

**SANCTI PATRIS NOSTRI
GREGORII THEOLOGI
OPERA OMNIA.**

TOMUS SECUNDUS.

SANCTI PATRIS NOSTRI
GREGORII THEOLOGICI
OPERA OMNIA.
TOMUS SECVNDVS.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΓΡΕΓΟΡΙΟΥ
ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ,
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ,
ΤΑ ΕΥΡΙΣΧΟΜΕΝΑ ΠΑΝΤΑ.
SANCTI PATRIS NOSTRI
GREGORII THEOLOGI,
VULGO NAZIANZENI,
ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI,
OPERA OMNIA

QUÆ EXTANT VEL EJUS NOMINE CIRCUMFERUNTUR,

AD MSS. CODICES GALLICANOS, VATICANOS, GERMANICOS, ANGLICOS, NEC NON AD ANTIQUIORES EDITIONES CASTIGATA;
MULTIS AUCTA, ETC., ETC.

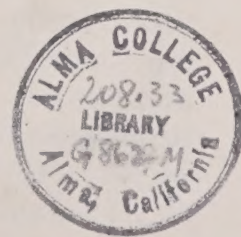
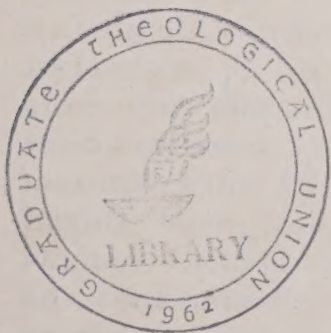
POST OPERAM ET STUDIUM MONACHORUM ORDINIS SANCTI BENEDICTI E CONGREGATIONE SANCTI MAURI;

EDENTE ET ACCURANTE

D. A. B. CAILLAU,

Presbytero Societatis Misericordiae sub titulo Beatæ Mariæ in sua Conceptione immaculatæ.

TOMUS SECUNDUS.

PARISIIS,

APUD PAUL MELLIER, BIBLIOPOLAM,

PLACE SAINT-ANDRÉ DES ARTS, 11;

PARENT-DESBARRES, BIBLIOPOLAM,

RUE DE BUSSY, 12 ET 14.

PÉRISSE FRÈRES, BIBLIOPOLAS,

PLACE SAINT-SULPICE.

1842.

28068

BR
65
G6
1842
v. 2

Digitized by the Internet Archive
in 2023 with funding from
Kahle/Austin Foundation

P R Æ F A T I O

NOVI EDITORIS.

INTER insurgentes hinc et inde multis jam ab annis publicarum discordiarum tumultus, hoc gravissimum emergere incommodum crediderim simul et dixerim, funestam videlicet istam, quæ doctos et pacis amantes litterarum labores interruptos pendere coëgit, necessitatem. Quid enim scribendi studio cum ardore bellandi? quid meditationum quieti cum seditionum motibus? Ubi infausti civilium procellarum spiritus acriter sibilando invehuntur, ibidem languescant flores ingenii marcidique decidant necesse est.

Quis est studiosos inter sacræ antiquitatis alumnos, qui primum tam nitidæ et tam emendatæ S. Gregorii Nazianzeni editionis volumen, non fuerit admiratus? quis illud meritis non extulit laudibus, Benedictinorumque Sancti Mauri, ita aliundè in suis operibus perfectorum, perfectissimum opus non prædicavit? quis justo non prosecutus est desiderio amissum, ut nonnulli putant, aut saltem, ut verum est, suspensum excellentis elucubrationis complementum? Quod perditum deflent alii, quod alii interruptum dolent, hoc tandem è tenebris subito erutum tibi proferimus, optime Lector, non de tuâ tantum, sed et de omnium omnino doctorum gratitudine confidentes.

Plura autem et certè gravissima in procinctu tractanda occurrunt, 1° Scilicet quo felici casu authenticus Maurinorum manuscriptus codex nostras in manus inciderit; 2° Quæ et quanti sint momenti opera, quæ nondum ad omnimodam integritatem severioremque castigationem revocata, emittenda supererant; 3° Quâ methodo doctissimi editores in operando processerint; 4° Quid laboris tandem nobis, post tantos messoris prætermittas vix aliquas hinc et inde spicas legentibus, fuerit derelictum: quæ quidem ubi fuerint dilucidè examinata et expensa, nil jam ultra quod expostulari possit vel exoptari remanere credimus.

ARTICULUS I.

De invento Maurinorum codice.

Nemo nescit recentior S. Gregorii Nazianzeni editionem primum à D. Jacobo de Friche susceptam, deinde verò à D. Francisco Louvard inchoatam, postea à D. Prudentio Maran præparatam, imò et publicè anno 1708 annuntiatam, annodenique 1778, quoad primum volumen, fuisse emissam Parisiis à D. Clemencet, quocum insuper curas communicaverunt DD. Patert, Andreas Brion, et Dyonisius d'Olive, qui menda corrigendi ingratum difficilemque laborem non detrectavit. Domno Clemencet, qui doctrinâ celebrior quàm fide, plura scripsit ad confirmandos recentiorum novatorum errores, quorum acrior exstitit propugnator, adjutor in secundi voluminis labore datus est D. de Cosniac, qui lenior animo, at fortè ingenio minor, ad eosdem videtur inclinasse. Hinc licet cautè legendi, quando de falsis eorum agitur doctrinis, legendi tamen securè cum agitur de linguæ Græcæ peritiâ, de codicum vetustate, autoritate et varietatibus, de vi et sensu verborum, de versionis proprietate, cæterisque ejusmodi, quibus conflatur omnis nostræ hujus editionis labor. Laboris autem ardui multiplex sollicitudo, præsertim defuncto jam D. Clemencet, plures requirebat manus, et quidem non indoctas; undè factum est ut in operis partem veniret D. de Ver-

neuil, qui ejusdem ordinis non vestem solùm, sed et scientiam præferebat. Tribus ab his viris, aliisque forsan quorum memoria non superest, jam confectum opus, nil aliud quàm stampatoris manum exspectare videbatur, quando irruit subito tristic violentaque procella, quæ concussis religionis ipsius in Galliâ fundamentis, sacros monachorum ordines spoliavit disturbavitque. Maurinis autem, cùm ab avitis claustris nudi et egentes abjicerentur, nil antiquius fuit quàm cæteris omnibus pretiosorem, utpotè tantis vigiliis sudoribusque comparatum thesaurum, fugiendo auferre, et, dùm transiret tempestas, occultare. Utrùm plures factæ fuerint antè hoc temporis transcriptiones, non satis constat; certum est autem duplicem jam eodicem inter Eminentissimi Cardinalis DD. Fesch manus habitum fuisse, quorum cùm prior multâ pecuniâ comparatus, quasi à propriâ Benedictinorum manu descriptus, manum alienam evidenter argueret, posteriorem iterùm pecuniâ majori redemit Eminentissimus idem Purpuratus; utrùm veriore sincerioreque asserat, qui vidit; mihi enim illum videre non concessum. Romam enim deveniens, et ad Eminentissimi pedes provolutus, eò audaciæ devenire sum ausus, ut tam pretiosum monumentum, stampis subito mândandum, describendi licentiam expostularem; quam quidem propter gravissimas sanè, quas non discutere meum est, sed revereri, rationes obtinere non contigit. Durum tamen et amarum animo sacræ antiquitatis amanti, præsumpti cujusdam pulcherrimi laboris omnem penitus spem abjicere. Mihi fateor, semper antè oculos obversabatur secundum illud sancti Gregorii Benedictinum volumen. Ergò-ne semper in unius bibliothecæ tenebris sepultum remanebit? Nunquàm ergò fiet publici juris? Ecclesia tanto lumine nunquàm irradiata gaudebit? Hæc me cogitante, subito fama ad aures affertur, verum et genuinum Maurinensis elucubrationis exemplar Parisiis haberi; D. de Verneuil, omnibus aliis, qui huic labori communicaverant, superstitem fideliter illud servasse; imò sæpius apud ipsum Cardinalem Fesch egisse, ut stampis subjiceretur, cùm vigeret adhuc potentissimi nepotis autoritas, eundemque morte tandem præventum, dum regeret Sancti-Dionysii propè Parisios parochiam, illud proximis reliquisse, qui ejus etiamnum possessione fruebantur. Nec mora: inquiruntur D. de Verneuil hæredes, nec multò post inveniuntur; invenitur cum illis pretiosus codex; severo subjicitur examini; giganteo labore proditur Maurinorum ingenium; castigatio textûs, annotationum proprietas, versionis perfectio, variantium lectionum multitudo, scripturæ ipsius vetustas, nihil est quod non ad manifestandam veritatem concurrat. Imò et editorum nomina, et eorundem deliberationes, et danda stampatoribus consilia, et sequenda in cunctis methodus rem ità clarè elucidant, ut in dubium revocari non possit. Unum et quidem difficilius fortè inveniendum remanebat, nempè fortem audacemque virum, qui et codicem argenti pondere comparare, et comparatum ingentibus dispendiis stampare non reformidaret. Detrectantibus aliis quibusdam periculumque subire recusantibus, obvium se fecit ultrò D. Parent-Desbarres, qui jam de scientiâ et religione multis editionibus et præsertim Collectione SS. Patrûm benè meritis, meritum illud novum præcedentibus superaddere voluit.

ARTICULUS II.

De nondùm editis à Maurinensi congregatione Gregorii operibus.

Omnia Beati Doctoris opera tres ad classes necessariò revocantur, quarum prima, Sermones; secunda, Epistolas; tertia, Poëmata complectitur. Gregorius enim ut in perorando sublimis et facundus, ità et in scribendo nitidus atque facilis, et in cantando grandis et amœnus exstitit.

Sermones quidem omnes jam a Benedictinis meliori ordine stampati, et quoad textum emendati, in primo volumine habentur, servatâ veteri Bil-

lianâ versione, sed in multis maximisque castigatâ, decerptisque quatuor Orationibus, nempe XLV, XLVI, LI et LII, quæ non inter Sermones, sed inter Epistolas evidenter collocandæ, proprium in locum, ut par erat, fuerunt revocatæ. Restant igitur Epistolæ et Poëmata, quæ jam in publicum emittere statuimus.

Epistolæ, quæ nonnisi 232 in novissimâ editione Billianâ leguntur, superaddito autem Morelliano supplemento 242, sed quæ reverà amandatis quæ vel ad Basilium pertinent, vel bis repræsentantur, superadditis autem quæ vel ex Orationibus desumuntur, vel aliundè fuerunt extractæ, ad 243 numerum adsurgunt, ità argumentorum diversitate et varietate scribendi temperantur, modò de theologicis altè simul et dilucidè disserentes, modò de philosophicis clarè tractantes et sublimiter, nunc reorum à principibus gratiam potenter implorantes, nunc consilia parvis et magnis dispertientes sapienter, aliquandò etiam de minimis cum familiaribus, sed non minimo sale, jocantes, ut difficile sit admodum statuere, quibus gratiores utilioresque possint evadere, utrùm videlicèt religiosæ doctrinæ, an sæcularis facundiæ curiosis.

Poëmata verò, quæ non solùm numero, sed fortè ingenio Epistolas superant, non captandæ popularis auræ, verùm promovendæ pietatis studio conscripta, ideò à Beato Doctore fuerunt composita, sive ut Apollinaris, hæresim emissis in publicum cantibus insinuantis carminibus, opponerentur, sive ut ipse morbi languores tentationumque tædia grato labore sublevaret. Nullum ità dixerim, quod non attigerit, argumentum, nullum poëtici numeri genus, quod non in cantibus adhibuerit. Hic hexametris, hic iambicis, hic pentametris, hic Anacreonticis ludere gestit; hic historiæ facta, hic dogmata fidei, hic moralis disciplinæ præcepta evolvere et illustrare. Poëmata, mirum dictu! plùs quàm quadringenta supersunt, et in illis ferè decem et octo millia versuum, quorum non nisi pars aliqua apud Billium legitur: nec in tantâ abundantia, multitudo, ut sæpiùs fit, perfectioni nocuit; idem semper, id est, semper stylo nitidus, splendidus verbis, formâ elegans, figuris dives, numero facilis, non minùs admirationem rapit, cum ipsam Christi genealogiam, adhibitis omnibus Hebraicis nominibus, in versum coalescere cogit, quàm cum Dei magnitudinem exaltat, aut, ad se reversus, proprias narrat calamitates.

Hæc breviter licèt exposita, ad demonstrandum sanè sufficient, quantum reipublicæ Christianæ emolumentum exsurgat, si plena tandem et omnibus numeris absoluta prodeat Epistolarum et Poëmatum Gregorii nostri editio.

ARTICULUS III.

De Benedictinorum in præparandâ editione methodo.

Quinque in Benedictinorum labore veniunt exploranda, nempe 1º Correctio textûs; 2º Versionis sinceritas; 3º Annotationum delectus; 4º Materialium ordo; 5º Monita quædam ex eorundem codice manuscripto mutuata; quæ, qualiter se habuerint, ex dicendis jam clariùs patebit.

I. Quod attinet ad textûs emendationem, satis erit hic referre quales codices excusserint Benedictini, et quâ curâ illorum variantes lectiones cum jam editis contulerint.

Notitia Codicum, quibus in emendandis S. Gregorii Epistolis usi sunt docti editores.

È Regiâ Bibliothecâ.

457. Chartaceus, olim Tellerianus.

506. Membranaceus, olim Mazarinus, XI. sæc. 235 Epistolas continet.

510. Membranaceus, olim Medicæus, IX. sæc. Duæ ad Cledonium Epistolæ

- et Epistola ad Nectarium. Ejusdem ad virginem Exhortatio metrica. Subjuneta est *δοξολογία*, quæ ab editis libris abest.
514. Membranaceus, olim Colbertinus, x. sæc. Duæ ad Cledonium Epistolæ.
517. Membranaceus, olim Medicæus, x. sæc. Duæ ad Cledonium Epistolæ, Epistola ad Evagrium et *δοξολογία*.
518. Membranaceus, Fonteblaudensis, x. sæc. Epistola ad Evagrium Monachum; Epistola ad Cledonium.
524. Membranaceus, xi. sæc., ex oriente, operâ Vanslepii in Regiam Bibliothecam illatus. Ep. ad Cledonium, et Ep. ad Nectarium.
532. Membranaceus, olim Colbertinus, xi. sæc. Epistolæ ad Cledonium, ad Nectarium, ad Evagrium Monachum.
538. Membranaceus, xii. sæc. Duæ ad Cledonium Epistolæ.
540. Membranaceus, olim Mazarinus, xii. sæc. Duæ ad Cledonium Epistolæ; Epistola ad Nectarium.
545. Membranaceus, olim Colbertinus, xii. sæc. Epistolæ ad Cledonium.
551. Membranaceus, è Constantinopoli illatus in Regiam Bibliothecam. Epistolæ ad Cledonium, Epistola ad Nectarium, Epistola ad Evagrium Monachum.
552. Membranaceus, olim Boistallenarius, xiii. sæc. Epistolæ ad Cledonium, ad Nectarium, ad Evagrium Monachum de Divinitate.
557. Bombycinus, olim Tellerianus, xiii. sæc. Epistolæ ad Nectarium, ad Evagrium, ad Cledonium.
560. Membranaceus, olim Colbertinus, xiii. sæc. Duæ ad Cledonium Epistolæ, Epistolæ ad Nectarium, et ad Evagrium.
562. Membranaceus, olim Colbertinus, xiii. sæc. Epistolæ ad Cledonium, ad Nectarium, et ad Evagrium.
902. Bombycinus, xiv. sæc. Variæ Gregorii Epistolæ.
968. Chartaceus, xiv. sæc. Basilii et Gregorii variæ Epistolæ.
975. Membranaceus, xii. sæc. Epistolæ ad Nectarium, ad Evagrium, ejusdem vita in Epitomen contracta.
984. xiv. sæc. Epistolæ ad Cledonium, et ad Nectarium.
997. An. 1231. Epistolæ ad Nectarium, et ad Amicum.
1405. Chartaceus, Fonteblaudensis, xvi. sæc. 184 Epistolas continet.
2010. Chartaceus, xiv. sæc. Gregorii Epistolæ aliquot.
2022. Bombycinus Fonteblaudensis, xiv. sæc. Epistolas Gregorii 235 complectitur, quarum varias lectiones à se elegantissimè descriptas suppedicavit D. Suter qui Bibliothecæ S. Germani præerat.
2998. Bombycinus, xiv. sæc. S. Gregorii variæ Epistolæ.
3002. Chartaceus, olim Boistallenarius, xv. sæc. Epistolæ aliquot.
3014. Bombycinus, xiii. sæc. Variæ Gregorii et Basilii Epistolæ.
- Codex Regius, olim Ecclesiæ Parisiensis, B. n° 3.

Alii Codices manuscripti.

- Vat. Codex Mss. ex Bibliothecâ Vaticanâ.
- Pass. Codex Eminentissimi Cardinalis Passionæi.
- Harl. Codex Mss. ex Bibliothecâ D. Harlæi.
- Coisl. Codex Mss. ex Bibliothecâ D. de Coislin, nunc Regius.
- Medic. Codex Mss. ex Bibliothecâ Medicæâ.

Notitia Codicum quibus in emendandis S. Gregorii Poëmatibus usi sunt docti editores.

- Reg. Regii plures, 39, 990, 991, 992, 993, 1277, etc.
- Paris. Codices ex Bibliothecâ Parisiensi, nunc Regiâ.
- Colb. Codices ex Bibliothecâ Colbertinâ, item pariter nunc Regiâ.

Vat. Codex Romæ collatus in Bibliothecâ Vaticanâ.

Coisl. Codex Mss. ex Bibliothecâ D. de Coislin, deindè in Bibliothecâ S. Germani à Pratis, nunc in Regiâ. Habet scholia super lineas scripta.

Chig. Romæ collatus in Bibliothecâ Eminentissimi olim Cardinalis Chigi.

Medic. Codex Mss. ex Bibliothecâ Medicæâ Florentiæ. Continet multa Poëmata à Muratorio edita.

Vind. Codex Vindobonensis Bibliothecæ, ex quâ suam editionem confecit Tollius.

Codices excusi.

Catalogo editionum veterum quæ primi voluminis initio, p. xiv, leguntur, quoad Carmina, addenda sunt :

Toll. Tollii, Carmina cygnea S. Gregorii, in Insignibus itineris Italici, Trajecti ad Rhenum, an. 1696, in-4°.

Murat. Muratorii Analecta Græca, Padovæ, an. 1709, in-4°.

Gaull. Dionysii Gaullyer collecta divi Gregorii Poëmata, Parisiis an. 1718, in-12.

Omnes horum codicum, sive manuscriptorum, sive excusorum variantes lectiones, docti editores attentius selegerunt, et sedulâ distinctione annotarunt primò in margine veteris editionis Billianæ, quam inter manus habemus, et deindè in notis, quas ad infimum paginæ locum digesserunt, servatis in textu verbis, quæ ad sancti Doctoris sensum propius visa sunt accedere.

II. His curis ad emendandum Textum adhibitis, de Versione agitabatur questio, utrùm scilicèt nova adornaretur, an servaretur prior. Billiana Epistolarum interpretatio, tum propter docti viri reverentiam, tum propter sententiæ rectitudinem et dictionis elegantiam non mutanda, sed in nonnullis solummodò perficienda visa est, sicuti et in primo volumine circà Orationes fuerat factitatum. Non eadem autem placuit ratio, quando de Carminibus actum est. Cùm enim Billius versionem poëticam fuerit aggressus, ita sæpè metri necessitate fuit constrictus, ut sensum modò amplificare, modò truncare, sæpè etiam vel obscure, vel parùm accurate repræsentare cogeretur. Nova igitur, quæ totum redderet Gregorium, licèt pedestri sermone, requirebatur interpretatio : et hic fuit magnus Benedictinæ societatis labor, quem hodie publici juris facimus. Tali autem in pretio sunt Billii Carmina, quæ tantum ingenium et sudores tantos produnt, ut barbarum aliquid redoleret, si ab hâc novâ amandarentur editione. Undè Benedictinorum proposito, quod in eorum chartis descriptum invenimus, fideliter insistentes, Billianam versionem metricam ad inferiorem paginæ marginem dimisimus, positâ ex adverso Gregoriani textûs prosaicâ quidem, sed exactâ magis interpretatione.

III. Ex hoc verò, post Textûs correctionem, et fidelitatem Versionis, exsurgit editionis cujuscumque pretium, quòd doctis Argumentis et selectis instruat Notis, tum ad elucidanda, quæ obscura sunt, tum ad revocanda in lectorum memoriam, quæ ad historias sacras et profanas referuntur, tum ad indigitanda, quæ fidem possunt confirmare, et hæreticas subvertere fabulas, tum ad explicanda quæcumque cognoscenda sunt circà genium, vitam, et varias hominem dotes, necnon et circà locorum et factorum varietates. Quod quidem pretium huic Benedictinæ editioni minimè deesse faciliùs advertet, quisquis Notas et Argumenta vel transeundo prætercurrere voluerit.

IV. Ad hoc accedit sapienter digestus materiarum Ordo, ita scilicèt ut Epistolæ juxtâ methodum chronologicam positæ, seriem historiæ juxtâ tempus evolvant; Carmina verò ita ad argumentorum revocentur connexio-

nem, ut, cùm de historicis agitur, ordo chronologicus iterùm, quantum in his fieri potest, fideliter asservetur, iis omnibus, quorum tempus dubium permanet, ad calcem ablegatis.

V. Hic subjungimus duas maximi momenti Annotationes, quas ex chartis Benedictinorum manuscriptis extraximus. Prior ità se habet : « Ad » calcem operum S. Gregorii, tomo secundo utriusque editionis græco-latinae Parisiis datæ annis 1609 et 1630, editi sunt, latinè tantùm, varii » in præfata opera Commentarii, è Græco sermone in Latinum conversi, » scilicèt Eliæ Cretensis, Nicetæ et Pselli, additis quibusdam J. Billii Scholiis. Cùm autem ad scribendas annotationes, quibus abundat nova hæc » editio, ea Commentariorum ac Scholiorum ubertas passim adhibita sit, » cùmque ex iis id omne fuerit excerptum, quod ad S. Doctoris operum » intelligentiam conducere poterat, ab ipsismet Commentariis et Scholiis » iterùm edendis abstinendum esse duximus, ne actum agere videremur, » atque etiam nimis sumptibus emptores, et vano labore lectores gravaremus. Pauca tantùm hic dicemus de modò memoratis scriptoribus. Elias, » Cretensis Metropoli, octavo sæculo scripsit Commentarium in Gregorii » Orationes novemdecim. Nicetas, cognomento Philosophus, primùm Episcopus Serronis, ac deindè Archiepiscopus Heracleæ, undecimo sæculo » scripsit Commentarium in Gregorii Orationes sexdecim, et brevem in » quædam ejus Poëmata Enarrationem. Psellus, et ipse cognomento Philosophus, undecimo etiam sæculo scripsit libellum de difficultum Gregorii » locorum intellectu. Quod attinet ad Basilium illum qui sæpè in » notis tomi primi ejus editionis citatus est, is, Ecclesiæ Cæsariensis antistes, » decimo sæculo scripsit Scholia in Gregorii Orationes quadraginta duas; » quæ quidem Scholia manuscripta exstant Parisiis, in Bibliothecâ » Regiâ. »

Posterior autem his verbis concipitur : « Foret hic locus exsequendi factam in Prolegomenis tomi primi hujus editionis, pag. xvij, promissionem, » et eas omnes diligentius fortiusque repellendi criminationes, quibus Gregoriana doctrina identidem fuit à variis scriptoribus impetita. Verùm, re » maturius consideratâ, supervacaneas ejusmodi concertationes à nobis esse » fugiendas existimavimus; quandoquidem Gregorianam doctrinam ità defendit constans Ecclesiæ Catholicæ approbatio, ut nullâ ratione nobis defensoribus indigeat. »

Hinc faciliè intelligit Lector, prætermisam à doctis editoribus dissertationem, à nobis minimè attingendam.

ARTICULUS IV.

De nostris in edendo hoc volumine curis.

Grande ad hoc opus cùm manus primùm admoveretur, quinque et quidem præcipua nobis perficienda occurrere, nempe 1° Omnes doctorum Benedictinorum chartas juxtà methodum ab iis assignatam ritumque in primo volumine admissum, ordinare; 2° Mendis typographicis diligentius corrigendis sedulò invigilare; 3° Veteres poëticas versiones in multis à priorum editorum incuriâ deformatas ad metri rationisque normam revocare, aut saltem illorum indigitare defectus; 4° Novam poëticam versionem condere, quâ Latinis Carminibus exprimerentur, Carmina à Billio et aliis non prius edita, et à Tollio vel Muratorio in lucem emissa posterius; 5° Indices adornare locupletissimos, juxtà perfectum primi voluminis exemplar.

I. Omnes Benedictinorum Chartæ, quæ ab omnibus videri possunt apud D. Parent-Desbarres, ad tria capita possunt revocari; quorum in primo reperiuntur illæ quæ sequendas in editione regulas indicant; in secundo autem vetus Billiana editio, cujus in margine plures signantur variantes cum variis annotationibus lectiones : in tertio demùm ipsa Bene-

dictinorum versio Latina, cum notis exactissimis, in quibus inter alia recensentur omnia menda, quæ in editis præcedentibus occurrunt, et simul verba, quæ, ex probatissimis codicibus extracta, in eorum locum introducenda videntur, ut purus emergat textus et integer. Solæ epistolæ in uno codice Græcum textum habent manu conscriptum; sed hîc novus exsurrexit labor, cum hoc exemplar manu minùs doctâ exaratum, multis circâ accentus mendis scaturiat. Hînc certâ cum rectitudine, sed non sine accuratâ diligentîâ, data nobis facultas genuinum repræsentare Gregorium. Nobis enim, tum veteres editiones cum recentioris annotationibus conferre, tum accentuum signa perficere, tum Epistolas et Carmina ad novum ordinem reducere, necessarium incubuit. Quamvis autem doctos editores meritâ veneratione, ut decet, semper et ubiquè prosequamur, non potuimus tamen abstinere, quin errores quosdam in interpretando non satis animadvertos, vel annotare, vel etiam corrigere auderemus, raturum habentes futurum fuisse, ut illas ipsi emendationes admisissent, cum diligentiorum adhibuissent animum. In deligendo insuper variantes lectiones, non satis attenderunt ad poësis metrum, undè illud sæpiùs læsum restituere necessarium non immeritò visum est: quanquàm et in quibusdam aliquandò nullam emendationem potuerimus adhibere, seu quia ipse poëta sibi quamdam indulsit licentiam, seu quia manuscripti codices mendis deformati nihil exhibent, quo mendum queat resarciri. Sileam adhibitas à nobis curas, sive ad eligendos, in quantum fieri poterat, pares veteribus characteres, sive ad quærendam non inferiorem chartam, sive demùm ad servandum antecessorum morem breves in margine sententias rescribendi, quod hodiè non nisi difficillimè à typographis potest extorqueri.

II. Nec parvus, nec facilis labor eorum menda corrigere; undè mirandum nullatenùs erit doctioribus, si nonnulla nostram etiam nunc vigilantiam fefellerint, quæ tamen ad calcem retractare conati sumus, utilitatem quærentes potiùs, quàm erroris pudorem reformidantes. Sed ut rariores forent isti defectus, non nostris solùm ex viribus præsumpsimus, doctos autem advocavimus adjuutores, inter quos justâ cum laude referam nomina D. Cirier, jam antea Regiæ Stamperîæ addicti, necnon et D. Doquin de S. Preux, in bibliothecâ Regiâ librorum custodis, et D. Valatours, in collegio Borbonico notissimi professoris, qui sive in toto opere, sive in aliquâ ejus parte suas nobiscum curas communicaverunt.

III. Billii, Leuvenclaii, et Federici Morelli poëticas, aut potiùs metricas versiones ad infimum paginarum marginem dimisimus, quorum primus feliciter sæpè, duo autem posteriores sæpè infeliciùs admirandam Gregorii poësim in Latinam musam transtulêre. Itâ autem corrupta supersunt istarum versionum exemplaria, ut sæpè deficiat metrum, et nullus etiam aliquandò sensus possit deprehendi. Quoties deficiebat sensus, illum reparare studuimus, non semper autem restaurare metrum, quoties deficere videbatur; sed aliquandò defectus signare, aliquandò corrigere operæ pretium duximus. Neutrum autem fecimus, nisi variato caractere, et mutatione in notis indicatâ. Sunt etiam versus qui aut oblivione, aut typographorum incuriâ, apud Billium desiderabantur; illos supplere, caracteribus iterùm variatis, curavimus.

IV. Quin ad quatuor millia et ampliùs adsurgit numerus versuum à Billio veteribusque ineditorum, quos, in poëtas subitaneos rerum necessitate transmutati, decantare coacti fuimus, quosque lectorum commendamus indulgentiæ; quanquàm in omnibus autoris cogitationibus adhærentes, imò et verbis, poëticum tamen aliquid in elocutione, justasque in metro regulas servare tentaverimus.

V. Supererat ingratus scribenti, sed gratus valdè legenti indicùm labor, qui quantum curæ temporisque absumat, nemo est sanè qui possit in dubium revocare. Fideles Benedictinorum nostrorum asseclæ, Epistolarum, sive quoad ordinem novum, sive quoad ordinem veterem, sive quoad ordi-

nem alphabeticum indicem texuimus; quem proximè sequitur index Carminum ubi pariter vetus ordo cum novo, novusque cum veteri comparatur. Duo breviores aliî indices Similia et Proverbia ex Gregorio excerpta repræsentant. Tùm evolvuntur in fine voluminis indices majores, ubi res et verba alicujus momenti, quæ vel in Operis decursu, vel in Appendice leguntur, per ordinem litterarum collecta, curiosæ offeruntur inquisitioni; nec deest index ille sacer, quo sanctæ Scripturæ reperiuntur sententiæ, quas in scribendo pius Doctor adhibuit. Quæ autem aut utilia, aut curiosa perlectis sæpiùs sancti Gregorii operibus desumpsimus, horum ità rescribendi, ut ad ordinem alphabeticum redigerentur, fastidiosam, sed non inanem curam suscepit D. Ballin de Saint-Paul, vir à liberalibus disciplinis non alienus, cui sua laus permaneat.

Hæc quæ nec plura, nec pauciora fecimus, attendat Lector, et, utrùm de Christianâ republicâ nonnihil benè simus meriti, indulgentior judicet.

SIMILIA QUIBUS D. GREGORIUS NAZIANZENUS

in suis Epistolis et Carminibus est usus, ordine literario digestus.

Amor virginitatis in Gregorio, et scintilla in stipulâ, 633, v. 27.	Judas, et malus navigator, 335, v. 684.
Amor Dei, et aqua in canali, 351, v. 231.	Juventus, et flores, 337, v. 701.
Amor in unum tendens, et amussim adhibens artifex, 329, v. 554.	Labia, et rosæ, 343, v. 80.
Anastasiæ plebs, et uva semimatura, 845 v. 41.	Lector veterum, et apis industria, 1091, v. 38.
Anima in Christo, sicut stella antè solem, et lucerna antè magnum rogam, 89, C.	Lingua, et fons, 889, v. 95.
Anima, et tibia, 247, v. 90.	Lingua, et ramus, 891, v. 139.
Anima à Diabolo prostrata, et pinus dejecta, aut platanus, 659, v. 529.	Lingua, et equus currens, et telum paratissimum, 883, v. 16.
Anima, et trigæ tribus equis tractæ, 941, v. 10.	Lingua compressa, et ramus obliquus ad rectum reductus, 891, v. 119.
Apollinaristæ animam Christo denegantes, et vir læso hominis oculo, ac pede insuper offenso, pedi medicinam adhibens, oculum autem incuratum relinquens, 90, D.	Lingua, et flamma, et fluvius, 889, v. 117.
Apollinaristæ itidem, et sutores, quæ in pellibus crassiora sunt, abradentes, 91, A.	Mali, feræ, mare, bellum, ignis, 631, I, v. 19.
Avarus, et hydropicus, 437, v. 446.	Mali, et ægroti, aves transfixæ unguibus accipitris, 1023, v. 92.
Avarus, et dipsas, 553, v. 151.	Maritus excandescens, et bellua manu et verbis sedanda, 1063, v. 24.
Audacia velamen justitiæ, et sepia atramentum ex imo vomens, 737, v. 1199.	Maximus, et canis, 723, v. 809.
Aurum injustè collectum, et tectus atque obscurus tyrannus, 117, C.	Maximo orationes, quod asino lyra, et fluctus bobus, et jugum animalibus marinis, 911, v. 43.
Bona terrena, et araneorum telæ, 585, xxx, v. 27.	Mens, et chorda, 903, v. 37.
Bonis externis se efferens, et simia aureas torques gerens, aut asinus talenta auri gestans, aut plumbeus ensis in vaginâ argenteâ, 1045, v. 173.	Misericordia, et ignitum ferrum, quod multis lapidis ictibus non indiget, ut insitus ignis in apertum proferatur, 126, A.
Bonus, sed ignobilis, et rosa ex spinis orta, 543, v. 35.	Miseriis afflictus nimium, et equuleus, terroribus non assuefactus, et ascensorem suum dejiciens, 178, C.
Cæsarius, et quercus dejecta, 641, v. 187.	Morbis, et catena, 109, C.
Calamitas, et tellus imbrium impetu raptata, 677, v. 20.	Mulier fucata, et pavo, 569, v. 79.
Canities, et hyems, 337, v. 701.	Mulier, et draco, atque aspis, 595, v. 117.
Carnales, et testudines, atque obliquè gradientes cancri, ac serpentes tortuosi, 357, v. 712.	Mulier fucata, et idolum, 567, v. 48.
Cælibes, et navis, 313, v. 278.	Mulier fucata, et graculus alienis plumis indutus, <i>Ibid.</i> v. 55.
Concionatores ad ostentationem concionantes, et histriones ac funambuli, 853, v. 76.	Mundus, et pulvis, nubes, procella, cinis, aër, 1163, v. 36.
Corpus, et anguis, 987, v. 138.	Opes, et maris fluctus, 1091, v. 20.
Dæmon, et pisces escâ trahens, 633, v. 50.	Orationes cautè legendæ, et spinæ cavendæ inter rosas, 1093, v. 60.
Deus, et fulgur, 309, v. 277.	Pater bonus, et aquila, 1005, v. 159.
Deo adhærens et carni, ac amphibius, 327, v. 538.	Periculum proximi, et ignis vicinus, et pinus juxtâ cedrum quassatam, et pugna propinqua, 877, v. 205.
Desiderium, et scintilla in stipulâ, 933, v. 267.	Perturbationibus agitatus, ac homo qui relicto leone in ursam incurrit, et hanc fugiens à serpente percutitur, 665, v. 616.
Dignitates humanæ, et somnia, aut flumen, aut umbra, aut tenebræ, aut navis, 653, v. 91.	Pietas insita, et ardor ignis in lapidibus, 327, v. 510.
Dimidiatum Deo dans officium, et choreæ indulgens, aut navigans simul et pedibus iter agens, 351, v. 220.	Plausus, et strepitus sagittæ sine vestigio, sonus complosæ manûs, 983, v. 51.
Divina tractaturus, et viator trajecturus flumen, 237, v. 30.	Populus verbo Dei orbatus, et infans depulsus ab ubere, 945, v. 29.
Divitiæ, et scortum, 1091, v. 17.	Præses cum bono ministro, sicut gubernator cum bono proretâ, 131, C.
Ecclesiæ imperium, ac speciosa scena, 81, B.	Princeps cum malis ministris, et gubernator cum malis remigibus, 62, A.
Ecclesia Nazianzena, et navis tempestate jactata, 873, v. 49.	Propensio ad vitium, et cursus fluminis, 1079, v. 156.
Episcopus et lucerna, 35, D.	Probi et improbi, ac aurum et lapides, 21, A.
Epistolarum gratia simplex, et aquila non putans esse pulchra, 47, D.	Pulchritudo commentitia, et rete expansum volatiliu gregi, 569, v. 89.
Eusebius Cæsariensis, et vir alterâ manu demulcens, alterâ malam feriens, aut convellens domûs fundamenta, et parietes pingens, atque externas partes exornans, 17, B.	Sermones stulti, et sonitus maris prementes littora, non pin-guia reddentes prata, 593, v. 89.
Exemplar vitiosum, et rivus per declivia currens, 799, v. 369.	Sententia quæ tacetur, et rosa folliculo tecta; quæ profertur, quasi rosa effundens suavitatem, et pulchritudinem detegens, 793, v. 278.
Felicitas, et navis vestigia, 635, v. 94.	Suicida, et equus ultrâ metam efferens pedem, 1001, v. 105.
Gregorius, et umbræ corporum, 17, C.	Superbus, et draco, 549, v. 100.
Gregorius, et sordidissima vasa et instrumenta, atque adminicula quæ fornicibus supponuntur, ac simul atque structura firmata ac compacta est, subduci et pro nihilo haberi solent, 43, B.	Tempus, et nebula quædam, cui cedendum est, 52, D.
Gregorius, et retrimenta, et quisquilæ, gluma et fluctus marini, 77, B.	Tempus, et tesserae, 979, LXXXV, v. 11.
Gregorius, et Jonas, 113, D. 114, A. 771, v. 1838.	Terrenæ res, et tesserae, 881, v. 57.
Gregorius episcopatum linquere optans, et equus impatiens, 771, v. 1818.	Trinitas, et sol cum radiis, et flumina duo ex uno fonte manantia, 199, A.
Gregorius, et leo implicatus venatorum laqueis, 945, v. 17.	Trinitas, et fax, et sermo, et fulgur, 217, v. 61.
Gregorius Nyssenus, et sol atque stellæ, 73, B.	Virginitas, et bilanx, 335, v. 65.
Homo post peccatum originale, et navigans magnâ vi remorum, 249, v. 122.	Virginitas, et margarita, et Lucifer, et columba, et lilium, et tranquillitas in mari, 377, v. 655.
Homo suû ignarus, et oculi alia cernentes, seipsos autem minime, 125, C.	Virginitas, et pictor, 309, v. 189.
Ignari, et pisces, 339, v. 18.	Virgo, et rosa in spinis, 383, v. 70.
Improbi, et qui lapidem in cælum jaciunt, 335, v. 677.	Virgo puritatem amans, et polypus saxo adhærens, aut avis nido, 366, v. 460.
Improbis quiescens, et nubes facta grandine, 729, v. 1024.	Virtus inter ærumenas, et rosa inter spinas, 351, v. 208.
Infamatores mutui, et fluctus reciprocantes, 157, A. B.	Vita, et navigatio, 331, v. 577.
Infelicitas, et amarum pharmacum, 235, v. 100.	Vita, et fulgur, 1121, XXXII, v. 2.
Ira, et fera, 513, v. 22.	Vita, et herba marcescens, ficta felicitas, malè impressum vestigium, 1163, v. 10.
Ira, et ignis, 513, v. 17.	Vita, et pulvis, 491, v. 1.
Ira, et rubigo, 1033, v. 287.	Vita, et trochus, 493, v. 137.
Ira patris, et flamma stipulæ, 1035, v. 314.	Vita, et fumus, aut somnium, aut flos, <i>Ibid.</i> XIX, v. 15.
Iris, et substantiæ mente præditæ, 235, v. 1.	Vita, et nundinæ, 599, v. 33.
	Vita, et Euripus, 973, LXXVIII, v. 1.
	Vitæ tempus, et dimicatio, 138, C.
	Vitæ prosperitas, et boves, atque hydropicus, 535, v. 88.

PROVERBIA QUÆ SCITE ET APPOSITE CITAVIT

D. Gregorius Nazianzenus.

Æthiopes inter album esse mira res est,	457, v. 824.	Leo ab ungue agnoscitur,	413, v. 6.
Calvus cum ariete obversâ fronte congregi non debet,	158, B.	Leo ex simiâ non metiendus,	559, v. 290.
Cicadæ. Sciendum an cicadæ solo rore alantur,	23, C.	Leo nunc, antè simia,	905, v. 80.
Claudos currentes videre,	63, C.	Margaritis rupes præstantiores sunt, et corvi lusciniis au-	
Crabronem in seipsum non irritare,	158, B.	gustiores,	13, B.
Crines mortuorum rescare,	551, v. 134.	Mirræ et Siloæ fluentia separata,	815, v. 663.
Cygni cantabunt, cùm graculi tacuerint,	103, B.	Mysorum et Phrygum fines separati,	739, v. 1240. 815
Dictum, factum,	809, v. 538.		v. 662.
Et Faber est Fabro, Figulo Figulusque molestus,	160, C.	Mysorum et Lydorum separati termini,	429, v. 293.
Fluminis cursus vi non cohibendus,	145, C.	Navigii proram convertere,	76, B.
Gades ultrâ mare non potest trajici,	142, A.	Pellem præteri, lupum inspicere,	781, v. 38.
Graculus Graculo assidet,	187, B.	Personâ sub alienâ res suas ludere,	180, A.
Graculorum alia sublimitas, alia aquilarum,	815, v. 672.	Rosas è spinis legere,	150, A. 425, v. 216.
Graculi aquilarum volatum explorantes,	30, B.	Saül dilectissimus inter prophetas,	801, v. 401. 889, v. 99.
Hircos mulgere,	591, v. 45.		
Indi. Non curare de negotio magis quàm de iis qui apud In-		Simia Blandiens quantum differat à leone rugiente,	821,
dos geruntur.	60, C.		v. 771.
Lapidem funiculo admoveere,	33, A.	Sus inspectans epulas, novit mensæ terminos non confundere,	591, v. 46.
Lapidem ad eundem bis impingere dementibus solum tribuit			
parcemia,	129, C.	Ver non facit una hirundo, nec senem crinis unus,	403, v.
Leo. Non placet, ut simii floreat et celebres sint, Leones au-			242.
tem quiescant.	136, C.		

INDEX EPISTOLARUM

In quo novus Ordo cum veteri comparatur.

Littera O indicat epistolas ex Orationibus desumptas; B illas quæ ex editione S. Basili fuêrunt depromptæ; C unam, quæ mutuata fuit Cotelerio in notis ad S. Barnabam; verba autem Sup. Federici Morelli Supplementum, quod paginis non distinguitur.

Novus Ordo.		Vetus Ordo.		Novus Ordo.		Vetus Ordo.	
Epist.	Pag.	Epist.	Pag.	Epist.	Pag.	Epist.	Pag.
I.	1. Basilio Sodali.	V.	769.	XLII.	37. Eusebio Samosatensi.	B. XLVII.	808.
II.	2. Eidem.	VI.	770.	XLIII.	38. Ad Episcopos.	XXIII.	786.
III.	ib. Evagrio.	CLIII.	870.	XLIV.	39. Eusebio Samosat.	XXIX.	792.
IV.	3. Basilio.	VII.	770.	XLV.	40. Basilio.	XXIV.	787.
V.	5. Eidem.	VIII.	772.	XLVI.	41. Eidem.	X.	775.
VI.	6. Eidem.	IX.	774.	XLVII.	42. Eidem.	XXV.	788.
VII.	7. Cæsario.	XVII.	779.	XLVIII.	ib. Eidem.	XXXI.	795.
VIII.	8. Basilio.	XI.	775.	XLIX.	44. Eidem.	XXXII.	796.
IX.	9. Amphilochio.	CLIX.	873.	L.	ib. Eidem.	XXXIII.	797.
X.	ib. Candidiano.	CXCIV.	891.	LI.	46. Nicobulo.	CCIX.	903.
XI.	12. Gregorio Nysseno.	XLIII.	804.	LII.	48. Eidem.	CCVIII.	902.
XII.	13. Nicobulo.	CLV.	871.	LIII.	ib. Eidem.	II.	968.
XIII.	14. Amphilochio.	CLX.	873.	LIV.	49. Eidem.	III.	769.
XIV.	15. Cæsario.	CV.	848.	LV.	ib. Eidem.	CLIV.	871.
XV.	16. Lolliano.	CXCV.	893.	LVI.	ib. Theclæ.	CC.	897.
XVI.	ib. Eusebio Cæsariensi.	XX.	783.	LVII.	50. Eidem.	B. CCCXXI.	—
XVII.	17. Eidem.	CLXIX.	877.	LVIII.	ib. Basilio.	XXVI.	788.
XVIII.	18. Eidem.	CLXX.	878.	LIX.	53. Eidem.	XXVII.	791.
XIX.	ib. Basilio.	XIX.	782.	LX.	54. Eidem.	IV.	769.
XX.	19. Cæsario.	XVI.	778.	LXI.	ib. Aërio et Alypio.	LXXX.	833.
XXI.	20. Sophronio præfecto.	CVII.	850.	XLII.	56. Amphilochio Iconiensi.	CLXII.	875.
XXII.	21. Eidem.	CX.	851.	LXIII.	ib. Amphilochio patri.	CLXI.	874.
XXIII.	ib. Cæsario.	CVI.	849.	LXIV.	58. Eusebio Samosat.	XXVIII.	792.
XXIV.	22. Themistio.	CXL.	866.	LXV.	ib. Eidem.	XXX.	794.
XXV.	23. Amphilochio.	XII.	776.	LXVI.	60. Eidem.	CCIV.	900.
XXVI.	ib. Eidem.	XIII.	ib.	LXVII.	ib. Juliano.	CLXVI.	876.
XXVII.	ib. Eidem.	CLXIII.	875.	LXVIII.	61. Eidem.	CLXVIII.	877.
XXVIII.	24. Eidem.	CCXLI.	Sup.	LXIX.	62. Eidem.	CLXVII.	ib.
XXIX.	ib. Sophronio præsidi.	XVIII.	781.	LXX.	ib. Eutropio.	CXXXVII.	862.
XXX.	26. Philagrio.	XL.	802.	LXXI.	63. Eidem.	CXXXVIII.	864.
XXXI.	ib. Eidem.	LXX.	826.	LXXII.	64. Gregorio Nysseno.	XXXV.	799.
XXXII.	27. Eidem.	LXIV.	821.	LXXIII.	ib. Eidem.	XXXVI.	ib.
XXXIII.	29. Eidem.	LXVII.	825.	LXXIV.	ib. Eidem.	CXLII.	866.
XXXIV.	30. Eidem.	LXVI.	824.	LXXV.	65. Vitaliano.	CXLV.	867.
XXXV.	31. Eidem.	LXVIII.	826.	LXXVI.	ib. Gregorio Nysseno.	XXXVII.	799.
XXXVI.	32. Eidem.	LXIX.	ib.	LXXVII.	66. Theodoro.	LXXXI.	833.
XXXVII.	ib. Sophronio.	CVIII.	850.	LXXVIII.	69. Theoteco.	CXCVIII.	895.
XXXVIII.	ib. Themistio.	CXXXIX.	865.	LXXIX.	70. Simplicio.	CXXXIII.	800.
XXXIX.	33. Sophronio.	CIX.	851.	LXXX.	72. Eudoxio Rhetori.	XXXIX.	802.
XL.	34. Basilio Magno.	XXI.	784.				
XLI.	35. Ad Cæsarienses.	XXII.	785.				

Novus Ordo.		Vetus Ordo.		Novus Ordo.		Vetus Ordo.	
Epist.	Pag.	Epist.	Pag.	Epist.	Pag.	Epist.	Pag.
LXXXI.	73. <i>Gregorio Nysseno.</i>	XXXIV.	798.	CLXIV.	136. <i>Timotheo.</i>	CLXXXVII.	887.
LXXXII.	<i>ib. Atypio.</i>	CXLVIII.	869.	CLXV.	<i>ib. Eidem.</i>	CLXXXIX.	888.
LXXXIII.	74. <i>Eidem.</i>	CXLIX.	<i>ib.</i>	CLXVI.	138. <i>Eidem.</i>	CXC.	889.
LXXXIV.	<i>ib. Eidem.</i>	CLI.	870.	CLXVII.	<i>ib. Helladio.</i>	CCXVIII.	907.
LXXXV.	<i>ib. Eidem.</i>	CLII.	<i>ib.</i>	CLXVIII.	139. <i>Photio.</i>	XCI.	845.
LXXXVI.	75. <i>Eidem.</i>	CL.	869.	CLXIX.	<i>ib. Strategio.</i>	XCH.	<i>ib.</i>
LXXXVII.	76. <i>Philagrio.</i>	LXV.	823.	CLXX.	140. <i>Palladio.</i>	CCXXIX.	915.
LXXXVIII.	77. <i>Nectario C. P.</i>	<i>C. in notis S. Barn.</i>		CLXXI.	<i>ib. Amphiloquio.</i>	CCXL.	<i>Sup.</i>
LXXXIX.	<i>ib. Bosporio Coloniensi.</i>	CXLI.	866.	CLXXII.	<i>ib. Helladio.</i>	LIII.	813.
XC.	78. <i>Procopio.</i>	LVI.	814.	CLXXIII.	141. <i>Postumiano.</i>	LXXI.	827.
XCI.	<i>ib. Nectario C. P.</i>	LI.	812.	CLXXIV.	142. <i>Eudoxio Rhetori.</i>	CXV.	853.
XCH.	79. <i>Philagrio.</i>	XLI.	803.	CLXXV.	143. <i>Eidem.</i>	CXVI.	854.
XCHII.	<i>ib. Sophronio Praefecto.</i>	LIX.	816.	CLXXVI.	144. <i>Eidem.</i>	CXVII.	<i>ib.</i>
XCHV.	80. <i>Amazonio.</i>	LXXIII.	829.	CLXXVII.	145. <i>Eidem.</i>	CXIX.	855.
XCV.	<i>ib. Leontio.</i>	CHII.	848.	CLXXVIII.	<i>ib. Eidem.</i>	LXIII.	819.
XCVI.	81. <i>Hypatio.</i>	CXCH.	890.	CLXXIX.	147. <i>Eidem.</i>	CXX.	855.
XCVII.	<i>ib. Herculiano.</i>	CLVI.	872.	CLXXX.	148. <i>Eidem.</i>	CXXI.	856.
XCVIII.	<i>ib. Ad eos qui rempubli-</i>			CLXXXI.	<i>ib. Saturnino.</i>	CXXXII.	862.
	<i>cam administrant.</i>	CXCVII.	895.	CLXXXII.	149. <i>Gregorio Nysseno.</i>	XLIH.	803.
XCIX.	82. <i>Homophronio.</i>	CCXXXVII.	<i>Sup.</i>	CLXXXIII.	150. <i>Theodoro Episcopo.</i>	CCXXV.	911.
C.	<i>ib. Gigantio.</i>	CCXXXIX.	<i>ib.</i>	CLXXXIV.	152. <i>Amphiloquio.</i>	CLXIV.	875.
CI.	83. <i>Ad Cledonium pres-</i>			CLXXXV.	<i>ib. Nectario.</i>	CCXXVII.	913.
	<i>byterum.</i>	O. LI.	737.	CLXXXVI.	154. <i>Eidem.</i>	LII.	812.
CH.	93. <i>Ad eundem.</i>	O. LII.	745.	CLXXXVII.	<i>ib. Eudoxio.</i>	CXVIII.	855.
CHH.	98. <i>Palladio.</i>	CCXXXVIII.	914.	CLXXXVIII.	155. <i>Stagirio.</i>	CLXXXVIII.	887.
CIV.	<i>ib. Olympio.</i>	CLXXIV.	879.	CLXXXIX.	<i>ib. Eustochio Sophista.</i>	CXI.	852.
CV.	99. <i>Eidem.</i>	CLXXIII.	<i>ib.</i>	CXC.	156. <i>Eidem.</i>	LXI.	817.
CVI.	100. <i>Eidem.</i>	CLXXXVII.	881.	CXCI.	158. <i>Eidem.</i>	LXII.	819.
CVII.	<i>ib. Cledonio.</i>	XCVI.	847.	CXCII.	<i>ib. Stagiro.</i>	CXCI.	889.
CVIII.	<i>ib. Eidem.</i>	XCVIII.	<i>ib.</i>	CXCIII.	159. <i>Procopio.</i>	LVII.	815.
CIX.	101. <i>Eidem.</i>	XCVII.	<i>ib.</i>	CXCIV.	160. <i>Eidem.</i>	LVIII.	<i>ib.</i>
CX.	<i>ib. Palladio.</i>	CCXXXI.	915.	CXCV.	<i>ib. Gregorio praesidi.</i>	XLIV.	805.
CXI.	<i>ib. Eulatio.</i>	CH.	848.	CXCVI.	161. <i>Eccollio.</i>	XLV.	806.
CXII.	<i>ib. Celeusio.</i>	LXXIV.	830.	CXCVII.	162. <i>Gregorio Nysseno.</i>	XCV.	846.
CXIII.	102. <i>Eidem.</i>	LXXV.	<i>ib.</i>	CXCVIII.	163. <i>Nemesio.</i>	CLXXXIII.	885.
CIV.	<i>ib. Eidem.</i>	I.	767.	CXCIX.	164. <i>Eidem.</i>	LXXIX.	832.
CXV.	103. <i>Theodoro.</i>	LXXXVII.	843.	CC.	165. <i>Eidem.</i>	CLXXXIV.	886.
CXVI.	<i>ib. Eulatio.</i>	XCIX.	847.	CCI.	166. <i>Eidem.</i>	CLXXXV.	<i>ib.</i>
CXVII.	104. <i>Eidem.</i>	C.	848.	CCII.	<i>ib. Ad Nectarium C. P.</i>	O. XLVI.	721.
CXVIII.	<i>ib. Eidem.</i>	CI.	<i>ib.</i>	CCIII.	169. <i>Valentiniano.</i>	CXCVI.	894.
CXIX.	<i>ib. Palladio.</i>	CCXXX.	915.	CCIV.	170. <i>Adelphio.</i>	CXXXVIII.	859.
CXX.	<i>ib. Helladio.</i>	LIV.	813.	CCV.	172. <i>Eidem.</i>	CXXIX.	860.
CXXI.	105. <i>Theodoro.</i>	CCXX.	908.	CCVI.	<i>ib. Eidem.</i>	CXXX.	<i>ib.</i>
CXXII.	<i>ib. Eidem.</i>	XC.	844.	CCVII.	174. <i>Jacobo.</i>	CXLVI.	867.
CXXIII.	106. <i>Eidem.</i>	CCXXI.	915.	CCVIII.	175. <i>Eidem.</i>	CXLVII.	868.
CXXIV.	<i>ib. Eidem.</i>	LXXXIV.	842.	CCIX.	<i>ib. Castori.</i>	XCH.	845.
CXXV.	<i>ib. Olympio.</i>	LXXVII.	831.	CCX.	176. <i>Eidem.</i>	XCIV.	<i>ib.</i>
CXXVI.	107. <i>Eidem.</i>	CLXXXVIII.	882.	CCXI.	<i>ib. Cyriaco.</i>	CCXXXIII.	<i>Sup.</i>
CXXVII.	108. <i>Helladio.</i>	CCXXXIV.	<i>Sup.</i>	CCXII.	177. <i>Sacerdoti.</i>	CCXII.	905.
CXXVIII.	109. <i>Procopio.</i>	CLVII.	872.	CCXIII.	<i>ib. Eidem.</i>	CCXIV.	<i>ib.</i>
CXXIX.	<i>ib. Eidem.</i>	CLVIII.	<i>ib.</i>	CCXIV.	<i>ib. Eidem.</i>	CCXV.	906.
CXXX.	110. <i>Eidem.</i>	LV.	814.	CCXV.	178. <i>Eidem.</i>	CCXIII.	905.
CXXXI.	111. <i>Olympio.</i>	LXXVI.	830.	CCXVI.	179. <i>Eudocio.</i>	CCXXXV.	<i>Sup.</i>
CXXXII.	<i>ib. Saturnino.</i>	LXXII.	829.	CCXVII.	<i>ib. Eidem.</i>	CCXXXIV.	911.
CXXXIII.	112. <i>Victori.</i>	CXXXIII.	862.	CCXVIII.	180. <i>Eidem.</i>	CCXXXVI.	<i>Sup.</i>
CXXXIV.	113. <i>Eidem.</i>	CXXXIV.	863.	CCXIX.	181. <i>Helladio.</i>	CCXVI.	906.
CXXXV.	<i>ib. Sophronio praefecto.</i>	LX.	816.	CCXX.	182. <i>Eidem.</i>	CCXVII.	907.
CXXXVI.	114. <i>Modario exercitus</i>			CCXXI.	183. <i>Homophronio.</i>	CCXXXVII.	<i>Sup.</i>
	<i>duci.</i>	CXXXV.	863.	CCXXII.	184. <i>Thecla.</i>	CCII.	899.
CXXXVII.	<i>ib. Eidem.</i>	CXXXVI.	864.	CCXXIII.	185. <i>Eidem.</i>	CCI.	897.
CXXXVIII.	115. <i>Bosporio Coloniensi.</i>	XIV.	777.	CCXXIV.	187. <i>Africano.</i>	XLVI.	807.
CXXXIX.	116. <i>Theodoro.</i>	CCXXII.	856.	CCXXV.	<i>ib. Ellebicho.</i>	CXXIII.	857.
CXL.	117. <i>Olympio.</i>	LXXVIII.	832.	CCXXVI.	188. <i>Anysio.</i>	CXLIV.	867.
CXLI.	118. <i>Eidem.</i>	XLIX.	809.	CCXXVII.	<i>ib. Urso.</i>	CXXII.	856.
CXLII.	120. <i>Eidem.</i>	CLXXII.	879.	CCXXVIII.	189. <i>Pansophio.</i>	CXII.	852.
CXLIII.	121. <i>Eidem.</i>	CLXXV.	880.	CCXXIX.	<i>ib. Eidem.</i>	CXIII.	<i>ib.</i>
CXLIV.	<i>ib. Eidem.</i>	CLXXXVI.	881.	CCXXX.	<i>ib. Theodosio, vel Theo-</i>		
CXLV.	122. <i>Veriano.</i>	CLXXXI.	884.		<i>doro.</i>	CXIV.	853.
CXLVI.	123. <i>Olympio.</i>	CLXXIX.	882.	CCXXXI.	190. <i>Eusebio amico.</i>	CLXXI.	878.
CXLVII.	124. <i>Asterio.</i>	XLVII.	808.	CCXXXII.	191. <i>Diocli.</i>	CXCIII.	890.
CXLVIII.	125. <i>Eidem.</i>	XLVIII.	<i>ib.</i>	CCXXXIII.	<i>ib. Ablatio.</i>	CXXXI.	862.
CXLIX.	126. <i>Georgio.</i>	CLXXXII.	885.	CCXXXIV.	192. <i>Olympiano.</i>	CLXV.	877.
CL.	127. <i>Asterio.</i>	CXXVI.	858.	CCXXXV.	<i>ib. Adamantio.</i>	CXCIX.	896.
CLI.	<i>ib. Nectario.</i>	CCXXVI.	913.	CCXXXVI.	193. <i>Libanio Sophista.</i>	CCII.	899.
CLII.	128. <i>Theodoro.</i>	LXXXVIII.	843.	CCXXXVII.	<i>ib. Macedonio.</i>	CXXIV.	857.
CLIII.	129. <i>Bosporio Coloniensi.</i>	XV.	778.	CCXXXVIII.	194. <i>Fraternitati Sanna-</i>		
CLIV.	<i>ib. Olympio.</i>	L.	811.		<i>badensi.</i>	CLXXX.	883.
CLV.	130. <i>Asterio.</i>	CXXV.	857.	CCXXXIX.	195. <i>Epiphano.</i>	CIV.	848.
CLVI.	131. <i>Eidem.</i>	CXXXVII.	858.	CCXL.	<i>ib. Meletio.</i>	CXLIH.	867.
CLVII.	<i>ib. Theodoro.</i>	LXXXIII.	842.	CCXLI.	<i>ib. Abugrio.</i>	CCXLII.	<i>Sup.</i>
CLVIII.	132. <i>Eulatio.</i>	CCXXXII.	915.	CCXLII.	196. <i>Petro.</i>	CLXXXVI.	887.
CLIX.	133. <i>Theodoro.</i>	LXXXII.	841.	CCXLIII.	<i>ib. Ad Evagrium Mo-</i>		
CLX.	<i>ib. Eidem.</i>	LXXXV.	842.		<i>nachum de Divi-</i>	O. XLV.	717.
CLXI.	<i>ib. Eidem.</i>	LXXXVI.	<i>ib.</i>		<i>nitare.</i>		
CLXII.	134. <i>Eidem.</i>	LXXXIX.	844.		201. <i>Testamentum sancti</i>		<i>Sup.</i>
CLXIII.	<i>ib. Eidem.</i>	CCXIX.	908.		<i>Gregorii.</i>		

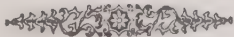
INDEX EPISTOLARUM

In quo vetus Ordo cum novo comparatur.

Vetus ordo.		Novus ordo.		Vetus Ordo.		Novus Ordo.		
Epist.	Pag.	Epist.	Pag.	Epist.	Pag.	Epist.	Pag.	
I.	767.	<i>Celeusio præsidi.</i>	CXIV.	102.	LXXXI.	835. <i>Theodoro Tyanensi.</i>	LXXXVII.	66.
II.	768.	<i>Nicobulo.</i>	LIII.	48.	LXXXII.	841. <i>Eidem.</i>	CLIX.	133.
III.	769.	<i>Eidem.</i>	LIV.	49.	LXXXIII.	842. <i>Eidem.</i>	CLVII.	131.
IV.	ib.	<i>Magno Basilio.</i>	LX.	54.	LXXXIV.	ib. <i>Eidem.</i>	CXXIV.	106.
V.	ib.	<i>Eidem.</i>	I.	1.	LXXXV.	ib. <i>Eidem.</i>	CLX.	133.
VI.	770.	<i>Eidem.</i>	II.	2.	LXXXVI.	ib. <i>Eidem.</i>	CLXI.	ib.
VII.	ib.	<i>Eidem.</i>	IV.	3.	LXXXVII.	843. <i>Eidem.</i>	CXV.	103.
VIII.	772.	<i>Eidem.</i>	V.	5.	LXXXVIII.	ib. <i>Eidem.</i>	CLII.	128.
IX.	774.	<i>Eidem.</i>	VI.	6.	LXXXIX.	844. <i>Eidem.</i>	CLXII.	134.
X.	775.	<i>Eidem.</i>	XLVI.	42.	XC.	ib. <i>Eidem.</i>	CXXII.	105.
XI.	ib.	<i>Eidem.</i>	VIII.	8.	XCI.	845. <i>Photio.</i>	CLXVIII.	139.
XII.	776.	<i>Amphilochio.</i>	XXV.	23.	XCH.	ib. <i>Strategio.</i>	CLXIX.	ib.
XIII.	ib.	<i>Eidem.</i>	XXVI.	ib.	XCH.	ib. <i>Castori.</i>	CCIX.	175.
XIV.	777.	<i>Bosporio Coloniensi.</i>	CXXXVIII.	115.	XCIV.	ib. <i>Eidem.</i>	CCX.	176.
XV.	778.	<i>Eidem.</i>	CLIII.	129.	XCV.	846. <i>Gregorio Nysseno.</i>	CXCVII.	162.
XVI.	ib.	<i>Cæsario fratri.</i>	XX.	19.	XCVI.	847. <i>Cledonio.</i>	CVII.	100.
XVII.	779.	<i>Eidem.</i>	VII.	7.	XCVII.	ib. <i>Eidem.</i>	CIX.	101.
XVIII.	781.	<i>Sophronio præsidi.</i>	XXIX.	24.	XCVIII.	ib. <i>Eidem.</i>	CVIII.	100.
XIX.	782.	<i>Basilio.</i>	XIX.	18.	XCIX.	ib. <i>Eulalio.</i>	CXVI.	103.
XX.	783.	<i>Eusebio Cæsariensi.</i>	XVI.	16.	C.	848. <i>Eidem.</i>	CXVII.	104.
XXI.	784.	<i>Basilio.</i>	XL.	34.	CI.	ib. <i>Eidem.</i>	CXVIII.	ib.
XXII.	785.	<i>Ad Cæsarienses.</i>	XLI.	35.	CII.	ib. <i>Eidem.</i>	CXI.	101.
XXIII.	786.	<i>Ad Episcopos.</i>	XLIII.	38.	CIII.	ib. <i>Leontio.</i>	XCV.	80.
XXIV.	787.	<i>Basilio.</i>	XLV.	40.	CIV.	ib. <i>Epiphano.</i>	CCXXXIX.	195.
XXV.	788.	<i>Eidem.</i>	XLVII.	42.	CV.	ib. <i>Cæsario.</i>	XIV.	15.
XXVI.	ib.	<i>Eidem.</i>	LVIII.	50.	CVI.	849. <i>Eidem.</i>	XXIII.	21.
XXVII.	791.	<i>Eidem.</i>	LIX.	53.	CVII.	850. <i>Sophronio principi.</i>	XXI.	20.
XXVIII.	792.	<i>Eusebio Samosatensi.</i>	LXIV.	58.	CVIII.	ib. <i>Eidem.</i>	XXXVII.	32.
XXIX.	ib.	<i>Eidem.</i>	XLIV.	39.	CIX.	851. <i>Eidem.</i>	XXXIX.	33.
XXX.	794.	<i>Eidem.</i>	LXV.	58.	CX.	ib. <i>Eidem.</i>	XXII.	21.
XXXI.	795.	<i>Basilio.</i>	XLVIII.	42.	CXI.	852. <i>Eustochio sophistæ.</i>	CLXXXIX.	155.
XXXII.	796.	<i>Eidem.</i>	XLIX.	44.	CXII.	ib. <i>Pansophio.</i>	CCXXVIII.	189.
XXXIII.	797.	<i>Eidem.</i>	L.	ib.	CXIII.	ib. <i>Eidem.</i>	CCXXXIX.	ib.
XXXIV.	798.	<i>Gregorio Nysseno.</i>	LXXXI.	73.	CXIV.	853. <i>Theodosio, vel Theo-</i>		
XXXV.	799.	<i>Eidem.</i>	LXXXII.	64.		doro.	CCXXX.	ib.
XXXVI.	ib.	<i>Eidem.</i>	LXXXIII.	ib.	CXV.	ib. <i>Eudoxio rhetori.</i>	CLXXIV.	142.
XXXVII.	ib.	<i>Eidem.</i>	LXXXVI.	65.	CXVI.	854. <i>Eidem.</i>	CLXXV.	143.
XXXVIII.	800.	<i>Simplicie hæreticæ.</i>	LXXXIX.	70.	CXVII.	ib. <i>Eidem.</i>	CLXXVI.	144.
XXXIX.	802.	<i>Eudoxio rhetori.</i>	LXXX.	72.	CXVIII.	855. <i>Photio.</i>	CLXXXVII.	154.
XL.	ib.	<i>Philagrio.</i>	XXX.	26.	CXIX.	ib. <i>Incerto, (Eudoxio</i>		
XLI.	803.	<i>Eidem.</i>	XCH.	79.		rhetori).	CLXXXVII.	145.
XLII.	ib.	<i>Gregorio Nysseno.</i>	CLXXXII.	149.	CXX.	ib. <i>Eidem.</i>	CLXXXIX.	147.
XLIII.	804.	<i>Eidem.</i>	XI.	12.	CXXI.	856. <i>Eidem.</i>	CLXXX.	148.
XLIV.	805.	<i>Gregorio præsidi.</i>	CXCV.	160.	CXXII.	ib. <i>Urso.</i>	CCXXXVII.	188.
XLV.	806.	<i>Ecebolio.</i>	CXCVI.	161.	CXXIII.	857. <i>Ellebicho.</i>	CCXXIV.	187.
XLVI.	807.	<i>Africanio.</i>	CCXXIV.	187.	CXXIV.	ib. <i>Macedonio.</i>	CCXXXVII.	193.
XLVII.	808.	<i>Asterio.</i>	CXLVII.	124.	CXXV.	ib. <i>Asterio.</i>	CLV.	130.
XLVIII.	ib.	<i>Eidem.</i>	CXLVIII.	125.	CXXVI.	858. <i>Eidem.</i>	CL.	127.
XLIX.	809.	<i>Olympio.</i>	CXLI.	118.	CXXVII.	ib. <i>Eidem.</i>	CLVI.	131.
L.	811.	<i>Eidem.</i>	CLIV.	129.	CXXVIII.	859. <i>Adelphio.</i>	CCIV.	170.
LI.	812.	<i>Nectario C. P.</i>	XCI.	78.	CXXIX.	860. <i>Eidem.</i>	CCV.	172.
LII.	ib.	<i>Eidem.</i>	CLXXXVI.	154.	CXXX.	ib. <i>Eidem.</i>	CCVI.	ib.
LIII.	813.	<i>Helladio.</i>	CLXXII.	141.	CXXXI.	862. <i>Abladio.</i>	CCXXXIII.	191.
LIV.	ib.	<i>Eidem.</i>	CXX.	104.	CXXXII.	ib. <i>Saturnino.</i>	CLXXXI.	148.
LV.	814.	<i>Procopio.</i>	CXXX.	110.	CXXXIII.	ib. <i>Victori.</i>	CXXXIII.	112.
LVI.	ib.	<i>Eidem.</i>	XC.	78.	CXXXIV.	863. <i>Eidem.</i>	CXXXIV.	113.
LVII.	815.	<i>Eidem.</i>	CXCH.	159.	CXXXV.	ib. <i>Modario exercitus</i>		
LVIII.	ib.	<i>Eidem.</i>	CXCIV.	160.		duci.	CXXXV.	114.
LIX.	816.	<i>Sophronio præsidi.</i>	XCH.	79.	CXXXVI.	864. <i>Eidem.</i>	CXXXVI.	ib.
LX.	ib.	<i>Eidem.</i>	CXXXV.	113.	CXXXVII.	ib. <i>Eutropio.</i>	LXX.	62.
LXI.	817.	<i>Eustochio sophistæ.</i>	CXC.	156.	CXXXVIII.	ib. <i>Eidem.</i>	LXXI.	63.
LXII.	819.	<i>Eidem.</i>	CXCI.	158.	CXXXIX.	865. <i>Themistio.</i>	XXXVIII.	32.
LXIII.	ib.	<i>Eudoxio rhetori.</i>	CLXXXVIII.	145.	CXL.	866. <i>Eidem.</i>	XXIV.	22.
LXIV.	821.	<i>Philagrio.</i>	XXXII.	27.	CXLI.	ib. <i>Bosporio Coloniensi.</i>	LXXXIX.	77.
LXV.	823.	<i>Eidem.</i>	LXXXVII.	76.	CXLII.	ib. <i>Gregorio Nysseno.</i>	LXXIV.	64.
LXVI.	824.	<i>Eidem.</i>	XXXIV.	30.	CXLIII.	867. <i>Meletio.</i>	CCXL.	195.
LXVII.	825.	<i>Eidem.</i>	XXXIII.	29.	CXLIV.	ib. <i>Anysio.</i>	CCXXVI.	188.
LXVIII.	826.	<i>Eidem.</i>	XXXV.	31.	CXLV.	ib. <i>Vitaliano.</i>	LXXV.	65.
LXIX.	ib.	<i>Eidem.</i>	XXXVI.	32.	CXLVI.	ib. <i>Jacobo.</i>	CCVII.	174.
LXX.	ib.	<i>Eidem.</i>	XXXI.	26.	CXLVII.	868. <i>Eidem.</i>	CCVIII.	175.
LXXI.	827.	<i>Postumiano.</i>	CLXXXIII.	141.	CXLVIII.	869. <i>Alypio.</i>	LXXXII.	73.
LXXII.	829.	<i>Saturnino.</i>	CXXXII.	111.	CXLIX.	ib. <i>Eidem.</i>	LXXXIII.	74.
LXXIII.	ib.	<i>Amazonio.</i>	XCIV.	80.	CL.	ib. <i>Eidem.</i>	LXXXVI.	75.
LXXIV.	830.	<i>Celeusio.</i>	CXII.	101.	CLI.	870. <i>Eidem.</i>	LXXXIV.	74.
LXXV.	ib.	<i>Eidem.</i>	CXIII.	102.	CLII.	ib. <i>Eidem.</i>	LXXXV.	ib.
LXXVI.	ib.	<i>Olympio.</i>	CXXXI.	111.	CLIII.	ib. <i>Evagrio.</i>	III.	2.
LXXVII.	831.	<i>Eidem.</i>	CXXV.	106.	CLIV.	871. <i>Nicobulo.</i>	LV.	49.
LXXVIII.	832.	<i>Eidem.</i>	CXL.	117.	CLV.	ib. <i>Eidem.</i>	XII.	13.
LXXIX.	ib.	<i>Nemesio.</i>	CXCIV.	164.	CLVI.	872. <i>Herculiano.</i>	XCVII.	81.
LXXX.	833.	<i>Aërio et Alypio.</i>	LXI.	54.	CLVII.	ib. <i>Procopio.</i>	CXXXVIII.	109.

Vetus ordo.		Novus ordo.		Vetus Ordo.		Novus Ordo.	
Epist.	Pag.	Epist.	Pag.	Epist.	Pag.	Epist.	Pag.
CLVIII.	872. <i>Eidem.</i>	CXXIX.	109.	CCXI.	904. <i>Olympio. Eadem est ac CLXV supra.</i>		
CLIX.	873. <i>Amphilochio Ico- niensi.</i>	IX.	9.	CCXII.	905. <i>Sacerdoti.</i>	CCXII.	177.
CLX.	<i>ib. Eidem.</i>	XIII.	14.	CCXIII.	<i>ib. Eidem.</i>	CCXV.	178.
CLXI.	874. <i>Amphilochio patri.</i>	LXIII.	56.	CCXIV.	<i>ib. Eidem.</i>	CCXIII.	177.
CLXII.	875. <i>Amphilochio Ico- niensi.</i>	LXII.	<i>ib.</i>	CCXV.	906. <i>Eidem.</i>	CCXIV.	<i>ib.</i>
CLXIII.	<i>ib. Eidem.</i>	XXVII.	23.	CCXVI.	<i>ib. Helladio.</i>	CCXIX.	181.
CLXIV.	<i>ib. Eutropio, (aut potius Amphilochio).</i>	CLXXXIV.	152.	CCXVII.	907. <i>Eidem.</i>	CCXX.	182.
CLXV.	876. <i>Olympiano.</i>	CCXXXIV.	192.	CCXVIII.	<i>ib. Eidem.</i>	CLXVII.	138.
CLXVI.	<i>ib. Juliano.</i>	LXVII.	60.	CCXIX.	908. <i>Theodoro.</i>	CLXIII.	134.
CLXVII.	877. <i>Eidem.</i>	LXIX.	62.	CCXX.	<i>ib. Eidem.</i>	CXXI.	105.
CLXVIII.	<i>ib. Eidem.</i>	LXVIII.	61.	CCXXI.	909. <i>Eidem.</i>	CXXIV.	106.
CLXIX.	<i>ib. Eusebio Cæsariensi.</i>	XVII.	17.	CCXXII.	<i>ib. Eidem.</i>	CXXXIX.	116.
CLXX.	878. <i>Eidem.</i>	XVIII.	18.	CCXXIII.	910. <i>Adelfio. Eadem est ac CXXXVIII.</i>		
CLXXI.	<i>ib. Eusebio amico.</i>	CCXXXI.	190.	CCXXIV.	911. <i>Eudocio.</i>	CCXVII.	179.
CLXXII.	879. <i>Olympio.</i>	CXLII.	120.	CCXXV.	<i>ib. Theodoro Tyanensi.</i>	CLXXXIII.	150.
CLXXIII.	<i>ib. Eidem.</i>	CV.	99.	CCXXVI.	913. <i>Nectario C. P.</i>	CLI.	127.
CLXXIV.	<i>ib. Eidem.</i>	CIV.	98.	CCXXVII.	<i>ib. Eidem.</i>	CLXXXV.	152.
CLXXV.	880. <i>Eidem.</i>	CXLIII.	121.	CCXXVIII.	914. <i>Palladio.</i>	CLII.	198.
CLXXVI.	881. <i>Eidem.</i>	CXLIV.	<i>ib.</i>	CCXXIX.	915. <i>Eidem.</i>	CLXX.	140.
CLXXVII.	<i>ib. Eidem.</i>	CVI.	100.	CCXXX.	<i>ib. Eidem.</i>	CXIX.	104.
CLXXVIII.	882. <i>Eidem.</i>	CXXVI.	107.	CCXXXI.	<i>ib. Eidem.</i>	CX.	101.
CLXXIX.	<i>ib. Eidem.</i>	CXLVI.	123.	CCXXXII.	<i>ib. Eulatio.</i>	CLVIII.	132.
CLXXX.	883. <i>Fraternitati Sanna- badensi.</i>	CCXXXVIII.	194.	APPENDIX MORELLI. (Deest paginarum ordo).			
CLXXXI.	884. <i>Veriano.</i>	CXLV.	122.	CCXXXIII.	— <i>Cyriaco.</i>	CCXI.	176.
CLXXXII.	885. <i>Georgio.</i>	CXLIX.	126.	CCXXXIV.	— <i>Helladio.</i>	CXXVII.	180.
CLXXXIII.	<i>ib. Nemesio.</i>	CXCVIII.	163.	CCXXXV.	— <i>Eudocio.</i>	CCXVI.	179.
CLXXXIV.	886. <i>Eidem.</i>	CC.	165.	CCXXXVI.	— <i>Eidem.</i>	CCXVIII.	180.
CLXXXV.	<i>ib. Eidem.</i>	CCI.	166.	CCXXXVII.	— <i>Homophronio.</i>	CCXXI.	183.
CLXXXVI.	887. <i>Petro.</i>	CCXLII.	196.	CCXXXVIII.	— <i>Gigantio, (aut potius Homophronio.)</i>	XCIX.	82.
CLXXXVII.	<i>ib. Timotheo.</i>	CLXIV.	136.	CCXXXIX.	— <i>Eidem, id est, Gi- gantio.</i>	C.	<i>ib.</i>
CLXXXVIII.	<i>ib. Stagirio.</i>	CLXXXVIII.	155.	CCXL.	— <i>Amphilochio.</i>	CLXXI.	140.
CLXXXIX.	888. <i>Timotheo.</i>	CLXV.	136.	CCXLI.	— <i>Eidem.</i>	XXVIII.	24.
CXC.	889. <i>Eidem.</i>	CLXVI.	138.	CCXLII.	— <i>Abugrio.</i>	CCXLI.	195.
CXCI.	<i>ib. Eidem (Stagirio).</i>	CXCH.	158.	EPISTOLÆ DESUMPTÆ EX ORATIONIBUS.			
CXCII.	890. <i>Hypatio.</i>	XCVI.	81.	O. XLV.	717. <i>Ad Evagrium mona- chum de Divinitate.</i>	CCXLIII.	196.
CXCIII.	<i>ib. Diocli.</i>	CCXXXII.	191.	O. XLVI.	721. <i>Ad Nectarium C. P.</i>	CCII.	166.
CXCIV.	891. <i>Candidiano.</i>	X.	9.	O. LI.	737. <i>Ad Cleodonium pres- byterum.</i>	CI.	83.
CXCV.	893. <i>Lolliano.</i>	XV.	16.	O. LII.	745. <i>Eidem.</i>	CII.	93.
CXCVI.	894. <i>Valentiniano.</i>	CCIII.	169.	EPISTOLÆ MUTUATÆ EX EDITIONE BASILIANA.			
CXCVII.	895. <i>Ad reipublicæ admi- nistratores.</i>	XCVIII.	81.	B. XLVII.	— <i>Eusebio Samosatensi.</i>	XLII.	37.
CXCVIII.	<i>ib. Theoteco.</i>	LXXVIII.	69.	B. CCCXXI.	— <i>Theclæ.</i>	LVII.	50.
CXCIX.	896. <i>Adamantio.</i>	CCXXXV.	192.	EX COTELERII NOTIS AD SANCTUM BARNABAM.			
CC.	897. <i>Theclæ.</i>	LVI.	49.	—	— <i>Nectario C. P.</i>	LXXXVIII.	77.
CCI.	<i>ib. Eidem.</i>	CCXXIII.	185.	EX TOM. I BILLII.			
CCII.	899. <i>Eidem.</i>	CCXXII.	184.	Ad calcem.	— <i>Testamentum sancti Gregorii.</i>		201.
CCIII.	<i>ib. Libanio sophistæ.</i>	CCXXVI.	193.				
CCIV.	900. <i>Eusebio Samosatensi.</i>	LXVI.	60.				
CCV.	<i>ib. Gregorio. Inter Ba- silianas</i>	CLXIX.	—				
CCVI.	901. <i>Eidem. Ib.</i>	CLXXI.	—				
CCVII.	902. <i>Glycerio. Ib.</i>	CLXX.	—				
CCVIII.	<i>ib. Nicobulo.</i>	LII.	48.				
CCIX.	903. <i>Eidem.</i>	LI.	46.				
CCX.	904. <i>Eulancio. Inter Ba- silianas</i>	CCVIII.	—				

INDEX EPISTOLARUM

JUXTA ORDINEM LITERARIUM DIGESTUS.

<i>Ablabio.</i> CCXXIII,	191	<i>Helladio.</i> CXX, 104. * CXXVII, 108. * CLXVII, 138.	
<i>Abugrio.</i> CCXLI,	195	* CLXXII, 141. * CCXIX, 181. * CCXX,	182
<i>Adamantio.</i> CCXXXV,	192	<i>Homophronio.</i> XCIX, 82. * CCXXI,	183
<i>Adelphio.</i> CCIV, 170. * CCV, 172. * CCVI,	172	<i>Hypatio.</i> XCVI,	81
<i>Administratoribus reipublicæ.</i> XCVIII,	81	<i>Jacobo.</i> CCVII, 174. * CCVIII,	175
<i>Aërio et Ahyrio.</i> LXI,	54	<i>Juliano.</i> LXVII, 60. * LXVIII, 61. * LXIX,	62
<i>Africano.</i> CCXXIV,	187	<i>Leontio.</i> XCV,	80
<i>Alypio.</i> LXXXII, 73. * LXXXIII, 74. * LXXXIV, <i>ibid.</i>	75	<i>Libanio sophistæ.</i> CCXXXVI,	193
* LXXXV, <i>ibid.</i> * LXXXVI.	80	<i>Lolliano.</i> XV,	16
<i>Amazonio.</i> XCIV.	56	<i>Macedonio.</i> CCXXXVII,	193
<i>Amphilochio Iconiensis patri.</i> LXIII,		<i>Meletio.</i> CCXL,	195
<i>Amphilochio Iconiensi episcopo.</i> IX, 9. * XIII, 14.		<i>Modario exercitûs duci.</i> CXXXVI, 114. * CXXXVII,	114
* XXV, 23. * XXVI, <i>ibid.</i> * XXVII, <i>ibid.</i> * XXVIII, 24.		<i>Nectario Constantinopolitano episcopo.</i> LXXXVIII, 77.	
* LXII, 56. * CLXXI, 140. * CLXXXIV,	152	* XCI, 78. * CLI, 127. * CLXXXV, 152. * CLXXXVI,	
<i>Anysio.</i> CCXXVI,	182	154. * CCLII,	166
<i>Asterio.</i> CXLVII, 124. * CXLVIII, 125. * CL, 127. * CLV,		<i>Nemesio.</i> CXCVIII, 163. * CXIX, 164. * CC, 165. * CCI,	166
130. * CLVI,	131	<i>Nicobulo.</i> XII, 13. * LI, 46. * LII, 47. * LIII, <i>ibid.</i>	
<i>Basilio Magno.</i> I, 1. * II, 2. * IV, 3. * V, 5. * VI, 6.		* LIV, 49. * LV,	49
* VIII, 8. * XIX, 19. * XL, 34. * XLV, 40. * XLVI,		<i>Olympiano.</i> CCXXXIV,	192
41. * XLVII, 42. * XLVIII, <i>ibid.</i> * XLIX, 54. * L, <i>ibid.</i>		<i>Olympio.</i> CIV, 98. * CV, 99. * CVI, 100. * CXXV, 106.	
* LVIII, 50. * LIX, 53. * LX.	54	* CXXVI, 107. * CXXXI, 111. * CXL, 117. * CXLI,	
<i>Bosporio Coloniensi episcopo.</i> LXXXIX, 77. * CXXXVIII,		118. * CXLII, 120. * CXLIII, 121. * CXLIV, <i>ibid.</i>	
115. * CLIII,	129	* CXLVI, 123. * CLIV,	129
<i>Candidiano.</i> X,	9	<i>Palladio.</i> CIII, 98. * CX, 101. * CXIX, 104. * CLXX,	140
<i>Cæsario fratri.</i> VII, 7. * XIV, 15. * XX, 19. * XXIII,	21	<i>Pansophio.</i> CCXXVIII, 189. * CCXXIX,	189
<i>Cæsariensibus.</i> XII,	35	<i>Petro.</i> CCXLII,	196
<i>Castori.</i> CCIX, 175. * CCX.	176	<i>Philagrio.</i> XXX, 26. * XXXI, <i>ibid.</i> * XXXII, 27. * XXXIII,	
<i>Celeusio præsi.</i> CXII, 101. * CXIII, 102. * CXIV,	102	29. * XXXIV, 30. * XXXV, 31. * XXXVI, 32. * XCI,	79
<i>Cledonio.</i> CI, 83. * CII, 93. * CVII, 100. * CVIII, <i>ibid.</i>		<i>Photio.</i> CLXVIII,	139
* CIX,	101	<i>Postumiano.</i> CLXXIII,	141
<i>Cyriaco.</i> CCXI,	176	<i>Procopio.</i> XC, 78. * CXXVIII, 109. * CXXIX, <i>ibid.</i> * CXXX,	
<i>Diocli.</i> CCXXXII,	191	110. * CXCH, 152. * CXCLV,	160
<i>Ecebolio.</i> CXCVI,	161	<i>Sacerdoti.</i> CCXII, 177. * CCXIII, <i>ibid.</i> * CCXIV, <i>ibid.</i>	
<i>Ellebicho.</i> CCXXV,	187	CCXV,	178
<i>Epiphania.</i> CCXXIX,	193	<i>Saturnino.</i> CXXXII, 171. * CLXXXI,	148
<i>Episcop's.</i> XLIII,	38	<i>Simplicia.</i> LXXIX,	70
<i>Eudocio.</i> CCXVI, 179. * CCXVII, <i>ibid.</i> * CCXVIII,	186	<i>Sophronio præfecto.</i> XXI, 20. * XXII, 21. * XXIX, 24.	
<i>Eudoxio rhetori.</i> LXXX, 72. * CLXXIV, 142. * CLXXV,		* XXXVII, 32. * XXXIX, 33. * XCIII, 79. * CXXXV,	113
143. * CLXXVI, 144. * CLXXVII, 145. * CLXXVIII,		<i>Stagirio.</i> CLXXXVIII, 155. * CXCH,	158
<i>ibid.</i> * CLXXIX, 147. * CLXXX, 148. * CLXXXVII,	154	<i>Strategio.</i> CLXXIX,	139
<i>Eutalio.</i> CXI, 101. * CXVI, 103. * CXVII, 104. * CXVIII,		<i>Theclæ.</i> LVI, 49. * LVII, 50. * CCXXII, 184. * CCXXIII,	185
<i>ibid.</i> * CLVIII,	132	<i>Themistio.</i> XXIV, 22. * XXXVIII,	32
<i>Eusebio Cæsariensi.</i> XVI, 16. * XVII, 17. * XVIII,	18	<i>Theodoro Tyanensi episcopo.</i> LXXVII, 66. * CXV, 103.	
<i>Eusebio Samosatensi.</i> XLII, 37. * XLIV, 39. * LXIV, 58.		* CXXI, 105. * CXXII, <i>ibid.</i> * CXXIII, 106. * CXXIV,	
* LXV, <i>ibid.</i> * LXVI,	60	<i>ibid.</i> * CLII, 128. * CLVII, 131. * CLIX, 133. * CLX,	
<i>Eusebio amico.</i> CCXXXI,	190	<i>ibid.</i> * CLXI, <i>ibid.</i> * CLXII, 134. * CLXIII, <i>ibid.</i>	
<i>Eustochio sophistæ.</i> CLXXXIX, 155. * CXG, 156. * CXCI,	158	* CLXXXIII,	150
<i>Evagrio.</i> III,	2	<i>Theodoro fortè alii.</i> CXXXIX,	116
<i>Eutropio.</i> LXX, 62. * LXXI,	63	<i>Theodosio, vel Theodoro.</i> CCXXX,	189
<i>Fraternitati Sannabadensi.</i> CCXXXVIII,	194	<i>Theoteco.</i> LXXVIII,	69
<i>Georgio.</i> CXLIX.	126	<i>Timotheo.</i> CLXIV, 136. * CLXV, <i>ibid.</i> * CLXVI,	138
<i>Gigantio.</i> C,	82	<i>Valentiniano.</i> CCH,	169
<i>Gregorio Nysseno.</i> XI, 12. * LXXII, 64. * LXXIII, <i>ibid.</i>		<i>Veriano.</i> CXLV,	122
* LXXIV, <i>ibid.</i> * LXXVI, 65. * LXXXI, 73. * CLXXXII,		<i>Victori.</i> CXXXIII, 112. * CXXXIV,	113
149. * CXCVII,	162	<i>Vitaliano.</i> LXXV,	65
<i>Gregorio præsi.</i> CXCV,	160	<i>Urso.</i> CCXXXVII,	188
<i>Herculiano.</i> XCVII,	81		

INDEX POEMATUM

In quo novus Ordo cum veteri comparatur.

Cum Billii editio sit indigesta congeries, in qua nullus ordo statui possit, et aliunde index in principio positus ferè semper falsis paginarum numeris decipiat, necessarium Benedictinis visum est, omnia in secundo volumine contenta Poëmata continuâ numerorum serie distinguere, ut videre est in Indice sequenti. Hinc nobis sequendus fuit institutus à doctis editoribus ordo, qui ut facilius dignoscatur, veros paginarum numeros superaddidimus.

LIBER I. POEMATATA THEOLOGICA.

SECTIO I. POEMATATA DOGMATICA.

Novus Ordo.		Vetus Ordo.		Novus Ordo.		Vetus Ordo.	
Carm.	Pag.	Carm.	Pag.	Carm.	Pag.	Carm.	Pag.
I.	207. <i>De Patre.</i>	B. LXX.	161.	XXXIII.	293. <i>Actio gratiarum.</i>	T. XIII.	95.
II.	209. <i>De Filio.</i>	B. LXXI.	ib.	XXXIV.	ib. <i>Alia gratiarum Actio.</i>	T. XIV.	ib.
III.	215. <i>De Spiritu sancto.</i>	B. LXXII.	163.	XXXV.	295. <i>Precatio an'te Scripturæ lectionem.</i>	T. XII.	93.
IV.	219. <i>De Mundo.</i>	B. LXXIII.	165.	XXXVI.	ib. <i>Precatio antè iter suscipiendum.</i>	B. LIV.	127.
V.	225. <i>De Providentiâ.</i>	B. LXXIV.	367.	XXXVII.	297. <i>Alia de prospero itinere Precatio.</i>	M. CLXXXV.	165.
VI.	229. <i>De eodem argumento.</i>	B. CXXIV.	188.	XXXVIII.	ib. <i>Alia Precatio.</i>	M. CLXXXVI.	170.
VII.	235. <i>De Substantiis mente præditis.</i>	B. LXXV.	168.	SECTIO II. POEMATATA MORALIA.			
VIII.	241. <i>De Animâ.</i>	B. LXXVI.	170.	I.	299. <i>In laudem Virginitatis.</i>	B. III.	42.
IX.	249. <i>De Testamentis et Adventu Christi.</i>	B. LXXVII.	173.	II.	339. <i>Præcepta ad Virgines.</i>	B. IV.	55.
X.	255. <i>De Incarnatione adversus Apollinarium.</i>	B. CLXI.	247.	III.	379. <i>Exhortatio ad Virginem.</i>	B. CLXXIV.	253.
XI.	259. <i>De Christi Incarnatione.</i>	M. CCXXIV.	211.	IV.	385. <i>Ad Virginem.</i>	B. CXIX.	182.
XII.	ib. <i>De veris Scripturæ libris.</i>	B. XXXIV.	98.	V.	ib. <i>Ad Monachos in monasterio degentes.</i>	B. XLVII.	105.
XIII.	263. <i>Patriarchæ filii Jacob.</i>	B. XXXVII.	99.	VI.	387. <i>De Pudicitia.</i>	B. LXXVIII.	175.
XIV.	ib. <i>Plugæ Egypti.</i>	B. XXXV.	ib.	VII.	389. <i>De Castitate.</i>	B. CLXVII.	252.
XV.	ib. <i>Moyſis Decalogus.</i>	B. XXXVI.	ib.	VIII.	391. <i>Comparatio vitarum.</i>	B. CLVI.	220.
XVI.	265. <i>Elisæ et Elisæi miracula.</i>	B. CLIV.	204.	IX.	405. <i>De Virtute.</i>	B. LIX.	135.
XVII.	ib. <i>Epigramma in templum Elisæ, quod ΧΗΡΕΙΟΝ appellabatur.</i>	B. CXXVI.	195.	X.	413. <i>De Virtute.</i>	B. CLV.	204.
XVIII.	267. <i>De Christi Genealogia.</i>	B. XXXIX.	99.	XI.	467. <i>Dialogus cum Mundo.</i>	B. CI.	179.
XIX.	273. <i>Discipuli Christi duodecim.</i>	B. XXXVIII.	ib.	XII.	ib. <i>De humanæ Naturæ fragilitate.</i>	B. XXV.	95.
XX.	ib. <i>Miracula Christi secundum Matthæum.</i>	B. XL.	101.	XIII.	469. <i>De eodem argumento.</i>	B. XXVI.	ib.
XXI.	275. <i>Miracula Christi secundum Marcum.</i>	B. XLIV.	103.	XIV.	ib. <i>De humanâ Naturâ.</i>	B. XIV.	86.
XXII.	ib. <i>Miracula Christi secundum Lucam.</i>	B. XLIII.	102.	XV.	477. <i>De externi hominis vilitate.</i>	B. XV.	88.
XXIII.	277. <i>Miracula Christi secundum Joannem.</i>	B. XLII.	ib.	XVI.	485. <i>De Vitæ itineribus.</i>	B. XVI.	90.
XXIV.	ib. <i>Parabolæ Christi et Ænigmata secundum Matthæum.</i>	B. XLI.	ib.	XVII.	487. <i>Variorum vitæ generum Beatitudines.</i>	B. XVII.	91.
XXV.	279. <i>Parabolæ Christi secundum Marcum.</i>	B. CCXXVII.	215.	XVIII.	491. <i>De Vitâ humanâ.</i>	B. CIII.	179.
XXVI.	ib. <i>Parabolæ Christi secundum Lucam.</i>	B. XLV.	103.	XIX.	493. <i>De eodem argumento.</i>	B. LXVII.	155.
XXVII.	281. <i>Parabolæ Christi secundum omnes Evangelistas.</i>	B. XLVI.	ib.	XX.	ib. <i>De Desiderio.</i>	B. CXV.	181.
XXVIII.	287. <i>Tempestas à Christo sedata.</i>	B. CIV.	179.	XXI.	ib. <i>De Morte carorum.</i>	B. CXVI.	ib.
XXIX.	ib. <i>Hymnus ad Deum.</i>	B. CLXVIII.	252.	XXII.	ib. <i>De falsis Amicis.</i>	B. CXVII.	182.
XXX.	ib. <i>Hymnus alius ad Deum.</i>	B. CXXI.	185.	XXIII.	495. <i>De eodem argumento.</i>	B. CXVIII.	ib.
XXXI.	289. <i>Hymnus alius.</i>	T. XV.	91.	XXIV.	ib. <i>Dialogus adversus eos qui frequenter jurant.</i>	B. CLVII.	224.
XXXII.	291. <i>Hymnus vespertinus.</i>	T. XVI.	97.	XXV.	511. <i>Adversus Iram.</i>	B. CLVIII.	229.
				XXVI.	541. <i>In Nobilem malè moratum.</i>	B. LIII.	126.
				XXVII.	543. <i>De eodem argumento.</i>	B. CLXV.	251.
				XXVIII.	545. <i>Adversus opum amantes.</i>	B. CLIX.	237.

Novus Ordo.		Vetus Ordo.		Novus Ordo.		Vetus Ordo.			
Carm.	Pag.	Carm.	Pag.	Carm.	Pag.	Carm.	Pag.		
XXIX.	565.	<i>Adversus mulieres se nimis ornantes.</i>	B. LXIV.	147.	XXXV.	625.	<i>De philosophica Paupertate.</i>	B. CXXX.	196.
XXX.	583.	<i>Monostichæ sen- tentia, iambicæ et acrostichæ.</i>	B. CXXII.	186.	XXXVI.	ib.	<i>De eodem argu- mento.</i>	M. CC.	183.
XXXI.	585.	<i>Distichæ senten- tiæ.</i>	B. LXIII.	146.	XXXVII.	627.	<i>De Patientiâ.</i>	{ M. CXC.	172.
XXXII.	589.	<i>Alia generis ejus- dem sententiæ.</i>	B. LXVI.	153.	XXXVIII.	ib.	<i>De eodem argu- mento.</i>	{ B. CXIV.	181.
XXXIII.	597.	<i>Tetrastichæ sen- tentia.</i>	B. LXIX.	156.	XXXIX.	ib.	<i>De Fortunâ et Prudentiâ.</i>	B. CXC.	179.
XXXIV.	611.	<i>Definitiones minus exactæ.</i>	B. CXXXVII.	198.	XL.	629.	<i>Dererum humana- rum vanitate.</i>	{ B. LXVIII.	156.
								{ B. CLXXXVI.	308.
								{ B. CLXXXVII.	ib.

LIBER II. POEMATATA HISTORICA.

SECTIO I. POEMATATA QUÆ SPECTANT IPSUM GREGORIUM.

I.	631.	<i>De rebus suis.</i>	B. II.	31.		<i>tium in Pascha-te.</i>	B. LVI.	131.
II.	665.	<i>Gregorii iusjurandum.</i>	B. XVIII.	92.	XXXIX.	901. <i>In suos versus.</i>	B. CLXII.	248.
III.	667.	<i>Itinerarium Constantinopolit.</i>	{ T. XVII.	99.	XL.	907. <i>In invidos.</i>	B. CLXVI.	251.
			{ M. CXCIV.	177.	XLI.	909. <i>Adversus Maximum.</i>	B. CLXIII.	249.
IV.	669.	<i>De seipso.</i>	{ T. XIX.	105.	XLII.	911. <i>Ærumnas suas luget, etc.</i>	B. VIII.	70.
V.		<i>ib. Ad plebem Anastasiæ.</i>	{ M. CXCI.	173.	XLIII.	913. <i>Ad seipsum per interrogationem et responsionem.</i>	B. IX.	77.
VI.	671.	<i>Ad eosdem.</i>	T. IX.	91.	XLIV.	915. <i>In monachorum obrectatores, et ad falsi nominis Monachos.</i>	B. LX.	138.
VII.		<i>ib. Vale ad inimicos dictum.</i>	T. X.	ib.	XLV.	919. <i>De animæ suæ calamitatibus.</i>	B. V.	68.
VIII.		<i>ib. In invidos.</i>	B. CLXIV.	251.	XLVI.	937. <i>Adversus carnem.</i>	B. XIX.	93.
IX.	673.	<i>In eosdem.</i>	T. IV.	85.	XLVII.	941. <i>Objurgatio adversus partem animæ rationis expertem.</i>	B. CXXIX.	196.
X.		<i>ib. Ad Constantinopolitanos.</i>	T. VII.	89.	XLVIII.	943. <i>In mortuum mundo.</i>	B. CLXX.	252.
XI.	675.	<i>De Vitâ sud.</i>	B. XIII.	85.	XLIX.	<i>ib. Luctus.</i>	B. XXIII.	95.
XII.	779.	<i>De seipso, et de Episcopis.</i>	B. I.	1.	L.	<i>ib. Contrâ Diabolum, in morbo.</i>	B. LXI.	138.
XIII.	825.	<i>Ad Episcopos.</i>	T. I.	4.	LI.	949. <i>Carmen lugubre pro animâ sud.</i>	B. XXVIII.	96.
XIV.	837.	<i>De seipso et adversus invidos.</i>	B. XII.	81.	LII.	951. <i>Lamentatio.</i>	B. XCIX.	178.
XV.	841.	<i>De seipso post reditum ex urbe C. P.</i>	B. CXXIII.	187.	LIII.	953. <i>Lamentatio alia.</i>	B. C.	ib.
XVI.	843.	<i>Somnium de Anastasiâ.</i>	B. CXXIII.	187.	LIV.	<i>ib. Adversus Diabolum.</i>	B. XX.	93.
XVII.	849.	<i>De diversis vitæ generibus, et adversus falsos Episcopos.</i>	B. LVIII.	134.	LV.	<i>ib. Diabolum à se depellit, ac Christum invocat.</i>	B. XXII.	94.
XVIII.		<i>ib. In invidos.</i>	B. X.	70.	LVI.	955. <i>Adversus eundem.</i>	B. LXXXIX.	177.
XIX.	857.	<i>Querela de suis calamitatibus.</i>	B. XI.	79.	LVII.	<i>ib. Adversus eundem.</i>	B. XXXIII.	98.
XX.	363.	<i>Oratio ad Christum in morbo.</i>	T. III.	82.	LVIII.	957. <i>Adversus eundem.</i>	B. LXXXVIII.	177.
XXI.		<i>ib. In diabolum.</i>	B. VI.	73.	LIX.	<i>ib. Adversus eundem.</i>	B. XCIV.	178.
XXII.		<i>ib. Carmen supplex.</i>	{ B. CIX.	180.	LX.	<i>ib. Adversus eundem.</i>	B. XCV.	179.
XXIII.	865.	<i>In secessionem.</i>	{ B. CX.	ib.	LXI.	959. <i>Lamentatio.</i>	B. XCIII.	177.
XXIV.	867.	<i>Precatio matutina.</i>	{ B. CXIII.	181.	LXII.	<i>ib. Supplicatio ad Christum.</i>	B. LXXX.	176.
XXV.		<i>ib. Precatio vespertina.</i>	T. XVIII.	101.	LXIII.	<i>ib. Lamentatio ad Christum.</i>	B. LXXXI.	176.
XXVI.		<i>ib. Precatio postridiana.</i>	B. XXX.	97.	LXIV.	<i>ib. Alia ad Christum.</i>	B. LXXXVII.	177.
XXVII.		<i>ib. Luctus.</i>	B. CXXIII.	187.	LXV.	961. <i>Alia lamentatio.</i>	B. XCI.	ib.
XXVIII.	869.	<i>Carmen elegiacum.</i>	B. CXIII.	181.	LXVI.	<i>ib. Alia ad Christum.</i>	B. XCII.	ib.
XXIX.		<i>ib. De patientiâ.</i>	B. LXXXIII.	176.	LXVII.	<i>ib. De seipso.</i>	B. CXXXIV.	197.
XXX.	871.	<i>De seipso.</i>	B. LXXXIV.	ib.	LXVIII.	<i>ib. Item de seipso.</i>	T. II.	74.
XXXI.	877.	<i>Desiderium mortis.</i>	B. LXXXV.	177.	LXIX.	967. <i>Oratio ad Christum.</i>	B. LXXXII.	176.
XXXII.	879.	<i>De vitæ hujus vanitate atque incertitudine, et communi omnium fine.</i>	B. XXIX.	97.	LXX.	969. <i>Alia.</i>	B. CLXXII.	252.
XXXIII.	883.	<i>Ad Christum.</i>	B. CXI.	180.	LXXI.	<i>ib. Precatio in morbo.</i>	B. XCVIII.	178.
XXXIV.		<i>ib. In silentium jejuni.</i>	B. CVII.	ib.	LXXII.	<i>ib. In exitum vitæ.</i>	B. CHI.	179.
XXXV.	895.	<i>De eodem argumento.</i>	B. CLX.	241.	LXXIII.	971. <i>Carmen deprecatorium.</i>	B. XXXII.	98.
XXXVI.		<i>ib. De eodem argumento.</i>	{ B. CXXXIII.	197.	LXXIV.	<i>ib. Supplicatio ad Christum.</i>	B. CXXXVII.	195.
XXXVII.	897.	<i>De eodem argumento.</i>	{ T. XI.	93.	LXXV.	<i>ib. Lamentatio ad Christum.</i>	B. XCVI.	178.
XXXVIII.		<i>ib. Hymnus ad Christum post silen-</i>	B. VII.	75.	LXXVI.	973. <i>Alia lamentatio.</i>	{ B. XCVII.	ib.
			B. CXXXV.	197.	LXXVII.	<i>ib. Oratio ad Christum.</i>	{ M. CXCH.	174.
			B. LV.	128.			B. CXII.	181.
			T. VIII.	89.				
			T. V.	85.				
			T. VI.	87.				

Novus Ordo.			Vetus Ordo.			Novus Ordo.			Vetus Ordo.		
Carm.	Pag.		Carm.	Pag.		Carm.	Pag.		Carm.	Pag.	
LXXVIII.	975.	<i>Ad suam animam.</i>	B. LXXIX.	176.		XXXI.	1119.	<i>Aliud.</i>	M. XXIII.	24.	
LXXIX.		<i>ib. Ad animam suam.</i>	B. XC.	177.		XXXII.	1121.	<i>Aliud.</i>	M. XXIV.		<i>ib.</i>
LXXX.		<i>ib. Ad seipsum.</i>	B. LXXXVI.		<i>ib.</i>	XXXIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XXV.	25.	
LXXXI.	977.	<i>Ad animam suam.</i>	B. XXIV.	95.		XXXIV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XXVI.		<i>ib.</i>
LXXXII.		<i>ib. De eodem argu- mento.</i>	M. CXXXVI.	122.		XXXV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XXVII.	26.	
LXXXIII.		<i>ib. De Daemonum pu- gnis.</i>	M. CXCH.	175.		XXXVI.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XXVIII.		<i>ib.</i>
LXXXIV.	979.	<i>Lamentatio.</i>	M. CCXXVIII.	216.		XXXVII.	1123.	<i>In Helladium.</i>	M. XLVII.	43.	
LXXXV.		<i>ib. Adhortatio ad seip- sum.</i>	B. XXI.	94.		XXXVIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XLVIII.	44.	
LXXXVI.	981.	<i>Admonitio ad seip- sum.</i>	B. CVIII.	180.		XXXIX.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XLIX.	45.	
LXXXVII.		<i>ib. De Dei desiderio.</i>	B. XXVII.	95.		XL.		<i>ib. In Martinianum.</i>	M. III.	4.	
LXXXVIII.	983.	<i>Ad suam animam, carmen Ana- creonticum.</i>	B. CXX.	182.		XLI.		<i>ib. Aliud.</i>	M. IV.	6.	
LXXXIX.	989.	<i>In morbum.</i>	T. XIX.	100.		XLII.	1125.	<i>Aliud.</i>	M. V.	8.	
XC.		<i>ib. In sui ipsius et pa- rentum mortem.</i>	M. CCXXIII.	207.		XLIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. VI.	10.	
XCI.		<i>ib. In ipsorum om- nium sepul- crum.</i>	M. CXIX.	113.		XLIV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. VII.		<i>ib.</i>
XCII.		<i>ib. Epitaphium sui ip- sius, et compen- dium vite.</i>	B. XXXI.	105.		XLV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. VIII.	11.	
XCIII.	993.	<i>Aliud in seipsum.</i>	M. CXXI.	115.		XLVI.	1127.	<i>Aliud.</i>	M. IX.		<i>ib.</i>
XCIV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CXXII.	119.		XLVII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. X.	12.	
XCV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CXXVI.	122.		XLVIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XI.	13.	
XCVI.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CXXIII.	119.		XLIX.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XII.		<i>ib.</i>
XCVII.	995.	<i>Aliud.</i>	M. CXXIV.	120.		L.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XIII.	14.	
XCVIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CXXV.	121.		LI.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XIV.	15.	
XCIX.		<i>ib. Aliud.</i>	T. XX.	104.		LII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XV.	16.	
SECTION II. POEMATATA QUÆ SPECTANT AD ALIOS.						LIII.	1129.	<i>Aliud.</i>	M. XVI.		<i>ib.</i>
CARMINA.						LIV.		<i>ib. In Emmeliam, matrem magni Basilii.</i>	M. CXXX.	126.	
I.	997.	<i>Ad Hellenium pro monachis exhor- tatorium.</i>	B. XLVIII.	106.		LV.		<i>ib. In patrem.</i>	M. LXXI.	67.	
II.	1017.	<i>Ad Julianum.</i>	B. XLIX.	111.		LVI.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXXII.	68.	
III.		<i>ib. Ad Vitalianum.</i>	B. LII.	120.		LVII.	1131.	<i>Aliud.</i>	M. LXXIII.	70.	
IV.	1037.	<i>Nicobuli filii ad patrem.</i>	B. L.	112.		LVIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXXIV.	71.	
V.	1041.	<i>Nicobuli patris ad filium.</i>	B. LI.	115.		LIX.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXXV.	72.	
VI.	1065.	<i>Ad Olympiadem.</i>	B. LVII.	132.		LX.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXXVI.	73.	
VII.	1071.	<i>Ad Nemesium.</i>	B. LXII.	140.		LXI.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXXVII.	74.	
VIII.	1089.	<i>Ad Seleucum.</i>	B. CXXV.	190.		LXII.	1133.	<i>Aliud.</i>	M. LXXVIII.		<i>ib.</i>
EPITAPHIA.						LXIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXXIX.	75.	
I.	1109.	<i>In Naucratiū magni Basilii fratrem.</i>	M. CXXVII.	123.		LXIV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXXX.	76.	
II.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CXXVIII.	126.		LXV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXXXI.	77.	
III.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CXXIX.		<i>ib.</i>	LXVI.		<i>ib. In matrem ex al- tari adsumptam.</i>	M. LXXXII.		<i>ib.</i>
IV.		<i>ib. In Thespesium grammaticum.</i>	M. II.	3.		LXVII.	1135.	<i>Aliud.</i>	M. LXXXIII.	81.	
V.		<i>ib. In Prohaesium sophistam.</i>	M. I.	1.		LXVIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXXXIV.	82.	
VI.	1111.	<i>In Cæsarium.</i>	M. LII.	49.		LXIX.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXXXV.	83.	
VII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LIII.	50.		LXX.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXXXVI.	85.	
VIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LIV.	51.		LXXI.	1137.	<i>Aliud.</i>	M. LXXXVII.	88.	
IX.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LV.	52.		LXXII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXXXVIII.	89.	
X.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LVI.		<i>ib.</i>	LXXIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXXXIX.		<i>ib.</i>
XI.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LVII.	53.		LXXIV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XC.	90.	
XII.	1113.	<i>Aliud.</i>	M. LVIII.		<i>ib.</i>	LXXV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XCI.	91.	
XIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LIX.	55.		LXXVI.	1139.	<i>Aliud.</i>	M. XCII.		<i>ib.</i>
XIV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LX.	56.		LXXVII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XCIII.	92.	
XV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXI.	57.		LXXVIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XCIV.		<i>ib.</i>
XVI.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXII.	58.		LXXIX.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XCV.	94.	
XVII.	1115.	<i>Aliud.</i>	M. LXIII.	59.		LXXX.	1141.	<i>Aliud.</i>	M. XCVI.		<i>ib.</i>
XVIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXIV.		<i>ib.</i>	LXXXI.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XCVII.		<i>ib.</i>
XIX.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXV.	60.		LXXXII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XCVIII.	95.	
XX.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXVI.	61.		LXXXIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XCIX.		<i>ib.</i>
XXI.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXVII.	62.		LXXXIV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. C.	96.	
XXII.	1117.	<i>In Gorgonium.</i>	M. CXCIX.	182.		LXXXV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CI.	97.	
XXIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXXIII.	63.		LXXXVI.	1143.	<i>Aliud.</i>	M. CII.		<i>ib.</i>
XXIV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXIX.	64.		LXXXVII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CIII.	98.	
XXV.		<i>ib. In Liviam.</i>	M. LXIX.	65.		LXXXVIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CIV.		<i>ib.</i>
XXVI.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXIX.	65.		LXXXIX.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CV.		<i>ib.</i>
XXVII.	1119.	<i>Aliud.</i>	M. LXIX.	65.		XC.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CVI.	99.	
XXVIII.		<i>ib. In Euphemium.</i>	M. LXIX.	65.		XCI.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CVII.	100.	
XXIX.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXIX.	65.		XCH.	1145.	<i>Aliud.</i>	M. CVIII.	101.	
XXX.		<i>ib. Aliud.</i>	M. LXIX.	65.		XCH.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CIX.	102.	
Tom. II.						XCIV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CX.		<i>ib.</i>
						XCV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CXI.	103.	
						XCVI.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CXII.	104.	
						XCVII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CXIII.	105.	
						XCVIII.	1147.	<i>Aliud.</i>	M. CXIV.		<i>ib.</i>
						XCIX.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CXV.	106.	
						C.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CXVI.	107.	
						CI.	1149.	<i>Parentum mortuo- rum prosopo- pæia.</i>	M. CXVII.	110.	
						CH.		<i>ib. Alia.</i>	M. CXVIII.	111.	
						CH.		<i>ib. In Amphiloichium.</i>	M. XXIX.	28.	
						CIV.	1151.	<i>Aliud.</i>	M. XXX.	29.	
						CV.		<i>ib. In Amphiloichium alium.</i>	M. XXXI.	30.	
						CVI.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XXXII.	32.	
						CVII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XXXIII.	33.	
						CVIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XXXIV.	34.	
						CIX.	1153.	<i>Aliud.</i>	M. XXXV.		<i>ib.</i>
						CX.		<i>ib. In Bassum.</i>	M. XLIII.	41.	
						CXI.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XLIV.		<i>ib.</i>
						CXII.		<i>ib. In Nicomedem.</i>	M. XXXVI.	34.	
						CXIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XXXVII.	36.	

Novus Ordo.		Vetus Ordo.		Novus Ordo.		Vetus Ordo.	
Carm.	Pag.	Carm.	Pag.	Carm.	Pag.	Carm.	Pag.
CXIV.	1155.	<i>Aliud.</i>	M. XXXVIII.	37.	XXXII.	1179.	<i>Aliud.</i>
CXV.		<i>ib. In Carterium.</i>	M. XXXIX.	<i>ib.</i>	XXXIII.	<i>ib. Aliud.</i>	
CXVI.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XL.	39.	XXXIV.	1181.	<i>Aliud.</i>
CXVII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XLI.	40.	XXXV.	<i>ib. Aliud.</i>	
CXVIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. XLII.	<i>ib.</i>	XXXVI.	<i>ib. Aliud.</i>	
CXIX.		<i>ib. Basilii magni epitaphia.</i>	M. LXV.	152.	XXXVII.	<i>ib. Aliud.</i>	
CXX.	1159.	<i>In Macrinam S. Basilii sororem.</i>	M. CXXXI.	130.	XXXVIII.	<i>ib. Aliud.</i>	
CXXI.		<i>ib. In Eusebium et Basilissam.</i>	M. XLVI.	42.	XXXIX.	<i>ib. Aliud.</i>	
CXXII.		<i>ib. In Georgium.</i>	M. L.	45.	XL.	<i>ib. Aliud.</i>	
CXXIII.		<i>ib. In Theosebiam magni Basilii sororem.</i>	M. CXXXII.	131.	XLI.	1183.	<i>Aliud.</i>
CXXIV.	1161.	<i>In Philatium.</i>	M. XLV.	42.	XLII.	<i>ib. Aliud.</i>	
CXXV.		<i>ib. In Gregorium.</i>	M. CXXXIII.	134.	XLIII.	<i>ib. Aliud.</i>	
CXXVI.		<i>ib. In Maxentium.</i>	M. CXXXIV.	135.	XLIV.	<i>ib. Aliud.</i>	
CXXVII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CXXXV.	136.	XLV.	<i>ib. Aliud.</i>	
CXXVIII.		<i>ib. In Eupraxium.</i>	M. LI.	46.	XLVI.	<i>ib. Aliud.</i>	
CXXIX.	1163.	<i>In Paulum.</i>	M. CV.	179.	XLVII.	1185.	<i>Aliud.</i>
EPICRAMMATA.							
I.	1165.	<i>In Gigantium domorum ædificatorem.</i>	M. CCXXV.	213.	XLVIII.	<i>ib. Aliud.</i>	
II.		<i>ib. Aliud.</i>	B. CVI.	180.	XLIX.	<i>ib. Aliud.</i>	
III.		<i>ib. In Eupraxios.</i>	M. CLXXXIV.	168.	LX.	<i>ib. Aliud.</i>	
IV.		<i>ib. In Philagrium, et ad Patientiam.</i>	M. CXCVI.	180.	LXI.	<i>ib. Aliud.</i>	
V.	1167.	<i>Aliud.</i>	M. CXCVII.	182.	LXII.	1191.	<i>Aliud.</i>
VI.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CXCVIII.	<i>ib.</i>	LXIII.	<i>ib. Aliud.</i>	
VII.		<i>ib. In maledicum.</i>	M. CLXXXVII.	171.	LXIV.	<i>ib. Aliud.</i>	
VIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CLXXXVIII.	<i>ib.</i>	LXV.	<i>ib. Aliud.</i>	
IX.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CLXXXIX.	172.	LXVI.	<i>ib. Aliud.</i>	
X.		<i>ib. In Agapetos.</i>	M. CCI.	184.	LXVII.	<i>ib. Aliud.</i>	
XI.	1169.	<i>Aliud.</i>	M. CCH.	186.	LXVIII.	1193.	<i>Aliud.</i>
XII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CCH.	187.	LXIX.	<i>ib. Aliud.</i>	
XIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CCIX.	193.	LXX.	<i>ib. Aliud.</i>	
XIV.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CCXI.	195.	LXXI.	<i>ib. Aliud.</i>	
XV.		<i>ib. De Synisactis.</i>	M. CCIV.	187.	LXXII.	<i>ib. Aliud.</i>	
XVI.	1171.	<i>Aliud.</i>	M. CCV.	189.	LXXIII.	<i>ib. Aliud.</i>	
XVII.		<i>ib. Ad Virginem.</i>	M. CCVI.	191.	LXXIV.	1195.	<i>Aliud.</i>
XVIII.	1173.	<i>Aliud.</i>	M. CCVIII.	192.	LXXV.	<i>ib. Aliud.</i>	
XIX.		<i>ib. Ad Monachos.</i>	M. CCVII.	<i>ib.</i>	LXXVI.	<i>ib. Aliud.</i>	
XX.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CXII.	197.	LXXVII.	<i>ib. Aliud.</i>	
XXI.		<i>ib. Quod propter lapsos non decet criminari casus.</i>	M. CCXIII.	198.	LXXVIII.	<i>ib. Aliud.</i>	
XXII.	1175.	<i>Aliud.</i>	M. CCIV.	200.	LXXIX.	<i>ib. Aliud.</i>	
XXIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CCXV.	<i>ib.</i>	LXXX.	1197.	<i>Aliud.</i>
XXIV.		<i>ib. De Nuptiis.</i>	M. CCXVI.	201.	LXXXI.	<i>ib. Aliud.</i>	
XXV.		<i>ib. Quod et honeste joculari licet.</i>	M. CCXVII.	202.	LXXXII.	<i>ib. Aliud.</i>	
XXVI.	1177.	<i>Ad eos qui in Martyrum basilicis genio indulgent.</i>	M. CCXVIII.	203.	LXXXIII.	<i>ib. Aliud.</i>	
XXVII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CCXIX.	204.	LXXXIV.	<i>ib. Aliud.</i>	
XXVIII.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CCXX.	205.	LXXXV.	1199.	<i>Aliud.</i>
XXIX.		<i>ib. Aliud.</i>	M. CCXXI.	206.	LXXXVI.	<i>ib. Aliud.</i>	
XXX.	1179.	<i>De Idolorum templo in ecclesiam converso.</i>	M. CCXXVI.	214.	LXXXVII.	<i>ib. Aliud.</i>	
XXXI.		<i>ib. In sepulcrorum effossos.</i>	B. CXXXVIII.	202.	LXXXVIII.	<i>ib. Aliud.</i>	
APPENDIX.							
				—	1207.	<i>Christus patiens.</i>	B. — 253.

INDEX POEMATUM

In quo vetus Ordo cum novo comparatur.

Cùm in Sectione secundâ Libri secundi juxtâ novum ordinem tres iterum occurrant divisiones, quarum prima Carmina, secunda Epitaphia, tertia autem Epigrammata complectitur, Carmina cum litterâ c, Epitaphia cum crucis signo †, Epigrammata verò cum stellâ *, distinximus.

EDITIO BILLIANA.

Vetus Ordo.				Novus Ordo				Vetus Ordo.				Novus Ordo.			
Carm.	Pag.			Lib. Sect. Carm.	Pag.			Carm.	Pag.			Lib. Sect. Carm.	Pag.		
I.	1.	Vita Gregorii Naz.		II. I. XI.	675.			XXV.	95.	De Naturæ humanæ fragilitate.		I. II. XII.	467.		
II.	31.	De rebus suis.	ib. ib. I.		629.			XXVI.	ib.	Aliud.		ib. ib. XIII.	469.		
III.	42.	In laudem Virginitatis.	I. II. I.		299.			XXVII.	ib.	De Dei desiderio.		II. I. LXXXVII.	981.		
IV.	55.	Præcepta ad Virgines.	ib. ib. II.		339.			XXVIII.	96.	Carmen lugubre pro sud animâ.	ib. ib. LI.		949.		
V.	68.	De animæ suæ calamitatibus.		II. I. XLV.	919.			XXIX.	97.	Luctus.	ib. ib. XXVII.		867.		
VI.	73.	De suis calamitatibus.	ib. ib. XIX.		857.			XXX.	ib.	Carmen superplex.	ib. ib. XXI.		863.		
VII.	75.	De hujus vitæ vanitate atque incertitudine communique omnium fine.	ib. ib. XXXII.		879.			XXXI.	ib.	Epitaphium et epitome vitæ ipsius.	ib. ib. XCH.		991.		
VIII.	76.	Ærumnas suas luget: et Christum obsecrat ut sibi vitæ finem afferat.	ib. ib. XLII.		911.			XXXII.	98.	Carmen penitentialiale et deprecatorium.	ib. ib. LXXIII.		971.		
IX.	77.	Ad seipsum per interrogationem et responsionem.	ib. ib. XLIII.		913.			XXXIII.	ib.	Adversus Diabolum.	ib. ib. LVII.		955.		
X.	78.	Insomnium de Anastasiæ templo, quod ipse Constantinopolis fixit.	ib. ib. XVI.		843.			XXXIV.	ib.	De veris et germanis Scripturæ libris.	I. I. XII.		259.		
XI.	79.	De diversis vitæ generibus et adversus falsos episcopos.	ib. ib. XVII.		849.			XXXV.	99.	Ægypti plagæ.	ib. ib. XIV.		263.		
XII.	81.	Ad Episcopos.	ib. ib. XIII.		825.			XXXVI.	ib.	Moyseis Decalogus.	ib. ib. XV.		ib.		
XIII.	85.	Ad Constantinopolitanos et ipsam urbem.	ib. ib. X.		673.			XXXVII.	ib.	De duodecim Patriarchis.	ib. ib. XIII.		ib.		
XIV.	86.	De humanâ Naturâ.	I. II. XIV.		469.			XXXVIII.	ib.	De duodecim Apostolis.	ib. ib. XIX.		273.		
XV.	88.	De externi hominis vilitate, ac præsentium rerum vanitate.	ib. ib. XV.		477.			XXXIX.	ib.	De Christi Genealogiâ.	ib. ib. XVIII.		267.		
XVI.	90.	De vitæ itineribus.	ib. ib. XVI.		485.			XL.	101.	Miracula Christi secundum Matthæum.	ib. ib. XX.		273.		
XVII.	91.	Beatitudines et spiritualis vitæ regulæ.	ib. ib. XVII.		487.			XLI.	102.	Christi Parabolæ et ænigmata secundum Matthæum.	ib. ib. XXIV.		277.		
XVIII.	92.	Jusjurandum Gregorii.	II. I. II.		665.			XLII.	ib.	Christi Miracula secundum Joannem.	ib. ib. XXIII.		ib.		
XIX.	93.	Adversus Carnem.	ib. ib. XLVI.		937.			XLIII.	ib.	Secundum Lucam.	ib. ib. XXII.		275.		
XX.	ib.	Adversus Diabolum.	ib. ib. LIV.		953.			XLIV.	103.	Secundum Marcum.	ib. ib. XXI.		ib.		
XXI.	94.	Sese cohortatur ut ad Deum mentem convertat.	ib. ib. LXXXV.		979.			XLV.	ib.	Parabolæ secundum Lucam.	ib. ib. XXVI.		279.		
XXII.	ib.	Carmen quo diabolum avertit, ac Christum invocat.	ib. ib. LV.		953.			XLVI.	ib.	Parabolæ quatuor Evangelistarum.	ib. ib. XVII.		281.		
XXIII.	95.	Luctus.	ib. ib. XLIX.		943.			XLVII.	105.	Ad Monachos in cænobio degentes.	ib. II. V.		385.		
XXIV.	ib.	Ad animam.	ib. ib. LXXXI.		977.			XLVIII.	106.	Hellenium pro Monachis exhortatorium.	II. II. I. c.		997.		
								XLIX.	111.	Ad Julianum.	ib. ib. II. c.		1017.		
								L.	112.	Ad Nicobulum patrem, Nicobuli filii nomine.	ib. ib. IV. c.		1037.		
								LI.	115.	Nicobuli patris ad filium.	b. i. b. V. c.		1049.		
								LII.	120.	Ad Vitalium, filiorum nomine.	ib. ib. III. c.		1017.		

Vetus Ordo.			Novus Ordo.			Vetus Ordo.			Novus Ordo.		
Carm.	Pag.		Lib. Sect. Carm.	Pag.		Carm.	Pag.		Lib. Sect. Carm.	Pag.	
LIII.	126.	<i>In Divitem malè moratum.</i>	I. II. XXVI.	541.		LXXXVIII.	<i>ib. Ad Diabolum.</i>	I. I. LVIII.		957.	
						LXXXIX.	<i>ib. Ad eundem.</i>	<i>ib. ib.</i> LVI.		955.	
LIV.	127.	<i>Precatio ad Christum peregrè profecturi.</i>	<i>ib. I.</i> XXXVI.	295.		XC.	<i>ib. Ad animam suam.</i>	<i>ib. ib.</i> LXXIX.		975.	
						XCI.	<i>ib. Lamentatio.</i>	<i>ib. ib.</i> LXV.		961.	
LV.	128.	<i>De silentio quod jejunii tempore coluit.</i>	II. I. XXXIV.	883.		XCII.	<i>ib. Lamentatio altera ad Christum.</i>	<i>ib. ib.</i> LXVI.		<i>ib.</i>	
						XCIII.	<i>ib. Alia lamentatio.</i>	<i>ib. ib.</i> LXI.		959.	
LVI.	131.	<i>Hymni ad Christum post silentium in Paschate.</i>	<i>ib. ib.</i> XXXVIII.	897.		XCIV.	<i>178. Ad Diabolum.</i>	<i>ib. ib.</i> LIX.		957.	
						XCV.	<i>ib. Aliud ad Diabolum.</i>	<i>ib. ib.</i> LX.		<i>ib.</i>	
LVII.	132.	<i>Paræneticum carmen ad Olympiadem virginem nubilem.</i>	<i>ib. ib.</i> XXXVIII.	897.		XCVI.	<i>ib. Lamentatio ad Christum.</i>	<i>ib. ib.</i> LXXV.		971.	
						XCVII.	<i>ib. Alia lamentatio.</i>	<i>ib. ib.</i> LXXVI.		973.	
LVIII.	134.	<i>De seipso post reditum ex urbe Constantinopolitand.</i>	<i>ib. II. VI. c.</i>	1065.		XCVIII.	<i>ib. Precatio in morbo.</i>	<i>ib. ib.</i> LXXI.		969.	
						CXIX.	<i>ib. Lamentatio.</i>	<i>ib. ib.</i> LII.		951.	
LIX.	135.	<i>De Virtute humanâ.</i>	I. II. IX.	405.		C.	<i>ib. Alia lamentatio.</i>	<i>ib. ib.</i> LIII.		953.	
LX.	138.	<i>Ad fictos Monachos.</i>	II. I. XLIV.	915.		CI.	<i>179. Sermocinatio cum mundo.</i>	I. II. XI.		467.	
LXI.	<i>ib. Ad Diabolum in morbo.</i>	<i>ib. ib. L.</i>		943.		CII.	<i>ib. In vitæ exitum.</i>	II. I. LXXII.		969.	
LXII.	140.	<i>Ad Nemesium.</i>	II. II. VII. c.	1071.		CIII.	<i>ib. De Vitâ humanâ.</i>	I. II. XVIII.		291.	
LXIII.	146.	<i>Sententiæ distichis versibus constantes.</i>	I. II. XXXI.	585.		CIV.	<i>ib. Heroici versus, (tempestas à Christo sedata.)</i>	<i>ib. I.</i> XXVIII.		287.	
						CV.	<i>ib. Pauli ejusdam epitaphium.</i>	II. II. CXXIX †.		1163.	
LXIV.	147.	<i>Adversus Mulieres ambiciosius sese adornantes et excolentes.</i>	<i>ib. ib.</i> XXIX.	565.		CVI.	<i>180. Ad Sigantium eremitam.</i>	<i>ib. ib.</i> II*.		1165.	
						CVII.	<i>ib. De Patientiâ.</i>	<i>ib. I.</i> XXIX.		869.	
LXV.	152.	<i>Basilii magni epitaphia.</i>	II. II. CXIX.	1155.		CVIII.	<i>ib. Admonitio.</i>	<i>ib. ib.</i> LXXXVI.		981.	
LXVI.	153.	<i>Sententiæ distichis iambicis constantes.</i>	I. II. XXXII.	589.		CIX.	<i>ib. Oratio ad Christum in morbo.</i>	<i>ib. ib.</i> XX.		863.	
LVII.	155.	<i>De Vitâ humanâ.</i>	<i>ib. ib.</i> XIX.	493.		CX.	<i>ib. Oratio alia.</i>	<i>ib. ib.</i> XXVIII.		869.	
LXVIII.	156.	<i>De Fortunâ et Prudentiâ (providentiâ).</i>	<i>ib. ib.</i> XXXIX.	627.		CXI.	<i>ib. Ejusdem elegiacum.</i>	<i>ib. ib.</i> LXXVII.		973.	
			<i>ib. ib.</i> XXXIII.	597.		CXII.	<i>181. Oratio ad Christum.</i>	<i>ib. ib.</i> XXIII.		863.	
LXIX.	<i>ib. Tetrasticha.</i>	<i>ib. ib.</i> XXXIII.				CXIII.	<i>ib. In secessione.</i>	<i>ib. ib.</i> XXIII.		863.	
LXX.	161.	<i>De principiis, seu principio, (de Patre).</i>	I. I. I.	207.		CXIV.	<i>ib. De Patientiâ.</i>	I. II. XXXVII.		627.	
			<i>ib. ib.</i> II.	209.		CXV.	<i>ib. De desiderio.</i>	<i>ib. ib.</i> XX.		493.	
LXXI.	<i>ib. De Filio.</i>	<i>ib. ib.</i> II.				CXVI.	<i>ib. De morte carorum.</i>	<i>ib. ib.</i> XXI.		<i>ib.</i>	
LXXII.	163.	<i>De Spiritu sancto.</i>	<i>ib. ib.</i> III.	217.		CXVII.	<i>182. De malis Amicis.</i>	<i>ib. ib.</i> XXII.		<i>ib.</i>	
LXXIII.	165.	<i>De Mundo.</i>	<i>ib. ib.</i> IV.	219.		CXVIII.	<i>ib. De eadem re.</i>	<i>ib. ib.</i> XXIII.		495.	
LXXIV.	167.	<i>De Providentiâ.</i>	<i>ib. ib.</i> V.	225.		CXIX.	<i>ib. Ad Virginem.</i>	<i>ib. ib.</i> IV.		385.	
LXXV.	168.	<i>De Substantiis mente præditiis.</i>	<i>ib. ib.</i> VII.	235.		CXX.	<i>ib. Ad suam animam, carmen Anacreonticum.</i>	II. I. LXXXVIII.		983.	
LXXVI.	170.	<i>De Animâ.</i>	<i>ib. ib.</i> VIII.	241.		CXXI.	<i>185. Hymnus ad Deum.</i>	I. I. XXX.		287.	
LXXVII.	173.	<i>De Testamentis et adventu Christi.</i>	<i>ib. ib.</i> IX.	249.		CXXII.	<i>186. Monosticha secundum ordinem alphabeti.</i>	<i>ib. II.</i> XXX.		583.	
LXXVIII.	175.	<i>De Pudicitâ.</i>	<i>ib. II. VI.</i>	387.		CXXIII.	<i>187. De seipso adversus invidios.</i>	II. I. XIV.		837.	
LXXIX.	176.	<i>Ad suam animam.</i>	II. I. LXXXVIII.	975.		CXXIV.	<i>188. De Providentiâ.</i>	I. I. VI.		229.	
LXXX.	<i>ib. Supplicatio ad Christum.</i>	<i>ib. ib.</i> LXII.		959.		CXXV.	<i>190. Ad Seleucum.</i>	II. II. VIII. c.		1089.	
LXXXI.	<i>ib. Lamentatio ad Christum.</i>	<i>ib. ib.</i> LXIII.		<i>ib.</i>		CXXVI.	<i>190. Epigramma in templum Eliæ, quod χριστιον appellabatur.</i>	I. I. XVII.		265.	
LXXXII.	<i>ib. Alia oratio ad Christum.</i>	<i>ib. ib.</i> LXIX.		969.		CXXVII.	<i>ib. Ad Christum.</i>	II. I. LXXIV.		971.	
LXXXIII.	<i>ib. Precatio matutina.</i>	<i>ib. ib.</i> XXIV.		867.		CXXVIII.	<i>ib. Ad eundem. (Idem est ac XCIX).</i>	— — —		—	
LXXXIV.	<i>ib. Precatio vespertina.</i>	<i>ib. ib.</i> XXV.		<i>ib.</i>		CXXIX.	<i>ib. Adversus brutam animæ partem, vel, ut in alio libro, ad suam animam.</i>	II. I. XLVII.		941.	
LXXXV.	177.	<i>Oratio posttridiana.</i>	<i>ib. ib.</i> XXVI.	<i>ib.</i>							
LXXXVI.	<i>ib. Ad seipsum.</i>	<i>ib. ib.</i> LXXX.		975.							
LXXXVII.	<i>ib. Aliud ad Christum.</i>	<i>ib. ib.</i> LXIV.		959.							

Vetus Ordo.		Novus Ordo.	
Carm.	Pag.	Lib. Sect. Carm.	Pag.
CXXX.	196.	<i>De philosophica Paupertate.</i>	I. II. XXXV. 625.
CXXXI.	197.	<i>Admonitio ad seipsum. (Idem est ac CVIII et CXIII).</i>	— — — —
CXXXII.	ib.	<i>Ad Deum. (Idem ac CXIII).</i>	— — — —
CXXXIII.	ib.	<i>Vitæ finem optat.</i>	II. I. XXXI. 877.
CXXXIV.	ib.	<i>De seipso.</i>	ib. ib. LXVII. 961.
CXXXV.	ib.	<i>Ad Christum.</i>	— — — —
CXXXVI.	198.	<i>Ad Diabolum. (Idem est ac CXIII).</i>	— — — —
CXXXVII.	ib.	<i>Definitiones minus exactæ.</i>	I. II. XXXIV. 611.
CXXXVIII.	202.	<i>In sepulcrorum effossiones.</i>	II. II. XXXI*. 1179.
CXXXIX.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXII*. ib.
CXL.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXIII*. ib.
CXLI.	203.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXIV*. 1181.
CXLII.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXV*. ib.
CXLIII.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXVI*. ib.
CXLIV.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXVII*. ib.
CXLV.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXVIII*. ib.
CXLVI.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXIX*. ib.
CXLVII.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XL*. ib.
CXLVIII.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XLI*. 1183.
CXLIX.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XLII*. ib.
CL.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XLIII*. ib.
CLI.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XLIV*. ib.
CLII.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XLV*. ib.
CLIII.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XLVI*. ib.
CLIV.	204.	<i>Eliæ miracula.</i>	I. I. XVI. 265.
CLV.	ib.	<i>De virtute.</i>	ib. II. X. 415.
CLVI.	220.	<i>Comparatio vitarum.</i>	ib. ib. VIII. 391.
CLVII.	224.	<i>Dialogus adversus eos qui frequenter jurant.</i>	ib. ib. XXIV. 495.
CLVIII.	229.	<i>Adversus iram.</i>	ib. ib. XXV. 511.
CLIX.	237.	<i>Adversus opum amantes.</i>	ib. ib. XXVIII. 545.
CLX.	243.	<i>De seipso.</i>	II. I. XXX. 871.
CLXI.	247.	<i>Senarii adversus Apollinarium de incarnatione, sive adsumpti hominis mysterio.</i>	I. I. X. 255.
CLXII.	248.	<i>In suos versus.</i>	II. I. XXXIX. 901.
CLXIII.	249.	<i>Ad Maximum iambici.</i>	ib. ib. XLI. 909.
CLXIV.	251.	<i>Ad non amicos.</i>	ib. ib. VII. 671.
CLXV.	ib.	<i>In Nobilem male moratum.</i>	I. II. XXVII. 543.
CLXVI.	ib.	<i>In invidos.</i>	II. I. XL. 907.
CLXVII.	252.	<i>De Castitate, Anacreontici.</i>	I. II. VII. 389.
CLXVIII.	ib.	<i>Hymnus ad Deum.</i>	ib. ib. XXIX. 287.
CLXIX.	ib.	<i>Ad Christum. (Idem est ac CLII).</i>	— — — —
CLXX.	ib.	<i>Ejusdem.</i>	II. I. XLVIII. 943.
CLXXI.	ib.	<i>Aliud. (Idem est ac CXIII).</i>	— — — —
CLXXII.	ib.	<i>Aliud.</i>	II. I. LXX. 969.
CLXXIII.	253.	<i>Christus patiens tragi-comædia.</i>	Appendix. 1205.
CLXXIV.	299.	<i>Ad Virgines exhortatio. (Lat.).</i>	I. II. III. 379.
CLXXV.	301.	<i>De Episcopis. (Lat.).</i>	II. I. XII. 779.
CLXXVI.	308.	<i>Aliud. (Lat.).</i>	I. II. XL. 629.
CLXXVII.	ib.	<i>Aliud. (Lat.).</i>	— — — —

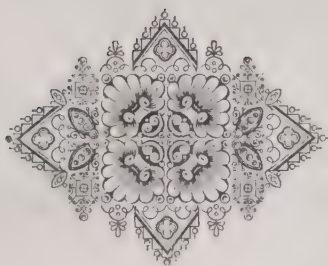
Vetus Ordo.		Novus Ordo.	
Carm.	Pag.	Lib. Sect. Carm.	Pag.
EDITIO TOLLII.			
I.	4.	<i>De seipso et adversus Episcopos.</i>	II. I. XII. 779.
II.	74.	<i>De seipso.</i>	ib. ib. LXVIII. 961.
III.	82.	<i>In invidos.</i>	ib. ib. XVIII. 855.
IV.	84.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. VIII. 671.
V.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXVI. 895.
VI.	86.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXVII. 897.
VII.	88.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. IX. 673.
VIII.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXV. 895.
IX.	90.	<i>Ad plebem Anastasie.</i>	ib. ib. V. 669.
X.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. VI. 671.
XI.	92.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXI. 877.
XII.	ib.	<i>Invocatio, carmine heroico.</i>	I. I. XXXV. 295.
XIII.	94.	<i>Precatio, carmine heroico.</i>	ib. ib. XXXIII. 293.
XIV.	ib.	<i>Alia.</i>	ib. ib. XXXIV. ib.
XV.	96.	<i>Confessio et gratiarum actio, carmine elegiaco.</i>	ib. ib. XXXI. 289.
XVI.	ib.	<i>Hymnus respectinus.</i>	ib. ib. XXXII. 291.
XVII.	98.	<i>Carminum itinerarium.</i>	II. I. III. 667.
XVIII.	100.	<i>In Diabolum.</i>	ib. ib. XXI. 863.
XIX.	ib.	<i>In morbum.</i>	{ ib. ib. IV. 669.
XX.	104.	<i>Ultima Theologi verba, cum animam expiraret.</i>	{ ib. ib. LXXXIX. 989.
EDITIO MURATORII.			
I.	1.	<i>In Prohæresium sophistam.</i>	II. II. V †. 1109.
II.	3.	<i>In Thespesium grammaticum.</i>	ib. ib. IV †. ib.
III.	ib.	<i>In Martinianum.</i>	ib. ib. XL †. 1123.
IV.	6.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XLI †. ib.
V.	8.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XLII †. 1125.
VI.	10.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XLIII †. ib.
VII.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XLIV †. ib.
VIII.	11.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XLV †. ib.
IX.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XLVI †. ib.
X.	12.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XLVII †. 1127.
XI.	13.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XLVIII †. ib.
XII.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XLIX †. ib.
XIII.	14.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. L †. ib.
XIV.	15.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. LI †. ib.
XV.	16.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. LII †. ib.
XVI.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. LIII †. 1129.
XVII.	17.	<i>In Liviam.</i>	ib. ib. XXV †. 1117.
XVIII.	19.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXVI †. ib.
XIX.	20.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXVII †. 1119.
XX.	ib.	<i>In Euphemium.</i>	ib. ib. XXVIII †. ib.
XXI.	22.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXIX †. ib.
XXII.	23.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXX †. ib.
XXIII.	24.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXI †. ib.
XXIV.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXII †. 1121.
XXV.	25.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXIII †. ib.
XXVI.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXIV †. ib.
XXVII.	26.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXV †. ib.
XXVIII.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. XXXVI †. ib.
XXIX.	28.	<i>In Amphilo- chium.</i>	ib. ib. CIII †. 1149.
XXX.	29.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. CIV †. ib.
XXXI.	30.	<i>In Amphilo- chium a-</i>	ib. ib. CV †. 1151.
XXXII.	32.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. CVI †. ib.
XXXIII.	33.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. CVII †. ib.
XXXIV.	34.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. CVIII †. ib.
XXXV.	ib.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. CIX †. 1153.
XXXVI.	ib.	<i>In Nicomedem.</i>	ib. ib. CXII †. ib.
XXXVII.	36.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. CXIII †. ib.
XXXVIII.	37.	<i>Aliud.</i>	ib. ib. CXIV †. 1155.
XXXIX.	ib.	<i>In Carterium.</i>	ib. ib. CXV †. ib.
XL.	39.	<i>Aliud.</i>	ib. b. CXVI †. ib.

Vetus Ordo.		Novus Ordo.		Vetus Ordo.		Novus Ordo.	
Carin.	Pag.	Lib. Sect. Carm.	Pag.	Carin.	Pag.	Lib. Sect. Carm.	Pag.
XLII.	40.	<i>Aliud.</i>	1155.	CXX.	114.	<i>Quis primus et quis postea à vivis excesserit.</i>	1173.
XLIII.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	CXXI.	115.	<i>In seipsum.</i>	993.
XLIII.	41.	<i>In Bassum.</i>	1153.	CXXII.	119.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
XLIV.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	CXXIII.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
XLV.	42.	<i>In Philtatium.</i>	1161.	CXXIV.	120.	<i>Aliud.</i>	995.
XLVI.	<i>ib.</i>	<i>In Eusebium et Basilissam.</i>	1159.	CXXV.	121.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
XLVII.	43.	<i>In Helladium.</i>	1123.	CXXVI.	122.	<i>Aliud.</i>	913.
XLVIII.	44.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CXXVII.	123.	<i>In Naucrati-um magni Basilii fra-</i>	
XLIX.	45.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CXXVIII.	126.	<i>tre.</i>	1109.
L.	<i>ib.</i>	<i>In Georgium.</i>	1159.	CXXIX.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
LI.	46.	<i>In Eupra-</i>		CXXX.	<i>ib.</i>	<i>In Emmeliam</i>	
LI.	<i>xiun.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	CXXXI.	130.	<i>matrem magni Basilii.</i>	1129.
LII.	49.	<i>In Cæsarium.</i>	1111.	CXXXII.	131.	<i>In Macrinam S. Basilii so-</i>	
LIII.	50.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CXXXIII.	134.	<i>rorem.</i>	1159.
LIV.	51.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CXXXIV.	135.	<i>In Theosebiam magni Basilii</i>	
LV.	52.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CXXXV.	136.	<i>sororem.</i>	<i>ib.</i>
LVI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	CXXXVI.	137.	<i>In Gregorium.</i>	1161.
LVII.	53.	<i>Aliud.</i>	1113.	CXXXVII.	138.	<i>In Maxentium.</i>	<i>ib.</i>
LVIII.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	CXXXVIII.	139.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
LIX.	55.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CXXXIX.	141.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
LX.	56.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CXL.	142.	<i>Aliud.</i>	1187.
LXI.	57.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CXLI.	143.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
LXII.	58.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CXLII.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
LXIII.	59.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CXLIII.	144.	<i>Aliud.</i>	1187.
LXIV.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	CXLIV.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
LXV.	60.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CXLV.	145.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
LXVI.	61.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CXLVI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	1189.
LXVII.	62.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CXLVII.	146.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
LXVIII.	63.	<i>In Gorgo-</i>		CXLVIII.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
LXIX.	64.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CXLIX.	147.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
LXX.	65.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CL.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
LXXI.	67.	<i>In patrem.</i>	1129.	CLI.	148.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
LXXII.	68.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLII.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	1191.
LXXIII.	70.	<i>Aliud.</i>	1131.	CLIII.	149.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
LXXIV.	71.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLIV.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
LXXV.	72.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLV.	150.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
LXXVI.	73.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLVI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
LXXVII.	74.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLVII.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
LXXVIII.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	1133.	CLVIII.	151.	<i>Aliud.</i>	1193.
LXXIX.	75.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLIX.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
LXXX.	76.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLX.	152.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
LXXXI.	77.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLXI.	153.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
LXXXII.	<i>ib.</i>	<i>In matrem ex altari ad-</i>		CLXII.	154.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
LXXXIII.	81.	<i>sumptam.</i>	<i>ib.</i>	CLXIII.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	1195.
LXXXIV.	82.	<i>Aliud.</i>	1135.	CLXIV.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
LXXXV.	83.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLXV.	155.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
LXXXVI.	85.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLXVI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
LXXXVII.	88.	<i>Aliud.</i>	1137.	CLXVII.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
LXXXVIII.	89.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLXVIII.	156.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
LXXXIX.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	CLXIX.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	1197.
XC.	90.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLXX.	157.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
XCI.	91.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLXXI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
XCI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	CLXXII.	158.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
XCI.	92.	<i>Aliud.</i>	1139.	CLXXIII.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
XCI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	CLXXIV.	159.	<i>Aliud.</i>	1199.
XCI.	94.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLXXV.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
XCI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	1141.	CLXXVI.	160.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
XCI.	95.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLXXVII.	161.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
XCI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	CLXXVIII.	161.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
XCI.	96.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLXXIX.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
XCI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	CLXXX.	162.	<i>Aliud.</i>	1201.
XCI.	97.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLXXXI.	164.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
XCI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	1143.	CLXXXII.	168.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
XCI.	98.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLXXXIII.	168.	<i>Aliud.</i>	1203.
XCI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	CLXXXIV.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	1165.
XCI.	99.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLXXXV.	169.	<i>Ad Christum</i>	
XCI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	CLXXXVI.	170.	<i>servatorem.</i>	296.
XCI.	100.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CLXXXVII.	171.	<i>In Maledicum.</i>	1167.
XCI.	101.	<i>Aliud.</i>	1145.	CLXXXVIII.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>
XCI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	CLXXXIX.	172.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>
XCI.	102.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>	CXC.	<i>ib.</i>	<i>In Patientiam.</i>	627.
XCI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>				
XCI.	103.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>				
XCI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>				
XCI.	104.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>				
XCI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>				
XCI.	105.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>				
XCI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>				
XCI.	106.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>				
XCI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>				
XCI.	107.	<i>Aliud.</i>	<i>ib.</i>				
XCI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>				
XCI.	110.	<i>Parentum mortuorum prosopopæia.</i>	1149.				
XCI.	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>	<i>ib.</i>				
XCI.	113.	<i>In ipsorum omnium se-</i>					
XCI.	<i>pulcrum.</i>	<i>ib.</i>	991.				

Vetus Ordo.		Novus Ordo.		Vetus Ordo.		Novus Ordo.	
Carm.	Pag.	Lib. Sect. Carm.	Pag.	Carm.	Pag.	Lib. Sect. Carm.	Pag.
CXCI.	173. <i>De seipso.</i>	II. I. IV.	669.			<i>deceat crimi-</i>	
CXCH.	174. <i>Ad Deum.</i>	ib. ib. LXXXVI.	973.			<i>nari castos.</i>	II. II. XXI*.
CXCIII.	175. <i>De Dæmonum</i>			CCXIV.	200. <i>Aliud.</i>	ib. ib. XXII*.	1175.
	<i>pugnis.</i>	ib. ib. LXXXIII.	977.	CCXV.	ib. <i>Aliud.</i>	ib. ib. XXIII*.	ib.
CXCIV.	177. <i>Iambi. (Itine-</i>			CCXVI.	201. <i>De Nuptiis.</i>	ib. ib. XXIV*.	ib.
	<i>rarium Con-</i>			CCXVII.	202. <i>Quod et ho-</i>		
	<i>stantinopoli-</i>				<i>nestè joculari</i>		
	<i>tanum).</i>	ib. ib. II.	667.		<i>licet.</i>	ib. ib. XXV*.	ib.
CXCV.	179. <i>In Tolerantiam.</i>	I. II. XXXVIII.	627.	CCXVIII.	203. <i>De iis qui in</i>		
CXCVI.	180. <i>In Philagrium</i>				<i>Martyrum</i>		
	<i>et ad toleran-</i>				<i>basilicis ge-</i>		
	<i>tiam.</i>	II. II. IV*.	1165.		<i>nio indulgent.</i>	ib. ib. XXVI*.	1177.
CXCVII.	182. <i>Aliud.</i>	ib. ib. V*.	1167.	CCXIX.	204. <i>Aliud.</i>	ib. ib. XXVII*.	ib.
CXCVIII.	ib. <i>Aliud.</i>	ib. ib. VI*.	ib.	CCXX.	205. <i>Aliud.</i>	ib. ib. XXVIII*.	ib.
CXCIX.	ib. <i>Aliud.</i>	ib. ib. XXI†.	1115.	CCXXI.	206. <i>Aliud.</i>	ib. ib. XXIX*.	ib.
CC.	183. <i>In Paupertatem</i>			CCXXII.	207. <i>Aliud.</i>	ib. I. LXXXIX.	989.
	<i>philoso-</i>			CCXXIII.	ib. <i>Aliud.</i>	ib. ib. ib.	ib.
	<i>phicam.</i>	I. II. XXXVI.	625.	CCXXIV.	211. <i>De Incarna-</i>		
CCI.	184. <i>In Agapetos.</i>	II. II. X*.	1167.		<i>tione.</i>	I. I. XI.	259.
CCII.	186. <i>Aliud.</i>	ib. ib. XI*.	1169.	CCXXV.	213. <i>Ad Gigantium</i>		
CCIII.	187. <i>Aliud.</i>	ib. ib. XII*.	ib.		<i>domorum æ-</i>		
CCIV.	ib. <i>De Synisactis.</i>	ib. ib. XV*.	ib.		<i>dificatorem.</i>	II. II. I*.	1165.
CCV.	189. <i>Aliud.</i>	ib. ib. XVI*.	1171.	CCXXVI.	214. <i>Epigramma</i>		
CCVI.	191. <i>Ad Virginem.</i>	ib. ib. XVII*.	ib.		<i>in Ecclesiam,</i>		
CCVII.	192. <i>Ad Monachos.</i>	ib. ib. XIX*.	1173.		<i>quæ, ubi ma-</i>		
CCVIII.	ib. <i>Aliud (ad Vir-</i>				<i>nebat, ab ip-</i>		
	<i>ginem).</i>	ib. ib. XVIII*.	ib.		<i>so transfor-</i>		
CCIX.	193. <i>Aliud.</i>	ib. ib. XIII*.	1169.		<i>mata fuit;</i>		
CCX.	194. <i>Aliud.</i>	I. II. IV.	385.		<i>erat enim i-</i>		
CCXI.	195. <i>Aliud.</i>	II. II. XIV*.	1169.		<i>dolorum tem-</i>		
CCXII.	197. <i>Ad Monachos.</i>	ib. ib. XX*.	1173.		<i>plum.</i>	ib. ib. XXX*.	1179.
CCXIII.	198. <i>Quod propter</i>			CCXXVII.	215. <i>Parabolæ.</i>	I. I. XXV.	279.
	<i>lapsos non</i>			CCXXVIII.	216. <i>Lamentatio.</i>	II. I. LXXXIV.	979.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ.
SANCTI PATRIS NOSTRI
GREGORII THEOLOGI
ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI
EPISTOLÆ.

a

Α. ΒΑΣΙΛΕΙΩ ΕΤΑΙΡΩ^α.

I. BASILIO SODALI.

Aliàs V.

Prima hæc est Epistola, in quâ de Gregorii et Basilii primo, eoque futuro, in solitudinem secessu, et de amborum eam in rem ultro citroque datâ fide, agitur. Nulla alia est Gregorii scripta antè hæc tempora, saltem ex iis quæ extant, epistola. Itaque cæteris præmittenda est. In eâ querelis Basilii respondet, minime præstitam fidem agnoscit et excusat. Basilii epistolam non habemus, sed extat responsio Gregogii, inquit Vitæ Basilii scriptor.

Scripta anno
vertente 357,
vel ineunte 358.

ΨΕΥΣΑΜΗΝ, ὁμολογῶ, τὴν Α
ὑπόσχεσιν, συνέσεσθαι σοι καὶ
συμφιλοσοφῆσαι καθομολογήσας
ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἔτι, καὶ τῆς ἐκεῖσε
φιλίας καὶ συμφύιας· οὐ γὰρ
ἔχω τι τούτων εἰπεῖν οἰκειότερον. Ἐψευδάμην δὲ
οὐχ ἐκῶν, ἀλλὰ νόμου νόμον νικήσαντος, τοῦ
b θεραπεύειν^b κελεύσαντος τοὺς γεννήτορας, τὸν
c τῆς^c ἐταιρείας καὶ συνηθείας. Οὐ μὴν παντά-
d πασι ψεύσομαι, d ἂν τοῦτο αὐτὸς καταδείξῃ.

ROMISSIS non steti, fateor :
quippe jam indè ab Athenis
illiusque loci amicitia et ani-
morum connexionem, (nec
enim aptius verbum occur-
rit,) facturum me recepe-
ram, ut tecum vitæ consuetudinem habe-
rem, simulque philosopharer. Fidem au-
tem fefelli, non spontè ac libenter: verum
quòd lex legem superavit, ea nimirum,
quæ parentes colere jubet, sodalitatìs et
familiaritatis legem. Non autem prorsus
fallam, siquidem hanc accipias ipse con-

Lex quæ pa-
rentes colere ju-
bet, sodalitatìs
et familiaritatis
legi anteponen-
da.

I. (a) Βασιλείῳ ἑταίρῳ. Sic Reg. 2012.
(b) Κελεύσαντος. Regii duo et Pass. κελεύοντος.
(c) Ἐταιρείας. Regius unus ἑταιρίας

(d) Ἄν τοῦτο αὐτὸς καταδείξῃ. Ità Regii duo et Pass.
Ed. ἂν τοῦτο αὐτὸ εἰ καταδείξῃ, quod Billius vertit, Siqui-
dem hoc gratum tibi futurum est.

ditionem. Partim enim nos tecum erimus; partim verò ipse nobiscum esse velis, ut omnia sint communia, et æqualis amicitia. Sic enim fiet ut nec parentes mœrore afficiamus, et te fruamur.

Aliàs VI.

Scripta circa idem tempus.

II. EIDEM.

Cùm respondisset Basilius, et in epistolâ quam amisimus, (ut agnoscit novissimus Epistolarum Basilii editor,) jocosus fuisset in Tiberinam, Gregorius rescripsit; eumque vicissim perurbanis in Cæsarcam, ubi natus erat, et in Pontum, quò secedebat, diceriis remordet. Nondùm Cæsareð excesserat Basilius, quandò hanc ad eum Gregorius scripsit epistolam, siquidem urbanæ habitationis incommoda, imò delicias, opes, forum, quibus fruebatur, objicit, sed in Pontum fugere cogitabat, ut probant hæc epistolæ verba: ἵνα Καππαδοκίης ὦν, φύγῃς τὰ Καππαδοκίας. Scriptam ergo constat, antequàm Basilius epistolam nunc XIV, aliàs XIX, scriberet.

Non fero mihi Tiberinam objici, atque hujus loci lutum et hyemes, ô vir luti admodum expers, summisque pedibus incedens, et planities calcans, ac pennate et pendule, simulque cum Abaridis sagittâ delate, ut, cùm Cappadociam patriam habeas, Cappadociæ loca fugias. An verò injuriam vobis facimus, quòd cùm ipsi pal-leatis atque angustum quiddam spiretis, solémque ad certum modum accipiat; nos contrà pingues et nitidi sumus, et saturamur, nec ullius loci angustiiis circumscribimur? Sed hæc vestra sunt; deliciis enim indulgetis, et opibus polletis, et in foro versamini: hoc minimè probo. Quocircà vel lutum nobis exprobrare desine, (nec enim tu urbem condidisti, nec nos hyemem:) vel nos tibi pro luto caupones offeremus, et quidquid turpe et improbum urbes ferunt.

Aliàs CLIII.

Scripta circa annum 360.

III. EVAGRIO.

Visum est hanc epistolam, quæ nullam habet temporis notam, hoc loco statuere; maxime cùm Evagrium, de quo hic agitur, rhetoricam commodius docere potuerit Gregorius, ut observat Tillemontius, prioribus secessionis suæ in Pontum annis. Redux in patriam tam præstantis magistri discipulus, cùm præclara optimæ institutionis argumenta dedisset, muneribus ac litteris ejus pater magistro est gratulatus, hancque retulit responsionem. Quis verò sit iste Evagrius, an ille diaconus Evagrius, de quo multa præclara et honorifica in suo Testamento Gregorius præfatur, an alius, statuere non possumus.

LAUDARI mihi jucundum fuit. Nam filium nostrum Evagrium clarum ac celebrem esse, nostra est celebritas; filiorum enim virtus, patrum est gloria. Nos autem, quantum ad doctrinam attinet, haud quidquam aut parùm fortassè filio tuo utilitatis attulisse, nobismetipsis conscii sumus, (neque enim magna in nobis est doctrina:) unum autem pro omnibus et quidem maximum ei contulimus, haud istud inficier, nimirum Dei metum, quòdque ei, ut res præsentès contemptui haberet, persuasimus. Atque ipsi quidem

Filiorum virtus patrum est gloria.

Maximum omnium bonorum, Dei metus et rerum præsentium contemptus.

(a) Τὰ μὲν γὰρ. His verbis Basilium invitat ad Tiberinæ solitudinem in Cappadociâ sitam, ubi erat Arianus, Gregorii natale solum.

II. (b) Πηλοῦς. Ità Regii duo et Pass. Ed. malè παγούς glaciem.

(c) Τὰς πλάκας κατακραίνων. Malè vertit Billius tabulas calcans.

(d) Ἀβάριδος οἰστῶ. Poëtæ narrant Abaridem ab Apolline, cui servierat, sagittam accepisse, cum quâ Græciam peragrabat, edens oracula, et alia stupenda faciens.

A^a Τὰ μὲν γὰρ ἡμεῖς σοι συνεσόμεθα · τὰ θεὰ αὐτὸς ἡμῖν θέλησον, ἢ ἢ τὰ πάντα κοινὰ, καὶ τὸ τῆς φιλίας ὁμότιμον. Οὕτω γὰρ ὑπάρξει, καὶ τὸ τούτους μὴ λυπεῖν, καὶ τό σου τυγχάνειν.

B. Τῷ ΑΥΤῷ.

Οὐ φέρω τὴν Τιβερινὴν ἐγκαλούμενος, καὶ τοὺς ἐνταυθα^b πηλοῦς καὶ χειμῶνας, ὧς λίαν ἄπηλε σὺ, h καὶ ἀκροβάμων, καὶ^c τὰς πλάκας κατακραίνων, c καὶ ὑπόπτερε σὺ, καὶ μετάρσιε, καὶ τῷ^d Ἀβάριδος d οἰστῶ συμφερόμενε, ἵνα καὶ Καππαδοκίης ὦν, e φύγῃς τὰ Καππαδοκίας. Ἡ ἀδικοῦμεν ὅτι ὑμεῖς e μὲν^f ὠχρίᾳτε, καὶ στενὸν ἀναπνεῖτε, καὶ^g με- f g τρεῖσθε τὸν ἥλιον · ἡμεῖς δὲ λιπῶμεν, καὶ κορευόμεθα, καὶ οὐ περιγεγράμμεθα; h Ἀλλὰ ταῦτα ὑμῶν h ἐστι. Τρυφᾶτε δὲ, καὶ πλουτεῖτε, καὶ ἀγοράζετε · τοῦτο οὐκ ἐπαινώ. Ἡ τοίνυν παῦσαι τοὺς πηλοῦς C ὀνειδιζῶν ἡμῖν, (οὔτε γὰρ σὺ τὴν πόλιν ἐδημιούργησας, οὔτε τὸν χειμῶνα ἡμεῖς) ἢ καὶ ἡμεῖς σοι προσοίσομενⁱ ἂντι τῶν πηλῶν τοὺς καπήλους, i καὶ ὅσα αἱ πόλεις μοχθηρὰ φέρουσιν.

Γ. ΕΥΑΓΓΡΙῷ.

Ἡσθην ἐπαινούμενος. Τὸ γὰρ τὸν υἱὸν ἡμῶν Εὐάγγριον εὐδοκιμεῖν, ἡμᾶς ἐστὶν εὐδοκιμεῖν · τέκνων γὰρ ἀρετὴ, δόξα πατέρων. Ἡμεῖς δὲ, εἰς λόγους μὲν, οὐδὲν ἢ μικρὸν ἴσως σύνοισμεν ἡμῖν αὐτοῖς ὠφελήσασιν τὸν σὸν υἱόν, (οὐδὲ γὰρ μέγα ἡμῖν τὸ τῶν λόγων ·) ἐν δὲ ἀντὶ πάντων αὐτῷ καὶ μέγιστον συνεισηνέγκαμεν, οὐκ ἀρνήσομαι, τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον, καὶ τὸ πείσαι τῶν παρόντων καταφρονεῖν. Ἐκείνῳ μὲν οὖν τὰ κάλλιστα συνηυξάμεθα τε καὶ συνευχόμεθα, ἢ ὅς ἐλαβε

(e) Φύγῃς. Ità Regii duo. Ed. φύγοις.

(f) ὠχρίᾳτε. Ità Pass. Ed. malè ὠχρίῳτε.

(g) Μετρεῖσθε. Ità Pass. Ed. malè μετερεῖσθε.

(h) Ἀλλὰ ταῦτα. Regius unus et Pass. ἀλλ' οὐ ταῦτα, sed non hæc.

(i) Ἀντὶ τῶν πηλῶν τοὺς καπήλους. Ità Reg. unus et Pass. In Ed. deest τῶν. Pro luto caupones: hæc in interpretatione perit gratia quæ in græcarum vocum allusione consistit: πηλὸς enim significat lutum, κάπηλος verò cauponem.

παρ' ἡμῶν ἀρχάς, τελέως καρποφορήσῃ, καὶ Ἀ
τινα τῆς σπουδῆς καρπὸν ἐνεργώμεθα. Τῇ δὲ
σῇ τιμιότητι πᾶσα χάρις, ὅτι καὶ μεμνήσθαι
ἡμῶν ἀξιοῖς, καὶ τοῖς ὑπομνήμασι τιμᾶν τῆς
φιλίας. Ἄπερ οὐ μικρὰ ὄντα μειζόνως ὑπεδεξά-
μεθα.

Δ. ΒΑΣΙΛΕΙΩ.

In hac epistolâ propemodum omnia reperies, quæ in Basilii epistolâ XIX, nunc XIV. Joci et salibus Gregorius consecratur: Canoras aves, pisces, feras, venationes, auras, lunatos anfractus, vallum, etc., quod quidem argumento esse videtur, his litteris Gregorium Basilianæ epistolæ XIX, nunc XIV, respondere; atque ita visum est doctissimo Tillemontio. Contrâ verò tam multa, quæ nequidem attigerat in epistolâ suâ ad Basilium, faceret Gregorius regerit, aditûs angustias et pericula, confragosa loca, spinas, præcipitia, strepitum, piscium inopiâ, loci et omnium accuratam adeò descriptionem, ut, qui non vidisset oculis, designare nemo potuisset. Adde monasterii, gymnasii ac scholæ speciosa nomina, quæ dum Gregorius exagitat à Basilio imposita, necesse est scripto aut voce nôrit, et certè novisse luculenter testatur. Undè perspicuum est, ni fallor, Gregorium, non epistolæ XIX, nunc XIV, sed alteri respondere: aut certè jam, cùm hæc scriberet, locum adisse, quem ita probè exploratum haberet.

IV. BASILIO.

Aliàs VII.
Scripta circa
annum 361.

Σὺ μὲν σκώπτει καὶ διάσυρε τὰ ἡμέτερα, εἴτε Β
α παιζων, α εἴτε σπουδάζων. Οὐδὲν τοῦτο πρᾶγμα·
b μειδιά μόνον, καὶ τῆς b παιδεύσεως ἐμποροῦ,
καὶ φιλίας ἡμῶν ἀπόλαυε. Πάντα ἡμῖν χρηστὰ
ἀ παρὰ σοῦ, ὅποια ποτ' ἂν ᾖ, καὶ ὅπως ἂν
ἔχη. Καὶ γάρ μοι καὶ τὰ ἐνταῦθα σκώπτειν
δοκεῖς, οὐχ ἵνα σκώψῃς, ἀλλ' ἵνα πρὸς
ἐαυτὸν ἐλκύσῃς, (εἰ τί γε ἐγὼ σου συνίημι·)
ὥσπερ οἱ τὰ ρεύματα φράσσοντες, ἐν' ἄλλα-
c χοῦ μεθελκύσωσι. ° Τοιαῦτα ἡμῖν ἀεὶ τὰ σά.

Ἐγὼ δὲ σου τὸν Πόντον θαυμάσομαι, καὶ
τὴν Ποντικὴν ζουφηφορίαν, καὶ τὴν φυγῆς ἀξίαν
μονήν, τοὺς τε ὑπὲρ κεφαλῆς λόφους, καὶ θή-
ρας, οἱ τὴν πίσιν ὑμῶν δοκιμάζουσι, καὶ τὴν
ὑποκειμένην ἐσχατιάν, εἴτ' οὖν μυωξίαν μετὰ
τῶν σεμνῶν ὀνομάτων τοῦ φροντιστηρίου, καὶ
τοῦ μοναστηρίου καὶ τῆς σχολῆς, λόχμας τε
ἀγρίων φυτῶν, καὶ βαθυκρημνῶν ὄρων σέφανον,
ὅφ' οὐ μὴ σφανοῦσθε, ἀλλὰ συγκλείεσθε, τὸν
δὲ μετρούμενον ἀέρα, καὶ τὸν ποθούμενον ἥλιον,
d ὃν ὡς διὰ κάπνης αὐγάξεσθε, ὡ d Ποντικοὶ Κι-
e μέριοι καὶ ἀνήλιοι, καὶ οὐ e τὴν ἐξάμηνον νύκτα
μόνον κατακριθέντες, ὃ δὴ τινες λέγονται, ἀλλ'
οὐδὲ μέρες τῆς ζωῆς ἄσκιον ἔχοντες, μίαν
δὲ νύκτα μακράν τὸν ἅπαντα βίον, καὶ ὄντως
σκιάν θανάτου, ἐν' εἶπω τὸ τῆς Γραφῆς. Ἐπαινῶ
καὶ τὴν ξενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν, (οὐκ οἶδα
εἴτε εἰς βασιλείαν, εἴτε εἰς ἄθου φέρουσιν, σοῦ
δὲ ἔνεκεν εἰς βασιλείαν φερέτω,) καὶ τὴν ἐν

optima quæque, et optavimus, et optamus; ut quæ à nobis initia accepit, ad plenam frugem provehat, ac nos etiam diligentiae nostræ fructum aliquem feramus. Tuæ verò excellentiæ quàm maximas gratias ago, quòd et nostrî meminisse non graveris, et amicitiae monimentis honestare. Quæ quidem, cùm minimè parva sint, libentius suscepimus.

Tu quidem res nostras cavillis incesse ac sugilla, sive joco, sive seriò hoc agens. Nihil hoc rei est: subride solùm, doctrinâque ad saturitatem frui, ac de amicitia nostrâ fructum cape. Omnia, quæ à te proficiscuntur, suavia nobis sunt, quæcumque tandem illa sint, et quoquo modo se habeant. Nam res quoque hujus loci mihi cavillis impetere videris, non ut cavilleris, sed ut me ad te ipsum trahas, (si quid tamen ego mentem tuam intelligo:) quemadmodum qui fluentia obstruunt, ut in aliam partem retrahant ac derivent. Sic enim tua semper accipiam.

Ego verò Pontum tuum admirabor, et Ponticam caliginem, ac dignam exilio sedem, et tumulos capiti imminentes, et feras fidem vestram explorantes, et subjectam solitudinem, imò murium cavernam cum speciosis gymnasii, et monasterii, ac scholæ nominibus, et agrestium stirpium sylvas, et præruptorum montium coronam, quâ non tam coronamini quàm coërcemini, aërem etiam ad certum modum dimensum, et desideratum solem, quo velut per caminum irradiamini, ô Pontici Cimmerii et sole carentes, nec semestri tantum nocte damnati, quod de quibusdam refertur, sed ne partem quidem ullam vitæ habentes umbræ experitem, verum noctem unam longam totum vitæ spatium, ac verè umbram mortis, ut cum Scripturâ loquar. Sed et angustam illam et pressam viam laudo, (haud scio in regnum an in orcum ferentem, cæterum tuî gratiâ in regnum ferat,) atque intermediam illam, quid vis, utrùm ipsam Eden falso nominem, et in quatuor prin-

Psal. xxii, 4.

IV. (α) Εἴτε σπουδάζων. Ità Pass. Edit. malè εἴτε καὶ σπουδάζων.

(b) Παιδεύσεις. Quidam censent legendum παιδιᾶς, joco.

(c) Τοιαῦτα ἡμῖν ἀεὶ τὰ σά. Billius, hoc enim modo semper nobiscum agis.

(d) Ποντικοὶ Κιμμέριοι. Cimmerii septentrionalem

Ponti Euxini oram incolabant, non procùl à Bosphoro, qui ab ipsorum nomine Cimmerius appellatus est. Apud eos perpetuas esse tenebras dicit Homerus, Odys. xi.

(e) Τὴν ἐξάμηνον νύκτα. Qui sub mundi polis habitant, semestrem diem ac semestrem noctem habent; iis enim sol sex menses sub horizonte deprimitur, et sex alios super ipsum eminet.

Gen. II, 10.

Exod. XVII, 6.

cupia divisum fontem, ex quo orbis terrarum irrigatur, an siccam et humore omni vacuum solitudinem, quam quis Moses mitigabit, ex petrâ ictu virgæ fontem eliciens? Nam quâ parte rupibus confragosa non est, torrens est; quâ parte rursus torrens non est, senticetum; quâ verò suprâ sentes assurgit, præcipitium; et quæ superius exporrecta est via, præceps est, atque in utramque partem librata, ingredientium mentem colligens atque ad cautè incedendum exercens. Fluvius porrò in imâ parte cum strepitu fertur, quem tu Amphipolitano et quieto Strymoni confers; non piscium magis, quàm lapidum ferax; non in stagnum effusus, sed in voragine profluens, ô vir nimium grandiloque, et novorum nominum architecte. Est enim magnus, et horribilis, atque eorum, qui in superiori loco degunt, psalmodias strepitu suo superat et obruit. Nihil pro eo sunt Cataractæ et Catadupa: usque adeò vobis diù ac noctù obstrepit? Atque ità asper est, ut vadosus interim non sit: ità rursùm turbidus, ut potari nequeat: hoc tantùm nomine humanus et benignus, quia sedem vestram non devolvit, cùm à torrentibus et tempestatibus in furorem agitur. Habes quid de istis Fortunatorum insulis, vel de fortunatis vobis sentiamus. Tu verò mihi lunatos anfractus ne laudibus efferas, eas partes, quibus montis istius radices adiri possunt, non tam obvallantes ac velut muro cingentes, quàm miserè comprimentes, verticemque illum capiti vestro imminentem, qui Tantalicam vobis vitam efficit, et diffluentes auras terræque vapores, qui vos animi deliquio laborantes recreant, canoras etiam aves, garrientes quidem, sed famem, et circumvolitantes quidem, sed solitudinem. Nec quisquam eò, nisi venationis ergò accedit, inquis: adde, ut et mortuos vos visitet. Hæc prolixiora quidem fortassè sunt, quàm epistolæ modus postulet, utiquè tamen comœdiâ minora. Tu autem, si quidem hos jocos æquo animo feras, rectè feceris: sin secùs, plura quoque adjungemus.

(a) Ἐξ ἧς ἡ οἰκουμένη. Ità Pass. Ed. Ἐξ ἧς καὶ οἰκουμένη. Mox Reg. unus et Pass. ξηρὰν καὶ ἄνυδρον, siccam et aquâ carentem.

(b) Γυμνάζουσα πρὸς ἀσφάλειαν. Billius, ad securitatem exercens.

(c) Ὁ Ἀμφιπολίτης Στρυμών. Strymon, Macedoniæ fluvius, in Hæmo monte oritur et priùs quàm cursum dirigat, septem lacus efficit; quibus deindè in unum alveum collectis, juxtâ Amphipolim, illius regionis urbem, influit in maris Ἐγæi sinum, qui ab ipso Strymonius appellatur. Ità Plinius, liv. IV.

(d) Οἱ Κατάραται καὶ οἱ Κατάδουποι. Cataractæ Nili ab Æthiopiâ in Ægyptum devolvuntur. Tanto autem cum impetu ex altis montibus ruit iste fluvius, ut in illis locis, quæ Catadupa nominantur, ad properantium inter scopulos aquarum fragorem aures incolarum dicantur obsurdere.

A μέσῳ, τί βούλει, πότερον Ἐδὲμ ὀνομάσω ψευδόμενος, καὶ τὴν εἰς τέσσαρας ἄρχας μεριζομένην πηγὴν, ^a ἐξ ἧς ἡ οἰκουμένη ποτίζεται, ^a ἢ τὴν ξηρὰν καὶ ἄνικμον ἐρημίαν, ἣν τις ἡμερώσει Μωσῆς, ῥάδῳ πέτρῳ πηγάσας; Ἔστι γὰρ ὅσον μὲν διαπέφυγε τὰς πέτρας, χαράδρων· ὅσον δὲ τὰς χαράδρας, ἀκανθεῶν· ὅσον δὲ ὑπὲρ τὰς ἀκάνθας, κρημνός. καὶ ἡ ὑπὲρ τοῦτον ὁδός, ἐπίκρημνός τε καὶ ἀμφιτάλαντος, τῶν ὁδεύοντων τὸν νοῦν συνάγουσα καὶ ^b γυμνάζουσα πρὸς ἀσφάλειαν. Ποταμός δὲ κάτω ροχθεῖ, οὗτος ^c ὁ Ἀμφιπολίτης σοὶ Στρυμών καὶ ἡσύχιος· ^c καὶ οὐκ ἰχθυοφόρος μᾶλλον, ἢ λιθοφόρος· οὐδὲ εἰς λίμνην ἀναχεόμενος, ἀλλ' εἰς βάθη κατασυρόμενος, ὃ λίαν ὑψηλὸς σὺ, καὶ ποιητὰ καινῶν ὀνομάτων. Ἔστι γὰρ μέγας, καὶ φοβερός, καὶ ὑπερηχῶν τῶν ἄνω τὰς ψαλμοῦδιας. Οὐδὲν πρὸς τοῦτον ^d οἱ Κατάραται, καὶ οἱ Κατάδουποι· ^d τοσοῦτον ὑμῶν καταβοᾷ νυκτός καὶ ἡμέρας. Τραχὺς μὲν ὢν, ἄπορος δὲ· καὶ θολερός μὲν, ἄποτος δὲ· οὗ τοῦτο μόνον φιλόφρονος, ὅτι ^e μὴ παρασύρει τὴν μονὴν ὑμῶν, ὅταν αὐτὸν αἱ χαράδραι καὶ οἱ χειμῶνες ^e ἐκμαίνωσιν. Ἀ μὲν ^e οὖν ἡμεῖς σύνισμεν, ^f ταῖς τῶν Μακάρων νήσοις ^f ταύταις, εἴτ' οὖν τῶν μακαρίων ὑμῶν, ταῦτα ἐστί. Σὺ δὲ μὴ θαύμαζε τὰς μνηοειδεῖς ἀγκῶνας, τὰ βάσιμα τῆς ὑπαιρείας ὑμῶν ἀπαγχονίζοντας μᾶλλον, ἢ ἀποτεχιζοντας, καὶ τὸν κορυφῆς ὑπερέλλυντα τένοντα, ^g ὃς Ταντάλειον ὑμῖν ποιεῖ τὴν γζών, τὰς τε διαρρέουσας αὔρας, καὶ τῆς γῆς ἀναπνοάς, αἱ λειποθυμοῦντας ὑμᾶς ἀναψύχουσι, ^d τοὺς τε ὠδικούς ὄρνιθας, ἄδοντας μὲν, ἀλλὰ τὸν λιμόν· καὶ ^h περιῦπταμένους μὲν, ἀλλὰ τὴν ἐρημίαν. Ἐπιθημεῖ δὲ οὐδεὶς, ὅτι μὴ κατὰ θῆραν, λέγεις· πρόσθε, καὶ ὥς νεκρούς ὑμᾶς ἐπισκέπτεσθαι. Ταῦτα μακρότερα μὲν ἴσως ἢ κατ' ἐπιστολήν, ἐλάττω δὲ κομῶδιας. Σὺ δὲ εἰ μὲν οἴσεις μετρίως ⁱ τὴν παιδίαν, ὀρθῶς ποιήσεις· εἰ δὲ μὴ, ⁱ καὶ ^j πλείω προσθήσομεν. ^j

(e) Ἐκμαίνωσιν. Ità Pass. Edit. ἐκμαίνουσιν.

(f) Ταῖς τῶν Μακάρων νήσοις. Fortunatorum insulæ contra extremam Mauritaniam ad Occidentem sitæ sunt; quam quidem ad partem etiam Hispaniæ terminus occidentis concurrat: à fructuum ubertate et aëris temperie nomen acceperunt. Ità Strabo, Lib. III.

(g) Ὁς Ταντάλειον ὑμῖν ποιεῖ τὴν ζών. Alludit ad fabulam Tantalii, quem poëtæ finxerunt apud inferos hoc supplicii genus pati, ut ipsius capiti semper immineret saxum ingens, quod jam casurum videretur.

(h) Περιῦπταμένους. Reg. unus ὑπεριπταμένους, supervolitantes.

(i) Τὴν παιδίαν. Ità Reg. unus. Ed. malè παιδείαν, doctrinam.

(j) Καὶ πλείω. Ità Reg. unus. Ed. malè καὶ τὰ πλείω.

Ε. ΤΩ ΑΥΤΩ.

V. EIDEM.

Aliàs VIII.

Scripta circa
idem tempus.

Epistolæ præcedentis cum sequenti tanta est connexio, ut ista illius pars secunda potius, quàm altera epistola dicenda sit. Breves et acutas litteras cum amaret, veritus ne epistolæ modum excessisset, cætera se dicturum in aliâ pollicitus erat his verbis: Si quidem hos jocos æquo animo feras, rectè feceris; sin autem secùs, plura quoque adjungemus. Promissis stetit, et epistolam v, quæ proximè secuta est, his verbis exorditur: Quoniam quæ jocantes ad te scripsimus æquo animo fers, age quæ sequuntur adjiciamus. Quis jam dubitaverit ambas de eodem argumento scriptas esse epistolas? Nec verò scripta est epistola v, nisi post priorem in Pontum cum Basilio secessionem. Antè annum 360, et quidem labentem, hinc remeasse Gregorium non putamus; quapropter his duabus litteris, ac præterea epistolæ vi, aliàs ix, annus 361 omninò statuendus videtur.

Ἐπειδὴ φέρεις μετρίως τὴν παιδίαν, καὶ τὰ Ἀ
α ἐξῆς προσθήσομεν. Ἐξ Ὀμήρου δὲ τὸ προοίμιον ὡς ἑξῆς.

Ἄλλ' ἄγε δὴ μετάβηθι, καὶ τὸν ἔσο κόσμον ἄεισον,

τὴν ἄσπερον σκέπην καὶ ἄθυρον, τὴν ἄπυρον ἐξίαν
καὶ ἄκαπνον, τοὺς πυρὶ ξηραίνοντας τοίχους,
ἵνα μὴ ταῖς τοῦ πηλοῦ βράνισι βαλλώμεθα, Ταν-
τάλιοι τινες καὶ κατὰκριτοι, διψῶντες ἐν ὕδασι·
τὴν ἐλεεινὴν ἐκείνην καὶ ἄτροφον πανδαισίαν, ἐφ'
b ἣν ἀπὸ Καππαδοκίας ἐκλήθημεν, ὅς οὐχ ὡς Λωτο-
φάγων πενίαν, ἀλλ' ὡς Ἀλκινόου τράπεζαν, ἡμεῖς
οἱ νέοι ναυαγοὶ τε καὶ τλήμονες. Μέννημαι γάρ
τῶν ἄρτων ἐκείνων, καὶ τῶν ζωμῶν, (οὕτω γάρ
c ὠνομάζοντο;) ἀλλὰ καὶ μνήσομαι, καὶ ὅτι τῶν πε-
ριολισθαίνοντων τοῖς βλαμοῖς ὀδόντων, εἴτα ἀνι-
σχομένων, καὶ ἀνελκόμενων ὥσπερ ἐκ τέλματος.
Αὐτὸς ταῦτα τραγυρῶν ὑψηλότερον, ἐκ τῶν
οἰκείων παθῶν ἔχων τὸ μεγαλόφρονον ὧν εἰ μὴ
ταχέως ἡμᾶς ἡ μεγάλη καὶ πτωχοτρόφος ὄντως
ἐβόρυσσεν, τὴν σὴν λέγω μητέρα, ὥσπερ λιμὴν
ἐν καιρῷ φανεῖσα χειμαζομένοις, πάλαι δὲ ἦμεν
νεκροὶ, πίστεως Ποντικῆς οὐκ ἐπαινούμενοι μᾶλλον
ἢ ἐλεούμενοι. Πῶς παρέλθω τοὺς ἀκήπους κήπους
d ἐκείνους καὶ ἀλαχάνους; ἢ καὶ τὴν Αὐγείου κόπρον
ἐκ τῆς οἰκίας ἐκκαθαίρομένην, ἣ τούτους ἀνε-
e πληρώσαμεν, ἠνίκα τὴν γεωλόφον ἄμαξαν εἰλ-
κομεν, ἐγὼ τε ὁ βοτρυῶν, καὶ ὁ λάμυρος σὺ, τοῖς
αὐχέσι τούτοις καὶ ταῖς χερσὶ ταύταις, αἱ τῶν
f πόνων εἰ τὰ ἔχνη φέρουσιν· (ὦ γῆ, καὶ ἡλιε, ἢ ἀήρ
καὶ ἀρετή· τραγυρῶσα γάρ τι μικρόν·) οὐχ ἵνα
g τὸν Ἑλλήσποντον ζεύξωμεν, ἀλλ' ἵνα κρημ-
νὸν ὁμαλίσωμεν. Τούτοις εἰ μὲν οὐδὲν ἀχθεσ-
θήσῃ λεγομένοις, πάντως οὐδὲ ἡμεῖς· εἰ δὲ ἀχ-

QUONIAM quæ jocantes ad te scripsimus, æquo animo fers, age quæ sequuntur adjiciamus, ab Homero initium ducentes:

Nunc age, progrediens internum concine, quæso, ornatum,

tugurium videlicet tecto et januis carens, focum ignis et fumi expertem, parietes igni exsiccatos, ne luti guttis impetamur, Tantalus similes eademque pœnâ mulcati, nimirum in aquis sitientes: jejunas etiam illas et miseris epulas, ad quas è Cappadociâ sumus invitati, non tantquam ad Lotophagorum inopiam, sed velut ad Alcinoi mensam, nos novi et ærumnosi naufragi. Memini enim panes illos et juscula, (sic enim nominantur,) semperque meminero, dentibus circà fragmenta colabescentibus, ac postea sese erigentibus, velutque ex cœno emergentibus. Quæ tu scilicet sublimiùs exaggerabis, propriis nempè calamitatibus orationis magnitudinem tibi suppeditantibus: quibus nisi magna illa verèque pauperum studiosa nutrix mater tua nos quàm celerrimè liberasset, nobisque tempestate jactatis velut portus extitisset, jampridem apud vivos esse desiissemus, fidei Ponticæ nomine non majorem laudem consequentes, quàm miserationem moventes. Quonam porrò modo hortos illos, ne hortorum quidem nomine dignos, oleribusque carentes præteribo, Augiæque fimum è domo expurgatum, quo eos opplevimus, cum montosum illud plastrum, et ego vindemiator, et tu facetus, hæc cervice, manibusque his, quæ laborum vestigia etiamnum ferunt, trahe-remus: (ô terra et sol! ô aër et virtus! paulum quiddam more tragico exclamabo:) non ut Hellespontum jungeremus, sed ut D præruptum et præcipitem locum exæquaremus? Harum rerum commemoratio si te offensura non est, utiquè nec nos: si au-

V. (a) Ἄλλ' ἄγε. Sic habetur apud Homerum, Odyss. VIII:

Ἄλλ' ἄγε δὴ μετάβηθι, καὶ ἵππου κόσμον ἄεισον.

Quæ verba sunt Ulyssis Demodocum hortantis ad equi Trojani ornatum decantandum. Gregorius autem pro ἵππου posuit ἔσο, versum scilicet ad usum suum accommodans.

(b) Οὐχ ὡς Λωτοφάγων πενίαν, ἀλλ' ὡς Ἀλκινόου τράπεζαν. In Africâ apud Syrtis habitabant Lotophagi, inde vocati, quod loto vicitare dicerentur; quem cibum, suavitatem suâ, patriæ oblivionem edentibus afferre tradit Homerus, Odyss. IX. Lotophagorum paupertati Gregorius opponit Alcinoi mensam deliciis omnibus refertam.

(c) Τῶν περιολισθαίνοντων. Ita Reg. unus. In Ed. deest τῶν.

Tom. II.

(d) Καὶ τὴν Αὐγείου κόπρον. Augiæ stabulum fimo congesto plenum fuisse tradunt poëtæ, et ipsius repurgationem inter laboriosa Herculis opera recensent.

(e) Τὴν γεωλόφον ἄμαξαν εἰλκομεν. Reg. unus et Pass. τὴν γεωφόρον ἄμαξαν εἰλκομεν, terras vehens plastrum trahe-remus. Vox εἰλκομεν deerat in Editis: ipsam, in versione à Billio suppletam, in textu supplavimus è duobus cod. memoratis. Mox pro καὶ ὁ λάμυρος σὺ, Reg. unus habet καὶ ὁ λαμπρὸς σὺ, et tu illustris.

(f) Καὶ ἀήρ. Sic Pass. et duo Reg. Edit. ἀνὴρ, vir.

(g) Τὸν Ἑλλήσποντον ζεύξωμεν. Alludit ad Xerxem Persarum regem, qui tantum habuisse fertur navium apparatus, ut Hellespontum totum operiret, ac ponte Asiam Europæ jungeret.

B

tem offensionem ex eâ concipies, quanto magis nos ex ipsis rebus! Ac maiorem partem prætermitemus multarum aliarum rerum, quibus nobis frui contigit, pudore deterriti.

Α θεσθήση, πόσον γενομένοις ἡμεῖς· καὶ τα πλείω παρήσομεν, αἰδοῖ τῶν ἄλλων, ὧν πολλὸν ἀπηλάυσασαμεν.

Alias IX.
Scripta circa
idem tempus.

VI. EIDEM.

Vitæ cum Basilio in solitudine peractæ cupidè memor, hanc vivis depingit coloribus, hanc iterum consequi peroptat.

Job. xxix. 2.

Molestia spontè suscepta voluptati minimè voluntariæ præstat.

Angelica Basilii et Gregorii in Ponticâ commoratione vita.

Diversi corporis labores, quibus eò loci incumbebant.

1. Cor. iii. 6.

Num. xvii. 8. 10.

QUAE de Ponticâ commoratione priùs scribebam, joco, non seriò scribebam; quæ autem nunc scribo, admodum seriò scribo. *Quis me secundum pristinorum illorum dierum statum constituet*, in quibus ego tecum afflictionem pro deliciis habebam? B quandoquidem molestia spontè suscepta voluptati minimè voluntariæ præstat. Quis psalmodias illas et vigiliis dabit, atque ad Deum per orationem peregrinationes, illámque velut materiâ vacantem et incorporateam vitam? Quis fratrum eorum, qui dii à te efficiebantur, atque in altum evehebantur, concordiam animorúmque conjunctionem? Quis virtutis certamen, et ad eam incitationem, quam scriptis legibus ac regulis obfirmavimus? Quis divinorum oraculorum studium, lucémque in ipsis C ductu atque auspiciis Spiritus sancti inventam? Aut, ut minora et leviora dicam, quis diurnas operum vices et labores? quis lignorum comportationes et lapidicinas? quis arborum consitiones et irrigationes? quis platanum illam auream, et Xerxis platano præstantiorem, in quâ non rex luxu diffluens, sed monachus lugens sedebat, quam ego plantavi, Apollo rigavit, hoc est, tua excellentia; Deus autem in honorem nostrî auxit, ut seduli laboris nostri et industriæ monumentum apud vos conservetur, quemadmodum D virga illa Aaronis, quæ floruerat, in Arcâ servata esse dicitur et creditur? Sed hæc optare quidem perfacile, consequi autem non perindè facile. At tu mihi adesto, virtutémque conspiratione tuâ atque operâ mihi fove, eámque utilitatem, quam quondam collegimus, precibus tuis conserva: ne alioqui paulatim velut umbra dilabamur, advesperascente die. Equidem ipse te magis quàm aërem spiro, idque solum vivo, quòd tecum sum, vel coràm, vel absens per animi simulacrum.

Α μὲν πρότερον ἐπεξελλομεν περὶ τῆς Ποντικῆς διατριβῆς, παιζόντων ἦν, οὐ σπουδαζόντων· ἃ δὲ νῦν γράφω καὶ λίαν σπουδαζόντων.^a Τίς ἂν με α θεῖη κατὰ μῆνα ἡμερῶν τῶν ἔμπροσθεν ἐκείνων, ἐν αἷς συνενετρύφω σοι τῷ κακοπαθεῖν; ἐπειδὴ τὸ ἐκούσιον λυπηρὸν τοῦ ἀκουσίου τερπνοῦ τιμιώτερον. Τίς δώσει τὰς ψαλμωδίας ἐκείνας καὶ τὰς ἀγρυπνίας, καὶ τὰς δι' εὐχῆς πρὸς Θεὸν ἐκδημίας, καὶ τὴν οἰοῦναι αὐτὸν ζῶντα καὶ ἀσώματον; Τίς ἀδελφῶν συμφύϊαν καὶ συμψυχίαν, τῶν ὑπὸ σοῦ θεουμένων καὶ ὑψουμένων; Τίς ἀμιλλαν ἀρετῆς καὶ παράθῃξιν, ἣν ὁροις γραπτοῖς καὶ κανόνσιν ἡσφαλισάμεθα; Τίς θείων λογίων φιλοπονίαν, καὶ τὸ ἐν αὐτοῖς φῶς εὕρισκόμενον, σὺν ὁδηγίᾳ τοῦ Πνεύματος; Ἡ, ἵνα τὰ μικρότερα λέγω καὶ εὐτελέστερα, τίς ἐφημερίας καὶ αὐτουργίας; τίς ξυληγίας καὶ λατομίας; τίς δὲ ^b φυτείας καὶ ὀχετηγίας; τίς δὲ ^c πλάτανον τὴν χρυσήν, ^c καὶ τῆς Ξέρξου τιμιωτέραν, ὅφ' ἥς οὐχὶ βασιλεὺς ἐκαθέζετο τεθρυμμένος, ἀλλὰ μοναχῆς τετρυχωμένος, ἣν ἐγὼ ἐφύτευσα, Ἀπολλῶς ἐπότισεν, ἡ σὴ τιμιότης, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἡΰξησεν, εἰς τιμὴν ἡμετέραν, ἵνα ὑπόμνημα σώζεται παρ' ὑμῶν τῆς ἡμετέρας φιλοπονίας, ὥσπερ ἐν τῇ κιβωτῇ λέγεται καὶ πιστεύεται ἡ ῥάβδος Ἀαρὼν ἡ βλαστήσασα. Ταῦτα εὐχασθαι μὲν ῥᾶπον, λαβεῖν δὲ οὐ ῥαδίον. Ἀλλὰ μοι καὶ πάρεσσο, ^d καὶ σύμπναι τὴν ἀρετὴν, καὶ συνεργάζου, ^d καὶ ἣν ποτε συνελέξαμεν ὠφέλειαν, συντήρει διὰ τῶν προσευχῶν, ἵνα μὴ κατὰ μικρὸν ὥσπερ σκιά λυθῶμεν, κλινούσης ἡμέρας. Ὡς ἐγὼ σε πνέω μᾶλλον ἢ τὸν αἶρα· καὶ τοῦτο ζῶ μόνον, ὃ μετὰ σου γίνομαι, ἢ παρῶν, ἢ ἀπῶν τοῖς ἐνδάλματι.

VI. (a) Τίς ἂν με θεῖη. Ita Reg. unus. Ed. malè τίς ἂν μετείη.

(b) Φυτείας. Reg. duo φυτοκομίας, plantarum cultivatione.

(c) Καὶ τῆς Ξέρξου τιμιωτέραν. Pythius, Lydus, tantis opibus abundabat, ut Darium Persarum regem aureâ

platano donáverit; posteaque universum Xerxis exercitum hospitio et epulis exceperit, pecuniâsque ipsi in belli sumptus à se suppeditatum iri sponderit. Ita Herodotus, Lib. VII.

(d) Καὶ σύμπναι τὴν ἀρετὴν, καὶ συνεργάζου. Reg. unus καὶ σύμπναι καὶ συνεργάζου τὴν ἀρετὴν.

Ζ. ΚΑΙΣΑΡΙΩ.

VII. CÆSARIO.

Alia XVIII.

Scripta in-
eunte anno 362.

Scriptas ad Cæsarium fratrem has litteras ineunte anno 362, his rationibus demonstrare facillimum est. Obiit Constantius imperator die 3 novembris anni 361. Mox summæ rerum potitus, ingressusque Constantinopolim 11^a decembris Julianus, aulam totam commutavit, aliis morte antea subductis ac de medio sublati, aliis submoti et expulsis decessoris sui sive amicis, sive domesticis, simulque ministrorum ambitiosâ multitudine accitâ. Cæsarium tamen, qui primum, non, ut Pagius scribit, à Juliano, sed à Constantio, dignitatis gradum inter medicos obtinuerat, amicorumque in numero apud eundem imperatorem, ac maximo fuerat in honore, Julianus retinere voluit. Cæsarium primò consensisse liquet ex istis ad eum Gregorii litteris, quibus fratrem Christianum, plus æquo in Apostatæ auld morantem, domum revocare totis viribus contendit, quod et feliciter factum est, antequàm Julianus maio, vel junio mense Antiochiam iter institueret.

Ἰκανῶς ἡρυσθρίασαμεν ἐπὶ σοὶ· τὸ γὰρ ὅτι ἐλυ- A
πήθημεν, τί χρὴ γράφειν, τῷ γε πάντων μάλισ-
τα πεπεισμένοι; Ἰνα γὰρ μὴ τὰ ἡμέτερα λέγωμεν,
μηδὲ ὅσης ἀθυμίας ἐνέπλησεν ἡμᾶς ἢ περὶ σέ
φήμη, ὅς δὲ εἰπεῖν καὶ δέους, ἐβουλόμην, εἴ πως
a οἶον τε ἦν, παρῆναι σε τοῖς τῶν ἄλλων λόγοις, ^a οἰ-
κείων τε ὁμοίως καὶ ξένων, τῶν ὁπωσοῦν γνωρίμων
ἡμῖν, ἀλλ' οὖν Χριστιανῶν, οὓς περὶ σοῦ τε καὶ
ἡμῶν λέγουσι, οὐχ οἱ μὲν, οἱ δὲ οὐ, ἀλλὰ πάντες
b ἐξῆς ὁμοίως, ἐπειδὴ καὶ ^b προθυμότερον ἐν τοῖς
ἀλλοτρίοις ἢ τοῖς οἰκείοις φιλοσοφοῦσιν ἄνθρωποι.
Ὡσπερ ἄλλη τις μελετὴ γέγονεν αὐτοῖς ταῦτα
τὰ ῥήματα· Νῦν μὲν υἱὸν ἐπισκόπου ἐρατεύε-
σθαι, νῦν δὲ ὀρέγεσθαι τῆς ἑξωθεν δυναστείας
c καὶ δόξης, νῦν δὲ ἡττάσθαι χρημάτων, (^c ὁπότε
κοινὸν ἀνῆπται πῦρ, καὶ τὸν περὶ ψυχῆς ὁρόμον
τρέχουσιν ἄνθρωποι·) ἀλλ' οὐχὶ μίαν ἠγῆσθαι
καὶ δόξαν, καὶ ἀσφάλειαν, καὶ εὐπορίαν, τὸ
γενναίως ἵσασθαι πρὸς τὸν καιρὸν, καὶ ὅτι
πορρώτάτω ποιεῖν· ἑαυτὸν παντὸς ἄγους τε
d καὶ μιάσματος. Πῶς δ' ἂν ^d ἄλλον νοθετή-
σειεν ὁ ἐπίσκοπος, μὴ παρασυρῆναι τῷ καιρῷ,
μηδὲ τοῖς εἰδώλοις συναναφύρεσθαι; Πῶς δ' ἂν
τοῖς ἄλλοι τι πλημμελοῦσιν ἐπιτιμήσειεν, αὐτοὺς
e ἂν ἐξίας τὴν παρρησίαν οὐκ ἔχων. Ταῦτα
καθ' ἐκάστην ἀκούοντας ἡμᾶς τὴν ἡμέραν, καὶ
ἔτι πλείω τούτων καὶ χαλεπώτερα, τῶν μὲν
καὶ διὰ φίλιαν λεγόντων ἴσως, τῶν δὲ καὶ
f διὰ δυσμένειαν ἐπιτιθεμένων, πῶς οἶε διακείσ-
θαι καὶ τίνας ἔχειν ψυχὰς ἀνθρώπων; τῷ θεῷ
προθεμένους δουλεύειν, καὶ πρὸς τὰς μελλούσας
ὁρᾶν ἐλπίδας μόναν ἀγαθὴν κρίνοντας; Τὸν
μὲν οὖν κύριον τὸν πατέρα ἡμῶν πάνυ δυσφο-
ρούντα τὰ πρὸς τὴν ἀκοήν, καὶ πρὸς τὸν βίον
αὐτὸν ἀπαγορεύοντα, ὁπωσοῦν αὐτὸς παραμυθεῖ-
ται καὶ ψυχαγωγῶ, τὴν σὴν ἐγγυώμενος γνώμην,

MAGNOPERÈ tuâ causâ erubuimus: nam
quòd mœrore affecti fuerimus, quid scri-
bere attinet, ad eum præsertim, cui id
omnium mortalium maximè persuasum
est? Etenim ut de nobis nihil dicamus,
nec quantâ mœstitiâ, addam etiam timore,
nos fama ea, quæ de te pervagatur, im-
pleverit, vellem, si fieri posset, sermoni-
bus iis, quos de te et de nobis alii, tam
familiares et necessarii quàm externi, quo-
quo modo nobis cogniti, dùm tamen
Christiani, non hi quidem, non illi, ve-
rùm omnes uno ore serunt, interesses;
B quandoquidem etiam homines promptiùs
in alienis rebus quàm in propriis philo-
sophari solent. Instar aliùs cujuspiam de-
clamationis hæc verba ipsis fuerunt: Nunc
Episcopi filium militare, nunc externam
potentiam et gloriam appetere, nunc pe-
cuniis atque opibus deditum esse, (quandò
communis ignis accensus est, atque in sa-
lutis animæque periculo versantur homi-
nes;) ac non potiùs unam hanc gloriam,
et securitatem, et opes existimare, nimi-
rùm fortiter et strenuè adversùs tempus
stare, et quàm longissimè se ab omni sce-
lere et piaculo removère! Quonam autem
modo episcopus alium admonere queat, ne
à tempore distrahatur, atque cum idolis
misceatur et contaminetur? Quonam modo
eos, qui aliud quiddam delinquant, ob-
jurgare possit, ipse à Lare fiduciam non
habens? Hæc nos hisque plura, et gra-
viora quotidie audientes, partim ab iis,
qui amico fortassè animo loquuntur, par-
tim ab iis, qui nos ob inimicitiam hostili-
ter aggrediuntur, quo tandem modo affici
et quem animum habere putas, nos, in-
quam, qui Deo servire proposuimus, nec
D ullum aliud bonum esse judicamus, quàm
futuræ vitæ spes ob oculos positas habere?
Ac dominum quidem patrem nostrum,
sermone hos perquàm ægrè ferentem, ip-
siusque etiam vitæ tædio laborantem, quo-
quo modo solor ac recreo, de tuâ volun-
tate illi spondens, atque confirmans te

Qui à Lare fi-
duciam non ha-
bet, nequit alios
objurgare.

Ἡ ἀποστολή τῆς ἐπιστολῆς τῆς Ζ' καὶ τῆς Η' ἐστὶν ἀνέγνωται.

VII. (a) Οἰκείων τε ὁμοίως καὶ ξένων, τῶν ὁπωσοῦν. Ità Reg. unus. Ed. malè οἰκείων ὁμοίως καὶ ξένων, καὶ τῶν ὁπωσοῦν.

(b) Προθυμότερον ἐν τοῖς ἀλλοτρίοις ἢ τοῖς οἰκείοις. Ità Reg. duo. Ed. malè προτιμότερον; et in eisdem desunt voces ἢ τοῖς οἰκείοις.

(c) Ὅποτε κοινὸν ἀνῆπται πῦρ. Ità Reg. duo. Ed. malè ὁπότε χρημάτων κοινὸν ἀνῆπται πῦρ. Etenim persecutionem à Juliano Apostatâ motam innuit Gregorius, et fratrem in eo reprehendit, quòd cum undiquè ignis esset accen-
sus, non modò gloriæ, sed etiam pecuniarum cupiditate astuaret.

(d) Ἄλλον νοθεύσειεν ὁ ἐπίσκοπος. Ità Reg. duo. Ed.

malè ἄλλον νοθεύσειεν οἱ ἐπίσκοποι: agitur enim de solo Gregorio, Cæsarii et Gregorii Theologi patre.

(e) Ἀφ' ἐξίας τὴν παρρησίαν οὐκ ἔχων. Is à Lare fiduciam non habere dicitur, qui delictum aliquod idcirco reprehendere ac vindicare non audeat, quia semetipsum vel domesticos suos eo obstrictos esse sentit. Quomodo igitur, inquit Theologus, ad hujus vitæ fragilis rerum-
que terrenarum despectionem alios jam hortabitur, cum habeat filium mundi cupiditatibus immersum?
Billius.

(f) Διὰ δυσμένειαν ἐπιτιθεμένων. Qui ob inimicitiam amplificat. Billius: Qui ob inimicitiam nobis imminet.

nequaquàm diutius nobis molestum fore. Dominam autem matrem, si quicquam de tuis rebus resciscat (nam ad hunc usque diem multis artibus eam celavimus), ita velim, existimes, eam tantum dolorem habituram, ut nullo omninò solatio mitigari possit, utpotè imbecillis animi fœminam, et alioqui, ob pietatis magnitudinem, modum in huiusmodi rebus tenere nequeuntem. Quamobrem, si quam et tuî et nostrî rationem habes, meliùs tutiùsque tibi consule. Nam procul dubio facultates nostræ ad vitam ingenuè honestèque degendam sufficiunt, homini utique non nimis inexplibili, nec immodicâ plus habendi cupiditate flagranti. Quinetiam ad constituendas vitæ tuæ rationes haud video, quodnam tempus expectabimus, si hoc nobis effluere sinamus. Quòd si in eadem perstas sentiendi, præque tuâ cupiditate omnia parva existimas, aliud quidem acerbi nihil proloqui libet: hoc tantum prædico et denuntio, è duobus alterum necesse esse, ut vel sincerus Christianus manens contemptissimæ Christianorum classi ascribaris, indignèque vivas et te ipso, et spe quam concepisti; vel honores expetens, in rebus majoris momenti detrimentum capias, fumique saltem, si non ignis, fias particeps.

Quàm grave detrimentum Cæsario in aulâ Juliani demoranti imminabat.

Alia II.

Scripta circa finem anni 362.

VIII. BASILIO.

Ad Basilium recens presbyterum creatum, scriptam esse viii epistolam manifestum est his verbis: Tu quoque captus es, inquit Basilio Gregorius, quemadmodum et nos circumscripti, quandoquidem ad presbyterium pertracti sumus. Itaque si Basilius anno 362, ut viris doctissimis Tillemontio, Hermantio, et aliis visum est, factus est presbyter, epistolam viii eodem anno scriptam esse constabit. Verum ab iis, licet ægrè, dissentit novissimus epistolarum Basili editor, et quod eum deterret maximè ab hac amplectendâ opinione, imprimis sunt hæc epistolæ ipsius verba, quibus Basilium monet, ut sibi caveat, præsertim ob tempus multas in nos hæreticorum excitans linguas. « Quæ verba, inquit, » Valentis imperio mirificè congruunt; Juliani verò nequaquam. »

Epistolæ tuæ procœmium laudo. Quid autem tuorum non est laudandum? Ac tu captus es, quemadmodum nos quoque circumscripti: quandoquidem ad presbyterii gradum pertracti sumus. Nec enim id à nobis expetebatur. Nam uterque alteri, si alii quicquam, locupletes esse testes possumus, quàm nobis cordi esset pedestris philosophia humique depressa. Verum hoc non fieri fortassè quidem præstitisset: aut quo alio verbo utar incertus sum, quamdiù Spiritus sancti consilium exploratum non habuero. Quoniam autem factum est, ferre necesse est, ut mihi quidem videtur, ac præsertim ob tempus istud, quod multas adversum nos hæreticorum linguas excitat: nec aut spei eorum, qui nobis ministerium crediderunt, aut superiori vitæ nostræ dedecori esse.

Basilio et Gregorio cordi erat pedestris philosophia humique depressa.

(a) Τῷ γε μὴ λίαν ἀπλήστῳ. Ità Reg. unus. Ed. minus benè τῷ γε λίαν μὴ ἀπλήστῳ.

(b) Τὴν ἀτιμοτάτην αὐτοῦ τέταχθαι. Vox αὐτοῦ sic accipienda est, quasi referatur ad vocem Χριστιανίσμον sub auditam; ac deinde subintelligenda est vox τάζειν.

VIII. (c) Τὴν πεζὴν στέργειν φιλοσοφίαν. Pedestris philosophia humique depressa, nihil aliud est quàm

A καὶ πείθων ὅτι οὐχ ὑπομενεῖς ἐτι πλεῖον λυπεῖν ἡμᾶς. Τὴν δὲ κυρίαν τὴν μητέρα, εἰ πύδοιτό τι τῶν κατὰ σέ, (μέχρι γὰρ τοῦ νῦν τέως ἀπεκρουσάμεθα πολλαῖς ἐπινοαῖς, οἷου καὶ παντελῶς ἀπαρκαμύθητον ἔξαιν τὸ πάθος, ὡς γυναικα τε οὔσαν μικρόψυχον, καὶ ἄλλως, διὰ τὸ λίαν εὐλαβὲς, μετριάξειν περὶ τὰ τοιαῦτα οὐ δυναμένην. Εἰ μὲν οὖν τινα καὶ σεαυτοῦ καὶ ἡμῶν ποιῇ λόγον, βούλευσαι τι βέλτιον καὶ ἀσφαλέστερον. Πάντως γὰρ καὶ τὰ ἐνταῦθα πρὸς ἐλευθέρῳ διαγωγὴν αὐτάρκη, ^a τῷ γε μὴ λίαν ἀπλήστῳ, μηδὲ ἀμέτρῳ περὶ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πλείονος. Ἀλλὰ καὶ τοῦ ^a καταξάσεώς σε τυχεῖν οὐχ ὀρώ τινα καιρὸν ἀναμενουμένον, τὸν νῦν ἔασαντες. Εἰ δὲ τῆς αὐτῆς ἔχη γνώμης, καὶ μικρὰ πάντα σοι πρὸς τὴν ἰδίαν ὀρίμην, ἄλλο μὲν οὐδὲν εἰπεῖν βούλομαι δυσχερές· τοσοῦτον δὲ προλέγω καὶ διαμαρτύρομαι, ὅτι δυοῖν ἀνάγκη θάτερον, ἢ γνήσιον μένοντα Χριστιανὸν ^b τὴν ἀτιμοτάτην αὐτοῦ τέταχθαι, καὶ πράττειν ἀναξίως καὶ σεαυτοῦ καὶ τῶν ἐλπίδων· ἢ ^b τῆς τιμῆς ἐφείμενον, περὶ τὰ καιριώτερα βιάπτεσθαι, τοῦ καπνοῦ γε μετέχοντα, εἰ καὶ μὴ τοῦ πυρός.

Η΄. ΒΑΣΙΛΕΙΩ.

D Ἐπαινῶ σου τῆς ἐπιστολῆς τὸ προοίμιον. Τί δὲ τῶν σῶν οὐκ ἐπαινετόν; καὶ σὺ ἑάλως ὥσπερ καὶ ἡμεῖς γεγραφότες, ἐπειδὴ γε εἰς τὸν πρεσβυτέρου βαθμὸν ἐδιάσθημεν. Καὶ τοί γε οὐ τοῦτο ἡμῖν ἐσπουδάξεται. Ἀλλήλοις, γὰρ ἐσμέν, εἴπερ ἄλλοι τινὲς, ἄξιόπιστοι μάρτυρες τοῦ ^c τὴν πεζὴν στέργειν ^c φιλοσοφίαν καὶ κάτω μένουσαν. Ἀλλὰ τοῦτο μὴ γενέσθαι μὲν ἴσως ἄμεινον ἦν· ἢ οὐκ οἶδ' ὅτι καὶ φῶ, ^d ἕως ἂν ἀγνοῶ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Πνεύματος. ^d Ἐπεὶ δὲ ἐγένετο, φέρεται ἀνάγκη, ὡς γούν ἐμοὶ καταφαίνεται, καὶ μάλιστα διὰ τὸν καιρὸν, πολλὰς ἡμῖν αἰρετικῶν ἐπιστάμοντα γινώσκας, καὶ μὴ κατασχύνειν μήτε τὰς ^e τῶν πεπιστευκότων ἐλπίδας, μήτε τὸν ἡμέτερον βίον.

vita privata, nec ullâ publici muneris administratione distracta.

(d) Ἔως ἂν ἀγνοῶ. Ità Reg. unus et Pass. Ed. ἕως γνῶ, quod Billius vertit, quoadusque exploratum habuero.

(e) Τῶν πεπιστευκότων. Billius, qui fidem nobis habuerunt.

Θ'. ΑΜΦΙΛΟΧΙΩ.

IX. AMPHILOCHIO.

Alia CLIX.

Scripta circa annum 362.

Ante annum 362, quo ad sacerdotium evectus est Gregorius, epistolam ad Amphilochiū, aliā CLIX, scriptam non fuisse suadent hæc verba : Horum, qui sacrario ministrant, est condiaconus noster Euthalius, etc., quæ nisi superioris ordinis, vel certè ejusdem, virum non decent. Neque verò in sequentes annos hanc epistolam differre sinit epistolæ ipsius initium : Benè structo thalamo columnas subjice, atque.... à dextro initio nobis innotesce; quæ tū primū fori judiciis Amphilochiū occupatum arguunt.

a Χρυσείας ὑπόψησον ^a εὐταχεῖ θαλάμῳ κίονας **A** κατα Πινδαρόν, καὶ ἀπὸ δεξιᾶς ἡμῶν γνωρίσθητι τῆς ἀρχῆς ἐν τῇ παρουσίᾳ φρονιτίδι· ὥς ἂν καὶ θεῶν πῆξαις μαγάρων, εὐδόκιμος ἐν αὐτῇ **b** βρανεῖς. Γνωρίσεις δὲ πῶς; ^b τὸν Θεὸν καὶ τὰ θεῖα τιμῶν· οὐ τί σοι μείζον καὶ ὑψηλότερον; τιμήσεις δὲ πῶς καὶ τίς; ἐν τούτῳ, τῷ κήδεσθαι τῶν παρισταμένων Θεῷ, καὶ λειτουργίῳ τοῦ βήματος. Τούτων εἰς ἕξι καὶ ὁ συνδιάκονος ἡμῶν Εὐθάλιος, ὃν, οὐκ οἶδ' ὅπως, εἰς μείζω τάξιν μεταχωρήσαν- **c** τα, ^c διαγράφειν ἐπιχειροῦσι χρυσὸν οἱ τῆς ἡγε-
μονικῆς τάξεως. Τοῦτο μὴ ἀνεκτὸν φανήτω σοι· καὶ χεῖρα ὀρέξου τῷ τε διακόνῳ καὶ τῷ κληρῳ **d** παντὶ, καὶ πρὸ τῶν ἄλλων ἡμῶν, ^d ὃν σοι μέλει· ἢ δεινότερα ἂν πάθαι μόνος ἀνθρώπων, μὴ τυγχάνων τῆς τῶν καιρῶν φιλανθρωπίας, καὶ τῆς θεοδωμένης τοῖς ἱερατικοῖς παρὰ τῶν βα-
σιλέων τιμῆς, ἀλλ' ὑβρίζομενος καὶ ζημιούμε- **e** νος ἴσως ^e διὰ τὴν ἡμετέραν εὐτέλειαν. Ὁ σοι καλῶς ἔχει μὴ συγχωρεῖν, καὶ μὴ καλῶς ἄλλοι **C** βούλωνται.

AUREAS, ut Pindari verbis utar, benè structo thalamocolumnas subjice, atque in præsentī curā à dextro initio nobis innotesce; ut etiam admirandum palatium extruas, illustrem in eâ te ipsum ostendens. Quânam autem ratione id testatum reddes? si Deum ac res divinas honori habeas: quo quid majus ac sublimius esse ducis? Quî porrò, et quibus rebus honorabis? Unâ hâc scilicet, si eorum, qui Deo astant, ac sacrario ministrant, commodis consulas. Horum è numero est condiaconus noster Euthalius, cui nescio quo pacto postea-quàm ad sublimiorem gradum migravit, auri tributum imponere conantur ii, qui rerum administrationi præfecti sunt. Hoc, quæso, ne tibi ferendum videatur: verum et Diacono et universo Cléro, ac præsertim nobis, quorum tibi cura est, manum porrige: alioqui certè unus omnium hominum miserrimâ conditione esset, si temporum humanitate, atque eo honore, qui sacri ordinis viris ab Imperatoribus concessus est, minimè frueretur; sed contumeliâ et detrimento afficeretur, ac ideò fortassè quòd viles sumus. Quod quidem benè feceris, si non patiaris: etiamsi alii non benè id velint.

Eorum qui Deo astant, ac sacrario ministrant, commodis consulendum.

Imperatores viris sacri ordinis immunitatem à vectigalibus concesserant.

Ι. ΚΑΝΔΙΑΝΩ.

X. CANDIDIANO.

Alia CXCIV.

Scripta anno 365.

Gregorii ad Candidianum litteræ, imperante Juliano, scriptæ sunt anno 363. Id planè persuadent hæc Theologi verba circa finem epistolæ Candidianum alloquentis : Nam cum religione Gentilis sis, ac præsentī Imperatori ea quæ imperii sunt, præstes; non ita ipsi insertis, ut temporis adulatores. Et paulò inferiùs : Opto... ut ad nostras Deique partes aliquandò te conferas, atque ab iis stes qui persecutionem patiuntur, non autem ab iis, qui eam inferunt. Quibus verbis, certè Apostatæ et impii persecutoris declaratur imperium. Idcirco autem Candidiani præfecturam ad annum 363 differimus, quòd, qui anno superiori præerat, cum Nazianzenam ecclesiam vi et armis invadere tentasset, tantas æquitatis ac justitiæ nomine laudes et encomia à Theologo non esset consecutus.

Ποῦ νῦν οἱ σοφισταί; τί σιωπῶσιν οἱ περὶ τὴν **D** ποίησιν; τίνας λόγους ἀμείνους ἐπιζητοῦσιν, ἢ τίνα λαμπροτέραν ὑπόθεσιν; νῦν ἔδει, πᾶσαν μὲν ἐπὶ σοὶ κινηθῆναι γλώσσαν μουσικὴν τε καὶ ἑναρμόνιον, πᾶσαν δὲ ὑψηλὸν τι καὶ διαπρύσιον ἡχῆσαι ῥητορικὴν· οὐ ταύτῃ μόνον ὅτι χρέος ἀπάντων χρῶν δικαιοσύνην, ἀρχόντα θεῶν ἀνυμνεῖσθαι τοῖς λόγοις· ἀλλ' ὅτι καὶ τὸν ἐν ἀμεινότεροις ἄλλοις ἀμεινότεροις κοσμεῖν δίκαιοσιν.

Ubi nunc Sophistæ? Quid tacent Poëtæ? Quos meliores sermones requirunt, aut quam splendidiorem materiam? Nunc et linguam omnem musicam et modulatam tuâ causâ moveri, et omnem dicendi facultatem altum quiddam et clarum tinnire oportebat: non hoc tantum nomine, quòd debitum omnium debitorum justissimum est, præsidem dextrum atque commodum oratione concelebrare; sed hoc etiam, quòd eum, qui summam utriusque scien-

IX. (a) Εὐταχεῖ θαλάμῳ. Ità Reg. unus, et ipse Pindarus. Olymp. Od. VI. stroph. 1. Ed. malè εὐτυχί, felici.

(b) Τὸν Θεόν. Ità Reg. unus. In Ed. deest τόν.

(c) Διαγράφειν ἐπιχειροῦσι χρυσὸν οἱ τῆς ἡγεμονικῆς τάξεως. Malè vertit Billius, expungere ac dignitate abdicare conantur ii qui rei militari præfecti sunt: non enim ad rei militari præfectos, sed ad episcopum pertinuisset, aliquem è clero expungere ac dignitate ecclesiasticâ abdi-

Tom. II.

care. Agitur hic de præstatione tributi in bellicos sump-tus indicti.

(d) Ὡς σοι μέλει. Ità legimus. Ed. malè οἷς σοι μέλει. Mox δεινότερα. Ità Reg. unus et Pass. Ed. minùs benè δεινότητα.

(e) Διὰ τὴν ἡμετέραν εὐτέλειαν. Ità Reg. duo. In Ed. deest εὐτέλειαν. Billius in versione supplevit φιλίας, ità vertens: et quidem fortassè ob eam quæ mihi cum eo est, amicitiam.

C

tiam obtinet, utroque exornare maximè convenit. Et nisi præmaturè studio eloquentiæ finem imposuissem, (nunc enim hoc sentio,) atque, ut cujusdam verbis utar, celerius quàm sapientius consilium cepissem, hoc scilicet summo studio secutus, ut ne declamatorem agerem, nec in medios hominum cœtus me conferrem; fortassè Tyrrhenicas quoque tubas cantu superassem, (dicam enim, asperum Momi lapidem, ut cum Pindaro loquar, nihil veritus,) nisi intempestivum tempus silentio mulctassem. Nunc quod tuâ causâ mihi accidit, et cujusmodi sit res mea, per imaginem quamdam fortassè intelliges. Ego enim ferocissimorum equorum in morem pedibus quidem solum ferio, ac frenum exedo, et aures erigo, atque furorem è naribus spiro, acremque vultum præfero, ac spumâ conspergor; nihilominus tamen intrâ cancellos maneo, lege nimirum currendi potestatem mihi minimè faciente.

Quid igitur? quoniam ita placet, quid faciemus? An omninò sermones abjiciemus, tacitque tuas virtutes admirabimur, laudationis munere aliis relicto? Minimè profectò. Verùm alii sanè, prout cujusque voluntas aut facultas tulerit, alias virtutum tuarum partes laudibus evebant. Omninò autem multis sermonibus atque concionibus suffeceris, si quisque partem tuarum laudum celebrandam assumat: alii nimirum publicorum negotiorum administrationem, atque in his ingenii acumen simul et industriam; (quis enim est, qui aut id, quod in rem futurum sit, ingeniosius et acutiùs inveniatur, aut, quod inventum est, majore diligentia et industria exequatur?) alii justitiæ lances, et quo pacto velut sub clarâ luce controversias disceptas, sublimis, sublimi pompâ justitiam ostentans. Tuus autem gladius terrorem quidem affert, tanquàm percussurus: tanquàm autem non percutiens, votivum donum est. Potestatem enim habes, non ut in peccantes animadvertas, sed id seriò agens ne omninò peccent; et quia omnes tuæ potiùs menti cedunt, quàm aliorum, quibus audacia pro lege est, auctoritati ac potentia. Alii rursùm eru-

Potestas habenda, non ut in peccantes animadvertatur, sed ut caveatur ne omninò peccent.

X. (a) Τυρρηνικάς σάλπιγγας. Tyrrhenæ dicuntur tubæ, quia ipsas Tyrrheni invenisse narrantur.

(b) Κατὰ Πίνδαρον. Apud Pindarum, Olymp., Od. VIII, vers. 73, ita legitur: Μη βαλέτω με λίθῳ τραχεῖ φθόνος, ne feriat me lapide aspero invidia. Pro φθόνος, Gregorius Μώμον adhibuit, qui Momus à poetis deus fingitur. Hujus naturæ proprium esse ferunt, ipsum quidem nihil operis edere, sed aliorum deorum opera curiosis oculis contemplari; et si quid est omisum aut peccatum factum, id liberiùs reprehendere; undè nomen accepit; nam μῶμος græcè significat reprehensionem.

(c) Εἰ μὴ τῆς σιωπῆς ἁωρίαν κατεψηφισάμην. Malè vertit Billius, nisi effectas meas vires silentio mulctassem. Non enim Gregorius agit de effectis viribus suis, sed de Juliani Apostatæ tempore ad loquendum minùs idoneo.

A Καὶ εἰ μὴ πρὸ καιροῦ τοὺς λόγους ἀνέπαυσα, (νῦν γὰρ δὴ τοῦτο αἰσθάνομαι,) καὶ ἐβουλεύσάμην, ἔφη τις, ταχύτερα, ἢ σοφότερα, τὸ μὴ πανηγυρίζειν, μηδὲ φοιτᾶν εἰς μέσους φιλοσοφήσας, ὡς τάχα ἂν καὶ τὰς^a Τυρρηνικάς ὑπερεφώνησα σάλπιγγας, a (ἐρῶ γὰρ, μηδὲν τὸν τραχὺν τοῦ Μώμου λίθον εὐλαβηθεῖς, b κατὰ Πίνδαρον,) c εἰ μὴ τῆς σιωπῆς h c ἁωρίαν κατεψηφισάμην. Νυνὶ δὲ ὁ πέπονθα ἐπὶ σοὶ, ὁποῖόν τι τοῦμὸν χρῆμα, τάχα ἂν γνοίης ἀπ' εἰκόνος τινός. d Κόπτω μὲν οἶον τοῦδαφος d B τοῖς ποσὶ κατὰ τοὺς θερμωτάτους τῶν ἵππων, καὶ διεσθίω τὰ χαλινὰ, καὶ τὸ οὖς διανίστημι, πνέω τε θυμὸν ἐκ μυκτήρων, καὶ βλέπω θριμύ καὶ e ἀφρῶ βάλλομαι· μένω δὲ ὅμως e εἴσω f κιγκλίδος, f οὐκ ἐφιέντος μοι τοῦ νόμου τὸν f g δρόμον.

Τί οὖν; ἐπειδὴ h ταῦτα δοκεῖ, τί δράσομεν; h ἢ παντάπασι καταβαλοῦμεν τοὺς λόγους, καὶ σιωπῇ τὰ σά θαυμασόμεθα, παρέντες ἐτέροις C τὴν εὐφημίαν; οὐ μὲν οὖν. Ἄλλ' ἄλλοι μὲν τᾶλλα τῶν σῶν εὐφημούντων, ὅτι ἂν ἕκαστος βούληται τε καὶ δύνηται. Πάντως δὲ πολλοῖς ἀρκέσεις λόγοις καὶ πανηγύρεσιν, ἐὰν μέρος ἕκαστος τῶν σῶν ἀπολαβῶν εὐφημῇ· οἱ μὲν, τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν, καὶ τὸ ἐν τούτοις εὐσύνετόν τε ὁμοῦ καὶ φιλόπονον· (τίς γὰρ i ἢ εὐρετής τοῦ δέοντος ποριμώ- i τερος, ἢ ἐπιτελέσαι τὸ εὐρεθὲν ἐνεργέστερος;) οἱ δὲ τῆς δίκης τὰ τάλαντα, καὶ ὡς ὑπὸ λαμ- D πρῶ τῷ φωτὶ διακρίνεις τὰς ἐριδας, ὑψηλὸς ὑψηλῶς j ἐμπομπέων τῇ δέμειδι. Τὸ δὲ j σὸν ξίφος, φοβερόν μὲν, ὡς πληξέον· ὡς δὲ οὐ πλησσον, ἀνάθημα. Κρατεῖς γὰρ k οὐ k τῷ κολάζειν ἁμαρτάνοντας, ἀλλὰ τῷ σπουδάξειν ὅπως οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἁμαρτήσονται· καὶ τῷ πάντας ἡττᾶσθαι τῆς σῆς διανοίας πλέον, ἢ τῆς τῶν ἄλλων δυναστείας; ὧν ἡ θρασυτής τὸ ἐννομον. Ἄλλοι θαυμάζεωσαν

(d) Κόπτω μὲν οἶον. Ità Reg. unus, et Ed. ad marg. Malè in textu κόπτων μὲν οὖν οἶον.

(e) Ἀφρῶ βάλλομαι. Billius, spumâ impellor.

(f) Κιγκλίδος. Ità Reg. duo, et Ed. ad marg. Malè in textu κιγκλίδος.

(g) Οὐκ ἐφιέντος. Ità Reg. unus. Ed. minùs benè οὐκ ἀφιέντος.

(h) Ταῦτα δοκεῖ. Ità Reg. duo. Ed. ταύτη δοκεῖ.

(i) Ἡ εὐρετής. Ità Reg. plures. In Ed. deest ἡ.

(j) Ἐμπομπέων. Ità Reg. unus, et Ed. ad marg. Malè in textu ἐμπομπέων. Mox τὸ δὲ σὸν ξίφος. Ità Reg. unus, et Ed. ad marg. Malè in textu τὸ δὲ σοι ξίφος.

(k) Οὐ τῷ. Ità Reg. unus, et Ed. ad marg. Malè in textu αὐτῷ.

τοῦ λόγου τὸ κράτος· εἰ δὲ βούλει, λόγου πᾶν εἶδος, **A** ὅσον τε εἰς κρίσιν ἤκει τῶν λεγομένων, καὶ ὅσον **a** εἰς τὴν τοῦ λέγειν δύναμιν. Ὁ γὰρ αὐτὸς ^a κρίνειν **b** τε ἱκανὸς λόγον, καὶ εἰπεῖν δυνατώτερος· ὥς ^b τὸ μὲν αὐτοῦ καὶ τὴν χρυσοῦν εἰκάζεσθαι ψῆφον, ἢ **c** τὴν Ὀμηρικὴν ^c ῥάθυμην ἐκείνην, ὑφ' ἧς κρίνεσθαι αὐμβαίνει τὴν τῶν Εὐμηλείων ἵππων ἰσότητα· τὸ δὲ ὑπὲρ τὰς χειμερίους εἶναι νιφάδας· ἀγωνοθετοῦντα τε ὁμοίως νῦν, καὶ ἀγωνιζόμενον πρό- **d** τερον. Ἄλλοι ^d τὸ στερεόν ἐπαινείτωσαν τῷ πρά- **e** γματι συγκεκραμένον, ^e καὶ τὸ ἐν τῷ μελιχίῳ μὴ συμπεπτωκός, οἷα τὰ τῶν λεόντων σκιρτήματα. Ἄλλοι τὸν εὐρυσθενῆ χρυσὸν καὶ τιμήντα, μετὰ τῶν **B** σεμνῶν ὀνομάτων ἀτιμασθέντα, καὶ πρωτοπάθην εἴξαντα δίκη τῇ σῇ· πράγμα μόνον δὴ πάντων καὶ ἀκοῆς καὶ πίστεως ὑψηλότερον. Ποιητικὸς δὲ τις ἀνὴρ καὶ τὴν τέχνην ἄφοτος καὶ αὐτόνομος, καὶ μέλος **f** ^f ἀγροικὸν προσάδεται σοι, γηπόνων χορὸν ῥησάμε- **g** νος, καὶ ἀμησάμενος ῥάχυν ὥραϊον, πλεκέτω ῥέφα- **g** νον ὅτι ἤδισον, ἡμερίδας τε ^g περὶ κεφαλῆς ἐγειρέτω **h** κισσῷ διαπλόκους καὶ βότρυσι. Γεωργίας ταῦτα θα- **h** λύσια, διὰ σοῦ πάλιν ἀνθρώποις ^h ἐπενεχθούσης· **i** πέτραι τε γάλα ναόντων, καὶ μέλι κρήνηι, ⁱ καὶ φυ- **j** τὸν ἅπαν ἡμέροις κομᾶτω καρποῖς, σύντροφόν τε **j** ὁμοίως ^j καὶ ὄρειον· οἷα τὰ τῶν ποιητῶν πλάσ- **k** ματα, ὅταν τινὰ ποιῶσι χαριζομένην τὴν γῆν. Ταῦτα μὲν, ὅπερ ἔφην, λεγόντων τε καὶ πλατ- **l** τόντων ἕτεροι. Τὸ γὰρ οἰκεῖον ἅπαν, οὐ πιέζει μόνον, ὥς τῇ λύρα δοκεῖ, ἀλλὰ καὶ εὐφραίνειν μάλιστα πέφυκεν.

Ἐγὼ δὲ ὁ διαφερόντως τῶν σῶν ἄγαμαι τε καὶ ἀσπάζομαι, τοῦτο ἐρῶ· ὅτι τῆς τοῦ καιροῦ δυσκολίας κρείττονα σεαυτὸν παρέχεις. Ἐλ- λην μὲν ὦν τὴν θρησκείαν, καὶ τῷ παρόντι **k** κράτει ^k τὰ τοῦ κράτους ὑπηρετούμενος· ὑπηρε- **l** τούμενος δὲ, οὐχ ὅσα οἱ τοῦ καιροῦ κόλα- **l** κες, ἀλλ' ὅσα οἱ τοῦ καλοῦ φίλοι, καὶ μεγα- **l** λόφρονες· καὶ ^l τῶν μὲν τὴν θεραπείαν ἀφο- **l** σιούμενος, τηρῶν δὲ τῇ πατρίδι τὴν εὐνοίαν, καὶ ἀθάνατον ἐν θνητῷ πράγματι τὴν δόξαν καρπούμενος. Κάκεινο δὲ σου τῶν ἐπαινετῶν, ὅτι καὶ φιλία τε νέμεις αἰδοῦς ἐν τοσοῦτῳ τῆς

ditionis vim admirentur; vel, si mavis, eruditionis genus omne, tam quod ad eorum, quædicuntur, censuram ac iudicium attinet, quàm quod ad dicendi facultatem. Idem enim ipse iudicium de sermonibus ferre potes, et maiorem etiam in dicendo vim obtines: ita ut alterum aureum illius calculum referat, aut Homericam illam amussim, sub quâ equorum Eumelii æqualitatem censi ac perpendi contigit; alterum autem nimbos hyemales superet. Pari enim cum laude, nunc certaminis arbitrum agis, ac prius ipse certabas. Alii firmitatem lenitate temperatam laudibus efferant, suavitatemque nihil abjectum habentem, **B** cuiusmodi scilicet sunt leonum saltus. Alii viribus pollens, et honore præditum aurum, unâ cum magnificis nominibus contemptum, atque in effusam fugam à justitiâ tuâ conversum: res sanè una ex omnibus auditione ac fide sublimior. Quin poëta quoque quispiam atque arte liberior et solutior, agricolarum choro coacto, rusticum carmen accinat, demessâque maturâ spicâ, quàm jucundissimam corollam nectat, vitibusque hederâ et uvis intertextis caput cingat. Agriculturæ nimirum hæc festiva sacra sunt, tuo beneficio rursùm ad homines allatæ. Rupes etiam lac fundant, et fontes mel; ac planta omnis, tam culta, quàm agrestis, mitibus fructibus redundet: cuiusmodi scilicet Poëtarum figmenta sunt, cum terram benignitate aliquâ utentem inducunt. Hæc, inquam, ut dixi, alii sanè dicant et effingant. Etenim omne id, quod quemque propriè attingit, non solum premit, ut Lyrico videtur, sed etiam quàm maximè oblectare solet.

Ego autem, quod in tuis virtutibus singularem in modum admiror atque amplector, hoc dicam; nimirum quod temporis difficultate ac molestiâ sublimiorem te præbeas. Nam cum religione gentilis **D** sis, ac præsentī Imperatori ea quæ sunt imperii præstes: non tamen ita ipsi inservis; ut temporis adulatōres, sed ut ii, qui probitatis et honestatis amici sunt, altâque et excelsâ mente præditi: atque ita adulatorum servile obsequium abhorres, patriæ autem benevolentiam servas, immortalēque in re mortali gloriam consequeris. Quin illud etiam in tuarum laudum numero ponendum est, quod in tantâ

Animi firmitas
lenitate tempe-
rata, suavitatē
nihil abjectum
habens

Qui temporis
difficultate ac
molestiâ subli-
miorem se præ-
bet, laude dig-
nus est.

(a) Κρίνειν τε ἱκανὸς λόγον. Malè vertit Billius, *iudicium de rationibus ferre potes*.

(b) Τὸ μὲν αὐτοῦ. Ità Reg. duo. In Ed. deest αὐτοῦ.

(c) Σταθμὴν ἐκείνην. Ità Reg. unus. In Ed. deest ἐκείνην. De Eumelii equis velut ad perpendiculum tergō similibus vide Homerum, *Iliad.* II, v. 765.

(d) Ἄλλοι τὸ στερεόν. Ità Reg. plures. Ed. malè ἄλλοι δὲ τὸ αὐστηρόν, quod Billius vertit, *alii item severitatem*.

(e) Καὶ τὸ. Ità Reg. plures, et Ed. ad marg. Malè in textu καὶ τῷ.

(f) Ἀγροικὸν προσάδεται σοι. Ità Reg. plures. Ed. malè ἀγροικὸν προσάδεται σοι, sed ad marginem habent προσάδεται σοι.

(g) Περὶ κεφαλῆς ἐγειρέτω. Reg. unus ὑπὲρ κεφαλῆς ἀγειρέτω, *super caput congreget*.

(h) Ἐπενεχθούσης. Regii plures ἐπαυελθούσης, *reversæ*.

(i) Καὶ φυτὸν. Ità Reg. quatuor, et Ed. ad marg. Malè in textu καὶ φησιν.

(j) Καὶ ὄρειον. Ità Reg. tres. Ed. malè in textu ὄριμον, malè etiam ad marg. ὄριον.

(k) Τὰ τοῦ κράτους ὑπηρετούμενος· ὑπηρετούμενος δὲ. Ità Reg. plures. In Ed. deest prius ὑπηρετούμενος.

(l) Τῶν μὲν τὴν θεραπείαν ἀφοσιούμενος. Malè vertit Billius, *imperatorī quidem defunctoriè obsequeris*; non enim istud viro laudi cederet.

Ita qui in summo gradu amicitiae aliquid tribuit.

imperii amplitudine, amicitiae quoque aliquid reverentiae tribuis; ac tibi à tot tantisque rebus, quas geris, hoc otii superest, ut non modò amicorum memineris, sed etiam eos per litteras honore afficias, amorémque ac desiderium confitearis, absentesque ad te pertrahas. Pro quibus omnibus rebus hoc tibi opto, non ut ad gloriam cumulus aliquis accedat, (quamvis enim incrementum accipiat imperium, tamen ad virtutem nihil addi potest,) verum pro omnibus id unum ac maximum, ut ad nostras Deique partes aliquandò te conferas, atque ab iis stes, qui persecutionem patiuntur, non autem ab iis, qui eam inferunt: quandoquidem hoc quidem temporis cursu distrahitur, illud autem immortalem salutem habet.

Alia XLIII.

Circa idem tempus.

XI. GREGORIO NYSSENO.

Eodem circiter tempore scripta videtur epistola ad Gregorium, Basilii fratrem, quem acriter reprehendit, eò quòd abjectis sacris Libris, quos plebi in Ecclesia lectitare solebat, ad Rhetoricam profitendam, non sine piorum offensione, se contulisset.

Peræquè et sibi pravam consilium ineunti succendendum et amicis.

INEST mihi naturâ dextrum aliquid, (liceat enim mihi unum quid ex multis de me arrogantius prædicare). Peræquè et mihi malum consilium ineunti succenseo, et amicis. Quoniam itaque omnes, qui secundum Deum vivunt, atque eodem Evangelii tramite incedunt, amicitia et cognationis jure inter se devincti sunt, quid non à nobis liberè audias, quæ omnes submurmurant? Ingloriam tuam gloriam, ut, et ego quidquam more vestro loquar, minimè laudant, tacitamque in deterius prolapsionem, ac dæmonum pessimam, ut ait Euripides, ambitionem. Quid enim tibi accidit, vir sapientissime, quidque tibi in te ipso displicuit, ut sacris illis suavissimisque libris, quos quondam populo lectitabas, (non enim hæc audiens erubescas,) calcatis atque projectis, aut etiam ad fumum suspensis non secus atque navium gubernaculis et ligonibus hyemistempore, salsos et amarulentos in manus sumpseris, ac Rhetor vocari, quàm Christianus malueris. Nos contrà hoc potius, quàm illud, eoque nomine maximam Deo gratiam habeo. Nequaquam quæso, ò optime, ne diutius animo ita affectus sis; verum, seriùs quidem, sed tamen, aliquandò resipisce, atque ad te redi, téque et piis hominibus fidéque præditis purga, et Deo, atque altaribus, et mysteriis, à quibus te procul submovisti.

(a) Ἀπόντας. Ità Reg. unus. Ed. malè ἅπαντας, omnes.

(b) Εὐδοξίαν. Ità Reg. plures. Ed. minùs benè εὐδοκίαν, existimationem.

XI. (c) Τί οὐκ ἀκούεις. Ità Reg. duo. Ed. malè τί οὐκ ἀκούουσι, quid non audiunt?

(d) Ἴν' εἴπω τι καὶ καθ' ὑμᾶς. Ità Reg. unus. In Ed. deest τί καὶ γὰρ.

(e) Κατὰ μικρὸν, paululum. Mox, Ἐπὶ τὰ χεῖρ' ῥοπήν. Ità Reg. duo. Ed. minùs benè κλοπήν, subductionem.

(f) Ἦν φησιν Εὐριπίδης. Apud Euripidem, Jocasta Eteoclem filium alloquens, πλεονεξίαν, avaritiam, vocat

ἀρχῆς ὄγκῳ· καὶ σχολὴν ἄγεις ἀπὸ τοσούτων ὧν πράττεας, μὴ μεμνήσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ τιμᾶν διὰ γραμμάτων τοὺς φίλους, καὶ τὸν πόθον ἀμολογεῖν, καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἔλκειν ἅ ἀπόντας. Ἀνθ' ὧν ἐπεύχομαί σοι, τῶν μὲν εἰς εὐδοξίαν μείζον οὐδέν, (καὶ γὰρ προσθήκην ἡ ἀρχὴ λάβῃ, τὴν γε ἀρετὴν λαβεῖν οὐκ ἔνεστιν,) ἐν δὲ ἀντὶ πάντων καὶ μέγιστον, γενέσθαι μεθ' ἡμῶν ποτε καὶ Θεοῦ, καὶ τῆς τῶν διωκομένων εἶναι μερίδος, καὶ μὴ τῆς τῶν διωκόντων· ἐπειδὴ τὸ μὲν καιροῦ φορᾶ παρασύρεται; τὸ δὲ ἀθάνατον ἔχει τὴν σωτηρίαν.

ΙΑ. ΓΡΗΓΟΡΙΩ ΝΥΣΣΗΣ.

Ἐχω τι δεξιὸν ἐν τῇ φύσει, (μεγαλαυχῆσομαι γὰρ ἐν τι τῶν πολλῶν καὶ αὐτός·) ὁμοίως ἐμαυτῷ τε δυσχεραίνω βουλευομένῳ κακῶς, καὶ τοῖς φίλοις. Ἐπειδὴ τοίνυν φίλοι πάντες ἀλλήλων καὶ συγγενεῖς οἱ κατὰ Θεὸν ζῶντες, καὶ τῷ αὐτῷ Εὐαγγελίῳ σοιχοῦντες, τί οὐκ ἀκούεις παρ' ἡμῶν μετὰ παρρησίας, ἃ πάντες ὑποψιθυρίζουσιν; Οὐκ ἐπαινοῦσί σου τὴν ἄδοξον εὐδοξίαν, ἢ ἵν' εἴπω τι καὶ καθ' ὑμᾶς, καὶ τὴν κατὰ μικρὸν ἐπὶ τὰ χεῖρ' ῥοπήν, καὶ τὴν κακίστην δαιμόνων, ἣν φησιν Εὐριπίδης, φιλοτιμίαν. Τί γὰρ παθὼν, ὧ σφώτατε, καὶ τι σεαυτὸν καταγνοῦς, τὰς μὲν ἱεράς καὶ ποτίμους βίβλους ἀπέρριψας, ἃς ὑπανεγίνωσκές ποτε τῷ λαῷ, (μὴ γὰρ αἰσχυρῆς ἀκούων,) ἢ ὑπὲρ καπνοῦ τέθεικας, ὥς τὰ πηδάλια χειμῶνος ὧρα καὶ τὰς σκαπάνας, τὰς δὲ ἀλμυράς καὶ ἀπότους μετεχειρίσω, καὶ ῥήτωρ ἀκούειν μάλλον, ἢ Χριστιανὸς ἠθέλησας; Ἡμεῖς δὲ τοῦτο μάλλον, ἢ περ ἐκεῖνο, καὶ πᾶσα τῷ Θεῷ χάρις. Μὴ σύ γε, ὧ ἄριστε, μὴ ἐπὶ πολὺ τοῦτο πάθῃς, ἀλλ' ἔκνηψον ὅψε γοῦν, καὶ πρὸς σεαυτὸν ἐπάνελθε, καὶ ἀπολόγησαι μὲν πιστοῖς, ἀπολόγησαι δὲ Θεῷ, καὶ θυσιασθηρίοις, καὶ μυσηρίοις, ἀφ' ὧν ἐμάκρυνας.

δαιμόνων κακίστην, dæmonum pessimam. Quod autem ille avaritiæ, hoc ambitioni tribuit Gregorius. Billius.

(g) Αἰσχυρῆς. Ità Reg. unus. Ed. malè αἰσχυρῆς.

(h) Ὡς τὰ πηδάλια. Alludit ad illud Hesiodi, in poemate cui titulus est, Opera et Dies: Πηδάλιον δ' εὐεργὲς ὑπὲρ καπνοῦ χρημασάσθαι. Clavum verò benè fabrefactum super fumum suspendito.

(i) ὧ ἄριστε, μὴ ἐπὶ πολὺ. Ità Reg. duo. Ed. malè ὧ ἄριστε, ἣν ὅτε, μὴ ἐπὶ πολὺ, quod Billius vertit, ò quondam optime, ne diutius.

Καὶ μὴ μοι τὰ κοινὰ ταῦτα καὶ ῥητορικά A
 ῥήματα εἴποις· τί δέ; οὐκ ἐχριστιάνιζον ῥητο-
 ρεύων; οὔτε δὲ ἤμην πιστὸς ἐν τοῖς μειρακίσ-
 κοῖς σφερόμενος; καὶ ἴσως ἐπιμαρτύρη Θεόν.
 Οὐδαμῶς, ὦ θαυμάσιε, οὐκ οὖν ὅσον εἰκὸς,
 εἰ καὶ μέρος τι δοίημεν. Ποῦ δὲ τὸ πλήσσειν
 ἄλλους ἐξ ὧν νῦν πράττεις, φυσικῶς πρὸς τὸ
 κακὸν ὄντας ἐτοιμοτέρους, καὶ τὰ χεῖρω
 α διδόναι ὡς περὶ σοῦ καὶ ὑπονοεῖν καὶ λέγειν;
 Ἐξω ψεῦδος· ἀλλὰ τίς ἡ ἀνάγκη. Οὐ γάρ
 ἐαυτῷ ζῇ τις μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ πλησίον·
 οὐδὲ ἀρκεῖ τὸ πείθειν σεαυτὸν, εἰ μὴ καὶ
 τοὺς ἄλλους. Ἡ καὶ πυκτεύων σὺ γε ἐν
 τῷ κοινῷ, ἢ καὶ παιόμενος ἐπὶ κόρῃς
 καὶ παίων ἐν τοῖς θεάτροις, ἢ καὶ τὰ
 αἰσχρά λυμίζομενος καὶ καμπτόμενος, εἶπες ἂν
 ὥς κατὰ ψυχὴν ἐσωφρόνεις; οὐ σωφρονοῦντος
 ὁ λογισμός. Κοῦφον τὸ ταῦτα δεχέσθαι. Εἰ
 μὲν οὖν μεταβάλοιο, ἀλλὰ νῦν χαιρήσομαι,
 τῶν Πυθαγορικῶν ἔφη τις φιλοσόφον, ἐταῖρον
 ἐκπεπτωκότα θρησκῶν· εἰ δὲ μὴ, ἐκεῖνος μὲν
 ἔγραψε, τέθνηκας μοι· ἐγὼ δὲ τοῦτο μὲν οὐκ
 ἐρῶ σὴν χάριν εἶναι. Φίλος γὰρ ὧν, ἐχθρὸς ἐγέ-
 νετο, ἀλλ' ὅμως φίλος, ἢ τραγωδία φησὶν.
 Ἀνιάσομαι δὲ, τοῦτο γὰρ εἰπεῖν μέτριον, εἰ
 b μὴτε αὐτὸς συνορᾷς τὸ θεῖον, ὁ δὲ τῆς πρώτης
 ἐξ τῶν ἐπαινετῶν μερίδος· μὴτε ἄλλω εὖ εἰ-
 πόντι κατακολουθήσεις, ὁ δὲ τῆς δευτέρας. Το-
 σαῦτα τὰ τῆς παραινέσεως. Καὶ μοι σύγγνωθι
 διὰ φιλίαν ἀλγοῦντι, καὶ ὁμοίως ὑπὲρ τέ σου,
 καὶ τοῦ ἱερατικοῦ παντὸς τάγματος φλεγόμενῳ,
 προσθήσω δὲ, ὅτι καὶ πάντων Χριστιανῶν. Εἰ
 δὲ δεῖ καὶ συνεύξασθαι ἢ ὑπερεύξασθαι, Θεὸς
 βοηθεῖν σου τῇ ἀσθενείᾳ, ὁ καὶ τεθνηκότας
 ζωοποιῶν.

IB. NIKOBOYΛΩ.

Nicobulus, ad quem scripta est epistola XII, Alypianam, filiam Gorgoniae, quæ Gregorii nostri soror erat, uxorem duxerat. Sub initia huius conjugii, cum, nondum assuetis conjugibus, vel joci, vel rixæ solent existere, datas esse has litteras non malè omnino conjicias, anno circiter 365; quo pariter anno datam ad Amphiloichium pro Nicobulo epistolam XIII, cum nondum foro Amphiloichius valedixisset, arbitratur Tillemontius.

Σκόπτεις τὴν Ἀλυπιανὴν ἡμῖν, ὡς μικράν, καὶ E
 c τῆς σῆς μεγαλειότητος ἀναξίαν, ὦ μακρὲ σὺ, c καὶ
 ἀμέτρητε, καὶ πελώριε, τό τε εἶδος καὶ τὴν ἀλκὴν.
 d Ἡ νῦν γὰρ ἔγνω ὅτι ψυχὴ μετρεῖται, καὶ ἀρετὴ
 ταλαντεύεται, καὶ τιμιώτεραι τῶν μαργάρων αἱ

(a) Περὶ σοῦ καὶ ὑπονοεῖν. Ità Reg. unus. Ed. malè
 περὶ τοῦ ὑπονοεῖν.

(b) Ὁ τῆς πρώτης... μερίδος... ὁ δὲ τῆς δευτέρας. Malè
 vertit Billius, quæ prima classis est, qui secundus ordo
 est. Hesiodus, in poemate, cui titulus est, Opera et Dies,
 optimos eos esse censet, qui per se ipsos quid facto opus

Tom. II.

Ac ne mihi scita hæc et rhetorica pro-
 feras : Quid verò? annon Christianus
 eram, cum eloquentiæ artem profiterer?
 annon pius ac fidelis, cum inter adoles-
 centulos versarer? ac fortassè etiam Dei
 fidem implorabis. Minimè, vir eximie, sal-
 tem quantum par erat, etiamsi partem
 aliquam concedamus. Ubi autem illud po-
 nemus, quod ex his, quæ nunc facis,
 alios offendis, hoc est, eos, qui naturâ ad
 malum procliviores sunt, atque occasio-
 nem iis præbes de te sinistrè partim sus-
 picandi, partim loquendi? falsò sanè et
 B iniquè id faciunt : quid tamen necesse est
 hanc illis occasionem suppeditari? Neque
 enim sibi ipsi quis tantum vivit, sed et
 proximo : nec sibi ipsi fidem facere satis
 est, nisi aliis quoque fides fiat. An tu aut
 pugnis in publico cœtu decertans, aut
 etiam in theatris colaphum in malam ac-
 cipiens vicissim atque impingens, aut
 deniquè turpiter et foedè te ipsum inflec-
 tens atque contorquens, postea te animo
 sobrium esse diceres? Sobrii hominis non
 est hæc cogitatio. Levis animi est hæc ità
 C suscipere. Ac si quidem meliorem mentem
 indueris, gaudebo, ut Pythagoricus quis-
 piam Philosophus dicebat, cum prolapsi
 sodalis vicem lugeret : sin minùs, ille
 quidem scripsit : Mihi mortuus es; ego
 autem in gratiam tuam nondum hoc di-
 cam. Nam ille ex amico hostis factus est,
 sed amicus tamen, ut ait Tragicus. Verum
 acerbè feram, (sic enim moderatius loquar),
 si nec ipse, quid officii sit perspicias, quod
 primæ bonorum hominum classis est, nec
 alium rectè monentem sequare, quod se-
 cundi ordinis est. Habes admonitionem
 D nostram. Ac mihi, quæso, ignosce, prop-
 ter amicitiam dolenti, atque æquè, et tuâ
 et totius sacerdotalis ordinis, addam au-
 tem et omnium Christianorum causâ in-
 flammato. Quod si etiam tecum, vel pro
 te orandum est, Deus infirmitati tuæ
 opem ferat, qui mortuos quoque ad vitam
 revocat.

Nefas offen-
 dere eos qui na-
 turâ ad malum
 procliviores
 sunt, et iis oc-
 casionem præ-
 bere de nobis
 sinistrè partim
 suspicandi, par-
 tim loquendi.

Nemo sibi ipsi
 tantum vivit, sed
 proximo.

Quid officii sit,
 perspicere, pri-
 mæ bonorum
 hominum classis
 est : alium rectè
 monentemsequi,
 secundi ordinis
 est.

XII. NICOBULO.

Aliàs CLV.

Scripta anno
 365.

ALYPIANAM apud nos cavillis incessis, ut
 parvam, ac tuâ proceritate indignam ô gi-
 gantee, et vaste, ac portentose, tum formâ,
 tum robore. Etenim nunc intellexi ani-
 mum mensuræ subjeci, et virtutem ex-
 pendì, ac rupes margaritis præstantiores

Rupes marga-
 ritis præstan-

sit perspiciunt; bonos item eos qui rectè monentibus ob-
 temperant; qui autem nec sibi ipsis consulere sciunt, nec
 rectè consulentes audiunt, eos esse prorsus inutiles.

XII. (c) Καὶ ἀμέτρητε. Ità Reg. duo, et Ed. ad margi-
 nem. Malè in textu καὶ ἀμύθητε.

(d) Νῦν γὰρ ἔγνω. Ità Reg. unus. In Ed. deest γάρ.

D

tiores non sunt,
neque corvi lus-
ciniis augustio-
res.

Radium ferre,
colum tenere, ac
telæ assidere, fœ-
minarum decus
est.

Animus in men-
suram minimè
cadit.

Externum ho-
minem oculos in
internum coniec-
tos habere oportet.

esse, corvósque lusciniis augustiores. Tu verò magnitudine tuâ et cubitis frui, nec Aloydis illis ullo modo inferiorem te præbe. Equum enim ducis, et hastam vibras, et feræ tibi curæ sunt. Ipsa autem nil operis patrat: nec magni roboris est radium ferre, et colum tenere, ac telæ assidere: id enim fœminarum decus est. Quòd si hoc quoque adjicias, eam orationis causâ humo affixam esse, ac per ingentes mentis agitationes perpetuam cum Deo consuetudinem habere, quid hîc de tuâ sublimitate, corporisque mensurâ te jactabis? Vide tempestivum silentium: loquentem audi: quàm incompta sit, animadvertet; quàm, ut fœmina, fortis ac strenua; quas rei domesticæ utilitates afferat; quàm viri amans sit. Ac tùm illud Laconis dices, certè animus in mensuram minimè cadit, atque externum hominem oculos in internum coniectos habere oportet. Si hæc ad hunc modum consideres, joculari desines, eamque ut parvam deridere: tuumque conjugium felix judicabis.

Alîas CLX.

Scripta anno
565.

XIII. AMPHILOCHIO.

Ab Amphilochio petit ut Nicobuli in rerum tumultibus versantis patrocinium suscipiat.

ILLUD Theognidis probo, qui cum eam amicitiam, quæ ultrâ pocula et delicias minimè se porrigit, haudquaquam laudet, eam contrâ, quæ in rebus elucet, laudibus vehit, his verbis utens:

*Ad calices multi sese profitentur amicos,
Seria tractanti rarus amicus erit.*

Ad calices mul-
ti sese profiten-
tur amicos, seria
tractanti rarus
amicus erit.

Non igitur poculorum quidem commercium inter nos habuimus, nec multum unâ fuimus, (quanquam nihil nobis antiquius esse debeat, tùm propter nos ipsos, tùm propter tractatam ad nos à parentibus amicitiam,) at eam, quæ in rebus existit, benevolentiam exposcimus. Imminet certamen, et quidem certaminum omnium maximum. Filius enim noster Nicobulus in tumultibus inopinatis versatur, ab iis, à quibus minimè quispiam existimasset habiturum eum negotia et

(a) Ἀπόλαυε. Ità Reg. tres, et Ed. ad marginem. Malè in textu ἀπόλαβε.

(b) Καὶ μηδὲν λείπου τῶν Ἀλωάδων ἐκείνων. Aloidæ sunt Otus et Ephialtes, quos ex Neptuno peperit Iphimedia, uxor gigantis Aloeï, Terræ ac Titanis filii. Hos nono ipso ætatis anno novem cubitis latos et novem ulnis altos facit Homerus, Odys. XI. Gigantibus contrâ Superos bellum parantibus, cum ad illud accedere non posset senior Aloeus, misit Otum et Ephialtem, qui Apollinis et Dianæ telis confixi perierunt, antequàm ad pubertatem pervenissent.

(c) Τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ γυναικῶν. Hæc verba sunt hemistichium ab ipso Gregorio adhibitum in poemate adversus mulieres sese nimis ornantes.

(d) Προσπέφυκε. Ità Reg. duo. Ed. minùs benè προσκέκρυψε, quod Billius vertit, *humì curvam esse*.

Α πέτραι, καὶ κόρακες ἀηδόνων αἰδεσιμώτεροι. Σὺ μὲν οὖν ἂ ἀπόλαυε τοῦ μεγέθους καὶ τῶν πηγῶν, a καὶ μηδὲν λείπου τῶν Ἀλωάδων ἐκείνων. Ἴππου b γὰρ ἄγεις, καὶ τινάσσεις αἰχμὴν, καὶ θῆρες σοὶ μέλουσι. Τῇ δὲ οὐδὲν ἔργον, οὐδὲ πολλῆς τῆς ισχύος κερκίδα φέρειν, καὶ ἡλακάτην μεταχειρίζεσθαι, καὶ ἱστῶ προσκαθέζεσθαι. c Τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ c γυναικῶν. Εἰ δὲ καὶ τοῦτο προσθείης, ὅτι τῇ γῇ d προσπέφυκε δι' εὐχὴν, καὶ Θεῷ σύνεστιν αἰεὶ τοῖς d μεγάλοις τοῦ νοῦ κινήμασι, τί σοὶ ἐνταῦθα τὸ ὕψος, ἢ τὰ μέτρα τοῦ σώματος; Ἰδε καίριον σιωπῆν, φθεγγομένης ἀκουσον· τὸ ἀκαλλάπιζον κατανόησον, τὸ ὡς γυναιξὶν ἀνδρικόν, τὴν οἰκωφέλειαν, τὴν φιλανδρίαν. Καὶ τότε φήσεις τὸ τοῦ Λάκωνος, ὅντως οὐ μετρεῖται ψυχὴ, καὶ θεὸς τὸν ἐκτὸς ἐόντα, πρὸς τὸν ἐντὸς βλέπειν ἄνθρωπον. Ἄν οὕτω ταῦτα σκοπῆς, παύσῃ τοῦ παιζειν, καὶ καταπαίζειν αὐτῆς ὡς μικρᾶς, καὶ σαυτοῦ μακαρίσεις τὴν συζυγίαν.

ΙΓ'. ΑΜΦΙΛΟΧΙΩ.

C Ἐπαινῶ τὸ Θεόγνιδος, ὃς τὴν μέχρι πότων καὶ e τοῦ ἡδέος φιλίαν οὐκ ἐπαινῶν, ἐπαινεῖ τὴν ἐπὶ e τῶν πραγμάτων, τί γράφων.

Πολλοὶ παρὰ κρητῆρι f φίλοι γίνονται ἐταῖροι, f
g Ἐν δὲ σπουδαίῳ πράγματι παυρότεροι. g

Ἡμεῖς τοίνυν h κρατήρων μὲν ἀλλήλοις οὐ κεκοινωνήκαμεν, οὐδὲ γε πολλὰ συγγεγόναμεν ἀλλήλοις, (καίτοι i ἐχρῆν παντὸς μᾶλλον, καὶ i δι' ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ διὰ τὴν ἐκ πατέρων φιλίαν,) τὴν ἐπὶ τῶν ἔργων δὲ ἀπαιτοῦμεν εὖνοιαν. Ἐγγὺς ἀγῶν, καὶ ἀγῶνων ὁ μέγιστος. i C γὰρ υἱὸς ὑμῶν Νικόβουλος ἐν ταραχαῖς j ἀδοκήτοις, παρ' ὧν ἤκιστα ἂν ᾤθη τις k ἔχειν k πράγματα. Διὰ τοῦτο ἀξιοῦμεν παρεῖναι, καὶ

XIII. (e) Καὶ τοῦ ἡδέος. Ità Reg. duo. Ed. minùs benè καὶ συνουσίας, quod Billius vertit, *et societatem*.

(f) Φίλοι. Hanc vocem, quæ in Ed. deerat, supplevimus è Reg. tribus.

(g) Ἐν δὲ σπουδαίῳ πράγματι. Malè vertit Billius, *Rebus at in dubiis*.

(h) Κρατήρων μὲν. Ità Reg. duo. Ed. κρατήρων γε. Mox οὐδὲ γε. Ità Reg. unus. In Ed. deest γέ.

(i) Ἐχρῆν παντὸς μᾶλλον. Ità Reg. plures. Ed. ἐχρῆν πάντως, quod Billius vertit, *illud omninò facere consentaneum erat*.

(j) Ὁ γὰρ υἱὸς ὑμῶν. Filium suum appellat Nicobulum, qui sororis ipsius Gorgoniæ filiam uxorem duxerat.

(k) ἔχειν πράγματα. Ità Reg. duo. Ed. ἔχων πράγματα, quod Billius vertit, *negotia et molestias habens*.

βοηθεῖν ἡμῖν ὡς τάχις, καὶ συνδικάζοντα ^a καὶ συνηγορήσοντα, εἰ εὖροις ἀδικουμένους. Εἰ δ' οὖν, μὴ προληφθῆναι τῷ ἐναντίῳ μέρει, κέρδους μικροῦ τὴν ἐλευθερίαν ἀποδιδόμενον, ἣν αἰεὶ σοι μαρτυρηθεῖσαν παρὰ πάντων γινώσκουμεν.

ΙΑ'. ΚΑΙΣΑΡΙΩ.

Ad eundem profectò annum pertinet epistola XIV ad Cæsarium, qui sub Valentis imperatoris primordia, Constantinopoli præfectus legitur anno 365; quem Gregorius magistratum gessisse, cum hæc scriberet, ipse satis indicat.

Εὐεργετήσόν τι καὶ σεαυτὸν καὶ ἡμᾶς, οἷον ^b οὐ πολλάκις εὐεργετήσεις ^b, ὅτι μὴδὲ πολλάκις παραπίπτουσιν εὐεργεσίας τοιαύτης καιροί. Τῶν κυρίων μου τῶν ἀνεψιῶν πρός τῃ προξασίαν δικαιοσύνην, καμνόντων ἱκανῶς ἐπὶ κτήματι, ὅπερ ὠνήσαντο μὲν, ὡς καὶ πρὸς ἀναχώρησιν ἐπιτήδειον, καὶ τινα τοῦ βίου παρέχειν αὐτοῖς ^c ἀνατροφὴν δυνάμενον· ἐπεὶ δὲ ὠνήσαντο, πλείοσι περιπεπτώκασιν δυσχεραίαις, τὰ μὲν τῶν πεπρακτότων ἀγνωμόνων πειρώμενοι, τὰ δὲ ὑπὸ τῶν γειτονούντων περικοπτόμενοι καὶ ^d πορθούμενοι, ὥστε ^e κέρδος εἶναι αὐτοῖς, τὸ τίμημα ^e ὃ δεδώκασιν κομισαμένοις, μεθ' ὧν προσανηλώκασιν, ὄντων οὐκ ^f ὀλίγων, ἀπαλλαγῆναι τῆς ^f κτήσεως. Εἰ μὲν οὖν σοι φίλον εἰς σεαυτὸν περιεῖναι τὴν πραγματείαν, ὅπως ἂν κάλλιστα καὶ ἀσφαλές τε ἔχη σοι τὸ συνάλλαγμα διασκεψαμένων, τοῦτο δὴ καὶ αὐτοῖς ^g καὶ ἡμῖν ἥδιον. Εἰ δὲ μὴ, τὸ γε δεύτερον, ^g τῇ περιεργίᾳ καὶ ἀγνωμοσύνῃ τοῦ ἀνδρὸς ἀντίθεος σεαυτὸν, ἵνα μὴ πάντως ἐν γέ τι διὰ τὴν ἀπραγμοσύνην αὐτῶν ἔχη πλεον, ἢ κατέχοντας ἀδικῶν, ἢ ζημιῶν ἀπαλλαττομένους. Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ ἡρυχράστα περὶ τούτων ἐπιτέλλων. Ἐπειδὴ γε ὁμοίως αὐτοῖς ὀφειλόμεθα, καὶ διὰ γένος, καὶ διὰ τὴν τοῦ βίου προαίρεσιν, (τίνος γὰρ ἂν τις κήδοιτο μᾶλλον, ἢ τῶν τοιούτων; ἐπὶ τῷ δὲ ἂν αἰσχύνοιτο πλεον, ἢ τὰ τοιαῦτα εὐεργετεῖν οὐ προθυμούμενος;) σὺ δὲ ἢ διὰ σεαυτὸν, ἢ δι' ἡμᾶς, ἢ διὰ τοὺς ἀνδρας αὐτοὺς; ἢ διὰ πάντα ταῦτα ὁμοῦ, ἀλλὰ πάντως γε αὐτοὺς εὐεργετήσον.

(a) Συνδικάζοντα καὶ συνηγορήσοντα. Ità Reg. duo. Ed. δικάζοντα καὶ συνηγορήσαντα, quod Billius vertit, *jus dicens ac patrocinium nostrum suscipiens*.

XIV. (b) Ὅτι μὴδὲ. Ità Reg. tres. In Ed. deest ὅτι.

(c) Ἀνατροφὴν. Ità legimus, Combefisii conjecturam sequentes. Ed. malè ἀναστροφὴν, *conversionem*.

(d) Πορθούμενοι. Ità Reg. duo. Ed. malè ποθοῦμενοι, *desiderentur*.

molestias. Quamobrem abs te petimus, ut adsis, atque quàm celerrimè nobis opem feras, jus dicturus, ac patrocinium nostrum suscepturus, si nos injuriâ affici comperias. Sin minùs, at certè, ut ne ab adversâ parte præripiaris, exiguo quæstu libertatem eam vendens, quam omnium testimonio semper tibi tributam fuisse perspectum habemus.

XIV. CÆSARIO.

Aliàs CV.

Scripta anno 365.

Et teipsum, et nos, ejusmodi quodam beneficio affice, quali haud sæpè afficies: quandoquidem nec sæpè hujusmodi beneficii occasiones incidunt. Dominorum meorum consobrinorum æquissimum patrocinium suscipe, qui plurimùm laboris et ærumnæ pro eo prædio subeunt, quod, ut ad secessum aptum et idoneum, atque ex quo subsidium aliquod vitæ ipsis afferri posset, coëmerunt: postquàm autem coëmerunt, in multas molestias et difficultates inciderunt, ut qui scilicet partim improbos venditores experiantur, partim ^c à vicinis spolientur ac diripiantur: adeò ut lucro illis futurum sit, recepto pretio, quod dederunt, unà cum iis sumptibus, quos prætereà fecerunt, et qui non exigui sunt, prædii possessione cedere. Sanè si tibi litem hanc ad teipsum transferre cordi sit posteaquàm, ut contractus bellissimè ac firmissimè se habeat, dispexeris, hoc utique et ipsis et nobis gratius jucundiùsque fuerit. Sin secùs, hoc secundo loco à te peto, ut hominis anxie nocendi sedulitati atque improbitati teipsum opponas; ut ne ob eorum vitam à negotiis remotam, ipsis in aliquo prævaleat, nempè ut vel prædium detinentes lædat, vel discedentes detrimento afficiat. Equidem ipse pudore suffusus sum, de his rebus ad te scribens. Tamen quoniam ipsis, tùm ob generis propinquitatem, tùm ob vitæ institutum, opera nostra debetur, (cujusnam enim potius, quàm ejusmodi virorum, curâ quispiam tanga-^h tur? aut quâ re magis erubescat, quàm si hujusmodi beneficia conferre minimè studeat?) te rogo, ut vel tuâ ipsius, vel nostrâ, vel ipsorum causâ, vel etiam propter hæc omnia in unum coacta, omninò quidem certè de iis benè merearis.

(e) Ὁ δεδώκασιν. Has voces, quæ in Ed. deerant, supplevimus è Reg. duobus.

(f) Κτήσεως. Ità Reg. tres, et Billius in versione. Ed. malè κτίσεως, *creatione*.

(g) Τῇ περιεργίᾳ. Billius, *curiositati*. Mox τοῦ ἀνδρὸς. Hoc singulare pro plurali positum Combefisio videtur esse Atticum; quia de pluribus vicinis agitur.

Alia CXCV.

Scripta anno
365.

XV. LOLLIANO.

IE'. ΛΟΛΛΙΑΝΩ.

Data ad Lollianum epistola, quæ sequitur, eodem anno, et eodem tempore conscripta est, quippè quæ de re eodem, et pro iisdem Helladio et Eulalio, Gregorii consobrints, agit.

Ea amicitiae
natura est, ut
omnia sint com-
munia, tam tris-
tia quàm læta, et
jucunda.

OPTIMÈ verò facis, quòd ad nos te recipis, longo quidem intervallo, sed ita tamen, (quod hoc præstantius est,) ut res tuæ se habeant ex animi sententiâ: et quia nos iis curis, in quibus tuâ causâ versabamur, liberasti. Siquidem omnia nobis communia tecum esse ducimus, tam tristitia, quàm læta et jucunda; ea enim amicitiae natura est. Quoniam autem ad nos reverteris, fac felicitatem tuam, ut cujusdam verbis utar, amicis tuis imper-
tias. Imperties autem, si dominos consobrimos meos, Helladium et Eulalium, cùm in cæteris rebus velut familiares intueri animum induxeris, (familiares autem dico, nisi tu nos pro alienis habeas, neque enim majus quicquam habeo, quod dicam;) tùm etiam, ut alii ipsis patroni requirendis sint, minimè patiaris. Verùm eis quidvis te præbeas, probum amicum, commodum vicinum, fortem adiutorem, et ne singula enumerem, generosum Lollianum, ac probitatis nomine insignem et nobilem. Illud autem tibi polliceor, si diutius cum eis verseris, ac philosophiæ ipsorum sublimitatem perspicias, fore ut ipse pro illis alios deprecetur. Usque adeò moribus tuis confido, ac tam ingentem spem habeo, me de iis rebus, de quibus tecum ago, repul-
sam à te minimè laturum.

Εὖ γε ὅτι ἐπανήκεις ἡμῖν, διὰ μακροῦ μὲν, ἀλλ' ὅμως (καὶ ὁ τούτου κρεῖττον,) ὅτι κατὰ νοῦν πράττων, καὶ τῶν ἐπὶ σοὶ φροντίδων ἡμᾶς ἡλευθέρωσας. Πάντα γὰρ κοινὰ ποιούμεθα πρὸς σέ, καὶ λύπας καὶ εὐφροσύνας· τοιοῦτον γὰρ ἡ φιλία. Ἐπειδὴ δὲ ἐπανήκεις, μετὰδος φίλοισι σοῖσι σῆς εὐπραξίας, ἃ φησὶν ὁ εἰπών· μεταδώσεις δὲ, εἰ τοὺς κυρίου μου τοὺς ἀνεψιούς Ἐλλάδιον καὶ Εὐλάλιον, καὶ τᾶλλα οἰκείους ὅρᾳν προθυμοῖο, (οἱ-
κείους δὲ λέγω, εἰ μὴ ἄλλους ἡμᾶς πρὸς ἑαυτὸν νομίζοις, οὐ γὰρ οἶδ' ὅτι μείζονα εἴποιμι.) καὶ μὴ ἐτέρων δεηθῆναι προσατῶν ἀνάσχοιο. Ἀλλὰ πάντα σεαυτὸν παράσχοιο, φίλον χρησὸν, γείτονα δεξιὸν, παραστάτην γενναῖον, ἵνα μὴ καθ' ἑκάστων λέγω, τὸν εὐγενῆ Λολλιανόν, τὸν ἐπὶ καλοκαγαθία γινώριμον. Ὑπὶ σχυροῦμαι δὲ, εἰ ἐπὶ πλείον αὐτοῖς ὁμιλήσεις, καὶ τῆς φιλοσοφίας αὐτῶν τὸ ὕψος κατίδοις, ὅτι πρὸς ἄλλους ὑπὲρ αὐτῶν πρεσβεύσεις. Τοσοῦτον θαρρῶ τῷ σῷ τρόπῳ, καὶ οὕτω πολλὰς ἐλπίδας ἔχω μὴ διαμαρτήσεσθαι σου περὶ ὧν αὐτὸς ἐπρέσβευσα.

Alia XX.

Scripta anno
365.

XVI. EUSEBIO EPISCOPO CÆSAREÆ.

ΙΣ'. ΕΥΣΕΒΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ.

Hæc epistola et sequentes versantur circa dissentionem inter Eusebium Cæsariensem et Basilium. Cujus dissensionis causam licet Gregorius taceat, non alia esse videtur, quàm quòd Basilii fama ac summus ingenii et doctrinæ splendor oculos Eusebii læserat. Basilium, qui eò ipsi charior esse debuisset, quò magis cum in ferendo episcopatus onere levabat, ab Ecclesiæ administratione non sine ignominia removit. Ducem suum sic injuriâ affectum monachi Cæsarienses ferre non potuerunt, sed statim audaci facinore ab episcopi communione recedere statuunt, secumque partem plebis et honoratorum partem non exiguam abstrahunt. Eusebio cedens, ne sui causâ laceraretur Ecclesiæ corpus, Basilium cum Gregorio suo, coque secessus auctore, unâ profugit in Pontum anno 363, ut censet Tillemontius, vel anno 364 exeunte, aut etiam ineunte 365, ut contendit noster Prudentius Maranus. Inde reversus Gregorius ad conventus spirituales et concilia ab Eusebio vocabatur; negabat autem se absque Basilio venturum, atque, ut revocaretur ab Eusebio flagitabat, simulque pollicitus fore ut Basilium ipse, velut umbræ corpora, sequeretur. Atque hæc Gregorius in epistolâ XVI.

QUONIAM mihi cum eo viro sermo est, qui nec ipse mendacium amet, et ad istud in altero deprehendendum homines omnes acumine superet, quantumvis scitis et variis labyrinthis obvolvatur: atque insuper nec mihi quidem fucus et artificium placet, (dicam enim, etsi molestius sit,) tùm à naturâ ita comparato, tùm à Scripturâ informato: idcirco quæ animo

Ἐπειδὴ πρὸς ἄνδρα ποιῶμαι τοὺς λόγους, ὅτε ἀγαπῶντα τὸ ψεῦδος, καὶ τὸ ἐν ἐτέρῳ φωρᾶσαι πάντων ὀξύτατον, καὶ ὅτι μάλιστα σοφοῖς πλή-
κηται καὶ ποικίλοις τοῖς λαβυρίνθοις· πρὸς δὲ, οὐδὲ αὐτῷ μοι φίλον τὸ τεχνικόν, (εἰρήσεται γὰρ καὶ ἡ φορτικώτερον,) πεφυκότε τε οὕτω καὶ τυπου-
μένων παρὰ τοῦ λόγου, διὰ τοῦτο γράφω τὰ παρ-

XV. (a) Φησὶν ὁ εἰπών. Euripides, in Oreste.

(b) Οἰκείους..... οἰκείους. Ità Regii duo. Editi malè habent bis οἰκείως, quod Billius vertit, familiariter.

(c) Ὅτι ἂν μείζονα. Ità Reg. tres. Ed. minùs benè ὅτι μείζονα.

(d) Καλοκαγαθία. Ità Reg. duo, et Ed. ad marg. Malè in textu καλοκαγαθίαν.

(e) Αὐτῶν. Hanc vocem, quæ in Ed. deerat, supplementum è Reg. pluribus.

(f) Ἄλλους. Ità Reg. plures, et Billius in versione. Ed. malè ἀλλήλους.

(g) Διαμαρτήσεσθαι σου. Ità Reg. tres. Ed. malè διαμαρτήσασθαι, et in eis deest σοῦ.

XVI. (h) Πλέκηται. Ità Reg. unus, et Billius in versione. Edit. malè πλέκῃται.

^a ιζάμενα. Καί μου θέξει τὴν παρρήσιαν· ^a ἡ ἀδικήσεις γε τῆς ἀληθείας, τὰ τῆς ἐλευθερίας ἀποστρέφον, καὶ ἀναγκάζον ἐν ἑμαυτῷ κατέχειν τὴν ὠδὴν τῆς λύπης, ὥσπερ τι νόσημα ὑποῦλον καὶ κακότητες. Ἐγὼ χαίρω μὲν ὑπὸ σοῦ τιμώμενος, ^b (εἴπερ ἄνθρωπος εἰμι, ^b τοῦ προειρηκότος ὁ λόγος,) ^c καὶ καλούμενος ^c ἐπὶ τε συνόδοις καὶ συλλόγοις πνευματικούς. Οὐ φέρω δὲ τὴν γεγενημένην ὕβριν τῷ τιμωτάτῳ ἀδελφῷ Βασιλείῳ, καὶ γινομένην ἐτι παρὰ τῆς σῆς εὐλαβείας, ὅν καὶ βίου καὶ λόγου κοινωνόν, καὶ τῆς ὑψηλοτάτης φιλοσοφίας εἰλόμην τε ἀπαρχῆς, καὶ νῦν ἔχω· καὶ οὐδὲν ἑμαυτῷ μέμφομαι τῆς ἐπ' αὐτῷ κρίσεως. Οὕτω γὰρ εἶπεῖν μετριώτερον, ἵνα μὴ ἑμαυτὸν ἐπαινέιν δοῶ, τὰ ἐκείνου θαυμάζων. Σὺ δὲ μοι δοκεῖς ποιεῖν παρὰ πλῆσιον, τὸν μὲν ἀτιμάζων, τιμῶν δὲ ἡμᾶς, ὥσπερ ἂν εἴ τις ἐνὸς ἀνδρὸς τῇ μὲν τῶν χειρῶν ^d καταψήχοι τὴν κεφαλὴν, τῇ δὲ παῖοι τὴν παρειάν· ἡ καὶ θεμελίους ὑποσπῶν οἰκίας, διαζωγραφοῖν τοὺς τοίχους, καὶ καλλωπίζοι τὰ ἐξωθεν. Εἴ τι οὖν ἐμοὶ πείθῃ, τοῦτο ποιήσεις. Πεισθῆναι δὲ ἀξιώ· καὶ γὰρ δίκαιον. Εἰ ἐκείνον θεραπεύσεις τὰ εἰκότα, καὶ παρ' ἐκείνου θεραπευθήσῃ. Τὸ δὲ καθ' ἡμᾶς ἔψεται, ὥσπερ τοῖς σώμασιν αἱ σκιαί, μικροὺς τε ὄντας, καὶ πρὸς εἰρήνην ἐτοιμοτέρους. Οὐδὲ γὰρ οὕτως ἀθλῶς πράττομεν, ὥς τ' ἄλλα μὲν ἐθέλειν φιλοσοφεῖν, καὶ τῆς κρείττονος εἶναι μερίδος· ὑπερορᾶν δὲ πράγματος, ὃ τοῦ καθ' ἡμᾶς λόγου κεφαλαῖόν ἐστι, τῆς ἀγάπης· ἄλλως τε καὶ πρὸς ἄνδρα ἱερέα τε καὶ τοσοῦτον, ὃν καὶ βίῳ, καὶ λόγῳ καὶ ^e πολιτείᾳ πάντων ἄριστον, ὧν ἴσμεν, γινώσκομεν. Οὐ γὰρ ἐπισκοπήσει τὸ λυπεῖσθαι τῇ ἀληθείᾳ.

A occurunt scribo. Ac tu fiduciam meam in bonam partem accipias velim : aut injurius in veritatem fueris, libertatem mihi adimens, cogensque me conceptum mœrorem, velut morbum quemdam malignum et supputridum, imo pectore continere. Honore quidem me à te affici lætor, (siquidem homo sum, ut priùs dixit quispian,) atque ad concilia et conventus spirituales vocari. Verùm contumeliam charissimo fratri Basilio à tuâ pietate illatam esse, atque etiamnùm inferri molestè **B** fero, utpotè quem, tùm vitæ, tùm studiorum, ac sublimissimæ philosophiæ socium, et ab initio elegi, et nunc habeo : nec quicquam mihi ob judicium de eo meum succenseo. Sic enim parcius loqui præstat : ne alioqui ipsius virtutes prædicans, me ipsum laudare videar. Tu verò dùm eo contempto nos honore afficis, perindè mihi facere videris, ac si quis unius viri caput alterâ manu demulceat, alterâ malam feriat ; aut etiam convellens domûs fundamenta parietes pingat, atque externas **C** partes exornet. Proindè si quid mihi obtemperandum putabis, hoc facies. Ut autem obtemperes, à te peto et contendo : æquum est enim. Si illum, ut par est, colueris, ipse quoque ab eo vicissim observaberis. Nos autem sequemur, quemadmodùm umbræ corpora, utpotè parvi, et et ad pacem propensiores. Non enim ita misero statu res nostræ sunt, ut aliis quidem in rebus philosophari, melioremque partem sequi velimus ; dilectionem autem, quæ totius doctrinæ nostræ caput est, contemnamus et pro nihilo ducamus ; ac præsertim erga virum sacerdotem, tàmque insignem, quem et vitâ, et sermone et instituto, omnium, quos novimus, præstantissimum esse agnoscimus. Neque enim mœror, quo affecti fuimus, veritati tenebras infundet.

Mœror in imo pectore compressus, est veluti morbus quidam malignus et supputridus.

Dilectio, totius doctrinæ christianæ caput est.

ΙΣ'. Τῶ ΑΥΤῶ.

Non sine offensione monita Gregorii accepit Cæsariensis episcopus, idque datis ad eum litteris significavit, quibus non minori libertate respondit Gregorius Epistolâ sequenti.

Οὐκ ὕβριστικῶς ἐπέσειλα μάλλον, ὥσπερ ἐμέμψω τῆς ἐπιστολῆς, ἣ πνευματικῶς τε καὶ φιλοσόφως, ^f καὶ ὡς εἰκὸς ἦν, εἰ μὴ καὶ τοῦτο λυπεῖ τὸν λογιώτατον Γρηγόριον. Καὶ γὰρ εἰ τῷ βαθμῷ κρατεῖς, ἀλλὰ δώσεις τι καὶ ἡμῖν ἐλευθερίας καὶ παρρησίας

(*a*) Ἡ ἀδικήσεις γε τῆς ἀληθείας, τὰ τῆς ἐλευθερίας. Ità Reg. duo. Ed. malè ἡ ἀδικήσεις γε, τῆς ἐλευθερίας, quod Billius vertit, aut injurius in me fueris, libertatem, etc.

(*b*) Τοῦ προειρηκότος ὁ λόγος. Inter sententias ab Henr. Stephano editas hæc habetur : Τιμώμενοι γὰρ πάντες ἡδονται βροτοὶ, honore enim affecti omnes lætantur homines.

(*c*) Ἐπὶ τε συνόδοις καὶ συλλόγοις πνευματικούς. Ità Reg. duo, et Billius in versione. Ed. malè ἐπὶ τε συλλόγοις καὶ συνόδοις πνευματικούς, esset enim legendum πνευματικάς.

Tom. II.

XVII. EIDEM.

Aliàs CLXIX. Scripta anno 365.

E Non contumeliosè potiùs atque insolenter, quemadmodùm tu de Epistolâ nostrâ conquestus es, quàm spiritualiter ac philosophicè, atque, ut consentaneum erat, scripsi, nisi hoc quoque disertissimum Gregorium malè habeat. Etsi enim dignitatis gradu superas, at nobis tamen ali-

(*d*) Καταψήχοι. Ità Reg. unus, et Billius in versione. Ed. malè καταψήχοι.

(*e*) Πολιτεία. Billius vertit canitie; quasi legerit πολία, quod in quibusdam Codd. habetur. Sed retinenda est lectio πολιτεία; non enim Basilio tunc erat ætas sic provecta ut canitie foret præ cæteris vrendus.

XVII. (*f*) Τὸν λογιώτατον Γρηγόριον. Censemus Gregorium sic fuisse ab Eusebio ironicè nuncupatum.

E

quid justæ libertatis ac licentiæ dabis. Ac propterea benigniorem te nobis præbe. Si tu Epistolam nostram reprehendis, tantquam famuli, atque hominis qui te ne obtueri quidem debeat, sic etiam plagas accipiemus, ac ne lacrymas quidem emittemus. An hoc quoque nobis crimini dabitur? Id certè cuivis potius, quàm pietati tuæ, accidere convenit. Est enim hominis animi magnitudine præditi, amicorum potius libertatem, quàm inimicorum blanditias amplecti.

Est hominis animi magnitudine præditi, amicorum potius libertatem, quàm inimicorum blanditias amplecti.

Alia CLXX.

Scripta eodem anno.

Greg. orat. 43, n. 30 et 31.

XVIII. EIDEM.

Tertia hæc est Gregorii ad Eusebium Cæsariensem Epistola, in quâ moderatione et lenitate statim usus, venturum se respondit, ut preces cum precibus jungeret, unâque pugnaret, et quâ voce, quâ operâ pugiles eo tempore, quo feræ in Ecclesiam impetum fecerant, adjuvaret. Quibus verbis ostendit, quâ de causâ et quo anno ab Eusebio vocaretur; eo nimirum, quo veluti nubes grandinis plena et stridens, Christi inimicissimus imperator Valens Cæsareæ cum improbis suis præsulibus imminabat. Magnum, inquit, certamen propositum erat; non ignava etiam multorum alacritas, sed infima acies, utpotè carens propugnatore ac perito defensore; quem in Basilio, imò et in Gregorio, qui fidei propugnatores ambo designati erant, mox habuit.

Ne ipse quidem alioqui malevolo in pietatem tuam animo eram, neque hoc nomine me crimineris. Verùm posteaquàm nonnullâ cum fiduciâ loquendi libertatem usurpavi, (quò videlicet conceptum animo moerorem lenirem ac curarem,) statim cessi ac succubui, méque regulæ libenter subjeci. Quidni enim id facerem, cùm, et te, et spiritûs leges cognitâs haberem? Nunc autem etiamsi malevolo et ignavo animo essem, tamen ipsum tempus me hoc affectu laborare non patitur, nec feræ, quæ impetum in Ecclesiam fecerunt, nec denique generosus tuus strenuûsque animus itâ sincerè ac sine fuco pro Ecclesiâ pugnans. Veniemus igitur, si itâ videtur, ut et preces nostras cum vestris jungamus, et unâ pugnemus, et operam vobis navedimus, atque, ut præstantissimum pugilem hortatores pueri, succlamationibus incitemus.

Alia XIX.

Scripta anno 365.

Tillem. tom. I, p. 789. Goth. cod. Theod. chron. lib. 9, c. 2. Socr. lib. 6, c. 2. Sozom. lib. 6, c. 2.

XIX. BASILIO.

Tres Epistolæ superiores, et ea quæ proximè sequitur, XIX ad Basilium, eo sunt anno scriptæ, quo Valens imperator in Ecclesiam Cæsariensem impetum fecit; id vel ex ipsis litteris certò constat. Quo autem anno Valens impetum fecerit, una non est sententia. Doctissimus Tillemontius impiam hanc Valentis impressionem anno 366 factam scribit; Baronius retrahit ad annum 364; noster Prudentius Maranus ad annum 365, ipsique favent Gothofredus, Ammianus, Socrates et Sozomenus. Bollandistæ ad annum 367 differunt; Pagius verò, quod absurdum est, ad annum 370. Ex his opinionibus non nisi duæ sunt, quæ defendi possint, Tillemontiana et Prudentiana. Utranvis elige: cum Tillemontio Valentis impressioni annum 366 constitue; vel potius cum nostro Prudentio, annum 365. Porro in Epistolâ hac XIX Gregorius significat Basilium, emollitum esse Eusebium, hortatur ut, præmissis litteris, ad eum veniat; tempus id postulare; hæreticos imminere; periculum esse ne veritatis doctrina convellatur.

PROBI consilii et tolerantiae tempus est, D nòsque itâ comparandi, ut nemo nobis animi magnitudine præstantior appareat, nec multi nostri labores et sudores temporis puncto collabantur. Cur autem et

δικαίας. Καὶ διὰ τοῦτο ἔσο ἡμῖν χρηστότερος. Πλὴν εἰ κρίνεις τὴν ἐπιστολὴν ὡς οἰκέτου, ^a καὶ οὐδ' ἀντι- a βλέπειν ὀφείλοντος, οὕτω δὴ καὶ πληγὰς ληψόμεθα, καὶ οὐδὲ θακρύσομεν. Ἡ καὶ τοῦτο ἐγκληθησόμεθα; ὁ πάντας μᾶλλον, ἢ τὴν σὴν εὐλάβειαν παθεῖν ἄξιον. Ἔστι γὰρ ἀνδρὸς μεγαλόφρονος φίλων ἀποδέχεσθαι μᾶλλον ἐλευθερίαν, ἢ ἐχθρῶν κολακείαν.

ΙΗ. Τῷ ΑΥΤῷ.

Εἶχον μὲν οὐδ' ἄλλως πρὸς τὴν σὴν εὐλάβειαν μικροψύχως, μὴ τοῦτο μοῦ καταγνώσ. ἄλλὰ μικρὸν ^b ἐλευθεριάσας ^c τε καὶ θαρρήσας, ^b (ὅσον τὸ λυποῦν ἐπιψύξει καὶ θεραιπύσει,) αὐτίκα ἠττήθη καὶ ὑπεκλίθη, καὶ τῷ κανόνι φέρων ἑμαυτὸν ὑπέθηκα. Τί δὲ οὐκ ἔμελλον σέ τε γινώσκων, καὶ νόμους πνεύματος; Νῦν δὲ καὶ εἰ λίαν μικροψύχως εἶχον καὶ ἀγεννώς, ἀλλ' ὅγε καιρὸς οὐκ ἔα τοῦτο πάσχειν, καὶ οἱ καταδραμόντες θῆρες ^c τῇ Ἐκκλησίᾳ, τό τε σὸν ^c γενναῖον ^d καὶ ἀνδρικόν, οὕτω καθαρῶς καὶ γνηδσίως προπολεμοῦν τῇ Ἐκκλησίᾳ. Ἢξομεν οὖν, εἰ δοκεῖ, καὶ ταῖς εὐχαῖς ὑμῖν συλλαμβανόμενοι, καὶ συναγωνιούμενοι, καὶ ὑπηρετησόμενοι, καὶ ὡς ἀθλητὴν ἄριστον κελυεσθαι παῖδες, ^e ταῖς ὑπο- ^e ρωνήσεσιν ἐπαλείψοντες.

ΙΘ. Τῷ ΒΑΣΙΛΕΪΩ.

Καιρὸς εὐβουλίας καὶ καρτερίας, καὶ τοῦ μηδὲνα φανῆναι ἡμῶν ἀνδρικότερον, μηδὲ τοὺς πολλοὺς ἰδρώτας καὶ πόνους ἐν ὀλίγῳ καταλυθῆναι. Γράφω διατὶ ταῦτα, καὶ πόθεν; ὁ Θε-

(a) Καὶ οὐδ' ἀντιβλέπειν. Itâ Reg. tres, et Billius in versione. Ed. malè καὶ ἀντιβλέπειν.

XVIII. (b) Ἐλευθεριάσας. Itâ Reg. unus, et Pass. Ed. ἐλευθεριώσας.

(c) Τῇ Ἐκκλησίᾳ. Itâ Pass. Ed. minùs benè τῆς Ἐκκλησίας.

(d) Καὶ ἀνδρικόν οὕτω καθαρῶς καὶ γνησίως προπολεμοῦν

τῆς Ἐκκλησίας. Itâ Pass., et Billius in versione. Ed. malè καὶ ἀνδρείον οὕτω καθαρῶς προπολεμοῦν καὶ γνησίως τῆς ἐλευθερίας.

(e) Ταῖς ὑποφωνήσεσιν. Malè vertit Billius, tacitis vocibus. Deindè, ἐπαλείψοντες. Itâ Reg. unus. Ed. minùs benè ὑπαλείψοντες.

φιλεστατος ἐπίσκοπος ἡμῶν Εὐσέβιος, (οὕτω ἂν
 γάρ δεῖ περὶ αὐτοῦ λοιπὸν καὶ φρονεῖν καὶ
 γράφειν,) λίαν πρὸς ἡμᾶς ἔχει συμβατικῶς
 τε καὶ φιλικῶς, καὶ ὥσπερ σίδηρος πυρὶ, τῷ
 χρόνῳ μαλάσσεται· καὶ οἶμαι καὶ γράμμα
 ἤξειν πρὸς σὲ παρακλήσεώς τε καὶ κλήσεως,
 ὥς ἐμοὶ τε παρεδήλωσε, καὶ πολλοὶ πείθουσιν
 ἡμᾶς τῶν τὰ ἐκείνου σαφῶς εἰδόντων. Ὃν προ-
 λάβωμεν, ἢ παρόντες, ἢ ἐπιστείλαντες, μᾶλλον
 δὲ προεπιστείλαντες, εἴτα παρόντες· ἵνα μὴ
 αἰσχυνοῦμεν ὕπερον ἡττηθέντες, ἐξὸν νικῆσαι
 τῷ καλῶς ἡττηθῆναι καὶ φιλοσόφως, ὃ παρὰ
 τῶν πολλῶν ἀπαιτούμεθα. Ἦκε οὖν ἐμοὶ πεισ-
 θείς, καὶ διὰ τοῦτο, καὶ διὰ τὸν καιρὸν.
 Ἐπειδὴ σύσσεις αἰρετικῶν κατατρέχει τὴν Ἐκ-
 κλησίαν, τῶν μὲν ἤδη παρόντων καὶ ταρασσόν-
 των, τῶν δὲ, ὡς λόγος, παρεσομένων. Καὶ
 θεὸς παρασυρῆναι τὸν λόγον τῆς ἀληθείας, εἰ
 α μὴ τάχις α κινηθεῖν α τὸ πνεῦμα Βεσελεήλ,
 τοῦ σοφοῦ τῶν τοιούτων ἀρχιτέκτονος λόγων τε
 καὶ δογμάτων. Εἰ δὲ δοκεῖς αὐτὸν ἐμὲ παρεῖναι
 b καὶ συνδιαξέοντα καὶ συνοδεύοντα, οὐδὲ τοῦτο
 ρευζόμεθα.

K. ΚΑΙΣΑΡΙΩ.

Narrat Socrates, anno, quo Valentinus et Valens iterum consules fuere, (qui annus æræ vulgaris 368 fuit) terræ motu facto in Bithyniâ, Nicæam urbem subversam fuisse, die quintâ Idus Octobris. In eo terræ motu, post hominum memoriam maximo, Bithyniæ tùm quæstor Cæsarius, tecti ruinâ protectus, salvus et incolumis penè solus evasit. Quâ statim arreptâ occasione fratrem hortatus est Gregorius, atque etiam persuasit ut ad Dei cultum se totum converteret. Hoc quidem, inquit Theologus, et in animo habebat, et summo studio exoptabat, quemadmodum mihi per litteras persuadebat, cùm hanc ad eum monendum occasionem arripuissem.

Οὐδὲ οἱ φόβοι τοῖς εὐφρονοῦσιν ἄχρηστοι· ὡς δ
 δὲ ἐγὼ φημι, καὶ λίαν καλοὶ, καὶ σωτήριοι. Εἰ
 γάρ καὶ γίνεσθαι αὐτοὺς ἀπευχόμεθα, γινόμενοις
 γε παιδεύόμεθα. Κάμνουσα γάρ ψυχὴ, ἐγγὺς ἐστὶ
 c Θεοῦ, e φησὶ που θαυμασιώτατα λέγων ὁ Πέτρος·
 καὶ παντὶ διαφυγόντι κινδύνου, πλείων οἰκείωσις
 περὶ τὸν περισώσαντα. Μὴ οὖν ὅτι μετεσχέκαμεν
 τοῦ κακοῦ, οὐσχεραίνωμεν· ἀλλ' ὅτι διαπεφεύ-
 γαμεν, εὐχαριστήσωμεν. Μηδὲ ἄλλοι φανῶμεν
 τῷ Θεῷ, παρὰ τὸν καιρὸν τῶν κινδύνων, καὶ
 ἄλλοι μετὰ τοὺς κινδύνους· ἀλλὰ βουληθώμεν
 d εἴτε d ἐνδημοῦντες, εἴτε ἐκδημοῦντες, εἴτε ἰδιω-
 τεύοντες, εἴτε τὰ κοινὰ πράττοντες, (δεῖ γάρ
 οὕτω λέγειν, καὶ μὴ λείπειν,) τῷ σώσαντι κατα-
 κολουθεῖν, καὶ γίνεσθαι τῆς ἐκείνου μοίρας,
 μικρὰ τῶν μικρῶν καὶ χαμαὶ ἐρχομένων φροντί-

XIX. (a) Το πνεῦμα Βεσελεήλ. Beseleel, artifex à Deo vocatus, Spiritu ejus impletus ad ædificationem tabernaculi: Exod. xxxi, 2, 3; xxxv, 30, 31. Hoc autem loco per Beseleel Gregorius significat Basilium. Billius.

(b) Καὶ συνδιαξέοντα καὶ συνοδεύοντα. Ità Reg. unus. Ed. malè καὶ διάξοντα ταῦτα, καὶ συνοδεύοντα, quod Billius

undè hæc scribam, quæris? Deo charissimus Episcopus noster Eusebius, (sic enim de eo nobis deinceps sentiendum et scribendum est,) animo erga nos est admodum amico et ad similitudines componendas propenso, ac tempore, velut igne ferrum, emollitur; putoque fore, ut deprecatrices etiam et evocatrices litteræ ad te veniant, quemadmodum et ipse mihi subindicavit, et multi, qui res ipsius perspicuè norunt, fidem nobis faciunt. Quem antevertamus, vel ad eum venientes, vel scribentes, vel
 B potius, præmissis litteris, ad eum nos conferentes: ne postea nos pudeat, si victi fuerimus, cùm vincere licuerit, præclare videlicet et philosophicè cedendo; id quod plerique à nobis exposcunt. Mihi itaque obsequere, ac veni tùm ob hanc causam, tùm etiam ob tempus: quandoquidem hæretici conjuratis animis Ecclesiam percursant, partim jam præsentibus, ac turbas concitantes; partim, ut rumor est, brevi affuturi. Ac periculum est, ne veritatis doctrina convellatur, nisi primo quoque tempore Beseleelis spiritus excitetur, hoc est, sapientis hujusmodi disputationum et dogmatum architecti. Quòd si tibi operæ pretium esse videtur, ut ipse adsim, tecum aliquandiù mansurus, ac itineris futurus comes, ne hoc quidem munus defugiemus.

Præclare et philosophicè cedere, est vincere.

XX. CÆSARIO.

Alia XII.
 Scripta anno 368 labente.

Socrat. hist. lib. 4, c. 16.
 Gregor. orat. vii. n. 15.
 Idem, Carm. lib. 2, carm. 1.

NE ipsi quidem timores prudentibus viris incommodi sunt, quin potius, meâ quidem sententiâ, valdè commodi et salutare. Nam etsi, ne eveniant, optamus, iis tamen, cùm eveniunt, erudimur. Ægra enim anima vicina est Deo, ut eximiè alicubi loquitur Petrus: atque omnis qui periculum effugit, arctius ei adjungitur, à quo salutem est consecutus. Proindè non, quia mali participes extitimus, indignemur: sed quia effugimus, grati animi officio fungamur. Nec alios nos Deo inter pericula, et alios post pericula exhibeamus: verum sive domi manentes, sive peregrè agentes, sive privatam vitam ducentes, sive publica negotia gerentes, (sic enim loquendum est, nec prætermittendum,) eum sequamur, à quo salutem accepimus, atque ad illius partes nosmet adjungamus, parva et humi repentina pa-

Timores prudentibus viris valdè commodi et salutare.

Ægra anima vicina est Deo.

Alios se Deo inter pericula, alios post pericula se exhibere, non decet.

vertit: *Atque hoc administrem, tibi quoque itineris comitem me adjungam.*

XX. (c) Φησὶ... ὁ Πέτρος. Ignoramus undenam sumpta sit hæc Petri sententia.

(d) Εἴτε ἐνδημοῦντες. Has voces, quæ in Ed. deerant, supplevimus è Reg. uno et Pass.

Periculum securitatis potius est, et calamitas secundis rebus magis expetenda

rùm curantes. Atque historiam quamdam posteris demus, tùm ad gloriam nostram, tùm ad animæ utilitatem, amplam et præclaram: quæ etiam ipsa utilissimo documento plerisque sit, nimirum periculum securitate potius esse, et calamitatem secundis rebus magis expetendam; si quidem ante timores mundo addicti eramus, post timores autem Deo nos addiximus. Fortassè graves tibi ac molesti esse videmur, qui de his rebus sæpius ad te scribamus, ac sermones nostros, non admonitionem, sed ostentationem esse existimas. Quare de his rebus verborum satis; nos verò scias, velim, prompto animo esse atque exoptare potissimum ad te usque proficisci, ut de salute tuâ tibi gratulemur, ac de his rebus perfectius disseramus: sin minus, at certè ut te hîc primo quoque tempore reducem videamus, atque unâ tecum in grati animi significationem festum diem celebremus.

Aliàs CVII.
Scripta anno 569.

XXI. SOPHRONIO PRÆFECTO.

Urbis Constantinopolitanæ præfecturam gerebat Sophronius anno 369, quo datis ad eum litteris, Gregorius generum sororis suæ Nicobulum ei commendabat. Cæteræ omnes Gregorii ad eundem epistolæ præfecti potentiam prædicant, cui negotia et homines commendantur, et cujus præsidium imploratur. Præire autem omnibus ea debuit, in quâ recentis dignitatis indicia quædam apparent, ut in his verbis deprehenduntur: Etiam si ad altiores quotidie dignitatum gradus proveharis. Jam enim notarius, cum ab eâ dignitate ad præfecturam Constantinopolitanam gradum fecit.

Dignitatem Sophronii minus metuit Gregorius, quàm ipsius moribus confidit.

AURUM aliàs quidem alio modo immutatur et effingitur, in multos ornatus informatum, atque ad multas res ab arte tractatum: aurum tamen, ut est, manet, nec materia, sed forma mutationem suscipit. Eodem modo tuam quoque probitatem eamdem erga tuos amicos manere existimantes, etiam si ad altiores quotidie dignitatum gradus proveharis, hanc tibi deprecationem offerre minimè dubitavimus; quòd scilicet dignitatem tuam non magis metueremus, quàm moribus tuis confideremus. Cum primis venerando filio nostro Nicobulo, quocum mihi necessitudines omnes intercedunt, tùm ob generis propinquitatem, tùm ob familiaritatem, tùm, quod his pluris ducendum est, ob morum elegantiam, commodum ac facilem te præbe. Quibus in rebus, et quantum? In iis rebus in quibus tuâ ope indigebit, et quantum tuæ animi magnitudini convenire existimabis. Nos id quod pulcherrimum habemus, tibi rependemus. Habemus porrò sermones, atque quòd virtutis tuæ præcones sumus, et si longè infra dignitatem, tamen quantum nostra fert facultas.

(a) Νομίζεις. Ità Pass., et Billius in versione. Ed. malè νομίζειν.

(b) Συνηθισσομένους. Ità Reg. unus, et Billius in versione. Ed. malè συνηθισμένους.

Ασαντες. Καὶ δωμέν τι διήγημα τοῖς εἰς ὕψος, μέγα μὲν εἰς δόξαν ἡμῶν, μέγα δὲ εἰς ὠφέλειαν ψυχῆς· τὸ δὲ αὐτὸ καὶ παιδεύμα τοῖς πολλοῖς χρησιμώτατον, ὅτι κρείττων ἀσφαλείας κίνδυνος, καὶ συμφορὰ εὐημερίας αἰρετωτέρα· εἴ γε πρὸ μὲν τῶν φόβων ἤμεν τοῦ κόσμου, μετὰ δὲ τοὺς φόβους τοῦ Θεοῦ γεγενήμεθα. Ἰσως σοι φορτικοὶ δοκοῦμεν, πολλάκις σοι περὶ τῶν αὐτῶν ἐπιτέλλοντες, καὶ οὐ παραίνεσιν, ἀλλ' ἐπιδειξίν^a νομίζεις τοὺς λόγους. Διὸ τούτων μὲν αἰσῶν^b ἡμᾶς δὲ ἴσθι προθύμουμένους καὶ εὐχομένους, μάλιστα μὲν γενέσθαι μέχρι σου, ^bσυνηθισσομένους τῇ σωτηρίᾳ σου, καὶ περὶ τούτων τελεώτερον διαλεξομένους. Εἰ δ' οὐ, ἀλλ' ἐνταῦθα σε δεξομένους ὡς τάχις, συνεορτάσαι τὰ χαριστήρια.

ΚΑ. ΣΩΦΡΟΝΙΩ ΥΠΆΡΧΩ

Ο χρυσὸς ἄλλοτε μὲν ἄλλως μεταποιεῖται καὶ σχηματίζεται εἰς πολλοὺς κόσμους τυπούμενος, καὶ πρὸς πολλὰ^c ὑπὸ τῆς τέχνης ἀγόμενος· οὐ μὲν δὲ ὅπερ ἐστὶ χρυσὸς, καὶ οὐχ ἡ ὕλη μεταβολήν, ἀλλὰ τὸ σχῆμα λαμβάνει. Οὕτω καὶ τὴν σὴν καλοκαγαθίαν ἡγούμενοι τὴν αὐτὴν μένουν τοῖς φίλοις, καὶ αἰεὶ προῆς ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν, ταύτην ἐθαύρασαν τὴν πρεσβείαν προσαναγαγεῖν, οὐ μᾶλλον τὴν ἀξίαν εὐλαβηθέντες, ἢ τῷ τρόπῳ πιεεύσαντες. Τῷ αἰδεσιμωτάτῳ υἱῷ ἡμῶν Νικοβούλῳ τὰ πάντα ἔχοντι πρὸς ἡμᾶς ἐπιτηδείως, καὶ διὰ συγγένειαν, καὶ διὰ τὴν οἰκειότητα, καὶ, ὃ τούτων μείζον ἐστὶ, διὰ τὸν τρόπον, γενοῦ δεξιός. Ἐν τίσι, καὶ πόσον; Ἐν οἷς αὐτός σου θεθήσεται, καὶ ὅσον τῇ σῇ μεγαλοῖα πρέπει ὑπολαμβάνεις. Ἀντιδώσομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ὧν ἔχομεν τὸ κάλλιστον. Ἐχομεν δὲ τοὺς λόγους, καὶ τὸ κήρυκες εἶναι τῆς σῆς ἀρετῆς, εἰ καὶ μὴ τῆς ἀξίας ἐγγύς, ἀλλὰ γε κατὰ τὴν ἡμετέραν δύναμιν.

XXI. (c) Καὶ πρὸς πολλὰ ὑπὸ τῆς τέχνης ἀγόμενος. Ità Reg. duo, et Billius in versione. Ed. malè καὶ πρὸς πολλὰ τῆς τύχης ἀγόμενος.

ΚΒ'. Τῷ ΑΥΤῷ.

XXII. EIDEM.

Alia CX.

Scripta anno 369.

Eodem tempore procul dubio scriptæ sunt litteræ tres pro Amphilochio, anno scilicet 369, quo tantum, et non prius Constantinopoli præfectum vidimus Sophronium. Potentiæ siquidem ejus atque dignitatis mentionem cum disertè faciat Theologus in Epistola, hanc huc usque oportuit differre aliasque geminas, quibus Amphilochio suo calumniis exagitato, quasi pecuniæ gratiâ ignavi aliquid gessisset, reisque favisset, summorum hominum gratiam et patrocinium conciliare nititur Gregorius. Itaque Sophronium, quem patriæ gloriam appellat, rogat ut Amphilochio se instar omnium præbeat, potentiæ voluntatem adjungens.

Ἐδει, καθάπερ τὸν χρυσὸν καὶ τοὺς λίθους A τῇ ὀφεί γινώριζομεν, οὕτω καὶ τοὺς καλοὺς καὶ μὴ τῶν ἀνδρῶν αὐτόθεν διαγινώσκεισθαι, καὶ μὴ a μακροτέρας ἂ δέισθαι δοκιμασίας. Οὐ γὰρ ἂν πολλῶν ἐδέησεν ἡμῖν λόγων ὑπὲρ τοῦ τιμιωτάτου υἱοῦ Ἀμφιλοχίου πρεσβεύουσι πρὸς τὴν σὴν μεγαλόνοιον. Θᾶττον ἂν ἤλπισα ἓν τι τῶν ἀπίστων b καὶ παραδόξων, ἣ τοῦτον ἂ γεννές τι πράξειν ἐπὶ χρήμασιν, ἣ διανοήσασθαι τοσοῦτον αὐτῷ τὸ παρὰ πάντων συγκεχωρηκὸς ἐπὶ καλοκαγαθία, καὶ τὸ πρεσβυτέραν τῆς ἡλικίας ἔχειν τὴν φρόc νησιν. Ἀλλὰ τί χρή παθεῖν; οὐδὲν ἔ διαφεύγει τὸν φθόνον, ὅποτε καὶ τούτου τις μῶμος ἤφατο, d ἀνδρὸς δι' ἀπλότητα μᾶλλον, ἣ ἂ τρόπων κακίαν περιπεσόντος ἐγκλήμασιν. Ἀλλὰ σοι μὴ ἀνεκτὸν φανείτω περιιδεῖν αὐτὸν ταῖς συκοφαντίαις παρασυρόμενον. Μὴ θεομαι σου τῆς ἱεράς καὶ μεγάλης ψυχῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν πατρίδα τίμησον, καὶ τῇ ἀρετῇ βοήθησον, καὶ ἡμᾶς αἰδέσθητι τοὺς παρὰ σοῦ καὶ διὰ σοῦ δοξασθέντας, καὶ ἀντὶ πάντων γενοῦ τῷ ἀνδρὶ, τῷ δύνασθαι τὸ θέλειν προσθεῖς, ἐπειδὴ πάντα τῆς σῆς ἀρετῆς οἶδα ἡττώμενα.

QUEMADMODUM aurum ac lapides aspectu cognoscimus, ita etiam probos atque improbos eodem modo internosci oportebat, nec longius temporis spatium ad eorum animos explorandos desiderari. Haud enim multis mihi verbis opus fuisset, pro clarissimo filio Amphilochio tuam animi magnitudinem deprecanti. Equidem ipse unum aliquid potius ex iis, quæ fidem excédunt, atque ab hominum sensibus remota sunt, futurum speravi, quàm ut hic pecuniæ causâ ignavi aliquid faceret, aut cogitaret: tanta ei omnium consensu probitas tribuitur, prudentiâque ætate antiquior. Sed quid facias? Nihil livorem effugit, quippè cum reprehensio quædam eum etiam attigerit, ob simplicitatem potius quàm ob morum improbitatem, criminis accusatum. At tibi minimè ferendum videatur, eum calumniis exagitationum despiciere. Ne, inquam, quæso, ac sacrosanctum tuum et magnum animum obtestor, verum et patriam honore affice, et virtuti fer opem, et nos, qui à te et per te gloriam consecuti sumus, verere, atque instar omnium te homini præbe, potentiæ nimirum voluntatem adjungens; quandoquidem mihi exploratum est, nihil esse, quod non tuæ virtuti cedat.

Probi et improbi non eodem modo, nec æquè facilitè internoscuntur, ac aurum et lapides.

Nihil livorem effugit.

ΚΓ'. ΚΑΙΣΑΡΙῷ.

XXIII. CÆSARIO.

Alia CVI.

Scripta eodem tempore.

Scripta hæc eodem tempore, pro Amphilochio, Epistola ad Cæsarium, qui et ipse Constantinopoli præfectus fuerat, anno 365, at tunc etiam dignitate quiddam, aut certè bonè administratæ provinciæ gloriâ et auctoritate pollebat. In his litteris sacerdotium et senectutem, imò canitiem suam, vel occultè subindicat, vel apertè commemorat; quod anno 369, magis quàm anno 365 convenire nemo negaverit. Juvenem autem appellat Amphilochium Gregorius, quod quidem absolute non est accipiendum, sed juvenem præ Gregorio, qui grandior erat. Iste autem Cæsarius non videtur fuisse Gregorii frater.

Ammon. lib. 26, pag. 322.

Εἰ μεγάλα ἐστὶν ἃ αἰτοῦμεν, μηδὲν θαυμάσης, D ἐπειδὴ καὶ παρὰ μεγάλου, καὶ ἔ συμμετρεῖσθαι δεῖ τῷ αἰτούμενῳ τὴν αἴτησιν. Ὁμοίως γὰρ ἄτοπον παρὰ μικροῦ μεγάλα αἰτεῖν, καὶ παρὰ μεγάλου μικρά. Τὸ μὲν γὰρ ἄκαιρον, τὸ δὲ μικρόλογον. Αὐτὸς σοι προσάγω διὰ τῆς ἐμαυτοῦ χειρὸς τὸν τιμιώτατον υἱὸν ἡμῶν Ἀμφιλόχιον, ἄνδρα τοσοῦτον ἐπὶ καλοκαγαθία γινώριμον, καὶ παρὰ τὸ εἰκὸς τῆς ἡλικίας, ὥστε ἂν αὐτὸς ἡγάπησα ὁ γέρων, καὶ ἱερεὺς, καὶ ὑμέτερος φίλος, οὕτως ὑπολαμβάνεσθαι. Εἰ δὲ φιλίας ἀνδρὸς ἡττηθεῖς,

Si magna sunt quæ petimus, ne mire- ris; nam à magno petimus, ac petitionem cum eo, à quo petitur, metiri decet. Æquè enim absurdum est à parvo magna postulare, atque à magno parva. Nam ut illud importunum est, ita hoc minuti ac præparci animi. Ipse meâ manu tibi charissimum filium nostrum Amphilochium offero, virum probitatis nomine usque adeò nobilem, (etiam præter quàm ætas ferat,) ut ipse qui et senex, et sacerdos, et amicus vester sum, præclarè mecum agi existimaturus sim, si eam apud vos existimationem obtinerem. Quòd si viri amicitia captus ac superatus, calumniam

Æquè absurdum est à parvo magna postulare, atque à magno parva.

XXII. (a) Δεῖσθαι. Hanc vocem, quæ in Ed. deerat, supplevimus è Reg. tribus.

(b) Ἀγενές. Ità Reg. unus, et Ed. in marginem. Malè in textu ἀγενές.

(c) Διαφεύγει. Ità Reg., et Ed. ad marg. Malè in textu διαφεύγειν.

Tom. II.

(d) Τρόπων. Ità Reg. unus, et Ed. ad marg. Malè in textu τρόπων.

XXIII (e) Συμμετρεῖσθαι. Ità Reg. duo. Ed. malè συμμετρητεῖσθαι.

Qui minimè
improbis est,
ne improbita-
tem quidem sub-
odoratur.

haudquaquàm subolfecit, quid mirum? A Nam quia minimè improbus erat, ideo ne improbitatem quidem subodoratus est, nimirum sermonis potius quàm morum correctionem sibi convenire arbitratus. Ità factum est, ut unà cum eo laborare non recusaverit. Quidnam hîc criminis est apud æquos et probos viros? Quamobrem ne vitium superiori conditione, quàm virtutem, esse patere, nec canitiem nostram aspernare: verum et reverere testimonium nostrum, et humanitatis officia nostris benedictionibus subjice, quarum fortassè aliqua apud Deum, cui astamus, ratio est.

τὴν διαβολὴν οὐχ ὑπείθετο, τί θαυμαστόν; Τῷ γὰρ μὴ πονηρὸς εἶναι, οὐδὲ ὑπείθετο τὴν πονηρίαν, λόγου μᾶλλον διόρθωσιν ἢ τρόπου προσήκειν αὐτῷ νομίσας. Οὕτω συμπονεῖν ἃ ἐδέξατο. a Τί τοῦτο δεινὸν τοῖς εὐγνώμοσι; μὴ τοίνυν ἀνάσχη πλέον ἔχειν ἀρετῆς κακίαν, μηδὲ τὴν b ἡμετέραν πολὺν ἀτιμίας· ἀλλὰ καὶ τὴν μαρτυρίαν ἑαυτοῦ αἰδέσθῃ, καὶ τὸ φιλόανθρωπον ὑπόθεσις c ταῖς παρ' ἡμῶν εὐλογίαις, ὧν ἴσως τις παρὰ Θεῷ λόγος, ὃ παρεστήκαμεν.

Alías CXL.

Scripta anno
569.

XXIV. THEMISTIO.

ΚΔ'. ΘΕΜΙΣΤΙΩ.

Themistius, ad quem scripta hæc est Epistola, gratiâ tum potens et eloquentiâ, ac propterea, tametsi gentilis, Gregorio charus, doctrinæ regula et amussis, ac sermonum rex ab eodem celebratur. Amphilocheum commendat.

SERMONES in periculo versantur: ac tempus tuum est, siquidem tu rex es sermonum. Hîc accedit, quòd à paterno latere tibi amicus est meus Amphilocheus. C Addam etiam, quòd ejusmodi, qui nec paterno generi, nec nostræ amicitiae decori sit, nisi ego malus hujusmodi rerum judex sum. Quòdque maximum est, homini præsertim, ut es, philosopho, quòd cum nihil iniqui admiserit, negotia et molestias habet. Quod quanquàm per se levissimum sit, nobis tamen acerbissimum fuerit, si dissimulare ac contemnere videamur. Et quidem ipse, quod unum possum, hoc facio. Possum autem deprecatoris partes apud eos obire, quibus bene de eo merendi potestas est. Neque enim eo statu, quo nunc sum, aliud quicquam efficere queo. Tu verò id, quod à tuo Platone dictum est, confirma, nempè civitates non antè malorum finem habituras esse, quàm philosophia cum potentiâ conjuncta sit. Utrâque enim re polles. Egenti manum porrige, eum videlicet, ut consentaneum erit, monens, ac juvans. Nihil certè melius philosophari possis, quàm si nunc justitiæ patrocinium suscipias: hæc re quoque beneficio afficies nos, laudum E tuarum præcones, ac si per te dicere liceat, et amicos.

Λόγοι τὸ κινδυνεύον· καὶ σὸς δὲ καιρὸς, d εἴπερ βασιλεὺς σὺ τῶν λόγων. Καὶ πρὸς γέ σοι d φίλος πατρώθεν ὁ ἐμὸς Ἀμφιλόχιος. Προσθήσω δὲ, ὅτι καὶ τοιοῦτος, οἷος μὴτε γένος πατέρων αἰσχύνειν, μὴτε τὴν ἡμετέραν φιλίαν, εἰ μὴ φαῦλος ἐγὼ τῶν τοιούτων κριτῆς. Καὶ τὸ μέγιστον, ἀνδρὶ μάλιστα κατὰ σέ φιλοσόφῳ, ὅτι μηδὲν ἀδικῶν ἔχει πράγματα. e Ὁ, τῷ μὲν ἐστὶ κου- e φότατον, ἡμῖν δὲ αὖ βαρύτερα, εἰ περιορῶντες φανοίμεθα. Ἐγὼ μὲν οὖν, ὁ μόνον δύναμαι, τοῦτο ποιῶ. Δύναμαι δὲ πρεσβεύειν πρὸς τοὺς εὖ ποιεῖν δυναμένους. Οὐ γὰρ ἄλλογε οὐδὲν ἐμοὶ δυνατὸν οὕτως ἔχοντι, ὥσπερ νῦν ἔχω. Σὺ δὲ τὸν f τοῦ σου Πλάτωνος βεβαίωσον λόγον, μὴ f πρότερον παύσασθαι τὰς πόλεις κακῶν εἰπόν- τος, πρὶν ἂν συνελθῇ φιλοσοφία τὸ δύνασθαι. Ἰκανὸς γὰρ εἰ ἀμφοτέρω. Δὸς χεῖρα τῷ θεομένῳ, καὶ παραινέσας τὰ εἰκότα, καὶ βοηθήσας. Ὡς οὐκ ἔστιν ὅτι g φιλοσοφῆσαις ἀμεινον, ἢ νῦν τῷ g δικαίῳ συναγωνισάμενος. h Πρὸς τῷ καὶ ἡμᾶς h εὖ ποιεῖν τοὺς σοὺς ἐπαινέτας, i εἰ δὲ δίδως εἰπεῖν, i καὶ φίλους.

Civitates, ait
Plato, non antè
malorum finem
habituras sunt,
quàm philoso-
phia cum poten-
tiâ conjuncta sit.

(a) Ἐδέξατο. Ità Reg. unus. Ed malè ἐδοξε, quod Bilius vertit, *videretur*.

(b) Ἐχειν. Hanc vocem, quæ in Ed. deerat, supplevimus è Reg. tribus.

(c) Αἰδέσθῃ. Ità Reg. duo. Ed. malè ἀναίσθητι, *intellige*.

XXIV. (d) Εἴπερ βασιλεὺς σὺ. Ità Reg. duo. Ed. minùs benè εἴπερ σὺ βασιλεύς.

(e) Ὁ, τῷ. Ità Reg. duo, et Ed. ad marg. Malè in textu ὁ, τὸ.

(f) Τοῦ σου Πλάτωνος. Plato, de Republicâ, libro v,

sic ait: *Nisi philosophi in civitatibus summam auctoritatem potestatemque obtineant; vel hi qui nunc reges et optimates dicuntur, ac rerum summam obtinent, germanâ et cumulatâ quâdam ratione philosophentur; ac in idem concurrant civilis potentia et philosophia,...* nulla unquam erit malorum in civitatibus quies, meâ quidem sententiâ.

(g) Φιλοσοφῆσαις. Ità Reg. unus. Ed. minùs benè φιλοσοφῆσεις.

(h) Πρὸς τῷ. Ità Reg. duo. Ed. malè πρὸς τὸ.

(i) Εἰ δὲ δίδως εἰπεῖν, καὶ φίλους. Has voces, quæ in Ed. deerant, supplevimus è cunctis Codd. nostris.

ΚΕ. ΑΜΦΙΛΟΧΙΩ.

XXV. AMPHILOCHIO.

Aliàs XII.

Scripta circiter annum 369.

Baron., vita Gregor. apud Bolland. n. 43, p. 387.

Ex hæc Epistolâ ad Amphilochium, et eâ quæ sequitur, sic Baronius apud Bollandum ratiocinatur: Licet eamdem Ponticam solitudinem Gregorius ac Basilus simul incolerent, degebant tamen singuli in singulis cellulis separatis, ita tamen inter se distantes, ut non incommoda sæpius veniendi daretur facultas. Id etenim ex Gregorii Epistolâ, quam tunc in eremo agens ad Amphilochium in eadem solitudine philosophantem scripsit, facile potest intelligi. Nam excepturus aliquandò Basilium, olera ad se mitti rogat. Quod quidem rectè colligeret Annalium parens, si ad tempus, quo Ponticam solitudinem incoluit Gregorius, nempe ad annum 358 labentem, 359, 360, 361, ineuntem, utraque Epistola esset retrahenda; sed errat Baronius. Non enim in eadem solitudine, et in Ponto; sed Ozizalæ, de quâ hæc Epistolâ Gregorius, in Cappadociâ, tunc versabatur Amphilochius, ut parentis senium adjuvaret. Ipse Amphilochius, ut cætera omittam, quo tempore Ponticam solitudinem Gregorius et Basilus incolebant, nempe ab anno labente 358, ad annum 361 ineuntem, junior erat, quàm ut ipsi liceret per ætatem, vitam cœnobiticam amplecti, nedum anachoreticam. Imò nequidem tunc amore solitudinis tenebatur Amphilochius, ut ex quibusdam Gregorii litteris, aliquot post annos scriptis, probare facillimum esset. Neque ergo tunc erat, neque antea Amphilochius in solitudine fuerat; sed fori mundiquæ negotiis distentus erat. Credibile est Amphilochium non nisi post confecta negotia, de quibus in ejus gratiam plurimas Theologus anno 369 scripsit Epistolas Sophronio et aliis, mundo valedixisse et in solitudinem sese recepisse. Itaque post illa tempora et negotia, Epistolas xxv aliàs xii, et xxvi aliàs xiii, collocare visum est.

Ἄρτους μὲν οὐκ ἤτήσαμεν παρὰ σοῦ, ὅτι μηδὲ Ἀ
a ὕδωρ παρὰ τῶν Ὀστρακίνην οἰκούντων. Λάχανα
bc δὲ εἰ αἰτοίημεν παρὰ ἀνδρὸς Ὀζιζαλέως, ὃν
ἀφθονία μὲν παρ' ὑμῖν, παρὰ δὲ ἡμῖν πολλή
σπάνις, θαυμαστὸν οὐδὲν, οὐδὲ ἕξω τῆς συνθηείας.
Καταξέωσον οὖν λάχανα ἡμῖν ἀποσεῖλαι πλεῖστα
καὶ κάλλιστα, ἣ ὅσα γε δυνατόν, (ἐπεὶ καὶ τὰ
μικρὰ μεγάλα τοῖς πένησιν,) ἐπειδὴ καὶ τὸν
μέγαν Βασιλείον δεξιούμεθα, οὗ μὴ βουλη-
θῆς, ὥσπερ ἐπειράθης κεκορεσμένου φιλοσοφούν-
τος, οὕτω πειραθῆναι πεινῶντος καὶ δυσχεραί-
νοντος.

ΚΣ'. Τῶ Αἴτῳ.

Frumentum suum, nisi Amphilochius olera copiosius impertiat, à se contentum iri jocose minatur.

Ὡς μικρολόγως ἡμῖν ἤκει τὰ λάχανα παρ'
d ὑμῶν· καὶ τί γὰρ ἄλλο, ἢ χρυσολάχανα. Καὶ
τοὶ γε ὁ πᾶς πλοῦτος ὑμῖν κῆποι καὶ ποταμοί,
καὶ ἄλση, καὶ παράδεισοι, καὶ λαχανηφόρος
e ὑμῖν ἡ γῶρα, ὡς χρυσοφόρος ἄλλοις, ἢ καὶ λει-
μώνια φύλλα νέμεσθε. Ὁ δὲ σίτος ὑμῖν ἡ μυθικὴ
μακαρία· καὶ ὁ ἄρτος, ὁ δὴ λέγεται, ἄρτος ἀγ-
γέλων, οὕτως ἀσπαστός τε καὶ ἀπιστός. Ἡ τοίνυν
μεταδίδοτε τούτων ἡμῖν ἀφθονώτερον, ἢ ἄλλο μὲν
οὐδὲν ἀπειλήσομεν· Τὸν δὲ σίτον ἐφέξομεν, καὶ
f εἰσόμεθα εἰ οὕτως ὁρόσῳ μόνῃ τρέφονται τέττιγες.

ΚΖ'. Τῶ Αἴτῳ.

Jocose minatus fuerat Gregorius in Epistolâ superiore se frumentum Nazianzenum minimè missurum, nī Amphilochius olera copiosius mitteret, cui comminationi cum Amphilochius respondisset, ut verisimile est, nihil à morte, nec à fame metuere Ozizalenses, etiamsi non mitteretur frumentum, quod tunc magnificè jactabat, his litteris, quæ jocis et sale respersæ sunt, Gregorius rescripsit.

Παίξεις. Ἐγὼ δὲ οἶδα τὸν κίνδυνον Ὀζιζαλέως
g πεινῶντος, ὅταν μάλιστα ἑ γεωργήσῃτε. Ὡν ἐν

XXV. (a) Ὀστρακίνην. Plin. Secund. Hist. mundi libro v, mentionem facit Ostracinae cujusdam ad fines Arabiæ positæ, à Pelusio lxxv mill. passuum distantis.

(b) Ὀζιζαλέως. Ozizale quædam erat Cappadociæ regiō, in quâ tunc morabatur Amphilochius.

(c) Ὡν ἀφθονία μὲν παρ' ὑμῖν. Ità Reg. duo, et Pass. Ed. malè Ὡν ἀφθονία ὑμῖν.

XXVI. (d) Ἡ χρυσολάχανα. Cod. Pass. καὶ τί γὰρ ἄλλο ἢ λάχανα; Et quid aliud quàm olera?

(e) Καὶ λειμώνια φύλλα νέμεσθε. Pratensiaque folia pas-

PANES à te non postulavimus, ut nec aquam ab iis qui Ostracina incolunt. Olera autem si à viro Ozizalensi petierimus, quorum apud vos summa copia, apud nos verò magna inopia est, nec mirum fuerit, nec à consuetudine alienum. Ne graveris itaque ad nos olera mittere plurima et pulcherrima, aut quantum certè potueris, (nam exigua quoque pauperibus magna sunt,) quandoquidem magnum etiam Basilium cœnâ excipiemus, quem cave, ne quemadmodum saturum philosophantem expertus es, ita etiam esurientem et indignabundum experiaris.

Exigua pauperibus magna sunt.

XXVI. EIDEM.

Aliàs XIII.

Scripta eodem anno.

QUAM parè à vobis ad nos olera veniunt, et quid aliud sunt quàm aurea olera. Atqui omnes vestræ opes in hortis et fluviiis, et nemoribus et pomariis sitæ sunt, et olifera vobis est regio, quemadmodum aliis aurifera, pratensiaque folia colitis. At frumentum vobis fabulosa felicitas est: et panis, ut dici solet, vobis est panis Angelorum; ita vobis gratus, ac præter spem vestram fidemque venit. Aut igitur olera vestra copiosius nobis impertire, aut aliud quidem nihil comminabimur: verum frumentum nostrum continebimus, ac sciemus nūm cicadæ reverà solo rore alantur.

XXVII. EIDEM.

Aliàs CLXVIII.

Scripta anno 369.

LUDIS. At ego Ozizalensis periculum novi, tunc demum fame laborantis, cum

citis. Combefis. Prataque virentia possidetis: existimat autem vatis cujusdam sibi ignoti esse hemistichium.

(f) Δρόσῳ μόνῃ τρέφονται τέττιγες. Virg. Eclog. v, ait: Dūmque thymo pascentur apes, dūm rore cicadæ.

Hoc idem Plinius asserit, lib. xi., cap. xxxvi. At eas rore ali solum argumentum est quòd, cum excitate subvolant, reddant humorem. Neque enim ad excrementa corporis ullum foramen est, teste ibid. Plinio.

XXVII. (g) Γεωργήσῃτε. Ità Cod. Par., et duo Regii, et Combef. Ed. γεωργήσῃται. Combef. cum maximè messem

maximè excolueritis. Quorum tamen hoc unum laudabile est, quòd etiamsi fame intereant, tamen suaviter olent, ac splendidam sepulturam consequuntur. Quì tandem istud? Multis ac variis floribus consperguntur.

Α τοῦτο μόνον ἐπαινετὸν, ὅτι καὶ λιμῷ φθαρῶσιν, ἀλλ' εὐωδοῦσι, καὶ λαμπρὰς τυγχάνουσι τῆς ταφῆς. Πῶς; πολλοῖς βάλλονται καὶ ποικίλοις τοῖς ἄνθεσιν.

Alia CCXLI.

Scripta tempore incerto.

XXVIII. EIDEM.

His alleram ad Amphiloichium Epistolam, ejusdem propemodum argumenti, sed non eodem tempore scriptam, subjungimus. Festivè rogat Gregorius Amphiloichium, ut directum ad se hospitem lautè et humaniter excipiens, oleribus eum honorare dignetur.

CUM montanas et Pamphyliæ vicinas urbes lustrassemus, Glaucum ibi marinum in montibus piscati sumus; non lineis retibus è profundo extrahentes piscem, sed caritate amicorum capturam irretientes. B Uno verbo Glaucum ire pedes edoctum misimus probitati vestræ tabellarium, quem hospitio humaniter excipite, et hospitalitate Scripturis celebratâ cum oleribus honorate.

Τὰς ὄρεους μὲν, ὁμούςους δὲ ^a τῇ Παμφυλίᾳ πό ^a λεις ἐπισκεψάμενοι, Γλαῦκον ἐκεῖ θαλάττιον ἐν τοῖς ὄρεσιν ἠλιεύσαμεν, οὐ λίνου δικτύοις τοῦ βυθοῦ τὸν ἰχθύν ἐξελκύσαντες, ἀλλ' ἀγάπῃ φίλων τὸ θήραμα σαγηνεύσαντες. Ἄπαξ δὲ τὸν Γλαῦκον πεζεῦειν μαθόντα γραμματοφόρον προσαπεστάκαμεν ^b τῇ ὑμετέρᾳ ἀγαθότητι, ὃν φιλοφρόνως ^b ξενίσατε, καὶ ^c τῷ παρὰ ταῖς Γραφαῖς εὐδοκί- ^c μοῦντι ξενισμῷ μετὰ λαχάνων καταξιώσατε.

Alia XVIII.

Scripta circa finem anni 369.

Greg. Carm., lib. 2, carm. 11, vers. 376.

XXIX. SOPHRONIO PRÆSIDI.

ΚΘ'. ΣΩΦΡΟΝΙΩ ὑΠάρχῳ ^d

Cæsarius Nicææ ruinis expeditus, mox in patriam reversus, morbo corripitur, quem brevi mors consecuta est, anno 368 exeunte, vel ineunte 369. Non solum dolore acerbissimo mors tam chari capitis Gregorium affecit, sed molestissimas etiam injecit, ut verbis ipsius utar, negotiorum incursiones, quorum onere pressus ac gemens, querelas suas in variis carminibus et epistolis effudit. Exemplo esse potest hæc ipsa, quæ Sophronium Constantinopoli præfectum orat, obsecrat, obtestatur, per amicitiam, per carissimam quælibet, per vivos et mortuos, perque spes ipsas, ut suâ auctoritate eos compescat, qui bona Cæsarii diripiebant. Epistolam autem hanc huc usque distulimus, tum quia præmittenda erat ea, quæ recens adeptam dignitatem Gregorius Sophronio gratulatur, tum quia illa mortuo statim Cæsario non videtur scripta.

VIDES qualia nostra sint, et quomodo res humanæ velut in orbem volvuntur: ac nunc hi, nunc illi floreat, nunc marcescant, ita ut nec felicitas, nec infelicitas, ut dici solet, fixa stabilisque nobis permaneat, verum celerrimè utraque commutetur ac delabatur; adeò ut ventis potiùs fidere quispiam possit, aut litteris in aquâ scriptis, quàm hominum prosperitati. Quod quidem, meâ sententiâ, fit, ut harum rerum inconstantiam et inæqualitatem spectantes, concitatiores cursu ad Deum et futura properemus, ac nobis quoque ipsis nonnihil prospiciamus, parvam umbrarum et somniorum curam gerentes. Sed undè hæc fluxit oratio? non enim temerè philosophor, nec incassum me ostento.

Erat quondam non obscuri nominis tuus quoque Cæsarius, imò, nisi me fraternus amor fallit, perquam ampli et splendidi, eruditionis nomine conspicuus, morum probitate plerisque superior, ami-

C Ὁρᾶς οἷα τὰ ἡμέτερα, καὶ ὅπως κύκλος τῶν ἀνθρωπίνων περιτρέχει πραγμάτων· νῦν μὲν τῶν, νῦν δὲ τῶν ἀνθούτων καὶ ἀπανθούτων, καὶ οὔτε τοῦ εὖ πράττειν ἐξῴως ἡμῖν, οὔτε τοῦ δυσχεῖν, ὃ δὴ λέγουσιν, ἀλλὰ τάχιστα μετακινουμένου καὶ μεταπίπτοντος, ὡς αὔραις εἶναι μᾶλλον πιζεῦειν, καὶ γράμμασι τοῖς καθ' ὕδατος, ἢ ἀνθρώπων εὐημερίᾳ. Τίνος ἔνεκεν; ἐμοὶ δοκεῖ, ἵνα τὸ ἐν τούτοις ἄσφατον καὶ ἀνώμαλον θεωροῦντες, μᾶλλον τι προσρέχωμεν τῷ Θεῷ, καὶ τῷ μέλλοντι, καὶ τινα ποιώμεθα καὶ ἡμῶν αὐτῶν ἐπιμέλειαν, βραχεία τῶν σκιῶν καὶ τῶν ἐναιράτων φροντίζοντες. Ἀλλὰ ^D πόθεν ἡμῖν ὁ λόγος; οὐ γὰρ εἰκὴ ταῦτα φιλοσοφῶ, οὐδὲ διακενῆς καλλοπίζομαι.

Ἦν ποτε τῶν οὐκ ἀφανῶν καὶ ὁ σὸς Καיסάριος, εἰ δὲ μὴ ὡς ἀδελφὸς ἀπατῶμαι, καὶ τῶν λίαν ἐπιφανῶν, γνώριμος μὲν ἐπὶ παιδεύσει, ^e καλοκα- ^e γαθία δὲ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς, λαμπρὸς δὲ φίλων

feceritis, quòd tota regio pratensis et hortensis vix quicquam tritici ferat, ut in Epist. xxv, ad eundem.

XXVIII. (a) Τῇ Παμφυλίᾳ. Ità Cod. Reg. in Ed. τῆς Παμφυλίας.

(b) Τῇ ὑμετέρᾳ ἀγαθότητι. Cod. Reg. πρὸς τὴν ὑμετέραν ἀγαθότητα.

(c) Τῷ παρὰ ταῖς Γραφαῖς. Ità Codd. Reg. duo. In Ed. deest τῷ.

XXIX. (d) Σωφρονίῳ ὑΠάρχῳ. Amm. Marcellinus,

lib. xxvi, meminit ejusdem Sophronii primùm notarii, deindè præfecti Constantinopoleos sub Valente, qui is esse videtur ad quem scribit noster Theologus. Hæc Billius. Non nudus igitur ἡγεμὼν, ait Combef. aut ἄρχων, præses, ut reddit Billius, sed præfectus urbis, cui in rebus, de quibus agit Gregorius, summa auctoritas.

(e) Καλοκαγαθία δὲ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς. Combef. Morum probitate quàm pro vulgi ratione superior.

Nec felicitas, nec infelicitas, fixa stabilisque nobis permanet.

Rerum præsentium inconstantia et inæqualitas ad Deum et futura debent nos reducere.

a περιουσία, ὧν ^a πρῶτον ἐν πρῶτοῖς σέ τε καὶ A
τὴν σὴν εὐγένειαν ὑπάρχειν αὐτῷ αὐτός τε
ἐφρόνει, καὶ ἡμᾶς ἐπειθε. Τὰ μὲν δὴ παλαιὰ
ταῦτα, καὶ τὰ πλείω παρὰ σεαυτοῦ προσθήσεις,
τιμῶν αὐτὸν ἐπιτάφια· καὶ ὁ φύσει πάντες ἔχο-
b μεν ἄνθρωποι, μᾶλλον τι τῷ ^b ἀπελθόντι χαριζό-
c μενος. Τὰ δὲ νῦν (^c καὶ ὅπως μὴ παραδράμῃς
ἀδακρυτὶ τὸν λόγον, ἢ δακρύσαις γε εἰς καλὸν
καὶ χρήσιμον·) ὁ μὲν κεῖται νεκρὸς, ἄφίλος,
ἔρημος, ἐλεούμενος, σμύρνης ὀλίγης ἡξιωμέ-
νος, (εἴ γε καὶ τούτου,) καὶ μικρῶν ἐνδυμά- B
d των τῶν ^d τελευταίων· πολὺ γε ὅτι καὶ τούτων
ἐλεούμενος. Ἐπιπεπτόκασι δὲ οἱ ἐχθροὶ, ὥς γε
πυνθάνομαι, καὶ ἄλλος ἄλλοθεν τὰ ἐκείνου
κατὰ πολλὴν ἐξουσίαν, οἱ μὲν διαρπαζοῦσι,
οἱ δὲ μέλλουσιν. Ὡς τῆς ἀναλγησίας, ὡς τῆς
ὠμότητος. Καὶ ὁ καλύσων οὐδεὶς· ἀλλ' ὁ
γε φιλανθρωπότατος, τοῦτο χαρίζεται μόνον,
ἀνακαλεῖται τοὺς νόμους· καὶ εἰ δεῖ συντόμως
εἰπεῖν, δράμα γεγόναμεν, οἱ ποτε νομισθέντες
e εὐδαίμονες. ^e Ταῦτα μὴ ἀνεκτὰ φανήτω σοι·
ἀλλὰ καὶ συνάλγησον, καὶ συναγανάκτησον, καὶ C
δὸς χάριν νεκρῷ Καισαρίῳ. Ναὶ πρὸς τῆς φιλίας
αὐτῆς· ναὶ πρὸς τῶν σῶν φιλότων καὶ τῶν ἐλπί-
δων, ἃς ποίησον σεαυτῷ θεξιάς, πῶς τῷ ἀπελ-
θόντι φανείς καὶ γνήσιος· ἵνα καὶ τοῖς ζῶσι
τοῦτο χαρίσῃ, καὶ ποιήσῃς αὐτοὺς εὐελπίδας.
Οἷε περὶ χρημάτων ἡμᾶς ἀλγεῖν; τὸ τῆς αἰσ-
χύνης ἡμῖν ἀρροητότερον, εἰ δέξειε μόνος τῶν
ἀπάντων Καισάριος μὴ ἐσχηκέναι φίλους, ὁ
δὴ καὶ πολλοὺς ἔχειν οἰόμενος. Ἡ μὲν πρε-
f σβεῖα τοιαύτη, ^f καὶ παρὰ τοιούτων, ἐπειδὴ
σοι καὶ τὸ καθ' ἡμᾶς ἴσως οὐ πάρεργον. Ἀ
δὲ βοηθήσεις, καὶ δι' ὧν, καὶ ὅπως, τὰ τε D
πράγματα ὑποθήσεται, καὶ ἡ σὴ διασκέπεται
σύνεσις.

corum etiam copiâ clarus et celebris, quo-
rum inter primos principem te tuamque
nobilitatem esse, tùm ipse existimabat,
tùm nobis persuadebat. Ac vetera quidem
hujusmodi erant; túque etiam his plura à
teipso adjicies, funebribus illum honori-
bus prosequens, et quod naturâ omnibus
insitum est, mortuo quidpiam amplius
elargiens. Nunc verò (ac ne siccis oculis
hunc sermonem transmittas, aut honestè
certè et commodè collacrymes,) hic qui-
dem exanimis jacet, ab amicis inops, de-
sertus, miserabilis, exiguâ myrrhâ dona-
tus, (si tamen hâc quoque,) ac paucis et
ultimis integumentis: magnique etiam
æstimandum, quòd hæc quoque hominum
commiseratione consecutus sit. Impetum
autem hostes fecerunt, ut audio, atque
ejus facultates alii aliundè liberrimè et in-
solentissimè, partim diripiunt, partim
jamjam direpturi sunt. Ingentem crudeli-
tatem et inmanitatem! Nec quisquam est
qui prohibeat; sed humanissimus quisque
hoc solum præstat, quòd legum fidem im-
plorat, et obtestatur; atque ut uno verbo
dicam, fabula facti sumus, qui felices
quondam habebamur. Ne tibi hæc ferenda
videantur; at unâ mecum vicem nostram
dole, et simul indignare, beneficióque
Cæsarium è vivis sublatum affice. Eia te
per amicitiam ipsam obtestor; eia per ea,
quæ carissima habes, per spes animo con-
ceptas, quas tibi faustas effice, fidum te
et sincerum amicum mortuo præbens: ut
iis etiam, qui vitâ fruuntur, hoc largiaris,
ac spem meliorem afferas. An tu pecunia-
rum nomine nos angi putas? Intolerabi-
lior nobis ignominia fuerit, si solus ex
omnibus mortalibus Cæsarius amicis ca-
ruisse videatur, qui permultos etiam sibi
esse existimabat. Ac deprecatio talis est,
atque à talibus profecta, quandoquidem
D tu nos quoque fortassè non contemnendo
loco habes. Quod autem auxilium, et qui-
bus adminiculis, quâque ratione ferendum
sit, tùm res ipsæ admonebunt, tùm pru-
dentia tua dispiciet.

(a) Πρῶτον ἐν πρῶτοῖς. Ità Codd. duo Reg. In Ed. ἐν πρῶτοῖς desunt. Paulò infrâ αὐτός τε ἐφρόνει, Bill. tùm ipse confidebat.

(b) Ἀπελθόντι χαριζόμενος. Ità Cod. et Combef. In Ed. χαρίζομενοι.

(c) Καὶ ὅπως μὴ παραδράμῃς. Apparet, inquit Billius, legendum esse ὅπως μοι παραδράμῃς, ut in Frob., non ὅπως μὴ, ut in Hervag., quod apertè indicat id quod sequitur, ἢ δακρύσαις γε, etc., quod præcedentibus ver-
bis opponi videtur. Vertit Billius: Ac nunc, ac vide ut siccis oculis, etc.; alii legunt, καὶ πῶς μοι παραδράμῃς, etc., et quomodò siccis oculis hunc sermonem transmitteres, aut

commodè et utiliter collacrymares? Quasi diceret Sophrò-
nium neque non lacrymari posse, neque ità lacrymari,
ut lacrymando aliquid proficiat. Montac. legit ὅπως μοι.
Morel. ὅπως μὴ μοι, etc.; at Combef. nihil mutandum
judicat, et ejus versionem sequimur, Παραδράμῃς ἀδα-
κρυτὶ τὸν λόγον.

(d) Τῶν τελευταίων. Ità Codd. duo Reg. Montac. Morel. et Editi nonnulli. Bill. Τῶν ἐντελῶν, vilibus.

(e) Ταῦτα μὴ ἀνεκτὰ. Bill. hæc tibi ne levia et tolera-
bilia videantur, obsecro. Mox, ἀλλὰ καὶ συνάλγησον, Bill.
verum et vicem nostram dole.

(f) Παρὰ τοιούτων. Mallet Combef. περὶ τοιούτων.

Alias XL.

Scripta circa
idem tempus.

XXX. PHILAGRIO.

Λ'. ^a ΦΙΛΑΓΡΙΩ.

a

Non statim post Cæsarii mortem scriptam esse hanc Epistolam ipsum Epistolæ initium insinuat; sed non tam longo post tempore, ut arbitratur Tillemontius, qui decem post annos scriptam hinc fortè colligit, quòd in hac Epistola scripterit Gregorius, sibi vitæ consuetudinem cum Philagrio à livore ereptam, qui res suas molestè constituerat. Nulla certè negotia fuere, decimo post mortem Cæsarii anno, neque per id tempus, quod effluxit ab ejus morte, donec Constantinopolim se conferret, quæ impedimento fieri potuerint Gregorio, quominus Philagrio sui consuetudine uteretur. Vox, livor, videtur fucum fecisse viro docto, qui eum de itinere Constantinopolitano fortè est interpretatus. Verùm nihil Gregorio familiarius quàm vox ista, quæ passim utitur, dùm vitæ suæ molestos adversósque casus narrat, sive antequàm Constantinopolim peteret, sive postquàm inde digressus est. Quidquid adversi et molesti contigit, livori tribuit, ut sexcentis locis facillimum est demonstrare. Sæpiùs etiam hæc voce diabolum intelligit. Sera profectò et importuna de morte Cæsarii post decem annos querimonia. Nobis igitur videtur scriptam hanc esse Epistolam, quo tempore negotiis oppressus, Sophronii Constantinopolitani præfecti, datis ad eum litteris, opem implorabat adversus facultatum Cæsarii prædatores.

CÆSARIUM non habeo; dicam enim, etsi parum philosophicus est hic affectus. Cæsarii rebus acquiesco, et si quid aliquandò videam, quod mihi memoriam illius refricet, hoc amplector et exosculor, ac velut eum intueri mihi videor, simulque versari et confabulari. Id adeò mihi nunc in litteris tuis accidit. Nam simul ac primam epistolæ partem legi, ac Philagrium, re nominèque mihi suavissimum vidi, omnes mihi veteres jucunditates in animum repentè subierunt, urbes, studia, mensa, paupertas, atque jucundissimi sodaliti, ut Homeri verbis utar, vel ludicra, vel seria, litterarii sudores, communes præceptores, spei sublimitas, cunctaque alia ejus ætatis bona, quæ quisquam percensere possit; quorum ego vel solâ recordatione apprimè delector. Quarè ut tuâ operâ magis etiam adhuc inter nos congregiamur, calamum move; ac si mihi rem gratam facere cupis, scribe. Nam ne hoc quidem procul dubio nobis parvi momenti est; tametsi, quod maximum erat, hoc est, vitæ consuetudinem, nobis livor abripuit, res nostras molestè constituens.

Καيسάριον οὐκ ἔχω· ἐρῶ γάρ, καὶ εἰ μὴ φιλόσοφον τὸ πάθος. ^b Στέργω τὰ Καيسαρίου, καὶ ὁ τί ποτ' ἂν ἴδω Καيسαρίου γνώρισμα, καὶ περιπύσσομαι καὶ ἀσπάζομαι, καὶ οἶοναὶ αὐτὸν ἐρᾶν δοκῶ, καὶ συνεῖναι, καὶ διαλέγεσθαι. ^c Οἶον ^c ἐπαθὼν καὶ νῦν ἐπὶ τοῖς σοῖς γράμμασιν. Ὁμοῦ γε ἀνέγνων τὸ πρόγραμμα τῆς ἐπιστολῆς, τὸ γλυκύ μοι πρᾶγμα καὶ ὄνομα τὸ Φιλάγριον, καὶ πάντα μοι ἀθρόως ὑπεισηλθε τὰ ποτε τερπνὰ, αἱ πόλεις, αἱ διατριβαί, ^d ἡ τράπεζα, ἡ πενία, τὰ τῆς ^d ἐρατεινῆς ὁμηλικίης, ^e ὃ φησιν Ὅμηρος, ἡ παίεγναι, ἡ σπουδάσματα, οἱ τῶν λόγων ἰδρώτες, οἱ κοινοὶ παιδεύται, τὸ τῶν ἐλπίδων ὕψος, πάντα ὅσα ἂν εἴποι τις τῶν τηνικαῦτα καλῶν, οἷς ἐγὼ χαίρω διαφερόντως καὶ μεμνημένος. Ἰν' οὖν ἐτι μᾶλλον ὁμιλῶμεν τούτοις καὶ διὰ σοῦ, κινου τὴν γραφίδα, καὶ χαρίζου τὸ ἐπιστέλλειν. Πάντως οὐδὲ τοῦθ' ἡμῖν μικρόν, εἰ καὶ τὸ μέγιστον ἤρπασεν ἡμῶν ὁ φθόνος τὴν συνουσίαν, λυπηρῶς ^c διαθεῖς τὰ ἡμέτερα.

Alias LXX.

Scripta anno
569 labente.

XXXI. EIDEM.

ΛΑ'. Τῷ ΑΥΤῷ.

Plures sunt ad Philagrium consolatoriæ Gregorii Epistolæ, quarum hæc prima esse, cæterisque præmittenda videtur; quippe quam tunc scripsit, cum primò laborantis amici nuntium audivit: tum maximè, quia nulla patientiæ Philagrio mentio, cujus præclara in sequentibus Epistolis exempla commemorat. Quinimò eum animo simul cum corpore dejectum, afflictionemque deplorare suam, non obscure significat. Demùm novitius in pietate videri potest homo, qui morbi solatia in Homeri Demosthenisque lectione quærit.

QUÆ tibi molesta sunt, utique et nobis. Amicorum enim, pro eo atque amicitia lex poscit, communia omnia, tam prospera quàm adversa esse censemus. Quan-

Δ' μὲν ἐστὶ σοὶ λυπηρά, πάντως καὶ ἡμῖν. Κοινὰ γάρ ποιοῦμεθα ^f πάντα τὰ τῶν φίλων, εὖ ^f τε καὶ ὥς ἐτέρως ἔχοντα, ὥσπερ δὴ καὶ ^g φιλίας ^g

Amicorum omnia
communia, tam prospera
quàm adversa.

XXX. (a) Φιλαγρίω. Hæc Epistola, inquit Bill., Eudoxii nomen præferbat, non Philagrio; sed quis hoc typographi oscitantia ascribendum non videt, cum in eâ Gregorius Philagrio nominatim mentionem faciat? consimilis error in aliâ quâdam Epistolâ, nunc xxxii, inolevit.

(b) Στέργω τὰ Καيسαρίου. Combef. Quæ Cæsarii sunt nativa prosequor amoris sui.

(c) Οἶον ἐπαθὼν καὶ νῦν. Ità Cod. et Combef. In Edit. καὶ οἶον ἐπαθὼν νῦν.

(d) Ἡ τράπεζα, ἡ πενία. Si mendo caret ea vox, ἡ πενία, ait Combef., indicio est ἀσκήσει operam dedisse Philagrium, quâ sic paupertatem coluerit, Gregorio illi palestræ socio. Hinc fortè legendum vellent quidam ἡ τράπεζα ἡ κοινὴ, mensa communis.

(e) Ὁ φησιν Ὅμηρος. Helena, Iliad iii, 173, Priamum alloquens, sic inter cætera ait:

Ὡς ὄφελεν θάνατός μοι ἀδεῖν κακός, ὅππότε δέωρο
Υἱεὶ σὺν ἐπόμην, θάλαμον, γνωτοὺς τε λιπούσα,
Παῖδά τε τηλυγέτην καὶ ὁμηλικίην ἐρατεινὴν.

Ὁμηλικίην ἐρατεινὴν exponit Didymus τὰς ἐπεράστους ὁμηλικας, amabiles meas æquales.

Utinam mors mihi gratificata esset acerba, cum huc Filium tuum secuta sum, thalamo fratribusque relictis,

Filiâque unicâ, cætisque æqualium amabili.

XXXI. (f) Πάντα deest in Cod. Pass.

(g) Φιλίας ὄρος. Ità Codd. duo Reg. et Pass. Editi pravè ἔρω, quod observaverat Billius.

a ὁρος ἐστὶ. Καίτοι περὶ τούτων ^a εἴ τι δεῖ φιλοσο- A
φῆσαι, καὶ τὰ εἰκότα διαλεχθῆναι σοι, (ὥσπερ
b οὖν δὴ καὶ ^b ὁ τῆς φιλίας ὑποτίθεται νόμος,) οὐ
βούλομαι σε, οὐδὲ γε καλῶς ἔχειν ὑπολαμβάνω,
Φιλάγριον ὄντα, καὶ τὰ θεῖα διαφερόντως πεπαι-
δευμένον, ταυτὸν πάσχειν τοῖς πολλοῖς, οὐδὲ
c τὴν κακοπάθειαν ὀδυρεσθαι, ^c ἀλλ' ἐμφιλοσοφεῖν
d τῷ πάθει, καὶ τὴν διάνοιαν ^d νῦν δὴ καὶ μάλιστα
ἐκκαθαίρεσθαι, καὶ κρείττω φαίνεσθαι τῶν δεσμῶν,
e ^e καὶ ἡγεῖσθαι τὴν νόσον παιδαγωγίαν πρὸς τὸ συμ-
φέρειν, τοῦτο δὲ ἐστὶ, περιφρονοῦντα τὸ σῶμα καὶ
f τὰ σωματικά, ^f καὶ πᾶν τὸ βέον, καὶ παραχῶδες,
καὶ ἀπολλύμενον, ὅλου τῆς ἄνω γενέσθαι μοίρας.
gh ^g καὶ ζῆν ἀντὶ τοῦ παρόντος τῷ μέλλοντι, ^h θά-
νάτου μελέτην, τοῦτο ὃ φησι Πλάτων, τὸν τῇδε
βίον ποιούμενον, καὶ λύοντα τὴν ψυχὴν τοῦ εἶτε
i σώματος, ⁱ εἶτε σήματος, κατ' ἐκείνον εἰπεῖν,
ὅση δύναμις. Ἄν ταῦτα φιλοσοφῆς, ὧ ἄριστε,
καὶ οὕτως ἔχης, αὐτὸς τε ὠνήσῃ τὰ μέμψα,
j καὶ ἡμᾶς ἐπὶ σοὶ ῥάους ποιήσεις, καὶ ^j πολλοὺς
διδάξεις ἐμφιλοσοφεῖν τοῖς πάθεσι. Καὶ πρὸς γε,
k οὐ μικρὸν κερδανεῖς, (εἴ τί σοι καὶ ^k τούτου
μέλει,) τὸ παρὰ πάντων θαυμάζεσθαι. Τῶν δὲ
πυκνίων ὧν ἤτησας, τὸ μὲν εὖρον, καὶ ἐπεμψά
σοι προθύμως, τὸ Δημοσθενικὸν λέγω· τὸ δὲ
l ἐξημιώθην· οὐκ ἔχω ^l οἴου σὺ χρήσεις, τὴν
Ἰλιάδα. Μὴ γάρ μοι διαπιστήσης, ὅτι μόνον τούτων
ἀπολαύειν νομίζω, καὶ μόνον κεκτησθαι καλῶς,
ὧν ἂν αὐτὸς μετὰσχοις, καὶ οἷς ἂν ὡς σεαυτοῦ
χρήσαιο.

ΛΒ'. Τῷ Αἰτῷ.

XXXII. EIDEM.

Epistolam superiorem proximo secuta est intervallo ista, in qua jam Philagrio gratulatur, quod in ærumnis et doloribus philosophicè se gerat, eximicæque det omnibus exemplum tolerantiae. Ipse plura profert petita à profanis scriptoribus patientiae exempla, quibus ad fortiter tolerandos corporis dolores excitet.

Εὖ γε ὅτι φιλοσοφεῖς ἐν τοῖς πάθεσι, καὶ γίνῃ
πολλοῖς ὑπόδειγμα τῆς ἐν τοῖς ἀλγεινοῖς καρτε-
ρίας· καὶ ὥσπερ ἐπὶ παντὶ βελτίῳ κατεχρῶ
τῷ σώματι, ἡνίκα ὑμεινῶς εἶχες, οὕτω καὶ
m νῦν ^m τούτῳ χρῶ καλῶς, ἐπειδὴ γε ἀσθενῶς

quàm, si de his rebus nonnihil philoso-
phandum est, atque apud te, ut par est,
disserendum, (quod etiam ipsum amicitiae
lex dictat,) nolo, nec honestum esse cen-
seo, te, hoc est, Philagrium, virum sin-
gulari rerum divinarum doctrinâ prædi-
tum, eodem modo affici, quo plerique
solent; nec simul cum corpore dejici, at-
que afflictionem ut incurabilem deplorare:
verum dolori resistere, atque animo vel
nunc maximè purgari vinculisque supe-
riorem te præbere; ac morbum nihil aliud
esse ducere, quàm utilem quamdam dis-
ciplinam, huc videlicet tendentem, ut et
corpora et omnia quæ ad corpus spectant,
et quidquid fluxum ac turbulentum est,
interiturumque contemnens, ac pro nihilo
putans, totum te cœlesti parti addicas;
nec præsentī temporī, sed futuro ævo vi-
vas, mortisque meditationem, ut Plato
ait, hanc vitam existimes, atque ab hoc
sive corpore, sive sepulcro, ut idem lo-
quitur, animam, quoad ejus fieri poterit,
solvas. Si hæc philosopheris, vir præstan-
tissime, atque hunc animum geras, tūm
maximam ipse utilitatem indè capies, tūm
mœrorem nostrum ex morbo tuo concep-
tum levabis, tūm etiam multis ad dolores
sapienter ferendos documentum præbebis.
Deniquè non parvum lucrum facies, (si
tamen id quoque tibi curæ est,) nempe
quòd in admiratione apud omnes eris. Ex
libris porrò quos postulas, alterum inveni,
eumque ad te libenter misi, nempe De-
mosthenicum: alterum verò amisi; quem
poscis, non habeo, nimirum Iliadem.
D Mihi enim in hoc velim fidem ne abroges,
quippe qui me his solis frui, eaque sola
rectè possidere existimem, quorum ipse
particeps es, quibúsque, ut tuis, uteris.

Morbus ha-
beri debet tan-
quàm utilis quæ-
dam disciplina.

Hæc vita, in-
quit Plato, mor-
tis meditatio de-
bet esse.

Aliàs LXIV.

Scripta post
superiorem.

GRATULOR tibi, quòd philosophicè in
calamitatibus te geris multisque toleran-
tiæ in rebus acerbis exemplum existis: et
quemadmodum ad optima quæque cor-
pore utebaris, cū sanus esses; ita nunc
quoque eo præclarè utere, postquàm in

(a) Εἴ τι δεῖ. Ità Pas., quam lectionem sic emenda-
tam prætulisse videtur Billius. Ed. εἴ τι δέ.

(b) Ὁ τῆς φιλίας. Cod. Reg. et Combef. ὁ φιλοσοφίας.

(c) Εἰμφιλοσοφεῖν τῷ πάθει. Philosophiæ, ceu pietati
christianæ convenienter morbum perferre.

(d) Νῦν δέ. Pass. νῦν δέ.

(e) Ἡγεῖσθαι τὴν νόσον παιδαγωγίαν. Montac. et Morel.
ἡγεῖσθαι τὴν νόσον παιδαγωγίαν.

(f) Καὶ πᾶν τὸ βέον. Ità Cod. Reg., Montac. et Morel.
Pass. πᾶν ὥραϊον, et quidquid temporis subjacet. In Edit.
πᾶν ὃ τι βέον.

(g) Καὶ ζῆν ἀντὶ τοῦ παρόντος τῷ μέλλοντι. Nec præsentī
temporī, sed futuro ævo vivas; id est, vitam agas quæ non
tām præsentī quàm futuro intenta sit sæculo. Pass. ζῶν.

(h) Θανάτου μελέτην. Mortis meditationem: sic enim
Plato philosophiam definit in Phædone.

(i) Εἶτε σήματος. Socrates apud Platonem in Cratylo
σῶμα dictum putat, quia animæ σῆμα, id est, sepul-
crum sit, quasi ipsa nunc in corpore sepulta sit. Hæc
Billius.

(j) Πολλοὺς διδάξεις ἐμφιλοσοφεῖν τοῖς πάθεσι. Combef.
multos docebis in morbis philosophari.

(k) Τούτου μέλει. Ità Codd. duo Reg. Pass. Morel. et
Combef. In Edit. τούτου μέλλοι.

(l) Οἴου σὺ χρήσεις. Ità Codd. duo Reg. Pass. Montac.
et Morel. In Ed. deest σύ.

XXXII. (m) Τούτῳ χρῶ καλῶς. Ità Cod. Reg. In uno
legitur χρῆσαι τούτῳ καλῶς. Ed. τούτῳ χρῆ.

Dolor est animæ et corporis collectatio.

Corpus interibit, vel morbo, vel senectute confectum.

Absurdum extra pericula philosophari, tempore autem id cogente, philosophiæ expertes apparere.

Res externæ nullum ad beatitudinem impedimentum afferunt.

morbum incidisti, atque otiaris minimè A otiosè, ut ità loquar. Philosopharis enim, et, quod Diogenem olim dixisse ferunt, cum febre laboraret, ac dolorem fortiter perferret, hoc ipse quoque præbes, nimirum animæ et corporis collectationem. Hoc scilicet Philagrium meum decebat, nempè non emolliri, nec doloribus frangi, sed lutum contemnere, ac corpus quidem sinere ea pati, quæ ipsius natura fert, naturæ lege omninò, vel nunc, vel postea dilapsurum: (interibit enim, vel morbo, vel senectute confectum;) sursum autem B animam habere, ac per cogitationes cum Deo conjungi, illudque minimè ignorare, absurdum ac præposterum esse nos extra pericula philosophari, tempore autem id postulante philosophiæ expertes apparere, nec quod profitemur, præstare.

Omnia quidem animo pervolvisti, tam nostra quàm extranea, utpotè vir in utrisque eruditus, et aliorum præceptor; atque humanitatis pharmacum tibi ipse ex omnibus collegisti. Verùm ut tecum, si ità jubes, nonnihil philosopher, Aristotelis jejunitatem non probo, qui beatitudinem nobis definiens, quodam tenus quidem rectè progressus est, nempè animæ actionem secundum virtutem esse illam pronuntians, addénsque, in vitâ perfectâ, hoc quoque ipsum admodum sapienter, propter mutabilem facileque in diversum labentem naturæ nostræ conditionem. At illud non jam magnificè, sed perquàm sordidè et abjectè, quod externam quoque bonorum abundantiam adjunxit: ità ut si quis inops sit, aut valedudinarius, aut obscuro genere, aut à patriâ extorris, propterea ipse à beatitudine arceatur. At Stoicorum animi magnitudinem ac præstantiam laudo, qui res externas nullum ad beatitudinem impedimentum afferre dicunt, sed virum bonum beatum esse, etiamsi in Phalaridis tauro cremetur.

Ob eamque causam non eos tantum admiror, qui apud nos pro virtute periculis se obtulerunt, aut calamitatem fortiter tulerunt, sed externos etiam, qui similes eorum extiterunt, verbi gratiâ, Anaxarchum illum, Epictetum, Socratem, ut ne plures recenseam: quorum primus cum manus ipsius, tyranno ità imperante, in mortario contunderentur, carnifices A-

ἔχεις, καὶ ἀργεῖς οὐκ ἀργῶς, ἐν οὕτως εἶπω. Φιλοσοφεῖς γὰρ, καὶ ὁ φασὶ Διογένην εἰρηκέναι ποτὲ πυρέττοντα, καὶ διακαρτεροῦντα, τοῦτο καὶ αὐτὸς παρέχεις ὄραν, ψυχῆς πάλιν καὶ σώματος. Τοῦτο ἔπρεπε τῷ ἐμῷ Φιλαγρίῳ, μὴ μαλακίζεσθαι, μηδὲ κάμπεσθαι πρὸς τὰ πάθη, ^a ἀλλὰ περι- a φρονεῖν τὸν πηλὸν, καὶ τὸ μὲν σῶμα ἔαν πάσχειν τὰ ἑαυτοῦ, πάντως ἢ νῦν ἢ ὕστερον λυθησόμενον νόμῳ φύσεως· (οἰχίσεται γὰρ ἡ ^b νόσος ^b κάμνον, ἢ χρόνῳ·) αὐτὴν δὲ ὑποῦ τὴν ψυχὴν ἔχειν, καὶ μετὰ Θεοῦ τετάχθαι τοῖς λογισμοῖς, ^c κάκεινο εἰδέναι, ὅτι τῶν ἀτόπων ἐστίν, ^c ἡμᾶς ^c ἔξω μὲν κινδύνων φιλοσοφεῖν, ἐν δὲ ταῖς χρείαις ἀφιλοσόφους φαίνεσθαι, καὶ διαψεύδεσθαι τὴν ὑπόσχεσιν.

Πάντα ἐπῆλθες δηλαδὴ τῇ διανοίᾳ, ὅσα ἡμέτερα, ὅσα ἀλλότρια, ^d ὡς ἀνὴρ πεπαιδευμένος ^d ἐν ἀμφοτέροις, καὶ παιδευτὴς ἄλλων· καὶ ἐκ πάντων σεαυτῷ συνελέξω τὸ ^e τῆς ἀνθρωπίας ^e φάρμακον. Ἴνα δὲ σοὶ καὶ γὰρ συμφιλοσοφῶ μικρὸν, εἰ τοῦτο κτελεύεις, οὐκ ἐπαινῶ τοῦ Ἀριστοτέλους τὸ μικρολόγον, ὅς τὴν εὐδαιμονίαν ἡμῖν ὀρίζομενος, μέχρι μὲν τινος προῆλθεν ὀρθῶς, ^f ψυχῆς ἐνέργειαν κατ' ἀρετὴν εἶναι ^f ταύτην ἀποφηνάμενος· καὶ προσθεῖς, ἐν βίῳ τελείῳ, καὶ τοῦτο μάλα σοφῶς, διὰ τὸ τρεπτὸν ἡμῶν καὶ εὐμετάπτωτον τῆς φύσεως. Ἐκεῖνο δὲ οὐκ ἔτι μεγαλοπρεπῶς, ἀλλὰ καὶ λίαν ταπεινῶς, ὅτι καὶ τὴν ἔξωθεν εὐετηρίαν προστίθῃσιν· ὡς εἰ τύχοι πένης τις ὦν, ἢ νοσώδης, ἢ δυσγενής, ἢ φυγόπατρις, παρὰ τοῦτο αὐτῷ τῆς εὐδαιμονίας κωλυομένης. Ἐπαινῶ δὲ τῶν ἀπὸ τῆς Στοᾶς τὸ νεανικόν τε καὶ μεγαλόνουν, οἱ μὴδὲν κωλύειν φασὶ πρὸς εὐδαιμονίαν τὰ ἔξωθεν, ἀλλ' εἶναι τὸν σπουδαῖον μακάριον, κἂν ὁ Φαλάριδος ταῦρος ἔχη καίόμενον.

Καὶ διὰ τοῦτο θαυμάζω μὲν τοὺς παρ' ἡμῖν ὑπὲρ τοῦ καλοῦ κινδυνεύσαντας, ἢ συμφορὰν διενεγκόντας νεανικῶς· θαυμάζω δὲ καὶ τῶν ἔξωθεν τοὺς τούτοις παραπλησίους, οἷον ^g τὸν ^g Ἀνάξαρχον ἐκεῖνον, τὸν Ἐπίκτητον, τὸν Σωκράτην, ἵνα μὴ λέγω πολλοὺς· ὦν ὁ μὲν ἐν ὀλμῷ κοπτομένων αὐτοῦ πῶν χειρῶν, οὕτω τοῦ

(a) Ἀλλὰ περιφρονεῖν. Cod. Pass. ἀλλὰ καταφρονεῖν.

(b) Νόσος κάμνον. Cod. Reg. νόσος καμόν. Mox, αὐτὴν δὲ ὑποῦ, ipsum verò sursum animum habere. Ὑποῦ adverbium est.

(c) Ἡμᾶς ἔξω μὲν κινδύνων φιλοσοφεῖν. Gubernator in tempestate dignoscitur, inquit Cyprianus, serm. iv de Mortalitate, in acie miles probatur. Delicata jactatio est, cum periculum non est: conflictatio in adversis probatio est veritatis. Hæc Bill.

(d) Ὡς ἀνὴρ. Ità Cod. Reg. Montac. et Morel. Malè Editi ὅσα.

(e) Τῆς ἀνθρωπίας φάρμακον. Combef. τὸ τῆς ἀνίας φάρ-

μακον, mororis pharmacum; quæ lectio ipsi videtur comoda.

(f) Ψυχῆς ἐνέργειαν κατ' ἀρετὴν. Ità enim beatitudinem definit Aristoteles, lib. i. Ethic. ad Nicomachum.

(g) Τὸν Ἀνάξαρχον. Anaxarchus philosophus, mortuo Alexandro, apud quem summo in honore fuerat, in Græciam rediens, à Nicocreonte Cyrenarum tyranno interceptus, novo et inaudito supplicii genere cruciatus est. Epictetus autem summo fuit in honore apud Adrianum imperatorem, ut testis est Ælius Spartianus in Adriano. Hæc Bill.

τυράννου κελεύοντας, πτίσσειν τὸν Ἀναξάρχου Ἀ
 θύλακον διεκελεύετο τοῖς βασανισαῖς. Τί τοῦτο
 λέγων; τὸ μοχθηρὸν ἡμῶν σαρκίον· ὡς Ἀναξ-
 ἀρχου γε οὐ πισσομένου, τῆς φιλοσόφου
 α ψυχῆς· ὅπερ ἡμῖν ὁ ἐντὸς, καὶ ὁ ἐκτὸς
 β ἄνθρωπος ὀνομάζεται. Ὁ δὲ τὸ σκέλος ἡ κατα-
 τεινόμενος καὶ στρεβλούμενος, ἐφιλοσόφει ὥσπερ
 ἐν ἄλλοτρίῳ τῷ σώματι· καὶ θάττον κατεαγῆναι
 τὸ σκέλος, ἢ ἐπαισθάνεσθαι τῆς βίας ἔδοξε.
 Σωκράτης δὲ τὸν θάνατον ὑπὸ Ἀθηναίων κα-
 τακριθεὶς, καὶ οἰκῶν, ὡς οἶσθα, τὸ δεσμωτή-
 ριον, τῶς μὲν, ὡς ὑπὲρ ἄλλου δεσμωτηρίου
 τοῦ σώματος τοῖς μαθηταῖς διελέγετο, καὶ φυ-
 γεῖν ἐξόν, ἀπηξίωσεν· ἐπειδὴ δὲ προσηνέχθη
 γ τὸ κώνειον, δέχεται μάλᾳ ἡδέως, ὥσπερ οὐκ
 ἐπὶ θανάτῳ δεχόμενος, ἀλλὰ φιλοτησίας προ-
 πινόμενος. Προσέθηκα δ' ἂν τούτοις καὶ ἰδὼς
 δ τὸν ἡμέτερον, εἰ μὴ σε ἤδειν ἃ πόρρω τῶν ἐκείνου
 παθῶν, καὶ ὄντα σὺν Θεῷ, καὶ ἐσόμενον.
 ε Ταῦτά μοι ε δοκεῖς κατεπάθειν σεαυτοῦ, ὧ
 θεία καὶ ἱερὰ κεφαλὴ, καὶ οὕτως σεαυτὸν ἰα-
 τρεύων, αὐτὸς τε ἂν ῥάων γένεσθαι, καὶ ἡμᾶς
 εὐφραίνειν τοὺς σοὺς ἐπαινέτας καὶ ἐραστὰς,
 f ὁὐδὲν ὑπὸ τῆς νόσου καμπτόμενος, οὐδὲν, ὃ
 φησιν ὁ θεὸς Δαυὶδ, ὑπὸ τῆς εἰρήνης τῶν ἀμαρ-
 g τωλῶν, καὶ τῆς κατὰ τὸν βίον τοῦτον εὐροίας
 αὐτῶν ἐγκοπτόμενος· ἀλλὰ καὶ καθαιρόμενος,
 h ἢ εἰ θέμις ἐπὶ σοῦ τοῦτο εἰπεῖν, καὶ ὕλην ἀρετῆς
 ποιούμενος τὴν ἀσθένειαν.

ΑΓ'. ΤΩ ΑΥΤΩ.

Cum nonnulli Philagrium, qui vim morbi laboribus avertere tentabat, carperent, atque objicerent eum avaritiæ studere, vel animi duntaxat oblectamentum querere, datis ad eum litteris Gregorius, amici labores, dummodò avaritia absit et immoderatio, non modò excusat, verumetiam incusantibus amicum ipse succenset; quibus valere jussis, ut imperitis illis graculis aquilæ volatum explorantibus, Philagrium adhortatur, ut seipsum, ac Deum, tum in dolore, tum in iis quæ dolorem spectant, in consilium adhibeat.

Λαμβάνονται σοὺ τινες, (αἰσθάνομαι γάρ,) ἰ
 ὡς φιλοκαλοῦντος τὸ μόνον σου κτῆμα, καὶ
 j φιλεργούντος j ἐν τοιαύτῃ καταστάσει τοῦ σώ-
 ματος. Καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν· ἐπειδὴ καὶ ῥάων
 ἐν τοῖς ἄλλοτρίοις ἢ τοῖς οἰκείοις φιλοσοφεῖν.
 Ἐγὼ δὲ εἰ μὲν ἐώρων σε παρὰ τοῦ μέτρου τοῦτο

(α) Ὅπερ ἡμῖν ὁ ἐντὸς καὶ ὁ ἐκτὸς ἄνθρωπος. Ità Cod. Reg. in Edit. Ὅπερ ἡμῖν ὁ ἐκτὸς καὶ ὁ ἐντὸς.

(β) Κατατεινόμενος καὶ στρεβλούμενος. Bill. cum crus illi frangeretur; at videtur putatione crus amisisse; quod Gregorius κατεαγῆναι dixit. Suidas, πηρωθεὶς τὸ σκέλος ὑπὸ ῥέματος, altero crure mutilatus ex defluxione, quod longè est à crurifragio tortorio.

(γ) Δέχεται μάλᾳ ἡδέως. Cod. Reg. et Combef. μάλᾳ δέχεται ἡδῶς, maximè cum hilaritate accepit.

(δ) Πόρρω τῶν. Ità Cod. Pass., quod postulare videtur sensus. Ed. οὐ πόρρω, etc.

(ε) Δοκεῖς κατεπάθειν. Ità Cod. Reg. in Ed. κατεπάθων.

(ς) Οὐδὲν ὑπὸ τῆς νόσου καμπτόμενος. Ità duo Codd. Reg. et Pass. In Edit. οὐδὲ. Montac. et Morel. καμ-
 πτούμενος.

Tom. II.

naxarchi culeum tundere jubebat, (ità videlicet hanc ærumnosam carunculam appellans,) quasi Anaxarchus ipse minimè tunderetur, hoc est, philosophi anima: quod quidem apud nos externus homo et internus appellatur. Alter, cum crus ipsi stringeretur ac distorqueretur, velut in alieno corpore philosophabatur, citiusque crus perfractum esse visum est, quàm ipse vim doloris persensisse. Socrates deniquè ab Atheniensibus ad mortem damnatus, carceremque, ut scis, incolens, prius quidem de corpore, tanquàm de alio carcere, cum discipulis disserebat; cumque fugam inire liceret, id facere recusavit: postquàm autem cicuta oblata est, perlibenter accepit, perindè ac non lethale poculum acciperet, sed propinando amicos ad potandum invitaret. His Jobum quoque nostrum adjecissem, nisi te scirem ab ejus doloribus, Deo opitulante, longè remotum esse, atque etiam fore.

Internus et externus homo.

His rationibus teipsum mulcere mihi videris, vir divine et sacrosancte, atque hanc medicinam adhibens, tum ipse levius, ut reor, habiturus es, tum nos etiam laudum tuarum præcones et amicos voluptate afficies: nimirum teipsum ità comparans, ut nec morbo debiliteris, nec, quod ait David, ob peccatorum pacem, eorumque in hac vitâ felicem rerum cursum offendaris: quin potius purgeris, (si hoc verbo in te uti fas est,) atque infirmitatem, virtutis materiam existimes.

Psal. lxxii, 2.5.

Infirmitas virtutis materia.

XXXIII. EIDEM.

Aliàs LXVII.

Eodem circiter anno scripta.

SUNT qui te carpant, (hoc enim sentio,) quòd unico tuo prædio elegantius ornando et excolendo nimiam adhibeas diligentiam, ac in tali corporis constitutione labori sedulo incumbas. Nec mirum illud videri debet: facilius enim est in alienis, quàm in propriis philosophari. Ego verò, si te hæc facere immoderatè aut avaritiæ

Facilius est in alienis, quàm in propriis philosophari.

(g) Βίον τοῦτον εὐροίας αὐτῶν ἐγκοπτόμενος. Cod. Reg. βίον αὐτῶν εὐροίας ἐκποσούμενος, obstupescit concidas. Mox in Cod. Pass. καὶ deest.

(h) Εἰ θέμις ἐπὶ σοῦ τοῦτο εἰπεῖν, si hoc verbo uti fas est; id est, si fas est hoc dicere: Exigua illa peccata quæ in te restant, afflictionibus purgari, ac non potius virtutem tuam calamitatibus, velut aurum igne, purgari. Hæc Bill.

XXXIII. (i) Ὡς φιλοκαλοῦντος. Sic vertit Bill.: Unicuique tuum prædium ambitiosè atque in hujusmodi constitutione labores appetentem.

(j) Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει. Ità Cod. Reg. et Combef. Ed. ἐν τοιαύτῃ τῇ καταστάσει.

Deus, tūm in
ægritudine, tūm
in iis, quæ do-
lorem spectant,
in consilium ad-
hibendus.

Aliàs *LXVI.*
Scripta circa
eadem tempora.

XXXIV. EIDEM.

Philagrium per litteras sæpè consolatus Gregorius, illi tandem morbo laboranti coram adfuit in Matazâ; summamque viri patientiam miratus est. Cū enim roganti Philagrio Psalmum LXXII interpretaretur, is quasi morbo gestiens, in gratiarum actiones singulariter crumpebat, stupente Gregorio, qui hæc Epistolâ testatur se ipsius philosophiam nunc quoque in memoriam revocando exhorrescere. Quo ea anno gesta scriptaque sint divinare non possumus, unamque propemodum ob argumenti similitudinem, tres Epistolas superiores atque etiam duas quæ sequuntur hîc collocamus.

MEMORIÀ teneo congressum illum, quo nuper in Matazâ meâ unâ fuimus, (mea siquidem voco ac censeo, quæ tua sunt,) philosophiâque illam cui tūm operam dedisti, quam nunc quoque in memoriam revocans, cohorresco. Ego quidem tibi septuagesimum secundum Psalmum enarrabam, (sic enim jubebas, nec repugnare fas erat,) in quo David malorum causâ quibus res prosperè cedunt, æstuat, mœro-

Α ποιοῦντα, ἢ πλεονεκτικῶς ἢ βιατικῶς τῇ φιλο-
πονίᾳ προσκείμενον, καὶ ἐμεμψάμην, (εἰρήσεται
γὰρ τὰληθές,) μὴδὲν τὴν φιλίαν ἢ παιδευσιν ὁ
αἰδεσθεῖς. Εἰ δὲ φιλεργεῖς μὲν, οὐκ ἔξω δὲ τοῦ
μέτρου, ὁ χρᾶ δὲ εἰς θεόν οἷς φιλεργεῖς, ἢ πρόσ-
εξι δὲ καὶ τὸ πάθος, ἐνασχολοῦν τε ταῖς φρον-
τίσι, ὁ καὶ πείθων ὡς ὑπὲρ τὸ σῶμά σοι τὰ τοῦ
σώματος, οὐκ ἔχω πῶς μὴ τοῖς μεμφομένοις
μέμφομαι, σὲ τῆς αἰτίας ἐλευθερῶν. Καὶ ἢ πρὸς
γε τοῦτο ἐμαυτὸν πείθω, ὅτι μὴτε λογίσασθαι
περὶ πραγμάτων σου τις ἀμείνων, ὧ γε καὶ πρὸς
τὰ ἑαυτῶν ἅπαντες χρῶνται διδασκάλῳ καὶ πα-
ραινέτῃ ὁμοίως ἰδίᾳ καὶ δημοσίᾳ, μὴτε ψυχῆς
φροντίσαι φιλοσοφώτερος. ὁ Εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι
τὴν ὑγίαν φυλάσσειν ἢ ἐπανόγειν μόνης ἱατρι-
κῆς, τίς οὕτω τολμηρὸς ἢ καὶ ἀπαίδευτος, ὥς ἢ
ἢ σοι περὶ τούτων νομοθετεῖν; τοὺς μὲν οὖν
πολλοὺς ἔα χαίρειν, καὶ εἶναι ὁ κολοιοὺς πτῆσιν
ἀετῶν δοκιμάζοντας· αὐτὸς δὲ σεαυτῷ χρῶ
συμβούλῳ, καὶ τῷ Θεῷ, περὶ τε τοῦ πάθους,
ἢ καὶ τῶν ὅσα περὶ τὸ πάθος, καὶ οὐχ ἀμαρ-
τήσεις τοῦ θεόντος.

ΛΔ'. ΤΩ ΑΥΤῷ.

Μέμνημαι τῆς σῆς συνουσίας, ἢ ἢ ἀλλήλοις
συνεγενόμεθα πρόφην ἐν Ματάζῃ τῇ ἐμῇ, (ἐμὰ γὰρ
καλῶ καὶ ὑπολαμβάνω τὰ σά,) καὶ τῆς φιλοσο-
φίας, ἣν τηνικαῦτα ἐφιλοσόφησας, ἥς φρίττω
καὶ νῦν ὁ μεμνημένος ἔτι. Ἐγὼ μὲν ἐξηγούμην
σοι τὸν Ὁβ' ψαλμὸν, (σὺ γὰρ ἐκέλευες, καὶ
ἀντιλέγειν οὐκ ἦν,) ἐν ᾧ Δαβὶδ ἰλιγγῶ καὶ
ἀσχάλλει πρὸς τοὺς ὁ κακοὺς εὐθηνούντας. Ἐἴτα ὁ

(a) ἢ πλεονεκτικῶς. Bill. aut cum rapacitate.

(b) Παιδευσιν. Bill. eruditionem: benè minùs; intelligit enim Gregorius educationem quæ ipsi communis fuerat cum Philagrio, quod liquet ex Epist. xxx.

(c) Χρᾶ δέ. Sic legit Combef., aut χρῆς pro χρᾶ proponit. In Ed. χρῆ.

(d) Πρόστι. Bill. accedit insuper dolor in curis te occupans, tibi que persuadens corporis statum supra corpus tibi esse.

(e) Καὶ πείθων ὡς ὑπὲρ τὸ σῶμά σοι. Ità Cod. Reg., et Combef. qui reddidit: persuadens ex corporis ratione esse quæ sunt corporis, aptos ei et in rem ejus sic assumptos labores, quasi exercitationis causâ. Clarius esset, addit Combef., ὡς πρὸς.

(f) Πρὸς γε τοῦτο. Ità Cod. Reg. Montac. et Morel. In Ed. πρὸς γε τοῦτο.

(g) Εἰ δὲ καὶ τῷ σώματι. Montac. et Morel. εἰ τῷ σώματι.

(h) ἢ ἐπανόγειν. Deest in Cod., nec admittit Combef.

(i) Καὶ ἀπαίδευτος. Montac. Morel. et Combef. ἢ ἀπαίδευτος, aut ineptus.

(j) Σοι περὶ τούτων νομοθετεῖν. Pro σέ, ut habent Ed., legendum σοι, ait Billius; verbum enim νομοθετεῖν senper jungitur cum dativo personæ et accusativo rei. Dicimus enim νομοθετεῖν τοῖς ὑπο χεῖρα, et νομοθετεῖν τὴν εὐσέβειαν vel περὶ τῆς εὐσεβείας. Aut si in pronomine σέ nullus est error, profectò non νομοθετεῖν, sed νομοθετεῖν legendum crediderim, si nobis constructionis rationem constare volumus. Verùm cum Cod. Reg. legimus σοι νομοθετεῖν. Μοx, τοὺς μὲν οὖν πολλοὺς, Combef., vulgi homines.

(k) Κολοιοὺς πτῆσιν ἀετῶν δοκιμάζοντας. Hunc locum citat Erasmus in adagio, aquilam volare doces, monétque hoc proverbium in eos competere, qui docere quempiam conantur in eâ re, in quâ cū sit ipse exercitissimus, nihil eget doctore.

(l) Καὶ τῶν ὅσα. Ità Codd. duo [Reg. Montac. et Combef. In Edit. τῶν deest.

XXXIV. (m) ἢ ἀλλήλοις. Ità Cod. Reg.; at Combef. ἢ ἐν ἀλλήλοις. Ed. ἦν ἀλλήλοις.

(n) Μεμνημένος ἔτι. Ità Cod. Reg., Pass. et Combef. In Edit. ἔτι deest.

(o) Κακοὺς εὐθηνούντας. Ità duo Codd. Reg. Pass. et

a πέμπων τοὺς λογισμοὺς ^a εἰς τὰ ἐκεῖσε δικαιο-
τήρια, καὶ τὴν ἀποκειμένην τοῖς βίοις ἀντιδο-
σιν, οὕτω τῆς ταραχῆς ἴσται, καὶ τὸ λυποῦν
θεραπεύεται. Καί, ὡς οἶόν τε ἦν, εἰλκον τὴν
ἐξήγησιν πρὸς τὸ πάθος, ἐκ τῶν ἡμετέρων, ἐκ
τῶν ἐξωθεν ταῦτα φιλοσοφῶν, ὡς ἀνδρὶ πεπαι-
δευμένῳ καὶ τοσοῦτῳ διαλεγόμενος, καὶ ἅμα
τοῦ Πνεύματος οὕτω φέροντος, καὶ τοῦ ἀλγεῖν
παραδύγοντος· οὐδὲν γὰρ τοῦ πάσχειν εὐρετι-
b κώτερον. ^b Καὶ ἔτρεχέ πως ὁ λόγος· σὺ δὲ με-
c ταξὺ τοῦ λόγου διαναξάς, ὥσπερ ^c ἐξ ὑσπληγ-
γος, καὶ τὰς χεῖρας εἰς τὸν οὐρανὸν ἀνατείνας, ^B
de ^d πρὸς τε Ἀνατολὰς οἶον βλέπων, (^e οὐ γὰρ τὸ
βλέπειν εἶχες,) Εὐχαριστῶ σοι, ὦ Πάτερ, ἐξόας,
f ποιητὰ τῶν σῶν ἀνθρώπων, ^f καὶ παιδευτὰ,
g ^g ὅτι καὶ ἄκοντας εὖ ποιεῖς, καὶ τῷ ἐκτὸς καθαι-
ρεις τὸν ἐντὸς ἄνθρωπον, καὶ διὰ τῶν ἐναντίων
διεξάγεις ἡμᾶς πρὸς τὸ μακάριον τέλος, οἷς αὐτὸς
ἐπίσασαι λόγοις. Καὶ τί ἂν λέγοιμι πάντα, οἷς
προεφιλοσόφεις ἡμῶν καὶ συνεφιλοσόφεις, ὥσπερ
τῇ νόσῳ χαίρων; καὶ εἶχες μαθητὴν τὸν διδά-
σκαλον. Ἀλλὰ πρὸς τί τούτων ἐμνήσθην; ἐκεῖνο
πᾶσι διὰ σοῦ βοῶν καὶ κηρύσσων, ὅτι θρηνητέοι
μᾶλλον ἡμῖν οἱ κακοὶ τῆς ἐνδον νόσου, ἢ περ
h ἐκείνοις ἡμεῖς τῆς ἐκτὸς, ^h ἂν οὕτως ἔχωμεν·
καὶ ὅτι κρείττων ἐνημερίας ἀχαλινώτου νόσου
φιλόσοφος.

ΛΕ'. Τῷ Αἴτιῳ.

Morbo laborantem Gregorium ad patientiam Philagrius per patientiam adhortatur.

Πρότερον μὲν αὐτὸς ἔγραφόν σοι τοὺς παρα-
i κλητικούς ⁱ εἰς τὸ πάθος· προεπεπτώκεις γάρ.
j ^j Νῦν δὲ μοι δοκεῖς αὐτὸς ἂν ἡμᾶς παρακαλέσαι,
μικροῦ τὰ ἴσα κακοπαθοῦντας. Ἐδεῖ γὰρ ἡμᾶς
k φίλους ὄντας, ^k μηδὲ ταῦτα χωρίζεσθαι. Μᾶλλον
δὲ ἤδη παρακέκληκας, οἷς καρτερεῖς, τὸ καρτε-
ρεῖν εἰσηγούμενος.

Combef. In Edit. κακῶς εὐδυνούοντας, quod Billius ita ver-
tit : ob eos qui omnibus rebus immeritò abundant.

(a) Εἰς τὰ ἐκεῖσε. Ità Cod. Reg. In Edit. πρὸς τὰ ἐκεῖ-
θεν. Mox, ἀποκειμένην τοῖς βίοις. Bill., utrique vitæ recon-
dita, quasi præsenti et futuræ.

(b) Καὶ ἔτρεχέ πως. Ità Pass. In Edit. deest καί.

(c) Ἐξ ὑσπληγγος. Cod. Reg. ἐξ μάστιγος. Mox, εἰς τὸν
οὐρανόν. Ità Cod. Reg. Pass. et Combef. In Edit. ἐπὶ τὸν
οὐρανόν.

(d) Πρὸς τε Ἀνατολὰς. Ità Cod. Reg. et Pass. In Ed.
πρὸς γε Ἀνατόλιν, atque Orientem versùs. Prisca Ecclesia
hoc ab Apostolis acceptum religiosissimè observavit, ut
inter precandum patientem intueretur. Origenes hujus
consuetudinis meminit. Tertullianus, in Apolog.
cap. xvi, christianos hoc nomine falso insimulatos ab
ethnics ait, quasi solem pro Deo haberent. Augustinus,
cæterique Patres tùm latini, tùm græci illud idem tes-
tantur, variâsque hujus consuetudinis rationes afferunt.

(e) Οὐ γὰρ τὸ βλέπειν εἶχες. Ità tres Codd. Reg. Pass.

A réque conficitur. Postea cogitationes suas
ad alterius vitæ tribunalia, præmiâque
institutis et actis vitæ posita mittens, ita
demum perturbari desinit, animique mo-
lestiæ medetur. Ac, quantum fieri poterat,
expositionem ad dolorem tuum trahebam
tùm ex nostris, tùm ex profanis auctori-
bus ea disputans, utpotè ad tantum tam-
que eruditum virum orationem habens,
simulque Spiritu ita ferente ac dolore
exacuate; nihil enim dolore ingeniosius
est. Ac sermo quidem currebat : tu verò,
interim dum loquerer, quasi stimuli cu-
jusdam ictu excitatus, manusque ad cœ-
lum tendens, atque Orientem versùs quasi
respiciens, (non enim videndi facultatem
habebas,) clamare cœpisti : Gratias ago
tibi, Pater, tuorumque hominum conditor
et castigator, quòd invitos etiam ac reluc-
tantes beneficio afficis, ac per externum
hominem internum purgas, et per contra-
ria nos ad beatum finem pro iis, quas
nosti, rationibus ducis. Et quid omnia
commemorem, quæ tu antè nos et nobis-
cum, velut morbo gestiens, philosopha-
baris? Ità me ex præceptore discipulum
habebas. Verùm cur harum rerum men-
tionem feci? Nempè ut per te omnibus
clamem et prædicem, malos nobis potius
ob internum morbum lugendos esse,
quàm nos illis ob externum, dum sic ani-
mis instituti fuerimus et comparati : illud-
que insuper, præstabiliorem esse morbum
cum sapientiâ conjunctum, effrenatâ pros-
peritate.

Nihil dolore
ingeniosius est.Mali potius ob
internum mor-
bum lugendi,
quàm boni ob
externum.Morbus cum
sapientiâ con-
junctus præstan-
tior est effrenatâ
prosperitate.

XXXV. EIDEM.

Aliàs LXXIII.

Scripta eodem
fortè tempore.

Prius quidem levandi doloris tui causâ
consolatorias litteras ad te scribebam :
prior enim in morbum incideras. Nunc
autem mihi ipse nos consolari videris, in
iisdem propemodum molestiis versantes.
Conveniebat enim nos, cum amicitiae vin-
culo inter nos devincti simus, ne hâc
quoque in re disjungi. Quin potius jam
consolationis officio functus es, nimirum
per patientiam tuam ad patientiam nos
exhortans.

et Combef. In Edit. καὶ γὰρ τὸ βλέπειν εἶχες, quod Billius
vertit : nam eò aspectus patebat.

(f) Καὶ παιδευτὰ. Ità Cod. Reg. Pass. et Combef.,
quomodo Paulus, Hebr. xii, 7 et 9, ὃν γὰρ ἀγαπᾷ, Κύριος
παιδεύει : quem enim diligit, Dominus castigat. In Edit.
ποιητὰ.

(g) Ὅτι καὶ ἄκοντας εὖ ποιεῖς. Ità Cod. Reg. Pass. ac
Combef. In Edit. ὅτι ἄκοντας ἡμᾶς εὖ ποιεῖς, quod nos in-
vitos et reluctantes beneficio afficis.

(h) Ἄν οὕτως ἔχωμεν. Combef., dum eo animo fueri-
mus, eâ scilicet in morbis patientiâ. Non quod Bill., si
quidem nobis eo laborare contingat; quid enim magni sic
morbo externo laborare? et cum multi laborant verè
lugendi. Montac. et Morel. ἔχομεν· καὶ ὅτι κρείττων.

XXXV. (i) Εἰς τὸ πάθος. Combef., morbi solandi
causâ.

(j) Νῦν δὲ μοι δοκεῖς. Bill., nunc autem commodè ipse
nos consolari possis.

(k) Μηδὲ ταῦτα χωρίζεσθαι. Perspicuum est, inquit

Alia LXLX.

Scripta eodem
circa tempore.

XXXVI. EIDEM.

ΛΣ'. ΤΩ ΑΙΤΩ.

Morbo cruciatur Gregorius, et gratias agit.

Nihil rerum
nostrarum apud
summam rationem
est rationis
expers, tametsi
ita nobis videatur.

MORBO crucior, et gaudeo; non quia crucior, sed quia aliis patientiæ sum magister. Quoniam enim non id habeo, ut dolore vacem, hoc lucri obiter ex dolore facio, quod perfero, et gratias ago, ut in lætis rebus, ita etiam in acerbis: quandoquidem illud exploratum habeo, nihil rerum nostrarum apud summam rationem expers rationis esse, tametsi ita nobis videatur.

Alia CVIII.

Circa annum
369 scripta.

XXXVII. SOPHRONIO.

ΚΖ'. ΣΩΦΡΟΝΙΩ.

Propter Sophronii præfecturam, anno 369, ac fortè etiam proximè sequenti affixam, Gregorii ad ipsum Epistolæ in gratiam Eudoxii scriptam hunc annum constituimus.

Matrem honore
afficere pium
ac sanctum est.

MATREM honore afficere pium ac sanctum est. Mater autem alia quidem aliis est; communis autem omnium, patria. Hanc tu quidem omnis vitæ tuæ splendore ornasti; ornabis autem eam nunc quoque si supplicibus nostris precibus commovearis. Quænam autem est hæc precatio? Disertissimum totius patriæ nostræ Eudoxium rhetorem omninò cognoscis. Hujus filius, ut breviter dicam, tum vitâ, tum doctrinâ, alter Eudoxius, nunc per nos ad te accedit. Ut igitur majorem tibi nominis celebritatem concilies, homini, quibuscumque in rebus præsidio tuo opus habuerit, commodum et benignum te præbe. Turpe enim fuerit, cum communis patriæ patronus sis, ac multos beneficio affeceris, addam etiam affecturus sis, non præ omnibus eum, qui doctrinâ et dicendi facultate omnes antecellit, colere atque ornare, atque etiam ipsam eloquentiam, quam, si nullâ aliâ, at certè hæc de causâ venerari convenit, quod eâ virtutum tuarum laudes celebrantur.

Alia CXXXIX.

Scripta eodem
tempore.

XXXVIII. THEMISTIO.

ΛΗ'. ΘΕΜΙΣΤΙΩ.

Ad Themistium scripta est hæc Epistola, pro Eudoxio, ut præcedens; ideòque utramque eodem tempore scriptam verisimile est. Porro Eudoxius, qui litteris et eloquentiâ maximè commendatur, ille ipse est insignis rhetor, alteriusque cognominis rhetoris filius, cui commissam Nicobuli junioris ac fratrum institutionem infra videbimus.

SPARTIATAS lancea indicat, humerus Pelopidas, eruditio magnum Themisthium. Nam quamvis omnibus rebus omnes superes, hoc tamen tuorum omnium maximè insigne esse scio. Hoc etiam nos primum inter nos copulavit, (si modò quiddam

B Μητέρα τιμᾶν, τῶν ὁσίων. Μητέρα δὲ ἄλλη μὲν ἄλλου· κοινή δὲ πάντων, πατρίς. Ταύτην ἐτίμησας μὲν πάσῃ σου τῇ τοῦ βίου λαμπρότητι· τιμήσεις δὲ καὶ νῦν, ἡμᾶς αἰδεσθεῖς, ὑπὲρ ὧν πρεσβεύομεν. Ἡ πρεσβεία δὲ τίς; τὸν λογιώτατον τῶν κατ' αὐτὴν Εὐδόξιον τὸν ῥήτορα πάντως γινώσκεις. Τοῦτου παῖς, ἵν' εἴπω συντόμως, ἄλλος Εὐδόξιος καὶ βίῳ, καὶ λόγῳ, νῦν σοι πρόσσεισι δι' ἡμῶν. Ἰν' οὖν ὀνομαστότερον σεαυτὸν καταστήσης, γενοῦ τῷ ἀνδρὶ θεξιός, ἐν οἷς ἂν θέται τῆς σῆς προσασίας. Αἰσχρὸν γάρ, κοινὸν ὄντα σε τῆς πατρίδος προσάτην, καὶ πολλοὺς εὖ πεποιηκότα, προσθήσω δὲ, ὅτι καὶ ποιήσοντα, μὴ πρὸ πάντων τιμῆσαι τὸν ἄριστον ἐν λόγοις, καὶ λόγους, οὓς, εἰ μὴ τι ἄλλο, κατὰ τοῦτο αἰδεῖσθαι δίκαιον, ὅτι τῶν σῶν καλῶν εἰσὶν ἐπαινέται.

Bill., μὴδ' ἐνταῦθα legendum esse, non μὴδὲ ταῦτα. Verum, ait Combef., elegans est locutio, correctiòque Billii futilis. Nihil nos cum Combef. mutandum putamus. Ταῦτα, id est, κατὰ ταῦτα.

XXXVI. (a) Οὕτω δέ. Ità Cod. et Combef. In Edit. οὕτω δέ.

(b) Μηδὲν ἄλογον εἶναι παρὰ τῷ λόγῳ. Apud summam rationem nihil expers rationis esse: quæ sic vertere libuit, ait Billius, ut græcorum verborum gratiam, quantum fieri posset, in translatione retinerem.

XXXVII. (c) Τῶν κατ' αὐτήν. Cod. Reg. τῶν καθ' αὐτὸν. Combef. τῶν καθ' ἑαυτὸν. Sophistarum disertissimum, vel disertissimum generis sui oratorum. Vertit Bill., τῶν κατ' αὐτήν, totius patriæ vestræ, sed perperam; nam utriusque communis patria Gregorii et Sophronii, ut patet ex ipsius Gregorii verbis Epist. sequentis. Ambo Cappadoces.

XXXVIII. (d) Κἂν γὰρ.... κρατῆς. Cod. καὶ γὰρ.... κρατεῖς.

λόγοις,) καὶ θάρρειν νῦν ἀνέπεισεν. Εἰ δὲ μάθοις ἅ τὸν ἄνδρα ὃ ὑπὲρ οὗ πρεσβεύομεν, τάχα καὶ ἀποδέξῃ τοῦ θάρσους ἡμᾶς. Εὐδοξίου τοῦ πάνυ παῖδά σοι τοῦτον προσάγω, τὸν ἀξιολογώτατον υἱὸν ἡμῶν Εὐδοξίου, βίῳ μὲν καὶ λόγῳ, οἷον ἂν αὐτὸς εὐρήσεις, ἢ τὰν λίθον ποτὶ τὰν σπάρταν ἄγων, ὡς ἡ παροιμία· (τίς δὲ σου εἰς ἀμεινότερα;) ἢ ἡμῖν δὲ εἰς τὰ μάλιστα φίλον, οὐχ ἢ ἡττον διὰ τὴν ἀρετὴν, ἢ τὴν πατρικὴν φιλίαν. Ὡς οὖν ἡμᾶς εὖ ποιήσων ὃ τι ἂν τὸν ἄνδρα εὐεργετήσῃς, καὶ λόγους τιμήσων τοὺς σοὺς, ἀγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὰ ἔμπροσθεν θέλησον. Δεῖται γάρ ἀπὸ λόγων γνωρισθῆναι, καὶ βίον ἑαυτῷ πορίσασθαι τὸν ἐκ λόγων. Ὅντινα δὲ τοῦτον, καὶ πῶς, αὐτὸς παραστήσει· ἢ δοκιμάσει δὲ ἢ σὴ λογιότης καὶ σύ- νεσις.

ΛΘ'. ΣΩΦΡΟΝΙΩ.

Non semel observare licuit Gregorium cum viris eruditis, etiam gentilibus, Themistio, Sophronio, Eudoxio, aliisque bene multis amicitia junctum fuisse. Cujus rei in hac Epistola exemplum singulare exhibet Amazonius, cui satis fuit in congressu quodam magnæ eruditionis specimen Gregorio præbuisse, ut ipsi Sophronii præsidium, amicitiam et patrocinium litteris conciliaret.

Ἰ Πάντα τοῖς φίλοις βούλομαι δεξιὰ. Φίλους δὲ ὅταν εἶπω, τοὺς καλοὺς λέγω καὶ ἀγαθοὺς, καὶ κατ' ἀρετὴν ἡμῖν συναπτομένους, ἢ ἐπειδὴ τι καὶ αὐτοὶ ταύτης μεταποιούμεθα. Ταῦτά τοι καὶ νῦν ζητήσας τί μέγιστον ἂν χαρισάιμην τῷ αἰδεσιμωτάτῳ ἀδελφῷ ἡμῶν Ἀμαζονίῳ, (καὶ γάρ ἦσθην τῷ ἀνδρὶ διαφερόντως ἐκ τῆς ἐναγχιότητος μοι γεγεννημένης πρὸς αὐτὸν συνουσίας,) ἐν ἀντι πάντων αὐτῷ χαρίσασθαι δεῖν ᾤκηθην, τὴν σὴν φιλίαν καὶ προσοσίαν. Ὁ μὲν γάρ, ἐν βραχεὶ πολλὴν τὴν παιδείου ἐπεδείξατο, τὴν τε σπουδασθεῖσαν ἡμῖν ποτε, ὅτε μικρὸν διεβλέπομεν, καὶ τὴν νῦν ἀντ' ἐκείνης σπουδαζομένην, ὅτε πρὸς τὸ τῆς ἀρετῆς ὕψος ἐβλέψαμεν. Ἡμεῖς δὲ, εἰ μὲν τι καὶ κατ' ἀρετὴν ἐφάνημεν ὄντες

A ipsi in litteris sumus,) ac nunc quoque, ut animi fiduciam adhibeam, persuasit. Quod si virum, pro quo deprecamur, noveris, fortassè fiduciam quoque nostram comprobabis. Eximii viri Eudoxii filium hunc tibi offero, præclarissimum, inquam, maximèque commemorandum filium nostrum Eudoxium, vitâ quidem et doctrinâ, qualem ipse reperies, *lapidem*, ut proverbio dicitur, *funiculo* admovens : (quæ autem amussis te justior?) nobis autem quàm maximè charum, non minùs ob virtutem, quàm ob paternam amicitiam. Tanquàm igitur in nos collaturus, quid B quid in eum beneficii contuleris, ac tuam eruditionem ornaturus, induc animum, ut eum ad ea, quæ à fronte sunt, ducas. Opus est enim ut doctrina eum clarum atque insignem reddat, sibi quæ ipse victum ex doctrinâ quærat. Qualem autem illum, et quonam pacto, ipse demonstrabit : tua autem eruditio et prudentia explorabit.

XXXIX. SOPHRONIO.

*Aliàs CIX.
Scripta circa
idem tempus.*

C OMNIA amicis læta et fausta cupio. Amicos autem cum dico, probos et honestos intelligo, quique nobis virtutis nexu copulantur, quandoquidem nos ipsi aliquo ejus studio tenemur. Ob eam quoque causam nunc cum mecum quæsissem, quoniam maximo beneficio inprimis venerandum fratrem nostrum Amazonium afficere possem, (siquidem ex hoc congressu, qui mihi nuper cum eo fuit, singularem quemdam in modum eo delectatus sum,) unum pro omnibus ipsi beneficium dandum esse existimavi, nimirum amicitiam D tuam et præsidium. Nam ille brevi tempore magnæ eruditionis specimen nobis præbuit, tam ejus, cui quondam, cum exiguâ oculorum acie præditi essemus, operam dedimus, quàm ejus, cui nunc cum ad virtutis fastigium oculos ereximus, illius loco operam damus. Nos verò, si quid

(a) Ὑπὲρ οὗ πρεσβεύομεν. Codd. tres ὑπὲρ οὗ πρεσβεύω. Mox, ἀποδέξῃ. Ità Codd. Reg. tres, Pass. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. ἀποδέχῃ.

(b) Τὰν λίθον ποτὶ τὰν σπάρταν. Funiculum lapidi admove dicuntur, qui curam omnem adhibent, ut veritas ipsis innotescat. Translatum est ab architectis qui non credunt oculis suis, sed ad perpendiculum explorant lapidum æqualitatem. Vide Erasmum in adagio : *funiculum ad lapidem*.

(c) Ἡμῖν δὲ. Ità Cod., Combef. ac Bill. In Ed. vitiosè ἦμεν.

(d) Τὴν πατρικὴν. Ità omnes Codd. In Edit. deest τὴν.

(e) Δεῖται γάρ. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. Δεῖται δέ.

(f) Βίον ἑαυτῷ. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. et Combef. In Edit. βίον αὐτῷ.

(g) Ὅντινα. Bill. ex quâdam porro hæc.

Tom. II.

(h) Δοκιμάσει δὲ ἢ σὴ. Ità duo Codd. Reg. In Ed. δοκιμάσει δὲ καὶ ἢ σὴ.

XXXIX. (i) Φίλοις βούλομαι. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. et Combef. βουλόμεθα, *cupimus*.

(j) Καὶ κατ' ἀρετὴν. Ità Codd. duo Reg. Montac. Morel. et Combef. In Edit. καὶ τοὺς.

(k) Ἐπειδὴ τι καὶ αὐτοί. Bill. *quandoquidem nos quoque ipsius studio tenemur*; sicque particulam minuentem nullo modo expressit.

(l) Ταῦτά τοι. Ità Codd. Reg. tres, et Combef., vel ταύτη τοι, *ed de causâ*, ut passim Gregorius. In Edit. ταῦτά σοι.

(m) Ὅτε μικρὸν διεβλέπομεν, cum parum perspicaces mentis oculos haberemus. In duob. Codd. legitur διεβαίνομεν. In Edit. vitiosè ὅτε μικρὸν, etc. Mox ἀντ' ἐκείνης. Ità Cod. Malè in Edit. ἐκείνην.

(n) Καὶ κατ' ἀρετὴν. Ità tres Reg. In Ed. καὶ deest.

ipsi, etiam quantum ad virtutem attinet, esse visi sumus, ipse viderit; certè, quod omnium pulcherrimum habemus, ipsi vicissim ostendimus, hoc est amico amicos; quorum te principem ac perquam sincerum esse statuentes, talem te ei præbeas cupimus, qualem et communis patria exposcit, et amor noster atque sermo vult, qui ei curam tuam ac patrocinium rerum omnium loco promisit.

Α αὐτῷ, αὐτὸς ἂν εἶδειν· τὸ δ' οὖν κάλλιστον ὧν ἔχομεν ἀντεπιδεικνύμεθα, τῷ φίλῳ φίλους· ὧν σε πρῶτον εἶναι καὶ γνήσιον τιθέμενοι, τοιοῦτον αὐτῷ φανῆναι βουλόμεθα, οἷον ἡ τε κοινὴ πατρις ἀπαιτεῖ, καὶ ὁ ἡμέτερος βούλεται πόθος καὶ λόγος, ἀντὶ πάντων αὐτῷ τὴν σὴν κηδεμονίαν ὑποσχόμενος.

Alia XXI.

Scripta anno 370 medio.

XL. MAGNO BASILIO.

Μ. ΜΕΤΑΛΩ ΒΑΣΙΛΕΪΩ.

Epistolas, quæ ad Eusebii Cæsariensis mortem, ejusque successoris Basilii electionem spectant, ad annum quo Eusebius obiit, electusque est Basilus, referendas esse constat. Verum quo anno ille obierit, isque in ejus sedem ascenderit, non una doctorum est sententia. Baronius et Bollandus annum 369 statuunt; Petavius, Tillemontius, alique plures annum 370, Pagius annum 371; cujus sententia, licet eam præfidens ex more proferat, et momentis, quæ hactenus ignorata sunt, demonstrare sibi videatur, stare nullatenus potest. Inventa enim illa, de quibus sibi blanditur, et quæ hactenus ignorata ostentat Pagius, nihil aliud doctis videbuntur, quàm in rebus chronologicis novus error. Interim dicere fas est infirma prorsus esse quæ inventis suis Pagius substruit fundamenta; quod quidem in convellendo ostendere facillimum foret. Sed huic labori, qui nullus esset, supersedemus, et opinionem quam defendit Tillemontius, ut longè potiore, firmioribusque nizam fundamentis amplectimur. Itaque mortuus est Eusebius medio 370 anno, et eodem anno electus Basilus. Nondum de morte Eusebii Cæsariensis episcopi quidquam norat Theologus, cum datis ad eum litteris, Basilus ut ad se veniret jamjam moriturum, et extrema morientis verba accepturus, rogavit. Percussus tam tristi nuntio, lacrymas fudit, jamque ad iter se accingebat, cum episcopos Cæsaream concurrere sensit. Mox pedem repressit, intellecto Basilii consilio, se non profecturum respondit, animique simplicitatem exprobravit, qui non vidisset se hominum sermones atque ambitus suspicionem, amico ad ejusmodi tempus accersito, non evitaturum. Quinetiam auctor fuit Basilio, ut prudenti secessu ipse tumultus et pravas suspensiones fugeret.

NOLI mirari, si quid præter opinionem tuam dixero, nec prius à quoquam homine dictum. Videris tu quidem mihi viri constantis, et solidi; atque animi firmitate præditi existimationem habere; multa tamen simpliciter magis quàm cautè et circumspectè consultare atque exequi. Nam qui à vitio liber est, is quoque ad suspicandum vitium segnior esse consuevit: cujusmodi quiddam nunc quoque contigit. Ad Metropolitanam urbem nos accivisti, cum de episcopo consultatio proposita esset. Ac quàm specioso et ad persuadendum apposito prætextu usus es! Ægrotare te finxisti, atque extremos spiritus ducere, cuperèque nos videre, atque extremum alloqui: quod quo consilio feceris, assequi nescio, nec quid præsentia nostra ad eam rem utilitatis allatura sit. Ego verò ad iter me accinxi, rem hanc ægerrimo animo ferens. Quid enim mihi vitâ tuâ sublimius, aut discessu tristius et acerbius? Ac fontem lacrymarum profudi, et ingemui, nuncque primum me aliter affectum sensi, quàm philosophi ratio postularet. Denique quid funebrium non implevi? Posteaquàm autem episcopos ad urbem concurrere intellexi, profectionis consilium abrui, demirarique cœpi, primum si, quid honestum esset, non perspexisti, nec putasti cavendas esse vulgi

Β Μὴ θαυμάσης, ἐάν τι παράδοξον λέγειν δοῶ, καὶ μὴ πρότερόν τισιν εἰρημένον. Ἐμοὶ δοκεῖς σὺ δοῶν μὲν ἔχειν ἀνδρὸς βεβηκότος, καὶ ἀσφαλοῦς, καὶ σεβρόν τὴν διάνοιαν, πολλὰ δὲ βουλευέσθαι καὶ πράττειν ἀπλούστερον, ἢ ἀσφαλέςτερον. Τὸ γὰρ κακίας ἐλεύθερον, καὶ ὑπορᾶσθαι κακίαν ἀργότερον· οἷόν τι καὶ τὸ νῦν παρόν. Ἐκάλεσας ἡμᾶς ἐπὶ τὴν μητρόπολιν, περὶ ἐπισκόπου βουλῆς προκειμένης· καὶ τὸ πλάσμα ὡς εὐπρεπές τε καὶ πιθανόν. Ἀρρώσκειν ἐδοῦξας, καὶ ἀναπνεῖν τὰ τελευταῖα, καὶ ποθεῖν μὲν ἰδεῖν ἡμᾶς, καὶ τὰ ἐξόδια φθεγγέσθαι· οὐκ οἶδα ἵνα τί γένηται, καὶ τί παρόντες τῷ πράγματι συντελέσωμεν. Ἐγὼ μὲν ὥρμησα, τῷ πράγματι περιαλγῆσας. Τί γὰρ ἔμοι τῆς σῆς ζωῆς ὑψηλότερον, ἢ τῆς ἐκδημίας ἀνιαιρότερον; καὶ θακρῶν ἀφῆκα πηγᾶς, καὶ ἀνῳμῶξα, καὶ ἡσθόμην ἐμαυτοῦ νῦν πρῶτον ἀφιλοσόφως διακειμένου. Καὶ τί γὰρ οὐ τῶν ἐπιταφίων ἐπλήρωσα; ἐπεὶ δὲ ἡσθόμην ἐπισκόπους συντρέχειν ἐπὶ τὴν πόλιν, ἀνεκόπην μὲν τῆς ὁρμῆς, ἐθαύμασα δὲ, πρῶτον μὲν, εἰ μὴ συνείδες τὸ εὐσχημον, καὶ μὴδὲ τὰς τῶν πολλῶν ἐφυλάξω γλώσσας, αἱ

Qui à vitio liber est, is quoque ad suspicandum vitium segnior esse consuevit.

(a) ὧν ἔχομεν. Unus Cod. εἶχομεν. Combef. ὧν ἔχομεν.
(b) Πόθος καὶ λόγος. Itā Cod., et Combef. Amor noster et sermo, christiana scilicet doctrina ac professio, ait Combef. In Ed. λόγος καὶ πόθος.

XL. (c) Καὶ τὸ πλάσμα. Itā duo Codd. Reg. In Ed. καὶ πλάσμα. Μοχ πιθανόν. Sic Cod. Harl. Ed. πιθανόν.

(d) Ποθεῖν μὲν ἰδεῖν ἡμᾶς. Itā Cod. Pass. In Ed. ποθεῖν ἰδεῖν τι ἡμᾶς.

(e) Ἡ τῆς ἐκδημίας. Cod. ἡ καὶ τῆς ἐκδημίας, aut etiam discuss.

(f) Τί γὰρ οὐ τῶν ἐπιταφίων, quid funebrium non implevi? nempe officiorum, ait Combef., amico quasi jam ablato. Bill. quid epitaphiis non implevi?

(g) Μὴδὲ τὰς τῶν πολλῶν ἐφυλάξω γλώσσας. Bill. nec improborum linguis occurrendum putabas.

τάχις· τοῖς ἀκεραιότεροις ἐπηρεάζουσι. Δεύτε-
 a ρον δὲ, ^a εἰ μὴ τ' αὐτά σοί τε καὶ ἡμῖν πρέπειν
 ὑπολαμβάνεις, οἷς καὶ βίος, καὶ λόγος, καὶ τὰ
 πάντα κοινὰ, οὕτως ἐκ Θεοῦ τὰ πρῶτα συναρ-
 μοσθεῖσι. Τρίτον, (ἔγω γὰρ καὶ τοῦτο εἰπεῖν,)
 εἰ τῶν εὐλαβεσέρων ἐνόμισας τὰς τοιαύτας εἶναι
 προβολάς, ἀλλὰ μὴ τῶν δυνατωτέρων, καὶ τοῖς
 πλήθεσιν οἰκειότερων. Ἐγὼ μὲν οὖν διὰ ταῦτα,
 πρύμναν ἐκρουσάμην, καὶ ἀναθύομαι. Σοὶ δὲ εἰ
 b δοκεῖ ^b καὶ αὐτῷ, τοῦτο δεδόχθω, φυγεῖν τοὺς
 c ἐν μέσῳ θορύβους, ^c καὶ τὰς πονηράς ὑπο-
 νοίας. Τὴν δὲ σὴν εὐλάβειαν τηνικαῦτα ὄψομαι,
 ἡνίκα ἂν τὰ τε πράγματα καταστῇ, καὶ
 καιρὸς ᾗ, καὶ ἐνείδισω γε πλείονα καὶ βα-
 ρύτερα.

d MA'. d ΠΡὸς τοὺς ἐν Καισαρείᾳ.

Cum Ecclesia Caesariensis accivisset ac rogasset Gregorium, Nazianzi episcopum, ne se in electione episcopi desereret, adfuturum se promittit venerandus senex Epistolâ sequenti, quam patris nomine Gregorius filius scripsit. Demonstrat quanti momenti sit electio episcopi Caesareæ, omnium ecclesiarum (Cappadociæ) matris: neminem Basilio præferri debere declarat, eumque solum, vel certè omnium esse maximè idoneum regendæ his temporibus Ecclesiæ. Si assentiantur, se adfuturum pollicetur; sin aliud illis placeat, se eorum consilii participem non futurum.

Εἰμὶ μὲν ποιμὴν ὀλίγος, καὶ ποιμνίου μικροῦ
 προεξηκώς, καὶ πολλοσὸς ἐν ὑπηρεταῖς τοῦ
 Πνεύματος. Ἡ χάρις δὲ οὐ ξενή, οὐδὲ τόποις
 e περιγραπτός. Διὰ τοῦτο δεδόςθω καὶ τοῖς μικροῖς
 f παρρησία, ἄλλως τε καὶ ^f περὶ κοινῶν καὶ τηλι-
 κούτων ὄντος τοῦ λόγου, καὶ μετὰ τοσαύτης
 βουλευομένοις τῆς πολιᾶς, ἣ τυχὸν ἔχει τι καὶ
 τῶν πολλῶν συνετώτερον. Οὐ περὶ μικρῶν, οὐδὲ
 τῶν τυχόντων βουλευέσθε, ἀλλ' ὧν ἡ εὐ ἢ
 g κακῶς ἐχόντων, ^g ἀνάγκη καὶ τὸ κοινὸν ἢ ἐκείνως
 ἢ οὕτως ἔχειν. Περὶ γὰρ Ἐκκλησίας ἡμῖν ὁ
 h λόγος, ὑπὲρ ἧς ^h Χριστὸς ἀπέθανεν, καὶ τοῦ
 ταύτην Θεῷ παραστήσαντος καὶ προσάξαντος.
 Λύχνος μὲν γὰρ τοῦ σώματος ἔστιν ὀφθαλμὸς,
 ὡς ἠκούσαμεν, οὐ μόνον οὗτος ὁ σωματικῶς
 ὁρῶν καὶ ὁράμενος, ἀλλὰ καὶ ὁ πνευματικῶς
 θεωρῶν καὶ θεωρούμενος. Λύχνος δὲ τῆς Ἐκκλη-
 σίας ἐπίσκοπος, ὁ δὴλον ὑμῖν, καὶ αὐτοὶ μὴ
 γράφωμεν. Ἀνάγκη τοίνυν, ὥσπερ ἐκείνου καθαρῶς
 μὲν ἔχοντος ὁρθῶς ἄγεσθαι καὶ τὸ σῶμα, μὴ
 i καθαροῦ δὲ τυγχάνοντος, οὐκ ὁρθῶς. ⁱ οὕτω δὲ
 καὶ τῷ προσάτῃ τῆς Ἐκκλησίας, ὅποτερός ἂν

A hominum linguas, quæ simplicioribus
 quibusque celerrimè calumniam struunt.
 Deindè, si non eadem tibi ac nobis con-
 venire existimas, quibus et vita, et doc-
 trina, et reliqua omnia communia sunt,
 nimirum à Deo ità jam indè à primâ ætate
 consociatis. Tertio, (liceat enim hoc quo-
 que dicere,) si piorum Deique metu præ-
 datorum hominum hujusmodi electiones
 esse judicasti, non autem potentium, et
 apud vulgus gratiosorum. Atque ego his
 de causis navigii proram converti, ac
 proficisci detrectavi. Tibi autem ipsi si
 B videtur, hoc quoque fixum constitutum-
 que sit intermedios tumultus pravæque
 suspiciones fugere. Tuam verò pietatem
 tum demum videbo, cum et negotia con-
 stituta fuerint, et per tempus licuerit; ac
 plura etiam et graviora exprobrabo.

XLI. AD CÆSARIENSES.

Alia XXII.

Scripta paulò
 post, id est anno
 370 decedente.

C SUM quidem pastor exiguus, exiguique
 gregis antistes, atque minimus inter Spi-
 ritus ministros: at gratia nequaquam an-
 gusta est, nec locis circumscripta. Quo-
 circa parvis quoque liberè loquendi
 potestas concedatur, præsertim de com-
 munibus maximisque rebus orationem ha-
 bentibus, et cum tantâ canitie consultan-
 tibus, quæ aliquid fortassè prudentius et
 solertius habet, quàm plerique è vulgo.
 Non de parvis et levibus rebus deliberatis,
 verum quibus, vel rectè, vel secus haben-
 tibus, rempublicam quoque, vel hoc, vel
 D illo modo se habere necesse est. De Ec-
 clesiâ enim nobis sermo est, pro quâ
 Christus mortem oppetiit, ac de eo qui
 hanc Deo sistat et conciliet. Lucerna enim
 corporis, ut Scriptura docet, est oculus,
 non hic tantum, qui corporeo modo cer-
 nit ac cernitur, sed is etiam qui spiritua-
 liter spectat et spectatur. Lucerna autem
 Ecclesiæ est episcopus, quemadmodum
 ipsi perspicuè nostis, etiamsi non scripse-
 rimus. Itaque quemadmodum cum ille
 purè et integrè se habet, corpus quoque
 E rectè ducitur, cum autem impurus est,
 non rectè: consimili quoque ratione, utro-
 libet modo sese Ecclesiæ antistes habuerit,

Gratia nequa-
 quam angusta
 est, nec locis
 circumscripta.

Canities ali-
 quid habet pru-
 dentius et soler-
 tius.

Lucerna cor-
 poris est oculus.
 Matth. vi. 22.

Lucerna Ec-
 clesiæ est epis-
 copus.

(a) Εἰ μὴ τ' αὐτά σοί τε. Ità Cod. Pass. et Combef.; at
 Cod. Harl. εἰ τ' αὐτά σοί τε. In Ed. εἰ μὴ τὰ αὐτά σοί τε.

(b) Καὶ αὐτῷ, τοῦτο. Fortè legendum αὐτὸ τοῦτο.

(c) Καὶ τὰς πονηράς. ὑπονοίας. Cod. 2022 ἐπινοίας,
 prænotaque commenta.

XLI. (d) Πρὸς τοὺς ἐν Καισαρείᾳ. Cod. Reg. τῇ ἐκ-
 κλητίᾳ Καισαρείᾳ ὡς ἐκ τοῦ πατρὸς, Ecclesiæ Caesariensium,
 quasi nomine patris.

(e) Περιγραπτός. Ità duo Codd. Reg. In Ed. περι-
 γράπτει.

(f) Περὶ κοινῶν etc. Combef. cum de publicis maxi-
 misque rebus deliberatio sit, nempe de totâ diœcesi.

(g) Ἀνάγκη τὸ κοινόν, etc. Cod. Reg. et Combef. κοινόν
 οὕτως ἢ ἐκείνως ἔχειν, publicam rem, vel publicum, ipsam
 nempe diœcesim, hoc vel illo modo se habere.

(h) Χριστὸς ἀπέθανεν. Duo Codd. Χριστὸς ἔπαθεν,
 Christus passus est.

(i.) Οὕτω δὲ. In Cod. Reg. deest δὲ. Paulò infrà,
 συνδιακινδυνεύειν. Id. Cod. habet συγκινδυνεύειν.

omninò vel periculi vel salutis participes esse necesse est. Porro omni Ecclesiæ, tanquàm Christi corpori, summâ curâ et sollicitudine prospiciendum est, tum maximè vestræ, quæ omnium ferè ecclesiarum mater et antiquitùs fuit, et nunc est, atque censetur, et ad quam tota respublica christiana oculos conjicit, haud secùs ac circulus centro circumscriptus, non modò propter fidei integritatem jam olim omnibus prædicatam, sed etiam ob concordix gratiam, divino haud dubiè beneficio ipsi concessam. Quoniam igitur ad deliberationem, quam de hac re habetis, nos quoque, ut par erat, atque ecclesiastica regula postulabat, accivistis, senectute autem et morbo detinemur, siquidem ipsi quoque, Spiritu sancto vires nostras obfirmante, adesse queamus, (neque enim quicquam fide præditis incredibile est;) hoc sanè, et publicæ utilitati melius, et nobis jucundius fuerit, ut et vobis aliquid conferamus, et ipsi benedictionis participes efficiamur. Si autem per corporis infirmitatem adesse non licuerit, id certè, quod absentes possunt, conferimus.

Et quidem alios quoque apud vos principatu dignos esse confido, utpotè in urbe amplissimâ, atque ità præclare, et ab hujusmodi præsulibus olim gubernatâ: cæterum ex omnibus qui apud vos in honore sunt, neminem Deo dilectissimo filio nostro Basilio presbytero anteferre possum, (hæc autem quasi Deo teste dico,) viro, et vitâ, et sermone purgato, quique vel omnium solus, vel certè quàm maximè, utrâque re adversus hujusce temporis turbinem ac vigentem hæreticorum linguæ pruritum, velut in procinctu stare possit. Hæc et iis scribo, qui sacerdotii munere funguntur, et monachis, et iis qui dignitates gerunt, et senatorii ordinis sunt, ac denique plebi universæ. Si igitur huic sententiæ assensum fuerit, suffragiumque nostrum adeò sanum et integrum, unâque cum Deo latum, vicerit; et spiritualiter adsum et adero, imò et jam manum injeci, Spiritusque fiduciâ nitor. Sin autem aliud quidpiam potius quàm hoc placeat, et per sodalitia et cognationes hujusmodi res expendantur, ac promiscua turba judicii sinceritatem rursùm convulserit, et distraxerit, seorsum sanè id, quod placet, facite, nos autem intra nosmetipsos colligemus.

(a) Πρὸς ἣν τὸ κοινὸν βλέπει. Hæc non de totâ republicâ christianâ sunt intelligenda, seu de universâ, quàm latè patet, Ecclesiâ, sed de Cæsariensi, quæ omnium ferè mater erat Cappadociæ ecclesiarum, quarum profectò plurimùm intererat, ut in sede Cæsariensi eximius pastor constitueretur.

(b) Ἐπειδὴ. Ità Cod. Reg. In Ed. ἐπεὶ.

(c) Τοῦτο τῷ παντὶ βέλτιον. Combef. τῷ παντὶ vim adverbii tribuit vertitque; id omninò melius.

(d) Μετέσχωμεν * εἰ δὲ τῆς. Ità Cod. Reg. et Combef. In Ed. μετέχωμεν * εἰ δὲ τῆς.

(e) Πείθομαι μὲν. Ità Reg. Herv. In Edit. πείθομεν.

ἔχῃ, πάντως ἡ συνδιακινδυνεύειν, ἡ συνδιασώζεσθαι. Πάσης μὲν οὖν Ἐκκλησίας φροντισέον, ὡς Χριστοῦ σώματος, μάλιστα δὲ τῆς ὑμετέρας, ἡ μητὴρ σχεδὸν πάντων τῶν ἐκκλησιῶν ἦν τε ἀπ' ἀρχῆς, καὶ νῦν ἐστὶ, καὶ νομίζεται, καὶ ἂ πρὸς ἣν τὸ κοινὸν βλέπει, ὡς κέντρῳ κύκλος a περιγραφόμενος, οὐ μόνον διὰ τὴν ὀρθοδοξίαν ἄνωθεν πᾶσι κεκηρυγμένην, ἀλλὰ καὶ τὴν ἐκ Θεοῦ δεδομένην αὐτῇ προδήλως χάριν τῆς ὁμονοίας. ὁ Ἐπειδὴ τοίνυν κεκλήκατε μὲν καὶ b ἡμᾶς εἰς τὴν περὶ τοῦτου διάσκεψιν, ποιῶντες ὀρθῶς καὶ κανονικῶς, κρατούμεθα δὲ γῆρα καὶ ἀρρώστια, εἰ μὲν καὶ αὐτοὶ παρήτημεν, τοῦ Πνεύματος ἐπιρρώσαντος, (οὐδὲν γὰρ ἄπιστον τοῖς πιστοῖς,) c τοῦτο τῷ παντὶ c βέλτιον, καὶ ἡμῖν ἡδιον, ἵνα καὶ ὑμῖν τι συνεισενέγκωμεν, καὶ αὐτοὶ τῆς εὐλογίας d με- d τέσχωμεν * εἰ δὲ τῆς ἀσθενείας νικώσης ἀπολειφθῇην, ὅσα γε ἀποῦσι δυνατόν, συνεισφέρομεν.

e Πείθομαι μὲν καὶ ἄλλους εἶναι τῆς προστασίας c ἁγίους παρ' ὑμῖν, καὶ ὡς ἐκ πόλεως τοσαύτης, καὶ οὕτω, καὶ ὑπὸ τοιούτων ἡγμένης ἄνωθεν. ἐνὸς δὲ οὐδένα δύναμαι προτιμῆσαι τῶν παρ' ὑμῖν τιμωμένων τοῦ θεοφιλεστάτου υἱοῦ ἡμῶν f βασιλείου πρεσβυτέρου, (λέγω δὲ ὡς ὑπὸ Θεῷ μάρτυρι,) ἀνδρὸς καὶ βίῃ καὶ λόγῳ κεκαθαυμένου, καὶ μόνου τῶν πάντων, ἡ ὅτι μάλιστα, κατ' ἀμφοτέρα δυναμένου εἶναι e πρὸς τὸν νῦν g καιρὸν, καὶ τὴν κατέχουσιν τῶν αἰρετικῶν γλωσσῶν. Ταῦτα καὶ ἱερατικοῖς γράφω, καὶ μοναστικοῖς, καὶ τοῖς ἐκ τοῦ ἁγιοματικοῦ καὶ βουλευτικοῦ τάγματος, h καὶ τοῦ δήμου παντός. h Εἰ μὲν οὖν τοῦτο συνδόξετε, καὶ ἡ ψῆφος ἡμῶν κρατοῖται, οὕτως ὑγιῶς τε καὶ ὀρθῶς ἔχουσα, ὡς μετὰ Θεοῦ i ψηφισμένη, καὶ πάρειμι πνευμα- i τικῶς καὶ παρέσομαι, μᾶλλον δὲ καὶ ἐπιβέβληκα τὴν χεῖρα ἤδη, καὶ θαρρῶ τῷ Πνεύματι. Εἰ δὲ ἄλλο τι, καὶ μὴ τοῦτο συνδόξετε, καὶ κατὰ φρατρίδας καὶ συγγενείας τὰ τοιαῦτα κρίνοιτο, i καὶ ἡ ὀχλώδης χεὶρ πάλιν παρασύροι τὸ ἀκριβές, j πράττειτε καθ' ὑμᾶς αὐτοὺς τὸ ἀρέσκον, ἡμεῖς δὲ συζαλησόμεθα.

Paulò infrà, καὶ ὡς ἐκ πόλεως. Ità Cod. Deest in Ed. καί.

(f) Τιμωμένων. Cod. τιμίων. Paulò post, idem Cod. et Combef. βασιλείου τοῦ πρεσβυτέρου.

(g) Πρὸς τὸν νῦν καιρὸν. Bill., adversus temporis turbinem, quod non reddit τὸν νῦν, nec presentem satis indicat persecutionem; tunc enim Valens Arianorum favore adversus Catholicos debacchabatur.

(h) Καὶ τοῦ δήμου παντός. Rectius fortè legendum καὶ τῷ δήμῳ παντί.

(i) Ψηφισμένη. Ità legendum videtur. Ed. ψηφίζομεν.

(j) Καὶ ἡ ὀχλώδης. Ità Cod. Reg. et Combef. ἡ deest in Edit. Mox καθ' ὑμᾶς. Sic id. Cod. In Ed. καθ' ὑμᾶς.

a MB'. a ΕΥΣΕΒΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΣΑΜΟΣΑΤΕΩΝ.

XLII. EUSEBIO SAMOSATENSI EPISCOPO.

*Agit cum Eusebio Samosatensi, nomine patris, ut ad consultationem de Episcopi creatione, Cæsaream se conferat.**Aliàs inter Basilianas recensita XLVII.**Scripta eodem tempore.**Psal. LIV. 6.*

Τίς δώσει μοι πτέρυγας ὥσπερ περιστερᾶς; ἢ πῶς ἀνακαινισθῇ μου τὸ γῆρας, ὥστε μὴ δυνῆσθαι διαβῆναι πρὸς τὴν ὑμέτεραν ἀγάπην, καὶ τὸν τε πόθον, ὃν ἔχω ἐφ' ὑμῖν, ἀναπαῦσαι, καὶ τὰ λυπηρὰ τῆς ψυχῆς διηγήσασθαι, καὶ δι' ὑμῶν εὐρεῖσθαι τινὰ παραμυθίαν τῶν θλίψεων; Ἐπὶ γὰρ τῇ κοιμῇ τοῦ μακαρίου Εὐσεβίου τοῦ ἐπισκόπου φόβος ἡμᾶς κατέλαβεν οὐ μικρὸς, μήποτε οἱ ποτε ἑφεδρεύοντες τῇ ἐκκλησίᾳ τῆς μητροπόλεως ἡμῶν, καὶ βουλόμενοι αὐτὴν αἵρετικῶν ζιζανίων πληρῶσαι, καιροῦ νῦν λαβόμενοι, τὴν πολλῇ καμάρῳ κατασπαρεῖσαν ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν ἀνθρώπων εὐσέβειαν ταῖς παρ' ἑαυτῶν πονηραῖς διδασκαλίαις ἐκριζώσωσι, καὶ ταύτης τὴν ἐνότητα κατατέμωσιν, ὅπερ καὶ ἐπὶ πολλῶν ἐκκλησιῶν πεποιήκασιν.

Ἐπειδὴ δὲ καὶ γράμματα πρὸς ἡμᾶς ἀφίκετο τοῦ κλήρου, παρακαλοῦντα μὴ παροφθῆναι ἐν καιρῷ τοιοῦτῳ, περιβλεψάμενος ἐν κύκλῳ ἐμνήσθην τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, καὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως, καὶ τοῦ ζήλου ὃν ἔχετε ἀεὶ ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ· καὶ τούτου ἕνεκεν ἀπέστειλα τὸν ἀγαπητὸν Εὐστάθιον τὸν συνδιάκονον παρακαλέσαι ὑμῶν τὴν σεμνοπρέπειαν, καὶ δυσωπῆσαι, πᾶσι τοῖς ὑπὲρ τῶν ἐκκλησιῶν καμάτοις καὶ τὸν παρόντα ἐπιθεῖναι, κάμου τε τὸ γῆρας τῇ συντυχίᾳ ἀναπαῦσαι, καὶ τῇ ὀρθῇ ἐκκλησίᾳ τὴν περιβόητον εὐσέβειαν διορθώσασθαι, δόντα αὐτῇ μεθ' ἡμῶν (εἰ ἄρα καταξιωθείημεν συναντιλαβεῖσθαι ὑμῖν τοῦ ἀγαθοῦ ἔργου,) ποιμένα κατὰ τὸ βούλημα τοῦ Κυρίου, δυνάμενον διευθῆναι τὸν λαὸν αὐτοῦ. Ἐχομεν γὰρ πρὸ ὀφθαλμῶν ἄνδρα, ὃν

Quis mihi dabit pennas sicut columbae? vel quomodo renovabitur senectus mea, ut ad caritatem vestram transire, desideriumque vestri, quo teneor, lenire, animique molestias exponere, ac vestra operâ quoddam affectionum solatium reperire queam? A morte enim beati Episcopi Eusebii metus non parvus nos invasit, ne fortè ii, qui metropolitanae ecclesiae nostrae quondam insidias struebant, eamque haereticis zizaniis implere cupiebant, occasionem nunc nacti, pietatem in hominum animis multo labore consitam perniciosius suis doctrinis radicitus evellant, ipsiusque unitatem scindant, quemadmodum in multis ecclesiis fecerunt. Quoniam autem litterae quoque cleri ad nos allatae sunt, quibus rogamur, ne tali tempore eos negligamus; undique conspiciens, caritatis vestrae recordatus sum, rectaeque fidei ac zeli quo pro Dei ecclesiis perpetuò flagratis. Eaue de causâ dilectum condiaconum Eustathium misi, ut veneratio vestra, illius hortatu, precibusque permota, omnibus laboribus et ærumnis Ecclesiarum causâ susceptis, hunc quoque adjungat, ac senectutem meam per congressum reficiat et recreet, rectaeque Ecclesiae celebrem illam pietatem dirigat, nobiscum scilicet, (si modò digni habiti fuerimus qui vos in bono hoc opere juvemus,) pastorem illi juxta Domini voluntatem praeficientes, qui plebem ipsius gubernare ac moderari queat. Est quidem nobis praë oculis vir, quem nec ipsi ignoratis; quo si per divinam gratiam

XLII. (a) Olim inscripta erat hæc Epistola Βασίλειος Γρηγορίου; verum hanc Basilio abjudicant, suoque restituant auctori recentiores operum S. Basilii editores. In Codd., inquit, Vat. Mcd. et Coisl. primo, titulus hic habetur: Γρηγόριω ἑταίρῳ περὶ τῆς κοιμήσεως Εὐσεβίου τοῦ ἐπισκόπου, καὶ ὅτι ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν ἐπιτιμήειον: Gregorio sodali de obitu Eusebii episcopi; et quod habet praë oculis virum ad episcopale munus idoneum. Plures decepit titulus; at legi non potest attentius hæc Epistola, quin eam non à Basilio, sed potius de Basilio scriptam esse pateat: imò hodiè inter eruditos ferè convenit eam à Gregorio patre, filii manu, ad Eusebium Samosatensem fuisse scriptam. Nam senem se esse declarat auctor Epistolæ et in Cappadociâ episcopum, ut qui litteris cleri ad electionem episcopi, et Ecclesiae Cæsariensis defensionem invitatus fuerit. Is autem, ad quem scribit, et eadem dignitate praeditus erat, et laboribus pro Ecclesiâ susceptis clarus, et amicus Basilio, nec non Cappadociæ vicinus. Omnia in Eusebium Samosatensem mirificè conveniunt, quem Basilii ordinationi scimus interfuisse.

(b) Ἐφεδρεύοντες τῇ ἐκκλησίᾳ. Indicat Gregorius structas ab Arianis insidias ecclesiae Cæsariensi anno 365, cum Valens in hanc urbem venit suo Arianorum epis-

coporum stipatus comitatu. Tunc Basilius, qui se in solitudinem pacis tuendæ causâ receperat, ad succurrendum episcopo suo advolavit, omnibus rebus Ecclesiae utilitati posthabitis, ac praëclarum illum triumphum reportavit, de quo Gregorius, Orat. XLII, novæ editionis pag. 795, n. XXXII.

(c) Πρὸς ἡμᾶς ἀφίκετο. Sic Edit. S. Basilii, et sic legit Bill., petitque series, ait Combef. At certè id non dixerit Basilius, qui cum esset presbyter Cæsareæ, (et in ipsius etiam sinu Eusebius animam efflaverat,) ac in clero ejus urbis præniteret, litteras potius invitantes ad futuri episcopi electionem cum clero dederat, quam acceperat à clero. Sit ergò hæc Epistola episcopi comprovincialis qui alterius episcopi adventum sollicitet ac urgeat, Gregorii fortè patris Theologi, aut ejus nomine. In Edit. πρὸς ὑμᾶς ἀφίκετο.

(d) Καὶ τῇ ὀρθῇ ἐκκλησίᾳ, etc. Edit. S. Basilii, ac percelebrem sanctæ Ecclesiae pietatem instauretis. Juxta Combef. διορθώσασθαι idem significat ac βραβεύεσθαι; vertit autem: ac orthodoxæ Ecclesiae orbi pervulgatam pietatem fidenter astruat, et quasi erigat propè collabentem episcopi catholici excessu, nisi alius catholicus ei succedat.

(e) Ἐχομεν γάρ. Sic quatuor antiqui Codd. In Ed. ἔχομεν μὲν.

potiamur, magnam haud dubiè nobis fiduciam apud Deum comparabimus, maximòque beneficio populum, qui opem nostram imploravit, afficiemus. Verùm te rursus ac sæpius rogo, ut, abjectâ omni cunctatione, hîc nobis præsto sis, hyemisque molestias antevertas.

Aliàs XXII.

Scripta eodem tempore.

XLIII. AD EPISCOPOS.

Gregorius senior, mortuo Eusebio, Cæsaream ab episcopis advocatus, sed tam perfunctoriè, ut nec adesse illum oportere significarent, nec quid de re, nec quo tempore, respondit his litteris Gregorii filii calamo scriptis. Non dissimulat venerandus indecorum ipsorum agendi rationem, séque ab ipsis contemptum; promittit tamen se adfuturum, si unà secum voto et suffragio Basilium prosequi velint.

QUÀM suaves et humani estis, ac singulari charitate præditi! Ad Metropolitanam urbem nos vocastis, de Episcopo, ni fallor, consilii aliquid inituri. Hoc enim vos in animo habuisse sentio, siquidem nec quòd adesse oporteret, nec quam ob causam, nec quo tempore, prænunciantes, repentè nobis vos profectos esse significastis, tanquàm videlicet, non nos honore afficere constituentes, aut socios habere studentes, sed præsentiam nostram sedulò impediētes, ne in nos invitos et repugnantētes incidatis. Ac talis quidem vestra agendi ratio est, contumeliàmque hanc feremus. Quid autem ipsi sentiamus, exponemus. Videlicet alii quidem alios in mediūm proponent, pro suis quisque moribus aut commodis, quemadmodū in hujusmodi rebus accidere consuevit. Nos verò neminem, nec enim fas est, colendissimo filio nostro Basilio compresbytero præferre possumus. Ecquem enim ex omnibus, quos novimus, vel vitâ probatiorem, vel sermone ac doctrinâ valentiorē, magisque ad virtutis pulchritudinē undiquē perpolitum reperiēmus? Quòd si quis illius infirmitatem obtendit, non scilicet athle-

οὐδὲ αὐτοὶ ἀγνοεῖτε· οὐ εἰ καταξιώθειμεν ἐπιτυχεῖν, οἶδα ὅτι μεγάλην παρρησίαν πρὸς τὸν Θεὸν κτησόμεθα, καὶ τῷ ἐπικαλεσαμένῳ ἡμᾶς λαφὲρ μεγίστην εὐεργεσίαν καταθησόμεθα. Ἄλλα παρακαλῶ καὶ πάλιν καὶ πολλάκις πάντα ὄκνον ὑποθεμένους ἀπαντῆσαι, καὶ προλαβεῖν τὰ ἐκ τοῦ χειμῶνος δυσχερῆ.

ΜΓ'. ΤΟΙΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ.

Ὡς ἡδεῖς ὑμεῖς καὶ φιλόανθρωποι, καὶ περιττοὶ τὴν ἀγάπην! κεκλήκατε ἡμᾶς ἐπὶ τὴν Μητρόπολιν, ὥς οἶμαι περὶ ἐπισκόπου τι βουλευσόμενοι. Τοῦτο γὰρ ὑμῶν αἰσθάνομαι, οἱ γε μήτε ὅτι παρεῖναι δεῖ, μήτε ἐφ' ᾧ, ἢ μήτε ὅτε, προαγορεύσαντες ἄθρόως ἡμῖν, ὅτι ἐξώρμησθε, δεδηλώκατε, ὥς ἂν τινες οὐ τιμᾶν ἐγνωκότες, ἢ κοινῶνους ἔχειν ἐσπουδακότες, ἀλλὰ τὸ παρεῖναι ἀποσπουδάζοντες, ἵνα μὴδὲ ἄκουσιν ἡμῖν περιπέσῃτε. Τὸ μὲν οὖν ὑμέτερον τοιούτον, καὶ οἶσμεν ὑβριζόμενοι· τὸ δὲ ἡμέτερον, ὅπως ἔχει, παραστήσομεν. Ἄλλοι μὲν ἄλλους δηλαδὴ προβαλοῦνται, κατὰ τοὺς ἑαυτῶν ἕκαστοι τρόπους ἢ πόρους, ὅπερ ἐν τοῖς τοιούτοις φιλεῖ συμβαίνειν. Ἡμεῖς δὲ οὐδένα προτιμῆσαι δυνάμεθα, οὐδὲ γὰρ ὅσιον, τοῦ τιμωτάτου υἱοῦ ἡμῶν Βασιλείου τοῦ συμπρεσβυτέρου. Τίνα γὰρ, ὧν ἴσμεν, εὐρίσκομεν ἢ βίῳ δοκιμώτερον, ἢ λόγῳ δυνατώτερον, καὶ πανταχόθεν εἰς ἀρετῆς κάλλος ἐξησκημένον; εἰ δὲ ἡ ἀσθένεια πρόφασις, ἢ οὐ γὰρ ἀθλητὴν προβαλεῖσθε, ἀλλὰ διδάσκαλον. Καὶ ἅμα που τοῦτο

(a) Ἄλλα παρακαλῶ. Minimè mirum, aiunt Ed. S. Basilii, quòd Eusebius in remotam provinciam ad electionem episcopi vocetur. Nam cū unus sit episcopatus et unus grex, sæpè incidunt tempora ejusmodi, ut curam suam et sollicitudinē episcopi exteris ecclesiis debeant. Ut hæream in exemplo Eusebii Samosatensis, nemini sanctus ille Martyr in hoc genere concessit, ac in variis ecclesiis presbyteros et diaconos, atque etiam episcopos magno Ecclesiæ comodo ordinavit, ut testatur Theodoret. hist., lib. iv, cap. xiii. Ex hac autem Epistolâ et nonnullis aliis ejusdem Gregorii, et ex laboribus quos à patre Basilii causâ susceptos narrat in Orat. xviii et xliii, facilè perspicimus episcopos electionum otiosos spectatores non fuisse, sed plurimas earum partes consiliando et adhortando sustinuisse. Quinetiam electio interdū penes episcopos erat; et cū varia essent plebis ac cleri studia, ut in Basilii electione contigit, tunc ea pars vincebat, cui major favebat episcoporum numerus. Hinc cū ad canonicam Basilii electionem deesset unius episcopi suffragium, Gregorius Nazianzi episcopus, quamvis senio confectus ac morbo, Cæsaream advolavit, ut electionem calculo suo adjuvaret, βοηθήσων τῇ ψήφῳ. Gregor. Nazianz., Orat. xviii, n. 36, et Orat. xliii, n. 37.

XLIII. (b) Μήτε ὅτε, προαγορεύσαντες. Ità Codd. Reg. duo. Mendosè in Ed. προαγορεύοντες. Mox, ἄθρόως ἡμῖν, ὅτι. Sic unius Regii Cod. ope locus ille emendatur. In Ed. εἴ τι, vertitque Bill.: Si quid facere aggressi estis, declaratis.

(c) Ἡ κοινῶνους. Ità duo Reg. Deest in Ed. κοινῶνους.

(d) Μὴδὲ ἄκουσιν ἡμῖν περιπέσῃτε. Ità unus. Cod. Reg. Alii legunt ἄκουσιν, ne inviti in nos incideritis; alii ἤκουσιν ἡμῖν, ne in nos venientes. Mendosè in Ed. περιπέσῃται.

(e) Τὸ μὲν οὖν ὑμέτερον. Bill. ac tale quidem vestrum facinus est.

(f) Ἄλλοι μὲν ἄλλους δηλαδὴ. Ità Reg. et Combef. In Ed. ἄλλοι μὲν εἴν ἄλλους δὲ. Paulò infrà, id. Cod. Reg. habet ἕκαστος pro ἕκαστοι.

(g) Τιμωτάτου υἱοῦ. Bill. carissimo filio. Cod. Reg. τιμωτάτου ἀδελφοῦ, venerabilissimo fratri.

(h) Οὐ γὰρ ἀθλητὴν. Huic, ait Bill., affine est illud Chrysostomi, Catechis. i, ad illuminandos: In milite eligendò exteriora, hoc est, corporis mensuram et bonam carnis habitudinē, sed et libertatem contemplamur. At cœli Rex nihil tale requirit; sed et servos in suæ exercitum suscipit, senes et juvenes, tantū ut promptitudinē habeant se suscipiendi.

(i) Καὶ ἅμα που τοῦτο δυνατόν. Cod. Reg. τὸ δυνατόν.

δυνατὸν τοῦ τοῦς ἀσθενεῖς, ἂν περ ὧσι τοιοῦτοι, Ἀ
 ρωννύντος καὶ ὑπερείδοντος. Ἀν ταύτην δέχησθε
 α τὴν ψῆφον, καὶ ^a παρεσόμεθα, καὶ συλληψό-
 μεθα, ἢ πνευματικῶς, ἢ σωματικῶς. Εἰ δὲ
 b ἐπὶ ῥητοῖς ἢ ὁδοῖς, καὶ κρατεῖν μέλλοιεν ^b αἱ
 εἴσεις παρὰ τὸ δίκαιον, χαίρομεν παρεωρα-
 c μένοι. Ὑμέτερον ἔσω τὸ ἔργον, ^c ἡμῶν δὲ ὑπερεύ-
 χεσθε.

d ΜΑ'. ^d Εὐσέβιῳ ἐπισκόπῳ Σαμοσατέων.

XLIV. EUSEBIO SAMOSATENSI EPISCOPO.

Alia XXIX.

Scripta circa
septembrem an.
370.

Magnum ex Oriente lumen, ut jam vidimus, accersivit Gregorius Nazianzenus, missis ad sanctum Eusebium Samosatensem litteris per Eustathium diaconum, ut Ecclesiae Cæsariensi adversus Arianos opem ferret. Accurrit S. Martyr in Cappadociam, idque certum ex Epistola XLVIII Basilii, et ex oratione XX Gregorii, qui Spiritum sanctum ab exteris regionibus viros pietate claros et zelo flagrantibus ad ungendum Basilium excitasse testatur. Ipse Nazianzi episcopus, non solum senectute, sed etiam morbo fractus, iter aggredi non dubitavit, ut calculo suo electionem Basilii adjuvaret. Proficiscenti patri has litteras dedit Gregorius noster ad Eusebium Samosatensem, cujus zelum et sudores laudat, etque acceptum refert, quod patris senectus renovata fuerit. Veniam petit, quod non accurrat ad ejus complexum, linguis improborum cedens; sed paulò post venturum se pollicetur, quod tamen non videtur perfecisse.

Πόθεν ἄρξομαι τῶν σῶν ἐγκωμίων; καὶ τί B
 προσειπὼν σε κυρίως ἂν ὀνομάσαιμι; εὐλογίαν καὶ
 ἐδραίωμα τῆς Ἐκκλησίας, ἢ φωστῆρα ἐν κόσμῳ,
 τὰ αὐτὰ τῷ Ἀποστόλῳ φθειγόμενος, ἢ εἰσάγονον
 καυχήσεως τῷ σωζομένῳ μέρει Χριστιανῶν; ἢ
 e Θεοῦ δῶρον, ^e ἢ πατρίδος ἔρεισμα, ἢ κανόνα
 f πίστεως, ^f ἢ πρεσβευτὴν ἀληθείας, ἢ ὁμοῦ πάντα
 καὶ πλείω τούτων; καὶ τὴν ὑπερβολὴν τῶν ἐπαίνων
 g τοῖς ὀρωμένοις πισώσομαι. ^g Τίς ὑπέρος οὕτως
 ὥριμος ἦλθε διψώσῃ γῇ; ποῖον ἐκ πέτρας ὕδωρ
 τοῖς ἐν ἐρήμῳ πλημμυροῦν; τίνα τοιοῦτον ἄρτον
 ἀρμελῶν ἐφαγεν ἄνθρωπος; τίσιν Ἰησοῦς, ὁ κύριος
 h ὁ κοινὸς, ^h τοῖς ἑαυτοῦ μαθηταῖς οὕτως ἐν καιρῷ
 βαπτιζομένοις ἐπέστη, ἵνα καὶ τὸ πέλαγος ἡμε-
 ρώσῃ, καὶ τοὺς κινδυνεύοντας περισώσῃται, οἷος
 σὺ κάμνουσιν ἡμῖν καὶ ἀνιωμένοις, καὶ οἷον
 i ἤδη ναυαγοῦσιν ἐφάνης; ⁱ Τί δεῖ τὰ τῶν ἄλ-
 λων λέγειν, ὅσης εὐθυμίας καὶ ἡδονῆς ψυχᾶς
 j ὀρθοδόξων ἐνέπλησας, ^j καὶ ὅσων ἀπόγνωσιν
 ἔλυσας;

k Ἀλλ' ἡ μητὴρ ἡμῶν ἡ ἐκκλησία, ^k τὴν Καί-
 σαρείαν λέγω, νῦν ὄντως ἀποδύεται τὰ ἐνδύματα
 l τῆς χηρεύσεως ἐπὶ τῇ σῇ θείᾳ, καὶ ^l εὐλογίαν εὐ-

Unde tuarum laudum exordium du-
 cam? et quo nomine propriè te appellabo?
 An te *columnam et firmamentum* Eccle-
 siæ vocabo, aut *luminare in mundo*, iis-
 dem verbis cum Apostolo utens, aut
gloriationis coronam incolumi Christiano-
 rum parti, aut Dei donum, aut patriæ
 columen, aut fidei regulam, aut veritatis
 legatum, aut hæc omnia simul, atque his
 plura? Atque has penè incredibiles lau-
 des, per ea quæ videmus, confirmabo.
 Quæ enim pluvia æquè opportuna et tem-
 pestiva sitienti terræ illapsa est? Quæ
 C aqua ex petrâ, iis, qui in deserto habita-
 bant, exundans? Quem talem Angelorum
 panem homo manducavit? Quibus Jesus,
 communis omnium Dominus, Discipulis
 suis pessum euntibus ita opportunè asti-
 tit, ut et fluctus sedaret, et periclitantibus
 salutem afferret, ut tu laborantibus nobis
 ac mœrentibus, ac jam velut naufragium
 facientibus apparuisti? Et quidem de aliis
 quid loqui necesse est, quantâ nimirum
 lætitiâ et voluptate orthodoxorum animos
 perfudisti, quàmque multos homines in
 desperationem lapsos erexisti?

D At mater nostra ecclesia, Cæsariensem
 dico, nunc profectò ob tuî aspectum vi-
 duitatis vestes exuit, et stolam jucundita-

I. Tim. III, 16.

Philip. II, 15.

I. Thess. II, 19.

(a) Παρεσόμεθα. Ità Cod. Reg. Ed. παρέσομαι.

(b) Αἱ στάσεις. Cod. Reg. Montac. Morel. et Com-
baf. αἱ συστάσεις.

(c) Ἡμῶν δὲ ὑπερεύχεσθε. Cod. Reg. ἡμῶν δὲ ὑπερεύχε-
σθαι, nostrum autem preces fundere; quæ lectio meliorem
sensus videtur efficere.

XLIV. (d) Εὐσέβιῳ ἐπισκόπῳ Σαμοσατέων «Hæc Epistola
tūm conscripta esse videtur, cum, Eusebio Cæsariensi
episcopo vitâ functo, de successore ageretur. Porro non
satis liquet an post Eusebii Samosatēni ab exilio redi-
tum scripta fuerit, an verò antequàm in exilium pro-
fectus esset. Illud perspicuum est, Cæsarienses illius
adventu summoperè delectatos fuisse.» Hæc Bill.
At perspicuum est non minùs antè exilium Eusebii
scriptam fuisse hanc Epistolam. Nam anno 370
collocatus est in throno episcopali Basilii, et anno

374 in Thraciam Eusebius exulavit. Vide Tillemont.

(e) Πατρίδος ἔρεισμα. Bill. *patriæ subsidium*; Combef.
patriæ columen, quemadmodum Pindar. Ἐλλάδος ἔρεισμα
Ἀθῆναι, quasi basis et fulcimentum.

(f) Πρεσβευτὴν ἀληθείας, assertorem veritatis ac cultore-
rem; quod aptius videtur Combef. quàm *legatum*. Mox
ἢ ὁμοῦ πάντα καί. Montac. et Morel. proponunt ἢ ὁμοῦ
πάντα ταῦτα καί.

(g) Τίς ὑπέρος οὕτως. Sic Montac. Morel. ac Combef.
in Ed. τίς οὕτως ὑπέρος.

(h) Τοῖς ἑαυτοῦ. Ed. malè τῆς.

(i) Τί δεῖ. Pass. τί δῆ. Cod. Reg. τῶν ἀγγέλων pro
τῶν ἄλλων.

(j) Ὅσων. Ed. malè ὅσον.

(k) Τὴν Καισαρείαν. Pass. Καισαρείων.

(l) Στολὴν εὐφροσύνης ἀναλαβάνει. Pass. στολὴν ἀφθα-

tis assumit, magisque etiam explendescet, cum pastorem, et se, et antecessoribus Episcopis, et manu vestra dignum consecuta fuerit. Nam quis sit rerum nostrarum status ipse quoque perspicis, quantumque miraculum patravit zelus tuus, et sudor, ac grata Deo fiducia et libertas. Senectus renovatur, morbus superatur, lecto affixi exiliunt, infirmi potentia accinguntur. Quæ res mihi conjecturam afferunt, negotia quoque nostra ex animi sententia successura esse. Ac patrem quidem, tum suo, tum nostro nomine habes, pulchrum universæ vitæ et venerandæ canitiei finem impositurum, nimirum præsentem hanc pro Ecclesiâ dimissionem. At certum habeo fore ut precibus vestris, quibus fretus nemo non sibi quidvis polliceri debet, firmiorem eum valentiorumque recipiamus. Quod si in hac quoque curâ extremo vitæ die perfungatur, minimè illud in damno ponendum est, talem, et ob res tales, vitæ finem consequi. Mihi verò ignoscite, obsecro, si improborum linguis paulisper cedens, aliquantò post ad complexum vestrum accurram, et ea, quæ nunc in laudatione prætermissa sunt, coram ipse adjiciam.

Α προσύνης ἀναλαμβάνει, καὶ λαμπρυνθήσεται μᾶλλον, ἐπειδὴ ^a ποιμένος τύχοι ἐαυτῆς τε, καὶ α τῶν προειληφόντων, καὶ τῶν ὑμετέρων χειρῶν ἁγίου. Τὰ γὰρ ἡμέτερα καὶ αὐτὸς ὁρᾷ οἷα, καὶ ὅσον ἐθαυματούργησεν ὁ σὸς ζήλος, καὶ ἰδρῶς, καὶ ^b ἡ κατὰ Θεὸν παρρησία. Γῆρας ἀνακαινι- ^b ζεται, καὶ ἀρρώστια νικᾶται, καὶ πηθῶσιν οἱ ἐπὶ κλίνης, καὶ ἀσθενοῦντες περιζωννύονται θύνα- ^c μιν. Τούτοις εἰκάζω καὶ ^c τὰ ἡμέτερα κατὰ ^c νοῦν ἐκθήσεσθαι. Τὸν μὲν οὖν πατέρα ἔχεις ἀνθ' ἐαυτοῦ, καὶ ἀνθ' ἡμῶν, τέλος πάντι τῷ βίῳ καὶ τῇ σεμνῇ πολιᾷ ^d καλὸν ἐπιθήσονται, τὸν ^d νῦν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας ἀγωνά. Καὶ δεξιόμεθα τοῦτον, εὖ οἶδα, εὐχαίς ὑμετέραις ἐρρωμένε- ^e τερόν τε καὶ νεανικώτερον, αἷς πάντα δεῖ ^e θάρ- ^e ροῦντα πιστεύειν. Εἰ δὲ καὶ τῇ φροντίδι κατα- λύσειεν, οὐ ζημία τοιαύτης καὶ ἐπὶ τοιούτοις τυχεῖν τελευτῆς. Ἐμοὶ δὲ, παρακαλῶ, συγγνώμην ἔχετε, εἰ μικρὸν ταῖς τῶν πονηρῶν γλώσσαις ^f ὑποχωρήσας, μικρὸν ὑπερον ^f ὑμῖν καὶ προσ- ^f θράμοιμι, καὶ περιπτύξαιμην, καὶ ὅσα παρῖται νῦν, δι' ἐμαυτοῦ προσθεῖην, τῆς εὐφημίας.

Alia XXIV.

Circa mensem decembrem ejusdem an. scripta.

XLV. BASILIO.

Post Basilii electionem nemo dubitabat, quin statim Gregorius ad amicum lætus accederet. Sed satius ei visum est ad Basilium scribere, ac suum ex ejus ordinatione gaudium significare. Illius autem videndi desiderium cohibuit, tum ut amici famæ consulere, tum etiam ne se ipse in invidiam et arrogantiae suspiciones conjiceret. His rationibus persuadere Basilio conatur, ne se statim accersat.

ME. ΒΑΣΙΛΕΙΩ.

POSTEAQUAM te in sublimi throno collocatum, ac lucernam, ne illam quidem prius obscure lucentem, à Spiritu victore suprâ candelabrum oculis omnium expositam esse intellexi, lætatus sum, fateor. Quidni enim, cum Ecclesiæ corpus malè affectum esse, atque hujusmodi ductu et auxilio opus habere conspicerem? Non tamen ad te statim advolavi, nec advolabo: nec ipse id à me exposcas velim. Primum ut auctoritatem et venerationem tibi sartam tectamque custodiam: ac ne præ ineptiâ quâdam et animi fervore, quemadmodum obtrectatores dicere queant, tuî studiosos colligere videaris. Deinde ut mihi ipsi stabilitatem comparem, invidiæque occurram. Quandò igitur venies, fortassè dixeris, et quandiù cunc-

Επειδὴ σε τεθέντα ἐπὶ τὸν ὑψηλὸν θρόνον ἔγνω, καὶ τὸ Πνεῦμα ἐνίκησε, τὸν λύχνον ἐπὶ τῆς ^g λυχνίας δημοσιεῦσαν, οὐδὲ τὸ πρὶν ἀμυδρῶς λάμ- ^g ποντα, ἤσθην μὲν, ὁμολογῶ. Τί δὲ οὐκ ἐμελλον, τὸ κοινὸν τῆς Ἐκκλησίας ὁρῶν κακῶς ἔχον, καὶ τοιαύτης χρῆζον χειραγωγίας; Προσέδραμον δὲ οὐκ εὐθὺς, οὐδὲ προσθραμοῦμαι· μηδὲ γὰρ τοῦτο αὐτὸς ἀπαιτήσης. Πρῶτον μὲν, ^h ἵνα σοι τὸ ^h σεμνὸν φυλάξω, καὶ μὴ συνάγειν δόξης τοὺς σπουδαζάς, ὑπὸ τίνος ἀπειροκαλίας καὶ θερμότητος, ὡς ἂν φαῖεν οἱ ⁱ ἐνδιαβάλλοντες. Δεύτερον ⁱ δὲ ⁱ ἵνα ἐμαυτῷ πραγματεύσωμαι τὸ σταθερόν τε ^j καὶ ἀνεπίφθονον. Πότε οὖν ἤξεις, τυχὸν ἐρεῖς, καὶ μέχρι τίνος ἀναδύσῃ; ἕως ἂν ὁ ^k τε Θεὸς

σίας ἐνδύεται: Stola immortalitatis induit. Mox id. Cod. καὶ λαμπρύνεται, magisque etiam explendescit.

(a) Ποιμένος τύχοι. Cod. Reg. et Combef. ποιμένος τύχη.

(b) Ἡ κατὰ Θεὸν παρρησία. Combef., Divinaque dicendi libertas atque fiducia.

(c) Τὰ ἡμέτερα κατὰ νοῦν ἐκθήσεσθαι. Ità Pass. et Combef. In Ed. ἐκθήσεται. At pro ἡμέτερα habet Cod. ὑμέτερα.

(d) Καλὸν ἐπιθήσονται. Sic legendum, ait Billius, non ἐπιθίσονται, ut in Hervag. et in Ed. Paulò infrâ, pro ὑμετέραις reponendum ὑμετέραις. Pro δεξιόμεθα habet Pass. δεξιούμεθα.

(e) Δεῖ θάρροῦντα. Cod. Reg. θάρροῦντας. Ità et Com-

bef. qui vertit: De quibus nihil quod non nobis polliceri debeamus.

(f) Ὑμῖν καὶ προσθράμοιμι. Cod. Reg. et Combef. καὶ προσθραμοῦμαι. Perperam in Ed. ἡμῖν, ut notant Billius et Combef.

XLV. (g) ἔγνω. Cod. Pass. διέγνω, planè cognovi.

(h) ἵνα σοι τὸ σεμνὸν φυλάξω. Combef., ut tibi gravitatem ac decorum servem; sic etiam interpretatur Tillem.

(i) ἐνδιαβάλλοντες. Cod. Pass. et Combef. διαβάλλοντες.

(j) ἵνα ἐμαυτῷ πραγματεύσωμαι. Cod. Pass. πραγματεύσω. Mox, τὸ σταθερόν. Combef. morum constantiam concilium; Tillemont. sapientiam et maturitatem in agendo. Duo Codd. Reg. τὸ στερόν, firmitatem.

a^a κελεύση, -καὶ παρέλθωσιν αἱ σκιαὶ τῶν νῦν A
b^b ἐπιτιθεμένων καὶ βασκαίνοντων. Οὐ γὰρ ἐπὶ
c^c πλείον ἀνθέξουσιν^c οἱ λεπροί, σαφῶς οἶδα, τῷ
Δαβὶδ τὴν Ἱερουσαλήμ ἀποκλείοντες.

ΜΣ'. ΤΩ ΑΥΤΩ.

XLVI. EIDEM.

Nondum victus his rationibus, à Gregorio se contemptum querebatur; cujus querelis respondet peracutè his litteris Gregorius. Scripta autem hæc Epistola exeunte anno 370, aut ineunte 371.

Alia X
Scripta anno
370 exeunte, aut
371 ineunte.

d^d Πῶς ἐπιφυλλίς ἡμῖν τὰ σά, ὦ θεία καὶ ἱερά
κεφαλὴ; ποῖόν σε ἔπος φύγεν ἕρκος ὀδόντων;
ἡ πῶς τοῦτο εἰπεῖν ἐθάρσησας; ἵνα τι καὶ
e^e αὐτὸς θαρρήσω μικρόν. Πῶς ἡ διάνοια
ὤρμησεν, ἡ μέλαν ἔγραψεν, ἡ χάρτης ἐδέξατο;
ὦ λόγοι, καὶ Αθῆναι, καὶ ἀρεταί, καὶ λόγων
ιδρώτες. Μικροῦ γὰρ με καὶ τραγῶδον, οἷς
γράφεις, ποιεῖς. Πότερον ἡμᾶς ἀγνοεῖς, ἡ με-
γαλὴ φωνὴ καὶ σάλπιγξ, τὸ τῶν λόγων βασι-
f^f λειον; μικρὰ Γρηγορίῳ τὰ σά; ἴ τί οὖν
τις ἄλλο θαυμάσειεν τῶν ἐπὶ τῆς γῆς, εἰ μὴ
σε Γρηγόριος; Ἐν μὲν ἕαρ ἐν ὥραις, εἷς δὲ
ἥλιος ἐν ἀσράσιν, εἷς δὲ περιέχων ἅπαντα
οὐρανός, μία δὲ κατὰ πάντων φωνὴ ἡ σή,
εἴπερ τι ἐγὼ ἱκανὸς τὰ τοιαῦτα κρίνειν, μὴδὲ
ἀπατᾷ με τὸ φίλτρον, ὅπερ οὐκ οἶσμαι. Εἰ
g^g μὲν ὅτι μὴ πρὸς ἀξίαν θ θαυμάζομεν, τοῦτο
ἐγκαλεῖς, ἐγκάλει καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις· οὐδὲ
h^h γὰρ ἄλλος τις ἀξίως ἐθαύμασεν, ἡ θ θαυ-
μάσεται, ὅτι μὴ σὺ, καὶ ἡ σὴ μεγαλοφρονία·
εἴπερ οἶόν τε ἦν ἑαυτὸν ἐπαινεῖν, καὶ τοῦτο
εἶχεν ἡμῖν ὁ τῶν λόγων νόμος. Εἰ δὲ τὸ κατα-
φρονεῖν ἐγκαλούμεθα, τί μὴ μανίαν πρότερον;
iⁱ ἄλλ' ὅτι φιλοσοφοῦμεν ἀγανακτεῖς; ὁὗτος
εἰπεῖν, τοῦτο μόνον καὶ τῶν λόγων τῶν σῶν
ὕψηλότερον.

taberis? Quoad Deus jusserit, atque eo-
rum, qui nunc insidiantur, et invidiâ
laborant, umbræ præterierint. Non enim
diutius, sat scio, leprosi resistent, Davi-
dem Hierosolymis excludentes.

Quomodo exiguæ nobis et viles res tuæ
sunt, ô divinum et sacrum caput? Quod-
nam hoc effugit verbum dentalia septa?
aut quomodo hoc dicere ausus es? ut
ipse quoque audacter aliquid dicam. Quo-
modo vel animus id proposuit, vel atra-
mentum scripsit, vel charta excepit? ô
studia, et Athenæ, et virtutes, et litterarii
sudores! Me etenim litteris tuis penè tra-
gicum facis. Utrum nos an te ipsum ig-
noras, tu, inquam, orbis lumen, magna
vox et tuba, doctrinæ palatium? Tuane
Gregorio parva sunt? Quid igitur aliud
quispiam admiretur eorum quæ in terrâ
sunt, nisi te Gregorius? Unum ver inter
anni partes, unus sol inter sidera, unum
coelum omnia complexu suo coercens, una
vox tua de omnibus triumphans, si modò
satis meus sum, qui de hujusmodi rebus
judicium feram, nec amor me decipit,
quod non existimo. Quòd si nobis hoc
nomine succenses, quòd te minùs, quàm
tua virtus meretur, suspicimus et admi-
ramur, omnibus quoque mortalibus suc-
censeas oportet: neque enim alius quis-
quam satis dignè te laudavit, aut lauda-
turus est, præter te tuamque in dicendo
sublimitatem; si quidem fieri posset, ut
quispiam laudes ipse suas prædicaret, id-
que nobis sermonum lex ferret. Quòd si
contemptum tuî nobis objicis, quin priùs
insaniam? At quòd philosophamur indi-
gnaris? Liceat mihi cum bonâ tuâ veniâ
dicere, hoc unum doctrinâ quoque tuâ et
eruditione sublimius est et præstantius.

(a) Κελεύση. Ità Pass. In Ed. κελεύσει.

(b) Ἐπιτιθεμένων. Cod. Harl. ἐπιτιθεμένων τε καί. Bill., qui nunc insidiantur.

(c) Οἱ λεπροί. In textu tam hebræo quàm græco, de leprosis nulla fit mentio, sed de claudis et cæcis, quibus arcis Hierosolymitanæ custodia à Jebusæis mandata fue-
rat. Hæc Bill. At nobis leprosos consultò induxisse vi-
detur Gregorius, ut non sanæ satis doctrinæ, quæ lepra
spiritualis est, Basilii notaret adversarios. Pro λεπροί suo
periculo legendum proponit Combef. πηροί, sicque
scripsisse putat Gregorium, ut laconicâ suâ brevitate,
sub unâ voce ambas Scripturæ voces οἱ τυφλοί καὶ οἱ
χωλοί complecteretur: πηρός namque et cæcus, et quo-
vis membro læsus intelligitur.

XLVI. (d) Πῶς ἐπιφυλλίς. Sunt ἐπιφυλλίδες, ait Bill.,
exigui illi racemī, qui à vindemiatoribus ad racematio-

nem relinqui solent. Undè translattè quidquid contemptui
est, ἐπιφυλλίς dicitur. Paulò infrà, ποῖόν σε ἔπος φύγεν
ἕρκος ὀδόντων, hemistichium apud Homerum frequens.

(e) Πῶς ἡ διάνοια ὤρμησεν, etc. Bill., quomodo vel
animus id proposuit, vel atramentum scripsit.

(f) Τί οὖν τις ἄλλο. Cod. Pass. τίνα οὖν τις ἄλλον, ec-
quem igitur alium quispiam admiretur eorum qui, etc.

(g) Θαυμάζομεν. Cod. Pass. θαυμάζωμεν, suscepimus,
et admirati fuerimus. Mox ἐγκάλει, ità Pass. In Edit. ἐγ-
καλεῖς.

(h) Θαυμάσεται. Ità Codd. Reg. et Pass.; et sic red-
didit Bill. In Edit. θαυμάζεται.

(i) Ἄλλ' ὅτι φιλοσοφοῦμεν, ἀγανακτεῖς, quòd philosopha-
mur, id est, quia parentibus assidemus; eorūque
curam gerimus; id enim per philosophiam designari puto,
ait Bill. Mox Cod. Pass. ὁὗτος ἡμῖν τοῦτο εἰπεῖν.

Alia XXV.

Scripta anno
372.

MZ. Τῶ ΑΥΤῶ.

XLVII. EIDEM.

Scriptis hanc Epistolam Gregorius, cum in magnis turbis molestiisque Basilii versaretur, quæ quidem molestiæ non aliæ sunt quam illæ, quarum ipse Gregorius in Oratione xx, pag. , meminit. Tunc enim in Oratione quam in Epistola de re eadem agitur, de Cappadociæ divisione, bellique quod ea occasione Anthymus et alii præsules Basilio infensi intulerunt. In utraque, novæ res, invidiæ, æmulation, denique dolor ex electione Basilii, turpi simul et exitiali bello initium dedere. Divisa autem est in duas provincias Cappadocia anno 370. Divisionem verò civilem non statim secuta est ecclesiasticæ provinciæ divisio. Nam prior sub initium hyemis instituta est; altera autem, postquam Cæsares discessit Valens; id est, circa mensem Martium anni 372. Adeoque hoc anno tres Epistolæ sequentes scriptæ sunt, XLVIII, XLIX et L.

AUDIO te à recenti rerum novatione turbari, tibi que à sophisticâ quâdam et usitatâ eorum, qui rerum potiuntur, curiositate negotia exhiberi: nec sanè mirandum est. Neque enim invidiam ignorabam, quodque ex iis, qui latus tuum cingunt, complures sint, qui commoda sua per te procurent, ac pusillanimitatis fomitem accendant. Illud verò non metui, ne quid à philosopho alienum, atque et te et nobis indignum in rebus adversis ac molestiis tibi accideret. Quin potius nunc vel maximè futurum existimo, ut Basilii meus cognoscatur, et ea, quam per omne tempus collegisti, sapientia patefiat, ac tu improborum hominum injurias et impressiones superes, velutque in altissimis fluctibus immotus maneat, aliis in perturbatione ac tumultu versantibus. Quod si ita videtur, ipse quoque adero, fortassè quidem ut consilii quoque tibi aliquid impertiam; (si tamen mari aqua opus est, et tibi consultore:) procul dubio autem, ut utilitatem ipse capiam, patientiæque in ferendis contumeliis socium me tibi præbeam.

A Πυνθάνομαι σε ταραττεσθαι παρὰ τῆς νέας καινοτομίας, καὶ πράγματα ἔχειν ἀπὸ τινος σοφιστικῆς τῶν κρατούντων, ^a καὶ συνήθους περιεργίας· καὶ θαυμαζὸν οὐδέν. Οὐδὲ γὰρ ἠγνόουν τὸν φθόνον, καὶ ὅτι πολλοὶ τῶν περὶ σὲ τὰ ἑαυτῶν ^b διὰ σοῦ θεραπεύοντες, καὶ τὸν ^c σπινθῆρα τῆς ^b μικροψυχίας ἀνάπτοντές εἰσιν. Ἐκείνο μὲν οὖν ^d οὐ δέδοικα, μὴ τι πάθῃς ἀφιλόσοφον ἐν τοῖς ^d λυπηροῖς, καὶ σεαυτοῦ καὶ ἡμῶν ἀνάξιον. Ἀλλ' ἠγοῦμαι νῦν δὴ καὶ μάλιστα ^e γνωρισθῆσεσθαι ^e τὸν ἐμὸν Βασίλειον, καὶ ἦν ἐν παντὶ τῷ χρόνῳ συνελέξω φιλοσοφίαν, διαδειχθῆσεσθαι, καὶ ὑπερσχήσειν τὰς ἐπηρείας, ^f ὥσπερ ὑψηλῷ κύματι, καὶ ^f μένειν ἄσεισον, ἄλλων ταρασσομένων. Εἰ δὲ δοκεῖ, καὶ αὐτὸς παρέσομαι, τυχὸν μὲν καὶ γνώμης τινὸς κοινωνήσω, (εἴπερ ὕδατος δεῖται θάλασσα, καὶ σὺ ^g τοῦ συμβουλευόντος·) πάντως δὲ, ^g ὠφελήθησόμενος, καὶ φιλοσοφήσω τὸ συνυβρί- ^C ζεσθαι.

Alia XXXI.

Scripta anno
372.

XLVIII. EIDEM.

MH. ^b Τῶ ΑΥΤῶ.

h

Sasimorum Gregorius episcopatum recusat, plurima gravique Basilio objiciens, quod illius Ecclesiæ curam sibi demandasset.

DESINÉSNE nos tandem maledictis incessere, ut insulsos, et rusticos, et alienos ab amicitia, ac ne vitâ quidem dignos, quoniam ea, quæ passi sumus, intelligere ac persentire ausi sumus? neque enim quidquam aliud proferre queas, in quo à nobis læsus sis; nec ullâ omninò in re, sive parvâ, sive magnâ, consci sumus,

D Οὐ παύσῃ βλασφημῶν ἡμᾶς, ὡς ⁱ ἀπαιδεύ- ⁱ τους, καὶ σκαιούς, καὶ ἀφίλους, καὶ οὐδὲ ζῆν- ^D ἀξίους, ὅτι συνιέναι τετολμήκαμεν ἅ πεπόνθαμεν; οὐ γὰρ ἄλλο γε οὐδὲν ἀδικούμεν, αὐτὸς ἂν εἴποις· οὐδὲ τι σύνοισμεν ἰ. αὐτοῖς ἡμῖν ἢ ^j μικρὸν ἢ μείζον περὶ σὲ κακοῖς γεγονόσι, μηδὲ

XLVII. (a) Καὶ συνήθους περιεργίας. Combef., consuetudine anxid diligentid.

(b) Διὰ σοῦ. In Cod. Pass. hæc desunt.

(c) Σπινθῆρα τῆς μικροψυχίας. Combef., similitudinis et odii fomitem. Mox, εἰσὶν deest in Codd. Harl. et Pass.

(d) Οὐ δέδοικα μὴ τι πάθῃς. Bill., non metuo ne quid tibi accidat.

(e) Γνωρισθῆσεσθαι. Ità Codd. Harl. ac Pass. In Ed. γνωρισθῆναι. Paulò infrà, pro φιλοσοφίαν, Cod. Harl. σοφίαν, et pro συνελέξω, Cod. Pass. συνελέξαμεν, collegimus.

(f) ὥσπερ ὑψηλῷ κύματι. Combef., ὥσπερ ὑψηλὸν κύματι, haud secus ac alti fluctus procellam. Mox, ταρασσομένων. Cod. Pass. ταρασσομένων, aliis excussis.

(g) Τοῦ συμβουλευόντος. Ità Cod. unus, et Combef. At Codd. Pass. et Harl. τοῦ συμβουλευόντος. Paulò infrà, τὸ συνυβρίζεσθαι deest in Cod. Pass.

XLVIII. (h) Hæc Epistola, ait Bill., cum duabus

proximè sequentibus stomachosa et jurgatrix est. Nam cum Basilii diœcesim suam in multos episcopatus partitus esset, Sasimisque ignobili loco, et ad philosophandum alienissimo, tantum virum, cui cum eo omnes necessitudines intercedebant, præfiscisset, non immeritò se per hujusmodi honoris speciem contemptum, ignominiâque affectum fuisse vir optimus querebatur. Et sanè eorum amicitia, quæ alioqui trabali clavo fixa videbatur, ob eam causam penè dissiluit. Basilii quidem apud bonos viros eo nomine offendit, iniquiusque cum Gregorio egisse existimatus est, quam vel pro suo solito candore, vel pro illius meritis et dignitate, vel pro amicitia jure. Verum οὐδὲν ἁμαρτεῖν ἔστι Θεοῦ καὶ πάντα κατορθοῦν, ut ille ait.

(i) Ἀπαιδεύτους deest in Cod. Harl. Mox, καὶ ἀφίλους. Bill. reddit: et ab amicis inopes.

(j) Αὐτοῖς ἡμῖν. Cod. Reg. ἡμῖν ἰαυτοῖς.

συγγνωίημεν· πλὴν τοῦτο μόνον ἐγνώμεν ἡπατημένοι, ὅπερ μὲν ἄγαν, ἐγνώμεν δὲ· καὶ τὸν θρόνον αἰτιώμεθα, ὡς ὑψηλότερόν σε ὑμῶν ἀθρόως ποιήσαντα· καὶ κάμνομεν τὰ σὰ ἐγκαλοῦμενοι, καὶ ἀπολογούμενοι πρὸς τοὺς σαφῶς εἰδοτας καὶ τὰ πρῶτα ἡμῶν, καὶ τὰ νῦν. Τοῦτο γὰρ ὧν πάσχομεν τὸ γελοῖο-
 τaton, ἢ ἐλεεινότατον, τοὺς αὐτοὺς ἀδι-
 α καῖσθαι καὶ ἐγκαλεῖσθαι, ὅπερ νῦν ἡμῖν
 συμβέβηκεν. Ἐγκαλοῦσι δὲ καὶ ἄλλοι μὲν
 ἄλλοι τι, καὶ ὁ τι ἕκαστος βούλῃται, κατὰ
 τὸν ἑαυτοῦ τρόπον, ἢ τὸ μέτρον τῆς ὑπὲρ
 ἡμῶν ὀργῆς· οἱ φιλανθρωπότατοι δὲ, ὑπερ-
 οφίαν καὶ περιφρόνησιν, καὶ τὸ παρερ-
 ρίφθαι ἡμᾶς μετὰ τὴν χρεῖαν, ὥσπερ τῶν
 σκευῶν τὰ ἀτιμώτατα, καὶ τοῦ μηδενὸς
 ἄξια, ἢ τῶν ἐρεισμάτων ταῦτα, ὑπὲρ ὧν
 αἱ ἀφίδες, ἃ μετὰ τὴν πῆξιν ὑφαιρεῖται
 καὶ διαπτύεται. Τούτους μὲν οὖν χαίρειν
 ἐάσομεν, καὶ λέγειν ὁ τι ἂν λέγωσιν·
 οὐδεὶς ἐφεῖξει γλώσσης αὐτόνομίαν. Καὶ σὺ
 μοι τὸν μισθὸν κατὰβαλε τὰς μακαρίας καὶ
 κενὰς ἐλπίδας, ἃς κατὰ τῶν βλασφημούν-
 των ἐξεῦρες, ὡς διὰ τιμὴν ὑβρίζων τοὺς κού-
 φους ἡμᾶς, καὶ προχείρους πρὸς τὰ τοιαῦτα.
 b Ἐγὼ δὲ τὸ ἐμὸν, ὡς ἔχω, δηλώσω, καὶ μοι
 μηδὲν ὀργισθῆς. Ἐγὼ γάρ, ἃ καὶ παρ' αὐτὰ
 τοῦ πάθους ἀπεφθεγξάμην, οὐ τοσοῦτον ἢ
 τῷ θυμῷ ζέσας, ἢ τῷ γεγονότι καταπλαγείς,
 ὥς κλαπῆναι τοὺς λογισμοὺς, καὶ ἀγνοεῖν
 c ὅπερ ἔλεγον. Οὔτε ὅπλα κτήσομαι, οὔτε τὰ
 τακτικὰ μαθήσομαι ἢ μὴ πρότερον ἔμαθον,
 ἡνίκα καιρὸς εἶναι μᾶλλον ἐδόκει, πάντων
 d ὀπλιζομένων καὶ μαινομένων· (οἶσθα τὰ ὅτων
 e ἀσθενῶν ἀρρώσθηματα·) οὔτε ὅτον Ἀρήϊον Ἀν-
 θιμον ὑποσῆσομαι, καίπερ ἄωρον ὄντα πολε-
 f μιστήν, ἱφίλος τε ὧν καὶ ἀπόλεμος, καὶ πρὸς
 τὰ τραύματα ἐπιτηδεϊότερος. Ἀλλ' ἐκείνῳ μὲν
 αὐτὸς πολέμει, εἰ τοῦτό σοι φίλον, (καὶ γὰρ
 τοὺς ἀσθενεῖς πολλάκις αἱ χρεῖαι ποιοῦσι πο-
 g λεμιστάς·) ἢ ζήτει τοὺς πολεμήσοντας, ἢ ὅτ' αὖ

A nos iniquè aliquid in te admisisse, (atque
 utinàm nunquàm conscii simus!) nisi quòd
 fraudem in quàm inducti sumus, seriùs
 quidem, quàm oportuit, sed tamen ali-
 quandò agnovimus. Atque hujus rei cul-
 pàm in episcopalem thronum conferimus,
 utpotè qui te repentè supra nos evexerit:
 ac vehementer fatigamur, dùm tua nobis
 objiciuntur, eaque apud illos, qui et pris-
 tina nostra et præsentia perspicuè norunt,
 defendimus. Hoc enim omnium, quæ pa-
 timur, maximè ridiculum est, vel potiùs
 B miserandum, nimirum quòd iidem, et in-
 juria afficiuntur, et accusantur: id quod
 nobis hoc tempore accidit. Objiciunt
 porrò, alii aliud quidpiàm, et quidquid
 uniuscujusquæ voluntas tulerit, prout vel
 moribus comparati sunt, vel nostrâ causâ
 irascuntur: benignissimi autem quique
 neglectum et contemptionem, et quòd
 nos, posteaquàm operâ nostrâ usus fueris,
 velut sordidissima vasa et instrumenta
 projeceris, vel tanquàm adminicula ea,
 quæ fornicibus supponuntur, ac simul
 C atque structura firmata et compacta est,
 subduci et pro nihilo haberi solent. Ve-
 rùm hos sanè valere sinamus, et, quæ
 dicunt, dicere; nemo linguæ libertatem
 coërcēbit. Ac tu beatas illas spes et ina-
 nes mercedis loco persolve, quas adversùs
 eos excogitasti, qui te eo nomine lacerant,
 quòd sub honoris specie leves nos atque
 ad res hujusmodi promptos et obvios
 contumeliosè protriveris. Ego verò, quid
 in animo habeam, explicabo; nec mihi
 propterea irascaris. Dicam enim, quæ fla-
 D granti etiam dolore prolocutus sum, non
 usque adeò vel irâ æstuans, vel rei eventu
 percussus et attonitus, ut ratio se subdu-
 ceret, ac quæ dicerem, ignorarem. Non
 arma comparabo, nec rei militaris artem
 discam, quam priùs non didici, cùm hu-
 jus rei commodius tempus esse videbatur,
 omnibus videlicet arma induentibus, et
 furiosè inter se congredientibus, (nosti
 infirmorum morbos,) nec Martium Anthi-
 mum certamine excipiam, quamvis alio-
 qui immaturum bellatorem, nimirum ipse
 E inermis ac rei bellicæ ignarus, vulneri-
 busque magis expositus. Quin tu potiùs
 cum eo, si ità videbitur, bellum gere,
 (nam infirmos quoque sæpè necessitas

Maximè ridicu-
 lum est vel po-
 tiùs miseran-
 dum, quòd iidem
 et injuriâ affi-
 ciuntur et accu-
 santur.

Nemo linguæ
 libertatem co-
 èrcebit.

Infirmos quo

(a) Ὅπερ νῦν ἡμῖν. Ità Codd. Harl. et Pass. In Edit.
 ὅπερ νῦν καὶ ἡμῖν. Paulò post, καὶ ἄλλοι μὲν; Montac. καὶ
 ἄλλος μὲν.

(b) Ὡς ἔχω. Codd. Reg. Harl. Pass. ὡς ἔχει. Paulò
 infra, pro αὐτὰ τοῦ πάθους, Cod. Reg. παρ' αὐτὸ τὸ πάθος.

(c) Ὅπερ ἔλεγον. Cod. Pass. ὅπερ ἔλεγον. Paulò post,
 id. Cod. pro ἢ μὴ πρότερον habet ὃ μὴ πρότερον.

(d) Τῶν ἀσθενῶν ἀρρώσθηματα. Cod. ἀριστούματα, in-
 firmorum præclara facinora. Cod. Reg. τὰ τῶν Ἀθηνῶν
 ἀριστούματα. Cod. Pass. τῶν Ἀθηνῶν ἀρρώσθηματα.

(e) Τὸν Ἀρήϊον Ἀνθιμον. Is, inquit Bill., Tyanorum
 episcopus erat, quocum de Cappadociæ episcopatibus
 dividendis Basilio contentio erat. Urbs enim ea secundæ
 Cappadociæ metropolis recens creata fuerat. Vide Orat.
 de Basilii laudibus. At τὸν Ἀρήϊον vox poetica est, inquit

Combef., non nomen proprium, quod videtur velle
 Bill., sed adjectivum, quasi bellicosum Anthimum,
 qui sic strenuè jura tueretur novæ metropoleos, et Ba-
 silio pugnaret.»

(f) Ψιλὸς τε ὧν καὶ ἀπόλεμος. Combef., levis cùm sim
 armaturæ miles, nec bello assuetus. Mox idem, πρὸς τραύ-
 ματα.

(g) Ὅτ' ἂν σου τῶν ἡμῶνων. Alludere mihi videtur,
 ait Bill., ad illud Achillis apud Homerum, Iliad. I, ubi
 negat sibi causam esse: cur Trojanis bellum inferat,
 quòd ab eis nec boves, nec equi sui unquàm intercepti
 sint:

Ὅτ' ἂν πώποτε ἑμᾶς βοῦς ἤλασαν, οὐδὲ μὲν ἵππους. Ve-
 rùm Billio minimè assentitur Combef. Hic enim,
 inquit, nulla allusio Homérica, qualem cogitavit Bill.,

que sæpè neces-
sitas ipsa pugna-
ces efficit.

ipsa pugnaces efficit,) aut qui bellum ge-
rant quære, cum ille mulas tuas arripue-
rit, locorum angustias observans, quem-
admodum ille Amalec, cum transitu
Israëlem arceret. Nobis autem aliarum
omnium rerum loco quietem concede.
Quid enim opus est pro lactentibus et
avibus, et quidem alienis, non secus ac
pro animabus et Canonibus digladiari?
Quid etiam splendidis illis Sasimis me-
tropolitanam urbem privare, ac mentis
arcanum, quod premendum et occultan-
dum erat, aperire et detegere? Quocirca tu
quidem viriliter age, et confortare, omnia-
que ad tuam ipsius gloriam, quemadmodum
fluvii torrentes, trahe, nec amicitiam, nec
vitæ consuetudinem et familiaritatem, vir-
tute ac pietate potiore habens, nec quæ
ex his rebus hominum opinio de re futura
sit, quicquam curans, sed uni duntaxat
Spiritus te addicens. Nos verò id duntaxat
lucris ex amicitia tuâ capiemus, ut amicis
posthac minimè fidamus, nec Deo quic-
quam præferamus.

Amicis minimè
fidendum, nec
Deo quicquam
præferendum.

Alia XXXII.

Scripta anno
372.

XLIX. EIDEM.

Quiete gloriatur Gregorius; ipsi maxima actio est otium.

DESIDIAM et inertiam nobis objicis, quia
non occupavimus tua Sasima, nec Episco-
patûs fastu movemur, nec, velut esca cani-
bus in medio projecta, in invicem vos armis
instruimus. Mihi verò maxima actio est
otium. Atque ut quidpiam laudum mea-
rum intelligas, usque adeò quiete atque
otio glorior, ut et omnibus magnitudinis
animi hâc in re me legem esse existimem.
Atque utinam nostrum exemplum omnes
sibi imitandum proponerent! nec Eccle-
siæ quidem negotii quidquam haberent,
nec fides, quæ propriarum cuique con-
tentionum telum est, miserè distrahe-
retur.

Gregorio maxi-
ma actio erat
otium.

Tempore Gre-
gorii fides pro-
prium cuique
contentionum
telum erat.

Alia XXXIII.

Scripta eodem
anno 372.

L. EIDEM.

Injuriæ se non esse Basilio probat Gregorius, minimèque se ab eo contumeliâ afficiendum.

QUAM ferociter, et equinorum pullorum
ritu exsilis in tuis litteris! Nec mirum te ad
gloriam nuper evectum ostentare nobis

sed ipsa res ab Anthimo gesta, quam describit Grego-
rius in Basilio Epitaphio.

(a) Περὶ γαλοθηνῶν. Combef. pro subrumis, agnellis vi-
delicet ac porcellis; καὶ ὀρνίθων, gallinisque.

(b) Συγκρύπτειν. Sic Reg. Harl. Pass. ac Combef. In
Edit. συγκρύπτειν.

(c) Πρὸς τὴν σιαυτοῦ. Ità Codd. Harl. et Pass. Montac.
et Morel. In Ed. ἐαυτοῦ.

XLIX. (d) Ὅτι μὴ τὰ σά. In Cod. Harl. σά deest.
Σάσιμα κατελήφαμεν: Sasima non occupavimus. Combef.
interpretationem sequimur; verterat Bill.: Sasima tua
recusavimus, nec episcopatus cupiditate incitamus.

(e) Ὑμᾶς ὀπλιζόμεν. Sic Codd. Harl. et Reg. At Cod.
Pass. ἡμᾶς ὀπλιζόμεν. In Edit. ὑμῶν. Ità levi mutatione
expeditus est sensus, cujus antea obscuritas eruditos
nonnihil offendit. Corrigendum censuit Billius Cod.
Hervagianum ex Frobeniano, legitque μηδὲ, ὥστε κυσὶ

A σου τῶν ἡμιόνων λαμβάνηται, τὰς ζυνά-
τηρών, καὶ ὥστε ὁ Ἀμαλήκ ἐκείνος, εἰργάζων α
τὸν Ἰσραήλ. Ἡμεῖν δὲ ἀντι πάντων δοῦναι τὴν
ἡσυχίαν. Τί γὰρ δεῖ μάχεσθαι περὶ γαλα-
θηνῶν, καὶ ὀρνίθων, καὶ τοῦτο ἀλλοτρίων, ὡς
δῆτα περὶ ψυχῶν καὶ κανόνων; Τί δὲ τῶν λαμ-
πρῶν Σασίμων ἀποστρεῖν τὴν μητρόπολιν, ἥ b
γυμνοῦν καὶ ἀνακαλύπτειν τὸ τῆς γνώμης ἀπόρ-
ρητόν, ἢ συγκρύπτειν θεόν; Ἀλλὰ σὺ μὲν ἀν-
δρίζου, καὶ κραταῖος, καὶ πάντα εἰλεῖς πρὸς
τὴν ἑαυτοῦ δόξαν, ὥστε οἱ ποταμοὶ τοὺς χει-
μάρρους, μήτε φίλιαν, μήτε συνήθειαν τοῦ
καλοῦ προτιμῶν, καὶ τῆς εὐσεβείας, μήτε τοῦ
ποιός τις εἶναι δόξεις ἐκ τοῦ ταῦτα ποιεῖν φρον-
τιζῶν, ἀλλ' ἐνὸς ἂν τοῦ πνεύματος. Ἡμεῖς δὲ
τοῦτο μόνον κερδανούμεν τῆς σῆς φιλίας, τὸ
μὴ πισεῖν φίλοις, μήτε τοῦ Θεοῦ ποιεῖσθαι
τι προτιμότερον.

ΜΘ. ΤΩ ΑΥΤΩ.

C Ἐγκαλεῖς ἡμῖν ἀργίαν καὶ ραθυμίαν, ὅτι d
μὴ τὰ σά Σάσιμα κατελήφαμεν, μηδὲ ἐπισκο-
πικῶς κινούμεθα, μηδὲ, ὥστε κυσὶ βρώμα
ρίφειν ἐν μέσῳ, κατ' ἀλλήλων ὑμᾶς ὀπλιζόμεν. e
Ἐμοὶ δὲ μεγίστη πρᾶξις ἐστὶν ἡ ἀπραξία. Καὶ
ἵνα εἰδῆς τι τῶν ἐμῶν καλῶν, τοσοῦτον τῇ
ἀπραγμοσύνῃ φιλοτιμοῦμαι, ὥστε οἶεσθαι καὶ
νόμος εἶναι πᾶσι τῆς f περὶ τοῦτο μεγαλο-
ψυχίας. Καὶ ὡς εἰ πάντες ἡμᾶς ἐμιμοῦν-
το, οὐδὲ ἂν ἦν πράγματα ταῖς Ἐκκλησίαις,
οὐδ' ἂν ἡ πίσις g παρεσύρετο, τῶν ἰδίων g
ἐκάσῳ φιλονεικίων ὅπλον τυγχάνουσα.

N. ΤΩ ΑΥΤΩ.

D Ὡς θερμὸν ἐξάλλη καὶ πολικὸν ἐν τοῖς γράμ-
μασι καὶ θαυμαστὸν οὐδὲν, ἄρτι σε h δόξης h

βρώματος ριφέντος ἐν μέσῳ, κατ' ἀλλήλων ὑμῶν ὀπλιζόμενων.
Reddit autem: Vobis, non secus atque esca canibus in me-
dio projecta, arma induentibus. Billium secutus est Mon-
tac., alique nonnulli. Attamen nec immeritò Combef.
displicuit lectio, suamque ipse sic proposuit: μηδὲ, ὥστε
κυσὶ βρώμα, ριφέντες ἐν μέσῳ, κατ' ἀλλήλων ὑμᾶς ὀπλιζόμεν. Nec,
velut canibus esca, in medium projecti, in invicem vos ad
pugnam instruimus, vel in invicem vobis arma ministra-
mus, dum quisque de episcopo contendit, novâque civitate,
utrius metropoleos sit paræcia.

(f) Περὶ τοῦτο. Codd. Reg. et Harl. περὶ ταῦτα. Hunc
locum verterat Bill.: Usque adeò quiete atque otio glorior,
ut me mutuo adversus vos animi magnitudinis ejus, quæ
hic sita est, legem omnibus esse putem.

(g) Παρεσύρετο. Ità duo Reg. In Ed. περισύρετο.
L. (h) Δόξης γενόμενον: ut significet eum, inquit Bill.,
qui totum se gloriæ studio dedit, quemadmodum dici-

γενόμενον, ἡμῖν ἐπιδεικνυσθαι βούλεσθαι, ἣν **A**
a τινὰ δοῦναι ^a εὐρίσκειν, ἵν' οὕτως σεαυτὸν μᾶλλον
 σεμνὸν ποιῇς, ὥσπερ τῶν γραφέων οἱ τὰς ὥρας
 γράφοντες. Ἐμοὶ δὲ τὸ μὲν πάντα ἐκδηγεῖσθαι
 τὰ τῶν ἐπισκόπων, καὶ τὰ τῆς ἐπιστολῆς,
 ἐφ' ἣ σὺ δυσχεραίνεις, ὅθεν τε ἠρξάμεθα,
b ^b καὶ ὅπου προέβημεν, καὶ εἰς ὃ κατελήξαμεν,
 μακρότερον ἢ κατ' ἐπιστολὴν εἶναι φαίνεται, καὶ
c οὐκ ἀπολογία μᾶλλον ἔργον ^c ἢ ἱστορίας. Ὡς
 δὲ συντόμως δηλώσαι, ἦκεν ἡμῖν ὁ γεννηαιό-
 τας Ἀνθίμος μετὰ τινῶν ἐπισκόπων, εἴτε ὡς
 τὸν πατέρα ἐπισκεψόμενος τὸν ἐμὸν, (καὶ
 τοῦτο γὰρ ἔδοξεν,) εἴτε σπουδάσων ἄπερ
d ἐσπούδασε. ^d Πολλὴν δὲ καὶ περὶ πολλῶν πείραν
 καθείς, τῶν παροικιῶν, τῶν Σασίμων λιμνῶν,
 τῆς ἡμετέρας χειροτονίας, χαρισάμενος, αἰτή-
 σας, ἀπειλήσας, δικαιολογησάμενος, ψέξας, ἐγκω-
^e μιάσας, ^e κύκλους ἑαυτῷ περιγράφας, ὡς θεῶν
 πρὸς αὐτὸν μόνον ὄραν ἡμᾶς, καὶ τὴν
f ^f γέαν μητρόπολιν ^f μείζονα οὔσαν. ^g Τί περι-
 γράφεις, ἔφην, τὴν ἡμετέραν πόλιν, ἡμῶν
 ποιουμένων καὶ τὴν ἐκκλησίαν, ὡς ὄντως ἐκ-
 κλησίαν μητέρα καὶ ἀνθεὺν; τέλος, ἀπῆλθεν
h ἄπρακτος, πολλὰ περιπνεύσας, καὶ ^h βασιλισμὸν
 ἡμῖν, ὡς Φιλιππισμὸν, ἐγκαλέσας. Μὴ τοῦτο
 ἀδικεῖν σοι δοκοῦμεν; Οὐκ οἶμαι. Σκόπει δὲ καὶ
 τὸ τῆς ἐπιστολῆς, ὅπως ἔσχε παρὰ τῶν ὑβριστῶν
 ἡμῶν. Κλήσιν συνοδικὴν ⁱ ἐτύπωσαν πρὸς ἡμᾶς.
 Ἐμοῦ δὲ ἀντιλέγοντος, καὶ ὕβριν τὸ πρᾶγμα
 φάσκοντος, ἀλλὰ τὸ γε δεῦτερον ἡξίουσαν,
j ^j δι' ἑμοῦ παρακληθῆναι ὑμᾶς ⁱ περὶ τούτων βου-
 λευσομένους. Τοῦτο ὑπέσκη, ἵνα μὴ τὸ πρό-
 τερον γένηται, τὸ πᾶν ἐφ' ὑμῖν ποιούμενος,

velle, quam gloriam nactus sis, ut hac ra-
 tione te ipsum augustiorem reddas, quem-
 admodum pictores, qui eximias formas
 depingunt. Mihi verò omnia, quæ Epis-
 copi fecerunt, exponere, quidque epistola
 illa, quâ discruciaris, contineat, atque et
 undè orsi, et quò progressi simus, et
 ubi desierimus, prolixius esse videtur,
 quàm epistolæ modus postulet, nec tam
 apologiæ opus, quàm historiæ. Ut autem
 rem brevī exponam, fortissimus Anthi-
 mus ad nos cum episcopis quibusdam
B venit, sive ut patrem meum inviseret,
 (nam id quoque præ se ferebat,) sive ut,
 quæ egit, ageret. Cùmque plura pluribus
 modis tentasset, inquirens de parœciis,
 de Sasimorum paludibus, de nostrâ ordi-
 natione, nunc blandè alloquens, nunc
 postulans, nunc minas adhibens, nunc
 expostulans, nunc vituperans, nunc lau-
 dans, orbes sibi circumscribens, tanquàm
 ipse solus nobis ob oculos proponendus
 esset, novâque metropolis, utpotè major
 ac præstantior : Quid, inquam, civitatem
 nostram circumscribis, cùm ipsi Ecclesiam
 quoque faciamus, utpotè Ecclesiarum re-
 verà matrem et quidem antiquitùs? Ad
 extremum ille infectis rebus abscessit,
 multum anhelans, ac Basilismum nobis
 quasi Philippismum quemdam objiciens.
 Num hîc tibi injurii esse videmur? Mi-
 nimè, ut opinor. Jam quonam etiam pacto
 nostra illa, hoc est, hominis insolentis
 et contumeliosi, epistola se habuerit, ex-
 pendere. Synodalem vocationem ad nos cu-
 derunt. Me verò contrà pugnante contu-
 meliàmque nobis fieri contendente,
D secundo loco postularunt, ut hortatu meo
 et rogatu de his rebus consultationem
 haberetis. Id ego, ne, quod priùs mo-
 liebantur, fieret, me recepi facturum,
 rem omnem arbitrii vestri faciens, an eos

mus ὅλον τοῦ Θεοῦ γενέσθαι, de eo qui totum se ad Deum
 contulit, eique se addixit, et ὅλον εἶναι τῆς ἐκδημίας, qui
 totus in mortis meditatione defixus est. Legitur in Fro-
 beniano, δόξης γενόμενον. Codd. Pass. et Reg., necnon
 Morel. et Combef. habent γευσάμενον, nec fortassè malè,
 ut significetur is qui jam gloriam degustavit.

(*a*) Εὐρίσκειν. Ità Cod. Pass. Mox, pro σεμνὸν ποιῇς,
 Codd. Harl. et Pass. necnon et Combef. σεμνοποιεῖς.

(*b*) Καὶ ὅπου προέβημεν. Cod. Pass. ὅπη προέβημεν. Mox,
 καὶ εἰς ὃ κατελήξαμεν, reddiderat Bill. : et ubi scribendi fi-
 nem fecerimus. At non puto vertendum, ait Combef.,
 scribendi finem, sed finem totius in Sasimorum episco-
 patu negotii; rectius igitur, quò tandem res abierit.

(*c*) Ἡ ἱστορίας : malè Bill., quàm epistolæ, quæ ipsa
 brevior apologiā esse consuevit; melius ait Combef.,
 quàm prolixe narrationis et libri.

(*d*) Πολλὴν δὲ καὶ περὶ πολλῶν. Bill. vertit : Cùmque
 multis modis animum nostrum tentasset, parœcias com-
 memorans... et nostram electionem. Sic ubique Billius
 vertit χειροτονίαν.

(*e*) Κύκλους ἑαυτῷ περιγράφας. Limites sibi statuens,
 ceu novæ metropoleos, intra quos Nazianzum cogebat,
 ac potissimum Sasima. Bill. reddit : *Caris denique*
orationis circulis, strophis et ambagibus utens; nempè ut
ad novam suam metropolim Gregorii animum indu-

ceret. Non acquievit Gregorius, imò contendit suam
 urbem parœciàmque ad veterem pertinere metro-
 polim : extincto tamen Basilio, dùm Nazianzi curat
 præfici episcopum, agnoscit Theodorum Tyanensem
 metropolitam, cujus id juris esset, epistolis ad ipsum.

(*f*) Μείζονα οὔσαν. Cod. Harl. μείζονα οὔσαν τῆς περι-
 γραφῆς vel τῆς περιγραφείσης, utpotè latius statutis finibus
 procurrens.

(*g*) Τί περιγράφεις, ἔφην, τὴν ἡμετέραν πόλιν. In Edd.
 quibusdam pro ἔφην legitur εἶπω, undè Combef. τί περι-
 γράφεις εἶπώ τὴν ὑμετέραν, τὴν ἡμετέραν πόλιν. Gregorii
 verba sunt ad Anthimum : Cur intra tuæ fines nostram
 circumscribis urbem?

(*h*) Βασιλισμὸν ἡμῖν ὡς Φιλιππισμὸν. Alludit, ait Bill.,
 ad oratores Athenienses qui Philippismi mutuò sese in-
 simulabant, hoc est, quòd, proditâ patriæ libertate, Phi-
 lippo Macedonum regi studerent. Ità Basilismum Gre-
 gorio Anthimus objiciebat, quòd totus ab adversarii sui
 Basilii partibus staret.

(*i*) Ετύπωσαν. Cod. Harl. ἐτύπωσαντο. Mox, δὲ deest
 in Pass. Synodalem ad nos sancere vocationem, hoc est,
 ait Combef., vel ad Synodum vocantes, vel ex Synodo,
 quasi scilicet novæ metropoli subjectos.

(*j*) Περὶ τούτων βουλευομένους. Cod. Pass. βουλομέ-
 νους, ut in rebus assensum præbeatis.

congregare velitis, et ubi, et quandò : quod quidem hominis erat, non contumeliâ, sed honore vos afficientis. Quoniam autem ne hîc quidem injuriæ quicquam tibi à me ortum est, quod reliquum est, commemora. Quòd si id vos ex me discere oportet, ipsam Anthimi epistolam vobis perlegam, quam, cùm paludes nobis prohibentibus et comminantibus invasisset, ad nos misit, contumeliis et probris nos conscindens, ac velut triumphum quemdam adversus nos, ut victos canens. Quam autem rationem habet? ut cùm tuâ causâ in illius offensionem incurramus, tibi rursus displiceamus, velut illi faventes. Hæc porrò cognita tibi prius esse oportuit, vir admirande : ac ne tùm quidem contumeliâ nos afficere, si nihil aliud, certè ut presbyteros. Quòd si ostentationis gloriæque nimio studio teneris, atque è loco superiori nos alloqueris, velut metropolitanus parvæ civitatis incolas, vel etiam ruricolos, nobis quoque supercilium est, quod opponamus. Hoc enim cuivis facillimum est, ac fortassè æquius.

Α εἰ βούλεσθε συναγαγεῖν αὐτοὺς, καὶ ὅπου, καὶ πηνίκα· ὅπερ τιμῶντος ἦν, οὐκ ὑβρίζοντος. Ἐπειδὴ δὲ οὐδὲ τοῦτο ἀδικοῦμεν, εἰπέ τὸ λειπόμενον. ^a Εἰ παρ' ἐμοῦ τοῦτο δεῖ μαθεῖν αὐτῶν, αὐτὴν ὑμῖν ἀναγνώσσομαι τὴν Ἀνθίμου ἐπιστολὴν, ἣν, ὅτε κατέσχε λίμνας, ἡμῶν ἀπαγορευόντων καὶ ἀπειλούντων, ἐπέσκαλε πρὸς ἡμᾶς, καὶ ὑβρίζων, καὶ ἐνειδιζων, καὶ ὥσπερ ἐπινικίον τινα καθ' ἡμῶν ᾄδων ὡς ἡττημένων. Καὶ τίνα ἔχει λόγον; ἐκεῖνος μὲν προσκρούειν δι' ὑμᾶς, ὑμῖν δὲ ἀπαρέσκειν, ὡς ἐκεῖνος χαριζομένους. Ταῦτα δὲ εἶδει πρότερον μαθεῖν, ^b ὃ θαυμάσιε, καὶ μηδὲ τότε ὑβρίζειν, εἰ μὴ τι ἄλλο, ὡς πρεσβυτέρους. ^b Εἰ δὲ λίαν ἐπι-
δεικτικῶς ἔχεις καὶ φιλοτίμως, καὶ ἐξ ὑπερδεξιῶν ἡμῖν διαλέγῃ, ὡς μητροπολίτης μικροπολίταις, ^c ἢ καὶ ἀπόλυσιν, ἔσι καὶ ἡμῖν ὀφρὺς ^c ἣν ἀνθέξομεν. Ῥᾶσον γὰρ τοῦτο παντὶ, καὶ ^d ἴσως εὐλογώτερον.

Alius CCIX.

Scripta anno 372.

LI. NICOBULO.

ΝΑ'. ΝΙΚΟΒΟΥΛΩ.

Quo anno tres Epistolæ quæ sequuntur, ad Nicobulum scriptæ sint, incertum. Si quis tamen velit conjecturam facere ex his Epistolæ LIII, aliâs II, verbis : Cùm Basilium Magnum semper mihi pretulerim, tametsi illi contrarium videretur, tùm nunc quoque præfero : si quis, inquam, velit ex his verbis conjecturam facere, quam fateor esse levissimam, conjectare licebit has litteras de Epistolis suis Gregorium scripsisse anno 372, quo tempore nonnihil Basilio, ob episcopatum Sasimensem iratus erat. Quidquid sit de tempore, hoc ordine scriptas esse arbitramur. I^o Rogatus à Nicobulo Gregorius, ut artem scribendi litteras traderet, respondit Epistolâ LI, aliâs CCIX. II° Nicobulus deinde ipsas Gregorii Epistolas, ut scribendi exempla, postulavit, atque interim, dùm mittenda Epistolarum collectio parabatur, Gregorius rescripsit Epistolam LII, aliâs CCVIII. III° Tandem cum suis Epistolis et Basilianis emittit Epistolam LIII, aliâs II.

Ex iis qui scribunt epistolas, (quandoquidem hoc etiam flagitas,) alii longiores scribunt quàm par est : alii verò multò breviores. Horum utrique à modo aberrant, ut à scopo qui, dùm jaculantur, vel citrà, vel ultrà mittunt. Nam utrumvis faciant, perindè aberrant, etiamsi ex contrariis prodeant. Est autem modus epistolarum, utilitas : et neque longiores scribendæ sunt, ubi multa non sunt negotia; neque jejuniùs conscribendæ, ubi res multæ suppetunt. Quid enim? An Persico funiculo sapientiam metiri oportet, aut puerilibus cubitis; et sic imperfecta scribere, ut ne scribere quidem sit : sed imitari potiùs meridianas umbras, aut lineas à fronte occurrentes, quarum considunt longitudines, et offerunt se potiùs, quàm apparent extremitatibus quibusdam notæ : et sunt, ut aptè dixerim, conjecturarum conjectanea? Oportet, immoderatum in utrisque tenorem fu-

С τῶν γραφόντων ἐπισολὰς, (ἐπειδὴ καὶ τοῦτο αἰτεῖς,) οἱ μὲν ^e μακρότερα γράφουσιν ἤπερ εἰκὸς, ^e οἱ δὲ καὶ λίαν ἐνδεέστερα· καὶ ἀμφοτέροι ^f τοῦ ^f μετρίου διαμαρτάνουσι, ὥσπερ τῶν σκοπῶν οἱ τοξεύοντες, ἃν τε εἴσω πέμπωσιν, ἃν τε ὑπερπέμπωσι· τὸ γὰρ ἀποτυγχάνειν ἴσον, κἂν ἀπὸ τῶν ἐναντίων γίνηται. Ἐσι δὲ μέτρον ἐπισολῶν, ἡ χρεῖα· καὶ οὔτε μακρότερα γραπτέον, οὐδὲ μὴ πολλὰ τὰ πράγματα· οὔτε μικρολογητέον, ἔνθα πολλά. Τί γάρ; ἢ τῇ Περσικῇ σχοίῳ μετρεῖσθαι δεῖ τὴν σοφίαν, ἢ παιδικοῖς πηχέσι· καὶ οὕτως ἀτελῇ γράφειν, ὡς μηδὲ γράφειν. ^d ἀλλὰ μιμεῖσθαι τῶν σικῶν τὰς μεσημβρινὰς, ^g ἢ ^g τῶν γραμμῶν τὰς κατὰ πρόσωπον ἀπαντώσας, ὧν συνιζάνει τὰ μήκη, καὶ παραφαίνεται μᾶλλον ἢ φαίνεται τῶν ἄκρων· τισὶ γνωριζόμενα· καὶ ἔσι, ^h ὡς ἂν εἴποιμι καιρίως, εἰκασμάτων εἰκά- ^h σματα; Δεὸν ἀμφοτέρων φεύγοντα τὴν ἀμετρίαν,

Modus epistolarum, utilitas.

Oportet immoderatum in utrisque tenorem fu-

(a) Εἰ παρ' ἐμοῦ. Id. Cod. εἰ δὲ παρ' ἐμοῦ. Cod. Harl. εἰ δ'αὖ παρ' ἐμοῦ.

(b) Εἰ δὲ λίαν. Itā Cod. Pass. Edit. εἰ σέ.

(c) Ἡ καὶ ἀπόλυσιν. Bill., vel etiam civitatis experimentibus.

(d) Ἦν ἀνθέξομεν. Codd. Harl. et Pass. ἀνθελξομεν. Paulò post, καὶ deest in Cod. Pass.

LI. (e) Μακρότερα Itā Reg. Montac. et Morel. μακρο-
ρας. Paulò post, iid. ἐνδεεστέρως.

(f) Τοῦ μετρίου. Morel., mediocritate.

(g) Τῶν γραμμῶν. Itā Cod. et Combef. Benè emenda-
vit Morel. In Edit. κέντρων.

(h) Ὡς ἂν εἴποιμι καιρίως. Itā Codd. Reg. Pass. Montac.
et Combef. In Edit. πῶς... κυρίως.

a τοῦ μετρίου κατατυγχάνειν. ^a Περὶ μὲν δὴ συν-
τομίας ταῦτα γινώσκω· περὶ δὲ σαφηνίας, ἐκείνο
b γινώριμον, ὅτι χρή ^b φεύγοντα τὸ λογοειδές, ὅσον
ἐνδέχεται, μᾶλλον εἰς τὸ λαλικὸν ἀποκλίνειν·
καὶ ἔν' εἶπω συντόμως, αὕτη τῶν ἐπιστολῶν
ἀρίστη καὶ κάλλιστα ἔχουσα, ἢ ἂν καὶ τὸν
ιδίωτην παῖθῃ, καὶ τὸν πεπαιδευμένον, τὸν μὲν,
ὡς κατὰ τοὺς πολλοὺς οὖσα, τὸν δὲ, ὡς ὑπὲρ
τοὺς πολλοὺς, καὶ ἡ αὐτόθεν γινώριμος. Ὁμοίως
c γὰρ ἄκαιρον καὶ ^c γρίφον νοεῖσθαι, καὶ ἐπιστολὴν
ἐρμηνεύεσθαι. Τρίτον ἐστὶ τῶν ἐπιστολῶν, ἡ χά-
d ρις. ^d Ταύτην δὲ φυλάξομεν, εἰ μήτε παντάπασι
e ^e ξηρὰ καὶ ἀχάριστα γράφομεν, ἢ καὶ ἀκαλλώ-
f πιστα, ἀκόσμητὰ τε, ^f καὶ ἀκόρητα, ὃ δὴ λέγεται·
οἶον δὴ γνωμῶν, καὶ παροιμιῶν, καὶ ἀπο-
φθεγμάτων ἐκτός, ἔτι δὲ σκαμμάτων, καὶ αἰ-
νιγμάτων, οἷς ὁ λόγος καταγλυκαίνεται· μήτε
g λῖαν τούτοις φαινόμεθα καταχρώμενοι· τὸ μὲν
γὰρ ἀγροικόν, τὸ δ' ἀπληξον. ^g Καὶ τοσαῦτα
τούτοις χρηστέον, ὅσα καὶ ταῖς πορφύραις ἐν
τοῖς ὑφάσμασι. Τροπὰς δὲ παραδεξόμεθα μὲν,
ὀλίγας δὲ, καὶ ταύτας οὐκ ἀναισχύντους. Ἀντί-
h θετα, καὶ πᾶρισα, καὶ ἰσόκυλα σοφισαῖς ^h ἀπορ-
ρίφομεν· εἰ δὲ που καὶ παραλάβοιμεν, ὡς
καταπαίζοντες μᾶλλον τοῦτο ποιήσομεν, ἢ σπου-
δάζοντες. Πέρας τοῦ λόγου, ὅπερ τῶν κομψῶν
τινὸς ἤκουσα περὶ τοῦ ἀετοῦ λέγοντος, ἡνίκα
i ἐκρίνοντο περὶ βασιλείας οἱ ὄρνιθες, ⁱ καὶ ἄλλοι
ἄλλως ἤκον ἑαυτοὺς κοσμήσαντες, ὅτι ἐκείνου
κάλλιστον ἦν τὸ μὴ οἶεσθαι καλὸν εἶναι. Τοῦτο
κἂν ταῖς ἐπιστολαῖς μάλιστα τηρητέον τὸ ἀκαλλώ-
πιστον, καὶ ὅτι ἐγγυτάτω τοῦ κατὰ φύσιν. Το-
σαῦτά σοι περὶ ἐπιστολῶν, ὡς δι' ἐπιστολῆς
j ^j ἰ παρῆμεν· καὶ ταῦτα ἴσως οὐ πρὸς ἡμῶν, οἷς
k τὰ μείζω σπουδάζεται· τᾶλλα δὲ ^k αὐτὸς τε
φιλοπονήσεις, εὐμαθὲς ὢν, καὶ οἱ περὶ ταῦτα
κομψοὶ διδάξουσιν.

(a) Περὶ μὲν δὴ συντομίας. Mallet Montac. εὐμετρίας, aut, ut in orá Cod. quem vidit, συμμετρίας, quam ultimam lectionem non improbat Morel., de modo in epistolis conscribendis servando.

(b) Φεύγοντα τὸ λογοειδές. Recidenda sunt ambitiosa ornamenta; nec exquisitâ figuratâque utendum dictione, sed simplici elocutione, qualem familiari promissus eloquio, ac cui nihil sit opus interprete. Hanc esse Gregorii mentem, in fine Epistolæ ipse clariùs exponit, dùm ait servandum maxime in epistolis τὸ ἀκαλλώπιστον, καὶ ἐτι ἐγγυτάτω τοῦ κατὰ φύσιν: quòd ornatu caret, et ad naturam proximè accedit. Vertit Morel. φεύγοντά τὸ λογοειδές, etc., fugiendo verborum futilitatem, ad loquacitatem potiùs declinare. Certè sic in scribendo concisus esse noluit Gregorius.

(c) Γρίφον. Griphum, hoc est, ænigmaticum sermonem.

giendo, modum assequi. De concisâ certè conscribendi ratione, hæc censeo; de diluciditate autem illud perspicuum est, oportere fugiendo subtilius et ornatius dicendi genus, quantum fieri potest, ad familiare potiùs declinare; et ut summam loquar, hæc optima et pulcherrimè scripta epistola est, quæ et indocto persuadet, et erudito: atque illi quidem, ut ad vulgi consuetudinem accommodata, huic autem, ut vulgi indolem et captum superans; item quæ ex se quàm primùm cognita perspectâque est. Nam æquè importunum est, et griphum intelligere, et epistolam interpretari. Tertia dos epistolarum est gratia: hanc sanè obtinebimus, si non prorsus arida et ingrata scribimus, aut etiam incompta, et inornata, et inculta, ut dicitur; quale nimirum est quod sententiis, et adagiis, ac memorabilibus dictis vacuum est: itemque jocis, salsis dictis, et ænigmatibus caret, quibus dulcescit ac sapit oratio. Neque admodum his abuti videamur: illud enim agreste et rusticandum: hoc inexplebile. Quarè iis pariter utendum est, atque purpuris in texturâ. Figuras autem admittemus, sed et has quoque perpaucas et non inverecundas. Opposita verò, allusiones, et paria membra sophistis projiciemus: quòd si alicubi etiam adhibeamus, hoc ut ludentes potiùs faciemus, quàm seriò agentes. Extremum sermonis erit, quod ab aliquo perito viro accepi de aquilâ dicente, quandò aves de regno disceptabant, atque aliæ aliter se exornassent, aquilæ pulcherrimum fuisse, quòd non putaretur esse pulchra. Hoc etiam in epistolis potissimum est observandum, ut iis insit inaffecteda quædam gratia, et ut ad naturam quàm proximè accedant. Hæc ad te hactenus de epistolis, ut per epistolam transmittimus: atque hæc fortassè minùs ad nos faciunt, quibus majora curæ sunt: cætera ipse tuo tibi studio comparabis, cùm docilitate valeas, et qui in his clari sunt et celebres te docebunt.

rem fugiendo, modum assequi.

Optima et pulcherrimè scripta epistola, quæ et indocto persuadet et erudito.

Tertia dos epistolarum est gratia.

Aquilæ pulcherrimum fuit, quòd non putaretur esse pulchra.

(d) Ταύτην δὲ. Ità Cod. Reg. ac Montac. In Edit. Ταῦτα.

(e) Ξηρὰ καὶ ἀχάριστα. Ità Par. et alter Cod. In Edit. Ξηρὸν καὶ ἄχαρι.

(f) Καὶ ἀκόρητα. Ità Par. et alii Codd. In Edit. εὐκόρητα; vertit interpretes: et satietatem ac tædium, ut dicitur, gignentia.

(g) Καὶ τοσαῦτα. Ità Cod. Edit. καὶ τὸ τοσαῦτα. Mox iid. ὅσα καὶ. In Edit. καὶ ὅσα.

(h) Ἀπορρίφομεν. Ità Par. Alter Cod. ἀπορρέζωμεν. In Edit. ἀπορρίψομεθα, quod ma let Morel, quia præcedit παραδεξόμεθα.

(i) Ἄλλοι ἄλλως. tres Codd. ἄλλος ἄλλως.

(j) Παρῆμεν. Par. et alter Cod. παρ' ἡμῶν.

(k) Φιλοπονήσεις. Ità tres Codd. In Edit. φιλοπονήσεις.

Alia CCVIII.

Scripta paulò
post præceden-
tem.

LII. EIDEM.

Mittit Nicobulo Gregorius collectas Epistolas, quas tanquàm rectè scribendi exempla flagitat.

NB. Τῷ ΑΥΤῷ.

Eximia ser-
monum nota,
quòd erudiant
in sententiis.

AUTUMNO flores à prato poscis, et Nes-
torem ætate provectum armas, dùm à me
elegans et scitum quiddam in sermonibus
petis, qui jamdudum omnis orationis et
vitæ amoeniorem cultum amisi. Nihilomi-
nùs, (neque enim Eurystheum quoddam
certamen, aut Herculeum nobis injungis,
sed admodum suave et tranquillum;
nempè ut tibi Epistolas meas colligam,
quantâ copiâ fieri potest,) tu tandem hoc
lorum tuis libris insere, non amatorium,
sed oratorium, neque ad specimen et os-
tentationem, potius quàm ad usum etiam
nostræ caulæ. Nam aliud quiddam est al-
terius indicium, aut levius aut majus:
verùm sermonum nostrorum nota est,
quòd erudiant in sententiis atque decretis,
ut usu venerit. Et quemadmodum cum
ingenuo partu, ita cum oratione pater
unà semper apparet, non minùs quàm ii
qui procreârunt, corporis notis, ut plu-
rimum, innotescunt. Nostrum igitur ejus-
modi est. At tu nobis et ipsam scriptionem
rependas, et emolumentum ex iis quæ
scribimus. Potiorem enim hâc mercedem
neque petere, neque reposcere habemus,
aut flagitantibus utiliolem, aut largienti
magis decoram.

A Εὐν μετοπώρῳ τὰ ἄνθη παρὰ τοῦ λειμῶνος
αἰτεῖς, καὶ γεγηρακότα ὀπλίξεις τὸν Νέστορα.
ἐμέ τι νῦν ἀπαιτῶν δεξιὸν εἰς λόγους, ὅς πάλαι
καὶ λόγου παντός καὶ βίου ὁ τερπνὸν κατα- a
λέλυκα. Ὅμως δέ, (οὐ γάρ ὁ Εὐρύσθειον τινα ὁ
τοῦτον ἄθλον ἐπιτάττεις ἡμῖν, οὐδὲ Ἡράκλειον,
ἀλλὰ καὶ μάλα ὁ ἡδὺν τε καὶ ἡμερον, τῶν c
ἐμῶν ἐπιστολῶν σοι συναγαγεῖν ὅσας οἶον τε,) d
σὺ τοίνυν τοῦτον ἱμάντα ταῖς σαῖς ἐγκατάθου d
βίβλοις, ὅς ἐρωτικόν, ἀλλὰ λογικόν, οὐδὲ e
ἐπιδεικτικόν μᾶλλον, ἢ χρησίμον f καὶ τῆς f
ἡμετέρας αὐλῆς. Ἄλλου μὲν γάρ ἄλλο τι ὁ γνῶ- g
ρισμα, ἢ μικρόν ἢ μέζον τῶν δὲ ἡμετέρων
λόγων, τὸ ὁ παιδευτικόν ἐν τε γνῶμας καὶ δό- h
γμασιν, ὅπῃ i παρῆκοι. Καὶ i καθάπερ εὐγενεῖ i j
τόκῳ, τοῖς λόγοις ὁ πατὴρ αἰεὶ συνεμφαίνεται.
οὐχ ἥττον ἢ τοῖς σωματικοῖς ὡς τὰ πολλὰ χα-
ρακτῆρσιν οἱ φύσαντες. Τὸ μὲν οὖν ἡμέτερον
τοιοῦτον. Σὺ δὲ ἡμῖν ἀντιδοῖς, αὐτό τε τὸ
C γράφειν, καὶ τὴν ἐξ ὧν γράφομεν ὠφέλειαν. Τούτου
γάρ ἀμείνω μισθὸν οὔτε αἰτεῖν, οὔτε ἀπαιτεῖν
ἔχομεν, ἢ τοῖς αἰτοῦσι λυσitteλέσμεν, ἢ τῷ
παρέχοντι πρεπωδέσμεν.

Alia II.

Scripta eodem
circa tem-
pore.

LIII. EIDEM.

Inter Epistolas quas pro Nicobulo Gregorius collegit, primas concedit Epistolis Basilii.

NB. Τῷ ΑΥΤῷ.

Gregorius stu-
det aliis modes-
tiæ ac submis-
sionis exemplum
præbere.

CUM Basilium magnum mihi semper
prætulerim, tametsi illi contrarium vide-
retur: tùm nunc quoque præfero, non
minùs veritate, quàm amicitia motus. D
Quocirca Epistolis illius priore loco posi-
tis meas subnecto. Ubique enim nos inter
nos conjunctos esse cupio: simulque
etiam id ago, ut modestiæ ac submissionis
exemplum aliis præbeam.

Αἰε προτιμήσας ἑμαυτοῦ τὸν μέγαν Βασίλειον,
k εἰ κακείνῳ τὸνναντίον ἐδόκει, καὶ νῦν προτιμῶ, k
οὐχ ἥττον διὰ τὴν ἀλήθειαν, ἢ τὴν φιλίαν. Διὰ
τοῦτο l προθεῖς τὰς ἐκείνου ἐπιστολάς, τὰς ἐμὰς l
ὑποτίθημι. Καὶ γάρ ἐπιθυμῶ πανταχοῦ συν-
εξεῦχθαι ἡμᾶς ἀλλήλοις, καὶ ἅμα τύπον παρέχων
τοῖς ἄλλοις τοῦ μετρίου καὶ τῆς ὑφέσεως.

LII. (a) Τὸ τερπνὸν καταλέλυκα. Ità Codd. quinque et
Pass. In Edit. τὸ φιλότιμον.

(b) Εὐρύσθειον τινα. Eurystheus, Mycenarum rex,
Junonis odio obsequens, Herculem, oraculi jussa, sibi
subditum, ad difficillima quæque adeunda pericula
adegit, sperans futurum ut ponderis magnitudine op-
primeretur; at semper evasit victor. Hæc memorat
Virgilius, Æneid. viii, vers. 291-293:

Ut duros mille labores,
Rege sub Eurystheo, fatis Junonis iniquæ,
Pertulerit.

(c) Ἡδὺν τε καὶ ἡμερον. Ità Pass. Edit. ἡμερον καὶ ἡμέ-
τερον, suave et familiare.

(d) Σὺ τοίνυν τοῦτον ἱμάντα. Parodia est insignis, in-
quit Morel., ad hunc Homericum versum Iliad. xiv,
vers. 219:

Τῇ νῦν τοῦτον ἱμάντα, τῶ δ' ἐγκάτθω κόλπῳ.
Hoc nunc accipito, gremioque imposito lorum.

(e) Οὐκ ἐρωτικόν. Cod. Pass. et alter οὐκ ἐρωτικόν τινα.

(f) Καὶ τῆς ἡμετέρας αὐλῆς. Ità Pass. Par. et alii Codd.
ac Combef. Nostræ caulæ, inquit, scilicet disciplina
Christianæ, non profanæ eruditionis. In Edit. καὶ τοῖς
ἡμετέροις αὐλοῖς, quod vertit Morel.: ad usum etiam nos-
trarum tiliarum.

(g) Γνώρισμα. Ità Codd. Reg. Pass. et Par. Edit. γνῶ-
ρισμον.

(h) Παιδευτικόν. Ità Codd. Par. et Reg. Montac. et
Combef. In Edit. παιδευτόν, vertitque interpres: sermo-
num nostrorum nota est, id quod eruditum est tùm in sen-
tentiis, tùm in opinionibus, decretisve.

(i) Παρῆκοι. Ità Codd. Reg. et Pass. In Edit. παρήκοι.

(j) Καθάπερ εὐγενεῖ τόκῳ. Alia series verborum in
uno ex Codd. Montac., et fortè clarior: καὶ τοῖς λόγοις
ὁ πατὴρ αἰεὶ συνεμφαίνεται, οὐχ ἥττον ἢ καθάπερ εὐγενεῖ
τόκῳ τοῖς σωματικοῖς, ὡς τὰ πολλὰ, χαρακτῆρσιν οἱ φύ-
σαντες.

LIII. (k) Εἰ κακείνῳ τὸνναντίον ἐδόκει. Ità Pass. Edit.
minùs benè docti, videatur. Quorum quidem verborum
hic sensus est: tametsi ille sibi me præferret.

(l) Προθεῖς. Ità Reg. duo. Edit. malè προθεῖς.

ΝΔ. ΤΩ ΑΥΤΩ.

LIV. EIDEM.

Alias III.

Hanc etiam ad Nicobulum Epistolam ob nominis et materię cognitionem subjungimus; quam tamen conscriptam esse tempore probabile est, cum roganti Nicobulo artem scribendi litteras tradidit. In istâ quid sit laconismus eum docet laconice.

Scripta circa
idem tempus.

Τὸ Λακωνίζειν οὐ τοῦτό ἐστιν, ὅπερ οἶε, ὀλίγας
συλλαβάς γράφειν, ἀλλὰ περὶ πλείων ὀλίγας.
Οὕτως ἐγὼ καὶ βραχυλογώτατον Ὅμηρον λέγω,
a καὶ πολὺν τὸν Ἀντίμαχον. Πῶς; τοῖς πράγμασι
κρίνων τὸ μῆκος, ἀλλ' οὐ τοῖς γράμμασι.

LACONICÈ loqui, non est, ut putas, pau-
cas syllabas scribere, sed de plurimis re-
bus paucas. Atque hâc ratione ego et
maximè breviloquum Homerum esse pro-
nuncio, et prolixum Antimachum. Quî
tandem istud? nimirum rebus, non autem
litteris longitudinem æstimans.

Rebus non lit-
teris æstimanda
longitudo.

ΝΕ. ΤΩ ΑΥΤΩ.

LV. EIDEM.

Alias CLIII.

Nicobulum hâc Epistolâ peramantissimè invitât Gregorius, ut sese invisat. Quo tempore scripta sit nihil indicat.

Scripta fortè
circa eadem tem-
pora.

Φεύγεις διώκοντας ἴσως νόμοις ἐρωτικοῖς, ἵνα
σεαυτὸν ποιῇς τιμιώτερον. Ἦκε οὖν, καὶ νῦν
τὴν τοῦ μακροῦ χρόνου ζημίαν ἀναπλήρωσον
b ἡμῖν. Καὶ εἴ τί σε τῶν αὐτόθι κατέχοι, πάλιν
ἀφήσεις ἡμᾶς, ὥς ἂν σεμνότερος ᾦς, πάλιν πο-
θούμενος.

B Quòd persequentes fugis, id fortassis
ex amatoriis legibus facis, ut hâc ratione
majorem tibi honorem concilies. Veni igitur,
ut et nunc diuturni temporis detri-
mentum nobis sarcias. Ac si quid rerum
tuarum te retineret, rursùm nos relinques;
quò augustiorem hâc ratione te reddas,
rursùm à nobis expetitus.

ΝΣ. ΘΕΚΛΗ.

LVI. THECLÆ.

Alias CC.

*Theclâ, ad quam scripta est hæc Epistola, mulier fuit pietate insignis, quæ fortuito in necessitudinem Gregorii ve-
nerat, occasione cujusdam Epistolæ de calamitatibus ad ipsum datæ, in quâ aliquid ipsa suo nomine addiderat.*

Scripta circa
annum 372.

c Τὴν ε μικράν σου προσθήκην τοῦ γράμ-
ματος, ὥς μεγάλην ἐπιστολήν, ἐδεξάμην.
Ἐμοῦ γὰρ ὑμεῖς, καὶ ὑμῶν ἐγὼ, τοῦ πνεύ-
d ματος οὕτως ἡμᾶς ἀρμόσαντος. Τοῦτο
e εἰδότες, εὐχεσθε ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ περὶ
f πάντων θαρρέετε, ὥς οὐδένας γνησιωτέρους
g ἡμῶν εὐρίσκοντες, οὐδὲ μᾶλλον τὰ ε ὑμέ-
τερα κοινουμένους· εἰ καὶ μήπω, μήτε συ-
νήθεια πολλή, μήτε πείρα τοῦτο ἐδίδαξε.
Περὶ δὲ τῶν λυπηρῶν, τί χρὴ γράφειν, ἥ
h ὅτι βούλομαι τῆς ἄκρας φιλοσοφίας ἡ καιρὸν
τοῦτον νομίσαντας, ἐγκαρτερεῖν τοῖς πάθεσι,
καὶ οὕτως ἀγωνίζεσθαι πρὸς τοὺς λυπούν-
τας, ἐπειδὴ γε ἄλλως οὔτε δυνατόν, οὔτε
ὅσιον.

C EXIGUUM tuum litterarum additamen-
tum, ut ingentem epistolam accepi. Nam
et vos nostri, et nos vestri sumus, spiritu
nimirum nos ad hunc modum copulante.
Quod cum vobis exploratum sit, pro no-
bis preces ad Deum adhibete, et de omni-
bus rebus magno animo estote, ac de
nobis illud persuasum habetote, quòd
nullos unquam, qui sinceriore erga vos
animo sint, nec qui magis res vestras
communes sibi esse ducant, reperietis;
etiamsi alioqui hoc nec longa consuetudo
et familiaritas, nec experientia testatum
D fecit. De iis autem rebus, quæ molestiam
afferunt, quid aliud scribere attinet, quàm
quòd eos volo qui summæ philosophiæ tem-
pus hoc esse existimant, in calamitatibus
fortem animum præstare, atque ità cum iis,
qui mœrorem inferunt, decertare, quando-
quidem aliter nec fieri potest, nec fas est.

Summæ phi-
losophiæ tempus
est, in calamita-
tibus fortem a-
nimum præstare
atque ità cum iis
qui mœrorem in-
ferunt, decerta-
re.

LIV. (a) Καὶ πολὺν τὸν Ἀντίμαχον. Antimachum poë-
tam fuisse obscurissimum colligere est ex Ælio Spar-
tiano, ubi Adrianum imperatorem ait Calaccianos libros
obscurissimos, Antimachum imitando, scripsisse. Quin
et Dion Cassius eundem Adrianum scribit Homeri
poëma abolere cogitasse, et pro eo Antimachum in
scholis legendum inducere, cujus nomen multi adhuc
ignoraverant. Bill. Vide Suidæ lexicon.

LV. (b) Κατέχοι. Cod. Reg. κατέχῃ. Ità et legit Bill.
qui reddit: retinet.

LVI. (c) Μικράν. Ità Codd. Reg. et Pass. In Ed.
μακράν. Mox ἐμοῦ. Ità Bill. et Combef. Edit. ἐμοί.

(d) Ἀρμόσαντος. Ità Codd. Reg. et Combef. In Edit.
ἀρμόζοντος.

(e) Εἰδότες, εὐχεσθε. Ità Cod. Reg. et Combef. In
Ed. εἰδότες, καὶ εὐχεσθε.

(f) Οὐδένας. Sic emendavimus ex Cod. Par. οὐδένα,
quod vitiosè legitur in Edit. Mox, ἡμῶν. Edit. ὑμῶν.

(g) Ὑμέτερα κοινουμένους. Ità Par. Edit. ἡμέτερα κινου-
μένους.

(h) Καιρὸν τοῦτον νομίσαντας. Ità Par. Edit. νομί-
σαντες.

Alias CXII,
apud Basilianas
CXXVI.
Scripta circa
annum 372.

LVII. EIDEM.

NZ. ΤΗ ΑΥΤῆ.

Inter Basilii Epistolas, hæc CCCXXI ponitur; sed Gregorii nostri, non verò Basilii factus est. Etenim, ut cum nostro Prudentio Marano loquar, hujus Epistolæ auctorem Gregorium Nazianzenum esse non obscure perspicitur. Tota sapit Gregorii argutias et vñeres, festivumque scribendi genus. In hac autem Epistola, non sine solito lepore Theclam rogat, ut his qui ecclesiæ conceptum exstruebant, vinum suppeditet, propterea quòd vehemens anni præteriti frigus vites succiderat. Porro Gregorius noster exædificati magnificè templi laudem patri suo tribuit. Non tamen de ipso templo, cujus mentio fit in Oratione I, alias XL, quòdque adeò factum ab anno 362 extractum erat, sed de quibusdam externis ornamenti progressu temporis templo adjectis, id esse intelligendum ipsa Epistolæ verba non satis intellecta à priori interprete suadent.

PRÆTERITO anno, frigus incubuit patriæ vehemens, et vitium gemmas jam ad partum solutas succidit: quæ cum steriles remanserint, phialas nostras siccās et aridas reddiderunt. Sed quid nos induxit, ut plantarum sterilitatem tibi tragicè ob oculos poneremus? Ut et ipsa secundum Salomonem fias nobis florens vitis et palmes abundans: non uvam proferens, sed uvarum rorem sitientibus exprimens. Qui autem sitiunt, quinam sunt? qui Ecclesiæ conceptum exstruunt. Ego cum non habeam undè eos montano liquore recreem, ad tuam dexteram uvis refertam confugi, ut in nos tuos fontes fluviali quādam copiā manare jubeas. Id enim si citò feceris, multorum quidem ora curabis, eaque arida: me verò imprimis Atticum rogatorem recreabis.

A Τὸ παριππεύσαν ἔτος, κρυμὸς^a γέγονε τῇ πα-
τρίδι βαρὺς, καὶ τὰς βλεφαρίδας^b τῶν ἀμπέλων^b
τὰς ἤδη πρὸς ὠδίναν λυομένας ἀνέκοψεν· αἱ δὲ
ἀπομείναςαι ζεῖραι, αὐχμηράς καὶ ἀερόχους
τὰς φιάλας ἡμῶν· ἐξαιργάσαντο· τί δὴ ποτ' οὖν c
σοι τὴν τῶν φυτῶν ἀκαρπίαν ἐκτραγωδῆσαι
προήχθημεν; ἵνα γένη ἡμῖν, κατὰ τὸν Σολο-
μῶντα, καὶ αὐτὴ ἄμπελος κυπρίζουσα, καὶ
κατάκαρπος κληματὶς· οὐ βότρυον ἐξανθήσασα,
ἀλλὰ τῶν βοτρυῶν ἐκθλίψασα τοῖς διψῶσι τὴν
δρόσον. Τινες δὲ εἰσιν οἱ διψῶντες; οἱ^d τὸν d
περίβολον^e τῆς συνόδου^e τεύχοντες. Τοῦτους e
ὀρειῶ μεθύσματι ποτίζειν οὐκ ἔχων ἐγὼ, ἐπὶ τὴν
πολυστάφυλόν σου κεχώρηκα δεξιάν· ἵν' ἡμῖν
ἐκ ποταμίας τοὺς σοὺς κλεύσης ἐπιρρέυσαι κρου-
νοὺς. Τοῦτο γὰρ τάχος ποιήσασα, πολλῶν μὲν
f στόματα ξηρὰ θεραπεύσεις, εὐφρανῶν δὲ πρῶτον f
ὡς ἐνὶ μάλιστα καὶ τὸν Ἀττικιστὴν^g ἐπαίτην ἐμέ. g

Alias XXVI.
Scripta mense
septembri anni
372, vel etiam
373.

LVIII. BASILIO.

NH. ΒΑΣΙΛΕΙΩ.

Narrat Gregorius quomodo Basilii defensorem se ostenderit contra philosophum, qui eo nomine cum impietatis accusabat, quòd Spiritus sancti divinitatem haudquaquam aperte confiteretur. In Vita Gregorii, quo anno scripta sit hæc Epistola, demonstravimus; nempe post mensem Septembrem, in quem incidit beati Martyris Eupyschii memoria, undè Basilium calumniandi ansam arripuerat monachus.

Ego te, et pro vitæ duce, et pro fidei ac dogmatum magistro, et quidquid præclari à quoquam dici potest, tum antiquitus habui, tum nunc habeo: et si quis alius tuarum laudum prædicator est, omnino vel mecum est, vel post me. Usque adeò me tibi devinxit pietas tua, atque adeò

C Εγὼ σε καὶ βίου καθηγητὴν, καὶ δογμάτων διδάσκαλον, h καὶ πᾶν ὅ τι ἂν εἴποι τις τῶν h
καλῶν, ἐθέμην τέ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ νῦν τίθεμαι·
καὶ εἴ τις ἄλλος ἐπαινέτης τῶν σῶν, ἢ μετ' ἐμοῦ
πάντως, ἢ μετ' ἐμέ. Τοσοῦτον ἡττημαί σου τῆς

LVII. (a) Γέγονε. Coisl. duo, Reg. duo et Vat. γε γένηται.

(b) Τῶν ἀμπέλων. Harl. et Med. τῆς ἀμπέλου. Ibidem λυομένας deest in Harl. Med. habet πρὸς ὠδίναν.

(c) Ἐξαιργάσαντο. Coisl. duo et Reg. duo ἐιργάσαντο. Paulò post, iidem ἐκτραγωδῶ; ἵνα ἡμῖν. Sic Harl.

(d) Τὸν περίβολον, reddidi conceptum, quia hæc voce non parietes ipsius Ecclesiæ designantur (jam enim ipsa videtur fuisse exstructa), sed septum illud quatuor murorum, quod Ecclesiam interjecto aliquo spatio cellis, areis, balneis et aliis ejusmodi rebus destinato cingebat, ut videre est in lib. iv de vitâ Constantini, cap. lxx; et in lib. ix, Cod. Theod. tit. xlv, ubi templum dicitur τετράγων τῶν τευχῶν περιβολῇ τευχόμενον, quadripartito parietum septo conclusum.

(e) Τῆς συνόδου. Non desunt exempla in quibus ecclesiæ Christianorum sic vocantur. Vide Basilii Epistola cclxxxvi. In lege Constantini, lib. xvi Cod. Theod. tit. ii, sic habetur: habeat unusquisque licentiam sanctissimo venerabilique concilio, decedens, bonorum quod optavit, relinquere. Videtur ecclesias Christianorum designare Maximinus apud Eusebium, lib. ix

Hist. cap. x, cum ait lege Diocletiani et Maximiani sancitum fuisse τὰς συνόδους τῶν Χριστιανῶν ἐξηρησθαι. Ipse enim hanc legem abrogans, illis concedit ut τὰ κυριακὰ instaurent. Videntur ergò superiora verba sic reddenda: ut Christianorum ecclesiæ everterentur.

(f) Στόματα ξηρὰ θεραπεύσεις. Pro his vocibus in Regio utroque et Coisl. duobus legitur ἀναπαύσεις ψυχὰς, animos recreabis.

(g) Ἐπαίτην. Ità Med. et Harl. Editi ἐπαινέτην, laudatorem. Parum commodè Gregorius Atticum laudatorem se diceret: at peracutè vocat se Atticum rogatorem, id est, non valdè pudentem. Nam os Atticum idem est ac impudens; vel quòd Athenienses hoc vitio laborarent, vel quòd generatim tribuatur iis qui urbes incolunt. Undè illud Horatii, Epist. ix:

Frontis ad urbancæ descendendi præmia.

Hæc operum S. Basilii editores, qui non ità forsitan vocem ἐπαινέτην amandassent, si apud Erasmum legisent adagium, haud difficile Athenienses Athenis laudare.

LVIII. (h) Καὶ πᾶν ὅ τι ἂν. Ità Codd. Harl. et Reg. Morel. et Combef. In Edit. αἱ τι ἂν.

εὐλαβείας, καὶ οὕτω καθαρῶς εἰμί σός. Καὶ ἄ
 α θαυμαστὸν οὐδέν. Οὐ γάρ ^a πλείων ἢ συ-
 νουσία, πλείων καὶ ἡ πείρα· οὐ δὲ ἡ πείρα
 θαυμάσιον, καὶ ἡ μαρτυρία τελειότερα. Καὶ
 εἰ τι ἄλλο μοι ταῦ ζῆν ὄφελος, ἢ σὴ φιλία
 β καὶ συνουσία. Ἐγὼ μὲν οὕτω περὶ τούτων,
 καὶ ἔχομαι. Ἀ δὲ νῦν γράφω, γράφω μὲν οὐχ
 ἐκῶν, γράφω δὲ ὁμῶς. Καὶ μοι μηδὲν ἀχθεσ-
 θῆς· ἡ λίαν αὐτὸς ἀχθεσθήσομαι, εἰ μὴ
 κατ' εὐνοίαν ταῦτα λέγειν τε, καὶ γράφειν πρὸς
 σὲ πισευοίμην.

Πολλοὶ κατεγνώκασιν ἡμῶν, ὡς περὶ τὴν
 πίσιν οὐκ ἰσχυρῶν, ὅσοι κοινοποιοῦσι τὰ ἡμέ-
 τερα καλῶς ποιοῦντες. Καὶ οἱ μὲν ἀσέβειαν
 ἐγκαλοῦσι φανερώς, οἱ δὲ δειλίαν· καὶ ἀσέβειαν
 γ μὲν, οἱ μὴδὲ ^c ὑγιᾶς λέγειν πιστεύοντες, δειλίαν
 δ δὲ, οἱ τὴν ^d ὑποστολὴν αἰτιώμενοι. Καὶ τὰ μὲν
 εἰ τῶν ἄλλων τί χρὴ καὶ λέγειν; ὁ δ' οὖν νεωστὶ
 συνέβη, τοῦτό σοι διηγήσομαι.

Συμπόσιον ἦν, καὶ τοῦ συμπόσιου μετείχον
 οὐκ ὀλίγοι τῶν ἐπιφανῶν καὶ ἡμῶν φίλων, ἐν δὲ
 τούτοις καὶ ἀνὴρ τις τῶν εὐλαβείας ὄνομα καὶ
 σχῆμα περικειμένων. Οὕτω πότος ἦν, καὶ λόγος
 ἦν περὶ ἡμῶν, ὅπερ ἐν τοῖς συμποσίοις φιλεῖ
 συμβαίνειν, ἀντ' ἄλλου τινὸς ἐπεισοδίου προτι-
 ε θεμένων· πάντων δὲ τὰ σὰ θαυματοῦντων, ^e καὶ
 προστιθέντων ἡμᾶς ὡς τὰ ἴσα φιλοσοφούντας, καὶ
 τὴν φιλίαν λεγόντων, καὶ τὰς Ἀθήνας, καὶ τὴν
 ἐκ ἅπασι σύμπνοιαν καὶ ὁμόνοιαν, δεινὸν τὸ
 φ πρᾶγμα ποιεῖται. Ὁ δὲ θεὸς φιλόσοφος. Καὶ τί
 τοῦτο, φησὶν, ὦ οὔτοι, μάλα τι νεανικὸν ἐκ-
 γ βοήσας; ^g ὡς λίαν ὑμεῖς ψευθεῖς τε καὶ κόλακας;
 τὰ μὲν ἄλλα ἐπαινέσθωσαν οἱ ἄνδρες, εἰ δοκεῖ-
 h οὐδὲ αὐτὸς ἀντιλέγω. Τὸ ^h μέγιστον δὲ οὐ δι-
 δάμι, τὴν ὀρθοδοξίαν· μάτην μὲν ἐπαινεῖται
 Βασίλειος, μάτην δὲ Γρηγόριος, ὁ μὲν προ-
 διδοὺς τὴν πίσιν οἷς διαλέγεται, ὁ δὲ συμπρο-
 διδοὺς οἷς ἀνέχεται.

Πόθεν τοῦτο, ἔφην, ὦ μάταιε σὺ, καὶ νῦν
 Δαθάν, καὶ Ἀβιρὼν τὴν ἀπάνοιαν; πόθεν ἡμῶν
 ἡκεῖς δογματιστής; πῶς σεαυτοῦ ποιεῖς τηλι-
 i κούτων κριτὴν; ἐκ τῆς ⁱ κατ' Εὐφυχίου τοῦ

sincerè et ex animo sum tutus! Nec verò
 hoc mirum videri debet. Nam ubi amplior
 vitæ consuetudo est, illic quoque amplius
 est experimentum: ubi autem uberius est
 experimentum, illic etiam perfectius est
 testimonium. Et si quem alium ex hac vitâ
 fructum capio, hunc ex amicitia tuâ et
 contubernio capio. Ac de his rebus ita sen-
 tio, utinamque sentiam! Quæ autem nunc
 scribo, invitus quidem scribo: sed tamen
 scribo. Ac mihi ne eo nomine succenseas
 velim; alioqui perquam acerbè feram, si
 fidem tibi non fecero, me hæc benevo-
 lentiâ ductum loqui, atque ad te scribere,

Multi nos, ut in fide parum fortes ac-
 cusant, ii nempe, qui et rectè quidem
 communia omnia inter nos esse statuunt.
 Atque alii quidem planè nos impietatis
 insimulant, alii timiditatis: impietatis ni-
 mirum, ii qui nos ne piè quidem loqui
 sibi persuadent, timiditatis autem, qui
 nobis dissimulationis crimen impingunt.
 Ac sermones aliorum quid referre attinet?
 Quod verò nuper accidit, ex me audies.

Epulum quoddam erat, in quo per-
 multi clarissimi viri nobisque amicitia
 conjuncti accumbebant, atque inter eos
 vir quidam pietatis nomen habitumque
 præ se ferens. Nondum ad pocula ventum
 erat, cum, ut in conviviiis ferè fit, de no-
 bis sermo excitatur, instar aliûs cujusdam
 adventitiæ rei in medium propositis.
 Omnibus porrò virtutes tuas amplissimis
 laudibus efferentibus, nósque etiam, ut
 iisdem vitæ studiis deditos, adjungentibus,
 amicitiamque nostram et Athenas com-
 memorantibus, in rebúsque omnibus con-
 cordiam animorumque conspiracyem,
 indignè tulit hic philosophus. Et quid-
 nam, hoc est, inquit, admodum furiosè
 exclamans, ὦ virί! quàm valdè mendaces
 et adulatores estis! Cætera quidem lau-
 dentur sanè viri illi, si ita lubet; nihil re-
 pugno: verum quod maximum est, non
 concedo. Orthodoxiæ nomine frustrà lau-
 datur Basilius, frustrà Gregorius: ille,
 quia sermonibus suis veritatem prodit;
 hic, quia rem ferendo pari se proditiōnis
 reatu obstringit.

Hic ego: Undè hoc, ὦ homo vane, at-
 que arrogantiae nomine nove Dathan et
 Abiron? undè nobis dogmatum promul-
 gator venis? Siccinè tantarum rerum ju-
 dicem teipsum efficis? Tum ille: Ex

Ubi amplior est
 vitæ consuetu-
 do, illic quoque
 amplius est expe-
 rimentum: ubi
 autem uberius
 est experimen-
 tum, illic etiam
 perfectius est
 testimonium.

(a) Πλείων ἢ συνουσία, πλείων etc. Ità Cod. Reg. In
 Edit. πλείων, ἢ συνουσία.

(b) Ἐγὼ μὲν οὕτω. Ità Cod. Pass. In Edit. ἔχω μὲν οὕ-
 τω.

(c) Μηδὲ ὑγιᾶς λέγειν. Codd. Reg. Harl. Pass. et Com-
 bef. μηδὲ ὑγιᾶς ἔχειν, qui nos ne piè quidem agere, aut
 qui ne nos quidem sanos in fide credunt.

(d) Ὑποστολὴν αἰτιώμενοι. Combef., qui nos prævari-
 cationis insimulant, aut nobis subductæ veritatis crimen
 impingunt.

(e) Καὶ προστιθέντων ἡμᾶς. Ità Codd. Harl. et Pass. At
 Combef. καὶ προστιθέντων ἡμᾶς, In Edit. καὶ προστιθέντων
 καὶ ἡμᾶς.

(f) Ὁ θεὸς φιλόσοφος. Ità Reg., philosophus seu mona-
 chus. Combef. ποιῇ ὁ γε φιλόσοφος.

(g) Ὡς λίαν ὑμεῖς ψευθεῖς τε καὶ κόλακας. Hæc desunt
 in Cod. Pass.

(h) Τὸ μέγιστον δὲ οὐ δίδάμι, τὴν ὀρθοδοξίαν· μάτην, etc.
 Sic cum Combef. interpunctionem apponendam cense-
 mus. In Edit. τὸ μέγιστον δὲ οὐ δίδάμι. Τὴν ὀρθοδοξίαν μάτην.
 Vertit autem Bill. & quod maximum est, non illis conce-
 dam. Orthodoxiæ nomine frustrà laudatur... ille quia
 sermonibus suis veritatem prodit, hic quia patientiâ suâ
 eandem simul prodit.

(i) Κατ' Εὐφυχίου τοῦ μαρτυροῦς. Ità Montac. et sic
 legendum videtur. Nec enim verba τοῦ μαρτυροῦς jungi

Eupsychii Martyris solenni conventu nunc venio, (sic enim res se habebat,) atque illuc Basilium magnum audiui, de Patris quidem et Filii deitate optimè et perfectissimè, atque ut vix quisquam alius facilè queat, disserentem, Spiritum autem sanctum convellentem ac distortentem. (Ac similitudinem quandam adhibebat, tanquàm fluviorum, qui petras prætereant et arenam excavent.) Alioqui enim cur tu, vir admirande, inquit me intuens, jam perspicuis verbis Spiritum sanctum Deum esse asseris, (simulque vocem quamdam meam commemoravit, cum ego in frequentissimo coetu de divinitate verba faciens, pervulgatum illud de Spiritu sancto interfatus essem : Quousquè lucernam sub modio abscondemus?) ille autem fidei doctrinam obscurè ostendit, ac velut adumbrat, nec veritatem liberè proficitur, politicè magis quàm piè aurem obruens, dicendique facultate versutiam tegens?

Quoniam, inquam, ego in obscuro positus, ac plerisque incognitus, sic ut nec quæ loquar, nec an loquar, fermè homines sciant, sine periculo philosophor. Illius autem major habetur ratio, utpotè cujus nomen, tum ob ipsius virtutem, tum ob Ecclesiæ splendorem, multò sit illustrius. Ac palàm est quidquid dicitur : ingensque circa eum bellum est, cupientibus nimirum hæreticis nudam et apertam vocem ex ipsiusmet Basilii ore arripere, ut ipse quidem ex Ecclesiâ expellatur, qui solus penè veritatis igniculus restat, ac vitalis facultas, vicinis omnibus captis ac subjugatis; malum autem in civitate radices agat, atque ex hac Ecclesiâ non secus atque ex aggere quodam et propugnaculo terrarum orbem populetur. Præstat itaque œconomiam quamdam ad veritatem adhibitam fuisse, nobis videlicet tempori, quasi nebulæ cuidam, nonnihil cedentibus, quàm ut ea ob prædicationis perspicuitatem opprimeretur. Nobis enim ex eâ re nihil damni facimus, si ex aliis quoque dictionibus, quibus id certò colligatur, Spiritum sanctum Deum agnoscamus; (neque enim in verborum sono potius, quàm in mente et sententiâ veritas sita est.) Ecclesia autem grave vulnus acceptura est, si ob unius hominis ejectionem veritas profligetur.

Basilus, solus penè veritatis igniculus, ac vitalis facultas.

Censebat Gregorius tempori, quasi nebulæ cuidam, nonnihil cedendum, ut graviora mala impedirentur.

possunt voci συνόδου, quæ generis est feminini. At Bill., ut omnem tollat ambiguitatem, verba τοῦ μάρτυρος refert ad Eupsychium et ad Synodum, vertitque : *Ex Eupsychii Martyris Synodo nunc venio, eamque dicti mei testimonium habeo.* Fortassè hic est Eupsychius ille Cæsariensis nobili loco natus, cujus meminit Sozomenus, Hist. tripart. lib. v, cap. xi, qui, ob eversum Fortunæ templum, imperante Juliano interemptus est.

(a) Καί τινος ἀπειμνημόνευσε τῶν ἐμῶν, ὡς ἐν συνόδῳ, etc. In utrisque Codicibus Græcis corruptissimè legitur, καί τινος ἀπ' ἐμοῦ μονῆς τε τῶν ἐμῶν. Sed facile est errorem deprehendere; corrigere autem hoc opus, hic labor est. Ego verò veram lectionem hanc demùm ratione commo-

A μάρτυρός, ἔφη, συνόδου νῦν ἤκω, (καί γάρ εἶχεν οὕτως,) κάκεισε ἤκουσα τοῦ μεγάλου Βασιλείου θεολογούντος τὰ μὲν Πατρός καὶ Υἱοῦ ἄριστά τε καὶ τελεώτατα, καὶ ὡς οὐκ ἄν τις ἄλλος ῥαδίως εἶποι, τὸ Πνεῦμα δὲ παρὰ σύροντος. Καὶ προσετίθει τινὰ εἰκασίαν, ὥσπερ τῶν ποταμῶν οἱ τὰς μὲν πέτρας παρατρέχοντες, τὴν δὲ ψάμμον κοιλαίνοντες. Ἡ τί δὴ ποτε, ὦ θαυμάσιε, σὺ μὲν, ἔφη πρὸς ἐμέ βλέπων, ἤδη φανερώς τὸ Πνεῦμα θεολογεῖς, (a καὶ τινος ἀπειμνημόνευσε τῶν ἐμῶν, ὡς ἐν συνόδῳ πολυανθρώπων θεολογήσαντος, εἶτα ἐπειπόντος τῷ Πνεύματι τοῦτο δὴ τὸ περιβόητον, τὸ μέχρι τίνος ὑπὸ τῷ μοδίῳ τὸν λύχρον κρύψομεν;) ὁ δὲ ὑποφαίνει μὲν ἀμυδρῶς, καὶ οἷον σκιαγραφεῖ τὸν λόγον, οὐ παρρησιάζεται δὲ τὴν ἀλήθειαν, πολιτικώτερον ἢ εὐσεβέστερον τὴν ἀκρόν ἐπικλύζων, καὶ τῇ θυνάμει τοῦ λόγου τὴν b διπλὴν περικαλύπτων; b

C Ὅτι ἐγὼ μὲν, ἔφην, ἐν παραβύθῳ κείμενός, καὶ τοῖς πολλοῖς ἀγνωσόμενος, καὶ μηδὲ ἂ λέγοιμι, c μηδὲ ὅτι λέγοιμι σχεδὸν γνωσόμενος, ἀκινδύνως φιλοσοφῶ. Τοῦ δὲ d πλείων ὁ λόγος, ὡς περιφανέστερος καὶ παρ' ἑαυτοῦ, καὶ παρὰ τῆς Εκκλησίας. Καὶ δημοσία πάν τὸ λεγόμενον, πολὺς τε περὶ αὐτὸν ὁ πόλεμος, ζητούντων λαβέσθαι τῶν αἰρετικῶν γυμνῆς τῆς φωνῆς καὶ αὐτοῦ Βασιλείου, ἐν ᾧ μὲν ἐξωσθῇ τῆς Εκκλησίας ὁ μόνος σχεδὸν ὑπολειπόμενος τῆς ἀληθείας σπινθήρ καὶ ἡ ζωτικὴ δύναμις, τῶν κύκλῳ πάντων κατειλημμένων ῥιζωθῇ δὲ τὸ κακὸν ἐν τῇ πόλει, καὶ ὥσπερ ἀπὸ τίνος ὀρμητηρίου τῆς Εκκλησίας ταύτης, πᾶσαν καταδράμῃ τὴν οἰκουμένην. Βέλτιον οὖν οἰκονομηθῆναι τὴν ἀλήθειαν, μικρὸν εἰζάντων ἡμῶν, ὥσπερ νέφει τινί, τῷ καιρῷ, ἢ καταλυθῆναι τῷ φανερῷ τοῦ κηρύγματος. Ἡρὲν μὲν γὰρ οὐδὲν βλάβος καὶ ἀπ' ἄλλων λέξεων τοῦτο συναγούσων, Θεὸν τὸ Πνεῦμα γινώσκειν, (οὐ γὰρ ἐν ἡμῶν μᾶλλον, ἢ διανοίᾳ κείσθαι τὴν ἀλήθειαν.) τῇ Εκκλησίᾳ δὲ e μεγάλην ζημίαν τὸ δι' ἐνὸς ἀνδρὸς διαχθῆναι τὴν ἀλήθειαν.

disimè restitui posse arbitror, si pro his quatuor verbis ἀπ' ἐμοῦ μονῆς τε, substituatür unicum verbum ἀπειμνημόνευσε; atque etiam ita transtuli clarissimo, ut opinor, sensu, nec à Gregorii mente abhorrente.

(b) Τὴν διπλὴν περικαλύπτων, *varium ac multiplicem Scripturarum sensum obtegens.*

(c) Μηδὲ ὅτι λέγοιμι. Combef. *μηδὲ ὅστις λεγόμεναι, quis vocer propemodum.*

(d) Πλείων ὁ λόγος. Ità Cod. et Combef. In Edit. *πλείων ὁ λόγος. Mox, καὶ παρ' ἑαυτοῦ, καὶ etc. Bill. vertit: tum ob ipsius virtutem, tum ob Ecclesiæ splendorem.*

(e) Μεγάλην ζημίαν. Ità Cod. Pass. Edit. *μεγάλη ζημία. Mox, δι' ἐνὸς ἀνδρὸς, Bill., ob unius hominis ejectionem.*

a Οὐκ ἐδέξαντο τὴν οἰκονομίαν ὡς ἔωλον ^a καὶ A
παίζουσιν αὐτοὺς οἱ παρόντες· ἀλλὰ καὶ κατε-
βόων ἡμῶν, ὡς τὴν δειλίαν μᾶλλον, ἢ τὸν λόγον
οἰκονομοῦντων. Πολὺ γὰρ εἶναι βέλτιον, τὸ
ἡμέτερον φυλάττειν διὰ τῆς ἀληθείας, ἢ τοῦτό
γε ἀχρειοῦν, καὶ μὴ προσλαμβάνειν τὸ ἀλλό-
τριον, διὰ τῆς θῆθεν οἰκονομίας. Τὰ μὲν οὖν
καθ' ἑκάστων, ὧν τε εἶπον, ὧν τε ἤκουσα,
καὶ ὡς ἡγανάκτησα πρὸς τοὺς ἀντιτείνοντας
b ^b πέρα τοῦ μετρίου σχεδὸν καὶ τῆς ἐμαυτοῦ
c ^c συνηθείας, μακρὸν ^c ἂν εἴη νῦν ἐκδιηγέσθαι,
καὶ ἴσως οὐκ ἀναγκαῖον. Τέλος δὲ τοῦ λόγου,
τοὺς μὲν οὕτως ἀπεπεμφάμην. Σὺ δὲ διδάξον
ἡμᾶς, ὧς θεία καὶ ἱερά κεφαλὴ, μέχρι τίνος
προϊτέον ἡμῖν τῆς τοῦ Πνεύματος θεολογίας,
καὶ τίσι χρησέον φωναῖς, καὶ μέχρι τίνος
οἰκονομητέον, ἵν' ἔχωμεν ταῦτα πρὸς τοὺς
d ^d ἀντιλέγοντας. Ἐγὼ γάρ εἰ θεοίμην ^d νῦν τοῦτο
μανθάνειν, ὃ πάντων μάλιστα σέ τε καὶ τὰ
σά γινώσκων, καὶ πολλάκις περὶ τούτων
πληροφορίαν καὶ δευκῶς καὶ δεξιόμενος,
e ^e πάντων ἂν εἴην ἀμαθέστατός τε καὶ ἀθλιώ-
τατος.

ΝΘ'. Τῷ ΑΥΤῷ.

Cum Gregorii litteris Basilius sic respondisset ut ipsis nonnihil offensus fuisse videretur, rescripsit Gregorius, men-
tisque suam candidè aperiens, mœrore affectum immeritò Basilium conqueritur, eidemque se simul et affuturum et di-
micaturum unà pollicetur.

LIX. EIDEM.

Alias XXVII.
Scripta eodem
tempore.

f Τοῦτο ἦν, ὅπερ ^f ἄλλος μὲν ἂν τις ὑπείδετο
τῶν συνετωτέρων· ἐγὼ δὲ οὐκ ἔδεια πρὸς σέ
g ^g γράφων, ὃ λίαν ἀρχαῖος καὶ μάταιος. ^g Ἐλύπησέ
σε τὰ γράμματα, ὡς δὲ ἐγὼ φημι, οὐκ ὀρθῶς,
οὐδὲ δικαίως, ἀλλὰ καὶ λίαν περιττῶς. Καὶ
h ^h τὴν λύπην οὐχ ὁμολόγησας μὲν, ^h οὐκ ἔκρυψας
δὲ, εἰ καὶ σοφῶς τοῦτο ἐποίησας, ὥσπερ τινὶ
προσωπεῖω, τῇ αἰδοῖ τὸ τῆς λύπης καλύπτων
πρόσωπον. Ἐγὼ δὲ, εἰ μὲν δολερῶς καὶ κακοήθως
τοῦτο ἐποίησα, οὐχ ὑπὸ τῆς σῆς λύπης μᾶλλον
ἢ τῆς ἀληθείας βλαβήσομαι· εἰ ἀπλῶς καὶ μετὰ
τῆς συνήθους εὐνοίας, τὰς ἐμάς ἀμαρτίας, οὐ
τὴν σὴν διάθεσιν αἰτιάσομαι. Πλὴν γε ὅτι
διορθώσασθαι ταῦτα μᾶλλον εἶχε καλῶς, ἢ πρὸς
τοὺς συμβουλευόντας δυσχεραίνειν. Τὸ μὲν οὖν
σὸν καὶ αὐτὸς ὅψει, καὶ ἄλλοις συμβουλευέειν

Hoc nimirum erat, quod alius quis-
piam majori ingenii acumine præditus
suspiciari potuisset; ego verò quā sum ve-
cordiā et rusticitate, cū ad te scriberem,
non extimui. Mœrore te affecerunt litteræ
nostræ, non rectè, nec meritò, meā qui-
dem sententiā, sed et valdè superfluè.
Quanquàm mœrorem hunc tuum haud-
quaquàm apertè prodidisti, nec verò oc-
cultasti, quamvis sapienter id feceris, ve-
luti quādam larvā, pudore scilicet mœroris
faciem obtegens. Si subdolo et malevolo
animo à me hoc factum est, non me ma-
gis mœror iste tuus quàm veritas ipsa læ-
det: si autem simplici animo et pro eā,
quā soleo, benevolentia, non animi tui
affectum, sed peccata mea accusabo.
Quanquàm satius fuerat, his incommodis
mederi, quàm iis, qui consilium affere-
bant, succensere. Sed tu quid tibi facien-
dum sit, ipse videris, quippè qui aliis

(a) Καὶ παίζουσιν. Harl. καὶ πάλαι παίζουσιν, et
jampridem eos ludificantem.

(b) Πέρα τοῦ μετρίου σχεδόν. Itā Cod. 2022. In Edit.
μέτρου, et σχεδόν deest.

(c) Ἄν εἴη νῦν. Deest νῦν in Cod. Pass.

(d) Νῦν deest in eodem Cod. Mox, ὃ πάντων. Itā Cod.
In Edit. ὃ deest. Pro ὃ πάντων habet Harl. ἀπάντων, et
Pass. ὅποτε.

(e) Πάντων ἂν εἴην. Pass. πάντως ἂν εἴην.

Tom. II.

LIX. (f) Ἄλλος μὲν ἂν τις. Combef. ἄλλος μὲν τις, et
pro ὑπείδετο, vellent nonnulli ὑπείδε, quod alius suspi-
cari potuit.

(g) Ἐλύπησέ σε τὰ. Deest οὐ in Cod. Pass. Mox, οὐχ
ὀρθῶς, οὐδὲ δικαίως. Bill. Idque immeritò sanè et iniquè,
qui non reddit ἀλλὰ καὶ λίαν περιττῶς. Combef. non rectè,
nec justè aliquid causā, sed et valdè superfluè, et quasi
ultrò à te quæsītā occasione.

(h) Οὐκ ἔκρυψας. Itā Harl. Deerat οὐκ in Edit.

quoque eadem suadere facile potes. Hoc autem habeto me, Deo juvante, et tibi alacriter affuturum, simulque dimicaturum, virilémque operam impensurum esse. Quis enim recuset; imò quis non magno et fidenti animo futurus sit, te duce ac socio de veritate disputans atque contendens?

Α ἡ τὰ αὐτὰ ἱκανὸς ὢν· ἐμὲ δὲ ὁ^b προθύμως ἔχεις, α b
ἐάν διδῶ ὁ Θεός, καὶ παρεσόμενον, καὶ συναγ-
νιούμενον, καὶ τὰ θανάτα συνεισίστοντα. Τίς
γάρ ἄν^c ἀναδύσεται; τίς δὲ οὐ θαρρήσει ὑπὸ c
σοί, καὶ μετὰ σοῦ, περὶ τῆς ἀληθείας λέγων
d καὶ ἀγωνιζόμενος; d

Aliàs IV.

Scripta eodem tempore.

LX. EIDEM.

Ξ. Τῷ ΑΥΤῷ.

Promiserat Gregorius Basilio se affuturum, et eo duce ac socio dimicaturum. Verumtamen quominus promissa exsequeretur, mater, quæ morbo laborabat, impedimento fuit. Bolländistæ ad annum 364 referant hanc epistolam; aut etiam Papebrochius ad annum sequentem; Tillemontius, ad annum 371 desinentem. Tanti res non est, ut de eâ certandum sit. Quam quisque voluerit, opinionem amplectatur, per nos licet.

Ut expleatur quod jubes, partim in nobis situm est, partim autem, et quidem potissimum, ut opinor, in tuâ pietate. In nobis quidem, cupiditas animique promptitudo: nam nec aliàs unquam congressum tuum defugimus, verum eum semper consectamur: et nunc eum cupidius appetimus. In tuâ autem sanctitate, ut res nostræ melius constituentur. Assidemus enim dominæ matri, gravi jampridem morbo laboranti. Quam si non dubio et ancipiti statu relicturi sumus, tuâ præsentia, mihi crede, haudquaquam carebimus. Illud modò tibi curæ sit, ut precibus tuis ipsi quidem ad sanitatem, nobis autem ad iter opem feras.

Β Τοῦ πληρωθῆναι σοὶ ἐπιταγµα, τὸ μὲν τί
ἔστιν ἐφ' ἡμῖν· τὸ δὲ γε, καὶ οἶμαι τὸ πλεόν,
ἐπὶ τῇ σῇ εὐλαβείᾳ. Ἐφ' ἡμῖν μὲν, e τὸ τῆς e
ὀρμῆς καὶ τῆς προθυμίας· οὔτε γὰρ ἄλλοτε
ποτε τὴν σὴν συντυχίαν f ἐφύγομεν, ἀλλ' αἰ f
ταύτην διώκομεν, καὶ νῦν ταύτην πλεόν πο-
θοῦμεν. Ἐπὶ δὲ τῇ σῇ ὁσιότητι, b τὸ διορθω- g
θῆναι τὰ ἡμέτερα. Προσεδρεύομεν γὰρ τῇ κυρίᾳ,
τῇ μητρὶ, πολὺν ἤδη καµοῦσιν χρόνον ἐξ ἀρ-
ρώστιας. Καὶ εἰ μὴ μέλλοιμεν ἀμφιβολῶς αὐτὴν
C καταλείπειν, οὐ ζημιωθησόμεθα, h εὖ ἴσθι, τὴν h
παρουσίαν. Μόνον ταῖς εὐχαῖς, τῇ μὲν πρὸς
τὴν υἱείαν, ἡμῖν δὲ πρὸς τὴν ὁδὸν ἐπικούρησον.

Aliàs LXXX.

Scripta anno 372 vel 373.

LXI. AËRIO ET ALYPIO.

ΞΑ. ΑËΡΙῷ ΚΑΙ ΑΛΥΠΙῷ.

Ad annum 372 vel 373, atque etiam paulò tardius referri potest Epistola ad Aërium et Alypium. Quamvis enim quo anno scripta sit asseveranter pronuntiare non liceat, certum tamen eo tempore scriptam, quo unâ cum patre Nazianzenam Gregorius Ecclesiam administrabat. Etenim hujus Ecclesiæ jura, pastoris auctoritate hic defendit. Aërium et Alypium admonet atque hortatur, ut matris extremæ voluntati obsequentes, eam pecuniam, quam in pauperum alimoniam Ecclesiæ reliquerat, exsolvant. Paruisse monitori videtur Alypius, si is ille est, qui, postea Cappadociæ præfectus, communis philosophorum patronus, ac pupillorum curator, à Gregorio meruit appellari.

Primitias eujuscumque rei consecrare justum ac pium est.

QUEMADMODUM areæ et torcularis primitias, et filiorum, eos qui verè filios amant, Deo consecrare justum ac pium est, quoniam ab ipso, et nos ipsi, et nostra omnia sunt: ita novæ hæreditatis, ut pars promptè et libenter oblata, majori parti securitatem conciliet. Quocircà ne committite, ut post omnes alios benigni nobis sitis: verum ante omnes Deo benignos vos præbete, per quem etiam omnibus; atque abjectis externis legibus, nostris servite, hoc videlicet à vobis ipsis offerentes, nempè animi promptitudinem et alacritatem. Nam ea quidem, quæ testa-

Δ Ὡς περ ἀπαρχὰς ἀλωνός τε καὶ ληνοῦ, καὶ
τέκνων, τοὺς ἀληθῶς φιλοτέκνους ἀνατιθέναι
Θεῷ δίκαιόν τε καὶ ὀσιον, ὅτι παρ' αὐτοῦ καὶ
ἡμεῖς αὐτοὶ, καὶ τὰ ἡμέτερα· οὕτω καὶ i νέας i
κληρονομίας, ἵνα τὸ μέρος δοθὲν προθύμως,
παράσχη τῷ πλείονι τὴν ἀσφάλειαν. Μὴ τοίνυν
ἀναμείνατε μετὰ πάντας ἡμῖν γενέσθαι χρηστοί,
ἀλλὰ πρὸ πάντων Θεῷ, δι' ὃν καὶ πᾶσι· καὶ
τοὺς ἔξω ρίψαντες νόμους, τοῖς ἡμετέροις δου-
λεύσατε, τοῦτο παρ' ὑμῶν αὐτῶν καρποφοροῦν-
τες, τὴν προθυμίαν. Τὰ μὲν γὰρ j καταλειφθέντα j

(a) Τὰ αὐτά. Cod. Harl. τοσαῦτα. In Cod. Pass. τὰ αὐτὰ desunt.

(b) Προθύμως ἔχεις. Montac. et Morel. proponunt προθύμως ἔχεις, habebis. Nihil mutandum putat Combef., redditque: habcas me prompto animo affuturum. Bill. non vertit προθύμως.

(c) Ἀναδύσεται. Ità Reg. 2022 et Pass. Edit. ἂν ἀδύνησεται.

(d) Καὶ deest in Edit.

LX. (e) Τὸ τῆς ὀρμῆς καὶ τῆς προθυμίας. Combef., voluntas animi et alacritas.

(f) Ἐφύγομεν, ἀλλ' αἰ. Cod. Pass. ἐφύγομεν· τί μὲν οὖν τοσοῦτον μεταδιώκομεν; imò utquid tanto studio inquirimus?

(g) Τὸ διορθωθῆναι. In Cod. Pass. τὸ deest. Paulò infrà, idem Cod. πολὺν ἤδη καµοῦσιν.

(h) Εὖ ἴσθι desunt in Cod. Pass.

LXI. (i) Νέας. Subauditur ἀπαρχὰς ἀνατιθέναι Θεῷ δίκαιον.

(j) Καταλειφθέντα, id est, non vestro beneficio, sed vestræ matris, legatam pecuniam accipimus.

παρ' ἄλλων, τὸ δὲ πρόθυμον παρ' ὑμῶν ἔχομεν, ὅς δυνάτὸς ὁ Θεὸς ἀντιδοῦναι πολυπλάσια, ὧν νῦν ἐπιδώσετε, οὐ μόνον ἐν τῷ προσκαίρῳ τούτῳ βίῃ καὶ ρέοντι, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ αἰωνίῳ καὶ μένουτι· πρὸς ὃν μόνον ὄρα· ἀσφαλές, καὶ εἰς ὃν πάσας τείνειν ἡμῶν τὰς ἐλπίδας. Ὡς οὖν α^a τοιοῦτον ταξομένου τοῦ Θεοῦ περὶ ὑμᾶς, οἳ οἱ b περ' αὐτοὶ γένησθε τοῖς πτωχοῖς, ^b μὴ μικροψύχως, μηδὲ μικρολόγως, ἀλλὰ καὶ λίαν φιλοτίμως τε καὶ προθύμως, πληρώσατε τῇ κατοικομένη τὴν βούλησιν, ἣν παρεῖναι τε ὑμῖν νομίσαντες, καὶ ὄρα· τὰ γινόμενα, διὰ τῆς ἐπιδόσεως ἀναπαύσατε, ἵνα μὴ τὰ χρήματα c μόνον ἔχητε παρ' αὐτῆς, ἀλλὰ καὶ τὴν ^c στήριξουσιν οἴκους τέκνων μητρὸς εὐλογίαν πορίσῃσθε· τοῦτο ἐνθυμηθέντες, ὅτι ^d βελτίων μικρὰ μερὶς μετὰ δικαιοσύνης, κατὰ τὸ γεγραμμένον, ἢ πλατυτέρα μετὰ μικρολογίας, (ἵνα μὴ λέγω τι βλάσφημον·) καὶ ὅτι πολλοὶ C καὶ ὅλων οἴκων ^e ἐκποιοιμένων εἰς Ἐκκλησίας ἠνέσχοντο, οἱ δὲ καὶ παρ' ἑαυτῶν πᾶσαν f ^f πρόσηκοντο τὴν περιουσίαν, καὶ τὴν καλλίστην ἐπραγματεύσαντο πραγματείαν, γενέσθαι διὰ τὸν ἐκεῖ πλοῦτον πένητες. Μὴ τοίνυν σπείρητε g φειδομένως, ^g ἵνα πλουσίως θερίσητε, ἀλλ' ἀγαθὸν κληρὸν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς, καὶ τοῖς φιλάτοις ὑμῶν τούτου χάρισασθε, μηδὲν ὑφελόντες τῶν γεγραμμένων, ἀλλὰ πάντα μεθ' ἡθονῆς καὶ φαιδρό- h τητος ^h ἐπιδόντες ἡμῖν, ἢ ἀποδόντες ὡς οἰκεῖα τὰ τοῦ Θεοῦ, ὡς τοῦτο μόνον κερδανούντες, ὅ τι ἂν i ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν ἀναλώσῃτε. ⁱ Τί γάρ δεῖ θησαυρίζειν λησταῖς καὶ κλέπταις, καὶ καιρῶν μεταβολαῖς, ἄλλοτε εἰς ἄλλους μετατιθέντων καὶ ῥιπιζόντων τὴν ἄστυν εὐπορίαν, ἀλλὰ μὴ εἰς τὰς ἀσφαλεῖς ἀποθήκας ἀποτίθεσθαι, καὶ τῶν j ἐπιβουλευόντων ἰσχυροτέρως. ^j Τὸ μὲν οὖν εὐτελές περὶ ἄλλα καὶ ἄλλοις δεῖξατε, (καὶ γὰρ εὐχομαι δυνατοὺς ὑμᾶς εἶναι μετὰ χρηστότητος,) ἡμῖν δὲ ἀγωνίσασθε τὸν καλὸν ἀγῶνα, ὅστις

A mento relictæ sunt, ab aliis; alacritatem autem à vobis habebimus; quibus Deus multò plura, quàm ea, quæ nunc daturi estis, rependere potest, non solum in hac fluxâ et caducâ vitâ, sed etiam in stabili et æternâ; quem unum spectare tutum est, in eoque spes omnes nostras defixas habere. Proindè, ut Deus talem erga vos se præbiturus est, quales vos erga pauperes, nequaquàm illiberaliter et sordidè, sed admodum liberali et alacri animo demortuæ voluntatem perficite, quam et vobis adesse, et ea, quæ fiunt, intueri existimantes, per largitionem vestram recreate. Ità fiet, ut ab eâ, non modò pecunias habeatis, sed maternam etiam benedictionem, filiorum domos fulcientem, consequamini : atque hoc vobiscum cogitate, *melio- rem esse partem exiguam cum iustitiâ*, ut Scriptura loquitur, *quàm latiore et uberiore cum sordidâ parcitate*, (ne quid malè ominosum dicam,) illudque prætereà, complures extitisse, qui totas etiam domos in Ecclesiarum sumptus alienari passi sint : non etiam defuisse, qui suâ sponte facultates omnes suas profuderint, ac pulcherrimum quæstum fecerint, hoc est, propter futuræ vitæ opes inopiam amplexi sint. Ne igitur parcè seratis, ut copiosè metatis; verùm bonam cum vobis ipsis, tum carissimis vestris hæreditatem hanc elargimini, nihilque ex iis subtrahentes, quæ testamento perscripta sunt verùm omnia læto atque hilari animo nobis tribuentes, imò verò reddentes, D ut quæ propriè Dei sint, ac velut hoc solum lucraturi, quòd pro animarum vestrarum salute impenderitis. Quid enim prædonibus et furibus thesaurizare opus est, temporumque mutationibus incertas et fragiles opes ad alios aliòsque subindè transferentibus atque agitantibus, ac non potiùs in tuta horrea, et firmiora, quàm ut ullis insidiis appeti possint? Ac parcimoniam quidem circa alia et aliis ostendite, (optò enim vos cum benignitate potentes esse,) apud nos autem bonum certamen certate, hoc est, uter alterum

Unum Deum spectare, et in eo spes omnes nostras defixas habere tutum est.

Materna benedictio filiorum domos fulcit.

Melius est parum cum iustitiâ, quàm multi fructus cum iniquitate.

Prov. xvi. 8.

Propter futuræ vitæ opes inopiam amplecti pulcherrimum quæstus est.

(a) Τοιοῦτον ταξομένου. Cod. Reg. et Combef. τοιοῦτον τευξόμενοι. Paulò infrà, pro γένησθε Cod. Reg. γενήσθε.

(b) Μὴ μικροψύχως. Bill. nequaquàm malignè et sordidè.

(c) Στήριξουσιν οἴκους τέκνων μητρὸς εὐλογίαν. Alludit ad illud Eccl. III, 2, *Benedictio patris firmat domos filiorum, et maledictio matris eradicat fundamenta*. Hic autem vitiosè legitur in Edit. *μητρί* pro *μητρὸς*.

(d) Βελτίων μικρὰ μερὶς. Legitur in Prov. xvi, 8 : *Melius est parvum cum iustitiâ quàm multi fructus cum iniquitate*. Hunc locum suæ aptat sententiæ Gregorius. Bill. autem μετὰ μικρολογίας vertit : *cum sordibus*.

(e) Οἴκων ἐκποιοιμένων. Ità Cod. Reg. In Edit. ἐκποιοιμένων, vertitque Bill. : *Qui totas etiam domos Ecclesiis addidici passi sint*. Rectiùs fortè, *qui etiam totas domos quasi inseri et incorporari Ecclesiis sustinebant*.

(f) Πρόσηκοντο. Ità Cod. Reg. In Edit. προτίγοντο, obtulerint. Mox, οὐσίαν pro περιουσίαν.

(g) Ἴνα πλουσίως θερίσητε. Mendosè in Edit. θερίσητε. Alludit Gregorius ad illud Apostol. 2 Cor. ix, 6. *Qui parcè seminat, parcè et metet; et qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus et metet*.

(h) Ἐπιδόντες ἡμῖν ἢ ἀποδόντες. In Edit. deest ἡμῖν. Combef. ἀποδόντες ἡμῖν καὶ ἐπιδόντες : *cuncta nobis reddentes ac elargientes*. Mox, τὰ fortè delendum.

(i) Τί γάρ δεῖ θησαυρίζειν λησταῖς, etc. Notum est illud Evangelii Matth. vi, 19, 20. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terrâ, ubi fures effodiunt et furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cælo, ubi fures non effodiunt, nec furantur*.

(j) Τὸ μὲν εὐτελές. Vertit Bill. *frugalitatem*. Duo Codd. Reg. τὸ μὲν ἐντελές. Sicque Combef. qui vertit : *circa alia et aliis, quod rigoris est et severitatis ostendite; ut et Epist. lxxvii, φιλανθρώπους φανῆναι μᾶλλον ἢ ἐντελεῖς, quod Bill. reddit : Benignos potiùs quàm severos nos præbeamus*.

pietate superet, ac benedictionibus iis, quæ probis viris ex Deo debentur. Fidem itaque nobis facite, vos verè et sincerè Christianam fidem colere ac profiteri; quin potius à bono principio exorsi, tàmque pio et justo, hinc in aliis quoque rebus concordēs estote: ut et vos ipsi mutò, et nos vobis oblectemur, cùm ob alia, tùm quòd universæ Ecclesiæ probitatis in hujusmodi rebus atque candoris exemplum fueritis.

Aliàs CLXII.
Scripta anno
375 vel 374.

LXII. AMPHILOCHIO.

Jam ab anno 373 Eustathius Sebastensis bellum tùm apertè moverat, ut nulla petendæ pacis spes affulgeret. Petiti tamen veterator ille, Basilii amicitia indignissimus, pacis sequestrem Amphiloichium, qui postea Iconiensis episcopus fuit; nondùm enim erat, ait Tillemontius. Amphiloichius Theologum datis ad eum litteris adhibere voluit. Cui Gregorius respondit Epistolâ LXII, id quod petebat, Christianum esse; verum Armenium, quo nomine appellat Eustathium, planè indignum esse. Hinc rectè conicias antè scriptam esse Epistolam, quàm Eustathii fraudes et prava dogmata, ab omnibus demùm agnita infamem bonis omnibus effecissent.

Non barbaricum est inimitabilis tuæ probitatis edictum, sed Græcum, imò Christianum. At Armenius de quo gloriaris, barbarus planè est, ac longè à nostrâ laude et gloriatione remotus.

Aliàs CLXI.
Scripta anno
374.

LXIII. AMPHILOCHIO.

Amphiloichius, ad quem scripta est hæc Epistola, non ille est, qui Ecclesiæ Iconiensis creatus fuit episcopus; sanctissimus enim præsul nec uxorem unquam duxit, nec filios habuit, quod utrumque tribuunt hæ litteræ Amphilochio, ad quem datæ sunt. Itaque conicias rectissimè Theologum litteras ad cognominem Iconiensis episcopi patrem Amphiloichium scripsisse, ut eum de assumpto ad Episcopatum filio mæstum solaretur, quanquàm et ipse eodem prorsus tempore, mortuo proprio parente, consolatione Gregorius indigeret. Litteras autem illas non tàm ad Amphiloichii patris consolationem, quàm ad suâ ipsius defensionem scripsit Gregorius; et jurgatrices potius quàm consolatoricæ videri possint. Acriter enim objurgat Gregorius Amphiloichium, qui filium suum proditum fuisse querebatur, patris querelas refellit et iniquas esse ostendit. De tempore quo scripta est hæc Epistola, nulla potest esse difficultas, quandoquidem scripta est anno, quo Amphiloichius Iconiensi Ecclesiæ præfectus fuit, et quo Nazianzena Ecclesia pastore suo, Gregorii Theologi patre, defecta est: adeoque scriptam esse anno 374 constat.

DOLES? Ego verò in deliciis sum omnino. Lacrymas fundis? Ego verò, ut cernis, festum diem ago, ac rebus præsentibus glorior, méque effero. An te quidem filius in mœrorem conjicit, quòd ob virtutem arripiatur, et honore afficiatur; atque in calamitatis loco ponis, nisi tibi præstò sit, tuàmque senectutem curet, ac pro suo more, ea quæ muneri suo consentanea sint, præstet? Me autem non discruciat pater, qui extremam à nobis peregrinationem iniit, ex quâ non jam ad nos revertetur, nec à nobis conspicietur: non te tamen accusamus, nec debitam consolationem efflagitamus; quòd scilicet illud sit nobis exploratum, propria mala malis alienis animum adjiciendi spatium non

Propria mala
malis alienis ani-
mum adjiciendi
spatium non
præbent.

(a) Ἐκ Θεοῦ, ex Deo, Dei scilicet indulgentiâ ac liberalitate, non à Deo quasi debitore.

(b) Ἐπευφραϊνόμεθα. Cod. Reg. ἑπευφραϊνόμεθα.

(c) Ὑπόδειγμα γενόμενοι. Cod. Reg. et Combef. ὑπόδειγμα γενόμενοι.

LXII. (d) Ἀμφιλοχίῳ. Montac. Morel. ac Combef. Διοκλεῖ.

(e) Χριστιανικόν. Cod. Reg. et Combef. Χριστιανόν.

(f) Φιλοτιμίῃ. Montac. Morel. ac Combef. φιλοτιμῆσθε.

(g) Φιλοτιμίας. Cod. Reg. φιλοσοφίας. Sic etiam Montac. et Morel. Id. Cod. addit: διὸ καὶ ὡς μικρολόγως ἦκει

νικήσει τὸν ἄλλον εὐλαβείᾳ, καὶ ταῖς ὀφειλομέναις εὐλογίαις ἂν ἐκ Θεοῦ τοῖς εὐγνώμοσι. Πείσατε οὖν ἡμᾶς ὅτι χριστιανίζετε γνησίως, μᾶλλον δὲ ἀπὸ καλῆς ἀρετᾶμενοι ἀρχῆς, καὶ οὕτως εὐσεβοῦς καὶ δικαίας, ἐντεῦθεν καὶ περὶ τῶν ἄλλων ὁμονοήσατε. ὥς ἂν ὑμεῖς τε ἀλλήλοις, καὶ ἡμεῖς ὑμῖν ἑπευφραϊνόμεθα, τὰ τε ἄλλα καὶ δεξιὸν ὑπόδειγμα γενόμενοις πάσῃ τῇ Εκκλησίᾳ, τῆς περὶ ταῦτα εὐγνωμοσύνης.

ΕΒ'. ἈΜΦΙΛΟΧΙῶ.

Οὐ βάρβαρον τὸ ἐπιταγμα τῆς ἀμιμήτου σου καλοκάγαθίας, ἀλλ' Ἑλληνικόν, μᾶλλον δὲ Χριστιανικόν. Ὁ δὲ Ἀρμένιος, ἐφ' ᾧ πάντῃ φιλοτιμῇ, βάρβαρος ἄντικρυς, καὶ πόρρωθεν τῆς ἡμετέρας φιλοτιμίας.

ΕΓ'. ΑΜΦΙΛΟΧΙῶ.

Ἀλγεῖς; ἐγὼ δὲ τρυφῶ δηλονότι. Δακρύεις; ἐγὼ δὲ, ὡς ὁρᾷς, πανηγυρίζω, καὶ τοῖς παροῦσι καλλωπίζομαι. Ἡ σὲ μὲν υἱὸς λυπεῖ δι' ἀρετὴν ἀρπαζόμενος, καὶ τιμώμενος, καὶ δεινὸν εἰ μὴ παρέσαι σοι καὶ γηρωκομήσει, καὶ τὰ εἰκότα θεραπεύσει κατὰ τὸ σύνθηρος; Ἡ ἐμὲ δὲ οὐκ ἀνιᾷ πατὴρ τὴν τελευταίαν ἐκδημίαν ἀφ' ἡμῶν ἐκδημήσας, ἐξ ἧς οὐκέτι πρὸς ἡμᾶς ἀναλύσει, οὐδὲ παρ' ἡμῶν ὀφθήσεται. Εἴτα ἡμεῖς μὲν, οὐδὲν ἐγκαλοῦμεν, οὐδὲ τὴν ὀφειλομένην ἀπαιτοῦμεν παραμυθίαν, εἰδότες ὅτι τὰ ἴδια κακὰ καιρὸν οὐ δίδωσι τοῖς ἀλλοτρίοις σχολάζειν. οὐδὲ γὰρ οὕτω

ἡμῖν τὰ χρυσολάχανα παρ' ὑμῶν· καὶ τί γὰρ ἄλλ' ἢ χρυσολάχανα. Atque id causæ est cur nimium parcè nobis venerint aurea olera ex vobis, et quæ alia quàm aurea olera. Vide suprâ Epist. xxvi, aliàs xiii.

(h) Γηρωκομήσει. Itâ Reg. duo. Edit. γηρωκομήσει.

LXIII. (i) Ἐμὲ δέ. Itâ Codd. duo Reg. Par. Bill. ac Combef. In Edit. deest δέ.

(j) Τελευταίαν ἐκδημίαν. Itâ iid. Codd. Montac. Morel. ac Combef. Sicque legit Bill. In Edit. deest ἐκδημίαν.

τίς ἐστι φιλικὸς καὶ φιλόσοφος, ὥς ἐ ὑπεράνω τῶν παθῶν εἶναι, καὶ παρακαλεῖν ἄλλον, αὐτὸς θεόμενος παρακλήσεως. Σὺ δὲ τῇ πληγῇ πληγὴν ἐπιβάλλεις, αἰτιώμενος ἡμᾶς, ὥς πυνθάνομαι, καὶ νομίζων ἀμελεῖσθαι τὸν σὸν υἱὸν, ἡμέτερον δὲ ἀδελφόν, ἣ καὶ προδεδοῖσθαι παρ' ἡμῶν, ὃ ^a βαρύτερον· ἀλλὰ μὴ τῆς ζημίας ^a ἡμᾶς ^b ἐπαισθάνεσθαι, ἣν ἐζημιῶνται ^b πάντες μὲν καὶ φίλοι καὶ συγγενεῖς, ἐγὼ δὲ πάντων ^c μᾶλλον, ὃ τὰς ἐλπίδας τῆς ζωῆς ^c ἐν ἐκείνῳ θέμενος, καὶ μόνον μὲν ἔρεισμα, μόνον δὲ σύμβουλον ἀγαθόν, μόνον δὲ κοινωνὸν εὐσεβείας ὑπολαμβάνων. Καίτοι τίσι τοῦτο εἰκάξεις; ^d εἰ μὲν τοῖς πρώτοις, ^d ἐνθυμήθητι ὅτι καὶ διέδην μέχρις ὑμῶν ἐξεπίτηδες, τῇ φήμῃ τεταραγμένος, καὶ κοινωνῆσαι γνώμης ὑμῖν πρόθυμος ἐγενόμην, ἡνίκα καιρὸς ἦν ἐτι περὶ τούτων βουλευέσθαι· καὶ πάντα μᾶλλον ἢ ^e ταύτην ἡμῖν ἐκοινωνήσατε, εἴτε ὑπὸ τῆς αὐτῆς ἀπορίας, εἴτ' οὐκ οἶδ' ὃ τι βουλευθέντες. Εἰ δὲ τοῖς τελευταίοις, μάλιστα μὲν οὐκ εἶα τὸ πάθος πάλιν ὑμῖν ἐντυχεῖν, καὶ ἡ τῷ πατρὶ χρεωστούμενη τιμὴ καὶ ὁσία, ἧς οὐδὲν ἐδυνάμην ποιήσασθαι προτιμότερον, καὶ ταῦτα ὑπογυίου ^f τοῦ πάθους ὄντος, ἡνίκα ^f οὐκ ἀσεβὲς μόνον, ^g ἔσ' ἄλλ' οὐδὲ ὅλως εὐπρεπὲς, ἔξω τοῦ καιροῦ φιλοσοφεῖν, καὶ ὑπὲρ τὸ ἀνθρώπινον· ἔπειτα καὶ προκατειληφθαι ὑπὸ τῶν πραγμάτων ἐνομίσαμεν, ^h ^h πέρας δὲ ἦδη τῶν κατ' αὐτὸν ἐχόντων, ὁποῖον ⁱ ἐδόκει τῷ ἄγοντι τὰ ἡμέτερα. ⁱ Ταῦτα μὲν δὴ τοιαῦτα. Νῦν δὲ καὶ τὴν λύπην ἄνεις ἡμῖν πάντων οὐσαν ἀλογωτάτην, ὥς ἐμαυτὸν πείθω· καὶ εἰ τί σοι πλέον δοκεῖ, παράσῃσον, ἵνα μὴ καὶ ἡμᾶς ἐν τῷ μέρει καὶ σεαυτὸν λυπῆς, καὶ πρᾶγμα πάσχῃς σφόδρα τῆς σῆς εὐγενείας ἀνάξιον, ἀντ' ἄλλων ἡμᾶς αἰτιώμενος, τοὺς οὐδὲν ἀδικοῦντας, ἀλλ' εἰ δεῖ τ' ἀληθὲς εἰπεῖν, τὰ ἴσα τυραννηθέντας ὑπὸ τῶν κοινῶν φίλων, καὶ οὓς μόνους εὐεργέτας ἐνόμιζες.

(a) Ἡμᾶς ἐπαισθάνεσθαι. Itā Codd. Reg. duo ac Combef. In Edit. deest ἡμᾶς. Paulò superius, βαρύτερον, sic duo Reg. Edit. βαρύτερον.

(b) Πάντες μὲν καὶ φίλοι καὶ συγγενεῖς, ἐγὼ δὲ καὶ πάντων μᾶλλον, ὃ καὶ τὰς. Itā Cod. Reg. ac Combef. In Edit. μὲν πάντες φίλοι καὶ συγγενεῖς, ἐγὼ δὲ πάντων μᾶλλον, ὃ τὰς, etc.

(c) Ἐν ἐκείνῳ θέμενος. Unus Cod. ἐν ἐκείνῳ τιθέμενος.

(d) Ἐνθυμήθητι. Itā Par., et sic reddit Bill. Edit. ἐνθυμήθητι.

A præbere : neque enim ullus est adeò amicitiae studiosus, et philosophus, ut supra animi perturbationes positus sit, aliūmque consolari tentet, cum ipse consolatione indigeat. Tu contra plagam plagæ injicis, dum nos accusas, ut audio, atque filium tuum, fratrem verò nostrum, à nobis neglectum, aut etiam, quod longè gravius est, proditum fuisse existimas; nósque detrimentum minimè agnoscere, quod omnes quidem et amici et cognati acceperunt, atque ego præ cæteris, qui etiam ^B vitæ spes in eo defixeram, eūmque solum subsidium, solum consiliarium probum, solum pietatis socium mihi esse ducebam. At verò, quibusnam rebus in hanc conjecturam adduceres? Si primis, in mentem tibi veniat, me, hoc rumore perturbatum, dedita operâ ad vos usque perrexisse, atque ut in consilii sententiæque societatem vobiscum venirem prompto et parato animo fecisse, cum de his rebus deliberandi tempus adhuc erat : vósque de omnibus potius aliis rebus, quàm de hac, ad me retulisse, sive quòd eadem animi anxietate consilii que inopiâ laboraretis, sive nescio quâ aliâ causâ ducti. Si postremis, maximè quidem haud sinebat luctus, in quo eram, ut vos rursùm convenirem, ac debitus patri honor, et exequiæ, quibus ^C nihil antiquius habere potui, præsertim recenti adhuc calamitate, quo tempore non modò impium, sed omninò etiam indecorum est, intempestivè philosophari, supràque humanam imbecillitatem. Deinde rebus ipsis nos præventos atque occupatos esse judicavimus, quippè cum ipsius ^D res eum jam finem haberent, qualem ei visum fuisset, qui res nostras moderatur. Ac de his satis à nobis dictum sit. Nunc autem et mœrorem animique offensionem iniquissimam prorsus, ut mihi persuadeo, atque à ratione alienissimam, nobis remitte : et si quid tibi ampliùs videtur, declara, ne tu nos quoque vicissim ac te ipsum mœrore afficias, rémque facias nobilitate tuâ perquam indignam, aliorum loco nos accusans, à quibus nil læsus es, verum, si verè loquendum est, eandem vim à communibus amicis, quósque tu solos de te benè meritos existimabas, perpressos.

Gregorius nihil antiquius habere potui, præsertim recenti adhuc calamitate, quo tempore non modò impium, sed omninò etiam indecorum est, intempestivè philosophari, supràque humanam imbecillitatem.

Deus res nostras moderatur.

(c) Ταύτην. Itā legit Combef. Edit. ταύτης.

(f) Οὐκ ἀσεβὲς μόνον. Malim οὐ μόνον οὐκ εὐσεβεῖς, non modò non pium, sed etiam prorsus indecorum.

(g) Οὐδὲ ὅλως. Itā Cod. Reg. et Combef. In Edit. οὐδὲ ἄλλως, quod Bill., sed alioqui indecorum.

(h) Πέρας ἦδη. Itā Codd. nostri et Combef. In Edit. πέρας δὲ ἦδη.

(i) Ταῦτα μὲν. Itā iidem. In Edit. τὰ μὲν.

Aliàs XXVIII.

Scripta anno 374.

Theodor. hist. lib. iv, cap. 13.

LXIV. EUSEBIO SAMOSATENSI EPISCOPO.

ΕΔ. ^a ΕΥΣΕΒΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΣΑΜΟΣΑΤΕΩΝ. ^a

Anno 374 Eusebius Samosatensis, summis de Ecclesiâ meritis clarus, in Thraciam à Valente relegatus est; quò cum pergeret sanctissimus Confessor, per Cappadociam transiit, ejusque complexu potitus est Basilius. Sed Gregorio Nazianzeno eadem felicitas non obtigit; quippè qui ita ægrotabat, ut ne quidem ex ædibus prospicere posset. Cum igitur per morbum ipsi non licuisset videre sanctum Eusebium, postquàm ad locum exilii pervenit, has ad eum scripsit litteras, quibus significavit dolorem, ac rogavit, ut, quod ex ejus congressu ad animæ salutem consequi non potuerat, id sibi precibus ad Deum obtineret. Neque enim viri tot persecutionibus pro Evangelio probati minùs prodesse ad Deum preces, quàm alicujus ex sanctis Martyribus patrocinium, sibi persuadebat Theologus, Hæc autem Epistola post Pascha anni 374 scripta est.

Quo tempore pietas tua per patriam nostram transibat, adeò gravi morbo laborabam, ut ne è cubiculo quidem prospicere possem. Me porrò non tam morbus, quamvis alioqui periculosissimus, excruciat, quàm quòd fausto et sacrosancto tuo congressu privabar. Tantâ quippè vultûs istius honorabilis videndi cupiditate teneor, quantâ eum teneri par est, qui spiritualium vulnerum curatione indiget, eamque à præstantiâ tuâ se consecuturum sperat. Etsi autem hoc peccatis meis ascribendum est, quòd tunc tecum congredi non licuit: potest tamen nunc quoque bonitas tua molestiis meis nonnihil medicinæ afferre. Nam si meî quoque memoriam in Deo acceptissimis tuis precibus habere digneris, id utique mihi omnis divinæ benedictionis viaticum futurum est, tum in hac vitâ meâ, tum in futuro ævo. Tantum enim virum tot ærumnas pro Evangelii fide perferentem, tantisque persecutionibus vexatum, tantam deniquè sibi ipsi apud justissimum Deum libertatem per calamitatum perpersionem comparantem, hunc, inquam, patronum quoque nostrum per orationes fieri dignari, tantam vim habere mihi persuadeo, quantùm si vel à quodam sanctorum martyrum id mihi impenderetur. Quocirca te obsecro, ut in iis Gregorii tui assiduè sis memor, in quibus me dignum memoriâ tuâ esse summo perè opto.

Ὅτε παρήει σου ἡ θεοσέβεια διὰ τῆς πατρίδος ἡμῶν, ^b οὔτε δωματίου προκύψαι οἷός ^b τε ἡμην, ἐν ἐσχάτῃ ἀρρώστῳ διάγων. Ἐλύπει δέ με οὐ τοσοῦτον ἡ νόσος, ^c τὸν περὶ τῶν ἐσχάτων φόβον ἐπάγουσα, ἀλλ' ὅτι τῆς ἐσθλῆς σου καὶ ἀγαθῆς συντυχίας ἀπεσερούμην. Τοσαύτην ἔχω περὶ τὸ ἰδεῖν σου τὸ τίμιον πρόσωπον ἐπιθυμίαν, ὅσην ^d εἰκὸς ἦν τὸν χρῆζοντα ^d μὲν θεραπείας τῶν ψυχικῶν τραυμάτων, ταύτην δὲ παρὰ τῆς σῆς τελειότητος ἔχειν ἐλπίζοντα. ^B Ἀλλ' εἰ καὶ τῶν ἁμαρτιῶν τῶν ἐμῶν γέγονεν ἔργον τὸ κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον διαμαρτεῖν με τῆς σῆς συντυχίας, νῦν διὰ τῆς σῆς ἀγαθότητος, ἔστι δυνατόν γενέσθαι μοί τινα τῶν λυπηρῶν ἐπανόρθωσιν. Εἰ γὰρ καταξιώσεις κάμου μνήμην ποιεῖσθαι ἐν ταῖς εὐπροσδέκτοις σου προσευχαῖς, πάσης ἔσαι μοι τοῦτο τῆς παρὰ τοῦ Θεοῦ εὐλογίας ἐφόδιον, καὶ ἐν ταύτῃ μου τῇ ζωῇ, καὶ ἐν τῷ αἰῶνι τῷ μέλλοντι. Τὸ γὰρ ἄνδρα τοσοῦτον, οὕτως ἐναθλοῦντα τῇ ^C πίσει τοῦ Εὐαγγελίου, καὶ τηλικούτους διαγμούς ὑπομείναντα, καὶ τοσαύτην ἐαυτῷ ^e παρρησίαν ^e ἐπὶ τοῦ δικαιοτάτου Θεοῦ ἐτοιμάζοντα διὰ τῆς τῶν θλίψεων ὑπομονῆς, τοῦτον καὶ ἡμῶν καταξιοῦν γενέσθαι προσάτην διὰ τῶν προσευχῶν, πέπεισμαι, ὅτι τοσαύτην ἔχει τὴν δύναμιν, ὅση ἂν ἦν μοι, καὶ εἰ παρὰ τινος τῶν ἁγίων μαρτύρων ἐγένετο. Ὡς παρακληθήτι ἀπαραλήπτως μεμνησθαι τοῦ σοῦ Γρηγορίου, ἐν αἷς εὐχομαι εἶναι ^f σου τῆς μνήμης ἄξιός. ^f

Aliàs XXX.

Scripta anno decedente 374, vel 375 ineunte.

LXV. EIDEM.

ΕΕ. ^g ΤΩ ΑΥΤΩ.

g

Rescripsit Eusebius Gregorio, eumque de rebus suis certiore fecit. Quare cum Eupraxius paulò post per Cappadociam transiens ad Eusebium se transferret, Gregorius hanc scribendi et gratias agendi occasionem non prætermisit. Hæc Epistola, quæ CLXVI, aliàs XXV, inter Basilianas extat, et aliàs XXX inter Gregorianas, non Basilio, sed Gregorio est adjudicanda. Quod ipse fatetur novissimæ editionis Basili Epistolarum auctor.

QUANQUAM mihi semper carus fuit, atque D inter sinceros amicos, venerabilis frater

Τὰ πάντα τίμιος ὦν ἡμῖν, καὶ τῶν φίλων ἐν τοῖς γνησίοις, ὁ αἰδεσιμωτάτος ἀδελφὸς ἡμῶν

(a) Εὐσεβίω. Hic Eusebius orthodoxæ fidei causâ à Valente Ecclesiâ pulsus, et in Thraciam deportatus, mortuo Valente ab exilio reversus, Dolichæ ab arianâ quâdam mulierculâ, tegulæ ictu necatus est, vindictâque amicis interdixit, quemadmodum testatur Theodoretus lib. v, cap. 4, et Nicephorus lib. xii, cap. 5.

(b) Οὔτε δωματίου. Codd. Reg. Pass. et Combef. οὔτε τοῦ δωματίου.

(c) Τὸν περὶ τῶν ἐσχάτων φόβον ἐπάγουσα, quamvis alioqui horæ novissimæ metum incutiens.

(d) Εἰκὸς ἦν. Ità Codd. Reg. Pass. et Combef. In Edit. εἰκὸς ἔχειν.

(e) Παρρησίαν ἐπὶ τοῦ δικαιοτάτου. Tantumque sibi meritum; sic reddit παρρησίαν Tillemont. Pro δικαιοτάτου, habent duo Regii et Pass. δικαιοδότου, qui justa retribuit.

(f) Σοῦ τῆς μνήμης ἄξιός. Codd. Reg. Pass. et Combef. σοῦ τῆς μνήμης ἐπάξιός.

LXV. (g) Inter Basilianas hæc Epistola recensetur, sed juxta Tillemont. Gregorium sapit, eamque illi ascri-

Εὐπράξιος, τιμιώτερος ὥσθι καὶ γνησιώτερος Ἀ
 ἐκ τῆς περὶ σέ διαθέσεως, ὅς γε καὶ νῦν οὕτως
 ἠ ὥρμησε ἂ πρὸς τὴν σὴν Θεοσέβειαν, ἐν' εἰπω τὸ
 ἡ τοῦ Δαβὶδ, ἢ ὡς ἔλαφος, τὸ πολὺ δίψος, τὸ οὐ
 φορητὸν, ποτίμῳ καὶ καθαρᾷ τῇ πηγῇ κατὰ-
 φύχουσα διὰ τῆς τῶν θλίψεων ὑπομονῆς· τοῦτου
 ἢ καὶ ἡμῶν καταξίου γένεσθαι ὁ προστάτης. Καὶ
 μακάριος ὁ σοὶ πλησιάζειν ἡξιωμένος, μακα-
 ριώτερος δὲ ὁ τοῖς ὑπὲρ Χριστοῦ παθήμασι, καὶ
 τοῖς ὑπὲρ ἀληθείας ἰδρῶσι τοιαύτην ἐπιθεῖς κο-
 ρωνίδα, ἧς ὀλίγοι τῶν φοβουμένων τὸν Θεὸν
 τετυχήκασιν. Οὐ γὰρ ἀδασάνησον ἐπεδείξω τὴν
 ἢ ἀρετὴν, οὐδὲ ἐν εὐθείᾳ καιρῷ ἢ μόνον ὀρθῶς
 ἐπλευσας, καὶ τὰς τῶν ἄλλων ψυχὰς ἐκυβέρ-
 ἢ νησας, ἢ ἀλλ' ἐν ταῖς δυσχερείαις τῶν πει-
 ρασμῶν διεφάνης, καὶ τῶν διωκόντων γέγονας
 ἢ ὑψηλότερος, τῷ γενναίως μεταστῆναι τῆς ἐνεγ-
 κούσης. Καὶ ἄλλοι μὲν τὸ πατρῷον ἔδαφος
 ἔχουσιν, ἡμεῖς δὲ τὴν ἄνω πόλιν ἄλλοι τὸν
 ἡμέτερον ἴσως θρόνον, ἡμεῖς δὲ τὸν Χριστόν.
 ἢ Ὡς τῆς πραγματείας! οἶον ὑπεριδόντες, ἢ οἷα
 κεκομίσμεθα! Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος,
 πιεῦσα δὲ ὅτι καὶ ἐξέλυσόμεθα εἰς ἀναψυχὴν.
 Οὐ γὰρ εἰς τέλος ἐγκαταλείπει ἡμᾶς ὁ Θεός, οὐδὲ
 περιόψεται τὸν ὀρθὸν λόγον δεδιωγμένον, ἀλλὰ
 κατὰ τὸ πλῆθος τῶν ὀδυνῶν ἡμῶν, αἱ παρα-
 ἢ κλήσεις αὐτοῦ ἢ εὐφρανοῦσιν ἡμᾶς. Τοῦτο μὲν
 οὖν καὶ πιεῦομεν καὶ εὐχόμεθα. Σὺ δὲ, παρα-
 καλῶ, ὑπερεύχου τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν. Καὶ
 ὁσάκις ἂν ἐμπίπτῃ καιρὸς, καὶ εὐλογεῖν ἡμᾶς
 ἢ διὰ γραμμάτων ἢ μὴ κατόκει, καὶ εὐθυμοτέ-
 ρους ποιεῖν, τὰ κατὰ σαυτὸν δηλῶν, ὁ ποιῆσαι
 καὶ νῦν κατηξίωσας.

bunt ipsi etiam operum S. Basilii Editores. Omnes Codices manu exarati, excepto Coisliano primo, Gregorii nomen praefecerunt.

(a) Πρὸς τὴν σὴν Θεοσέβειαν. Ità Cod. Reg., necnon S. Basilii Editores. Et hæc est vera lectio, ait Combef. In Edit. πρὸς τὴν Θεραπείαν, quod reddit Bill. : ad tibi inserviendum.

(b) Ὡς ἔλαφος τὸ πολὺ δίψος. Lectio πολὺδίψος videtur Billio commodior, ut in Editis. Montac. autem ità legendum putat : ὡς ἔλαφος, τὸ πολὺ δίψος, τὸ οὐ φορητὸν, ποτίμῳ καὶ καθαρᾷ τῇ πηγῇ καταψύχουσα καὶ μακάριος ὁ σοὶ πλησιάζειν ἡξιωμένος διὰ τῆς τῶν θλίψεων ὑπομονῆς. Alii alias lectiones proponunt, verum quædam putant, addunt quædam, quædam etiam transponunt, imò delent nonnulla. Sic in Edit. operum S. Basilii non leguntur hæc verba διὰ τῆς τῶν θλίψεων ὑπομονῆς. Hæc verba retulit, non reddidit Bill. Vertit autem Combef. : *velut cervus qui magnam sitim nec ferendam dulci limpidâque aquâ, ærurnarum sustentia leniturus sit ac refrigeraturus. Nobis, dum hic locus omnium torquet ingenia, si conjicere fas est, legimus : Ὡς ἔλαφος τὸ πολὺ δίψος ποτίμῳ καὶ καθαρᾷ τῇ πηγῇ, τὸ οὐ φορητὸν καταψύξων διὰ τῆς τῶν θλίψεων ὑπομονῆς, ut quemadmodum cervus plurimam sitim purâ et dulci aquâ, sic ipse Eupraxius, quod intolerandum sibi erat, per suam in tribulationibus perfrendis patientiam leniret ac sopiret.*

(c) Προστάτης. « In hoc loco restituendo multum insudavi, ait Bill., nec tamen quicquam profecisse mihi vi-

noster Eupraxius, carior visus est et sincerior ob animi affectum erga te suum : quippe qui nunc quoque ad tuam pietatem properavit, ut cum Davide loquar, tanquam cervus multam et intolerabilem sitim dulci limpidâque aquâ refrigeraturus per ærurnarum tolerantiam : cujus ac nostrî patronus esse velis. Ac beatus qui consuetudine tuâ et congressu dignus habitus fuerit : beatior autem, qui calamitatibus pro Christo susceptis, laboribusque pro veritate exhaustis, talem coronidem imposuisti, qualem non multi pii viri Deique metu præditi consecuti sunt. Non enim inexploratam virtutem ostendisti, nec tranquillo solùm tempore rectè navigasti, atque aliorum animas gubernasti : sed inter tentationum difficultates et procellas enituisti, ac persecutores tuos superasti, forti animo è patriâ migrans. Et alii quidem patrium solum habent, nos autem superam civitatem, alii nostrum fortassè thronum, nos Christum. O præclaram negotiationem ! qualia pro exiguis rebus contemptis accepimus ! *Transivimus per ignem et aquam* : confido autem fore ut etiam *in refrigerium educamur*. Non enim nos Deus perpetuò deseret, nec rectam doctrinam persecutionibus vexari patietur ; verum *secundùm multitudinem dolorum nostrorum consolationes ipsius nos lætificabunt*. Atque hoc quidem pro certo habemus et optamus. Te verò obsecro, ut pro nobis abjectis homunculis vota facias ; et quotiescumque occasio dabitur, benè precari nobis per litteras ne graveris ac, quod nobis summæ voluptati futurum est, de tuis rebus nos facere certiores, quemadmodum nunc quoque facere dignatus es.

Calamitates pro Christo susceptæ, laboresque pro veritate exhausti beatum efficiunt.

Psal. LXV, 12.

Id. xciii, 19. Secundùm multitudinem dolorum nostrorum consolationes Dei nos lætificant.

deor. » Vera fatetur vir doctus, qui felicius insudasset si pro πρὸς ταύτης, quod vitiosè legitur in Edit., legisset, ut in Cod. Reg., προστάτης.

(d) Μόνον. Ità Cod. Reg. et Edit. S. Basilii. In Edit. μόνος. Mox, Cod. ὀρθίος ἐπλευσας. Ità et Combef., qui reddit : *Fausto exitu navigasti.*

(e) Ἀλλ' ἐν ταῖς δυσχερείαις τῶν πειρασμῶν διεφάνης. Ità Ed. operum S. Basilii, qui notant Coislinianum primum habere ἀνεφάνης. In Edit. ἀλλὰ ταῖς δυσχερείαις τῶν πειρασμῶν ἐφάνης. At ibi cum Montac. conjicit Combef. deesse aliquid, λαμπρότερος nimirum, aut aliud simile, *tentationum difficultatibus clarior effulsisti. Volunt quidam ἐφάνης ἀήτητος, invictum te monstrasti. Reddit Bill. : in tentationum quoque difficultatibus et procellis specimen tui dedisti. Vitiosè in Edit. πειρασμάτων.*

(f) Τῆς ἐνεγκούσης. Ità Cod. Reg. In Edit. deest τῆς. Id. Cod. habet μεταναστῆναι.

(g) Οἷα κεκομίσμεθα. Ità Cod. Reg., et sic legendum censent omnes cum Bill. « In Edit. est, inquit, οἷα κεκομίσμεθα, qui locus mendosus mihi videtur. Alioqui dicendum fuisset οἷοις κεκομίσμεθα, sic enim grammaticæ analogia postulat. Itaque pro κεκομίσμεθα lego κεκομίσμεθα à verbo κομίζομαι, quod percipio significat. »

(h) Εὐφρανοῦσιν. Ità Reg. In Edit. εὐφρανοῦσιν.

(i) Μὴ κατόκει, καὶ εὐθυμότερους ποιεῖν. Cod. ac Combef. μὴ ὀκει, καὶ εὐθυμότερους ποιεῖν. Ne graveris, imò libenti ac prompto animo concedas de tuis rebus nos faciens certiores.

Aliàs CCIV.

Scripta eodem anno.

LXVI. EIDEM.

ΕΣ: Τῷ ΑΥΤῷ.

Vita Basil. p. cxxxvii, col. 2.

Hæc Epistola inter Basilianas et Gregorianas reperitur, et utriusque sic convenit, ut penè communes amborum litteras pronuntiare libeat. Tillemontius, concessâ superiore Epistolâ Gregorio, cujus stylum ipsi videtur redolere, istam tribuit Basilio, ratus ipsi melius convenire excusationem, quâ utitur auctor Epistolæ, cur ad Eusebium non proficiscatur, ut ab eo patientiæ in ærumnis exemplum capiat: ait enim se molestiis et negotiis detineri. « Sed suæ Gregorio molestiæ » cur defuerint non video, inquit noster Prudentius Maranus. Certè negotia deesse non poterant Nazianzenam Ecclesiam » post mortem patris gubernanti. Utrique optimè congruit vehemens Eusebii amor et admiratio, etc. » Verum omnes manu exarati Codices, præter unum Coisl., Gregorii nomen præferunt. Quidquid sit de auctore, sive Basilius, sive Gregorius sit, cum exilium Eusebii recens præ se ferat Epistola, scripta fuerit anno 374 exeunte et ineunte 375 necesse est.

Et cum scribis, et cum nostrî memor es, lætitiâ nos afficis; et, quod hoc majus est, cum nobis in litteris benè precaris. Nos verò, si tuis digni fuisset perpes- sionibus, ac pro Christo et Christi causâ susceptâ dimicatione, hoc utique obtinuissemus, ut ad te usquè profecti, pietatem tuam complecteremur, et patientiæ in calamitatibus exemplum à te caperemus. Quoniam autem hoc bono indigni sumus, ut qui multis afflictionibus et occupationibus exagitemur, quod secundum est, facimus: tuam integritatem ac perfectionem salutamus, téque ne nostrî recordatione defatigeris, oramus atque obsecramus. Neque enim tuæ litteræ, cum iis abs te donamur, nobis utilitati duntaxat sunt, sed etiam gloriatiōni apud multos atque ornamento: nempè quod apud virum tantâ virtute præditum, tantamque apud Deum conjunctionem ac familiaritatem habentem, ut alios etiam, tum sermone, tum exemplo, Deo conciliare atque adjungere possit, aliquo loco ac numero simus.

Epistolæ Eusebii non modò utilitati erant, sed etiam gloriatiōni apud multos atque ornamento.

Aliàs CLXVI.

Scripta eodem tempore.

LXVII. JULIANO.

ΕΖ. ΙΟΥΛΙΑΝῷ.

Quo tempore Nazianzenam Ecclesiam administrabat Theologus, Hanc Juliano præfecto scripsit Epistolam; non quidem ante annum 374, quo Nazianzenus episcopus mortuus est, eoque mortuo noster Gregorius regendam ipsius Ecclesiam ægrè suscepit, nec seriùs anno 375, siquidem hoc anno, Ecclesiæ regimine abjecto, Seleuciam se recepit. Julianum, qui exæquandis tributis hoc anno præfectus erat, rogat ut clericos suos eximat à tributis.

Nihil apud multos litteris venerabilius est.

Mihi tecum amicitia quidem multa jura intercedunt, et si nihil aliud, litteræ certè, quibus apud multos nihil venerabilius est, nec quod majorem ad conciliandum amorem vim habeat: offensionis autem et inimicitia, nec causa ulla est, atque utilitatem ne sit unquam. Nam ea, ob quæ adversus fratrem Nicobulum infenso animo es, aut ab eo mœrore affectus es, non magis ad me pertinent, quàm quæ apud Indos geruntur: hoc uno excepto, quod nihil eorum, quæ contigerunt, mihi

Ἐμοὶ πρὸς σέ φιλίας μὲν πολλὰ δίκαια, καὶ εἰ μὴ τι ἄλλο, οἱ λόγοι, ὧν οὐδὲν τοῖς πολλοῖς αἰδεσιμώτερον, οὐδὲ οἰκειότερον. ἀπεχθείας δὲ ὑπόθεσις οὐδεμία, οὔτε ἐστὶ, ἢ μήτε γένοιτο. Ἄ γὰρ πρὸς τὸν ἀδελφὸν Νικόβουλον, ἢ παρὰ Νικοβούλου λελύπησαι, οὐκ ἐμὰ μᾶλλον, ἢ τὰ ἐν Ἰνδοῖς πραττόμενα. ὅσον ἐπὶ τὸ μὴ συναρῆσθαι μηδενὶ τῶν γεγεννημένων. Μὴ τοίνυν

LXVI. (a) Τούτου μείζον. Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef. addunt πολλὸν, et quod hoc multò majus est. Mox, pro εὐλογῶν ἐν τοῖς, Combef. εὐλογῶν νῦν τοῖς, cum nunc nobis per litteras, etc.

(b) Εἰ ἤμεν ἄξιοι. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef. At S. Basilii Edit. ἐσμὲν. In novâ, εἰ μὲν ἄξιοι. In Edit. nostris, εἰ μὲν ἄξια, redditque Bill.: si pro eo atque perpesiones tuæ, ac... suscepta dimicatio meretur, hoc nobis divinitus concederetur, ut ad te usquè... caperemus, præclarè nobiscum ageretur.

(c) Κατηξιώθημεν. Legendum proponit Bill. καταξιω-

θῆμεν, et pro eo quod scribit Gregorius: κατηξιώθημεν ἂν καὶ μέχρι σοῦ γενόμενοι περιπτύξασθαι τὴν σὴν Θεοσέβειαν, veteres Basilii Edit. habebant: εὐχόμεθα ἰδεῖν τὴν σὴν Θεοσέβειαν.

(d) Τὴν σὴν τελειότητα. Ità duo Codd. Edit. τὴν τελειότητά σου.

LXVII. (e) Μήτε γένοιτο. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. μηδὲ γένοιτο.

(f) Ὅσον ἐπὶ τὸ etc. Combef.: ἐὰν certè ratione, quod eorum quæ gesta sunt, nihil probaverim. Mox, Cod. Pass. μηδὲ συναρῆσθαι.

A probatur. Quamobrem hæc mihi ne imputes, nec propterea deterius quoddam de teipso consilium in eas: verum reipsâ benignitatem eam, quam pauperibus pollicitus es, præsta. Quin etiam clericos meos, quos à te poposci, tributî pensione libera: illud tecum reputans, rem esse magnoperè absurdam, alios suas quoque omnes facultates Deo consecrare, te autem ne gratis quidem benignum esse velle: atque aliis urbibus omnes eos, qui sacrarium ambiunt, donari, nobis autem ne eos quidem, quorum consuetudine utimur, et qui nobis ministrant, idque à vobis, quibuscum summa nobis est familiaritas, et quibus fortassè minimè dedecori erimus. Hæc à nobis ad te scribi par fuit. Nec enim congredi tecum licuit, propterea quòd morbus me ad Tyanensem urbem proficisci coëgit, ut, dùm per tempus licet, curarer. Idque velim ignoscas. Pro nobis autem Deum præsentem habes, ac pauperibus opem ferentem, qui præsentîâ nostrâ multò augustior ac venerabilior est.

Ætate Gregorii plurimis immunitatibus fruebantur clerici.

LXVIII. EIDEM.

Altres CLXVIII

Jucundissimæ fuerunt Juliano Gregorii litteræ, ipsûmq; ut in componendis tributis socium se præberet invitavit. Causatus ægram valetudinem Gregorius hoc Juliano consilium dedit, quod utinàm præ oculis habeant omnes tributis præfecti semper; nempe, ut si quid antea malè constitutum est, corrigat, et eos negotii socios adhibeat, quos prudentiâ et moribus excellere noverit.

h Ἐκάλεσας ἡμᾶς ^h ἐπὶ τὴν μονὴν, καλῶς γε
ποιῶν, ὡς κοινωνοὺς τοῦ κατὰ τὴν ἐπανίστασιν
σκέμματος· καὶ γὰρ ἔστιν οὐ μικρὰς τὸ πρῶγμα
φροντίδος. Ἐγὼ δὲ, εἰ μὲν ὑγιαίνων ἐτύγχανον,
i σφόδρα ἂν ἀπήντησα προθύμως· καὶ ⁱ ἤξω δὲ,
ὅταν αἰὼν τε ἦ, Θεοῦ θελήσαντος. Νῦν δὲ διὰ
γραμμμάτων πληρῶ τὰ τῆς παρουσίας. Οἶδά σε
καὶ γονέων ὄντα ἱεραῶν, καὶ τῷ θεῷ φόβῳ
συννηυημένον ἄνωθεν. Ἀ οὖν ἐπίστασαι συμφέρειν
σοι, καὶ πρὸς εὐδοξίαν, καὶ πρὸς ἀσφάλειαν
φυγῆς, ταῦτα θηλονότι ποιήσεις, καὶ ἡμεῖς
j αὐτοὶ μὴ ⁱ γράφωμεν. Εἰ δέ τι καὶ ἡμᾶς συν-
εισενεγκεῖν δεῖ, τοῦτο γνωρίζομεν, ὅτι ἀντ' ἄλλης
τινὸς πολιτείας, ἣν εἰσφέρουσι τῷ Θεῷ Χριστιαναὶ
ψυχαί, τοῦτό σοι πρόκειται νῦν· καὶ μεγάλα

C Ad mansionem nos vocasti, præclare sanè faciens, ut considerationis ejus, quam de componendis tributis inis, socios adhiberes. Neque enim parvam curam hæc res desiderat. Ego verò, si commodâ valetudine uterer, prompto sanè animo affuissem; atque etiam, Deo favente, cùm licuerit, ad te veniam. Nunc autem præsentiam per litteras suppleo. Scio te, et sacrosanctis parentibus natum esse, et cum divino timore jampridem adolevisse. Quamobrem, quæ tibi, tùm ad nominis splendorem, tùm ad animæ securitatem utilia esse scis, hæc scilicet, etiamsi nullas à nobis litteras accipias, facturus es. Quòd si quid etiam à nobis conferendum est, illud te scire volumus, quòd aliùs cujuspiam vitæ instituti loco, quod Christianæ animæ Deo offerunt, hoc tibi nunc pro-

Julianus sacro-
sanctis parenti-
bus natus cum
divino timore a-
doleverat.

(a) Τῆς ἀπογραφῆς. Ità Cod. Reg. In Edit. τῆς γραφῆς.

(b) Αἶαν τῶν ἀτόπων. Itā Cod. In Edit. λίαν τῶν ἀπίστων, *rem magnoperè incredibilem*.

(c) Καὶ ἅλλαις. Itā omnes Codd. nostri et Combef.
Edit. καὶ ἅλλους.

(d) Τοὺς περὶ τὸ βῆμα δοθῆναι. Combef., *qui sacrario funguntur immunès reddi.*

(c) Καὶ Σαραπείονταξ. Tillemont. interpretationem sequimur. Combef., *qui nostro sunt addicti obsequio*. Non satis aptè Bill., *à quibus colimur et observamur*; sic enim Gregorius à toto clero suo. Sed hic de illis sermo est qui domum constituebant episcopi, quos speciali ratione immunes esse debere contendeat Gregorius.

(f) Οὐκ αἰσχυνοῦμεν. Codd. Pass. Montac. et Morel.
αἰσχύνομαι.

LXVIII. (g) Τῷ αὐτῷ. Codd. habent τῷ Ἰουλιανῷ ἐξ-
ισωτῇ, *Juliano tributorum exæquatori*. Addunt Montac.
Morel, ac Combef. Καππαδοκίας.

(h) Ἐπὶ τὴν μονήν. Bill. *ad monasterium*; at insignis pietate, Deumque reveritus exæquator tributorum, ut ea componeret cum sociis, verisimiliter in monasterio sedem non elegerat. Mox, καλῶς γε. Ità Cod. In Edit. γε deest.

(i) Ἡξω δὲ, ὅταν οἶόν τε ᾦ. Itā Cod. ac Combef. Proponit. Bill. Ἡξω δὲ εἰ οἶόν τε, ὅταν ᾗ καί ποτε, virtutē : *Atque etiam, si Dei voluntas itā tulerit, cum tempus erit, si fieri queat, ad te veniam.* In Edit. ἔξω δὲ οἶόν τε ὅταν ᾗ.

(j) Γράφωμεν. Cod. Reg. et Combes. γράψωμεν.

Nihil prodest bonum gubernatorem esse, si malis utatur remigibus.

positum est. Atque magnos tibi thesauros congeres, si publicis negotiis consulueris, ac, si quid antehac malè constitutum est, id quoque correxeris. Ad securitatem autem maximi momenti illud fuerit, (quod etiam primùm tibi providendum est,) ut eos negotii socios asciscas, quos et prudentiā et moribus excellere noveris. Quid enim prodest gubernatorem bonum esse, si malis utatur remigibus?

Aliàs CLXVII.

Scripta paulò post præcedentes.

LXIX. EIDEM.

Voti compos factus Gregorius, gratias Juliano retulit brevioribus his litteris, quas postremo loco collocandas arbitratus sumus.

Magnus æris alieni dissolutor, Deus.

SPONSIONEM habeo, moribúsque tuis confido, propter quos donum quoque habeo: ac quidem largitionum et remunerationum mensuram magnus ille æris alieni dissolutor maximè novit. Quòd si in nobis quoque situm est, ut hæc componamus, à nobis sacrificium, à te benignitas proficiscitur. Remunerationem inter nos partiamur.

Aliàs CXXXVII.

Scripta anno 375.

Marcell. lib. 29.

LXX. EUTROPIO.

Eutropius, quem Breviarii historię Romanę scriptorem Henricus Valesius existimavit, Asiam proconsulari dignitate obtinuit, ut auctor est Marcellinus; idque Valesius non obscure significatum ait his Epistolę lxxi verbis: Multos honore affecisti, cum sublimissimum thronum adhuc invidiæ expositum teneres, atque in Asiā obviam tibi factus fuisses, si memoriā tenes, etc. Ex quibus et ex his quę sequuntur, discimus, dum eam provinciam administrabat Eutropius, Gregorium in Asiam profectum, quem et lætissimo animo proconsul vidit, et ut ad se scriberet hortatus est. Quòd quidem statim non præstitit. Post hæc Eutropius, ut factionis Theodori conscius, quamvis falsò accusatus, à dignitate nihilominus excidit. Tunc enim in locis, ubi Gregorius versabatur, cum ipse privatus degeret vir clarissimus, Gregorii congressum per litteras expetiit. Verum quominus eum conveniret Gregorius morbo impeditus has ad ipsum litteras dedit.

Quod majorem

QUIDNAM hoc est? Magnúsne ille Eutropius apud nostrates est? Nos quidem etiam audimus, at minimè fruimur. Tantalus autem ille, quid tandem aliud, quàm hoc erat, cum in mediis fontibus siti conficeretur? Tu sanè congressum nostrum expetis, ut scribis: ac rectè facis. Neque enim te, cum sis id quod es, amicos aspernari oportebat, verum obiter quoque de nobis mereri, atque eos nobis honores post magistratum habere, quibus nos, cum magistratum gereres, afficiendos ducebas. Me autem quonam pacto affici, et quo animo esse credis, congressum tuum non minùs exoptantem, imò etiam, ut

(a) Θεσαυρίσεις. Cod. Reg. Θεσαυρίζεις.

LXIX. (b) Δι' ὃν ἔχω καὶ τὴν δωρεάν. Montac. et Morel. δι' ὃν ἔχω τὴν δωρεάν.

(c) Ἐπιδόσεων, καὶ τῶν ἀντιδόσεων. Ità Cod. Par. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. καὶ τῶν ἀντιδόσεων desunt.

(d) Παρ' ἡμῶν ἡ θυσία, à nobis sacrificium: his verbis, sacrificium pro Juliano Gregorius se oblaturum non promittit. Sed illud solùm significat, quòd, cum sua pauperibus bona erogaverit, hujus sacrificii remunerationem expectet à Deo, qui Juliano benignitatis, quā bona sua à tributis redemerit, præmium est retributurus. Sic hunc locum ipse Gregorius in carmine, quod Juliani nomine inscribitur, exposuit.

σεαυτῷ^a Θεσαυρίσεις τοῦ κοινοῦ φροντίσας, a καὶ εἴ τι πρὸ τούτου διετέθη κακῶς, καὶ τοῦτο ἐπανορθωσάμενος. Ἐν δὲ καὶ μέγιστον εἰς ἀσφάλειαν, (ὃ καὶ πρῶτόν σοι φυλακτέον,) συνεργοὺς λαβεῖν, οὓς καὶ συνέσει καὶ τρόπῳ διαφέρειν τῶν ἄλλων γινώσκεις. Τί γάρ ὄφελος κυβερνήτην εἶναι χρηστὸν; πανηραῖς χρώμενον ἐρέταις;

ΕΘ. Τῷ Αἰτῷ.

Ἐχὼ τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ θαρρῶ τῷ τρόπῳ, b δι' ὃν ἔχω καὶ τὴν δωρεάν· μάλιστα μὲν οἶδε b τὸ μέτρον c τῶν ἐπιδόσεων, καὶ τῶν ἀντιδόσεων, c ὁ μέγας τῶν χρεῶν διαλύτης. Εἰ δὲ καὶ ἐφ' ἡμῶν ἐστὶ τὰ τοιαῦτα συντίθεσθαι, d παρ' ἡμῶν ἡ d θυσία, παρὰ σοῦ τὸ φιλόανθρωπον. Μερισώμεθα τὴν ἀντιδοσιν.

Ο. ΕΥΤΡΟΠΙΩ.

Τί τοῦτο; Εὐτρόπιος ὁ μέγας e ἐν ἡμετέ- e ροις; καὶ ἡμεῖς ἀκούομεν, ἀλλ' οὐκ ἀπολαύομεν. Ὁ δὲ Τάνταλος ἐκεῖνος f τί ποτ' ἄλλο, f ἢ τοῦτο ἦν, ἐν μέσαις πηγαῖς διψεῖ τηκόμενος; σὺ μὲν οὖν ποθεῖς τὴν ἡμετέραν συντυχίαν, ὡς γράφεις· καὶ καλῶς ποιεῖς. Ἐδεῖ γάρ ὄντα σε ὅπερ εἶ, μὴ περιφρονεῖν τοὺς φίλους, ἀλλὰ καὶ ὁδοῦ πάρεργον εὖ ποιεῖν ἡμᾶς, καὶ ταῦτα τιμᾶν μετὰ τὴν ἀρχὴν, e ἃ καὶ ἄρχων τιμᾶν ἤξιος. Ἐμὲ δὲ πῶς g οἶε διακείσθαι, h καὶ τίνα ἔχειν ψυχὴν, h ποθοῦντα μὲν οὐχ ἥττον, εἰ μὴ καὶ μάλλον, ὡς τὸ εἰκὸς, (τὸ γὰρ αἰδεσιμώτερον,

Utrique tamen interpretationi favere videtur Tillemont.

LXX. (e) Ἐν ἡμετέροις. Vertit Combef.: In provinciā, apud nostrates, cujus itineris occasione, (ὁδοῦ πάρεργον, sic reddit Combef.) ejus se copiam adepturum sperabat Gregorius. Combefisio favere videtur Tillemont.

(f) Τί ποτ' ἄλλο, ἢ τοῦτο ἦν. Ità Cod. Pass. ac Combef. At Cod. alter, Montac. et Morel. τίς ποτ' ἄλλος, ἢ οὗτος ἦν, quis tandem alius quàm iste erat. In Edit. τί ποτε ἄλλο, ἢ οὗτος.

(g) Ἄ καὶ ἄρχων. Ità Reg. Pass. Montac. Morel. ac Combef., sicque legit Bill. In Edit. ἄρχιν.

(h) Καὶ τίνα ἔχειν ψυχὴν. Ità Cod. Reg. ac Combef. In Edit. ἔχειν τὴν ψυχὴν.

a ποθεινότερον); Τῇ δὲ ἀρρώστια * πεπεδημένῳ, σύ μοι γενοῦ τὸ Αἰγύπτιον φάρμακον, εἴτε λόγος τοῦτο ἦν, εἴτε τι ἕτερον, ὃ φαρμακεύει τὰς ψυχὰς Ὁμηρος ἐν ταῖς λύπαις. Γενήσῃ δὲ πῶς; πρῶτον μὲν, συγγινώσκων· ἐτοιμον γάρ τὸ χρηστὸν εἰς συγγνώμην. Ἐπειτὰ παιδεύων ἡμᾶς, ἐξ ὧν ἂν ἐπιβελήης. Ἐπεὶ καὶ ἄρχοντά σε ^b τῆς ἀρετῆς, ^c μᾶλλον ἢ τῆς ἐξουσίας θαυμάζειν ^e εἰχομεν.

ΟΑ. Τῷ ΑΥΤῷ.

Præcedentem Epistolam hæc brevi subsecuta est intervallo, quæ Gregorius acceptis ab Eutropio litteris gloriatur, ipsique sublimem thronum exoptat. Quod quidem contigit, ita ut prophetia potius quam votum Gregorii illud videri possit. Quippè annis 380 et 381 Eutropium prætorio præfectum fuisse ex Codice Theodosiano constat.

Ἄλλος μὲν ἄλλο τί τῶν σῶν ἐπαινείτω, B πάντως δὲ ἀρκέσεις γλώσσαις πολλαῖς, μεριζόμενος·) ἐγὼ δὲ, ὃ μάλιστα θαυμάσας ἔχω, τοῦτο ἐρῶ. Τοσοῦτόν σοι καλοκαγαθίας ^d καὶ λόγων περίεστιν, ὥστε σοι καὶ τοῦτο μόνον φίλους ποιεῖν, τὸ νομισθῆναι τινας τοιούτους. Ἐμὲ γοῦν πρὸς πᾶσιν οἷς τε τιμήμας οὔσι τοσοῦτοις, ἡνίκα τὸν ὑψηλό- ^e τατου εἶχες θρόνον ^e ἔχοντα τὸ ἐπιφθονοῦν ^f ἔτι, κατὰ τὴν Ἀσίαν περιτυχών, ^f εἴ γε μέμνησαι, (μέμνησαι δὲ οἷδ' ὅτι τηλικούτος ^c ὢν καὶ τὰ φιλικὰ, μετὰ τῆς ἐν πᾶσι τελειότητος,) τὰ τε ἄλλα εἶδες ὡς ἥδιστα, καὶ γράφειν διεκελεύσω, λόγους τιμῶν τοὺς σοὺς. ^g Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ ^g γράφαι πρότερος ἡξίωσας, τοὺς ἀγαθοὺς τῶν γραφῶν μιμούμενος, οἱ τῷ παραδεικνύναι, τὰ πολλὰ, ^h ^h τοὺς μαθητὰς ἐκπαιδεύουσι. Τοῦτο οὖν νῦν πεποίηκας εὖ ποιῶν. Καὶ τοῦ λοιποῦ χαρίσασθαι μὴ κατόκνει, κἂν σε ὑψηλὸν αὐθις οἱ ⁱ ⁱ θρόνοι φέρωσιν· (οἴσουσι γὰρ τὴν ἀρχήν, οὐ τὴν ἀρετήν· οὐδὲ γὰρ ἔχεις ὃ τι ὑψωθῇς ^d ^j κατὰ ταύτην, ἤκων ^j πρὸς τὸ ἀκρότατον). Ἀλλὰ καὶ τὰ κοινὰ πράττων, μὴ ἀμείλει τῶν φίλων κατὰ τοὺς Ὀμηρικοὺς νεανίας, ἐν μέσῳ ^k πολέμῳ τὰ ^k φιλικὰ σπουδάζοντας. Ἐπειδὴ καὶ τούτῳ ποικίλλει τὴν ποίησιν ὁ σὸς Ὁμηρος.

(a) Πεπεδημένῳ. Sic legendum proponit Bill., cui assentimur. In Edit. πεπεδημένον.

(b) Τῆς ἀρετῆς μᾶλλον. Ità Cod. et Combef. In Edit. τῆς ἀρετῆς πλέον.

(c) Εἴχομεν. Cod. ac Combef. ἔχομεν.

LXXI. (d) Ὡς σοι. Ità Cod. Reg. ac Combef. In Edit. deest σοί. Mox, ποιεῖν. Cod. ποιῶ.

(e) Ἐχοντα τὸ ἐπιφθονοῦν ἔτι. Combef. invidiosum adhuc, æmulos patientem, sive etiam, qui exosum haberent; nec benè Bill. invidiâ flagrantem.

(f) Εἴ γε μέμνησαι. Ità Cod. et Combef. In Edit. εἴ γε μέμνησαι.

A jorem venerationem habet, avidius quoque appetitur·) Infirmirate autem, tantquam compedibus quibusdam, astricto, tu mihi esto Ægyptiacum pharmacum, sive sermo hoc erat, sive aliud quiddam, quo Homerus animis mœrore laborantibus medetur. Quânam autem ratione id eris? Primum si ignoscas: prompta enim ac propensa est ad ignoscendum benignitas. Deindè si per litteras nos erudias. Quandoquidem tu quoque, cum magistratu fungereris, virtutis magis quam potentiæ nomine suspiciendus occurrebas.

venerationem habet, avidius quoque appetitur.

Prompta est et propensa ad ignoscendum benignitas.

LXXI. EIDEM.

Alius CXXXVIII.

Scripta paulò post præcedentem.

ALIUS aliam quamdam virtutum tuarum partem laudet, (omninò pluribus linguis sufficies, si in partes distribuaris:) ego autem, quod maximè sum admiratus, hoc dicam. Tanta tibi probitatis atque doctrinæ copia est, ut hoc quoque vel uno nomine quosdam in amicitiam recipias, quòd tales esse judicentur. Me quippè, præter eos omnes, quos, cum tales essent, honore affecisti, cum sublimissimum thronum adhuc invidiæ expositum teneres, atque in Asiâ obviam tibi factus fuissem, si memoriâ tenes, (non autem mihi dubium est quin memineris, cum, præter tuam in omnibus rebus præstantem ac numeris omnibus absolutam virtutem, in colendis amicitiae officiis tantus sis,) cum alioqui lætissimo animo vidisti, tum etiam doctrinam tuam ornans, ut ad te scriberem hortatus es. Nec eo contentus, prius quoque ad nos scribendum duxisti, probos videlicet pictores referens, qui propositis exemplis discipulos, ut plurimum, erudiunt. Hoc igitur nunc fecisti, ac rectè quidem et commodè. Et deinceps id quoque mihi largiri ne graveris, etiamsi te rursùm throni sublimem ferant, (magistratum enim ferent, non virtutem: neque enim quantum ad virtutem attinet, altius subvehi potes, cum ad summum usquè perveneris). At etiam publica negotia gerens, ne amicorum incuriâ labores, Homericos videlicet juvenes imitans, qui in medio bello amicitiae munera exequabantur. Nam hâc quoque re pœsim suam Homerus tuus exornat.

Quò sublimior est thronus, eò magis invidiæ expositus.

(g) Γράφαι πρότερος. Montac. et Morel. γράφαι πρότερον.

(h) Τοὺς μαθητὰς. Ità Cod. In Edit. deest τοὺς. Mox, τοῦτο οὖν νῦν. Ità Cod. Montac. et Combef. In Edit. τοῦτο δὲ νῦν. Et deindè, χαρίσασθαι, unus Cod. χαρίζεσθαι.

(i) Θρόνοι φέρωσιν. Ità tres Codd. Reg. ac Combef. In Edit. φέρουσιν. Mox, οἴσουσι γὰρ τὴν ἀρχήν, etc., vertit Combef.: Ferent enim sublimem imperio et magistratu, non virtute, quæ sublimius evadere non potes.

(j) Πρὸς τὸ ἀκρότατον. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. πρὸς τὸ ἀκραιότατον.

(k) Τὰ φιλικὰ. Ità Cod. Reg. ac Combef. In Edit. τὰ deest.

Aliàs XXXV.

Scripta anno
circa 376.

LXXII. GREGORIO NYSSENO.

ΟΒ. ΓΡΗΓΟΡΙΩ ΝΥΣΣΗΣ.

Hæretici, auctoritate Demosthenis, Ponticæ vicarii, freti, Gregorio Nysseno bellum inferunt. Demosthenes ille ipse est, cui, cum in oburgando se coram Valente, barbarismum admisisset, subridens Basilus respondit: Vidimus etiam Demosthenem illitteratum. Is duo concilia hæreticorum, alterum Ancyræ, mediâ hieme anni 375, contra Gregorium Nyssenum, alterum Nyssæ, in quo depositus fuit Gregorius, congregavit. Ad hæc pertinent tres Epistolæ sequentes.

Quò minorem
ex rebus mo-
lestis mœrorem
concupimus, eò
minùs sunt mo-
lestæ.

MOLESTIS rebus ne nimis disruciæris. **A** Si enim minorem ex his mœrorem capiamus, minùs molestæ erunt. Non ità grave putandum est, quòd recaluerint hæretici, ac veris amœnitate freti ex latebris suis prorepant, ut ipse scribis. Paulùm, mihi crede, sibilabunt, ac postea in terram se abdent, tùm à veritate, tùm à tempore oppugnati, idque eò magis, si rem totam Deo permiserimus.

Μὴ σφόδρα δάκνου τοῖς λυπηροῖς. ^a Ἄ γὰρ ^a ἂν ἤττον λυπώμεθα, ἤττον ἐστὶ λυπηρά. Οὐδὲν δεινὸν εἰ ἀνεβάλησαν οἱ αἵρετικοί, καὶ τῷ ἔαρι θαρρόντι τῶν φωλεῶν ἐξερπύσαντες, ὡς αὐτὸς γράφεις. Μικρά συριοῦσιν, εὖ οἶδα, εἴτα καταδύσονται, ^b καὶ τῇ ἀληθείᾳ, καὶ τῷ καιρῷ πολέ- ^b μούμενοι· καὶ τόσῳ μᾶλλον, ὅσῳ περ ἂν τῷ Θεῷ τὸ πᾶν ἐπιτρέπωμεν.

Aliàs XXXVI.

Scripta eodem
anno.

LXXIII. EIDEM.

ΟΓ. ΤΩ ΑΥΤΩ.

DE iis, quæ scripsisti, ità sentio: nec me contemni ægrè fero, et honore affici lætor. Illo enim digni sumus: hoc vestri erga nos studii est. Ora pro nobis. Brevitati ignosce. Nam profectò, etiam si hæc parva, silentio tamen longiora sunt.

**Περὶ ὧν ἐπέσταλκας, οὕτως ἔχομεν· οὔτε ὑπερ-
ορώμενοι δυσχεραίνομεν, καὶ τιμώμενοι χαίρο-
μεν. Τοῦ μὲν γὰρ ἡμεῖς ἄξιοι, ^c τὸ δὲ τῆς ^c
ὑμετέρας φιλοτιμίας. Προσεύχου περὶ ἡμῶν. Τῇ
βραχυλογίᾳ συγγίνωσκε. ^d Πάντως γὰρ, εἰ καὶ ^d
μικρά ταῦτα, σιωπῆς γε μακρότερα.**

Aliàs CXLII.

Eodem circiter
anno scripta.

LXXIV. EIDEM.

ΟΔ. ΤΩ ΑΥΤΩ.

Spe magnâ fretus, fausta ei precatur, fateturque summo se teneri eum videndi desiderio, aut saltem per litteras amplectendi.

Amor nostra
omnia commu-
nia facit.

QUAMVIS domi maneam, per caritatem **C** tamen vobiscum excedo. Amor enim nostra omnia communia efficit. Atque Dei benignitate vestrisque precibus fretus, magnam spem habeo fore, ut omnia vobis ex animi sententiâ eveniant, ac tempestas in auram solvatur, vobisque Deus hanc rectæ de religione sententiæ mercedem pendat, ut eos, qui vobis infesti sunt, superetis. Ac maximè quidem velim vos brevi videamus, atque vobis, quemadmodum nobis in votis est, perfruamur. Sin autem, negotiis ità postulantibus, longiorem moram trahatis, litteris saltem, quibus de rerum vestrarum statu certiores fiamus, nos oblectare ne gravemini. Deni-

**Καὶ μένων ^e συνεκδημῶ διὰ τῆς ἀγάπης ^e
ὑμῶν· πάντα γὰρ ὁ πόθος κοινοποιεῖ τὰ ἡμέ-
τερα. Καὶ πολλὰς ἐλπίδας ἔχω, τῇ τοῦ Θεοῦ
φιλανθρωπίᾳ ^f θαρρόν, καὶ ταῖς ὑμετέραις ^f
εὐχαῖς, ὅτι πάντα ^g κατὰ νοῦν ὑμῶν ἐκθήσεται, ^g
καὶ ἡ καταγίς εἰς αὐραν ^h λυθήσεται, καὶ ^h
τοῦτον ὑμῶν ὁ Θεὸς τῆς ὀρθοδοξίας δώσει μι-
σθόν, τὸ τοὺς ἐπηρεάζοντας ὑπερέχειν. Μά-
λιστα μὲν οὖν ἴδοιμεν ὑμᾶς ἐν τάχει, ⁱ καὶ ⁱ
ἀπολαύοιμεν, ὡς εὐχόμεθα. Εἰ δὲ χρονίζετε, τῶν
πραγμάτων οὕτως ἐχόντων, γράμμασι γοῦν εὐ-
φραίνειν ἡμᾶς ^j μὴ ἀπαξιοῦτε δηλοῦσι τὰ ὑμέ- ^j
τερα, ^k καὶ προσεύχεσθαι τὰ συνήθη ὑπὲρ ἡμῶν. ^k**

LXXII. (a) Ἄ γὰρ ἂν ἤττον λυπώμεθα. Ità Cod. Reg. et Combef. qui reddit: *quæ enim minùs molestè habeamus.* In Edit. ἂν γὰρ ἤττον. Mox, fortè legendum ἤττον ἔσται, et sic vertit Bill.

(b) Καὶ τῇ ἀληθείᾳ, καὶ τῷ καιρῷ. Cod. Reg. καὶ τῷ Θεῷ, καὶ τῷ καιρῷ, tùm à Deo, tùm à tempore. Mox, pro πολέ- μούμενοι, Montac. et Morel proponunt καταπολεμούμενοι.

LXXIII. (c) Τὸ δὲ τῆς ὑμετέρας φιλοτιμίας. Ità Cod. et Pass. Sic et Combef. qui vertit: *Hoc tuæ erga nos propensæ voluntatis: illud, inquit, non ità illiberale amare ab amico coli et honorari.* Quod reddit Bill. *hoc ambitionis nostræ est, acumine caret.* In Edit. ἡμετέρας.

(d) Πάντως γὰρ, εἰ καὶ μικρά. Cod. et Combef. καὶ γὰρ εἰ μικρά, etenim sic hæc parva.

LXXIV. (e) Συνεκδημῶ. Combef. unà proficiscor.

Quadrant, inquit, hæc in Gregorium Nyssenum, sic in Ecclesiarum visitatorem à concilio datum.

(f) Θαρρόν. Cod. Reg. θαρρῶ. Sic etiam legunt Montac. Morel. ac Combef.

(g) Κατὰ νοῦν ὑμῶν ἐκθήσεται. Ità Cod. Reg. et B. 3. Edit. ἡμῶν.

(h) Λυθήσεται. Ità Codd. Basilii 3, sicque legendum proponit Bill. In Edit. ληθήσεται.

(i) Καὶ ἀπολαύοιμεν. Ità Cod. B. 3. In Edit. ἀπο- λάδοιμεν, recipiamus.

(j) Μὴ ἀπαξιοῦτε δηλοῦσι. Cod. Reg. Montac. ac Morel. μὴ ἀπαξιοῦν τε καὶ δηλοῦν.

(k) Καὶ προσεύχεσθαι τὰ συνήθη ὑπὲρ ἡμῶν. Codd. Reg., B. 3, et Combef. περὶ ἡμῶν. Montac. et Morel. καὶ προσεύχεσθαι περὶ ἡμῶν.

ἐρρωμένους ὑμᾶς, καὶ τοῖς πᾶσιν εὐθύμους ὁ ἄγαθὸς Θεὸς ἁ χαρίσεται, τῆς Ἐκκλησίας τὸ κοινὸν ἔρεισμα.

que nostrâ causâ pro vestro more prece-
mini. Sanos vos, ac firmos, omnibusque
rebus lætos et alacres Deus optimus vos
præbeat, commune Ecclesiæ columen.

b

OE. ^b BITAALIANQ̃.

LXXV. VITALIANO.

Aliàs CXLV.

Scripta anno

Vitalianus, ad quem hanc Epistolam scripsit Gregorius, idem videtur ad quem extat Theologi carmen, anno 374 conditum. Quo verò anno scripta sit Epistola non liquet. Annum ipsi 378 assignat Tillemontius; cui quominus assentiamur nihil impedit, nihil etiam cogit. Quâ de causâ cum eo assidue non versetur, rationem suggerit.

Οὐ συνεχῶς ὁμιλοῦμέν σοι. Τὸ δὲ αἴτιον, ὅτι πολλοὶ περὶ σέ, καὶ οἷς ἤκιστα χαίρομεν. Εἰ δὲ ἀνακαθάρσις σεαυτὸν τῶν πολλῶν, καὶ σύν-οικον ἔχοις τὴν ἀρετὴν, ὅψει καὶ ὡς ἡ παροιμία. Τοῦτο γάρ καὶ ὑπισχνούμεθα σὺν Θεῷ, καὶ πράξομεν.

HAUD assidue tecum versamur. Si cau-
sam quæris, quia multi circum te sunt,
etiam hi quibus minimè delectamur. Quòd
si à multis te repurges, ac virtutem con-
tubernalem asciscas, claudos quoque, ut
vulgò dici solet, currentes videbis. Hoc
enim, Deo juvante, et pollicemur, et fa-
ciemus.

O5. ΓΡΗΓΟΡΙΩ ΝΥΣΣΗΣ.

LXXVI. GREGORIO NYSSENO.

Aliàs XXXVII.

Anno 379 in-
eunte scripta.

Suum de Basilii morte Gregorio Nysseno, ejus fratri, dolorem significat, séque morbo prohibitum fuisse, quominus funeri occurreret, et sacrum corpus amplexaretur.

Καὶ τοῦτο ἀπέκειτο τῇ μοχθηρᾷ μου ζωῇ, τὸ Βασιλείου θάνατον ἀκοῦσαι, καὶ τῆς ἀγίας ἐκείνης ψυχῆς ἐκδημίαν, ἣν ἐξεδήμησεν ἀφ' ἡμῶν, ἐν ἐνδημήσει πρὸς Κύριον, πάντα τὸν βίον μελέτην τούτου ἑπεποιημένος; ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἡ πλὴν τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο ἀφήρημαι, διὰ τὸ νῦν ἔτι πονήρως ἔχειν τοῦ σώματος καὶ λίαν ἐπικινδύνως, τὸ καὶ περιπτύξασθαι τὴν ἀγίαν κόνιν, καὶ σοι παρεῖναι ἰ τὰ εἰκότα φιλοσοφοῦντι; καὶ τοὺς κοινούς ἡμῶν φίλους παραμυθίσασθαι. Τὸ γάρ τὴν τῆς Ἐκκλησίας ἰδεῖν ἐρημίαν, τοιαύτην ἀποκειραμένης δόξαν, καὶ τοιοῦτον ἀποσεισαμένης εἴφανον, οὔτε ὅψει θεατὸν, οὔτε ἀκοῇ χωρητὸν, τοῖς γε νοῦν ἔχουσι. Σὺ δὲ μοι δοκεῖς πολλῶν ὄντων καὶ φίλων καὶ λόγων τῶν εἰς παρακλήσιν, ὑπ' οὐδενὸς ἂν οὕτω παρακληθῆναι, ὡς ὑπὸ σεαυτοῦ καὶ τῆς ἐκείνου μνήμης. οἱ καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσι ἰ γεγονάτε φιλοσοφίας ὑπόδειγμα, καὶ οἷόν τις εἰς ἀθήμη πνευματικῇ, τῆς τε ἐν τοῖς χρηστοῖς εὐταξίας, καὶ τῆς ἐν τοῖς ἀνιαρτοῖς καρτερίας. Ἐπειδὴ δύο ταῦτα οἷδε φιλοσοφία, εὐπραξίαν τε διαθέσθαι μετρίως, καὶ συμφορὰν εὐσχημόνως. Ταῦτα παρ' ἡμῶν πρὸς τὴν σὴν τιμιότητα. Ἐμὲ δὲ τίς παραμυ-

Hoc etiam ærumnosæ huic vitæ serva-
tum erat, ut Basilii mortem audirem,
sanctæque illius animæ peregrinationem,
quâ à nobis peregrè profectus est, ut præ-
sens sit ad Dominum, per totum vitæ
cursum hoc unum meditatus? Mihi autem
præter alia hoc quoque propter gravem
ac periculosum corporis morbum, quo
etiam nunc premor, ereptum est, ut et
sanctum cinerem exosculer, tibi que ea,
quæ consentanea sunt, philosophanti
præstò sim, atque communibus amicis
consolationem adhibeam. Nam alioqui
Ecclesiæ solitudinem intueri hujus modi
gloriâ detonsæ et spoliatæ, atque hujus
modi coronâ orbata, nec oculis spectari,
nec auribus concipi potest, his quidem
certè, qui mente præditi sunt. Tu verò
quanquàm et amici multi, et sermones
ad consolationem non desint, à nullo ta-
men perindè mihi solatium capere posse
videris, quàm à teipso, illiusque recorda-
tione, quippè qui aliis quoque omnibus
philosophiæ exemplum fueritis ac velut
amussis quædam spiritualis, tam modera-
tionis in rebus secundis, quàm tolerantiae
in adversis. Quandoquidem duo hæc no-
vit philosophia, nimirum, et prosperitate
moderatè uti, et calamitatem honestè ferre.
Atque hæc à nobis ad præstantiam tuam

Basilius per to-
tum vitæ cursum
hoc unum medi-
tatus fuerat, ut
præsens foret ad
Dominum.

II. Cor. v. 6.

Philosophia et
prosperitate uti-
tur moderatè et
calamitatem fert
honestè.

(a) Χαρίσεται, τῆς Ἐκκλησίας τὸ κοινὸν ἔρεισμα. Cod. B. 3, χαρίσεται τῇ Ἐκκλησίᾳ, τὸ κοινὸν ἔρεισμα. Vertit autem Bill. : *Deus optimus maximus in commune Ecclesiæ subsidium præbeat.*

LXXV. (b) Βιταλιανῶ. Cod. Reg. Βιταλίω. Montac. Morel. ac Combef. τῷ αὐτῷ, id est, Ἀνυστίω.

(c) Σεαυτὸν τῶν πολλῶν. In Cod. τῶν πολλῶν desunt.

(d) Χωλὼν δρόμον. Montac. et Morel. χωλοὺς ἐν δρόμῳ. Mox, pro ὡς ἡ παροιμία, Cod. Montac. Morel. ac Combef. κατὰ τὴν παροιμίαν.

(e) Τοῦτο γάρ καί. Ità Cod. et Combef. In Edit. γὰρ deest.

LXXVI. (f) Τῆς ἀγίας ἐκείνης. Ità Cod., et sic legit Bill. In Edit. ἐκείνης deest.

(g) Πεποιημένος. Cod. Reg. ποιούμενος. Post hoc verbum notulam interrogationis posuimus, et sic oratio fit παθητικωτέρα.

(h) Ἰδὴν τῶν ἄλλων. Cod. et Pass. μετὰ τῶν ἄλλων, unà cum aliis.

(i) Τὰ εἰκότα φιλοσοφοῦντι. Cod. Pass. φιλοσοφοῦντα, tibi que ea, quæ consentanea sunt philosophiæ, solatia ministrans præstò sim.

(j) Γεγονάτι. Vertit Bill. fueris. Ad Basilium æquè et ad Gregorium id videtur referendum.

scripta sunt. At me, qui hæc scribo, quod A tempus, aut quæ ratio consolabitur, præter tuam societatem et congressionem, quam beatus ille vir pro omnibus rebus nobis reliquit, ut virtutes illius in te, quasi in pulchro et pellucido speculo intuentes, illum quoque habere existimemus?

θήσεται χρόνος, ἡ λόγος, τὸν ταῦτα γράφοντα, πλὴν τῆς σῆς συνουσίας καὶ ὁμιλίας, ἣν ἀντι πάντων ἡμῖν ὁ μακάριος καταλείπειν, ἵνα ἐν σοὶ τὰ ἐκείνου^a καθορῶντες, ὥσπερ ἐν ἐσόπτρῳ^a καλῶ τε καὶ διαυγῇ, κάκεινον ἔχειν νομίζωμεν;

Aliàs LXXXI.

Scripta anno 379.

Concil. T. v, p. 446 et 447.

Bar. ad an. 380.

LXXVII. THEODORO.

ΟΖ'.^b ΘΕΟΔΩΡΩ.

b

Hæc Epistola in græcis manuscriptis et Editis scripta legitur ἀνωμόως; in Codice verò 2022 Θεωδῶρῳ, et in latinis, Theodoro; haud quidem Mopsuesteno, ut perperam Facundus Hermianensis existimavit, sed Theodoro Tyanensi episcopo. Quod actis v concilii generalis constat, in quo Theodulus, sive Diodorus diaconus et notarius, non tantum Epistolas al. LXXXVIII, LXXXIX, XC, Theodoro Tyanensi scriptas fuisse, verum etiam hanc de quâ agitur, LXXVII, ad eundem Theodorum scriptam, probante concilio, affirmavit, et Euphrantas Ecclesiæ Tyanensis diaconus confirmavit. Theodorus Arianzi natus et singulari cum Gregorio amicitia junctus fuisse videtur; quem Constantinopolim euntem secutus, contumeliarum et persecutionum, quas Gregorius perpessus est, socius fuit. Quod cum molestè ferret et ulcisci vellet Theodorus, eum ad patientiam hæc Epistola Theologus hortatur, propositis pluribus patientiæ exemplis, gravibusque rationum momentis, quibus eum à proposito detertere conatur. Monet etiam cavendum ne, si pœnas à contumeliosis reposcat, ficulnea, quæ fructum ferre potest, arescat, atque opus insigne deleatur; id est, ne fides catholica, quam penè extinctam in urbe Constantinopolitana suscitare aggressus fuerat, penitus subverteretur. Tenero namque operi et vix incepto, ultio intempestiva nocuisset, gravantibus et latè dominantibus adhuc in urbe hæreticis. Non dubium est quin de rebus Constantino- poli gestis anno 379 aprilis 21, quâ die Pascha festum celebrabatur, hic agatur; adeoque mirum existimasse Baro- nium hæc contigisse, cum relictâ Constantinopoli solus Arianzi degeret Theologus. Quod sanè repugnat, ipsique Baronio adversatur. Fatetur namque, ut observat doctissimus Tillemontius, Annalium parens Constantinopoli gesta, eâque anno ferè 380, quæ de iis Gregorius Orat. XLVIII, Epistolæ LXXVII, aliàs LXXXI, non solum consona, sed etiam eadem ac ipsissima commemorat. Præterea Monachi Nazianzeni Gregorio fuere semper cari et quàm maximè addicti, nedum molesti et contumeliosi.

AUDIO te contumelias eas, quas Mona- B chi ac pauperes nobis intulerunt, graviter molestèque ferre. Nec verò mirum est te, qui nullum adhuc vulnus accepisti, nec calamitatum nostrarum periculum fecisti, ad hujusmodi res animo discruciar. Nos autem, ut qui et plura mala persenserimus, et contumeliis impetiti simus, fidem atque auctoritatem meritò nancisci queamus, ea pietati tuæ præcipientes, quæ tunc canities docet, tunc ratio ipsa suggerit. Gravia quidem, atque adeo gravissima esse ea, quæ contigerunt, quis inficias ire queat? Nimirum contumeliam altaribus illatam esse, conturbata mysteria, nos inter sacra, quibus opera dabatur, et eos qui saxis nos appetebant, interjectos, adversus lapidum jactus medicinam à precibus petiisse, virginumque pudorem in oblivionem venisse, Monachorum modestiam, pauperum calamitatem, quos animorum austeritas misericordiâ quoque privaverat. Nihilominus tamen lenitate atque clementiâ uti fortassè satius est, multisque per ea quæ perpetimur, lenitatis ac patientiæ documentum præbere. Non D enim perindè oratio plerosque movet, atque actio, quæ taciti cujusdam monitoris instar est.

Magnum esse censemus, de iis à quibus læsi sumus, pœnas sumpsisse: magnum,

Πυνθάνομαι σε βαρέως ἔχειν πρὸς τὰς γεγενη- μένας ἡμῖν παρὰ τῶν μοναζῶν καὶ τῶν πτωχῶν ὕβρεις. Καὶ θαυμάζον οὐδὲν, ἀπληγὰ ἔτι σε τυγχάνοντα, καὶ τῶν ἡμετέρων^c κακῶν ἀπει-^c ρατον, πρὸς τὰ τοιαῦτα δυσφόρως ἔχειν. Ἡμεῖς δὲ, ὡς καὶ κακῶν πλείονων πεπειραμένοι, καὶ τῆς ὕβρεως κοινωνήσαντες,^d εἰκότως ἂν ἀξιόπιστοι^d νομισθῆμεν παραινούντες τῇ σῇ εὐλαβείᾳ ἅπερ ἢ τε πολὺ διδάσκει, καὶ ὁ λόγος ὑποδείκνυσιν.^e Δεινὰ μὲν τὰ γεγενημένα, καὶ πέρα δεινῶν,^e τίς ἀντερεῖ; ὕβρισθῆναι θυσιαστήρια, συγχυ-^f θῆναι μυστήρια, μέσους ἡμᾶς ἐξάναι^f τῶν^f τελουμένων καὶ τῶν λιθαζόντων, καὶ φάρ- μακον ποιῆσθαι κατὰ τῶν λιθασμῶν τὰς ἐντεύξεις, αἰδῶ παρβένων ἐπιλησθῆναι, μοναζῶν εὐκοσμίαν, πτωχῶν συμφορὰν, ζημιω-θέντων ἐκ τῆς τραχύτητος καὶ τὸν ἔλεον. Ἀλλ' ἴσως μακροθυμεῖν ἄμεινον, καὶ πολλοῖς ἐξ ὧν πάσχομεν διδόναι μακροθυμίας ὑπό-δειγμα. Οὐ γὰρ^g οὕτως ὁ λόγος πείθει τοὺς^g πολλοὺς, ὡς ἡ πρᾶξις, ἡ σιωπῶσα παραι-νεσις.

Μέγα νομίζομεν εἶναι τὸ δίκας παρὰ τῶν ἡδι- κηκότων λαβεῖν· μέγα φημί,^h (καὶ γὰρ καὶ h

Non perindè oratio plerosque movet, atque actio, quæ taciti cujusdam monitoris instar est.

(a) Καθορῶντες. Cod. Θεωροῦντες, contemplantes.

LXXVII. (b) Θεωδῶρῳ. Ità Cod. Reg. Tillemont. et Combef. In Edit. Ἀνωμόω.

(c) Κακῶν ἀπειράστον. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. ἀπειράστον.

(d) Εἰκότως ἂν. Ità Cod. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. ἂν δεest. Mox, Bill. παραινούντες reddit præcipientes.

(e) Δεινὰ μὲν τὰ. Ità Cod. Reg. Montac. et Combef.; sicque legit Bill. In Edit. δεινὰ μὲν οὖν τὰ.

(f) Μίσους... τῶν τελουμένων. Per hæc verba, quæ reddit Bill. inter sacra quibus opera dabatur, putat Tillemont. intelligendos esse qui initiabantur baptismo, ac proindè in nocte Paschæ, quæ refert Gregorius, contigisse.

(g) Οὐ γὰρ οὕτως. Ità Cod. Reg. ac Combef. In Edit. οὕτως.

h) Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο. Ità Cod. Reg. Montac. et Morel. In Edit. καὶ γὰρ τοῦτο.

τοῦτο χρήσιμον εἰς τὴν τῶν ἄλλων διόρθωσιν,) **A** ἀλλὰ ^a πολλῶ τούτου μείζον καὶ θεϊκώτερον, τὸ **b** ^b καρτερεῖν πάσχοντας. Ἐκεῖνο μὲν γὰρ τὴν κακίαν ἐπισομίζει, τοῦτο δὲ χρηστὸς εἶναι πείθει· ἃ τοῦ μὴ κακοῦς εἶναι, πόλυ κρείττον ἐστὶ **c** ^c καὶ τελειώτερον. Μεγάλην ἡμῖν νομίσωμεν προκείσθαι πραγματείαν φιλανθρωπίας, καὶ συγχωρήσωμεν τὰ εἰς ἡμᾶς, ἵνα καὶ αὐτοὶ τύχωμεν **d** ^d τῆς συγχωρήσεως· καὶ προεισενέγκωμεν ^e χρησότητα τῇ χρησότητι.

Ζηλωτῆς ἦκουσε Φινεές, ὅτι τὴν Μαδιαννίτην τῷ πόρῳ συνεξέκντησε, καὶ ἐξέλεν ὄνειδος ἐξ υἱῶν Ἰσραὴλ· ἀλλ' ἐπηνέθη πλέον, ὅτι τοῦ **e** ^e λαοῦ ^e προσηύξατο παίσαντος. Στῶμεν οὖν καὶ ἡμεῖς, καὶ ἐξιλασώμεθα, καὶ κοπασάτω ἡ θραύσις, κατὰ τὸ γεγραμμένον· καὶ λογισθήτω τοῦτο ἡμῖν εἰς δικαιοσύνην. Ἐπηνέθη καὶ **f** ^f Μωσῆς, ὅτι ^f τὸν Αἰγύπτιον ἀνείλε, τῷ Ἰσραηλίτῃ περιαλγήσας· ἀλλ' ἐθαυμάσθη πλέον, ὅτι Μαριάμ, τὴν ἀδελφὴν διὰ τὸ γογγύσαι **g** ^g λεπρωθεῖσαν, ^e διὰ τῆς εὐχῆς ἐθεράπευσε. Σκόπει καὶ τὰ ἐξῆς. Αἰπειλοῦνται· Νινευῖται **h** ^h κατασροφὴν, ἀλλὰ δάκρυσιν ἐξωνοῦνται ^h τὴν ἁμαρτίαν. Μανασσῆς ἐν βασιλεῦσι παρανομώτατος, ἀλλ' ἐν τοῖς σωθεῖσι διὰ θρήνον περιφανέστατος.

Τί σε διαθῶ, Ἐφραΐμ, παρὰ τοῦ Θεοῦ λέγεται; ὅσης ὀργῆς ὁ λόγος! καὶ ὑπερασπισμὸς ἐπάγεται. Τί τῆς φιλανθρωπίας ταχύτερον; Πῦρ **i** ⁱ Σοδομιτικὸν αἰτοῦσιν οἱ μαθηταὶ ⁱ κατὰ τῶν ἀγόντων τὸν Ἰησοῦν, ὁ δὲ ἀπαξιοῖ τὴν ἐκδίκησιν. Τέμνει Μάλχου τὸ ὠτίον Πέτρος, ἐνὸς τῶν ὑβριζῶν, Ἰησοῦς δὲ ἀποκαθίστησι. Τί δὲ ὁ ἐρωτήσας, εἰ ἐπτάκις τῷ ἀδελφῷ συγχωρητέον παίσαντι; οὐ μικρολογίαν καταγινώσκειται; τῷ γὰρ ἐπτάκις, τὸ ἐξδομηκόντακις ἐπτά προστίθεται. Τί δὲ ὁ χρεωφειλὴς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις, ὁ μὴ συγχωρήσας ἃ συγκεχώρηται; οὐ πικρότερον διὰ τοῦτο εἰσπράττεται;

j ^j Τί δὲ ἡ ^j τύπωσις τῆς εὐχῆς; οὐκ ἀφέσει βούλεται τὴν ἄφεσιν πραγματεῦσθαι;

A inquam, (nam et hoc ad aliorum vitia corrigenda utile est :) at multò hoc majus ac divinius est, acceptam injuriam tolerare. Illud enim improbitatem coërcet : hoc autem ad probitatem adducit; quod quidem longè præstantius et perfectius est, quàm à vitio abstinere. Ingentem nobis humanitatis quæstum propositum esse existimemus, et ea, quæ in nos admissa sunt, condonemus, ut ipsi quoque veniam consequamur, et benignitatem benignitati adhibeamus.

Acceptam injuriam tolerare, divinius est, et ad probitatem adducit.

B Zelatoris cognomentum hinc obtinuit Phinees, quòd Madianitidem unà cum eo, qui stuprum ipsi inferebat, pugione transfixit, atque ex Israëlita natione probum exemit; at majorem hoc nomine laudem tulit, quòd pro populo in scelus collapsò preces fudit. *Stemus* igitur nos quoque, ut Scripturæ verbis utar, *ac placemus, et cesset quassatio; nobisque istud ad justitiam reputetur*. Laudibus item affectus est Moses, quòd ex illatâ Israëlita injuriâ dolore commotus, Ægyptium occiderit : verum majorem hinc suæ admirationem concitavit, quòd Mariam sororem leprâ, propterea quòd murmuraverat, laborantem, precibus suis in sanitatem vindicavit. Quin ea etiam quæ sequuntur animadvertente. Ninivitis excidium denunciatur; sed peccatum lacrymis redemerunt. Manasses inter Reges sceleratissimus: at inter eos, qui salutem consecuti sunt, ob luctum clarissimus.

Num. xxv. 7, etc.

Psal. cv. 30, 31.

Exod. 11, 12.

Num. xii. 10.

Jon. iii.

2 Paral. xxxiii.

Quid tibi faciam, Ephraïm, inquit Deus? Quantam iracundiam præ se fert hic sermo! et tamen confestim propugnatio subjungitur. Quid benignitate celerius? Sodomiticum ignem adversus eos, qui Jesum abigunt, discipuli postulant; at ille ultionem recusat. Malchi, unius ex petulantibus illis et contumeliosis, aurem Petrus amputat, Jesus autem restituit. Quid autem ille, qui, septièsne fratri lapso ignosceret, percunctatus fuerat? annon ut præparcus ac nimis restrictus notatur? septenario enim septuagies septies adjicitur. Quid debitor ille, de quo in Evangeliiis mentio fit, qui eadem, quæ sibi remissa fuerant, minimè remisit? annon eo nomine acerbius ab eo debitum repetitur?

Osée. vi. 4.

Nihil benignitate celerius.

Luc. ix, 54.

Id. xii, 50.

Matth. xviii, 21, etc.

Ibid. 28, etc.

E Denique annon illa precationis forma huc spectat, ut veniam nobis veniâ com-

Veniam veniâ

(a) Πολλῶ τούτου. Unus Cod. Montac. et Morel. πολ-
λῶ τούτο.

(b) Καρτερεῖν πάσχοντας. Ità tres Codd. Reg. Montac,
Morel. ac Combef. In Edit. πάσχοντα.

(c) Καὶ τελειώτερον. Cod. Reg. et Combef. καὶ τελειό-
τερον.

(d) Χρηστικότητα τῇ χρησότητι. Ità Cod. et Combef.
In Edit. χρησότητα χρησότητος, quod Bill. vertit :
ante benignitatem, benignitatem conferamus.

(e) Προσηύξατο. Ità duo Codd. Reg. et Combef. In
Edit. προήξατο.

(f) Τὸν Αἰγύπτιον ἀνείλε. Bill. Ægyptium obtruncavit.
Sed undè hoc illi cædis genus? Deindè, διὰ τὸ γογγύσαι.
Ità Pass. et tres Reg. In Edit. desunt διὰ τό.

(g) Διὰ τῆς εὐχῆς. Ità Cod. Reg. et Combef. Alter
Cod. διὰ τῶν εὐχῶν. In Edit. ταῖς εὐχαῖς.

(h) Τὴν ἁμαρτίαν. Ità tres Codd. Reg. et Combef. In
Edit. τὴν σωτηρίαν, quod Bill. vertit : Verum salutem
lacrymis redemerunt.

(i) Κατὰ τῶν ἀγόντων. Adversus eos qui à se propel-
lebant Jesum, qui ei negabant hospitium et refectionem,
ut legitur in Evangelio. Combef. κατὰ τῶν ἀπαγόντων.
Nec enim, inquit, simplex ἀγόντων hic congruit, aut
quod reddit Bill. qui Jesum adducunt. Ubi enim sic
ignem imprecari fuissent Discipuli Jesum adducen-
tibus?

(j) Τύπωσις τῆς εὐχῆς. Orationis regula, æmpè Do-
minicæ.

nobis comparare debemus.

Repentè ferire, id tutum non est.

Operæ pretium est ut rei conscientia potius quàm vindicta torqueantur.

Luc, xiii, 7, etc.

Pauperes hoc nomine et quidem magno, superiore conditione sunt, quòd etiamsi alioqui injuriam inferant, ob calamitatem tamen hominibus misericordiam movent. Fac nunc putes omnes pauperes, ac pauperum alendorum studiosos ad genua tua prosterni, omnes item Monachos et Virgines pro ipsis supplicantes. His omnibus, istorum loco, hoc beneficii da, (quandoquidem etiam satis afflicti atque obtriti sunt, ut ex eo liquet, quod nos obsecrârunt,) ac præsertim nobis, eorum nomine, deprecantibus. Quòd si tibi grave atque indignum videtur, nos ab ipsis contemptui habitos fuisse, multò velim tibi gravius videatur, nos hæc tibi suadentes minimè exaudiri. Pulchro autem Paulo utinàm Deus ea quæ in nos contumeliosè perpetravit, condonet.

paremus? Cùm igitur tot exempla nobis præstò sint, Dei benignitatem ac facilitatem imitemur, nec quantum mali in peccati ultione positum sit, ex nobis ipsis discere in animum inducamus. Benignitatis seriem vides. Primùm legem sancit, deindè jubet, pollicetur, minatur, increpat, poenas intendit, cohibet; minatur rursum; cùm adactus fuerit, plagam infert, idque paulatim, viam scilicet emendationi aperiens. Quamobrem nos quoque operam demus, ne repentè feriamus, (neque enim id tutum est,) verùm ut eos, à quibus læsi sumus, metu castigatos, benignitate superemus, atque ad verecundiam et reverentiam astringamus, qui conscientia potius quàm iracundiâ torqueantur. Ne ficulneam, quæ fructus adhuc ferre queat, siccitate afficiamus, ne, ut inutilem et inutiliter locum occupantem, damnemus, cui industrii agricolæ cura et diligentia fortassè medebitur. Nec tantum atque celebre opus ob diaboli fortassè improbitatem atque invidiam tam citò deleamus. Quin potius animum ita comparemus, ut benignos potius quàm severos, et pauperum potius quàm exacti juris amantes nos præbeamus; nec eorum potius qui nos ad id inflammant, quàm qui retinent, rationem habeamus. In quo illud quoque, si nihil aliud, nobis considerandum est, nimirum turpe ac foedum esse, si cum pauperibus concertare videamur; qui hoc nomine, et quidem magno, superiore conditione sunt, quòd, etiamsi alioqui injuriam inferant, ob calamitatem tamen hominibus misericordiam movent. Fac nunc putes omnes pauperes, ac pauperum alendorum studiosos ad genua tua prosterni, omnes item Monachos et Virgines pro ipsis supplicantes. His omnibus, istorum loco, hoc beneficii da, (quandoquidem etiam satis afflicti atque obtriti sunt, ut ex eo liquet, quod nos obsecrârunt,) ac præsertim nobis, eorum nomine, deprecantibus. Quòd si tibi grave atque indignum videtur, nos ab ipsis contemptui habitos fuisse, multò velim tibi gravius videatur, nos hæc tibi suadentes minimè exaudiri. Pulchro autem Paulo utinàm Deus ea quæ in nos contumeliosè perpetravit, condonet.

Α τοσαῦτα ἔχοντες ὑποδείγματα, μιμησώμεθα Θεοῦ φιλανθρωπίαν, καὶ μὴ βουλευθῶμεν ἀφ' ἡμῶν μαθεῖν αὐτῶν, ὅσον κακὸν ἡ ἀμαρτίας ἀντίδοσις. Ὁρᾷς ἀκολουθίαν χρηστότητος. Νομοθετεῖ πρῶτον, ἔπειτα διακελεύεται, ὑπὸ σπινθὸς ἀπειλεῖ, ὀνειδίζει, ἐπανατείνεται, κατέχει· ἔπειτα ἀπειλεῖ πάλιν ὅταν ἐκβιασθῇ, πληγὴν ἐπάγει, καὶ ταύτην κατὰ μικρὸν, χάραν ὑπανοίγων ταῖς διορθώσεσι. Μὴ τοίνυν μηδὲ πληξώμεν ἀθρόως, (οὐ γὰρ ἀσφαλές,) ἀλλὰ τῷ φόβῳ σωφρονίσαντες, τῇ φιλανθρωπίᾳ νικήσωμεν, καὶ λάβωμεν ὑποχρέους εὐλαβείας τῷ συνειδότι πλέον, ἢ τῇ ὀργῇ βασανίσαντες. Μὴ ξηράνωμεν συκὴν ἐτι καρποφορεῖν δυναμένην, μὴ ὡς ἀχρήστου καταγνώμεν, καὶ καταργούσης τὸν τόπον, ἣν θεραπεύσει τυχὸν τεχνίτου γεωργοῦ προσασία καὶ ἐπιμέλεια. Μηδὲ τοσοῦτον ἔργον καὶ περιβόητον δι' ἐπήρειαν ἴσως τοῦ πονηροῦ καὶ φόβον, οὕτως ἐν βραχεὶ καταλύσωμεν, ἀλλὰ βουλευθῶμεν φιλάνθρωποι φανῆναι μᾶλλον ἢ ἐντελεῖς, καὶ φιλόπτωχοι πλέον, ἢ φιλοδίκαιοι· μηδὲ τῶν ὑπεκκαίοντων ἡμᾶς εἰς τοῦτο πλέον, ἢ τῶν κατεχόντων ἀνεχώμεθα· καὶ τὸ αἰσχρὸν, εἰ μὴ τι ἄλλο, ἐνθυμηθέντες, εἰ δόξαιμεν πρὸς πτωχοὺς ἀγωνίζεσθαι, οἱ τοῦτο μέγα πλεονεκτοῦσι, τὸ, κἂν ἀδικῶσι, ἐλεῖσθαι διὰ τὴν συμφορὰν. Νῦν οἶον πάντας μὲν σοὶ προσπίπτειν πτωχοὺς τε καὶ πτωχοτρόφους, πάντας δὲ μοναζὰς καὶ παρθένους ὑπὲρ αὐτῶν ἱκετεύοντας. Δὸς τοῖς πᾶσιν ἀντὶ τούτων τὴν χάριν, (ἐπειδὴ καὶ συνετριβήσαν ἱκανῶς, ὡς δῆλον ἐξ ὧν ἡμῶν ἐδεήθησαν,) καὶ πρὸ πάντων ἡμῖν τοῖς ὑπὲρ αὐτῶν πρεσβεύουσιν. Οὓς εἰ σοὶ δεινὸν εἶναι φαίνεται τὸ παρ' αὐτῶν ἀτιμασθῆναι, πολλῶ φανείτω δεινότερον τὸ σοὶ παραινούντας ταῦτα μὴ ἀκουσθῆναι. Τῷ δὲ καλῷ Παύλῳ συγχωρήσειεν ὁ Θεός, ὅπως εἰς ἡμᾶς ἐξύβρισεν.

(a) Μαθεῖν ἀφ' ἡμῶν αὐτῶν ὅσον. Cod. unus μαθεῖν αὐτοὺς ἀφ' ἡμῶν ὅσον. Montac. et Morel. μαθεῖν αὐτοὺς ὅσον. Combef. μαθεῖν ἡμᾶς ἀφ' ἡμῶν ὅσον.

(b) Ἐπειτα διακελεύεται. Bill. non rectè, hortatur.

(c) Ἀπειλεῖ πάλιν ὅταν ἐκβιασθῇ, πληγὴν ἐπάγει. Sic legendum cum Combef.

(d) Πληξώμεν ἀθρόως. Combef. vertit: Ne impetu feriamus.

(e) Λάβωμεν ὑποχρέους. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. ὑπόχρεους.

(f) Καὶ περιβόητον δι' ἐπήρειαν. Ità Cod. Reg. et Combef.; Montac. et Morel. delent καὶ. In Edit. καὶ περιβόητον οὕτως δι' ἐπήρειαν.

(g) Φιλάνθρωποι μᾶλλον ἢ ἐντελεῖς. Benigni potius quàm judices; ἐντελεῖς enim, ait Suidas, σὶ ἀρχοντες, ἢ ἀρχαντές, judices, magistratus: nec aliud, inquit Combef., φιλάνθρωποι μᾶλλον ἢ ἐντελεῖς, quàm quod Probus Ambrosio: Vade, age, non ut judex, sed ut episcopus.

(h) Καλῷ Παύλῳ. Ità Codd. tres Reg. et Combef. In Ed. Πλούτωνι. Quis sit iste Paulus, minimè novimus.

ΟΗ. ΘΕΟΤΕΚΝΩ.

LXXVIII. THEOTECNO.

Alia CXCIII

Scripta anno

579.

Tanta est hujus Epistolæ cum præcedente, tum argumenti, tum methodi, congruentia, ut eas disjungere fas non sit. Videtur enim utraque eadem occasione eodemque tempore scripta, cum Theodorus, Theotecnus et alii, qui media inter sacra mysteria lapidibus propemodum obruti cum Gregorio fuerant, sed Gregorio minus injuriæ patientes, sacrilegos in judicium vocare pœnâsque reposcere parabant. Quos Theologus ab ultionis desiderio, ad benignitatem et injuriæ oblivionem magnis patientiæ exemplis et documentis nititur revocare. Theotecnum imprimis monet, ut baptismi recens suscepti gratiam, inimicorum cruore non contaminet, ne iterum purgatione, quod periculum non vulgare est, opus habeat.

a ^a Οἶδαμεν ὅτι χαλεπὸν ἐστὶ, προσφάτου τῆς A
b ἀδικίας οὕσης, καὶ τοῦ θυμοῦ ^b ζέοντος ἔτι, παραδεχθῆναι τοὺς λογισμοὺς. Τυφλὸν γάρ ὁ θυμὸς καὶ ἡ λύπη, καὶ μάλιστα ὅταν τὸ δικαίως ἀγανακτεῖν παρῇ. Ὅμως ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ τῶν συνηδικημένων ἐσμέν καὶ συνυβρισμένων, καὶ οὐχ ἤττον ἀγανακτοῦντων, διὰ τοῦτο ἐσμέν δίκαιοι καὶ συμβουλευόντες μὴ ἀτιμασθῆναι. Δεινὰ πεπόνθαμεν· εἰ δὲ βούλει, πρόσθε· οἷά μιν αἵς ἄλλος ἀνθρώπων. Ἀλλὰ μὴ διὰ τοῦτο καὶ ἡμᾶς
c αὐτοὺς ἀδικήσωμεν, μηδὲ τοσοῦτον ^c εὐσέβειαν μισήσωμεν, ὅσον ἡμῖν οὐ συμφέρει. Μὲγα ἐστὶ γυνή, καὶ τίμιον θυγάτηρ· ἀλλ' οὕτω ψυχῆς τιμιώτερον. Ἐνθυμήθητι ὅτι νεωστὶ μὲν τῆς χάριτος ἡξιώθης,
d ^d καὶ τῷ λουτρῷ τῶν ἁμαρτιῶν ἐκαθάρθης· κίνδυνος δὲ οὐχ ὁ τυχόν, αἵματι μολῦναι τὴν ὄψιν καὶ πάλιν ἄλλης δεηθῆναι καθάρσεως. Μὴ τοίνυν ἐπιβουλεύσωμεν ἡμῖν αὐτοῖς, μηδὲ
e τὴν παρρησίαν τὴν πρὸς Θεὸν ^e ἀποβάλλωμεν, πικροὶ τοῖς ἡδικοῦσι φανέντες, καὶ ὑπὲρ τὸ μέτρον ἀγανακτοῦντες. Ἀφώμεν τῷ Θεῷ τὸν ἄνθρωπον, καὶ τοῖς ἐκείθεν κολαστηρίοις· ἡμεῖς δὲ φιλόανθρωπον κτησώμεθα τὸν κριτὴν, αὐτοὶ φανέντες φιλόανθρωποι, καὶ συγχωρήσωμεν, ἵνα συγχωρηθώμεν. Καὶ μὴ σε ἀπατάτω μάταιος λογισμὸς, ὅτι τὸ δικαίως ἐπεξελθεῖν ἀνεύθυνον,
f καὶ τὸ παραδοῦναι τοῖς νόμοις ^f τὸν παρανομήσαντα. Εἰσὶ νόμοι Ῥωμαίων, εἰσὶ δὲ καὶ ἡμέτεροι. Ἀλλ' οἱ μὲν ἄμετροι, καὶ πικροὶ, καὶ
gh ^g μέχρις αἵματος προϊόντες· ἡμῖν δὲ ^h χρῆστοι καὶ φιλόανθρωποι, καὶ μὴ συγχωροῦντές τι τῷ θυμῷ χρῆσθαι κατὰ τῶν ἀδικούντων. Τούτοις ἐμμενῶμεν, τούτοις ἀκολουθήσωμεν· ἵνα μικρὰ
i ⁱ χαρισάμενοι, (μικρὰ γὰρ ⁱ ἡ ἐνταῦθα ζωὴ καὶ

Non quidem nos fugit, vix fieri posse, ut recente injuriâ, ac flagrante adhuc iracundiâ, rationes admittantur. Iracundia enim et mœstitia oculo carent, ac præsertim, cum jure ac meritò quis stomachatur. At quoniam ipsi quoque simul læsi et contumeliâ affecti sumus, nec minus stomachamur, ob eam causam æquum etiam est consilium nostrum minimè à te contemni. Gravia perpessi sumus : adde, si lubet, qualia nemo alius mortalium. At ne propterea nobisipsis injuriam inferamus, nec tantum pietatis odium concipiamus, quantum nobis minimè expedit. Magna res est uxor, et cara res filia : necdum tamen animæ anteponenda. Veniat tibi in mentem, te baptismi gratiam recens consecutum esse, atque lavacro peccata eluisse. Est autem non vulgaris periculi, donum illud cruore contaminare, aliâque rursùm purgatione opus habere. Quamobrem ne committamus, ut nobis ipsis insidias tendamus, ac fiduciam, quæ ad Deum est, amittamus, dum nosipsos
C iis, à quibus læsi sumus, acerbos et sævos præbemus, ac plùs æquo indignamur. Hominem Deo et futuris suppliciis relinquamus : nos autem editis benignitatis documentis, judicis benignitatem nobis conciliemus, atque ignoscamus, ut veniam obtineamus. Nec te inanis hæc cogitatio in fraudem inducat, nempè justam ultionem culpâ carere, nec crimen in eo haberi, qui sontem et sceleratum legibus dediderit. Romanis suæ leges sunt : nobis item nostræ. At illorum leges modum excedunt, et acerbæ sunt, atque ad cruorem usque grassantur : nostræ benignæ et humanæ, nec furore adversus eos, à quibus injuriam accepimus, utendi potestatem nobis facientes. His hæreamus, has sequamur : ut ob exiguum beneficium, (exigua

Iracundia et mœstitia oculo carent, ac præsertim cum jure ac meritò quis stomachatur.

Nihil animæ anteponendum.

Leges christianæ discrepant à legibus humanis.

Exigua et nul-

LXXVIII. (a) Οἶδαμεν. Combef. οἶδα μὲν. Non quidem me fugit.

(b) Ζέοντος ἔτι, παραδεχθῆναι. Ità Cod. Par. ac Combef. In Edit. ζέοντος ἔτι παραχθῆναι. Bill. addendum proponit μὴ παραχθῆναι, vel pro ἔτι legendum οὗτι παραχθῆναι. Montac. et Morel. ἵστε παραχθῆναι. Vertit autem Bill. : Vix fieri posse quin ratio perturbetur.

(c) Εὐσέβειαν μισήσωμεν. Planè legendum, ait Combef., ἀπέβειαν μισήσωμεν, nec tantum impietatis odium concipiamus ; at huic lectioni suffragantur nulli Codices.

(d) Καὶ τῷ λουτρῷ τῶν ἁμαρτιῶν ἐκαθάρθης. Hæc verba desunt in Editis. Restituimus ex Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef.

Tom. II.

(e) Ἀποβάλλωμεν. Cod. Reg. καταβάλλωμεν. Montac. et Morel. κάτω βάλλωμεν. In Edit. ἀποβάλλωμεν.

(f) Τὸν παρανομήσαντα. Ità Cod. Reg. ac Combef. In Edit. τὸν deest.

(g) Μέχρις αἵματος. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. μέχρις αἱμάτων.

(h) Χρῆστοι καὶ φιλόανθρωποι. Horum loco unus Cod. Reg. εὐμενῆς τε καὶ ἡμεροὶ καὶ φιλανθρωπίας ἐχόμενοι, nostræ autem clementiam et mansuetudinem, humanitatemque spirantes.

(i) Ἡ ἐνταῦθα. Ità duo Codd. Reg. ac Combef. In Edit. ἡ deest.

R

lius pretii est
hæc vita.

enim ac nullius pretii hæc vita est,) magna ab ipso Deo, hoc est, ipsius benignitatem et spes futuras recipiamus.

Α τοῦ μηδενὸς ἄξια,) μεγάλα παρὰ * τοῦ Θεοῦ ἀντιλάβωμεν, τὴν παρ' αὐτοῦ φιλανθρωπίαν, καὶ τὰς ἐκεῖθεν ἐλπίδας.

Alia XXXVIII

Scripta anno
579, antè vel
postsuperiorem.

LXXIX. SIMPLICIÆ.

ΘΘ'.^b ΣΙΜΠΛΙΚΙΑ.

b

Quædam Cappadociæ Ecclesia, episcopo destituta, communi consensu elegit servum Simpliciae, divitis matronæ et in pauperes munificæ, sed hæreticis suspicionibus flagrantis; eumque loci incolæ ad Basilium et Gregorium adducunt rogantes ut illum sibi episcopum darent; annuerunt episcopi fervidis precibus, servumque invitum ac reluctantem ordinârunt, non expectato dominæ consensu. Quod ubi illa rescivit, plenas minarum et conviciorum atque etiam documentorum litteras dedit; ausa quippè est impudens mulier Basilium, ut minùs peritum, docere; quin etiam sceleratos homines adversus eum concitavit. Rescripsit Basilius, sicque iracundæ mulieris compressit insolentiam; ut quandiu ille vixit, mutire ausa non sit. At eo mortuo, ad ingenium rediit, et ad Gregorium eâ de re scripsit, perhonorificè quidem de Basilio loquens, sed tamen vehementer contendens, ut servi ordinatio antiquaretur, minabatur sæcularia iudicia. His litteris respondit Gregorius multò leniùs quàm scripserat Basilius.

Quòd sanctum illum et communem patrem nostrum laudibus vehis, illud, inquam, fidei columen, illam veritatis normam, et religionis formam, plenam prudentiâ canitiem, illum vitæ humanæ et virtutis modum supergressum, illum fidelem servum, et magnum pontificem, Dei et hominum mediatorem, Spiritusque sancti domicilium: hoc quidem rectè facis, quandoquidem nec ulla oratio sanctæ illius et beatæ animæ laudibus par inveniri potest, nisi mihi amor imponit, aut etiam mœror cum desiderio permixtus. Illud verò in te et quidem vehementer miror, quòd cum eum et sanctum virum laudes, atque hactenùs, ut æquum est, honore afficias, ipsius tamen opus evertere conaris, non secùs ac profanòrum hominum, contumeliâque maximè dignorum, quique vanè temerèque vixerint, atque è vitâ discesserint. Nam si collegam nostrum, quasi mancipium tuum vindicas, atque exiguum hoc lucrum aucuparis, nescio quâ ratione probaverim, ut parciùs et moderatiùs loquar, et hoc tuâ animi magnitudine perquàm indignum est. Annon enim iniquum et absurdum fuerit, cum auro et argento superfluisque opibus Deum honores, ubi plùs fortassè ostentationis est quàm pietatis, sacerdote omninò Ecclesiam mulctare velle, sanctissimùmque donarium deprædari?

Sin autem, quia id liberè ac pro potes-

Α Ἐπαινεῖς τὸν ἅγιον^c καὶ κοινὸν ἡμῶν πατέρα, c τὸ τῆς πίσεως ἔρεισμα, τὸν^d τῆς ἀληθείας κα- d κόναν, καὶ χαρακτῆρα τῆς εὐσεβείας, τὴν πλήρη φρονήσεως πολιάν, τὸν ζωῆς ἀνθρωπίνης καὶ ἀρετῆς μέτρα νικήσαντα, τὸν πιστὸν θεράποντα, καὶ μέγαν ἀρχιερέα, e τὸν Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων e μεσίτην, τὸ τοῦ Πνεύματος καταγώγιον· τοῦτο μὲν ὀρθῶς ποιεῖς, ἐπεὶ καὶ πᾶς λόγος ἐλάττων ἐστὶ τῆς ἀγίας ἐκείνης καὶ μακαρίας ψυχῆς, εἰ μὴ με ἀπατᾷ τὸ φίλτρον, ἥ καὶ^f τὸ πάθος τῷ f πόθῳ κιννάμενον. Ἐκεῖνο δὲ σου καὶ λίαν τεθαύμακα, πῶς ἐπαινεῖς μὲν ὡς ἅγιον, καὶ μέχρι τούτου τὰ εἰκότα τιμᾷς, τὸ δὲ ἔργον αὐτοῦ καταλύειν ἐπιχειρεῖς, g ὥσπερ τῶν ἀναγίων, καὶ g μάλισα ὑβρεως ὄντων ἁγίων, h τῶν εἰκῇ ζησάν- h των καὶ μεταστάντων. Εἰ μὲν γὰρ ὡς ἀνδραπόδου i μεταποιῇ ἰδίου τοῦ συμποιμένος, καὶ τὸ μικρὸν i τοῦτο κέρδος διώκεις, j οὐκ ἔχω πῶς ἐπαινῆσω, j ἵνα μετρίως εἶπω, καὶ σφόδρα τοῦτο τῆς σῆς C μεγαλοψυχίας ἀνάξιον. Πῶς γὰρ οὐκ ἄτοπον, χρυσῷ μὲν καὶ ἀργύρῳ τιμᾷς τὸ θεῖον, καὶ τοῖς περιττοῖς τῆς κτήσεως, ἔνθα καὶ πλείον τοῦ πρὸς εὐσεβείαν ἴσως τὸ κατ' ἐπίδειξιν, ἱερεῖ δὲ ὁλως βούλεσθαι ζημιοῦν Ἐκκλησίαν, καὶ ἀποσυλᾶν τῶν ἀναθημάτων τὸ ἀγιώτατον;

Εἰ δὲ ὅτι κατ' ἐξουσίαν τοῦτο πεποιθήκαμεν,

(a) Παρὰ τοῦ Θεοῦ. Ità Cod. et Combef. In Edit. παρ' αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ.

LXXIX. (b) Σιμπλικία. Ad eandem extat quoque Basilii Epistola, nempè cxv, in quâ ei liberalitatem quidem tribuere videtur, sed eam nihil prodesse ait, ubi jus conculcatur, atque optimis viris per sceleratos et perditos homines periculum creatur.

(c) Καὶ κοινὸν ἡμῶν. Ità Cod. Reg. ac Edit. nonnulli; in quibusdam autem καὶ τὸν κοινόν.

(d) Τῆς ἀληθείας κανόνα. Reg. et Montac. τῆς Ἐκκλησίας κανόνα, Ecclesiæ regulam. Mox, καὶ χαρακτῆρα τῆς εὐσεβείας. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. τῆς Ἐκκλησίας. Et Paulò post, τῆς ζωῆς. Unus Cod. habet καὶ ζωῆς.

(e) Τὸν Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων μεσίτην. Ità Cod. et iid. Sic Apostol. 1 Tim. ii, 5: εἰς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων. In Edit. τὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπου μεσίτην.

(f) Πάθος τῷ πόθῳ κιννάμενον. Ità Cod. Reg. necnon

Montac. Morel. ac Combef., sicque legit Bill. In Edit. πάθος τῷ λόγῳ πόθῳ κιννάμενον, quod reddit Combef. dolor ex desiderio rationi commixtus.

(g) Ὡσπερ τῶν ἀναγίων. Combef.: eorum qui nullâ sanctitate fulserint. Sed præstat, inquit, τῶν ἀνάγων, quasi impurorum hominum; et ità Cod. Reg. Montac. et Morel. Mox, ὑβρεως. Ità Cod. Reg. In Edit. ὑβριων.

(h) Τῶν εἰκῇ ζησάντων. Combef.: qui nullâ fruge vivunt. Montac. et Morel. legendum proponunt τῶν οὕτω, εἰκῇ καὶ ζησάντων. Ità et nonnulli Codices.

(i) Μεταποιῇ ἰδίου τοῦ συμποιμένος. Cod. Reg. τοῦ συμποιμαίνοντος, mecum simul greges pascentem, id est coepiscopum.

(j) Οὐκ ἔχω πῶς ἐπαινῆσω, ἵνα μετρίως εἶπω. Hæc deerant in Edit.; sed exhibent Codd. nostri. Pro μετρίως, legunt καὶ σφόδρα Montac. Morel. et Combef. qui vertit: Nescio quâ ratione laudaverim, ut et tuâ animi magnitudine perquàm indignum dicam.

ἀλλ' οὐχὶ τὴν σὴν εὐγένειαν ὑπερνήσαμεν, **A** α οὐδὲ τῇ φιλοτιμίᾳ καιρὸν ^a ἐδώκαμεν, δυσχε-
b ραίνεις, λόγοις μὲν ἂν τι δίκαιον, ^b καὶ τὸ πάθος
 ἀνθρώπινον· ἴσθι δὲ, μείζονος ἐπιδόσεως εἶναι σοι
 c νῦν, ^c ἢ τῷ τότε καιρῷ, ὅσω τοῦ αὐτὴν ἐπιδοῦναι
 d ^d τὸ λαβοῦσι συγχωρῆσαι φιλοτιμότερον. Κάκεινός
 e μὲν, ^e τῷ Θεῷ μόνον ἐδόκει χαρίζεσθαι· οὕτω
 δὲ καὶ ἡμῖν τοῖς ἐκείνου θεραπευταῖς, καὶ τὸ
 ὄνομα αὐτοῦ βασιάζειν ἡξιωμένοις. Μὴ τοίνυν
 μήτε ἐκείνῳ χαλεπαίνει, μήτε ἡμῖν. Ὁ μὲν γὰρ
 f τετυράννηται, ^f οὐκ ἠδίκηκεν· ἡμεῖς δὲ τί θαυ-
 μαζόν, εἰ τῇ σῇ χρηστότητι θαρρόυντες, ἐπὶ
 g τοῦτο προελήλυθαμεν, καὶ ἅμα ^g τῇ κοινῇ τοῦ
 παντὸς χωρίου ψήφῳ πιστεύσαντες; ἦν εἰ μὲν
 πρὸς χάριν ἐποιήσαντό τινες ἢ κακούργως, αὐτοὶ
 ἂν εἰδοῖεν, καὶ τῷ Θεῷ λόγον ὑπέχουεν. Οὐ γὰρ
 h ἡμέτερον τοῦτο εἰδέναι, οὐδὲ ταῖς ^h πάντων ἐμ-
 βατεύειν γνώμαις. Ἡμεῖς δὲ, πῶς παρώσασθαι
 i βράδιον ἦν, ἢ πῶς τοσαῦτα δάκρυα ⁱ παριδεῖν,
 ἢ τοῦ χωρίου τὴν ἐρημίαν ἐπὶ τοσοῦτον καὶ
 j ἀθεραπεύτου, καὶ ἀποιμάντου, καὶ ^j τὴν πνευ-
 ματικὴν ἐπιστάσιον οὐκ ἔχοντος;

Ἐκεῖνο δὲ σοι καὶ πρὸ πάντων δῆλον, ὅτι οἱ
 τότε μὲν συντιθέμενοι, νῦν δὲ ἀρνούμενοι,
 πρᾶγμα ποιοῦσιν οὔτε εὐσεβές, οὔτε ἐλεύθερον.
 Καὶ πολλῷ βελτίους ἂν ἦσαν, τότε ἀντιλέ-
 k γοντες, ἢ νῦν κολακεύοντες, ^k καὶ τὰ ἑαυτῶν
 καταλύοντες, καὶ ἀνθρώπους μᾶλλον ἢ Θεόν
 l φοβούμενοι. Οὓς ^l πάλιν ἐρεῖν οἶον διὰ τὴν
 εὐκολίαν, ὅτι φόβῳ τῷ πρὸς σε μετέστησαν, **D**
 m καὶ πολλῷ γε ἀληθέστερον· ἐπειδὴ ^m δεῖ πταίειν
 μὲν αὐτοὺς αἰεὶ, θηρᾶσθαι δὲ ψευδεῖς καὶ σεσο-
 φισμένας ἀπολογίας. Εἰ δὲ σοι ταῦτα μὲν ὀρθῶς
 n δοκεῖ λέγεσθαι, οἰκονομίας δὲ ⁿ ἀπαιτεῖτε λόγον,
 (ἐπεὶ καὶ τοῦτο ἀκούω, οὐ γὰρ ἐν τοῖς γράμ-
 μασιν ἐνεκάλεσας,) δικαίως τοῦτον ἀπαιτεῖσθω

tate fecimus, nec de eâ re prius te certio-
 rem fecimus, nec liberalitati tuæ munifi-
 centiæque tempus dedimus, idcirco
 succenses, justī quidem aliquid dixeris,
 humanusque est hic affectus. Illud autem
 scito, tantò majorem nunc, quàm illo tem-
 pore, largitionem tuam fore, quantò mag-
 nificentius est accipientibus concessisse,
 quàm si ipsa elargita fuisses. Atque illo
 modo Dei tantum gratiâ id facere videris:
 hoc autem, de nobis quoque illius cultori-
 bus, dignisque habitis, qui nomen ip-
 sius portemus, præclarè mereberis. Ac
 proindè, nec illi, nec nobis succense. Ille
 enim vim passus est, non injuriam intulit:
 nos autem quid mirum, si benignitate
 tuâ freti, communiqué omnium suffragio
 credentes, eò progressi sumus? quod si
 quidem nonnulli ad gratiam aut malitiosè
 et subdolè tulerunt, ipsi viderint, Deo-
 que rationem reddant. Nec enim nostrum
 est hoc scire, nec in omnium mentes per-
 vadere. Nos verò, quo tandem modo id
 repudiare ac rejicere facilè potuissemus,
 tantàmque vim lacrymarum aspernari,
 nec loci solitudine moveri, tanto tempore
 inculti et pastore destituti, ac spiritalem
 curam et administrationem requirentis?

Non est nos-
 trum in omnium
 mentes pervade-
 re.

Illud verò tibi vel imprimis explorat-
 um est, eos, qui tùm assentiebantur, at
 nunc inficiantur, rem nec piam nec ho-
 nestis et ingenuis hominibus dignam fa-
 cere. Ac multò melior eorum ratio futura
 esset, si tùm obstitissent, quàm cùm hoc
 tempore adulantur, factumque suum ever-
 tunt, hominésque magis, quàm Deum
 metuunt. Tecum ipsa constituito, hos,
 quâ sunt animi facilitate, dicturos iterum
 se tuî metu sententiam mutasse, et quidem
 multò veriùs: quoniam semper eos de-
 linquere oportet, falsasque et captiosas
 excusationes captare. Quòd si hæc quidem
 à nobis rectè dici tibi videntur, verum
 administratæ rei familiaris rationem re-
 poscis, (nam id quoque ad me delatum
 est, non enim in litteris tuis objecisti,)

(a) Ἐδώκαμεν. Ità Cod. Reg. Edit. δεδώκαμεν. Mox, pro
 δυσχεραίνεις, Montac. et Morel. δυσχεραίνει τις.

(b) Τὸ πάθος ἀνθρώπινον. Edit. addunt πλὴν ἀνθρώπινον,
humanus tamen; sed hæc verba desunt in Cod. Reg.,
 eâque ablegant Montac. et Morel.

(c) Ἢ τῷ τότε καιρῷ. Deest τῷ in Cod.; Morel. et Com-
 bef. legunt ἢ τὸν τότε καιρὸν.

(d) Τὸ λαβοῦσι συγχωρῆσαι. Ità Codd. nostri, Montac.
 et Morel. In Edit. τὸ λαβεῖν συγχωρῆσαι, quod Bill. red-
 dit: *potestatem accipiendi fecisse*.

(e) Τῷ Θεῷ μόνον. Ità Codd. nostri, Montac. Morel.
 ac Combef. In Edit. τῷ Θεῷ μόνω.

(f) Οὐκ ἠδίκηκεν· ἡμεῖς etc... Ità Codd. nonnulli. Alt.
 Montac. Morel. ac Combef. οὐκ ἠδίκησεν. In Edit. οὐκ
 ἠδίκηκε τι.

(g) Τῇ κοινῇ τοῦ παντὸς χωρίου ψήφῳ. Combef. τῇ κοινῇ
 τοῦ πρεσβυτερίου ψήφῳ, *totius cleri communi suffragio ac
 calculo*. Vertit hunc locum Bill.: *Si benignitate tuâ
 freti eò progressi, communésque omnium incolarum voces
 et suffragia secuti sumus*.

(h) Πάντων ἐμβατεύειν γνώμαις, *omnium mentes scrutari*.
 Combef.: *In omnium animos pervadere*.

(i) Παριδεῖν. Ità Codd. nostri, Montac. Morel. ac
 Combef. In Edit. περιδεῖν. Mox, τοῦ χωρίου ἐρημίαν.
 Combef., *nec oppidi vel municipii solitudine*. Paulò
 post, τοσοῦτον καί. Deest καί in Codd. nostris et Combef.

(j) Τὴν πνευματικὴν ἐπιστάσιον. Ità Codd. nostri, Mon-
 tac. Morel. ac Combef. In Edit. τὴν ἐν Πνεύματι ἐπιστα-
 σίαν, *cui deerat, qui in Spiritu præset*.

(k) Καὶ τὰ ἑαυτῶν καταλύοντες. Hæc desunt in Cod. et
 Montac. Mox, μᾶλλον ἢ Θεόν. Ità Codd. nostri. In Edit.
 τὸν Θεόν.

(l) Οὓς πάλιν ἐρεῖν οἶον. Bill.: *Quos etiam, quâ sunt
 animi levitate, dicturos puto*. Pro ἐρεῖν legunt Montac. et
 Morel. εὔρεῖν; sed quid hoc verbo significare velint,
 non exponunt. Fortè quos etiam iterum conficturos exis-
 tima.

(m) Δεῖ πταίειν. In Edit. πταίειν. Correxuit Bill. in ver-
 sione ex conjecturâ, nos freti auctoritate Cod. Reg.
 necnon Montac. Morel. ac Combef.

(n) Ἀπαιτεῖτε λόγον. Sic legendum nobis videtur cum
 Montac. et Morel. In Edit. ἀπαιτεῖται. Combef. ἀπαι-
 τεῖσθαι. Mox, ἐπεὶ καί. Ità Cod. Morel. ac Combef. In
 Edit. ἐπειδὴ καί.

Lenitas et facilitas dominis fraudi esse non debent.

Nihil Deo et ecclesiasticâ lege venerabilius est.

Servorum et herorum idem est pater ac Deus, nec dignitatibus jus definitur.

Potius habendum honestè vinci, quàm malè vincere, Spiritui obsistendo.

Aliàs XXXIX.

Anno 379 scripta.

LXXX. EUDOXIO RHETORI.

Post Basilii mortem scriptam esse hanc Epistolam constat; eâque non longo post tempore videtur scripta Eudoxio, qui Eudoxii alterius, celeberrimi rhetoris, erat filius, et rhetor ipse.

Psal. xxvi, 10.

QUÆRIS quo statu res nostræ sint? Admodum acerbo. Basilium non habeo, Cæsarium non habeo, hoc est, spiritalem fratrem, et corporeum. *Pater meus et*

(a) Τί λοιπόν ἔστι; ὡς ἀναξίου. Montac. τί λοιπόν ἔστι; ὡς ἀνάξιος. Ineptè, ait Morel., refert Basileensem lectionem Montacutius quasi legatur illic ὡς ἄν ἀξίου, et ineptam alteram subjicit ex Bodleiano Cod. ἀνάξιος. Vertit Combef. ὡς ἀναξίου ἐπιλαμβάνεσθαι, ut indignum fortè virum criminari vel vindicare. Pro ἐπιλαμβάνεσθαι, Cod. Reg. habet λαμβάνεσθαι.

(b) Οὐδὲ τοῦτον... ἔχει. Ità Cod. Reg. In Edit. οὔτε τοῦτον... ἔχει.

(c) Οὐδενὸς ἀξίους. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. et Combef. In Edit. οὐδενὸς ἀξίων.

(d) Ὑπ' ἄλλου μὲν κινουμένη. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. et Combef. In Edit. ὑπ' ἄλλου μὲν κρινόμενη, quod Bill. : atque ab alio accusata. Mox, ὁ συμβουλευ. Cod. συμβουλεύω.

καὶ φιλανθρώπως· καὶ οὐδεν μεμψόμεθα· οὐδὲ γὰρ ἡμῖν ἀρέσκει ζημιουῖσθαι δεσποτῶν ἐπιείκειαν.

Ἔτι; ὡς ἀναξίου τοῦ ἀνδρὸς ἴσως α ἐπιλαμβάνεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἐπισκῆπτειν τῇ καταστάσει. Τοῦτο γὰρ πῶς καὶ ἐγκάλειν εὐπρεπέseron. Ὁ δὲ μοι πρὸς τοῦτο λόγος, ἀπλοῦς καὶ ῥάδιος. Ἡμεῖς οὐδ' ἄλλον πινά των ἐν αἰτίαις ἀφίμεν ἀνεξέταστον; οὐδ' ἂν πάνυ των φίλων ἢ, καὶ των εὖ γεγονότων, (οὐδεν γὰρ τοῦ Θεοῦ, καὶ τοῦ κανόνος αἰδεσιμώτερον,) ἢ οὐδὲ b τοῦτον ἀφήσομεν. Ἀλλ' εἴ τις ἔχει τι κατηγορεῖν, εἰ μὲν βούλει, παρουσίας σου καὶ συνδικαζούσης· εἰ δὲ μὴ, καὶ ἀπούσης, ἐφ' ἡμῶν ἐξετασθεῖς, εἰ μὲν ἀθῶος εὐρίσκειτο, καὶ ἡ δοῦλος, ἀποφευγέτω. Ἐπειδὴ καὶ δούλων καὶ δεσποτῶν ὁ αὐτὸς πατήρ καὶ Θεὸς, καὶ οὐ ταῖς ἀξίαις τὸ δίκαιον διορίζεται. Εἰ δὲ ἀλίσκειτο, τηνικαῦτα ὑπὸ τῆς ἰδίας ἀμαρτίας κατακριθῆσεται. Καὶ οὕτως οὔτε c ὁ κανὼν ὑβρισθῆσεται, οὔτε ὁ ἀπελθὼν ἀτιμασθῆσεται, (τὸ γὰρ καθ' ἡμᾶς ἴσως καὶ παροπτέον, ὡς ἑ οὐδενὸς ἀξίους,) καὶ αὐτὴ φεύξη ἡ πονηράν ὑπόνοιαν, ὡς διὰ τὸ ἀλλοτρίως ἔχειν πρὸς ἡμᾶς, καὶ τὴν ὑγιῇ πίσιν, ταῦτα τεχνάζουσα σοφιστικῶς, ἀλλ' οὐκ εὐγενῶς· καὶ d ὑπ' ἄλλου μὲν κινουμένη, εἰς ἄλλο δὲ ἀποσκήπτουσα. Ὁ συμβουλευ σοι μὴ παθεῖν, ὡς οὔτε ὅσιον, οὔτε εὐπρεπές· μηδὲ τοὺς ἡμετέρους νόμους ἀτιμάσασαν, ἐπὶ τοὺς ἔξωθεν καταφεύγειν, μηδὲ προσφιλονεικεῖν ἡμῖν, ἀλλὰ συγγινώσκειν, εἴ τι ἀπλούστερον πεποιήκαμεν διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῆς χάριτος, καὶ δεῖξασθαι νικηθῆναι μᾶλλον καλῶς, ἢ νικῆσαι κακῶς, ἑ τῷ ἀντιβῆναι τῷ Πνεύματι. e

Π'. ΕΥΔΟΞΙΩ ΡΗΤΟΡΙ.

f

Ἐρωτᾷς πῶς τὰ ἡμέτερα; ἑ καὶ λίαν πικρῶς. g Βασιλείον οὐκ ἔχω, Καيسάριον οὐκ ἔχω, τὸν πνευματικὸν ἀδελφὸν καὶ ἡ τὸν σωματικόν. Ὁ h

(e) Τῷ ἀντιβῆναι τῷ Πνεύματι. In Edit. quibusdam legitur τῷ ἀντιβαίνοντι Πνεύματι, quàm obnitente Spiritu malè vincere.

LXXX. (f) Εὐδοξίῳ ῥήτορι. Cod. Pass. Φιλαργίῳ. Sic et Combef. Ad quem, inquit, et xxx huic penè genuina. Vera itaque hæc ex Cod. Reg. inscriptio; sed nos cur ipsi obtemperemus Combefisius non persuadet; imò ne illi adhæreamus, inter plurimā unum imprimis obstat, quod licet diversis temporibus, verisimile non sit Gregorium eadem iterum Philagrīo scripsisse.

(g) Καὶ λίαν πικρῶς. Legendum vellent nonnulli καὶ λίαν, vel κακῶς καὶ λίαν πικρῶς, utique admodum, vel malo et admodum acerbo.

(h) Τὸν σωματικόν. Cod. Pass. Montac. Morel. et Combef. τὸν σαρκικόν, et carnalem.

πατήρ μου καὶ ἡ μητήρ μου ἐγκατέλιπόν με, **A** μετὰ τοῦ Δαβὶδ ^a φθέγγομαι. Τὰ τοῦ σώματος πονηρῶς ἔχει, τὸ γῆρας ὑπὲρ κεφαλῆς, φροντίδων ἐπιπλοκαί, πραγμαμάτων ἐπιπόρομαι, τὰ τῶν φίλων ἄπιστα, τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἀποίμαντα. Ἐρρεῖ τὰ **B** καλὰ, γυμνά τὰ κακὰ, ὁ ^b πλοῦς ἐν νυκτί, πυρρὸς οὐδαμοῦ, Χριστὸς καθεύδει. Τί χρὴ παθεῖν; μία μοι τῶν κακῶν λύσις, ὁ θάνατος. Καὶ τὰ ἐκεῖθεν μοι φοβερά, τοῖς ἐντεῦθεν τεκμαίρομένῳ.

ΠΑ'. ΓΡΗΓΟΡΙΩ ΝΥΣΣΗΣ.

LXXXI. GREGORIO NYSSENO.

Elegans descriptio calamitatum quas patiebatur Gregorius.

Una malorum depulsio, mors.

Gregorium Nyssenum in peragrandis et componendis variarum provinciarum Ecclesiis vitæ suæ partem non poenitentem, ex quo creatus fuit episcopus, constat posuisse. Propterea Gregorius Nazianzenus illum consolans tædio tot peregrinationum affectum et δυσχεραίνοντα, ut ait, τῇ περιόδῳ, soli comparat, qui orbem terrarum radiis suis illustrans, assidue circumcursat: comparat et stellis erraticis, quarum τὸ πλάνον ἐναρμόνιον: ipse namque veræ in Jesum Christum pietatis causâ episcopus pulsus sede sud, propriâque carens Ecclesiâ, huc illuc exul, extorris, quocumque utilitas Ecclesiarum vocaret eò se conferebat. Vide argumentum quod Casaubon præmisit notis in Epist. Greg. Nyss. ad Eustathiam. Nobis hæc Epistola convenire magis videtur legationi illi quam Nysseno, an. 379, concilium Antiochenum demandavit.

Alias XXXIV. Scripta anno circiter 380.

Δυσχεραίνεις τῇ περιόδῳ, καὶ ἀσατεῖν σεαυτῷ **B** φαῖνῃ, καθάπερ τῶν ξύλων ἅ καθ' ὑδάτων φέρεται. Μηδαμῶς, ὦ θαυμάσιε, μὴ οὕτως ἔχει. **C** Τῶν μὲν γὰρ ἀκούσιος ἡ φορὰ, σοῦ δὲ ^c κατὰ Θεὸν ἡ περίοδος, καὶ πάγιον τὸ τοὺς πολλοὺς εὖ ποιεῖν, κἂν εἰ μὴ τότῳ πεπηγόις. Εἰ μὴ καὶ **D** τὸν ἡλίον αἰτιώτῳ τις, ὅτι περιτρέχει ^d σπείρων τὴν ἀκτῖνα, καὶ πάντα ζωογονῶν ὅσα ἐπέρχεται· ἡ καὶ τῶν ἀσέρων τοὺς ἀπλανεῖς ἐπαινῶν, κακίζῃ τοὺς πλάνητας, ὧν καὶ τὸ πλάνον ἐναρμόνιον.

LOCORUM circuitu angeris, tibi que instabilis esse videris, quemadmodum ligna, quæ aquis feruntur. Absit, vir eximie, absit ut ita affectus sis. Illorum enim cursus coactus est, tuus autem circuitus Deo gratus et acceptus: fixumque tibi ac stabile est multis prodesse, quamvis loco minimè fixus sis. Nisi verò quis solem accuset, quia in orbem currit radios spargens, atque omnibus rebus, quas obit, vitam afferens; aut etiam inerrantes stellas laudans, planetas vituperet, quorum error quoque ipse compositus est atque concinnus.

ΠΒ'. ΑΛΥΠΙΩ.

LXXXII. ALYPIO.

Alias CXLVIII. Scripta eodem anno 380.

Si Alypium ad quem jam Epistolam LXI scriptam vidimus, cum ipsum esse cui sequens scribitur, conjicias, à vero forsitan non aberraveris. Cum autem ait hanc primam Epistolam se scribere Alypio, sic intelligendum, quia Epistola LXI Aërio quoque scripta erat. Præterea hæc Epistola LXXXII prima deprecatoria est Epistola; prima, inquam, quæ aliquid ab Alypio postulat. Is verò Alypius idem ille esse videtur, quem Gregorius Epistolâ CCVII, aliâs CXLVI, patriæ decus atque ornamentum appellat. A patriâ aberat Gregorius quandò hanc scripsit Epistolam, rogans Alypium ut familiam suam tueretur, defensore carentem: familiam nostram, quæ apud vos est. Quæ verba significant tunc in Cappadociâ versatum Alypium, et abfuisse Gregorium, quem tunc credibile est Constantinopoli versatum fuisse.

Πρώτην σοι ταύτην καὶ ἐπιστολὴν γράφω, **C** καὶ προσάγω πρεσβείαν, ὥς εἰ δίκαιος ἂν εἴην **e** καὶ κατὰ τοῦτο τυχεῖν σου περὶ ὧν ^e ἀπαγγέλλω. **f** Ἀπαγγέλλω δὲ τί; ^f σπαράσσει τὴν ἡμετέραν **g** οἰκίαν τὴν παρ' ὑμῶν, ὡς πυρθάνομαι, ^g βιαίοις ἐφόδοις ὁ καλὸς Παλλάδιος, ὁ δὲ βοηθήσων οὐδεὶς. **h** ^h Καλὸν οὖν ἐστὶ σοι μάλιστα μὲν καὶ παρόντος

Primam tibi hanc et epistolam scribo, et deprecationem offero; eoque etiam nomine æquum fuerit ut à te id consequar, quod me velle significo. Quid autem me velle significo? familiam nostram, quæ apud vos est, violentis, ut audio, incurribus dilaniat bellus ille Palladius, nec, qui succurrat, ullus est. Rectè igitur fece-

(a) Φθέγγομαι. Cod. Pass. Montac. Morel. et Combef. φθέγγομαι.

(b) Πλοῦς ἐν νυκτί. Ità Cod. Pass. et Combef. In Edit. ἐν τῇ νυκτί. Mox, πυρρὸς οὐδαμοῦ. Per hæc verba alludit, ait Billius, ad faces illas quæ ex sublimibus speculis lucem navigantibus ostendunt.

LXXXI. (c) Κατὰ Θεὸν ἡ περίοδος. Combef. : Religiosus ex pietate circuitus. Ubique Bill. κατὰ Θεὸν. reddit : Deo placens et acceptus.

(d) Σπείρων τὴν ἀκτῖνα. Bill. : Radios fundens.

LXXXII. (e) Ἀπαγγέλλω. Ἀπαγγέλλω. Ità Cod. et Tom. II.

Combef. In Edit. ἐπαγγέλλω. Ἐπαγγέλλω, etc., quod Bill. : Me ea de quibus narras à te consequi æquum fuerit. Quid autem narro?

(f) Σπαράσσει τὴν ἡμετέραν, etc. Combef. : Disturbat ac diripit violentis insultibus nostram, quæ apud vos est familiam. Τὴν παρ' ὑμῶν. Tillemont. : Domum quæ jurisdictioni vestræ subjacet.

(g) Βιαίοις ἐφόδοις. Ità Cod. Reg. ac Combef.; sicque legit Bill. In Edit. βιαίοις deest.

(h) Καλὸν οὖν ἐστὶ. Combefisii versionem sequimur. Reddit Bill. : Rectè igitur feceris, si ipsius non modò

ris, si ipsius, non modò præsentē viro, sed multò etiam magis absente, curam gesseris : ut ne, propterea quòd desint qui injuriam prohibeant, res omninò labefactæ atque collapsæ intereant, ac ne ipsis etiam pugnantibus quiddam lucri esse possit, cùm præmium certaminis non habent.

Aliàs CXLIX.
Scripta eodem
tempore.

LXXXIII. EIDEM.

Laudans studium Alypii ergà domum suam Gregorius, animos addit, ne postea defatigetur.

Quòd rerum nostrarum curam geras, B laudo. Prætereà, quòd te hoc facere, nobis per litteras significes, laudo. Illud enim justitiæ tribuis, hoc nobis. Verùm noli de nobis benè merendo deinceps defatigari; sed tuo ergà nos studio cumulum aliquem subindè addas, quò majorem tuī admirationem concipiamus. Filius autem Euphemius nondùm adest, sed spes est eum brevi affuturum; nec magno, ut opinor, tibi labore opus erit, si accesserit.

LXXXIV. EIDEM.

Petit ab Alypio ut Fortunato, in quibus ipse indiguerit, consultum velit.

FORTUNATUS, qui hanc tibi Epistolam C reddit, amicus et familiaris noster est : ac, si aliquid prætereà addendum est, probus et laude dignus diaconus. Hæc te à nobis discere oportebat. Alia autem, quin à te ipso adjicias, non dubito; hoc est, ut eum benevolo animo conspicias, eique, quibus in rebus pietate tuā et ope indiguerit, consultum velis. Certè quidquid in eum beneficii contuleris, eo nos affecturus es.

LXXXV. EIDEM.

Rogat ut Lucianum hilari oculo aspiciat, ipsique curam domūs cognatorum suorum demandet.

Res nostras amplectere, tuasque existi- D ma, quemadmodum et prius amplexus es, idque re ipsâ perspicuum fecisti. Amplecteris autem, si dilectum fratrem et compresbyterum nostrum Lucianum, cùm cæteris in rebus læto atque hilari oculo aspicias, tùm eum moneas et horteris, ut domūs cognatorum nostrorum, quæ illuc est, curam gerat : quandoquidem divini numinis favore negotia prosperum finem habuerunt; quod tùm ob nostrum iudicium, tùm ob Dei benignitatem contigit.

præsentis, sed multò etiam magis absentis, curam gesseris.

(a) Οἶχεται. Ità Cod. Reg. In Edit. οἰχέσεται.

(b) Αὐτοῖς. Hic quiddam in græco desiderari Bill. videtur. Putem, ait Combef., συμφέρου, quod reddit Bill. : *Ipsis hoc conducit, qui præmium certamine majus haudquaquàm habent.* Alio modo Combef. καί μοι ὅς, καὶ τοῖς μοχλομένοις αὐτοῖς, οἱ πλέον, etc. : *Hanc mihi gratiam facito, iisque ipsis quibus pugnatur, quibus nihil majoris ærumnæ ac laboris, quàm quâ luctâ funguntur.*

LXXXIII. (c) Ἐπαινῶ. Cod. Reg. ἐπαινῶν. Vertit Combef. : *Laudo quod nostros nostraque cures.* Mox, ἔτι. Ità Cod. Montac. Morel. et Combef.

κῆδεσθαι τοῦ ἀνδρός, πολλῶ δὲ πλέον ἀπόντος ὥς ἂν μὴ παντάπασιν^a οἶχεται διαφθαρέντα καὶ α διαρρύνεντα τὰ πράγματα, κατὰ πολλὴν τοῦ κωλύσοντος ἐρημίαν, καὶ μηδὲ τοῖς μαχομένοις^b αὐτοῖς ἢ τι πλέον, τὸ ἄθλον οὐκ ἔχουσι τοῦ^b παλαισματος.

ΠΓ'. Τῷ ΑΥΤῷ.

^c Ἐπαινῶ ὅτι κῆδη τῶν ἡμετέρων. Ἐτι ἐπαινῶ^c τὸ καὶ γνωρίσαι δι' ἐπιστολῆς ἡμῖν, ὅτι τοῦτο ποιεῖς. Τὸ μὲν γὰρ τῷ δικαίῳ χαρίζη, τὸ δὲ ἡμῖν. Ἀλλ' ὅπως μὴ ἀποκάμνης ἡμῖν καὶ πρὸς τὸ ἐξῆς εὖ ποιῶν· αἰεὶ δὲ τι φαίνοιο τῇ σπουδῇ προστιθεῖς,^d ἵνα σε καὶ πλέον θαυμάζωμεν. Ὁ δ^d δὲ υἱὸς Εὐφῆμιος, οὕτω μὲν πάρεστιν, ἐλπίζεται δὲ, καὶ οἶμαι σοι μὴ πολλοῦ πόνου δεήσειν, εἰ παραγένοιτο.

ΠΔ'. Τῷ ΑΥΤῷ.

Φουρτουνάτος, ὁ τὴν ἐπιστολὴν ἐγχειρίζων σοι, φίλος καὶ^e οἰκεῖός ἐστιν ἡμέτερος· εἰ δὲ δεῖ προσ-^e θήκης τινός, καὶ^f διάκονος τῶν ἐπαινουμένων. ^f Ταῦτα ἔδει σε μαθεῖν παρ' ἡμῶν. Τᾶλλα δὲ οἶδ' ὅτι παρὰ σεαυτοῦ προσθήσεις, τὸ οἰκειῶς ὀρᾶν τὸν ἄνδρα καὶ κηδεμονικῶς, ἐν οἷς ἂν δέηται τῆς σῆς εὐλαβείας. Ὡς ὁ^g τι ἂν τοῦτον εὖ ποιήσης, ^g εὐεργετήσων εἰ ἡμᾶς.

ΠΕ'. Τῷ ΑΥΤῷ.

Οἰκειῶσαι τὰ ἡμέτερα, ὥσπερ οὖν καὶ προλαβὼν οἰκειώσω, καὶ δι' ἔργων τοῦτο δεδήλωκας. Οἰκειώση δὲ, τὸν ἀγαπητὸν ἀδελφόν, καὶ συμ-
πρεσβύτερον ἡμῶν Λουκιανόν, τὰ τε ἄλλα ἡδέως ὀρᾶν ἀξιῶν, καὶ προτρεψάμενος κηδεσθαι τῆς αὐτόθι τῶν συγγενῶν ἡμῶν οἰκίας· ἐπειδὴ σὺν Θεῷ καὶ τὰ πράγματα πέρας ἔλαβε δεξιόν,
^h κρίσει τε ἡμετέρα, καὶ φιλανθρωπία τοῦ^h Κρείττονος.

(d) Ἴνα σε καὶ πλέον. Cod. Reg. ἵνα σε καὶ μᾶλλον.

LXXXIV. (e) Οἰκεῖός ἐστιν. In Edit. deest ἰστίην.

(f) Διάκονος τῶν ἐπαινουμένων. *Probus et laude dignus diaconus.* Sic etiam intellexit Tillemont.; attamen nonne potius: *Rerum vel personarum laude dignarum minister.*

(g) Εὐεργετήσων εἰ ἡμᾶς. Ità Cod. et Combef. In Edit. εὐεργετήσεις ἡμᾶς, quod Bill. eo nos affeceris.

LXXXV. (h) Κρίσει τε ἡμετέρα. Legendum proponit Bill. κρίσει τε ὑμετέρα, tùm ob vestrum iudicium.

ΠΣ'. Τῷ ΑΥΤῷ.

LXXXVI. EIDEM.

Alypium necnon et sororem ad votum et precationem invitât Gregorius.

Οἷα τυραννεῖς ἡμᾶς ἐκ φιλίας. Διακινεῖται **A**
 a ἡμῖν τὸ δόγμα τὸ περὶ τὰς εὐχάς· καὶ ^a τοὺς
 χλαινοφόρους ἐγκρίνομεν. Οὕτω μὲν τοσοῦτον
 b ^b παρανομοῦντες, ὅσον οἱ δεινοὶ τὰ ἐρωτικά
 παρ' Ἑλλήσιν. Οὐ γὰρ θύουσι μόνον, ὡς
 c Θεῶ, τῷ πάθει, ἀλλὰ καὶ ^c τοῖς ὅρκοις συγ-
 d γνάμην νέμουσιν, τοῖς δι' ἔρωτα. ^d Εἰ δέ τι
 καὶ παρανομοῦμεν, ὅτι διὰ φιλίαν πάσχο-
 e μεν, τοῦτο οὐχ ἀμαρτάνοντες. ^e Ἦκε οὖν, εἰ
 μὲν βούλει, μεταμφιασάμενος, ἐν' ἀμφοτέρας **B**
 ἡμῖν ὡς κάλλιψα ἔχῃ, καὶ τό σου τυχεῖν,
 f ^f καὶ τὸ τοῦ δόγματος μὴ διαμαρτεῖν. Εἰ δέ
 μὴ, καὶ ἀπὸ τῆς χλανίδος πάντως. Κἂν τις
 ἡμᾶς διώκῃ παρανομίας, ἄχρι τούτου γε ῥη-
 τορεύσομεν, ὅτι τῶν ἐπιτελούντων εἶ τὴν εὐχὴν,
 g οὐ τῶν καλουμένων. Ἐάν δέ τοῦτο ^g τις ἐξ
 ἡμῶν μὴ προσδεῖται, τί πρὸς ἐκείνο ἐρεῖ;
 h ὡς ὀρφανὸν καλοῦμέν σε. ^h Οὕτω μὲν δὴ καὶ
 i τυραννήσεις, ἐπειδὴ ⁱ σὸς ὁ καιρὸς. Τρίτον δέ, **C**
 ὁ καὶ μέγιστον, ἔξεστ' σοι καὶ ὡς ἐπ' εὐχὴν
 ἡμᾶς καλοῦντι, μετασχεῖν τῆς εὐχῆς. Σὲ μὲν
 οὖν οὕτως εἰσδεξόμεθα ῥητορεύοντες. Ὑπὲρ δέ
 j τῆς ἀδελφῆς ἡμᾶς οὐδεὶς εὐθυνεῖ ^j παραγενο-
 μένης, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐναντίου κἀκείνην καὶ ἡμᾶς,
 k ^k εἰ μὴ παραγένοιτο. Ὡς ἡ μὲν αὐτόκλητος
 l ἡκέτω· σὺ δέ παρακέκλησο καὶ ^l ἀπάντησον, τὸ
 μὲν τοι ἡμῖν θαρρήσας, τὸ δέ τῇ εὐχῇ, ἵνα
 m καὶ ^m φαιδροτέραν ποιήσῃς ἡμῖν τὴν πανήγυ-
 ριν· ἐπειδὴ σοι σὺν Θεῷ ἱκανῶς τὰ περὶ τὴν
 γαστέρα ὀκονόμηται, μᾶλλον δέ ὀρφανικῶς,
 n καὶ, ἐν' οὕτως εἶπω, ⁿ λίαν εὐκτικῶς καὶ γεν-
 ναίως.

Heu! quam nobis ex amicitia vim in-
 fers! De votis ac precibus nobis dogma
 movetur: et paludatos admittimus. Quâ
 tamen in re non tam graviter peccamus,
 quàm qui apud Gentiles rerum amatoria-
 rum periti sunt. Nam illi non modò huic
 affectui, tanquàm Deo, sacra faciunt, ve-
 rùm etiam perjuriis ob amorem conceptis
 veniam tribuunt. Quòd si quid etiam de-
 linquimus, tamen quia ob amicitiam id
 nobis accidit, in hoc minimè peccamus.
 Veni igitur, si lubet, veste mutatâ, quò
 utrumque nobis se optimè habeat, nempè
 ut et te potiamur, nec tamen à dogmate
 aberremus. Sin minùs, omninò quoque
 paludatus. Quòd si quis propterea nos
 violatæ legis reos agat, hactenus rheto-
 rem agemus, ut te ex eorum, qui votum ac
 preces celebrationes, non autem ex eorum,
 qui invitati sint, numero esse dicamus.
 Quòd si quis nostrum hanc causam minimè
 accipiat, quid ad hæc dicturus est? Ut or-
 phanum te invitamus. Sic sanè vim quoque
 afferes, quandoquidem tuum est tempus,
 tua occasio. Tertium autem, quod et maxi-
 mum, illud erit: tibi nos ad votum et pre-
 cationem invitanti, etiam voti precumque
 participem esse licet. Atque ad hunc mo-
 dum rhetoricâ vafritie utentes te suscipie-
 mus. De sorore autem, quòd accesserit, ne-
 mo nos criminabitur: quin potius, et illam,
 et nos, nisi accesserit. Itaque ipsa sanè ul-
 trò ac sponte suâ veniat. Tu verò exorari te
 sine ut venias, partim autoritate nostrâ,
 partim oratione fretus, ut jucundio-
 rem nobis concionem reddas: quandoquidem tibi,
 Deo juvante, ea, quæ ad ventrem spectant,
 satis copiosè procurata sunt, vel potius mo-
 do orphanis consentaneo, atque, ut sic di-
 cam, ut valdè preces votaque condecet,
 generosòque animi proposito.

LXXXVI. (a) Τοὺς χλαινοφόρους. Chlaïna summa vestis
 est quæ pro tempore sumitur ad ventos, pluviam, fri-
 gisque depellendum. Hinc sanè χλαινοφόρους reddit Com-
 bef., qui lænam gestent. « Quod frigoris, inquit, ven-
 torumque ἀμυντήριος, superinjecta vestis crassior, al-
 lusive sit ad hyemem, per cuius tempestatem, vel eâ
 non satis sedatâ, Alypius à Gregorio ad festum vo-
 tique invitetur, sive ipse potius ultrò accurrat. »
 Est etiam χλαῖνα quoddam genus vestis militaris, vel
 magistratûs insigne, quo sensu accepisse videtur Bill.
 Quinam sit genuinus Epistolæ sensus non satis liquet,
 eamque claram minùs ac nitidam non immeritò dixe-
 rim.

(b) Παρανομοῦντες. Montac. παρανομῶνται, Non tam
 graviter peccant.

(c) Τοῖς ὅρκοις, perjuriis. « Nimiùm, ait Combef. Me-
 liùs juramentis. »

(d) Εἰ δέ τι καὶ. Ità Cod. Reg. ac Combef. In Edit.
 deest καὶ. Mox, pro παρανομοῦμεν, Montac. et Morel. πα-
 ρανομοῦσιν.

(e) Ἦκε οὖν, εἰ μὲν βούλει. Ità Cod. Reg. At Combef.
 ἦκε οὖν ἡμῖν, εἰ μὲν βούλει. In Edit. ἦκε οὖν ἡμῖν, εἰ βούλη-
 Montac. et Morel. delent οὖν ἡμῖν.

(f) Καὶ τὸ τοῦ δόγματος μὴ διαμαρτεῖν. Ità Cod. Reg.
 et Combef. In Edit. καὶ τοῦ δόγματος μὴ ἀμαρτεῖν.

(g) Τίς ἐξ ἡμῶν. In Cod. desunt ἐξ ἡμῶν.

(h) Οὕτω μὲν δὴ. Cod. οὕτω μὲν οὖν.

(i) Σὸς ὁ καιρὸς. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. et
 Combef. In Edit. σοὶ ὁ καιρὸς; quod Bill. non reddidit.
 Combef.: Tibi vacat, per tempus licet.

(j) Παραγενομένης. Ità Cod. Reg. Montac. et Morel.
 In Edit. μὴ παραγενομένης; vertitque Bill.: Quòd ea mi-
 nimè accesserit, et hæc versio Combef. non displicuit.
 « Significat enim, inquit, Gregorius non admodum
 congruum ut et soror veniat, nec suo venturam hor-
 tatu: cui tamen, si velit, venire sit liberum. »

(k) Εἰ μὴ παραγένοιτο. Ità Cod. Reg. Montac. Morel.
 ac Combef. In Edit. εἰ παραγένοιτο, quod Bill. si adesset.

(l) Ἀπάντησον, τὸ μὲν τοι. Ità unus Cod. Alter ἀπάν-
 τησον τὸ μὲν τι. In Edit. ἀπάντησαι, τὸ μὲν τοι.

(m) Φαιδροτέραν. Cod. Reg. σφοδροτέραν, alacriorem.

(n) Λίαν εὐκτικῶς καὶ γενναίως. Ità Cod. Reg. Montac.
 Morel. ac Combef.; sicque Gregorium scripsisse con-
 jecit Bill., ut alludat ad superiora. In Edit. λίαν εὐεκτι-
 κῶς καὶ γενναίως, quod Bill.: Valdè ad sanitatem accom-
 modato et egregio.

Alías LXXV.

Scripta anno
551 labente, vel
ineunte 582.

LXXXVII. PHILAGRIO.

ΠΖ. ΦΙΛΑΓΡΙΟ.

Ardens visendi Philagrii desiderium, quo teneri se ait Gregorius, et ad quem sine ullâ cunctatione occurrisset, ni afflicta valetudo impedimento fuisset, argumento est hanc Epistolam primam esse ex iis, quas Constantinopoli in patriam reversus scripsit. Abdicatâ sede Constantinopolitandâ, Theologus Nazianzum sese receperat, cujus loci Ecclesiam relinquere meditabatur. Quod rescians Philagrius scripsit Gregorio, periculosum esse Ecclesiam relinquere. Cui respondens Gregorius, primum se excusat Philagrio quod eum peregrè reversus non viserit; deindè rationes exponit cur Constantinopolitandâ sede se abdicârit; quod nimirum fessus et fractus esset, cum invidiâ et cum episcopis concertans. Quæ profectò nisi de Constantinopolitandâ Ecclesiâ intelligi non possunt. Quæ autem sequuntur: quod si Ecclesiam, ut scribis, relinquere periculosum est, hæc si de Ecclesiâ Nazianzendâ, non quam deseruerat, sed quam deserere Theologus meditabatur, intelligas, ut videntur intelligenda, fortè lites erulitorum de hâc Epistolâ componas, difficultatèsque dissolvas.

Quod mutuo congressu frui nequeamus, eadem utrique causa est impedimento. Nam et te corpus exercet, ut exercet, ne quid ampliùs dicam: et me scito admodum afflicta esse valetudine. Alioqui nihil, optimè scias, priùs habuissem, cum peregrè redirem, quàm ut sine ullâ cunctatione ad te accurrerem, téque complecterer, ac de propositis rebus in consilium adhiberem virum amicum et prudentem, et sublimi pietate præditum. Quod autem reliquum erat, nempè ut per litteras inter nos colloqueremur, hoc et ipse, ut par erat, fecisti, et nos quoque facimus. Ac nobis haudquaquàm parva levisque momenti sunt ea, de quibus scripsisti: proindè nec ipsi perfunctoriè et negligenter, sed perquam accuratè consideratâ re atque perpensâ, ad hoc iudicium venimus. Fessi ac fracti sumus, cum invidiâ et cum sacris Episcopis communem concordiam dirimentibus, fideique causam privatis contentionibus posteriorem habentibus, concertantes. Quocircâ navigii proram, ut dici solet, convertere, nosque, quemadmodum nautilum piscem ferunt, cum tempestatem senserit, in nosipsum colligere decrevimus: atque alios quidem eminùs spectare mutuò se impetentes, ipsi autem ad alteram vitam convertere. Quod si Ecclesiam, ut scribis, relinquere periculosum est, quam tandem? Si nostram; rectè dicitis, idémque ipse aio: si verò nihil ad nos attinentem, nec nobis assignatam, culpâ vacamus. An ideo tene-mur, quia ipsius curam aliquantisper gessimus? Nimirum multi alii eadem ra-

Queritur Gregorius de nonnullis Episcopis qui communem concordiam dirimebant, fideique causam privatis contentionibus posteriorem habebant.

A Τοῦ μὲν μὴ δύνασθαι ἡμᾶς συγγενέσθαι ἀλλήλοις, ταύτων αἰτίου ἀμφοτέροις. Σοὶ τε γὰρ χρήται τὸ σῶμα, ὡς χρήται, ἵνα μηδὲν λέγω πλέον· ἐμέ τε ἴσθι ἂ λῖαν ἔχοντα ἢ πονηρῶς. Οὐ γὰρ ἂν ὠκνησα πρὸ πάντων ἐπανήκων ἕκ τῆς ἀποδημίας, εὖ τοῦτο ἐπίστω, ἢ καὶ προσδραμεῖν σοι, καὶ περιπτύξασθαι, καὶ συμβούλῳ χρήσασθαι περὶ τῶν προκειμένων ἀνδρῶ καὶ φίλῳ, καὶ συνετῷ, καὶ ὑψηλῷ τὴν εὐσέβειαν. Ὁ δὲ λειπόμενον ἦν, τὸ διὰ γραμμάτων ὁμιλεῖν ἡμᾶς ἀλλήλοις, τοῦτο ἐποίησας μὲν αὐτὸς εὖ ποιῶν, ποιῶμεν δὲ καὶ ἡμεῖς. Οὐ μικρά ἡμῖν ἔστιν ὁ οὐδὲ μικροῦ λόγου ὁ περὶ ὧν ἐπιστέλλεις· ὅθεν οὐδὲ αὐτοὶ παρέργως οὐδὲ ῥαδύρως ταῦτα διασκεψάμενοι, ἀλλὰ καὶ λῖαν ἐπιμελῶς ἐπὶ τὴν κρίσιν ταύτην ὁ προσελήλυθαμεν. Κακηγήκαμεν ἀγωνιζόμενοι πρὸς τὸν φθόνον, καὶ τοὺς ἱεροὺς ἐπισκόπους τὴν κοινὴν ὁμιλίαν διαλύοντας, καὶ τῶν ἰδίων φιλονεικῶν τὸ τῆς πίστεως πάρεργον ποιουμένους. Διὰ τοῦτο ἐγνωμεν πρύμναν ὁ κρούσασθαι, τὸ τοῦ λόγου, ὁ καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς συσταλῆναι, ὡς περὶ τὸν ἡ ναυτιλὸν φασιν ἔχθον, ὅταν χειμῶνος αἰσθάνηται, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους ὁρᾶν πόρρωθεν βαλλομένους καὶ βάλλοντας, ὁ αὐτοὶ δὲ πρὸς τὰ ὁ ἐκεῖσε μετασκευάζεσθαι. Εἰ δὲ τὴν Ἐκκλησίαν καταλιπεῖν ἐπικίνδυνον, ὡς γράφεις, ποῖαν; εἰ μὲν τὴν ἡμετέραν, κάτῳ φημι, καὶ ὁ ὁρθῶς ἢ λέγετε· εἰ δὲ τὴν μηδὲν προσήκουσαν, μηδ' ἐπι- κηρυχθεῖσαν ἡμῖν, ἀνέδυνον. Ἀλλ' ὅτι ἐπεμε-

LXXXVII. (a) Λῖαν ἔχοντα πονηρῶς. Cod. Reg. μοχθηρῶς. Alt. Montac. et Morel. πᾶσι πλέον ἔχοντα μοχθηρῶς, πρὶν omnibus ærumnosâ esse valetudine.

(b) Ἐκ τῆς ἀποδημίας. Cod. Pass. ἀπὸ τῆς ἐπιδημίας.

(c) Οὐδὲ μικροῦ λόγου. Montac. et Morel. οὐδὲ μικρολόγου, nec hominis qui in minima quæque inquirat.

(d) Προελήλυθαμεν, processimus. Itâ Cod. Reg. Montac. Morel. et Combef. At Cod. Pass. προελήλυθαμεν καὶ κτεμίσκαμεν. Edit. ἐληλύθαμεν.

(e) Πρύμναν κρούσασθαι. Itâ Cod. Reg. et Combef. Sic in Orat. de laud. Basilii legimus πρύμναν ἐκρουσάμεν. In Edit. πρύμναν διακρούσασθαι. Πρύμναν κρούσασθαι, remigationem ad puppim convertere. « Metaphora ducta à remigibus qui proram in remigando pulsantes, puppim rursus pulsant, cum navim convertunt. Hoc adagium iis quadrat qui partes quas priùs tuebantur, deserunt, atque in contrarium nituntur. » Hæc Bill.

(f) Ναυτιλὸν ἔχθον. De Nautilo pisce sic Plinius scribit

lib. ix, Cap. xxvi: « Inter præcipua miracula, qui vocatur Nautilus, ab aliis Pompilus, supinus in summa æquorum pervenit, itâ se paulatim subrigens ut emissâ omni per fistulam aquâ, velut exoneratus sentinâ facile navi get. Postea duo prima brachia retorquens membram inter illa mirâ tenuitatis extendit, quâ velificante in auras cæteris subremigans brachiis, mediâ caudâ uti gubernaculo sese regit. Itâ vadit alto Liburnicarum gaudens imagine, et si quid pavoris interveniat, haustâ se mergit aquâ. » Mox, ὅταν χειμῶνος αἰσθάνηται. Bill.: Cum hyemem senserit.

(g) Αὐτοὶ δὲ. Cod. Reg. αὐτοὺς δὲ. Mox, πρὸς τὰ ἐκεῖσε μετασκευάζεσθαι. Combef.: Ad alteram vitam commigrare, vel ad ea quæ sunt ævi futuri unum studiūque transferre.

(h) Ὁρθῶς λέγεται. Cod. Reg. et Pass. ὁρθῶς λέγεται, rectè dicitur.

a λήθημεν χρόνον τινά, ^a τούτῳ κρατούμεθα; πολλοὶ καὶ ἄλλοι κρατηθεῖεν ἂν, ὅσοι ξένων ἐπεμελήθησαν. Καὶ τάχα τὸ μὲν καμεῖν ἔμιμισθον, b τὸ δὲ ^b ἀπειπεῖν οὐχ ὑπεύθυνον. Μηδὲν οὖν δαίσεως περὶ ἡμῶν τούτου γε ἔνεκεν· ἀλλ' ἐκείνο μᾶλλον, μὴ τι βλαπτώμεθα.

A tione teneantur, quotquot nimirum extraneorum curam susceperunt. Ac fortassè laboribus quidem sua merces constat: officio autem cedere culpâ caret. Quamobrem non est cur tu hoc nomine, nobis quicquam timeas: verum illud potius, ne quid detrimenti patiamur.

Laboribus sua merces constat; officio autem cedere culpâ caret.

ΠΗ'. ΝΕΚΤΑΡΙΩ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΩ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

LXXXVIII. NECTARIO ARCHIEPISCOPO
CONSTANTINOPOLIS.

Doctissimus Cotelierius, vir de græcis litteris benè meritus, descriptam ex Regiis Codicibus Epistolam hanc vulgavit in notis ad Epistolam Barnabæ. Cum autem Nectario recens in Constantinopolitand sede collocato scripta sit, prior esse videri possit, quam Gregorius post abdicationem suam scripserit, vel certè inter primas, adeoque vel exeunte anno 381, vel ineunte 382.

Scripta anno 381 desinente, vel 382 incipiente.

Tom. I Edit. Bat. p. 37, num. 91.

Ἔδει τὸ βασιλεῖον ἀγαλμα τὴν βασιλίδαν πόλιν B κοσμεῖν. Διὰ τοῦτό σε μὲν, ὡς ἔπρεπεν, ἐπικόλπιον ἔχει μετὰ τῶν ἀρετῶν, καὶ τῶν λόγων, καὶ τῶν ἄλλων καλῶν, οἷς ἡ θεία σε χάρις ἀξιοπρεπῶς κατεπλούτισεν. Ἡμᾶς δὲ ἀπεσκυβάλισε καὶ ἀπέβρύψεν, ὥσαντι συρφετόν τινα, καὶ ἄχνην καὶ κύμα θαλάσσιον. Ἀλλ' ἐπειδὴ τὰ τῶν φίλων κοινά, κοινοποιῶμαι μὲν ἐγὼ τὴν σὴν εὐπραγίαν, καὶ τῆς τε δόξης μετασχεῖν ἡγοῦμαι, καὶ τῆς ἄλλης εὐημερίας. Κοινώνει δὲ καὶ αὐτός, ὡς δεῖ, τῶν ἐνταῦθα φροντιδῶν καὶ περιστάσεων τοῖς σοῖς ἀποδήμοις· καὶ μὴ C μόνος τὸ χρηστὸν ἀπολαβὼν ἔχει, τοῦτο δὴ τὸ τῶν τραγηδῶν, ἀλλὰ καὶ τῶν πόνων ἐν μέρει συναντιλαμβάνου τῷ φίλῳ· ἵνα καθόλου δίκαιος ᾖς, δικαίως καὶ ἴσως διαιτῶν φιλία καὶ φίλοις. Καὶ σοι παραμένει τὸ εὐπραγεῖν χρονιώτερον, ὡς καὶ εὖ θράσης πλείον, μᾶλλον δὲ ἀναφαίρετόν σοι προσέτη καὶ αἰδίου, μετὰ τὴν ἐντεῦθεν εὐημερίαν ἐπὶ τὴν ἐκεῖ διάβασιν.

OPORTEBAT ut regiam urbem regium decus exornaret. Ideò te quidem, sicut decet, sinu suo fovet, atque complectitur, cum virtutibus et sermonibus, aliisque præclaris quibus te divina gratia condignè locupletavit. Nos verò expulit ac projecit velut retrimenta et quisquilias, glumam et fluctus marinos. Verum quandoquidem res amicorum communes sunt, ego quidem tecum communico felicitatem, tuæque gloriæ particeps esse mihi videor, necnon reliquæ prosperitatis. Tu verò, sicut oportet, communes quoque habes nobiscum peregrinis tuis curas atque æumnas hujus loci: nec solus id, quod suave est, consequere, juxta tragicos; sed et labores ac molestias simul cum amico ex parte suscipe; quò undique justus evadas, justè et, ut par est, vivens amicitiae atque amicis. Ac apud te diuturnior maneat prospera fortuna, ut et magis benè facias; imò tibi adsit stabilis atque perpetua post hujus sæculi prosperitatem, et transitum ad illius ævi felicitatem.

Amicus id quod suave est, non debet solus consequi, sed et labores ac molestias ex parte suscipere.

ΠΘ'. ΒΟΣΠΟΡΙΩ ΚΟΛΟΝΙΑΣ.

LXXXIX. BOSPORIO COLONIENSI.

Hæc Epistola LXXXIX, al. CXLI, antè Bosporio scripta est, quàm Nazianzum desereret Gregorius, imò antequàm, post reditum ex urbe Constantinopolitand, Nazianzenæ Ecclesiæ, cui pastorem præficere frustra conatus est, regimen susciperet. Ideò hîc illam collocare visum est. Dixi conatum fuisse Gregorium Nazianzenæ Ecclesiæ pastorem præficere, sed frustra. Bis namque delusus fuit ab episcopis, qui alium constituere recusabant, ut ad eam regendam tandem Gregorium compellerent. Hinc illæ Gregorii querelæ tum in Epistolis, tum in Carminibus, etiam adversus Bosporium, præsulem aliqui Theologo conjunctissimum.

Aliàs CXLI. Scripta paulò postsuperiorem.

c ^c Αἰδοῦμαί σου τῆς κλήσεως τὸ φιλόπονον. D Αἰσχυνοίμην δ' ἂν ἑμαυτὸν πλείον, μὴ τ' ἀληθῆ d γράφω. ^d Δέδοικα μὴ πέρας ἡμῖν ἔχη τὰ πράγματα· οὕτως αἰσχύνομαι τὴν ἐμὴν πολιάν, καὶ τὴν κοινὴν τράπεζαν, καὶ τοὺς ἐκ

MOVET me tua invitantis diligentia. Meî autem ipsius me magis puderet, si non ad te vera scriberem. Metui ne res nostræ finem haberent: ita me, et senectutis jam canæ, et communis mensæ, et jam indè à juvenili ætate susceptorum la-

(a) Τούτῳ κρατούμεθα. Ità duo Codd. Reg. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. τοῦτο κρατούμεθα. In Cod. Pass. τοῦτο deest.

(b) Τὸ δὲ ἀπειπεῖν. Sese autem abdicare. Bill. Facessere autem et concidere.

LXXXIX. (c) Αἰδοῦμαί σου τῆς κλήσεως τὸ φιλόπονον.

Tom. II.

Bill.: Nominis tui industriam ac laboris amorem vereor. Combef.: Pudorem injicit tuæ invitantis sedulitas.

(d) Δέδοικα μὴ πέρας, etc. Combef.: Metui ne res nostræ ad extremum essent reductæ malorum. Pro πράγματα, volunt Montac. et Morel. γράμματα.

borum pudet, quòd inferiore apud vos quàm vel improbissimi ac sceleratissimi homines, loco sim, atque ab iis, à quibus minimè putavi, contemnar.

Α νεότητος πόνους, ἔλαττον παρ' ὑμῶν ἔχων καὶ τῶν κακίστων, καὶ ὑφ' ὧν ἡμιστὰ ἂν ᾤθηται ἂν ἀτιμαζόμενος.

Alius LVI.
Scripta circa
idem tempus.

XC. PROCOPIO.

Υ. ^b ΠΡΟΚΟΠΙΩ.

b

Querenti Procopio quomodo se res ejus haberent respondet Gregorius morbum adhuc infestum esse; quibus verbis significare videtur, morbum, quo se affligi paulò antè scripserat Philagrio, adhuc perseverare. Ex quo meritò colligitur hanc Epistolam litteras ad Philagrium datas non longo subsecutam esse intervallo.

Ut res nostræ se habeant, sciscitaris. Cum quâdam historiâ respondebimus. Legationem quamdam Athenienses apud Lacedæmonios obiisse ferunt, cum tyrannide premerentur. Legationis porrò hæc summa erat, ut boni et æqui aliquid ab eis impetrarent. Posteaquàm autem è legatione redierunt, rogavit quispiam: Quo animo erga nos sunt Lacedæmonii? At illi: Ut erga servos admodum benigno et humano; ut autem erga liberos, perquam insolenti et contumelioso. Hoc igitur ipse quoque scribere possum. Humanius enim mitiusque nobiscum agitur, quàm cum rejectis et desperatis: durius autem quàm cum iis, qui Deo curæ sunt. Nam et morbus adhuc infestus est, et vehementi admodum dolore afficit, et amici nos vexare, ac, quibus possunt, incommodis afficere non desinunt. At tu à Deo precibus pete, ut se propitium nobis et placidum præbeat. Ità duorum alterum continget, nempè ut vel has acerbitates omninò fugiamus, vel certè perferamus: quæ res planè etiam ærumnæ imminutio est.

Acerbitates tolerare, ærumnæ est imminutio.

Alius LI.
Scripta circa
idem tempus.

XCI. NECTARIO ARCHIEPISCOPO
CONSTANTINOPOLIS.

ΛΑ΄. ΝΕΚΤΑΡΙΩ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΩ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Alteram hanc ad Nectarium Epistolam hucusque distulimus, quòd ad eum scribat se morbo, quo in superioribus litteris se vexari significabat, utcumque recreatum. Ex his autem litteris intelligas, lector, quàm amico in successorem suum animo fuerit Gregorius, qui ad eum ultrò scribit, etque alios commendat; quod profectò, ut Billius observat, ingenui et candidi hominis est, nec ullâ malevolentia invidiâque suffusi.

Silentii præmii-
um ab omni pe-
riculo vacuum.

Psal. XLIV, 5.

Res nostræ se habent, ut habent: sine bello et negotiis sedemus, silentii præmii-um ab omni periculo vacuum omnibus rebus antepontes. Quin ex hac etiam quiete nonnihil fructus cepimus, nimirum ex morbo Dei misericordiâ utcumque recreati. Tu verò prosperè incede et regna, ut Davidis verbis utar: ac Deus sacerdotium istud, quo te ornavit, tecum guber-

Τὰ μὲν καθ' ἡμᾶς ἔχει, ὡς ἔχει· ἄνευ πολέμου καὶ πραγμάτων καθήμεθα, ⁱ σιωπῆς ⁱ ἀκίνδυνον γέρας ἀντὶ πάντων τιμήσαντες. ^j Καὶ ^j τι καὶ ὠνάμεθα τῆς ἡσυχίας, ἐλεῶ Θεοῦ ἱκανῶς τῆς ἀρρώστιας ἀνευεγκόντες. Σὺ δὲ κατευοδοῦ καὶ βασιλευε, ὡς ὁ Θεὸς Δαβὶδ φησι· καὶ σοὶ συνδιέποι τὴν ἱερωσύνην ὁ τιμήσας Θεός,

(a) Ὑφ' ὧν ἡμιστὰ. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef.; sicque legit Bill. In Edit. κά-
κιστα.

XC. (b) Προκοπίω. Cod. Reg. Ἀνυσίω. Ità et Combef.; sicque legitur in quibusd. Edit.

(c) Πῶς ἔχει. Montac. et Morel. πῶς ἐστὶ δέ.

(d) Φάσιν in Cod. deest.

(e) Πῶς ἡμῶν. Cod. πῶς ὑμῶν, quomodo usi sunt erga vos Lacedæmonii? Mox, οἱ δὲ non leguntur in eodem Cod.

(f) Ὡς μὲν δούλοις. Huic non dissimile est, ait Bill., illud Theognidis: ὡς εὔ μὲν, χαλεπῶς, ὡς χαλεπῶς δὲ, μάλ' εὔ, id est, ut benè, malè; ut malè, benè. Itémque illud Cice-

ronis Bruto: Belli fortuna, ut in secundis, fluxa; ut in adversis, bona.

(g) Παραλυπεῖ ἔτι, μάλλον δὲ λίαν λυπεῖ. Ità Cod. et Combef., qui vertit: Morbus adhuc incommodat; quin et valde infestat. In Edit. ἔτι παραλυπεῖ; cætera desunt.

(h) Ἔστι δὲ καὶ τοῦτο. Ità Cod. Reg. Et hoc, scilicet, τὸ καρτερεῖν, haud exigua mali imminutio. Pro ἐπιεικῶς, Montac. et Morel. legunt ἐπιεικῆς.

XCI. (i) Σιωπῆς ἀκίνδυνον γέρας. Vide Erasmus in adagio: silentii tutum præmii-um.

(j) Καὶ τι καί. Combef. καὶ τοι καὶ τι, quin et aliquid è solitudine ac quiete.

πάσης ἐπηρείας ὑψηλοτέρων ταύτην χαρίζο-
μενος. Ἴνα δὲ τοῦ θαρρῆν ἀλλήλοις ἀπό-
δειξιν δῶμεν, καὶ μὴ τι πάσχωμεν ἀν-
θρώπινον Θεῷ παριζήμενοι, ἐγὼ μὲν ταῦτα
πρεσβεύω πρὸς σέ, σὺ δὲ μοι προθύμως
ἐπίνευσον. Τοῦ γνησιοτάτου ἡμῶν Παγκρα-
τίου κηθόμεθα, πολλῶν ἕνεκεν ἀναγκαίως
τοῦτο ποιοῦντες. Τοῦτον καὶ προσίεσθαι θέ-
λησον εὐμενῶς, καὶ συζητῆσαι τῶν φίλων
a τοῖς ^a σπουδαιοτέροις, ὥς τοῦ σκοποῦ
τυχεῖν. Ὁ δὲ σκοπὸς, ξρατεία τινὶ τῇν B
ἀπραγμοσύνην λαβεῖν. ^b ἐπεὶ μὴδὲ εἰς βίος
b ἀνεπηρέαστος τοῖς πονηροῖς, ὃ καὶ αὐτὸς γι-
νώσκεις.

ΛΒ' ΦΙΛΑΓΡΙΩ.

*Ad annum 382 pertinent aliae Epistolae, quas amicis suis scripsit Gregorius; cum, post abdicatam sedem Constanti-
nopolitanam, Nazianzi versaretur. Cum autem illae litterae nihil habeant, unde earum ordinem inter sese possimus
statuere, eas indiscriminatim sic collocabimus, prioris tantum ordinis habita ratione.*

Πῶς ἔχει σοι τὰ τοῦ σώματος; ἡ δηλονότι C
c βραχύς ὁ λόγος, ^c ὅπως ἂν ἔχοι; περὶ δὲ τῆς
ψυχῆς οὐκ ἐρήσομαι πῶς. Οἶδα γάρ, ὅτι καὶ
d λίαν καλῶς. ἐπειδὴ γενναίως ^d ἐμφιλοσοφεῖς τοῖς
πάθεσιν τοῦ σώματος, ὥσπερ βάσανον ἀρετῆς,
e ἀλλ' ^e οὐχ ὕλης ἀνωμαλίαν τὸ πρᾶγμα δεξι-
f μενος, ἵνα ἡ ^f σοι τὸ κακοπαθεῖν τῆς τῶν
g ἄλλων ὑγείας μακαριώτερον. ^g Δίδως καὶ ταύτην
ικανὴν τῆς φιλοσοφίας ἀπόδειξιν, τὸ τοιαῦτα
καὶ περὶ τοιούτων ἐπιτάσσειν ἡμῖν. ^h ἂν καὶ
ἄλλοις θαρρῶμεν γράφειν, ἀλλὰ τό γε ὑπὸ σοὶ
h κριτῇ κινδυνεύειν οὐκ ἀσφαλές. ^h Πειρασόμεθα
d' ὅμως μὴ ἀντιλέγειν κελεύοντι.

ΛΓ' ΣΩΦΡΟΝΙΩ ΥΠΑΡΧΩ.

*Complectendi Sophronium desiderio tenetur Gregorius: rogat saltem ut sibi per Epistolas congressionis umbram
largiatur.*

Ἐχει τι θεξιὸν ἡμῖν ἡ ἀναχώρησις, τὸ ἀπραγ- D
μον καὶ ἡσύχιον. ἀλλ' οὐπω τοσοῦτον, ὅσον
σκαῖον, τὸ τῆς ὑμετέρας χωρίζει φιλίας
καὶ συνουσίας, τοσοῦτου πράγματος. Ἄλλοι
i τῆς σῆς τελειότητος ἀπολαύουσιν. ⁱ ἡμῖν δὲ
μέγα καὶ εἰ τοῦτο ἔχοιμεν, σκαῖον ὁμιλίας

net, atque omni calumniâ et vexatione
sublimius præbeat. Utautem mutuæ utrin-
que fiduciæ argumentum demus, nec,
cum Deo astemus, humano quodam af-
fectu ducamur, hanc quidem deprec-
ationem ad te affero, tu verò promptè et
libenter annue. Multæ nos causæ neces-
sariò impellunt, ut sincerissimo nostro
filio Pancratio consultum velimus. Quam-
obrem a te peto, ut et benigno eum animo
admittas, et optimo cuique amicorum
commendes, ut scopum eum, quem sibi
proponit, assequatur. Est autem hic sco-
pus, ut per quoddam militiæ genus im-
munitatem à negotiis accipiat, quando-
quidem ne genus quidem vitæ ullum est
ab improborum injuriâ liberum, quem-
admodum ipse quoque nosti.

Nullum vitæ
genus ab impro-
borum injuriâ
liberum.

XCII. PHILAGRIO.

Alias XLI.
Scripta eodem
tempore.

Quomodo se habet corporis tui vale-
tudo? An scilicet parum tibi curæ est,
quomodo se habeat? De animâ autem
haud percunctabor ecquid valeat: scio
enim bellissimè valere, quandoquidem in
corporis morbis strenuè philosopharis,
quasi non materiæ et humorum intempe-
riem, sed virtutis explorationem eam rem
acceperis; ut sic invaletudo tua aliorum
sanitate et incolumitate beatior sit. Tu
verò hoc quoque idoneum philosophiæ
argumentum edis, cum nobis tales res,
ac de talibus præcipis: quas tametsi aliis
scribere audeamus, tamen te iudice cau-
sam dicere ac iudicium subire, periculo
non vacat. Cæterum conabimur tuis jussis
minimè contradicere.

Morbos, tan-
quàm virtutis ex-
plorationem, non
quasi materiæ et
humorum intem-
periem accipere
debet Christianus.

XCIII. SOPHRONIO PRÆFECTO.

Alias LIX.
Scripta eodem
circa tem-
pore.

HABET quiddam læti et commodi nos-
ter secessus, nimirum otium et quietem;
sed id non tam lætum ac commodum est,
quàm incommodum, quòd à vestrà ami-
citiâ et familiaritate, re tanti momenti, me
sejungat. Alii præstanti tuâ virtute fruun-
tur: nobis autem hoc magnum et amplum
fuerit, si sermonis et congressionis um-

Epistolæ sunt

(a) Σπουδαιοτέροις. Cod. et Combef. σπουδαίοις.

(b) Ἐπεὶ μὴδὲ. Pass. ἐπειδὴ μὴδὲ.

XCII. (c) Ὅπως ἂν ἔχοι. Ità Cod. Reg. Pass. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. ἔχῃ.

(d) Ἐμφιλοσοφεῖς τοῖς πάθεσιν τοῦ σώματος. In Edit. le-
gitur tantum τοῖς τοῦ σώματος. Vertit tamen Bill. In cor-
poris morbo. Nonnulli Codd. non habent τοῦ σώματος.
Montac. et Morel. ἐφιλοσοφεῖς.

(e) Οὐχ ὕλης ἀνωμαλίαν, intemperiem et inæqualitatem
humorum, corporis nempè, ait Combef.; sic enim hoc
sensu passim Gregorius eâ voce utitur. Pro οὐχ ὕλης,

Montac. et Morel. οὐ τύχης, non fortunæ inæqualitatem.

(f) Σοὶ τὸ κακοπαθεῖν. Bill., calamitas tua; melius
infirmitas, invaletudo, quam aliorum sanitati opponit.

(g) Δίδως καὶ ταύτην, etc. Vertit Bill.: Tu verò hoc
quoque philosophiæ argumentum ede, ut nobis easdem res
ac de iisdem præcipias. Montac. et Morel. τὸ τὰ τοιαῦτα!

(h) Πειρασόμεθα δ' ὅμως. Cod. δ' οὐν. Mox, μὴ ἀντιλέγειν,
minimè reluctari; et sic scribere debuisset, ait Combef.,
non coarctari, ut legitur in Edit.

XCIII. (i) Ἡμῖν δὲ μέγα. Ità Cod. Reg. In Edit. ἡμῖν
δὲ τοῦτο μέγα.

umbra sermonis
et congressionis.

bram habuerimus, quæ in epistolis continetur. An verò te rursùm videbimus? an rursùm complectemur decus nostrum et ornamentum: idque vitæ nostræ reliquiis dabitur? Si quidem detur, omnis Deo gratia habeatur: sin minùs, jam maximâ nostrî parte mortui sumus. Tu verò Gregorii tui recordare, ac res nostras commemora.

Aliàs LXXIII.

Scripta eodem
circa tempore.

XCIV. AMAZONIO.

Se in adversis quietè philosophari, in disjunctione amicorum esse animo perquàm abjecto fatetur Gregorius.

Amicorum dis-
junctio vividius
afficit Grego-
rium quàm in-
juriam sibi illatam.

Si quis communium amicorum, quos permultos esse confido, ex te percunctetur: Ubi nunc Gregorius? et quid rerum agit? Dicere ne dubites, eum quietè ac tranquillè philosophari, non magis eos, à quibus injuria ipsi illata est, curantem, quàm eos, de quibus, in lucémne et vitam prodierint, ignotum atque obscurum est: adeò invicto est animi robore! Quòd si te rursùm idem roget: Quomodò fert amicorum disjunctionem? Non jam fidenter respondeas eum philosophari, verùm animo esse perquàm humili et abjecto. Alii enim in aliis rebus molliores sunt, nos autem in amicitia et amicis. Horum in numero eximius quoque Amazonius est. Tu verò hanc unâ re fortassè mœrori nostro mederi queas, ac desiderium tuum lenire, si nostrî memor fueris, atque hujus rei fidem mihi per litteras facias.

Aliàs CIII.

Scripta eodem
circa tempore.

XCV. LEONTIO.

Quòd igne Sodomitico et episcopali dissolutione fuerit liberatus, sibi gratulatur.

Res humanæ
aliquandò per
ignem judicantur.

O faustum ac commodum morbum, hostiùmque improbitatem, quâ factum est, ut Sodomitico igne atque episcopali dissolutione liberati simus! Vobis autem quo pacto res divinæ se habent? Hæc sanè præclaro statu sint: cætera omnia, quoquo pacto se habeant, valere sinamus. Adhuc aliquantulum, et eos à quibus contumelia mihi illata est videbo, cum res nostræ per ignem judicabuntur. Salutem vobis dicimus, ac per vos communibus amicis. Lapidationes meas memoriâ tenete.

(a) Τὴν ἐν τοῖς. Cod. et Combef. τῆς ἐν τοῖς.

(b) Ἄρα περιπτύξομεθα τό. Ità Codd. Reg. et Pass. In Edit. ἄρα σε περιπτύξομεθα, τό.

(c) Τοῦτο δοθήσεται. Vocem τοῦτο, quæ deerat in Bill., suppeditarunt duo Codd. Reg. et Pass.

(d) Ἡδὴ τῷ πλείστῳ. Ità Codd. Reg. et Pass. In Edit. ἡδὴ deest.

(e) Καὶ διηγοῦ τὰ ἡμέτερα. Bill.: Gregorii tui memoriam cole, ac res nostras narra.

XCIV. (f) Ἄν τις ἔρηται. Ità Cod. Reg. Montac. et Combef. In Edit. ἔρηται.

(g) Ὁ Γρηγόριος. Unus Cod. habet ὁ Γρηγόριος ἡμῖν.

τὴν ἐν τοῖς γράμμασιν. Ἄρα σε ὁφόμεθα πάλιν; ἂν ἄρα περιπτύξομεθα τὸ ἡμέτερον σεμνολόγημα; καὶ τοῦτο δοθήσεται τῷ τῆς ζωῆς ἡμῶν λειψάνῳ; Εἰ μὲν δοθῇ, πᾶσα τῷ Θεῷ χάρις· εἰ δὲ μὴ, τεθνήκαμεν ἡδὴ τῷ πλείστῳ μέρει. Σὺ δὲ μέμνησο τοῦ σοῦ Γρηγορίου, καὶ διηγοῦ τὰ ἡμέτερα.

ΛΔ'. AMAZONIΩ.

Ἄν τις ἔρηται σε τῶν κοινῶν φίλων, (πολλοὺς δὲ εἶναι πείθομαι τούτους,) Ποῦ δὲ νῦν ὁ Γρηγόριος; πράττει δὲ τί; Θαρρόων εἶπε, ὅτι ἐφ' ἡσυχίας φιλοσοφεῖ, τοσαῦτα τῶν ἀδικούντων φροντίζων, ὅσα τῶν οὐδὲ εἰ γεγονάσι γνωσκομένων· οὕτως ἐστὶν ἀήττητος. Ἄν δὲ σε πάλιν ὁ αὐτὸς ἐπανέρηται· Πῶς δὲ τὴν διάζευξιν φέρει τῶν φίλων; μηκέτι Θαρρόων εἶποις ὅτι φιλοσοφεῖ, ἀλλὰ καὶ λίαν ἀγεννῶς ἔχει. Ἄλλου μὲν γὰρ ἄλλος ἦττων ἐστὶν, ἡμεῖς δὲ φιλίας καὶ φίλων. Τούτων εἷς ἐστὶ καὶ ὁ θαυμασιος Ἀμαζόνιος. Τάχα ἂν ἐνὶ μόνῳ θαυμάσιος ἡμᾶς, καὶ ῥάους ἐπὶ σοὶ ποιήσῃς, εἰ μνημονεύεις ἡμῶν, καὶ ὅτι τοῦτο ποιεῖς, πείθοις τοῖς γράμμασιν.

ΛΕ'. LEONTIΩ.

Ὡς τῆς δεξιᾶς νόσου, καὶ τῆς τῶν ἐχθρῶν ἐπιηρείας, δι' ἣν ἡμεῖς ἐλεύθεροι γεγονάμεν ἔξω τοῦ Σοδομιτικοῦ πυρὸς καὶ τῆς ἐπισκοπικῆς ἐκλύσεως. Ὑμῖν δὲ πῶς ἔχει τὰ πρὸς τὸν Θεόν; ταῦτα ἐχέτω καλῶς. Ἦ τ' ἄλλα δ' ὅπως ἂν ἔχῃ, χαίρειν ἰάσωμεν. Μικρὸν ἐτι, καὶ ὄψομαι τοὺς ἐμοὺς ὑβριστάς, ἡνίκα ἂν πυρὶ κρίνηται τὰ ἡμέτερα. Προσαγορεύομεν ὑμᾶς, καὶ δι' ὑμῶν τοὺς κοινούς φίλους. Μέμνησθέ μου τῶν λιθασμῶν.

(h) Θαρρόων εἶπε. Cod. Reg. et Combef. Θαρρόων φράσον, ἐφ' ἡσυχίας.

(i) Ἀμαζόνιος. Τάχα. Cod. Ἀμαζόνιος, ὅς τάχα.

(j) Εἰ μνημονεύεις. Ità Cod. et Combef. In Edit. εἰ μνημονεύεις.

XCV. (k) Σοδομιτικοῦ πυρὸς καὶ τῆς ἐπισκοπικῆς ἐκλύσεως. Igne Sodomitico, aulæ et maxime Eunuchorum libidines notare videtur. Episcopali verò dissolutione episcoporum et simultates pravæque in multis opinioniones et hæreses. Hæc Combef.

(l) Τ' ἄλλα δ' ὅπως. Ità Cod. et Combef. Edit. τ' ἄλλα ὅπως. Μοκ, ἰάσωμεν. Cod. Reg. ἰάσωμεν, sinemus.

ΖΣ'. ΥΠΑΤΙΩ.

XCVI. HYPATIO.

Aliàs CXVII.

Scripta circiter eodem tempore.

Dolet Gregorius quòd Hypatio potitus sit tantulùm duntaxat, Ecclesiæ imperio cedere propter invidiam coactus.

α Πολὺν ἐξημιώμεθα χρόνον, α οὐκ ἐχούσης τὸν Α
 πρῶτον ἐν ἀνδράσι τῆς πρώτης ἐν πόλεσιν. Ἐδει
 β γὰρ, οἶμαι, β χεθῆναι τὸ ἀγαθὸν, καὶ κοινὸν
 γ γενέσθαι τὸ πάντων ὄφελος, γ ὡς ἂν σπείρης τὴν
 δ εὐνομίαν ἐξ ὕψους, δ καθάπερ τὰ σπέρματα οἱ τὰς
 ε τροφὰς ἡμερώσαντες, ε ὡς γοῦν τοῖς μύθοις δοκεῖ
 f καὶ τοῖς πλάσμασιν. Ἐμοὶ δὲ καὶ f πλείον ἀλγεῖν
 περιέειν, ὅτι τοσοῦτον ἀπολαύσας μόνον, ὅσα
 g καὶ ἀσπρατῆς ὀλίγα τὴν ὄψιν g περιλαμπούσης,
 ἔπειτα ἠττήθην τοῦ φθόνου καὶ εἰς ἐμαυτὸν συν-
 εσάλην, ἄλλοις τοῦ κράτους τῆς Ἐκκλησίας
 παραχωρήσας, καὶ τῆς [εὐπρεπεσέρας σκηνῆς
 h (ἐν' οὕτως εἶπω, διὰ τοὺς παίζοντας εὐκόλως h τὰ
 i παιδείας ἄξια). Σὺ δὲ, ὦ πάντων ἄριστε, i τὴν
 j αὐτὴν σῶζε πρὸς ἡμᾶς διάθεσιν, ἥτις i κατὰ
 τὴν μαγνητικὴν πρὸς ἑαυτὴν ἔλκει j τὰ σιδηρία.

DIUTURNO detrimento mulctati sumus, dum scilicet urbium prima, virorum primum non haberet. Oportebat enim, ni fallor, bonum diffundi, omniumque utilitatem omnibus communicari, ut ex alto æquitatem spargeret, quemadmodum semina ii, qui hominum cibos mitigarunt, ut quidem fabulis ac figmentis placet. Mihi verò amplior quoque hinc dolendi causa existit, quòd cùm tantulùm duntaxat te potitus essem, quantum fulgetrâ strictim duntaxat oculos collustrante, postea invidiæ cessi et meipsum contraxi, B Ecclesiæ imperio, ac speciosâ scenâ, (ut ob eos, qui in rebus castigatione dignis facillè ludunt, his verbis utar,) aliis cedens. Tu verò, omnium præstantissime vir, eundem erga nos animum retine, qui magnetis instar ferrum ad se trahit.

Ecclesiæ imperium nuncupat Gregorius speciosam scenam.

ΖΖ'. ΗΡΑΚΛΕΙΑΝΩ.

XCVII. HERCULIANO.

Aliàs CLVI.

Scripta eodem circiter tempore.

Cum semper sit apud se Herculanus, rogat ut apud Herculanum sit etiam Gregorius.

k Αὐτὸ σὺ παρ' ἡμῖν ὁ καλὸς Ἡρακλειανὸς, C
 καὶ λέγων τι παιδεύσεως, καὶ ἀκούων· καὶ
 Κωνσταντινούπολις μεθ' ἡμῶν ἡ καλὴ δι' ὑμᾶς,
 εἰ καὶ πρόσκαιρος, οὕτω τοῦ φθόνου θελήσαν-
 l τος. Εἰ δὲ καὶ παρὰ σοὶ Γρηγόριος, l ἄμεινον
 ἂν ἀμφοτέροις ἔχοι. Δηλώσεις δὲ τοῦτο δι' ἐπι-
 m στωλῶν, ἃς m ἐπιστελεῖς ἡμῖν· ὁ μόνον ἐνδέχεται.

SEMPER apud nos es, ô bone Herculiane, doctrinæ aliquid et dicens et audiens, ac pulchra Constantini urbs propter vos nobiscum est, etiamsi brevi duntaxat temporis spatio; ita enim livori placuit. Quòd si etiam apud te Gregorius sit, melius utrique nostrum hoc fuerit. Id autem per epistolas, quas ad nos mittes, planum facies. Nam hoc unum licet.

η ΖΗ'. ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΟΛΙΤΕΥΟΜΕΝΟΥΣ.

XCVIII. AD EOS QUI REMPUBLICAM ADMINISTRANT.

Aliàs CXCVIII.

Scripta eodem circiter tempore.

Acriter obijurat Nazianzenos tributorum exactores, qui diaconum sibi carum, titulo capellæ Martyrum insignitum, vectigalem fecerant. Videtur Tillemontio hæc Epistola eodem tempore, quo superiores, scripta. Theotecnum, de quo in ea agitur, incertum est, an ille sit, ad quem extat Gregorii Epistola.

Ὑμεῖς μοι δοκεῖτε, μηδ' ἂν τῆς Διογένους D
 πήρας, εἰ κατ' ὑμᾶς ἦν, ἀποσχέσθαι τοῦ
 ο Σινωπέως, ἀλλὰ κἀκείνῳ τὰς χεῖρας ἐπιβαλεῖν,

Vos mihi ne à Diogenis quidem Sino- pensis perâ, si vestrâ tempestate esset, temperaturi esse videmini, verum ipsi quoque manum injecturi, artem ipsi ob-

XCVI. (α) Οὐκ ἐχούσης. Ità Cod. Reg. Par. Montac. Morel. et Combef. In Edit. οὐκ ἔχουσιν.

(β) Χεθῆναι. Ità Montac. et Morel. qui etiam legunt λεχθῆναι.

(γ) Ὡς ἂν σπείρης. Cod. Reg. ὡς ἂν σπείροις.

(δ) Καθάπερ τὰ σπέρματα οἱ τὰς τροφὰς ἡμερώσαντες. Cod. Reg. Montac. et Morel. καθάπερ οἱ τὰ σπέρματα ταῖς τροφῇς ἡμερώσαντες.

(ε) Ὡς γοῦν τοῖς μύθοις δοκεῖ. Etenim si fabulæ fides, homines olim glandibus victitabant, usu frumenti nondum reperto; ast ubi Ceres hunc cibum hominibus monstravit, glandibus pasci desierunt. Hinc Virgil. Georg. lib. 1, v. 147 :

Prima Ceres ferro mortales vertere terram

Instituit, cùm jam glandes atque arbuta sacræ

Deficerent silvæ, et victum Dodona negaret.

Mox et frumentis labor additus. . . . .

(f) Πλείον ἀλγεῖν. Cod. et Combef. πλείον ἀλγεῖν. Montac. et Morel. πλείονα λέγειν.

Tom. II.

(g) Περιλαμπούσης. Cod. et Combef. διαλαμπούσης.

(h) Τὰ παιδείας ἄξια. Ità legimus cum Combef. Edit. τὰ μὴ παιδείας ἄξια, in rebus minimè ludicris.

(i) Αὐτὴν σῶζε. Montac. et Combef. αὐτὴν σου σῶζε.

(j) Κατὰ τὴν μαγνητικὴν. De magnete lapide vide Plin. lib. xxxvi, cap. xvi, ubi varias ejus species commemorat.

XCVII. (k) Αὐτὸ σὺ παρ' ἡμῖν ὁ καλὸς. Ità Cod. Reg. et Combef., sicque legit Bill ; at Montac. αὐτὸ σοὶ παρ' ἡμῶν. Verum mendosè, ait Morel., nam quem vidit Cod. receptam tuetur lectionem habetque καλός.

(l) Ἄμεινον ἂν ἀμφοτέροις ἔχοι. Ità Cod. Reg. Pass. et Combef.; Montac. et Morel. ἔχη. In Edit. deest ἂν.

(m) Ἐπιστελεῖς. Ità Cod. ac Bill. In Edit. ἐπιστέλλεις.

XCVIII. (n) Πρὸς τοὺς πολιτευομένους. Combef. : Ad magistratus, eos qui civitatem administrant.

(ο) Σινωπέως. Ità Cod. In Edit. Σινωπέως. Mox, Cod. Reg. et Combef. κἀκείνῳ ἂν τὰς.

U

jicientes, pallium, baculum, et hoc ipsum quod ex philosophiæ præscripto nihil consideret, verum nunc in hanc, nunc in illam domum commearet, temerè, atque ut sors ferebat, victitans: quippè cum fratri quoque Theotecnò damnum ex artibus irrogare conemini. Quid primum, aut quid maximum dicam ex iis, quæ justè pro eo proferri possunt? An quòd Diaconus est? An quòd inops? An quòd extraneus atque ad alios potius quàm ad nos attinens? An quòd vità et moribus venerabilis, ac Martyrum sacerdos et inquilinus? Quin ne illud quidem vos fugit, quòd etiam ultrà vires hospitalitatis studium colit. Atque hoc unum fortassè peccat, quòd unus ex omnibus, qui illic sunt, benignitatis officiis se dedere nititur. Horum quodnam maximum sit, vos ipsi perpendite. Homini autem his omnibus de causis parcite, nè alioqui exiguum fisco commodum afferentes, magnum ipsi detrimentum accipiat, nudum, ut dici solet, non vestientes, sed exuentes.

Α τέχνην ἐπικαλοῦντες αὐτῷ, τὸν τριβῶνα, καὶ τὴν βακτηρίαν, καὶ αὐτὸ τὸ κεκτῆσθαι μηδὲν ἂ ἐκ φιλοσοφίας, ἄλλοτε δὲ ἄλλη θύρα προσ- α φοιτᾶν εἰκὴ διαζῶντα καὶ ὅθεν ἔτυχεν· ὁπότε καὶ τῷ ἀδελφῷ Θεοτέκνῳ ζημίαν ἐπιβαλεῖν ἐπιχειρεῖτε τὴν ἐκ τῶν τεχνῶν. Τί πρῶτον, ἢ τί μέγιστον εἶπω τῶν ὅ ἐπερ αὐτοῦ δικαίων; ὡς ὅ διακονός ἐστιν, ἢ ὡς ἄπορος, ἢ ὡς ξένος, ὃ καὶ ἄλλοις μᾶλλον ἡμῶν προσήκων, ἢ ὅτι τὸν βίον αἰδέσιμος, καὶ τῶν μαρτύρων ἱερεὺς καὶ πάροικος; ὅ ἴσσε δὲ ὅτι καὶ ξενοτροφεῖ παρὰ ὁ δύναμιν. Καὶ τοῦτο ἴσως ἀδικεῖ μόνον, ὅτι μόνος τῶν αὐτόθι ὃ βιάζεται εἶναι χρηστός. ὃ Τούτων ὃ τι μὲν μέγιστόν ἐστιν, αὐτοὶ κρίνατε. Τῷ δὲ ἀνθρώπῳ διὰ πάντα συγχωρήσατε, μὴ δόξετε μικρὰ τὸ κοινὸν ὠφελοῦντες, μεγάλα ὃ ζημιοῦσθαι αὐτοὶ, ὃ γυμνὸν, ὃ δὴ λέγεται, ὃ μὴ ἀμφιεννύντες, ἀλλ' ἀποδύοντες.

Alius
CCXXXVIII.

Scripta anno
exeunte 381, vel
magis ineunte
382.

XCIX. HOMOPHRONIO.

Laudat anachoreticæ vitæ deditum, optatque ut sic ad Deum cogentes mali bonis benefaciant.

AUDIO te animo deditum esse vitæ anachoreticæ; atque utinam nobis fias Joannes Baptista, aut etiam Helias Carmeli incola; et in hoc solo nos lædant qui oderrunt nos, quòd cum Deo conjungant, et sincerè rebus cœlestibus addicant, negotiis et tumultibus liberatos: ut inviti quoque benefaciant nobis, quandoquidem volentes nequeunt.

С Πυνθάνομαι σε ἀναχωρητικῶς ἔχειν, καὶ εἴθε γένοιο ἡμῖν ὁ Ἰωάννης ὁ βαπτιστής, ἢ ὁ καὶ Ἡλίας ὁ τοῦ Καρμήλου· καὶ τοῦτο μόνον ὁ ἀδικήσαιεν οἱ μισοῦντες, τὸ πρὸς Θεὸν συναγαγεῖν καὶ ὁ δοῦναι γνησίως τοῖς ἄνω, πραγμάτων καὶ θορύβων ἀπαλλαγέντας· ἐν' ἅκοντες γοῦν εὖ ποιῶσιν ἡμᾶς, ἐπεὶ μὴ ἐκόντες δύνανται.

Mali bonis
benefaciant, iis
ansam præben-
do sese rebus
cœlestibus addi-
cendi.

C. GIGANTIO.

Quis sit ille Gigantius, quem in carminibus parte 2, epigram. 2, Sigantium appellat, non novimus. Inter ærumnas gaudio superabundat Gregorius, quòd dignus sit habitus præco fieri veritatis, solaque ipsi firma familiaritas cum iis qui sic affecti sunt.

GAVISUS sum vocatione: iis, quæ scribis, lætitiâ gestii, non quòd laudemur, (parum enim est,) sed quia rectè sentis, et vinculum tuæ erga nos charitatis, eorumdem spes est, et germana Trinitatis adoratio, quam enuntiamus magis quàm spiramus, et cum periculo, et extra aleam periculi; cum cætera temporibus permitamus, ut ea, quomodo voluerint, versent ac circumferant; hoc autem immutabile in animis habemus, solum invidiæ exper-

Д Ἦσθην τῇ κλήσει, ὑπερήσθην οἷς γράφεις, οὐχ ὅτι ἐπαινούμεθα, (μικρὸν γάρ,) ἀλλ' ὅτι φρονεῖς ὀρθῶς· καὶ δεσμός σοι τῆς πρὸς ἡμᾶς ἀγάπης ἢ τῶν αὐτῶν ἐλπίς, καὶ ἡ γνησία τῆς Τριάδος προσκύνησις, ἣν φεγγόμεθα μᾶλλον ἢ ἀναπνέομεν, καὶ μετὰ κινδύνων, ὃ καὶ ἀκινδύνως· τὰ μὲν ἄλλα διδόντες τοῖς καιροῖς, ὡς ἂν βούλωνται, περιφέρειν, τοῦτο δὲ ἀκίνητον ἐν ταῖς ψυχαῖς ἔχοντες, τὸν μόνον ἄφθονον θη-

Germana Tri-
nitatis adoratio,
thesaurus immu-
tabilis et invidiæ
expers.

Alius
CCXXXIX.

Scripta anno
382.

P. GIGANTIO.

(a) Ἐκ φιλοσοφίας. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. ἐκ τῆς φιλοσοφίας.

(b) Τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ δικαίων. Combef.: *Ex iis quibus jus illius statuatur.*

(c) Καὶ ἄλλοις. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. Bill. et Combef. In Edit. καὶ ἄλλοι.

(d) Ἰσσε δὲ ὅτι. Ità iid. In Edit. ἴσσε δὲ ὅγε.

(e) Βιάζεται εἶναι χρηστός. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. Combef. et Bill. qui vertit: *Benignitatis officia sibi per vim arrogat.*; Combef. autem: *Benignitatis officiis studet, impenditur.* In Edit. βιάζεσθαι.

(f) Ζημιοῦσθαι. Ità Cod. Reg. Morel. et Combef. In Edit. ζημιοῦσθε.

(g) Γυμνὸν, ὃ δὴ λέγεται, etc. *Nudo vestimenta de-*

trahere, adagium est apud Erasmum, et usurpatur pro eo quod est, ab eo sperare emolumentum, cui ne sit quidem quod auferri queat.

XCIX. (h) Ὁμοφρονίῳ. Hanc Epistolam, nescio quā ductus ratione, ad Gigantium seu Sigantium scriptam narrat Tillementius. Ità Bill.

(i) Ἰωάννης ὁ Βαπτιστής. Cod. Reg. Ἰώνας, καὶ Βαπτιστής.

(j) Ἀδικήσαιεν ἡμᾶς. Ità Cod. Reg. 2022. In Edit. ἡμᾶς deest.

(k) Δοῦναι γνησίως τοῖς ἄνω. Morel.: *Legitimè dent superis et celestibus.*

C. (l) Καὶ ἀκινδύνως. Cod. 2022 ἢ ἀκινδύνως.

(m) Ὡς ἂν βούλωνται. Cod. id. ὡς ἂν βούλωιντο.

σαυρόν, καὶ ὄντως ἡμέτερον· ὡς ἔγωγε, ὅταν ἂν ἄλλα ἐνθυμηθῶ, καὶ ὅσαι θλίψεις αἱ μὲν περι-
 ἔσχον ἡμᾶς, αἱ δὲ περιέχουσι, καὶ τὴν ἀνωμαλίαν
 α τῶν ἄνω καὶ κάτω ἡ τροβούντων ἡμᾶς κακῶν,
 καὶ τὸν πόλεμον ὃν πολεμούμεθα ὑπὸ πάντων, οὐδὲν
 ἀθικοῦντες, πρὸς τοῦτο δὲ ἀποβλέψω μόνον, ὅτι
 κήρυξ γενέσθαι τῆς ἀληθείας κατηξιώθη, παρ-
 β ἐρρίμμενης τε καὶ ἀπεπτυσμένης ἂν τῇ ἐρήμῳ
 διδασκαλίας ὑγαινούσης, καὶ ἀθάτω, καὶ ἀνύδρῳ,
 κατὰ τὸ γεγραμμένον· μικρὸν εἰπεῖν, ὅτι λύω
 c πᾶσαν ἀθημονίαν, ἀλλὰ ἔ καὶ ὑπερήδομαι, ὡς
 d μείζονων ἢ κατ' ἐμαυτὸν ἡξιωμένος. ἂν Πρὸς οὖν τί
 ταῦτα γράφω; ἵν' ἐκεῖνο δηλώσω, ὅτι μόνῃ μοι
 βεβαία φιλία καὶ οἰκείωσις πρὸς τοὺς οὕτως ἔχου-
 e τας. Ἐ τῶν δὲ οὕτως ἔχόντων τίς ἂν ἐκὼν ἀπολεί-
 ποίτο εὖ φρονῶν; τίς δὲ μείζων ἐορτὴ τοῦ τοιού-
 f τοις ἰ συνεορτάζειν; Εἰ δὲ ἡ ἀρρώστια, καὶ ὁ
 χειμῶν ἐμποδίζει τὴν προθυμίαν, οἶσω μὲν αὐτὸς
 g τὴν ζημίαν· ε συγγινώσκετε δὲ ὑμεῖς, καὶ καιρὸν
 ἄλλον συντυχίας ἡμῖν ἐπεύχεσθε.

A tem thesaurum et verè nostrum: quare
 quidem ego cùm alia mente agito et quot
 ærumnæ partim circumdederint nos, par-
 tim circumdent, et inæqualitatem malo-
 rum quæ nos sursùm deorsùmque exagi-
 tant, et bellum quo urgemur ab omnibus,
 nullam inferentes injuriam, tùmque ad
 hoc unum specto, quòd dignus habitus
 sim fieri præco veritatis, cum projecta
 esset ac despecta *in terrâ desertâ, et inviâ,* *Psalm. lxxii, 3.*
 et *inaquosâ,* ut scriptum est, sana doc-
 trina: propè dixerim, omnem anxietatem
 B excutio, sed et gaudio superabundo, ut
 majoribus, quàm conditio mea postulet,
 honoratus. Ad quid igitur hæc scribo?
 ut illud declarem, solam mihi firmam esse
 amicitiam et familiaritatem cum iis qui
 ita se habent. Ecquis verò sani capitis,
 iis spontè desit, qui sic animis comparati
 sunt? Quæ major solemnitas, quàm cum ta-
 libus festum celebrare? Quòd si infirmitas
 et hiberna tempestas prohibeat alacrita-
 tem, feram sanè ipse damnum, vos au-
 tem condonate, et aliam congressûs oc-
 casionem nobis apprecamini.

ΠΑ'. ΠΡΟΣ ΚΛΗΔΟΝΙΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ
 ΚΑΤ' ΑΠΟΛΛΙΝΑΡΙΟΥ.

h ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α'.

CI. AD CLEDONIUM PRESBYTERUM
 CONTRA APOLLINARIUM.

EPISTOLA I.

Aliàs Orat. L.
Scripta anno
582.

Insignes sunt præ cæteris duæ Gregorii ad Cledonium presbyterum Epistolæ, quæ hactenus inter orationes numeratæ sunt, et 50 et 51 sedes occuparunt.

Prioris epistolæ pars magna in Ephesino concilio honorificè cum hæc præfatione laudatur: Gregorii magni sanctissimi episcopi Nazianzeni, etc. In concilio quoque Chalcedonensi, tanquàm propria concilii totius ab eoque adoptata pro- fertur; ab innumeris scriptoribus è tantæ Epistolæ illæ ad Cledonium: à Joanne Maxentio, à Petro Diacono, à Justi- niano Augusto, à Theodoro, etc. Ambæ illæ Epistolæ plausta conviciorum et contumeliarum ab hæreticis, quorum errores in iis refelluntur, Gregorio meruerunt. Non enim tantum prava Apollinaristarum jam nata, verum etiam Nes- torii et Eutychetis dogmata, priùsquam nascerentur, profligantur. Scripsit has Epistolas Gregorius haud Constantinopoli, ut visum est Eliæ Cretensi, sed Arianzi, ubi abdicatâ sede Constantinopolitand versabatur. Quod quidem vel inde constat, quòd cum Apollinaristis, quos exagitat, controversiam non habuit, nisi postquàm Constantinopoli rediit.

Scripta itaque prima Epistola, cùm Apollinaristæ, quos furantes raptantesque Nazianzenas oves Gregorius Na- zianzum reversus inveniens, eâ spe pertulerat, ut lenitate suâ mansuetos redderet ac placidos, paulatimque emolliret, hinc pejores effecti, non modo simplicioribus animis pravam suam doctrinam infundere, sed Gregorium etiam tan- quàm idem secum sentientem ausi sunt insimulare. Tùm verò Gregorius, ne malum latius grassaretur, scribere coactus est. Ne nunc quidem, inquit, credas mihi velim, scripsissemus, nisi Ecclesiam lacerari atque discindi videremus. Sic veteres non nisi necessitate compulsi calamum stringebant. Neque aliùs Epistolarum ad Cledonium scopus, aut alia oc- casio, nisi quòd secundam in gratiam Catholicorum magis scripsisse videatur; seu de fide Theologi nonnihil illi dubita- rent, seu, ut placet Eliæ, id tantum peterent, ut regulam fidei quamdam et canonem haberent, ad quæ pravæ hæ- reticorum doctrinas exigerent. Porro Cledonius, ad quem utraque scripta est, is ipse est, ut videtur, quem Nazianzenæ diœceseos solitarium principem Hellenio commendans miris Theologus effert laudibus; qui Gregorii Testamento pres- byter Iconii subscripsit. Ipsi constat litteris, Cledonium, ad quem scriptæ sunt, presbyterum fuisse, eumque pietate ac fide insignem; cujus erat in Ecclesiâ docere et coarguere, pravumque dogma ne serperet advigilare, etc.—Hæreticorum novandi libido, fraudesque ut simpliciores decipiant: circa Trinitatem et filii Dei incarnationem christianum dogma: Apol- linaristarum maxime errores et figmenta insectatur Gregorius et tentat comprimere, petitque a Cledonio ut quæ ipsi scribit, hæc apud multitudinem velit attestari.

Tom. 3. Conc.
 p. 514. Tom. 4.
 p. 826, 827, 830.

i Τῷ τιμωτάτῳ καὶ ἰ Θεοφιλεστάτῳ ἀδελφῷ καὶ συμπρεσβυτέρῳ
 Κληδονίῳ Γρηγόριος ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

j ἰ Βουλόμεθα μαθεῖν, τίς ἡ καινοτομία περὶ
 τὴν Ἐκκλησίαν, ἵν' ἐξῇ παντὶ βουλομένῳ καὶ

D Perquàm honorando ac Deo carissimo fratri et com- presbytero Cledonio, Gregorius in Christo gaudere.

SCIRE cupimus, quænam hæc tanta sit
 circa Ecclesiam novandi libido, ut cuius
 volenti, atque, ut Scripturæ vocabulo utar, *Psalm. lxxix, 13.*

(α) Στροβούντων ἡμᾶς κακῶν. In Cod. Reg. κακῶν deest.

(β) Ἐν τῇ ἐρήμῳ. Cod. Reg. ἐν γῇ ἐρήμῳ. Vertit Morel.: Tùm ad hoc tantum specto quòd præconio veritatis dignus sim habitus, quæ projicitur et exspuitur in deserto doctrinæ sanæ, in invio loco et aquâ destituto.

(γ) Καὶ ὑπερήδομαι. Morel.: Et gaudio delibutus sum. Videntur hæc exultantis Gregorii, ait Combef., de sus- citatâ Constantinopoli verâ fide et orthodoxâ.

(δ) Πρὸς οὖν τί ταῦτα. Ità Codd. nostri. In Edit. πρὸς οὖν σι ταῦτα, igitur hæc ad te scribo.

(ε) Τῶν δὲ οὕτως ἔχόντων, etc. Morel.: Ecquis verò li- bens et prudens desereret ità affectos.

(ς) Συνεορτάζειν. Ità Codd. nostri. In Edit. ἐορτάζειν.

(g) Συγγινώσκετε. Cod. Reg. συγγινώσκοιτε.

CI. (h) Ἐπιστολὴ α'. Colb. 3 κατὰ Ἀπολλινάριου λόγος ε'.

Morel. λόγος α'.

(i) Θεοφιλεστάτῳ ἀδελφῷ. In Cod. Reg. B, et Orat. 2 deest ἀδελφῷ.

(j) Βουλόμεθα. Combef. βούλομαι.

Fides christiana et scriptis consignata et verbis expressa.

Hæretici pravam suam sententiam simplicioribus animis per versutiores et improbiore infundunt, et de Catholicis falsò comminiscuntur tanquàm idem ac illi sentirent et saperent.

prætergredienti, ovile præclare ductum et institutum discerpere, ac per furtivos impetus, vel potius prædatorias et absurdas doctrinas diripere liceat. Nam si quid haberent, quod in nobis circa fidem improbare ac condemnare possent, qui nunc impetum fecerunt, ne sic quidem tamen, nobis non admonitis, huiusmodi facinus aggredi par erat. Prius enim, vel persuadere, vel persuaderi velle oportebat, (si modò nos quoque aliquo et numero sumus, ut qui Deum metuamus, et pro fidei defensione magnos labores subierimus, deque Ecclesiâ bene meriti simus,) ac tùm, si tùm etiam, res novas moliri; sed tamen hâc ratione petulantibus et contumeliosis hominibus aliqua fortassis excusatio suppeteret. Postquàm autem fides nostra, et scriptis consignata, et verbis expressa, et hîc et longius, et in periculis et in tranquillitate prædicata est, quonam pacto illi quidem res huiusmodi tentant, hi autem quietem agunt?

Nec verò adhuc illud indignum censendum est, (quamvis utique grave atque indignum sit), quòd homines isti pravam suam sententiam simplicioribus animis per versutiores et improbiore infundunt, sed quòd de nobis falsò comminiscuntur, tanquàm idem ac illi sentiamus et sapiamus, escam videlicet hamo circumdantes, improbèque per hunc obtentum cupiditatem suam explentes, ac simplicitatem nostram, quâ fiebat, ut fraterno affectu, non autem alieno animo eos aspiceremus, in pravitatis occasionem et subsidium arripientes. Ad quam indignitatem illud etiam accedit, quòd ab occidentali synodo sese, ut audio, susceptos esse aiunt, à quâ prius fuerant condemnati, ut cuivis est exploratum. Ac quidem, si vel nunc, vel antè suscepti sunt, qui Apollinarii placita sectantur, hoc ostendant, et nos acquiescemus. Perspicuum est enim eos, ut rectæ doctrinæ assentientes, susceptos fuisse: nec enim aliter se res habere potest, si hoc consecuti sunt. Omnino autem ostendent, vel per synodalem libellum, vel per epistolas communionis indices: nam hic synodorum mos est. Si autem hoc merus est sermo ac figmentum, speciosi cujusdam decoris causâ, et ut fidem sibi ob personarum auctoritatem apud multitudinem concilient, ab ipsis excogi-

Α παραπορευομένων, κατὰ τὸ γεγραμμένον, διασπᾶν τὴν ποιμνὴν καλῶς ἡγμένην, καὶ συλαγῶν μὲν κλοπιμαίοις ἐφόδοις, μᾶλλον δὲ ληστρικοῖς καὶ παραλόγοις διδάγμασιν. Εἰ μὲν γὰρ εἶχόν τι κατακρινώσκειν ἡμῶν περὶ τὴν πίσιν οἱ ἄ νῦν ἐπελθόντες, οὐδ' οὕτω μὲν χωρὶς ἡ ὑπομνήσεως ἡμῶν ἔδει τὰ τοιαῦτα τολμᾶν. Πείσαι γὰρ ἐχρὴν ἢ πεισθῆναι θελῆσαι πρότερον, (εἴπερ τις καὶ ἡμῶν λόγος, ὡς τὸν Θεὸν φοβούμενων καὶ κοπιασάντων ὑπὲρ τοῦ λόγου, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ὠφελισάντων,) καὶ τότε, εἴπερ ἄρα, καινοτομεῖν, πλήν καὶ ἀπολογία τις ἦν ἴσως τοῖς ὑβρισταῖς. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐγγράφως καὶ ἀγράφως, καὶ ἐνταῦθα καὶ πορρωτέρω, καὶ ἡ μετὰ κινδύνων καὶ ἀκινδύνως, ἡ πίσις ἡμῶν κεκήρυκται, πῶς οἱ μὲν ἐγχειροῦσι τοῖς τοιούτοις, ὅ οἱ δὲ ἡσυχάζουσι;

Καὶ οὐχὶ τοῦτό πω δεινόν, καίπερ ὃν δεινόν, εἰ τὴν ἑαυτῶν ἁ κακοδοξίαν ἄνθρωποι δ ταῖς ἀκραιότεραις ψυχαῖς διὰ τῶν κακουργωτέρων ἑ ἐναποτίθενται, ἀλλ' ὅτι καὶ ἡμῶν ἑ καταψεύδονται, ὡς ὁμοδοξῶν καὶ ὁμοφρόνων, τῷ χαλκῷ τὸ δῆλαρ περιβάλλοντες, καὶ διὰ τοῦ προσχήματος τούτου τὸ ἑαυτῶν θῆλημα κακῶς ἐκπληροῦντες, καὶ τὴν ἀπλότητα ἡμῶν, ἐξ ἧς ἀδελφικῶς αὐτοὺς ἐρωῶμεν, καὶ οὐκ ἄλλοτρίως, κακίας ἐφόδιον ποιησάμενοι. οὐ μόνον δὲ, ἀλλ' ὅτι καὶ ἑ ὑπὸ τῆς δυτικῆς ἑ συνόδου δεδέχθαι φασίν, ὡς πυνθάνομαι, ὅφ' ἧς τὸ πρότερον ἦσαν κατακριθέντες, ὡς πᾶσιν εὐδὴλον. Εἰ μὲν οὖν ἐδέχθησαν ἡ νῦν ἡ πρότερον οἱ τὰ Ἀπολλιναρίου φρονοῦντες, τοῦτο δεῖξάτωσαν, καὶ ἡμεῖς σέβεσμεν. ἑ Δῆλον γὰρ, ὅτι τῷ ὀρθῷ λόγῳ συνθέμενοι. ἑ οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται ἄλλως, εἰ τούτου ἡ τετυχήκασι. Δείξουσιν δὲ πάντως, ἡ διὰ τόμου συνοδικοῦ, ἡ δι' ἐπιστολῶν κοινωνικῶν. οὗτος γὰρ τῶν συνόδων ὁ νόμος. Εἰ δὲ λόγος τοῦτό ἐστι καὶ ἀναπλάσμος, εὐπρεπείας ἕνεκεν αὐτοῖς καὶ πιθανότητος τῆς πρὸς τοὺς πολλοὺς εὐρημένος διὰ τὸ τῶν προσώπων ἀξιόπιστον, διδάξον

(α) Νῦν ἐπελθόντες. Montac. Morel. ac Combef. ἐπισελθόντες.

(β) Μετὰ κινδύνων etc. Colb. 3. μετὰ κινδύνου, καὶ ἄνευ κινδύνου.

(γ) Οἱ δὲ ἡσυχάζουσι. Combef. Hi autem silent.

(δ) Κακοδοξίαν. Ità Colb. 3. et in quibusdam Edit. Habent nonnulli κενοδοξίαν, vanam suam sententiam.

(ε) Ἐναποτίθενται. Montac. Morel. ac Combef. legunt ἐναποτίθενται λόγων, per versutiores fallacioreque sermones infundunt. Mox vertit Bill.: Sed quòd nos etiam insimulant, tanquàm idem sentientes et eodem modo affectos.

(f) Ὑπὸ τῆς δυτικῆς συνόδου. Damasus urbis Romæ Episcopus et Petrus Alexandrinus, cùm Apollinarii hæresim latius serpere agnovissent, coacto Romæ concilio, alienam eam esse ab Ecclesiâ universali statuerunt, ut scribit Nicephor. lib. xi, cap. xii, ubi multa de Apollinario et illius à fide orthodoxâ defectione. Romanum illud Concilium occidentalem synodum hîc videtur intelligere. Hæc Bill.

(g) Δῆλον γὰρ etc. Combef. Lique enim eâ ratione receptos fuisse, quòd rectæ fidei assensum præbuerint.

(h) Οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται. Colb. 3. οὐδὲ γὰρ ἐνδέχεται.

αὐτοὺς ἡρεμεῖν, καὶ διέλεγχε. Τῇ γὰρ σῇ πολι-
τεία καὶ ὀρθοδοξίᾳ τοῦτο πρέπειν ὑπολαμβάνομεν.

Μὴ ἀπατάτῳσαν οἱ ἄνθρωποι, μηδὲ ἀπατά-
a σθώσαν, ^a ἄνθρωπον ἄνουν δεχόμενοι τὸν κυ-
ριακόν, ὡς αὐτοὶ λέγουσι, μᾶλλον δὲ τὸν Κύριον
ἡμῶν καὶ Θεόν. Οὐδὲ γὰρ τὸν ἄνθρωπον χωρί-
ζομεν τῆς θεότητος, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν
δογματίζομεν, πρότερον μὲν οὐκ ἄνθρωπον,
b ἀλλὰ Θεὸν ^b καὶ Υἱὸν μόνον προαιώνιον, ἀμειγ-
σώματος, καὶ τῶν ὅσα σώματος, ἐπὶ τέλει δὲ
καὶ ἄνθρωπον, προσληφθέντα ὑπὲρ τῆς σωτηρίας
τῆς ἡμετέρας, παθητὸν σαρκί, ἀπαθὴ θεότητι,
περιγραπτὸν σώματι, ἀπεριγραπτὸν πνεύματι,
τὸν αὐτὸν ἐπίγειον καὶ οὐράνιον, ὁρώμενον καὶ
νοούμενον, χωρητὸν καὶ ἀχώρητον, ἔν' ὅλῳ
ἀνθρώπῳ τῷ αὐτῷ καὶ Θεῷ ὅλος ἄνθρωπος
ἀναπλασθῇ πεσών ὑπὸ τὴν ἀμαρτίαν.

c Εἴ τις οὐ θεοτόκον τὴν ^c ἁγίαν Μαρίαν ὑπο-
d λαμβάνει, ^d χωρὶς ἐστὶ τῆς θεότητος. Εἴ τις ὡς
e διὰ σωλήνος τῆς παρθένου ^e δραμεῖν, ἀλλὰ
μὴ ἐν αὐτῇ διαπεπλάσθαι λέγοι θεϊκῶς ἅμα καὶ
ἄνθρωπικῶς. θεϊκῶς μὲν, ὅτι χωρὶς ἀνδρός·
f ἄνθρωπικῶς δὲ, ὅτι ^f νόμῳ κνήσεως, ὁμοίως
ἄθεος. Εἴ τις διαπεπλάσθαι τὸν ἄνθρωπον,
g εἴθ' ^g ὑποδεδυνέναι λέγοι Θεόν, κατὰκριτος. Οὐ
γὰρ γέννησις Θεοῦ τοῦτό ἐστιν, ἀλλὰ φυγὴ γεν-
νήσεως. Εἴ τις εἰσάγει δύο υἱούς, ἓνα μὲν τὸν
ἐκ Θεοῦ καὶ Πατρὸς, δεύτερον δὲ τὸν ἐκ τῆς
μητρὸς, ἀλλ' οὐχὶ ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν, καὶ
τῆς υἱοθεσίας ἐκπέσοι τῆς ἐπηγγελμένης τοῖς
ἐσθῶς πιεύουσι. Φύσεις μὲν γὰρ δύο Θεὸς καὶ
h ἄνθρωπος, ^h ἐπεὶ καὶ ψυχὴ καὶ σῶμα· υἱοὶ
δὲ οὐ δύο, οὐδὲ Θεοί. Οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα δύο
ἄνθρωποι, εἰ καὶ οὕτως ὁ Παῦλος τὸ ἐντὸς τοῦ
ἀνθρώπου, καὶ τὸ ἐκτὸς προσηγόρευσε. Καὶ εἰ
θεῖ συντόμως εἰπεῖν, ἄλλο μὲν καὶ ἄλλο τὰ ἐξ

A tatum, quiescere ipsos doce, ac coargue.
Tuæ quippe vitæ rationi ac rectæ fidei
hoc convenire existimamus.

Ne homines isti alios decipiant, vicis-
simque ipsi decipiantur, hominem domi-
nicum, ut ipsi loquuntur, vel potius Do-
minum nostrum et Deum, mentis exper-
tem esse asserentes. Neque enim hominem
à divinitate separamus; sed unum et eum-
dem profitemur, prius quidem non homi-
nem, sed Deum et Filium unicum, ac sæ-
culis omnibus antiquiorem, à corpore
rebúsque omnibus corporeis purum et
secretum; in fine autem etiam hominem,
propter salutem nostram assumptum,
B carne passibilem, divinitate impassibilem,
corpore circumscriptum, spiritu incir-
cumscriptum, terrenum eundem et cœ-
lestem, visibilem et intelligibilem, com-
prehensibilem et incomprehensibilem; ut
per eundem, totum hominem simul ac
Deum, totus homo in peccatum lapsus
refingatur.

Si quis sanctam Mariam Deiparam non
credit, extra divinitatem est. Si quis
Christum per Virginem tanquàm per ca-
nalem fluxisse, non autem in ea divino si-
mul et humano modo formatum esse dixe-
rit, divino, quia absque viri operâ;
humano, quia humani conceptûs lege,
C æquè atheus est. Si quis formatum homi-
nem fuisse, Deumque postea subiisse di-
cat, damnationi obnoxius est. Hoc enim
non Dei generatio fuerit, sed generationis
fuga. Si quis duos filios, alterum ex Deo
et Patre, alterum ex matre, non autem
unum atque eundem induxerit, is ab eâ
quoque filiorum adoptione excidat, quæ
rectè credentibus promissa est. Quamvis
enim duæ naturæ sint Deus et homo,
quippè qui anima sit et corpus, non ta-
men duo filii et dii : quemadmodum ne
hîc quidem duo homines, tametsi Paulus
ad hunc modum internam et externam
hominis partem appellaverit. Atque, ut
paucis rem complectar, aliud quidem at-
que aliud sunt ea, ex quibus Salvator,

Ephes. i, 5.

1 Cor. xv, 45.

2 Cor. iv, 16.

Ephes. iii, 16.

(a) Ἄνθρωπον... κυριακόν. *Hominem dominicum*. Hanc
vocem benè reprobatur Gregorius: eâ tamen usi sunt
nonnulli Patrum; at non immeritò, altiùs animum at-
tendentibus ipsis postea displicuit. Sic Augustino qui
de illâ *Retract.* lib. i. cap. xix. ait: *Non video utrùm
rectè dicatur homo dominicus, qui est mediator Dei et ho-
minum, homo Christus Jesus, cùm sit utique Dominus.
Dominicus autem homo quis in ejus sanctâ familiâ non
potest dici? Et hoc quidem ut dicerem, apud quosdam legi
tractatores catholicos divinorum eloquiorum. Sed ubicum-
que hoc dixi, dixisse me nolle. Postea quippè vidi non
esse dicendum, quamvis nonnullâ possit ratione defendi.*

(b) Καὶ Υἱὸν μόνον. Ità Cod. Reg. B, Orat. 2, Colb.
3, 6, 9, Morel. ac Combef. In Edit. καὶ υἱὸν μονογενῆ, et
Filium unigenitum.

(c) Τὴν ἁγίαν Μαρίαν. Ità Montac. Morel. et Combef.
In Edit. ἁγίαν deest.

(d) Χωρὶς ἐστί. Cod. Reg. B, Orat. 2, Colb. 3, χωρὶς
ἔσται. Colb. 9, χωρὶς ἔστω.

(e) Δραμεῖν. Montac. Morel. ac Combef. διαδραμεῖν,
transiisse, excurrisse.

Tom. II.

(f) Νόμῳ κνήσεως. Bill., *juxta pariendi consuetudinem*;
at meliùs Combef., *juxta humani conceptûs legem*, quòd
utero gestatus, et ad justam molem per incrementa
perductus.

(g) Εἴθ' ὑποδεδυνέναι, *Deumque postea subiisse*, quasi
jam existenti homini deitas accesserit, non in ipso Deo
existentiam ac subsistentiam primo ortu humanitas
nacta sit.

(h) Ἐπεὶ καὶ ψυχὴ καὶ σῶμα, *qui quidem homo et anima
est et corpus*. Ea est enim humana natura de quâ Gre-
gorio controversia cum Apollinaristis. Nec benè Bill. :
Quemadmodum et anima et corpus. Num duæ naturæ?
at sensus hîc falsum sonat. Anima namque et corpus
partes sunt unius humanæ naturæ, et hîc Christus, hu-
manâ naturâ homo est, ut et divinitate Deus. *Novi-
mus et tenemus*, inquit S. August., *Serm. clxxiv*,
mediatorem Dei et hominum, hominem Christum Jesum,
*in quantum homo erat, ejus esse naturæ cujus et nos su-
mus... Et sicut tu unus homo, anima es et caro, sic et ille
unus Christus, Deus et homo*.

(quippe cum non idem sit quod cerni non potest, cum eo, quod in aspectum cadit; et quod temporis expers est, cum eo, quod tempori subest:) non tamen alius atque alius: absit. Ambo enim hæc con- nexione unum sunt, Deo nimirum huma- nitatem, atque homine divinitatem susci- piente, aut quocunque tandem nomine quispiam uti malit. Porro aliud et aliud dico, contrà quàm in Trinitate res habet. Illic enim alius atque alius, ne personas confundamus: non autem aliud atque aliud, quoniam tria quoad divinitatem unum et idem sunt.

Si quis divinitatem in eo, velut in pro- phetâ, per gratiam operatam fuisse, non autem secundum essentiam copulatam fuisse atque copulari dixerit, à præstan- tiori afflatu vacuus sit, imò contrario im- pleatur. Si quis crucifixum non adorât, anathema sit, atque in eorum, qui Deum interemerunt, numerum ascribatur. Si quis eum ex operibus perfectum fuisse, aut post baptismum, vel resurrectionem à mortuis, in filium adoptatum dixerit, quemadmodum quos Græci ascriptitios inducunt, anathema sit. Neque enim id, quod initium habuit, aut proficit, aut perficitur, Deus est: tametsi hæc de eo idcirco dicantur, quòd paulatim sese pa- tefecerit. Si quis sanctam carnem nunc depositam esse, nudamque ac corpore va- cuam divinitatem esse, non autem cum as- sumptâ carne, et esse, et venturam esse dixerit, adventus illius gloriam non cer- nat. Ubi enim nunc corpus fuerit, nisi cum eâ naturâ, à quâ assumptum est? Non enim scilicet juxtâ Manichæorum de-

ων ὁ Σωτήρ, (εἴπερ μὴ ταυτὸν τὸ ἀόρατον τῷ ὁρατῷ, καὶ τὸ ἄχρονον τῷ ὑπὸ χρόνον,) οὐκ ἄλλος δὲ καὶ ἄλλος· μὴ γένοιτο. Τὰ γὰρ ἀμφοτέρωτ' ἐν τῇ συγκράσει, Θεοῦ μὲν ἐναν- θρωπήσαντος, ἀνθρώπου δὲ θεωθέντος, ἡ ὅπως ἂν τις ὀνομάσειε. ὁ Λέγω δὲ ἄλλο καὶ ἄλλο, ὁ ἐμπαλιν ἢ ἐπὶ τῆς Τριάδος ἔχει. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἄλλος καὶ ἄλλος, ἵνα μὴ τὰς ὑποστάσεις συγ- χέωμεν· οὐκ ἄλλο δὲ καὶ ἄλλο, ἐν γὰρ τὰ τρία καὶ ταυτὸν τῇ θεότητι.

Εἰ τις, ὡς ἐν προφῆτῃ, λέγοι κατὰ χάριν ἐνηργηκέναι, ἀλλὰ μὴ κατ' οὐσίαν συνῆφθαι τε καὶ συνάπτεσθαι, εἴη κενὸς τῆς κρείττονος ἐνεργείας, μᾶλλον δὲ πλήρης τῆς ἐναντίας. Εἰ τις μὴ προσκυνεῖ τὸν ἐσαυρωμένον, ἀνάθεμα ἔσω, καὶ τετάχθω^c μετὰ τῶν θεοκτόνων. Εἰ τις ἐξ ἔργων τετελειωμένον, ἢ μετὰ τὸ βάπτισμα, ἢ μετὰ τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν υἱοθεσίας ἡξιῶ- σθαι λέγοι, καθάπερ οὗς Ἕλληνες^d παρεγ- γράπτους εἰσάγουσιν, ἀνάθεμα ἔσω. Τὸ γὰρ ἡργημένον, ἢ προκόπτον, ἢ τελειούμενον, οὐ Θεός, κὰν διὰ τὴν κατὰ μικρὸν ἀνάδειξιν οὕτω λέγηται. Εἰ τις ἀποτεθεῖσθαι νῦν^e τὴν ἁγίαν^c σάρκα λέγοι, καὶ γυμνὴν εἶναι τὴν θεότητα^f τοῦ σώματος, ἀλλὰ μὴ μετὰ τοῦ προσλήμ- ματος καὶ εἶναι, καὶ ἥξειν, μὴ ἴδοι τὴν δόξαν τῆς^g παρουσίας αὐτοῦ. Ποῦ γὰρ τὸ σῶμα νῦν, εἰ μὴ μετὰ τοῦ προσλαβόντος; οὐ γὰρ δὴ^h κατὰ τοὺς Μανιχαίων λόγους τῷ ἡλίῳ ἐνα-^h

(a) Ἐν τῇ συγκράσει. Combef.: *Ambo coadunatione unum sunt. Addit autem: σύγκρασις contemperatorem dicit Cicero. Quæ vox post Eutychen exponenda ut commercium illud divinitatis et humanitatis in uno Christo significet, integrâ utrâque substantiâ: illâ coadunatione Deus homo factus est, et homo deitate imbutus eoque Deus.*

(b) Λέγω δὲ ἄλλο καὶ ἄλλο. Alius est Pater, ait Bill. alius Filius, alius Spiritus sanctus: tres enim distinctæ personæ sunt; at non aliud sunt. Una enim substan- tia est. In Christo autem alia est divina, alia humana natura: non tamen alius, atque alius Christus. Sic Aug- ust. lib. xi de Civit. Dei, cap. x, istorum duorum vo- cabulorum *alius* et *aliud* longè in ratione Trinitatis di- versam esse significationem admonet. *Spiritus*, inquit, *Patris et Filii Spiritus Sanctus propriâ quâdam ratione hujus nominis in sacris litteris nuncupatur. Alius est autem quàm Pater et Filius: quia nec Pater est nec Filius; sed alius dixi, non aliud, quia et hoc pariter simplex paritèr- que bonum est, incommutabile et æternum.* Sic etiam Hil- lar. lib. ii de Trinitate: *Alius*, inquit, *ab alio, quia Pater et Filius: non natura divinitatis alia et alia, quia ambo unum.*

(c) Μετὰ τῶν θεοκτόνων. Montac. Morel. et Combef. *χριστοκτόνων*, quam lectionem secutus est Bill., qui ver- tere non ausus est, *Deum interemerunt: θεοκτόνων*; quod tamen catholicum omnino. Profitemur enim unam in Christo ex duabus naturis, divinâ et humanâ, personam, et cum Ephesinâ synodo part. 1, cap. xxvi, n. 4: *Ipsam unigenitum Dei Filium ex Patre natum, etiamsi secundum propriam naturam impassibilis sit, nostræ tamen causâ*

mortem in carne secundum Scripturas passum esse, pro- prièque carnis afflictiones, quas nimirum in crucifixo cor- pore pertulit, citra illam sui passionem sibi adscripsisse. Nec aliud nos docet Apostolus Act. xx, Ephesinæ ec- clesiæ presbyteros alloquens: *Attendite vobis et universo gregi in quo vos Spiritus sanctus posuit episcopos regere Ecclesiam Dei quam acquisivit sanguine suo.* Profusus igitur in redemptionem Ecclesiæ sanguis, sanguis est ip- sius Dei, qui seipsum tradidit, ut sanguine suo acqui- reret, mundaret, sanctificaret, exhiberétque ipse sibi gloriosam Ecclesiam non habentem maculam aut rugam, sed ut sit sancta et immaculata.

(d) Παρεγγράπτους εἰσάγουσιν. Momus apud Lucianum in dialogo cui titulus est: *Jupiter trægædus*, his verbis utitur: *Ac mihi hoc loco, ὁ Jupiter, soli enim sumus, nec ullus hominum in hoc cœtu est, præter unum herculem, ac Dionysium et Ganymedem et Æsculapium qui nostri sunt et Dii adscriptitii, etc.* Adscriptitios autem deos vocabant minorum gentium deos, qui ex hominibus in deorum ordinem cooptati fuerant. Cicero de Legibus deos majorum gentium appellat qui semper cœlestes sunt habiti; adscriptitios autem quos in cœlum merita vocaverunt. hæc Bill.

(e) Τὴν ἁγίαν σάρκα. Ità Montac. et Morel. Sic et le- git Bill. In Edit *ἁγίαν* deest.

(f) Θεότητα τοῦ σώματος. Ità Colb. 3, a. Montac. et Morel. At Colb. 9, *θεότητα τοῦ προσλήμματος.*

(g) Παρουσίας αὐτοῦ. Ità Montac. et Morel., sicque legit Bill. In Edit. αὐτοῦ deest.

(h) Κατὰ Μανιχαίων λόγους. Manichæi, inquit Bill., Christi corpus in sole repositum esse nugabantur: ex

ποτέθειται, ἵνα τιμηθῇ διὰ τῆς ἀτιμίας· ἢ εἰς
 α τὸν ἀέρα * ἐχέθῃ καὶ διελύθῃ, ὡς φωνῆς φύσις,
 καὶ ὀσμῆς ῥύσις, καὶ ἀσπραπῆς δρόμος οὐχ
 ἱσαμένης. Ποῦ δὲ καὶ τὸ ψηλαφηθῆναι αὐτὸν
 μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἢ ὁφίλσεσθαι ποτε ὑπὸ
 τῶν ἐκκεντησάντων; Θεότης γὰρ κατ' ἐαυτὴν
 ἀόρατος. Ἀλλ' ἤξει μὲν μετὰ τοῦ σώματος, ὡς
 ἐμὸς λόγος, τοιοῦτος δὲ οἷος ὤφθη τοῖς μαθηταῖς
 ἐν τῷ ὄρει, ἢ παρεδείχθη, ὑπερνικώσης τὸ
 σαρκίον τῆς Θεότητος. Ὡς περ δὲ ταῦτα λέγομεν
 ἀποσκευαζόμενοι τὴν ὑπόνοιαν, οὕτω καὶ κεῖνα
 γράφομεν διορθούμενοι τὴν καινοτομίαν.

Εἰ τις λέγει τὴν σάρκα ἐξ οὐρανοῦ κατελη-
 β λυθῆναι, ἀλλὰ μὴ ἐντεῦθεν εἶναι καὶ ^b παρ' ἡμῶν,
 εἰ καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς, ἀνάθεμα ἔστω. Τὸ γὰρ, ὁ
 δεῦτερος ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ, καὶ, οἷος ὁ
 ἐπουράνιος, τοιοῦτοι καὶ οἱ ἐπουράνιοι, καὶ,
 οὐδεὶς ἀναβέβηκεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ὁ ἐκ
 τοῦ οὐρανοῦ καταβάς ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου,
^c καὶ εἴ τι ἄλλο τοιοῦτο, νομιζέον λέγεσθαι ^c διὰ
 τὴν πρὸς τὸν οὐράνιον ἔνωσιν, ὥς περ καὶ τὸ
 διὰ Χριστοῦ γεγενῆσθαι τὰ πάντα, καὶ κατοικεῖν
^d Χριστὸν ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, ^d οὐ κατὰ τὸ
 φαινόμενον τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ κατὰ τὸ νοούμενον,
 κερναμένων ὥς περ τῶν φύσεων, οὕτω δὴ καὶ
 τῶν κλήσεων, καὶ περιχωρουσῶν εἰς ἀλλήλας
 τῷ λόγῳ τῆς συμφυΐας.

Εἰ τις εἰς ἄνουν ἄνθρωπον ἡλπιεν, ἀνόητος
^e οὕτως ἐστὶ, καὶ ^e οὐκ ἄξιός ἐστι σωθῆσθαι. Τὸ
 γὰρ ἀπρόσληπτον, ἀθεράπευτον· ὁ δὲ ἡνῶται τῷ
^f Θεῷ, τοῦτο καὶ σώζεται. ^f Εἰ ἡμῖς ἐπταίσειν ὁ
 Ἀδάμ, ἡμῖς καὶ τὸ προσειλημμένον καὶ τὸ
^g σωζόμενον. ^g Εἰ δὲ ὁλος, ὅλῳ τῷ γεννηθέντι
^h ἡνῶται, ^h καὶ ὅλως σώζεται. Μὴ τοίνυν βασκαί-
 νετώσαν ἡμῖν τῆς παντελοῦς σωτηρίας, μηδὲ
 ὅσα μόνον, καὶ νεῦρα, καὶ ζωγραφίαν ἀνθρώ-
ⁱ που, τῷ Σωτῆρι περιτιθέτωσαν. Εἰ μὲν γὰρ
 ἄψυχος ὁ ἄνθρωπος, τοῦτο καὶ Ἀρειανοὶ λέγου-
ⁱ σιν, ἐν' ἐπὶ τὴν Θεότητα τὸ πάθος ἐνέγκω-
 σιν, ὡς τοῦ κινουμένου τὸ σῶμα, ⁱ τούτου καὶ

illo David loco, Psalm. xlviii, malè intellecto errorem
 suum haurientes: In sole posuit tabernaculum suum.
 Vesanam autem et impiam illorum de sole opinionem
 vide apud August. contrā Faustum. lib. xx, cap. vi.
 Athanas. lib. iii de Assumptione hominis, Manichæos
 solitcolas vocat: Hermogeni tamen hanc hæresim tri-
 buit Theodoretus.

(a) Ἐχέθῃ καὶ διελύθῃ. Colb. 3, ἐχέθῃ ἢ διελύθῃ, *fusum*
vel dissolutum est.

(b) Παρ' ἡμῶν εἰ καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς. Ita Colb. 3, 6. a, Mon-
 tac. Morel. ac Combef. Sic etiam Elias Cret. in Com-
 ment. In Edit. et καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς desunt. Reddit Combef.
Licet altiori quàm nos ratione.

(c) Διὰ τὴν πρὸς τὸν οὐράνιον ἔνωσιν. Inscitè Bill. aut
 typographus, præter cælestem unionem. Combef. *Unitio-
 nis causâ quæ cum cælesti intercedit, id est, cum Verbo.*

A liria soli impositum est, ut per dedecus
 honoretur: aut in aërem fusum et dissolu-
 tum est, ut vocis natura, et odoris fluxio,
 et fulguris cursus minimè consistentis.
 Ubi etiam illud ponemus quod ipse post
 resurrectionem contactus fuisse scribitur,
 aut abiis, à quibus confixus est, aliquandò
 videbitur? Divinitas enim per se oculo-
 rum obtutum fugit. Verùm cum corpore
 quidem, ut sentio, veniet; talis autem,
 qualis discipulis in monte apparuit, aut
 obiter ostensus est, divinitate carnem su-
 B perante. Quemadmodum autem hæc amo-
 liendæ suspicionis causâ dicimus, sic illa
 quoque corrigendi novi erroris studio
 scribimus.

Si quis carnem à cælo descendisse, non
 autem hinc atque à nobis esse dixerit,
 etiamsi supra nos, anathema sit. Illud
 enim, *Secundus homo de cælo*, et, *Qua-
 lis cælestis, tales et cælestes*, et, *Nemo
 ascendit in cælum, nisi qui descendit
 de cælo filius hominis*, et si quid aliud
 ejusdem generis, propter unionem cum
 cælesti dici existimandum est: quem-
 C admodum et illud, *Per Christum omnia
 facta esse*, et, *Christum in cordibus vestris
 habitare*, non secundum id Dei, quod
 oculis cernitur, sed secundum id, quod
 intellectu percipitur, commixtis vide-
 licet, ut naturis, ita etiam nominibus,
 atque ob arctissimam conjunctionem inter
 se vicissim commeantibus.

Si quis in hominem mente carentem
 sperat, amens profectò est, nec dignus, cui
 omni ex parte salus afferatur. Nam quod
 D assumptum non est, curationis est expers:
 quod autem Deo unitum est, hoc quoque
 salutem consequitur. Si dimidiâ tantum ex
 parte Adamus lapsus est, dimidiatum
 quoque sit, quod assumptum est, et quod
 salutem accipit; si autem totus peccavit,
 toti quoque genito unitus est, atque omni
 ex parte salutem consequitur. Quocircà
 ne perfectam salutem isti nobis invideant,
 aut ossa solum, et nervos, atque hominis
 picturam Salvatori tribuant. Nam si ipse
 inanimatus homo est, hoc etiam Ariani
 aiunt, ut passionem divinitati tribuant,

(d) Οὐ κατὰ τὸ φαινόμενον τοῦ Θεοῦ. *Non secundum id
 Dei quod oculis cernitur.* Ità Combef. qui addit: Parùm
 theologicè Billius, nec alto Gregorii sensu: *Non secun-
 dum eam Christi partem quæ in oculos cadit; ubi extre-
 morum illam ἀντίδοσιν ex naturarum unionem conside-
 rat et explicat, jugulâtque Nestorianos, quorum voces
 Bill. velut affectat.*

(e) Οὐκ ἄξιός ἐστι. Ita Codd. nostri, sicque legit Bill.
 In Edit. οὐκ ἄξιός ἐστις.

(f) Εἰ ἡμῖς. Colb. 9 et Combef. εἰ ἡμῖς.

(g) Εἰ δὲ ὁλος. Vox ἐπταίσει vel excidit, vel subaudi-
 tur, hancque Bill. supplevit.

(h) Καὶ ὅλως σώζεται. Colb. 3, 9, et Combef. καὶ ὅλως
 σώζεται. *Totus etiam salutem consequitur.*

(i) Τούτου καὶ πάσχοντες. Cod. Reg. B. καὶ τοῦ πά-
 σοντος

Luc. xxiv, 39.

Zach. xii, 10.

Matth. xxii, 2.

I. Cor. xv, 47.

Ibid. 48.

Joan. iii, 13.

Ibid. i, 5.

Ephes. iii, 17.

tanquàm videlicet quod corpus movet, idem quoque patiatur. Si autem animatus quidem, verùm mentis expers, quo tandem modo hominis nomen sustinebit? Neque enim homo animal est mente carens. Atque illud necesse est, ut species quidem et larva humana sit, anima autem equi cuiuspiam, aut bovis, aut aliūs animalis mentem non habentis. Ac proinde illud quoque erit, cui salus afferatur: atque ego ab ipsā Veritate delusus sum, ut qui, alio honore affecto, ipse glorier, méque jactem. Si autem mentis particeps, non autem mente carens homo est, desipere verè ac mentis inopiā laborare desinant.

At, inquit, divinitas mentis loco sufficiebat. Quid autem hoc ad me? Divinitas enim cum solâ carne homo non est, imò nec cum solâ animâ, nec cum utrâque, si mens absit, quæ etiam magis homo censeretur debet. Quamobrem totum hominem retine, ac divinitatem adijunge, ut me plenè ac perfectè beneficio afficias. At, inquis, duo perfecta non capiebat. Non sanè; si quidem corporeo modo rem expendas. Vas enim unius modii capax duos modios minimè continebit, nec corporis unius locus duo aut plura corpora. Si autem ut intelligibilia et incorporea ea consideres, illud animadvertet, quòd idem ipse, et animum, et rationem, et mentem, et Spiritum sanctum continui, atque etiam antè me mundus hic (hoc est quod ex visibilibus et invisibilibus rebus constat), Patrem, Filium et Spiritum sanctum. Hæc enim eorum, quæ in intellectum cadunt, natura est, ut incorporeo atque invisibili modo, et inter se et cum corporibus misceantur, quandoquidem et plurium vocum auris una capax est, et multorum ora iisdem aspectari oculis possunt, odoresque olfactu eodem percipi, ità ut nec sensus mutuò comprimantur, vel extrudantur, nec res sensiles ob perceptionis copiam immi- nuantur.

Jam verò quonam pacto mens hominis, aut Angeli, si cum divinitate comparetur, perfecta dici queat, ut alterum loco cedere cogatur majoris præsentiâ? Neque enim splendor aliquid, si cum sole conferatur, nec

πάσχοντος. Εἰ δὲ ἔμψυχος; εἰ μὲν οὐ νοερός, πῶς καὶ ἄνθρωπος; οὐ γὰρ ἄνουν ζῶον ὁ ἄνθρωπος. Καὶ ἀνάγκη τὸ σχῆμα μὲν ἄνθρώπειον εἶναι καὶ τὴν σκηνὴν, τὴν δὲ ψυχὴν ἵππου τινός, ἢ βοός, ἢ ἄλλου τῶν ἀνοήτων. Τοῦτο γοῦν ἔσται καὶ τὸ σωζόμενον· καὶ διεψεύσθην ἐγὼ παρὰ τῆς ἀληθείας, ἄλλου τιμηθέντος, ἄλλος μεγα- λαυχούμενος. Εἰ δὲ νοερός, ἀλλ' οὐκ ἄνους ὁ ἄνθρωπος, παυσάσθωσαν ὅντως ἀνοηταὶ- νοντες.

Ἄλλ' ἤρκει, φησιν, ἡ θεότης ἀντὶ τοῦ νοῦ. Τί οὖν πρὸς ἐμέ τοῦτο; Θεότης γὰρ μετὰ σαρκὸς μόνης οὐκ ἄνθρωπος, ἀλλ' οὐδὲ ψυχῆς μόνης, οὐδὲ ἀμφοτέρων χωρὶς τοῦ νοῦ, ὃ καὶ μάλ- λον ἄνθρωπος. Τῇρκει οὖν τὸν ἄνθρωπον ὅλον, καὶ μίξον τὴν θεότητα, ἵνα με τελείως εὐεργε- τῆς. Ἄλλ' οὐκ ἐχώρει, φησὶ, δύο τέλεια. Οὐδὲ γάρ, εἴπερ σωματικῶς σκοπεῖς. Ἀγγεῖον γὰρ μεδιμναῖον οὐ χωρήσει διμεδίμνον, οὐδὲ σά- ματος ἑνὸς τόπος δύο ἢ πλείω σώματα· εἰ δὲ ὡς νοητὰ καὶ ἀσώματα, σκοπεῖ ὅτι καὶ ψυχὴν, καὶ λόγον, καὶ νοῦν, καὶ Πνεῦμα ἅγιον ὁ αὐτὸς ἐχώρησα, καὶ πρὸ ἐμοῦ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ὁ κόσμος οὗτος, τὸ ἐξ ὁρατῶν λέγω καὶ ἀοράτων σύστημα. Τοιαύτη γὰρ ἡ τῶν νοητῶν φύσις, ἀσώματως καὶ ἀμε- ρίστως, καὶ ἀλλήλοις, καὶ σώμασι μίγνυσθαι. Ἐπεὶ καὶ φωναὶ πλείους ἀκοῇ μιᾷ χωρεταί, καὶ ὅψεις πολλῶν τοῖς αὐτοῖς ὁρατοῖς, καὶ ὁσφραντοῖς ὁσφρησις, οὔτε τῶν αἰσθήσεων γε- νοχωρουμένων ὑπ' ἀλλήλων, ἢ ἐκθλιβομένων, οὔτε τῶν αἰσθητῶν ἐλαττουμένων τῷ πληθει τῆς ἀντιλήψεως.

Ποῦ δὲ καὶ τέλειος νοῦς ἀνθρώπου ἢ ἀγγέλου, συγκρίσει θεότητος, ἵνα τὸ ἕτερον ἐκθλιβῇ πα- ρουσία τοῦ μείζονος; οὐδὲ γὰρ αὐγὴ τι πρὸς ἥλιον, οὐδὲ νοτὶς ὀλίγη πρὸς ποταμὸν, ἵνα τὰ ἰ

(a) Ἀνθρώπειον εἶναι. Ità Colb. 3, 6, 9, et Morel; at Colb. a. ἀνθρώπινον εἶναι. In Edit. εἶναι deest.

(b) Ὅντως ἀνοηταίνοντες. Ità Colb. 3, 6, 9, a. et Cod. Reg. ac Combef. Sic etiam legit Bill. In Edit. : οὕ-τως quod non displicet: Tandem aliquandò desipere de- sinant.

(c) Ὁ καὶ μᾶλλον ἄνθρωπος. Multi, inquit Billius, hominem solâ mente definierunt: Plato præcipuè sub- stantiam ipsam rationalis animæ haberi, corpus autem hominis simulacrum et umbram. Vide Mars. Ficinum in argumento xii dialogi Platonis de Legibus, undè Africanus apud Ciceronem in somnio sic Scipionem al- loquitur: Nec enim is es quem forma ista declarat; sed mens cuiusque is est quisque, non ea figura quæ digito de- monstrari potest.

(d) Τελείως εὐεργετῆς. Montac. Morel. et Combef. τε- λείως εὐεργετητής.

(e) Οὐδέ. Colb. 3. a. et Combef. οὐδὲ γάρ.

(f) Τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Colb. 3, 6. καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

(g) Ὅψεις πολλῶν. Ità Colb. 3, a, Montac. Morel. ac Combef. In Edit. ὅψεις πλειόνων. Mox pro ὁρατοῖς, Cod. Reg. B. Montac. Morel. ac Combef. ὁραταί, et pro ὁσ- φραντοῖς, Combef. ὁσφρανταί. Vertit Bill. et plurium as- pectus ab iisdem rebus in oculorum sensum cadentibus capi potest, atque idem odoratus ab iisdem rebus quæ ol- factu sentiuntur, sic nempè ut nec sensus à se ipsis mutuò comprimantur atque in angustias redigantur.

(h) Οὐδὲ γὰρ αὐγὴ τι. Sic emendat Combef. In Edit. οὐδὲ γὰρ αὐγὴ τις πρὸς ἥλιον, quod Bill.: Neque enim radius quidam, si cum sole conferatur, perfectus est.

(i) Ἴνα τὰ μικρὰ προχέλωμεν. Bill.: Libet enim parva prius sumere, nimirum domus splendorem, et solem, terræ autem humorem et pluviam, ut sic majora et perfectiona concipiant.

μικρά προανέλωμεν, οἴκου μὲν αὐγὴν, γῆς δὲ νοτίδα, καὶ οὕτω χωρηθῇ τὰ μείζω καὶ τελεώτερα. Πῶς γὰρ χωρήσει δύο τέλεια, οἶκος μὲν αὐγὴν καὶ ἥλιον, γῆ δὲ νοτίδα καὶ ποταμόν, τοῦτο διασκηψάμεθα· καὶ γὰρ πολλῆς ὄντως τὸ πρᾶγμα φροντίδος ἄξιον. Ἡ ἀγνοοῦσιν, ὅτι τὸ πρὸς τι τέλειον πρὸς ἕτερον ἀτελές, ὡς βουνὸς πρὸς ὄρος, καὶ κόκκος νάπυος πρὸς κύαμον, ἢ τι ἄλλο τῶν μειζόνων σπερμάτων, κἂν τῶν ὁμογενῶν μείζον λέγεται· εἰ δὲ βούλει, καὶ ἄγγελος πρὸς Θεόν, καὶ πρὸς ἄγγελον ἄνθρωπος; τέλειον οὖν ἡμέτερος νοῦς, καὶ ἡγεμονικόν, ἀλλὰ ψυχῆς καὶ σώματος, οὐχ ἀπλῶς τέλειον, Θεοῦ δὲ θούλον καὶ ὑποχείριον, ἀλλ' οὐ συνηγεμονικόν, οὐδὲ ὁμότιμον. Ἐπεὶ καὶ Μωϋσῆς, Φαραὼ μὲν θεός, Θεοῦ δὲ θεράπων, ὡς ἀναγγέλλεται· καὶ ἀξέριες^a νύκτα μὲν περιλάμπουσιν, ἡλίῳ δὲ κρύπτονται, ὡς, μηδ' ὅτι εἰσιν, ἡμέρα γνωρίζεσθαι· καὶ λαμπάς ὀλίγη^b μεγάλη πυρκαϊᾷ προσχωρήσασα, οὔτε ἀπόλ-^cυται, οὔτε φαίνεται, οὔτε χωρίζεται, ἀλλ' ὅλον ἐστὶ πυρκαϊά, τοῦ ὑπερέχοντος ἐκνικήσαντος.

Ἀλλὰ κατάκριτός, φησιν, ὁ ἡμέτερος νοῦς. Τί δαι ἡ σάρξ; οὐ κατάκριτος; ἢ καὶ ταύτην ἀποσκεύασαι διὰ τὴν ἁμαρτίαν, ἢ^c κἀκεῖνον πρόσαγε διὰ τὴν σωτηρίαν. Εἰ τὸ χεῖρον προσεῖληπται, ἢ ἁγιασθῇ διὰ τῆς σαρκώσεως, τὸ κρεῖττον οὐ προσληφθήσεται, ἢ ἁγιασθῇ διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως; εἰ ὁ πηλὸς ἐζυμώθη καὶ νέον φύραμα γέγονεν, ὧ σοφοί, ἢ εἰκὼν οὐ ζυμω-^fθήσεται, καὶ πρὸς Θεόν^f ἀνακραθήσεται θεω-^gθεῖσα διὰ τῆς θεότητος; κἀκεῖνο δὲ προσθήσομεν· εἰ διέπτυσαι πάντως ὁ νοῦς ὡς ἁμαρτητικός καὶ κατάκριτος, καὶ διὰ τοῦτο σῶμα μὲν προσεῖληπται, νοῦς δὲ παραλείπεται, συγ-^hγνώμη τοῖς πταίοισι περὶ νοῦν. ^b Μαρτυρία γὰρ Θεοῦ κατὰ σέ σαφῶς ἔδειξε τὸ τῆς θεραπείας ἀδύνατον. Εἶπω τὸ μείζον· σὺ μὲν διὰ τοῦτο ἀτιμάζεις, ὧ βέλτιστε, τὸν ἐμὸν νοῦν, (ὡς σαρ-ⁱκολάτρης, εἶπερⁱ ἄνθρωπολάτρης ἐγώ,) ἵνα συνδήσης Θεὸν πρὸς σάρκα, ὡς οὐκ ἄλλως δεῖσθαι

A humore exiguus, sicum fluvio; ut quæ parva sunt prius submoveamus, è domo splendorem, è terrâ humorem, atque ità quæ majora sunt et perfectiora capiantur. Quoniam enim modo duo perfecta continebunt, hinc nempe domus splendorem et solem, hinc rursûm terra humorem et fluvium, hoc consideremus; magnâ enim profectò curâ et animadversione res digna est. An illud eos fugit, quòd res eadem, quæ cum aliquâ collata perfecta est, alterius ratione imperfecta sit, ut collis cum monte collatus, et granum sinapis cum fabâ, aut alio quopiam majori semine, etiamsi iis, quæ ejusdem sunt generis, majus dicatur: Angelus etiam si ità lubet, cum Deo, et homo cum Angelo? Quocircâ mens nostra, perfecta illa quidem est, et principatum tenet, verûm in animam et corpus; non autem simpliciter perfecta: Dei verò serva et subdita est, non principatûs socia, nec pari honore prædita. Quandoquidem etiam Moses, Pharaonis quidem deus, Dei autem famulus est, ut Litteris sacris proditum habetur; et stellæ noctem illustant, à sole autem occultantur, ità ut interdiu ne eas quidem esse agnosci possit; et exigua lucerna magno accedens accenso rogo, nec extinguitur, nec lucet, nec disjungitur, sed totum rogos est ac flamma, superante nimirum eo quod præstantius est.

At mens nostra, inquit, damnata est. Quid autem caro? an non damnata? Quare aut hanc quoque propter peccatum abjice, aut illam etiam propter salutem adjuge. Si quod deterius est, assumptum est, ut per incarnationem sanctificetur; annon, quod præstantius est, assumetur, ut per humanitatis susceptionem sanctitate afficiatur? Si lutum fermentatum est, ô sapientes viri, ac nova conspersio extitit, imago ipsa non fermentabitur, et cum Deo temperabitur, per divinitatem deificata? Quin hoc quoque adjiciemus: si mens, ut peccatrix et damnata, omninò sprete et rejecta est, ob eamque causam omissâ mente corpus assumptum est, ignosci utique par est iis, qui circâ mentem peccant. Dei enim testimonio, de tuâ sententiâ, apertè demonstratum est, eam nullâ ratione curari posse. Dicâmne quod majus est? Tu quidem, optime vir, (tanquam Sarcolatra, siquidem ego Anthropolatra sum,) idcirco mentem meam contemnis, ut Deum cum carne de-

Exod. vii, 1
Jos. i, 15 et seqq

Alia objectio
Apollinaristarum.

I Cor. v, 7.

Apollinaristæ
Sarcolatræ.

(a) Νύκτα... περιλάμπουσιν. Montac et Morel. νυκτὶ περιλάμπουσιν.

(b) Μεγάλη πυρκαϊᾷ, etc. Bill.: Magno incendio adjuncta nec extinguitur nec apparet.

(c) Οὔτε χωρίζεται. Colb. 3. γνωρίζεται, nec dignoscitur.

(d) Ὅλον ἐστὶ πυρκαϊά. Bill.: Totum istud est incendium. Legit Combef. ὅλον ἐστὶ μία πυρκαϊά, totum unus est rogos, una flamma.

(e) Κἀκεῖνον πρόσαγε. Combef. κἀκεῖνον πρόσάγαγε, Fac adjunxeris.

(f) Ἀνακραθήσεται, temperabitur, quæ versio græcis Tom. II.

respondet, sed cum patrum vocibus abusi fuerint hæretici, mallet Combef. consociabitur, copulabitur.

(g) Κἀκεῖνο δέ. Ità Colb. 3, a, Montac. ac Morel. In Edit. δὲ deest.

(h) Μαρτυρία γὰρ Θεοῦ κατὰ σέ. In Cod. Reg. B. et apud Morel. κατὰ σέ desunt.

(i) Ἀνθρωπολάτρης ἐγώ. Ut idololatræ vocantur, ait Bill.; qui simulacris divinos honores tribuunt, ità Apollinaristæ orthodoxos anthropolatras appellabant, quòd totum hominem à Christo assumptum fuisse crederent, sicque illum colerent. Eodem itaque modo Gregorius Apollinariî sequaces sarcolatras vocat, quòd carnem

Ephes. 11, 14.

vincias perinde atque aliter astringi nequeat, ob idque intermedium parietem tollis. Mea autem ratio, hoc est, hominis minimè sapientis et eruditi, quænam est? Mens menti, ut propinquiore et conjunctiori, jungitur, ac per eam carni, inter divinitatem et carnis molem, intervenientem.

Exod. 111, 2.
Gen. XVIII, 5.Mens in Adamo
peccavit.

Porro autem, quam humanitatis assumptæ, vel, ut ipsi loquuntur, incarnationis, causam afferant, videamus. Siquidem ut Deus alioqui incomprehensibilis, comprehendatur, ac sub carne, quasi velo quodam, cum hominibus versetur, scita sanè hæc ipsis larva est, et hypocrisis fabula: ut interim non dicam alio quoque modo fieri potuisse, ut nobiscum versaretur, quemadmodum prius in ignis rubo, et formâ humanâ. Si autem ut simili per simile sanctificato peccati damnationem solvat, profectò quemadmodum carne propter carnem damnatam, et animâ propter animam opus habuit, ita etiam mente propter mentem, utpotè quæ in Adamo non solum peccaverit, sed et prima affecta fuerit, quemadmodum medici in morbis loquuntur. Quod enim mandatum accepit, hoc mandato quoque minimè paruit: quod autem minimè paruit, hoc etiam eò audaciæ progressum est, ut illud violaret; quod autem violavit, hoc in primis quoque salute indigebat; quod autem salute indigebat, hoc etiam assumptum est; ita fit, ut mens assumpta sit.

Geometricæ
demonstrationes.

Hoc nunc, velint, nolint, demonstratum est, geometricis, ut ipsi aiunt, ac necessariis demonstrationibus. Tu verò perinde facis, ac si læso hominis oculo, ac pede insuper offenso, pedi quidem medicinam adhiberes, oculum autem incuratum relinqueres: aut, cum pictor aliquid minùs rectè pinxisset, picturam quidem immutares, pictorem autem, velut munere suo rectè functum, præterires. Quòd si, his rationibus prohibiti eò confugiant, ut Deum, remotâ etiam mente, homini salutem afferre posse dicant, utique potuit etiam, remotâ carne per solam voluntatem, quemadmodum alia quoque omnia citra corporis operam operatus est, et operatur. Quarè cum mente carnem quoque tolle, ut plena et perfecta tibi sit temeritas. Sed scilicet à litterâ decipiuntur, propterea quoque ad carnem accurrunt, Scripturæ consuetudinem ignorantes: nos hoc quoque

Hæretici à litterâ
decipiuntur,
et Scripturæ morem
ignorant.

solam ab eo assumptam fuisse contenderent. Superiùs enim probavit eos qui mentem tollunt, animam quoque prorsus tollere, utpotè, in quâ nihil sit mente præstantius.

(a) Μεσιτεύοντος. Montac. et Morel. ὡς μεσιτεύοντος. Vertit Combef.: Quæ media intercedat inter deitatem et carnis molem.

(b) Ἐν ἀνθρωπίνῳ εἶδει. In humanâ specie, videlicet dum sui præsentiam Patriarchis exhibuit. Christum ab initio inter homines fuisse conversatum existimârunt Patrum nonnulli. Congressus est, inquit Tertullianus, cum Patriarchis et Prophetis... ediscens jam indè à pri-

Α δυνάμενον, καὶ διὰ τοῦτο ἐξαιρεῖς τὸ μεσότοιχον. Ὁ δὲ ἐμὸς λόγος τις, τοῦ ἀφιλοσόφου καὶ ἀπαιδέου; ὁ νοῦς τῷ νοὶ μίγνυται, ὡς ἐγγυτέρῳ καὶ οἰκειοτέρῳ, καὶ διὰ τούτου σαρκὶ ἡ μεσιτεύοντος θεότητι καὶ παχύτητι.

Τίς δὲ καὶ ὁ λόγος αὐτοῖς τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἰδωμεν, εἴτουν σαρκώσεως, ὡς αὐτοὶ λέγουσιν. Εἰ μὲν ἵνα χωρηθῇ Θεὸς, ἄλλως ἀχώρητος ὢν, καὶ ὡς ὑπὸ παραπετάσματι τῇ σαρκὶ τοῖς ἀνθρώποις προσομιλήσῃ, κομψὸν τὸ προσωπεῖον αὐτοῖς, καὶ τὸ δράμα τῆς ὑποκρίσεως· ἵνα μὴ λέγω ὅτι καὶ ἄλλως ὁμιλῆσαι ἡμῖν οἶόν τε ἦν, ὥσπερ ἐν βιάτῳ πυρὸς καὶ ἡ ἀνθρωπίνῳ εἶδει τὸ πρότερον. Εἰ δὲ ἵνα λύσῃ τὸ κατάκριμα τῆς ἁμαρτίας τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον ἁγιάσας, ὥσπερ σαρκὸς ἐδέησε διὰ τὴν σάρκα κατακριθεῖσαν, καὶ ψυχῆς διὰ τὴν ψυχὴν, οὕτω καὶ νοῦ διὰ τὸν νοῦν, οὐ πταίσαντα μόνον ἐν τῷ Ἀδάμ, ἀλλὰ καὶ πρωτοπαθήσαντα, ὅπερ οἱ ἱατροὶ λέγουσιν ἐπὶ τῶν ἀρρώγημάτων. Ὁ γὰρ τὴν ἐντολὴν ἐδέξατο, τοῦτο καὶ τὴν ἐντολὴν οὐκ ἐφύλαξεν· ὁ δὲ οὐκ ἐφύλαξε, τοῦτο καὶ τὴν παράβασιν ἐτόλμησεν· ὁ δὲ παρέβη, τοῦτο καὶ σωτηρίας ἐδεῖτο μάλιστα· ὁ δὲ τῆς σωτηρίας ἐδεῖτο, τοῦτο καὶ προσελήφθη· ὁ νοῦς ἄρα προσεῖληπται.

Τοῦτο νῦν ἀποδείκναι, καὶ μὴ βούλονται, γεωμετρικαῖς, ὡς φασιν αὐτοὶ, καὶ ἀναγκαιαῖς ἀποδείξεσιν. Σὺ δὲ ποιεῖς παραπλήσιον, ὥσπερ ἂν εἰ ὀφθαλμοῦ ἀνθρώπου πταίσαντος καὶ ποδὸς προσπταίσαντος, τὸν πόδα μὲν ἐθεράπευες, τὸν δὲ ὀφθαλμὸν ἀθεράπευτον εἶας· ἡ ζωγράφου τι μὴ καλῶς γράψαντος, τὸ μὲν γραφεὶν μετεποιεῖς, τὸν δὲ ζωγράφον ὡς κατορθοῦντα παρέτρεχες. Εἰ δὲ ὑπὸ τούτων ἐξειργόμενοι τῶν λογισμῶν, καταφεύγουσιν ἐπὶ τὸ δυνατόν εἶναι Θεῷ, καὶ χωρὶς νοῦ, σῶσαι τὸν ἄνθρωπον, δυνατόν, ἢ δὴ ποὺ καὶ χωρὶς σαρκὸς, μόνῳ τῷ βούλεσθαι, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα πάντα ἐνεργεῖ, καὶ ἐνήργηκεν ἁσωμάτως. Ἄνελε οὖν μετὰ τοῦ νοῦ καὶ τὴν σάρκα, ἵν' ἡ σοὶ τέλειον τὸ τῆς ἀπονοίας. Ἀλλ' ἀπατώνται ὑπὸ τοῦ γράμματος, καὶ διὰ τοῦτο τῇ σαρκὶ προσρέχουσι, τὴν συνήθειαν τῆς

mordio, jam indè hominem quod erat futurus in fine. Asserunt quidam, ait Augustinus, lib. XVI, de Civ. Dei, cap. 29, Dominum Christum, etiam antè indumentum carnis, fuisse visibilem. Est quidem divinæ potestatis et invisibilis, incorporalis, incommutabilisque naturæ, sine ullâ sui mutatione etiam mortalibus aspectibus apparere, non per id quod est, sed per aliquid quod sibi subditum est. Quid autem illi subditum non est? Verum huic sententiæ S. doctor favere non videtur. Addit enim: Multò est credibilius quòd et Abraham in tribus, et Loth in duobus viris Dominum agnoscebant, cui per singularem numerum loquebantur, etiam cum eos homines esse arbitrantur.

Γραφῆς ἀγνοοῦντες. Ἡμεῖς αὐτοὺς καὶ τοῦτο διδά-
 ξομεν. Ὅτι μὲν γὰρ πανταχοῦ τῆς Γραφῆς ἄν-
 θρωπος καὶ υἱὸς ἀνθρώπου προσαγορεύεται, τι
 δεῖ πρὸς εἰδότας καὶ λέγειν;

a Εἰ δὲ ^a δι᾿σχυρίζονται τῷ, ὁ Λόγος σὰρξ
 ἐγένετο, καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, καὶ διὰ τοῦτο
 περιξέουσι τοῦ ἀνθρώπου τὸ κάλλιστον, ὥσπερ
 b οἱ σκυτεῖς ^b τὰ παχύτερα τῶν δερμάτων, ἵνα
 Θεὸν σαρκὶ συγκολλήσωσιν, ὥρα λέγειν αὐτοὺς
 c καὶ ^c σαρκῶν μόνων τὸν Θεὸν εἶναι Θεόν,
 ἀλλ' οὐχὶ καὶ ψυχῶν, διὰ τὸ γεγράφθαι, καθὼς
 ἔδωκες αὐτῷ ἐξουσίαν πάσης σαρκὸς, καὶ, πρὸς
 σὲ πᾶσα σὰρξ ἤξει, καὶ, εὐλογεῖτω πᾶσα σὰρξ
 τὸ ὄνομα τοῦ ἁγίου αὐτοῦ, τοῦτ' ἔστι πᾶς ἄν-
 θρωπος· ἢ πάλιν ἀσωμάτων, καὶ ἀοράτους
 καταβεβηκέναι τοὺς πατέρας ἡμῶν εἰς Αἴγυπτον,
 d καὶ τὴν ψυχὴν τοῦ Ἰωσήφ δεδεσθαι μόνην ^d ὑπὸ
 τοῦ Φαραῶ, διὰ τὸ γεγράφθαι, ἐν ἐβδομήκοντα
 πέντε ψυχαῖς κατέβησαν εἰς Αἴγυπτον, καὶ,
 e ^e σιδήρον διήλθεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, πρᾶγμα δε-
 θῆναι μὴ δυνάμενον. Ἀγνοοῦσι γὰρ οἱ ταῦτα
 λέγοντες, ὅτι συνεκδοχικῶς τὰ τοιαῦτα ὀνομά-
 ζεται, ἀπὸ μέρους τοῦ παντός δηλουμένου·
 ὥσπερ καὶ, νεοσσοὶ τῶν κοράκων ἐπικαλοῦνται
 τὸν Θεόν, ἢ πτηνὴ δηλωθῇ φύσις, καὶ, Πλειάς
 καὶ Ἑσπερος καὶ Ἀρκτοῦρος μνημονεύονται ἀντι-
 πάντων ἀστέρων, καὶ τῆς περὶ τοὺς οἰκονομίας.

Καὶ ἅμα οὐκ ἄλλως οἶόν τε ἦν τὴν τοῦ Θεοῦ
 δηλωθῆναι περὶ ἡμᾶς ἀγάπην, ἢ ἐκ τοῦ μνη-
 f μονευθῆναι τὴν σάρκα, ^f καὶ ὅτι δι' ἡμᾶς
 κατέβη καὶ μέχρι τοῦ χείρονος. Σάρκα γὰρ
 εἶναι ψυχῆς εὐτελέστερον, πᾶς τῶν εὐ φρονούν-
 g των ^g ὁμολογήσει. Τὸ οὖν, ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο,
 ἴσον δοκεῖ μοι δύνασθαι τῷ καὶ ἀμαρτίαν αὐτὸν
 γεγονέναι λέγεσθαι καὶ κατάραν· οὐκ εἰς ταῦτα
 τοῦ Κυρίου μεταποιηθέντος, πῶς γάρ; ἀλλ' ὡς
 διὰ τοῦ ταῦτα δεῖξασθαι τὰς ἀνομίας ἡμῶν
 ἀναλαβόντος, καὶ τὰς νόστους βαρύναντος.
 Ταῦτα μὲν οὖν ἱκανῶς ἐν τῷ παρόντι διὰ τὸ
 σαφές καὶ τοῖς πολλοῖς εὐληπτον. Οὐ γὰρ
 λογιγραφεῖν, ἀλλ' ἐπισχεῖν τὴν ἀπάτην βουλό-
 μενοι, ταῦτα γράφομεν, τὸν δὲ τελεώτερον περὶ
 τούτων λόγον, εἰ δοκεῖ, καὶ διὰ μακροτέρων ἀπο-
 δώσομεν.

A eos docebimus. Nam quòd Christus
 passim in Scripturâ, homo, et filius
 hominis appelletur, quid apud eos com-
 memorare attinet, quibus hoc cognitum
 est et exploratum?

Quòd si huic loco innituntur, *Verbum* Joan. i, 14.
caro factum est, et habitavit in nobis, ob
 idque, ut sutores quæ in pellibus cras-
 siora sunt, ita ipsi, quod in homine
 præstantissimum est, abradunt, ut Deum
 cum carne conglutinent: tempus est ut
 ipsi dicant, carnum quoque duntaxat
 B Deum esse Deum, non autem etiam ani-
 marum, quoniam scriptum est, *Sicut de-* Id. xvii, 2.
disti ei potestatem omnis carnis: et, Ad Psal. lxiiv, 5.
te omnis caro veniet: et Benedicat omnis Id. cxliiv, 21.
caro nomini sancto ejus, hoc est, omnis
 homo: aut rursùm patres nostros incor-
 poreos et invisibiles in Ægyptum des-
 cendisse, solàmque Josephi animam à
 Pharaone in vincula conjectam fuisse,
 quoniam scriptum est: *In septuaginta* Act. vii, 14.
quinque animabus descenderunt in Ægyp- Psal. civ, 18.
tum: et, Ferrum pertransiit anima ejus,
 C res profectò ejusmodi, quænullis vinculis
 astringi queat. Ignorant enim, qui hæc
 dicunt, res hasce per synecdochen enun-
 tiari, toto nempè per partem indicato: ut
 cum ait Scriptura, *Et pulli corvorum* Id. clxxvi, 9.
Deum invocant, ut avium natura designe-
 tur: et, *Pleias et Vesperus et Arcturus* Job. xxxviii, 31, 32.
 memorantur, pro eo, ac si diceret
 omnia sidera, Deique circa ea providen-
 tiam.

Huc accedit, quòd non aliter Dei erga
 nos amor testatus esse poterat, quàm ex
 D eo quòd caro in memoriâ fuerit, et quia
 nostrî causâ ipse etiam usque ad deterio-
 rem partem sese demisit. Carnem enim
 animâ viliorē esse nemo sanæ mentis
 inficiabitur. Itaque hic locus, *Verbum*
caro factum est, eamdem vim et signifi-
 cationem mihi habere videtur, cum eo, quòd
peccatum quoque ipsum et *maledictum* 2 Cor. v, 21.
 factus esse dicitur; non quòd Dominus in
 hæc immutatus sit; quî enim id fieri pos-
 set? sed quia per id quòd hæc suscepit,
 iniquitates nostras sustulit, et morbos
 E portavit. Atque hæc quidem in præsentîâ
 propter perspicuitatem, et quia vel à ru-
 dioribus facilè percipi queant, nobis
 dixisse sufficiat. Non enim ut libros con-
 damus, sed ut errorem et fraudem com-
 primamus, hæc scribimus, pleniorē et
 perfectiorē de iis rebus disputationem
 aliàs, si videbitur, edituri.

anima ejus; et sic septuaginta Interpretes, quam ver-
 sionem requirit historiæ veritas. Nullibi enim legimus
 Joseph percussus gladio, at in vincula conjectum. Vul-
 gamat secutus est Bill., reddiditque *ferrum pertransiit*
animam ejus, quod græco minimè respondet, et à mente
 Gregorii prorsus est alienum.

(f) Καὶ ὅτι. Ità Colb. 2, 6, 9, a, Montac. et Morel.
 In Edit. καὶ deest.

(g) Ὁμολογήσει. Colb. 3, a, Montac. Morel. et Com-
 bef. πᾶς ἄν τῶν εὐ φρονούντων ὁμολογήσειε.

(a) Δι᾿σχυρίζονται τῷ. Colb. 3, 9, a, δι᾿σχυρίζονται τό.

(b) Τὰ παχύτερα τῶν δερμάτων. Perperam Bill. *crassiores*
pelles: sic enim perit similitudo.

(c) Σαρκῶν μόνων. Colb. a. σαρκῶν μόνων. Colb. 3. σαρ-
 κῶν μόνων εἶναι Θεὸν τὸν Θεόν. Colb. 6. σαρκῶν μόνων τὸν Θεόν
 εἶναι, ἀλλ' οὐχί, etc.

(d) Ὑπὸ τοῦ Φαραῶ. Montac. Morel. et Combef. ὑπὸ
 τοῦ Πιτρεφῆ, hoc est, *Putiphare*, quam lectionem confir-
 mat Genes. xxxix, 20, ubi non à Pharaone, sed à *Puti-*
phare traditus dicitur Joseph in carcerem.

(e) Σιδήρον διήλθεν ἡ ψυχὴ αὐτοῦ. *Ferrum pertransiit*

Gal. v, 13. Quod autem his gravius est, ne hoc A quidem prætermittere convenit: *Utinam abscindantur qui vos conturbant*, ac secundum Judaismum, et secundam circumcisionem, et secunda sacrificia invehunt. Si enim verum est quod asserunt, quid vetat, quin Christus quoque ad eadem hæc abroganda rursus nascatur, et rursus à Judà prodatur, et in crucem tollatur, et sepulturæ mandetur, et resurgat, ut omnia, quæ ejusdem seriei sunt, impleantur, eodem stellarum motu, juxta Græcorum circuitum, eadem circumferente? Quæ B enim hæc fatalis sors fuerit, ut ex iis, quæ tùm contigerunt, aliud partim fiat, aliud partim omittatur? Hoc sapientes viri ostendant, et librorum multitudine gloriantes.

Apollinarii in Trinitatem error.

Quoniam autem ob librum illum de Trinitate animis inflati, falsò nos, ut in fide minimè sanos, accusant, ac plerosque velut escà quâdam alliciunt, illud scire necesse est, Apollinarium, quamvis deitatis nomen Spiritui sancto dederit, vim tamen deitatis minimè custodisse. C Siquidem ex magno, et majori, et maximo, hoc est, ex Spiritu sancto, et Filio, et Patre, tanquam ex splendore, et radio, et sole, Trinitatem constituere, (quod quidem in illius libris apertè scriptum est), deitatis scala est, non in cælum subvehens, sed è cælo dejiciens. At nos Deum quidem Patrem et Filium et Spiritum sanctum agnoscimus: hæc autem non nuda nomina, dispares dignitates aut potentias secantia, sed unam eamdémque, ut appellationem, ità divinitatis naturam, et essentiam, ac potentiam.

Hæreticorum fugienda societas.

Quòd si quis hæc quidem à nobis rectè dici arbitretur, verùm hæreticorum communionem objiciat, hoc nostrum esse quispiam ostendat; et tunc, vel persuadebimus, vel secedemus. Antè judicium autem, nec aliud quicquam novi moliri tutum est, nedùm rem tantam, et de rebus tantis. Nos quidem ista, et apud Deum, E et apud homines contestati sumus, et contestamur. Ac ne nunc quidem, credas mihi velim, hæc scripsissemus, nisi Ecclesiam lacerari atque discindi videremus,

Ὁ δὲ τούτων ἐστὶ βαρύτερον, οὐδ' αὐτὸ τοῦτο παραλιπεῖν ἀναγκαῖον. Ὁφελον καὶ ἀποκόψονται οἱ ἀναστατοῦντες ὑμᾶς, καὶ δεύτερον Ἰουδαϊσμὸν, καὶ δευτέραν περιτομὴν, καὶ θυσίας δευτέρας εἰσάγοντες· εἰ γὰρ τοῦτο, τί κωλύει καὶ πάλιν γεννηθῆναι Χριστὸν εἰς ἀθέτησιν τῶν αὐτῶν, καὶ προσδοθῆναι πάλιν ὑπὸ Ἰουδα, καὶ σταυρωθῆναι, καὶ ταφῆναι, καὶ ἀναστῆναι, ἵνα πληρωθῇ ^a τὰ πάντα τὰ τῆς αὐτῆς ἀκολουθίας, ^b κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀνακύκλωσιν, τὰ αὐτὰ περιφερούσης τῆς αὐτῆς τῶν ἄστρον κινήσεως; ^c τίς γὰρ ἢ ἀποκλήρωσις, τὸ μὲν τι γενέσθαι τῶν τότε συμβάντων, τὸ δὲ παρεθῆναι; τοῦτο δεῖξάτωσαν οἱ σοφοὶ, καὶ τῷ πλήθει τῶν βιβλίων φιλοτιμούμενοι.

Ἐπειδὴ δὲ τῷ περὶ Τριάδος φυσιοῦμενοι λόγῳ, καταφεύδονται μὲν ἡμῶν, ὥς οὐχ ὑγιῶς ἐχόντων περὶ τὴν πίσιν, δελεάζουσι δὲ τοὺς πολλοὺς, ἐκεῖνο γινώσκειν ἀναγκαῖον, ὅτι Ἀπολλινάριος μὲν τὸ τῆς θεότητος ὄνομα τῷ ἁγίῳ Πνεύματι δούς, τὴν δύναμιν τῆς θεότητος οὐκ ἐφύλαξε. Τὸ γὰρ ἐκ μεγάλου, καὶ μείζονος, καὶ μεγίστου συνίστην τὴν Τριάδα, ὥσπερ ἐξ αὐγῆς, καὶ ἀκτίνος, καὶ ἡλίου, τοῦ Πνεύματος, καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πατρὸς, (^d ὅπερ σαφῶς ἐν τοῖς ἐκείνου γέ- ^d γραπται λόγοις,) κλίμαξ ἐστὶ θεότητος, οὐκ ^e εἰς ^e οὐρανὸν ἄγουσα, ἀλλ' ἐξ οὐρανοῦ κατάρχουσα. Ἡμεῖς δὲ Θεὸν μὲν γινώσκομεν τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν, καὶ ^f τὸ ἅγιον Πνεῦμα· ταῦτα δὲ οὐ ^f κλήσεις ψιλὰς, τεμνούσας ἀξιωματῶν ἢ δυνάμεων ἀνισότηας, ἀλλὰ μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ὥσπερ προσηγορίαν, οὕτω καὶ θεότητος φύσιν, καὶ οὐσίαν, καὶ δύναμιν.

Εἰ δὲ τις ταῦτα μὲν ὀρθῶς οἶεται λέγεσθαι, ἐγκαλεῖ δὲ τὴν τῶν αἰρετικῶν κοινωνίαν, ^g δεῖ- ^g ξάτω τις τοῦτο τῶν ἡμετέρων· καὶ ἡ πείσομεν, ἢ ἀναχωρήσομεν. Πρὸ κρίσεως δὲ οὐδὲ ἄλλο τι καινοτομεῖν ἀσφαλές, μὴ ὅτι πρᾶγμα τοσοῦτον, καὶ περὶ τηλικούτων. Ἡμεῖς μὲν οὖν ταῦτα καὶ διεμαρτυράμεθα Θεὸν καὶ ἀνθρώπους, καὶ διαμαρτυρόμεθα. Καὶ οὐδὲ νῦν, ^h εὖ ἴσθι, ^h ταῦτ' ἂν ἐγράψαμεν, εἰ μὴ τὴν Ἐκκλησίαν ἐσώμεν διασπώμενην καὶ τεμνομένην, καὶ ταῖς

(a) Τὰ πάντα τὰ τῆς αὐτῆς. Morel. τὰ πάντα τῆς αὐτῆς.

(b) Κατὰ τὴν ἑλληνικὴν ἀνακύκλωσιν. Hunc orbem ab eisdem abeundi, ait Bill., et ad eandem rem revertendi confutat Augustinus, lib. x, decivit., cap. 31; quæ opinio Platoniorum fuit, qui circuitus temporum induxerunt, quibus eadem semper fuisse renovata atque repetita in rerum naturâ, atque ità deinceps fore sine cessatione asseverarent, ut idem August. docet, lib. xii, cap. 13. Cur autem hunc orbem necessarium putarent Platonici, exponit Vives, lib. x, cap. 31, ne videlicet cùm certus esset animarum numerus à Deo, cùm mundum hunc architectaretur, creatus, deessent qui terram incolerent homines, mundo æterno et hominibus morti subditis. Revolutionem hanc videtur attingere Tullius in somnio Scipionis.

(c) Τίς γὰρ ἢ ἀποκλήρωσις. Ità Codd. omnes, Montac. Morel. et Combef., cujus interpretationem sequimur. In Edit. ἀποπλήρωσις, vertitque Bill.: Quæ enim hæc attributio fuerit, ut ex iis quæ tùm contigerunt aliud factum, aliud omisum sit?

(d) Ὅπερ. Ità Codd. nostri. In Edit. ὥσπερ.

(e) Εἰς οὐρανὸν ἄγουσα. Montac. Morel et Combef. εἰς οὐρανὸν ἀνάγουσα, non in cælum sursum vehens.

(f) Τὸ ἅγιον Πνεῦμα. Colb. 3. καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον.

(g) Δειξάτω τις τοῦτο τῶν ἡμετέρων. Combef.: Ostendat quispiam id ad nos spectare. Bill.: Hoc nostrorum quispiam ostendat.

ἄλλαις τερατείαις, καὶ τῷ νῦν συνεδρίῳ τῆς
ματαιότητος. Εἰ δὲ τις ταῦτα λεγόντων ἡμῶν
a καὶ διαμαρτυρομένων, ἢ διὰ χρείας τινάς,
ἢ διὰ φόβον ἀνθρώπινον, ἢ διὰ μικροψυχίας
ἀτόπους, ἢ διὰ τὸ ἀποίμαντον τέως καὶ ἀκυ-
βέρνητον, ἢ διὰ τὸ ξενοχαρές, καὶ πρὸς τὰς
καινοτομίας ἐτοιμον, διαπτύει μὲν ἡμᾶς, ὡς
οὐθενὸς λόγου ἀξίους, προστρέχει δὲ τοῖς τοιού-
τοις, καὶ διαιρεῖ τὸ καλὸν σῶμα τῆς Ἐκκλη-
σίας, αὐτὸς βαρύνει τὸ κοῖμα, ὅστις ἐὰν ᾖ;
καὶ ὑφέξει τῷ Θεῷ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.
Εἰ δὲ οἱ μακροὶ λόγοι, καὶ νέα ψαλτήρια, καὶ
b ἂντίφθογγα τῷ Δαβὶδ, καὶ ἡ τῶν μέτρων χάρις,
ἢ τρίτη διαθήκη νομίζεται, καὶ ἡμεῖς ψάλμο-
λογήσομεν, καὶ πολλὰ γράψομεν καὶ μετρή-
σομεν. Ἐπειδὴ δοκοῦμεν καὶ ἡμεῖς Πνεῦμα
Θεοῦ ἔχειν· εἴπερ Πνεύματος χάρις τοῦτο
c ἐστίν, ἢ ἀλλὰ μὴ ἀνθρωπίνη καινοτομία.
d Ταῦτά σε βούλομαι διαμαρτύρασθαι ἃ τοὺς πολ-
λοὺς, ἵνα μὴ βάρος ἔχωμεν, ὡς τοιοῦτο κακὸν
παρορόντες, καὶ παρὰ τὴν ἡμετέραν ῥαθυμίαν,
πονηροῦ δόγματος νομὴν καὶ ἐσχὺν λαμβά-
νοντος.

PB'. ΚΑΤΑ ΑΠΟΛΛΙΝΑΡΙΟΥ

e ΠΡΟΣ ΚΛΗΔΟΝΙΟΝ.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β'.

*Mittit Cledonio Gregorius regulam fidei canonemque ad quem pravas hæreticorum doctrinas exigerent Catholici: ver-
sutias et sophismata Apollinaristarum aperit et dissolvit.*

f Ἐπειδὴ πολλοὶ, ἢ προσελθόντες τῇ σῇ εὐλα-
βείᾳ, πληροφορίαν ζητοῦσι περὶ πίστεως, καὶ
διὰ τοῦτο ἀπήτησας ἡμᾶς ἀγαπητικῶς σύντομον
ὅρον τινὰ καὶ κανόνα τοῦ ἡμετέρου φρονήματος,
διὰ τοῦτο ἐγράψαμεν τῇ σῇ εὐλαβείᾳ, (ὃ καὶ
πρὸ τῶν γραμμάτων ἐγνώριζες,) ὅτι ἡμεῖς τῆς
κατὰ Νίκαιαν πίστεως, τῆς τῶν ἁγίων πατέρων
gh τῶν ἐκεῖ συνελθόντων ἐπὶ καθαιρέσει ἢ τῆς
Ἀρειανῆς αἵρεσεως, οὐδὲν οὔτε προτιμήσαμεν
πώποτε, οὔτε προτιμᾶν θυνάμεθα, ἀλλ' ἐκείνης
i ἐσμὲν τῆς πίστεως ἰ σὺν Θεῷ καὶ ἐσόμεθα, προσ-

(α') Ἡ διὰ χρείας τινάς, etc. Colb. 3. ἢ διὰ ἔχθρας τινάς,
ἢ διὰ φόβον ἀνῶν, aut propter quasdam inimicitias, aut
propter insipientium metum. Paulò post, διὰ μικροψυ-
χίας, reddit Bill. propter simultates.

(b') Ἀντίφθογγα τῷ Δαβὶδ. Combef.: Ex adverso Davidi
respondentia, eique contraria. Illud erat Apollinari stud-
ium, ut heroicâ paraphrasi Psalmos davidicos suis can-
tandos traderet, eâque arte illorum sibi conciliaret ani-
mos. Quin vel inscitia vel pravitate mentis textum ausus
corrumpere, suos faciliùs disseminabat errores. Idem,
quemadmodum narrat Socrates in Hist. trip. lib. III,
cap. 16, libros mosaicos carmine vertit, et quæ in ve-
teri sunt Testamento historicâ formâ conscripta partim
dactylo metro construxit, partim ad formam tragædiæ
dramaticè elaboravit. Vide Niceph. lib. XI, cap. 12.
Ab eo cum videret Gregorius multos suavitate carminis
illectos in errorem pertrahi, ut huic malo medicinam

Tom. II.

tum per alias præstigias, tum per præsens
vanitatis concilium. Quòd si quis nobis
hæc dicentibus et contestantibus, aut
propter quædam commoda, aut propter
humanum metum, aut propter absurdas
quasdam pusillanimitates, aut propter
pastoris et gubernatoris inopiam, aut quia
peregrinis et inusitatis rebus gaudet,
atque ad res novas moliendas promptus
et paratus est, nos quidem ut nullius pre-
tium homines aspernatur, ad istos autem ac-
currit, ac pulchrum Ecclesiæ corpus divi-
dit, ipse iudicium portabit, quisquis tan-
dem fuerit, atque apud Deum in iudicii
die causam dicet. Quòd si prolixi libri, et
nova Psalteria, Davidique contrarium so-
num edentia, et carminum lepos, pro ter-
tio quodam Testamento habentur: nos
quoque psalmos condemus, et multa con-
scribemus, ac versibus complectemur;
quandoquidem ipsi quoque Spiritum Dei
nos habere existimamus: si tamen Spi-
ritus gratia hoc est, ac non potius humana
novatio. Hæc te apud multitudinem attes-
tari volumus, ut ne pondus habeamus,
tanquam huiusmodi malum dissimulan-
tes, ac per socordiam nostram committen-
tes, ut pravum dogma latius serpat, ac
robur capiat.

Gal. v, 10.

CII. AD CLEDONIUM CONTRA
APOLLINARIUM.

EPISTOLA II.

Aliàs Orat. LI.

Scripta anno
352.

D QUONIAM multi, ad pietatem tuam
adeuntes, certam de fide doctrinam quæ-
runt, ob idque à nobis brevem quamdam
sententiæ nostræ regulam et canonem amico
animo exegisti, idcirco pietati tuæ scrip-
simus (quod ante litteras quoque nostras
compertum habebas), nimirum nos fidei
Nicænæ, quæ à sanctis Patribus, qui illic
ad evertendam Arianam hæresim conve-
nerunt, edita est, nec quicquam unquam
prætulisse, nec præferre posse; verum ejus
fidei, Dei munere, nos esse, ac fore: illud
insuper explicantes, quod ab illis minùs

afferret, animum ad componendos versus tradidit, mul-
tisque in extremâ senectute carmina scripsit.

(c) Ἀλλὰ μὴ ἀνθρωπίνη καινοτομία. Colb. 3, a, καὶ μὴ
ἀνὴ καινοτομία, ac non potius insipiens novatio.

(d) Τοὺς πολλούς. Cod. Reg. B., τοῖς πολλοῖς.

CII. (e) Πρὸς Κληδόνιον. Colb. 6, 9, et Cod. Reg. B.,
πρὸς Κληδόνιον πρεσβύτερον ἐπιστολὴ B. Morel. πρὸς Κληδό-
νιον πρεσβύτερον λόγος δεύτερος. Colb. 3, et Combef. πρὸς
Κληδόνιον λόγος Α'.

(f) Προσελθόντες. Colb. 3, a, Montac., Morel. ac Com-
bef. προσίοντες.

(g) Τῶν ἐκεῖ. Montac. et Morel. τῶν ἐκεῖσε.

(h) Τῆς Ἀρειανῆς. Montac. et Morel. τῆς Ἀρειανικῆς.

(i) Σὺν Θεῷ, καὶ ἐσόμεθα. Montac. et Morel. καὶ ἐσό-
μεθα σὺν Θεῷ, sicque Bill. interpres, Deoque adjuvante
fore.

Y

plenè de Spiritu sancto dictum est (propterea quòd hæc quæstio nondum excitata et agitata fuerat), nempe unam eandemque Patris, et Filii, et Spiritus sancti divinitatem agnoscendam esse, Deum quoque videlicet Spiritum profitendo. Eos igitur, qui ita sentiunt, ac docent, pro sociis habere, quemadmodum et ipsi habemus : eos autem, qui secus sentiunt aversare, atque à Deo et Ecclesiâ Catholicâ alienos existima. Quandoquidem autem, et de divinâ humanitatis assumptione, sive incarnatione, quæstio quædam movetur, hoc quoque omnibus de nobis affirma, nos Dei Filium, qui ex Patre primum, ac deinde ex sanctâ Mariâ virgine genitus est, in unum jungere, nec duos filios nominare, sed unum et eundem in inseparabili deitate et honore adorare. Quòd si quis vel nunc, vel in posterum, his minimè assensus fuerit, ipse Deo in die iudicii rationem reddet.

Ac nostra quidem adversus amentem eorum de mente sententiam contentio et oppositio, ut brevi complectar, ita se habet: soli enim ferè, quod profitentur, hoc etiam reverà patiuntur, ob amentiam nimirum mentem circumcidentes. Ne autem nos hoc nomine accusent, quòd Vitalii viri nobis carissimi fidem, quam, ita postulante beato Damaso, Romæ Episcopo, litteris consignatam edidit, prius quidem probaverimus, nunc verò repudiemus, de hac quoque re pauca disseremus. Isti enim, cum apud fidos suos discipulos et arcannorum conscios, quemadmodum Manichæi apud eos, quos electos vocant, de divinitate disputant, totum suum morbum detegentes, vix etiam carnem Salvatori tribuunt. Cum autem communibus de humanitatis assumptione sentiatis, quas Scriptura exhibet, convincuntur ac premuntur, pias quidem dictiones confitentur, verum circa sensum et intelligentiam dolos nectunt, non quidem animæ, nec rationis ac mentis expertem, nec imper-

A διαρροῦντες τὸ ἐλλιπὲς εἰρημένον ἐκείνοις περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, (διὰ τὸ μὴδὲ κινῆσθαι τηνικαῦτα τοῦτο τὸ ζήτημα,) ὅτι μιᾶς θεότητος εἶδέναι χρὴ τὸν Πατέρα, καὶ τὸν Υἱόν, καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, Θεὸν καὶ * τὸ Πνεῦμα γινώσκον-
τας. Τοὺς οὖν οὕτω φρονούντας καὶ διδάσκοντας
b ἔχε κοινωνικοὺς, ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς· τοὺς δὲ ἐτέρως
ἔχοντας ἀποσρέφου, καὶ ἄλλοτρίους ἡγοῦ καὶ τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Ἐπειδὴ δὲ
καὶ περὶ τῆς θείας ἐνανθρωπήσεως, εἴτουν σαρκώσεως κινεῖται τι ζήτημα, καὶ τοῦτο διορίζου
B πᾶσι περὶ ἡμῶν, ὅτι τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, τὸν γεννηθέντα ἐκ τοῦ Πατρὸς, καὶ μετὰ τοῦτο ἐκ τῆς ἁγίας παρθένου Μαρίας, εἰς ἓν ἄγομεν, καὶ οὐ δύο υἱοὺς ὀνομάζομεν, ἀλλ' ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐν ἀδιαιρέτῳ θεότητι καὶ τιμῇ προσκυνοῦμεν. Εἰ δὲ τις οὐ συντίθεται τοῦτοις ἢ νῦν ἢ ὕστερον, αὐτὸς ὑφέξει τῷ Θεῷ λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

Ἡ μὲν οὖν πρὸς τὴν ἀνότητον αὐτῶν περὶ τοῦ νοῦ δοξαν ἐνέσασιν ἡμῶν καὶ ἀντίσεις, ὡς ἐν βραχεῖ, τριαύτη καὶ οὕτως ἔχουσα· μόνοι γὰρ σχεδὸν c ὁ δογματίζουσιν, ὄντως καὶ πάσχουσιν, c ἀνοίᾳ τὸν νοῦν περικόπτοντες. Ἰνα δὲ μὴ κατηγορώσιν ἡμῶν ὡς τὴν τοῦ ἀγαπητοῦ d Οὐιταλίου d πίξιν, ἣν ἀπαιτηθεὶς ὑπὸ τοῦ μακαρίου Δαμάσου τοῦ τῆς Ρώμης ἐπισκόπου, ἐγγράφον ἐπιδεδωκε, πρότερον μὲν ἀποδεχομένων, νῦν δὲ ἀναινομένων, καὶ περὶ τούτου βραχεῖα δηλώσωμεν. Οὗτοι γὰρ ἡνίκα μὲν ἂν τοῖς e γνησίοις αὐτῶν μαθηταῖς, e
D καὶ μύσταις τῶν ἀπορρήτων θεολογῶσιν, ὥσπερ οἱ Μανιχαῖοι τοῖς f ἐκλεκτοῖς λεγομένοις, ὅλην f τὴν g νόσον αὐτῶν ἐκκαλύπτοντες, μόλις καὶ g τὴν σάρκα τῷ Σωτῆρι διδόασιν. Ὅταν δὲ ταῖς κοιναῖς ὑπολήψεσι περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἃς ἡ Γραφή παρίσῃσιν, ἐλέγχωνται καὶ πιέζωνται, τὰς μὲν εὐσεβεῖς λέξεις ὁμολογοῦσι, h περὶ δὲ h τὸν νοῦν κακουργοῦσιν, οὐκ ἄψυχον μὲν, οὐδὲ

(a) Τὸ Πνεῦμα γινώσκοντας. Colb. 3, a, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον γινώσκοντας.

(b) ἔχε κοινωνικοὺς. Combef. : *In communione habere, illis communione jungere.*

(c) Ὁ δογματίζουσιν. Ità Colb. 3, 6, 9, a, Montac. ac Morel. legitque Bill. In Edit. 3 deest.

(d) Οὐιταλίου πίξιν. Vitalius honestate vitæ conspicuus et apostolicorum dogmatum alumnus, ab Apollinario tandem correptus est atque in hæresim pertractus. Theodoret. lib. v., cap. 4. Hunc Apollinarius sectatoribus suis Antiochiæ præfexit. Niceph. lib. xii, cap. 4, qui et illius suprâ meminerat lib. xi, cap. 12, ubi et Apollinaristas Vitalianos dictos ab Antiochenis scribit. Cum Vitalio isto se Antiochiæ congressum, atque multa de mente Christi disseruisse scribit Epiph. lib. iii. Hæc Bill.

(e) Γνησίοις αὐτῶν. Colb. 3, γνησίοις αὐτῶν.

(f) Ἐκλεκτοῖς λεγομένοις. August. in lib. de Hæresibus ad Quod vult-Deum, Hæres. xlv, tom. viii, pag. 14, Manichæos ecclesiam suam voluisse constare duabus professionibus Auditorum et Electorum scribit. Ut au-

tem intelligas, ait Bill., quos Electos, quosque Auditores vocarent Manichæi, operæ pretium erit verba ejusdem August. ex Epist. nunc cccxxvi ad Deuterium episcopum hic ascribere. *Auditorem*, de Victorino subdiacono loquitur, *sanè Manichæorum, non Electum se esse confessus est. Auditores autem qui appellantur apud eos, et carnibus vescuntur, et agros colunt, et si voluerint, uxores habent, quorum nihil faciunt qui vocantur Electi. Sed ipsi Auditores antè Electos genua figunt, ut eis manus supplicibus imponatur, non à solis episcopis, vel presbyteris, aut diaconis eorum, sed à quibuslibet Electis. Solem etiam et lunam cum eis adorant et orant. Die quoque dominico jejunt cum illis, et omnes blasphemias credunt, etc.* Hæc ibi August. Electorum etiam ipsorum, ut et Auditorum meminit Possidonius Calamensis in lib. de Vitâ August. cap. xvi.

(g) Νόσον αὐτῶν. Ità Montac. et Morel. In Edit. νόσον αὐτοῖς, vertitque Bill. : *Totum morbum ipsi detegentes.*

(h) Περὶ δὲ τὸν νοῦν κακουργοῦσι. Combef. interpretationem sequimur : *verterat Bill. : Circa mentem dolum struunt.*

ἄλογον, οὐδὲ ἄνουν, οὐδὲ ἀτελὴ ὁμολογοῦντες τὸν ἄνθρωπον, ψυχὴν δὲ καὶ λόγον, καὶ νοῦν, αὐτὴν εἰσάγοντες τὴν θεότητα, ὡς αὐτῆς τῇ σαρκὶ συγκαθίσης μόνης, ἄλλ' οὐχὶ καὶ τῶν ἡμετέρων καὶ ἀνθρωπίνων, εἰ καὶ τὸ ἀναμάρτητον κρείττον ἢ καὶ ἡμᾶς ἦν, καὶ τῶν ἡμετέρων παλῶν καλάρσιον.

Οὕτω γοῦν καὶ τὸ, ἡμεῖς δὲ νοῦν Χριστοῦ ἔχομεν, παρεξηγοῦνται κακῶς καὶ λίαν εὐθῶς, νοῦν Χριστοῦ τὴν θεότητα λέγοντες, οὐχ, ὅπερ ἡμεῖς, ὑπολαμβάνοντες, ὅτι οἱ τὸν ἑαυτῶν νοῦν καθήραντες μιμήσει τοῦ νοῦς ἐκείνου, ὅνπερ ἡμῶν ὁ Σωτὴρ ἀνεδέξατο, καὶ πρὸς αὐτὸν ῥυθμίζοντες, ὡς ἐφικτὸν, οὗτοι νοῦν Χριστοῦ ἔχουν λέγονται· ὡς καὶ σάρκα Χριστοῦ μαρτυρηθεῖεν ἂν ἔχουν ἐκεῖνοι ὅτι τὴν σάρκα παιδαγωγήσαντες, καὶ σύσσωμοι καὶ συμμέτοχοι Χριστοῦ κατὰ τοῦτο γενόμενοι· καὶ, ὡς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοικοῦ, οὕτω, φησί, ἐφορέσομεν καὶ τὴν τοῦ ἐπουρανίου. Οὕτω δὲ καὶ τέλειος αὐτοῖς ἄνθρωπος, οὐχ ὁ πεπειρασμένος κατὰ πάντα τὰ ἡμέτερα χωρὶς ἁμαρτίας, ἀλλὰ τὸ ἐκ Θεοῦ καὶ σαρκὸς σύγκραμα δογματίζεται. Τούτου γάρ, φασι, τί τελειότερον;

Τὸ δ' αὐτὸ καὶ περὶ τὴν τῆς ἐνανθρωπήσεως κακουργοῦσι φωνήν, τὸ ἐνηθρώπησεν, οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ γέγονεν, ὃν ἑαυτῷ περιέπηξεν, ἐξηγούμενοι, κατὰ τὸ εἰρημένον, αὐτὸς γὰρ ἐγίνωσκε τί ἦν ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, ἀλλ' ἀνθρώποις ὡμίλησε, καὶ συνεπολιτεύσατο, λέγοντες καὶ διδάσκοντες, καὶ πρὸς ἐκείνην καταφεύγοντες τὴν φωνήν, τὴν, μετὰ τοῦτο ἐπὶ τῆς γῆς ὤφθη, καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνεγράφη, λέγουσαν. Καὶ τί ἂν τις ἀγωνίζοιτο ἐπὶ πλείον; Οἱ τὸν ἄνθρωπον ἀποσκευάζόμενοι, καὶ τὴν ἐντὸς εἰκόνα, τὸ ἐκτὸς ἡμῶν καθαρίζουσι μόνον διὰ τοῦ καινοῦ προσώπου, καὶ τοῦ ὀρωμένου, τοσοῦτον ἑαυτοῖς μαχόμενοι, ὡς ποτὲ μὲν διὰ τὴν σάρκα καὶ τὰ ἄλλα παχέως καὶ σαρκικῶς ἐξηγεῖσθαι· (ἐντεῦθεν γὰρ αὐτοῖς ὁ δευτέρος Ἰουδαϊσμός ὥρμηται, καὶ ἡ χιλιετής καὶ ληρώδης ἐν τῷ παραδείσῳ

A fectum hominem confitentes : ceterum animæ, et rationis, ac mentis loco divinitatem inducentes, perindè atque ipsa sola cum carne temperata et copulata fuerit, at non etiam humanæ nostræ res et proprietates; etiamsi illa ab omni peccato puritas humanâ conditione sublimior esset, ac vitiosarumstrarum affectionum expiatrix.

Sic quippe illud quoque, *Nos autem mentem Christi habemus*, pravè ac perquam stolidè interpretantur, nimirum per Christi mentem divinitatem significari contententes; non autem hunc locum more nostro exponentes, nempe quòd ii, qui mentem suam ad illius mentis, quam Salvator pro nobis assumpsit, imitationem purgarunt, atque ad eam, quantum fieri potest, composuerunt, mentem Christi habere dicuntur : quemadmodum et illi carnem Christi habere dici possent, qui carnem domuerunt, atque hanc ratione *concorporei et participes Christi facti sunt*, et, *Sicut portavimus imaginem terreni, ita, inquit, portabimus imaginem et cœlestis*. Eodem quoque modo ipsis perfectus homo, non qui omni ex parte res nostras, excepto peccato, expertus est, sed illud ex Deo et carne temperamentum esse statuitur. Hoc enim, aiunt, quid perfectius?

Idem autem etiam circa ἐνανθρωπήσεως vocem improbè ac versutè usurpant, hoc verbum ἐνηθρώπησεν non ita explicantes, ut idem sit, quod, in homine, quem sibi ipsi affixit, extitit, juxta id quod ait Scriptura, *Ipse enim sciebat, quid esset in homine*; verum idem esse dicentes et docentes, quod, cum hominibus consuetudinem habuit ac versatus est, atque ad hæc verba confugientes : *Posthoc in terrâ visus est, et cum hominibus conversatus est*. Quid autem diutius quispiam concertet? Sanè dum hominem atque internam imaginem submovent, id duntaxat nostrî, quod de foris est, per novam hanc larvam, et aspectabilem speciem mundant, adeò secum ipsi pugnantes, ut nunc quidem propter carnem cætera etiam crasso ac carnali modo exponant, (hinc enim illis secundus Judaïsmus manavit, et delira mille annorum in paradiso voluptas, illudque pro-

(a) Ἄλλ' οὐχὶ etc. Combef. : *Ac non etiam quæ nostra sunt atque humana eidem contemperata fuerint et copulata.*

(b) Οἱ τὴν σάρκα. Ità Cod. Reg. B., Colb. 3, 6, 9, a. In Edit. οἱ deest.

(c) Φορέσομεν. Nec aliter Vulgata græca, *portabimus*, etsi latina *portemus*.

(d) Πεπειρασμένος, etc. Apostolus, Hebr. iv, 15, *πειρασμένον κατὰ πάντα χωρὶς ἁμαρτίας*, quod Vulgata, *tentatum per omnia absque peccato*.

(e) Δογματίζεται. Colb. δογματίζοντες.

(f) Τούτου γάρ, φασι, τί τελειότερον. Ità Codex Regius B. Montac., Morel. et Combefisius, et sic in versione Billius emendavit. In Edit. τοῦτο γάρ, φασι, τελειότερον.

(g) Κακουργοῦσι φωνήν. Combef. : *Circa vocem cavillantur.*

(h) Ἐν ἀνθρώπῳ γέγονεν. Combef. : *Ut idem sit quod in hominem venit, cœpit esse in homine, quem compactum sibi adhibuit : hoc nempe, in ipsum venit, idem sit ac compingere, sibi que adhibere, totâque deitatis præsentia impletum suum facere, quò spectat autoritas inducta : Ipse sciebat quid esset in homine.*

(i) Μετὰ τοῦτο. Colb. 3, μετὰ ταῦτα, et sic habet Vulgata, reddiditque Bill.

(j) Οἱ τὸν ἄνθρωπον. Colb. a, ὅτι τὸν ἄνθρωπον. Colb. 3. ὅτι οἱ τὸν ἄνθρωπον.

(k) Διὰ τοῦ καινοῦ. Cod. Reg. B. διὰ τοῦ καινοῦ, *per inanem hanc etc.*

(l) Χιλιετής. Ità Colb. 3, 6, 9, a, et Morel. qui no-

I. Cor. ii, 16.

Ephes. iii, 6.

I. Cor. xv, 49.

Joan. ii, 25.

Baruch. iii, 38.

Apollinaristæ secum ipsi pugnant.

pemodum, nos eadem rursus post eadem resumere:) nunc autem opinionem potius quam veritatem carnis inducant, tanquam nihil humani passa fuerit, ne earum quidem rerum, quæ peccato vacant; atque ad hujusmodi dogmatis confirmationem, apostolicam quamdam vocem adhibeant, nec apostolicè intellectam, nec pronunciatam, nimirum in *similitudinem hominum Salvatorem factum esse, et habitu inventum ut hominem*: quasi his verbis non humana forma significetur, sed fallax quædam species et opinio.

Philipp. II, 7.

Quoniam igitur eæ voces, si rectè intelligantur, cum pietate conjunctæ sunt; si perperam exponantur, impietate non carent, quid mirum, si Vitalii quoque verba nos quidem, ita suadente voluntate, in pium sensum accepimus, alii autem ad eorum, quæ scripta sunt, mentem exasperantur et inflammantur? Quod etiam in causâ fuisse reor, cur ipse quoque Damasus, cum postea rectius edoctus fuisset, simulque in pristinis eos expositionibus perstare audisset, eos ab Ecclesiæ coetu abdicarit, fideique libellum cum anathematismo deleverit: tum etiam quod fraudem eam, in quam per simplicitatem inciderat, permolestè ferret.

Harum itaque rerum cum manifestè convicti sunt, non indignatione afficiantur, sed pudore suffundantur; non mendaciis nos incessant, sed animos depri- mant, ac magnum illud et admirandum orthodoxiæ elogium et præconium ex ædium vestibulis expungant, quo ingres- suris statim cum hujusmodi quæstione ac distinctione occurrunt, Adorandum videlicet esse, non hominem Deiferum, sed Deum carniferum. Quo quid stultius fingi possit, magnopere licet hoc nomine glorientur novi illi veritatis præcones? Quamvis enim, ob inversionis celeritatem, sophisticated aliquam gratiam habeat, et velut in calculorum subductione, ludificationem quamdam, imperitorum animos oblectantem: nihil tamen æquè ridiculum, nihil æquè stultum et stolidum excogitari potest. Nam si quis immutato hoc vocabulo, *homo*, atque item hac voce, *caro*, in Deum (quorum scilicet alterum nobis, alterum ipsis placet,) postea eximiâ istâ et divinitus cognitâ inversione utatur, quid conficietur? nempè adorari debere, non carnem deiferam, sed Deum hominiferum. O ingentem absurditatem! absconditam post

A τρυφή, ^a καὶ σχεδὸν τὸ τὰ αὐτὰ πάλιν ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς ἀναλαμβάνειν ἡμᾶς·) ποτὲ δὲ δοκῇσιν μᾶλλον ἢ ἀλήθειαν τῆς σαρκὸς εἰσάγειν, ὡς οὐδὲν τῶν ἡμετέρων παθοῦσης, οὐδὲ ὅσα τῆς ἀμαρτίας ἐστὶν ἐλεύθερα, καὶ κεχρησθαι πρὸς τοῦτο τῇ ἀποστολικῇ φωνῇ, οὐκ ἀποστολικῶς νοουμένη, ἢ λεγομένη, ἐν ὁμοιώματι ἀνθρώπων τὸν Σωτῆρα ἡμῶν γεγενῆσθαι, καὶ σχήματι εὐρῆσθαι ὡς ἀνθρώπου, ὡς οὐχὶ τοῦ ἀνθρωπίνου εἶδους ἐν τούτοις δηλουμένου, φαντασίας δὲ τινος ἀπατηλῆς καὶ δοκῆσεως.

B Ἐπειδὴ ^b τοίνυν αἱ φωναὶ αὗται, καλῶς μὲν ἡ νοούμεναι, μετὰ τῆς εὐσεβείας εἰσὶ, κακῶς δὲ ἐξηγούμεναι, τὸ δυσσεβὲς ἔχουσι, τί θαυμαστὸν, εἰ καὶ τοὺς Οὐιταλίου λόγους, ἡμεῖς μὲν ἐπὶ τὸ εὐσεβέστερον ἐδεξάμεθα, οὕτω τοῦ θελεῖν πείθοντος, ἄλλοι δὲ πρὸς τὸν τῶν γεγραμμένων νοῦν ἀγριαίνουσιν; ὁ μοι δοκεῖ, καὶ Δάμασος αὐτὸς μεταδιδαχθεὶς, καὶ ἅμα πυθόμενος ἐπὶ τῶν ^c προτέρων μένειν αὐτοὺς ἐξηγήσεων, ἀποκη- ^cρύκτους αὐτοὺς πεποιθῆσθαι, καὶ τὸ γραμματεῖον ^d ἀνατετραφέναι τῆς πίστεως σὺν ἀναθεματισμῷ· ^d καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἀπάτην αὐτῶν δυσχεράνας, ἣν ἔπαθεν ἐξ ἀπλότητος.

Ταῦτ' οὖν ἐληλεγμένοι σαφῶς, μὴ χαλεπαι- νέτωσαν, ἀλλ' ἐντρεπέσθωσαν, μὴδὲ καταψεύδε- σθωσαν, ἀλλὰ συζηλλέσθωσαν, καὶ τῶν πυλῶνων ἐξαλειφέντωσαν τὸ μέγα καὶ θαυμαστὸν ^e αὐτῶν ἐκεῖνο πρόγραμμα τε καὶ κήρυγμα τῆς ὀρθο- δοξίας, μετὰ ζητήματος εὐθύς ἀπαντῶντες τοῖς εἰσιοῦσι καὶ διακρίσεως, τὸ δεῖν προσκυνεῖν μὴ ^d ἀνθρώπου θεοφόρου, ἀλλὰ Θεὸν σαρκοφόρου. ^f Οὐ ^f τί γένοιτ' ἂν ἀλογώτερον, ἢ τῷ ῥήματι τούτῳ ^g μέγα φρονῶσιν οἱ νέοι τῆς ἀληθείας κήρυκες; ^g χάριν μὲν γὰρ ἔχει τινα σοφιστικὴν τῷ τάχει τῆς ἀντιστροφῆς, καὶ ψηφολογικὴν τερατείαν, τοὺς ἀπαιδεύτους τέρπουσαν· ἔστι δὲ τῶν γελωίων γελαιότερον, καὶ τῶν ἀσυνετῶν ἀσυνετώτερον. Εἰ γὰρ τις μεταβαλὼν τὴν, ἀνθρώπος, φωνὴν, καὶ τὴν, σὰρξ, εἰς Θεόν, (ὧν τὸ μὲν ἡμῖν ἀρέσκει, τὸ δὲ αὐτοῖς,) ἔπειτα ^h τῇ ἀντιστροφῇ χρῆσταιτο ^h τῇ θαυμασίᾳ ταύτῃ καὶ ⁱ θεογνώστῳ, τί συν- ^e ⁱ αχθῆσεται; τὸ δεῖν προσκυνεῖν μὴ σάρκα θεο- φόρου, ἀλλὰ Θεὸν ἀνθρωποφόρου. Ὡς τῆς ἀτο- πίας! τὴν ἀποκεκρυμμένην μετὰ Χριστοῦ σοφίαν

tat mendosè legi à Montac. χιλιότης; alios autem auto- res scribere χιλιότης. In Edit. χιλιότης.

(a) Καὶ σχεδὸν τό. In Colb. 3. τό deest.

(b) Τοίνυν αἱ φωναὶ αὗται. Ità Colb. 3, 6, 9, a, Montac., Morel. et Combef. In Edit. τοίνυν αὗται φωναί.

(c) Προτέρων μένειν. Colb. 3, et Combef. προτέρων μένειν σκοπόν, in pristinorum eos expositionum proposito perstare.

(d) Ἀνατετραφέναι. Colb. 3, et Combef. ἀναγεγρα- φέναι, cum anathematismo monumentis tradiderit.

(e) Αὐτῶν ἐκεῖνο. Ità Colb. 3, 6, 9, a. In Edit. αὐτῶν οὐκ ἐκεῖνο.

(f) Οὐ τί. Cod. Reg. B. et Colb. a. τούτου τί.

(g) Ῥήματι τούτῳ μέγα. Ità Colb. 3, 6, 9, et Reg. B., Montac., Morel. et Combef. In Edit. ῥήματι μέγα τούτο.

(h) Τῇ ἀντιστροφῇ. Ità Colb. 3, 6, 9, a. In Edit. τῇ deest.

(i) Θεογνώστῳ. Montac. et Morel. legunt et Θεογνώστῳ et Θεοπνεύστῳ.

a ἡ σήμερον ἡμῖν καταγγέλλουσιν, ἐφ' ᾧ καὶ θα-
κρύειν ἄξιον. Εἰ γὰρ πρὸ τριάκοντα τούτων ἐτῶν
ἡ πίστις ἤρξατο, τετρακοσίων σχεδὸν ἐτῶν γε-
γονότων ἀφ' οὗ Χριστὸς πεφανέρωται, κενὸν ἐν
τοσούτῳ χρόνῳ τὸ Εὐαγγέλιον ἡμῶν, κενὴ δὲ καὶ
ἡ πίστις ἡμῶν, καὶ μάτην οἱ μὲν μαρτυρήσαντες
b ἐμαρτύρησαν, ἡ μάτην δὲ τοῦ λαοῦ προέβησαν
οἱ τοιοῦτοι καὶ τηλικούτοι προσάται, καὶ τῶν
μέτρων ἡ χάρις, ἀλλ' οὐ τῆς πίστεως.

Τίς δὲ οὐκ ἂν αὐτοὺς ἀγάσαιο τῆς παιδείσεως,
οἱ σαφῶς αὐτοὶ τὰ Χριστοῦ διαιροῦντες, καὶ τὸ
μὲν, ἐγεννήθη, καὶ ἐπειράσθη, καὶ ἐπεινήσε, καὶ
ἐδίψησεν, ἐκοπίασέ τε καὶ ὑπνώσε, τῷ ἀνθρωπίνῳ
προσνέμοντες, τὸ δὲ, ὑπὸ Ἀγγέλων ἐδοξάσθη,
c καὶ τοῦ πειρασθῆναι ἐνίκησε, καὶ ἔθρεψε λαὸν ἐν
ἐρήμῳ, καὶ ἔθρεψεν οὕτω, καὶ ὑπερῆεν θα-
λάσσης ἐπέβησε, τῇ θεότητι λογιζόμενοι· καὶ
τὸ μὲν, ποῦ τεθεύκατε Λάζαρον, ἡμέτερον εἶναι
λέγοντες, τὸ δὲ, Λάζαρε, δεῦρο ἔξω, βοᾷν, καὶ
d τὸν τετραήμερον νεκρὸν ἐγείρειν, ὑπὲρ ἡμᾶς·
καὶ τὸ μὲν, ἡγωνίασε, καὶ ἐσαυρώθη, καὶ ἐτάφη,
τοῦ προκαλύμματος, τὸ δὲ, ἐθάρσησε, καὶ ἀνέστη,
καὶ ἀνέβη, τοῦ θησαυρίσματος· ἔπειτα κατη-
γοροῦσιν ἡμῶν, ὡς δύο φύσεις εἰσαγόντων
e ἡ ἀπηρτημέναις, ἡ μαχομέναις, καὶ μεριζόντων
τὴν ὑπερφυῆ καὶ θαυμασίαν ἑνωσιν. Δέον ἢ μὴ
ποιεῖν ὁ κατηγοροῦσιν, ἢ μὴ κατηγορεῖν ὁ πράτ-
τουσιν, εἴπερ ἑαυτοῖς τοῦ ἀκολουθεῖν ἐγνώκεισαν,
ἀλλὰ μὴ καὶ τὰ ἴδια λέγειν, καὶ τὰ τῶν ἀντι-
πάλων. Τοιοῦτόν ἐστιν ἡ ἀλογία· καὶ πρὸς ἑαυτὴν,
καὶ πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἀπομάχεται, ὡς μὴδὲ
περιπίπτουτας αὐτοὺς ἑαυτοῖς ἢ νοεῖν, ἢ αἰσχύ-
νεσθαι.

Καὶ εἰ τις οἶεται ταῦτα γράφειν ἡμᾶς ἢ λέγειν
ἐκόντας, ἀλλ' οὐ τυραννουμένους, καὶ τὴν ἑνωσιν
f ἡ ἀποσπεύδοντας, ἀλλ' οὐχὶ καὶ λίαν σπουδά-
ζοντας, ἔγω κακῶς φρονῶν, καὶ οὐκ ἐσοχασ-
μένως τῆς ἡμετέρας ἐπιθυμίας, οἷς οὐδὲν εἰρήνης
ἐστίν, ἢ γέγονε προτιμότερον, ὡς αὐτὰ πείθει
g τὰ πράγματα· ἡ καὶ ἂν ποιοῦσί τε καὶ νεα-
νιεύονται καθ' ἡμῶν ἀποκλείει παντάπασιν τὴν
ὁμόνοιαν.

(a) Σήμερον ἡμῖν καταγγέλλουσιν. Malè vel typis festi-
nantibus, vel calamo, in Edit. omissa vox *hodiè*: simili
præscriptione hæresum novitates sæpius compresserunt
catholici.

(b) Μάτην δὲ τοῦ λαοῦ. Montac. et Morel. καὶ τοῦ
λαοῦ, sicque legerat Bill. et reddiderat.

(c) Ἐνίκησε, καὶ ἔθρεψε. In quibusdam ex Codd. nostris
legitur ἐνίκησε καὶ ἔθρεψε, *tentationem vicerit et fugaverit*.
Οὕτω καὶ ὑπερῆεν, et ita supra mare ambulavit: sic etiam
Combef. cui hæc lectio videtur expeditior. Alii Codd.
ἐνίκησεν καὶ ἔθρεψεν λαὸν ἐν ἐρήμῳ, καὶ ὑπερῆεν, in quibus καὶ
ἔθρεψεν οὕτω desiderantur. Notant Montac. et Morel.
in nonnullis quos viderunt Codd. deesse καὶ ἔθρεψε λαὸν

Tom. II.

A Christum sapientiam hodiè nobis annun-
tiant: id quod sanè lacrymis dignum est.
Nam si triginta duntaxat abhinc annis
fides initium sumpsit, cùm quadringenti
jam ferè anni fluxerint, à quo Christus
manifestatus est, inane utique tanto tem-
pore fuit Evangelium, inanis etiam fides
nostra, frustraque Martyres martyrio per-
functi sunt, frustra tales tantique Antis-
tites plebi præfuerunt, versuúmque, non
autem fidei, est gratia.

Jam verò quis non eorum eruditionem
admiretur, qui cùm perspicue ea, quæ
Christi sunt, dividant, atque illa verba,

B Genitus est, tentatus est, esuriit, sitivit, fa-
tigatus est, dormivit, humanæ parti attri-
buant; quòd autem ab Angelis glorifica-
tus fuerit, et tentatorem vicerit, et populum
in deserto aluerit, atque ita aluerit, et su-
pra mare ambulàrit, divinitati assignent:

itémque illud, *Ubi Lazarum posuistis*, Joan. xi, 34.

nostræ infirmitatis esse dicant; contra,
quòd, *Lazare, veni foras*, clamaverit et

quatruiduanum mortuum ad vitam revocà-
rit, supra nos ponant; atque illa verba,
Angore affectus est, et cruci affixus, ac

C sepultus, externi integumentis esse affir-
ment: hæc autem, Confidit, et resurrexit,

atque ascendit, interni thesauri: cùm, in-
quam, ad hunc modum res Christi divi-
dant, nos tamen criminantur, tanquam

duas naturas dissociatas, aut inter se pu-
gnantes, invehamus, atque eximiam et ad-
mirabilem unionem dividamus. Atqui par

erat, ut vel, quod accusant, non facerent,
vel quod faciunt, non accusarent; si modò

sibi ipsis saltem constare proponerent, ac
non et sua, et quæ adversariorum sunt,

dicere. Tale quiddam est stoliditas: et
secum ipsa, et cum veritate pugnat; ut

nec, cùm sibi ipsis adversentur, aut intel-
ligant, aut erubescant.

D Quòd si quis nos hæc sponte ac liben-
ter scribere vel docere arbitratur, non

autem coactos, atque unitatem et concor-
diam amolientes, et non in eam omni stu-
dio incumbentes, velim hoc sciat, se malè

existimare, nec cupiditatis nostræ scopum
assequi, quibus pace nec est quicquam,

nec fuit unquam antiquius, quemadmo-
dum res ipsæ fidem faciunt; quamvis ea,

quæ isti adversum nos faciunt et desi-
gnant, concordiam prorsus excludant.

ἐν ἐρήμῳ. Attamen Billii lectio non displicet: quod enim
Christus in deserto populum aluerit, atque ita aluerit,
miraculum est divinæ potentiae.

(d) Ἐγείρειν. Ità Montac., Morel. ac Combef. In
Edit. ἐγείρων.

(e) Ἀπηρτημέναις. Perperam Bill.: *Duas naturas distinc-
tas*.

(f) Ἀποσπεύδοντας. Combef.: *Concordiam dissuadentes,
ab eâ dehortantes et non in eam, etc.* Bill. autem quæ

contraria sunt, eadem habet, *concordiam adurgentes,
in eamque omni studio incumbentes*.

(g) Καὶ ἂν ποιοῦσι. In Cod. Reg. B. et Colb. 3, 6, 9, a,
καὶ δεest.

Z

Aliis
CXXXIII.

Anno 382 in-
cunte scripta.

CIII. PALLADIO.

PG. ΠΑΛΛΑΔΙΩ.

Quem his Litteris Palladio commendat, jam antea commendaverat Gregorius, ut his verbis ostendit: Supplicem tuum Euphemium rursus offero tibi, atque iterum supplico. Unde colligas quosdam deperditas Gregorii Litteras, quibus jam Euphemium commendaverat. Palladius verò, cui commendatur Euphemius, ille ipse est, ut merito colligit Gothofredus ex hac et aliis ad ipsum Gregorii Epistolis, qui sub Theodosio Magno sacrarum largitionum primò comes fuit et ad summam postea dignitatem evectus. Anno 382 scripta videtur hæc Epistola.

Eorum quæ
sunt in vitâ pul-
cherrimum, a-
mici.

Si quis interrogaverit me, quid eorum quæ in vitâ sunt, pulcherrimum sit, dicerem utique amicos esse. Ex his verò quinam potissimum honorandi sint? bonos enuntiarem. Ex his porro quem primum nominas? alium certè nullum, probè scio, virtuti tuæ anteponerem. Atque hæc scribo non principatum colens, sed qui animum morésque colam, quorum parvi quidem nos fortassè præcones sumus, verum quod ex facultate sit non prætermittentes: ac non præcones tantum, sed et concertatores, unà cum precibus potestatem conferentes. Huc usque Epistolam producere constitueram; quia verò divinum numen non solum colimus, sed etiam ut beneficio nos afficiat, poscimus: admitte etiam ipse, non ut molestiâ à nobis ullâ afficiaris: (non enim nostra tibi molestiæ sunt; hoc ex iis quæ anteverterunt, conjicere habeo); verum ut per nos in mentem reducas. Supplicem tuum Euphemium rursus offero tibi; atque iterum supplico, ut non solum benignè juvenem excipias, sed etiam ut condones tarditati. Quando quidem negotiis orbis præfectus, necessariò occupatus fuit circa ea quæ tenuem domum ac familiam spectant: quin etiam ulterius eum promovere stude, cum honoris nostri causâ, tum ad probitatis tuæ famam. Nam cum multi sint, de quibus benè meritus es, ac benè mereris, hoc tibi promeritum nullo minùs ad gloriæ decus cedit, ut coram docui. Et nunc fidem mihi à te adhiberi velim: hic enim tum propter orbitatem miserandus, tum propter mores à nobis dilectus est, ne dicam ob sanguinis propinquitatem.

Εἰ τις ἐρωτήσειέ με, τί τῶν ἐν τῷ βίῳ κάλ-
λιστον; εἵπομαι ἄν, ὅτι φίλοι. Τούτων δὲ τίνας
μάλιστα τιμητέον; τοὺς ἀγαθοὺς ἄν εἵπομαι.
Τούτων δὲ τίνα πρῶτον ὀνομάζεις; οὐκ ἄλλον ἢ
τινὰ πρὸ τῆς σῆς ἀρετῆς, αἰδ' ὅτι θήσομαι.
Καὶ γράφω ταῦτα, οὐ τὴν δυναστείαν θερα-
πεύων, ἀλλὰ τὸν τρόπον τιμῶν, οὗ μικροὶ μὲν
κήρυκες ἴσως ἡμεῖς, πλὴν τὸ εἰς δύναμιν οὐκ
ἐλλείποντες· καὶ οὐ κήρυκες μόνον, ἀλλὰ καὶ
συναγωνισαί, ταῖς εὐχαῖς τὸ δύνασθαι συνεισ-
φέροντες. Μέχρι τούτου γῆσαι τὴν ἐπιστολήν
ἐβουλόμην· ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ θεῖον οὐ σέβομεν
μόνον, ἀλλὰ καὶ τὸ εὐεργετεῖν ἀπαιτοῦμεν·
δέξαι καὶ αὐτὸς οὐ διοχλούμενος ἵ παρ' ἡμῶν,
(οὐ γὰρ ὄχλος σοι τὰ ἡμέτερα· τοῖς προλαβοῦσι,
τοῦτο εἰκάζειν ἔχω·) ἀλλ' ὑπομιμνησκόμενος
παρ' ἡμῶν· ὅσον ἐκέτην Εὐφῆμιον πάλιν
προσάγω σοι, καὶ πάλιν καθικετεύω, μὴ μόνον
φιλανθρώπως δέξασθαι τὸν νέον, καὶ συγγνώμῃ
τῆς βραδυτήτος, ἐπειδὴν ὀρφανικοῖς πράγμασι
ἐπιστὰς ἀναγκαιῶς ἡσυχολήθη ἢ περὶ τὸ οἰκίδιον·
Ἄλλὰ καὶ εἰς τὸ πρόσω ἀγαγεῖν προθυμήθητι,
εἰς τιμὴν τε ἡμετέραν, καὶ δόξαν τῆς σῆς
καλοκαγαθίας. Πολλῶν γὰρ ὄντων οὗς εὖ ποιή-
κας καὶ ποιεῖς, οὐδενός σοι τοῦτα εἰς
φιλοτιμίαν ἔλαττον, ὥς παρὼν ἐδίδαξα. Καὶ νῦν
ἄξιόν περὶ εὐθῆναι· ὁ γὰρ αὐτὸς καὶ διὰ τὴν
ὀρφανίαν ἐλεεινός, καὶ διὰ τὸν τρόπον ἀγαπητός
ἡμῖν, ἵνα μὴ λέγω διὰ τὴν ἀγχιστείαν τοῦ
αἵματος.

Aliis CLXXIV.

Scripta anno
382.

CIV. OLYMPIO.

PD. ὈΛΥΜΠΙΩ.

Olympius, ad quem datæ sunt hæc Litteræ, anno 382 secundæ Cappadociæ, in quâ situm est Arianzum, præfectus fuit; ut abundè probant Epistolæ sequentes, quas, cum initia illius præfecturæ spectent, à cæteris separatas, hoc anno collocamus. Neminem volens accusare Gregorius, Olympii opem implorat pro Philumendâ, quid passa fuerit, expositurâ.

ALIA omnia beneficia, quæ consecutus sum, à tuâ mansuetudine me accepisse

Τὰς μὲν ἄλλας χάριτας, ὅσων ἔτυχον,
εἰληφώς οἶδα παρὰ τῆς σῆς ἡμερότητος.

CIII. (a) Ἐν τῷ βίῳ. In Cod. Pass. τῷ deest.

(b) Τίνα πρῶτον ὀνομάζεις. Montac. νομίζεις. Cod. B. 3, et Pass. τίνας πρῶτους νομίζεις, quos primos arbitraris?

(c) Δυναστείαν θεραπεύων. Cod. Reg. B. 3, et Pass. ac Montac. δυναστείαν κολακεύων, non principatum adulatione demulcens. Vertit Morel.: Non principatum colens, sed mores honorans. Mox, in Edit. τὸν deerat antè τρόπον, sed habent Codd. nostri et Combef.

(d) Πλὴν τὸ εἰς δύναμιν etc. Morel.: Verum pro virili nostrâ non deficientes.

(e) Μέχρι τούτου σῆσαι etc. Morel.: Huc usque epistolam procedere. Combef.: Scribendi finem facere constitueram.

(f) Παρ' ἡμῶν: in Cod. B. 3, desunt hæc verba.

(g) Τὸν σὸν ἐκέτην. Ità Cod. et Pass. ac Combef.; sed Cod. Reg. et Montac. τὸν σὸν οἰκέτην, famulum tuum. In Edit. σὸν deest.

(h) Περὶ τὸ οἰκίδιον. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. περὶ τὸ οἰκίδιον, quod Morel.: Necessary occupatus fuit in domunculâ.

(i) Ποιήκας καὶ ποιεῖς. Ità Cod. Reg. et B. 3, Montac. ac Morel. At Combef. καὶ ποιήσεις, ac futurum ut benè merearis. In Edit. καὶ ποιεῖς deest.

CIV. (j) Ὀλυμπίῳ. Cod. B. 3. Εὐσεβίῳ φίλῳ. Cod.; Montac. et Morel. et Ὀλυμπίῳ et Θεμιστίῳ.

(k) Παρὰ τῆς σῆς ἡμερότητος. Montac. et Morel. περὶ τῆς σῆς κατ' ἡμερότητος.

καὶ σε ἀντὶ τούτων ἀμείψαιτο τοῖς παρ' ἐαυ-
 τοῦ χρηστοῖς ὁ Θεὸς, ἐν δὲ τῶν χρηστῶν
 εὐδόκιμον καὶ λαμπρὸν διεξιθεῖν τὴν ἀρ-
 χήν. Ἦν δὲ νῦν αἰτῶ, δάσων ἔρχομαι
 a μᾶλλον, ^a ἥπερ ληψόμενος, εἰ μὴ φορτικὸν
 b εἰπεῖν. Τὴν ἀθλίαν Φιλουμένην ^b δι' ἐμαυ-
 τοῦ προσάγω σοι, καὶ τῇ σῇ δίκῃ προσπε-
 c σουμένην, καὶ ὑμῖν τὰ δάκρυα ^c στήσου-
 σαν, οἷς συντρίβει τὴν ἡμετέραν ψυχὴν. Ἄ
 μὲν οὖν ἡδίκηται, καὶ παρ' ὧν, αὐτὴ δη-
 λώσεται. Οὐ γὰρ ἡμῖν γε κατηγορεῖν οὐθενὸς
 ἀσφαλές. Αὐτοὺς δὲ τοσοῦτον εἰπεῖν ἀναγ-
 d καῖον, ^d ὅτι χρεῖα καὶ ὀρφανία, πᾶσι μὲν
 βοηθητέα τοῖς γε νοῦν ἔχουσι, μάλιστα δὲ,
 οἷς γυνὴ καὶ τέκνα ἐν μέσῳ, τὰ μεγάλα
 e f τοῦ ἐλεεῖν ^e ἐνέχυρα. ἐπειδὴ γε ^f ἀνθρώποις
 δικάζομεν, ὄντες ἄνθρωποι. Ἡμῖν δὲ συγ-
 γνώμη τοῦ δι' Ἐπιστολῶν ταῦτα πρεσβεύειν,
 ἐπειδὴ γε τῷ ἀρρώστῳ ζημιούμεθ' ἄρχον-
 τος οὕτω δεξιῷ, καὶ οὕτω θαυμαστοῦ τὴν
 ἀρετὴν, ὥς καὶ τὰ προοίμια τῆς σῆς ἀρχῆς
 εἶναι τιμιώτερα τῆς διὰ τέλους ἐτέρων εὐδοκι-
 μήσεως.

A scio : ac velim Deus pro his tibi bona
 sua rependat, atque inter cætera illud, ut
 principatûs curriculum cum splendore
 atque gloriâ conficias. Quod autem nunc à
 te peto, est hujusmodi, ut daturus ipse po-
 tiùs sim, quàm accepturus, nisi tamen hoc
 arrogantius à me dicatur. Miseram Philu-
 menam manu meâ tibi offero, ut ad justi-
 tiæ tuæ pedes sese provolvat, ac vobis la-
 crymas eas sistat, quibus animum nostrum
 conficit. Atque eas quidem injurias, quas
 accepit, et à quibus, ipsa exponet. Neque
 enim mihi quemquam accusare tutum est.
 Hoc unum duntaxat dicere necesse est,
 B quòd viduitas et orbitas, cùm omnium,
 qui quidem mente præditi sint, ope atque
 auxiliò juvari debeant, tùm eorum præ-
 sertim, quibus, et uxor, et liberi, in me-
 dio sunt, magna, inquam, hæc commiserationis
 pignora. Quandoquidem hominibus
 jus dicimus, cùm ipsi quoque homines
 simus. Nobis autem, quòd per Epistolam
 hæc à te petimus, velim ignoscas; siqui-
 dem ob adversam valetudinem præside
 tam dextro atque commodo privamur,
 tamque admirabili virtute prædito, ut ma-
 gistratûs quoque tui præludia gloriam
 eam, quam alii toto magistratûs sui tem-
 pore consequuntur, antecellant.

Quemquam
 accusare tutum
 non est.

Uxor et liberi,
 magna commise-
 rationis pignora.

8

PE. 8 ΤΩ ΑΥΤΩ.

CV. EIDEM.

Supplex Olympium obsecrat Gregorius ut ne pro Paulo deprecationem suam acerbè rejiciat.

Ὁ μὲν καιρὸς ὀξύς, ὁ δὲ ἀγὼν πολὺς, ἡ δὲ
 νόσος βαρεῖα, μικροῦ καὶ ἀκινήτους ἡμᾶς ποιή-
 σασα. Τί λοιπὸν, ἡ Θεοῦ δεηθῆναι, καὶ τὴν
 σὴν ἱκετεῦσαι φιλανθρωπίαν. τοῦ μὲν, ἐπὶ
 νοῦν ἀγαγεῖν σοι τὰ χρηστότερα. τὴν δὲ, μὴ
 τραχέως ἀποπέμψασθαι τὴν ἡμετέραν πρεσ-
 βείαν, ἀλλ' ἡμέρως δεξασθαι τὸν ἀθλίον Παῦ-
 λον, ὃν ὑπὸ χεῖρας ἡγάγεν ἡ δίκῃ τὰς σὰς,
 ἵσως ἵνα σε λαμπρότερον ἐργάσῃται τῷ
 μεγέθει τῆς ἡμερότητος, καὶ τὰς ἡμετέρας
 εὐχὰς, εἰ τινὲς εἰσι, τῇ σῇ προξενήσῃ φιλαν-
 θρωπία.

(a) Ἡπερ ληψόμενος. Cod. Reg. et Combef. ἡ παρα-
 ληψόμενος. Montac. et Morel. ἡ παραληψόμενος.

(b) Δι' ἐμαυτοῦ. Ità Cod. Reg., Montac., Morel. ac
 Combef. In Edit. δι' ἐαυτοῦ.

(c) Στήσουσαν. Cod. Reg., Montac., Morel. ac Com-
 bef. συστήσουσαν.

(d) Ὅτι χρεῖα. Cod. ὅτι χρεῖα μὲν. Sic et Morel. qui
 paulò post μὲν delet.

C OCCASIO volucris, discrimen ingens :
 morbus autem gravis, atque ejusmodi,
 qui nos penè motûs omnis expertes reddi-
 derit. Quid restat, nisi ut Deum orem,
 tuamque misericordiam supplex obsecrem :
 illum nimirum, ut tibi benigniora consi-
 lia in mentem immittat; hanc autem, ut ne
 deprecationem nostram durè atque acerbè
 rejiciat, verum leni ac mansueto animo
 miserum illum Paulum accipiat, quem
 Deus justitiæ præses, sub manus tuas
 duxit, hanc fortassè de causâ, ut te per le-
 nitatis et clementiæ magnitudinem illus-
 triorem reddat, ac nostras ad Deum pre-
 ces, si quæ sunt, benignitati tuæ conciliet.

(e) Ἐνέχυρα. Ità Cod. Reg. B. 3. Montac. et Com-
 bef. In Edit. ἐνέχειρα.

(f) Ἀνθρώποις. Cod. ἀνθρώπους.

CV. (g) Τῷ αὐτῷ. Cod. Reg. ità; sed Θεμιστίῳ. In
 Codd. quos viderunt Montac. ac Morel. inscribitur hæc
 epistola Themistio, et tamen, ut observant, in fine libri,
 ubi iterum habetur, Olympium præ se fert.

Alia CLXXIII.

Scripta eodem
 circiter tempo-
 re.

CVI. EIDEM.

PΣ'. a TΩ ΑΥΤΩ.

a

Alias
CLXXVII.
Scripta eodem
circa tempore.

Concessas ab Olympio priores gratias commemorat : per eos honores, quos sibi habet, ad novas petendas Eustratii causâ provocatur Gregorius.

EN tibi aliud quoque litterarum argumentum, quarum tu, si verè loquendum est, causa es; nimirum per eos honores, quos mihi habes, ad petendum me provocans. En tibi alius quoque supplex, timoris vinculis constrictus, hic inquam cognatus noster Eustratius, qui nobiscum, ac per nos, ad bonitatis tuæ pedes sese prosternit, nec perpetuò à tuo imperio per contumaciam sese abstrahere sustinens, etiamsi justus eum metus perterruit, nec per alium, quam me, ad pedes tibi accidere in animum inducens : quò scilicet adhibitis hujusmodi deprecatoribus, quos, si nihil aliud, ipse magnos efficis, dùm deprecationes sic excipis, splendidiorem sibi benignitatem tuam conciliet. Unum duntaxat, idque breve, dicam. Cæteras quidem priores gratias nobis concedebas; hanc tuo ipsius judicio dabis, quandoquidem semel nostram senectutem et corporis infirmitatem hujusmodi honoribus consolari in animum induxisti. Addam etiam quòd hâc ratione placidius tibi divinum numen reddis.

^b Ἰδοὺ σοι καὶ ἄλλη γραμμάτων ὑπόθεσις, ^h ἃς σὺ ποιεῖς, εἰ χρὴ τάλῃθ' ἰλέγειν, ^d τῷ ^c d τιμᾶν προκαλούμενος. Ἰδοὺ σοι καὶ ἄλλος ἱκέτης φόβου δέσμιος οὗτος, ὁ συγγενὴς ἡμῶν Εὐστράτιος, ὃς μεθ' ἡμῶν, καὶ δι' ἡμῶν προσπίπτει τῇ σῇ ἀγαθότητι, οὔτε διαπαντός ἀφηνιάζειν ^e τῆς σῆς ἀρχῆς ἀνεχόμενος, εἰ καὶ φόβος δικαίως ^e αὐτὸν ^f διεπτόησεν, οὔτε δι' ἄλλου σοι προσπε- ^f σείν ἢ δι' ἡμῶν αἰρούμενος· ἵνα καὶ σεμνοτέραν ἑαυτῷ ποιήσῃ τὴν φιλανθρωπίαν, τοιούτοις ^B πρεσβευταῖς χρώμενος, οὗς, εἰ μὴ τι ἄλλο, αὐτὸς μεγάλους ποιεῖς, οὕτω τὰς παρακλήσεις δεχόμενος. Ἐν καὶ σύντομον φθέγγομαι. Τὰς μὲν ^e ἄλλας πρώτας χάριτας ἐδίδως ἡμῖν, ταύτην ^g δὲ ^h τῇ σεαυτοῦ κρίσει δώσεις· ἐπεὶ δὲ ἀπαξ ^h ὥρμησας παραμυθεῖσθαι τὸ γῆρας ἡμῶν καὶ ⁱ τὴν ἀσθένειαν ταῖς τοιαύταις τιμαῖς. Προσθήσω δὲ ὅτι καὶ τὸ θεῖον αἰεὶ ⁱ σεαυτῷ ποιεῖς εὐμένε- ^j ςερον.

Alias *XCVI.*

Scripta anno
582, tempore
Quadragesimæ.

CVII. CLEDONIO.

PΖ'. ΚΛΗΔΟΝΙΩ.

Toto quadragesimæ tempore anni 382 ad Paschâ, quod in diem 17 aprilis hoc anno incidebat, Gregorius, quem morbus et senium solitis abstinentiæ laboribus operam dare non sinebant, quod invitum hâc parte deperdere sibi videbatur, id solitudine et continuo studuit silentio compensare. Varias tamen eo tempore scripsit Epistolas, in quibus plerisque silenti quod sibi præscripserat, meminit. Has inter tres ad Cledonium sunt Epistolæ et aliæ ad alios.

QUÆRIS, quid silentium nostrum sibi velit? Modum sermonis et taciturnitatis vult. Nam qui totum superavit, idem minore negotio partem quoque superabit; ac præterea concitatum animi motum sedat, dùm sermone minimè effertur, verum in seipso absumitur.

^C Ἐρωτᾶς τί βούλεται ἡμῖν ἡ σιγή; βούλεται λόγου μέτρα καὶ σιωπῆς. Ὁ γὰρ τοῦ παντός κρατήσας, ῥᾶον κρατήσῃ τοῦ μέρους· πρὸς δὲ καὶ θυμὸν ἡμεροῖ, μὴ λαλούμενον, ^k ἀλλ' ἐν ^k ἑαυτῷ θαπανάμενον.

Alias *XCVIII.*

Scripta iisdem
anno et tempore.

CVIII. EIDEM.

PH'. TΩ ΑΥΤΩ.

Quibus de causis taceat, Cledonium rursus certiore facit.

SERMONE tacemus, ut quæ loqui opus sit discamus, ac nos ipsos ad turbulentos animi motus in imperio ac potestate tenendos exercemus. Si quis hoc accipit, benè est: sin secus, hoc quoque lucri nobis silentium affert, quòd multis nihil respondemus.

Σιωπῶμεν τῷ λόγῳ, τὸ λαλεῖν ἃ χρὴ διδασκόμενοι, καὶ τῶν παθῶν ἐπικρατεῖν γυμναζόμεθα. Εἰ μὲν τις δέχεται τοῦτο, καλῶς· εἰ δὲ μὴ, καὶ τοῦτο κέρδος τῆς σιωπῆς, τὸ ^l τοῖς ^l πολλοῖς μηδὲν ἀποκρίνεσθαι.

CVI. (a) Τῷ αὐτῷ, id est, Ὀλυμπίῳ. Cod. Reg. Ἀλυπίῳ ἄρχοντι. Cod. B. 3. Εὐσεβίῳ φίλῳ.

(b) Ἰδοὺ σοι. Ità Cod. Reg. B. 3, ac Combef., legitque Bill. In Edit. ἰδοῦ.

(c) Ἀς σὺ ποιεῖς. Ità Cod. Reg. B. 3, et Combef. In Edit. ἃ σὺ ποιεῖς.

(d) Τῷ τιμᾶν προκαλούμενος. Cod. ac Combef. τὰ ἡμῶν ἐγκαλούμενος, nostra provocans.

(e) Τῆς σῆς ἀρχῆς. Cod. Reg. τῆς σῆς ἐξουσίας.

(f) Διεπτόησεν. Ità Cod. Reg. ac Combef. In Ed. ἐπτόησεν.

(g) Ἄλλας πρώτας χάριτας ἐδίδως. Ità Cod. In Edit. ἄλλας deest. Cod. Reg. ἰδίδους.

(h) Τῇ σεαυτοῦ. Ità Cod. Reg. B. 3, et Combef., sicque legit Bill. In Edit. τῇ σεαυτῷ.

(i) Ὤρμησας. Bill. aggressus es.

(j) Σεαυτῷ ποιεῖς. Ità Cod. In Edit. σεαυτῷ ποιεῖν, veritque Bill. : Placidius reddes. At Combef. : Addam verò et divinum tibi numen nunquam non placidius reddere.

CVII. (k) Ἀλλ' ἐν ἑαυτῷ. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. αὐτῷ.

CVIII. (l) Τοῖς πολλοῖς. Ità Cod. Reg. In Edit. τοῖς ἄλλοις. Mox μηδὲν ἀποκρίνεσθαι. Ità Cod. ac Combef. In Edit. μηδὲν ἀποκρίνασθαι.

ΠΘ' ΤΩ ΑΥΤΩ.

CIX. EIDEM.

*Cledonium ad congressum suum Gregorius admittit.**Aliàs XCVII.
Scripta iisdem
anno et tempore.*

Οὐ κωλύω τὴν συντυχίαν · εἰ γὰρ καὶ ἡ γλῶσσα **A**
 a σιγᾷ, τὰ γε ὦτα ἡδέως ^a τοῖς σοῖς λόγοις παρ-
 ἔξομεν, ἐπειδὴ τοῦ λαλεῖν ἅ χρεῖ, τὸ ἀκούειν
 οὐκ ἀτιμώτερον.

CONGRESSUM nostrum haud prohibeo.
 Nam etsi lingua tacet, at aures tamen
 sermonibus tuis præbebimus, quando-
 quidem audire quæ oporteat, haud infe-
 rius est, quàm ea loqui.

ΠΙ. ΠΑΛΛΑΔΙΩ.

CX. PALLADIO.

*Adhærens Christi legi, simile simili docet Gregorius, silentium silentio.**Aliàs CCXXXI.
Scripta eodem
tempore.*

Καινὸς τῆς νοουθεσίας ὁ τρόπος · ἐπειδὴ γὰρ **B**
 λαλῶν οὐκ ἐπέχον τὰς γλῶσσας, τῇ σιωπῇ
 τὸ σιγᾷ ἐδιδάξα, τῷ ὁμοίῳ τὸ ὁμοιον ἐκπαι-
 b δεύων. Οὗτος καὶ Χριστοῦ νόμος · ^b ἐπειδὴ νομο-
 c θετῶν ἡμῖν, οὐκ ἐκάθηρεν · ἡμεροῖ τῷ ἀνθρω-
 d πίνῳ τὸν ἀνθρώπου, ^d κατὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ
 τῆς περὶ ἡμᾶς οἰκονομίας φιλανθρωπίαν.

Novus admonitionis modus. Nam quia
 loquens linguas non cohibui, silentium si-
 lentio docui, simile simili edocens. Est et
 Christi ista lex : quoniam dùm leges no-
 bis conderet, non purgavit; humanâ na-
 turâ hominem mansuefacit, secundum
 magnam suæ erga nos dispensationis ele-
 mentiam.

ΠΙΑ'. ΕΥΛΑΛΙΩ.

CXI. EULALIO.

*Gratiam ut inter se communicent, optat Gregorius.**Aliàs CII.
Scripta eodem
tempore.*

Σὺ φιλοσοφεῖς τὴν ἐρημίαν, καὶ τὴν ἄμετρον **C**
 οὕτω νηστειαν, ἐγὼ δὲ τὴν σιωπὴν. Μεταδῶμεν
 ἀλλήλοις τοῦ χαρίσματος · ἐπειδὴ δὲ εἰς ἓν
 γενώμεθα, κοινῇ τὸν Θεὸν ἀσόμεθα, καρποφο-
 e ροῦντες ὥσπερ ^e εὐλογον σιωπὴν, οὕτω καὶ λόγον
 ἔνθεν.

Tu solitudini, atque ita immodico jeju-
 nio das operam; ego silentio. Gratiam
 inter nos communicemus. Cùm autem
 unâ erimus, divinas laudes simul cane-
 mus, ut rationi consentaneum silentium,
 ita etiam divinum sermonem offerentes.

f ΠΙΒ' ^f ΚΕΛΕΥΣΙΩ.

CXII. CELEUSIO.

*Celeusium reprehendit, quòd sacra jejunia non servet, et foeda spectacula proponat.**Aliàs LXXIV.
Scripta eodem
tempore.*

Εἰσεδεξάμεν σὲ ^e καὶ σιωπῶν, ἵνα μάθης καὶ **D**
 σιωπῆς λόγον τῇ γραφίδι λαλούμενον. Λαλήσω
 δὲ ἅ πρέπει φιλίᾳ καὶ τοιούτῳ καιρῷ. Παρανο-
 μεῖς, ὁ δικαστὴς οὐ νηστεύων · καὶ πῶς φυλάξεις
 τοὺς ἀνθρωπίνους νόμους, τοὺς θεῖους περι-
 h φρονῶν; ^h καθάρου σου τὸ δικαστήριον, ἵνα μὴ

EXCEPI te, etiam tacens, ut silentii quo-
 que sermonem esse intelligas, per cala-
 mum se proferentem. Loquar autem,
 quæ et amicitiae nostræ, et hujusmodi
 tempori conveniunt. Iniquè agis, ὦ Judex,
 qui non jejunas. Et quomodo leges hu-
 manas servabis, qui divinas contemnis ac
 pro nihilo ducis? Purga tribunal tuum, ne

*Iniquè agit qui
non jejulat.*

CIX. (a) Τοῖς σοῖς. Ità Cod. Reg., Montac., Morel.
 et Combef. In Edit. σοῖς deest.

CX. (b) Ἐπειδὴ νομοθετῶν etc. Cod. Reg. ἐπειδὴ γὰρ etc.
 Morel. et Combef. ἐπειδὴ γὰρ νομοθετῶν, ἡμᾶς οὐκ ἐκάθη-
 ρεν, nam quia dùm leges sanciret, nos non purgavit. Sic
 etiam legit Montac. qui tamen proponit : νοουθετεῖ ἵνα
 ἡμεροῖ.

(c) Ἡμεροῖ τῷ ἀνθρωπίνῳ. Ità Codd. nostri, Montac.,
 Morel. et Combef. In Edit. νομοθετεῖ δὲ τῷ ἀνθρωπίνῳ
 quod Morel. constitutionibus verò humanis hominem in-
 stituit. At Combef. humanitatis naturâ hominem ad man-
 suetudinem transfert. Morel. autem in notis admonitione
 humanâ lenit hominem; sed, ait Combef., peregrinè ni-
 mis.

(d) Κατὰ τὴν μεγάλην αὐτοῦ τῆς περὶ ἡμᾶς οἰκονομίας φιλαν-
 θρωπίαν. Ità Codd. nostri, Montac., Morel. et Combef.;
 nec ultrâ juxtâ illos epistola producit. Vertit in no-
 tis Morel.: Juxta magnam carnis pro nobis assumptæ be-
 nignitatem; Combef. autem: Juxta magnam ipsius erga
 nos dispensationis indultam humanitatem atque gratiam.
 In Edit. κατὰ τὴν μεγάλην ὁ υἱὸς Εὐφύμιος οὕτω μὲν παρέστιν ·

Tom. II.

ἐλπίζει δὲ καὶ οἶμαί σε μὴ πολλοῦ πόνου δεήσειν, εἰ παραγένοιτο:
 quod Morel. Euphemius filius ad magnam hebdomadam
 nondum accessit, sed sperat se adfuturum: atque opinor
 tibi magno labore opus non fore, si accesserit; κατὰ τὴν
 μεγάλην, ad magnam hebdomadam. Quid hæc hebdomada
 ad præfectum? vertendum potius in magnâ nondum
 adest civitate: sic enim Epist. clxx Constantinopolim
 Gregorius designat, ὁρμήσαντι ἐπὶ τὴν μεγάλην, ad magnam
 civitatem profectus. At cum Montac. dicamus: «Ista hûc
 non spectant; videntur fuisse initium alterius Epistolæ
 quæ in nostris Manuscriptis, non habetur.»

CXI. (e) Εὐλογον σιωπὴν. Combef. εὐκαιρον σιωπὴν, ὁρ-
 portunum silentium.

CXII. (f) Κελευσίῳ. Cod. Reg. et Combef. Κελευσίῳ
 ἄρχοντι. Putat tamen Tillemont. Celeusium tantum-
 modò urbis Nazianzi fuisse præfectum, nec alium hoc
 anno præsidem gubernasse Cappadociam præter Olym-
 pium.

(g) Καὶ σιωπῶν. Cod. Reg. et Combef. καὶ σιγῶν.

(h) Καθάρου σου. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit.
 καθάρου σου.

Fœda specta-
cula propouere
seipsum tradu-
cere est.

duorum alterum tibi accidat, ut aut ma-
lus fias, aut existimeris. Fœda spectacula
proponere, seipsum traducere est. In
summâ, ô Judex, te judicium subitum
esse scito: et minùs peccabis. His nihil
melius habebam, quod tibi præberem.

Aliàs LXXV.
Scripta eodem
tempore.

CXIII. EIDEM.

Se tacentem ne judicet damnetque, Celeusium Gregorius admonet.

Rom. xiv, 3.

NE me tacentem judices ac damnes, B
quemadmodum nec ego te loquentem,
quod de cibis Paulus promulgavit. Quòd
si judicas, time ne lingua mea adversus te
primùm concitetur, si te silentio dignum
nanciscatur.

Aliàs I.
Scripta eodem
tempore.

CXIV. EIDEM.

Celeusium loquaciorem hominem taciturnus Gregorius egregiè carpit et irridet.

QUONIAM silentium et rusticitatem mihi C
objicis, vir belle et urbane, age fabulam
minimè inscitam tibi effingam, ut expe-
riar, num hâc saltem ratione ineptam
istam loquacitatem compescere queam.
Hirundines quondam cygnos cavillis in-
cessebant, propterea quòd nec cum homi-
bus consuetudinem habere, nec canendi
artem in publicum proferre vellent, sed
circa prata solùm et flumina vitam age-
rent, ac solitudinem amplecterentur, pau-
câque canerent, quæ verò canerent, in se
ipsis canerent, perindè atque eos musi-
ces suppuderet. At nostræ, inquiebant,
sunt urbes, nostri homines et thalami:
atque apud homines garrimus, résque
nostras ipsis exponimus, nimirum vetera
illa et Attica, Pandionem, Athenas, Te-
reum, Thraciam, peregrinationem, affini-
tatem, contumeliam, linguæ exsectionem,
litteras, præterque omnia Itym, et quo-
modo ex hominibus in aves mutatæ su-
mus. At cygni, quòd earum garrulitatem
exosam haberent, vix quidem eas sermone
dignas duxerunt; ut autem dignas duxe-
runt: At, ô præclaræ, inquiunt, causâ nos-
trâ in solitudinem quoque quispiam libens
se contulerit, ut musicam audiat, cum ze-
phyro pennas nostras inflandas permitti-
mus, ut suave quiddam et concinnum in-
spiret. Quarè, si non multum, nec apud

A δυοῖν ἐν, ἡ γίνῃ κακὸς, ἡ νομιζῇ. Τὸ προστίθεναι
θέας αἰσχυρὰς, ἑαυτὸν ἐσι θεατριζεῖν. Κεφάλαιον τοῦ λόγου, ἴσθι κρινόμενος, ^a ὁ κριτής, a
καὶ ἦττον ἀμαρτήσεις. Τούτων οὐδὲν εἶχόν σοι
παρασχεῖν ἄμεινον.

PIΓ'. Τῶ ΑΥΤῶ.

Μὴ κρινέ με σιγῶντα, οὐδὲ γὰρ ἐγὼ σε
φθειγγόμενον, ὁ ^b περὶ τῶν βρωμάτων ὁ Παῦλος b
ἐνομοθέτησεν. Εἰ δὲ κρίνεις, φοβοῦ τὴν γλῶσσαν,
μὴ κατὰ σοῦ κινήθῃ πρῶτον, εἴ σε λάβοι τοῦ
σιωπᾶν ἄξιον.

ΣΙΔ'. Τῶ ΑΥΤῶ.

Ἐπειδὴ μοι τὴν σιωπὴν ἐγκαλεῖς, καὶ τὴν
ἀγροικίαν, ὧ καλὲ καὶ ἄσικέ, φέρε σοι δὴ καὶ
μυθολογήσω μῦθον οὐκ ἄμουσον, εἴ πως ἄρα
ταύτῃ γε δυναίμην ἐπισχεῖν σε τῆς φλυαρίας.
Ἐπέσκωπτον αἱ χελιδόνες τῶν κύκνων, τὸ μὴ
ἐθέλειν ὁμιλεῖν τοῖς ἀνθρώποις, μήτε δημο-
σιεύειν τὴν μουσικὴν, ἀλλ' ἀμφὶ τοὺς λειμῶνας
διάγειν καὶ τοὺς ποταμούς, καὶ τὴν ἐρημίαν
ἀσπάζεσθαι, καὶ βραχέα μὲν ἄδειν· ἃ δὲ καὶ
ἄδοιεν, ^c ἄδειν ἐν σφίσιν αὐτοῖς, ὥσπερ αἰσχυ- c
νομένους τὴν μουσικὴν. Ἡμῶν δὲ, ἔφασαν,
εἰσὶν αἱ πόλεις, καὶ οἱ ἄνθρωποι, καὶ οἱ θαλά-
μοι, καὶ περιπαλοῦμεν τοῖς ἀνθρώποις, καὶ τὰ
ἡμέτερα αὐτοῖς διηγούμεθα, ταῦτα δὲ ταῦτα
τὰ ἀρχαῖα καὶ Ἀττικά, ^d τὸν Πανδίωνα, τὰς d
Ἀθήνας, τὸν Τηρέα, τὴν Θράκην, τὴν ἀπο-
θημίαν, τὸ κῆδος, τὴν ὕβριν, τὴν ἐκτομήν
τῆς γλώττης, τὰ γράμματα, καὶ ἐπὶ πᾶσι
τὸν Ἴτυν, καὶ ὡς ἐγενόμεθα ἐξ ἀνθρώπων ὄρνι-
θες. Οἱ δὲ μόλις μὲν αὐτὰς ἠξίωσαν καὶ λόγου,
τῆς ἀδολεσχίας μισήσαντες· ἐπεὶ δὲ ἠξίωσαν,
Ἄλλ' ἡμεῖς μὲν ἐνεκεν ὧν, ὧ αὐταί, καὶ εἰς
τὴν ἐρημίαν ἀφικοιτό τις, ὥς ἀκοῦσαι τῆς
μουσικῆς, ὅταν ἀνῶμεν τῷ Ζεφύρῳ τὰς πτέρυ-
γας, ἐμπνεῖν ἡδὺ τι καὶ ἐναρμόνιον· ὥς· εἰ

(a) Ὁ κριτής. Itā Cod. Reg. et Combef. In Edit. ὁ δι-
καστής. Pro κρινόμενος legendum fortè κρινόμενος.

CXIII. (b) Περὶ τῶν βρωμάτων ὁ Παῦλος. In Cod. τῶν
deest. Paulus ad Romanos scribens sic loquitur xiv, 3,
et seq. : *Is qui manducat non manducantem non spernat,*
et qui non manducat manducantem non judicet. Quo loco
κρίνεις, non simpliciter judicare significat, sed etiam dam-
nare, ut sæpè in sacris Litteris : hunc locum ad propo-
situm suum Theologus accommodat. Itā Bill.

CXIV. (c) Ἄδειν ἐν σφίσιν αὐτοῖς. In seipsis canere di-
cuntur, quia modulis suis aures vix feriunt.

(d) Τὸν Πανδίωνα etc. Tereus, rex Thraciæ, cùm
Progen, Pandionis Athenarum regis filiam, uxorem

duxisset, ejus etiam sorori Philomelæ, per speciem
visendæ sororis, abductæ vim attulit, ac deindè
linguam præcidit. Quod facinus cùm illa sorori
aliter indicare non posset, telam cruore suo depictam
ad eam deferendam curavit. Quâ re cognitâ Progne, ut
sororem ulcisceretur, Ityn filium patri epulandum ap-
posuit. Prolato deindè capite, cùm pater se uxoris
dolo filium in sua viscera condidisse agnosceret, et ad
ultionem properaret, Progne, ut poetæ fingunt, mutata
est in hirundinem, Philomela in avem sui nominis, Te-
reus in upupam, Itys in phasianum. Hæc Servius. Vide
Ovid. VI. Metamorph. Bill.

μή πολλά καὶ ἐν πολλοῖς ᾄδομεν, ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο κάλλιστόν ἐστιν ἡμῶν, ὅτι μέτρῳ φιλοσοφοῦμεν τὸ μέρος, καὶ οὐκ ἀναμίγνυμεν ὁρμῇ τοῖς τὴν μουσικὴν. Ἡμεῖς δὲ καὶ εἰσοικίζομενας οἱ ἄνθρωποι δυσχεραίνουσι, καὶ ἀποδύσας ἀποσφύρονται· καὶ μάλα ἐν δίκῃ, αἱ γὰρ οὐδὲ ἐκτμηθεῖσαι τὴν γλῶτταν θύνασθε σιωπᾶν, ἀλλ' αὐταὶ τὴν ἀφωνίαν ὑμῶν ὀδυρόμεναι, καὶ τὸ ἐφ' ὑμῖν πάθος, ἔπειτ' ἔστι λαλίστραί τινας οὐχὶ τῶν εὐγλωττων, καὶ μουσικῶν. Σύνες ὅτι λέγω, φησὶν ὁ Πίνδαρος· κἂν εὖρης τὴν ἐμὴν ἀφωνίαν ἀμείνω τῆς σῆς εὐγλωττίας, παῦσαι καταφλυαρῶν ἡμῶν τῆς σιωπῆς· ἢ σοι παροιμίαν ἐρῶ, μάλιστα μὲν ἀληθῆ, μάλιστα δὲ σύντομον, ὅτι τότε ἄσονται κύκνοι, ὅταν κολοιοὶ σιωπήσωσιν.

PIE'. ΘΕΟΔΩΡΩ.

Ad Theodorum Tyrenensem, paulò ante Pascha anni 382, scriptæ nobis videntur hæc Litteræ quibuscum Philocaliam Origenis ad amicum, muneris loco, perferri curavit, ut aliquid haberet, quod suæ et Basilii Magni memoriam refricaret.

Ἐορτὴ καὶ τὰ γράμματα, καὶ τὸ κρεῖσσον ὅτι προφθάνεις τὸν καιρὸν, τῇ προθυμίᾳ τὰ προεορτάζειν ἡμῖν χαριζόμενος. Τὰ μὲν οὖν παρὰ τῆς σῆς εὐλαβείας, τοιαῦτα· ἡμεῖς δὲ, οὐν ἔχομεν τὸ μείζον, ἀντιδίδωμεν τὰς εὐχάς. Ἴνα δὲ τι καὶ ὑπόμνημα παρ' ἡμῶν ἔχῃς, τὸ δ' αὐτὸ καὶ τοῦ ἁγίου Βασιλείου, πυκτίου ἀπεσάλκαμέν σοι τῆς Ὁριγένους Φιλοκαλίας, ἐκλογὰς ἔχον τῶν χρησίμων τοῖς φιλολόγοις. Τοῦτο καὶ δεῖξασθαι καταξιώσου, καὶ ἀποδείξιν ἡμῖν δοῦναι τῆς ὠφελείας, καὶ σπουδῇ καὶ Πνεύματι βοηθούμενος.

PIΣ'. ΕΥΛΑΛΙΩ.

Quo tempore silentium tenebat Gregorius, non solum Litteras scripsit, sed etiam monachos in Lamide degentes invisit, imprimis Eulaliū; nec tamen silentium rupit, verum tacens, et tanquam adumbratus invisit. Mox solutū jam linguā, quos tacens inviserat, eosdem loquens videre cupiebat, et adfuturum pollicebatur. Hæc in Litteris sequentibus ad Eulaliū significat.

Γέγονε καὶ ἡ Λαμὶς ἐμοὶ τῆς σιωπῆς χωρίον, καὶ φιλοσοφίας ἐγγυμναστήριον, ἣν ὡς σιγῶν ἐθεσάμην, ἰδεῖν ἐπιθυμῶ καὶ φεγγόμενος, ἵνα τοῖς τε ἀδελφοῖς πληρώσω τὸν πόθον, καὶ ἡμεῖς ἀμύνωμαι τῆς μικρολογίας, τοὺς κακοὺς τῶν ἐμῶν φεγγμάτων ἐξηγητάς. Αὐτὸς γάρ ὁ λαλῶν παρέσομαι, οὐκέτ' ἀλληγορούμενος, οὐδὲ εἰκαζόμενος, ἀλλὰ καθαρῶς νοούμενος.

(α) Ἡμεῖς δὲ καὶ εἰσοικίζομενας οἱ ἄνθρωποι etc. « Indè proverbium, ait Bill., hirundinem sub tecto non habendam : hoc est, à garrulorum commercio abstinentium. »

CXV. (b) Ἐορτὴ καὶ τὰ γράμματα. Ità Codd. tres Reg., Pass. et Combef. In Edit. Ἐορτὴ καὶ γράμματα : quod Bill. :

A multos canimus, at illud certè in nobis pulcherrimum est, quòd modum in canendo tenemus, nec musicam tumultibus permiscemus. Vos autem et in ædes admissas homines fastidiunt, et canentes aversantur, idque optimo jure, quippè quæ ne excisâ quidem linguâ silere queatis, verum ipsæ amissam vocem et calamitatem vestram lugentes, quâvis aliâ ave profusâ linguâ præditâ et canorâ loquaciores sitis. Intellige quid loquar, ait Pindarus, ac si taciturnitatem meam tuâ loquitandi facilitate præstantiorem esse inveneris, silentium nostrum ineptè carpere atque insecari desine. Alioqui proverbium dicam, ut verissimum ità etiam brevissimum : Tùm cantabunt cygni, cùm graculi tacuerint.

Tùm cantabunt cygni, cùm graculi tacuerint.

CXV. THEODORO.

Aliàs LXXXVII.

Circa Pascha anni 382.

FESTUM atque Litteræ, quòdque præstantius est, tempus antevertis, dùm alacritate nobis præstas, ut festi celebritatem et gaudia anticipemus. Atque hæc quidem à tuâ pietate. Nos autem quod omnium maximum habemus, hoc est, preces, tibi vicissim damus. Ut autem aliquid etiam, quod tibi nostrî memoriam refricet, à nobis, atque item à sancto Basilio, habeas, Philocaliæ Origenis librum ad te misimus earum rerum quæ litterarum studiosis utiles sint, collectanea quædam continentem. Hoc munus et accipias velim, et utilitatis ex eo perceptæ argumentum nobis præbeas, nimirum et à studio et à Spiritu adjutus.

Origenis Philocalia.

CXVI. EULALIO.

Aliàs XCIX. Eodem tempore.

MIHI et silentii locus, et philosophiæ palæstra Lamis exstitit; quam ut tacens contemplatus sum, ità etiam loquens videre concupisco, ut et fratrum desiderio satisfaciam, et vos, sermonum meorum malos interpretes, ob verborum parcimoniam ulciscar. Ipse enim, qui loquor, adero, non jam in allegoricum sensum tractus, nec conjecturâ quâdam adumbratus, sed purè ac planè intellectus.

Festum quoque litteræ ipsæ sunt : quòdque præstantius est animi studio atque alacritate festum antevertis, illud nobis tribuens.

(c) Ἁγίου Βασιλείου. Cod. Pass. μεγάλον Βασιλείου.

CXVI. (d) Ἀμύνωμαι τῆς μικρολογίας. Combef. : Angustæ exilisque orationis nomine ulciscar.

Aliàs C.

Scripta eodem
anno, post Pas-
cha.

CXVII. EIDEM.

PIZ. ΤΩ ΑΥΤΩ.

Eulalio sermonem impertire et vicissim cupit accipere Gregorius.

MIHI novum quiddam accidit. Nam qui A te præsente tacui, idem absentem requiro: ut et sermonem impertiam, et vicissim accipiam. Præclarum est enim, ut rerum omnium aliarum, ita etiam sermonum primitias Verbo primùm, ac deindè iis, qui Domini metu præditi sunt, consecrare.

Καὶνόν τι πέπονθα· παρόντι σιγήσας, ἀπόντ᾽ α ποθῶ, ἵνα καὶ μεταδῶ λόγου καὶ μεταλάβω. Καλὸν γάρ ὥσπερ ἄλλου παντός, οὕτω δὴ καὶ λόγων ἀπαρχὰς ἀνατιθέναι τῷ Λόγῳ πρώτον, εἶτα τοῖς φοβουμένοις τὸν Κύριον.

Aliàs CI.

Scripta eodem
tempore.

CXVIII. EIDEM.

PIH. * ΤΩ ΑΥΤΩ.

a

Tacuit sibi Gregorius: aliis loquitur, quandoquidem loquendi tempus est.

Eccles. III, 1.

Psal. XXXVIII, 2.

Id. XXXIX, 10.

Omnia tempus habent, inquit Eccle- B siastes; propterea posui custodiam ori meo, cum tempus ita postularet; et ecce labia mea non prohibebo, quandoquidem hujus rei tempus est. Tacui enim, inquit Scriptura, num etiam semper tacebo? Tacui, inquam, mihi; aliis loquor. Ipsi autem, si quidem ea, quæ convenit, loquantur, omnis Deo gratia habeatur; sin minùs, aures quoque occludemus.

Καὶρὸς τῷ παντὶ πράγματι, φησὶν ὁ Ἐκκλη- σιαστής· διὰ τοῦτο ἐθέμην φυλακὴν ^b τῷ στό- ματι μου, ἥνικα καιρὸς, καὶ ἰδοὺ τὰ χεῖλη μου οὐ μὴ κωλύσω, ἐπειδὴ τούτου καιρὸς. Ἐσιώπησα γάρ, φησὶν ἡ Γραφή, μὴ καὶ αἰσιωπήσομαι; ἐσιώπησα μὲν, ἐμαυτῷ· ^c λαλῶ δὲ τοῖς ἄλλοις. Οἱ δὲ, εἰ μὲν, ἅ χρη, φθέγγοιντο, πᾶσα τῷ Θεῷ χάρις· εἰ δὲ μὴ, καὶ τὰ ὅσα φραζόμεθα.

Aliàs CCXXX.

Scripta circa
idem tempus.

CXIX. PALLADIO.

PIΘ. ΠΑΛΛΑΔΙΩ.

Silentii sui finem Palladio Gregorius annuntiat.

CUM Christo linguam mortuam habui, C quandò jejunabam, et unà cum eodem ad vitam revocato, illam excitavi. Hoc mihi silentii arcanum est, ut veluti mentem non garrulam sacrificavi, sic etiam purgatum sermonem sacrificem.

Χριστῷ συνενέκρωσα τὴν γλῶσσαν, ἥνικα ἐνή- στευον· καὶ ἀναστάντι συνήγειρα. Τοῦτό μοι τῆς σιωπῆς τὸ μυστήριον· ἵνα ὥσπερ ἔθυσαν ^d νοῦν ἀνεκλάλητον, οὕτω θύσω καὶ λόγον d κεκαθαρμένον.

Aliàs LIV.

Scripta eodem
anno, post Pas-
cha, seu aprili
mense.

CXX. HELLADIO.

PK. ἙΛΛΑΔΙΩ.

Pro paschalibus muneribus et Litteris Helladio gratias agit Gregorius, simulque eum rogat ut sibi senectutem, ejus beneficio, commodè claudere liceat, constituto à vobis, inquit, huic Ecclesiae, nempe Nazianzenae Ecclesiae, episcopo. Quæ quidem omnia hanc ad annum 382 Epistolam pertinere demonstrant. Quisnam verò sit Helladius, ad quem scripta est, an Helladius Cæsariensis, an alterius sedis episcopus sit incertum est. Baronius Cæsariensem esse episcopum existimat. Verùm Gregorius tunc non aliud provinciæ caput agnoscebat, præter Tyanensem episcopum, ut Epistolâ 152 aliàs 88 patet, hisque ipsis Litteris confirmari potest, in quibus Gregorius Helladium, non ut archiepiscopum, sed ut com- provincialem, ut ita loquar, episcopum compellat. Præterea Helladius Cæsariensis electioni Eulalii obstitit.

RES in spe positas procul videre admo- D niti, (utar enim tuo procemio), rebus quoque jam præsentibus oblectamur. Etenim sanctum Paschæ diem, ad quem pervenimus, mysticum futurorum bonorum symbolum esse scio, ut qui transitus festum sit. Quarum rerum tu quoque commodè nos submonuisti, tum per ea, quæ misisti, tum per ea quæ scribis. Ego verò multa quidem Paschata jam exegi, atque hunc longioris vitæ fructum cepi. Nunc autem

Ὅρα ^e τὰ ἐλπιζόμενα πόρρωθεν διδαχθέντες, (χρήσομαι γάρ τῷ σῷ προοιμίῳ,) καὶ τοῖς ἤδη παροῦσιν ἐνευφραινόμεθα. Τὴν γὰρ ἁγίαν τοῦ Πάσχα ἡμέραν, εἰς ἣν κατηντήκαμεν, τῶν ἐκείθεν ἁγίων οἶδα μυστηρίαν, ἐορτὴν οὕσαν διαβατήριον. Ὡν καλῶς ἐποίησας καὶ αὐτὸς ἀναμνήσας ἡμᾶς, οἷς ἀπέσταλκας καὶ οἷς γράφεις. Ἐγὼ δὲ πολλὰ μὲν ἤδη Πάσχα διήλθον, καὶ τοῦτο ὠνάμην τῆς μακροτέρας ζωῆς. Νῦν δὲ

CXVIII. (a) Τῷ αὐτῷ, id est, Eulalio. Codex Regius et Combefisius, Ἐὐγενίῳ. Montac. et Morel. Εὐα- γρίῳ.

(b) Τῷ στόματί μου. Cod. Reg. et Combef. χεῖρεσί μου, labiis meis.

(c) Λαλῶ. Codd. duo Reg. λαλήσω, loquar.

CXIX. (d) Νοῦν ἀνεκλάλητον. Morel.: *Mentem non garrulam.* Combef.: *Sensum sermone tacitum.*

CXX. (e) Τὰ ἐλπιζόμενα. Heb. XI: *Juxta fidem hi omnes mortui sunt, cum non accepissent promissiones, sed procul eas vidissent, et quod Paulus dicit promissiones, Theologus dicit τὰ ἐλπιζόμενα, eodem sensu. Bill.*

α καθαρότερον ἐπιθυμῶ, τὴν ἂ Δίγυπτον ταύτην Ἀ
ἐξελθὼν τοῦ βίου τὴν βαρείαν καὶ σκοτεινὴν,
καὶ τοῦ πηλοῦ καὶ τῆς πλινθείας ἐλευθερωθεῖς,
ἧ συνδεόμεθα, πρὸς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας
β μεταναστῆναι. ὁ Ταύτην ἡμῖν προσεύχου, εἴ τί
σοι μέλει τοῦ τὰ μέγιστα εὐποιεῖν ἡμᾶς. Σὲ δὲ
πολλάκις γένοιτο συνορτάσαι τῷ κοινῷ τῆς Ἐκ-
κκλησίας ὁ βιωσίμως ἔχοντα. Εἰ δέ μοι δοίητε
καὶ τὸ γῆρας ἐν καλῷ καταλῦσαι, τῇ Ἐκκλη-
σίᾳ ταύτῃ θόντες ἐπίσκοπον, ὃν ἀναδείξει τὸ
Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἔργον ἀγαθὸν ἐργασάμενοι
δ ἔσεσθε, ὁ καὶ ἐν' εἶπω, πατρικῶν εὐλογιῶν
ἄξιον.

PKA'. ΘΕΟΔΩΡΩ.

CXXI. THEODORO.

Alia CCXX

Scripta eodem anno.

Trium Capit. Def. l. 7. c. 7. pag. 635. apud Sirm. t. 2.

Similis penè argumenti est quæ sequitur epistola ad Theodorum; haud quidem Mopsuestenum, ut facundus Hermianensis scripsit, sed Tyanensem, qui recens hujus Ecclesiæ episcopus fuerat ordinatus. Hanc esse causam arbitramur, cur illi tanquam juveni scribat Gregorius. Significat, gavisum se esse symbolis charitatis; id est, muneribus, quæ miserat Theodorus in paschate, pro quibus Theodoro multa bona spiritualiter apprecando rependit Theologus, imprimisque ut talium fiat parens filiorum, quod de spiritualibus filiis intelligere malumus, quàm cum Tillemontio de natis conjugio liberis. Nos verò, inquit Gregorius, omnia spiritualiter rependimus.

Ἀγάπης συμβόλοις ἡδόμεθα, καὶ μάλιστα ὁ
καιροῦ τοιοῦτου, καὶ περὶ τοιοῦτου ἰ νεοπαγοῦς
τε ὁμοῦ καὶ τελείου, καὶ ἵνα σε ὁ ἀπὸ τῆς
Γραφῆς δεξιώσωμαι, ἰδρυμένου ἐν τῇ νεότητι.
Ὁὕτω γὰρ ἐκείνη καλεῖ τὸ πλεῖον ἐν τῇ συνέσει
τῆς ἡλικίας. Οἱ μὲν οὖν παλαιοὶ πατέρες θρόσον
οὐρανοῦ καὶ πόσιτα γῆς μετὰ τῶν ἄλλων ἐπηύ-
χοντο τοῖς παισίν, (εἰ μὴ τιμὴ φίλον καὶ ταῦτα
νοεῖν ὑψηλότερον,) ἡμεῖς δὲ σοι τὸ πᾶν πνευ-
ματικῶς ἰ ἀντιδώσομεν. Πληρώσαι Κύριος πάντα
τὰ αἰτήματά σου· καὶ γένοιο τοιοῦτων τέκνων
πατήρ, (εἰ δεῖ σοι συντόμως καὶ οἰκείως ἐπεύ-
ξασθαι,) οἷον σεαυτὸν ὑποφαίνεις τοῖς σοῖς
πατρᾶσιν, ὡς ἂν τὰ τε ἄλλα καὶ ἡμεῖς ἐπὶ σοὶ
δοξαζοίμεθα.

PKB'. ΤΩ ΑΥΤΩ.

CXXII. EIDEM.

Alia XC.

Ad anniversarium honorem Martyrum, qui quotannis Arianzi celebrabatur mense Dathusa, simulque ad negotia ecclesiastica Theodorum invitat Gregorius.

Χρεωστῆς μὲν ἡμῖν καὶ ὡς νοσεροῖς θε-
ραπείαν, εἴπερ μία τῶν ἐντολῶν ἀσθενούντων
ἐπίσκεψις· χρεωστῆς δὲ ἰ καὶ τοῖς ἁγίοις μάρ-
τυσι τὴν δι' ἑτοῦς τιμὴν, ἣν ἐν Ἀριανζοῖς

purioris Paschæ desiderio teneor; nempè ex hac gravi et caliginosâ hujus sæculi Ægypto egredi, et luto ac conficiendorum laterum opere, cui astringimur, liberari; atque ad promissionis terram migrare concupisco. Hanc nobis precare, si quid tibi curæ est quàm præclarissimè de nobis mereri. Tibi verò, rebus faustè feliciterque cedentibus, sæpiùs contingat simul cum Ecclesiâ festum celebrare. Quòd si mihi senectutem quoque beneficio vestro commodè claudere licuerit, constituto nimirum à vobis huic Ecclesiæ episcopo, quem Spiritus sanctus designaverit, bono opere perfuncti fueritis, paternisque, ut sic loquar, benedictionibus digno.

Exod. i, 14.

Psal cxliii, 12.

Gen. xxvii, 28.

Psal. xix, 7.

Charitatis gaudemus symbolis, ac potissimum tali occasione, et de tali recens coagmentato simul et perfecto; atque, ut te Scripturæ verbis accipiam, *de stabilito in juventute suâ*. Sic enim vocat eum qui majori quàm fert ætas, vi pollet intelligentiæ. Quocircà antiqui patres *rorem cæli* et *pinguedinem terræ* inter alia liberis suis precabantur, (nisi cui gratum sit etiam hæc sublimiùs intelligere,) nos verò tibi omne spiritualiter rependimus. *Impleat Dominus omnes petitiones tuas*; et talium liberorum parens fias, (si par est concisè tibi et familiariter apprecari,) qualem teipsum tuis majoribus subindicas, ut præter alia nos quoque propter te gloriâ decoremur.

Tu, et nobis, ut adversâ valetudine laborantibus, curam atque officium debes, siquidem unum ex præceptorum numero est ægrotantium visitatio: et item sanctis Martyribus anniversarium honorem debes

Unum ex præceptorum numero est visitatio ægrotantium.

(α) Δίγυπτον ταύτην ἐξελθὼν. Combef. ἐξελθεῖν, vertitque: Purius Pascha desidero, nempè ex hac egredi gravi et caliginosâ sæculi Ægypto. Non benè Bill.: Nunc autem purius est ex hac gravi et caliginosâ vitæ Ægypto egredi.

(β) Ταύτην ἡμῖν προσεύχου. Cod. unus ταῦτα. Ità et Cod. R. qui addit καὶ ὑπερέχου.

(γ) Βιωσίμως ἔχοντα. Combef.: Vita fausta et incolumi. Bill.: Utinam vivo et incolumi.

(δ) Καὶ ἐν' εἶπω. Cod. Reg. et Combef. καὶ τί ὅν γὰρ ἡ πατρικῶν, ac quid aliud quàm quod paternis sit conditionibus dignum?

CXXI. (ε) Θεοδώρῳ. Cod. Pass. addit ἐπισκόπῳ Θυάωνων.

Tom. II.

(f) Νεοπαγοῦς τε. Ità Pass. et tres Reg., quæ lectio melior quàm in Edit. νεοπαγέντος.

(g) Ἀπὸ τῆς Γραφῆς δεξιώσωμαι. Morel.: Ut tibi Scripturæ sacræ verba proferam.

(h) Ἐν τῇ συνέσει. Ità Codd. Reg. Par., Pass., Montac. et Morel. In Edit. τῇ deest. At, inquit Combef., quàm benè Morel.: Quòd plus est in intellectu ætatis.

(i) Ἀντιδώσομεν. Montac. ἀποδώσομεν. Fortè ἀνταποδώσομεν, ait Morel.

CXXII. (j) Καὶ τοῖς ἁγίοις. Ità Cod. Reg. Montac., Morel. et Combef. In Edit. τοῖς deest. Mox pro Ἀριανζοῖς. Cod. 1045, Ναζιανζοῖς.

B 2

quem in Arianzis tuis vicesimo secundo mensis Dathusa, ut apud nos appellatur, die celebramus. Ac simul non pauca ecclesiastica negotia sunt, quæ communem considerationem requirant. His igitur omnibus de causis à te peto, ut impigrè ad nos venias; etsi enim ingens labor est, par tamen est merces.

Α τοῖς σοῖς ἐορτάζομεν ^a τῇ εἰκάδι δευτέρᾳ τοῦ α καθ' ἡμᾶς μηνὸς ^b Δαθοῦσα. Καὶ ἅμα οὐκ ^c ὀλίγα ἐκκλησιαστικῶν δεῖται κοινῆς διασκέψεως. Πάντων οὖν ἕνεκεν, ἀόκνως παραγενέσθαι ^c καταξιώσον· καὶ γὰρ εἰ πολὺς ὁ κάματος, ἀλλ' ἀντὶρρόπος ὁ μισθός.

Alia CCXXI.

Scripta circa
idem tempus.

CXXIII. EIDEM.

Vocanti Gregorio præsens adfuit, tūmq; vel sanè litteris postmodum, ut se inviseret Gregorium rogavit Theodorus. Cui Theologus aëris inclementiā et morbi domi se continere coactum significat, seque adfuturum, cum per tempus licuerit, pollicetur.

Præsentiam tuam sum reveritus, et B consortium tuum amplector, tametsi alioquin me ipsum commonefecerim domi manere, et per otium philosophari: hoc enim mihi ex omnibus inveni conducibilius. Quia verò et aër adhuc turbulentus est, neque infirmitas destituit me, obsecro te, parumper adhibeto patientiam, et comprecare mihi sanitatem: nos simul atque tempestivum erit, attendemus precibus tuis.

Ἡδέσθην σου τὴν παρουσίαν, καὶ σέργω τὴν συνουσίαν, καίτοιγε ἄλλως ἐμαυτοῦ νοσήσας οἶκοι μένειν, καὶ καθ' ἡσυχίαν φιλοσοφεῖν· τοῦτο γὰρ εὖρον ἐμαυτῷ ἐκ πάντων ^d λυσιτε- ^d λέσσερον. Ἐπεὶ δὲ οἱ τε ἀέρες ^e ἐτι ταραχώδεις, ^e καὶ οὐκ ἀνῆκεν ἡ ἀρρώστια, παρακαλῶ, μικρὸν μακροθύμησον, συνεύχου δὲ τὴν ὑγίαιαν· καὶ ἡνίκα ἂν ᾗ καιρὸς, ἐπιστησόμεθα σοῖς εὐχαῖς.

PKΓ'. ΤΩ ΑΥΤΩ.

Alia LXXXIV.

Scripta paulò
postsuperiorem

CXXIV. EIDEM.

Non ità multò post, redeunte veris amœnitate, Theodoro iterum invitanti rescribit Gregorius venturum se libenter, imò properaturum, ut solus cum solo congregiatur, sed Synodos et concilia procul salutare. Si quis hanc in annos sequentes Epistolam velit rejicere, quam hic conjiciendo collocamus, non admodum refragabimur.

Vocas? Nos verò properamus. Prope- C ramus autem, ut soli cum solo congregiamur. Synodos enim atque conventus procul salutamus, ex quo scilicet tempore multa eorum, ut parcè loquar, molesta esse comperi. Quid igitur superest? Justo desiderio per orationes tuas opitulare, ut quod studemus consequamur.

Καλεῖς; ἡμεῖς δὲ σπεύδομεν· σπεύδομεν δὲ ^f μόνῳ πλησιάζειν καὶ μόνῳ. Συνόδους γὰρ καὶ ^f ε συλλόγους πόρρωθεν ἀσπαζόμεθα, ἐξ οὗ ^h μοχ- ^{gh} θηρῶν πεπειράμεθα τῶν πολλῶν, οὕτω γὰρ εἰπεῖν μέτριον. Τί οὖν ἐτι λείπεται; πόθῳ δικαίῳ βοήθησον διὰ τῶν εὐχῶν, ἵνα τύχωμεν ὧν σπουδάζομεν.

PKΔ'. ΤΩ ΑΥΤΩ.

Alia LXXVII.

Scripta anno
eodem.

CXXV. OLYMPIO.

Cum hoc anno Xanxaridis thermas petere morbi causâ coactus fuisset Gregorius, vix itineri se commiserat, cum ejus absentiae opportunitatem nacti Apollinaristæ, eò audaciæ proruperunt, ut cuidam nebuloni de impio suo et adulterino grege, episcopi nomen imponerent. Quod ubi rescivit Gregorius, Olympio Cappadociae præfecto scribit, ut facinus ab Apollinaristis contra imperatorum constitutiones et edicta attentatum ulciscatur. Mitius tamen, quàm tanta mereatur audacia, perditì homines puniantur, obsecrat.

Canities quoque nonnihil eruditur, nec D senectus, ut video, talis omninò est, quæ prudentiæ opinionem fidemque mereatur. Ego cum omnium maximè Apollinaristarum cogitationem et impietatem perspectam haberem, nec ferendam eorum auda-

Παιδεύεται τι καὶ πολὺ, καὶ οὐ πάντῃ τὸ γῆρας, ὥς ἔοικεν, εἰς σύνεσιν ἀξιόπιστον. Ἐργῶ γοῦν πάντων μὲν μάλιστα τῶν Ἀπολλιναριστῶν εἰδῶς ⁱ τὴν ἐνθύμησιν καὶ ἀσέβειαν, ὁρῶν δὲ ^j οὐκ ἀνεκτὴν ^k αὐτῶν ἀπόνειαν, ἐνόμιζον τῇ ^k

PKE. ὩΛΥΜΠΙΩ.

(a) Τῇ εἰκάδι δευτέρᾳ. Ità tres Codd. Reg. In Edit. compendiariorum τῇ κβ'.

(b) Δαθοῦσα. Mensis ille videtur, ait Combef., qui in veteri Lexico τεκουσία, et in mensibus Cappadocum septimus numeratur Juliòque nostro respondet.

(c) Πάντων οὖν ἕνεκα. Ità Cod. et Reg. 1405. In Edit. πάντων οὖν ἕνεκα. Pro πάντων, Montac., Morel. et Combef. ἕνεκα τούτων.

CXXIII. (d) Λυσιτελέστερον. Cod. Reg. λυσιτέλεισθαι. Cod. Pass. λυσιτελέστατον, et sic legendum proponit Morel.

(e) Ἐτι ταραχώδεις. Cod. Reg. ἔτι τραχώδεις, aër adhuc asper est. In Cod. Pass. ἔτι deest.

CXXIV. (f) Μόνῳ πλησιάζειν καὶ μόνῳ. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. μόνοι πλησιάζειν καὶ μόνῳ.

(g) Καὶ συλλόγους, atque conventus; Bill., atque colloquia.

(h) Μοχθηρῶν, molesta, Bill. improba et flagitiosa, quod sanè durius et contra Gregorii mentem, qui parcè et moderatè loqui se testatur; οὕτω γὰρ εἰπεῖν μέτριον.

CXXV. (i) Ολύμπῳ. Cod. Reg. Montac., Morel. et Combef. Ἀλυπίῳ. Cod. Reg. Ἀλυπίῳ ἄρχοντι.

(j) Τὴν ἐνθύμησιν καὶ ἀσέβειαν. Cod. et Combef. habent τὴν ἀσέβειαν.

(k) Αὐτῶν. Ità Cod. et Reg. Deest in Edit.

μακροθυμία πρᾶους αὐτοὺς ποιήσιν, καὶ μα-
 a λᾶξιν κατὰ μικρὸν, ^a ὅπερ οὖν καὶ ταῖς ἐλ-
 πίσιν ὑπέτεινον. Ἐλαθον δὲ, ὡς ἔοικε, κακείνους
 χεῖρους ποιήσας, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν βλάβας,
 τῇ ἀκαίρῳ φιλοσοφίᾳ. Οὐ γὰρ δυσωπεῖ τοὺς
 πονηροὺς ἐπιείκεια. Καὶ νῦν, εἰ μὲν αὐτῷ μοι
 b δυνατὸν ἦν δι' ἑμαυτοῦ ^b ταῦτα διδάξαι, οὐκ
 c ἂν ὤκνησα, ^c εὖ ἴσθι, καὶ παρὰ δύναμιν κινη-
 θεῖς προσπεσεῖν τῇ σῇ τιμιότητι. Ἐπειδὴ δὲ
 d ^d περαιτέρω προήγαγεν ἡμᾶς ἡ ἀρρώστια, καὶ
 e τοῖς ^e Ξανξαρίδος θερμοῖς χρῆσασθαι ἀναγ-
 καῖον ἐγένετο, τῶν ἱατρῶν. τοῦτο συμβουλευ-
 σάντων, αὐτ' ἑμαυτοῦ ποιεῖναι τὰ γράμματα.
 Ἐτόλμησαν οἱ κακοὶ καὶ κακῶς ἀπολούμενοι
 f πρὸς πᾶσι τοῖς ἄλλοις, καὶ ^f καθηρημένους
 ἐπισκόπους ὑπὸ πάσης ἀνατολικῆς καὶ δυ-
 τικῆς συνοδῶν καλέσαντες, ἡ παρισύσι κα-
 ταχρησάμενοι, (οὐ γὰρ ἔχω τοῦτο εἰπεῖν
 ἀκριβῶς,) καὶ πασῶν κατεξαναψάντες βασιλικῶν
 διατάξεων, καὶ ὑμετέρων προσταγμάτων, ἐπι-
 g σκόπου ^g ὄνομα ἐπιθεῖναι τινι τῶν παρ' αὐτοῖς
 ἀπείδων καὶ κισθῆλων, οὐδενὶ τοσούτου, ὡς
 h οἶμαι, ὅσον ^h τῇ ἐμῇ νεκρώσει, (τοῦτο γὰρ δεῖ
 λέγειν,) θαρρόσαντες. Ταῦτα εἰ μὲν ἀνεκτά,
 ἐνεγκάτω μὲν ἡ σὴ σερότης· οἶσομεν δὲ καὶ
 ἡμεῖς, ὥσπερ οὖν πολλάκις ἠνέγκαμεν. Εἰ δὲ
 i βαρέα, καὶ οὐδὲ τοῖς ⁱ εὐλαβεστάτοις βασιλεῦσιν
 αὐτοῖς φορητά, ἐπέξελθεῖν τοῖς γενημένοις, εἰ
 καὶ τῆς ἀπονοίας ἔλαττον, καταξίωσον.

A ciam cernerem, existimabam tamen fore,
 ut lenitate meâ mansuetos et placidos eos
 redderem, ac paulatim emollirem, atque
 hoc mihi spe fingebam. Verum, ut appa-
 ret, illud minimè animadverti, me peiores
 eos effecisse, ac per intempestivam hanc
 philosophiam Ecclesiæ detrimentum attu-
 lisse. Nec enim pravos homines lenitas
 inflectit. Et quidem si nunc per meipsum
 hæc te docere potuissem, non dubitassem,
 probè noveris, vel ultra vires iter capes-
 sere, atque ad excellentiæ tuæ pedes meip-
 sum advolvere. Quoniam autem longius
 me morbus perduxit, et Xanxaridis ther-
 mis mihi de medicorum consilio uti ne-
 cesse est, Litteras mihi vicarias susbstituo.
 Præter alia omnia eò quoque audaciæ
 proruperunt mali homines et malè per-
 dendī, ut episcopos etiam quosdam, qui-
 bus dignitas ab universali Orientalium et
 Occidentalium concilio abrogata fuerat,
 accersentes, aut transeuntibus abutentes,
 (non enim certò affirmare possum,) impe-
 rialibus omnibus constitutionibus atque
 omnibus vestris edictis violatis, cuidam
 impii et adulterini sui gregis, episcopi
 nomen imposuerint, nullâ re, ut opinor,
 perindè freti, atque summâ meâ imbecilli-
 tate: hoc enim dicendum est. Quæ si levia
 et ferenda sunt, ferat tua firmitas; feremus
 ipsi quoque, quemadmodum et sæpè tuli-
 mus. Si verò gravia, et ne ipsis quidem
 pietatis laude præstantissimis imperatori-
 bus ferenda ea, quæ admissa sunt, mitiùs
 tamen, quàm tanta audacia meretur, ul-
 cisci dignare.

Lenitas pra-
 vos homines mi-
 nimè inflectit.

j PKC. i TQ AYTO.

CXXVI. EIDEM.

Aliàs
 CLXXVIII.
 Scripta eodem
 tempore.

Cum Xanxaride, balneorum causâ versaretur Gregorius, opportuna videndi Olympium, et quæsitâ occasio se obtulit. Sed bonum quod jam manibus tenebat, recrudescente morbo, invitum perdidit. Quàm id sibi molestum fuerit Olympio sud Epistolâ significat: ab eoque prætereâ postulat, ut Nicobulum filium cursûs publici seu Veredariorum curâ liberet. Nicobulum autem filium suum appellat Gregorius, quia Alypianam sororis suce filiam uxorem duxerat.

Ὅναρ ἡσθύμησα. Καὶ γὰρ μέχρι τῆς μονῆς D
 ἐνεχθεῖς, ὥς τινὸς ἐκ τοῦ λουτροῦ παραμυ-
 θίας τυχεῖν, εἴτα τὴν σὴν συντυχίαν ἐλπίσας,
 καὶ ὥσπερ ἐν χερσίν ἔχων ἤδη τὸ ἀγαθόν,
 k καὶ τινὰς ἡμέρας ^k ἐνδιατρίψας, ἐξαίφνης

Velut per somnium hilari animo fui. Nam cum usque ad monasterium delatus essem, ut nonnihil solatii ex balneo consequerem, ac deindè, congressum tuum, spe concepissem, jamque hoc bonum velut manibus tenerem, atque aliquot

(a) Ὅπερ οὖν καὶ ταῖς ἐλπίσιν ὑπέτεινον. Ità Cod. Reg. In Edit. ὥσπερ οὖν etc. Sicut nimirum spe mihi pollicebar. Montac. Morel. et Combef. ὥσπερ οὖν ἐπέτεινον, majores ejus rei spes concipiebam.

(b) Ταῦτα διδάξαι. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. ταῦτα δείξαι, hæc ostendere.

(c) Εὖ ἴσθι. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. εὖ deest. Reddit Bill., mihi crede.

(d) Περαιτέρω προήγαγεν. Sic enim legendum, ait Bill. non ut in vulgatis exemplaribus προσήγαγεν, id quod satis indicat adverbium præcedens περαιτέρω: sic etiam habent Cod. et Combef.; at pro περαιτέρω, Cod. Reg., Montac., Morel. et Combef. πορρωτέρω.

(e) Ξανξαρίδος θερμοῖς. Montac. et Morel. Ζανζαρίδος θερμοῖς. Ibi enim pro infirmis balnea calida. At in Cod. Ξανξαρίδος. Nam eò loci exstructum erat monasterium, cujus forsân vivendi ratione de medicorum consilio uti sibi necesse putabat Gregorius.

(f) Καθηρημένους. Einendandus est, ait Bill., Her- vag. Codex ex Frobeniano, et pro κεκατηρημένους, substi- tuendum est καθηρημένους.

(g) Ὅνομα ἐπιθεῖναι. Cod. et Reg. ac Morel. ὄνομα περι- θεῖναι, quemdam episcopi nomine inducunt, vel cuidam tribuerint nomen.

(h) Τῇ ἐμῇ νεκρώσει. Quid legerit Bill. incertum om- ninò, dum reddit, summâ meâ imbecillitate viriùmque conservatione. Voluit profectò viriùmque extinctione. Combef.: Exhaustis viribus meis enectòque corpusculo. Mox in Cod. γὰρ deest.

(i) Εὐλαβεστάτοις. Duo Codd. Reg. Montac., ac Mo- rel. necnon et in Edit. quibusdam εὐσεβεστάτοις.

(j) Τῷ αὐτῷ, id est, Ὀλυμπίῳ. Cod. B. 3. Εὐσεβίῳ φίλῳ.

CXXVI. (k) Ἐνδιατρίψας. Ità Cod. Reg., Montac. Morel. et Combef. In Edit. προσδιατρίψας.

dies illuc exegissem, repente à morbo, qui partim jam mihi negotium facessebat, partim minabatur, submotus sum. Ac si huic rei, quæ mihi accidit, imaginem quamdam et similitudinem invenire oportet, idem mihi, quod polypis, usu venit; qui cum per vim à rupibus avelluntur, persæpè de acetabulis quoque in periculum veniunt, quippè quorum nonnihil rupibus relinquunt, aut ab illis aliquid assumunt. Atque hujusmodi quiddam nobis contigit. Quæ autem à tuâ probitate coram petissem, hæc absens quoque petere non dubitavi. Filium nostrum Nicobulum, tum cursus sollicitudine, tum assiduâ in monasterio commoratione valdè pressum offendi, hominem et infirmis viribus, et rerum hujusmodi insolentem, et solitudinem minimè ferentem. Hujus operâ ad quamcumque aliam rem tibi cordi fuerit, utaris velim; siquidem ad omnia prompto atque impigro animo tibi operam navabit. Hæc autem curâ, si fieri potest, eum libera: si non aliam ullam ob causam, saltem ut hoc honoris ei habeas, qui me ægrotantem curat. Quandoquidem cum multa et pro multis à te petierimus, atque obtinuerimus, tuâ quoque erga nos ipsos mansuetudine opus habemus.

Α^c ἀπήχθην ὑπὸ τῆς ἀρρώστιας, τὰ μὲν ἤδη α^a λυπούσης, τὰ δὲ ἀπειλούσης. Καὶ εἰ θεῖ τινα β^b εἰκασίαν εὑρεῖν τῷ πάθει, ταυτὸν ἔπαθον b τοῖς πολύποσιν, οἱ βία τῶν πετρῶν ἀποσπώμενοι, κινδυνεύουσι καὶ ταῖς κοτύλαις πολ- λάκις, ὧν τι προσαφῶσι ταῖς πέτραις, ἢ τι παρ' αὐτῶν προσλαμβάνουσι. Τὸ μὲν οὖν ἡμέτερον τοιοῦτον. Ἀ^c δ' ἂν παρῶν ἐδεήθην τῆς σῆς καλοκαγαθίας, ταῦτα καὶ ἀπὼν ἐθάρρῃσα. Τὸν υἱὸν Νικοβούλον σφόδρα εὖρον^c τῇ τοῦ δρόμου φροντίδι, καὶ τῇ τῆς μονῆς c προσεδρεῖα ξενοχωρούμενον, ἄνθρωπον καὶ ἀσθενῆ καὶ τῶν τοιούτων ἀήθη, καὶ τὴν ἐρη- μίαν οὐ φέροντα. Τούτῳ, πρὸς ἄλλο μὲν πᾶν ὃ τι ἂν ᾗ σοι φίλον, χρήσασθαι βέλησον· καὶ γὰρ πρόθυμος εἰς πάντα ὑπηρετεῖν τῇ σῇ ἐξουσίᾳ· ταύτης δὲ, εἰ δυνατόν, ἐλευθέρω- σον τῆς φροντίδος· εἰ μὴ τι ἄλλο, καὶ ὥς ἡμέτερον τιμῶν νοσοκόμον, ἐπειδὴ πολλὰ καὶ περὶ πολλῶν d δεηθέντες, καὶ τυχόντες, d χρήζομεν καὶ εἰς ἡμᾶς αὐτοὺς τῆς σῆς ἡμε- ρότητος.

Alia
CCXXXIV.
Scripta circa
idem tempus.

CXXVII. HELLADIO.

PKZ. ΕΛΛΑΔΙΩ.

Hic commodè collocanda se offert 127 Epistola, quæ ejusdem argumenti et eadem de causâ scripta est ac superior. Nimirum implorat opem Helladii, ut Nicobolus publicæ rei oneribus solvatur, atque otio et quieti, cui assuetus est, red- datur.

JUCUNDUM utique etiam aliâ de causâ reverentiam tuam salutare: sed mihi ita affecto jucundius est. Nam quod singulis fermè diebus animum despondeo, facit ut tibi arctius adhæream, quasi novissima obiter lucifaciens. Cum autem lucrum fatear, remunerationem debeo reverendo maximè Nicobulo, à quo lucrum accessit. Quod porro faciunt pauperes in opulentos intuentes, ut ab illis beneficium accipiant, idem ipse facio, dum per te viro debitum exsolvo. Eget autem otio et quiete cui perpetuò assuetus est: ut illâ fruatur illum adjuvare digneris.

C Ἡδὺ μὲν^e καὶ ἄλλως τὸ προσαγορεύειν τὴν e σὴν εὐλάβειαν· ἐμοὶ δὲ ἡδίων οὕτω διακειμένῳ. Τὸ γὰρ καθ' ἐκάστην σχεδὸν τὴν ἡμέραν^f ἀπο- f γινώσκεισθαι, πλέον ἔχασθαι σου ποιεῖ, ε^g ὥς ἂν g τὰ τελευταῖα παρακερδαίνοντα. Ἐπειδὴ δὲ τὸ h κέρδος ὁμολογῶ, χρεωστῶ τὴν ἀντίδοσιν τῷ αἰδεσιμωτάτῳ υἱῷ Νικοβούλῳ, παρ' οὗ τὸ κέρ- dos· ὅπερ δὲ ποιοῦσιν οἱ πένητες πρὸς τοὺς εὐπόρους βλέποντες, ἵνα παρ' ἐκείνων εὖ πά- θωσι, τοῦτο καὶ αὐτὸς ποιῶ, διὰ σοῦ τῷ ἀνδρὶ διαλύων τὸ χρέος. Χρήζει δὲ ἀπραγμοσύνης πάντα τὸν χρόνον ταύτῃ συνειθισμένος·ⁱ πρὸς i ταύτην αὐτῷ συνάρασθαι καταξίωσον.

(a) Ἀπήχθην. Ità Cod. Reg. Montac. Morel, ac Com- bef. ἀπηνέχθην ὑπὸ τῆς ἀρρώστιας, quod Bill.: Ob morbum ablatus sum. Edit.: ἀπηνέχθην.

(b) Εἰκασίαν εὑρεῖν. Cod. Morel. et Combef. λαβεῖν.

(c) Τῇ τοῦ δρόμου φροντίδι. Combef.: *Cursus publici curd.* Ad quid hæc, inquit, cum μονῆς προσεδρεῖα, nisi ex illâ, quæ fortè in stratâ publicâ erat, sic cursui publico operam dabat. Montac. et Morel. τῇ τοῦ νόμου φροντίδι, quod aliud esset, nec satis notum.

(d) Δεηθέντες. Ità Codd. Reg. et B. 3. Montac. Morel. ac Combef., sicque legit Bill. In Edit. δεηθέντα, sed in margine δεηθέντες.

CXXVII. (e) Καὶ ἄλλως. Ità Cod. Reg. et Morel. in

notis. Codd. Pass. 1 et 2 γὰρ καὶ ἄλλως. In Edit. καὶ ἄλλοις.

(f) Ἀπογινώσκεισθαι. Cod. Pass. 2, τὸ γὰρ καθ' ἐκάστην ἐπιγινώσκειται σχεδὸν τὴν ἡμέραν.

(g) Ὡς ἂν. Codd. Reg. et R. ὥς ἀεί. Ità et Morel. in notis. Reddit Combef.: τὰ τελευταῖα παρακερδαίνοντα, ut qui extrema obiter elucrer.

(h) Ἐπειδὴ δὲ τό. Ità Codd. Reg. Pass. et R. In Edit. ἐπειδὴ δὲ καὶ τό.

(i) Πρὸς ταύτην. Ità iidem Codd. In Edit.: πρὸς αὐ- τήν. Vertit Morel.: Hanc ipsi conferre digneris, Combef. autem: Ad eam, quæso, illi opitulare.

ΡΚΗ. ΠΡΟΚΟΠΙΩ.

CXXVIII. PROCOPIO.

Alia CLVII.

Procopium Constantinopoli præfectum, amicitia sibi conjunctum, datis in agro Arianzo litteris, Gregorius salutatur. Quo anno datæ sint certò statuere non possumus.

Incerto tempore scripta, sed fortè an. 382.

Διὰ μακροῦ σε προσφθέγγομαι, τὸν ἀντὶ **A**
 a πάντων ἔμοι καὶ πρὸ πάντων, ὃν καὶ παρόντα
 τῶν μεγάλων ἡξίους, καὶ ἀπόντα οἶδ' ὅτι τῶν
 αὐτῶν ἀξιοῖς. Μισθὸς δὲ γενέσθω τῷ διακόνῳ
 b τῆς ἐπιστολῆς τῷ υἱῷ ἡμῶν Ἄνθιμῳ ὑπὲρ με-
 γάλων μέγας. Τίς οὗτος; τῆς παρὰ σοῦ προ-
 ςασίας τυχεῖν, ἐν οἷς ἂν θέται. Μέγιστον δὲ
 c εἰς τὴν πρεσβείαν ἡμῖν, καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος
 d ἐξ ἐπιφανοῦς στρατείας, ἴσως καὶ τοῖς **B** ^d μεγά-
 λοις ὑμῖν γνῶριμος, καὶ ἡ συμφορὰ τοῦ
 σώματος αὐτοῦ τὴν ὄψιν πείθουσα. βαρεῖα
 μὲν καὶ καθ' ἑαυτήν, τῷ παρ' ἀξίαν δὲ, ὡς
 εἰκός, βαρυτέρα. Τουτοῖς προστεθεῖσα καὶ ἡ
 παρ' ἡμῶν παράκλησις, οἶδα ὅτι κατορθώσει
 μᾶλλον τὸ σπούδαζόμενον.

Longo intervallo te saluto, atque allo-
 quor, qui instar omnium, atque antè om-
 nes mihi es, méque et præsentem magnis
 honoribus complectebaris, et absentem,
 (sic enim mihi persuadeo,) iisdem com-
 plecteris. Merces autem filio nostro An-
 thimo, hujus Epistolæ ministro, pro in-
 gentibus rebus ingens rependatur. Quæ
 tandem hæc? Ut quibus in rebus opus
 ei fuerit, præsidium tuum consequatur.
 Maximum autem pondus ad deprecationem
 nobis affert hic quoque ipse vir, ex
 insigni atque illustri militiâ, vobis etiam
 magnis viris fortassè notus, atque corpo-
 ris calamitas oculis ipsis fidem faciens.
 Quæ cum per se gravis et acerba sit, tum
 quia præter meritum, ut verisimile est,
 plus acerbitalis habet. Quibus rebus ad-
 juncta nostra precatio, non dubito, quin
 id, de quo laboramus, magis conficiat.

ΡΚΘ'. ΤΩ ΑΥΤΩ.

CXXIX. EIDEM.

Alia CLVIII.

De tempore quo scripta est hæc Epistola, ut superior, nihil certi habemus. Ex his tantum verbis : Nisi pravâ corporis valetudine uteremur, convenissemus te, et hanc per nos legationem ipsi obiissemus, conicere fas est Gregorium Constantinopolim proficiscendi consilium non omninò abjecisse; siquidem præfectus in eâ urbe degebat, vel Procopium alium fuisse. Observandum etiam Gregorium ad nuptias Olympiadis vocatum à Procopio, postea, ut videbimus, nullam aliam, præter morbum, excusationem obtendere; quod argumento est superiores litteras ad Procopium Constantinopolis præfectum scriptas esse, nec Gregorium omninò valedixisse huic civitati.

Incerti temporis, sed fortè ejusdem anni.

Εἰ μὲν μὴ πονηρῶς ἡμῖν ἔχρητο τὸ σῶμα, **C**
 μηδὲ περὶ τοῦ ζῆν αὐτοῦ πονηρὰς εἴχομεν τὰς
 e ἐλπίδας, ἡ ^e πρῶτον μὲν ἂν καὶ μέγιστον ἐκερ-
 f θάναμεν τὴν σὴν συντυχίαν, ^f καὶ συνουσίαν,
 ἡ σοι παρ' ἡμῶν πάντως ὀφείλετο· δεύτερον
 δὲ δι' ἡμῶν αὐτῶν ταύτην ἂν ἐπληρώσαμεν
 τὴν πρεσβείαν. Ἐπεὶ δὲ κείμεθα παντελῶς τῇ
 ἀρρώστῳ πεπεδημένοι, καὶ οὐχ ἐκόντες ἐξημιώ-
 g μεθα, ^g ὁ δὲ δεύτερον ἦν ποιοῦμεν, πρόσμιέν σοι
 h διὰ τῶν γραμμάτων, καὶ δεξιούμεθα, καὶ ^h κατα-
 σπαζόμεθα καὶ θάρροῦμεν δεσθῆναι περὶ τοῦ
 i ⁱ συνδιακόνου ἡμῶν Εὐγενίου, ὃν ἐξαίτούμεθα
 παρὰ τῆς σῆς μεγαλονοίας. Εἰ μὲν οὖν οὐδὲν
 ἐστὶν ἀδίκημα ἢ πρὸς τὸν ἀνόσιον Ρηγιανὸν

Nisi pravâ corporis valetudine utere-
 mur, atque de ipsâ etiam vitâ malam spem
 haberemus, primum illud ac maximum
 lucrum fecissemus, ut tuo congressu ac
 colloquio frueremur, quod omninò nostri
 erga te officii ratio postulabat: deinde
 per nos ipsos hanc legationem obiissemus.
 Quoniam autem, morbo prorsus,
 tanquàm catenis vineti, jacemus, nec
 sponte nostrâ et voluntate hoc detrimen-
 tum accepimus, quod supererat, id faci-
 mus, téque per litteras adimus, atque am-
 plectimur et exosculamur eamque fiduciam
 concipimus, ut pro condiacono nostro
 Eugenio rogemus, quem à tuâ mentis
 magnitudine ac præstantiâ deposcimus.
 Ac si quidem nullum crimen est ea fami-
 liaritas, quæ ipsi cum Regiano homine

CXXVIII. (a) Πάντων ἔμοι. Ità Cod. Reg. Morel. et Combef. In Edit. πάντων ἡμῖν.

(b) Ἀνθίμῳ. Cod. et Montac. Ἀνθιμῳ.

(c) Ἀνὴρ οὗτος. Combef. ἀνὴρ αὐτός.

(d) Μεγάλοις ὑμῖν. Ità Cod. B. 3, R, et Combef. In Edit. ὑμῖν deest. Reddit tamen Billius.

CXXIX. (e) Πρῶτον μὲν, etc. Hunc locum, cui nihil censet addendum, sic vertit Combef.: *Primum illud ac maximum essemus consecuti, ut tuo congressu ac colloquio potiremur, quippè qui hanc legationem per nos ipsos obiissemus.* Billius, inquit, hæc dividit; sed meliùs ac simpliciùs edita græca quæ lectionem, quam secutus est, non admittunt. Unum agnoscit detrimentum Gregorius, quod præsentia illâ exciderit, cui alterum facit, ut per epistolam adeat

et interpellat: ὁ δὲ δεύτερον ἦν, πρόσμιέν σοι διὰ τῶν γραμμάτων.

(f) Καὶ συνουσίαν. Addimus cum Cod. Reg. B, 3 et R, ac Morel.: ἡ σοι παρ' ἡμῶν πάντως ὀφείλετο· δεύτερον δὲ δι' ἡμῶν αὐτῶν ταύτην ἂν ἐπληρώσαμεν τὴν πρεσβείαν. Legit Montac.: καὶ συνουσίαν, ἡ σοι παρ' ἡμῶν σπανίως ὀφείλετο· δεύτερον δὲ ὡς δι' ἡμῶν αὐτῶν ταῦτα ἐπληρώσαμεν. In Edit. καὶ συνουσίαν, ὅτι παρ' ἡμῶν αὐτῶν ταύτην ἀνεπληρώσαμεν.

(g) Ὁ δὲ δεύτερον ἦν ποιοῦμεν, πρόσμιέν. Ità Cod. Reg. B. 3, et R. Morel. ac Combef., sicque legit Bill. qui vertit: *Quod deinceps sequebatur, id facimus.* Montac. ὁ δὲ δεύτερον ἦν ποιοῦμεν. In Edit. ποιοῦμεν deest.

(h) Κατασπαζόμεθα. Cod. et Combef. ἀσπαζόμεθα.

(i) Συνδιακόνου. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. et Combef. In Edit. διακόνου.

conscelerato et nefario intercessit, (neque enim eum quicquam aliud sceleris admisisse constat,) ob jus ipsum, cujus tu arbiter ac patronus es : si autem id crimen esse censes, certè in Dei gratiam, cui assistit, ac senectutis nostræ causâ, quam multis viris Dei metu præditis venerationi esse non ignoras; hanc igitur, quæso, gratiam et nobis, et universo clero concede; atque hominem calumniâ liberando faustas tibi divinas spes effice. Si hoc feceris, pro iis, quæ tribuis, non minora (nisi hoc dictu nimis magnum est,) recipies, hoc est, nostras orationes.

A οἰκειότης, (οὐ γὰρ ἄλλο γε οὐδὲν ἀδικῶν φαίνεται,) δι' αὐτὸ τὸ δίκαιον, ἃ οὐ σὺ βραβεύτης a καὶ προσάτης· εἰ δὲ ἀδίκημα ὁ τοῦτο κρίνεις, b διὰ γε τὸν Θεόν, ὃ ἑ παρέστηκε, καὶ τὴν ἡμετέραν πολίαν, ἣν αἰδέσιμου ὁ οἶδας πολλοῖς d τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον, ἑ δὸς οὖν, παρακαλῶ, καὶ ἡμῖν καὶ τῷ κλήρῳ παντὶ ταύτην τὴν χάριν· καὶ δεξιὰς σεαυτῷ ποιήσων τὰς κατὰ Θεὸν ἐλπίδας, ἐλευθερώσας τῆς ἐπηρείας τὸν ἄνθρωπον. Ἀντιλήψη δὲ, ὧν οἰδῶς, οὐκ ἐλάττωνα (εἰ μὴ μέγα τοῦτο εἰπεῖν,) τὰς παρ' ἡμῶν εὐχάς.

Alia LP.

Scripta anno 382, vere ineunte.

CXXX. EIDEM.

ΠΑ' ' Τῷ Αὐτῷ.

f

*Superiores Epistolæ, quamvis incerti temporis, necessario huic præmittendæ erant, quæ sequitur, nempe 130, quam Procopio scripsit. Constantinopoli habitum est anno 382 concilium; ad quod maturè, fortè veris initio, vel citius etiam à Theodoro Gregorius honoris causâ vocatus est. Verùm cum adesse nollet, aut accedente morbo non posset, ad Procopium notarium, seu Theodosio à secretis, ut vult Tillemontius, seu præfectum urbis Constantinopolitanæ, ut habet Gothofredus, Epistolam 130, aliàs 55, dedit, quâ se excusat, et Procopium rogat, ut det operam, ne piissimus imperator inertiae ac ignaviae se condemnet, sed infirmitati ignoscat, etc. Ait autem se Gregorius ab omnibus Episcoporum conciliis abhorre-
re, propter rixas et contentiones, quibus inter se conflictantur.*

Omnes Episcoporum conventum fugit Gregorius, qui minùs erat depulsio malorum, quàm accessio et incrementum.

Ego, si vera scribere oportet, hoc animo sum, ut omnem episcoporum conventum fugiam, quoniam nullius Concilii finem lætum et faustum vidi, nec quòd depulsionem malorum potius, quàm accessionem et incrementum habuerit. Semper enim sunt contentiones, et dominandi cupiditates, (ac ne me, quæso, gravem et molestum existimes, hæc scribentem,) nec ullis quidem verbis explicari queunt; citiusque aliquis improbitatis arguetur, dùm aliis se judicem præbet, quàm illorum improbitatem comprimat. Propterea memet ipse collegi, animæque securitatem in solâ quiete ac solitudine mihi positam judicavi. Nunc verò huic quoque meo iudicio patronus morbus accedit, quippè qui quotidie ferè extremos efflo spiritus, nec ullâ in re meipso uti queo. Atque ob hanc causam ignoscat nobis tua animi magnitudo, détque operam ne piissimus imperator nos inertiae atque ignaviae con-

C Ἐχω μὲν οὕτως, εἰ δεῖ τάληθες γράφειν, ὥστε πάντα σύλλογον φεύγειν ἐπισκόπων, ὅτι μηδεμιάς συνόδου τέλος εἶδον χρηστὸν, μηδὲ ἑ λύσιν g κακῶν μᾶλλον ἐσχηκυῖαν ἢ προσθήκην. ἡ Δεῖ h γὰρ φιλονεικία καὶ φιλαρχία (ἀλλ' ἰ ὅπως μὴ με i φορτικὸν ὑπολάβῃς οὕτω γράφοντα,) ἰ καὶ λόγου j κρείττονες· καὶ θάττον ἂν τις ἐγκληθῇ k κακίαν ἐτέροις δικάζων, ἢ τὴν ἐκείνων λύσειε. Διὰ τοῦτο εἰς ἐμαυτὸν συνεστάλην, καὶ μόνην ἰ ἀσφάλειαν ψυχῆς τὴν ἡσυχίαν ἐνόμισα. Νῦν l δὲ καὶ τὴν ἀρρώστιαν ἔχω προσαποθῶσαν D τῆς κρίσεως, ἡ αἰ σκεδὸν τὰ τελευταῖα m πνέων, καὶ εἰς οὐδὲν ἐμαυτῷ χρῆσθαι δυνατόμενος. Διὰ τοῦτο ἡ συγγινώσκω μὲν ἡμῖν n ἢ σὴ μεγαλόνοια, πεισθήτω δὲ διὰ σοῦ καὶ ὁ εὐσεβέστατος βασιλεὺς, μὴ ῥαθυμίαν ἡμῶν καταγινώσκειν, ἀλλὰ συγγινώσκειν τῇ

(a) Οὐ σὺ βραβεύτης. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. κρατεύτης.

(b) Τοῦτο κρίνεις. Ità Cod. Reg. B. 3. Montac. Morel. ac Combef., ipsæque Bill. In Edit. τοῦτο κρίνει.

(c) Παρέστηκε. Montac. et Morel. παρέστηκας.

(d) Οἶδας. Morel. et Combef. οἶδα.

(e) Δὸς οὖν. Ità Cod. Morel. et Combef. In Edit. deest οὖν.

CXXX. (f) Προκοπίῳ. Combef. Ἡρακλειανῷ. Hujus Epistolæ auctoritate ad conciliorum oppugnationem Calvinus abutitur, sed neminem piorum movere debet. Nec enim de generalibus, sed de particularibus quibusdam conciliis loquitur. Alioqui secum ipse pugnaret, utpotè qui pluribus in locis Nicænum concilium laudibus in cælum ferat, et magna ipse pars fuerit constantinopolitanæ Synodi, in quâ Macedoniani, qui Spiritui sancto bellum indixerant, damnati, atque anathemate percussi sunt. Hæc Bill.

(g) Λύσιν κακῶν. Cod. Reg. et Pass. ac Combef. λύσιν κακῶν.

(h) Δεῖ γάρ. Ità Cod. et Pass. ac Combef. qui reddit, nunquam enim non contentionem. In Edit. αἰ γάρ.

(i) Ὅπως μὴ με. Ità Cod. R. et Pass. ac Combef. In Edit. ὅπως μήτε.

(j) Καὶ λόγου κρείττονες. Montac. Morel. ac Combef. εἰς λόγου κρείττονες.

(k) Κακίαν ἐτέροις. Ità Cod. et R., sicque Montac. Morel. ac Combef. In Edit. κακίαν ἐτέραν.

(l) Ἀσφάλειαν ψυχῆς. Lego enim, ait Bill. ψυχῆς ἀσφάλειαν, non jam ex conjecturâ duntaxat, ut in prior editione, sed etiam auctoritate librorum italicorum. Sic etiam habent Cod. Pass. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. εὐχῆς.

(m) Αἰ σκεδὸν, etc. Bill.: Quippè qui ita me distorqueat ut quotidie ferè extremos spiritus efflem, nec ullâ re uti meipso queam.

(n) Συγγινώσκω μὲν ἡμῖν. Ità Cod. et Pass. Montac. Morel. ac Combef., sicque legit Bill., licet ἡμῖν desit in Edit.

a ἀσθενεία, δι' ἣν οἶδε καὶ ὁ συγχωρήσας ἡμῖν, A
δεηθεῖσιν ἀντ' ἄλλης εὐεργεσίας, τὴν ἀναχώ-
ρησιν.

A demnet, sed infirmitati ignoscat, ob quam
se quoque nobis, instar alius cujuscumque
beneficii hoc postulantibus, secedendi
potestatem fecisse novit.

b PAA'. b OΛΥΜΠΙΩ.

CXXXI. OLYMPIO.

Alids LXXVI.

Scripta anno

382.

Nihil superioribus Litteris perfecit Gregorius. Imò iterata mandata per Icarium et Olympium Cappadociæ præfectum.
Utrique respondit. Litteræ ad Icarium periére, quem illustrissimum vocat in Epistolâ ad Olympium, quæ superest. Ea
ipsa est quæ sequitur.

c Ὁ τοῦτο μοι τῆς ἀρρώστιας ἐστὶ βαρύτερον, B
τὸ ἀρρώστου ἢ μηδὲ πιεῖσθαι, ἀλλ' ἐκδη-
μίαν οὕτω μακρὰν ἐπιτάττεσθαι, καὶ εἰς μέσους
δορυβόους ὠθεῖσθαι, ὧν τὴν ἀναχώρησιν ἡγα-
πήσαμεν, μικροῦ καὶ χάριν διὰ τοῦτο τῇ τοῦ
σώματος κακοπαθείᾳ ὁμολογήσαντες. Ἀπράγμων
d γὰρ ἡσυχία ὁ τῆς ἐν πράγματι περιφανείας
τιμιωτέρα. Τοῦτο ἐπέσειλα μὲν καὶ πρόφην
e τῷ θαυμασιωτάτῳ Ἰκαρίῳ, τὸ αὐτὸ δεξιόμενος
πρόσταγμα· ἐπισεῖλαι δὲ καὶ νῦν ὑπὲρ ἡμῶν
ἢ σὴ μεγαλόνοια καταξιώσάτω, ὃν ἀξιόπιστον
μάρτυρα τῆς ἡμετέρας ἔχομεν ἀρρώστιας. Πείθει
f δὲ καὶ ἡ ζημία, ἣ ἡν ἐξημιώθημεν νῦν, μηδὲ
προσθραμεῖν καὶ ἀπολαῦσαι σου δυνηθέντες,
ἄρχοντος οὕτω δεξιῶ, καὶ οὕτω θαυμασίου
g τὴν ἀρετὴν, ὥς καὶ τὰ προοίμια τῆς σῆς
ἀρχῆς εἶναι τιμιώτερα τῆς διὰ τέλους ἐτέρων
εὐδοκιμήσεως.

Hoc mihi morbo ipso gravius est,
quòd cum æger sim, ægrotare tamen non
credar, verum peregrinationem ita lon-
gam inire, in medios tumultus meipsum
impellere jubear, à quibus secessisse tam
mihi gratum fuit, ut hoc nomine gratiam
quoque corporis afflictioni propemodum
habeam. Quieta enim et à negotiis semota
vitæ ratio actuosæ vitæ splendore præstan-
tior est. Hoc et illustrissimo quoque Icario
non ita pridem scripsi, cum idem jussum
accepissem : et nunc à tuâ animi magni-
tudine peto, ut pro nobis quoque id scri-
bere ne gravetur, quippe quem morbi
locupletem testem habemus. Argumento
C est damnum illud, quod nunc accepimus,
cum per corporis infirmitatem nec ad te
accurrere, nec te frui, nobis licuerit, præ-
side tam commodo, tamque eximiâ vir-
tute prædito, ut præludia quoque ipsa
magistratûs tui excellentiora sint eâ glo-
riâ, quam alii toto magistratûs tempore
consequuntur.

Quieta et à
negotiis semota
vitæ ratio, ac-
tuosæ vitæ splen-
dore præstantio
est.

PAB'. ΣΑΤΟΥΡΝΙΝΩ.

CXXXII. SATURNINO.

Alids LXXVII.

Scripta anno

382.

Ex hac Epistolâ, quæ ejusdem cum præcedentibus argumenti atque ejusdem etiam anni est, liquet quàm benè erga
Ecclesiam esset animatus Gregorius, quantoque studio pacem et concordiam prosequeretur. Quod ipsum spectat, quamvis
gravi morbo laboraret, omnia, inquit, apud nos Dei beneficio rectè se habent. Nihil anxius, nihil sollicitus, nisi de Ec-
clesiis fœdè turbatis, vovet ut ne concilium tristi fine claudatur; concilium, inquam, illud quod anno 382 proximè conse-
cutum est œcumenicam illam Synodum, in quâ sede Constantinopolitana cesserat, non autem ut Baronio visum est, aliud
concilium quod anno 383, Saturnino consule, Constantinopoli etiam Theodosius convocavit.

hi Ὁ ἀπαιτεῖς, εὖ οἶδα, τὰ φιλικὰ, (i καὶ D
εἴη τολμηρὸν ἄλλως τὸ γράφειν.) Τοῖς
μὲν γὰρ ἔξω τὴν ἐξουσίαν, ἡμῖν δὲ νεμεῖς
τὴν παρρησίαν, ὥς ὁμόδουλος ἀγαθὸς τοῖς
Θεῷ πλησιάζειν ἡξιωμένοις. Διὰ τοῦτο σε
j καὶ i προσφθεγγόμεθα, καὶ ποθοῦντί σοι
παρασῆσομεν τὰ ἡμέτερα. Πάντα ἡμῖν σὺν
Θεῷ καλῶς ἔχει, πλὴν ἑνὸς, τοῦ μεριμνᾶν
περὶ τῶν Ἐκκλησιῶν, οὕτω ταρασσομένων.
Ταύταις ὁ τι ἂν εἰσενεγκεῖν δυνηθῇς, μὴ

Non est apud me dubium, (alioqui te-
merarium esset scribere,) quin amicitie
officium à me requiras. Externis enim po-
testatem, nobis autem fiduciam tribuis,
ut conservus bonus, iis qui hoc consecuti
sunt, ut ad Deum appropinquent. Quo-
circà te quoque alloquimur, et cupiditati
morem gerentes, rerum nostrarum statum
tibi exponimus. Omnia apud nos Dei be-
neficio rectè se habent, hoc uno excepto,
quòd de Ecclesiis anxii et solliciti sumus,
tam fœdè perturbatis. His quâcumque ra-

De Ecclesiis
fœdè perturba-
tis anxius et sol-
licitus est Gre-
gorius.

(a) Συγχωρήσας. Legendum fortè : συγχωρῆσαι. Sic
Montac. et Morel.

CXXXI. (b) Ὀλυμπίω. Montac. et Morel. Θεμισίω.
Nihil vetat, inquit Combef., Gregorium pluribus scrip-
sisse de eodem argumento, vel etiam eadem, per quos
iter illud deprecâretur, et ut se apud Imperatorem
excusarent.

(c) Τοῦτο μοι. Delent μοι Montac. et Morel.

(d) Τῆς ἐν πράγματι. Cod. ἐν πράγμασι. Hunc locum
reddit Combef. : Negotiis vacans solitudo ac quies claritate
quæ in rebus gerendis est carior.

(e) Ἰκαρίῳ. Cod... R. et Combef. Οὐίκαρίῳ.

(f) Ἦν ἐξημιώθημεν. Montac. et Morel. ἐξημιώμεθα.

(g) Ὡς καὶ τὰ προοίμια. Ità suprâ Epist. civ.

CXXXII. (h) Ἀπαιτεῖς... τὰ φιλικὰ. Combef. : Quin
amica requiras à me litterarum commercia.

(i) Καὶ εἴη. Sic legendum cum Billio. In Edit.
καὶ εἰ.

(j) Προσφθεγγόμεθα, καὶ ποθοῦντί σοι. Ità Cod. In Edit.
σοι deest. Reddit Bill. : Te salutamus et cupiditati nostræ
morem gerentes.

Cum Episcopatu C. P. cessisset Gregorius, ex gravi et asperâ tempestate ad tranquillum quemdam et tutum portum se appulisse autumabat.

Alîas LXXIII.

Scripta eodem anno.

CXXXIII. VICTORI.

ΠΑΓ. · ΕΙΚΤΟΠΙ.

e

Eodem occasione, eademque tempestate datæ sunt Litteræ ad Victorem, qui ab Juliani tempore magistri militum dignitatem cum laude tenebat. Hunc hortatur, ut communi tranquillitati manum porrigat, quandoquidem Synodus rursùm cogitur, rursùmque certamen existit, et afflictis Ecclesie rebus opem ferat.

Non quia nunc scribimus, audaces sumus; sed, quia non citiùs, pigri. Imò ne hoc quidem. Non enim præstò sunt quibus Litteras demus. Et quidem quàm putas nos hoc cupere, ruri procul à monasterio commorantes, illícque corpus nostrum curantes! Nunc autem, cum sese offert occasio, et te salutamus, et à te petimus, ut quem nobis præsentibus honorem habuisti, eundem quoque absentibus habeas, nec nos disjunctionem nostram permolestè ferentes per litteras consolari graveris. Quoniam autem rursùm Synodus cogitur, rursùmque certamen existit, idque per medios hostes, res nostras sedulò observantes, communi tranquillitati manum porrige, ut qui Ecclesie pars sis haud minima et abjectissima; nec omnia eo incendio, quod nunc Ecclesiam invasit, deflagrare atque consumi sine. Verùm quicquid eorum instrumentorum, quæ ad extinguendam flammam apta sunt, poteris, adhibe, aliòsque hortare; ita fiet, ut publicis negotiis meliùs se habentibus, meliori quoque statu res tuæ sint.

(a) Πικρὸν καὶ ταύτης λαβοῦσης τέλος, ὥσπερ τῆς πρότερον. Ità Cod. et Combef. In Edit. μικρὸν καὶ ταύτης λαβοῦσης τέλος, ὥσπερ καὶ πρότερον. Si μικρὸν, deest vox aliqua quam supplere conatur Bill., dùm vertit: *Parùm lætum finem habuerit, quemadmodum et priùs.* Canterus novarum lectionum lib. 3, cap. xxix, putat Theologum pro μικρὸν scripsisse μιᾶρόν, atque idèò ità legendum.

(b) Ἀφήσωμεν. Ità Cod. et Combef., sicque legit Bill. In Edit. ἀφήσωμεν.

(c) Φθόνῳ καὶ τοῖς βουλομένοις. Ità Cod. et Combef. In Edit. deest καὶ. Legisse videtur Bill. τῶν βουλομένων. Vertit enim: *Invidia eorum, qui id appetebant, cessimus.* Mallet Combef. εἴξαμεν θρόνῳ τοῖς βουλομένοις, *throno cessimus volentibus.*

(d) Οὐ χρηστοῦ τινὸς πράγματος. Quidam fortassè suspicari poterant Gregorium non sine quodam animi dolore Constantinopolitano episcopatu sese abdicasse. Ait igitur nihil sibi jucundius accidere potuisse, quàm quod à tam difficili et periculoso munere in suavissi-

κατοκνίσσης τὴν κοινὴν ὁμόνοιαν καὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ βραβεῦσαι, ἐπειδὴ πάλιν σύνοδος ἐπισκόπων, καὶ δέος πάλιν μὴ καὶ νῦν αἰσχυνοῦμεν, ^a πικρὸν καὶ ταύτης λαβοῦσης τέλος, ὥσπερ τῆς πρότερον. Τὰ γὰρ ἡμέτερα Θεῷ τῷ τὰ πάντα εἰδῶτι καὶ γινώσκαι καὶ κρίνειν ^b ἀφήσωμεν, εἰ καὶ ἡδέως εἴξαμεν ^b τῷ ^c φθόνῳ, καὶ τοῖς βουλομένοις ^d οὐ χρηστοῦ τινὸς πράγματος, ὡς δοκεῖ τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπικινδύνου παραχωρήσαντες, καὶ ὥσπερ ἐκ χειμῶνος θεινοῦ καὶ τραχέος, εἰς εὐδίῳν τινα ὄρμον καὶ ἀσφαλῆ καταντήσαντες.

Οὐκ ὅτι νῦν γράφομεν, τολμηροί, ἀλλ' ὅτι μὴ τάχιον, ὀκνηροί. Μᾶλλον δὲ οὐδὲ τοῦτο. Οὐ γὰρ εὐποροῦμεν δι' ὧν ἐπιτελοῦμεν. ^f Καὶ ^f τοί γε πῶς οἶμι τοῦτο ποθοῦντες, ἐν ἀγρῷ πόρρω που τῆς μονῆς διατρίβοντες, κακῇ τοῦ σώματος ἡμῶν ^e ἐπιμελούμενοι. Νῦν δὲ, ἡνίκα καιρὸς, ^g καὶ ^h προσφθεγγόμεθά σε, καὶ ἀξιούμεν ἡν ^h παροῦσιν ἡμῖν τιμὴν ἐχαρίζου, ταύτην καὶ ἀποῦσι χαρίζεσθαι, καὶ μὴ διὰ γραμμάτων ὀκνεῖν παραμυθεῖσθαι ἡμᾶς σφόδρα τῷ χωρισμῷ κάμνοντας. Ἐπειδὴ δὲ πάλιν σύνοδος, καὶ ἀγῶν ^c πάλιν, καὶ τοῦτο ἐν μέσοις ἐχθροῖς πάντα τηροῦσιν ἐπιμελῶς τὰ ἡμέτερα, θὸς χεῖρα τῇ κοινῇ κατασάσει, ὡς μέρος ὧν τῆς Ἐκκλησίας οὐ τὸ φαυλότατον, καὶ ⁱ μὴ περιιῆδης πάντα ⁱ καταναλωθῆναι τῷ ἐμπρησμῷ τῷ νῦν περιέχοντι τὴν Ἐκκλησίαν. Ἀλλ' ὅ τι ἂν ^j δυνήθης ^j τῶν σβέσθηριων ὀργάνων, τοῦτο προσένεικε, καὶ τοῖς ἄλλοις διακελεύου, ἵνα καὶ τὸ σὸν ^k εὖ ἔχοι, τοῦ κοινοῦ πράττοντος ἄμεινον. ^k

mam quietem vindicatus sit, ac velut ex gravissimâ tempestate in portum delatus. Hæc Bill.

CXXXIII. (e) Βίκτορι. Cod. Reg. 1405, ac Combef. Βίκτορι στρατηλάτῃ περὶ εἰρήνης τῶν Ἐκκλησιῶν, *Victori magistro militum de pace Ecclesiarum.* Montac. etiam ac Morel. hæc in inscriptione notant addenda.

(f) Καὶ τοί γε. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. γε deest.

(g) Ἐπιμελούμενοι. Cod. et Combef. ἐπιμελόμενοι, *corpus curaturi.*

(h) Προσφθεγγόμεθά σε. Ità Cod. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. προσφθεγγόμεθα, et σέ deest.

(i) Μὴ περιιῆδης πάντα. Ità Cod. Reg. et R. In Edit. πάντας, *omnes.* Mox pro καταναλωθῆναι, Reg. et Combef. καταρίδης πάντα καταναλωθῆναι.

(j) Δυνήθης. Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef. δυνήθεις.

(k) Εὖ ἔχοι. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. εὖ ἔχῃ.

ΠΑΔ'. Τῶ ΑΥΤῶ.

CXXXIV. EIDEM.

Alias
CXXXIV.

Altera ad eundem Victorem Epistola hic commodè collocari posse visa est; quam etsi hoc tempore scriptam non constet, scribi tamen potuit. In ed Gregorius res præclarè gestas Victoris prædicat, eique Hyperechium commendat.

Scripta eodem
circa tempore.

Ὡτως νικητὴς σὺ, καὶ διὰ πάντων ἀριστεύς, Ἀ ὦ θαυμάσιε. Νικῶν γὰρ τοῖς ὅπλοις τοὺς πο-
α λεμίους, ἕως ἐξῆν, ^a καὶ νῦν πάντας νικᾷς
χρηστότητι. Διὰ τοῦτο καὶ τὴν προσηγορίαν
ταύτην ἐθαρήσαμεν προσαγαγεῖν, καὶ μετὰ
τῆς προσηγορίας τὸν τιμιώτατον υἱὸν Ὑπερ-
έχιον, ὃν οἶδα ὅτι καὶ διὰ τὸν τρόπον τιμήσεις,
εἰ πείραν τοῦ ἀνδρὸς λάβοις, καὶ δι' ἡμᾶς,
οἷς ἔγνωκας τὰ πάντα χαρίζεσθαι. Καὶ θαρρύν
1, σοι κέλευε, εἰς ὑπόμνημα ^b τῆς ἡμετέρας φιλίας, Β
ἣν, ὅσον αἰδῇ, πεπείσμεθα.

VERÈ Victor es tu, atque in omnibus
rebus palmam obtines, vir admirande.
Nam ut hostes, quandiū licuit, armis vin-
cebas, ita nunc omnes benignitate vincis.
Ob eam causam, hanc quoque salutatio-
nem tibi offerre non dubitavimus, atque
cum salutatione clarissimum filium Hy-
perechium, quem te et propter morum
elegantiam, si ipsius periculum feceris, et
propter nos, à quibus in omnibus rebus
gratiam inire in animum induxisti, ho-
nore affecturum esse scio. Quamobrem
in amicitiae nostrae monumentum, quam,
quanti facias, persuasum habeo, eum fi-
duciam in te collocare jube.

ΠΑΕ'. ΣΩΦΡΟΝΙῶ ΥΠΑΡΧῶ.

CXXXV. SOPHRONIO PRÆFECTO.

Alias LX.

Scripta anno
382.

Ejusdem argumenti ac temporis, atque prior ad Victorem, est sine dubio illa Epistola ad Sophronium, de quo jam fusè. Etenim in ed prioris nomine concilii, sui que ipsius, Jonæ instar in pelagus projecti dum meminit, Constantinopolitanum primum, cui adeò secundum anni 382 opponit, concilium certissimè designat. Sophronium ad componendas Episcoporum controversias sarcinendamque inter Orientales et Occidentales concordiam hortatur.

ε Φιλοσοφούμεν ἐφ' ἡσυχίας· τοῦτο οἱ μι-
d σούντες ἡμᾶς ^d ἠδίκησαν, ὥς εἴθε τι καὶ ἄλλο
τοιοῦτον, ἵνα μᾶλλον εὐεργέτας αὐτοὺς γινώ-
ε σκωμεν. Πολλὰ γὰρ ἐστὶ ^e καὶ ἀδικουμένους
εὖ πάσχειν, καὶ καλῶς πάσχοντας ἀδικεῖσθαι.
Τὰ μὲν οὖν ἡμέτερα τοιαῦτα. Καὶ εἰ μὴ τοὺς
f ἄλλους ^f πείθομεν, αὐτόν γέ σε ἀντὶ πάντων
g εἰδέναι βουλόμεθα, ὃ λόγον ὑπέχομεν ^e ἡδέως
τῶν ἡμετέρων, μᾶλλον δὲ, εἰδέναι πεπείσμεθα,
καὶ πείθειν τοὺς ἀγνοοῦντας. Ὑμῖν δὲ, παρα-
καλῶ, πᾶσα σπουδὴ γενέσθω νῦν γοῦν, εἰ καὶ
h μὴ πρότερον, ^b συμφωνῆσαι καὶ εἰς ἓν ἐλθεῖν
τὰ τῆς οἰκουμένης τμήματα κακῶς διεσῶτα,
καὶ μάλιστα, εἰ λάβοιτε αὐτοὺς οὐχ ὑπὲρ τοῦ
λόγου τῆς πίστεως, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ἰδίων μικρο-
i ψυχῶν διεσῶτας, ⁱ ὅπερ ἐγὼ τετήρηκα. Τοῦτο
καὶ ὑμῖν ἔμμισθον, ἂν εἴη τὸ θύνασθαι· καὶ
ἡμῖν ἡ ἀναχώρησις ἀλυποτέρα, εἰ φανείημεν
j μὴ κενῶς ταύτην ἀρπάσαντες, ⁱ ἀλλ' ἔκοντι
k ρίψαντες ἡμᾶς αὐτοὺς κατὰ πελάγους, ^k ὥσπερ

TRANQUILLÈ philosophamur : hoc nobis
injuriae intulerunt, qui nostri odio flagra-
bant, atque utinam alia quâdam hujus-
modi injuriâ nos afficiant, ut pluribus
beneficiis nos ipsis obstrictos esse agnos-
camus. Multa enim sunt, in quibus ii, qui
læduntur, beneficium accipiunt, et contra
iis, qui beneficium accipiunt, injuria in-
fertur. Atque ad hunc modum res nostrae
se habent. Quòd si aliis hujus rei fidem
non facimus, te quidem certè, cui libenti
animo vitae nostrae rationem reddimus,
instar omnium scire volumus, imò verò
et scire confidimus, et ignorantibus fidem
D facere. Vos verò, obsecro, omni studio in
hoc incumbite, ut si non prius, nunc
saltem orbis segmenta malè disjuncta
conspirent et coeant, ac praesertim, si eos
inveneritis, non ob fidei doctrinam, sed
ob privatas simultates inter se distractos
ac divulsos, quod quidem ipse observavi.
Hoc et vobis mercedem tulerit, si id po-
tueritis; et nobis minùs mœroris habitu-
rus est noster secessus, si apparuerit nos
eum non incassum amplexos fuisse, sed
spontè nosmetipsos in pelagus, Jonæ illius

Multa sunt in
quibus ii qui læ-
duntur, benefi-
cium accipiunt,
et contra iis, qui
beneficium acci-
piunt, injuria af-
fertur.

Gregorius se

CXXXIV. (a) Καὶ νῦν πάντας. In Cod. et Reg. νῦν deest.

(b) Τῆς ἡμετέρας φιλίας. Ità Codd. Reg... B. 3, et R. Montac. Morel. ac Combef., sicque legendum conjecit Bill. In Edit. φιλίας deest.

CXXXV. (c) Φιλοσοφούμεν ἐφ' ἡσυχίας. Cod. Reg. φι-
λοσοφούμεν τὰ ἡμέτερα ἐφ' ἡσυχίας.

(d) ἠδίκησαν. Cod. ἠδικήκασιν. Mox Cod. Pass. ὥς
εἴθε καὶ ἄλλο τι τοιοῦτον.

(e) Καὶ ἀδικουμένους, εὖ πάσχειν. Ità Cod. Reg. et Pass.
In Edit. πολλὰ γὰρ ἐστὶ καὶ ἀδικεῖσθαι δοκοῦντας εὖ πάσ-
χειν, etc. Multa enim sunt in quibus ii qui lædi videntur
beneficium accipiunt, et contra iis qui beneficium accipere
putantur injuria infertur. Sæpè et inimici prosunt iis qui-

bus cupiunt nocere, et amici obsunt iis quibus pro-
desse cupiunt. Vide Plutarchum, de Utilitate ab amico
capiendâ.

(f) Πείθομεν, αὐτόν γέ σε. Cod. πείθωμεν. Id. Cod et
Combef. αὐτόν δὲ γέ σε.

(g) ἠδέως. Cod. et Combef. ἡμεῖς.

(h) Συμφωνῆσαι. Cod. R. συμφρονῆσαι.

(i) Ὅπερ ἐγὼ τετήρηκα. Cod. Reg. ὅπερ ἐγὼ πεπείρακα,
quod quidem ipse tentavi : mox, pro τοῦτο, Cod. οὕτω.

(j) Ἄλλ' ἔκοντι. Ità Cod. et Combef. In Edit. ἀλλ'
ἔόντες.

(k) Ὡςπερ ὁ Ἰωνᾶς. Ità Cod. et Reg. In Edit. deest δ.
Mox, pro παύτηται, Cod. παύση.

D 2

Jenæ assimilat qui in pelagus projectus, tempestatem sedavit.

instar, projecisse, ut sedetur tempestas, ac vectores tutò servantur. Quòd si nihilo-minus tempestate jactantur, nos certè, quod in nobis fuit præstitimus.

Aliàs CXXXV.

Scripta anno 582, ineunte æstate.

CXXXVI. MODARIO EXERCITUS DUCI.

Alteri etiam Magistro militum, cum jam concilium celebraretur, Litteras dedit Gregorius, quibus obsecrat ut pacem et concordiam inter Episcopos, qui convenerant, foveat et tueatur. Is Magister militum Modarius erat natione Gothus, sed Christianus.

Tu nobis et cognatus, et familiaris es, et quicquid ejusmodi à quoquam dici possit. Pietas enim nos conjunxit et virtutis gloria, quam in te animadvertimus; hinc videlicet illud perspicuè ostendente, Græcum et Barbarum, corporum, non animorum, esse discrimen, ac locorum distantiam, non autem morum ac voluntatum. Atque utinàm multi ex iis, qui genere nobiscum juncti sunt, probitatem tuam imitentur! Sic enim non dubito, quin res omnes nostræ, tam publicæ quàm privatæ, bellè habituræ sint. Te autem rogo atque obsecro, ut quemadmodum externum bellum manu tuâ et consilio ac prudentiâ extinguis, strenuo animo partes nostras tutans, ita etiam nostrum quoque comprimas: nimirum quantum in te situm erit, contendens, ut Episcopis, qui nunc convenerunt, pacatus finis sit. Et enim sæpè in unum coire, nec tamen ullum malorum finem reperire, verum tumultibus semper tumultus adjungere, majoris, ut tu quoque non ignoras, est infamiæ.

Græcus et Barbarus, corporum, non animorum discrimen, locorum distantia, non morum ac voluntatum.

Sæpè in unum coire, nec tamen ullum malorum finem reperire, verum tumultibus semper tumultus adjungere, majoris est infamiæ.

Aliàs CXXXVI.

Scripta eadem circa tempora.

CXXXVII. EIDEM.

Eidem Modario inscriptam hanc Epistolam præcedenti subjungere visum est. Si quis præmittendam judicaverit, eò libentiùs assentiemur, quòd officiosa tantum salutatio est, quam fortè Modario scripsit, postquam Constantinòpòlim reliquit. Quidquid sit, Theodorum quendam sub Modario militem ejusdem auctoritatis ac potentiæ commendat.

PRÆSTANTIAM tuam salutandi jampridem desiderio tenebar; ac Deo gratiam habeo, qui hujus rei facultatem mihi dedit. Cum autem, quonam pacto eum, qui tibi hanc Epistolam reddit, possem remunerari, mecum exquirerem, optimum illud inveni, ut eum auctoritati tuæ ac potentiæ commendarem. Quem, partim etiam nostrâ causâ velim lubenter videas, ut qui, et meus sit, et item tuus; noster, inquam, contubernalis, tuus autem miles; (de hoc Theodoro loquor, qui nunc per nos ad te accedit:) ut ipse quoque honorem eum sentiat, quo à te semper affecti fuimus, atque etiamnum afficimur.

CXXXVI. (a) Ἡμῖν σὺ καὶ. Ità Codd. Reg. B, 3, et R, Montac. et Combef. In Edit. σὺ deest.

(b) Πᾶν ὃ τι οὖν ἂν. Ità Cod. et Combef. In Edit. πᾶν ὃ τι ἂν.

(c) Οὐδὲ προαιρέσεων. Ità Codd. Reg. B. 3, et R, Montac. et Morel., sicque legit Bill. At Cod. et Combef. προαιρέσεων. In Edit. προδιαρίσεων. Mox, pro εἰ γένοιτο, Cod. Reg. ἢ γένοιτο. Cod. R. et Combef. ἢ καὶ γένοιτο.

(d) Δεξιὰ καὶ συνέσι. In Cod. καὶ συνέσι desunt.

Ἰωνᾶς ἐκεῖνος, ἵν' ὁ κλύδων παύσῃται, καὶ σωθῶσιν ἀσφαλῶς οἱ ἐμπλέοντες. Εἰ δὲ οὐδὲν ἦττον χαιμάζονται, τότε ἡμέτερον εἰσενήνεκται.

ΠΑΣ'. ΜΟΔΑΡΙΩ ΣΤΡΑΤΗΛΑΤΗ.

Ἡμῖν σὺ καὶ συγγενῆς καὶ οἰκείος, καὶ πᾶν ὃ τι οὖν ἂν εἴποι τοιοῦτόν τις. Ἡ γὰρ εὐσέβεια συνῆψεν ἡμᾶς, καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς εὐδόκιμον, ἣν ἐν σοὶ κατεμάθομεν, δείξαντι σαφῶς, ὅτι τὸ Ἑλληνικὸν καὶ τὸ βάρβαρον, σωμάτων, οὐ ψυχῶν ἐστὶ διαφορὰ, καὶ τόπων διάσσεις, ἀλλ' οὐ τρόπων, οὐδὲ προαιρέσεων. Εἰ γένοιτο πολλοὺς τῶν ἡμετέρων τὸ γένος, τὴν σὴν μιμήσασθαι καλοκάγαδιαν, καὶ πάντα ἡμῖν οἶδ' ὅτι ἔξει καλῶς, τὰ τε κοινὰ καὶ τὰ ἴδια. Παρακαλῶ δὲ, ὥσπερ τὸν ἔξωθεν πόλεμον τῇ σεαυτοῦ δεξιᾷ καὶ συνέσει καταλύεις, γενναίως δ' ὑπὲρ ἡμῶν ἰσάμενος, οὕτω λύσον καὶ τὸν ἡμέτερον. ὅσα γὰρ ἐστὶν ἐπὶ σοὶ, εἰρηνικὸν γενέσθαι τὰ τέλος τοῖς συνελθοῦσι νῦν ἐπισκόποις ἀγωνισάμενας. Τὸ γὰρ συνέναι μὲν πολλάκις, μὴδὲν δὲ πέρας εὐρίσκεσθαι τῶν κακῶν, ἀλλ' αἰεὶ προστιθέναι ταραχαῖς ταραχάς, μείζονος τῆς αἰσχύνης, ὃ καὶ αὐτὸς γινώσκεις.

ΠΑΣ. ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ἐποθοῦν διὰ πολλοῦ προσεπειν σου τὴν τιμιότητα, καὶ χάρις τῷ Θεῷ, θεωκότι τὴν ἀφορμήν. Ζητῶν δὲ ὅπως ἂν ἀμειψαίμην τὸν ἐγγχειρίζοντά σοι τὴν ἐπιστολήν, κάλλιστον τοῦτο εὔρον παραθέσθαι αὐτὸν τῇ σὴ ἐξουσία. Ὁν μέρος τι καὶ δι' ἡμᾶς ἡδέως ὄραν ἀξίον, ἐμὸν τε ὄντα καὶ σόν· συνοικον μὲν, ἡμέτερον, ἑρατιώτην δὲ σόν· (εἰ λέγω δὲ τὸν νῦν προσιόντα σοι δι' ἡμῶν Θεόδωρον·) ὅπως ἂν καὶ αὐτὸς αἰσθῇται τῆς τιμῆς, ἣν αἰεὶ τιμήμεθα παρὰ σοῦ, καὶ νῦν ἐτι τιμώμεθα. h

(c) Τῆς αἰσχύνης. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. deest τῆς.

CXXXVII. (f) Ἐμὸν τε ὄντα. Ità Cod. et duo Reg. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. ἡμῶν τε ὄντα.

(g) Λέγω δὲ τὸν νῦν. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef., sicque legit Bill. In Edit. τὸν νῦν.

(h) Καὶ νῦν ἐτι. Ità Codd. Reg. 1405, et B. 3, Montac. Morel. ac Combef., sicque legit Bill. In Edit. νῦν deest.

ΡΑΗ'. ΒΟΣΠΟΡΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΚΟΛΩΝΙΑΣ.

CXXXVIII. BOSPORIO EPISCOPO COLONIÆ.

Alias XIV.

Scripta anno 382.

Circa hæc tempora, cum Nazianzena Ecclesia ab Apollinaristis magis ac magis in dies turbaretur, Episcopis universoque populo, pusillis et magnis vociferantibus, et obsecrantibus, ut Gregorius assumpto Ecclesiæ clavo, eam ab imminente servaret naufragio; tandem victus dexteras dedit, seque Ecclesiæ curam, Deo juvante, sine cunctatione suscepturum pollicitus est. Hoc Bosporio Coloniensi in secundâ Cappadociâ Episcopo denuntiat.

Ενόμιζον μὲν καὶ ὑπὲρ τῶν προτέρων χρεω-
 α ζεῖσθαί μοι παρ' ὑμῶν ἀπολογίαν, (ἂ οὕτως
 β ἀρχαῖός τις εἰμι καὶ μάταιος.) ἔπειδ' ὁ δὲ
 οὐκ ἀνίετε ἐπιτιμῶντες ἡμῖν, ἀλλ' αἰ τοῖς
 προτέροις ἐπαγωνίζεσθε, καὶ ταῖς ὕβρεσιν ὕβρεις
 γ προσεξευρίσκετε, οὐκ οἶδα ἂν δι' ἣν τινα αἰτίαν,
 εἴτε ἡμᾶς μισοῦντες, εἴτε ἄλλοις τὴν ἀτιμίαν
 ἡμῶν χαριζόμενοι, ταῦτα μὲν τῷ Θεῷ καὶ
 δ ὄντων οὐδὲν, ὃ φησιν ἡ Σεία Γραφή, ἂ καὶ
 κυκῶμεν τῆς ἀληθείας τὸ πρόσωπον, εὐπρε-
 πείας ἐνεκεν τῆς πρὸς τοὺς πολλούς. Εὐαγγελι-
 ε ζόμεθα δὲ τὴν ὑμετέραν εὐλάβειαν· ἡττήμεθα,
 καὶ τῆς Ἐκκλησίας, ἂν διδῷ Θεὸς, τὰ δυνατὰ
 φροντίζειν οὐ κατοκνήσομεν· (ἐπειδ' ὁ τοῦτο ἀγω-
 νίζεσθε, καὶ μάλιστα τοῦ καιροῦ κατεπείγοντος
 διὰ τὴν προσδοκωμένην τῶν ἐναντίων ἐπιδρο-
 μὴν, ὥς αὐτὸς γράφεις·) ἀλλὰ τὸ ταπεινὸν
 τοῦτο σῶμα χρήσομεν τῷ Θεῷ, μέχρις ἂν
 f ἰ διαρκῆ καὶ σθένωμεν, ἵνα μῆτε ἡμεῖς βάρος
 g ἔχωμεν, ἢ οὕτω κατακρινόμενοι παρ' ὑμῶν, καὶ
 παρὰ παντὸς τοῦ κλήρου καταδοόμενοι παντοίαις
 ὀδυρμοῖς ἐκθλίβοντες ἡμᾶς, καὶ τὴν Ἐκκλησίαν
 ὁρῶντες ἀμελουμένην, καὶ τοὺς πολλοὺς πλῆσ-
 σοντες, ὥσπερ ὑπερορῶντες τὰ τῆς Ἐκκλησίας·
 μῆτε ὑμεῖς μακρότερα κάμνητε ἀτιμῶντες ἡμᾶς.
 Καὶ τοῦτο πράξομεν ταῖς ὑμετέραις εὐχαῖς, εἰ
 h αὐτὸς ἡ ὁκνεῖς καὶ τῆς Ἐκκλησίας τὴν προσ-
 σίαν, ὥς αὐτὸς τε λέγεις, καὶ πείθει τὰ πράγ-
 ματα. Βέλτιον γὰρ ἐκείναις ἐναποθανεῖν ταῖς
 φροντίσιν, ἢ ταύταις, ἐπειδ' ὁ θεὸς πάντως τα-
 λαιπωρεῖν, οὕτω τυποῦντος τοῦ Θεοῦ τὰ ἡμέτερα.

CXXXVIII. (α) Οὕτως ἀρχαῖός τις εἰμι. Combef. : Sic ineptus sum et stolidus. Malè, inquit Bill., κατὰ πρό-
 χειρον : ita antiquus sum et stolidus.

(β) Ἐπειδ' ὁ δὲ οὐκ ἀνίετε ἐπιτιμῶντες. Satis apparet, ait Billius, mendosum esse hunc locum in Hervag. Cod. οὐκ ἀνίετε τολμῶντες ἡμῖν. Itaque Frobenianum sequens pro τολμῶντες lego ἐπιτιμῶντες. Nobis tamen non incommodè quoque pro τολμῶντες legi posse videretur πολε-
 μῶντες. Sic habent duo Codd. Reg. et sic legendum censet Montac.

(γ) Δι' ἣν τινα αἰτίαν. Ità Codd. nostri. In Edit. τινὰ τὴν αἰτίαν. Paulò infrà, εἴτε ἄλλοις, Montac. εἴτε ἀλλή-
 λοις.

ARBITRABAR mihi pro iis quoque, quæ præcesserunt, à vobis excusationem de-
 beri, (itâ simplex quidam sum et stolidus.) Quoniam autem objurgandi me finem non facitis, sed ad priora certamina quidpiam semper adjicitis, ac contumelias contumeliis cumulatis, haud scio quâ causâ permoti, sive quòd nos invisos habeatis, sive ut per nostrî contemptum ab aliis gratiam ineatis; hæc quidem Deo et noscenda et judicanda relinquimus, quem nulla res fugit, ut ait Scriptura, etiamsi B veritati fucum faciamus, ut speciosior sit apud multitudinem prætextus. Tuæ autem pietati hoc denuntiamus : manus damus et cedimus, atque Ecclesiæ curam, Deo dante, pro virili nostrâ sine cunctatione suscepturi sumus, (quandoquidem hoc contenditis, ac præsertim urgente hac tempestate, propter imminentem ut ipse scribis, adversariorum incursionem;) sed et humile hoc corpus Deo commodaturi sumus, quandiu durabit, virèsque nostræ ferent, ut nec nos oneremur, C atque obruamur, tùm à vobis sic condemnati, tùm cleri totius clamoribus exagitati, communibus omnium gemitibus nos opprimentis, atque Ecclesiam neglectam cernentes, ac permultos etiam offendentes, tanquàm Ecclesiæ negotia contemnamos; nec vos diutius in nostrî contemptione laboretis. Atque hoc faciemus precibus vestris freti, si tu Ecclesiæ curam suscipere vereris, ut et ipse scribis, et res ipsæ fidem faciunt. Præstat enim illis curis immori, D quàm his, quandoquidem omninò nos affligi necesse est, Deo res nostras ita constituyente.

Deum nulla res fugit, etiamsi veritati fucum faciamus, ut speciosior sit apud multitudinem prætextus. Job. xlii, 2.

Propter imminentem adversariorum incursionem, Ecclesiæ Nazianzenæ curam se suscepturum fore sine cunctatione pollicetur Gregorius.

(d) Καὶ κυκῶμεν τῆς ἀληθείας τὸ πρόσωπον. Combef. : Etiamsi veritatis faciem turbemus. Cod. καὶ κρυπτόμεν, etiamsi veritatis faciem valemus. Legendum proponunt nonnulli : καὶ ὑποδύωμεν τῆς ἀληθείας τὸ προσωπεῖον, et sic vertit Bill. : Etiamsi veritatis larvam prætendamus.

(ε) ἡττήμεθα καὶ τῆς. Cod. Reg. ἡττήμεθα δὲ. Paulò post, οὐ κατοκνήσομεν. Montac. οὐκ ἀποκνήσομεν, minime timidi aut ignavi recusabimus.

(f) Διαρκῆ. In Edit. διαρκεῖ.

(g) Οὕτω κατακρινόμενοι. Ità Cod. Reg. necnon et Montac. In Edit. οὕτω deest.

(h) Ὀκνεῖς καὶ τῆς Ἐκκλησίας. Deest καὶ in Cod. Reg. et in Edit. quibusdam.

Alías CCXXII.

Scripta circa
idem tempus.

CXXXIX. THEODORO.

ΠΑΘ'. ΘΕΟΔΩΡΩ.

Quis ille sit Theodorus, ad quem Gregorius has Litteras scripserit, non ausim asserere. Si dixerō Theodorum Tyanensem, verba ipsius Epistolæ, quæ contrarium probant, objicientur. His eum, ad quem scribit, Gregorius verbis compellat: Cùm recens negotiis præfectus sis, et ignores plurima, ut verisimile est, quæ ad historiam nostram spectant, etc. Numquid Theodorus rerum quæ ad Gregorii historiam spectabant, ignarus erat; Theodorus, inquam, Tyanensis, qui Arianzi natus, qui Gregorio familiaris, qui ipsius Constantinopolim euntis comes, qui persecutionis, lapidationis socius et particeps fuit? Ad Theodorum, quisquis ille sit Theodorus, hæc verba, quæ in ed leguntur, eadem ac in superioribus Litteris ad Sophronium: Quoniam vos etiam graves eratis, recessum exprobrantes... tandem victus sum, etc., utcumque Epistolam ejusdem argumenti et temporis esse demonstrant.

Deus ex vo-
luntate suâ dis-
pensat res nos-
tras.Quas ob cau-
sas à Nazianzenâ
Ecclesiâ se sub-
duxerit, expo-
nit Gregorius.

Optabilis erat

Qui Davidem servum suum ab arte A pastorali ad regnum evexit, ac reverentiam tuam à grege ad pastoritium munus: qui ex voluntate suâ dispensat res nostras et omnium qui in eum sperant; ipse etiam nunc in animum inducat tuæ perfectioni, ut agnoscat dedecus quo dedecorati sumus à dominis Episcopis quantum ad vota et suffragia, qui quidem consentiunt ordinationi, nos autem repellunt. Nam haudquaquam reverentiam tuam incusabo, cùm recens negotiis præfectus sis, et ignores plurima, ut verisimile est, quæ ad historiam nostram spectant. Atque hæc quidem satis superque: neque enim volo diutius tibi molestus esse, ne videar importunus, amicitia recens conciliatâ. Quæ verò visa sunt nobis cum Deo consilium sumentibus, hæc patefacimus. Nam ego quidem à Nazianzenâ Ecclesiâ me subdixi, non quasi Deum contemnens, neque ut despiciens parvum ovile, (absit enim ut id patiatur anima philosophiæ dedita;) sed primùm quidem, qui nullo hujusmodi præconio tenerer: secundò quia infirmitate consumptus, et quòd quidem ejusmodi curis imparem me existimarem. Quoniam vos etiam mihi graves eratis, recessum exprobrantes, et ipse vociferationes ab omnibus mihi factas non ferebam, ac difficile tempus hostium adventum minitans ad Ecclesiæ totius rem communem labefactandam: tandem victus sum prælio molesto quidem corpori, sed animæ forsan non damno. Concedo hoc abjectum corpus Ecclesiæ, quoad licuerit, optabilis

Ο ἀναλαβὼν μὲν Δαβὶδ τὸν ἑαυτοῦ δοῦλον ἐκ ποιμαντικῆς εἰς βασιλείαν, τὴν δὲ σὴν εὐ-
λάβειαν εἰς ποιμαντικὴν ἀπὸ ποιμνῆς· ὁ οἰκο-
νομῶν κατὰ τὸ ἑαυτοῦ θέλημα τὰ ἡμέτερα, καὶ
ᾠ πάντων τῶν ἐλπίζοντων ἐπ' αὐτὸν, αὐτὸς καὶ ᾠ
νῦν ἐπὶ νοῦν ἀγάγοι τῇ σῇ τελειότητι ᾠ γινῶναι ᾠ
τὴν ἀτιμίαν ἣν ἠτιμάσμεθα παρὰ τῶν κυρίων
τῶν ἐπισκόπων περὶ τὰς ψήφους, τῇ μὲν κατα-
σάσει συντιθεμένων, ᾠ ἡμᾶς δὲ παρωθουμένων. Οὐ ᾠ
γὰρ δὴ τὴν σὴν εὐλάβειαν αἰτιάσομαι, ᾠ νεωστὶ ᾠ
τε ἐπιστάσαν τοῖς πράγμασι, καὶ ἀγνοοῦσαν τὰ
πλεῖστα, ὡς εἰκὸς, τῆς καθ' ἡμᾶς ἱστορίας. Ταῦτα
μὲν οὖν ἱκανῶς· οὐδὲ γὰρ βούλομαι διοχλεῖν σοι ᾠ
ᾠ μακρότερον, ἵνα μὴ φαίνωμαι φορτικὸς, ἄρτι
τῆς φιλίας ἀρχόμενος. Ἀ δὲ πάρεσι μετὰ τοῦ Θεοῦ ᾠ
ᾠ βουλευομένοις ἡμῖν, ταῦτα γνωρίζομεν. Ἐγὼ γὰρ
ὑπεχώρησα μὲν τῆς κατὰ Ναζιανζὸν Ἐκκλησίας,
οὔτε ὡς καταφρονῶν τοῦ Θεοῦ, οὔτε ὡς ᾠ περιορῶν ᾠ
τοῦ μικροῦ ποιμνίου, (μηδὲ γὰρ ᾠ πάθοι τοῦτο ᾠ
C ψυχῇ φιλόσοφος,) ἀλλὰ πρῶτον μὲν ὡς ᾠ οὐδενὶ ᾠ
κηρύγματι τοιούτῳ κρατούμενος· δεύτερον δὲ
διὰ τὸ συντετριφθαι τῇ ἀρρώστῳ, καὶ νομίζειν
μὴ ἐξαρκεῖν πρὸς τὰς τοιαύτας φροντίδας. Ἐπειδὴ
καὶ ὑμεῖς ἐβαρεῖτε, τὴν ἀναχώρησιν ὀνειδίζοντες,
καὶ αὐτὸς οὐκ ἔφερον τὰς παρὰ πάντων μοι
γινόμενας καταβολήσεις, ὁ τε καιρὸς χαλεπὸς,
ἀπειλῶν ἡμῖν ἐχθρῶν ἔφοδον ᾠ ἐπὶ βλάβῃ τοῦ ᾠ
κοινοῦ πάσης τῆς Ἐκκλησίας· τέλος ᾠ ἡττή- ᾠ
k θην ἤτταν τῷ σώματι μὲν ὀδυνηράν, τῇ δὲ
ψυχῇ ἴσως οὐ πονηράν. Ἐπιδίδωμι τὸ ταπεινὸν

CXXXIX. (a) Πάντων τῶν. Itā Cod. Reg. Montac. ac Morel. In Edit. τῶν deest. Combef. autem: πάντων τῶν ἐλπίζοντων ἐπ' αὐτῷ.

(b) Γινῶναι τὴν ἀτιμίαν, etc. Morel.: Ut agnoscat infamiam quā affecti sumus à dominis Episcopis per quorundam suffragia, qui quidem constitutioni aliorum favent, nos autem dimovent.

(c) Ἡμᾶς δὲ παρωθουμένων. Nos autem repellunt, utique à ferendo suffragio, ac proinde velut ab Episcoporum ordine. Quam dicat Gregorius constitutionem, seu electionem, κατάσασιν, non liquet. Ipse enim Nazianzenam Ecclesiam, licet fracto corpore, collapsisque viribus, procurandam interim susceperat, dùm ei Eulaliū præficiendum curaret.

(d) Νεωστὶ τε. Itā Cod. et Combef. In Edit. νεωστὶ δέ. Montac. et Morel. νεωστὶ ἐπιστάσαν.

(e) Μακρότερον. Cod. et Combef. μακρότερα.

(f) Βουλευομένοις ἡμῖν. Itā Codd. nostri; in Edit. βουλευόμενοις ὑμῖν; quam lectionem probat Combef., licet,

quos vidit Codd., cum nostris consentiant, reddítque: Quæ autem, Deo auspice, dùm velitis, vobis præstare licet, hæc declarabo. Morel. autem: Quæ visa sunt nobis cum Deo volentibus. Apud Montac. necnon et Morel. ἡμῖν deest.

(g) Περιορῶν. Montac. et Morel. ὑπερορῶν.

(h) Πάθοι τοῦτο. Itā Codd. nostri. In Edit. πάθη τοῦτο.

(i) Οὐδενὶ κηρύγματι τοιούτῳ κρατούμενος. Morel.: Ut nulli præconio tali subditus; melius nullo præconii genere detentus; non ordinatus hujus urbis titulo vel ei adscriptus episcopus.

(j) Ἐπὶ βλάβῃ τοῦ κοινοῦ. Morel.: In damnum publicum totius Ecclesiæ.

(k) Ἡττήθην ἤτταν, etc. Morel.: Victus sum clade corpori quidem laboriosâ, animo verò fortassè non damnosâ. Combef. autem: Victus sum ejus generis victoriâ quæ corpori quidem dolorem asferat, at quæ animo forsan damnosa non existat.

a τοῦτο σῶμα τῇ Ἐκκλησίᾳ, ^a·μέχρις ἂν ᾗ δυνατὸν, αἰρετώτερον εἶναι νομίζων ὅτι οὖν παθεῖν
b σαρκικῶς μᾶλλον, ἢ ^b πνευματικῶς πλήσσεισθαι
καὶ πλήσσειν τοὺς πολλοὺς, τὰ χεῖρω περὶ
ἡμῶν ὑπειληφότας, ἐξ ὧν αὐτοὶ πάσχουσι.
Ταῦτ' οὖν εἰδὼς καὶ συνεύχου, καὶ τὴν γνώ-
μην ἡμῶν ἀποδέχου· οὐ χεῖρον δ' ἴσως εἰπεῖν,
c καὶ ^c τυποῦ πρὸς εὐλάβειαν.

d PM. ^d ΟΛΥΜΠΙΩ.

Præter varias ad Olympium Epistolas, quas suis, ut potuimus, locis assignavimus, supersunt non paucae, quas hoc anno quidem scriptas, praefecturae vel mentio, vel significatio saltem aliqua, dubitare non sinit. Has itaque huc collocamus; admixtis tamen nonnullis ad alios datis, quæ cum ejusdem sint argumenti, ejusdem quoque temporis censendæ sunt. Sic juxta se invicem positæ sibi mutuò lumen affundent. Datas ad Olympium Litteras per Aurelium perfugam præmittendas arbitramur. His Olympio, quem magnis cumulat laudibus, Aurelium commendat, nec ipsi solum, sed ejus etiam socio et adjutori, quem Asterium esse existimat Tillemontius, nec immeritò; quippè quem et litteris eadem de re Gregorius et potentid cum Olympio consociat.

Πάλιν γράφω, παρῆναι δέον· ἀλλὰ παρὰ B
c σοῦ μοι τὸ θάρσος, ὃ καὶ τῶν ^c πνευματικῶν
βραβευτά, (ἵνα πρῶτον εἶπω τὸ πρῶτον,) καὶ
f τῶν κοινῶν ἐπανόρθωτα, καὶ θεοθεν ^f τὰ ἀμ-
φότερα· ὁ καὶ μισθὸν εὐσεβείας λαβὼν, τὸ
κατὰ νοῦν χωρεῖν σοι τὰ πράγματα, καὶ
μόνῳ τυγχάνειν ἀλώτα, τὰ μὴ τοῖς ἄλλοις
ἀλώσιμα. Σύνεσις γάρ σοι καὶ ἀνδρεία τὴν
ἀρχὴν ἄγρουσιν, ἡ μὲν εὐρίσκουσα τὸ πρακ-
τέον, ἡ δὲ βράδιως ἐπιτελοῦσα τὸ εὐρεθέν.
Καὶ τὸ μέγιστον, ἡ τῆς χειρὸς καθαρότης, ἣ
πάντα εὐθύνεται. Ποῦ σοι χρυσὸς ὁ ἄδικος;
g οὐδ' ἐγένετο, ^g πρῶτον ἐξορίαν κατακριθεὶς, ὡς
ἀφανὴς τύραννος. Ποῦ δὲ ἀπέχθεια; κατακέρχεται.
Ποῦ δὲ χάρις; ἐνταυθὰ τι κλίνη, (κατηγορήσω
γάρ σου μικρὸν,) ἀλλὰ Θεοῦ φιλανθρωπίαν μι-
h μούμενος, ἦν καὶ νῦν αἰτεῖ δι' ἡμῶν ^h Αὐρήλιος
ὁ σὸς στρατιώτης, ὃν ἄφρονα φυγάδα καλῶ,
καὶ ἱκέτην σώφρονα, ὅτι ὑπὸ τὰς ἡμετέρας
i ⁱ ἑαυτὸν τέθεικε χεῖρας, καὶ διὰ τῶν ἡμετέρων
τὰς σὰς, ὥσπερ τινὰ εἰκόνα βασιλικὴν, τὴν
j ^j πολὺν ἡμῶν ^j προσβαλλόμενος, καὶ τὴν ἱερω-
σύνην, ἣν αἰδεῖσθαι πολλάκις καθωμολόγητας.
Ἰδοὺ σοι προσάγει τοῦτον ἡ θυοφόρος αὕτη χεὶρ
k καὶ ἀναίμακτος, καὶ πολλοὺς μὲν ^k ἐπαίνους σου

A esse ducens perpeti potiùs quidlibet in carne, quàm spiritualiter offendi et multis esse offensionem, qui pejorem de nobis opinionem habuerunt, ex iis quæ ipsi patiuntur. Hæc cum tibi cognita sint, etiam preces conjunge, et consilium nostrum approba; nec pejus forsitan erit dicere, et ad pietatem informa.

Gregorio perpeti potiùs quidlibet in carne, quàm spiritualiter offendi, et multis esse offensionem.

CXL. OLYMPIO.

Alia
LXXVIII.

Scripta æstate
anni 382.

B RURSUS scribo, cum adesse oporteat; sed mihi à te fiducia hæc nascitur, ò et spiritualium arbiter, (ut primo loco, quod primum est, dicam,) et publicarum rerum corrector, atque utrumque divinitus; qui etiam hoc pietatis præmium accepisti, ut res tibi ex animi sententiâ fluant, solusque ea assequi possis, quæ omnibus aliis negata sunt. Prudentiæ enim et fortitudinis ductu atque auspiciis imperium administras; quarum altera, quæ facienda sunt, excogitat; altera, quod est excogitatum, faciliè exequitur. Huc, quod maximum est, accedit manûs puritas et integritas, quâ omnia reguntur. Ubinam tibi aurum injustè collectum? ne fuit quidem unquam, utpotè ante omnia proscriptum, tanquàm tectus et obscurus tyrannus. Ubi inimicitia? damnata est. Ubi favor? hinc nonnihil labas et flecteris, (paulum enim te accusabo;) verum Dei benignitatem imitans, quam nunc quoque per nos petit atque implorat Aurelius, miles tuus, quem D dementem quidem perfugam voco, prudentem autem supplicem; quoniam in manus nostras confugit, ac per nostras in tuas, canitiem nostram et sacerdotium, quæ tibi venerationi esse sæpè confessus es, instar imperatoris ejusdam imaginis obtendens. En tibi hunc offert sacrificia hæc manus et incruenta, quæque et multas

Prudentia quæ facienda sunt excogitat; fortitudo quod est excogitatum, faciliè exequitur.

Aurum injustè collectum appellat Gregorius tectum et obscurum tyrannum.

(a) Μέχρις ἂν ᾗ δυνατόν. Morel. quando fuerit validum. Animadvertit sanè vir doctus quòd paulò antè corpus inorbo confectum Gregorius causetur, cui cura episcopalis damno futura sit et acerbior; ideòque, ut stet sensus quem excogitat, ἐπιδίδωμαι reddit concedam.

(b) Πνευματικῶς πλήσσεισθαι, etc. Combef. versionem sequimur. Morel. : Spiritu percelli, et multos percellere, etc.

(c) Τυποῦ πρὸς εὐλάβειαν. Morel. : Formeris etiam ad venerationem.

CXL. (d) Ολύμπιω. Cod. Reg. R. Montac. et Combef. Ἀλυπίω. Morel. Ἀλυπίω vel Παλλαδίω.

(e) Πνευματικῶν βραβευτά. Ità Cod. Reg. R. ac Morel. unàque hæc vera lectio, ait Bill. In Edit. πραγματικῶν.

(f) Τὰ ἀμφοτέρω. In Cod. τάδεest.

(g) Πρῶτον ἐξορίαν κατακριθεὶς, priùs exilio damnatum. Ità Cod. 2022. At Reg. πρῶτος ἐξορίαν. In Edit. quibus-

Tom. II.

dam deest πρῶτος; in aliis πρῶτον ἔξω, quod Bill. priùs damnatum et ejectum. Combef. πρῶτον ἔξω, vertitque : Ne fuit quidem unquam partum extrà priùs damnatum in ipsà ejus naturâ, quasi tyrannus tectus omnique ei negato aditu.

(h) Αὐρήλιος. Cod. Αὐρήλιον.

(i) Ἐαυτὸν τέθεικε. Ità Cod. et Reg. Edit. τίθεικε. Paulò infrà, pro τὰς σὰς, iid. Codd. ταῖς σαῖς.

(j) Προβαλλόμενος. Ità Cod. Montac. Morel. et Combef. Quis enim, ait Bill., non videt legendum προσβαλλόμενος, non προσβαλλόμενος. Qui autem antiquitùs ad Imperatorum imagines et statuas confugiebant, jus asyli consequebantur, nec indè abstrahi poterant. Id videtur hinc significare Theologus.

(k) Ἐπαίνους σου γράψασα. Ità Cod. et Combef. In Edit. σοί.

E 2

tuas laudes litteris mandavit, pluresque etiam, scio, mandabit, si Deus vobis, et tuum, et Themidis tuæ sociæ et adjutricis imperium prorogârit.

Α γράψασα, γράψουσα δὲ, οἶδ' ὅτι καὶ πλείους, εἰ Θεὸς ^a παρατείνοιεν ὑμῖν τὴν ἀρχήν, τὴν τε α σὴν λέγω, ^b καὶ τῆς συνεργοῦ τῆς σῆς Θέμιδος. b

Alías XLIX.

Scripta eodem anno.

CXLI. EIDEM.

PMA. ° TΩ ΑΥΤΩ.

c

Facinus aliquod patrarant Nazianzeni, et ad seditionem ventum erat ob irrogatum forsitan gravius quoddam tributum. Olympius minabatur se urbem solo æquaturum. Imminens popularibus suis periculum avertere et ad misericordiam flectere Olympium his Litteris conatur Gregorius. Varias, imò omnes charitatis formas induit, ut seditiosis iratum præsidem conciliet, et urbis antiquæ ruinam avertat.

Acerba mors hominis hodiè viventis, et cràs morituri, nec ad nos reversuri.

RURSUS benignitatis tempus, et rursus ego audax et temerarius, qui rei tantæ deprecationem litteris committam. Audacem enim me morbus facit, ne progredi quidem sinens: nec enim honestum et decorum ad te accessum præbet. Quæ igitur est hæc deprecatio? à me placidè et humanè suspice. Acerba quidem etiam res est, mors hominis, (quidni enim?) hodiè viventis, et cras morituri, nec ad nos reversuri. Multò autem acerbior est urbis interitus, quam imperatores condidère, et tempora constituerunt, et longa annorum series conservavit. De Diocæsareâ loquor quondam civitate, nunc autem à civitatum albo expunctâ, nisi tu placidum quiddam annuas. Hanc per nos pedibus tuis advolvi existimato. Ac vocem etiam habeat, et lugubrem habitum induat, et comam tondeat, velut in tragœdiâ, talique oratione te alloquatur:

Honestius est urbes exstruere, quàm laborantes delere.

Porrigere mihi manum humi jacenti, succurre laboranti. Ne ad temporis acerbitatem impetum tuum adjungas, nec Persarum reliquias evertas. Honestius tibi fuerit urbes exstruere, quàm laborantes delere. Civitatis conditor existe, vel ad eam quidpiam addendo, vel integram conservando. Ne patiaris eam usquè ad præfecturam tuam civitatem esse, et post te jam non esse; nec committas, ut posterì habeant quod de te malè loquantur, nimirum te inter civitates numeratam accepisse, atque eam, quæ quondam urbs

Β Πάλιν φιλανθρωπίας καιρὸς, καὶ πάλιν ἐγὼ τολμηρὸς γράμμασι πιθεύων περὶ τοσούτου παράκλησιν πράγματός. Ποιεῖ γάρ με θρασὺν ἡ νόσος, οὐδὲ προϊέναι συγχωροῦσα· οὐ γάρ εὐπρεπῇ παρέχει τὴν εἴσοδον. Τίς οὖν ἡ πρεσβεΐα; καὶ μου ^d δεῖξαι ταύτην ἡμέρως καὶ φιλανθρώ- d πως. Δεινὸν μὲν καὶ ἀνδρὸς θάνατος, (πῶς γάρ οὔ;) τοῦ σήμερον ὄντος, καὶ αὐρίου οὐκ ἐσομένου, οὐδὲ πρὸς ἡμᾶς ^e ἀναλύσοντος. Πολλῶ ^e δὲ δεινότερον πόλιν ἀποθανεῖν, ἣν ^f βασιλεῖς ^f ἰδρύσαντο, καὶ χρόνοι συνεσχέσαντο, καὶ ἀκολουθία μακρὰ διεφύλαξεν. ^g Ὑπὲρ τῆς Διοκαισα- g ρέων ὁ λόγος, τῆς ποτε πόλεως, νῦν δὲ οὐ πόλεως, εἰ μὴ σὺ ^h νεύσειας ἡμερον. Ταύτην σοι ^h προσπίπτει νόμισον δι' ἡμῶν, καὶ φωνὴν ἔχέτω, καὶ σχῆμα πενθικὸν περικείσθω, καὶ ⁱ κει- i ράσθω κόμας, ὥσπερ ἐν δράματι, καὶ τούτους ποιείσθω πρὸς σε τοὺς λόγους.

Δός μοι χεῖρα χαμαὶ κειμένη, βοήθησον ἀσθενούσῃ. Μὴ ^j συνεπιθῇ τῷ χρόνῳ, μηδὲ ^j διασθέρῃς τὰ Περσῶν λείψανα. Πόλεις ἐγείρειν σοι προπωδέξερων, ἢ καταλύειν τὰς κεκημηκυίας. Γενοῦ πολιτῆς ἡ ^k τῷ προσθεῖναι τι τοῖς οὔσιν, ^k ἢ τῷ φυλάξαι τὴν οὔσαν. Μὴ ἀνάσχη μέχρι τῆς σῆς ἀρχῆς εἶναι πόλιν, καὶ μετὰ σέ μηκέτ' εἶναι· μηδὲ ^l δοῦναι πονηρὸν τῷ χρόνῳ ^l διήγημα, λαβεῖν ἀριθμουμένην ἐν πόλεσιν, καὶ καταλιπεῖν χωρίον ἀοίκητον τὴν ποτε πόλιν

(a) Παρατείνοιεν ὑμῖν. Ità Cod. et Reg. In Edit. ἡμῖν.

(b) Καὶ τῆς συνεργοῦ. Ità Cod. Reg. Quæ dùm sic leguntur, uxor designatur, omnisque evanescit ambiguitas. In Edit. καὶ τοῦ συνεργοῦ τῆς σῆς Θέμιδος. Combef.: et tuæ Themidis socii et adjutoris, filium fortassè significans. Bill. et Themidis tui socii et adjutoris imperium prorogavit. Hunc socium et adiutorem Tillemontius putat Asterium esse, quem et litteris eadem de re et potentiâ cum Olympio Gregorius Epist. cxlviii, aliàs xlviii, consociat; imò quem clvi, aliàs cxvii, cum præside disertè, veluti cum Hercule Iolaum, proretâmque cum gubernatore conjungit.

CXLI. (c) Τῷ αὐτῷ, id est, Ὀλυμπίῳ. Cod. R. et Combef. Ὀλυμπίῳ ἄρχοντι, Olympio præsidì.

(d) Δεῖξαι ταύτην ἡμέρως καὶ φιλανθρώπως. Ità Cod. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. δεῖξαι ταύτην ἡμέραν φιλανθρώπως. Utramque lectionem reddidit Bill.: A me placidè et humanè hodierno die suscipe.

(e) Ἀναλύσοντος. Ità Cod. et R. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. ἀναλύοντος.

(f) Βασιλεῖς ἰδρύσαντο, etc. Sic Cod. et R. ac Combef. In Edit. βασιλεὺς ἰδρύσατο, καὶ χρόνος συνεσχέσατο, καὶ ἀκολουθία μικρά. Montac. etiam ac Morel. ἀκολουθία μακρά. Ità legit Bill.

(g) Ὑπὲρ τῆς Διοκαισαρέων. Diocæsaream inter Cappadociæ urbes ponit Plinius lib. vi, cap. 3. Erat tamen et alia urbs hoc nomine in Palestinâ quam Gallus Cæsar, Juliani Apostatæ frater, excidi ac solo æquari jussit ob rebelles Judæos. De quâ re vide Socratem lib. ii, cap. 27. Hæc Bill. Diocæsaream, pro quâ supplex Gregorius Olympium rogat, non aliam putat Tillemont. quàm Nazianzum, cui datum utrumque nomen.

(h) Νεύσειας ἡμερον. Cod. et R., νεύσειας σήμερον: Nisi tu hodierno die pronus fueris ad misericordiam.

(i) Κεράσθω κόμας. Bill. comas laniet.

(j) Συνεπιθῇ τῷ χρόνῳ. Combef. συνεπιτιθῇ τῷ χρόνῳ, ne libeat tibi cum temporis asperitate tuam etiam iram conjungere.

(k) Τῷ προσθεῖναι τι. Ità Cod. In Edit. τῷ προσθεῖναι.

(l) Δοῦναι πονηρὸν. Ità Cod. Reg. In Edit. deest δοῦναι.

a ὄρεσι, καὶ κρημνοῖς, καὶ ^a ὕλαις μόναις γνω-
b ριζομένην. Ταῦτα μὲν ποιεῖτω καὶ λεγέτω ^b πρὸς
τὴν σὴν φιλανθρωπίαν ἢ τοῦ πλάσματος
πόλις.

Ἡμῶν δὲ ὡς φίλων δέξαι παραινέσιν· σω-
φρονίσαι μὲν θέλησον τοὺς ἐξημαρτηκότας εἰς
c τὸ πρόσταγμα τῆς σῆς ἐξουσίας. ^c Ὑπὲρ γὰρ
τούτου οὐδὲν θάρροῦμεν, εἰ καὶ μὴ ἀπὸ κοινοῦ
d σκέμματος ^d φασιν εἶναι τὸ θράσος, ἀλλὰ μει-
ρακίσκων τινῶν ὁρμὴν ἀλόγιζον. Τὸ πλεῖον δὲ
τῆς ὀργῆς συγχωρῆσαι, καὶ λογισμῷ χρήσα-
σθαι μείζονι. Μητρὸς ὑπερήλησαν νεκρουμένης, B
οὐκ ἤνεγκαν πολίται καλεῖσθαι, καὶ εἶναι ἀπό-
λιδες, ἐμάνησαν, παρενόμησαν, ἀπέγνωσαν τῆς
ἑαυτῶν σωτηρίας· ἔκφρονας αὐτοὺς τὸ παρά-
δοξον τοῦ πάθους ἐποίησεν. Ἄρ' οὖν διὰ τοῦτο
χρὴ μὴδὲ εἶναι πόλιν τὴν πόλιν; Μηδαμῶς,
e f ὦ θαυμάσιε, ^e μὴ τοῦτο ἐπιγράψης. Ἀλλὰ ^f τί-
μησον πάντας πολίτας, καὶ πολιτευτάς, καὶ
ἀξιωματικοὺς ἱκετεύοντας· πάντων γὰρ οἴου
g τὴν συμφορὰν ὁμοίως ἄπτεσθαι, ^g καὶ εἰ τῷ
μεγέθει τῆς σῆς ἐξουσίας ἐφησυχάζουσιν, οἶον
ὑποβρύχια ^g σέοντες. Τίμησον δὲ τὴν ἡμέτέ-
ραν πολιάν, οἷς δεινὸν εἶ ποτε τὴν μεγάλην
h πόλιν ἔχοντες, νῦν μὴδὲ ^h πόλιν ἔχοιμεν, καὶ
θηρίων οἰκητῆριον γένοιτο μετὰ τὴν σὴν ἀρχήν,
i ὃ τε ⁱ ναὸς ὃν ἡγείραμεν τῷ Θεῷ, καὶ ἡ περὶ
j τοῦτον ἡμῶν φιλοκαλία. Οὐδὲ γὰρ ^j εἰ ἀνδριάν-
k τες κατενεχθήσονται, τοῦτο δεινόν, εἰ καὶ ^k ἄλ-
λως δεινόν· μὴδὲ περὶ τούτων νομίσης ἡμῖν
εἶναι τὸν λόγον, οἷς περὶ τὰ κρείττονα ἢ
σπουδῇ, ἀλλ' εἰ συγκατενεχθήσεται τούτοις πόλις
ἀρχαία, καὶ τι λαμπρὸν ἐνεγκοῦσα, ζώντων
ἡμῶν καὶ ὁρώντων τῶν παρὰ σοὶ τιμωμένων,
καὶ τινα ἰσχὺν ἔχειν νομιζομένων. Ἀλλ' ὁ μὲν
περὶ τούτων λόγος τοσοῦτος.

Οὐδὲ γὰρ εἰ πλείονα εἵπομεν, ἰσχυρότερόν
τι τῶν σῶν εὐρήσομεν λογισμῶν, οἷς ἔθνος
l τοσοῦτον ἄγεται, ^l καὶ ἀχθείη γε πλείω καὶ

A erat, vastum et incultum locum reliquisse,
montibus duntaxat et præcipitiis, ac ru-
deribus solis agnoscendam. Atque hæc
apud tuam humanitatem faciat et dicat
civitas ea, quam loquentem induximus.

Jam nostram, hoc est, amici viri, admo-
nitionem accipe. Causam haud dico quin
tu in eos, qui in tuæ potestatis edictum
peccârunt, animadvertas. Nam pro hac re
nullum verbum dicere audemus, etsi au-
dax hoc facinus, nequaquam à communi
consilio, sed à temerario quorundam
adolescentum impetu profectum esse
narrant. Cæterum majorem iræ partem
remitte, ac sublimius rem tecum con-
sidera. Doluerunt matrem opprimi,
ac velut enecari; non tulerunt se civium
nomen habere et civitate carere, furore
perciti sunt, à legibus recesserunt, salutis
suæ spem abjecerunt; calamitatis novitas
eos de mentis statu deturbavit. Idcircone
urbem everti oportet? Absit à te, vir
præclare, ut hoc statuas. Quin potius te
moveat, et civium omnium, et eorum qui
Rempubicam administrant, et magistra-
tus gerunt, deprecatio: omnes enim æquè
puta calamitate hæc affici, etiamsi aucto-
ritatis tuæ magnitudine deterriti quietem
agunt, tacitéque ingemiscunt. Nostra etiam
te moveat canities, cui grave et acerbum
fuerit, si magnam quondam urbem habentes,
nunc ne urbem quidem habeamus, sed
post præfecturam tuam in ferarum lus-
trum convertatur templum illud, quod
Deo exstruximus, omnéque nostrum in
eo exornando studium. Neque enim, si
statuæ dejiciantur, hoc grave et acerbum
est, etiamsi alioqui acerbum; nec de his
nobis esse sermonem arbitreris, qui in
præstantiora incumbimus; verum si urbs
antiqua, et quæ eximii aliquid ac præclari
tulit, unà cum illis corruat, nobis viven-
tibus ac videntibus, qui in honore apud
te sumus, gratiâque et autoritate non-
nihil valere existimamur. Sed de his re-
bus satis à nobis dictum sit.

Neque enim si plura dixerimus, validius
quiddam fortiúsque tuis rationibus atque
consiliis inveniemus, quibus provincia
tanta gubernatur, atque regantur plures

(a) Ὑλαις μόναις. Cod. ὕλαις μόνον. Utrumque reddidit Bill.

(b) Πρὸς τὴν σὴν. Ità Cod. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. περὶ τὴν σὴν.

(c) Ὑπὲρ γὰρ τούτου. Cod. ὑπὲρ γὰρ τοῦτο.

(d) Φασιν εἶναι. Cod. R. ac Combef. φαμέν εἶναι: Profectum esse existimamus.

(e) Μὴ τοῦτο ἐπιγράψης. Ne hoc imperes, ne hoc indices, ne hoc statuas.

(f) Τίμησον πάντας πολίτας, καί, etc. Ità Cod. In Edit. τίμησον μὲν πάντας πολίτας τε.

(g) Καὶ εἰ τῷ μεγέθει, etc. Etsi propter magnitudinem auctoritatis tuæ tacent, veluti intra se gementes. Pro ὑποβρύχια, Combef. ὑποβρύχιον.

(h) Πόλιν ἔχοιμεν. Cod. πόλιν ἔχομεν.

(i) Ναὸς ὃν ἡγείραμεν. Liqueet hinc, ait Combef., Diocæsaream, Nazianzum esse, quam sic pater Gregorius magnifico templo ornavit.

(j) Εἰ ἀνδριάντες κατενεχθήσονται. Hic observa, ait Bill., Gregorii quoque tempore ædes sacras statuīs et imaginibus ornatas fuisse. Verum, inquit Combef., non magis dicit statuas ad templi ornatum spectantes quàm ad urbis decora; ideòque non videtur hinc ratum argumentum hujus sæculi ritūs sacrarum imaginum ac statuarum, à quibus statuīs abhorrent ferè Græcorum mores in rebus sacris, cùm picturâ planâ plurimùm delectentur.

(k) Ἄλλως δεινόν. Cod. ἄλλοις. Ità etiam et Morel. qui notat ἄλλως mendosè legi à Montac.

(l) Καὶ ἀχθείη γε πλείω. Bill.: Quibus provincia tanta gubernatur atque sublimiora imperia. At hæc versio nec verba, nec sensum reddit. Optat Gregorius ut, qui tantam gubernat provinciam plures majorésque gubernet sublimioribus infulis ornatus.

majorésque etiam in sublimioribus imperiis. Hoc autem tuæ animi magnitudini, de iis qui jam in tuas manus inciderunt, notam esse oportet, quod prorsus miseri et abjecti sunt, nec cum iis, qui facinus illud patrarunt, petulantiae ullius socii atque consortes extiterunt, quemadmodum multi ex iis, qui tunc adfuerunt, nobis fidem faciunt. De his rebus hoc constitue, quod expedire judicaveris, tunc ad hujus vitæ gloriam, tunc ad sequentis vitæ spem. Nos verò, quod tibi decernere in mentem venerit, non quidem sine mœrore feremus, sed tamen feremus. Quid enim aliud faceremus? Quod si deterior sententia vicerit, acerbè feremus, et eam quæ prius urbs erat, lacrymis prosequemur.

A μείζω, καὶ ἐπὶ μείζοσι ταῖς ἀρχαῖς. Ἐκεῖνο δὲ ἀναγκαῖον γνῶναι τὴν σὴν μεγαλόνοιαν περὶ τῶν ^a προσεμπεπτωκότων, ὅτι παντελῶς εἰσιν α ἄθλιοι, ἀπερρίμμενοι, καὶ μηθεμιᾶς ἀταξίας τοῖς ἡμαρτηκόσι κοινωνήσαντες, ὥς πολλοὶ πείθουσιν ἡμᾶς τῶν τότε παρόντων. Πρὸς ταῦτα βούλευσαι ὁ τι ἂν συμφέρειν ^b νομίσης, καὶ ^b πρὸς τὴν ἐντεῦθεν δόξαν, καὶ πρὸς τὰς ἐκείθεν ἐλπίδας. Ἡμεῖς δὲ τὸ παραστᾶν οἴσομεν, οὐκ ἀλύπως μὲν, οἴσομεν δὲ. Τί γὰρ ἂν καὶ πράξαιμεν ἕτερον; Εἰ δὲ τὰ χεῖρω ^c νικήσεις, χαλεπανοῦμεν, καὶ τῇ ποτε πόλει ἐπιβαλοῦμεν θάκρουν.

Alias CLXXII.

Scripta paulo postsuperiorem.

CXLII. EIDEM.

PE'. ^d Τῷ ΑΥΤῷ.

d

Proximam superioribus litteris, quas paulò post subsecuta est, sedem occupare debet Epistola CXLII, quæ Olympium, ut Nazianzenis parcat, enixè postulat Gregorius.

Gregorii morbo partem aliquam suscepti Dei causâ labores contulerant.

Et congressus tui cupiditas ardens est, et rogarum necessitas magna; sed morbus vinci nequit. Ac propterea deprecationem hanc litteris committere non dubitavi. Moveat te nostra canities, quæ te jam antehac, ut par erat, et quidem persæpè movit. Moveat te quoque morbus hic, cui, si quid arroganter dicendum est, partem aliquam suscepti Dei causâ sudores contulerunt. Ob eamque causam civibus parce, quorum in nos oculi conjecti sunt, tanquam qui auctoritatem ac fiduciam apud te habeamus. Aliis item, qui nostræ curæ subjecti sunt, parce. Si quidem nullum ex facilitate atque misericordiâ detrimentum rebus inferetur, quandoquidem tu terrore plura conficis, quàm alii suppliciis et cruciatu. Tibi verò pro his rebus talem erga te judicem consequi contingat, qualem te supplicibus, ac nobis, qui pro ipsis deprecamur, præbueris.

C ^e Εἰ καὶ ὁ πόθος τῆς σῆς συντυχίας θερμὸς, ^e καὶ ἡ χρεῖα τῶν δεομένων μεγάλη· ἀλλ' ἡ νόσος ἀήττητος. Διὰ τοῦτο ^f γράμμασι πιστεῦσαι ταύτην τὴν πρεσβείαν ἐθάρρῃσα. Αἰδέσθητι μὲν ἡμῶν τὴν πολιάν, ἣν ἡδέσθης ἤδη καλῶς ποιῶν καὶ πολλάκις. Αἰδέσθητι δὲ καὶ τὴν ^g ἀρρώστιαν ^g ταύτην, ἥ μέρος τι καὶ οἱ κατὰ Θεὸν ἰδρῶτες συνεισήνεγκαν, εἴ τι δεῖ καὶ νεανιεύσασθαι. Καὶ διὰ τοῦτο φείσαι μὲν τῶν πολιτευομένων πρὸς ἡμᾶς βλέπόντων, ὥς ^h ἐχόντων ἡμῶν ἐπὶ σοῦ ^h παρρησίαν. Φείσαι δὲ τῶν ἄλλων τῶν ὑπὸ τὴν ^d ἡμετέραν φροντίδα. Καὶ γὰρ οὐδεμία ζημία τοῖς πράγμασιν ἐκ τῆς φιλανθρωπίας, ⁱ ἐπεὶ τῷ φόβῳ ⁱ πλείονα κατορθοῖς, ἢ ταῖς τιμωρίαις ἕτεροι. Σοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ^j γένοιτο, τὸ τοιούτου ^j τυχεῖν τοῦ κριτοῦ, οἷός περ ἂν αὐτὸς γένη τοῖς δεομένοις, καὶ ἡμῖν τοῖς πρεσβεύουσιν.

(a) Προσεμπεπτωκότων. Ità Cod. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. προσπεπτοκότων.

(b) Νομίσης. Ità Cod. In Edit. νομίζεις, quod Bill. quod ex usu esse judicabis.

(c) Νικήσεις, χαλεπανοῦμεν, etc. Ità Cod. R. ac Combef. At Montac. et Morel. νικήσεις, ἔν χαριούμεθα μόνον, τῇ ποτε πόλει, vicerit, unum duntaxat tribuimus: eam quæ quondam urbs erat. In Edit. νικήσειν, ἔν χαλεπανοῦμεν, καὶ τῇ πρότερον πόλει. Bill. vicerit, rem unam acerbè feremus, eamque quæ prius urbs erat lacrymis prosequemur.

CXLII. (d) Τῷ αὐτῷ, id est, Ὀλυμπίῳ. Ità plures è Codd. nostris; at B. 3, Εὐσεβίῳ φίλῳ. In Edit. quibus-

dam, et in Cod. Reg. Θεμισίῳ: sic etiam Montac. Utrumque habet Morel.

(e) Εἰ καὶ ὁ πόθος. Ità Cod. Reg. R. Morel. ac Combef. εἰ deest in editis.

(f) Γράμμασι πιστεῦσαι. Ità Cod. et Reg. Montac. Morel. et Combef. In Edit. πιστεῦσαι deest.

(g) Ἀρρώστιαν ταύτην. Ità Cod. Reg. Morel. et Combef. In Edit. αὐτήν.

(h) Ἐχόντων ἡμῶν. Ità Cod. Reg. et R. Montac. Morel. et Combef. In Edit. ἡμῶν deest.

(i) Ἐπεὶ τῷ φόβῳ. Ità Cod. et B. 3, ac Combef. In Edit. ἐπὶ τῷ φόβῳ.

(j) Γένοιτο, τό. Ità Cod. In Edit. τό deest.

a PMΓ'. ^a ΤΩ ΑΥΤΩ.

CXLIH. EIDEM.

Aliàs CLXXV.

Hic commodè se offert Epistola CXLIH, quâ Gregorius plurima se ab Olympio beneficia accepisse testatur, nec tamen ullum sibi metum esse, ne ipsius benignitatem exhaustiat. Patronum nihilominus alium pro Leontio deprecans adhibet, eam scilicet quam et imperii et potestatis sociam et consortem habebat, nempe Olympii conjugem.

Scripta eodem
circiter tempo-
re.

Τί τὸ πολλὰ παθεῖν, καὶ τὸ εὖ παθεῖν τοῖς A
ἀνθρώποις χαρίζεται; διδάσκει φιланθρωπίαν,
b καὶ κλίνει τοῖς θεομένοις. ^b Οὐδὲν γάρ τοιοῦτον
παίδευμα πρὸς τὸ ἐλεῖν, ὡς τὸ προλαβεῖν χρη-
στότητα. Τοῦτο καὶ αὐτῷ μοι συμβέβηκεν· ἔμα-
c θον τὸ συμπαθεῖς ἐξ ὧν ἔπαθον. ^c Καὶ ὁρᾷς
τὸ ἡμέτερον μεγαλόψυχον; αὐτὸς χρῆζων τῆς
σῆς ἡμερότητας ἐν τοῖς ἐμοῖς πράγμασιν, ὑπὲρ
d ἄλλων πρεσβεύω; καὶ οὐ θέδοικα μὴ ^d δαπανήσω
σου τὸ φιλάνθρωπον ἐν τοῖς ἄλλοις. Γράφω
e δὲ ταῦτα ^e ὑπὲρ τοῦ πρεσβυτέρου Λεοντίου,
εἴτ' οὖν ποτὲ πρεσβυτέρου· ὅς εἰ μὲν ἄξια πέ-
πονθεν ὧν πεποίηκεν, ἐνταῦθα εἴμεν, μὴ τὸ
f ὑπερβάλλον ^f ἀδικία γένηται. Εἰ δὲ τι τῇ τιμῇ
g ρία προσχρεωσέται, ^g καὶ οὕτω τοῖς ἀμαρτή-
h μασι τὰ τῆς ὑβρεως ἀντισώθῃ, ^h τοῦτο ἡμῖν
συγχώρησον, καὶ τῷ Θεῷ, καὶ τῷ βήματι,
καὶ τῷ κοινῷ συλλόγῳ τῶν ἱερέων, οἷς ποτε
i ⁱ συνηρίθμῃται, καὶ εἰ νῦν ἀνάξιον ἑαυτὸν
ἀπέφηκεν, οἷς τε πεποίηκεν, οἷς τε πέπονθεν.
Εἰ μὲν οὖν πείθομεν, τοῦτο ἄριστον· εἰ δὲ μὴ,
j ^j προσάγομέν σοι ^j πρεσβευτὴν αἰδεσιμώτερον,
τὴν κοινωνόν σοι καὶ τῆς ἀρχῆς καὶ τῆς
εὐδοξίας.

Quid multa pertulisse, et beneficia ac-
cepisse, hominibus affert? humanitatem
ac misericordiam docet, efficitque ut ad
eos sese inflectant, qui ipsorum ope indi-
gent. Neque enim ullum tantum ad con-
cipiendam miserationem documentum est,
ut benignitatem prius accepisse. Hoc mihi
usu venit; ex iis quæ perpeusus sum, com-
miserationem didici. Ac vidēs-ne meam
animi magnitudinem? Cum mansuetudine
tuâ in meis rebus egeam, pro aliis depre-
cor; nec metuo ne benignitatem tuam in
B alienis rebus exhaustiam. Hæc autem de
Leontio presbytero scribo, vel, ut sic lo-
quar, quondam presbytero: qui, si dignas
scelerum pœnas dedit, hîc consistamus; ne
id, quod ad supplicii magnitudinem ac-
cesserit, in iniquitatem degeneret. Sin au-
tem aliquid insuper pœnæ addi debet, et
nondum scelerum atrocitatem contumeliæ
gravitas adæquavit: hoc nobis concede,
ac Deo, et sacrario, communique sacerdo-
tum coetui, quorum numerum aliquando
C auxit, etsi nunc, tam per ea quæ patravit,
quàm quæ perpeusus est, indignum se
eo honoris gradu reddidit. Si te his verbis
permovemus, optimè se res habet; sin
minùs, augustiorem deprecatricem tibi
adhibemus, eam nempe, quam et magistra-
tûs gloriæ sociam ~~et~~ consortem habes.

Malorum ex-
perientia huma-
nitatem ac mise-
ricordiam docet.

PMΔ'. ΤΩ ΑΥΤΩ.

CXLIV. EIDEM.

Aliàs CLXXVI.

*Ex tempore quo Nazianzenam Ecclesiam Gregorius regebat, scriptæ sint oportet duæ Epistolæ, quarum una ad Olym-
pium, altera ad Verianum. Utraque de Veriani filiâ, quam ejus pater à marito discedere volebat. Ambæ Theologo et
episcopali prudentiâ et charitate dignissimæ. Priorem, quæ ad Olympium scripta est, jam à Billio vulgatam, Morellus
veluti novam iterum edidit, pag. 904. Hæc est inter Epistolas CCXII.*

Scripta eodem
tempore.

Οὐ πανταχοῦ τὸ τάχος ἐπαινετόν. Διὰ τοῦτο D
k ἀνεβλόρην τὴν ἀπόκρισιν εἰς τόδε ^k περὶ τῆς
l τοῦ αἰδεσιμωτάτου Οὐρηριανοῦ ^l θυγατρὸς, τῷ
χρόνῳ τι διδοὺς εἰς διόρθωσιν, καὶ ἅμα τῆς
σῆς εὐχαρίστου ἀγαθότητος οὐκ ἐπανούσης
m τὸ διαφασίον, ἐξ ὧν ἡμῖν ^m τὴν πεῦσιν ἐπέ-
τρεψας, οὗς οὐ ταχέως ἤδεις οὐδὲ ἀπερισκέπτους

HAUD ubique properatio laudanda est.
Ac propterea de viri cumprimis hono-
randi Veriani filiâ responsum hîc usque
distuli, ut tempori ad correctionem ali-
quid darem, simul etiam quòd divortium
istud minimè bonitati tuæ probari, ex
eo conjecturam fecissem, quòd nobis,
quos in hujusmodi rebus haud celeres
ac præcípites esse sciebas, percunctationis

Haud ubique
properatio lau-
danda est.

CXLIH. (a) Τῷ αὐτῷ, id est, Ὀλυμπίῳ. Cod. Ἀλυπίῳ.
Cod. Reg. Ἀλυπίῳ ἄρχοντι. Montac. et Combef. Ἀλυπίῳ, vel
Ὀλυμπίῳ. Morel. Ἀλυπίῳ, vel Ὀλυμπίῳ, aut etiam Παλλαδίῳ.

(b) Οὐδὲν γάρ. Ità Cod. et Combef. In Edit. οὐδὲ γάρ.

(c) Καὶ ὁρᾷς. Combef. καὶ ὅρα, et vide.

(d) Δαπανήσω σου. Cod. δαπανήσω σοι.

(e) Ὑπὲρ τοῦ πρεσβυτέρου. Ità Cod. Reg. et Pass. Mo-
rel. ac Combef. In Edit. περὶ τοῦ πρεσβυτέρου.

(f) Ἀδικία γένηται. Cod. Morel. et Combef. ἀδικημα
γένεται, in injustitiam degeneret.

(g) Καὶ οὕτω. Ità Cod. Pass. Morel. et Combef. In
Edit. οὕτω, verum contextui repugnat.

(h) Τοῦτο ἡμῖν. Bill. proponit legendum τοῦτον. Sed
nullus conjecturæ locus, ait post Morel. Combef.

Tom. II.

(i) Συνηρίθμῃται. Cod. Reg. ac Combef. συνηρίθμητο.

(j) Πρεσβευτὴν αἰδεσιμώτερον, τὴν κοινωνόν. Ità Cod. et R.
Morel. ac Combef. quæ verba, inquit, conjugem de-
signant. In Edit. παιδευτὴν αἰδεσιμώτερον, τὴν κοινωνόν,
quod Bill.: Augustiorem præceptorem tibi adhibemus, eum
nempe quem et imperii et gloriæ socium. Inepta hîc vox
παιδευτὴν, alienâque prorsus à deprecantis modestiâ.
Vide suprâ Epist. cxl.

CXLIV. (k) Περὶ τῆς τοῦ. Ità Cod. Reg. ac Combef.,
sicque legit Bill. In Edit. τῆς deest.

(l) Οὐρηριανοῦ. Ità Cod. et Combef. At Cod. Reg. Οὐ-
ρηριανοῦ. In Edit. Οὐρηριανοῦ.

(m) Τὴν πεῦσιν. Ità Cod. Reg. ac Combef., legitque
Bill. In Edit. τὴν παιδεύσιν.

F 2

negotium commiseras. Eâque de causâ meipsum hûc usque retinui, nec, ut opinor, inconsideratè. Quoniam autem temporis angustiis premimur, téque, quid ex inquisitione à nobis inventum, atque compertum sit, certiozem facere necesse est, id utique notum faciemus. Duplici quodammodo animi affectu mihi puella esse videtur, ut quæ partim pudore parentum partim viri consuetudine distrahatur. Atque ipsius quidem verba cum illis sunt: mens autem haud scio an non cum hoc quoque sit, ut lacrymæ indicant. At tu quidem id scilicet facies, quod æquitati tuæ in mentem subibit, ac Deo, qui te in omnibus regit, gratum erit. Ego autem lubentissimè filio Veriano id consilii darem, ut multa eorum, quæ in medio sunt, præteriret, quò divortium minimè confirmaret, quod legibus nostris prorsus improbatum, etiamsi Romanæ aliter decernant. Jus enim servari necesse est, quod ut et semper dicas, et facias tibi, optamus.

Alias
CLXXXI.

Scripta eodem
tempore.

CXLV. VERIANO.

Verianus, quem filium suum vocat Gregorius, forsitan quia Nazianzo oriundus, filiam suam à marito discedere volebat. Præfectus provinciae Olympius interrogandi filiam munus commisit Gregorio, non ut censori, sed ut episcopo. Qui cum filiam interrogasset, ipsius responsis, vel potius lacrymis, agnovit nullatenus illi discessionem à marito placere. Quam etiam minimè probat Gregorius, qui Veriano scripsit hanc Epistolam.

Nihil grave carnifices agunt; legibus enim inserviunt. Nec iniquus est gladius, quo de improbis supplicium sumimus. Nec tamen laudatur carnifex, nec cruentus gladius lubenti animo tractatur. Eodem modo ne nos quidem odium nobis conflare sustinemus, dùm per manum ac linguam nostram divortium confirmatur. Præstat enim conjunctionis et amicitiae quàm dissidii ac vitæ solutionis arbitrum esse. Quod etiam mihi cumprimis admirandus præses animadvertisse videtur, cum filiae tuæ interrogandæ munus nobis commisit, ut qui ad matrimonii dissolutionem duro et rigido animo venire minimè possemus. Neque enim me, ut censorem, sed ut episcopum proposuit, ac vestræ calamitatis arbitrum constituit. Quamobrem vos rogo, ut nonnihil done-

Præstat conjunctionis et amicitiae, quàm dissidii ac vitæ solutionis arbitrum esse.

(a) Ἐπεὶ δέ. Cod. ἐπειδὴ δέ.

(b) Καὶ δὴ γνωρίσωμεν. Ità cum Combef. legendum censemus, qui etiam proponit γνωρίζομεν, hoc notum facimus. Cod. καὶ δὴ γνωρίσωμεν, quid à nobis inventum atque inveniendum sit. Morel. καὶ δὴ γνωρίσωμεν, et verò jam notum faciamus.

(c) Κρίνωσι. Quæ sequuntur desunt in Cod. et R., possentque, ait Combef., nullo detrimento abesse, nec refert Morel. qui hanc Epistolam iterum edidit.

CXLV (a) Μέσους γίνεσθαι. Ità Cod. et Combef., at Codd. Reg. μέσον. In Edit. γένεσθαι.

(e) Δυναμένους ἐπὶ τὴν λύσιν. Ità Montac., at Morel. δυναμένους. In Edit. δυναμένους. Cod. Reg. ἐπὶ τὴν ἐξέτασιν.

(f) Ὡς λογιζήν. Tillemont. ut judicem. Athenis λογιζαὶ dicebantur magistratus; et juxta Suidam λογιστής, censor est, examiner, judex scilicet vel princeps inter magistratus urbis, ait Tillemontius, vel urbis gerens præfecturam.

A πρὸς τὰ τοιαῦτα. Διὰ τοῦτο μὲν οὖν κατέσχον ἐμαυτὸν εἰς δεῦρο, καί, οἶμαι, οὐκ ἀλογίως. Ἐπεὶ δὲ εἰς σενὸν ἤκομεν τοῦ καιροῦ, καὶ ἀνάγκη γνωρίσαι τὸ παρὰ τῆς ἐξετάσεως εὐρεθὲν, καὶ δὴ γνωρίσωμεν. Διπλὴ τις ἡ παῖς εἶναι μοι φαίνεται, μεριζομένη αἰδοῖ τε γυνέαν, καὶ ἀνδρὸς συνηθεία. Καὶ τὰ μὲν ῥήματα μετ' ἐκείνων ἐστίν, ἡ δὲ διάνοια, οὐκ οἶδα εἰ μὴ τι καὶ μετὰ τούτου, ὡς παραδηλοῖ τὸ θάκρυον. Αὐτὸς μὲν οὖν δηλαδὴ πράττεις, ὁ παρίζεται τῇ σῇ δίκῃ καὶ τῷ κατευθύνοντι σε πρὸς πάντα Θεῷ. Ἐγὼ δὲ ἠδίστα ὅν γινώμην ἔδωκα τῷ υἱῷ Οὐρηριανῷ πολλὰ τῶν ἐν μέσῳ παραθραμεῖν, ἐπὶ τῷ μὴ κυρῶσαι τὸ ἀποσάσιον, ὁ τοῖς ἡμετέροις ἀπαρέσκει πάντως νόμοις, καὶ οἱ Ρωμαίων ἐτέρως κρίνωσι. Τὸ δίκαιον γὰρ φυλαχθῆναι ἐπάναγκες, ὁ καὶ ἡμεῖς σοι εὐχόμεθα ἀεὶ λέγειν τε καὶ ποιεῖν.

PME. ΟΥΗΡΙΑΝΩ.

C Οὐδὲν δεινὸν ποιοῦσιν οἱ δῆμιοι· καὶ γὰρ ὑπηρετοῦνται νόμοις· οὐδὲ τὸ ξίφος παράνομον, ὃ τοὺς πονηροὺς κολάζομεν. Ἀλλ' ὅμως οὐκ ἐπαινεῖται δῆμιος, οὐδὲ ἀσμενίζεται φονικὸν ξίφος. Οὕτως οὐδὲ ἡμεῖς ἀνεχόμεθα γενέσθαι μισητοὶ, διὰ τῆς ἡμετέρας χειρὸς καὶ γλώσσης τοῦ ἀποσασίου βεβαιουμένου. Κρεῖττον γὰρ ἐνώσεως καὶ φιλίας, ἢ διασάσεως καὶ βίου λύσεως μέσους γίνεσθαι. Τοῦτό μοι δοκεῖ καὶ ὁ θαυμασιώτατος ἄρχων ἐνθυμηθεῖς, ἡμῖν ἐπιτρέψαι τὴν πεῦσιν τῆς σῆς θυγατρὸς, ὡς οὐκ ἀποτόμως, οὐδὲ ἀπαθῶς ἐλθεῖν ἐθναμένους ἐπὶ τὴν λύσιν. Οὐ γὰρ ὡς λογιζήν, ἀλλ' ὡς ἐπίσκοπον δηλαδὴ προεβάλετο, καὶ μέσον ἐποίησατο τῆς καθ' ὑμᾶς περιπετείας. Παρα- hi

(g) Προεβάλετο. Ità Cod. et Combef. In Edit. προεβάλετο.

(h) Τῆς καθ' ὑμᾶς περιπετείας. Combef.: Infortunii vestri rerumque eventus, vel subitæ vestræ in contrarium mutationis.

(i) Παρακαλῶ τοίνυν χαρίσασθαι τι τῇ ἐμῇ... χαίρομεν τὰ τοιαῦτα ἐπιταττόμενοι. Ità Cod. Reg. ac Combef. At Cod. B. 3, Montac. et Morel. χαρίσασθαι τῇ ἐμῇ δειλίᾳ καὶ εἰς τὰ κρείττω καταχρήσασθαι ἡμῖν ὑπερείταις τῆς ὑπερέτας βουλήσεως. Quamobrem vos rogo ut meæ id formidini donetis, et ad ea quæ potiora sunt nobis superioris voluntatis ministris utamini. In Edit. Παρακαλῶ οὖν χαρίσασθαι ἡμῖν ὑπερείταις τῆς ὑπερέτας βουλήσεως, καὶ χαίρω μὲν τὰ τοιαῦτα ἐπιταττόμενος, quod Bill.: Quamobrem vos rogo ut nobis voluntatis vestræ ministris obsecundetis; ac mihi quidem hujusmodi res imperari lætor.

καλῶ τοῖνυν χαρίσασθαι τι τῇ ἐμῇ δειλίᾳ· A
καὶ εἰ μὲν τὰ κρείττω νικᾷ, χρήσασθε ἡμῖν
ὑπηρέταις τῆς ὑμετέρας βουλήσεως, καὶ χαίρο-
μεν τὰ τοιαῦτα ἐπιταττόμενοι· εἰ δὲ τὰ χείρω
τε καὶ σκαιότερα, καὶ οἷς οὐδέπω καὶ τήμερον
ἐνεχειρήσαμεν, ἄλλον ἐπιζητεῖτε τὸν πρὸς ταῦτα
a ἐπιτηθειότερον. Ἐμοὶ δὲ οὐ σχολή, ἵνα τῇ
ὑμετέρᾳ φιλίᾳ χαρίσωμαι, (εἰ καὶ τὰ πάντα
οἶδα ὑμᾶς ἐμαυτῷ τιμωτάτους,) Θεῷ προσ-
κρούειν, ᾧ λόγον ὑπέχω παντὸς κινήματος
καὶ διανοήματος. Τῇ δὲ σῇ θυγατρὶ τότε πισεύ-
σομεν, (εἰρήσεται γὰρ τὰ ληθές,) ὅταν θυνήθῃ
b τὸ αἰδεῖσθαι ὑμᾶς φυγοῦσα ἢ παρρησιάζεσθαι
c τὴν ἀλήθειαν. Ὡς νῦν γε τὸ πάθος ἐλεονόν.
d Ἐμερίζει γὰρ ὑμῖν μὲν τὰ ῥήματα, τῷ δὲ
ἀνδρὶ τὸ δάκρυον.

e PMΣ'. ὈΛΥΜΠΙΩ,

CXLVI. OLYMPIO.

Cæteris ad Olympium Gregorii litteris adjungenda est hæc Epistola, quæ tamen paulò tardius scribi potuit. Omnium enim supplicum, ut ita dicam, libellorum, quos Olympio Gregorius obtulit, is postremus haberi possit, in quo præfect benignitatem à se exhaustam et tandem præ saturitate fastidium reformidat.

Aliàs
CLXXIX.

Scripta eodem
circa tempore.

Τοῦτο ἦν ὅπερ ἔλεγον ὡς περ ἐκ τινος προ-
f φητείας εἰς πάντα ἰδεῖοῦ σου τυγχάνων, καὶ
ἀπλήγως τῆς σῆς ἡμερότητος ἐμφορούμενος,
ὅτι δέδοικα μὴ κενώσω τὸ φιλόφρονον ὑμῶν
g ἐν τοῖς ἄλλοτρις. Ἰδοὺ γὰρ ἄγων ἐμός, (εἴπερ
ἐμός, ὁ τῶν ἐμῶν,) καὶ οὐ μετὰ τῆς ἴσης παρ-
ρησίας ποιῶμαι τοὺς λόγους. Πρώτον μὲν ὅτι
ἐμός. Τὸ γὰρ ὑπὲρ ἑαυτοῦ δεῖσθαι, εἰ καὶ χρη-
σιμώτερον, ἀλλὰ ταπεινότερον. Ἐπειτα ὑφορῶ-
μαι τὸν κόρον ὡς τὸ ἡδὺ λύοντα, καὶ πᾶσιν
ἐναντιούμενον τοῖς καλοῖς. ἔχει μὲν οὖν οὕτω
h ταῦτα, ἢ καὶ εἰκάζω λίαν ὀρθῶς. Ὁμῶς δὲ τῷ
i τε Θεῷ παρρῶν, ᾧ i παρέρηκα, καὶ τῇ σῇ
j j περὶ τὸ εὖ ποιεῖν μεγαλοψυχία, τὴν ἰκεσίαν
ταύτην ἐθάρρησα.

Ἐςω κάκιστος πάντων Νικόβουλος, ὅς ἐν
k ἀδικεῖ μόνον ὅτι δι' ἡμᾶς ἔστιν ἐπίφθορος,
καὶ τοῦ θέντος ἐλευθεριώτερος. Ἐςω καὶ δικαιο-
τατος ἀνθρώπων, ὁ νῦν ἡμῖν πολεμῶν. Αἰσ-
χύνομαι γὰρ κατηγορεῖν ἐπὶ τῆς σῆς ὀρθό-
τητος, οὗ πρόην ὑπερεμάχουν· ἀλλ' οὐκ οἶδα

C Hoc scilicet erat, quod velut ex vaticinio quodam dicebam, cum te in omnibus rebus commodo et benevolo uterer, ac tuâ lenitate atque facilitate inexplibili quâdam aviditate me ingurgitarem; nempè me vereri, ne benignitatem vestram in alienis rebus exhaustirem. Nam ecce discrimen meum, (siquidem meum est, quod meorum est:) nec jam pari cum fiduciâ verborumque libertate te alloquor. Primum, quia meum est. Nam pro seipso rogare, quanquam utilius atque conducibilius, humilius tamen et abjectius est. Deinde
D quia saturitatem suspectam habeo, ut quæ suavitatem extinguat, et pulchris omnibus rebus adversetur. Atque hæc quidem ita se habent, ac perquam rectè conjicio. Nihilominus tamen Deo, cui asto, tuâque in beneficiis dandis liberalitate fretus, hanc tibi supplicationem offerre minimè dubitavi.

Sit sanè mortalium omnium sceleratissimus Nicobulus, cujus hoc unum duntaxat scelus est, quod propter nos invidiosus ac liberior est, quam par sit. Sit item rursùm omnium justissimus is, qui nunc nos oppugnat. Pudet enim me apud tuam integritatem eum accusare quem nuper defendebam. At haud scio an

Satietas sus-
pecta utpotè quæ
suavitatem ex-
tinguat, ut pul-
chris omnibus
rebus adverse-
tur.

(a) Ἐπιτηθειότερον. Ità Cod. et Reg. ac B. 3, et R., ac Combef. sicque legit Bill. In Edit. ἐπιθειότερον.

(b) Παρρησιάζεσθαι. Ità Cod. et Reg. ac Combef. In Edit. παρρησιάζασθαι.

(c) Ὡς νῦν γε. Ità Cod. et Combef. In Edit. ὡς νῦν γε καί.

(d) Μερίζει. Combef. μερίζεται.

CXLVI. (e) Ὀλυμπίω. Cod. Pass. Ὀλυμπίω ἄρχοντι. Cod. B. 3, Εὐσεβίω φίλῳ.

(f) Δεῖοῦ σου. Montac. et Morel. δεξιός σοι.

(g) Εἴπερ ἐμός. In Cod. Pass. hæc verba desunt.

(h) Καὶ εἰκάζω. Cod. Reg. Montac. Morel. et Combef. καὶ ὡς εἰκάζω, atque ut conjicio.

(i) Παρέρηκα. Ità Cod. et Reg. et Pass. Montac. Morel. ac Combef., sicque legit Bill. In Edit. παρέρησαν.

(j) Περὶ τὸ εὖ ποιεῖν. Ità Cod. et R. Verùm Cod. Reg. περὶ τοῦ ποιεῖν. In Edit. περὶ τοῦ.

(k) Ἐστὶν ἐπίφθορος. Combef. : Invidiâ laborat, aut invidiæ habetur. Bill. : Invidiâ flagrat, quod magis activum videtur. M. x, ἐλευθεριώτερος. Combef. : Liberaliori ingenio. Vir scilicet ingenuus, cui opponit, quod addicendus sit servituti.

æquum existimaturus sis, de alienis peccatis poenas ab aliis expeti, de alienis, inquam, ac ne voluntariis quidem: in crimen vocari hominem, qui usque adeo famulos suos permovit, sicque rem indignè tulit, ut accusatori promptius etiam, quàm ille volebat, cesserit? An propterea Nicobulum, aut ejus pueros, in servitutem adduci oportebat, quemadmodum iis qui ipsi infesti sunt, placet? Mihi enim pudorem incutit injuriæ causa tempusque, si, te præside, ac cùm apud te ipsi valeamus, illud contingat. Nunc-ne fisci commodis consulitur? Nunc-ne augentur tribunalia, dùm res privatæ laborant? Ne, quæso, vir admirande, ne hoc, inquam, puritati atque integritati tuæ in mentem veniat. Verum pro volueri ingenii tui celeritate ac perspicaciâ improbitatem eam, undè hæc proficiscuntur, animadvertens, atque honoris etiam nostri causâ, qui tuarum laudum præcones sumus, benignum atque humanum te iis, quæ moventur, judicem præbe: tanquàm non hominibus duntaxat hodierno die jus dicens, verum etiam virtuti ac vitio. Cujus quidem rei magis, quàm singulorum hominum, ratio et cura habenda est, iis qui te virtute referunt, ac præfecti munere probè atque commodè funguntur. Pro his autem rebus non preces duntaxat à nobis habiturus es, quas tibi haudquaquàm, ut plerisque aliis, contemptui esse scio; verum illud etiam, ut clarum ac celebre tuum imperium apud eos omnes reddatur, quibus noti sumus.

Α εἰ σοι^a παρασῆται δίκαιον ὑπὲρ ἄλλων ἀμαρ-
τημάτων, ἐν ἄλλοις ἀπαιτεῖσθαι δίκην, καὶ
τούτων ἄλλοτρίων, καὶ^b οὐδὲ ἐκουσίων· τὸν^b
οὕτω κινήσαντα τοὺς οἰκέτας, καὶ τοσοῦτον
ἀγανακτήσαντα, ὥς ἐνδοῦναι τῷ ἐγκα-
λοῦντι προθυμότερον, ἢ περ ἐκεῖνος ἐβούλετο;
Ἀλλὰ δεῖ δουλεῦν Νικόβουλον, ἢ τοὺς τούτου
παῖδας, ὃ δοκεῖ^c τοῖς ἐπηρεάζουσι; αἰσχύνο-
μαι γὰρ τὴν ὑπόθεσιν τῆς ἐπηρείας καὶ τὸν
καιρὸν, εἰ σοὺ τε ἄρχοντος, καὶ ἡμῶν
παρὰ σοὶ δυναμένων· τοῦτο γενήσεται. Νῦν
βοηθεῖται τὰ δημόσια;^d νῦν αὖξεται τὰ^d
βουλευτήρια, ὅτε λυπεῖ τὰ ἴδια; Μηδαμῶς, ὡ
θαυμάσιε, μὴ τοῦτο παρασῆτω τῇ σῇ
καθαρότητι. Ἀλλὰ συνεῖς μὲν τῷ πτηνῷ τάχει
τῆς διανοίας τὴν ἀφ' ἧς ταῦτα γίνονται
κακοήθειαν, αἰδεσθεῖς δὲ ἡμᾶς τοὺς σοὺς ἐπαι-
νέτας, φιλόνηθρον σεαυτὸν παράσχου^e τοῖς
κινουμένοις κριτὴν, ὥς οὐκ ἀνθρώποις μόνον
δικάζων σήμερον, ἀλλὰ καὶ ἀρετῇ καὶ κακίᾳ·
οὐ μᾶλλον, ἢ τοῦ καθ' ἑκάστον, φροντισέον τοῖς^f
γε κατὰ σέ τὴν ἀρετὴν, καὶ δεξιόις ἄρχουσιν.
Ἔσαι δὲ σοὶ παρ' ἡμῶν ἐπὶ τούτοις, οὐ τὸ τῶν
εὐχῶν μόνον, ὧν οἶδά σε μὴ περιφρονοῦντα
κατὰ τοὺς πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ τὸ περιβόητον
κατασῆσαι τὴν^g σὴν ἀρχὴν πᾶσιν, οἷς γνω-
ρίζόμεθα.

Alia XLVII.

Scripta eodem
tempore.

CXLVII. ASTERIO.

PMZ. ΑΣΤΕΡΙΩ.

Geminæ quæ sequuntur ad Asterium Epistolæ, ejusdem sunt argumenti et temporis, ac superiores. Servi Nicobuli facinus aliquod patrant, cujus causâ accusator quispiam, cujus olim patrocinium susceperat Gregorius, Nicobulum, ac veluti esset auctor delicti, judicio persequabatur, quamvis satisfacere, ipsosque servos tradere non recusaret, imò offerret Nicobulus.

Nil Deo jus-
tius.

QUID Deo justius? et tamen, cùm omnium creator ac dominus sit, peculiariter sibi populum Israëliticum vindicat, suumque nominat: nec veretur, ne hoc nomine injustus existimetur. Quid igitur mirum, si nos quoque, quamvis omnium, qui sub nostrâ manu et præfecturâ sunt, curam geramus, arctius tamen filium Nicobulum

Τί Θεοῦ δικαιότερον; ἀλλ' ὁμως πάντων ποιητὴς ὢν καὶ δεσπότης, ἐξαίρετον ἑαυτοῦ λαὸν ποιεῖται καὶ ὀνομάζει τὸν Ἰσραὴλ, καὶ οὐκ αἰσχύνεται, μὴ ἄδικος^b παρὰ τοῦτο νομίζεσθαι. ἢ Τί οὖν θαυμάζον, εἰ καὶ ἡμεῖς πάντων κηδόμενοι τῶν ὑπὸ τὴν ἡμετέραν χεῖρα καὶ προσασίαν, πλέον τοῦ υἱοῦ Νικοβούλου περιεχόμεθα,

(a) Παρασῆται δίκαιον. Cod. τὸ δίκαιον, quod Combef.: Nūm jus tibi persuasurum sit, ut etc.

(b) Οὐδὲ ἐκουσίων· τὸν οὕτω κινήσαντα... ἀγανακτήσαντα, ὥς ἐνδοῦναι... ἢ περ ἐκεῖνος. Ità Cod. Reg. R. et Pass. Morel. ac Combef. at Montac. τὸν οὕτω κινήσαντα... ἀγανακτήσαντα. In Edit. οὐδὲ ἐκουσίων τοὺς οὕτω κινήσαντας... ἀγανακτήσαντας, ὥς ἐκδοῦναι... εἴ περ ἐκεῖνος, quod Bill.: De alienis, inquam, ac ne voluntariis quidem pœnam iis irrogari, qui nec famulos suos concitârunt, admissumque facinus adeo indigno et acerbo animo tulerunt, ut eos accusatori promptius etiam quàm volebat dediderint.

(c) Τοῖς ἐπηρεάζουσι. Quæ sequuntur desunt in Edit.; sed restituunt Codd. Reg. R., B. 3, et Pass. Morel. et Combef., ipse etiam Montac., licet vitiosè.

(d) Νῦν αὖξεται τὰ βουλευτήρια. Ità omnes Codd. nos-

tri, Morel. et Combef. In Edit. τὰ αὖξαι τὰ βουλευτήρια, redditque Bill.: Nūc-ne tribunalia augebit, cùm eum res privatæ discruciant?

(e) Τοῖς κινουμένοις κριτὴν. Ità Codd. Reg. et Pass. Morel. Combef. et Bill. in versione; in Edit. κριτὴν. Nec benè Bill. τοῖς κινουμένοις, iisque concitati sunt, sed potius, in præsentī negotio, in causâ quæ movetur.

(f) Ἡ τοῦ. Ità Cod. et Pass. Morel. ac Combef. At Reg. et Montac. ἡ τῶν. In Edit. ἡ τοῖς.

(g) Σὴν ἀρχήν. Ità Cod. Reg. et Pass. In Edit. σὴν deest.

CXLVII. (h) Παρὰ τοῦτο. Ità Codd. Montac. Morel. ac Combef., et sic legendum ait Bill. non παρὰ τοῦτον, ut in Edit.

ὄν καὶ γηρωκόμον καὶ νοσοκόμον γινώσκομεν, **A**
a καὶ οἶον ἔρεισμα καὶ βακτηρίαν τῆς ἀσθενείας
b ἡμῶν ὑποβελήμεθα. Τοῦτον ὑπὸ τὰς σὰς **b** τί-
 θεμεν χεῖρας, καὶ διὰ τῶν σῶν ταῖς τοῦ ἄρ-
 χοντος, πάνυ δεινὸν νομίζοντες, τοὺς μὲν ἄλ-
c λους καὶ **c** τῶν μεγίστων ἐγκλημάτων ἐλευθεροῦν
 δι' ἡμῶν, καὶ πρώτους γε τοὺς νῦν πικροὺς
 κατηγόρους· τοῦτον δὲ μηδὲ τῆς ἐπηρείας δύνα-
 σθαι, καὶ ἥς τυγχάνομεν ἐπὶ τῶν ξένων τιμῆς,
d ταύτης **d** ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν μὴ τυγχάνειν, ἀλλὰ
 ταυτὸν πάσχειν τοῖς ὀφθαλμοῖς, οἳ τ' ἄλλα
 ὁρῶντες, ἐαυτοὺς οὐχ ὁρῶσιν, ἢ τῶν πηγῶν ταῖς
 ἐν βάθει κειμέναις, αἱ τὰ πλησίον οὐχ ὑπορ-
e ρέουσai, τὰ πόρρω ποτίζουσιν. Ἔγω **e** δεινὰ τε-
f τολημένα τοῖς παιδαρίοις ἢ ὑπέρθενα· ὥσ-
 περ οὖν ἴσως οὐδὲν, ἢ μικρὸν εὐρεθήσεται, εἰ μὴ
 τῷ καιρῷ τῆς ἐξετάσεως ζυγοχωρηθῆμεν. Ἀλλὰ
g τί τοῦτο πρὸς τοὺς δεσπότας, οἳ μηδενὸς τῶν
 γεγεννημένων κεκοινωνήκασιν; ἢ τίς ὁ λόγος, ὑπὲρ
 ἄλλοτριων ἀμαρτημάτων ἐν ἄλλοις ἀπαιτεῖσθαι
h δίκην, καὶ νῦν **h** τῶν δημοσίων φροντίζειν, ἡνίκα
 λυπεῖ τὸ ἴδιον;

complectamur, quem et senectutis nostræ
 et morbi curatorem agnoscimus, ac velut
 subsidium et baculum infirmitati nostræ
 subjecimus. Hunc tibi et per te præsi-
 commendamus, grave admodum et acer-
 bum esse existimantes, si, cum alios ex
 gravissimis etiam accusationibus operâ
 nostrâ liberemus, atque imprimis eos, qui
 nunc sævos accusatores se præbent, hunc
 tamen ne à calumniâ quidem et iniquâ
 vexatione liberare queamus; et quem
 in exteris honorem obtinemus, hunc in
 nostris minimè consequamur; idemque
 nobis accidat, quod oculis, qui alia cer-
 nentes seipsos minimè cernunt, aut quod
 fontibus in imo sitis, qui propinqua loca
 nequaquam alluentes, remota irrigant.
 Sint sanè atrocia vel plusquàm atrocia, quæ
 à puerulis patrata sunt, quanquàm for-
 tassè aut nihil omninò esse, aut parva sal-
 tem invenirentur, si modò præscripti ad
 inquisitionem temporis angustiis premi
 non contigerit. Quid hoc tamen ad domi-
 nos, qui eorum, quæ evenerunt, nulla
 omninò ex parte participes fuerunt? Aut
 quæ hæc ratio est, ut pro alienis peccatis
 ab aliis pœnæ expetantur, ac nunc publi-
 carum rerum cura subeunda sit, cum pri-
 vatæ discruciant?

Oculi alia cer-
 nentes, seipsos
 minimè cernunt.

PMH'. ΤΩ ΑΥΤΩ.

CXLVIII. EIDEM.

Aliàs XLVIII.

Vexato per improbitatem Nicobulo munus ut porrigat, Asterium denuò tentat Gregorius flectere.

Scripta paulò
 post superiorem.

i Τί τοῦτο, ἴσως ἐρεῖς; πάλιν ἡμῖν Γρη- **C**
j γόριος; **i** πάλιν Ἐπιστολαί; πάλιν αἰτήσεις; ὦ
 τῆς ἀπληξίας, ἣν αὐτοὶ κενιήκαμεν. Μηδ' αὖτως
 ὦ θαυμάσιε, μὴ τοῦτο πάθῃς. Τίνων γάρ οἱ
 λιμένες, ἢ τῶν χειμαζομένων; τίνων δὲ τὰ
 φάρμακα, ἢ τῶν ἀρρώστων; ὥνπερ ἡμεῖς
k μὴ ἀποξηρῆθῆμεν, **k** καὶ τοσοῦτ' ἄλλο, ὅσ' ὦ
 πιστεύομεθα δύνασθαι παρὰ σοί. Οὐκ ἔτι γάρ
lm **l** αἰτούμεν, ἀλλ' ἀπαιτούμεν, αἰ **m** χάριτος
 χάριν προκαλουμένης. Νικόβουλος ἐν ἐπηρεαίαις,

Quid hoc, fortassè dicturus es? rursus
 ad nos Gregorius? rursus Epistolæ? rur-
 sus postulationes? ὁ inexplebilem cupi-
 ditatem, quam ipsi excitavimus. Ne,
 quæso, vir admirande, tibi hoc accidat?
 Quorum enim sunt portus? Annon eo-
 rum, qui tempestate jactantur? Quorum
 pharmaca? Annon eorum qui morbo la-
 borant? quibus, quæso, neprivemur; idque
 eò magis quòd gratiâ et autoritate apud
 te valere credimur. Non enim jam posci-
 mus, sed exposcimus, nimirum gratiâ
 gratiam semper provocante. Nicobulus

Gratia gratiam
 semper provo-
 cat.

(a) Καὶ οἶον ἔρεισμα. Combef. *Ac velut sustentaculum.*

(b) Τίθεμεν. Cod. τιθέμεθα. Mox, καὶ διὰ τῶν σῶν ταῖς τοῦ ἄρχοντος. Bill. : *Et per te principi, quod, ait Combef., nimis imperatorem sonat, meliùs, præsi, vel judici. Reverà Nicobulum Gregorius Olympio præsi commendavit.*

(c) Μεγίστων ἐγκλημάτων. Ità Cod. et Reg. In Edit. deest ἐγκλημάτων. Supplevit Bill., ut potuit, vertitque, *ex gravissimis periculis.* Pro δι' ἡμῶν, Cod. R. Montac. Morel. et Combef. habent δι' ὑμῶν, *operâ nostrâ.*

(d) Ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν. Legit Bill. ἐφ' ἡμετέρων, et sensus postulat.

(e) Δεινὰ τετολημένα. Cod. τὰ τετολημένα. Sic etiam Combef. qui vertit : *Quæ à servis præsumpta sunt, itaque minusculis, ut inquit, ætas facinus levet.* Bill. : *Quæ à pueris.*

(f) ὥσπερ οὖν ἴσως οὐδὲν. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. ὥσπερ οὐδὲν ἴσως.

(g) Τί τοῦτο πρὸς τοὺς δεσπότας; Quid hoc, non ad Romanos, ait Combef., ut ineptè vertit Bill., sed quid hoc ad heros?

Tom. II.

(h) Τῶν δημοσίων. Ità Cod. et Reg. In Edit. τῶν deest. Mox, pro λυπεῖ, Cod. λυπῇ. Sic Epist. præced. circâ finem.

CXLVIII. (i) Τί τοῦτο. In Cod. τί deest; hoc fortassè dicturus es. Mox, in Edit. ὁ Γρηγόριος, sed Cod. Pass. sequimur.

(j) Πάλιν ἐπιστολαί. Ità Cod. R. et Pass. ac Combef. In Edit. ἐπιστολάς.

(k) Καὶ τοσοῦτ'. Codd. Pass. καὶ τόσ' ἄλλο ὅσον.

(l) Αἰτούμεν, ἀλλ' ἀπαιτούμεν. Cod. αἰτούμεν τοῦτο, ἀλλ' ἀπαιτούμεν. Casaubonus ad caput Theophrasti περὶ βδελυρίας, pag. 244 : αἰτεῖν est poscere quod gratiæ apponatur acceptum; ἀπαιτεῖν, repetere quod sibi debeatur. Eo sensu dixit Andocides Atheniensis, unus ex decem illis oratoribus qui inter reliquos excellunt : ταῦτα ὑμᾶς, εἰ μὲν βούλεσθε, αἰτῶ, εἰ δὲ μὴ βούλεσθε, ἀπαιτῶ, hæc si vultis, à vobis posco; si autem non vultis, reposco.

(m) χάριτος χάριν προκαλουμένης. Gratiâ gratiam provocante. Quò enim libentius mihi gratificaris, eò me magis ad novas postulationes afferendas allicis. Hæc Bill.

per summam improbitatem vexatur, quod perindè est ac si dixissem nos; hic quippè nos recreat et reficit. Et quomodò hic silere, minimèque gravis et importunus esse queat vir etiam admodum sapiens? Oppressis manum porrige, ut tibi Dei quoque manus porrigatur, quâ, ut homo, opus habes. Atque omni amicitia, et prudentia, et potentia, Deo auspice, in rebus nostris utere. Nam nec ignitum ferrum multis lapidis pulsibus opus habet, ut insitus ignis in apertum proferatur; verum simul atque percussus est, confestim ignis fulget, atque emicat: nec tibi longiore deprecatione opus erit, idque pro nobis, ac tali homine suavis partes obeunte, tamque fido magistratus consorte. Unum idque breve, dicam. Alia quidem beneficia alii per nos accipiebant; hoc autem nos pro nobis indigemus; quod magis etiam eloquentiam tuam doctrinamque flectat.

A ταυτὸν δὲ εἰπεῖν ὅτι ἡμεῖς· ἡμῶν γὰρ ἐστὶ ἀνά-
 παυσις. Καὶ πῶς οἶόν τε σιωπᾶν, ^a καὶ μὴ a
 φορτικὸν εἶναι καὶ τὸν σφόδρα φιλόσοφον; ὁ δὲ
 χεῖρα πιεζομένοις, ἵνα καὶ αὐτὸς τῆς ^b ἐκ Θεοῦ b
 τύχης, χρῆζων ταύτης ὡς ἄνθρωπος. ^c Καὶ c
 χρῆσαι πάσῃ τῇ φιλίᾳ, καὶ τῇ συνέσει, καὶ
 τῷ δύνασθαι σὺν Θεῷ, περὶ τὰ ἡμέτερα πράγ-
 ματα. Οὗτε γὰρ σιδηρὸς ἔμπυρος πολλῶν δεῖ-
 ται ^d τῶν παρὰ τοῦ λίθου κρουμάτων, ἵνα τὸ d
 ἐγκείμενον πῦρ ^e δημοσιωθῇ· ἀλλ' ἐπλήρη τε e
 ὁμοῦ, καὶ τὸ πῦρ ἤσπραψεν. Οὐτε αὐτὸς μα-
 κροτέρας δεήσει παρακλήσεως, καὶ τοῦτο ὑπὲρ
 ἡμῶν, καὶ τοιοῦτου τοῦ πείθοντος ὄντος, καὶ
 οὕτω γνησίου κοινωνοῦ τῆς ἀρχῆς. Ἐν καὶ σὺν-
 τομον φεγγόμεναι. Τὰς μὲν ἄλλας χάριτας,
 ἄλλοι δι' ἡμῶν ἐλάμβανον, ^f ταύτης δὲ ἡμεῖς f
 χρῆζομεν ὑπὲρ ἡμῶν αὐτῶν, ὃ καὶ μᾶλλον
^g δυσωπησάτω τὴν σὴν λογιότητα. g

Alia
CLXXXII.

Scripta circa
idem tempus.

CXLIX. GEORGIO.

Georgius, ad quem scripta est hæc Epistola, Diaconus erat Theologus carissimus. His illi Litteris præscribit, ut alterum diaconum nomine Euthalium, qui Philadelphium verberibus cæsum, etiam in carcerem conjecerat, ad se adducat rationem redditurum, et poenas luiturum. Istud Gregorii mandatum argumento est eum tunc episcopi munus obtisse.

PMΘ'. ΓΕΩΡΓΙΩ.

Quod ægrum
est curari debet,
non obteri atque
confringi.

Quod ægrum est curari debet, non obteri, atque confringi. Quoniam igitur pacto condiaconus noster Euthalius, nec gradum veritus, nec propinquitatem ac necessitudinem honore prosecutus, miserum Philadelphium vinculis ac plagis obtrivit, quemadmodum ipsæ quoque plagarum notæ indicant? Hoc sanè demiratus sum. Quocircà ne id, quod factum est, susdèque accipias; verum quod accidit, ipsemet ad nos profectus, nobis expone. Adsit quoque Diaconus ipse, ut criminis, cuius arcessitur, rationem subeat, ac de hominis obtriti vitâ iudicium excipiat. Neque enim tam turpe atque indecorum facinus in nostris propemodum oculis perpetrari ferre possumus.

C Τὸ ἀρρώστου θεραπεύεται, ἀλλ' οὐ συντρι-
 βεται. Πῶς οὖν ὁ συνδιάκονος ἡμῶν Εὐθάλιος,
 οὔτε τὸν βαθμὸν αἰδεσθεῖς, οὔτε τὴν οἰκειότητα
 τιμήσας, δεσμοῖς καὶ πληγαῖς συνέτριψε τὸν
 ἄθλιον Φιλαδέλφιον, ὡς δεικνύσι ^h καὶ τῶν πλη- h
 γῶν τὰ σημεῖα; τοῦτο τεθαύμακα. Μὴ τοίνυν
 παρέρχως δέξῃ τὸ γεγὸς, ἀλλὰ τὸ συμβάν,
 ἐλθὼν διὰ σεαυτοῦ, παράστησον ἡμῖν. Παρέσω
 δὲ καὶ ὁ διάκονος, καὶ λόγον ὑφέξων τῆς
 κατηγορίας, καὶ ⁱ τύπον ληψόμενος περὶ τῆς i
 τοῦ συντριβέντος ζωῆς. Οὐ γὰρ ἀνεχόμεθα τοιαύ-
 την ἀσχημοσύνην τολμάσθαι σχεδὸν ἐν ταῖς
 ἡμετέραις ὄψεσιν.

(a) Καὶ μὴ φορτικὸν εἶναι. Cod. Pass. καὶ τὸ μὴ φορτικὸν
 εἶναι φιλοσοφεῖν. Mox, καὶ τὸν σφόδρα φιλόσοφον, Combef. :
Vir summa constantia præditus, malorum tolerantissimus.

(b) Ἐκ Θεοῦ. Cod. ἐκ τοῦ Θεοῦ. Mox, pro χρῆζων ταύτης,
 Cod. Pass. χρῆζων καὶ αὐτός.

(c) Καὶ χρῆσαι πάσῃ τῇ φιλίᾳ, etc. Bill. : *Atque omni
 amicitia, et prudentia et potentia genere una cum Deo.*
 Combef. : *Amicitia, prudentia ac quæ à Deo fultus po-
 tentia es, nostris in rebus utere.*

(d) Τῶν παρὰ τοῦ λίθου κρουμάτων. Ità Cod. R. et Com-
 bef. Cod. Pass. κρουμάτων. Hanc vocem supplevit Bill.;
 deest enim in Edit. Legendum nonnulli mallent οὔτε
 γὰρ λίθος ἔμπυρος πολλῶν δεῖται τῶν παρὰ σιδήρου κρουμάτων.
 Λίθος ἔμπυρος, id est, silex in quo lateat ignis : silex
 enim à ferro percutitur, non ferrum à silice.

(e) Δημοσιωθῇ. Cod. et Combef. δημοσιεύση.

(f) Ταύτης δὲ ἡμεῖς. Cod. ταύτην δ' ἡμεῖς. Ità et Com-
 bef. qui vertit : *Hoc nos in rem ipsi nostram rogamus ac
 petimus.*

(g) Δυσωπησάτω. Cod. Pass. δυσωπήσαιο. Mox, τὴν
 σὴν λογιότητα. Combef. : *Catum animum tuum flectat.*

CXLIX. (h) Καὶ τῶν πληγῶν. In Cod. καὶ deest.

(i) Τύπον ληψόμενος. Bill. : *Ac de hominis obtriti vitæ
 formam atque exemplum accipiat.* Obscura prorsus ver-
 sio : clarior certè si per vocem τύπος intelligeretur ju-
 dicium. Τύπος enim iudicium erat quo iis interdice-
 batur foro, qui creditoribus non paria facerent, et qua-
 drarent rationes. Vide Constantini lexicon ad verbum
 τύπος.

PN'. ΑΣΤΕΡΙΩ.

CL. ASTERIO.

Aliàs CXXVI.

Scripta circa
idem tempus.

Ex primis hujus Epistolæ ad Asterium verbis colligere possumus, plures Gregorii ad eum Litteras excidisse. Cum enim frequenter scripserit, et paucissimæ supersint Epistolæ, multæ perierint necesse est. Illud scio me sæpè ac de multis rebus Litteras ad te dedisse, inquit Gregorius. His Litteris Georgium diaconum, virum eximium, commendat: non alium hunc esse putamus Georgium ab eo cui superior Epistola scripta est.

Χαίρω καὶ γράφω, καὶ ἐγκαλούμενος ὅτι **A**
a μὴ γράφω, εἴποτε ^a τοῦτο συμβαίνει. Χρησά
b γάρ σου καὶ τὰ ἐγκλήματα. Καὶ ^b τοί
γε πολλάκις καὶ περὶ πολλῶν ἐπισείλας
οἶδα, καὶ μὲν τοι καὶ τυχῶν περὶ ὧν ἐδεή-
θην σου. Καὶ εἰ μὴ τι ἄλλο, τό γε πλήθος
τῶν εὖ πεπονθότων μαρτυρεῖ μοι τὰ γράμ-
c ματα. Εἰ δὲ σὺ μὲν ^c ἀφρονώτερος εἶ τὴν
φιλίαν, ἢ τις ἄν εὖξοιτο, ἐγὼ δὲ περὶ τὰς
αἰτήσεις δειλότερος. Σὺ μὲν ἔχε τὰ πρῶτα
τῆς ἀρετῆς· ἐμοὶ δὲ συγγνώμη τὸ φορτικόν
d φεύγοντι, ἐπειδὴ πᾶν ^d μέτρον ἄριστον οἶδεν **B**
ὁ τοῦ σοφοῦ λόγος. Πλὴν τῷ Θεῷ χάρις, ὅτι
σοι τὸ εὖ ποιεῖν ἐνεχείρισεν, οὕτω κοινὸν
e ἐπισήσας ἡμῖν ^e εὐεργέτην τε καὶ συνάρ-
χοντα. Ἐπεὶ καὶ νῦν ἐγχειρίζω σοι διὰ
ταύτης μου τῆς ἐπιστολῆς, τὸν ἀδελφὸν καὶ
f συνδιάκονον ἡμῶν Γεώργιον, ἄνδρα ^f τῶν
ἐξαίρετων ἡμῖν, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ χρησιμώ-
g τατον, ^g ἀξιῶν θάρσους αὐτὸν τυχεῖν ἐν οἷς
πρὸς τινὰς διαφέρεται, καὶ μὴ συναρπασθῆναι
τῇ τυραννίδι.

LÆTOR me, et scribere, et tamen hoc
nomine accusari, quòd non scribam, si
quando hoc contingat. Nam suaves quo-
que accusationes tuæ sunt. Quanquam
illud scio me sæpè ac de multis rebus
Litteras ad te dedisse, atque adeò ea quo-
que, quæ precibus à te petieram, conse-
cutum esse. At si nihil aliud, certè eo-
rum, qui beneficiis à te affecti sunt, mul-
titudine Litteris meis testimonio est. Quòd
si tu quidem amicitia locupletior es, quàm
ullius vota ferant, ego contrà in petendo
timidior sum. Ipse sanè virtutis principa-
tum habeas; mihi autem ignoscatur, im-
portunitatis notam fugienti; quando-
quidem optimum esse modum, Sapientis
sermone proditum est. Cæterum Deo
gratiæ habeantur, qui tibi illud præbuit,
ut de aliis benè merearis, communemque
benefactorem, imperiique socium nobis
præfecit. Ac propterea nunc quoque
per hanc meam Epistolam fratrem ac
condiaconum nostrum Georgium tibi
trado, virum et nobis eximium ac selec-
tum, et Ecclesiæ summè utilem, rogans ut
in iis rebus, in quibus cum nonnullis
contendit, fiduciam obtineat, nec iniquâ
et tyrannicâ potentiâ abripi sinatur.

Optima medio-
cris, ait Sa-
piens.

PNA'. NEKTARÍΩ.

CLI. NECTARIO.

Aliàs
CCXXVI.Scripta circa
idem tempus.

Nectarium rogat ut Georgium variis calamitatibus afflictum domesticorum comiti commendet.

h ^h Καλῶς οἱ πολλοὶ σοχάζονται τῆς σῆς δια- **C**
i νοίας· μᾶλλον δὲ οὐκ εἰκάζουσιν, ἀλλ' ⁱ ἡμῖν
j φιλοτιμουμένοις οὐκ ἀπιστοῦσιν, ὅτι μὴ ^j μικρὰς
ἡμᾶς ἀξιόις αἰδοῦς καὶ τιμῆς. Τούτων εἷς ἐστὶ
καὶ ὁ τιμιώτατος υἱὸς ἡμῶν Γεώργιος, ὃς πολ-
k λαῖς ζημίαις περιπεσὼν, καὶ ^k κάμνων ἱκανῶς
ἐν τοῖς πράγμασιν, ἓνα λιμένα σωτηρίας εὗρισ-

PRÆCLARÈ multi de mente tuâ con-
jecturam faciunt; imò potius non conjecturam
ducunt, sed nobis gloriantibus fidem non
abnuunt, quòd nempè non mediocri ros
observantiâ et honore prosequeris. Ex iis
unus est etiam honoratissimus Georgius
noster, qui cùm in magnum damnum inci-
derit, et plurimùm insudet negotiis, unum

CL. (a) Τοῦτο συμβαίνει. **Cod. Pass.** τοῦτο συμβῆ
νῦν.

(b) Τοί γε πολλάκις. **Ità Cod. et Combef. In Edit.** τοί
γε πολλά.

(c) Ἀφρονώτερος εἶ τὴν φιλίαν ἢ τις ἄν εὖξοιτο. **Ità Codd.**
Reg. R. et Pass. ac Combef. qui reddit: *Quòd si tu ami-*
citiæ legibus liberalior es quàm ullus optaverit. **Montac.**
et Morel. ἀφρονώτερος εἶ τὴν φιλίαν, τίς ἄν. **In Edit.** ἀφρο-
νώτερος ἢ τίς ἄν εὖξαιτο. **Vertit autem Bill.:** *Quòd si tu qui-*
dem omnium vota liberalitate tuâ superas.

(d) Πᾶν μέτρον ἄριστον. **Combef.:** *Quidquid mediocritate*
optimum est.

(e) Εὐεργέτην τε. **Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit.**
τέ deest. **Mox, ἐπεὶ καὶ νῦν.** **Ità Reg. Pass. Montac. Bill.**
ac Combef. In Edit. ἐπεὶ καὶ νῦν.

(f) Τῶν ἐξαίρετων. **Cod. Pass.** τὸν ἐξαίρετον.

(g) Ἀξιῶν θάρσους αὐτὸν τυχεῖν. **Bill.:** *Dignumque qui in*
iis rebus fiduciam obtineat.

CLI. (h) Καλῶς οἱ πολλοὶ σοχάζονται. **Paræmiacus**
senarius est, inquit Morel., cui alludit:

Μάντις γ' ἄριστος, ὅστις εἰκάζει καλῶς.

Qui benè conjiciet, vatem hunc perhibeto optimum, apud
M. Tullium in opere de *Divinatione*, lib. II; undè mox
habent **Codd. nostri Montac. ac Combef.** οὐκ εἰκάζουσιν.
In Edit. autem οὐ σοχάζονται. **Vide Erasm. in Adagio:**
Vates optimus qui benè conjicit.

(i) Ἡμῖν φιλοτιμουμένοις. **Combef.:** *Nobis officiis glo-*
riantibus, iisque effusis, fidem præstunt. **Non aptè Morel.:**
Nobis cupide faventibus.

(j) Μικρὰς. **Ità Codd. nostri, Montac. Morel. ac**
Combef. In Edit. μικρὰς.

(k) Κάμνων ἱκανῶς. **Cod. Pass.** κόμνων περισσῶς. **At**
Combefisio præsens mihi congruere videtur. **Legit**
itaque χαμῶν ἱκανῶς, ac vertit: *Plurimum negotiis insudrūt,*
satis superque iis sit attritus.

salutis portum invenit, ut ad te per nos accedat, et benignitatem quamdam obtineat ab amplissimo Comite domesticorum. De igitur hanc gratiam, si quidem velis, ipsi et necessitati; sin malis nobis, quibus omnia gratificari constitutum tibi esse probè novi, quin etiam rebus ipsis persuades.

*Adās
LXXXVIII.
Scripta initio
autumni anni
582.*

PNB'. ΘΕΟΔΩΡΩ.

CLII. THEODORO.

Regimen Ecclesiæ Nazianzenæ, hortantibus episcopis, maximè Bosporio Coloniensi, et Theodoro Tyanensi, populusque pastore destitutis cogentibus, Gregorius suscepit; haud quidem statim, postquam abdicatâ Constantinopolitanâ sede, Nazianzum reversus est; verum post silentium et Pascha, post Xanxaridis balnea, Nisi enim primum hujus Ecclesiæ regimen recusasset, tot precibus, tot instigationibus non opus fuisset ut ad illud suscipiendum Gregorius impelleretur. Nazianzenam autem Ecclesiam cum per ætatem totam, vel etiam paulò amplius administrasset, circa initium autumnî datis Litteris ad Theodorum Tyanensem significavit, se morbo ab Ecclesiæ gubernaculis abductum fuisse, ipsique Theodoro hanc curam incumbere; quòd si non audiat, addit se omnibus publicè prædicaturum Ecclesiam hanc pastore indigere.

Habac. 1, 2.

TEMPUS mihi est illud Scripturæ usurpandi: *Ad quem vociferabor injuriam perpetuens?* Quis mihi oppresso manum porriget? Ad quem Ecclesiæ, tam malè affectæ ac solutæ, pondus devolvetur? Testificor coràm Deo et electis Angelis, Dei gregem indigna pati, ut qui ob perditam valetudinem meam nec pascatur, nec visitetur. Nam me morbus constrictum tenet, atque ab Ecclesiæ gubernaculis celerius abduxit, nuncque inutilem prorsus reddit, ut qui, et singulis diebus extremum penè spiritum efflem, et negotiorum mole magis opprimar. Ac si quidem hæc provincia caput quoddam aliud haberet, ad illud clamare, ipsiusque openi obtestari oporteret. Cum autem pietas tua superiore loco sita sit, ad te coniectos oculos habere necesse est. Ecclesiam tuam, quo pacto tibi videbitur, cura, nec eam in eâ calamitate, quâ indigna est, versantem despice. Nam, ut cætera missa faciam, qualia Apollinaristæ nunc impetu facto, partim admiserunt, partim minitantur, ex dominis meis compresbyteris Eulalio chorepiscopo, et Celeusio, quos deditâ operâ ad pietatem tuam misimus, intelliges. Hæc porrò reprimere, non nostræ ætatis et imbecillitatis est, verum solertiae tuæ ac potestatis: quandoquidem præter cætera hoc quoque ad commune Ecclesiæ præsidium tibi à Deo donatum est, ut viribus

Α κει, τὸ ἂ προσαχθῆναι σοι δι' ἡμῶν, καὶ τυ- a
χεῖν τινος φιλανθρωπίας παρὰ τοῦ τιμιωτάτου
τῶν οἰκείων Κόμητος. Δὸς οὖν τὴν χάριν, εἰ·
βούλει μὲν, αὐτῷ καὶ τῇ χρεῖα· ἢ εἰ βούλει δὲ, b
ἡμῖν, οἷς τὸ πάντα χαρίζεσθαι οἶδ' ὅτι ἐγνω-
σμένον ἐστὶ σοι, ἑ καὶ αὐτοῖς πείθεις τοῖς πράγ- c
μασι.

Β Καιρός μοι τὸ τῆς Γραφῆς εἰπεῖν. Πρὸς τίνα
βοήσομαι ἀδικούμενος; τίς ὀρέξει μοι χεῖρα
πιεζομένῳ; εἰς τίνα τὸ βάρος τῆς Ἐκκλησίας
χωρήσει, κακῶς οὕτω διακειμένης, d καὶ λελυ-
μένης; διαμαρτύρομαι ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ
τῶν ἐκλεκτῶν Ἀγγέλων, ὅτι μὴ δίκαια πάσχει
τὸ τοῦ Θεοῦ ποιμνιον, ἀποίμαντον ὃν καὶ ἀν-
επίσκεπτον διὰ τὴν ἡμετέραν νέκρωσιν. Ἐμὲ γάρ
ἡ νόσος κατέχει, καὶ τάχιον ἀπήγαγε τῆς Ἐκ-
κλησίας, καὶ νῦν παντάπασιν ἀχρεοῖ, αἰετὰ
τελευταῖα πνέοντα, καὶ πλέον τοῖς πράγμασι
C συντριβόμενον. Εἰ μὲν οὖν ἄλλην τινὰ κεφαλὴν
εἶχεν ἢ ἐπαρχία, πρὸς ἐκείνην ἔδει βοᾶν καὶ
διαμαρτύρασθαι. Τῆς δὲ σῆς εὐλαβείας e ὑπερ-
κειμένης, πρὸς σὲ βλέπειν ἀναγκαῖον. Φρόντισον
τῆς σῆς Ἐκκλησίας ὃν βούλει τρόπον, καὶ μὴ
παρίδης ἀναξίως ἐαυτῆς πράττουσαν. Ἰνα γάρ
τ' ἄλλα ἐάσω, οἷα νῦν ἐπιστάντες οἱ Ἀπολλιναρ-
ριανοὶ, τὰ μὲν πεποιήκασι, τὰ δὲ ἀπειλοῦσι,
παρὰ τῶν κυρίων μου τῶν συμπρεσβυτέρων μα-
θήσῃ, Εὐλαλίου τοῦ χωρεπισκόπου, καὶ Κε-
D λευσίου, f οὓς ἐξ ἔργου πρὸς τὴν σὴν εὐλά-
βειαν ἀπεσάλκαμεν. Καὶ τὸ ταῦτα ἐπισχεῖν, οὐ
τῆς ἡμετέρας ἐστὶν ἡλικίας καὶ ἀσθενείας, ἀλλὰ
τῆς σῆς ἀγχινοίας καὶ δυνάμεως, ἐπειδὴ σοι,
μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ τὸ ἰσχύειν ἔδωκεν ὁ Θεός,

(a) Προσαχθῆναι σοι δι' ἡμῶν. Combef. : *Ut per nos tibi præsenteretur.* Morel. : *Ut tibi nostrâ operâ adjungatur.*

(b) Εἰ βούλει δὲ, ἡμῖν, οἷς τὸ πάντα. Montac. et Morel. εἰ βούλει δὲ καὶ ἡμῖν. Cod. et Pass. οἷς τὰ πάντα.

(c) Καὶ αὐτοῖς πείθεις τοῖς πράγμασι. B. 3, καὶ αὐτοῖς πιστοῖς τοῖς πράγμασι, et utinam rebus ipsis confirmes! Sic etiam habet Montac., mallet tamen καὶ γὰρ αὐτοῖς τοῖς πράγμασι πείθεις, rebus enim ipsis persuades.

CLII. (d) Καὶ λελυμένης. Hæc verba desunt in Cod. Pass.

(e) Ὑπερκειμένης. Combef. : *Superiori loco præsideat, quæsito jam Metropolitano jure.*

(f) Οὓς ἐξ ἔργου. Combef. οὓς ἐξ ἀγροῦ πρὸς τὴν σὴν εὐλά-

βειαν ἀπεσάλκαμεν, quos rure ad tuam pietatem misimus, Chorepiscopum Eulalium, et Celeusium, ipsum quoque, ut par est, Vicarium presbyterum et χωρικόν: sicque meo periculo emendo. Inaudita enim phrasis, ἐξ ἔργου, ac nihil commoda: trita verò vocis alterius constructio cum particulis, ἐν, ἐξ, εἰς, unâque reddunt dictione poetæ, ἀγρόθι, ἀγρόθεν, ἀγρόδε. Hæc à Gregorio scripta sunt extremâ suâ senectute post reditum suum Constantinopoli, cum Nazianzenam Ecclesiam coactus est tantisper regere, donec Eulalium ei præficiendum obtinuit. Quod provinciæ præsidem alium non agnoscit quàm Theodorum Tyanensem, argumento est Nazianzum quoque Tyanensis metropolitæ juri cessisse tandem, ipsumque concessisse Gregorium.

a ἐπὶ τῇ κοινῇ τῆς Ἐκκλησίας προσασία. Εἰ δὲ Δ ταῦτα λέγων καὶ γράφων οὐκ ἀκουσίμην, ὃ λείπεται μόνον, τοῦτο γενήσεται, δημοσίᾳ κηρύξαι πᾶσι καὶ καταστῆσαι γνώριμον, ὅτι ἐπισκόπου χρήζει ἡ Ἐκκλησία, ἵνα μὴ παρὰ τῆς ἡμετέρας ἀρρώστιας καταβλάπτηται. Τὸ δὲ ἐξῆς ὑμεῖς εἴσεσθε.

ΠΝΓ'. ΒΟΣΠΟΡΙΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ ΚΟΛΩΝΙΑΣ.

CLIII. BOSPORIO EPISCOPO COLONIAE.

Alia XV.

Scripta paulò post superiorem.

Vita Greg. § 40 et 71.

Quod se facturum minabatur superioribus Litteris Gregorius, præstitit; gubernacula Ecclesiæ abdicavit, nec cogi ultra potuit ut illa rursus susciperet. Hinc Bosporio, cui primum cesserat, hortanti iterum ut illa capesseret, his Litteris respondet se bis supplantatum et deceptum, ad Deum jam secessurum. Bis autem se deceptum ait, primò scilicet cum in Constantinopolitanam sedem est colloatus, deinde cum Ecclesiam Nazianzenam, suadente Bosporio, regendam suscepit. Juxta Tillemontium Gregorius se queritur supplantatum primò Nazianzi, secundò Constantinopoli. Nobis hæc videntur intelligenda potius de illis, dicamne dolis, an impedimentis, quæ constituendo Nazianzi episcopo ejus provinciae præsules semel et iterum attulisse queritur Gregorius. Episcopi rogabant ut remaneret tantisper, donec ejus loco episcopum constituerent. Hoc responsum unus ex iis, Gregorii alioqui familiaris, Bosporius habuit. Quare coacti sunt tandem huic Ecclesiæ episcopum præficere, quod anno 382 accidisse, electioneque Eulalium arbitramur.

Δις ἤδη τοῦτο ἐπτέρνισμαι παρ' ὑμῶν, καὶ B ἡπάτημαι, (οἶδας ὃ λέγω·) καὶ εἰ μὲν δικαίως· b ὁ σφραγισθεὶς Κύριος παρ' ὑμῶν ὁσμήν εὐωδίας· εἰ δὲ ἀδίκως, συγγνοίη Κύριος. Οὕτω γὰρ ἐμὲ περὶ ὑμῶν λέγειν εὐλογον, ἐπειδὴ φέρειν καὶ ἀδικούμενοι προστετάγμεθα. Πλὴν ὥσπερ ὑμεῖς κύριοι τῆς ἡμετέρας γνώμης, οὕτω καὶ γὰρ τῆς c ἐμῆς. Οὐκ ἔτι βαρὺς ὑμῖν ἔσται ὁ Γρηγόριος ὁ βαρὺς. Ἀναχωρήσω πρὸς Θεὸν τὸν μόνον καθαρόν τε καὶ ἄδολον. Εἰς ἐμαυτὸν συσάλησθον d μαι. Ταῦτα ἐμαυτὸν ἔνουθέτησα. Δις γὰρ πρὸς τὸν αὐτὸν λίθον προσπταίειν, τοῖς ἀνοήτοις μόνοις ἡ παροιμία διδωσιν.

Hoc jam secundò à vobis supplantatus atque deceptus sum, (quid dicam nosti :) ac si quidem justè, *odoretur* à vobis *Deus odorem suavitatis* : si autem iniquè, hanc noxam vobis Dominus condonet. Sic enim me de vobis loqui æquum est, quandoquidem illatas injurias æquo animo ferre jubemur. Cæterum ut penes vos est voluntatis vestræ potestas, sic meæ quoque penes me est. Non ultra vobis gravis erit gravis ille Gregorius. Ad Deum secedam, qui solus purus est, et à fraude alienus. In meipsum colligar. Hæc mihi ipsi consului. Bis enim ad eundem lapidem impingere dementibus solùm tribuit parcemia.

Gen. VIII, 21.

Bis ad eundem lapidem impingere dementibus solùm tribuit parcemia.

ΠΝΔ'. ΟΛΥΜΠΙΩ.

CLIV. OLYMPPIO.

Alia L.

Exeunte anno 382 scripta.

Scripta est hæc Epistola anno, quo Olympius Cappadociæ præfectus, decessit imperio, id est, exeunte anno 382. Summâ æquitate provinciam administraverat Olympius, et ideò magnum sui desiderium apud Cappadocas reliquit; quod quidem his apparet Litteris Gregorii, qui eum discedentem flevit, magnisque abeuntem laudibus et faustis ominibus est prosecutus.

Ἡμῖν ἄρχων σὺ καὶ μετὰ τὴν ἀρχήν, D (κρίνομεν γὰρ ἐτέρως, ἢ ὡς οἱ πολλοὶ, τὰ πράγματα,) ὅτι πᾶσαν ἀρχικὴν ἀρε- e τὴν ἐν σεαυτῷ συλλαβὼν ἔχεις. Ὁ πολλοὶ γὰρ f τῶν ὑψηρόνων ἐμοὶ κάτω, ὅσους ἡ χεὶρ ποιεῖ ταπεινοὺς καὶ δούλους τῶν ἀρχομένων. Πολλοὶ δὲ ὑψηλοὶ καὶ μετέωροι, καὶ ἐσῆ- κασιν κάτω, ὅσους ἄνω τίθησιν ἀρετὴ, καὶ ποιεῖ μαιζόνων ἀρχῶν ἀξίους. Ἀλλὰ τί τοῦ-

Tu nobis præfectus es, etiam post præfecturam (alio enim modo, quàm vulgus solet, de rebus judicamus,) quoniam virtutes omnes, quæ quidem præfecto dignæ sint, complexu tuo tenes. Plerique enim ex iis, qui sublimibus thronis insident, apud me humi jacent, nimirum quos manus humiles et abjectos efficit, servosque eorum, quibus præsumunt. Permulti rursus alti et sublimes, quamvis inferiori loco atque ordine sint, nempe quos virtus in alto collocat, ac majoribus præfecturis dig-

Multi eorum quibus præsumunt servi.

Virtus non nullos in alto collocat.

(a) Ἐπὶ τῇ κοινῇ τῆς Ἐκκλησίας προσασία. Ità Cod. et Combef. In Edit. ἐπὶ κοινῇ προσασία τῆς Ἐκκλησίας. Cod. Pass. ἐπὶ κοινῇ σωτηρίᾳ τῆς Ἐκκλησίας.

CLIII. (b) Ὁ σφραγισθεὶς Κύριος παρ' ὑμῶν ὁσμήν. Ità Codd. duo Reg., et sic legit Bill. In Edit. Κύριος ὑμῶν. Montac. et Combef. Κύριος ὁσμήν. Alludit ad illud Genes. VIII, 21 : *Ædificavit autem Noë altare Domino, et tollens de cunctis pecoribus et volucris mundi obtulit holocausta super altare, odoratusque est Dominus odorem suavitatis.*

(c) Γρηγόριος ὁ βαρὺς. Ità, ait Bill., duo exemplaria græca; mihi tamen posteriori loco legendum videtur ὁ βαρὺς, ut sic habeat translatio : *Non ultra gravis vobis erit*

Tom. II.

Gregorius, non inquam gravis. At, respondet Combef., vana est Billii conjectura; hanc nec admittit Tillemont.

(d) Ἐνουθέτησα. Plures Regg. ac Montac. ἐμαυτῷ νουμοθέτησα : Hæc mihi ipsi constitui.

CLIV. (e) Πολλοὶ γὰρ. Cod. πολλοὶ μὲν γὰρ. Mox, pro τῶν ὑψηρόνων. Cod. Pass. habet τῶν ὑψηλῶν θρόνων.

(f) Ὅσους ἡ χεὶρ ποιεῖ. Combef. : Quos munerum acceptio efficit humiles et abjectos, vel quos manus imperatoris thronis sublimes facit homines abjectos, eorumque servos quibus imperio præsumunt. Malè, inquit, Billius jungit et confundit Ubique Gregorius factitiam istius modi dignitatem ac nobilitatem exagitat.

H 2

nos reddit. Sed quorsum hæc mihi? Non jam nobiscum est magnus Olympius, nec gubernacula nostra gerit. Perimus, proditi sumus, facti sumus rursum secunda Cappadocia, qui primæ dignitatem à te consecuti eramus. Atque ut de aliis taceam, equis jam Gregorii tui senectutem curabit, corporisque imbecillitatem honoribus velut incantabit, honoratiorémque ex eo reddet, quod multis hominibus benignitatem tuam conciliaret? Ac nunc quidem itinere vestro, cum meliori ductu ac pompâ abite, multas nobis lacrymas relinquentes, multas autem vobiscum opes efferentes, quasque non multi præfecti secum asportant, nimirum bonam existimationem, et quod in omnium animis inscripti atque incisi estis, velut columnis, quæ non facillè moveri possunt. Quod si ad nos rursus, cum majori et illustriori magistratu vobis venire contigerit, (nam hoc nobis desiderium auguratur,) pleniores utique Deo gratias persolvemus.

Alías CXXV.
Scripta eodem tempore.

CLV. ASTERIO.

PNE'. ΑΣΤΕΡΙΩ.

Eodem tempore quo superiorem Epistolam ad Olympium scripsit Gregorius, datis paribus Litteris Asterio, qui comes Olympii non minora pietatis et æquitatis argumenta ediderat, quique de Cappadocibus perinde ac Olympius benè meritis fuerat, quantum mœrorem atque detrimentum ejus discessus attulerit, significavit. Qui has Epistolas legerit, atque etiam 156, quæ proximè sequitur, huic tanquàm in speculo contemplari licebit, quàm suavi, quàm tenero amore, quàm toto pectore Gregorius diligere amicos, quàmque grati animi sensu accepta beneficia recoleret; denique quàm sanctè christianam coleret amicitiam.

Nulla res jucunda tantum voluptatis affert, cum adest, quantum mœroris, cum abscedit.

QUIDNAM hoc est, quod nobis accidit? Relictis nobis abscessistis, ac nos morbo laboramus. Nec livor tantum nobis spatii concessit, ut discessum vestrum oratione prosequeremur. O grave detrimentum, et vim injustam! Periculum est ne audacius quid proloquar. Quid bonum capere attinebat, si permansurum non erat? Nec enim res ulla jucunda tantum voluptatis affert, cum adest, quantum mœroris, cum abscedit. Honore à vobis gloriæque affecti sumus, fructum ex magistratu vestro cepimus, humanitatis officiis repleti sumus. Nec enim hæc oblivione delevimus, nec delebimus: priusque nostrî quàm vestrî memoria nobis elabetur. Quidnam autem pro his rebus vobis beneficii rependemus? Quid aliud quàm quod omnium præclarissimum habemus? preces autem habe-

Α των ἐμοί; οὐκ ἔτι μεθ' ἡμῶν ὁ μέγας Οὐλύμπιος, οὐδὲ φέρει τοὺς ἡμετέρους εἰσάκας. ^a Οἰχόμεθα, προδεδόμεθα, γεγόναμεν αὐθις ^b δευ- ab τέρα Καππαδοκία, πρώτη παρά σου γεγονότες. Καὶ τὰ μὲν τῶν ἄλλων ^c τί χρὴ λέγειν; ἀλλὰ τίς γηροκομήσει τὸν σὸν Γρηγόριον, ^d καὶ φαρ- d μακεύσει τὴν ἀσθενεῖαν ταῖς τιμαῖς, καὶ θήσει τιμιώτερον τὸν παρά σου πολλοῖς προξενούντα τὸ φιλόανθρωπον; Νῦν μὲν οὖν ἀπίσῃτε τὴν ὑμετέρου ὁδόν, σὺν ὁδογῇ καὶ πομπῇ κρείττονι, πολλὰ μὲν δάκρυα καταλιπόντες ἡμῖν, πολλὴν B δὲ πλοῦτον ἐπικομιζόμενοι παρ' ὑμῶν, καὶ οἶον οὐ πολλοὶ τῶν ἀρχόντων, τὴν εὐδοξίαν, καὶ τὸ ἀνάγκαστοι τυγχάνειν ταῖς πάντων ψυχαῖς, σήλαις οὐκ εὐκινήτοις. Εἰ δὲ πάλιν ἡμῖν ἐπισαίητε, μετὰ μείζονος καὶ λαμπροτέρας τῆς ἀρχῆς, (τοῦτο γάρ ὁ πόθος ἡμῖν μαυτεύεται,) τελεώτερα τῷ Θεῷ τὰ χαριστήρια πάντως ἀνοίσομεν.

C Τί τοῦτο πάσχομεν; οἰχέσθε ^e καταλιπόντες ^e ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς ἀρόωσόμεν, οὐδὲ τοσοῦτον ^f παρά τοῦ φθόνου συγχωρηθέντες, ὅσον ^f ἐφ' ὑμῖν τὰ προπεμπτήρια φθέγεσθαι. ^h Ὡ ^{gh} τῆς ζημίας καὶ τῆς ἐπηρείας. Κινδυνεύω τι καὶ τολμηρὸν εἰπεῖν. ⁱ Τί λαμβάνειν ἔδει ⁱ τὸ ἀγαθόν, εἰ μὴ παραμένειν ἐμελλεν; Οὐ γὰρ τοσοῦτον εὐφραίνει παρὼν τῶν τερπνῶν οὐδέν, ὅσον ἀντὶ χωριζόμενον. Τετιμῆμεθα παρ' ὑμῶν, δεδοξάσμεθα, τῆς ἀρχῆς ἀπε- D λαύσαμεν, ^j τῆς φιλανθρωπίας ἐνεφορήθημεν. ^j Οὔτε γὰρ ἐπιλελήσμεθα τούτων, οὔτε ἐπιλη- σόμεθα· πρότερον ἡμῶν αὐτῶν, ἢ ὑμῶν. Τί δὲ παρ' ὑμῶν ^k ἀντὶ τούτων ὑμῖν; Τί ^k δ' ἄλλο γε, ἢ ὧν ἔχομεν τὸ κάλλιστον; ἔχομεν

(a) Οἰχόμεθα, in Cod. deest, nec admittit Combefisius.

(b) Δευτέρα Καππαδοκία. Cod. δευτέρα Καππαδόκων. Combef. δεύτεροι Καππαδόκων, πρώτοι... secundî rursus Cappadoces, qui à te primî facti eramus. Nazianzum, inquit Bill., in secundâ Cappadociæ provinciâ situm erat. Hoc igitur vult Gregorius, patriam suam quæ Olympii præfecti virtute suprâ primam Cappadociam se efferebat, eo decedente jam in ordinem redigi, atque in secundo gradu subsistere.

(c) Τί χρὴ λέγειν. Itâ Cod. et Pass. In Edit. τί χρὴ καὶ λέγειν.

(d) Καὶ φαρμακεύσει, etc. Combefisius: Honoribusque ac officiis seu medicamentis imbecilles vires confortabit.

CLV. (e) Καταλιπόντες ἡμᾶς, καὶ ἡμεῖς etc. Legit Com-

bef καταλιπόντες ἡμᾶς καὶ ἡμεῖς, vos quoque nobis relictis abscessistis.

(f) Παρὰ τοῦ φθόνου. Montac. et Morel. παρὰ τῆς νόσου. Quæ lectio, ait Combef., simplicior est.

(g) Ἐφ' ὑμῖν. Itâ Codd. Reg. B. 3, et R. ac Combef. In Edit. ἐφ' ἡμῖν.

(h) Ὡ τῆς ζημίας. Quæ sequuntur usque ad τί λαμβάνειν deerant in Edit. Supplemus ex Cod. Reg. B. 3. Itâ etiam Montac. Morel. et Combef.

(i) Τί λαμβάνειν. Cod. B. 3, Montac. et Morel. τί λαβεῖν.

(j) Τῆς φιλανθρωπίας ἐνεφορήθημεν. Bill. vertit: Amicitia expleti sumus. Nec enim hæc oblivione hausimus, nec hauserimus.

(k) Ἀντὶ τούτων ὑμῖν. Itâ Cod. Reg. B. 3, Montac. Morel. Combef. ipsæque Bill. In Edit. ἡμῖν.

οὐ τὰς εὐχὰς αἷς σώζοισθε καὶ εὐδοκμοίητε. **A** καὶ πάλιν ἡμῖν ὀφείητε, ἂν ἄρα τοσαύτης
 α τύχωμεν τοῦ ζῆν ἢ προθεσμίας.

A mus, quibus utinam salus vobis et gloria
 comparetur. Faxitque Deus ut à nobis
 rursum videamini, si modò nobis tandiù
 vitæ usura concedatur.

PNΣ. Τῶ ΑΥΤῶ.

CLVI. EIDEM.

Alias CXXVII.

Scripta paulò
 post superiorem

Laudat Asterium quod præsidiis adjutor et socius, publicisque deditis commodis, locum tamen det officiis amicitiae.

b Μέγας ἐν ἀνθρώποις **b** ὁ Ἡρακλῆς, ὡς λόγος,
 (ἵνα σε λόγιον ὄντα καὶ τινος ἀναμνήσω τῶν
 σῶν.) ἀλλ' οὐκ ἂν τοιοῦτός ἦν, εἰ μὴ τὸν
c Ἰόλαον εἶχε συναγωνιζόμενον, **c** καὶ κατὰ τῆς
 Ὑδρας μάλισα, τοῦ πικροῦ τούτου καὶ πολυ-
d κεφάλου θηρίου, ἧς **d** ὁ μὲν ἐξέτεμνε τὰς κεφα-
e λὰς, ὁ δὲ ἐπέκαιεν, **e** ὥσπερ τὰς τῆς κακίας
 ὑμεῖς. Πολλοὺς παρήλυνον οἱ Ἀκτορίωνες ἄρ-
f μασιν, **f** ὡς Ὁμήρῳ δοκεῖ· διδυμοὶ γὰρ ἦσαν
 καὶ τὰ σώματα καὶ τὴν τέχνην· ὁ μὲν τὰς
 ἡνίας, ὁ δὲ τὴν μάστιγα μεριζόμενοι, καὶ τὸ
g νικᾶν ἀλλήλοις **g** συνερανίζοντες. Πολλοὺς δια-
 σώζει κυβερνήτης πλωτῆρας· ἀλλ' οὐκ ἂν
 ὁμοίως διέσωζε, μὴ καλῶ προωρεῖ βοηθούμενος,
h **h** ὅς καὶ διαθρεῖ τοὺς ἀνέμους, καὶ τὰς ὑφά-
 λους προδείκνυσι, καὶ γίνεται τῆς νηὸς αἰὶν
 τις ὀφθαλμός. Τοιοῦτον ἡμῖν καὶ τὸ ὑμέτερον.
 Λαμπρὸν γὰρ ὄντα τὸν ἄρχοντα καὶ παρ' ἑαυ-
 τοῦ, λαμπρότερον αὐτὸς ἐργάζη τῇ συνεργίᾳ·
i **i** ὃν πολλὰ ἐπαινοῦντες, τοῦτο θαυμάζομεν μά-
j λιστα, **j** ὅτι τοσαύτην τοῖς δημοσίοις εὐνοίαν
 σώζοντες, χώραν δίδοτε καὶ τοῖς φιλικαῖς, οὐ
 τραχύτητι τρόπου τῶν ἀκριβῆς ἐνδεικνύμενοι,
 κατὰ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀμετρῶν, ἡμερότητι δὲ
 μᾶλλον τὸ τῆς ἀρχῆς αὐστηρὸν τίτασσεύοντες.

B MAGNUS inter homines Hercules, ut fe-
 runt, (libet enim tibi, erudito ac diserto
 viro, tuorum quoque aliquid in memoriam
 revocare;) at non tantus fuisset, nisi Io-
 laum certaminum socium habuisset ac
 praesertim adversus Hydram, saevam hanc
 et multis capitibus praeditam belluam; cu-
 jus ille capita desecabat, hic autem igni
 cremabat, quemadmodum scilicet vos im-
 probitatis. Multos et Actoris filii currali
 certamine superabant, ut Homero placet,
 dum illi et corporibus et arte gemini
C habenas et flagellum inter se partirentur,
 victoriâmq; alter alteri conciliaret. Vec-
 tores multos servat gubernator: at non
 proinde servaret, nisi bonus prœreta ipsi
 auxilio esset, qui et ventos observat, et
 scopulos praemonstrat, navisque velut
 oculus quidam existit. Tales nostro judi-
 cio vos estis. Nam cum praeses ex seipso
 clarus sit, tu, adjunctâ operâ tuâ et auxi-
 lio, clariorem eum reddis. Quem cum mul-
 tis nominibus laudemus, tum hoc potis-
 simum nomine admiramur, quod cum
 tantam publicis commodis benevolentiam
 conservetis, tamen locum quoque amicitiae
 officiis datis, nimirum non morum asperi-
 tate (quod multi eorum faciunt, qui mo-
 dum tenere nesciunt,) juris rigorem os-
 tentantes, verum mansuetudine potius
 imperii austeritatem mitigantes.

Bonus prœreta
 velut navis ocu-
 lus.

Multi modum
 tenere nesciunt.

PNΣ. ΘΕΟΔΩΡῶ.

CLVII. THEODORO.

Alias

LXXXIII.

*Anni 382 finem, vel sequentis initium redolet hæc Epistola, cujus exordium bellè respondet Epistolæ 153, quam anno
 labente mox collocavimus. Quemadmodum enim in Epistola 153 scribit Bosporio his verbis: Non ultra vobis gravis
 ero etc., sic ad Theodorum: Non jam vobis molestiam exhibebo. Itaque cum exeunte tantum anno 382, vixque ante
 annum 383 episcopus Nazianzi ordinatus sit Eulalius, in confiniis anni utriusque hæc Epistola meritò collocatur. Severe
 canones optat observari, rogatque Theodorum ut Nicobuli pueros paterno vellet oculo conspiciere.*

Exeunte anno
 382, vel ineunte
 383 scripta.

k **k** Τὰ μὲν πνευματικά πέρας ἔχει· οὐκέτι προσ-
l θήσω διοχλεῖν ὑμῖν. Συνίοιτε, **l** φράσσοισθε,

SPIRITUALIA finem habent: Non jam vobis
 molestiam exhibebo. Coïte, vos ipsos mu-

Spiritualia fi-
 nem habent.

(*a*) Προθεσμίας. Ità Codd. Reg. B. 3, Montac. Morel.
 Combef. ac Bill. In Edit. προθυμίας.

CLVI. (*b*) Ὁ Ἡρακλῆς. Ità Codd. Par. Reg. 1405. B. 3,
 necnon Montac. Morel. Bill. ac Combef. In Edit. Ἡρακλῆς.
 Mox, ὡς λόγος, siciidem Codd. ac Combef. In Edit. ὡς ὁ λόγος.

(*c*) Κατὰ κατὰ τῆς Ὑδρας. In Cod. et Reg. καὶ deest.
 Hydra Lernæa serpens erat, ut poëtæ fingunt, unicum
 duntaxat corpus habens et quinquaginta capita. Hæc
 Hercules secare aggressus, huic rei impar fuisset, uno
 enim occiso, duo statim repullulabant, nisi Iolaüs so-
 cius certaminum abscissa capita exussisset. Hinc Ovidius
 Metamorph., libro ix:

Nec profuit Hydræ

Crescere per damnum, geminâs que resumere vires.

(*d*) Ὁ μὲν ἐξέτεμνε. Ità Cod. et duo Regg. In Edit. ἐξ-
 έτεμ. Mox, in Edit. ἐπέκαιεν, sed Cod. sequimur.

(*e*) Ὡς περ τὰς τῆς κακίας. Ità Cod. et Combef.: *Quem-
 admodum vos capita improbitatis, etc.* In Edit. ὥς περ τὰ
 τῆς κακίας. quod Bill.: *Quemadmodum vos improbitatem.*

(*f*) Ὡς Ὁμήρῳ δοκεῖ. Homer. Iliad. xxiii, 638, et seqq.

Οἵσιν μ' ἔπποισι παρήλασαν Ακτορίωνε

Πήθει πρόσθε βράχυντες.

Οἱ δ' ἄρ' ἔσαν διδυμοὶ· ὁ μὲν ἔμπεδον ἡμιόχτυεν,

ὁ δ' ἄρα μάστιγι κλέυεν.

Solis me equis praevertentur Actoris filii

Multitudine superantes.

Hi verò erant gemini: hic quidem firmiter aurigabatur;

Ille verò flagello imperitabat.

(*g*) Συνερανίζοντες. Cod. Par. ἀντερανίζοντες.

(*h*) Ὁς καὶ διαθρεῖ. Ità Cod. Par. et duo Regg.; sic et
 Bill. ex conjecturâ.

(*i*) Ὅν πολλὰ. Ità Cod. et Combef. In Edit. ὧν πολλὰ.

(*j*) Ὅτι τοσαύτην. Ità Codd. duo Regg. et Combef. In
 Edit. ὅτι deest.

CLVII. (*k*) Τὰ μὲν πνευματικά. Montac. et Morel. μὲν
 delent. Paulò infrâ, pro διοχλεῖν ὑμῖν, Cod. Pass. διοχλεῖν ὑμᾶς.

(*l*) Φράσσοισθε. Montac. Morel. ac Combef. φρά-
 ζοισθε, loquimini, quod magis coheret.

Amicitiae officia minimè prohibenda.

nite, adversum nos consilia inite. Vincant qui nos oderunt: ad unguem observentur canones, à nobis, quibus nihil est imperitius, initium ducentes. Nihil est quamobrem quispiam ob leges severè observatas invidiâ commoveatur: at verò amicitiae officia minimè prohibeantur. Carissimi filii mei Nicobuli pueri ad urbem profecti sunt, ut celeriter scribendi artem addiscant; à te peto, ut, cum in aliis rebus benevolo eos ac paterno oculo conspicias, (neque enim quominus id quoque fiat, canones vetant,) tum etiam id cures, ut non longè ab ecclesiâ habitent. Cupio enim ipsorum perpetuam tecum, hoc est, cum homine omnibus virtutum numeris absoluto, consuetudinem habentium, mores etiam ad virtutem informari.

Aliàs
CCXXXII.

Scripta eodem tempore.

CLVIII. EULALIO.

PNH. ^e ΕΥΛΑΛΙΩ.

e

Eulalius ad quem hæc scripta est Epistola, non alius quàm qui recens Ecclesiæ Nazianzænæ præfectus fuerat. Proinde scribi ante annum 382 exeuntem non potuit, quo tempore perfecit tandem Gregorius quod multis precibus et conatibus frustra diù tentaverat, nempe ut Nazianzo Episcopus præficeretur. Gregorius, explorato Alypianæ proposito, rationem reddit Eulalio, simulque hortatur ut pro puellâ preces fundat, et quod salutis initium accepit, excolat ad Dei gloriam: quibus verbis aperte et Episcopi ergà sacras Deo virgines officium, et ipsa Nazianzi designatur Ecclesia.

Nihil veritate fortius.

NIHIL veritate fortius, ut et Esdræ et mihi videtur. Nam Alypiana virgo, cum omni diligentia ab eâ exposceremus sui ipsius propositi rationem, ut injunxeras, liberè et ingenuè veritatem confessa est, virginitatem professâ, eique adhærens majori fervore quàm expectabamus, majori tamen constantiâ, quàm fervore, fervore, inquam, virgineo, sed senilibus responsis. Proinde interrogationis nostræ asperitas, exitu lenis visa est; nam consilii firmitatem ac propositi magis ostendit. Hæc igitur sciens pro puellâ preces funde; et quod salutis initium accepit, excole, ad Dei gloriam et nostram, ac totius religiosi cœtus.

Οὐδὲν ἰσχυρότερον ἀληθείας, ὥς τῷ Ἐσδρα καί μοι δοκεῖ· ἡ γὰρ παρθένος Ἀλυπιανὴ ἑ κατὰ f πᾶσαν ἀκριβείαν λόγον ἀπαιτούμενη παρ' ἡμῶν ε τοῦ οἰκείου φρονήματος, ὥς προσέταξας, g ἡ ἐπαρρησιάσατο καθαρῶς τὴν ἀλήθειαν, παρθε- h νίαν ὁμολογοῦσα, καὶ ταύτης ἐχομένη ἰ θερμό- i τερον μὲν ἢ ὥς προσεδοκῶμεν, εὐσταθέστερον δὲ ἡ θερμότερον, ἰ ζήλω μὲν παρθενικῷ, πολιαῖς δὲ j ταῖς ἀποκρίσεσι· καὶ τὸ τραχὺ τῆς ἐρωτήσεως ἡμῶν τῷ τέλει χρηστὸν ἐφάνη· τὸ γὰρ ερβρόν τῆς γνώμης μᾶλλον διέδειξε. k Ταῦτ' οὖν εἰδὼς k ὑπερέχου τε τῆς παιδός· καὶ ἦν ἔλαβεν ἀρχὴν l τῆς σωτηρίας γεώργησον, εἰς δόξαν Θεοῦ τε καὶ ἡμῶν, καὶ παντὸς τοῦ τῶν εὐλαδῶν m τάγματος. m

(a) Τούτους τά τε ἄλλα καὶ οἰκείως. Cod. Reg. τούτους γὰρ τά τε ἄλλα οἰκείως. Mox, pro πατρικῶς, Cod. Pass. πνευματικῶς.

(b) Φρόντισον. Cod. Pass. φρόντισαι.

(c) Βούλομαι γὰρ αὐτοῖς. Ità Codd. Reg. R. et Pass. In Edit. βούλομαι γὰρ αὐτοῖς. quod Bill.: Cupio enim mores quoque ipsis ad virtutem informari, quod scilicet assequuntur, si etc.

(d) Ἐντυγχάνοντας. Ità Codd. Reg. et Pass. Montac. Morel et Combef. In Edit. ἐντυχόντας.

CLVIII. (e) Εὐλαλίω. Estubi Helladio inscribatur hæc Epistola. Sic in Codd. Reg. et B. 3, necnon apud Montac. et Morel. Helladius Cæsariensis antistes fuit, Eulalius Nazianzenus. Utrâvis in urbe virgo nomen dedit sponso Christo, fuit sororis Gregorii Gorgoniæ neptis, Alypianæ filia Nicobulo nuptæ.

(f) Κατὰ πᾶσαν ἀκριβείαν. Morel.: Omni accurato genere. Combef.: Severiori examine.

(g) Τοῦ οἰκείου φρονήματος. Morel.: Constantis animi. Combef.: Obfirmati animi.

(h) Ἐπαρρησιάσατο, etc. Morel.: Liberè, ut injunxeras, et purè professa est, veritatem confitens, eique adhærens.

(i) Θερμότερον μὲν ἢ ὥς προσεδοκῶμεν. Cod. Reg. et Montac. Θερμότερον ἢ προσεδοκῶμεν. Vertit Morel.: Fervidiùs illa quidem quàm expectabamus. Mox, εὐσταθέστερον. Ità Cod. Reg. ac Combef. In Edit. εὐσταθέστερον, quod Morel.: Sedet constantius quàm calidiùs.

(j) Ζήλω μὲν παρθενικῷ. Ità Codd. Reg. B. 3, et R. ac Combef. In Edit. λέγω δὲ ζήλω μὴ παρθενικῷ, quod Morel.: Dico autem fervore non virgineo. Apud Montac. λέγω deest.

(k) Ταῦτ' οὖν. In Cod. Reg. et apud Montac. οὖν deest, et τί paulò post.

(l) ἦν ἔλαβεν. Codd. Reg. et R. ἦν ἔλαβες, quod accipisti.

(m) Τάγματός. Cod. Reg. et Montac. συντάγματος.

ΠΝΘ'. ΘΕΟΔΩΡΩ.

CLIX. THEODORO.

Aliàs LXXXII.

Scripta anno 382, vel 383.

Hanc ad Theodorum Epistolam, aliàsque plures hîc collocamus, quæ ad annum 382, vel 383, referri possunt, ut cuique libuerit. Nihil enim continent quo veluti notâ quâdam dignosci certove argumento probari possit, quo tempore fuerint scriptæ. In istâ Gregorius Theodoro, (quem Tyanensem credimus,) Amazoniam propinquam suam, piam virginem, commendat.

a Αἴμα μὲν ἐμὸν, ᾠρέμμα δὲ ὑμέτερον, A
κτῆμα δὲ Θεῶ τῶν τιμίων προσάγω τῇ σῇ
b εὐλαβείᾳ τὴν αἰδεσιμωτάτην ὁ θυγατέρα ἡμῶν
Ἀμαζονίαν τὴν παρθένον, ἧς καὶ τὸ πιεῖν
αἰδούμενος, καὶ τῇ ἀρρώστια τοῦ σώματος βοη-
θῶν, καὶ διὰ τοῦτο ἐν πᾶσι χεῖρά τε ὀρέγων
καὶ κηθόμενος, πρᾶγμα ποιήσεις ἐλεύθερον καὶ
τῆς σῆς εὐλαβείας ἄξιον, προσθήσω δὲ, καὶ
τῆς ἡμετέρας φιλίας.

PROPINQUAM quidem meam, tuam au-
tem alumnam, possessionem verò Deo
caram, pietati tuæ offero, nimirum cum-
primis venerandam filiam nostram virgi-
nem Amazoniam, cujus tu si et fidem
honori habeas, et adversæ corporis valetu-
dini opem feras, ob idque in omnibus
rebus manum ipsi porrigas, ejusque cu-
ram suscipias, rem sanè ingenuam, tuâque
pietate, addam et amicitia nostrâ, dignam
facies.

ΠΕ'. ΤΩ ΑΥΤΩ.

CLX. EIDEM.

Aliàs LXXXV.

Scripta nsdem temporibus.

Jus Eugenice ad hæreditatem adeundam commendat Gregorius Theodoro.

c Σὺ καὶ ἡμεῖς ἑ τοῦτο βουλόμεθα τὰ δίκαια B
d γενέσθαι τῇ θυγατρὶ ἡμῶν ὁ Εὐγενία παρὰ τῆς
e σῆς εὐλαβείας, καὶ μὴ ἑ περιιδεῖν αὐτὴν ἀδικου-
μένην ὑπὸ τῶν αὐτῆς κληρονόμων· ἀδικηθεῖν
θ' ἂν, ὥς ἐμοὶ φαίνεται, εἴ τινος ξερηθεῖν τῶν
τῇ ἐγγόνῃ παρὰ τῆς τιτῆς καταλειφθέντων,
ἣν ἀνεθρέψατο κατὰ πᾶσαν ἐπιμέλειαν· καὶ ἀπέ-
f λιπεν ἐπ' ὀλίγοις ἀντὶ πολλῶν ὧν ἑ ὑπεισχυεῖτό
τε καὶ ἡλπιζεν.

Et tu, et nos hoc volumus, filiam nos-
tram Eugeniam jus suum apud tuam pie-
tatem obtinere, nec permittere ut à suis
hæredibus injuriâ afficiatur. Afficeretur
autem, si quid ei ex his rebus eriperetur,
quæ ab aviâ nepti relictæ sunt; quam illa
summâ curâ educavit ac reliquit, paucis
ipsi rebus legatis, cum tamen multa
tunc promisisset, séque ei relicturam
speraret.

ΠΕΑ'. ΤΩ ΑΥΤΩ.

CLXI. EIDEM.

Aliàs LXXXVI.

Scripta circa idem tempus.

Significat Theodoro se dictæ in quemdam hominem sententiæ acquiescere, eamque validis ipse rationibus confirmat. Hæc Epistola in editis Leontio inscribitur, sed in Parisiensis Ecclesiæ, nunc Regio codice, τῷ αὐτῷ, adeoque Theodoro.

g Ἄ δίκαια ὦρην, ἑ ἐπέσταλκα. Εἰ δὲ ἄλλο C
h τι, ἑ καὶ μὴ ταῦτα παρέξῃ, (πειθομαι γάρ
ὥς ὀρθῶς παρέξῃ,) καὶ τοῦτο δεξιόμεθα. Ἡ
ἀδικοῦμεν ἂν καὶ παρανομοῖμεν εἰς αὐτὴν τὴν
εὐσέβειαν, ὥς μὲν τὰ δίκαια κρίνοντι, τοὺς
προσιόντας ἡμῖν προσάγοντες, οἷς θ' ἂν δι-
κάσης, μηκέτι ἐμμένοντες· ὁ τοῖς πολλοῖς
ποιεῖν σύνηθες τῶν λίαν ἀθλίων καὶ ἀπαι-
δεύτων.

Quæ mihi æqua videbantur, scripsi.
Quòd si aliud quiddam, ac non illa tibi
in mentem venerint, (non autem dubito,
quin optimâ ratione veniant,) id quoque
accipiemus. Alioqui enim adversus ip-
samm et pietatem iniqui et injurii essemus,
si tibi, ut justè atque integrè judicanti,
eos qui ad nos accedunt, offeramus, at non
item iis, quæ statueris, acquiescamus,
quod quidem plerique ex iis, qui per-
quàm miseri et imperiti sunt, facere con-
sueverunt.

CLIX. (a) ᾠρέμμα δὲ ὑμέτερον. Ità Codd. tres Regg. In Edit. vitiosè ἡμέτερον.

(b) Θυγατέρα ἡμῶν. Cod. Reg. 1405, Montac. et Morel. non θυγατέρα, sed Θεοδώραν. At si Θεοδώραν, ait Combef., τὸ Ἀμαζονίαν adjectivum videri posset. Verùm non esse liquet ex Epist. xxxix, ubi Sophronio præfecto commendat reverendissimum fratrem Amazonium. Est hîc ergò proprium nomen, nec edito mutandum aliquid.

CLX. (c) Τοῦτο βουλόμεθα. Ità Montac. et Morel. In Edit. διὰ τοῦτο, etc., quod Bill.: Ob hanc causam volumus. Sed quæ sit illa causa?

(d) Εὐγενία. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. Εὐγε-
νία.

(e) Περιιδεῖν αὐτὴν ἀδικουμένην ὑπὸ τῶν αὐτῆς κληρονό-
μων· ἀδικηθεῖν, etc. Ità Cod. Par. et alii duo Regg. In Edit. hæc desunt.

(f) Ὑπεισχυεῖτό τε. Ità Combef. In Edit. ὑπεισχυεῖτο
τότε.

CLXI. (g) Ἐπέσταλκα. Ità Cod. Reg. 1405, et Combef. In Edit. ἀπέσταλκα.

(h) Καὶ μὴ ταῦτα παρέξῃ. Bill.: At non hoc tibi in
mentem venerit. Combef.: Et illa visa tibi probatâque
non fuerint.

Alias LXXVIX.

Scripta iisdem
temporibus.

CLXII. EIDEM.

ΠΕΒ'. ΤΩ ΑΥΤΩ.

Laudatur Tom. V Conciliorum hæc Epistola, quæ Theodoro ingenuas matronas ita commendat Gregorius, ut adversus potentioris tyrannidem, si deserantur, acrioribus ipse animis insurgere, corūque tueri innocentiam paratum se confiteatur.

Nullis finibus
circumscrip-
ta est benignitas.Metuendum
est, ne verbo-
rum lenocinio
veritas convellatur.

Quæ à venerabilissimis dominis meis A
episcopis ad pietatem tuam scripta sunt,
eadem à nobis quoque scripta esse ducens,
ingenuis matronis dextram, quæso, præbe,
nec eas viri illius, adversus quem pro-
gressæ sunt, tyrannicâ potentiâ vexari at-
que opprimi patere: verum iis, ut par
est, opitulare, si scis quæ patiantur, et ob
quam causam patiantur: si autem nescis
quoniam id ipsum patiuntur, propterea
quod injustitia tibi ignota est, nec fidem
meretur. Quod si nos quispiam curiosiores
quàm par sit, esse existimet, ut qui litem B
nihil ad nos attinentem nobis asciscamus,
id probet, et acquiescemus. At nunc ve-
reor ut ita sit. Maximè enim ne Christi
quidem res, ut nec ipse Christus, divisæ
sunt, nec finibus ullis circumscrip-
ta est benignitas. Atque si etiam divisas esse
quispiam statuat, duos, qui hâc in re gra-
ventur, esse scio, nimirum pietatem tuam
et nos, si quod justum est, negligatur:
etenim sub utriusque curam et adminis-
trationem sunt ii, de quibus judicatur. Ac
metuendum est, ne verborum lenocinio
veritas convellatur. Ac propterea jus unâ
dicito, et anteverte, ac pro nostrâ imbe-
cillitate depugna; ne alioqui in eam ne-
cessitatem adducamur, ut, in hâc licet
corporis valetudine, Dei ope, ac tuarum
precum adjumento freti, acrioribus animis
veritati subsidium feramus.

Α παρὰ τῶν κυρίων μου τῶν τιμιωτάτων
ἐπισκόπων ἐπέσταλται πρὸς τὴν σὴν εὐλάβειαν,
ταῦτα καὶ παρ' ἡμῶν ἐπεστάλθαι νόμισας, ὁὗς,
παρακαλῶ, χεῖρα ταῖς ἐλευθέραις, καὶ μὴ περι-
ιδῆς αὐτάς τυραννουμένας, καὶ περιωθυμένας
ὑπὸ τῆς τοῦ ἀνδρὸς δυναστείας, καθ' οὗ ^a προ-
α ἐληλύθασιν· ἀλλ' ἐπικούρησον τὰ εἰκότα, εἰ
μὲν οἶδας ἃ πάσχουσι, ^b καὶ δι' ἃ πάσχουσιν· ^b
εἰ δ' ἀγνοεῖς, ὅτι καὶ τοῦτο πάσχουσι, τῷ
σοι μὴ γινώσκεισθαι τὴν ἀδικίαν, μηδὲ πιστεύεσ-
θαι. Εἰ δὲ τις οἶεται περιεργότερους εἶναι ἡμᾶς,
ὥς οὐδὲν προσήκουσαν δίκην οἰκουμενούς,
πειθέτω τοῦτο, καὶ ^c στέρομεν. Νῦν δὲ δέδοικα ^c
μὴ οὐχ οὕτως ἔχῃ· μάλιστα μὲν ^d γὰρ οὐδὲ ^d
μεμερίσθαι τὰ Χριστοῦ, καὶ Χριστός· οὐδὲ
ὄρους ἔχει φιλανθρωπία. Εἰ δὲ καὶ μεμερίσθαι
^e θεῖη τις, δύο τοὺς ἐν τῷ πράγματι βαρου-
μένους γινώσκω, τὴν τε σὴν εὐλάβειαν καὶ
ἡμᾶς, εἰ παροφθείη τὸ δίκαιον. Ὑπὸ γὰρ τὴν
C ἀμφοτέρων οἰκονομίαν οἱ κρινόμενοι. Καὶ θεὸς
μὴ παρασυρῇ λόγων πιθανότητι τὸ ἀληθές.
Διὰ τοῦτο καὶ ^f συνδίκασε, καὶ προδίκασε, καὶ ^f
ὑπερμάχει τῆς ἀσθενείας ἡμῶν, μὴ πως εἰς
ἀνάγκην κατασῶμεν, καίπερ οὕτω τοῦ σώματος
^g ἔχοντος, θερμότερον τῇ ἀληθείᾳ συναγωνίζεσθαι ^g
μετὰ Θεοῦ, καὶ τῆς τῶν σῶν ^h εὐχῶν συνεργίας. ^h

CLXIII. EIDEM.

ΠΕΓ'. ΤΩ ΑΥΤΩ.

Alias CCXIX.

Scripta iisdem
temporibus.

Hæc commodè subsequetur alia ad eundem Theodorum Epistola, quam meritò canonicam appellare possumus. Lecta est in Concilio generali quinto. In eâ Theologus damnat Georgium Paspasinum, qui se promissis stare non teneri, nec juramento se adstrictum esse, propterea existimabat quod membranæ inscripta non essent, nec facta cum execrationibus promissa. Quo errore depulso, Gregorius Georgio persuasit ut delictum fleret coram Deo et Theodoro, quem magnum appellat animarum medicum, eumque rogat ut juxta canones peccatorem medicatus, pro compunctionis modo tempus benè contrahat.

DEUS concedat te ecclesiis, cum ad
gloriam nostram, tum ad multorum emo-
lumentum, qui ita circumspexit es et
cautus in spiritualibus, ut nos etiam cau-

D Ο Θεὸς χάρισταιό σε ταῖς ἐκκλησίαις, εἰς
δόξαν τε ἡμῶν καὶ πολλῶν ὄφελος, οὕτως ὄντα
i περιεσκεμμένον, καὶ j ἀσφαλῆ περὶ τὰ πνευ- i j

CLXII. (a) Προεληλύθασιν. Cod. Reg. Morel. et
Combef. προεληλύθασιν, adversum quem accesserunt, sci-
licet interpellaturæ.

(b) Καὶ δι' ἃ πάσχουσιν. Ità Montac. Morel. ac Com-
bef. In Edit. καὶ deest. Vertit Bill.: Ob eam causam
propter quam patiuntur. Mox, εἰ δ' ἀγνοεῖς, etc. Combef.:
Si autem nescis, quoniam hoc ipsum patiuntur, quod in-
justitia non cognoscas, nec illi fidem habeas, ut quibus
nihil salebrosū.

(c) Στέρομεν. Cod. et Combef. στέργομεν, acquiescimus.
Mox, pro ἔχῃ, Cod. ἔχει.

(d) Γὰρ οὐδέ. Cod. et Combef. γὰρ οὐ.

(e) Θεῖη. Cod. R. et Combef. οἰηθείη, esse quispiam
existimet.

(f) Συνδίκασε, καὶ προδίκασε. Unâ judica et præjudica,
prior ipse judica, judicium instrue, more Atheniensium:
qui enim apud eos cædis accusabantur, in Prytaneo per
tres menses antè judicium permanebant, eoque tempore
ab utrâque parte rationes in medium proferebantur,
quod προδικασίαν vocabant. Hæc Suidas. At in versione
προδίκασε Bill. omisit.

(g) ἔχοντος. Ità Cod. et Combef. In Edit. ἔχοντες.

(h) Εὐχῶν συνεργίας. Ità Cod. Reg. B. 3, R. et Com-
bef. In Edit. συνεργίας deest.

CLXIII. (i) Περιεσκεμμένον. Germana est illa versio,
ait Morel, depravata illa παρεσκευασμένον. Sic tamen Cod.
B. 3 et Montac.: qui ita instructus es.

(j) Ἀσφαλῆ περὶ τὰ πνευματικά. Morel. Non benè fr-

a ματικά, " ὥστε καὶ ἡμᾶς ποιεῖν ἀσφαλές-
 ρους, τοὺς πλέον ἔχειν τι τῷ χρόνῳ νομιζο-
 μένους. Ἐπειδὴ τοίνυν ἠθέλησας κοινωνοὺς ἡμᾶς
 λαβεῖν πνευματικοῦ σκέμματος, (λέγω δὴ τοῦ
 b ὅρκου ἕνεκεν, ὃν Γεώργιος ὁ b Πασπασινὸς ἄν-
 c θρωπος ὁμωμοκῶς φαίνεται,) c τό γε παραστάν
 ἡμῖν τῇ σῇ εὐλαβείᾳ δηλώσομεν. Παίζουσιν οἱ
 πολλοὶ ἑαυτοὺς, κατὰ τὸν ἑμὸν λόγον, τοὺς
 d μὲν d μετὰ τῶν ἁρῶν προκειμένους ὅρκους, ὅρ-
 e κους νομιζόντες· τοὺς ἐγγράφους δὲ e δίχα τῶν
 ῥημάτων ἀφοσίωσιν, ἀλλ' οὐχ ὅρκον ὑπολαμ-
 f βάλλοντες. f Πῶς γὰρ τὸ μὲν τῶν χρεῶν χειρό-
 γραφον δεσμεῖ πλέον τῆς ἀπλῆς ὁμολογίας·
 τὸν δὲ ἐγγεγραμμένον ὅρκον, ἄλλο τι ἢ ὅρκον
 ὑποληψόμεθα; καὶ συντόμως εἰπεῖν, ὅρκος ἡμῖν
 g ἔστιν g ἡ τοῦ ἐπερωτήσαντος καὶ πεισθέντος πλη-
 h ροφορία. Οὐ μὴν οὐδὲ τὸ βεβιασθαι h φάσκειν
 ἱκανὸν εἰς παραίτησιν, (ἡ βία γὰρ ἦν, ὁ νό-
 i j μος, i ὃν ἔδωκεν,) οὐδὲ ἐν j τῷ δικαστηρίῳ
 ὕψερρον ὑπερέχειν· αὐτὸ γὰρ τὸ δικάσασθαι,
 k k παρορκίας. Τοῦτο καὶ τὸν ἀδελφὸν Γεώργιον
 ἐπίσταμεν μὴ προφασίζεσθαι προφάσεις ἐν ἁμαρ-
 τίαῖς, μηδὲ λόγους ἀνευρίσκειν συνηγόρους τοῦ
 πλημμελήματος· ἀλλ' ὅρκον εἰδέναι τὸν ἐγγε-
 γραμμένον, καὶ ὑποκλαίειν τῷ Θεῷ καὶ τῇ σῇ
 εὐλαβείᾳ περὶ τῆς ἁμαρτίας, εἰ καὶ πρότερον
 ἄλλως ὑπελάμβανεν, ἑαυτὸν ἀπατῶν. Ταῦτα οὖν
 αὐτοῖ τε διελέχθημεν τῷ ἀνδρὶ· καὶ σὺ δὴλον ὅτι
 l l διαλεχθεὶς ἐπιμελέστερον, ἐπὶ πλέον αὐτὸν κατα-
 νύξεις, ὡς μέγας τῶν ψυχῶν θεραπευτῆς, καὶ τῷ
 m m κανόνι φαρμακεύσας αὐτὸν, ἐφ' ὅσον ἂν δοκῇ χρό-
 n νον, οὕτως ἐποίσεις τὴν n φιλανθρωπίαν τοῦ χρόνου.
 Τοῦ χρόνου δὲ μέτρον, τὸ μέτρον τῆς κατανύξεως.

A tiores efficias, qui plus aliquid ætate
 consecuti existimamur. Quandò igitur
 voluisti consortes nos accipere disqui-
 sitionis spiritalis, (dico jurisjurandi cau-
 sâ, quo se Georgius Paspasinus vir
 noscitur obstrinxisse,) quod in mentem
 venit nobis tuæ reverentiæ declarabimus.
 Plerique seipsos illudunt, ut mea fert
 sententia, dùm juramenta quidem cum
 execrationibus proposita, juramenta cen-
 sent: scripta verò sine verbis, perfuncto-
 B rium quiddam arbitrantur, sed non
 juramentum. Quomodò enim debitorum
 chirographum plus obligare putabimus,
 quàm simplex pactum: scriptum verò
 juramentum, aliud quiddam, quàm ju-
 ramentum arbitrabitur? et ut summa-
 tim dicam, juramentum nobis est rata
 ei qui interrogavit et credidit facta
 fides. Haudquaquam tamen usquàm vi
 adactum fuisse sufficit ad excusatio-
 nem, (vis enim fuit ei lex, quam sibi
 imposuit:) nec eo quòd in prætorio postea
 C superior causâ fuit; etenim ipsum litigium
 juramenti violatio est. Hoc etiam fratri
 Georgio persuasi, ne excusationem in
 peccatis prætexeret, neque rationes com-
 minisceretur ad culpæ patrociniū; sed
 jusjurandum esse sciret quod scriptum
 fuit, et coràm Deo fleret ac reverentiâ
 tuâ pro delicto, etiamsi prius aliter opi-
 natus esset, seipsum decipiens. Hæc ita-
 que ipsi disseruimus viro: ac manifestum
 est si tu ipsum alloquaris diligentius, fore
 ut multò magis eum compungas, tanquàm
 magnus animorum medicus, et canone re-
 gulâve medicatus ipsum, quanto visum
 D fuerit tempore, conferes postea temporis
 indulgentiâ. Tempus autem remittes
 pro modo compunctionis.

Juramentum
 est rata ei qui
 interrogavit et
 credidit, facta
 fides.

Temporis men-
 sura molus est
 compunctionis.

mus, ait Combef., sed cautus et circumspectus in spirita-
 libus, ut in eis falli non possit, nec sibi sinat fucum fieri.
 Apud Montac. et Combef. περὶ deest.

(a) Ὡς καὶ ἡμᾶς. Ità Cod. et Reg. ac Montac. In
 Edit. ὥς καὶ πάντας. Combef. ὥς καὶ ἡμᾶς πάντας.

(b) Πασπασινός. Cod. Πασπασηνός. Reg. Παπηνός. B.
 , Πασσηνός. Montac. et Morel. Πασσηνός, et sic legit, ut
 notat Tillemont., in Concilio generali V Euphrantes
 Tyanensis archiepiscopus.

(c) Τό γε παραστάν. Cod. B. 3, παριστάμενον. Vertit πα-
 ραστάν Morel.: Quod saltem nobis constituit. Combef.:
 Quod visum est et judicavimus.

(d) Μετὰ τῶν ἁρῶν. Ità Combef. cujus lectio versioni
 respondet. In Edit. κατὰ τῶν ἁρῶν, in execrationibus posita.

(e) Δίχα τῶν ῥημάτων. Ità legimus cum Montac. Quæ
 lectio videtur explodenda Morello, qui saniores habet
 eam quæ in Edit. δερμάτων. Legendum putat Combef.
 διὰ τῶν δερμάτων, et sic scripsisse Gregorium, non δίχα.
 Quomodo enim, inquit, scripto consignata juramenta,
 si deerant membranæ in quibus tunc scribebant?

(f) Πῶς γὰρ τό. Ità Cod. B. 3, et Combef. Edit. πᾶν
 γὰρ τό.

(g) Ἡ τοῦ ἐπερωτήσαντος, etc. Morel.: Ejus qui inter-
 rogavit, et ejus qui stipulatus et assensus est, plena per-
 suasio, quasi duos Gregorius velit.

(h) Φάσκειν ἱκανόν. Ità Codd. Reg. B. 3, et R. Combef.
 ac Montac. qui vertit: Non satis est dicere se vi com-

pulsum. In Edit. φάσκει Νικανόν. At secundis curis Morel.
 emendavit, redditque: Nequaquam tamen satis idonea
 fuerit excusatio, asserere se vi adactum fuisse.

(i) Ὅν ἔδωκεν. Combef.: Lex quam colligavit, quam
 struxit, sibi que imposuit. Proponit Montac. ὃν ἔδωκεν, vis
 ei lex fuit quam metuebat; sed lectionem hanc indigna-
 bundus respuit Morel. retinetque ὃν ἔδωκεν, vis enim fuit
 ei quem lex ligavit. Vim patitur, inquit, hoc ipso quòd
 obligatur ac vincitur ab illâ: et quis nescit leges reipu-
 blicæ vincula à Græcis et Latinis passim dici?

(j) Ἐν τῷ δικαστηρίῳ. Cod. et R. τὸ δικαστήριον. Montac.
 et Morel. τῶν δικαστηρίων ὕψερρον ὑπερέχειν, nempe φάσκειν
 ἱκανόν, neque verò sufficit in prætorio postea superiorem
 causâ fuisse.

(k) Παρορκίας. Montac. et Morel. ἐπιορκίας. Perjurium
 est quod spectat ad eum, inquit Morel., qui fraudem
 tueri jurejurando parat.

(l) Διαλεχθεὶς ἐπιμελέστερον, ἐπὶ πλέον. Ità Cod. B. 3,
 Montac. et Morel. διαλεχθήσῃ ἐπιμελέστερον, ἐπὶ πλέον αὐτὸν
 κατανύξας, si accuratius cum eo verba feceris, multò
 magis eum compunxeris. In Edit. deest ἐπιμελέστερον.

(m) Κανόνι φαρμακεύσας. Combef.: Canonis ritu, latâ
 canone pœnâ, eum medicatus.

(n) Φιλανθρωπίαν τοῦ χρόνου. Temporis indulgentiam,
 quæ semper episcoporum fuit. Morel.: Benignitatem
 temporis. Temporis autem mensura modus est compunc-
 tionis.

Alia
CLXXXVII.

Scripta anno
382, vel 383.

CLXIV. TIMOTHEO.

ΠΕΔ. ^a TIMOTHEO.

a

Hæc vel ab anno 382 dari potuit Epistola. Si tamen finem attendas, anno potius 383 convenit; quo Eulalio tandem episcopo Nazianzi consecrato, negotii nihil deinceps Gregorio fuit, nisi preces Deo adhibere ac vitæ discessum cogitare. Quis sit ille Timotheus ipsæ docebunt Epistolæ. Ejus laudat virtutes: ab ipso laudatus laudes ejus miro modo excipit, hortatur ut pro Trinitate viriliter decertet.

Lumen sub
modio abditum,
candelabro im-
ponendum.

Matth. v, 15.

Laudes nos
promovere de-
bent, ut melio-
res evadamus,
erubescens vi-
delicet non tales
nos præbere,
quales esse alii
arbitrantur.

Psal. xxx, 25.

Bonus ego semper bonorum virorum venator sum; (libet enim nonnihil juvenum more gloriari;) quippè qui eruditionem quoque tuam sese occultantem atque incognitam esse studentem, et ipse indagatricibus quibusdam rationibus inveni, et aliis cognitam reddidi: et ut aliquid ex nostrâ doctrinâ usurpem, *lumen sub modio abditum candelabro imposui*, atque in medium protuli. Ut enim alias tuas virtutes præteream, hoc est, doctrinam, pietatem, morum facilitatem ac modestiam, (quæ quidem omnia ut unus obtineat, perdifficile est,) en id quoque, quod nunc facis, quanti existimandum est! Et nostrî recordaris, et per litteras complecteris, et laudes adjungis: non ut nos laudes, tuam enim philosophiam intelligo, verum ut meliores reddas, atque ad ulteriora promoveas, erubescens videlicet non tales nos præbere, quales esse arbitraris. At nostræ quidem res finem habent. Invidiæ cessimus, Deo tranquillè philosophamur, soli degimus, atque in precibus versamur, mundi strepitibus ac tumultibus liberati sumus. Tu verò *viriliter age et confortare*, ac pro Trinitate, quantum vires tuæ ferent, dimica. Et qui mansuetus est, pugnax fiat, quemadmodum etiam nos facere videbas: neque enim mihi placet, ut simii floreat celebrésque sint, leones autem quiescant. Ac pro nobis, qui magnis ærumnis premimur, Deum precare, ut pacatum è vitâ discessum, ad quem jam vergimus, consequamur.

^b Αὐτὸς ἐγὼ τῶν καλῶν θηρευτῆς, (^c ἵνα ^{bc} τι καὶ νεανιεύσωμαι,) ὅς καὶ τὴν σὴν λογί-
τητα κρυπτομένην καὶ τὸ λανθάνειν φιλοσοφοῦ-
σαν, ἀνεῦρόν τε λόγοις ἰχνευτικοῖς, καὶ τοῖς
ἄλλοις ἐγνώρισα. Καὶ ἵν' εἴπω τι τῶν ἡμετέρων,
τὸ ὑπὸ τῷ μοδίῳ φῶς ἐπὶ τῆς λυχνίας ἐδημο-
σίευσα. Ἰνα γὰρ ἑάσω τ' ἄλλα τῶν σῶν καλῶν,
τὴν παιδεύειν, τὴν εὐσέβειαν, τὸ τοῦ ἡθους
ἐπιεικές τε καὶ μέτριον, (ἃ πάντα ἐνὸς γενέσ-
θαι, τῶν λίαν ἐστὶ χαλεπῶν,) ἰδοὺ τό γε
παρὸν πηλίκον; καὶ μνημονεύεις ἡμῶν, καὶ
B δεξιόῦσαι τοῖς γράμμασι, καὶ προστίθης ἐπαί-
νους, οὐχ ἵν' ἐπαινέσης, (συνήμι γὰρ σου
τῆς φιλοσοφίας,) ἀλλ' ἵνα κρείττους ποιήσης,
καὶ προαγάγῃς εἰς ^d τοῦμπροσθεν, αἰσχύνο- ^d
μένους μὴ τοιοῦτους φαίνεσθαι, οἷους ὑπο-
λαμβάνεις. Τὰ μὲν οὖν ἡμέτερα πέρας ἔχει.
Ὑπεχωρήσαμεν τῷ φθόνῳ, φιλοσοφοῦμεν ἐφ' ἡσυ-
χίας τῷ Θεῷ, καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς συγγινόμεθα
ταῖς εὐχαῖς, τῶν ἐν μέσῳ κλόνων καὶ θορύβων
ἡλευθερώμεθα. Σὺ δὲ ἡμῖν ἀνδρίζου, καὶ κρα-
ταιοῦ, καὶ ὑπεραγωνίζου τῆς Τριάδος εἰς δύνα-
μιν. Καὶ ὁ πραῦς ἔσω μαχητῆς, ὁ καὶ ^e ἡμᾶς ^e
C ἑώρας ποιοῦντας· οὐ γὰρ βούλομαι κέρκωπας
μὲν εὐδοκιμεῖν, ἡρεμεῖν δὲ λέοντας. Καὶ ἡμῶν
ὑπερέχου σφόδρα καμνόντων, ἵν' εἰρηνικῆς
f τύχοιμεν τῆς ἐξόδου, ἥδη πρὸς τοῦτο ^f
g νεύοντες. ^g

CLXV. EIDEM.

ΠΕΕ'. ^h Τῷ ΑΥΤῷ.

h

Alia
CLXXXIX.

Scripta paulo
postsuperiorem.

Cum nescio quid molesti Timotheo contigisset, nimioque cum dolore factum accepisset Gregorius, datis ad illum Litteris, amicum simul et acri nonnihil objurgatione, animum ejus erexit.

Neque nimia
indolentia, ne-
que nimia dolo-
ris acerbitas pro-
banda.

Te calamitatem minimè philosophico animo ferre audio, nec laudo: vera enim scribere oportet, præsertim ad hominem amicum, ac probitatis et honestatis studiosum. De his enim rebus sic sentio, et quidem, ut mihi persuadeo, rectissimè. Nec enim nimiam indolentiam probo, nec nimiam doloris acerbitem. Illud enim inhumanum est, hoc a philosopho alienum. Verum medium ità tenere convenit

D Πυνθάνομαι σε πρὸς τὸ πάθος ἀφιλοσόφως
ἔχειν, καὶ οὐκ ἐπήνεσα· δεῖ γὰρ τάληθῃ
γράφειν, ἄλλως τε καὶ πρὸς ἄνδρα φίλον, καὶ
καλοκαγαθίας μεταποιούμενον. Ἐχω γὰρ οὕτω
περὶ τούτων, ⁱ ὥς γε ἑμαυτὸν πείθω, καὶ ⁱ
λίαν ὀρθῶς. Οὐτε τὸ λίαν ἀπαθὲς ἐπαινώ, οὔτε
τὸ ἄγαν περιπαθὲς. Τὸ μὲν γὰρ ἀπάνθρωπον,
τὸ δὲ ^j ἀφιλόσοφον. Ἀλλὰ δεῖ τὴν μέσσην βα- ^j

CLXIV. (a) Τιμοθέω. Combef. Εὐλαλίω.

(b) Αὐτὸς ἐγὼ τῶν. In Cod. Pass. 2. αὐτὸς deest. Cod. Reg. καὶ τῶν.

(c) Ἰνα τι καί. In Cod. καὶ deest.

(d) Εἰς τοῦμπροσθεν. Ità Cod. et Combef. In Edit. εἰς
τὸ ἔμπροσθεν.

(e) Ἡμᾶς ἑώρας. Cod. et Combef. ἡμᾶς ὀρθῶς.

(f) Τύχοιμεν. Ità Codex et Combefisius. In Editis
τύχωμεν.

(g) Νεύοντες. Ità Codd. Reg. Pass. 2. et Combef. In Edit. νεύοντας.

CLXVI. (h) Τῷ αὐτῷ, id est, Τιμοθέω. Cod. Reg. Montac. et Morel. Τιμοθέω καὶ Στρατηγίῳ σοφιστῇ. Cod. Στρατηγίῳ. Cod. R. et Combef. Στρατηγίῳ.

(i) Ὡς γε ἑμαυτὸν πείθω, καὶ λίαν. Ità Cod. et Reg. ac Combef. In Edit. ὥς γε ἑμαυτὸν πείθω λίαν.

(j) Αφιλόσοφον. Ità Codd. Reg. B. 3, et R. Montac. Morel. et Combef., sicque legit Bill. In Edit. φιλόσοφον.

a διζοντα, τῶν μὲν ἄγαν ἀσχέτων ^a φιλοσοφώ-
 τερον φαίνεσθαι, τῶν δὲ φιλοσοφούντων ἀμέτρως
 b ἂνθρωπινώτερον. Καὶ εἰ μὲν πρὸς ἄλλον τινὰ
 ἐπέσῃλλον, ἴσως ἂν μοι μακροτέρων ἐδέησε
 λόγων, καὶ τὰ μὲν συμπαθεῖν ἔδει, τὰ δὲ
 παραινεῖσαι, τὰ δὲ ἴσως ἐπιτιμῆσαι. Τό τε
 γὰρ συναλγεῖν, ἱκανὸν εἰς παραμυθίαν, καὶ
 δεῖται τὸ ἀρρώσθουν τῆς ἐκ τοῦ ὑγαινόντος
 θεραπείας. Ἐπεὶ δὲ πρὸς ἄνδρα πεπαιδευμένον
 ποιῶμαι τοὺς λόγους, ἀρκεῖ τοσοῦτον εἰπεῖν.
 Γενοῦ σεαυτοῦ καὶ τῶν βίβλων, αἷς καθομιλη-
 σας, ἐν αἷς πολλοὶ μὲν βίαι, πολλοὶ δὲ τρόποι, B
 c πολλαὶ δὲ ἡδοναὶ ^c καὶ λειότητες· πολλαὶ δὲ,
 ὡς τὸ εἶδος, συμφοραὶ καὶ τραχύτητες. Πλέκει
 δὲ ταῦτα δι' ἀλλήλων ὁ Θεός· ἐμοὶ δοκεῖ, ἵνα
 μὴδὲ τὸ λυποῦν ἀθεράπευτον ᾖ, μὴδὲ τὸ εὐ-
 φραῖνον ἀπαιδαγώγητον, καὶ ἵνα τὸ ἐν τούτοις
 ἄσχατον καὶ ἀνώμαλον θεωροῦντες, πρὸς αὐτὸν
 μόνον βλέπωμεν. Ταῦτα οὖν ὥσπερ κανόνα καὶ
 d γνώμονα ^d προσάγομεν σὺ πάθει. Καὶ εἰ μὲν
 ἐπαινούμενόν τινα ἔγνωσ τῶν λιᾶν ὑποπεσόντων
 e τοῖς ἀλγεῖνοις, ἢ τι τῷ ἀλγεῖν ^e κατορθώσαντα,
 f χρῶ τῷ λυποῦντι καὶ τοῦ ^f πένθους ἀπόλαυε, C
 (οὐδεὶς φθόνος συμφορᾶς θρηνημένης·) εἰ δὲ
 κακιζόμενον καὶ ψεγόμενον, ἢ μὲν παροιμία
 g φησὶν, ^g ὁ τρώσας ἰάσεται· νῦν δὲ καλῶς
 ἔχει λέγειν, ὁ τετρωμένος. Ἡμῖν δὲ καὶ ἄλλως
 αἰσχρὸν, καὶ παρὰ τὸν ἡμέτερον νόμον, μιμεῖσ-
 θαι τοὺς πολλοὺς ἐν τοῖς τοιούτοις· ἐπειδὴ
 καὶ τῶν παρόντων ἡμᾶς ὑψηλοτέρους ὁ λόγος
 ποιεῖ, καὶ πείθει ταῦτα μὲν παρατρέχειν, ὡς
 σκιᾶς καὶ αἰνίγματα, καὶ μῆτε τὸ λυποῦν,
 μῆτε τὸ εὐφραῖνον νομίζειν ἀλήθειαν· ζῆν δὲ
 ἀλλαχοῦ, κάκεισε ὄραν, καὶ μόνον μὲν λυπη-
 ρὸν εἶδέναι κακίαν, μόνον δὲ ἡδὺ τὴν ἀρετὴν,
 h ^h καὶ τὴν πρὸς Θεὸν οἰκείωσιν. Ταῦτα κα-
 τέπαθε σεαυτοῦ, καὶ ῥάων ἔση· μᾶλλον δὲ
 i κατέπησάς τε οἶδ' ὅτι ἦδη, ⁱ καὶ κατεπάσεις,
 κἂν αὐτοὶ μὴ γράφωμεν.

ut et iis, qui nimis effrenato dolore præ-
 cipites aguntur, sapientiores nos præbea-
 mus, et iis qui immodicè philosophantur,
 humaniores. Ac si quidem ad alium quem-
 dam scriberem, longiori fortassè oratione
 opus habuissem, meque partim vicem
 tuam dolere, partim monere, partim etiam
 objurgare oportuisset. Nam et commise-
 ratio magnam ad levandum dolorem vim
 habet; et qui æger est, ejus qui integrâ
 valetudine utitur medicam manum requi-
 rit. Quoniam autem mihi cum erudito
 viro sermo est, hæc dicere sufficiet: Ad te
 redi, atque ad eos libros, quos familiares
 habuisti, in quibus et multæ vitæ sunt,
 et multi vitæ modi, et multæ voluptates
 et lenitates: multi verò, ut par est, adversi
 casus et asperitates. Deus enim hæc alia
 aliis nectit: ob id scilicet, meo quidem
 judicio, ut nec moeror medicinâ careat,
 nec lætitia expers disciplinæ sit; atque ut
 inconstantiam et varietatem, quæ in his
 rebus est, contemplantes, oculos in eum
 conjiciamus. Hæc igitur tanquàm nor-
 mam ac regulam, tuo dolori admovemus.
 Ac si quemdam ex iis, qui rerum acerbi-
 tatibus nimium succubuerunt, laude af-
 fectum fuisse, aut etiam dolendo aliquid
 perfecisse cognovisti, da te moerori, ac
 luctu frui; (nemo est cui calamitas de-
 plorata invidiam conflare debeat;) sin au-
 tem eum vituperari ac reprehendi, ve-
 tus quidem adagium ait: Qui vulneravit,
 medebitur; nunc autem commodum fuerit
 dicere: Qui vulneratus est. Quin alioqui
 etiam nobis turpe, atque à nostrâ legē
 alienum fuerit, in hujusmodi rebus vul-
 gus imitari: quandoquidem nos præsen-
 tibus quoque rebus sublimiores divinæ
 sermo reddit, monétque, ut hæc tanquàm
 umbras et ænigmata prætereamus, ac, nec
 res molestas, nec jucundas, pro veris re-
 bus ducamus, verum alibi vivamus, illuc-
 que intentos oculos habeamus; atque
 unam molestiam peccatum, unam lætitiā
 virtutem et cum Deo conjunctionem ag-
 noscamus. Hæc tibi ipsi accine, ac melius
 habebis. Imò verò non dubito, quin et
 jam accinueris, et rursū accinas, etiamsi
 ad te minimè scribamus.

Commiseratio
 magnam ad le-
 vandam dolo-
 rem vim habet:
 et qui æger est,
 ejus, qui integrâ
 valetudine uti-
 tur, medicam
 manum requirit.

Deus volupta-
 tibus asperitates
 nectit.

Qui vulnera-
 vit, medebitur.

(a) Φιλοσοφώτερον. Combef.: Majori constantiâ ac firmitate præditos. Cod. Reg. φιλοσοφώτατον.

(b) Ἀνθρωπινώτερον. Cod. Reg. et Combef. ἀνθρωπικώτερον.

(c) Καὶ λειότητες. Montac. et Morel. καὶ τελειότητες, et summiæ virtutes. Mox quæ sequuntur de-
 erant in Edit. usque ad πλέκει δὲ. Sed ea nobis ex-
 hibent Cod. Reg., B. 3, Montac. Morel. et Combef. ssius.

(d) Προσάγομεν. Itā Cod. et B. ac Combef. In Edit. προσάγει. Ibid. τῷ abundat.

(e) Κατορθώσαντα. Combef.: Aliquid quod virtutis est præstitisse.

(f) Πένθους ἀπόλαυε. In Edit. πένθους ἀπόλαβε. Cod. B. 3, πένθους ἀπόλαυε.

(g) Ὁ τρώσας ἰάσεται. Ad Illud Job y, 17 et 18 allu-
 dere videtur: Beatus homo qui corripitur à Domino quia ipse vulnerat et medetur, percutit et manus ejus sanabunt.

(h) Καὶ τὴν πρὸς Θεὸν οἰκείωσιν. Itā Cod. Reg. et Combef. In Edit. καὶ πρὸς τὴν οἰκείωσιν.

(i) Καὶ κατεπάσεις. Itā Cod. et B. 3, ac Combef. In Edit. κατεπάσεις.

Alas CXC.

Scripta non
multo post su-
perioiorem.

CLXVI. EIDEM.

ΠΕΣ. ^a ΤΩ ΑΥΤΩ.

a

Objurgatione Gregorii nonnihil læsus Timotheus ipsi rescripsit, haud magnum esse è terrâ de navigantibus judicium, majusque esse dimicare, quàm ad perferendas calamitates alios hortari. Quod telum in se contortum, æquo animo se excipere Gregorius respondit hâc Epistolâ 166, modò illi curæ esset, ut adversus mœrorem fortem et philosophicum animum exhiberet. Non longo tempore post superiorem Epistolam hæc scripta.

NONNIHIL fructûs, vir eximie, imò etiam haud parùm fortassè, ex Epistolâ meâ percepi, utpotè peritus hujusmodi morborum medicus. Mœrorem tibi objurgatio extrusit, dolorisque locum pudor occupavit; atque ad repugnandum excitaris perquam sophisticè et strenuè. Ac mihi videris, quemadmodum apud Homerum Achillis equi, sublato in altum capite, atque excusso pulvere, (quandoquidem jam tempus postulabat, ut Patrocli mortem lugere desinerent,) camporum rursus et armorum et ostentandi ingenii cupiditate flagrare. Adeò luculentæ et ambitiosæ, ac nonnihil etiam aculeatæ tuæ ad me litteræ sunt, si quid tamen te intelligo. Verùm illud modò tibi curæ sit, ut adversus mœrorem, fortem et philosophicum animum adhibeas: et nos illud æquo animo accipiemus, haud magnum esse è terrâ de navigantibus judicium ferre, majusque esse dimicare, quàm ad perferendas calamitates alios cohortari. Nisi quis illud dicat, quòd tibi ne dimicare quidem, aut mare conscendere necesse erat: siquidem philosophia præstantior quædam res est, quàm sint ii, in quibus nunc versatur. Nobis contra adversus multa, et sæpè, imò per totum, ut puto, vitæ tempus dimicatio est, in quibus, num insecitè atque ignavè alios ad pugnandum acuamus, aut etiam ipsi pugnemus, multi explorant.

Vitæ tempus
dimicatio est.

Alas CCXVIII.

Scripta anno
382, vel 383.

CLXVII. HELLADIO.

ΠΕΖ. ΕΛΛΑΔΙΩ.

Hæc Epistola Helladio commendat Nicobulum. Scripta videtur anno 382 vel 383; et certè aliis ad eundem Helladium, qui eximio cuidam viro re et nomine Sacerdoti negotia facessabat, Epistolis præmittenda est; quippe quæ antefactam Sacerdoti injuriam scripta est.

EN tibi etiam amicitia nostræ monumentum, dulcissimus filius noster Nicobulus, primum nobis ex iis qui propinqui sunt genere curæ et studio: quem si doctorum diligentioribus commendaveris gratum nobis facies; sed multò gratius erit, si mores ejus ad virtutem composueris. Hoc verò fiet si tuo hortatu

CLXVI. (a) Τῷ αὐτῷ, id est, Τιμοθέῳ. Juxta Cod. Στρατηρίω. Cod. Reg. Τιμοθέῳ καὶ Στρατηγίῳ ἀσφισῇ. Combef. Σταγειρίῳ.

(b) Διανίστασαι μάλα. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. διανίστασαι εὖ μάλα. Montac. et Morel. διανίσταται, ex-citat.

(c) Κόνιν ἀποσεισάμενος. Cod. Reg. Montac. et Combef. κόμην ἀποσεισάμενος, excussâ jubet. At Homer. Iliad. xvii, 457:

Τὸ δ' ἀπὸ χαιτάων κόνιν οὐδ' ἄρ' ἐβαλόντε.

(d) Συνήμι. Cod. et Combef. σύνειμι.

(e) Κρείττον τι φιλοσοφία. Montac. et Morel. κρείττο-

A ἔχω τι τῆς Ἐπιστολῆς, ᾧ θαυμάσιε, ὄφελος, καὶ οὐ μικρὸν ἴσως, ὡς δεινὸς τῶν τοιούτων θεραπευτής. Ἐξέκρουσέ σοι τὴν λύπην ἢ ἐπιτίμησις, καὶ τοῦ πάθους τὸ ἐρυθριᾶν ἀντεισῆλθε, καὶ πρὸς ἀντίρρησην ^b διανίστασαι ^b μάλα σοφιστικῶς καὶ γενναίως. Καί μοι δοκεῖς καθάπερ οἱ Ἀχιλλέως ἵπποι παρ' Ὀμήρῳ, τὴν κεφαλὴν διάρας, καὶ τὴν ^c κόνιν ἀπο- ^c σεισάμενος, (ἐπειδὴ τοῦ ἀποπενθεῖν Πάτροκλον καιρὸς ἦν,) αὐθις πεδίων ἐπιθυμεῖν, καὶ ὅπλων, καὶ ἐπιδείξεων. οὕτως σοι τὸ γράμμα τὸ πρὸς ἡμᾶς λαμπρὸν, καὶ φιλότιμον, καὶ τι καὶ πληκτικόν, εἴ τι ἐγὼ σοῦ ^d συνήμι. Ἀνδρίζου μόνον καὶ φιλοσόφει ^d κατὰ τοῦ πάθους, καὶ ἡμεῖς θεξόμεθα μὴ μέγα εἶναι τὸ ἀπὸ γῆς κρίνειν τοὺς πλείοντας, καὶ μείζον εἶναι τὸ ἀγωνίζεσθαι, ἢ ἀλείφειν πρὸς συμφορὰς. εἰ μὴ τις ἐκεῖνο λέγοι, ὅτι οὔτε σοὶ τοῦ ἀγωνίζεσθαι, ἢ ἀνάγεσθαι ^e ἀνάγκη τις ἦν. εἴπερ ^e κρείττον τι φιλοσοφία ^e τῶν ἐν οἷς ἐστὶ νῦν. ἡμῖν τε πρὸς πολλὰ, καὶ πολλάκις, καὶ ὅλον, οἶμαι, τὸν βίον ἢ παρατάξις, ἐν οἷς εἰ μὴ λίαν ἀμαθῶς, μηδὲ ^f ἀνάνδρως ἀλείφομεν, ἢ ἀγωνιζόμεθα, πολλοὶ ^f δοκιμάζουσιν.

D Ἰδοὺ σοὶ καὶ ὑπόμνημα τῆς ἡμετέρας φιλίας, ὁ γλυκύτατος ^g υἱὸς ἡμῶν Νικόβουλος, τὸ πρῶ- ^g του ἡμῖν τῶν ἐν τῷ γένει σπουδαζομένων. ὅν χαριῇ μὲν ἡμῖν καὶ διδασκάλων συστήσας τοῖς σπουδαιοτέροις. χαριῇ δὲ πλεον καὶ τὸ ἥθος πρὸς ἀρετὴν ρυθμίσας. Ἐστὶ δὲ τοῦτο, εἰ

ων ἢ φιλοσοφία, quod non longè abest ab Edit. Philosophia siquidem præstantiorum, est quàm ii sint in quibus nunc versatur. Ac si ille, inquit Combef., eam habere sibi blandiatur philosophiam quæ major sit quàm pro mortalium conditione, cui nullâ probatione opus sit, cum in nobis vita omnis dimicatio sit ac pugna. Ubi aliquid ironicum. Legendum proponit Bill. ἐν οἷς εἰ νῦν, vertitque, in quibus nunc versaris, sed nullâ fretus auctoritate.

(f) Ἀνάνδρως ἀλείφομεν. Ità Cod. et Combef. In Edit. ἀνάνδρως ἢ ἀλείφομεν.

CLXVII. (g) Υἱὸς ἡμῶν. Ità Combef. In Edit. deest ἡμῶν.

a ^a προτραπείν συχνά πλησιάζειν σοι, καὶ τὸ A
b μέγιστον, ^b εἰ γινώσκοι μὴ παρορώμενος· ἐπεὶ
καὶ ὀφθαλμὸς παιδευτοῦ σιωπῶσα διδασκαλία.
Χρεωστὲς δὲ ἡμῖν, εἰ μὴ φορτικὸν εἰπεῖν, καὶ
c τὰ πνευματικά, ὡς ^c ἀρχιερεὺς ἀρχιερεῦσι,
καὶ τὰ λογικά, ὡς λόγιος φιλόλοις.

d ΡΕΗ'. ^d ΦΩΤΙΩ.

Sacerdoti Constantinopolim, rerum suarum causâ, proficiscenti tres perferendas dedit Epistolas Gregorius; quarum prima ad Photium, qui in eâ urbe sophistam agebat, nempe dicendi et scribendi artem profitebatur. Secunda ad Strategium, tertia ad Palladium. Gregorii sunt quæ habet Photius; sic Photii vult esse quæ sua sunt.

Πάντα ὅσα ἔχεις ἐμὰ ἐστίν, (Θεοῦ γὰρ φωνὴν B
ποιήσομαι τὸ προοίμιον,) ἐμὰ δὲ λέγω, οὐ
κατὰ τὴν κοινωνίαν μόνην τοῦ πνεύματος,
e ἀλλ' ὅτι καὶ τῇ ^e παρούσῃ καταστάσει τῆς
Ἐκκλησίας ἴσως οὐκ ὀλίγην μοῖραν συνεισ-
ηγήκαμεν, ἕως ἡμῖν ἔτι ἐν τοῖς πράγμασι, καὶ
f τοῦ ^f καιροῦ προειστήκαμεν. Νῦν γὰρ ἐν φρον-
g τίζεται ἡμῖν μόνον, ^g ἢ ἐκδημία, πρὸς ἣν
συσελλόμεθα, καὶ συσκευαζόμεθα. Ἔγω δὲ καὶ
τὰ ἐμὰ σά, τῇ ἀγάπῃ κοινοποιούμενα. Κάλλις
h δὲ τῶν ἐμῶν ὁ τιμιώτατος ^h ἀδελφὸς καὶ συμ-
πρεσβύτερος ἡμῶν Σακερδῶς, δι' οὗ σε καὶ
προφθεγγόμεθα καὶ ὁρᾶν νομιζόμεν.

ΡΕΘ'. ΣΤΡΑΤΗΓΙΩ.

Strategii ad quem scripta est hæc Epistola, domum summis laudibus, ipsamque tabellarium extollit Gregorius.

Ὡ πόσον ἀλλήλων διειχίσθημεν, οὕτω τοῦ D
Θεοῦ τὰ ἡμέτερα φέροντος. Ὡ τῆς ἱερᾶς ἐξίας,
καὶ συζυγίας, καὶ τοῦ κοινοῦ λιμένος πάντων
i τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον. Ἄλλοι ⁱ τῶν ὑμε-
τερῶν καλῶν ἀπολαύουσιν· ἐμοὶ δὲ ὑπελείφθη
j ἡ μνήμη μόνον, καὶ τὸ ζηλοτυπεῖν ^j τοὺς με-
τέχοντας. Ἰνα δὲ καὶ αὐτὸς τῶν ἡμετέρων
k ^k μετάρχης καλῶν, γνωρίζω σοι τὸν τιμιώτατον
l ἀδελφὸν καὶ συμπρεσβύτερον ἡμῶν ^l Σακερδῶτα,
ὃν οἶδα ὅτι θεασάμενος ἐρεῖς· ὧντως καλοῦ
παντὸς ἐραστῆς ὁ Γρηγόριος.

(a) Προτραπείν. Ità Cod. Reg. Montac. et Morel. In Edit. προτραπείνης.

(b) Εἰ γινώσκοι. Ità Cod. Reg. ac Combef. In Edit. εἰ γινώσκει.

(c) Ἀρχιερεὺς ἀρχιερεῦσι. Ità Cod. et Combef., sicque legendum proponit Morel. In Edit. ἀρχιερεὺς ἱερεῖσι, pontifex sacerdotibus. At Gregorius episcopali fungebatur munere!

CLXVIII. (d) Φωτίω. Ità Cod.; Reg. Φωτίνω. Montac. Morel. et Combef. Φωτίνω.

(e) Παρούσῃ καταστάσει τῆς Ἐκκλησίας. Combef. : Ad præsentem Ecclesiæ constitutionem, tranquillitatem ac pacem.

frequenter ad te accedat; et quod maximum est, si noverit se non despici: quandoquidem oculus præceptoris tacita disciplina est. Debes autem nobis, nisi importunum dictu sit, etiam spiritualia, ut episcopus episcopis; et ad orationem pernitentia, ut vir eloquens eloquentiæ cupidus.

Oculus præceptoris tacita disciplina est.

CLXVIII. PHOTIO.

Alia XCI.

Scripta anno 382, vel 383.

Omnia, quæ habes, mea sunt, (à divinâ
enim voce initium scribendi ducam,) mea autem dico non tantum ob spiritus communionem, verum hoc etiam nomine quod ad præsentem Ecclesiæ statum haud parum fortassè momenti atque opis attulimus, cum in rerum administratione adhuc versaremur, ac tempori præessemus. Nunc enim nihil aliud nobis curæ est, quàm discessus ad quem nos ipsos colligimus, et comparamus. Sint igitur mea quoque tua, per caritatem scilicet communicata. Porro meorum omnium pulcherrimum est in primis honorandus et compresbyter noster Sacerdos, per quem te salutamus, atque intueri existimamus.

Joan. xvi, 15.

Gregorio nihil aliud curæ erat, quàm excessus à vita.

CLXIX. STRATEGIO.

Alia XCII.

Scripta eodem tempore.

O quantum inter nos disjuncti sumus, Deo res nostras ita moderante! O sacram domum, et conjugium, et communem omnium eorum, qui Deum metuunt, portum! Alii bonis vestris fruuntur: mihi autem recordatio sola relicta est, ac zelotypiæ affectus adversum eos, qui ea participant. Ut autem ipse quoque bonorum nostrorum particeps sis, cum primis honorandi fratris et compresbyteri nostri Sacerdotis notitiam tibi concilio; quem non dubito quin ubi conspexeris, illud dicturus sis: Verè omnis boni amator est Gregorius.

(f) Καιροῦ προειστήκαμεν. Cod. Reg. 2022, et Combef. καιροῦ προειστήκαμεν, ac publico præessemus.

(g) Ἡ ἐκδημία. Combef. : Quàm emigratio seu excessus è vitâ ad quem accingimur.

(h) Ἀδελφός. Ità Combef. In Edit. deest.

CLXIX. (i) Τῶν ὑμετέρων. Vera lectio, ait Combef., et ei assentimur, In Edit. τῶν ἡμετέρων.

(j) Τοὺς μετέχοντας. Bill. : Eos qui ea percipiunt.

(k) Μετάρχης. Ità Cod. et Combef. In Edit. μετάρης.

(l) Σακερδῶτα. Cod. Pass. τὸν ἀδελφὸν καὶ συμπρεσβύτερον τὸν τιμιώτατον Σακερδῶτα.

Alia CCLXIX.

Scripta eodem tempore.

CLXX. PALLADIO.

ΡΟ΄. ΠΑΛΛΑΔΙΩ.

De Palladio jam satis dictum. In his ad eum datis Litteris, scribit Gregorius, Sacerdoti gratificari magis non potuisse, quàm si eum probitati Palladii notum faciat.

QUOD sæpè ad te scribere audeam, non A audaciæ nostræ, sed humanitati tuæ tribuendum est. Nulla quippè nos satietas capit per Litteras vobiscum colloquendi, quandoquidem non alia datur facultas, Deo res nostras ità dispensante. Jam verò carissimo filio nostro et compresbytero Sacerdoti (quem eximiè dileximus atque amamus,) verè seriόque philosophanti, et Deo per vitæ moderationem unito, qui rerum suarum causâ ad civitatem magnam, te procurante, profectus est, haud B scio quid majus gratificari possimus, quàm si eum tuæ notum fecerimus probitati.

Τὸ πολλάκις θαρρεῖν ἐπιστῆλlein, οὐ τῆς ἡμετέρας θαρσύτητος, ἀλλὰ τῆς σῆς ἡμεροτητος· οὐδεὶς γὰρ κόρος ἡμῖν τοῦ διὰ γραμμάτων^a ὑμῖν ὁμιλεῖν, ^b ἐπειδὴ γε ἄλλως οὐκ ἔχομεν, ^a οὕτως οἰκονομήσαντος τοῦ Θεοῦ τὰ ἡμέτερα. Τῷ δὲ τιμιωτάτῳ υἱῷ ἡμῶν καὶ συμπρεσβυτέρῳ Σακερδῶτι (ὃν διαφερόντως ἡγαπήσαμεν τε καὶ ἀγαπῶμεν,) γνησίως φιλοσοφοῦντι, ^c καὶ τῷ ^c Θεῷ διὰ τῆς πολιτείας ἐνουμένῳ, ^d ὁρμήσαντι ^d τῶν οἰκείων ἐνεκεν ἐπὶ τὴν μεγάλην διὰ σὲ πόλιν, οὐκ οἶδα τί ἂν ἐχαρισάμεθα μείζον, ἢ τῇ σῇ καλοκαγαθίᾳ γνωρίσαντες.

Alia CCLX.

Scripta anno circiter 383.

CLXXI. AMPHILOCHIO.

ΡΟΑ΄. ΑΜΦΙΛΟΧΙΩ.

Quamvis incerti temporis sit hæc Epistola, commodè tamen hæc collocari posse videtur. Anno namque 383, vel si magis, alicui ex sequentibus optimè conveniunt, quæ ibi de se et Amphilochio scribit Gregorius.

Sacerdotis lingua meditata Dominum excitat ægrotantes.

Vix tandem ab adversæ valetudinis laboribus réspirantes ad te sanitatis autorem festinavimus. Nam sacerdotis lingua meditata Dominum, excitat ægrotantes. Dùm peragis igitur divina, fac quod præstantius est, et peccatorum molem nobis solve, diei resurrectionis victimam attingens. Nam mihi et vigilanti et dormienti tua curæ sunt, et sollicitudini; ac mihi plectrum bonum effectus es, et concinnam mentibus nostris lyram inhabitare fecisti, ex quâ sexcenties scribens ad scientiam mentes nostras acuisti: sed, D ô Dei cultor sanctissime, ne cuncteris et orare et legatione fungi pro nobis, quandò verbo Verbum attraxeris, quandò incruentâ sectione secaveris corpus et sanguinem dominicum, vocem adhibens pro gladio.

Μόλις ποτὲ τῶν ἐκ τῆς ἀρρώστιας ἀνανεῶσαντες πόνων, ἐπὶ σὲ τὸν τῆς ἰάσεως πρόξενον δεδραμῆκαμεν. Γλῶσσα γὰρ ἱερέως φιλοσοφοῦσα τὸν Κύριον, ἀνεγείρει τοὺς κάμνοντας. ^e Ποίει τοίνυν τὸ κρεῖττον ἱερουργῶν, καὶ ^e λύε ^f τῶν ἁμαρτημάτων ἡμῖν τὸ μέγεθος, ^g τῆς ^f ἁνασσίμου θυσίας ἀπτόμενος. Ἐμοὶ γὰρ καὶ ἐρηγηρότι καὶ καθεύδοντι μέλει τὰ κατὰ σὲ, καὶ μοι γέγονας πληκτρον ἀγαθόν, ^h καὶ λύραν ἐναρμόνιον ταῖς ἡμετέραις ψυχαῖς εἰσῆκησας, ἀφ' ὧν μυριάκις γράφων, ⁱ πρὸς ἐπίγνωσιν ⁱ τὰς ἡμετέρας ψυχὰς ἐξήσκησας. Ἀλλ' ὦ ⁱ θεοσεβέσσετε, μὴ κατόκνει καὶ προσεύχεσθαι ^f καὶ πρεσβεύειν ὑπὲρ ἡμῶν, ὅταν ^g λόγῳ καθέλ- ^j κης τὸν Λόγον, ὅταν ἀναιμάκτῳ τομῇ σῶμα καὶ αἷμα τέμνης θεσποτικόν, φωνὴν ἔχων τὸ ξίφος.

CLXX. (a) Ὑμῖν ὁμιλεῖν. In Cod. Reg. B. 3, et Pass. ὑμῖν deest.

(b) Ἐπειδὴ γε ἄλλως οὐκ ἔχομεν. Morel. : *Quando non aliter affecti sumus, cum ità Deus res nostras dispensaverit.*

(c) Καὶ τῷ Θεῷ. Ità Codd. nostri et Combef. In Edit. καὶ ἐν τῷ Θεῷ, et in Deo vitæ cultu ac institutis conjunctis, nempe Gregorio commendanti.

(d) Ὁρμήσαντι... διὰ σέ. Morel. : *Qui propter te profectus est.*

CLXXI. (e) Ποίει τοίνυν τὸ κρεῖττον ἱερουργῶν. Ità Codd. nostri. In Edit. ἱερουργόν, quod Morel. : *Fac igitur nomen sacrificium.*

(f) Τῶν ἁμαρτημάτων. Codd. Reg. 2022 et 1405 τῶν ἁμαρτημένων.

(g) Τῆς ἁνασσίμου θυσίας. Diei resurrectionis victimam, sive ipsam paschalem victimam, sive dominicæ diei, quæ ipsa ἁνασσίμος commemoratione Christi resurrectionis; nisi fortè meliùs, victimam quæ resur-

gendi vim habuit. Morel. : *Victimam die resurrectionis oblatam.*

(h) Καὶ λύραν ἐναρμόνιον. Ità Cod. 2022. In Edit. καὶ λύρα ἐναρμόνιος. Vertit Morel. : *Plectrum bonum et lyra concinna effectus es, in mentibus nostris inhabitasti.*

(i) Τὰς ἡμετέρας ψυχὰς. Ità Codd. nostri 2022 et 1405 etc. In Edit. τῆς ἡμετέρας ψυχῆς, quod Morel. : *Quia sexcenties scribens ad agnitionem animæ nostræ exercuisti.*

(j) Καὶ πρεσβεύειν ὑπὲρ ἡμῶν. Apost. 2 Cor. v, 20, ὑπὲρ Χριστοῦ πρεσβεύομεν, pro Christo legatione fungimur. Et hoc est præcipuum sacerdotis munus. Non aptè Morel. : *Et intercedere pro nobis.*

(k) Λόγῳ καθέλκεις τὸν Λόγον. Morel. : *Dicto allicis Verbum Dei. His verbis et sequentibus Eucharistiæ, et sacerdotis ore, ipso operante Christo ac sacerdote, peracti incruento modo sacrificii fidem aperte profitetur Gregorius. Quis non vocis divinæ virtutem attentus et tremens admiretur?*

a

ΠΟΒ΄. ἙΛΛΑΔΙΩ.

CLXXII. HELLADIO.

Alia LIII.

Scripta circa
Pascha anni 383.

Helladio respondet, qui prior scripserat, et fortè Paschalia symbola, id est, munuscula quædam miserat. Quæ munuscula vel symbola festi argumento sunt Epistolam circa festum Paschæ scriptam esse, haud quidem anni 382, ne duas litteras binâque symbola ponamus, verùm anni 383. Nihil necesse est monere hunc Helladium olim amicum Basilii, ejus postea in Cæsariensi sede successorem fuisse.

b Ἦσθην^b τοῖς γράμμασι· πῶς δὲ οὐκ ἔμελ-
c λον, τῷ μνήμην εἶναι σοι καὶ^c τῶν τεθνη-
d κότων; d Προσόντων δὲ καὶ τῶν συμβόλων τῆς
έορτῆς, πλείων ἢ χάρις. Ἀλλὰ πρόσθε οἷς
διδως, ἅπερ αἰτεῖς. Προσεύχου δὲ περὶ ἡμῶν,
εἰ μὲν συμφέρει, πάλιν ἡμᾶς ὑπομνησθῆναι
καὶ ὑπομνήσαι τῆς έορτῆς· εἰ δὲ μὴ, πρὸς τὰ
e ἐκεῖσε μετατεθῆναι, καὶ^e τὴν ἀληθῆ έορτὴν ἢ
λαβεῖν, ἢ ἰδεῖν, ἔνθα εὐφραινομένων πάντων ἢ
κατοικία. Τῶν γὰρ τοῦ βίου εὐροφῶν κεκορέσμεθα.

LITTERIS tuis delectatus sum : quidni
autem, cū te videam ne mortuorum qui-
dem immemorem esse? Ad id porrò, cū
festi symbola adjeceris, majori voluptate
me cumulasti. Verūm ad ea quæ tribuis,
ea quæ petis, adijunge. Precare pro nobis,
ut, si quidem id conducit, rursū festi
submoneamur, vicissimque submoneamus:
sin secū ad alterius vitæ bona transfera-
mur, ac verum festum, vel capiamus, vel
videamus, ubi *lætantium omnium est ha-
bitatio* : strophis enim hujus vitæ saturati
sumus.

Psal. LXXXVI, 7:
Strophis hujus
vitæ saturatum
se dicit Grego-
rius.

ΠΟΓ΄. ΠΟΣΤΟΥΜΙΑΝΩ.

CLXXIII. POSTUMIANO.

Alia LXXI.

Scripta anno
383, mense Maio
vel Junio.
T. VI, p. 378.

*Postumianus ad quem data hæc Epistola, prætorio præfectus antè sextam aprilis diem anni 383 non apparet in Co-
dice Theodos. Illius autem præfecturam, post alios in Oriente magistratus obitos, indicatam meritò colligit Gothofredus
ex his Gregorii verbis in Epist. 173 : Tandem ad summum potentiæ apicem pervenisti. Et iterū : Quoniam autem
magna consecutus... tēque Deus prius nostrum effecit, deindè nobis etiam commodè præfecit, etc. Hinc constat Epis-
tolam hanc scriptam antè non fuisse, atque etiam spectare concilium, quod rursū anno 383, mense Junio, Theodosius
Constantinopoli convocavit, ut, quod per se Nectarius non volebat, ora impiorum obstrueret, qui Trinitatem impugnabant.
Itaque Postumianum, non doctrinæ et pietate minùs quàm dignitate præstantem, rogat Gregorius ut potestate suâ ad
conciliandam pacem Ecclesiis, eosque qui dissidia exercent coercendos utatur.*

Υψηλὸς εἶ τὴν παιδευσιν, καὶ ταύτην ὅπο-
τέραν βούλει, καὶ εἰς ὃ τι βούλει τῶν λόγων εἶδος.
f Tῆς μὲν γὰρ κλέος οἶον ἀκούομεν, (οὐ γὰρ
Ρωμαϊκὸς τις ἐγὼ τὴν γλῶτταν, οὐδὲ τὰ Ἰταλῶν
ἄνθρωπος,) τῆς δὲ πεπειράμεθα, ὥστε καὶ ἄλλοις
g γνωρίζειν ἔχειν, εἶ τι καὶ ἡμῖν εἰ μέτεσι τοῦ
τὰ τοιαῦτα κρίνειν· μετεῖναι δὲ οὐκ ὀλίγοι
φασίν. Ἡρότης ἀρχαῖς οὐκ ὀλίγαις· μάλ्लον
h δὲ ἥρας οὐκ ὀλίγας, b εἰ δεῖ τ' ἀληθέστερον
εἰπεῖν. Ἡλθεῖς ἐπὶ τὸ ἀκρότατον τῆς ἐξουσίας,
οὐ τύχης δῶρον, ὥς ἂν οἱ πολλοὶ φαῖεν,
ἀλλ' ἀρετῆς ἄθλον ταύτην θεξάμενος, ἵνα καὶ
i αὐτὴ γένηται i τιμιωτέρα, καὶ βασιλεὺς ἐπαι-

DOCTRINA sublimis es, et quidem utro-
vis doctrinæ genere, et utrâvis dicendi fa-
cultate. Alterius enim famam solam au-
dimus, (nec enim linguâ Romanus sum,
nec italicam doctrinam calleo,) alterius
autem periculum ipsi fecimus, ita ut alios
quoque certiores facere queamus, si modò
ii sumus, qui de hujus modi rebus non nihil
judicare possimus, quales nos esse pleri-
que aiunt. Magistratibus non paucis eve-
tus es! Imò, ut veriùs loquar, non paucos
evexisti. Ad summum potentiæ apicem
venisti, non fortunæ munere, ut multi
fortassè dixerint, sed pro virtutis præmio
dignitatem hanc consecutus, ut ipsa quo-
que honoratior efficiatur, atque Imperator

*Vide Tille-
mont, de Aria-
nis, § 157 et 158.*

CLXXII. (a) Ἑλλάδιω. Helladius hic, ait Bill., Cæsariensis Ecclesiæ clavum tenebat, ac Basilio magno in eâ sede successerat.

(b) Τοῖς γράμμασι. Fortè σοῖς, et sic legit Bill.

(c) Τῶν τεθνηκότων. Hoc est, inquit Bill., mei qui jam velut inter vivos agere desii, homo videlicet et morbis et senectute fractus atque confectus.

(d) Προσόντων δὲ καὶ τῶν συμβόλων. Montac. et Morel. παρόντων δὲ καὶ τῶν συμβόλων, insuper cū advenerint festi symbola. Olim, ait Bill., ut in Collationum libro scribit Cassianus, in Oriente præsertim, summorum Ecclesiæ præsulum munus hoc erat, ut missis quaquaversum Epistolis inferiores episcopos, quo die sacrum Pascha celebrandum esset, certiores facerent. At, inquit Combef., festi symbola, sive munuscula erant et eulogiæ, sive ipsa precum suffragia : imò distincta insinuat Gregorius qui præter illa preces expectat. Bill. festi symbola exponit de Paschatis indicatione; ego potius de martyrum conventu ac celebritate, ad quam Cæsariensis episcopus comprovinciales invitare solebat, ac

eos admonere, ut ex Basilii Epistolis liquet. Paschatis indicatio episcopi Alexandrini erat. Qui tamen hanc Epistolam ad Pascha spectare velit, sic accipiat. Verūm errarent et Bill. et Combef., si Helladius cujus hæc Epistola nomen præfert, idem esset ac ille ad quem Epistola cxx scripsit Gregorius. Variis enim probat argumentis Tillemont. non ad Helladium Cæsariensem missam fuisse Epistolam cxx, sed ad quemdam ejusdem cognominis tunc temporis episcopum in secundâ Capadociâ. Existimamus autem Epist. CLXXII ad Helladium Cæsariensem scriptam fuisse.

(e) Τὴν ἀληθῆ. Cod. Pass. τὴν ἀληθινήν.

CLXXIII. (f) Tῆς μὲν γὰρ κλέος. Combef. : Nam latinè dicendi facultate, quàm præstes, audimus.

(g) Μέτεσι τοῦ τὰ τοιαῦτα. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. τοῦ deest.

(h) Εἰ δεῖ τ' ἀληθέστερον εἰπεῖν. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. εἰ δεῖ τὸν ἀληθέστερον εἰπεῖν λόγον.

(i) Τιμιωτέρα. Cod. σμυνοτέρα.

Hæc humanæ
felicittatis meta
est, ipsa beati-
tudo.

ob suum de te judicium laudetur. Sed hæc adhuc parva, adjungam aliquid ex rebus nostris. Piæ doctrinæ mysteriis prius imbutus es, postea eam suscepisti. Verba enim tua memoriâ teneo, ac miraculo illo meæ aures adhuc circumsonant. Quod si his rebus hoc adjeceris, ut amicorum, sis memor (adjicies autem, sat scio, atque ex præteritis rebus hoc conjicio,) majorem nobis tuî admirationem commovebis. Hæc humanæ felicitatis meta est, ipsa beatitudo. Porro ultra Gades mare ab hominibus trajici non posse, Pindaro docenti assentior. Quoniam autem magna consecutus, magnis quoque nominibus obstrictus es, téque Deus prius nostrum fecit, deinde nobis etiam commodè præfecit, ac præterea ineptum est à tanto viro non maxima quæque postulare, hoc te à nobis admoneri patere. Nihil tam præfecturæ tuæ convenire existima, (quandoquidem rursus episcoporum Synodus celebratur, haud scio quâ de causâ, et quo modo coëuntium,) quàm ut te præfecto, ac tuâ operâ, Ecclesiæ ad pacem adducantur, etiamsi eos, qui dissidia exercent, asperius objurgare oporteat. Quod si cuiquam modum excedens esse videar, quod cum à negotiis recesserim, non tamen curam et sollicitudinem abjecerim, hoc ne mireris. Non enim quemadmodum thronis et supercilio, volentibus cessimus, ita etiam pietate: quin potius eo majorem fidem et auctoritatem apud te habiturus mihi videor, ut qui non rem meam privatam, sed publicam utilitatem curem.

Α νεθή τῆς ἐπὶ σοὶ κρίσεως. Ἐτι καὶ ταῦτα μικρά· ^a προσθήσω δὲ τι καὶ τῶν ἡμετέρων. ^a Προετελέσθης πρότερον τὴν εὐσεβείαν, εἴθ' ὑπὸ ^b ἐδείξω. Μέννημαι γὰρ τῶν σῶν λόγων, καὶ τὸ θαῦμα ἔνηχον ἔτι ταῖς ἐμαῖς ἀκοαῖς. Εἰ τούτοις προσθήεις τὸ καὶ μεμνησθαι τῶν φίλων, (^c προσθήσεις δὲ, οἶδ' ὅτι, τοῖς παρελθοῦσι τοῦτο ^c τεκμαιρόμαι,) μᾶλλον σε ^d θαυμασόμεθα. Οὗτος δὲ τῆς ἀνθρωπίνης ὁρος εὐδαιμονίας, ^e ἥτουν μακαριότης. Τὸ δὲ πρόσθε ^f Γαδείρων μὴ περατὸν εἶναι ἀνθρώποις, Πινδάρῳ φιλοσοφοῦντι πιστεύομεν. Ἐπεὶ δὲ μεγάλων τυχόν, μεγάλων καὶ ὑπόχρεος εἶ, καὶ σε πεποίηκεν ἡμέτερον πρότερον, εἴτα ἐπέστησεν ἡμῖν εὖ ποίων ὁ Θεὸς, καὶ ἅμα τῶν ἀτόπων ἄνδρα τοσοῦτον μὴ τὰ μέγιστα ἀπαιτεῖν, ἐκαῖνο δέξαι με παραινοῦντα. Μηδὲν οὕτω νόμιζε τῇ σῇ πρέπειν ἀρχῇ, (ἐπειδὴ πάλιν σύνοδος ἐπισκόπων, οὐκ οἶδα δι' ὅτι καὶ ὅπως συναγομένων,) ὥς τὸ ἐπὶ σοῦ καὶ διὰ σοῦ ^g εἰρηνεύσασθαι τὰς Ἐκκλησίας, καὶ δὲ σφοδρότερον ἐπιτιμῆσαι τοῖς σασιάζουσιν. Εἰ δὲ τῷ δοκῶ ^h περιττὸς εἶναι, τῶν μὲν πραγμάτων ἀναχωρήσας, τὴν δὲ φροντίδα μὴ καταλύσας, τοῦτο σὺ μὴ ⁱ θαυμάζης. Οὐ γὰρ ὥς ⁱ περ τῶν θρόνων καὶ τῆς ὀφρὸς τοῖς βουλομένοις, οὕτω καὶ τῆς ^j εὐσεβείας παρεχωρήσαμεν· ἄλλὰ νῦν ἀξιόπιστοι καὶ πλέον, ὥς αἶμαι καὶ σοὶ δοκεῖν, ὥς οὐδὲν ἴδιον, ἀλλὰ τὸ κοινὸν θεραπεύοντες.

Alías CXV.

Scripta anno
583.

CLXXIV. EUDOXIO RHETORI.

ΡΟΔ'. ΕΥΔΟΞΙΩ ΡΗΤΟΠΙ.

Varias ad Eudoxium rhetorem Epistolas, plerasque incerti propemodum temporis, hinc propterea collocamus, quod vis junior Nicobulus hoc anno tardius Eudoxium audire potuerit. Quippe qui primum Tyana profectus, ut scribendi celesiter artem edisceret, Theodorique anno 381 exeunte, aut incunte 382, hujus urbis episcopo commendatus, Cæsaream Cappadociæ, humaniorum litterarum et rhetoricæ causâ missus est, ac tandem Constantinopoli, aliâque mox in urbe, aliisve magistris, vivo etiam nunc ac jubente patre, diversis operam sophistis dedit anno, ut arbitramur, 384, cum anno sequenti Nicobulus pater obierit. Anno itaque 383 Nicobulus Eudoxium audiit, adeoque huic anno conveniunt Epistolæ omnes ad Eudoxium, in quibus de Nicobulo fit mentio, cæteræque ad ipsum Nicobulum scriptæ. Eudoxius autem ille Cappadox fuit, cognominis rhetoris filius, ac rhetor ipse insignis, isque Christianus, quem Gregorius Sophronio, Themistio, Saturnino, eloquentiæ nomine commendavit; eidemque ipsi Eudoxio carissima pignora, scilicet Nicobuli filios commendat Litteris sequentibus et proximè secuturis.

AMICITIÆ officiis te supero. Prior enim, D ut vides, scribo. Ac mihi credas velim, ne me quidem ostentassem, (id enim à

Νικῶ σε τοῖς φιλικοῖς. Ἐπιστέλλω γὰρ πρότερος, ὥς ὀρεῖς. ^k Καὶ οὐδ' ἂν ἐκαλλωπισάμην, ^k

- (a) Προθήσω δὲ τι. Ità Cod. In Edit. δὲ deest.
(b) Προετελέσθης. Ità Cod. 2022. At Bill. Montac. et Morel. προτελέσθης. Combef. προτελεσθείς, piæ doctrinæ rudimento imbutus. In Edit. προτελέσθης.
(c) Προθήσεις δὲ. Hervag. corruptè legit in tertiâ personâ προσθήσει, quemadmodum paulò infra τεκμήρομαι pro τεκμαίρομαι.
(d) Θαυμασόμεθα. Ità Cod. et Combef. In Edit. θαυμάζομεθα.
(e) ἥτουν μακαριότης. Ità Cod. In Edit. εἴτουν μακαριότητος, quod Bill. : Humanæ felicitatis seu beatitudinis meta est.
(f) Γαδείρων. Ità Cod., sic et scribit Pindarus, Nem. iv. Edit. Γαδύρων. Gades locus est inter Hispaniam et Africam, ubi mare permeabile esse negavit antiquitas. Undè adagium dictum est quo uti licebit, cum quis ad

eum modum finemque pervenerit, ultra quem progredi non sinit natura. Hæc Bill.

- (g) Εἰρηνεύσασθαι. Cod. εἰρηνεύσασθαι.
(h) Περιττὸς εἶναι. Bill. : Nimiùm curiosus. Combef. : Superfluous.
(i) Μὴ θαυμάζης. Cod. et Combef. μὴ θαυμάσης.
(j) Εὐσεβείας παρεχωρήσαμεν. In Edit. ἀν χωρήσαμεν, sed mendosè, ait Bill. Unico enim verbo legendum ἀνεχωρήσαμεν, quemadmodum vel mediocriter hujus linguæ periti facillè judicabunt. At nobis propter dativum, τοῖς βουλομένοις, rectius videtur παρεχωρήσαμεν; et sic habet Cod. Hæc vox, inquit Combef., longè commodior eâ quam Bill. sic assertè ex conjecturâ substituit: Sic etiam pietate cessimus, ut nihil eam ad me spectare putanda sit.
CLXXIV. (k) Καὶ οὐδ' ἂν. In Cod. et R. ἂν deest; delendumque proponit Bill.

εἶ ἴσθι (οὐ γὰρ ἐμὸν,) εἰ μὴ μέγα ἐποιούμην ἅ-
 τήν σήν φιλίαν, μηδὲ τῶν ἀναγκαίων ἐδόκει
 μοι, ὥσπερ ὑσπληγι πῶλον, διεγείραί σε πρὸς
 τὸ γράφειν. Μάλιστα δ' ἂν πρὸς τοῦτο παρο-
 ξυνθείης, εἰ ἐκεῖνο ἐνθυμηθείης, τίς ὦν, καὶ τί-
 νι, ^a καὶ τὸ τίνος, ἃ γράφω, γράφω, καὶ ὅτι πρέπει
 τοὺς παῖδας, ὥσπερ τῆς οὐσίας τῆς πατρικῆς,
 οὕτω δὴ καὶ τῆς φιλίας κληρονομεῖν. Πρὸς δὲ,
^b κακῆϊνο λογίζεσθαι καλῶς ἔχει, ^b ὅτι σὺ μὲν
 ἀκμήν φιλοσοφεῖς· ἡμεῖς δὲ φιλοσόφων πατέρες,
^c καὶ δεῖ ἐπιδείκνυσθαι ἡμῖν τὴν ἀρετὴν, ὥσπερ
 τῶν ἀθλητῶν οἱ γενναῖοι τοῖς παιδοτρίβαις.
 Εἶπω τι καὶ μεῖζον τῶν εἰρημένων. Οὐ μικρὰ
 ἡμῖν φιλοσοφίας ὄμηρα παρὰ σοί· αἶμα
 ἡμέτερον ἐκπαιδεύεις, καὶ αἶμα τῶν ἐγγυ-
^d τάτων. Οἶδας ^d οὓς λέγω, τοὺς τοῦ γνησιω-
 τάτου καὶ τιμιωτάτου υἱοῦ ἡμῶν Νικοβούλου
^e παῖδας. ^e Τούτοις ὅτ' ἂν συμπράττης, ἡμῶν
^f ^f μνημονεύειν οἶου, οἱ οὐθενὸς ἄλλου φλυό-
 τεροι, εἴ τι δεῖ τοῖς λέγουσι πιεῖν, κρίνειν
^g τε λόγους, καὶ ^g σπουδὴν δοκιμάζειν, καὶ
 διδασκάλους δεξιούς ὑψηλοτέρους ποιεῖν τοῖς
 ἐπαίνοις.

POE. Τῶ ΑΥΤῶ.

Segnitie quodammodo laboranti Nicobulo, studium ut suum opponat et diligentiam, Eudoxium incitat Gregorius.

Πάλιν πρὸς σέ ὁ Νικόβουλος ὁ ἐμός· καὶ ^D
^h πάλιν ἐγὼ περιττός, μάλα σε σπεύδοντα ^h καὶ
ⁱ αὐτὸν ὀτρύνων. Ἐπεὶ δὲ φύσεως μὲν ⁱ ἔχει
 δεξιᾶς ὁ νέος, (εἰ μὴ με ἀπατᾷ τὸ βούλεσ-
 θαι,) ὁ δὲ τοῖς εὐφρέσιν ὡς τὰ πολλά συν-
^j ἔξενεται, ῥαθυμότερός πῶς ἐστίν, ^j καὶ κέντρων
 θεόμενος, τὴν παρὰ σεαυτοῦ σπουδὴν ἀντισ-
^k κ ενεργεῖ. Καὶ ἵνα τι τῶν ὑμετέρων εἶπω, ^k τὸν
 μυθικὸν τέττιγα μιμησάμενος, καὶ ἀντὶ τῆς
^l ῥαγείσης νευρᾶς ^l Εὐνόμῳ τῷ σῷ γενόμενος,
 ἀναπλήρωσον τὴν ᾠδὴν. Οὕτω μοι δοκεῖς ἐνευ-

(a) Τὸ τίνος, ἃ γράφω, γράφω. Itā Cod. Par. et Pass. Combef. τὸ τίνος ἀγράφου γράφω. Proponit Bill. τὸ τίνος χάριν ἃ γράφω, γράφω. In Edit. τὸ τίνος ἀγραφον γράφω.

(b) Ὅτι σὺ μὲν ἀκμήν φιλοσοφεῖς. Itā Cod. Reg. 1405 et Combef. qui reddit: Quod etiam nunc in studium philosophiæ incumbis. Montac. et Morel. καλῶς ἔχειν, σὺ μὲν ἀκμήν φιλοσοφεῖς. In Edit. ὅτι σοὶ μὲν ἀκμή φιλοσοφεῖν.

(c) Καὶ δεῖ ἐπιδείκνυσθαι usque ad παιδοτρίβαις inclusivè in Cod. Pass. non leguntur.

(d) Οὓς λέγω, τοὺς. In Cod. et apud Combef. τοὺς deest.

(e) Τούτοις. Itā Cod. Reg. 1405, Montac. Morel. et Combef. In Edit. τούτους. Mox, ὅτ' ἂν συμπράττης, legimus cum Cod. In Edit. ὅ. τι ἂν συμπράττης.

(f) Μνημονεύειν οἶου. Cod. Reg. et Combef. delent οἶου, leguntque μνημονεύεις.

(g) Σπουδὴν δοκιμάζειν. Cod. Par. σπουδῇ δοκιμάζειν, studiōse eas exploremus. Mox legimus διδασκάλους δεξιούς, et itā duo Codd. Reg. Pass. et Combef. In Edit. δεξιούς deest.

me alienum est,) nisi amicitiam tuam plurimi ducerem, mihiq̄ue necessariò faciendum existimarem, ut tanquàm pullum equinum scuticā, sic te ad scribendum excitarem. Hinc autem maximè provocaberis, si illud cogites, quis ipse, et ad quem et ejus causā ea scribo quæ scribo: quòdque filios ut paternorum bonorum, itā etiam paternæ amicitiae hæredes esse convenit. Quin illud quoque reputare commodum fuerit, quòd tu apprimè philosopharis; nos autem philosophorum parentes sumus, ac nobis virtutis specimen præbendum est, quemadmodum strenui athletæ iis præbere solent, quos palæstræ magistros habuerunt. Vis majus aliquid adjungam? Non parva nobis philosophiæ pignora penes te sunt. Consanguineos enim nostros erudis, et quidem è propinquissimorum numero. Scis quos dicam; nimirum sincerissimi ac cūprimis honorandi filii nostri Nicobuli filios. His quidquid opis et adjumenti attuleris, nos in animo tuo ac memoriā versari puta, qui si iis qui id asserunt, fides habenda est, non minùs, quàm quivis alius, idonei sumus, qui de litteris judicemus, ac studium et industriam exploremus, eruditòsque magistros laudibus altiùs effe-ramus.

CLXXV. EIDEM.

Aliàs CXVI.
 Scripta eodem anno.

RURSUM ad te se confert meus Nicobulus: ac rursum ego supervacaneam operam sumo, qui te sponte tuā currentem et ipsum incitem. Quoniam autem egregiā quidem indole est adolescens, (nisi me cupiditas fallit,) verum, quod iis, qui eleganti ingenio sunt, persæpè adjunctum est, segnitie quodammodo laborat, calcaribusque indiget, studium tuum ac diligentiam oppone. Atque, ut de vestris litteris aliquid usurpem, fabulosam cicadæ imitatus, ruptæque chordæ vicem Eunomo tuo supplens, cantilenam exple. Hæc ratione, meo quidem judicio, gloriam

CLXXV. (h) Καὶ αὐτόν. Combef. καὶ αὐτός, et ipse exaitem. Mox, idem pro ἵππῃ δὲ, legit ἵππιδῇ.

(i) ἔχει δεξιᾶς. Itā Cod. et R. In Edit. δεξιῶς.

(j) Καὶ κέντρων. Itā Montac. At Combef. κέντρον. In Edit. κέντρον.

(k) Τὸν μυθικὸν τέττιγα. Cod. R. et Combef. μυθικόν. In antiquis Edit. βυθικόν, sed falsa lectio, ait Montac., nec admittenda quam habet Bill. μυθικόν. Vera lectio, μυθικόν, inquit Morel., ut ex initio prophetici Clementis Alexandrini colligit Montac., ex quo corrigit.

(l) Εὐνόμῳ τῷ σῷ γενόμενος. Itā Cod. R. et Combef. Itā etiam Montac. et Morel. qui ait: « Eunomum enim Locrensem intelligit Gregorius, cui similem contendit Nicobulum. » ἔχοιμι ἂν σοὶ καὶ ἄλλον διηγῆσασθαι μῦθον, Εὐνόμον τὸν Λοκρὸν καὶ τέττιγα τὸν μυθικόν. Hæc Clemens Alex.: Possium quoque tibi aliam narrare fabulam, Eunomium Locrensem et cicadam Pythicam. De Eunomo et cicadâ, vide Erasmus in Adagio Acanthia cicada. In Edit. καὶ ἀντὶ τῆς ῥαγείσης νευρᾶς ἐν νόμῳ τῷ σῷ γενόμενος, quod Bill.: Ruptæque chordæ, cantu tuo inchoato.

ex adolescente consequeris, maximóque beneficio nos afficies, qui tibi tuæque eruditioni non multa præponimus.

Α δοκιμήσειν τῷ νέῳ καὶ ἡμῖν χαριεῖσθαι τὰ μέγιστα, οἱ μὴ πολλὰ σοῦ καὶ τῆς σῆς λογί- τητος ἔμπροσθεν ἄγομεν.

Alías CXVII.

Scripta annu
385.

CLXXVI. EIDEM.

ΠΟΣ'. Τῷ ΑΥΤῷ.

Sibi succensentem compescit Eudoxium Gregorius, ipsique rursus tradit Nicobulum.

Quid tibi in nos accidisse dicemus, vir B admirande? Quænam non scribendi causa? Non enim superbiam et contemptum ob- jiciemus, nec desidiā, nec quòd, quid scribas, non habeas. Neque enim tuum est his affectibus laborare. Nimirum illud est, de Iambis illis nobis succenses, quos ille malè perdendus Valentinus expuit, idque te volente. Non enim hominis Rhe- toris ac facundi erat hominem ulcisci, qui prius Iambos ejusmodi fundere mi- nimè dubitavit.

At, ô Achilles, ingentem iracundiam doma!

rursumque nobis hastam tuam, hoc est, stilum move: ne alioqui, cùm exigua per- pessus sis, in majora, hoc est, in episco- pale ingenium impetum facere videaris. Equita, venare, ingredi arbitratu tuo, quantum quidem ad me attinet, nec quic- quam jam scribemus, nec jocabimur. Ac de his satis, tanti amicitiam tuam facimus. Hactenùs tecum jocati sumus. Quod au- tem non jam jocantium, sed seriò agen- tium est, suavissimum filium nostrum Ni- cobulum rursum tibi tradimus. Ac velim D eum à nobis accipias, ut à nobis; rheto- ricum quidem opus patri, sophisticum autem nobis largiturus. Non enim dubito, quin si volueris, negotium felicem cur- sum habiturum sit. Admirandis autem So- phistis supercilium duntaxat relicturus es, illudque, ut de augendis facultatibus conflictentur.

Τί φῶμεν πεπονθέναι σε πρὸς ἡμᾶς, ὦ θαυ- μάσιε; τίς ἢ τοῦ μὴ γράφειν αἰτία; οὔτε ὑπεροψίαν ἐγκαλέσομεν, οὔτε ἀργίαν, οὔτε ^a τὸ μὴ ἔχειν ὃ τι γράφεις. Οὐ πρὸς σοῦ τὸ ^a ταῦτα παθεῖν. Ἦπου τῶν ἰάμβων ^b μνησικα- ^b κείς, ὧν ὁ κακῶς ἀπολούμενος Οὐαλεντίνος ^c προσέπτυσσε, καὶ ταῦτα σοῦ θέλονται. Οὐ ^c γὰρ ἦν ῥήτορος ἀνδρὸς καὶ δεινοῦ ἀνδρὶ ἐπα- μύνασθαι, ὅποτε ^d τις πρότερον ἱαμβοποιεῖν ^d τοιαῦτα κατετόλμησεν.

C Ἄλλ' Ἀχιλεῦ, δάμασον θυμὸν μέγαν,... καὶ κίνησον αὐθις ἡμῖν τὴν γραφίδα, τὴν σὴν μελίαν· μὴ δόξης, μικρὰ πεπονθῶς, ἀπαντᾶν εἰς μείζω, ^e τὸν ἐπισκοπικὸν τρόπον. Ἰππευε, ^e θήρα, βάδιζε ὡς ἂν ἐθέλης, ἐμοῦ γε εἵνεκα. Οὔτε τι γράφομεν ἔτι, οὔτε προσπαίξομεν. Καὶ ταῦτα ἱκανῶς, τοσοῦτου τιμώμεθα τὴν σὴν φιλίαν. ^f Ἡ μὲν οὖν παιδιὰ τοσαύτη, καὶ ἐπὶ ^f τοσοῦτον. Ὁ δὲ οὐκέτι παιζόντων ἔστιν, ἀλλὰ καὶ ^g λίαν σπουδαζόντων, τὸν γλυκύτατον υἱὸν ^g ἡμῶν Νικόβουλον, αὐθις ^h ἐγχειρίζομέν σοι. ^h Καὶ δέχοιο παρ' ἡμῶν τοῦτον, ὡς παρ' ἡμῶν, τὸ μὲν ⁱ ῥητορικὸν ἔργον τῷ πατρὶ χαριού- ⁱ μενος, τὸ δὲ σοφιστικὸν ἡμῖν. Οἶδα γὰρ ὅτι θελήσαντί σοι τὸ πρᾶγμα ἐπιδόμον. Τοῖς δὲ θαυμασίοις σοφισαῖς τὴν ὀργὴν μόνον ἀφήσεις, καὶ τὸ περὶ τοῦ πλείονος μάχεσθαι.

CLXXVI. (a) Τὸ μὴ ἔχειν. Cod. et Combef. τοῦ μὴ ἔχειν.

(b) Μνησικακεῖς ἡμῖν. Ità Cod. Reg. B. 3, et Combef. In Edit. ἡμῖν deest.

(c) Προσέπτυσσε. Combef. : *Abundè ut expueret*, ad- jecit; secundam enim, inquit, vox προσέπτυσσε molitionem indicat, ad quam ipse Eudoxius priores viri iam- bos carpendo ipsum impulerit, et ideò σοῦ θέλονται, cujus ratio subditur, οὐ γὰρ ἦν etc, quod non interrogatè lego cum Billio, sed assertè.

(d) Τίς πρότερον. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. τίς πρότερος, qui prior.

(e) Ἐπισκοπικὸν τρόπον. Ità Cod. Reg. et R. Montac. ac Morel. In Edit. ἐπισκοπικὸν θρόνον, quod Bill. : *Ità*

episcopale solium. At Combef. : *In episcopi mores et ani- mum*, quasi in eam rem Gregorius jocando aliquid in- tulerit.

(f) Ἡ μὲν οὖν παιδιὰ. Ità Cod. In Edit. παιδεία. Mox τοσαύτη καὶ ἐπὶ τοσοῦτον delet Combef.

(g) Λίαν σπουδαζόντων. Montac. φιλίαν σπουδαζόντων. Morel. λίαν σπουδαζόντων, *magnoperè incitantium*.

(h) Ἐγχειρίζομέν σοι. Montac. et Morel. ἐγχειρίζομαί σοι.

(i) Ῥητορικὸν ἔργον. Ità Cod. Reg. B. 3, Montac. Morel. ac Combef. Hortatur Gregorius, ait Combef., ut sophisticā positā vanitate, ad Christianam philoso- phiam transeat, ut et clariùs Epist. sequente. In Edit. ῥητορικὸν ἔργον, quod Bill. : *Rethoricam tæniām*.

ΠΟΖ'. ΤΩ ΑΥΤΩ.

CLXXVII. EIDEM.

Alia CXIX.

Scripta eodem anno.

Incerto licet in Editis hæc Epistola sit inscripta, eam tamen Eudoxio datam esse non dubium est. Tantam enim cum superioribus Litteris, ac sequentibus, quæ ad eum scriptæ sunt, affinitatem habet, ut illam non ad alium quàm ad Eudoxium scriptam esse constare videatur. Si quis autem tres Epistolas quæ sequuntur, huic prævisse contendat, ob ea maximè verba: Ut habeas quæ contempsisti; ex quibus, cum hanc Epistolam scripsit Gregorius, Eudoxium jam id fecisse videatur, ad quod eum Theologus his tribus Litteris hortatur; si quis, inquam, contendat, non admodum refragabimur, modò vicissim concedat, hoc anno has omnes Epistolas scriptas esse. Alioqui importunè Nicobuli mentio hîc injecta foret, quem hoc anno tardiùs auditorem Eudoxii fuisse non putamus.

Πῶς σοι τὰ τῆς ἀρετῆς ἔχει; καὶ εἰ κατὰ **A**
 a Θεόν τι προεληλύθαμεν; ὁ παντός ^a σοι μᾶλλον
 ἀρμόζειν ὑπολαμβάνομεν. Ταῦτα γὰρ ἡμῖν φίλον
 καὶ ἀνερωτᾶν καὶ ἀκούειν. Τὰ δὲ ἄλλα χαίρειν
 b εἰσώμεν, ^b ὅπως ἂν ἔχη. Καὶ τοι ^c κἂν εἰ
 βουλοίμεθα καὶ ταῦτα δεξιῶς ἔχειν, δι' ἐν
 τοῦτο βουλοίμεθ' ἂν, ἵνα ἔχῃς ὧν ὑπερεῖδες,
 d ^d καὶ πλείω φιλοσοφῆς ἐπὶ μείζοσι. Ταῦτα καὶ
 e προσείρησο ^e παρ' ἡμῶν, καὶ τῷ καλῷ Νικο-
 f βούλῳ γενοῦ τοιοῦτος, οἷον ἐλπίζομεν. ^f Εἰ ἂν
 δὲ καὶ πλεον αἰτῶμεν, τὴν ἀπλησίαν ἡμῶν,
 ὥς φιλότιμος, κόρεσον.

QUONAM pacto virtus tua se habet? numquid, quantum ad Deum attinet, progressum fecimus? quod tibi, potius quàm quidvis aliud, appositum existimamus. Nam hæc sunt, quæ lubenter sciscitari atque audire solemus. Cætera quoquo modo se habeant, valere sinemus. Quanquam, ut etiam ea te prospera habere cupiamus, hoc uno nomine cupiamus, ut habeas quæ contempsisti, ampliùsque ob ampliora philosopheris. Hæc et salutationis causâ à nobis accipe, et egregio adolescenti Nicobulo talem te præbe, qualem speramus. Quòd si plus etiam postulemus, nimiam nostram cupiditatem, ut liberalis et munificus exple.

ΠΟΗ'. ΤΩ ΑΥΤΩ.

CLXXVIII. EIDEM.

Alia LXIII.

Scripta eodem anno.

Hortatur hæc Epistola Eudoxium, ut contemptis opibus, splendore, plausibus, totòque dicendi genere, philosophiam amplectatur, Deoque adhæreat.

Νόμος ἦν Ἀθήνησι παλαιός, ὥς δ' ἐγὼ **B**
 g φημι, ^g καὶ κάλλιστα ἔχων, ἐπειδὴν φθάσαιεν
 εἰς ἡβην οἱ νέοι, πρὸς τέχνας ἄγεσθαι, ἄγεσ-
 θαι δὲ τὸν τρόπον τοῦτον. Προτίθεσθαι δη-
 μοσίᾳ ἐκάστης τέχνης ὄργανα, καὶ προσά-
 h γεσθαι τοῦτοις τοὺς νέους. ^h ὅτῳ δὲ τύχη
 χαίρων ἐκάστος, καὶ προστρέχων, τοῦτου
 i καὶ τὴν τέχνην διδάσκεισθαι. ⁱ ὥς τοῦ μὲν
 κατὰ φύσιν ἐπιτυγχάνοντος, ὥς τὰ πολλὰ,
 τοῦ δὲ παρὰ φύσιν διαμαρτάνοντος. Τί μοι
 βούλεται τὸ [διήγημα; καὶ σέ φημι χρῆναι,
 πρὸς φιλοσοφίαν γὰρ ἔχεις ἐπιτηδείως, ταύ-
 της μὴ ἀμελεῖν, μηδὲ πρὸς ἄλλο τι **C**
 j ^j ἢ μᾶλλον ἐθίζεσθαι τῶν οὐκ οἰκείων, ἢ ταύ-
 της περιέχεσθαι πρὸς ἣν νένευκας, οὐχ
 ὅτι ἀρίστη μόνον ἐστίν, ἀλλ' ὅτι καὶ προσ-
 φεστέρα. Τὸ δὲ μὴ βιάζεσθαι ῥοῦν ποταμοῦ,
 k καὶ ἡ ^k παροιμία παιδεύει, καὶ ἱπποσύνην δε-

ATHENIS vetus lex erat, eaque meo iudicio, præclarissimè constituta, ut adolescentes, cum pubertatis annos attigissent, ad artes ducerentur, ducerentur autem ad hunc modum. Cujuslibet artis instrumenta publicè proponebantur, atque adolescentes ad ea adducebantur. Quocumque autem delectari quemque contigisset, ad idque accurreret, hujus quoque artem edocebatur: quòd videlicet ea, ut plurimum, rectè succedant, quæ naturâ duce aggredimur; ac contra ea, quæ invitâ naturâ suscipiuntur, spem frustrari soleant. Quorsum autem spectat hæc narratio? Nimirum hoc aio tibi providendum esse, ne philosophiam, ad quam naturâ optimè comparatus es, negligas; aut cuiquam alii arti, quæ tibi non satis apta sit, potius assuescas, quàm hanc complectaris ad quam naturâ propendes, non modò quia præstantissima est, sed etiam quia ad naturam tuam accommodatior. Porro non esse vi cohibendum fluminis cursum parœmia quoque ipsa

Ea plurimum rectè succedunt, quæ naturâ duce aggredimur; et ea quæ invitâ naturâ suscipiuntur spem frustrari solent.

Vi cohibendus non est fluminis cursus.

CLXXVII. (a) Σοὶ μᾶλλον ἀρμόζειν. Ità Cod. 1405, et alii permulti; sic et Combef. In Edit. σὲ μᾶλλον ἄρμόζειν. Pro σὲ μᾶλλον ἀρμόζειν, Bill. proponit σὲ μᾶλλον ἐρωτᾶν, redditque: Quod quidem, meo iudicio, potius quàm quidvis aliud ex te perscrutari convenit. Verum nihil mutare necesse est.

(b) Ὅπως ἂν ἔχη. Cod. ὅπως ἂν ἔχοι.

(c) Κἂν εἰ βουλοίμεθα. Cod. κἂν βουλόμεθα.

(d) Καὶ πλείω φιλοσοφῆς ἐπὶ μείζοσι. Combef.: Et majoribus auctus magis philosopheris.

(e) Παρ' ἡμῶν. Ità Cod. et Combef., sicque legit Bill. In Edit. παρ' ἡμῶν.

(f) Εἰ ἂν δέ. Ità Cod. In Edit. εἰ deest.

Tom. II.

CLXXVIII. (g) Καὶ κάλλιστα ἔχων, eaque longè optima.

(h) Ὅτῳ δὲ τύχη. Cod. ὅτῳ δὲ τύχοι.

(i) Ὡς τοῦ μὲν κατὰ φύσιν ἐπιτυγχάνοντος. Hæc sententia uno versu exprimitur:

Naturæ sequitur semina quisque suæ.

Ibi valet ingenium ubi intenditur; ibi intenditur, ubi sponte suâ et libenter versatur, cogente nemine.

(j) Μᾶλλον ἐθίζεσθαι. Cod. Pass. R. et Combef. μᾶλλον ὠθίζεσθαι, potius te ipse per vim ingeras.

(k) Παροιμία παιδεύει. Cod. Reg. et Combef. κηρύττει, jubet. Eccli. iv, 32, Noli niti contra torrentem, nec coneris contra ictum fluvii; græcè: καὶ μὴ βιάζου ῥοῦν πο-

L 2

docet, ac poësis etiam ei, qui equitandi artem didicerit, cantandi studio interdicat. Alioqui fore, ut nec equitationem, nec musicam assequatur.

Quæ autem est hæc naturæ aptitudo? Ut quidem ipse te spectando animadverti, primum vitæ et morum tranquillitas atque simplicitas, animusque ad has vitæ fraudes et imposturas parum appositus et idoneus. Tum quia præstanti es animi indole, mentèque altâ et erectâ, atque ad contemplationem levi et expeditâ. Huc accedit adversæ cura valetudinis, et corporis infirmitas: nam hoc quoque non leve ad philosophiam pondus habere Platoni visum est. Quin etiam es ætate, ut jam animi perturbationes inflectantur. Nec verò paupertate tam frangi mihi videris, quàm gloriari. Jam quod erubescere scis, in eo non rhetorum morem refert. Sed neque scelestâ tibi lingua est, nec malus effectus es, nec circumforaneus es, nec deniquè, ut rem paucis complectar, quicquam eorum habes, quibus forensem hominem Democritus fingit atque instruit, vir scilicet popularis gubernationis peritiâ Aristophane potior. Verùm cum rhetor voceris, quidvis tamen potius, quàm quoad mores attinet, inter rhetores censeris. Quocircà noli id philosophiæ, quod jam accepisti, projicere, nec secundas potius in secundis rebus, quàm primas in maximis habeas. Atque ut etiam primas eloquentiæ tibi demus, ne sustineas inter graculos excellere, cùm aquila esse possis.

Qui aquila esse potest parvipendere debet inter graculos excellere.

ταμοῦ, nec cursum fluvii violenter colūbeas. Quem locum ad eum accommodat Theologus qui naturæ suæ vim infert, atque invitâ Minervâ aliquid tentat. Huic simile est illud Horatii 1 Epist. :

*Naturam expellas furcâ, tamen usquè recurret,
Et mala perrumpet furtim vestigia victrix.*

(a) ἄδην ἰθάλει. Cod. Reg. et Combef. ἰθέλειν. Anthologia Epigrammatum libro, cap. lxxvi, pag. 108 :

Τίποτε με θρῦλλήσαντες ἐμὴν ἀπεπαύσατ' αἰοδὴν;

Ἰππεὺς ἱππεύειν ἐδάη, καὶ αἰοδὸς αἰεῖδεν.

Ἦν δέ τις ἱππεύειν δεδαῶς ἐθέλησιν αἰεῖδεν,

Ἀμφοτέρων ἤμαρτε, καὶ ἱπποσύνης καὶ αἰοδῆς.

Hic Nestori quærenti cur tantoperè à scriptoribus ac poetis celebratus, à nemine eorum ut canendi peritus prædicetur, respondent poetæ res diversissimas esse, equitare et canere; neque fieri posse ut unus aliquis in utroque genere excellat; Nestorem autem equitem esse, ac ea propter mirum non esse, si ut cantor minimè celebretur. Vide Erasmus in Adagio: *Equitandi peritus ne cantet.*

(b) ἱπποσύνης διαμάρτης. Hoc proverbio admone-mur, ait Bill., eas artes colendas et exercendas esse in quibus studium nostrum collocavimus. Undè illud Aristophanis pervulgatum: ἔρδοι τις, ἣν ἕκαστος εἰδείη τέχνην, quam quisque norit artem in hac se exerceat. Citatur à Cicer., disput. 1 Tusculanâ.

(c) ὁ τρόπος καὶ τό. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. ὁ τρόπος ἐστὶ καὶ τό.

(d) Ἡ νοσοκομία. Bill.: *Adversa valetudo.*

(e) Δοκεῖ τῷ Πλάτῳ. Ità Montac. et Combef. In Edit. τῷ Πλάτῳ, Platoni visum est; ac proindè, ait Bill. Academiam insalubrem Atticæ locum elegisse dicitur, ut nimis bonus corporis habitus, tanquàm nimia vitis luxuries amputaretur. Vide Ficinum in ejus vitâ.

(f) Τὰ πάθη κλίνεσθαι. Combef.: *Ut jam perturba-*

Α δαότα μὴ ἄδην ἐθέλει ἢ ποιήσεις· μὴ τί α γένηται; μὴ καὶ τῆς ἱπποσύνης διαμάρτης, b καὶ τῆς ψυχῆς.

Ἀλλὰ τίς ἐπιτηδεύει; ὡς γοῦν ἐμοὶ θεωρήσαντι κατεφάνη, πρῶτον μὲν ὁ τρόπος καὶ c τὸ τοῦ ἥθους γαληνόν τε καὶ ἄτεχνον, καὶ πρὸς τὰς τοῦ βίου ἐργασίας ταύτας ἀνεπιτήθειον. Ἐπειτα τὸ τῆς ψυχῆς εὐφυές καὶ ὑψίνου, καὶ πρὸς θεωρίαν εὐκίνητον. Τρίτον ἡ νοσοκομία, d καὶ τὸ τοῦ σώματος ἀσθενές· ἐπειδὴ καὶ τοῦτο οὐ μικρὸν εἰς φιλοσοφίαν εἶναι ἔδοκε τῷ Πλάτῳ. e Καὶ μὴν καὶ ἡλικίας οὕτως ἔχεις, ὡς ἡδὴ f τὰ πάθη κλίνεσθαι. Καὶ τῇ πενίᾳ οὐ f κάπτεσθαι μοι δοκεῖς μᾶλλον ἢ καλλωπίζεσθαι. Τό τε αἰσχύνεσθαι εἰδέναι, οὐ κατὰ ῥήτορας. Ἀλλ' οὐδὲ φωνὴ μιὰ σοί, g οὐδὲ γέγονας κακός, οὐδὲ ἀγοραῖος εἶ, οὐδὲ τι τῶν τοιούτων ἔχεις, ἢν' εἶπω συντόμως, οἷς πλάττει τὸν ἀγοραῖον h Δημόκριτος ὁ κρείττων εἰς δημαγωγίαν Ἀριστοφάνους. Ἀλλὰ ῥήτωρ καλούμενος, πάντα πρότερον ἢ κατὰ τὸ ἥθος i τε- i λείς εἰς ῥήτορας. Μὴ τοίνυν βελήσης προεῖσθαι τῆς φιλοσοφίας ὅσον προεῖληφας, j μηδὲ j τὰ j δεύτερα ἔχης ἐν τοῖς δευτέροις μᾶλλον ἢ τὰ πρῶτα ἐν τοῖς μεγίστοις. Εἰ δὲ καὶ τὰ πρῶτα τῶν ἐνταῦθα δοίμεν, μὴ ἀνάσχη k ἀριστεύειν k ἐν κολοιοῖς, ἀετὸς εἶναι δυνάμενος.

tiones atque vitia fatiscant et concidant. Mox, pro κάπτεσθαι morderi, reddit Bill. κάπτεσθαι frangi; sicque legendum proponunt Montac. et Combef.

(g) Οὐδὲ γέγονας κακός. Ità Cod. 2022, ac Combef. Ἀλλὰ κακός, nec malæ indolis homo es; vel, malè natus es. Bill.: *Nec malè factus es.* In Edit. οὐδὲ γέγονας κακός, at fortè legendum οὐδὲ γέγονας κακός, neque clamas impudenter, more scilicet quorundam philosophorum.

(h) Δημόκριτος ὁ κρείττων εἰς δημαγωγίαν Ἀριστοφάνους. Ità Cod. R. ac Combef. Huic lectioni favet quod de Democrito scribit Suidas: ἦρξεν δὲ ἐν Ἀδελφείοις, διὰ τὴν ἰατροῦ σοφίαν τιμηθείς, præsuit et Abderitarum reipublicæ: qui honor propter ipsius sapientiam habitus fuit. Qui etiam respuit Athenas, cognominatus fuit sapientiâ, et clarissimum inter philosophos nomen obtinuit: eum itaque meritò Aristophani Comico anteposit Gregorius. In Edit. οἷς πλάττει τὸν ἀγοραῖον Δημόκριτον εἰς δημαγωγίαν Ἀριστοφάνους, quod Bill.: *Quibus Aristophanes forensem illum Democritum ad popularem gubernationem fingit atque instruit.*

(i) Τελείς εἰς ῥήτορας. Rhetores enim antiqui obtrec-tationis et maledicentiæ vitio magnâ ex parte laborabant. Hæc Bill.

(j) Τὰ δεύτερα ἔχης. Cod. Par. et Combef. ἔχειν.

(k) Ἀριστεύειν ἐν κολοιοῖς. Hoc proverbium admone-mur, ait Bill., præstare inter præstantissimos viros qualemcumque locum tenere quàm primum inter perditos et profligatos: contra quàm de Cæsare legitur, qui in parvo quodam et ignobili oppido primus esse malebat, quàm Romæ secundus. Sed profectò ut olim Crotoniatarum postremus reliquorum Græcorum primus esse dicebatur, ita qui vel extremum inter veros christianos tenet locum, etiam optimo Gentili, vel eo qui inter homines mundo addictos probatissimè vivit, præstantior censendus est.

Μέχρι τίνος φυσώμεθα τοῖς μικροῖς καὶ Α
χαμαὶ ἐρχομένοις, καὶ παίζομεν ἐν μερακίσκοις
καὶ πλάσμασι, καὶ ὑπὸ τῶν κρότων αἰρόμεθα;
μεταδῶμεν ἐντεῦθεν, ἄνδρες γενόμεθα, ῥίψωμεν
τὰ ἐνείρατα, παραδράμωμεν τὰς σκιάς, ἄλλοις
παρῶμεν τὰ τερπνὰ τοῦ βίου, καὶ πλέον ὀδυ-
a νηρά. ἂ ἄλλους πραγματευέτω, καὶ μεταρρίπτει-
τω, καὶ παιζέτω, φθόνος, καὶ χρόνος, καὶ
b τύχη. ὁ δὲ φασὶ τῶν ἀνθρωπίνων τὸ ἄσφατον
καὶ ἀνώμαλον, ἐρρέτωσαν, θρόνοι, δυναστεῖαι, B
πλοῦτοι, λαμπρότητες, ἐπάρματα, πτώματα,
τὸ εὐτελές τοῦτο δοξάριον καὶ ἀπόπτυστον, ᾧ
c μᾶλλον ἀδοξήσεται ἢ τις αἰρόμενος, ἢ γελώ-
μενος τὰ τῆς μεγάλης ταύτης σκηνῆς παίγνια
τε καὶ θεατρίσματα. Ἡμεῖς δὲ τοῦ λόγου περι-
δραξώμεν, καὶ Θεὸν ἀντὶ πάντων ἔχειν ἐλώ-
μεθα, τὸ μόνον διαρκές ἀγαθὸν καὶ ἡμέτερον·
ἐν ᾧ καὶ τὸ ἐνταῦθα εὐδοκιμεῖν γένηται,
d ἂ τοῖς ἔτι μικροῖς, καὶ τοῦτο ζητοῦσιν, ἢ τὸ
ἐκείθεν πάντως· ἐπειδὴ τῆς ἀρετῆς ἄθλον,
e ὃ Θεὸν γενέσθαι, καὶ τῷ καθαρστάτῳ φωτὶ
f καταστράπτεσθαι, ἢ τῷ ἐν τῇ τρισσῇ μονάδι
θεωρουμένῳ, ἧς νῦν μετρίως ἔχομεν τὰς αὐ-
g γάς. ὁ πρὸς ταῦτα ἴθι, πρόβαινε, πτεροῦ τῇ
διανοίᾳ, λαβοῦ τῆς αἰωνίου ζωῆς, μηδαμοῦ
h τῆς τῶν ἐλπίδων, ἢ ἕως οὗ ἔλθῃς ἐπὶ τὸ ἄκρον
ἐφετὸν καὶ μακάριον· καὶ ἡμᾶς ἐπαινέσεις, εὖ
οἶδα, νῦν μὲν ὀλίγα, μικρῷ δὲ ὑπερον ἀφθονώ-
τερα, ἐπειδὴ ἴδῃς σεαυτὸν ἐν οἷς ὑπὸ σκηνῇ
καὶ μὴ κενὴν μακαρίαν ἰ ταῦτα εὐρίσκεις, μὴδὲ
διανοίας ἀναπλασμούς, ἀλλὰ πραγμάτων ἀλήθειαν.

ΠΟΘ'. Τῷ ΑΥΤῷ.

CLXXIX. EIDEM.

In Epistolâ 179 sic ab abrupto incipit Gregorius: Quid ais? nûm te his verbis permovemus, et docendi munus depones? Quæ verba apertius non possunt superiorem referre ac designare Epistolam. Jam permotum Eudoxium, ut Deum arctissimè complectatur perurget Gregorius.

Aliàs CXX.
Scripta eodem
anno.

Ἰ Τί φῃς; πείθομέν σε τοῖς λόγοις τούτοις, ἰ καὶ E
μεταθήσῃ τὴν παιδευσιν, καὶ μεθ' ἡμῶν ταχ-
θήσῃ τῶν ποτε κατὰ σέ, νῦν δὲ, εἰ διδῶς
εἰπεῖν, ὑπὲρ σέ; ἢ θεῖ σου κατεπάθειν μακρό-

Quid ais? nûm te his verbis permove-
mus, et docendi munus depones, atque ad
nos, qui quondam tuī similes eramus, nunc
autem, si per te ita loqui liceat, te supe-
riores sumus, te aggregabis? An tu lon-

(a) ἄλλους πραγματευέτω. Cod. Par. et B. 3. ἄλλους
πιττεύτω καὶ μεταρρίπτέτω φθόνος: Alios ludificentur et
jactent invidiâ etc.

(b) ὁ δὲ φασὶ τῶν ἀνθρωπίνων τὸ ἄσφατον καὶ ἀνώμαλον.
Quæ sequentibus aptius jungi credimus, hæc verba Bill.
refert ad ea quæ præcedunt, reddittque: Et fortuna, sic
enim rerum humanarum inconstantiam appellant.

(c) Τίς αἰρόμενος. Montac. et Morel. αἰωρούμενος.
Hunc locum vertit Bill.: Ex eâ plus dedecoris quispiam
capiat, si animo efferatur quàm si irrideatur, ac denique
magnæ hujus scenæ ludicra, nûgæque theatricæ. Etenim
τὰ παίγνια regi potest, vel à participio γελώμενος, pro γε-
λῶν, vel à verbo ἐρρέτωσαν, ut omnia inter ἀπόπτυστον et
τὰ τῆς μεγάλης... legantur παρενθετικῶς, participio γελώμενος
passivè sumpto.

(d) Τοῖς ἔτι μικροῖς. Ex cœlesti philosophiâ, inquit,
hoc assequeris, ut et in hac vitâ clarum et celebre sit

nomen tuum, (siquidem nondum eò provecus sis ut
humanam gloriam spernas,) et in futuro ævo splendi-
dum et illustre.

(e) Θεὸν γενέσθαι. Montac. et Morel. πλησίον Θεοῦ γε-
νέσθαι, Deo proximum fieri.

(f) Τῷ ἐν τῇ τρισσῇ μονάδι. Bill.: Quod in triplici uni-
tate. Sed vox triplici durior nimium, nec probata Theo-
logis.

(g) Πρὸς ταῦτα ἴθι. Sic enim legendum, ait Bill., ut
in Frob., non ἴσθι, ut in Hervag. et in quibusdam Edit.
Mox, πτεροῦ τῇ διανοίᾳ. Itâ Cod. Par. et Combef. In
Edit. πτερόν τῇ διανοίᾳ. Montac. et Morel. πτεροῦ τὴν
διάνοιαν.

(h) Ἔως οὗ. Itâ Cod. 2022. In Edit. οὗ deest.

(i) Ταῦτα εὐρίσκεις. Cod. Reg. εὐρίσκοις.

CLXXIX. (j) Καὶ μεταθήσῃ. Bill.: Et eruditionem
commutabis. Montac. et Morel. ἵνα μεταθήσῃ.

Principium totius rei dimidium est.

Eccle. xxxi, 32-35.

Cum Deo consilium cape, et ab officio minimè aberrabis.

Alia CXXI.

Scripta eodem tempore.

CLXXX. EIDEM.

Respondisse videtur Eudoxius, sibi nondum omninò persuasum, ut se totum ad philosophiam sanctiorem conferret, animo tamen jam philosophari. Etenim rescribens Gregorius, animique propositum istud laudans, adjicit: etiamsi nondum philosophiam profitearis; eumque ad majora miro artificio promovere conatur.

Psal. xlii, 5.

Ad ea quæ sunt potius animum adicere oportet, quàm ad ea quæ dicuntur.

Artificio care-
re, summi arti-
ficii est.

EGREGIO quidem, fili, satus es patre, ut de te audio. Tantum attolle te, *prosperè incede, et regna*: nósque laudes tuas prædicabimus, etiamsi nondum philosophiam profitearis. Neque enim ad ea quæ dicis, magis animum adicimus, quàm ad ea quæ facis: quandoquidem hoc quoque ipsum, philosophiam non profiteri, valde philosophicum est. Quod de oratore Lysiâ censor Dionysius ait, nempè hoc ipsum quod artificio careat, summi artificii esse.

Alia CXXXII.

Scripta anno 383.

CLXXXI. SATURNINO.

Hæc Epistolâ Eudoxium Gregorius commendat Saturnino, qui hoc anno consulatum iniit. Quod vel primis litterarum verbis significatur: Etsi imperii fastigium aditum omnem intercludit. Opportuniori loco collocari hæc litteræ non poterunt.

Benigna et facilis est amicitia.

Etsi imperii fastigium aditum omnem intercludit, at benigna tamen et facilis est amicitia, quâ factum est, ut hanc precationem tibi offerre non dubitârim. Ad omnia tua erga me beneficia hunc cumulum adde. Doctissimum ac disertissimum filium nostrum Eudoxium, virum, et vitâ et doctrinâ, virtute tuâ dignum, velim libenter videas; ac si quâ in re probitatis tuæ ope indiguerit, præsidio tuo digneris. Nos autem preces tibi rependimus: quam unam gratiam, iis, qui benè de nobis merentur, referre possumus.

(a) Eὶ γὰρ ἡ ἀρχή. Itâ tres Codd. Reg., sicque legendum proponit Bill. In Edit. ἡ γὰρ ἀρχή, deest ei. Sic Horat. Epist. 1: *Dimidium facti, qui cœpit, habet.*

(b) Παρακελεύεται. Plures Codd. et Combef. διακελεύεται. Mox, τοῦ βίου. Sic. Par. et tres Regg. Edit. nonnulli τοῦ οἴνου.

CLXXX. (c) Πατὴρ μὲν. Itâ Codd. tres Regg. In Edit. μὲν deest.

(d) Εὐφημήσομεν. Codd. quatuor Regg. et Montac. εὐθυμήσομεν, bono lætôque animo erimus.

(e) Κριτικός. Cod. Reg. Montac. et Morel. Κρητικός.

τερα; μηδαμῶς, ὦ θαυμάσιε, μὴ τοῦτ' ἀναμείνης. Δισχρὸν γὰρ τὸ πλεῖον ἔχοντα, τὸ πᾶν ἐλλείπειν. ^a Eὶ γὰρ ἡ ἀρχὴ τὸ ἡμῖς τοῦ παν- ^a τὸς γίνεται, τοῦ ἡμίσεως τὸ πλεόν τί ἄλλο γε, ἢ τὸ πᾶν; Eὶ μὲν οὖν ἀρκοῦντες ἡμεῖς εἰς παραινέσιν, ἔχει ταῦτα καλῶς, καὶ μηδὲν πλεόν ἐπιζητεῖσθω. Eὶ δὲ θεῖ σοι καὶ κρείσσονος συμβούλου, μετὰ βουλῆς μὲν οἰνοποιεῖν Σολομών σοι ^b παρακελεύεται, ἵνα μὴ τῇ τοῦ βίου μέθῃ ^b καὶ δίνῃ περιτραπῆς. Ἐγὼ δὲ τί φῆμι μικρὸν τῆς συμβουλῆς παρατρέψας. Μετὰ Θεοῦ βουλεύου, καὶ οὐ διαμαρτήσεις τοῦ δέοντος.

PHI. TQ AYTO.

^c Πατὴρ μὲν εἰς ἀγαθοῖο, φίλον τέκος, οἷα ^c πυνθάνομαι περὶ σοῦ. Μόνον ἐπαίρου, καὶ καθευδοῦ, καὶ βασιλεύε· καὶ ἡμεῖς ^d εὐφημήσο- ^d μεν, κἂν μὴ πῶ τὴν φιλοσοφίαν ὁμολογῆς. Οὐ γὰρ οἷς λέγεις προσέχομεν μᾶλλον, ἢ οἷς ποιεῖς· ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ τὸ μὴ ὁμολογεῖν τὴν φιλοσοφίαν σφόδρα φιλόσοφον. Ὁ περὶ τοῦ Λυσίου τοῦ ῥήτορος φησιν ὁ ^e κριτικός Διονύσιος, ^e ὅτι ^f τὸ ἄτεχνον αὐτοῦ λίαν ἔντεχνον ἦν. ^f

PIA. S SATOYPNINO.

g

Eὶ καὶ ^b τὸ τῆς ἀρχῆς ὕψος ἀπρόσιτον, ^b ἢ ἀλλὰ φιλάνθρωπον ἢ φιλία, δι' ἣν ἐθαρήσασμεν ταύτην σοι προσαγαγεῖν τὴν παράκλησιν. Πᾶσιν οἷς εὖ πεποίηκας ⁱ ἡμῖν, καὶ τοῦτο ⁱ πρόσθε. Τὸν λογιώτατον υἱὸν ἡμῶν Εὐδόξιον, ἄνδρα καὶ βίῳ καὶ λόγῳ τῆς σῆς ἀρετῆς ἄξιον, καὶ τ' ἄλλα ἡδέως ἰδεῖν καταξιώσον, καὶ ^j τῆς ^j παρὰ σοῦ προσασίας ἀξιῶσαι, περὶ ὧν ἂν δέηται τῆς σῆς καλοκαγαθίας. Ἡμεῖς δὲ ἀντιδώσομεν τὰς εὐχάς, ὧ μόνῳ δυνατόν ἡμῖν τοὺς εὐεργέτας ἀμείβεσθαι.

Ut sunt enim, ait Combef., Dionysii plures, sic ferè omnes ex patriâ distincti.

(f) Ἄτεχνον. Ejus simplicitas valdè artificiosa.

CLXXXI. (g) Σατουρνίνῳ. Cod. Pass. et Combef. Σατορνίνῳ. Montac. et Morel. Σατουρνίνῳ στρατηλάτῃ, Saturnino magistro militiæ. Cod. Reg. Σατορνίνῳ στρατηλάτῃ.

(h) Τὸ τῆς ἀρχῆς. Cod. Reg. Montac. et Morel. τὸ τῆς ἀρετῆς, virtutis fastigium.

(i) Ἡμῖν. Itâ Cod. 1405. In Edit. ἡμᾶς.

(j) Καὶ τῆς. Itâ Cod. Reg. τῆς deest in Edit. Mox, σοῦ. Itâ Pass. et alii Codd. In Edit. σιαυτοῦ.

ΡΗΒ'. ΓΡΗΓΟΡΙΩ ΝΥΣΣΗΣ.

CLXXXII. GREGORIO NYSSENO.

Aliàs XLII.

Scripta anno 385.

Non semel observavimus, Gregorium, postquàm Constantinopoli in patriam reversus sit, nulli labori pepercisse, ut Nazianzenæ Ecclesiæ episcopus præficeretur. Precibus tandem, supplicationibus et clamoribus, voti compos factus est; et Eulalius, Gregorii consobrinus, vir venerabilis, Nazianzi episcopus creatus est, ex eunte anno 382 vel 383 incunte. Verùm invidiæ morsibus iterùm patuit Gregorius. Nazianzenam Ecclesiam, utpotè parvam ab eo despici, prius adversarii objiciebant. Postquàm autem Eulalius consecratus fuit, eum, invito ac repugnante Gregorio, consecratum et præfectum fuisse Ecclesiæ Nazianzenæ, tantùmque non expulsam Theologum prædicabant. Hanc calumniam repellit Gregorius in Epistola quæ sequitur, et narrat quomodo rogatu suo Eulalius creatus sit episcopus.

Οἱμοι ὅτι ἡ παροιμία μου ἐμακρύνθη · Α καί, τὸ κεφάλαιον τῶν κακῶν, ἐν πολέμῳ καί
 ςάσει τὰ ἡμέτερα, καὶ ἦν παρελάβομεν παρὰ
 τῶν ἀγίων πατέρων εἰρήνην, οὐκ ἐτηρήσαμεν.
 α Ταύτην μὲν οὖν οἶδ' ὅτι αὐτὸς ἁ ἀποκατα-
 ςήσεις, ἐν τῇ δυνάμει τοῦ σέ τε καὶ τὰ σά
 φέροντος Πνεύματος. Ἡμῶν δὲ μηδεὶς καταψευ-
 δέσθω, παρακαλῶ, μηδὲ τῶν κυρίων τῶν ἐπι-
 σκόπων, ὅτι ἀκόντων ἡμῶν, ἄλλον ἐπεκλήρυξαν
 ἡμῖν ἐπίσκοπον. Οὐ γάρ τοσοῦτον αὐτοῖς ἀπερ-
 ριμμένα, οὐδὲ οὕτως ἔχουσι πρὸς ἡμᾶς ἀπεχ-
 ὄως. Ἀλλὰ πολλὰ δεηθεὶς διὰ τὴν ἐμαυτοῦ
 νέκρωσιν, καὶ ἅμα τὸ βάρος φοβηθεὶς τῆς
 Ἐκκλησίας ἀμελουμένης, ταύτην τε ἤτησα
 παρ' αὐτῶν χάριν, οὔτε κανόνειν ἐναντιοῦμένην,
 καὶ ἡμᾶς ἀναψύχουσαν, δοθῆναι τῇ Ἐκκλησίᾳ
 ποιμένα, ὅς καὶ δέδοται ταῖς σαῖς εὐχαῖς,
 b ἄξιός τῆς ὑμετέρας Θεοσεβείας · ὃν καὶ ὁ εἰς
 c χεῖράς σου τίθημι, τὸν αἰδεσιμώτατον Εὐλά-
 d λιον, τὸν ὁ Θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον, οὗ καὶ
 e ταῖς χερσὶν ἐναποφύξαιμι. Εἰ δὲ τις οἶεται ὁ μὴ
 χρῆναι ζῶντος ἐπισκόπου ἄλλον χειροτονεῖν,
 ἔγω μὴδ' ἐνταῦθα κρατῶν ἡμῶν. Πᾶσι γάρ
 δῆλον, ὅτι μὴ Ναζιανζοῦ, Σασίμων δὲ προ-
 εβλήθημεν, εἰ καὶ πρὸς ὀλίγον αἰδοῖ τοῦ πα-
 τρός, καὶ τῶν ἱκετευσάντων, ὡς ξένοι τὴν
 προϋπάρχουσαν κατεδέξαμεθα.

*Hei mihi, quia incolatus meus prolon-
 gatus est; et quod malorum caput est, bel-
 lis et seditioibus res nostræ flagrant, nec
 pacem, quam à sanctis patribus accepim-
 us, servavimus. Hanc non dubito, quin
 ipse restituas, in Spiritûs illius virtute,
 qui, et te, et omnia tua regit ac mo-
 deratur. De nobis autem, ne quisquam,
 obsecro, falsos sermones jactet, nec de
 dominis episcopis, tanquàm videlicet in-
 vitis nobis ac repugnantibus episcopum
 alium nobis suffecerint. Non enim usque
 adeò illis contemptui sumus, nec adeò in-
 festum eos nostrî odium tenet. Quin po-
 tiùs eos multum diùque obtestatus prop-
 ter effectum et emortuum corpus, simul
 etiam quòd neglectæ Ecclesiæ onus per-
 timuerim, hanc ab iis gratiam postulavi,
 nec ecclesiasticis legibus adversantem, et
 nos recreantem, ut is Ecclesiæ pastor da-
 retur, qui etiam precibus tuis datus est,
 pietate vestrâ dignus; quem tibi quoque in
 manus trado, maximè venerabilem dico
 Eulaliu, religiosissimum episcopum cu-
 jus utinam manibus immori mihi contin-
 gat. Quòd si quis est, qui putet, episcopo
 vivente, alium institui non debere, is sciat,
 se ne hâc quidem in parte nobis causâ su-
 periore esse. Inter omnes enim constat,
 me non Nazianzi, sed Sasimorum antis-
 titem creatum fuisse; tametsi in patris re-
 verentiam, et eorum, qui supplices hoc à
 me contenderunt, ad breve tempus præ-
 fecturam quasi hospites suscepimus.*

Psal. cxix, 5.

CLXXXII. (α) Ἀποκαταρσίσεις. Ità Cod. Reg. et Pas. In Edit. ἀποκαταρσίσεις.

(β) Εἰς χεῖράς σου τίθημι. Montac. Morel. et Com-
 bef. παρατίθημι, quem apud te quoque in manus depono.

(γ) Θεοφιλέστατον ἐπίσκοπον. Ità Cod. Montac. Morel.
 et Combef. In Edit. Θεοφιλή ἐπίσκοπον, quæ verba Bill.
 non reddidit.

(δ) Μὴ χρῆναι ζῶντος ἐπισκόπου. Montac. et Morel. ὅτι
 μὴ χρῆ ὄντος ἐπισκόπου. Combefisio ὄντος magis placet
 quàm ζῶντος. Potest enim, inquit, et vivere qui epis-
 copus fuit, et episcopus non esse, quia gradu motus sit,
 vel aliâ occasione.

(ε) Ἔγω μὴδ' ἐνταῦθα κρατῶν ἡμῶν. In Edit. ἔγω μὴδὲν
 ταῦτα κρατῶν ἡμῶν. In Froben., ait Bill., eodem modo le-
 gitur, nisi quòd pro κρατῶν est κρατεῖν. Hic autem locus
 restituendus est ex vetustissimo Reginæ Codice, apud
 quem in margine cujusdam orationis finem hujus
 Epistolæ citatum reperi atque hæc verba ità habere,
 ἔγω μὴδ' ἐνταῦθα κρατῶν ἡμῶν. Itaque nos eo sensu verti-
 mus, et quidem commodissimo. Nobis eamdem lectio-
 nem exhibent Codd. Reg. et Pass., sic et volunt Morel.
 et Combef. At Montac. μὴδ' ἐνταῦθα κρατεῖν ἡμῶν. Mox
 Montac. et Morel. ὁλλὰ Σασίμων.

*Alas
CXXV.*
Scripta eodem
tempore.

CLXXXIII. THEODORO EPISCOPO.

ΡΠΓ'. ^a ΘΕΟΔΩΡΩ ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

a

Quamvis per calumniam Eulalium invitis episcopis praefectum fuisse Ecclesiae Nazianzenae praedicarent Gregorii adversarii, ordinationi tamen Eulalii Helladii Caesariensis episcopus obstitisse, violatúsque canones, videtur objecisse; sed diversa ratione; nempe quòd Ecclesiam apud quam ordinatus fuerat, deseruisset. Malae huius famae increbrescentis admonitus Gregorius à Theodoro, quisquis ille sit, sive alterius provinciae episcopus, seu Tyanensis, ut habent Editi, hanc ad eum Epistolam scripsit, in qua multiplici calumniarum generi occurrit; multiplici, inquam; neque enim unam tantum, sed omnes et singulas depellit. Præterea Bosporium defendit.

Livorem nemo
facile effugit.

Non gloriatur
omnis creatura
coram Deo.
1 Cor. 1, 29.

HABUIT quiddam et apud nos livor, quem non facile potuit ullus effugere. Ecce etiam seditione Cappadoces laboramus, ut ita dicam; quod non prius auditum est, neque creditum malum; ut non gloriatur omnis caro coram Deo: sed videamus, ut, omnes cum simus homines, non facile alios increpemus. At mihi aliquid est lucri, et à calamitate, (si fas est contra vulgi opinionem loqui,) profectò et ex spinis, sicut proverbium habet, rosas collegimus. Ego igitur nequaquam praesentia tuae pietatis antea usus, neque te litteris allocutus: sed tuam solum famam et opinionem illustratus, nunc in necessitatem veni te per litteras alloquendi; et gratia multa ei, qui hoc largitus est. Scribere autem de hoc aliis episcopis, de quibus scripsisti, jam non est tempus, ideoque omittam. Simul etiam et infirmitas nos pigriores in eam rem efficit: quae autem tibi scribimus, et illis per te scribimus. Desinat perscrutari, quae circa nos sunt, dominus meus et Dei amator Helladius episcopus. Neque enim spiritali, sed contentioso haec quaerit ambitu, neque ob tenacem canonum disciplinam, sed ut iram expleat, sicut est ex tempore manifestum, dum sunt multi qui cum eo praeter rationem permoti sunt; oportet enim taliter dicere, et non contristare. Ego certè si corpore quidem ita me haberem, ut praesesse possem Ecclesiae Nazianzenae,

Ἔσχε τι παρ' ἡμῖν ὁ φθόνος, ὃν οὐδεὶς ῥαδίως διέφυγεν. Ἴδού καὶ Καππαδόκαι ^b σασιάζομεν, ^b ἢ οὕτως εἶπω· τὸ μὴ πρότερον ἀκουσθὲν, μηδὲ πιεσθὲν κακόν, ὅπως μὴ καυχῆσθαι πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· ἀλλ' εἰδῶμεν, ἅπαντες ὄντες ἄνθρωποι, ^c καὶ μὴ προχείρως ^d ἐτέρων καταγινώσκωμεν. Ἀλλ' ἐμοὶ τι κέρδος καὶ παρὰ τῆς συμφορᾶς ^e, (εἰ δεῖ παραδόξως εἰπεῖν,) καὶ ὄντως ῥόδα ^e ἐξ ἀκανθῶν, ὡς ἡ παροιμία, συλλέγομεν. Ἐγὼ γοῦν οὕτω πρότερον οὔτε κατ' ὄψιν συντετυχηκώς ^f τῇ σῇ εὐλαβείᾳ, οὔτε διὰ γραμμάτων ὠμίληκώς, ἀλλὰ πρὸς τὴν περὶ σοῦ φήμην μόνῃ καταυγαζόμενος, ^f νῦν εἰς ἀνάγκην ἦλθον τῆς διὰ τῶν γραμμάτων ἐντευξέως, καὶ χάρις πολλὴ τῷ τοῦτο χαρισμένῳ. Τὸ μὲν οὖν τοῖς ἄλλοις ἐπισκόποις, περὶ ὧν ^g ἐπέσειλας, γράφειν, οὕτω γὰρ τούτου καιρὸς, ^h παραλείψομαι. Καὶ ἅμα ἡ ἀρρώστια ὀκνηροτέρους ἡμᾶς πρὸς τοῦτο καθίσησιν· ἃ δὲ σοὶ γράφομεν, κάκεινοις διὰ σοῦ γράφομεν. Πausάσθω περιεργαζόμενος τὰ παρ' ἡμῖν, ὁ κύριός μου καὶ ⁱ Θεοφιλέστατος ⁱ Ἑλλάδιος ὁ ἐπίσκοπος. Οὐ πνευματικῇ γὰρ, ἀλλὰ ^j ἐριστικῇ ταῦτα ζητεῖ περίοδος· οὐδὲ ἀκριβείᾳ ^j καὶ νόνων, ἀλλ' ὀργῆς ἐκπληρώσει, ὡς δὴ λὸν ἐστὶν ἐκ τοῦ καιροῦ, καὶ ^k πολλῶν τῶν σὺν τούτῳ κεινημένων ^k καὶ νῦν ἔξω τοῦ λόγου· χρὴ γὰρ οὕτω λέγειν, ^l καὶ μὴ ^l λυπεῖν. Ἐγὼ γὰρ εἰ μὲν τοῦ σώματος οὕτως εἶχον ὡς Ἐκκλησίας δύνασθαι προσεταῖν ^m Ναζιανζοῦ, ἢ m

CLXXXIII. (a) Θεοδώρῳ ἐπισκόπῳ. Cod. et Combef., sicut Edit. addunt Θυάνων, et Reg. Θυάνων. Vide Tillem. in vitā Greg. not. 58, ubi probat perperam hanc Epistolam Theodoro Tyanensi episcopo inscriptam fuisse.

(b) Σασιάζομεν. Itā Cod. Reg. et Combef. In Edit. ἐστασιάζομεν, quod Morel.: Seditionem suscitavimus.

(c) Καὶ μὴ. Legendum Morel. proponit ὡς καὶ μὴ, sic Edit. ad marginem.

(d) Ἐτέρων. Itā Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. ἐτέρους.

(e) (Εἰ δεῖ παραδόξως εἰπεῖν,) καὶ ὄντως etc. Sic legit et interpungit Montac., nec Morel. improbat. In Edit., absque parenthesi. Quoad proverbium de quo Gregorius, illud Morel. refert, Amm. Marcel. xvi, ex antiqui poetæ disticho:

Ὡς ἂν' ἰχθυόποδας καὶ ἂν' ἀνὰ τρηχεῖαν ὄνωνιν
Φύονται μάλαικ' ἄνθεα λευκοῖων.

Ut inter vepres et simul asperā cum ononi
Gignuntur mollium flores violarum.

(f) Νῦν εἰς ἀνάγκην. Itā Codd. et Combef. In Edit. νῦν καὶ εἰς ἀνάγκην.

(g) Ἐπέσειλας. Itā Codd. nostri et Combef. In Edit. ἐπέσειλα, quod versio non reddidit.

(h) Παραλείψομαι. Cod. Reg. 1405, παραλείψομεν, omittemus.

(i) Θεοφιλέστατος Ἑλλάδιος ὁ ἐπίσκοπος. Itā Cod. et Combef. In Edit. καὶ Θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Ἑλλάδιος.

(j) Ἐριστικῇ ταῦτα ζητεῖ περίοδος. Vetus versio: Contentioso haec quaerit spiritu, neque ipsi scrupulositas regularum est, sed furoris expletio.

(k) Πολλῶν τῶν σὺν τούτῳ κεινημένων. Legit vetus Interpres κεινημένων καὶ κινουμένων, vel κινήσομένων. Reddit: Namque et multis cum eo praeter rationem motis similiter et movendis.

(l) Καὶ μὴ λυπεῖν. Legendum fortè, ait Combef. καὶ με λυπεῖ, etsi molestum est, etsi me malè res habet.

(m) Ναζιανζοῦ. Itā Cod. Montac. ac Morel. In Edit. Ναζιανζοῦ, vertitque vetus Interpres: Ego enim si sic haberem corpus, ut praessem Ecclesiae, in Nazianzo sum olim ordinatus, et non in Sasimis, quae quidam persuadent vobis non rectè. Legit cum Edit. Combef. Ναζιανζοῦ et levi mutatione contendit suum Gregorio sensum constare, et quod alibi passim inculcare videtur. Pro προσεταῖν Ναζιανζοῦ, ἢ τὴν ἀρχὴν ἐπεκηρύχθην proponit προσεταῖν, καὶ Ναζιανζοῦ τὴν ἀρχὴν ἐπεκηρύχθην, ut Ecclesiae possem praesesse, et à principio Nazianzo episcopus praefectus essem et ordinatus, non verò Sasimis. Sed vide praefat-

α τὴν ἀρχὴν ἐπεκηρύχθην, ἀλλὰ μὴ ^a Σασίμοις ὥς Ἀ
 τινες ὑμᾶς πείθουσιν, οὐκ ὀρθῶς· οὐχ οὕτως ἤμην
 ἄθλιος, οὐδὲ τῶν θείων διατάξεων ἀμαθής, ὥς ἡ
 τῆς Ἐκκλησίας ὑπεριδεῖν, ἢ τὴν τοῦ βίου βλαπτικὴν
 β μεταδιώκειν, πρὸ τῶν ἀποκειμένων μισθῶν τοῖς
 κάμνουσι κατὰ Θεὸν, καὶ τὸ πιστευθὲν τάλαντον
 c ἐπεργαζομένοις. Τί γάρ μοι τῶν πολλῶν πόνων
 ὄφελος, καὶ τῶν μεγάλων ἐλπίδων, περὶ τῶν μεγί-
 δ κακῶς ^d ἔχει μοι, ὃ πᾶσι δὴλόν ἐστι· καὶ βάρος
 οὐδὲν ἐκ τῆς ὑποχωρήσεως ἐδείσα ταύτης, δι' ἣν
 εἶπον αἰτίαν· καὶ τὴν Ἐκκλησίαν ἐύρων ἐχομένην
 e ἡμῶν, βλαπτομένην δὲ περὶ τὰ καίρια, καὶ ^e λελυ-
 μένην σχεδὸν ἐκ τῆς ἐμῆς λύσεως, ἐδεήθην καὶ
 f πρότερον καὶ νῦν ^f τῶν κυρίων μου καὶ τῶν θεο-
 φιλεσάτων ἐπισκόπων, τῶν πατριωτῶν λέγω, δοῦναι
 τῇ Ἐκκλησίᾳ κεφαλὴν, ἣν σὺν θεῷ δεδώκασιν, ἀξίαν
 g καὶ τῆς ἐμῆς ἐπιθυμίας καὶ τῶν ^e ὑμετέρων εὐχῶν.
 h Ταῦτ' οὖν αὐτὸς γίνωσκε, ^h κύριε τιμιώτατε, καὶ
 τοὺς λοιποὺς ἐπισκόπους ἀναδιδάξον καὶ ἀποδέχε-
 σθαι, καὶ συνεπιψηφίζειν, καὶ μὴ βαρεῖν τὸ ἡμέτε-
 ρον γῆρας, ταῖς διαβολαῖς πειθομένους. Προσκέισθω
 δὲ κάκεινο τοῖς γράμμασι· τὸν κύριόν μου τὸν
 θεοφιλέστατον συλλειτουργὸν Βοσπόριον, εἰ μὲν ἡ
 i ⁱ παρ' ὑμῶν ἐξετάσις εὕρισκε περὶ τὴν πίσιν κα-
 i κὸν, ὃ μὴδὲ λέγειν ἐστὶ θεμιτόν (ἵ ἐὼ γὰρ τὸν μα-
 κρὸν χρόνον καὶ τὴν μαρτυρίαν τὴν ἡμετέραν,)
 k αὐτοὶ τοῦτο κρίνατε. ^k Εἰ δὲ ἡ τῶν παροικιῶν
 ζήτησις τὴν κακοδοξίαν δημιουργεῖ, καὶ νέον τὸ
 ἐγκλημα, μὴ ταῖς διαβολαῖς παρασύρεσθε, μὴδὲ
 ισχυροτέρας τῆς ἀληθείας ποιῆσθε, παρακαλῶ, μὴ
 πολλοὺς εἰς ἀθυρίαν καταστῆσητε τῶν εὖ πράττειν
 προσηρημένων. Ἐρρώμενος, εὐθυμος, προκαίτων
 κατὰ Θεὸν, χαρισθείης ἡμῖν, καὶ τῇ Ἐκκλησίᾳ,
 τὸ κοινὸν σεμνολόγημα.

cujus ab initio præsul sum renuntiatus, minùs autem Sasimorum, ut vobis non rectè aliqui suadent, non adeò fui infelix, neque ità divinarum constitutionum indoctus, ut vel Ecclesiam despicerem, vel vitæ otia consecrarem præ repositis præmiis, iis qui laborant secundum Deum, et iis qui commissum talentum exercent. Quid autem mihitanti labores prosunt, et magnæ spes, qui de maximis malè consilium inierim? Quoniam autem et corpus mihi imbecillum est, sicut est omnibus manifestum; nihilque oneris ac molestiæ ex recessione hac pertimui ob eam quam dixi causam, atque videbam Ecclesiam nobis hærentem, gravique damno periclitantem, et ex meâ dissolutione prope modum dissolutam, supplicavi et priùs et nunc dominis meis et Dei amantissimis episcopis patriotis, ut darent caput Ecclesiæ, quod cum Dei adjutorio dederunt dignum et meis desideriis et vestris orationibus. Hæc ergo et ipse cognosce, Domine carissime, et reliquos doceto episcopos recipere eum, et calculo suo approbare, nec onerare meam senectutem calumniis fidem accommodando. Additum sit autem et illud his litteris: Dominum meum et Dei amantissimum consacerdotem Bosporium, si malè in fide sentientem inquisitio vestra offenderit, quod dicere nefas est, (dimitto enim longum tempus, et testimonium nostrum,) ipsi hoc judicate. Sin autem, quæ de paræciis inquisitio est, efficit ut perversæ circà fidem illi opinioniones affingantur, et novo crimine insimuletur, nolite, quæso, calumniis abripi, nec apud vos plus valeant obtrectationes, quàm veritas: ne multos contristetis qui benè agere disponunt. Salvus, lætus, proficiens secundum Deum, nobis tribuaris, et Ecclesiæ, quorum es commune decus.

Iis qui labo-
rant secundum
Deum parantur
præmia.

tionem præviam editionis nostræ, tom. I, § IV, pag. xxxiv, ubi plurima disputavimus, quæ, ut diximus, aperta, vera, certa, necessaria erant ad propulsandas à Gregorio nostro calumnias: apta etiam et commoda ad abstergendam à textu græco corruptionis notam, atque ad tollendam ab innumeris locis qui pugnare inter se videntur repugnantiam.

(a) Σασίμοις Montac. et Morel. Σασίμων.

(b) Μεταδιώκειν. Ità Codd. nostri, Montac. Morel. ac Combef. In Edit. ὑπερδιώκειν.

(c) Ἐπεργαζομένοις. Duo Codd. ἀπεργαζομένοις. Montac. et Morel. κατεργαζομένοις.

(d) ἔχει μοι. Ità duo Codd. Edit. ἔχομι.

(e) Λελυμένην. Ità Codd. nostri, Combef. et Morel. qui vertit: Hærentem nobis et læsam periculosè. In Edit. λελυπημένην, redditque vetus interpres: Videbam enim

Ecclesiam Dei nos habere in principalibus rebus, et ex nostrâ dissolutione propemodum mæstitid affectam.

(f) Τῶν κυρίων μου καὶ τῶν. Ità Codd. nostri, Montac. Morel. ac Combef. In Edit. τῶν κυρίων μου καὶ desunt.

(g) Ὑμετέρων. Montac. et Morel. ἡμετέρων.

(h) Κύριε τιμιώτατε. Ità Codd. nostri, Montac. Morel. et Combef. In Edit. κύριε ἔμου τιμιώτατε.

(i) Παρ' ὑμῶν. Ità tres Regg. Edit. ἡμῶν. Vetus interpres: Si quidem examinatio apud vos repererit circà fidem (ingratum) malum.

(j) Εὼ γὰρ τόν. Ità Codd. nostri. Edit. ἐὼ γὰρ λέγειν τόν.

(k) Εἰ δὲ ἡ τῶν παροικιῶν. Vetus interpres: Quòd si circummanentium inquisitio malam ei opinionem operatur, et crimen novum est.

Aliàs CLXIV.

Scripta paulo
post superio-
rem.

CLXXXIV. AMPHILOCHIO.

ΡΠΔ'. ΑΜΦΙΛΟΧΙΩ.

Ad calcem superioris Epistolæ, Bosporii defensionem suscipit. Variæ huic episcopo illatæ fuerant calumniæ à nefariis hominibus, qui à pastore suo redargui ægrè ferentes, eò usquè rem perduxère, ut, ortâ de juribus Ecclesiæ diocesisque descriptione, controversiâ, ipsa etiam fides in dubium ab orthodoxis episcopis vocaretur. Cum itaque causa agitari cæpit, Gregorius atrocitate rei, et Bosporii amicitia commotus, datis ad Amphilochium litteris, petiit, ut Parnassum usque profectus illatam cumprimis honorando, Deoque caro episcopo, calumniam refutaret. Quod cum egregiè præstitisset, gratias amplissimas in hac Epistola agit Theologus; simulque Bosporii doctrinæ, quam aliàs sæpè vivâ voce, et litteris, aliisve modis ipse docuisse profitetur, ipsiusque laudes prosequitur. Quæ omnia de Bosporio, haud quidem Doarensi, qui nullus tunc uspiam legitur, verum de Coloniensi episcopo, viro tunc temporis celeberrimo, intelligenda esse probant et Gregorii cum episcopo Coloniensi necessitudo, et hujus Epistola cum aliis litteris in quibus Bosporii nomen habetur, ipsaque rerum, quæ ibi tractantur, affinitas; neque moramur auctoritatem Theodoret, quem in multis falli constat. Ad Amphilo- chium quoque, ut habent græca, non verò ad Eutropium, ut latina præ se ferunt, scriptam hanc Epistolam putamus. Eutropium enim alium non novimus Gregorio familiarem, nisi illum, qui primum Asiæ proconsul, deinde prætorio præfec- tus fuit. Cui profectò non potuit nec debuit Gregorius scribere, ut cum cæteris episcopis Bosporii controversiam discep- taret.

Psal. ix, 9.

Improbi ho-
mines, culpas
suas in eos, à
quibus argun-
tur, amant con-
vertere.

Impleat Dominus omnes petitiones tuas, A (nec patris votum dedigneris;) abundè quippè senectutem nostram recreasti, dum et Parnassum usque, quemadmodum provocatus eras, profectus es, et illatam cumprimis honorando ac Deo caro episcopo calumniam refutasti. Quandoquidem improbi homines hoc libenter faciunt, ut culpas suas in eos, à quibus arguuntur, convertant. Quanquam enim ipsius ætas et vita omni accusatione valentior est, et nos, qui sæpè res ipsas ab eo audivimus, aliósque docuimus, et ii, qui ex errore revocati sunt, communique Ecclesiæ corpori B adjuncti: accuratiori tamen ac certiori argumeto propter calumniatores et pravi ingenii homines, tempus hoc, utpotè malum, indigebat; quod quidem tu nobis, vel iis potius, qui animi levitate laborant, atque ab hujusmodi hominibus facile in fraudem inducuntur, præbuiisti. Hæc autem si longiore quoque itinere suscepto ipsemet pro testimonio dicere, ac cum cæteris episcopis hanc controversiam disceptare volueris, spirituale opus feceris, tuâque integritate dignum. Fraternitatem, C quæ tecum est, ego et omnes, qui mecum sunt, salutamus.

Πληρώσαι Χύριος πάντα τὰ αἰτήματά σου (ἡ καὶ μὴ ἀπαξιώσης πατρός εὐχὴν) ἰκανῶς ἂ γὰρ τὸ γῆρας ἡμῶν ἀνέπαυσας, καὶ γενόμενος μέχρι Παρνασσού, καθὼς ὁ προεκληθῆς, καὶ ὅτι ἐπενεχθεῖσαν τῷ τιμιωτάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ ἐπισκόπῳ συκοφαντίαν ἐλέγξας. Ἐπειδὴ φιλοῦσιν οἱ πονηροὶ τὰς ἑαυτῶν αἰτίας περιτρέπιν εἰς τοὺς ἐλέγχοντας. Ἰσχυρότερος μὲν γὰρ πάσης κατηγορίας ὁ χρόνος τοῦ ἀνδρός, καὶ ὁ βίος, καὶ ἡμεῖς οἱ πολλάκις ἡ τὰ αὐτὰ καὶ ἀκούσαντες παρ' αὐτοῦ καὶ διδάξαντες, οἱ τε ἐκ τῆς πλάνης ἐπαναχθέντες, καὶ προστεθέντες τῷ κοινῷ σώματι τῆς Ἐκκλησίας· ἐδεῖτο δὲ ὅμως πονηρὸς ὁ καιρὸς ὢν, καὶ ἀκριβεστέρας ἀποδείξεως, διὰ τοὺς ἐπηρεαστὰς καὶ κακοῦθεις, ἣν αὐτὸς ἡμῖν ἐχαρίσω, μᾶλλον δὲ καὶ τοῖς κουφοτέροις, καὶ ῥαδίως ὑπὸ τῶν τοιούτων ἀπατωμένοις. Ταῦτα δὲ εἰ θελήσειας καὶ μακροτέραν ὁδὸν ὑποστὰς διὰ σεαυτοῦ μαρτυρῆσαι, καὶ διαιτήσεις τοῖς ἀμφισβητούμενοις, μετὰ τῶν λοιπῶν ἐπισκόπων, ἔργον ποιήσεις πνευματικόν, καὶ τῆς σῆς τελειότητος ἄξιον. Ὁ τὴν σὺν σοὶ ἀδελφότητα δ' ἐγὼ τε καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες προσαγορεύομεν. ε

Aliàs
CCXXVII.Scripta anno
383.

CLXXXV. NECTARIO.

ΡΠΕ'. ΝΕΚΤΑΡΙΩ.

Cod. Theod. in
append. Ed. a
Sirm. 1696. t. 1.
p. 719. Constit.
111.

Bosporii causam cum audisset Gregorius Constantinopolim traducendam, controversiamque hanc apud iudices prætorios disceptandam, Nectario protinus scripsit minimè ferendum, ut hujusmodi negotium apud tales iudices, quamvis christiani essent, disceptaretur. Quod quidem non solum obtinuit, verum etiam causa forsitan fuit, vel occasionem præbuit piissimo imperatori Theodosio condendi legem, quæ, dato ad præfectum Augustalem Optatum pridie nonas februarii anni 385, vel potius 384 rescripto, sancivit ne nomen episcoporum, vel eorum qui Ecclesiæ serviunt, ad judicia sive ordinariorum, sive extraordinariorum iudicum pertraheretur; et omnia, quantum ad causas ecclesiasticas pertinet, auctoritate episcopali decidi. In hac autem Epistola Gregorius commendando Bosporium, ipsius laudes sic permiscet, ut ad commiserationem nemo non trahatur.

QUANDO alius aliud quiddam è tuis lau- D dat, et omnes ut in foro bonam tuam existimationem promovent, ego, quæ mearum virium sunt conféro, ac nullo minùs; quia

Ὅταν ἄλλος ἄλλο τι τῶν σῶν ἐπαινῇ, καὶ πάντες ὡς ἐν ἀγορᾷ προβάλλονται τὴν σὴν ἢ εὐφημίαν, ἐγὼ τὰ κατ' ἑμαυτὸν συνεισφέρω, καὶ οὐδενὸς ἑλάττων, ὅτι καὶ ὁ τιμᾶν ἡμᾶς ὁ

CLXXXIV. (a) Καὶ μὴ ἀπαξιώσης. Cod. Reg. Montac. et Morel. καὶ μὴ ἀπαξιώση, et non dedignetur.

(b) Προεκληθῆς. Cod. B. 3. παρεκλήθης, quemadmodum precibus à te petitum erat, ut vertit Bill.

(c) Τὰ αὐτὰ καὶ ἀκούσαντες παρ' αὐτοῦ. Ità Cod. Reg. 1405. In Edit. τὰ αὐτοὺς καὶ ἀκούσαντες καί. Mox, pro ὅ τ' Cod. Reg. εἴτε. Ità Montac. et Morel.

(d) Τὴν σὺν σοὶ Cod. Reg. 1405, sicque legit Bill. In Edit. τὴν σὴν, etc.

(e.) Οἱ σὺν ἐμοί. Cod. B. 3. οἱ σὺν ἡμῖν.

CLXXXV. (f) Ὡς ἐν ἀγορᾷ προβάλλονται. In Cod. Pass. ὡς deest. Edit. προβάλλονται.

(g) Τιμᾶν ἡμᾶς ἄξιός. Apud Combef. ἡμᾶς deest.

ἀξιοῖς, καὶ ὡς τέκνον ἀγαπητὸν πατὴρ γῆρας **A**
 a ^a παραμυθεῖσθαι. Διὰ τοῦτο καὶ νῦν ἐθάρρησα
 ταύτην προσαγαγεῖν τὴν παράκλησιν ὑπὲρ τοῦ αἰ-
 b δεσιμωτάτου ^b καὶ θεοφιλεστάτου ἐπισκόπου Βοσπο-
 c ρίου, αἰσχυνόμενος ^c μὲν, εἶγε τοσοῦτος ἀνὴρ τῶν
 ἡμετέρων δαίται γραμμάτων, ᾧ καὶ πολιτεία καὶ
 χρόνος βεβαιοῖ τὸ αἰδέσιμον· αἰσχυνόμενος δὲ οὐχ
 d ἦττον ^d τὸ σιωπᾶν, καὶ τὸ μὴ τινα περὶ αὐτοῦ
 ποιήσασθαι λόγον, φωνὴν ἔχων, καὶ πίσιν τιμῶν,
 καὶ πάντων μάλιστα τὸν ἄνδρα γινώσκων. Τὴν μὲν **B**
 e οὖν ^e περὶ τῶν παροικιῶν ἀμφοισθήτησιν δηλαδὴ αὐ-
 τὸς διαλύσεις κατὰ τὴν ἐν σοὶ τοῦ Πνεύματος
 χάριν, καὶ τὴν τῶν κανόνων ἀκολουθίαν. Ἐκεῖνο
 δὲ μὴ ἀνεκτὸν φανήτω τῇ σῇ εὐλαβείᾳ, τὸ δημο-
 f σίοις δικαστηρίοις ^f τὰ ἡμέτερα ζηλιτεύεσθαι. Κάν
 γὰρ ὧσι Χριστιανοὶ, ὥσπερ οὖν εἰσι τῇ τοῦ Θεοῦ
 φιλανθρωπία, οἱ τῶν τοιούτων κριταί, τί κοινὸν
 ξίφει καὶ Πνεύματι; Ἄν δὲ καὶ τοῦτο συγχωρή-
 σωμεν, πῶς ἢ ποῦ δίκαιον τὸν περὶ πίστεως λόγον
 συμπλέκεσθαι τοῖς ἄλλοις ἀμφοισθητήμασι; σήμερον
 ἡμῖν κακόδοξος ὁ θεοφιλέστατος ἐπίσκοπος Βοσπό-
 ριος; σήμερον πολὺ ταλαντεύεται τοῦ τοσοῦτους
 g μὲν ἐκ τῆς πλάνης ^g ἐπαναγαγόντος, τοσαύτην δὲ
 ἀποδείξιν δεδοκότες ὀρθοδοξίας, διδασκάλου δὲ
 πάντων ἡμῶν; Μὴ, παρακαλῶ, μὴ ὧς χώραν
 ταῖς τοιαύταις συκοφαντίαις· ἀλλ' εἰ μὲν δυνατόν,
 h ^h εἰρήνευσον τὰ διεστώτα, καὶ προστεθήτω τοῦτο
 τοῖς σοῖς ἐπαίνοις· εἰ δὲ μὴ, τοῦτό γε μὴ δέξῃ,
 i καλυβερίζεσθαι πάντας ἡμᾶς διὰ τῆς τοιαύτης ἐπη-
 i ρείας, ⁱ οἷς καὶ συνεβίωσε καὶ συνεγήρασεν· οὐς
 οἶδας ἀκριβεῖς τῆς θεότητος κήρυκας, καὶ μετὰ
 j κινδύνων καὶ ἀκινδύνως, καὶ μηδὲν ὑφαιρεῖν ἀν-
 j εχομένους τῆς μιᾶς ^j καὶ ἀπροσίτου θεότητος.
 Καὶ ὑπὲρ ἡμῶν προσεύχου, παρακαλῶ, σφόδρα
 k καμνόντων τῇ ἀρρώστῳ. ^k Τὴν σὺν σοὶ ἀδελφότη-
 τα, ἐγὼ τε καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες προσαγορεύουσι.
 l Ἐρρώμενος, εὐθυμος, εὐδόκιμος ἐν Κυρίῳ ^l χαρισ-
 θεῖς ἡμῖν καὶ ταῖς Ἐκκλησίαις τὸ κοινὸν στήριγμα.

et honorare nos dignaris, velut filius di-
 lectus patris senectam solari. Idcirco etiam
 nunc hanc tibi precationem ausus sum
 offerre pro reverendissimo et Dei aman-
 tissimo episcopo Bosporio, pudore qui-
 dem suffusus, partim quod vir tantus
 litteris nostris opus habet, cui et vitæ ra-
 tio et ætas reverentiam stabiliunt: nec
 verò minori pudore affectus quod si-
 leam, et quod nullum de eo sermonem
 instituam, qui voce præditus sim, et
 fidem colam, atque maximè virum co-
 gnoscam. Controversiam certè de pa-
 ræciis exortam ipse dissolves juxta
 Spiritus gratiam, quæ in te est, et cano-
 num tenorem. Illud autem minimè
 ferendum tuæ reverentiæ videatur, quod
 nostra publicis prætoriis traducantur.
 Nam tametsi sint Christiani, ut certè
 Dei benignitate sunt, ejusmodi negotio-
 rum Judices, quid commune gladio et
 Spiritui? Quod si etiam concesserimus,
 quomodo aut ubinàm justum, disputa-
 tionem de fide cum aliis controversiis
 implicari? Nùm hodiè nobis hæreticus
 Dei amantissimus episcopus Bosporius?
 nùm hodiè canities ejus expendetur, qui
 tot devios ab errore reduxit, tantum
 etiam sanæ in rectâ fide opinionis spe-
 cimen exhibuit, et omnium nostrum
 doctor fuit? Ne, quæso, ne des locum
 ejusmodi calumniis; verum si fieri po-
 test, pace compone quæ dissident, et
 hoc etiam tuis laudibus addatur. Sin secus
 hoc saltem ne admiseris, ut nos omnes de-
 coremur hujusmodi calumniâ, cum qui-
 bus et vitam exegit, et consenuit; nos,
 inquam, quos nosti sedulos Deitatis
 præcones, et cum periculo, et extrâ
 periculum; et qui nihil subtrahi ab
 unâ et inaccessâ Deitate patiamur. Ora
 pro nobis, obsecro, valdè laborantibus
 infirmitate. Fratrum cœtum qui tecum
 est ego et mei omnes salutant. Valens,
 lætus et laude præstans nobis et Eccle-
 siis in Domino tribuaris commune colu-
 men.

Nihil commu-
ne gladio et Spi-
ritui.

(a) Παραμυθεῖσθαι. Addit Montac. διανοῇ, et rectè quidem, ut ipsi videtur; at necessarium minimè, cùm textus habeat τιμᾶν ἀξιοῖς, καὶ παραμυθεῖσθαι.

(b) Καὶ θεοφιλεστάτου. Hæc desunt in Edit., sed leguntur in Cod. Reg. B. 3, et Pass., necnon apud Montac. ac Morel.

(c) Μὲν, εἶγε. Ità Codd. nostri, Montac. Morel. ac Combef. In Edit. μὲν deest. Mox, iidem τῶν ἡμετέρων. Deerat τῶν in Editis.

(d) Τὸ σιωπᾶν etc. Nullo sensu, ait Combef., hæc in tertiâ personâ Morel. reddidit, quod sileat, sermonem instituam, cùm de se omnia dicat Gregorius, ac momenta afferat, undè ad viri commendationem quasi necessariò accedit.

(e) Περὶ τῶν παροικιῶν. Combef.: De paræciis viciniquæ plebibus, utri scilicet Metropolitæ attineant, in eâ Cappadociæ divisione nuper Basilio episcopo factâ, de quâ et Epist. clxxxiii. Ubique Morel. æquè rudis in re ecclesiasticâ circummanentium, circummanentibus.

(f) Τὰ ἡμέτερα στηλιτεύεσθαι. Ità Cod. Reg. B. 3, et Tom. II.

Pass. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. τὰ ἡμέτερα desunt.

(g) Ἐπαναγαγόντος. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. ἐπανάγοντος.

(h) Εἰρήνευσον. Ità Codd. nostri et Combef. In Edit. εἰ δυνατόν εἰρηνεύειν, quod Morel.: Si fieri potest ut quæ dissita sunt concilientur.

(i) Οἷς καὶ συνεβίωσε καὶ συνεγήρασεν. Montac. et Morel. οἷς καὶ συνεβίωσας καὶ συνεγήρασας, quibuscum et vitam exegisti, et consenuisti.

(j) Καὶ ἀπροσίτου. Cod. Reg. Montac. et Morel. καὶ ἀσυγχύτου, ab unâ et minimè confusâ Deitate.

(k) Τὴν σὺν σοὶ ἀδελφότητα. Montac. τὴν σὺν ἀδελφότητα, tuam fraternitatem.

(l) Χαρισθεὶς ἡμῖν καὶ ταῖς Ἐκκλησίαις τὸ κοινὸν στήριγμα. Ità Codd. nostri. At Combef. χαρισθείς ἡμῖν καὶ ταῖς Ἐκκλησίαις, τὸ τῶν Ἐκκλησιῶν κοινὸν στήριγμα. In Edit. χαρισθείς ἡμῖν, τῶν Ἐκκλησιῶν τὸ κοινὸν στήριγμα, quod Morel.: Lætus et probatus nobis in Domino gratificeris, Ecclesiarum commune columen. Verum, ait Combef., inscitum pror-

Aliàs LII.

Scripta eodem
circiter tempo-
re.

CLXXXVI. EIDEM.

Altera ad eundem Nectarium Epistola circa idem tempus scripta, commodè subjicietur. Cognatam, seu neptem suam Nectario prolixè commendat.

Quid fecisses, si præsens ipse negotia habuisssem? Perspicuum utique est, te nihil omninò studii ac diligentiae prætermisurum fuisse, quò me ab injuriâ et fraude liberares, si quid conjecturæ duci potest ex his quæ præcesserunt. Hoc igitur nunc quoque nobis per ornatissimam neptem nostram, pedibus tuis per me ad-volutam, concede, tùm supplicis ætate per-motus, tùm et morum integritate et pie-tate, (longè enim ab aliarum muliercularum moribus aliena est;) tùm præterea ipsius quiete et negotiorum gerendorum imperitiâ, tùm quia à propinquis nunc ipsi negotium exhibetur, tùm denique et maximè, quia id ego à te precibus con-tendo. Porro eò majorem à nobis gratiam inieris, quò in eo, quod petimus, benefi-cio celeritatem majorem adhibueris. Nam ille quoque in Evangelio iniquus judex humanum se viduæ clementemque præ-buit, sed post diuturnam et importunam supplicationem. A vobis autem celerita-tem requirimus, ne diuturnis curis, gra-vibusque in externâ regione afflictionibus et æurnis conficiatur: tametsi illud maximè novi tuam pietatem effecturam, ut extera tellus illi patria sit.

Eò major est
gratia, quò ma-
jori celeritate
conceditur.

Aliàs CXXVIII.

Scripta anno
circiter 384.

CLXXXVII. EUDOXIO.

De Eudoxio rhetore, cujus auditor fuit Nicobulus, satis jam suprâ dictum. Cum autem variis in locis, varios habuerit magistros Nicobulus, revocare quis posset in dubium, nùm Eudoxio scripta sit hæc Epistola, quæ alii ex his magistris scribi potuit, ut Photio, quem Constantinopoli morantem et docentem audiit Nicobulus, ut ex datis ad ipsum Gregorii literis certum est. Verùm tanta hujus Epistolæ cum aliis, quas Eudoxio scriptas esse constat, convenientia, ut qui has lege-rit, istam quoque ipsi datam esse non sit dubitaturus. Quòd non scribat, Eudoxium expostulantem Gregorius arguit, monèque non crediturum se, nisi documento præbito, quæ de Nicobulo magna scripsit et miranda.

Quòd non scribam, expostulas, cùm ipse, ut puto, non multas litteras miseris, nisi fortè me morbus delirum reddit, acceptorumque beneficiorum immemorem. Atqui si nihil aliud, certè nobis, ut morte functis, oratio funebris à te, cujus ars in declamando ac scribendo sita est, debebatur. Atque hic arguendi finis sit: neque enim, cùm amicè accusemus, id ultrà amicitiae limites facere convenit. Quæ autem de suavissimo filio Nicobulo scribis, magna quidem admodum, et miranda sunt, atque

Ultrà amicitiae
limites accusare
minimè conve-
nit.

sus gratificeris. Morel. sic jam Epist. CLXXXIII, idem χα-ρισθείης activè reddiderat, gratum feceris.

CLXXXVI. (a) Τῆς προσπιπτούσης. Ità Montac. et Morel. In Edit. αὐτῆς προσπιπτούσης.

(b) Καὶ τὸν τρόπον. Ità Cod. In Edit. καὶ deest.

(c) Κατὰ τὰς πολλὰς. Deest τὰς in Cod. Pass.

(d) Καὶ τὴν ἡμετέραν. Ità Cod. Pass. In Edit. καὶ deest.

(e) Καὶ ὁ ἄδικος ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ κριτῆς. Cod. 2022 et Combef. καὶ ὁ τῆς ἀδικίας κριτῆς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις.

(f) Ὅτι οἰκίαν αὐτῇ ποιήσει etc. Combef.: *Quin tua pietas, quæ illi externa regio est, faciat propriam, sic officiis demerendo, ut patriæ commoda et in alienâ minimè desideratura sit. At quàm Billius abscessit, dùm*

ΠΙΣ'. Τῷ ΑΥΤῷ.

Τί ἂν ἐποίησας, εἰ παρὼν αὐτὸς εἶχον πράγ-ματα; ἢ δὴλον, ὅτι πᾶσαν ἂν ἔθου σπουδὴν, ἐλευθερώσαι με τῆς ἐπηρείας, εἴπερ τι δεῖ τοῖς προλαβοῦσι τεκμαίρεσθαι. Τοῦτο καὶ νῦν ἡμῖν χάρισαι διὰ τῆς κοσμιωτάτης ἀνεψιάς ἡμῶν, α τῆς προσπιπτούσης σοι δι' ἡμῶν, αἰδεσθεῖς a μὲν τὴν ἡλικίαν τῆς ἐκείνου, αἰδεσθεῖς δὲ b καὶ b τὸν τρόπον καὶ τὴν εὐλάβειαν, οὐ c κατὰ c τὰς πολλὰς οὔσαν γυναικας· αἰδεσθεῖς δὲ καὶ B πρὸς τοῖς ἄλλοις καὶ τὴν ἀπραγμοσύνην τῆς γυναικός, καὶ τὸ παρὰ τῶν οἰκείων νῦν ἔχειν πράγματα, πρὸ πάντων δὲ d καὶ τὴν ἡμετέραν d παράκλησιν. Ἡ μείζων δὲ χάρις, τὸ τάχος τῆς εὐεργεσίας, ἣν ἀπαιτοῦμεν. Τὸ μὲν γὰρ φιλόφρονον τῇ χήρᾳ e καὶ ὁ ἄδικος ἐν τῷ e Εὐαγγελίῳ κριτῆς ἐχαρίσατο, ἀλλὰ μετὰ πολλὴν ἰκεσίαν, καὶ προσεδρεύαν. Παρ' ὑμῶν δὲ ὑπαρ-χέτω τὸ τάχος, ἵνα μὴ κάμνη μακρὰ ταῖς C φροντίσι, καὶ ταῖς ἐπὶ τῆς ἀλλοδαπῆς κακο-παθείαις· εἰ καὶ τὰ μάλιστα οἶδα σαφῶς, f ὅτι f οἰκίαν αὐτῇ ποιήσει καὶ τὴν ἀλλοτρίαν ἢ σὴ θεοσέβεια.

ΠΙΖ'. Ἐ ΕΥΔΟΞΙΩ.

g

Αἰτιάς τὸ μὴ γράφειν, οὐδὲ αὐτὸς ὦν, οἶ-μαι; τῶν πλείους ἐπεσταλκότων, h εἰ μὴ με ἡ h νόσος λήρον ποιεῖ, καὶ ὦν εὖ πέπονθα ἐπι-λήσμονα. Καὶ τοί γε εἰ μὴ τι ἄλλο, ὥς ἀπο-θανοῦσιν ἡμῖν i ὁ παρὰ τῶν σῶν λόγων ὠφεῖ- i λετο ἐπιτάφιος, ὃ τέχνη τὸ λέγειν καὶ γράφειν. Ὁ μὲν οὖν i ἔλεγχος τοσοῦτος· οὐδὲ γὰρ δεῖ j φιλικῶς ἐγκαλοῦντας, ἔξω τῶν k τῆς φιλίας k ὄρων τοῦτο ποιεῖν. Ἄ δὲ περὶ τοῦ γλυκυτάτου υἱοῦ Νικοβούλου γράφεις, μεγάλα μὲν σφόδρα,

vertit: *Quin tua pietas externam quoque mulierem tibi conciliatura sit.*

CLXXXVII. (g) Εὐδοξίῳ. Ità Codd. Pass. B. 3, Montac. Morel. ac Combef. In Edit. Φωτίῳ.

(h) Εἰ μὴ με. Ità Codd. Reg. B. 3, et Pass. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. εἰ μὴ γε.

(i) Ὁ παρὰ τῶν σῶν. Ità Codd. Reg. B. 3, ac Combef. In Edit. ὁ deest.

(j) Ἐλεγχος τοσοῦτος. Ità Cod. et Combef. In Edit. ἔλεγχος οὗτος.

(k) Τῆς φιλίας ὄρων. Cod. τῆς φιλοσοφίας ὄρων. Mox τοῦτο deest in Cod. Pass.

a καὶ θαυμαστὰ, καὶ ἱκανὰ συναρπάσαι πατὴρ Α
εὐκολίαν, ῥαδίως οἷς βούλεται καὶ πιεῖν.
Τότε δὲ ἀληθῆ εἶναι δεξιόμεθα, ὅταν πείραν
b διδοὺς ἡμῖν ὁ νέος, μὴ ἂν ἀξιὸς φάνηται, ἢ
τῶν σῶν ὑποσχέσεων, ἢ τῶν ἡμετέρων ἐλπίδων.

ejusmodi, quæ patris facilitatem iis rebus, quas vult, fidem faciliè adhibentem, abripere queant. Nos autem tùm deniquè vera esse credemus, cùm adolescens, documento nobis præbito, nec tuis promissis, nec nostrâ spe indignum se præbuerit.

Iis rebus, quas vult, fidem faciliè quis adhibet.

c ΠΠΗ'. ^c ΣΤΑΓΕΙΡΙΩ.

CLXXXVIII. STAGIRIO.

Ad audiendum Stagirium Nicobulus suomet ipse consilio se contulit, et patris etiam voluntate, nullatenus verò ex Gregorii sententiâ, qui tamen his eum litteris Stagirio commendavit.

Aliàs CLXXXVIII. Scripta anno circiter 384.

Ἀττικὸς σὺ τὴν παιδευσιν; Ἀττικοὶ καὶ ἡμεῖς. B
d Νέων προκαθέξῃ; πάσης ἡλικίας ἡμεῖς. d Τυποῖς
πρὸς λόγον; ἡμεῖς πρὸς ἥθος. Πολλὰ κοινὰ
πρὸς ἀλλήλους ἡμῖν· ἐν δὲ ἀντὶ πάντων καὶ
πρὸ πάντων, ὁ γλυκύτατος υἱὸς ἡμῶν Νικό-
βουλος ἐν μέσῳ κείμενος. Ὡς σὺ καλῶς ποιῶν,
ἐπιδείξῃ καὶ τὴν παιδευσιν, καὶ τὴν ἡμετέραν
φιλίαν, εἴπερ σοι μέλει ταύτης. Οἶμαι δὲ·
καὶ γὰρ ἀθληταὶ παλαιοὶ νέοις τιμῶνται·
e καὶ τοσοῦτον, ὅσον καὶ τὰ τῆς νίκης ἄλλα
προσφέροντες τούτοις, εὐγνώμονες εἶναι νομίζονται
περὶ νόμους ἀλλήσεως.

ERUDITIONE Atticus es? Attici nos quoque. Adolescentibus præes? nos omni ætati. Ad sermonem informas? nos ad mores. Multa nobis inter nos communia sunt. Unum autem pro omnibus, ac præ omnibus, suavissimus noster filius Nicobulus in medio positus; cui tu, ut par est, et doctrinam tuam ostendes, et nostram amicitiam, si modo ea tibi curæ est. Est autem, ni opinione fallor. Nam et veteres athletæ à juvenibus honore habentur, et quidem tantum, quantum etiam victoriæ præmia ipsis offerentes juxta palæstræ leges, grati animi officio fungi existimantur.

ΠΠΘ'. ΕΥΣΤΟΧΙΩ ΣΟΦΙΣΤῆ.

CLXXXIX. EUSTOCHIO SOPHISTÆ.

Huic sophistæ, quem Athenis in litterarum studio socium et amicum videtur habuisse, præclarum juvenem Pronoium commendat.

Aliàs CXI. Scripta eodem fortè anno vel etiam superiori.

Μίμησαί μοι τὸν Ἀλέξανδρον, ὃ θαυμασιέ· D
f καὶ ὥσπερ ἐκεῖνος ἔν' Ἀθηναίοις ἀρέσῃ, ἰ φιλο-
τιμότερος ἦν, διὰ ταῦτά τοι καὶ θέατρον αἰε-
g τῆς ἐαυτοῦ βασιλείας τὰς Ἀθήνας ὀνόμαζεν,
h οὕτω καὶ σὺ ἡμᾶς εἶναι τι νομίσας,
εἰ καὶ μηδαμῇ, ἀλλ' ἢ τῶν λόγων εἵνεκα καὶ
τῶν Ἀθηνῶν αὐτῶν, πρὸς δὲ καὶ τοὺς κοινούς
πατέρας τῶν λόγων αἰδούμενος, διπλασιάσαι
προθυμήθητι τῷ καλῷ Προνοίῳ τὴν περὶ λόγους
σπουδὴν. Πάντως ὃ τι ἂν εἰσενέγκῃς τῷ νέῳ,
i ἡμῖν τοῦτο εἰσίοσεις, ἰ οἱ καὶ παθεῖν εὖ ἐπιτή-
δαιοι, καὶ λόγων ἐπαινέται ἴσως οὐ φαῦλοι·
εἰ καὶ κατωτέρω σοφιστικῶν θρόνων καθήμεθα,
j σιωπῆς ἀκίνδυνον γέρας ἡμῖν ἰ αὐτοῖς ἐπιτά-
ξαντες.

FAC Alexandrum imiteris, vir admirande: ac quemadmodum ille, ut Atheniensibus placeret, liberalior erat atque magnificentior, et propterea regni sui theatrum Athenas nunquam non appellabat, eodem modo tu quoque nos aliquid esse arbitratus, quamvis nihil simus, tamen propter idem litterarum studium, et propter ipsas Athenas, ac præterea communes eloquentiæ parentes veritus, da operam ut præclaro Pronoio litterarum ac doctrinæ studium conduplices. Omnino id quod in adolescentem contuleris, in nos conferes, qui et ad accipiendum beneficium idonei sumus, et orationum haud mali fortassè atque contemnendi laudatores; etiamsi infra sophisticos thronos desideamus, quòd videlicet periculo vacuum silentii munus nobis ipsis indixerimus.

Silentii munus est periculo vacuum.

(a) Καὶ θαυμαστὰ καὶ ἱκανὰ συναρπάσαι. Ità Combef. et sic legit Bill. In Edit. καὶ ἱκανὰ καὶ θαυμαστὰ συναρπάσαι.

(b) Ἀνάξιος φάνηται. Cod. et Combef. φαίνεται. Cod. Reg. ἂν φάνηται. Cod. Pass. ἂν φαίνεται.

CLXXXVIII. (c) Σταγειρίῳ. Cod. Reg. 2022, Στρατηγίῳ.

(d) Τυποῖς. Ità Cod. 1405 et alter Reg. sicque legit Bill. In Edit. τυπεῖς.

(e) Καὶ τοσοῦτον, ὅσον. Ità Cod. 2022, et R. ac Combef. In Edit. καὶ τοσοῦτον, ὥς.

CLXXXIX. (f) Φιλοτιμότερος ἦν, διὰ ταῦτά τοι. Ità Codd. Reg. B. 3, R. et Combef. At Montac. et Morel. φιλοτιμότερος ἦν ταῦτά σοι. In Edit. φιλοτιμούμενος ἦν ταύτη τοι, quod Bill.: Atheniensibus placere studens, propterea

regni sui theatrum Athenas appellabat. Melius fortè, magnificè liberalis erat, ac propterea etc.

(g) Τῆς ἐαυτοῦ. Ità Cod. Montac. et Morel. In Edit. αὐτοῦ.

(h) Τὸ καθ' ἡμᾶς εἶναι. Ità Cod. et Combef. qui redit: Sic quemadmodum aliquo nos habuisti in numero, quanquam nullâ aliâ ratione quàm litterarum, ipsarumque Athenarum causâ, ac præterea communium litterarum parentum reverentiâ motus. In Edit. τόδε est.

(i) Οἱ καὶ παθεῖν. Montac. et Morel. οἱ καὶ τὸ παθεῖν.

(j) Αὐτοῖς ἐπιτάξαντες. Montac. et Morel. ἐπιτεύξαντες. Ità et Combef. qui vertit: Qui ipsi vacantis periculo silentii præmium munusque felici faustoque successu simus adepti.

Alios LXL.

Scripta anno
584.

CXC. EIDEM.

ΡΥ. ΤΩ ΑΥΤΩ.

Eustochius iniquo ferens animo Nicobulum, se posthabito, ad audiendum Stagirium accessisse, non tantum Eudoxium artis ejusdem sectatorem et professorem, quæ erat sophistarum invidia et æmulatio, maledicâ oratione laceravit, verum etiam Gregorium, ex ejus sententiâ ratus Nicobulum ad audiendum Stagirium accessisse, dicteriis insectatus est, ipsi per litteras Stagirismum exprobrans. Gregorius hæc Epistolâ primùm se purgat quòd Nicobulum Stagirio commendavit. Deindè graviter admodum in maledicendi sophistarum impotentiam invehitur, remque indignam prorsus viro hujus ætatis publicè alium infamare, ac vicissim infamari, asserit, tam pernicioso iis, quos instituunt, adolescentibus exemplo, etc.

Præstat id
eloqui, quod
animum ægrè
habet, quàm
quiescere, per-
indè atque elo-
qui nesciamus.

O Ulysses, scitè sanè me perstrinxisti, Stagirismum exprobrans, sophisticóque artificio studiosissimè me versans et exagitans. Atque istam animi libertatem laudo quòd ea scribas, quæ scribis. Præstat enim id eloqui quod animum ægrè habet, efferre atque expromere, quàm quiescere, perindè atque eloqui nesciamus. Ipse quoque aliquid habeo, quod te accusem. Verumtamen ut fori ac judiciorum legem servem, prius tibi ad ea, quæ objicis, respondebo, postea autem accusabo; atque utrumque pari cum benevolentia faciam. Ad Stagirium virum optimum Nicobulus meus accessit, haudquaquam de nostra sententiâ, ne hoc existimes; non enim ita vel Athenarum, vel amicitia tuæ et sodalitatis, immemor sum: verum suomet ipse consilio, et de patris voluntate ad eum se contulit, à me autem illi per litteras traditus est et commendatus. Quid hinc ab amicitia aut humanitate alienum feci? Quoniam autem purgationem nostram habes, accusationem quoque accipe.

Coroplathos illos tuos, et Telchinas minimè laudo, quibus artis æmulum perperam insectaris; quandoquidem usus obtinuit, ut ejusdem artis professores αντίτεχνοι, idest, artis æmuli atque adversarii vo-

Α α Ὀδυσσεῦ, μάλα πῶς με καθίκεο, Στα- a
γειρισμὸν ὀνειδιζὼν, καὶ κατασοφιστεύων ἡμῶν
ἐπιμελέεσθα. Καὶ σου τὴν παρρησίαν ἐπαινώ, b
ἐφ' οἷς γράφεις ἂ γράφεις. Κρεῖσσον γὰρ, b
ἐκλαλεῖν τὸ λυποῦν, ἢ ἡρεμεῖν, c ὥς ἐρεῖν c
ἀγνοοῦντας. Ἐχω τι καὶ d ἐγκαλεῖν. Ὅμως d
δὲ ἵνα νόμον φυλάξω δικαστικόν, ἀπολο-
γήσομαι πρότερον, εἴτα κατηγορήσω· καὶ ἀμ-
φότερα μετὰ τῆς ἴσης εὐνοίας. Τῷ καλῷ Στα-
γειρίῳ προσήλθεν Νικαβούλος ὁ ἐμὸς, e οὗ τι e
καθ' ἡμέτερόν γε νόον, μὴ τοῦδ' ὑπολάβῃς·
οὐχ οὕτως ἢ τῶν Ἀθηναίων ἐπιλήσμων ἐγὼ, ἢ
τῆς σῆς φιλίας καὶ εταιρείας· ἀλλ' ὥρμησε
παρ' ἑαυτοῦ, καὶ τοῦ πατρὸς οὕτω θελή-
σαντος· παρ' ἐμοῦ δὲ διὰ τῶν γραμμάτων
ἐνεχειρίσθη. Τί τοῦτο ἄφιλον ἢ ἀπάνθρωπον;
ἐπεὶ δὲ τὴν ἀπολογίαν ἔχεις, δεῖξαι καὶ τὴν
κατηγορίαν.

С f Οὐκ ἐπαινώ σου τοὺς Κοροπλάθους, καὶ f
τοὺς Τελχῖνας, οἷς βάλλεις κακῶς τὸν ἀντίτεχ-
νον, ἐπειδὴ νενίκηκε τοὺς ὁμοτέχνους ἀντιτέχνους
καλεῖν. Μέχρι τίνος γὰρ ταῦτα; καὶ ποῦ ση-

CXC. (a) Ὀδυσσεῦ. Verba sunt Menelai ad Ulysssem, cum ab eo ignavia nomine verbis acerrimis perstrictus esset. Iliad. lib. xiv, 104. Itaque legendum ὦ Ὀδυσσεῦ.

(b) Ἐφ' οἷς γράφεις. Legendum nonnulli vellent ἐφ' ἧς γράφεις, quâ scribis, quæ scribis.

(c) Ὡς ἐρεῖν ἀγνοοῦντας. «Ex tot corruptis codicibus, inquit Bill., minùs corruptum hic secutus sum, eum nempe qui Haganoæ typis Joan. Sec. excusus est, anno 1528, ubi habetur ὥς ἐκείνον ἀγνοοῦντας, ubi tamen ἐκείνο legendum. In duobus aliis exemplaribus ita legitur κρεῖσσον ἐκλαλεῖν τὸ λυποῦν, ἢ ἡμερεῖν ὥς ἐρεῖν ἀγνοοῦντας, hic quid significare possit, ὥς ἐρεῖν ἀγνοοῦντας, æquidem non video, nec quis sensus erui queat. Proindè pro ἐρεῖν, ἐλεῖν potius legendum censerem, ut sit sensus: Præstare animi dolorem præ se ferre ac detegere quàm premere et occultare, eosque tacitè condemnare qui nullius culpæ sibi conscii sint, facili se purgaturi, si doloris causa ipsi aperiretur. Quam tamen conjecturam non quasi ex tripode prolatam accipi volo, sed ut ab animo studiorum sacrorum pro virili juvandorum cupidissimo profectam.» Lectionem Billii retinendam censuimus, non versionem; reddit autem: Præstat enim id quod animum malè habet, efferre atque expromere, quàm quiescere, perindè atque id ignoremus. Hæc versio nobis non rectè græco respondere videtur. Aliam lectionem exhibent Cod. et Reg. quam Combef. cognovit, nobisque non displicet: κρεῖσσον γὰρ ἐκλαλεῖν τὸ λυποῦν, ἢ ἐρήμην αἰρεῖν ἀγνοοῦντας. Præstat enim id eloqui quod animum ægrè habet, quàm ignorantis indictâ causâ damnare. Ἡ ἐρήμη subaudito substantivo δίχη, causâ indictâ, id est alterâ parte absente: ἐρήμην αἰρεῖν, indictâ causâ damnare, vulgò par contumace et par défaut. Ἐρήμην δίχη dicitur de reo, ait Suidas,

qui vadimonium deserens, nec in judicio se sistens à iudicibus condemnatur.

(d) Ἐγκαλεῖν. Ὅμως δὲ ἵνα νόμον. Ità Cod. et Combef. In Edit. ἐγκαλεῖν ὅμως. να ἴδὲ νόμον.

(e) Οὗ τι καθ' ἡμέτερόν γε νόον. Aliud Homeri hemistichium Iliad. ix, 108. Verba sunt Nestoris quibus Agamemnonem hortatur ut cum Achille in gratiam redeat. Hæc Bill.

(f) Οὐκ ἐπαινώ σου τοὺς Κοροπλάθους καὶ τοὺς Τελχῖνας. His verbis adversarium suum Eustochius insectabatur. Κοροπλάθος autem, ut Christodulus docet, figulum propriè significat puparum et hujusmodi imaguncularum. Hæc Bill. At Suidas: «Qui effigies puerorum, inquit, et quorumvis animalium, quibus pueri vel puellæ decipiuntur, ex cerâ vel gypso conficiunt, qui ex luto vel aliâ hujusmodi materiâ pupas fingunt, Κοροπλάθοι vocantur.» De Telchinibus, ait Bill., varia est opinio. Quidam enim eosdem fuisse credunt Curetas, Cabynos, Telchinas, Corybantes et Idæos Dactylos, qualem Sceptium fuisse scribit Strabo lib. x. Alii cognatos fuisse existimant, nonnihilque differre, omninòque furore quopiam motos. Telchinas porrò fascinatos fuisse ferunt et maleficos quòd stygiam aquam animalibus et stirpibus perniciæ gratiâ inspergerent; quâ ex re calamitates, fames et pestes consequerentur. Cujus sententiæ est Tzetzes hist. lib. cxiii, qui etiam Telchinas numerat Adæum, Magalesiam, Omenum, Lycum, Myconem, Mimionem. Nonnulli tamen contrarium sentiunt, et artibus illos præstantes fuisse volunt. De toto hoc maleficiorum genere, vide Gyraldum lib. de Diis gentium. De Telchinibus autem vide Suidam ad vocem τελχῖνες, et Erasmus in Adagio, Novi Simonem, et Simon me.

σόμεθα τῆς σοφιστικῆς ἐπηρείας; ἕως ἂν τίς γένηται; ἕως ἂν θάνατος ἡμᾶς διακόψῃ τῆς πονηρίας; Ταῦτα γὰρ νέον μὲν ὄντα, φιλοτιμίας ἡττώμενον, κέρθους μεταποιούμενον, καὶ τότε μετρίως ποιεῖν, ἔχει τινὰ συγγνώμην (μικρὸν γὰρ τι Δημοσθενήσω σὴν χάριν·) ἐν τούτῳ δὲ τῆς ἡλικίας, καὶ οὕτω πράττοντα,

a ^a κυρίττειν τε καὶ κυρίττεσθαι, παντελῶς ἄωρον καὶ φιλόνεικον, οὐ μόνον ὅτι ἀπρεπές καὶ παντάπασιν ἀνελεύθερον, ἀλλ' ὅτι καὶ ῥαξώνη πολλῇ τοῦ πράγματος,

b ^b Ὅποῖόν κ' εἴπησθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσῃς, καθάπερ ῥεύματος ἀντιξέφροντος· πάλιν γὰρ Ὁμήρῳ συγχρησόμεαι.

. . . Τὸν ξύοντα δὲ ἀντιξέειν.

παντελῶς ἀνεπίφθονον.

Τίς οὖν ἡ σοφία, ἐξὸν ἀρετῇ πρωτεύειν, ἡττᾶσθαι κακίᾳ, ἥ καὶ νικᾶν, ὁ πολλῶ χεῖρόν ἐστιν; ἀλλ' ἐγὼ γε καὶ τῶν δικασῶν τοῦτο μέμφομαι, εἰρήσεται γὰρ τάληθές, ὅτι ἂν κολάζουσι κρίνοντες, ταῦτα ἐπαινοῦσιν ἀκροώμενοι. Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἔχουσι τοὺς συνεπαινέτας, καὶ τὴν κακίαν ἀνάπτοντας, καὶ ταῖς σπουδαῖς ἄχρι τούτου μεμερισμένους· θεῶν, εἰ μὲν ἀπιστεῖται, μὴ ἐπαινεῖσθαι· εἰ δὲ πιστεύεται, δημοσίᾳ κρίνεσθαι· ἡ οὕτω, εἰ μὲν ψευδῇ, τοὺς c ^c κατηγόρους ἐλέγχεσθαι· εἰ δὲ ἀληθῇ, τοὺς καθ' ὧν ὁ λόγος· καὶ μὴ οὕτω, μέγιστον πᾶγμα, τὴν τῶν εὖ γεγονότων ὑπόληψιν, οὕτω ῥαδίως παίζεισθαι.

Εἴ τι οὖν ἐμοὶ πείθεσθε (πρὸς γὰρ ἀμφοτέ- d ^d ρους ὁ λόγος,) τοὺς μὲν τοιοῦτους λόγους καὶ ψόγους ^a χαίρειν ἰάσατε, εἰ μὴ τι ἄλλο, τὴν e ^e πολλὰν αἰδούμενοι, ἡ καὶ ^e ἀποκάμνοντες ἐν τοῖς f ^f αἰσχίσις. Αὐτοὶ δὲ ^f βουλευσασθε τὴν παλαιὰν g ^g τιμῆσαι παραίνεσιν, τὴν, ^e ὅταν ὁ βίος ἱκανὸς h ^h ᾖ, ἀρετῇν ἀσκεῖσθαι κελεύουσιν. Καὶ ^b οὐκ ἐπιβουλευσατέ μὲν ὑμῖν αὐτοῖς, ἐπιβουλευσατέ δὲ ταῖς τῶν νέων ἐλπίσιν, οἱ πάντως ἂν τὰ θειότατα πάθοιεν, εἰ λόγους ἀσκοῦμενοι κακίαν μάθοιεν, καὶ ταύτην οὐκ ἄμισθον, ὥσπερ οὐκ

centur. Quousque enim ista? Nunquámne sophisticæ huic obtrectationi et maledicentiæ finem statuemus? An expectabimus, dùm mors ab hâc improbitate nos abrumpat? Juveni enim fortassè, honoris cupiditate flagranti, opibúsque inhianti, qui hæc modò parcè faciat, nonnihil veniæ dari possit; (libet enim in gratiam tuam Demosthenis verbis aliquantulum uti;) hominem autem id ætatis, atque hoc rerum statu, publicè alium infamare ac vicissim infamari, intempestivum prorsùs et pertinacis contentionis plenum; non solum quia hoc omninò inhonestum et sordidum est, sed etiam quia mira est hujus rei facilitas, perindè ac fluctûs reciprocantis. Etenim ut cum Homero rursùs loquar :

Dictum tale feres, quale et jam dixeris ipse.

Radentem porrò vicissim radere nequamquam reprehendendum est.

Quæ igitur hæc sapientia est cùm virtute vincere liceat, vitio superari, aut etiam superare, quod multò pejus est? At hoc quoque nomine, ut verè loquar, judices accusandos esse censeo, quòd, quæ pro tribunali damnant, eadem cùm audiunt, laudant. Nec id solum, sed multos etiam habent, qui simul laudent, ac vitium accendant, atque huc usquè in partes et studia dissecti sint. Atqui convenit ut, si hæc falsa existimentur, non laudentur; si autem vera esse credantur, publicè judicentur : aut etiam hanc rationem adhibere, ut si falsa objiciuntur, accusatores coarguantur; sin vera, ii adversùs quos oratio habetur: non autem permittere ut nobilium virorum existimatio, res maximi ponderis, tam facilè ludibrio adhibeatur.

Quarè, si meo consilio paretis, (utrumque enim alloquor,) hujusmodi sermones et vituperationes valere sinite, si nihil aliud, canitie certè reverentiâ, aut etiam rerum turpissimarum lassitudine. Ipsi verò in animum inducite veteri proverbio obsequi, quod virtutis cultum amplecti jubet, cùm satis ad victum amplæ facultates sunt. Nec cùm vobis ipsis, tùm juvenum spei insidias comparate, qui profectò gravissimâ injuriâ afficiuntur, si litterarum studia colentes, vitium addiscant, et quidem non sine mercede; perin-

Alium infamare, ac vicissim infamari; mira hujus rei facilitas, perindè ac fluctûs reciprocantis.

Judices accusandi quòd, quæ pro tribunali damnant, eadem, cùm audiunt, laudant.

Virtutis cultum amplecti debet is, cui satis ad victum sunt amplæ facultates.

Gravissimâ injuriâ afficiuntur ii, qui litterarum studia colentes, vitium addiscunt.

(a) Κυρίττειν τε καὶ κυρίττεσθαι. Non malè Bill. metaphoram reddidit, sed legisse videtur κηρύττειν τε καὶ κηρύττεσθαι. Sic habet Cod. Reg. Combef. κυρίττειν τε καὶ κυρίττεσθαι, cornibus petere ac vicissim peti, petulcorum arietum more; quæ grammaticis, inquit, usitata vocis acceptio et auctoribus probata. Hoc fortassè significavit Horatius in Odis : Parata tollo cornua.

(b) Ὅποῖόν κ' εἴπησθα ἔπος, τοῖόν κ' ἐπακούσῃς. Talia audies, qualia in alios dixeris. Bill. Dictum tale feres quale antè interseris ipse. Verba sunt Æneæ ad Achillem. Iliad. lib. xx. v. 250.

(c) Κατηγόρους ἐλέγχεσθαι. Cod. et Reg. κατηγόρους κολλάζεσθαι, accusatores coerceantur. Sic etiam Montac. et Morel.

(d) Χαίρειν ἰάσατε. Fortè legendum ἰάσατε, valere sinetis.

(e) Ἀποκάμνοντες. Ità Cod. In Edit. ἀποκαμόντες.

(f) Βουλευσασθε. Legendum fortè βουλευσεσθε. Combef. βουλευσοισθε.

(g) Ὅταν ὁ βίος ἱκανὸς ᾖ etc. Ad hoc proverbium alludit Horatius, Epist. 1.

..... O cives, quærenda pecunia primum est, Virtus post nummos.....

(h) Οὐκ ἐπιβουλευσατέ μὲν ὑμῖν αὐτοῖς. Ità Cod. et Reg. At Montac. et Morel. οὐκ ἐπιβουλεύεται μὲν οὖν ὑμῖν αὐτοῖς. Legissee videtur Bill., aut saltem legendum censuisse μηδὲ ὑμῖν αὐτοῖς. Mox, μηδὲ ταῖς τῶν νέων. In Edit. ἡμῖν αὐτοῖς.

dè ac vos, non virtutis, sed vitii magistros habeant. Quòd si molestus esse videor, hæc scribens, iisdem rebus me ulciscere, utile quoque aliquod consilium mihi offerens, ut vel præceptis tuis obtemperanti prosis, vel repugnantem accuses.

A ἀρετῆς, ἀλλὰ ταύτης ἔχοντες ὑμᾶς διδασκάλους. Εἰ δὲ σοι φορτικὸς εἶναι δοκῶ ταῦτα γράφων, ὁ ἄμυνέ με τοῖς ἴσοις, καὶ αὐτὸς τι αὖ παραινέσας τῶν χρησίων, ἐν ᾗ ἡ β πειθόμενον ὠφελεῖς, ἢ ἐγκαλεῖς ἀντιτείνοντι.

Aliàs LXII.

Scripta eodem anno.

CXCI. EIDEM.

ΡΥΑ. ΤΩ ΑΥΤΩ.

Ut veritas odium parit, Eustochium quasi crabronem tam sapiens, tamque amica irritavit admonitio, linguamque ad maledicendum paratiorem faciliè concitavit Gregorius. Eustochii maledictis hæc brevi, sed acutissimâ Epistolâ rescriptis Theologus se admodum non cruciari, simulque monet, ut linguam, si fieri potest, coërceat.

Calvus cum ariete obversâ fronte congruere non debet.

QUALE illud est, quod ignoravi! quàm stultum et ineptum! Virum sophistam commonui vecordiæ, ac ne à vulgari quidem proverbio eruditus sum ut, cum calvus essem, cum ariete obversâ fronte ne congrederer, nec crabronem in meipsum irritarem, hoc est, linguam ad maledicendum paratiorem. Quanquam illud quidem non admodum me discruciat; (multis enim, ut audio, adjunctus sum; ac si vixeris, multis etiam anteponar). Hoc verò acerbius me angit, quòd tibi minimè probavi me hoc amico animo facere. Et tamen opto, ut tum corpore, tum animo valeas, ac linguam, si fieri possit, coërceas: nunc autem, quod ad nos attinet, æquo animo feremus.

B Οἶον ἡγνόησα! ὡς σκαιὸν λίαν καὶ ἀπαίδευτον! ἄνδρα σοφιστὴν ὃ ἐνουθέτησα τῆς ἀπονοίας, καὶ οὐδὲ ὑπὸ τῆς παροιμίας τῆς ιδιωτικῆς ἐπαιδεύθην, φαλακρὸς ὢν κατὰ κριοῦ ὃ μὴ δ νυξάζειν ἀντὶ προσώπου, ὃ μὴδὲ σφηκίαν ἐγείρειν κατ' ἐμαυτοῦ, γλώσσαν πρὸς τὸ κακῶς λέγειν ἐτοιμοτέραν. Ἰ Τούτῳ μὲν οὖν οὐ πάνυ τι δυσχεραίνω, (μετὰ πολλῶν γὰρ προστετέθην, ὡς γε πυνθάνομαι, ὃ εἰ δὲ ζώοις, καὶ πρὸ πολλῶν) ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον, ὅτι μὴ ἐπιστεύθην φιλικῶς τοῦτο ποιεῖν. Πλὴν ὑγιαίνουσιν καὶ σώματα καὶ ψυχὴν, καὶ τὴν γλώσσαν κατέχοις, εἰ δυνατόν. ἡ ἀλλὰ νῦν τό γε ἡμέτερον ἐξέρομεν. ἡ

Aliàs CXCI.

Scripta eodem circiter tempore.

CXCII. STAGIRIO.

ΡΥΒ. ἰ ΣΤΑΓΕΙΡΙΩ.

i

Eudoxii maledicta non tulit Stagirus; sed cum par esset certare, et respondere paratus, ipse etiam Eustochium linguâ dicaciori mutuo incessit. Quos inter medius, pacisque sequester prodit Gregorius, datis ad Stagirium etiam eâ de re literis. Hæc enim ad eum scripta est Epistola, ut manuscriptis constat, non autem ad Timotheum, ut editi libri præ se ferunt, contra Codicum auctoritatem; quæ tametsi non adesset, Epistolæ tamen argumentum dicere non sineret eam ad Timotheum scriptam. Sophistis ut arma deponant quidvis pollicetur, amicitiam, laudes, suam ipsorum et omnium utilitatem; alioquin et sibi et Nicobulo injuriam fieri, ac eos vitii potius quàm virtutis magistros adolescentulis reipsâ futuros, spēsque eorum qui se illorum fidei commiserunt, falli contestatur.

LIBERIUS aliquantò ad te loquar: sic enim naturâ comparatus sum, ac volo. Si Nicobulum mihi minimè concesseris, injustè ages. Nam et amici animum offenderimus, et nihil ampliùs à te habuerimus.

D Παρρησιάσομαι τι πρὸς σέ· καὶ γὰρ πέφυκα οὕτω, καὶ βούλομαι. ἰ Εἰ δὲ μὴ μεταδοίης ἡμῖν τὸν Νικόβουλον, ἀδικήσεις. Φίλῳ τε γὰρ ἐσόμεθα προσκεκρουκότες, καὶ παρὰ σοῦ μηδὲν ἔχοντες

(a) Ἀμυνέ με. Ità Cod. Reg. Montac. et Morel. At Combef. ἄμυναί με. In Edit. ἄμυναί μοι. Mox Montac. et Morel. παραινέσων.

(b) Πειθόμενον ὠφελεῖς, ἢ ἐγκαλεῖς. Ità Cod. Reg. et R. In Edit. πειθόμενον ἐπαινεῖς, ἢ ἐγκαλεῖς, quod Bill.: Vel obtemperantem præceptis tuis laudes, vel accuses.

CXCI. (c) Ἐνουθέτησα τῆς ἀπονοίας. Ità Cod. et Reg. In Edit. ἐνουθέτησα. Ὡς τῆς ἀπονοίας, quod Bill.: Virum sophistam castigare institui. O singularem audaciam!

(d) Μὴ νυξάζειν ἀντὶ προσώπου. Ità Cod. At Cod. Reg. μὴ νυξάζειν. Cod. R. et Pass. κατὰ προσώπου. In Edit. νυξάζειν ἀντιπρόσωπος. Suo periculo legendum proponit Combef. κερατίζειν κατὰ προσώπου, sicque reddit Bill. Cum calvus sis, cum ariete observâ fronte ne congrederis; et, Crabronem ne provoces; parcemiæ sunt quibus docemur minimè lacessendos esse homines suapte naturâ irritabiles. A Gregorio adagium hoc mutuatur Erasmus.

(e) Μὴδὲ σφηκίαν ἐγείρειν κατ' ἐμαυτοῦ. Ità Cod. Montac. Morel. ac Combef. At Pass. ἀνεγείρειν. In Edit. ἐγείρειν deest. Vide Erasmus in adagio, irritare Crabrones.

(f) Τούτῳ μὲν οὖν οὐ πάνυ τι. Montac. et Morel., τί ομисσο, τοῦτο μὲν οὖν οὐ πάνυ.

(g) Εἰ δὲ ζώοις. Combef. εἰ δὲ ζώης. Multis adjunctus

sum, id est, ait Bill., multos alios virulentâ linguâ procidisti; quòd si etiam vita longior tibi contigerit, primum inter eos locum tenebo. In me enim stylum potissimum acues atque impurissimo ore debacchaberis.

(h) Ἀλλὰ νῦν τό γε ἡμέτερον Cod. Pass: εἰ δὲ μὴ, ἀλλὰ νῦν τὸ ἡμέτερον. At Combef. τό γε ἡμέτερον, vestra illa probra feremus.

CXCII. (i) Σταγειρίῳ. Ità Cod. Reg. Tillem. ac Combef. At Montac. et Morel. Σταγειρίῳ. In Edit. τῷ αὐτῷ, id est, Timotheo.

(j) Εἰ δὲ μὴ μεταδοίης ἡμῖν. Addenda Bill. videntur ἐμὲ τε καὶ Νικόβουλον ἀδικήσεις. Vertit autem quòd si hanc libertatem, loquendi scilicet, minimè concedas, et mihi, et Nicobulo injuriam facies. Combef. intricatas esse primas voces, et aliquid desiderari existimat, quod sic possit restitui: μεταδὸς ἡμῖν τὸν Νικόβουλον; εἰ δὲ μὴ μεταδοίης, ἡμῖν ἀδικήσεις, cede nobis Nicobulum; quòd si non cesseris, injustè feceris. Contendebant enim Sophistæ uter Nicobulum puerum litteris imbuendis acciperet. Hunc hortatur ut cedat, ne ipse incurrat in alterius offensam. Verum sine addito cohærent omnia, nec supplendum quicquam nobis offerunt vel Codd. nostri, vel quos videre Montac. et Morel.

πλέον. Εἰ δὲ θότης, ὅσον ἐλπίζομεν, εὐγνωμονή-
σεις, καὶ ἀμφοτέρω ἡμῶν ὡς καλλιῆς ἐξεῖ.
Ἐκείνῳ μὲν γὰρ ἀπολογησόμεθα, σὲ δὲ ἐπαινεσό-
μεθα. Εἰ δὲ διδως ἡμῶν καὶ παραινέσαι σοι πα-
a τρικῶς, ἀλλὰ μὴ τῇ συνηθείᾳ τοῦ ἄρχειν ^a τὴν
συμβουλὴν διαπτύσης· δέξαι λόγον ἀνδρός τὰ
τοιαῦτα οὐκ ἀμαθοῦς. Κατάθεσθὲ ποτε τὰ ὅπλα,
καὶ τὰς σφενδόνας, καὶ τὰς δεινοτέρας μελίας,
b τὰς γλώσσας, αἷς ^b κατ' ἀλλήλων βάλλετε τε
καὶ τιτρώσκεσθὲ, καὶ ταῦτα ἐν ἐπαινέταις τοῖς
c σπουδασαῖς. Καὶ κατάθεσθε ^c τοσούτῳ μᾶλλον,
ὅσον προχειρότερον τοῦτο τῶν ὅπλων ἐστίν· ἵνα
d μὴ κακίας μᾶλλον, ἢ ἀρετῆς ^d ἐξηγῆσθε τοῖς
νέοις, καὶ εἰ μὴ τοῖς λόγοις, ἀλλὰ τοῖς πράγ-
μασιν. Οἷς γὰρ τις χαίρει γινομένοις, ταῦτα
e καὶ σιωπῶν συμβουλεύει. Ἄν οὕτω ^e ποιῆτε, ὑμᾶς
τε αὐτοὺς ὀνήσετε, καὶ ἡμᾶς φίλους ἐξετε,
f καὶ οὐ ψεύσεσθε τὰς ^f τῶν πεπιστευκότων
g ἐλπίδας. ^g Οὗτός σοι τῶν ἐπὶ Νικοβούλῳ πόνων
μισθός. Εἰ δὲ πείραν τελεωτέραν λάβοιμεν,
τελεωτέραν καὶ τούτων ἀντιδώσομεν τὴν εὐφη-
μίαν.

ΡΖΓ'. ΠΡΟΚΟΠΙΩ.

Exeunte anno 384, vel potius incunte 385, hæc scripta est Epistola. Cùm enim Olympiadem, de cujus nuptiis in eâ agitur, scribat Palladius, vix viginti menses in matrimonio egisse, cùm maritus ejus naturæ debitum solvit; constat autem Nebridium, cui, eodem autore, illa nupserat, primum sub Theodosio magno comitem privatarum rerum, ac deinde urbis Constantinopolitaneæ præfectum, vel ut habet Palladius ex præfectum, in vivis adhuc fuisse tertio Calendas Julii, Honorio et Eudoxio consulibus, hoc est, anno 386, quo ad eum de Edititiis actionibus lex data est, cui etiam superstes parumper fortasse fuerit; non potuere Olympiadis nuptiæ antè exeuntem annum 384, vel potius annum 385 ineuntem celebrari; neque adeò Gregorius de sua, ut vocat, inò filia Olympiadis nuptiis, iisque velut celebratis antè anni 385 primordia scribere, ac invitanti Procopio se, quòd non adfuisse, excusare. Quis ille sit Procopius jam diximus; hæc addere sufficiat, patris locò eum Olympiadi avunculum, patruumve ac tutorem fuisse.

h ^h Αἰσθάνομαί σου τῶν ἐγκλημάτων καὶ σιω-
πῶντος. Γάμους εἰσιῶμεν, ἴσως ἐρεῖς, καὶ ταῦτα
τῆς χρυσῆς Ὀλυμπιάδος καὶ σῆς, καὶ παρὴν
ἐπισκόπων ὄμιλος· σὺ δὲ ἀπῆς ἡμῶν, ὁ γεννά-
δας, ἢ ἀπαξιῶσας, ἢ κατ' ἐκνήσας. Οὐδέτερον,
ὦ θαυμάσιε. Ἀλλ' οὐκ ἦν, οἶμαι, πράττοντα
i τραγικῶς, πανηγυρίζειν κομικῶς, καὶ ⁱ ἅμα
παντελῶς ἄωρον καὶ οὐ γαμικὸν, δύο ποδαγροὶ
περιφερόμενοι καὶ γελώμενοι, μέσοι πηδάντων·
ἵνα τί σοι καὶ προσπαιζώμεν γαμικῶς. Ἐπεὶ τῷ
γε βούλεσθαι, καὶ πάρειμι, καὶ συνεορτάζω,
καὶ τῶν νέων τὰς δεξιὰς ἀλλήλαις τε ἐμβάλλω,
καὶ ἀμφοτέρας τῇ τοῦ Θεοῦ. Πρέπει γὰρ ὥσπερ

A Sin autem, quantum speramus, dederis, probi candidique viri officio fungeris, atque utrumque nobis præclarissimè se habebit. Nam et illi satisfaciemus, et te laudabimus. Quòd si etiam hoc nobis concedis, ut te quoque paternè moneamus, ne tu pro tuâ imperandi consuetudine consilium nostrum asperneris; viri in hujusmodi rebus haud rudis et imperiti sermonem accipe. Tandem aliquandò tela deponite, ac fundas, et atrociores hastas, id est, linguas, quibus vos mutuò inces-
B sitis et vulneramini, idque applaudentibus ac laudantibus iis, quos vestrî studiosos habetis. Et quidem eas hoc magis deponite, quod promptius paratiusque armis telum istud est; ne alioqui vitii potius quàm virtutis duces adolescentulis existatis, si non verbis, at certè rebus ipsis. Nam quibus rebus, cùm fiunt, quisque delectatur, easdem etiam tacens, suadet. Hoc si feceritis, tùm vobis ipsis proderitis, C tùm nos amicos habebitis, nec spes eorum qui fidei vestræ se commiserunt, falletis. Atque hæc tibi, pro laboribus Nicobuli causâ susceptis, merces sit. Quòd si plenius experimentum sumpserimus, pleniorrem etiam his laudem tibi persolvemus.

Quibus rebus quisque delectatur, easdem etiam tacens suadet.

CXCH. PROCOPIO.

Alia LVII.

Scripta eodem tempore.

Pallad. Dialog. de vita Cler. cap. 17, p. 460. Godef. t. 6, p. 374.

D SENTIO, quod crimen mihi objicias, etiamsi id reticeas. Nuptias celebramus, forsàn dixeris, idque aureæ tuæque Olympiadis, ac grex episcoporum aderat: tu verò aberas, vir egregie, vel dedignatus, vel gravatus. Neutrum horum, ô admirande. Sed fieri non poterat, ut qui tragicè se haberet, comicè festum diem ageret; ac simul omninò intempestivum est atque à nuptiis alienum, podagricos duos videre, qui inter saltitantes circumferantur, et rideantur. Libet enim tecum nonnihil quoque nuptiali more ludere. Nam alioqui quantum ad voluntatem attinet, et adsum, et simul festum celebroy juvenilesque dextras inter se jungo, atque utras-

(a) Τὴν συμβουλὴν. Ità Cod. 1405, ac Combef. In Edit. τὴν βουλὴν.

(b) Κατ' ἀλλήλων. Combef. ἀλλήλους.

(c) Τοσούτῳ μᾶλλον. Ità Cod. 1405, et Combef. In Edit. τοσοῦτον μᾶλλον.

(d) Ἐξηγῆσθε. Ità Cod. et Combef. In Edit. ἐξηγεῖσθε.

(e) Ποιῆτε. Ità Cod. 1405, et Combef. In Edit. ποιεῖτε.

(f) Τῶν πεπιστευκότων. Combef. : Qui fidei vestræ adolescentes commiserunt.

(g) Οὗτός σοι. Ità Cod. 1405, et Combef. In Edit. οὗτός μοι.

CXCH. (h) Αἰσθάνομαί σου. Ità Cod. Reg. In Edit. σοὺ δεest.

(i) Ἅμα παντελῶς ἄωρον. Fortè legendum θάμα παντελῶς ἄωρον. spectaculum omninò intempestivum. Mox, pro ποδαγροί. Cod. Reg. ποδαγροί.

Optat Gregorius matrimonium in optimum quemque finem fieri.

que Dei manui. Convenit enim, ut quemadmodum a lia tibi omnia bona, ita matrimonium quoque in optimum quemque finem et secundum communia nostra vota fiat.

Ἄλλο σοι ^απάν ἀγαθόν, ^α οὕτω δὴ καὶ τὴν συζυγίαν ἐπὶ παντὶ βελτίστῳ γενέσθαι, καὶ κατὰ τὰς κοινὰς ἡμῶν εὐχάς.

Alia LVIII.

Scripta incerto tempore.

CXCIV. EIDEM.

ΡΗΔ'. Τῷ ΑΥΤῷ.

Aliam fratris, sororisve filiam in matrimonium collocavit Procopius, scribendique iterum occasionem Gregorio præbuit. Tardius licet scripta forsitan hæc Epistola fuerit, eam hîc collocare, quòd ejusdem sit argumenti ac superior visum est. Excusat se iterum quod nuptiis non adfuerit, et gratulatur Procopio Gregorius, cumque ut se totum ad rerum supernarum studium conferat hortatur.

Dulce onus excutit qui filiam sponsat.

EN alter tibi quoque gener, et dulce onus excutis, rem laudabilem faciens. Nos verò desides, ut ipse fortassè dixeris: ut autem verè dicam, infirmi, non desides. Cæterum quæcumque à Deo, rectè nobis eveniunt. Nam tumultus quidem aliis concessimus; nos autem philosophiâ fruimur, posteaquàm ad Deum collectus fueris, totumque te ad superarum rerum studium contuleris, nullo jam vinculo præpeditus ac detentus. Ac nunc preces quas, ut donum omnium pulcherrimum nos offerre oportebat, nuptiis largimur.

Ἰδοὺ καὶ δευτέρως σοι γαμβρός· καὶ τὸ γλυκὺ φορτίον ^β ἀποσκευάζῃ, καλῶς ποιῶν. Ἄργοι δὲ ^β ἡμεῖς, ὡς ἂν αὐτὸς εἴποις· ὡς δὲ ὁ ἀληθὴς λόγος, ^γ ἀσθενεῖς, οὐκ ἄργοι. Πλὴν καλῶς ἡμῖν ^γ ἔχει τὰ ἐκ Θεοῦ. Τῶν μὲν γὰρ θορύβων ἄλλοις παρεχωρήσαμεν, τῆς φιλοσοφίας δὲ ἡμεῖς ^δ ἀπολαύσομεν, ἐπειδὴν Θεῷ συζαλῆς, καὶ ὅπως τῶν ἄνω γένῃ, μηδενὶ δεσμῷ κατεχόμενος. Καὶ νῦν δὲ τοῖς γάμοις συνεισφέρομεν τὰς εὐχάς, ^ε ἃς ^ε ἔδει δωροφορεῖν ἡμᾶς τὸ κάλλιπον.

Quæcumque à Deo, rectè nobis eveniunt.

Preces, donum omnium pulcherrimum quod nuptiis possit offerri.

Alia XLIV.

Scripta anno 385.

CXCV. GREGORIO PRÆSIDI.

ΡΗΕ'. ΓΡΗΓΟΡΙῷ ἈΡΧΟΝΤΙ.

Sororem suam, ejusque liberos, qui, mortuo Nicobulo patre, a quibusdam vexabantur, Gregorio præsidi commendat Theologus hæc Epistolâ, quæ citius anno 385 scripta non est. Siquidem hoc anno Nicobulus filium suum sophistis erudiendum tradidisse invenitur. Vitam autem cum morte non tardius anno 385 commutasse, cum Tillemontio existimamus.

HESIODUM minimè laudo, qui ejusdem artis opifices, vocavit æmulos his verbis:

Οὐκ ἐπαινῶ τὸν Ἡσίοδον, ὅτι τοὺς ὁμοτέχνους ἀντιτέχνους ὠνόμασε,

Figulus figulo invidet.

Et faber est fabro, figulo figulusque molestus.

Neque enim, meâ quidem sentiâ, magis invidet quàm accurrit, et exosculatur, ac velut familiarem et necessarium complectitur. Cantor autem eò magis cantori adjungitur, quòd eorum opera circâ vocem versatur. Quo etiam ipse modo ergâ eloquentiam tuam affectus, si quidem eo corporis statu essem, ut animæ cupiditatibus observare posset, nemo me prior ad te complectendum accurrisset, ac magistratum ineuntem consulâtset. Verùm ut solem nubes obscurat, ita me morbus, atque invidum hoc corpusculum et ergastulum. Accipiesne igitur

Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοττεῖ, (λέγων,) καὶ τέκτονι τέκτων. ^φ Οὐ γὰρ φθονεῖ μᾶλλον, ἢ προστρέχει τε καὶ ἀσπάζεται, ὡς ἐμὸς λόγος, καὶ ὡς οἰκείου περιέχεται. Ἀοιδὸς δὲ αἰοιδῷ ^ε τοσοῦτω πλέον, ὅσῳ ^g καὶ λόγος ἐστὶ τούτοις τὸ σπουδαζόμενον. Τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς πεπονθὼς πρὸς τὴν σὴν λογιότητα, εἰ μὲν οὕτως εἶχον τοῦ σώματος, ὥστε ταῖς τῆς ψυχῆς ὀρμαῖς ὑπουργεῖν δύνασθαι, οὐκ ἂν μέ τις ^δ ἔφθῃ καὶ ^h προσδραμών, καὶ περιπτυσσόμενος, καὶ τὰ ἐπιβατήρια προσφθεγξάμενος. Ἄλλ' ἡλίω μὲν ἐπισκοτεῖ νέφος, ἐμοὶ δὲ καὶ ἡ ἀρρώστια, καὶ τὸ φθονερὸν τοῦτο σαρκίου καὶ

Ut solem nubes obscurat, ita Gregorium morbus, atque invidum hoc corpusculum et ergastulum.

(a) Οὕτω δὴ καί. Ità Cod. et Reg. ac Combef. In Edit. οὕτω σοι καί.

CXCIV. (b) Ἀποσκευάζῃ. Ità Cod. et Reg. Sic Bill. autoribus libris italicis. In Edit. ἀποσκευάζεις, dulce onus commodè excutis, id est, filiam tuam aufert tibi; filia enim est onus patri, sed dulce onus, quo tamen liberatur, alio illud in se recipiente, nimirum genero, filiæ marito. Verùm Tillemont. non de marito filiæ Procopii loqui putat Gregorium, sed eò loci ab eo vocem γαμβρός sic usurpatam, quemadmodum in Testamento suo, ubi Meletium γαμβρόν, generum suum, dicit, quòd sororis suæ filiam duxerit uxorem.

(c) Ἀσθενεῖς, οὐκ ἄργοι. Bill. : Infirmi, desides non sumus. Mox, πλὴν καλῶς ἡμῖν, et Bill. : Cæterum quantum ad ea quæ ex Deo sunt, benè velle habemus. At Cod. πλὴν καλῶς ἡμῖν ἔχοι, verùm utinam nobis prosperè cedant quæcumque veniant à Deo.

(d) Ἀπολαύσομεν. Addendum putant nonnulli, sed

nullâ freti autoritate καὶ οὐκ ἡμεῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ σὺ, ἐπειδὴν, et non nos tantum, verùm et tu, etc. Mox, Bill. cum Montac. et Morel. legit συζαλῆς, non συζαλεις, ut in antiquis Edit.

(e) Ἄς ἔδει δωροφορεῖν ἡμᾶς. Ità Cod. et R. Edit. εἰ δὲ δωροφορεῖν ἡμῖν etc., ut donum omnium pulcherrimum vobis offeramus.

CXCV. (f) Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ. Vide adagium apud Erasmus, figulus figulo invidet: ex quo loci illius illustratio petenda est.

(g) Τοσοῦτω πλέον. Sic Montac. Morel. et Combef. In Edit. τοσοῦτον πλέον. Mox ὅσῳ καὶ λόγος ἐστὶ. Vertit Bill. : Quòd circâ vocem ac sermonem. Verùm non tam vocem ac sermonem sonat hic λόγος, ut arbitror, quàm vocis concentum.

(h) Προδραμών. Ità Montac. Morel. ac Combef. In Edit. προδραμών. Mox, καὶ τὰ ἐπιβατήρια προσφθεγξάμενος. Combef. ; Ac pro arrepto magistratu consulatamus.

δεσμωτήριον. Ἄρα δέξῃ μου τὴν ἐπιστολὴν ἀντὶ
 α τῆς παρουσίας; ναι δέξῃ, ^a λόγιός τε ὢν, καὶ
 συγγνώμων, εὖ οἶδα τοῦτο, καὶ οὐκ εἰκάζειν ἔχω.
 β ^b Καὶ ἐν' εἰδῆς ὅσον θαρρῶ τῇ σῇ καλοκαγα-
 θία, ἰδοὺ καὶ πρεσβείαν προσάγω σοι, σφόδρα
 γ ἡμῖν ἀναγκαίαν, καὶ ^c πρὸς τῆς σῆς φιλίας
 αἰτῶ τὰ τῶν φίλων. Τὸν ἐμὸν Νικόβουλون ἀπὸ
 τῆς ἐμῆς δεξιᾶς ἐγχειρίζω σοι σὺν τοῖς ἀδελ-
 φοῖς, οὐ δώσουντα δίκην, ἀλλὰ ληψόμενον, καὶ
 δ ^d χήραν ἄωρον τὴν τούτων μητέρα, καὶ ^e οἰ-
 κίαν ποτὲ λαμπρὰν οὔσαν καὶ ἀπόβλεπτον, ἕως
 περιτὴν ὁ πολὺς ἡμῖν Νικόβουλος· νῦν δὲ οὐδὲ
 f πευθῆσαι συγχωρηθεῖσαν, ^f ἐκ τῶν ἤδη ἀνα-
 φανέντων κακῶν, καὶ προσδοκωμένων, εἰ μὴ
 g ^g σοὶ τε παραστῇ καὶ τῇ σῇ δίκῃ ^g ἔσθαι πρὸς
 h τὸν πονηρὸν δαίμονα, καὶ ^h ἡμᾶς τιμῆσαι,
 καὶ τὸ ἀνθρώπινον αἰδεσθῆναι, καὶ λαμπρὰν
 σεαυτῷ ποιῆσαι τὴν ἀρχὴν διὰ τῆς εἰς ἡμᾶς
 εὐποιίας.

ΡΗΣ'. ΕΚΗΒΟΛΙΩ.

*Ejusdem argumenti et temporis ac superior, est hæc Epistola, in quâ Nicobuli uxorem, ejusque filios Ecebolio com-
 mendat. Morbus quo detineri se ait Gregorius, ille ipse est, quo correptus fuit post electionem Eulalii. De eodem queritur
 in Epist. 107, 160, 178 et 234.*

Βοήσομαί τι κατ' ἐμαυτοῦ· καὶ συγγνώμη τῷ
 i ἀλγοῦντι ⁱ τὰ ἀλγοῦντος φθέγξασθαι. Ὡ σαρκίον
 j πονηρὸν καὶ κακότηες, οἷά με κακὰ θράς! ^j οἷα
 ἐργάζη! Ἐγγὺς ἀνὴρ, ὃν καὶ πόρρω τυγχάνοντα
 k μεταδιώκειν τῶν ἀναγκαίων ἦν, τῆς τε ^k ἀρχικῆς
 ἀρετῆς εἵνεκα, καὶ τῆς ἄλλης ἡμερότητος. Σὺ
 δὲ πονηρῶς ἔχεις, καὶ σχεδὸν ἀκινήτως, καὶ
 περιορᾷς ἄλλους τοῦ ἀγαθοῦ μεταλαβάνοντας,
 ἡμᾶς δὲ ζημιουμένους. Τὰ μὲν οὖν τῆς κατη-
 γόρις τοιαῦτα. Ἐπεὶ δὲ οὐκ ἐξαρκεῖ τὸ ἀποδυ-
 l ρασθαι μόνον ἀ πάσχομεν, ἀλλὰ δεῖ ^l καὶ τινος
 φαρμάκου πρὸς τὴν πληγὴν, τοῦτο ἐξεύρομεν,
 m τὸ θαρρῆσαι ^m πρὸς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην, καὶ
 τοῖς γράμμασι σκιαγραφῆσαι τὴν παρουσίαν. Εἰ
 n δὲ καὶ τὸ εὖ ποιεῖν ἡμᾶς ἐπιζητεῖς, ⁿ βρῶν τὸ
 ἀγαθόν, προσάγομεν θαρρῶντες οἰκίαν ἐλεεινὴν
 καὶ φιλανθρωπίας ἀξίαν, χήραν μετ' ὀρφανῶν

tur præsentiae vice Epistolam meam? Ac-
 cipies profectò, utpotè æquus et ad
 ignoscendum propensus : nec hoc tantum
 conjicio, sed etiam certò mihi persuadeo.
 Atque ut intelligas, quantum probitati et
 benignitati tuæ confidam, en legationem
 quoque nobis admodum necessariam tibi
 offero, atque à tuâ amicitia amicorum of-
 ficia postulo. Nicobulum meum de manu
 meâ tibi cum fratribus suis trado, non ut
 poenas det, sed ut sumat, viduamque ci-
 tius quàm oportebat, eorum matrem, et
 domum quondam illustrem et conspicuam,
 cum superstes nobis esset, insignis vir
 Nicobulus; nunc autem ità miseram, ut
 ne lugendi quidem potestas ipsi facta sit,
 tum ob exorta jam mala, tum ob impen-
 dentia, nisi tibi ac tuæ justitiæ visum
 fuerit adversus malum dæmonem in pro-
 cinctu stare, nósque honore afficere, at-
 que humanarum rerum fragilitate moveri,
 clarumque et celebrem tibi ipsi magistra-
 tum tuum per beneficentiam ergà nos
 reddere.

Gregorium hor-
 tatur Gregorius,
 ut clarum ac ce-
 lebrem sibi ma-
 gistratum per be-
 neficentiam ergà
 ipsum reddat.

CXCVI. ECEBOLIO.

Alia XLV.
 Scripta eodem
 tempore.

ADVERSUS MEIPSUM NONNIHIL EXCLAMABO,
 ac dolenti ignoscendum est, ea quæ do-
 lentis sunt, loquenti. O prava et maligna
 caruncula, quibus me malis afficis! quænam
 efficis! In propinquo vir erat, quem etiam
 procul remotum persequi cum primis oport-
 ebatur, tum ejus virtutis causâ, quâ præses
 nitet, tum ob cæteram mansuetudinem et
 lenitatem. Tu verò malè ac propemodum
 torpidè te habes, nec tibi quicquam curæ
 est, quòd aliis hoc bono fruentibus, ipsi
 careamus. Atque hujusmodi nostra est ac-
 cusatio. Quoniam autem, quæ patimur,
 deplorare minimè sufficit, verum medica-
 mentum etiam quoddam vulnere adhiben-
 dum est, hoc invenimus, nimirum ut hanc
 Epistolam scribere audeamus, ac præsen-
 tiam per litteras adumbremus. Quòd si
 de nobis quoque præclarè mererì studes
 et expetis, vir bonitate scatens, fidenti
 animo calamitosam domum ac misericor-

Dolenti ignos-
 cendum est, ea
 quæ dolentis
 sunt, loquenti.

Ecebolius vir
 bonitate scatens.

(a) Λόγιός τε ὢν. Combef. : *Utpotè qui sis vir prudens
 ac rerum peritus, melius quàm quod vertit Bill. disertus.*

(b) Καὶ ἐν' εἰδῆς. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit.
 καὶ deest. Montac. et Morel. ἐν' εἰδῆς.

(c) Πρὸς τῆς σῆς φιλίας. Montac. et Morel. πρὸ τῆς
 σῆς φιλίας; et coràm amicitia tuâ.

(d) Χήραν ἄωρον. Bill. : *Viduam decrepitam; quam
 versionem non probat Combef. Reddit enim, inquit,
 Bill. ἄωρον, quasi idem esset ac ἔξωρον : melius sanè
 antè tempus, vel maturius orbatam conjuge.*

(e) Οἰκίαν ποτὲ. Ità Cod. et Combef. In Edit. ἦν ὅτε.

(f) Ἐκ τῶν ἤδη ἀναφανέντων. Cod. 2022, Montac. ac Mo-
 rel. ἐκ τῶν ἤδη τε ἀναφανέντων, tum ob jam renascentia mala.

(g) Σοὶ τε παραστῇ καὶ etc. Legunt Montac. ac Mo-
 rel. παραστῇ. Εἴη οὖν τῇ σῇ δίκῃ.

Tom. II.

(h) Ἡμᾶς τιμῆσαι. Ità Cod. Montac. et Morel., sicque
 reddidit Bill. In Edit. ὑμᾶς τιμῆσαι.

CXCVI. (i) Τὰ ἀλγοῦντος φθέγξασθαι. Cod. et Pass.
 τὰ τοῦ ἀλγοῦντος καὶ φθέγξασθαι.

(j) Οἷα ἐργάζη. Hæc Bill non reddidit. Putat Com-
 bef. legendum οἷα κατεργάζη, quibus me conficis?

(k) Ἀρχικῆς ἀρετῆς εἵνεκα. Bill. : *Tum ob principe viro
 dignam virtutem. At Combef. : Tum ob viri præsidis,
 vel judicis virtutem, justitiam nempè et æquitatem.*

(l) Καὶ τινος φαρμάκου. Ità Cod. Reg. et Pass. In Edit.
 τίνος καὶ φαρμάκου.

(m) Πρὸς τὴν Ἐπιστολὴν ταύτην. Cod. Reg. et Pass. τῇ
 Ἐπιστολῇ ταύτῃ.

(n) Βρῶν τὸ ἀγαθόν. *Vir fundens bonitatem, id est,
 bonum quod in se est, affatim nobiscum communicans.*

diā dignam tibi offerimus, viduam ac pupillos lacrymis adhuc calentes, sororem inquam meam, ejusque liberos, qui probo patre nati, et qui tūm imperatoribus non ignobilem, verū perillustrem operam in armis navaverit, tūm etiam vobis præsidiis multis modis inservierit, (si Nicobuli nomen ad tuas aures pervenit,) nunc gravissima quæque pati periclitantur. Etenim post amicorum deditionem et jurandum illud, quod ob inquisitionem subierunt, nunc rursus pupillos vexare conantur.

Aliās XCV.
Scripta fortè
anno 385.

CXC VII. GREGORIO NYSSENO.

Consolatoria hæc est ad Gregorium Nyssenum de morte Theosebiæ, cujus laudes prosequitur. Quam sororem Nysseni appellat ἱερῆως σύζυγον, quæ verba pluribus errandi ansam præbuerunt, eamque cum Theologo junctam fuisse matrimonio arbitrandi. Quem errorem in nostrâ de perpetuâ virginitate Theologi disputatione refellimus. Nihil in Epistolâ apparet quo tempus, quandò scripta est, certò statui possit.

Job. v, 26.
Theosebia in cœlestia domicilia, tanquàm areæ acervus tempestivè devectus, recondita.

Gregorius hinc migrare cupit.

TENDENTEM me ad vos omni studio ac celeritate, jamque ad Euphemiadem usque profectum, conventus ille retinuit, quem ipsi in sanctorum Martyrum honorem celebratis, tūm quòd huic ob morbum interesse nequeam, tūm ne ob importunitatem gravis ac molestus sim. Porro hæc de causâ iter susceperam, partim ut te tanto intervallo viserem; partim ut te ob eam tolerantiam ac philosophiam mirificis laudibus efferrem, quam ob sanctæ ac beatæ sororis vestræ discessum ex hac vitâ præstas, (itâ enim audio,) ut vir probus et perfectus, ac Deo astans, divinæque et humana, magis quàm quivis alius, cognita et perspecta habens; quòdque in hujusmodi rebus aliis gravissimum et acerbissimum est, hoc levissimum judicans, nempè quòd cum tali vixeris, et talem transmiseris, atque in cœlestia domicilia, *tanquam areæ acervum*, ut Scripturæ verbis utar, *tempestivè devectum, recondideris*: et quidem itâ, ut ipsa jucunditatem quidem vitæ particeps fuerit, molestias autem per ætatis mensuram effugerit, priusque quàm propter te luxisset, præclaro funere, atque hujusmodi mortuis debito, à te ornata sit. Cupio, mihi crede, ipse quoque hinc migrare, si non tam vehementer ac vos, (magnum enim dictu hoc est,) at certè statim post vos. Sed quid faciamus adversus Dei legem jam olim vigentem ac dominantem, quæ Theosebiam meam habet, (meam enim eam

A ἔτι θερμῶν ἐν τοῖς δάκρυσι, τὴν τε ἀδελφὴν τὴν ἐμὴν λέγω, καὶ τοὺς ταύτης παῖδας, οἱ πατὴρ ἀγαθοῦ γεγονότες, καὶ πολλὰ μὲν βασιλεῦσι καμόντος ἐν ὅπλοις οὐκ ἀνυνύμως, ἀλλὰ καὶ λίαν λαμπρῶς, πολλὰ δὲ τοῖς ἄρχουσιν ὑμῶν ὑπουργήσαντος, (εἴ τινα Νικόβουλον ἀκούεις,) κινδυνεύουσι νῦν πάσχειν τὰ χαλεπώτατα. Μετὰ γὰρ τὴν τῶν ^a φίλων ἔκδοσιν καὶ αὐτοὺς ὄρκους ἐκείνους, οὓς ἐπὶ τῇ ἐξετάσει ὑπέστησαν, νῦν πάλιν ἐπηρεάζειν ἐπιχειροῦσι τοῖς ὀρφανοῖς.

ΡΥΖ'. ΓΡΗΓΟΡΙΩ Τῷ ΝΥΣΣΗΣ.

B Ὁρμημένον με πρὸς ὑμᾶς κατὰ πᾶσαν σπουδὴν, καὶ μέχρις Εὐφημιάδος γεγόμενον, ^b ἐπέσχευεν ἡ σύνοδος ἣν αὐτοὶ τελεῖτε τοῖς ἁγίοις μάρτυσι, καὶ τὸ μὴ ^c μετασχεῖν ταύτης οἴον ^c τε εἶναι διὰ τὴν ἀρρώστιαν, καὶ ἄλλως ^d βαρὺν ^d ἂν γενέσθαι τῇ ἀκαιρίᾳ. Ὁρμησα δὲ ὁμοῦ μὲν, ^e ἐπισκεψόμενος ὑμᾶς οὕτω διὰ μακροῦ, ὁμοῦ ^e δὲ θαυμασόμενός σε τῆς καρτερίας, καὶ τῆς φιλοσοφίας, ^f ἣν φιλοσοφεῖς (πυνθάνομαι γάρ,) ^f ἐπὶ τῇ μεταστάσει τῆς ἁγίας ^g ἀδελφῆς ὑμῶν, καὶ ^g μακαρίας, ὡς ἀνὴρ ἀγαθός τε καὶ τέλειος, ^h καὶ ^h Θεῷ παριστάμενος, καὶ πάντων μᾶλλον ⁱ εἰδώς ⁱ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα· καὶ ὁ τοῖς ἄλλοις βαρύτερόν ἐστιν ἐν τοῖς τοιούτοις, τοῦτο κουφώτατον κρίνων τὸ τοιαύτη μὲν συζῆσαι, τοιαύτην δὲ παραπέμψαι, καὶ εἰς τὰς ἀσφαλεῖς ἀποθέσθαι μονάς, ὥσπερ θημωνίαν ἄλωνος κατὰ καιρὸν συγκομισθεῖσαν, ἵν' εἴπω τὸ τῆς θείας Γραφῆς· καὶ τῶν μὲν τερπνῶν τοῦ βίου μετασχοῦσαν, τὰ δὲ λυπηρὰ διαφυγοῦσαν τῷ μέτρῳ τῆς ἡλικίας, καὶ πρὶν ἐπὶ σοὶ πενθῆσαι, παρὰ σοῦ τιμηθεῖσαν τῇ καλῇ κηδεῖᾳ, καὶ ^j τοῖς τοιούτοις ὀφει- ^j λομένην. Ποθῶ δὲ, καὶ αὐτὸς εὖ ἴσθι, τὴν μεταστάσιν, εἰ καὶ μὴ καθ' ὑμᾶς, (πολὺ γὰρ τοῦτο εἰπεῖν,) ἀλλ' εὐθύς μεθ' ὑμᾶς. Ἀλλὰ τί χρὴ παθεῖν πρὸς Θεοῦ νόμον πάλαι κεκρατηκότα, ^k ὃς ἔχει Θεοσεβίαν τὴν ἐμὴν, (ἐμὴν γὰρ ὄνο- ^k

(a) Φίλων ἔκδοσιν. Combef. : Post editos seu proditos amicos, ne quid favere queant occultè.

CXC VII. (b) Ἐπέσχευεν ἡ σύνοδος ἣν αὐτοί. Itâ Cod. Reg. et Combef. In Edit. ἐπέσχησε σύνοδος ἣν αὐτοί. Montac. et Morel. ἣν αὐτοῖς τελεῖτε τοῖς.

(c) Μετασχεῖν ταύτης. Montac. Morel. ac Combef. κατασχεῖν ταύτης, eum assequi.

(d) Βαρὺν ἂν γενέσθαι τῇ ἀκαιρίᾳ. Ne molestus essem ob temporis inopportunitatem, quòd sic infirmitate gravatus tardius occurrerem. Hæc Combef.

(e) Ἐπισκεψόμενος. Itâ Cod. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. ἐπισκεψάμενος.

(f) Ἡν φιλοσοφεῖς. Combef. ἥς φιλοσοφεῖς.

(g) Ἀδελφῆς ὑμῶν. Cod. Reg. et Combef. ἡμῶν.

(h) Καὶ Θεῷ παριστάμενος. In Cod. hæc desunt.

(i) Εἰδώς τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα. Montac. Morel. ac Combef. εἶδης τὰ τε θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα, qui tūm divina, tūm humana noveris.

(j) Τοῖς τοιούτοις ὀφειλομένην. Bill. : Hujusmodi mulieribus debito. At τοῖς τοιούτοις neutri generis est aut masculini; non vertendum igitur hujusmodi mulieribus. Cod. et Combef. τοῖς τοιούτοις χρεωστούμενην.

(k) Ὁς ἔχει Θεοσεβίαν τὴν ἐμὴν. E recentioribus nonnulli Theosebiam Theologo nupsisse, alii Gregorio Nys-

μάζω τὴν κατὰ Θεὸν ζήσασαν, ἐπειδὴ κρείττων ἢ πνευματικὴ συγγένεια τῆς σωματικῆς·) Θεοσεβίαν τὸ τῆς Ἐκκλησίας καύχημα, τὸ τοῦ Χριστοῦ καλλώπισμα, ἡμᾶς γενεᾶς ὄφελος, τὴν γυναικῶν παρρησίαν· Θεοσεβίαν, τὴν ἐν τοσοῦτῳ κάλλει τῶν ἀδελφῶν εὐπρεπεστέρα τε καὶ διαφανεστέρα· Θεοσεβίαν τὴν ὄντως ἱεράν, καὶ ἱερέως σύζυγον, καὶ ὁμότιμον, καὶ τῶν μεγάλων μυστηρίων ἀξιάν· Θεοσεβίαν, ἣν καὶ ὁ μέλλων ὑπολήψεται χρόνος, ἐν σήλαις ἀθανάτοις κειμένην, ταῖς ἀπάντων ψυχαῖς τῶν τε νῦν ἐγνωκότων, καὶ τῶν ὑπερον ἐσομένων. Καὶ μὴ θαυμάσης, εἰ πολλάκις ταύτην ἀνακαλῶ. Ἐντροφῶ γὰρ καὶ τῇ μνήμῃ τῆς μακαρίας. Οὗτος ἐκείνη τε παρ' ἡμῶν ἐπιτάφιος ἐν βραχεὶ πολὺς καὶ σοὶ παρακλητικὸς λόγος, καὶ περ ἄλλους τὰ τοιαῦτα παρακαλεῖν δυναμένῳ διὰ τὴν ἐν πᾶσι φιλοσοφίαν. Τὴν δὲ συντυχίαν, (ἐπεὶ καὶ ταύτην ποθοῦμεν,) νῦν μὲν ἀφηρήμεθα, δι' ἣν εἶπον αἰτίαν. Συνευχόμεθα δὲ ἡμῖν αὐτοῖς, ἕως ἃν ἔτι ὑπὲρ γῆς ὤμεν, καὶ μὴ τὸ κοινὸν ἡμᾶς διαζεῦξῃ τέλος, ὃ πλησιάζομεν. Διὸ καὶ πάντα φέρειν ἀναγκαῖον ἡμῖν, ὥς οὔτε ἡσθησομένοις, οὔτε ἀνιασομένοις μακρότερα.

P^hH. NEMESIΩ.

Nemesius, ad quem hæc Epistola, aliæque plures scriptæ sunt à Theologo, vir fuit doctrinæ atque optimarum artium studiis eruditus. Cappadociæ præfectus erat, cùm senectute et morbo maximè gravabatur Nazianzenus, qui eum plurimi fecit, ejusque integritatem commendatam in Epistolis reliquit. Quamvis autem gentilis esset Nemesius, nihilominus Gregorium ob litteras, quarum studio et amore uterque tenebatur, cultu et honore dignatus est, ejusque senectutem fovit. Cujus beneficii gratiam referre cupiens Gregorius, carmen contrà idolorum vanitatem conditum misit Nemesio, ut eum ab errore abductum ad christianam religionem perduceret. Nec irritum fuisse Gregorii conatum credibile est, quippè inter Catechumenos nomen dedisse à quibusdam creditur; elegantis etiam libri de hominis naturâ sub nomine Nemesii philosophi christiani auctor habetur: quod certè nobis affirmare non licet. Illum autem rogat ne Valentiniano mulctam irroget, sed opem ferat ejus calamitati.

Ἐπαινοῦσί τινες τὸν Πυθαγόραν τὸν Σάμιον, ὅτι θῦσαι θεήσαν αὐτῷ (ἐπειδὴ γε ἄλλως οὐκ ἐπὶ τὸ θῦν,) πηλίνῳ βοῖ τὴν θυσίαν ἀφω-

seno junctam voluerunt matrimonio. Vide præmissam Tom. 1 Editionis nostræ præfationem, pag. xxii et seq., ubi variis probavimus argumentis Theologum nec cum Theosebiâ, nec cum ullâ aliâ connubio fuisse copulatum; Theosebiam, non uxorem, sed germanam fuisse sororem Gregorii Nysseni: imò ipsam Theosebiam virginitatem fuisse professam.

(a) Τοῦ Χριστοῦ. Ità Cod. et Combef. In Edit. τοῦ deest.

(b) Τὸ τῆς καθ' ἡμᾶς γενεᾶς ὄφελος. Combef.: *Ætatis nostræ fastigium et culmen.*

(c) Ὄντως ἱεράν καὶ ἱερέως σύζυγον. Montac. ὄντως ἱερέων σύζυγον. Verùm Cod. Reg. Morel. et Combef. ὄντως ἱερέως σύζυγον, verè sacerdotis conjugem. Ità post Bill. reddit Combef. At in supradictâ Præfatione demonstravimus vocem græcam σύζυγος, non propriè significare eos quos conjuges vocamus, sed eos generatim qui ejusdem operis socii, idem veluti jugum trahere censentur. Theologus igitur Theosebiam, Nysseni sororem, ejusdem diaconissam his verbis adstruit, quibus aptiora non sunt ad designanda diaconissæ merita, et munia: *Theosebiam verè sacram, atque adeò sacerdoti comparem, et parem honore, magnisque mysteriis dignam.*

A voco, quæ, ut Dei legibus consentaneum erat, vixit; quandoquidem spiritualis cognatio corpoream antecellit;) Theosebiam, Ecclesiæ decus, Christi ornamentum, ætatis nostræ utilitatem, fœminarum fiduciam: Theosebiam, in tantâ fratrum pulchritudine formosissimam et clarissimam: Theosebiam verè sacram, atque sacerdoti comparem, et parem honore, magnisque mysteriis dignam: Theosebiam, quam futurum quoque tempus excepturum est, in immortalibus columnis, hoc est omnium, tam qui eam nunc nôrunt, quàm qui posthæc futuri sunt, animis sitam. Nec verò mirum tibi videatur, quòd eam sæpè appellem. Nam etiam beatæ illius fœminæ memoriam pro deliciis habeo. Atque hic sermo, brevis quidem ille, amplius tamen et copiosus, tùm ad illius funus honestandum, tùm ad te consolandum à nobis habitus sit; tametsi alioqui, pro tuâ in omnibus virtute animique constantiâ, ejusmodi cohortationem aliis ipse adhibere possis. Congressum autem (nam nos quoque hoc appetimus,) nunc nobis ea, quæ à nobis commemorata est, causa eripuit. Verùm demus operam, ut mutuas orationes jungamus, quamdiù in hac vitâ sumus, neque communis nos finis disjungat, ad quem appropinquamus. Ac proindè nobis omnia perferre necesse est, ut qui nec diutius gavisuri, nec in mœrore futuri simus.

Spiritualis cognatio corpoream antecellit.

Theosebia Ecclesiæ decus, Christi ornamentum, fœminarum fiducia.

Animi immortales columnæ, in quibus Theosebiæ memoria vivebit.

Omnia nobis in hac vitâ sunt perferenda, ut qui nec diutius gavisuri, nec in mœrore futuri simus.

CXCVIII. NEMESIO.

Aliàs
CLXXXIII.

Scripta fortè
anno 386.

SAMIUM Pythagoram nonnulli hoc nomine laudibus efferunt, quòd cùm ipse sacrificare cogeretur, (quandoquidem alioqui sacrificia minimè probabat,) bove ex

(d) Ἐντροφῶ γὰρ καί. Ità Cod. 1405 et Combef. In Edit. καὶ deest.

(e) Οὗτος ἐκείνη. Ità Cod. et Combef. In Edit. οὗτως.

(f) Καίπερ ἄλλους. Cod. 1405 ὑπὲρ ἄλλους.

(g) Διὰ τὴν ἐν πᾶσι φιλοσοφίαν. Combef.: *Pro tuâ in omnibus fortis animi constantiâ.* Bill.: *Pro tuâ in omni genere sapientiâ.*

(h) Ἔως ἃν ἔτι. Ità Montac. ac Morel. et Combef. In Edit. deest ἕως.

(i) Διὸ καὶ πάντα. Montac. et Morel. meliùs videtur καὶ δι' ὃ πάντα.

(j) Ἡσθησομένοις. Cod. B. 3, αἰσθησομένοις, nec diutius sentiemus.

CXCVIII. (k) Τὸν Πυθαγόραν τὸν Σάμιον. Pythagoras Samius, philosophus, sacrificiis utebatur inanimis. Cruentas hostias diis offerri vetuit, at aram incrementam adorari jussit. Tradunt tamen quidam ex animalibus eum solos gallos gallinaceos, hædos et agnos subrumos ad sacrificia adhibuisse. Vide Suidam.

(l) Τὸ θῦν. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef., sicque legit Bill. In Edit. τὸ θῦν.

Egregia laus
præsidis, metum
detrimenti ex-
pertem incutere.

argillâ confecto sacrificium exsolvit: quod scilicet negaret mortua mortuis expianda; nam ita corpora appellabat. Hunc mihi tu quoque, vir eximie, pulchrè imitari posse videris. Quoniam autem mulctam irrogare tibi interdictum est, et solus præsidum, aut certè cum perpauca, iis quibus præes, metum detrimenti expertem constituisti, ne, quæso, committas, ut Valentinianum tuum ac nostrum, (pro cognato enim loquor,) incommodo afficias, verum sermone tenus effictâ mulctâ detrimentum reprime. Nam ne propriæ quidem inertiae ac socordiae, (si verum intrepido animo dicendum est,) poenam suffert. Ac si quidem te, ut judicem, hæc oratione permovemus, hoc sanè optimum fuerit. Sin minùs, ad amicum confugiemus, hisque ad te hominem eruditum verbis utemur, quæ ad amicum suum quidam scripsisse dicitur: Petrum, si nihil sceleris admisit, ob jus ipsum et æquitatem absolve: si admisit, dimitte nobis. Omnino dimitte, illud præter cætera reputans, fisco quidem duorum equorum mulctam haud magnum commodum allaturam esse: at gratiam hanc perpetuò in animis nostris inscriptam fore. Addam illud etiam: Hominis calamitati fer opem, casu quodam vehementer obtriti atque confecti.

Α σιώσατο· μηδὲ γὰρ χρῆναι νεκρὰ νεκροῖς κα-
θαίρειν, οὕτω λέγων τὰ σώματα. Τοῦτόν μοι καὶ
αὐτὸς μιμήσασθαι καλῶς ἔχεις, ὦ θαυμάσιε.
Ἐπειδὴ δὲ τὸ προστιμᾶν ἀπηγόρευται σοι, καὶ
μόνος ἀρχόντων ἡ κομιδὴ σὺν ὀλίγοις, ἀξήμιον
ἐνίδρυσας ^a τοῖς ἀρχομένοις τὸν φόβον· μηδὲ ^a
(ὁ)υαλευτινιανὸν ζημιῶσαι τὸν σὸν καὶ ἡμέτερον,
(ὕπερ συγγενοῦς γὰρ πρεσβεύομεν,) ἀλλ' ὅσον
φθελῆσθαι πλάσαντα τὴν προστίμησιν, ἐπισχεῖν
B τὴν ζημίαν. Καὶ γὰρ οὐδὲ οἰκείας ῥαθυμίας
ὑπέχει δίκην, (εἰ θεὶ θαρρήσαντας τοῦτο εἰπεῖν.)
Εἰ μὲν οὖν ὡς δικαστὴν πείθομεν, τοῦτο ἄριστον·
εἰ δὲ μὴ, πρὸς τὸν φίλον ^b καταφευξόμεθα, καὶ ^b
τοῦτο φθελῶμεθα πρὸς τὴν σὴν λογιστήτα,
^c ὅπερ λέγεται πρὸς αὐτοῦ φίλον γεγραφέναι τις· ^c
^d Τὸν δεῖνα, εἰ μὲν οὐδὲν ἀδικεῖ, διὰ τὸ δίκαιον ^d
ἄφες· εἰ δὲ ἀδικεῖ, ^e ἡμῖν ἄφες. Πάντως δὲ ^e
ἄφες, ἐκεῖνο πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐνθυμηθεῖς, ὅτι
τὸ μὲν κοινόν, οὐδὲν ἂν μέγα ^f ὀνήσειεν ἱππῶ ^f
C δύο προστίμησις, ἡμῖν δὲ ἡ χάρις ἀνάγραφτος.
Καὶ τοῦτο δὲ προσκείσθω· Τῇ συμφορᾷ τοῦ ἀν-
δρὸς βοήθησον σφόδρα συντριβέντος ἀπὸ συμ-
πτώματος.

Alias LXXIX.
Scripta fortè
anno 586.

CXCIX. EIDEM.

ΡϞΘ'. Τῷ ΑΥΤῷ.

Prima sequentis Epistolæ verba argumento sunt, plurimas Gregorii ad Nemesium litteras excidisse; cum pauciores supersint, quamvis frequenter scripserit. In istâ autem Nemesium rogat ne Theodosius venerabilis, filius noster, inquit, patrio solo migrare cogatur, fortassè muneris alicujus obeundi causâ, à quo multorum, qui cum eo periclitabantur, orphanorum inopia sublevata erat. Sunt μεταξωτος qui nomine exilium intelligunt, et in eorum numero est Billius. Verum si de exilio ageretur, vehementius certè Nemesium urgeret Gregorius.

Si tibi hoc nomine molestus et importunus esse videor, quod identidem ad te scribam, ne mireris, aut te apud te justum judicem accusabo; nec dubito, quin me culpâ liberaturus sis. Ipse mihi fiduciæ hujus causam attulisti, nimirum per id quod prompto animo largiris, ad petendum alliciens; nec mirum id videri debet. Multa enim sunt ob quæ promptè et impigrè nobis gratificeris, senectus, morbus, studiorum communitas, (si quid tamen nos quoque in litteris sumus,) hoc ipsum, quod, cum congressum tuum mirificè exoptem, infirmitate tamen prohibear, nec re tantoperè expetitâ potiri queam. Sed quænam hæc postulatio est? et si quidem iniqua, tanti viri os vultumque erubescerem: si autem æqua, prompto animo pe-

D Εἴ σοι δοκῶ φορτικός συχνὰ ἐπισέλλων,
ε μὴ θαυμάσης, ἡ κατερῶ σου πρὸς σέ τὸν ^g
δίκαιον δικαστὴν, καὶ οἶδ' ὅτι ἀφήσεις με
τῆς αἰτίας. Αὐτὸς μοι τοῦ θαρρῆν ^h αἴτιος ^h
γέγονας, τῷ προθύμως παρέχειν τὸ αἰτεῖν
προκαλούμενος· καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. Πολλὰ
γὰρ ἔστιν οἷς προθύμως ἂν δοίης τὴν χάριν,
τὸ γῆρας, ἡ ἀρρώστια, ἡ κοινωνία τῶν λόγων
(εἴπερ τι καὶ τὸ ἡμέτερον ἐν λόγοις,) αὐτὸ
τὸ ⁱ ποθεῖν με τὴν συντυχίαν, ὑπὸ δὲ τῆς ⁱ
E ἀσθενείας κωλύεσθαι, καὶ διαμαρτάνειν το-
σούτου πράγματος. Ἀλλὰ τίς ἡ πρεσβεία; καὶ
εἰ μὲν ἄδικος, ^j αἰσχυνοίμην ἂν ἄνδρα τοσοῦ-
τον· εἰ δὲ δικαία, προθύμως ἐπίνευσον. Πάλιν

(a) Τοῖς ἀρχομένοις. Montac. et Morel. τοῖς ἐρχομένοις.

(b) Καταφευξόμεθα. Combef. φευξόμεθα.

(c) Ὅπερ λέγεται. Ità Cod. 1405, Montac. Morel. et Combef., sicque legit Bill. In Edit. ὥπερ λέγεται.

(d) Τὸν δεῖνα. Ità Cod. 2022, et alii. Edit. addunt ὅτι.

(e) Ἡμῖν ἄφες. Ità id. Cod. Montac. et Morel. In Edit. ἡμῖν deest, et legendum Bill. proponit διὰ τὴν ἡμετέρων φιλίαν, vel δι' ἡμᾶς, vertitque: In nostrâ gratiam absolve, omnino autem absolve.

(f) Ὀνήσειεν ἱππῶ δύο προστίμησις. Ità Codd. 1405 et

2023. In Edit. ὀνήσαιεν ἱππῶ προστίμησις, et ad marginem f. ἱππων.

CXCIX. (g) Μὴ θαυμάσης. Cod. μηδὲν θαυμάσης. Mox, In Edit. εἰ κατερῶ σου πρὸς με, si te accusem; Cod. R. secuti sumus.

(h) Αἴτιος γέγονας. Cod. et Combef. γεγονώς. Mox, τῷ προθύμως etc., per libertatem petendi, quam grato animo concedis, provocans.

(i) Ποθεῖν με. Ità Cod. et Combef. In Edit. deest με.

(j) Αἰσχυνοίμην ἂν. Ità Cod. In Edit. ἂν deest.

ὁ αἰδεσιμώτατος υἱὸς ἡμῶν Θεοδοσίος ἤκει
 πρὸς τὴν σὴν λογιότητα, ὁ ἐμὸς καὶ σὸς,
 a^a σκοπῶ μὲν ἐμὸς, σὸς δὲ ἐκείνης. Καὶ ἤκει
 b πρεσβέων ὑπὲρ ἐλεεινοῦ πράγματος· ὁρφανοὶ
 κινδυνεύουσι, καὶ τὸ ἀνθρώπινον ἐν μέσῳ
 cd ἄδηλον εἰς ὃ περιζήσεται· ὁ καὶ μετά-
 ςασιν αἰδούμεθα πατρός, πολλοῖς ὁρφανίαν
 ἐπικουφίσαντος. Μίαν τοῖς πᾶσι κατὰ θου χάριν.
 ef^e Δὸς χεῖρα τῇ συμφορᾷ, ἣν αὐτὸς ἴδοι-
 μάσεις. Δεῖται μὲν γὰρ οὐδεμιᾶς προσθήκης
 εἰς εὐδοξίαν ἢ σὴ ἀρχή, οὐδὲ γὰρ λαμ-
 πρότητος ἐσφόρος· εἰ δὲ τινα καὶ προσθή-
 g κην ἔζητεῖς, οὐκ ἂν μείζων ταύτης, εὖ ἴσθι,
 οὐδὲ λαμπροτέρα γένοιτο, ὥς πολλοὶ τάληθῇ
 βουλόμενοι λέγειν, τὴν σὴν καλοκαγαλίαν διδά-
 ζουσιν.

Σ'. ΤΩ ΑΥΤΩ.

CC. EIDEM.

Si non eodem ac superior anno data est hæc Epistola, at certè proximè sequenti. Etenim his litteris, provinciâ circa finem anni decedentem Nemesium, laudibus, ut suprà de Olympio vidimus, et votis prosequitur, simulque admonet, sibi ab eo ex pollicitatione deberi, quem inchoatum imperfectumque de religione congressum reliquerat.

*Aliàs
CLXXXIV.*

*Scripta circa
finem anni 386,
aut 387 initium.*

Ἐποίεις μὲν ἡμῖν καὶ τὴν ἀρχὴν φιλοσο-
 h φίαν, καὶ οἶδ' ὅτι ποιήσεις, ἡ εἴ γε τῷ
 Θεῷ μέλει τῶν ἡμετέρων. Ὅμως δὲ κράτιστον
 ἦν νῦν συγγενέσθαι σοι, ἡνίκα σχολὴν
 i ἄγεις, ὅπερ ἐπόθεις, ἀπὸ τῶν δημοσίων, καὶ
 καθ' ἡσυχίαν ἔξεσι τῆς σῆς ἀπολαύειν συνέ-
 j σεως, ἥς ἰ ὀλίγα μετασχόντες, καὶ ὅσα γε
 k ἀσπραπῆς ἡ τῆς ὅψει μὴ κρατουμένης, τοῦ
 πλείονος διημάρτομεν. Ἀλλὰ τοῦτο εὐξασθαι μὲν
 μέγα, λαβεῖν δὲ οὐ ῥᾶσον, οὕτως ἔχοντος
 ἡμῖν, ὥσπερ ἔχει, τοῦ σώματος. Εἰ μὲν οὖν
 l καὶ τούτου τύχοιμεν, τὸ πᾶν ἔξομεν·
 m (καὶ γὰρ τινα καὶ χρεωστῆς ἡμῖν ἢ συνου-
 σίαν ἐξ ὑποσχέσεως περὶ τοῦ λόγου τοῦ
 n καθ' ἡμᾶς, ἣν πως ἀτελῇ ὁ κατέλιπες·) εἰ
 δὲ μὴ, αὐτοῖς μὲν τὴν ζημίαν οἴσομεν ἄκον-
 o τες. Σὺ δὲ ἴσθι μεθ' ἡμῶν ὧν, ὁ ὅπου περ
 ἂν εἴης, καὶ ὁδηγοῖο ταῖς ἡμετέραις εὐ-

C Tu quidem præturam quoque in philo-
 sophiam convertebas, convertésque rur-
 sùm, hoc scio, si quid res nostræ Deo curæ
 sunt. Nunc tamen commodissimum esset
 te convenire, cùm, juxtà quod optabas, à
 publicis negotiis feriaris, tuâque pruden-
 tiâ ingenii que acumine tranquillè frui licet,
 cujus cùm paulum participes facti fuisset-
 mus, ac velut fulgetræ, quæ oculorum acie
 teneri non potest, majori parte eâ frustrati
 sumus. Verùm hoc optare quidem mag-
 num, consequi autem haud facilè est, ità
 videlicet nobis habente corpore, quemad-
 modum habet. Ac si quidem hoc consequi
 D possimus, nihil non habebimus. (Nam
 de nostrâ religione congressum quoque
 quemdam ex pollicitatione debes, quem
 inchoatum quodammodo et imperfectum
 reliquisti.) Sin minùs, nos quidem hoc
 damnum invito animo feremus. Tu verò
 hoc tibi persuade, te, quocumque in loco
 sis, nobiscum esse: atque utinàm precibus
 nostris ducibus prosperum iter habeas.

(a) Σκοπῶ μὲν ἐμὸς. Combef. σκοπὸς μὲν ἐμὸς, *meus qui-
dem inspector*; ac nescio, inquit, quid aliud Gregorius
in mente habuit.

(b) Ὅρφανοὶ κινδυνεύουσι. Cod. Reg. ὁρφανοῖς etc.

(c) Ἄδηλον. Ità Cod. Reg. Addunt editi ὧν; quæ vox
videtur superflua, nisi fortè legendum ὧν.

(d) Καὶ μετάσασιν αἰδούμεθα πατρός. *Ac veremur ne pa-
trio solo migrandum sit patri.* Hoc loco, ait Billius, μετα-
στάσις nomine non tantum exilium accipi potest, sed
etiam patriâ migrandi necessitas muneris alicujus
obeundi causâ; sed prior intellectus mihi magis arridet.
Meliùs forsàn καὶ μετάσασιν αἰδούμεθα πατρός, verteretur,
ac mortem timemus patris.

(e) Δός. Cod. Reg. δοῦς, *porrigens manum.*

(f) Δοκιμάσεις. Ità Cod. et Montac., sicque legit Bill.
In Edit. δοκιμάσεις.

Tom. II.

(g) Ζητεῖς. Ità Cod. et Combef. In Edit. ζητοῖς.

CC. (h) Εἴ γε τῷ Θεῷ. Ità Cod. Morel. et Combef.
qui mox legit μέλοι. In Edit. εἴ τι τῷ Θεῷ.

(i) Ἄγεις, ὅπερ ἐπόθεις. Ità Cod. 1405 et 2022. In
Edit. ὅπερ ἐπόθεις desunt.

(j) Ὀλίγα μετασχόντες. Ità Cod. Reg. Morel. ac Com-
bef. In Edit. ὀλίγα γε μετασχόντες.

(k) Τῆς ὅψει. Morel. et Combef. τῇ ὅψει.

(l) Καὶ τούτου. Ità Cod. Reg. 1405, Morel. et Com-
bef. In Edit. καὶ τούτων.

(m) Συνουσίαν ἐξ ὑποσχέσεως. Ità Cod. Morel. ac Com-
bef. In Edit. συντυχίαν δι' ὑποσχέσεως.

(n) Κατέλιπες. Ità Cod. 2022 et R. Morel. ac Combef.
In Edit. κατέλειψας.

(o) Ὅπου περ ἂν εἴης. Cod. 1405, ὅποι περ. Alt. ἂν ᾗς.

Quin illud quoque tibiitem persuadeas, te, quamdiu spiritum ducemus, apud nos mansurum esse, in quibus, nullâ columnâ inferioribus aut contemptioribus teipsum inscripsisti: atque etiam magis inscripturus es, cum ad Deum te adjunxeris, perspicuèque noster fueris, aut, si ita loqui suavius est, nos tui.

Α χαῖς. Καὶ αὐτὸς δὲ ἴσθι παρ' ἡμῖν μένων, ἄ ἕως ἂν πνέωμεν, οἷς σαυτὸν ἐνέγραψας, οὐ- α δεμιάς ἑήλης ἀτιμοτέροις, καὶ ἔτι μᾶλλον ἔγγράφεις, ἐπειδὴν γένη Θεοῦ καὶ σαφῶς ἡ ἡμέτερος, ἢ ἡ σοῦ γε ἡμεῖς, εἰ τοῦτο λέγεσθαι ἡ ἡδίων. c

Alius
CLXXXV.

Scripta eodem
tempore.

CCI. EIDEM.

ΣΑ'. ΤΩ ΑΥΤΩ.

Discedendo Nemesius, aut aliâ quâlibet occasione, non longè à Gregorii solitudine iter fecit, amicūque non visum præteriiit. Quod summopere dolens, hæc Epistolâ dolorem suum significavit.

QUIDNAM hoc est? inscientes nos præteristi, nec magis arripi potuisti, quàm Echo ab iis, qui eam propinquam se habere existimant, ac per oppositas voces decipiuntur. Nam alioqui hæc unâ in revim tibi adhibuissemus. At saltem ad nos scribe, vir eximie, idque pro te habebimus, hoc est, ut dici consuevit, umbram pro corpore.

Β Τὶ τοῦτο; παρέδραμες ἡμᾶς ἀγνοήσαντας, καὶ λαβέσθαι οὐκ ἦν, οὐ μᾶλλον γε ἢ τῆς ἡχοῦς τοὺς πλησίον ἔχειν αὐτὴν νομίζοντας, καὶ ἀπατωμένους ταῖς ἀντιρρήσεσιν. ἢ τοῦτο μόνον ἂν τῶν πάντων ἐτυραννήσαμεν. ἃ Ἄλλ' ἐπιστέλλοις d γε ἡμῖν, ὦ θαυμάσιε, καὶ τοῦτο ἔχομεν ἀντί σοῦ, σκιά, ὃ δὴ λέγεται, ἀντί σώματος.

Alius
Oratio XLVI.

Scripta anno
circa 387.

Theodoret. Dial.
3, pag. 163.

Sozom. Hist.
lib. 6, pag. 675,
676.

Cod. Theodos.
Gothofr. tom. 6,
pag. 129.

Ibid. pag. 130,
tit. 5.

CCII. AD NECTARIUM CONSTANTINOPO-
LITANUM EPISCOPUM.

ΣΒ'. Ε ΠΡΟΣ ΝΕΚΤΑΡΙΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ e
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

Hæc ad Nectarium Epistola tanti visæ est pretii, ut inter orationes numeraretur, quemadmodum duæ ad Cledonium, quasi dignitas aut materia, non autem stylus orationem faciat. Hanc Theodoretus Epistolæ nomine, aliæque plurimi laudant; hanc penè totam eodem nomine, vel certè partem maximam, Historiæ suæ intexuit Sozomenus. Ingens hæreticorum Constantinopoli incubuerat cohors, et latè grassabatur. Imminenti Ecclesiæ periculo Gregorius, pro suo in eam studio, permotus, arripit calamum, ut Nectario torporem excutiat; quo dormitante, ab Arianis, Eunomianis, Macedonianis, maximè verò Apollinaristis, plantata à se vinea, Ecclesia scilicet Constantinopolitana, proculcabatur. Tum ut vehementius Nectarii quem alloquitur, ipsiusque imperatoris zelum accenderet, ex Apollinarii libello, quem præ manibus habebat, blasphemias intolerabiles à se descriptas misit, ut concessam, tacente Nectario, Apollinaristis licentiam, rescindendam esse agnosceret. Quæ omnia ut piissimo imperatori nota faciat Nectarius, obtestatur Gregorius, Istâ Nectario Epistolâ videtur Gregorius Theodosio autor sancientiæ legis, quæ anno 388 contra hæreticos lata est; idque præter cætera habet Apollinariorum, quos maximè querelæ Gregorii spectabant, à capite legis designatio. Hinc etiam fas est Epistolæ tempus investigare. Eam quidem vel ab anno 384 scribere potuit Gregorius, quo Eunomius in Cappadociam relegatus fuerat. Verum cum illo ipso anno xii kal. septembris contra Eunomianos, Apollinarios, Arianos, Macedonianos, lex ea data fuerit, quâ Constantinopoli sine ullâ gratiæ interventione illi pellebantur; vix credibile fit, eosdem illos hæreticos, quos singulos etiam Gregorius appellavit, tantos hoc ipso anno 384 progressus in audaciam, imò et gratiam imperatoris subitò fecisse, ut Collectas ibi, perindè ac Catholici, celebrandi facultatem ab eo sibi compararint. Cohærent aptius quæ Theologus narrat cum lege anni 388, quæ iisdem penè verbis, ac iis quibus querebatur Gregorius, sancit ut Apollinarii colligendorum congregationum, vel in publicis, vel in privatis ecclesiis careant facultate: ut ipsi ac cæteri diversarum hæresum sectatores... instituendorum clericorum potestatem non habeant, nullâque iis episcoporum faciendorum præbeatur autoritas: ipsi quoque episcopi nomine destituti appellationis hujus dignitatem amittant. Quæ singula singulis Gregorii Epistolæ capitulis sic respondent ut eam Constitutionis imperatoris exemplar fuisse diceret. Præterea anno 388 congruunt longè melius quàm anno 384 ea quæ Gregorius commemorat annis 386 et 387; quibus Demophilo morte sublato, Murinum, móxque Dorotheum sibi episcopum Ariani constituunt. Et certè suum habuisse episcopum per hæc tempora Socrates et Sozomenus testantur. « Quare fit omninò verisimile, inquit Gothofredus, languentem quodammodo Theodosii animum, fortè ob alteram uxorem Gallam, Arianam, ut prodit Philostorgius, hoc ipso tempore ductam, episcoporum diligentid nunc excitatum sive Gregorii Nazianzeni, sive Nectarii, sive etiam Ascolii Thessalonicensis episcopi; nam et Thessaloniciæ hoc tempore versabatur imperator: » seu potius omnium illorum quâ precibus, quâ admonitionibus legem condidisse. Ea porro, cum anno 388 ineunte data sit lex, à verisimilitudine non abhorret Epistolam ad Nectarium exeunte anno, vel etiam citius esse scriptam.

DEI cura et providentia, quæ antè tempora nostra Ecclesias tueri solebat, vitam hanc deseruisse in universum videtur. Ac mihi calamitatibus ita demersa atque obruta est anima, ut privatas vitæ meæ molestias ne in malorum quidem nu-

С Ἐοικε τὴν παροῦσαν ζωὴν ἐπιλειπέναι καθόλου ἢ τοῦ Θεοῦ κηδεμονία, ἢ ἐν τοῖς πρὸ ἡμῶν χρόνοις τὰς Ἐκκλησίας φυλάττουσα. Καὶ μοι τοσοῦτον βεβάπτισαι ὑπὸ συμφορῶν ἢ ψυχῇ, ὥς τὰ μὲν ἴδια τῆς ἐμῆς ζωῆς ἀλγεῖνά μὴδὲ

(a) Ἐως ἂν πνέωμεν. Ità Cod. Morel. et Combef. At Cod. B. 3, et Montac. ἕως ἂν ἐμπνέωμεν. In Edit. συμπνέωμεν.

(b) Ἐγγράφεις. Ità Cod. 1405. In Edit. ἐγγράφας.

(c) Ἡ σοῦ. Ità Combef. proponitque Bill. In Edit. ἡ σοί.

CCI. (d) Ἄλλ' ἐπιστέλλοις. Cod. Reg. ἄλλ' ἐν' ἐπιστέλλοις. Sic et Combef. Cod. 1405, ἄλλ' ἐν' ἐπιστέλλῃς. Cod. 2022 ἐπιστέλλεις.

CCII. (e) Πρὸς Νεκταρίον. In Colb. maximo legitur πρὸς Νεκτάριον ἐπίσκοπον Κωνσταντινουπόλεως ἐπιστολή, et reverà Epistola est, licet huc usque inter Orationes locum tenuerit ob materiæ gravitatem. Excitat torpentem Nectarii animum, zelumque movet adversus hæreticos, pro gradus dignitate, quem sustinebat regiæ urbis antistes.

a ἐν κακοῖς εἶναι λογίζεσθαι, (α τοσαῦτα καὶ τη-
λικαῦτα ὄντα, ὡς μὴ ἂν ἐτέρῳ τινὶ συμβάντα
φορητὰ εἶναι νομισθῇναι,) πρὸς μόνον δὲ βλέπειν
τὰ κοινὰ τῶν Ἐκκλησιῶν πάθη, ὧν εἰ μὴ γένοιτό
τις ἐν τῷ παρόντι καιρῷ σπουδὴ πρὸς διόρθωσιν,
εἰς παντελῇ ἀνελπισίαν κατὰ μικρὸν προελεύ-
σεται.

b Οἱ τοῦ Ἀρείου^b ἤτοι Εὐδοξίου αἵρέσεως, οὐκ
οἶδα τίνος αὐτοὺς παρακινήσαντος εἰς ἀπόνοιαν,
ὥσπερ τινὸς παρρησίας ἐπειλημμένοι, τῇ νόσφ
c ἐαυτῶν^c ἐκπομπεύουσιν, ἐκκλησίας συνάγοντες,
d e ὡς ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦτο ποιοῦντες. Οἱ δὲ^e κατὰ
Μακεδόνιον, ἐρίζοντες, εἰς τοσοῦτον προελήλυ-
f θασιν ἀπονοίας, ὡς καὶ ὄνομα ἐπισκόπων^f ἐαυ-
g τοῖς ἐπιφημίζοντες, τοῖς καθ' ἡμᾶς τόποις^g ἐπι-
h πολάζειν, τὸν Ἐλεύσιον^h ταῖς χειροτονίαις αὐτῶν
ἐπιθρυλλοῦντες. Τὸ δὲ ἐγκόλπιον ἡμῶν κακὸν ὁ
Εὐνόμιος, οὐκέτι ἀγαπᾷ τὸ ὅπως οὖν εἶναι· ἀλλ' εἰ
i μὴ πάντας τῇ ἐαυτοῦ ἀπωλείᾳⁱ συνεφελέκυσαιτο,
ζημίαν κρίνει. Καὶ ταῦτα μὲν φορητὰ. Τὸ δὲ
πάντων χαλεπώτατον ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς
συμφοραῖς, ἡ τῶν Ἀπολιναριστῶν ἐξὶ παρρησία,
j οὗς οὐκ^j οἶδα πῶς παρεῖθε σου ἡ ὁσιότης
k πορισαμένους ἐαυτοῖς^k τοῦ συνάγειν ὁμοτίμους
ἡμῖν ἐξουσίαν.

Πάντως μὲν οὖν διὰ πάντων κατὰ Θεοῦ χάριν
τὰ θεῖα πεπαιδευμένος μυσῆρια, οὐ μόνον τὴν
τοῦ ὀρθοῦ λόγου συνηγορίαν ἐπίσταται, ἀλλὰ
καὶ κείνα ὅσα παρὰ τῶν αἵρετικῶν κατὰ τῆς
ὁμολογίας ἐπινενόηται πίστεως· πλὴν καὶ παρὰ
D τῆς βραχύτητος ἡμῶν, οὐκ ἄκαιρον ἴσως ἀκού-
l σαι σου τὴν σεμνοπρέπειαν, ὅτι μοι^l πτύκτιον
ἦλθεν ἐν χερσὶ τοῦ Ἀπολιναρίου, ἐν ᾧ τὰ κατα-
σκευαζόμενα πᾶσαν αἵρετικὴν κακίαν παρέρχε-

A mero ducam, (tot alioqui tàmque gra-
ves et acerbas, ut si cui alii accidis-
sent, intolerabiles existimarentur), verùm
solas Ecclesiæ afflictiones aspectem;
quibus sanandis nisi hoc tempore
cura aliqua adhibeatur, in omnimo-
dam desperationem sensim res pro-
volventur.

Solas Ecclesiæ
afflictiones de-
bet Gregorius.

Qui Arii sive Eudoxii hæresim profi-
tentur, haud scio à quo in hanc arrogan-
tiam audaciàmque perpulsi atque incitati,
velut libertate quâdam arreptâ, morbum
suum insolenter ostentant, ecclesias col-
ligentes, quasi ex permissu hoc facientes.
Macedoniani autem, factiosè contententes,
eò temeritatis proruperunt, ut episcopo-
rum etiam nomen sibi ipsis asciscant, at-
que in his locis appareant, capûtque exe-
rant, Eleusium suis suffragiis celebrantes.
At verò intestinum malum nostrum, Eu-
nomius, parùm jam habet quoquo nu-
mero esse: verùm nisi omnes in perni-
ciem suam exitiùmque pertraxerit, detri-
C trimenti loco ducit. Atque hæc tamen
toleranda. Quod autem ex omnibus eccle-
siasticis calamitatibus acerbissimum, Apol-
linaristarum licentia est, quos haud scio
quonam modo pietas tua conventuum,
æquè ac nos, habendorum auctoritatem
sibi arrogasse, atque usurpasse, passa
fuerit.

Eunomius de-
trimenti loco du-
cit, nisi omnes in
perniciem suam
exitiùmque per-
traxerit.

Quanquàm autem omninò Dei benefi-
cio mysteriis divinis instructus et eru-
ditus, non modò rectæ doctrinæ patrocini-
um nosti, verùm ea etiam omnia, quæ
adversus sanam et orthodoxam fidem ab
hæreticis excogitata sunt: honorificen-
tiam tamen tuam à tenuitate nostrâ cer-
tiorum fieri haudquaquàm intempestivum
fuerit, mihi in manus venisse libellum
Apollinarii, in quo ea, quæ astruuntur,
hæreticam omnem pravitatem excedunt.

Apollinarii li-
bellus hæreti-
cam omnem pra-
vitatem exce-
dens.

(a) Τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα. Cod. Reg. τοιαῦτα καὶ το-
σαῦτα. Montac. τοιαῦτα καὶ τηλικαῦτα. Morel. utramque
lectionem habet.

(b) Ἦτοι Εὐδοξίου. Eudoxius Arianæ hæresis acerrimus
propugnator fuit. Eleusius Macedonii errorem
arctissimè complexus est. Eunomius autem acceptum à
magistro Aëtio dogma de naturarum inæqualitate tantâ
animi acrimoniâ et contentione propagavit, ut tota Ano-
mæorum secta, extincto Aëtii nomine, Eunomiana fuerit
appellata. De Apollinario, quoniam hic ejus errores re-
censentur, nihil dico, ne bis crambe, inquit Bill., ut
est in proverbio, ne scilicet repetita fastidium generent.

(c) Ἐκπομπεύουσιν. Montac. et Morel. ἐμπομπεύουσιν,
itâ et Combef.

(d) ἐξ ἐπιτροπῆς. Permissionem, inquit Bill., hoc
loco transtuli à verbo, ἐπιτρέπω; absurdum enim fuisset
vertere ex mandato et delegato. Neque enim verisimile
est Theodosium insigni pietate præditum, hæreticis man-
dasse ut errores suos spargerent ac diffunderent; verùm
illos potius optimi principis clementiâ abutentes, atque
ecclesias congregantes, hoc audaciæ suæ prætexuisse,
quòd se permissu imperatoris facere dicerent, quæ face-
rent. Et certè hoc eis Theodosium permisisse testatur
noster Gregorius in suâ Vitâ, eoque etiam nomine ipsum
reprehendit, ut non satis magno zelo præditum; tametsi

postea, ut ipsius factum excuset, causam aliquam pro-
ferat. Combef. ὡς ἐξ ἐπιτροπῆς τοῦτο ποιοῦντες, velut
factâ rei licentiâ, relicto eis per principis facilitatem rei
arbitrio.

(e) Κατὰ Μακεδόνιον, ἐρίζοντες. Coisl. et Reg. Montac.
et Morel. κατὰ Μακεδόνιον αἰρετίζοντες, Macedonii sectæ
adherentes.

(f) Ἐαυτοῖς ἐπιφημίζοντες. In Orat. 2, et Colb. 6, 9.
ἐαυτοῖς deest.

(g) Ἐπιπολάζειν. Coisl. 1, Montac. Morel. ac Com-
bef. ἐπιχωριάζειν, in nostris locis agant et frequentes sint.

(h) Ταῖς χειροτονίαις αὐτῶν. Non rectè Bill.: Eleusium
sue electionis autorem garrientes. Melius Combef.:
Suarum autorem ordinationum jactantes, vel se ab Eleu-
sio ordinatorum esse rumore spargentes. At hujusmodi in-
terpretationes græco respondere non videntur.

(i) Συνεφελέκυσαιτο. Itâ Reg. In Edit. συνεφελέκυσαιτο.

(j) Οἶδα πῶς παρεῖθε. Coisl. 1. οἶδ' ὅπως περιῖθεν. Reg.
id. οἶδ' ὅπως περιεῖθε. Vertit Combef.: Quonam modo
neglexit, ac quasi non advertit, quæ Nectarium non satis
pervigilis ex episcopali munere, insimulatio est.

(k) Τοῦ συνάγειν... ἐξουσίαν. Reg. τοῦ συνάγειν παρρησίαν.

(l) Πτύκτιον ἦλθεν ἐν χερσὶ. Itâ Or. 2, Coisl. 2 et Colb. 3.
At Coisl. 1, πτύκτιον γέγονεν ἐν χερσὶ. Utrumque verbum
deerat in Edit., utrumque legit Combef.

Joan. III, 13.

1 Cor. xv, 47.

Affirmat enim nequaquam adventitiam esse carnem illam ob naturæ nostræ instaurationem ab unigenito Filio secundum dispensationem assumptam; verum carnalem illam naturam in Filio jam indè à principio esse. Atque evangelicum quoddam dictum perperam acceptum ad hujusmodi absurditatis testimonium præ-tendit, quod ità habet: *Nemo ascendit in cælum, nisi qui descendit de cælo, filius hominis*; tanquàm prius etiam, quàm ipse descendisset, filius hominis esset, ac descendens carnem suam secum ad-duxerit illam, quam in cœlis habebat, quamdam antè sæcula existentem, es-sentiæque suæ insitam. Profert enim rursus Apostolicum quoddam dictum, à toto contextûs corpore avulsum: *Secundus homo de cælo*. Deindè hominem illum cœlitus venientem mente mini-mè præditum esse asserit, verum Uni-geniti deitatem mentis naturam supplen-tem, tertiam humanæ coagmentationis et conjunctionis partem exstitisse: quòd nimirum anima et corpus juxtà huma-nitatem in eo sint, mens autem mi-nimè; verum ejus locum Verbi divini-tas suppleat. Nec hoc adhuc grave est; sed, quod omnium indignissimum atque atrocissimum, ipsum unigenitum Deum omnium judicem, vitæ au-torem, mortis extinctorem, mortalem esse docet, ac probare nititur, propriâ-que suâ divinitate passum esse, atque in triduanâ illâ corporis morte divinita-tem quoque simul cum corpore mor-tuam fuisse, sicque rursus Patris operâ à morte ad vitam revocatam. Alia au-tem omnia, quæ hujusmodi absurdita-tibus adjicit, longum fuerit commemo-rare.

Proindè si iis, qui talia sentiunt, cœ-tus habere licet, illud velim cogitet at-que expendat tua in Christo illustris pru-dentia, quòd nobis non idem sentien-tibus ac illi, cœtus habendi potestas illis facta, nihil aliud sit, quàm eorum doctrinam nostrâ veriore existimari. Nam si illis, ut et piè sentientibus, ea, quæ sentiunt, docere liberèque promul-gare permittitur, quis non videt Ecce-siæ doctrinam condemnari, perindè ac veritate ab illorum partibus stante? Neque enim rerum natura fert, duas de eâdem re contrarias doctrinas veras esse. Quomodò igitur excelsus et præ-s tans animus tuus ad tanti mali cor-

ται. Διαβεβαιούται γάρ, μὴ ἐπίκτητον εἶναι τὴν σάρκα κατ' οἰκονομίαν ὑπὸ τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ προσληφθεῖσαν ἐπὶ μετασχοιρώσει τῆς φύσεως ἡμῶν, ἀλλ' ἐξ ἀρχῆς ἐν τῷ Υἱῷ τὴν σαρκώδη ἐκείνην φύσιν εἶναι. Καὶ κακῶς ἐκλαβὼν εὐαγγε-λικὴν τινα ῥῆσιν εἰς μαρτυρίαν τῆς τοιαύτης ἀτοπίας προβάλλεται λέγων, ὅτι οὐδεὶς ἀναβέβη-κεν εἰς τὸν οὐρανὸν, εἰ μὴ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καταβάς ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου· ὡς καὶ πρὶν τοῦ κατελθεῖν αὐτὸν υἱὸν ἀνθρώπου εἶναι, καὶ κατ-ελθεῖν ἰδίαν ἐπαγόμενον σάρκα ἐκείνην, ἣν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἔχων ἐτύγχανε, ^a προαιώνιον τινα ^a καὶ συνουσιωμένην. Λέγει γάρ πάλιν ἀποστολικὴν τινα ῥῆσιν τοῦ ὅλου σώματος τῆς συμφράσεως ἀποκνίσας· ὅτι ὁ δεύτερος ἄνθρωπος ἐξ οὐρανοῦ. Εἶτα κατασκευάζει τὸν ἄνθρωπον ἐκείνον τὸν ἄνωθεν ἦγοντα τὸν νοῦν μὴ ἔχειν, ἀλλὰ τὴν θεότητα τοῦ Μονογενοῦς τὴν τοῦ νοῦ φύσιν ἀναπληρώσασαν, μέρος γενέσθαι τοῦ ^b ἀνθρω- ^b πείου συγκράματος τὸ τριτημόριον, ψυχῆς τε καὶ σώματος κατὰ τὸ ἀνθρώπινον περὶ αὐτὸν ὄντων, νοῦ δὲ μὴ ὄντος, ἀλλὰ τὸν ἐκείνου τό-πον τοῦ Θεοῦ Λόγου ἀναπληροῦντος. Καὶ οὕτω τοῦτο δεινόν· ἀλλὰ τὸ πάντων χαλεπώτατον, ὅτι αὐτὸν τὸν μονογενῆ Θεόν, τὸν ^c κριτὴν τῶν ^c πάντων, τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς, τὸν καθαιρέτην τοῦ θανάτου, θνητὸν εἶναι κατασκευάζει, καὶ τῇ ἰδίᾳ αὐτοῦ θεότητι πάθος δεῖξασθαι, καὶ ἐν τῇ τριημέρῳ ἐκείνῃ νεκρώσει τοῦ σώματος, καὶ τὴν θεότητα συναπονεκρωθῆναι τῷ σώματι, καὶ οὕτω παρὰ τοῦ Πατρὸς πάλιν ἀπὸ τοῦ θανάτου διαναστῆναι. Τὰ δ' ἄλλα ὅσα προστίθῃσι ταῖς τοιαύταις ἀτοπίαις μακρὸν ἂν εἴη διεξιέναι.

Εἰ τοίνυν οἱ τοιαῦτα φρονούντες ἐν ἐξουσίᾳ τοῦ συνάγειν γίνονται, σκοπεῖτω σου ἡ ἐν Χριστῷ εὐδόκιμος φρόνησις, ^d ὅτι μὴ συμβαινόντων ἡμῶν ^d οἷς ἐκεῖνοι φρονοῦσι, τὸ λαβεῖν αὐτοὺς ἐξουσίαν συναξέως, οὐδὲν ἑτερόν ἐστιν, ἢ ἀληθεσέρους τοῦ καθ' ἡμᾶς δόγματος νομισθῆναι. Εἰ γάρ ὡς εὐσεβοῦντες ἐκεῖνοι διδάσκειν ὡς φρονοῦσι, καὶ κηρύττειν ἐν παρρησίᾳ τὸ καθ' αὐτοὺς ^e ἐπι- ^e τρέπονται δόγμα, δῆλον ὅτι κατέγνωσαι ὁ τῆς Ἐκκλησίας λόγος, ὡς τῆς ἀληθείας παρ' αὐτοῖς οὔσης. Δύο γάρ ἐναντίους λόγους περὶ τοῦ αὐτοῦ πράγματος ἀληθεῖς εἶναι, φύσις οὐκ ἔχει. Πῶς οὖν ὑπέμεινέ σου ἡ μεγαλοφυῆς καὶ ὑψηλὴ διά-

Licentia promul-gandi sua dogmata hære-ticis concessa, Ecclesiæ doctri-næ condemna-tio.

Duæ de eâdem re contrariæ doc-trinæ nequeunt esse veræ.

(a) Προαιώνιον τινα. Bill. : *Antesæcularem quamdam videlicet.*

(b) Ἀνθρωπείου συγκράματος. Reg. et Or. 2, ἀνθρωπίνου συγκράματος.

(c) Κριτὴν τῶν πάντων. Ità Reg. et Or. 2. In Edit. τῶν deest. Refert Montac. ex Reg. κριτὴν πάντων, ὄντων ἀρχηγόν. At in Mediceo, inquit Morel., legitur tantum κριτὴν τῶν ἀπάντων. In Cod. verò Francisci I, κριτὴν τῶν ὄντων, τὸν ἀρχηγόν.

(d) Ὅτι μὴ συμβαινόντων ἡμῶν οἷς ἐκεῖνοι φρονοῦσι. Bil-lius : *Quòd cum nobis eorum dogmatibus non conveniat, cœtus habendi potestatem illis factam esse, nihil aliud est quàm eorum doctrinam nostrâ veriore existi-mare.*

(e) Ἐπιτρέπονται δόγμα. In Oratione 2 verbum δόγμα deest, nec legitur etiam in tribus Codicibus Colberti-nis, nempè in iis quæ signantur, 3, 6, 9.

νοια, μὴ χρήσασθαι τῇ συνήθει παρρήσιᾳ εἰς Ἀ
διόρθωσιν τοῦ τοσοῦτου κακοῦ. Ἀλλ' εἰ καὶ μὴ
a πρότερον τοῦτο γέγονε, νῦν γοῦν διαναστῆται ἡ
ἀμίμητός σου ἐπ' ἀρετῇ τελειότης, καὶ διδά-
ξάτω τὸν εὐσεβέστατον βασιλέα, ὅτι οὐδὲν κέρδος
ἔσαι τῆς λοιπῆς αὐτοῦ περὶ τὰς Ἐκκλησίας
σπουδῆς, εἰ τὸ τοιοῦτο κακὸν ἐπὶ καθαιρέσει τῆς
ὕψαινούσης πίστεως, διὰ τῆς παρρήσιᾳς αὐτῶν
b κατισχύσει.

ΣΓ'. ΟΥΑΛΕΝΤΙΝΙΑΝΩ.

CCIII. VALENTINIANO.

Alia CXCVI.

Scripta eodem
anno.

Cæteras Gregorii Epistolas quæ supersunt extremis ejus vitæ temporibus scriptas fuisse licet affirmare. Cùm autem illæ
omni prorsus temporum characterē sint destitutæ, in tantâ rerum obscuritate, cùm ipsis annum assignare possibile non
sit, sat erit hunc inter illas ordinem servare, ut quæ prius datæ videbuntur, priori quoque loco collocentur; quæ eidem,
eodémve de argumento scriptæ, juxta se invicem ponantur, ut mutuam sibi lucem et claritatem præbeant.

Priorem inter eas locum obtineat Epistola ad Valentinianum, quæ quidem post illam scripta est quam pro ipso Va-
lentiniano antè scripserat, ut eum præfecto commendaret. In istâ verò de eo queritur; quippè qui eum Arianzo per sum-
mum scelus exire coëgit, sive, ut ait ipse Gregorius, Carbalâ ejecit. Carbalam enim et Arianzum eundem locum esse non
immeritò Bollandi volunt continuatores; sic tamen ut Arianzum ipsius nomen fuerit vici, intrâ quem et Ecclesiam habe-
bant sancti martyres, et propè Ecclesiam prædiolum suum habuerit Gregorius proprio nomine dictum Carbala ut solent
etiam domus hortique singuli suum in pagis nomen habere.

Boll. 9 maii,
pag. 424.

Valentinianus è regione prædioli fœminas collocarat, quibus conspectis Gregorius, cui castitatis servandæ summa
cura fuit, relictis et manuum suarum laboribus et iis rebus quarum spe ducebatur, effugit et aliò emigravit. Transiliit
ut Cervus, inquit Baronius, senex infirmis pedibus, etc.

c Ἐξελανόμεθα Καρβάλῃς ἀνοσιώτατα. Συγ-
d χρήσομαι γὰρ d τῷ τῆς τραγωδίας μικρὸν ἐν-
e ἀλλάξας. e Ἐξελανόμεθα δὲ λόγῳ μὲν οὐδαμῶς,
ἔργῳ δὲ καὶ πάνυ σφοδρῶς. Πολλῷ γὰρ βέλτιον
ἦν προγράμματι κηρύξαι τὴν ὑποχώρησιν, ἢ
f γυναιξίν, ἃς ἀντιπροσώπους ἡμῶν συνώκισας,
τὸ σεμνὸν τοῦ βίου περικόπτων, καὶ καθημερινῶς
ἀσχημοσύνην καὶ βλασφημίαν παραzeugνύς, παρὰ
τῶν ῥαδίως ἐπηρεαζόντων τοῖς οὕτω ζῆν ἐλο-
μένοις, ὥσπερ ἡμεῖς. Εἰ δὲ μὴ τολμηρὸν εἰπεῖν,
καὶ ἡμᾶς τοῦ παραδείσου διὰ τῆς Εὐᾶς ἐκβέ-
g βληκας. Ῥάδιον μὲν γὰρ εὐρεῖν e εὐπρεπές τι,
καὶ ἀφοσιώσασθαι, καὶ δόξαι δίκαια λέγειν, ὡς
οὔτε ἐξωθούμεθα παρὰ σοῦ, καὶ τιμώμεθα γειτ-
h νιᾶν ἡμῖν b θέλοντος · προσθήσεις δὲ ἴσως, ὅτι
καὶ θεξιῶσθαι φιλικῶς τε καὶ συγγενικῶς, καὶ
τι παραπολεύειν τῆς φιλίας τῆς ἡμετέρας. Τὸ
i δὲ λόγος, οὐκ ἔργον ἐστίν. i Ὑμᾶς μὲν γὰρ ἐπι-
δημοῦντας τῷ τόπῳ, καὶ δεχόμεθα, καὶ ἀσπα-
ζόμεθα. Οἰκαρχαίαις δὲ γυναικῶν οὕτως ὑποχω-

B CARBALA per summum scelus ejicimur. Atque, ut Tragediæ verbis nonnihil im-
mutatis utar, ejicimur, non quidem ser-
mone, sed re ipsâ summâque cum violen-
tiâ. Multò enim melius erat, tabulâ pu-
blicè propositâ nobis secessionem indi-
cere, quàm per mulieres, quas è regione
nostrî collocasti, vitæ gravitatem et sanc-
titem intercidere, ac quotidianum de-
decus et maledicentiam adjungere, ab illis
proficiscentem, qui libenter iis, qui ita
sibi vivendum proposuerunt, ut nos vivi-
mus, obtrectant. Ac nisi hoc dictu audax
est, nos quoque per Evam è paradiso ex-
pulisti. Est quidem facile speciosum ali-
quem prætextum invenire, τεque excusare,
atque æqua dicere videri, nempè nos à te
minimè ejici, verùm hinc potius honore à
te affici, quòd nobis vicinus esse cupias:
addes etiam fortassè, quòd nos amicè, et,
ut cognatos decet, complecti velis, atque
etiam aliquem ex amicitia nostrâ fructum
capere. Hoc autem merus sermo est, non
res. Vos enim, cùm ad hunc locum acce-
ditis, et excipimus, et amplectimur. Ad
domesticum autem fœminarum imperium

Ad domesti-
cum fœminarum
imperium ita se

(a) Ἡ ἀμίμητος. Ità Coisl. 1, Reg. Montac. et Com-
bef. Quam lectionem secutus est Bill. In Edit. ἀμώμη-
τος, inculcata.

(b) Κατισχύσει. Addunt Coisl. 1, Reg., necnon
Montac. et Morel. ἐρρωμένον σε καὶ ὑπερυχόμενον ἡμῶν
ὁ Χριστὸς χαρίσαιτο ταῖς αὐτοῦ Ἐκκλησίαις τὸν κοινὸν
προσάτην τῶν Ἐκκλησιῶν, incolum te ac pro nobis
orantes Christus Ecclesiis suis largiatur communem
Ecclesiarum defensorem. Similem clausulam non-
nullis Gregorius apposuit Epistolis. nec rara est
apud sanctos Patres; hanc tamen, inquit Combef.,
non habet Colb. maximus. nec Codd. exhibent me-
liores.

CCIII. (c) Ἐξελανόμεθα. Ità Cod. Reg. 1405, et alii.
In Edit. ἐξελανόμενα.

Tom. II.

(d) Τῷ τῆς Τραγωδίας. Ità Cod. 2022, et 1405. In
Edit. τό.

(e) Ἐξελανόμεθα δέ. Ità Codd. duo Reg. In Edit. δέ
deest. Alludere videtur nobis Gregorius ad illud Euri-
pidis in Phæniss. 391, ubi Polynicen interrogat Jo-
caste: *Esse exulem, nonne malum magnum est? maximum;*
respondet Polynices, *re verò majus est quàm verbis*, ἔργῳ
δ' ἐστὶ μείζον, ἢ λόγῳ.

(f) Γυναιξίν. Ità Par. 1405 et alii. Edit. ἐν γυναιξίν.
Mox ἡμῶν. Ità Cod. 2022 et Combef. In Edit. ἡμῖν.

(g) Εὐπρεπές τι, καὶ etc. Addimus καὶ ex Cod. 1405.
Montac. et Morel. τὸ ἀπρεπές, καὶ etc.

(h) Θέλοντος. Cod. Reg. ἐθέλοντος.

(i) Ὑμᾶς μὲν γάρ. Ità Cod. 1405, etc. In Edit. μὲν
deest.

R 2

proripit Gregorius, ut ad viperinos impetus.

Ex urbibus in urbes migrare jussi sunt christiani.

Ab iis quæ martyribus sunt consecrata abstinendum, ne sibi labes ac perniciem afferatur.

ita nos proripiemus, ut ad viperinos impetus. Ac nostræ quidem res finem habent. Circumscripti sumus, nos ipsos collegimus, mulctam nobis imposuimus, relictis et manuum nostrarum laboribus, et iis rebus quarum spe ducebamur, longaque ad sanctos Martyres, excusandi nostræ causâ, oratione habitâ. Omnino, etsi hæc gravia et acerba sunt, attamen modo consentaneo vitæ nostræ instituto à nobis perferuntur, nec graviora et molestiora sunt, quàm (quod ferre jussi sumus) ex urbibus in urbes migrare. Tu verò locum quidem velim diutius incolas, quàm ii, qui prius eum incoluerunt; castius autem, quàm speramus: ut nec Martyribus contumeliam inferatis, nec ipsi hujusmodi incolatu percutiamini. Illud autem antè omnia providete, ut ab iis quæ Martyribus sunt consecrata manum abstinatis; ne alioqui, et vobis, et rebus vestris malè consulatis, facultatibus vestris, per malam accessionem, labem et perniciem afferentes.

Alia CXXVIII

Scripta extremis vitæ Gregorii temporibus, annisque fortè 387, 388 aut 389.

Rebus terrenis Gregorius non erat alligatus, nisi quantum ineluctabilis necessitas cogebat.

CCIV. ADELPHIO.

Prima hæc ad Adelphium nobilem juvenem Epistola, aliud nihil est quàm officiosa salutatio quæ virtutis Adelphii primordia, animi simplicitatem, candorem morum atque integritatem laudat. Pollicetur etiam ad eum se venturum, ut iis, quæ præjecit, fundamentis, ac veluti columnis aureis, admirandum quoque in eo juvene palatium Deo superstruat. Bis excusa est in eodem volumine hæc Epistola, pag. 859, ex versione Billii, et iterum pag. 910, n. 223, latine reddita à Morello qui hanc ut novam obtrudit.

Esto: prima quidem nobis perbellè se habent. Virtutem laudamus; ambo ad Deum tendimus; rebus terrenis, nisi quantum ineluctabilis necessitas cogit, haudquaquam alligati sumus; præstantiorem ac diviniorem amicitiam amplexamur; alter alterius manus cepimus, fidem mutuò dedimus. Age jam de secundâ propinquitate ac necessitudine legationem ad vos obeamus, Deum orationi præficientes, atque unà cum illo impulsus et agitati; quippe

(a) Κατεσφίσθημεν etc. Combef.: *Compressi ac coerciti sumus, nos ipsi æstimavimus, mulctamque nobis indiximus*; quasi qui sponte cedere malimus quàm è vicino fæminas habere. Nihil clarius; nec Bill. benè ex trito vocum usu, qui etiam legendum pro τετιμῆκαμεν proponit τετιμωρήκαμεν.

(b) Καθ' ὁδόν γε τοῦ καθ' ἡμᾶς βίου. Bill.: *Modo superiori nostræ vitæ consentaneo*. Combef.: *Ejus quam instituimus, vitæ ratione*.

(c) Καὶ οὕτω. Ità Cod. Reg. Morel. Combef. ac Bill. In Edit. καὶ οὕτω.

(d) Οἰκοίης. Ità Cod. Edit. οἰκείους.

(e) Προενοικήσαντας. Cod. 1405, πρόσθεν οἰκήσαντας. Ità et Morel. qui etiam legit προενοικήσαντας.

(f) Ὑβρίζετε. Ità Cod. In Edit. ὑβρίζοιτε. Mox πλήσσηθε. Ità Cod. et Morel. In Edit. πλήσοισθε.

(g) Τῶν καθιερωμένων τοῖς μάρτυσι φείσασθε. Bill.: *Ne quid durius in eos qui martyribus sese consecrârunt, statuat*.

CCIV. (h) Εἶεν, τὸ εἶεν, ἀντὶ τοῦ ταῦτα μὲν δὴ οὕτως. Εἶς γὰρ ἐπὶ ῥήματι ἀφοριστικόν· ἐπὶ γὰρ τοῖς ἡδὴ εἰρημένους λεγόμενον, περιόριζαι αὐτά· σημαίνει γὰρ τὸ ἄγε δὴ, εἶς καὶ ἀναφάνησις. Ab illis verbis duxit olim Exordium hæc Epistola. Miror, ait Montac., hæc à Billio versa: non enim illa quæ sequuntur usque ad τὰ μὲν δὴ πρῶτα sunt τοῦ Θεολό-

ρῆσομεν, ὥσπερ ἐχιδναίοις ἐπιδρομαῖς. Τὸ μὲν οὖν ἡμέτερον ἔχει πέρας. ^a Κατεσφίσθημεν, ^a συνεστάλημεν, ἡμᾶς αὐτοὺς τετιμῆκαμεν, ἀφέντες καὶ πόνους χειρῶν ἡμῶν καὶ ἐλπίδας, καὶ πολλὰ τοῖς ἀγίοις ἀπολογησάμενοι μάρτυσι. Πάντως εἰ καὶ βαρέα ταῦτα καὶ δύσφορα, ἀλλὰ ^b καθ' ὁδόν γε τοῦ καθ' ἡμᾶς ^b βίου φιλοσοφούμενα, ^c καὶ οὕτω τοῦ πόλεις ^c ἐκ πόλεων ἀμείβειν, (ὃ φέρειν ἐκελεύσθημεν,) φορτικώτερα. Σὺ δὲ τὸν τόπον ^d οἰκοίης ^d μακρότερα μὲν ἢ κατὰ τοὺς ^e προενοικήσαντας, ^e σωφρονέσσερον δὲ ἢ ἐλπίζομεν, ὥς ἂν μήτε τοὺς ἀγίους ^f ὑβρίζετε μάρτυρας, μήτε αὐτοὶ ^f πλήσσησθε τῇ παροιμίᾳ. Ἐκεῖνο δὲ πρὸ πάντων ^g ἀσφαλίσασθε, ^g τῶν καθιερωμένων τοῖς ^g μάρτυσι φείσασθε· ἵνα μὴ κακῶς περὶ τε ὑμῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ὑμετέρων βουλευσῆσθε, πονηρῶ τῷ ἐπεισοδίῳ τὰ ὄντα φθείροντες.

ΣΔ'. ΑΔΕΛΦΙΩ.

Εἶεν· τὰ μὲν δὴ πρῶτα ἡμῖν ἔχει ^h καὶ πάννυ καλῶς. Ἀρετὴν ἐπαινοῦμεν, ἄμφω πρὸς Θεὸν νεύομεν, οὐ δεδόμεθα πρὸς τὰ ⁱ κάτω, ⁱ ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη, τὴν κρείττω καὶ δειοτέραν φιλίαν ἀσπαζόμεθα, χεῖρας ἀλλήλων εἰλήφαμεν, ^j καὶ ἐπισωσάμεθα. Φέρε ^j δὲ ἡδὴ καὶ περὶ τῆς δευτέρας οἰκειότητος πρεσβεύσωμεν πρὸς ὑμᾶς, Θεὸν προσησάμενοι τοῦ λόγου, καὶ σὺν τούτῳ κινούμε-

γου, sed cujusdam Scholiastæ notatio; ideò nec in Morelli codice erant, qui hanc Epistolam inter suas ἀνεκδότους dedit, nec in Bodl. exemplari. Hæc Montac. qui nequaquam, inquit Morel., debet insultare Parisiensibus, quòd hanc inter ἀνεκδότους dederint, hoc decepti glossemate, quod ejus initium deformârat, cùm in eundem offenderit ipse lapidem, ut videri potest pag. 138. Illic enim est Epistola clxvii ἰδοὺ σοι, quam velut ἀνεκδοτον nobis obtulit pag. 122 editionis suæ. Litigent inter se ac sese dilacerent viri sapientissimi; non mirandum minùs, quæ retulimus verba, reddita fuisse à Billio. Scholium enim sunt malè assutum, potuitque vir doctus rem sic claram advertere. Vertit tamen Εἶεν, hoc εἶεν idem est ac si dicam, atque hæc ad hunc modum se habent. Est enim adverbium distinguens. Etenim cùm post ea quæ jam dicta sunt, usurpatur, ea circumscribit. Significat etiam idem quod, age verò. Vim item declarandi habet.

(i) Ὅτι μὴ πᾶσα ἀνάγκη. Bill.: *Nisi quantum necessitas cogit*. Vim phrasis, ait Combef., non intellexit Morel., nec bene quia non urgens necessitas est, præstantiorem ac diviniorem.

(j) Καὶ ἐπισωσάμεθα. Morel. sequimur; at Bill.: *Eamque scilicet amicitiam confirmavimus*.

νοι, ὃν περ δὴ παντὸς ποιούμεθα καὶ ἔρ- A
 γου καὶ λόγου προσάτην. Εἰ δὲ γράμμασι
 πρᾶγμα τοσοῦτον πιθεύμεν, μὴ θαυμάσης.
 Μάλιστα μὲν γὰρ ἡ σὴ δεξιότης, καὶ τὸ
 τῶν σῶν ἡθῶν ἀπλοῦν τε καὶ ἐλευθέριον,
 a (ὅπερ ὀλίγον καὶ παρ' ὀλίγοις εὖροι τις
 b ἂν,) ἐπήρεν ἡμᾶς ^b καὶ ταῦτα θαρρῆν.
 Ἐπειτα οὐδὲ γράμμασι τὸ πᾶν ἐπιτρέπομεν.
 (οὐχ οὕτως ἐσμέν ἀρχαῖοι, καὶ μικρῶς
 c τὰ μεγάλα ^c πράττοντες, οὐδὲ τὰ σπουδαῖα
 παρέργως.) ἀλλὰ νῦν μὲν, ὥς φησι Πίνδα-
 d ρος, οἷον χρυσέας ὑφίσταμεν ^d εὐτυχεῖ θα-
 λάμῳ κίονας, μικρὸν ὕψερον δι' ἡμῶν αὐτῶν,
 ἡνίκα ἂν διδῷ ὁ Θεὸς, καὶ θέητον μέγαρον
 πήξομεν, ἔργου, ὃ φασι, λόγῳ συνάπτοντες.
 e Πολλοὶ ^e πρόσσεισι τῶν ἐν ὑμῖν εὐπατρίδαι,
 (καὶ γὰρ πείθομαι προσιέναι πολλοὺς. Τίς
 δὲ οὐχ ὑμῶν ἐρᾷ καὶ τῆς συναφείας τῆς
 ὑμετέρας;) πολλοὶ τῶν τῆς μεγάλης σφύρος,
 χρήματα, συγγένειαν, φίλους, δυναστείαν ἐν
 πόλεσι, δυναστείαν ἐν βασιλείοις, πάντα
 προτείνοντες ὅσα ἐστὶ περιφορᾶς ἀλόγου καὶ
 καιροῦ καίγνια, νῦν μὲν τοῖς προσπίπτοντα,
 νῦν δὲ τοῖς, καὶ ὥσπερ ἐν πεττῶν θέσει
 ἄλλοτε εἰς ἄλλους μεταρρίπτούμενα. Ἡμεῖς
 f δὲ ^f ἐν ἀντὶ πάντων προσάγομεν ὑμῖν,
 ἡμᾶς αὐτοὺς, καὶ μὲν τοι καὶ ζητοῦμεν ἐν
 ἀντὶ πάντων, ὑμᾶς. Εἰ τοίνυν καὶ βελτίους
 καὶ ἐκ βελτιόνων, (ὁμολογοῦμεν γὰρ, ἐπεὶ καὶ
 τοῦτο ἡμέτερον γίνεται,) ἀλλ' ἐνὶ γε οὐχ ὑπερ-
 ἔξοντάς ἡμῶν, (ἐν Θεῷ δὲ εἰρήσεται,) τῷ πιστῷ
 καὶ γνησίῳ περὶ τὴν οἰκειότητα· οὐ περ δεῖ
 μᾶλλον ποιεῖσθαι λόγον, ἢ πάντων ὁμοῦ τῶν
 ἄλλων, τοὺς γε νοῦν ἔχοντας. Ἀρκεῖ τοσαῦτα
 πρὸς τὴν σὴν τελειότητα, καὶ ταῦτα πέρα ἴσως
 ἢ κατὰ μέτρον ἐπιστολῆς. Λοιπὸν τι καὶ ἐμαυτῷ
 καὶ ὑμῖν ἐπεύξομαι. Θεὸς ἐπὶ νοῦν ὑμῖν ἀγάγοι,
 παρ' οὗ καὶ ταῦτα καὶ τ' ἄλλα οἰκονομεῖται τοῖς
 ἀγαπῶσιν αὐτὸν, ὃ τι ἂν ἢ βέλτιστον καὶ σύμ-
 φoron ἡμῖν τε καὶ ὑμῖν ἐπίσης, ἄλλως τε καὶ
 περὶ τηλικούτων βουλευομένοις.

quem et operis omnis et sermonis patro-
 num atque antistitem nobis proponamus.
 Quòd si rem tantam litteris committo, ne
 tibi mirum istud videatur. Maximè eni
 dexteritas et facilitas tua, morumque tuo-
 rum simplicitas et integritas, (quod qui-
 dem rarò et apud paucos quispiam repe-
 riat,) ad hanc fiduciam nos extulit.
 Deindè ne litteris quidem rem totam
 committimus, (non enim ità stolidi sumus
 ac magna demissè agentes, et seria negli-
 genter ac perfunctoriè:) verùm nunc
 quidem, ut Pindarus loquitur, velut au-
 reas columnas felici thalamo subjicimus:
 B paulò post autem per nos ipsos, cùm id
 Deus concesserit, admirandum quoque pa-
 latium extruemus, opus nimirum, ut dici
 solet, cum sermone connectentes. Multi
 inter vos nobili loco nati ad te adeunt,
 (non enim dubito, quin multi adeant.
 Quis enim est qui te conjunctionemque
 tuam non amet?) Multi, inquam, alti su-
 percilii, opes, cognationem, amicos, po-
 tentiam in urbibus, potentiam in Impera-
 torum aulis, ac deniquè omnia ea proten-
 dentes, quæ temerariæ jactationis, et
 temporis ludibria sunt, quæ nunc ad hos,
 nunc ad illos cadunt, ac velut in talorum
 C situ aliàs ad alios trajiciuntur atque immu-
 tantur. Nos autem unum pro omnibus
 tibi offerimus, hoc est, nos ipsos: vicis-
 sîmque unum pro omnibus quærimus,
 hoc est, vos. Quòd si alios meliores ac
 melioribus natos pro amicis habiturus es,
 (confitemur enim, quandoquidem hoc
 quoque nostrum efficitur,) at unâ re sal-
 tem, (quod favente Deo à me dictum ve-
 lim,) nequaquàm nobis superiores futu-
 ros, nimirum fide ac sinceritate in colendâ
 amicitia. Cujus quidem rei major habenda
 est ratio, quàm omnium aliarum rerum
 in unum congestarum, iis quidem certè,
 D qui mente præditi sunt. Pluribus verbis
 ad tuam excellentiam minimè opus est,
 immò etiam plura fortassè diximus, quàm
 Epistolæ modus postulet. Superest, ut et
 mihi ipsi et vobis, aliquid optem. Deus,
 qui, et hæc, et alia iis, quos suî amantes
 habet, procurat, id vobis in mentem indu-
 cat, quod optimum, atque et nobis et vobis
 æquè in rem futurum sit, ac præsertim
 de tantis rebus consilium sumentibus.

Deus operis
 omnis et sermo-
 nis patronus no-
 bis est propo-
 nendus.

Opus cum ser-
 mone connec-
 tendum.

Bona hujus
 mundi, velut in
 talorum situ,
 aliàs ad alios
 trajiciuntur at-
 que immutan-
 tur.

Fidei ac sin-
 ceritatis in co-
 lendâ amicitia
 major habenda
 est ratio, quàm
 omnium aliarum
 rerum in unum
 congestarum.

Deus omnia
 iis, quos suî a-
 mantes habet,
 procurat.

(a) Ὅπερ ὀλίγον καὶ παρ' ὀλίγοις. Combef. ὅπερ ὀλίγων.
 Cod. R. et Morel. καὶ παρ' ὀλίγοις. Bill. καὶ παρ' ὀλίγων.

(b) Καὶ ταῦτα. Morel. καὶ τὰ τοιαῦτα.

(c) Πράττοντες. Morel. πράττομεν.

(d) Εὐτυχεῖ θαλάμῳ. Cod. B. 3. εὐτειχεῖ. Morel. εὐτει-
 χεῖ προθύρῳ, *benè structo vestibulo*. Verùm, ut notat Com-
 bef., Pindarus ad vi Olymp. stroph. 1, εὐτειχεῖ προθύρῳ

θαλάμου, *benè structo vestibulo domûs*; τὸ προθύρῳ missum
 fecit Bill., nec Morel. τὸ θαλάμῳ reddidit. Vide suprâ
 Epist. ix.

(e) Πρόσεισι τῶν ἐν ὑμῖν εὐπατρίδαι. Morel. πρόσσεισιν ὑμῖν
 εὐπατρίδαι, *multi accedunt ad vos patricii*.

(f) Ἐν ἀντὶ πάντων. Bill. ἐναντίον πάντων.

Alia CXXIX.

Scripta eodem
circiter tempo-
re.

CCV. EIDEM.

ΣΕ'. Τῶ ΑΥΤῶ.

Navilos ad visendum Adelphium Gregorius se venturum pollicitus fuerat, negotiis autem et morbo impeditus, promissa non perfecit. Excusat se hęc Epistola, atque iterum spondet se venturum.

Nec filius contemnitur, nec patri diffiditur. Quocirca ne nobis fidem abroges, illud purgandi nostrī causā dicentibus, quod occupatio et morbus spiritalis, quominus Navilos proficisceremur, ac concilio interessemus, (præsertim cum tanto studio animique affectu vocati fuissimus,) impedimento fuit, non autem pigritia quædam aut contemptio, quemadmodum fortasse suspicatus es. Ac nunc quidem infirmitate adhuc tenemur. Si autem Deus sanitatem nobis dederit, illud etiam adjungemus, ut rebus ipsis tibi satisficiamus, atque usque ad nobilitatem tuam curramus, plenâque domui nostræ benedictiones persolvamus. Nostra enim esse, quæ tua sunt, volumus et optamus.

A Υἱὸς οὐκ ἀτιμάζεται, ἀλλ' οὐδὲ ἀπιστεῖται πατὴρ. Διὰ τοῦτο μὴ ἀπιστήσης ἡμῖν ἀπολογούμενοις, ὅτι ἀσχολία καὶ ^a ἀρρώστια πνευμα- a
τική τὸ ^b κωλύσαν ἦν ἡμᾶς γενέσθαι μέχρι ^b
Ναυῖλων, καὶ τῆς συνόδου μετασχεῖν, ἄλλως
τε καὶ τοσαύτη σπουδῇ κεκλημένους, ἀλλ' οὐκ
ἔκνος τις, οὐδὲ περιφρόνησις, ὅπερ ἴσως ὑπέλα-
βες. Νῦν μὲν οὖν ἐτι τῇ ἀσθενείᾳ κρατούμεθα.
Εἰ δὲ δοίῃ τὸ ὑγιαίνειν Θεός, καὶ τὴν διὰ
τῶν ἔργων ἀπολογίαν προσθήσομεν, ^c καὶ ^c
δραμόντες μέχρι τῆς σῆς εὐγενείας, καὶ πλή-
ρεις τὰς εὐλογίας τῷ οἴκῳ ἡμῶν ^d ἀποδώσοντες. ^d
Ἡμέτερα γὰρ εἶναι τὰ σὰ καὶ ^e βουλόμεθα καὶ ^e
εὐχόμεθα.

Alia CXXX.

Scripta post
superiorem.

CCVI. EIDEM.

ΣΣ'. Τῶ ΑΥΤῶ.

Adelphium turpiter et miserè prolapsus amore mulierum, erigere et corrigere conatur Gregorius.

HONORANDUM te adhuc voco, etiamsi ea quæ honore minimè digna sunt, consilia ineas. Ac velim hanc meam loquendi libertatem in bonam partem accipias, qui paternis visceribus inciter, nec propter benevolentiam patientiâ uti possim. Multò enim melius est brevi atque exiguo mœrore illato maximam utilitatem afferre, quàm dum ea, quæ jucunda sint, sequimur, in eo, quod summum ac præcipuum est, detrimentum tibi conflare. Sacerdos erat Heli, atque filios quidem impia crimina patran-
tes objurgabat. *Non enim bona fama est, inquiebat, ô filii, quam de vobis audio.* Quoniam autem haud acriter ac vehementer objurgabat, vehementer ipse accusatus est, scelerisque filiorum pius pater poenas luit. Hoc exemplum ipse quoque reformidans, ad hanc admonitionem veni. Quid tibi acciderit, ignoro. Quæ hæc tanta caligo te circumfundit? Quoniam pacto genus tuum dedecoras? Dedecoras etiam canitiem nostram, spēsque eas, quas de te conceptas habebamus cum Navilos perrexissemus, atque omne boni genus, et disseruissemus, et, ut quidem nobis videbatur, persuasissemus? Quin tu Scripturam audis, dicentem, *Ne dederis mulieribus divitias tuas, et opes*

C Ἐτι σε καλῶ τίμιον, καὶ περ οὐ τίμια βουλευόμενον. ^f Καὶ μου δέξαι τὴν παρ- f
ρήσιαν ^g σπλάγχνοις πατρικοῖς κινουμένου, ^g
καὶ καρτερεῖν οὐ δυναμένου διὰ τὴν εὐ-
νοϊαν. Πολλῷ γὰρ βέλτιον βραχεία λυπή-
σαντα, μέγιστα ὠφελῆσαι, ^h ἢ τὰ πρὸς ἡδο- h
νὴν διώκοντα ζημιῶσαι τῷ κεφαλαίῳ. Ἱερεὺς
ἦν ⁱ ὁ Ἡλεῖ, καὶ τοῖς παισὶν ἀσεβοῦσιν ἐπ- i
ἐπληττε μὲν, οὐκ ἀγαθὴ ἡ ἀκοή, λέγων, ὦ
τέκνα, ἦν ἐγὼ ἀκούω περὶ ὑμῶν. Ὅτι δὲ
μὴ σφοδρῶς ἐπέπληττε, σφοδρῶς ἐνεκλήθη,
καὶ δίκην ὑπέσχε πατὴρ εὐσεβῆς παιδῶν
D παρανομίας. Τοῦτο φοβούμενος τὸ ὑπόδειγμα
καὶ αὐτὸς, ἐπὶ ταύτην ἦλθον τὴν παραίνεσιν.
Τί ἐστιν ὁ πέπονθας, ἀγνοῶ. Τίς ἡ τοσαύτη
περὶ σέ σκοτομήνη; Πῶς αἰσχύνεις μὲν σε-
αυτοῦ τὸ γένος; αἰσχύνεις δὲ τὴν ἡμε-
τέραν πολιάν, καὶ τὰς ἐλπίδας ἃς εἶχομεν
ἐπὶ σοί, ἡνίκα ἐπέστημεν Ναυῖλοις, πᾶν ἀγα-
θὸν καὶ διαλεχθέντες, καὶ πείσαντες, ὥς ὤ-
μεθα; Πῶς οὐκ ἀκούεις λεγούσης τῆς Γραφῆς,
i μὴ δὸς γυναιξὶ τὸν σὸν πλοῦτον καὶ τὰ σὰ j

Gregorius pa-
ternis visceribus
incitatus, uti pa-
tientiâ nequit.Brevis et exi-
guus mœror plus
utilitatis habet,
quàm ea quæ
sunt jucunda.

1. Reg. II, 24.

Prov. XXXI, 3.
Ne dederis mu-
lieribus divitias

CCV. (a) Ἀρρώστια πνευματική. Forsan ἀρρώστια πνευμο-
νική, pulmonis ægrotudo, quâ et se teneri adhuc mox
significat; τῇ ἀσθενείᾳ. Bill. : Corporis imbecillitate.

(b) Κωλύσαν ἦν ἡμᾶς. Itâ Cod. R. et Combef. In Edit.
ἡμᾶς deest.

(c) Καὶ δραμόντες. Cod. Reg. et Harl. ad marg. κα-
μόντες.

(d) Ἀποδώσοντες. Cod. 1405. ἀποδώσομεν.

(e) Βουλόμεθα καὶ εὐχόμεθα. Itâ Cod. et Combef. In
Edit. εὐχόμεθα καὶ βουλόμεθα.

CCVI. (f) Καὶ μου δέξαι. Itâ omnes Codd. et inter-
pretes. In Edit. καὶ μοι δέξαι.

(g) Σπλάγχνοις πατρικοῖς κινουμένου. Bill. : Hoc est ejus
qui paternis visceribus incitetur, nec patientiâ uti possit.

(h) Ἡ τὰ πρὸς ἡδονήν. Itâ Cod. et Combef. In Edit. ἡ
τὸ πρὸς ἡδονήν.

(i) Ὁ Ἡλεῖ. Cod. et Combef. ὁ Ἡλί.

(j) Μὴ δὸς γυναιξὶ τὸν σὸν. Cod. R. μὴ δῶς. Mox τὰ σὰ
χρήματα. Horum loco legitur apud LXX, prov. XXXI, 3,
μὴ δῶς γυναιξὶ σὸν πλοῦτον, καὶ σὸν νοῦν, καὶ βίον εἰς ὑπερβολήν.

a χρήματα εἰς ὑπεροβολίαν; ^a Εὐ γὰρ ἴσθι, με-
ταμελήσει σοι τούτων μικρὸν ὕψερρον, ἥνικα ἂν
b ^b κατατριβῶσι σάρκες σώματός σου, κατὰ τὸ
γεγραμμένον, καὶ θυνηθῇ διασχῶν ὥσπερ ἐκ
νέφους ὁ νοῦς πρὸς Θεὸν ἰδεῖν, καὶ λογισασθαι
cd ^c καθαρῶς τὰ συμφέροντα. ^d Φύλαξαι τὴν πα-
γίδα, μὴ ἀγρευθῇς τοῖς ὀφθαλμοῖς· καὶ εἰ ἡγρευ-
e f ^e θης, ^e ἔκνηψον, μὴ καὶ τὸ θρυλλούμενον ^f βε-
g ^gβαιώσης, ὅτι ^g φαρμάκοις τὸν νοῦν ἐκλάπης·
ἐπειδὴ δεινὸν εἰς κακῶν ἐπίνοιαν ἢ ἀσελγείαι.
h Ἀλγεινὸν μὲν γὰρ τὸ καὶ ^h οἶκον τοσοῦτον, καὶ
τοσοῦτοις πόνοις συνειλεγμένον, οὕτως ἐν βραχεῖ
διασπείραι, καὶ καταλῦσαι, καὶ μάλιστα ἐν ἀρ-
χαῖς βίου, ἥνικα, ἢ τὴν καλὴν, ἢ τὴν πονηράν
δοῶν ἕκαστος ἑαυτῷ καταβάλλεται. Πολλῷ δὲ δει-
i ⁱνότερον τὸ καὶ ⁱ γυναῖκας παρθένους οὖσας,
ἃς καὶ οἱ σοῦ γονεῖς, καὶ αὐτὸς, ὡς ἡμᾶς
ἐπειδὴς, καθιέρωσας τῷ Θεῷ, ταύτας ἱεροσυλεῖν
καὶ ἀρπάζειν· καὶ τὰς μὲν ἔχειν ἤδη, τὰς
δὲ πτοεῖν ὡς τὰ αὐτὰ πεισομένους. Τὸν οὖν Θεὸν
φοβηθεὶς, ὃ λατρεύεις, καὶ ἡμᾶς αἰδεσθεὶς, ἐπί-
σχες σεαυτὸν τοῦ λοιποῦ πάσης πονηρᾶς προ-
αιρέσεως. Εἰ γὰρ οἶόν τε ἦν παρακλύσαντά σε
j ^j γυνῶναι ^j τὴν ἀδοξίαν, ἣν πάντων ἡμῶν κατέ-
χεας, τάχα ἂν οὐκ ἐδεήθης ἄλλης παραινέσεως,
k ^k ἀλλ' αὐτὴν τὴν αἰσχύνην ^k σύμβουλόν ἐποιήσω
l ^l τῶν σῶν πρακτέων. τούτων ^l ἡδίω μὲν εἶχον
m ^m γράφειν, λυσιτελέσσερα δὲ ^m οὐδαμῶς. Καὶ τὰ
πλείω παρήσω γράφειν, ἐκεῖνο εἰδῶς, ὡς εἰ μὴ
D ^D σε ὁ τοῦ Θεοῦ φόβος παιδαγωγήσῃ, μικρὸν ἢ
οὐδὲν οἱ λόγοι θυνήσονται· ἐπεὶ καὶ σιδήρω,
κηρὸς μὲν εὐκόλως χαράσσεται, σιδήρος δὲ ἐρ-
γωδέστερον, ἀδάμας δὲ, οὐδὲ τῷ ξερρότατῳ,
διὰ σκληρότητα φύσεως.

λίαν, ne dederis mulieribus divitias tuas et mentem tuam et vitam in poenitentiam. Hebr. : Unde aboleantur consilia regum. Vulg. : Ad delendos reges; nec facile græca eis conciliare.

(a) Εὐ γὰρ ἴσθι, μεταμελήσει σοι. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. γὰρ et σοι desunt.

(b) Κατατριβῶσι σάρκες σώματός σου. Ità lxx interpretes, quando conterentur carnes corporis tui; Vulg. : Cum consumpseris carnes tuas. Legendum fortè videretur κατατριβῶνται σάρκες, sicque legit Bill.

(c) Καθαρῶς. Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef. καλῶς. Melius tamen Edit.

(d) Φύλαξαι τὴν παγίδα. Bill. : Sagenam observa.

(e) Ἐκνηψον. Ità Cod. Reg. Par. Montac. Morel. ac Combef., sicque legit Bill. In Edit. ἔκληψον.

A ^A tuas in serum consilium. Hujus rei, mihi crede, aliquantò post, te poenitebit, cum obtritæ corporis tui carnes fuerint, ut Scripturæ verbis utar, ac mens, velut diffissâ et penetratâ nube, Deum prospicere, atque ea quæ commoda et frugifera sunt, purè ac liquidò considerare poterit. Cave laqueum, ne oculis tuis capiaris; et, si captus es, expergiscere, ne illud etiam, quod rumore celebratur, confirmes; nempè quòd beneficiis quibusdam mens tibi surrepta sit, siquidem ad comminiscenda mala mirè solers est lascivia. Atque acerbum quidem est, tantam domum, ac tot laboribus collectam, brevi adèò temporis spatio dissipare et evertere, ac præsertim vitæ initiis, cum vel bonæ, vel malæ famæ et existimationis sibi quisque fundamenta jacet. At longè gravius et acerbius virgines et fœminas, quas et tui parentes, et tu etiam, ut nobis fidem fecisti, Dei cultui consecrasti, sacrilegâ manu rapere, atque alias quidem jam habere, aliis autem, tantquam idem perpessuris, terrorem injicere. C ^C Quamobrem et Dei, quem colis, metu, et nostrî reverentiâ permotus, ab omni improbo et flagitioso animi instituto deinceps te reprime. Nam si fieri posset, ut velut per transennam spectans, ignominiam, quâ nos omnes perfudisti, cognitam haberes, fortassè ne aliâ quidem admonitione opus habuisses, verum ipsam quoque infamiam in rerum gerendarum consilium adhibuisses. His jucundiora quidem habebam, quæ scriberem, utiliora autem haudquaquam. Ac multò etiam plura scribere prætermittam, quòd illud sciam, nisi Dei metus te coërceat, parvam aut nullam omninò vim sermones habituros esse: quandoquidem ferro quoque cera facillè imprimitur, ferrum autem difficiliùs; adamas verò ne firmissimâ quidem re, propter naturæ duritiem.

tuas, et opes tuas in serum consilium.

Prov. v, 2.

Ad comminiscenda mala mirè solers est lascivia.

Initio vitæ, bonæ vel malæ famæ, et existimationis sibi quisque fundamenta conjicit.

Infamiam in rerum gerendarum consilium præstat adhibere.

Nisi Dei metus coërceat, parva aut nulla sermone vis.

(f) Βεβαιώσης. Ità Cod. Reg. In Edit. δαιβεβαιώσης.

(g) Φαρμάκοις τὸν νοῦν ἐκλάπης. Ità Cod. Reg. In Edit. ἐκλάμψης. Pro φαρμάκοις legit Bill. βλεφάροις.

(h) Οἶκον τοσοῦτον. Cod. τοιοῦτον.

(i) Γυναῖκας παρθένους οὖσας, ἃς καὶ οἱ σοῦ etc. Sic Cod. 2022. Edit. παρθένους, ἃς καὶ οἱ σοί.

(j) Τὴν ἀδοξίαν. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef., sicque legit Bill. In Edit. τὴν δόξαν, quod Bill. : Opinionem eam.

(k) Σύμβουλόν. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef., sicque legit Bill. In Edit. σύμβολον. Notat Combef. aliàs legi συμβούλην.

(l) Ἠδίω. Cod. 1405. ἡδίως.

(n) Οὐδαμῶς. Id. Cod. οὐδαμῶς.

Atias CXLFI.

Scripta iisdem
circiter tempo-
ribus.

CCVII. JACOBO.

ΣΖ. ΙΑΚΩΒΩ.

Anecd. Gr. p.
66.

Jacobus ad quem scripta est hæc Epistola præfectus fuit Cappadociæ; Alypius autem, cujus uxorem viduam ipsi commendat Gregorius, idem esse videtur, ac ille qui anno 380 Cappadociæ præfectus erat, ad quem etiam scriptas à Gregorio litteras videmus. Porro Simplicia hæc, Alypii vidua, illa sit necne ad quam Basilii et Gregorii extant Epistolæ, divinare non licet. Hæretica quidem ista tum erat ac soluta, sed agnitâ forsân veritate nupta, imò jam et vidua. Si Muratorio fides, Alypius, de quo in hac Epistola agitur, maritus Gorgoniæ sororis Gregorii fuit, qui etiam Simplicia quondam maritus fuerat. Quæ quomodo possint conciliari minimè intelligo. Precibus contendit, ut Jacobus Simplicia causâ recitissimè perpensâ et explotatâ, hilariorem eam ad se remittat.

Si corpore ita valerem, ut laboribus ferendis par essem, ipsemet ad vos me contulisset, ut et congressus vestri desiderium explerem, et de quibus vellem, colloquerer. Non enim de levibus rebus nobis sermo est. Quoniam autem adversâ valetudine teneor, ad litteras venire necesse habui. Ornatissimam filiam nostram Simpliciam, probi atque honesti viri Alypii, totius patriæ nostræ ornamenti, quondam uxorem, cum miseris viduitatis, atque orbitatis nominibus tibi offero, ut à te, de his rebus, in quibus ope tuâ indigebit, jus suum obtineat. Ac calamitatis magnitudinem, quæso, conspice. Nondum luctibus finem imposuit, et de pupillis laborat, ac longas peregrinationes in tam imbecilli corpore ac negotiorum insolentiâ suscipit, quæ ne quidem ultra domus limen progredi consuevit. Quo quid miserabilius? nempè ne luctibus quidem locum dari, ac nobilitatis honorem calamitate opprimi. Hæc igitur omnia tecum reputans, atque etiam precibus nostris permotus, ne expectes, dum alius tibi judex sit, magno, inquam, ac probo Jacobo: neu eam in hanc necessitatem adducas, ut longiorem peregrinationem inire cogatur, cum æquitati causæ suæ magnoperè confidat, ut quidem multis, ac nobis item, fidem facit. Verum Litteris nostris perlectis, causâque rectissimè perpensâ et exploratâ, hilariorem eam ad nos remitte, illud antè omnia cum animo tuo considerans, multa te Dei beneficio consecutum esse, potentiam, opes, famam, atque existimationem, quæ ad majorem felicitatem aditum muniant. Hæc tibi per præsentem benignitatem conserva: sicque cogita, ut liberorum pater, partim è periculis extractus, partim ingressus pericula, lætâsque ac commodas tibi ipsi per præsentem materiam spes apud Deum effice.

Potentia, opes,
fama et existi-
matio ad majorem
felicitatem
aditum muniant.

A. Εἰ μὲν οὕτως εἶχον τοῦ σώματος, ὡς ἐξαρκεῖν πρὸς τοὺς πόνους, αὐτὸς ἂν ἀφικόμενος πρὸς ὑμᾶς, ^a τὸν τε τῆς συντυχίας πόθον ἐπλήρωσα, καὶ διελέχθην περὶ ὧν ἐβουλόμην. Οὐ γὰρ περὶ μικρῶν ἡμῖν ὁ λόγος. Ἐπεὶ δὲ τῇ ἀρρώστῳ κατέχομαι, ἀναγκαιῶς ἤλθον ἐπὶ τὰ γράμματα. Τὴν κοσμιωτάτην ^b θυγατέρα ἡμῶν Σιμπλικίαν, ^b τὴν τοῦ καλοῦ καὶ ἀγαθοῦ Ἀλυπίου ποτὲ γυναῖκα, τοῦ κόσμου πάσης ἡμῶν τῆς πατρίδος, προσάγω τῇ σῇ εὐγενείᾳ, μετὰ τῶν οἰκτρῶν ὀνομάτων ^B χηρείας καὶ ὀρφανείας, τῶν δικαίων παρὰ σοῦ τευξομένην, περὶ ᾧ σοῦ ^c δεήσεται. Καὶ σκόπει τῆς ^c συμφορᾶς τὸ μέγεθος. Οὕτω τῶν θρήνων πέπαι-
ται, καὶ ἀγωνιᾷ περὶ τῶν ὀρφανῶν, καὶ ὁδοὺς ἐκδημεῖ μακράς, ἐν οὕτῳ ἀσθενεῖ τῷ σώματι καὶ ἀπειρίᾳ πραγμάτων, ἢ μηδὲ ^d προκύπτειν τῆς ^d οἰκίας εἰθισμένη. Τούτου τί ἐλεινότερον; μηδὲ θρήνοις γενέσθαι χώραν, καὶ τὴν ^e τῆς εὐγενείας ^e αἰδῶ λυθῆναι τῷ πάθει. Ταῦτα οὖν πάντα ἐνθυμηθεὶς, καὶ πρὸς γε τὴν ἡμετέραν παράκλησιν ^C αἰδεσθεὶς, μὴ ἀναμείνῃς ἄλλον γενέσθαι σοὶ δικαστὴν τῷ μεγάλῳ καὶ χρηστῷ Ἰακώβῳ· μηδὲ εἰς ἀνάγκην αὐτὴν ^f καταστῆσαι μακροτέρας ἀπο-
θηνείας, σφόδρα θαρρόυσαν τοῖς ἐαυτῆς δικαίαις, ὡς πείθει πολλοὺς καὶ ἡμᾶς. Ἀλλὰ ταῖς ἐπιστολαῖς ἐντυχῶν, καὶ μετὰ πάσης ὀρθότητος τὰ δίκαια βασανίσας, ἐνθυμωτέραν ἡμῖν ἀπόπεμψον, ἐκεῖνο πρὸ πάντων ἐνθυμηθεὶς, ^g ὅτι ἔστι σοι ^g πολλὰ παρὰ Θεοῦ, δυναστεία, χρήματα, θόξα, μείζωνος εὐπραξίας ὁδός. Ταῦτα φύλαξον σεαυτῷ διὰ τῆς παρούσης φιλανθρωπίας, καὶ ὡς τέκνων πατὴρ, καὶ τῶν μὲν ἐξαιρεθεὶς κινδύνων, τοῖς δὲ ἐμβεβηκώς, οὕτω διανοήθητι, καὶ δεξιὰς σεαυτῷ ποιήσον ἐκ τῆς παρούσης ὑποθέσεως τὰς κατὰ Θεὸν ἐλπίδας.

CCVII. (a) Τὸν τε τῆς συντυχίας. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. τῆς deest.

(b) Θυγατέρα ἡμῶν. Ità Cod. Reg. Par. ac Combef. In Edit. μητέρα ἡμῶν.

(c) Δεήσεται. Cod. et Combef. δεηθήσεται.

(d) Προκύπτειν τῆς οἰκίας. Ità emendavimus ex Cod. Reg. et Par. In Edit. προκίπτειν τῆς οἰκίας.

(e) Τῆς εὐγενείας αἰδῶ. Bill. : Nobilitatis pudorem.

(f) Καταστῆσαι. Bill. καταστήσεις. Ità Edit. ad marginem.

(g) Ὅτι ἔστι σοι πολλὰ. Ità Cod. et Reg. In Edit. ὡς ἔστι πολλή σοι, quod Bill. : Te Dei beneficio ingentem potentiam obtinere opesque et famam... aditum tibi muniat.

ΣΗ. Τῶ ΑΥΤῶ.

CCVIII. EIDEM.

Aliàs CXLVII.

Quamvis Epistola, quæ sequitur, eidem inscripta sit, vix adduci possim ut credam geminas hâcse Epistolas uni scriptas Jacobo, quarum, licet eâdem de causâ sint scriptæ, neutra tamen ab alterâ ullatenus pendet, nec ullâ sui parte cum alterâ coheret. Quapropter libentissimè doctissimi Tillemontii conjecturam amplectimur, qui non ad Jacobum, sed ad ejus præfecturæ socium et assessorem hanc alteram datam esse Epistolam existimat.

Scripta eodem tempore ac præcedens.

Ἀκοῇ μὲν γινώσκω τὴν σὴν τιμιότητα. **A** ^a Θαυμάζω δὲ εἰς ὅσον ὀλίγοι τῶν ἐπὶ πλείστον ὠμιληκότων· τοσοῦτος παρὰ πᾶσι ^b τῆς σῆς καλοκαγαθίας ^c ὁ λόγος. Διὰ τοῦτο ^c καὶ αὐτὸς ταύτην ἐθάρρησα τὴν πρεσβείαν. Ἀπέλιπεν ἡμᾶς ^d ὁ θαυμαστός, Ἀλύπιος ὁ ^d κοινὸς ^d τῶν φίλων προστάτης, καὶ τῶν ὀρφανῶν κηδεμών. Οὐ μικρὸν τοῦτο ἡμῖν ^e πρὸς συμφοράν. Δεύτερον προσεγένετο, τὸ ^f καὶ τὴν ^f κοσμιωτάτην ἐλευθέραν αὐτοῦ φροντίζειν ὑπὲρ τῶν ὀρφανῶν. Ταύτην παραμύθησαι τῇ νῦν φιλανθρωπία, καὶ τὸ ἀσφαλές τοῖς σοῖς τέκνοις χάρισαι διὰ τῆς εἰς τοὺς ὀρφανούς εὐποίας, καὶ δεῖξον πλέον ἔχουσιν τῶν ξένων τὴν οἰκειότητα. Προσέειπαι δὲ καὶ τὸ ἡμῖν χαρίσασθαι, οὗς ὁ ^{ti} ἄν τιμήσης, Θεὸν ἔση τετιμηκώς, οὐπὲρ ἡμεῖς ἡξιώμεθα εἶναι παραστᾶται καὶ λειτουργοὶ, καὶ εἰ τῆς ἀξίας ἐλάττονες.

A AUDITIONE quidem ac famâ duntaxat excellentiam tuam cognitam habeo. Miror autem quòd tam pauci ex iis, qui diuturnam tecum consuetudinem habuerunt, eam cognoscant. Tanto videlicet omnium sermone probitas tua prædicatur. Eam ob causam ipse quoque hoc deprecationis munus fideli animo suscepi. Reliquit nos admirandus Alypius, communis amicorum ille patronus, ac pupillorum curator. Hoc nobis haud parvæ calamitati est. Deindè illud accessit, quòd ornatissima illius vidua, pupillorum causâ, in curâ et sollicitudine versatur. Hanc tu, quæso, per præsentem humanitatem ac misericordiam consolare, tuisque liberis, per tuam ergà pupillos benignitatem, securitatem præbe; atque illud ostende, meliori conditione propinquos, quàm alienos esse. Accedet hic quoque cumulus, quòd hâc ratione gratiam à nobis initurus es, in quos quicquid honoris contuleris, in Deum collaturus es; cujus beneficio id consecuti sumus, ut astemus ac ministremus, etsi tanti muneris dignitate inferiores simus.

Meliori conditione sunt propinqui quàm alieni.

Quicquid honoris sacerdoti confertur, ipsi Deo redditur.

ΣΘ. ΚΑΣΤΟΡΙ.

CCIX. CASTORI.

Aliàs XCIII.

Sacerdos re ei nomine, vir fuit eximius, Basilio et Gregorio pro pietate carissimus, patientiâ in ferendis laboribus ac persecutionibus, aliisque virtutibus clarissimus. Pauca jam de eo à nobis prælibata sunt, plura etiam hîc adderemus, nisi satis videretur ex ipsis fontibus haurire, id est, ex ipso ore Gregorii audire in Epistolis, quas vel ad Sacerdotem, vel Sacerdotis causâ scripsit. Quis enim ille Sacerdos, quæ negotia fuerint, quæ calumniæ, quibus ejus constantia probata fuit, Epistolæ satis exponunt. Ideoque hîc eas simul collocare visum est, maxime verò quia extremis vitæ Gregorii temporibus causa Sacerdotis fuit agitata et ipsius morte finita.

Scripta iisdem circiter temporibus.

Ὡς τυραννικὸς εἶ καὶ βίαιος! Γράμμα σὸν **C** ὤφθη μόνον, καὶ ἡμεῖς ὑπερώφθημεν. Ἀλλ' ἰδοὺ ^g σοι ^g καὶ ὁ πολύτλας Σακερδῶς, ὁ σὸς μὲν ἀδελφός, υἱὸς δὲ ἐμὸς, καὶ τῶν παθῶν κοινωνός. ^h Ἦνα δὲ ^h μὴ παντελῶς ἡττηθῶμεν, τοῦτον τάχιστα ἡμῖν ἀπόδος τὴν τοῦ βίου παραμύθειαν, φιλοσοφεῖν καὶ διδαχθῆσόμενον, καὶ δι-

QUAM tyrannicus ac violentus es! Litteræ tuæ tantummodò conspectæ sunt, et nos in contemptum venimus. At en tibi vir multa passus Sacerdos, tuus quidem frater, meus autem filius, et calamitatum socius ac particeps. Porro ne prorsùs atque omni ex parte superemur, fac quàm celerrimè hunc nobis, vitæ solatium, reddas, ut philosophari possit, tum edocendus,

CCVIII. (a) Θαυμάζω δὲ εἰς ὅσον ὀλίγοι. Ità Cod. Reg. Par.; Montac. et Morel. θαυμάζω δὲ ὅσον ὀλίγοι. In Edit. θαυμάζω δὲ ὅσον ὀλίγος, quod Bill. : Tantum autem eam suspicio atque admiror, quantum pauci ex iis qui diuturnam tecum consuetudinem habuerunt.

(b) Ὁ λόγος. Ità Cod. Reg. Montac. Morel, ac Combef. In Edit. ὁ deest.

(c) Ὁ θαυμαστός. Ità Cod. Reg. ac Combef. In Edit. θαυμάσιος.

(d) Τῶν φίλων. Id. Codd. ità. In Edit. τῶν φιλοσόφων, philosophorum patronus, scilicet monachorum et ascetarum; eos enim nonnunquam philosophorum nomine designat Gregorius.

(e) Πρὸς συμφοράν. Ità Cod. Reg. In Edit. εἰς συμφοράν. Pro συμφοράν, legunt Montac. et Morel. συμφωνίαν.

(f) Κοσμιωτάτην ἐλευθέραν. Ità Cod. Par. Montac.

Morel. ac Combef., ipse etiam Bill. In Edit. κοσμικὴν ἐλευθέραν. Vertit Bill. : Ornatissima uxor. Combef. : Ingenua fœmina. Melius fortè, ornatissima vidua. Dùm enim eam Gregorius ἐλευθέραν dicit, ut viduam nominet, attendere videtur ad illud Apost. 1 Cor. vii, 8, εἰ ἂν δεῖ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέραι εἰσὶν ἀπὸ τοῦ νόμου. Ea fuit Tillemontii sententia.

CCIX. (g) Καὶ ὁ πολύτλας. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef., hancque lectionem confirmant quæ sequuntur. In Edit. ὁ πολύτιμος, quod Bill. : Vir summi pretii.

(h) Μὴ παντελῶς. Combef. : Ne prorsùs fortè simus impares. Mox, τοῦτον τάχιστα. Ità Cod. et Combef. In Edit. τοῦτον deest. Hunc locum Bill. reddit : Quàm celerrimè nobis vitæ solatium reddas, philosophari, tum edocendum, tum edocendum.

Ut ad concordiam permagni momenti est doloris societas; sic ad consilium animorum consensus et concordia.

Alia XCIV.

Scripta circiter eodem tempore.

CCX. EIDEM.

Ejusdem ac superior argumenti, et ad eundem scripta hæc est Epistola. Gregorius ingravescente podagra, lecto affixus, atque ut ipse loquitur, planè immobilis, Castorem rogat ut dominam communem sororem, quàm ocitissimè ad se remittat, ut et piorum omnium et suæ ipsius infirmitatis commune sustentaculum. Quænam illa sit soror communis, an Thecla, ignoramus.

ΜΗΝΙ, ut apparet, benigniorem se præbebat extera regio, quàm patria. Nam illa hoc mihi dabat, ut amicitia tuâ fruerer; hæc autem nihil hujusmodi nobis concessit. Atque hoc mihi morbus attulit, qui me velut pedibus devinctum tenet, atque ad multa torpidum, aut etiam, si verius loquendum est, planè immobilem reddit. Sed enim hoc detrimentum, mœsto licet animo, feremus. Quid autem molestiarum est, quod homo non ferat? Tantùm valeas ipse, tibi quæ omnia ex sententiâ cedant, ac res tuæ in manu Dei sint. Erunt autem, si animo sincero eumprehendas. Dominam autem, communem nostram sororem, velim quàm ocitissimè ad nos remittas, ut et piorum et nostræ infirmitatis commune sustentaculum, aut alioqui sacerdotem tuam magnis clamoribus exagitemus, ob quam hoc detrimento afficimur, ac proprio eam nomine appellabimus. Quodnam autem illud sit, exploratum habebis, si eam interroges.

Quid molestiarum est, quod homo non ferat?

Alia CXXXIII.

Scripta tempore incerto.

CCXI. CYRIACO.

Cyriacum rogat Gregorius, ut pauperum hospitem domum, cui præerat Sacerdos, cui Castor duo prædia largitus fuerat, ab omni liberet insultu atque injuriâ (quod de vectigalibus interpretatur Tillemontius,) eorumque in posterum provideat securitati. Hæc incerti temporis Epistola erat collocanda, eò quòd Sacerdotis et Castoris in eâ mentio fiat.

Cyriacus religiosos honorat, et pauperibus benignè facit.

RELIGIOSOS honoras, probè novi, et pauperibus benignè facis: utriusque virtutis tibi nunc se offert occasio; sic enim res se habet. Carissimus et Deo acceptissimus filius noster Sacerdos compresbyter, præfectus est pauperum mendicorumve domui, insigni et hominibus refertæ, ob pietatem et diligentiam quæ in hac re desideratur. Inter ea autem, quæ domui hospitali suppeditantur, Liriandus et Catherina prædia his locis vicina ad utilitatem domus liberalitate honoratissimi Castoris conferunt. Hæc si omni injuriâ et insultu liberaveris, non minimam conferes partem, et pauperibus curationis, ac tibi

(a) Εἰς μὲν ὁμόνοιαν. Ità Cod. R. et Combef. In Edit. μὲν deest.

CCX. (b) Ἀπολαύειν φιλίας. Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef. ὠφελείας, ut utilitate quæ ex te est fruerer. Combef. : Ut ex te commodum reportarem.

(c) Λυπούμενοι μὲν. Ità Cod. et Combef. In Edit. μὲν deest. Mox, pro τί δέ, Combef. τί γάρ, quid enim.

(d) Τῶν ἀνιερῶν. Ità Cod. Pass. et Combef. In Edit. τῶν deest.

(e) Τὰ κατὰ νοῦν. Ità Cod. Pass. et Combef. In Edit. τὰ deest.

δάξοντα. Μέγιστον γάρ^a εἰς μὲν ὁμόνοιαν^a τὸ συμπάσχειν, εἰς δὲ συμβουλὴν ἢ ὁμόνοια.

ΣΙ. Τῶ ΑΥΤῶ.

Ἐμοὶ τῆς πατρίδος, ὡς ἔοικεν, ἡ ἄλλοδαπή χρησιότερα. Ἡ μὲν γὰρ ἐδίδου τῆς σῆς^b ἀπόλαύειν φιλίας, ἡ δὲ, οὐδὲν τοιοῦτον ἡμῖν ἐχάρισατο. Καὶ τοῦτό μοι παρὰ τῆς ἀρρώστιας, ἡ με κατέχει πεδήσασα, καὶ πρὸς πολλὰ ποιεῖ δυσκίνητον, ἢ ἀκίνητον, εἰ χρή λέγειν τὸ ἀληθέστερον. Ταύτην μὲν οὖν τὴν ζημίαν^c λυπούμενοι μὲν οἴσομεν. Τί δὲ οὐ φέρει^d τῶν ἀνιερῶν^d ἄνθρωπος; μόνον ὑγιαίνουσιν, καὶ πράττουσιν^e τὰ κατὰ νοῦν, καὶ ἐν χειρὶ Θεοῦ εἶη τὰ σά. ε Ἔσαι δὲ, εἰ γνησίως αὐτοῦ λαμβάνοιο. Τὴν δὲ κυρίαν, τὴν κοινὴν ἡμῶν ἀδελφὴν, τάχιστα^f ἡμῖν ἀποπέμψασθαι θέλησον, ὡς κοινὸν ἔρεισμα καὶ τῶν εὐλαβῶν, καὶ τῆς ἀσθενείας τῆς ἡμετέρας· ἡ πολλὰ σου τῆς σακερδωτίδος καταβοησόμεθα, ε δι' ἣν ζημιούμεθα, καὶ καλέσομεν γ αὐτὴν τῇ οἰκείᾳ προσηγορίᾳ. Γνώσῃ δὲ ἡ τις, παρ' αὐτῆς πυθόμενος.

ΣΙΑ. ΚΥΡΙΑΚῶ.

Τιμᾶς τοὺς εὐλαβεῖς, ἡ εὖ οἶδα, καὶ πτωχοὺς^h εὖ ποιεῖς. Τούτων ἀμφοτέρων σοι νῦν καίρός· ἔχει γὰρ οὕτως. Ὁ τιμιώτατος καὶ θεοφιλέστατος υἱὸς ἡμῶν Σακερδῶς, ὁ συμπρεσβύτερος, πτωχείου προέστηκε τῶν ἐπισήμων πολυανθρώπου, εὐσεβείας τε ἔνεκα καὶ τῆς εἰς τὸ πρᾶγμα σπουδῆς. Ἔστι δὲ τῶν ὑπηρετουμένων τῷ πτωχείᾳ κτήματα Λιριάνδος καὶ ἡ Καθερίνα ὁμορροῦνταⁱ τόποις τοῖς τῆς οἰκίας, ἐξ ἐπιδόσεως τοῦ τιμιωτάτου Κάσσορος, τῷ πτωχείᾳ^j τι^j συνεισφέροντα. Ταῦτα πάσης ἐπηρείας ἐλευθερώσας, μέρος οὐκ ἐλάχιστον συνεισίσσεις, καὶ τοῖς πτωχοῖς τῆς

(f) Τὴν κοινὴν ἡμῶν ἀδελφὴν. Cod. Reg. Montac. Morel. et Combef. τὴν γνησίαν ἡμῶν ἀδελφὴν, veram sororem nostram. Mox in Edit. τάχιστα ἡμῖν ὥς. Verum cum Combef. ὥς expungendum putavimus.

(g) Δι' ἣν ζημιούμεθα. Ità Cod. In Edit. δι' ἣν καὶ.

CCXI. (h) Εὖ οἶδα, καὶ πτωχοὺς εὖ ποιεῖς. In Cod. 2022 εὖ deest.

(i) Καθερίνα. Id. Cod. Καθαρίνα. Mox, τοῖς τῆς οἰκίας τόποις.

(j) Συνεισφέροντα. Id. Cod. συνεισφέροντος.

θεραπείας, καὶ σεαυτῷ τῆς ἀντιδόσεως, ἣν οἶδας ὀφειλομένην τοῖς εὐσεβέσι. Δῆλον δὲ ὅτι ἅπαξ ὀρμήσας εἰς τὴν εὐεργεσίαν, καὶ τῆς εἰς τὸ μέλλον ἀσφαλείας ^a ποιήσεις πρόνοιαν, ὥς μὴ δὲ βουλομένῳ τινὶ ἐξεῖναι ^b κακὸν γενέσθαι περὶ τοὺς τόπους, τρόπον ὃν ἐπινοήσειεν ἡ σὴ σύनेσις.

ΣΙΒ'. ΣΑΚΕΡΔΩΤΙ.

Commodè etiam hic se offert ad ipsum Sacerdotem Epistola. Nihil in eà de mox futura persecutione, sed officiosa tantum salutatio est et generalis adhortatio. Ideòque iis praeire debet litteris in quibus de persecutione sermo est.

CCXII. SACERDOTI.

Aliàs CCXII.

Scripta incerto tempore.

^c Προσαγορεύω σε τὴν νέαν ἡμῶν ἐλπίδα, ^e τὸν πολὺν ἐν νεότητι καὶ πᾶν ὅτι σοι κάλλιστον ^d βούλομαί τε καὶ εὐχομαι. Τῶν δὲ καλῶν τὸ πρῶτον οὐκ ἀγνοεῖς· ὅπερ ἐστὶν αἰεὶ Θεὸν κτᾶσθαι, ^e καὶ γενέσθαι κτῆμα Θεοῦ διὰ τῆς πρὸς αὐτὸν οἰκειώσεως τε καὶ ἀναβάσεως· ὃ καὶ ^f σεαυτὸν οἶδ' ὅτι ^f νοουθήσεις.

B SALUTO te novam spem nostram, qui canus es in juventute; et omnia tibi præclarissima volo, atque precor. Eorum verò quæ pulchra et honesta sunt, quid primum sit, non ignoras; videlicet semper Deum possidere, et in rem possessionemque Dei ex necessitudine cum eo et ascensu transire: de quo te ipsum etiam, certò scio, submonebis.

Deum possidere, et in rem possessionemque Dei ex necessitudine cum eo, et ascensu transire, omnium pulcherrimum est.

ΣΙΓ'. Τῷ Αἴτῳ.

Adhortatio quoque est hæc Epistola, sed ita tamen ut imminens tentationis tempus designare meritò videri possit. Habetur in Criticis sacris ad caput 31 Ecclesiastici.

CCXIII. EIDEM.

Aliàs CCXIV.

Scripta circa eadem tempora.

Εἴ σοι μηδὲν ἠλπίζετο δυσχερές, ἡνίκα φιλοσοφία ^g προσέβαινες, ^h ἀφιλόσοφος ἡ ἀρχή, καὶ τοὺς πλάσας μέφομαι. Εἰ δὲ ἠλπίζετο, ⁱ εἰ μὲν οὐκ ⁱ ἀπήντησε, τῷ Θεῷ χάρις· εἰ δὲ ἀπήντησεν, ἡ καρτέρει πάσχων, ἡ ἴσθι ^j ψευδόμενος τὴν ὑπόσχασιν.

C Si nihil à te asperum ac difficile sperabatur, cum philosophiæ animum adjuñgeres, alienum à philosophiâ initium, et fictores reprehendo. Quòd si expectabatur, si quidem non occurrit, Deo sit gratia; quòd si occurrit, aut patiens constanter tolera, aut scito te votum fallere ac pollicitationem.

Qui philosophiæ animum adjungit, aspera et difficilia sperare debet.

ΣΙΔ'. Τῷ Αἴτῳ.

Sacerdotem ut de acceptâ injuriâ Deo gratias agat, tum suo ipsius exemplo, tum gravibus momentis hortatur, nullum solitæ humanitatis condimentum admiscens; quippè qui Sacerdotem virum fortem norat, adeòque non lacte, sed solidioris veritatis cibo concoquendo exercitatum.

CCXIV. EIDEM.

Aliàs CCXV.

Scripta circa eadem tempora.

Οὐ δόκιμον τὸ ἀπειράσθων· τὸ δὲ βασανισθὲν ^k ἐν τοῖς πράγμασι, ^k δοκιμώτερον· ὥς ἐν καμίνῳ χρυσός. Καὶ εἰ μὲν ἱκανῶς σοι τοῦτο ^l πεφίλοσώφηται, τῷ Θεῷ χάρις. Εἰ δὲ οὐπω τελέως,

D Non probatum quod tentationis expers est: sed quod exploratum est in negotiis, hoc probatum magis, ut in camino aurum. Ac si quidem satis hoc tibi perceptum et meditatatum est, Deo sit gratia. Sin minùs

Non probatum quod tentationis expers est, sed quod exploratum est in negotiis, hoc probatum magis, ut in camino aurum.

(a) Ποιήσεις. Cod. 2022, ποιήση.

(b) Κακὸν γενέσθαι. Reddito Morel.: Ut ne volenti quidem ulli integrum sit maligno esse circa hæc loca.

CCXII. (c) Τὸν πολὺν. Montac. et Morel. τὴν πολὺν.

(d) Καὶ εὐχομαι. Combef.: Et votis à Deo exposco. Int. voveo.

(e) Καὶ γενέσθαι κτῆμα Θεοῦ διὰ... οἰκειώσεως. Ità Cod. 1405, Montac. ac Combef. In Edit. οἰκείωτος. Vertit Morel.: Et Dei mancipium esse factum per familiarem cum eo conjunctionem. Combef. verò: In rem peculiumque Dei ex necessitudine cum eo transire.

(f) Νοουθήσεις. Id. Cod. et Montac. addunt καὶ νενουθήτηκας, et jam submonuisti.

CCXIII. (g) Προσέβαινες. Ità Cod. 1405. Pass. Par. Montac. et Combef. In Edit. προσέβαλλες, quod Morel.: Quando ad philosophiam accedebas; philosophiam, id est, ut Tillemont. intelligit, vitam monasticam.

(h) Ἀφιλόσοφος ἡ ἀρχή. Edit.: A philosophiâ alienum imperium. Combef.: Abhorrens à philosophiâ auspiciatio.

Mox, τοὺς πλάσας. Vertit Morel. sculptores. At, inquit Montac., non sculptores, sed fictores reprehensi, tales de quibus Cicero: Irascor jam magistris tuis qui te tantâ mercede nihil sapere docuerunt. Rursùm iratus Montacutio Morel. πλάσας interpretatur, fabros ingeniorum; et ut suam firmet opinionem, illud Gregorii ipsius in Epitaphio Basilii refert: Διαπλάττεται πλάσιν τὴν ἀρίστην, quod tamen Bill. reddidit: Optimo illo figmento effingitur.

(i) Ἀπήντησε. Cod. Pass. ἀπήντησε, et sic paulò inferius.

(j) Ψευδόμενος τὴν ὑπόσχασιν. Combef.: Falsum esse quod profiteris, hoc est, philosophum falsò præferre. Morel.: Sic habeto te mentitum in promissis.

CCXIV. (k) Δοκιμώτερον. Ità Cod. Pass. Par. Montac. Combef. ac ipse Morel. In Edit. δοκιμώτατον, probatissimum.

(l) Πεφίλοσώφηται. Combef.: Satis animo tibi constitutum est.

adhuc perfectè, me ipsum et mea adjungo. Affecti sumus injuriâ, in odium incurrimus; quid enim gravium non pertulimus, quantum in iis fuit, qui animo destinârant? Postea ab iis qui nos afficiebant injuriâ, liberati sumus. Ecquod majus beneficium isto accipere potuissemus? Hoc igitur ipse cogitans, Deo gratiam habeto acceptæ injuriæ, licet non habeas iis qui intulerunt.

CCXV. EIDEM.

Alia CCXIII.

Scripta circa eadem tempora.

Nihil grave, nisi à Deo et à divinis deerrare.

Novit omnium rationes vitæ nostræ dispensator.

Non pusilla est gratia.

Plerique eadem patiuntur quæ equulei, qui quod assuefacti non sint terroribus, ad strepitus exasperati ascensores suos deturbant, atque excutunt.

Amotum tandem ab administratione ptochotrophii Sacerdotem, præclarè hæc Epistolâ ad cælum usque provehit Gregorius. In illâ siquidem diaboli luctâ, (sic motam adversus Sacerdotem appellat persecutionem), prævaluit livor.

Quid grave nobis? Nihil præterquam à Deo et divinis deerrare. Cætera ut Deus tulerit, ita se habeant, sive per arma justitiæ dextra et leniora dispenset et regat nos, sive per sinistra et incommodiora. Novit horum rationes vitæ nostræ dispensator. Unum tantum formidemus, ne quid philosopho indignum patiamur. Pauperes aluimus, fraterno invicem nos amore persecuti sumus, psalmodiis incumbentes oblectati sumus, quandiù integrum fuit. Non hoc nobis conceditur: aliud quiddam philosophemur; non pusilla gratia est. Privatam vitam degamus, contempe-

(a) Εἴτα τῶν λυπούντων. Cod. Pass. et Montac. cum interrogatione, εἴτα τί; τῶν λυπούντων. Quid postea? Ab iis qui malis nos afficiebant.

(b) Εὐεργετηθῆμεν. Cod. Pass. et Montac. εὐεργετήθημεν.

CCXV. (c) Ὅτι μὴ Θεοῦ. Ità Montac. et Combef. In Edit. ὅτι μὴ καὶ Θεοῦ.

(d) Διὰ τῶν δεξιῶν ὅπλων. Ad illud respicit Apost. II ad Cor. VI, 7. Διὰ τῶν ὅπλων τῆς δικαιοσύνης τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν, quod Vulgata: Per arma justitiæ à dextris et à sinistris.

(e) Οἶδε τοὺς λόγους. Combef.: Novit horum causas. Morel.: Novit horum sermones. Sed illâ profectò parum contentus interpretatione, aliam in notis tacitè proponit, dum illud refert August. de Civitate Dei, lib. V, cap. 21. Hæc planè Deus unus et verus regit et gubernat, ut placet, et si occultis causis, numquid injustis? Montac. Novit horum rationes. Siquidem Gregorius ipse Orat. I in Julian. tom. I, pag. 90, ait: Deus impietatem non repressit... ob eas causas quas ipse pro ineffabili suâ potentia gubernandique ratione cognitas et exploratas habet, οἷς αὐτὸς ἠπίεστο λόγους.

ἐμαυτὸν προστίθῃμι σοὶ καὶ τὰ ἐμά. Ὑβρίσμεθα, μεμισήμεθα· τί γὰρ οὐ πεπόνθαμεν τῶν δεινῶν, ὅσον ἐπὶ τοῖς βουλευθεῖσι; * Εἴτα τῶν λυπούντων ἡμᾶς ἀπηλλάγμεθα. Τούτων τί ἂν μείζον ἐυεργετηθῆμεν; Ταῦτ' οὖν ἐννοῶν καὶ αὐτὸς b χάριν ὁμολόγει τῷ Θεῷ τῆς ἐπηρείας, εἰ καὶ μὴ τοῖς δράσασιν.

ΣΙΕ. Τῷ Αὐτῷ.

Τί δεινὸν ἡμῖν; Οὐδὲν, ^c ὅτι μὴ Θεοῦ c καὶ τῶν θείων διαμαρτάνειν. Τάλλα δὲ, ὡς ἂν φέρῃ Θεός, οὕτως ἐχέτω, εἴτε ^d διὰ τῶν δεξιῶν d ὅπλων καὶ χρηστέρων οἰκονομεῖ τῆς δικαιοσύνης ἡμᾶς, εἴτε διὰ τῶν ἀριστερῶν τε καὶ σκαιωτέρων. ^e Οἶδε τοὺς λόγους τούτων ὁ τῆς ζωῆς e ἡμῶν οἰκονόμος. Ἐν φοβηθῶμεν μόνον, τὸ f μῆτι παθεῖν ἀφιλόσοφον. Ἐπρωχοτροφήσαμεν, ἐφιλαδελφήσαμεν, ψαλμωδίαις ἐνετρυφήσαμεν, ἕως ἐξῆν. ^g Οὐ συγχωρούμεθα τοῦτο· ἄλλο τι φιλοσο- g φήσωμεν· οὐ πενιχρὰ ἡ χάρις. Ἰδιάσωμεν, θεωρήσωμεν, τὸν νοῦν καθάρωμεν ταῖς ^h θείαις ἐμφάσεσιν, h ὅ τάχα καὶ τῶν ⁱ προειρημένων ὑψηλότερον. i Ἡμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἔχομεν· ἀλλ' ὅτι τοῦ ἐνὸς διημαρτομεν, τοῦ παντὸς ^j ἐκπεπτωκέναι νομίζομεν. j Μὴ οὕτως· ^k Ἀλλ' ἔτι κρατῶμεν τῆς χρηστῆς ἐλπί- k δος, εἴ τι ἡμῖν ὑπολειπόμενον ἴδωμεν· καὶ μὴ ταῦτά πάσχωμεν τοῖς πῶλοις, οἱ τῷ μὴ συνειθίσθαι ταῖς πτόαις, ^l πρὸς τοὺς ψόφους ἐξαγρι- l αίνοντες, τοὺς ἐπιβάτας ἐαυτῶν καταβάλλουσιν.

(f) Ἡμῶν οἰκονόμος. In Cod. Pass. ἡμῶν deest.

(g) Οὐ συγχωρούμεθα. Ità Cod. 1405, Pass. ac Combef. In Edit. οὐ συγχωροῦμαι.

(h) Θείαις ἐμφάσεσιν. Combef.: Divinis cogitationibus et sensis.

(i) Προειρημένων. Ità Cod. Pass. Par. ac Montac. In Edit. εἰρημένων.

(j) Ἐκπεπτωκέναι. Malè Edit. ἐκπεπτωμέναι.

(k) Ἀλλ' ἔτι κρατῶμεν τῆς... εἴ τι ἡμῖν ὑπολειπόμενον ἴδωμεν. Ità Cod. Pass. Par. Montac. ac Combef. Hanc tamen lectionem depravatam contendit Morel. Ac si cui displicet edita, ἀλλ' εἴ τι τῆς χρηστῆς ἐλπίδος ἴδωμεν ἡμῖν ὑπολειπόμενον, verum si quid adhuc bonæ spei nobis relictum videamus, aliam ad oram libri quam potiore castigationemque prædicat, adnotavit, nempe: εἴ τι κρατῶμεν τῆς χρηστῆς ἐλπίδος, εἴ τι ἡμῖν ὑπολειπόμενον ἴδωμεν, imò si quid adhuc bonæ spei habemus, videamus numquid residuum sit nobis. Mox Cod. Pass. ac Combef. καὶ μὴ ταῦτόν.

(l) Πρὸς τοὺς ψόφους. Ità Cod. Reg. et Par. In Edit. καὶ τοὺς ψόφους.

a ΣΙΣ'. ὁ ΕΥΔΟΚΙΩ. CCXVI. EUDOCIO.

Is Eudocius in miserrimā illā tragædiā, sive in Sacerdotis persecutione actor primarius atque pars maxima fuit. Primum quidem amicitia cum Sacerdote conjunctus fuerat, observantia eum ut patrem coluerat; ejusque monasterii, ut videtur, Monachus erat. Deinde ab ejus amicitia turpi dissidio sponte discessit: aliis etiam, ut credibile est, instigantibus, litem movit Sacerdoti et apud Helladium accusavit, sive calumniatus est. Helladius verò Sacerdotis occultus fortè adversarius et instigator Eudocii, venerabili illi presbytero curam pauperum, sollicitudinēque sacrarum ædium et fratrum, uno verbo, membris indignè ferentibus, corpori caput abstulit, ægrique in Sacerdotem animi dolorem et dictis et scriptis patefacere non dubitavit. Quæ tamen Sacerdoti objecta fuerint crimina adhuc ignoratur. Gregorius, qui Sacerdotis pietatem nōrat et innocentiam, Eudocio et Helladio, à quibus tam indigna perpessus fuerat Sacerdos, scripsit in hæc ad Eudocium Epistolā, mirum est quā blandè, quā amicè delinquentem admoneat; quā paternè juvenem senex alliciat, ut se litis et dissidii cum Sacerdote velit mediatore uti, et ideo convenire. Nam ipse aderat Sacerdos, qui ad Gregorium confugerat.

Alias
CCXXXV.
Scripta eodem
tempore.

Ὁ σύμπνους, καὶ συμπαθὴς· τὸ δὲ συμπαθὲς, A καὶ γνήσιον· τὸ γνήσιον δὲ, καὶ εἰς συμβου-
λὴν ἀξιόπιστον. Ἐπειδὴ τοίνυν ἡμεῖς μὲν ἀρ-
b χαιότεροι τὴν εὐσέβειαν, καὶ ὁ πολλῶν καὶ
ἀνδρῶν καὶ ἡθῶν ἐν πείρᾳ γεγόνாமεν, (πείρα
δὲ μήτηρ συνέσεως,) ὑμεῖς δὲ οἷον πῶλοι νεο-
c ζυγεῖς, καὶ ἄρτι τῶν ἑ κατὰ Θεὸν ἀγώνων ἀρχό-
d μενοι, (τὸ δὲ ἀρχόμενον ἄπαν ὁ θερμότερον, καὶ
e δυνάμενον τῇ ζήσει τοῦ πνεύματος ἑ πολλὰ μὲν
κατορθῶσαι τῶν δεόντων, πολλὰ δὲ διαμαρτεῖν ἐξ
ἀγνοίας,) θέλῃσον, γενόμενος μέχρις ἡμῶν, καὶ
ὡς γέροντας τιμῆσαι, καὶ ὡς πατέρας αἰδεσθῆναι,
f καὶ μεσίταις χρῆσασθαι τῆς πρὸς τὸν αἰδεσιμώ-
τατον ἀδελφόν καὶ συμπρεσβύτερον ἡμῶν Σακερδῶτα
g διαφορᾶς, πάρεσι γὰρ αὐτός· ἵνα τὰ ἑ πρὸς ἀλλή-
λους εὖ θέμενοι, καὶ τὸν ἐπίσκοπον θεραπεύσῃτε,
καὶ τὸ σκάνδαλον τῶν πολλῶν λύσῃτε, καὶ, τὸ
μέγιστον ἀπάντων, τὸν Θεὸν ἡλώσῃσθε, μὴ
πράγμα τοσοῦτον καὶ οὕτως ἐνδοξον, (λέγω δὲ
h τὴν σύμπνοιαν ὑμῶν, καὶ τὰς ἑ κατὰ Θεὸν τοῦ
βίου συνθήκας,) οὕτως ἐν βραχεῖ καταλύσῃτε.

Qui concors est, idem condolet: et quod condolet, sincerum est: quod autem sincerum est, dignum est cui fides in consilio adhibeatur. Cum igitur nos antiquiores pietate simus, et multorum tum virorum, tum morum experimentum fecerimus, (experientia autem mater prudentiæ,) vos verò tanquam equulei nuper jugo subditi, et recens religiosa adorsi, (omne autem quod incipit fervidius est, et fervore spiritus multa præstare potest eorum quæ officii sunt, sed et in multis deerrare ignorantia;) velis nos convenire, et ut senes honorare, et ut patres revereri, et nobis uti mediatoribus litis et dissidii cum venerando fratre et collegâ nostro Sacerdote exorti, nam ipsēmet adest: ut rebus inter vos ritè compositis, et episcopum obsequio foveatis, et multorum offendiculum tollatis, et quod omnium maximum est, Deum propitium reddatis, ne tantum negotium, et tam gloriosum, (concordiam vestram dico et vitæ pacta ex Dei præscripto,) sic parvo momento diruatis.

Experientia
mater pruden-
tiæ.

Omne quod
incipit fervidius
est, et fervore
spiritus multa
præstare potest
quæ officii sunt,
sed et in multis
deerrare igno-
rantia.

ΣΙΣ'. Τῷ ΑΥΤῷ.

CCXVII. EIDEM.

Deliberaturum se, et quid facto opus esset consulturum, rescripsisse videtur Eudocius, siquidem hæc satis ostendunt Gregorii verba, quibus sequentem orditur Epistolam: Post bellum auxilium... post factum consulimus. Tum mediam inter assentationem et objurgationem viam carpens, sic in alios culpam rejicit, ut eā minimè liberet Eudocium. Imò magis ad delictum curandum, obducendāque cicatricem, quam ut suam deplorat, hortatur; eique demum offert colloquium, si ejus desiderio teneatur.

Alias
CCXXIV.
Scripta eodem
tempore.

i Μετὰ τὸν πόλεμον ἢ συμμαχία· ἰ μετὰ τὴν
ζάλην ὁ κυβερνήτης· καὶ δεόν βουλευσασθαι
j πρότερον, εἴτα πράξαι, τὴν τάξιν ἰ ἀντεγρέψα-
μεν· μετὰ τὴν πράξιν, βουλευόμεθα. Εἰ μὲν
k οὖν κολακεύειν ἔδει, καὶ ἡ χεῖρω ποιεῖν, πολλάς

C Post bellum auxilium: post tempestatem gubernator: et cum prius deliberandum sit, deinde agendum; ordinem invertimus: post factum consulimus. Quarè si adulari oporteret, et pejora facere, multas certè adulationis vias inve-

Prius delibe-
randum, deinde
agendum.

CCXVI. (a) Εὐδοκίω. Cod. Reg. Εὐδοκίμω.

(b) Πολλῶν καὶ ἀνδρῶν. In Cod. 1405 καὶ deest.

(c) Κατὰ Θεὸν ἀγώνων. Morel.: Recens certamina à Deo proposita subeunt. Cod. Pass. ἄρτι τὸν κατὰ Θεὸν βίον ἀρχόμενοι, recens acceptam Deo vitam degentes.

(d) Θερμότερον, καὶ δυνάμενον. Cod. 2022 Θερμότερον καὶ δυνατώτερον, δυνατούμενον.

(e) Πολλὰ μὲν κατορθῶσαι τῶν δεόντων. Morel.: Multa emendare eorum quæ dirigenda sunt. Combef.: Multa felici implere exitu eorum quæ officii sunt.

(f) Καὶ μεσίταις. Ità Cod. Pass. et R. In Edit. καὶ ὡς μεσίταις.

(g) Πρὸς ἀλλήλους εὖ θέμενοι. Cod. Pass. εὖ διαθέμενοι. Vertit Morel.: Ut bene affecti et animati invicem et episcopum curetis.

(h) Κατὰ Θεὸν τοῦ βίου. In Cod. τοῦ βίου desunt.

CCXVII. (i) Μετὰ τὴν ζάλην ὁ κυβερνήτης. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef. Hæc in Edit. desunt.

(j) Ἀντεγρέψαμεν. Morel.: Evertimus. At Cod. Reg. ἀπιστρέψαμεν.

(k) Χεῖρω ποιεῖν. Cod. Pass. χαροποιεῖν, lætitiā afficere. Mox id. Cod. Montac. et Combef. πολλάς ἂν εὖρον. In Edit. πολλάς μὲν εὖρον, vertitque non bene Morel.: Si adulari oportet, multas certè assentationis vias inveni-

nissem; quantò et facilius est negotium, et à multis nunc præstatur. Quoniam verò lædere minimè ad nos pertinet, ac præsertim animum recens initiatum, et recens honesto se applicantem, audi, quæ vera sunt. Initium à philosophiâ alienum: et malè te cultores tui dilexerunt, etiam cùm sub alienâ personâ res suas lusere. Si igitur saltem nunc mutatus fueris, et delictum curaveris, fortè quædam vobis cicatricis obductio eveniet, etiamsi ægrè. Quòd si in iisdem cuncteris, et de malâ victoriâ magnos animos gesseris: *Acerba mea plaga est*, inquit divina Scriptura, *undè sanabor*? Nam res vestras, meas esse reputo: et quamvis ità sim affectus, si colloquii tenet te desiderium, non dene- gabo.

Mali cultores suos malè diligunt, et sub alienâ personâ res suas ludunt.

Jerem. x, 19.

Aliis
CCXXXVI.
Scripta eodem
tempore.

CCXVIII. EIDEM.

Eudocius acceptis superioribus Litteris offensus respondit Gregorio, eique Sacerdotis amicitiam objecit, colloquium tamen à se desiderari significavit. Rescribens iterum Gregorius amicum se Sacerdotis fatetur; qui quidem in iis quæ expos- tulavit vim charitatis non deseruit, et fraternam magis instituit reprehensionem quàm odii plenam æmulationem. Ad- dit se non adeò inscitum ac temerarium esse, ut litem, priusquàm utrumque audierit, disceptare atque judicare velit. Deni- què si colloquium hyems impediatur, Eudocium hortatur ut in concordiam et amicitiam cum Sacerdote quantociùs redeat.

Amicus certè mihi est, fateor, et sit uti- nam, honestus et probus Sacerdos com- presbyter, et eò magis quòd te amore complectitur. Nec enim in iis quæ expos- tulabat, vim charitatis deseruit; verùm fraternam magis reprehensionem institue- bat, quàm accusationem odii plenam. Non adeò tamen inscitum ac temerarius sum, ut litem disceptare ac judicare velim, priusquàm utrumque audierim, (cave ne ità existimes,) quippè qui per Epistolam quidem, quam tu condemnas ut audacio- rem, nisi oscitantiùs et aliud agens eam legis, non tantùm te perstrinxi, quantùm eos qui vobis iras accendunt, et ex vestrà similitudine suas ipsi lucrantur delicias. Quid est igitur quod feci? ità noveris. Equorum domitores, equuleos exercent ad colores et strepitus, et loca tùm decli- via pronaque, tùm supina et acclivia, non

Alia reprehen- sio fraterna, alia accusatio odii plena.

Nonnulli aliis iras accendunt, et ex eorum similitudine suas ipsi lucrantur delicias.

Nec melius paulò post, πολλοῖς νῦν κατορθούμενον, multis nunc rectè ac feliciter institutum. Quid enim opus, rectè ac feliciter, ubi spurcissimi vitii tabes notatur?

(a) Ἐπειδὴ δέ. Ità Montac. In Edit. ἐπεὶ δέ. At, inquit Morel., ἐπεὶ δέ ferri potest, ut ἐπεὶ τοι, usitatus tamen ἐπειδὴ δέ.

(b) Καὶ ὑπ' ἄλλω προσωπεῖω τὰ ἐαυτῶν παίζαντες. Com- bef. : *Et sub alienâ personâ scenam suam egere.* Morel. : *Etiam cùm sub alienâ personâ sua ipsorum ludibrio habuerint.* Perperam Montac. pro παίζαντες proponit πράξαντες.

(c) Μεταβάλοις. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. μεταβάλλοις. Mox, Cod. Pass. Θεραπεύ- σοις. Montac. et Morel. Θεραπεύοις. In Edit. Θεραπεύσεις.

(d) Τάχα ἂν τις ὑμῖν. Post Montac. rectè inquit Morel., τάχα ἂν τις ὑμῖν, quædam nobis cicatricis obductio, quia sequitur ποιῶμαι ἐμαυτοῦ τὰ ὑμέτερα.

(e) Εἰ καὶ μόγις. Ità Cod. Reg. Pass. ac Combef. In Edit. μόλις.

(f) Μένους. Ità iidem. At Montac. μένης Mallem, ait Morel., μένοις. In Edit. μένεις.

ἂν εὖρον κολακείας ὁδοῦς, ὅσω καὶ ῥᾶον τὸ πρᾶγμα, καὶ πολλοῖς νῦν κατορθούμενον. ^a Ἐπει- a δὴ δὲ τὸ βλάπτειν οὐ πρὸς ἡμῶν, καὶ μάλιστα ψυχὴν ἔτι νεοτελῇ, καὶ ἄρτι τῷ καλῷ προσ- βαίνουσιν, ἄκουε τᾷληθῆ. Ἀφιλόσοφος ἡ ἀρχὴ καὶ κακῶς ἠγάπησάν σε οἱ Θεραπεύσαντες, ^b καὶ b ὑπ' ἄλλω προσωπεῖω τὰ ἐαυτῶν παίζαντες. Εἰ μὲν οὖν ἀλλὰ νῦν ^c μεταβάλοις, καὶ Θεραπεύ- c σοις τὴν ἀμαρτίαν, ^d τάχα ἂν τις ὑμῖν ἔλθοι d συνουλώσις, ^e εἰ καὶ μόγις. Εἰ δ' ἐπὶ τῶν αὐ- e τῶν ^f μένοις, καὶ τῇ κακῇ νίκη ^g μεγαφρο- f g νοίης, ἀλγυρὰ ἡ πληγὴ μου; φησὶν ἡ ^h θεία h Γραφή, πόθεν ἰαθήσομαι; ποιῶμαι γὰρ ἐμαυ- τοῦ τὰ ὑμέτερα. καίπερ δὲ οὕτως ἔχων καὶ γράφων, εἰ τὴν συντυχίαν ποθεῖς, οὐκ ἀρνῆσομαι.

ΣΗΨ. ΤΩ ΑΥΤΩ.

Εἰμοὶ φίλος μὲν ἐστίν, ὁμολογῶ, καὶ εἴη, ὁ καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς Σακερδὼς ὁ συμπρεσβύ- τερος, ⁱ καὶ ταύτῃ μᾶλλον ὅτι σου περιέχεται. i Οὐδὲ γὰρ ἐν οἷς ἡτιᾶτο, τὸ φίλτρον ἀπέλιπεν, ἀλλ' ἀδελφικὴν μᾶλλον ἐποιεῖτο μέμψιν ἢ κατη- γορίαν φιλαπεχθήμονα. Οὐ μὲν τοι τοσοῦτον ἀμαθῶς ἔχω καὶ προπετῶς, ὥς ἐθίκην δικάζειν πρὶν ἀμφοτέρων ἀκοῦσαι, (μὴ τοῦθ' ὑπολάβοις,) ὅς γε καὶ δι' αὐτῆς τῆς Ἐπιστολῆς, ἧς κατ- ἐγνωνκας ὡς θρασείας, (εἰ μὴ παρέργως ταύτην ἀνέγνωνκας,) οὐ τοσοῦτόν σου καθήψαμην ὅσον τῶν ἀναπτόντων ὑμᾶς, καὶ ^j παρακερδαινόντων j ἐκ τῆς ὑμετέρας μικροψυχίας ἰδιαν ἀπόλαυσιν. ^k Τί οὖν ἐστίν ὁ πέπονθα; Γνοίης ἂν οὕτως. Οἱ k παλοδάμναι τοὺς πῶλους γυμνάζουσι πρὸς τὰ χρώματα ^l καὶ τοὺς ψόφους, καὶ τῶν χωρίων l

(g) Μεγαφρονοίης. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef., quod est altum spirare. In Edit. μεγαλοφρο- νοίης.

(h) Θεία Γραφή. Ità Cod. Reg. Pass. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. θεία deest.

CCXVIII. (i) Καὶ ταύτῃ μᾶλλον. Morel. : *Et eatenus potius quàm te complectitur.* Mox, In Cod. R. περιέχεται deest.

(j) Παρακερδαινόντων ἐκ τῆς ὑμετέρας. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. παρὰ τῆς ὑμετέρας, vertitque Morel. : *Et obiter quæstum faciunt oblectationis suæ ex pusillo animo nostro.* Combef. : *Exque vestrà similitudine, et per ejus occasionem facto compendio, sese oblectant.*

(k) Τί οὖν ἐστίν ὁ πέπονθα; Combef. : *Quid est igitur quod mihi accidit?* Morel. : *Quid est igitur quod me dolet ac pungit?* Sic cognitum et perspicuum habebis.

(l) Καὶ τοὺς ψόφους. Ità Cod. ac Morel. in not., sic etiam Gregorius ipse suprâ Epist. ccxv, πρὸς τοὺς ψόφους ἐξαγριαίνοντες. In Edit. καὶ τοὺς φόβους, quod Morel. : *Et strepitus horrificos.*

τά πρηνή τε καὶ ὑπτία, οὐχ ἵνα πτοήσωσιν, ἀλλ' ἵνα μὴ πτοεῖσθαι διδάξωσι· τοῦτο καὶ γὰρ α διανοηθεῖς, ἂ τραχυτέραν πως καὶ τὴν ἐπισολὴν ἐποιήσάμην. Πολλὰ γὰρ τὰ φιλοσοφίας γυμνάσματα· Καὶ τῷ Θεῷ χάρις ὅτι σε μὴ ἀφιλόσοφον εὗρον, μηδὲ τῆς ὕλης, ἀλλ' ἡμέρον ἱκανῶς, b καὶ τῆς ἡμετέρας αὐλῆς, ἢ ὑφ' ἧς καὶ γράφεις ἐπιεικῶς, καὶ τὴν συντυχίαν ποθεῖς. Εἰ μὲν οὖν καὶ ταύτην ἡμῖν χαρίζοιο, κρεῖττον ποιεῖς, καὶ σε δεξιόμεθα, εὖ ἴσθι, πατρικοῖς ὄμμασιν. Εἰ c δ' ἄρα τι ὁ χειμὼν ἐμποδίζει, τῇ παραινέσει τέως σε δεξιούμεθα. Μηδὲν προτιμῆσης ἔτι καὶ νῦν τῆς πρὸς τὸν ἀδελφὸν Σακερδῶτα φιλίας καὶ ὁμονοίας, (ἐμοὶ πείσθητι,) μηδ' ἄλλο τι νομίσης, ἢ πείραν εἶναι τοῦ πονηροῦ τὸ γινόμενον, τῇ σῇ φιλοσοφίᾳ βασκαίνοντος. Ἀλλὰ πρὸς τὴν πρῶτην πείραν ἀγωνίῃς γενναίως καὶ ἀνδρικῶς, d ἵνα μὴ τὴν ἡ δευτέραν καὶ τρίτην ποιήσῃται πάλιν, καὶ ἄλλας ἐξῆς, ἀλλ' ἡττημένος ἀπέλθῃ e καὶ ἡσχυμένους. Ἰσμεν γὰρ αὐτοῦ ὅτι τὰ παλαιάσματα, τῷ μακρῷ χρόνῳ τοῦτο μαθόντες, καὶ τοῖς πρὸς αὐτὸν ἀγωνίσμασι.

ΣΙΘ. ΕΛΛΑΔΙΩ.

Helladii de Sacerdote iudicium plurimis offendiculo erat, piisque viros, Sacerdoti impensius addictos, illatam ipsi injuriam ægrè ferentes mæstitiā afficiebat; nemo tamen erat qui se quasi murum opponeret iniquitati. Unus Gregorius, pro sua constantia, et æquitatis amore, innocentiam tueri et defendere aggressus est. Id quidem miro artificio præstat in his ad Helladium Litteris; quas qui legerit, scribendarum litterarum artis antistitem agnoscet qui eas scripsit.

Οὐς ποιήσομαι πρὸς σέ λόγους, ὑπὸ εὐνοίας ποιήσομαι, ὥς τε δίκαιος ἂν εἴην μάλιστα μὲν f g ἄκουσθῆναι παρακαλῶν· εἰ δ' οὖν, ἢ ἀλλὰ συγγνωσθῆναι τῆς παραινέσεως. Οὐ πολλοὶ τὴν πρᾶξιν ὑμῶν ἀποδέχονται, τὴν περὶ τὸν τιμω- h τατον ἡμῶν ἀδελφὸν καὶ συμπρεσβύτερον ἢ Σακερ- i δῶτα, ὡς ἐκ ἰ διαβολῆς τινῶν μᾶλλον ἢ κρίσεως οἰκείας γεγεννημένην, οἱ τὴν μὲν ἀκολουθίαν τῶν πραγμάτων τυχὸν ἀγνοοῦσι, τὸ δὲ τέλος αὐτὸ E καθ' αὐτὸ θεωροῦντες οὐκ ἐπαινοῦσι. Ταῦτα μὲν οὖν αὐτὸς ἂν εἰδείης. Οὐ γὰρ ἡμῶν τὰ σὰ πολυπραγμονεῖν, ὅς καὶ τοῖς ἄλλοις τὰ πρακτέα νομοθετεῖς. Ἡμεῖς δὲ παρακαλοῦμεν τὴν σὴν ἀγαθότητα, τὸ μὲν πρῶτον συγχωρῆσαι τῷ ἀν- j θρὶ πᾶσαν τὴν ἐπιμέλειαν, ὣν ἰ ἐφρόντιζεν. Οὐδὲ

(a) Τραχυτέραν. Morel. : *Procaciorē Epistolam*; et sic, inquit, exposui, ut Plinius secundus in præf. ad Titum Imper. : *Questus in aliā procaci Epistolā nostrā.*

(b) Ὑφ' ἧς καὶ γράφεις etc. Morel. : *Sub quo et sapienter scribis et conversationem desideras.* Combef. : *Ex quo ac cujus nutu tūm sedatē scribis atque modestē, tūm colloquium desideras.*

(c) Ἄρα τι ὁ χειμὼν. Itā Cod. et R. In Edit. ἄρα τί σι ὁ χειμὼν. Paulò infrā, post τέως, Cod. σέ restituit.

(d) Δευτέραν καὶ τρίτην ποιήσῃται πάλιν. Itā Cod. Edit. habent τὴν δευτέραν ποιήσῃται, καὶ τρίτην πάλιν, quod Morel. : *Ne secundum adjiciat et tertium quoque, et alia deinceps tentamina.*

(e) Τὰ παλαιάσματα. Cod. R. τὰ πλάσματα.

Tom. II.

A ut exterreant, sed ut non exterreri doceant. Hoc equidem cū in animum induxissem, asperiores utique Epistolam scripsi. Etenim multæ philosophiæ exercitationes sunt; et Deo sit gratia quod te non alienum à studio sapientiæ inveni, nec rebus terrenis addictum, sed admodum mitem, et nostri contubernii, ex quo tūm modestè scribis, tūm congressum colloquiumque desideras. Si hoc igitur nobis concesseris, melius facies, téque admittemus, sic habeto, paternis oculis. Quòd si aliquatenus hiems impedit, adhortatione interim te excipimus. Nihil præferas etiamnum amicitiae et concordiae cum fratre Sacerdote, (mihi crede,) néve quod factum est aliud quicquam existimes, quàm tentationem Mali qui tuæ philosophiæ invidet. Verum ad primum tentamentum fortiter et generosè decerta, ne secundum et tertium moveat certamen, et alia deinceps, sed victus abscedat et erubescens. Nam ejus luctas novimus, id longo tempore edocti, et certaminibus cum illo susceptis.

Multæ philosophiæ sunt exercitationes.

CCXIX. HELLADIO.

Alia CCXVI.

Scripta eodem tempore.

QUÆ tecum verba facturum sum, præ benevolentia faciam: quare dignus sim maximè quidem, qui audiar adhortando: sin minùs, cui condonetur adhortatio. Non multi actionem vestram approbant, ergà venerabilissimum fratrem nostrum et compresbyterum Sacerdotem, velut ex calumnia quorundam potius quàm ex proprio iudicio profectam, qui quidem rerum seriem forsitan ignorant, finem verò ipsum per se considerantes non laudant. Hæc sanè ipse noveris. Non enim nostrum est res tuas curiosè scrutari, qui cæteris etiam quæ agenda sunt, præscribis. Cæterum nos probitatem tuam obsecramus, primum quidem ut concedas viro omnem curam eorum quibus studium atque operam impendebat. Neque enim

CCXIX. (f) Ἀκουσθῆναι παρακαλῶν. Vertit Morel. : *Maximè quidem qui dūm hortor, audiar.* At in notis monet legendum, qui dūm hortor, moneóve, audiar.

(g) Ἀλλὰ deest in Edit. Addidimus ex autoritate quinque Codd.

(h) Σακερδῶτα, nomen proprium; non igitur, ut Morel. vertit, presbytero, collegā in sacerdotio, sed presbyterii gradu collegā Sacerdote.

(i) Διαβολῆς τινῶν. Itā Cod. 2022, ac Montac. qui mox pro δικαίας, ut erat in Edit., habet cum Cod. Reg. ac Combef. οἰκείας. Verterat Morel. : *Quasi calumniā quiddam potius quàm justo iudicio.*

(j) Εφρόντιζεν. Cod. Reg. ἐφρόντισεν, quibus studium et operam dedit.

U 2

tàm facile est cuiusque philosophari, tametsi patientissimus sit et constantiā maximè philosophicā præditus, ut tot laboribus et tali sodalitate privari se patiatur: sin minùs, alterum certè, ut arbitrio tuo, et per quos ipse iudicaveris, pauperum curam geras, monasterii autem et fratrum per ipsum administrationem suscipias; nec novarum rerum institutione molestiam illi exhibeas, hisque potiùs sis molestus qui consuetudinem propugnant, ac tanquàm unius corporis membrorum distractionem non ferunt. Nam hoc etiam nonnulli eorum qui ad nos venerunt, deplorarunt. Quocircà si tibi vir vel à semetipso venerabile quid habere videtur, (ut certè æquum est,) ipsum propter se reverere, et canitiem et labores, tùm quos piè religiosèque exantlavit, majorem quàm pro ætatis ratione pietatem exhibens, tùm quos impendit alendis pauperibus, fratrum que regendis collegiis. Quòd si parvum hoc tibi videtur, nos saltem et nostram obsecrationem prorsùs ne despicias: et antè alia omnia, dimitte illi iram, animique dolorem: quæso te ut tanquàm pater tibi filium jungas: si quā in re mœrore te affecerit, quod non arbitror, hoc nobis condonans, et nihil indignum illo, ac tuā lenitate, vel dicens, vel scribens de ipso; si quid autem jam scriptum sit, remittens. Neque dolorem publicæ, quem occultare melius est, quàm notum facere externis; ut cum alia, tùm etiam æquo et patienti animo ipsum esse doceas exemplo.

A γὰρ οὕτω ῥαδίον τινι ^a φιλοσοφῆσαι, κὰν ὁ α καρτερικώτατος ἦ καὶ φιλοσοφώτατος, ὥς τε πόνων τοσούτων καὶ συνηθείας τοσαύτης ^b ἀποσερού- ^b μινον φέρειν. Εἰ δὲ μὴ, τότε δεύτερον, τὴν μὲν τῶν πτωχῶν ἐπιμέλειαν, ὡς βούλει, διαθέσθαι, ^c καὶ δι' ὧν αὐτὸς δοκιμάσεις, τὴν δὲ ^d τῆς ἐδ μονῆς φροντίδα καὶ τῶν ἀδελφῶν, ἐπ' αὐτῷ ποιήσασθαι· καὶ μὴ λυπῆσαι μὲν αὐτὸν τῇ καινοτομίᾳ, λυπῆσαι δὲ πλεον ἐκείνους τῆς συνηθείας ἀντεχομένους, καὶ ὥσπερ σώματος ^e ἐνὸς διασπασμὸν μελῶν οὐ φέροντας. Τοῦτο ^e γὰρ καὶ πρὸς ἡμᾶς ἐλθόντες τινὲς αὐτῶν ἀπα- δύραντο. Εἰ μὲν οὖν τί σοι καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ ὁ ἀνὴρ αἰδέσιμον ἔχειν φαίνεται, (ὥσπερ οὖν ἄξιον,) αὐτὸν δι' αὐτὸν αἰδέσθηναι, καὶ τὴν πολίαν, καὶ τοὺς καμιάτους, ^f τοὺς τε ἄλλους ^f οὕς κατὰ Θεὸν ὑπέστη, πρεσβυτέραν τῆς ἡλικίας τὴν εὐλάβειαν ἐπιδεικνύμενος, ^g καὶ τοὺς ἐπὶ τῇ ^g πτωχοτροφίᾳ καὶ προστασίᾳ τῶν ἀδελφῶν. Εἰ δὲ τοῦτο μικρὸν σοι δοκεῖ, ἀλλ' ἡμᾶς γε καὶ τὴν ἡμετέραν πρέσβειαν πάντως μὴ ἀτιμάσης· καὶ ^C ^h πρὸ πάντων τῶν ἄλλων, ἄνεις αὐτῷ τὴν ὀργὴν ^h καὶ τὴν λύπην, ναὶ παρακαλῶ, καὶ ὡς πατὴρ τέκνον οἰκείωσαι· εἴ τι καὶ λελύπηκεν, ὅπερ οὐκ οἶομαι, τοῦτο ἡμῖν συγχωρήσας, καὶ μηδὲν ἀνάξιον μὲν αὐτοῦ, ἀνάξιον δὲ τῆς σῆς ἡμερό- τητος ἢ εἰπὼν, ἢ γράψας περὶ αὐτοῦ· εἰ δὲ τι καὶ γέγραπται, λύσας. Μηδὲ τὴν λύπην δημο- σιεύσης, ἣν ⁱ κρύπτειν βέλτιον ἢ γνωρίζειν τοῖς ⁱ ἔξωθεν· ὡς ἂν τὰ τε ἄλλα καὶ αὐτὸν μακροθυ- μεῖν διδάξης τῷ ὑποδείγματι.

Aliàs CCXVII.

Scripta paulò post superiorem.

CCXX. EIDEM.

ΣΚ'. Τῷ ΑΥΤῷ.

Benigna verbis quidem suavisque Helladii responsio fuit Gregorio, re autem molestissima, quippè quæ varia et gravissima Sacerdoti obiecta fuisse crimina, vel certè invidios admodum imposuisse Helladio significabat. Quibus eò minùs fides Gregorius adjugebat, quòd Sacerdos, qui tùm aderat, ad defendendum se probandumque omnia esse falsa et conficta paratum se esse contestabatur. Quocircà ipsum cum hæc Epistola ad Helladium misit, ut per se, si quid illum contristasset, sanaret ipse, eundemque omnia ex rei veritate doceret.

QUÆ ad me scripsisti, partim admodum suavia et benigna, partim ejusmodi sunt, ut quid de his dicam, non habeam, nisi quod nobis molesta sint: et jure merito, ut mihi persuadeo. Nam sive jure accuse-

D Ὡν ἐπέσειλας τὰ μὲν λίαν ἡμερὰ καὶ φιλάν- θρωπα, τὰ δὲ ἰ οὐκ ἔχω τι λέγειν, πλὴν ἡμῶν ἰ λυπηρά· καὶ μάλα εἰκότως, ὡς ἑμαυτὸν πείθω. Εἴτε γὰρ δικαίως ἐγκαλεῖται ὁ ἀδελφὸς ἡμῶν

(a) Φιλοσοφῆσαι. Combef.: Sic animi constantiam tenere.

(b) Ἀποσερουμένον. Montac. ἀποσερουμένους, tot laboribus et tantâ consuetudine fraudatos.

(c) Καὶ δι' ὧν etc. Ità Cod. 1405, et Montac. In Edit. καὶ deest.

(d) Τῆς μονῆς. Ità Cod. Reg. Edit. τῶν μονῶν. Non benè Morel.: Sacrarum ædium, quod universalius est, aliisque vocibus græcis exprimitur.

(e) Ἐνὸς διασπασμὸν μελῶν οὐ φέροντας. Ità Cod. ac Combef. In Edit. ἐνὸς ἢ μελούς διασπαρασσομένου, quod Morel. Tanquàm unum corpus vel membrum distractum non ferunt.

(f) Τούς τε ἄλλους etc. Vertit Morel.: Tùm quos se-

cundum Deum exantlavit priorem ac potiorē ætate pietatem indicando, quàm quos ad pauperum alimentum et fratrum defensionem ac subsidium pertulit.

(g) Καὶ τοὺς Ità Cod. 2022 etc. In Edit. καὶ τήν.

(h) Πρὸ πάντων τῶν ἄλλων. Montac. πρὸ τῶν ἄλλων, antè alia. Non rectè Morel. ad personas refert, vertitque antè alios omnes. Mox, idem Morel. ἄνεις αὐτῷ τὴν ὀργὴν καὶ λύπην, iram adversus eum ac molestiam coërce.

(i) Κρύπτειν βέλτιον. Legendum proponit Bill. κρύπτεσθαι ἄξιον, et paulò post, pro μακροθυμεῖν, μακροθυμοῦντα, sed huic lectioni non favent Codd. nostri, nec Montac. nec Combef.

CCXX. (j) Οὐκ ἔχω. Ità Cod. Reg. Morel. ac Combef. In Edit. οὐδὲ ἔχω.

a καὶ ὁ συμπρεσβύτερος Σακερδῶς, ὅπερ οὐκ οἶμαι, λυπηρόν. Πῶς γὰρ οὐ; τοσαύτην εὐλάβειαν καὶ τοσοῦτους πόνους οὕτως ἐν βραχεῖ καταλύθῃναι. Εἴτε διαβολὴ ταῦτά ἐστι παρὰ τῶν
b φθονούντων ὁ αὐτῷ κατασκευασθεῖσα, καὶ τοῦτο ἀνιερὸν, οὗ ἡ πολιτεία συνήπται σοι, τοῦτον ἄλλοτριουθῆναι ταῖς ἐπηρείαις. Ἦν οὖν ἐν τοῖς παροῦσι ἀρίστην γνώμην καὶ λυσιτελεσάτην ἔγνω, ταύτην ἀποδέξαι· αὐτὸν ἐπεμψά σοι τὸν
c ἀδελφόν, μᾶλλον δὲ ὠρμημένον ὁ προέπεμψα, δι' αὐτοῦ καὶ τὸ λυποῦν θεραπεύσονται, καὶ
d πάντα μετὰ ἀληθείας ὁ ἀναδιδάξονται. Περὶ μὲν γὰρ τῶν ἀπολογησασθῶν φησιν ἐτοιμὸς εἶναι, τὰ δὲ ὡς ψευδῆ κατεσκευασθῶν δεῖξαι. Τοῦτο γὰρ
e καὶ ἡμᾶς ἐπεισεν, ὡς φόβῳ Θεοῦ τοὺς λόγους ποιούμενος.

ΣΚΑ'. ΟΜΟΦΡΟΝΙΩ.

Has Litteras eo tempore datas, quo Sacerdos vexabatur, his Epistolæ verbis patet: Suade carissimo filio nostro Sacerdoti ne despondeat animum, etc. Scripta autem Epistola Homophronio, qui fortè unus è primoribus ptochotrophii illius administris erat, Gregoriūmque ad festi cujusdam in eo loco celebrandi lætitiā invitārat.

Ἐπὶ τὴν σύνοδον ἡμᾶς καλεῖς· ἐγὼ δὲ ἡ-
χόμεν οὕτως ἔχειν τοῦ σώματος, ὥστε παρεῖναι
f ὑμῖν καὶ ὁ αὐτόκλητος, ἵνα ἴδω τὸν ἱερὸν οἶκον
g ὑμῶν, τὸ Χριστοῦ καταγῶγιον, τὴν ὅσων ἀγίων κλάδων ρίζαν, τὴν ὡς ἀληθῶς μητέρα τέκνων εὐφραينوμένην τε καὶ εὐφραينوμένων. Οἶδα τοῦτο καὶ πέπεισμαι ἐν Κυρίῳ, καὶ διὰ τοῦτο λέγω
h θαρρόν, ὁ καὶ εἴ τι λυπηρόν νῦν ἡμῖν ἀπήντη-
κεν, οὐ μὴ ἀποσβεσθῇ ὁ λύχνος τοῦ Ἰσραὴλ, καὶ ταῖς αὔραις τοῦ Πονηροῦ ριπίζηται· οὐδὲ ἡ
i τοῦ Θεοῦ χρηστότης ἐπὶ πλεῖον κρυφθήσεται, ἣν κρύπτει τοῖς φοβούμενοις αὐτὸν λόγοις ἀρρήτοις οἰκονομίας, ἀλλ' ἐνδοξασθήσεται μᾶλλον καὶ θαυμασθήσεται διὰ τῆς ὑμετέρας ὑπομονῆς καὶ τῆς μὴ κατασχυνοῦσης ἐλπίδος. Τοῦτο δὲ παραίνει καὶ τῷ τιμιωτάτῳ υἱῷ ἡμῶν Σακερδῶτι, μηδὲν
i ἀθυμεῖν, μηδὲ ἀνάξιον ἑαυτοῦ ἵ τι πάσχειν, ἀλλ' οὕτω τὸν καιρὸν διαθέσθαι, ὡς φιλοσοφίας ὕλην τὰ λυπηρὰ λαβεῖν. Ἐπὶ θεραπευσάτω τὸν
E τιμιώτατον ἡμῶν ἐπίσκοπον· ἔτι ῥωννύτω τοὺς ἀδελφούς, ἵνα μάλισα μὲν μὴ καταλυθῇ τὸ ἔργον ἡμῶν ὁ προεθέμεθα ἐν Κυρίῳ, τοσοῦτόν τε ὄν, καὶ οὕτω περιβόητον. Εἰ δὲ μὴ, τὸ γοῦν

A tur frater noster, et compresbyter Sacerdos, quod quidem non arbitror, molestum est. Quī enim id non esset? tantam religionem, et tot ac tantos labores, tam parvo temporis momento periisse. Sive calumnia hæc fuerit ab invidentibus ipsi comparata; et hoc acerbum, virum, cujus tibi conjuncta vitæ ratio et disciplina, hunc, quibus appetitur injuriis, abalienari. Quod igitur in præsentī rerum statu optimum et utilissimum novi consilium, hoc accipe: ipsum ad te misi fratrem, vel potius profectum deduxi, qui ipse per se quod molestè habet, sanaturus sit, et omnia ex rei veritate edocturus. De aliis enim ad defensionem offerendam paratum se dicit, et ad probandum alia ut falsa dolo fuisse composita. Hoc enim etiam nobis persuasit, quippè qui Dei metu sermones instituit.

CCXXI. HOMOPHRONIO.

Aliàs
CCXXXVII.

Scripta eodem
tempore.

C Ad Synodum nos vocas: equidem optarem ita valere corpore ut vobis interesset etiam ultrò accedens, ut sacram ædem vestram viderem, Christi domicilium, sanctorum ramorum radicem, illam reverà matrem filiorum letantem et lætantium. Hoc novi, ac persuasum habeo in Domino, et propterea dico confidens, licet quid triste nunc ac molestum nobis occurrerit, haudquaquàm extinguetur lucerna Israël, etiamsi Mali ventis flabelletur: neque Dei bonitas amplius occultabitur, quam timentibus se abscondit rationibus dispensationis arcanis, sed magis glorificabitur et admirationi erit per patientiam vestram et spem, quæ non confundit. Hoc etiam suade carissimo filio nostro Sacerdoti, ne despondeat animum, neque indignum se quicquam patiatur; sed ita tempus disponat, ut tristitia pro philosophiæ subjecto accipiat. Ad hæc episcopum nostrum maximè honorandum curet; quin etiam fratres corroboret, ideò maximè ne opus nostrum quod in Domino proposuimus dissipetur, cū tanti momenti sit, et ita pervagatum. Sin minùs, æquitatis

Psal. cxii, 9.

Haudquaquàm
extinguetur lu-
cerna Israël,
etiamsi Mali ven-
tis flabelletur.
Psal. xxx, 20.

Rom. v, 5.

Tristitia philo-
sophiæ materies.

(a) Συμπρεσβύτερος Σακερδῶς. Morel. presbyter collega.

(b) Αὐτῷ κατασκευασθεῖσα. Ità Combef. In Edit. αὐτῷ deest. Mox, καὶ τοῦτο ἀνιερὸν etc. reddit Morel. : Id etiam infestum est, virum conversatione tibi conjunctissimum alienari injuriarum insolentid. Combef. : Hunc malevolorum calumniarumque fraudibus alienari.

(c) Προέπεμψα. Montac. et Morel. προσέπεμψα. Reddit Combef. ὠρμημένον προέπεμψα, prosperantem et à se incitatum deduxi.

(d) Ἀναδιδάξονται. Ità Combef. In Edit. ἀναδιδάξονται.

(e) Ὡς φόβῳ. Montac. et Morel. ὡς ἐν φόβῳ.

CCXXI. (f) Αὐτόκλητος. Ità Cod. Reg. ac Morel. in notis. Edit. habent αὐτόκλητον.

(g) Τῶν ἀγίων κλάδων ρίζαν. In illud intendit Pauli ad Rom. xi, 16, εἰ ἡ ρίζα ἁγία, καὶ οἱ κλάδοι, si radix sancta est, etiam rami.

(h) Καὶ εἴ τι. Ità Cod. Reg. ac Morel. in notis. Edit. habent εἴ τι καί.

(i) Τί πάσχειν. Ità Cod. et R. In Edit. τί deest.

specimen dabimus, et livorem vincemus; A quippè cum nullam adversus nos ansam dederimus improbis, incassum nos odio prosequentibus.

ἐπιεικὲς ^a δείξομεν, καὶ τὸν φθόνον νικήσομεν, ^a ὡς μηδεμίαν θεδωκότες καθ' ἑαυτῶν λαβὴν τοῖς ^b πονηροῖς ματαίως ἡμῶν ἐχθραίνουσιν. ^b

Atias CCII.

Scripta eodem
circa tempore.

CCXXII. THECLÆ.

ΣΚΒ'. ΘΕΚΛΗ.

Irrita fuere omnia quæ gessit scripsitque Gregorius, ut Sacerdotem cum Helladio in gratiam reduceret; pius enim ille presbyter inter vexationes et calumnias interiit. Theclam ejus sororem hæc Epistola consolatur et utriusque laudes prosequitur.

EQUIDEM ipse quoque ad pietatem tuam proficisci parabam, etiamsi alioqui infirmâ corporis valetudine, tum ut te inviserem, tum ut tolerantia illius nomine laudibus efferrem, quam ob beatissimum fratrem tuum adhibes: neque enim id dubium est. Quoniam autem casu quodam hoc meum iter impeditum est, ad litteras venire necesse habui, ut de tuis rebus tecum paucis philosopher. Unde, quæso, præclarus noster Sacerdos, sincerus, inquam, ille et nunc et prius Dei astes ac minister, ortum traxit? Ex Deo. Ubi autem nunc Sacerdos? Apud Deum: postquam scilicet haud illibenter, (hoc probè scio,) livori sese, ac Diaboli luctis subduxit. Unde item nos ortum duximus? An non indidem? Quoniam autem migrabimus? Annon ad eundem Dominum? atque utinam cum pari libertate ac fiducia! Ejusdem adoratores, et producti sumus, et transferemur, paucis in hac vitâ ærumnis ac miseriis exantlatis, siquidem cum futuræ vitæ spe conferantur: ac fortassè ut per ea, quæ perpessi fuerimus, divinam gratiam intelligamus. Pater, mater, frater, antecessores; quidnam hoc est? Numerus proborum viatorum. Hos, Dei ancilla, et bonorum primitiæ, Thecla, paulò post sequetur, postquam aliquantum expectarit: tum ut illos per patientiam honore afficiat, tum ut permultis philosophiæ in ejusmodi rebus præstandæ exemplum præbeat. Quamobrem eundem Dominum laudemus, ipsiusque consilium et dispensationem sublimiùs, quàm vulgus soleat, accipiamus. Hæc nostri loco nunc habe, atque in his cogitationibus versare; etiamsi alioqui meliores ac præstantiores per teipsam invenias. Quòd si divino beneficio illud nobis concedatur, ut te quoque coram, omnemque eum cœtum, qui tecum est, videamus, ampliorem ei, à quo id beneficii acceperimus, gratiam habebimus.

A Deo ortum
duximus: ad
Deum migrabi-
mus.

Ærumnæ hu-
jus vitæ ac mi-
seriæ sunt pau-
cæ, si cum futuræ
vitæ spe confe-
rantur.

In ærumnis
Dei consilium et
dispensationem
sublimiùs, quàm
vulgus soleat, ac-
cipere debemus.

Ὁρμησα μὲν καὶ αὐτὸς πρὸς τὴν σὴν εὐλάβειαν, καίπερ ἀσθενούντος ἡμῶν τοῦ σώματος, ἐπισκεψόμενός τε ὁμοῦ, καὶ τῆς καρτερίας ἐπαινεσόμενος, ^c ἣν ἐπὶ τῷ μακαριωτάτῳ ἀδελφῷ σου φιλοσοφεῖς· τοῦτο γὰρ οὐκ ἀμφίβολον. Ἐπειδὴ δὲ ὑπό τινος περιστάσεως ἐκωλύθη, ἀναγκαιῶς ἦλθον ἐπὶ τὰ γράμματα, καὶ συμφιλοσοφῆσω σοι διὰ βραχείων τὰ σά. Πόθεν ὁ καλὸς Σακερδὴς ἡμῶν, ὁ γνήσιος τοῦ Θεοῦ παραστῆς καὶ νῦν καὶ πρότερον; ἐκ Θεοῦ. Ποῦ δὲ Σακερδὴς νῦν; πρὸς Θεόν· οὐκ ἀηδῶς ὑποχωρήσας, εὖ οἶδα, τῷ φθόνῳ, καὶ τοῖς τοῦ Πονηροῦ παλαίσμασι. Πόθεν δὲ ἡμεῖς; οὐκ ἐκεῖθεν; ποῦ δὲ ἡμεῖς ἀναλύσομεν; οὐ πρὸς τὸν αὐτὸν Δεσπότην, καὶ εἴθε μετ' ἴσης τῆς παρρησίας! Τοῦ αὐτοῦ προσκυνηταὶ καὶ παρήχθημεν, καὶ μεταχθισόμεθα, ὀλίγα ἐνταῦθα ^d κακοπαθήσαντες, ὡς γὰρ πρὸς ^d τὴν ἐκεῖθεν ἐλπίδα· καὶ ἴσως ἵνα γινώμεν τὴν χάριν, ἐξ ᾧ ἐνταῦθα πεπόνθαμεν. Πατήρ, μήτηρ, ἀδελφός, οἱ προειληφότες· τί τοῦτο ἔστιν; ἀριθμὸς ἐπαινετῶν ^e ὁδοιπόρων. Τούτοις ^e ἀκολουθήσει καὶ Θέκλα μετὰ μικρόν, ἡ τοῦ Θεοῦ δούλη καὶ ^f ἀπαρχὴ τῶν καλῶν, ^f ὀλίγον ὑπομείνασα· ὅσον ^g ἐκείνους τε τι- ^g μῆσαι τῇ καρτερίᾳ, καὶ πολλοῖς ὑπόδειγμα γενέσθαι τῆς περὶ ταῦτα φιλοσοφίας. Ἐπαι- ^h νῶμεν ^h οὖν τὴν αὐτὴν δεσποτείαν, καὶ δεχόμεθα τὴν οἰκονομίαν τῶν πολλῶν ὑψηλότερον. ⁱ Ταῦτα ἔχε νῦν ἀνθ' ἡμῶν, καὶ τούτοις σύνεσο τοῖς λογισμοῖς, εἰ καὶ κρείττονας ^j παρά ^j σεαυτῇ ἀνευρίσκεις. Εἰ δὲ σε καὶ κατ' ὄψιν ^k ἰδεῖν καταξιωθείμεν, μετὰ παντὸς τοῦ σου ^k καὶ περὶ σὲ πληρώματος, ^k πλείων ἢ χάρις τῷ εὐεργέτῃ.

bandum ait Combef., nec enim matrona virtus, ut sic virtutum dicatur primitiæ.

(g) Ἐκείνους τε τιμῆσαι. Ità Combef. At Cod. Pass. ἐκείνους τε τιμῆσθαι. In Edit. ἐκείνους τε τιμῆσαι.

(h) Οὖν τὴν. Ità Cod. Reg. et Pass. In Edit. οὖν γὰρ τὴν.

(i) Ὑψηλότερον. Combef. ὑψηλοτέρων, dispensationem sublimiorem, quàm vulgus cogitat.

(j) Παρὰ σεαυτῇ. Ità Cod. et Combef. In Edit. παρὰ σεαυτὴν, quod Bill.: Per teipsam.

(k) Πλείων ἢ χάρις. Ità Cod. Bill. ac Combef. In Edit. πλείων ἢ χάρις.

(a) Δείξομεν, καὶ τὸν φθόνον νικήσομεν. Ità iidem Codd. In Edit. δείξωμεν, καὶ τὸν φθόνον νικήσωμεν.

(b) Πονηροῖς ματαίως. Ità Cod. In Edit. πονηροῖς καὶ ματαίως.

CCXXII. (c) Ἡ ἐπὶ τῷ. Ità Cod. Reg. 1405. Alii Codd. ἐπὶ τῶν μακαριωτάτων ἀδελφῶν. In Edit. ἣν ἐν τῷ.

(d) Κακοπαθήσαντες. Ità Cod. Pass. Bill. et Combef. In Edit. vitiosè κακοπαθήσαντας.

(e) Ὀδοιπόρων. Ità iidem. In Edit. ὁδοιπόροι.

(f) Ἀπαρχὴ τῶν καλῶν. Bonorum primitiæ, inter eos præstans, primâque laude virtutum; sic Tillemont. intellexit. Quòd reddit Bill.: Virtutum primitiæ, non pro-

ΣΚΓ'. Τῇ ΑΥΤῇ.

CCXXIII. EIDEM.

Alia CCI.

Scripta paulò post superiorem.

Epistolæ sequentis ad eandem Theclam hæc verba : Illud quoque considera quasnam ob res divexemur, annon propter eos qui ex hac vitâ migrârunt? hæc, inquam, verba non nisi Sacerdotem qui ex hac vitâ migraverat, significare videntur; ideoque cum Tillemontio ad illud tempus referri et commodè hic collocari posse visa est hæc Epistola. Hinc etiam liquet Theclam post fratris mortem, vexatam etiam fuisse ab ejus adversariis, qui de patrimonio pauperum malè administrato fortè calumniabantur; et qui, eo defuncto, Theclam sororem, ad quam hæreditate fratris mortui bona devenierant, vexabant. Digna sanè quæ communicaret fratris passionibus ancilla Dei, cujus hic virtutes, ut sint in exemplum, Gregorius testis oculatus exponit. Etenim quod promiserat in Epistolâ superiori, illam inviserat, ut statim ab initio testatur. Observare juvat quòd Gregarius ait, inter proposita Theclæ patientiæ momenta, Sanctorum animas res nostras sentire, gratiâque nos ab iis inituros, si illatas propter illos injurias toleremus.

Cæteras Epistolas quæ præterquàm cum aliis benè multis incerti sunt temporis, nullam neque argumenti, neque nominis cum aliis habent affinitatem, rejectas ad calcem collocare visum est.

^a Ἀλγείς ^a ἀπολειφθέντων ἡμῶν, ὡς εἰκός· ἡμεῖς ^A δὲ πλεον ἐπὶ τῷ χωρισμῷ τῆς σῆς εὐλαβείας. Πλὴν εὐχαριστοῦμεν τῷ Θεῷ, μέχρι σοῦ φθάσαντες, καὶ οὐ μεμψάμενοι τῷ κόπῳ. Εἶδομεν ^b γάρ σου τὸ σερέωμα ^b τῆς εἰς Χριστὸν πίστεως, καὶ τὴν ἐπαινετὴν ἐρημίαν, καὶ τὸν φιλόσοφον ἰδίασμόν· ὅτι πάντων χωρισθεῖσα τῶν τοῦ κόσμου ^c μου τερπνῶν, ^c Θεῷ μόνῳ συνέκλεισας ἑαυτήν, ^d καὶ τοῖς ἁγίοις μάρτυσιν, ^d οἷς παροικεῖς, καὶ ^e προσήγαγες τῷ Θεῷ, καὶ προσάγεις ^e μετὰ τῶν ἀγαπητῶν σου τέκνων θυσίαν ζῶσαν, εὐάρεστον. Ταῦτα οὖν ἔσω σοι καὶ παραμυθία τῶν λυπηρῶν. Ἐπεὶ καὶ Δαβὶδ ὁ μέγας ἐγκρύπτει τοῖς ἐκείθεν ἀγαθοῖς, εἰς ἃ πέμπει τοὺς λογισμοὺς, τὰ ἐντεῦθεν ὀδυνηρά, ὅταν λέγῃ· ὅτι ἔκρυψέ με ἐν σκηνῇ αὐτοῦ ἐν ἡμέρᾳ κακῶν. Καὶ οὐκ ἀποτίθεται μόνον τὸ ἀλγινόν, ὅταν μνησθῇ τοῦ Θεοῦ, ^f ἢ ἀλλὰ καὶ εὐφραίνεται. Ἐμνήσθην γάρ, φησί, τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐφράνθην. Ἀλγοῦσι καὶ οἱ τῷ κόσμῳ προστετηκότες, καὶ πολὺ πλείονα τῶν Θεῷ δουλευόντων. Ἀλλ' ἄμισθον αὐτοῖς τὸ ἀλγίνειν· ^g ἡμῖν δὲ καὶ τὸ πάσχειν ἔμισθον, ὅταν διὰ τὸν Θεὸν καρτερῶμεν.

Φέρε γὰρ ἀντιζητήσωμεν τὰ λυπηρά τοῖς ἡδέσι, καὶ τὰ παρόντα τοῖς μέλλουσι· καὶ οὐδὲ πολλοῦ μέρους εὐρήσωμεν ταῦτα ἐκείνων· τοσοῦτον ὑπερβάλλει τὰ χρηστότερα. Καλὸν οὖν ^h φάρμακον ἡμῖν, ὅταν ὀδυνώμεθα, ^h τό γε μεμνησθαι Θεοῦ καὶ τῶν ἐκείθεν ἐλπίδων, καὶ τὸ ^D τοῦ Δαβὶδ πάσχειν, ἐν θλίψει πλατύνεσθαι· ⁱ καὶ μὴ σενοχωρεῖσθαι τοῖς λογισμοῖς, μηδὲ ὥσπερ ^j νέφει τῇ λύπῃ καλύπτεσθαι, ⁱ ἀλλὰ τότε μάλιστα τῆς ἐλπίδος ἔχεσθαι, καὶ πρὸς τὴν ἐκείθεν ^k διαβλέπειν μακαριότητα τὴν ἀποκειμένην τοῖς

DOLES, ut verisimile est, nobis relictis : nos autem magis, quòd à tuâ pietate disjuncti simus. Deo tamen gratias agimus, quòd usquè ad te pervenerimus, neque nos suscepti laboris pœnituit. Siquidem tuæ in Christum fidei firmitatem, et laude dignam solitudinem, ac philosophicum secessum perspeximus; nempe quia ab omnibus mundi voluptatibus separata, soli Deo, ac sanctis martyribus, apud quos habitas, teipsam conclusisti, ac Deo unâ cum carissimis filiis tuis hostiam viventem, gratiâque et acceptam obtulisti, atque etiamnũ offers. Hæc igitur tuis quoque molestiis solatio sint. Quandoquidem et magnus ille David in futuris illis bonis, ad quæ cogitationes suas mittit, hujus vitæ acerbities occultat, cùm ait : *Quoniam abscondit me in tabernaculo suo in die malorum.* Nec verò dolores duntaxat et molestias deponit, cùm Deus ipsi in animo et memoriâ versatur; sed etiam voluptate afficitur. *Memor fui Dei,* inquit, *et delectatus sum.* Dolent etiam qui mundo prorsus addicti sunt, ac multò quidem amplius, quàm qui Deo serviunt. At dolor ipsis mercede caret : contrà dolori nostro merces sua constat, cùm Dei causâ tolerantiam adhibemus.

Age enim molestias cum voluptatibus, et præsentia cum futuris perpendamus : ac ne minimam quidem horum partem illa esse reperiemus : usque adeò læta exsuperant. Commodum ergò pharmacum nobis fuerit, cùm in dolore sumus, Deum ac futuræ vitæ spes in animum revocare, atque eodem modo, quo David, affici, hoc est, in tribulatione dilatari, non autem cogitationum angustiis premi, nec mœrore, tanquàm nube, obduci, verùm tùm maximè spei inhærere, atque ad cœlestem beatitudinem, quæ iis, qui res

In futuris bonis hujus vitæ acerbities sunt absconditæ.

Psal. xxvi, 5.

Id. lxxvi, 4.

Dolor eorum qui mundo sunt addicti, . ipsis mercede caret : at dolori eorum, qui Domino serviunt merces sua constat.

Commodum in dolore pharmacum, Deum, ac futuræ vitæ spes in animum revocare.

CCXXIII. (a) Ἀπολειφθέντων ἡμῶν. Ità Cod. 1405. Combef : *Absentiâ nostrâ.* Edit. ὑπολειφθέντων.

(b) Τῆς εἰς Χριστόν. Ità Cod. 1405 et B. 3, Bill. ac Combef. In Edit. τῆς ὡς Χριστόν, et ad marginem eis.

(c) Θεῷ μόνῳ. Bill. : *Cum solo Deo*; at non benè, ait Combef.

(d) Οἷς παροικεῖς. Ità Cod. 1405, B. 3, Bill. ac Combef. In Edit. αἷς παροικεῖς.

(e) Μετὰ τῶν. Addidimus μετὰ ex Cod. Par. et aliis. Poterat tamen non addi, et sic verti : *Carissimorum filiorum suorum hostiam viventem gratiâque, etc.*

Tom. II.

(f) Ἀλλὰ καὶ εὐφραίνεται. Ἐμνήσθην γάρ, φησί, τοῦ Θεοῦ. Hæc deerant in Edit. Supplevimus ex Cod. et Reg.

(g) Ἡμῖν δὲ καὶ τό. Sic iidem Codd. In Edit. καὶ deest. Mox iidem, διὰ τὸν Θεόν. In Edit. τὸν deest.

(h) Τό γε μεμνησθαι. Ità Cod. 1405, ac Combef. In Edit. τότε μεμνησθαι.

(i) Καὶ μή. Ità Codd. quatuor, Par., 1405, ac Combef. In Edit. ἀλλὰ μοι.

(j) Ἀλλὰ τότε. Ità Cod. Reg. 1405, Par. ac Combef. In Edit. ἀλλὰ τό.

(k) Διαβλέπειν. Ità Cod. Reg. Montac. Morel. ac Combef. In Edit. βλέπειν.

V 2

Quid Deo promiserimus, quid, cum ad philosophiam accederemus, spe nobis finxerimus, cogitandum, ubi versamur in dolore.

Animus à perturbationum servitute liber et immunis conservandus est.

Persuasum habebat Gregorius Sanctorum animas res nostras sentire.

Absurdum est philosophari, cum nulla necessitas urget, in calamitatibus autem philosophiæ expertes apparere.

adversas patienti animo ferunt, recondita est, oculorum aciem intendere. Hæc autem potissimum ratione adducemur, ut rerum acerbitates æquo animo perferamus, atque cum in dolore versamur, supra vulgus assurgamus, si quid Deo promiserimus, et quid, cum ad philosophiam accederemus, spe nobis finxerimus, cogitemus. Utrum opibus abundare, læto et hilari animo esse, atque in hæc vitâ florere, an contra vexari, affligi, premi, et propter rerum futurarum spem omnia perferre ac sustinere? Hæc nimirum, non autem illa, expectavimus. Quocirca vereor, ne pacta quoque cum Deo inita violemus, cum et hæc habere studemus, et illa speramus. Ne, quæso, negotiationem dissolvamus: verum hæc, ut illis potiamur, feramus. Affligerunt nos affligentes; contristaverunt nos ex humanis migrantes: at nos animum à perturbationum servitute liberum et immunem conservemus. Ità tristibus rebus atque molestis superiores erimus.

Quin illud quoque considera, ob quæ divexemur. Annon propter eos, qui ex hæc vitâ migrarunt? Quibusnam autem operibus videbimur illis gratificari? annon fortî animo sustinentes? Hoc igitur in eorum gratiam faciamus: siquidem illud persuasus sum, Sanctorum animas res nostras sentire. Præter omnia, et antè omnia, illud nobiscum reputemus, absurdum et præposterum esse, cum nulla necessitas urget philosophari: in calamitatibus autem philosophiæ expertes apparere, non autem multitudini exemplum fieri, ut gratiarum actionis in rebus lætis et jucundis, ità etiam tolerantiae in gravibus et acerbis. Hæc porro scribo, non ut ignorantem doceam; sed ut scientem submoneam. Deus autem consolationis, tum te à calamitatibus illæsam custodiat, tum nobis concedat, ut pietatem tuam rursùm videamus, résque ipsæ nobis fidem faciant, laborem nostrum haudquaquam inanem et irritum fuisse, verum nos majorem, quàm alios, auctoritatem apud te obtinere; atque, ut nos in calamitatis societatem tecum venimus, ità vicissim te

υπομένουσι. Μάλιστα δ' ἂν οὕτω πεισθῆναι ἐγκαρτερεῖν τοῖς δεινοῖς, καὶ ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς εἶναι ὅταν ἀλγῶμεν, εἰ ἐνθυμηθῆναι τί ἐπηγγειλάμεθα τῷ Θεῷ, καὶ τί ἡλπίσαμεν ὅτε φιλοσοφία προσέβημεν. Πλουτεῖν; εὐθυμεῖν; εὐημερεῖν κατὰ τὸν βίον τοῦτον; ἢ ἐκ τῶν ἐναντίων θλίβεσθαι; κακοπαθεῖν; ξενοχωρεῖσθαι; πάντα ξέγειν, πάντα ὑπομένειν διὰ τὴν τῶν μελλόντων ἐλπίδα; ταῦτα, οἶδα, οὐκ ἐκεῖνα προσεδοκήσαμεν. Β Φοβοῦμαι οὖν μὴ καὶ τὰς συνθήκας τὰς πρὸς Θεὸν ψευδῶμεθα, ὅταν καὶ ταῦτα ζητῶμεν ἔχειν, κακεῖνα ἐλπίζωμεν. δ Μὴ καταλύσωμεν τὴν πραγματείαν, ἀλλ' ἐνέγκωμεν ταῦτα ὑπὲρ τοῦ τυχεῖν ἐκείνων. Ἐθλίψαν ἡμᾶς ε οἱ θλίψαντες, ἡνίασαν οἱ μεταχωρήσαντες· ἀλλ' ἡμεῖς ἀδούλωτον τοῖς πάθεσι τὴν ψυχὴν φυλάξωμεν. Οὕτω f τῶν λυπούντων κρατήσομεν.

Κακεῖνο σκόπει διὰ τίνα θλιβόμεθα. Οὐ γὰρ διὰ τοὺς μεταστάντας; Τί δ' ἂν ποιοῦντες ἐκείνοις ἡ χαρίσασθαι ὀφείημεν; Οὐ καρτεροῦντες; Τοῦτο οὖν αὐτοῖς χαρισώμεθα· καὶ γὰρ πειθομαι τὰς τῶν ἁγίων ψυχὰς τῶν ἡμετέρων αἰσθάνεσθαι. Ἐπὶ πᾶσι, καὶ πρὸ πάντων, ἐκεῖνο λογιζόμεθα, ὅτι τῶν ἀτόπων ἐστίν, ἢ ἔξω μὲν τῆς ἀνάγκης φιλοσοφεῖν· ἢ ἐν δὲ τοῖς πάθεσιν ἀφιλοσόφους φαίνεσθαι, ἀλλὰ μὴ τοῖς πολλοῖς τύπον γίνεσθαι, ὥσπερ τῆς ἐν τοῖς εὐθύμοις εὐχαριστίας, οὕτως καὶ τῆς ἐν τοῖς δεινοῖς καρτερίας. ι Καὶ ταῦτα ἰ γράφω, οὐχ ὡς ἀγνοοῦσαν διδάσκων, ἀλλ' ὡς ἐπισταμένην κ ὑπομιμνήσκων. Ὁ δὲ Θεὸς τῆς κ παρακλήσεως, σέ τε ἄτρωτον φυλάξει τοῖς πάθεσι, καὶ ι ἡμῖν γε χαρίσαιο πάλιν ἰδεῖν σου ι τὴν εὐλάβειαν, καὶ διὰ τῶν ἔργων πεισθῆναι, ὅτι ὁ κόπος ἡμῶν οὐκ εἰς κενὸν ἐγένετο, ἀλλ' ἐσμέν τι παρὰ σοὶ πλέον τῶν ἄλλων· ὡς τῆς θλίψεως ἐκοινωνήσαμεν, οὕτω καὶ τῆς φιλο-

(a) Τί ἐπηγγειλάμεθα τῷ Θεῷ. Combef. : *Quid Deo voverimus?*

(b) Προσέβημεν. Ità Cod. et Combef. In Edit. προσεβαίνομεν.

(c) Ἐκ τῶν ἐναντίων. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. ἐκ τοῦ ἐναντίου.

(d) Μὴ καταλύσωμεν. Bill. : *Ne deleamus.*

(e) Οἱ θλίψαντες. Ità Cod. Reg. et R. ac Combef. In Edit. οἱ μισήσαντες, quod Bill. : *Qui nos invisos habuerunt.* Mox, ἡνίασαν οἱ μεταχωρήσαντες. Sic iidem Codd. ac Combef. At Montac. et Morel. ἡνίασαν ἡμᾶς οἱ μεταχωρήσαντες. Hæc in Edit. deerant. Quæ quidem duo dicta sunt in solatium matronæ, cujus filii morte sublatis fuerant.

(f) Τῶν λυπούντων κρατήσομεν. Ità Combef. et Bill. qui vertit : *Ità fiet ut eos qui nobis molestiam exhibent, superemus.* In Edit. κρατήσωμεν.

(g) Διὰ τίνα. Combef. διὰ τίνας, *quoniam sint, ob quos etc.*

(h) Χαρίσασθαι ὀφείημεν. Ità Cod. et Combef. In Edit. χαρισάμεθα, quod Bill. : *Gratiam ab iis inituri sumus.* Mox iidem, οὐ συγκαρτεροῦντες pro οὐ καρτεροῦντες, quod Bill. vertit : *Annon illatus injurias tolerant?* sed perperam, cum sermo sit de dolore ex suorum obitu.

(i) Ἐξω μὲν τῆς ἀνάγκης. Ità ferè Epist. xxxii ad Philagrium.

(j) Καὶ ταῦτα. Ità Cod. In Edit. καὶ deest.

(k) Ὑπομιμνήσκων. Ità Cod. Par. et 1405. In Edit. ἀναμιμνήσκων. Mox, pro ὁ δὲ Θεὸς τῆς etc. Cod. 1405, ὁ δὲ Θεὸς πάσης.

(l) Ἡμῖν γε χαρίσαιο. Ità Cod. Reg. ac Combef. In Edit. χαρίσαι, τό.

σοφίας κοινωνῶν λαβόντες· ὁ τάχα τῇ πολιᾷ Ἀ
 ἡμῶν ταύτῃ, καὶ τοῖς κατὰ Θεὸν καμάτοις
 ὀφείλεται.

philosophiæ ac patientiæ sociam acce-
 pisse : quod quidem fortassè huic nostræ
 canitie, ac Dei causâ susceptis laboribus
 debetur.

ΣΚΔ'. ΑΦΡΙΚΑΝΩ.

CCXXIV. AFRICANO.

Aliàs XLVII.

Cur non adeat Africanum adversam causatur valetudinem. Anno 385 seriùs scripta non est hæc Epistola; siquidem Nicobulus, per quem hanc Africano scripsit Gregorius, hoc ipso anno mortuus est.

Scripta in-
certo tempore;
fortè tamen an-
tè an. 385.

Τίσιν ἵπποι μάλισα χαίρουσι; δῆλον ὡς Β
 ἵπποις. Ἀετοὶ δὲ τίσιν; οὐκ ἄλλοις ἢ ἀετοῖς.
 α^a Κολοῖον δὲ ποτὶ κολοῖον ἰζάνειν, καὶ τῆς παρ-
 οίμιας ἀκούεις. Οὕτω δὴ καὶ Ἀττικὸν Ἀττικοῖς
 οἷου χαίρειν, καὶ τὸν καλοκαγαθίας μεταποιού-
 β μενον τῷ ταύτης ἐραστῇ καὶ προσάτῃ. β Τοῦτο
 γὰρ ὁ ἄρχων εἶναι μοι φαίνεται, βοηθὸς ἀρετῆς
 c καὶ ἀνταγωνιστὴς κακίας, καὶ τὴν γ^c ἀναίμακτον
 ἀρχὴν ἀρχήν, καθάπερ ἡμεῖς, καὶ τὴν μετὰ
 ξίφους καὶ τελαμῶνος. Αἶμα γὰρ οὐδὲ σοι προσ-
 θήσομεν, ἀρετῇ κρατοῦντα γινώσκοντες, οὐ
 βία καθεύγοντα, καὶ φόβῳ μᾶλλον ἢ ἔργῳ κο-
 λάζοντα τοὺς κακοὺς, ὅπερ τῆς ἀρίστης ὁρος
 ἀρχῆς. Διὰ δὴ ταῦτα, σφόδρα μὲν τὸ τῆς συν-
 τυχίας ἐσπουδάζετό μοι, καὶ νῦν ἔτι σπουδά-
 ζεται. Οὐκ ἔχων δὲ ὅπως τοῦτου τύχοιμι διὰ
 d τὴν ἀρρώστιαν, ἀναγκαιῶς ἦλθον ἐπὶ δ^d τὰ γράμ-
 ματα, καὶ τὸ κάλλιστον, ὅτι προσφθέγγομαι σε
 e^e δι' ἀνδρὸς οἰκείου καὶ φίλου καὶ συγγενοῦς, Δ

QUIBUSNAM rebus equi maximè gaudent?
 non dubium quin equis. Quibus aquilæ?
 aquilis profectò. Graculum porrò graculo
 assidere ipsa quoque parœmia docet.
 Eodem proindè modo Atticum quoque
 Atticis oblectari puta : et probitatis stu-
 diosum ejus amatore et antistite. Nam
 mihi præses nihil aliud esse videtur,
 quàm virtutis adjutor, et vitii adversa-
 rius; sive incruentum imperium gerat,
 ut nos, sive id, quod gladium et lorum
 C junctum habet. Cruo rem enim tibi mi-
 nimè adjiciemus, quippè quem virtute
 imperium tenere scimus, non vi cohi-
 bere, ac metu potiùs, quàm suppliciis
 improbos coërcere; quæ quidem optimi
 imperii lex est. His itaque de causis
 magnoperè quidem congressum tuum
 expetebam, ac nunc etiam expeto. Verùm
 quia per adversam valetudinem id mihi
 consequi non licet, necessariò ad litteras
 veni; et quod commodissimum est, te per
 virum amicum et familiarem ac cognatum
 saluto, hoc est, per carissimum mihi Ni-
 cobulum, qui et me apud te excusabit,
 (vir autem est fide dignus, si quisquam
 alius, quantum quidem ipse cognosco;) et
 per nos sese præstantiæ tuæ noscendum
 præbebit.

Probitatis stu-
diosus, ejus ama-
tore oblectatur.

Potestas Ec-
clesiastica in-
cruentum impe-
rium.

Optimi impe-
rii lex est, metu
potiùs quàm sup-
pliciis improbos
coërcere.

ΣΚΕ'. ΕΛΛΕΒΙΧΩ.

CCXXV. ELLEBICHO.

Aliàs CXXXIII.

Dolere se significat, quòd morbo prohibitus sit, quominùs Ellebicho occurreret; missionem scripto dari Mamanti, filio militis, postulat.

Scripta eodem
circiter tempo-
re.

f Οἷα ζημιούμεθα ἰ παρὰ τῆς ἀρρώστιας! Προσ- Ε
 δραμεῖν ἔδει καὶ περιπτύξασθαι, καὶ τῆς πα-
 λαιᾶς ἀναμνήσαι φιλίας καὶ συνηθείας. Ἐχει δὲ
 οὐχ οὕτως ἡμῖν τὰ τοῦ σώματος. Διὰ τοῦτό
 σοι πρόσιμεν διὰ τῶν γραμμάτων, καὶ τῇ προσ-
 g ηγορίᾳ δεξιούμεθα. Ἐπεὶ δὲ καὶ ε^e δωροφορεῖν
 ἔδει τι, τοῦτο προσφέρομεν, Μάμαντα τὸν ἀνα-
 γνώστην, ὄντα μὲν ἀπὸ στρατιώτου πατρὸς,

QUANTO nos detrimento morbus afficit!
 Accurrere ad te oportebat, téque am-
 plexari, ac veterem amicitiam et consue-
 tudinem in memoriam tibi revocare. At
 non eà corporis valetudine sumus. Ac
 proindè per litteras te adimus, ac salu-
 tando excipimus. Quoniam autem mu-
 nus quoque aliquod offerre conveniebat,
 hoc offeremus, nempè Mamantem lecto-
 rem, qui cùm militem patrèm habeat,

CCXXIV. (α) Κολοῖον δὲ ποτὶ etc. Hoc Adagio signi-
 ficatur, homines ejusdem artis et conditionis vitæ li-
 benter simul versari; undè illud : *Similis similem querit*.
 Hoc proverbium quemadmodum et alia nonnulla ab
 hoc auctore usurpata, ab Erasmo in doctissimis illis
 Chiliadibus prætermisum est. Sic Bill. At certè vir bo-
 nus, dùm hæc scriberet, dormitavit. Erasmus enim re-
 fert adagium, *Semper graculus assidet graculo*; quin et
 hunc citat locum Gregorii. Errat tamen dùm hæc Eu-
 doxio scripsisse Gregorium asserit.

(β) Τοῦτο γάρ. Montac. et Morel. τούτῳ γάρ.

(γ) Ἀναίμακτον ἀρχήν. Ἡ ἀναίμακτος ἀρχή, ecclesiastica
 potestas; ἡ ἀρχὴ μετὰ ξίφους καὶ τελαμῶνος, secularis. Per-

peràm igitur legendum proponunt Montac. et Morel.
 καθάπερ ἡμεῖς.

(δ) Ἐπὶ τὰ γράμματα. Ità Cod. Edit. πράγματα, ad res
 ipsas.

(ε) Δι' ἀνδρός. Cod. διὰ τοιούτου ἀνδρός. Paulò infrà,
 Cod. τὰ πάντα μοι.

CCXXV. (f) Παρὰ τῆς ἀρρώστιας. Post ἀρρώστιας, Mon-
 tac. interrogationis notam apponit.

(g) Δωροφορεῖν ἔδει τι, τοῦτο. Cod. fretus autoritate,
 sic legit distinguitque Combef. δωροφορεῖν ἔδει τί τοῦτο;
 προσφέρομεν Μάμαντα, quoniam autem munus quoque of-
 ferre conveniebat; quòdnam hoc erit? offerimus Maman-
 tem.

Quibus res maximæ in manu sunt, his potissimum Deus, ipsiusque auxilium curæ esse debet.

Alia CXLIV.
Scripta eodem tempore.

CCXXVI. ANYSIO.

Commodi valetudine utenti Anytio, æger ipse rescribit Gregorius.

REDDITÆ sunt nobis tuæ litteræ, quæ te commodâ valetudine esse, profectio-
que tuam tibi ex animi sententiâ cessisse significant. Quo nomine ingentes Deo gratias habeo. Quod si nos quoque aliquid ejusmodi de nobis scribere possimus, majores gratias habiturus sim.

Alia CXXII.
Scripta incerto tempore; fortè circa annum 382.

CCXXVII. URSO.

Adversâ minùs valetudine utebatur Gregorius, cum has ad Ursum dedit Litteras, anno forsitan 382 quo scripta est Epistola xcii. Urso vellet frui caritate, sed cur ad eum non proficiscatur, causam aperit.

Suave est amicos salutare, suavius autem per amicos.

Sanitas, exigua in melius inclinatio.

SUAVE quidem est amicos salutare; suavius autem per amicos. Quorum in numero est carissimus filius noster Anysius, qui etiam de nostrâ sanitate læta vobis nuntiabit: si quidem sanitas appellanda est, exigua in melius inclinatio. Ac de iis rebus de quibus rogatus est, vobiscum communicabit. Nam ad vos, ut amico ac sincero animo requiritis, proficisci, ac vestrâ caritate frui, mihi quidem, (velim hoc credas,) jucundissimum fuerit, atque ita, ut earum rerum, quarum cupidissimus sumus, nulla perindè, quemadmodum in nòrunt, apud quos vestram in excipiendis amicis humanitatem prædicamus. Nùm autem id fieri possit, aut etiam alioqui conveniat, prudentia tua perpendat. Verendum enim est, ne importunitatis notam subeamus, ac graves et molesti quibusdam esse videamur, ut qui sine ratione ac perspicuâ ullâ causâ in conspectum prodierimus. Quandoquidem multis fidem non facimus, nos citrà fucum philosophari, ac res omnes nostras Deo donare.

CCXXVI. (a) Ὑγίειαν. Ità Cod. Reg. Edit. ὑγείαν.

CCXXVII. (b) Ὁ τιμιώτατος. Cod. et Combef. ὁ αἰδεσιμώτατος. Mox iidem, υἱὸς ἡμῶν. In Edit. ἡμῶν deest.

(c) Περὶ ὧν ἡξιώθη. Putem legendum, ait Combef., ἡξιώθη, de quibus rogatus sum. Non enim amici res, sed snas prosequitur. Mox, pro κοινώσεται, Montac. et Morel. κοινωνήσεται. Ità etiam Cod. Reg. et R.

καθιερωθέντα· δὲ τῷ Θεῷ διὰ τὸν τρόπον. Ἄφες τῷ Θεῷ καὶ ἡμῖν, ἀλλὰ μὴ συναριθμήσης τοῖς πλάνησι· καὶ δὲ ἐγγράφον τὴν ἐλευθερίαν, ἵνα μὴδὲ ὑπὸ ἄλλων ἐπηρεάζεται. Δώσεις γὰρ σεαυτῷ δεξιὰς τὰς τοῦ πολέμου καὶ τῆς στρατηγίας ἐλπίδας. Ναὶ παρακαλῶ, τούτου φρόντισον. Οἷς γὰρ τὰ μέγιστα ἐν χερσὶ, καὶ ἐν οἷς τὸ πᾶν ταλαντεύεται, τούτοις μάλιστα φροντισέον Θεοῦ, καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἐπικουρίας.

ΣΚΣ'. ΑΝΥΣΙΟ.

Ἦκεν ἡμῖν παρὰ σοῦ γράμματα, τὴν τε ὑγίειαν δηλοῦντα, καὶ ὅτι σοι κατὰ νοῦν ἀ ἐξέβη τὰ τῆς ἐκδημίας. Καὶ πᾶσα τῷ Θεῷ χάρις. Εἰ δὲ καὶ ἡμεῖς ἔχοιμέν τι τοιοῦτον περὶ ἡμῶν αὐτῶν ἐπιτέλλειν, πλείων ἢ χάρις.

ΣΚΖ'. ΟΥΡΣΟ.

Ἡδὺ μὲν τὸ προσαγορεύειν τοὺς φίλους· τὸ δὲ καὶ διὰ φίλων ἡδίων. Ὡν ἐστὶν ὁ τιμιώτατος υἱὸς ἡμῶν Ἀνύσιος, ὃς καὶ τὴν ὑγίειαν ὑμᾶς εὐαγγελίζεται τὴν ἡμετέραν· εἴπερ ὑγεία τοῦτό ἐστιν ἡ βραχεῖα πρὸς τὸ κρεῖττον ῥοπή. Καὶ περὶ ὧν ἡξιώθη, κοινώσεται. Ὡς τό γε μέχρις ὑμῶν γενέσθαι, ὥσπερ ἐπιζητεῖτε φιλικῶς καὶ γνησίως, καὶ τῆς ἀγάπης ἀπολαῦσαι τῆς ὑμετέρας, ἐμοὶ μὲν ἡδιστον, εὖ ἴσθι, καὶ οἶον οὐκ ἄλλο τι τῶν σπουδαζομένων, ὡς ἴσασιν οἷς βοῶμεν τὴν ὑμετέραν δεξιῶσιν. Εἰ δὲ καὶ δυνατόν, ἢ ἄλλως εὐπρεπές, ἢ σὴ δοκιμάσεις σύν-εἰς, μὴ πως ἀκαιρίαν καταγνωσθῶμεν, καὶ φορτικοὶ τισι δόξωμεν, ὡς ἄνευ λόγου παραφανέντες καὶ προδήλου τινὸς αἰτίας. Ἐπειδὴ μὴ πείθομεν τοὺς πολλοὺς ὡς ἀδόλως φιλοσοφοῦμεν, καὶ πάντα δίδομεν Θεῷ τὰ ἡμέτερα.

(d) Μέχρις ὑμῶν. Ità Cod. Reg. 1405, Par., Montac. et Morel. In Edit. μέχρις ἡμῶν. Mox, pro ὥσπερ, Cod. 1405 et Combef. ὅπερ, et pro ἐπιζητεῖτε, Montac. et Morel. ἐπιζητεῖται.

(e) Ἡ ἄλλως. Combef. ἢ καὶ ἄλλως.

(f) Δοκιμάσεις. Cod. 1405 et Combef. δοκιμάσοι.

(g) Μὴ πείθομεν. Cod. μὴ πείθωμεν.

ΣΚΗΉ. ΠΑΝΣΟΦΙΩ.

CCXXVIII. PANSOPHIO.

Alias CXII.

Scripta incerto tempore; fortè post an. 379.

Si hujus Epistolæ annum assignare non possumus, saltem affirmare licet post annum 379 scriptam esse. Cum enim in eâ Gregorius Evagrium condiaconum appellet, atque etiam ad philosophiam non ignavo animo accedere scribat, post annum 379 scripta sit Epistola necesse est; si quidem Evagrius idem, ut videtur, ille sit quem, mortuo Basilio, diaconum vult Baronius cum Soerate à Gregorio Nazianzeno ordinatum, Palladius autem verisimilius à Gregorio Nysseno. Fortè etiam post annum 381 vel 382 differri posset hæc Epistola, cum profectus Constantinopoli, ubi apud Nectarium ab alterutro Gregorio relictus fuerat, Evagrius ille philosophiam non tantum profiteri, sed et in eâ magnos potuit facere progressus.

Τίς οὐκ ἐπαινεῖ φυτὸν ἄρτι βρύον τοῖς ἄν-
a θεσι; τίνα οὐκ εὐφραίνει λήιον ἄρτι δεσμού-
μενον, καὶ ῥάχυν ὠριμον ὑπισχνούμενον; τίνα
δὲ οὐ νεοτελής ψυχὴ, ἄρτι Θεῷ κοσμουμένη,
καὶ τὰς χοϊκὰς ἀποσειεσθαι πέδας ἀρχομένη,
ἵνα μετὰ Θεοῦ γένηται, καὶ ἰδὴ τὴν ἀλήθειαν
b ὧν νῦν τὰς σκιὰς ὁρῶμεν; χαίρω μὲν οὖν
διὰ ταῦτα διαφερόντως τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ καὶ
συνδιακόνῳ ἡμῶν Εὐαγρίῳ, οὐκ ἀγεννῶς αὐ-
cd τὸν ὁρῶν φιλοσοφίᾳ προσβαίνοντα. Ἐπειδὴ
φιλοσοφία καὶ τὸ σοφίας ἐρᾶν. Χαίρω δὲ
ὅτι μοι καὶ τὴν σὴν προξενεῖ φιλίαν, καὶ
ἔτι χαρήσομαι ἐὰν ἐπισέλλῃς πλείονα, καὶ
e πλείοσιν ἡμᾶς ἀμείβοιο ἑ τοῖς τῆς φιλίας γνω-
ρίσμασιν.

QUIS stirpem jam floribus abundantem non laudat? Quem non oblectat seges, cum jam ligatur, ac maturam spicam pollicetur? Quem item lætitiâ non afficit anima recens initiata, jam Deo ornata, et terrenas compedes excutere incipiens, ut Deo se adjungat, earumque rerum, quarum nunc umbras duntaxat cernimus, veritatem conspiciat? His nimirum de causis carissimo fratre ac comministro nostro Evagrio majorem in modum delector, eum ad philosophiam haud ignavo animo accedentem cernens: quandoquidem philosophia quoque est sapientiæ amore teneri. Quin hoc quoque nomine lætor, quod mihi tuam amicitiam conciliat; atque impensius adhuc lætabor, si plures ad nos litteras des, ac plura amicitiae signa nobis rependas.

Philosophia quoque est sapientiæ amore teneri.

ΣΚΘ΄. Τῷ ΑΥΤῷ.

CCXXIX. EIDEM.

Alias CXIII.

Scripta eodem tempore.

Etsi loco remotus à Pansophio Gregorius, ipsi tamen semper propinquus amicitia.

Ὅσον ἰσθῆρων καὶ ἡμῶν τὸ μέσον, ἡμερῶν
οὐκ εὐρίων ὁδός. Ἀλλ' ἡ φιλία, καὶ τὰ δι-
εσῶτα ποιεῖ πλησίον. Τὰ δὲ σύμβολα τῆς ἐορτῆς
ὡς ἡδέα! Τὸ δὲ τῆς κλήσεως ὅσον, καὶ τὸ
ποθεῖν τὴν συντυχίαν τὴν ἡμετέραν! Τί οὖν
f ἀντὶ τούτων ἐπεύχομαι σοι ἰ τοσοῦτον ἀγαθόν;
g εἴης τοιοῦτος. Ἐἰ δὲ δεῖ τι καὶ μείζον εἰπεῖν,
σαυτὸν ὑπερβάλλοιο.

QUANTUM inter Hispanos, tantum inter nos quoque interjectum est spatium, hoc est, dierum haud paucorum iter. At amicitia etiam ea, quæ inter se disjuncta et remota sunt, propinqua efficit. Festi porro symbola, quàm læta et jucunda! Quantum item illud est, quod à te vocamur, congressusque noster expetitur! Quidnam igitur tibi pro his tantum optabo? talis nimirum ut sis. Quod si etiam quiddam majus dicendum est, teipsum superes.

Amicitia ea quæ inter se disjuncta et remota sunt propinqua efficit.

h ΣΛ΄. ὁ ΘΕΟΔΟΣΙΩ ἢ ΘΕΟΔΩΡΩ.

CCXXX. THEODOSIO VEL THEODORO.

Alias CXIV.

Scripta ad summum an. 371.

Epithalamium, cum duabus sequentibus, censeri potest hæc Epistola, in quâ de Euphemio, quem de Gregorii familiâ fuisse his verbis significari videtur: Nunc quoque genera copulantur, ut amor noster capiat incrementum.

Μιμούμεθα τοὺς ζωγράφους, οἱ ταῖς σκιαῖς
τὰ σώματα προχαράττοντες, δευτέρᾳ καὶ τρίτῃ
i χειρὶ ταύτας ἰ ἀπακριβοῦσι καὶ τελειοῦσι τοῖς
χρῶμασι. Πρὸς τί βλέπει μοι τὸ παράδειγμα;

PICTORES imitatur, qui corpora prius adumbrant et delineant, ac postea secundâ et tertiâ manu additâ, ea accuratius expoliunt, atque coloribus absolvunt. Quorsum mihi spectat hoc exemplum? Erat

CCXXVIII. (a) Ἄρτι δεσμούμενον. Combef. : Cum jam geniculis nodis ligatur.

(b) Ὡς νῦν τὰς σκιὰς ὁρῶμεν. Itâ Cod. 2022 ac Combef. In Edit. ὧν νῦν ὁρᾷ τὰς, quarum nunc umbras cernit. Mox, pro χαίρω μὲν οὖν, iidem χαίρομεν οὖν.

(c) Ὁρῶν. Iidem ὁρῶντες.

(d) Ἐπειδὴ φιλοσοφία. Itâ Cod. Reg. ac Combef. In Edit. φιλοσοφίας.

(e) Τοῖς τῆς φιλίας. Itâ iidem. In Edit. τῆς deest.

CCXXIX. (f) Τοσοῦτον ἀγαθόν; εἴης τοιοῦτος. Itâ Cod. 1405, Montac., Morel. et Combef. In Edit. τοσοῦτον Ἀγα-

Tom. II.

θὸς εἴης τοιοῦτος, quod Bill. : Quidnam igitur tibi pro his tantum optabo? Bonus utinam sis, cum talis sis. [Post τοιοῦτος, ὧν subintelligit.

(g) Εἰ δὲ δεῖ τι καί. Combef. εἰ δὲ ἐστὶ καί, quod si etiam majus dicendum est. Mox, pro ὑπερβάλλοις, Combef. ὑπερβάλλοις.

CCXXX. (h) Θεοδοσίῳ ἢ Θεοδώρῳ. Cod. et Combef. Θεοδώρῳ. Reg. Θεοδοσίῳ.

(i) Ἀπακριβοῦσι. Cod. 1405, Montac., Morel. ac Combef. ἀπακριβοῦσι.

Amicitia pura
minimèque fu-
cata rara, et in
paucis invenitur.

Morum simi-
lilitudo amicitias
maximè coag-
mentat, firmio-
resque reddit.

Patris benevo-
lencia par ergà
liberos.

Alías CLXXI.

Scripta eodem
fortè tempore.

CCXXXI. EUSEBIO AMICO.

Festiva admodum est hæc Epistola quamvis à viro morbo laborante scripta, Eusebio de hujus filii nuptiis; benedictione et votis solemnibus clauditur.

Magnum ad
fallendum vim
habet aliquid
velle.

Psal. cxvii, 5.

Ibidem 6.

jam inter nos pura minimèque fucata amicitia, (res sanè nunc præsertim rara, quæque in paucis invenitur;) atque hanc nobis, non tam cognatio, et communis patria, et ut Homeri verbis utar, *amabilis ætatum æqualitas* efficiebat, quàm morum similitudo, quódque iisdem rebus gauderemus; quod quidem amicitias maximè coagmentat, firmioresque reddit. Nunc quoque genera copulantur, (faveat velim huic sermoni Deus,) ut amor noster incrementum capiat, magisque alter alterius simus. Atque id agit ac molitur Deus, justo amorì opem ferens. Quamobrem, et tu nos per suavissimum filium nostrum Euphemium habe: et nos item per suavissimam filiam vestram vos habemus. Quod autem sequitur, utrius potius causà, aut ad quem loquar, non novi, nempè juvenisne causà ad vestram præstantiam, an vestrà causà ad juvenem? Patris enim benevolentia par ergà liberos. Cæterum id vobis opto, ut hoc matrimonium quàm optimè cedat, atque ità ut par est, cùm Deus id copulat.

Ἄ ἢν ἡμῖν πρὸς ἀλλήλους φιλία καθαρὰ τε καὶ ἄδολος, (πράγμα τῶν σπανίων νῦν μάλιστα, καὶ παρ' ὀλίγοις εὐρισκόμενον,) καὶ ταύτην ἡμῖν ἐποίει οὔτε συγγένεια τοσοῦτον, οὔτε κοινωνία πατριδος, οὔτε, ὃ φησιν Ὅμηρος, ὀμηλικὴ ἐρατεινὴ, ὅσον ὁμοτροπία, καὶ τὸ τοῖς αὐτοῖς χαίρειν· ὃ μάλιστα πηγνυσι τὰς φιλίας, καὶ βεβαιότερας ἐργάζεται. Νῦν καὶ τὰ γένη συνάπτεται, (σὺν Θεῷ δὲ ὁ λόγος,) ἵνα τῇ φιλίᾳ προσθήκη γένηται, καὶ ἂ μᾶλλον ὦμεν ἀλλήλων. a Καὶ τοῦτο ἂ πραγματοποιεῖται φίλτρῳ δικαίῳ βοηθῶν ὁ Θεός. Ἐχε οὖν καὶ ἡμᾶς διὰ τοῦ γλυκυτάτου υἱοῦ ἡμῶν Εὐφημίου· καὶ ἔχομεν ὑμᾶς διὰ τῆς γλυκυτάτης θυγατρὸς ὑμῶν. Τὸ δὲ ἐξῆς, οὐκ οἶδα ὑπὲρ τίνος μᾶλλον, ἢ τίνι διαλεχθῶ, ὑπὲρ τοῦ νέου τῇ ὑμετέρᾳ c τιμότητι, ἢ τῷ νέῳ περὶ ὑμῶν. Εὖνοια γὰρ πατὴρ τέκνοις ὁμοτίμος. Πλὴν ἐπεύχομαι ὑμῖν ἐπὶ παντὶ βελτίῳ γενέσθαι τὴν συζυγίαν, καὶ εἶαν εἰκὸς, Θεοῦ συναρμύζοντος.

ΣΛΑ'. ΕΥΣΕΒΙῶ ΦΙΛΩ.

ΕΥΟΡΙΑ amantissima, et nubendi tempus, et vitæ fundamentum, et parentum vota expleta. Nos autem absumus, quos maximè adesse, ac simul vota facere oportebat. Quin id quoque promiseram, siquidem cupiditati spes suberat: magnam enim ad fallendum vim habet aliquid velle. Atque ipse quidem, cùm sæpè proficisci parassem, ac sæpè rursùm cunctatus essem, tandem à morbo superatus sum. Alii igitur amores vocent, (quandoquidem nuptiis consentaneus est lusus,) ac virginis pulchritudinem pingant, sponsique venustatem vicissim attollant, thalamumque ut floribus, ità sermonibus conspergant. D Ego verò nuptiale meum carmen vobis accinam: *Benedicat vos Dominus ex Sion*; atque ipse matrimonium concinnet: *Et videas filios filiorum tuorum*; penè addidi, te quoque meliores ac præstantiores. Hoc et vobis, si adessem, orassem; et nunc opto. Cætera autem vobis curæ sint, ac pater filiam vittis redimiat, ut optavit. Hoc enim, et sicuti nuptiis interfuimus, præscripsimus; nempè ipsorum coronas esse, nostrum autem esse preces, quas scio locis minimè definitas ac circumscriptas.

(a) Μᾶλλον ὦμεν. Pro ὦμεν Bill. proponit ἐρῶμεν, *nosque mutuò majori amore prosequamur.*

(b) Πραγματεύεται. Cod. πραγματοποιεῖται, *atque id agit ac molitur Deus.*

(c) Τιμότητι. Nonnulli Codd. ac Combef. λογιότητι, *ad vestram facundiam.* Mox, pro περὶ ὑμῶν, Bill. proponit ὑπὲρ ὑμῶν.

CCXXXI. (d) Εὐώπιον ἢ φιλότατη. Bill. *Ευορία tui amores ac deliciæ.*

d Εὐώπιον ἢ φιλότατη, καὶ γάμου καιρὸς, καὶ d βίου κρηπίς, καὶ πατέρων εὐχαι πληρούμεναι. Ἡμεῖς δὲ ἄπεισμεν, οὓς μάλιστα παρεῖναι καὶ συνεύχεσθαι δίκαιον ἦν. Καὶ τοι καὶ ὑπεσχόμεν, τὸ γὰρ ἐλπίζειν ὑπὲρ τῷ ποθεῖν· ἱκανὸν γὰρ e εἰς ἀπάτην τὸ βούλεσθαι. Καὶ πολλάκις e μὲν ὀρμήσας, πολλάκις δὲ κατοκνήσας, τέλος f ἡττήθη τῆς ἀβρώσιας. Ἄλλοι μὲν οὖν καλεῖ- f τωσαν ἔρωτας, (ἐπειδὴ γαμικὸν καὶ τὸ παίζειν,) καὶ παρθένου κάλλος γραφέτωσαν, καὶ νυμφίου χάριν ἀντεγειρέτωσαν, καὶ βαλλέτωσαν λόγοις g μετὰ τῶν ἀνθῶν τὰς πασάδας. Ἐγὼ δὲ ὑμῖν g ἡ προσάσω τὸν ἐμὸν ἐπιθαλάμιον. Εὐλογῆσαι h ὑμᾶς Κύριος ἐκ Σιών, καὶ αὐτὸς ἀρμόσοι τὴν συζυγίαν, καὶ ἴδοις υἱοὺς τῶν υἱῶν σου, οὐ πολὺ δ' εἰπεῖν, ὅτι καὶ κρείσσονας. Τοῦτο καὶ παρῶν ἐπηυξάμην ἂν ὑμῖν, καὶ νῦν ἐπεύχομαι. Τάλλα δὲ ὑμῖν μελέτω, καὶ σεφανούτω πατήρ, ὡς ἠϋξάτο. Τοῦτο γὰρ καὶ εἴ που γάμοις παραγεγόναμεν, ἐτυπώσαμεν· ἐκείνων μὲν εἶναι τοὺς σεφάνους, ἡμῶν δὲ τὰς εὐχάς, ἃς οἶδα μὴ τόποις ὀριζομένας.

(e) Εἰς ἀπάτην. Cod. 2022, et R. εἰς ἀγάπην, *ad amandum.*

(f) Ἡττήθη τῆς ἀβρώσιας. Combefisius: *Morbo succubui.*

(g) Μετὰ τῶν ἀνθῶν. Ità Cod. et Combef. In Edit. μετὰ τῶν ἀνθέων.

(h) Προσάσω. Ità Cod. 1405, ac Combef. In Edit. προσήσω.

ΣΑΒ. ΔΙΟΚΛΕΪ.

CCXXXII. DIOCLI.

Alia CXXIII.

Ejusdem ac duce superiores argumenti hæc est Epistola ad Dioclem de filiae nuptiis, quibus optat ut Christus intersit ac modestia, omniâque in melius, velut aqua in vinum, convertantur. Modesta enim et composita Christianorum matrimonia esse oportet.

Scripta eodem
fortè tempore.

a Οὐτε ^a κεκλημέθα πρὸς τοὺς γάμους τῆς θυ- A
γατρὸς ἡμῶν, καὶ πάρεσμεν, καὶ συνεορτάζον-
τες, καὶ συμπροσυμύμενοι, καὶ ἐπευχόμενοι
b Χριστὸν τοῖς γάμοις, (^b οὐ δὲ ὁ Χριστὸς, εὐκοσ-
μία,) καὶ τὸ γενέσθαι οἶνον τὸ ὕδωρ, τὸ δὲ
c ἐστὶ, πάντα μεταποιεῖσθαι ^c εἰς τὸ βέλτιον·
οὕτως, ὥς μὴ τὰ ἄμικτα μίγνυσθαι, μήτε εἰς
ταῦτόν ἄγειν ἐπισκοποὺς καὶ γελωτοποιούς, εὐ-
χὰς καὶ κρότους, ψαλμοδίας καὶ συναυλίας.
Δεῖ γάρ ὥσπερ τᾶλλα πάντα, οὕτως καὶ τοὺς
d γάμους Χριστιανῶν ἔχειν τὸ εὐκοσμον· ^d κόσμος
δὲ ἡ σεμνότης. Ταῦτα δωροφοροῦμεν τῷ γάμῳ·
e σὺ δὲ ἡμῖν ἀντιδοίης τὴν ^e εὐπείθειαν. Τὸν δὲ
f γαμβρὸν, εἰ μὲν ἔπεται τούτοις, ^f ἔχεις υἱόν·
εἰ δὲ μὴ, στρατιώτην.

Etsi ad filiae nostrae nuptias minimè
vocati, adsumus tamen, et festum simul
agitantes, et animi alacritatem præferen-
tes, et vobis optima et pulcherrima quæ-
que optantes. Unum autem bonorum il-
lud est, ut Christus nuptiis intersit, (porrò
ubi Christus est, modestia quoque est,) atque aqua in vinum convertatur, hoc est,
ut cuncta in melius immutentur, sic ni-
mirum, ut quæ misceri nefas est, inter se
minimè misceantur, nec episcopi cum
sannionibus copulentur, nec preces cum
B plausibus, nec psalmodiæ cum tibicinum
cantibus. Operæ pretium enim est, ut,
quemadmodum cætera omnia, sic etiam
Christianorum nuptiæ modestæ et compo-
sitæ sint. Modestia porrò in gravitate sita
est. Hæc nuptiis munera offerimus: tu
verò pro his obedientiam nobis repende.
Generum autem, si his obsequitur, filium
velim habeas; sin minùs, militem.

Ubi Christus
est, modestia
quoque est.

Oportet ut
quemadmodum
cætera omnia,
sic etiam chris-
tianorum nup-
tiæ modestæ et
compositæ sint.

§

ΣΑΓ΄. § ΑΒΛΑΒΙΩ.

CCXXXIII. ABLABIO.

Alia CXXXI

Ablabium monet ne, dum cupit sophista esse, virtutis oblitus, nihil aliud sit quàm sophista; simulque sophisticum supercilium ludicrè pingit.

Scripta incerto
tempore.

Πυνθάνομαί σε σοφιστικῆς ἐρᾶν, καὶ τὸ χρῆ- C
μα εἶναι θαυμάσιον, οἶον σοβαρὸν φέρε-
γασθαι, μέγα βλέπειν, βαδίζειν ὑψηλὸν καὶ
h μετέωρον, ^h τὸ λῆμά σοι φέρειν ἐκεῖσε εἰς
Μαραθῶνα καὶ Σαλαμίνα, ταῦτα δὴ τὰ ὑμέ-
i τερα καλλωπίσματα, ⁱ καὶ μηδὲν ἐννοεῖν, ὅτι
μὴ Μιλτιάδης καὶ Κυναιγείρους, Καλλιμά-
j χους τε καὶ Τηλεμάχους, ^j καὶ πάντα ἐσκευάσ-
θαι σοφιστικῶς, καὶ ὅτι ἐγγύτατα τῆς ἐγχει-
k ρήσεως. ^k Εἰ μὲν οὖν μετὰ τούτου καὶ ἀρετῆς
ποιῇ τινα λόγον, ἡμέτερος εἶ, καὶ καθ' ὁδόν
l ^l σοι πρόεισι τὰ τῆς εὐδοκίμησης· ^m εἰ δὲ
τὸ ὅλον εἶ σοφιστής, καὶ τῆς ἡμετέρας ἐπι-
λανθάνῃ φιλίας, ὧν τε πρὸς ἀλλήλους πολλάκις
n περὶ τοῦ καλοῦ διελέχθημεν, ἄλλο μὲν ⁿ οὐδὲν

SOPHISTICES amore te flagrare audio, ac
mirificum quiddam existimare, graviter
ac magnificè loqui, excelsum vultum præ-
ferre, altè ac sublimer ingredi, atque
ingentes tuos spiritus in Marathonem et
Salaminem, illa, inquam, vestra ornamenta,
tendere, nihilque aliud quàm Miltiades et
Cynægiros, Callimachos, et Telemachos
cogitare, ac denique omnibus rebus so-
phisticè, ac quàm proximè ad conatum
tuum et institutum tuum, instructum esse.
Quòd si igitur unà cum hac re virtutis
D quoque nonnulla tibi ratio est, noster es,
atque gloria nominisque celebritas tibi viâ
et ordine progreditur. Sin autem nihil
aliud, quàm sophista es, nostrâmque ami-
citiam oblivisceris, eâque, quæ de bono
et honesto persæpè inter nos disseruimus,
nihil aliud gravius ac molestius dicam. Il-

CCXXXII. (a) Κεκλημέθα. Ità Cod. Par., Montac., Morel. ac Combef. In Edit. κεκληρώμεθα.

(b) Οὐ δὲ ὁ Χριστὸς. Ità quatuor Codd. Regg. Edit. τοῦ δὲ Χριστός.

(c) Εἰς τὸ βέλτιον. Cod. 1405 et Morel. πρὸς τὸ βέλτιον.

(d) Κόσμος δὲ ἡ σεμνότης. Ità Cod. 2022, Morel. et Combef. In Edit. vitiosè κόσμον δὲ τῆς σεμνότης.

(e) Εὐπείθειαν. Cod. 1405, et Montac. εὐπάθειαν.

(f) Ἐχεις. Fortè meliùs ἔχεις.

CCXXXIII. (g) Ἀβλαβίω. Cod. Reg., Montac., Morel. ac Combef. Εὐλαβίω.

(h) Τὸ λῆμα. Ità Cod. et Combef. Legendum proponunt Montac., Morel. ac Bill. τὸ λῆμμα. Sed aliud est, ait Combef., neque hic aptum. Mox, pro ἐκεῖσε, Cod. Reg. et Combef. ἐκεῖθεν.

(i) Καὶ μηδέν. In Cod. Reg. καὶ deest.

(j) Καὶ πάντα ἐσκευάσθαι. Ità Codex et Combefisius In Edit. καὶ deest. Montac. et Morel. πάντα σε ἐσκευάσθαι.

(k) Εἰ μὲν οὖν. Ità Cod. Reg. ac Combef.; ità etiam Montac. et Morel., qui pro μετὰ τούτου καὶ ἀρετῆς, habent μετὰ ταύτης ἀρετῆς. In Edit. οὖν deest.

(l) Σοὶ πρόεισι. Ità Cod. et Combef. In Edit. προίσι, quod Bill.: Atque ut gloria nominisque celebritas tibi viâ et ordine progrediatur velim.

(m) Εἰ δὲ τὸ ὅλον εἶ σοφιστής, καὶ τῆς etc. Ità Cod. et Combef. In Edit. εἰ δὲ ὅλον εἶ σοφιστής, καὶ τὰ τῆς.

(n) Οὐδὲν ἐρῶ ὁμοχερές. Ità Cod. Reg., Montac., Morel. ac Combef., sicque legit Bill. In Edit. ἐρῶ deest.

lud autem fortassè dictu non immoderatum fuerit : scito te parumper quidem inter adolescentes lusurum ; quàm plurimùm autem te tibi ipsi lusui ac ludibrio fore, cùm ad bonam mentem veneris. 'Sed id seriùs.

Ἀ ἐρῶ δυσχερές. Ἐκεῖνο δὲ εἰπεῖν ἴσως μέτριον· ἴσθι, βραχεία μὲν παίζων ἐν τοῖς μειρακίοις, πλείεσσα δὲ ὡς ὑπὸ σεαυτοῦ παιχθησόμενος, ἡνίκα ἂν ἔλθῃ σοι τὸ φρονεῖν· ἀλλ' εἰς ὕψερρον.

*Aliàs CLXV.
Scripta incerto
tempore.*

CCXXXIV. OLYMPIANO.

ΣΛΔ', ὁ ΟΛΥΜΠΙΑΝΩ.

b

Olympianus, iudex optimus et orator eloquentissimus, Cappadociae praefectus, librum Epistolarum Aristotelis à Gregorio acceperat, quem exposcit Gregorius, significatque his Litteris se recipere, ne tam incorrupti iudicis tentata à se integritas dicatur.

LIBRUM quem a nobis accepisti, quo Aristotelis Epistolae continentur, poteram quidem non recipere, verùm penes te relinquere, munus videlicet erudito viro aptum, et commodum amicitiae monimentum. Verùm ne, ut orator eloquentissimus et iudex optimus, iniquitatis et contumeliae adversus praefecturae dignitatem admissae dicam nobis impingas, quòd tam integrum et incorruptum iudicem atque omni quæstu sublimiorem, corrumpere tentamus, redeat ad nos id quod dedimus. Mercedem autem à te, viro erudito, nullam aliam postulamus, (quid enim nobis dares, quibus nihil habere studio est?) quàm hoc ipsum, ut ad nos scribas. Sic enim aequa tibi remuneratio erit, Epistolarum beneficium per epistolas dissolventi.

Τὸ πυκτίον ὅπερ εἴληφας παρ' ἡμῶν, τὰς Ἀριστοτέλους ἐπιστολάς, ἐδυνάμην μὲν μὴ ἀνακομίσασθαι, ἀλλὰ παρὰ σοὶ μένειν ἐάσαι, λογίῳ τε δῶρον οἰκείον, καὶ φιλίας ὑπόμνημα δεξιόν. Ὡς ἂν δὲ μὴ γραφὴν ἀπενέγκῃς καθ' ἡμῶν τῆς εἰς ἀρχὴν παρανομίας καὶ ὕβρεως, ὥς καὶ ῥήτωρ δεινότατος καὶ δικαστῆς ἄριστος, ὅτι διαφθεῖρειν ἐπιχειροῦμεν δικαστὴν οὕτως ἀνάλωτον, καὶ παντὸς ὑψηλότερον λήμματος, ἡκέτω πάλιν ἡμῖν ὁ θεδῶκαμεν. Μισθὸν δὲ ζητοῦμεν παρὰ τῆς σῆς λογιότητος, ἄλλο μὲν οὐδὲν, (τί γὰρ ἂν καὶ δοίης ἡμῖν τὸ μηδὲ ἔχειν φιλοσοφοῦσιν;) αὐτὸ δὲ τὸ ἐπιστέλλειν· ἵνα σοὶ καὶ πρὸς λόγον ἢ τὸ τῆς ἀντιδόσεως, τὴν ἐπὶ ταῖς ἐπιστολαῖς χάριν δι' ἐπιστολῶν διαλύοντι.

*Aliàs CXCIX.
Scripta incerto
tempore.*

CCXXXV. ADAMANTIO.

ΣΛΕ', ἈΔΑΜΑΝΤΙΩ.

Rhetoricae libros postulanti Adamantio, scribit Gregorius petendos potiùs sacrae Scripturae libros utpote utiles et aptiores. Mittit tamen quos postulaverat, quotquot tineas et mures effugerunt, monétque iis eum praecclare usurum, si Dei metus, quem ab omnibus et ubique coli oportet, superet vanitatem. Si minùs philosophicum Adamantio videatur quòd pretium librorum postulet, Gregorius respondet : Tu mihi pretium solve, objectionem autem solvent pauperes.

LIBROS à nobis petis, ad rhetoricem repubescens, quam nos abjecimus, cùm divino instinctu ac Dei causâ in cœlum oculos ereximus. Siquidem nos aliquandò tandem finem ludendi, ac puerili more balbutiendi facere oportebat, atque ad veram eruditionem aspirare, ac Verbo sermones unâ cum iis omnibus, quæ quondam habebamus, muneri dare. Ac pulchriùs quidem faceres, si divinos libros, non autem hos peteres; quandoquidem illos quoque tibi utiles atque aptiores esse scimus. Quoniam autem deteriora superiores partes obtinent, nec à sententiâ deduci potes, en libros eos à nobis habes, quos postulas, eos, inquam, omnes qui tineas effugerunt fumùmque suprâ quem siti erant, quemadmodum nautis gubernacula post navigationem ac navigandi tempus. Tu verò sophisticem adhibe, non minutè

Ἄιτεῖς πυκτία παρ' ἡμῶν εἰς ῥητορικὴν ἀνηθάσκων, ἣν ἡμεῖς κατελύσαμεν, ἐκ Θεοῦ ετε καὶ διὰ Θεὸν ἄνω νεύσαντες. Ἐπειδὴ ἐχρῆν ποτε παύσασθαι παίζοντας ἡμᾶς, καὶ τὰ μειρακίων ψελλιζομένους, καὶ πρὸς τὴν ἀληθινὴν ἀνακύψαι παιδευσιν, καὶ δοῦναι τῷ Λόγῳ τοὺς λόγους μετὰ τῶν ἄλλων, ἃ ποτε εἴχομεν. Κάλλιον μὲν εἰ θεϊκὰς ἤτεις βίβλους, ἀλλὰ μὴ ταύτας· ἐπεὶ καὶ λυσιτελεστέρας σοὶ καὶ οἰκιοτέρας ἐκείνας οἶδαμεν. Ἐπειδὴ δὲ τὰ χεῖρω νικᾷ καὶ μεταπείθειν οὐκ ἔστιν, ἰδοὺ σοὶ καὶ τὰ πυκτία παρ' ἡμῶν ἃ περ αἰτεῖς, ὅσα τοὺς σήτας διέφυγε, καὶ τὸν καπνὸν, ὑπὲρ οὗ κατέκειτο, καθάπερ εἰς τοῖς ναυτικοῖς τὰ πηδάλια μετὰ τὸν πλοῦν καὶ τὴν ὥραν. Σὺ δὲ μοι προεισένεγκε τῆς σοφιστικῆς μὴ μικρολόγως, μηδὲ

Aliquandò finem ludendi ac puerili more balbutiendi facere nos oportet, et ad veram eruditionem aspirare.

Libri divini sunt utiles et aptiores.

(a) Ὑπὸ σεαυτοῦ παιχθησόμενος. Ità Cod. Reg. Vitiosè in Edit. παχθησόμενος.

CCXXXIV. (b) Ολυμπιανῶ. Cod. 1405, Ολυμπίω.

(c) Ὡς καὶ ῥήτωρ. Ità iidem Codd. et alii quorum auctoritate delevimus ὁ. In Edit. ὥς καὶ ὁ ῥήτωρ.

CCXXXV. (d) Αἰτεῖς. Ità Cod., Montac., Morel., Bill. ac Combef. In Edit. ἤτεις.

(e) Ἀνηθάσκων. Cod. 1045, Montac. et Morel. ἀναβαίνων.

(f) Ἄπερ αἰτεῖς. Ità id. Cod. et Combef. In Edit. ἄπερ ζητεῖς.

(g) Τοῖς ναυτικοῖς τὰ πηδάλια. Hanc comparationem ab Hesiodo mutuavit Gregorius. Vide notas ad Epistolam xi.

ἀμυδρῶς, ἀλλὰ καὶ λίαν ἐπιδεικτικῶς καὶ γεν-
ναίως. Ἐπειδὴ καὶ πολλοῦ ἄξιον ὑμῖν οἱ Κυναί-
γειροι, καὶ οἱ Καλλιμαχοί, καὶ τὰ τρόπαια
Μαραθῶν τε καὶ Σαλαμῖς, ὅφ' ὧν αὐτοὶ τε εὐ-
δαίμονες εἶναι νομίζετε, καὶ ποιεῖν τοὺς νέους.
a Ταῦτα μὲν ^a εἰς τοσοῦτον παιζέσθω, εἰ καὶ ἔξω
τοῦ καιροῦ καὶ τῆς ἡμετέρας προαιρέσεως·
ἀλλ' ἐκ τῆς παλαιᾶς συνηθείας. Σὲ δὲ εἴη καὶ
κητῆσθαι ταῦτα, καὶ χρήσασθαι εἰς καλὸν τοῖς
κηθεῖσι. Χρήσῃ δὲ οὕτω, τοῦ θείου φόβου νικῶντος
τὴν ματαιότητα, (ὅν πᾶσι καὶ πανταχοῦ τιμητέον,)
ὅσον ἐνδέχεται, εἰ καὶ μὴ παντελῶς αὐτὴν ἀπο-
σκευαζόμεθα. Εἰ δέ σοι ταῦτα μὲν ὀρθῶς δοκεῖ
λέγεσθαι, οὐ φιλόσοφον δὲ εἶναι τὸ τιμῆν τῶν
b πυκτίων αἰτεῖν· ^b σύ μοι τὰ χρήματα, λύσουσι
δὲ οἱ πένητες τὴν ἀντίθεσιν.

ΣΛΣ'. ΛΙΒΑΝΙΩ ΣΟΦΙΣΤῆ.

Hæc Epistola, brevissima omnium, Libanio sophistæ famoso, ut videtur, matris nomine scripta est, cùm Gregorius ejus esset auditor.

c Μήτηρ πατρὶ ^c πέπομφα παῖδα, ἡ κατὰ φύ-
d σιν ^d τῷ κατὰ λόγους. Ὅπως οὖν μοι μελήσῃ,
σοὶ μελήσει.

ΣΛΖ'. ΜΑΚΕΔΟΝΙΩ.

Incertioris adhuc temporis sunt quàm superiores, Epistolæ quæ sequuntur. Ista ad Macedonium mera est gratiarum actio de acceptis beneficiis. Suum ipsi Psalten remittit.

e Οὐκ ἄπληστοι ^e περὶ τὸ πάσχειν εὖ παρὰ τῶν
f φίλων ἡμεῖς, εἰ καὶ σὺ πρὸς τὸ ποιεῖν ἄφθο-
nos. Διὰ τοῦτό σοι τὸν ψάλτην ^f ἀπεπέμψαμεν
κατὰ τὰ συγκείμενα, βέλτιστόν τε ἄλλως ὄντα,
(ὅσον ἐν βραχεῖ χρόνῳ καταμαθεῖν,) καὶ
σοι κεχαρισμένον ἴσως διὰ τὴν ψαλμωδίαν,
ὑπόμνησιν ἔχουσαν αἰεὶ Θεοῦ καὶ τῆς σωτη-
ρίας. Εἰ δὲ καὶ πάλιν εὐεργετήσεις ἡμᾶς, ἡνίκα
g ἂν ἡ τοῦτό σοι φίλον, καὶ καιρὸς ^g φαίνεται,
ποιήσεις ἄμεινον, καὶ μᾶλλον τι τῆς σῆς
τοῦτο φιλίας.

(a) Εἰς τοσοῦτον παιζέσθω. Cod. 1405 πεπαίχθω. In eo Cod. deest ἡμῖν, quod habent Editi. Montac., Morel. et Combef. εἰς τοσοῦτον πεπαίχθω. In Edit. εἰς τοσοῦτον ἡμῖν παιζέσθω.

(b) Σύ μοι τὰ χρήματα. Bill. legendum censet χρήματα πάρχει vel λύε, sed plana satis et elegans locutio, etiamsi nihil addatur.

CCXXXVI. (c) Πέπομφα παῖδα. Cod. Reg. πέπομφα παῖδας.

A et ignavè, sed perquàm ambitiosè ac fortiter : quandoquidem apud vos quoque magno in honore ac pretio sunt Cynægiri et Callimachi, ac Marathonis et Salaminis trophæa : ob quæ et felices vos ipsos esse existimatis, et felicitatem adolescentibus afferre. Atque hæc joco dicta sint, etiamsi à tempore et à nostro instituto aliena, at ex veteri nostrâ consuetudine. Tibi autem hæc adipisci contingat, et adeptis commodè uti. Sic porrò uteris, si Dei metus (quem ab omnibus et ubique coli oportet,) B vanitatem, quantum fieri potest, superet, etiamsi hanc non omninò excutiamus. Quòd si hæc quidem tibi rectè dici videntur, at minimè philosophicum esse librorum pretium postulare : tu mihi pecuniam solve, objectionem autem tuam solvent pauperes.

Dei metus, quem ab omnibus et ubique coli oportet, vanitatem superare debet.

CCXXXVI. LIBANIO SOPHISTÆ.

Alia CCIII. Scripta incerto tempore.

C MATER patri filium misi : naturalis, inquam, mater, eloquentiæ patri. Ut igitur mihi curæ sit, tibi curæ erit.

CCXXXVII. MACEDONIO.

Alia CXXIV. Scripta incerto tempore.

D Nos in beneficiis ab amicis accipiendis haudquaquàm insaturabiles sumus, etsi tu ad beneficia danda uberrimus et copiosissimus sis. Ac propterea Psalten quoque, ut inter nos convenerat, ad te remisimus, virum cùm alioqui optimum, (quantum brevi temporis spatio perspeximus,) tùm etiam fortassè tibi gratum, propter psalmodiam, Dei ac salutis memoriam perpetuò refricantem. Quòd si rursùm, cùm tibi visum fuerit, atque occasio sese obtulerit, beneficio nos com- plectaris, melius facies, idque tuo ergà nos amorì magis consentaneum erit.

Gregorius in beneficiis ab amicis accipiendis, haudquaquàm insaturabilis.

(d) Τῷ κατὰ λόγους. Ità Cod. 1405 et Combef. In Edit. τὸ κατὰ λόγους.

CCXXXVII. (e) Περὶ τὸ πάσχειν. Cod. Pass. παρὰ τὸ πάσχειν.

(f) Ἀπεπέμψαμεν. Ità Cod. Reg. ac Combef., sicque legit Bill. In Edit. ὑπεπεμψάμεν.

(g) Φαίνεται. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit. φαίνεται.

Alia CLXXX.

Scripta incerto tempore.

CCXXXVIII.

ΣΛΗ'.

Pientissimæ atque omnibus rebus in Christo ornatissimæ fraternitati, quæ est in Sannabada beati Leucadii, inter Monachos et Virgines, in Christo Jesu sanctificatos, Gregorius in Domino salutem.

Consolatoria est hæc Epistola ad Monachos et Virgines, in eodem monasterio, sive mixtum esset, ut vocant, sive duplex, degentes, qui de morte abbatis contristabantur. Gratiarum actionis causam, non verò mœroris esse id quod contigerat, docet Gregorius; nempe quod athleta, post præclarum certamen, ab arbitro certaminis assumptus sit et justitiæ coronam acceperit. Deinde hortatur ut defuncti virtutes, puritatem, lenitatem, et humilitatem, in suis quique moribus effingant, ut ejus viva sint mortui monimenta, atque in ipsis ille reviviscat.

Sanctorum obitus, iis qui ex Evangelii præscripto conjectos in veritatem oculos habent, gaudii ac lætitiæ argumentum.

Vitam nostram informare debent eorum virtutes.

Id quidem, quod Dei consilio ac providentiâ contigit, prudentibus viris gratiarum actionis, non lacrymarum materia est, nempe quod athleta post præclarum certamen quo perfunctus est, ex arenâ excesserit, atque à certaminis arbitro assumptus sit, ut justitiæ coronam acciperet, ac per eum Angelorum chorus augeretur. Hæc, inquam, atque alia ejusmodi, iis, qui ex Evangelii præscripto conjectos in veritatem oculos habent gaudii ac lætitiæ argumentum existunt. Quoniam autem usus quidam et consuetudo hoc obtinuit, ut ob sanctorum virorum ex hac vitâ discessum et mœrore afficiamur, et ab iis, qui cari nobis sunt, consolationem accipiamus; eam ob causam triste quidem ac mœstum aliquid, nec loqui sustinemus, nec, ut hujusmodi sermonibus aures subjiciatis, autores vobis sumus. At verò eo, quod debemus, consolationis munere fungimur, illud scilicet vos monentes, ut per mutuum vestrum conspectum semper eum antè oculos propositum habeatis. Hoc enim optamus, ut quisque et quæque ad beati illius viri vitam sese componant, ita ut, dùm vos invicem conspiciatis, illud vobis persuasum sit, vos ipsius notas ac formam intueri. Vestram vitam informet ipsius puritas, lenitas, humilitas, actuosa philosophia, perpetua animi ad Deum contentio, nec ad hujus vitæ fraudes suspendi ac distrahi. Sic enim fiet, ut hæc alii in aliis perspicientes ipsius monimentum in vobis ipsis effingatis, nec aut ille, aut vos in morte sitis. Nam et ille in vestrâ vitâ perpetuò vivens ostendetur, et

Τῇ εὐλαβιστάτῃ, καὶ ὁ κατὰ πάντα κεκοσμημένη ἐν Χριστῷ ἀδελ- a
φότητι τῇ κατὰ ὁ Σανναβιάδην τοῦ μακαρίου Λευκαδίου, c ἐν bc
μονάζουσιν καὶ παρθένοις ἡγιασμένοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, Γρη-
γόριος ἐν Χυρίῳ d Χαίρειν. d

Τὸ μὲν γεγόμενον κατ' οἰκονομίαν Θεοῦ, e
εὐχαριστίας, οὐ θαυμάζων ὑπόθεσις ἐστὶ τοῖς γε
νοῦν ἔχουσι, f τὸ ἐξωθεν τοῦ ξαθίου γενέσθαι f
τὸν ἀθλητὴν μετὰ τῆς καλῆς ἀγωνίας ἧς ἡγ-
νίσαστο, καὶ παρακληθῆναι παρὰ τοῦ ἀγωνοδότη, ὥς
ἀπολαβεῖν τὸν τῆς δικαιοσύνης σφάλλον, καὶ
πλεονάσαι ὁ δὲ ἑαυτοῦ τὸν τῶν ἀγγέλων ἔ-
χορον. Πάντα ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα χαρᾶς καὶ
εὐφροσύνης ὁ ἀφορμὴ τοῖς πρὸς τὴν ἀλήθειαν ἰ-
βλέπουσι κατὰ τὸ Εὐαγγέλιον γίνεται. Ἐπειδὴ δὲ
συνήθειά τις ἐκράτησεν ὥς καὶ σκυθρωπάζειν
ἐπὶ τῇ μεταστάσει τῶν ἀγίων, καὶ τῆς παρὰ τῶν
ἀγαπητῶν παρακλήσεως ἀξιοῦσθαι, τοῦτο ἕνεκα
σκυθρωπὸν μὲν τι καὶ κατηφές, οὔτε λαλῆσαι
i καταδεχόμεθα, οὔτε ὑμῖν συμβουλευόμεν ὑπο- i
σχέιν τὰς ἀκοὰς τοῖς τοιούτοις τῶν λόγων. Τὴν δὲ
χρεωσθεμένην παράκλησιν ἀποπληροῦμεν, ἐν τῷ
j συμβουλευσαί τῇ κοσμιότητι ὑμῶν, αἰεὶ πρὸς j
ἐκείνον βλέπειν, διὰ τοῦ πρὸς ἀλλήλους ὁράν.
C Τοῦτο γὰρ εὐχόμεθα, ἕκαστον καὶ ἑκάστην τῷ βίῳ
τοῦ μακαρίου μορφωθῆναι, ὥς ὅταν ἀλλήλους
ὁράτε, πληροφορεῖσθαι ὑμᾶς, ὅτι τῷ ἐκείνου χα-
ρακτῆρι ἐνατενίζετε. Μορφούτω τὴν ζωὴν ὑμῶν τὸ
ἐκείνου καθαρὸν, τὸ ἀόρητον, ἡ ταπεινοφροσύνη,
ἡ k ἐνεργὴς φιλοσοφία, τὸ αἰεὶ πρὸς τὸν Θεὸν συν- k
τεταμένην τὴν ψυχὴν ἔχειν, τὸ μὴ πρὸς τὰς ἀπά-
τας τοῦ βίου τοῦτου l μετεωρίζεσθαι· ἵνα ταῦτα l
m ἐν ἀλλήλοις βλέποντες, τὸ ἐκείνου μνημόσυνον m
ἐν ἑαυτοῖς ζωγραφήσητε, καὶ οὔτε ἐκεῖνος, οὔτε
ὑμεῖς ἐν θανάτῳ γενήσηθε. Ἐν γὰρ τῷ ὑμετέρῳ
βίῳ καὶ ἐκεῖνος ζῶν διαπαντὸς ἐπιδοιχθήσεται, καὶ

CCXXXVIII. (a) Κατὰ πάντα. Ità Cod. In Edit. διὰ πάντων.

(b) Σανναβιάδην. Montac. Σανναβιάδα. Ità et Morel. qui etiam cum Combef. Σανναβιάδην.

(c) Ἐν Μονάζουσιν καὶ Παρθένοις. Combef. : Monachorum et Virginum.

(d) Χαίρειν. Ità Cod. Reg., Morel. et Combef. In Edit. χαίρειν.

(e) Εὐχαριστίας, οὐ θαυμάζων. Ità Cod. 1405 ac Combef. At Montac. et Morel. κατὰ πάντα εὐχαριστίας, οὐ θαυμάζων, omnino gratiarum actionis, non lacrymarum. In Edit. εὐχαριστίας deest.

(f) Τὸ ἐξωθεν. Ità Cod., Morel. ac Combef. In Edit. τὸ ἐξω.

(g) Δι' ἑαυτοῦ τὸν τῶν. Sic iidem. In Edit. δι' αὐτοῦ τῶν.

(h) Ἀφορμὴ. Vocem hanc addimus ex Cod. 1405, et aliis pluribus autoritatibus.

(i) Καταδεχόμεθα. Cod. δυνάμεθα.

(j) Συμβουλευσαί. Ità Cod. 1405, Montac., Morel. ac Combef. In Edit. συμβουλευεῖν.

(k) Ἐνεργὴς φιλοσοφία. Ità Codex 2022, ac Combefisius qui sic vertit hunc locum : Strenua et acris philosophia. Editi ἐνεργός.

(l) Μετεωρίζεσθαι. Combef. : Nec adejus sæculi fraudes animis effferri ac inolescere.

(m) Ἐν ἀλλήλοις. Ità Cod. Morel., ac Combef., sicque legit Bill. In Edit. ἐν ἄλλοις.

ὁμοῖς διὰ τῆς ἀγαθῆς πολιτείας, τῆς τοῦ θανά-
του κοινωνίας ἄλλοτρίους ἑαυτοὺς καταστήσετε.
a Ἐρρώμενους ὑμᾶς, ψυχῇ καὶ σώματι ^a προκό-
πτοντας, ἐν τῇ δυνάμει τοῦ ἁγίου Πνεύματος ὁ
b Κύριος ^b σκεπάσει μεμνημένους ἡμῶν ἐν ταῖς
προσευχαῖς.

ΣΛΘ΄. ΕΠΙΦΑΝΙΩ.

*Epiphanium quemdam ad amicitiae certamen, ac litteris ultrò citròque mittendis dimicandum, festivè prorsus juvenem
provocat senex, seque Nestore nihilò spondet ignaviorem.*

Νόμω προκαλοῦμαι νόμον, τὸν κελεύοντα B
c τιμᾶσθαι πατέρα, τῷ κελεύοντι διδάσκεισθαι
d παῖδας. ^d Νῦν μὲν οὖν ἐξηγοῦμαι σοι πρὸς τὰ
κάλλιστα, καὶ οἶον δεξιάν φιλίας δέχου τὰ
e γράμματα. Εἰ δὲ ^e ἀντεπιθείης, καὶ πολλάκις
τοῦτο ποιεῖν βουλευθείης, ἴσως ποιήσεις καὶ γέ-
ροντα αἰχμητήν, οὐδὲν τοῦ Νέστορος ἀγυνέσει-
ρον.

ΣΜ΄. ΜΕΛΕΤΙΩ.

*Non absimilis argumenti est Epistola, quæ Melætium, studiorum aliquandò socium, ad scribendum excitat; desidiam ex-
probrans, suam ipse fatetur, amicumque hortatur ut litteris deinceps ostendat quid illi sua curæ sit amicitia.*

f Οὐτε ἐδεξάμην ^f σου γράμματα πώποτε, το-
σουτος ἐξ οὗ χρόνος ἤδη, πῶς οἶει, ποθῶν·
g οὐτε ἐπέσταλκα, πείθομαι δὲ ὅτι καὶ αὐτῷ πο-
θοῦντι. Ὡς τῆς ἀργίας, ἵνα μὴ εἶπω τῆς ἀναλ-
h γησίας! Μικρὸν καὶ ὁ ^h Ἀργανθώνιος ἡμῖν εἰς
ὑπνου λόγον, οὕτως ἐκαθευδήσαμεν. Ποῦ μὲν
i ὁ Θίαςος ἡμῖν ἐκεῖνος; ποῦ δὲ οἱ κοινοὶ λόγοι
καὶ σύλλογοι, καὶ ἡ γλυκεῖα πηγὴ καὶ ἄφθορος,
ἀφ' ἧς ἠρυσόμεθα; Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ διανίσταμαι,
καὶ τὴν κόνιν ἀποσειομαι, κατὰ τοὺς Ἀχιλλέως
ἵππους, ὅφρ' εὖ γοῦν, (ὅκνῳ γὰρ εἰπεῖν,) καὶ τὴν
χαίτην ἀνασειομαι. Μὴ με κωμῶδεῖν ὑπολάβῃς.
Σὺ δὲ εἴ τι μέλει τῆς ἡμετέρας φιλίας, ἐξ ὧν
ἐπισέλλεις δηλωθήσεται.

ΣΜΑ΄. ΑΒΟΥΓΡΙΩ.

*Hanc Epistolam extremis vitæ Gregorii diebus scriptam constat; quippè quam scripsit cum vix tantilla vitæ scintilla
superesset, ut spirare liceret. Abugrio fausta precatur.*

Διάττειν σε ὥς τοὺς ἀστέρας, ἄλλοτε E
κατ' ἄλλο μέρος τῆς βαρβαρικῆς ἀνίσχοντα,
νῦν μὲν σιτηρέσια στρατιωτικὰ παρέχοντα, νῦν
δὲ βασιλεῖ φαινόμενον μετὰ λαμπροῦ τοῦ σχή-

(a) Προκόπτοντας. Ità Cod., Morel. ac Combef. Vitiosè
in Edit. προκόπτον.

(b) Σκεπάσει. Ità Cod., Morel. ac Combef. In Edit.
σκεπάσει.

CCXXXIX. (c) Τιμᾶσθαι πατέρα. Cod. 1405, et Com-
bef. πατέρας, parentem.

(d) Νῦν μὲν οὖν. Sic iidem. In Edit. οὖν deest.

(e) Ἀντεπιθείης. Ità Cod. Reg. et Combef. In Edit.
ἀντεπιτιθείης.

CCXL. (f) Σοὺ γράμματα. Montac. et Morel. σοῦ
γράμμα.

CCXXXIX. EPIPHANIO.

Aliàs CIV.
Scripta incerto
tempore.

LEGE legem provoco, eâ nimirum quæ
filios erudire jubet, eam quæ patri hono-
rem habere imperat. Nunc igitur ad res
præclarissimas ducem me tibi præbeo: ac
velut amicitiae dextram Litteras nostras
accipe. Quòd si impetum contrà facias, ac
sæpè id facere in animum inducas, for-
tassè senem quoque pugnacem reddes,
Nestore nihilò ignaviorem.

Gregorius suas
Litteras offert,
velut amicitiae
dextram.

CCXL. MELETIO.

Aliàs CXLIII.
Scripta incerto
tempore.

TANTO jam tempore nec ulla à te lit-
teras accepi, tametsi, ut putas, id expe-
tens: nec ipse ad te scripsi, minimè du-
bito quin id etiam expetentem. O ingen-
tem cessationem ac desidiam, ne dicam
stuporem! Penè quoque nobis, quantum
ad somnum attinet, Arganthonius rediit:
ità diù dormimus. Ubi nobis illa sodali-
tas? ubi communes sermones et coetus, et
dulcis ille ac perennis fons, undè haurie-
bamus? Equidem ipse, et exsurgo et pul-
verem excutio, quemadmodum Achillis
D equi, seriùs id licet, (vereor enim dicere,) ac
setam succutio. Ne me, quæso, cavil-
lari existimes. Tu verò equid amicitiam
nostram cures, ex litteris tuis conspicuum
fiet.

CCXLI. ABUGRIO.

Aliàs CCXLII.
Scripta in ex-
tremâ vitâ, et
fortè an. 389.

FAMA bonorum nuntia nobis memorare
non intermittit, te emicare stellarum ins-
tar, qui modò in hâc, modò in illâ barba-
ricæ oræ parte exoriaris: nunc stipendia
militaria et annonas erogando, nunc in

Fama bono-
rum nuntia.

(g) Οὐτε ἐπέσταλκα. Ità Cod. 1405, et Combef. In
Edit. ἐπέσειλα. Mox, καὶ αὐτῷ. Supplendum videtur, ait
Combef., καὶ αὐτῷ σοι, sicque legit Bill., qui pro αὐτῷ
proponit αὐτό.

(h) Ἀργανθώνιος. Arganthonius, rex Tartessorum, cui
Anacreon poeta centum et quinquaginta tribuit annos;
trecentos vixisse volunt alii. Mox, pro εἰς ὑπνον λόγον,
Montac. et Morel. legunt εἰς ὑπνον λόγου.

(i) Ὁ Θίαςος. Ità Cod. 1405 et Par., sicque legisse
videtur Bill. In Edit. Θείαςος.

regis conspectum cum splendido ornatu prodeundo. Deum precamur ut tibi fausto, prout æquum est, conatu, ad summum evadas dignitatis gradum, útque contabescenti quandóque conspicuus appareas: tanta enim vitæ nobis inest scintilla, quanta ad respirationem solam sufficiat.

Α ματος, ἡ τῶν ἀγαθῶν ἄγγελος φήμη ἀγγέλουσα ἡμῖν οὐ διαλείπει. Εὐχόμεθα δὲ τῷ Θεῷ κατὰ λόγον μὲν σοι προιοῦσαν τὴν ἐπιχείρησιν, ἐπὶ μέγα σε προελθεῖν ἀξίωμα, καὶ ὁ φανῆναι α ποτε τηκομένῳ. Τοσοῦτον γὰρ μέτεσιν ἡμῖν τοῦ βίου, ὅσον ἀναπνεῖν μόνον.

Aliàs
CLXXXVII.

Scripta extremis diebus Gregorii.

CCXLII. PETRO.

ΣΜΒ'. ΠΕΤΡΩ.

Germanarum Gregorii Epistolarum agmen claudit hæc, quam ad Petrum scripsit. Jam enim annis, senectute morboque fractus, è vitâ discessurus, metu ac sollicitudine discessûs laborans, imminentem mortem expectabat.

Disjunctio corporum duntaxat, non animorum.

DIUTURNO tempore alter ab altero remoti fuimus, atque nec mutuo conspectu nobis frui, nec per litteras colloqui contigit. Verùm hanc disjunctionem corporum duntaxat, ac non item animorum esse confido. Nunc autem cùm occasio se offert, et pietatem tuam saluto, et vicissim à te peto, ut pro nobis, qui et senectute, et morbo, et vitæ actæ, ac discessûs è vitâ metu ac sollicitudine laboramus, preces ad Deum adhibeas.

Β Πλείστον ἐμακρύναμεν ἀπ' ἀλλήλων, μήτε κατ' ὄψιν πλησιάσαντες, μήτε δι' ἐπιστολῶν ὁμιλήσαντες. Θαρρόν δὲ ὅτι σωμάτων ἐστὶ διάσσεις, ἀλλ' οὐ πνεύματος. Ἀλλὰ νῦν ὅτε καιρὸς, καὶ προσαγορεύω σου τὴν εὐλάβειαν, καὶ προσεύχεσθαι περὶ ἡμῶν ἀξιῶ, καὶ γήρα, καὶ νόσῳ καμνόντων, καὶ ἀγωνίᾳ τῆς πολιτείας ^b καὶ ^b τῆς ἐκδημίας.

Aliàs
Oratio XLV.

Dubia, vel potius supposititia.

CCXLIII. AD EVAGRIUM MONACHUM, DE DIVINITATE.

ΣΜΓ'. ΠΡΟΣ ΕΥΑΓΡΙΟΝ ΜΟΝΑΧΟΝ, ΠΕΡΙ ΘΕΟΤΗΤΟΣ.

Petav. tom. 1. Dogm. Theol. c. 6, § 3, p. 137.

Tom. 3. Monument. Eccles. græc. in not. p. 550.

Legitur in scholiis ἰστίον ὅτι κατὰ τινὰς ὁ λόγος ἀμφιβάλλεται. « Sciendum est hunc tractatum in dubium vocari, forte, inquit Combef., quod paulò sit intricatior, nec iis luminibus niteat, quibus Gregorii reliqua. Ego potius spurium existimem, sic abesse videntur omnes Gregorii characteres. » Colb. tamen maximus, nullâ censurâ aut observatione, integrum repræsentat. — Sic D. de Cosniac in notis; Pater autem D. Clemencet in argumento sic habet. — Epistola ad Evagrium, quæ inter orationes olim 45, non genuinus, sed supposititius est foetus. Fas sit dicere cum Petavio: « Ut enim germanam esse non putem, cogit tùm styli dissimilitudo, tùm pedestris illius ac plebeius sermo, minimèque Nazianzeni elegantiam et granditatem redolens. » Tillemontius quoque hanc Epistolam non esse Gregorii existimat, nec eloquentissimi styli Oratoris redolere, imò ineptis rationibus vocibusque ipso indignis scatere. Observat doctus Cottel. Epistolam ad Evagrium Theologo tribui in MS. Regio 1789 circa finem quæstionum Anastasii. Verùm et in editis ejusdem Anastasii quæstionibus Basilio eadem adscribitur, multoque etiam probabilius in MS. itidem Regio 1472, itémque Cæsareo apud Lambecium 706 Gregorio Nysseno tribuitur, et tanquàm illius laudatur ab Euthymio, Panopliæ primâ parte, titulo secundo. A Gregorio Nazianzeno scriptam hanc non esse Epistolam sat est cum viris doctis affirmare.

VEHEMENTER te suspicio, ac summoperè prudentiam tuam admiror, qui talibus speculationibus tantisque quæstionibus causam præbes, per accuratas interrogationes nobis dicendi necessitatem ac probationis laborem imponens, dùm necessarias atque utiles quæstiones in medium affers. Proindè nobis omninò faciendum est, ut quæstionum tuarum vestigiis hæreamus, easque claro et perspicuo responso explicemus. Quæstio igitur à te proposita erat hujusmodi: Quonam modo esse queat Patris et Filii et Spiritûs sancti natura, (quam tamen essentiam rectius, quàm naturam, quispiam vocaverit,) simplex, an composita? Si enim simplex, quomodo ternarium eorum, quæ antè diximus, numerum recipiet? Nam quod simplex est, unius modi est, numerique expers: quod autem in numeros cadit,

Σφόδρα τε θαυμάζω καὶ λίαν ἐκπλήττομαι τῆς νηφαλιότητος, ὅπως τοιούτων θεωρημάτων καὶ τηλικούτων ζητήσεων αἷτιος καθίςασαι, ^d καὶ ταῖς ἀκριβέσιν ἐρωτήσεσιν, εἰς ἀνάγκην ἡμᾶς ^e τοῦ λέγειν καὶ ἀγωνίαν ἀποδείξεως περιῖσθας, ἐρωτήσεις ἀναγκαίας καὶ χρησίμους ἡμῖν ἐπάγων. Πᾶσα δηλονότι λοιπὸν ἀνάγκη, κατόπιν τῶν ἐρωτήσεων ἡμᾶς ἐναργεῖς ποιῆσθαι τὰς ἀποκρίσεις. Καὶ νῦν τοίνυν τὸ προσενεχθὲν ἐρώτημα παρὰ σοῦ, τοιόνδε καὶ περὶ τοῦδε ἦν, ὥς τινα τρόπον ἂν εἴη Πατρός τε καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος ἡ φύσις, (ἦν ἂν τις ὀρθῶς οὐσίαν μᾶλλον ἢ φύσιν καλοῖη,) πότερον ἀπλῆ τις ἢ σύνθετος; εἰ μὲν γὰρ ἀπλῆ, πῶς τὸν τρεῖς ἐπιδέξεται τῶν προειρημένων ἀριθμόν; Τὸ γὰρ ἀπλοῦν, μονοειδὲς καὶ ἀνάρριθμον. Τὸ δὲ ἀριθ-

Patris et Filii et Spiritûs Sancti essentia rectius dicitur quàm natura.

CCXLI. (a) Φανῆναι ποτε τηκομένῳ. Hanc lectionem quam sensus postulare videtur, proponit Combef.; levi namque mutatione sibi textus cohæret. In Edit. τηκομέν. Hunc locum vertit Morel.: Deum precamur ut cœpta tua rationi consentaneo et felici progressu ad summum dignitatis gradum promoveat, útque videaris aliquandò. Nos utique tabescimus; tantùm enim vita nobis vitalis est, ut spirare solùm liceat.

CCXLII. (b) Καὶ τῆς ἐκδημίας. Cod. Pass. καὶ τῆς ἑκκλησίας.

CCXLIII. (c) Περὶ Θεότητος. Colb. 3 addit μαθητὴν αὐτοῦ, discipulum suum.

(d) Τηλικούτων ζητήσεων. Apud Montac. et Morel. ζητήσεων deest.

(e) Ταῖς ἀκριβέσιν. Par. 1, ταῖς ἀστέσις, per impias.

μοῖς ὑποπίπτουν, ἀνάγκη τέμνεσθαι, καὶ μὴ ἀριθ-
 a μοῖς ὁ ὑποβάλλεται· τὸ δὲ τεμνόμενον, ἐμπαθές·
 b πάθος γὰρ ἡ τομὴ. Εἰ τοίνυν ἀπλῇ ὁ τοῦ Κρείτ-
 c τονος ἡ φύσις, ὁ περιττὴ τῶν ὀνομάτων ἡ θείσις·
 εἰ δὲ τῶν ὀνομάτων ἀληθὴς ἡ θείσις, καὶ δεῖ τοῖς
 d ὀνόμασι πείθεσθαι, τὸ ὁ μονοειδὲς καὶ ἀπλοῦν
 εὐθὺς ἐκποδῶν οἴχεται. Τίς οὖν ἂν εἴη τοῦ
 πράγματος ἡ φύσις; Ταῦτα πρὸς ἡμᾶς ἐρασκαί.
 Ὡς τὰς ἀποδείξεις ὁ τῆς ἀληθείας ἀκριβῶς παρα-
 στήσει λόγος, οὐ πείσῃς ἀναποδείκτου φαντα-
 σίαν ἀπορίαν τῆς ἀποδείξεως ἀλόγως προϊσχύ-
 μενος, οὐδὲ μύθων παλαιῶν μαρτυρίαις τὸ σα-
 θρὸν τῆς πεποιθήσεως ἑαυτοῦ καλύπτειν πειρώ-
 μενος, ἀλλὰ ζητήσεως ἀκριβοῦς κατανοήσει,
 καὶ λογισμῶν ὀρθότητι, τὴν τοῦ θεωρήματος
 πίσωσιν, εἰς τοῦφανὲς προτιθέμενος.

e Ἄγε δὴ λοιπὸν ἡμῖν ὁ λόγος ἐντεῦθεν ὁ δια-
 σευέτω, καὶ πῶς δεῖ τὸ Θεῖον ὑπολαμβάνειν
 φασκέτω, πότερον ἀπλοῦν, ἢ τριπλεκές. Οὕτω
 γὰρ ἡμᾶς καὶ λέγειν ἡ τῶν ὀνομάτων τριττὺς,
 f καὶ πιστεύειν βιάζεται, καὶ ὁ τοῦτοις ἀποχρησά-
 μενοὶ τινες σαθρὰ καὶ παντάπασιν ἔωλα συνεστή-
 σαντο δόγματα, τὴν οὐσίαν ὁμοῦ τῇ τῶν ὀνομάτων
 g ὁ ἐπηγορία πάθος διαιρέσεως ὑπομένειν δοξάζοντες.
 Ἀλλ' ἐκείνους μὲν, ὡς αὐτὸς φῆς, ἐατέον, σαθρῶς
 τῷ τῆς ὑπολήψεως αὐτῶν συνηγοροῦντας δόγματι·
 περὶ δὲ τὴν ὀρθὴν τῆς ἐπιγνώσεως κατάληψιν,
 τὴν ἑαυτῶν διάνοιαν ἐπιστρέφωμεν. Ὁ τοίνυν ἐστὶ
 Θεός, πρότερον ὑποσησόμεθα· καὶ εἴθ' οὕτως
 h ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις ἀκριβῶς ἡξομεν.

Ἀπλῇ πάντως ἐστὶ καὶ ἀμέριστος οὐσία,
 i τὸ ἀπλοῦν καὶ ὁ ἀσώματος ἐκ φύσεως ἐκ-
 j τυχών. ὁ Ἀλλ' ἴσως ὁ τῆς διαιρέσεως τῶν
 k ὀνομάτων ὁ ἀντιπίπτει μοι λόγος, τῷ τρεῖς
 ἀριθμῷ τὸ τοῦ Κρείττονος μονοειδὲς ἀφαιρού-
 μενος. Ἄρ' οὖν διὰ τὸ μονοειδὲς ἐκφυγεῖν
 ἡμᾶς τὴν ὁμολογίαν Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ
 ἁγίου Πνεύματος ἐπάναναγκας; Μὴ γένοιτο.
 Τὴν γὰρ ἀμερῇ τοῦ Κρείττονος ἔνωσιν οὐ

A scindi necesse est, etiamsi numeris mi-
 nimè subjiciatur. Quod porro scinditur,
 passioni utique obnoxium: sectio enim
 passio est. Quocirca si simplex Dei na-
 tura est, supervacanea fuerit nominum
 constitutio; sin autem vera est nominum
 positio, nominibúsque ipsis parendum
 est, unius modi ratio ac simplicitas sta-
 tim è medio tolletur. Quænam igitur hu-
 jus rei natura est? Hæc ad nos dicebas.
 Quorum demonstrationes veritatis doc-
 trina exactè ostendet, non fidei, quæ de-
 monstratione careat, inanem quamdam
 speciem propter argumentorum inopiam
 B stultè prætendens, nec veterum fabularum
 testimoniis persuasionis suæ imbecillita-
 tem occultare studens, verum per accuratæ
 ac perfectæ inquisitionis perceptionem et
 rationum rectitudinem, theorematis hujus
 confirmationem in apertum proferens.

Age igitur, hinc disputationem auspi-
 cemur, et quomodò divinum numen ac-
 cipi debeat, exponamus, simplèxne an
 triplex. Sic enim nos et loqui, et credere
 nominum ternio cogit, atque his abusi
 nonnulli homines infirma planèque ran-
 cida et obsoleta dogmata construxerunt,
 C essentiam simul cum nominum pronun-
 tiatione divisionis passionem sustinere
 censentes. Verum eos sanè, ut ipse ais,
 missos faciamus, fidei suæ doctrinam im-
 becillo patrociniò fulciantes: nos autem
 ad veram agnitionis perceptionem animos
 nostros convertamus. Primum itaque,
 quid Deus sit, constituemus: atque ità
 deindè ad probationes certà methodo ve-
 niemus.

Simplex profectò est, ac divisionis ex-
 pers essentia, simplicitatem corporisque
 vacuitatem à naturâ habens. At fortassè
 divisionis nominum ratio mihi in contra-
 rium occurrit et adversatur, per ternionis
 D numerum summi numinis simplicitatem
 auferens? Quid ergo? ut simplicitatem
 retineamus, Patris et Filii et Spiritûs
 sancti confessionem fugere nobis erit ne-
 cesse? Avertat hoc Deus: simplicem enim
 Dei unionem nominum positio haudqua-

(a) Ὑποβάλλεται. Reg. ὑποβάλλεται.

(b) Τοῦ Κρείττονος ἡ φύσις. *Melioris, præstantioris, dignioris natura.* Verum, inquit Bill., hoc in loco τοῦ Κρείττονος nomine Divinitatem summumque numen significat, principemque et primariam essentiam, quemadmodum plerisque aliis locis hujus tractatus.

(c) Περιττὴ τῶν ὀνομάτων ἡ θείσις. *Supervacanea fuerit nominum, Patris scilicet et Filii ac Spiritûs sancti constitutio.*

(d) Τὸ μονοειδές. Bill.: *Uniformitas.*

(e) Θιασέτω. inquit Combef., quasi pro ἐξαρχέτω, Budæo auctore, *pompaticè procedat.*

(f) Τοῦτοις ἀποχρησάμενοὶ τινες. Sabelliani videlicet, inquit Bill., qui ob hanc causam Divinitatis contrac-
 tionem invexerunt.

(g) Ἐπηγορία. Ità Montac. et Morel. In Edit. ὑπηγορία.

(h) Ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις etc. Montac. et Morel. ἐπὶ τὰς ἀποκρίσεις. Bill. utramque lectionem complexus est, verum enim: *Ad responsiones demonstrationesque venie-*

mus; at non reddit ἀκριβῶς. Combefisii interpretationem prætulimus.

(i) Ἀσώματος ἐκ φύσεως ἐκτυχών. Bill. Ad oram libri, inquit Morel., non ex ullo MS., sed è conjecturâ scripserat, et mox deleverat ἔχων, verum in scholiis eam as-
 truit lectionem. Ait enim: «Hæc verba satis diu animum torserunt, tum propter constructionis vitium, tum propter sensûs absurditatem. Neque enim τυγχάνω, cum assequi significat, accusandi casui jungitur, saltem apud oratores, multoque minùs ἐκτυγχάνω, quod prorsus genitivum asciscit, et nimium absurdum, ne dicam im-
 pium fuerit dicere Deum à naturâ simplicitatem conse-
 qui. Quare pro ἐκτυχών, lego ἐχών, id est, *habens.*» Colb. tamen 6, 9, ac Morel. ἐκτυχών. At Colb. 3 et Combef. ἐκ
 φύσεως τυχών, *quæ simplex ex naturâ et incorporea existat.*

(j) Ἀλλ' ἴσως καὶ ὁ τῆς. Ità Colb. 3, 6, 9, et Combef. In Edit. ἀλλ' ἴσως καὶ ὁ τῆς, at etiam fortassè.

(k) Ἀντιπίπτει μοι. Colb. 3 ἀντιπίπτει σοι. Nec aliter legendum, ait Combef., *tibi obsistit, in contrarium venit.*

Intelligibilium
et incorporo-
rum nullum est
nomen prop-
rium.

quàm labefactabit. Quæ enim animo et ratione intelliguntur, quamvis infinita nomina habeant, (quandoquidem in unaquâque natione quamplurimis nominibus appellantur,) tamen extra omnem appellationem posita sunt: quoniam rerum earum, quæ animo intelliguntur, ac corpore vacant, nomen proprium nullum est. Quoniam enim modo proprio nomine vocari queant, quæ ne in conspectum quidem nostrum cadunt, nec humanorum sensuum instrumentis ullo modo capi possunt? Atque ut exactam divini numinis intelligentiam assequamur, animam quæ omnium earum rerum, quæ intellectu percipiuntur, brevissima particula est, accipiamus.

Anima enim, tametsi nomine fœmineo appelletur, ab omni tamen fœmineâ naturâ remota est, utpotè quæ, quantum ad essentiam, nec mas, nec fœmina sit. Consimili quoque ratione sermo, qui ab eâ procreatur, masculum quidem nomen habet, cæterum ipse quoque, ut dicimus, ab omni tum masculo, tum fœmineo corpore remotus est. Quòd si ea, quæ inter res spirituales postremum locum tenent, nimirum anima et sermo, proprio nomine carent; quo tandem modo ea, quæ inter res spirituales principatum obtinent, imò ultrà spiritualia omnia sunt, propriis nominibus appellari dicemus? Sed et utilis est nominis usus, ad spiritualium notionem necessariò nos provehens. Verum quidam essentiam simul cum nominibus crassè dividi atque distingui existimantes, indigna prorsus rebus divinis in animis suis sentiunt.

Sciendum est deinceps nobis, qui veritatem agnoscimus, quòd divina et simplex Dei essentia individua, uniusque modi est; cæterum ad salutis animarum nostrarum utilitatem, partitionem quoque propter appellationes subire videtur, divisionisque necessitati subijci, ut jam à nobis dictum est. Quemadmodum enim anima, quæ de eorum genere est, quæ intelligentiâ percipiuntur, quamvis infinitam cogitationum multitudinem pariat, tamen nec cogitationum passionè dividitur, nec cogitationum penuriâ, propter ea quæ præcesserunt, unquam premitur, quin diutior potius, quàm pauperior efficitur: quemadmodum insuper vocalis hic sermo nobisque omnibus communis, etiamsi à parente animâ minimè dividatur, nihilo seciùs tamen in audientium quoque animis simul est, nec ab eâ sejunctus atque separatus, et in illis inventus, imò unio-

Α καταβλάψει τῶν ὀνομάτων· ἡ θείσις. Τὰ γὰρ νοητά, καὶ μυριώνυμα μὲν, (ἐπειδὴ παμπληθέσι καθ' ἑκάστον ἔθνος ὀνόμασι κέκληται,) προσηγορίας δὲ πάσης ἐκτός· ἐπειδὴ κύριον ὄνομα τῶν νοητῶν τε καὶ ἀσωμάτων, οὐδέν. Πῶς γὰρ κυρίως ἐπικληθῆναι τὰ μηδὲ ὄψεσιν ἡμετέραις ὑποπίπτοντα, μηδ' ὁλως ἂνθρωπίνους αἰσθητή- a
ρίοις ἀλῶναι ὁ δυνάμενα; λαμβανέσθω δὲ b
B ἡμῖν τὸ βραχύτατον τῶν νοητῶν μόριον ἡ ψυχὴ, πρὸς τοῦ Παντός ἡ ἀκριβῆ c
νόησιν.

Ψυχὴ μὲν γὰρ ὀνόματι θηλυκῇ προσηγορεῖται, πάσης δὲ θηλυδριώδους φύσεως ἀφέστηκεν, οὔτε ἄρρεν, οὔτε θῆλυ κατ' οὐσίαν ὑπάρχουσα. Καὶ λόγος δὲ ὁμοίως ὁ πρὸς αὐτῆς ἀποκυσκό- d
μενος, ἄρρενικὸν μὲν ἔχει τὸ ὄνομα, πάσης δὲ
C καὶ αὐτὸς, ὥς φαμεν, ἄρρενοθήλεος ἐκτός ἐστι
σωματότητος. Εἰ δὲ τὰ τῶν νοητῶν ἔσχατα
ψυχὴ καὶ λόγος, κύριον οὐ κέκτηται τοῦ ὀνόματος,
πῶς ἂν τὰ πρῶτα καὶ πάντοῦ ἐπέκεινα τῶν
νοητῶν νοητά, κυρίοις ὀνόμασιν ἐπικληθῆσθαι
φήσομεν; ἢ ἂν ὀνομασία χρησίμη, διὰ e
τὸ ἀναγκαῖον εἰς ἐπίνοιαν ἡμᾶς ἄγουσα τῶν
νοητῶν. Τινὲς δὲ ταῖς προσηγορίαις ὁμοῦ καὶ
τὴν οὐσίαν παχυμερῶς συνδιαίρεισθαι δοξάζοντες,
D ἀνάξια παντάπασιν τῶν θείων ταῖς ἑαυτῶν ἐν-
νοίαις δοξάζουσιν.

Εἰδέναι δὲ ἀκόλουθον ἡμᾶς τοὺς τῆς ἀληθείας ἐπιγνώμονας, ὥς ἀδιαίρετός ἐστι καὶ μονοειδὴς ἡ θεία τε καὶ ἀμερὴς τοῦ Κρείττονος οὐσία· πρὸς δὲ τὸ χρήσιμον τῆς ἡμετέρας τῶν ψυχῶν σωτηρίας, καὶ μερίζεσθαι ταῖς ὀνομασίαις δοκεῖ, καὶ διαιρέσεως ἡ ἀνάγκη ὑφίστασθαι, καθὼς ἔφα- f
μεν. Ὅν τρόπον γὰρ ἡ ψυχὴ νοητὴ τις ὑπάρ-
E χουσα, νοημάτων ἀπείρων ἀποκυσκίζει πλήθος, ὁμῶς οὔτε νοήματος διαιρεῖται πάθει, οὔτε τοῦ πλήθους τῶν νοημάτων ψυχὴ διὰ τὰ φθάσαντα πτωχεύει ποτὲ, πλουσιωτέρα δὲ μᾶλλον, ἢ πενεστέρα γίνεται· ὅν τρόπον δὲ καὶ ὁ προφορικὸς οὐτοσί καὶ κοινὸς ἅπασιν ἡμῖν λόγος, ἀδιαίρετος μὲν ἔστι τῆς ὁ προσενηκαμένης ψυχῆς, καὶ g
ταῖς ψυχαῖς δὲ τῶν ἀκρωμένων οὐδὲν ἦττον ἐν ταύτῃ καθίσταται, κἀκείνης ἢ μὴ χωριζόμενος καὶ h
τούτοις εὐρισκόμενος, ἑνῶσιν δὲ μᾶλλον ἢ διαί-

Divina et simplex Dei essentia individua uniusque modi est.

(a) Ἀνθρωπίνους αἰσθητήριους. Combef. : *Humanis sensibus.*

(b) Δυνάμενα. Ità Reg. H. aliiq. Codd. In Edit. δυνάμεθα.

(c) Ἀκριβῆ νόησιν. Montac. et Morel. ἀκριβῆ κατανόησιν, exactam cognitionem.

(d) Ὁ πρὸς αὐτῆς. Ità Reg. H. et Colb. 9. At Colb. 3, 6, ὁ πρὸς αὐτήν. In Edit. ὁ deest.

(e) Ἄλλ' ἢ μὲν ὀνομασία χρησίμη etc. Vertit Bill. : *Sed tamen propter necessitatem utilis et nominis usus, per quem ad spiritualium rerum notionem conceptionemque pervehimur.*

(f) Ἀνάγκη ὑφίστασθαι. Montac., Morel. et Combef. ἀνάγκην ὑφίστασθαι.

(g) Προσενεκαμένης. Colb. 3, 6, 9, προσηκαμένης.

(h) Μὴ χωριζόμενος. Bill. non benè, inquit Combef.,

ρεσιν αὐτῶν τε καὶ τῶν ἡμετέρων ψυχῶν ἐργαζόμενος· οὕτω μοι νόει καὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Πατρὸς μὴ χωρισθέντα πώποτε, καὶ τούτου δὲ πάλιν τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὁμοίως ἐν τῷ νῷ τὴν ἐνθύμησιν.

Ὡς γὰρ οὐκ ἔστι μεταξὺ νοῦ καὶ ἐνθυμήσεως καὶ ψυχῆς διαίρεσιν ἐπινοηθῆναι τινα, καὶ τομὴν· οὕτως οὐδὲ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, καὶ τοῦ Σωτῆρος, καὶ τοῦ Πατρὸς, ἐν μέσῳ τομὴν ἢ διαίρεσιν ἐπινοηθῆναι ποτε· διότι τῶν νοητῶν, ὡς ἔφαμεν, καὶ θείων ἀδιαίρετος ἡ φύσις. **Η Β** α καὶ ὅν τρόπον οὐχ οἶόν τε πάλιν ὁμοίως ^a ἐν μέσῳ κύκλου καὶ τῆς ἀκτίνος διαίρεσιν εὐρέσθαι, διὰ τὸ ἀπαθὲς καὶ ἀσώματον ἀπλοῦν τε καὶ ἀμερές, ἀλλ' ἡ μὲν ἀκτίς συνῆπται τῷ κύκλῳ, τοῦμπάλιν δὲ ὁ κύκλος, οἶόν τις ὀφθαλμὸς, ποταμηδὸν ἐπιχει τῷ παντὶ τὰς ἀκτῖνας, κατακλυσμούς ὥσπερ· τινὰς φωτὸς ἡμῖν ἐργαζόμενος, καὶ **β** ^b πελαγίζων ἀθρώως τὴν διακόσμησιν· οὕτω δὲ καὶ οἰονεῖ τινες τοῦ Πατρὸς ἀκτῖνες ἀπεσάλησαν ἐφ' ἡμᾶς, ὃ τε φεγγάθης Ἰησοῦς, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον. Ὡσπερ γὰρ αἱ τοῦ φωτὸς ἀκτῖνες ἀμερίζον ἔχουσαι κατὰ φύσιν τὴν πρὸς ἀλλήλας σχέσιν, οὔτε τοῦ φωτὸς χωρίζονται, οὔτε ἀλλήλων ἀποτέμνονται, καὶ μέχρις ἡμῶν τὴν χάριν τοῦ φωτὸς ἀποσέλλουσι· τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ Σωτὴρ ὁ ἡμέτερος, καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἡ διδυμος τοῦ Πατρὸς ἀκτίς, καὶ μέχρις ἡμῶν διακονεῖται τῆς ἀληθείας τὸ φῶς, καὶ τῷ Πατρὶ συνήνεται.

Ὅν δὲ τρόπον κάπο τινος ὑδάτων πηγῆς νεκταριώδες ἀφύονως προτεμένης ὑδωρ, συμβαίνει βεῦμά τι παμπληθές, καὶ βεῖθρον ἀκατάσχετον, εἰς ποταμούς δύο τῷ βεῦματι τέμνεσθαι, μίαν ἐξ ἐνὸς ὀφθαλμοῦ τῆς πηγῆς τὴν ροὴν ἐξ ἀρχῆς ἐσχηκός· διέρρυτος δὲ τῶν ποταμῶν σχηματισθέντων τοῖς εἶδεσι, βλαδὲν δὲ ὁμῶς οὐδὲν εἰς τὴν οὐσίαν ἐκ τῆς διαιρέσεως· (τῇ μὲν γὰρ τῶν ποταμῶν θέσει τὸ βεῖθρον διήρηται, τὴν δὲ τοῦ χυμοῦ ποιότητα μίαν καὶ τὴν αὐτὴν κέκτηται· κἂν γὰρ ἀποτερματίζεσθαι πόρρω που τῶν ποταμῶν ἕκαστος τῶν προειρημένων δοκῇ, καὶ τῆς πηγῆς ἀφεσθῆναι μακρὰν, τὴν γοῦν ἀρχὴν τῇ μητρὶ πρὸς τὸ διηνεκές τῆς πηγῆς συννηνωμένην ἔχει·) **Ε** παραπλησίως οὖν καὶ ὁ τῶν ἀγαθῶν ἀπάντων Θεός, ὁ τῆς ἀληθείας πρύτανις, καὶ τοῦ Σωτῆρος Πατὴρ, τὸ πρῶτον αἴτιον τῆς ζωῆς, καὶ τὸ τῆς ἀθανασίας φυτὸν, ἡ τῆς αἰζωΐας πηγὴ, διέρρυτόν τινα τοῦ τε Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύ-

A nem potius quàm divisionem eorum animarumque nostrarum efficiens : sic tu quoque cogites, Filium à Patre nunquàm separatum esse, nec rursùs ab hoc Spiritum sanctum, eodem modo quo cogitationem in mente.

Ut enim inter mentem et cogitationem et animam nulla divisio aut sectio exco- gitari potest : sic neque inter Spiritum sanctum et Salvatorem et Patrem ulla unquàm sectio aut divisio intercessisse cogitanda est : quoniam spiritualium et divinorum, ut diximus, divisionis expers natura est. Aut etiam, quemadmodum inter orbem et radium, propter impassibilitatem corporisque vacuitatem et simplicitatem atque individuitatem, nulla divisio reperiri potest, verùm ut radius orbi conjunctus est, ità rursùs orbis, oculi cujusdam instar, universitati radios suos fluminis in morem infundit, lucis nobis velut inundationes quasdam efficiens, mundumque repente obruens : haud secùs etiam Patris velut radii quidam ad nos demissi sunt, tùm splendidus Jesus, tùm Spiritus sanctus. Ut enim lucis radii, mutuam relationem naturà individuum habentes, nec à luce disjunguntur, nec à se invicem discinduntur, lucisque beneficium ad nos usque trajiciunt : eodem modo Salvator quoque noster, et Spiritus sanctus, geminus ille Patris radius, simùl et ad nos usque veritatis lucem ministrant, et Patri uniti sunt.

Ut inter mentem, cogitationem et animam nulla est sectio, sic neque inter Patrem, Filium atque Spiritum sanctum.

Alia similitudo.

Quemadmodum etiam ab uno aquarum fonte nectaream aquam summâ copiâ egerente, fluxum quemdam permagnum, ac profluvium effroenato quodam impetu currens, ipso fluxu in duo flumina scindi contingit, quod ab uno quidem fontis oculo primùm manaverat, verùm, fluvii specie ità conformatis, duplici fluxu decurrit, nec tamen ex hujusmodi divisione incommodi quicquam et detrimenti, quantum ad essentiam, accipit ; (etenim fluminum situ ità profluvium dividitur, ut unam tamen atque eandem humoris qualitatem obtineat ; quamvis enim uterque supradictorum fluviorum procùl extrà terminos ferri, longóque intervallo à fonte distare videatur, principium tamen ad fontis perpetuitatem cum parente suâ conjunctum atque unitum habet :) haud dissimili modo bonorum quoque omnium Deus, ille veritatis rector, et Salvatoris Pater, prima illa vitæ causa, et stirps immortalitatis, ille sempiternæ vitæ fons, bifluâ quâdam et bifidâ Filii et Spiritus

distinctus atque separatus, quasi hæc synonyma Gregorius habeat, aut vox id sonet : differunt hæc plurimum in accuratiore Theologîâ.

(a) Ἐν μέσῳ κύκλου. Notant Montac. et Morel. pro κύκλου Savilium ex conjecturâ legisse ἡλίου.

(b) Πελαγίζων ἀθρώως τὴν διακόσμησιν. Hoc loco, ait Bill., διακόσμησις mundum hunc aspectabilem significat, quemadmodum apud Dionysium Areopagitam sæpè pro angelis accipitur. Verùm Combef. : *Digestamque rerum molem luce pelagi in morem repente obruens.*

sancti intellectuali ad nos missâ gratiâ, nec ipse essentiam suam quicquam læsit, (nec enim ob illorum ad nos adventum imminutionem ullam subiit,) et hi ad nos usquē processerunt, nec tamen à Patre ullo modo separantur. Individua enim, ut diximus ab initio, spiritualium natura est.

Plurima, vir carissime, inveniri poterant, multoque plura, quàm quæ attulimus, ad unionis Patris et Filii et Spiritûs sancti perquàm necessariae luculentam demonstrationem, quo nimirum modo ea accipienda sit: sed quoniam, et tibi, et tuî similibus facile est ex paucis plurima percipere, idcirco quæstionis hujus tractationi finem hîc imponere æquum esse existimavi.

(a) Τὴν νοητὴν... χάριν. Combef. : Quæ mente intelligitur, spiritali.

(b) Προσεχώρησαν. Legisse videtur Montacutius Bilibaldus προσεχώρησεν, sed sine causâ dictum ab illo est, inquit Morel. Sic enim vertit Bilibald. : Propter istorum ad nos usquē accessum. Itâ potiùs scribendum esset καὶ μέχρις ἡμῶν προσχώρησιν.

(c) Ἀμερῆς... τῶν Κρειττόνων φύσις. Haud rarò, ait Combef., græcis τὸ Κρεῖττον, Deus; τὰ Κρεῖττω, plurali

ματος ἢ τὴν νοητὴν εἰς ἡμᾶς ἀποστείλας χάριν, α οὐτ' αὐτὸς τι πέπονθεν εἰς τὴν οὐσίαν βλαβεῖς, (οὐ γὰρ μείωσιν ὑπέστη τινὰ διὰ τὴν εἰς ἡμᾶς ἐκείνων ἄφιξιν,) καὶ μέχρις ἡμῶν ὁ προσεχώρη- b σαν, καὶ τοῦ Πατρὸς οὐδὲν ἦττον ἀχώριστοι καθεστῆκασιν. ὁ Ἀμερῆς γὰρ, ὡς ἔφαμεν ἐξ ἀρχῆς, c ἡ τῶν κρειττόνων φύσις.

Πλείω μὲν οὖν, ὧ τιμιώτατε, δυνατόν ἦν εὐρεῖν καὶ πλείονα τῶν εἰρημένων, πρὸς ἀπόδειξιν ἐναργεῖ τῆς ἀναγκαιοτάτης Πατρὸς καὶ Υἱοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος ὁ ἐνώσεως, ὃν τρόπον ἔχειν d αὐτὴν ὑπολαμβάνειν δεῖ· ἀλλ' ἐπειδὴ σοὶ τε καὶ τοῖς σοὶ παρακλησίοις ῥᾶον ἐξ ὀλίγων τὰ πλείω καταμαρτυρεῖν, τούτου χάριν ἐνταῦθα τὸν περὶ τούτου ἔφησαι τοῦ θεωρήματος δίκαιον ᾤηθην λόγον.

numero nusquàm invenies. Perperàm igitur Bill. τῶν κρειττόνων, summi numinis natura; vertendum potiùs τῶν κρειττόνων, id est, τῶν νοητῶν, spiritualium, ut reverà dixit superiùs, mentium nempe et eorum quæ mente solâ percipiuntur indivisa natura.

(d) Ἐνώσεως. Sic legendum videtur. In Edit. ἐρωτήσεως, vertitque Bill. : Quæstionis de Patre et Filio et Spiritu sancto perquàm necessariae.

MONITUM

DE SANCTI GREGORII TESTAMENTO.

Prodiit primum græcè Testamentum istud anno 1583, Barnabæ Brissonii curâ, lib. vii. de formulis, pag. 760. Jacobus verò Sirmondus, duos nactus antiquissimos Vaticanæ Bibliothecæ codices, idem Testamentum græcè accuratius et latinè redditum vulgavit. Suis etiam annalibus inseruit Baronius, ab objectionibus vindicatum, scholiisque illustratum. Sunt tamen qui dubitent an sincerum sit Gregorii monumentum. Hos inter Andreas Rivetus, ex heterodoxis. « Id sanè mihi mirum visum est, inquit, si illud sit Gregorii Testamentum, quòd Theologus tantus, et vir adeò sanctus, in postremæ voluntatis testatione, ne verbo quidem attigerit vitam anteactam, fidem et dogmata quæ docuerat, in genere saltem non confirmaverit, illo præsertim turbulentissimo tempore, neque animam suam Deo commendaverit de temporalibus suis bonis sollicitus. In quo etsi eluceat sollicitudo ejus ergà pauperes non vulgaris, in tanti tamen episcopi testamento aliud quid non injuriâ circumspectus lector requisiverit. » Hactenùs Rivetus. Sunt etiam ex nostris, qui an legitimum sit Testamentum dubitent. « Nullus tamen dubitandi locus, ut ait vir doctissimus Tillemontius; nullæque objiciuntur rationes, quæ non levi operâ possint refutari. » Quod autem annum et diem hujus Testamenti spectat, die 31 mensis maii, anni 382, conditum fuisse videtur, cùm adhuc Constantinopolitanæ Ecclesiæ præesset Gregorius, siquidem subscripsit: Gregorius Episcopus catholicæ Constantinopolis Ecclesiæ.

Tom. 4, p. 592,
ad an. 389.

Critic. sacr.
specimen p. 363

ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ
ΙΣΟΝ ΤΗΣ ΔΙΑΘΗΚΗΣ,

ΜΕΤΑΓΡΑΦὸν Ἐκ τοῦ Ἀρχετύπου Δικαιώματος,
ἐν ᾧ καὶ ἰδιόχειροι ὑπογραφαὶ σῶζονται ὑπ' αὐτοῦ τε καὶ τῶν
ὑπογραψάντων μαρτύρων.

SANCTI GREGORII THEOLOGI
EXEMPLUM TESTAMENTI,

DESCRIPTUM EX ARCHETYPŌ EXEMPLARI,
IN QUO PROPRIÆ MANŪS SUBSCRIPTIONES EXTANT, TĀM IPSIUS, QUĀM TESTIUM,
QUI SUBSCRIPSERUNT.

Ἰπτατεῖα Φλαβίου Εὐχερίου, καὶ Φλαβίου Εὐαγρίου, τῶν
λαμπροτάτων, πρὸ μιᾶς καλανῶν Ἰανουαρίων.

A Flavio Eucherio et Flavio Evagrio viris clarissimis,
Consulibus, pridie Kalendas Januarias.

Γρηγόριος ἐπίσκοπος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας
τῆς ἐν Κωνσταντίνου πόλει, ζῶν καὶ φρονῶν, καὶ ὑγιᾶ
γνώσει, καὶ ἐρρώμένοις τοῖς λογισμοῖς, διεθέμην
a τὴν διαθήκην μου ταύτην ἥν κελεύω καὶ βούλομαι
εἶναι κυρίαν καὶ βεβαίαν ἐπὶ παντὸς δικαστηρίου καὶ
b πάσης ἐξουσίας. Ἡδὲ μὲν γάρ τὴν ἐμαυτοῦ γνώμην
κατέστησα φανεράν, καὶ πᾶσάν μου τὴν οὐσίαν κα-
θιέρωσα τῇ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ κατὰ Ναζιανζόν,
εἰς τὴν τῶν πτωχῶν διακονίαν, τῶν ὑπὸ τὴν προειρη-
μένην Ἐκκλησίαν. Διόπερ καὶ τρεῖς προεσησάμην B
πτωχοτρόφους εἶναι, κατὰ ταύτην μου τὴν προαίρε-
σιν· Μάρκελλον τὸν διάκονον καὶ μονάζοντα, καὶ
Γρηγόριον τὸν διάκονον, τὸν ἐκ τῆς οἰκίας μου γενό-
μενον, καὶ Εὐστάθιον τὸν μονάζοντα, τὸν καὶ αὐτὸν
ἐκ τῆς οἰκίας μου γενόμενον. Καὶ νῦν δὲ τὴν αὐτὴν
συνείδησιν τῇ ἁγίᾳ Ἐκκλησίᾳ τῇ κατὰ Ναζιανζόν
φυλάττων, ἔχομαι τῆς αὐτῆς προαιρέσεως. Ἐάν οὖν
συμβῇ με τέλει τοῦ βίου χρήσασθαι, ἔσω μου κλη-
ρονόμος ὁ προειρημένος Γρηγόριος ὁ διάκονος καὶ C
μονάζων, ὁ γενόμενος ἐκ τῆς οἰκίας μου, ὃν πάλαι-
c ἡλευθέρωσα, ἐξ ὁλοκλήρου ὅλης μου τῆς οὐ-
σίας, κινητῆς τε καὶ ἀκινήτου, τῆς πανταχοῦ μου
ὑπαρχούσης· οἱ δὲ λοιποὶ πάντες ἔσωσάν μου ἀπο-
κληρονόμοι. Οὕτω μὲν τοι, ὥς αὐτὸν πᾶσάν μου
τὴν οὐσίαν, κινητὴν τε καὶ ἀκινήτου, ἀποκατα-
de σῆσαι τῇ ἁγίᾳ Καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ ἐν Να-
f ζιανζῶ, μηδὲν τὸ παράπαν ἑπεξελόμενον, πλὴν ὧν
ἂν ἐν ταύτῃ τῇ διαθήκῃ μου τισιν ἰδικῶς καταλίπω,
λεγάτου ἢ φιδεκομμίσσου χάριν· ἅλλὰ πάντα, ὡς

GREGORIUS episcopus Catholicæ
Constantinopolis Ecclesiæ, vivens ac
prudens, sanoque iudicio, et integris
animi sensibus, condidi hoc Testamen-
tum : quod quidem jubeo et volo in
quovis foro, et quâvis potestate ratum
ac firmum esse : jam enim mentem
meam declaravi, omnemque meam
substantiam Catholicæ Nazianzi Ec-
clesiæ consecravi, ad pauperum,
B qui sub eâdem sunt Ecclesiâ, mi-
nisterium. Quâ etiam de causâ tres
juxtâ hanc meam voluntatem alendis
pauperibus curatores institui, Marcel-
lum Diaconum et Monachum, Gre-
gorium item Diaconum, qui fuit è
familiâ meâ, et Eustathium Mona-
chum, qui et ipse fuit è domo meâ.
Nunc verò eundem animum retinens
ergâ sanctam Ecclesiâ Nazianzenam,
eodem persto in proposito. Cum igitur
contigerit me ex vitâ decedere,
hæres meus esto prædictus Gregorius
C Diaconus et Monachus, domesticus
quondam meus, quem pridem manu-
misi; ex universâ substantiâ meâ,
mobili et immobili, ubicumque ea
mihi sita est. Cæteri omnes, exhæ-
redes mihi sunt. Itâ quidem, ut ipse
meam omnem substantiam, mobilem
et immobilem, sanctæ Catholicæ Na-
zianzi Ecclesiæ restituat, nihil peni-
tùs subducens, præterquàm quæ hoc
Testamento quibusdam privatim reli-
quero, legati aut fidei commissi gra-
tiâ : sed omnia, ut prædixi, diligenter

(a) Μοῦ. Hæc vox deest in Cod. Chig.

(b) Ἡδὲ μὲν. Fortè cum profectus est Constantino-
polim.

(c) Πάσης μου. Cod. Chig. πάσης μοι.

(d) Ἁγία. Cod. Chig. addit καί.

(e) Ἐν deest in Cod. Chig.

(f) Ἐπεξελόμενον. Cod. Chig. ὑπεξελόμενον.

servet Ecclesiae, Dei timorem prae oculis habens, sciensque jam à me decretum, uti omnia mea illius Ecclesiae pauperum ministerio cedant : in eamque rem se institutum haeredem, ut per ipsum Ecclesiae omnia sine fraude conserventur.

Servos quoscumque vel meam voluntate, vel beatissimorum parentum meorum mandato manumisi : hos omnes nunc etiam liberos manere volo, et peculia sua ipsis absque ullo impedimento firma permanere. Volo praeterea haeredem meum, Gregorium Diaconum, unam cum Eustathio Monacho, ambos olim à domo mea, possidere praedium Arianzenum, quod ex Rhegini bonis ad nos pervenit. Gregales verò equas, et oves, quotquot jam ipsis praesens dari jussi, quarumque proprietatem ipsis ac dominium tradidi, has ipsis quietas manere volo, jure domini. Per praeceptionem item Gregorium Diaconum, et haeredem meum, qui mihi fideliter ministravit, privato jure domini habere volo aureos numero quinquaginta. Russianae Virgini venerandae, propinquae meae, certa quaedam in annos singulos dari jussi, unde liberaliter vivat; quae quidem omnia eidem, quemadmodum praescripsi, volo ac jubeo quotannis sine mora praestari. De habitatione autem tum quidem nihil propterea statui, quod nescirem ubinam ipsa degere mallet. Nunc verò, et hoc volo, quocumque ipsa loco elegerit, parari ei domum ingenuae congruentem, ad honestam Virginis habitationem : quam utique domum sine interpellatione habebit ipsa in usumfructum, quoad vixerit : postea verò restituet Ecclesiae. Addi praeterea eidem volo puellas duas, quas ipsa delegerit : hoc nimirum pacto, ut cum ea morentur puellae usque dum vivet : et si quidem illis ita visum fuerit, liceat ipsi libertate eas donare, sin minus, et illae quoque ad Ecclesiam pertineant. Theophilum puerum, qui mecum manet, jam manumisi. Volo autem ei nunc etiam dari legati nomine nummos quinque. Eupraxium verò ejus fratrem liberum esse volo, eique legati nomine dari nummos aureos quinque. Volo praeterea Theodosium Notarium meum liberum esse, eique legati nomine dari aureos nummos quinque. Alypianam filiam meam dulcissimam, (caeterarum enim Eu-

προεῖπον, ἀκριβῶς ἀποσῶσαι τῇ Ἐκκλησίᾳ, ἔχοντα τὸν τοῦ Θεοῦ φόβον πρὸ ὀφθαλμῶν, καὶ εἰδὸτα, ὅτι εἰς διακονίαν τῶν πτωχῶν τῆς αὐτῆς Ἐκκλησίας προσέταξα πᾶσαν μου τὴν οὐσίαν προσχωρῆσαι, καὶ ἐπὶ τούτῳ αὐτὸν ἐνεστησάμην κληρονόμον, ὥστε δι' αὐτοῦ τῇ Ἐκκλησίᾳ πάντα ἀπαρалаίπτως ἀποσωθῆναι.

Τοὺς οὖν οἰκέτας, ^a οὓς ἠλευθέρωσα, εἴτε ἐξ ἐμῆς ^a προαιρέσεως, εἴτε ἐξ ἐντολῶν τῶν ^b μακαριωτάτων ^b γονέων μου, τούτους πάντας βούλομαι καὶ νῦν ἐπ' ἐλευθερίας μένειν, καὶ τὰ πεκοῦλια αὐτοῖς πάντα μένειν βεβαίως καὶ ἀνενόχλητα. Ἐτι βούλομαι κατασχεῖν τὸν κληρονόμον μου Γρηγόριον τὸν διάκονον, ἅμα τῷ μονάζοντι Εὐσταθίῳ, τοὺς γενομένους ἐκ τῆς οἰκίας μου ποτε, κτῆμα ἐν ^c Ἀριανζοῖς, τὸ ἐκ τῶν ^c Ῥηγίνου κατελθὼν εἰς ἡμᾶς. Τὰ δὲ φοράδια, καὶ τὰ πρόβατα, ὅσα ἤδη αὐτοῖς παρὼν ἐκέλευσα δοθῆναι, ὧν καὶ τὴν νομὴν αὐτοῖς καὶ τὴν δεσποτείαν παρέδωκα, ταῦτα μένειν αὐτοῖς ἀνενόχλητα βούλομαι δεσποτείας δικαίῳ. Ἐτι δὲ ἐξαιρέτως Γρηγόριον τὸν ^c διάκονον καὶ κληρονόμον μου, γνησίως ὑπηρετήσαντά μοι, βούλομαι κατασχεῖν ἰδίῳ δεσποτείας δικαίῳ χρυσίνους τὸν ἀριθμὸν πενήκοντα. Τῇ αἰδεσιμωτάτῃ παρθένῳ Ῥουσσικῇ, τῇ συγγενίδι μου, ῥητὰ ἐκέλευσα καθ' ἑκάστων ἔτος διδοσθαι πρὸς τὸ ^d ἐλευθερίως αὐτὴν διάγειν· ἅπερ βούλομαι καὶ κε- ^d λεύω πάντα κατὰ τὸν τύπον, ὃν προσέταξα, ἀνυπερθέτως αὐτῇ διδοσθαι καθ' ἑκάστων ἔτος. Περὶ δὲ οἰκήσεως αὐτῆς, τότε μὲν οὐδὲν διατάξάμην, μὴ εἰδὼς ποῦ ^d μᾶλλον ἄρεσόν ἐστιν αὐτῇ διάγειν· νῦν δὲ καὶ τοῦτο βούλομαι, ὥστε, ^e ἐν οἷῳ ἂν ἐπιλέξῃται χωρίῳ, κατα- ^e σκευασθῆναι αὐτῇ οἰκίαν ἐλευθέρᾳ πρέπουσαν, εὐσχημονι διαγωγῇ παρθένου· ἥνπερ οἰκίαν ἔξει δηλαδὴ ἀνενοχλήτως εἰς χρῆσιν καὶ καρπίαν μέχρι βίου ζωῆς. μετὰ δὲ ταῦτα ἀποκαταστήσει τῇ Ἐκκλησίᾳ. Προσπεθῆναι δὲ αὐτῇ βούλομαι καὶ δύο κόρας, ἃς αὐτῇ ἐπιλέξῃται, οὕτω μὲν τοι, ὥστε αὐτῇ παραμεῖναι τὰς κόρας μέχρι τοῦ τῆς ζωῆς αὐτῆς χρόνου. Καὶ εἰ μὲν αὐταῖς εὐχαρισήσειεν, ἐξεῖναι αὐτῇ ἐλευθερίᾳ αὐτάς τιμησαι· εἰ δὲ μὴ, καὶ αὐτάς διενεγκεῖν τῇ αὐτῇ Ἐκκλησίᾳ. Θεόφιλον τὸν παῖδα τὸν παραμένοντά μοι, ἥδη ἠλευθέρωσα. Βούλομαι οὖν αὐτῷ καὶ νῦν δοθῆναι λεγάτου χάριν, νομίσματα ε'. Εὐπράξιον δὲ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ βούλομαι ἐλεύθερον εἶναι, καὶ δοθῆναι αὐτῷ λεγάτου λόγῳ χρυσᾶ νομίσματα ε'. Ἐτι βούλομαι Θεοδόσιον τὸν Νοτάριον μου ἐλεύθερον εἶναι, δοθῆναι δὲ αὐτῷ καὶ λεγάτου λόγῳ χρυσοῦ νομίσματα ε'. Τὴν ^f γλυκυτάτην μου θυγατέρα Ἀλυπιανὴν (^g τῶν ^f g

(a) Οὓς deest in Cod. Chig.

(b) Μακαριωτάτων. Cod. Chig. μακαρίων.

(c) Ἀριανζοῖς. Cod. Chig. Ἀριανζῶ.

(d) Ἐλευθερίως. Cod. Chig. ἐλευθερίας.

(e) Ἐν οἷῳ ἂν. Cod. Chig. ἐν οἷῳ δ' ἂν.

(f) Τὴν μου θυγατέρα Ἀλυπιανὴν, Alypianam filiam

meam. Nihil magis certum ac exploratum ex omnibus Gregorii rebus gestis videri potest, ut cum Baronio loquar, quam ipsum perpetuam coluisse virginitatem. Filiam igitur non habuit. Sic tamen vocat Alypianam, quae filia erat Gorgoniae sororis suae.

(g) Τῶν γὰρ ἄλλων Εὐγενείας etc... Cod. Chig. Εὐγενίας.

γάρ ἄλλων, Εὐγενείας τε καὶ Νόννης ὀλίγος λό- A
γος, ὧν καὶ ὁ βίος ἐπιλήψιμος ἐστὶ,) βούλομαι
συγγνώμην ἔχειν μοι, εἰ μηδὲν αὐτῇ καταλιπεῖν
κύριος ἐγενόμην, πάντα προεπαγγειλάμενος τοῖς
πτωχοῖς, μᾶλλον δὲ τοῖς μακαριωτάτοις γονεῦσιν
ὑποσχομένοις ἀκολουθήσας, ὧν ἀθετῆσαι τὴν γνώ-
μην οὐδ' ὅσιον, οὕτ' ἀσφαλὲς ἡγοῦμαι. Ὅσα μὲν
τοι ἐκ τῶν τοῦ μακαρίου μου ἀδελφοῦ Καισαρίου
πραγμάτων, ἐν ἐσθῇτι σηρικῇ ἢ λινῇ, ἢ ἐρέα ἢ
βουριχαλίσις περιλείπεται, ταῦτα διαφέρειν τοῖς
τέκνοις αὐτῆς βούλομαι, καὶ ἐν μηδενί, μήτ' ἐκεί- B
νην, μήτε τὰς ἀδελφάς αὐτῆς ἐνοχλεῖν, μήτε τῷ
κληρονόμῳ μου, μήτε τῇ Ἐκκλησίᾳ. Μελέτιος ὁ
a ἡ γαμβρός μου, τὸ κτήμα τὸ ἐν Ἀπηνζινσῶ τὸ
ἐκ τῶν Εὐφημίου, ἴσω κακῶς κατέχων. Καὶ ὑπὲρ
τούτου καὶ πρότερον ἐπέσειλα πολλάκις τῷ Εὐφη-
μίῳ, ἀνανδρίαν αὐτοῦ καταγινώσκων, εἰ μὴ τὸ
ἑαυτοῦ ἀναρρύσαιτο. Καὶ νῦν μαρτύρομαι πάντας
καὶ ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους, ὅτι ἀδικεῖται ὁ Εὐ-
φήμιος· χρή γὰρ Εὐφημίῳ ἀποκαταστῆναι τὸ κτή-
μα. Τὴν ὥνὴν τοῦ χωρίου Κανοτάλων τῷ αἰδεσιμω-
τάτῳ υἱῷ τῷ ἐπισκόπῳ Ἀμφιλοχίῳ ἀποκαταστῆναι
βούλομαι. Ἔστι γὰρ ἐν τοῖς χαρτίσις ἡμῶν, καὶ
πάντες ἴσασιν, ὅτι καὶ τὸ συνάλλαγμα ἐλύθη, καὶ
τὴν τιμὴν ἀπέλαβον, καὶ τὴν νομὴν καὶ δεσποτείαν
τοῦ κτήματος πάλαι παρέδωκα.

Εὐαγγρίῳ τῷ διακόνῳ πολλὰ μοι συγκαμόντι καὶ
συνεκφροντίσαντι, διὰ πλείονων τε τὴν εὐνοίαν πα-
ραστήσαντι, χάριν ὁμολογῶ καὶ ἐπὶ Θεοῦ καὶ ἐπὶ
ἀνθρώπων. Καὶ τοῖς μείζοσι μὲν αὐτὸν ὁ Θεὸς ἀμεί-
ψεται· ἵνα δὲ μηδὲ τὰ μικρὰ τῆς φιλίας σύμβολα D
b παρ' ἡμῶν ἐλλείπη, βούλομαι αὐτῷ δοθῆναι ἡ κά-
μασον ἓν, σιχάριον ἓν, πάλλια β', χρυσᾶ νομίσ-
ματα λ'. Ὁμοίως καὶ τῷ γλυκυτάτῳ συνδιακόνῳ
ἡμῶν Θεοδούλῳ τῷ ἡμῶν ἀδελφῷ δοθῆναι βούλομαι
κάμασον ἓν, σιχάρια β', τῶν ἐν τῇ πατρίδι,
χρυσᾶ νομίσματα κ' ἐκ τοῦ ἐν τῇ πατρίδι λόγου.
c Ἐλαφίῳ τῷ Νοταρίῳ ἡ εὐτρόπῳ ὄντι, καὶ καλῶς
ἡμᾶς ἀναπαύσαντι ὅν ὑπηρετήσατο χρόνον, βούλο-
μαι δοθῆναι κάμασον ἓν, σιχάρια β', πάλλια γ',
d ἡ σιγιλλιῶνα, ἐν τῇ πατρίδι χρυσᾶ νομίσματα κ'.

Ταύτην μου τὴν διαθήκην κυρίαν καὶ βεβαίαν
εἶναι βούλομαι ἐπὶ παντός δικαστηρίου καὶ πάσης

geniæ et Nonnæ, exigua ratio ducenda
est, ut quarum vita reprehensione non
vacat,) veniam mihi dare volo, quod
nihil possim ipsi relinquere, quippe
qui omnia jam pauperibus destinavi,
aut potius beatissimis parentibus, qui
ita polliciti erant, obsecutus sum; quo-
rum voluntatem irritam reddere nec
sanctum nec tutum arbitror. Quæcum-
que tamen ex beati fratris mei Cæsari-
i rebus in veste sericâ, aut lineâ,
aut laneâ, aut burichaliis supersunt,
hæc ad ipsius liberos pertinere volo;
et nullâ in re ipsam vel sorores ip-
sius molestas esse, vel hæredi meo,
vel Ecclesiæ. Meletius gener meus sciat
se prædium Apenzinsenum, quod Euphemii fuerat, malâ fide possidere:
de quo quidem et jam antea scripsi
sæpius Euphemio, ignaviæ eum condem-
nans, nisi sua recuperaret. Et nunc
testor omnes magistratus, et qui sub
magistratu sunt, injuriam fieri Euphe-
mio: oportet enim prædium Euphemio
restitui. Emptionem fundi Canotalorum
C Reverendissimo filio Episcopo Amphilo-
chio redintegrari volo. Constat enim
ex chartis nostris, idque sciunt omnes,
quod et solutus fuerit contractus, et pre-
tium receperim, proprietatēque ac
dominium possessionis jampridem tradi-
derim.

Evagrio Diacono, qui multorum
mecum laborum et curarum particeps,
in multis suam mihi benevolentiam
commendavit, gratiam habeo coram
Deo et coram hominibus. Ac majora D
quidem ipsi Deus retribuet. Ne verò
parva etiam amoris symbola præter-
mittamus, volo ei dari camasum unum,
tunicam unam, pallia duo, aureos num-
mos triginta. Similiter dulcissimo con-
diacono nostro et fratri Theodulo dari
volo camasum unum, tunicas duas ex iis
quæ sunt in patriâ, aureos viginti
ex patriæ item rationibus. Elaphio
Notario, qui et bene moratus est, et,
quo tempore fuit in obsequio, bellè
nos refocillavit, dari volo camasum
E unum, tunicas duas, pallia tria, sigillio-
nem, in patriâ nummos aureos viginti.

Hoc meum Testamentum ratum ac
firmum esse volo in omni iudicio et

Cæterum enim Eugenïæ et Nonnæ exigua ratio ducenda est. Mirum fortè videri possit Gregorium turpitudinem sempiternam publicis tabulis inurere affinibus suis. Sic postea Gregorius Magnus coram frequenti populo Gordianæ virginis amitæ suæ lapsum narrare veritus non fuit. Viri sancti suos, si quando impii sunt, despiciunt.

(a) Γαμβρός. Vox illa ex græco latinè reddita, gener est, et hæc est vocis hujus frequentior usus. Verùm linguæ græcæ peritissimi, ut Henricus Stephānus, Budæus, etc., profitentur γαμβρός interdum quemlibet affinem significare. Imò verò et apud Latinos eadem est vis hu-

jus vocis gener. Justinus, Hist. lib. xviii, virum sororis generum appellat. Itaque non propriè generum, sed Gregorij affinem, qui fortè Eugeniam vel Nonnam Gorgoniæ sororis suæ filiam uxorem duxerat, fuisse Meletium existimare debemus.

(b) Κάμασον. Cod. Chig. κάμοσον.

(c) Εὐτρόπῳ ὄντι Cod. Chig. εὐτρόπῳ τε.

(d) Σιγιλλιῶνα. De Sigillione apud Trebellium Pol-
lionem in Claudio fit mentio. In eo Testamento voces
sunt, quibus vestimenta significantur, ut Camosum, vel
Comasum, quæ ob nimiam antiquitatem inter exoticas
abierunt.

quomodocumque. Quòd si tanquàm testamentum vim non habuerit, tanquàm voluntatem ipsum, seu codicillum, valere volo. Qui verò ipsum evertere tentaverit, rationem reddet in die iudicii, et poenam sustinebit.

In nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti.

Gregorius Episcopus Catholicæ Constantinopolis Ecclesiæ relegi Testamentum, et omnia probans suscripsi manu meâ, et vim obtinere volo ac jubeo.

Amphilochius Episcopus Catholicæ Iconii Ecclesiæ interfui Testamento Reverendissimi Episcopi Gregorii, et eo rogante suscripsi manu meâ.

Optimus Episcopus Catholicæ Antiochenæ Ecclesiæ interfui, cùm Reverendissimus Episcopus Gregorius, Testamentum suum, ut suprâ scriptum est, disponderet, et eo rogante suscripsi manu meâ.

Theodosius Episcopus Catholicæ Idæ Ecclesiæ præsens testamento Reverendissimi Episcopi Gregorii, et ab eo rogatus suscripsi manu meâ.

Theodulus Episcopus sanctæ Catholicæ Apameæ Ecclesiæ, præsens, et cætera.

Hilarius Episcopus Catholicæ Isauriæ Ecclesiæ, præsens, et cætera.

Themisthius Episcopus sanctæ Catholicæ Adrianopolis Ecclesiæ, præsens, et cætera.

Cledonius presbyter Catholicæ Iconii Ecclesiæ, præsens, et cætera.

Joannes sanctissimæ Nazianzi Ecclesiæ Lector et Notarius, exemplum divini Testamenti, quod in sanctissimâ Ecclesiâ meâ reconditum est, sancti et illustris ac Theologi Gregorii, exscripsi et edidi.

(a) Εἴτ' οὖν. Cod. Chig. ἤγουν.

(b) Παρ' αὐτοῦ. Cod. Chig. ὑπ' αὐτοῦ.

(c) Διατιθεμένῳ. Cod. Chig. διαθεμένῳ.

(d) Ἀγίας deest in Cod. Chig.

ἐξουσίας. Εἰ δὲ καὶ ὡς διαθήκη μὴ ἰσχύσειεν, εἰς βούλησιν, ^a εἴτ' οὖν κωδικοῦν, αὐτὴν ἰσχύειν ^a βούλομαι. Ὁ δ' ἐπιχειρῶν αὐτὴν ἀνατρέπειν, δώσει λόγον ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως, καὶ ἔξει τὸν λόγον.

Πρὸς τοῦνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Γρηγόριος ἐπίσκοπος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν Κωνσταντίνου πόλει, ἀναγνοὺς τὴν διαθήκην, καὶ ἀρεσθεὶς πᾶσι τοῖς γεγραμμένοις, ὑπέγραψα χειρὶ ἐμῇ, καὶ ἰσχύειν αὐτὴν κελεύω καὶ βούλομαι.

Ἀμφιλόχιος ἐπίσκοπος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν Ἰκονίῳ, παρὼν τῇ διαθήκῃ τοῦ αἰδεσιμωτάτου ἐπισκόπου Γρηγορίου, καὶ παρακληθεὶς ^b παρ' αὐτοῦ, ὑπέγραψα χειρὶ ἐμῇ. b

Ὀπτιμος ἐπίσκοπος τῆς κατὰ Ἀντιόχειαν Καθολικῆς Ἐκκλησίας, παρὼν ^c διατιθεμένῳ τῷ αἰδεσιμωτάτῳ Γρηγορίῳ ἐπισκόπῳ κατὰ τὰ προγεγραμμένα, καὶ παρακληθεὶς παρ' αὐτοῦ, ὑπέγραψα χειρὶ ἐμῇ.

Θεοδόσιος ἐπίσκοπος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν Ἰδῇ, παρὼν τῇ διαθήκῃ τοῦ αἰδεσιμωτάτου ἐπισκόπου Γρηγορίου, καὶ παρακληθεὶς παρ' αὐτοῦ, ὑπέγραψα χειρὶ ἐμῇ.

Θεόδουλος ἐπίσκοπος τῆς ^d ἁγίας Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς κατὰ Ἀπάμειαν, παρὼν, καὶ τὰ ἐξῆς.

Ἰλᾶριος ἐπίσκοπος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς κατὰ Ἰσαυρίαν, παρὼν, καὶ τὰ ἐξῆς.

Θεμίστιος ἐπίσκοπος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς κατὰ Ἀδριανούπολιν, ^e παρὼν, καὶ τὰ ἐξῆς. e

Κληδόσιος πρεσβύτερος τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν Ἰκονίῳ, παρὼν, καὶ τὰ ἐξῆς.

Ἰωάννης ἀναγνώστης καὶ Νοτᾶριος τῆς ἀγιοτάτης Ἐκκλησίας Ναζιανζοῦ, πεποιηκὼς τὸ ἴσον τῆς θείας διαθήκης τῆς ἀποκειμένης ἐν τῇ κατ' ἐμὲ ἀγιοτάτῃ Ἐκκλησίᾳ, τοῦ ἁγίου καὶ ἐνδόξου καὶ Θεολόγου Γρηγορίου, ἐκδίδωκα.

(e) Θεμίστιος... παρὼν. Cod. Chig. παρήμην ἐν τῇ διατυπώσει τοῦ αἰδεσιμωτάτου Γρηγορίου, καὶ παρακληθεὶς παρ' αὐτοῦ ὑπέγραψα χειρὶ ἐμῇ, præsens fui in Testamento Reverendissimi Gregorii, et eo rogante suscripsi meâ manu.

MONITUM

DE SANCTI GREGORII POEMATIBUS.

Pluribus causis ad condenda poëmata inductus fuit sanctus Gregorius. Præcipua hæc est, quam exponit scribens ad Cledonium (Epist. 101, aliàs Orat. 51;) ut scilicet veritatem tueretur adversùs Apollinaristas, qui errores suos carminum à se scriptorum ope disseminabant. Alias enarrat in poëmate de versibus suis (libro 11, sectione 1, poëmate 37, aliàs 162 apud Billium:) nimirum ut pauciora scriberet, ob difficultatem in elaborandis versibus sitam; ut juvenibus gratum quoddam præberet pharmacum, illecebrosis ducens ad utilia, et præceptorum molestiam arte deliniens; ut ostenderet Christianos scriptores Ethnicis non esse inferiores; demum ut morbis suis aliquod levamen afferret.

Omnia sancti Gregorii poëmata in duos distribuimus libros; quorum primo complectimur poëmata theologica, secundo autem poëmata historica repræsentamus. Liber autem prior, ubi de carminibus theologicis agitur, rursum in duas sectiones dividitur, quarum primâ continentur poëmata dogmatica secundâ verò poëmata moralia. Duplicem pariter sectionem habebit liber posterior, in quo carmina historica colliguntur, ità ut in unâ legantur poëmata quæ ad ipsum Gregorium spectant, in alterâ verò quæ spectant ad alios. Imò et varia hujusce libri poëmata ordine chronologico, quantum licet, disponimus, prætermisso tali ordine in primi libri carminibus, quorum tempus nullâ prorsus regulâ potest determinari.

Arduum sanè et plenum laboris opus suscepit Billius, cùm græcos Gregorii versus latinis versibus expressit: sed opus istud plus ipsi difficultatis, quàm lectoribus utilitatis attulit. Sæpissimè enim interpretes ità metri legibus fuit adstrictus, ut autoris nec verba nec etiam sententias commodè redderet. Quapropter è re lectorum fore visum est, si Gregoriana poëmata, à Billio metricè versa, oratione solutâ verterentur. Verumtamen ne Billiana versio injustâ premeretur oblivione, ipsam in inferiori margine collocari placuit. Idem factum est in quibusdam poëmatibus quæ à Frederico Morello metricè versa fuerant. Versiones autem à Tollio et Muratorio solutâ oratione compositæ, plurimis in locis emendatæ sunt.

Huc usquè Benedictini, quorum monito hoc ego novus Editor adjungam, me videlicet, ne tam sapienter excogitati ordinis ulla pars manca videretur, hoc laboris aggredi præsumpsisse, ut omnia carmina, quæ nondum metricè fuerant translata, metris pro meis viribus comprehensa in publicum proferrem, quanquàm ad duo millia et ampliùs condendorum versuum numerus exsurgeret. Quæ quidem nostræ infirmitatis tentamenta indulgentiùs, benigne lector, accipias.

ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΥ ΗΜΩΝ
ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ
ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΕΠΗ.

ΒΙΒΛΟΣ Α'.
ΕΠΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΑ.

ΤΟΜΗ Α'.
ΕΠΗ ΔΟΓΜΑΤΙΚΑ.

Α.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΑΤΡΟΣ.

Οἶδα μὲν ὡς σχεδὶνσι μακρὸν πλὸν ἐκπερώμεν,
Ἡ τυτθαῖς πτερύγεσσι πρὸς οὐρανὸν ἀξερόεντα
Σπεύδομεν, οἷσιν ὄρωρε νόος θεότητ' ἀναφαίνειν,
Ἡν οὐδ' οὐρανίοισι σέβειν σθένος, ὅσπον ἐοικὸς,
5 Ἡ μεγάλης θεότητος ὅρους, καὶ οἶακα παντός.
Ἐμπης δ', (οὐδὲ Θεὸν γὰρ ἀρέσσατο πολλάκι δῶρον
Πλειοτέρης ἀπὸ χειρὸς ὅσον φίλης ὀλίγης τε.)
Τοῦνεκα θαρσαλέως ῥήξω λόγον. Ἀλλ' ἀπὸ τῆλε
Φεύγετε, ὅς τις ἀλιτρός· ἐμὸς λόγος, ἡ καθαροῖσιν,
10 Ἡ καθαίρομένοισιν ὅδ' ἔρχεται· οἱ δὲ βέβηλοι,
Ὡς θῆρες, Χριστοῖο κατ' οὖρεος ἀκροτόμοιο
Λαμπομένου, Μωσῆϊ νόμον τ' ἐνὶ πλαξὶ γράφοντος,
Αὐτίκα ῥηγνυμένοισιν ὑπὸ σκοπέλοισι θαμνείν.
Κεῖνοι μὲν δὴ τοῖα· καὶ ὡς Λόγος ὥσε κακίστους
15 Ἡμετέριοιο χοροῖο θεημάχον ἦτορ ἔχοντας.
Αὐτὰρ ἐγὼν ὅπα τήνδε προοίμιον ἐν σελίδεσσι
Θήσομαι, ἣν τὸ πάροιθε θεόφρονες ἄνδρες ἔηκαν,
Λαῶ τάρβος ἄγοντες ἀπηνέϊ μάρτυρε μύθων,
Μωσῆς, Ἡσαΐας τε, (ἐπισταμένοις δ' ἀγορεύσω),
20 Ἡτοι ὁ μὲν νεόπηγα διδοὺς νόμον, ὅς δὲ λυθέντος,

ARGUMENTUM. In isto poemate et in aliis decem subsequentibus res theologicas abstrusissimas et difficillimas de Trinitate, de Deo Patre, de Filio, de Spiritu sancto, de Mundo, de Providentiâ, de substantiis mente præditis, de animâ, de Testamentis et adventu Christi, necnon de ipsius

Incarnatione, ita piè, doctè ac sublimiter prosequitur Gregorius, ut virum omni doctrinâ excultum, poetâmq; insignem faciliè agnoscas.

I. Tit. Περὶ τοῦ Πατρὸς. Plerique Codices et Editi τοῦ αὐτοῦ. Vat. simpliciter περὶ ὄρχων, ἢ τοι περὶ Τριάδος.

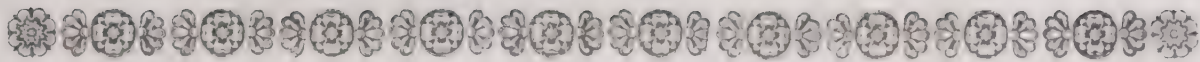
METRICA VERSIO.

I. DE PATRE.
(Billio interprete.)

Immensum exiguâ pelagus sulcare carinâ,
Parvisque æthereum pennis volitare per axem
Aggredimur, (non me fugit hoc,) quicunque Tonantis
Tendimus arcanum verbis expromere numen:
(Quod neque sat digno chorus immortalis honore
Cœlicolûm cumulare potest,) Triadsque referre

Dogmata, quæ totum moderatur legibus orbem.
Sed tamen intrepido mea vox erumpet ab ore,
Quandoquidem et Christo non tam sunt grata frequenter
Munera, quæ gravidâ dives largitur ab arcâ,
Quàm quæ (sit modò cara) manus pauperrima fundit.
Ergò procul, procul extemplò, scelerata caterva,
Hinc fuge; namque meus puras tantummodò mentes

SANCTI PATRIS NOSTRI
GREGORII THEOLOGI
ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI
CARMINA.

LIBER I.
POEMATA THEOLOGICA.

SECTIO I.
POEMATA DOGMATICA.

I.
DE PATRE.

*Aliàs Bill. Arc.
carm. 70, p. 161.*

Scio nos exiguis cymbis magnum mare trajicere,
Parvisque pennis in cœlum astris ornatum
Properare, quibuscumque fert animus Divinitatem prædicare,
Quam ne cœlestes quidem, quantùm par est, colere valent,
5 Aut magnæ divinitatis decreta et mundi gubernaculum.
Sed tamen, (sæpè enim Deo non placet donum
Divitis manûs, quantùm amicæ et pauperis.)
Idcirco sermonem fidenter proferam. At procul
Fugite scelesti. Sermo meus ad puros
10 Dirigitur, aut ad eos qui expurgantur. Profani autem,
Velut feræ, cùm Christus è summo monte
Fulgeret, ac Moysi legem in tabulis scriberet,
Protinùs sub scopulis disruptis profligentur.
Illis quidem sic fiat, itidem ut improbis, quos Verbum
15 E nostro cœtu expulit, inimicum Deo cor habentes.
Rursùs ego vocem, proœmii loco, tabulis
Apponam, quam olim viri à Deo afflati emisère,
Populo terrorem duro incutientes, testes verborum
Moyses et Isaïas, (scientibus loquar,)
20 Ille legem recens structam tradens, iste, cùm lex violata esset :

*Quæ grata Deo
munera.*

2. Πρός. Vat. ξς.
3. Αναφαίνειν. Langus ἀμφαίνειν.
4. Σέβειν. Coisl. οὐρανίοις, σέμνειν.
14. Καὶ τοὶ μέν. Minùs rectè Billius : *Atque ita fecerunt* *Hebræi.*
15. Θεημάχον. Coisl. Θεόμαχον.
17. Ἄνδρες ἔησαν. Plures Codices ἴδρες ἔειπον.
20. Νεώπηγα, recens conditam. Malè Billius : *Novam* *legem*, quâ voce nonnisi lex Christi, ceu Evangelium debet appellari. Ibidem λυθέντος. Malè Edit. λυθέντες.

METRICA VERSIO.

Sermo petit, vel quæ sese purgare laborant.
Quòd si quisquam animo, si moribus atque profanis
Huc veniat, densâ saxorum mole peribit
Obrutus : ut quondam cùm summo in vertice montis
Omnipotens claro radiaret lumine Christus,
Mosique in tabulis sanctissima jura notaret.
Atque ita fecerunt Hebræi : nósque perinde
Sacrilega à nostris submovimus agmina verbis.
Ast mihi scribendi exorsus vox illa futura est,
Quam priùs, ut duram quaterent formidine gentem,
Persancti misère viri, (dùm quærit uterque
Quos testes sermonum habeat,) Mosésque piùsque
Esaïas, legem ille novam cùm prodidit, iste
Cùm sacrata Dei plebs impia jura resolvit :

- Οὐρανὸς εἰσαΐοι, χθὼν δέχυντο ῥήματ' ἐμοῖο.
 Πνεῦμα Θεοῦ, σὺ δ' ἔμοιγε νόον καὶ γλῶσσαν ἐγείροις
 Ἀτρεκέης σάλπιγγα ἐρίδρομον, ὥς κεν ἅπαντες
 Τέρπωνται κατὰ θυμὸν ὅλη θεότητι μιγέντες.
 25 Εἷς Θεὸς ἐστὶν ἄναρχος, ἀναίτιος, οὐ περίγραπτος
 Ἦ τινι πρόσθεν ἐόντι, ἢ ἐσσομένῳ μετέπειτα,
 Αἰῶν' ἀμφὶς ἔχων, καὶ ἀπείριτος, Υἱὸς ἐσθλοῦ
 Μουνογενοῦς μέγαλοιο Πατὴρ μέγας, οὗ τι πεπονθὼς
 Υἱεῖ, τῶν ὅσα σαρκὸς, ἐπεὶ νόος. Εἷς Θεὸς ἄλλος,
 30 Οὐκ ἄλλος θεότητι, Θεοῦ λόγος, οὗτος ἐκείνου
 Σπρηγίς κιννυμένη πατρώϊος, Υἱὸς ἀνάρχου
 Οἶος, καὶ μούνοιο μονώτατος, ἰσοφέριςτος,
 Ὡς κεν ὁ μὲν μίμνη γενέτης ὅλος, αὐτὰρ ὃγ' υἱὸς
 Κοσμοθέτης νωμεύς τε, Πατὴρ σθένης ἡδὲ νόημα.
 35 Ἐν Πνεῦμ' ἐξ ἀγαθοῦ Θεοῦ Θεός. Ἐρρέτε πάντες,
 Οὐς μὴ Πνεῦμ' ἐτύπωσεν ἐν θεότητ' ἀναφαίνειν,
 Ἄλλ' ἢ βένθος ἔχουσι κακῶς, ἢ γλῶσσαν ἀναγνον,
 Ἡμιφαῖς, φθονεροὶ τε, νοήμονες αὐτοδίδακτοι,
 Πηγὴ κευθομένη, λύχνος σκοτίοις ἐνὶ κόλποις.

B.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΥΙΟΥ.

- Υἱὰ δὲ πρώτιστον αἰείσομεν, αἶμα σέβοντες
 Ἡμετέρων παθέων τὸ καθάρσιον. Ἦ γὰρ ἀνάγκη
 Καὶ βροτὸν οὐρανίοισιν ἀρηγέμεν εἴνεκα γλώσσης
 Μαρναμένης θεότητι, κακόφρωνος, αὐτοφρόνοιο.
 5 Οὐδὲν ἔην μέγαλοιο Πατὴρ πάρος. Ὅς γὰρ ἅπαντα
 Ἐντὸς ἔχει, καὶ Πατὴρ ὑπέρτερον οὐδὲν · ὁ Πατὴρ
 Ἐκπεφυὼς μέγαλοιο Θεοῦ Λόγος · ἄχρονος Υἱός.
 Εἰκὼν ἀρχετύποι, φύσις γεννήτορος ἴση.
 Πατὴρ γὰρ κλέος ἐστὶ πᾶσις μέγας, ἐκ δὲ φαάνθη,
 10 Ὡς μόνος οἶδε Πατὴρ τε, καὶ ὅς Πατὴρ ἐξεφαάνθη.
 Οὐδὲν γὰρ θεότητος ἔην πέλας · ἀλλὰ τόδ' ἔμπης
 Πᾶσιν ὅμως μερόπεσιν ἀριφραδὲς, ὥσπερ ἔμοι γε,
 Οὐδὲν ἐμῆς θέμις ἐστὶ φέρειν θεότητι γενέθλης,
 Οὐ ρύσιν, οὐδὲ τομὴν κακοαισχέα. Εἰ γὰρ ἔγωγε

24. Μιγέντες. Hoc est, ut Cyrus exponit, *veritati totius religionis assentientes, eique mente per fidem conjuncti*. Billius.

27. Ἀπείριτος. Coisl. ἀπείρητος. Hesych. ἀπείρατος.

37. Ἄλλ' ἢ βένθος ἔχουσι κακῶς. His verbis eos Gregorius

insectatur, qui perversam doctrinam colunt, et qui sanam liberâ voce profiteri verentur.

II. 3. Οὐρανίοισιν. Nicetas exponit *δόγμασι*, de Deo et æternis decretis. Billius, *Angelos*, inquit, *potius acceperim*. Verum quid ad Angelos, ut rectè Combefisius observat,

METRICA VERSIO.

*Audite, æthereæ sedes, tuque excipe, terra,
 Quæ dicam. Ac mihi tu, quæso, cum pectore linguam,
 Pneuma, move, quæ sit tanquàm tuba persona veri:
 Ut cunctos supero penitus cum numine junctos
 Non levis ex nostro capiat sermone voluptas.*

Unicus omninò Deus est, ab origine nullâ,
 Causæque ignarus, quem circumscribere quicquam
 Quod queat haud unquam fuit, aut quandoque futu-
 rum est:

Ævum ipse amplectens, immenso robore, nati
 Unigenæ magnus genitor; quem dicere passum
 Grande nefas cuiquam fuerit, dum gignit, eorum,
 Quæ carnis natura capit; nam spiritus ipse est.

Unus item est alius Deus alti sermo parentis,
 (Non alius deitate tamen,) qui manat ab illo,
 Ac viva est Patris effigies, atque unica proles.
 Solus et è solo planèque æqualis: ut ille
 Duntaxat Pater, hic maneat tantummodò natus:
 Mens Patris et robur, mundi moderator et autor.
 Unus item Deus est ex summo numine manans
 Spiritus. Este procul cuncti sædèque perite,
 Vos quibus hoc medio non ille in pectore fixit,
 Pneuma Deum ut clarâ dicatis voce palâmque.
 Sed malè vel vobis sceleratum perfida morbum
 Corda foveant, vel lingua timet, languètque profana.
 Ac tantum mediâ lucetis parte, malusque

Audiant cœli, et terra verba mea accipiat.

Tu verò, Spiritus Dei, mentem meam et linguam excita
Veritatis tubam valdè sonoram, ut omnes
Gaudeant toti divinitati ex corde immixti.

- 25 Unus Deus, principii et causæ expers, non circumscriptus
A quoquam antè existente, aut postea futuro;
Ævum circumplectens et infinitus, boni Filii
Magni Unigeniti magnus Pater, nihil eorum passus
In Filio, quæcumque carnis sunt, siquidem mens est. Unus Deus, alius,
30 Non tamen alius Deitate, Dei Sermo : hic illius
Vivum sigillum Patris, solus principio carentis
Filius, solus ex solo, æqualis,
Ità ut ille quidem maneat totus genitor, Filius autem
Mundi creator et gubernator sit, Patris robur et intelligentia.
35 Unus Spiritus ex bono Deo Deus. Abeant omnes,
Quos non signavit Spiritus, ut ipsius Divinitatem prædicent,
Quique cor habent perversum, aut linguam incestam,
Semilucidi, et invidi, prudentes à se ipsis docti,
Fons occultus, lucerna in tenebrosis angulis.

Unus Deus Pa-
ter principii et
causæ expers.

Deus Filius u-
nigenitus.

Deus Spiritus
Sanctus.

II.

DE FILIO.

*Aliàs Bill. 71,
p. 161.*

Filium primò cantabimus, sanguinem venerantes
Qui vitiorum nostrorum expiatio fuit. Necesse est enim
Etiam mortalem auxilio venire cœlestibus, ob linguam
Detrahentem Divinitati, pravè sentientem, suū ipsius homicidam.

- 5 Nihil antè magnum Patrem erat. Omnia enim
Intùs habet. Nihil Patre majus. E Patre
Genitum magni Dei Verbum, Filius expers temporis,
Imago exemplaris, natura Genitori æqualis.
Patris enim gloria est magnus Filius. Resplenduit autem,
10 Ut solus scit Pater, et qui ex Patre resplenduit :
Nihil enim Divinitati vicinum erat; sed tamen
Omnibus hoc persuasum est hominibus, ut et mihi,
Nihil fas est ex meà generatione in Divinitatem conferre,
Non fluxionem, non sectionem fœdam. Ego enim

restringere, cum primò et principalius personarum fidem
Gregorius exponat et tueatur adversùs linguas detrahen-
tes Divinitati.

4. Αὐτοφόνου. Vat. αὐτοφονῆος.

6. Πατὴρ ὑπέρτερον οὐδέν. Sic Vat. Quæ lectio præfe-

renda nobis visa est. Edit. Πατὴρ ἀπὸρος οἶδεν, quod ver-
tit Billius : *A magno pendétque parente*, quæ quidem
verba Theologi facillè non admiserint.

8. Γενήτορος. Coisl. alique plures γενήτορι. Alii au-
tem γενετήρος.

METRICA VERSIO.

Vos nimis exagitat livor, doctique penes vos
Estis, et abstrusi latices, hominūque negati
Usibus, atque sinu tenebroso tecta lucerna.

II. DE FILIO.
(Billio interprete.)

Ac primū Nati præconia sancta canemus,
Mortem, quā vitii macula est deteresa, colentes.
Cœlicolis etenim mortalem ferre necesse est
Auxilium adversùs linguam, quæ perfida bello,
Sèque ipsam jugulans, numen cœleste lacessit.
Nil erat ante Patrem magnum. Nam cuncta coërcet
Complexu ille suo. A magno pendétque parente
Editus ex illo Sermo, qui temporis expers

Tom. II.

Effigiem in sese Patris exprimit undique, et illi
Par est naturâ : namquè inclyta gloria Patris
Filius est, et grande decus. Fuge quærere quonam
Sit pacto genitus : soli cum prole parenti
Cognitus hic modus est. Quis enim mortalis adesse
Tum potuit, Triadémque oculis spectare beatam ?
Sed tamen id nulli dubium est quin sectio nulla,
Nullaque sit supero prorsus tribuenda parenti
Fluxio, quæ nimium spurca est, nec denique quicquam,
Quod cadat in nostros ortus, quos cæca libido
Prægreditur. Nam si idcirco me passio tangit,
Haud simplex quia sum, sed mente et corpore consto,
Quâ jam fronte Deo tribuetur passio, cum sit

C 3

- 15 Οὐκ ἀπαθὴς γενέτωρ· καὶ γὰρ δετός· οὔτι παθητός,
Ὡς τις πάμπαν ἀπηκτος, ἀσώματος. Ὡν γὰρ ἀπωθεν
Εἰσὶ φύσεις, τί τὸ θαῦμα καὶ εἰ γεννήσιες ἄλλαι;
Εἰ χρόνος ἐστὶν ἐμεῖο παροίτερος, οὐ πρὸ Λόγοιο
Ὁ χρόνος, οὗ γενέτης ἐστ' ἄχρονος. Ἡμεὶς ἀναρχοί
- 20 Ἡὲ Πάτηρ θεότητος ὑπέρτερον οὔτι λελοιπώς,
Τῆμος καὶ Πατὴρ Υἱός, ἔχων Πατέρ' ἄχρονον ἀρχήν,
Ὡς φάος ἡλίοιο μέγαν περικαλλέα κύκλον·
Εἰ καὶ εἶδεα πάντα κάτω μέγαλοιο Θεοῖο,
Ὅφρα κε μή τι Πατὴρ καὶ Υἱός αἰὲν ἐόντων
- 25 Μεσσηγὺ σήσαντες, ἀπορρήξωμεν ἀνακτα
Υἱὸν Πατὴρ ἀνακτος. Ὁ γὰρ πάρος ἐστὶ Θεοῖο,
Ἡ χρόνος, ἡὲ θέλησις, ἐμοὶ τμηξὶς θεότητος.
Ὡς Θεός, ὡς γενέτης, γενέτης μέγας. Εἰ δὲ μέγιστον
Πατρί τὸ μή τιν' ἔχειν κενῆς θεότητος ἀφορμήν,
- 30 Οὐθ' ἥσσαν μέγαλοιο Πατὴρ γεννήματι σεπτῷ
Τοίην ρίζαν ἔχειν. Τῷ μὴ Θεὸν εἶργε Θεοῖο.
Οὐ γὰρ ἀπόπροθι Πατὴρ ἐγnows Παῖν. Ἡ δ' ἀγέννητος
Φωνή, γέννησις τε Πατὴρ ἀπο, οὐ θεότητος
Ἐπλετο εἶδεα δισσή· τίς ἐπλασεν, ἀμφὶ δ' ἐκείνην
- 35 Ἀμφότερ' ἐκτὸς ἐόντα, φύσις δ' ἀκέαστος ἔμοιγε.
Εἰ μὲν δὴ γέννησις ἔχει Λόγος, οὔτε Πατήρ τι
Σαρκὸς, ἄσαρκος ἐὼν ἐπιδέχεται· (οὔποτε τόσσον
Ἀνθρώπων νόσος ἐστὶν ἀτάσθαλος ὥστε νοῆσαι.)
Καὶ Θεὸν Υἱὸν ἔχεις, γεννήτορος ἄξιον εὖχος.
- 40 Εἰ δ' ἐπίτηρα φέρων Πατὴρ μεγάλου θεότητι
Μαψιδίως, κενεόν τε θεὸς πραπίδεσσι χαράσσων,
Τὴν μὲν ἀπαρνήσαιο, βάλοις δ' ἐς κτίσματα Χριστόν,
Ἀμφοτέρων θεότητα καθύβρισας, ὧ κενεόφρον,
Τὸν μὲν παιδὸς ἄμερσας, ὁ δ' οὐ Θεός, εἴπερ ἐτύχθη.
- 45 Πᾶν γὰρ ὃ μή ποτε ἦν, αὐτῶν τὸ θε· καὶν τι Θεοῖο
Τοῖς μέγαλοισι λόγοισι μένοι, καὶ ἔμπεδον εἶη.
Τίς δὲ λόγος, σὲ μὲν ἔνθεν ἀφορμηθέντα, φέριζε,
Τοῖς Χριστοῦ παθέεσσι Θεὸν μετέπειτα γενέσθαι,
Τὸν δ' ὑπὸ δεσμᾷ φέρειν, καὶ σὸν καλέειν ὁμόδουλον

16. Ὡς τις. Sic Regii plures. Cöisl. ὥς τις. Edit. ὥς τι.
Græcus interpres, ὥς τις παντελῶς ἀσύνθετος καὶ ἀπλοῦς,
πάντως οὐ παθητός, qui enim omnino compositionis est ex-
pers et simplex, prorsus est impassibilis.

18. Ἐμεῖο. Ità Hesych. Edit. ἐμοῖο.

19. Ἡμεὶς ἀναρχοί. Ità tres MSS. Edit. ἀνάρχου.

26. Ὁ γὰρ πάρος. Græcus interpres, ὃ γὰρ ἂν προσδύτε-
ρον ἢ τοῦ Θεοῦ, ἢ χρόνος etc., quicquid enim Deo antiquius
fuerit aut tempus, aut voluntas, Divinitatem separat et di-
vidit.

27. Τμηξὶς. Alii τμησις.

METRICA VERSIO.

Corporis et rerum, proprii quæ corporis exsors?
Nam quorum sunt dissimiles longèque remotæ
Naturæ, similes quisnam horum dixerit ortus.
Si prius est tempus quàm sim, prius attamen haud est
Quàm Verbum, cujus Pater est sine tempore. Cùmque
Nil penitus deitate suâ majusve priusve
Esset habens Genitor, Natus quoque tunc erat, atque
Principium ipse Patrem, qui tempus nescit, habebat:
Non secus ac magnum Phœbi lux ignea discum:
Sit licet exemplum divino numine quodvis
Inferius. Nec enim debet committere quisquam,
Ut Patris ac Nati, quorum est æternus uterque,
Quicquam interjiciat medium, sobolémque nefando

Crimine dissociet, caroque à Patre secare
Audeat. Ille etenim deitatem dissecat audax,
Antè Deum, aut tempus quicumque, aut velle locârit,
Ac sanè magnus Deus est, orbisque creator.
Quòd si non ullam causam deitatis habere
Ad decus est amplum Genitori: non minùs herclè
Illustre est Nato tali fluxisse Parente,
Ducérèque hinc causam. Quocircà à numine numen
Truncare, et stolidà disjungere parcito mente,
Nam neque tu sobolem nosti unquàm à Patre remotam.
Ingeniti porrò ac geniti vocabula, quæ tu
Incassum metuis, non sunt ea verba, patèscat
Queis nobis natura Dei, certisque notetur.

- 15 Non sum sine passione genitor, sum enim compositus : at minimè passibilis,
Qui omninò incompositus est et incorporeus. Quorum enim discrepantes sunt
Naturæ, quid mirum si et generationes diversæ?
Si antiquius me tempus est, non antè Verbum
Tempus est, cujus genitor temporis est expers. Quando principio carens
- 20 Existebat Pater, nihil suprà Divinitatem relinquens,
Tùm et Patris Filius, principium habens Patrem principii expertem,
Ut splendor magnum et præclarum solis orbem :
Quanquàm exempla omnia infrà magnum Deum sunt;
Sed ne quid inter Patrem et Filium, qui semper existunt,
- 25 Medium statuentes, abscindamus regem
Patris regis Filium. Nam antè Deum
Tempus aut voluntas, mihi sectio est Divinitatis.
Ut Deus, ut genitor, magnus est genitor. Quòd si maxima
Est Patri gloria, nullam habere adorandæ Deitatis causam,
- 30 Non dedecus est venerandæ magni Patris soboli
Talem habere radicem. Quare Deum a Deo non arceas :
Non enim remotum à Patre nosti Filium. Voces autem
Ingenitus et generatio à Patre, nequaquàm Divinitatis
Duplex idea sunt : finxit id aliquis : sed circa Divinitatem
- 35 Utraque extrinsecùs est. Natura autem inseparabilis est.
Sed si generationem habet Verbum, neque Pater quicquam
Carnis admittet, cùm carne careat : (nunquàm profectò
Humana mens ità erit impia, ut id cogitet;)
Et Deum Filium habes, dignum genitore decus.
- 40 Quòd si nequicquam magni Patris Divinitati
Gratificans, vanumque terrorem pectori imprimens,
Generationem neges, Christumque detrudas inter res creatas,
Utriusque Divinitati injuriam fecisti, ô stolide,
Illum Filio spoliasti : iste verò non jam Deus, si quidem conditus.
- 45 Quicquid enim aliquandò non erat, res creata est, etiamsi Dei
Magnis consiliis maneat, et stabile futurum sit.
Quæ autem ratio, ut tu quidem hinc ortum habens,
Christi passionibus Deus postea fias,
Illum verò in vincula conjicias, et tuum, pro Deo, conservum

Nullis exem-
plis exprimi po-
test divinæ ge-
nerationis mys-
terium.

30. Οὐθ' ἥσσον. Vat. cum tribus aliis οὐχ ἥσσον. Mox Θεοῦ pro Πατρός. Non minor gloriâ est Filio.

32. Ἀπόπροθι. Ità Coisl. Ibid. ἡ δ' ἀγέννητος etc. Græcus interpres ἡ γὰρ γέννησις καὶ ἡ ἀγεννησία, τὸ ἀπὸ τοῦ Πατρὸς εἶναι δηλοῦσι τὸν Υἱὸν, οὐ θεότητος σηµαντικαί. Hæ voces à Patre Filium esse ostendunt, divinitatem verò non signifi-
cant.

36. Ἐχει. Tres Mss. ἔχοι.

38. Ὡστε. Vat. ὡς τό.

39. Ἐχεις. Sic Vat. et Coisl. Edit. ἔχουν.

44. Ἀμερσας. Sic Coisl. Malè Edit. ἄμεσας.

45. Ποτε ἦν, αὐτῶν. Vat. ποτ' ἦν, αὐτῶν, ex ipsis, scilicet ex rebus creatis, κτισμάτων.

METRICA VERSIO.

Indiciis. Nam si species hinc bina probatur,
Dic age quis genitor fuerit, quis fictor earum?
Ast ambo circà naturam, extrinseca cùm sint,
Versantur, manet autem omninò insectilis ipsa.

Quòd si ortum Verbo tribuas, duo lucra sequentur,
Nam neque propterea, careat cùm corpore, quicquam
Admittet carnale Pater, (non tam impius unquam
Ullus erit, scelus ut tantum vel pectore verset;)
Et (dignum genitore decus) Deus insuper ipse
Natus erit. Sin, dùm patriæ deitatis amore
Afficeris nimis, atque metus tibi fingis inanes,
Perfidus hanc tollas, redigásque ad condita Christum,

Amborum numen stultus violabis eodem
Crimine. Namque Patri soboles tam cara peribit:
Ac rursus propriâ Natus deitate carebit,
Si modò conditus est: nam quicquid tempore cœpit,
Hoc etiam prorsùs statui inter condita debet.
Quod verò certum ac stabile est, et temporis expers,
Id colito, idque Deum linguâ haud trepidante vocato.
Quæ porrò hæc ratio est, ut cùm per vulnera Christi,
Atque salutiferos Deus efficiare dolores,
Deprimere hunc contrà et servili classe locare
Non dubites, noménque illi Dominique Deique
Eripias, sat habens meliorem dicere servum,

- 50 Δουλοσύνης γεράεσσι τιμώμενον ἀντὶ Θεοῦ ;
 Εἴ μιν ἔτευξεν ἔπειτα Θεὸς μέγας ὄργανον ἐσθλόν,
 (Χαλκεὺς ὡς ῥαιψήρα πονησάμενος δι' ἁμαξάν,)
 Ὡς κεν ἔμ' ἀρχηγόνοιο Θεὸς χειρὶ κτεατίσση ·
 Ὡδ' ἂν καὶ Χριστοῦ πέλοι κτίσις οὐρανίοιο
- 55 Πολλὸν ἀρειοτέρη, κείνης Λόγος εἶ περ ἔκῃτι,
 Οὐ κείνη Χριστοῦ. Τίς ἂν τάδε μυθήσαιο ;
 Εἰ δ' ὅτι σῶμ' ὑπέδεκτο τοῖς παθέεσσιν ἀρήγων,
 Τούνεκα καὶ θεότῃ μεγακλέϊ μέτρ' ἐπιθήσεις,
 Ἥλιτεν ὅς σ' ἐλέηρεν; ἐμοὶ δὲ γε πλεῖον ἀγητός ·
- 60 Οὔτε τι γὰρ θεότῃος ἀπέξεσε, καὶ μ' ἐσάωσεν,
 Ἰητὴρ δυσόδομοισιν ἐπικύψας παθέεσσιν.
 Ἦν βροτὸς, ἀλλὰ Θεός. Δαβὶδ γένος, ἀλλ' Ἀδάμοιο
 Πλάσσης. | Σαρκοφόρος μὲν, ἀτὰρ καὶ σώματος ἐκτός.
 Μητρός, παρθενικῆς δὲ · περίγραφος, ἀλλ' ἀμέτρητος.
- 65 Καὶ φάτνη μὲν ἔδεκτο, Μάγοις δὲ τε ἡγεμόνευεν
 Ἀστὴρ, θωροφόροι δ' ἄρ' ἔβαν, καὶ γούνατ' ἔκαμψαν.
 Ὡς βροτὸς ἦλθ' ἐπ' ἀγῶνα, ὑπέρσχεθε δ' ὡς ἀδάμαστος
 Πειραστὴν τρισσοῖσι παλαιίσμασιν · εἶδαρ ὑπέστη,
 Θρέψε δὲ χιλιάδας, ὕδωρ τ' εἰς οἶνον ἄμειψε.
- 70 Λούσατο, ἀλλ' ἐκάθηρεν ἀμαρτάδας, ἀλλ' ἐδοθήν
 Πνεύματι βρονταίης φωνῆς ὑπο, Υἱὸς ἀνάρχου ·
 Ὡς βροτὸς ὕπνον ἔδεκτο, καὶ ὡς Θεὸς εὗνασε πόντον.
 Γούνα κάμεν, παρέτοις δὲ μένος καὶ γούνατ' ἔπηξεν.
 Εὔξατο · τίς δ' ἐσάκουσε λιταζομένων ἀμενηνῶν ;
- 75 Ἦν θύος, ἀρχιερεὺς δὲ · θυηπόλος, ἀλλὰ Θεός περ.
 Αἶμα' ἀνέθηκε Θεῷ, κόσμον δ' ἐκάθηρεν ἅπαντα.
 Καὶ σαυρὸς μιν ἄειρε, πάγῃ δ' ἡλοισιν ἀμαρτάς.
 Ἀλλὰ τί μοι τὰ ἔκαστα λέγειν; νεκύεσσιν ἐμίχθη,
 Ἐγρετο δ' ἐκ νεκῶν, νεκρούς δ' ἀνέγειρε πάροιθεν.
- 80 Ἐκεῖνα βροτέης πενίης, ὅδε πλοῦτος ἀσάρκου ·
 Μὴ σύ γε τοῖς βροτέοισιν ἀτιμάζεις θεότῃτα,
 Κείνῃ δὲ χθονίην μορφήν ἐρικυδέα τεύχειν,
 Ἦν, σοὶ γ' εὐμενέων, μορφώσατο ἄφθιτος Υἱός.

59. Ἥλιτεν. Mendosè Edit. ἥλιπεν.

63. Πλάσσης. Ità Coisl. Edit. πλάστος.

65. ἡγεμόνευεν. Alii ἡγεμονεύει.

67. Ὑπέρσχεθε. Ità Coisl. et Combef. qui interpretatur ὑπερενίκησε. Editi ὑπέρχετε.

70. Ἀλλ' ἐκάθηρεν. Ità Vat. Editi ἀλλὰ κάθηρεν.

71. Υἱὸς ἀνάρχου. Coisl. Πατρός.

72. Καὶ ὡς Θεὸς εὗνασε πόντον. Vat. Θεὸς δ' ὡς παῦε θάλασσαν.

METRICA VERSIO.

Quique gradu primas tantum mereatur in isto?
 Jam si instrumenti Genitor vice condidit ipsum
 (Non secus atque faber gnarus, dum condere currum
 Destinatus, aut aliud quicquam, prius organa condit;)
 Ut per primigenam ipsius me denique dextram
 Efficeret, Christo multis quoque partibus esset
 Condita res potior, siquidem non propter honorem
 Extiterit Christi, sed contra Christus ob illam.
 Quisnam autem nisi stultus, in has prorumperet voces
 Sustineat. Quod si, quia carnem assumpserit, ut te
 Eximeret gravibus vitis, morbisque levaret,
 Inferiore putas idcirco sede locandum,
 Divinaeque gradus naturae figurare pergis,
 Scilicet erravit, tua quem flexere malorum

Agmina, quique tulit tantis medicamina morbis.
 At contra illius magis hoc quoque nomine numen
 Suspicio et vereor, quia nec deitatis ab ipso
 Facta ulla est prorsus jactura, mihi quoque salutem
 Attulit, ut facilis medicus, dum foetida tractat
 Ulcera, pallentes seseque inclinat ad aegros.
 Ipse quidem mortalis erat: verum et Deus idem;
 Davidicam de stirpe satus: sed qui tamen ipse
 Condiderat primævum hominem: carnalis, at idem
 Carne vacans; de matre quidem, sed virgine natus.
 Inclususque loco, sed quem mensura nequiret
 Finire. Exceptus stabulo: duce sidere verum
 Accessere Magi, flexisque haud parva dedere
 Munera poplitibus puero. Certamina, tanquam

50 Servitutis præmiis ornatum voces?

Si illum postea magnus Deus condidit, ut bonum instrumentum,
(Velut faber plaustris causâ malleum elaborans,) In eos qui
Christum prop-
ter homines crea-
tum asserebant.
Ut me Primogeniti manu factum Deus possideat :
Sic et Christo cœlesti res creata longè

55 Præstaret, siquidem illius causâ Verbum existeret,

Non illa Christi causâ. Quis autem hæc proferat?

Quòd si quia corpus suscepit, tuis morbis opem ferens,
Idcirco gloriosæ Divinitati modum imponis,
Nùm peccavit, qui tuî misertus est? Mihi verò magis admirandus.

60 Nam nec de Divinitate quicquam amisit, et me salvum fecit,

Medicus foetentibus inclinans se vulneribus.

Mortalis erat, sed Deus. Davidis genus, sed Adami

Opifex; carnem quidem gerens, sed et corporis experts.

Matrem habuit, sed virginem : circumscriptus, sed et immensus.

65 Illum stabulum excepit, sed Magis dux fuit

Stella, et dona ferentes venerunt, ac genua flexerunt.

Ut homo venit ad certamen, sed superavit, ut insuperabilis,

Tentatorem triplici pugnâ. Cibus appositus;

Sed aluit plura millia, et aquam in vinum convertit.

70 Baptizatus est, sed peccata expiavit, sed acclamatus est

Spiritu tonitruî voce, Filius Æterni.

Ut homo somnum cepit, sed, ut Deus, mare compescuit.

Genibus fatigatus est, sed paralyticis robur et genua firmavit.

Precatus est; sed quis infirmos precantes exaudivit?

75 Victima fuit, sed et pontifex; sacerdos, sed tamen Deus.

Sanguinem obtulit Deo, sed mundum universum mundavit.

Illum crux extulit, sed clavis confixum peccatum.

Sed quid singula recenseo? mortuis permixtus est,

Sed ex mortuis surrexit, ac multos antea mortuos suscitavit :

80 In his humana paupertas: in hoc divitiæ incorporei.

Ne verò tu ob humana Divinitati dedecus inure :

Sed ob Deitatem terrestri formæ plurimum honoris habeto,

Quam, tuî amore adductus, incorruptus Filius suscepit.

73. Παρέτοις, id est, παρειμένους τὰ μέλη καὶ παραλελυμέ-
νοις.

77. Σταυρός μιν ἔειρε. Ità Coisl. et Hesych. Quæ lectio
melior quàm in Editis, σταυρὸς μὲν ἔειρε.

80. Βροτής. Sic Coisl. Editi. βροτείς. Mox, ἀσάρχου.
Vat. ἀνάρχου. Ibid. ἔχεινα. Fortè, ut stet versus, κά-
κῃνα. Mox τοῖς deest in Edit.

81. Ἀτιμάζοις. Vat. et Hesych. ἀτιμάζειν.

METRICA VERSIO.

Mortalis, subiit : triplici sed agone tyrannum
Fregit, ut indomitus. Sumpto jejuna refecit
Membra cibo : verum numerosæ pabula turbæ
Præbuit, et vinum liquidis expressit ab undis.
Tinctus item est, verum maculas et crimina mundi
Abluit, et grandi ipsius sanctissima voce
A Patre testata est deitas, Natûsque vocatus.
Quin, ut homo, dulci recreavit membra sopore :
At, velut omnipotens, compescuit æquoris æstum.
Lassos ipse pedes sensit, cum longa viarum
Conficeret spatia : at lassis fractisque refudit
Vim genibus, fixitque recens in corpore robur.
Incubuit precibus : sed quid? nonne ille precantûm
Supplicibus votis attentam præbuit aurem?
Victima erat; sed et antistes, magnusque sacerdos

Sacrificus, verum simul et Deus. Ipse parenti
Obtulit hunc, quem sævi homines fudere, cruorem.
At totum obscœnis lustravit sordibus orbem,
Inque crucem est actus, verum in cruce fixa pependit
Noxa hominum, nobisque salus hinc parta. Quid autem
Singula commemoro? Tenebrosæ spicula mortis
Sensit : at ipse brevi jugulatâ morte revixit,
Atque prius multos superas revocavit ad auras.
Quidnam igitur? Nempè illa parit mortalis egestas ;
Hæc opibus tribuenda Dei, quem carne vacare
Non dubium est. Ideoque cave ne, dum anxius hæres
Humana expendens, minuas deitatis honorem.
Quin ob eam potius mortalem extollere formam
Esto memor, quam cara, tuî dum flagrat amore,
Ætherei assumpsit proles æterna Parentis.

Γ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ.

- Θυμέ, τί δηθύνεις; καὶ Πνεύματος εὖχος ᾄδει,
Μηδὲ τέμης μύθοισιν, ὃ μὴ φύσις ἐκτὸς ἔθηκε.
Πνεῦμα μέγα τρομέωμεν, ὁμοίθεον, ὃ Θεὸν ἔγνω,
Ὡς Θεός ἐστιν ἔναντα, καὶ ὃς Θεὸν ἐνθάδε τεύχει·
- 5 Πανσθενὲς, αἰολόδαρον, ἀγνῆς ὕμνημα χορείης,
Οὐρανίων χθονίων τε φερέσβιον, ὑψιθώκων,
Πατρόθεν ἐρχόμενον, Θεῖον μένος, αὐτοκείμενον,
Οὔτε Πάϊς, (μοῦνος γὰρ ἐνὸς Πάϊς ἐσθλὸς ἀρίστου)
Οὔτ' ἐκτὸς Θεότητος αἰθέρος, ἀλλ' ὁμόδοξον.
- 10 Ὅστις δ' ἐν σελίδεσσι Θεοπνεύστοιο νόμοιο
Πνεύματος οὐρανίου λαβεῖν ποθέει Θεότητα,
Πολλὰς μὲν πυκινὰς τε τρίβους εἰς ἐν συνιούσας
Ὀψεται, ἣν ἐθέλῃσι, καὶ εἴ τι Πνεύματος ἀγνοῦ
Εἴρυσεν ἢ κραδίη, καὶ εἰ νόος δέξῃ δέδορκεν.
- 15 Εἰ δὲ γυμνὴν ποθέει φωνὴν Θεότητος ἐραννῆς,
Ἴσω μὴ πινυτὸν ποθέων λόγον. Οὐ γὰρ ἐρίκει,
Μὴ πω τῆς Χριστοῦ βροτῶν πλεόνησσι φανείσης,
Ἄχθος ἄγειν κραδίησιν ἐφαυροτάτησιν ἄπισον.
Οὐδὲ γὰρ ἀρχομένοισι τελειότεριοι λόγοιο
- 20 Καιρός. Τίς δ' ἀμυδροῖσιν ἔτ' ὁμμασιν ἢ πυρὸς αὐγάς
Δεῖξεν ὅλας, ἢ φωτὸς ἀπληροτέριοι κόρεσσαν;
Λώϊον, ἣν κατὰ μικρὸν ἄγης πυριθαλπέας αὐγάς,
Μὴ πως καὶ γλυκεροῖο φάους πηγὰς τι χαλέψης.
- Ὡς γὰρ Πατὴρ ἀνακτος ὅλην Θεότητα προφαίνων
- 25 Πρόσθε λόγος, Χριστοῦ μέγα κλέος αὐγάζεσκε
Παύροισιν πινυτοῖσι φαινόμενον μερόπεσιν,
Ὡς καὶ Παιδὸς ἔπειτα φαινοτέρην ἀναφαίνων,
Πνεύματος αἰγλήεντος ὑπήσραφεν Θεότητα.
- Βαίον τοῖς δ' ὑπέλαμψε, τὸ δὲ πλεόν ἡμῖν ἔλειπεν,
- 30 Οἷς ῥα καὶ ἐν γλώσσησι πυρὸς μετέπειτ' ἐμερίσθη,
Σῆμα φέρον Θεότητος, ὅτ' ἐκ χθονὸς ἄλτο Σαωτήρ.
Καὶ γὰρ πῦρ Θεὸν οἶδα κακοῖς, ὡς φῶς ἀγαθοῖσιν.
Οὕτω σοι Θεότητα συνήγαγον. Εἰ δὲ τέθηπας
Υἱόν τ' οὐχ υἱόν τε μιῆς Θεότητος ἀκούων,

III. 4. Καὶ ὅς. Ità Vat. Editi. καὶ ὡς. Legendum videtur ὅς.

5. Αἰολόδαρον. Vat. ὀλιόδαρον. Ibid. ἀγνῆς ὕμνημα χορείης,

casti laudatio chori (virginum), Angelorum hominūque vitæ autor.

II. Οὐρανίου. Sic Coisl. Editi οὐρανόου.

METRICA VERSIO.

III. DE SPIRITU SANCTO.
(Billio interprete.)

Mens mea, rumpe moras, etiam præconia pande
Pneumatis, et verbis ea quæ natura ligavit
Dissociare cave. Sanctus pia corda tremore
Spiritus afficiat, qui Patri condens atque
Est Nato, per quem mihi summi numinis orta est
Notitia, et qui nos divina in numina vertit.
Omnipotens, variusque in donis, cantio cœtûs
Angelici, atque hominum, pietas quibus insita cordi est;
A Patre progressus, divino robore pollens.
Vivificus, celsæ residens in culmine sedis,

Arbitriique sui liber. Non filius (absit;
Una etenim est superi soboles tantummodò Patris,)
Nec rursus deitate carens, ab eâque remotus:
Sed Patri et Nato unigenæ par prorsus honore.
Quòd si quis sacris testatum fortè Libellis
Hoc reperire cupit, quòd sit Deus ille, ducentos
Perspiciet calles, qui congregiantur in unum,
Si volet, atque aliquid si flatûs pectore traxit
Ætherei, viget atque animis, et cernit acutûm.
Sin cupit, et vocem poscit Deitatis apertam,
Haud satis est prudens. Nam, Christi numine nondum
Humano generi patefacto, imponere pondus

III.

DE SPIRITU SANCTO.

*Alías Bill. 72,
pag. 163.*

- ANIME, quid moraris? Spiritûs quoque gloriam canta,
Ne sermone scindas quod natura non dissociavit.
Contremiscamus coràm magno Spiritu, pariter Deo, per quem Deum cognovi,
Qui Deus est manifestè, et hîc me Deum efficit:
- 5 Omnipotens, variorum donorum autor, hymnorum sancti chori incentor,
Cœlestibus terrestribûsque vitam impertiens, in altis sedens,
Ex Patre procedens, divinum robur, nulli potestati subjectus;
Nec Filius, (unus est enim unius optimi bonus Filius,)
Nec extra Divinitatem invisibilem, sed par honore.
- 10 Quisquis autem in tabulis divinitûs inspiratæ legis,
Spiritûs cœlestis deprehendere cupit Divinitatem,
Multas quidem crebrâsque vias in unum coeûntes
Perspiciet, si modò volet, et si quid Spiritûs sancti
Hausit suo in corde, si mens illius acutùm cernit.
- 15 Sed si nudam vocem amabilis Divinitatis desiderat,
Sciat se rem desiderare non prudentem. Non enim conveniebat,
Cùm nondùm Christi Divinitas plerisque hominibus manifesta esset,
Onus imponere infirmis cordibus periculosum.
Non enim tironibus perfectior doctrina
- 20 Tempestiva est. Quis enim debilibus adhuc oculis totam ignis
Flammam ostendat, aut lumine abundantiore satiet?
Satius est paulatim ardentes radios adducere,
Ne fortè dulcis etiam lucis angulos lædas.
- Quemadmodùm enim Patris regis totam Divinitatem ostendens
- 25 Antiqua doctrina, magnum Christi decus illustrabat
Paucis prudentibus hominibus manifestum;
Ità et Filii postea Divinitatem apertiùs declarans,
Spiritûs coruscantis Divinitatem splendide promulgavit.
Leviter quidem illis illuxit (Spiritus,) nobis autem pleraque servavit,
- 30 Quibus postea in linguis igneis divisus est,
Signum efferens Divinitatis, postquàm Servator è terrâ assumptus est.
Deum enim scio malis ignem esse, ut lucem bonis.
Sic tibi Divinitatem collegi. Quòd si stupes,
Filium ex eâdem Divinitate, et non Filium audiens,

Non sat prudens qui Divinitatem Spiritûs sancti in Scripturis Veteris Testamenti expressè dictam requirit.

Paucis manifesta tunc erat Christi Divinitas.

Tironibus perfectior doctrina non est tempestiva.

In veteri lege Divinitas Patris manifestè declarata. Deindè Filii, demùm Spiritûs Sancti Divinitas manifestata.

Deus malis ignis est, lux bonis.

18. *Κρίτων. Incredibile, fidem excedens.*

32. *Καὶ γὰρ πῦρ etc. Deus ignis est, qui vitium omne in malis absumat et adurat; lux contra bonis ac sanctis, ut qui eis*

sanctitatem afferat, mentisque eorum abdita illuminet. Bill.

34. *Υἱὸν τ' οὐχ υἱὸν τε, Filium ac non Filium, hoc est, Unigenitum et Spiritum sanctum. Ibid. μῦθος. Vat. ἰῆς.*

METRICA VERSIO.

Infirmis humeris aliud, quod ferre nequirent,
Quisnam æquum, nisi mentis inops, hoc diceret esse.
Nam neque doctrinam pueris proponere plenam
Convenit, ut nec adhuc teneris ostendere totum
Solem oculis, nimiaque illos perfundere luce.
Flammivomos etenim radios inducere sensim
Præstiterit, quàm, dum plus æquo cernere gestis,
Perpetuam læsis oculis offundere noctem.

Nam velut antè Patris totum divinus apertè
Numen pandebat sermo, contraque micabat
Gloria perpaucis Christi, qui mente valerent,
Sic etiam post, Unigenæ dum clariùs orbi

Exereret numen tamen almi parcius idem
Pneumatis, et tectâ prodebat imagine numen.
Namque parùm antiquis fulsit, nobisque reliquit
Splendidius lumen, quibus est divisus in igne
Linguarum in formam efflcto, (quo sancta patebat
Ipsius deitas,) tùm cùm Servator ab imis
Sedibus æthereas cœli remeavit ad arces.
Nam velut ille malis vindex est flamma, proborum
Sic contra lætum est numen, dulcisque voluptas.
Ac mihi sic paucis Deitas collecta superni
Pneumatis est. Quòd si mirum tibi fortè videtur
Ex uno gigni hunc, illum procedere Patre,

- 35 Μύθοις τ' ἀντιθέτοιςιν ἐϋστροφέεσσι πέποιθας,
Δώσει κἀνθάδ' ἔμοιγε Θεὸς λόγον αὐτὸς ἐπελθών.
Ἐξ ἑνὸς ἀρχηγόνιο δάμαρ καὶ Σήθ ἐγένοντο,
Ἡμίτομος, θυάδος τε γόνος Ψεσμοῖσι γάμοιο·
Οὐ τεκτὴ, τεκτός τε, βροτοὶ γε μὲν ἔσκον ὁμοίως.
- 40 Τῶν σὺ μνωόμενος μηδὲν Ψεότητος ἀτίζειν,
Πρόσθε φέρων τόδ' ἔνερθεν. Ἰη φύσις ἐστίν, ἄμετρον,
Ἄκτιστον, ἄχρνον, ἐσθλόν, ἐλεύθερον, ἡδ' ὁμόσεπτον,
Εἷς Θεὸς ἐν τρισσοῖς ἀμαρύγμασι κόσμον ἐλίσσων.
Τοῖσιν ἐγὼ νέος ἄλλος ἐγείρομαι, εὔτε λοετρῶ
- 45 Θαπτομένου θανάτοιο παλίσσυτος ἐς φάος ἔλθω.
Τρισσὴ γὰρ Ψεότης με φασφόρον ἐξανέτειλεν.
Οὐ σε, κάθαρσι φίλη, οὐ ψεύσομαι. Εἰ Ψεότητι
Λουσάμενος Ψεότητα διατμήξαιμι φαινήν,
Λώϊον ἦν... τρομέω δὲ κακοῦ μύθοιο τελευτήν,
- 50 Ἐλπωρῇ Ψείοιο χαρίσματος ἡδὲ λοετρῶν.
Εἴ μ' ὅλον ἐξεκάθηρεν, ὅλος καὶ σεπτὸς ἔμοιγε
ἔστι Θεός. Τὸ δ' ἂν ἴσον ἔχοι βροτὸς ὅστις ἀλιτρός,
Αὐτὸς ἐὼν Ψεότητα, Θεοῦ γέρας, ἀνδιχα τέμνων.
Εἴ τινα δ' ἡ περὶ Παιδὸς ἀκούομεν, ἡ ἀγαθοῖο
- 55 Πνεύματος ἐν Ψείοισι λόγοις καὶ Ψειοφόροιςιν
Ἀνδράσιν, ὥς ῥα Θεοῖο τὰ δεύτερα Πατὴρ ἐχουσιν,
Ὡδὲ νοεῖν κέλομαι σε λόγοις σοφίης βαθυκόλπου,
Ὡς εἰς ρίζαν ἀναρχον ἀνέρχεται, οὐ Ψεότητα
Τέμνει, ὄφρα κεν οἶον ἔχης κράτος, οὐ πολύσεπτον.
- 60 Ἐκ μονάδος Τριάς ἐστι, καὶ ἐκ Τριάδος μονὰς αὐτὴς,
Οὔτε πόρος, πηγὴ, ποταμὸς μέγας, ἐν τε ῥέεθρον,
Ἐν τρισσοῖσι τύποισιν ἐλαυνόμενον κατὰ γαίης·
Οὔτε δὲ πυρκαϊῆς λαμπάς· πάλιν εἰς ἐν ἰοῦσα,
Οὔτε λόγος προίων τε νόου, καὶ ἔνδοθι μίμνων,
- 65 Οὔτε τις ἐξ ὑδάτων κινήμασιν ἡλιακοῖσι,
Μαρμαρυγῇ, τοίχοισι περίτρομος, ἀσατέουσα,
Πρὶν πελάσαι φεύγουσα, πάρος φυγέειν πελάουσα.
Οὐδὲ γὰρ ἄσατός ἐστι Θεοῦ φύσις, ἡ ῥέουσα,
Ἡ πάλιν συνιοῦσα, τὸ δ' ἔμπεδόν ἐστι Θεοῖο.

37. Ἐξ ἑνὸς ἀρχηγόνιο. Græcus interpres: ἐξ ἑνὸς ἀνθρώπου, τοῦ ἀρχηγόνου Ἀδάμ, γυνὴ ἡ Εὔα, καὶ υἱὸς Σήθ ἐγένετο. Ἡ μὲν πλευρᾶς τμήμα, ὃ δ' ἀμφοτέρων γάμου Ψεσμοῖς γένημα· ἡ μὲν οὐ γεννηθεῖσα, ὃ δὲ γεννηθεῖς· ἄμφω δὲ ὁμοίως ὑπῆρχον ἀνθρωποι. *Ex uno homine, primigenio Adamo, mulier Eva et filius Seth prodierunt. Illa quidem ex costâ secta est, iste autem*

utriusque Adami et Evæ factus extitit matrimonii legibus. Eva quidem genita non fuit, Seth verò genitus. Ambo tamen pariter homines fuere.

47. Οὐ ψεύσομαι! Græcus interpres οὐ ψεύσομαί σε, ἁγία Τριάς, οὐ ψεύσομαι τὴν ἐμὴν καθάρσιν. *Non tibi mentiar, sancta Trinitas, non mentiar meæ purgationi.*

METRICA VERSIO.

Oppositisque parat fidens contendere verbis,
Hic quoque quid dicam (dabit id mihi Christus) habebō.

Primigeno ex uno conjux Sethusque parente
Fluxerunt, sectâ nimirum fœmina costâ,
Jure thori Sethus. Licet autem haud illa fuisset,
Hic velut, ex Adamo genita, at mortalis uterque
Æquè erat. Hæc animo memorans tecumque revolvens,
Ne Triadis sanctæ quicquam aspernere, caveto,
Celsius inferiusve locans. Namque unica tantum
Natura est, immensa, incondita, temporis expers,
Optimâque, atque sui juris, pariterque colenda,
In triplici radio volvens Deus unicus orbem.
Atque ego personis prorsus novus excitō hisce,

Tum cum rore sacro redivivus morte sepultâ
In lucem venio. Deitas nam trina fugatis
Me clarum effecit tenebris. Non mentiar ergo,
Non, inquam, tibi care latex, quo pellitur omnis
Spurcities scelerum. Triplici nam numine lotus,
Si post aggrediar deitatem incidere, nonne
Præstiterat... Sed ne peragam, tremor impedit, et spes
Muneris egregii, quod ros mihi lustricus affert.
Cumque salutiferâ totum me sordibus undâ
Purgarit, quidni totum quoque numen adorem.
Dissimile ast habeat, pietas cui sancta nefando
Est odio, quique ipse suum discindere numen,
Divino accepit quod munere, perfidus audet.

- 35 Contrariisq[ue] sermonibus aptè contortis confidis,
Hic quoque verba mihi suggeret Deus ipse auxilio veniens.
Ex uno primogenito uxor et Seth prodierunt;
Semisecta, duorum proles secundùm leges matrimonii,
Non genita, genitus, homines pariter fuerunt.
- 40 Horum tu memor, cave quicquam in Divinitate spernas,
Aut suprà statuens, aut infrà. Una natura est et immensa,
Increata, expers temporis, bona, libera, pariter colenda,
Unus Deus in tribus splendoribus mundum gubernans.
Ab his ego novus et alius restitutor, cùm lavacro,
- 45 Sepultà morte, redivivus in lucem prodeo.
Trina enim me Deitas luce fulgentem reproduxit.
Non tibi, cara expurgatio, non mentiar: si Divinitate
Ablutus, Divinitatem lucidam discindam,
Satiùs erat... sed perhorresco mali sermonis clausulam,
- 50 Spe divini muneris et lavacri repressus.
Quòd si me totum expurgavit, totus quoque mihi colendus
Est Deus. Similia autem patiatur quisquis scelestus,
Suam ipse Divinitatem, Dei donum, seorsim scindit.
Quòd si nonnulla audimus, aut de Filio aut de bono
- 55 Spiritu in divinis Litteris, et divinitùs inspiratis
Hominibus, nempè eos a Deo Patre secundas habere,
Sic te volo intelligere profundæ verba Sapientiæ:
Ad radicem principio carentem assurgit, at Divinitatem
Non scindit, ut unum imperium habeas, non variè colendum.
- 60 Ex unitate Trias, et ex Trinitate unitas.
Non ut rivus, fons, magnus fluvius, unum sunt fluentum,
Quod triplici modo terram alluit;
Non ut fax rogi, quæ divisa rursùs in unum cogitur;
Non ut sermo ex mente prodiens, et intùs manens;
- 65 Non ut ex aquis a sole agitatìs
Fulgor circà muros tremulus, mobilis,
Fugiens antequàm accedat, et accedens antequàm fugiat.
Non enim instabilis est Dei natura aut fluxa,
Et rursùs coiens: sed firmum et stabile Deo tribuendum.

A Baptismi
formâ divinitas
Spiritus Sancti
asseritur.

Firmum et sta-
bile Deo tri-
buenda.

49. Τροπέω δι. Sed ne absolvam quòd durum habet oratio,
deterreor ob spem gratiæ divinæ sanctitatisque illius, quæ
per baptismum comparatur.

51. Εἴ μ' ὅλον. Fortè ὅλος. Græc. Int. εἴ μ' ὅλον ἰχάθητε τρισσὴν
Σιότης. Si me totum expurgavit triplex Deitas. Fortè ὅλη.

52. Ἐχθι. Sic Coisl. cum tribus aliis. Edit. ἐχθι. — Li-
dem τὸ δ' ἄριστον quòd fortè melius: Personarum inæquali-
tatem admittat quisquis scelestus. (Not. novi Editor.)

53. Ἀνδία. Ità Coisl. Edit. ἀνδία.

59. Ὅφρα κεν. Græcus Int. ἵνα ἐν δοξάζῃς κράτος καὶ μίαν
ἀρχὴν... οὐ πολύσεπτον, cuius non varius, sed unus idemque
et individuus sit cultus.

60. Ἐκ μονάδος Τριάς ἐστ. Ex unitate, hoc est, ex una
quantum ad naturam attinet, ac singulari Deitate existit;
ac rursus ex tribus personis unica Deitas completur.

66. Περίτρομος. Vat. περίδρομος.

METRICA VERSIO.

Quòd si de Nato, quòd si de Pneumate, sacra
Pagina, scriptorésque pii quid fortè loquantur,
Tanquàm quæ supero sint inferiora Parente,
Hoc tu, quicquid erit, prudens sic accipe dictum.
Hinc etenim id demùm monstratur, ducat uterque
A patre quod causam, non autem utriusque diremp-
tum

Numen ab hoc: ut sint tibi non permulta, sed unum
Imperium, quod non venereris dispare cultu.
Ac Trias ex monade est, trinóque ex numine rursùs
Sancta monas, vitrei non tanquàm fontis ocellus,
Fonsque ipse, atque ingens fluvius, quæ, fluxio cùm sint

Tom. II.

Una, tamen triplici volvuntur concita formâ:
Non ut fax geminata rogi, quæ rursùs in unum
Cogitur, aut ratio, quæ mentem prosilit extrà,
Internèque manens semper cum mente moratur:
Non etiam ut radius (commotis ortus ab undis,
In quas æthereus vibrat sua lumina Titan)
In murum intortus, tremulusque et mobilis usquè,
Non priùs accedens, quàm defluat atque recedat,
Nec priùs effugiens, quàm confluat, atque propinquet.
Haud etenim fluxa est natura, incertaque summi
Numinis, aut rursùs coiens, sed fixa per ævum.
At verò purè sic demùm in corde litabis,

E 3

70 Ἀλλ' ὡδ' ἂν φρονέων καθαρὸν θύος ἔνδοθι ρέζοις.

Ἐν τρισσοῖς φαέεσσιν ἡ φύσις ἐξήρικται.

Οὔτε μονὰς νήριθμος, ἐπεὶ τρισὶν ἴσατ' ἐν ἐσθλοῖς.

Οὔτε Τριάς πολύσεπτος, ἐπεὶ φύσις ἕς' ἀκέαστος.

Ἡ μονὰς ἐν θεότητι, τὰ δ' ὧν θεότης τρισάριθμα.

75 Εἷς Θεός ἐστιν ἕκασον, ἐπὴν μόνον ἐξαγορεύης.

Εἷς Θεὸς αὐθις ἀναρχος, ὅθεν πλοῦτος θεότητος,

Εὔτε τριῶν τινα μνήσιν ἔχη λόγος, ὡς τὸ μὲν εἶη

Τῶν τρισσῶν φαέων σεπτὸν κήρυγμα βροτοῖσι,

Τῷ δὲ μονοκρατὴν ἐριλαμπέα κυθαίνωμεν,

80 Μηδὲ θεῶν ἀγορῇ τερπώμεθα τῇ πολυάρχῳ.

Ἴσον γὰρ πολύαρχον ἐμοὶ καὶ πάμπαν ἀναρχον

Μαρνάμενον. Δῆρις δὲ διάσσις· ἡ δ' ἐπὶ λῦσιν

Σπεύδει. Τῷ θεότητος ἐκάς πολύαρχον ἔμοιγε.

Τρεῖς δὲ θεοὺς καλέοιεν, ὅσους χρόνος, ἡ νόημα,

85 Ἡ κράτος, ἡ δὲ δέλσις ἀπ' ἀλλήλων ἐκέασσεν,

Αὐτοῦ ταυτὸν ἕκασον ἀδήριτον οὐ ποτ' ἐόντα.

Τῆς δ' ἄρ' ἐμῆς Τριάδος ἐν μὲν σθένος, ἐν δὲ νόημα,

Ἐν κλέος, ἐν δὲ κράτος. Τῷ καὶ μονὰς ἐστιν ἄρευστος,

Ἀρμονίῃ θεότητος ἡ μέγα κῶδος ἔχουσα.

90 Τόσσον ἐμοῖς φαέεσσι Τριάς σέλας ἐξεκάλυψεν,

Ἐκ πετρύγων θείου τε πετάσματος ἔνδοθι νηοῦ,

Τοῖς ὑπο κεύθετ' ἀνασσα Θεοῦ φύσις. Εἰ δὲ πλέον τι

Ἀγγελικοῖσι χοροῖσι, τότε πλέον ἢ Τριάς ἴσω.

Δ'.

ΠΕΡΙ ΚΟΣΜΟΥ.

Εἰ δ' ἄγε καὶ μεγάλοιο Θεοῦ κτίσιν ὑμνείωμεν,

Δόξαις ψευδομένῃσιν ἐναντία θηριόωντες.

Εἷς Θεός· ὕλη δ' αὐτὴ καὶ εἶδεα μῦθος ἀφανρὸς,

Ἑλλήνων πινυτοῖσι νοούμενα ὡς συνάναρχα.

5 Τῶν μὲν ὅσα πλάσσουσι θεοὺς μορφώματα σεπτὰ,

Οὐκ ἔσαν, ἀλλὰ γέγοντο, Θεοῦ μεγάλοιο θέλοντος.

Τίς δ' ὕλην ποτ' ὅπωπεν ἀνείδουν; ἡ τίς αὔλον

Μορφὴν, καὶ μάλα πολλὰ νόου σροφάλιγξι μογήσας;

Οὐδὲ γὰρ ἄχρουν εὔρον ἐγὼ θέμας, ἢ τιν' ἄσωμον

77. Εὔτε τριῶν τινα. Græcus Int. ἡνίκα τῶν τριῶν ὑποστάσεων μνήμη τις γένηται, cum mentio fit alicujus ex tribus personis. Deus enim sunt tres simul personæ spectatæ, cum ejusdem sint naturæ, et unaquæque Deus est, cum mens cogitatione separat quæ sunt inseparabilia. Ibid. ὡς τὸ μὲν εἶη etc. Græcus Int. Ut Trinitatis confessione trium perso-

narum veneranda prædicatio fiat, unius autem confessione naturæ, unicum imperium Divinitatis in tribus personis celebretur.

81. Ἴσον γὰρ πολύαρχον etc. Idem enim mihi est multorum imperium, ac nullius imperium.

84. Τρεῖς δὲ θεοὺς καλέοιεν. His verbis solvit, quod ex Deo-

METRICA VERSIO.

Si firmo teneas animo mea dicta, fidéque.

Una ergò in triplici natura est lumine fixa.

Nec monas est expers numeri (namque in tribus illa Consistit :) vario nec rursùs honore colenda est

Sancta Trias. Divina etenim natura secari

Respuit. In Deitate monas duntaxat : in illis,

Ex quibus est, rursùs tria conspiciantur oportet.

Quisque trium Deus est unus, cùm nonnisi de uno

Verba facis : rursùs Deus unus originis expers,

Undè fluunt Deitatis opes, Scriptura sacrata

Cùm tria commemorat. Trini nos luminis illud

Edocet obsequium et cultum : contráque per istud

Imperium amplecti tantummodò discimus unum,

Et confusa procul falsorum arcere Deorum

Agmina, multorum imperium : namque haud minus esse

Credo malum, quàm si sine principe cuncta ferantur.

Hinc etenim lites, ex litibus aspera pugna,

Ex pugná interitus sequitur. Procul ergò beato

Multorum imperium regiménque à numine distat.

Tres autem liceat (nam sunt hi tres quoque verè)

Dicere cuique deos, quos mens tempúsve diremit

Inter se, aut robur varium, dispárque voluntas :

Quique ipsi secum nunquàm ullâ pace fruuntur.

At contrà nostræ Triadis mens, gloria, robur,

70 Sic autem sentiens puram intus victimam offeres.

In tribus luminibus una natura firmatur.

Nec unitas sine numero : in tribus enim bonis consistit ;

Nec Trinitas variè colenda : nam natura est inseparabilis.

Unitas in Divinitate : tria autem numerantur quorum est Divinitas.

75 Unus Deus est unusquisque, cum de uno loqueris.

Rursus unus sine principio Deus, ex quo divitiæ Divinitatis,

Cum de tribus fit mentio, ita ut per hoc quidem servetur

Trium luminum veneranda hominibus prædicatio;

Per illud autem monarchiam coruscantem celebremus,

80 Nec Deorum turbâ diversè regnante oblectemur.

Mihi enim æquale est nullius imperio, multorum imperium,

Quod secum pugnat. Pugna autem divisio est; divisio autem ad dissolutionem

Properat. Quare a Divinitate multiplex imperium arceo.

Tres autem Dii vocentur, quos tempus, sententia,

85 Robur, voluntas ab invicem discindit,

Cum unusquisque nunquam secum ipse consentiat.

Meæ autem Triadis unum est robur, una mens,

Una gloria, unum imperium. Quare dilabi non potest unitas

Unâ Divinitatis harmoniâ magnum habens decus.

90 Tantum lucis oculis meis Trias retextit,

Trans pennas ac divinum intrâ Dei templum velamen,

Quibus regina Dei natura obtegatur. Si quid autem plus

Angelicis choris concessum, plus illud Trias nôrit.

IV.

DE MUNDO.

Jam nunc et magni Dei opus celebremus,

Contrâ falsas opiniones delitigando.

Unus Deus; materia et formæ, quas Græcorum

Sapientes coæternas existimant, inanis est fabula.

5 Ac illæ quidem, quas diis affingunt, formæ venerabiles

Non erant, sed factæ sunt, magno Deo volente.

Quis autem materiam unquam vidit sine formâ, aut sine materiâ

Formam, etsi mentis evagationibus multum laboraverit?

Non enim ego corpus reperi sine colore, aut sine corpore

In Trinitate
monarchia est,
non polyarchia.

Multorum im-
perium æquale
nullius imperio.

*Atids Bill. 73,
pag. 165.*

Absurditas pro-
fanæ sententiæ
de mundo.

rum multitudine objici poterat. Etenim si unaquæque ex tribus personis Deus nuncupata est, quid impedit quominus tres quoque dii apud nos dicantur, quemadmodum et tres angeli et tres homines, alique in quibus una percipitur natura. *Illi sanè, inquit Theologus refellens hoc argumentum, dii multi dicantur, in quibus et tempus, quo generati sunt, diversum est, etc. At verò meæ Trinitati, quæ simplex*

et una est, una natura et essentia, una vis et voluntas, etc.

87. Ἐν δὲ. Ità Mss.; Edit. ὅν.

93. Τόδε πλείον. Horum loco Hæschelius habet, fortè elegantius, ἀνώτερα δ' ἢ Τριάς ἴστω. (Not. nov. Edit.)

IV. 1. Εἰ δ' ἄγε. Ità Vat. et Coisl. Editi ἄτ' ἄγε.

2. Δηριωντες. Coisl. δηριώτης.

8. Νόον. Coisl. νόους.

METRICA VERSIO.

Imperiûmque unum. Quocircâ haud labilis ipsa
Est monas, unius nexu Deitatis honorem
Maximum habens. Hæc sunt Deitas quæ sancta retextit
Trans pennas velumque sacræ mihi sanctius ædis,
Regia quo tegitur summi natura monarchæ.
Si quid præterea est, superis id linquo sciendum
Mentibus. At quicquid superest, Trias optima nôrit.

IV. DE MUNDO.

(Billio interprete.)

Te quoque, cunctipotentis opus structuræque dextræ,
Munde, canam, falsis coiens in prælia linguis.

Unus duntaxat Deus est : at forma gravisque
Materies, ipsi veterum quas turba sophorum
Esse coæternas sensit, mera verba, et inanis
Fabula sunt. Omnes etenim, quascumque deorum
Gentiles habuere loco, produxit in ortum
Ac lucem ex nihilo formas divina voluntas.

Quisnam autem est, qui materiam perspexerit unquam
Informem, aut sine materiâ qui viderit ullâ
Formam aliquam, partes quamvis versârit in omnes
Ingenium, mentemque gravi torquere labore
Institerit. Nec enim corpus reperire, figurâ
Quod prorsus careat, potui, rursusque figuram,

- 10 Χροὴν. Τίς διέκρινεν ἅ μὴ φύσις, εἰς ἓν ἄγουσα;
 Ἀλλ' ἔμπης τέμνωμεν· ἄθρ' αὖθις μοι, εἰ μὲν ἄμικτα
 Πάμπαν ἔην, πῶς εἰς ἓν ἐλήλυθεν, ἢ τίς ὁ κόσμος
 Ἐσακεν ἄνδιχα πάντα διαμπερές; Εἰ δ' ἐπίμικτα,
 Πῶς μίχθη; τίς ἔμιξε Θεοῦ διχα; εἰ δὲ κεραστῆς
 15 Ἐστὶ Θεός, τοῦτον καὶ κτίσσορα δέχνησο πάντων.
 Εἶδος καὶ κεραμεὺς πηλῷ βάλε κύκλον ἐλίσσων,
 Χρυσῷ χρυσοχόος, λαοξόος οἷσι λίθοισι.
 Δὸς πλέον ἡμετέρης τι Θεῷ φρενὸς, ὦ φιλάναρχε.
 Ὑλὴ τὸ πλέον ἐστὶ σὺν εἶδεσι κινυμένοισι.
 20 Νώσατο, καὶ τὰ γέγοντο ἐνείδεα· θεῖα νόησις,
 Ἡ πάντων γενέτειρα πολὺπλοκος. Οὐ γὰρ ἔοικε
 Ζωγράφον ὡς τιν' εἰκότος ἀπ' εἶδος εἶδος ἐγείρειν
 Δερκόμενον προπάρειθε τὰ μὴ νόος ἔγραφεν οἶος.
 Καὶ σὺ, Μανιχαίοιο κακὸν σκότος, οὐ πάρος ἦες
 25 Ἀκροτάτῳ φάους ἀντίθρονον. Εἰ Θεὸς ἦεν,
 Οὐ σκότος. Οὐ γὰρ ἔοικε Θεῷ κακὸν ἀντιφερίζειν.
 Εἰ σκότος, οὐ Θεὸν οἶδας. Ὁμοφρονέειν μὲν ἄκοσμον·
 Μαρναμένων δὲ, τὸ κάρτος ἀρείονος. Ἰσοπαλεῖς δὲ,
 Τίς τρίτος εἰς ἓν ἄγων σοφίῃ καὶ νείκεα λύων;
 30 Καὶ τόδε θαῦμα μέγιστον, ἐπεὶ μόθον αἰνὸν ἐγείρεις,
 Αὖθις ὁμοφρονέοντα τιθεῖς, ἐπελήταο χάρμης.
 Ψυχὴ καὶ θέμας εἰμί. Τὸ μὲν θεότητος ἀπορρώξ
 Φωτὸς ἀπειρεσίῳ· τὸ δὲ σκοτὶς ἀπὸ ρίζης
 Σοὶ πλάσθη. Τὰ δὲ πολλὸν ἀποπροθεν εἰς ἓν ἀγείρας·
 35 Εἰ ξυνὴ φύσις εἰμί, λύω μόθον. Εἰ μόθος αἰνὸς,
 Ἐμπεδος, οὐκέτ' ἐγὼ πλεκτὴ φύσις ἀμφοτέρωθεν.
 Οὐ γὰρ μαρναμένων ξυνὸς γόνος, ἀλλὰ φιλεύντων.
 Τοῖος μὲν κραδίης τῆς σῆς ζόφος. Αὐτὰρ ἐμοίγε
 Εἷς Θεός ἐστιν ἀναρχος, ἀδήριτος, ἐν φάος ἐσθλὸν,
 40 Ἀπλῶν τε πλεκτῶν τε νοῶν σθένος ὑψιθεόντων,
 Οὐρανίων χθονίων τε· τὸ δὲ σκότος ὕστατον ἦλθεν,
 Οὐ φύσις ἐξηκυῖα περίγραφος, ἡμετέρῃ δὲ
 Τοῦτο πέλει κακίῃ. Κακίῃ δὲ τε λῦσις ἐφετμῆς,
 Ὡς νῦν ἡελίοιο θύσις, νεότητος ἀφανρὸν

10. Ἄ μὴ φύσις, εἰς ἓν ἄγουσα. Quæ natura non separavit, sed in unum conjunxit. Græcus Int. ἅ μὴ φύσις ἐχώρισεν ἢ ταῦτα συνάψασα.

13. Ἐσακεν. Coisl. ἐσαναι. Hesych. et Vat. ἐσάμην.

18. ὦ φιλάναρχε. Qui amas materias et formas principio carentes.

22. Ἐγείρειν. Ità Coisl. et Vat. Editi ἐγείρει.

26. Ἀντιφερίζειν. Combef. : Coæquare Deo, ex adverso

METRICA VERSIO.

Corporeâ quæ mole vacet. Quisnam ergò diremit,
 Quæ natura sagax vinxitque ac junxit in unum.
 Sed tamen hæc per me liceat distinguere mente.
 Dic igitur, si materies et forma diremptæ
 Prorsus erant, quânam tandem ratione modoque
 Post rursus coière simûl. Dic insuper, oro,
 Quinam mundus erat, tùm cùm distincta jacerent
 Illinc materies, hinc nuda orbatâque forma
 Materie. Contrâ si junctæ, quæro quis illas
 Junxerit absque Deo, quonâmque hæc mixtio pacto
 Contigerit. Quòd si Deus est qui junxerit : ipsum
 Tu quoque cunctarum factorem admittere rerum
 Ne dubites. Namque et figulus, dùm vascula torquet,
 Quamlibet argillæ formam injicit, atque periti
 Aurifices auro, saxis latomique perindè.

Plus quiddam, ô philanarche nimis, concede Tonanti,
 Quàm nostro ingenio, quàm nostris artibus atque;
 Plus autem est illud, vestita agitable formâ
 Materies; porrò variâ, rerumque parente
 Mente Deus tantam voluit, formâque decenti
 Quidlibet ornatum confestim protulit. Instar
 Non pictoris enim formas ab imagine duxit,
 Propositum exemplar cernens, imitânsque, quod ipsa
 Sola nequivisset mens pingere. Tu quoque tetra
 Pravâque ab insano caligo inducta Manete,
 Non luci adversas sedes æterna tenebas
 Supremæ. Nam si Deus es, caligine prorsus
 Ergò cares; sin tu contrâ caligo, Deûmne
 Dicere jure queam. Nec enim cum numine par est
 Decertare malum. Jam cum caligine luci

10 Colorem. Quis ea dissociavit, quæ natura in unum conjunxit?

Sed tamen dissociemus : mecum considera, si separata

Erant omninò, quomodò in unum venêre? Aut quis ille mundus

Stetit in duas partes omninò divisus? Sin mixta erant,

Quomodò mixta sunt? quis sine Deo miscuit? si miscuit

15 Deus, hunc omnium conditorem agnosce.

Formam et faber affingit luto, dùm rotam versat,

Aurifex auro, lapicida suis lapidibus.

Defer Deo plùs quidpiam quàm menti nostræ, ô principatûs inimice.

Plùs autem materia est cum formis mobilibus.

20 Cogitavit, et res formatæ exstiterunt. Divina cogitatio

Omnium fœcunda genitrix : non enim probabile est

Deum instar pictoris ex formâ similem formam expressisse,

Dum coràm intuetur, quæ mens sola non descripsisset.

Et tu, Manetis prava caligo, non eras ab initio

25 Summi luminis æmula. Nam si Deus erat,

Tenebræ non erant. Non enim probabile est malum cum Deo pugnare.

Si tenebræ erant, Deus evanescit. Absurdum quidem est ut consentiant.

Quòd si pugnant, victoria erit fortioris. Sin paribus viribus,

Quis tertius in unum adducet sapientiâ et lites dirimet?

30 Atque id maximè mirabile, postquàm horribile bellum excitasti,

Rursùs consentientia ponens, oblivisceris pugna.

Anima et corpus sum. Illa divinitatis particula

Lucis infinitæ : istud ex tenebrosâ radice

Tibi conflatum est. Quæ autem procul à se distabant, in unum collegisti.

35 Si communis natura sum, solvo bellum. Sin gravis pugna,

Stabilis, nec jam sum natura ex duabus compacta,

Non enim pugnantium communis soboles, sed amantium.

Hæ sunt cordis tui tenebræ. At mihi

Unus Deus expers principii, expers litis, unum bonum lumen,

40 Simplicium et compositarum robur mentium quæ sursùm feruntur

Sive in cœlo, sive in terrâ. Tenebræ autem seriùs venerunt :

Quæ quidem non sunt natura circumscripta, sed nostrum

Vitium. Vitium autem est solutio præcepti,

Ut nox est solis occasus, et juventutis infirma

Hic Platonem
perstringit.

Manichæorum
tenebræ.

Nulla tenebra-
rum substantia.

opponere. Int. Græc. οὐ γὰρ ἐνδέχεται, οὐδὲ δυνατόν, κακόν τι ἐξισοῦσθαι Θεῷ. Non enim licet, neque possibile est, aliquid mali Deo exæquare.

27. Οὐ Θεὸν οἶδας. Fortassè ὃν Θεόν, quem Deum existimas. Int. Græc. Εἰ σκότος ἦν, οὐδεὶς γινώσκει τὸ σκότος Θεόν.

Nemo tenebras agnoscit Deum. Μοχ, ὁμοφρονεῖν. Idem, ὁμοφρονεῖν γὰρ τὸ σκότος τῷ φωτὶ τοῦ Θεοῦ ἀποπύν τε καὶ ἀκοσμον.

30. Ἐγείρεις. Coisl. Vat. alique plures ἔγειρας.

36. Ἐμπεδος. Vat. ἔμπεδον οὐδὲν ἔγωγε.

42. Οὐ φύσις ἐξηκούα. Non natura subsistens.

METRICA VERSIO.

Non pax esse potest, non ullum fœdus amoris.
Aspera sin moveant certamina, vincat oportet
Fortius, inter se sin deniquè viribus æquis
Concertent, quisnam sublatis fœdera rixis
Sanciet, et vinco pugnancia junget amico.
Quin ego demiror, quid sit cur jurgia sæva
Cum moveas, eadem rursus concordia fingis,
Dissidii velut oblitus, pugnaeque prioris.
Namque ipse ex animâ et crasso cum corpore constem,
Divinæ illa quidem lucis tibi rivulus esse
Fingitur, hoc verò tenebras habuisse parentes.
Tune igitur, spatiis quæ tam sunt dissita longis,
Jungere non dubitas? Equidem pugnantibus ipse
Naturis si consto, odium litésque molestas
Comprimo : sin pugnae funestaque jurgia durant,

Tom. II.

His ego naturis nequeo constare duabus.
Non etenim ex illis, quæ sunt pugnancia, sed quæ
Fœdere juncta, potest fœtus communis oriri.
At tales vesane tui, Manichæe, tenebræ
Sunt animi. Ast unus mihi contrà nescius omnis
Principii Deus est, luxque expers unica pugnae,
Compositis simpléxque quibus natura tributa est,
Mentibus irradians, superas altéque volantes,
Quæque etiam hîc degunt, naturas robore complens.
Horrida post autem subiit caligo, nec illa
Subsistens quicquam est, quod circumscribere possis:
Sed nostro ex vitio fluxit; (cum mente superbâ
Impositam nobis à summo numine legem
Fregimus;) haud aliter quàm terræ inducere noctem
Cernimus occubitus solis, fragilémque senectam

F 3

- 45 Γῆρας. Χαῖμα δ' ἐνεγκεν ἄνω δρόμος ἡλίοιο
 Φρικτόν. Ὁ μὲν πράτιςτος ἐν οὐρανίοις φαέεσσιν
 Ἦς ὑπεροπλήσει φάος καὶ κῦδος ὀλέσσας,
 Αἰὲν ἀπεχθαίρει μερόπων γένος. Ἐκ δ' ἄρ' ἐκείνου
 Γεύσατο καὶ κακίης πρῶτος βρωτὸς ἀνδροφάνοιο,
 50 Καὶ θανάτου, ρίπισαντος ἐμοὶ φλόγα οἷσι δόλοισιν.
 Ἦδε μὲν ὀψιγόνοιο κακοῦ φύσις, ἥς περ ἐκείνος
 Ἔσι πατήρ. Λάβῃ μὲν ἰὸς κρατεροῖο σιδήρου·
 Λάβῃ δ' αὐτοδαίκετος ἐγὼ κακίην ἐφύτευσα,
 Ἐσπόμενος φθονεροῖο παλαισμάσιν ἦν διὰ μῆτιν.
 55 Κόσμε, σὺ δ' εἰ μὲν ἔης τῆμος Τριάς, ἐγγὺς ἀνάρχου
 Κύδει, πῶς δέ σε τόσσον ἀπόπροθι φῶτες ἔθικαν
 Χριστοφόροι, θείων τε θαήμενες, ὥς τε μετρεῖσθαι
 Οὐ μάλα πολλὸν ἀριθμὸν ἐλισσομένων ἐνιαυτῶν,
 Ἐξότε πῆξε μέγας σε Θεοῦ Λόγος; Εἰ δ' ἄρ' ἔπειτα
 60 Πήχθης, φραζώμεσθα τί κίννυτο θεία νόησις,
 (Οὐδὲ γάρ ἐστιν ἄπρηκτος ἐμοὶ Θεός, οὐδ' ἀτέλεστος,)
 Πρὶν τότε πᾶν σῆναί τε καὶ εἶδεσι κοσμηθῆναι.
 Αἰῶσιν κενεῖσιν ὑπέρτατος ἐμβασιλεύων,
 Κίννυτο κάλλεος οἷο φίλην θηούμενος αἴγλην,
 65 Τρισσοφαῦς θεότητος ὁμὸν σέλας ἰσοφέριζον,
 Ὡς μούνη θεότητι, καὶ ὦν Θεός, ἔσ' ἀρίδην.
 Κίννυτο καὶ κόσμοιο τύπους οὗς σῆσατο λεύσσω
 Οἷσιν ἐνὶ μεγάλοισι νοήμασι κοσμογόνος νοῦς
 Ἐσσομένου μετέπειτα, Θεῷ δέ τε καὶ παρεόντος.
 70 Πάντα Θεῷ προπάρουθεν, ἅτ' ἔσσεται, ὅσσ' ἐγένοντο,
 Ὅσσα τε νῦν παρέασιν. Ἐμοὶ χρόνος ὧδε κέασσε,
 Πρόσθε τὰ μὲν, τὰ δ' ὀπισθε· Θεῷ δέ τε εἰς ἐν ἅπαντα,
 Καὶ μεγάλης θεότητος ἐν ἀγκοίνῃσι κρατεῖται.
 Τούνεκεν ὅσσον ἔτετμεν ἐμὸς νόος εἰσαίοιτε.
 75 Νοῦς ὠδινεν ἅπαντα, ῥάγῃ δ' εἰς ὕπερον ὠδὶς,
 Ὄριος, εὔτε Θεοῖο μέγας Λόγος ἐξεκάλυψεν.
 Ἦθελε μὲν νοερᾶν σῆναι φύσιν, οὐρανίην τε
 Καὶ χθονίην, πρώτοιο διαυγέα φωτὸς ἔσοπτρα,
 Τὴν μὲν ἄνω σίλβουσιν, ὑποδρήσειραν ἀνακτος

45. Ἐνεγκεν. Mendosè Ed. ἐνεικεν.

47. Ἦς, etc. Sic Hom. Iliad. i, v. 205.

Ἦς ὑπεροπλήσει τάχ' ἂν ποτε θυμὸν ὀλέσση.

Suis superbis citò tandem animum perdet.

48. Ἐκ δ' ἄρ' ἐκείνου. Verùm ex isto homicidâ primus homo

degustavit peccatum et mortem, ex eo qui dolis suis flammam meam accendit.

50. Ἐμοί. Coisl. et Vat. ἐμήν.

51. Ὀψιγόνοιο. Ità Coisl. Edit. ὀψιγόνοιο.

METRICA VERSIO.

Dulcis ab occasu viridisque extare juventæ,
 Atque hyemem, australes vergit dùm Phœbus ad auras.
 Ac sanè æthereâ qui primùm in sede, tumorem
 Mentis ob horrendum Satanas lucémque decúsque
 Perdidit, æternis odiis sævóque furorè
 Humanum genus insequitur, fecitque per artes
 Ille suas, ut pestiferam malè providus escam
 Et vitium exciperet, generis qui semina nostri
 Fudit: at igniculos versutâ perfidus arte
 Mortis in ingentem flammam mihi sustulit hostis.
 En quæ sit patura mali, quod seriùs ortum est,
 Et cujus pater est Satanas, atque unicus autor.
 Ac rubigo quidem labes certissima ferri est:

Contrà ego (pestiferi dùm credulus obsequor hostis
 Consiliis, in me invidiæ qui percitus cæstro
 Exardet,) vitii labem, quæ pectora rodit,
 Consevi, manibúsque meis meme ipse peremi.
 At te, munde, Trias siquidem non tempore quicquam
 Exsuperat, certè à summæ Deitatis honore
 Dissitus haud procùles. Curnam ergò et moribus atque
 Doctrinâ præstante viri, rerúmque perili
 Sacrarum, non te tam longè ponere ab illâ
 Sunt veriti, annorúmque brevem subducere summam,
 Ex quo te primum Christus produxit in ortum.
 Quòd si posterius te condidit ille, quid antè
 Quàm fieres, variásque tibi Deus undiquè formas

45 Senectus. Horridam hiemem adduxit solis cursus
 Australes ad auras. Qui primas habebat in luminibus cœlestibus;
 Postquàm suâ superbîâ lucem et gloriam perdidit,
 Semper odio habet hominum genus. Ille autem homicida,
 Qui dolis suis flammam meam accendit,

50 Vitium primo homini et mortem degustandam propinavit.

Hæc est vitii seriùs orti natura, cujus ille
 Pater est. Ac labes quidem validi ferri rubigo est:
 Ego autem vitii labem à me ipso consumptus plantavi,
 Dùm obsequor dolis, quos hostis invidus vaferrimus struxit.

55 Munde, si tunc eras, cùm erat Trinitas, gloriâ non distans ab eo

Qui principio caret, quomodò te tam longè removerunt
 Christiferi et rerum divinarum periti viri, ità ut metirentur
 Numerum non valdè magnum elapsorum annorum
 Ex quo te compegit magnum Dei Verbum? Quòd si seriùs

60 Compactus es, consideremus quid cogitaverit divina cogitatio,

(Non enim mihi Deus nihil agens, aut imperfectus).

Antequàm hæc universitas staret et speciebus ornaretur.

Sæculis vacuis summus regnator,

Movebatur pulchritudinis suæ dulcem considerans splendorem,

65 Simile et æquale lumen Deitatis tripliciter lucentis,

Ut soli Deitati et Deum colentibus manifestum est.

Movebatur et mundi formas intuens quas instituerat

Magnis suis cogitationibus mens mundi creatrix

Posteà futuri, sed tamen Deo præsentis.

70 Omnia coram Deo, et quæ futura sunt, et quæ fuerunt,

Et quæ nunc adsunt. Mihi autem tempus sic res exhibet,

Ut aliæ priores sint, aliæ posteriores: at Deo omnia in unum

Collecta, magnæque Deitatis sinu continentur.

Quarè quid mea mens repererit, audite.

75 Mens parturiebat omnia, prorupitque posteà partus

Opportunus, cùm illum retexit magnum Dei Verbum.

Voluit intelligentem naturam creare, tùm cœlestem,

Tùm terrestrem, primi luminis pellucida specula:

Alteram in superis fulgentem, regis ministram,

Peccati princi-
 pium à nobis
 fluxit; incre-
 mentum à dia-
 bolo.

Deo mundus
 non est coæter-
 nus.

Quid antè
 mundum con-
 ditum faciebat
 Deus

Omnia Deo
 sunt præsentia,
 quæ sunt, quæ
 fuerunt, quæ
 futura sunt.

54. Παλαίσμασιν. Int. Græc. μηχανήμασι, ἰδίᾳ προαιρέσει.
Sponte med in fraudem lapsus.

55. Ἐγὼ. Sic plerique Mss. Edit. mendosè εἷς... Ἐγγὺς
 ἀνδρῶν καὶ θεῶν. *Proximos huic, qui principio caret, honores*
occupans.

60. Φραζώμεσθα τί. Vat. φραζώμεσθ' ὅτι.

64. Οἷο φίλην Θεόμνητος. Sic tres Regii. Edit. ἰοῖο.

74. Ἐτετεμεν. Exponit Interp. τεθεώρηκεν, *contemplata*
est.

METRICA VERSIO.

Inderet, imperitans tam multa in sæcla patrabat.
 Imperfectum etenim non est mihi numen, inersque.
 Scilicet ille suæ splendorem cernere formæ
 Gaudebat, numénque suum triplicique parique
 Luce nitens, soli ut notum est ipsique piisque.
 Hoc quoque prætereà, quo se exerceret, habebat,
 Sancta Trias. Mundi formas namque ipsa futuri,
 Jam sibi præsentis, lustrabat mente beatâ.
 Cuncta etenim quæ jam vel præteriêre, vel adsunt,
 Quæque etiam extabunt, Triadis sunt prompta, paténtque.
 Hæc etenim tempus mihi sic distinxit, ut illud
 Antè sit, hoc retrò; Deus autem prorsus in unum
 Cuncta tenet, sinibûsque suis collecta coërcet.

Quocircà quicquid vel mens mea reperit unquam,
 Aut etiam audivit, mens parturiebat id omne
 Numinis ætherei, post autem fœtus in ortum
 Tempore maturo erupit, cùm cuncta retexit,
 Unigenus Sermo, clarâque in luce locavit.
 Ac ratione quidem pollentem et mente volebat
 Condere naturam, quæ partim sedibus altis
 Degeret, et terrâ partim, primique referret
 (Ut speculum quod labe vacat, præstâtque nitore)
 Luminis effigiem, sanctæque imitamina formæ:
 Sic tamen ut superæ mentes, regisque ministræ
 Undique fulgenti radiarent lumine, contrâ
 Hic imæ imperium et regalia sceptrâ tenerent.

- 80 Πλησιφαῇ, μεγάλην, τὴν δ' ἐνθάδε κῦδος ἔχουσιν,
 Πηγάζων θεότητα, ὅπως πλεόνεσσιν ἀνάσσει
 Οὐρανίοις, πλεόνων τε πέλη φάος ὀλβιόδωρον.
 Ἦδε γάρ ἐστιν ἀνακτος ἐμοῦ φύσις ὄλβον ἐπάξειν.
 Ὅφρα δὲ μὴ πελάουσα Θεῷ κτίσις ἀντιθέοιο
- 85 Κύθεος ἱμείρουσα, φάος καὶ κῦδος ὀλέσσει,
 (Μέτρα φέρειν γὰρ ἄριστον, ἀμετρίῃ δὲ κἀκίξον,)
 Τούνεκεν ἐσσομένοισι φίλα φρονέων Λόγος αἰπὺς
 Τῇλε βάλε Τριάδος μὲν ὅσον φάος ἀμφιθώκων,
 Ἀγγελικῶν τε χορῶν βροτέην φύσιν, ἀγγελικὴν μὲν
- 90 Οὐ μάλα πολλὸν ἀνευθε παραστάτιν, ἡμετέρην δὲ
 Καὶ μάλα πολλὸν ἀνευθεν, ἐπεὶ χθονὸς ἐκγενόμεσθα
 Μιχθείσης Θεότητι· ἀπλῇ δὲ τε φύσις ἀρείων.
 Κόσμων δ' ὅς μὲν ἔην προγενέστερος οὐρανὸς ἄλλος,
 Θειοφόρων χώρημα, μόνοις τε νόεσσι θεῆτον,
- 95 Παμφαῆς, εἰς ὃν ἔπειτα Θεοῦ βροτὸς ἔνθεν ὁδεύει,
 Εὔτε Θεὸς τελέθῃσι, νόον καὶ σάρκα καθήρας·
 Αὐτὰρ ὃ γε θνητοῖσι πάγῃ θνατὸς, ἡνίκ' ἐμελλε
 Στήσεσθαι φαέων τε χάρις κῆρύξ τε Θεοῖο,
 Κάλλει τε μεγέθει τε, καὶ εἰκόνομος ἐμβασίλευμα·
- 100 Πρώτος δ' ὑστάτιός τε Θεοῦ μέγαλοιο λόγοισι.

E.

ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ.

- Ὡς μὲν εὐρυθέμεθλον ἐπήξατο κόσμον ἀπείρον
 Νοῦς μέγας, ἐντὸς ἅπαντα φέρων, καὶ παντὸς ὑπερθεῖν
 Αὐτὸς ἐὼν· τί δὲ μῆχος ἀχωρήτοιο λαβέσθαι;
 Αὐτὰρ ἐπεὶ μιν ἔτευξεν, ἄγει πρώτης ὑπὸ ρίπῃς,
- 5 Πληγῆς ὡς ὑπο ρόμβον ἐπειγόμενον εἰροφάληγι,
 Κιννύμενον μεγάλοισιν ἀκινήτοισι λόγοισιν.
 Οὔτε γὰρ αὐτομάτῃ φύσις κόσμοιο τοσοῦτου
 Καὶ τοίου, τῷ μὴδὲν ὁμοίῳ ἐστι νοῆσαι·
 Μὴ τόσον αὐτομάτοις ἐπιτρέψῃτε λόγοισι.
- 10 Τίς δὲ δόμον ποτ' ὅπωπεν, ὃν οὐ χέρες ἐξετέλεσσαν;

80. Τὴν δ'. Int. Græc. τὴν δὲ χθονίαν.

81. Πηγάζων. Int. Græc. καὶ βλύζων, καὶ χέων τὴν ἀγαθότητα τῆς θεότητος.

82. Πέλη. Sic Coisl. cum aliis tribus. Edit. πέλει.

85. Ὀλέσσει. Sic Vat. cum aliis tribus, et Hesych. Malè Edit. ἐπάξει. Int. Græc. ὡς ἂν μὴ πλησιάζουσα τῷ Θεῷ ἢ κτίσις, καὶ δόξης ἰσοθείου ἐπιθυμοῦσα, τὸ δοθὲν αὐτῇ φῶς καὶ τὴν δόξαν ἀπολέσει. Ne appropinquans Deo res creata, et æquale Deo decus appetens, datum sibi lumen et gloriam amitteret.

87. Ἐσσομένοισι. Creantibus omnibus, non tantum hominibus.

88. Ἀμφιθώκων. Int. Græc. φῶς περὶ τὸν θρόνον ἱσάμενον.

89. Ἀγγελικῶν τε χορῶν βροτέην φύσιν, ἀγγελικὴν μὲν

Οὐ μάλα πολλὸν ἀνευθε παραστάτιν, ἡμετέρην δὲ

Καὶ μάλα πολλὸν ἀνευθεν, ἐπεὶ χθονὸς ἐκγενόμεσθα.

Hic locus in Ed. depravatus erat, deestque unus versus, quamvis à Billio latinè redditus. Omnia restituimus ope MSS. Coisl. et Vat.

METRICA VERSIO.

Namque suum latè cupiebat fundere numen.
 Scilicet ut plures, quibus induperaret, haberet
 Cœlicolas, plurésque suâ quos luce bearet.
 Nam Patris hæc demùm superi est natura, beare.
 Ne verò Triadi res condita fortè propinquans,
 Numinis æqualis correpta cupidine, lumen
 Perderet, acceptumque decus, (nam quâlibet in re
 Laudandus modus est, contrâque ingentia damna
 Neglectus modus usquè parit, pestémque,) futuris
 Consultum cupiens soboles æterna Tonantis
 Idcirco angelicas divino à numine mentes
 Semovit procùl, atque homines procùl agmine rursus

Fixit ab angelico. Quanquàm non tam procul ille
 Disjunxit superas mentes; his namque ministris
 Utitur. At nostram procùl à Deitate removit
 Naturam: quoniam è terrâ cum numine junctâ
 Exilimus; simplex autem natura, vacansque
 Corpore compositam superat, potiôrque putanda est.
 Jam duo sunt mundi, quorum est antiquior alter,
 Cœlum aliud, sedésque hominum tranquilla piorum,
 Conspicuus solis animis, atque undiqtè clarus,
 Ad quem, cum mentem, carnem quoque sordibus atris
 Eluerint, virtusque illos æquârit honori
 Cœlicolùm, humanis aditus sedésque patebit.

- 80 Lucis plenam, ingentem : alteram hîc decus habentem :
 Effundens divinitatem, ut plurimis imperaret
 Cœlestibus, ac plurimorum esset lux beatitudinis fons.
 Hæc est enim regis mei natura, ut beatitudinis largitor sit.
 Sed ne appropinquans Deo, res creata æquale Deo
- 85 Appetens decus, lumen et decus amitteret,
 (Modum enim tenere optimum est : immoderatio pessima res est ;)
 Idcirco his, qui futuri erant, benevolè consulens, Verbum sublime
 Longè statuit à Trinitate, quicquid lucis est circa thronum Dei,
 Et ab angelicis choris, humanam naturam ; non tamen angelicam
- 90 Tam procul sejunxit, cujus ministerio utitur : nostram verò
 Longissimè, ut qui ex terrâ facti sumus
 Mixtâ Deitati ; sed simplex natura præstantior.
 Mundorum autem alter quidem antiquior, nempè cœlum,
 Deo fruentium locus, solisque mentibus aspectabile,
- 95 Lucis plenum, quò postea homo Dei hinc proficiscetur,
 Cùm Deus factus fuerit mente et carne expurgatus.
 Alter autem mundus mortalibus compactus est mortalis, cùm jam deberent
 Prodire siderum decus, et præco Dei,
 Tùm pulchritudine, tùm magnitudine, et imaginis regia :
- 100 Sed primus et ultimus magni Dei consiliis conditi sunt.

Dei proprium
 est creaturis be-
 facere.

Modum tenere
 optimum est :
 immoderatio
 pessima res est.

V.

DE PROVIDENTIA.

*Aliàs Bill. 74,
 p. 167.*

- Sic igitur lata fundamenta habentem fixit immensum mundum,
 Mens magna intus omnia portans, quæque ipsa est
 Super omnia : quâ autem arte teneatur, qui comprehendere non potest?
 Postquàm autem eum fabricavit, sub primâ illum motione,
 5 Veluti trochum, qui semel ictus in orbem torquetur,
 Dirigit magnis et immobilibus motum rationibus.
 Non enim fortuita est natura tanti mundi,
 Ac talis cui nihil simile excogitare possumus :
 Ne tantum tribuite fortuitis opinionibus.
 Quis domum unquam vidit, quam manus non fabricaverint ?

Mundum Deus
 creavit.

gorium, conditis mundis, hoc est, spirituali et sensibili,
 alter est antiquior, cœlum nimirum aliud, non autem istud
 quod supra caput nostrum extenditur, sicut pellis,
 sed cœlum novum et mundano sublimius.

98. Στήσεσθαι. Vat. στησεῖσθαι.

100. Πρῶτος. Int. Græc. πλὴν καὶ ὁ πρῶτος καὶ ὁ δεύτερος
 κόσμος τοῖς λόγοις ὑπέστησαν τοῦ μεγάλου Θεοῦ. *Verumtamen
 primus et secundus mundus magni Dei rationibus conditi
 sunt.*

V. 1. Ἄπειρον. Ità Reg. 992. Int. Græc. legit ἀπείρων,
 et jungit cum sequenti νοῦς. Billius hæc de duobus mun-
 dis dicta intelligit, quamvis de uno tantum, nempè sen-
 sibili, agatur, quem divinâ Providentiâ regi Gregorius
 ostendit. Ed. ἀπείρων.

4. Πιπῆς. Vat. Coisl. et tres alii ῥοπῆς.

6. Ἀκινήτοις. Ità Reg. 992. Ed. ἀκινήτοια. (Bill. 1630.)

7. Τοσούτου. Coisl. τοιούτου.

8. Τῷ. Vat. ῶ.

METRICA VERSIO.

Alter at est fluxus fluxis tum denique mundus
 Conditus, Omnipotens cum jam proferre pararet
 Et Solem, Lunamque, et cætera sidera cœli.
 Atque hic mole suâ nobis mirorque decore
 Prædicat æterni nomen landesque Parentis :
 Estque homini, quem nobilitat celestis imago,
 Primus et extremus, tanquam sua regia, mundus.

V. DE PROVIDENTIA.

(Billio interprete.)

Atque ita mundorum (quos nulli includere fines,
 Metiri res nulla queat,) fundamina lata
 Mens ingens mundum hunc fixit, quæ cuncta coercet,

Tom. II.

Omniâque exsuperat : siquidem quânam arte teneri,
 Ille queat, qui captum hominis procul effugit omnem.
 Postquàm autem hunc mundum struxit semel, impete
 primo
 (Non secus ac rhombum, quem quisquam torquet in
 orbem
 Verbere) semper eum volvit mirisque gubernat
 Consiliis. Nec enim mundi pulcherrima moles,
 Cuique æquale nihil mens ulla effingere possit,
 Aut primum temerè exorta est, aut nunc quoque fertur.
 Ne, rogo, tam temerè vanissima verba profunde.
 Quisnam ædes, celerem aut currum, clypeumve ra-
 tione,

- Τίς ναῦν, ἡ θόον ἄρμα; τίς ἀσπίδα καὶ τρυφάλειαν;
 Οὔτ' ἂν τόσσον ἔμεινεν ἐπὶ χρόνον, εἴπερ ἀναρχος,
 Καὶ χορὸς ἂν λήξειεν ἀνηγεμόνευτος ἔμοιγε.
 Οὔτ' ἄλλον τιν' εἰκὸς ἔχειν σημάντορα παντός,
 15 Ἦε τὸν ὅς μιν ἔτευξεν. Ὅδ' ἀσέρας ἡγεμονῆας
 Ἡμετέρης γενεῆς τε βίου θ' ἅμα παντός ὁπάζων,
 Αὐτοῖς δ' ἄσρασιν εἶπε τιν' οὐρανὸν ἄλλον ἐλίξεις;
 Καὶ τῷ δ' αὖ πάλιν ἄλλον, αἰετ' ἐπ' ἄγουσιν ἄγοντας;
 Εἷς βασιλεὺς πλεόνεσσι συνάσπερος, ὦν ὁ μὲν ἐσθλός,
 20 Ὃς δὲ κακός, ῥήτηρ τις, ὁ δ' ἔμπορος, ὅς δ' ἄρ' ἀλήτης,
 Τὸν δὲ φέρει θρόνος αἰπὺς ὑπέρφρονα. Ἐν δὲ τε πόντῳ
 Καὶ πολέμῳ πλεόνεσσι ὁμὸς μὶτος ἀλλογενέθλοις.
 Ἀσέρες, οὓς συνέδησαν, ὁμὸν τέλος οὐ συνέδησε.
 Κεῖνους δ' οὓς ἐκέασαν, ὁμὴ συνέδησε τελευτή.
 25 Εἰ μὲν δὴ καθ' ἕκαστον ἔχει πρώτη τις ἀνάγκη,
 Μῦθος ὁδ'· εἰ δ' ἄρα τῆς κρατεῖ ξυνή τις ἀρεῖων,
 Τεῖρεα τεῖρεσιν ἐσιν ἐναντία. Τίς δ' ἄρ' ὁ μίξας;
 Ὃς γὰρ δὴ συνέδησε, καὶ ἦν ἐθέλησιν ἔλυσεν.
 Εἰ δὲ Θεός, πῶς πρῶτον, ὃ μοι Θεὸς ἐξετίναξεν;
 30 Εἰ μὴ καὶ Θεὸν αὐτὸν ὑπ' ἄσρασι σοῖσιν ἐλίξης.
 Εἰ δ' οὐ τις κρατέων, πῶς γήσεται; Οὐ γὰρ ὁπωπα.
 Κεῖνοι μὲν τοίοισι λόγοις Θεὸν ἐκτὸς ἔχουσιν.
 Ἡ γὰρ δὴ Θεὸς ἐσιν, ἡ ἀσέρες ἡγεμονῆες.
 Αὐτὰρ ἐγὼ τόδε οἶδα, Θεὸς τάδε πάντα κυβερνᾷ,
 35 Νωμῶν ἐνθα καὶ ἐνθα Θεοῦ Λόγος ὅσσα θ' ὑπερθεν,
 Ὅσσα τ' ἐνερθεν ἔθηκε νοήμασι· τοῖς μὲν ἔδωκεν
 Ἀρμονίην τε δρόμον τε διαρκέα ἔμπεδον αἰεῖ,
 Τοῖς δὲ βίον σρεπτόν τε, καὶ εἶδα πολλὰ φέροντα·
 ὧν τὸ μὲν ἡμῖν ἔφηνε, τόδ' ἐν κευθμῶσι φυλάσσει
 40 Ἡς σοφίης, θνητοῦ δ' ἐθέλει κενὸν εὖχος ἐλέγχειν.
 Καὶ τὰ μὲν ἐνθάδ' ἔθηκε, τὰ δ' ἡμασιν ὑστατίοισιν
 Ἀντήσει. Κεῖρει δὲ γεημόρος ὥρια πάντα,
 ὧς καὶ Χριστὸς ἄριστος ἐμοῦ βιότοιο δικαστής.
 Οὗτος ἐμὸς λόγος ἐστὶν ἀνάσπερος, αὐτοκείμενος.
 45 Ὁροθέας δὲ σύ μοι καὶ λεπταλέας ἀγόρευε
 Μοίρας, ζωοφόρους τε κύκλους καὶ μέτρα πορείης·

26. Τῆς κρατεῖ. Itā Coisl. cum aliis tribus, et Regio 992. Ed. τίς.

29. Πῶς πρῶτον, ὃ μοι Θεὸς ἐξετίναξεν. Hæc evidenter vera lectio, quæ astruitur ex similitudine versûs 12 carminis sequentis, ubi leguntur eadem, iisdem fermè verbis: Εἰ μὲν Θεοῦ, πῶς πρῶτον, ὃ γέρει Θεός, si à Deo movetur, quomodo primum, quod versat Deus? Benedictini malè correxerant cum Billio, supponendo εκτινάσσει, in

quo duo sunt errores, alter quidem sensûs, alter verò metri, ut patet; undè verterant: Quòd si Deus, cur ab excutiendo Deum initium fecisti? (Not. novi Edit.)

30. Ἀσρασι σοῖσιν. Reg. 992 οἶσιν.

36. Νοήμασι. Int. Græc. σήμασι, quod itā exponit: τοῖς ἰδίοις νοήμασιν, ὡς μόνος ἐπίσταται, id est, intelligentiâ suâ, quemadmodum ipse solus novit. Billio tamen magis placet ut σῆμα idem hîc sit quod σημείον. Solem enim, inquit,

METRICA VERSIO.

Aut unquàm galeam vidit, quæ condita dextrâ
 Non foret artificis? Quin nec per sæcula tanta
 Mansisset, siquidem regeretur principe nullo.
 Quippè nec ipse chorus, choragum si dempseris illi,
 Quamlibet exiguo consistere tempore possit.
 Nec verò ut mundi quisquam moderetur habenas
 Convenit, hoc uno excepto, qui condidit illum.
 At tu qui nostræ clavum et moderamina vitæ
 Sideribus tribuis, cælum quoque rursus oportet
 Inducas aliud, quod sidera temperet ista,
 Atque aliud rursus, quod et hoc regat atque gubernet.
 Regem unum invenias, qui non sit dispare natus
 Sidere cum multis aliis, quorum improbus ille est,

Hic bonus, ille forum sequitur, mercatur at iste,
 Aut victum supplex diversa per ostia quærit:
 Hic autem imperii sedet altâ sede superbus.
 Contrâ alios videas, dispar quibus exstitit ortus:
 Et tamen haud variâ perierunt morte, vel undis
 Abrepti simul, aut rapidi certaminis æstu.
 Atque itâ, quos sidus primo sociârat in ortu,
 Non fatum sociavit idem, rursusque jugavit
 Pallida mors, quos non sidus natale jugârat.
 Quòd si quemque tenent strictum fatalia vincla,
 Figmentum est istud. Sin quoddam in cætera sidus
 Imperium commune tenet, sceptroque potitur,
 Ergò sideribus contraria sidera ponis.

Quis navem aut celerem currum? quis clypeum aut galeam?

Nec tandiù permaneret, si careret principio :

Desineret certè chorus sine ductore.

Neque alium quemquam probabile est mundi esse rectorem

15 Præter eum qui fabricavit. Sed qui stellas rectrices

Nostræ generationis, ac totius simul vitæ constituis,

Ipsis stellis dic quodnam aliud cælum evolves?

Atque isti quodnam aliud, sempérque rectoribus quosnam rectores?

Rex unus idem habet sidus cum multis, quorum alius bonus est,

20 Malus alius ; rhetor hic, ille mercator, alius erro ;

Alium effert sublimis thronus superbientem. In mari

Et in bello multorum eadem mors, ortus diversus.

Quos astra conjunxerant, idem finis non conjunxit,

Et quos astra dissociaverunt, mors eadem consociavit.

25 Si unumquemque prima quædam necessitas tenet,

Commentum est : si huic necessitati communis alia præstantior dominatur,

Sunt sidera sideribus contraria. Quis autem ea miscuit?

Nam qui colligavit, solvet cùm voluerit.

Quòd si Deus, quomodò primum, quod Deus agitavit?

30 Nisi fortè et ipsum Deum tuis sideribus subjicias.

Si nemo dominatur, quomodò stabit mundus? non enim video.

Ac illi quidem his ratiocinationibus Deum excludunt :

Vel enim Deus moderatur, vel sidera.

Ego verò id scio : Deus hæc omnia gubernat,

35 Regiens hîc et illic Dei Verbum, quæcumque suprâ,

Quæcumque infrâ collocanda judicavit, rationibus; his quidem dedit

Concentum et perennem cursum, sempérque stabilem;

Istis verò vitam mutabilem ac multiplices formas habentem,

Quarum partem nobis manifestam fecit, partem in abditis servat

40 Sapientiæ suæ, vanam mortalium gloriationem arguere volens,

Atque alia quidem hîc posuit, alia diebus postremis

Occurrent. Carpit agricola matura omnia :

Sic et Christus optimus meæ vitæ iudex.

Hæc mea est doctrina, sine astris, spontanea et libera.

45 Tu verò mihi horarum speculatores et minutas enarra

Partitiones, et zodiacum circulum et vitæ mensuras;

Non alius mundi rector, quàm ejus conditor.

Impugnat eos qui sideribus mundum gubernari docent.

Vera sententia de Providentiâ.

Cur Deus non omnia voluerit hominum cognitioni patere.

Absurditas sententiæ quâ factum assertitur.

et lunam signa posuit Deus, ut tradit Scriptura. Gen. 1. 38. Καὶ εἶδεα πολλά. Int. Græc. πολυειδῆ καὶ πολλοῖς διαφόροις τρόποις οἰκονοµεῖον. *Multiplices formas habentem ac pluribus variisque modis gubernatam.*

42. Κεῖρε. Int. Græc. ὥσπερ γὰρ γεωργὸς ἐμπειρὸς σπείρει μὲν ὅτε καιρὸς, καὶ συγκομίζει εὐκαιρῶς. *Ut peritus agricola seminat cùm tempus adest, et matura opportunè colligit.*

44. Ἀνάστροφος. Id est, ταῖς ἀστροῖς αἰτίαις καὶ κινήσεσιν οὐ-

δαμῶς ἐξηρτημένος, id est, ex astrorum causis et motibus minime pendens. Ibid. αὐτοκίνητος, id est, αὐτοκίνητος, αὐθαίρετῳ γνώμῃ τὸν κατ' ἀρετὴν ἢ κακίαν βίον αἰρετίζων, id est, spontaneo motu prædita, ac voluntariâ animi propensione, vel honestam, vel flagitiosam vitam amplectens.

45. Ὥροθέτας, id est, horoscopos, hoc est, sidera illa quæ eo momento oriuntur, quo quispiam in lucem prodit.

METRICA VERSIO.

Illa igitur quisnam junxit? Nam qui illa ligârit,
Hic quoque confestim solvet, si fortè libebit.
Si Deus est, quonam pacto primum asseris illud,
Quo nobis Deus excutitur. Nisi tu quoque numen
Motibus imperiòque astrorum subdere pergas.
Sin tenet imperium nemo, consistere mundus
Quo tandem pacto queat, incolumisque manere?
Atque Deum hoc illi sermone extrudere tentant,
(Aut etenim rector Deus est, aut sidera mundi.)

Accipe jam quæ sit sententia nostra, fidésque.
Omnia Sermo Dei regit ista, hinc indè gubernans
Inferaque, et cælo quæcumque in signa locavit.

Concentum superis tribuit, cursumque perennem
Ac stabilem : reliquis ævum mutabile, formas
Multiplicésque gerens, partim quas ipse patere
Humanis voluit, partim penetralibus imis
Abdidit æternæ sophiæ, quo monstret inanes
Esse homines, qui se doctrinæ nomine jactant.
Ac quædam hîc posuit; postremâ cætera luce
Occurrent. Ut enim durus matura colonus
Cuncta metit : sic et iudex meus æquus Iesus.
Hæc mea doctrina est, sine sidere, libera prorsus.
Tu verò Horothetas memora partésque minutas,
Signiferumque orbem, quæque est mensura viarum.

- Λυε δέ μοι ζωῆς τε νόμους, καὶ τάρβος ἀλιτροῖς,
 Ἐλπωρὴν τ' ἀγαθοῖσιν ἐς ὕψερρον ἀντιόωσαν.
 Εἰ γὰρ κύκλος ἅπαντα φέρει, κείνου περιωγῇ
 50 Ροιζοῦμαι, τὸ θάλειν δὲ καὶ αὐτόγε κύκλος ἐποίσει,
 Οὐδέ τις ἐστὶν ἔμοιγε ῥοπή πρὸς κρείσσον ἄγουσα,
 Βουλῆς ἡδὲ νόοιο, πόλος δέ με τῇδε κυλίνδει.
 Σιγάσθω Χριστοῦ μέγα κλέος ἄγγελος ἀστῆρ
 Ἀντολίηθε Μάγοισιν ἐπὶ πτόλιν ἡγεμονεύσας
 55 Ἐνθα Χριστὸς ἔλαμψε βροτοῦ γόνος ἄχρονος Υἱός.
 Οὐ γὰρ τῶν τις ἦν ὅσων φρασῆρες ἕασσιν
 Ἀσρολόγοι, ξεῖνος δὲ καὶ οὐ πάρος ἐξεφαάνθη,
 Ἐβραϊκῇσι βίβλοισιν ὁρώμενος, ὧν ἅπο παῖδες
 Χαλδαίων προμαθόντες, ὅσοις βίος ἀσροπολεύειν,
 60 Μοῦνον ἀπὸ πλεόνων θηεύμενοι, οὓς ἐδόκευον,
 Ἀρτιφατῇ τροχάοντα κατ' ἡέρος ἀντολίηθεν
 Ἐβραίων ἐπὶ γαῖαν, ἐτεκμήραντο ἄνακτα.
 Τῆμος ὅτ' ἀσρολόγοισιν ὁμοῦ πέσε μῆδεα τέχνης,
 Ἀσρολόγων τὸν ἄνακτα σὺν οὐρανίοισι σεδόντων.
 65 Ἄλλ' οἱ μὲν περόων ἐν ὁδῷ, ἥνπερ ἔταξε
 Χριστὸς ἄναξ, πυρόεντες, αἰείδρομοι, ἀσφελικτοί,
 Ἀπλανέες τε πλάνοι τε παλίμποροι, ὥς ἐνέπουσιν,
 Εἴτε τις ἄτροφός ἐστι πυρὸς φύσις, εἴτε τι σῶμα,
 Πέμπτον ὃ δὴ καλέουσι, περιδρομον οἶμον ἔχοντες.
 70 Ἡμεῖς δ' ἡμετέρεν ὁδὸν ἄνιμεν. Εἰς λογικὴν γὰρ
 Σπεύδομεν, οὐρανίην τε φύσιν, καὶ δέσμιοι αἵης.

Σ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑἴΤΗΣ.

- Εῤῥοιεν οἱ τὸ Θεῖον ἐξηρνημένοι,
 Καὶ μηδὲ τὴν ἄφρασον εὐαρμοσίαν
 Τοῦ παντὸς εἰς τιν' ἀναφέροντες αἰτίαν
 Ποιητικὴν τε καὶ συνεκτικὴν ὄλων.
 5 Εῤῥοιεν οἱ θεῶν τιν' ἐσμὸν εἰδότες,
 Ἡ δαιμόνων καλῶν τε καὶ κακῶν κράτος.
 Εῤῥοιεν οἱ Πρόνοιαν ἐξηρνηκότες,
 Ὅσπερ τὸ σώζεσθ' ἐκ Θεοῦ δεδαικότες.

51. Ἐμοιγε. Ità Coisl. Ed. ἐμεῖο (vel ἐμεῖε.)

54. Ἀντολίηθε, id est, ἀπ' ἀνατολῆς.

55. Ἀχρονος. Vat. ἀφθιτος.

60. Οὓς ἐδόκευον. Interpres Græcus οὓς ἐπισκόπουν, νεοφανῇ τε καὶ τρέχοντα, *quas observabant, nuper rutilantem et currentem.*

65. Περόων ἐν ὁδῷ. Sic Coisl. cum tribus aliis. Int.

Græc. ἰδίαν αὐτοῖς ὁδὸν πορευέσθωσαν, *propriam sibi viam percurrant.*

68. Ἀτροφος. Int. αὐλός ἐστι.

70. Ἄνιμεν. Reg. 99² ἴομεν. Int. ἀνερχόμεθα, οὐ κατ' ἀνάγκην φερόμενοι, λόγῳ δὲ καὶ βουλήσει κινούμενοι, ὅτι καὶ λογικῆς ἐσμεν φύσεως, καὶ σῶματι προδεόμεθα. *Nos autem viam nostram prosequimur, non necessitate aliquid coacti, sed ra-*

METRICA VERSIO.

Frange mihi vitæ leges, absterge timorem
 Sontibus, atque piis spem lætam deme futuræ
 Mercedis. Nam si fert cuncta volubile cælum,
 Volvor ego motu rapido. Quin ipsa voluntas
 Non aliundè mihi, quàm cœli existet ab orbe.
 Nec mihi consilii mentisque est ulla potestas,
 Quâ vitio ducar studia ad meliora relicto;
 Sed polus invitum rapit huc, secumque volutat.

Nec verò stellam hîc quisquam mihi proferat illam,
 Quæ tellure Magos ab Eoâ nuntia Christi
 Duxit ad oppidulum, soboles ubi temporis expers
 Venerat in lucem mortali nata parente.

Non etenim ex illis, quas observare videmus
 Astrologos, erat ipsa, recens sed condita, necdum
 Visa prius, tamen Hebræis prædicta libellis.
 Ex quibus instructi, studium quibus astra notare est,
 Chaldæi, solumque novo splendore micare
 Sidus id ex cunctis, perque aëra solis ab ortu
 Tendere ad Hebrææ cernentes littora gentis,
 Protinùs hinc magnum conjectavere monarcham.
 Tumque etiam astrologis solertia concidit artis,
 Cum Christum astrologi summisso corde pioque,
 Cœlicolùm gregibus sociis, coluere. Sed ista,
 Quem cursum instituit rex Christus, obire sinamus

- Solve leges vitæ, aufer pavorem improbis,
 Et spem bonis in posterum adimplendam.
 Nam si circulus omnia rapit, illius impetu
 50 Volvor ego, mihique voluntatem ipsam circulus inferet;
 Nec ulla mihi est voluntas ad id, quod præstantius est, flectens,
 Aut mentis propensio, atque polus sic me volutat.
 Taceatur Christi magnum decus nuntia stella
 Ex Oriente Magos ad urbem perducens,
 55 Ubi Christus illuxit, mortali genitus sempiternus Filius.
 Non enim una ex illis erat, quas observant
 Astrologi, sed nova, et nunquam antea visa;
 Prævisa in Hebræorum libris, à quibus edocti,
 Chaldæorum filii, quorum vita erat astris dedita,
 60 Cùm solam inter multas quas observabant, viderent,
 Valdè rutilantem, currentem per aëra ex Oriente
 In terram Hebræorum, regem natum esse conjecerunt.
 Tunc astrologorum artis solertia omnis concidit,
 Cùm regem astrologi adorarent unà cum cœlestibus.
 65 Ac stellæ quidem suam percurrant viam, quam eis præscripsit
 Rex Christus, igneæ, stare nesciæ, immotæ,
 Tùm quæ fixæ, tùm quæ errantes et cursum reflectentes, ut narrant,
 Sive ignea quædam sint natura, alimento non indigentes, sive quoddam
 Quintum corpus, ut vocant, circularem cursum habentes.
 70 Nos autem viam nostram sectamur. Ad rationalem enim
 Properamus et cœlestem naturam, quamvis in terrâ captivi.

VI.

DE EODEM ARGUMENTO.

*Allas Bill. 124,
 p. 188.*

- Pereant, qui divinum numen negant,
 Nec hanc inenarrabilem et elegantissimam compagem
 Hujus universitatis in quamdam referunt causam
 Effectricem et servatricem universorum.
 5 Pereant, qui deorum quasi quoddam examen agnoscunt,
 Vel dæmonum bonorum ac malorum imperium.
 Pereant, qui Providentiam inficiantur,
 Quasi, ne à Deo serventur, metuentes,

Polythei.

Providentiam
 negantes.

tione moti; quippè qui naturam ratione præditam habemus, licet terrenis astricti vinculis.—Ità Benedictini, nobis autem videntur hi duo postremi versus nihil aliud proponere quàm elegantem quamdam viam transeundi ad Carmen, quod in Editis sequebatur, et titulum præfert De substantiis mente præditis. Undè duo illa Carmina malè fuèrunt, alio iambico interjecto, separata. Ordinem tamen Maurinorum

reveriti, nostram sententiam timidè audemus, contra ipsum Interpretem Græcum, aperire. Tunc posset præferri lectio Edit. δέσμιον, ità ut hic fiat sensus: Ad rationalem properamus naturam, sive cœlestem aut angelicam, sive in terris captivam, aut humanam. (Not. novi Edit.)

71. Δέσμιον. Ità Reg. Int. Græc. et Billius. Ed. δέσμιον.
 VI. 3. Αἰτίαν. Ità Vat. Edit. οὐσίαν.

METRICA VERSIO.

Sidera, tam quæ fixa loco certòsque ratòsque
 Conficiunt cursus, quàm quæ raptata feruntur
 Reflexo, ut memorant, cursu, sempèrque vagantur.
 Ac sive est ignis, qui nulla alimenta requirat,
 Seu quintum, mos est velut ipsis dicere, corpus,
 Hic habeant iter illa suum, et moveantur in orbem.
 At nos quod nobis mandatum à numine summo
 Est iter, hoc omni studeamus obire labore.
 Ad naturam etenim cœlestem et carne vacantem
 Tendimus, hic quamvis terrenâ compede vincti.

Tom. II.

VI. DE EODEM ARGUMENTO.

(Billio interprete.)

Pereant profani, qui Deum summum negant,
 Tantàmque mundi (verba quam nulla explicant)
 Concinnitatem cuiquam causæ dare,
 Quæ cuncta faciat, servet et cuncta, abnuunt.
 Pereant, deorum qui vagam turbam inferunt,
 Ac vim bonorum, vel malorum dæmonum.
 Pereant, Pronæam qui negant (tanquàm optimi
 Ne servet ipsos cura metuentes Dei.)

H 3

- Ἀλλ' ἡ φορὰ νέμοντες ἀσάτω τὸ πᾶν,
 10 Ἡ καὶ διδόντες ἀσέρων κινήμασι,
 Τοῖς πῶς, πόθεν τε, καὶ τίνος, κινουμένοις;
 Εἰ μὲν Θεοῦ, πῶς πρῶτον, ὃ σρέφει Θεός;
 Τοῦ γὰρ πλέκοντός ἐστι καὶ μεταπλέκειν.
 Εἰ δ' οὐ Θεοῦ, πῶς σήσεται ἐξ ἀναρχίας,
 15 Ἡ καὶ μάχης τοῦ κρείσσονος; Πῶς δ' οὐ μάχη;
 Ἡ γὰρ προνοίας ἄρσις, ἄνταρσις Θεοῦ.
 Εἰ μὴ σὺ ποιῆς καὶ Θεὸν πεπρωμένον,
 Φέροντ' ἄκοντα τὴν πλοκῆς τυραννίδα.
 Οὕτω μὲν οὗτοι σφῶν ἀλίσκονται λόγοις.
 20 Ἡμῖν δ' ἄγει μὲν εἰς Θεός τὸ πᾶν τότε,
 Σοφῶς ἐλίσσων καὶ πλέκων, ὥς ἂν θελή,
 Τοῖς αὐτὸς αὐτοῦ νεύμασί τε καὶ λόγοις,
 Κἂν μὴ τὰ πάντα θεξιῶς σρέφειν δοκῇ.
 Πολλοὶ γε μὴν κάμνουσι καὶ σοφωτάτων,
 25 Τοῖς τῇδ' ἀνίσσις, καὶ πάλαι καὶ νῦν ἔτι.
 Τί θεῖ λέγειν ἅπαντας; ἀλλὰ μοι σκόπει
 Δαυὶδ τί πάσχει; τοὺς κακοὺς ὁρῶν καλῶς
 Πράττοντας, (ὡς δοκοῦσι,) σφόδρ' εἰλιγγιά,
 Μὴ τις φορὰ δῶ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων,
 30 Ὡς οὐκ ἐπιστατοῦντος ἡμῖν οὐδένοιο.
 Ὁ δ' αὐτὸς οἶδε τὴν λύσιν· τὸ γὰρ τέλος
 Πάντων σκόπει μοι, φησὶν, ὡς ἀντίστροφον.
 Ἐσπειρας· ὅψει τῆς σπορᾶς καὶ τὸν σάχυν.
 Εἰ δ' ἄγνοεῖς σὺ τοὺς λόγους, οὐ καὶ Λόγος.
 35 Οὐδὲ γὰρ, εἰ σὺ τῆς γραφῆς, καὶ ζωγράφος.
 Οὐδ', εἰ σὺ γραμμῶν, καὶ γεωμέτρης ὁ σὺ.
 Τὸ μὲν κατείληφας τί, τῷ δ' ἔπου σοφῶς.
 Ἐστὶν λόγος καὶ τοῦτο, πείθεσθαι λόγῳ.
 Εἰ πάντα δηλα, ποῦ τὸ πισεύειν, λέγε.
 40 Πίστις γὰρ ἐστὶν ἀπράγμων συναίνεσις.
 Ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτ' ἐννοῶ σοφῶς ἴσως.
 Οὐ ταῦτα εἰσιόντι σοι καθυπεσχόμην,
 Πλουτεῖν, ἀμεριμνεῖν, εὐσθeneῖν, ἢ εὐτεκνεῖν.
 Εὐζωΐαν δὲ καὶ τὰ προσδοκώμενα.
 45 Ὡς ἀντὶ τῶν νῦν προσδοκᾶν τὰ μείζονα.
 Πῶς οὖν δίκαιον, ὥσπερ ἐν συναλλαγῇ,
 Καὶ τὸ πραθεῖν ζητεῖν σε, καὶ τὸ χρῆμ' ἔχειν;
 Εἰ μὴ μόνῳ σοι τοῦτο τῶν πάντων γέρας.

25. Καὶ πάλαι καὶ νῦν ἔτι. *Tum superioribus saeculis, tum isto etiam tempore.*

26. Ἄπαντας. *Vat. ἅπαντα.*

32. Ὡς ἀντίστροφον. *Quàm sit contrarius. Nam qui de-*

licias et voluptates per omnem vitae cursum amplexus est, eas in morte cum acerbissimis doloribus commutat, et contrà. Billius. Leuv. Quàm is accuratè respondeat.

METRICA VERSIO.

Regenda sed dant casui incerto omnia,
 Aut ea reservant motioni siderum :
 Quæ quis sit ille qui movet, lubens rogem.
 Deus? Deus quod versat, an primum asseres?
 Nectentis etenim est vertere id quod nexuit.
 Si non movetur à Deo, ex anarchiâ
 Stabúntne, pugná vel Dei? Pugna est enim.
 Nam providentem qui negat, bellum Deo
 Infert : Deum ni fortè fatalem invehis,
 Qui nexionis illibens vim sufferat.

Suismet istos sic vides dictis capi.
 Mundum gubernat unus at nobis Deus,
 Sapienter ipse nutibus volvens suis,
 Necténsque cuncta prorsus ad libitum suum,
 Quædam putetur volvere haud rectè licet.
 Multi laborant, et quidem sophi admodum,
 Et nunc, et olim, disparem ob vitæ statum.
 Referre cunctos quid decet? Spectes velim
 David quid ipse sentiat, cernens malos
 Florere, ut ipsi judicant. Valdè æstuat,

- Sed aut casui incerto tribuunt omnia,
 10 Aut adscribunt astrorum motibus.
 Quomodò autem, undè, et à quo moventur?
 Si quidem à Deo, quomodò primum quod versat Deus?
 Illius enim, qui texuit, est et retexere.
 Si autem à Deo non moventur, quomodò stabunt, cùm careant capite,
 15 Aut pugnent contrà potentiores? quomodò namque non esset pugna?
 Etenim sublatà providentià, tollitur quoque Deus;
 Nisi tu Deum statuis fato alligatum,
 Qui ferat invitè nexùs tyrannidem.
 Sic enim illi suismet capiuntur verbis.
 20 Nobis autem unus Deus regit hanc universitatem,
 Sapienter volvens et nectens, ut voluerit,
 Suis ipse nutibus ac rationibus,
 Quamvis non omnia rectè moderari videatur.
 Multi quidem torquentur etiam inter sapientissimos,
 25 Ob inæqualitatem rerum, tùm olim, tùm etiam nunc.
 Quid necesse est cunctos referre? sed velim attendas,
 Davidi quid acciderit. Malos cernens prospero
 Rerum statu florere, (ut nonnulli videntur,) vehementer angitur,
 Veritus nè quis casui tribuat hanc naturam rerum,
 30 Ac veluti nemo sit, qui nobis præsint.
 At ipsémet hunc nodum nôrat solvere: Finem enim
 Rerum omnium considera mihi, inquit, quàm sit contrarius.
 Seminasti: videbis ex semine proveniente culmum.
 Si tu hujus rei ignoras rationes, non eas ignorat Verbum.
 35 Neque enim, si tu picturæ rationes nescis, eas etiam nescit pictor.
 Neque demùm, si tu linearum rudis es, Geometres rudis est, perindè ac tu.
 Hoc quidem tu percepisti, in aliis autem acquiesce sapienter:
 Rationis enim istud est, obtemperare rationi.
 Si cuncta sunt perspicua, dic, obsecro, ubi sit fides.
 40 Fides enim simplex est et nihil perscrutans assensus.
 Ego verò illud etiam cogito, sapienter forsant:
 Non ista tibi fidem amplectenti pollicitus sum,
 Scilicet opes, curarum expertem vitam, robur corporis, inclytam prolem,
 Sed vitam illam beatam et bona quæ expectantur,
 45 Ut pro his præsentiis sperares majora.
 Quo pacto igitur æquum sit, ut velut in contractu
 Et rem venditam requiras, et pretium præ manibus habeas?
 Nisi tibi uni hunc præ omnibus vindices honorem.

Sublatà Pro-
videntià, Deus
tollitur.

Si rerum ra-
tiones nobis ig-
notæ, at non et
Deo.

Fides simplex
et nihil perscru-
tans assensus.

37. Σοφῶς. Combef legit σοφοῦς, *artis peritos sequere*.
 46. Πῶς οὖν δίκαιον etc. Sic ferè cap. xxv Epicteti le-
 gitur: ἄδικος οὖν ἐστὶ καὶ ἀπληγος, εἰ μὴ προέμενος ταῦτα; ἀνθ'

ὧν ἐκεῖνα πράσσεται, προῖκα αὐτὰ βουλήσῃ λαμβάνειν. *Injustus
 eris et inexplebilis, si non numerato eo pretio, quo illa ve-
 neunt, gratis illa accipere velis.*

METRICA VERSIO.

Ne cuncta temerè quispiam ferri putet,
 Nec esse quemquam, nostra qui prudens regat.
 At solvit istud ipsémet. Finem omnium
 Specta, inquit ille, quàmque sit contrarius.
 Quod seminâris, certus hoc tandem metes.
 Ignota ratio si tibi est, non est Deo:
 Ignota nam si lineæ est, tabulæ et tibi,
 Utriusque novit hanc vel hanc tamen artifex.
 Quædam ipse nosti: in cæteris esto sequax.
 Prudentis hoc est nam viri, Verbo obsequi.

Si cuncta clara, dic velim fides ubi.
 Simplex profectò est nam fides assensio.
 Quin illud etiam cogito, haud forsant malè.
 Non, cùm venires, ista promisi tibi,
 Opes, quietem, robur, et prolem inclytam,
 Felix sed ævum, quæque sperantur bona,
 Majora speres ut loco præsentium.
 Estne igitur æquum, te, velut in contractibus,
 Et res habere, et venditam rem poscere?
 Ni fortè honoris vis tibi hoc uni dari.

- Ὡς σφόδρ' ἄπληξον, καὶ ξένης συνεισφορᾶς!
 50 Ἡ κείνα ρίψον, φίλτατ', ἡ καὶ ταῦτα θός·
 Εἴ περ τι δεῖ σοι τὸν σὸν ἐξάναι λόγον,
 Μήδ' ἐκτὸς ἔρχῃ τῶν καλῶς συγκειμένων.
 Πῶς οὖν, ἂν εἴποις, τοῖς πάλαι καὶ ταῦτα ἦν;
 Οὐπω τότε' ἦν ἡ πίσις ἐρρίζωμένη,
 55 Καὶ πίσις ἦν τὰ τῇδε τῶν νοουμένων,
 Ὡσπερ γάλακτι νηπίοις ἀνδρουμένοις.
 Τεκμήριον δὲ τοῦ λόγου. Καὶ γὰρ τότε' ἦν
 Τὰ μὲν μέγιστα τῶν κακῶν συγγνωστά πως·
 Τὰ δ' οὐ μέγιστα τῶν κακῶν τιμητέα·
 60 Ἀντιζυγούσης τῆς ἐν ἀμφοῖν ἀξίας.
 Αἱ δ' ἐκδικήσεις τῶν σοφῶν ὑπέρμετροι.
 Δαυὶδ σε ταῦτα πειθέτω, καὶ Μωϋσῆς,
 Ἐλισσεός τε, οὗ τρέμω μεμνημένος·
 Ὁ μὲν κολασθεὶς ἐνδεῶς τοῖς πταίσμασι,
 65 Ὁ δ' ἀντὶ μικρῶν, καὶ Θεοῦ λαβῶν θῆκαν,
 Νόμον τε, καὶ τοσοῦτον ἐκσώσας ἑρατόν·
 Ὁ δ' ἐκ βραχείας ὕβρεως καὶ νηπίοις
 Πληγὴν τοσαύτην ἀντιδοὺς παρ' ἐλπίδας.
 Οὕτω σκιάδης τηνικαῦτ' ἦν καὶ νόμος.
 70 Οὕτω κάθαρσις θυσιῶν δι' αἵματος,
 Σαρκῶν τ' ἀνάγκων ἀσθενῇ ῥαντίσματα·
 Οὕτως ἄρισον ἡ φυγὴ τῶν χειρόνων,
 Εἰ καὶ πλέον τι μὴ προσῇν, μικροῖς ὅροις
 Τῆς εὐσεβείας περιγραφομένης τοῖς τότε.
 75 Εἴπω τι μεῖζον, ὧν ἔφη; Λελέξεται.
 Οὐδ' εἰσφορὰν τοσαύτην εἶχον οὐδέπω,
 Ὅσῃν περ ἡμεῖς, τοῖς Θεοῦ παθήμασιν,
 Ἀμυνῶ τε τῷ σφαγέντι τοῖς ἐμοῖς κακοῖς.
 Ὡς' ἦν τὸ κείνων πλεῖον· εἰ δὲ πλεῖον ἦν,
 80 Δὸς πλεῖον εἶναι τῶν πόνων καὶ τὸ χρέος,
 Ἡμῖν δ' ἔλαττον τοῖς τυχοῦσι πλειόνων.
 Ὅδ' ἀντὶ πάντων καὶ πρὸ πάντων χρή λέγειν·

49. Καὶ ξένης συνεισφορᾶς, et novæ collectæ.

52. Συγκειμένων. Id est, ὁμολογουμένων, πιφωνημένων.

55. Καὶ πίσις ἦν τὰ etc. Fidem ipsis faciebant de bonis quæ mente tantum percipiuntur.

59. Κακῶν. Sicipse legit Billius et vertit: Non gravibus autem juncta laus culpis erat. Et in notâ ad hunc locum: *Levia peccatu honori quodammodo, inquit, et laudi dabantur. Quod quàm absurdum sit, quàm Gregorio et Scripturis repugnet, nemo non intelligit. Nunquàm certè laudata, nunquàm honori habita leguntur in Scripturis peccata, quasi Deo probante minora vitia. Mundi sunt oculi ejus, ne malum videant. Obscuri ac difficilioris hujus loci sensus iste est: Tunc temporis gravissima*

peccata veniam aliquandò consequébantur; quæ verò non admodum gravia, plectebantur, inæquali ac veluti contrariâ lance, appenso utrorumque merito. In Ed. καλῶν. Mox, τιμητέα. Vocis hujus notissima est in jure hæc acceptio. Inscrutabilis hujus Dei judicii exemplum suppeditant David et Moyses: ille quidem ob gravissima peccata leviter pœnas luit; iste verò ob leviusculum delictum promissâ terrâ, in cujus desiderio erat, exclusus fuit.

65. Ὁ δ' ἀντὶ μικρῶν, καὶ Θεοῦ λαβῶν θῆκαν. Pro levibus alter conspicit rebus Deum. Itâ Billius. Leuv. Moyses autem pro re unâ non magnâ consecutus est, ut ipsum Deum aspiceret, legemque promulgaret. Nihil ineptum magis, magisque à Gregorii mente alienum, quàm utraque hæc versio. Pla-

METRICA VERSIO.

Nimis avidi hoc est, et novi commercii.
 Aut illa, bone vir, projice, aut hæc da quoque.
 Si stare verbis tu cupis firmus tuis,
 Nec, pacta quæ sunt commodè, his excedere.
 Ista quoque, dices, ergò cur priscis erant?
 Fundata nondum tunc satis fides erat:
 Fidémque certis fluxa præstabant bona;
 Velut puellis, lacte qui vires trahunt.

Planum hinc fit istud: tunc enim gravissimis
 Etiam solebat venia criminibus dari,
 Non gravibus autem juncta laus culpis erat.
 In utroque dispar sic erat libræ bilanx.
 At vindicandis optimis viris modus
 Aberat: docent hoc David et Moses, docet
 Elisæus etiam, mente quem versans tremo.
 Culpis minores ille nam pœnas luit.

- Quàm magna aviditas, et novum commercii genus!
 50 Aut illa projice, vir optime, aut etiam hæc largire,
 Si quidem necesse est ut tuis stes verbis,
 Nec iis excedas quæ præclarè sunt pacta.
 Quomodò igitur, inquires, priscis hominibus hæc bona erant?
 Nondùm eo tempore fides altas satis egerat radices,
 55 Et vitæ præsentis bona erant certitudo de bonis quæ intellectu conspiciuntur,
 Ac veluti pueris qui lacte vescuntur, donec vires colligant.
 Planum est hujus rei argumentum. Etenim tunc erant
 Vel maxima peccata quodam modo ignoscibilia;
 Et culpæ non maximæ poenis afficiebantur,
 60 Expenso velut in balance utriusque merito.
 Vindictæ autem quædam sanctorum modum excessère.
 Hoc tibi suadeat exemplum Davidis, Mosis
 Et Elisæi cujus non sine horrore mentionem facio.
 Ille quidem (David) pœnas dedit impares culpis,
 65 Iste verò (Moyses) pro levibus graviter punitus est, qui Dei visione dignatus erat,
 Qui legem acceperat et tantum servaverat exercitum.
 Elisæus autem levi affectus injuriâ, pueris ob levem subsannationem
 Tantam inflixit ac inopinatam plagam.
 Sic umbris involuta tunc lex erat.
 70 Sic scelerum purgatio per victimarum sanguinem :
 Sic immundorum leves corporum lustrationes :
 Sic maxima virtus erat fuga criminum,
 Etiam si nihil præterea adesset; adeò angustis limitibus
 Pietas horum virorum erat tùm circumscripta.
 75 Dicámne aliquid majus his, quæ prolocutus sum? Dicam profectò.
 Nondùm illi beneficium tantum erant consecuti,
 Quantum nos adepti sumus Christi cruciatibus,
 Et agno illo occiso propter crimina mea.
 Sic erat illorum laus major : si autem laus erat major,
 80 Da quoque majus esse laborum debitum;
 Nobis verò minus qui majora accepimus beneficia.
 Quod autem loco omnium et antè omnia dicendum est :

Cur præsens
prosperitas ve-
teribus concessa.

Umbris invo-
luta erat lex ve-
tus.

nus est Vatis sensus : *David*, inquit, *gravioribus delictis minores pœnas dedit*; deindè prosequitur : *Iste autem, Moyses, pro levioribus punitus est gravissimè, cum esset vir tantus, quem suo Deus aspectu dignatus fuerat.* — Sic Benedictini quòrum lectionem et versionem referre nobis est necessarium. Sed falsa utraque videtur. Fortè ponendum est, ut in Editis, versu 58, *οὐ μέγιστα τῶν καλῶν τιμητῖα*, et interpretandum : *Virtutes non maximæ honori habebantur.* Deindè vertendus est cum Leuv. versus 65, in hunc modum : *Moyses autem consecutus est pro meritis non magnis, ut videret Deum* etc. Quo facto, omnia optimè quadrant. Exemplum Davidis ostendit maxima peccata poenis

imparibus puniri; Moysis historia, mediocribus meritis magna conferri munera; Elisæi vindicta, ultiones Sanctorum, id est, ultiones pro Sanctis à Deo intentatas, modum quasi excessisse. Videat lector et judicet. (N. novi Ed.)

72. *Χειρόνων*. De idolorum cultu intelligit Leuv.; sed latius patet hæc dictio, et ad omnia vitia se porrigit.

79. *Ὡς ἦν τὸ κείνων πλεῖον*. Carpit Billius Leuvenclavium, qui sic vertit : *Quamobrem illorum fuit conditio potior.* Quonam enim pacto eorum qui Christum adhuc expectabant, nihilque præter umbras et figuras habebant, melior conditio esse potuisset, quàm eorum qui Christo et veritate fruuntur?

METRICA VERSIO.

Pro levibus alter conspicit rebus Deum,
 Capítque legem, maximam et servat manum.
 Postremus autem, non gravi à pueris probro
 Affectus, ipsos afficit pœnâ gravi.
 Umbrosa sic tùm lex erat : sic victimis
 Sita in cruentis criminum purgatio;
 Aspersiones carnis et spurcæ leves;
 Vitare culpam summa sic virtus (licet
 Nil plus adesset;) parvulis tùm temporis

Tom. II.

Pietate clausâ terminis. An quidpiam
 His majus ipse proloquar? Certè loquar.
 Nondùm illi habebant, quale nos, munus, Dei
 Perpersiones scilicet, et innoxius
 Quem fudit agnus sanguinem ob labes meas.
 Horum ergò major laus erat, quòd si amplior,
 Majus laborum da quoque esse debitum;
 At, plura quoniam cepimus, nobis minus.
 Quod instar autem est omnium, atque ante omnia;

- Μὴ σφόδρ' ἐπαίνει τοῦ βίου τὸ εὐδρομον,
 Ὁ μείζον εἰδὼς τῶν ὀρωμένων φρονεῖν·
- 85 Μὴ πως ἐμοὶ μὲν ὕψος ἢ τὸ δύσβατον,
 Σοὶ δ' ἀμφίκριμνον τοῦ ὁρόμου τὰ εὐπετές.
 Ἐμοῦ τὸ λυπρὸν κρεῖσσον ἢ τὸ σὸν καλόν.
 Βοῶν ποτ' εἶδες τὸν μὲν ἐν φάτνῃ μέγαν,
 Ἐπηρμένον, σιλῶντα τῇ εὐσαρκίᾳ,
- 90 Τραχηλιῶντα· τὸν δὲ κάτω νενευκότα,
 Ῥικνὸν, δυσειδῆ συμβόλοις γεωργίας·
 Ἐπειτα τὸν μὲν εἰς σφαγὴν τηρούμενον,
 Τὸν δὲ τρέφονθ' αὐτόν τε καὶ τὸν θεισπότην.
 Τούτων τίς ἐστιν εὐτυχέστερος, δοκεῖς;
- 95 Οὐχ ὁ ξενός τε, καὶ ζυγῷ τετρυμμένος;
 Εὐδῆλον. Ἀλλὰ σοὶ γε τὸ πλάτος φίλον,
 Κἂν ἢ κακὸν τε καὶ κακῷ συγκαίμενον.
 Ἡ καὶ τὸν ὄγκον ὑδεριῶντος αἰνέσης;
 Ἡ καὶ φρενοπλήξ ἰσχύειν σοὶ φαίνεται;
- 100 Τὸ δ' ἡδὺ πάντως φάρμακον σωτήριον;
 Πολλοὺς τὸ πικρὸν ἐξέσωσε πολλάκις·
 Τὸ δ' ἡδὺ πρὸς τὸ χεῖρον ὡς τὰ πολλ' ἄγει.
 Υἱῷ δὲ πατρὸς ῥάβδος οὐ σεβασμία,
 Τῷ νοῦν ἔχοντι; τῷ δὲ κακὸν ἢ χρηστότης,
- 105 Οὐτ' ἐστὶν υἱὸς, οὔτε ῥάβδῳ πλήσσεται.
 Τί δ' εἰ παλαίεις, ὡς Ἰάβ, ὑπὲρ σέφους;
 Ἐπαθε σαυτῷ ταῦτα, καὶ ῥάων ἔση,
 Παρηγόρημα τοῦ πονεῖν ποιούμενος,
 Τῷ δ' εὐχαρίστῳ κτώμενος τὴν ἐλπίδα.
- 110 Δούλου κακοῦ γάρ, προσγελῶντα μὲν σέβειν
 Τὸν θεισπότην· πλήττοντα δ' ἡγεῖσθαι κακόν.
 Δέον δέχεσθαι πᾶσαν οἶακος τροφήν,
 Ωἷ μ' ἐκ πάλης τε καὶ ζάλης διεξάγει,
 Ἔως ἂν ὁρμοῖς εὐδαίμοις προσορμίση·
- 115 Εἴπερ γε τὴν ναῦν μὴ μάτην ἐπήξατο,
 Ἄλλ' εἰς καλὸν τε κάπιδέξιον τέλος.

Ζ'.

ΠΕΡΙ ΝΟΕΡῶΝ ΟΥΣΙΩΝ.

Οἷη δ' ὑετίοιο κατ' ἡέρος εὐδιόωντος,
 Ἀντομένη νεφέεσσιν ἀποκρούσσις περιωγαῖς,
 Ἀκτίς ἡελίοιο πολύχροον ἱρὶν ἐλίσσει,

85. Τὸ δύσβατον. Evidens est Vatis sensus: *Ne fortè, dicit, dum ego per asperam semitam sublime feror, tu in facili viâ continua reperias pericula. Benedictini verterunt, nescio quâ ratione: Ne fortè mihi contingat sublimitas inaccessa; simulque in notâ addiderunt: Ad quam pertingere*

arduum sit. Sensus clarè determinatur articulo τὸ, qui positus antè δύσβατον, indubitanter indicat hoc verbum esse phrasis subjectum, μή πως τὸ δύσβατον ἢ ἐμοὶ ὕψος. Bilius ergò jure vertendum putat: Ne fortè itineris difficultas me in altum evehat.

METRICA VERSIO.

Cursus secundos ne nimis vitæ efferas,
 Qui sapere nosti res suprâ, quas cernimus.
 Me fortè callis arduus in altum vehit,
 Te verò facilis cursus in præceps rapit.
 Macies decori nostra præcellit tuo.
 Boumne cernis alterum, in stabulo caput
 Altè effèrentem, carnis et pinguedine
 Nitidum ac ferocem, pronum humi contrà alterum,
 Curvum, indecorum ruris ob culti notas;
 Quorum ille, dandus post brevi certè neci,

Servetur, at hic séque alat, dominum et suum.
 Horum videtur quis tibi felicior?
 Nonne macilentus, et gravi pressus jugo?
 Sagina sed te fortè delectat, mala
 Sit illa quamvis, atque compacta improbè.
 Quid? an tumorem tu probas hydropici?
 Fortémne censes, cui furor mentem abstrahit?
 An dulce prorsus pharmacum morbos fugat?
 Multis amarum poculum bono fuit;
 Persæpè contrà dulce perniciem parit.

- Ne nimiùm laudes hujus vitæ prosperitatem,
 Tu qui nosti majora iis, quæ videntur, sapere;
 85 Ne fortè mihi aspera semita sit sublimitas,
 Tibi verò utrimque periculum habeat expeditus rerum cursus.
 Tristitia mea præstat felicitati tuæ.
 Bovem aliquandò ad præsepe vidisti ingentem,
 Ferocem, nitentem corporis pinguedine,
 90 Cervices attollentem, contráque alium demisso capite,
 Rugosum, deformem, quæ sunt indicia laboris in arando:
 Deindè illum quidem jugulationi reservatum,
 Istum verò nutrientem se ipsum et herum.
 Horum quis tibi felicior videtur?
 95 Nonne macilentus et jugo attritus?
 Id profectò perspicuum est. Verùm te sagina delectat,
 Licet mala sit et ad malum compacta.
 Numquid tumorem hydropici laudaveris?
 An mente captus tibi fortis videtur?
 100 An dulce prorsùs pharmacum salutare est?
 Plurimos amarum sanavit sæpiùs;
 Dulce autem ut plurimùm est noxium.
 Annon filio virga patris est venerabilis,
 Si mente sit præditus? Cui autem noxia est (patris) bonitas,
 105 Neque filius est, neque virgâ cæditur.
 Quid autem, si certas, ut Job, pro coronâ?
 Accine tibi ipsi hæc, et agilior eris,
 Lenimen doloris nactus,
 Et gratiarum actione spem comparans.
 110 Mali enim est servi, arridentem colere
 Dominum; et eundem, cùm cædit, durum arbitrari.
 Decet enim ferre quamlibet gubernaculi inflexionem,
 Quò me (Deus) ex palæstrâ et tempestate dirigit,
 Donec ad tranquillam stationem appellat:
 115 Siquidem non frustrâ navem compegit,
 Sed ad bonum et felicem exitum.

Qui novit ma-
 jora iis, quæ vi-
 dentur, sapere,
 minùs laudat hu-
 jus vitæ prospe-
 ritatem.

Pulchra simi-
 litudo à bobus
 ducta.

Tumor hydro-
 pici minimè lau-
 dandus.
 Sæpius phar-
 macum amarum
 sanavit.

Virga patris,
 filio venerabilis.

Mali servi est
 Dominum arri-
 dentem colere,
 et eundem, cum
 cædit, durum ar-
 bitrari.

VII.

DE SUBSTANTIIS MENTE PRÆDITIS.

Qualis pluvio et sereno aëre,
 Incurrens in nubes per percussos circulos,
 Radius solis multicolore format iridem

Alia Bill. 75,
 pag. 168.

87. Ἐμοῦ τὸ λυπρόν. Alii: *Mea deformitas præcellit decori*
tuo.

97. Συγχέμενον. *Et noxium in finem concessa.*

107. Καὶ ῥῶν. *Faciliùs ærumnas perferes.*

VII. Tit. Περὶ νοερῶν οὐσιῶν. Reg. 99², Coisl. Vat.
 περὶ λογικῶν φύσεων· περὶ λογικῶν οὐσιῶν· ἤτοι περὶ ἀσωμάτων
 φύσεων.

2. Περιωγαῖς. Sic Manuscripti. Edit. περιωπαῖς.

METRICA VERSIO.

Annon paternam filius virgam colit,
 Si mente constet; at malum est hinc suavitas.
 Nam gnatus haud est, virga quem nunquàm ferit.
 Quid, pro coronâ, Job velut, si dimicas?
 Hæc si tibi ipse concinas, levaberis,
 Ac mollietur protinùs labor tuus,
 Spem comparabis et bonam, grates agens.
 Qui blandientem sedulus dominum colit,
 Malùmque censeat, cùm ferit, servum hunc malum
 Dico. Decet nam, quo trahit clavus, sequi,

Quò me ex palæstrâ, turbine et sævo regit,
 Donec procellis liberum in portum ferar.
 Namque ille summus artifex frustrâ ratem
 Haud fecit, ast in commodum finem et bonum.

VII. DE SUBSTANTIIS MENTE PRÆDITIS.

(Billio interprete.)

Ut Phœbi radius, cælum cùm fortè serenum est,
 In nubem incurrens, omnique ex parte repulsus,
 Efficit ut variis distincta coloribus iris

- Ἀμφὶ δὲ μιν πάντη σελαγίζεται ἐγγύθεν αἰθήρ,
 5 Κύκλοις πυκνοῖσι καὶ ἔκτοθε λυομένοισι.
 Τοίη καὶ φαέων πέλεται φύσις, ἀκροτάτοιο
 Φωτὸς ἀποξίλοντος αἰὲν νόας ἥσσονας αὐγαῖς.
 Ἦτοι ὁ μὲν πηγὴ φαέων, φάος οὗτ' ὀνομαζόν,
 Οὐθ' ἔλετόν, φεῦγόν τε νόου τάχος ἐγγὺς ἰόντος,
 10 Αἰὲν ὑπεκπροθέον πάντων φρένας, ὥς κε πόθοισι
 Τεινώμεσθα πρὸς ὕψος αἰὲν νέον. Οἱ δὲ τε φῶτα
 Δεύτερα ἐκ Τριάδος βασιλῆϊον εὖχος ἐχούσης,
 Ἄγγελοι αἰγλήεντες, αἰδέες, οἳ ῥα θούκον
 Ἀμφὶ μέγαν βεβαῶτες, ἐπεὶ νόες εἰσὶν ἐλαφροί,
 15 Πῦρ καὶ πνεύματα θεῖα δι' ἡέρος ὥκα θέοντες
 Ἐσσυμένως μεγάλῃσιν ὑποδρήσσουσιν ἐφετμαῖς,
 Ἀπλοῖ τε, νοεροῖ τε, διαυγέες, οὗτ' ἀπὸ σαρκῶν
 Ἐρχόμενοι, (σάρκες γὰρ ἐπεὶ παγὲν αὐθις ὀλοῦνται,)
 Οὗτ' ἐπὶ σάρκας ἰόντες, ὅπερ δ' ἐγένοντο μένοντες.
 20 Ἦθελον εἰπεῖν πάμπαν ἀτειρέες· ἀλλ' ἀνεχ' ἵππον
 Καὶ μάλα θερμὸν ἔόντα, νόου ψαλίοισιν ἐέργων.
 Καὶ ῥ' οἱ μὲν μέγαλοιο παραστᾶται εἰσὶ Θεοῖο·
 Οἱ δ' ἄρα κόσμον ἅπαντα ἐαῖς κρατέουσιν ἀρωγαῖς,
 Ἄλλην ἄλλος ἔχοντες ἐπιτασίνην παρ' ἀνακτος,
 25 Ἄνδρας τε, πτόλιάς τε, καὶ ἔθνεα πάνθ' ὀρόωντες,
 Καὶ λογικῶν θυέων ἐπιέσσορες ἡμερίοισι.
 Θυμέ, τί καὶ ῥέξεις; τρομέει λόγος οὐρανίοισι
 Κάλλεσιν ἐμβεβαῶς· ἀχλὺς δὲ μοι ἀντεβόλησεν,
 Οὐδ' ἔχω ἢ προτέρω θεῖναι λόγον ἢ ἀναδύναι.
 30 Ὡς δ' ὅτε τρηχάλῳ ποταμῷ περάων τις ὁδίτης
 Ἐξαπίνης ἀνέπαλτο, καὶ ἴσχεται ἰέμενός περ,
 Πολλὰ δὲ οἱ κραδίη πορφύρεται ἀμφὶ ῥέεθρῳ·
 Χρεὼν θάρσος ἔπηξε, φόβος δ' ἐπέδησεν ἐρωήν·
 Πολλάκι ταρσὸν αἶρεν ἐφ' ὕδατι, πολλάκι δ' αὐτε
 35 Χάσσατο, μαρναμένων δὲ, φόβον νίκησεν ἀνάγκη·
 Ὡς καὶ ἐμοὶ θεότητος αἰδέος ἐγγὺς ἰόντι,
 Τάρβος μὲν καθαροῖο παραστᾶτας ὑψιμέδοντος
 Θεῖναι ὑπ' ἀμπλακίῃ, φωτὸς κεκορημένον εἶδος,
 Μὴ πῶ καὶ πλεόνεσσιν ὁδὸν κακίης ῥορέσαιμι.

5. Ἐκτοθε. Reg. 992. ἔκτοθι.

8. Ὁ μὲν πηγὴ. Int. Græc. ὁ μὲν γὰρ Θεός πηγὴ ἔστιν, ἥτοι ἀρχή etc. *Deus enim est fons, etc.*

10. Ὑπεκπροθέον. *Celeriore cursu antevertens. Combefis. Vide infra sect. 11, poëm. moral. 1, in laudem virginitalis. Bill. 3, v. 15, ubi eadem leguntur.*

18. Ἐρχόμενοι. Vat. ἀρχόμενοι.

20. Ἦθελον εἰπεῖν, πάμπαν ἀτειρέες. Vat. cum aliis tribus et καὶ πάμπαν. Int. ἀκλινεῖς πρὸς τὴν κακίαν, *ad vitium inflexibiles.*

26. Θυέων. Fallitur Cyrus, qui hæc intelligit de sacrificiis quæ Deo in templis offeruntur. Mox, ἐπιέσσορες, qui

METRICA VERSIO.

Protinus existat, totusque effulgeat æther
 Vicinus, crebrique orbes nascentur, et una
 Intereant : summum cœlestia lumina lumen
 Haud secus illustrat radiis, mentesque minores.
 Atque ille et lux est, et luminis omnis origo,
 Cui dare nec nomen, quem nec comprehendere possis.
 Mentis enim cursum celer effugit usque propinquæ;
 Scilicet ut dulci correpta cupidine semper
 Ulterius tendat, seseque extollat in altum.
 Ast ab eo, decus eximium carpente, secunda
 Lumina sunt mentes superæ, formæque carentes,

Quæ solium stantes circum regale, (leves nam
 Sunt mentes, ignisque; et pneumata dia, per altum
 Æthera præpetibus pennis volitantia,) promptè
 Numinis æterni sanctissima jussa capessunt.
 His simplex natura data est, ac prædita mente.
 Nec verò aut fluxis traxerunt carnibus ortum,
 (Rursus enim, fluxâ constant qui carne, peribunt,)
 Aut carnem assument, venientque in corpora : verum
 Incolumis status ipsarum per sæcla manebit.
 Quinetiam sceleri exemptas, culpæque periculo
 Dicere gestirem : sed equus retinendus habenâ est,

- Ac circà illum fulget undique proximus æther
 5 Variis circulis qui statim solvuntur;
 Talis est et luminum natura, summo
 Lumine minores mentes semper radiis illustrante.
 Atque illud quidem luminum fons est, lumen quod nec nominari
 Nec apprehendi potest, fugiens mentis appropinquantis celeritatem,
 10 Semper subducens se omnium mentibus, ut desideriiis
 Tendamus ad altitudinem semper novam. Illi autem sunt lumina
 Secunda, ex Triade regium decus habente,
 Angeli, splendidi, formà carentes, qui dùm circà solium
 Magnum versantur, cùm mentes sint agiles,
 15 Ignis et spiritus divini per aërem citò currentes,
 Alacriter magnis ministrant mandatis,
 Simples, intelligentes, lucidi, neque à carne
 Ortum habentes, (caro enim, quia compacta est, rursùm peribit,)
 Neque in carnem venientes, sed id quod facti sunt, permanentes.
 20 Addere volebam, omninò inviolabiles; sed siste equum
 Quamvis valdè ferventem, eúmque mentis habenis coërce.
 Horum alii magno assistunt regi:
 Alii mundum universum suis continent auxiliis,
 Alius aliam habentes à rege præfecturam,
 25 Viros et urbes et omnes gentes inspicientes,
 Rationaliúmque victimarum conscii mortalibus.
 Anime, quid facies? tremit ratio ad cœlestes
 Ubi pervenit pulchritudines: in me incurrit caligo:
 Nec habeo quid agam: proferam sermonem, an retro cedam?
 30 Quemadmodùm asperum fluvium trajecturus viator,
 Subitò resilit, et quamvis cupidus, retinetur;
 Plurima cor ejus cogitat circà fluvium.
 Necessitas fiduciam confirmat, metus impetum reprimat.
 Sæpè plantam attollit ad aquam, sæpè rursùs
 35 Recedit. In conflictu metum vincit necessitas.
 Sic et ego dùm ad Deitatem formà carentem propè accedo,
 Metuo puri ac summi regis ministros,
 Genus lumine satiatum, peccato subicere,
 Ne pluribus quemadmodùm vitii viam sternerem.

Deus summum
lumen et origo
luminis.

Cur Deus men-
tem sui cupidam
effugiat.

Angeli impe-
cabiles non sunt
creati.

Hæret Grego-
rius pertimes-
cens Angelos,
qui Deo assis-
tunt, vitio subji-
cere.

*fidelium vota et sacrificia dirigunt Deoque offerunt, et ita
sunt conscii testes, arbitri et magistri.*

29. Οὐδ' ἔχω, etc. Cyrus legit οὐδ' ἔχω τί πράξαι. Int.
οὐκ ἔχω τί πράξω, εἰπεῖν τὸν λόγον ἢ καταλιπεῖν.

30. Περίων. Vat. πελάων. Int. μέλλον διαπερῆν.

32. Πορφύρεται. Int. πολλά διαλογίζεται περὶ ρείθρου.

33. Χρειώ. Coisl. χρεία. Cyrus ἀνάγκη.

35. Μαρναμένων δέ. Subauditur φόβου καὶ ἀνάγκης.

38. Ἀμπλακίη. Coisl. ἀμπλακίην. Μοχ, φωτὸς κεκορημένον
εἶδος. Int. εἶδος ὑπάρχοντα πεπληρωμένον φωτός.

METRICA VERSIO.

Sit licet ille ferox valdè, calidusque feratur.
 Ac pars æthereum circumstat sedula numen,
 Pronaque ad obsequium pars altera sustinet orbem,
 Auxilio servatque suo: sic scilicet, illi
 Diversa ut curant, cœlestia jussa sequentes,
 Illi homines, urbes isti gentesque gubernent,
 Et sacra consciscant, quæ spiritualia, nobis.
 Mens quid ages? mihi lingua pavet, quatiturque tremore
 Ingrediens superas mentes. Caligine densâ
 Obruo, inceptumque ultra producere carmen
 Nec queo, nec rursus cœptos abrupte versus.
 Utque parans annem gelidum tranare viator,

Tom. II.

Mente licet promptâ, resilit tamen ipse repente,
 Ac reprimat gressus, secumque in margine ripæ
 Multa agitat volvitque animis, atque anxius hæret.
 Hinc vis exstimulat, roburque in pectore condit:
 Dejicit hinc contrâ pavor hinc, gressumque moratur.
 Sæpè pedem tollit, gelidâque immittit in undas:
 Sæpè pedem rursus retrahit, timidusque recedit:
 Denique vis urgens superat pellitque timorem.
 Sic ego cùm Triadi sanctæ informique propinquem,
 Cœlicolas, puri solio quæ principis astant,
 Lucèque sunt saturæ, vitio submittere mentes
 Pertimeo, deturne pluribus ansa ruendi

J 3

- 40 Τάρβος δ' ἄτροπον ἐσθλὸν ἑμοῖς ἐπέεσσι χαράξει,
 Μέσφ' ὅτε καὶ σκολιὸν τιν' ὁρῶ κακίης μεθέοντα.
 Οὔτε γάρ ἦν ἀγαθοῖο, κακοῦ φύσιν ἄμμι φυτεῦσαι,
 Ἡὲ μόθον προφέρειν καὶ ἔχθρα οἷσι φίλοισιν·
 Οὔτε μὲν ἀντιθώσκον ἀναστῆναι κακότητα
- 45 Ὑψατον, ἣ καὶ ἀναρχον ἔχειν φύσιν ὥσπερ ἀνακτα.
 Ὡδὲ μοι ἀσχαλῶντι Θεὸς νόον ἐμβάλε τοῖον.
 Πρῶτον μὲν Θεότητος ἀγνή φύσις ἄτροπος αἰεὶ,
 Ἀνθ' ἐνὸς οὐ ποτε πολλά. Τί γάρ Θεότητος ἄρειον
 Εἰς ὃ μετακλίνοιτο; τὸ δὲ πλεον ὄντος ἄλυξιν.
- 50 Δεύτερον ἀκροτάτοιον φάους μεγάλοι θεράποντες,
 Τόσσον πρωτοτύποιον καλοῦ πέλας, ὁσσάτιόν περ
 Αἰθέρ ηἰλίαιο. Τὸ δὲ τρίτον ἡέρες ἡμεῖς.
 Εἰς πάντ' ἄτροπός ἐστι Θεοῦ φύσις· εἰς κακίην δὲ
 Δύστροπος ἀγγελικὴ, καὶ τὸ τρίτον εὐτροπος ἡμεῖς,
- 55 Ὅσσον τῆλε Θεοῖο, τόσον κακίης πελάοντες.
 Τούνεκεν ὁ πρῶτιστος Ἐωσφόρος ὑψός' ἀερθεῖς,
 (Ἡ γάρ δὴ μέγαλειο Θεοῦ βασιληίδα τιμὴν
 Ἡλπετο, κῦδος ἔχων περιώσιον,) ὤλεσεν ἀγλήν,
 Καὶ πέσεν ἐνθάδ' ἄτιμος, ὅλον σκότος ἀντὶ Θεοῖο·
- 60 Καὶ κοῦφός περ ἑὼν χθαμαλήν ἐπὶ γαῖαν ὄλισθεν,
 Ἐνθεν ἀπεχθαίρει πιτυτόφρονας, οὐρανίης δὲ
 Εἵργει πάντας ὁδοῖο, χολούμενος ἦν διὰ λώδην.
 Οὐδ' ἐθέλει θεότητος, ὅθεν πέσεν, ἄσσον ἐκίσθαι
 Πλάσμα Θεοῦ· ξυνην γάρ ἔχειν ἐπόθησε βροτοῖσιν
- 65 Ἀμπλακίην σκοτίν τε· τῷ ἐκβάλεν ἐκ παραδείσου,
 Κύδεος ἱμεῖροντας ὁ βάσκανος ἰσοθέσιο.
 Ὡς ἄρ' ὄγ' οὐρανίης ἐξ ἀντυγος ἦλθεν ἀερθεῖς·
 Ἀλλ' οὐ μοῦνος ὄλισθεν, ἐπεὶ δὲ μιν ὤλεσεν ὕβρις,
 Κάππεσε σὺν πλεόνεσσιν, ὅσους κακίην ἐδίδαξεν,
- 70 (Ὡς στρατὸν ἐκ βασιλῆος ἀπορρήξας τις ἄλιτρος,)·
 Βασκανίη τε χοροῖο θεόφρονος ὑψιμέδοντος,
 Καὶ πλεόνεσσι κακοῖσιν ἔχων πόθον ἐμβασιλεύειν.
 Ἐνθεν ἄρ' ἐβλάστησαν ἐπιχθόνιοι κακότητες,
 Δαίμονες ἀνδροφόνοιο κακοῦ βασιλῆος ὀπηδοί,
- 75 Ἀδρανέα, σκιδέντα, δυσαντία φάσματα νυκτός,

43. Ἐχθρα. Coisl. ἔχθρα. Int. ἔχθραν.

44. Ἀναστῆναι. Reg. 992, ἀναστῆσαι.

45. Ὑψατον. Int. ὕψερων.

47. Πρῶτον. Coisl. cum aliis tribus πρώτῃ.

48. Ἀνθ' ἐνός. Int. οὐ μεταβάλλουσα τὸ ἐν αὐτῆς εἰς πολλά.

52. Τὸ δὲ τρίτον ἡέρες ἡμεῖς. Int. καὶ τρίτη, οἱ κατ' εἰκόνα τοῦ Θεοῦ πλασθέντες ἡμεῖς, καὶ τῷ νοητῷ ἡλίῳ φωτιζόμενοι, καθάπερ τῷ αἰσθητῷ ἡλίῳ. *Tertia natura nos homines sumus ad imaginem Dei formati, intelligibili sole illustrati, ut aër sensibili.*

METRICA VERSIO.

In scelus : atque illas rursus formido negare
 Ad mala flexibiles, vitii cū cerno parentem.
 Namque bono plantare malum non convenit, hisque,
 Quos adamat, lites atque horrida bella creare :
 Nec rursū vitii adversas inducere sedes
 Post orti, vel quod sit prorsus originis expers,
 Haud secūs ac celsi magnus dominator Olympi,
 Tandem alternanti Deus intulit hanc mihi mentem.
 Prima quidem Triadis pura est natura, nec unquā
 Mobilis, ex uno quæque in permulta secetur.
 (Numine divino quid enim præstantius esse
 Omnibus in rebus queat, ut vertatur in illud ?

Nam si plus uno quis dixerit, excidit ente.
 Post illam superæ mentes, lucisque ministræ
 Supremæ, quantum soli purissimus æther,
 Tantum etiam primæ luci firmæque propinquæ.
 Postrema est hominum classis, velut infimus aër.
 Inverti deitas prorsus nequit. Angelus agrè
 Flectitur in vitium. Facilis mortalibus autem
 Est flexus, lapsusque celer : vitiisque propinquant
 Hoc magè, quo summo magis à genitore recedunt.
 Quocirca primus malesanà mente tumescens
 Lucifer, (eximio nam quid frueretur honore,
 Sperabat regale Dei soliumque, decusque,)

40 Metuo etiam bonum immutabile meis verbis prædicare,
 Quamdiu serpentem quemdam video vitii regnatorem.
 Nam nec boni erat, naturam mali in nobis plantare,
 Ac bellum et inimicitias amicis suis procreare,
 Nec æmulum vitium exoriri

Vitium à Deo
 non est, nec
 principio carens.

45 Posterius, aut principii expertem naturam, instar regis habere.
 Mihi autem his in angustiis, talem Deus cogitationem iniecit.

Primùm quidem divinitatis sancta natura semper est immutabilis,
 Nec unquàm pro uno multa. Quid enim divinitate præstantius,
 In quod illa mutetur? Qui autem plus admittit, illius, quod est, jacturam facit.

Deus prima-
 rium bonum;
 deinde Angelus.

50 Secundò summi luminis magni ministri,
 Tantùm bono primario propinqui, quantùm
 Æther soli. Tertiò nos aër sumus.

Ad omnia immutabilis Dei natura; in vitium
 Difficilè mutatur angelica, nos tertii facilè flectimur,

Deus immu-
 tabilis. Angelus
 ad vitium diffi-
 cilè flectitur;
 homo facilè.

55 Quantùm à Deo remoti, tantùm vitio propinqui.

Quarè primus Lucifer in altum elatus,
 (Jam enim magni Dei regiam gloriam
 Sperabat, præcellenti decore præditus,) amisit splendorem,
 Atque hùc cecidit inglorius, pro Deo totus tenebræ:

60 Et quanquàm levis in humilem terram delapsus,

Undè prudentes odit, et à cœlesti
 Deterret omnes viâ, iratus ob suam plagam;
 Nec patitur ut ad Deum, à quo cecidit, propè accedat
 Dei figmentum: communem enim cupit habere cum hominibus

Angelus lapsus
 homines suum in
 peccatum et rui-
 nam conatus in-
 volvere.

65 Nequitiam et caliginem. Hinc etiam invidus è paradiso
 Gloriae Deo æqualis appetentes ejecit.

At ille quidem è cœlesti abside, dùm superbit, lapsus est;
 At non solus lapsus est: sed postquàm illum perdidit superbia,
 Cecidit cum multis, quotquot improbos esse docuit,

Lucifer multos
 secum traxit.

70 (Veluti si exercitum à rege scelestus quis abstrahat:)

Pio summi regis choro invidens,
 Ac pluribus improbis imperandi cupidus.
 Indè pullulârunt terrestria scelerum portenta,
 Dæmones, improbi et homicidæ regis pedissequi,

Invidia dia-
 boli.

75 Infirma, tenebrosa, dira noctis simulacra,

54. Δύστροπος ἀγγελική. De primâ Angelorum creatione hæc sunt intelligenda.

65. Τῷ ἐχθάλειν. Tres Mss. Τῷ καὶ ἐχθάλειν. Benè quidem quoad sensum, malè autem quoad metrum, quod prorsùs deficit. Paucis litteris mutatis, stat versus et sensus. (Not. novi Edit.) Int. διὰ τοῦτο. Edit. τὸ.

67. Ως. Sic Coisl. et Vat. cum aliis tribus. Edit. ἥς. Ibidem ἀντυχός. Int. ἀψίδων.

73. Ἐνθεν. Int. Græc. ἐντεῦθεν οὖν ἐβλάστησαν ἐπὶ γῆς αἱ κακίαι. Hinc igitur super terram pullulârunt vitia. Hinc dæmones etc.

METRICA VERSIO.

Corruit amisso vilis splendore, misérque;
 Dùm Deus esse cupit, tetrâ caligine totus
 Obrutus est, levis atque licet, prostratus ad ima.
 Quo fit ut infestis odiis, ac servidus irâ,
 Ob labem acceptam, quotquot prudentibus uti
 Consiliis videt, incessat, studeâtque ferentem
 Omnibus ad superas sedes præcludere callem.
 Mortales etenim propius cum numine jungi,
 Undè ipse est lapsus, non sustinet, atque tenebras
 Nobiscum, et noxas communes gestit habere.
 Ergò divinos Adamus dùm quærit honores,
 Præcipitem extrusit paradiso lividus hostis.

Sic ille æthereâ, fastu dùm turget, ab arce
 Corruit: at quoniam fastus gravis attulit ipsi
 Exitium, haud solus cecidit, verùm agmine septus
 Ingenti, sceleris cui dux fuit atque magister.
 Nam velut avertit commissum proditor agmen
 Regis ab imperio: multas sic ille cohortes
 Regis ab obsequio magni, cœtûque piorum
 Abductos ad se allexit; nam scilicet ipse
 Imperium in multos pravos cupiebat habere.
 Hinc generi humano noxæque et crimina mille
 Fluxerunt, hinc pestiferi sævique tyranni
 Dira cohors, hinc umbrosæ spectacula noctis

- Ψεύσαι θ', ὑβρισταί τε, διδάσκαλοι ἀμπλακιάων,
 Πλάγκται, ζωροπόται, φιλομειδῆες, ἐγρεσίκωμοι,
 Χρησμολόγοι, λοξοὶ, φιλοδήριες, αἱματόεντες,
 Ταρτάρειοι, μυχόεντες, ἀναιδέες, ἀρχιγόντες,
 80 Ἐρχόμενοι καλέουσιν, ἀπεχθαίρουσι δ' ἄγοντες.
 Νύξ, φάος, ὥς κεν ἔλωσιν, ἢ ἀμφιδὸν ἢ λοχόωντες.
 Τοίη μὲν κείνων στρατιή, τοῖος δὲ καὶ ἀρχὸς,
 Χριστὸς δ' οὔτε μιν ἔσχευ ἀΐσώσας ἰότητι,
 Ἡ καὶ κόσμον ἔτευξεν ὅλον· καὶ τόνδ' ἂν ὀλεσσειν,
 85 Αἰψ' ἐθέλων, (χαλεπὴ δὲ Θεοῦ κοτέοντος ἄλυσξις),
 Οὐδὲ μὲν οὐδ' ἀνέηκεν ἐλεύθερον ἐχθρὸν ἐμείο,
 Ἀλλὰ μέσον μεθέηκεν ὁμῶς ἀγαθῶν τε κακῶν τε,
 Δῶκε δ' ἐπ' ἀλλήλοισι κακὸν μόθον, ὥς ὁ μὲν αἰνὸν
 Αἶσχος ἔχη, καὶ τῇδε, χερείονί περ πολεμίζων,
 90 Οἱ δ' ἀρετῇ μογέοντες ἐὼν κλέος αἰὲν ἔχωσιν,
 Ὡς χρυσὸς, χοάνοισι καθαιρόμενοι βιότοιο,
 Ἡ τάχα κεν μετέπειτα δίκας τίσειεν ἀτειρῆς,
 Ὡς ἀπτομένης, ὅτε ἔμπυρὸς ἐσιν ἀμειψίς,
 Πολλὰ πάροιθεν εἴσιν ἐνὶ θρησῆρσι θαυμασθεῖς
 95 Τειρομένοις· τὸ γὰρ ἐστὶ κακοῦ γεννήτορι τίσις.
 Ταῦτα μὲν ἀγγελικῆς αἴγλης πέρι Πνεῦμ' ἐδίδαξε
 Πρώτης θ', ὑσατίης τε. Μέτρον δὲ τε κἀνθάδ' ἀνεῦρε.
 Μέτρον δ' αὖ Θεὸς ἐστίν. Ὅσον πελάει τις ἄνακτι,
 Τοσσάτιον φάος ἐστίν, ὅσον φάος, εὐχος ὁμοῖον.

H'.

ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ.

- Ψυχὴ δ' ἐστὶν ἄημα Θεοῦ, καὶ μίξιν ἀνέτλη
 Οὐρανίη χθονίοιο, φάος σπήλυγγι καλυφθὲν,
 Ἀλλ' ἔμπης θείῃ τε καὶ ἄφθιτος. Οὐ γὰρ ἔοικεν
 Εἰκόνα τὴν μεγάλῳ Θεοῦ λύεσθαι ἀκόσμως,
 5 Ἐρπυσῆρσιν ὁμοῖα βοτοῖσί τε ἀφραδέεσσιν,
 Εἰ καὶ μιν θνητὴν γε βιήσατο θεῖναι ἀμαρτάς.
 Οὔτε πυρὸς μαλεροῖο πέλει φύσις· οὐ γὰρ εἰκότως
 Δάπτων θαπτομένοιο πέλειν κέαρ· οὔτ' ἀποπνευστοῦ

77. Φιλομειδῆες. Coisl. φιλομειδῆες. Ibidem ἐγρεσίκωμοι, ad ridendum et bibendum excitantes. Hæc sunt pleraque dæmonum epitheta, quod ad ea homines impellant.

79. Μυχόντες. Int. ἐκ μυχαϊτάτων ἀναδύντες ἄδου. Ex abditissimis Orci penetralibus emergentes.

80. Ἐρχόμενοι καλέουσιν. Int. ἡμᾶς πρὸς ἡδονὰς, μισοῦσι δὲ λαβόντες.

81. Νύξ, etc. Int. ἔπερ εἰσὶ, φαινόμενοι, ἢ φῶς, ἔπερ δοκοῦσιν, ὑποκρινόμενοι. Veniunt ut lux, quod sunt, cum ad oper-

tum scelus nos trahere conantur: ut nox autem, cum per objectam virtutis speciem falsam, ad vitium callidè nos alliciunt.

82. Τοῖος δὲ καὶ. Sic Reg. 992. Edit. τοῖος δὲ τε.

83. Χριστὸς δ' οὔτε. Int. ὁ Χριστὸς δὲ καὶ ὁ Θεὸς ἡμῶν οὔτε ἐπέσχευ αὐτὸν, καὶ ἠφάνισεν* (ἴσχυσε γὰρ, εἰ ἐβούλετο, τῇ παντοκρατορίᾳ αὐτοῦ δυνάμει ἀνελεῖν ἐκεῖνον). Christus autem et Deus noster neque eum repressit et penitus sustulit: (poterat enim, si voluisset, omnipotenti suâ virtute eum delere.)

METRICA VERSIO.

Horrida: mendaces, petulantes, atque magistri
 Cujusvis sceleris, vinique et fraudis amantes,
 Et risus, ludôsque leves de nocte cientes,
 Ambigua edentes stultis oracula, pugnæ
 Rixarumque avidi gravium, fusique cruoris:
 Tartarei, clausique antris, sine fronte, ducésque
 Præstigosorum; veniunt cum fortè vocantur:
 Atque odère tamen quos ad certissima damna
 Exitiûmque trahunt; nox sunt et lumen, aperto
 Marte, vel insidiis ut nos superemur et astu.

Ac tale illorum est agmen, talis quoque princeps.
 Consilio at Christus nec eum compressit eodem,

De mediòque tulit, quo totum condidit orbem,
 Quòque illum extemplò; si vellet, perdere posset;
 (Ecquis enim fugiat commoti fulmina Christi?)
 Nec rursus faciles hosti laxavit habenas:
 Verum intèrque malos, virtutis et inter amicos
 Liquit eum medium, violentaque prælia movit.
 Scilicet ut fracto gravius sit dedecus hosti,
 Inferiore cadit præceps dum victus ab hoste:
 Qui verò ærumnas subeunt virtutis amore,
 Ut fulvum rapidis purgatur in ignibus aurum,
 Sic illi ardenti vitæ in fornace probati,
 Insignem obtineant mansura in sæcula laudem.

Mendaces, contumeliosi, scelerum magistri,
 Errones, vini potores, risûs amatores, commessionem excitantes,
 Harioli, tortuosi, litium amatores, cruenti,
 Tartarei, lucifugi, impudentes, præstigatorum duces,
 80 Veniunt, cùm vocantur, odère cùm abducunt;
 Nox et lux, ut capiant, vel apertè, vel ex insidiis.

Ad quævis sce-
 lera dæmones
 impellunt.

Talis quidem illorum exercitus, talisque dux :
 Quem quidem Christus eodem consilio quo mundum
 Universum creavit, nec prorsùs delevit : perdidisset autem

Dæmoniorum
 exercitus, et
 dux, quales?

85 Protinùs, si voluisset : (difficile enim Dei iram fugere)
 Neque etiam liberum reliquit hostem meum,
 Sed medium dimisit inter bonos pariter et malos;
 Movitque grave bellum inter eos, ut ille quidem magnum
 Etiam in hac re probrum haberet, dùm certat cum debiliore,

Cur Christus
 diabolum nec
 planè solvit, nec
 prorsùs astrinxit.

90 Illi verò virtutis laboribus æternam gloriam consequantur,
 Velut aurum, vitæ fornacibus expurgati;
 Et fortassè poenas deinceps indomitus Satan persolvit,
 Materiâ accensâ, cùm ignea erit merces,
 Multa priùs in suis ministris perpessus
 95 Dùm illi torquentur. Hoc mali parenti supplicium est.
 Atque hæc quidem me de angelico lumine Spiritus edocuit
 Primo et posteriore. Mensuram hîc quoque invenit;
 Mensura autem hæc est, Deus ipse. Quantum quis ad regem accedit,
 Tantùm habet lucis, quantum lucis, tantùm gloriæ.

VIII.

DE ANIMA.

Alia Bill. 76,
p. 170.

Anima flatus est Dei, mixtionémque cœlestis
 Pertulit cum terrestri, lux antro cooperta,
 Sed tamen divina et immortalis. Non enim fas est,
 Imaginem magni Dei, non secùs ac reptilia,
 5 Et pecudes mutas, solvi indecorè.
 Quamvis illam mortalem reddere conatum sit peccatum.
 Neque ignis fervidi natura est. Non enim credibile
 Id quod peredit, cor esse illius, quod pereditur. Neque etiam efflati

Anima non est
 ignis, nec aër,
 nec sanguinis
 harmonia.

91. Χράνοισι. Sic Coisl. et Vaticanus. Mendosè Editi
 χράνοισι.

92. Δίκας τίσειν ἀτειρής. Int. ἡ τάχα διὰ τοῦτο, καὶ ἵνα
 πλείονα δίκην δῶ κατὰ τὸν αἰῶνα μέλλοντα. Et fortassè ut acro-
 ribus supplicitis in ævo futuro afficiatur.

93. Ὑλῆς δ' ἀπτομένης. Fortè ὕλης δαπτομένης.

95. Κακοῦ. Sic Coisl. Mendosè Edit. κακῶν.

97. Πρώτης θ' ὑσατίης τε. Primos vocat bonos Angelos,
 ultimos verò malos.

98. Μέτρον δ' αὖ Θεός. Coisl. Hesych. μέτρον αὐθὶς ἐστὶν
 ὅσον.

VIII. 2. Σπύλυγι. Sic Coisl. et Vat. cum tribus aliis.
 Edit. σπύλυγι.

5. Ἐρπυσῆσιν. Sic Coisl. et alii tres. Edit. ἐρπυσῆσιν.
 Mox, βοτοῖσι. Ità legit Combef. Malè Edit. βοτοῖσι.

7. Μαλεροῖο. Edit. mendosè, ταλεροῖο. Neque ignis, qui
 absumendi vim habet, anima corporis, quod absumitur, esse
 potest.

METRICA VERSIO.

VIII. DE ANIMA.

(Billio interprete.)

Posteà quinetiam poenas dabit ille perennes
 (Tùm cùm materies tandem accendetur, eritque
 Flamma ultrix scelerum) graviter cruciatus eorum
 Ante oculos, habuit quos ad sua jussa ministros.
 Namque ea pœna decet culpæ scelerisque parentem.
 Hæc me de primis, de posterioribus atque
 Mentibus angelicis docuit sanctissimus ille
 Spiritus. At verò quis sit modus alta petendi,
 Ipse quoque invenit. Namque hic modus est Deus ipse.
 Quantò etenim Triadi propior mensquæ Ius superna est,
 Lucidior tantò est etiam : quantòque vicissim
 Lucidior, tantò majori gaudet honore.

Tom. II.

Numinis est animus flatus, qui, cœlitus ortus,
 Nexum terrenâ subiit cum carne jugalem,
 Haud secùs ac lumen quod cæco obducitur antro;
 Divinus tamen est, mortisque ignarus acerbæ.
 Non etenim, ut bruta et pecudes ratione carentes,
 Numinis effligiem procumbere morte decebat;
 Mortalem hanc quamvis nitatur reddere noxa.
 Ignea porrò animæ non est natura putanda.
 Confecti quis enim mentem quod conficit esse

K 3

Ἡέρος, ἡ πνευσοῖο, καὶ οὐ ποτε ἵσταμένοιο·

- 10 Οὐδὲ μὲν αἱματόεσσα χύσις διὰ σάρκα θέουσα·
 Ἄλλ' οὐδ' ἁρμονίη τῶν σώματος εἰς ἐν ἰόντων.
 Οὐ γὰρ ἦν σαρκῶν τε καὶ εἶδος ἀθανάτοιο
 Ἔστι φύσις. Τί δὲ πλείον ἀρειοτέροισι κακίστων,
 Οὓς κράσις ἢ κακοὺς τεκτῆνατο ἢ περὶ σους;
 15 Πῶς δ' οὐ καὶ ἀλόγοισι λόγου φύσις; Ἁρμονίη γὰρ
 Ἡ σαρκῶν βροτέων τε καὶ εἶδος ἔσ' ἀλόγοισιν,
 Εὐκραεῖς δ' ἄρα πάντες ἀρειόνες, ὡς ὅγε μῦθος.
 Κεῖνοι μὲν δὴ τοῖα· τὸ δ' αἴτιον, ὧν ἀπεόντων
 Ψυχὴ σῶμα λείπει, κέαρ τὰδε μυθήσαντο.
 20 Φορβὴ δ' οὐ ποτὲ σοι κέαρ ἔπλετο, ἥς δίχα θνητῶν
 Ζῶειν πάμπαν ἄπιτον, ἐπεὶ σθένος ἐστὶν ἐδητύς.
 Οἶδα δὲ καὶ λόγον ἄλλον, ὅν οὐ ποτε θέξομ' ἔγωγε.
 Ωὐδὲ γὰρ ἂν ξυνὴ τις ἐμοὶ καὶ πᾶσι μεριψή
 Ψυχῇ, πλαζομένη τε δι' ἡέρος. Ὡδ' ἂν ὁμοίῃ
 25 Πᾶσι πέλοι πνευστή τε καὶ ἔκπνοος· ἐν δ' ἄρα πᾶσι,
 Πάντες, ὅσοι ζῶουσι μεταπνέοντες, ἔκειντο,
 Εἰ δὲ καὶ ἡέρος ἐστὶ χυτὴ φύσις ἄλλοτ' ἐν ἄλλοις.
 Εἰ δὲ μένει, τί μὲν ἔσχε, τί δ' ἐν σπλάγχνοις τεκούσης
 Ζῶν ἔτ', εἰ κείνη με προέσπασεν ἐκτὸς εἶντα;
 30 Εἰ δὲ πλειότερων τεκέων σύ γε μητέρα θείης,
 Ψυχαῖς θαπτομένησιν ἔτι πλεόνεσσι γέρηρας.
 Οὐ πινυτῶν ὅδε μῦθος, ἐτώσια παίγνια βίδλων,
 Οἱ καὶ σώματα πολλὰ βίοις προτέροισιν ὅμοια
 Ἐσθλοῖς ἢ κακοῖς, ψυχῇ δόσαν αἰὲν ἀμείβειν,
 35 Ἡ τιμὴν ἀρετῆς, ἢ ἀμπλακίης τινὰ ποινὴν·
 Εἴμασιν ὥς τινα φῶτα κατενδύοντες ἀκόσμως,
 Ἡ μετεκδύοντες, ἐτώσια μοχθίζοντες,
 Ἰξίονος κύκλοις ἀλιτροτάτοιο φέροντες,
 Θῆρα, φυτὸν, βροτὸν, ὄρνιν, ὄφιν, κύνα, ἰχθύν ἔτευξαν,
 40 Πολλάκι καὶ δις ἑκάστων, ἐπὴν τό τε κύκλος ἀνώγη.
 Μέχρι τίνος; Θηρὸς δὲ σοφοῦ λόγον οὐ ποτ' ὅπωπα,
 Οὐδὲ θάμνον λαλέουσιν. Αἰεὶ λακέρυζα κορώνη·
 Αἰεὶ δ' ἰχθύς ἀναυδος ὑγρὴν διανήχεται ἄλμην.

9. Ἰσαμένοιο Ità Coisl. Malè Edit. ἰσαμένοιο.

12. Ἀθανάτοιο. Reg. 991 ἀνθρώποιο.

16. Βροτέων τε καὶ. Sic Codex Regius. 991. τί deerat in Editis.

17. Εὐκραεῖς. Juxtà hanc rationem, ut exponit Cyrus, omnes ii meliores essent, qui meliori temperamento, ac corporum harmoniâ forent.

26. Μεταπνέοντες ἔκειντο. Leuv. : Et simul expirantes morerentur.

27. Εἰ δὲ καί. Leuv. : Quòd si etiam aëris est natura, sequitur eam esse aliam in aliis.

28. Εἰ δὲ μένει. Sic Int. exponit : Quòd si negas eodem modo animam diffundi, ut aërem, verum in uno eodemque loco permanere.

METRICA VERSIO.

Crediderit? Nec item est aër; namque ipse vicissim
 Efflatur trahiturque, nec unquam immobilis hæret.
 Non etiam est toto diffusus corpore sanguis.
 Quin neque concentus, quem humorum gignit amica
 Temperies. Neque enim est eadem carnisque animæ-
 que,
 In quam nil juris leto est, natura. Quid autem
 Præstiterint, decorat quos virtus pulchra, scelestis,
 Si probitate graves homines, aut crimine fædos
 Temperies diversa facit? Quin hinc quoque fiet
 Ut mens et ratio brutis animantibus insit.
 Bruta etenim et formæ concentus et carnis habebunt.
 Adde quod hinc etiam probiores esse necesse est,

Corpore qui gaudent sano, recteque valente.

Atque hæc senserunt homines de mente profani,
 Scilicet ista animam statuentes esse, remota
 Quæ simul ac fuerint, mens frigida membra relinquit.
 Atqui non illis animus cibus extitit unquam.
 Quo tamen exempto, nullus, qui vivere possit,
 Esse queat: robur nam pabula sumpta tuentur.
 Quin alia est etiam nobis sententia nota,
 Quam dum luce fruar, non unquam admisero.
 Namque
 Non mihi communis mens est, quæque omnibus æquæ
 Secta sit, aëreâ quæque in regione vagetur.
 Sic etenim cunctis eadem mortalibus esset,

- Aëris, aut tracti, ac nunquàm immobilis natura ;
 10 Nec sanguineus est humor per carnem diffusus ;
 Nec temperatio partium corporis in unum coëuntium :
 Non enim una carniū et formæ immortalis
 Natura est. Quid autem bonis ampliùs inesset quàm pessimis,
 Quos temperatio malos finxisset, aut optimos ?
 15 Quomodò etiam non inesset pecudibus rationis natura ? Temperatio enim
 Carniū mortaliū et formæ inest pecudibus.
 Qui autem benè temperati, essent omnes, ut isti ratiocinantur, boni.
 Atque illi quidem talia. Hàc autem nituntur ratione : quibus absentibus
 Anima corpus relinquit, hæc animam esse statuerunt.
 20 Nunquàm alimentum animam tibi esse credidisti, sine quo mortalem
 Vivere omninò incredibile, siquidem robur est cibus.
 Novi et aliam sententiam, quam equidem non amplector.
 Non enim communis mihi et omnibus participata
 Anima, percurrrens aërem. Sic enim similis esset
 25 In omnibus tracta et efflata ; atque in omnibus
 Omnes essent, quicumque spirando vivunt,
 Si quidem aëris diffusa est natura aliàs in aliis.
 Si autem manet, quid igitur habuit mater, quid in ejus visceribus
 Vivum fuit, si me priùs, cùm essem foris, illa attraxit ?
 30 Quòd si plurium filiorum matrem esse ponas,
 Eò pluribus illam animabus, quæ consumuntur, decorabis.
 Vana librorum ludibria, ac hominum minimè sapientium est opinio ;
 Qui etiam in multa corpora vitæ præcedenti consentanea,
 Sive bonæ, sive malæ, animas semper transferunt,
 35 Vel ob virtutis præmium, vel ob pœnas sceleris :
 Velut hominem vestibus induentes indecorè
 Aut exuentes, inanem laborem suscipientes,
 Ixionis scelestissimi rotæ affigentes,
 Feram, arborem, hominem, avem, serpentem, canem, piscem fabricantur,
 40 Sæpè etiam bis unumquemque, cùm id circulus postulaverit.
 Usquequò hæc ? Equidem sapientis belluæ nunquàm audiui ratiocinationem,
 Nec arborem loquentem. Semper garrula cornix :
 Natat semper in mari humido mutus piscis.

Falsæ de ani-
 mæ opiniones
 confutantur.

Manichæorum
 de animæ opinio.

Metempsychos-
 is Pythagorica.

Metempsychos-
 im exagitat.

34. Ἐσθλοῖς ἡδέ. Pythagorei, qui metempsychosim, seu animarum in alia atque alia corpora migrationem induxerunt, eas animas, quæ virtutem coluissent, in præstantissima quæque corpora migrare, iis verò qui se vitiorum illecebris dedissent, obscenissima quæque corpora tribui docebant.

38. Ἰξίωνος. Poëtæ fingunt Ixionem ob scelus admissum, rotæ affixum fuisse, atque in orbem perpetuò volvi et contorqueri ; sic illi miseram animam ex homine in belluam et canem et serpentem, etc., postea rursus ad hominem reducunt.

41. Λόγον οὐ ποτ' ὅπωπα. Nunquàm vidi ratiocinationem.

METRICA VERSIO.

Tractaque et efflata : atque omnes vitalibus auris
 Et qui pascuntur, truculentæ quique dedere
 Colla neci, in cunctis essent : quod dicere stultum est.
 Namque etiam nunc hos aër, nunc rursus ad illos
 Se fundit. Quòd si certis mens sedibus hæret,
 Dic age, quisnam habuit, quid item vivebat in alvo
 Maternâ, si me traxit cùm extrinsecus essem ?
 Quòd si multiplicis quoque lingas esse parentem
 Hanc sobolis, magnos herclè à te carpit honores,
 Quam multis decoras animis, qui mole malorum
 Confecti intereant. Stulta hæc sunt dogmata planè,
 Ludicra vanorum auctorum, qui corpora multa,
 Vel malè, vel purè transactæ æqualia vitæ,

Perpetuis animo vicibus mutanda dederunt,
 In sceleris pœnam, vel honestæ præmia vitæ ;
 Haud secus ac variis tectum nunc vestibis illum,
 Nunc etiam rursus spoliatum, Ixionis instar,
 Volvere cogentes vanis conatibus orbem.
 Plantam, hominem, volucrem, piscémque, canémque,
 ferámque,
 Cæruleúmque anguem fecerunt, bisque frequenter
 Quodlibet, id quandò revolutus jusserit orbis.
 Quantisper, quæso, has voces fundetis inanes ?
 Nam mihi brutorum non vox audita sophorum est,
 Non etiam arbusti : sed semper garrula cornix,
 Semper et in salso mutus natat æquore piscis.

- Εἰ δὲ καὶ ὑσατὴ ψυχῆς τίσις, ὡς ἐνέπουσι
 45 Κεῖνοι, τῶν ὁδ' ἐλεγμὸς ἐτώσιος. Εἰ μὲν ἀσάρκου,
 Θαῦμα μέγ'. Εἰ δ' ἅμα σαρκί, τίν' ἐκ πλεόνων πυρὶ θώσεις;
 Καὶ τότε θαῦμα μέγιστον, ἐπεὶ πλεόνεσσιν ἔδησας
 Σώμασι, καὶ πλεόνων με δαήμονα θήκατο δεσμός,
 Πῶς τόδε μοῦνον ἄλυσεν ἐμὴν φρένα, τίς με πάροιθεν
 50 Εἶχε δορὴ, τίς ἔπειτα, πόσοις θάνον; οὐ γὰρ ἐπλούτει
 Ψυχαῖς, ὡς θυλάκοισι, θέτης ἐμός. Ἦ ἄρα μακρῆς
 Καὶ τόδ' ἄλλης, λήθην με παθεῖν προτέρης βιότητος.
 Ἡμέτερον δ' αἰοῖς ψυχῆς περὶ μῦθον ἄριστον.
 Ἐνθεν ἐλὼν, τέρψιν δὲ μικρὴν ἀναμίξομεν οἴμῃ.
 55 Ἦν ποτε ἦν ὅτε κόσμον ἐπήξατο νοῦ Λόγος αἰπύς,
 Ἐσπόμενος μεγάλῳ νόῳ Πατρός, οὐ πρὶν εἶναι.
 Εἶπεν ὁδ', ἐκτετέλεστο ὅσον θέλει. Ὡς δὲ τὰ πάντα
 Κόσμος ἦν, γαίῃ τε καὶ οὐρανὸς ἡδὲ θάλασσα,
 Δίξετο καὶ σοφίης ἐπιΐστωρα μητρὸς ἀπάντων,
 60 Καὶ χθονίων βασιλῆα θεοῦδεα, καὶ τόδ' εἶπεν.
 Ἦδη μὲν καθαροὶ καὶ ἀείζωοι θεράποντες
 Οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν ἄνθρωποι νόες, ἄγγελοι ἐσθλοί,
 Ὑμνοπόλοι μέλποντες ἐμὸν κλέος οὔποτε λήγον.
 Γαῖα δ' ἔτι ζώουσιν ἀγάλλεται ἀφραδέεσσι.
 65 Ξυνὸν δ' ἀμφοτέρωθεν ἐμοὶ γένος εὐαδὲ πῆξαι,
 Θνητῶν τ' ἀθανάτων τε νοήμονα φῶτα μεσηγὺ,
 Τερπόμενόν τ' ἔργοισιν ἐμοῖς, καὶ ἐχέφρονα μύσῃν
 Οὐρανίων, γαίης τε μέγα κράτος, ἄγγελον ἄλλον
 Ἐκ χθονὸς ὑμνητῆρα ἐμῶν μενέων τε, νόου τε.
 70 Ὡς ἄρ' ἔφη, καὶ μοῖραν ἐλὼν νεοπηγέος αἴης,
 Χεῖρεσιν ἀθανάτησιν ἐμὴν ἐσήσατο μορφήν,
 Τῇ δ' ἄρ' ἐῆς ζωῆς μοιρήσατο. Ἐν γὰρ ἔθηκε
 Πνεῦμα, τὸ δὴ θεότητος αἰεθὲς ἐστὶν ἀπορρώξ.
 Ἐκ δὲ χορὸς πνοιῆς τε παγὴν βροτὸς ἀθανάτοιο
 75 Εἰκῶν· ἡ γὰρ ἄνασσα νόου φύσις ἀμφοτέροισι.
 Τοῦνεκα καὶ βίον τὸν μὲν σέργω διὰ γαῖαν,
 Τοῦ δ' ἔρον ἐν σῆθεσσιν ἔχω θεῖαν διὰ μοῖραν.
 Ἦδε μὲν ἀρχεγόνοιο βροτοῦ θέσις. Αὐτὰρ ἔπειτα
 Σῶμα μὲν ἐκ σαρκῶν, ψυχὴ δ' ἐπιμίσγεται αἴζως,

45. Τῶν ὁδ' ἐλεγμός. Leuv. : Quorum hoc vanum est dogma. Μοx, εἰ μὲν ἀσάρκου. Super. lin. ψυχῆς τίσις.

47. Καὶ τότε. Vatic. τόδε.

55. Ἦν ποτε ἦν, erat aliquandò tempus, etc.

59. Δίξετο. Hic versus et octodecim sequentes leguntur sect. 11, in poemate jam laudato Moral. 1, in laudem Virginitatis. Bill. 3.

66. Μεσηγύ. Reg. 991, μεσηγόν.

METRICA VERSIO.

Quòdsietiam, ut memorant, in mundi calce datura est
 Mens scelerum pœnas, frustra hæc censura feretur.
 Nam si pendendas habeat sine corpore pœnas,
 Hoc equidem miror : quòd si cum corpore, quodnam
 Ex tot corporibus flammis ultricibus ipse
 Injicies? Quin hoc quoque miror, corpora multa
 Cùm mihi tradideris, multarum mèque peritum
 Fecerit hic nexus rerum, quì fiat ut unum
 Ignotum hoc mihi sit, quænam me pellis habebat
 Anteà, quæ deinceps? quotnam mihi corpora morte
 Occiderint? etenim qui me cum corpore vinxit,
 Haud animis tam dives erat, quàm follibus, (istud
 Credere si fas est;) quin hic quoque maximus error,

Dicere me vitæ memorem non esse prioris.

Optima jam de mente fides doctrinæque nostra
 Quænam sit, breviter referam : tu sedulus audi.
 Atque ego verborum (quo carmina dulcius aures
 Nostra tuas feriant,) hinc demùm exordia ducam.
 Principio mundum ex nihilo produxit in ortum
 Consiliis parens æternus Sermo Tonantis.
 Dixit, et effectum est quidquid divina voluntas
 Ipsius tulit. Ut verò jam cuncta decorem
 Accepere suum, tam cœli fervidus axis,
 Quàm mare, quàm tellus, sed qui sophiàmque pe-
 rennem
 Nosceret, imperiùmque in terrea cuncta teneret,

- Quòd si postrema est animæ poena, ut ipsi dicunt,
 45 De his inutile iudicium. Nam si sine carne,
 Magnum hoc miraculum. Si cum carne, quamnam ex pluribus igni trades?
 Ac tunc maximum erit miraculum. Nam pluribus me illigasti
 Corporibus, fecit que vinculum ut multa scirem.
 Quomodò autem hoc unum meam mentem effugit, quæ me priùs
 50 Habuerit pellis, quæ posteriùs, quot in corporibus interii? Non enim,
 Ut saccis, ita animabus dives, alligator meus. At profectò magnum
 Hoc erratum est, quòd me oblivio prioris vitæ ceperit.

- Nostram audi de animâ optimam doctrinam :
 Hinc incipiens, aliquid oblectamenti admiscebo sermoni.
 55 Mundum olim condidit summæ mentis sublime Verbum,
 Parens magni Patris consilio, antea non existentem.
 Dixit ille, et factum est quicquid volebat. Cùm autem omnia creata
 Mundum ita constituissent, terra, cœlum et mare,
 Quærebat agnitorem suæ sapientiæ genitricis omnium,
 60 Et terrestrium regem Deo similem; ac sic fatus :
 « Jam quidem puri et semper victuri ministri
 » Latum habitant cœlum, mentes sanctæ, boni nuntii,
 » Et hymnis perpetuis gloriam meam celebrare nunquàm desinunt.
 » Terra autem adhuc brutis tantùm gaudet animalibus,
 65 » Itaque conflatum ex duobus mihi placet genus condere,
 » Mortales inter et immortales, intelligentiâ præditum hominem, qui medius sit,
 » Oblecteturque operibus meis, prudentem investigatorem
 » Cœlestium, terræ magnum imperatorem, Angelum alterum
 » Ex terrâ, præconem meæ potentiæ et sapientiæ. »

- 70 Sic dixit, et partem sumens creatæ recens terræ
 Manibus suis immortalibus, meam expressit formam;
 Cui etiam vitam suam impertivit. In eam enim immisit
 Spiritum qui à Divinitate formæ experte fluit.
 Sic ex pulvere divinòque flatu concretus sum homo, immortalis Dei

- 75 Imago; mentis enim natura imperat utrique.
 Quamobrem vitam hanc diligo terræ causâ,
 Et alterius desiderium in corde habeo, divinam ob particulam.
 Talis fuit primùm creati hominis colligatio. Verùm deinceps
 Corpus à carne propagatur, anima autem immiscetur modo incognito,

Vera doctrina
de animâ.

Hominis crea-
tio.

Cur homo vi-
tam præsentem
et futuram dili-
gat?

Duplex de a-
nimâ sententia,
prior tamen se-
quenda.

74. Πάγν. Ità Reg. 991. Edit. παγή.

75. Ἡ γὰρ ἄνασσα. Mentis enim natura utrique imperat,
animo scilicet et corpori.

79. Ἀίςως. Combef. legit in Cod. Reg. αὔμαϊς, et vertit:
Admiscetur spiraculo.

METRICA VERSIO.

Deerat adhuc, tales emisit pectore voces.
 « Jam puri omninò servi, æternùmque futuri,
 » Sunt mihi, qui cœlos habitent sedesque beatas,
 » Angelicæ ac sanctæ mentes, quibus hoc opus unum
 est
 » Carminibus celebrare meas in sæcula laudes.
 » Quin etiam tellus animantibus exsilit illis,
 » Quæ ratione carent. Mihi porrò condere utrinque
 » Conflatum genus est cordi, mortalia quod sit
 » Inter, et hæc rigidæ quæ non obnoxia morti,
 » Nempè hominem instructum rationis munere, quique
 » Gaudeat et lustrans oculis quæcunque creavi,
 » Contemplânsque animo cœlestia cuncta sagaci :
 » Terræque imperium teneat, sitque Angelus alter,

Tom. II.

» E terrâ noménque meum dextrámque potentem
 » Ore pio, sophiámque canens. » Hæc ille locutus,
 Particulam terræ, quam paulò struxerat antè,
 Divinis sumpsit manibus, formámque creavit
 Protinus ipse meam, vitámque impertiit illi.
 Pneuma etenim inseruit, quod numine fluxit ab alto.
 Sic ego cœlesti flatúque et pulvere terræ
 Sum concretus homo, patris immortalis imago ;
 Regia mens siquidem parti dominatur utrique.
 Quo fit ut hanc vitam complectar corporis ergò,
 Quod mihi terrenum est; ac rursus vita futura
 Divinam ob partem stimulos mihi subdat amoris.
 En quæ primigeni fuerit structura parentis.
 Post autem in reliquis carnes ex carnibus ortum

L 3

- 80 Ἐκτοθεν εἰσπίπτουσα πλάσει χοῶς. Οἶδεν ὁ μίξας
 Πῶς πρῶτόν τ' ἔπνευσε, καὶ εἰκόνα θήσατο γαίῃ·
 Εἰ μὴ τόνδε λόγον τις, ἑμοῖς ἐπέσσειν ἀρήγων,
 Θῆσει θαρσαλέως τε, καὶ ἐσπόμενος πλεόνεσσιν·
 Ὡς καὶ σῶμα τὸ πρῶτον ἀπὸ χθονὸς ἄμμι περασθὲν,
- 85 Ὑψέρον ἀνδρομέη ῥύσις ἔπλετο, οὐδ' ἀπολήγει
 Ἀλλοτε ἄλλον ἔχουσα βροτὸν πλαστῆς ἀπὸ ρίζης·
 Καὶ ψυχὴ πνευσθεῖσα Θεοῦ πάρα, κείμεν ἔπαιτα
 Ἀνδρομέοισι τύποισι συνέρχεται ἀρτιγένεθλος,
 Σπέρματος ἐκ πρώτοιο μεριζομένη πλεόνασσι.
- 90 Θνητοῖς ἐν μελέεσσιν αἰεὶ μένον εἶδος ἔχουσα.
 Τούνεκεν ἡγεσίην νοερὴν λάχεν. Ὡς δ' ἐνι τυτθοῖς
 Πνεῦμα μέγα φεινὸν πε καὶ ἔκτροπον ἴαχεν αὐλοῖς,
 Καὶ μάλα ἰδριος ἀνδρὸς, ἐπὴν δ' εἰς χεῖρας ἱκωνται
 Εὐρύποροι, πημόσδε τελειωτέραν χέον ἡχῆν.
- 95 Ὡς ἤγ' ἀδρανέεσσιν ἐν ἄψεσιν ἀδρανέουσα,
 Πηγνυμένοις συνέλαμψε, νόον δέ τε παυτ' ἀνέφηνεν.
 Αὐτὰρ ἐπειδὴ τεύξεν ἔον βροτὸν ἄφθιτος Υἱός,
 Ὅφρα κε κῦδος ἔχῃσι νέον, καὶ γαῖαν ἀμείψας
 Ἡμασιν ὑψατίοισι Θεῶ Θεὸς ἔνθεν ὁδεύσῃ,
- 100 Οὔτε μιν οὔτ' ἀνέηκεν ἐλεύθερον, οὔτε τι πάμπαν
 Θήσατο· θεῖς δὲ νόμον τε φύσει, καὶ ἐσθλὰ χαράξας
 Ἐν κραδίῃ, γυάλοισιν αἰθαλέως παραθείσους
 Θῆκε μιν ἀμφιτάλαντον, ὅπη ρέψει δοκεύων,
 Γυμνὸν ἄτερ κακίης τε καὶ εἶδος ἀμφιθέτοιο.
- 105 Ζωὴ δ' οὐρανὴ πέλεται παράδεισος ἑμοιγε.
 Τοῦ ρά μιν ἐντὸς ἔθηκε λόγων ὀρησῆρα γεωργόν.
 Οἴου μιν ἀπέρργε τελειότεροιο φυτοῖο,
 Ἐσθλοῦ τ' ἡδὲ κακοῖο διάκρισιν ἐντὸς ἔχοντος
 Τὴν τελέην. Τελέη γὰρ ἀεξομένοισιν ἀρείων,
- 110 Ἀλλ' οὐκ ἀρχομένοισιν· ἐπεὶ τόσον ἐστὶ βαρεῖα,
 Ὅσον νηπιάχοισι τελειότερη τις ἐδωδή.
 Ἀλλ' ἐπεὶ οὖν φθονεροῖο παλαίσμασιν ἀνδροφόνιοι,
 Θηλυτέροιο λόγιοι παραφασίησι πιθήσας,
 Γεύσατο μὲν καρποῖο προώριος ἡδυβόροιο,
- 115 Δερματίνους δὲ χιτῶνας ἐφίσσατο σάρκα βαρεῖαν
 Νεκροφόρος, (θανάτῳ γὰρ ἀμαρτάδα Χριστὸς ἔκορσεν),
 Ἦλθε μὲν ἄλσεος ἐκτὸς ἐπὶ χθόνα τῆς γένος ἦεν,

80. Πλάσει. Ità Reg. 992. Edit. πλάσιν.

83. Θαρσαλέως. Ità Reg. 992. Edit. θαρσαλέος.

94. Εὐρύποροι. Vat. εὐρύπορος.

96. Ἀνέφηνεν. Ità Vatic. et Coisl. Edit. ἐνέφηνεν.

106. Λόγων ὀρησῆρα γεωργόν. Schol. Reg. 991. ἐργάζεσθαι καὶ φυλάσσειν δοθεῖσαν αὐτῷ ἐντολήν.

METRICA VERSIO.

Ducunt : exterius mens verò illapsa latenter
 Pulveræ moli sese conjungit, ut ille
 Novit, qui primum effigiem cum carne ligavit ;
 Ni fortè intrepidus quisquam multosque secutus,
 Hoc mea præsidio defendere verba laboret :
 Nempè quòd ut corpus, quod primum è pulvere
 fluxit,
 Post concretum in nos humanæ gentis origo
 Extitit, ac semper primâ ex radice vicissim
 Ex aliis alii nascentur ; sic quoque planè
 Mens ea, quam primum Deus inspiravit ab alto,
 Orta recens, hinc deindè coit cum corpore nuper
 Efficta, in plures divisa ex semine primo :

Et formam in membris mortalibus usquè tuetur.
 Idcirco imperium divino munere nacta est.
 Ast ut, habet parvum cum tibia longa foramen,
 Angustum quiddam resonat tenerisque molestum
 Auriculis ingens flatus, quantumlibet arte
 Præstantem aulædum placeat tibi fingere : quòd si
 Illa foraminibus latis adaperita peritum
 Aulædum inveniat, sonus est tum denique plenus :
 Sic anima infirmis in membris languida primum,
 Mox cum membra suum jam collegere vigorem,
 Collucet, virésque suas jam detegit omnes.
 At quia mortales hominem cælestis ad auras
 Filius extulerat, mutatis sedibus ille

- 80 Extrinsecùs illapsa terreno huic figmento. Nòvit qui miscuit,
Quomodò et primùm insufflaverit, et imaginem suam terræ alligaverit,
Nisi quis rationem hanc, verbis meis opem ferens,
Ponat fidenter, et sententiam secutus plurimorum:
Quemadmodùm corpus primùm è terrâ nobis temperatum,
- 85 Deinceps humanæ gentis origo fuit, nec desinit
Alios ex aliis semper proferens homines ex primâ conditâ radice;
Sic quoque animam à Deo inspiratam, exindè
Ad humanas formas accedere modò natam,
Ex primo illo semine distributam pluribus,
- 90 Humanis in membris perpetuam formam habentem.
Propterea principatum intellectilem nacta est. Ut autem in exiguis
Flatus magnus exile quiddam et inconcinnum sonat tibiis,
Etiam si canendi peritus sit tibicen; verùm si in manus venerint
Latioribus tibiæ, tunc perfectiorem edunt sonum:
- 95 Sic et anima debilibus in membris debilis,
Cùm solidiora facta sunt, collucet, totamque mentem explicat.
Postquàm autem suum condidit hominem immortalis Filius,
Ut gloriâ frueretur novâ, et terram relinquens
Extremis diebus, hinc ad Deum Deus pergeret,
- 100 Neque ipsum reliquit planè liberum, neque etiam omninò
Constrinxit; sed legem naturæ statuens et bona quæque infigans
Ejus pectori, in vallibus semper florèntis paradisi
Collocavit eum utrinque libratum, quò se inclinaret expectans,
Nudum absque scelere et pravâ simulatione.
- 105 Vita cœlestis erat, ut mihi videtur, hic paradisi,
In quo eum locavit, ut operaretur, et mandatum servaret.
Unâ ei interdixit perfectiore arbore,
Quæ boni et mali dijudicationem habebat
Perfectam. Perfecta enim cognitio adultis est utilior
- 110 Quàm imperfectis: siquidem istis perindè gravis est
Atque infantulis solidior cibus.
Postquàm autem invidi dolis homicidæ,
Fœminæ voci et consiliis obsecutus,
Gustavit suavem hunc antè tempus fructum,
- 115 Pelliceâque tunicâ induit crassam hanc carnem,
Morti obnoxius, (morte enim peccatum Christus mulctavit,)
Ejectus è paradiso venit in terram è quâ ortus erat,

Pulchra similitudo quâ ostenditur animam non statim vires suas exerere.

Deus qualem hominem condiderit?

Scientia boni et mali rudioribus haud conducibilis.

115. Σάρκα βαρεῖαν. Gregorius, ut observare juvat, non dixit simpliciter Adamum, postquam peccavit, carnem suscepisse, quò error Origenis fuit, ab Epiphanio confu-

tatus hæresi 64, sed *carnem gravem*, id est, ut exponit Cyrus, *gravem et mortalem* pro pellucido ac tenuissimo corpore induit, cadavérque gestavit.

METRICA VERSIO.

Ut tandem splendore novo frueretur, et istinc
Pergeret ad superum donatus Numine Numen,
Hoc sibi proponens, non omni ex parte solutum.
Vivere jure suo voluit, nec rursus eundem
Constrictum prorsus tenuit, verùm optima quæque,
Naturæ ac medio legem cùm corde notasset,
Protinùs in viridis paradisi sede locavit
Ancipitem, (observans partem inclinaret in utram.)
Nudum etiam, et sceleris purum fraudisque malignæ.
Ac vitæ cœleste genus paradisi, opinor,
Hic erat, in cujus mediâ regione parentem
Fixerat humani generis, pia sensa probòsque
Ut coleret mentis fœtus, alerétque colendo.

Unâ, quæ reliquis perfectior, arbore tantùm
Interdixit ei, plenum discrimen habebat
Quæ recti et vitii. Namque ut conducit adultis,
Sic teneris gravis est animis damnosâque plena
Cognitio, firma ut pueris solet esca tenellis:
Pestiferi at postquàm sævis insultibus hostis,
Fœmineisque levis præbens sermonibus aures,
Nectaream dentes præ tempore misit in escam,
Pelliceas vestes, hoc est grave corpus et atræ
Subjectum morti, tunc induit ipse: (secari
Nam Deus immissæ voluit per spicula mortis
Crimina, ne toto se noxa extenderet ævo.)
Atque etiam viridi confestim ejectus ab horto

Καὶ ζῶν πολύμοχθον ἐδέξατο. Τῷ δ' ἄρ' ἔθηκε
 Ζῆλον ἐὸν πυρέντα φυτῷ κληῖδ' ἐριτίμῳ,
 120 Μὴ τις Ἀδάμ, ὁ πρόσθε, προώριος ἐντὸς ἱκνται,
 Πρὶν πτόρθου γλυκεροῖο φυγεῖν δαπτρεῖαν ἐδωδὴν,
 Καὶ ζῶης πελάσειε φυτῷ κακός· ὥς δ' ὑπ' ἀήταις
 Χειμερίοις παλινόρσος ἀλίπλοος ἦλθεν ὀπίσσω,
 Αὖθις δ' ἡ πνοιῇσιν ἐλαφροτέρησι πετάσας
 125 Ἰξίον, ἡ ἐρέτῃσι μόγῳ πλόον αὖθις ἄνυσσεν,
 ὧς ἡμεῖς μεγάλοιο Θεοῦ ἀπὸ τῆλε πεσόντες,
 Ἐμπαλιν οὐκ ἀμογητὶ φίλον πλόον ἐκπερώωμεν.
 Τοίη πρωτογόνοιο νεόσπορος ἦλυθεν ἄτη
 Δειλοῖσιν μερόπεσσιν, ὅθεν χάχυς ἐβλάσθησε.

6.

ΠΕΡΙ ΔΙΑΘΗΚΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΦΑΝΕΙΑΣ ΧΡΙΣΤΟΥ.

Δεῦρ' ἄγε καὶ δισσοῖο νόμου λόγον ἐξερέεινε·
 Ὃς τε παλαιότερος, καὶ ὃς νέος ἐξεφαάνθη,
 Πρῶτα μὲν Ἑβραίοισιν, ἐπεὶ Θεὸν ὑψιμέδοντα
 Πρῶτοι καὶ γνώσαντο, ἔπειτα δὲ πείρασιν αἷτης.
 5 Οὐ γὰρ μαρναμένοισι Θεὸς βροτὸν ἡγεμονεύει
 Δόγμασιν, ὥς τις αἰδρὶς ἐὼν, Λόγος ἰδρὶς ἀπάντων,
 Οὐδὲ παλιμβούλοισιν, ὃ καὶ Σνητοῖσιν ὄνειδος.
 Ἀλλ' ὅδ' ἐμός λόγος ἐστὶ Θεοῦ φιλέοντος ἀρωγῆς.
 Λυσσῆεις ὅτε πρῶτον Ἀδάμ βάλεν ἐκ παραδείσου,
 10 Κλέψας ἀνδροφόνιοι φυτοῦ δηλήμονι καρπῷ,
 ὧς ἑρατὸν ἡγητῆρος ὀλωλότος αἰσχρεῖ τύπτων,
 Δίξετο καὶ τεκέεσσι κακὸν καὶ κῆρα φυτεῦσαι,
 Ρήξας δ' οὐρανίῳ Θεοῦ κλεψίφρονι βουλῇ,
 Τρέψατο ὅσσε βροτοῖο πρὸς οὐρανὸν ἀφερόντα,
 15 Κάλλεσι παμφανόωσι τετηλότα, πρὸς τε θανόντων
 Μορφάς, ἃς ἐτύπωσε πόθος, καὶ μῦθος ἔτισε,
 Πιςὸς ἐν οὐ ξείνοισι κακοῖς, ψεύξης ἀνέλεγκτος,
 Αἰὲν ἐπερχομένοισιν ἀεξόμενος λυκάθασιν.
 Ἑβραίων ἱερῶν ὅλον γένος, οὐχ ὑποφῆταις
 20 Εἶκον ὀδυρομένοισι, λιταζομένοισιν, ἄνακτος
 Μῆνιν αἰεὶ προφέρουσι. Πάρος γε μὲν ὄλλουον αὐτούς.

119. Ζῆλον ἐὸν πυρέντα. Flammeum gladium vocat Scriptura, et Cherubim nuncupat. Mox, in iisdem Codicibus δαπτρεῖαν pro δαπτρεῖαν.

121. Φυγεῖν. Itā Reg. 991, et Vat. Sic legendum suspicatus fuerat Billius pro φαγεῖν, quod habent Editi.

126. Πεσόντες. Cod. Sirlæus habet πλέοντες. Billius præfert πεσόντες.

129. Στάχυς. Reg. 992 στάχυν. Schol. Reg. 991, ἡ τῆς συμπάσης ἀδικίης στάχυς.

IX. TITUL. Περὶ διαθήκων. Vaticanus habet περὶ διαθηκῶν. Alii tres περὶ παλαιῶ τε καὶ νέου νόμου, de lege veteri et nova.

6. Δόγμασιν, decretis, doctrinis, legibus.

8. Ἐμός. Vatic. ἐμῆς. Hæc mea est doctrina, is orationis

METRICA VERSIO.

In terram infelix venit, quā traxerat ortum,
 Ac duram subiit vitam plenamque laboris.
 Quinetiam ardentem zelum Moderator olympi
 Collocat antè fores, aditum qui pervigil omnem
 Occlusum teneat, ne primi more parentis
 Antè quis huc præcox veniat, quàm sumpserit escam,
 Quā malè demulcens animum consumitur arbor,
 Ac vitæ ligno sceleratâ mente propinquet.
 At verò infesto jactatus turbine venti
 Nauta quidem invitus cedit, ferturque retrorsum;
 Post autem passis faveant si flamina velis,
 Aut ope remigii, cursum non segnis initum

Conficit: haud aliter nos magno à Numine longè
 Avulsi, rursus cursum non absque labore
 Exsequimur, superâsque citi properamus ad oras.
 Sic Adamus sceleris lethalia semina jecit,
 Undè seges tandem vitiorum amplissima nata est.

IX. DE TESTAMENTIS ET ADVENTU CHRISTI.
 (Billio interprete.)

Eia age binarum rationem expendere legum
 Jam propera, quarum illa prius, post altera fulsit:
 Hebræis primùm, quoniam novère priores
 Æthereum Numen, post autem finibus orbis.
 Non etenim adversis, velut inscius ac rudis, ille

- Vitâmq̃ue laboribus plenam suscepit. Huic autem obdidit
 Præclaræ arbori zelum suum igneum quasi pessulum ,
 120 Ne quis Adamus, ut antè, præmaturus ingrediatur,
 Priusquàm dulcis rami noverit vitare noxium cibum,
 Neve ad vitæ arborem accedat quispiam malus. Sicut autem per ventos
 Hibernos coactus quis mare navigans retrò rediit,
 Rursùm aut ventis mītoribus expandens
 125 Velum, aut ope remigum; magno labore cursum conficit,
 Ità nos à magno Deo longè prolapsi,
 Rursùs non sine labore caram navigationem perficimus.
 Talis semper ex recenti semine virescens supervenit calamitas
 Miseris hominibus à primo parente, undè totius iniquitatis spica germinavit.

Peccatum originis, damnum semper ex recenti semine virescens ab Adamo, à quo totius iniquitatis spica in miseros homines est propagata.

IX.

DE TESTAMENTIS ET ADVENTU CHRISTI.

- Eia age, et utriusque legis rationem expende;
 Alia antiquior, et alia postea effulsit,
 Primùm quidem Hebræis, siquidem Deum supremum dominatorem
 Primi noverunt, post hæc finibus terræ.
 5 Non enim pugnantibus Deus hominem regit
 Dogmatibus, quasi quis ignarus, cùm Verbum novit omnia,
 Aut mutabilibus, quod vel ipsis mortalibus probro foret.
 Hæc autem mea est sententia de Providentiâ Dei homines diligentis.
 Postquàm rabidus hostis primum hominem ejecit è paradiso,
 10 In fraudem inducens illius homicidæ arboris pestifero cibo,
 Ut qui exercitum, duce cæso, perturbatum armis profligat,
 Parabat soboli etiam mala et mortem inferre;
 Disjungens à coelesti Numine fraudulento consilio,
 Convertit oculos hominis ad stelliferum cælum
 15 Omnimodâ pulchritudine splendens; adque mortuorum
 Simulacra quæ finxit desiderium, quibus honorem tribuit fabula,
 Fidem inveniens in propriis calamitatibus, mendax quæ convinci nequit,
 Semper advenientibus crescens annis.
 Ipsa etiam Hebræorum gens, sanctorum soboles, depravata est, nec Prophetis
 20 Obtemperârunt cum lacrymis monentibus, et Dei
 Iram semper proponentibus. Imò et ipsos morte affecerunt.

Alias Bill. 77, p. 173.

Deus constantibus hominem legibus regit.

Quomodò diabolus ad idololatriam homines convertit.

Ipsi Hebræi in idololatriam prolapsi, monita Prophetarum et minas non curantes iram Dei concitarunt.

scopus, circà Dei in homines benigni providentiam, curam, opem, etc.

11. Αἴσχει. Græc. Int. κοντοῖς καὶ βέλεισι καὶ πᾶσιν ὕπλοις. — Fortè ἔγχει, quod supponit versio. (Not. Edit.)

17. Πιρὺς ἐν οὐ ξείνοισι κακοῖς. Benè Billius idem esse scripsit, quod οὐκ ἄλλοτρίαις συμφοραῖς, id est, *propinquo- rum calamitatibus*. Mox, ψεύξης ἀνέλεγκτος, *mendax quæ*

convinci nequit, ob longam scilicet annorum seriem, quâ hujusmodi mendacia, de mortuis conficta, velut obvoluta sunt.

18. Αἰὲν ἐπερχομένοισιν. Sic infrà lib. II, sect. 2, 18, Bill. 50, v. 126, Nicobuli filii ad patrem... et ibid. VII, Bill. 62, v. 296.

19. ἱερὸν. Ità Vatic. Edit. ἱερόν.

METRICA VERSIO.

Quem res nulla fugit, mortalia corda gubernat
 Dogmatibus, vel quæ vario pro tempore semper
 Evariant; namque hoc etiam mortalibus ipsis
 Haud parvam attulerit labem. Quodnam ergò juvamen
 Ingenti generis nostri succensus amore
 Præstiterit Deus, et quæ sit sententia nostra,
 Accipe. Pestiferâ postquàm ferus arboris escâ
 Illectum primævum hominem dejecit ab horto
 Hostis, ut, occiso duce, qui perterrita fundit
 Agmina, sic etiam sobolem mactare parabat.
 Ergò oculos hominum divino à Numine vafri
 Artibus abripiens, ad cælum et sidera vertit;

Tom. II.

Atque hominum, abstulerant quos fata immitia, formas,
 Quas desiderium finxit, queis fabula honorem
 Præbuit, haudquaquàm notis in casibus ægrè
 Nacta fidem, et mendax, quam non convincere posses,
 Acquirénsque novas vires crescentibus annis.
 Quinetiam Hebræos inter, scelerata parentum
 Sanctorum soboles, in eandem perfida fraudem
 Incidit, obsistens prædurâ fronte Prophetis,
 (Qui lacrymis precibusque animos mollire feroces
 Tentabant, irâmq̃ue Dei proponere nullo
 Tempore cessabant ipsis,) et recta monentes
 Vesano afficiens crudeli morte furore.

M 3

- Οὐδὲ μὲν οὐ βασιλῆες ἐτάρβουν, ἀλλ' ἄρα καὶ τῶν
Οἱ πλέονες κακίους, οὐδ' ἄλσεα πάμπαν ἔλειπον,
Οὐδ' ὀρέων κορυφάς, καὶ δαίμονας αἱματόεντας.
- 25 Τοῦνεκα καὶ μεγάλοιο Θεοῦ ζηλήμονα μῆνιν
Εἴρυσαν, ἐκ δὲ τίνυχθεν· Ὁ δ' ἀντεισηλθὼν ἔγωγε
Ἀτραπιτὸν ζήλοιο ποδηγεσίῃ σφίσιν ἔλκων,
Πίσιν ἐς εὐσεβέα Χριστοῦ παλίνορσα φέρεσθαι,
Ὅψι μετασρεφθεῖσιν, ἐπὴν κορέσωνται ἀνίης,
- 30 Βασκανίη λαοῖο νεήλυδος, ᾧ διάμειφθεν.
Ἀλλὰ τὰ μὲν μετόπισθ'. Οἱ δ' ὡς νόμον εἶχον ἄτιμον,
Υἱάτιον τοιῆσδε βροτῶν γένος ἔμμορε τιμῆς,
Νεύμασιν ἀθανάτοιο Πατρὸς, καὶ ἔργμασι Παιδὸς·
Χριστὸς ὅσον βροτέων ἐνὶ σώματι κάτθετο μοίρης
- 35 Οὐρανίης, λεύσσων κακίης ὑπο θυμοβόροιο
Δαπτόμενον, σκολιὸν τε βροτῶν μεθέοντα δράκοντα,
Ὡς κεν ἀναστήσειεν ἐὼν λάχος, οὐκ ἔτι νοῦσον
Ἄλλοισιν ἐφέηκεν ἀρηγόσιν· (οὐ γὰρ ἐπαρκῆς
Τοῖς μεγάλοις παθέεσσι μικρὸν ἄκος·) ἀλλὰ κενώσας
- 40 Ὦν κλέος ἀθανάτοιο Θεοῦ πατρὸς υἱὸς ἀμήτωρ
Αὐτὸς καὶ δίχα πατρὸς ἐμοὶ ξένος υἱὸς ἐφάνθη·
Οὐ ξένος, ἐξ ἐμέθεν γὰρ ὁδ' ἄμβροτος ἦλθε βροτωθεὶς
Παρθενικῆς διὰ μητρὸς, ὅλον μ' ὅλος ὄφρα σαώσῃ.
Καὶ γὰρ ὅλος πέπτωκεν Ἀδάμ διὰ γεῦσιν ἀλιτρῆν.
- 45 Τοῦνεκεν ἀνδρομέοισι καὶ οὐ βροτέοισι νόμοισι,
Σεμνοῖς ἐν σπλάγχνοισιν ἀπειρογάμοιο γυναικὸς
Σαρκαθεῖς, (ὦ θάμβος ἀφαιροτάτοισιν ἄπισον!)
Ἦλθε Θεὸς θυητὸς τε, φύσις δύο εἰς ἐν ἀγείρας,
Τὴν μὲν κευθομένην, τὴν δ' ἀμφοδίην μερόπεσιν·
- 50 Ὡν Θεὸς ἡ μὲν ἔην, ἡ δ' ὕψατον ἡμῖν ἐτύχθη.
Εἷς Θεὸς ἀμφοτέρωθεν, ἐπεὶ θεότητι κερασθεῖς,
Καὶ βροτὸς ἐκ θεότητος ἀναξ καὶ Χριστὸς ὑπέστη·
Ὡς κεν Ἀδάμ νέος ἄλλος ἐπιχθονίοισι φαυθεῖς,
Τὸν πάρος ἐξακέσαιτο, πετάσματι δ' ἀμφὶ καλυφθεῖς,
- 55 (Οὐ γὰρ ἔην χωρητὸς ἐμοῖς παθέεσσι πελάσσαι,)
Καὶ πινυτὸν δοκέοντα ὄφιν σφήλειεν ἀέλπτως,
Ὡς μὲν Ἀδάμ πελάσσοντα, Θεῷ δὲ τε ἀντιάσσοντα,

27. Ζήλοιο ποδηγεσίῃ. *Abjecto propter suam contumaciam Israële, ego vicissim fidei viam ingressus sum, quæ quidem illis est zeli directio, ac manu ductio ad salutiferam Christi fidem viam sternens. Nam, ut ait Apostolus, Rom. xi, 11,*

sed illorum delicto, salus est gentibus, ut illos æmulentur.

29. Ἐπὴν κορέσωνται ἀνίης. *Postquam calamitatibus, quas de Gentium salute concepta invidia illis parit, satiati fuerint, etc.*

METRICA VERSIO.

Quin neque terror eos, qui regia sceptrā tenebant,
Pulsabat. Magnā namque hī quoque parte nefando
In scelere hærebant, virides nec līquere lucos,
Aut rīgidos poterant montes, aut dæmonas atro
Sanguine gaudentes. Quo crimine Numinis iram
Contraxere gravem, meritōque est illa repulsa
Gens tota, inque locum confestim inductus eorum
Ipse fui, ut zeli ductu ad legemque fidemque
Christi dirigerem errantes, cū scilicet illi
Tristitiā fessi, parit his quam livor iniquus
Ob populum juvenem, ipsorum est qui sede locatus,
Induerint meliorem animum, tandēque reversi
Ad Christum fuerint. Verū hoc non antē futurum est,

Vergat ad interitum quā moles maxima mundi.
Isaciæ porrò legalia solvere jura
Cū minimè horrerent, nutu Patris omnipotentis
Hoc soboles æterna homines affecit honore.
Nam cū, divinæ quodcumque in corpore partis
Condiderat primū, funesto à crimine rodī
Cerneret, obliquūque homini dare jura draco-
nem,
Ut partem ipsa suam erigeret, committere morbum
Non jam aliis voluit medicis; (nam parva medela
Pellendis gravibus non est accommoda morbis:)
Sed decus evacuans æterno qui Patre natus
Matre caret, rursus mihi filius extitit idem

Ne quidem principes Deum metuebant : nam eorum
Plerique populo peiores, nec lucos linquebant,
Nec montium cacumina, nec dæmonia sanguine gaudentia.

- 25 Quapropter magni Dei gravem iram
Concitârunt, et è terrâ suâ ejecti sunt. Ego verò ingressus sum
Viam, zeli ductu eos provocans
Ad salutiferam Christi fidem amplectendam,
Serò tandem à contumaciâ abductos, cùm satiati fuerint calamitatibus

- 30 Ortis ex concepto livore in populum juniorem ipsis subrogatum.
Verùm hæc postea. Cum igitur Hebræi vilem habuissent legem,
Tandem hominum genus hunc sortitum est honorem,
Nutibus æterni Patris, et operationibus Filii:
Quicquid Christus humano corpori immiscuerat naturæ

Christi incar-
nationis causæ.

- 35 Cœlestis, videns id pestiferâ malitiâ
Peresum, et tortuosum hominibus imperantem draconem,¹
Ut suam exsuscitaret hæreditatem, non jam morbum
Aliis commisit medicis; (non enim idonea
Gravibus morbis levis medicina;) sed exuens se

Idonea gravi-
bus morbis non
est levis medi-
cina.

- 40 Suâ gloriâ æterni Dei patris Filius matre carens,
Ipse et sine patre novus mihi filius visus est :
Nec verò novus : propter me enim, cùm immortalis esset, mortalis prodiit
Ex matre virgine, totum totus ut me salvaret.
Etenim totus cecidit Adam funesto gustu.

Christus homo
factus, ut vete-
rem Adam sub
velamine carnis
sanaret et diabo-
lum vinceret.

- 45 Propterea more humano et contra humanum morem,
Venerandis in visceribus virginis mulieris
Incarnatus, (ô miraculum infirmis animis incredibile!)
Venit Deus et mortalis, duas naturas in unum colligens,
Alteram absconditam, alteram manifestam hominibus :

- 50 Quarum illa Deus erat, hæc autem postremò nobis formata est.
Unus Deus utrinque, siquidem Deitati mixtus,
Et homo per Deitatem rex et Christus extitit,
Ut novus Adamus alter mortalibus exortus,
Veterem Adamum sanaret velamine carnis coopertus,

- 55 (Neque enim languores mei ad Deum me sinebant accedere,)
Et versutum serpentem falleret præter spem,
Quasi quidem ad Adamum accessurum, Deo verò obstiturum,

32. Ὑψάτιον. Sic infra sect. II, Poëm. I, vers. 137, ubi
iidem versus leguntur.

37. Ἐὸν λόχος. Τὴν ἰδίαν κληρονομίαν.

55. Οὐ γὰρ ἔην. Etenim suprâ vires meas erat accedere
ad divinitatem.

56. Καὶ πινυτὸν δοξέοντα ὄφιν. Ut serpentem, qui bestia-
rum omnium callidissimus, conspicuâ humanitate inescan-
tum, divinitate suâ tanquàm homo transfigeret, naturam
generis humani assumpsit, inquit S. Leo, ut inventor mor-
tis diabolus per ipsam, quam vicerat, ipse vinceretur.

METRICA VERSIO.

Absque parente novus : quanquam haud novus : ex-
titit ex me

Namque ille, et mortis qui non sub fata cadebat,
Matre tamen fluxit mortalis virgine, totis
Integer ut nobis certam daret ipse salutem.
Namque et totus Adam per pabula noxia primùm
Corruit. Humanæque ideò ratione, simulque
Humanum superante modum incarnatus, in ortum
Et Deus et processit homo, (res mira profectò,
Quàmque fide haud firmâ qui sunt, non credere
possint;)

Naturasque duas simul est complexus in unum,

Quarum tecta est una, oculis patet altera nostris.
Semper erat Deus illa : hæc autem in fine creata est.
Unus utrinque Deus, quoniam cum numine sancto
Mixtus homo, atque homini deitas commixta vicissim,
Extitit et Christus, magni dominator et orbis,
Scilicet antiquum novus ut mortalibus ortus
Instauraret Adam, morbis gravibusque levaret.
At quoniam languens, dirisque obnoxia morbis,
Numinis accessum divini ferre nequibat
Gens hominum, idcirco carnis velamine textus
Prodiit : atque etiam versutum ut falleret anguem,
Dum, velut aggrediens malè cautâ mente parentem

- Τῷ περὶ κάρτος ἔμελλεν εἶς ἄξιον κακότητος,
Τρηχέην περὶ πέτραν ἀλίκτυπον ὥς τε θάλασσα.
- 60 Ὡς ἐφάνη, γαῖα τε καὶ οὐρανὸς ἀμφὶ γενέθλη
Σείετο. Οὐρανίη μὲν ὕμνους κατέπεμπε χορεῖη,
Ἀστὴρ δ' ἀντολήθε Μάγοις ὁδὸν ἡγεμόνευε,
Δωροφόροις λάτρισι νεηγενέος βασιλῆος.
Οὗτος ἐμοὶ Χριστοῦ νέης λόγος ἐστὶ γενέθλης.
- 65 Αἰσχος δ' οὐδὲν ἔπεσιν, ἐπεὶ μόνον αἰσχος ἁμαρτὰς·
Τῷ δ' οὐκ αἰσχος ἔπεσιν, ἐπεὶ Λόγος αὐτὸν ἔπηξεν.
Οὐδὲ ῥύσει βροτὴ βροτὸς ἔπλετο, ἐκ δ' ἄρα σαρκὸς,
Τὴν Πνεῦμ' ἤγειρε πρόσθεν ἀνυμφέα μητέρα κεδνήν,
Αὐτοπαγὴς βροτὸς ἦλθε, καθήρατο δ' εἵνεκ' ἐμεῖο.
- 70 Καὶ γὰρ πάνθ' ὑπέδεκτο, νόμῳ θρεπτήρια τίνων,
Ἡ καὶ χαζομένῳ πεμπτήρια, ὥσπερ οἶω.
Αὐτὰρ ἐπεὶ μέγαλοιο φάους ἐριλαμπεῖ λύχνῳ
Κηρυχθεὶς προθέοντι γόνου, προθέοντι δὲ μύθου,
Χριστὸν ἐμὸν βοόωντι Θεὸν μεσάτῃ ἐν ἐρήμῳ,
- 75 Ἐξεφάνη, λαῶν μὲν ἔβη μέσος ὃς τ' ἀπὸ τηλοῦ,
Ὡς τε πέλας· (ξυνὸς γὰρ ἐπ' ἀμφοτέροις ἀκρόγωνος
Λᾶας ἔην) δισσὸν δὲ καθάρσιον ὥπασε θνητοῖς,
Πνεύματος ἀεναίοιο, τό μοι προτέρην ἐκάθηρε
Σαρκογενῇ κακίῃν, καὶ αἵματος ἡμετέριοιο.
- 80 Καὶ γὰρ ἐμὸν, τὸ Χριστὸς ἐμὸς Θεὸς ἐξεκένωσε
Ῥύσιον ἀρχηγόνων παθέων, κόσμοιό τ' ἄποινον.
Εἰ μὲν δὴ μὴ τρεπτὸς ἔην βροτὸς, ἀλλ' ἀδάμαστος,
Οἷης καὶ μέγαλοιο Θεοῦ χρήζον ἐφετμῆς,
Ἡ μ' ἐκόμει τ', ἐσάωσε, καὶ ἐς μέγα κῦδος ἄεξε.
- 85 Νῦν δ', οὐ γὰρ με θεὸν τεύξεν Θεὸς, ἀλλὰ μ' ἔπηξεν
Ἀμφιρεπῇ, κλιτὸν τε, τὸ καὶ πλεόνεσσιν ἐρείδει,
Ὡν ἐν καὶ λοετροῖο βροτοῖς χάρις. Ὡς γὰρ ὄλεθρον
Ἐβραίων ποτὲ παῖδες ὑπέκφυγον αἵματι χριστῷ,
Τὸ φλιάς ἐκάθηρεν, ὅτ' ὄλετο πρωτογένεθλος
- 90 Αἰγύπτου γενεὴ νυκτὶ μιῇ, ὥς καὶ ἔμοιγε
Σφρηγὶς ἀλεξικάκοιο Θεοῦ τότε, νηπιάχοις μὲν

60. Γαῖα. Cod. Vatic. γαῖη. Mox idem, γενέθλην, pro γενέθλη, *Caeli et terra movebuntur, quasi gestientes in obsequium pueri nascentis.*

64. Ἐμοί. Cod. Vatic. ἐμοῦ.

66. Ἐπηξεν, scilicet ex venerandæ Virginis matris utero.

69. Αὐτοπαγής. Communius hoc Spiritui sancto tribuitur. Mox, καθήρατο δ' εἵνεκ' ἐμεῖο. Hæc Billius de Christi baptismo intelligit, repugnante Gregorio, qui, versu sequenti, exponit de legali expiatione, νόμῳ θρεπτήρια τίνων. Videtur Gregorius alludere ad hæc Luc., II, 22,

verba, et cùm impleti essent dies purgationis eorum, τοῦ καθαρισμοῦ αὐτῶν, Mariæ nimirum et Jesu, quam lectionem Origenes et alii plerique veteres scriptores atque etiam Mss. exhibent. Porro purgationis viri nulla mentio in Lege aut Evangelio. Purgatio infantis erat oblatio et redemptio.

71. Ἡ καὶ χαζομένῳ. Veluti eo digna esset honore.

86. Τὸ καί, pro διὰ τοῦτο, idcirco, etc.

89. Τὸ φλιάς ἐκάθηρεν, qui postes mundavit. Cod. Vatic. φλιάς καθήραντες.

METRICA VERSIO.

Primigenum, incideret stellati in Numen olympi,
Nequitiaeque suæ vim totam illideret ipsi;
Non secus ac rigidis fluctus franguntur inanes
Rupibus allisi. Porro cùm Christus in ortum
Prodiit, et tellus et cœli fulgidus axis
Intremuit. Superæ nam dulcia carmina mentes
Fundebant, et stella Magos ducebat ab ortu
Dona recens nato regi non parva ferentes.
Ortu de Christi nostra hæc doctrina secundo est.
Nec verò hic labes ulla est, nam crimine dempto
Nil sædum : vitii caret autem sordibus ille.

Nam satus est Verbo mortalis seminis experts,
Virginis ac matris, sanctam quam Spiritus antè
Fecerat, ex utero factôrque parénsque suimet
Prodiit. Ast hominum causâ lustralibus undis
Est tinctus, velut et suscepit cætera cuncta :
Scilicet altrici persolvens præmia legi,
Aut abscedentem deducens non sine honore.
Postquàm autem ingentis lucis præclara lucerna.
Præcedens ortu, præcedens vocibus atque,
In mediâ Christi Numen clamavit eremo,
Tùm verò eluxit soboles æterna Tonantis,

- Ut illi totas suæ vires illideret nequitiae,
 Quemadmodum ad maximos scopulos franguntur fluctus maris.
- 60 Cùm prodiit Christus, terra et cœlum ad ortum ejus
 Movebantur. Hymnos emittebat cœlestis chorus.
 Stella ab Oriente Magis iter monstrabat
 Dona ferentibus, et cultoribus recens nati regis.
 Hæc mea est doctrinâ de novo Christi ortu.
- 65 Nec verò quicquam turpe hîc fuit. Nihil enim turpe est præter peccatum :
 Huic autem nihil fœdum fuit : quippè Verbum hunc finxit.
 Neque humano ex semine homo est conditus : verum ex carne
 Quam Spiritus sanctam prius fecerat, virginis matris venerandæ,
 A seipso factus homo venit : purgatus est autem in meâ gratiam.
- 70 Omnia enim suscepit, legi educationis mercedem pendens,
 Aut recedenti prosecutionis munus persolvens, ut arbitror.
 Postquàm magni luminis præfulgente lucernâ
 Nunciatus, præcurrente ortum, præcurrente evangelicam doctrinam,
 Christum Deum meum inclamante in mediâ eremo,
- 75 Prodiit, medius incessit inter populos quorum alter longè remotus,
 Alter propè erat, (communis enim utrique populo angularis
 Lapis erat,) duplicemque præbuit purgationem mortalibus :
 Nimirum baptisimum Spiritûs sancti qui pristinam delevit
 Carne contractam labem, et baptismum sanguinis nostri.
- 80 Etenim meus ille est sanguis, quem Christus Deus meus effudit,
 Veteris in expiationem sceleris, mundique redemptionis pretium.
 Equidem, si non essem homo inconstans, sed immutabilis,
 Uno Dei magni opus haberem mandato,
 Quod me regeret, servaret magnoque honore afficeret.
- 85 Nunc autem, non me deum fecit Deus, sed me finxit
 Consilii mentisque ancipitem, utrinque pendulum, et me pluribus præsiidiis fulcit,
 Quorum unum lavacri gratia est hominibus collata. Quemadmodum enim mortem
 Hebræorum filii olim effugerunt oblito cruore,
 Quo tincti erant postes, cùm perierunt primigenii
- 90 Ægyptiorum fœtus nocte unâ, sic mihi est
 Signum Dei malorum depulsoris lavacrum, infantibus quidem

Nihil fœdum
 in Christi gene-
 ratione.

Nihil fœdum
 præter pecca-
 tum.

Quicquid lex
 præcipit, perfe-
 cit Christus.

Duplex hap-
 tisma, Spiritûs
 et sanguinis.

Lavacri gratia
 quid conferat.

91. *Νηπιόχοις μὲν σφρηγίς.* Difficilis ille locus qui doc-
 trinæ Pelagianæ de peccato Originali favere videtur,
 difficilior redditur versione Billii, qui metro serviens
 sic habet : *Signum pueris tantummodò*, ac veluti Grego-
 rius docuerit baptisma non esse remedium pueris, quo
 deleatur peccatum, sed tantummodò signum, quo Deo
 consecrantur, quod olim Pelagianorum dogma fuit.
 Mollius ergò interpretari debuisset Billius Gregorii
 verba, nec addere vocem *tantummodò*, quæ Pelagiano
 dogmati favet, à quo tùm Gregorius, tùm ipsius interpres

abhorrent. Comparatè igitur loquitur Gregorius, vult-
 que magis in adultis, quàm in pueris, remedii rationem
 habere baptismum, qui in pueris *peccatum duntaxat ori-
 ginale*, in adultis autem etiam contractas propriâ volun-
 tate labes abstergit : nec verò, pace doctissimi Billii
 dixerim, idem est de omnibus ac de Gorgoniâ et simili-
 bus adultis, qui antè baptismum sic vixerunt, ut jam
 omnem peccati reatum depulisse viderentur, quibus hoc
 unum supererat, ut exteriori baptismatis signo, Christo
 adjungerentur.

METRICA VERSIO.

Vicinumque inter populum, longèque remotum
 Incessit, (communi etenim gens utraq; junctâ
 Est lapide,) ac duplicem tribuit mortalibus ægris
 Baptismum, sancti nimirum Pneumatis unum,
 (Pristina quo vitii labes, à carne profecta,
 Funditus extersa est,) unum nostrique cruoris :
 Namque meum, fudit quem Christus, jure vocarim,
 Quo pulsum est Adami vitium, mundusque redemptus.
 Ac si equidem constans atque immutabilis essem,
 Numinis edicto tantum cœlestis egerem,

Tom. II.

Quod me ornaret, magnoque servaret honore.

At quia divinum divina potentia non me,
 Sed dubium finxit, quique in contraria mentem
 Inclinare queam, idcirco me pluribus illa
 Præsiidiis fulsit : quorum unum est lustrica lympa.
 Nam velut Hebræis perfusi sanguine postes
 A pueris olim arcebant pestemque necemque,
 Unâ primigeni fœtus cùm nocte perirent
 Ægypti, signum nobis est haud secus unda
 Lustralis : signum pueris tantummodò, verum

N 3

Σφρηγίς, ἀεξομένοισι δ' ἄκος καὶ σφρηγίς ἀρίστη,
 Χριστοῦ φωτοδόταο θεόρρυθτος, ὥς κεν ἀλύξας
 Βένθος ἄχους καὶ βαιὸν ἀπ' ἄχθεος αὐχέν' ἀνασχών,
 95 Πρὸς ζωὴν παλινορσον ἄγω πόδα. Καὶ γὰρ ὁδίτης
 Ἀμπνεύσας καμάτοιο, νεόσσυτα γούνατ' ἐγείρει.
 Ξυνὸς μὲν πάντεσσιν ἀήρ, ξυνὴ δὲ τε γαῖα,
 Ξυνὸς δ' οὐρανὸς εὐρύς, ἅθ' ὥρια κύκλος ἐλίσσει.
 Ξυνὸν δ' ἀνθρώποισι σαόδροτον ἔπλετο λουτρόν.

I.

ΚΑΤὰ ΑΠΟΛΛΙΝΑΡΙΟΥ, ΠΕΡΙ ἘΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ.

Νοῦν τὸν μέγιστον ἴσμεν ἀνθρώπου φύσιν
 Πᾶσαν παγέντα, ἐκ τριῶν συγκειμένην,
 Ψυχῆς τε καὶ νοῦ καὶ πάχους τοῦ σώματος,
 Ἀδάμ ὅλον τὸν πρόσθεν πλὴν ἀμαρτίας.
 5 Ἐπεὶ γὰρ οὖν ἐγίγνετ' ἀνθρωπος Θεός,
 Θεὸς τελεῖτ' ἀνθρωπος εἰς τιμὴν ἐμήν.
 Ἰν' οἷς περ εἴληφεν ὁ θεὸς ἀναπλάσας,
 Λύση τὸ κρίμα τῆς ὅλης ἀμαρτίας,
 Κτείνῃ τε τὸν κτείναντα τῷ τεθνηκότι.
 10 Ἀπλοῦς ἄνωθεν, εἴτα συμπαγείς, Θεός.
 Παγείς ἔπειτα χερσὶ ταῖς θεοκτόνοις.
 Οὗτος Θεοῦ σοι τοῦ μεμιγμένου λόγος.
 Θεὸς μὲν ἦν ἄνωθεν, ἐξ οὗ καὶ Πατήρ,
 Ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος τε καὶ κτίσης ὅλων,
 15 Κρείσσων χρόνου τε καὶ παθῶν καὶ σώματος.
 Ἐπεὶ δ' ἐπληγε τῷ ξύλῳ τῆς γνώσεως,
 Καὶ πᾶσαν ἡμῶν τὴν φύσιν κατέτρεχεν,
 Ὡς εὐάλωτον καὶ κατάκριτον, ὁ φθόνος.
 Ὡς ἂν λύσειε τὴν ἔπαρσιν τοῦ φθόνου,
 20 Καὶ τὴν φθαρεῖσαν εἰκόνα κτίσῃ πάλιν,
 Ἐγγίνεθ' ἡμῖν. Ἐν γὰρ ἀγνῇ παρθένῳ
 Κυΐσκειται τε καὶ προέρχεται Θεός.
 Ὅλος Θεός τε καὶ βροτός, σώζων μ' ὅλον,
 Υἱὸς νοούμενός τε καὶ ὁρώμενος.
 25 Ἀνθρωπολάτρης εἰμὶ σοι, σέβων ὅλον

95. Καὶ γὰρ ὁδίτης. Eadem similitudine utitur Gregorius in Orat. de Bapt. tom. I, pag. 695, n° VII.

X. ΤΙΤΥΛ. Ἀπολλιναρίου. Cod. Vatic. Ἀπολλιναριζών. Idem argumentum fusiùs pertractat Gregorius in Ep. CI, 1^a ad Cledonium, aliàs Orat. L.

1. Ἀνθρώπου φύσιν. Morellus à Gregorii mente longiùs

aberrat cùm vertit: *Humanam indolem omnem struxisse tribus partibus*, quasi sermo esset de creatione hominis, cùm agatur de incarnatione, quâ Verbum, seu mens suprema, totam humanam naturam tribus constantem partibus, sibi assumpsit, παγέντα, cum sensu reflexo.

3. Πάχους τοῦ σώματος, *crassitie corporis*.

METRICA VERSIO.

Grandibus et signum simul, et medicina salubris
 Munifico à Christo manans lucisque datore:
 Mæstitiæ ut fundo emersus, duròque levatus
 Pondere, jam vitam repetam, callémque relictum.
 Namque etiam cùm quis gressu defessa quieti
 Membra dedit, posthæc alacris vestigia firmat.
 Omnibus est tellus communis, et omnibus aër,
 Omnibus et cælum, partes quoque quatuor anni,
 Quas axis creat æthereus, dùm fertur in orbem:
 Lustrica communis mortalibus omnibus unda est.

DE INCARNATIONE ADVERSUS APOLLINARIUM.

(Fed Morello interprete)

Mentem supremam scimus humanam indolem
 Omnem ex tribus struxisse prorsus partibus,
 Et mente, et animo, et crassitate corporis,
 Priùsque totum excepto Adamum crimine:
 Nam posteaquàm effectus est homo Deus,
 Perficitur omninò Deus decus ad meum,
 Ut cùm reflexerit data his quæ³ assumpserat,

Signum, adultis autem remedium et signum optimum,
 A Christo lucis datore divinitus manans, ut emergens
 E profundo mœroris, et paululum excusso onere collum attollens,
 95 Ad vitam pedem reflectam. Etenim viator
 Qui à labore respiravit, alacrius è lassitudine recreatos pedes movet.
 Communis quidem omnibus aër, communis etiam terra,
 Commune latum cœli spatium, et anni tempestates quas axis volvit:
 Commune mortalibus salutiferum baptismum.

X.

DE INCARNATIONE ADVERSUS APOLLINARIUM.

Alia Bill. 161,
 pag. 247.

Mens suprema, ut scimus, hominis naturam
 Totam assumpsit ex tribus constantem
 Animâ, et mente et corpore,
 Totum Adamum priorem, excepto peccato.
 5 Posteaquàm itaque factus est Deus homo,
 Homo Deus efficitur, quæ mea est gloria,
 Ut per ea quæ assumpsit, quod dederat, reformans,
 Solveret iudicium totius sceleris,
 Et occideret interfectorem per eum qui mortuus est.
 10 Simplex ab æterno, postea compositus Deus,
 Fixus dehinc cruci manibus deicidis.
 Hæc de Deo tibi mixto oratio.
 Deus quidem erat ab æterno, coævus Patri,
 Dei Verbum et creator omnium,
 15 Nec tempori obnoxius, nec affectibus corporis.
 Verum postquàm vulneravit ligno scientiæ,
 Et totam naturam nostram pervasit diabolus,
 Utpote fragilem et obnoxiam crimini,
 (Deus Verbum) quò retunderet superbiam inimici,
 20 Et depravatam imaginem iterum crearet,
 Nascitur nobis. In castâ enim virgine
 Concipitur et progreditur Deus,
 Totus Deus et homo, me servans integrum,
 Filius mente perceptus, et oculis visus.
 25 Hominis cultor tibi videor, colens totum

Christus totum
 hominem as-
 sumpsit in mys-
 terio incarnatio-
 nis.

Verbum in
 castâ Virgine
 concipitur.

4. Τὸν πρόσθεν. Ità Cod. Vatic. Edit. τό.
 5. Οὗν γίγνεται. Ità Combef. Edit. οὐκ γίγνεται, et in
 margine, γίγνεται.
 6. Θεὸς τελεῖται. Malè Morel. : Perficitur omnino Deus.
 8. Τῆς ὅλης. Cod. Vatic. ἐν ὅλοις, in omnibus.
 12. Οὗτος. Hæc de Deo, qui tuam assumens naturam,
 tibi mixtus est. Hoc Dei tibi mixti Verbum.

15. Κρείσσων χρόνου. *Expers temporis et affectuum cor-*
poris.

16. Ἐπλήγει. Sic omnino legendum putat Combef., pro
 ἐπλήγει, postquàm vulneravit, nempe Adamum scientiæ
 ligno diabolus, φθόνος, quâ voce solet Gregorius diabo-
 lum significare. Hinc peccat Morelli versio.

21. Ἐγγίεθ'. Ità Cod. Vatic. Edit. καὶ γίεθ'

METRICA VERSIO.

Erroris omne crimen antiqui eluat,
 Cædâtque cæsores, per hunc qui mortuus est.
 Simplex ab antiquo Deus, concretus hinc,
 Et postea fixus cruci manu impiâ.

Hæc orsa de mixto Deo est oratio.

Deus ævo ab omni, qui coævus est Patri,
 Verbum Dei nempe et creator omnium,
 Et tempus idem corpusque et affectus habet
 Sub se : ast ubi ictus est scientiæ arbore,

Et pertulit naturæ onera nostræ omnia,
 (Ut livor indicio perit semper suo.)
 Quò solveret livoris astum turgidum,
 Lapsamque imaginem excitaret nudum,
 En nascitur nobis. Pudicâ in virgine
 Concipitur et procedit augustus Deus,
 Totus Deusque homôque, servans me integrum,
 Qui filius percipitur animo, et cernitur.
 Cultor hominis videor tibi, totum colens

- Τὸν συντεθέντα μυσικῶς ἐμοὶ Λόγον,
 Αὐτὸν Θεόν τε καὶ βροτὸν σωτήριον.
 Σὺ σαρκολάτρης, εἰσάγων ἄνουν ἐμέ,
 Ἄν σου τὸ κομψὸν πειθανῶς ἀντιτρέφω.
- 30 Ἡ τοῦτο δέξαι, φίλτατ', ἡ κάμοι· πάρες,
 Εἴπερ δίκαιος τοῦ λόγου μένεις βραβεύς,
 Εἴ σοι τὸ χεῖρόν ἐστιν ἐκ Θεοῦ Θεός
 (Χεῖρον γάρ ἡ σάρξ τοῦ κατ' εἰκόνα πολὺ,)·
 Κάμοι τὸ κρεῖσσον· νοῦς γάρ ἔγγιον Θεοῦ.
- 35 Πλὴν σοὶ γε κινδυνεύει' ἡμισυς βροτός·
 Ὁ μὴ προσείληπται γάρ, οὐδὲ σώζεται.
 Τί φῆς, ἀμύντωρ τοῦ Λόγου σοφώτατε,
 Ὁ τοῖς τέμνουσι τὴν θεότητα δυσφορῶν;
 Οὐ καὶ σὺ τέμνεις τοῦ Θεοῦ τὸ σύνθετον,
- 40 Τὸ μὲν διδούς τι τῶν ἐμῶν, τὸ δ' οὐκέτι,
 Τὴν σάρκα κινῶν, τὸν δὲ νοῦν ἀποξέων,
 Ὡς περ θεοδικῶς τοῦτο, μὴ συνθῆς ὅλος;
 Πῶς οὖν δύω τέλεια χωρήσει τὸ ἓν;
 Ἡ καὶ ῥαγῆναι τὴν δορὰν θεοδίκαιμεν;
- 45 Ὡς τῆς ἀνοίας! νοῦν δὲ καὶ λόγον μία
 Ψυχὴ δεδεκται· ποῦ δ' ὅλως σοι καὶ μέγα
 Νοῦς, τοῦ Θεοῦ παρόντος; Εἰ δ' ἡ σάρξ ἄνους,
 Ἐξηπάτημαι. Δέρμ' ἐμὸν· ψυχὴ τίνος;
 Τίς ἡ Θεοῦ γέννησις ἐκ τῆς Παρθένου;
- 50 Πῶς εἰς ἓν ἦλθε τῶν διεσώτων φύσις;
 Ἀρρήτόν ἐστιν, ὥς δ' ἔμοιγε φαίνεται,
 Μικρῷ λόγῳ μετροῦντι τὰ κρείσσω λόγου.
 Τὸ Πνεῦμ' ἐπῆλθε παρθένῳ καθάρσιον,
 Λόγος δ' ἐαυτῷ πῆγνυτ' ἐνδοθὶ βροτὸν,
- 55 Ὅλου βροτοῦ θανόντος ἀντάλλαγμα ὅλον.
 Ἐπεὶ δ' ἄμικτός ἐστι σαρκίῳ Θεός,
 Ψυχὴ δὲ καὶ νοῦς οἶον ἐν μεταχμίῳ,
 Σαρκὸς μὲν, ὡς σύνοικος, ὡς δ' εἰκῶν, Θεοῦ·
 Τῷ συγγενεῖ μιγεῖσα ἡ Θεοῦ φύσις,
- 60 Ἐκείθεν ἔσχε καὶ πάχους κοινωνίαν.
 Οὕτω τὸ θεῶσαν καὶ θεωθὲν εἰς Θεός.
 Τί οὖν πέπονθεν ἀμφοτέρ'; ὡς ἐμὸς λόγος,
 Τὸ μὲν κερασθὲν τῷ πάχει, τὸ δ' ὡς πάχος
 Ἐμῶν μετασχὼν, πλὴν παθῶν ἀμαρτίας.

35. Ἡμισυς βροτός, *dimidia pars hominis*.38. Δυσφορῶν. *Qui secantibus divinitatem infensus*

45.

40. Τῶν ἐμῶν. Itā Cod. Vatic. Edit. τοῖς ἐμοῖς.

41. Τὴν σάρκα κινῶν. Id est, *carnem à Christo assumptam concedens, mentem abradis*.

METRICA VERSIO.

Verbum, ut mihi arcanè coagmentatur hīc,
 Salutis auctorem hominem, et excelsum Deum.
 Imò ipse cultor carnis es, qui me facis
 Mentis inopem, si commodè facetias
 Verto tuas : aut hoc cape, aut mihi sine,
 Si justus es sermonis assertor sacri.
 Si pejus existit tibi, ex Deo genitus Deus,
 (Namque caro pejus multò quàm quod imaginem
 Refert;) mihi at quod melius : est enim Deo,
 Mens propius : atqui tibi periclitabitur

Dimidius homo, quandò nec id servabitur
 Quod minimè erit sumptum : quid ais, acerrime
 Verbi patrone, cui graves sunt qui secant
 Deitatem; et ipse non secas quod in Deo est
 Compositum? ut aliquid cùm meis des, hoc neges.
 Carnémque temperando mentem ipsam eripis :
 Ac si timeres usquè ne componeres.
 At quomodò unum bina perfecta caperet?
 An pertimescimus cutis ne rumperet?
 Quis hic furor? mentem una rationémque habet

- Coagmentatum mysticè mihi Verbum,
 Ipsum Deum et hominem salutis autorem.
 Tu verò carnis cultor es, qui inducis me mentis expertem,
 Si tuas solerter in te facetias retorqueo.
- 30 Aut hoc accipe, ô bone, aut mihi quoque permitte,
 Si quidem æquus es sermonis arbiter,
 Si tibi pejus est ex Deo Deus,
 (Pejus enim multò est caro, quàm id quod imaginem refert,) Apollinaristæ
carnis cultores.
 Et mihi melius. Mens enim propiùs ad Deum accedit.
- 35 Verumtamen tibi periclitatur dimidius homo;
 Quod enim non est assumptum, neque servabitur.
 Quid ais, vindex Verbi sapientissime,
 Qui secantes divinitatem ægrè fers?
 Nonne et tu ipse secas Dei compositum,
- 40 Dando quidem ex meis quidpiam, aliud autem eripiendo,
 Carnem Christo compingens, animamque ipsi adimens;
 Ac veluti timeres ne totus in compositionem venires?
 Quomodò igitur bina perfecta unum capiet?
 Numquid ne rumpatur cutis, veremur?
- 45 O Stultitia! mentem et rationem una
 Accepit anima. Ubi autem omninò tibi et magna res est
 Mens, Deo præsente? Si autem caro absque mente,
 Ego deceptus sum: mea cutis; cujus anima est?
 Quænam Dei nativitas ex Virgine?
- 50 Quomodò in unum convenit dissidentium natura?
 Ineffabile istud est, ut mihi videtur,
 Infirmâ metienti oratione, quæ quamlibet superant orationem.
 Spiritus supervenit Virgini expiator,
 Verbum autem sibi ipsi compegit in ipsius sinu hominem,
- 55 Qui totius hominis peccato mortui pretium integrum ac redemptio esset.
 Cùm autem carunculæ misceri non possit Deus,
 Anima et mens sunt veluti quoddam intermedium quo carni unitur,
 Anima quidem, ut carnis contubernalis; mens verò ut Dei imago;
 Affini conjuncta est Dei natura,
- 60 Hinc habuit et carnis societatem.
 Sic et quod deificat, et quod deificatur, unus est Deus.
 Quid igitur factum utrique est? ut assero,
 Alterum quidem fuit unitum crassæ substantiæ; alterum verò, ceu crassa substantia
 Meorum fuit particeps, præter peccati affectum.

Ineffabilis Dei
 nativitas ex Vir-
 gine.

Quod deificat
 et quod deifica-
 tur unus est
 Deus.

61. Θεῶσαν. Quod deificat, id est, divinitas, θεῶθέν, quod deificatur, id est, humanitas.

63. Τὸ μὲν. Alterum quidem, id est, τὸ Θεῶσαν, Verbum ac Deitas crassæ substantiæ ut uniretur. Ibid. τὸ

δ' ὡς πάχος. Alterum autem, τὸ θεῶθέν, nempe humanitas, crassa substantia, meorum esset particeps, ἐμῶν μετασχόν, meis esset affectibus obnoxia, præter peccatum.

METRICA VERSIO.

Anima. Ast ubi omninò tibi res est magna mens,
 Præsente summo Numine? At si amens caro est,
 Deceptus ego sum: mea cutis; cujus anima est?
 Quænam Dei de Virgine est nativitas?
 Qui coaluit natura dissidentium?
 Effabile haud est, videtur quidem ut mihi,
 Dùm metior sermone quod potius vocibus.
 In Virginem almus Spiritus purgans venit,
 Verbúmque fingit sibimet hominem in intimo.
 Defuncti hominis hæc est redintegratio.

Tom. II.

At quia nefas jungi Deum est carunculæ:
 Sed mens et anima sicut interstitia sunt,
 Carnis quidem, ceu contubernalis, velut
 Dei imago, natura Dei ut affini addita;
 Hinc societatem crassitatis obtinet:
 Sic quod Deum fecit, deificatúmque idem,
 Deus unus est. Quid ergò utrumque passus est?
 Ut assero, hoc mixtum cuti crassæ: istud, ut
 Affectuum consors meorum crassitas,
 Sine labe. Quæso cui cruor fusus Dei?

65 Ζητῶ τὸ αἶμα τῷ προσερόρῳ Θεοῦ;
 Εἰ μὲν πονηρῷ· φεῦ, τὸ Χριστοῦ τῷ κακῷ·
 Εἰ τῷ Θεῷ δέ· πῶς, ἐτέρῳ κρατουμένων
 Ἡμῶν; ἐπεὶ κρατοῦντός ἐς' αἰὲ λύτρον.
 Ἡ τοῦτ' ἀληθές, αὐτὸν προσφέρειν Θεῷ,
 70 Ἴν' αὐτὸς ἡμᾶς τοῦ κρατοῦντος ἀρπάσῃ,
 Λάβῃ τε ἀντάλλαγμα τοῦ πεπτωκότος
 Τὸν Χριστόν· ὁ χρίσας γὰρ οὐχ ἀλώσιμος.
 Οὕτω φρονοῦμεν. Τοὺς τύπους δ' αἰδούμεθα.
 Ἔχεις τὰ τῇδε· προσκύνει τὴν Τριάδα.

ΙΑ'.

ΠΕΡΙ ἘΝΑΝΘΡΩΠΗΣΕΩΣ.

Νήπιος, ὅστις ἀνακτα Θεοῦ Λόγον αἰὲν ἐόντα
 Οὐ σέβει' ἰσοθέως Πατὴρ ἐπουρανίου.
 Νήπιος, ὅστις ἀνακτα Λόγον βροτὸν ἐνθα φανέντα
 Οὐ σέβει' ἰσοθέως οὐρανίῳ Λόγου.
 5 Τέμνει δ' ἡ μέγαλοιο Πατὴρ Λόγον, ἡ δὲ Λόγοιο
 Μορφὴν ἀνδρομένην, καὶ πάχος ἡμέτερον.
 Ἦν Θεός, ἀλλ' ἐπάγη Πατὴρ Λόγος ἡμέτερος φῶς,
 Ὡς κε Θεὸν μίξῃ, μικτὸς ἐὼν χθονίοις.
 Εἷς Θεὸς ἀμφοτέρωθε· τόσον βροτὸς, ὅσσον ἔμ' ἔρδειν
 10 Ἀντὶ βροτοῦ Θεόν. Ἰλαθι, τρωτὸς ἄνω.
 Τόσσον ἔχοις. Τί δ' ἔμοιγε νόον, καὶ μίξιν ἄφραστον;
 Ἀμφὶ Θεόν, θνητοὶ, στέργετε μέτρα λόγου.
 Εἰ μὲν δὴ πεπίθοιμι, τὸ λῶϊον. Εἰ δὲ μελαίνεις
 Τὸν χάρτην πολλαῖς χιλιάσιν ἐπέων,
 15 Δεῦρ' ἄγε, πλαξὶ τεαῖς ὀλιγόστιχα ταῦτα χαράξω
 Γράμματ' ἐμῇ γραφίδι, ἡ μέλαν οὐδὲν ἔχει.

ΙΒ'.

ΠΕΡΙ ΤῶΝ ΓΝΗΣΙΩΝ ΒΙΒΛΙΩΝ ΤΗΣ ΘΕΟΠΝΕΥΣΤΟΥ ΓΡΑΦΗΣ.

Θείοις ἐν λογίοισιν αἰὲ γλώσση τε νόφ τε
 Στρωφᾶσθ'· ἡ γὰρ ἔδωκε Θεὸς καμάτων τό δ' ἄεθλον,
 Καὶ τι κρυπτὸν ἰδεῖν ὀλίγον φάος, ἡ τόδ' ἄριστον,
 Νύττεσθαι καθαροῖο Θεοῦ μεγάλῃσιν ἐφετμαῖς·
 5 Ἡ τρίτατον, χθονίων ἀπάγειν φρένα ταῖςδε μερίμναις.

65. Τῷ, pro τίνι.

66. Κακῷ. Ità Cod. Vat. Edit. κακῶν.

67. Ἐτέρῳ κρατουμένων. Cod. Vat. ἄλλῳ, cum alteri
mancipati nos essemus.70. Ἡμᾶς τοῦ κρατοῦντος ἀρπάσῃ. Ut nos è manibus domi-
nantis eripiat.73. Τοὺς τύπους δ' αἰδούμεθα. Videtur intelligere Eucha-
ristiam et mysteria, quæ verè typi effusi sanguinis ac im-
molatio Christi mystica.

XI. 6. Πάχος. Ità Schol. Cod. Vat. πάθος.

8. Μίξῃ. Addit Schol. ἡμῖν.

METRICA VERSIO.

Si quidem malo, heu! Christi cruórne pessimo?
 At si Deo, qui mancipatis alteri
 Nobis? utique redemptio dominantis est.
 Hoc nempè verum, se quidd offerat Deo,
 Ut ipse nos à detinente liberet,
 Et capiat in vicem illius qui concidit,
 Unctum, quia is qui unxit, capi haudquaquàm potest.
 Sentimus hoc modo. Reveremur ac typos.
 Isthæc habes htc. Trinitatem almam cole.

XI. DE CHRISTI INCARNATIONE..

(A. B. Caillau interprete.)

Stultus, qui Verbum Patris immortale, supernum
 Non simili ac Patrem pronus honore colit.
 Stultus, qui Verbum latitans sub carne, supernum
 Non colit ac Verbum pronus honore pari.
 Hic magni Patris Verbum, Verbive resolvit
 Humanam speciem, corporeumque lutum.
 Numen erat, sed noster homo compingitur ultrò,

- 65 Quæro cui effusus sit sanguis Christi?
 Si quidem malo, heu! Christine sanguis effusus improbo?
 Sin autem Deo : quomodò alteri mancipatis
 Nobis? Siquidem ejus qui dominatur, semper est redemptionis pretium.
 Profectò id verum est, ipsum se offerre Deo,
 70 Ut nos servitio eximat,
 Et Deus accipiat, in permutationem ejus qui cecidit,
 Christum. Qui enim unxit, capi non potest.
 Ità sentimus. Typos autem veneramur.
 Habes ista hîc : adora Trinitatem.

XI.

DE CHRISTI INCARNATIONE.

Aliàs Murat.
 224.

- Stultus, quicumque supremum Dei Verbum, semper existens,
 Non veneratur honore pari ac Patrem supercœlestem.
 Stultus, quicumque supremum Verbum humanà carne hîc indutum,
 Pari non veneratur honore ac cœleste Verbum;
 5 Separat autem, aut à magno Patre Verbum, aut à Verbo
 Formam humanam et nostram crassitudinem.
 Erat Deus, sed compactum est Patris Verbum noster homo,
 Ut misceat nobis Deum, mixtum ipsum mortalibus.
 Unus Deus utrinque : tantùm mortalis quantùm me faciat
 10 Pro mortali Deum. Propitius esto, vulneratus suprà!
 Tantùm accipito. Quid verò mihi mentem et mixtionem ineffabilem (quærere)?
 Ergà Deum, Mortales, diligite mensuras sermonis.
 Si igitur persuasero, hoc melius. Sin autem denigras
 Chartam multis verborum millibus,
 15 Eia age, tabulis tui cordis paucorum versuum has inscribam
 Litteras meo stylo qui atramenti nil habet.

XII.

DE VERIS SCRIPTURÆ LIBRIS.

Aliàs Bill. 34,
 pag. 98.

Utilitas sacræ
 lectionis.

- Divinis in Litteris semper et linguâ et mente
 Versare. Aut enim Deus hoc dedit laboris præmium,
 Ut occultam aliquam lucem percipias, vel, quod optimum est,
 Pungaris Dei sancti magnis præceptis;
 5 Vel demùm ut his sollicitudinibus avoceris à rebus terrenis.

9. Εἰς Θεὸς ἀμφοτέρωθε· τόσον βροτός. Murat. pro τόσον
 quod habet Ms. legit τόσσον : melius ratione metri
 scripsisset vir doctissimus τόσον vel τόσα et ἀμφοτέρωθε,
 ut Billius qui ità restituit hunc locum : εἰς Θεὸς ἀμ-
 φοτέρωθε· τόσα βροτός. Sic autem habebatur mendosè

apud Hervagium : εἰς Θεὸς ἀμφοτέρωθεν ὃς ἄμβροτος.
 10. Ἄνω. Fortè legendum ἄναξ.

XII. TITUL. Περὶ τῶν. Cod. Vatic. ὅσαι ἐνδιάθετοι βίβλοι
 τῆς παλαιᾶς τε καὶ νέης διαθήκης.

5. Ἀπάγειν. Ità duo Reg. Vat. et Coisl. Edit. ἀπάγει.

METRICA VERSIO.

Ut mixtus nobis, misceat ipse Deum.
 Unus utrinque Deus; fit homo, ut me Numine donet;
 Me miserum sana vulnere, Christe, pio.
 Hæc habeas. Quid enim mixtam mihi quærere men-
 tem?
 Terrea, Numen ubi, verba modum teneant.
 Si credar, melius; sin verò sordibus atram
 Verbosis chartam commaculare velis,
 Eia age, verba tuo inscribam paucissima cordi,
 Sepia quæ nigro nulla colore notat.

XII. DE VERIS ET GERMANIS SCRIPTURÆ LIBRIS.

(Billio interprete.)

In libris sacris linguâque et mente frequenter
 Versare. Aut etenim donat Deus ista laborum
 Præmia, ut absconsæ lucis mens sedula quiddam
 Conspiciat; vel certè istinc ea commoda carpit,
 Ut per sancta Dei capiat præcepta dolorem;
 Aut, quod postremum est, animos hæc lectio rebus
 Abstrahit à fluxis, studia ad meliora vocatos.

- Ὅφρα δὲ μὴ ξείνησι νόον κλέπτοιο βίβλοισι,
 (Πολλὰ γὰρ τελέθουσι παρέγγραπτοι κακότητες,)
 Δέχυνσο τοῦτον ἐμεῖο τὸν ἔγκριτον, ὦ φίλ', ἀριθμόν.
 Ἱστορικαὶ μὲν ἔασι βιβλοὶ δυοκαίδεκα πᾶσαι
 10 Τῆς ἀρχαιοτέρης Ἑβραϊκῆς σοφίης.
 Πρωτίῃ, Γένεσις, εἴτ' Ἐξοδός, Λευιτικόν τε.
 Ἐπειτ' Ἀριθμοί. Εἴτα Δεύτερος Νόμος.
 Ἐπειτ' Ἰησοῦς, καὶ Κριταί. Ρούθ ὀγδόη.
 Ἡ δ' ἐνάτη δεκάτη τε βιβλοὶ, Πράξεις βασιλῆων,
 15 Καὶ Παραλειπόμεναι. Ἐσχατον Ἐσδραν ἔχεις.
 Αἱ δὲ σιχηραὶ πέντε, ὧν πρῶτός γ' Ἰώβ.
 Ἐπειτα Δαυὶδ· εἴτα τρεῖς Σολομωνταίαι.
 Ἐκκλησιαστής, ἄσμα καὶ Παροιμίαι.
 Καὶ πένθ' ὁμοίως Πνεύματος προφητικοῦ.
 20 Μίαν μὲν εἰσιν ἐς γραφὴν οἱ δώδεκα.
 Ὡς κ' Ἀμώς, καὶ Μιχαίας ὁ τρίτος.
 Ἐπειτ' Ἰωὴλ, εἴτ' Ἰωνᾶς, Ἀβδίας,
 Ναούμ τε, Ἀββακούμ τε, καὶ Σοφονίας,
 Ἀγγαῖος, εἴτα Ζαχαρίας, Μαλαχίας.
 25 Μία μὲν οἶδε. Δευτέρα δ' Ἡσαΐας.
 Ἐπειθ' ὁ κληθεὶς Ἰερεμίας ἐκ βρέφους.
 Εἴτ' Ἰεζεκιήλ, καὶ Δανιήλου χάρις.
 Ἀρχαίας μὲν ἔθηκα δύο καὶ εἴκοσι βιβλούς,
 Τοῖς τῶν Ἑβραίων γράμμασιν ἀντιθέτους.
 30 Ἦδη δ' ἀρίθμει καὶ νέου μυσηρίου.
 Ματθαῖος μὲν ἔγραψεν Ἑβραίοις θαύματα Χριστοῦ.
 Μάρκος δ' Ἰταλῇ, Λουκᾶς Ἀχαϊάδι.
 Πᾶσι δ' Ἰωάννης, κήρυξ μέγας, οὐρανοφοίτης.
 Ἐπειτα Πράξεις τῶν σοφῶν ἀποστόλων.
 35 Δέκα δὲ Παύλου τέσσαρές τ' ἐπιστολαί.
 Ἑπτὰ δὲ καθολικαί, ὧν, Ἰακώβου μία,
 Δύο δὲ Πέτρου, τρεῖς δ' Ἰωάννου πάλιν.
 Ἰούδα δ' ἐστὶν ἐβδόμη. Πάσας ἔχεις.
 Εἴ τι δὲ τούτων ἐκτός, οὐκ ἐν γνησίαις.

6. Ξείνησι. Cod. Reg. 990, ξείνασι.

11. Λευιτικόν τε. Deest τί in pluribus.

12. Δεύτερος νόμος. Cod. Reg. 992, δευτερονόμιον.

16. Πρῶτος γ' Ἰώβ. Cod. Reg. 990, ἐστὶν Ἰώβ.

17. Σολομωνταίαι. Itā Codd. duo Regg. Ed. Σολομώνταιαι.

25. Μία μὲν. Codd. duo Regg. ἡ μία.

26. Ἐκ. Codd. duo Regg. ἀπό.

27. Δανιήλου. Cod. Chig. et alii Δανιήλος, alii Δανιήλ.

METRICA VERSIO.

At, tua ne libris fallatur mens alienis,
 (Namque ascriptitii multi falsique vagantur,)
 Hunc habeas certum numerum à me, lector amice.
 Bissenī libri veteris sunt fœderis, omnes
 Historici. Genesis primus liber, Exodus indè,
 Leviticus, Numeri, Legis tunc scita Secundæ.
 Post Jesus, Critæ, Ruth, Regum gestaque bini
 Describunt libri. Sequitur liber ille, vocatur

Qui Paralipomenon. Cunctorum est ultimus Esdras.
 Quinque metris constant, Job, David, tres Salomo-
 nis,
 Concio, et insignes Cantus, Proverbia sacra.
 Quinque Prophetarum sunt libri rursus, in uno
 Bissenī vates sunt juncti, nomina quorum,
 Oseas, Amos, Michæas tertius, indè
 Joël, ac Jonas, Abdias sextus, at hunc post

Sed ne peregrinis libris mens tua subripiatur,
(Sunt enim multæ adscriptiæ pravitates,)
Accipe à me selectum hunc, amice, numerum.
Sunt quidem historici libri omnes duodecim

Libri scripturæ
historici

10 Antiquioris Hebraicæ sapientiæ:

Primus Genesis, deindè Exodus et Leviticus;
Posteà Numeri, tùm Deuteronomium.
Deindè Josuë et Judices. Rhut octavus est.
Nonus decimúsque liber, res gestæ Regum,

15 Et Paralipomena; Esdram habes ultimo loco.

Quinque versibus scripti sunt, quorum primus Job,
Posteà David, tùm Salomonis tres,
Ecclesiastes, Canticum et Proverbia.
Similiter quinque Spiritûs Prophetici.

Libri metris
scripti.

20 Ac uno quidem continentur libri Duodecim,

Osëe, et Amos, et Michæas tertius;
Deindè Joël, posteà Jonas, Abdias,
Nahum, Habacuc et Sophonias,
Aggæus, deindè Zacharias, Malachias.

25 Uno hi continentur libro: secundo Isaias,

Tertio qui vocatus est Jeremias ab infantiâ,
Quarto Ezechiel, quinto Danielis gratia.
Veteres quidem numeravi duos et viginti libros,
Hebræorum elementorum numero respondentes.

30 Jam verò recense et novi fœderis libros.

Matthæus quidem scripsit Hebræis Christi miracula,
Marcus Italis, Lucas Græcis,
Joannes omnibus, præco ad cœlos usquè pertingens.
Deindè gesta sapientium Apostolorum.

Matthæus scripsit
Hebræis;
Marcus Italis;
Lucas Græcis;
Joannes omnibus.

35 Decem et quatuor sunt Pauli Epistolæ,

Septem catholicæ è quibus Jacobi una,
Duæ Petri, tres autem iterùm Joannis,
Judæ verò est septima. Habes omnes libros.

Si quid est extrà hunc numerum, non est ex germanis scripturis.

28. Ἀρχαία etc. Hunc versum a Billio in versione metricâ omissum supplevimus, et descripsimus italicis.

39. Γνησίαις. Sic Regii tres, Chig. Vat. et Coisl. Edit. γνησίαις. Plurimos et quidem genuinos Scripturæ libros à

catologo suo excludit, quos tamen Ecclesia veros ac legitimos esse pronunciavit. Sed ignoscendus est error, cùm hæc scriberet Gregorius, quo tempore nondùm quicquam certè eâ de re fuerat definitum.

METRICA VERSIO.

Naümque, Habbacúcque octavus. Tum Sophonæus,
Aggæus, post Zacharias, atque ultimus horum
Malachias. Liber hos unus complectitur omnes;
Esaïam est alter, Jeremiam tertius autem.
Ezechiel quarto, Daniel post ordine quinto.
Hinc libros numerare duo datur atque viginti,
Tot nempè Hebrææ quot sunt elementa loquelæ.
Perge age jam pacti libros numerare recentis.
Matthæus Christi Hebræis miracula scripsit,

Ausonibus Marcus, Lucas at doctus Achivis,
Cunctis Joannes, penetrans cœlestia mente.
Inclyta Apostolicæ classis tùm gesta sequuntur.
Hinc bis septenæ literæ, quas numine Paulus
Æthereo scripsit. Sequitur post una Jacobi
Atque duplex Petri, tres rursùm auctore beato
Joanne; ac Judæ postremò est unica. Sunt hæc
Omnia divinæ germana volumina chartæ.
Quicquid prætereà est, hand inter certa locandum.

ΙΓ'.

ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ ΥΙΟΙ ΤΟΥ ΙΑΚΩΒ.

Δώδεκα δ' ἐξ Ἰακώβ πατρὸς μεγάλοιο πάτραρχοι.
 Ρουβείμ, καὶ Συμεών, καὶ Λευὶ, τοῖς δ' ἐπ' Ἰούδας.
 Αὐτὰρ ἔπειτα νόθοι, Δάν, Νεφθαλεῖμ, Γὰδ τε Ἀσὴρ τε.
 Αὐθις δ' εὐγενέες μνηστῶν ἄπο, Ἰσάχαρ ἦεν,
 5 Ζαβουλών, καὶ Ἰωσήφ, καὶ πύματος Βενιαμίν.

ΙΔ.

ΜΑΣΤΙΓΕΣ ΑΙΓΥΠΤΟΥ.

Μάστιγας Αἰγύπτιοι κακόφρονος αἰὲν ἀρίθμει,
 ὧς κεν ὑποτρομέης κάρτεϊ τῷ μεγάλῳ.
 Αἵματι μὲν πρώτισον ὕδωρ ἐρυθαίνετο γαίης,
 Δεύτερον αὖ βατράχους ἔβρασεν οὐλομένους.
 5 Τὸ τρίτον αὖ, σκνίπεσσιν ἀήρ καὶ γαῖα καλύφθη.
 Καὶ κυνόμυια φάνη τέτρατον ἐξαπίνης.
 Πέμπτον, τετραπόδεσσιν ἐπέχραε λυγρὸς ἔλεθρος.
 Φλυκτίδες ἀνθρώπων σώμασιν, ἔκτον ἄχος.
 Ἐβδομον, ὅσε χάλαζα μέση πυρὸς, ὄμβρος ἄμικτος.
 10 Ὀγδοον, ἐξ ἀκρίδος ὤλετο χλωρὸν ἅπαν.
 Εἵνατον, Αἰγύπτιοι πέδον κατὰ νύξ ἐκάλυψε,
 Προτοτόκων δὲ μόρος ἡ δεκάτη βάσανος.

ΙΕ'.

Ἡ ΤΟΥ ΜΩΣΕΩΣ ΔΕΚΑΛΟΓΟΣ.

Τοὺς δὲ νόμους ἐχάραξε Θεὸς δέκα ἐν ποτε πλαξί
 Λαϊνέαις· σὺ δέ μοι ἔγγραφε τῇ κραδίῃ.
 Οὐ γνώσῃ Θεὸν ἄλλον, ἐπεὶ σέβας οἶον ἐνός γε.
 Οὐ σήσεις ἱνδαλμα κενὸν, καὶ ἄπνοον εἰκό.
 5 Οὐ ποτε μαψιδίως μνήσῃ μεγάλοιο Θεοῖο.
 Σάββατα πάντα φύλασσε μετάρσια καὶ σκιοέοντα.
 Ολβιος, ἣν τοκέεσσι φέρης χάριν, ἣν ἐπέοικε.
 Φεύγειν ἀνδροφόνον παλάμης ἄγος, ἀλλοτρίης τε
 Εὐνῆς, κλεπτοσύνην τε κακόφρονα, μαρτυρίαν τε
 10 Ψευδῇ, ἀλλοτρίων τε πόθον, σπινθήρα μόριοιο.

XII. TITUL. Πατρίάρχαι υἱοὶ τοῦ Ἰακώβ. Sic Cod. Reg. 992
 et Vatic. Edit. περὶ τῶν δυοκαίδεκα Πατριάρχων.

1. Μεγάλοιο Πάτραρχοι. Cod. Reg. duo et Chig. μεγάλου
 Πατρίάρχαι.

XIV. 4. Ἐβρασεν. Sup. lin. Reg. 991, ἀνίδωκεν.

5. Σκνίπεσσιν. Cod. Vat. σκνίφεσσιν.

6. Κυνόμυια, musca canina.

7. Λυγρός. Ità Codd. Regg. tres, Chig. et Vat. Ed. λοιγός.

METRICA VERSIO.

XIII. PATRIARCHÆ FILII JACOB.

(Billio interprete.)

Bis senos magnus Patriarchas femore Jacob
 Eduxit; primos Ruben, Simeona Levimque
 Et Judam. Tum deindè notho fluxère cubili
 Ancillis nati, Dan, Nephtalimus, Gad, Aserus.
 Post autem veris uxoribus Issachar, atque
 Zabulon, et Joseph. Postremus Benjamin exit.

XIV. ÆGYPTI PLAGÆ.

(Billio interprete.)

Ægypti plagas semper numerare memento,
 Ut paveas sancti robora magna Dei.
 Flumina purpureo sunt primum tincta cruore.
 Hinc tellus ranas edidit innumeras.
 Aëra post ciniphes texerunt, arvæque cuncta.
 Tum cynomya ferox visa repente fuit.

XIII.

PATRIARCHÆ FILII JACOB.

*Alia Bill. 57,
pag. 99.*

Duodecim ex Jacob magno patre Patriarchæ :
 Ruben, et Simeon, et Levi, insuper his Judas;
 Postea Spurii, Dan, Nephtalim, Gad et Aser;
 Rursus nobiles ex sponsis, Issachar,
 5 Zabulon, et Joseph, et ultimus Benjamin.

XIV.

PLAGÆ ÆGIPTI.

*Alia Bill. 35,
p. 99.*

Plagas impiæ Ægypti semper animo recense,
 Ut formides magnam Dei potentiam.
 Primum quidem fuit sanguine tincta aqua terræ;
 Secundò ranas edidit perniciosas.
 5 Tertiò culicibus aër et terra obducta sunt.
 Quartò Cynomyia repentè apparuit.
 Quintò jumenta dira lues invasit.
 Ulcera in hominum corporibus orta, sexta sunt plaga.
 Septima, pluit grando igne mixta, imber insociabilis.
 10 Octava, locustis periit quicquid erat viride.
 Nona, Ægypti solum nox involvit.
 Primogenitorum autem mors decima fuit plaga.

Plagæ Ægypti
 animo semper
 revolvendæ, ut
 magna Dei ti-
 meatur poten-
 tia.

XV.

MOYSIS DECALOGUS.

*Alia Bill. 33,
36, p. 99.*

Has decem leges insculpsit olim Deus in tabulis
 Lapideis. Tu verò mihi eas in corde inscribe.
 Non agnosces alium Deum, siquidem adoratio sola unius est.
 Non fabricabis tibi vanum simulacrum et mortuam imaginem.
 5 Nunquàm inaniter memineris magni Dei.
 Dies omnes festos celebra, sive insignes, sive minùs solemnes.
 Felix, si parentibus gratiam referas quam decet referre.
 Fuge homicidæ manûs crimen, extraneique
 Cubilis, furtum malignum, testimonium
 10 Falsum, alieni appetitionem, igniculum mortis.

In corde scri-
 bendæ leges,
 quas Deus in ta-
 bulis scripsit.

9. Ἀμικτος. Int. ἀκατάμικτος. Exod. ix, 24, ἦν δὲ χάλιζα,
 καὶ τὸ πῦρ φλόγιζον ἐν τῇ χάλιζα.

XV. 1. Σέβας οἶον ἐνός γε. Int. ἡ τίμη μόνῃ τοῦ ἐνός.

5. Μνήση. Id est, pronuntiaveris nomen Dei.

7. Τοκέεσι. Codd. tres Regg. et alii τεκέεσι.

8. Ἀνδρόφονον. Ità Codd. Regg. quatuor. Edit. ἀνδρόφονον.

10. Ἀλλοτρίων. Rerum alienarum cupiditas, mortis est
 fomes.

METRICA VERSIO.

Quinto quadrupedes omnes mors sæva peremit:
 Sexto afflixerunt ulcera Nilicolos.
 Horrida post grando cecidit, simul igneus imber.
 Octava at rursus plaga locusta fuit.
 Hanc plagam horribilis caligo deinde secuta est.
 Ultima primigeniùm mors inopina fuit.

XV. MOYSIS DECALOGUS.
 (Billio interprete.)

Has Patris æterni bis quinas dextera leges
 Insculpsit saxis: tu verò inscribito cordi.

Nullum aliud tibi numen erit, nec, quem mihi debes
 Cultum, divinumque alii præstabis honorem.
 Ne statuas unquàm simulacràque mortua fingas;
 Nève tui Domini linguâ tere nomen inani.
 Sabbata legitimâ tibi sunt servanda quiete,
 Tàm quæ tecta umbris, quàm quæ sublimia sensu.
 Felix, si merito cultu venerere parentes.
 Ne quemquam occidas. Alieni fœdera lecti
 Ne violes. Nec te constringas crimine furti.
 Nève aliquem testis mendacibus opprime verbis.
 Nec cupidis oculis aliorum commoda lima:
 Hinc namque æternæ quæruntur pabula morti.

ΙΣ.

Εἰς τὰ θαῦματα ἡλίου τοῦ προφήτου καὶ ἐλισαίου.

- Τοσαῦτα θαύματ' ἡλίου τοῦ Θεσβίτου.
 Κόραξι πρῶτον ἐτράφη· καὶ δεύτερον
 Ἐθρεψε χήραν πλουσίως Σαραφθίαν,
 Μικροῖς ἐλαίου καὶ ἀλεύρου λειψάνοις·
 5 Ἦς καὶ τὸν υἱὸν ἐκ νεκρῶν φυσήμασιν
 ἤγειρεν. Ὑετόν τ' ἀνέσχεν ἐκ Θεοῦ,
 Ἐπειτ' ἀφῆκε. Θυσίαν καταγνίσας
 Πυρὶ ξένῳ τε καὶ ξένοις, εἴτ' ἤρκεσε
 Τροφῆς ἄγευστος ἡμέραις ἐν πλείοσι.
 10 Ἐφλεξεν ἄρδην πεντηκοντάρχας δύο.
 Ἰορδάνην διῆλθε μηλωτῇ τεμών·
 Πυρὸς δ' ἀνῆλθεν ἄρματι πρὸς οὐρανὸν,
 Ἰμοῦ δοράν τε καὶ χάριν Ἐλισσαίῳ
 Ἀφῆκεν. Ἄθρει καὶ τὰ τούτου θαύματα·
 15 Ἰορδάνην διῆλθε μηλωτῇ τεμών.
 Πηγᾶς ἔθηκεν ἄλσιν εὐτέκνους πόλει.
 Παῖδας δ' ὕβριζας θηρίοις ἀπώλεσεν.
 Διψῶντι ρεύματ' ἐξ Ἐδώμ. ἐπήγασε
 Στρατῶ· γυναῖκά τε χρέους ἐρρύσατο
 20 Πηγᾶς ἐλαίου· τῇ δὲ Σουναμίτιδι
 Οὐκ ὄντ' ἔδωκε παῖδα, κ' ἐκ νεκρῶν πάλιν.
 Φθοράν τ' ἐπέσχεν ἐκ πόας, καὶ πλείοσιν
 ἤμυνε λιμὸν ἐνδεεστέρα τροφῇ.
 Ναιμᾶν δὲ λέπρας ἐκκαθήρας τὸν Σύρον,
 25 Πέμπει Γιεζεὶ τὴν νόσον· εἴτ' ἀξίνην
 Ἐπλευσε νώτοις ἐκ βυθῶν Ἰορδάνου·
 Σύρων δὲ τοὺς ἔλκοντας ὄψεις ἀμβλύνας
 ἔδωκεν ἐχθροῖς· εἴτα τῷ στρατῷ κόρον
 Προεῖτο, λεπρῶν ἔργα. Καὶ νεκρὸς νεκρὸν
 30 ἤγειρεν, ἐγγὺς συντεθέντων ὁσέων.

ΙΖ.

Ἐπίγραμμα εἰς τὸ μαρτύριον ἡλίου τὸ καλούμενον
ΧΗΡΕΨΟΝ.

Αὕτη, ξένη, καὶ Σαρεπτά τῆς Σιδωνίας,
 Οὗτος δὲ χήρας πύργος, ἡ φιλοξένως
 Θεοῦ προφήτην Ἠλίαν τὸν Θεσβίτην,

XVI. TIT. Εἰς τὰ θαύματα. Cod. Vatic. θαύματα ἡλίου.
 8. Καὶ ξένοις. Quippè aquam infundi rogo jusserrat
 Elias. Nihilominus ignis rogum corripuit et absumpsit.
 10 Πεντηκοντάρχας. Cod. Vat. πεντηκοντάρχους.

16. Εὐτέκνους. Non solùm dulces aquas ad bibendum
 reddidit propheta, sed etiam fertiles, ita ut agri antea ste-
 riles, iis irrigati fontibus, fertiles evaderent.
 21. Κ' ἔκ. Sic legendum versus postulat. Ed. ἔκ.

METRICA VERSIO.

XVI. ELIÆ ET ELISÆI MIRACULA.
 (Billio interprete.)

Hæc mira sanctus Elias quondam edidit.
 Hunc primò corvus aluit : ac Sareptiam
 Pòst ipse viduam nutriit perquàm ampliter,
 Olei et farinæ reliquiis pancissimis :
 Ejúsque ab orci filium extraxit sinu :
 Mox ipse cælum claudit, et pluviam negat.
 Flammis vorandam victimam planè novis,

Novóque more tradit, et multos dies,
 Omninò capiens pabuli nihil, exigit ;
 Binósque flammâ mittit ad stygem duces.
 Jordanis undas pallio immisso secat.
 Currúque vectus igneo cælum petit.
 Cum veste linquit gratiam Elisæ suam :
 Eximia cujus cerne jam miracula.
 Jordanis undas pallii tactu secat.
 Sterilésque fontes urbis edulcat sale.
 Juvenes ferarum morsibus necat improbos,

XVI.

ELIÆ ET ELISÆI MIRACULA.

*Alia Bill. 154,
p. 204.*

- Hæc sunt miracula Eliæ Prophetæ Thesbitæ.
 A corvis primùm pastus est. Deindè
 Pavit ipse copiosè viduam Sarephta,
 Ex exiguis olei et farinæ reliquiis;
 5 Cujus et filium à mortuis insufflando
 Excitavit. Pluviam continuit verbo Dei,
 Postea demisit. Victimam postquàm lustravisset
 Igne novo, et novo apparatu ac inaudito, vixit
 Cibi nihil degustans diebus plurimis.
 10 Igne interemit geminos quinquagenarios duces.
 Jordanem trajecit, aquas pallio dividens.
 Igneo curru ascendit in cœlum,
 Simul vestem et gratiam Elysæo
 Reliquit. Cerne et istius miracula :
 15 Jordanem pertransiit, divisus pallio aquis.
 Fontes sale fertiles reddidit civitati.
 Pueros conviciatores ferarum morsibus necavit.
 Sitienti aquarum rivos ex Edome duxit
 Exercitui. Viduam à creditoribus liberavit
 20 Fontibus olei. Sunamitidi liberis carenti
 Dedit filium, eumque à mortuis excitatum reddidit.
 Venenum depulit ex herbâ (colocynthide), et plurimos
 Fame laborantes refecit exigua dape.
 Naaman Syrum cùm à leprâ mundasset,
 25 Immisit eundem Giezi morbum. Posthac securim
 In altum traxit, ex imo Jordanis vado.
 Syrorum, qui eum capturi venerant, oculis caliginem offundens,
 Eos tradidit hostibus. Deindè exercitui cibos
 Apponi jussit, leprosorum opera. Mortuus mortuum
 30 Suscitavit, simul compositis ossibus.

XVII.

EPIGRAMMA IN TEMPLUM ELIÆ, QUOD ΧΗΡΕΪΟΝ
APPELLABATUR.*Alia Bill. 156,
p. 195.*

Hæc est, hospes, illa Sarepta Sidoniæ,
 Hæc est turris viduæ, quæ humanissimè
 Dei prophetam, Eliam Thesbiten,

24. Ἐκκαθήρας. Ità versus et contextus videntur postulare. Edit. ἐκκαθήρε.

29. Απερῶν ἔργα. Hic significat miraculum liberatæ ab obsidione Samariæ, quâ eam Syri cingebant, qui subito timore correpti divinitus immisso, omni belli apparatu in

castris relicto et annonâ, noctu confugerunt; quod primi noverunt civibusque nuntiârunt leprosi.

XVII. ΤΙΤ. Εἰς τὸ μαρτύριον, in martyræ ædem. Mox, χηρεῖον, viduæ domus.

METRICA VERSIO.

Sævâque trinis eximit castris sitim.
 Per munus olei debito grandi levat
 Viduam: alterique (mira res) dat filium,
 Avidique rursus faucibus lethi extrahit.
 Tum labem ab herbis pellit: et magno agmini
 Pastu minacem pellit exiguo famem.
 Namaâque Syri corpus à leprâ eluit,
 Hæc inficitque servulum. Post asciam
 Ex imo in altum fluminis trahit vado.

Tom. II.

Syriaca castra, visibus capta, hostibus
 Tradit, deindè saturat appositis cibis.
 Junctisque reddit mortuum vitæ ossibus.

XVII. EPIGRAMMA IN TEMPLUM ELIÆ, QUOD Χηρεῖον
 APPELLABATUR.
 (Billio interprete.)

Hospes, Sareptam cernis hic Sidoniæ,
 Viduæque turrim, quæ pium vatem Dei,
 Cùm premieret urbes asperâ vindex fame,

Q 3

Λιμοῦ κακούντος τὰς πόλεις, ἐδέξατο ·
 5 Ἡ καὶ μικρὸν ἦν ἔλαιον ἐν τῷ καψάκῃ,
 Καὶ δράξ ἁλεύρων ὑδρία κεκρυμμένος.
 Τοῦτο δ' ἀφειδῶς μεταδοῦσα τῷ ξένῳ,
 Πηγὴν, τρέφουσιν οἶκον, εὗρε τὴν δόσιν.
 Ταύτης τὸν υἱὸν Ἡλίας ζῶντα τρέφων,
 10 Θανόντα νεκρῶν ἐξανέστησε ζόφου.
 Μήτηρ δὲ, πρὶν κλαίουσα τὴν ἀπαιδίαν,
 Ἐγένετο μήτηρ αὐθις ὠδίνων διχα.

IH'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΓΕΝΕΑΛΟΓΙΑΣ.

Ματθαῖος πόθεν, εἰπὲ, μέγας, Λουκᾶς τε φέριςτος,
 Τὴν μὲν ὄγ', αὐτὰρ ὁ τήνδε βίβλοις ἐνέθηκε γενέθλην,
 Αἱ Χριστὸν κατὰγουσιν ἀφ' αἵματος ἀρχεγόνοιο;
 Πῶς δ' ὁ μὲν ἐν πλεόνεσσιν, ὅδ' ἐν παύροισιν ἔληξεν;
 5 Ἐς Δαυιδ μὲν ἄνακτα γένους ῥόος ἀμφοτέροισιν
 Ἄτρητος · μετέπειτα ῥέει διχα, ὑστάτιον δὲ
 Συμφέρεθ' ὥς ἐπὶ πόντον ἀπείρονα Χριστὸν ὁδεύων.
 Ὡδὲ κεν ἀθρήσειας, ἐμῷ δ' ἐπιπείθεο μύθῳ ·
 Δαυῖδαι, Σολομών τε, Νάθαν τ' ἔσαν, ὧν ὁ μὲν εἴλκεν
 10 Ὡς τε ῥόον μεγάλου ποταμοῦ, βασιλῆιον αἶμα ·
 Αὐτὰρ ὄγ' εὐαγέων τε φαινοτάτων θ' ἱερῶν.
 Χριστὸς δ' ἀμφοτέρ' ἔσκεν, ἄναξ μέγας, ἀρχιερεὺς τε.
 Τούνεκα Ματθαῖος μὲν ἐγράφατο πνεύματι θείῳ
 Τοὺς Σολομωντιάδας, Λουκᾶς δ' ἐς Νάθαν ὄρουσεν.
 15 Ἐκ δὲ δύο γενεῶν, τῆς μὲν πλεόν, ἐξ ἐτέρης δὲ
 Παυρότερον τὸ ῥέεθρον ἐπελθέμεν · οὐ μέγα θαῦμα.
 Οὐ μὲν παυρότερον · γενεῶν δ' οὐκ ἴσον ἀριθμόν.
 Ὡδὲ τὰ πρῶτα κέασθεν, ἔπειτα δὲ εἰς ἐν ἄγερθεν.
 Φράζε δὲ καὶ τόδε μοι, πατέρων δύο πῶς ποτ' Ἰωσήφ.
 20 Τέθμιον ἦν Μωσῆος, ἐπὴν ἄσπερμος ὄληται
 Ἐβραῖος, κάσιν ἢ τιν' ὀλωλότος, ἢ τινα πηῶν
 Ἐγγύθεν, αἵψα θάμαρτα φίλην καὶ κτήσιν ἔχοντα,
 Σπερμαίνειν φθιμένῳ τε γόνον καὶ οἶκον ἀέξειν,
 Ὅφρα κε μὴ νόνημος ἐν ἀνθρώποις ὄληται.

6. Ὑδρία κεκρυμμένος. Combef. legit ὑδρία κεκρυμμένην.
 Al. ὑδρίας κεκρυμμένης. Verisimilius ὑδρία κεκρυμμένος.

XVIII. ΤΙΤ. Περὶ τῆς, etc. Cod. Reg. 991 addit παρὰ τῷ
 Ματθαίῳ καὶ παρὰ Λουκᾷ.

1. Ματθαῖος πόθεν, εἰπὲ, μέγας, Λουκᾶς τε φέριςτος etc.
 Sic distinximus, additā interrogatione. Edit. Ματθαῖος
 πόθεν εἶπε μέγας, Λουκᾶς τε φέριςτος etc., quod ipsi Benedictini

verterant: *Matthæus autem magnus scripsit et optimus
 Lucas: alium quidem ille, etc. . . quod evidentissimè
 mendosum corrigere præsumpsimus.* (Not. nov. Edit.)

2. Βίβλοις. Sic Cod. Reg. 991. Edit. βιβλαῖς.

3. Αἱ Χριστὸν. Codd. duo Regg. et Chig. αἷς. — Ibid.
 ἀρχεγόνοιο. Cod. Reg. 991, sup. lin. τοῦ πρωτοπλάστου
 Ἀδάμ.

METRICA VERSIO.

Perquàm hospitali pectore excepit domo:
 Cui nil habebat vas, nisi olei paululum,
 Præter farinæ paululum nil hydria.
 Quod cùm dedisset hospiti haud parcâ manu,
 Hoc munus ipsum nutrit, et totam domum.
 Hujusce natum dùm esset in vivis alens,
 Pòst luce cassum à morte revocavit statim;
 Et quæ parens antè orbitatem luxerat,
 Effecta rursùs mater est, partu sine.

VIII. DE CHRISTI GENEALOGIA.

(Billio interprete.)

Matthæus quondam scripsit, Lucasque disertus:

Verùm non simili scripserunt ordine Christi
 Natales. quibus ille Adami de sanguine fluxit.
 Cur verò plures numeraverit ille parentes,
 Hic contrà brevius numerum concludat avorum,
 Expediam. Fluxu non dispare currit uterque,
 Donec perventum est clari Davidis ad annos.
 Tramite post bifido currunt, ac denique rursùs
 In Christo nostræ coeunt autore salutis.
 Non secùs ac fluvius partes dissectus in ambas,
 In mare collectis tandem devolvitur undis.
 Quòd si tu nostris attentas vocibus aures
 Præbueris, verum, quod diximus, esse videbis.
 Ex Davide Nathan fluxit, Salomónque parente,

- Cùm fames grassaretur per urbes, hospitio excepit :
 5 Quæ paululùm olei in cado,
 Et manipulum farinæ duntaxat habebat in hydriâ occultatæ :
 Hæc autem liberaliter tribuens hospiti,
 Fontem qui pasceret familiam suam, consecuta est pro dono.
 Hujus filium Elias viventem qui paverat,
 10 Eumdem mortuum ad vitam revocavit è mortis tenebris;
 Et mater quæ priùs flebat se filio orbatam,
 Effecta est rursùs parens absque partûs doloribus.

XVIII.

DE CHRISTI GENEALOGIA.

Aliàs Bill. 59.
 pag. 99.

- Matthæus undè, quæso, magnus, et optimus Lucas,
 Aliam quidem ille, aliam verò iste libro edidit generationem,
 Quæ Christum deducit à sanguine primi parentis?
 Cur autem hic plures avos numeravit circà finem, ille verò pauciores?
 5 In Davidem quidem regem generationis fluxus apud utrumque
 Indivisus est; postea fluit bifariam, postremò autem
 Unà fertur in Christum, veluti in immensum mare se effundens.
 Sic considera, et meo assentire sermoni :
 Ex Davide nati sunt Salomon et Nathan, quorum ille quidem traxit,
 10 Veluti fluxum magni fluminis, regium sanguinem;
 Hic verò nobilem celeberrimorumque sacerdotum.
 Christus autem utrumque fuit, Rex magnus et Sacerdos.
 Itaque Matthæus enarravit, divino afflatus Spiritu,
 Salomontiadas, Lucas verò Nathani nepotes recensuit.
 15 Ex duobus autem generationibus, si ex unâ quidem uberius, ex alterâ autem
 Contractius fluentum decurrat, non valdè mirum est.
 Sed nec quidem contractius; generationum verò non est par numerus.
 Sic primùm distractæ sunt, postea in unum convenère.
 Dic verò mihi, quomodò duorum patrum filius sit Joseph.
 20 Lex ea erat Moysis, si quandò absque liberis mortuus fuisset
 Hebræus, ut frater mortui aut aliquis affinitate conjunctus
 Et propinquus, statim ipsius uxorem dilectam et possessionem accipiens,
 Procrearet defuncto sobolem, et domum augeret,
 Ne nomen ejus inter homines periret.

7. Συμφέρθη. Sup. lin. Cod. 991, συμπίγεται.

8. Ὡς κεν. Cod. Reg. 991, sup. lin. οὕτως.

9. Ἔσαν. Cod. Reg. 990, ἔσαν.

10. Ἔδον. Sic Codd. Regg. 39, 990, 992, 993, Chig. et
 Coisl. Edit. ῥόδον.

11. Ἰερήων. Hæc Gregorii opinio repugnat Apostoli
 verbis, qui asserit Christum de eâ tribu fuisse de quâ

nullus altari præstò fuit. *Manifestum est, inquit, Hebr. vii,*
13 et 14, quòd ex Judâ ortus, in quâ tribu nihil de Sacer-
dotibus Moyses locutus est.

18. Ἄγεθεν. Cod. Reg. 991, sup. lin. συνθηροίσησαν.

1. Κάσιν ἢ τιν'. Codd. duo Regg. κασιγνήτιν. Vide Ca-
 saubon. not. 26, in Luc., ad calcem comment. Novi Tes-
 tamenti græci.

METRICA VERSIO.

Quorum alter, veluti magno de flumine rivum,
 Sic traxit regale genus, sceptrumque superbum :
 A patre sacrificum duxit genus alter eodem.
 At Christus simul et princeps erat, atque sacerdos.
 Ergò Matthæus, divino Numine pulsus,
 Enumerat Salomontiadas, seriè que nepotum
 Hinc trahit : at contra Lucas Salomone relicto
 Arripit insignem Nathanum, Nathani que nepotes.
 Ex duplici porrò genere hand mireris oportet,
 Uberioris aquæ si rivulus alter ab illo
 Manet, ab hoc rursus currat contractior alter.

Quancquàm si nobis rectè propriè que loquendum est,
 Haudquaquàm magis hic contractis labitur undis :
 Sed genus hoc tantum numero minus, amplius illud.
 Sic primò sectum genus est, ac deindè coivit.
 At quonam pacto duplici patre fluxit Ioseph?
 Lex ea Mosis erat, si quem mors atra tulisset,
 Hebræa de gente satum, natisque carentem,
 Protinus ut frater, vel sanguinitate propinquus
 Uxorem extincti capiens, censumque, domumque,
 Funderet huic sobolem, ne nullâ prole relictâ
 Obrueret totum tumulus cum corpore nomen.

- 25 Τούνεκα κρυπτόν ὑπερθε Θεοῦ βροτέου τόδ' ἀνεῦρον.
 Ματθάν ἐκ Σολομῶνος ἄγων γένος, ἡγάγετ' Ἐσθάν·
 Τοῦ δ' ἄρ' ἀποφθιμένοιο, Ναθειδης οὔνομα Μελχί.
 Καί τῳ μὲν Ἰακώβ, τῳ δ' Ἡλεί γείνατο παῖδας.
 Ἡλεί δὲ φθιμένοιο, ἐπεὶ ῥόνον οὔτιν' ἔλειπεν.
- 30 Αἰψά δόμον τε λέχος τε Ἰακώβ οὐχ ὁμόπατρος
 Δέξατο, καὶ τέκεν υἱὸν ἀδελφεῷ ἐσθλὸν Ἰωσήφ.
 Οὕτω τοῦ μὲν ἔην, τῳ δ' ἔγραφε θεσμός Ἰωσήφ.
 Εὐαγγελιστῶν δ' ὅς μὲν εἶπε τὴν φύσιν,
 Ματθαῖος, ὅς δ' ἔγραψε Λουκᾶς του νόμον.
- 35 Παῦσαι διοχλῶν τὴν καλὴν συμφωνίαν.
 Πῶς Δαυιδ εἰς ἄνακτα φέρει Θεὸς, εὖτε φαάνθη
 Μητέρος ἐκ βροτέης Θεὸς ἄμβροτος; ἐκ μὲν Ἰωσήφ,
 Πῶς ὄγε; παρθενικῆς γὰρ ἔην πάϊς, ἐκ Μαρίας δὲ,
 Λευίδης· Μαριάμ γὰρ ἀφ' αἵματος ἦεν Ἀαρών.
- 40 Μάρτυς δ' ἄγγελος ἄμμιν, ἐπεὶ Προδρόμοιο γενέθλην
 Ἀγγέλλων μεγάλιο φάους Θεοειδέϊ μητρὶ,
 Μητέρας ἀμφοτέρας ὃγ' ἀνήγαγεν ἐς μέγαν Ἀαρών.
 Φρήτραι δ' αὖ βασιλῆος ἀμιγῆες, ἡ δ' ἱερῶν.
 Οὐκ ἔτυμον. Φρήτραι μὲν ἔσαν διχα, πολλάκι δ' αὖτε
- 45 Μίγνυντο. Πρόσθεν μὲν Ἀρὼν μεγάλιο σύγατρα
 Ἠγάγετ' ἐς μέγα δῶμα Ναασσών, ὅς δ' ἀπ' Ἰούδα
 ἔκτος ἔην. Μετέπειτα δ' ἐπεὶ πόλιν ὤλεσεν αἰχμὴ
 Ἀσσυρίων, Βαβυλῶν τε τὰ τέθμια πάντα τίνανεν,
 Οὐδὲ φυλῶν τῆμόςδε διακριδὸν αἷμα φυλάχθη.
- 50 Οὕτω μὲν διὰ μητρὸς ἀνέρχεται ἐς βασιλῆας.
 Ἐκ δὲ πατρὸς δοκέοντος ὅπως, φράζεσθαι ἄνωγα.
 Αὐγούστου βασιλῆος ἐπεὶ φόρος ἔγραφε πάντας,
 Ἄλλοι μὲν τ' ἄλλησιν ἐνὶ πτολίεσσι γράφοντο
 Πατρώαις, Δαυιδ δὲ φίλον πέδον αἶψα κίχανον
- 55 Βηθλεὲμ, ἡ κόλποισι μέγαν ὑπεδέξατο Χριστὸν,
 Ἀμφοτέροι, μνηστὴ τε φίλη, καὶ κεδνὸς Ἰωσήφ
 Γραψόμενοι. Φρήτρης γὰρ ἱὴς ἔσαν. Ὡδ' ἐνὶ φάτνῃ
 Μήτηρ παρθενικὴ, κόσμου τέκε παντὸς ἄνακτα.
 Οὕτω καὶ διὰ πατρὸς ἀνέρχεται ἐς βασιλῆας.
- 60 Ἐμπαλι μὲν γενεὴν Λουκᾶς μέγας ἡγάγε μύθῳ

25. Κρυπτόν. Codd. tres Regg. μικρόν.
 32. Τοῦ μὲν. Cod. Reg. 990, τῳ μὲν. Mox idem, θεσμόν
 habet pro θεσμός. Cod. Reg. 993 et Chig. consentiunt.
 39. Μαριάμ γάρ. Certè si ex tribu Levi orta (lineâ mas-
 culinâ) fuisset Maria, Christus ex stirpe David satus et de
 tribu Judâ verè dici non posset, quod fidei et Scripturis

adversatur. Vide infra v. 57, ubi Gregorius asserit Jo-
 sephum et Mariam ex eadem tribu ortos fuisse.
 41. Μεγάλιο φάους. Cod. Reg. 991, Sup. lin. μεγαλοφώ-
 νου.
 47. Πόλιν. Civitatem, nempè Jerusalem.
 54. Πατρώαις. Cod. Reg. 990 et Coisl. πατρώοις.

METRICA VERSIO.

Quarè de Christo arcanum mihi tale repertum est.
 Mathanus eximiâ Salomonis stirpe creatus,
 Esthæ junctus erat : quo cæcâ morte perempto,
 Duxit eam Melchi, Nathanæo sanguine cretus.
 Mathanus hâc genuit Jacobum, Melchius Elim,
 Quem rapuit nullâ mors horrida prole relictâ.
 Ergò domum illius capit uxorémque superstes
 Jacobus, frater tantùm maternus, cique
 Josephum genuit, sic Joseph filius ejus
 Verus erat : tamen hunc tribuit lex optima fratri.
 Atque itâ Matthæus naturam scribere Christi
 Instituens, veram seriẽm numeravit avorum :
 At Lucas populi legem ritùmque notavit.

Quarè ne verbis concordia scripta lacesse.
 Cur genus à magno deducit Davide Christus,
 Visus ut est nostro Deus immortalis in orbe,
 Progrediens castæ per viscera sancta parentis?
 Cur pater illius Joseph de more vocatur,
 Cùm non Josepho, sed sit de virginé natus?
 Ex Mariâ porrò Levides : namque ab Arone,
 Qui Levi de stirpe fuit, genus ipsa trahebat.
 Angelus est testis : siquidem natale propinquum
 Dùm Præcursoris divæ narrare parenti
 Pergit, ab excelso demissus vertice cœli,
 Ambas ad veterem matres revocavit Aronem.
 Nil porrò commune tribus regalis habebat

- 25 Quare arcanum hoc de Deo homine facto inveni :
 Mathan ex Salomone trahens originem, uxorem duxit Estham.
 Illo autem mortuo, Nathides nomine Melchi (eam duxit);
 Et illi quidem (Mathano) Jacobum, isti verò (Melchi) Heli genuit filios;
 Heli autem defuncto, cum prolem non reliquisset ,
- 30 Statim domum et uxorem illius Jacobus, non ex eodem patre natus ,
 Accepit, et fratri egregium genuit filium Josephum.
 Sic istius (Jacobi) filius erat Joseph; verum illi (Eli) lex eum adscripsit.
 Evangelistarum igitur alter, juxta naturam (Christi genus) narravit,
 Matthæus; alter verò, Lucas, juxta legem scripsit.
- 35 Desine perturbare egregiam concordiam.
 Quomodo ad regem David revehitur Deus, cum apparuerit
 Ex matre mortali immortalis Deus? et quidem ex Joseph
 Quomodo ille? Virginis enim erat filius, scilicet ex Mariâ
 Levita. Maria enim erat ex sanguine Aaron.
- 40 Testis nobis est Angelus; siquidem natale Præcursoris
 Nuntians magnæ facis divæ parenti,
 Ambas matres ad magnum revocavit Aaron.
 Tribus autem regalis et sacerdotalis impermixtæ erant.
 Id verum non est. Distinctæ quidem erant tribus, sæpè tamen
- 45 Miscebantur. Primùm quidem ex tribu magni Aaronis filiam
 Duxit in domum suam Naasson qui à Judâ
 Sextus erat. Deindè autem postquàm civitatem evertit exercitus
 Assyriorum, et Babylon omnia jura concussit,
 Neque tribuum tunc distinctio servata est.
- 50 Sic quidem per matrem ad reges ascendit.
 Quomodo autem ab eo, qui ejus pater videbatur, dicas velim.
 Augusti imperatoris jussu, cum censerentur omnes,
 Et alii in aliis urbibus scriberentur
 Patriis, caram Davidis urbem, illicò petierunt
- 55 Bethleem, quæ suo sinu magnum excepit Christum,
 Uterque, dilecta sponsa et inclytus Joseph,
 Ut hîc scriberentur; ex eadem enim erant tribu. Hîc autem in præsepio
 Mater Virgo totius mundi peperit regem.
 Sic et per patrem ascendit ad reges.
- 60 Inverso autem ordine magnus Lucas generationem duxit

60. Ἐμπάλι. Hic carmen novum incipit in Cod. 990, cum hoc titulo: Περὶ τῆς γενεαλογίας τοῦ Χριστοῦ κατὰ Λουκάου. Hic totam genealogiam, ut est apud Matthæum et Lucam, versibus prosecutus est Gregorius. Nobis eam-

dem, inquit Billius, carminibus exprimere minimè placuit, tum quia cuiusvis eam ab Evangelistis petere licet, tum quia tota hebraicis nominibus constat, à quibus vix dici potest, quantum latinæ musæ abhorreant.

METRICA VERSIO.

Cum sacrâ, inter se thalami nec jure coibant.
 Falsum. Nam quamvis distincta erat utraque classis,
 Utraque jure tamen thalami persæpè coïvit.
 Namque prius natam thalamo sibi junxit Aronis,
 Nasson ab illustri qui sextus fluxit Iudâ.
 Atque itidem Assyriæ postquàm manus impia ferro
 Evertit Solymas, tum nec distinctio certa
 Servata est tribuum, generis nec sectio prisca.
 Sic ille ex Mariâ regali est sanguine cretus.
 Dic age, quo pacto Josephum habuisse parentem
 Creditus est? Magnus regeret cum legibus orbem
 Augustus, cunctos perscribere nomina jussit.
 Ergo quisque suum patriâ cum nomen in urbe

Tom. II.

Scriberet, extemplò Joseph cum conjuge castâ
 Davidicam, in tabulas ut nomen utrumque referret,
 (Una etenim tribus amborum) perrexerit in urbem.
 Hicque orbis dominum peperit sanctissima Virgo.
 Sic etiam ad claros reges ex parte paternâ
 Ipse sui generis ducit primordia Christus.
 Quinetiam inverso Christi genus ordine Lucas
 Tradidit, à Christo incipiens, in Adâque quiescens.
 Contrâ Matthæus, dum telam orditur eandem,
 Incipiens ab Adam in Christo finivit Iesu.

(Cætera non vertit Billius, et meritò. Vide ejus agendi rationis causas in notâ ad versum 60.)

- Εἰς Ἀδὰμ ἐκ Χριστοῦ. Ἐμοὶ δ' Ἀδὰμ ἦλθ' ἐπὶ Χριστόν.
 Χειρὶ Θεοῦ πρώτιστος Ἀδὰμ γένετ'. Ἐκ δ' Ἀδάμοιο
 Σὴθ πέλε. Τοῦ δ' ἄρ' Ἐνὼς. Τοῦ, τέτρατος ἦε Καϊνάν.
 Τοῦ δ' ἦν Μαλελεήλ. Τοῦ δ' Ἰαρέδ, ὃς τέκε παῖδα
 65 Κεῖνον Ἐνὼχ, ὃς ζωὸς ἐς οὐρανὸν ἦλθεν ἀερθεῖς.
 Τοῦδε, Μαθουσάλα ἔσκεν, ὃς υἱέα γείνατο Λάμεχ.
 Αὐτὰρ ὁ, Νῶε πατήρ. Σὴμ, Νῶεος υἱὸς ἐκείνου.
 Ἐκ τοῦ δ' Ἀρφαξάδ, Καϊνάν, Σαλά· τοῦ δ' ἐνέπουσιν
 Υἱὸν Ἑβέρ. Ἑβερὸς δὲ Φάλεκ πάϊς. Ἐκ δ' ἄρα Φάλεκ,
 70 ἔσκε Ῥαγάβ. Κεῖνος δὲ Σερούχ τέκεν, ὃς τέκε Ναχώρ.
 Ἀβραάμ αὐτ' ἐπὶ τοῖςδε, πάϊς Θάρα Ναχορίδαο.
 Ἀβραμίδης δ' Ἰσαὰκ Ἰακώβ τέκεν, ὃς δ' ἄρ' Ἰούδαν.
 Αὐτὰρ ὁ ἐκ Θαμάρης Φαρὲς τέκεν. Αὐτὰρ ὁ, Ἐσρώμ.
 Ἐσρώμ, τὸν Ἀράμ, ὃς τὸν Ἀμιναδάμ. Ὅς δὲ Ναατσών.
 75 Νασσών δ' αὖ, Σαλμών. Σαλμών, Βοόζ. Ἐκ Βοόζ, Ὠδῆδ·
 Ὠδῆδ δ' Ἰεσσαὶ· τοῦ δ' ἐκ μέγας ἔπλετο Δαυίδ.
 Δαυίδης δὲ, Νάθαν, ὃς Ματθάν υἱὸν ἔτικτεν,
 Ὅς Μαῖνάν. Μαῖνάν, Μελεάν τέκε. Ὅς δ' Ἐλιακείμ.
 Ὅς τὸν Ἰωάναν. Ὅς τὸν Ἰωσήφ. Ὅς, τὸν Ἰούδαν
 80 Γείνατο. Τοῦ, Συμεών. Τοῦ, Λευί. Τοῦ ἄπο, Ματθάν.
 Τοῦδε, Ἰωρεῖμ. Τοῦ δ' Ἐλιέζερ. Τοῦδε, Ἰωσάφ.
 Τοῦ δ' Ἡρ. Τοῦ δ' Ἐλμώδ. Τοῦ δ' αὖ πάϊς ἔπλετο Κωσάμ.
 Κωσάμ, ἔην Ἀδδί. Τοῦ, Μελχί. Τοῦ δ' ἄπο, Νηρί.
 Τοῦ δ' ἄπο, Σαλαθιήλ, Ζοροβάβελ, Ῥησά, Ἰωνάν,
 85 Ἰούδας, Ὡσώκ. Σεμεεί τ' αὖ, Μαθθίας τε,
 Καὶ Μαάθ, Ναγγαί, καὶ Ἐσλείμ· τοῦ δ' ἄπο Ναοῦμ,
 Ἀμώς, Ματθαθίας, καὶ Ἰωσήφ, ἡδὲ Ἰανναί·
 Μελχί, καὶ Λευί, καὶ Ματθάν, Ἡλεί, Ἰωσήφ.
 Λουκᾶς μὲν οὕτω. Πῶς δὲ Ματθαῖος μέγας;
 90 Εξ Ἀβραάμ μὲν μέχρι Δαυίδ, ὡς ἔφην.
 Εὐθεν δὲ Λουκᾶ τὴν ἱερατικὴν παρεῖς
 Σποράν, τίθησι τοῦ γένους ἀνακτόρων.
 Εἰσὶν δ' ὅσοι τε καὶ τίνες, λελέξεται.
 Δαυίδης, Σολομών, Ῥοδοάμ, Ἀβίας τε, Ἀσά τε.
 95 Τοῦ δ' Ἰωσαφάτ ἔσκεν. Ὁ δ' ἐβδομος ἦεν Ἰωράμ.
 Ὡζίας, ἡδ' Ἰωάθαμ, ἡδ' Ἄχαζ, Ἐζεκίας τε.
 Καὶ Μανασῆ, καὶ Ἀμώς, Ἰωσίας. Αὐτὰρ ἔπειτα
 Ἰεχονίας, ἀλωτὸν ὃν ἤγαγον ἐς Βαβυλῶνα·
 Σαλαθιήλ, Ζοροβάβελ, Ἀδισούδ, ἡδ' Ἐλιακείμ,
 100 Ἀζώρ. Τοῦδε, Σαδώκ. Τοῦ δ' Ἀχίν. Τοῦ δ' Ἐλιουδά.
 Τοῦδ' Ἐλιέζερ ἔην. Τοῦ, Ματθάν. Τοῦ δὲ Ἰακώβ.
 Ὑστατος, ὃς δοκέσκει πατήρ Χριστοῦ, Ἰωσήφ.

65. ἦλθεν ἀερθεῖς. Cod. Reg. 992, ἦλυθεν ἀρθεῖς.
 70. Ῥαγάβ. Cod. Reg. 992, Ῥάγχν.

76. Ὠδῆδ δ'. Cod. Coisl. Ὠδῆδ δέ.
 82. Ηρ. Itā Cod. Reg. 990. Edit. Εἴρ.

- In Adam à Christo; mihi Adam in Christum venit.
 Manu Dei primus Adam conditus est; ex Adamo
 Seth natus est. Hujus autem filius Enos. Quartus fuit Caïnan,
 Hujus autem fuit Malaleël, hujus Jared qui genuit filium:
 65 Is fuit Enoc qui vivus in cœlum sublatuſ est;
 Hujus verò fuit Mathusala, qui filium genuit Lamech.
 Hic fuit pater Noë. Sem hujus Noë filius;
 Ex isto Arphaxad, Caïnan, Sala; hujus autem dicunt
 Filium Heber. Heberi verò Phalec filius. Ex Phalec rursùs
 70 Fuit Ragab, hic genuit Seruch, qui genuit Nachor.
 Post hos rursùs Abraham filius Thara Nachoridæ.
 Abramides autem Isaac genuit Jacob, qui et ipse Judam.
 Verùm hic ex Thamar genuit Phares. Hic autem Esrom.
 Esrom genuit Aram, qui Aminadam. Hic verò Naasson,
 75 Naasson autem Salmon; Salmon Boos, ex Boos Obed;
 Obed Jesse; ex isto magnus prodiit David.
 Ex Davide autem Nathan, qui Mathan filium genuit.
 Is Maïnan. Maïnan genuit Melean. Hic autem Eliacim.
 Is Joannam, qui Joseph. Hic Judam
 80 Genuit. Hujus Simeon; hujus Levi; ex hoc autem Mathan.
 Hujus Jorim; hujus Eliezer; hujus Josephus.
 Hujus autem Er; hujus Elmodad; hujus filius fuit Cosam.
 Ex Cosam fuit Addi; hujus Melchi; ex hoc Neri.
 Ab hoc Salathiel, Zorobabel, Resa, Jonan,
 85 Judas, Osoc, Semeï et Mathias,
 Mahat, Nagge et Elim: ex quo Nahum,
 Ammos, Mathatias, et Joseph atque Janna,
 Melchi et Levi, et Mathat, Eli, Joseph.
 Lucas quidem sic: quomodo verò Matthæus?
 90 Ab Abraham usque ad David, ut dixi;
 Hinc indè Lucæ sacerdotalem dimittens
 Progeniem, textit seriem regum.
 Quotquot autem, et qui sunt, narrabitur.
 Davidis filius Salomon, Roboham, Abia et Asa.
 95 Hujus autem Josaphat. Septimus verò fuit Joram:
 Osias et Joathan et Achaz, Ezechiásque,
 Et Manasses, et Amos, Josias. Postea verò
 Jechonias, quem captivum in Babylonem duxère,
 Salathiel, Zorobabel, Abiud et Eliacim.
 100 Azor, hujus autem Sadoc: hujus Achim: hujus Eliada.
 Hujus Eliezer fuit; hujus Mathan: hujus Jacob:
 Ultimus, qui videtur Christi pater, Joseph.

91. Λουκᾶ. Sic Cod. Coisl. Malè Edit. Λουκᾶς. Mox
 παρίς. Cod. Coisl. super. lin. ἰάσας.

98. Ἐς Βαβυλῶνα. Sic Codd. Coisl. et Reg. 991. Edit.
 Βαβυλῶνω.

ΙΘ'.

ΜΑΘΗΤΑΙ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΙΒ.

Δώδεκα δ' αὖ Χριστοῦ Θεοῦ μέγαλοιο μαθηταί.
 Πέτρος τ' Ἀνδρέας τε, Ἰωάννης τ', Ἰάκωβος.
 Πέμπτos δ' ἦε Φίλιππος· ὁ δ' ἕκτος, Βαρθολομαῖος,
 Ματθαῖος, Θωμᾶς τε, καὶ Ἀλφαίου Ἰάκωβος.
 5 Ἰούδας τε, Σίμων τε, καὶ οὐ φατὸς ἄλλος Ἰούδας.

Κ'.

ΤΑ ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΜΑΤΘΑΙΟΝ.

Ματθεῖης βίβλοιο τὰ θαύματα, ὅππός' ἔρεξε
 Χριστὸς ἄναξ βροτέῳ σώματι κιννάμενος.
 Πρῶτον μὲν λεπροῖο πικρὴν ἀπεσείσατο νοῦσον,
 Εἴθ' ἑκατοντάρχου παιδὸς ἔπηξε μέλη.
 5 Τὸ τρίτον αὖ Πέτρου ἐκυρῆς φλόγα ἔσβεσε χειρί.
 Τέτρατον, οἶθμα μέγα εὐνάσε καὶ ἀνέμους.
 Δαίμονας ἦκε σύεσσι τὸ πέμπτον, ἐν Γεργεσσηνοῖς.
 Ἐκτον, ἐὴν κλίνην ἦρε βαρὺς μέλεσιν.
 Ἑβδομον, ἀψαμένης πηγὴν σθέθεν αἰμορροούσης.
 10 Ἄρχοντος θυγάτηρ ὄγδοον εὗρε φάος.
 Ἐννατον αὖ, τυφλοῖσι πόρεν φάος. Ἐκ δ' ἐλαθέντος
 Δαίμονος, οὐ λαλέων ῥῆξε λόγον, δέκατον.
 Σαββάτῳ ἐνδέκατον, ξηρὴν χέρα λύσατο δεσμῶν,
 Ὅσσε δὲ δαιμονίου κ' οὖατα, θωδέκατον.
 15 Ἐκ δεκάτοιο τρίτον, κοφίνους δυοκαίδεκα πλήσε,
 Κάνδρων χιλιάδας πέντ' ἀπὸ πέντ' ἀκόλων.
 Τέτρατον ἐκ δεκάτου δὲ, κιχήσατο νῆα πόδεσσι·
 Τοῖς δ' ὑπόειξε μέγας πόντος ὀρινόμενος.
 Πέντε δὲ καὶ δέκατον, Χαναναίας πνεῦμ' ἐδίωξε,
 20 Μητρί χαριζόμενος πολλὰ λιταζομένη.
 Ἐκτον καὶ δέκατον, σπυρίδας λίπον ἑπτ' ἀπὸ ἑπτὰ
 Ἄρτων, χιλιάδες τέσσαρες, ἦν τε κόρος.
 Ἑπτὰ δὲ καὶ δέκατον, θείην ἠλλάξατο μορφὴν,
 Στράψας οἷσι φίλοις ἡελίοιο πλέον.
 25 Ὀκτωκαίδεκατον δὲ, σεληναίης ἀπὸ νούσου
 Ὡς ἰκέτευσε πατήρ, λύσατο παῖδα φίλον.
 Ἐννεακαίδεκατον, φάος ὄμμασιν ἐξ Ἰεριχοῦς
 Τυφλοῖς εἰνοδίους δῶκε πορευόμενος.

XIX. Tit. Μαθηταί τοῦ Χριστοῦ. Itā Codd. duo Regg. et
 Vat. qui addit IB'. Edit. Περὶ τῶν δωδεκα Ἀποστόλων.
 2. Πέτρος τ'. Cod. Reg. 992 Πέτρος. Mox Ἰωάννης καὶ
 Ἰάκωβος pro Ἰωάννης τ' Ἰάκωβος. Codd. Vat. et duo Regg.
 Ἀνδρέας τε.
 XX. τίτ. Τὰ τοῦ Χριστοῦ etc. Vat. 35 Ματθαίου θαύματα.

METRICA VERSIO.

XIX. DISCIPULI CHRISTI DUODECIM.
(Billio interprete.)

Discipulos habuit bissexenos Christus Iesus.
 Hi, Petrus, Andreas, Joannes, atque Jacobus,
 Matthæus, Thomas, cum Judâ Bartholomæus,
 Alter Iacobus, post cum Simone Philippus,
 Ultimus est alter, non certè fandus, Iudas.

XX. MIRACULA CHRISTI SECUNDUM MATTHÆUM, VERSIBUS
ELEGIA CIS.
(Billio interprete.)

Hæc quæ mortali Christus cum carne patravit,

Matthæus sacræ prodidit historiæ.
 Depulit informem primùm de corpore lepram;
 Atque tulit famulo Centurionis opem.
 Indè socru Petri violentâ febre levatâ,
 Ventos et fluctus comprimit æquoreos.
 Dæmonas in porcos Gerasenis mittit in arvis;
 Sustulit et lectum qui resolutus erat.
 Profluvium sistit mirâ virtute cruentum;
 Et redit ad lucem principe nata viro.
 Lucem restituit cæcis, Satanâque fugato
 Mutus inassuetos edidit ore sonos.

XIX.

DISCIPULI CHRISTI DUODECIM.

*Alia Bill. 38,
pag. 99.*

Duodecim Christi magni Dei discipuli,
 Petrus et Andreas, Joannes et Jacobus ;
 Quintus erat Philippus, sextus verò Bartholomæus,
 Matthæus, Thomas, Jacobus Alphæi,
 5 Judas et Simon, et non nominandus alter Judas.

XX.

MIRACULA CHRISTI SECUNDUM MATTHÆUM.

*Alia Bill. 40,
pag. 101.*

Matthæus libro prodidit miracula quæcumque fecit
 Christus rex mortali corpori mixtus.
 Primum quidem, lepræ gravem excussit morbum,
 Deindè Centurionis famuli firmavit membra.
 5 Tertium, socrûs Petri febrem extinxit apprehensâ manu.
 Quartum, magnam procellam et ventos sedavit.
 Quintum, Dæmones in porcos misit, in terrâ Gerasenorum.
 Sextum, eo jubente, lectum suum tulit membris captus.
 Septimum, tangentis eum Hæmoroissæ sanguinis profluvium sistit.
 10 Octavum, principis filia ad lucem rediit.
 Nonum, cæcis restituit visum. Decimum, ejecto
 Dæmone, non loquens voces reddidit.
 Undecimum, sabbato aridam manum vinculis solvit.
 Duodecimum, oculis atque auribus à Dæmonio captos sanavit.
 15 Tertium decimum, cophinos duodecim implevit
 Et virorum quinque millia ex quinque panibus.
 Quartum decimum, navem assecutus est pedibus ;
 His cessit magnum mare procellâ agitatum.
 Quintum decimum, è Chananæâ malum spiritum expulit,
 20 Gratificans matri multum roganti.
 Sextum decimum, septem sportas reliquerunt ex septem
 Panibus quatuor millia, fuitque saturitas.
 Septimum decimum, divinam immutavit formam,
 Apparens amicis suis sole splendidior.
 25 Octavum decimum, à lunæ morbo,
 Rogante patre, dilectum liberavit filium.
 Nonum decimum, lumen oculis, ex Hierico
 Egressus, cæcis in viâ præbuit.

*Matth. vii. 3.**Id. ibid. 13.**Id. ibid. 14.**Id. ibid. 27.**Id. ibid. 32.**Id. ix. 6.**Id. ibid. 22.**Id. ibid. 25.**Id. ibid. 29.**Id. ibid. 33.**Id. xii. 10.**Id. ibid. 22.**Id. xiv. 20.**Id. ibid. 25.**Id. ibid. 32.**Id. xv. 28.**Id. ibid. 37.**Id. xvii. 2.**Id. ibid. 17.**Id. xx. 34.*

6. Εὕνασε. Reg. 990 et Coisl. ἤυνασε.

7. Γεργεσσηνοῖς. Vat. 33 Γερασσηνοῖς.

14. Κ'οῦατα. Ità Coisl. et Reg. Edit. κοῦατα.

16. Ἀκόλων. Super. lin. ἄρτων.

17. Κιχήσατο. Int. κατέλαβε.

23. Ἠλλάξατο. Coisl. Schol. ἤμεψεν. Reg. 991, sup. lin.
ιδείξατο ostendit.

METRICA VERSIO.

Solvitur extemplò gravibus manus arida vinclis :
 Et presso à Satanâ vóxque sonúsque redit.
 Bis senos cophinos et millia quinque virorum
 Explevit quinis panibus appositis.
 Hinc pedes assequitur, res nunquam audita, carinam:
 Et cedit pedibus vis truculenta maris.
 Solvitur hoste malo Chananæâ matre creata,
 Mater ut obnixas misit ab ore preces.
 Panibus ex septem turbis septena redundat

Tom. II.

Sporta, quatérquæ fames mille fugata viris.
 Divinam formam assumit, solisque videtur
 Lumine discipulis clarior ipse suis.
 Indè piis precibus flexus lacrymisque parentis,
 Lunæ actum morbo liberat horribili.
 His ità patratis Jerichuntia mœnia linquit,
 Et binis aperit lumina clausa viris.
 Mox etiam cæcis affusâ luce medetur :
 Et claudis pedibus fert miseratus opem.

S 3

- Εἰκοσὸν δ' αὐγάς πόρεν ὄμμασι, πηρά τ' ἔλυσε
 30 Γούνατα, ἐξ ἱεροῦ λύματα πάντ' ἐλάσας.
 Θαῦμα δὲ Βηθανίηθεν ἰὼν ποίησε μέγιστον,
 Ξηρὴν αἶψα συκὴν, ὥς μιν ἄκαρπον ἶδεν.
 Εκ δ' ἐχύθη στυροῖς βαθὺ σκότος, οἰχομένοιο
 Φωτὸς, καὶ νηοῦ εὐρὺ πέτασμα ῥάγη.
 35 Γαῖα δὲ παλλομένη, γαίης ὑπερ ἔσχισε πέτρας,
 Καὶ νέκυες τύμβους λείψαν ἀνεγρόμενοι.
 Αὐτὰρ ὅγε τριτάτῳ ἐνὶ ἡματι τύμβον ἀνοίξας,
 Αὖθις ἐοῖσι φίλοις ἐν Γαλιλαί' ἐφάνη.

ΚΔ'.

ΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΜΑΡΚΟΝ.

- Μάρκος δ' Αὐσονίοισι Θεοῦ τάδε θαύματ' ἔγραψε,
 Πέτρῳ θαρσαλέος Χριστοῦ μεγάλῳ θαράποντι.
 Δαίμων καὶ πυρετὸς, καὶ λέπρη, καὶ παράλυσις
 Εἶξε λόγῳ Χριστοῦ. Μετέπειτα δὲ χεὶρ ἐτανύσθη
 5 Ξηρή· καὶ ἀνέμων λῆξεν μένος ἠδὲ θαλάσσης.
 Καὶ λεγεῶν ὑπόειξε, καὶ αἱματόεσσαν ἔπαυσε
 Πηγὴν, καὶ θυγατρὶ ζῶν πόρ' ἱαίροιο.
 Πέντε δ' ἄρ' ἐξ ἄρτων πολλοὶ τράφεν. Ἐνθεν ἔδθησε
 Πόντον ἐπισείβων. Μετέπειτα δὲ, πνεῦμ' ἐδίωξε
 10 Φοινίσσης, Τυρίοισι τέρας καὶ Σιδονίοισι,
 Κωφὸν τ' οὐ λαλέον. Θρέψεν πάλιν ἔπτ' ἀκόλοισιν
 Ἀνδρῶν χιλιάδας· καὶ τυφλὸς ἶδεν φάος. Εἶτα
 Καὶ μορφῆς ἀπέπεμψε σέλας, καὶ δεσμὸν ἔλυσε
 Γλώσσης, πνεῦμ' ἐλάσας· Βαρτιμαῖός τε φάοςδε
 15 Τυφλὸς ἐξ ἱερικοῦντος ἐσέδρακεν. Ὡς δὲ ἄκαρπον
 Εὔρε συκὴν χατέων, νεκρὰν ἔθηκε λόγῳ.
 Τυφλοὺς δ' αὖ χωλοὺς τε ἰήσατο ἐγγύθι νηοῦ.

ΚΕ'.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΘΑΥΜΑΤΑ ΚΑΤΑ ΛΟΥΚΑΝ.

- Λουκᾶς δ' Ἑλλάδι σεπτὰ Θεοῦ τάδε θαύματ' ἔγραψε,
 Παύλῳ θαρσαλέος Χριστοῦ μεγάλῳ θαράποντι.
 Δαίμων καὶ πυρετὸς καὶ λέπρη καὶ παράλυσις
 Εἶξε λόγῳ· καὶ χεὶρ τείνατο καρφαλήν.

XXI. 2. Θαρσαλέος. Schol. Coisl. Πέτρῳ φοιτήσας τῷ κορυφαίῳ. Int. θαρσάλειος.

3. Λέπρη. Sic Chig. et Reg. 992, at sup. lin. λέπρη.

16. Νεκρὰν. Sup. lin. ξηρὰν.

17. Ἐγγύθι. Itā Reg. 991 et Coisl. Mox νηοῦ. Sic legendum videtur. Edit. 1630 ἐγγύθε νεοῦ.

XXII. 1. Λουκᾶς δ' Ἑλλάδι σεπτὰ. Itā Codex Palatino. Vaticanus; quæ profectò germana est lectio. Editi ha-

METRICA VERSIO.

Sed prius à sacrâ commercia depulit æde,
 Quæstusque impuros, sacrilegumque manum.
 Bethaniâ Solymas pergens arescere ficum
 Imperat, hanc omni fruge carere videns.
 Denique dum lumen moritur, caligo coorta est:
 In partes velum scinditur atque duas.
 Concutitur tellus, scinduntur saxa dolore:
 Et linquit tumulos excita turba suos.
 Hic verò, ut primùm lux tertia fulsit in orbe,
 Surrexit, tumulo prosiliitque suo.

Discipulisque suis Galilæâ rursus in orâ
 Spectandum sese non semel exhibuit.

XXI. CHRISTI MIRACULA SECUNDUM MARCUM.
 (Billio interprete.)

Marcus at Ausoniæ Christi miracula genti
 Hæc memorat, Petri nixus sermone, fidèque.
 Viribus ejicitur Christi cum dæmone febris,
 Lepra cadit, paralysis abit, manus arida tensa est.
 Et furor æquoreus cum tempestate quiescit:
 Victa fugit Legio; siccatur vena cruenta.

- Vigesimum, lucem restituit oculis, sauciata sanavit
 30 Genua, è templo piacula omnia ejiciens.
 Miraculum autem Bethaniâ progrediens fecit maximum,
 Aridam subito ficum, cùm eam sine fructu vidisset.
 E cruce verò profundæ fusæ sunt tenebræ, deficiente
 Lumine, et latum templi velum scissum est;
 35 Concussa terra, suprâ terram saxa scidit,
 Et mortui tumulos liquerunt excitati.
 Ipse verò statim tertiâ die sepulcrum aperiens,
 Rursus suis amicis in Galilæâ visus est.

Matth. xxi, 12.

Id. ibid. 19.

Id. xxvii, 55.

Id. ibid. 51.

Id. ibid. 55.

Id. xxviii, 1.

Id. ibid. 16.

XXI.

MIRACULA CHRISTI SECUNDUM MARCUM.

Alías Bill. 44,
pag. 103.

- Ausoniis verò hæc Dei miracula scripsit Marcus,
 Petro addictus, magno Christi servo.
 Dæmon et febris, et lepra et paralysis
 Cessit verbo Christi. Deindè manus restituta est
 5 Arida, et quievit ventorum furor et maris.
 Et legio cessit, et sanguineum coërcuit
 Fontem; et Jairi puellæ vitam reddidit.
 Quinque ex panibus plurimi pasti sunt. Indè vinxit
 Mare gradiens super aquas. Postea Dæmonem ejecit
 10 Ex Phœnissâ, insigne prodigium Tyriis et Sidoniis,
 Surdum etiam et mutum. Pavit iterum ex septem panibus
 Virorum millia; et cæcus vidit lucem. Dehinc
 Et vultu fulgorem emisit, et vinculum solvit
 Linguae, spiritum ejiciens: Bartimæusque lumen
 15 Cæcus ex Hierichonte vidit. Cùm autem sine fructu
 Invenisset ficum esuriens, hanc aridam verbo reddidit.
 Cæcos autem et claudos sanavit juxtâ templum.

Marc. i, 23.

Id. ii, 5.

Id. iii, 5.

Id. v, 9.

Id. xx, 1, 42.

Id. vi, 37.

Id. ibid. 49.

Id. vii, 35.

Id. ibid. 52.

Id. viii, 1.

Id. ix, 1.

Id. ibid. 16.

Id. x, 46.

Id. xi, 15.

XXII.

MIRACULA CHRISTI SECUNDUM LUCAM.

Alías Bill. 45.
pag. 102.

- Græciæ verò præclara hæc Dei miracula scripsit Lucas,
 Paulo intimus, magno Christi servo.
 Dæmon et febris et lepra et paralysis
 Cessit verbo, et arida manus restituta est.

Luc. iv, 33, 38.

Id. ibid. 13, 18.

bent Λουκᾶς δ' ἄλλα οἷς ἐπτά, quasi Lucas quatuordecim
 tantum Christi miracula descripsisset, cùm Gregorius
 ipse plusquàm viginti ab ipso Lucâ relata in medium
 proferat.

2. Θερασάλεος quasi Paulo Fretus, ejusque persuasu, Lu-
 cas scripserit Evangelium.

3. Καὶ λέπρῃ. Vat. 33, καὶ ἄγρη, λέπρα λύσις τε.

4. Λόγῳ. Verbo vel imperio, ἐπιτάγματι.

METRICA VERSIO.

Tum Jairi natam mediis è faucibus orci
 Extrahit, et luci reddit caroque parenti.
 Post pelagi rabiem vinxit, savasque per undas
 Incedit siccis pedibus. Tum deindè fugato
 Dæmone, sanatur mulier Phœnissa, deditque
 Sidoniis grande hoc facinus, Tyriisque profanis.
 Hinc surdo et muto linguamque aurisque recludit.
 Septenis rursus turbas explevit inanes
 Panibus; et cæco carissima lumina reddit;
 Augustoque suo radios è corpore mittit.
 Et Satanâ ejecto depellit vincula linguae:

Bartimiúsque etiam cæcus Jerichuntis ab urbe
 Amissam lucem recipit; fructúque carentem
 Omnipotens ficum Christus sterilesce jussit.
 Tum juxta templum cæcis claudisque medetur.

XXII. CHRISTI MIRACULA SECUNDUM LUCAM.
(Billio interprete.)

Bis septena refert Lucas miracula Christi,
 Egregium Pauli tutus ob auxilium.
 Et febris, et dæmon, paralysis, lepraque Christo
 Cessit: et est properè mortua tensa manus.

- 5 Εἴθ' ἑκατοντάρχοιο λελυμένον ἤδρατε παῖδα·
 Χήρη τ' ἐκ νεκύων ἐν Ναίμ. υἷα πόρε.
 Τὴν δὲ μύρῳ χρίσασαν ἀγνοῦς πόδας ἤγνισε μύθῳ.
 Καὶ ᾤσεν ἀνέμους, καὶ λεγεῶνα μέγαν.
 Αἵματος ἔσχε ῥύσιν, καὶ Ιαείροιο θυγάτρα
 10 ἤγαγεν ἐς ζώην. Πέντε δ' ἄρ' ἐξ ἀκόλων
 Καὶ δύο ἰχθυδίων, ἐν ἐρήμῳ πέντε ποτ' ἀνδρῶν
 Θρέψεν χιλιάδας. Εἶδεος ἦκε σέλας.
 Δαίμονα τηλυγέτοιο πικρὸν ἀποέργαθε παιδὸς,
 Καὶ τὸν ἐπὶ γλώσσης ἤμενον, ὥς δὲ πάλαι
 15 Εβραίην συγερῇ νούσῳ κλιναντα γυναῖκα,
 Ναὶ μὴν καὶ ὑδέρου ὄγκον ἀπεσκίδασε.
 Καὶ λεπρούς ἐκάθηρε θέκα, τῶν εἰς Σαμαρείτης.
 Τυφλῷ τ' ἐξ Ιεριχοῦς φῶς πόρεν εἰνοδίῳ.
 Ὅσσα τ' ἀποψύχοντος ἴδον σημήϊα Χριστοῦ,
 20 Ἦδ' ὥς ἐκ νεκύων οἷσι φίλοισι φάνη.

ΚΓ'.

ΤΟῦ Αὐτοῦ θαύματα κατὰ Ἰωάννην.

- Παῦρα δ' Ἰωάννου θῆκεις ἱερῇ ἐνὶ βίβλῳ
 Θαύματα δὴ, πολλοὺς δὲ λόγους Χριστοῦ ἀνακτος.
 Ἦν γάμος, οἰνοχόοι δ' ἐκέκων ἐξ ὕδατος οἶνον.
 Εἶπε, καὶ υἱὸς ἀνουςος ἔην κάμνων βασιλισκοῦ.
 5 Εἶπε, λέχος δ' ἀνάειρεν, ὅς οὐ φύγε δεσμὰ λοετροῖς.
 Πέντε δ' ἔπειτ' ἄρτων τέλεσεν τέρας. Ἐνθεν ὁδευσεν
 Πόντον ὑπερζείοντα, καὶ ἐξεσάωσε μαθητάς.
 Τυφλὸν δ' ἐκ γενετῆς ἰήσατο, πηλὸν ἀλείψας.
 Τέτρατον ἡμαρ ἔην, καὶ Λάζαρος ἔγχετο τύμβου.
 10 Αὐτὰρ ὁ καὶ νεκύεσσι θάνατον, καὶ ζῶσιν ἀναστὰς,
 Χριστὸς ἀναξ ἀναφανδὸν ὁμίλειεν οἷς ἐτάροισι.

ΚΔ'.

ΤΟῦ Αὐτοῦ παραβολαί, καὶ αἰνίγματα.

- Εἰ δ' ἄγε, καὶ σκοτίων αἰνίγματα θέρκεο μύθων·
 Οἶκον ἐπὶ ψάμμου κείμενον ἀθρανέος,
 Καὶ σπόρον, ὥς ἐπὶ γαῖαν ὁμοίῳ, ἤλθεν ἄνισος·
 Καὶ σπόρον, ᾧ καλῶ σπέρματα ἐχθρὰ μίγη·
 5 Καὶ δένδρον, ὀλίγον νάπυος σπόρον· εἴτ' ἐν ἀλεύρῳ
 Ζύμην κρυπτομένην· ὦνιον ἀγρὸν ἔτι

13. Τηλυγέτοιο. Reg. 991, sup. lin. μονογενοῦς, hic est juvenis, qui filius patris unicus vexabatur à diabolo. Vide Iliad. III, 175, ubi παῖδα τηλυγέτην ab omnibus vertitur *filium unicum*. Benedictini malè

θηλυγετοιο, quod minimè rei concordat. (Not. nov. Edit.)

19. Ἴδον. Ità Reg. 991. Mendosè Edit. 1630 ἰδην.

20. Ἦδ' ὥς. Alt. καὶ ὅσσ' ἔκ.

METRICA VERSIO.

Centurionis adhæc famulum jàm morte propinquâ
 Roborat, et natum restituit viduæ.
 Post, illam egregium pedibus quæ infuderat unguen,
 Abluit, offensas sustulit atque graves.
 Ventorum rabiem sedat fluctusque minaces:
 Cogitur et Legio carpere victa fugam.
 Sanguineum sistit fluxum, Jairôque parente
 Prognatam mortis faucibus ille rapit.
 Hinc homines magno nutrit bonus agmine, quinque
 Panibus et geminis piscibus apposis.
 Emicat augusto rutilans è corpore fulgor:
 Et Satanam à puero cogit inire fugam,
 Ac jubet obsessâ muti decedere linguâ:

Afflictumque caput fœmina prona levat.
 Hydropis gravidum pellit de carne tumorem:
 Leprosisque decem discutit ipse luem.
 Dùm quoque vicinam tendit Jerichuntis ad urbem,
 Quæsitam cæco fert miseratus opem.
 Denique, more novo quæ tùm sunt edita, Christum
 Cùm duræ affixit perfida turba cruci;
 Utque etiam ad lucem devictâ morte resurgens,
 Discipulis patuit non semel ipse suis.

XXIII. CHRISTI MIRACULA SECUNDUM JOANNEM.
 (Billio interprete.)

Joannes Christi miracula pauca recenset:

- 5 Deindè Centurionis famulum deficientem roboravit,
 Viduæque in urbe Naïm filium ex mortuis vivum restituit.
 Mulierem unguento sanctos pedes ungentem mundavit verbo.
 Compescuit ventos et magnam Dæmonum legionem.
 Sanguinis sistit fluxum, et Jaïri filiam
- 10 Reduxit ad vitam. Ex quinque panibus
 Et duobus pisciculis in eremo quinque olim virorum
 Pavit millia. E vultu fulgorem emisit.
 Crudelem Dæmonem ex unigenito filio ejecit,
 Et eum qui linguæ insidebat; sic etiam eum qui jamdudum
- 15 Mulierem Hebræam tristi morbo curvaverat,
 Quin etiam et Hydropis tumorem dispulit.
 Decem expurgavit leprosos, quorum unus Samaritanus erat :
 Cæcôque ex Hiericho lucem præbuit in viâ posito.
 Quæcumque etiam morientis Christi miracula viderunt,
- 20 Atque ut à mortuis resurgens suis amicis apparuit.

Luc. vi, 8.

Id. vii, 2.

Id. ibid. 48.

Id. vii, 25.

Id. ibid. 43, 54.

Id. ix, 13.

Id. ibid. 28.

Id. ibid. 58.

Id. xi, 14.

Id. xii, 13.

Id. xiv, 4.

Id. xvii, 14.

Id. xviii, 42.

Id. xxi.

Id. xxiv.

XXIII.

MIRACULA CHRISTI SECUNDUM JOANNEM.

- Pauca quidem reperies in sacro Joannis libro
 Miracula, plures verò Christi sermones.
 Erant nuptiæ : pocillatores factum ex aquâ vinum fundebant.
 Dixit, et sanus fuit, qui æger erat, filius reguli,
- 5 Dixit et lectum sustulit, qui morbi vincula aquis non exuerat.
 Deindè quinque panum fecit miraculum. Indè ambulavit
 Super mare iratum, et servavit discipulos.
 Cæcum à nativitate sanavit luto ungens.
 Quartus erat dies, et Lazarus è tumulo excitatus est.
- 10 Verùm ipse et pro mortuis obiit, et viventibus resurgens,
 Christus rex palàm cum amicis suis versabatur.

Alias Bill. 42,
pag. 102.Pauciora Chris-
ti miracula nar-
rat Joannes :
multos refert
sermones.

Joan. ii, 22

Id. iv, 51.

Id. v, 8.

Id. vi, 11.

Id. ibid. 19.

Id. ix, 6.

Id. xi, 45.

Id. xix.

Id. xx.

XXIV.

PARABOLÆ CHRISTI ET ÆNIGMATA SECUNDUM MATTHÆUM.

- Eia age, obscurorum ænigmata inspice sermonum :
 Domum in instabili positam arenâ,
 Et sementem, quomodò in terram missus similis, dissimilis prodiit ;
 Et semen bonum, cui noxia semina mixta sunt ;
- 5 Et parvum sinapis granum, quod evadit in arborem ; deindè in farinâ
 Fermentum absconditum ; emptum agrum

Alias Bill. 41,
pag. 102.

Matth. vii, 24.

Id. xiii, 5.

Id. ibid. 24.

Id. ibid. 31.

Id. ibid. 33.

XXIII. 1. Δύεις. Reg. 991, sup. lin. εὐρήσεις.

4. Βασιλικού. Chig. βασιλικού.

10. Αὐτός. Deest hic versus in Reg. 992.

XXIV. 3. Ὡς, pro ὅς.

4. Μίγη. Reg. 990, ἐμίγη.

6. Ὡνιον. Reg. 991, sup. lin. πράσιμον.

METRICA VERSIO.

At quæ divino mortalibus edidit ore,
 Plurima verba refert. Primum mirabile Cana
 Vendicat, ex liquidis cùm vinum expromitur undis.
 Dixit, et extemplò curatur regia proles.
 Dixit, et ille torum tulit, laud servatus ab undis.
 Panibus hinc quinis satiat laudabile vulgus ;
 Atque per iratos figit vestigia fluctus :
 Discipulòsque suos fulcit, salvòsque tuetur.
 Post verò hunc curat, qui matris cæcus ab alvo
 Exierat, simul ac cæno conspersit ocellos.
 Quarto à morte die devictâ morte resurgit
 Lazarus. Ipse etiam pro nostro crimine Christus

Tom. II.

Interit, et vivis rediens ad lumina vitæ,
 Sæpè suos inter fidos versatur amicos.

XXIV. PARABOLÆ CHRISTI ET ÆNIGMATA SECUNDUM
MATTHÆUM.
(Billio interprete.)

Accipe jam, siquidem juvat hoc quoque discere, quidnam
 Obscuro Christus tradidit eloquio.
 Fundamenta domûs tenerâ jaciuntur arenâ :
 Semen idem in varios decidit atque locos.
 Semen item egregium, cui noxia miscuit hostis :
 Et sinapis granum tollit in alta caput.
 Conditur in molli fermentum insigne farinâ :

T 3

Θησαυροῦ χάριν· καὶ μαργαρίτην πολύτιμον,
 Ἐμπορος ὃν πάντων ἐπρίατο κτεάνων·
 Καὶ νεπόδων ἔλκουσαν ἅπαν γένος ἐξ ἁλὸς ἄρκυν·
 10 Αἰρόμενόν τ' ὅμοις πλαζόμενον πρόβατον·
 Καὶ πικρῷ θεράποντι χρέους πέρι, πικρὸν ἄνακτα,
 Καὶ πρώτοις πυμάτων μισθὸν ἔχοντας ἴσον·
 Περμπομένους θ' υἱῆς ἐς ἄμπελον οὐδὲν ὁμοίους,
 Καὶ τοὺς κληρονόμον ὠσαμένους θανάτῳ·
 15 Καὶ σχεδίους νυμφῶν φίλην πλήσαντας ἑορτὴν·
 Ἐνθεν ἀκοιμήτους ἐν θαίδεσσι κόρας·
 Καὶ κύριον δούλοισι νέμουντ' οὐκ ἴσα τάλαντα·
 Ἐμπαλιν αὖ προβάτοις ἰσαμένους ἐρίφους.

ΚΕ'.

ΠΑΡΑΒΟΛΑΙ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΤὰ ΜΑΡΚΟΝ.

Τόσσα Χριστὸς ἔρεξε μέγας, μύθους δ' ἀγόρευσε
 Παρβλήθην· ἐπὶ γαῖαν ἓνα σπóρον οὔτι ὅμοιον,
 Καὶ τὸν ζιζανίων σπέρματι συμφυέα,
 Καὶ νάπυ, κληρονόμον τε θανόνθ' ὑπὸ χερσὶν ἀθέσμοις.
 5 Μάρκος μὲν δὴ τοῖα, Πέτρου φυτόν· εὐρυχόρῳ δὲ
 Ἑλλάδι Παύλοιο Λουκάς ἔγραψε τάδε·
 Δαίμων, καὶ πυρετὸς, καὶ ἄγρη, λέπρα, λύσις τε.

ΚΣ'.

ΠΑΡΑΒΟΛΑΙ ΚΑΤὰ ΛΟΥΚΑΝ.

Παροιμιῶν δὲ Λουκάς ἐμνήσθη τόσων·
 Τοῦ θέντος ἔδραν ἀσφαλῆ πέτρης ὑπερ,
 Καὶ τοῦ παθόντος εὖ πλέον, καὶ τῷ πλέον
 Στέργοντος· εἶτα τοῦ σπόρου εἰς τέσσαρας
 5 Φύσεις πεσόντος γῆς· ἔπειθ' ὁδοιπόρου
 Ληστῆς πεσόντος. Εἴτ' ὠρὶ πρὸς θύρας
 Ἐλθὼν τις αἰτεῖ, κ' οὐ πονηρὰ λαμβάνει.
 Ἀκάθαρτον εἶτα πνεῦμα δ' εἰσποιῖζεται
 Ἐπτὰ ξὺν ἄλλοις. Καὶ μάτην τις ἐλπίζει
 10 Καρπῶν γέγηθεν, ἀγνοῶν οἷ ζήσεται.
 Ἐκ τῶν γάμων δ' ἤκοντι γρηγορητέον
 Χριστῷ, καλῶς τε τῇ θεραπείᾳ χρησέον.
 Συκῇν τ' ἄκαρπον ταῖς κόπροις ἐπωφελεῖν.
 Νάπυ, ζύμη τε, καὶ πένητες ἐν γάμῳ.

16. Ἐνθεν. Reg. 992, ἐντεῦθεν.

18. Ἐμπαλιν αὖ. Vat. et Chig. ἔμπαλί τε προβάτοις. Reg. 991, καὶ τὸ ἀνάπαλιν, sup. lin. Int. Coisl. καὶ τῶν προβάτων καὶ ἐρίφων τὴν γάσιν τὴν ἀκατάλληλον.

XXV. Tit. Παράβολαι etc. Parvum illud Carmen est majore sine dubio fragmentum, cui deesse videntur principium et finis. Ibi enim agitur de miraculis, sicut et de parabolis, nec solum de Lucâ loquitur, sed et de Marco. (N. nov. Ed.)

METRICA VERSIO.

Propter thesaurum cedit ager pretio.
 Margaritis hinc sequitur, cujus mercator amore
 Prædia cuncta lubens vendit, opesque suas.
 Omnigenos pisces alto trahit æquore rete:
 Errabunda humeris tollitur atque pecus.
 Crudeli servo dominus se præstat acerbum:
 Postremis merces solvitur æqua viris.
 Disparibus natis mandatur cura colendæ
 Vitis: et hæredem gens scelerata necat.
 Regia convivis impletur mensa coactis:
 Virgineusque faces grex vigil usquæ gerit.

Committit Dominus servis non æqua talenta:
 Lævâ hædi, dextrâ parte locantur oves:

XXV. PARABOLÆ CHRISTI SECUNDUM MARCUM.

(A. B. Caillau interprete.)

Hæc Christus fecit magnus; sed mystica fudit
 Verba: datum terræ unum semen scilicet impar,
 Quodque inter crescit fertile zizania;
 Hæredemque malè occisum, granumque sinapis.
 Filius hæc Petri Marcus; Pauli sed alumnus

- Thesauri causâ; et margaritam pretiosam
 Quam mercator emit omnibus facultatibus;
 Et ex omni piscium genere è mari trahens rete;
 10 Sublatam humeris errabundam ovem;
 Et crudeli servo, ratione debiti, iratum dominum;
 Et primis novissimos mercedem accipientes parem;
 Missósque filios in vitem nequaquàm similes;
 Et eos qui occisum hæredem ejiciunt;
 15 Et extemporales convivas amicam sponso implentes celebritatem;
 Indè vigiles cum facibus virgines;
 Et dominum servis non æquè dividentem talenta;
 Ex adverso ovium stantes hædos.

Matth. xiii, 44.

Id. ibid. 46.

Id. ibid. 47.

Id. xviii, 12.

Id. ibid. 32.

Id. xx, 10.

Id. xxi, 28.

Id. ibid. 39.

Id. xxii, 10.

Id. xxx, 7.

Id. ibid. 15.

Id. ibid. 33.

XXV.

PARABOLÆ CHRISTI SECUNDUM MARCUM.

- Totidem Christus magnus fecit: verba verò locutus est
 Per parabolas super terram: unum semen nequaquàm simile;
 Et cum zizaniorum semente simul natum,
 Et sinapi, et hæredem occisum manibus iniquis.
 5 Marcus quidem talia, Petri alumnus; latè patenti autem
 Græciæ Pauli (alumnus) Lucas scripsit hæc:
 Dæmon, et febris, et piscatio, lepra et paralysis.

Aliàs Murator,
227, pag. 215.

XXVI.

PARABOLÆ CHRISTI SECUNDUM LUCAM.

- Harum parabolarum Lucas meminit:
 Ejus qui domum stabilem extruxit supra petram,
 Et qui plus accepit, plus etiam
 Diligit; deindè seminis in quatuor
 5 Naturâ dissimiles terræ partes cadentis; postea viatoris
 In prædonum manus incidentis. Dehinc intempestivè ad fores
 Veniens quis rogat, nec repulsam patitur.
 Impurus spiritus iterum domum occupat
 Cum aliis septem. Frustrâ quis spe uberum
 10 Frugum delectatus est, ignorans quò rapietur.
 E nuptiis autem revertenti vigilandum est
 Ut Christo occurramus; benèque servitio est utendum.
 Ficus sterilis stercoribus fovenda.
 Sinapi, fermentum, et pauperes in nuptiis.

Aliàs Bill. 45,
p. 103.

Luc. vi, 48.

Id. vii, 42.

Id. viii,

Id. x, 30.

Id. xi, 5.

Id. ibid. 26.

Id. xii, 17.

Id. ibid. 36.

Id. ibid. 46.

Id. xiii, 6.

Id. ibid. 19.

3. Τὸν. Chig. τῶν.

5. Μάρκος μὲν δὴ τοῖα. Chig. Μάρκος δὴ τοῖα.

XXVI. 6. Πιόντος. Vat. 33. πλήγεις. Ibid. εἴτ' ἄωρ
πρὸς θύρας. Coisl. et Chig. παρὰ καιρὸν θύραις. Mox uter-

que pro ἰθὺν habet ἰθύντος. Sed Coisl. sup. lin. ἰθὺν τις.

7. Κ' οὐ πονηρὰ λαμβάνει. Et mala non recipit.

12. Χρηστέον. Chig. Χρητέον, quæ lectio non est sper-

nenda.

METRICA VERSIO.

Grajugenis Lucas talia scripta dedit:
 Membra soluta, febris, dæmon, piscatio, lepra.

XXVI. PARABOLÆ SECUNDUM LUCAM.
 (Billio interprete.)

Lucæ has videbis in notis paræmias.
 In rupe prudens vir domum certam extruit.
 Qui plura cepit, diligit ferventiùs;
 Jactumque variis spargitur semen locis.
 Plagas viator accipit perquam graves.
 Tum verò amici nocte qui pulsat fores,

Instanter orans obtinet quod postulat.
 Dæmon fugatus in domum, quam liquerat,
 Majore rursus cum manu revertitur.
 Quid gratulatur uberum spe fructuum
 Sibi sceleratus, nec miser capiti videt
 Mortem imminentem? Ex nuptiis cum rex bonus
 Redibit ad nos, ne sopor nos opprimat.
 Munus minister expleat rectè suum.
 Fimo juvetur fructibus ficus carens.
 Sinapique, fermentum, et inopes in nuptiis.
 Simul ut reperta drachma, ovisque perditâ,

- 15 Χαρά τε δραχμῆς εὑρέσει, καὶ θρέμματος.
 Πατήρ τε παίδων τῷ πεσόντι συμπαθῆς.
 Εἴτ' οἰκονόμος τι τῶν χρεῶν χαρίζεται
 Κλέπτων προμηθῶς. Λάζαρος καὶ πλούσιος.
 Ἐκείθε χήρας ἀξιώσεις εὐτονος.
 20 Εἴτ' αὖ Τελώνης, καὶ Φαρισαίου τύφος,
 Καὶ μνῶν μερισμὸς, ἐσάριθμος τοῖς δέκα.
 Κακοὶ γεωργοὶ καὶ φονεῖς τοῦ δεσπότου.

KZ'.

ΠΑΡΑΒΟΛΑΙ ΤῶΝ ΤΕΣΣΑΡΩΝ ΕΥΑΓΓΕΛΙΣΤΩΝ.

- Δεῖδω μὴ βιώτοιο θερμῆλιον ἐν ψαμάθοισι
 Βαλλόμενος, ποταμοῖσι καὶ εἰν ἀνέμοισι κεδασθῶ,
 Ἡ σπόρος ὡς ἐπὶ γαῖαν ἰὼν ξηρὴν καὶ ἄκαρπον,
 Ὡκα μὲν ἀντεῖλαιμι, τάχις αὖτος εἶμι
 5 Ἡελίοιο βολῆσι τυπεῖς, καὶ πῆμασι τυτθοῖς.
 Ἡ με φάγοι πετεηνά, καὶ ἐκθλίψειαν ἄκανθαι.
 Μὴ δέ μοι ὑπνώνυτι κακὸν σπόρον ἐγκαταμίξῃ
 Ζιζανίων ἀρότης τε κακῶν, καὶ βάσκανος ἐχθρός.
 Μὴ δ' ἄρ' ὁμοῦ χλοάουσι βαλὼν ἐπὶ χεῖρα φυτοῖσιν
 10 Ἐσθλοῖς ἤδὲ κακοῖσι, πρὶν ἐν σαχύεσσι σταθῆναι,
 Σὺν που ζιζανίοισι καλὸν φυτὸν ἐξολέσαιμι.
 Παύρων γὰρ τοιοῖσδε νοήμονα χεῖρ' ἐπιθεῖναι,
 Ἐνθ' ἀρετὴ κακίη τε διάνδιχα ναιετάουσαι,
 Ἀγχίθυροι γεγάασι, κακὸν δ' ἐπιτέλλεται ἐσθλῷ.
 15 Αἰνῶ τὸν ὀλίγον νάπυος σπόρον, ὡς ὀλίγος μὲν,
 Δενδροῦται δὲ τάχις αὖτος, καὶ ἐς τόσον ὕψος ὁδεύει,
 Ὡστε καὶ ὀρνίθεσσι πέλειν σκέπας ἡερίοισι.
 Μάργαρε τιμῇ καὶ κύδιμε, σοῦ δ' ἄρ' ἔγωγε
 Κάλλεος ἱμείρων, μέγας ἔμπορος αἶθε γενοίμην,
 20 Πάντων δ' ὅσσα μοῖ ἐξι μέχρις πυμάτοιο χιτῶνος,
 Ὡνιον ἀντιλάβοιμι φίλον κτέαρ, ὡς κεν ἅπαντας
 Πλούτῳ νηκῆσαιμι, πεπασμένος οἶον ἀπ' ἄλλων,
 Ἡ θησαυρὸν ἀγροῖο μυχοῖς ἐνὶ κρυπτὸν ἔοντα!
 Οἶδα δ' ἐγὼ καὶ κόσμον ἔσω πίπτοντα σαγήνης,
 25 Ὁ Χριστοῦ βασιλῆος ὑποδρήσσοντες ἐφετμαῖς,
 Ἀνθρώπων ἀλιτῆες ἐόν λίνου ἀμφὶς ἔθηκαν,
 Ὡς ἄλῃς ἐξερύσωσι βυθῶν, ὁπάσωσι δὲ Χριστῷ

19. Ἀξιώσεις. Ità Coisl., Regg. plures, et sup. lin. δέσεις.
 Edit. ἐξιώσεις.

XXVII. 1. Δεῖδω, etc. Octo priores versus, si sextum

exceperis, leguntur infrà, Sect. 2^a, Poëmate 11, cui tit.
Præcepta ad virgines, v. 371.

5. Βολῆσι τυπεῖς. Combef. legit. βολίσι τυπεῖς.

METRICA VERSIO.

Magnum excitatur gaudium et plausus statim.
 Lapsus parentem filius fletu movet.
 Partem remittit debitorum villicus,
 Dominumque furto provido fallit suum.
 In morte felix Lazarus, dives miser.
 Precibus fatigat judicem vidua improbis.
 Tum Publicanus et Phariseus arrogans.
 Servis minas dat dominus augendas decem.
 Mali coloni filium hæredem necant.

XXVII. PARABOLÆ QUATUOR EVANGELISTARUM.
 (Billio interprete.)

Proh superi, quantum vereor, ne fortè salutis
 Lævus in instabili jaciens fundamen arenâ
 Obrutus imbre cadam, fluviiisque et turbine venti.
 Aut, velut in siccam venientia semina terram,
 Protinus ipse quidem exoriar : sed solis acutis
 Percussus radiis siccer, moriarque repenti.
 Aut etiam placido recreanti membra sopore

- 15 Gaudium de drachmæ inventionē et ovis;
 Pater filiorum cadentem miseratus.
 Deindè villicus partem debitorum remittit,
 Fraudans dominum provido furto. Lazarus et dives.
 Indè viduæ efflagitatio impensior.
- 20 Dehinc rursùs Publicanus, et Pharisæi superbia;
 Minarum partitio pari numero decem servis;
 Mali coloni et interfectores domini sui.

Luc, xv, 4, 9.

Id. ibid. 20.

Id. xvi, 6.

Id. ibid. 19.

Id. xviii, 3.

Id. ibid. 10.

Id. xix, 13.

Id. xx, 14.

XXVII.

PARABOLÆ CHRISTI SECUNDUM OMNES EVANGELISTAS.

Alia Bill. 46,
pag. 103.

- Vereor ne vi tæ fundamentum in arenâ
 Jaciens, imbre, fluviis et ventis dejiciat;
 Vel, ut semen in terram cadens siccam et sterilem,
 Statim quidem exoriar, citissimè autem arescam,
- 5 Soliis radiis percussus, parvisque noxis;
 Aut me volucres edant, præfocéntque spinæ;
 Ac ne etiam mihi dormienti malum semen intermisceat
 Zizaniorum sator malorum, et invidus inimicus;
 Néve simul virentibus immittens manum plantis
- 10 Bonis et malis, priusquàm in maturâ stent spicâ,
 Cum zizaniis forsan bonum semen perdam.
 Pauci enim norunt his intelligentem dextram adhibere,
 Ubi virtus et vitium bipartitò habitantia,
 Vicina foribus nata sunt, malum autem bono innascitur.
- 15 Laudo parvum sinapis granum, quod parvum quidem,
 Arbor fit celerrimè, et in tantam altitudinem assurgit,
 Ut etiam aëriis avibus tectum præbeat.
 O margarita pretiosa, et splendida, tuæ ego quidem
 Pulchritudinis cupidus sum: utinam magnus mercator fiam,
- 20 Omnibûsque, quæcumque possideo, ad extremam usque tunicam,
 Venalem acquiram caram possessionem, ut omnes
 Divitiis superem, possidens hanc unam cæterorum pretio,
 Aut thesaurum, qui in agri latebris est absconditus!
 Novi autem ego et mundum intrâ sagenam cadentem,
- 25 Quem circùm regis Christi subservientes jussis
 Hominum piscatores, rete suum tendunt,
 Ut è maris extrahant gurgitibus, Christóque exhibeant

Zizania tritico
superseminata.Virtus et vi-
tium vicina sunt.

Margarita.

Thesaurus in
agro abscondi-
tus.Sagena missa
in mare.

10. Σταθῆναι. Reg. 990, Coisl. et Chig. δεθῆναι.

14. Ἀγγιθυροί. Coisl. sup. lin. γείτονες ὑπάρχουσι. Mox,

ἐπιτίλλεται. Int. Coisl. ἐπιφύεται.

18. Τιμῇ. Ità Coisl. Edit. τιμῇ.

22. Πεπαμμένος. Ità Regg. 39, 990, Chig. et Coisl.

Edit. πεπαμμένος.

25. Ὡ, nempè κόσμῳ.

METRICA VERSIO.

Inferat impurum semen mihi lividus hostis,
 Pinguis zizanium qui fundit in arva nocivum.
 In proba néve prius mittens atque improba dextram
 Semina, quàm messem veniens clamaverit æstus,
 Cum tristi lolio semen laudabile perdam.
 Pauci namque manus norunt adhibere peritas,
 Hic ubi vicina est vitio pulcherrima virtus.
 Quinetiam sinapis semen laudabile duco,
 Quod licet exiguum primò, tamen arboris instar
 Crescit, et in tantum latissima brachia fundit,
 Ut volucres in eâ soleant sibi fingere nidos.

Tom. II.

Margare mirifici pretii, mirèque refulgens,
 Quis det ut ipse tu magno correptus amore
 Mercator bonus ille siem, rebûsque caducis
 Omnibus hanc animam redimam, sedésque beatas:
 Divitiisque omnes, qui vitæ luce fruuntur,
 Exuperem, aut etiam defossum nactus in agro
 Thesaurum, cursu properato mercer agellum?
 Quinetiam mundum includens mihi nota sagena est
 Quem circùm, ætherei dum Regis jussa capessunt
 Expiscatores hominum, sua retia tendunt,
 Exque trahunt fundo pelagi, traduntque Tonanti

U 3

- Νηχομένους πικροῖς ἐνὶ κύμασι τοῦδε βίοιο.
 Ἀλλ' ὅποταν κρίνης ἀλίην, διὰ δ' ἀνδιχα τέμνης,
 30 Μὴ μ' ἀπὸ τῆλε βάλοις, ἀχρήσιον οἶά περ ἰχθύν·
 Ἄγγεσι δ' ἐγκατάθειο φυλασσόμενον βασιλῆϊ.
 Ἐς μεγάλην δὲ Θεοῖο καλὴν ἐριθηλέ' ἀλῶν,
 Ἡῶς μὲν ἔβην, καὶ πλείονα μόχθον ἀνέτλην·
 Μισθὸν δ' ὑψατίσιςιν ἴσον, καὶ κῦδος ἔχοιμι.
 35 Τίς φθόνος, εἰ μόχθοισι πόθον Θεὸς ἀντιφερίζει;
 Πέμπε πατὴρ υἱῆς ἐς ἄμπελον, ὡς κομέοιεν,
 Τὸν πρότερον, πρότερον· ὃ δ' ἄρα πρόφρων ὑπέδεκτο,
 Οὐ μὴν ἐξετέλεσσε πατὴρ πόθον, ὥσπερ ὑπέστη.
 Αὐτὰρ ὅγ' οὐχ ὑπέδεκτο, καὶ ἐξετέλεσεν ἐφειρμένην
 40 Ὀπλότερος. Κρείσσων μὲν ἐμοί, γλυκίων δὲ τοκῇ
 Ἀμφοτέρων, ὃς ἔδεκτο, καὶ ἐξετέλεσεν ἐέλδωρ.
 Κληρονόμον δ' ὀλέσαιεν, ὅσοι πυρὸς, ἐκτὸς ἀλῶης.
 Ἐς γάμος, τὸν παιδὶ πατὴρ φίλος ἐσθλὸς ἀρίστῳ
 Δαίνυσι καγχαλῶν· τοῦ δ' ἀντιάσαιμι ἔγωγε,
 45 Τοῦ δ' ἐγὼ ἀντιάσαιμι, καὶ ὃς φίλος ἐστὶν ἔμοι γε!
 Μίμνοι δ' ἔκτοθι κείνος, ὅτις πρὸ γάμοιο τίθησιν
 Ἡ ἀγρόν, ἥ ἐ βοῶν ζευγὸς νέον, ἥ ἐ δάμαρτα.
 Μὴ δ' ἐνὶ δαιτυμόνεσσι χαμήλιον εἶδος ἔχουσιν,
 Εἶματ' ἔχων ῥυπόωντα, θεθεὶς χεῖράς τε πόδας τε,
 50 Νυμφῶνός τε γάμου τε, φίλων τ' ἄπο τῆλε πέσοιμι.
 Ἡνίκα δ' αἰθομέναις ἀγνῶν δεκάς ἐν δαΐδεσσι
 Παρθένοι ἐγρήσσουσαι, ἀκοιμήτοις φαέεσσι
 Νυμφίον ἱμερόεντα Θεὸν δοκέωσιν ἀνακτα,
 Ὡς λαμπραὶ γανόωντι ὑπαντήσωσιν ἰόντι,
 55 Μὴ μ' ἐνὶ ταῖς κενεῇσι νόον, καὶ ἄφροσι θείης,
 Ἡδὴ που Χριστοῖο παρεσσομένου μαγεύσας,
 Μὴ δ' ἐλιγοδρανέον δαΐδων σέλας ὄμμασι λεύσσω,
 Ὅφρ' ἐφάους ζωῆς ὑγρὸν ποθέοιμι ἔλαιον·
 Μὴ δέ με κληϊσθέντα γάμων ᾧσαιτο Σύρετρα,
 60 Ἔνθα Λόγος καθαρῇσι πόθου μεγάλοις ὑπὸ δεσμοῖς
 Μιγνύμενος κραδίαις θάρσος καὶ κῦδος ὀπάξει.
 Ἐκ δὲ γάμων παλιναρσος ἀναξ' ἐμὸς εὖτ' ἂν ἐπέλθῃ,
 Ἐξαπίνης δοκέουσι, καὶ αὐτὸ δοκέουσιν ἐπιτάς,
 Εὖροι μ' ἐν δοκέουσι, καὶ αἰνήσεις φόβοιο
 65 Ὡς ἀγαθὸν θεράποντα, καὶ ἥπιον ἀρχομένοισι,

28. Νηχομένους πικροῖς. Itā legendum videtur. Malē Edit. νηχομένους δέ.

29. Διὰ δ' ἀνδιχα. Itā Coisl. et Vat. atque itā metrum petit. Edit. διάνδιχα.

31. Ἐγκατάθειο. Vat. 33, ἐγκατάθειο.

36. Πέμπε. Coisl. πέμπει.

43. Ἐς γάμος. Iste versus cum viginti tribus aliis subsequentibus legitur infra, Sect. 2^a, Poëmate jam laudato 11, cui titulus *Præcepta ad Virgines*. Bill. 4, vers. 378-389.

METRICA VERSIO.

Fluctivagæ salso natitantes gurgite vitæ.
 At tu cum binâ capturam parte secabis,
 Ne velut insipidum, bone, me, Pater, abjice piscem:
 Quin potius vasis cælestibus injice, magno
 Servandum Regi. Simul ut lucescere cœpit,
 In Domini vitem summo regnantis olympo
 Sim licet ingressus, plures tulerimque labores:
 Præmia postremi referant tamen æqua laborum.
 Namque quid invidia stimulet, si, iudice Christo,
 Corporis æquatur laudanda cupido labori?
 Ad vitis cultum natos pater ire jubebat:

Annuerat senior, verum promissa fefellit:
 Abnuat inferior, verum meliore receptâ
 Mente, sui promptus genitoris jussa peregit.
 At, nisi fallor, erit jucundior ille parenti,
 Qui simul et sese promisso obstrinxit, et omni
 Id quod promisit studio præstare laborat.
 Hæredem jugulent, quos vindex flamma peruret.
 Nati connubium celebrat pater, atque superbas
 Regalésque omnino epulas festivus adornat:
 His utinam intersim, cunctisque accumbere detur,
 Queis mea cara salus. Ille excludatur ab aula,

Natantes in amaris hujus vitæ fluctibus.

Quandò autem delectum piscium adhibueris, et in duas partes secaveris,

30 Ne me procul abjeceris inutilem veluti piscem,

Sed vasis injice servandum Regi.

In magnam autem pulchram et frondosissimam Dei vineam

Matutinus quidem veni, et plurimùm laborum pertuli;

Mercedem verò saltem ultimis parem et gloriam habeam.

35 Quænam invidia, si laboribus pro desiderio mercedem Deus rependit?

Misit pater filios in vineam ut eam excolerent,

Natu majorem, primum : ille quidem promptus jussum excepit,

Verumtamen patris desiderium non perfecit ut pollicitus fuerat.

Alter verò non suscepit et perfecit præceptum

40 Junior. Melior autem mihi videtur et jucundior parenti,

Ex ambobus, qui excepit et perfecit desiderium.

Hæredem interficiant extrà vineam, quos ignis vindex vorabit.

Sunt nuptiæ, quas dilectus filio bonus pater optimo

Celebrat exultans; harum ego sim particeps!

45 His utinam ego intersim, et quisquis amicus mihi est!

Maneat autem extrà, qui nuptiis præfert

Aut villam, aut nova boum juga, aut uxorem.

Sed ne (mihi contingat) ut inter convivas nuptialem ornatum habentes,

Vestes habens sordidas, vinctus manúsque pedésque,

50 A thalamo sponsi, amicis et nuptiis longè excidam.

Aut quandò ardentibus casta decas cum facibus

Virgines evigilantes, non sopitis oculis

Sponsum amabilem Christum regem expectabunt,

Ut splendidæ rutilo occurrant venienti,

55 Ne me cum vacuis mente et fatuis annumeres,

Jamjam Christo propè adfuturo laborantibus:

Néve tenuem tædarum lucem oculis cernens,

Serò luminis vitæ humidum oleum requiram:

Ac ne à nuptiis clausæ me expellant januæ,

60 Ubi Verbum puris, arcto amoris vinculo,

Immixtum pectoribus, splendorem et gloriam tribuit.

Verùm à nuptiis revertens rex meus cùm advenerit,

Repentè expectantibus et non expectantibus superveniens,

Inveniat me inter expectantes, laudétque ob timorem,

65 Ut bonum servum, et mitem iis quibus præest,

Duo filii missi
in agrum.

Nuptiæ filio
paratæ.

Decem virgi-
nes.

50. Πέσοιμι. Reg. 990 πείνωτα.

51. Αἰθομέναις. Ità Chig. quæ lectio melior pro syl-
labis. Ed. αἰθομένησιν. Mox ἀγνῶν δεκάς. Sic. Reg. 990 et
Coisl. Edit. ἀγνόν. Ità et Benedictini; quod non potest
concordare cùm δεκάς, cùm fæmineum genus habeat.
(Not. nov. Edit.)

56. Ὀλιγοδρανέων. Reg. 990 ὀλιγοδρανέων.

60. Καθαρίσι. Colb. καθαροῖσι.

62. Ἐκ δὲ γαμῶν. Versus quinque hic Billius latine non
reddidit, vel typographo oscitanti excidère; nos supple-
vimus. (Not. nov. Edit.)

64. Φόβοιο. Coisl. Int. εὐλαθείας.

METRICA VERSIO.

Qui vel agrum, geminósve boves, thalamíve jugatam
Fædere, non epulis dubitat præponere sanctis.

Atque etiam graviter metuo, cùm cætera turba

Connubiis digno coretur corpus amictu,

Ne, quia pannoso sordet mihi corpus amictu,

Protinùs abripiar, manibus pedibúsque revinctis,

Et thalamo atque epulis carisque extrudar amicis;

Aut, cùm casta decas, privans sua lumina somno,

Ardentésque faces gestans, perfusáque luce

Æthereâ Christum venientem ex arce manebit,

Ut splendens caro, sicut decet, obvia fiat,

Adnumerer stultæ classi, tenuémque micantem

E facibus lucém cernens jàm fortè propinquo

Principis æterni gnato, languente lucernâ,

Tùm serò infelix oleum vitale requiram,

Et foribus clausis thalamo miser arcear illo,

In quo pectoribus puris commixtus amore

Christus splendorem tribuit, decus atque perenne.

Cum verò astiterit rex festa jùgalia linquens,

Insuperatus ab his, benè sed speratus ab illis,

Inveniat sperantem me, laudétque timentem,

Ut fidum domino famulum, famulisque benignum

- Καὶ σίτοιο δοτῆρα, λόγου σερεῖο, φέριζον.
 Σχιζομένων τ' ἐρίφων καὶ οἶων, ἤματι πικρῷ,
 Ἀνδρῶν εὐσεβέων τε καὶ οὐχ ὁσίων ἐκάτερθεν,
 Στήσας μὴ μ' ἐρίφοις ἐναριθμῶν, ἀλλ' οἷεσσι
 70 Δεξιτερὴν παρὰ χεῖρα, μένοι τ' ἐνὶ χείροσι λαϊή.
 Λύχνος δὴ τις ἔμοιγε φασφόρος ἔκτοθι λάμποι
 Λυχνίης καθύπερθε. Καλὸν δέ τι καὶ Θεὸν οἶον
 Ἰδμεναι, ὅς πάντεσσιν ἐπίσκοπον ὄμμα τίθησιν.
 Αἰεὶ δὲ σέργοιμι Θεὸν πλεόν, εἴτε τι πικρὸν,
 75 Εἴτ' ἀγαθὸν παρέχοι· πᾶν γὰρ καλόν. Εἰ δὲ τυπείην
 Ληΐσας, μεγάλης κατιῶν ἀπὸ χριστοπόλης,
 Μὴ με λίπης χεῖρεσσιν ὑπ' ἀνδροφόνουσι θαμῆναι.
 Εἰ δὲ πνεῦμ' ἐλάσεις ψυχῆς ἄπο, μηκέτ' ἀεργὸν
 Εὐρών σὺν πλεόνεσσι καταδράμοι ἐχθρὸς ἐμεῖο.
 80 Μηδὲ συκὴν ὀλέσειας ἀχρήσιον, ἀλλ' ἔτι καρπὸν
 Ἐλπεο, μηδὲ τέμης μιν, ἀναξ· κομέων δέ τ' ἐγείρειν.
 Δραχμὴν τε, πρόβατόν τε, πᾶν τ' ἀπὸ πάντ' ὀλέσαντα
 Εὐρών, τὴν μὲν ἔραζε, τὸ δ' οὖρεσι, τὸν δ' ὑπὸ ποσσίν,
 Οἰκτρὸν ὑποσρέψαντα πατρώϊον ἐς δόμον, ὦ νάξ,
 85 Αὐθις ἀριθμῆσειας ἐν υἰάσι, Ξρέμμασι, δραχμαῖς.
 Μὴ δ' ἀγαθοῦ βασιλῆος ἐμοῖς παθέεσσιν ἐόντος,
 Πρηκτὴρ αὐτὸς ἔοιμι πικρὸς χρήσας ὁμοδόουλοις.
 Καί τι χρεῶν κόψαιμι λαθῶν πινυτόφρονι βουλῇ,
 Ὡς κεν χρητίζων πότε' ἐς ὕψερρον ἄλκαρ ἔχοιμι!
 90 Λάζαρος ἐνθάδ' ἔοιμι, καὶ ὕψερρον· ἄλλος ἀγῆνωρ
 Ἐνθάδε, κεῖθι δ' ἄτιμος ἔχων φλόγας ἀντὶ κόροιο.
 Εἴην μὴ μέγαλαυχος, ἐπεὶ κακὸς εἰμι τελώνης.
 Δάκρυσιν οἶκτον ἔχοιμι, Φαρισαῖοι δὲ πέσοιεν.
 Χήρην δ' εἶποτ' ἐμεῖο παρὰ προθύροις μογέουσιν
 95 Ἀπρηκτον πέμπαιμι, καὶ εἰ λίθον ἢ ὄφιν αἰνὸν
 Ἀντ' ἄρτοιο φίλοιο καὶ ἰχθύος ἡδυβόροιο
 Ἐχθρὰ φιλοφρονέων, παλάμης ἀπὸ τῆσδ' ὀρέγοιμι,
 Τοίων ἀντιτύχοιμι Θεοῦ πάρα. Εἰ δ' ἀποθήκας
 Τὰς μὲν σφρηγῆς ἔχει, τὰς δ' ἐλπίδες ὦκα θέουσαι,
 100 Ἦδὲ με νύξ ὀλέσειε σὺν ἀδρανέουσιν ὀνείροις.
 Οὐδὲ μὲν οὐδὲ τάλαντον, ὃ μοι Θεὸς ἐγγυάλιξε

66. Λόγου. Coisl. int. τοῦ λόγου τῆς χάριτος.

71. Λύχνος δὴ τις. Reg. 990 λύχνος δ' εἴ τις.

72. Λυχνίης. Sic Reg. 990 et Coisl. Edit. λυχνίτης. Ibid. καλὸν δέ τι καὶ Θεὸν etc. Coisl. sup. lin. τί ποτε. *Præstat Deum solum quidpiam aliquandò nosse, qui universa intuetur, qui universis inspectores oculos præbet.*

76. Ἀπὸ χριστοπόλης. Reg. 990 ἀπὸ Χριστῆ, πόλης.

78. Ἐλάσεις. Reg. 990 ἐλασης. Colb. ἐλάσαις. *Si malum**ejicias spiritum.* Coisl. int. πνεῦμα πονηρὸν καὶ ἀκάθαρτον

83. Εὐρών. Versus ille deest in Regg. 991 et 992.

84. ὦ νάξ. Reg. 990, Coisl. Vat. et Chig. αὔθις.

METRICA VERSIO.

Queis frumenta manu, seu verbum, dividit æquâ.
 At cùm grex ovium nigris dirimetur ab hircis,
 Horrendoque die tandem consistet utrinque
 Justorum cœtus perdendaque turba malorum:
 Hircorum in numerum ne me, Dens optime, quæso,
 Pone, sed inter oves, manuque adjungito dextræ.
 Læva relinquatur miseris, qui numinis iram,
 Criminibus meruère suis, flammâsque calentes.
 Luceat exterius modio non tecta lucerna.
 Nec tamen humanos quisquam sibi quarat honores,
 Landarique velit; satis est, ut cognita nostra
 Sint benefacta Deo, totum qui perspicit orbem.
 O utinam Christi magis ac magis urar amore,

Seu lætos rerum successus, seu quid acerbi
 Miserit. Est etenim quicquid manus illa supernè
 Humano generi mittit, faustumque bonumque.
 Quòd si christicolâ forsan digressus ab urbe
 Vulnerer infandis manibus spolièrque latronum,
 Ne sine sacrilegis miserum procumbere dextris,
 Quòd si etiam gravibus Satanæ tua gratia vinclis
 Solverit hanc animam, ne rursus nactus inertem
 Perfidus, invadat magnâ comitante catervâ.
 Ne sterilem ficum evulsam radicibus imis
 Perde, Pater, sed adhuc spera meliora, tuâque
 Erige labentem curâ, sterilique medere.
 Tum drachmam nactus pecudèmq; in montibus altis

Et frumenti, seu verbi solidi æquum dispensatorem.
Separatisque hædis et ovibus, die terribili
Viris piis et impiis hinc indè,
Ne me statuas cum hædis annumeratum, sed cum ovibus

70 Ad manum dexteram, maneátque læva pessimis.

Lucerna autem quædam mihi splendida exteriùs luceat
Desuper è candelabro. Bonum verò est quicquam Deo soli
Notescere, qui universa inspicientes oculos habet.

Semper autem Deum amem magis ac magis, sive quid acerbum

75 Sive prosperum tribuat: quicquid enim ex Deo accidit, bonum est. Si percussus fuero

A latronibus, ex magnâ descendens Christi civitate,

Ne me sinas manibus interfectoris perimi.

Si malum spiritum ex animâ ejicias, non jam ultrâ inertem

Inveniens me, cum pluribus invadat inimicus meus.

80 Ne ficum perdas sterilem, sed adhuc fructum

Spera, neque eam excidas, ò rex, sed curans erige.

Tùm drachmam, et ovem, et natum, qui omnia consumpsit,

Reperiens, hæc quidem humi, illam in montibus, istum verò sub pedibus,

Miserabiliter reversum in domum paternam, ò rex,

85 Rursùs numeres inter filios, pecora et drachmas.

Ne verò, cum rex mihi debitori indulgens sit,

Exactor ipse durus sim conservis debitoribus.

Atque utinam ex debito clanculùm quid resecem prudenti consilio,

Ut indigens aliquandò, in posterum calamitatis levamen habeam!

90 Lazarus hîc ego sim, et postea: alter superbus

Hîc, illic autem inglorius et flammam habens pro saturitate.

Ne sim jactabundus, siquidem pravus sum Publicanus.

Lacrymis misericordiam obtineam, Pharisæi autem cadant.

Viduam autem si quandò ad fores meas afflictam

95 Re infectâ dimiserim, ac si lapidem aut dirum serpentem

Pro grato pane et suavi pisce,

Inimicè sentiens, hæc dextrâ porrexerim,

Talia à Deo recipiam. Quòd si horrea

Partim servet sigillum, partim spes, quæ citò defluunt,

100 Hæc me nox perdat cum inanibus somniis.

Talentum verò quod mihi Deus tribuit,

° Lucerna super
candelabrum.

Malus servus.

Publicanus.

87. Χρήσις. Ità Reg. 990. Edit. Χρησις.

90. Λάζαρος. Lazarus hîc ego sim, et in alterâ vitâ;
alius, ut dives, etc.

95. Εἰ λίθον. Ità Coisl. Edit. mendosè οἱ. Int. ἀντ' ἄρτου

καὶ ἰχθύος αἰτοῦντι φίλῳ λίθον ἢ ὄψιν ὀρέξαιμι, amico petenti
panem etc.

99. Ἐχρί. Reg. 990 et Coisl. ἔχρι.

100. Ἀδρανέουσιν. Chig. ἀδρανέουσιν.

METRICA VERSIO.

Errantem, natumque suas qui turpiter omnes
Consumpsit fugitivus opes, in tecta paterna,
Christe, reduc, natisque iterum drachmisque, ovi-
busque

Annumerare velis, primaque in sede locare.

Cumque mihi dominus debenti plurima sese
Præbuerit facilem, noménque remiserit omne,
Non sinat Omnipotens, ut sævâ mente reposcam
Debita, queis conserva mihi est obstricta caterva.
Atque utinam Domino prudenti debita mente
Imminuam, et duris quæram solatia rebus.

Lazarus in terris, supero sim Lazarus orbe:

Turgeat hîc alius fastu, frontemque superbam

Tollat, et æterno vivat contemptus in ævo,

Tom. II.

Pro luxu flammæ subiens tormenta perennis.

Néve meæ vanus texam præconia laudis,

Cum vitiis scateam, cum sim miser ille Telones:

Sed lacrymis moveam Dominum, veniamque rogando

Obtineam, miseréque cadat Pharisæus inanis.

Quòd si cassa viro foribus muliercula nostris

In vanum adjaceat, vel cum cerealia supplex

Munera vel piscem poscat, crudelis in illam

Haud dubitem durum lapidem jactare, vel anguem,

Non aliter mecum faciat dominator olympi.

Quòd si nostra gravi partim sint obdita clave

Horrea, venturis partim nova frugibus amens

Ædificem, nox hæc meque et mea somnia perdat.

Nec mihi, quod bonitas tribuit divina, talentum,

Πλειοτέρην ἄλλοισι μετρῶν χάριν, εὖχομ' ἔγωγε
 Τοῦτο μένειν παλάμῃσιν ἐν ἡμετέρῃσιν ἀεργόν,
 Ἡὲ μῶν φυσικοῦ λόγου, χάριν ἰσονέμητον,
 105 Ἀλλ' ἔργον τ' ὀπάσαιμι, κλέους τ' ἐπὶ τ' ἄντι τύχοιμι.
 Μηδὲ δίκην τίσαιμι πικρὴν, καὶ αἰσχος ἔχοιμι.

ΚΠ'.

ΧΕΙΜΩΝ ἈΠὸ ΧΡΙΣΤΟΥ ΚΑΤΑΣΤΑΛΘΕΙΣ.

Ἦν ὅτε Χριστὸς ἵαυεν ἐφ' ὀλκάδος ἔμφυτον ὕπνον,
 Τετρήχει δὲ θάλασσα κυδοιμοτόκοισιν ἀήταις.
 Δείματί τε πλωτῆρες ἀνίαχον· Ἐγρεο Σῶτερ,
 Ὀλλυμένοις ἐπάμυνον. Ἀναξ δ' ἐκέλευεν ἀναστᾶς
 5 Ἀτρεμέειν ἀνέμους καὶ κύματα, καὶ πέλεν οὕτως.
 Θαύματι δ' ἐφράζοντο Θεοῦ φύσιν οἱ παρεόντες.

ΚΘ'.

ΎΜΝΟΣ Εἰς Θεόν.

Ὡ πάντων ἐπέκεινα· τί γὰρ θέμις ἄλλο σε μέλπειν;
 Πῶς λόγος ὑμνήσει σε; σὺ γὰρ λόγῳ οὐδενὶ ῥήτόν.
 Πῶς νόος ἀθρήσει σε; σὺ γὰρ νόῳ οὐδενὶ ληπτός.
 Μοῦνος ἐὼν ἄφρατος· ἐπεὶ τέκες ὅσσα λαλεῖται.
 5 Μοῦνος ἐὼν ἄγνωτος· ἐπεὶ τέκες ὅσσα νοεῖται.
 Πάντα σε καὶ λαλέοντα, καὶ οὐ λαλέοντα λιγαίνει.
 Πάντα σε καὶ νοέοντα καὶ οὐ νοέοντα γεραίρει.
 Ξυνοὶ γὰρ τε πόθοι, ξυναὶ δ' ὠδῖνες ἀπάντων
 Ἀμφὶ σέ· σοὶ δὲ τὰ πάντα προσεύχεται· εἰς σέ δὲ πάντα
 10 Σύνθεμα σὸν νοέοντα λαλεῖ σιγῶμενον ὕμνον.
 Σοὶ ἐνὶ πάντα μένει· σοὶ δ' ἀθρόα πάντα θοάζει.
 Καὶ πάντων τέλος ἐσσί, καὶ εἷς, καὶ πάντα, καὶ οὐθεῖς,
 Οὐχ ἐν ἐὼν, οὐ πάντα· πανώνυμε πῶς σε καλέσσω,
 Τὸν μόνον ἀκλήϊστον; Ὑπερνεφέας δὲ καλύπτρας
 15 Τίς νόος οὐρανίδης εἰσδύσεται; Ἰλαος εἷης,
 Ὡ πάντων ἐπέκεινα· τί γὰρ θέμις ἄλλο σε μέλπειν;

Λ'.

ΎΜΝΟΣ ΠΡὸς Θεόν.

Σὲ τὸν ἀφθιτον μονάρχην
 Δὸς ἀνυμνεῖν, δὸς αἰδεῖν,
 Τὸν ἀνακτα τὸν δεσπότην·

Δι' ὃν ὕμνος, δι' ὃν αἶνος,
 5 Δι' ὃν Ἀγγέλων χορεία,
 Δι' ὃν αἰῶνες ἄπαυστοι,

104. Λόγου. *Sermonis, vel naturalis rationis mnam*, pari sorte mortalibus concessum munus: singulare talentum et mna una. Sic quoque Hilarius. Billius omisit mnam in suā interpretatione.

XXVIII. 1. Ἐμφυτον . . . ὕπνον. Bill. *Sopor altus*.

3. Πλωτῆρες. *Vectores, Nautæ: Matthæus a discipulis* è somno excitatum fuisse Dominum narrat.

XXIX. 6. Πάντα σε καὶ λαλέοντα, καὶ οὐ λαλέοντα λιγαίνει. Vat. hunc exhibet versiculum, qui deest in editis græcis, licet latinè redditus.

METRICA VERSIO.

(Plura licet dederit aliis) tellure profundâ
 Occultem: verum sortem cum sænore reddam:
 Méque Deus magno cæli dignetur honore;
 Non autem probrium subeam pænâsque futuras.

XXVIII. TEMPESTAS A CHRISTO SEDATA.

(Billio interprete.)

In navi quondam Christum sopor altus habebat,
 Et vesana graves turbabant æquora venti,
 Ac trepidi nautæ clamabant: Abjice somnum,

Servator, pestémque à nobis pelle propinquam.
 Tum Dominus surgens, ventisque undis quietem
 Protinus indixit: tranquillâque cuncta fuere:
 Ætherei numen sic agnovère Monarchæ.

XXIX. HYMNUS AD DEUM.

(Fed. Morello interprete.)

Omnia qui superas (te aliter qui fas celebrare est?)
 Qui vox laudabit, nullâ qui voce notaris?
 Qui mens te cernet, cum te mens nulla prehendam?
 Non effabilis ulli; omnis sermonis origo.

Qui etiam plura aliis largitus est, ego deprecor,
 Ne in manibus meis maneat otiosum;
 Aut mina nativi sermonis, gratia æqualiter divisa :
 105 Sed opus exhibeam, et gloriam pro opere recipiam;
 Non autem acerbis solvam pœnas et probrum subeam.

XXVIII.

TEMPESTAS A CHRISTO SEDATA.

*Aliàs Bill. 104,
 p. 179.*

Christus olim dormiebat in navi naturali sopore,
 Sæviebat autem mare, procellam excitantibus ventis.
 Præ timore Discipuli clamabant : Expergiscere, Servator,
 Pereuntibus succurre. Rex surgens imperavit
 5 Ventis et mari quiescere, et ita contigit.
 Hoc miraculo Dei naturam agnoverunt, qui aderant.

XXIX.

HYMNUS AD DEUM.

*Aliàs Bill. 168,
 pag. 252.*

O tu qui es suprâ omnia; quo enim alio te fas sit sermone celebrare?
 Quomodò oratio te laudabit? tu enim nullis verbis efferrî potes,
 Quomodò mens te aspiciet? tu enim nullâ mente percipi potes.
 Solus es ineffabilis; utpotè qui creasti quæcumque voce enunciantur.
 5 Solus es qui nosci non possis; quippè creasti quidquid mente percipitur.
 Omnia te prædicant, et quæ loquuntur, et quæ non loquuntur.
 Omnia te mente prædita et non prædita honorant.
 Commune enim desiderium, communia omnium consilia
 Circà te; te omnes deprecantur : tibi cuncta
 10 Quæ compositionem tuam intelligunt, tacitum conciaunt hymnum.
 Tibi uni omnia permanent : ad te cuncta simul festinant.
 Et omnium finis es, et unus, et omnia, et nihil horum,
 Non unum es, non omnia; qui omnia habes nomina, quî te appellabo,
 Qui solus appellari nequis? altiora nubibus cœlorum tegmina
 15 Quæ mens cœlestis penetrabit? propitius sis,
 Qui es suprâ omnia, quo enim alio te nomine fas est celebrare?

XXX.

HYMNUS ALIUS AD DEUM.

*Aliàs Bill. 121,
 pag. 185.*

Te immortalem monarcham,
 Da celebrare, da canere
 Te regem ac Dominum,

Per quem hymnus, per quem laus,
 5 Per quem Angelorum chori,
 Per quem infinita sæcula,

8. Ζυγαὶ δ' ὠδῖνες ἀπάντων. Leuv.: *Communes aculei res omnes ergà te stimulant, tibi preces fundunt.*

10. Σύνθετα σὺν νοῖοντα. Quæ compositionem tuam intelligunt, nempè quòd factus sis homo. Sic exponit Com-
 bef. Malè Leuv.: *Nutum tuum observantia.*

11. Σὺ δ'. Ità legendum. Edit. σὺ δ'.

13. Πανώνυμε. Vat. in marg. πολύλογε. In Editis sequitur aliud poëmatium, quod legitur infrà, lib. 2. sect. 1. Poëm. XLVIII, aliàs Bill. 170.

METRICA VERSIO.

Ignotus solus, pater es notionis et omnis.
 Omnia quæque silent te cantant, quæque loquuntur.
 Et te prædita mente et mente carentia honorant.
 Nam communis amor, communis fœtus et in te
 Fertur ab omnibus : omnia te venerantur, et hymnum
 Cuncta tuum numen capientia, sed tacitum dant.
 In te cuncta manent : ad te simul omnia pergunt.
 Es finis cunctorum ; unus, cuncta, et nihil horum.
 Unum cum non sis, non omnia, nomine quo te
 Compellare queam solum sine nomine? vela polorum

Quæ mens cœlestis subeat? tu propitius sis,
 Omnia qui excedis; quid enim cænere est aliud fas?

XXX. HYMNUS ALIUS AD DEUM.
 (Billio interprete.)

Te maximum monarcham
 Da prædicare, quæso,
 Te principem, Deumque,
 Quem laus ob est, et hymnus,
 Et cœtus Angelorum :
 Ob quem absque fine sæcla,

- Δι' ὃν ἥλιος προλάμπει,
 Δι' ὃν ὁ δρόμος σελήνης,
 Δι' ὃν ἄστρον μέγα κάλλος,
 10 Δι' ὃν ἄνθρωπος ὁ σεμνὸς
 Ἐλαχε νοεῖν τὸ θεῖον,
 Λογικὸν ζῶον ὑπάρχων.
 Σὺ γὰρ ἔκτισας τὰ πάντα
 Παρέχων τάξιν ἐκάσῳ,
 15 Συνέχων τε τῇ προνοίᾳ.
 Λόγον εἶπας, πέλεν ἔργον.
 Ὁ λόγος σου Θεὸς υἱός·
 Ὁμοούσιος γὰρ ἐστίν,
 Ὁμότιμος τῷ τεκόντι,
 20 Ὃς ἐφήρμοσεν τὰ πάντα,
 ἵνα πάντων βασιλεύσῃ.
 Περιλάμβανον δὲ πάντα
 Ἅγιον πνεῦμα τὸ θεῖον
 Προνοούμενον φυλάσσει.
 25 Τριάδα ζωσαν ἐρῶ σε,
 Ἕνα καὶ μόνον μονάρχην,
 Φύσιν ἄτρεπτον, ἀναρχον,
 Φύσιν οὐσίας ἀφράστου,
 Σοφίας νοῦν ἀνέφικτον,
 30 Κράτος οὐρανῶν ἄπταιστον,
 Ἄτερ ἀρχῆς, ἀπέραντον,
 Ἀκατασκόπητον αὐγὴν,
 Ἐφορώσαν δὲ τὰ πάντα,
 Βάθος οὐδὲν ἀγνοοῦσαν
 35 Ἀπὸ γῆς μέχρις ἀδύσσου.
 Πάτερ, ἵλεως γενοῦ μοι.
 Διὰ παντὸς θεραπεύειν
 Τὸ σέβασμα τοῦτο, θός μοι.
 Τὰ δ' ἁμαρτήματα ρίψον,
 40 Τὸ συνειδὸς ἐκκαθαίρων
 Ἀπὸ πάσης κακονοίας,
 ἵνα δοξάσω τὸ θεῖον
 Ὅσας χεῖρας ἐπαίρων·
 ἵνα Χριστὸν εὐλογήσω,
 45 Γόνυ κάμπτων ἱκετεύσω
 Τότε προσλαβεῖν με δοῦλον,
 Ὃτ' ἂν ἔλθῃ βασιλεύων.
 Πάτερ, ἵλεως γενοῦ μοι,
 Ἐλεον καὶ χάριν εὖρω·
 50 Ὃτι δόξα καὶ χάρις σοι
 Ἄχρισ αἰῶνος ἀμέτρου.

ΛΑ.

ὝΜΝΟΣ ἌΛΛΟΣ.

Δόξα Θεῷ τῷ Πατρὶ, καὶ Υἱῷ παμβασιλεῖ·
 Δόξα πανευφήμῳ Πνεύματι παναγίῳ.
 Ἡ Τριάς εἰς Θεός ἐστιν, ὃς ἔκτισε, πλησέ τε πάντα,
 Οὐρανὸν οὐρανίων, γαῖαν ἐπιχθονίων·
 5 Πόντον, καὶ ποταμούς, καὶ πηγὰς πλησεν ἐνύδρων,
 Πάντα ζωογονῶν πνεύματος ἐξ ἰδίου·
 Ὅφρα σοφὸν κτίσῃν πᾶσα κτίσις ὑμνήσῃ,
 Τοῦ ζῆν, τοῦ τε μένειν, αἴτιον ὄντα μόνου.

XXX. 9. Κάλλος. Vat. κλῆος.

22. Παραλάμβανον. Itā Coisl. Edit. παραλαμβάνων.

30. Οὐρανῶν ἄπταιστον. Coisl. Codex οὐρανίων, Vaticanus autem ἄπαιστον.

METRICA VERSIO.

Quem lucet óbque Phœbus,
 Ob quem sorórque currit,
 Et astra pulchra cœli,
 Ob quémque nosse numen
 Nacti sumus supremum
 Nos, contigit quibus mens.
 Nam cuncta tu creasti,
 Et ordinem dedisti
 Cunctis, et hæc gubernas.
 Locutus es, fuitque
 Statim quod es locutus.
 Sermo tuus Deúsque
 Est, natus et, tibi que
 Essentiâ parenti
 Par, ac honore prorsus.
 Nil non is ordinavit,

Ut imperet quibusque.
 At Spiritus coërcens
 Vi cuncta præpotenti,
 Gubernat et tuetur.
 O viva Trinitas, te
 Unum canam monarcham,
 Origo cui nec ulla
 Est, versio nec ulla :
 Excedit esse cuius
 Sermonis omne robur :
 Sophiâque mente cuius
 Nullâ potest teneri :
 Cœli perenne robur,
 Ortu carénsque fine,
 Aciémque cuius omnem
 Splendor fugit supremus.

- Per quem sol lucet,
 Per quem cursus lunæ,
 Per quem siderum eximia pulchritudo,
 10 Per quem homo venerabilis
 Consecutus est divini numinis cognitionem,
 Cum sit ratione præditum animal.
 Tu enim creasti omnia,
 Suum attribuens ordinem cuilibet,
 15 Et tuâ gubernans providentiâ.
 Verbum dixisti, opus exitit.
 Verbum tuum, Deus tuusque filius est.
 Ejusdem enim naturæ est,
 Et æqualis honore Parenti
 20 Qui omnia coagmentavit,
 Ut omnibus imperet.
 Complectens autem omnia
 Spiritus sanctus qui ipse Deus est,
 Providus custodit.
 25 Vivam Trinitatem te dicam
 Unum atque unicum monarcham,
 Naturam immutabilem, principii expertem,
 Naturam essentiæ ineffabilis,
 Sapientiæ mentem imperviam,
- 30 Robur cœlorum inconcussum,
 Absque principio, absque fine,
 Nulli unquàm visum lumen,
 Prospicientem omnia,
 Nihil vel profundissimum ignorantem
 35 A terrâ usque ad inferos.
 Pater, propitius esto mihi;
 Semper colere
 Numen istud da mihi,
 Peccata autem mea projice,
 40 Conscientiam purgans
 Ab omni malâ cogitatione,
 Ut dem gloriam Deo
 Puras tollens manus,
 Ut Christo benedicam,
 45 Et genu flexo supplicem
 Ut me tunc suscipiat servum suum,
 Quandò venerit regnaturus.
 Pater, propitius esto mihi,
 Misericordiam et gratiam inveniam;
 50 Nam gloria et gratiarum actio tibi debetur,
 In perpetua sæcula.

XXXI.

HYMNUS ALIUS.

*Alias Toll. 15,
 pag. 91.*

Gloria Deo Patri et Filio omnium dominatori:

Gloria Spiritui quàm maximâ laude celebrando, sanctissimo.

Trinitas unus Deus est, qui creavit, implevitque omnia,

Cœlum cœlestibus, terram terrestribus,

5 Mare et flumina, et fontes implevit aquatilibus,

Omnia vivificans virtute proprii Spiritûs:

Ut sapientem creatorem omnis creatura laudet,

Qui, quòd vivant et permaneant, causa est unica.

34. Βάθος οὐδὲν ἀγνοοῦσαν. *Profundissima quæque penetrantem.*

46. Τότε. Forsan. ὥστε. — Ità Benedictini, quòd malè conjectum videtur, cùm nullum alium hujus carminis

versum invenias sic pedem amphimacrum pro anapæsto recipientem. Cæterum τότε vicem antecedentis, ut aiunt, gerit, antè τὸν ἀν, τὸν, ... cùm. (Not. nov. Edit.)

47. Ἐλθῇ. Coisl. ἔλθῃς.

METRICA VERSIO.

Quæ cuncta contueris,
 Quam nil humi latet, nil
 Et in mari profundo.
 Lenis, Pater, mihi sis:
 Da numen istud à me
 Colatur absque fine.
 Absterge quæ patravi,
 Mentem meam repurgans,
 Ne quid mali volutet:
 Ut gloriam tibi dem,
 Puras manus in altum
 Tollens, canâmq; Christum:
 Genu petâmq; nixo,
 Assumat ut clientem,
 Ad sceptrâ cùm redibit.

Tom. II.

Lenis, Pater, mihi sis:
 Da te mihi benignum:
 Grates, decus decent quem
 In sæcla sæculorum.

XXXI. HYMNUS ALIUS.

(A. B. Caillau interprete.)

Gloria summa Patri, summo par gloria Nato;
 Summa sit et sancto gloria Spiritui.
 Unicus et trinus fecit Deus omnia, terram
 Terrenis implens, æthera et æthereis;
 Æquor aquatilibus, fluvios fontesque replevit,
 Cuncta simul proprio Flamine vivificans;
 Ut tanto auctori laudes canat omne creatura,
 Qui vitam ordiri, qui retinere dedit.

X 3

Ἡ λογικὴ δὲ μάλιστα φύσις διὰ παντὸς αἴσις,
 10 Ὡς βασιλεῖα μέγαν, ὡς ἀγαθὸν πατέρα.
 Πνεύματι, καὶ ψυχῇ, καὶ γλώττῃ, καὶ διανοίᾳ,
 Δὸς καὶ ἐμοὶ καθαρῶς δοξολογεῖν σε, πάτερ.

ΛΒ΄.

ΎΜΝΟΣ ἘΣΠΕΡΤΙΝΟΣ.

Σὲ νῦν εὐλογοῦμεν,
 Χριστέ μου, Λόγε Θεοῦ,
 Φῶς ἐκ φωτὸς ἀνάρχου,
 Καὶ Πνεύματος ταμίας,
 5 Τριτοῦ φωτὸς εἰς μίαν
 Δόξαν ἀθροιζομένου.
 Ὃς ἔλυσας τὸ σκότος,
 ὧς ὑπέβησας τὸ φῶς,
 Ἰν' ἐν φωτὶ τὰ πάντα κτίσης,
 10 Καὶ τὴν ἄσπετον ὕλην
 Στήσης μορφῶν εἰς κόσμον,
 Καὶ τὴν νῦν εὐκοσμίαν.
 Ὃς νοῦν ἐφώτισας ἀνθρώπου
 Λόγῳ τε καὶ σοφίᾳ,
 15 Λαμπρότητος τῆς ἄνω
 Καὶ κάτω θεῖς εἰκόνα,
 Ἴνα φωτὶ βλέπῃ τὸ φῶς,
 Καὶ γένηται φῶς ὅλος.
 Σὺ φωστῆρσιν οὐρανὸν
 20 Κατηύγασας ποικίλοις.
 Σὺ νύκτα καὶ ἡμέραν
 Ἀλλήλαις εἴκειν ἡπίως
 Ἐταξας, νόμον τιμῶν
 Ἀδελφότητος καὶ φιλίας.
 25 Καὶ τῇ μὲν ἔπαυσας κόπους

Τῆς πολυμόχθου σαρκός.
 Τῇ δ' ἡγείρας εἰς ἔργον,
 Καὶ πράξεις τάς σοι φίλας,
 Ἴνα τὸ σκότος φυγόντες
 30 Φθάσωμεν εἰς ἡμέραν,
 Ἡμέραν τὴν μὴ νυκτὶ
 Τῇ συγνῇ λυομένην.
 Σὺ μὲν βάλοις ἐλαφρὸν
 Ὑπνον ἐμοῖς βλεφάροις,
 35 Ὡς μὴ γλῶσσαν ὑμνωδῶν
 Ἐπὶ πολὺ νεκροῦσθαι.
 Μήτ' ἀντίφωνον ἀγγέλων
 Πλάσμα σὸν ἡσυχάζειν.
 Σὺν σοὶ δὲ κοίτη εὐσεβεῖς
 40 Ἐννοίας ἐταζέτω,
 Μηδὲ τι τῶν ῥυπαρῶν
 Ἡμέρας νύξ ἐλέγχῃ,
 Μηδὲ παίγνια νυκτὸς
 Ἐνύπνια θροεῖτω.
 45 Νοῦς δὲ καὶ σώματος δίχα
 Σοὶ, Θεέ, προσλαλείτω,
 Τῷ Πατρὶ, καὶ τῷ Υἱῷ,
 Καὶ τῷ ἁγίῳ Πνεύματι,
 Ωἱ τιμῇ, δόξᾳ, κράτος,
 50 Εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

XXXI. 10. Ὡς βασιλεῖα. Videtur hoc Gregorio familiare fuisse, ut ε, addito ι, produceret. Aliàs ὡς βασιλῆα scribi legive potuerit.—Ità Tollius, qui fortè malè impu-
 tavit pravam scribendi rationem cujusdam Librarii, cui scilicet indiscreta fuerint ἡ et εἰ propter absolutam soni similitudinem. (Not. nov. Edit.)

XXXII. ΤΙΤΟΥΤ. Ὑμνος. Chig. τοῦ αὐτοῦ λόγος εὐχαριστή-
 ριος.

1. Νῦν. Chig. et Coisl. καί.

4. Ταμίας. Coisl. ταμία. Chig. Πνεῦμα τὸ ταμία. Edit. ἀνάρχου, undè vix sensus rationi accommodatus educi potest; quod nos contrà Benedictinorum versionem, qui posuerant et *Spiritus sine principio*, corrigere præsumpsimus. (Not. nov. Edit.)

16. Καὶ κατω etc... Benedictini hæc verba verterant, quasi in textu legeretur τῆς ἄνω καὶ τῆς κατω. Sed cùm

METRICA VERSIO.

Illa sed in primis ratio quibus alma refulsit
 Regem glorificent, glorificentque patrem.
 Mente, animâ, linguâ necnon et corde volenti
 Da mihi, da purè te celebrare, Pater.

XXXII. HYMNUS VESPERTINUS.
 (A. B. Caillau interprete.)

Laudes damus tibi nunc,
 Cæleste, Christe, Verbum,
 De luce lux ab ævo,
 Et Spiritûs sequester :
 Ex luce namque trinâ
 Splendor refulget unus.
 A te soluta noctis
 Est umbra ; lumen à te
 Exivit, ens ut omne

In luce conderetur,
 Et cuncta quæ moventur
 In orbis hanc figuram
 Et ordinem venirent.
 Illuminata per te
 Humana mens sagaci
 Rationis est nitore,
 Superæque fulget infrâ
 Imago facta lucis,
 Ut luce pervideret
 Almam corusca lucem,
 Totumque lumen esset.
 Per te polus micavit
 Vario rotundus igne ;
 Nox et dies vicissim

Rationis verò compos maximè natura semper celebret,

10 Ut regem magnum, ut bonum patrem.

Spiritu, et mente, et linguâ et cogitatione

Da et mihi purè te laudibus cumulare, pater.

XXXII.

HYMNUS VESPERTINUS.

*Aliàs Toll. 16,
pag. 97.*

Tibi nunc benedicimus,	Laboribus ærumnosæ carnis,
Christe mi, Verbum Dei,	Istâ autem excitasti ad opus
Lumen ex lumine sine principio,	Et negotia tibi amica,
Et Spiritus sine principio,	Ut tenebras fugientes
5 Trino lumine in unam	30 Festinemus ad diem,
Gloriam coëunte;	Diem nullâ nocte
Qui solvisti tenebras,	Tristi solvendam.
Qui produxisti lucem,	Tu quidem mitte levem
Ut in luce omnia creares,	Somnum meis palpebris,
10 Et mobilem materiam	35 Ut ne lingua laudatrix
Sisteres, in hanc speciem mundi effingens,	Longiùs sopita sileat.
Et in hunc decentem ordinem;	Neu respondens Angelis
Qui mentem illuminasti hominis,	Opus tuum quiescat :
Ratione et sapientiâ,	Tecum autem cubile pias
15 Splendoris superni	40 Cogitationes deferat,
Etiam infrâ ponens imaginem,	Néve quicquam sordium
Ut lumine videat lumen,	Diei nox redarguat,
Et fiat lumen totus.	Neu ludibria noctis
Tu luminibus cælum	Vana somnia perturbent;
20 Fulgere fecisti variis;	45 Sed mens etiam sine corpore
Tu noctem et diem sibi vicibus	Te, Deus, alloquatur,
Alternis cedere blandè	Patrem et Filium,
Jussisti, legem statuens	Et sanctum Spiritum,
Fraternitatis et amicitiae,	Cui honor, gloria, fortitudo,
25 Et illâ quidem modum posuisti	50 In sæcula. Amen.

τῆς in secundo phrasis membro deficiat, evidentissimum est particulam καὶ non conjunctivam esse, sed expletivam, undè sensus est *Deum posuisse mentem hominis etiam hîc infrâ tanquàm imaginem splendoris superni*. Hinc in re tam clarâ non dubitavimus versionem mutare Benedictinorum, qui scripserant : *Splendoris superni et inferi ponens imaginem*. (Not. nov. Edit.)

18. ὅλος. Coisl. ὅλον.
 38. Ἡσυχάζειν. Coisl. habet ἡσυχάζοι.
 41. Μηδέ τι. Ità Coisl. et Chig. Edit. μηδ' ἔτι.
 42. Ἡμέρας. Ità Coisl. et Chig. Edit. ἡμέραν. Mox ἐλέγχῃ pro ἐλέγῃ, quod habent Edit.
 45. Νοῦς δέ. Coisl. νοῦς καί.

METRICA VERSIO.

Cedunt tenéntque regnum :	Silentio prematur,
Fratrem inter et sororem	Nec Angelis reclamans
Est blanda lex amoris.	Opus tuum quiescat.
Dulcem dat ista vitæ	Tecum cubile sacra
Requiem laboriosæ :	Mi cogitata portet;
Illo sed excitamur	Neu criminosa sordes
Ad opus tibi probatum,	Nox arguat diei;
Ut nocte derelictâ	Ludibriôve noctis
Tendamus ad diem alium,	Me vana visa turbent.
Nullâ nigrantis umbrâ	Sed carne mens soluta
Noctis diem fugandum.	Tibi, Deus, loquatur,
Levem meis soporem	Patrémque Filiúmque
Da palpebris benignus;	Et Spiritum salutet,
Ne, longiùs sopita,	Cui laus, honor, potestas,
Quæ lingua te celebrat,	Per cuncta sæcla. Fiat.

ΛΓ΄.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ.

Σοὶ χάρις, ὦ πάντων βασιλεῦ, πάντων θε ποιητά.
 Οὐρανὸς ἐπλήσθη δόξης σέο, πᾶσά τε γαῖα
 Σῆς σοφίης. Θεὸς Υἱὸς ὁ σὸς Λόγος ἔκτισε πάντα.
 Σὸν ἅγιον Πνεῦμα ζώην πάντεσσι χορηγεῖ.
 5 Ἰλήκοις κόσμῳ θεία Τριάς· Ἰλαθι δ' ἡμῖν,
 Υἱὲ Θεοῦ κατὰ πνεῦμα, καὶ ἀνθρώπου κατὰ σάρκα,
 Ὅσις ἐπὶ σταυροῖο μόνον τέτληκας ἐπισπεῖν,
 Οἷα βροτός· τριτάτῃ δὲ πύλας λίπες αἰδονῆος,
 Οἷα Θεός· θανάτου γὰρ ἔλυσας δεσμὸν ἀνασῆς,
 10 Καὶ βροτέρῃ γενεῇ φύσιν ὥπασας, οἷα καὶ ἡμᾶς
 Ζῶειν ἡματα πάντα, σὲ δ' ἄμβροτον αἰὲν αἰδεῖν.

ΛΔ΄.

ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ ἌΛΛΟ.

Σοὶ χάρις, ὦ πάντων βασιλεῦ, πάντων θε ποιητά.
 Σοὶ χάρις· ὅς τὰ νοητὰ λόγῳ, τὰ θ' ὁρατὰ κελεύσει
 Στῆσας τ' οὐ πρὶν ἔόντα, καὶ ἐξ ἀφανοῦς κατέδειξας.
 Σὸν θρόνον ἀμφιέπουσιν ἀκήρατοι ὑμνητῆρες,
 5 Ἐνθεν μυριάδες, καὶ χιλιάδες πάλιν ἔνθεν,
 Ἀγγελικῆς στρατιῆς πυρόεις χοροὶ, ἄφθιτοι ἀρχὴν
 Λαοὶ πρωτοτόκων, καὶ λαμπομένων χοροὶ ἄστρον·
 Πνεύματα θεσπεσίων ἀνδρῶν, ψυχαὶ τε δικαίων,
 Πάντες ὁμηγερέες, καὶ σὸν θρόνον ἀμφιέποντες,
 10 Γηθοσύνη τε, φόβῳ τε διηνεκὲς αἰδοῦσι
 Ὑμνον ἀνυμνεῖοντες ἀκήρατον, ἣ καὶ ἄπαυσον·
 Σοὶ χάρις, ὦ πάντων βασιλεῦ, πάντων θε ποιητά.
 Οὗτος ἀκήρατος ὕμνος ἐπ' οὐρανίῳ χοροῖο.
 Ναὶ λίτομαι καὶ γὰρ, πάτερ ἄφθιτε, καὶ γόνυ κάμπτω
 15 Ἡμετέρης κραδίης, πάτερ ἄμβροτε, καὶ νόος ἔνδον
 Πρηνὴς σου προπάροικε· κάρη δέ μοι ἐς χθόνα νεύει
 Λισσομένῳ· κείμεναι δ' ἱκέτης, καὶ δάκρυα χεύω.
 Οὐδὲ γὰρ ἅξιός εἰμι πρὸς οὐρανὸν ἀντία λεύσσειν.
 Ἀλλὰ σὺ μ' οἰκτεῖροις, ἐλέους Πάτερ, ἱλαος ἔσσο
 20 Σὼ κινυρῶ θεράποντι· σάου δέ με χεῖρα τανύσσας
 Ἐξ ὀνύχων θανάτοιο, νοήματα πάντα καθήρας.
 Μὴ μ' ἀπογυμνώσης σοῦ Πνεύματος, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον
 Χεῦε μένος καὶ θάρσος ἐνὶ στήθεσσι μοῖσιν·
 Ὅφρα σε καὶ κραδίῃ, καὶ χεῖλεσι καλὸν αἰέσω.
 25 Ὅσπερ ἐμῷ γενετῇρι, σὼ θεράποντι παρέσῃς,

XXXIII. 10. Ἡμᾶς. Sic legendum meritò putat Tollius. In Edit. ὕμμεν, sed malè.

XXXIV. 25. Γενετῇρι, σὼ. Tollius legere mallet γενετῇρ' ὡς σὼ. Nobis melius videretur γενετῇρι, τεῷ. (N. nov. Ed.)

METRICA VERSIO.

XXXIII. GRATIARUM ACTIO.
 (A. B. Caillau interprete.)

Laus tibi sit, princeps mundi, mundi que creator.
 Gloria cælum implet, totam sapientia terram;
 Ecce tuum Natus Verbum Deus omnia fecit;
 Spiritus ecce tuus vitam omnibus afflat ubique.
 Sis bona, diva Trias, mundo; mihi tu bonus esto,
 Nate Dei juxtà mentem, carnalia juxtà
 Nate hominis, cruce qui pendens mortalis obisti,

Infernique Deus voluisti linquere portas,
 Vincula resolvendo mortis, cum tertia lux est;
 Naturamque homini largâ pietate dedisti,
 Quâ semper vivens, te prædicet usque perennem.

XXXIV. ALIA GRATIARUM ACTIO.
 (A. B. Caillau interprete.)

Laus tibi, regnator mundi, mundi que creator,
 Laus tibi, qui menti noscenda videnda que, jussu
 Fecisti, nihilum educens in lumen ab umbris.

XXXIII.

ACTIO GRATIARUM.

*Alia Toll. 13,
pag. 95.*

- Tibi gratiæ, ô rex omnium, omniûmque conditor;
 Cœlum plenum est gloriâ tuâ, omnisque terra
 Tuâ sapientiâ. Deus Filius, tuum Verbum, creavit omnia.
 Tuus sanctus Spiritus vitam omnibus subministrat.
- 5 Propitieris mundo, divina Trinitas. Propitiare et nobis,
 Fili Dei secundum spiritum, et hominis secundum carnem,
 Qui in cruce mortem pati sustinuisti
 Ut homo, tertiâ verò die portas liquisti inferni
 Ut Deus, mortis enim solvisti vincula resurgens,
- 10 Et mortali generi naturam contulisti, quâ et nos
 Vivamus omnes dies, téque immortalem semper canamus.

XXXIV.

ALIA GRATIARUM ACTIO.

*Alia Toll. 14,
pag. 95.*

- Tibi gratiæ, ô rex omnium, et omnium creator:
 Tibi gratiæ, qui intelligibilia mente et visibilia, jussu
 Creâsti, cùm antea non essent, et ex obscuro manifestâsti.
 Tuum thronum circumstant perfecti laudatores,
- 5 Hinc millia millium, et indè rursus millia multa,
 Angelici exercitûs igneus chorus, incorruptus ab initio
 Populus primogenitorum, et lucentium chorus astrorum;
 Spiritus divinorum virorum, animæque justorum,
 Omnes simul congregati thronum tuum circumstantes,
- 10 Lætitia et pavore indesinenter canunt
 Hymnum accincentes perennem et incessabilem:
 Tibi gratiæ, ô rex omnium, omniûmque conditor.
 Hic perpetuus hymnus in cœlesti choro.
 Ità supplico et ego, Pater æterne, et genu flecto
- 15 Mei cordis, Pater immortalis, et mens intus
 Prona coram te; caput autem in terram inclino
 Tibi supplicans. Jaceo supplex et lacrymas fundo.
 Neque enim dignus sum in cœlum oculos tollere.
 Sed tu mei miserere, misericordiæ pater, propitius esto
- 20 Tuo lamentanti famulo. Salva me manum extendens
 Ex unguibus mortis, sensus omnes expurgans.
 Ne me nudes tuo Spiritu, sed potiùs ampliùs
 Infunde fortitudinem et fiduciam pectoribus meis,
 Ut te et corde et labiis ritè canam.
- 25 Quemadmodum meo patri, tuo famulo, adfuisti,

METRICA VERSIO.

Turba thronum æterno cœtu circumdat et hymnis;
 Mille hinc, indè decem rursus stant millia, turmæ
 Flammeus angelicæ chorus, immortalis ab ævo,
 Et genitus primò populus, lucentiâque astra,
 Divinorum hominum mentes animæque beatæ
 Densato solium stipantes agmine, læto
 Corde simul pavidôque tibi pia carmina fundunt,
 Perpetuûmque iterant hymnum sine fine canentes:
 Laus tibi, regnator mundi, mundiue Creator.
 Semper hic æthereo renovatur cantus olympo.
 Te precor ipse, pater, supplex, flexisque fidelis

Poplitibus cordis, pater immortalis, adoro.
 Mens inter complexa pedes silet, orâque terræ
 Fixa manent; largos effundunt lumina fletus.
 Dignus enim non sum qui tollam ad sidera vultus.
 Tu miserere mei, clemens pater, et bonus esto,
 Dum servus precor ipse tuus; tua mortis ab ungue
 Me manus eripiat; purgentur et intima mentis.
 Ne me, oro, prives divino Flamine; firmet
 Sed magis infuso fiducia robore pectus,
 Ut te corde simul memori labiisque celebrem.
 Te dextrum sensit genitor, mihi dexter adesto.

Δὸς καὶ ἐμοὶ καθαρὸν βίον, καθάρην τε τελευτήν,
 Ἐλπωρὴν τε τυχεῖν ἀγαθὴν, ἐλεόν τε, χάριν τε·
 Πάντα δ' ἀμαλδύνει, ὅσα ἤλιτον ἐκ νεότητος,
 Ὡς ἀγαθὸς βασιλεὺς· ὅτι σοὶ χάρις ἡματα πάντα,
 30 Σοὶ χάρις ἡματα πάντα, καὶ εἰς αἰῶνας ἅπαντας.

ΛΕ.

ΕΠΙΚΛΗΣΙΣ ΠΡὸ Τῆς τῶν ΓΡΑΦῶν ΑΝΑΓΝΩΣΕΩΣ.

Κλυθὶ, πάτερ Χριστοῦ πανεπίσκοπε, τῶνδε λιτῶν
 Ἡμετέρων· μολπὴν δὲ χαρίζεο σῶ Θεραπευτῇ
 Θεσπεσίῃν. Ζαθέην γάρ ἐς ἀτραπὸν ἵχνος ἐλαύνων
 Οὗτος, ὃς αὐτογένεθλον ἐνὶ ζωῇς Θεὸν ἔγνω,
 5 Καὶ Χριστὸν θνητοῖσιν ἀλεξίκακον βασιλῆα·
 Ὃς ποτ' ἐποικτεῖρας μερόπων γένος αἰνὰ παθόντων
 Πατὴρ ὕπ' ἐννεσίῃσιν ἐκὼν ἠλλάξατο μορφὴν.
 Γίγνεται δὲ θνητὸς Θεὸς ἀφθίτος, εἰς ὃκε πάντας
 Ταρταρέων μογέοντας ὑφ' αἵματι λύσατο δεσμῶν.
 10 Δεῦρ' ἴθι νῦν, ἱερῆς καὶ ἀκηρασίης ἀπὸ βίβλου
 Ψυχὴν σὴν ἀτίταλλε Θεοπνεύστοις ἐνὶ μύθοις.
 Ἔνθα γὰρ ἀθρήσειας ἀληθείης Θεράποντας
 Ζωὴν ἀγγελέοντας ὑπ' οὐρανομήκει φωνῇ.

ΛΣ'.

ΕΝΟΔΙΑ.

Χριστὲ ἄναξ, ὃς πάντα πέλεις σοῖσιν μερόπεσιν
 Ἐσθλά, καὶ ἐν πάντεσσιν ὁδὸς ἰθεῖα τέτυξαι,
 Ὃς πυρὶ καὶ νεφέλῃ στρατὸν ἡγάγες, ὃς δ' ὁδὸν εὗρες
 Ἐν πελάγει τμηθέντι φίλοις, Φαραῶν δ' ἐκάλυψας,
 5 Ἄρτον δ' οὐρανόθεν ξένον ὥπασας, ἐκ δ' ἄρα πέτρης
 Ἐβλυσας ἀκροτόμοιο ῥόον, μέγα θαῦμα, ἐν ἐρήμῃ·
 Δυσμενέων ἀνδρῶν σῆσας μένος, εὔτε διέσχε,
 Σταυρὸν ὑποσκιῶν, Μωσῆς χέρας, ἄλκαρ ἐμεῖο.
 Μήνη δ' ἡελιὸς τε δρόμον σχέθον. Ὡς δὲ ῥέεθρον
 10 Εἶξεν ἐπειγομένοισιν, ὁδὸς δ' ἐπὶ γαῖαν ἐτύχθη
 Ρηιδίῃ, τὴν αὐτὸς ὑπέσχεο καὶ κατένευσας.
 Αὐτὸς δ' οὐρανίην οἶμον μερόπεσιν ἔδειξας
 Ὑψατον, ἀρχαίῃ δὲ νέην ἐπέμιξας ἀταρπὸν,
 Εὔτε Θεὸς θνητὸς τε κραθεῖς, ἐπὶ γαῖαν ὁδεύσας

28. Ἀμαλδύνει. Mallet Tollius, ἀμαλδύνης, et quidem rectius. Ibidem ὅσσ' ἤλιτον.

XXXV. TIT. ΕΠΙΚΛΗΣΙΣ. Carmen istud præfationis ins-

tar est præfigendum, inquit Tollius, seu præmittendum syntagmati Carminum Heroicorum.

3. Ἐλαύνων. Mallet cum Tollio, ἐλαύνει, scilicet poeta.

METRICA VERSIO.

Vivere da purè, puram da occumbere mortem.
 Spes bona me recreet, recreet pia gratia mentem.
 Dele cuncta, bonus princeps, quæ cæca Juventus
 Heu! malè deliquit. Tibi nam laus tempus in omne;
 Tempus in omne tibi laus, laus in sæcula cuncta.

XXXV. PRECATIO ANTE SCRIPTURÆ LECTIONEM.
 (A. B. Caillau interprete.)

Vota, pater Christi, qui conspicis omnia, mitis
 Suscipe, nuncque tuo præbe cœlestia servo
 Carmina. Nam sacro figit vestigia calli

Qui propriâ novit genitum virtute Tonantem,
 Et mala pellentem à mortalibus omnia Christum:
 Qui nostri sortem generis miseratus acerbam
 Patre volente volens formam mutavit, onusque,
 Immortale licet numen, mortale recepit,
 Solveret infernis cunctos dùm sanguine vinclis.
 Huc adsis: parum cape sacratùmque volumen,
 Nuncque tuam divo mentem sermone sagina.
 Hic etenim veri dabitur rectique ministros
 Cernere, qui pudent cœlesti voce salutem.

Da mihi et puram vitam, sanctamque mortem;
 Spemque nancisci bonam, et misericordiam et gratiam.
 Omnia autem dele, quaecumque peccavi à juventute,
 Ut bonus rex : quoniam tibi gratia diebus cunctis,
 30 Tibi gratia diebus cunctis, et in omnia sæcula.

XXXV.

PRECATIO ANTE SCRIPTURÆ LECTIONEM.

Alia Toll. 12,
 pag. 93.

Audi, pater Christi, omnia conspiciens, has preces
 Meas. Cantum indulge tuo famulo
 Cœlestem. Divinam enim in semitam vestigia dirigit
 Ille, qui ex se genitum in vivis Deum novit,
 5 Et Christum mortalibus malorum depulsores regem,
 Qui aliquandò misertus humani generis gravia³passi,
 Patris consilio volens mutavit formam,
 Et factus est mortalis, Deus immortalis, donec omnes
 Tartareis gementes per sanguinem solveret vinculis.
 10 Huc adesto nunc, et sacro puroque ex libro
 Animam tuam sagina divinitus inspiratis sermonibus.
 Hic enim videris veritatis ministros
 Vitam annuntiaturus cœlesti voce.

XXXVI.

PRECATIO ANTE ITER SUSCIPENDUM.

Alia Bill. 54,
 pag. 127.

Christe rex, qui omnia existis tuis hominibus
 Bona, et in omnibus via recta es,
 Qui igne et nebulâ exercitum duxisti, quique viam pandisti
 In mari amicis scisso, Pharaonem autem aquis obruisti,
 5 Panem è cœlo novum tribuisti, è petrâ etiam
 Præruptâ scaturire fecisti aquæ fluentia in eremo, ô magnum miraculum!
 Hostilium turmarum potentiam fregisti, cum extenderet
 Moyses manus suas, formam exprimens crucis, quæ meum est præsidium.
 Luna et sol substitère; atque etiam flumen
 10 Cessit festinantibus Israëlitis, et via facilis parata est
 Ad terram quam ipse promiseras et annueras.
 Tu denique ipse cœlestem viam hominibus ostendisti,
 Veteri autem novam adjunxisti semitam,
 Quandò Deus et homo simul, in terram veniens

8. Γίνετο, pro ἐγένετο. Sic profectò legendum pro γένε-
 τος, quod mendosè legitur in MSS.

XXXVI. 2. Ἰθεῖα. Reg. 991 sup. lin. εὐθεῖα.

3. Ὁς πυρί. Schol. διὰ πυρός, per ignem.

4. Τμηθέντι. Coisl. et Vat. τμηγέντι.

7. Μέρος. Sup. lin. τὴν δύναμιν.

12. Αὐτὸς δ'. Ità Vat. et Coisl. Edit. αὐτὴν δ'.

METRICA VERSIO.

XXXVI. PRECATIO ANTE ITER SUSCIPENDUM.

(Billio interprete.)

Christe potens rerum, atque hominum bona cuncta
 tuorum,
 Rebus et in cunctis, quæ pergant, semita recta,
 Ingens qui flammâ duxisti atque ignibus agmen :
 Quique iter Isacidis freta per ventosa dedisti,
 Nilicolûm insanum mergens in gurgite regem :
 Cujus et æthereâ panis delapsus ab arce est
 Munere, et in vastâ (facinus mirabile !) eremo

Maxima de rigido manârunt flumina saxo :
 Cujus et hostiles infregit dextra phalanges,
 Mose manus tendente pias in vertice montis,
 Atque crucem signante, meum quæ nititur omne
 Auxilium : cujus jussu sol lunæque cursus
 Continuère suos, cessit properantibus amnis,
 Pronæque promissas patuit via lætæque ad oras :
 Tu verò humanis iter ad cœlestia regna
 Monstrâsti, jungens veteri cum calle recentem,
 Tum cum mortalis simul et Deus incola terræ

- 15 Ἡμετέρεην, αὖθις δὲ πρὸς οὐρανὸν ἔνθεν ἀερεθεῖς,
 Ἰξεαι ἐλθομένοισι φαάντερος, ἢ τὸ πάροιθεν.
 Αὐτὸς καὶ πελάγους ἐπεβήσας, σοῖς δὲ πόδεςσιν
 Οἶδμα πέσεν, χαλεποῖσι βιαζόμενον ἀνέμοισιν.
 Ἀλλὰ μάκαρ, καὶ ἐμοὶ γε συνέμπορος ἐλθεῖ καλεῦντι
- 20 Σήμερον, εὐοδίην δὲ πόροις, καὶ ἄγγελον ἐσθλὸν,
 Πομπὸν, ἀλεξητῆρα, βοηθόν, ὄφρα με πάντων
 Ἡματίων νυχίων τε κακῶν ἄπο τηλόθ' ἐέργων,
 Καὶ τέλος ἐσθλὸν ὁδοῖο χαριζόμενος μογέοντι,
 Οἴκοθεν ἀρτεμέοντα, καὶ οἴκαδ' ἐμ' αὖθις ἀγνοῖ
- 25 Πηοῖσιν τε φίλοις τε ὁμὸν βίον ἀμφιέπουσιν,
 Ἔνθα σε νύκτα καὶ ἡμᾶρ ἐλεύθερος, ἀτρεμέων τε
 Λισσοίμην, κακότητος ἀμιγέα σοι βίον ἔλκων,
 Σοὶ τε νόον πτερόεντα, βίου φάος, αἰὲν ἀείρων,
 Μέσφ' ὅτε καὶ πυμάτην ξυνὴν ὁδὸν ἐξανύσαιμι,
- 30 Ἐς δὲ μονὴν ἔλθοιμι μόγου τέλος εὐσεβέεσσι.
 Σοὶ ζῶ, σοὶ λαλέω, σοὶ δ' ἐξομαι, ὦ ἄνα Χριστέ,
 Σοὶ δ' αἶρω ποδὸς ἵχνος, ἐπεὶ σύ με χειρὶ καλύπτεις.
 Ἀλλὰ με καὶ νῦν ἄγοις ἐσθλὸν ἐπὶ τέρμα πορείης.

ΛΖ'.

ἌΛΛΗ ΠΕΡΙ ΕΥΘΔΙΑΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗ.

- Οὐκ ἔστ' οὐδὲ ποδὸς χωρὶς σέο ἵχνος ἀεῖραι,
 Χριστέ ἄναξ, ὅς πάντα πέλεις σοῖσιν μερόπεσσιν
 Ἐσθλά, καὶ ἐν πάντεσσιν ὁδὸς ἰθεῖα τέτυξαι.
 Σοὶ πίσυνος, καὶ τήνδε τέμνω τρίβον, ἀλλὰ με πέμποις
- 5 Ἀσκηθῇ, καὶ πάντα πόροις, ὅς' ἐέλδεται ἤτορ.
 Καὶ με, ἄναξ, παλινορσον ἄγοις ἐπὶ δῶμα πενιχρὸν,
 Ἔνθα σε νύκτα καὶ ἡμᾶρ ἐλεύθερος ἱλασκοίμην.

ΛΗ'.

ἌΛΛΗ Εἰς ΤΑΥΤΟ ΠΡΟΣΕΥΧΗ.

- Ὅς πυρὶ καὶ νεφέλῃ στρατὸν ἡγάγες, ὅς δ' ὁδὸν εὗρες
 Ἐν πελάγει, πῆξας κύματ' ἐλαυνομένοις.
 Ἄρτον δ' οὐρανόθεν ὕσας ξένον οὐ δοκέουσιν.
 Ἐκ δὲ πέτρης πηγὴν ἔβλυσας ἀκροτόμου.
- 5 Καὶ νῦν σὺ θεράποντι συνέμπορος ἐλθεῖ καλεῦντι,
 Χριστέ, φάος μερόπων, δεξιὰ πάντα φέρων.

16. Ἰξεαι. Sic Coisl. et Vat. Edit. ἴξε.

24. Ἀγνοῖ. Vat. ἀγάγοι. Schol. Coisl. καθιστάνη.

25. Ὅμον βίον. Ad marg. 991 τοῖς τὸν ὅμοιον ἐμοὶ βίον

ἀγούσι. D. Gaulyer legit. ἐμόν, ac vertit, quibus vita mea cara est.

METRICA VERSIO.

Factus es, ac superas remeasti victor ad arces,
 Hincque etiam ad cupidos venies, quàm clarior antè.
 Tu mare cùm pedibus premeres, mox orta procella
 Concidit, et tumidis agitatam fluctibus æquor.
 Tu mihi, sancte, viæ comitem te junde vocanti
 Hâc luce, atque tuo sit iter mihi numine faustum.
 Pro duce sit, quæso, bonus Angelus : illius ipse
 Fulciar auxilio firmo : mèque ille periculis
 Subducens, gravibusque malis, noctûque, diûque,

Atque viæ optatum finem tribuénsque laboris,
 Incolumem inducat tectis, rursûmque valentem
 Sanguinis ad socios referat, carósque sodales :
 Hic ubi pérque dies omnes noctésque quietus
 Vota dabo, et vitæ spatium sine crimine ducam,
 Atque ad te mentem, vitæ lux fulgida, tollam,
 Donec mors cursum fragilis mihi finiat ævi.
 Atque utinam sedes pertingere detur ad illas,
 In quibus est justis requies finisque laborum.

- 15 Nostram, rursùs autem in cœlum è terrâ sublatus
 Venies cupientibus manifestior quàm antea.
 Ipse etiam mare conscendisti, tuisque pedibus
 Tempestas concidit, gravissimis commota ventis.
 O beate, et mihi comes adesto vocanti te
- 20 Hodiè, prosperùmque iter præbeas et Angelum bonum
 Ducem, malorum depulsorem, adiutorem, ut me ab omnibus
 Diurnis nocturnisque malis procul removens,
 Felicemque vitæ finem præstans mihi laboranti,
 E domo sanum, et domum rursùs incolumem reducat
- 25 Propinquis et amicis similem meæ vitam agentibus,
 Ubi te nocte ac die liber et tranquillus
 Deprecer, sceleris puram tibi vitam ducens,
 Celeremque ad te mentem, vitæ jubar, semper attollens,
 Donec extremam et communem omnibus viam peregero,
- 30 Et in domicilium venero quod piis est laboris meta.
 Tibi vivo, tibi loquor, tibi sedeo, ô rex Christe,
 Tibi moveo pedum vestigia, quoniam tu me manu tegis :
 Me igitur et nunc perducas ad bonum finem itineris.

XXXVII.

ALIA DE PROSPERO ITINERE PRECATIO.

Alia Murator.
185.

- Ne unum quidem sine te possibile est pedis vestigium proferre,
 Christe rex, qui omne es tuis mortalibus
 Bonum, et in omnibus via recta ades.
 Tibi fidens et hanc in eo viam. Sed deduc me
- 5 Illæsum ; et omnia tribue, quæcumque desiderat cor meum,
 Et me, rex, reducem ducito ad domum pauperem,
 Ubi te nocte et die liber mihi propitium reddam.

XXXVIII.

ALIA PRECATIO.

Alia Murator.
186.

- Qui igne et nube exercitum duxisti, quique iter fecisti
 In mari, concrescere faciens fluctus pulsus ;
 Qui cœlitus novi panis pluviam fudisti nec opinantibus,
 E petrâ autem præruptâ fontem eduxisti,
- 5 Et nunc etiam tuo famulo te invocanti comes veni,
 Christe, lumen mortalium, prospera omnia ferens.

XXXVII. TITULUS. Poëmatium istud sicut et sequens similia sunt iis quæ in præcedenti leguntur.

METRICA VERSIO.

Vivo tibi, tibi Christe loquor, sedeoque, pedemque
 Tollo meum, nam tu me dextrâ operisque, tegisque.
 Sit mihi meta viæ, duce te, lætissima, Christe.

XXXVII. ALIA PRECATIO.

(A. B. Caillau interprete.)

Nullum ferre gradum pedis, ô rex Christe, valemus
 Te sine ; namque tuis solus mortalibus es tu
 Omne bonum, et directa pates via semper, eunti.
 Carpo viam, fidens in te : me duc, age, quæso,
 Illæsum, cordisque mei vota omnia comple,

Et brevius tectis reducem me redde modestis,
 Liber ubi noctu merear tua dona diuque.

XXXVIII. ALIA PRECATIO.

(A. B. Caillau interprete.)

Nube vel igne favens, sacræ qui per freta plebi
 Pandisti siccum, dum fugiebat, iter ;
 Qui nova cœlestis fudisti munera panis,
 Larga è præcisâ rupe fluentia trahens :
 Te nunc corde precor, famulo comes esto precanti,
 Christe, hominum lumen, prospera cuncta ferens.

ΤΟΜΗ Β'.

ἜΠΗ ΗΘΙΚΑ.

Α'.

ΠΑΡΘΕΝΙΨ ἘΠΑΙΝΟΣ Α'.

- Παρθενίνην σεφάνοις ἀναθήσομεν ἡμετέροισιν,
 Ἐκ καθαρῆς κραδῆς καθαροῖς μέλποντες ἐν ὕμνοις.
 Τοῦτο γάρ ἡμετέριο βίου ξεινήϊον ἐσθλόν,
 Χρυσοῦ τ' ἡλέκτρου τε φαάντερον, ἢδ' ἐλέφαντος,
 5 Οἷς ζῶν ἡθονίην χαμάδις βάλε παρθένος οἶστρος,
 Πρὸς Θεὸν ὑψιμέδοντα νόου πτερόν ἔνθεν ἀείρων.
 Ἀρχομένου δ' ὕμνοιο συνιαινέσθε μὲν ἄγνοι·
 Ξυνὸν γάρ πάντεσσιν ὕμνος γέρας εὐαγέεσσιν.
 Οἱ φθονεροὶ δὲ θυρήσιν ἐπιφράσσοισθε ἀκουάς·
 10 Εἰ δέ τις ἀμπετάσειεν, ἀγνίζοιτο φρένα μύθῳ.
 Παρθενίη, μέγα χαῖρε, θεόσδοτε, δῶτερ ἑάων,
 Μήτηρ ἀπημοσύνης, Χριστοῦ λάχος, οὐρανίοισι
 Κάλλεσιν ἀζυγέεσσιν ὁμόζυγε· ἀζυγέες γάρ,
 Πρῶτα Θεός, μετέπειτα Θεοῦ χορὸς αἰὲν ἰόντος.
 15 Ἦτοι ὁ μὲν πηγὴ φαέων, φάος οὔτ' ὀνομαζόν,
 Οὐθ' ἐλετόν, φεῦγόν τε νόου τάχος ἐγγὺς ἰόντος.
 Αἰὲν ὑπεκπροθέον πάντων φρένας, ὥς κε πόθοισιν
 Ἐλκώμεσθα πρὸς ὕψος αἰεὶ νέον· οἱ δέ τε φῶτα
 Δεύτερα ἐκ Τριάδος βασιλήϊον εὖχος ἐχούσης.
 20 Πρώτη παρθένος ἐστὶν ἀγνή Τριάς. Ἐκ μὲν ἀνάρχου
 Πατρὸς υἱὸς ἀναξ, οὔτ' ἐκτοθεν ὀρμηθέντος,
 (Αὐτὸς γάρ πάντεσσιν ὁδὸς καὶ ρίζα καὶ ἀρχή·)
 Οὔτε πᾶν θνητοῖσιν ὁμοῖα γειναμένοιο,
 Ἀλλ' ὥς ἐκ σέλαος σέλας ἔρχεται. Ἐκ δ' ἄρα παιδὸς,
 25 Οὐκέτι παῖς ἀγαπητὸς ὁμοῖον εὖχος ἐφέλκων·
 Ὡς κεν ὁ μὲν μίμνη γενέτης ὅλος, αὐτὰρ ὅγ' υἱὸς
 Οἶον καὶ μύνοιο μονώτατος· εἰς ἐν ἰόντε
 Πνεύματι σὺν μεγάλῳ, τό ῥα πατρόθεν εἰσιν ὁμοῖον,

(a) ARGUMENTUM. In hoc poemate disputat Gregorius utra vita præstantior sit, cœlebs, an conjugata. Quod ut magis perspicuum fiat, postquam altiùs laudes Virginitatis repetivit poëta, utramque vitam inducit causam suam disceptantem. Tandem vincit cœlibatus. Meminit hujus poematis Hieronymus in Catalogo Scriptorum illustrium, et lib. 1, cap. 7, in Jovin. ubi illud vocat, ut Suidas tom. 1,

pag. 628 : Librum hexametro versu, Virginitatis et nuptiarum contrā se invicem disserentium.

1. ΤΙΤ. Παρθενίης ἔπαινος. Sic melioris notæ Codices.

Alii ἐγκώμιον, vel ἔπος, vel λόγος. Alii addunt καὶ γαμοῦ.

2. Ἐκ καθαρῆς. Itā MSS. omnes. Edit. καθαρᾶς.

3. Ξεινήϊον. In Reg. 993 sup. lin. καὶ δῶρον.

7. Συνιαινέσθε. Int. 993 συνευφραίνεσθε, congaudete.

METRICA VERSIO.

IN LAUDEM VIRGINITATIS.
 (Billio interprete.)

Expertem thalami nostris redimire corollis
 Vitam fert animus, puroque ex pectore puros
 Hymnos et laudis meritos effundere versus.
 Hoc etenim nostræ donum est memorabile vitæ,
 (Electro atque ebore et fulvo splendentius auro,)
 Terrenam vitam quis sternit firmus et ardens
 Virginitatis amor, mentes ad sidera tollens.
 Laudis ad exorsum vestro mea gaudia plausu

Excipite, ô puræ mentes et corpora pura.
 Namque omnes æquè laus hæc pietatis alumnos
 Afficit. At quisquis misero livore tenêris,
 Sis procul atque aures ad nostros obstrue versus ;
 Aut illas si fortè aliquis patefecerit, imâ
 Mente priùs cures fœdas abstergere sordes.
 Salve, Virginitas, divino tradita dono,
 Mater inoffensæ vitæ, bona maxima fundens,
 Christi pars, et spiritibus sociata supernis,
 Ignaris thalami; nam magnus conjugis expers

SECTIO II.

CARMINA MORALIA.

I.

IN LAUDEM VIRGINITATIS.

*Alia Bill. 3.
pag. 4a.*

Virginitas est
præstantissimum
vitæ humanæ
donum.

- Virginitatem coronis nostris redimire juvat
Ex puro corde puris psallentes in hymnis.
Hoc enim vitæ nostræ præclarum est donum,
Auro et electro splendidius et ebore,
5 His in quibus terrenam vitam humi sternit virgineus ardor,
Mentis alas ad Deum in cœlo regnantem hinc evehens.
Laudare autem incipiente me, congaudete, qui puri estis,
Est enim hymnus commune munus omnibus piis.
Invidi autem ostiis obstruite aures;
10 Aut si quis eas patefecerit, mentem expurget per ea quæ dicentur.
Virginitas, multum salve, à Deo data, largitrix bonorum,
Mater integritatis, Christi pars, cœlestibus
Pulchritudinibus conjugii expertibus compar: sunt enim conjugii expertes,
Primum quidem Deus; deinde Dei chorus sempiterni,
15 At ille quidem origo luminum, lumen quod nec nominari potest,
Nec apprehendi, fugiens animi celeritatem propè accedentis,
Omniūque mentes semper præcurrens, ut desideriiis
Trahamur ad altitudinem semper novam: hi verò lumina
Secunda post Trinitatem quæ regiam majestatem obtinet.
20 Prima virgo est sancta Trinitas: Filius rex ex Patre
Principii experte, neque extrinsecus producto,
(Ipse enim omnibus est via et radix et principium,)
Neque filium similiter ac homines generante,
Sed ut splendor ex splendore procedit. Ex Filio autem
25 Non jam filius dilectus simili gloriâ præditus.
Sed manet totus Genitor, ac ipse etiam Filius tantummodò
Filius, et solus ex solo: in unum coeūntes
Cum magno Spiritu, qui ex Patre similis procedit,

Deus et Angeli
conjugii exper-
tes.

Prima virgo,
Trinitas. Ex Pa-
tre sine princi-
pio Filius rex.

15. Ἦτοι ὁ μὲν πηγὴ φαίῳν etc. iidem versus leguntur
suprà, Sect. 1, Poëm. vii, vers. 8 et seqq.

16. Οὐθ' ἐλετόν. Ità Reg. unus. Edit. οὐδ'.

19. Ἐκ Τριάδος. Gloss. παρηγμένα τῆς ἰχθύος τὸ κράτος
τῶν πάντων βασιλείας.

21. Υἱός. Ità Chig. et Reg. Edit. υἱόν. Mox ἔκτοθεν,
ἀπό τινος, παρ' ἐτέρου, ab alio quoquam.

25. Ὁμοίον. Gloss. κατὰ τὴν ὑπόστασιν ὅμοιον.

27. Οἶον. Gloss. μόνον υἱός, nempe significat filium tan-
tummodò filium esse, nec alteriùs filii parentem. Mox
εἰς ἐν ἰόντε. Gloss. συνηγμένοι, συνελθόντες.

28. Τό ῥα. Ità Reg. 29 et 993. Deerat in Editis ῥά,
quæ particula ad metrum explendum necessaria est.
Gloss. ὅπερ ἀπὸ τοῦ Πατρὸς προέρχεται.

METRICA VERSIO.

Est Deus, atque Dei rutilans chorus omnipotentis.
Luminis ille quidem fons est lumenque perenne,
Quod verbis nequit efferri, manibusve teneri.
Sed celeri cursu mentem fugit, atque propinquis
Ex oculis hominum semper subducitur, ut nos
Ad nova semper amor fastigia, sumptaque flamma
Pertrahat. Hi verò sunt proxima lumina, primo
A Triadis sanctæ lumen fulgore trahentes,
Quæ lumen splendore suo supereminet omne.

Prima Trias virgo est. Siquidem Patre natus anarcho

Filius est; nec enim Pater ortum traxit ab ullo,
(Utpote principium rerum, et vitalis origo,)
More nec humano generavit semine natum:
Sed velut igniculos videas ex igne micantes.
At verò ex Nato non jam progignitur alter
Filius, æqualem qui Patri carpat honorem.
Nam totus manet ille Pater, manet hic quoque totus
Filius, ex solo solus, cum Pneumate sacro,
(A Patre quòd supero, similis tamen omnia Patri
Progreditur,) juncti naturâ, nam Deus unus,

Εἷς Θεὸς ἐν τρισσοῖσιν ἀνοιγόμενος φαέεσσι.

- 30 Τοίη μὲν Τριάδος καθαρὴ φύσις. Ἐκ δ' ἄρα κείνης,
Ἄγγελοι αἰγλήεντες, αἰεθῆες, οἱ ῥα θώσκον
Ἀμφὶ μέγαν βεβαῶτες, ἐπεὶ νόες εἰσὶν ἐλαφροὶ,
Πῦρ καὶ πνεύματα θεῖα δι' ἡέρος ὥκα θέοντες,
Ἐσσυμένως μεγάλῃσιν ὑποδρήσσουσιν ἐφετμαῖς.
- 35 Τοῖσι μὲν οὔτε γάμος, οὔτ' ἄλγεα, οὐ μελεδῶναι,
Οὐ παθέων κλόνος αἰνὸς ἀτάσθαλος· οὐ μελέεσσι
Σχίζοντ', οὐδὲ δόμοισιν, ὁμόφρονες ἀλλήλοισιν,
Αὐτῷ τ' αὐτὸς ἕκαστος. Ἦν φύσις, ἐν τε νόημᾳ,
Εἷς πόθος ἀμφὶ ἄνακτα Θεὸν μέγαν. Οὐδέ τι παισὶ
- 40 Τέρποντ', οὔτ' ἀλόχοισι, γλυκὺν πόνον ἀμφιέποντες·
Οὐ πλοῦτος κείνοισιν ἐράσμιος, οὐδ' ὅσα θνητοῖς
Γαῖα φέρει κακίης μελεδήματα. Οὐκ ἀρούουσιν,
Οὐ πελάγη πλώουσιν ἀτειρέος εἵνεκα γαστρὸς,
Γαστέρος ἀρχεκάκοιο· τροφὴ μία πᾶσιν ἀρίστη
- 45 Δαίνυσθαι μέγαλοιο Θεοῦ Λόγον, ἡδὲ φαεινῆς
Ἐλκεῖν ἐκ Τριάδος σέλας ἄπλετον. Οἰόδιοι δὲ
Ζώουσιν καθαροῖο Θεοῦ καθαροὶ θεράποντες,
Ἀπλοῖ τε, νοεροὶ τε, διαυγέες, οὔτ' ἀπὸ σαρκῶν
Ἀρχόμενοι, (σάρκες γὰρ ἐπεὶ πάγεν, αὐθις ὀλοῦνται,)
- 50 Οὔτ' ἐπὶ σάρκας ἰόντες, ὅπερ θ' ἐγένοντο, μένοντες.
Τοῖς μετὰ παρθενίη θεοείκελος, οἶμος ἐτοίμη
Πρὸς Θεὸν, ἐσπομένη τε νοήμασιν ἀθανάτοιο
Νωμῶντος μέγαλοιο σοφῶς οἰήϊα κόσμου.
Ἐν δὲ καὶ οὐρανόθεν, χθόνιον, μεγαλήνορα, θνητὸν,
- 55 Ἀνθρώπων μογερῶν ἱερὸν γένος, εὖχος ἄνακτος.
Εἰ δ' ἄγε νῦν ἐρέω μυσθήρια κεδνὰ Θεοῖο,
Παρθενίη τε χρόνοισιν ὅπως πυμάτοισιν ἔλαμψεν.
Ἦν ποτ' ἔην, ὅτε πάντα κελαινὴ νύξ ἐκάλυπτεν.
Οὐδ' ἄρ' ἔην ἡοῦς ἐρατὸν φάος· οὐδὲ κέλευθον
- 60 Ἡέλιος πυρόεσσαν ἐπέσσυτο ἀντολήθην.
Οὐ μῆνη κερόεσσα φαίνεται, νυκτὸς ἄγαλμα.
Πάντα δ' ἅμ' ἀλλήλοισι φορούμενα, μάψ ἀλάλητο
Πρωτογόνου χάρος ζοφεροῖς δεδμημένα δεσμοῖς.

29. Ἀνοιγόμενος. Gloss. ἐν τρισὶν νοουμένοις προσώποις τοῖς ὁρώσι δεικνύμενος.

31. Αἰεθῆες. Gloss. ἀόρατοι, ἀσώματοι. Vide suprā, Sect. 1, Poëm. VII, vers. 13, et seqq.

34. Ἐσσυμένως. Gloss. ὁρμητικῶς, ἐσπουδασμένως, μετὰ πάσης σπουδῆς. Mox μεγάλῃσιν. Itā tres Regg. et Coisl. Edit. μεγάλοισιν.

38. Αὐτῷ τ' αὐτός. Itā Regg. 39 et 993. Edit. αὐτῷ ταυτός.

43. Ἀτειρέος. Gloss. ἀδαμάζου, ἀκολάσου.

44. Γαστέρος ἀρχεκάκοιο. Sic infrā Lib. 2, Sect. 1, Poëm. 1, de Rebus suis, vers. 283.

45. Λόγον. Sic duo Regg. et Chig. Edit. νόον.

46. Οἰόδιοι. Gloss. μονόδιοι, ἄγαμοι.

METRICA VERSIO.

Unūmque in triplici collucet lumine numen.
Ac talis Triadis natura est undique puræ.
Ex illā porrò certissima lucis origo
Cœtibus angelicis : mortali lumine cerni
Qui nequeunt, sedémque Dei soliumque beatum
Cingentes (levius nil namque est mentibus illis,
Pneumata sunt etenim, flammæque per aëra purum
Currentes,) promptè sublimia jussa capessunt.
His non connubium, non curæ, ægrique dolores,
Non motus turbas miseras in corde cientes.
Non etiam membris dirimuntur, et ædibus, omnes

Inter se miro jungit concordia nexu.
Idem quisque sibi : natura est omnibus una,
Unaque mens, similique Dei rapiuntur amore.
Nec verò gnatis carisque uxoribus illi
Gaudent, ac dulci exercent sua membra labore.
Non illos inflammat opum vesana cupido,
Nec quæcunque mali parit irritamina tellus.
Non pelagus sulcant ratibus, nec vomere terram
Proscindunt ventris causâ, mortalibus ægris
Primigenâ qui fraude mali genus omne creavit.
Optimus hic cunctis cibus est, ut numine summo

- Unus Deus in tribus resplendens luminibus.
- 30 Ac talis quidem est Triadis pura natura. Ex illâ autem
Angeli splendentes, formâ carentes, qui circâ
Magnum thronum versantur: sunt enim mentes agiles,
Ignis et spiritus divini per aërem velociter currentes,
Ac citò magna facessunt præcepta.
- 35 Nullæ illis nuptiæ, nullæ molestiæ, nullæ sollicitudines.
Affectuum gravi et pernicioso tumultu carent. Non membris
Dividuntur, aut domibus; consentiunt inter se omnes,
Ac secum ipso unusquisque. Una illis natura, una sententia,
Unum desiderium, circâ Deum regem magnum. Nec filiis
- 40 Delectantur, nec uxoribus, dulcem quærentes laborem.
Non divitiæ illis amabiles, nec quæcumque mortalibus
Terra profert nequitiae incrementa. Non arant,
Non maria navigant, indomiti ventris causâ,
Ventris malorum originis. Unus omnibus optimus cibus,
- 45 Satiari Dei magni Verbo, atque lucidâ
Trahere ex Triade lumen immensum. Soli
Vivunt puri numinis famuli puri,
Simplices, intelligentiâ præditi, lucidi, qui nec à carnibus
Ortum ducunt; (carnes enim, postquàm compactæ sunt, peribunt,)
- 50 Nec in carnes venerunt, sed, quod creati sunt, permanent.
Cum his juncta Virginitas, Deo similis, expedita semita
Ad Deum, assecla cogitationum Dei immortalis,
Qui sapienter regit magni gubernacula mundi;
In eoque cœleste, terrestre, magnanimum, mortale,
- 55 Hominum laboriosorum sacrum genus, laudem ac decus regis.
Nunc ergò agite, edisseram mysteria Dei veneranda,
Et quo modo postremis Virginitas temporibus affulserit.
Fuit aliquandò cùm omnia nox nigra cooperiret.
Non tunc prodibat auroræ lumen amabile, nec viam
- 60 Sol inflammata currebat ab Oriente.
Non luna cornuta apparebat, noctis decus.
Omnia autem promiscuè agitata temerè errabant
Primigenii chaos tenebrosis constricta vinculis.

Trinitas na-
tura pura.
Angeli, quales?
Natura.
Officia.

Nullæ eis nup-
tiæ.

Cibus Angelo-
rum.

Egria chaos
et mundi crea-
tionis descriptio.

48. Ἀπλοῖ τε. Chig. ἀγνοί τε. Vide suprâ, Sect. 1, Poëm. vii, vers. 17 etc.

51. Τοῖς μέτα. Gloss. μετὰ τούτοις, vel. τούτοις μέτεσιν.

52. Ἐσπομένη. Gloss. ἀκολουθοῦσα.

53. Νωμῶντος. Ità ferè infrâ, Lib. 2, Sect. 1, de Rebus suis, Poëm. 1, vers. 575.

54. Ἐν δέ. Subauditur κόσμῳ. Mox μεγάληνορα. Coisl. μεγάληνορα.

55. Εὐχος ἀνακτος. Gloss. ὅτι εἰς δόξαν πάντα καὶ μᾶλλον ὁ ἀνθρωπος γέγονε τοῦ Θεοῦ.

60. Ἐπίσσυτο. Gloss. ἐπύρχετο ἀπὸ τῆς ἀνατολῆς.

METRICA VERSIO.

Exsatient mentem, Triadisque ex lumine lucem
Immensam excipiant. Sunt porrò conjugis omnes
Expertes, puri regis purique ministri.
His mens et simplex natura est, atque corusca.
Non à carne fluunt, (namque omnis carnea moles
Postquàm concrevit, certè est obnoxia morti:)
Nec rursus carnem subeunt, nec corpora crassa,
Sed tales remanent, quales sunt antè creati.
Hujus Virginitas classis, promptissima cœli
Semita, consillisque Dei sapientibus hærens,
Qui clavo latum sapienter dirigit orbem,
Humanumque genus, cœlo terræque profectum,

Tom. II.

Magnanimum, æumnasque ferens, laudèmq; de-
cuscque
Principis ætherei. Sed jam mysteria magni
Carminebus veneranda Dei nunc persequar, utque
Candida Virginitas postremis fulserit annis.
Omnia nox quondam tenebris horrenda tegebat.
Non erat auroræ splendor, non Phæbus Eois
Partibus exoriens currus agitabat equorum:
Gloria nec noctis radiabat in æthere Phæbe:
Sed confusa simul temerarius omnia motus
Volvebat, gravibus tenebrarum vineta catenis,
Quas chaos antiquum toto diffuderat orbe.

- Ἀλλὰ σὺ Χριστὲ μάκαρ, Πατὴρς μεγάλου φραδῆσι
 65 Πειθόμενος πὰ ἑκάστα διέκρινας εὖ κατὰ κόσμον.
 Ἦτοι μὲν πρώτιστα φάος γένεθ', ὥς κεν ἅπαντα
 Ἔργα πέλοι χαρίεντα φάους πλέα. Αὐτὰρ ἔπειτα
 Οὐρανὸν ἀστερόεντα κυκλώσας, θαῦμα μέγιστον,
 Ἡλίῳ μῆνη τε διαυγέα. Τοῖσιν ἔειπας,
 70 Τῷ μὲν ἄρ' ἡριγένειαν ἐπ' ἀνθρώποισι φαίνειν
 Φωτὸς ἀπαιρεσίῳ ῥοαῖς, καὶ ὥρας ἐλίσσειν.
 Τῇ δὲ κνέφας σελάειν, καὶ δεύτερον ἡμᾶρ σπάζειν.
 Τῷ δ' ὑπο γαῖαν ἔθνηκας ἐμὸν ἔδος, ἐν δὲ θαλάσσαν
 Γαίης ἀγκαλίδεσσαν ἔθησας, γῆν δὲ θαλάσση
 75 Ὠκεανοῦ κόλποισι περιόρυτον. Ὡς δὲ τὰ πάντα
 Κόσμος ἔην, γαίη τε, καὶ οὐρανὸς, ἡδὲ θαλάσσα,
 Οὐρανὸς οὐρανίοισιν ἀγαλλόμενος φαέεσσι,
 Πόντος δὲ πλωτοῖς, πεζοῖς δὲ τε γαῖα πελώρη.
 Ἀθρήσας τότε ἔπειτα καὶ ἄρμενα πάντα νοήσας,
 80 Τέρπετο Παιδὸς ἄνακτος ὁμοφρονέουσιν ἐπ' ἔργοις.
 Δίξετο καὶ σοφίης ἐπιέσσορα μητρὸς ἀπάντων,
 Καὶ χθονίων βασιλῆα θεοῦδεα, καὶ τόδ' ἔειπεν.
 Ἦδη μὲν καθαροὶ καὶ ἀείζωοι θεράποντες
 Οὐρανὸν εὐρὺν ἔχουσιν, ἀγνοὶ νόες, ἄγγελοι ἐσθλοὶ,
 85 Ὑμνοπόλοι, μέλποντες ἐμὸν κλέος οὐποτε λῆγον.
 Γαῖα δ' ἔτι ζώοισιν ἀγάλλεται ἀφραδέουσι.
 Μικτὸν ἔτ' ἀμφοτέρωθεν ἐμοὶ γένος εὐαδὲ πῆξαι
 Θνητῶν τ' ἀθανάτων τε νοήμονα φῶτα μεσηγῇ,
 Τερπόμενόν τ' ἔργοισιν ἐμοῖς, καὶ ἐχέφρονα μύσῃν
 90 Οὐρανίων, χθονίων τε μέγα κράτος, ἄγγελον ἄλλον
 Ἐκ χθονὸς, ὑμνητῆρα τ' ἐμῶν μενέων τε, νόου τε.
 Ὡς ἄρ' ἔφη, καὶ μοῖραν ἐλὼν νεοπηγέος αἴης,
 Χείρεσιν ἀθανάτησιν ἐμὴν ἐσήσατο μορφήν.
 Τῇ δ' ἄρ' ἔης ζωῆς μοιρήσατο· ἐν γὰρ ἔηκε
 95 Πνεῦμα, τὸ δὴ θεότητος αἰδέος ἐστὶν ἀπορρώξ.
 Ἐκ δὲ χορὸς πνοιῆς τε βροτὸς γένετ', ἀθανάτοιο
 Εἰκὼν· ἡ γὰρ ἄνασσα νόου φύσις ἀμφοτέροισι.

64. Φραδῆσι. Gloss. βουλαῖς.

65. Διέκρινας εὖ. Gloss. διεχώριστας καλῶς.

70. Ἠριγένειαν. Int. ἡμέραν. Comb. *auroram*.

73. Τῷ δ' ὑπο. Subauditur οὐρανῷ. Paulò post, ἐμὸν ἔδος.

Ità Chig. et plerique Codd. Edit. ἐμὸν πέδον.

77. Οὐρανίοισιν. Ità Reg. 39 et alii, Edit. οὐρανίησιν.

79. Ἀθρήσας. Regg. duo, ἀθροίσας.

81. Δίξετο. Gloss. ἐβουλεύσατο. Mox ἐπιέσσορα. Gloss. ἐπι-
εσμήμονα. Hic versus et alii octodecim subsequentes legun-
tur suprâ, Sect. 1, Poëm. viii, de *Animâ*, v. 59, et sqq.82. Θεοῦδεα. Gloss. καθ' ὁμοίωσιν Θεοῦ, ὅμοιον αὐτῷ. Τῷ
Θεῷ.86. Ἀφραδέουσι. Regg. duo, οὐ φρονέουσι. Gloss. ἀνοήτοις,
ἀλόγοις.

METRICA VERSIO.

At tu consilio parens, bone Christe, paterno
 Singula sede suâ rectè discreta locasti.
 Condita principio lux est, ut gratior esset
 Tota operis moles, jucundo lumine fulgens.
 Postea tornasti (facinus mirabile!) cælum,
 Perspicuum solis radiis lunæque rubentis.
 Namque illum sparsâ jussisti luce per orbem
 Fulgere humano generi, cursuque notare
 Horas, atque suo distinguere tempora motu:
 Hanc itidem fuso tenebras splendore fugare,
 Et proferre diem repetitâ luce secundum.

Quin jussisti etiam terram subsidere cælo,
 Finibus et terræ furibundas æquoris undas
 Junxisti, terramque mari; nam maximus illam
 Oceanus cingens gelidis circumfluit undis.
 Atque ita mundus erant hæc omnia, florida tellus,
 Et cælum, et pelagus; cælum fulgentibus astris
 Exultans, tellus animantibus, et mare vastum
 Piscibus immensi sulcantibus æquoris undas,
 Quæ Pater excelsâ postquàm prospexit ab arce,
 Cari gaudebat Nati concordibus actis,
 Quærebatque aliquem, regeret qui terrea sceptra.

- At tu, Christe beate, Patris magni consiliis
 65 Obsequens, singula præclarissimè discrevisti.
 Primum quidem facta lux est, ut omnia
 Opera jucunda essent lucis plena. Rursus deindè
 Cælum stelliferum in orbem circumegisti, maximum miraculum,
 Solis ac lunæ radiis conspicuum. His præcepisti,
 70 Illi quidem, ut diem hominibus promeret
 Lucis immensæ rivis, ac horas volveret :
 Isti verò ut tenebras illustraret, ac diem alteram efficeret.
 Huic autem terram supposuisti sedem meam, ac mare
 Telluris ulnis colligasti, et mari terram
 75 Quam Oceani sinus circumfluunt. Sicque omnia
 Mundus erant, terra, cælum et mare,
 Cælum cœlestibus ornatum luminibus,
 Pontus natatilibus, pedestribus terra immensa.
 Quod cùm vidisset Pater, et aptè omnia composita intelligeret,
 80 Lætatur Filius regis concordibus operibus.
 Quærebat etiam, qui sophiæ omnium matris esset conscius,
 Ac terrestrium rex Deo similis, sicque locutus est :
 « Jam puri et immortales famuli
 » Latum cælum incolunt, mentes sanctæ, angeli fortes,
 85 » Hymnis operam dantes, ac meam nunquàm deficientem gloriam celebrantes.
 » Terra autem hactenùs mutis animalibus decoratur.
 » Placet mihi mixtum ex utroque genus condere,
 » Hominem intelligentiâ præditum, mortales inter et immortales medium,
 » Gaudentem meis operibus, prudentem contemplatorem
 90 » Cœlestium, magnamque terrestrium potestatem, angelum alterum
 » È terrâ, qui celebret mea consilia, meamque sapientiam. »
 Sic dixit, et terræ recentis partem sumens,
 Immortalibus manibus meam statuit formam,
 Illique de vitâ suâ impertivit ; immisit enim
 95 Spiritum, qui Divinitatis incorporeæ emanatio est.
 Ex terrâ autem et spiritu factus est homo, immortalis Dei
 Imago : regina enim mentis natura in utroque.

Postquàm Deus omnia creavit, hominem è terrâ recens conditâ, ex utroque genere mixtum creâ, medium inter mortales et immortales.

Homo angelus alter.

Ex terrâ et spiritu factus homo, Dei immortalis est imago.

87. Εὐχαριστε πῆξαι. Gloss. ἤρισε μὲν οὖν ἐμοὶ καὶ καλὸν ἐφάνη ὑποσῆσθαι καὶ μικτὸν γένος, ἐξ ἀμφοτέρων σύνθετον.

88. Φῶτα. Gloss. ἄνδρα μέσον.

89. Μύσην. Gloss. συνετὸν μαθητὴν, μυσαγωγόν.

90. Οὐρανίων. Nomine cœlestium, quorum cultor est homo ; divinas mentes, ac νοητά, delmque ipsum accipit Combef. Sic ipse, inquit, postmodum Gregorius : μύσης τε

θεοῦ, θεῶν τε φαίνεος, Dei discipulus, ut et terrestrium colatum illi imperium.

91. Ἐκ χθονός. Gloss. καὶ κήρυκα ἐπίγειον τῆς ἐμῆς δυνάμεως.

92. Νεοπηγέος. Ità Coisl. Edit. νεοπαγέος.

94. Τῇ δ' ἄρ' ἐῖς. Naturæ suæ participem fecit, immit-tendo spiritum qui ex incorporali Deitate manat.

95. Αειδέος. Gloss. ἀσωμάτου. Mox, ἀπορρώξ. Gloss. μετοχή.

METRICA VERSIO.

Nosceret ac summam sophiam, rerumque parentem.
 Talia dehinc fatur : « Jam puri ævòque perennes
 » Cultores habitant excelsa palatia cœli,
 » Scilicet Angelici cœtus, mentesque beatæ,
 » Atque meam celebrant mansuram in sæcula laudem.
 » Quinetiam tellus ob bruta animantia gaudet.
 » Nunc mihi conflatum genus ex utrisque creare
 » Fixum animo est, hominem, rationis lumine clarum,
 » Inter mortales medium, mentesque supernas,
 » Qui læto mea facta animo consideret, atque
 » Ardua siderei discat mysteria cœli,

» Terreâque imperio teneat, sitque angelus alter
 » E terrâ, mentis meam dextrâque potentem
 » Laudibus assiduis celebrans, cantuque sonoro. »
 Hæc ait, et terræ, quam paulò struxerat antè,
 Particulam quamdam capiens, limbumque tepentem,
 Æternis manibus corpus mortale creavit,
 Exiguamque suæ vitæ partem indidit illi :
 Pneuma etenim infudit, quod numine fluxit ab alto.
 Sic partim terrâ, partim spiramine molli
 Primus homo efficitur, Patris immortalis imago.
 Nam princeps mentis natura in utroque relucet.

- Τοῦνεκα καὶ βίοτον τὸν μὲν ζέργῳ διὰ γαῖαν,
 Τοῦ δ' ἔρον ἐν ζήθεσσιν ἔχω θεῖην διὰ μοῖραν.
- 100 Αὐτάρ ἐπεὶ θεῖον μὲν ἐπὶ χθονὶ πλάσμα φάνηται,
 Καὶ χθονὸς, ἐν γυάλοισιν ἀειθαλέος παραδείσου,
 Τῷ δ' οὐπω τις ἀρωγὸς ὁμοῖος ἔσκε βίοιο,
 Δὴ τότε μητιέταο Λόγου τόδε θαῦμα μέγιστον·
 Τὸν βροτὸν, ὅνπερ ἔτευξεν ἐοῦ θεήτορα κόσμου,
- 105 Ρίζαν ἐμήν, καὶ σπέρμα πολυσχιδέος βιότοιο,
 Ἄνδιχα μοιρήσας μεγάλη ζωαρκεὶ χεὶρὶ,
 Πλευρὴν ἐκ λαγόνων μούνην ἔλε, τὴν ῥα γυναῖκα
 Δειμάμενος, καὶ φίλτρον ἐνὶ στέροισι κεράσσας,
 Ἀμφοτέροισι ἐρέηκεν ἐπ' ἀλλήλοισι φέρεσθαι·
- 110 Οὐ πᾶσ' οὐδ' ἐπὶ πάντας, ὅρον δ' ἐπέθηκε πόθοισιν,
 Ὃν ῥα γάμον καλέουσ', ὕλης ἀμέτροιο χαλινὸν,
 Ὡς μὴ μαιμώωσα, καὶ ἄσχετα μαργαίνουσα,
 Προφρονέως ἀμεληθὸν ἐπ' ἀλλήλοισιν ἰόντων,
 Ρήξειεν μερόπων ἱερὸν γένος ἐκ φιλότῃτος
- 115 Ἄζυγός, πολέμους δὲ καὶ ἄχθεα πᾶσιν ὀρίνη
 Οἷσρος ἀσημάντοισι φορεῦμενος ἀφραδίῃσιν.
 Ὅφρα μὲν οὖν μήτετρα βροτῶν ἐπεδεύετο γαῖα,
 Οὐδ' εἶχεν κόσμον τὸν ὑπέρτατον, ὥσπερ ἔμελλεν,
 Ἀλλὰ καὶ ὁ πρῶτιστος ἀτασθαλίῃσιν ἔησι,
- 120 Βασκανίῃ τε δράκοντος ἀδευκέος ἐκ παραδείσου
 Βληθεὶς ἀνδροφόνιο φυτοῦ διὰ γεῦσιν ἀλιτρῇν,
 Δερματίνοισι χιτῶσιν ἐὴν ἔβρισ' ἐπὶ γαῖαν·
 Τόφρα δὲ καὶ θυᾶς ἦεν ἐν ἀνθρώποισιν ἀρίστη,
 Καὶ γάμος, ἀνδρομέης γενεῆς φύσις, ἄλκαρ ὀλέθρου·
- 125 Ὡς κεν ἀπολλυμένων τε καὶ ἐρχομένων μετόπισθεν
 Ἐλκεται μερόπων τρεπτὸν γένος, οἷα ῥέεθρον,
 Ἄσχατον ἐκ θανάτοιο, καὶ ἰσάμενον τεκέεσσιν.
 Αὐτάρ ἐπεὶ κόλποι τε, καὶ εὐρέα πείρατα γαίης,
 Ἀντολή τε, δύσις τε, νότου πλευρὴ, βορέου τε
- 130 Πλήσθεν ἡμερίων, ὕβριν δ' ἐξέζεσεν ἱλὺς,
 Καὶ πολλοῖσι πάρος παιδεύμασι πλάσμα θαυμαστὸν
 Γλώσσαις τεμνομένησι, καὶ ὕδασι, καὶ πυρὸς ὀμβροῖς,

98. Βίον. Sup. lin. βίον. Gloss. διὰ τοῦτο τὸν βίον
 ζέργῳ τὸν σαρκικόν, ὡς ἐκ γῆς ὑποστάς, καὶ τὸν πνευματικόν ἔχειν
 ἐπιποθῶ, ὡς ἐκ θείας πνοῆς τὴν ὑπόστασιν εἰληφώς. *Propterea
 vitam terrestrem amo, quatenus ē terrā formatus; spirita-*
lem autem vitam habere cupio, quatenus ex divino spiritu
naturam accepi.

102. Τῷ δ'. Sic Coisl. et Reg. 39. Edit. τοῦ δ'.

104. Θεήτορα. Gloss. θεατήν.

105. Σπέρμα πολυσχιδέος βιότοιο. Gloss. σπέρμα παντὸς
 τοῦ κόσμου.

106. Ζωαρκεῖ. Int. ζωική.

108. Στέροισι. Reg. 39 ζήθεσσι, 990 παρπίδεσσι. 992, ζήθεσι.

111. Καλέουσ', ὕλης. Chig. et Coisl. malè καλέουσιν, ὕλης,
 quod peccaret contrā metrum, cū ὕλης habeat primam
 syllabam longam, ut videre est in Indice Homérico et in
 Thesaurō Morell. (Not. nov. Edit.)

METRICA VERSIO.

Quo fit ut ex duplici vitâ mihi corporis ergo
 Altera perplaceat : magnâque cupidine rursus
 Propter divinam me vulneret altera partem.

Ast ubi figmentum in terrâ cœleste videri.
 Et viridis pulchro paradisi cœpit in horto,
 (Necdūm etenim similis referens vestigia formæ
 Ulla erat adjutrix vitæ, consorsque laboris.)
 Protinus aggreditur facinus mirabile Verbum.
 Namque hominem primum, quem, latum ut cerneret
 orbem,

Condiderat, vitæ semen genitale, meique
 Radicem generis, partes discindit in ambas,

Et tenerum costâ truncans latus illius unâ,
 Fœmineum mirâ in lucem genus edidit arte,
 Ambobûsque parem miscens in pectore flam-

mam,
 Jussit in amplexus inque oscula mutua ferri.
 Nec confusa tamen permisit corpora jungi,
 Concubitûque vago : sed frenum injecit amorī
 Conjugiū, carnis temerè immodicæque vagantis
 Vincula : ne petulans atque effrenata libido,
 Nobis inter nos nullo discrimine junctis,
 Ex libito coitu, thalami nec lege jugato,
 Rumperet humani generis consortia sacra,

- Propterea vitam istam amo propter terram,
 Alterius verò amorem concepi propter divinam particulam.
 100 Rursùs postquàm divinum in terrà visum est et terrenum
 Figmentum in vallibus semper florentis paradisi,
 Cùm illi nondum esset vitæ adjutor illi similis,
 Tunc prudentissimi Verbi hoc maximum extitit miraculum:
 Hominem quem sui spectatorem mundi condiderat,
 105 Radicem meam et semen multifidæ vitæ,
 Bifariàm dividens magnâ manu vivificâ,
 Costam ex latere unicam cepit, eamque in mulierem
 Ædificavit, et amorem pectori immiscens
 Utriusque, in mutuos complexus ferri concessit,
 110 Non tamen omnibus, neque in omnes, sed modum imposuit desideriis,
 Quem vocant matrimonium, materiæ immoderatæ frenum;
 Ne lasciviens illa et insuperabiliter effervescens,
 Hominum libidinosè in promiscuos concubitus abeuntium
 Sacrum genus, amore jugi experte, rumperet,
 115 Ac bella et odia in omnibus accenderet
 OEstrum effroenatâ insaniâ concitatum.
 Quandiu autem mater tellus hominibus indigebat,
 Nec ad summum decus, quod ei destinabatur, pervenerat,
 Sed et primus homo propriâ nequitiâ
 120 Et invidiâ crudelis Draconis è Paradiso
 Ejectus ob funestum homicidæ arboris gustum,
 Pelliceis vestibibus in terram suam decedit;
 Tandiu optima in hominibus extitit duorum conjunctio,
 Et nuptiæ, humanæ generationis principium, mortis solatium:
 125 Ut morientium et postea supervenientium mutabile
 Hominum genus, veluti flumen traheretur,
 Instabile ob mortem, stabile per liberos.
 Rursùs postquàm tractus terræ et remotissimi termini,
 Oriens, Occidens, Austri plagæ, Boreæque
 130 Impleta sunt mortalibus, ac in vitium limus efferbuit;
 Postquàm multis priùs animadversionibus domitum figmentum,
 Linguis divisis, aquis, ignis imbribus,

Cùm non esset
 adjutor homini
 in paradiso simi-
 lis illi ipsi, Deus
 ex costâ hominis
 ædificat femi-
 nam.

Mutuum utri-
 que amorem in-
 fundit.

Frenum desi-
 deriis imposuit,
 matrimonium
 instituens.

Quandiu et quo
 tempore neces-
 sarium mundo
 conjugium? Do-
 nec incolis terra
 repletur, post-
 quàm homo per
 peccatum suum
 mortem arces-
 sivit.

Homines nullis
 cogitationibus à
 peccatis deter-
 rentur: nihil di-
 vinis monitis,
 nihil pœnis mo-

115. Ἐχθρα. Sic Regg., 991 et 992. Edit. ἄχθρα, id est,
*ne, si petulans et effrenata libido nullo coërceretur freno,
 humani generis sacra consortia rumperentur, atque indo-
 mita voluptas horrida moveret bella.*

117. Ἐπεδύετο. Gloss. ἐπιδήης ἦν.

118. Τὸν ὑπέρτατον. Gloss. μεῖζονα, nempe πλήρωμα τῶν
 ἀνθρώπων, *hominum multitudinem*, ut exponit Paraph.
 Reg. Cod. et Combef.

119. Πρώτιστος. Gloss. ἀνθρώπος.

120. Ἀδευκός. Cod. 993 ἀναιδέος. Gloss. χαλεποῦ.

121. Ἀνδροφόνου φυτοῦ. *Pestiferam hanc arborem ob
 effectum vocat, non quòd naturâ suâ esset exitiosa: Vidit
 enim Deus cuncta, quæ fecerat, et erant valdè bona.*

122. Ἐὴν ἔδρισ'. Paraph. εἰς τὴν ἰδίαν κατώλισθε γῆν.

124. Φύσις. Reg. χύσις.

130. Πλήσθεν. Gloss. ἐπληρώθησαν ἀνθρώπων, ὕβριν δ' ἐξέ-
 δρασαν ὁ πηλός.

METRICA VERSIO.

Ac temerè indomitèque ruens incerta voluptas
 Innumeras turbas atque horrida bella moveret.

Ergò dùm generis tellus erat indiga nostri,
 Nec decus illa suum mundumque acceperat omnem,
 Atque etiàm culpæque suâ, sævique draconis
 Invidiâ, vetitum ligni exitialis ob esum,
 Infelix Adamus, Paradiso pulsus amœno,
 Pelliceo in terram cecidit depressus amictu:
 Tantisper quoque mollis erat conjunctio carnis
 Optima, connubiùmque ferax, luctûsque juvamen.
 Namque alijs morti jugulum præbentibus atræ,

Tom. II.

Vitalésque aliis rursùs carpentibus auras,
 Vita trahebatur violenti fluminis instar,
 Labilis ob duræ fatalia spicula mortis,
 Fixâque perpetuo numerosæ semine prolis.
 At postquàm terræ gremium, finésque remoti,
 Oriusque Occiduùmque latus, quâque humidus Auster
 Et Boreas flatu glaciali concutit orbem,
 Impletum est genere humano, vitiisque nefandis
 Corporeæ cœpit massæ fervere cœnum,
 Pluribus atque modis domitum genus antè rebelle,
 (Dissectis linguis, et aquis, et vindice flammâ,

B 4

- Καὶ γραπτοῖο νόμοιο διδάγμασιν, ἡδὲ προφήταις,
 Οὐκ ἔθελε πρώτης κακίης ἀπὸ δεσμῶν τινάξαι,
 135 Ἀλλ' αἰεὶ σερεοῖσιν ἐν ἄμμασιν εἶχετο σαρκὸς,
 Μαχλοσύναις τε, μέθαις τε καὶ εἰδώλοισι μεμνηνός,
 Ὑστάτιον τοιῆσδε φίλον γένος ἔμμορε τιμῆς
 Νεύμασιν ἀθανάτιο Πατρός, καὶ ἔργμασι Παιδός.
 Χριστός, ὅσον βροτέῳ ἐνὶ σώματι κάτλετο μοίρης
 140 Οὐρανίης, λεύσσω κακίης ὑπο θυμοδόροιο
 Δαπτόμενον, σκολίου τε βροτῶν μεδόντα δράκοντα,
 Ὡς κεν ἀναστήσειεν ἐὼν λάχος; οὐκέτι νοῦσον
 Ἄλλοισιν ἐφέηκεν ἀρηγόσιν, (οὐ γὰρ ἐπαρκὲς
 Τοῖς μεγάλοις παθίεσσι μικρὸν ἄκος·) ἀλλὰ κενώσας
 145 Ὁν κλέος, οὐράνιος τε καὶ ἄτροπος οὐρανόιο
 Εἰκῶν, ἀνδρομέοις τε καὶ οὐ βροτέοισι νόμοισι,
 Σεμνοῖς ἐν σπλάγχνοις ἀπειρογάμοιο γυναικὸς
 Σαρκαθεῖς, ὧ θάμβος ἀφαιροτάτοιςιν ἄπιζον,
 Ἦλθε Θεὸς θυητός τε, φύσεις δύο εἰς ἐν ἀγείρας,
 150 Τὴν μὲν κευθομένην, τὴν δ' ἀμφοδίην μερόπεσσιν,
 Ὡν Θεὸς ἡ μὲν ἦεν, ἡδ' ὕστατον ἄμμιν ἐτύχθη;
 Τῆμος, ὅτ' ἐν σπλάγχνοιςι μίγῃ Θεὸς ἀνδρομέοισιν·
 Εἷς Θεὸς ἀμφοτέρωθεν· ἐπεὶ θεότητι κερασθεῖς,
 Καὶ βροτὸς ἐκ θεότητος ἀναξ καὶ Χριστὸς ὑπέστη.
 155 Καινὴ δ' ἐπλετο μίξις, ἐπεὶ προτέρην ἀθέριξα.
 Πρώτον ἐγὼ πνοιῆς θείης λάχον, ὕστατιον δὲ
 Χριστὸς ἐμὴν ψυχὴν τε καὶ ἄψα πάνθ' ὑπέδεκτο,
 Κεῖνον Ἀδάμ τὸν πρόσθεν ἐλεύθερον, ὃς γυμνὸς ἦεν
 Ἀμπλακίης, πρὶν ὅφιν τε ἰδεῖν, καρποῦ τε πάσασθαι
 160 Καὶ θανάτου, θυμὸν δὲ νοήμασιν ἔτρεφεν ἀπλοῖς
 Οὐρανόιοις, μύξης τε Θεοῦ θείων τε φαεινός.
 Τὸν μὲν ἀναπλάσσω, βροτέην Θεὸς ἐς φύσιν ἤλθεν,
 Ὡς κεν ἀθλεύσας τε, καὶ ἐκ θανάτοιο φωνῆα
 Νικήσας, γεῦσιν τε χολῇ, καὶ χεῖρας ἀθέσμους
 165 Ἦλοισι, σαρῶ τε φυτὸν, καὶ ὑψεῖ γαῖαν,
 Πρὸς ζωὴν παλινορσον Ἀδάμ καὶ κῦδος ἀνάξῃ.
 Πείρασι δ' ἀπλώσας ἱερὸν δέμας, ὃν βροτὸν αὐτὸς
 Ἐκ περάτων συνάγειρε, καὶ εἰς ἓνα δῆσατο φῶτα,

135. Ἄμμασι. Gloss. ἐν δεσμοῖς κατείχετο.

136. Μαχλοσύναις. Gloss. πορνείαις; Mox μεμνηνός. Chig. et duo Regg. μεμνηνός.

137. Ὑστάτιον. Hic versus et alii tredecim ferè continui, iterum leguntur suprâ, Sect. 1, Poëm. ix, de Testamentis et adventu Christi, vers. 32 et seqq.

150. Κευθομένην. Chig. κρυπτομένην.

153. Εἷς Θεὸς ἀμφοτέρωθεν. Unus utrinque Deus; non quòd ex utrâque naturâ sit Deus; sed quia Deus et homo

unus est Christus, ac proinde Deus. It. Bill. Combef. autem: *Utrâque natura, quâ Christus, unusque Deus ac filius.*

156. Πρώτον. Duo Regg. πρόσθεν.

158. Κεῖνον Ἀδάμ. Hic Benedictini supponentes legendum esse ὡς pro ὃς, istâque verba ὡς γυμνὸς ἦεν, duobus virgulis concludentes, ita verterant: *Adamum illum, qui cum nudus esset, antequam serpentem videret, et de fructu gustaret, liber erat à vitio, et à morte. Nihil autem immutando, sensus planus est et facilis; undè illorum ver-*

METRICA VERSIO.

Et scriptæ legis documentis, atque prophetis.)
 Excute antiquæ renuebat vincula noxæ;
 Quin potius firmis carni complexibus hærens
 In Bacchum et Venerem simulacrâque muta ruebat,
 Consilio tandem magno nutûque Parentis
 Atque operâ Nati talem sortitur honorem.

Namque Deus quicquid cœleste in carne locarat,
 Totum pestifero lacerari crimine cernens,
 Obliquumque hominum generi dare jura draconem:
 Ut nos afflictiis vitiis miseréque jacentes
 Erigeret, non jam morbi committere curam
 Sustinuit medicis aliis, (nam parva medela

Pellendis gravibus non est accommoda morbis,)
 Sed sese evacuans, licet immutabilis esset
 Et cœli dominus, Patris et cœlestis imago,
 More hominum simul, et mortali lege revulsâ,
 Virginis in casto conceptus ventre puellæ,
 (Res mira, infirmis animis terræque volutis
 Non factura fidem!) Deus et mortalis in orbem
 Venit, naturam duplicem complexus in unum.
 Altera mortales hominum fugiebat ocellos:
 Altera perspicuo seriebat lumina sensu.
 Illa Deus sublimis erat, dominator olympi:
 Hæc nostræ causâ tandem producta salutis.

- Legis scriptæ documentis atque etiam prophetis,
 Noluit primæ nequitiae vincula excutere,
 135 Sed semper carni adstringebatur firmis nexibus,
 Lasciviis, ebrietatibus, et simulacris insaniens,
 Tandem amicum genus hunc honorem sortitur
 Patris æterni nutibus et filii operationibus.
 Quicquid Christus humano corpori injecerat naturæ
 140 Cœlestis, videns id pestiferâ malitiâ peredi,
 Ac obliquum Draconem imperium in homines obtinere,
 Ut suam exsuscitaret hæreditatem, non jam morbum
 Aliis commisit medicis: (non enim idonea
 Gravibus morbis levis medicina;) sed exuens se
 145 Suâ gloriâ cùm cœlestis esset, et immutabilis imago
 Patris cœlestis, more humano, et contrâ humanum morem,
 Venerandis in visceribus virginis mulieris
 Incarnatus, ô miraculum infirmis animis incredibile!
 Venit Deus et mortalis, duas naturas in unum colligens,
 150 Alteram absconditam, manifestam mortalibus alteram,
 Quarum illa Deus erat, hæc autem postremò nobis formata est,
 Tunc cùm in visceribus mixtus est Deus humanis:
 Unus utrinque Deus; si quidem Deitati mixtus
 Et homo per Deitatem rex et Christus extitit.
 155 Nova autem extitit mixtio, quia primam contempsit.
 Primùm quidem ego divini spiraculi particeps fui, ac postremò
 Christus animam meam et membra omnia suscepit;
 Adamum illum antea liberum, qui nudus erat
 Peccati, priusquàm serpentem videret, atque fructum gustaret
 160 Et mortem, simplicibusque animam cogitationibus nutriebat
 Cœlestibus, contemplator Dei ac divinorum splendidus.
 Hunc restituere volens, humanam Deus in naturam venit,
 Ut cùm decertasset, et morte homicidam
 Vicisset, gustum felle, infandas manus,
 165 Clavis, cruce arborem, atque excelso terram stipite,
 Rursus ad vitam Adamum et ad gloriam revocaret.
 Ad terræ autem fines sacrum corpus expandens, hominem suum
 Ex finibus congregavit, atque in unum colligavit hominem,

ventur: non dis-
 sectis linguis,
 non aquis dilu-
 vii, non ignis
 imbribus, non
 scriptæ legis præ-
 ceptis, non pro-
 phetarum minis
 et increpationi-
 bus.

Christus ipse,
 ut sanaret ægro-
 tum, naturam
 humanam as-
 sumpsit.

sionem deserere ausi sumus propter erroris evidentiam, præsertim cùm clarum sit poetam alludere ad hæc verba Scripturæ: *Mortem non gustabit in æternum*. Cæteros verus ita disposuerant docti Interpretes, ut præter constantem ipsorum consuetudinem omnia verba inverterent; illa ad solitum ordinem revocare satius judicavimus. (Not. nov. Edit.)

161. Μύζης τε. Sic duo Regg. et Combef. Edit. μύζης τε. Benedictini ita verterant ac si παεινδς esset substanti-

vum, et dixerant: *Dei discipulus ac divina contemplans*, quod contrâ linguæ græcæ notitiam evidenter peccat: undè correximus sine dubitatione. (Not. nov. Edit.)

167. Ὁν, Aldus jungit cum δέμας, corpus suum.

168. Εἰς ἓνα δῆσατο φῶτα. Alludere videtur, inquit Bill., ad id quod ait Apostolus, Ephes. 2, *Christum ideò mortem pertulisse, ut duos conderet in semetipso, in unum novum hominem faciens pacem*.

METRICA VERSIO.

Tunc cùm mortali Deus est in corpore junctus,
 Unus utrinque Deus. Deitati namque beatæ
 Junctus homo, deitæque homini simul addita, Christus.
 Hæc porrò ratione nova est commixtio facta,
 Quòd prior à nobis fœdè calcata fuisset.

Primùm ego divinæ traxi spiracula vitæ:
 Post animam Christus suscepit et omnia membra
 Corporis, atque Adamum subiit, sed qualis in ortu,
 Cùm nondùm vitiis infectum pectus haberet,
 Nec dulci alloquio diri serpentis et astu
 Pellectus, pomum, stygiàmque in viscera mortem
 Misisset, superâ sed mentem pasceret escâ,

Simplicibusque cibis, meditans cœlestia, clarus
 Discipulusque Dei, divinæque sola volutans.
 Hunc renovare volens humanum Christus in ævum
 Prodiit, ut pugnans, et acerbâ morte latronem
 Crudelem superans, et gustu fellis amari
 Pestiferum ligni gustum, dextrâque nefandas
 Clavis, et dulcem sanctâ crucis arbore plantam,
 Atque salutiferæ crucis alto stipite terram,
 Vitæ Adamum antiquæ reddat, lucique priori.
 Quinetiam expandens sacrati corporis artus
 In fines orbis, mortale ex finibus orbis
 Collegit genus, atque hominem contraxit in unum,

- Καὶ μεγάλης θεότητος ἐν ἀγκοίνῃσιν ἔθηκεν,
 170 Αἵματι μὲν ἀμνοῖο μολύσματα πάντα καθήρας,
 Οἴμου δ' οὐρανόθεν θνητοῖς ἀγὼς ἔνθεν ἀερεῖς.
 Ὡς ἄνα, τίς δέ κε σείῃ νόον καὶ βένθος ἀνεύροι,
 Ὅς σκαγόνων ὑετοῖο, καὶ ὅς ἀλήτης ψαμάθοιο
 Οἶδας ἀριθμὸν ἅπαντα, καὶ ὅς ἀνέμοιο κελεύθους;
 175 Τίς δέ κεν αὖ γινώσαιο τεῆς, μάκαρ, ἵχνια βουλῆς,
 Ὑψιμέδων ὡς πάντ' ἐφορᾷ καὶ πάντα κυδερνᾷ,
 Αἰῶν ὅσσα κέκευθεν ἀπείριτος; Ἐς δέ σε τείνων
 Νοῦς μερόπων τυτθὸν λεύσσει σέλας, οἶα τάχις
 Ἀφεροπὴν φεύγουσαν ἀπ' ἡέρος. Ἀλλὰ τόδ' ἐμπης
 180 Ἀτρεκέες, ὡς παθέεσσι τεοῖς βροτὸν ἔνθεν ἀείρας,
 Ἐς βίον ἄλλον ἔθηκεας ἐλεύθερον ἀντὶ κακοῖο.
 Πρόσθε μὲν ὠδίνεσκε βίος καὶ κόσμος ἔραζε,
 Καὶ χθονίων βασιλῆα πολὺς ἀμφίστατο λαὸς,
 Οὗς μεγάλου βασιλῆος ἀφήρπασε κερδοσύνησι.
 185 Νῦν δ' αἰνῆς κακίης Χριστὸς ἀπὸ χειρὸς ἐρύσσας,
 Ἄψ ἀνάγει πρὸς ἄνακτα μέγαν καὶ κόσμον ἀρείων.
 Κεῖνο γάμος μερόπεσσι, τόδ' ἀζυγίῃ θεοειδής·
 Κόσμος ὁ μὲν γαίης, ἡδ' οὐρανόιο χορείης.
 Ἄπνοα δ' ὡς πινάκεσσιν ἀνὴρ εἶδωλα χαράσσω,
 190 Βαιοῖς μὲν πρώτιστον, ἀμυδροτέροις τε τύποισιν
 Εἶδος ὑποσκιάει πειρώμενος· αὐτὰρ ἔπειτα
 Χρώμασι παντοδαποῖσιν ὅλην ἐξήστατο μορφήν,
 Ὡς ἄρα παρθενίῃ Χριστοῦ λάχος αἰὲν ἐόντος,
 Πρόσθε μὲν ἐν παύροισι φαίνεται, καὶ σκιάεσσα,
 195 Μέσφ' ὅτε καὶ βασίλευε νόμος, χρώμασσιν ἀφαυροῖς
 Φαινομένοις, κρυπτὸν τ' ὀλίγοις ὑπελάμπετο φέγγος.
 Αὐτὰρ ἐπεὶ καὶ Χριστὸς ἀγνῆς διὰ μητρὸς ὁδεύσας
 Παρθενικῆς, ἀδέτοιο, θεοῦδεος, ἀχράντοιο,
 (Νόσφι γάμου καὶ πατρὸς ἐπεὶ χρέος ἦε γενέσθαι,)
 200 Ἦγγισε θηλυτέρας, Εὐαν δ' ἀπεσείσατο πικρὴν,
 Καὶ σαρκὸς δ' ἀπέπεμψε νόμους, μεγάλοις τε λόγοισι
 Πνεύματι γράμμ' ὑπόειξε, καὶ ἡ χάρις ἐς μέσον ἤλθεν,
 Δὴ τότε παρθενίῃ σράψεν μερόπεσσι φαινή,
 Λυομένη κόσμοιο, λύουσά τε κόσμον ἀφαιρὸν,
 205 Τοσσάτιον προφέρουσα γάμου βιότοιο τε δεσμῶν,
 Ὅσσάτιον ψυχὴ προφερεζέρη ἔπλετο σαρκὸς,
 Καὶ χθονὸς οὐρανὸς εὐρύς, ὅσον βιότοιο ρέοντος

171. Δερεῖς. Sic. Reg. 39 et 993. Edit. αείρας.

175. Ἰχνια. Reg. 39 ἵχνια.

176. Ὡς. Reg. 993 ὧς.

177. Ἐς. Reg. 993 εἰς.

188. Χορείης. Sic habent tres Regg. Unus χοροῖο. Edit. autem θεοῖο.

METRICA VERSIO.

Et mediis magnæ posuit deitatis in ulnis,
 Expurgans fœdas agnino sanguine labes,
 Ac scelus è medio tollens quod clauserat astra.
 Quis reperire tuæ, bone Rex, queat abdita mentis,
 Cui pluvix guttæ, cui cognitus omnis arenæ
 Est numerus ventique viæ? quis noscere magni
 Ardua consilii rursus vestigia possit?
 Omnipotens, qui cuncta vides, et cuncta gubernas,
 Quæcunque hic mundus claudit latissimus. In te
 Mens hominum defixa brevi splendore refulget:
 Non secus ac fulgur rapidum, quod protinus ortum

Protinus emoritur, perstrictaque lumina linquit.
 Nec tamen hoc dubium est, quin per tua vulnera nobis
 Reddita libertas fuerit, vitæque prioris
 Sordibus excussis, ævo meliore fruamur.
 Ac prius in terrâ spargebat semina mundus,
 Atque ingens mundi cingebat turba tyrannum,
 Quam vaser à magno distractam rege tenebat:
 Nunc autem fœdo vitiorum gurgite Christus
 Extractam, Regi, meliorique asserit ævo.
 Illud connubium, contrâ hoc mortalibus affert
 Splendida virginitas; terræ decus illud, at ista

- Magnæque Divinitatis in ulnas deposuit,
 170 Cum sanguine agni piacula omnia expiasset,
 Ac semitæ cœlestis dux mortalibus hinc evectus esset.
 O rex! quis mentem tuam et profundum investiget,
 Qui guttarum pluvix, qui maris arenæ
 Numerum omnem nosti, ac venti vias?
 175 Quis tui, ô beate, cognoscat vestigia consilii?
 Quomodò, in cœlo regnans, omnia inspicias, omnia gubernes,
 Quæcumque infinitum ævum occultavit? In te intendens
 Mens humana pusillum aspicit splendorem, velut celerrimè
 Fulgur à nebulâ fugiens. Illud tamen certissimum est,
 180 Hominem passionibus tuis hinc à te evectum in aliam
 Vitam esse translatum, et ipsi libertatem fuisse redditam, qui malus erat:
 Ac antea quidem in terrâ sæculum et mundus parturiebant,
 Et terrestrium regem populus ingens circumcingebat,
 Quem à magno rege abstraxerat suis fraudibus.
 185 Nunc autem Christus è manibus detestabilis nequitix erutos
 Rursus ad magnum regem et ad meliorem mundum reducit.
 Hoc nuptiæ hominibus, illud Virginitas Deo similis præstitit.
 Illæ telluris decus sunt, ista cœlestis chori.
 Quemadmodum pictor, inanimes tabulis imagines illinens,
 190 Levibus primùm et opacioribus notis
 Speciem adumbrare tentat; deindè verò
 Omni colorum genere totam absolvit effigiem:
 Sic Virginitas, Christi pars semper existentis,
 Prius quidem in paucis videbatur, et umbris abdita erat,
 195 Quandiù lex coloribus obscurè apparentibus
 Regnavit, et occultus splendor paucis affulsit.
 At postquàm Christus ex castâ matre virgine
 Jugi experte, Deo simili, incontaminatâ prodiens,
 (Necesse enim erat, ut sine nuptiis, sine patre nasceretur),
 210 Sanctificavit fœminas, Evamque acerbam repulit,
 Et carnis leges removit, ac per Evangelii prædicationem
 Spiritui cessit littera, venitque in medium gratia:
 Tunc profectò Virginitas mortalibus illuxit splendida,
 Soluta mundo, ac mundum infirmum solvens,
 205 Tantò præstantior nuptiis ac vitæ vinculis,
 Quantò anima præstat carne,
 Et terrâ latum cœlum, et vitâ fluitante

Mentem Dei
et investigabilia
consilia ejus ne-
mo scrutari po-
test.

Virginitas pri-
mò in paucis visa
sub lege, post
Christum natum
ex Virgine illuxit
splendida.

Tantum Vir-
ginitas præstat
nuptiis, quan-
tùm anima præ-
stat corpore.

189. Ἄπνοα δ' ὥς. Ità Schol. et hoc exigit metrum.
 Edit. ὥς δ' ἄπνοα. (Nota nov. Edit.)
 191. Πειρώμενος. Sic Reg. 39, 993. Edit. τειρώμενος.
 196. Κρυπτόν τ'. Reg. 993 κρυπτόν δ'.

198. Θεουδέας. Int. Θεοσέφους.

200. Ἀπεισίστατο. Ità Chig. et duo Regg. Edit. ἀπει-
 σίστατο.

METRICA VERSIO.

Numinis est summi, latèque patentis Olympi.
 Ut verò in tabulis pictor dùm corpora fingit,
 Obscuris primùm ora notis levibusque figurat,
 Mox formis studet omnigenos adhibere colores,
 Atque opus incœptum numeris polit omnibus artis:
 Sic quoque Virginitas, magni pars inclyta Christi,
 Ante quidem umbroso in paucis splendore micabat,
 Dùm Lex jura daret terris, et in orbe vigeret,
 Exiguis spectanda notis, paucisque liceret
 Lucis ad internæ radios penetrare micantes.
 At postquàm Christus per castæ viscera matris,

Tom. II.

Absque patre et tædis, vitæ progressus in auras,
 Lustravit muliebre genus, primamque parentem
 Depulit, et carnis leges abscedere jussit,
 Spirituique novo submisit littera fasces,
 Gratiâque in medium venit: tùm denique nostro
 Virginitas generi præclaro lumine fulsit,
 Instabilem mundum abruptens, abruptâque mundo:
 Connubium tantùm exuperans, et vincula vitæ,
 Quantum animus carni præstat, convexâque cœli
 Regia tellurem superat, quantoque fugaci
 Illud in æternum durans præstantius ævum est,

C 4

- Ἐς τῆώς μακάρεσσιν, ὅσον Θεὸς ἀνδρὸς ἀρείων.
 Καὶ χορὸς ἀμφὶ ἀνακτα φαεσφόρον ἵστα' ἀμεμψής,
 210 Οὐράνιος, γαίηθεν ἐπειγόμενος Θεὸς εἶναι,
 Χριστοφόρος, στυροῖο λάτρις, κόσμοιο περίφρων,
 Τεθνηὼς χθονίοισιν, ἐπουρανίοισι μεμνηλὼς,
 Λαμπτήρες κόσμιοι, διανγέα φωτὸς ἔσοπτρα,
 Οἱ Θεὸν εἰσορόωσι, καὶ ὧν Θεὸς, οἶτε Θεοῖο.
 215 Δεῦρ' ἄγ' ὅσαι πλευρῆσιν ὁμόφρονες, ἡδὲ γάμοιο
 Μυστίδες, ὑψικάρηναι καὶ ὄρματα γοργὰ φέρονται,
 Καὶ χρυσὸν λιθάκεσσι μεμιγμένον εὐγενέεσσι,
 Καὶ μαλακοὺς ἀπαλοῖσι περιρρέθεεσσι χιτῶνας,
 Λέξαθ' ὅσα θνητοῖσι γάμος καὶ δεσμός ὁπάζει
 220 Κέρδεα, καὶ μετέπειτα καλέσσομεν ἄζυγα μοίρην.
 Αἱ μὲν τοι ἐρέουσιν ἐπίτροχα φυσιώσασαι·
 Κέκλυτε δ', ὦ φίλα τέκνα γάμου, χθονίαν βασιλῆος,
 Ἡμεῖς, ἥσι μέμλε γάμος καὶ δεσμὸς βίοιο,
 Ἀνδρομέης γενεῆς, καὶ αἵματος ἡμετέροιο,
 225 Ὃν Πάϊς ἀθανάτοιο Πατὴρ ἐς ἡγήσατο δεσμὸν
 Ἐξέτι τοῦ, ὅτε πρῶτον Ἀδάμ πλευρῇ συνέθησε,
 Καρπὸν ἀπ' ἀνθρώποιο πέλειν βροτόν, ἐκ δὲ γόνιοιο,
 Καὶ περ θνητὸν ἔοντα, μένειν σπέρμα τέκεσσι,
 Τόνδε νόμον τίουσai, ὁμοζυγὴν τ' ἐρατεινὴν,
 230 Ἀλλήλαις συνέβημεν, ἐπεὶ χορὸς ἐκγενόμεσθα,
 Χοῦ νόμον ἡδὲ Θεοῖο παλαιάτατον ἀμφιέπουσai.
 Καὶ γὰρ δὴ φύσιες μὲν ὅσαι λαχὸν οὐρανὸν εὐρύν,
 Ἀζυγέες, παθίων τε καὶ ἀργαλέων μελεθόνων
 Κρείσσονες· ἡμερίοις δὲ γάμος καὶ δεσμός ὄνειαρ.
 235 Ἀμφοτέρων, πόρθων τε φίλων, καρπῶν τ' ἐρατεινῶν
 Ρίζα τε, καὶ βιότοιο μελίφρονος ἐσθλὸν ἔρρισμα.
 Πρῶτα Θεὸς πάντων γενέτης. (Καὶ Ἰλαθί, Χριστέ,
 Σεῖο νόμοις καθαροῖσι παροίτερον, ἢ τοπάρουθεν.)
 Τῷ δ' ἐπὶ δεσμός ἔρωτος, ἐπεὶ καὶ γαῖα καὶ αἰθήρ,
 240 Καὶ πόντος τεκέεσσι, γάμου δώροισι, τέθηλεν.
 Εἰ δ' ἐτεὸν φοῖνιξι πόθου νόμος ὑψικόμοισι,
 Μιγνυμένους θῆλυν τε καὶ ἄρσενά εἶαρος ὥρη
 Ἐνοκόμεν παλάμῃσι βρύειν βοτρυώδεα καρπὸν,
 Εἰ δὲ καὶ ἐκ θυάδος λιθάκων λίθος εἰς ἐν ἰούσης

213. Ἐσοπτρα. Reg. 990 ἔσωπτρα.

216. Ὑψικάρηναι. Sic tres Regg. Edit. ὑψικάρηναι.

218. Περιρρέθεεσσι, τοῖς μέλεσι, poetica licentia, vox conjuncta.

219. Λέξαθ'. Itā Chig. Coisl. et Reg. Edit. mendosè δέξαθ'.

223. Ἡσι. Duo Regg. αἴσι.

226. Πλευρῇ συνέθησε. Regg. 990 πλευρῇσιν ἔθηκε.

227. Ἐκ δὲ γόνιοιο. Regg. duo ἐκ δὲ γάμοιο.

229. Ὁμοζυγὴν. Reg. 39, et Coisl. ὁμοζυγίαν.

230. Ἀλλήλαις. Tres Regg. ἀλλήλοις.

232. Φύσιες. Regg. 993 φύσεις.

METRICA VERSIO.

Quantò mortali melior Deus. Ac chorus ingens,
 Carpere quem nequeas, regem lætissimus ambit,
 Cœlestis, studiòque omni Deus esse laborans,
 Christifer, atque crucis servus, mundique ruentis
 Contemptor, totâ meditans cœlestia mente,
 Perspicuum lucis speculum, lux fulgida mundi:
 Quisque Dei, cujusque Deus, quem cernere gaudet.

Vos quibus est cordi thalamus, tædæque jugales,
 Quæ sublime caput geritis, vultusque procaces,
 Intextumque aurum gemmis, quæ mollibus artus
 Vestibus integitis, prodite, et dicite primæ,

Quæ bona conjugium pariat, quæ comoda portet:
 Post autem innuptæ pro se quoque dicere parti
 Fas erit. Ergo illæ tumido sic ore loquentur.
 Audite, ô dulcis thalami carissima proles,
 Qui terram imperio terrenaque cuncta gubernat.
 Nos, quibus est curæ thalamus thalamicque voluptas,
 Legem, quam generi humano nostròque cruori
 Numinis æterni soboles sanctissima fixit,
 (Indè ex quo primum lateri conjunxit amico
 Primigenum illum Adamum, et costæ sociavit
 ademptæ,

- Stabilis beatorum vita, et Deus homine.
 Tunc chorus circà regem luce circumfluentem stetit immaculatus,
 210 Cœlestis, è terrà properans fieri Deus,
 Christifer, crucis cultor, mundi contemptor,
 Mortuus terrestribus, cœlestibus deditus,
 Mundi lumina, clara lucis specula,
 Qui Deum contemplantur, quorum Deus est, et qui Dei sunt.
 215 Eia agite, quæcumque thalamum laudatis, ac nuptiis
 Initiatæ estis, quæ sublime caput oculósque procaces geritis,
 Ac aurum lapidibus permixtum pretiosis,
 Quæque mollibus vestibis delicata membra tegitis,
 Dicite quot et quanta mortalibus connubium et vinculum offerant
 220 Commoda, deindè vocabimus partem jugi expertem.
 Ac illæ quidem sic statim turgidæ loquentur :
 Audite, ô cara soboles connubii, terrestrium regis,
 Nos, quibus curæ sunt nuptiæ et vitæ vincula,
 Generationis humanæ et sanguinis nostri legem
 225 Constitutam ab æterni Patris Filio,
 Cùm Adamum costæ primùm conjunxit,
 Ut fructus ex homine homo nasceretur, ac per generationem,
 Quamvis mortalis esset, maneret in sobole, ut in spicà :
 Hanc legem et amabile conjugium magnificientes,
 230 Mutuam conjunctionem sectamur, et quia è terrà originem traximus,
 Terræ Deique legem antiquissimam amplectimur.
 Naturæ enim quæ latum cœlum sortitæ sunt,
 Jugi expertes sunt, ac passionibus et molestis sollicitudinibus
 Superiores : mortalibus autem connubium et vinculum utilia sunt.
 235 Utrumque enim hoc habent, ut et dulcium ramorum et amabilem
 Fructuum radix sint, et dulcis vitæ optimum præsidium.
 Primùm Deus universorum genitor. (Christe, fave
 Legibus tuis sanctis impensiùs, quàm olim.)
 Inest autem universo vinculum amoris : si quidem terra et æther
 240 Et pontus sobole, quæ connubii donum est, efflorescunt.
 Quòd si verè palmis alticomis inest lex amoris,
 Ut masculus et fœmina verno tempore maritati
 Hortulanorum manu præferant fructum racemosum,
 Si ex duobus lapidibus in unum coëuntibus lapis

Poëta conjugatos pro se loquentes inducit, et conjugii comoda proferentes.

Conjugatorum oratio.

Conjugium Filii Dei instituit, cùm Evam Adamo conjunxit.

Mortalibus utile connubium, ramorum radix, vitæ præsidium.

237. Καὶ ἴαθι, Χριστέ. Hæc verba sensu carere Billio visa sunt; eaque in suâ versione expungenda judicavit. Sensu tamen non carent; his enim, ut Combefisio videtur, anteoccupat quod opponi poterat, nempe his matrimonii laudibus, institutæ à Christo virginitati plurimùm detrahi, quod à se poëta repellit. In MSS. sup. lin. τοῖς

σοῖς νόμοις πλέον ἔμπροσθεν ἢ πρὸ τούτου.

238. Τῷ δ' ἔπι. Coisl. sup. lin. ἐπὶ τούτῳ δέ.

241. Φοίνιξι. Vide Plin. Hist. nat., lib. 13, cap. 4.

242. Μυγνυμένους. Ità tres Regg. Edit. πηγνυμένους.

244. Ἐκ δυάδος. Vide eumd. Plin., lib. 36, cap. 18, et Solin., cap. 56.

METRICA VERSIO.

Nempe hominem ut producat homo, natósque creando,
 Mortalis licet ipse, tamen sibi proroget ævum,
 Ut solet in viridi revirescere semen aristâ :)
 Hanc legem et thalami genialia jura colentes,
 Vivimus inter nos junctim, terræque creatæ
 Antiquam sequimur legem terræque Deique.
 Nam mentes, quæ cœlum habitant, sedésque beatas,
 Conjugis expertes vivunt, motúsque, gravésque
 Ignorant curas. Mortali sanguine cretis
 Utile conjugium est, ramorum certaque radix

Pulchrorum, dulcis vitæ columénque decúsque.
 Ac primùm Deus est rerum generator et autor :
 (Sis facilis mihi, Christe, tuas nam non nego leges
 Esse magis puras multò, quàm jura priora.)
 Mox amor et thalamus; nam terra, et pontus, et aër,
 Munere connubii productâ prole virescunt.
 Quin, si vera ferunt, nec palma libidinis expers.
 Namque maritatæ sub verni temporis horam,
 Egregios tùm deindè solent producere fructus.
 Quòd si etiam ex coitu saxorum saxa creantur,

- 245 Τίκεται, ὡς ἐνέπουσι λίθων ἐπιΐσσορες ἄνδρες,
Ἔστι καὶ ἀψύχοισι γάμος καὶ δεσμός ἔρωτος.
Ἀλλὰ τί μου ξείνων φιλότης μύθων τε πόθων τε;
Δέρκεο τὰ μερόπεσσι γάμος πόρσυνεν ἐχέφρων.
Τίς σοφίην ἐδίδαξε φίλην, καὶ βένθε' ἀνεῦρεν,
250 Ὅσσα χθών, ὅσα πόντος, ὅσ' οὐρανὸς ἐντὸς ἔεργει;
Τίς ποτλίεσσιν ἔθηκε νόμους, καὶ τῶνδε πάροιθεν
Τίς πόλιας δ' ἀνέγειρε, καὶ ἤυρετο μῆδεσι τέχνας;
Τίς πλησεν ἀγορὰς καὶ δώματα, καὶ τίς ἀγῶνας;
Τίς στρατὸν ἐν πολέμοισι, καὶ ἐν θαλίῃσι τραπέζας;
255 Τίς χορὸν ὑμνητῆρα θυώδει πῆξατο νηῶ;
Τίς θηρῶν κατέλυσε βίον, καὶ γαῖαν ἀράσσειν,
Καὶ φυτοεργεῖν ἐδιδάξατο, καὶ πελάγεσσι
Νῆ' ἐπαφῆκε μέλαιναν ἐπειγομένην ἀνέμοισι;
Τίς γαῖαν καὶ πόντον ὕγρῃ συνέδησε κελεύθῳ
260 Νόσφι γάμου; τὰ δὲ πολλὸν ἀπόπροθεν εἰς ἐν ἄγειρε;
Καὶ τὰ μὲν ἐνθάδε, τοῖα. Τὰ δ' ὑψόθι, πολλὸν ἀρείω.
Ἀλλήλοισι χέρες τε καὶ οὐατα καὶ πόδες ἐσμέν
Συζυγίῃ. Διπλοῦν δὲ γάμος καὶ ἀναλκιν ἔθηκε,
Χάρμα μέγ' εὐμενέεσσιν, ἄχος δὲ τε δυσμενέεσσι.
265 Ξυναὶ καὶ μελεθῶναι ἐλαφροῖζουσιν ἀνίας·
Ξυναὶ δ' εὐφροσύναι γλυκερότεραι ἀμφοτέροισι.
Τερπνότερος μὲν πλοῦτος ὁμοφρονέουσι τέτυκται·
Τερπνότερη πλούτῳ δ' ὁμοφροσύνη χατέουσι.
Κληῖς δ' ἀμφοτέροισι σαοφροσύνης τε πόθων τε
270 Συζυγίῃ, καὶ σφρηγὶς ἀναγκαίης φιλότητος.
Εἷς πῶλος φίλης σκιρτήμασι θυμὸν λαίμων.
Ἐν ποτὸν οἰκιδίης πηγῆς ξείνρισιν ἄγευσον,
Οὔτ' ἐκτὸς προρέον, οὔτ' ἐκτοθεν ἄλλον ἀγείρου.
Συμφυέες σάρχεσσιν, ὁμόφρονες, εὐσεβίης τε
275 Κέντρον ἐν ἀλλήλοισι πόθῳ θήγοντες ὁμοῖον.
Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Θεοῖο γάμος ἀπάνευθε τίθησιν,
Ἀλλ' ἔχεται μᾶλλον τίς, ἐπεὶ καὶ μᾶλλον ἐπείγει.
Ὡς δ' ὀλίγην μὲν νῆα μικρὸς προΐτησιν ἀήτης
Λαίφεσι πεπταμένοισι δι' αἰδματος ὥκα θέουσιν,
280 Ἡὲ χέρες πέμπουσιν ἐπειγομένην ὑπ' ἐρετμοῖς,
Πολλὴν δ' οὐκ ὀλίγη πνοὴ φέρει, ἀλλὰ βαρεῖαν
Πόντον ἐπερχομένην σερεώτερος οὖρος ἐπείγει,

252. Ἡῦρετο, Coisl. εὔρετο. Chig. εὔρατο.

255. Θυώδει. Coisl. sup. lin. ἐντεθυμαμένῳ.

257. Φυτοεργεῖν. Reg. 993 et Coisl. φυτοεργίαν.

258. Ἐπαφῆκε. Coisl. ἐφῆκε. Tres Regg. ἐπέθηκε.

262. Καὶ πόδες. Duo Regg. καὶ σθένος εἶμεν.

264. Χάρμα μέγ'. Alludit ad illud Odys. Z, 184.

. . . . . Πολλ' ἄλγεα δυσμεν εἰσι,

Χάρματα δ' εὐμενέτησι.

265. Ξυναὶ καὶ. Reg. 39 et Coisl. ξυναὶ μὲν. Regg. 990 et 993, ξυναὶ δέ.

METRICA VERSIO.

Ut memorant, lapidum quibus est perspecta facultas,
Res quoque tangit amor rigidas, vitæque carentes.

Sed quid ego externos verbis complector amores?
Perspice jucundæ quænam sint munera tædæ.

Quis sophiam docuit? quis repperit abdita cuncta,
Quæ mare, quæ tellus, cælumque volubile claudit?

Quis gravibus claras instruxit legibus urbes?

Oppida quis struxit? quis doctas attulit artes?

Quis fora, quisve domos implevit, quisve palæstras,
Convivis epulas, armatâ bella cohorte,

Quis cætüsque, Dei præconia magna canentes?

Quis sine connubio vitam morésque ferinos
Depulit, et docuit proscindere vomere terram?

Quis plantas serere, et navem committere ponto,
Sulcantem gelidas rapidis aquilonibus undas?

Quis mare cum terris undoso tramite vinxit,
Et multum inter se disjuncta elementa ligavit?

Ac ne præsentî tantum prodesse putetur
Conjugium vitæ, non hic sua commoda sistit.

Nam merita illius multò majora supersunt.

Præstat enim ut nobis aurésque manúsque vicissim

Atque pedes simul : languentes corporis artus

- 245 Nascitur, ut asserunt qui lapidum scientiam callent,
Sunt etiam in rebus inanimis nuptiæ et vinculum amoris.
Sed quid ego externos sermones et amores' persequor?
Vide, quid præsent hominibus nuptiæ prudentes.
Quis sapientiam docuit? quis profunda investigavit,
- 250 Quæcumque terrâ, quæcumque mari, quæcumque cœlo includuntur?
Quis urbibus leges dedit, et antè leges
Quis urbes condidit, et artes meditando invenit?
Quis fora et domos implevit, quis palæstras?
Quis exercitum in bellis, et mensas in conviviis?
- 255 Quis chorum hymnorum cantorem in templo suffitibus perfuso constituit?
Quis ferinam vivendi rationem repressit, et terram arare,
Ac plantas inserere docuit, et maribus
Navem nigram immisit ventis impetendam?
Quis sine nuptiis terram et pontum humidâ semitâ
- 260 Conjunxit, ac remotissima in unum devinxit?
Atque hæc quidem talia. Quæ verò sublimia, longè meliora.
Nobis invicem manus et aures et pedes sumus
Nuptiarum beneficio, quæ duplum robur afferunt,
Magnum sanè amicis gaudium, et inimicis dolorem præstant.
- 265 Communis sollicitudo delinit molestias.
Communes jucunditates sunt utrique suaviores.
Jucundiores fiunt divitiæ ex concordia.
Jucundior divitiis concordia his qui divites non sunt;
Clavis utrisque et castitatis et amoris
- 270 Connubium, ac sigillum necessariæ amicitiae;
Unus amicitiae pullus animum saltibus deliniens;
Unus domestici fontis potus, externis ingustatus,
Neque foràs profluens, neque foris quemquam adsciscens.
Carnibus conjuncti, animo concordēs, ac pietatis
- 275 Similem stimulum in se invicem amore acuentes.
Non enim à Deo connubium abducit,
Sed ei quisque magis adhæret, quia eum magis incitat Deus.
Quemadmodum exiguam navem exiguus ventus impellit
Velis expansis tumidos fluctus citò percurrentem,
- 280 Aut eam manus incitant sub remis properantem,
Ingentem verò levis aura non feret, sed cùm gravis sit
Pontum ingressam fortior ventus impellit :

Conjugatæ prosequuntur.

Conjugii comoda.

Conjugium leges urbibus, et ipsas urbes condidit, artes attulit, domos implevit.

270. Σφραγίς. Regg. 99.3 σφραγίς.

271. Εἰς πῶλος. Videtur Gregorius alludere ad illud Prov. v, 18. *Lætare cum muliere adolescentiæ tuæ : cerva charissima et gratissimus hinnulus*, Ibid. φίλης. Tres Regg. et Coisl. φίλοις. Int. Coisl. τέρπον ψυχὴν φιλικοῖς σικιτήμασι, *animum oblectans gratis saltibus*.

271. Ἐν πτότον. Alludit quoque ad hæc verba Prov. v, 16. *In plateis aquas tuas divide : habeto eas solus, nec sint alieni participes tuæ*.

273. Προρέον. Duo Regg. προῤῥέον.

282. Επείγει. Regg. 990 et Coisl. ἐλαύνει.

METRICA VERSIO.

Roborat, ingentique hostilia corda dolore
Angit, lætitiâ contrâ diffundit amicos :
Afflictis animis communis cura medetur :
Delectâtque magis communis utrumque voluptas.
Gratior in thalamo concordia copia rerum :
Rursusque in thalamo melius toleratur egestas.
Tuta pudicitiae, Veneris quoque, clavis utrique
Conjugium, obsignans violenti fœdus amoris.
Unus amicitiae pullus, qui pectora saltu
Exhilarat, proprii sintque unica pocula fontis,

Tom. II.

Qui nec cuiquam alii pateat, nec diffluat extrâ.
In thalamo concors animus, concordia membra,
Inque vices acunt solidæ pietatis amorem.
Nam neque conjugium à Christo verâque salute
Abducit : verum stimulos quoque subdit et urget.
Utque perexiguam venti vis parvula puppim
Incitat, expansis velis maria alta secantem,
Aut etiam remis impulsa, per æquora cursu
Fertur : at ingentem non fert levis aura carinam,
Quæ nisi pergravibus ventis agitata quiescit :

D 4

- Ὡς ῥα καὶ ἀζυγίες μὲν ἐπεὶ ζώουσιν ἐλαφροί,
 Κουφοτέρης μεγάλῳ Θεοῦ χατέουσιν ἀρωγῇς.
 285 Ὡς δ' ἀλόχου τε φίλης καὶ κτήσιος ἀμφιβέβηκε,
 Καὶ τεκέων, τέμνει δὲ πολὺ μέγα λαῖτμα βίοιο
 Χρειοῖ πλειότερη, πλεῖον Θεὸν ἀμφαπατάζει.
 Τοῖα γάμος, πηρὸς δὲ βίος φιλότητος ἀνευδε,
 Νηλῆς, ἀπροτίοπος, ἀνέσιος, οὐρεσιροίτης·
 290 Οὐκ ἄλκαρ παθέων, οὐ γήραος ἀδρανέοντος
 Φάρμακον, ἡβάσκοντες ἐοῖς τεκέεσσι τοκῆς,
 Οὐ πῆξις βιότιο μελίφρονος. Οὐκ ἀγορῇσι
 Τέρποντ', οὐ θαλίῃσιν, ἀμειδέες, ἔκτοθι κόσμου,
 Οἱ βιότου γεγάσι, καὶ οὐ ξέργουσι βίοιο
 295 Ῥίζας, οὐ μερόπεσιν ὁμόφρονα θυμὸν ἔχουσιν.
 Εἰ δ' ἀρετὴν ποθέων τις ἀτιμάζει φιλότητα,
 Οὐδ' ἀρετὴ φιλότητος ἀπόπροθεν, οὐχ ὅτι μούνον
 Πάντεσσι τοπάροιθε γάμος φίλον εὐσεβέεσσιν,
 Ἀλλ' ὅτι καὶ φιλότητος ἐννεός εἰσὶ γενέθλη
 300 Καὶ Χριστοῦ παθέων ἐπιύσφορες, ἡδ' ὑποφῆται,
 Πάτραρχοι, ἱερῆες, ἀεθλοφόροι, βασιλῆες,
 Παντοίαις ἀρετῇσι κεκασμένοι. Οὐ γὰρ ἀνέσχε
 Χθῶν ἀγαθούς, ὥς φασι πελώρια φύλα γιγάντων,
 Ἀλλὰ γάμου τελέθουσι γόνος καὶ κῦδος ἅπαντες.
 305 Τίς Θεὸν ἀνθρώποισι μέγαν κρατέονθ' ὑπέδειξε,
 Καὶ περ τήλοθ' ἐοῦσι, νόον δ' ἐπλησεν ἔρωτος
 Θειοτέρου, καὶ ἔνθεν ἀπήγαγεν ἐς βίον ἄλλον;
 Τίς ψυχὰς ἐκάθηρεν ὅλοις μερόπεσσι φαεινοῖς;
 Πίστις Ἐνώχ μετέθηκεν. Ὁ δ' ἐξ ὑδάτων ἐσάωσε
 310 Κόσμον ὅλον ψυχαῖς ὀλίγαις καὶ σπέρμασι πλωτοῖς
 Νῶε μέγας. Ἀβραάμ δὲ πατὴρ πτολίων τε καὶ ἐθνῶν,
 Καὶ θυσίην Χριστῷ παραβώμιον υἷα πεδήσας.
 Μωσῆς ἤγαγε λαὸν ἀπ' Αἰγύπτῳ βαρεῖης
 Θαύμασι σὺν μεγάλοις, νόμον δ' ὑπέδεξατο πλαξίν
 315 Ὑψόθε λαϊνέησι, Θεὸν δ' εἰσέδρακεν ἄντην.
 Πιστὸς ἐνὶ προτέροις θυηπόλος ἔσκεν Ἀαρών.
 Μήνης δ' ἡελίου τε δρόμον σχεῖθεν ἡὺς Ἰησοῦς,
 Μακρότερον θηίοις φόνον καὶ κήδεα τεύχων.
 Καὶ σὺ, μάκαρ, χριστοῖσι φέρων κέρας, ἀγνὲ Σαμουήλ,

287. Χρειοῖ. Duo Regg. χρειῇ.

288. Πηρὸς. Coisl. sup. lin. τυφλός. Mox, ἀνευθε. Regg.

tres et Coisl. ἀνευθεν.

289. Ἀπροτίοπος. Coisl. sup. lin. ἀπροσσητός.

293. Ἀμειδέες, morosi.

295. Ῥίζας, radices, principia. Mox, ὁμόφρονα. Reg. 990

ὁμοίφρονα.

303. Ὡς φασι πελώρια. Gigantes à poëtis finguntur fuisse filii Terræ et Titanis. Γηγενεῖς illos vocant Græci.

METRICA VERSIO

Sic etiam innupti, quoniam levioribus ævum
 Trajiciunt pedibus, levioe videntur egere
 Numinis æterni auxilio, afflatuque minore.
 At qui consortem thalami, qui pignora cara
 Curat, opésque suas, et vastum navigat æquor,
 Arctius ille Deo, quia pluribus indiget, haret.
 Hæc thalamus, contra manca est sine conjuge vita,
 Dura, petens montes, improvidaque, et laris experta:
 Non animi morbis adhibet seniôque medelam,
 Non facit ut primos vitæ renoventur ad annos,
 Atque repubescant susceptâ prole parentes;

Non dulcem in terrâ contendit figere vitam.
 Non fora delectant miseram, non prodiga mensa,
 Non epulæ: verum in lacrymis luctuque perenni
 Versatur, fluxique horret contagia mundi,
 Et cum sit vitæ, tamen odit gaudia vitæ.
 Denique cum reliquis animo non vivit eodem.
 Ac ne sortè thoro, virtutis amore, jugali
 Abstineat quisquam, thalamo contermina virtus:
 Non modò quòd sanctis thalamus mortalibus olim
 Cunctis carus erat, contempta cælibe vita,
 Verum etiam thalamo quia sunt genitore creati

Ita et cælibes, quia vivunt expediti,
Leviori magni Dei indigent auxilio.

- 285 At qui circà dilectam uxorem et res suas occupatur,
Et natos, ac vastum sæculi mare navigat,
Ut pluribus indigens, plùs Deum colit.
Talia connubium præstat : sed vita manca sine amore,
Immitis, aspectum fugiens, sine foco, montium amans.

- 290 Non morborum solatium est, non infirmæ senectutis
Remedium, quo parentes in filiis suis repubescunt;
Non fulcrum vitæ mellifluæ. Non conventibus
Delectantur, non conviviis, sine risu, extrà mundum,
Vitæ nati sunt, et non diligunt vitæ

- 295 Radices, nec consentaneum hominibus animum gerunt.
Quòd si quis virtutem amans, jugalem amorem despicit,
Nec virtus ab amore jugali remota est, non solùm
Quia omnibus piis olim nuptiæ placuerunt,
Sed etiam quia probi amoris soboles sunt

- 300 Et Christi passionis testes, et prophetæ,
Patriarchæ, sacerdotes, triumphales martyres, reges,
Omnibus virtutibus ornati. Neque enim bonos
Terra protulit, ut protulisse dicitur monstrosus gigantùm genus,
Sed nuptiarum omnes fructus sunt et decus.

- 305 Quis Deum hominibus summum regem ostendit,
Quamvis longè dissitis, ac mentem amore implevit
Divino, atque hinc in aliam vitam evexit?
Quis hominum omnium illustrium animos expurgavit?
Fides Enoch transtulit. Ex aquis salvum fecit

- 310 Universum orbem cum paucis animabus et seminibus natantibus
Noë magnus. Abraham pater extitit urbium et nationum,
Ac filium Christo ad aram immolandum ligavit.
Moyses eduxit populum ex immiti Ægypto
Magnis cum prodigiis, ac legem accepit tabulis

- 315 Lapideis divinitus insculptam, Deumque coram intuitus est.
Fidelis imprimis fuit sacerdos Aaron.
Lunæ solisque cursum cohibuit optimus Jesus,
Prolixiorem hostibus cædem et luctum parans.
Túque beatus, qui regibus olei cornu tulisti, sancte Samuël,

Cælibes mi-
nori Dei auxilio
egent.

Conjugati, qui
majori egent,
Deum plus dili-
gunt.

Piis omnibus
olim placuerunt
nuptiæ

Nuptiarum so-
boles.

Enoch fide
translatus. *Gen.*
v, 24.
Noë mundum
ex aquis servavit.
Genes. vii.
Abraham Deo
filium obtulit.
Genes. xxi.
Moyses ex Æ-
gypto populum
eduxit.

Aaron sacerdos.

Josuë solis
cursum cohibet.
Josuë. x.

Samuël ungit
reges.

305. Μέγαν. Sic. Reg. Codex. Edit. μέγα.

312. Θυσίαν. Duo Regg. et Coisl. Θυσίης.

315. Ὑψόθεν. Duo Regg. ὑψόθεν. Mox, ἀντην, coram, facie
ad faciem, ut Scriptura loquitur.

316. Θυηπόλος. Reg. 990 Θυηπόλοις.

317. Μήνης δ' ἡλείου τ'. Ità Coisl. Edit. μήνη δ' ἡλείω ττ.

319. Κέρας. Cornu, seu, lenticula olei, quo reges unxit
Samuël.

METRICA VERSIO.

Vates, sacrifici, doctores, et patriarchæ,
Laurigeri, reges, omni virtute decori.
Non etenim egregios homines, ut vasta gigantùm
Corpora commemorant, luci dedit arida tellus :
Omnes sunt sacræ sœtúsque et gloria tædæ.
Quis generi humano numen patefecit olympi
Omnipotens, superâ quamvis procul absit ab arce?
Quis mentes hominum divino implevit amore,
Et terra abstractas tulit ad præstantius ævum?
Quis claras animas purgavit sordibus atris?
Alma fides pietásque ad sidera vexit Enochum.
Noë perexiguo numero et semente natante

Mortiferis orbem totum servavit ab undis.
Inclytus Abrahamus, numerosæ gentis origo,
Haud trepidus natum mactandum admovit ad aram.
Quinetiam Moses miracula magna patravit,
Dùm populum ærumnis, durâque tyrannide pressum
Extrahit, et sanctas leges, mandatâque saxis
Jura capit, Numénque adverso lumine cernit.
Inter sacrificos veteres fulgebat Aaron.
Et Phœbæ et Phœbo cursum produxit Iesus,
Dùm sequitur fractas fusásque per arva phalanges.
Tu quoque fidus eras, Annâ proegnate, sacerdos,
Et Domini christis cornûque oleûmque ferebas.

- 320 Δαυὶδ ἐν βασιλεῦσιν ἀοίδιμος ἦεν ἅπασι,
Καὶ Σολομὼν σοφίης πρῶτον κλέος. Οὐδὲ προφητῶν
Λήσομαι. Ἠλίαν δὲ πρὸς οὐρανὸν ἤρπασεν ἄσμα.
Τίς δὲ νόμοιο μέσον καὶ πνεύματος οὐχὶ τέθηπε
Φωτὸς Ἰωάννην ἐρηγίᾳ πρόδρομον ἄκρου;
- 325 Τίς δὲ δωδεκάδα κλεινῶν μετέπειτα μαθητῶν;
Τίς Παῦλοιο μένος μεγαλήτορος οὐρανοφύτου,
Ἄλλους θ' οἱ γεγάσι, καὶ οἱ νῦν εἰσὶν ἄριστοι,
Ἔρμα λόγου, κόσμου τε κλέος, λαοῦ τε θέμεθλα.
Τοὺς πάντας μερόπεσσι γάμος καὶ Χριστὸς ἔδωκεν.
- 330 Οὐδὲ μὲν οὐδὲ γυναῖκες ἐπ' εὐσεβίῃ κομώωσαι,
Ὡν μέγας ἐν βίβλοισι θεοπνεύστοισιν ἀριθμὸς,
Νόσφι γάμου καὶ σαρκὸς εὐκλείης ἐπέβησαν.
Εἶπω μείζονα μῦθον ἐμὴν· τίων φιλότῃτα.
Καὶ Χριστὸς καθαροῖς μὲν, ἀτὰρ σπλάγχνοισιν ἐμίχθη
- 335 Ἀνδρομέοις, μνηστῆς δὲ διωλίσθησε γυναικὸς,
Ἡμῖν συζυγίης μίξας βροτῆς θεότητι.
Ἐν δ' ἐπὶ πᾶσι μέγιστον ἐμὸν κράτος, ἣν κρατέωσιν
Ἀζυγέες, καὶ οἱ γὰρ ἐμὸν γένος, ὥσπερ ἅπαντες.
Οὐδὲ γὰρ ἐξ ἀγάμων γεγαρηκότες, ἐκ δὲ γάμοιο
- 340 Ἀζυγέες. Τεκέεσσιν ἀνώγομεν, ἴσχει' ἀγῶνα·
Εἴ τοι μὴ πατέρες, πατέρων γε μὲν ἐξεγένεσθε.
Τοῖα γάμος. Μετέπειτα κατηφιόωσα παρειῇ
Ἐν τρυχίνις ρακέεσσι, καὶ ἄψιν ἀδρανέουσι,
Νήλιπος, αὐαλέη τε, κατὰ χθονὸς ὄμματ' ἔχουσα
- 345 Παρθενίη, τυτθὸν δὲ διασέλλουσα σὺν αἰδοῖ
Χεῖλεα, φοινίσσουσα παρήϊον αἵματι σεμνῷ,
Κάκ κεφαλῆς ἐρύουσα σίγα κρύπτοιο καλύπτῃν.
Τὴν δ' ἄρα παρπεπίθοιμι ἐγὼ τοίοις δ' ἐπέεσσιν·
Ὡ τέκος οὐρανίοιο, καὶ ἔνδοθι κυδῆεσσα,
- 350 Ὡ μεγάλοιο χοροῖσι παριζαμένη μεδέοντος
Ὑμνοπόλοις, εἰ καὶ σε θέμας καὶ γαῖα κατίσχει,
Δεῦρ' ἴθι, καὶ φάθι μῦθον. Ἐγὼ δὲ σέο προπάροιθον
Στήσομαι. Ἡ γὰρ ἔμοι γε θεόσδοτος ἦλθες ἄνασσα·
Ἡλυθες, ἄλλ' ἔτι μᾶλλον ἴοις τε, καὶ ἱλαὸς εἶης.
- 355 Τίς με καὶ οὐκ ἐθέλουσαν ἄγει πρὸς τόνδε θόσκον;
Τίς δ' ἔργοις μεμανῖαν ἐμὸν Θεὸν ἀτρεμῖν τε

324. Ἐρηγία. Duo Regg. περιηγία.

325. Δωδεκάδα. Reg. 39 δωδεκάδε. Regg. 990, 993 δύω-
δέκα γε.

331. Ὡν. Mendosè in Edit. ὡς

336. Βροτῆς. MSS. βροτίας, et sup. lin. ἀνθρωπίνης.

338. Ἄπαντες. Reg. 993 ἅποντες, et sup. lin. ἀφιεσάντες.

METRICA VERSIO.

Quid David? regum quo non præstantior ullus.
Quid Salomon sophiæ vertex, omnésque prophetæ,
Ardentique Elias abreptus ad æthera currus?
Quis non suspiciat veterisq[ue] novique sequestrum
Fæderis, et qui mox venturâ luce supremâ,
Nuntia læta ferens mortalibus antè currerit?
Quis non discipulos Christi, fidósque sequaces?
Quis non cœlipetæ robur mirabile Pauli?
Atque omnes alios, quorum clarissima virtus
Vel priùs illuxit, vel nostro tempore fulget,
Præsidium fidei, plebis columen, decus orbis,
Quos omnes nobis Christus thalamúsque dedère?

Sed neque fœmineo in sexu quocumque potentem
Egregiâ pietate Deum coluère, fidéque,
(Quarum non parvum numerum Scriptura recenset,)
Sunt sine conjugio tam magnâ laude potitæ.
Utque etiam in thalami quiddam genialis honorem
Altius adjiciam, licet omni labe carenti,
Attamen humano Christus se corpore junxit,
Et desponsatæ per viscera casta parentis
Fluxit, conjugiiq[ue] humani cùm deitate
Dimidium junxit. Sed et hic quoque maxima nobis
Vis posita est, quòd si superet pars conjugis experts,
Huic tamen à nobis genus et vitalis origo est.

- 320 David inter omnes reges celeberrimus fuit,
Ac Salomon sapientiæ præcipuum decus. Nec prophetas
Omittam. Eliam currus in cœlum rapuit.
Quis est autem, qui medium inter legem et spiritum non admiretur
Joannem, summi luminis canorum præcursorem?
- 325 Quis duodecadem illam illustrium discipulorum,
Quis Pauli magnanimi constantiam in cœlum evecti,
Atque alios et nunc etiam præstantissimos viros,
Præsidium doctrinæ, mundi decus, populi columnen?
Hos omnes hominibus nuptiæ et Christus dederunt.
- 330 Sed nec mulieres pietate ornatae,
Quarum magnus in libris divinitus inspiratis numerus,
Sine nuptiis et carne gloriam adeptæ sunt.
Dicam majus quidpiam in honorem mei thalami.
Christus ipse puris quidem, sed tamen visceribus mixtus est
- 335 Humanis, atque ex desponsatâ prodiit muliere,
Dimidium conjugii humani immiscens divinitati.
Unum autem mihi omnium longè maximum est robur, si vincant
Cælibes; hi quoque meum genus sunt, ut alii omnes.
Non enim ex cælibibus conjugati, sed ex nuptiis
- 340 Cælibes. Sic præcipimus filiis: pugnâ desistite,
Etsi patres non estis, ex patribus geniti estis.
Talia Connubium. Deindè verò subtristis facie,
Laceris pannis, et membris infirmis,
Absque calceis, macie confecta, oculos humi defixos habens,
- 345 Virginitas, vix diducens præ pudore
Labia, vultum verecundo rubore perfusa,
È capite silens trahit velum quo tegatur.
Hanc ego his verbis adhortabor.
O cœlestis patris progenies, ac intus splendida,
- 350 O quæ magni regis ades choris
Hymnos cantantibus, quamvis te corpus et terra detineant,
Huc ades, et verba loquere. Ego antè te
Stabo. Mihi enim Dei donum, regina venisti:
Venisti, ac sæpius adhuc venias, et propitia sis.
- 355 Quis me etiam nolentem ad hanc adducit sedem?
Quis desiderantem operibus ac quietâ vitâ Deum meum

David.

Salomon.

Elias.

Joannes Bap-
tista.Discipuli
Christi.
Paulus.Hos omnes ho-
minibus nuptiæ
et Christus de-
derunt.Mulieres quo-
que insignes pie-
tate.Christus ex de-
sponsatâ natus
est.Cælibes ex con-
jugatis nascun-
tur.Prodit Virgini-
tas, et queritur
se ad vanam li-
tem advocari, ac
nihil ipsi curæ
esse ait, quàm
Deum amare et
ad ipsum tende-
re.

340. Ἀνώγομεν. Coisl. sup. lin. κελύομεν.

343. Τρυχίνοις. Duo Regg. τριχίνοις. Mox ἀδρανέουσι. Sic
Reg. 990, Coisl. Herv. Edit. Paris. ἀνδρανέουσι.

345. Τυτθὸν δὲ. Coisl. et Reg. 990 τυτθὸν τε.

350. Μεγάλοις. Reg. 990 et Coisl. μεγάλοισι.

354. Ἴοις. Sic tres Regg., Coisl. et Chig. Edit. ἑοις.

METRICA VERSIO.

Non etenim ex agamis ortum traxère jugati:
Verùm illi contra nexu fluxère jugali.
Quocircà, nati, quamprimùm sistite pugnam.
Quancquàm etenim patrum minimè vos nomen habetis,
Attamen à patribus traxistis semina vitæ.

Hæc ubi verba dedit, siluit pars conjuge gaudens.
Tum mæsto vultu, atque hirsutis horrida pannis,
Infirmis membris, macie confecta, pedesque
Nuda, solo fixis oculis, immobilis hærens,
Virginitas, paulum diducens labra pudore,
Purpureoque suam perfundens sanguine frontem
È capite extracto clam sese obvelet amictu.

Tom. II.

Hanc igitur tali pavidam sermone cohortans
Alloquar. O celsi proles generosa parentis,
Interno splendore nitens, ô cælibus adstans
Angelicis, regem laudantibus usquè supernum,
In terrâ licet ac mortali corpore versans:
Huc age, depositoque metu sancta ora resolve.
Ipse tibi patronus ero: nam tu mihi sanè,
Tu mihi cælesti venisti munere, diva.
Sæpius atque utinam venias, veniâsque benigna!
Protinus hæc tales emittit pectore voces.
Quis verò invitam me sedibus admovet istis?
Quis vitæ probitate Deo servire parantem,

E 4

- Τίειν, ἡματίοις τε πόνοις, νυχίησί τ' αἰοιδαῖς,
 Καὶ θακρύων πηγῇσι, καὶ εὐαγγέεσσι καθαρμοῖς,
 Εἰς θῆριν καλέει κενεήν, καὶ νείκεα μύθων;
- 360 Οὐ γάρ ἐν ἀνθρώποισιν ἐμὸν κράτος, οὐδὲ λόγοισιν
 Εὐστροφος, οὐτ' ἀγοραῖς ἐπιμίσγομαι, οὐδὲ δικασῶν
 Εὐμενέων ψήφοισιν ἀγάλλομαι, οἷσι μέμηλε
 Παῦρα μὲν εὐδικίης, παύροισί τε, πολλάκι δ' αὖτε
 ἔνθα καὶ ἔνθα τάλαντον ἐπικλίνουσι θεμίςος.
- 365 Ἄλλοισιν βιώτοιο τὰ τίμια. Αὐτὰρ ἔμοι γε
 Εἷς νόμος, ἐν δὲ νόημα, κερασσαμένην φιλότητα
 Πρὸς Θεὸν ὑψιμέδοντα φασσφόρον ἔνθεν ὁδεύειν.
 Τῶν δ' ἄλλων ἀγαθῶν με τόσον φρένας ἡμερος αἰρεῖ,
 Οἷς κενεοὶ φρονέουσιν ἐτώσια φυσιώντες,
- 370 Ὡς τ' ἐπερχομένοισι, καὶ ὀλλυμένοισι τάχιςα,
 Ὅσπᾶτιον κκπνοῖο καὶ ἀτμίδος, ἡδὲ ρεύσης
 Αὔρης, καὶ ψαμάθοιο τινασσομένοις ἀνέμοισι
 Πάντοσε συρομένης, ἣ ὑπεῖρ ἄλα νηὸς ἀταρποῦ.
 Βουλοίμην κεν ἄτιμος ἐν ἀνθρώποισιν ἐοῦσα,
- 375 Τυτθὸν ἐν οὐρανίοισιν ἔχειν κλέος αἰὲν ἐοῦσιν,
 Ἡ πάντων κρατεύουσα, Θεοῦ πίπτειν ἀπάνευθεν.
 Ἄλλ' ἔμπης τρομέω καὶ δεῖδια, μή τις ἀερθεῖς,
 Παρθενίης νεόπηκτον ἐπὶ πτερόν αἰθέρι νωμῶν,
 Τοῖσδε λόγοις ἐπὶ γαῖαν ὀλισθήσειε τάχιςα.
- 380 Τούνεκεν εἰς μέσον ἦλθον ἐμῶν τεκέων ἐπίκουρος,
 Μῦθον ἀσσητῆρα Θεοῦ σὺν χειρὶ φέρουσα.
 Μητρὶ δ' ἐμῇ τὰ πρῶτα μυθήσομαι, ὅσσ' ἐπέοικε.
 Κεῖνο μὲν ἀτρεκέως μυθήσας, καὶ κατέλεξας,
 Συζυγίη χαρίεσσα, καὶ ἦνεσα, (ἣ γὰρ ἔγωγε
- 385 Ἄρξομ' ὅθεν κατέληξε τὸς λόγος,) ὡς ἀγάμοισι
 Ρίζα γάμος. Καὶ γάρ τε πέλει καὶ ρίζα καὶ ἀρχή.
 Τίς δὲ κεν ἀρνήσαιο σαοφρονέων γενετήρας;
 Οὐ μὲν πάντ' ἀγόρευσας ἐτήτυμα. Ἀλλὰ δέχοιο,
 Καὶ μήτηρ περ ἐοῦσα, σοφὸν καὶ ἐχέφρονα μῦθον,
- 390 Καὶ μεγάλης σοφίης μυστήριον ἀμφὶ γενέθλην,
 Ἦν κευθμῶνες ἐδειξαν ἐμοὶ μεγάλοιο Θεοῖο.
 Οὐχ ὅλου ἀνθρώποιο πατὴρ βροτὸς, ὡς ἐνέπουσιν,
 Ἀλλ' ὅσσον σαρκὸς τε καὶ αἵματος, ἀμφοτέρων μὲν
 ὀλλυμένων. Ψυχὴ δὲ Θεοῦ κρατέοντος ἅμα

357. Νυχίησι τ'. Sic tres Regg. Edit. νυχίοισι τ'.

358. Πηγῇσι. Duo Regg. πηγαῖσι.

359. Καλέει. Itā duo Regg. et Coisl. Edit. malè καλέειν.

363. Παύροισί τε. Itā Coisl. Edit. παύροις δέ τε.

364. Θέμιςος. Coisl. sup. lin. τῆς δικῆς.

366. Κερασσαμένην. Coisl. sup. lin. μίξασαν. Int. Coisl.

ἐμοὶ δὲ εἷς νόμος, ἐν νόημα, τὸν κρατῆρα τῆς πρὸς Θεὸν ἀγάπης
 πλήρη σήσασαν, πρὸς ἐκείνον ἐντεῦθεν ἐπείγασθαι. *Mihi autem*

METRICA VERSIO.

Nocturnisque hymnis, sudoribus atque diurnis,
 Atque piis lustris, lachrymarum et fonte perenni,
 Ad pugnam et rixas verborum adducit inanes?
 Non apud humanos vis nostra est atque facultas.
 Non linguā valeo, strepitus nec quæro forenses;
 Non animos etiam mihi gratia iudicis effert.
 Iudicibus siquidem recti tenuissima cura est,
 Perpaucisque viris. Nam partem in utramque scelesti
 Iustitiæ persæpè solent inflectere libram.
 Sint aliis hujus dulcissima commoda vitæ:
 Hæc lex una mihi, scopus hic est unus, amore

Ut correpta Dei terris excedere possim.
 Cætera, quæis vanè vanissima pectora turgent,
 Quæque citò veniunt, subitâ pereûntque ruinâ,
 Non magis afficiunt animum, quàm fumus inanis,
 Quàm vapor et ventus, concussâque turbine venti,
 Et passim distracta effusâque mollis arena,
 Aut etiam in lato puppis vestigia ponto.
 Atque apud humanos ingloria vivere malim,
 Inter cælicolas dùm sit mihi gloria quædam:
 Quàm terræ imperio fulgens procul arce supernâ
 Excidere, atque Deo per sæcula cuncta carere.

- Colere, ac diurnis laboribus, et nocturnis cantibus,
 Et lacrymarum fontibus, ac sanctis expurgationibus,
 Ad vanam advocat litem rixasque verborum?
- 360 Non enim in hominibus meum robur est, nec verbis
 Volubilis sum, nec foris immisceor, neque iudicium
 Benevolorum suffragiis gloriior, quibus parùm cordi est
 Rectum jus, ac perpauca, ac sæpè etiam
 Hùc et illùc justitiæ libra inclinatur.
- 365 Aliis vitæ honores relinquo. Mihi autem
 Una lex, una cogitatio, ut divino amore perfusa
 Hinc ad Deum in cœlo regnantem ac lucis autorem proficiscar.
 Cæterorum autem bonorum tantùm me desiderium tenet,
 Quibus vani homines stultè inflati efferuntur,
- 370 Citò venientibus et celerrimè pereuntibus,
 Quantùm fumi aut vaporis, aut fluentis
 Auræ, et arenæ ventis agitatis
 Undique raptatæ, aut semitæ navis in mari.
 Malim ingloria inter homines
- 375 Paululùm gloriæ nancisci in cœlestibus semper manentibus,
 Quàm omnibus imperans, Deo excidere.
 Sed timeo et extimesco, ne quis elatior
 Virginitatis recentes pennas in aëre ventilans,
 Istis sermonibus in terram celeriter cadat.
- 380 Quarè in medium prodii meorum natorum adjuvix,
 Sermonem auxiliatorem, Deo dante, afferens.
 Primùm matri meæ dicam quæ conveniunt.
 Illud quidem verè elocuta es et disseruisti,
 Gratiola carnis conjunctio, tibi que assentior, (ego enim
- 385 Indè incipiam, ubi tua desiit oratio,) cælibum
 Radicem esse nuptias. Sunt enim et radix et principium.
 Quis cordatus genitores abneget?
 Non tamen omnia vera dixisti. Sed excipe,
 Quamvis mater sis, sapientem ac prudentem sermonem,
- 390 Magnæque sapientiæ mysterium circà generationem,
 Quod mihi ex abditis magni Dei recessibus monstratum est.
 Non totius hominis homo pater est, ut dici solet,
 Sed tantùm carnis et sanguinis, quorum utrumque
 Peribit. Anima autem Dei omnipotentis spiraculum est

Virginitas cau-
sam suam defen-
dit.

Patres carnis
tantùm sunt pa-
tres.

Anima Dei
spiraculum.

una lex, una voluntas, ut, poculo Dei amoris cumulato,
indè ad ipsum proficiscar.

371. Ὁσάτιον. Ità Reg. 39, 993. Edit. ὁσάτιος.

372. Τίνασσομένοις. Sic Reg. 993. Edit. τινασσομένης.

381. Ἀοσητῆρα. Sic Reg. 990. Edit. ἀοσητῆρα.

384. Συζυγίη χάρισσα. Combef. legit συζυγίη, et vertit,
in conjugii gratiam orans, ejusque causam agens.

390. Μυστήριον. Ità Coisl. et tres Regg. Edit. μυστήριον.

391. Ἦν. Reg. 5ν.

392. Ὀλου. Tres Regg. et Chig. Ὀλος.

METRICA VERSIO.

At vereor ne quis non firmâ Virginitatis
 Æthera percuiens alâ, sermonibus istis
 Concidat in terram pronus, cœlùmque relinquat.
 Quocircà ut vobis, Christo donante, periculum
 Submoveam, vestram aggrediar defendere causam.
 Ac primùm dicam, quæ sunt dicenda parenti.
 Vera quidem, fateor, carnis conjunctio, narras,
 Mirificæque probo, (namque hinc exordiar, undè
 Dicere cessasti,) quodd radix Virginitatis
 Conjugium. Radix namque est et origo perennis.

Ecquis enim sanâ genitores mente negarit?
 Attamen hand verè dixisti cuncta; sed æquâ
 Aure, precor, genitrix, cordatum percipe dictum,
 Ortūque in nostro sophiæ mysteria magnæ,
 Abdita cœlestis mihi quam doctrina rexit.
 Non homo totum hominem, velut de more loquantur,
 Prognit: verùm crassæ tantummodò carnis
 Est pater, et calidi dat semina primæ cruoris:
 Quorum utrumque gravi corruptum morte peribit.
 Ast anima in corpus divino condita flatu

- 395 Ἐκτοθεν εἰσπίπτουσα πλάσει χοός. Οἶδεν ὁ μίξας,
 Πῶς τὸ πρῶτον ἔπνευσε, καὶ εἰκόνα μίξατο γαίῃ.
 Μάρτυς ἐμῶν ἐπέων καὶ σὸς πόθος. Ἡμιτελής γάρ,
 Στέργων οὐ ψυχὰς τεκέων, τὰ δὲ σώματα μοῦνα.
 Οἷς δάκνη μογέουσι, καὶ οἷς θαλέθουσι γέγηθας.
- 400 Πλείονα γὰρ τυτθῇσι πατήρ καὶ πότνια μήτηρ
 Ὦν τεκέων λώβησιν ἐὼν καταδάμνεται ἥτορ,
 Ἡ μεγάλαις ψυχῶν κακίαις καὶ χείροσι λώβαις.
 Τῶν μὲν γὰρ τοκέες, τῶν δ' οὐ τελέθουσι τοκῆες.
 Εἰ δέ σε μητέρ' ἐγὼ καλέω, καπὶ χείροσι μοίρη.
- 405 Πῶς σύ γ' ἀρειοτέρου φθονέεις πατὴρς ἡθίοισιν.
 Ὡς μεγάλῳ γενετῇρι βροτῶν ἐθέλουσ' ὑπέεικε
 Παρθενίην τίουσα, Θεὸν πατέρ' ἀμφιέπουσαν.
 Μητέρι μὲν δὴ τοῖα, καὶ ἄρκιος ἐνθάδε μῦθος.
 Αὐτὰρ ἐγὼ, φίλα τέκνα Θεοῦ, πάντων βασιλῆος,
- 410 Τόνδε νόμον τίουσα, ὁμοφροσύνην ἐρατεινὴν
 Πρὸς Θεὸν οἶον ἔμιξα, χοός δ' ἀπέλειπον ἔρωτα,
 Ὦν πάις ἀθανάτοιο Πατὴρς ἐξήσατ' ἄνωθεν,
 Ἐκμεγῶς ἀδέτοιο, καὶ ἄφθιτος οὐ φθινύθοντος,
 Ἐξέτι τοῦ, ὅτε πρῶτον Ἀδάμ. Ξέτο ἐν παραδείσῳ
- 415 Ἄξυγα, καὶ μετέπειτα διδοὺς νόμον ἤγνισε λαόν,
 Καὶ τοκετοὺς ἐκάθηρε νόμῳ, καὶ νηὸν ἔτισε
 Σώμασιν ἀγνωστάτοισιν ἀμοιβασίων ιερῶν.
 Μάρτυς Ἰωάννοιο πατήρ μέγας, οὔτι πάροιθε
 Σπερμύνης φίλον υἷα, τὸν ἐνδοθὶ δέξατο νηοῦ,
- 420 Τὸν Χριστοῦ μεγάλῳ προάγγελον ἡμερίοισι,
 Πρὶν γε Θεῷ τελέσαι μυσῆρια ἡμασιν ἀγνοῖς.
 Τοῦ δὲ νόμοιο τέλος Χριστός, μερόπεσσι κερασθεῖς
 Παρθενικῆς ἀπὸ γαστρὸς, ὅπως γάμος ἐς χθόνα νεύσῃ.
 Καὶ ῥ' ὁ μὲν ὥς ὑπέειξεν, ὁ δ' ἔγρετο κόσμος ἀρείων,
- 425 Καὶ μόρος ἀρχεγόνῳιο λυτῆς διὰ σαρκὸς ὁδεύων,
 Ροιῇ τικτομένοισι, καὶ ὀλλυμένοισι γενέθλη,
 Παρθενίῃ γ' ἐνέκυρσε, καὶ ὤλετο, ὥς ὅτε πέτρῃ
 Ἀγχιάλῳ μέγα κύμα, καὶ ὕδατι βοσκομένη φλόξ.
 Πρὸς τὰδε τίς πτολίεσσι καὶ ἀδρανέεσσι νόμοισι,
- 430 Τίς δ' ἀγορῇσι γέγηθε, καὶ οἶδμασι, καὶ τίς ἀγῶσιν,

395. Πλάσει χοός. Itā Coisl. et duo Regg., Chig. Θεοῦ πλάσει. Edit. χοός πλάσει.

396. Μίξατο. Tres Regg. et Coisl. δῆξατο. Vide suprā, Sect. 1, Poēm. viii, de *Animā*, vers. 80 et 81, ubi eadem leguntur.

398. Μοῦνα. Reg. 39 μοῦνον.

399. Θαλέθουσι. Coisl. et duo Regg. θαλίονσι.

405. Ἡθίοισιν. Int. τοῖς ἀγαθοῖς τέκνοις.

411. Ἀπέλειπον. Sic Reg. 39. Edit. ἀπέλειπον.

METRICA VERSIO.

Immeat externè. Novit rex ille supernus.
 Quo primum pacto flavit, terræque jugavit
 Augustam effigiem. Porro ne dicere falsa
 Censear, ipsa tuo locuples mihi testis amore
 Esse potes: nec enim perfectus et integer ille est.
 Non etenim natorum animas, sed corpora sola
 Diligis, et magno, cum sunt malè sana, dolore
 Afficeris, rursus gaudes florentibus illis.
 Nam multò gravius mentes utriusque parentis
 Excruciat vel parva lues quæ membra suorum
 Inficiat, quàm magna animi labèsque luésque.
 Cur? quia non animas illi, sed corpora gignunt.
 Quòd si cum mihi pars duntaxat vilior abs te
 Nascatur, nomen tibi non invita parentis

Ipsa tamen tribuo, quisnam tua pectora livor
 Occupat, ut prives natos meliore parente?
 Ergò Patri magno, genitrix, jam cede libenter,
 Virgineæ meritos vitæ jam defer honores,
 Utpotè quæ superùm complectitur usquè paren-
 tem.

Hæc mihi sufficiat charæ dixisse parenti.
 Ast ego, cœlicolæ soboles dulcissima Patris,
 Hanc legem venerans, humili tellure relictâ
 Tota immortalis Domini succendor amore,
 Quam satus æterno genitore ac cælibe Christus
 Instituit, tunc cum paradisi in sede locavit
 Primigenum illum Adamum, thalami consorte ca-
 rentem,

- 395 Extrinsecus incidens in terrestre figmentum. Novit qui miscuit,
 Quandò primùm afflavit, ac imaginem terræ miscuit.
 Testis est meorum verborum etiam amor tuus. Dimidiatus enim est,
 Non animas diligens natorum, sed tantùm corpora,
 Quibus doles laborantibus, gaudésque florentibus.
- 400 Plus enim patris et venerandæ matris cor
 Leves natorum suorum vulnerant nævi,
 Quàm magna animarum vitia, et deteriores labes.
 Sunt enim corporum genitores, nequaquàm animarum.
 Quòd si te ego matrem appello, quamvis ob deteriore partem,
- 405 Quomodò his qui cælibes sunt, præstantiorem invides patrem?
 Magno ergò hominum genitori libenter cede,
 Honorem habens virginitati, Deum patrem assectanti.
 Ac matri quidem talia; satísque hæc sit dixisse.
 Rursùm ego, carissimi nati Dei, omnium regis
- 410 Legem colens, concordiam amoris
 Cum Deo solo miscui, ac terrenum amorem abjeci,
 Quam legem Filius æterni Patris olim instituit,
 Natus ex patre vinculi experte, incorruptibilis ex incorruptibili,
 Cùm primùm Adamum posuit in paradiso
- 415 Jugi expertem, ac postea legem promulgans sanctificavit populum,
 Ac partus lege expurgavit, templumque decoravit
 Castis corporibus sacerdotum vices exercentium.
 Testis hujus rei magnus Joannis pater, qui non priùs
 Genuit dilectum filium, quem intrà templum accepit,
- 420 Magni Christi prænuntium hominibus,
 Quàm divina absolvisset mysteria castis diebus.
 Legis autem finis Christus, hominibus mixtus
 Ex virginali utero, ut nuptiæ in terram vergant.
 Ac illæ quidem cesserunt, mundusque præstantior illuxit,
- 425 Et mors quæ per carnem dissolubilem primi parentis evenerat
 Hominibus fluxione nascentibus, et generatione pereuntibus,
 Incurrit in virginitatem et periit, veluti in rupem
 Littoralem incidens ingens flactus, et aquis absumpta flamma.
 Ad hæc quis civitatibus et infirmis legibus,
- 430 Quis foro delectatur et inflationibus? Quis certaminibus

Plus leves
 corporum nævi
 filiorum paren-
 tes contristant,
 quàm gravia ani-
 marum vitia.

Virginitas al-
 loquitur cælibes,
 seu natos Dei.

Veteres sacer-
 dotes certis tem-
 poribus ab opere
 matrimonii abs-
 tinebant.

Urbes, leges,
 fora, certamina,
 mensæ, non ma-
 trimonio tribu-
 enda sunt.

415. Ἄζυγα. Reg. 990 ἄζευκτον.

418. Ἰωάννοιο. Ità Reg. 993, Chig. et Coisl. Edit.

Ἰωάννοιο.

421. Τέλεισαι. Tres Regg. et Coisl. τέλεισεν. Id colligit
 sanctus Doctor ex verbis Lucæ, qui cap. 1. de Zachariæ

loquens, his verbis utitur: *Et factum est ut impleti sunt
 dies officii ejus, abiit in domum suam.* Bill.

427. Παρθενίη γ'. Ità habent duo codices Regg γ' deest
 in Editis.

430. Ἀγορήσι. Duo Regg. ἀγοραίσι.

METRICA VERSIO.

Dehinc legem tribuens Veneris præcepit ab usu
 Ut se plebs certis cohiberet tota diebus.
 Quinetiam partus purgari lege recentes
 Jussit, sacrificiisque ornavit nobile templum,
 Corpore qui puro divinum munus obibant
 Pro vice quisque suâ. Testis mihi prodeat ille
 Zacharias; nec enim, quem sacra accepit in æde,
 Luminis immensi mundo jucunda ferentem
 Nuntia, produxit natum, divina priusquàm
 Omnia virgineis celebrâsset festa diebus.
 Jam verò Christus, quo Lex veniente sepulta est,
 Humano generi mixtus de Virgine fluxit:

Tom. II.

Vergeret ut posthac in terram uxoriam vita.
 Ac sic illa quidem cessit, mundusque repenti
 Exoriens melior terris lucescere cœpit.
 Et per primigenam gradiens mors aspera carnem,
 Atque homines fluido nascentes semine patrum,
 Ac prole eductâ linquentes lumina vitæ,
 Virgineam in vitam misera incidit, atque necata est:
 Qualis in abruptos scopulos insana procella
 Incidit, aut in aquas rapidissima flamma nivales.
 Quis porro latas urbes infirmæque jura,
 Atque forum lætus sequitur, fluctusque feroces?
 Publica quis magnis certamina laudibus effert,

F 4

- Οὓς μῦθοι συνέπηξαν ἐπ' ὠκυμόροισιν ἐφήβοις;
 Τίς στρατὸν ἐν πολέμοισι, καὶ ἐν θαλήσσι τραπέζας
 ἤνεσε; τίς σοφίην κενεαυχεά, ἥτ' ἐνὶ χερσίν,
 ἥτ' ἐν ἀραχναίοισι λόγοις καὶ πλέγμασι κεῖται,
 435 Αὐτοῦ τικτομένοισι, καὶ ἡέρι λυομένοισι;
 Τίς δ' ἄρα τοῖσι γέγηθε, φυτοσκαφίης τε πόνοισι,
 Νηὸς τ' ὠκυάλοιο θρόνον κραιπνοῖς ὑπ' ἀηταις;
 Ταῦτα μὲν οὔτε γάμοιο διδάγματα, τῆς δ' Ἀδάμοιο
 Τίσιος ἀρχαίης τυτθὸν μέρος, αἷσιν ὑφέρει
 440 Πτέρναν ἐμὴν δοκέων πικρὸς ὄφις. Εἰ δὲ γάμοιο,
 Ἐρρέτω. Οὐ γάρ ἔμοιγε συνέμπορα πρὸς βίον ἄλλον
 ἔνθεν ἐπειγομένη, τὰ δὲ γ' ὄλβια πάντ' ἀπολείπει
 Σήμερον, ἥ κόσμοιο σὺν ἀστατέοντι ρέεθρον.
 Ρεύσος γάρ ρεύσοιο διεκπεράας βιότοιο,
 445 Βαῖον ἐφαπτόμενός τε παρατροχάων τροχάοντα.
 Εἰ δὲ σοφοῖσι γέγηθας, ἐπεὶ σέθεν ἐξεγένοντο,
 Δέξαι καὶ ἀλιτρῶν κακίην, ὧν ρίζα τέτυξαι.
 Ρίζα Καὶν, Σοδόμων τε, καὶ οὓς ἐκέδασ' ἐπὶ πύργῳ
 Χρισὸς ἀτασθαλέοντας, ὕβριν θ' ὧν ἔσβησεν ὄμβρος
 450 Οὐρανόθεν χθόνα πᾶσαν ὁμοῦ πνείουσι καθήρας.
 Τίς Φαραῶ κακόμητιν, Ἀχάδ' ἑράσας, Ἀσσυρίων τε
 Πικροτάτους βασιλῆας ἐθρέψατο; τίς δὲ δίκαιον
 Αἶμα πότῳ μάχλοισ τε κινήμασι δόντα θυγατρὸς
 Οὐλίον Ἡρώδην, παιδοκτόνον, ἠδὲ φωνῆας
 455 Χριστοῦ παμβασιλῆος, ὅσοι τ' ἐγένοντο διώκται
 Πρόσθεν καὶ μετέπειτα, καὶ ὕστατίοισι χρόνοισι,
 ὧν πύματον πρῶτόν τε, κακὸν Βελίαο βέρεθρον,
 Δεινὸν Ἰουλιανοῖο κράτος, ψυχῶν ὀλετήρος,
 Οὗ θεόθεν πληγέντος, ἐπεὶ μόθον ἤρατο Χριστῷ,
 460 Θερμὸν ἔτι ζείουσα κόνις, μέγα τάρβος ἀλιτροῖς·
 Ἄλλους θ' οὓς περ ἔδωκε βίῳ γάμος, ἠδ' ἔτι δώσει,
 Ψεύσας, ἀνδροφόνους, σκολιοὺς, ἐπίορκον ὁμοῦντας,
 Ἀρπαγὰς ἀλλοτριῶν, ξείνης δηλήμονας εὐνῆς,
 Τίς κεν ἀριθμήσειεν; ἐπεὶ τόδε πᾶσι πέφανται,
 465 Ὡς πλείων χρυσοῖο κόνις, πλείους δὲ κάκιστοι
 Τῶν ἀγαθῶν· καὶ γάρ τε τρίβους περώσωιν ἀνίσους.

434. Ἐν ἀραχναίοισι λόγοις. *Sermonibus rationibusque contortis, quibus vis major non inest, quàm araneorum telis.*

442. Ἐπειγομένη. Sic tres Regg. Edit. ἐπειγομένη.

445. Τροχάοντα. Tres Regg. τροχάοντος.

453. Μάχλοισ τε. Sic Reg. 990 et Chig. qui pro

κινήμασι quod sequitur, habet λιγύσμασι. In Edit. deest τε.

454. Παιδοκτόνον. *Memoriâ lapsus videbitur Gregorius, si eundem esse existimaverit Herodem. qui Joannem obtruncari, ac eum qui pueros jussit occidi: quem errorem pluribus esse familiarem observat Hieronymus*

METRICA VERSIO.

Quæ propter juvenes properata morte cadentes
 Fabula confinxit? quis lautæ fercula mensæ
 Prædicat, et sophiæ præconia pandit inanis,
 Quæ partim in manibus, partim in sermone caduco
 Est sita, qui subito natus vanescit in auras?
 His, inquam, quisnam gaudet, plantisque serendis
 Incubat, et pelagus gestit sulcare carinâ?
 Non ea connubium docuit, sed parvula pater sunt
 Hujus supplicii, quo primi noxa parentis
 Judicio est mulctata Dei, quibus anguis acerbus
 Obrepit, plantamque meam pervertere tentat,
 Quod si connubio cuiquam hæc tribuenda videntur,
 Jam valeant, nec enim, mihi dum migrare necesse est

E vita atque hominum cœtu, comitantur euntem.
 Sed quæcunque suo complexu terra coerces,
 Vel nunc, vel tandem mundo labente peribunt.
 Fluxus enim fluxæ tu trajicis æquora vitæ,
 Hanc leviter tangens celeri cursûque fluentem
 Præteriens. Quodd si claros probitate fidèque
 Ex te progenitos gaudes, atque indè tumescis,
 Quin tu consimili vitium radice es, certa parénsque.
 Accipis? horum etenim radix es, certa parénsque.
 Ex te profluxitque Cain, Sodomæque coloni,
 Quosque etiam aggressos sceleratam condere turrim
 Divisit Christus, quosque imber missus ab alto
 Extinxit, terras simul atque animantia purgans.

- Quæ fabulæ ob juvenes immaturè mortuos statuerunt?
 Quis exercitum in bellis, et in conviviis mensas
 Laudavit? quis sapientiam inanem, tùm quæ in manibus,
 Tùm quæ in araneorum sermonibus et tricis est posita,
 435 Simul nascentibus et in aërem evanescentibus?
 Quis his rebus gaudet, atque plantarum colendarum laboribus,
 Navisque celeris cursu sub vehementibus ventis?
 Atque hæc quidem non sunt conjugii documenta, sed Adami
 Antiquæ vindictæ pars pusilla; et per hæc subrepat
 440 Plantam meam observans infandus serpens. Quòd si conjugii sunt,
 Valeant. Non enim me comitantur ad aliam vitam
 Hinc properantem, et beata omnia peribunt
 Hodie, vel cum mundi instabili fluente.
 Effluens enim effluentem trajicis vitam,
 445 Leviter illam tangens, et currentem prætercurrens.
 Quòd si sapientibus gaudes, quia ex te geniti sunt,
 Recipe in te et malorum nequitiam, quorum radix es.
 Radix es Caïni et Sodomorum, et quos divisit Christus
 Ad turrim improbè agentes, et quorum scelus extinxit imber
 450 Cœlitùs terram cum omnibus spirantibus expurgans.
 Quis Pharaonem scelerum inventorem, quis Achabi audaciam et Assyriorum
 Acerbissimos reges enutrivit? Quis illum qui sanguinem
 Justum compotationi et lascivis filiae motibus tradidit,
 Scelestum Herodem, et eum qui infantes occidit, et interfectores
 455 Christi summi regis, et quotquot extiterunt persecutores
 Antè et post, et novissimis temporibus,
 Quorum postremus et primus, nefandum Belix barathrum,
 Horribilis Juliani potestas, animarum perditoris,
 Quo divinitùs percusso, (bellum enim Christo indixerat,)
 460 Ejus cinis adhuc fervidè ebulliens, magnus est improbis terror;
 Atque etiam alios quos nuptiæ sæculo dederunt et dabunt,
 Mendaces, homicidas, perfidos, perjuros,
 Raptores alienarum rerum, alieni perniciem thalami,
 Quis enumeret? Illud enim omnibus manifestum est,
 465 Copiosiore esse auro cinerem, ac plures improbos
 Quàm probos: nam et vias conficiunt diversas.

Sed hæc sunt
 pars parvula sup-
 plicii, quo, Dei
 judicio mædata
 est primi paren-
 tis noxa.

Si gloriantur
 nuptiæ sapienti-
 bus ex se genitis,
 debent quoque
 malorum in se
 recipere nequi-
 tiam.

Juliani cada-
 ver quasi ebul-
 lire videtur.

Cinis auro co-
 piosior.

Mali plures
 sunt quàm boni.

Matth. 11. Herodes enim magnus, quo jubente, infantes
 cæsi sunt, obierat priusquàm ex Ægypto puer Jesus re-
 verteretur. Verùm nihil obstat, quominus sanctus doc-
 tor de utroque voluerit sermonem facere, interponendo
 scilicet virgulam.

457. Ὡν. Ità Coisl. Edit. τῶν. Vide 2^{am} Invectivam ad-
 versus Julianum imperatorem, tom. 1, pag. 155.

460. Ἐπὶ ζείουσα. Reg. 992 ἐπὶ ζείουσα. *Juliani cadaver,*
 inquit ad hunc locum Valesius Henric., *in tumulo quasi*
ebullire videtur.

METRICA VERSIO.

Quisnam vipereum Pharaonem, Achabumque furem,
 Et regum Assyriæ rabiem nutrit et iram,
 Et sævum Herodem, pueros qui cæde nefanda
 Sustulit, ac natæ lascivè membra moventi
 Baptistæ caput innocuum dedit atque cruorem?
 Quis Christi regis summi, vitæque parentis
 Carnifices, aliòsque omnes, qui tempore primo,
 Qui post, quique etiam extremis crudeliter annis
 Insigni pietate Deum studiòque colentes
 Vexarunt? quorum in numero Julianus habendus,
 Ultimus ille quidem serie, sed crimine primus,
 Haud dubium Sathanæ barathrum, pestisque animarum.

Quo, quia sacrilegis Christi tentaverat armis
 Expugnare fidem, divino vulnere cæso,
 Fervet adhuc cinis ipse, timor non parvus iniquis.
 Quis reliquos memoret, quos jam dedit atque datu-
 rum est
 Connubium mundo, mendacia verba loquentes,
 Versutos, sædæ maculatos crimine cædis,
 Ore venenato perjuræ dira vomentes,
 Raptores, thalamiq; alieni jura terentes?
 Perspicuum siquidem est cunctis, quod pulvis ut aurum
 Excedit numero, sic justos turba malorum
 Exuperat: nec enim similis calcatur utrisque

- Τοῖς μὲν γὰρ χθαμαλή καὶ ἐπίτροχός ἐστι κακοῖσιν.
Οἱ δ' ἀγαθοὶ τέμνουσι προσάντεα. Τοῦνεκεν ἐσθλῶν
Πλείζον, ὅσον κακίους προφερέστεροί εἰσιν ἀριθμῷ.
- 470 Εἰ μὲν δὴ λήξειας ἀγαλλομένη τεκέεσσι,
Καὶ πηρὸν καλέουσα βίον θεότητος ἐταῖρον,
Στήσομεν ἐνθάδε μῦθον. Ἐχοῖς κλέος ἀμφήρισον.
Οὐδὲ γὰρ οὐδ' αὐτὴ φθονέω χθονίῳ γενετῇρι.
Εἰ δὲ Θεοῖο λαχοῦσα τὰ δεύτερα, πρῶτα δέδορκας.
- 475 Φθέγγεσθαι ἀτρεκέως μὲν, ἀτὰρ θυμαλγέα μῦθον.
Τίς πάντων μερόπων τόδ' ἐμήσατο τέκνον ἄριστον
Σπερμῆναι; τί δὲ μῆχος ἀνάρσιον υἷα φυτεῦσαι;
Εἰκόνα μὲν γράψεν τις ἀπ' εἰκότος οὔτι χειρείω,
Καὶ πλάσσης ἐτύπωσεν εἰκότα πλάσματα μορφαῖς,
- 480 Καὶ χρυσὸν παλάμησιν, ὅπη νόος, ἤλασε τέχνη,
Καὶ ξάχυν ἐξ ἀγαθοῖο γεωμόρος ἐσθλὸν ἄμνησε
Σπέρματος, οὐδ' ἀτύχησε τέλους πόθος, οἷον ἐώλπει.
Θνητὸς δ' οὐ σάφα οἶδε γόνου φύσιν, εἰς ὃ τι λήξει,
Οὐ κακὸς, οὐδὲ μὲν ἐσθλός· ὃ δ' εὔχεται ἐσθλὸς ἀρεῖω.
- 485 Εἰ Παῦλός τις ἐὼν χριστοκτόνον υἷα φυτεύσει,
Ἄνναν ἢ Καϊάφαν ἀτάσθαλον, ἢ τιν' Ἰούδαν·
Οὐδ' εἴ τις κακίαν πεφυκὼς οἶός περ Ἰούδας,
Ἦ Παύλου ζαθέου κεκλησεται, ἢ ὅγε Πέτρου,
Πέτρης ἀρράγιός, γενέτης κληῖδα λαχόντος.
- 490 Οὐδὲ γὰρ εἰ φίλον υἷα φυτεύσεται ἢ ἐξυγάτρα,
Οἶδε πατήρ. Ὑβριν δὲ χόος μόνον ἔσθισεν εὐνῇ.
Ἐκ δ' ἐνὸς ἀρχεγόνοιο Κάϊν καὶ Ἄβελ ὑπέσαν,
Ζηλήμων, θυσίης τε Θεουδέος ἐσθλὸς ἀρητήρ.
Ἰσακίδαί δ' Ἡσαῦ τε κακὸς, Ἰακώβ τε φέριτος·
- 495 Καὶ πλείον, ἐκ γὰρ ἐνὸς δίδυμος γόνος οὐδὲν ὁμοῖος.
Καὶ Σολομών τὰ πρῶτα σοφὸς, μετέπειτα κάκιζος,
Ἡνίκα θηλυτέρησιν ἐφωμάρτησεν ἀλιτραῖς.
Ἐμπάλιν αὖ Παύλοιο μέγα σθένος ἀμφοτέρωθεν,
Ὅς Χριστὸν μὲν ἄτιζεν, ἔπειτα δὲ πᾶσιν ἔφηνε,
- 500 Τρέψας εἰς ἀγαθὸν ζῆλον πυρόεσσαν ἐρωήν.
Τούτων συζυγίῃ δὲ τι δώσομεν; οὐδὲν ἔγωγε.
Οὐ γὰρ ζευγνυμένοις καταθύμιος ἔσπεται εἰκὼν.
Ἀλλ' ὥς τις σρεπτοῖσιν ιαινόμενος φρένα πεσσοῖς,

472. Ἐχοῖς. Itā duo Regg. et Coisl. Edit. ἔχεις. Mox ἀμφήρισον, Reg. 992, sup. lin. ἀμφίβολον.

473. Χθονίῳ. Coisl. χθονίων, *terrestrium parenti*.

474. Λαχοῦσα. Aldum immeritò carpit Billius, quòd

reddiderit: *Secundas partes sortita*; sic enim vox ista accipienda, et accipitur à Budæo.

476. Ἐμήσατο. Coisl. sup. lin. δεδάχται.

477. Μῆχος. Coisl. sup. lin. μηχανή.

METRICA VERSIO.

Semita, namque malis prona est atque undique fusa :
Difficilis contrā justis, salebrosa, molesta.
Quo fit ut egregios homines manus impia multūm
Exuperet. Quòd si de te sentire superbè
Ob sobolem tandem cesses, vitāmq̃ superno
Conjunctam regi mancam infirmāmq̃ vocare,
Hic finem faciam; dubiam tibi carpere laudem
Jam liceat; nec enim terreno filia patri
Invideo. Verūm si summo nata parente,
Vilia mirificis præfers, primisque secunda,
Vera quidem tibi dicta dabo, sed acerba. Quis unquā
Hoc animo novit, justum producere natum?

Quā rursus quisquam possit ratione creare
Deformem vitilis? ab imagine pictor eamdem
Picturam ducit: plastes non dispare formā
Propositam reddit formam: manibꝫque peritis,
Quoquē mens tulerit, tractatum ducitur aurum;
Exque bono segetem telluris cultor opimam
Semine ferre solet, nec spem deplorat inanem.
Ast homini, quidnam jactā semente creabit,
Non liquet, et prolis quānam natura futura est.
Nescius est etenim, quī Paulum laudibus æquat,
Carnificē-ne suo producet semine Christi,
Aut Annam, aut Caiphā, vel crimine proditiōis

- Improbis enim proclivis est, et lata currenti :
 Boni verò præruptis gradiuntur itineribus. Ideò boni
 Tantò pluris faciendi sunt, quantò mali numero præstant.
- 470 Quòd si desinas de filiis gloriari,
 Et mancam appellare amicam divinitatis vitam,
 Desinam hìc loqui; habeas ambiguum decus.
 Nam ne ipsa quidem invidebo terrestri parenti.
 Sed si secundo loco apud Deum posita, primum tibi arrogas,
- 475 Eloquar verum quidem sermonem, sed molestum.
 Quis ex omnibus hominibus id didicit filium optimum
 Gignere? Aut quis modus filii vitio non carentis gignendi?
 Imaginem quidem aliquis pinxit ab imagine non deteriore,
 Fictórque similes formis sculpsit statuas,
- 480 Arsque aurum manibus ducit quòcumque mens voluerit,
 Bonámque spicam ex bono semine metit
 Agricola, nec à sperato fine desiderium aberravit.
 Sed mortalis haud clarè novit sobolis naturam, qualis futura sit,
 Sive bonus, sive malus sit, quanquàm bonus meliora precatur,
- 485 Si Paulus quis extiterit, ignorat annon Christi interfectorem
 Generabit Annam, aut Caïpham detestabilem, aut Judam quemdam.
 Sic etiam vitiosissimus, qualis extitit Judas,
 Annon divini Pauli vocabitur genitor, aut Petri,
 (Illius petræ quæ rumpi non potest,) cui commissa clavis.
- 490 Nam ne illud quidem, utrùm amabilem filium generaturus sit, an filiam
 Novit pater. Tantummodò carnis rabiem cubili extinxit.
 Ex uno generis principe Caïn et Abel prodierunt,
 Invidus, et hostiæ Deo gratæ probus immolator;
 Isacidæ autem, Esaü improbus, et præstantissimus Jacob;
- 495 Et quod majus est, ex uno gemella proles nullà in re similis.
 Salomon in primordiis sapiens, postea pessimus,
 Cùm mulieres sectaretur scelestas.
 Rursùs Paulus in utramque partem plurimùm potuit,
 Qui Christum probris incessebat ac postea omnibus manifestavit,
- 500 Converso in optimum zelum inflammato impetu.
 Quid horum dabimus conjugio? Nihil equidem dederim.
 Non enim jugatos optata sequitur imago.
 Sed quemadmodùm qui animum rotatis talis oblectat,

Viæ diversæ.

Homines sive
 boni, sive mali,
 ignorant quales
 filii sint nasci-
 turi.

Ex eodem pa-
 rente Caïn et
 Abel nati.

Esaü et Jacob.

479. Μορφαῖς. Ità tres Regg. Edit. μορφαῖς.
 484. Ὁ δ' εὐχεται. Ità Coisl. et Int. εἰ καὶ ἀγαθὸς ἐπεύχε-
 ται ἀπεινοῖα. Malè Edit. οὐδ'.

488. Ζαθίου. Reg. 39 Ζαθίου.
 490. Φιτύσσεται. Chig. et Coisl. φυτίσσεται.
 495. Ἐκ γὰρ ἐνός. Reg. 39 ἐκ δ' ἀρ' ἐνός.

METRICA VERSIO.

Consimilem Judæ, quique in scelus omne feratur.
 Rursùs qui vitiis, ut proditor ille nefandus,
 Tinctum pectus habet, quis scit Paulùmne beatum
 Proferet, aut Petrum gignet, petrámque perennem,
 Cui fuit à Christo clavis concredita cœli?
 Nescit enim genitor natum natámne creabit:
 Sed coitu rabiem tantùm restinguere carnis
 Cogitat. Ex uno siquidem fluxère parente
 Immitisque Caïn, zelóque accensus Abelus,
 Gratáque sacra Deo faciens. Esaü scelerato,
 Et Jacob pietate gravi pater extitit idem:
 Quódque etiam majus, quòd eodem patre gemelli

Tom. II.

Moribus adversis prorsùs studiisque fuère.
 Quinetiam Salomon, quo non sapientior alter
 Extiterat, tandem thalamis illectus iniquis,
 Addixit vitiis animum, virtute relictâ.
 At contrà Paulus Christum, quem spreverat antè,
 Postquàm ardorem animi zelus laudabilis acrem
 Excepit, toto notum mox reddidit orbe.
 Horum quid thalamo tribuemus? nil ego certè.
 Non etenim in Veneris lusus et læta ruentes
 Oscula, quam cupiunt, dulcis sectatur imago:
 Sed veluti damnosa juvat quem tessera, talos
 Ille quidem mittit: manus haud tamen efficit ut par

G 4

- Πεσσούς μὲν προέηκε, τὸ δ' ἄριον ἢ περισσόν
 505 Οὐ χέρες, αὐτόμαται δὲ λίθων σροφάλιγγες ἔνεικαν·
 Ὡς ῥα γάμος, τεκνῶν ἀρότης, πινυτούς τε κακοὺς τε
 Οὐ τέκεν, ἀλλ' ἐδίδαξε βροτῶν φύσις ἢ μάθησις.
 Εἰ δ' ἐτέον ποθέεις γινῶναι λόγον, οἱ μὲν ἄριστοι,
 Πνεύματος ἡδὲ λόγιοι διαπλάσσοντος, ἄριστοι.
 510 Σπινθήρ εὐσεβείης γὰρ ἐν ἀνθρώποισι κέκρυπται.
 Ὡς τισιν ἐν λάεσσι πυρὸς μένος. Ὡς δὲ σίδηρος
 Κρούμασιν ἐκ λιθάκων ἤκε σέλας, ὥς ἀπὸ θνητῶν
 Εὐσεβείην λοχόωσαν ἄγει λόγος. Οἱ δὲ κάκιστοι,
 Μᾶλλον συζυγίης. Ἡ γὰρ πλέον ἐνθάδε τίττει,
 515 Καὶ κόσμοιο ῥέοντος ὁμόσολος ἦλος ἔραζε
 Σάρκα θένων, ψυχὴν τε κάτω βρίθουσα μολυβδίς,
 Καὶ κλῆρος τοκέεσσιν ὁμοίους ἐνθάδε μίμνων.
 Ἀλλ' ἔμπης τοκῶν περιδώμεθα, μὴ τε σὺ βάζειν
 Τοὺς ἀγαθοὺς, ῥίψω τε ἀτασθαλέοντας ἔγωγε.
 520 Τοῖς δ' ἄλλοις, ὀπίσσω ἀγνὸς βίος ἐστὶν ἀρείων,
 Γνοίης κεν φιλότητα Θεοῦ, σαρκὸς τε παχείης,
 Σκεψαμένη, κόσμου τε φύσιν καὶ τέρματα δισά.
 Εἰ γὰρ τοι καὶ μικρὸν ἀποσκηδάσειας ὀπωπῆς
 Ἡ λήμην ῥυπόωσαν, ἀπ' αὖγης ἢ σὺ γ' ὁμίχλην,
 525 Καὶ γλήνην πετάσειας ἐς αὐγὰς ἡελίοιο
 Ἡμετέρου, καθαρῷ δὲ νόῳ λεύσειας ἅπαντα,
 Δήεις παρθενίην μὲν ὄλην ἀνάθημα Θεοῖο,
 Χρυσοῦ τ' ἠλεκτροῦ τε φαάντερον, ἢ δ' ἐλέφαντος,
 Εὐσκοπον, εὐδιόωσαν, εὐπτερον, ὑψικάρηνον,
 530 Κούφην, παμφανόωσαν, ἄνω χθονὸς, ἀσκήρικτον
 Γαίης ἐν γυάλοισιν, ἐν ἄστει εὐρυθεμέθλω
 Οὐρανίῳ, καὶ σαρκὸς ἀπόπροθι ναιεταούσαν,
 Χειρῶν ἀμφοτέρων τῇ μὲν κατέχουσιν ἀγῆρῳ
 Ζωήν, τῇ δ' ἐτέρῃ πλοῦτον καὶ κῦδος ἅπαντον·
 535 Οὐχ ὥς δὴ φερέοικον ὑπ' ἄχθει ὀξρακέντι
 Ἐλκουςαν μογερώς ὑγρὸν δέμας ἔχνεσι νοθροῖς,
 Οὐ Χριστῷ καὶ σαρκὶ μεριζομένην βασιλῆϊ,
 Οὐδὲ, ὥς ἀμφιβίοισι νόμος, καὶ χέρσον ἔχουσιν,
 Καὶ μαλακοῖς ναίουσαν ἐν ὕδασι νυκτὶ καὶ ἡοῖ,
 540 Ἀλλὰ Θεοῦ πέμπουσιν ὅλον νόον, ἐκ δὲ Θεοῖο

513. Οἱ δὲ κάκιστοι. Int. Coisl. βλασθήματα.

517. Τοκέεσσιν. Sic tres Regg. et Coisl. qui sup. lin. γονεῦσι. Malè in Edit. τεκέεσσιν. Quo fit ut filii quasi hæreditario jure parentibus similes hic permaneant. Hæc ergo Gregorii sententia, parentes gloriari non debere de filiis, cum tam malorum quàm bonorum parentes sint.

518. Τοκῶν. Combef. legit τεκῶν περί δώμεθα, et vertit: *Demus hoc nobis, ut nec tu bonos, nec ego malos commemorem*; postea tamen legit ipse Combefisius: τοκῶν περιδώμεθα. Sensus Virginitatis hic est, inquit Billius, qui legit τοκῶν: *Quoniam vides te bonorum virorum qui ex te progenerati sunt, laudes vindicare non posse, quin ed-*

METRICA VERSIO.

Exeat aut impar numerus, sed fortè voluti
 Id faciunt lapides inopinâ sorte cadentes:
 Sic neque connubii nexus sontésque probósque
 Produxit, verùm docuit natura vel usus.
 Quin si vera cupis cognoscere, quisquis honesti
 Corripitur studio, rectique ardescit amore,
 Talis ab æterno formatur Pneumate, talis
 Doctrinâ efficitur; pietatis namque sepulta
 In nobis scintilla latet, velut igneus ardor
 Inclusus saxis. Ut porrò sæpè terendo
 Ferrum de rigido solet ignem extundere saxo,
 Haud aliter pietas latitans, sermone salutis

Attrita, in medium prodit, claréque refulget.
 At qui perfrictâ facie scelus omne sequuntur,
 Sunt magè conjugii; namque hoc plus gignit in ævo,
 Et mundi fragilis clavus sociûsque comésque,
 Clavus humi carnem stringens, animámque deorsum
 Plumbi more trahens, atque omnis census eisdem
 Partibus ad natos hæredes morte parentum
 Delabens, vitæ nec limite longior hujus.

Verùm age, sic tecum, mater veneranda, paciscar,
 Ut neque tu justos homines producere pergas,
 Ipsa nec injustos memorem: sileantur utrique.
 Ast aliis rebus facile est cognoscere quantò

- Fallos quidem emittit, par autem aut impar
 505 Non manus induxerunt, sed fortuitæ lapillorum volutationes:
 Sic nuptiæ, liberorum seges, bonos aut malos
 Non gignunt, sed hi à naturâ hominum et doctrinâ instituuntur.
 Si veram cupis audire rationem, optimi
 Spiritu et doctrinâ formante, optimi sunt.
 510 Inest hominibus occultæ pietatis scintilla,
 Ut ignis ardor quibusdam lapidibus. Quemadmodum autem ferrum
 Fulgorem ex lapidibus tundendo educit, ita ex mortalibus
 Latentem pietatem doctrina educit. Sed pessimi filii
 Matrimonii potius sunt foetus. Nam hoc ævo magis gignit,
 515 Et mundi labentis comes clavus humi
 Carnem devinciens, animamque deorsum trahens instar plumbi,
 Et hæreditas parentibus similis in filiis hinc permanens.
 Sed tamen parentes relinquam; nec mihi tu
 Bonos objice; et ego improbos projiciam.
 520 Aliis autem ex rebus, quantò præstantior sit Virginitas,
 Perspicias, si Dei amorem et crassæ carnis
 Consideres, ac mundi naturam et duplicem finem.
 Nam si vel paululum depuleris ab oculis
 Lippitudinis sordes, aut tenebras à lumine,
 525 Et aciem intenderis in solis nostri radios,
 Ac mente purâ omnia lustraveris,
 Scies virginitatem totam Deo esse consecratam,
 Auro et electro splendidiorum et ebore,
 Prudentem, serenam, pennis celerem, vertice sublimem,
 530 Levem, undique lucidam, terrâ celsiorem, minimè fixam
 In terræ profundo, in civitate cœlesti
 Latè fundatâ, et procul à carne degentem,
 Manuum alterâ amplectentem senii expertem
 Vitam, alterâ divitias et gloriam non desituram;
 535 Minimè verò, quasi domum suam sub testaceo pondere gestaret,
 Pigris passibus corpus humidum ægrè trahentem,
 Minimè divisam inter Christi et carnis dominatum:
 Neque, ut amphibiis mos est, et in terrâ degentem,
 Et in mollibus aquis diù noctûque commorantem,
 540 Sed Deo totum animum mittentem, et à Deo

Homines optimi non nascuntur, sed tales evadunt, Spiritu et doctrinâ formante.

Quantò sit præstantior virginitas, aliis rebus agnoscitur.

Virginea vita tota Deo addicta.

Nihil inter Christum et carnem partitur.

Sobole filiis meliore efflorescit Virginitas.

dem ratione sceleratorum hominum probra in te recidere necesse sit; age hoc inter nos paciscamur, ut nec tu bonos viros in medium proferas, nec ego sceleratos tibi objiciam.

519. ῥίψω τε. Reg. 993, ῥίψω δέ.

520. Ὅποσον. Ità Reg. 39. Edit. ὅποσον.

521. Παχύνεις. Ità duo Regg. et Coisl. Edit. βαρύνεις.

523. Τότ. Duo Regg. τί.

526. Λύσσεις. Ità tres Regg. Edit. λύσεις.

527. Ανάθημα. Reg. 992, ανάθυμα, et sup. lin. ἀγαλμα κοινόν.

530. Ἀζύρικτον. Reg. 992, ἀνισαμένην. Coisl. sup. lin. μὴ ἰσαμένην.

531. Ἄςεϊ δ'. Ità Regius 39, 992 et Coisl. In Editis deest δ'.

METRICA VERSIO.

Præstet Virginitas, si crassæ carnis amorem
 Atque Dei spectes, naturam si benè mundi
 Excutias, æquo duplicemque examine finem
 Perpendas; nam si nubem tenebræve molestas
 Tantillum ex oculis discusseris, atque micantes
 Ad solis radios pateant tua lumina nostri,
 Et benè purgatâ lustraveris omnia mente,
 Invenies vitam thalami consorte carentem,
 Totam cœlesti, vice muneris, esse Parenti
 Appensam, sacrâmque, electrum, aurumque nitore
 Vincentem, pennis celerem, mirèque serenam,

Prudentemque levemque, excelsam vertice, claram
 Undique, non terræ fixam, immersamque profundo,
 Æthereâ sed in urbe procûlque à carne manentem,
 Dextrâ amplexantem cælum, vitamque senectæ
 Ignaram, lævâque manu decus, atque perennes
 Divitias, non testaceo sub pondere lentis
 Passibus in morem domiportæ membra trahentem,
 Non carnis Christi simul mandata sequentem,
 Non, velut amphibiis mos est, in mollibus undis
 Degentem, atque etiam in terrâ, noctûque diûque,
 Ardua sed penitus mittentem ad sidera mentem:

- Κρείσσοσι καὶ τεκέων γεννήμασιν εὐθαλέουσιν,
 Ἐλπωρῇ, καθαροῖς τε νοήμασιν ἐκ καθαροῖο.
 Συζυγίην δ' αὖ πάμπαν ἀπὸ Χριστοῦ θέουσιν
 Βράσμασιν οὐλομένοιο χοῶς, κόσμου τε μερίμναις
 545 Παντοίαις, ἥ βαιὸν ἐφαπτομένην γε Θεοῖο.
 Ὡς γὰρ ὁμοῦ λεύσσουσα κάρη δύο, ἡὲ πρόσωπα,
 Ἡὲ καὶ ἐν σελίδεσσι γεγραμμένα γράμματα δισσαῖς,
 Οὐχ ὅλον ἀτρεκέως τύπον ἤρπασεν, ἰεμένη περ,
 Ἀλλὰ τὸ μὲν κατέμαρψε, τὸ δ' ἐκφυγεν ὄψιν ἀραιήν
 550 Σκιδναμένην, ὡς οἷζρος ἐπ' ἀμφοτέροισιν ἀφαυρὸς,
 Κόσμῳ τε, Χριστῷ τε, ὁ δ' ἔμπεδος εἰς ἓνα τείνων.
 Ἡ γὰρ Χριστὸν ἔχων τις ὅλον, ἀλόγησε δάμαρτος,
 Ἡ τίων φιλότητα χοῶς, Χριστοῖο λέλασαι.
 Ἰδὼ καὶ τιν' ὄπωπα λιθοξόον, ἡὲ τιν' ἔργων
 555 Ἰδρὶν δουρατέων, πινυτοὺς καὶ φράθμονας ἄνδρας,
 Ἰεῖν ξάθμῃσιν ἐπὴν διατεκμήρυνται,
 Ὡς φαέων ἕτερον μὲν ὑπὸ βλεφάροισιν ἔδησαν,
 Τῷ δ' ἐτέρῳ πέμψαντες ὅλον φάος εἰς ἐν ἄγερθεν,
 Ἀτρεκέως ἐτύχησαν, ὁ δ' ὠμάρτησε σίδηρος.
 560 Ὡς πόθος εἰς ἐν ἰὼν, Χριστοῦ πλέον ἐγγὺς ἐλαύνει,
 Ὃς ποθέει ποθέοντα, καὶ εἰσορόοντα δέδορκεν,
 Εἰσορόοντα δέδορκε, καὶ ἀντιάει προσιόντι.
 Ὅσσον τις ποθέει, καὶ δέρεται, ὅσσον ὄπωπεν,
 Τόσσον καὶ ποθέει· κύκλος ἀνελίσσεται ἐσθλός.
 565 Τὸν μὲν ἐγὼ ποθέουσα, λίπον βίον, οὐδὲ δύνασθην
 Ὅμμα βαλεῖν ἐτέρωσε· γλυκὺς δὲ με δεσμὸς ἐρύκει
 Κάλλεος ἰσχανώσαν, ὁ μεῦ φρένας ἐπτοίησε
 Δερκομένης, ἐπ' ἐμοὶ δὲ τινάξατο παμπανόοντα
 Πυρσόν, ὅλην καλήν τε καὶ αἰγλήεσαν ἔθηκε.
 570 Μοῦνος γὰρ τε πόθων καὶ κάλλεος αἶσαν ἀγείρει
 Ἐξ ἐρατοῦ ποθέοντι· ὁ δ' ὀλβιος, ὅστις ἔδεκτο.
 Ἀλλὰ σὺ καὶ πόθον ἄλλον ἐνὶ στήθεσσι ἀέξεις,
 Καὶ φρονέεις, ὡς μᾶλλον ἐπ' οὐρανίαις πελάουσα,
 Εἵνεκα, φῆς, τεκέων καὶ κτήσιος ἡδὲ τοκῶν,
 575 Ὡς ἐλαφρῶν, ἐλαφρῶν δὲ σοφῇ πόθος ἐστὶν ἀκερδῆς,
 Νηὺς ὀλίγη, βαιὸς τε πόρος, καὶ κέρδος ἐλαφρὸν

544. Οὐλομένοιο. Sic tres Regg. et Coisl. Edit. οὐλομέ-
 νοισι.

547. Δισσαῖς. Sic Codd. plerique. Edit. δισσά.

550. Αφαυρὸς. Coisl. sup. lin. ἀσθενής.

557. Ἐτερον μὲν. Ità duo Regg. et Coisl. In Edit. deest
 μὲν.

559. Ἐτύχησαν. Coisl. ἐτύχθησαν.

562. Εἰσορόοντα δέδορκε. Hæc desunt in Reg. 992, ne-
 que ea vertimus quæ versu præcedenti leguntur.

567. Ἰσχανώσαν. Ità Reg. 39. Edit. ἰχανώσαν. Mox
 Int. ἡρέθισε pro ἐπτοίησε.

570. Μοῦνος γὰρ τε πόθων. Sic duo Regg. Edit. μοῦνος

METRICA VERSIO.

Et spe, cui prolis generatio carnea cedit,
 Cœlitus investâ lætam, sempérque virentem,
 Ac puris animi conceptibus, æthere ab alto
 Largiter immissis, puròque à Numine fuis.

Contrà Connubium à Christo vel prorsus aberrat,
 Æstibus abstractum carnis, variisque caduci
 Immersum curis mundi : vel Numen olympi
 Exiguè attingit, levibusque amplexibus urget.
 Namque duplex veluti cernens caput, oráque bina,
 Aut etiam geminas spectans in codice chartas,
 Non totam verè poterit comprehendere formam,
 Id licet obnixè studeat, sed parte retentâ,
 Effugiet sparsum et tenuem pars altera visum :

Sic Christo et mundo quisquis partitur amorem,
 Hujus amor planè levis est et frigidus : at qui
 Totam animi flammam penitùs defixit in uno,
 Ille procul dubio constans et certus amator.
 Namque vel ardenti Christi inflammatus amore,
 Conjugis amplexus spernit tædásque jugales :
 Vel Christum ex animo, carnem dùm deperit, arcet.
 Quinctiam latomi solertes, quique fabrilem
 In lignis artem exercent, cùm linea recta
 Quæritur, exactáque operâ captatur amussis,
 Ex oculis unum claudunt, et lumine toto
 In socium fuso, visûs aciéque coactâ,
 Recta sequente tenent duro vestigia ferro :

- Meliore filiis sobole efflorescentem,
 Spe nimirum et puris cogitationibus, à puro Deo immissis.
 Conjugium autem videbis omnino à Christo aberrans,
 Æstibus perniciosæ carnis, mundique innumeris
 545 Sollicitudinibus, aut leviter divini aliquid attingens.
 Quemadmodum enim qui duo capita aut duos vultus aspicit,
 Aut scriptas in duobus tabulis litteras,
 Non totam certò arripit formam, quamvis cupiat;
 Sed partem apprehendit, pars altera debilem visum effugit
 550 Dispersum; sic infirmus est amor divisus
 Inter mundum et Christum: ille verò stabilis qui in unum tendit:
 Vel enim Christum habens quis totum, contempsit uxorem,
 Vel carnis amorem colens, Christi oblitus est.
 Video lapicidam quemque, vel operum artificem
 555 Ligneorum, prudentes homines et solertes,
 Cum amussim ad propositum dirigunt,
 Oculorum alterum sub palpebris claudere,
 Ac per alterum lucem in unum collectam immittentes,
 Amussim certò assequi, nec ferrum abnegare.
 560 Sic amor in unum tendens, Christo propius adjungit,
 Qui amantem amat, et respicientem respicit,
 Et accedenti obviam venit:
 Quantum quis amat, tantum respicit, et quantum respicit,
 Tantum amat, sicque circulus optimus peragitur.
 565 Hunc ego amans, sæculum reliqui, nec potui
 Oculos aliò convertere, meque dulce vinculum constringit
 Pulchritudinis illius cupidam, quæ meam mentem conspecta
 Admiratione percussit, ac in me splendentem excitavit
 Facem, meque totam effecit pulchram et fulgidam.
 570 Solus enim hic amor etiam pulchritudinis partem ab eo qui amatur,
 Deducit in amantem, ac beatus qui hoc donum exceptit.
 At tu alium amorem in pectore alis,
 Tibique videris propius ad cœlestia accedere
 Ob natos, ut ais, et rem familiarem et parentes:
 575 Nimirum quia eorum qui leves et expediti sunt, (horum autem, ô sapiens, amor infructuosus)
 Pusilla navis est, tenuisque cursus, et lucrum exiguum

Conjugium à
 Christo longius
 aberrat, innu-
 meris sollicitudi-
 nibus occupatur,
 nec quidpiam di-
 vini attingit.

Amor in unum
 tendens firmus
 est.

Lapicida solers
 clauso altero oca-
 lo amussim certò
 assequitur.

Sic amor in
 unum Christum
 tendens propius
 Christo adjungi-
 tur.

Virginitas ab-
 jecto mundo,
 Christo adhæ-
 ret, nec aliò o-
 culos conjicit,
 dulci vinculo hu-
 jus pulchritudi-
 nis cupida con-
 stringitur. Dei
 amor, pulchros
 amantes reddit.

γὰρ ποθέων. Mox ἀγείρει. Ità duo Regg. et Coisl. pro ἐγεί-
 ρει, quod habent Edit.

575. Ἀπερδῆς. Sic tres Regg. et Chig. Coisl. sup. lin.
 τυρλὸς καὶ ἀνόητος. Schol. ἀπερδῆς καὶ ἀνόητος. Edit. ἀδερκῆς.
 Billius putat aliquem versum hic deesse: quod ipsi in
 mentem venisse miratur Combefis. Ipse sic intelligit hæc

verba ὡς ἐλαφρών, ut quæ commoda vitæ solatia, liberi,
 parentes, opes, sed ad hæc prospera, σοφῇ, clausi sunt vir-
 ginis oculi. At scriptum ἀπερδῆς, et fortè melius, inquit
 vir doctus, faventque sequentia.

576. Βαίος τε πόρος. Cod. Reg. 992, sup. lin. μικρὸν
 ῥεύμα.

METRICA VERSIO.

Sic collectus amor propius conjungit amantum
 Pectora casta Deo, cupientem qui cupit, atque
 Cernentem cernit, fitque obvis advenienti.
 Quem quò plus quisquam cupit, hoc magè cernit eum-
 dem:

Quòque magis cernit, tantò magis expetit illum
 Cernere; sicque bonus semper convolvitur orbis.

Hunc ego deperiens præsentis commoda vitæ
 Deserui, nec quòquam aliò mea lumina quivi
 Flectere, sed dulci teneor jam compede vincta,
 Eximiæ illius correpta cupidine formæ,
 Vulnere quæ dulci mentem transfixit, et acres

Tom. II.

Clarásque in medio fudit mihi pectore flammæ,
 Et totam pulchram effecit, totámque coruscantem.
 Namque hic solus amor formosum reddit amantem,
 Quòdque magis mirum est, ab amato nascitur illi
 Gratia, quam quisquis suscepit, ille beatus.
 At tibi cum mediis etiam altera flamma medullis
 Insideat, tumidam tamen audes tollere frontem,
 Ut magis ad cælum accedens, sedésque beatas,
 Ob natos, et opes, grandésque ætate parentes,
 Tanquàm sint levia hæc; verum sapientis amores
 Non levia aspiciunt, sed dura et acerba sequuntur.
 Parva ratis, parvus tractus, nec commoda magna

Τῶν οὐχ ἱσάμενων. Σοὶ δὲ πλόος οὗτος ἀπείρων,
Καὶ πορθμὸν περόωσα, ἐπεύχεο ποντοπορεύειν
Ἰσία κολπώσασα δι' οἰδματος Ἰονίοιο.

580 Πνοιή ταῦτα φέρει, καὶ βέλτερον, εἴ τις ἀρείων·
Εἰ δὲ καὶ ἀντιόωσα, μικρὸς μόρος ἐνθάδε θνήσκειν.
Ψυχῆς δὲ πλόος ἐστὶ μέγας καὶ πνεύματος ἐσθλοῦ.
Τῇ ῥα περιτρομέουσα, πλέον Χριστοῖο δέδραγμαί·
Οὐκ οἶον, ποθέω δὲ καὶ εὐδιόωσά περ ἔμπτῃς

585 Χριστὸν ἐμὸν, πόθον ἀγνόν, ὃς ἔμπεδός ἐστι ποθεῦσιν.
Ὅς τις δ' αὖ χατέων λεύσσει πρὸς χεῖρα Θεοῖο,
Οὐ χατέειν δοκέων, καιροῦ πόθον αἶψα λείλοιπεν.
Εἰ γὰρ οἷσεύσειε τεὴν φρένα Χριστὸς ἄνωθεν,
Καὶ μεσάτην τρώσειεν ἀναψύχοντι βελέμνῃ,

590 Ἀμφοτέρους κεν ἔρωτας ἐποπτεύουσ' ἐκάτερθεν,
Γνοίης κέντρον ἀνακτος ὅσον γλυκερώτερόν ἐστι.

Τί πλέον; υἱήεσσιν ἀναχλοάζουσι τοκῆς
Γηροκόμοις, ἀλόχῳ τε πόσις, ἄλοχός τε ἀκοίτῃ.
Ξυναὶ δ' εὐφροσύναι τε, καὶ ἄλγεα καὶ μελεθῶναι

595 Κουφότεραι, σκάζοντι δὲ τις βεβαῶς μέγ' ἔρεισμα.
Αὐτὰρ ἐμοὶ τοκέες μὲν, ὅσοι καλὸν ἐξεδίδαξαν,
Παῖδες δ', οὓς ἐδίδαξα. Ὁμόζυγα δ' οἶον ἐδέγμην
Χριστὸν, ὃς ἀζυγέας προσπτύσσεται ἔξοχον ἄλλων,
Εἰ καὶ πᾶσι πάγῃ, στυρόν τ' ἐπὶ πάντας ἄειρεν.

600 Ὡ καὶ καγχαλώωσα, καὶ ἦν ἀποθύμια βάλλῃ,
Χαίρω, καὶ με τίθησιν ἐλαφροτέρην καὶ ἀνίῃ,
Ὡς χρυσὸν χοάνοισι καθαιρόμενον ῥυπόωντα.
Σωφροσύνης δ' ἦν σοὶ γε γάμος καὶ δεσμὸς ἑέργει,
Τῆς μὲν ἐγὼν οὐ σάρκα, Λόγον δ' ἐπίκουρον ἔθηκα,

605 Καὶ πόθον, ὃς κρατέων ἀλλότριον ἐκτὸς ἔθηκεν,
Ὡς τις ἐλαφροτέροισι λέων θήρεσσιν ἐπιστάς.
Σάρκες γὰρ τελέθουσιν ὁμόφρονες ἐν παθίεσσι·
Τοῦνεκα καὶ τιν' ἴσασι φέρειν χάριν ἀλλήλησι.

Σοὶ βέβριθε τράπεζα, τρύφος δ' ἐμὲ μικρὸν ἔθρεψεν,

610 Ὡς καὶ χιλιάδας Χριστὸς μέγας ἐν ποτ' ἐρήμοις.
Σοὶ ποτὸν ἡμερίδων, τὸ δ' ἐμὸν μέθυ πλούσιον αἰεὶ,

580. Φέρει. Tres Regg. φέρει.

582. Ψυχῆς δὲ πλόος. Coisl. ψυχῆς δ' αὖ πόθος.

587. Καιροῦ πόθον. Mendum hic esse putat Billius, et pro καιροῦ legendum esse Χριστοῦ, sed immeritò. Codices enim omnes habent καιροῦ. Porro quid valeat hæc vox καιροῦ, quæ familiarissima est Gregorio, patet. Significat eum, qui ad Deum angustia compulsus, oculos sustulit,

ubi primum angustis solutus est, confestim amorem extemporaneum, qui altas nondum egit radices, abjicere. Sic Dominus in Evangelio temporalem vocat eum qui audit verbum et continuo cum gaudio accipit illud... facta autem tribulatione et persecutione propter verbum continuo scandalizatur, (Matth. xiii, 20, 21.) nempe abjicit fidem. Verum hunc esse sensum Gregorii, his Scholiastæ Cois-

METRICA VERSIO.

Rerum, quæ pereunt nec habent durabile quicquam.
Ast immensa tibi est hujus trajectio ponti.
An freta par Ionia secans, sinuatis te quoque velis
Posse per Ionium pelagus ductare carinam
Jactanter dices? hæc vento flante moventur,
Ac tantò meliùs, quantò magè commodus ille
Extiterit; quòd si fuerint contraria venti
Flamina, non liquidis genus est grave mortis in undis.
Ast animus contrà longinqua per æquora fertur,
Ingentèmq; exposcit opem, flatùmque secundum.
Quo fit ut huic metuens, atque imò corde tremiscens,
Arctiùs amplectar Christum, rebùsq; secundis
Non minùs hunc cupio, qui nunquàm fallit amantes.

At quem pauperies rerùmque angustia cogit
Implorare Deum, quamprimùm tristis egestas
Fugerit, extemplò divinum linquet amorem.
Quòd si te superâ Christus transfigat ab arce,
Atque salutiferâ penetret tua corda sagittâ,
Sejunctimque duos benè contempleris amores,
Protinùs agnosces quantò rex summus amantis
Dulciùs exstimulet pectus, mentèmq; beatam.

Quid sequitur? natis senium curantibus ægrum,
Canitie positâ, rursùs florere parentes
Incipiunt, uxorque viro, contrâque maritus
Conjugis auxilio primos renovatur ad annos.
Communis porro magis est jucunda voluptas;

- Rerum pereuntium. Tibi verò immensa hæc navigatio,
Et fretum trajiciens gloriaris, quasi mare trajicias
Expansis per fluctus Adriæ velis.
- 580 Ventus hæc impellit, et commodè velim, si secundus fuerit :
Sin autem adversus, non grandis casus hîc mortem oppetere.
Animæ verò ingens navigatio est et à potenti spiritu.
Hujus ego causâ contremiscens, Christum arctiùs complector :
Neque id solùm, sed tranquillitate perfruens, prosequor tamen
- 585 Christum meum casto amore, qui stabilis est diligentibus.
Quisquis verò indigens respicit ad manum Dei,
Statim ac sibi videtur non indigere, projicit amorem temporis.
Nam si pectus tuum è cœlo vulneret Christus,
Téque mediam refrigerante telo transfigat,
- 590 Amorem utrumque separatim considerans,
Videbis quantò dulcius sit regis spiculum.
Quid ampliùs? filiis senectutem fiventibus, parentes
Reflorescunt, et uxore maritus, et uxor marito.
Communia sunt gaudia, et molestiæ ac curæ
- 595 Leviores sunt, et claudicanti magnum præsidium qui rectè graditur.
At mihi parentes sunt, quicumque virtutem edocuerunt,
Et filii quos edocui. Comparem autem solum accepi
Christum, qui cælibes præcipuè complectitur,
Quamvis omnibus natus et crucem pro omnibus sustulerit.
- 600 Quo quidem lætabunda gaudeo, etiamsi molesta in me
Conjiciat, me etiam per mœrorem allevat,
Velut aurum in fornace sordibus expurgatum.
Pudicitæ autem, quam in te matrimonium et vinculum
Coërcent, non carnem ego, sed Verbum adiutorem habeo,
- 605 Et amorem, qui, cùm dominatur, alienum eliminat,
Velut leo infirmioribus belluis superveniens.
Concordes enim sunt carnes in animi morbis :
Quare aliquam à se invicem gratiam nôrunt inire.
Tibi mensa dapibus onerata : frustulum me nutrit,
- 610 Ut millia olim magnus Christus in deserto aluit.
Tibi potum vites suppeditant; meum merum semper copiosum est,

Animæ navi-
gatio magna est
et à spiritu po-
tenti.

Alia nuptiarum
commoda.

Virginitas pro
parentibus habet
eos, à quibus e-
docta est virtu-
tem : pro filiis,
quos ipsa do-
cuit : pro sponso,
Christum quo
afflicta gaudet,
qui cælibes præ-
cipuè complecti-
tur.

Mensa, potus,
esca, vestes, vir-
ginis et conjuga-
tæ ornatus, cu-
bile.

liani verbis manifestum est : ταχέως τὸν πόθον ἀποσβέννυσιν, ὡς καιροῦ δημιουργήματα, statim hoc desiderium extinguunt, ut temporis sætum.

588. Εἰ γὰρ δις εὔσει. Vide infra, Lib. 2. Sect. 2^a, Poëm. vii, ad Nemesium, v. 33 et seqq., ubi isti versus iterùm leguntur.

592. Ὑψίσσιν. Ità postulat metrum : alioquin υἱέισσιν,

Combef. Mox, ἀναχλοάζουσι. Duo Regg. et Coisl. ἀνα-
χλοάσουσι.

599. Ἐπὶ πάντας. Sic duo Regg. Chig. et Coisl. ἐπὶ πᾶσι.

Mox, ἐδάσσει pro αἰρεῖν, quod habent Edit.

600. Βάλλη. Duo Regg. et Coisl. βάλλοι.

605. Ἐθνεον. Reg. 39 et Coisl. ἐλαύνει.

608. Ἀλλήλησιν. Reg. 39 ἀλλήλαισι.

METRICA VERSIO.

Communes curæ minis angunt, atque dolores,
Et rectè gradiens titubantem fulsit amicum.
Hæc ais ; at contrà ipsa meos ego judico patres,
Virtutis quicumque mihi præcepta dedêre.
Rursus pro natis habeo, quosunque salutis
Instruxi monitis : demùm pro conjuge Christum,
Præ reliquis adamat qui Virginitatis alumnos :
(Sit licet ob cunctos natus, crucis atque dolores
Pertulerit ;) qui me, licet aspera durâque mittat,
Explet lætitiâ, leviolem mole dolorum
Efficiens, instar vitiatî sordibus auri,
Ignea quod fornax purgat, redditque nitore.

Atque pudicitæ, cujus tibi septa coërcet
Conjugii vinclum, Christus mihi, non caro, tutrix,
Et divinus amor superans, qui depulit omnem
Flammam aliam, celerique fugâ decedere jussit,
Non secus atque feris levibus leo fervidus adstans.
Concordes etenim affectus motusque caduca
Corpora habent : ideòque sciunt sibi mutua ferre
Gaudia, quæ Veneris parit illecebrosa voluptas.

Differta est tibi mensa epulis : me frustula pascunt,
Per loca sola velut numerosæ millia turbæ
Multa Dei quondam pavit clarissima proles.
Pocula læta tibi vitis fœcunda ministrat :

- Κρῆναι, καὶ ποταμοὶ, καὶ φρέιατα μακρὰ νάουσι.
 Σοὶ λιπόωντα πρόσωπα, καὶ εἴματα σιγαλόεντα,
 Κόσμος ἔμοι ῥυπόωσα κόμη, καὶ εἴματα λυπρά.
- 615 Εἴμα φέρω χρυσοῖσι τινασσόμενον θυσάνοισι
 Χρυσὸν, ἐμῆς ψυχῆς κρυπτὸν περικαλλέα κόσμον.
 Εὐνή σοι μαλακῇ, τὰ δὲ ῥήγεα σάκκος ἔμοι γε,
 Καὶ σιδᾶς ἐν θαπέδῳ, καὶ δάκρυσι δευομένη χθών.
 Σοὶ τιμήεις χρυσὸς, ἔμοι κόνις ἡμερόεσσα.
- 620 Μόσχου γαυροτέρη σὺ, κατηριώσω νένευκα.
 Καγχάζεις γελώσω, παρήϊον οὐ ποτ' ἔλυσα.
 Κύθεος ἡμίρεις, τὸ δ' ἔμὸν κλέος οὐκ ἐπὶ γαίης.
 Αὐτὰρ ἐπὴν δὴ ταῦτα διαθρήσῃς καὶ ἴδῃαι,
 Ἄθρει καὶ τὰ γάμοιο προσάντεά λάτρισι σαρκός.
- 625 Ὠνιὸς ἔστι δάμαρτι πόσις, καὶ τοῦδε χέρειον
 Πολλάκις οὐδ' ἀγαθός, καὶ ὦνιος εὖνις ἀκοίτη
 Πολλάκι καὶ συγερῇ· τυκτὸν κακὸν, οὐδ' ἀπόπεμπτον.
 Εἰ μὲν γὰρ ἐσθλοὶ καὶ ὁμόφρονες, εἰς ἐν ἰόντων
 Κουφότερος βιότοιο πλόος καὶ μικτὸς ἀήτης.
- 630 Εἰ δὲ κακοὶ, πόνος ἔνδον ἐφέστιος, ἔχθος ἄπαυσον.
 Θήσομεν οὔτε κακοὺς, καὶ ὁμόφρονας· ἀλλὰ βαρεῖα
 Πολλάκι καὶ νεόνυμφον ἐπὶ ζυγὸν ἤλυθε μοίρη.
 Νυμφίος, εἴτα νέκυς· θάλαμος, τάφος· ἄμμιγα τερπνοῖς
 Ἀλγεα· μικρὸν ἄεισμα, παροίτερον ἐσθλὸν ἀνιγροῦ.
- 635 Ἄλλος πυρσὸν ἀνῆψε γαμήλιον, ἔσβεσεν ἄλλος.
 Ἄλλον τις δ' ὀνόμηνε παῖς πατέρ', ἄλλος ἄτεκνος
 Ἐξαπίνης, ὄρπηξ τις ὅπως ἀνέμοιο τιναχθεῖς.
 Ἄρτι κόρη, μετέπειτα γυνή, μετέπειτα δὲ χήρη.
 Νυκτὶ μὲν τάδε πάντα, καὶ ἡματι πολλάκι μούνω.
- 640 Ἐλκομένη πλοκάμους, κόσμον τ' ἄπο τῆλε βαλοῦσα
 Νυμφίδιον, δρύπτουσα παρήϊα χερσὶν ἀραιαῖς,
 Λιδῶ παρθενίης πικροῖς παθέσσει λιποῦσα,
 Αἰνόμορον καλέουσα πόσιν, καὶ οἶκον ἔρημον
 Μυρομένη, χῆρόν τε λέχος, καὶ πένθος ἄωρον.
- 645 Σιγῇσω τοκετοῖο βέλη, καὶ ἄχθεα νεκρά
 Μήτηρ ἐν λαγόνεσσι, πικρὸν καὶ ἀμήτορα καρπὸν,
 Οὐ τεκέων, τεκέων δὲ τάφους πάρος, εἴτα τεκούσας,

612. Κρῆναι. Sic Hom. Iliad. xxi, 197. Καὶ πᾶσαι κρῆναι,
 καὶ φρέιατα μακρὰ νάουσι.

618. Δευομένη. Ità Coisl. Edit. δευομένη.

620. Γαυροτέρη. Duo Regg. γαυρότερα.

621. Ἐλυσα. Reg. 990 ἔλυσα.

622. Ἠμίρεις. Coisl. ἡμίρη.

627. Τύκτον. Int. αὐθαίρετον. Iliad. v, 831. Diomedes
 ità Martem designat, adscitum malum.

628. Εἰς ἐν ἰόντων. Coisl. ἴοντες.

629. Κουφότερος βιότοιο πλόος καὶ μικτὸς ἀήτης. Deest in
 Edit. hic versus, licet à Billio latinè redditus. Hunc sup-
 peditaverunt Codd. Chig. Coisl. et Reg. Chig. sup. lin.
 εὐκατάμικτος.

METRICA VERSIO.

At fontes fluviiq̄ue sitim, puteique perennes
 Nostram discutiunt, effusaque pocula præbent.
 Est tibi præpinguis facies, ornatâq̄ue vestis :
 Sordida cæsaries decor est mihi, vilis amictus ;
 Vestis, quam mirè movet aurea fimbria, Christus
 Est mihi, tectum animæ decus, ornatûsque refulgens.
 Te juvat in molli noctem requiescere lecto :
 At saccus mea membra tegit, mihi stragula præbet,
 Inque solo humenti lacrymis do membra sopori.
 In pretio est auri tibi vis : mihi pulvis amoris.
 Est tua, quàm vituli teneri, lascivia major :
 Tristis ego in terram mœrentia lumina flecto.

Rides, atque genas solvis petulante cachinno :
 In mollem risum handquaquàm gena nostra soluta est.
 Te misera incendit famæ laudisque cupido :
 At mea non humilem quærit sibi gloria terram.
 Atque animo postquàm lustraveris ista sagaci,
 Perspice quanta premant servos incommoda carnis.
 Fœmjna non parvâ mercatur dote maritum,
 Quôdque etiam gravius, vitiosum sæpè et inertem.
 Rursus emenda viro conjux, nec moribus illa
 Prædita sæpè bonis, quæsita attractâq̄ue pestis,
 Pestis quam nullâ liceat ratione fugare.
 Nam si concordēs animis justique coirent

- Fontes, flumina, putei largiter fluunt.
 Pinguia tibi ora et magnificæ vestes :
 Meus ornatus, squallida coma, et sordida indumenta.
- 615 Vestem gero aureis agitatam fimbriis,
 Christum, animæ meæ occultum et præclarissimum ornatum.
 Molle tibi cubile : stragula mea saccus est,
 Et stratum in pavimento et lacrymis tellus madida.
 Tibi aurum in pretio, mihi cinis in deliciis.
- 620 Vitulo ferocior es, ego vultu demisso et tristi.
 Tu ridendo cachinnaris : ego rictum nunquàm diduxi.
 Gloriam appetis : gloria mea non in hâc terrâ est.
 Postquàm hæc consideraveris, et perspexeris,
 Vide matrimonii incommoda cultores carnis prementia;
- 625 Venalis est maritus uxori, et quod gravius est,
 Sæpè ne probus quidem : venalis etiam uxor marito,
 Sæpè etiam odiosa : malum adscitum nec reparabile :
 Nam si boni sunt et concordēs, in unum tendentibus
 Levior quidem vitæ navigatio, mixtusque ventus :
- 630 Sin autem mali, intus labor domesticus, odium implacabile.
 Ponamus concordēs esse nec malos : at gravis
 Sæpè in novum conjugium venit calamitas :
 Sponsus, deindè mortuus : thalamus sepulcrum : mixta jucundis
 Tristia : læta cantilena, paulò post tristis nœnia.
- 635 Alius nuptialem tædam accendit, alius extinxit.
 Alium filius appellavit patrem : alius subito liberis
 Orbatus, quasi ramus à vento concussus.
 Modò virgo, deindè uxor, mox vidua.
 Unâ nocte hæc omnia, ac sæpè unâ die.
- 640 Vellit capillos, ornatum longè à se projicit
 Nuptialem : genas infirmis manibus lacerat,
 Virginitatis pudorem acerbo dolore perculsa deponit,
 Miserum maritum vocat, et desertam domum
 Lamentatur, ac viduum cubile et immaturum funus.
- 645 Taceo partus dolores et onera mortua
 In vulvæ profundo, acerbum et absque matre fructum,
 Natorum non natorum tumulos, antequàm sint matres,

Conjugii in
commoda

Calamitas in
novo conjugio :
mors sponsi :
thalamus sepul-
crum.

Partus dolores.
Nati extincti in
sinu matris.

634. Ἐσθλὸν ἀνιγροῦ. Ità Chig. Codex, cujus ope sanavimus mendum, ut observavit Billius, ἐσθλὸν ἀνιγροῦ. In his verbis nec metrum, nec sensus reperitur; utrumque verò constat Chig. codicis lectione, παροίτερον ἐσθλὸν ἀνιγροῦ, gaudium prius luctu, vel gaudium antè luctum.

636. Ἄλλον. Reg. 992 et Coisl. ἄλλος.

637. Ἀνέμοιο τιναχθείς. Regg. tres ἀνέμοιοι ταναχθείς.

641. Νυμφίδιον. Reg. 39 νύμφειον, al. νύμφιον. Coisl. νύμφιον ἰδρύπτουσα.

644. Λέχος. Sic Regg. quatuor. Edit. λάχος.

647. Οὐ τεκίων, τεκίων δέ. Ità tres Regg. et Coisl. Nonnulli habent τε pro δέ. In Edit. nonnullis deest τεκίων.

METRICA VERSIO.

Jure thori, levius sulcarent æquora vitæ,
 Nimirum duplici vento impellente carinam.
 At vitiis fædos thalamus cum fœdere jungit,
 Immanis labor est, dolor hic præcordia rodit.
 Omnia dissidiis flagrant : nec enim inter iniquos
 Firma coire potest concordia, certus amorque.
 Aspera quin etiam thalamos persæpè recentes
 Fata subiverunt : nunc sponsus, deindè cadaver.
 Nunc thalamus tumulus, lætis junguntur acerbæ.
 Exiguum cantum sequitur mox nœnia tristes.
 Connubii tædas alius succendit, easdem
 Extinxit manus alterius, fœdusque jugale
 Sustulit. Hic tenerâ pater est à prole vocatus :

Tom. II.

Ille repenti rogo sobolem dedit, ac sterilescit,
 Non secus ac ramus ventorum turbine fractus.
 Nunc virgo, conjux demum, mox orba marito :
 Uno hæc sæpè die, sunt unâ hæc nocte frequenter.
 Dilaniatque comas, sponsalemque ejicit à se
 Ornatum, laceratque genas, sævôque dolore
 Perdita virgineum pellit de corde pudorem,
 Extinctumque vocat miserandâ morte maritum,
 Desertamque domum luget, viduumque cubile
 Et præmaturo sublatum funere deflet.
 Nec verò partus pergam memorare dolores,
 Atque onera in matrum vulvis extincta referre,
 Et tristes fructus, et fœtus matre carentes,

I 4

- Πρεσβυτέρους τοκεταῖο μόρους, ἄλοχόν τε λοχεῖην.
 Σιγῶ δ' ἡλιτόμηνα, καὶ ἐκφρονα, καὶ παράσημα,
 650 Λώδην ἀνδρομεῆς γενεῆς, καὶ παίγνια σαρκός.
 Ταῦτα ταλαντεύει τις, ὅπη πλάστιγγος ἐρωή
 Δερκόμενος, καὶ πολλὸν ἐμὸς βίος ὕψος ἀνέλκοι
 Πρὸς Θεὸν ὑψιμέδοντα, πᾶσι περίφαντος ἀρίστοις.
 Αἵσχεα δ' ἀλλήλων σιγήσομεν· ὥς γὰρ ἔοικε
 655 Παρθενίης ἑώρα σεμνὸν ἐπεσβολίας ἀλεείνειν.
 Εἰ δὲ σὺ παρθενίη προφέρεις θεοειδέϊ μώμους,
 Εἴ πού τις καὶ βαιὸν ἐμὴν ἥσχυνε πορείην,
 Καὶ Χριστοῖο χιτῶνα τὸν ἄσπιλον αἶσχεϊ μίξε,
 Σῶν ἀγαθῶν τὸ πρῶτον ἐν ἀμπλακίῃσιν ὑποσᾶς,
 660 Ὀφίγαμος, ἀγνοῦ τε φυγὰς μεγάλου βιότοιο·
 Μνήσω δὴ καὶ ἐγὼ κλοπῆς πανταίσχεος εὐνῆς,
 Ἦν ἀλιτροὶ κλέπτουσι, Θεοῦ πατέοντες ἀπειλᾶς.
 Τοῦτο γὰρ ἐν θνητοῖσι κακῶν ὀλοώτατόν ἐστι
 Πάντων, καὶ μαλεροῖο πυρὸς πλεον ἔγκατα δᾶπτον,
 665 Εὐτέ τις ἀλλοτρίῃ πελάων κακομήχανος εὐνῇ,
 Καὶ γόνον ἀμφήριζον ἔχει, καὶ δεσμὸν ἔρωτος.
 Ἀλλὰ σε μὲν μοιχοὶ καὶ ἀλάστορες οὕτι γάμοιο
 Εἵργουσιν· γαμέει δὲ καὶ ὅς ἐνὶ φάσγανον ἦκε
 Δυσμενέος πλευρὴν μοιχοκτόνον, εἰσέτι λύθρου
 670 Στάζων ἀνδρομέοιο, καὶ ὅς ὑπάλυξεν ἀκωκὴν.
 Τῶν δὲ με τίς Χριστοῖο πόθον ἀποτηλόθι θῆσει
 Ἀφραδέων, ψηφίς δὴ μικρὴ ρόου εὐρύν ἐφέξει;
 Οὐ θέμις, οὐδ' ἐπέοικεν, ἐπεὶ πολὺ λωϊὸν ἐστιν,
 Αἰρομένων πλεόνων, πίπτειν τινᾶς, (εἰ θέμις εἰπεῖν
 675 Τόνδε λόγον γλώσσησιν ἐναντίον,) ἢ χαμάζε
 Μίμνειν δειδιάτας, μὴ που πτερὸν ἐς χθόνα ρεύσει.
 Οἱ μὲν γὰρ ἐσθλοὶ, Χριστοῦ κλέος, οἱ δὲ κἀκίσοι,
 Ὡς τε λίθον πέμποντες ἐς οὐρανὸν ἀφραδίησι,
 Δέχυνται κακίην τε καὶ αἵσχεα οἷσι καρήνοις.
 680 Ἄγγελος ἦν τοπάροισιν ἑωσφόρος. Ἀλλὰ πεσόντος,
 Οὐρανίοις παρέμιμνεν ἐὼν κλέος, ὥς δὲ μαθηταῖς
 Οὐδὲν Ἰούδας ὄνειδος, ἐπεὶ πέσεν, ἀλλ' ὁ μὲν ὥκα
 Ἐξ ἀριθμοῦ λογάδων, οἱ δ' ἐνδεκα μίμνον ἄριστοι.
 Καὶ πόντος τιν' ὄλεσεν, ὁ δ' ἰσία λευκὰ πετάσας,

649. Ἡλιτόμηνα. Schol. τὰ πρὸ συμπληρώσεως τῶν μηνῶν
 τιμώμενα, καὶ παράφρονα, *non justo tempore nata, ante
 justos menses nata.*

656. Προφέρεις. Reg. 992 προσφέρεις.

657. Τίς. Duo Regg. τίς κε.

658. Μίξε. Ità duo Regg. et Coisl. Edit. μίξας.

661. Κλοπῆς. Reg. 39 κλοπῆς. Mox Coisl. et Reg. 993,
 παναίσχεος pro πανταίσχεος.

METRICA VERSIO.

Quæ prius est tumulus natis, ac deniquè mater,
 Infætosque etiam fætus, partuque priores
 Interitus. Taceo eductos ad lumina vitæ
 Antè diem, mentisque inopes, atque horrida monstra,
 Dedecus humani generis, ludibria carnis.
 Quæ si cui verâ libeat perpendere lance,
 Illicò perspiciet, quantò mea vita feratur
 Altius ad regni moderantem sceptrâ superni,
 Cunctis nota viris decorat quos inclyta virtus.
 Quinetiam partis labes utriusque silebo.
 Virginitatis enim decet os convicia castum
 Effugere. At mihi si tentes aspergere labem,
 Si quis fortè meam maculavit crimine vitam,

Et probro Christi tunicam quæ nescia sordis
 Junxerit, idque bonum, quo non præstantius ullum
 Est tibi, complexus fuerit cum crimine sædo,
 Uxorem serò accipiens, vitâque beatam
 Linquens, quæ blandæ prorsus fugit oscula carnis:
 Ipsa quoque obscænum contrâ memorabo cubile,
 Quod furtim rapiant calcatâ lege, minisque
 Quas Deus intentat, mœchorum perdita turba.
 Rebus in humanis etenim magè noxia pestis
 Nulla est, nec gravius quæ mollia pectora vexet,
 Quàm non legitimum lectum versutus adulter
 Dùm petit, et dubio sæcundat semine mœcham.
 An verò cùm te mœchorum densa caterva

- Priores partu mortes, et partus steriles.
 Taceo antè tempus nata, insana, portentosa,
 650 Dedecus humani generis, et carnis ludibria.
 Hoc si quis perpendat, bilancis motum
 Considerans, intelliget quantò altiùs vita mea pertrahat
 Ad Deum in cœlo regnantem, bonis omnibus laudata.
 Mutua autem dedecora tacebimus: sic enim decet
 655 Ut Virginitatis os venerandum à conviciis abstineat.
 Quòd si tu divinæ Virginitati convicia ingeris
 Eò quòd aliquis paululùm institutum meum dedecoraverit,
 Et Christi immaculatæ vesti fœditatem admiscuerit,
 Præter fas amplexus id quod bonorum tuorum est primarium,
 660 Serus maritus, ac magni et casti instituti fugitivus:
 Ego quoque commemorabo furta contaminati cubilis,
 Quæ nefarii homines, Dei contemptis minis, admittunt.
 Id enim inter homines malorum perniciosissimum est
 Omnium, ac fervido igne vehementiùs pectora peredens,
 665 Ubi quis sceleris machinator, alieno irrepens cubili,
 In ambiguo habet et prolem et amoris vinculum.
 Sed te mœchi et scelerati nequaquàm à nuptiis
 Deterrent: nubítque et qui gladium immisit lethiferum
 In mœchi inimici latus, adhuc cruore
 670 Stillans humano, et qui gladium effugit.
 Me verò quis longè ab amore Christi removebit
 Insipientium? nùm latum fluentum sistet lapillus?
 Fas id non est, neque convenit. Multò enim satius est,
 Multis in altum tendentibus, nonnullos cadere, (si fas est
 675 Hunc sermonem linguæ haud amicum proferre,) id, inquam, satius,
 Quàm humi residere metuentes, ne qua in terram ala decadat.
 Boni enim sunt Christi gloria: improbi autem,
 Velut qui lapidem in cœlum præ insipientiâ jaciunt,
 Nequitiam et probra propriis capitibus excipiunt.
 680 Angelus fuit primò Lucifer. Sed eo lapso,
 Suum permansit cœlestibus decus, quemadmodùm discipulis
 Nullum Judas opprobrium cadendo intulit: sed ille quidem citò
 Ex selectorum numero exclusus, undecim autem optimi permanserunt.
 Hunc pontus perdidit: ille alba vela expandens

Antè justos
menses nati.

Virginitatis pars
melior, vitæque
altius protrahit
ad Deum in cœlo
regnantem.

A Virginitate
detertere non
debet, si quis
fortè ei maculam
inusserit.

Boni, gloria Dei
sunt.

Judas cadendo
nullum Discipu-
lis intulit oppro-
brium.

666. Ἀμφήριστον ἔχει. Coisl. sup. lin. ἀμφίβολον. Duo
Regg. ἔχη.

669. Πλευρήν. Coisl. et tres Regg. πλευρή.

674. Αἰρομένων. Reg. 39 sup. lin. ὑψουμένων.

675. Ἐναντίον. Coisl. sup. lin. ἐναντίων.

676. Πεύση. Reg. 992 et Coisl. νεύση.

681. Παρέμμεν. Coisl. Codex et duo Regii παρέ-
μεινεν.

METRICA VERSIO.

Non teneat, lecto quin subdas colla jugali,
 Immò etiam uxorem ducat, qui vindice dextrâ
 Lethiferum mœchi demisit in ilia ferrum,
 Totus adhuc stillans admissæ sanguine cædis,
 Quique fugâ celeri minitanti spicula fugit,
 Me contrâ à Christo quorundam insana libido
 Distrahet, atque meum de corde fugabit amorem,
 Et lapis exiguus latissima flumina sistet?
 Haud decet, haud fas est; nam multò præstat, ut ingens
 Dùm numerus levibus petit ardua sidera pennis,
 Æthere labantur quidam, si dicere fas est,
 Quàm fixi in terrâ maneant, jaceântque supini,
 Dùm metuunt ne penna nimis sublata liquescat,

In terrâque cadant, temerè dùm sidera quærunt.
 Namque homines virtute graves sunt gloria Christi:
 Contrâ, qui vitiis animum immerserê nefandis,
 Non aliter quàm qui conjecit in aëra saxum,
 Verticibus vitium capiunt sordésque malignas.
 Angelus antè fuit miro splendore coruscus
 Lucifer: ast illo cœlesti ex arce ruente,
 Cœlitibus tamen incolumis sua gloria mansit.
 Sic neque discipulis scelerati casus Iudæ
 Opprobrio fuit; ille quidem de sede bonorum
 Protinus ejectus, nigrum detrusus in orcum est:
 At reliqui cursum recti tenuêre priorem.
 Sic postquàm æquoreæ quemdam rapuêre procellæ,

- 685 Πλώει ναυηγοῦ λεύσσω τᾶφον, ἥ ἀπὸ τύμβου
Πείσματα λυσάμενος, πρυμνήσια δ' ἔνθεν ἀνήψε.
Μῆτερ ἐμὴ, κέλεαί με λιπεῖν βίον ὧδ' ἀνιόντα,
Ἡὲ λόγον ᾤσσωμεν, ἐπεὶ κράτος ἐστὶ θυγατρὸς,
Κράτος ἐμὸν, τοκέων δὲ καὶ ὡς κράτος; Εἰ δ' ὅτι μήτηρ
690 Παρθενίης σὺ γέγηθας, ὅσον κλέος ἐστὶν ἐμοῖο;
Οὐκ αἶεις ὅτι πάντες, ὅσους κατέλεξας ἀρίστους,
Ἐκ τοκέων, τοκέων δὲ δικαιότεροι καὶ ἀρείους;
Καὶ Χριστὸς Μαρίας μὲν, ἀτὰρ πολὺ φέρτερός ἐστιν,
Οὐκ οἶον Μαρίας τε, καὶ οὓς περὶ σάρκες ἔχουσιν,
695 Ἀλλὰ καὶ οὐρανὸς εὐρύς ὅσους νόας ἀμφικαλύπτει.
Καὶ σάχυν ἐξ ὀλίγου μὲν, ἀτὰρ σάχυν ἐβλάστησε
Σπέρματος, ἐκ ψαμάθου δὲ μέγ' ἔξοχος ἔπλετο χρυσός.
Ἡ δὲ λόγιοι κορωνίς· ἐπ' ἀμφοτέροισι βίοισιν,
Ἀζυγίῃ τε γάμῳ τε, τιν' εἰκόνα μῦθος ἐφεύροι·
700 Ὡδέ κεν ἀθρήσειας ἐμοῦ μύθοιο τελευτήν.
Χειμερίαι νιφάδες, τὰ δὲ γ' ἄνθεα εἶαρος ὥρη,
Καὶ πολὴ ρικνοῖο, τὸ δὲ σθένος ἡβώνοντος.
Ἥδη δ' ἄνθεα μὲν γ' ἐνὶ χείματι, χειμερίαι δὲ
Ὡφθησαν νιφάδες πότε' ἐν ἡμασιν εἰαρινοῖσι.
705 Καὶ πολὴν ἀνέτειλε νέος, καὶ γῆρας ἐλαφρὸν
Ἐδρακον ἀρτιχνόοιο πολὺ σθεναρώτερον ἀνδρός.
Ὡς ἄρα συζυγίῃ μὲν ἔφυ χθονὸς, ἀζυγίῃ δὲ
Χριστοῦ παμβασιλῆος ὁμόζυγος. Ἀλλὰ καὶ ἔμπης
Παυράκι παρθενίῃ μὲν ἐπὶ χθόνα νεῦσε βαρεῖα,
710 Συζυγίῃ δ' ἤϊξε πρὸς οὐρανόν, ἔνθεν ἀέλπως
Ἄμφω ψευδόμεναι, ἡ μὲν γάμον, ἡ δὲ κορείην.
Ἀλλὰ, φίλοι τοκέες τε καὶ ἄζυγες εἰσέτι κοῦροι,
Μέχρι τίνος χθαμαλοῖσιν εἰοικότες ἢ χελώναις,
Ἡ καὶ λοξοβάμοισι καὶ ὀκταπόδεσσι παγούροις,
715 Ἡ δολιχῶν ὀφίων σκολιοῖς μηρύμασι γαστρός,
Ζώοιτε συγερῶ βεβαρηότες ἄχθει σαρκός;
Δεῦρ' ἄγε καὶ Χριστοῖο παραιφασίην αἶοντες,
Κάλλος τ', εὐκλείην, πλοῦτον, γένος, ὄλβον, ἅπαντα
Ῥίψαντες, κακότητος ἀπηνέος ἔκγονα τερπνά,
720 Ἐνθεν ἀνεγρόμενοι, ζωῆς ἐπιβῶμεν ἐλαφροῆς,

687. Κελεαί. Itā Coisl. et duo Regg. Edit. κέλεται.

690. Παρθενίης. Reg. 39 παρθενίη. Μοx, γέγηθας. Itā Coisl.
et tres Regg. Edit. γεγήθας.

693. Μαρίας. Tres Regg. Μαρίας.

699. Ἐφεύροι. Coisl. et tres Regg. ἐφεύρη.

700. Ὡδέ κεν. Reg. 990 Ὡδε γάρ.

701. Ὤρη. Duo Regg. et Coisl. ὥρης.

702. Ἡβώνοντος. Duo Regg. ἡβώνοντος. Coisl. ἡβώνοντος.

709. Βαρεῖα. Itā legimus. Edit. βαρεῖαν, sed malè.

711. Κορείην. Chig. et Regg. 992 κορείην.

METRICA VERSIO.

Vela alius pandens vento tumefacta furenti
Navigat, extincti prospectans triste sepulcrum,
Aut etiam à tumulo puppis retinacula solvit.

Linquere me-ne jubes vitam sic alta petentem,
Cara parens, verbisne meis imponere finem
Incipiam, quoniam obtinuit tua filia causam?
Vici ego, dilecti pariter vicere parentes.
Quòd si, te cælebs quia vita est orta parente,
Lætitiâ idcirco tantâ diffunderis: indè
Colligere est promptum quantum mea gloria major.
Nonne vides omnes, quorum à te mentio facta est,
Præstantes virtute viros, à conjuge vitâ

Productos, superasse tamen virtute parentes?
Christus enim, quamvis Mariâ de Virgine natus,
Partibus innumeris vincit superatque parentem,
Et quoscumque alios obvolvitur carnea moles,
Quâsque tegit mentes stellantis regia cæli.
Quinetiam tenui de semine crescit arista,
Eximiûmque aurum vili profertur arenâ.
Ad summam à nobis quædam statuetur imago,
Quâ, velut in tabulâ, vitam pingemus utramque:
Atque ita tu nostri finem sermonis habebis.
Bruma nives profert, flores sunt veris amœni:
Dat senium rugas, vires generosa juvenus.

- 685 Navigat naufragi tumulum aspiciens, vel à tumulo
Funes solvens, quibus puppim illicò alligaverat.
Jubésne, mater mea, ut vitam in cœlum ascendentem dimittam,
An verò loqui desinam, siquidem victoria mea
Victoria est filiae; et sic quoque parentum victoria? Quòd si
690 Matrem te esse Virginitatis gaudes, quanta est gloria mea?
Nonne audis optimos viros, quotquot recensuisti,
Ex parentibus quidem, sed parentibus justiores et meliores fuisse?
Ac Mariæ quidem Christus, sed Mariâ longè præstantior:
Nec Mariâ solùm et omnibus carnem gerentibus,
695 Sed et mentibus, quascumque latum cœlum abscondit.
Atque ex parvo quidem arista semine, sed tamen arista
Crescit, et ex arenâ aurum longè præstantissimum prodit.
Hæc erit sermonis coronis; de utrâque vitâ,
Virginitate et Nuptiis, imaginem quamdam sermo adinveniat:
700 Sic habebis orationis meæ finem.
Nives hiberno, flores verno tempore:
Canities rugosi est hominis, juvenis autem robur.
Sed tamen flores nonnunquàm hiberno tempore, nives autem
Hibernæ vernis diebus visæ sunt:
705 Et canitiem ostendit juvenis, et senium agile
Vidi longè robustius juvene vix pubescente:
Sic etiam Nuptiæ quidem è terrâ ortæ sunt, Virginitas autem
Christi omnium regis conjux; sed tamen
Interdùm Virginitas in terram decedit ponderosa,
710 Et Conjugium hinc assiluit in cœlum, dùm præter spem
Ambo mentiuntur, istud quidem Nuptias, illa Virginitatem.
Verùm, dilecti parentes, et cælibes adhuc juvenes,
Usquequò terrenis similes aut testudinibus,
Aut obliquè gradientibus et octo pedes habentibus cancris,
715 Aut serpentùm oblongorum tortuosis ventris tractibus,
Vivitis odioso aggravati carnis pondere.
Eia agite, et Christi monitis dociles,
Pulchritudinem, gloriam, divitias, genus, felicitatem, omnia
Projicientes, crudelis nequitiae blanda germina,
720 Hinc assurgentes, vitam expeditam ingrediamur,

Nives hiberno,
flores verno tem-
pore videntur.
Sic canitiem ru-
gæ, juventutem
robur comita-
tur. Contrà e-
venit quando-
què.

Virginitas et
Nuptiæ quando-
què desciscunt à
se ipsis, et men-
tiuntur.

Hortatur Poëta,
quos alloquitur,
ut, Christi moni-
tis dociles, ab-
jiciant gloriam,
divitias etc., et
vitam expeditam
ingrediantur.

712. Ἀλλὰ φίλοι τοκίεις τε καὶ ἄζυγες. Billius hic hæret, substituendum ratus τοκίεις pro τοκίεις, eò quòd subjicit inferiùs, ἔμπαλιν ἐξ ἀδείτοις βίου πρὸς κῆδος ἴωμεν, quibus ver-
bis solos innuptos videtur compellare. Verùm utrosque compellat, et ad æternæ vitæ munera hortatur; sic ta-
men ut re et animo, vel certè proposito, à nuptiis absti-

neant, ut Paulus 1 Cor. vii, 29: *Qui habent uxores, tan-
quàm non habentes sint.*

714. Παγούροις. Genus cancrorum est, qui octo pedes
habent, ut scribit Plin. lib. 9, cap. 31.

715. Μηρύμασι. Duo Regg. μυρίσμασι.

717. Παραίφασίν. Duo Regg. παραιφασίης.

METRICA VERSIO.

Sed tamen et brumæ spectantur tempore flores,
Atque nives gelidæ vernis quandoque diebus:
Protulit et canos juvenis, viridémque senectam
Vidi, et vincentem juvenilia robore membra.
Haud aliter, quamvis sit terræ uxoriam vita,
Castæque Virginitas decoretur conjugè Christo:
Interdùm tamen in terram depressa recumbit
Virginitas, contrà thalamus ferit æthera pennis.
Utraque sic simulans, specie mentitur inani,
Illa quidem tædas, hæc contrà Virginitatem.

At vos, ô patres, ô Virginitatis alumni,

Tom. II.

Quantisper tardæ, quæso, testudinis instar,
Aut velut obliquo gradientes tramite cancri,
Aut per humum oblongi velut angues membra
trahentes,
Obliquè depressi vivetis pondere carnis?
Hûc agite, atque aures Christo præbete monenti.
Formam, splendorem, censum, genus, omnia terræ
Commoda, et horrendo de crimine gaudia nata,
Pellentes procul à nobis, tendamus in altum,
Et leve sectemur vitæ genus, atque beatiss
Cætibus angelicis æqualiter afficiamur,

Ἀγνόηται καθαροῖσιν ὁμόφρονες οὐρανίοισιν.
 Ὡς κεν δὴ μέγαλοι Θεοῦ τελέθοντες ὀπηδοί,
 Γηθόσυναι μέλπωμεν ἑόρτιον ὕμνον ἄνακτι.
 Εἰς δὲ γάμον λήξαντες, ἀπ' ἀγλαΐης παραδείσου,
 725 Καὶ γαῖαν πολύμοχθον, ἧ δ' ἐσπεταὶ ὀλλυμένοισιν,
 Ἐμπαλιν ἐξ ἀδέτοιο βίου πρὸς κῦδος ἴωμεν,
 Καὶ φυτὸν ἄλσεος ἐσθλὸν, ὅθεν πέσον ἀφραδίῃσι.
 Τοῖα καὶ ἀζυγίῃ θεοείκελος. Οἱ δὲ δικάσαι
 Συζυγίην ποθέοντες, ὅμως σέψουσι κάρηνον
 730 Παρθενίης. Χριστὸς δὲ διδοὺς γέρας ἀμφοτέροισι,
 Τὴν μὲν δεξιτερῇ παραστήσεται ἐγγύθι χειρὶ,
 Τὴν δ' ἐτέρην λαιῇ, κῦδος δὲ τε καὶ τὸ μέγιστον.

B.

ΥΠΟΘΗΚΑΙ ΠΑΡΘΕΝΟΙΣ ^α.

Νίκη μὲν δὴ σείο, καὶ ὅς μάλα σαρκὸς ἐταῖρος,
 Ὡδὲ δίκην δικάσειε. Μικρὸν δ' ἐπέεσσιν ἐμοῖσι,
 Παρθένε κυθήεσσα, καὶ ἀγλαόμητι, περίφρων,
 Οὕατα παρθεμένη, καὶ ἐνὶ φρεσὶ σῇσι βαλέσθαι
 5 Μῦθον ἐμόν. Πολιτὴς δὲ παραιφασίς ἐστιν ἀρίστη.
 Μὴ σε νόος τρώσειεν ὑπερνεφέουσιν ἐρωαῖς.
 Πολλάκι γὰρ πτώσις μὲν ἀπὸ χθονὸς ὑψὸς' αἶρεν,
 Εἰς χθόνα δ' ὕψος ἔθηκε. Θεῶ τάδε τέθμια κεῖται,
 Εὐμενέειν γοεροῖσιν, ὑπερφιάλους δὲ κολοῦειν.
 10 Μὴδὲ μικροῖς μέτροισι τετὴν σαθμώμενος οἶμον,
 Εἴ τινα παρθρέξειας ἀπόδρομον, ἢ ἐκάνισον,
 Τέρμα πέλειν ἀρετῆς τόδ' οἶο· οὐ γὰρ ἄριστον
 Τῶν ὀλίγων προφέρειν. Μέτρον δὲ σοὶ ἐστὶν ἐφετμῇ,
 Καὶ Θεός, οὗ σύ γ' ἄπωθε, καὶ εἰ τροχαλώτερος ἄλλων.
 15 Σκέπτεο μὴ καθύπερθεν ὅσων, ὁπόσων δ' ὑπένερθεν
 Ἐσσηῶς, πάντων προφερέσματος εὐχαι εἶναι.
 Οὐρανὸς εὐρύς ὑπερθε, σὺ δ' ἐν χθαμαλοῖσιν αἰεῖρη.
 Ἐκλυον, ὡς νεπόδεσσι καθ' ὕδατος ἀνυγάζονται
 Μήνη τ', ἡελιὸς τε καὶ ἀσέρες. Οὐ μὲν ἄρ' οἱ γε
 20 Κωφὰ δ' ἀληθείης ἰνδάλματα εἰσορόωντες,

723. Γηθόσυναι. Reg. 990 γηθοσύνη. Chig. γηθόμενοι.

730. Ἀμφοτέροισι. Tres Regg. ἀμφοτερήσι.

II. (a) ARGUMENTUM. Hoc in egregio Poëmate virgines salutiferis præceptis instruit. Porro ex titulo græco, qui articulo fœminino caret, et ex eo quod Poëta nunc viros, nunc fœminas alloquatur, conjicere licet ad omnes utriusque sexus, qui virginitatem profitentur, Poëma pertinere.

3. Ἀγλαόμητι. Sup. lin. Reg. 991 λαμπρὸν γνώμην ἔχουσα.

4. Βαλέσθαι. Sup. lin. in duobus Regg. ἔμβαλε.

5. Πολιτὴς "τε παραιφασίς. Ità ferè Lib. 2, Sect. 2, Poëm. v, vers. 7, Nicobuli patris ad filium.

6. Ἐρωαῖς. Coisl. sup. lin. ὁρμαῖς, immoderatis desideriis.

7. Ὑψὸς' αἶρεν. Int. εἰς ὕψος. Reg. 993 αἶρει.

8. Τέθμια. Sch. νόμιμα.

METRICA VERSIO.

Et nos jungat puris purissima vita
 Mentibus, æternum ut Regem Dominumque sequentes
 Lætis ipsi animis carmen solenne canamus.
 Utque in conjugium, paradisi sede beatâ
 Pulsi, desiimus, terramque labore refertam,
 Atque ea quæ rigidâ perfunctos morte sequuntur :
 Sic decus ad primum nos innuba vita reducat,
 Et nemus egregium, mihi quod vecordia clausit.

Hæc quoque Virginitas divino protulit ore.
 At qui judicio præsent, licet urat eorum
 Pectus hymen tædæque sitis, thalamique cupido,
 Non tamen idcirco facient, quin candida vitæ

Tempora virginæ cingant victrix coronâ.
 Ac statuens etiam sua præmia Christus utrique,
 Hanc magè condecorans in dextrâ parte locabit :
 Illam autem à lævâ considerare parte jubebit.
 Nam nec honor levis hic, nec gloria parva putanda est.

II. PRÆCEPTA AD VIRGINES.

(Billio interprete.)

Palma tua est, ô Virgo, tua est victoria certè :
 Sicque vel is nimium ardenti qui carnis amore
 Afficitur, statuet; sedenim, clarissima Virgo,
 Cordata et prudens, nostris sermonibus aures

Puri cum puris cœlestibus concordēs,
 Ut magni Dei asseclæ facti,
 Læti festivum hymnum regi canamus :
 Et qui in nuptias devenimus, ex pulchritudine paradisi,
 725 Et in terram ærumnosam et inhærentia pereuntibus mala,
 Rursus ex vitâ jugi experte ad gloriam perveniamus,
 Et ad bonam paradisi arborem, undè insipientiâ decidi.
 Hæc Virginitas Deo similis. Judices autem, etsi
 Nuptiarum cupidi, coronâ tamen cingent caput
 730 Virginitatis. Christus autem utrique præmia largiens,
 Hanc quidem dextrâ manu adsciscet,
 Alteram autem lævâ, quod et ipsum decus maximum est.

Vincit Virginitas.

II.

PRÆCEPTA AD VIRGINES.

Alia Bill. 4, pag. 55.

Tua est victoria, nec qui carni valdè amicus est,
 Aliter judicet. Paulum autem meis verbis,
 Virgo decora, excellenti prædita ingenio, prudentissima,
 Aures accommoda, et cordi tuo manda
 5 Sermonem meum. Optima est canitiei adhortatio.
 Ne te mens vulneret ultrâ nubes impetu abreptam.
 Sæpè enim lapsus è terrâ in cœlum erigit,
 Et ad terram deprimit elatio. Deo autem hæc statuta lex,
 Favere gementibus, superbos reprimere.
 10 Ne viam tuam exiguis ponderibus librans,
 Si quem præcurras errabundum aut pessimum,
 Metam id virtutis esse putes : non enim optimum est
 Paucos præcurrere. Sit tibi mensura præceptum,
 Et Deus, à quo tu longè es, etsi alios levitate superes.
 15 Considera, non quot et quantis superior, sed quot et quantis
 Inferior, omnibus te præstare gloriaris.
 Latum cœlum suprâ te est : tu verò in infimis extolleris.
 Audivi piscibus in aquis illucere
 Lunam et solem et stellas. Et quamvis solummodò
 20 Infirma veritatis simulacra videant,

Optima sunt senectutis monita.

Deus gementibus favet, superbos repellit.

Mensura sit præceptum.

Parvos superare non magna laus.

11. Ἀπὸ δρόμου. Errabundum, incessu tardiozem. Schol. Reg. 992 πεπαυμένον ἀπὸ τῶν δρόμων, ad currendum inhabilem. Hic Gregorius perstringit eos, qui exiguo modulo ac pede se metientes, ad sceleratorum hominum vitam, tanquàm ad certum examen, vitæ suæ rationes exigunt, sibique gratulantur, si à gravissimis quibusdam criminibus, quæ in aliis perspiciunt, immunes se esse arbitren-

tur. Non est hæc libra ad quam Christianus se expendere debet, sed doctrina illa, quam nobis sequendam proposuit Deus.

16. Ἐζηώς. Reg. 993 alique duo ἐζη ὥς. Pro εὐχεται Reg. 992 habet εὐχεται.

20. Εἰσορόωντες. Tres Regg. οἱ δ' ὁρόωντες.

METRICA VERSIO.

Arrige, quæso, tuas, medióque in pectore fige.
 Optima sunt etenim canæ præcepta senectæ.
 Motibus immodicis ne mens elata cruento
 Vulnere te feriat, vigilantî prospice curâ.
 Namque hominem haud rarò casus provexit in altum :
 Ac contrâ sædæ est elatio causa ruinæ.
 Numinis hic etenim mos est, gemebunda favore
 Pectora complecti, et mentes calcare superbas.
 Nève tuam exiguo librans examine vitam,
 Si quem criminibus sædum aut errore vagantem
 Prætereas, ideò esse putes virtutis in arce.

Non etenim summæ est parvós præcellere laudis.
 Sit tibi lex divina modus, sit rector olympi,
 Qui, quamvis alios cursu præcedere possis,
 Te tamen immensè exsuperat, retróque relinquit :
 Nec, cum te superent multi virtutis honore
 Sic animos tollas, quasi non sit tibi quisquam.
 Te suprâ excelsi latissima regia cœli :
 Tu verò inter humi fusos pronósque jacentes
 Altiùs assurgens, quid laude efferris inani ?
 Ut sol in nitidis Phœbéque et sidera lymphis
 Piscibus irradiant, quanquàm non illa, sed umbras
 Vanáque prospiciunt veri simulacra remoti,

- Τέρπονθ' ὡς φωστῆρσιν ἀφαυροτάτοις τύποισιν.
 Οὐ ποτε γάρ νώτων πολιτῆς ἄλῳς ἐξαναστύντες,
 Ἀτρεκέως λαμπτήρας ἐθήσαντο πάροιθεν.
 Ἡ τὰχ' ἂν ἐσκέψαντο φάος καὶ παίγνια φωτὸς.
 25 Ὡς τινες· οὐ γάρ ἄνακτος ἐτήτυμον ἔδρακον ὕψος.
 Μικρὸν ἀναθρώσκοντες, ἔχειν δοκέουσι πᾶν ὕψος.
 Ἀλλὰ σὺ τοῦ μὲν ἔμαρψας, ὃ δ' ἔλπεο, τοῦ δ' ἐπίβαινε
 Βαθμοῖς ἐν πλέουσιν, αἰετὸ πρόσθε θεορκοῦς.
 Καὶ ψάσις ἐστὶ κάκιστον· ἐπείγεο δ' ὡς καταμάρψων,
 30 Μέχρι σε καὶ πυμάτην ἐπὶ βαθμίδα Χριστὸς ἀνάξει.
 Μὴ δέ σε Μῶμος ὀπισθε βάλοι, καὶ γλώσσα κακίστη
 Ἴον ἐχιδναῖον πέμπουσ' ἐπὶ σοῖσι καλοῖσι.
 Δοικαὶ γάρ μερόπεςσιν ὁδοί, καὶ δισσὸν ὄνειδος.
 Ἡ μὲν γάρ τε κακὴ, καὶ ἐς τέλος ἴσον ἄγουσα,
 35 Ἡ δ' ἀγαθὴ, καὶ τῆσδε φίλον τέλος, ὡς ἐπέοικε.
 Μῶμος δ' ἀμφοτέρησιν· ἐπεὶ γλώσσης τί κεν ᾗεν
 Φέρτερον, εἰ μούνοισιν ἐπέχραε τοῖσι κακίστοις;
 Νῦν δ' ἡ μὲν πάντεςσιν ὁμῶς ἀγαθοῖς τε κακοῖς τε
 Λύσσα πέλει. Σὺ δέ μοι φράδμων καὶ ἐπίσκοπος εἶναι
 40 Ἀμφοτέρων, καὶ τὴν μὲν ὀπίζεις, ἢ τις ἀλιτροῖς
 Ἔσπεται, ὡς κακότητα φύγῃς, τὴν γλώσσα χαλέπτει.
 Τῆς δ' ἐτέρης μοι τόσσον ἔχειν θεός, ἣν ἀγαθοῖσιν
 Ἐχθρὸς ἐφοπλίζει πικρὴν κακὸς, ὅσσον ἀήτου
 Ἀγχιάλος πέτρῃ καὶ κύματος ἀγνυμένοιο.
 45 Μὴ τ' αἰσχροὺ ποτε μηθεὺν, ὃ πλείουσιν εὐαδε, ῥέξῃς,
 Μὴ τ' ἀγαθοῦ λήξειας, ὃ κεν συγέωσι κάκιστοι.
 Ἐρθεὶν δ' εὐκλείης μὲν ἐπάξια. Ἦν δ' ἀπέησι,
 Μὴ σέ γ' ἀνιάτω ψεύξης λόγος, ἀλλ' ἔθι πρόφρων
 Τὴν ὁδόν. Οἱ δ' ὑλάοιεν ἐτώσια, οὐδὲν ἔρωτος
 50 Θειοτέρου βλάβουσιν. Ὁ δὲ φθόνος ὄμματα τήκοι.
 Μηδὲ σὺ γ' ἐκ Σοδόμων προφυγῶν, καὶ τέφραν ἀλύξας
 Τοῦδε βίου, θείου τε πυρὸς σονόεσσαν ἀπειλὴν,
 Εἰς Σόδομα βλέψαις, ἐπεὶ λίθος αἶψα παγήσῃ,
 Στήλη καὶ κακίης, καὶ ἀργαλέου θανάτοιο.
 55 Μήδ' ἐκ μὲν Σοδόμων κλέψῃς πόδας, ἐν πεδίοις δὲ

21. Ἀφαυροτάτοις. Reg. 990 ἀφαυροτέροις. Reg. 39 sup. lin. ἀσθενεστέροις.

22. Οὐ ποτε γάρ. Int. 992 οἱ τινες, quippe qui haud unquam ex salsis emergentes fluctibus.

23. Ἐθήσαντο. Coisl. ἐθέσαντο.

27. Σὺ τοῦ. Itā Chig. Edit. τὸ, vel τι. Mox id. Chig. τοῖς δ', pro τοῦ δ'.

28. Τὸ πρόσθε. Duo Regg. τὸ πρόσθεν. Videtur alludere

ad hæc Pauli verba, Philipp. III, 12. Non quod acceperim, aut jam perfectus sim : sequor autem, si quomodo comprehendam, in quo et comprehensus sum à Christo Jesu. . . Unum autem, quæ retrò sunt, obliviscens, ad ea autem quæ sunt priora, extendens me ipsum, ad destinatum persequor.

30. Πυμάτην. Duo Regg. πυμάτων. Mox tres item Regg. ἀνάξῃ pro ἀνάξει.

METRICA VERSIO.

Lætanturque umbris, et imagine lucis inani;
 (Non etenim ex salsis emersi fluctibus unquam
 Lucida cærulei spectârunt sidera cæli :
 Namque aliàs illis esset dignoscere promptum,
 Quodnam sit verum lumen, quæ ludicra lucis ;)
 Haud aliter quidam, quia magni culmina Regis
 Nunquam lustrârunt oculis nec imagine mentis,
 Si paulum assurgant, fastigia laudis habere
 Summa putant. At tu complexu condita quædam
 Jam retines, quædam speres, ad cætera magno
 Tende gradu semper scandens spectânsque priora.
 Stare loco mala res. Ergo torpore remoto

Ut capias, propera : donec virtutis ad arcem,
 Supremumque gradum perveneris auspice Christo.
 Advigila, ne te Momus sceleratæque lingua
 A tergo incautam feriat, famamque veneno
 Inficiat, laudésque tuas, carpâtque malignè.
 Namque duplex duplici vita est obnoxia probro :
 Altera criminibus gravis est, nec dispare fine
 Clauditur : egregium contrà tenet altera cursum,
 Tandemque optatus, sicut decet, exitus illam
 Excipit. At Momus petulans arrodit utramque
 Dente pari. Quid enim linguâ præstantius esset,
 Pectora si tantum morsu vitiosa protervo

- Delectantur levissimis imaginibus, quasi essent luminaria.
 Nam cùm terga nunquàm extulerint extrà album mare,
 Accuratè luminaria non priùs inspexerunt :
 Aliàs certè lucem et lucis ludicra dignovissent.
- 25 Sic et nonnulli homines. Nam cùm veram regis altitudinem non viderint,
 Si paululùm assurgant, videntur sibi omnem altitudinem consecuti.
 At tu aliud apprehendisti, aliud speres, ad aliud tende
 Pluribus gradibus, semper intuens id quod antè est.
 Stare pessima res est : festina ut comprehensurus,
- 30 Donec te ad supremum gradum Christus perduxerit.
 Nec te Momus à tergo feriat, linguáque pessima
 Venenum viperinum immittens in tuá ornamenta.
 Sunt enim duæ hominibus viæ et duo probra.
 Altera quidem mala est et in similem exitum ducens :
- 35 Altera autem bona, illiúsque amabilis est exitus, ut par est :
 Utramque Momus ferit. Quid enim esset linguâ
 Præstantius, si pessimos tantùm impeteret ?
 Nunc autem pariter in omnes, sive bonos, sive malos,
 Rabiem effundit. Tu verò prudenter explora
- 40 Utramque, ac illam fuge, quæ scelestos
 Insectatur, ut nequitiam fugias, quam lingua castigat :
 Alteram autem, cujus acerbitatem in bonos
 Malus armat inimicus, tantùm time, quantùm
 Rupes in mari ventos et fluctus qui ad illam franguntur.
- 45 Nihil unquàm turpe, etsi pluribus gratum, admitte,
 Nec à bono quod pessimi oderunt, desiste.
 Res dignas laude gere ; sed si laus absit,
 Non te angat sermo mendax, sed perge alacriter
 Viam tuàm. Illi autem nequicquàm latrent, nihil amori
- 50 Divino nocebunt. Invidia oculos tabefaciat invidorum.
 Neque tu ex Sodomis profugus, et à cinere hujus vitæ,
 Luctuosisque minis divini ignis liberatus,
 Ad Sodomam respicias ; statim enim lapis figaris,
 Ac nequitiae et funestæ mortis monumentum.
- 55 Nec Sodomis pedes surripias, in campis autem

Stare pessimum
est.

Nihil præstan-
tius linguâ, si
malos duntaxat
peteret.

Nihil admit-
tendum turpe,
nec à bono de-
sistendum.

Age res dignas
laude, non ta-
men laudis amo-
re. Non curanda
malorum judicia.

31. Μηδέ σε Μῶμος. Vide infrà, v. 246.
 34. Ἴσον. Coisl. αἰνόν.
 36. Τί κεν ἦεν. Schol. Reg. 39 τί ἂν ὑπάρχοι.
 39. Ἐῖναι. Sup. lin. 991 γένου.
 40. Ὀπίσσω. Idem ac ἐπιστρέφου. *Eam cave, illam declina, quæ scelestis est comes.*
 45. Μήτ' αἰσχρόν. Duo Regg. μήτ' αἰσχροῶν. Ad margi-
 nem MS. μηδέν, ὃ τοῖς πλείοσιν ἀρέσκει, πράξῃς. Hæc viden-

tur attingere quod in Exod. cap. xxiii legitur : *Non sequeris turbam ad faciendum malum, nec in iudicio plurimorum acquiesces sententiæ, ut à vero devies.*

47. Ἢν δ' ἀπέησι. Reg. 992 ἦν δ' ἀπέη σοι.

49. Τὴν ὁδόν. Ità Coisl. Edit. τὴν δ' ὁδόν.

51. Προφυγών. Reg. 39 ἐκφυγών.

55. Κλέψῃς, ἐπάρεψ.

METRICA VERSIO.

Impeteret? Verùm nullo discrimine in omnes
 Evomit hæc rabiem. Quarè prudenter utramque
 Explorare tuum est, ac totis viribus illam
 Effugere, in scelerata suum quæ pectora virus
 Diffundit, puramque tueri à crimine mentem,
 Commoda quod linguis furialibus arma ministrat.
 Altera, quâ recti lacerat malus hostis amicos,
 Non magè te turbet, quàm vis asperrima venti
 Æquoreos agitans scopulos, undæque minaces,
 Quas faciliè infringit petræ firmissima moles.

Nec verò turbæ captans popularis amorem
 Turpe quid admittas : nec recti desere curam,
 Sit licet hoc illis odio, quos improba vita

Tom. II.

Delectat ; cura quæ sunt dignissima laude.
 Si tamen illa tuis meritis comes esse recuset,
 Non te discruciet mendax oratio : verùm
 Prompta per assuetos vestigia figito gressus :
 Quamlibet oblatrent, atque ora impura resolvant,
 (Lædere nil unquàm, quod sit cœleste, valebunt.)
 Ipsorùmque oculos livor justissimus urat.
 Nec verò Sodomam fugiens mundique favillas,
 Horribilisque minas labentis ab æthere flammæ,
 Ad Sodomam flectas oculos : ne fortè repentè
 Concrescas salis in statuam, cunctisque columna
 Publica tùm vitii prostes, tùm mortis acerbæ.
 Nec Sodomam liquisse fugâ contentus, in arvis

K 4

- Γείτοσι δηθύνειν ἄσσου πυρός, ἀλλὰ τάχιζα
 Σώζεσθαι πρὸς ὅρος, μὴ σε πυρὸς ὄμβρος ἐπίσση.
 Μὴ τε λίην τρομέει σαρκὸς φύσιν, ὡς ἀδάμασεν.
 Οὐ θεόθεν γὰρ τάρβος, ὁ δέσμιον ἄνδρα τίθησι.
 60 Μὴ τε λίην σάρκεσσιν ἐφιέμεναι μαλακῇσι,
 Μὴ σε κατὰ κρημνῶν ρίψῃ κόρος οὐ δοκούντα.
 Πρόφρων μὲν τρηχεῖαν ἴθι τρίβον. Εἰ δ' ἐπιβαίνης,
 Σκέπτεο μὴ τις ὀλισθος, ὅπως ἐπὶ τέρμα πελάσσης
 Ἄπτωτος, στεινὸν δὲ διεξιέλασης πυλεῶνα,
 65 Ἔνθα φάος τε κλέος τε, κακῶν τ' ἄμπνευσις ἀπάντων.
 Εἰ τρομέεις, καλάμην σπινθήρ ὅτι τυτθὸς ἀνάπτει,
 Θάρσει· ὄμβρος ἄνωθεν καταψύξει φλόγα πολλήν,
 Εὐχαί τε, σوناχαί τε, καὶ ἡμάτα θακρυόεντα,
 Καὶ νύχαι μελεθῶναι, ἔρως δ' ὅλος ἀμφὶ ἄνακτα.
 70 Τοῖα σαοφροσύνης καλὰ φάρμακα, οἷς σὺ, φέριξε,
 Οὐδ' εἶδωλα πόθοιο χειριότερου ποτὲ θῆσεις
 Σῆσιν ἐνὶ πραπίδεσσιν, ἀγνὸν δὲ τε καὶ νόον ἔξεις,
 Ὡς νηὸς μέγαλοιο Θεοῦ καὶ Πνεύματος αἵγλη.
 Παρθένε, παρθένος ἴσθι καὶ οὔασι, καὶ φαέεσσι
 75 Καὶ γλώσση· πᾶσιν γὰρ ἐπίτροχός ἐστιν ἀμαρτὰς.
 Οὐατα μὲν πτερόοιτο μόνοις ἐσθλοῖσι λόγοισιν,
 Αἰσχοῖσι δὲ θύρετρα καὶ ἀφραδέεσσι τετάσθω.
 Ὀμματα δ' ἐν νυμφῶσι τεοῖς βλεφάροις ἐρύχθω
 Σώφρονα, μὴδὲ μάχλοις κινήμασι κέντρον ἐγείρου.
 80 Χεῖλεα δ' αὖ, καλύκεσσιν ὁμοῖα, δέσμια κείσθω,
 Καὶ μῦθος ποθέοιτο. Πόδες δ' ὑπέροπλον ἰόντες
 Ψεύσαι παρθενίης, καὶ ἴθματα πόρνον ἔχει τι.
 Ῥωγαλέον δὲ χιτῶνα, καὶ οὐ τρυφῶντα κάρηνα
 Αἶδεο, μὴ σερῶν καλὰ νήματα. Μάργαρος ἄλλην
 85 Κοσμεῖτω, καὶ χρυσὸς ἐπασφράπτων μελέεσσιν,
 Ὡν καὶ γραπτὰ πρόσωπα, χθονίων πλάσματα χειρῶν,
 Εἰκόνας οὐρανίης ἀλλότρια, εἰκόνες αἰσχραὶ,
 Μαχλοσύνης σῆλαι τε, καὶ οὐ λαλέοντες ἑλεγχοί,
 Κινύμενοι πίνακες, μυσῆρια νυκτὸς ἐνηοῦς,

56. Δηθύνειν. βράδυνε.

60. Ἐφιέμεναι. Int. 992 ἐνδιδόναι.

64. Στεινὸν δὲ διεξιέλασης. Sic tres Regg., sicque legendum suspicatus fuerat Billius. Edit. στεινὸν δὲ γε ἐξελάσης. Schol. διαπεράσης. Itā Matth. vii, 13: *Intrate per angustam portam.*

71. Εἶδωλα. Sic tres Regg. Edit. εἶδηλα. Ad marginem: οὐδὲ σκίας πόθου τοῦ ἐλάττονός ποτ' ἐμβάλλεις.

73. Αἵγλη. Sic tres Regg. Edit. αἵγλης.

75. Ἐπίτροχος. Int. 992 ταχεῖα. Schol. ἐπάνω τούτων σου τῶν αἰσθηρίων τρέχουσα, quod tuis hisce sensibus involat.

76. Πτερόοιτο. Tres Regg. πτερόωτο.

78. Ἐν νυμφῶσι. Int. 992 παρθενικοῖς. Significat itā coërendos esse oculos ut palpebris, quasi cubiculo quodam nuptiali, teneantur. Itā Nicætas in comment. Orat. de novā Dominicā, hæc verba poeticiis numeris solvens: Τὰ μὲν

METRICA VERSIO.

Vicinis defige gradum, flammæque propinquis:
 Sed celer in montem propera, ne te igneus imber
 Obruat, et sævos pariat mora longa dolores.
 Nec tibi sit nimio carnis natura pavori,
 Tanquàm illam nequeas ullâ ratione domare.
 (Non etenim timor hic divinâ manat ab arce,
 Qui mentes hominum tam durâ compede nectit;)
 Nec rursus carni plus æquo frena relaxa:
 Ne te securum abripiat, sternâtque repentè.
 Durum iter et salebris infestum carpe libenter,
 Conscendensque vide, ne quid vestigia fallat:
 Ut tibi propositam pedibus contingere metam

Detur inoffensis, pérque arctam tendere portam
 Ad sedes superas: ubi gloria lûxque perennis,
 Et jucunda quies nullo interrupta dolore.
 Si metuis, stipulam quia parvulus excitat ignis,
 Pone metum, flammam ingentem tibi cælicus imber
 Sopiet, atque preces, gemitus, lachrymæque diurnæ,
 Atque graves curis noctes, totûsque supernum
 Ad regem contensus amor, sedésque beatas.
 Talia virginæ sunt optima pharmaca vitæ,
 Queis tu nec nudas species curabis amoris
 Corporei miscere animo: sed mente pudicâ
 Esse laborabis, velut alti Numinis ædes,

- Vicinis moreris propè ignem : sed celerrimè
 Salutem in monte quære, ne te igneus imber comprehendat.
 Nec valdè perhorrescas carnis naturam, quasi domari non possit.
 Non enim à Deo pavor, qui hominem vinculis constringit.
- 60 Nec multùm carnibus indulge mollibus,
 Ne te in præcipitia satietas imprudentem impellat.
 Alacriter quidem incede asperam semitam. Quòd si progrediaris,
 Cave ab omni lapsu, ut ad metam accedas
 Integer, et arctam introeas januam,
- 65 Ubi lux et gloria, et ab omnibus malis respiratio.
 Si tremis, quia stipulam scintilla levis accendit,
 Confide : imber è cœlo refrigerabit ingentem flammam,
 Precèsque et gemitus, et lacrymæ diurnæ,
 Nocturnæque sollicitudines, et totus amor circà Regem.
- 70 Talia sunt castitatis præclara remedia, quorum tu ope, optime,
 Ne imagines quidem deterioris amoris unquàm injicies
 Cordi tuo, et puram mentem habebis,
 Ut magni Dei templum et Spiritûs splendor.
 Virgo, auribus sis virgo, et oculis
- 75 Et linguâ : hæc enim omnia ad peccata proclivis :
 Aures arrectæ sint bonis tantùm sermonibus,
 Turpibus autem ostia et insulsis ponantur.
 Casti, tanquàm in thalamo, tuis sub palpebris claudantur
 Oculi, nec lascivos motus exstimulent.
- 80 Labia, velut rosæ putamina, clausa teneantur,
 Ac sermo desideretur. Pedes superbè ambulantes
 Mentiuntur virginitatem, et hi gressus habent aliquid meretricii.
 Laceras vestes et neglecta capita
 Reverere, non pulchritudinem sericæ texturæ. Margarita
- 85 Aliam ornet, ac aurum in earum membris coruscans,
 Quarum picti vultus, manûs terrestris figmenta,
 Cœlesti imagine aliena, turpia simulacra,
 Lasciviæ monumenta, et tacita argumenta,
 Tabulæ mobiles, mysteria tranquillæ noctis,

Non est à Deo
 timor, qui men-
 tes compede nec-
 tit.

Carni non in-
 dulgendum.

Præclara cas-
 titatis remedia.

Virgo, oculis,
 auribus, et lin-
 guâ virgo esse
 debet. Lingua
 proclivis ad om-
 nia peccata.

Silentium Vir-
 ginem decet.

Sericas vestes
 auro textas, aliâ-
 que ornamenta
 Virgines his de-
 bent relinquere,
 quæ pictos vul-
 tus ostentant,
 turpiasimulacra,
 lasciviæ monu-
 menta et tacita
 argumenta.

οὖν ὄμματα οὕτω σωφρονιζέσθω, ὥσπερ ἐν νυμφῶσι τοῖς βλεφάροις
 παρθενικῶς Σαλαμενόμενα. Ibid. Ερύχθω. Int. 992 ἀνακλεί-
 σθωσαν.

79. Μάχοις. Ità Coisl., tres Regg. et Combef. Pravè
 Edit. μάχοις.

80. Καλύκεσιν. Int. Reg. κεκαλυμμένοις ῥόδοις.

81. Ποθεῖτω. Int. ἐπιθυμητικός, *rarus sit*; Schol. ποθεῖτω
 παρὰ τῶν ἔξωθεν ἀκούεσθαι, ὡς σιγῇ δεδωσμένος, *sui audiendi*

desiderium faciat, quòd vinctus silentio est. Hi duo versus
 leguntur infrà, Lib. 2, Sect. 2^a, Poëm. vi, ad Olympiadem
 virginem nubilem, v. 84 et 85 : sed in posteriori pro
 ἱθματα πόρνον ἔχει τι, legitur ἱθμασιν ὕδρις ἔπεισι.

83. Τρυφεῶντα. Duo Regg. τρυφεόντα. Chig. τρυφεόντα.
 Coisl. τυφρόντα.

86. Χθονίων. Int. 992 χοῖκῶν.

METRICA VERSIO.

Pneumatis et radius supero demissus ab axe.
 Virgo, sis oculis, sis ore atque auribus ipsis
 Virgo ; nam tribus his facile est decedere recto.
 Egregiis tantùm pateant sermonibus aures :
 Turpibus et stultis claudatur janua verbis.
 Quinetiam velut in thalamo tua lumina claude
 Involucris devincta suis, nec motibus illa
 Lascivis stimulent vesano pectus amore.
 Utque latet rosa verna suo putamine clausa,
 Sic os vincla ferat, validisque arctetur habenis,
 Indicâtque suis proluxa silentia labris.
 Nec verò castam te jactes esse, superbè

Si graderis; gressus est quædam namque libido.
 Mentitur, fædâtque suum quodammodò corpus.
 Detritas etiam vestes venerare, capûtque,
 Deliciis vacuum et luxu, non serica fila.
 Ornentur gemmis aliæ, decorentur et auro,
 Quod fulgore suo collustrat corporis artus :
 Hæc, inquam, his placeant, quarum depicta colore
 Multiplici est facies, mortalique arte manûque
 Condita, cœlestique ab imagine turpis imago
 Dissita, calcatum prodens sine voce pudorem :
 Videntes tabulæ, mysteria noctis opacæ,
 Externèque nitens labes, pulchrûmque sepulcrum

- 90 Αἷσχεα μαρμαίροντα, τάφοι κρύπτοντες οἰζύν.
 Τῶν ἄπο τηλόθ' ἴοιο, παραστᾶτι κυθήεσσα
 Κάλλει κρυπτομένῳ, νύμφη Χριστοῦ ἀνακτος.
 Ὄμματα δ' ὀμμασι μίσγε, λόγῳ λόγον, ἀγνὰ καὶ ἀγνοῖς.
 Μὴ ποτε μὴδὲ γέλῳτι γέλῳ, καὶ θάρσει θάρσος.
- 95 Ἐκ γὰρ δὴ τοιῶνδε κακὸς μερόπεσιν ὄλισθος.
 Ἄρσενά πάντ' ἀλέεινε, συνείσακτον δὲ μάλισα.
 (Μεῖρῶς πικρὸν ὕδωρ, καὶ πείθεο, παρθένος ἀγνή.)
 Κῆν χρυσοῖο πέλη καθαρώτερος, ἢ ἀδάμαντος
 Στερρότερος. Διπλοῦν γὰρ ἐπὶ θεός. Εἰ σὺ πέποιθας
- 100 Σαρκὶ τεῇ, τίς πίσις ὁμωροφίοις μελέεσσι,
 Μὴ σοι μὲν καθαρὸν τε καὶ ἄσπιλον ὄμμα, νόος τε,
 Φρῆν δ' ἑτέρη κεύθῳ τι χοῶς, καὶ πνεῦμα διώκοι;
 Ἐκ σαρκῶν ἐπὶ πνεῦμα μετήλυθες, ἔνθεν ἀέρθης.
 Πῶς αὖθις σάρκεσσιν ὁμὸν βίον αἰνήσασα,
- 105 Νυμφίον ἱμερόεντα τεῆς ζηλήμονα μορφῆς
 Αἰσχύνεις, μὴ ποῦ σε κενῆς φιλότητος ἀμέρση,
 Ὡς δισσήν, σκάζουσιν ἐπ' ἀμφοτέροισι πόδεσσι;
 Χριστὸν ἔχεις ἀγαπητὸν, ἀπόπτυσον ἄνδρας ἅπαντας.
 Τί χρήζεις ἐπικούρου ἔχειν χάτέοντ' ἐπικούρου;
- 110 Πῶλοι μὲν πῶλοισι φίλοι, ἑλαφοὶ τ' ἐλάφοισι,
 Καὶ ψῆρες ψήρεσσιν, ἀγνῶ δέ τε τίμιος ἀγνός.
 Ἄλλ' ἔμπης κακόμετην ἀλεύεο, μὴ σε θολώσῃ,
 Καὶ πιτυτὸν περ ἰόντα· σοφοῖς δέ τε καὶ πλέον ἔχθρει.
 Πολλάκις ἐξ ἀγαθοῦ κακὸν πόρσυνε καὶ ἐσθλοῖς.
- 115 Νῦν φάος, εἴτα σκότος, ἔνθεν μόρος, εἶθαρ ὑπερθεν.
 Καὶ σαίνει γλυκεροῖσι, καὶ ὄλλυσι κευθομένοισι.
 Πολλάκι μὲν συνάγειρεν ὁμόφρονας ἀλλήλοισι
 Πνεύματι, καὶ φάος ἦλθεν, ἐπωνυμίην τέ γε σεμνήν,
 Τὴν ἀγάπην καλέουσιν, ὑπήλυθεν. Αὐτὰρ ἔπειτα
- 120 Ἐκ κραδίης ἐπὶ σάρκα ἀγων πόθον ἐγγὺς ἐούσας,
 Ἡ πῦρ, ἥ ἐ πυρὸς σημήϊα λυγρὰ δίδωσιν.
 Εἴ τοι μὴδὲ πυρὸς σημήϊον, ἀλλὰ τάχιζα

91. Κυθήεσσα. Regii Codices duo, Chigianus et Coislavianus κυθίεσσα.

93. Λόγῳ λόγον. Ità Coisl. Edit. λόγον λόγῳ. Mox ἀγνὰ καὶ ἀγνοῖς. Tres Regg. et Coisl. ἀγνὴ, καὶ ἀγνή. Int. 992 καθαρε, καθαρά.

95. Ἐκ γὰρ δὴ. Ità duo Regg. In Edit. deerat δὴ. Mox μερόπεσιν. Chig. ἀνθρώποισιν.

97. Μεῖρῶς. Alludit ad vers. 23, cap. xv, Exodi. Mox καὶ πείθεο. Duo Regg. et Coisl. καὶ πείθεο.

99. Ἐπὶ θεός. Int. 992 ἔπεισι θεός.

100. Τίς πίσις. Ità Chig. Edit. πσις. Mox ὁμωροφίοις. Coisl. ὁμορόφιοις.

102. Κεύθῳ. Regg. tres κεύθῳ. Mox iidem et Coisl. διώκῃ pro διώκοι.

105. Ἰμερόεντα. Sic tres Regg. et Coisl. Edit. ἱερόεντα.

106. Κενῆς. Edit. τιμίας.

109. Ἐπικούρου. Duo Regg. et Chig. ἐπικούρων. Coisl. ἐπικούρω.

112. Κακόμετην. Coisl. et unus Reg. δολόμετην.

116. Γλυκεροῖσι. Duo Regg. γλυκερῆσι.

METRICA VERSIO.

Interno fœtore madens et sordibus atris.
 A quibus, ô Virgo, Christum sortita maritum,
 Quam decor occultus decorat, quam tecta venustas,
 Esto procul, turpémque ornatum à corpore pelle:
 Lumina luminibus, verbis conjungito verba,
 Pura tamen puris: non risus risibus autem,
 Audacésque animos audacibus atque protervis.
 Hinc etenim humanos vestigia lubrica fallunt.
 A cunctis abscede viris, sed maximè ab illo,
 Virgo, συνείσακτον quem nos de more vocamus;
 (Crede mihi, Virgo, Merrhæ salsissimus amnis:)
 Firmior ille licet sit saxo, purior auro.

Namque duplex metus est. Si te fiducia carnis
 Efficit intrepidam, (quis enim confidere membris
 Ausit, quæ tecto semper clauduntur eodem?)
 Ne tibi pura quidem sit mens, oculique pudici,
 Sed versuta tegat quicquam mens altera carnis,
 Spirituique neget pacem dulcémque quietem.
 Ex humili ad superam migrâsti corpore mentem:
 Cur rursus teneræ laudans consortia carnis,
 Sacrum dedecoras Sponsum, qui téque tuámque
 Mirificè affectat formam, nec sustinet ullum
 Rivalem adjungi? nec te timor occupat ille,
 Ne tandem iratus sacro te privet amore:

- 90 Splendida dedecora, sepulcra foetorem tegentia.
 Ab his longè recedas, Virgo fortis et ornata
 Occultâ pulchritudine, Christi regis sponsa.
 Oculos oculis junge, sermonem sermoni, pura puris;
 At nunquàm risum risui et audaciæ audaciam :
- 95 Ex his enim malæ hominibus ruinæ.
 Masculum omnem fuge, præsertim introductitium,
 (Mirrhæ aqua amara, crede mihi, casta Virgo,)
 Etiamsi auro purior sit, et adamante
 Firmior. Duplex enim hîc subest timor. Si tu confidis
- 100 Carni tuæ, quæ fides membris simul habitantibus,
 Ne tibi quidem, cùm purus sit et sine nævis oculus et mens,
 Anima autem dissona terreni aliquid occultet, et spiritum insectetur?
 A carnibus ad spiritum translata es et indè evecta :
 Quomodò rursùs carniū conjunctionem laudans,
- 105 Sponsum dedecoras, qui tuam cupidus formam æmulatur,
 Non verita, ne quandò pretiosum tibi amorem subtrahat,
 Ut duplici et claudicanti utroque pede?
 Christum habes amicum, respue omnes viros.
 Quid opus habes adiutore, cui adiutore opus est?
- 110 Sunt quidem pullis pulli amici, et cervi cervis,
 Et sturni sturnis, et agno carus est agnus.
 Sed tamen malum consultorem fuge, ne te dolo decipiat,
 Quamvis prudens sis; plus enim odit sapientes.
 Sæpè ex bono malum machinatur etiam probis.
- 115 Nunc lux, postea tenebræ; intus mors, esca supernè.
 Blanditur per dulcia, et per occulta perniciem affert.
 Sæpè congregat unanimes inter se
 Spiritu, et lux advenit, ac sub venerabili cognomine,
 Quod Agapen vocant, delitescit. Rursùs postea
- 120 Ex corde in carnes, quæ vicinæ sunt, amorem insinuans,
 Aut ignem edit, aut ignis tristia signa.
 Quod si ne ignis quidem signa, at citissimè

Virorum contubernia Virgini sunt fugienda, maximè introductitorum.

Variae diaboli fraudes.

119. Ἐπωρυμίην. Ità rei turpissimæ honestissimum nomen imponebant: ἀγάπη namque charitatem significat, ac pro casto et sancto amore propriè accipitur. Hinc Agaporum nomine appellabantur convivia quæ olim in Ecclesiâ ex charitate celebrabantur. Hoc verò loco per ἀγάπην, συνείσαξις illa foeda significatur, quâ non sine magnâ piorum omnium offensione, et ingenti Ecclesiæ probro Monachi quidam, aut alioqui cælibatum professi, fœminas sibi contubernales adjungebant, ac turpissimam hanc vitæ societatem ἀγάπην appellare non verebantur. Vir

fœminam, cum quâ habitabat, *agapetam*, fœmina autem virum *agapetum* nominabat. De synisactis et agapetis extat doctissimi Muratorii disquisitio, in quâ *synisactorum* et *agapetarum* originem repetit à temporibus Cypriani, qui habitantes cum sacris virginibus clericos arguit; canones refert conciliorum, quæ huic morbo occurrerunt, querelas virorum proborum qui voce et scriptis reclamârunt, atque excusationes à synisactis adhibitas dissolvit. Vide Anecdota græca, edita Patavii, in-4°, an. 1709, pag. 218.

METRICA VERSIO.

Utpotè quam duplici conspectet poplite claudam?
 Christus amore tui flagrat: ne forma virilis
 Te premat, et medio sedem sibi pectore figat:
 Illius auxilio quid opus tibi, dic age, qui non
 Sufficit ipse sibi, sed opem conquirat amicam?
 Charus equo quamvis sit equus, cervo quoque cervi,
 Et sturni sturnis, et vir pius egregiusque
 Egregiis pietate viris: tamen ipsa caveto,
 Ne te, quantumvis prudentem animoque sagacem,
 Artibus atque dolis in fraudem pertrahat hostis.
 Nam graviore animos bello insectatur acutos,

Tom. II.

Exque bono persæpè bonis mala subdolos affert.
 Nunc splendet, tenebris nunc est adopertus opacis:
 Mors gravis interiùs, dulcissimæque esca supernè;
 Blanditiis mulcet, tecto perimittitque veneno.
 Sæpè animis et mente pares collegit in unum,
 Et lucis speciem præ se tulit, atque decorum
 Cognomentum Agapes subiit: mox callidus omnem
 Ex animo ad carnes vicinas flectit amorem,
 Et flammam aut flammæ tristissima signa reliquit.
 Utque etiam flammæ non signa impresserit ulla,
 At celer ipsa tamen lethali pectus eorum

L 4

- Πλήξεις εισορόωντας. Ἐτοιμότεροι δὲ τε πάντες
Εἰς κακίην τελέθουσι. Ῥόος δ' ἐπὶ πρηνὲς ὀδεύει.
125 Ἀλλὰ δόμος, καὶ εἶμα, τράπεζά τε, ἀδρανίη τε
Γήραος ἀργαλείοι, τόδ' ἤγαγεν αἴσχος ἀρωγόν.
Χρύσεια χαλκείων διαμείβειαι, εἰ γανώντος
Ἀντὶ βίου μικρὴν καὶ ἀεικέα τέρψιν ἐδῆξον.
Οὐδ' εἴ μοι χρυσοῖο, καὶ ἠλέκτροιο τάλαντα,
130 Καὶ πεθία χλοάοντα καὶ εὐρέα πώεα δοίης,
Καὶ δόμον αἰγλήεντα, καὶ Ἀλκινόοιο τράπεζαν,
Οὐδ' εἴ μοι βίον ἄλλον ἀγήραον ἀντὶ παρόντος,
Οὐδέ κεν ὥς λιπόχριστον ἐγὼ βίον αἰσχρὸν ἐλοίμην.
Ἄρτος ἐμοὶ σκίνοιο, τὸ ποτὸν ὕδωρ ποθέοιο.
135 Φύλλα συκῆς μ', ὥς πρόσθεν Ἀδάμ· Εὐάν τε, καλύπτοι·
Καὶ σήραγγας ἔχοιμι πετρῶν δόμον, ἥ τινα φηγοῦ
Κευθμῶνα, σχέδιόν τε βίον, καὶ θηρσὶν ὁμοῖον·
Ἢ τινα πᾶρ' πυλεῶνα βεβλημένος, ἄχθος ἀρούρης,
Ἄνδρὸς ὑπερφιάλοιο, πένης, καὶ Λάζαρος ἄλλος,
140 Ἐλκοιμι ζωὴν τε λυγρὴν καὶ σῶμα πόνηρον.
Νῦν τάδε, χάσμα δ' ἔπειτα, καὶ ἀντιτα πάντα τὰτερπνά.
Σοὶ κόρος, ἄλγος ἐμοὶ γε· μικρὸν, καὶ πάντα λείλασαι.
Ἐν πάντες μετὰ τύμβον, ἦ κόνις· ἴσος ὁ χῶρος
Δμῶεσι καὶ βασιλεῦσι. Τὸ δὲ πλεον, οὐκ αἶδα;
145 Τοῦνεκα μὴτ' ἀγαθοῖσιν ἰαίνοιο τοῖς παρεῶσι,
Μήτε λίην μογεροῖσιν ἄσαι φρένα τοῦδε βίοιο.
Ἢ γὰρ ὁμοῦ τερπνοῖσι καὶ ἄλγεα πάντ' ἀπολείψεις
Οὐ μετὰ δὴν. Τί δὲ μακρὸν ἐφημερίοιο βίοιο;
Ξεῖνος δ' ἴσθι πάροικος ἐπ' ἄλλοτρίης χθονὸς ἔσπων·
150 Ἐνθεν ἀναστήσει σε Θεὸς ἐς πατρίδα σείο,
Μικρὸν ἀεθλεύσαντα, πόνων δὲ τε μεῖζον ἄεθλον.
Καὶ σὺ φίλοις τεκέεσσιν, Ἰωνάδ' ἔξοχε μῆτιν,
Ὀλβον ἐπισπεύδων τὸν ὑπέρτατον ἐν μερόπεσσι,
Τόνδε νόμον μῦθόν τ' ἐφθέγγασ· Παῖδες ἐμοῖο,
155 Δεῦτε, πατὴρ δέξασθε τὸν οὐ πόρε πλοῦτον, ἔμοιγε
Οὐ τ' ἄλλω ποτὲ παιδί πατήρ φίλος, ἔμπεδον αἰεὶ.
Μὴ δόμον οἰκῆσητε περίγραπτον μελέεσσι,
Μὴ γαίην ἀρόσητε. Τί δ' ἄμπελος ὕμνιν ὄνειαρ;
Ἐν σκηναῖς ναίοιτε, μέθυσμά τε καὶ γλυκὺ πῶμα

124. Ὀδεύει. Reg. 99^a ὀδεύσει.125. Δόμος. Sic habent Regius 39, Chigianus et Cois-
lianus. Edit. δόμοι.127. Χρύσεια χαλκείων. Alludit ad Homericum Glau-
cum, qui per recordiam aurea arma æreis cum Diomedepermutavit. Iliad. vi, v. 255. Ibid. γανώντος. Int. 99^a
λαμπρυνόμενου.

130. Πώεα. Regg. duo ποίμνια, copiosos greges.

134. Τὸ ποτόν. Itā Reg. 993. In Edit. deest τό.

137. Κευθμῶνα. Reg. 39 κευθμῶνας.

METRICA VERSIO.

Vulnere concuties, in te quia lumina torquent.
Ad vitium siquidem ferimur proclivius omnes :
Non secus ac per prona solet rapidissimus amnis.

At domus, et mensa, et vestis, tristisque senectus
Corpúsque invalidum labi prætexitur isti.
Maxima cum minimis permutas, aurea ferro ,
Si vitæ claro perfusæ lumine parvas
Ipsa voluptates præfers minimèque decentes.
Non mihi si grandes auri donâris acervos,
Electrúmque nitens, immensáque jugera terræ,
Et latas vestes, et splendida tecta, simulque
Alcinoï regis mensam, non deniquè vita

Altera si detur rugosæ ignara senectæ,
Sic tamen amplectar deformem crimine vitam,
Turpiter atque velim deserto vivere Christo.
Exiguus mihi sit panis, sint pocula lymphæ,
Et ficus foliis, primos velut antè parentes,
Me tegat, et vili corpus convolvat amictu,
Ac mihi sit quædam tecti vice concava rupes,
Aut fagi latebræ; sit simplex vita levisque,
Atque feris prorsus similis; vel ad atria quædam
Divitis ipse jacens, incommoda sarcina terræ,
Pauper et ulceribus plenus, languentia membra
Mœrentémque traham vitam, luctúque refertam.

- Qui vident, à te percutientur. Paratiores sunt omnes
Ad malitiam: fluentum per declive fertur.
- 125 At domus, et vestimentum, et mensa, et infirmitas
Senectutis molestæ, hoc dedecus in auxilium adduxerunt.
Aurea æreis permutas, si splendidæ loco
Vitæ levem et indecoram oblectationem suscipis.
Non si mihi auri et electri talenta,
- 130 Non si virides agros et lata jugera dederis,
Et domum renidentem, et Alcinoï mensam,
Neque etiamsi pro hâc præsentī vitâ aliam senii expertem,
Idcirco turpem vitam, Christi desertor, elegerim.
Sit mihi panis arctus, pro potu aqua nequidem abundans;
- 135 Folia fici me, ut olim Adamum et Evam, operiant:
Domum habeam fissuras petrarum, aut aliquam fagi
Latebram, et vitam simplicem et feris similem:
Aut ad aliquam januam viri arrogantis,
Terræ pondus et pauper jacens, et alter Lazarus,
- 140 Vitam tristem traham et corpus languidum.
Nunc hæc, postea sepulcrum: pœnâsque dabunt omnes voluptates.
Tibi satietas, mihi dolor; paulò post omnia oblivioni dantur.
Unum omnes sumus post tumultum, unus cinis; æqualis locus
Servis et regibus. Quod superest, nonne infernus?
- 145 Quocirca nec præsentia te bona oblectent,
Nec valdè animum hujus vitæ adversa frangant.
Nam simul cum jucundis molesta omnia relinques,
Non ita multò post. Quid enim longum in hâc mortali vitâ?
Hospes sis et peregrinus in alienâ terrâ repens:
- 150 Indè te Deus suscitabit in patriam tuam,
Postquàm paulum certaveris; majus autem laboribus præmium.
Et tu filiis carissimis, Jonadab prudentiâ insignis,
Dùm divitias, quibus nihil in humanis rebus præstantius, parare studes,
Hanc eis legem et sermonem dedisti: « Filii mei, eia agite,
- 155 » Accipite à patre, quas nec mihi, nec ulli unquàm filio tener
» Acquisivit pater, divitias in omne ævum stabiles.
» Nec domos incolatis corporibus circumscriptas,
» Nec terram aretis. Quid vos juvabit vitis?
» In tabernaculis habitate; nec inebriantem, nec dulcem potum

Omnes ad ma-
lum sunt para-
tiores.
Ficta excusa-
tio proditur et
exploditur.

Post mortem
omnes æquales
sunt, servi et
reges.
Nec præsentibus bonis delectari, nec adversis frangi debemus. Utraque brevi relinquenda.

Rechabitarum
vita, monasticæ
imago.

140. *Λυγρήν*. Duo Regg. *λυπρήν*. Schol. 991 *ἐπίπονον*.
141. *Χάσμα*. Sup. lin. Reg. 991 et Coisl. *τάφος*. Mox
iidem, *ἀντὶ τὰ πάντα τὰ τερπνὰ*. Sup. lin. *τιμωρίαν ἔχοντα*.
Int. Coisl. *τὰ τερπνὰ τῶν ὀδυνηρῶν ἀντίθετα*.

142. *Μικρόν*. Reg. 39 *πιχρόν*.

146. *Μογεροῖσιν ἄσαι*. Reg. *unus μογεροῖς ἀνιάσης*. Sup.
lin. *λύπησι*.

158. *Γαῖην*. Duo Regg. *γαῖαν*.

METRICA VERSIO.

Ista quidem in terris: post verò chasma profundum,
Atque voluptates vindex rogos excipit omnes.
Sis saturo tu ventre, meos dolor occupet artus:
Omnia post paulò memori de mente recedent.
Unum omnes erimus tumultato corpore, pulvis
Unus, et æqualis locus est, sedesque parata
Regibus et servis: terram properamus ad unam.
Quocirca nec te præsentis commoda vitæ
Immodicè oblectent, nec rursus tristia frangant.
Tristia quippè tibi simul et jucunda necesse est
Linquere cuncta brevi; quid enim, mihi dicito, lon-
gum
Hæc mortalis habet fatòque obnoxia vita?

Hospes es in miserâ peregrinus et incola terrâ:
Post verò ad patriam divina potentia sedem
Te vehet in fragili postquàm certaveris ævo:
Præmia sunt porrò longè majora labore.
Tūque etiam, Jonadab, sublimi prædite mente,
Vitam, quâ nulla est homini felicius usquàm,
Accelerans natis, hanc legem et verba dedisti.
« O nati, quas nec genitor mihi præbuit unquàm,
» Nec soboli pater ullus, opes sine fine manentes,
» Percipite, ac læti cœlestia carpite regna.
» Vos primùm nullis concludite corpora tectis,
» Vomere nec terram perstringite: vinea vobis
» Nulla sit, atque vicem tecti tentoria præsent.

- 160 Μὴ ποτ' ἐφ' ὑμετέρῳ λαιμῷ, μὴ, τέκνα, χέοιτε,
 Ἀλλὰ Θεῷ ζώοιτε, Θεὸν δέ τε πλοῦτον ἔχοιτε
 Μοῦνον, αἰεὶ ζῶοντα, ὁμοίου, ἀστυφέλικτον.
 Ὡς ἄρ' ἔφη· παῖδες δὲ πατὴρ ἐτέλεσσαν ἐφετμὴν.
 Οἶδα δ' ἐγὼ καὶ λαὸν ὑποσχέσσης ἐπὶ γαῖαν
- 165 Ἰέμενον, τοῦ πρόσθε πυρὸς σῦλος ἡγεμόνευε,
 Καὶ νεφέλης ἔλκοντος ἀσημάντου δι' ἐρήμης·
 ᾧ πόντος ὑπόειξε, καὶ οὐρανὸς εἶδαρ' ἔδωκε,
 Καὶ πέτρη βλάστησεν ὕδωρ, ὃ δ' ἐχάσσαι' ὀπίσσω
 Εὐρὺ ῥέων ποταμός, καὶ ἥλιος ἔσχεθε δίφρον,
- 170 Καὶ παλάμῃσι τρέπαιον ἀνὴρ ἔστησε ταθείσαις
 Σταυρὸν ὑποσκιάν, πίσις δ' ἐπέδθησεν ἀκωκᾶς.
 Ἡλίας δὲ κόραξι τράφη, καὶ γραῖαν ἔθρεψε
 Σιδονίην τυτθήσιν ἐνὶ ψεκᾶδεσσι βίοιο,
 Οὐ ποτέ γ' ἐν πενιχρῇ σιπύῃ λήγοντος ἀλεύρου,
- 175 Καὶ κεράμοιο βρύοντος αἰεὶ τόσον ὕγρον ἔλαιον,
 Ὡςσον ἀφύσσετο χερσὶ φιλοξείνοιο γυναικός.
 Ἑβραῖοι δὲ τε παῖδες ἐὴν ποθέοντες ἐδωδὴν,
 Ὅφρα κε μὴ βασιλῆος ἐνὶ χρανθῶσι τραπέζῃ,
 Ἀσσυρίης καθύπερθε φλογὸς χαίροντες ἔβησαν,
- 180 Ἐνθεν ἀναψύχοντες, ἐὰ πρὸς θώμαθ' ἵκοντο.
 Καὶ Δανιὴλ λείουσι ρίφεις βορὰ μαινομένοισι,
 Θρέψε μὲν οὔτι λέοντας, ἐπεὶ χέρας ἐξεπέτασεν,
 Ἀερίην δ' ἐνὶ χερσὶν ἐδέξατο δαῖτα προφήτου.
 Σπλάγχχνων δ' ἐκ μεσάτων ἀπερεύξατο θεῖον Ἰωάνν
- 185 Θῆρ' ἄλλος, οἷον ἔδεκτο τριήμερον. ᾧ μέγα θαῦμα!
 Πίσις γὰρ συνέερκτο καὶ ἐν σπλάγχχνοισι προφήτη.
 Ἀκρίς Ἰωάννου δὲ τροφή καὶ κηρίου ἦεν
 Ἄγριον, ὑψιλόφων τε τρίχες ἔσθημα καμήλων,
 Καὶ δόμος οὐρανὸς εὐρύς, ἐρημαῖαί τε χαμεῦναι.
- 190 Τίς Θέκλαν ἐσάωσεν ὑπεκ πυρὸς, ἥ τίς ἔδθησε
 Θηρῶν ὠμοδόρων κρατερόν μένος; Ἡ μέγα θαῦμα!
 Παρθενίη καὶ θῆρας ἐκοίμισεν, οὐδ' ἐτάλασσαν
 Παρθενικῆς δέμας ἄγνόν ἐαῖς γενύεσσι μιῆναι.
 Οὐδὲ μὲν οὐδ' ἄγνης ἐπιλήσομαι, (οὐ γὰρ ἔοικε,)
- 195 Σωσάννης, εἰ καὶ μιν ὑπὸ ζυγὸν ἤγαγεν ἀνὴρ,
 Σωφροσύνης ἥ τόσον ἔχεν πόθον, ὥστε φυγοῦσαν

160. Χέοιτε. Itā duo Regg. Edit. χέοιτο.

164. Καὶ λαόν. Sic Reg. 990. In Edit. deerat καί.

166. Νεφέλης ἔλκοντος. Reg. 39 νεφέλη. Reg. 992 νεφέλην.

Pro ἔλκοντος Coisl. ἔλκοντο. Sup. lin. ἔλκοντες. Mox ἀσημάντου. Int. Coisl. et Reg. ἀτρεβοῦς, nullis tritum vestigiis. Ἐλκοντος in genere non concordat cum νεφέλης, nisi sit Poëtæ licentia.

METRICA VERSIO.

» Nec verò dulci guttur perfunde Lyæo,
 » O mea progenies, sed Regi vive superno,
 » Divitiásque omnes in eo censumque repone,
 » Censum qui cunctos stabilis perdurat in annos. »
 Hæc ait, atque patris nati pia iussa facessunt.
 Arva quid Isacidæ memorem promissa petentes :
 Queis flammæ monstravit iter nubisque columna,
 Per deserta trahens quæ nemo triverat antè ;
 Queis cessit pelagus ; queis dulcia pabula cælum,
 Durâque petra dedit latices, gelidusque retrorsum
 Territus abscessit fluvius, cursusque represso
 Longior in terris fixit sua lumina Titan ?

Et manibus tensis hostilia castra fugavit
 Unus homo, crucis in formam pia brachia fingens :
 Ac gladios ferrumque fides hostile retudit.
 Eximiumque Eliam corvi pavere rapaces :
 Isque etiam viduam fractamque senilibus annis,
 Sidoniâ hand magnis epulis nutrit in urbe.
 Pauper enim dulcem semper dabat arca farinam,
 Atque olei tantum pleno manabat ab utre,
 Quantum ab eo sancti detraxerat hospitis altrix.
 Quid dicam Hebræos pueros alimenta seorsim
 Poscentes : ne si regis mensâque cibisque
 Implèrent ventrem, fœdâ se labe notarent ?

- 160 » Vestro unquàm gutturi, nati, infundite.
 » Sed Deo vivite; vobisque Deus sit thesaurus,
 » Qui solus semper vivit, ac neque mutari, neque auferri potest. »
 Sic ille locutus: filii verò parentis imperio parent.
 Novi ego et populum in terram promissionis
- 165 Properantem, cui dux erat columna ignis antecedens,
 Et nubes deducens per desertum vestigiis carens;
 Cui cessit mare, cœlùmque escam dedit,
 Et petra aquam scaturivit, recessitque retrorsum
 Latè fluens amnis, sol cursum inhibuit;
- 170 Trophæumque vir erexit extensis manibus
 In formam crucis, fidésque hostiles gladios constrinxit.
 Elias à corvis nutritus est, et anum nutritiv
 Sidoniam parvis ad vitam sustentandam guttis,
 Nunquàm deficiente in paupere arcâ farinâ,
- 175 Sempérque urceo tantùm olei scaturiente,
 Quantum hauriebant mulieris hospitum amantis manus.
 Hebræi pueri dùm suum cibum desiderant,
 Ne regis mensâ contaminarentur,
 Suprà flammam Assyriam alacres conscenderunt,
- 180 Indè refrigerati in domos suas redierunt.
 Daniel leonibus projectus esca furentibus,
 Non leones nutritiv, (manus enim extenderat,)
 Sed delatum per aërem manibus Prophetæ prandium accepit.
 E mediis visceribus evomuit divinum Jonam
- 185 Fera marina, qualem triduo antè exceperat. O magnum miraculum!
 Fides enim simul cum prophetâ in visceribus inclusa fuerat.
 Acrides Joannis alimonia et mel agreste,
 Vestimentum autem procerorum pili camelorum,
 Domus cœli spatium, cubile tellus deserti.
- 190 Quis Theclam ex igne liberavit, aut quis repressit
 Voracium belluarum fortem impetum? Magnum sanè miraculum!
 Virginitas etiam feras sopivit, nec ausæ sunt
 Castum virginis corpus ore suo contaminare.
 Neque etiam obliviscar (non enim id decet,)
- 195 Susannæ, etsi illam vir sub jugum duxit;
 Hæc tanto amore castitatis flagrabat, ut cùm effugisset

Columna lucis
per noctem; co-
lumna nubis per
diem, dux He-
bræorum.

Moyes exten-
dit manus in for-
mam crucis.

Elias à corvis
nutritus, anum
pascit.

Tres pueri in
fornace refrige-
rati.

Daniel pro-
jectus leonibus.

Fera marina è
visceribus Jo-
nam evomit.

Locusta et mel
cibus Joannis.

Thecla igne li-
berata, et à feris.

Castitatis amo-
re Susanna libe-
rata.

168. Βλάστησεν. Coisl. βλύστησεν. Int. ἔβλυσε.
 172. Καὶ γραῖαν. Duo Regg. et Coisl. χῆραν.
 183. Ἀερίην. Duo Regg., Coisl. et Chig. ἡερίην.
 188. Ὑψιλόφων. Int. Reg. 992 et Coisl. ὑψηλοτραχήλων.

189. Ἐρημαῖαι. Ità tres Regg. et Chig. Edit. ἐρημαῖα.
 192. Ἐτάλασσαν. Int. Reg. 992 ἐτόλμησαν.
 193. Μῆναι. Duo Regg. μῆναι.
 195. Σωσάννης. Tres Regg. Σουσάννης.

METRICA VERSIO.

Quique etiam læto Chaldæis pectore flammis
 Insiliunt, redeuntque domum non corpore læso?
 Ipse feris Daniel rabidis projectus in escam,
 Non aluit sævos laceratâ carne leones:
 Sed postquàm fuditque preces, palmásque tetendit,
 Aëra per medium delata est esca Prophetæ.
 Quinetiam æquoreus medio de pectore piscis
 Evomuit Jonam (dictu mirabile!) qualem
 Miserat in vastas fauces tribus antè diebus.
 Namque fides in ventre feræ comes extitit illi.
 Melle famem agresti repulit vilique locustâ

Tom. II.

Zachariâ genitore satus, textitque cameli
 Membra pilis, habuitque domum versatile cœlum,
 Atque in humo durâ corpus dabat ipse sopori.
 Quis Theclam necis eripuit flammæque periculo?
 Quis validos unguis vinxit rabiémque ferarum?
 Virginitas (ô res omni mirabilis ævo!)
 Virginitas fulvos potuit sopire leones!
 Dente nec impuro generosos virginis artus
 Ausi sunt premere, et rigido discerpere morsu!
 Nec verò præclara mihi Susanna tacenda est,
 Jure licet thalami fuerit sociata marito.

M 4

- Χαῖρας ἀθεσμοτάτας, ψήφους τ' ἀδίκουσι δικαῶν
 Ἐς μόρον ἐλκομένην, πόθ' ὕπεκ θανάτοιο σάωσε
 Πνεῦμα νέου, πολιοῖο φρένας, καὶ μήδεα πυκνά
 200 Ὀρθοδίκου, δῆσαντος ὑπὸ σφετέροισι λόγοισι
 Πρεσβυτέρους Βαβυλῶνος, ἀλιτροτάτους, ἀθεμίτους.
 Παύλου δ' αὐτὸς ἄκουσας, ὅσης κακότητος αἰθλον.
 Ὅσσατιών μόχθων τε καὶ ἀργαλέων μελεθῶνων
 Ἐν φιλίοις, ἐχθροῖς τε, καὶ εἰν ἀλὶ, καὶ κατὰ γαῖαν
 205 Ἥρατο, καὶ τριτάτοιο πόλου πρὸς χῶρον ἐκίσθαι.
 Καὶ θεῖναι γλυκερῇσιν ἐν ἄρκυσι κόσμον ἅπαντα.
 Κεῖνος καὶ λυπροῖσιν ἀγάλλεται, ὀππόσον οὔτις
 Δεξιτεροῖς. Μεσάτη δὲ κακῶν ἀρετὴ κατάκειται,
 Ὡς ῥόδον ἐν συγερῇσι καὶ ὀξείησιν ἀκάνθαις.
 210 Τὸν σὺ μνωμένη, τήρει βίον ἀγνὸν ἄνακτι,
 Πάμπαν ἐν ἐλπωρῇσιν ἀμείνοσι, μή σε δολῶση
 Χρειῶ, ἥ τε τάχις καὶ ἔμφρονα φῶτα θαμάζει.
 Τοῦνεκα καὶ δολόμητις, ἐπεὶ Χριστοῦ βασιλῆος
 Εἰς πείραν καθέηκε, Θεὸν βροτὸν ἄμμιγα λεύσσω
 215 Πεινάοντ', ἐκέλευσε λίθους εἰς εἶδαρ ἀμειψαι,
 Ὡς κεν χρηρίζοντα ἐν ἄρκυσιν ἥσιν ἔλῃσιν.
 Ἀλλὰ Θεοῦ μὲν ἁμαρτε, σὲ δὲ βροτὸν οὐλῖα σαίνει
 Ὡς βροτόν. Ἀλλὰ Θεοῦ γε πέλοις, καὶ τῆλε διώκοις
 Ἐχθρόν, ὅλη μίμνουσα Θεοῦ, καὶ σαρκὸς ὑπερδεν.
 220 Μήδ' ὥς ἐν πλεκτοῖο χοροῦ περιηγεῖ κύκλῳ,
 Τὸν μὲν δεξιτερῇ κατέχοις, ἄλλον δὲ τε λαιῇ,
 Ἴσον ἐφαπτομένη καὶ σχιζομένη θεότητος,
 Ἥμισυ μὲν Χριστοῖο, τόδ' ἥμισυ σαρκὸς ἐοῦσα.
 Ἡ πέλαγος τέμνουσα θοῇ καὶ ἐπαρτέϊ νηϊ,
 225 Πνεύματος ἱσαμένοιο καὶ εὐδία κυμαίνοντος,
 Ἴσχειν νηοπέδῃσι ταχύν πλόον, ἥ δ' ἀπὸ γαίης
 Ἐλκεσθαι, νωθρὴν τε δι' οἶδματος οἶμον ὀδεύειν,
 Ἄμφω ποντοπόροις καὶ πεζοπόροιςιν ὁμοίην.
 Μηδὲ τεῇ ζωῇ βαλέειν ἐχενηίδα σάρκα,
 230 Ἦτε καὶ ἱεμένην περ, ὅμως κατὰ νῆα πέδῃσεν.
 Ἀλλ' ὥς τι στεινοῖο πόρου διὰ ῥεῖθρον ὀδεῦον
 Ῥοιζηθὸν, μολίβδου περιηγέας ἐν κενεῶσιν

197. Ἐς μόρον ἐλκομένην. Reg. 39 εἰς. Coisl. ἐρχομένην.

199. Μήδεα πυκνά. Int. Reg. 991 et Coisl. βουλευμάτα συνετά.

201. Πρεσβυτέρους, Vulgata seniores interpretatur.

204. Ἐν φιλίοις. Itā Reg. 992 et Coisl. Edit. ἐμφυλίοις.

208. Μεσάτη δὲ κακῶν ἀρετὴ κατάκειται. Id est, virtus

cerumnis, ut rosa spinis, obsepta. Billius à Gregorii mente videtur abesse longius, dūm vertit: In medio malorum virtus, quasi vitiorum, hisque Horatii verbis, Ep. 18, v. 9, abutitur:

Virtus est medium vitiorum utrinque reductum.

211. Ἐν ἐλπωρῇσιν. Duo Regg. ἐπ' ἐλπωρῇσιν.

METRICA VERSIO.

Illa pudicitiae tanto flagravît amore,
 Ut vetitam fugiens Venerem dextrâsque nefandas,
 Iudicio injusto decretæ proxima morti,
 Consilio juvenis tanto discrimine vitæ
 Eruta sit, canî mentem, ingenii que sagacis,
 Ore suo qui presbyteros Babylonis iniquos
 Convicit, caroque orbavit lumine vitæ.
 Ipse tibi Paulus longo sermone recenset,
 Quot mala, quot tristes curas durâsque labores
 Externis pressus simul et civilibus armis
 Sustinuit pelago et terrâ: tûm deindè corusci
 Tertia pervenit gaudens ad culmina cœli,

Dulcibus et totum laqueis innexuit orbem.
 Tristibus ille magis gestit, quàm rebus opimis
 Cætera turba hominum soleat, flatuque secundo.
 In medio porrò virtus est fixa malorum,
 Haud secus ac spinas inter rosa mollis acutas.

Hæc memori volvens animo, pulcherrima Virgo,
 Spe comitata bonâ, te vitæ semper ab omni
 Parte Deo studeas puram sanctâmq̃ tueri.
 Nec, quæ etiam facilis prudentia pectora frangit
 Unquàm te fallat duris in rebus egestas.
 Quippè etiam Christum dūm tentat callidus hostis,
 Esurie pressum cernens, durissima saxa

- Manus scelestas, iniquâ autem iudicum sententiâ
 Ad supplicium traheretur, eam à morte servaverit
 Spiritus juvenis, mente senis, ac prudentia consilia
 200 Justi iudicis, qui propriis ipsorum verbis constrinxit
 Seniores Babylonis, nequissimos ac scelestos.
 Ipse ego audiavi ex Paulo quot cum malis certamina,
 Quot et quantos labores ac molestas sollicitudines,
 A fratribus et inimicis terrâ marique
 205 Sustinuerit, ut in tertium cœlum ascenderet,
 Blandisque mundum universum retibus caperet.
 Adversis ille rebus gloriatur, quantum non quisquam
 Prosperis. Media autem inter mala virtus posita,
 Ut rosa in odiosis et acutis spinis.
 210 Horum tu recordata, vitam Regi puram custodi,
 Freta omninò bonâ spe, ne te decipiat
 Egestas, quæ celerrimè prudentem hominem domat.
 Quarè dolorum inventor, ubi Christum regem
 Tentaturus accessit, Deum simul et hominem videns
 215 Esurientem, jussit ut lapides in cibum mutaret,
 Ut indigentem retibus suis caperet.
 Sed in Deo quidem operam lusit; tibi verò homini perniciosè blanditur
 Ut homini. Sed Deo adhære, et procul fuga
 Hostem, tota Dei manens, et carne superior.
 220 Neque, ut in nexæ choreæ circumacto orbe,
 Hunc dextrâ teneas, illum sinistrâ,
 Æquè contingens Deum, et ab eo divisa,
 Christo dimidium tuî, dimidium carni tribuens:
 Nec mare navigans celeri et instructâ nave,
 225 Flante vento et leniter undante,
 Contineas anchoris celerem ratem; vel à terrâ
 Retrahas, segnémque per undam viam incedas,
 Ambobus similis, navigantibus et pedibus iter agentibus:
 Nec vitæ tuæ immittas remoram carnem,
 230 Quæ etiam properantem navem detinet.
 Ac veluti angusto meatu fluentum decurrens
 Magno strepitu, plumbi rotundi in cavitatibus,

Pauli certamina.

Virtus ærumnis, ut rosa spinis, obsepta.

Egestas citò domat virum prudentem.

216. Χρηίζοντα. Reg. 992 et Int. χρηίζοντι. Μοx ἔλθουσιν. Duo Regg. ἔλθουσι.

218. Βροτόν. Ità Coisl. Edit. Θέον.

226. Ἡ δ' ἀπό. Ità Reg. 39. Edit. ἡ ἀπό.

228. Ἄμω etc. Hunc versum, qui non legebatur in versione metricâ, uno è præcedentibus duobus vicibus iterato, supplevimus distinximusque italicis. (N. nov. Ed.)

229. Ἐχενήδα. Reg. 991 ἔχενῆς, εἶδος ἰχθύος ἔφηται ἀπὸ τοῦ ἔχειν καὶ κρατεῖν τὴν ναῦν, Genus est piscium, sic dictum, quòd arreptam navem retineat, quo nomine eleganter carnem vocat Gregorius: quippe corpus, veluti injectis compedibus, animam premit, nec eam in cœlum se efferre sinit.

232. Ποιζηδόν. Ità tres Regg. et Coisl. Edit. ποιζηδόν.

METRICA VERSIO.

Protinus in dulces jubet illum vertere panes:
 Ut sic pestiferis laqueis involvat egentem.
 Vanus at in Christo fuit illius impetus omnis.
 Ergò mortiferis, Christum velut antè salutis
 Autorem, illecebris homines mulcere laborat.
 Sed te junge Deo, procul hostem pelle malignum,
 Christi tota manens, teneræ nec subdita carni.
 Nec velut in lepidæ fieri solet orbe choreæ,
 Hunc dextrâ, hunc lævâ teneas, quantumque propinqua,
 Tantum etiam à Christo sis omnipotente remota,

Et simul addicas animum carnique Deoque.
 Æquora nec celeri sulcans infida carinâ,
 Dùm tibi flat zephyrus nec magnas excitat undas,
 Committe, ut cursum ratis anchora jacta retardet:
 Non etiam è tellure trahe hanc, segnémque per altum
Carpe viam, nautæ similis, similisque pedestri,
 Nec vitæ ipsa tuæ immittas echeneida carnem,
 Quæ velut injectâ properantem compede puppim
 Detinet, ac tantam cogit subsistere molem.
 Ac velut angusto decurrens unda meatu,
 Plumbeus ut primum lymphâ labente canal

- Ὀλκοιο πλήθοντος ὅσον χάδε, καὶ πρὸς ἄναντες
 Δέσμιον ἄλλεται ὥκα, βιαζόμενον κατόπισθεν,
 235 Ὡς κέλομαι σέο φίλτρον ἐνὶ πραπίδεσσι τεῇσι
 Σφιγγόμενον, Χριστοῖο καταντίον ὕψι φέρεσθαι,
 Ἡὲ καλὴν πείραν ἐπικλύζειν τίν' ἄρουραν.
 Εἰ δὲ σύ γ' ἔνθα καὶ ἔνθα χέοις ψαμάθοισι βαθείαις,
 Ἡ κατὰ πετράων, ἡ λείμακος, ἡὲ χαράδρης,
 240 Ὡλετό σοι ῥόος ἐσθλὸς ἀσύνδετος, οὐδὲν ὄνειαρ.
 Εἰ μὲν σοί γε πατήρ ζῶει φίλος, ὅς σε φάωσθε
 Ἡγάγεν, ἡ μήτηρ γλυκερὴ, καὶ φίλτρον ἀμεμφές,
 Εἰ σὺ κασιγνήτοισιν ἐρείδαι εὐμενέουσιν,
 Ἡ τοκέων τοκέεσσιν ἀρηγόσιν, ἡ καὶ ἀρωγῆς
 245 Δευομένοις, τούτοις μὲν ὁμὸν βίον ἀμφαγαπάζειν
 Οὐ φθόνος, οὐδὲ πικρὸν καὶ ἀνάρσιον ἐνθάδε Μῶμος
 Ὀμμα βαλεῖ, τρίζειν καὶ σάνδαλα πολλάκι φάσκων·
 Ἔστι δὲ καὶ τόδ' ὄνειαρ ἐμοὶ, κακὸς ὄμματα βάλλων.
 Κεῖνος μὲν βαλεῖ, τὸ δ' ἐμὸν κέαρ ἔμπεδον ἔσται.
 250 Τῶν δ' ἄλλων μοι τόσσον ἀλεύεσθαι φιλότητα,
 Ἡ τοι μὴ φιλήν γε, συνωροφίην δ' ἀλεγεινήν,
 Ἡ θάρσος θολερὸν τε καὶ εὐθαλέεσσιν ἄπιζον,
 Ὅσσάτιον Χριστοῖο περιδράσσεσθαι ἔοικεν
 Ἐμπεδον ἐμπεφυῖαν ἀειζώοισι πόθοισι.
 255 Μηδὲ σὺ παρθενίης μὲν ἔχειν πόθον ἡμεροέσσης,
 Τοῖς δ' ἄλλοις παθέεσσι τεὴν φρένα πάμπαν ἀνοίγειν,
 Σωφροσύνη κομόωσα· κακὸν δὲ γε τοῦτο χέρειον,
 Τίκτησθ' ἐξ ἀγαθοῖο κακὸν φθονεροῖο δόλοισιν.
 Οὐ γὰρ τόσσον ἔμοιγε γάμος, οὐδ' ἔργα γάμοιο
 260 Φύξιμος, ὃ γε Θεὸς θνητῶν γένος αἰὲν ἀέξει,
 Ὅσσον ἐμοῖς παθέεσσιν ἄκος καὶ ἄλκαρ ἀνεῦρον
 Παρθενίην. Ὡν εἰ μὲν ἐλεύθερον ἤμαρ ἔχοιμι,
 Ἔστι καὶ ἀζυγίης τίς ἐμοὶ χάρις. Εἰ δὲ θύρετρα
 Θήρεσιν ἀμπετάσαιμι, φίλην φραγμοῖσιν ἀλώην
 265 Εἰρξας, ἡ φραγμοῖο τὸ μὲν πυκινῶς ἀράροιμι,
 Τῷ δὲ τρίβους ὀξάιμι παρατροχάουσιν ὀδίταις,
 Τί πλέον; Ἡ γὰρ ὁμῶς δηλήσατο ἐχθρὸς ἀλώην
 Πάντοθεν εἰσπίπτων. Καὶ γὰρ σέο πάντα δοκεύει,

233. Ἀνάντες. Itā Coisl. Int. Reg. ἀνωφερές.

239. Λείμακος. Coisl. κλίμακος.

241. Φάωσθε. Coisl. φάος δέ.

242. Ἀμεμφές. Regg. duo et Chig. ἄμμεπτον.

243. Κασιγνήτοις. Int. ἀδελφοῖ.

246. Ἀνάρσιον. Itā Coisl. Reg. 991 sup. lin. ἄδικον.

247. Σάνδαλα. Coisl. et Reg. 992 σανδάλια. Momus dicitur convicii, maledicentiae, ac reprehensionis deus, quem ex nocte natum refert Hesiodus, tantae libertatis fuit in reprehendendo, ut et sandalia et crepidas Veneris repre-

METRICA VERSIO.

Plenus aquas ultrà nullas capit, illicd̄ vineta
 Acclivisque salit, vi propulsante retrorsum :
 Non secus ipse tuum, qui mente arctatur, amorem
 Te jubeo ad Christum sublato tollere fluctu,
 Aut pulchram quamdam pinguémque obducere terram.
 Nam si hùc atque illùc liquidas diffuderis undas,
 In rupes, in prata, in torrentes, in arenas :
 Optimus haud dubiè fluxus tibi, Virgo, peribit,
 Dispersis quoniam lentus devolvitur undis.
 Æthereâ quanquàm genitor charissimus aurâ
 Si fruitur, qui te donavit lumine vitæ,
 Aut dulcis genitrix, à crimine liber amorque,

Quinetiam fratrum si niteris ipsa favore,
 Aut patris auxilio et matris, vel fortè juvandi
 In senio si sunt, ipsis convivere nulla
 Invidia est, oculos nec ob id tibi Momus acerbos :
 Injiciet, soleas stridorem emittere dicens.
 Hoc quoque non fuerit mediocriter utile, Virgo,
 Cùm malus hostiles in te contorquet ocellos :
 Invidus ille licet jaciatur, tu pectore firmo
 Semper eris, nec te livor maculabit iniquus.
 Nil alienus amor tibi sit, nil extera flamma.
 Aut si quosdam alios casto amplexaris amore,
 Saltem ne tecti jus sit commune caveto.

- Canali repleto, quantum continere potest, sursum fertur,
Et constrictum illicò salit, vi retrorsum propulsante,
235 Sic jubeo amorem tuum in tuis præcordiis
Constrictum, ad Christum in sublime ferri,
Aut pulchram et pinguem irrigare terram :
Si autem tu hinc indè fuderis in profundas arenas,
In rupes, in prata, in torrentes,
240 Optimus periit tibi fluxus non collectus, nulla utilitas.
Si autem carus tibi vivit pater, qui te in lucem
Eduxit, aut dulcis mater et amor innoxius;
Si tu fratribus inniteris benevolis,
Aut parentibus parentum auxiliatoribus, aut et ipsis auxilio
245 Indigentibus, cum his quidem communem vitam complecti
Nulla invidia : neque amaros et iniquos ob id Momus
Injiciet oculos, stridorem emittere soleas dicens :
Est autem et hoc utile mihi, malus oculos conjiciens.
Ille quidem injiciet, cor autem meum firmum erit.
250 Aliorum verò mihi tanta sit cura effugere amorem,
Vel si non amicitiam, contubernium saltem periculosum,
Aut confidentiam fallacem ætate florentibus malefidam,
Quantum par est Christum complecti,
Firmiter illi adhærendo continuis desideriis.
255 Nec verò tu glorieris habere amabilis desiderium Virginitatis,
Si aliis affectibus penitus tuum pectus aperias,
Temperantiâ florens. Malum verò istud deterius,
Nasci ex bono malum, invidi dæmonis fraudibus.
Non enim tam mihi connubium et opera connubii
260 Fugienda, quibus Deus mortalium genus amplificat,
Quàm meis vitiis quærenda medela et auxilium
Virginitate. A quibus si vel diem liberam habeam,
Est mihi cælibatui habenda gratia. Sin autem portas
Feris aperiam, amicam sepibus aream
265 Vinciens, aut sepium partem unam diligenter accommodaverim,
Aliam verò partem aperuerim prætereuntibus viatoribus,
Quid proderit? Hostis namque simul vastavit aream
Undiquè irrumpens. Etenim tua omnia observat,

Cum paren-
tibus Virginem
degere nulla in-
vidia.

Utilis est qui
malos conjicit
oculos.

Ne gloriatur
Virgo de Virgi-
nitate, si cor a-
liis affectibus a-
periat.

Fraude dæmo-
nis ex bono nas-
citur malum.

Virgo non tam
connubium fu-
git, quàm suis
quærit medici-
nam vitiis.

henderet. De illius mordacitate passim vide apud Lu-
cianum.

250. Ἀλεύσθαι. Ità tres Regg. Coisl. et Chig. Edit.
ἀλεύσθαι. Mox Coisl. φιλότητι pro φιλότητα.

251. Ἡ τοι μή. Coisl. εἴ τοι μή, et sup. lin. καὶ εἰ μή.

252. Εὐθαλέεσσιν. Coisl. εὐθαλέουσιν.

253. Ἐοικεν. Coisl. τοικός.

257. Κακόν. Chig. et Reg. 993 κακοῦ.

260. Φύξιμος. Reg. 39 φυκτός.

263. Θύρετρα. Reg. 992 θύραθρα.

METRICA VERSIO.

Corporibusque nocens sanis fiducia fallax ;
Quin potius pressis manibus complectere Christum,
Æternusque illi te jungat nexus amoris.

Nec tibi virginem quicquam clarescere laude
Profuerit, vitiis habeas si pectus apertum,
Virginitate tumens. Gravius scelus istud habendum est,
Nascitur ex virtute malum cum dæmonis astu.
Non tam etenim ut dulces thalamos nexumque ju-
galem,

Quo genus humanum Deus immortalis adauget,
Effugiam, quàm ut criminibus mentique medelam
Quæram, virginem vitæ delector amore.

Tom. II.

Quæ si fortè meum purgârit crimine mentem,
Egregiè de me merita est, gratesque rependo.
At si, cum validis conclusa sit area septis,
Porta feris pateat rabidis, pateantque fenestræ :
Aut cum parte aliquâ sepes, molimine magno
Condita, vim nullam metuat, pars altera rursus
Tota viatrici teneatur aperta catervæ :
Quid mihi profuerit? nec enim minus area sævum
Latronem excipiet, qui parte irrumpit ab omni,
Et mea pervigili circumspicit omnia mente,
Sedulus observans, quonam meo vulnere membra
Sauciet, externo telumque in corpore figat,

N 4

- ἔκτοθεν ὅτι βάλησι. καὶ ἐνδοθεν ὅτι λάβῃσιν,
 270 Ἀμφαδίην, λοχόων τε. Τίς ἂν κακότηθ' ὑπαλύξαι
 Ῥηϊδίως, μὴ Χριστὸν ἔχων ἐπιτάρροθον αἰεῖ;
 Μὴ μικρὸν ἐν κακίῃ θείης ποτὲ μηδὲ τὸ μικρόν.
 Τυτθοῖς ἀντιώσσω, χερείοσιν οὐ ποτε κύρσοις.
 Ὅσσα φέρις' αἰίοις, καὶ φθέγγω· ὅσσα δὲ βάξεις,
 275 Λεύσσοις προφρονέως. Ὅψις δ' ἐπὶ ἔργον ἐλαύνει.
 Πάντα σὺν ἀλλήλοισι, τέλος, λόγος, ὅψις, ἀκουή.
 Φεύγειν σπέρμα πονηρὸν, ὅπως σάχυν ἐσθλὸν ἀγείρης.
 Μηδὲ σὺ μοιχιδίην κλέπτειν φιλότητα βίαιο·
 Κλέπτει δ' ὅστις ἔδεκτο κακοῦ καὶ ρίζαν ἐλαφρὴν.
 280 Ἐκ γάρ τοι ρίζης γε πολύσχιζοι κλαδεῶνες
 Ἔνθα καὶ ἔνθα χέονται ἀπ' ἱκμάδος αἱματοέσεως,
 Καὶ τυτθὸς συνέδησεν ὁπὸς μέγα χεῦμα γάλακτος,
 Καὶ ψηφίς σταθεροῖο καθ' ὕδατος αἵσσουσα
 Ἐξαπίνης συνέχευεν ὅλην περικαλλέα πηγὴν,
 285 Πολλοῖσιν κύκλοισιν ἐλαυνομένην, ἀπὸ κέντρου
 Αἶεν ἐπιφρίσσουσι, καὶ ἔκτοθι λυομένοισι.
 Ἰδνῶθι δὲ τυπέντος ὅλον δέμας ἀμφ' ὀδύνησιν
 Ἐλκόμενον· γεῦσις δ' ὀλίγη, καὶ νεκρὸς ἔγωγε.
 Τῇδε γὰρ ὠμάρτησαν ἀμαρτάνες, ὥς ὅτ' ἀρίστω
 290 Αἰχμητῇ στρατὸς ἄλλος, ἐπὴν διὰ τεῖχος ἔλθῃν.
 Ἀσπίδος οὐ μέγα πῦμα, δίδωσι δὲ γ' ἀντίκα πότμῳ
 Ὑπναλέω, καὶ τερπνὸς ἀποπνεύουσιν ὀλεθρὸς.
 Τῷ, μὴ μοι ρυπόωσαν ἔχειν φρένα, μηδ' ἐπὶ τυτθοῖς.
 Γαστήρ κλειθρα φέρουσα, τάχ' ἂν κακότητα φύγησι.
 295 Τὴν δ' ἄθυρον τρομέω, μὴ τις χόος ὕβρις ἐπέλθῃ.
 Σώματι θαμναμένῳ, συνδάμναται οἷστρος ἀναιδής.
 Οἶνος παρθευικῇσι χόλου πλέον ἐστὶν ὄνειδος,
 Θυμὸς δ' αὖ μανίης. Οἶμος δὲ τε πάντα μόροιο.
 Παρθένε, θρύπτεό μοι μηδ' ἐν ρυπόωσι χιτῶσιν·
 300 Ἔστι καὶ εὐτελής τί κακὸν, ὀρόωντας ἰαίνειν.
 Μηδὲ παρειῶν σκιρτήμασιν ἐχθρὸν ἐγείροισ.
 Αἵσχει καγχάζοιεν, ὅσαις τέγος ἀκλήϊζον

272. Μὴ μικρὸν ἐν τῇ κακίῃ. Int. Coisl. μηδὲ τὸ μικρὸν νομί-
 σης ποτὲ. Ne id quidem quod parvum est in vitio, parvum
 esse unquam arbitreris. . . Int. Regg. μὴ ὀλίγον ἐν κακίᾳ
 ἐμβάλης.

274. Ὅσσα δέ. Sic tres Regg. et Coisl. Edit. ἅσσα δέ.

275. Λεύσσοις. Regg. 992 λεύσεις. Mox ἐλαύνει. Duo Regg.
 ἐλαύνει.

277. Ἀγείρης. Coisl. ἀμήσης, metas.

278. Μοιχιδίην. Regg. duo μοιχιδίω.

280. Ρίζης γε. Regg. 992 ρίζης τε.

281. Αἱματοέσεως. Cruentum humorem appellat Grego-
 rius innatam libidinem, peccati fomitem. Coisl. et tres
 Regg. οὐλομένοιο.

283. Αἵσσουσα. Regg. 39 αἰθύσσουσα.

284. Συνέχευεν. Tres Regg. διέχευεν. Int. διατάραξεν.

287. Ἰδνῶθι. Ἐκάμφθη, totum corpus collapsum.

288. Γεύσις δ' ὀλίγη. Alludere videtur ad illud Jona-
 thæ, 1 Reg. xiv, 43. Gustans gustavi. . . paululum mel-
 lis et ecce morior.

290. Αἰχμητῇ. Sic tres Regg. et Coisl. Edit. αἰχμητής. Mox

METRICA VERSIO.

Quidque etiam interiùs rapiat. Nunc sævus aperto
 Marte furit : nunc insidiis oppugnat inermem.
 Quis, nisi præsidio Christi subnixus, acerbum
 Effugiat Satanam, et turpis contagia vitæ?

Nec verò in vitiis quicquam parvique levisque
 Ponderis esse putes. Qui parvis obvius ibit,
 Is nunquàm præceps scelera in graviora feretur.
 Optima quæque libens audi : loquere optima cuncta,
 Quæque loquere priùs spectes benè sedula ; visus
 Fac te ad opus semper stimulet. Junguntur amicè
 Visus et auditus, sermo finisque loquendi.
 Utque bonam messem facias, bona semina funde.

Sed neque furtivos mundi secteris amores,
 Atque fidem Christo juratam perfida fallas.
 Hanc porrò fallit, sacratâque fœdera rumpit,
 Quisquis vel tenuem radicem criminis in se
 Excipit. Innumeros nam parvo tempore ramos
 Hinc atque hinc extenta solet diffundere radix,
 Et succo exiguo densatur copia lactis.
 Ac lapidem si quis tranquillâ jactet in undas,
 Præclaros turbat latices, vitiâtque colorem,
 Multiplicésque orbes summâ nascuntur in undâ,
 Qui, simul ac pacantur aquæ, solvuntur inanes.
 Quinetiam parvo livescit vulnere totum

- Quid exterius feriat, et quid interiùs rapiat,
 270 Manifestè et insidiis excipiens. Quis ejus malitiam effugiat
 Facilè, nisi Christum semper adiutorem habeat?
 Nihil unquàm parvum in vitio ducas, ne id quidem quod parvum est.
 Si parvis obviam ieris, nunquàm in graviora incidēs.
 Quæcumque optima audieris, loquere: quæcumque verò loqueris,
 275 Spectes sedulò. Visus autem ad opus stimulet.
 Omnia hæc consociantur, finis, oratio, visus, auditus.
 Respue malum semen, ut spicam bonam colligas.
 Neque tu adulterinum fureris vitæ amorem:
 Furatur autem, quisquis vel tenuem excipit mali radicem.
 280 E radice enim plures variique rami
 Hinc indè diffunduntur ab humore sanguineo,
 Et succus exiguus condensat magnam copiam lactis,
 Et calculus tranquillam super undam impetu delapsus
 Illicò totum turbat formosum fontem,
 285 Multis orbibus agitatum, è centro
 Semper erumpentibus, et extrà evanescentibus.
 Inflicto vulnere curvatur totum corpus doloribus
 Inclinatum: exiguus autem cibus, et ego mortuus sum.
 Hoc enim scelus ingens scelerum secuta est turba; veluti cùm optimum
 290 Bellatorem sequitur exercitus, quandò mænia perrupit.
 Aspidis non grande est vulnus, dat tamen extemplò mortiferum
 Soporem, et dulcis est mors expirantibus.
 Quapropter ne vel levissimis mentem inquines maculis.
 Venter claustra ferens, forsan contagia effugerit.
 295 Foribus autem carenti timeo, ne qua pulveris injuria superveniat.
 Corpore domito, simul domatur stimulus inverecundus.
 Vinum virginibus majus est probum quàm ira;
 Ira verò rursùs, quàm insania. Via autem hæc omnia sunt mortis.
 Virgo, ne fracta ac dissoluta sis in sordidis vestibibus;
 300 Est enim, vel in vilitate vestium aliquid mali, videntes delectare.
 Neque genarum subsultibus inimicum excites.
 Inhonestos tollant cachinnos, quibus est tectum patens

Nemo, nisi
Christum adju-
torem habeat.
tela diaboli effu-
gere potest.

Ne quid un-
quàm in vitio
parvum ducas:
parva cavendo,
deteriora vita-
bis.

Cave ne adul-
terinum vitæ a-
morem fureris:
furatur, quisquis
tenuem excipit
mali radicem.

Vel levissimæ
cavendæ sunt
noxæ.

In sordidis ves-
tibus aliquid ma-
li inesse potest.

διὰ τῆς ἑλθῆναι. Benedictini proponunt ἄλθῃται pro ἑλθῆναι, sed sine ullâ Codicum auctoritate, et sine necessitate ullâ, cùm διὰ pertineat ad verbum sequens, διελθῆναι. (N. n. Ed.)

291. Πότμος. Coisl. πότμον.

293. Μηδ' ἐπὶ τυτθοῖς. Hæc jungit Combefisius cùm versu sequenti, γαστήρ κλειῖθρα φέρουσα, sicque interpreta-
tur: *Ne venter in minimis claustra respuens, ad vitium forte et libidinem proruat.* Hæc, inquit, Gregorii adversus gulam, non quod expressit Billius: *Statuendus illi et in minoribus modus, ne si præter justam necessitatem habentæ*

laxentur, quod vitii est, obrepat, ipsaque vitiorum cæterva, quorum parens fonsque gula. Nos secuti sumus codicis Coisl. interpretem: *Διὰ τοῦτο μηδὲ μικρῆς μολύνειν ἀνέχου ὑπάσματος τὴν ψυχὴν· κλειομένη γὰρ ταχέως ἀν' φύγην κάκωσιν.*

294. Κακότητα. Ità Regg. quatuor. Edit. κακότητι.

297. Παρθενικήσι. Int. ταῖς παρθέναις.

299. Θρύπτειο. Bill. *Ne indè supercilium tollas, quoniam tibi sordida vestis, quod Combefisius non placet.*

302. Ἀσχεῖ. Chig. ἄσχετα. Mox καγχάζοιεν. Ità Coisl. Edit. καγχάζοιεν.

METRICA VERSIO.

Corpus, et ingentes subeunt cruciantque dolores:
 Exiguusque cibus mihi mortem invexit acerbam.
 Nam scelus hoc scelerum densissima turba secuta est:
 Non aliter quàm cùm perruptis mœnibus urbem
 Ingreditur miles, sequiturque exercitus omnis.
 Aspidis haud grande est vulnus: tamen illa soporem
 Mortiferum extemplò inducit, vacuusque dolore
 Interit, excepit qui tetrum corpore virus.
 Ergò cave, ne vel labes tenuissima mentem
 Inficiat, minimasque etiam procul abjice noxas.
 Venter claustra ferens vitii contagia forsan
 Evitare queat: sed si laxentur habentæ,

Januâque hîc omnis pateat, metus imminet ingens,
 Ne furtim obrepat carnis lascivia quædam.
 Corpore cum domito facilis Cytheræa domatur.
 Vinum Virginibus probum est obscœnius irâ:
 Turpius ira malum graviusque in Virgine crimen,
 Quàm furor in reliquis; iter hoc ad tartara ducit.
 Nec rursùm quia membra tegit tibi sordida vestis,
 Indè supercilium tollas. Nam gloria vana
 Interdum tacitè in viles irrepit amictus.
 Nec gena pestiferum fœdis subsultibus hostem
 Excitet. His etiam petulantes linque cachinnos
 Lætitiâque vagam, faciunt quæ corpore quæstum.

- Χάρματι παλλομέναις. Σοὶ δ' ἱλαὸς ἦκα παρειή
 Λυέσθω, τὸ δ' ἔρευθος ὑπαντέλλοιτο, τάχιζα
 305 Κλέπτον εὐφροσύνην. Αἰδῶς δ' ὁρώσιν ἔρευθος.
 Φθέγγεσθαι μὲν ἔοικε Θεοῦ περὶ παῦρα γυναιξί,
 Τόσσον, ὅσον Τριάδος σεπτὴν φύσιν ἰδμεναι οἶον,
 Τρισσὴν ἐν θεότητι, μίαν χάριν, (οὐ γὰρ ἄμεινον
 Σιγῶν εὐσεβείας καὶ ῥήματα,) εἰσαΐειν δὲ
 310 Πλείονα, καὶ τρομεραῖς ἄμφω φρεσὶν εὐαγέως τε,
 Καὶ καθύπερθε φέρειν αἰδοῦς σκέπας. Οἱ δὲ μάχοιντο
 Μύθοις ἀντιθέτοισι σοφοὶ σκεδάνοντες ἀπίστους.
 Μὴ σοι γ' ἀρπάζοιτο Θεὸς συγερῇσι μερίμναις,
 Αἷ τε καὶ ὕψι θέοντα θοῶς ἐπὶ γαῖαν ἔηκαν.
 315 Μηδὲ νόος πλάζοιτο φερέμενος ἔνθα καὶ ἔνθα
 Τέρματος, οἷά τε πῶλος ἀεθλοφόρος κ' ἀδάμαστος
 Τῇλε θέων, Χριστοῦ μέγα κλέος. Εἰ δέ σε πικρὸς
 Κλέψειεν Βελία, πλάγκτης νόος, ὅττι τάχιζα
 Καμπτόμενος, πρὸς νύσσαν ἴοις δρόμον ἰθὺν ἐπελθών.
 320 Κερκίς σοί γε μέλοι, καὶ εἶρια, καὶ μελεθῶναι
 Θείοις ἐν λογίοις, σοφίῃ, καὶ ἄσματα θεῖα,
 Λεπταλέης φωνῆς ἔμφων ἑρῶς, οὐκ ἐπίδεικτος,
 Ἡς πλέον ἐν πραπίδεσσι, μικρὸν δ' ἐπὶ χεῖλεσι κείσθω.
 Πολλάκι καὶ κωφοῖσι δι' οὐατος ἔσθορεν ἐχθρὸς.
 325 Μηδὲ σὺ συζυγίην τε καὶ ἄχθεα θηλυτεράων
 Θειοτέροισι πόθοισι φυγοῦσ', ὧ πάντα σαόφρων,
 Ἀλλοτρίους μεθέπειν θαλάμους καὶ ἔργα γάμοιο,
 Ἀντὶ δὲ παρθενικῆς γε, γυνὴ ζυγίη καλέεσθαι.
 Μηδὲ δόμοις ξείνουσι περιέξω, μηδὲ τραπέζαις.
 330 Μηδὲ μέση δμῶνντε καὶ οἰκιδίων ὀρυμαγδῶν
 Στρωφᾶσθαι. Μὴ θῶπα φέρειν λόγον ἀντὶ κόροιο.
 Μέτρα φιλοξενίης ἀσπάξω· εἴ τις ἄριστος,
 Οἷγε προφονέως ἐλαχὺν δόμον· εἴ τις ὁμίλου,
 Τηλόθεν εὐμένεοι. Σοὶ δὲ κλέος οἶκος ἐρυμνός.
 335 Λώϊον ἀξενίη πουλυξείνοιο δόμοιο
 Παρθενικαῖς. Αἰδῶς γὰρ ἐνὶ πλεόνεσσιν ὀλεῖται,
 Καὶ τοῖς παρθενίῃ κεν ἐφουβρίζοιτο φαινή.
 Τῷ, μὴ μοι περάτων γαίης ἄπο πίσιν ἀγείρειν.

303. Χάρματι παλλομέναις. Int. Coisl. ὑπὸ χάρας ἀπαλλο-
 μέναις.

306. Γυναιξί. Reg. 39 ad marg. ὅ τι δεῖ τὰς παρθένους
 περὶ τῆς ἀγίας Τριάδος φθέγγεσθαι.

308. Μίαν χάριν, *unum numen*.

310. Εὐαγέως. Reg. 991 εὐαγείαις, et sup. lin. καθα-
 ραῖς.

315. Πλάζοιτο. Sic duo Regg., Chig. et Coisl. cujus

Int. μηδὲ πλανᾶσθω σοι ὁ νοῦς ἀπὸ Χριστοῦ τῇδε κακίῃσε φερόμενος.
 Malè Edit. πλάζοιτο.

317. Μέγα κλέος. Coisl. μεγαυχέος. Int. μεγαλοδόξου. Combe-
 fisium sequimur, qui interpretatur, *grande decus Christi*,
 ac vult esse Virginis epithetum: deinde approbat Billii
 conjecturam qui legendum πλάζοιτο conjecerat. — Nobis
 melior videretur prior lectio: τῇλε θείων Χριστοιο μεγαυχέος.
 (Not. nov. Edit.)

METRICA VERSIO.

At tibi solvatur leni gena candida risu,
 Purpureusque rubor confestim gaudia fallat.
 Nam qui virgineâ cernunt in fronte ruborem,
 His cadit exorto petulantia victa rubore.

Fœmina pauca loqui de summo Numine debet,
 Hactenus ut Triadis naturam intelligat unam
 In tribus, (haud etenim pietatis verba tacere
 Utilius fuerit,) sed plura admittat in aures:
 Atque utrumque pio faciat tremefacta pavore,
 Et nivei externè velum serat usque pudoris.
 Pugnet docta cohors, adversâque verba profundat,
 Sternat, et hæreticam cogat dare terga cohortem.

Ne tibi curarum moles densissima Christum
 Eripiat, quæ vel montem in sublime volentem
 Detrahit, atque humili cogit subsidere terrâ.
 Nec velut indomitus solet in certamine pullus
 Currere calce procul, sic in diversa feratur
 Mens tua, et à Christo procul excidat atque salute.
 Fraude tamen Belix si mens fortassè vagetur,
 Flecte celer cursum, dubiòque errore relicto,
 Protinus optatam studeas contingere metam.
 In manibus tibi sint radii, sit candida lana,
 Inque super tibi sint divina oracula curæ,
 Cælestisque etiam sapientia, cantica sancta,

Gaudio salientibus. Tibi verò benigna leniter gena
Solvatur, ruborque exoriatur, confestim

305 Furans oblectationem. Virgineus enim rubor videntibus pudorem incutit.

Pauca quidem de Deo loqui decet mulieres,
Tantum, quantum sat est ut venerandam Divinitatis naturam intelligant
Trinam in divinitate, unam gratiam, (non enim melius est
Pietatis verba tacere,) verum audiant

Fœmina de re-
bus divinis pauca
loqui debet, et
plura audire, id-
que tremebundâ
mente et sanctè.

310 Plura, et utrumque tremebundâ mente et sanctè,

Et desuper pudoris velum ferant. Certent autem
Verbis oppositis viri docti fugantes hæreticos.

Certent viri
docti fugantes
hæreticos.

Ne tibi eripiat Deus molestis curis,

Quæ et altè currentem celeriter in terram detraxerunt :

315 Neque mens vagabunda huc et illuc feratur

Longè à scopo, ac veluti equus semper victor et indomitus
Procul currens, ô magnum Christi decus! Sin autem acerbus te
Decipiat Belial, spiritus fallax, quàm citissimè
Flexo cursu, ad metam redeas rectum iter iniens.

320 Radius tibi curæ sit, et lana, et meditatio

In oraculis divinis, sapientia et cantica divina,
Tenuis vocis prudens sonus, non elatus,
Quæ plus in præcordiis lateat, minùs autem in labiis appareat.
Sæpè etiam surdis per aures irrepsit inimicus.

Radius, lana,
sacrorum libro-
rum meditatio,
cantica divina
sint curæ Vir-
gini.

325 Neque tu connubium et mulierum curas

Divinioribus desideriis fugiens, ô sapientissima,
Alienos secteris thalamos et opera nuptiarum,
Ac pro Virgine mulier compar voceris :
Neque domibus externis, neque mensis assideas :

Quid vitare
et fugere debet
Virgo.

330 Neque media inter servos et domesticos tumultus

Verseris. Ne adulatoria verba rependas pro satietate.
Modos in hospitalitate amplectere : si quis optimus,
Aperi promptè angustam domum : si quis è turbâ,
Procul amicus sit. Tibi laudi est domus munita.

335 Melior sine hospite, quàm multis repleta hospitibus domus,

Virginibus. Pudor enim in magnâ turbâ peribit,
Atque hinc splendida Virginitas dedecoratur.
Quarè ne mihi à finibus terræ fidem quæras.

318. Κλέψειν. Coisl. κλέψει.

319. Ἐπελθών. Coisl. ἀπελθών.

321. Λογίοις, σοφίῃ. Reg. 990 λόγοις σοφίῃ.

322. Ἐπίδεικτος. Ità Coisl. et unus Reg. non in ostensionem compositus. Edit. ἐπίδεικτος.

326. Πόθοισι. Pravè Edit. πότοις. Mox σάφρων. Coisl. et duo Regg. σάφρων. Int. σωφρονισάτη, ô sapientissima.

328. Ζυγίη. Duo Regg. συζυγίη.

331. Ἀντὶ κόροιο, cùm satiata fueris.

334. Ἐρμυνός. Int. ζυγνός, σκοτεινός.

338. Τῷ μὴ μοι. Virgines eas perstringit Gregorius, quæ sine delectu exteros oranes hospitio excipiebant ; idque eò se facere causabantur, ut fidei christianæ pietatem ipsorum doctrinâ alerent. Bill.

METRICA VERSIO.

Et tenuis vocis prudens sonus, atque susurrum
Tam leve, ut admotas haudquaquàm verberet aures:
Quod minùs in labris habeat, quàm pectore fixum.
Sæpè etiam in surdas hostis malus insilit aures.

Sed neque cùm tædas sis aspernata jugales,
Et quæ fœmineos animos incommoda vexant,
Divinisque semel, Virgo castissima, flammis
Arseris, externos thalamos malesana sequaris,
Et quæ sunt thalamo conjuncta negotia, quæras,
Conjugis et sanctâ referas pro Virgine nomen :
Aut etiam assideas alienis improba tectis
Atque epulis, intèrque greges verseris ineptè

Tom. II.

Servorum, turbasque domus strepitusque molestos,
Pròque fame expletâ verba obsequiosa rependas.
Hospitibus porrò tibi sit modus excipiendis :
Si pietas, si quem commendet maxima virtus,
Huic facito, ut pateant angusti limina tecti.
Sin unus de vulgo hominum, procul hic sit amicus.
Ducetur tibi parva domus desertâque laudi.
Hospite præstiterit siquidem tibi, Virgo, carere,
Quàm sine delectu cunctos admittere tecto.
Nam cœtu in magno facilis jactura pudoris,
Atque hinc virgineâ in vitâ grave dedecus hæret.
Colligere ergò fidem caveas à finibus orbis.

- Αἰδέο μοι πολίην, καὶ ἔσπεο ἦθεσι κεδνοῖς.
 340 Πλεῖον γάρ τι φέρει πολὴ νεότητος ἐχέφρων.
 Μηδὲ μὲν εὐσεβέουσα περίδρομον ἔνθα καὶ ἔνθα,
 Πολλάκις οὐ κατὰ κόσμον, ἅμ' ἀνδράσι κουφοτέροισι
 Σὺν πόδα δινεύειν ἱεροὺς σπεύδοντ' ἐπὶ χώρους.
 Καὶ περ τηλόθ' ἐόντας. Ἐφέσιός ἐσιν ἅπασι
 345 Χριστὸς ἀναξ πελάων τε, καὶ ἐν κραδίῃ φιλέοντος.
 Ἄζεό μοι πρώτιστα Θεὸν, μετέπειθ' ἱερῇ
 Χριστὸν ἐπιχθόνιον, ζωῆς σημάντορα σείο·
 ὧ πελάειν πτερόεσσα, καὶ ὧ σιγῶς ὑποείκειν,
 ὧ γήθειν ἀνιοῦσα, καὶ ὧ ρείουσ' ὑποείκειν,
 350 ὧς κεν ὑποτρομέουσα, παλίσσυτος ὕψι φέρηαι.
 Ἄλλοις τεθναθὶ πᾶσιν, ἐπεὶ τόδε λώϊόν ἐστι
 Παρθενικαῖς, ἥ γυμνὸν ἔχειν βίον, ἀσκεπέα τε.
 Αἰνῶ θηλυτέρων, τὰς ἄρσενες οὐδὲ ἴσασι,
 Ζῶσι δ' ἐκάς βιότοιο, Θεῷ δέ τε κρυπτὰ πέφανται.
 355 Αἶψα εὐσεβέειν, λίην δέ τε μὴ βλεμεαίνειν.
 Κύθεος ἱμείρουσα, τάχ' ἂν κλέος ἐσθλὸν ἐλέσσαις,
 Ἀνδράσι τὸ περίφαντον· ὅλοιτο δὲ θήλεος αὐχὴν.
 Ζηλούσθω μὲν ἄριστος, ὁ δὲ συγέοιτο κάκιςτος.
 Τὸ φθονέειν ἀγαθοῖς ἴσον, ζέργειν τε κακίςτους.
 360 Μήτε κακοῦς ἐρώσῃς γαληνιζώντας, ὁδοῖο
 Ἰσχυρὸν, μήτ' ἀγαθοῖς φρένα δάπτειο καμπτομένοισι.
 Πέσσοι ταῦτα βίοιο, τὰ δ' ὕψατα θέρκειο πάντα.
 Χαίρειν εὐδιώσῃ· τὰ δ' ἐξάμεν' οὐ σάφα οἶδας,
 Μὴ πού τις βροτολογιᾷς ἐπιπνεύσειεν ἀήτης.
 365 Τούνεκεν ἡ τρομέειν, ἡ προτρομέειν βιότοιο.
 Πίπτοντος δὲ κακοῖο, τεὸν πόδα μᾶλλον ἐρείδειν,
 Εἰ δὲ καὶ εὐδρομέοντος, ἔτι πλέον. Εἰ γὰρ ἄριστοι
 Πίπτουσιν, ἀνολιστον ἔχειν βίον, οὐ μάλ' ἐλαφρόν.
 Ἀνθρακές εἰσι πόδεσσιν ἅπας βίος, οὐ μάλ' ἐλαφροί·
 370 Καὶ κρυπτῶν παγίδων αἰεὶ καθύπερθεν ὁδεύεις.
 Δεῖδω μὴ βιότοιο θεμελίον ἐν ψαμάθοισι
 Βαλλόμενος, ὁμβρῷ, ποταμοῖς τ' ἀνέμοις τε κεδασθῶ,

340. Τί. Tres Regg. τί.

341. Περίδρομον. Int. περιτρέχοντα.

344. Ἐφέσιος. Tota hinc doctrina alterius Gregorii, Nys-
seni videlicet, Epist. de peregrinatione ad Jerosolymam
et ad alia loca sancta. Quæ religio, ut non vana, sic pa-
rùm Virgini aut monacho congrua.

346. Ἄζεο. Sic tres Regg. et Coisl. Edit. ἤζεο.

348. Ὑποείκειν. Reg. 990 ὑποήκειν.

353. Θηλυτέρων. Ità Regg. quatuor. Edit. θηλυτεράων.
Mox ἄρσενες. Reg. unus ἄρσενα, quæ ne quidem virum nó-
runt. Sed legendum foret ταὶ pro τὰς vel αἱ.

354. Θεῷ δέ τε. Tres Regg. Θεῷ τῷ. Alius Θεῷ τὰ. Non

METRICA VERSIO.

Quinetiam canos hominis seniũmque verere,
 Et mores imitare graves. Cordata senecta
 Commoda plura feret, quàm stulta levisque juvenus.
 Nec verò ardenti pietatis concita zelo
 Cum levibus discurre viris, oblita decori,
 Adque sacras ædes procul à te perge remotas.
 In cujusque domo Deus est, cunctisque propinquus;
 Pectoréque in medio semper versatur amantis.
 In primis venerare Deum, tũm deindè sacratum
 Pontificem, in terris fungentem munere Christi:
 Quo duce certa teris fluxæ vestigia vitæ.
 Huic tu præpetibus comitem te adjungito pennais,
 Huic taciturna tuum, Virgo, submittit collum.
 Hoc gaude alta tenens, huic labens cede doléque;

Te pavor ut rursus tractum subducat in altum.
 Mortua sis cunctis aliis, velutique sepulta.
 Namque hoc Virginibus melius, quàm ducere vitam
 Expositam cunctorum oculis fœdèque relectam.
 Illa mihi mulier, quam nescit turba virilis,
 Quæ procul à mundo vivit, quæque abdita Christo
 Cernitur, illa mihi dignissima laude videtur.
 Magna quidem tua sit pietas, præclaráque virtus:
 Nec tamen idcirco pietatis laude tumescas.
 Laudem etenim captans hominum famámque ca-
 ducam,
 Egregiam laudem amittes noménque perenne.
 Fæmineo è sexu fastus tollatur inanis.
 Quem tu virtutis meritis fulgere videbis,

- Reverere mihi canitiem, et graves imitare mores.
 340 Plus enim prodest prudens senectus quàm juvenus.
 Ne pietatem exerceas, hùc et illùc discurrens,
 Sæpè etiam indecorè, cum viris levissimis
 Iter pedibus facere studens ad sacra loca
 Etiam longè remota. In cujusque domo est
 345 Christus rex et proximus, et in ipso corde amantis.
 Venerare mihi in primis Deum, deindè sacerdotem
 Christi personam in terrâ gerentem, vitæ ducem tuæ,
 Cui te velox adjungas; huic tacita te submittas;
 Hoc gaudeas sursùm tendens, huic labens cedas,
 350 Ut tremebunda rediens in altum tollaris.
 Aliis omnibus mortua sis, siquidem hoc utilius est
 Virginibus, quàm in omnium oculis et propatulam vitam ducere.
 Laudo ex Virginibus, quas viri neque nôrunt :
 Vivunt autem procul à mundo, verùm Deo patent occulta.
 355 Multùm pietatem cole, multùm autem ne extollaris.
 Gloriam desiderans, citò fortè veram gloriam amiseris,
 Etiam in oculis hominum; pereat autem mulieris fastus.
 Unicè diligatur optimus, odio autem habeatur pessimus.
 Invidere bonis idem est, ac amare pessimos.
 360 Nec malos videns tranquillos, à viâ
 Recedas : nec bonis, mentem discrucies, vexatis.
 Hæc vitæ lusus sunt; ultima verò omnia respice.
 Gaudeas modestè, dùm tranquilla es: quæ enim superventura sint, non certò nosti,
 Ne fortè quis lethalis procellosus spiraverit ventus.
 365 Quapropter aut timeas præsentem, imò venturam prætimeas vitam.
 Cadente autem malo, pedem tuum firmiùs figas.
 Si etiam qui rectè currit (corruerit), tibi magis (cavendum). Si enim optimi
 Cadunt, inoffensam vitam ducere non facile est.
 Carbones pedibus tota vita est, nec multùm leves;
 370 Et super latentes laqueos semper incedis.
 Vereor, ne vitæ fundamentum in arenâ
 Jaciens, imbre, fluviiis et ventis dejiciat :

Veneretur canitiem Virgo.

Rebus omnibus mortua sit Virgo.

Quæ Virgo laude sit digna?

Quæ ventura sunt ignorantur.

Tota vita est carbonibus pedibus.

Super latentes laqueos semper incedimus.

Timor ne, fundamento in arenâ jacto, domus corruat.

displacet prima lectio Θεῷ τῷ, ᾧ τινι. Procul a mundo, vivunt Deo, cui manifesta sunt occulta.

357. Ἀνδράσι τό. Sic Regg. tres. Edit. τί. Coisl. τοί, ejus Int. locum hunc sic expouit : δόξης ἐπιθυμία, καὶ τὸ ἐν ἀνδράσιν ἐπίδεικτον δόξης ἀγαθῆς ἕλεθος, gloriam cupiens et quod apud homines est præclarum, citò fortè veram amiseris gloriam.

363. Εὐδαίωσα. Reg. 990 εὐδοῶσα. Mox, τὰ δ' ἐξάμεν'. Sic tres Regg. et sup. lin. ἐνεῶντα. Edit. τὸδ'.

365. Ἢ τρομέειν. Reg. 993 οὐ τρομέειν.

368. Ἀνόλισθον. Chig. et Reg. 993, ἀνόλισθον.

369. Εἰσί. Duo Regg. ἔσι. Mox, ὁ πᾶς, pro ἅπας.

371. Δείδω. Hic versus et alii triginta subsequentes iterùm leguntur suprâ Sect. I, Poëm. xxvii, v. 1-7 et v. 43-66.

METRICA VERSIO.

Hunc ferventer ama, et totâ complectere mente :
 Contrâ quem vitiis tinctum perspexeris, illum
 Insectare odio. Non est in dispare culpâ,
 Qui premit invidiâ motus virtutis alumnos,
 Quàm vitio addictis qui se profitetur amicum.
 Nec tranquilla malis cùm prospicis omnia, rectum
 Desere iter : justos nec cùm mala plurima vexant,
 Te sævus dolor excruciet, mentemque perurat.
 Hi vitæ lusus, hæc fallax alea mundi.
 Quocircâ extremos rerum vigil inspicie fines.
 Dùm mare cæruleum aridet, fluctusque quiescunt,
 Lætitiæ moderare tuæ; nam fortè propinqua
 Tempestas puppim quatiet, mergétque profundo.

Aut igitur timeas instantem, Virgo, procellam,
 Aut dubios casus incertâque tempora vitæ.
 Certiùs injusto vestigia fige cadente :
 Quòd si etiam recti studium complexus et æqui
 Corruat, ipsa tuæ tantò magè prospice vitæ.
 Nam cùm etiam insignes homines titubéntque cadánt-
 que,
 Ardua inoffensam res est traducere vitam.
 Carbones pedibus vita est hæc tota molesti;
 Per medios graderis laqueos, per mille pericla.
 Ac timor incessit mentem, ne fortè salutis
 Lævus in infidâ jaciens fundamen arenâ,
 Obrutus imbre cadam fluviiisque et turbine venti :

- Ἡ σπόρος ὡς ἐπὶ γαῖαν ἰὼν ξηρὴν καὶ ἄκαρπον,
 Ὡκα μὲν ἀντείλαιμι, τάχιςθαι δὲ αὖτος ἔοιμι,
 375 Ἡέλιος βολῆσι τυπείς, καὶ πῆμασι τυτθοῖς.
 Μὴ δὲ μοι ὑπνώοντι κακὸν σπóρον ἐγκαταμίξῃ
 Ζιζανίων ἀρότης τε κακῶν, καὶ βάσκανος ἐχθρὸς.
 Ἡνίκα δ' αἰθομέναις ἀγνῶν δεκάς ἐν θαΐδεσσι
 Παρθέναι ἐγρήσσουσαι ἀκοιμήτοις φαέεσσι
 380 Νυμφίον ἡμερόεντα Θεὸν δοκέωσιν ἄνακτα,
 Ὡς λαμπραὶ γανύωντι ὑπαντήσωσιν ἰόντι,
 Μὴ μ' ἐνὶ ταῖς κενεῇσι νόον καὶ ἄφροσι θείης,
 Ἡδὴ που Χριστοῦ παρεσσομένου μογεύουσαις,
 Μὴ δ' ὀλιγοδραπέον θαΐδων σέλας ὄμμασι λεύσσων,
 385 Ὅψι φάους ζωῆς ὑγρὸν ποθέοιμι ἔλαιον.
 Μὴ δὲ με κληῖσθέντα γάμων ὤσαιτο θύρετρα,
 Ἐνθα Λόγος καθαρῇσι, πόθου μεγάλαις ὑπὸ δεσμοῖς,
 Μιγνύμενος κραδίησι, σέλας καὶ κῦθος ὁπάξει.
 Ἐς γάμος, τὸν παιδί πατήρ φίλος ἐσθλὸς ἀρίστω
 390 Δαίνυνσι καγχαλόων. Τοῦ δ' ἀντιάσαιμι ἔγωγε.
 Τοῦ δ' ἐγὼ ἀντιάσαιμι, καὶ ὅς φίλος ἐστὶν ἔμοιγε.
 Μίμνοι δ' ἔκτοθι κείνος, ὃ τις πρὸ γάμοιο τίθησιν
 Ἡ ἀγρόν, ἥ ἐ βοῶν ζεῦγος νέον, ἥ ἐ δάμαρτα.
 Μὴ δ' ἐνὶ δαιτυμόνεσσι γαμήλιον εἶδος ἔχουσιν,
 395 Εἶματ' ἔχων ρυπόωντα, θεθεὶς χεῖράς τε πόδας τε,
 Νυμφῶνός τε, φίλων τε, γάμων τ' ἄπο τῆλε πέσοιμι.
 Ἐκ δὲ γάμων παλίνορσος ἀναξ ἐμὸς εὔτ' ἂν ἐπέλθῃ,
 Ἐξαπίνης δοκέουσι καὶ οὐ δοκέουσιν ἐπιστάς,
 Εὗροι μ' ἐν δοκέουσι, καὶ αἰνήσειε φόβοιο
 400 Ὡς ἀγαθὸν θεράποντα καὶ ἥπιον ἀρχομένοισι,
 Καὶ σίτοιο δοτῆρα, λόγου σφραγεῖο, δίκαιον.
 Παρθενίῃ μὲν τοῖα πατήρ ὡς ἡπιόμητις
 Ἐκ θυμοῦ φιλέων ἐπιτέλλομαι. Ἀλλὰ, θύγατρες,
 Καὶ παῖδες, καὶ τέκνα, φίλου πατρὸς εἰσαΐητε,
 405 Εἴ ποῦ τις καὶ ἔμοιγε Θεοῦ χάρις, ὥσπερ ἔολπα.
 Μὴ δ' ὡς Ἠλεῖδαι πατρὸς ἀτίσητε ἐφετμήν,
 Μὴ, τέκνα, μὴ κείνοισιν ὁμοῖον οἶτον ἔλῃσθε.
 Τοῖς δ' ἄλλοις ὅδε μῦθος. Ἀπηλεγέως δ' ἀγορεύσω

379. Ἐγρήσσουσαι. Coisl. sup. lin. ἀγρόπνουσαι. Reg. 992 ἀγρόσπουσαι.

380. Δοκέωσιν. Sic Reg. quatuor, Chig. et Coisl. Sup. lin. Reg. 992 δοξάζωσι. Edit. δοκέουσιν.

382. Θείης. Tres Regg. θείη. Reg. 990. sup. lin. θήσει.

384. Ὀλιγοδραπέον. Ità Chig. et tres Regg. Edit. ὀλιγοδραπέων. Hic versus in Editis præcedentem antecedeat.

385. Ποθέοιμι. Chig. ποθέοντα.

387. Καθαρήσι. Reg. 993 καθαροῖσι. Mox id. θειμοῖς, sup. lin. δεσμοῖς.

METRICA VERSIO.

Aut velut in siccam labentia semina terram,
 Protinus ipse quidem exoriar, sed solis acutus
 Arescam radiis tactus, moriarque repente;
 Aut etiam placido recreanti membra sopore,
 Inserat impurum semen mihi lividus hostis,
 Pinguia qui lolium clàm fundit in arva nocivum.
 Aut cum casta decas privans sua lumina somno,
 Ardentisque faces gestans, perfusaque luce,
 Æthereâ Christum venientem ex arce manebit,
 Ut splendens rutilo, veluti decet, obvia fiat,
 Annumeret stultæ classi, tenuémque micantem

E facibus lucem cernens, jam fortè propinquo
 Principis æterni gnato, languente lucernâ,
 Tum serò infelix oleum vitale requiram,
 Et foribus clausis thalamo miser arcear illo,
 In quo pectoribus parvis commixtum amore
 Christus splendorem tribuit famâque perennem.
 Nati connubium celebrat pater, atque superbas
 Regalésque omninò epulas festinus adornat.
 His utinàm intersim, cunctisque accumbere detur,
 Queis mea cara salus! Ille excludatur ab aulâ,
 Qui villam geminósve boves, thalamúmve jugalem

Vel ut semen in terram cadens siccam et sterilem,
Statim quidem exoriar, citissimè autem arescam

Ne semen in
terram jactum
solis radiis per-
cussum arescat.

375 Solis radiis percussus, parvisque noxis;
Ac ne etiam mihi dormienti malum semen intermisceat
Zizaniorum sator malorum, et invidus inimicus;
Aut quandò ardentibus casta decas cum facibus
Virgines evigilantes non sopitis oculis

380 Sponsum amabilem Christum regem expectabunt,
Ut splendidæ rutilo occurrant venienti,
Ne me cum mente vacuis et fatuis annumeres,
Jamjam Christo propè adfuturo laborantibus.
Néve tenuem facum lucem oculis cernens,

Ne veniente
Christo à nup-
tiis excludatur
non vigilans.

385 Serò luminis vitæ humidum oleum requiram:
Ac ne à nuptiis clausæ me expellant januæ,
Ubi Verbum puris, arcto amoris vinculo,
Immixtum pectoribus, splendorem et gloriam tribuit.

Nuptias facit
filio pater. Ma-
net extrà qui
nuptiis villam
præfert aut juga
boui, aut uxorem.

Sunt nuptiæ quas dilectus filio bonus pater optimo
390 Celebrat exultans. Harum ego sim particeps:
His utinam ego intersim, et quisquis amicus mihi est.
Maneat autem extrà, qui nuptiis præfert
Aut villam, aut nova boum juga, aut uxorem.

Sed ne (mihi contingat) ut inter convivas nuptialem ornatum habentes

Ne inter convi-
vas vestem nup-
tialem habentes,
quis sordidam
habeat.

395 Vestes habens sordidas, vinctus manúsque pedésque,
A thalamo sponsi, amicis, et nuptiis longè excidam:
Verùm à nuptiis revertens rex meus, cùm advenerit,
Repentè expectantibus et non expectantibus superveniens,
Inveniat me inter expectantes, laudétque ob timorem,

400 Ut bonum servum et mitem iis quibus præest,
Et frumenti, seu verbi solidi æquum dispensatorem.

Virginibus quidem hæc, ut pater benignè consulens,
Ex animo diligens præcipio. Verùm, filiæ
Et nati, et natæ, dilectum patrem audite,

Sunt quæ Grego-
rius, ut benignus
pater, benignè
consulens, præ-
cipit Virginibus,
quas monet, ne
filiorum Heli ex-
emplum secutæ,
contemnant.

405 Si qua fortè et mihi est Dei gratia, quemadmodùm spero.
Nec sicut Helidæ patris contemnite mandatum;
Ne, filii, ne similem illis pœnam patiamini.

Ad alios verò hæc oratio. Liberè autem loquar,

Oratio ad con-
jugatos.

390. Τοῦ δ' ἀντιάσαιμι, id est τοῦτου γαμοῦ μετέσχοιμι.

391. Μίμνοι. Tres Regg. μίμνει. Mox ὅ τις. Duo Regg. et Chig. ὅς τις.

394. Εἴματ'. Chig. ἄματ'. Mox, id. cum tribus Regg. γάμου pro γάμων.

397. Ἐπύθθῃ. Duo Regg. et Chig. ἐπύθθῃ.

401. Λόγου. Chig. βίου. Mox στερεῶ. Duo Regg. δει-
καίου. Reg. 990 φέρει.

407. Ἐλθῃ. Tres Regg. ὀλοισθε.

408. Ἀπηλεγίως. Sup. lin. ἀποτόμως.

METRICA VERSIO.

Non epulis stultus dubitat præponere sanctis.
Atque etiam graviter metuo, cùm cætera turba
Connubiis dignâ thalamis quoque veste tegatur,
Ne, quia pannoso sordet mihi corpus amictu,
Protinùs abripiar, manibus pedibusque revinctis,
Et thalamo atque epulis carisque excludar amicis.
Cùmque meus Dominus, thalamo thalamique relictis
Deliciis, tandem cœlesti ex arce redibit,
Ac subitò adveniens toto spectabitur orbe,
O utinam inter eos numerer, qui mente paratâ
Illius adventum expectant, laudétque timorem

Ipsè meum, famulùmque bonum vocet atque fidelem,
Ut qui conservæ lenem facilèmque catervæ
Me præstem, fideique illis alimenta ministrem,
Sedulus et partes frumenti partiar æquas.

Hæc, veluti natis genitor carissimus, ipse
Virginibus mando: vos carum audite parentem,
Et dulces nati, et natæ pulcherrima proles,
Gratia si qua mihi affulget (nam fortè refulget),
Nec velut Helidæ contemnite jussa parentis:
Ne scelus horrendum non dispar pœna sequatur.
Nunc alios demùm verbis affabor apertis,

- Ἴσον ἐπ' ἀμφοτέροισι λόγον καὶ σταθμὰ τιταίνων,
 410 Ἀζυγίῃ τε γάμῳ τε. Θεὸς δ' ἐπιμάρτυρος ἔστω.
 Ὅσπον παρθενίῃ προφερεσέσθῃ ἐστὶ γάμοιο,
 Τόσπον παρθενίης ἀγνὸς γάμος ἀμφιβόιοιο.
 Τούνεκεν ἡ καθαρὴν ἀσπάξω πάνπαν, ἄριζε,
 Παρθενίην, εἴ σοί γε μένος, καὶ θυμὸς ὄρωρεν,
 415 Ἡὲ γάμον σέργειν τὸν ὁμοῖον, ὡς ἐνέπουσι,
 Δεύτερον ἐκ πρώτοιο καλὸν πλόον. Ἀμφοτέρων δὲ
 Φεύγειν ἀζυγέος τε βίου, ζυγίου τε πρόσωπον,
 Μίγνυντας μέλιτι τε χολήν, καὶ βόρβορον οἶνον,
 Καὶ Σολύμοις Σαμάρειαν ἀλιτροτάτην ἱεροῖσιν.
 420 Οὐδὲ γάρ ὥσπερ ὁδοῖο τιταινόμενον κατόπισθεν
 Ἄψ ἵεναι πόνος ἐστὶν ἐτώσιος, οὐδὲ τι τάρβος,
 Ἡὲ βέλος πέμποντα μικρὸν προπάροιθε ποδοῖν
 Ρίψαι, μὴδ' ἐπὶ τέρμα καὶ ἐς σκοπὸν ἄκρον ἰκέσθαι.
 Οὐχ ὡς Παρθενίην Χριστῷ βασιλῆϊ προθέντα,
 425 Καὶ λογικὴν θυσίην, ἱερῆιον αἵματος ἐκτὸς,
 Εἰς γάμον ἄψ ἵεναι, θωή μόνον, ἀλλὰ μέγιστον
 Πτόμα πέλει, θανάτοιο πέλας, πρὸς δ' αἵσχος ἀληκτον,
 Τῷ ἵκελον, ὡς εἴ τις ἐπ' οὖρεος ἀκροτόμοιο,
 ὧ πλείστοις μόγοις προσεδήσατο χρυσὸν ὀρύσσων,
 430 Ἡ θήρης μεθέπων γλυκερὸν πόνον, ἀπροτίοτος
 Ἐξαπίνης ἐπὶ γαῖαν ὀλισθήσειε πόδεσσι.
 Τίς δ' αἶων Σάπφειραν ἀτάσθαλον, Ἀνακίην τε,
 Κέρθεος οἱ σφετέροιο κακὸν μόνον ἠλλάξαντο,
 Οὐ τρομέει καὶ μικρὸν ὑποσχεσίης τι κολούει;
 435 Καὶ γλῶσσαν χρυσέην τις, ἐπεὶ νοσφίστατο λάθρῃ
 Ἀνδράσιν ἐν προτέροισι, παρεκνύον ἡγεμονῆος,
 Εἰμὰ τε, χρῆμά τε βαιὸν, ὅλην δηλήσατο λαῶ.
 Τοῖος παρθενίης ὀπίσω δρόμος, ἡὲ χερσίων,
 Ὅσσάτιον προφέρει λάχος ἔμπνοον. Ὡς ἀπόλοιτο
 440 Συζυγίῃ, τὴν οὗτι γαμήλιος ἤρμωσε θεσμός,
 Ἀλλ' ὅστις ψυχᾶς αἰεὶ προπάροιθεν ἰούσας
 Ἄψ ἐρύει, χθαμαλοῖσιν ὅπως πλεόνεσσιν ἀνάσσει,
 Πρῶτος ἐπ' οὐρανίῳ κλέους ἐπὶ γαῖαν ἐλυσθείς,

416. Δεύτερον ἐκ πρώτοιο. Quemadmodum, qui mari iter faciunt, cum eum quem maxime optant, nequeunt, proximum illi tamen, quantum non adeo commodum, cursum tenere conantur: ita, quibus ad Virginitatis laudem aspirare per carnis infirmitatem non licet, ut ii matrimonium contrahant.

418. Μίγνυντας. Reg. 39 μίγνυντα.

419. ἱεροῖσιν. Reg. 99 ἱερῶσι.

420. Τιταινόμενον. Regius 991. Coislianus sup. lin. ἐλ-
 χόμενον. Qui, inquit, iter, quod fecerit, veluti relegit ac re-
 texit, aut qui scopum, ad quem collimabat, non est assecu-
 tus, nihil aliud quam operam lusit. At Virginitas longe alia
 est ratio. Quisquis enim Virginitatis, quam Deo voverat,
 abstracto studio, ad conjugatam vitam regreditur, non modo
 priorem operam lusit, sed gravissimo crimine sese obstrin-
 git, Bill.

METRICA VERSIO.

Æqua utrisque tenens exactæ pondera libræ
 Cælitibus, thalamique jugo quæ colla dedere:
 Ac mihi sit testis magnus moderator olympi.
 Quanto Virginitas melior quàm vita jugalis,
 Tanto etiam dubiam præcedit Virginitatem
 Conjugii sancti nexus castumque cubile.
 Ergo virgineam vel prorsus dilige vitam,
 Si genus hoc vitæ arridet, vel, membra domare
 Si nequeas, thalamo cervicem innecte jugali.
 Utque is, qui ratibus secatur æquora vasta, secundum
 Sic teneas cursum, primo et meliore negato.

Ast fœdam vitæ mixturam utriusque caveto,
 Nec cœnum vino, nec felli dulcia mella,
 Nec sacris Samaram Solymis misceto nefandam.
 Non etenim ut vano torquet sua membra labore,
 Qui relegit gressus, pedibus quos triverat antè,
 Vel ferit emissâ stultus loca densa sagittâ,
 Aut illam antè pedes laxato projicit arcu,
 Nec, quò tendebat, temerè volitantia fixit
 Spicula: sic etiam qui Christo Virginitatem,
 Spirituale velut sacrum vacuumque cruore,
 Obtulit, atque pedem referens Connubia quærit

- Æquam in utrosque orationem et lancem intendens,
 410 Et cælibem et connubio junctum. Deus autem testis sit.
 Quantò Virginitas præstantior est Conjugio,
 Tantò Virginitate ancipitis vitæ castum Conjugium.
 Quapropter, optime, aut puram omninò amplectere
 Virginitatem, si tibi vires sunt, et voluntas impellit;
 415 Aut nuptias elige similes (Virginitati), ut aiunt,
 Secundam à primâ felicem tenens navigationem. Utriusque autem vitæ
 Fuge, cælibis nempè et conjugalis speciem,
 Quâ miscetur fel melli, et cœnum vino,
 Et sacris Hierosolymis nefanda Samaria.
 420 Non enim sicut qui per eamdem viam regreditur,
 Retrò euntis inanis est labor, nec quicquam ipsi timendum,
 Aut qui parvam sagittam emittens, eam antè pedes
 Projicit, nec ad destinatum summumque scopum pertingit;
 Non sic etiam, si quis Virginitatem Christo regi obtulit,
 425 Rationale sacrificium, victimam incruentam,
 Nuptias si deinceps quæsierit, jactura tantum illi, verum gravissimus
 Est casus morti proximus, ac propterea opprobrium indelebile,
 Huic simile, ac veluti si quis è monte prærupto,
 Quem multo sudore conscendit, ut aurum effoderet,
 430 Aut venationis gratum amplexus laborem, ex improvise
 Statim in terram pedibus corruerit.
 Quis verò audiens Sapphiram infelicem et Ananiam,
 Lucro qui suo malam mortem commutârunt,
 Non vereatur vel modicum quid de promisso decedere?
 435 Regulam etiam quis auream cum furtim subripiisset
 In veteri populo, inscio duce,
 Vestem et pecuniæ modicum, toti nocuit genti.
 Talis est qui Virginitatem amplexus retrò graditur, aut etiam deterior,
 Quantum scilicet pars spiritualis præstat. Sic pereat
 440 Conjunctio, quam nullatenus connubialis lex instituit,
 Sed ille, qui semper animas ad recta tendentes
 Retrò trahit, jacentibus ut pluribus imperet,
 Primus ab æthereâ gloriâ in terram dejectus,

Quantò Vir-
ginitas præstat
Conjugio, tantò
Virginitate an-
cipite castum
Conjugium.

Quantum cri-
men Virginis
quæ ad nuptias
convolat.

Ananiæ et Sap-
phiræ peccatum.

428. Ἰκελον. Coisl. ἔκελον.
 430. Ἀπροτίοπτος. Reg. 990 ἀπροτίοπτον.
 432. Ἀνανίην. Reg. 39 Ἀνανίαν.
 434. Τι χολούειν. Quam vel leviter promissa violare:
 quicquam voto detrudere.
 435. Καὶ γλώσσαν. Vid. tom. 1, pag. 626.
 436. Παρκνόν. Præter voluntatem ducis.

439. Ὡς ἀπόλοιτο συζυγίη. Sic pereat conjunctio, nempè
 sceleratum illud sacrarum Virginum introductitiorumque
 virorum contubernium.
 442. Ἐρύει. Chig. ἐρύσει.
 443. Ἀπ'. Sic Coisl. et Regius 990. Edit. ἰπ'.
 Mox ἐλυθείς. Regius 991 ἐλυσθείς. Sup. lin. παραλυθείς,
 ὀλισθείς.

METRICA VERSIO.

Non illi hoc facinus tantum jactura futurum est,
 Sed casus gravis, et morti vicina ruina,
 Et probrum ac labes omni durabilis ævo.
 Non secus ac si quis prærupto è vertice montis,
 Quem sudore gravi reptans ascenderat, aurum
 Ut foderet, cursive feras agigaret agrestes,
 In terram subitâ lapsus cadat ille ruinâ.
 Quis porrò pœnam Ananiæ Saphiræque tremendam
 Cum legit, occultos nummos qui morte luerunt,
 Non, etiam leviter, metuit perfringere vota?
 Isque etiam in linguam effictum qui sustulit aurum,
 Vestésque, et paucos ignaro principe nummos,

Sacrilego totam constrinxit crimine gentem.
 Virginis haud levius crimen, quæ perfida cursum
 Egregium linquens, miserè in contraria fertur.
 Immò etiam quantò melior res prædita vitâ,
 Tantò etiam furto graviore astricta tenetur.
 Ac pereat thalamus, pereat conjunctio vitæ,
 Quam non lex thalami, non connubialia jura
 Sanxerunt, verum ille animas qui recta tenentes
 Invidus obtorto collo in diversa retorquet,
 Ut premat imperii majorem compede turbam.
 Primus ab æthereo ad terram splendore volutus,
 Ac tumidæ mentis pœnam, grave dedecus, atque

- Ἡς ὑπεροπλήσιν ἀτιμίας ζυγὸν ἔλκων
 445 Ἐνθάδε, τοῦ περ ἀεὶ κέντρον πεφυλαγμένος εἶναι.
 Ἦδη καὶ τοκέεσσιν ἐγὼ μυθήσομ' ἄριστα,
 ὦν βίος ἐν χείρεσσι, καὶ αἴσχεα, καὶ κλέος ἐσθλὸν
 Παρθενικῶν, πηοῖς τε σάφροσι, καὶ μελεδῶναις.
 Οὐδέμις, οὐδ' ἐπέοικε βιάζεσθαι μεγάλῳ
 450 Πλάσμα Θεοῦ. Πάντες γὰρ ἐνὸς γένος, ὅς τις ἀνάσσω, ὅς τις ἀνασσομένοις ἐναρίθμιος, ὅς τις ἀνολβός,
 ὅς τις ἐρικτήμων, ὑψίθρονος, ἐς χθόνα νεύων.
 ὅς πολιῇσι πέποιθε, καὶ ὃς νεότητι γέγηθε.
 Πάντες ἐνὸς, πάντεσσι πνοή μία, εἰς ἓνα πάντες
 455 Νεύομεν. Ὡς δὲ Θεὸς πᾶσι βροτὸς ἴσος ἐτύχθη,
 Καὶ θάναε, καὶ συνέγειρε, καὶ οὐρανὸν εὐρὺν ἔδωκε.
 Τῷ μὴ τις σάρκεσσι φέρων χάριν ἀφραδέεσσι,
 Παρθενικὴν ἀέκουσαν ἄγροι πρὸς λέκτρα καὶ εὐνὴν
 Δρασσομένην Χριστοῦ, πόθον βιώσας ἄριστον,
 460 Πούλυπον ἐκ θαλάμης πέτρην κοτύλῃσιν ἔχοντα,
 Ἡέ τιν' ὄρνιν ἀοιδὸν ἀπ' εὐτύκτοιο καλιῆς.
 Ἀλλ' εἰ μὲν φιλόχριστον ἔχεις κέαρ, ἡ σέ γε δεσμοῖς
 Θειοτέροις ἐνέδῃσε Θεὸς, κόσμου τ' ἀνάειρε,
 Στήσεις προφρονέως Χριστῷ περικαλλέα νύμφην,
 465 Ἡ κοῦρον, φιλότεκνος ὅπως πάρος Ἄννα Σαμουὴλ,
 Σῶν καθαρῶν λαγόνων ἱερὸν γόνον, ἔμπνοον ἱερὸν,
 Πάντων πρωτοτόκων ἱερώτερον, ἀσυχῶν τε
 Καὶ βοτρυῶν, οὓς κείρεν ἀπάργματα γηπόνος ἐσθλός.
 Εἰ δὲ σύ γε Χριστοῦ μέσος κοσμοῖό τε βαίνεις,
 470 Ἴσον συζυγίῃ τε καὶ ἀζυγίῃ ζυγὸν ἔλκειν,
 Ἀμφοτέρων δ' ὅσα καλὰ, καὶ ὅσσ' ἀντίξοα λέξας,
 Εὖ καὶ ἐπισημένως, καὶ τέρματα δισσά χαράξας,
 Ἔσπεο τῇ κεν ἴοι θερμὸς πόθος, ἢ δ' ἐπάρηγε,
 Τῇ μὲν δουλοσύνῃ, τῇ δ' οὐρανίοισι πόθοισιν.
 475 Ἦτις δ' ὥριός ἐστι γάμψ, καὶ σώφρονι βουλή,
 (Καὶ δεσμὸς ἀλόχῳ μὲν ἀνὴρ, τοκέες δὲ θυγατρί,
 Χριστοῦ δ' ἀμφοτέροισι φόδος, φίλτρον δ' ἀγάμοισι.)
 Μήτε λιλαιομένην ἀνδρὸς ἀποέργαθε κοῦρην,
 Μήτε Θεῷ πελάουσας ἐς ἀνέρος οἶκον ἐπείγειν,

444. Ἡς ὑπεροπλήσιν. Itā suprā Sect. 1, Poēm. iv, vers. 47, *de Mundo*. Sic apud Homerum, *Iliad.* 1, 205.

Ἡς ὑπεροπλήσιν τὰς ἂν ποτε θυμὸν ὀλέσση.
Suis superbis citò tandem animam perdet.

445. Εἶναι. Itā Reg. 991. Coisl. sup. lin. γένου.

448. Μελεδῶναι. Reg. μελεδωνοῖς. Sup. lin. φροντισαῖς.

455. Ἴσος ἐτύχθη. Duo Regg. ἴσον ἐτέχθη. Sup. lin. ἐγεννήθη, *natus est*.

456. Συνέγειρε. Non bene Billius, *ad vitam rediit: verum conresuscitavit, et sedere fecit in caelestibus*. Ephes. 11, 6.

METRICA VERSIO.

Immortale tulit probrum; quem nocte diéque
 Observa, stimulum tibi ne defigat acerbum.

Vos ego converso jam nunc sermone parentes,
 Alloquar, in quorum manibus jacet arbitrióque
 Gloria virginæ vel fæda infamia prolis.

Ac simul ad caros etiam dabo dicta propinquos,
 Et quibus ætatis commissa est cura tenellæ.
 Haud decet, haud fas est magni figmenta Parentis
 Cogere; namque omnes ab origine fluximus unâ,
 Et rex, et regi qui vectigalia pendit,
 Dives, inops, altis soliis quique insidet, et qui
 Vergit humi, florénsque annis, fractusque senectâ:

Omnes ejusdem soboles patris, omnibus idem
 Spiritus, ad regem cuncti properamus eundem.
 Omnibus est natus, mortem tulit omnibus æquè
 Christus, et ad vitam rediit, vitæque beatam
 Obtulit et rutili convexa palatia cœli.

Nemo igitur stolidæ vanissima gaudia carnis
 Dum sequitur, Christi quæ flagrat amore, puellam
 Invitam ad thalamos revocet, Venerémque molestam:
 Ac velut hærentem saxo affixumque rigenti
 Polypon, aut volucrem tentet depellere nido.
 Quin tua si potius transfixit pectora Christus,
 Atque ea divino Pater immortalis amore

- Suâ pro superbiâ, infamiæ jugum trahens
 445 Hic, cujus stimulum semper observa.
 Jàm et parentibus ego præcipiam optima,
 Quorum in manibus vita, et dedecus, et gloria nobilis
 Virginum, affinibûsque prudentibus et curatoribus.
 Nec fas est, nec decet vim facere magni
 450 Figmento Dei. Omnes enim unius progenies sumus, qui regnat,
 Qui subditis annumeratur, qui caret divitiis,
 Qui multa possidet, alto insidens solio, in terram vergens,
 Qui canis confidit, et qui juventute gaudet.
 Omnes ex uno, omnibus idem spiritus, ad unum omnes
 455 Tendimus. Ut autem Deus omnibus mortalis similis effectus est,
 Et mortuus est, et nos secum suscitavit et ad cœlum evexit.
 Quare ne quis stolidæ carni indulgens,
 Ad thalamos et cubile invitam trahat Virginem,
 Quæ Christum sequitur ardenti flagrans amore,
 460 Quasi polypum saxo adhærentem (depelleret) è cavo cubiculo,
 Aut aliquam avem canoram è nido pulchrè elaborato.
 Verùm si Christi amicum cor habeas, aut te vinculis
 Divinioribus constrinxit Deus, mundoque sustulit,
 Offeres prompto animo formosam Christo sponsam,
 465 Aut puerum, filiorum amans, ut olim Anna Samuëlem;
 Sancti tui uteri sacram prolem, vivam hostiam,
 Omnibus primogenitis præstantiorem, et aristis
 Et uvis, quas pius agricola primitias carpsit.
 Si verò tu medius Christum inter et mundum incedis,
 470 Æquâ lance Conjugium et Cælibatum expende,
 Ac utriusque quæcumque bona, et quæcumque incommoda referens
 Benè ac scienter, et geminos fines describens,
 Sequere quò fert ardens voluntas, aut auxilium præsta,
 Sive servituti (conjugali), sive cœlestibus desideriis.
 475 Quæ verò matura est thalamo et prudenti consilio,
 (Vinculum quidem uxori est vir, parentes filiæ,
 Utrisque autem Christi timor, amor verò innuptis :)
 Neque cupidam viri prohibe puellam,
 Neque Deo adhærentem in viri domum compelle.

Optima monita
parentibus.

Omnes unius
progenies sumus,
ad unum omnes
tendimus.

Virginitatis cu-
pidæ, ad nuben-
dum cogendæ
non sunt Virgi-
nes.

Qui offert Deo
filium aut filiam,
primitiis spica-
rum et uvarum
sacratorem of-
fert victimam.

Perpens' vitæ
utriusque com-
modis et incom-
modis, sequere
quò fert ardens
desiderium.

Vinculum uxori
est vir, parentes
filiæ.

Cupida viri à
nuptiis non pro-
hibenda : nec
Deo adhærens
in viri domum
compellenda.

459. Βιώσαν. Duo Regg. βοώσαν, et sup. lin. κράζουσαν,
flagranti inclamans desiderio.

460. Πέτρην. Coisl. πέτρη.

462. ἔχεις. Reg. 39 ἔχοις.

463. Ἀνάειρε. Reg. ἀνάειρεν.

466. Σὼν Duo Regg. τῶν. Mox, ἱερὸν. Chig. sup. lin.
Συσίαν.

467. ἱερώτερον. Chig. ἱερώτατον.

468. Κεῖρεν, offert vel carpsit.

471. Ὅσσ'. Sic Coisl. et Reg. 992. Edit. ὅσα. Mox, λίξας.
Duo Regg. λίξεις.

477. Φίλτρον δ' ἀγάμοισι, amoris vi innupti tenentur. Eo-
rum animis amor inardescit.

METRICA VERSIO.

Implevit, Christo ne sit grave sistere nympham,
 Aut puerum, ut quondam, gremio quem fuderat, Anna,
 Quo nullum numen sacratius, hostia viva
 Primigenis cunctis præstantior, omnibus uvis,
 Et spicis, manus agricolæ quas sedula carpit,
 Primitiis frugum dum cœli Numen adorat.

Quòd si inter Christum mundique incedis amorem,
 Lance pari studeas utramque expendere vitam,
 Quæque bona, et quæ sint utriusque incommoda
 partis,
 Egregiis verbis referens, quemque utraque finem

Tom. II.

Spectet: tum demum tulerit quocumque voluntas
 Illius, huc sequere, ac thalamo vel porridge dextram
 Auxilii, vel divinæ succurrito flammæ.

At quæ maturis jam vitæ adoleverit annis,
 Ut vel mortali possit, vel nubere Christo :
 (Ut vir enim uxori, sic natæ vincla parentes :
 Atque utrique Deum metuunt, sed Virgo, timore
 Depulso, flammis cœlestibus ardet in illo ;)
 Hanc neque connubii cupidam coitusque virilis
 Reprimè : nec rursus cupientem nubere Christo,
 In thalamos compelle graves, et trade marito.

- 480 Ἄχρι καὶ ἀτρεκίης, πειρᾶν γε μὲν οὐ τι μεγαίρω.
 Εἰ δὲ γε συζυγίῃ μὲν ὄλην φρένα χεῖρά τε δοίης,
 Καὶ σήσαις θαλάμους τε, χοροῖτυπίας τε, πότους τε
 Καρχαλῶν, καὶ γῆρας ἀποξύσειε μενοινή,
 Παρθενικὴ δ' ἀπὸ σείο φυγὰς πρὸς Χριστὸν ἀνέλθοι,
 485 Ὡς τε Δίκη τοπάροιθε, βοὸς κταμένου ἀροτῆρος,
 Δεῖδια μὴ κοτέησι Θεὸς ψήφοις ἀνίσοισι,
 Τῷ ὑποδάμναθ' ἅπαντα χοὸς φύσις, ὥς πυρὶ κηρὸς
 Πινόμενος. Τάρβος δὲ Θεοῦ καὶ σάρκ' ἐπέδησεν.
 Ἔξι καὶ οὐρανίοισιν ὁμοῖος ἐνθάδε λάτρις.
 490 Ἐξι καὶ ἐν θνητοῖσι νόος θεότητι πελάζων.
 Ἡλίτε δ' ὅσις ἔμιξε φύσιν σάρκεσσιν ἄσαρκον,
 Ἀγγελικῶν τε πόθων κρατεροὺς ἀνέηκε Γίγαντας,
 Καὶ γαῖαν ἐκάθηρεν ἀμαρτάσιν οὐρανιώνων.
 Ἑλλήνων τάδε παισὶν, ἐπεὶ παθέσσειν ἐκείνοι
 495 Ἄλκαρ, ἐμητίσαντο θεοὺς σήσασθαι ἀλιτροὺς,
 Κλέπτας, ἀνδρογύνους, μοιχοὺς, ἀλιτήμονας ἀνδρῶν,
 Ἀνδροφόνους, τεκέων δηλήμονας, ἡδὲ τοκήων.
 Οὐκ οἶον, παθέων δὲ καὶ αὐτῶν ἰρὰ τέλεσσαν.
 Ἄθρει δὴ πρῶτισον ὅς' ἐπλετο μαργοσύνησι,
 500 Ταῦρος, κύκνος, ὄφις, χρυσὸς, πόσις, ὄρνις, ἅπαντα
 Ὅσσα μιν ὥκὺς ἄνωξεν ἔρωις κοῦρός τ' ἀλαπαθνός.
 Κεῖνοι Παρθενίην μὲν ἀτιμάζοιεν ἐραννὴν,
 Σαρκοπέδην. Κεῖνοισιν ἀπιστοτάτη χοὸς αἵγλη,
 Οἱ σφισι μετρεῖουσιν ἀτασθαλίῃσιν ἅπαντας.
 505 Οὐ καθαρῆς γλῆνης δὲ κατηφέα τείρεα λεύσσειν.
 Καὶ χθῶν ἔμπεδός ἐστιν, ἡλιγγίωσι δ' ἄπιστος.
 Ἡμῖν δ' οὐ θέμις ἐστὶν ἐλεγχεῖν καταχεύειν
 Παρθενίης. Τί δ' ἄπιστον ἔρον Χριστοῦ βασιλῆος
 Εὐνάζειν βροτέους τε πόθους καὶ σαρκὸς ἐρώας,
 510 Ὡς πάρος αἱματόεντα ῥόον σχέθεν αἰμοροσύνης
 Ἀψαμένης· κλέφθη γὰρ ἐκὼν Θεός, ἡ δὲ ῥέεθρων
 Ἀυαλέη πηγὴ τῆμος θάλεν, εὖτ' ἐμαράνθη.

480. Ἄχρι καὶ ἀτρεκίης, *donec veritatem exploraveris*.

483. Μενοινή, *cupiditas*.

485. Ὡς τε Δίκη. Alludit ad Aratum qui fingit Δίκην, seu Justitiam, quam Latini *Astræam* vocant, bove cæso, terras reliquisse atque in cælum avolasse. Tanta enim, ait Tullius, lib. 2 *de Naturâ deorum*, aureâ ætate utilitas percipi putabatur ex bobus, ut eorum visceribus vesci scelus haberetur. Columella in Præfat. lib. 6, ait olim tam capitale fuisse necare bovem quàm civem. Plinius, lib. 8, cap. 45, scribit, quemdam ob interfec-tum bovem actum fuisse in exilium. *Bill.*

486. Ψήφοις ἀνίσοισι. Reg. 993 ψήφοισιν ἀνίσοις.

488. Πινόμενος. Tres Regg. *τηκόμενος*. Μοχ, καὶ σάρκ' ἐπέ-
 δησε. Sic tres Regg. et Chig. sup. lin. κατεπέδησεν. Malè
 Edit. κατὰ σάρκα. Hæc ad ea, quæ sequuntur, pertinent :
timor etiam Dei ineundi matrimonii causa extitit. Quo fit
 ut conjux cultor Dei cœlestibus similis sit, et inter mor-
 tales animus deitati appropinquans.

492. Ἀνέηκε Γίγαντας. Schol. sic habet : Ὡς ἄρα Ἄγγελοι
 ποτε γυναιξὶ συγγέγοντο, καὶ ἐκ τῆς αὐτῶν συναφείας Γίγαντες
 ἐγένοντο, ut nempè *Angeli quondam cum mulieribus con-
 grediebantur, ex quorum copulâ procreati sunt Gigantes*.

METRICA VERSIO.

Nec tamen impedio quin tentes nonnihil illam,
 Quàmque habeat mentem, explores, faciâsque periculum.
 At verò totam si tu mentémque manúmque
 Connubio dederis, thalamos, epulâsque, chorósque
 Instituens, animo lætus, curisq̃ue molestum
 Talibus excuties senium, miseréque fugata
 Virginitas cœlos repetat, Christóque querelas
 Deferat, ut quondam terris Astræa relictis
 In cælum rediit, cùm bos est cæsus arator :
 Quam vereor ne judiciis Pater almus iniquis
 Offensus justâ facinus grave vindicet irâ !

Cui natura omnis cedit terrena, pavénsque,
 Cera velut rapidis flammis admota liquescit,
 Et mentes hominum terret, versâtque tremore.
 In terris porrò qui sanctè Numen adorât,
 Hic similis superis, hic divùm proximus ædi.
 Is verò haud dubiè sædo se crimine vinxit,
 Qui teneræ carni naturam carne vacantem
 Miscuit, angelicóque eduxit amore gigantes,
 Criminibúsque deùm purgavit atrocibus orbem.
 Hæc Græci fingant, quorum vesania divos
 Condidit autores vitii scelerúmque patronos,

- 480 Intereà, an verum sit desiderium, explorare et periculum facere non prohibeo.
 Sin autem Connubio totam mentem manúmque dederis,
 Et institueris thalamos, choros, convivia,
 Lætus animo, et senium excusserit cura,
 Et Virginitas à te fugitiva ad Christum accesserit,
- 485 Ut quondàm Astrea, cum bos arator interfectus est,
 Vereor ne Deus irascatur judiciis iniquis,
 Cui subdita est omnis terrena natura, velut igne cera
 Liquefacta. Timor etiam Dei carnem constrinxit.
 Est cœlestibus similis, qui in terris cultor est :
- 490 Est etiam inter mortales animus Divinitati appropinquans.
 Peccavit, quisquis carni naturam carnis expertem miscuit,
 Angelicisque desideriis fortes eduxit Gigantes,
 Et terram expurgavit criminibus cœlestium.
 Græcorum hæc filiis : si quidem illi suis criminibus
- 495 Patrocinium excogitârunt, deos statuendo peccatores,
 Fures, androgynos, adulteros, deceptores hominum,
 Homicidas, natis crudeles, atque etiam parentibus.
 Nec hoc tantùm, verùm etiam et ipsis criminibus sacrificia obtulerunt.
 Adverte primum deorum, quot deditus fuerit flagitiosis cupiditatibus,
- 500 Qui tauri, oloris, serpentis, auri, mariti, volucris omnésque induit formas,
 Quasumque illi jussit celer amor et puer effœminatus.
 Illi quidem amabilem spernant Virginitatem,
 Carnis compedem. Illis incredibilis sit corporis splendor,
 Qui propriis omnes sordibus metiuntur.
- 505 Oculi est non sani obscura sidera cernere ;
 Et terra stabilis est, sed vestigine laborantibus infida.
 Nobis autem fas non est probrium infundere
 Virginitati. Quid verò incredibile, si amor Christi regis .
 Sopiat mortales affectus et carnis impetus,
- 510 Ut olim sanguineum fluxum cohibuit Hæmorrhœissæ,
 Quæ ipsum tetigerat ; (Deum enim volentem furata est, et profluvii
 Squalens fons tunc vigeat, cùm aruit :)

Explorandus
animus appe-
tentium Virgi-
nitatem.

Cœlestibus si-
milis Dei cultor.
Appropinquans
Dei animus.

Græci deos
auctores crimi-
num sîxere, et
ipsis templa ædi-
ficaverunt.

Variae Jovis
formæ, variæque
crimina.

Fas non est
opprobrium Vir-
ginitati infunde-
re.

Amor Christi
omnes affectus
mortales sopit,
ut olim sangui-
nis fluxum Hæ-
morrhœissæ co-
hibuit.

At si ità voluit Schol. aut Gregorium velle putavit, errore deceptus est. Figmentum istud Græcorum esse ait ipse Gregorius. Jampridem explosa fuit illa opinio, exulâtque ab Ecclesiæ septis. *Combef.*

493. Καὶ γὰρ ἑκάλθη. Quis facinorosos homines accusare, et supplicio afficere audeat, cùm eorundem criminum dii convicti teneantur?

495. Ἄλκαρ ἐμπερίσαντο. Duo Regg. et Chig. ἄλκαρ ἐοῖς μύσαντο. Vide primam Invectivam in Julianum Apostatam, tom. 1, p. 144; et infrâ, Lib. 2, Sect. 2^a, Poëm. vii,

vers. 92, ad *Nemesium*, ubi iterùm leguntur isti versus.

496. Ἄνδρῶν. Duo Regg. et Chig. ἄνδρας.

499. Πρώτισον. Sup. lin. πρῶτον τῶν θεῶν, nempe *Jo-
vem*.

504. Σφίσι μετρείουσιν. Reg. 991 σφῆσι μετρείουσιν.

509. Ερώας. Sup. lin. ὀρώας.

512. Εὖτ' ἐμαράνθη. Int. Coisl. ξηροποιὶς πηγὴ τοῦ ῥέυμα-
τος τότε ἀνέθαλει, ὅτε μαρανθείσα ῥέειν ἐπαύσατο. *Tùm scatu-
riebat, cum siccatus est: tùm florebat, cùm siccatus fluere
desiit.*

METRICA VERSIO.

Fures, androgynos, mæchos, pestésque virorum,
 Carnifices, natos tollentes morte patrésque.
 Quóðque etiam multò gravius, templisque sacrisque
 Crimina non pudit miseros ornare nefanda.
 Perspice, quàm varias proles Saturnia formas
 Sumpserit, insanæ Veneri dùm laxat habenas.
 Nunc avis efficitur, nunc serpens atque maritus,
 Nunc taurus nive candidior, nunc cygnus et aurum :
 Et quascumque jubet natus Cythereide, formas
 Arripit, ac pueri quamprimùm jussa facessit.
 His sanè probro sit; carnem compede stringens
 Virginitas, nullo his prorsus celebretur honore :

Hi fieri non posse putent, ut carnea moles
 Fulgeat, expendunt propriis qui sordibus omnes.
 Ast ægri est oculi nigrantia cernere cœli
 Sidera ; sic tellus, quamvis immota quiescat,
 Volvitur ipsa tamen cæcâ vertigine captis.

At nos virgineam probris conscindere vitam
 Haud decet, et duris insontem carpere verbis.
 Quid mirum in medio si fixus corpore Christus
 Humanos omnes pellat violentus amores,
 Sanguineum ægrotæ solo velut antè repressit
 Profluvium tactu, (namque est furata salutem
 Illa volente Deo, siccátæque vena cruoris :)

- Ἡ ἐ πυρὸς, ξιφένων τε, καὶ ὕδατος, ἀργαλέων τε
 Θηρῶν, δαπτομένων πικροῖς μελέων κεράεσσι.
 515 Θυμὸς Χριστιανοῖσιν ὑπέρτερος, εὔτε διώκτης
 Καιρὸς ἐπισπέρχῃσι Θεοῦ περὶ θῆριν ἐγείρων.
 Οὐκ ἄϋπνος κείνοισι βίος, καὶ ἀνέστιος αἰών;
 Εὐχαὶ τε, συναχαὶ τε ἀκαμπέες; οὐ δακρύοισι
 Τήκοντ'; οὐ νυχίῃσι καὶ ἡματίῃσιν αἰοδαῖς,
 520 Ἐνθεν ἀναθρώσκουσι βίον καὶ σάρκα λιπόντες;
 Οὐκ ὀλίγοις σπινθήρσι πνοή κατερύκετ' ἐδωδῆς;
 Οὐ σήραγγας ἔχουσι δόμους, καὶ δέμνια πέτρην;
 Ἡ δ' ἀπαλὰς ποίας τε, καὶ αὐαλέους κλαδεῶνας;
 Οὐ θηρσὶ ναίουσιν ὁμέειοι ὠμοδόροισιν,
 525 Ὡς κεν ὑπεκκακότητα χόος καὶ δεσμὰ φύγωσιν;
 Ὡς δ' ὄρνιν φοίνικα φάτις θνήσκοντα νεάζειν
 Ἐν πυρὶ τικτόμενον, πολλῶν ἐτέων μετὰ κύκλα,
 Γηραλέης κονίης ξεῖνον γόνου αὐτογένεθλον,
 Ὡς οἱ γε θνήσκοντες ἀείζωοι τελέθουσι,
 530 Δαιόμενοι πυρόεντι πόθῳ Χριστοῦ βασιλῆος.
 Ἐν δ' ὀλιγοδρανίῃ κεῖται σθένος εὐσεβέεσσι.
 Ταῦτα τίς εἰσορόων, οὐ σπένδεται ἡϊθέοισι
 Γηθόσυνος σάρκεσσιν, ἐπεὶ ζέσεν οἷσρος ἀρείων;
 Ὡ φύσι παμμήτειρα, σὰ δ', οὐκ ἐμὰ θαύματα λέξω,
 535 Ὅσσα καὶ ἐν χέρσοισι καὶ ἐν πελάγεσσιν ἔθηκας.
 Πύνθανομ' ὥς πτερόεσσα τρυγῶν, τρυγόνος φιλίοιο
 Χηρωθεῖς, ὁμόλεκτρον ἐὼν ποθέουσα σάφρων,
 Οὐ δέχεται πόσιν ἄλλον ἐῆς καθύπερθε καλιῆς.
 Ὅρνι σοφὴ! Μερόπεσσι δ' ἀγνὸς βίος, ὅσσον ἀρείων!
 540 Οὐδὲ μὲν οὐ λακέρυζα μελάγχροος, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ
 Ζῶει κουριδίῳ πόθου τμηθεῖσα κορώνη,
 Πάντα πόσιν στυγέουσα, ἐπὴν φίλον εὖνιν ὀλέσση.
 Ἰχθύσι δ' εἰναλίοισι νόμος, παύροις μὲν ἄθεςμος,
 Ἀμφὶ γάμους, πολλοῖς δὲ σαοφροσύνης τε μέμλε,
 545 Καὶ θαλάμων, ἀλόχων τε. Δίκη δὲ τε κἀνθάδ' ἀνάσσει.
 Ἄλλοι δ' οὐ πλεόνεσσιν ἐνὸς μογέουσι τόκοιο,
 Ἄλλοι δ' εἰαρινῇ μούνῃ φιλότῃτι γάνυνται,
 Καὶ πλεόνες. Μέτρον δὲ φύσις ἐπέθηκε πόθοισι.

514. Δαπτομένων. Reg. 991 addit τε. *Lacerantium* vel passivè *laceratis*

522. Δέμνια. Στρώματα, *stragula*, *cubile*.

525. Ὑπεκκακότητα, id est ὑπέκκαυμα, carnis libidinis faciem, fomitem.

526. Φοίνικα. De hac ave plurima leguntur, lib. 5,

Constit. apost., apud Cyrillum Jeros. Catech. de Resurrectione, et apud Herod. Libr. 2.

531. Ἐν δ' ὀλιγοδρανίῃ. Sic Paulus 2 Cor. xii, 9 : *in Infirmitate perficitur virtus*.

632. Σπένδεται. Sup. lin. φιλοῦται. Mox ἡϊθέοισι. Sup. lin. ἀγάμοις, ἰσοθείοις σάρκεσσι, *cum castis corporibus*.

METRICA VERSIO.

Aut gladios, undasque graves, flammisque feroces,
 Immanesque feras laniantes corpora sancta?
 Christicolis animus circum præcordia major
 Exilit, infestus quoties movet arma tyrannus,
 Persequiturque fidem Christi, belloque lacessit :
 Tum vitam insomnem ducunt tectoque carentem :
 Tum gemitus lacrymæque fluunt, tum vota, pre-
 cesque,
 Tum dulces hymnos nocturne diuque canentes
 Sidera summa petunt, mundoque et carne relictis,
 Tum tenui victu sustentant corporis artus :

Antra vicem tecti præbent vastæque cavernæ,
 Strata lapis, mollésque herbæ, ramique viroris
 Expertes, sylvasque truces, atque invia quærunt,
 Cumque feris habitant, fugientes vincula carnis.
 Ut Phoenix moriens primos revirescit ad annos,
 In mediis flammis post plurima lustra renascens,
 Atque novum veteri surgit de corpore corpus :
 Haud secus egregiâ redduntur morte perennes,
 Dum pia divinis ardescunt pectora flammis.
 Corpore in afflicto sita vis roburque piorum est.
 Hæc quisquis bene perspiciet, cum corpore fœdus

- Aut vim ignis, ensiúmve et aquæ, immaniúmque
 Ferarum, cùm sævis lacerantur membra cornibus.
 515 Animus Christianis major est, cùm persecutionis
 Tempus instat contrà Deum bella movens.
 Nonne insomnem ducunt illi et sine tecto vitam?
 Nonne preces gemitúsque perennes edunt? Nonne lacrymis
 Madent? Nonne nocturnis diurnisque hymnis
 520 Illinc prosiliunt vitam et corpus linquentes?
 Nonne tenui victu spiritum sustentant?
 Nonne pro domibus speluncas habent, et pro stratis saxum,
 Vel molles herbas, aridósque ramos?
 Nonne carnivoris feris contubernaless habitant,
 525 Ut nequitiam carnis et vincula effugiant?
 Quemadmodùm autem avis Phœnix, ut fama est, moriens juvenescit
 In igne genita, post multorum annorum circulos,
 Ex veteri pulvere novam prolem se ipsa generans,
 Sic illi profectò morientes semper vivi existunt,
 530 Flagrantes ardenti desiderio Christi regis.
 In infirmitate autem piis situm est robur.
 Hæc quis perspicuens, fœdus inire cum castis
 Carnibus non gaudebit, cùm exarserit flammâ meliore?
 O natura omnium parens, tua quidem, non mea miracula narrabo;
 535 Quæcumque in terris et in mari fecisti.
 Audio quòd alata turtur, turture dilecto
 Viduata, conjugem suum casta lugens,
 Non admittit alium maritum suum suprâ nidum.
 O sapiens avis! mortalibus autem casta vita quantò præstantior?
 540 Quinetiam vel garrula nigricolor ipsa cornix
 Vivit, abjecto omni nuptiarum desiderio,
 Omnem maritum exosa, postquàm dulcem conjugem amisit.
 Piscibus verò marinis sua lex est, paucis quidem neglecta,
 Circà nuptias, immò pluribus temperantiæ cura est,
 545 Et cubilium et uxorum; justitia hîc quoque regnat.
 Alii non pluribus quàm uno partu laborant:
 Alii autem solo amore vernò delectantur,
 Et pars major. Mensuram verò natura imposuit desideriois.

Vis amoris
 Christi in per-
 secutionibus.

Quanta perfe-
 runt Christiani
 invicto animo.

Phœnix renas-
 cens ex pulvere:
 sic illi morientes
 semper vivunt.

In infirmitate
 piis situm est ro-
 bur.

Naturæ mira-
 cula.

Turtur Con-
 jugè viduata,
 alium non ad-
 mittit maritum,
 neque cornix.

Piscibus maris
 sua est lex circa
 nuptias.

533. Ζέσιν. Sup. lin. ἐθερμάνθη.

534. Ὡ φύσι παμμήτειρα. O rerum natura parens, ô ma-
 xime divûm. Bill. non satis cautè.

538. Οὐδέχεται. Idem testatur Basilus, Hom. 8 in
 Hexaëm.

541. Κοιμήσιν. Sup. lin. ἐκ παρθενίης. Quasi, cui virgo

virgini nupserat: tantam continentiae laudem cornicibus
 tribuunt, qui de avium naturâ pertractârunt, ut ex-
 tincto conjugè, non parvo tempore, sed novem etiam
 ætates in summâ castimoniâ viduæ perseverent. Bill.

542. Εἴνιν. Duo Regg. ἐρπιν.

546. Τόχοιο. Reg. 99α Chig. τόχοισιν.

METRICA VERSIO.

Non feriet, postquàm meliore exarserit igni.
 O rerum natura parens, ô maxime divûm,
 Arbitrio qui cuncta regis, miracula pandam
 Jam tua, quæ terris lucent, vastúmque per æquor.
 Ut semel est dulci turtur viduata marito,
 Extinctum gemit assiduè, luctúque requirit.
 O verè sapiens volucris! Mortalibus autem
 Quantò Virginitas tandem præstare putanda est?
 Garrula quinetiam cornix orbata marito
 Tristis agit vitam, cunctósque exhorret amores.

Tom. II.

Nec verò multi circùm connubia pisces
 Finibus excedunt legum, temeréque feruntur
 In Venerem: vitam sed magnâ ex parte pudicam
 Traducunt, thalamósque et jura uxoria curant.
 Namque etiam in magno legis viget æquore reg-
 num.
 Sunt quibus est uno partu contenta libido:
 Sunt qui duntaxat sub verni temporis horam
 Fœmineo coïtu gaudent; natura modúmque
 Imposuit Veneri, et rabidos frenavit amores.

- Καιρὸς δ' αὖ φιλόπητος ἐνθέος ἐστὶν ἅπασιν,
 550 Ἡερίοις, ἀλίοις τε, καὶ ὅσσοι ἐπὶ γαῖαν ὁδεύει.
 Οὐδ' ἐκτὸς προχέουσιν ὅρου πέθον, ἀλλὰ θέονται
 Ὄρια μαργαίνοντες, ἐπὴν σφεας εἶαρ ἐγείρη.
 Καὶ ῥ' οἱ μὲν μιγάδεςσιν ἐπαίσσουσι γάμοισι,
 Τοῖς δ' ἄλοχοί τε μέλουσι φίλοι, καὶ θεσμός ἐρωτος.
 555 Οἰοτόκος δ' ἄλλοισιν ἐπάρκιος ἐπλετο μίξις,
 Ὡς τινες, οἱ ζῶων τε γόνους καὶ πάντ' ἐφράσαντο.
 Εἰ δὲ καὶ ἀφραδέεσσι σαοφροσύνης τι μέμνηε,
 Πλάσμα Θεοῦ, σὺ δὲ σαρκὸς ὅλον νόμον οὔτι πεδήσεις.
 Ἦν ἐθέλης; Εἰκτὸς δὲ λόγῳ βροτὸς, ὡς πυρὶ χαλκός.
 560 Εἰ δ' οὐ σαρκὸς ἄνασσα λόγου φύσις, ὡς μ' ἐθέωσεν
 Εἰκὼν, τί πλέον ἡμῖν ὁμοίᾳ κινυμένοισιν;
 Εἴ τοι καὶ πλεόνων φύσις ἄσχετος, ἀλλὰ τόδ' ἴσμεν,
 Πολλάκι καὶ ξυνῆς φύσιος κρατέουσιν ἐφετμήν.
 Καὶ γὰρ ἐμοὶ δέμας ἐστὶν ὁμοῖον· ἀλλὰ μ' ἔδησε
 565 Σταυρὸς ἐλὼν, ᾧ σάρκα φέρων προσέθησα βαρεῖαν.
 Χριστῷ συνθανέειν γὰρ ἐέλδομαι, ὡς συναερόω,
 Πάντα φέρων Χριστοῖο, λόγόν, δέμας, ἦλον, ἔγερσιν.
 Ἄλλοις δ' αὐτομάτῃ σαρκὸς θέσις, οὐχ ὑπ' ἐρωτος
 Θειοτέρου, τὴν οὔτι σαοφροσύνην καλέουσιν.
 570 Ἐμπαγε μὴν γέρας ἐστὶ θεόσδοτον, ὕβριος ἐκτὸς
 Ζῶειν, εὐδίσκοντά τ' ἔχειν νόον, ἢ δ' ἀτίνακτον.
 Ἄλλος δ' αὖ μέθυ λαρόν ἀπήχθετο, ἄλλος ἐδωδὴν,
 Τὴν ἄλλοι φιλέουσιν, ἀπέστυνεν· ἄλλος αὐτμήν.
 Ἄλλοι δ' αὖ μερόπεσιν ἀπεχθέα θυμὸν ἔχοντες,
 575 Ἐσχατιάς ναίουσι, βροτῶν δ' ἀπο τῆλε θέουσι
 Προφρονέως. Σὺ δ' ἄπιστον ἔχεις νόον ἀζυγέεσσιν.
 Οὐ μὲν ἄπιστον ἔγωγε ὀίομαι. Ἀλλ' ἐπὶ τάρβος
 Φεύγεις, συζυγίης δὲ κακῶν ἐπελήσας τῆμος.
 Οὐδὲ πυρὸς μαλεροῖο διατρέχει, ἢ τε γαίης,
 580 Σκαίρουσα χθαμαλοῖσι ποσὶν τυτθῇ σαλαμάνδρῃ;
 Ἰχθύς δ' ἔμπυρός ἐστι, καὶ οὐ πυρὶ δάμνατ' ἀπίστοι
 Ἐμπυρος· αἰδόμενος δὲ, μέσης διαλάμπεται ἄλμης.
 Οὐδὲ λίθος μάγνησσα σιδήρεον ὄλμον ἀνέλκει;

550. Γαῖαν. Sic duo Regg. Edit. pravè παῖαν.
 551. Οὐδ' ἐκτός. Reg. 39 et 993 οὐκ. Mox, 993 φύσιν
 pro πέθον.
 556. Πάντ' ἐφράσαντο. Reg. 39 et Coisl. πάντα φράσαντο.

558. Οὔτι. Coisl. οὐχί.
 560. Ὡς. Duo Regg. et Coisl. ἔς.
 562. Εἴ τοι. Coisl. εἴ τις.
 563. Φύσιος. Duo Regg. φύσιως.

METRICA VERSIO.

Omnibus ac rursus coëundi tempora certa,
 Aëriis, quæque in terrâ versantur, et alto.
 Namque animal nullum fines excedit amoris,
 Sed tempestivâ stimulata libidine cuncta
 In Venerem exorto turgentia vere feruntur.
 Ac quædam mixtim coëunt discrimine nullo.
 Cætera legitimo coïtu definit amorem
 Turba, suis rabidos sedans uxoribus ignes.
 Sunt etiam quibus est unum satis edere fœtum,
 Ut scriptis retulêre suis, quos noscere juvat,
 Quotque et quàm varios pariant animantia fœtus.
 Ergo pudicitia cum quamdam animantia curam
 Bruta gerant, tu quem summus Dominator olympi

Omnipotente manu finxit, non compede totam
 Astringes carnem, modò sit tibi prompta voluntas?
 Sic etenim es factus, rationi ut cedere rectæ
 Non minùs ipse queas, quàm ferrum cedere flammis.
 Quòd si ut me divum effecit cœlestis imago,
 Non itidem tenet imperio mens optima carnem,
 Dic mihi, quid tandem nobis animalia cedunt,
 Motibus omninò si nos agitamur eisdem?
 Quanquàm autem multi affectus rapiuntur in omnes:
 Communis tamen haud dubiè natura frequenter
 Vincitur, et mandata lubens divina facessit.
 Nam mihi nec corpus dispar, nec carnea moles:
 Et tamen extractum mundo crux compede firmâ

- Tempus verò rursùs placidi amoris est omnibus,
 550 Aëriis, marinis, et quaecumque super terram gradiuntur :
 Nec ultrà limites effundunt desiderium, sed indigent
 Tempestivè lascivientia, ut ea ver stimulet.
 Alia quidem commixtis irruunt nuptiis;
 Aliis verò dilectæ conjuges curæ sunt et lex amoris.
 555 Unius foeturæ aliis sufficiens est mixtio,
 Ut ferunt nonnulli, qui animalium partus et omnia considerârunt.
 Sin autem vel ratione carentibus temperantiæ aliqua cura est,
 Tu figmentum Dei, non totam carnis legem adstringes,
 Si volueris? Mortalis rationi cedit, velut æs igni.
 560 Si autem carnis domina non est rationis natura, sicut me Deum effecit
 Imago, quid amplius nobis est qui iisdem motibus agitamur?
 Quamvis autem plurium indomita sit natura, illud tamen scimus,
 Sæpè communem naturam coërcet præceptum.
 Nam et mihi est corpus simile: sed me vinxit
 565 Eripiens mundo crux, cui gravem ultrò affixi carnem.
 Cum Christo enim mori cupio, ut simul sursùm ferar,
 Omnia ferens Christi, verbum, corpus, clavum, ad vitam reditum.
 Alii suâ sponte carnem doment, non ex amore
 Divino; quod nequidem temperantia appellatur.
 570 Attamen præmium est à Deo datum, sine labe
 Vivere, tranquillamque habere mentem et immotam.
 Alius gratum horret vinum; alius epulas;
 Quas alii amant, odit; alius odores.
 Alii verò rursùs inimicum hominibus animum habentes,
 575 Loca remotissima habitant, et ab hominibus procul fugiunt
 Alacriter. Tu autem incredulam habes mentem cælibibus.
 Nec tamen incredibile ego crediderim. Sed specie timoris
 Fugis, Connubiique malorum nunc es oblitus.
 Nonne per ignem ardentem currit, ac veluti per terram,
 580 Saliens brevibus pedibus parva salamandra?
 Empyrus est piscis, nec infido igne absumitur,
 Ignitus cùm sit, verùm ardens in medio mari effulget.
 Nonne lapis magnes mortarium ferreum trahit?

Cum animalibus rationis expertibus temperantiæ pudici-
 tiæque sit aliqua cura, absurdum est hominem à Deo ad
 ipsius imaginem effictum, toto vitæ curriculo integram casti-
 tatem tueri et conservare non posse.

Alii oderunt
 quæ alii amant.

Salamandra.

Empyrus.

Magnes.

565. Προσέδησα. Duo Regg. προσέδησε.

570. Ὑψριοσ. Duo Regg. Ὑβρεωσ.

578. Τῆμος. Reg. 39 et 993 τόσσων.

580. Σαλαμάνδρα. Salamandra animal quadrupes, lacertæ simile, stellatum, caudâ brevi, propter exuberan-

tem quamdam humoris copiam, in igne vivere dicitur. Vide Plin. lib. 10, cap. 67.

581. Ἐμπυρος. Nomen est cujusdam piscis flammei atque ardentis in mari victitantis. Mox pro ἄλμης, Reg. 990 ἄλης.

METRICA VERSIO.

Vinxit, eique meos affixi corporis artus.
 Namque ego cum Christo cupio decedere vitâ,
 Ut simul ad vitam redeam, simul æthera tangam,
 Cuncta ferens Christi, Verbum, carnemque caducam,
 Clavosque, et mortem, et redivivæ lumina vitæ.
 Sponte domant alii carnem, non cælibe flammâ
 Incensi; quare nec Virginitatis honore,
 Nec titulo digna est talis compressio carnis.
 Nec tamen æterni venit hoc sine numine Patris,
 Ut quisquam Veneris sœdæque libidinis expers
 Vivat, et hoc fragili maneat tranquilluss in ævo.
 Invenies etiam, qui dulcia vina cibosque,
 Quos alii quærunt, exhorreat atque liquores.

Sunt alii rursùs, generis consortia nostri
 Qui fugiant, hominûmque odio loca sola sequantur.
 Ast in cælibibus tu tantum incredulus hæres.
 Quanquàm incredulitas, nisi fallit opinio mentem,
 Non adeò in causâ est, quàm quoddam timor occupat artus:
 Nec memor es, thalamus quot secum incommoda
 portet.
 Parvula flammigeros currit Salamandra per ignes,
 Ac velut in gelidâ figit vestigia terrâ.
 Empyrus est piscis, qui nunquàm absumitur igne:
 Verùm ardens medijs effulget in æquoris undis.
 Nonne etiam cogit magnes assurgere ferrum?
 Nonne adamas manet indomitus, nec viribus ullis

- Οὐδ' ἀδάμας ἀδάμαστος; ὃ δ' οὐ σέλας ἦκε σιδήρῳ
 585 Θεινόμενος, ἄλλος δὲ σελάσσεται ὕδατι βαιῶ.
 Ὑδατι μὲν σέλας ἦκεν, ἀπηυγάσθη δ' ἄρ' ἐλαίῳ.
 Ὅσσα τε δ' αὖ καὶ τῶνδε παροίτερα θαύματ' ἔασι,
 Τίς κεν ἀριθμήσειεν; ἐπεὶ πάρα πόλλ' ἀγορεύειν.
 Παίζει γὰρ λόγος αἰπὺς ἐν εἵδεσι παντοδαποῖσι
 590 Κιρνάς, ὡς ἐθέλει, κόσμον ὅλον ἐνθα καὶ ἐνθα.
 Παῦρα δ' ἀπὸ πλεόνων μυθήσομαι, ὧν τὰ μὲν, αὐτὸς
 Ἐδρακον, ὧν δὲ βίβλοι, ὧν δ' οὕατα πίξιν ἔδωκαν.
 Οὐχ εἷς μὲν ποταμοῖσι κάτω ῥόος ἐστὶν ἅπασιν;
 Εἷς δὲ νόμος πελάγεσσιν ἐπ' ἡϊόνεσσι θεδέσθαι;
 595 Εἷς δὲ πυρὸς φλογέεντος ἄνω δρόμος ἄλμασι πυκνοῖς;
 Ἄλλ' ἔμπηξ ποταμὸς πικρὴν διανήχεται ἄλμην,
 Καὶ ποταμὸς περ ἑῶν, οὐδ' ὕδατι μίσγεται ὕδωρ.
 Ναῦται δ' ἐκ πελάγους γλυκερὸν ποτὸν ὑδρεύονται,
 Νῆα ῥοφ' πελάοντες ἐπειγομένῳ ποτὶ γαῖαν.
 600 Εὐβοίης δ' ἄρ' ὅπωπα θρασὺν πόρον, οὐδ' ἐπίφρασον
 Πορθμὸν, ἄλὸς κληῖδα, παλισσύτοισι ρεῖθροις
 Μαινόμενον. Πόντος δὲ ῥέει, καὶ ρεῖθρον ἄνεισιν.
 Ὠκεανὸς δ' οὐχ ἔλκετ' ἀπὸ χθονὸς, εἴτ' ἐπὶ χέρσον
 Ἐρχετ' ἐπειγομένοισι μεταῖσσων ῥοθίοισι;
 605 Καὶ πεδίον καὶ πόντος ἐπ' ἡϊόσι Κιμμερίοισιν:
 Ἄλλος δ' αὖ ῥόος εἷσι πυρὸς φλογὸς, εἰ ἐτεόν γε,
 Αἰτναίων σκοπέλων ἀπερεύγεται ὀλκὸς ἄπιστος,
 Πῦρ ποταμός. Τὰ δ' ἄμικτα μίγη, Χριστοῖο θέλοντος.
 Οἶδα καὶ ἐν βαιοῖσιν ὁμοῖα θαύματ' ἀεῖσαι.
 610 Ἐστὶ τις ἐν καρποῖσι κερασθόλος, ὡς ἐνέπουσιν,
 Ὃς μῦνος, τῶν ὅσσα φύει ζεῖθωρος ἄρουρα,
 Ἐσκληκὸς καὶ ἄτεγκτον ἔχων δέμας, οὗτ' ἐνὶ γαίῃ
 Λύεται, οὗτ' ὀμβροῖσι πιαίνεται, ἀλλὰ πέπηγεν
 Αὐαλέος, κεράων σφερώτερος ἤματα πάντα.
 615 Οὗ τὸ κέρας βέβληκε βοὸς κέρας, εὖτ' ἀροτῆρος
 Δεξιτερὴ προχέησιν ἐὴν ἐς καρπὸν ἄρουραν,
 Ἐνθεν ὅγ' ἐκ κεράων καὶ οὔνομα καὶ φύσιν ἔσχεν,
 Εἰ τέ τιν' ἄλλον ἴσασι σοφοὶ λόγον· οὐ γὰρ ἔγωγε.
 Ταῦτα φύσις. Σὺ δ' ἄκουε καὶ ὅσσ' ἐβήσατο τέχνη.

588. Πάρα. Sup. lin. πάρεισι. Coisl. μάλα pro πάρα.

590. Κιρνάς. Chig. κρινάς. Mox Reg. 993 et Coisl. ἐν pro ὅλον.

594. Δεδέσθαι. Regg. tres et Chig. φέρεσθαι.

595. Πυκνοῖς. Reg. 993 et Chig. κόρυφαις.

596. Ποταμός. Is fluvius est Alphæus, de quo tom. 1, pag. 787.

603. Δ' οὐχ. Ità habent tres Regg. et Coisl. Edit. δ' οὐν.

610. Κερασθόλος. Semen est durum quod cum frumento et leguminibus unà nascitur, colore nigrum, rotundum et magnitudine grano milli par, quod cum aliis leguminibus coctum duritiem non deponit. Dictum verò

METRICA VERSIO.

Frangitur? In saxis quædam tam dura videbis,
 Ictibus ut nequeat ferrum his extundere flammam.
 Infusus aliud lymphis citò concipit ignem:
 Quasque etiam saxo flammæ expresserit unda,
 Protinus infusus liquor has extinguet olivi.

Cætera de genere hoc, nam plurima dicere promptum est,

Quis tandem numerare queat miracula Verbi?
 Mens etenim sapiens ludit, specièsque creatas
 Temperat arbitrio, et toto commiscet in orbe.
 Ex multis nunc pauca tamen memoranda videntur,

Quæ partim his oculis vidi, partim auribus hauri;
 Partim etiam monumenta fidem mihi prisca dedere.
 Annon declivi labuntur flumina cursu?
 Annon littoribus sævum constringitur æquor?
 Annon flamma levis naturâ fertur in altum?
 Et tamen est fluvius, qui salsas permeat undas,
 Nec quicquam miscetur aquis aqua dulcis amaris.
 At licet è pelago nautis haurire fluentia
 Dulcia, si refluxum ratis admoveatur ad amnem.
 Jam verò Euboicum vidi tractumque fretumque,
 Quod furit insanis crebrò redeuntibus undis:

- Nonne adamas indomitus est? est lapis qui scintillam non edit
 585 Quamvis ferro percussus; alius verò modicâ aquâ infusâ ignem concipit;
 Lux autem, quam aqua elicit, protinùs oleo extinguitur.
 Cætera verò et his quæ majora sunt miracula
 Quis recenseat? Si quidem plura fas esset narrare.
 Ludit enim summa ratio omnimodis figuris
 590 Vestiens commixtim hinc et indè totum, ut ei placuerit, mundum.
 Pauca tamen è multis referam, quorum alia ego ipse
 Vidi; aliorum autem libri, aliorum aures mihi fidem dederunt.
 Nonne unus fluvius omnibus declivis cursus?
 Nonne unam legem habent æquora littoribus vinciri?
 595 Nonne ignis flamma sursùm fertur crebris saltibus?
 Verumtamen fluvius amaras permeat aquas,
 Quamvis fluvius sit; nec aqua aquæ miscetur.
 Nautæ autem è ponto dulcem potum hauriunt,
 Navem fluento admoventes refluxenti ad terram.
 600 Jam verò Euripi audacem vidi meatum, et ineffabile
 Fretum, maris clavem, undis resilientibus
 Furens. Pontus verò fluit, et fluentum redit.
 Nonne Oceanus recedit à terrâ, deindè ad terram
 Revertitur impellentibus irruens fluctibus?
 605 Et (vicissim) terra et pontus (cernuntur) in littoribus Cimmeriis?
 Est alius iterùm fluvius ignis flammæ, si quidem vera ferunt;
 Ætnæ scopulis manat tractus incredibilis,
 Igneus fluvius. Insociabilia mixta sunt, Christo volente.
 Novi et in parvis similia miracula proferre.
 610 Est quoddam in seminibus cornu tactum, ut aiunt,
 Quod solum ex omnibus, quotquot procreat vitæ datrix terra,
 Rigidum et sterile habens corpus, neque in terrâ
 Solvitur, neque imbribus pinguescit, sed rigescit,
 Aridum, cornibus solidius, in omnes dies,
 615 Cujus cornu tetigit bovis cornu, cùm aratoris
 Dexterâ in suam semen terram fundit,
 Undè istud ex cornibus et nomen et naturam habet;
 Sive aliquam aliam sapientes nôrunt causam; haud quidem ego.
 Hæc natura præstat. Tu verò audi, et quanta ars efficiat.

A tamas.

Majora his miracula.

Summa ratio omnimodis figuris ludit, commixtim hinc indè totum, sicut ei placuit, mundum vestiens.

Aqua dulcis non mixta amaræ in mari quod utramque volvit.

Euripas.

Alius fluvius Ætnæ scopulis manans, igneus fluvius.

Insociabilia mixta.

Similia in parvis seminibus miracula.

Hæc natura facit. Quanta faciat ars hominis.

indè est, quòd inter seminandum et arandum cornua boum tangat, et in ea incidat. Hinc Plato, initio lib. de legibus *κρασβόλον*, dicit hominem indoctum, contumacem, legibus non obtemperantem. *Μή τοι ἐγγίνηται τῶν πολιτῶν ἡμῶν, οἷον κρασβόλος. Ne quis inter nos existat civis aliquis seminis quod cornu tetigit, naturam imitans,*

qui adeò durus et præfractus evadat, ut emolliri nequeat, sicut nec semina illa igne.

611. Ζεῖδωρος. Regg. 993 Ζεῖδωρα.

612. Ἐσκληρὸς καὶ ἄττηκτον. Coisl. sup. lin. ἀδέψητος. Duo Regg. ἄττηκτον.

613. Πιαινεται. Duo Regg. et Coisl. διαίνεται, madescit.

METRICA VERSIO.

Unda fluit refluitque, et rursùm versa recurrit,
 Ac modò desertâ repetit citus æquora terrâ
 Oceanus, rapido nunc verberat impete terram:
 Cimmeriâque itidem in ripâ nunc humida tellus
 Cernitur, æquoreis nunc contrâ obducitur undis.

Est alius rursùs flammis ardentibus amnis,
 Si modò vera ferunt, Ætnæo vertice manans.
 Mirum profluvium! nexu sociatur amico
 Ignis aquæ, coëunt Christi contraria jussu.
 Quinetiam in parvis eadem miracula lucent.
 Esse ferunt semen, quod solum ex omnibus illis

Tom. II.

Ubere quæ gremio tellus largissima fundit,
 Corpus habet rigidum, nec terrâ solvitur unquàm,
 Imbre nec ætherèo pinguet; sed tempus in omne
 Defixum siccùmque manet, nec cornibus ullis
 Duritie quicquam cedit, quod scilicet ictum est
 Cornibus obduris validi bovis, arva colonus
 Dùm serit, et fido Cererem committit agello.
 Atque hinc naturam cum nomine traxit eandem:
 Ni tamen est doctis præstantior altera causa
 Nota viris, nostræ quæ fallit mentis acumen.

Hæc natura facit. Jam verò perspice, quantum

- 620 Ψῆρες μὲν λαλέουσιν ὁμοῖον ἀνθρώποισι,
 Φωνῆς ἀλλοτρίας ζηλήμονες, ἣν ἐδίδαξεν
 Εἰδῶλον ξεστοῖο κατ' ἐσόπτροιο φαανθὲν
 Ψηρὸς, κρυπταδὴν τε ἰεῖς ὅπα κερδαλέος φῶς.
 Καὶ κόρακες κλέπτουσιν ὁμῶς ὅπα. Ὡς δ' ἐρατόχρως
- 625 Ψιττακὸς ἀγκυλόχειλος ἔσω πλεκτοῖο δόμοιο,
 Ἀνδρόμεν φώνησε, καὶ ἤπαφεν ἀνδρὸς ἀκουήν.
 Ἴπποισιν δὲ κάλῳες ἀπήροισι, ὧν καθύπερθεν
 Βαίνουσιν. Στυγερὴ δὲ δι' ἥερος ἄρκτος ὁθεύει,
 Ἐν δὲ δίκῃς θάκοισι, δικασπόλος ὥς τις ἐχέφρων,
- 630 Ἐξομένη, νόμησε δίκῃς ἰθεῖα τάλαντα,
 Ὡς δοκέει, παλάμησι, νόον δὲ ψεύσατο καὶ θῆρ.
 Καὶ βροτὸς ἐξεδίδαξεν, ἃ μὴ φύσις. Ὡς δὲ λέοντος
 Εἶδον ὑπὲρ νότοιο λεοντοκόμον βριαροῖο
 Ἐξόμενον, θῆρὸς δὲ μένος ὑπεδάμνατο χειρὶ,
- 635 Καὶ ῥ' ὁ μὲν ἡνιόχευεν, ὁ δ' ἤγετο βρυχαλέος θῆρ,
 Ρίψας λοίγιον ἄσθμα, καὶ ὅν σαίνεσκεν ἄνακτα.
 Ὡς δὲ καὶ ἀργιόδοντα βαρύν, μεγακῆτεα θῆρα,
 Ἰνδὸς ἄγει καθύπερθε πάϊς ὀλίγῳ ὑπὸ κέντρῳ,
 Νωμῶν οἷά τε νῆα θέμας κρατεροῦ ἐλέφαντος.
- 640 Τολμήεις, ὅς πρῶτος ἐμήσατο θῆρα θαμάσσαι,
 Καὶ ζυγὸν αὐχένι θῆκε, καὶ ἤγαγεν ἄρμα πέλωρον.
 Ἀλλὰ σὺ καὶ θῆρεσσι νέμεις πλέον ἢ μερόπεσσιν,
 Εἰ θηρῶν μὲν ἔκαμψε βίη φύσιν, οἱ δ' ἀδίδακτοι
 Εἰσι καλοῦ, καὶ μῦθον ἐπὶ ῥόθον ἐγγὺς ἔχοντες.
- 645 Ἄγριε, πῶς ῥα σὺ τόσσον ἐφυβρίζεις μεγάλοιο
 Πλάσμα Θεοῦ; τίς τόσσον ἐὴν ἤχθηρε γενέθλην;
 Ἀλλ' οὐ τοῖος ἔμοιγε νόος καθαρά φρονέοντι.
 Ἀλλ' οἷδ' οὐρανίους τε νοήματα, καὶ θέμας ἀγνοῦς
 Ἄνδρας θηλυτέρας τε. Τὸ γὰρ πλέον ἐν μελέεσσι.
- 650 Ξυναὶ δ' ἀμφοτέροις ἀρεταί, ξυνὴ δὲ κέλευθος
 Ἐς βίον αἰπῆεντα. Τὸ δὲ πλέον ἰεμένοιο.
 Πηοῖσι μὲν ταῦτ' ἐπιτελλομαι οὐρανοφοιτῶν.
 Παρθενίη, σὺ δὲ μοι περικῆθεο, ὥς κεν ἐρυμνῇ
 Πάντοθεν, εὖ βεβανία, Θεῷ καὶ ἄρτιος εἵης,

624. Ἐρατόχρως. Ὁ ἐρασμίαν χροῖαν ἔχων.

627. Ἴπποισιν δέ. Chig. ἐν ποσὶ δέ. Duo Regg. et Coisl.
 ἐν ποσὶ δέ. Sup. lin. ἐν τοῖς ποσὶ. Mox ἀπήροισι, μετήροισι.
 Int. Coisl. μακροί.

628. Δι' ἥερος. Sic duo Regg. et Coisl. Edit. καὶ ἥερος.

636. Ρίψας. Sup. lin. παῦσας.

639. Κρατεροῦ. Coisl. κρατερόν.

644. Ἐπὶ ῥόθον. Edit. malè ἐπὶ ῥόπον. Cod. 991 sup.

METRICA VERSIO.

Ars hominum efficiat, naturæ jura resolvens.
 Sturnus enim nostras condiscit reddere voces,
 Atque aliena suo garritu verba profari,
 Quæ visa in speculo sturni depicta figura
 Edocuit, virque ingenio præclarus et arte
 Stans retrò, sturnum sturnique in imagine fallens,
 Dùm sua furtivâ modulatur carmina voce.
 Nec minùs humanis videas effingere corvos
 Eloquium, ac nostris crebrò sermonibus uti.
 Sic etiam in caveâ pulcher canit ore recurvo
 Psittacus, et voces hominum mentitur, et aures
 Cantu sæpè suo nostras avis improba fallit.
 Pendulus est etiam funis plerumque caballis,
 Per quem non aliter quàm lato tramite terræ
 Fortia membra trahunt : liquidumque per aëra fertur

Ursa, sedensque gravis, velut ad subsellia judex,
 Juris, ut apparet, rectissima pondera librat
 Anteriore pede, et simulat fera bellua mentem.
 Arsque hominum docuit, quod ei natura negarat.
 Quinetiam hærentem spectavi sæpè leonis
 Dorso hominem, sævâque feram manus una domabat.
 Ille quidem aurigæ ritu tractabat habenas :
 At fera pestiferum linquens asperrima flatum
 Parebat, dominumque suum mulcebat amicè.
 Insuper horribiles ducit manus Indica barrhos,
 Exiguisque puer stimulis mitescere cogit,
 Sessòrque intrepidus validissima membra gubernat :
 Non secùs ac clavo regitur latissima puppis.
 Audax qui rabiem primus mollire ferinam
 Tentavit, duròque jugum grave nectere collo,

- 620 Sturni enim loquuntur velut homines,
Vocis æmulatores alienæ, quam docuit
Visa polito in speculo figura
Sturni, furtivamque edens vocem astutus homo.
Et corvi pariter furantur vocem. Sic etiam pulchricolor
- 625 Psittacus adunco ore intrà plexam domum,
Humanam vocem mentitur, et hominis aurem fallit.
Equis autem sunt funes penduli, per quos
Gradiuntur. Terribilis etiam per aëra ursa incedit,
Et in iudicii sedibus, velut gravis iudex,
- 630 Sedens, librat recta justitiæ pondera,
Ut videtur, pedibus, mentemque bellua mentita est.
Hæc mortalis edocuit, quæ natura non (docuerat). Sic et leonis
Vidi robustum suprà dorsum, leonis magistrum
Sedentem : belluæ ferociam manu domabat,
- 635 Et ille quidem aurigæ vices gerebat, fera autem rugiens parebat,
Pestiferum deponens flatum, suoque caudà adblandiebatur domino.
Similiter autem elephantem gravem, ingentem feram,
Indus puer dorso insidens, regit exiguo stimulo,
Movens perindè ac navem corpus fortis elephantis.
- 640 Audax quicumque primus voluit feram domare,
Et jugum collo imposuit, et portentosum duxit currum.
Verùm tu feris plus tribuis quàm hominibus,
Siquidem ferarum naturam vis inflexit : hi verò apti non sunt ad discendas
Res honestas, quamvis rationem adjutricem propè habeant.
- 645 Barbare, quomodò tu tantam facis injuriam magni
Figmento Dei ? Quis tantoperè suo inimicus fuit generi ?
Verùm non talis mihi animus est recta sapienti :
Sed novi cœlestes animis, et corpore castos
Viros ac mulieres. Nam magis inter se differunt corporibus ;
- 650 Communes autem utrisque virtutes, communis etiam via
Ad sublimem vitam. Præcellit autem qui sollicitior est.
Hæc quidem mando affinibus in cœlo versantium.
Tu verò mihi, ô virginitas, curam gere, ut munita
Undiquè, rectè incedens, Deo et perfecta sis,

Sturni loquun-
tur ut homines.

Corvi etiam
vocem furantur.

Psittaci quo-
que sic aptè, ut
hominem fal-
lant.

Equi super fu-
nes gradientes.

Ursa per aëra
incedens.

Ars docet quod
natura negavit.

Leo homini
paret.

Elephantem
puer regit et gu-
bernat

Occurrit ob-
jectioni.

Cœlestes ani-
mis, et corpore
casti viri et mu-
lieres.

Communes u-
trisque virtutes,
communis via ad
sublimem vitam.

Virgo sit mu-
nita undique.

lin. βεηθὸν . . . μῦθον (λόγον), non tam qui auribus per-
sonet, quàm qui mentem intus illuminet.

651. Αἰπήνεια. Chig. et Reg. 39 ad marginem ὑψηλόν.
Coisl. Int. ὑψηλότατον. Ibid. πλέον ἱεμένιοι, plus autem ei

qui magis desiderat. Int. ὁ σπουδαίων καὶ πρόθυμος. In Edit.
et MSS. sequuntur tres versus qui leguntur suprà, v. 576.
Delevimus eos.

653. Ἐρυμνή. Int. ἀσφαλής.

METRICA VERSIO.

Nec portentosum trepidavit ducere currum.
Ergò hominum generi vitam præferre ferinam
Non dubitas, si, cùm naturam inflectat earum
Vis hominum, labor assiduus, doctrinâque longa,
Hi contrà indociles perstent, nec flectere mentem
Ad meliora queant, quantumvis sermo propinquus
Insonet, et recti præcepta instillet in aures.
Barbare, quid tantùm Regis figmenta superni
Deprimis, et tantâ pergis conspergere labe ?
Támne suo generi quisquam ferus extitit hostis ?
At mihi non animus, non est sententia talis,
Nec cuivis alii, ratio quem recta gubernet.
Novi ego cœlestes animis et corpore puros
Utroque in sexu multos ; nam fœmina solum

Robore membrorum cedit : communis utrosque
Inflamat virtutis amor : communis utrisque
Est via, quæ celsum rectissima tendit ad ævum.
Hicque ille est potior, cujus magè prompta voluntas.
(Hæc manus, hic hominum labor improbus efficit : at tu
Diffidis solum his, qui gaudent cælibe vitâ.
Quanquàm incredulitas, nisi fallit opinio mentem,
Non adeò in causâ est, quàm quòd pavor obsidet artus :
Nec memor es, thalamus quot secum incommoda
portet.
Hæc sunt cœlipetæ classis quæ mando propinquis.)
At tu, Virginitas, vigilantem adnitere curâ,
Undique præsidio septa ut sis, et pede recto
Incedas, placeâsque Deo, perfectâque vivas,

- 655 Μάργαρος ἐν λάεσσιν, ἑωσφόρος ἐν φαέεσσιν,
 Ἐν πτηνοῖσι πέλεια, ἐν ἄλσεσιν ἔρνος ἐλαίης,
 Καὶ κρίνον ἐν πεθίοισι, καὶ ἐν πελάγευσι γαλήνη.
 Παρθένε, κόσμον ἅπαντα, καὶ ὁππόσα τερπνὰ βίοιο
 Ὡσαμένη, Χριστοῦ πέλας ἱσασο λαμπετόωντος,
- 660 Καὶ χερὶ χειρὸς ἐλοῦσα, τῆς ἄγε πασάδος εἴσω,
 Τερπνῆς, ἡδυπνόιο, θυώδεος· ὥς κε μύροισι
 Μίξαις οὐρανίοισι μύρον τεὸν, ἔνθα χυθεῖσιν
 Ἀφράσσοισι πόθοισι πόθους, καὶ κάλλει κάλλος,
 Κρυπτὸν κρυπταδίῳ, καὶ αἰγλήεντι φαεινὸν,
- 665 Χριστὸν ἔχοις μορφῆς ἐρικυδέος ἐσθλὸν ἔρασῃν,
 Χριστὸν ἐδνωτήν. Χριστὸς δ' ἀνέφξε καλύπτρην,
 Καὶ θάμβησεν ἰδὼν κεδνὴν περικαλλέα νύμφην,
 Ἐσθλὴν, μαργαρίεσσαν, εὐθρονον, ὑψικάρηνον,
 Καὶ σε καλήν περ ἐοῦσαν, ἔτι χαρίεσσαν ἔθηκε.
- 670 Χριστὸς καγκαλώσασαν ἐὰ πρὸς δώματ' ἀνάξει,
 Καὶ θῆσει σοι δαῖτα γαμήλιον ἐν μεγάλοισιν
 Ἀχράντοισι χοροῖσι, καὶ οὐρανίησιν αἰοδαῖς,
 Καὶ σέψει χαρίτεσσιν ἀειθαλέεσσι κάρηνον,
 Καὶ σῆσει κρητῆρα μεθύσματος ἡδυπνόιο,
- 675 Καὶ δεῖξει σοφίης μυσῆρια, τῆς ἐν ἐσόπτρῳ
 Εἰκόνας ἐνθάδ' ὁρώμεν, ἐτήτυμα φῶτα νόοιο
 Γυμνοτέρου. Σάρκες γὰρ ὑποείξουσιν παχεῖαι
 Πνεύματι, ἡέριαι δέ, βίον δέξονται ἀγήρω.
 Ἀλλὰ, φίλοι, μέλπωμεν, ὅσοις πόθος ἀγνὸς ἀνακτος.
- 680 Ἡίθεοι, κοῦραί τε, Θεοῦ γάμον οὐρανίωνος,
 Λαμπάδας ἀψάμεναι, θείου μιμήματα φωτός,
 Ἀσβέστους, νοεράς τε, αἰὲ πλεον ἐν καθαρῇσι
 Πρῆξουσιν ἢ δὲ λόγοισι ῥιπιζομένας μεγάλοισιν
 Ἄχρι καὶ οὐρανίοιο. Σὺ δ' Ἰλαος ἄμμιν ἐπέλθοις,
- 685 Ἰλαος, Ἰλαος ἄμμιν, ἀγνή Τριάς, εἰς ἐν ἰοῦσα
 Ἐξ ἐνός, ὀφθαλμοῖσιν ὑπαυγάζουσα φαεινοῖς.
 Σήμερον, ὑστάτιον δὲ φαάντερον, οἷσιν ἔλαμψας
 Εἰς Θεὸς ἐκ Γενέταο δι' Υἱόος ἐς μέγα Πνεῦμα,
 Ἰσαμένης θεότητος ἐνὶ τελέοισι τελείης.

656. Ἐν ἄλσεσιν. Itā Reg. 991. Coisl. sup. lin. ἐν δέν-
 δροις. Malè Edit. ἐν ἄλγεσιν.

660. Πασάδος. Ad marginem νυμφικὸς οἶκος.

665. Ἐρασῃν. Duo Regg. et Chig. ἐταῖρον.

668. Μαργαρίεσσαν. Coisl., Chig. et unus Reg. μαργα-
 ρίεσσαν. Tres Regg. μαρμαρίεσσαν. Mox, εὐθρονον, auroræ
 epithetum.

672. Οὐρανίησιν. Reg. 39 οὐρανίοισιν.

674. Κρητῆρα. Reg. 993 κρατῆρα.

678. Ἡέριαι, nempè, *carnes, corpora*. Benedictini
 verterant, *caduca*, et in notā addiderant: Idem intelligit
 Gregorius, quod alibi passim, cūm ἡμέριον appellat homi-
 nem, id est, *caducum*, cuius vita sit unius diei. *Combef.*

METRICA VERSIO.

Margaris in saxi, atque inter sidera coeli
 Lucifer, in sylvis frondosæ ramus olivæ,
 Lilium in herbosis campis, avibusque columba,
 Tranquillósque secans fluctus tutissima puppis.
 Virgo, mundum omnem fagitiváque gaudia vitæ
 Abjiciens, celeri cursu te adjungito Christo,
 Et manibus complexa manus inducito lætum
 In thalamum, grato penitùs perfusa liquore:
 Ut tuus infuso cœlesti ex arce liquori
 Jungatur liquor, et sancto societur amori

Sanctus amor, tectúsque decor miréque refulgens
 Attrahat occultum plenum radiisque decorem,
 Atque tuæ Christus formæ correptus amore
 Te sibi desponset, velóque à fronte remoto
 Obstupeat, formâ cernens præstante puellam,
 Sanctam, gemmatam, caput in sublime ferentem:
 Amplificétque tuæ largissima munera formæ
 Dulcis amans, lætámque suas perducatur ad ædes,
 Inque choris sanctis, in cantibus atque supernis
 Magnificis thalamique epulis sibi fœdere jungat,

- 655 Margarita in lapillis, lucifer in sideribus,
Inter aves columba, inter arbores ramus olivæ,
Et in campis lilium, ~~Et~~ in mari tranquillitas.
O Virgo, ornatum omnem, et quæcumque grata vitæ
Abjiciens, propè splendentem Christum consiste,
- 660 Et manu manum tenens, tuum ducito intrà cubiculum
Gratum, suaveolens, odoratum, ut unguentis
Misceas cœlestibus unguentum tuum, hîc effusis
Ineffabilibus desideriis desideria, et pulchritudini pulchritudinem,
Celatam celatæ, et splendenti lucidam,
- 665 Christum habeas gloriosæ formæ egregium amatorem,
Christum sponsum. Christus verò aperuit tegmen capitis,
Et miratus est, insignem cernens, formæque præstantissimam sponsam,
Sanctam, margaritis ornatam, in pulchrâ collatam sede, ore sublimem,
Et tibi, quamvis jam pulchra sis, adhuc pulchritudinem addidit.
- 670 Christus exultantem te in suas ædes ducet,
Et apponet tibi nuptiale convivium in magnis
Immaculatisque choris et cœlestibus canticis,
Et tuum cinget gratiis semper virentibus caput,
Et statuet craterem meri suaveolentis
- 675 Et pandet mysteria sapientiæ, cujus velut in speculo
Imagines hîc cernimus, vera lumina mentis
Purioris. Crassa namque cedent corpora
Spiritus, aëria autem facta sortientur vitam senii expertem.
Sed, amici, canamus, quibuscumque castus est amor regis,
- 680 Juvenes, puellæ, Dei connubium cœlestis sponsi,
Lucernas accendentes, divini incitamenta luminis,
Inextinguibiles, intelligentes, majorem semper in puris et præclaris
Actionibus ac sermonibus flammam excitantes
Usque ad cœlum. Tu verò propitia nobis adsis,
- 685 Propitia, propitia nobis, sancta Trinitas, in unum coëns
Ex uno, oculis subluens splendidis
Hodiè : postea autem splendidiùs, quibus illucescis
Unus Deus ex Genitore per Filium in magnum Spiritum,
Sitâ in perfectis perfectâ Divinitate.

Ornatum omnem et quæcumque vitæ grata abjiciat, in solo Christo consistat, et in suum cubiculum introducat.

Quomodo Virginem Christum sit excepturus?

Fortè legendum *ἡμέραι*.—Nihil autem immutandum videtur, planusque est sensus, nempe, *corpora quæ crassa erant, postquam Spiritui cesserint, jam fieri quasi aëria, et sortiri vitam senii expertem.* (Not. nov. Edit.)

683. *Μεγάλοισιν*. Ità legimus. Edit. *μεγαλῆσι*, sed malè; est enim solæcismus.

688. *Ἐκ Γενέταο δι' Υἱέος*. Modus loquendi in theologiâ quem secuta universa Græcia, *ex Patre per Filium in magnum Spiritum* : qui sit verus ordo in divinis emanationibus à Gregorio Nysseno, fratrèque ipsius Basilio assertus.

METRICA VERSIO.

Atque venustatis cingat tua tempora serto,
Nectaris ætherei fœcundæque pocula fundat,
Abditæque ostendat sophiæ mysteria summæ,
(Cujus ut in speculo tenues nunc cernimus umbras)
Lumina vera animi radio cernentis aperto.
Spiritus nam tum crassissima corpora cedent,
Ac levæ æternæ potentur munere vitæ.

At nos, ô chari juvenes charæque puellæ,
Quarum sanctus amor Christi pia pectora cepit,
Connubium Patris æterni celebremus ovantes :
Atque suas omnes accensas usque lucernas

In manibus teneant, divinæ imitamina lucis.
Quas sermo et morum ac vitæ præstantia semper
Excitet, in cœlos ut lucida flamma feratur.
Tu quoque, sancta Trias, nobis accede benigna,
Tu bona, quæso, veni nobis, quæ semper in unum
Ex uno coëns claras hic lumine mentes
Perstringis : radios at verò splendidiore
Nobis æthereâ tandem jactabis in aulâ :
Queis Deus effulget unus, Genitor, Genitûsque,
Spiritus atque sacer. Deitas namque integra sese
Sistit in integræ Triadis numeròque fidèque.

Γ.

ΠΡΟΣ ΠΑΡΘΕΝΟΥΣ ΠΑΡΑΙΝΗΤΙΚΟΣ.

Ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ τὸν Συρακούσιον μιμεῖται· οὗτος γὰρ μόνος ποιητῶν
 ῥυθμοῖς τε καὶ κώλοις ἐχρήσατο, ποιητικῆς ἀναλογίας καταφρονήσας.

- Παρθένε νύμφη Χριστοῦ, θόξαζέ σου τὸν νυμφίον
 Αἰέ. Κάθαρε σαυτὴν ἐν λόγῳ καὶ σοφίᾳ,
 ἵνα λαμπρὰ τῷ λαμπρῷ πάντα ζήσης τὸν αἰῶνα·
 Κρείσσων γὰρ αὕτη πολὺ τῆς φθαρτῆς συζυγίας.
- 5 Ἐν σώματι τάς νοεράς δυνάμεις ἐμιμήσω·
 Ἀγγελικὴν ἐπὶ γῆς μετῆλθες πολιτείαν.
 Δεσμὸς ἐνταῦθα, καὶ λύσις, καὶ σώματ' ἐκ σωμάτων·
 Ἄνω δ' ἐκάστη μονὰς οὐποτε λυομένη·
 Οἱ πρῶτοι φέρουσ' ἀκτίνα τῆς καθαρᾶς Τριάδος,
- 10 Πνεύματα καὶ πῦρ, λειτουργοὶ τῶν Θεοῦ προσταγμάτων.
 Ὡς δὲ μίξιν ἐξεῦρεν, αἰεὶ ρέουσα φύσις,
 Ἡ μέτρον ὥρισε Θεὸς, γάμον νομοθετήσας.
 Σὺ δ' ἔργον ὕλης φυγοῦσα, τοῖς ἄνω συνηρμόσθης,
 Ὡς νοῦς ἀρμόζεται νῶϊ τὴν θεῖαν ἀρμονίαν,
- 15 Καὶ σαρκὶ πολεμοῦσα βοηθεῖς τῇ εἰκόνι.
 Πνοή γὰρ ἔφυς Θεοῦ, τῷ χείρονι συνδεθεῖσα,
 ἵνα ἐκ πάλης καὶ νίκης τὸ σῆφος ἀπολάβῃς,
 Ἄνω θεῖσα καὶ τὸν χοῦν καλῶς ὑποταγένη.
- Αἰνεῖσθω σοι καὶ γάμος, πρὸ γάμου δ' ἀφθορία·
- 20 Γάμος συγγνώμη πάθους, ἀγνεία δὲ λαμπρότης·
 Γάμος πατὴρ ἀγίων, ἀγνεία δὲ λατρεία.
 Ταύτην καὶ τότε καιροῖς ἐτίμων τοῖς εὐθέτοις,
 Ἀδάμ ἐν παραδείσῳ, Μωσῆς ἐν ὄρει Σινᾶ,
 Λειτουργῶν ὁ Ζαχαρίας, ὁ πατὴρ τοῦ Προδρόμου.
- 25 Γάμος καὶ Παρθενίας ρίζα τῆς Θεᾶς φίλης,
 Ἄλλ' ἔστιν ὁμῶς σαρκὸς καὶ βράσματος δουλεία.
 Ὅτ' ἦν νόμος, καὶ σκιαὶ, καὶ πρόσκαιροι λατρεῖται,
 Τότ' εἶχε πρῶτα καὶ γάμος, ὥς ἔτι νηπιώδης·
 Ὅτε δ' ὑπεξῆλθε τὸ γράμμα, τὸ πνεῦμ' ἀντεισέχθη,
- 30 Καὶ Χριστὸς ἔπαθε σαρκὶ, προελθὼν ἐκ Παρθένου,

III. Tr. Exhortationem hanc ad Virgines Morellus latinis versibus senariis reddidit, quamvis paribus græcis versibus non constet. Imò in plerisque codicibus nullam versuum habere formam videtur. In Coislano Codice quilibet versus editionis bifariam dividitur in hunc modum:

Παρθένε νυμφὴ Χριστοῦ,
 Δόξαζέ σου τὸν νυμφίον.

1. Νυμφίον αἰέ. Ità legendum cum Combesio. Edit. νυμφίον. Αἰεὶ κάθαρε.

3. Πάντα ζήσης. Sic legendum cum eodem. Edit. τῷ λαμπρῷ συζήσης.

5. Τὰς νοεράς δυνάμεις. *Intelligentes virtutes, seu potestates, vel ut mavult Hieronymus, fortitudines; remotius Morel. puram mentium vim.*

9. Τριάδος. Sic Coisl. Ità etiam legit Combesius. Edit. οὐσίας, *essentie.*

10. Πνεύματα καὶ πῦρ, λειτουργοὶ, etc. Coisl. πνεύματα καὶ λειτουργὰ etc.

11. Ὡς δὲ. *Coro autem.*

14. Νῶϊ. Sic Coisl. Edit. νοῦι.

16. Τῷ χείρονι. *Carni et corpori. Malè Morellus: Ligatus pessimo: corpus quippè malum non est.*

METRICA VERSIO.

III. AD VIRGINES EXHORTATIO.
 (Fed. Morello interprete.)

O sponsa Christi virgo, sponsum orna tuum.
 Te semper expurga, artéque et sapientiâ,
 Vivas in ævum splendida ut cum splendido:
 Connubium hoc præstat jugali vinculo.
 Imitata puram es mentium vim in corpore;
 Vitâque sectata Angeli poli in solo.

Hic nexus est, solutio, ortus corporum:
 Sursùm unitas distincta, solvi nescia:
 Primi ibi fruuntur luce puræ essentiæ;
 Flamina, ministri, fâxque jussorum Dei.
 Natura mixturam fluens crassa edidit;
 Deus at maritâ statuit huic lege modulum:
 Materiæ at actum tu fugis, juncta superis;
 Ut jungitur mens menti in harmoniâ sacrâ;

III.

EXHORTATIO AD VIRGINES.

*Alia Bill. 174,
pag. 253.*

In hoc scripto Gregorius, ut in scholio græco notatur, imitatus erat Syracusium. Hic enim solus
poëtarum rhythmis atque colis utebatur, poëticos numeros parvi pendens.

- O Virgo sponsa Christi, glorifica tuum sponsum
Semper. Expurga te ipsam doctrinâ et sapientiâ,
Ut splendida cum splendido in omne vivas ævum.
Hæc enim conjunctio mortali connubio longè præstantior est.
- 5 In corpore intellectiles virtutes imitata es,
Angelicam in terris vitam sectata.
Sunt hîc nexus, solutio, ortus corporum ex corporibus :
In cœlis autem singulæ sunt unitates, nec unquàm dissolvuntur.
His proximè illustrantur radiis puræ Trinitatis,
- 10 Spiritus et ignis, ministri Dei mandatorum.
Materia autem mixtionem invenit, natura continuò fluens,
Cui modum præscripsit Deus, matrimonii legem constituens.
Tu verò rem materiæ fugiens, cœlestibus aptata es,
Ut mens menti consociatur, divinâ quâdam harmoniâ,
- 15 Et adversùs carnem pugnans auxiliaris divinæ imagini.
Dei enim spiraculum orta es, et cum re deteriori colligata es,
Ut per pugnam et victoriâ coronam consequaris,
In cœlum transferens pulverem præclarè subditum spiritui.
- Laudetur quidem tibi connubium, sed posthabendæ Virginitati nuptiæ.
- 20 Conjugium indulgentia est libidini concessa ; Virginitas autem splendor.
Thalamus pater est sanctorum : Virginitas religio.
Hanc tunc quoque colebant congruis temporibus,
Adam in paradiso, Moses in monte Sinaï,
Ministerio fungens Zacharias pater præcursoris.
- 25 Conjugium etiam Virginitatis radix est, Deo gratissimæ :
Sed id etiam est carnis, æstûsque libidinis servitus.
Quandò erat lex et umbræ, atque illius temporis leves cultus,
Tunc primas habebat conjugium, ut adhuc infantile
Postquàm autem substracta est littera, et suffectus in ejus locum spiritus,
- 30 Et Christus passus est carne, natus ex Vigine,

Virginitas vitæ
angelicæ imago.

Conjugium ad-
versus inconti-
nentiam reme-
dium.

Virginitas antè
Christum cole-
batur.

Conjugium est
carnis, æstûsque
libidinis servi-
tus.

17. Ἰνα ἐκ πάλης etc. Reg. ὥς τε. Deindè ἀπολαβεῖν pro ἀπολαύης. Edit. ἀπολαύης.

18. Ὑποταγέντα, scilicet τῷ πνεύματι, ut addit Coisl.

20. Συγγνώμη πάθους. *Remedium adversus incontinen-
tiam.*

21. Ἀγνεία δὲ λατρεία. *Sacer Dei cultus :* Coisl. θυσία, *castitas, victima, sacrificium.* Malè Edit. ἀγνείας.

22. Ταύτην καὶ τότε. *Virginitatem antè Christum.* Non benè Morel. *prisco tempore.*

24. Μωσής. Addunt Coisl. et Combef. νόμῳ προσάγων,

legi admoventis ac concilians toto tempore, quo præfuit populo Dei, eûmque legis præceptis imbuit.

26. Ἀλλ' ἐστὶν ὅμως σαρκός. Sic Reg. et Coisl. Edit. ἐστὶ νόμος.

27. Πρόσκαιροι λατρεῖται. *Exiles cultus et ad tempus con-
stituti.*

28. Ὡς ἐστὶ νηπιώδης. *Ex parvulorum adhuc indole, illis-
que comparatum.* Coisl. ὡς ἐν τι νηπιῶδες.

29. Ὅτε δ' ὑπεξῆλθε. Coisl. ἐξῆλθε. Μοx, τὸ πνεῦμ' ἀντεισ-
ήχθη. Combef. legit ἀντεισῆχθη δὲ τὸ πνεῦμα.

METRICA VERSIO.

Bellânsque cum carne, adjuvas imaginem.
Nam spiritus Dei es, ligatus pessimo :
Victoria et lucta ut coronam dent tibi ;
Bene subdito pulvisculo erecto ad polum.

Laudato conjugium, integrum at corpus magis.
Connubium, affectûs venia : micat integrum,
Parens piorum illud, religiôque integri est.
Prisco hanc colebant castitatem tempore ;

In consito horto Adam, in Sinæ Moses jugo :
Pater Joannis dùm ministrat Zacharias.
Conjugium item virginei honoris rivus est :
Lex est idem carnis, libidinis comes.
Cum lex erat cultûsque adumbrati et leves,
Tunc nuptiæ inter prima erant, res ut recens,
At littera ut fluxit, subitque spiritus,
Christûsque carne est passus, ortus Virgine,

Τότ' ἐξέλαμψεν ἀγνεία συντέμνουσα τὸν κόσμον,
Ὦν ἐκεῖ δεῖ μεταβῆναι Χριστῷ συνανελθόντι.

Καλῶς ὁδεύεις, Παρθένε, εἰς ὄρος, ἄνω σώζου.

Μὴ πρὸς Σόδομ' ἀποβλέψης, μὴ σῆλη παγῆς ἀλός.

35 Μὴδὲ λίαν σὲ σαρκὸς ἢ φύσις ἐμφοδεῖτω.

Μὴδὲ θαρρήσης ἄγαν, ὥς ποτ' ἐκπλανηθῆναι.

Σπινθήρ ἀνάπτει καλὰ μὲν· σβέννυσσι δ' ὕδωρ γλόγα.

Ἔχεις φάρμακα πολλὰ τῆς σεμνῆς Παρθενείας.

Θεοῦ σε φόβος πηγνύτω, νηστεία σε κενούτω,

40 Αἰγρυπνία, προσευχαί, δάκρυα, χαμευνία,

Ἔρως ὅλος πρὸς Θεόν, γνησίως τεταμένος,

Πάντα κοιμίζων πόθον ἀλλότριον τῶν ἄνω.

Ὁ πεσὼν ἐγείρεσθω· ὁ ναυαγῶν ἐλεείσθω.

Σὺ δὲ εὐπλόει, τὸ ἱεῖον πετάσασα τῆς ἐλπίδος.

45 Οὐ τῶν κάτω τὸ πίπτειν, τῶν δ' ἄνω φερομένων

Ὀλίγοι πτερορρύουσιν, οἱ πλείους δ' εὐδρομοῦσιν.

Ἐπεσεν Ἐωσφόρος, ἀλλ' οὐρανὸς Ἀγγέλων.

Ἰούδας ἦν προδότης, οἱ δ' ἑνδεκα λαμπτήρες.

Μόνον ὅλην σεαυτὴν ἀγνὴν τήρει, Παρθένε.

50 Μὴ πως ρυπώσης Χριστοῦ τὸν ἄσπilon χιτῶνα.

Ὄμμα σου σωφρονεῖτω, γλῶσσα παρθενευέτω,

Μὴ νοῦς πορνεύῃ, μὴ γέλως, μὴ ποῦς ἄτακτα βαίνων.

Τὴν πιναρὰν σολὴν σου, καὶ τὴν αὐχμηράν κόμην,

Μᾶλλον αἰδοῦμαι μαργάρων καὶ τῆς σιγῶν εὐκοσμίας.

55 Καλὸν ἄνθος ἢ αἰδῶς, καὶ μέγας κόσμος ὡχρότης,

Καὶ πλέγμα καλὸν, πάσαις ἀρεταῖς σεφανοῦσθαι.

Ἄλλη χρώμασιν εἰκόνα τὴν Θεοῦ νοθεύτω,

Πίναξ ἔμψυχος, σιγῶν κατήγορος τῶν ἔνδον.

Σὺ δ' ἥς ἔχεις εὐμορφίας νεκρούσθω σοι τὸ πλεῖστον.

60 Κάλλει δὲ λάμπε ψυχῆς ἐκ Θεοῦ κοσμουμένη.

Ὄψιν δ' ἀρρένων φεῦγε, εἰ δέμις, καὶ σωφρόνων,

Μὴ που πλήξης, ἢ πλήγῃς ἐκ μώμου τοῦ Βελία.

Ὄμματ' ὀμμασι μὴ δούλου, μὴ δ' ἔλκε λόγον λόγῳ,

Μὴ παρειὰ παρειαῖς διδότω παρρήσιαν.

65 Μὴδὲν σοι καὶ τῇ γεύσει ξύλου τοῦ κατακρίτου,

Μὴ σε ξύλου τῆς ζωῆς ὁ ὄφεις ἔξω βάλῃ.

31. Ἐξέλαμψεν. Ità Coisl. et Combef. Edit. ἐλαμψεν.

32. Συνανελθόντι. Coisl., Leuvenk. et Combef. συναν-
ελθόντα.

33. Ἄνω σώζου. Coisl. ἀποσώζου.

34. Μὴ πρὸς Σόδομ'. Ità ferè Poëmate præcedenti, vers.
53 et seqq.

35. Ἐμφοδεῖτω. Coisl. ἐκφοδεῖτω. Ità ferè ibid. vers. 58.

36. Ἐκπλανηθῆναι. Reg. et Coisl. ἐκλυθῆναι.

37. Σπινθήρ. Ità ferè Carmine præcedenti, vers. 66.

38. Σεμνῆς. Reg. σεπτῆς. Ità ibid. vers. 70.

39. Κενούτω. Reg. et Combef. νεκρούτω.

40. Προσευχαί. Reg. πρόσκαιρος, quasi constituto tempore
vigiliæ. Ità Poëmate præcedenti, vers. 68.

44. Τῆς ἐλπίδος. Coisl. τῇ ἐλπίδι.

47. Ἐπεσεν Ἐωσφόρος. Ità ferè Poëmate præcedenti,
vers. 680.

49. Μόνον. Coisl. et Combef. μόνην.

50. Μὴ πως. Ità Coisl. et Combef. Edit. μὴ που.

52. Πορνεύῃ. Reg. πόρνος.

53. Πιναρὰν. Ità ferè legitur Poëmate præcedenti,
vers. 83.

56. Πάσαις ἀρεταῖς σεφανοῦσθαι. Coisl. ἀρεταῖ πᾶσαι σεφα-

METRICA VERSIO.

Lux castitati est orta, mundum contrahens,
Migrare quem illuc, scandere et cum Christo opus est.
Virgo ambulans præclarè, adi ad montem extimum,
Nec respice ad Sodoma, salis ne petra sis.
Natura carnis terreat non te nimis,
Néve nimium confide, ne solvare sic.
Scintilla cultum accendit, aqua flammam obruit.
Remedia pro pudicitia habes plurima,
Metus Dei obfirmet, cibus vacuet levis,

Preces, vigiliæ, lacrymæ, cubare humi,
Amor ad Deum directus ex animo integro,
Qui sopiat cupidinem aversam à polo.
Qui cecidit exsurgat; moveat hic naufragus.
Tu naviga velo spei feliciter.
Serpunt quæ humi, cadunt, supera petentium
Pennæ effluunt paucis, tenent plures iter:
Dum Lucifer cadit, tenent cælum angeli.
Judas fuit lues: at undecim, faces.

Tunc effulsit castitas contrahens mundum,
Quem illuc migrare oportet simul cum Chisto ascendente.

Præclarum inis iter, ô Virgo; in montem fugiens consule saluti;
Noli Sodomam respicere, ne concreas in statuam salis.

35 Neque vehementius te carnis natura terreat:

Neque confidas nimium, sic ut à viâ aberres aliquandò.

Scintilla stipulam accendit: ignem verò extinguit aqua.

Venerandæ castitatis habes remedia plurima:

Dei timor te obfirmet, jejunium evacuet,

40 Vigiliæ, preces, lacrymæ, humi cubatio,

Amor totus ad Deum graviter directus,

Qui sopiat omne desiderium alienum à rebus cœlestibus.

Qui lapsus est, surgat: qui naufragium fecit, is miserationem moveat.

Tu verò feliciter naviga, expendens spei velum.

45 Qui humi serpunt, tuti non cadunt: ex his autem qui ad excelsa nituntur,

Nonnullos pennæ deficiunt: plures rectum cursum tenent.

Cecidit Lucifer, at cœlum incolunt Angeli:

Judas fuit proditor, undecim verò sunt sidera.

Solummodò totam te ipsam castam serva, ô Virgo,

50 Nec ullo modo fœdes Christi immaculatam vestem.

Oculus tuus sit pudicus, lingua virginea,

Ne mens sit lasciva, non risus, non pes inordinatè gradiatur:

Sordidam vestem tuam, squallidamque comam,

Pluris facio quàm gemmâs et sericum ornatum.

55 Venustus flos est pudor, et ornamentum insigne pallor.

Pulchri cincinni, omnibus virtutibus velut coronâ cingi.

Alia coloribus imaginem Dei adulteret,

Tabulata animata, index tacitus animi affectionum;

Tu autem quam habes, formæ venustatem extingue maximâ ex parte,

60 Et fulgeas splendore animæ divinitus ornatæ.

Conspectum marium fuge, quoad licet, etiam pudicorum,

Ne alium percutias unquàm, aut percutiaris invidiâ Belia.

Oculos oculis ne captivos reddas, nec trahe sermonem sermone:

Nec genæ genis præbeant licentiam.

65 Nihil tibi et degustationi arboris damnatæ,

Ne te à ligno vitæ serpens deturbet.

Plurima Vir-
ginitatis phai-
maca.

Venustus flos
est pudor et or-
namentum in-
signe pallor.

Facies colori-
bus depicta tur-
pis animi index
est, internarum-
que animi affec-
tionum accusa-
trix.

νοῦσαι. Colb. στεφανῶσαι. Omnes te virtutes, veluti corona
cingunt.

57. Ἄλλη χρώμασιν. Combef. ἄλλος μὲν τὴν ἐκ Θεοῦ, *alius,*
quam ex Deo nactus est imaginem. Ità ferè Poëmate præ-
cedenti, vers. 87.

58. Ἐμψυχος σιγῶν. Coisl. ἔμψυχος αἰσχροῦς, expressa pic-
tura, quasi tabulæ, turpis animi index est, internarum
animi affectionum accusatrix.

60. Κάλλει δὲ λάμπει. Combef. κάλλος δὲ λάμπρυνε, *at cui*
Deus ornatum præstat, animi decus excole. Mox, κοσμου-

μένης. Edit. κοσμουμένη. Ità ferè Poëmate præcedenti,
vers. 92.

61. Ὄψιν δ' ἄρρένων. Ità ferè Carm. præcedenti, vers. 96.

62. Πληγῆς. Ità Coisl. Edit. πλῆγη. Sic Poëmate præ-
cedenti, vers. 31.

63. Ὄμματ'. Versus iste sic in Coisl. legitur: ὄμματα
δ' ὄμμασιν μὴ διδοῦ, μὴ πλέκε λόγῳ λόγον. *Oculos oculis ne de-*
deris, neque sermoni sermonem inseras. Si autem legas,
δοῦλου, *oculos oculis ne captivos reddas.* Sic Carmine præ-
cedenti, vers. 93.

METRICA VERSIO.

Virgo hoc age, ut casta usquequaque tota sis,
Ne polluas Christi togam purissimam,
Sit continens oculus, pudica lingua sit:
Lasciva non mens, risus haud, nec pes salax:
Stolæ tuæ sordes, comamque squallidam
Antefero gemmis, velleribus et sericis.
Pudor venustus flos, decus pallori inest:
Monile virtutum omnium orbis te decens.
Fucet coloribus Dei alia imaginem,

Tom. II.

Tabula animata, tacitus index pectoris.
Formæ tuæ radios retunde maximè:
At mentis ornatæ à Deo decus augeas.
Fuge marium intuitum, pudicorum quoque,
Ne vulneres quem, vulnererisque à Malo.
Ne lumina oculis inseras, voces sonis.
Genæ genis licentiam ne impertiant:
Cave ne edas fructum execratâ ab arbore:
Ne te anguis arbore à feraci vitæ agat.

U 4

- Καὶ τοῦτο πείθου σὺ, Παρθένε, μὴ συνοίκει προσάτη·
 Χριστὸν ἔχουσα νυμφίον, ζήλοί σου τὴν ἀγνείαν·
 Τί μοι, σάρκας φυγοῦσα, πρὸς σάρκας ἐπιστρέφεις;
 70 Οὐ πάντες ἄνδρες τὴν σὴν ἀπλότητα χωροῦσιν.
 Ὡς ῥόδον ἐν ἀκάνθαις, οὕτως ἐν πολλοῖς σρέφη,
 Καὶ ἐπάνω πονηρῶν παγίδων διαβαίνεις.
 Ὁ μὲν ἐγείρει πασάδας, ἡ δ' ἐκκομίζει νυμφίον,
 Ἄλλος γίνεται πατήρ, ἄλλος δ' ἅπαις ἀθρόως.
 75 Ὅσον κακὸν ὠδίνες, ἀτέλεστοι πολλάκις;
 Ὅσον δὲ ζῆλος συζύγου, κλαπῆναί που φιλίαν;
 Ἐκθρέψαι δὲ καὶ παιδεῦσαι, ἔπειτ' ἀτιμασθῆναι,
 Καὶ πικρὰς ἀπολαύειν τῶν πόνων ἀντιδόσεις;
 Σοὶ δὲ μέριμνα μία πρὸς Θεὸν αἰεὶ βλέπειν.
 80 Ἡ χρεία δ' ἔσω ὀλίγη μάζα, καὶ μικρά σκέπη,
 Ἀφ' ἧς πείραν καὶ Χριστῷ προσήγαγεν ὁ Πειράζων,
 Λίθους αἰτῶν εἰς ἄρτους πεινῶντα μετατρέψαι·
 Ὡν μὴ πολ' εἶνεκα μηδὲ τι τῶν αἰσchrῶν ὑπομένης.
 Οὐ χείρων εἴ πετινῶν σχεδὶως τρεφομένων.
 85 Οὐκ ἐκλείψει σοι καμψάκης ἐλαίου πιστευσούση.
 Κόραξ ἐκθρέψει καθάπερ Ἡλίαν ἐν ἐρήμῳ.
 Ὅρῃς Θέκλαν ἐκ πυρὸς καὶ Σηρίων φυγοῦσαν,
 Παῦλον τὸν μέγαν πεινῶντα, καὶ ῥιγοῦντα προθύμως,
 Ἴνα σὺ μάθῃς, Παρθένε, πρὸς Θεὸν μόνον βλέπειν,
 90 Ὃς ἐν ἐρήμῳ τρέφειν οἶδε καὶ μυριάδας.
 Μαραίνεται τὸ κάλλος, ἡ δόξα παρατρέχει,
 Ὁ πλοῦτος ἄπιστον ῥεῦμα, τὸ δύνασθαι δ' ὀλίγων·
 Σὺ δὲ τοῦ πλάνου κόσμου τὰς σροφὰς ἐκφυγοῦσα,
 Εἰσῆλθε εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων γελῶσα,
 95 Καὶ σὺν ἁγγέλοις χορεύσεις τὴν ἄπαυσον χορείαν,
 Κρείσσονα τόπον λαχοῦσα υἱῶν καὶ θυγατέρων.
 Ἀλλ', ὦ Παρθένοι, Χριστὸν μένοιτε γρηγοροῦσαι,
 Καὶ φαιδραῖς τὸν νυμφίον δέξασθε ταῖς λαμπάσιν,
 Ἴνα συνελθοῦσαι τὸ κάλλος τοῦ νυμφίου
 100 Ἰδῆτε, καὶ μιγῇτε τοῖς ἄνω μυσηρίοις.

67. Πείθου σὺ. Coisl. πείθουσα. Mox, συνοικῆσαι pro συνοίκει.

69. Ἐπιστρέφεις. Coisl. ἐπιστρέφη. Sic Carmine præcedenti, vers. 103.

70. Ἀπλότητα. Reg., Coisl. et Combef. λαμπρότητα. Sic legit Int. qui vertit: *Splendoris omnes non sunt capaces tui.*

71. Ὡς ῥόδον. Ità ferè legitur Poëmate præcedenti, vers. 209.

73. Ἡ δ' ἐκκομίζει. Sic Reg. et Coisl. Edit. ὁ δὲ κοιμίζει. Ità ferè suprà Poëmate 1, vers. 636 et 637.

76. Ὅσον. Reg. ὅσος ζῆλος σύζυγον κλαπῆναί που φιλίαν.

79. Μέριμνα μία. Coisl. μέριμνα πᾶσα.

METRICA VERSIO.

Domī patronum contubernalem ne habe;
 Christum tenes sponsum æmulum decoris tui.
 Cur fugeris cū carnem, ad hanc reverteris?
 Splendoris omnes non capaces sunt tui.
 Versaris inter plurimos, rosa in spinis.
 Incedis et laqueis super deterrimis.
 Hic excitat thalamos, virum hæc tumulto tegit.
 Hic liberos gignit; repēntē ille orbus est.
 Quantus dolor partus, miser qui identidem est.

At cura quæ ne conjugis amor corruat?
 Dein educare et erudire, hinc despici,
 Ac præmia laborum tam acerba consequi?
 Tibi una sollicitudo videas ut Deum.
 Usus petat parū cibi, arctam et casam,
 Ab his periculum fecit hostis Messiaë
 Ut saxa panes famelico fierent rogans.
 Tu gratiā istorum turpe nil commiseris.
 Non pejor aviculis, quæ aluntur vilibus.

Et hoc crede, Virgo, non habites cum defensore,
 Tu quæ Christum habes sponsum tuæ castitatis zelotypum:
 Quid mihi, tu quæ carnem fugisti, ad ipsam reverteris?

Christus Vir-
 ginis sponsus,
 ipsius castitatis
 zelotypus.

70 Non omnes viri tuam simplicitatem nōrunt.

Sicut rosa in spinis, ita inter plurimos versaris,
 Et supra exitiosos laqueos incedis.

Hic thalamos nuptiales excitat: illa autem sponsi funus prosequitur:

Alius fit pater, alius subito absque liberis.

Conjugii in-
 commoda.

75 Quantum dolorem afferunt, sæpè infausti, partus?

Quanta æmulatio conjugis, ne quid amicitiae toroque nuptiali subrepat?

Quantum est educare et instituere liberos, et postmodum ab ipsis injuriâ affici

Et acerbis consequi laborum remunerationes?

Tibi autem una sit cura ad Deum semper respicere.

Virgini una
 sit cura ad Deum
 semper respice-
 re.

80 Ad vitæ necessitates sufficiant tenuis panis et angusta domus:

Quo ex pane ut Christi periculum faceret, accessit Tentator,

Petens ab esuriante, ut lapides in panem mutaret:

Quorum causâ, nihil unquam turpe admiseris.

Non es deterior avibus, quæ victitant ultrò oblati.

85 Non tibi fiduciam habenti deficiet olei cadus.

Corvus te nutriet, ut Eliam in eremo.

Cernis Theclam ab igne et belluis intactam effugisse,

Paulum hunc egregium, famem et frigus alacri animo perferentem,

Ut tu discas, Virgo, Deum solum respicere,

90 Qui in solitudine novit alere plura hominum millia.

Marcescit formæ venustas, gloria præterit,

Divitiæ infidæ sunt et fluxæ, potentia paucorum est;

Tu verò fallacis mundi dolos effugiens,

Ingradere in sancta sanctorum gaudens,

Marcescit for-
 mæ venustas.

Gloria præ-
 terit: divitiæ
 infidæ sunt et
 fluxæ.

95 Et cum angelis duces choreas perennes,

Nacta potiore sedem præ filiis et filiabus.

Verum, ô Virgines, Christum expectate vigilantes,

Et cum accensis sponsum excipite lucernis,

Ut simul ingressæ, sponsi pulchritudinem

100 Intueamini, et consociemini cœlestibus mysteriis.

81. Ἀφ' ἧς, nempè μάζης. Ità ferè Carmine præcedenti,
 vers. 214 etc.

83. Μηδέ τι τῶν. Ità Combef. et postulat metrum. Edit.
 μηδέν τῶν.

86. Ἐκθρέψει. Jes. σε τρέψει.

87. Ὁρᾷς. Jes. οἶδας, nosti. Ità ferè Carmine præce-
 denti, vers. 190, 202.

90. Ος. Sic Reg. et Jes. Edit. Θός.

93. Στροφάς. Ità Combef. quæ vox consona πλάνου.
 Reg. et Jes. ταπεινοῦ κόσμου τρυφάς, *abjecti, despicibilis*
mundi delicias. Edit. τρυφάς.

94. Εἰσῆλθε. Ità Reg. Edit. εἰσῆλθε, *ingressa es.*

97. Μένετε. Sic Coisl. Edit. μένητε.

METRICA VERSIO.

Non tibi cadus deficiet olei cum fide.
 Te nutriet corvus, ceu eremo olim Eliam.
 Vidēsne Theclam ereptam ab igne et belluis?
 Paulum famēque et frigore oppressum et alacrem?
 Ut, Virgo, discas hinc Deum unum cernere.
 Nutrire populos in solitudine scit Deus.
 Marcet decus formæ illic, laus præterit,
 Infida copia est opum, haud potestas plurium est,

Mundi dolos cupediāsque ut spreveris,
 In sancta sanctorum tu adibis lætior,
 Ducēsque choream perpetim unā cum angelis,
 Nacta potiore quā mares locum et nurus.
 Heus, Virgines, Christum opperimini sedulæ,
 Cum lampadibus excipite sponsum ardentibus,
 Ut pulchritudine ejus inspectā, in plagis
 Cœlestibus, fruamini arcanis bonis.

Δ.

Εἰς Παρθένον.

- Ἄγνευε πᾶσι, Παρθένε, καὶ τοῖς ὅμμασι
 Πάντων μάλισα · μηδὲ τιν' εἰσοικίσῃ
 Ἄνδρῶν βοηθόν, μηδὲ τὸν σοφώτατον.
 Σὺ μὲν γὰρ ἀγνή, τὸν φθόνου δ' ἐγὼ λίαν
 5 Δέδοικα, μὴ σε κεντρίσας δυσφημία,
 Λύσῃ τὸν ἀγνὸν ζῆλον οὗ σέργεις βίου.
 Ὅλοιό μοι πᾶς ὅστις ἀγνείαν σέβων,
 Τὴν τῶν ἀσάρκων ἀγγέλων παραστάντιν
 Σύνοικον αἰρῇ παρθένον. Τί δεῖ πυρὸς;
 10 Κρείσσων πυρὸς σύ; πῶς δὲ τὸν καπνὸν φύγοις,
 Σαυτὸν μελαίνων τῇ κενῇ γλωσσαλγία;
 Ἐντεῦθεν ἤρθης, Παρθένε, καὶ ζῆς ἄνω.
 Μάζα σενή σοι, καὶ σκέπη τὸ φορτίον;
 ὧν μὴ ποτ' αἰσχροὺς εἵνεκεν μηδὲν πάθῃς.
 15 Μήδ' ἀντὶ τοῦ σοῦ προσάτου δέξῃ τινα
 Κοινωνὸν αἵσχους, καὶ βίου, καὶ ἀγνός ἦ,
 Μὴ πού σε Χριστὸς ὡς διπλὴν ἔξω βάλῃ.

Ε'.

Πρὸς τοὺς ἐν κοινοβίῳ μοναχοὺς.

- Εἰ μὲν δὴ πλεόνεσσιν ὁμὸν βίον αἰνῆσαιεν
 Ἄνδρες ἢ δὲ γυναῖκες, ὁμοφροσύνης ὑπὸ θεσμοῖς,
 Ἰλαὸν ἀμφὶ ἄνακτα χοροστασίης μεθέοντα,
 Σύμπνοον, ἰσοκείμενον, ὁμώροφον εὖχος ἔχουσαι,
 5 Λάϊον. Οὐκ ἐθέλει γὰρ ἅπαν, καλὸν οἶον ὀρᾶσθαι.
 Οὐδὲ γὰρ ἐστὶν ἄριστον, ὃ μὴ καλοῖο προσέσχε.
 Καὶ σενὴ φιλή, βατὴ χάρις, ὡς πολύμικτος
 Βορβορέη. Κέλομαι δὲ καὶ ἐνθάδε χάσμα μέγιστον
 Ἐσάμεν, ὡς κεν ἔωσι διαστὰς εὐσεβέοντες,
 10 Ἄνδρες ἢ δὲ γυναῖκες, ὁμὸν κλέος οἶον ἔχοιεν.
 Οὐδὲ γὰρ οἰοβίοισι μόνον φθόνος, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον
 Πλειοτέροις, πλείων τε κακοῦ μόθος. Εἰ δὲ καὶ οἷος
 Ναιετάειν ἐθέλοις Χριστῷ ξυνούμενος οἷω,

IV. 12. Ἐντεῦθεν ἤρθης. *E' terrâ subducta es, in caelis vivis.*

13. Μάζα σενή. Id est, præter tenuem victum, et indumentum, nihil tibi curæ esse debet. Mox versus sequens reperitur Poëmate præcedenti, v. 83.

17. Μὴ πού σε Χριστὸς ὡς διπλὴν ἔξω βάλῃ. Hunc versum Vat. suppeditavit jam græcè et latinè editum à Murat. pag. 194. — Versioni metricæ addidimus illum talicis descriptum. (Not nov. Edit.)

V. Tit. Μοναχοὺς. Vox illa, inquit Combefisius, ex usu sequioris ævi obrepsit. Non enim solet Gregorius sic vocare eos qui communem vitam sanctis exercitiis ducunt, sed μεγάλας. Monachi verò illi solitarii sunt et οἰόβιοι.

6. Προέσχε. Int. Coisl. ὑπερέχει.

7. Πολύμικτος, *permixta et promiscua.*

METRICA VERSIO.

IV. AD VIRGINEM.

(Billio interprete.)

Sis parte ab omni, Virgo, sed potissimum
 Oculis pudica, nec virorum quempiam
 Admitte tecto, te ut juvet, sophum licet.
 Tu namque quamvis casta sis, livor tamen
 Terret, malum ne dedecus conflēt tibi,
 Zelumque vitæ debeat, quam amplecteris.
 Pereas velim, qui, castitatem dum colis,

Communem habere vis domum cum Virgine,
 Quæ carne vacuis angelis adstat. Tibi
 Flammâ quid opus est? Non times flammam? Quid ast?
 Fugiésne linguæ garrulæ fumum gravem?
 Elata es istinc, Virgo, sursum et victitas.
 Est offa curta, te grave et pondus premit?
 Hæc turpe propter, Virgo, nil admiseris:
 Sociumque vitæ neminem, et turpis probri,
 Quæris patronum dum tibi, susceperis,
 Ne fortè Christus, ut dolosam, respuat.

IV.

AD VIRGINEM.

*Alia Bill. 119,
pag. 182.*

- Esto casta rebus omnibus, Virgo, et oculis
 Omnium maximè. Nec quemquam in domum admittas
 Virorum, ut auxiliatorem, nequidem sapientissimum.
 Tu quidem enim casta es: invidiam autem ego valdè
 5 Timeo, ne te pungens quâdam infamiâ,
 Extinguat castam æmulationem vitæ quam amplecteris.
 Pereas mihi tu, quisquís castitatem colens,
 Carnis expertium Angelorum adstitem,
 Contubernalem vis habere Virginem. Quid opus est igne?
 10 Tûne igne superior es? Et quomodo fumum vitabis
 Temet ipsam denigrans vanâ hominum loquacitate?
 Hinc sublata es, Virgo, et sursùm vivis.
 Victus tenuis tibi et indumentum, an grave onus?
 Quorum causâ, nihil unquam turpe admittas;
 15 Nec pro patrono suscipias quemdam
 Consortem turpitudinis et vitæ, quantumvis casta sis,
 Ne te forsán Christus tanquàm duplicem foràs ejiciat.

V.

AD MONACHOS IN MONASTERIO DEGENTES.

*Alia Bill. 47,
pag. 105.*

- Si communem pluribus vitam ament
 Viri ac mulieres, concordia sub vinculis,
 Circà propitium regem choro præsidentem,
 Unâ mente, unò itinere, eodem tecto gloriantes,
 5 Melius id quidem. Quidquid enim præclarum est, non amat solum videri:
 Neque enim optimum est, quod non bono præstat.
 Ac angusta amicitia, levis est gratia, ut et lutosa
 Quæ valdè permixta est. Volo et hîc maximum chaos
 Intercedere, ut illîc separatim pietatem colant
 10 Viri ac mulieres, ac communis tantùm sit inter eos gloria.
 Non enim iis tantùm, qui soli vivunt, sed iis etiam magis qui cum multis,
 Instat invidia, majórque mali impetus. Quòd si solus
 Habitare velis, cum solo consuetudinem habens Christo,

Viris ac mulieribus vita cœnobitica eximia est, modò longo separentur intervallo.

8. Κίλομαι δὲ καὶ. Sic Reg. 992, qui mox pro χάσμα habet θαῦμα. Int. Coisl. κελύω δὲ ἐν τοῖς κοινοβίοις μέγιστον χάσμα εἶναι, καὶ τεῖχος ὥσπερ διεῖργον τὰ γενῆ διακεκριμένα ἀμφοτέρα, ἢ ὥς ἀπ' ἀλλήλων ἀνέρες καὶ γυναῖκες, καὶ οὕτως εὐσεβεῖοντες ὅμοιον κλῆος ἔχουσιν. Volo autem in cœnobiis magnum esse intervallum, et quasi murum qui utrumque sexum diversum separcet, ita ut à se invicem dis-

tincti sint viri et mulieres, et sic pietatem colentes decus habeant commune. Indè liquet propositum Gregorii non fuisse, ut mulieres cum viris in eodem monasterio non congregarentur. Jubet solummodò eos à se invicem separari, ne eos premat invidia, et ulla mali ansa subrepat. In Edit. deest δέ.

13. Ξυνούμενος. Sic Coisl. Edit. ξεινούμενος.

METRICA VERSIO.

V. AD MONACHOS IN COENOBIO DEGENTES.
(Billio interprete.)

Si sociam vitam sexus collaudet uterque,
 Coniunctisque colens animis gradinúmque Deúmque,
 Unâ habitat, vitæque viam gradiatur eandem,
 Rectius id fuerit; nam virtus sola videri
 Abnuit: eximium merito nec jure vocandum est,
 Quod non pulchrum aliquid superat, meritóque probandum.

Tom. II.

Parvâque amicitia est angustæ gratia prorsus:
 Ut contrà lutulenta nimis promiscua rursùm.
 Ast interjectum chaos ingens esse necesse est,
 Distinctis illi ut degant ac sedibus illæ,
 Sicque piâ vitam simili cum laude sequantur.
 Solivagis etenim non solis livor iniquus
 Imminet, at multò magis his quos vita sodalis
 Oblectat; gravior namque istos pugna fatigat.
 Sin, nisi cum Christo, vis planè vivere solus,

V 4

Καὶ τὸ φίλον· πάντεσσι δ' ὁμῶς θέος, ὥσπερ ἔμοι γέ,
15 Δυσμενέος τε πάλης, καὶ πτώματος οὐλομένοιο.

Σ'.

Εἰς ΣΩΦΡΟΣΥΝΗΝ.

Καλὸν γάμῳ δεθέσθαι, σωφρόνως μόνον,
Πλεῖον νέμοντα τῷ Θεῷ συσσαρκίας.
Κρεῖσσον τὸ δεσμών τυγχάνειν ἐλευθερον,
Τὸ πᾶν νέμοντα τῷ Θεῷ καὶ τοῖς ἄνω.
5 Θεὸς μὲν ἄζυξ, ἀγγέλων τ' ἀσάρκια·
Ἵλη δὲ συζυγῆς τε, καὶ πλήρης φθορᾶς.
Γάμος μέριμνα συζύγου καὶ φιλάτων·
Τῇ Παρθενίᾳ Χριστός. Εἰ γυνὴ Θεῷ
Ἴσον φέρει τι, καὶ γάμος λυτῷ βίῳ·
10 Εἰ δ' οὐδὲν ἴσον, οὐδὲ τοῖς βίοις ἴσον.
Μὴ τοίνυν, ὦ τεκόντες, ὑβρίζοιτέ με,
Γάμῳ περισκιρτῶντες, ἀγνείᾳ δὲ μή.
Γάμῳ δίδωμι, τὴν ἀγνείαν λαμβάνω.
Ἄλλ' εἰσὶν οἱ πεπτῶκας· ἄλλ' ὅλοιό μοι,
15 Μὴ τοὺς ἀρίστους ἐκλέγων, τοὺς δ' ἀσθενεῖς.
Οἱ μὲν γὰρ αὐτοῖς αἵσχος, οἱ δ' ἡμῖν κλέος.
Γῇ δ' οὐκ' ἀροῦται τῆς χαλᾶξης εἵνεκα,
Οὐ δ' ἀμπελῶν φυτεύει; ἡ θάλασσα δὲ
Ὅρμοις δίδωσι πάντας οὐσπερ λαμβάνει;
20 Τί μοι τὰ πόρρω; κειμένῳ δ' ἑωσφόρῳ
Μὴ συγκατενέχθησαν Ἀγγέλων χοροί;
Τί δ', οὐκ' Ἰούδας ἦν φονεὺς τοῦ Δεσπότου,
Ἄλλ' οἱ μαθηταὶ δόξα; Τοῦτο δ' οὐ σκοπεῖς,
Τοῦ σοῦ γάμου τὰ θεινὰ, καὶ μοιχῶν κλοπὰς,
25 Ἐξ ὧν τὸ φίλτρον, καὶ γένος νοθεύεται.
Υἱοῦ βάδιζε, τὸν φθόνον δ' ἔα κάτω.
Ἄγνευε πᾶσι, Παρθένε· Χριστῷ μόνῳ
Νύμφῃ, κράτει τὸ κάλλος ἐσφραγισμένον.
Χρηστὸς μὲν ἔστιν, ἀλλὰ καὶ ζήλου πλέως.
30 Οὐδὲν δυσειδές, οὐδ' ἄκοσμον ἐκφέρει.
Ἐσθῆτι κόσμου κόσμος ἡ ἀκοσμία,
Θρύψιν δὲ φεῦγε, καὶ ταπείνου τὰς κλάσεις.
Μὴ τὸ βλέπεσθαι τῷ βλέπειν θήρευε μοι.
Σώφρων βάδιζε, καὶ ἀναστρέφη μόνῃ·

VI. TIT. Εἰς Σωφροσύνην. Vat. εἰς παρθένον ἑτέραν, *ad minam interest, tantum etiam inter conjugatam vitam et aliam virginem.*

5. Ἀγγέλων τ' ἀσάρκια. Id est: *Angelorum vita caelebs.*
Alii vertunt: *Et Angeli carnis sunt expertes.*

8. Εἰ γυνὴ Θεῷ, id est, *quantum inter Christum et fæ-*

13. Γάμῳ δίδωμι. Id est, *conjugio utimini, per me licet: concedo vobis nuptias: mihi castitatem vindico.* Favet cod.

Vat. γάμον δίδωμι.

METRICA VERSIO.

Id quoque migratum est; metus at communis utrisque,
Ut mihi, sit, ne hosti duro in certamine cedant,
Præcipitèsque ruant tenebrosi ad tartara Ditis.

VI. DE PUDICITIA.
(Leuv. interprete.)

Bonum ligari nuptiis, castè modò,
Deoque plus des, quàm thoro connubii:
At præstat esse liberum vinclis tamen,
Deoque totum, rebus et superis, dare.
Est numen injux, Angelus non est caro:

At conjugata labis et plena est hyle.
Et cura prolis et conjugis est nuptiis:
At cura Christi cœlibi. Si par Deo
Est uxor, est par cœlibi vitæ thorus.
Sin prorsus impar, impares vitæ quoque.
Vos ergo, patres, ne probris me aspergite,
Tædas sequentes, non thori vitam insciam.
Thoro pudicitiam jugali do quidem,
At puritatis cœlibes carpunt decus.
At corruerunt, dixeris, quidam. Malè

Id quoque mihi est gratum; sed tamen omnibus, ut et mihi, adest timor
15 Hostilis pugnae et exitialis ruinae.

Vita quoque
solitaria laudan-
da, sed pericu-
losa.

VI.

DE PUDICITIA.

Alids Bill. 78,
pag. 175.

- Bonum est nuptiis ligari, modò castè,
Et plus detur Deo quàm conjugio.
Melius vinculis esse liberum,
Et totum tribuere Deo, rebúsque cœlestibus.
- 5 Deus à conjugio liber est, Angelorúmque vita cœlebs;
Crassa verò moles est connubium et plena corruptionis.
Conjugium sollicitum est de compare et rebus carissimis:
Virginitati Christus curæ est. Si fœmina cum Deo
Æquale quid habet, connubium etiam habet cum solutâ vitâ
- 10 Sin autem nihil æquale, neque in vitis est ulla paritas.
Ne igitur, ô parentes, opprobriis me afficiatis,
Conjugio voluptatem capientes, minimè verò puritate vitæ.
Connubio concedo, castitatem amplector.
- At sunt, inquires, qui exciderunt: pereat mihi,
- 15 Qui non optimos seligit, sed infirmos.
Hi enim ipsis sunt probrum, illi verò nobis decus.
Numquid terra non aratur grandinis causâ,
Aut vinea non seritur? Numquid mare
In portus deducit omnes quos suscipit?
- 20 Quid mihi longinqua commemorare? Cùm Lucifer lapsus est,
Numquid simul lapsi sunt Angelorum chori?
Quid autem, an non Judas fuit interemptor Domini,
Cæteri verò discipuli ejus gloria? Hoc verò non attendis,
Tui connubii mala, et adulterorum furta,
- 25 Quibus amor et soboles adulterina fiunt.
Sublimis gradere, invidiam relinque deorsùm.
Pura sis rebus omnibus, Virgo; Christo soli,
Sponsa, serva tuam pulchritudinem obsignatam.
(Christus) equidem benignus est, at idem æmulatione plenus.
- 30 Nihil deforme, neque indecorum effert.
Vestem induere, cujus cultus sit esse sine cultu.
Mollitiem fuge, deprime fractos et lascivos motus.
Noli, ut specteris, videndo ipsa venari.
Pudicè incede, etiamsi sola tecum verseris:

Virginitati
Christus curæ
est.

Non impro-
banda Virgini-
tatis professio ob
quosdam malos.

20. *Κεμένω*. Idem argumentum prosequitur Grego-
rius suprâ, Poëm. 1, vers. 679.

25. *Νοθεύεται*. Vat. *μοιχεύεται*.

29. *Χρησός*. Mendosè Edit. *Χρισός*.

31. *Ἐσθῆτι κόσμου κόσμος*. *Vesti mundanæ cultus sit ipsa*

invenustas. Eò loci versum aliquem desiderat Billius, aut
vitium aliquod in verbis græcis arguit, sed immeritò.

Satis est subaudire *ἥς, cujus* etc.

33. *Τῷ βλέπειν*. Ità legendum videtur. Edit. *τό*.

34. *Κἄν*. Sic melius legitur. Edit. *καί*.

METRICA VERSIO.

Tibi sit, legis qui debiles, non optimos.
Illi probrum sunt nam sibi: hi nobis decus.
Dirámne propter grandinem tellus coli,
Serique vitis, desinit? Quid? littori
Pontúsne cunctos applicat, quos accipit?
Longinqua verò quid sequor? cum Phosphoro
Utrùm Angelorum sunt simul lapsi chori?
Quid? Nonne Christi carnifex Judas erat?
Apostoli verò decus? Quin jam mala
Tu nuptiarum cogitas, furta et thori,

Adulteratur queis amor, et queis genus?
Incede sursum; livor at humi corruat,
Sis parte ab omni virgo, sis soli Deo
Sponsa, teneásque conditum formæ decus.
Benignus ille est: æstuans zelo tamen.
Deforme secum, turpe vel defert nihil.
Carere cultu sit tibi cultus, fuge
Est molle quicquid, et nimis fractum, neque
Captus videndo prospici. Gressus tuos
Pudicus esto, degere et sola expete.

- 35 Κλείς ὡς κείσθω, μηδὲ πορνεῦοι γέλως.
 Πλείστον παρειαί, καὶ γέλωτος ἔμφρασις.
 Θυμὸς, μέθη, δαίμων τε Παρθένοις ἴσον.
 Πάντων δὲ χεῖρον πλησμονὴ γαστρὸς χάριν.
 Εὐχαῖς τὸ κάλλος εἰκέτω, κάγρυπνίαις.
 40 Σύννοικον αἰροῦ μηδ' ἀδελφὸν ῥαδίως.
 Ἐμπεπύρευμα τῆς νόσου τί δεῖ βλέπειν;
 Οὐδὲν τόδ' αἰσχρὸν, πλήν μόνη μνήμη χροῶς.
 Πατὴρ μόνος σοι, καὶ Θεὸς πιστὸς, Νέα.
 Ἄλλοι δὲ φευγέτωσαν, ὡς Σῆρες ποτε
 45 Τὸ Σινά, πλαξίν ἐντυπουμένου νόμου.
 Ἄψαυτος ἔσω προσφορά καὶ παρθένος,
 Ἡ μὲν βεβήλοις, ἡ δ' ἀπάντων ὄψεσιν.
 Ἡ χρεῖα δουλούτω σε σαρκὸς μηδ' ὄλως.
 Ἄν προσδῇ του, καψάκης σοι πηγάσει,
 50 Ὑδρεία δώσει πυθμένος γεωργίαν.
 Ἄρτοις τρέφονται πεντε μύριος λεῶς.
 Πόσον σὺ μάλλον, ἢ Θεοῦ παραστᾶτις;
 Μὴ τοίνυν ἀγνὸν τὸν δ' ἔχουσα νυμφίον
 Κάλλους ἀσάρκου, συζυγῆς τῷ δευτέρῳ.
 55 Μοιχὸς γὰρ οὗτος, οὐκ ἀνὴρ καθίσταται,
 Ζώντος τὸ φίλτρον ἀνδρὸς ἐγκαρπούμενος.
 Ἡ καὶ κανοῦν προσθεῖσα τῷ Θεῷ σὺ γε
 Ἀποσερήσεις; καὶ Σοδόμων φυγοῦσα πῦρ,
 Παλινδρομήσεις; μὴ λίθος παγῆς ἁλός.
 60 Χήρας σὺ πλεῖον, ἀλλὰ καὶ χήρας γάμος
 Ὑπεύθυνος, ψευσθέντος ἀγνείας ὄρου.
 Χρυσῆς τί γλώσσης ἐστὶν εὐτελέστερον,
 Ψιλῆς, διδράχμου, δὴ τι τῶν ἀναξάτων;
 Ἀλλὰ κλαπέντα τὸν στρατὸν διώλεσε.
 65 Ταῦτ' οὖν ὁρῶσα, Παρθένε, πείθου Θεῷ.

Z.

ΠΕΡΙ ΑΓΝΕΙΑΣ.

Ἀρετὴ πᾶσα δικαίοις
 Ἐνα βαθμὸν προβιβάζει.
 Ὁ μὲν ἀλλότριος εὐνῆς
 Ἴσος Ἀγγέλοις ὑπάρχει.
 5 Ὁ δὲ τ' ἐγκράτειαν ἀσκῶν,

41. Ἐμπεπύρευμα. Vat. ὑπεμπύρευμα.

42. Χροῶς. Vat. Χροῶς.

53. Τὸν δ'. Edit. mendosè τὸ δ'.

54. Συζυγῆς. Edit. συζυγῆς.

61. Ψευσθέντος. *Derelicto castitatis proposito.* Edit. ψευθέντος.

63. Ψιλῆς, διδράχμου etc. Vat. ψιλῆς τε, διδράχμου τε. Tria hic Gregorius commemorat, quæ in direptione Je-

METRICA VERSIO.

Claudantur aures, sit procax risus procul.
 Sat est supérque vel levis risûs nota.
 Par ira, Bacchus, et Satan sunt virgini.
 Pejor saturitas ventris est his omnibus.
 Cedat venustas vigiliis, precibus quoque.
 Sociûmque tecti facilè nec fratrem cape.
 Spectare morbi fomitem quid attinet?
 Non est quidem hoc fœdum : ast memoria sordidat
 Vel sola. Patri crede te soli, et Deo.
 Fugiant (ut olim bestię montem Sina,

Cùm lex tabellis sculperetur,) cæteri.
 Intacta sint hæc, victima, et Virgo : manus
 Fugiat profanas illa, visum hæc omnium.
 Te nulla carnis subjuget necessitas.
 Si quid requires, fontis in morem fluet
 Lecythus, farinam et hydria tibi proferet.
 Immensa quinque vescitur plebs panibus.
 Quanto magis tu maximo quæ adstas Deo?
 Cùm sponsus ergò sit tibi hic cujus decor
 Est carnis experts, alteri jungi cave.

- 35 Clavi aures obserantur; ne procax sit risus :
 Plerumque genæ sunt risûs indicium.
 Ira, ebrietas et dæmon Virginibus idem sunt;
 Omnium autem res pessima est, repletio gulæ gratificans.
 Venustas formæ cedat precibus et pervigiliis.
- 40 Contubernalem nequidem fratrem admittas facilè.
 Fomittem morbi tui quid necesse est intueri ?
 Nihilquidem in hoc turpe, verumtamen sola recordatio pulveris periculosa.
 Pater solus tibi, et Deus fidelis, ô Puella,
 Cæteri fugiant, sicut olim bestiæ
- 45 Montem Sina, cùm lex in tabulis scriberetur.
 Intactiles sint victima et Virgo,
 Illa quidem profanis, hæc omnium oculis.
 Necessitas carnis nulla te unquàm in servitutem redigat.
 Si indigebis rei cujusquam, cadus tibi fontis instar fluat.
- 50 Hydria dabit tibi fundi fructum.
 Panibus pascuntur quinque millia hominum,
 Quantò magis tu qui Deo adstas?
 Ne igitur, cùm purum hunc habeas sponsum
 Pulchritudinis incorporeæ, jungaris alteri.
- 55 Adulter enim ille, non tuus conjux esset,
 Viventis amorem mariti sibi vindicans.
 An tu canistrum, quod Deo obtuleris, postea
 Adimes? num tu, quæ fugisti Sodomorum ignem,
 Illuc recurre? absit ut in saxum salis coalescas.
- 60 Tu plùs es quàm vidua, et tamen viduæ conjugium
 Poenæ obnoxium est, cùm transiliuntur castitatis fines.
 Aureâ quid linguâ vilius est,
 Penulâ, et didrachmo, cæterisque direptæ urbis spoliis?
 Attamen, his surreptis, Hæbreorum fugatus est exercitus.
- 65 Hæc igitur cernens, Virgo, Deo obtempera.

Ira, ebrietas,
 et dæmon Virgi
 nibus idem sunt.

Exod. xix, 45.

3 Reg. xvii.

Matth. xiv.

Virgo plus est
 quàm vidua.

Josue, vii.

VII.

DE CASTITATE.

Alia Bill. 167,
 p. 252.

Virtus omnis homines justos
 Ad unum gradum promovet.
 Qui est expers conjugalis thori
 Par est Angelis.
 5 Qui continentiam in conjugio sectatur,

richo furatus est Achan: nimirum auream linguam, sagum et didrachmum, quod Billius et Leuven. non attenderunt, et locum hunc malè reddiderunt, alienum in sensum detorquentes vocem *ψαλῆς*, quæ aliud nihil hîc significat, quàm *penulam*, sive sagum, quæ vestis est

militaris. Vide suprâ II, 435, et Tom. I, pag. 626. Mox, *ἀναστάντων*. Ità legendum pro *ἀναστάντων*, quod Edit. habent mendosè.

VII. TIT. *Ἀγνείας*. Vat. addit *σώματος*.

5. *Ὁ δὲ τ' ἐγκράτειαν*. Vat. *ὁ δὲ γ' ἐγκράτειαν*.

METRICA VERSIO.

Namque est adulter iste, non conjux, viri
 Ad sese amorem transferens vivi. Deo
 An tu canistrum cùm semel donaveris,
 Adimes? rogam cùm fugeris Sodomiticum,
 Redibis? Absit; ne salis fias lapis.
 Quàm vidua plùs es. At thoris viduas quoque,
 Si castitatis fregerint votum, reas
 Facit. Quid esse vilius linguâ aureâ
 Possit? didrachmo quid minus? Sed hæc tamen

Tom. II.

Surrepta totum perdidere exercitum.
 Hæc ergo cernens, Virgo, Christo obtempera.

VII. DE CASTITATE.
 (Fed. Morello interprete.)

Virtus omnis ab æquis
 Gradu altero promovetur:
 Alienus hic cubili,
 Par est Dei ministris.
 Colit at qui continentem

Μετὰ Παρθένων τετάχθω·
 Ὁ δὲ τὸν Γάμον φυλάσσω,
 Ἴσος ἐγκρατεῖ γενέσθω.
 Μόνον ἀσκεῖτε τὸ σῶφρον,
 Ἴνα μειζόνων τύχοιτε.

10

H.

ΣΥΓΚΡΙΣΙΣ ΒΙΩΝ.

- Βι. Κρίναις ἀν' ἡμῖν, ὧ ξένη. Κριτ. Κρίσις δὲ τίς;
 Βι. Βίοι μάχονται. Κριτ. Καὶ τίνες; τίς δ' ἡ κρίσις;
 Βι. Ὁ κοσμικός τε καὶ ὁσος τοῦ πνεύματος,
 Πότερος ἀμείνων καὶ σοφοῖς βιώσιμος;
 5 Κριτ. Ὡς δύσκριτον μὲν, ἀλλ' ὁμῶς ἀκουσέον.
 Κοσμ. Κόσμου πεφυκώς, οἶδα καὶ σέργω τάδε·
 Τὸ δ' εὐσεβές, πατρῶον αἰδεῖσθαι νόμον.
 Πν. Θεοῦ πεφυκώς, οἶδα καὶ σέβω Θεόν·
 Τὸ δ' εὐσεβές, τέλειον εἰδέναι σέβας.
 10 Εἴ σοι τὸ χεῖρόν ἐστι τιμιώτατον,
 Πῶς οὐκ ἐμοὶ τὸ κρεῖσσον ἐνδικώτερον;
 Κοσμ. Μήτηρ ἐμοὶ σάρξ καὶ συνεκράθην χοῖ,
 Σαρκὸς ποθῶ πλήρωμα τῆς ἐρρήγμενης.
 Πν. Θεὸς πατήρ μοι καὶ Θεῷ συνεζύγην,
 15 Μορφῆς ποθῶ μίμησιν ἧς ἀπερρύην.
 Κοσμ. Πῶς δ' ἂν συνέσῃ, φράζε, τὸ βροτῶν γένος,
 Εἰ μὴ τὸ σαρκῶν συζυγές συνέδραμε,
 Νόμῳ τε θείῳ καὶ φύσει κρατούμενον;
 Πν. Νόμος μὲν οὗτος, νῦν δὲ λυθῆναι με δεῖ,
 20 Βίον πρὸς ἄλλον τοῦ παρόντος κρεῖσσονα
 Σπεύδοντα, δεσμῶν καὶ φθορᾶς ἐλεύθερον.
 Κοσμ. Πῶς οὖν νεήλυς ἦλθε παρθένος βίος;
 Πν. Ἦν μὲν σκιώδης καὶ πάλαι· λάμπει δὲ νῦν,
 Ἐξ οὗ Θεοῦ πέφνηε Μήτηρ παρθένος.
 25 Καὶ γὰρ νόμος παλαιὸς εἶξε τῷ νέῳ·
 Τὸ γράμμ' ἀπῆλθε, τὸ κράτος δὲ πνεύματος.
 Κοσμ. Ἄζυξ δ' ἂν ἦν τις συζύγου βίου δίχα,
 Ἦ τίς δίκαιος; Πν. Ὡς λίαν κομψός τις εἶ,
 Πείθων τὸ σάρκας συνδραμεῖν καλῶν χάριν,

VIII. (a) ARGUMENTUM. Hoc carmine per prosopopœiam inducuntur duæ Vitæ inter se disceptantes, nempe, spiritualis et mundana, quæ hospitem quendam controversiæ suæ arbitrum constituunt. Per spiritalem autem eam intelligit Gregorius, quæ colendæ pietatis studio ita prorsus addicta est, ut et à corporis voluptatibus et à congerendis vitiis, et à bonorum amore, ac deniquè ab omnibus mundi illecebris

abhorreat: per mundanam autem, eam quæ et liberis operam dat, et opibus gaudet, et bonorum cupiditate afficitur, et lautiori vitæ genere delectari solet. Non autem hæc spiritualis vita mundanæ ita opponitur, ut nihil inter utramque fœderis, nihil commercii esse queat, quemadmodum nec inter lucem et tenebras, fidelem et infidelem, sed ut vita monastica cum promiscuâ, quam κοσμικὴν Græci, munda-

METRICA VERSIO.

Vitam, esto par puellis:
 Connubiûmque servans
 Similis sit abstinenti.
 Colito unicam modestam
 Laudem, assequeris alta.

VIII. COMPARATIO VITARUM.
 (Billio interprete.)

Vit. Nostræ, hospes, oro, litis hæc iudex sede.
 Jud. Lis ista quænam est? Vit. Dissident Vitæ duæ.

Jud. Quæ, cûrque? Vit. Mundi vita, et spiritûs,
 Utra præferenda sit viris prudentibus.
 Jud. Non judicatu est arduum hoc: tamen audiam.
 Mund. Prognata mundo, jure mundum diligo:
 Leges vereri nam paternas est pium.
 Spir. Deum, Deo sim cûm sata, et scio, et colo:
 Nescire summum nam Deum grave est nefas.
 Si tam expetendum, vilius quod est, putas,
 Quod præstat an non justius charum mihi?

Cum Virginibus computetur.
 Qui conjugii leges servat,
 Par sit continenti.
 Saltem excolite temperantiam,
 10 Ut majora dona consequamini.

VIII.

COMPARATIO VITARUM.

Alia Bill. 156,
p. 220.

- Vit.* Judices nos, Hospes. *Jud.* Quæ lis dirimenda?
Vit. Vitæ disceptant. *Jud.* Quænam illæ, et quæ disceptatio?
Vit. Vita sæculi, et Vita spiritûs,
 Utra melior, et sapientibus eligenda?
 5 *Jud.* Res certè difficilis ad judicandum, sed tamen audiendum.
Sæc. Ex mundo nata, novi hæc et diligo:
 Pium est autem paternam legem revereri.
Spir. Ex Deo nata, novi et colo Deum:
 Pium est autem perfectum nôsse cultum.
 10 Si, quod deterius est, tu maximè veneraris,
 An non ego potiori jure, id quod præstantius?
Sæc. Mater mihi caro, et carni adjuncta fui,
 Carnis disruptæ plenitudinem desidero.
Spir. Deus pater mihi est, et cum Deo conjuncta sum,
 15 Formæ, ex quâ fluxi, similitudinem desidero.
Sæc. Quomodò constitisset, dic mihi, mortalium genus,
 Nisi carni conjunctio accessisset,
 Divinâ lege et naturâ firmata?
Spir. Lex quidem talis extitit, nunc autem solvi me illâ oportet,
 20 Dum ad aliam vitam præsentī præstantiorem
 Propero, à vinculis et corruptelâ liberam.
Sæc. Quomodò ergò advenit recens vita cœlebs?
Spir. Erat quidem olim, sed obscura, nunc verò coruscat,
 Ex quo Dei apparuit virgo Mater.
 25 Vetus enim lex cessit novæ:
 Littera abscessit, spiritus autem viget.
Sæc. Quis cœlebs sine conjugio foret,
 Aut quis justus? *Spir.* Valdè lepida es,
 Quæ contendis carnes concurrere ob probos viros;

Elegans ma-
 trimonii peri-
 phrasis.

Legis tempo-
 re matrimonium
 cœlibatui præfe-
 rebatur.

*nam Latini solent appellare. Quod quidem ex judicis sen-
 tentiâ constat, in quâ jubentur hæc duæ Vitæ pacem concor-
 diâque inter se colere ac similitudinem omnem abjicere.*

2. Κρίσις. Vat. μάχη.

5. Ως. Coisl. ὅ. Bill. legisse videtur οὐ.

12. Χοί. Ità Vat. et Coisl. Edit. mendosè χοί. Mox, *σάρκος ποθῶ.* Elegans matrimonii periphrasis. *Bill.*

21. Φθορᾶς. Coisl. πάθους.

26. Κράτος δέ. Ità Coisl. Edit. κράτος καί.

27. Ἄζυξ. Ità Coisl. et Vat., quod idem est ac mona-
 chus. Edit. ἄθριξ.

28. Δίκαιος, justus, pius conjugatus.

29. Σάρκας συνδραμεῖν. Id est, *lepida profectò tū es, quæ
 fingis homines conjugio mancipatos, in re uxoriâ hoc spec-
 tare, ut liberos procreent, à quibus Deus piè sanctèque co-
 latur.* Coisl. σάρκα.

METRICA VERSIO.

Mund. Sum carne nata matre, juncta et pulveri:
 Addi resectam postulo carnem mihi.
Spir. Deus pater mī, mēque devinxi Deo:
 Formam æmulari gestio, ex quâ prodii.
Mund. Quonam extitisset, dic, modo nostrum genus,
 Carni fuisset juncta nī conjunx caro:
 Natura léxque quod superna continet?
Spir. Lex id ferebat; at modò solvi est opus,
 Dum tendo ad ævum celsius cursu levi,

Quod labe penitus et thori nexu caret.
Mund. Innupta quonam venit ergò post modo
 Vita? *Spir.* Erat et olim, tectior quamvis; Dei
 Supremi ut autem virgo Mater extitit,
 Jam lucet illa, nam vetus cessit novæ
 Lex legi, abivit littera: vicissim viget
 Spiritus. *Mund.* An esset, vita nī conjunx foret,
 Cœlebs vel ullus vir prorsus? *Spir.* Lepida admodum es,
 Coire dicens ob probos carnem viros.

- 30 Καλούς μὲν ἐξέβλεψεν ἢ κακοὺς χρόνος,
 Ὑβριν δὲ σαρκὸς ὁ σπορεύς ἐπέβλυσεν.
 Οὐκ ἄλλο. Τὸ φρονεῖν δὲ τῷ πάθει γέλως,
 Ὡς συγκαμνοντα Θεοῦ ψελήματι.
 Κοσμ. Τί οὖν βίῳ δέδωκας, ἐζήτεις δὲ τί;
 35 Πν. Κλάδους. Κοσμ. Ἴνα ψυγῶσιν, ἢ λαίλαψ λάβοι;
 Δὸς τὴν ἐμὴν σὺ ρίζαν· εἴτ' ἔχει κλάδους.
 Πν. Ἀρκεῖ γενέσθαι. Τῇ φθορᾷ δ' ἄλλος κάμοι,
 Τρέφων, διδάσκων, εἴτα πενθῶν ἄνθρωπος
 Τὸν οὐκ ἔτ' ὄντα, γραπτὸν ἐν τοίχοις βλέπων
 40 Ἄπνουν τὸ κάλλος, υἱὸν οὐ κινούμενον.
 Κοσμ. Εὐπατρίδης ἐγὼ τις. Πν. Ἐκ ποίου γένους;
 Ποῖος δ' ὁ πλάσης; τὸν δὲ πηλὸν ἀγνοεῖς
 Ὡς εἷς; μὴ' εὐγένεια, μίμησις Θεοῦ.
 Τάφοις κρατεῖς σὺ καὶ νέοις προστάγμασιν,
 45 Ἐξ ὧν ἐγράφης εὐγενής, οὐκ ἐτράφης.
 Κοσμ. Ἐμοὶ τὸ πλουτεῖν δυσμενεῖς βάλλει κάτω,
 Φθόνῳ δὲ τήκει τοὺς κακοὺς, ποιεῖ φίλους,
 Θρόνους δίδωσιν ἐν πόλει φυσᾶν μέγα.
 Πν. Ἐμοὶ πενία μὴδὲ δυσμενεῖς ἔχειν
 50 Χαρίζετ', οἷκτος δ' ἀσφαλέστερος φρόνου.
 Θρόνοι δὲ λυτοὶ καὶ φίλοι καιροῦ πλέον.
 Ἄν οὖν μένωσι, κρεῖσσον ἡττᾶσθαι Θεοῦ,
 Ἡ πρῶτα πάντων τῶν ὀρωμένων ἔχειν,
 Ἡ πάντων εἶναι τῶν ὀρωμένων ἄνω.
 55 Πόλις δ' ἔχει με λαμπρὸν ἢ νοούμενη.
 Κοσμ. Τίς δ' ἀσφάλεια τῷ πένητι τοῦ βίου;
 Τείχη, πυλώνες, μηχαναί, ξιφηφόροι;
 Πν. Κάμνοντες, ὥς μὴ τὸ σῶμ' ὑπεκκλάπη.
 Μόνον πέπασαι τοῦτο καὶ μικρὸν ράκος.
 60 Ἄλλων ὁ ληστῆς, ἢ τυραννὶς ἐρρέτω.
 Ὁ φῶρ ἐχόντων· εἷς ἐμοὶ πλούτος, Θεός,
 Ὃν οὐποτ' οὐδεὶς ἀρπάσει κεκτημένῳ.
 Τὰ δ' ἄλλ' ἐχόντων, οἷς φίλον, τὴν οὐσίαν
 Ἀρπαζέτωσαν τὴν ἐμὴν πᾶσαι χεῖρες.
 65 Πένητος ἀνδρὸς οὐδὲν ἀσφαλέστερον.
 Θύει σαγῆνῃ πλούσιος, τὴν δεξιάν

31. Ἐπέβλυσεν. Vat. ἐξέβλυσεν.

33. Συγκαμνοντα. Vat. συνεργοῦντα.

34. Ἐζήτεις. Hic Billius distinguit, et spiritalem vitam inducit cui saecularis respondet κλάδους juxta Combefisium. Postea Spiritalis, ἵνα ψυγῶσι, aut frigore pereant. Sæc. Δὸς τὴν ἐμὴν etc. Da mihi radicem meam. Sic clarè distinguendum ait Combef. Sæc. Ramos, prolem, liberos. Spir.

Ut algore intereant, aut procella auferat. Sæc. Da meam tu radicem, sicque ramos habeto, ἔχει κλάδους.

35. Λάβοι. Coisl. λάβη.

36. ἔχει. Ità Coisl. Edit. ἔχει.

43. Ὡς εἷς. Coisl. ὡς οἷς μὴ' εὐγένεια, quippe quibus una est nobilitas.

50. Φθόνου. Vat. φρόνου.

METRICA VERSIO.

Probos malosque nutriit tempus. Pater
 Tantum obsecutus carnis est lasciviæ.
 Ridendus autem est cui libido animos facit,
 Ut quem supremi Numinis velle adjuvet.
 Mund. Quidnam ergo mundo porrigis? Spir. Quid-
 nam petis?
 Ramos. Mund. Ut aliorum necet:
 Stirpem meam da, surculos turbo auferat.
 Spir. Ortum esse satis est, qui volet, labi vacet,
 Alens docensque, luce post cassum gemens,

Pictum in tabellâ contuens, nec spiritu
 Ullôve motu præditum formæ decus.
 Mund. Sum stirpe clarâ. Spir. Quod genus tandem tibi,
 Quinamve fictor? Non lutum par omnibus?
 Deum æmulatur quisquis, hic est nobilis.
 Vincis sepulcris, atque rescriptis novis
 Queis scripta, sed non educata es, nobilis.
 Mund. Hostes acerbos dejicit census mihi,
 Parit favores, urit invidiâ improbos,
 Thronos dat, utque in urbibus gradiar tumens.

- 30 Ac probos quidem et malos tempus enutrivit,
Carnis autem contumeliam pater protulit.
Nihil aliud. Jactare verò se libidine ridiculum est,
Quasi cum Dei voluntate simul laboret.
Sæc. Quid igitur sæculo dedisti, aut quid quærebas?
- 35 *Spir.* Ramos. *Sæc.* Ut frigore pereant, aut eos turbo rapiat?
Da mihi tu radicem meam : tu verò ramos habeas.
Spir. Satis est nasci ; mobilibus rebus alius det operam,
Nutriens, docens, ac deindè subito lugens
Non ampliùs existentem, pictam ad parietem cernens
- 40 Inanimam pulchritudinem, immobilem filium.
Sæc. Nobilis quædam sum. *Spir.* Ex quo genere?
Qualisque opifex? an lutum ignoras
Unum esse? Nobilitas una, imitatio Dei.
Sepulcris nixa es, et novis rescriptis,
- 45 Per quæ scripta es, non educata, nobilis.
Sæc. Mihi divitiæ inimicos sternunt,
Ac invidiâ urunt improbos, conciliant amicos,
Thronis in urbe gloriari donant.
Spir. Mihi verò paupertas, ut ne habeam quidem inimicos,
- 50 Largitur : invidiâ autem miseratio tutior.
Throni verò caduci sunt et qui temporis magis amici sunt :
Atque etiamsi permaneant, satius est Deo subesse,
Quàm primas in omnibus rebus aspectabilibus tenere,
Aut supra res omnes visibiles evehi.
- 55 Urbs autem illa splendidum me habeat, quæ mente intelligitur.
Sæc. Quæ autem vitæ securitas pauperi?
Muri, vestibula, machinæ, satellites?
Spir. Nimirum laborantes, ne furto corpus rapiatur :
Hoc solum possidet et laceram vestem.
- 60 Ad alios latro ; facessat tyrannis.
Fur invadat eos qui habent : mihi unicæ opes, Deus,
Quem nemo unquam rapiet possidenti.
Alia habeant qui eis delectantur : mea
Abripiat bona omnis manus.
- 65 Viro paupere nihil securius.
Reti suo immolat dives : dexteram

Matrimonii in-
commoda.Vera nobili-
tas.Opum potes-
tas.Invidiâ tutior
miseratio.Pauper fures
non timet.Nihil securius
paupere.Reti suo dives
immolat, nec
Deum laudat.
Habac. 1, 16.51. Αυτοί. Coisl. αὐτοί. *Throni verò ipsi et amici tem-
porales sunt.*

53. Η. Coisl. Ὡ. Versus sequens deest in manuscriptis.

55. Ἐχρη. Coisl. ἔχει.

58. Ὡς μὴ τὸ σῶμα ὑπεκκλάπη. Coisl. ὑπεκκλάπη. Hoc
ironicè dictum : neque enim fures eas domos aggredi so-
lent, in quibus nihil est quod rapere possint.

65. Πένητος. Sic infrà, Poëm. xxxiii, vers. 125.

66. Θύει etc. Alludit ad hæc verba *Habac.* 1, 16. Quæ
dicta sunt de rege Nabuchodonosor, quòd rerum pros-
perè gestarum gloriam viribus suis adscribat, *propterea*
immolabit sagenæ suæ, et sacrificabit reti suo. Vide *Tom. I,*
pag. 313.

METRICA VERSIO.

Spir. Mihi contrà egestas hoc dat, ut caream hostibus,
Livore porrò tutior miseratio,
Throni caduci. Tempori est amicior
Amicus : útque maneat hic, præstat Deo
Subesse, primas ferre quàm rerum omnium,
Aut cuncta suprà, quæ videntur, evehi.
Hâc demùm in urbe splendeam, quam mens videt.
Mund. Quæ vitæ egenti suppetit securitas?
Vestibula, muri, machinæ, satellitum

Tom. II.

Manus laborans. *Spir.* Corporis furtum timens?
Hoc namque solum veste tum vili obtinet.
Aliis latrones imminet, vis sit procul.
Fur petit habentes ; solæ opes Deus mihi,
Quem nemo rapiet si semel possedero.
Id præter unum cuncta, qui volet, auferat ;
Prædentur omnes, si velint, opes meas :
Egente non est tutius quicquam viro.
Dives superbus immolat reti suo,

Y 4

- Τὴν αὐτὸς αὐτοῦ, ὡς φίλην ἀσπάζεται,
 Καὶ τῶν καλῶν δοτῆρα οὐκ ὕμνεϊ Θεόν,
 Ἔως ἃ κέκτητ' εἰς ξένου πέση χέρας
 70 Οὐ μὴ θέλει· τί φημι; δυσμενοῦς ἴσως,
 Κάκειθεν ἄλλου, τὰ τροχῶν κυλίσματα·
 Ἐμοὶ δ' ἅπας συνέρχεται, ἣν θέλω, βίος,
 Οὐδὲν φθόνῳ τε καὶ σροφαῖς λελείπεται.
 Κοσμ. Πόσον τὸ χεῖρας μὴ βλέπειν εἰς γειτόνων,
 75 Ἄλλους δ' ἐς ἡμῶν, εὐσεβεστέρους ἴσως.
 Πν. Πόσον τὸ χεῖρας εἰς Θεοῦ μόνον βλέπειν,
 Τοῦ καὶ διδόντος καὶ πατρικῶς αἰτουμένου,
 Αἰσχρὸν δὲ μηδὲν τοῦ λαβεῖν δράσαι χάριν,
 Τὴν αἰμολάπτειν βδέλλαν ἐκμιμούμενον,
 80 Τὰ μὲν κρατοῦντα, τοῖς δ' ἐρείδοντα φρένα,
 Τὰ δὲ βλέποντα οὐ καλοῖς ἐν ὄμμασι,
 Τὰ δ' ἐκτυποῦντα ταῖς ὀνειρώων ἐλπίσιν,
 Αἰεὶ πλέον πένητα τῷ ποθουμένῳ;
 Κοσμ. Οἴσει δὲ πῶς τις δυσκόλου καιροῦ φοράν,
 85 Μηδὲν φέρων ἔρεισμα τῆς ἀηθίας;
 Πν. Ἦρου με πῶς τις φεύξεται εὖστοχον βέλος;
 Θορὶξ οὐ διαίρειτ' εὐπετῶς, οὐδ' ἐγγύθεν.
 Γενοῦ σενός μοι· καὶ κακῶν φεύξη φοράν.
 Δόναξ φέρει τὰ πνεύματ', ἀλλ' οὐχὶ δρῦες.
 90 Ὁ μὲν γὰρ εἶκει, τὰς δ' ἀνατρέπει βάρος.
 Κοσμ. Ἐμοὶ τρυφᾶν ἔξεστιν. Πν. Ἀλλ' ἐμοὶ τρυφή,
 Τὸ μὴ τρυφᾶν, κόρῳ τε καὶ τοῖς ἐντέροις
 Οἰδοῦντα, καὶ νοσοῦντα πλουσίᾳ νόσῳ,
 Ὄζοντα τερπνῷ βορβόρῳ λαιμοῦ πέρα,
 95 Τὸν νοῦν σενοῦντα τῷ πάχει τῆς ἰλῦος.
 Κοσμ. Ἐμοῦ τὰ πέμματα'. Πν. Ἄρτος ἡ καρυκεία,
 Ἐμοὶ τὰ πόματα', ἐξ ἁλῶν ἅπαν γλυκύ.
 Οἷς τῶν τρυφόντων ἀλμυρὸν καταπτύω.
 Κοσμ. Ὅσμη μύρων ἔμοιγε τέρψις, ἄσματα,
 100 Χερῶν ποδῶν κροτήματ', εὐρυθμοὶ κλάσεις,
 Ὁμορρόθουντων ὀργάνων συμφωνία.
 Πν. Αἰνεῖς σὺ ταῦτα, ταῦτα δ' ἐστίν, οἷς κακὸς
 Ἐμοὶ γ' ὁ πλοῦτος, ὡς κακῶν διδάσκαλος.
 Κρείσσων μὲν ἡμῖν ὀργάνων ψαλμῳδία·

69. Πέση. Coisl. πέσοι.

73. Στροφαῖς, fraudibus.

83. Πλέον πένητα. Vat. 1. πλέον νέμοντα, id est, avarum semper pluris id facere quod expetit, quàm id quo fruitur: vilescit enim nobis, quod in promptu est.

84. Φοράν. Coisl. φοράς.

86. Ἦρου με. Vat. ἔροῦ με. Mox idem habet εὖστόχου pro εὖστοχον.

88. Στενός. Coisl. σθένης.

96. Καρυκεία. Ità Coisl. Edit. καρυκία.

METRICA VERSIO.

Velútque amicæ dat suæ dextræ osculum,
 Omnis datorem nec boni laudat Deum,
 Quousque tandem ad alterum cadant opes
 Quem nolit ipse, fortè inimici in manus
 Volvantur, hincque ad alterum, rotæ in modum.
 At me sequetur census abeuntem meus.
 Nil vindicabunt livor et rerum vices.

Mund. Quanti æstimandum proximi non ex manu
 Pendere, sed eum, fortè meliorem, ex meâ.

Spir. Quanti putandum est ut quis in solam Dei,
 Qui dat, paternè et poscitur, spectet manum,
 Amore lucri turpe nec quicquam gerat,
 Avidam cruoris æmulans hirudinem,
 Quædam tenens jam, mente quædam cogitans,
 Oculisque rursus non bonis quædam intuens,
 Quædamque inani spe levis fingens sibi,
 Per expetita semper indigentior?

Mund. Qui durioris impetum sortis feret,

- Suam ipse, ut amicam osculatur,
 Et bonorum largitorem non laudat Deum,
 Donec ea quæ possidet in alias incidant manus
 70 Quas minimè velit : quid dico? fortè in manus inimici,
 Atque indè in alias, rotarum instar.
 Me verò, si moriar, census omnis sequitur;
 Nihil invidiæ et vicissitudinibus relinquetur.
- Sæc.* Quanti illud æstimandum est, ut non in manus vicinorum inspiciamus,
 75 Sed alii in nostras, et fortassè magis pii respiciant?
Spir. Quanti illud, ut quis in manus Dei solius respiciat,
 Qui donat et paternè imploratur;
 Nihilque, lucri causâ, turpe admittat,
 Sanguinis avidam hirudinem imitatus,
 80 Ac alia quidem tenens, aliis mentem intendens,
 In alia pravos injiciens oculos,
 Alia effingens somniculosis spebus,
 Semper pauperior, ob ea quæ desiderat?
- Sæc.* Quomodò feret quis molesti temporis impetum,
 85 Nullum habens molestiæ fulcrum?
Spir. Quæris à me quomodò sagittam aptè vibratam quis effugiat?
 Capillus non facilè dividitur, ne cominùs quidem.
 Sis mihi in arcto, et malorum effugies impetum.
 Ventos arundo sustinet, quercus verò nequaquàm.
 90 Illa enim cedit : hanc moles subvertit.
- Sæc.* Mihi deliciis frui licet. *Spir.* At mihi deliciæ sunt
 Minimè deliciis frui, nec satietate et visceribus
 Turgere, ac morbo divite ægrotare,
 Nec suave lutum ultrà guttur olere,
 95 Ac mentem angustam et exilem cœni pinguedine facere.
- Sæc.* Meæ placentæ sunt. *Spir.* Panis, condimentum;
 Mihi potus est, ex sale omnis dulcèdo :
 His salsuginem eorum despueo, qui delicias sectantur.
- Sæc.* Odor unguentorum mea oblectatio, cantica,
 100 Manuum pedumque strepitus, flexiones in numerum,
 Consentientium instrumentorum symphonia.
- Spir.* Hæc tu laudas : at hæc ipsa in causâ sunt, cur malæ
 Mihi quidem sint divitiæ, ut malorum magistræ.
 Præstat organis apud nos psalmorum cantus,

Avari hiru-
dini similes.

Avari semper
egent.

Adversa faci-
lius ferunt pau-
peres, quàm di-
vites.

Opes vitii ma-
gistræ.

97. Πόματ' ἐξ ὧν. Ità Coisl. Edit. *πέμματα*, quam lec-
tionem præfert Billius codicum auctoritati, et vertit,
panis et dapes mihi : condire solo dulce quas mihi est sale.

98. Τρυφώντων ἄλμυρον καταπτύω. Leuv. *Delicatè vi-
ventes salsè irrideo.*

99. Ἄσματα. Edit. *ἁσμάτων.*

METRICA VERSIO.

Habens, molesta quod levet, prorsus nihil?
Spir. Quo quis sagittam vitet, exquiris modum?
 Vix dissecatur cominùs licet, pilus.
 Mihi robur esto : sicque vitabis mala.
 Ventos arundo sustinet, quos non ferunt
 Quercus : quòd illa cedat, has moles gravis
 Evertat. *Mund.* Amplè victito, *Spir.* Luxus mihi
 Arcere luxum, nec cibis præter modum
 Farcire ventrem, divite et morbo premi,
 Gratùmque cœnum, guttur ultrà, protinus

Olere, mentem stringere et crasso luto.
Mund. Dapes meæ sunt. *Spir.* Panis et dapes mihi:
 Condire solo dulce quas mihi est sale :
 Per quem ipsa salsum despueo luxum tuum.
Mund. Dulces odores me juvant, et cantica,
 Manuumque plausus et pedum, et motus chorus
 Concinnè in orbem, barbyti et concors sonus.
Spir. Tunc ista laudas? Ast opes hoc nomine,
 Vitii ut magistras, improbandas judico.
 Præstat quibusvis organis psalmodia,

- 105 Ψυχὴν συναρμόζουσα τοῖς νοουμένοις.
 Μύρου δὲ παντὸς Χριστὸς εὐωδέσσερος,
 Ἡμῖν κενωθείς, ὡς λύση δυσωδίας,
 Ἡς νεκρότης μ' ἐπλησε τῆς ἀμαρτίας.
 Κροτῶ δὲ χεῖρας, ἣν πέση φονεὺς ἐμὸς,
 110 Λόγον τιν' ἢ πρᾶξιν τιν' εἰσηγούμενος
 Κακὴν. Ποδῶν ὄρχησις, ἔνθεος εἱροφία.
 Κοσμ. Τάχ' ἂν τόδ' εἴποις, ὡς πενία καὶ ταῖς νόσοις
 Ἀρκεῖ, πλέον φέρουσα σωμάτων ἄκη.
 Πν. Τόδ' οὐκ ἂν εἴποιμ'. Οὐκ ἀληθὴς γὰρ λόγος.
 115 Ὅδ' ἔς' ἀληθὲς, τοῦτο καὶ λελέξεται.
 Πένης, ἐχόντων εὐσθενέσσερος πολὺ.
 Θεὸς δ' ἔδωκεν, ἀντανισῶν τὴν χάριν,
 Ἰσχὺν πένησιν, εὐπόροις δὲ φάρμακα.
 Μοχθεῖ πένης, ἰδρώσι τὰς ὕλας κενοῖ,
 120 Πεινᾷ, ῥιγοῖ, συγκαίεθ' ἡλίῳ μέσῳ,
 Ὀδοιπορεῖ, φορτίζειθ', ὕεται, ζένει.
 Καιροῦ τροφὴν ἀπλὴν τε καὶ ἀσύνθετον
 Ἐδέξατ', οὐδὲν οἶδε μαγγκνευμάτων,
 Ὡς ὁφοποιοὶ καὶ τρυφῆς ὑπηρέται
 125 Γῆς καὶ θαλάσσης ἐκπορίζουσι μυχῶν,
 Θῆλυον τράπεζαν ἐκτιθέντες ἀνδράσι.
 Φύσαι, κατάρροι, σπλῆνες, ἐξαρθρήματα,
 Βοαί, φορήσεις, ὠχρότητες, ἐκλύσεις,
 Τῶν εὐπορούντων· τῶν κόρων οὗτοι τόκοι.
 130 Οἱ μὴτ' ἔχουσιν ὧν ἔχουσιν ἡδονήν,
 Ζητοῦσι θ' οἷς λείψωσιν ὄγκον, πολλάκις
 Ζηλοῦντες εὐεκτοῦντας ἀσθενεσέερους.
 Πάντων ἔρημοι, δυστυχεῖς εὐδαίμονες.
 Χρυσὸς, λίθοι, ποικίλματ' ἐσθήτος, βαφαί,
 135 Ζωογράφου τε πορφύρας ἀντιχρόου,
 Τοίχων, ὀρόφων καὶ ψηφίδος πεδοσιβοῦς.
 Ἄργυρος, ὃ μὲν τις κρυπτὸς ἐν κόλποις χθονὸς
 Εἰρχθεῖς, ὅθεν προήλθεν, ἄξιός τάφων,
 Ὅδ' ἐν προσθήκῃ, καὶ προσασφράπτων πότοις.
 140 Ἴπποι, τάπητες, ἄρμαθ', ἄρματηλάται,
 Κύνες, κυνηγοὶ, θηρίων ἰχνεύμονες.
 Καὶ ταῦτα δὴ τὰ τερπνὰ, θεσποίνης κακῆς,

111. Ποδῶν ὄρχησις, ἔνθεος εἱροφία. Coisl. ποδῶν δ' ὄρχησις ἐνθῆς εἱροφία.

112. Καὶ ταῖς. Deest. in Coisl. καί.

117. Ἀντανισῶν, ἀντανισῶν.

120. Πεινᾷ. Ità Coisl. Edit. πεινᾷ.

121. Φορτίζειθ'. Coisl. φροντίζεται.

127. Σπλῆνες, ἐξαρθρήματα. *Lienis morbi, articulorum membrorumque debilitates.* Ità Vat. Edit. σπλῆνος, ἐξαρθρημάτων.

131. Ζητοῦσι θ' οἷς λείψωσιν ὄγκον. *Quærunt quomodo molem imminuant.* Leuv. *Investigant ea per quæ à mole corporis, et aquâ intercute liberentur.*

METRICA VERSIO.

Ut quæ supernis rebus animum copulet;
 Omnique Christus unguine est fragrantior,
 Effusus ob nos, ut, quo me scelus grave
 Implevit omni parte, fetorem auferat.
 Jam plaudo læta, carnifex quandò meus
 Cedit, scelestum facinus aut dictum mihi
 Suadens. Choreæ sanctus est motus vice.
Mund. Fortassè dices, inopiam morbos quoque
 Arcere, plura et pharmaca ægrotis dare.

Spir. Non hoc quidem ipsa dixerim, falsum est enim:
 Vero quod autem consonum est, hoc eloquar.
 Pauper opulento viribus longè est prior.
 Deus vicissim gratiam nam conferens,
 Vires egeno, diviti dat pharmaca.
 Pauper laborat, sudat, humorem improbum
 Exhaust, alget, esurit, sole uritur;
 Incedit, onera gestat, imbre funditur.
 Gemit, capitque simplices in tempore

- 105 Animam agglutinans rebus cœlestibus.
 Unguento autem omni Christus fragrantior,
 Pro nobis effusus, ut nos à fetore liberaret,
 Quo me peccati mortalitas impleverat.
 Manibus plaudo, si cadat meus carnifex,
- 110 Cùm sermonem aliquem aut actionem inducit
 Malam. Pedum saltatio, immissa à Deo commotio.
Sæc. Forsan illud dixeris, paupertatem etiam in morbis
 Præsidio esse, ut quæ plura ferat corporum remedia.
Spir. Nequaquàm id dixerim : non enim vera oratio.
- 115 Sed quod verum est, id eloquar.
 Pauper divitibus longè robustior.
 Deus dedit, hoc compensans beneficio paupertatem,
 Vires pauperibus, divitibus remedia.
 Pauper laborat, sudoribus humores noxios exhaurit,
- 120 Esurit, alget, uritur sole meridiano,
 Iter facit, fert onera, imbres patitur, gemit :
 In tempore simplicem cibum et imparatum
 Sumit, nec novit quicquam ex lenociniis
 Quæ coqui et deliciarum ministri
- 125 Ex terræ marisque comportant angulis,
 Effœminatam mensam viris apponentes.
 Flatus, pituita, lienis morbi, luxationes membrorum,
 Clamores, gestationes, pallores, solutiones,
 Divitum sunt, hi satietatis nimix fœtus :
- 130 Ne ex iis quidem quæ habent voluptatem percipiunt ;
 Sed quærunt, quibus relinquunt divitias, ac sæpè
 Invident infirmioribus benè se habentibus,
 Omnium inopes, felices miseri. (Tametsi suppètat)
 Aurum, lapilli, variæ vestes, tincti
- 135 Purpuræ æmulâ pictoris manu
 Parietes, tigna, et stratum calculis solum,
 Argentum partim abditum in terræ sinu
 Inclusum, undè prodiit, dignum sepulcris,
 Partim in propatulo, et renidens in poculis:
- 140 Equi, tapetes, currus, et curruum ductores,
 Canes, ductores canum, vestigatores belluarum ;
 Ac illæ etiam voluptates, improbi domini,

Pauperes di-
 vitibus robus-
 tiores.

Divites morbis
 obnoxii.

134. Αἰθοί. Coisl. λιθοί. Mox ποικίλατ' ἐσθητοί. Variæ vestes, acu pictæ, floridæ, tinctæ etc. Aliter interpretæ; Billius, *variæque ars* : Leuv. *res variegatæ, tinctæ vestes*.

135. Πορφύρας. Ità Coisl. Edit. πορφύρα. Leuv. *picturæ, ad vivum expressæ purpuræ, parietum, tectorum*.

136. Πεδος ἑσθῶς. Vat. Edit. πεδοτρίβοῦς. *Soli calculis strati.*

137. Ἄργυρος. Hic versus uno pede redundare videbatur Benedictinis, qui delendum proponebant τίς. Sed immeritò, cùm ἄργυρος sit dactylus, à quo primus pes versûs informetur.

139. Πότοις. Coisl. τοποῖς, *in ædibus*.

METRICA VERSIO.

Cibos, gulæ nec illices novit dapes,
 Luxûs minister intimo quas è mari
 Terræque sumit, et cocus solers, viris
 Molles decentem fœminas mensam parans.
 Flatus, catarrhi, splenis et pedum dolor,
 Gestationes, pallor, et solutio.
 Hæc divitum sunt, (hos parit fœtus gula,)
 Quos nec voluptas ex bonis capit suis.
 Ac sæpè, molem queis suam linquant, petunt,
 Sanisque, quamvis indigis, tamen invident,

Tom. II.

Cunctis egentes, divites miserrimè.
 Aurum, lapilli, variæque ars, et murice
 Infecta vestis, pictus et paries probè,
 Depicta tigna, calculis stratum solum,
 Argentum et imo conditum partim sinu
 Terræ, undè fluxit, atque humo dignum tegi :
 Partim redundans et micans in poculis :
 Equi, tapetes, ductor et cum curribus,
 Canes, canumque qui feras capiunt, duces :
 Et quæ voluptas ventris est, heri improbi,

Z 4

- Γαστρὸς, πόρουτε πανδόχου λαιμοῦ χάρις ·
 Στρῶται, θυρωροί, κλήτορες, κοιμήτορες,
 145 Ἀνθηφόροι, ῥαντῆρες, ἐκμαγεῖς κύκλων,
 Γεῦσαι, σκιασαί, νευμάτων ἐπίσκοποι,
 Λοῦσαι, κερασαί, δακτύλων ὑψώμασι,
 Κοῦραν γυναικες, ὀμμάτων ἡδύσματα ·
 Τύμβου τὰ πάντα πλουσίου, γραπτῆς χοῆς.
 150 Ὁ δ' ἐνδεὴς ἔσκηκεν, ἂν δὲ καὶ πέσῃ
 Νόσῳ καμῶν, μόγις ποτ' ἢ μακρῷ χρόνῳ,
 Οὐδὲν παρέξει πρᾶγμα τοῖς αὐτοῦ φίλοις,
 Τεθνήξεθ' ὥς λέων τις ἐν βρυχήμασι
 Νεκρὸς, ζαπλούτων πλεῖστον εὐανθέσπερος.
 155 Τί λοιπόν; ὕβρις, θυμὸς, ἔκτασις, θράσος,
 Μέθη, γέλωτες ἀκρατεῖς, αἰσχροὶ λόγοι,
 Θεοῦ περιφρόνησις, αἵματος, φίλων,
 Ταῦτ' οὐ πενήτων μᾶλλον ἔς' ἢ πλουσίων ·
 Πλούτος γὰρ ὕβριν, ἢ δ' ἀπώλειαν φέρει.
 160 Ὅδ' ἐκπιέζεθ' ὥς τὰ πολλ', οὐδ' αἴρεται ·
 Θεοῦ μάλις' ἂν συνδραμῶν φόβος τύχη,
 Καλῶν ἀπάντων παιδαγωγὸς εὐσθενής.
 Ἄθρει δ' ἑκάστον ἀνθ' ἑκάστου συντόμως,
 Ἀμφοῖν δίκαιος τοῖν βίοιιν μένων βραβεύς,
 165 Εἰ μὴ φέρειν σοι καὶ τὸ δ' ὕβριν φαίνεται,
 Ὅσπερ πενήτων ἐξάναι καὶ πλησίον,
 Ἡ πνεῖν τὸν αὐτὸν ἀέρα, ἢ κλῆσιν μίαν
 Καλεῖσθ', ὁμόσεγός τε καὶ σύμπλους δοκεῖν.
 Φθονεῖς ἀρίστοις, καὶ κακοῖς οἰκτιζομαι.
 170 Κακῶν γὰρ οὐδὲν ἐστὶν ἀθλιώτερον,
 Κἂν εὐδρομῶσιν εἰς ἐπισφαλὲς τέλος.
 Διαπτύεις πένητας, ὥς ἄλλου Θεοῦ ·
 Ἐν οἷδα πλάσμα, πάντας εἰς μίαν κρίσιν
 Ἡξοντας. Ἄλλ' ἢ δευτέρα πλάσις, τρόπος.
 175 Χρηστοῖς ἐπαίρη· σωφρονίζομαι φόβῳ.
 Κάμπτῃ μογηροῖς· ἐλπίσιν κουφίζομαι.
 Μένει γὰρ οὐδὲν, ἀλλὰ ρεῖ μακρῷ χρόνῳ.
 Νῦξ ἡμέραν ἔπαυσε, νύκτα δ' ἡμέρα ·
 Χαράν δὲ λύπη, καὶ τὰ τερπνὰ συμφορὰν
 180 Ἐσῆσεν· οὐκουν, ὥς παγίοις, προσεκτέον.

143. Χάρις. Fortè χάριν.

144. Στρῶται. Per *stratores*, inquit Billius, intelligit Gregorius eos, qui mensas aut lectos, aut aliquid ejusmodi sternunt. Per *vocatores* autem eos, qui apud divi-

tes hoc munere funguntur, ut heri nomine ad epulas certos homines invitent.

145. Ῥαντῆρες. *Adspersores odorum fragrantium.*

147. Κερασαί δακτύλων ὑψώμασι. *Qui summā manu po-*

METRICA VERSIO.

Datūmque nil quæ respuit prorsus, gulæ :
 Strator, vocator, janitor, somnum ciens,
 Florésque gestans, quique discos abluunt
 Terguntque, gustant qui dapes, umbram cient,
 Spectantque nutus, qui levant, summā et manu
 Potum ministrant crine fœminei; omnia
 Hæc sunt sepulcri divitis, pictæque humi.
 Consistit at inops : ac licet tandem cadat,
 Aut febre, senio fractus aut longo, nihil
 Charis amicis afferet negotiū.

Instar leonis spiritum nam rugiens
 Edet, opulento floridus multò magis.
 Quid restat? Ira, temeritas, insania,
 Bacchus, cachinni, turpia et dicta, ac Dei,
 Gregisque chari, et sanguinis contemptio :
 Hæc cuncta longè divites premunt magis.
 Namque insolescit dives, ac pestem hinc trahit.
 Vexatur at inops sæpè, nec frontem erigit :
 Potissimum si sit comes Dei metus,
 Firmus magister omnis omnino boni.

- Ventris, et meatûs nihil non absorbentis gulæ causâ :
 Stratores, janitores, vocatores, sopitores,
 145 Florigeri, spargentes odores, discos abluentes,
 Gustatores, umbram efficientes, nutuum observatores,
 Balneatores, pincernæ ad signum digiti sublatis,
 Crine mulieres, oculorum oblectamenta :
 Sunt hæc omnia divitis sepulcri, picti pulveris.
 150 Stat verò pauper, atque etiamsi cadat.
 Morbo laborans, vix tandem aut longo senio,
 Nihil negotii exhibebit amicis suis,
 Morietur, ut leo quidam inter rugitus
 Mortuus, divitibus longè floridior.
 155 Quid superest? contumeliæ, ira, insania, audacia,
 Ebrietas, risus intemperantes, dicta turpia,
 Dei contemptus, consanguineorum et amicorum,
 Hæc non magis pauperibus inhærent quàm divitibus :
 Divitiæ enim contumeliam, illa perniciem parit.
 160 Ille verò opprimitur, ut plurimùm, nedùm insolescat,
 Præsertim si Dei concurrat timor,
 Bonorum omnium fortis magister.
 Considera breviter, unum cum altero conferens,
 Utrique vitæ justus arbiter manens,
 165 Nisi id et tibi injuriosum videtur,
 Ut et propè pauperes stare,
 Aut eundem aërem spirare, aut eodem nomine
 Vocari, ejusdémque tecti et navigii consortem videri.
 Invides optimis; miseret me malorum.
 170 Malis enim nihil est miserabilius,
 Etiamsi prospero cursu in lubricum tendant.
 Despuis egenos, quasi ab alio essent Deo :
 Unum scio figmentum, omnésque idem in judicium
 Venturos. At secunda formatio, mores sunt.
 175 Efferunt te res prosperæ : me timor sapere docet.
 Incurvant te res adversæ : spes me allevat.
 Nihil enim permanet, fluunt universa temporis diuturnitate.
 Nox diem fugat, et noctem dies :
 Gaudium mœror, et res jucundæ mœrorem
 180 Excipiunt : his ergo, ut stabilibus, non est inhærendum.

Pauperum mors
nullis molestiam
parit.

Superbia divi-
tes gravius ten-
tat quàm paupe-
res.

Dei timor bo-
norum omnium
magister.

Nihil iniquis
miserius.

Antithesis di-
vitum et paupe-
rum.

tum ministrant. Bill. Leuv. *temperatores extremis utentes digitis.*

150. Ὁ δ' ἐνδεής. Ità Coisl. Edit. mendosè οὐδ' ἐνδεής.

153. Τεθνῆξαι θ' ὤς. Ità Coisl. Edit. τεθνῆξ' ἰθ'.

164. Βραβεύς. Coisl. et Vat. κριτής.

167. Μίαν. Ità Coisl. Edit. malè μίαι.

173. Κρίσιν. Coisl. κῶσιν.

176. Μογηροῖς. Coisl. γοεροῖς, et ἐλπιδι pro ἐλπίσιν.

METRICA VERSIO.

Collata cerne quæque jam cum singulis,
 Utrique justus arbiter vitæ manens.
 Ni fortè iniquum tu quoque hoc existimas,
 Ut quòd propinqua sit cohors tibi pauperum,
 Parémque spiret aërem, noménque idem
 Gestet, habitétque et naviget tecum simul.
 Viris honestis invides? miseror malos.
 Turbâ nocente nil enim est infelicius,
 Cursu secundo tartarum quamvis petant.

Contemnis inopes, ut satos Deo altero?
 Figmentum at unum nosco, idem cunctis fore
 Tribunal; alia fictio, mores probi.
 Animos tibi augent læta: castigor metu.
 Te dura curvant: spe levor, nam nil manet,
 Sed cuncta longo temporis tractu fluunt.
 Claudit diem nox: comprimit noctem dies.
 Luctum voluptas, gaudium mœror fugat:
 Figenda non his ergò mens firmis velut.

- Σοὶ δεινὸν οὐδὲν, οὐδὲ τῶν ἄγαν κακῶν·
 Τῷ γὰρ φρονεῖν πῶς τὸ τρυφᾶν ἐνίσταται.
 Ἐμοὶ δὲ πένθος, καὶ τὰ μικρὰ φαίνεται.
 Θεοῦ γὰρ ἀλλοτριώσεις ἡ ἁμαρτία·
 185 Πῶς δ' ἂν φέροιμι ζημιούμενος Θεόν;
 Σοὶ χρηστὸς ὕπνος καὶ δύο πλευρῶν θέσεις.
 Ἡδεῖς δ' ὄνειροι τῶν ἐν ἡμέρᾳ τύποι.
 Πίνεις, κυβεύεις, λαμβάνεις, παίζεις, γελᾷς.
 Ἐμοὶ δ' αὔπνουν τοῦ βίου πλείστον μέρος,
 190 Κεντοῦσι γὰρ με καὶ καθεύδονθ' οἱ πόνοι.
 Ἄν δ' ἀρπάσω τι μικρὸν ὕπνου, δακρύω·
 Φοβεῖ με καὶ εἰδῶλα νυκτὸς ἀγρίας,
 Κρίσις, δικαστῆς ἄρροπος, ἐντρομος χάσις.
 Πηγὴ παφλάζουσ' ἐνθεν ἀσβέστου πυρός,
 195 Σκώληξ ἐκείθεν ἐσθίων αἰθίδως·
 Μέσον συνειδὸς, ἄγραφος κατήγορος.
 Θεὸς Θεός σοι, ἣν φέρῃ τὰ δεξιὰ·
 Ἐμοὶ σεβαστὸς, κἂν φέρῃ τάναντία.
 Τὸ γὰρ με κάμνειν, φάρμακον σωτηρίας.
 200 Ὅσον πιέζομ', ἔρχομαι τόσῳ πέλας
 Θεοῦ· τὸ γὰρ πάσχειν με συσφίγγει Θεῷ.
 Καὶ γὰρ στρατὸς διώκων εἰς τεῖχῃ φέρει.
 Παῖδες, γυνὴ σοὶ καὶ φίλοι παρήγοροι,
 Ἄ καὶ μεθίσθ' ἡ μεγίστη συμφορὰ.
 205 Ἐμοὶ δ' ἔρεισμα καὶ παραψυχὴ Θεός
 Πεινῶντι, καὶ ῥιγοῦντι καὶ ξενουμένῳ.
 Ἰβριζε, παῖε, δυσγενῇ, πτωχὸν κάλει,
 Πάτει, βιάζου, μικρὸν ὑβρίσεις χρόνον.
 Θεῷ φέρω τὰ πάντα πρὸς ὃν καὶ βλέπω.
 210 Πέμπω λογισμὸν εἰς βίον τὸν ὕπερον·
 Ἐκεῖ καθίσταμ'. Οὐδὲν οἶδα τῶν κάτω.
 Οὕτω τὸ λυποῦν ῥαδίως ἐκλύομαι.
 Τί τ' ἄλλα; σήμερον δὲ σοὶ μὲν μὴ λαβεῖν
 Τὴν ψῆφον, οὐ φορητὸν, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ·
 215 Οὐ γὰρ φέρει κρατούμενον τὸ κρατοῦν αἶ.
 Ἰσον δ' ἐμοὶ λαβεῖν τε καὶ τὸ μὴ λαβεῖν.
 Ἀρκεῖ Θεός μοι, κἂν τὰ πάντ' ἄλλος φέρῃ,
 Τοῦτ' εὐκλεές μέγιστον εἰς νίκην ἐμοί.
 Κοσμ. Τί οὖν ἐὰν πέσωσι τῶν ἄκρων τινές;
 220 Πν. Τί οὖν ἐὰν πέσωσι καὶ τῶν δευτέρων;

182. Τῷ γὰρ φρονεῖν πῶς. Coisl. τὸ γὰρ φρονεῖν τῷ τρυφᾶν.
 186. Θεῖσις. Billius sic emendat aut emendare videtur: δυοῖν πλευρῶν θέσεις.

187. Ἡδεῖς. Coisl. ἡμεῖς, quod error esse videtur.
 Ὀνειροὶ τῶν ἐν ἡμέρᾳ τύποι, somnia namque sunt imagines eorum quæ interdum nobis contigerunt: quod quidem

METRICA VERSIO.

Tibi tetra nullum crimina immittunt metum:
 Eripere luxus nam solet mentem bonam.
 At mihi pusillis surgit ex noxis dolor.
 Nam noxa summo distrahit nos à Deo:
 Jacturam at ipsa quo feram pacto Dei?
 Tu dulcè dormis ad latus jungens latus,
 Referuntque lucis mellei somni typos,
 Bibis, aleâque lusitas, rides, capis.
 At parte vigilem maximâ vitam exigo.
 Nam dormientem me labor pungit quoque.

Ac si soporis quidpiam capiam, gemo.
 Nam spectra noctis asperæ metum afferunt.
 Censura, judex, statio cui comes tremor,
 Hinc fons perennis bulliens flammæ, impias
 Sine fine mentes vermis hinc morsu petens:
 Hæc inter animus conscius, scelera arguens,
 Ullo absque scripto. Tum Deus tibi est Deus
 Cum læta mittit; hunc et in duris colo:
 Est nam salutis ansa, quod premor, mihi.
 Quod gravius angor, propius accedo ad Deum.

Tibi nil grave videtur, etiam ex his quæ valdè mala sunt :
 Quominus enim sapias, deliciæ obsistunt.
 Mihi verò luctu digna, etiam quæ parva sunt, videntur.
 A Deo enim alienatio est peccatum :

Peccatum nos
 à Deo separat.

185 Quomodò feram me Deo defraudari ?
 Gratus tibi somnus, et duorum laterum conjunctio.
 Dulcia somnia quibus rerum diurnarum exhibentur simulacra.
 Bibis, ludis, accipis, jocularis, rides.
 Mihi verò insomnis maxima vitæ pars :

190 Pungunt enim me etiam dormientem molestiæ.
 Si paululùm autem somni arripuero, lacrymor;
 Terrent me imagines noctis asperæ,
 Judicium, judex inexorabilis, horrenda statio :
 Hinc fons ebulliens ignis inextinguibilis,

Extremi judi-
 cii consideratio
 et dormientem
 terret.

195 Illinc vermis æternùm peredens :
 Media conscientia, absque scripto accusatrix.
 Deus tibi Deus est, si donet prospera :
 Mihi venerandus est, etiamsi ferat contraria.
 Nam si affligor, præsidium id salutis est.

Impiorum sup-
 plicia, conscien-
 tia accusatrix.

200 Quò magis premor, eò propiùs accedo
 Ad Deum : ipsa me afflictio astringit Deo.
 Insequens enim exercitus ad mœnia impellit.
 Tibi uxor, pueri et amici solatium ferunt,
 Quorum jactura maxima est calamitas.

205 Mihi præsidium et solatium Deus,
 Esurienti, rigenti, afflictato.
 Injuriam fac, percutè, ignobilem, pauperem voca,
 Calca, vim infer, non diù injuriam facies.
 Deo offero omnia, ad quem et respicio.

Piis unicum so-
 latium est Deus.

210 Emitto cogitationes in futuram vitam ;
 Illic hæreo : nihil eorum quæ infrà sunt, novi.
 Sic mœrore facilè liberor.
 Quid plura ? Hodie tibi non adjudicari
 Causam, res est, ut mihi videtur, intolerabilis :

215 Non enim vinci se fert, qui semper vincit.
 Mihi autem perindè est accipere et non accipere.
 Sufficit mihi Deus, etiamsi omnia alius auferat;
 Hæc mihi maxima est ad vincendum gloria.

Sæc. Quid igitur si summorum labuntur aliqui ?

220 *Sp.* Quid si labantur etiam ex his qui secundum gradum tenent ?

Gregorius alio in loco sic expressit: *Ἐρόντισιν ἡμαρτίας γὰρ ὅμοια φάσματα νυκτός. Curis diurnis similia sunt noctis simulacra.* Lib. 2, Sect. 1^a, Poëm. 1, Vers. 291.

200. Τόσῳ. Coisl. τόσον.
 209. Θείῳ. Coisl. Θεόν. Ità Vat. qui addit *μοῦ*, quam lectionem sequitur Leuv. *Deum meum ego semper gesto.*

METRICA VERSIO.

Nam me supremo Numini astringit dolor,
 Ut cogit hostis insequens ad mœnia.
 Proles, amici, sunt tibi solatio,
 Uxorque, quorum damna mors tibi parit.
 At mihi levamen atque subsidium est Deus,
 Cùm frigus, aut me dura cùm fames premit.
 Illude, cæde, pauperem, obscurum voca,
 Calca, opprime etiam, non diù me proteres.
 Fero cuncta summo, mente quem cerno, Deo.
 Vitam sequentem cogito, illuc collocor.

Tom. II.

Nihil inferarum cognitum est rerum mihi.
 Nullo labore sic fugit mœror meus.
 Quid plura ? si tu fortè nunc causâ cadas,
 Aut fallor, istud aut feres gravissimè !
 Qui vincit etenim semper, is vinci dolet.
 Vincam ipsa causâ, vel cedam, par est mihi,
 Deum modò habeam ; reliqua, qui volet, ferat.
 Decusque famæ maximi ad palmam æstimo.
Mund. Quid ergò summo si cadant ex ordine.
 Quidam ? *Spir.* Quid ergò si cadant ex altero ?

- Καὶ γὰρ κατορθοῦν ἐστὶν ἀμφοῖν, καὶ πεσεῖν.
 Ἰσον πρὸς ἴσον, ἀλλ' ἐγὼ χεῖρους πολὺ
 Τίθημι τοὺς πίπτοντας ἐν πρώτῳ βίῳ.
 Τοσοῦτόν εἰμι τοῖς κακοῖς ἐναντίος.
 225 Ὡν γὰρ κρατούντων τιμιώτερον κράτος,
 Τούτων πεσόντων πτώσις ἀθλιωτέρα.
 Ἐκεῖνο δ' αἰτῶ μὴ λογίζεσθαι βίῳ,
 Εἴ τις κάκιστος· τῷ βίῳ γὰρ δυσμενής.
 Σκοπεῖν δ' ἐφ' αὐτῷ καὶ δοκιμάζειν τὸν τρόπον
 230 Καλῶν θ' ὁμοίως καὶ κακῶν κατ' ἀντίον,
 Καὶ μὴ τὸ μείον ἐν ζυγῷ καταρρέπειν,
 Οὐ γὰρ δίκαιον, ἰσχύειν δὲ τὸ πλεόν.
 Γνοίης δ' ἂν οὕτω τοῖν βίοις ὅσον μέσον.
 Μὴ μοι τὸν ἄκρον τῶν ὄντων ἵππων κακῷ
 235 Ἀντεξετάζειν, μὴ δὲ κοσμικοῦ βίου
 Ἄριτον ἄνδρα, τῷ κακίστῳ τῶν ἐμῶν.
 Κρείττους γὰρ ἂν φανείεν, οὐκ' ἀρνήσομαι.
 Εἰ δ' ἄκρον ἄκρῳ, καὶ κακὸν θεῖης κακῷ
 Ἐναντίους, μάθοις ἂν ὅποσον κρατῶ.
 240 Σκόπει κάκεινο, ὅσον ἐν παντὶ χρόνῳ
 Τὸ πταῖσαι ὑμῖν, καὶ παρ' ἡμῖν τὸ κρατοῦν.
 Μίαν δὲ φασιν οὐ φέρειν χελιδόνα
 Ἐὰρ τὸ καλὸν, οὐδὲ γὰρ γῆρας τρίχα.
 Τί φῆς; δίδως τήν ψῆφον; ἢ χαίρειν ἐῷ;
 245 Κριτ. Δίδωμι· πῶς δ' οὐ; τηνικαῦτ' οἰήσομαι
 Χρῆναι πρωτιμᾶν τὸν κάτω τοῦ σοῦ βίου,
 Ὅταν Θεῷ βροτῶν τιν' ἰσώσω μανείς.
 Εἰ δ' οὐ μανήσομ', οὐδὲ τοῦτο πείσομαι.
 Ἀλλ' ἅπιτε· λώϊον δ' ἦν ἔχητ' εἰρηνικῶς
 250 Ἄμφω πρὸς ἀλλήλους τε καὶ Θεὸν μέγαν,
 Σὺ μὲν νέμων τὰ πρῶτα τῷ πρώτῳ βίῳ,
 Σὺ δ' ὡς ἀδελφὸν δεύτερον προσλαμβάνων.
 Εἴ τοι τὸ πρῶτον οὐκ ἔχει, τί κωλύει
 Ἐχειν τὰ δεύτερ'; οὐδὲ τοῦτ' ἀτιμία.
 255 Οὕτως ἂν ἡμῖν ἀσφαλὴς εἴη βίος.

224. Ἐναντίος. Ità Coisl. Edit. ἐναντίως.

225. Ὡν. Coisl. et Vat. ὡς.

230. Κατ' ἀντίον. Vat. in margine ἀνδρῶν κάτω.

231. Καταρρέπειν. Vat. κάτω ρέπειν.

232. ἰσχύειν δέ. Ità Coisl. Edit. ἰσχύειν καί.

234. Ἰππων. Coisl. et Vat. ἱππῶν.

240. Ὅσον. Edit. ἴσον.

241. Ὑμῖν. Ità Coisl. Edit. ἡμῖν.

METRICA VERSIO.

Nam labi utrique, consequi et laudem queunt.
 Par cum pari sit; pejor at multò mihi
 Videtur is qui principe in vitâ cadit :
 Tam sum malis infesta ! nam quorum magis
 Est palma celebris, dum decus palmæ ferunt,
 Horum ruina est, dum cadunt, quoque tristior.
 Hoc posco, generi ne imputes vitæ, malus
 Si quis sit; odit hic enim vitæ genus.
 Sed separatim tum bonorum ponderes

Mores, malorum tum malos mores item :
 Nec vergat infra quod minus, (iniquum hoc enim,)
 Sed robur habeat id quod est multò amplius.
 Sic porrò nosces inter has vitas duas
 Quid distet; asinum pessimo cum equo optimum
 Conferre noli : nec meorum pessimo,
 Mundanâ eum qui præstet in vitâ omnibus.
 Sic ille namque vinceret : non id nego.
 Bonum at bono si conferas, pravo et malum,

Etenim præclarè agere utrique possunt et cadere.
Par utrinquè ratio, verumtamen longè deteriores
Existimo eos esse qui labuntur in perfectiore vitâ :
Usque adeò malis sum inimica.

Gravius pec-
cant qui in præ-
stantissimo vitæ
genere peccant.

225 Quorum enim, si vicerint, gloriosior est victoria,
Illorum quoque, si labantur, lapsus est miserior.
Hoc autem postulo, ut minimè imputetur vitæ generi,
Si quis fuerit pessimus: huic enim vitæ est inimicus.
At consideres velim et perpendas mores

Peccatum ali-
cujus non est or-
dini ascriben-
dum.

230 Bonorum pariter et malorum ex adverso:
Nec, quod minus est, in lance deorsum vergat,
(Non enim æquum fuerit,) sed præponderet, quod gravius est.
Sic disces, quantum sit inter utramque vitam intervallum.
Nec mihi optimum inter asinos cum equorum pessimo

235 Contuleris, neque mundanæ vitæ
Præstantissimum virum cum teterrimo meorum:
Alioqui meliores tui videbuntur, id non negabo.
Verum si summum cum summo, pravum cum pravo conferas
Ex adverso, tunc intelliges quantum antecellam.

240 Hoc quoque perpende, quot sint quovis tempore
Ex vobis qui cadant, ex nobis autem qui vincant.
Una enim, ut aiunt, non facit hirundo
Ver jucundum, nec unus senectutem pilus.
Quid ais? dāsne calculum? aut te valere sino?

Crinis unus
senem non facit.

245 *Jud.* Do. Quî enim non darem? Tunc arbitrabor
Præferendam esse terrenam vitam tuæ,
Cum, mente captus, Deo mortalem quempiam parem fecero.
Quandiū autem sanā mente fuero, id non crediderim.
Vos verò, jam abite: satius est ut pacem habeatis

Judicis senten-
tia.

250 Ambæ mutuam inter vos et cum magno Deo:
Tu quidem primas concedens primæ vitæ,
Tu verò ut sororem hanc à te secundam amplectens.
Si primas quis non habet, quid vetat
Quominus secundum locum teneat? Neque id ignominiā afficit.
255 Sic nobis segura erit vita.

240. Καλόν. Coisl. τεπνόν.

244. Δίδως τὴν ψῆφον; *An victoriam mihi calculo tuo concedis?*

249. Δώιον δ' ἦν. *Præstat vos mutuam etc.*

252. Προσλαμβάνων. Ità Coisl. Edit. προσλαμβάνω.

253. Εἴ τοι. Fortè εἴ τις.

254. Τοῦτ' ἀτιμία. Ità Coisl. Codex. Edit. τοῦτ' ἀτιμία.

METRICA VERSIO.

Quantum antecellam protinus conspexeris.
Reputes et illud, quod grege ex nostro cadant
Pauci, tuorum et infrequens vincat cohors.
At ver, ut aiunt, una hirundo non facit.
Ut nec senectam crinis unus. Quidnam ais?
An calculum das? aut valere te sino?
Jud. Do verò, nam tunc inferam vitæ tuæ
Vitam anteponam, mente cum læsâ Deo
Æquabo summo quempiam mortalium.

At sana donec mens erit, non hoc agam.
Abite: satius ast erit, si mutuam
Pacem colatis, et Deo cum maximo.
Primas quidem tu principi vitæ dato:
At tu ut sororem rursus hanc complectere.
Si ferre primas nequeat aliquis, quid vetat,
Quin is secundas teneat? hoc probro caret.
Sic vita nobis tuta erit periculo.

Θ.

ΠΕΡΙ ἈΡΕΤΗΣ.

- Τὴν ἀρετὴν ποθέω μὲν, ἀτὰρ τόδε μ' οὐκ ἐδίδαξεν;
 Ἦτις δὴ τελέθει, καὶ ὁππόθεν ἔξेत' ἔμοι γε,
 Καὶ μάλα περ ποθέοντι. Πόθος δ' ἀτέλεστος, ἀνίη.
 Εἰ μὲν δὴ καθαρὸς τελέθει ῥόος, οὐκ ἐπίμικτος
 5 ὕδασι χειμερίοισι, χαρὰδραίοισι τ' ἀναύροις,
 Δίξην μ' ὅς μιν ἔτετμεν ἐπὶ χθονός. Ἡ γὰρ ἀνέσχε
 Βόρβορον ἐκ κραδίας, ἥ δέξατο, σάρκα βαρεῖαν
 ἔλκων, καὶ ζοφόντι βολούμενος ἔκτοθεν ἐχθρῶ
 Ζωῆς ἡμετέρης, καὶ ἰλυσέντι βερέθρῳ.
 10 Οὐδὲ γὰρ ἦεν εἰκός, ἐπεὶ ῥύσις εἰμὶ παγεῖσα,
 Καὶ ῥευσοῦ βιότοιο διεκρέω, ἔμμεν' ἄρευσον.
 Εἰ δ' οὐκ ἀργύρεος πάντη ῥόος, ἀλλ' ἐπίμικτος
 ἔστι χειροτέροις ἀρετῇ, καὶ μίξις ἄκοσμος,
 Πῶς ἀρετὴ τελέθει, τάδε φράζεο. Καὶ γὰρ ἔγω γε
 15 Τῇ καὶ τῇ νόον ὠκύν ἐπὶ σήθεσσιν ἐλίσσω.
 Ψυχρὴ μὲν χιόνος φύσις ἔπλετο, ἀργυρῆν τε
 Ξανθὴ δ' αὖ θερμὴ τε πυρὸς φύσις, οὐδ' ἐπίμικτα
 Ταῦτα πέλει. Ἐλύθη δὲ βίη πάρος, ἥ ἀνεμίχθη.
 Τῇ δ' ἀρετῇ πῶς αἴσχος ἐπήλυθεν εἰκόν' ἀτίζον
 20 Εἰκόνα τὴν μέγαλοιο Θεοῦ, κακόχαρτος ἁμαρτὰς,
 Εἰ ἐτεὸν Θεός εἰμι, λάχος δὲ σὸν εὐχομαι εἶναι.
 Πυνθάνομ' Ἀλφειοῖο καλὸν ῥόον, ὥς διὰ πικρῆς
 ἔρχεθ' ἄλως, μέγα θαῦμα, γλυκὺς ῥόος, οὐδ' ἐπίμικτος
 Ἡ λῶβη τελέθει. Λῶβη δὲ τε ἥερος ἀχλὺς,
 25 Καὶ νοῦσος μελέων· ἀρετῆς δὲ τε, ἡμετέρη νύξ.
 Πολλάκι ταρσὸν ἄειρα πρὸς αἰθέρα, καὶ με βαρεῖα
 Τηκεδάνῃ τε μέριμνα χαμαὶ βάλε· πολλάκι δ' αὖτε
 Αὐγασάμην θεότητος ἀγνὸν φάος, ἀλλὰ μέσον τι
 ἦλθε νέφος, κρύφθη δὲ σέλας μέγα, καὶ μ' ἐθάξεν,
 30 Ὡς φύγεν ἐγγὺς ἐόντα. Τίς ὁ φθόνος; ἡ ποθέεσθαι
 Αἰὲν ἐμοὶ ποθέει θνητοῦ νόμος, ἡ τόδ' ἄμεινον
 ἔστιν ἐμοὶ, μόχθῳ μὲν ἐλεῖν, μόχθῳ δὲ φύλάξαι;

IX. ARGUMENTUM: «*Eruditissimum ac contemplationis plenissimum Carmen de humanā Virtute hūc condidit Gregorius, in quo omnem mentis elationem, studiūque vel sibi, vel aliis placendi ex animā elidit, ac contrā humilitatem et modestiam ipsius amatoribus conciliat.*» Hoc est Cyri argumentum in istud Carmen eximium, quo certè non est aliud ullum inter Gregorii carmina præstantius: in eo Virtutem generatim, ejus naturam et essentiam exponit. Quàm infirma, imperfectaque virtus humana sit, ostendit,

quàm difficile comparatur: Dei donum esse docet, Dei, inquam, sine cujus ope nihil aliud sunt homines, nisi ludibria et viva cadavera sceleribus fetida. Conditum autem esse illud Carmen videtur, cum adhuc in sede Constantinopolitanā Gregorius noster sederet, id est circa annum 380.

(a) ΤΙΤ. Περὶ ἀρετῆς. Sic Vat. et Reg. 992. Edit. εἰς ἰαυτὸν, de Seipso.

4. Ρόος. Sup. lin. ἀρετῇ.

METRICA VERSIO.

IX. DE VIRTUTE.

(Billio interprete.)

Ipsē quidem miro teneor Virtutis amore.
 At nec quænam sit, nec quā ratione parari
 Possit, me docuit, quamvis mihi nil magis esset
 In votis: cruciat porro frustrata cupido.
 Namque latex illa est purus si prorsus, et undæ
 Brumalis, torrensque parit quam turbidus, expers,
 Scire aveo quisnam in terris invenerit illam.
 Aut etenim è medio lutulentum pectore cœnum
 Extulit: aut certe infelix excepit, onustus

Carne gravi, quémque externè sævissimus hostis
 Turbet et inficiat, luteo immergátque barathro.
 Nam cum sim fluxu primùm concretus, et ævum
 Percurram fluidum, non conveniebat ut in me
 Fluxio non caderet. Sin non purissima prorsus
 Est virtus aqua, sed cœno miscetur olenti,
 Qui virtus queat esse, velim tecum ipse volutes.
 Namque animus partes noster se versat in ambas.
 Frigida nix tantum est et candida: flammæque rursus
 Tota calet, rubet atque, nec unquàm in fœdus amicum
 Ista coïre queunt; quòd si vim feceris, antè
 Miscere inter se quàm possis illa, peribunt.

IX.

DE VIRTUTE.

*Alías Bill. 59,
pag. 135.*

- Virtutem quidem desidero, verùm hoc non me docuit,
Quænam illa sit, et undè contingat mihi,
Quamvis cupidissimè expetenti. Cupiditas non expleta supplicium est.
Si purus quidem est rivus virtutis, nec immixtus
5 Aquis hybernis, aut salebrosis torrentibus ex pluviam collectis,
Quæro quis eam invenerit in terrâ. Aut enim protraxit
Cœnum ex corde, aut suscepit, utpotè gravem carnem
Trahens, et tenebroso externè turbatus hoste
Vitæ nostræ, ac lutulento barathro.
10 Neque enim conveniebat, cùm fluxus sim concretus,
Ac per fluxam vitam decurro, me esse fluxionis expertem.
Si autem non limpidus omninò est rivus, sed permixta
Est deterioribus virtus, et concretio fœda,
Quomodò virtus esse queat, considera. Ego enim
15 Hinc et indè celerem mentem intrâ præcordia volvo.
Frigida quidem est nivis natura et candida;
Flava verò et calida ignis natura, nec miscentur
Hæc inter se. Antè enim eorum vis solvetur, quàm commisceantur.
Virtuti autem quomodò macula superveniens imaginem dedecorat,
20 Imaginem magni Dei, malis gaudens peccatum,
Si verè Deus sum, et partem tuam me esse gloriior?
Audio Alphæi pulchrum amnem per amarum
Æquor fluere, et quod valdè mirum, dulcem servare aquam, nihilque ipsi
Corruptionis admisceri. Corruptela autem aëris est nubes:
25 Morbus corporis: virtutis autem peccatum, quod est nox nostra.
Sæpè pedem tuli in æthera, sed me gravis
Et exitiosa cura in terram dejecit; sæpè etiam
Affulsit mihi Divinitatis sanctum lumen, sed mediâ illicò
Interfusâ nube, subtraxit se lux magna, et dolore me confecit,
30 Ut me fugit, cùm propè essem. Quæ invidia? an ut desiderio ardeam,
Perpetuò poscit hominum lex? an hoc melius
Est mihi, labore quidem comparare, labore etiam servare?

Cupiditas in-
expleta animum
excruciat.

Nulla hominis
virtus ab omni
labe pura.

Alphæus amnis
per mare salsum
fluit, et dulcem
aquam servat.

Cur Deus sui
copiam homini
negat?

6. Ἐτετρην. Coisl. et Reg. 991 sup. lin. εὔρεν, κατέλαβε.
Mox ἀνέσχε. Schol. ἀναδέσκει καὶ ἀνέβλυσε.

10. Ρύσις εἰμὶ παγγεῖσα. Job. 10. Nonna, sicut lac mulsisti
me, et sicut caseum me coagulasti?

11. Ἀρευσον. Schol. ἀφθαρτον.

12. Ἀργύρεος. Sup. lin. λαμπρός.

14. Καὶ γάρ. Schol. καὶ γὰρ ἐγὼ γε πολλὰ σκοπήσας οὐκ ὠκνῶ
κατέλαβον. Etenim nondum percepi, quamvis in id men-
tem confecerim.

16. Ἀργυρή τε. Reg. ἀργυρή τε.

18. Παρὸς ἡ. Schol. πρῶτον γὰρ λυθήσεται ταῦτα ἢ ἀλλή-
λοις μιγῇσεται.

25. Ἡμετέρη νύξ. Schol. 991 φθορὰ ἡ παρ' ἡμῶν ἁμαρτία.
Nostra nox, nempe corruptio, peccatum quod à nobis est.

29. Ἐδάϊξεν. Schol. λελύπηκεν οὐ μετρίως.

30. Τίς ὁ φθόνος. Id est, ut Cyrus exponit, quænam
causa est ut à bono excidam, nec illud consequar?

32. Φυλάξαι. Ut labore partum majori studio servem.

METRICA VERSIO.

Quinam ergò sceleris labes fœdissima sese
Virtuti adjunxit, simulacrum nobile turpans
Numinis ætherei, si verè sum Deus, atque
Pars tua, summe Parens, non frustrâ dictitor esse?
Arcadicum memorant amnem per salsa fluentem
Æquora dulcorem incolumem servare, nec ullam
Ipsi immisceri labem; res mira profectò!
Ætheris at labes caligo, corporis acris
Vis morbi, mea nox virtutis denique labes.
Sæpè meus sese pes summa ad sidera lætus
Extulit: at subiens tristis me cura repentè

Tom. II.

Stravit humi. Lumen rursus persæpè tuenti
Numinis æterni, nubes densissima sese
Protinus injecit mediam: sese abdidit ingens
Fulgor, et ardentem fixit mihi corde dolorem,
Ut mihi jam propius posito se præpete cursu
Eripuit, cepitque fugam. Cur istud? Amari
An quod à me semper cupiat, cupidèque requiri
(Namque ità moris habent homines quoque)? vel mihi
quod sit
Utilius satiùsque Deum non absque labore
Accipere, ut captum servem studiosiùs? istud

B 5

- Τοῦτο γὰρ ἔμπεδόν ἐστιν, ὃ νοῦς κάμε. Πολλάκι δ' αὐτε
 Ἐσθλοῦ τ' ἠδὲ κακοῦ διακρίσιν ἐχθρὸς ἄμερσεν,
 35 Ὡς θῆρ κερδαλέος τις ἐπ' ἵχνεσιν ἵχνια βάλλον,
 Ὡς κεν θηρητῆρα καλοῦ πλάξειε δόλοισιν.
 Ἄλλο τι σάρξ μὲν ἄνωξεν ἐμοὶ φίλον, ἄλλο δ' ἐφετμή,
 Ἄλλο Θεὸς, φθόνος ἄλλο, χρόνος τὸ μὲν, ἄλλο τι δ' αἰών.
 Ἐρῶ δ', ὃ στυγέω, καὶ ἀμφιγέγηθα κακοῖσι.
 40 Καὶ γελῶ μῶρον αἰνὸν ἐνὶ σπλάγχνοισιν ἐμοῖσι,
 Σαρδάνιον, κακόχαρτον, ἐπεὶ καὶ τερπνὸς ὀλεθρος.
 Νῦν χθαμαλὸς, νῦν αὖτε μετήρορος· ὕβριν ἀτίζων
 Σήμερον, ὕβρις-ῆς δ' ἄρ' ἐς αὔριον· ἄλλος ἐν ἄλλοις
 Καιροῖς, πολυπόδης τις ἐμδόμενος χροά πέτραις.
 45 Δάκρυα θερμὰ χέων, ἢ δ' οὐ συνέρευσεν ἁμαρτίας.
 Καὶ τὰ μὲν ἐξεκένωσα, τὰ δ' ἐνδοθεν αὖθις ἀγείρω
 Ἄλλαις ἀμπλακίησιν, ἄκους δὲ τε φάρμακα ῥίψα.
 Σάρκεσι παρθένος εἰμὶ, καὶ εἰ φρεσὶν, οὐ σάφα οἶδα.
 Αἰδῶς ὄμμ' ἐκάλυψε, νόος δ' ἀνένευσεν ἀναιδής.
 50 Ὁξυφαῆς ξείνοισι κακοῖς, ἰδίοις δὲ τ' ἀφεγγής.
 Οὐράνιος μῦθοισιν, ἐπιχθόνιος πραπίδεςσιν
 Εἰμὶ, γαληνίσων τε, καὶ εὐδῖος· εἰ δ' ἄρ' ἀήτης
 Καὶ τυτθὸς πνεύσειεν, ἀνίσταμαι οἰδαλέοισι
 Κύμασιν, οὐδ' ἀπέληξε ῥόθος πάρος, ἢ γενέσθαι
 55 Νηνεμίνην. Τῆμος δὲ πεσεῖν χόλον, οὐ μέγα θαῦμα.
 Πολλάκι δ' εὐδρομέοντα σὺν ἐλπωρῇσιν ἀρίσταις,
 Ἦδη καὶ μεσάτης ἀρετῆς ὑπερεκτείνοντα,
 Ἐξαπίνης παλίνορσον ὑπὸ προπόδεςσιν ἔθηκεν,
 Ὡς τε κατὰ ψαμάθοιο φέρων πόδα λοιγὸς ἐχθρὸς.
 60 Κλεπτομένης προπάροιθεν ὑπ' ἵχνεσιν ἀσάτευσιν·
 Αὖθις ἀνέρχομ' ἔγω γε, καὶ ἔμπαλιν ἔρχομ' ὀπίσσω,
 Πλεῖον ἔτ' ἢ τοπάροιθε δυσάμμορος, αἰὲν ὀδεύων,
 Αἰὲν ἔχων μέγα τάρβος, ἔβην μόγις, ὧκα δ' ὀλισθον.
 Μακρὸς μοι βίος ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐθέλω βιότοιο
 65 Λύσιν, ἄκος ποθέων, ἄκος δὲ τε τῇλ' ἀπ' ἐμεῖο,
 Ἥμασι πλειότεροισι πλεόν κακότητος ἀγείρων.
 Τοῦνεκεν ἡμετέρῃ γενεῇ τόδε δόγμα πεπήχθω·
 Πρώτη μὲν Τριάδος καθαρὴ φύσις· αὐτὰρ ἔπειτα,

33. Ὁ νοῦς κάμε. Schol. μετὰ πολλοῦ πόνου κατέλαβε, quod mens magno labore percepit.

34. Ἄμερσεν, ἀφείλετο.

36. Πλάξειε. Coisl. πλάζειε. Schol. ἀποπλανήσῃ τῆς ἀληθείας.

38. Χρόνος. Schol. ἡ πάρουσα ζωή.

41. Σαρδάνιον. Sardonium risum ridere, inquit Billius post Erasmus, idem est ac voluptatem ex aliquâ exitiosâ re capere.

44. Ἐμδόμενος χροά πέτραις. Polypodes dicuntur referre petrarum, quibus adhærent, colorem.

METRICA VERSIO.

Nam demum stabile est, quod mens perceperit ægrè.
 Sæpè mihi rursus delectum subdolos hostis
 Virtutis vitiique adimens, mea lumina fallit,
 Ut fera, signa pedum quæ signis callida turbat:
 Hæc venatorem virtutis ludat ut arte.

Quod blandum est mollis caro præcipit: ast Deus
 atque

Lex divina aliud, mundus diversa, malusque
 Livor: et id facio quod mens mea damnat et odit,
 Oblectorque malis, mortemque in pectore fixam
 Rideo sardonio risu; certissima pestis
 Nam mihi lætitiâ gignit. Submissus est me

Nunc nihil: elatâ gradior nunc mente: superbos
 Nil hodiè duco: cras sum tamen ipse superbus.
 Tempore pro vario varios assumere mores
 Non vereor nimium levis, ac sum polypus alter,
 Diversos capiens diversa ad saxa colores.
 Effundo lacrymas: sed noxa haud effluit una;
 Et lacrymis fuis, nova per peccata recentes
 Internè lacrymas cumulo, quæque antè, mederer
 Ut morbis animæ, sumpsi medicamina, perdo.
 Corpore sum virgo, verum an quoque mente, fu-
 git me.

Ora pudor textit: sed mens ignara pudoris

Hoc namque stabile est, in quo mens multum laboravit. Sæpè etiam
Boni et mali delectum hostis ademit,

Stabile est
quod multo la-
bore est compa-
ratum.

- 35 Veluti fera quædam callida, vestigiis vestigia inducens,
Ut venatorem virtutis dolo decipiat.

Aliud quid caro blandum mihi præcipit, aliud lex:
Aliud Deus, aliud livor; tempus præsens aliud, aliud æternitas:
Ago quod odi, et propriis oblector malis.

Aliud caro,
aliud lex præci-
pit; aliud Deus,
aliud livor.

- 40 Rideo gravem mortem, conceptam in visceribus meis,
Risu sardonico et flagitioso; siquidem mihi mea grata est perniciēs:
Modò humilis, modò sublimis; à contumeliâ abhorrens
Hodiè, cras contumeliosus: alius in aliis
Temporibus, polypus quidam referens colorem petrae.

Humani gene-
ris inconstantia
et levitas.

- 45 Calidæ fluunt ex oculis lacrymæ, sed non fluit peccatum:
Et has quidem exhausti, alias autem intus colligo
Aliis peccatis, ac medicinæ remedia projeci.
Corpore virgo sum; an autem et mente, haud certum habeo.
Pudor oculos contegit, animus autem sese effert impudens;

Virginitatis
cultor Grego-
rius.

- 50 Acutum cernens in alienis vitiis, in propriis verò cæcutiens.
Cœlestis sermonibus, terrenus animo
Sum, tranquillisque et pacatus; sin autem ventus
Vel levis flaverit, statim tumidis attollor
Fluctibus, nec æstus ille conquiescit prius, quàm redeat

Placidum esse
facile est, cum
nulla infertur
injuria.

- 55 Serenitas. Tunc autem iram cadere non valdè mirum.
Sæpè etiam rectè currentem cum spe optimâ,
Et jam ultrà mediam vulgarémque virtutem pertingentem,
Subitò præcipientem, ad ima dejecit pestifer inimicus;
Ac veluti, cum quis incedit per arenam,

- 60 Quæ furtim antè subduxit se vestigiis instabilibus quàm figantur;
Rursus ascendo, et rursus in terram relabor,
Magis adhuc quàm antea miser, semper incedens,
Semper magno percussus terrore, vix ascendi, citò corruo.
Longa mihi jam vita est, nec tamen desidero vitæ

- 65 Solutionem, medicinam expetens: medicina autem longè est à me,
Utpotè qui, quò plures eunt dies, eò plura contraho vitia.
Quamobrem nostro generi hoc dogma fixum esto:
Prima quidem Trinitatis pura natura: deindè verò

Quò plures
eunt vitæ dies,
eò plura contra-
hantur peccata.

Prima natura
Trinitatis pura:
deindè angelica:

49. Αἰδώς. Sic Vat. Coisl. et Reg. 991. Edit. malè αἰδοῦς.

50. Ὁξύφαής. Hoc est, quod ait Horatius: *Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum.*

53. Οἰθαλέοισι. Schol. ὥσπερ Σάλασσα.

54. Ἀπέληξε. Sic Vat. Edit. ἀπέρηξε. Schol. καὶ οὐ πρὶν κατέπαυσα τὴν ὁργὴν, πρὶν τὰ τῆς ὁργῆς ἐπιδιξασθαι.

56. Εὐδρομέοντα. Coisl. Vat. Reg. 991. Sup. lin. τρέχοντα.

58. Προπόδεσιν. Schol. πόσιν.

66. Κακότητος. Mendosè Edit. κακότητας.

METRICA VERSIO.

Sese effert. Oculos aliena ad crimina claros
Tendo: sed ipse meo sum planè in crimine cæcus.
Sermo meus cælum resipit: sed terrea mens est.
Nil me tranquillum magis est: at vel levis aura
Si flârit, tumidis confestim surgo procellis;
Nec fera tempestas, nec fluctus antè quiescunt,
Omnia quàm ventus reddat tranquilla recedens:
Tum verò non est iram considerare mirum.
Sæpè etiam egregiâ dum spe subnixus in altum
Efferror, ac mediæ virtutis septa volatu
Transilio, dirus resupinum montis ad ima
Præcipientem fundit Satanas: mihique accidit illud,

Quod solet huic, qui littoreâ dum incedit arenâ,
Haud certa elusis pedibus vestigia firmat.
Erigor ipse iterum: rursusque in terga relabor,
Quàm prius infelix magis: incedensque labore
Perpetuo, trepidumque fovens in corde pavorem,
Vix gradior: citus at labens figo oscula terræ.
Jam decursa mihi longissima tempora vitæ,
Nec tamen hinc exire libet: quòd pharmaca morbis
Ipse meis cupiam, procul at medicina remota est:
Nam plus vivendo scelerum quoque crescit acervus.
Dogma ergò humano generi hoc statuatur oportet:
Prima quidem Triadis pura est natura beatæ,

- Ἀγγελικὴ· τριτάτη δ' ἄρ' ἐγὼ βροτὸς, ἀμφιτάλαντος,
 70 Μεσσηγὺ ζωῆς τε καὶ ἀργαλέου θανάτοιο
 Ἐσθλῶς, ἐρίδωρον ἔχων τέλος; ἀλλ' ἐπίμοχθον,
 Εἰκαὶ μικρὸν ἔωξα κακοῦ βίοτοιο δύρετρα.
 Ὡς Θεὸς γὰρ ἄνωξεν ἐμῆς φρενὸς ἔμμεν' ἄεθλον.
 Κεῖνος δ' ἐστὶν ἄριστος, ὃς ἐν πλεόνεσσι κακοῖσι
 75 Βαῖα φέρει κακίης ἐνθάλματα, καὶ πρὸς ἄναντες
 Σπεύδει σὺν μεγάλῳ Θεοῦ χέρι, θερμὸν ἐρώτα
 Τῆς ἀρετῆς φορέων, κακίης δὲ τε νῶτα διώκων.
 Ὡς τε ῥόος ποταμοῖο βιώμενος ἄλλο ῥέεθρον
 Τρηχαλέον, θολερὸν τε καὶ ἄγριον, εἰ δὲ μιγείη,
 80 Κρύπτων πλειότερῳ καθαρῷ ῥόον ἱλύνετα·
 Ἡδ' ἀρετὴ πλεκτοῖο, τὸ δὲ πλεον οὐρανίωνων.
 Εἰ δὲ τις ἐνθάδ' ἐὼν Θεὸν ἔδρακεν, ἢ πρὸς ἄναντα
 Ἐδραμε σάρκα βαρεῖαν ἐς οὐρανὸν ἐνθεν αἰείρας,
 Τοῦτο Θεοῦ γέρας ἐστὶ. Βροτοῖς δὲ τε μέτρ' ἐπικεῖσθω.
 85 Εἰδ' ἄγε τοι καὶ τοῦτον ἐγὼ λόγον ἐν φρεσὶ θήσω,
 Πῶς κεν τῆς μεγάλης ἀρετῆς ἐπὶ τέλσον ἵκηαι,
 Ἡ μούνη καθαρῷ καθαρὸν θύος. Οὐ μὲν οἶω
 Ἐνθάδε. Πουλύχοος γὰρ ἐπ' ὄμμασιν ἐνθάδε καπνός·
 Στέργω δ', εἶκον ἔπειτα λίπω κακὰ θακρυόεντα.
 90 Οὐκ οἶον μεγάλῳ Θεοῦ τότε θῶρον ἐτύχθη,
 Εἰκόνα περ τίοντος, ἐπεὶ καὶ σείο μενοινῆς,
 Οὔτε σέο φρενὸς οἶον, ἐπεὶ καὶ κρείσσονος ἀλκῆς,
 Ὡς οὐδ' ὅψις ἔμοι γε μόνη θῆήσατο λευγὰ,
 Καὶ μάλα θερκομένη περ, ἐκὰς μεγάλου Φαέθοντος·
 95 Αὐτὸς δ' ὄμματ' ἔλαμψε, καὶ ὄμμασιν αὐτὸς ἐφάνθη.
 Δοιαὶ μὲν μεγάλῳ Θεοῦ πρὸς κρείσσονα μοῖραι,
 Πρώτη θ' ὕσατή τε, ἴη δὲ τε καὶ παρ' ἐμοῖο.
 Κεῖνος δεκτὸν ἔθηκε καλοῦ, καὶ κάρτος ὁπάζει.
 Αὐτὸς δ' ἐν μεσάτῳ σαθιηδρόμοις οὐ μάλ' ἐλαφρὸς
 100 Ἐρχομαι, οὐκ ἀγέραςτος, ἐν ἄλμασι κῶλα τιταίνων,
 Χριστὸν ἔχων πνοήν, Χριστὸν σθένος, ὄλβον ἀγνητὸν,
 Ὡς με καὶ ὠπῆεντα καὶ εὐδρομέοντα τίθησι.

69. Ἀμφιτάλαντος. Schol. ἀμφὶ ῥέπτης.

71. Ἐρίδωρον. Int. Coisl. ἐλιδώδωρον, opulentum.

72. Ἐωξα. Sup. lin. ἀνέωξα. De peccato originali Billius intelligit; Combefisius verò de peccatis quæ quisque propriâ voluntate admittit, et quæ felicitati æternæ comparandæ impedimentò sunt. Pro κακοῦ Combefisius mallet καλοῦ, quòd sensum hunc efficeret: *Laborè ac studio comparandus finis, quantumvis vitæ probæ fores aperuerim.*

75. Βαῖα φέρει κακίης ἐνθάλματα, καὶ πρὸς ἄναντες

Σπεύδει σὺν μεγάλῳ Θεοῦ χέρι, θερμὸν ἐρώτα

Τῆς ἀρετῆς φορέων, κακίης δὲ τε νῶτα διώκων.

Primus versus claudicabat, et gemini qui sequuntur, antea in Editis deerant Billius postea restituit. Hos versus exhibent Codices Regii, Vat. Coisl. Ibid. ἄναντες. Reg. et Vat. sup. lin. ἀνώφερες. Coisl. ὑψηλόν. Bill. ἀνοκτα.

77. Κακίης δὲ τε νῶτα διώκων. Quandoquidem fieri non potest, ut quis virtutem ab omni vitio puram adipiscatur, optimus ille censendus est qui omni studio enititur, ut vitium propulset et adversetur: atque assequitur ut virtutis exuberantiâ vitium obscuretur et obruatur: si minus efficere possit, ut omni vitio aditus intercludatur, quod elegantissimâ similitudine ostendit Gregorius.

METRICA VERSIO.

Angelica hanc sequitur: postrema ego, partem in
utramque

Ancipiti fato vergens, finisque beatus

Ille quidem, sed durus erit, si fortè fenestras

Vel paulum impuræ stultus reseravero vitæ.

Hæc etenim esse meæ vult mentis prælia Christus.

Optimus hic autem est, qui plures inter iniquos

Pauca gerit sceleris simulacra, Deique potenti

Auxilio nixus convexa ad sidera tendit,

Virtutisque ardet studio, vitiumque profanum

Pellit et insequitur, violenti ut fluminis unda
Undam aliam impuram extrudens, abigensque re-
trorsum:

Aut etiam abscondens, si sese admisceat illa,
Limpiditate suâ fluxum majore lutosum.

Compositi hæc virtus: quod suprâ est, cœlicolarum.

Quòd si vivus adhuc Dominum quis vidit olympi,

Aut ad eum, in cœlum sublatâ carne, cucurrit,

Contigit hoc superi præclaro munere Regis.

At modus interea mortalibus inditus esto.

- Angelica : tertia autem mortalis, quæ mea est, ambigua,
 70 Media inter vitam et acerbam mortem
 Posita, præclarum habens finem, sed ærumnosum,
 Quamvis paululùm aperuerim malæ vitæ fores,
 Sic enim jussit Deus esse mentis meæ certamen.
 Ille autem optimus est, qui inter plurimos malos
 75 Levia habet sceleris simulacra, et ad superna
 Properat magni Dei auxilio, fervido amore
 Virtutis flagrans, malitiámque à tergo persequitur:
 Ac veluti fluvius aliquis vim inferens alteri flumini
 Aspero, turbido et sævo; vel si misceatur,
 80 Occultat majore copiâ puræ undæ undam lutulentam:
 Hæc est virtus hominis; major autem virtus cœlestium.
 Si quis verò, cùm hîc esset, Deum vidit, vel ad regem
 Evolavit, gravem hinc in cœlum carnem attollens,
 Hoc Dei beneficium est. Mortalibus autem adsit modus.
 85 Age verò et hunc ego sermonem tuæ menti apponam,
 Quomodò ad summæ virtutis culmen pervenias,
 Quæ sola puro Deo pura est hostia. Non tamen arbitror
 In hac vitâ. Multiplex enim hîc mentes nostras occupat fumus:
 Contentus sum, si (hoc assequor) postquàm liquero flebilis hujus vitæ mala.
 90 Non Dei autem duntaxat donum est virtus,
 Imaginem suam licet magnificiat, sed et tuæ curæ;
 Neque tuæ voluntatis solummodò, verùm et magnæ Dei potentiæ:
 Quemadmodùm nec solus oculus meus aspectabilia cernit,
 Quamvis perspicacissimus, sine solis lumine:
 95 Ipse enim sol oculos illustrat et oculis illucet.
 Duæ quidem magni Dei ad bonos actus sunt partes,
 Prima et ultima: una verò mea est.
 Ille me capacem efficit boni et vires suppeditat.
 Ego verò in medio, velut in stadio cursor, non admodùm levis
 100 Gradior, non sine præmii spe, inter currendum membra protendens,
 Christum habens pro afflatu, Christum pro robore, pro opibus amplissimis,
 Qui mihi et perspicaces oculos et prosperos cursus præstat.

tertia humana,
 quæ media est
 inter vitam et
 veram mortem.

Optimus qui
 paucioribus vi-
 tiis obnoxius est.

Quomodò ad
 summam virtu-
 tis culmen per-
 veniatur, quæ
 sola puro Deo
 pura est hostia,
 quod in vitâ non
 contingit.

Non Dei dun-
 taxat donum est
 virtus, sed curæ
 hominis; nec so-
 lum voluntatis
 hominis, sed
 magnæ Dei po-
 tentiæ.

Oculus, licet
 perspicax, aspec-
 tabilia non videt
 sine solis lumi-
 ne.

Duæ sunt Dei
 partes ad opera
 bona, prima et
 postrema, homi-
 nis una.

Deus hominem
 boni capacem ef-
 ficat et vires sup-
 peditat.

Ipse velut cur-
 sor in medio sta-
 diocurrit, Chris-
 tum habens pro
 afflatu, pro am-
 plissimis divitiis.

81. Ἡ δ' ἀρετὴ πλεκτοῖδ. Schol. αὕτη δὲ εἰς τὴν ἀρετὴν ἀνθρώ-
 πιν, τοῦ συνθέτου ἀνθρώπου, hæc est virtus humana, homi-
 nis conflati ex corpore et animâ.

84. Μέτρ' ἐπιχεισθῶ. Schol. καὶ τῆς ἀρετῆς, καὶ τῆς γνῶ-
 σιως, virtutis et scientiæ.

85. Ἐξ δ' ἄγε. Hic in Vat. Regiisque pluribus aliud Car-
 men incipit cum eodem titulo περὶ ἀρετῆς. Ibid. Σήσω.
 Schol. προσθήσω.

86. Τέλσον ἔχειαι. Vat. τέρμ' ἀφίχῃαι.

89. Στέργω δ'. Contentus sum, benè mecum agi credam,
 si hoc assequar, postquàm hujus vitæ mala liquero. Ibid.
 κακά. Schol. βίου τούτου.

92. Κρείσσονος ἀλκῆς. Schol. τοῦ Θεοῦ δυνάμειος.

94. Ἐκός. Schol. δίχα φωτὸς ἡλιακοῦ.

96. Πρὸς κρείσσονα. Schol. πρὸς τὴν ἐργασίαν.

101. Ἀγῆτόν. Ità Vat. Edit. ἀγῆτόν.

METRICA VERSIO.

Hunc tibi quinetiam sermonem in mente locabo:
 Quonam nempè modo virtutis tangere culmen
 Ipse queas, puro quæ sola est victima pura.
 Non reor hic equidem: nam multo lumina fumo
 Caligant: actum egregiè mecùmque putabo,
 Si mala vel saltem post tristia fata relinquam.
 Non tantùm ætherei, carissima sit licet illi
 Effigies, virtus contingit munere Patris:
 Nam tua cura etiam studiùmque accedat oportet.
 Nec rursùm illa tuâ tantummodò mente paratur:
 Majus enim robur, majorem poscit opémque.
 Quippe nec ipse, licet visu præcellat, ocellus,

Tom. II.

Sole tamen dempto, corpus spectabile cernit.
 Ille etenim et nostros oculos illustrat: et idem
 Post oculis sese infudit, præbétque tuendum.
 Atque Dei, ut virtus homini contingere possit,
 Sunt geminæ partes, prima et postrema: necesse at
 A nobis unam est mediámque accedere binis.
 Virtutis namque ille mihi dedit esse capacem:
 Et validas idem vires nervósque ministrat.
 Ast ego, ut in stadio, non sanè præpete gressu,
 Incedo, moveóque haud vano membra labore,
 Dùm Christus mihi præstat opem, mihi præstat opésque,
 Qui facit ut cernam, cursu ferar atque secundo.

C 5

- Καίνου δ' ἐκτὸς, ἅπαντες ἐτώσια παίγνια θνητοί.
 Καὶ νέκυες ζῶντες, ὁδωδότες ἀμπλακίησιν.
- 105 Οὐδὲ γὰρ ἡέρος ἐκτὸς ἴδες πωτῶμενον ὄρνιν,
 Οὐδὲ μὲν ὕδατος ἐκτὸς ἀλιδρομος ἔπτατο δελφίς.
 Ὡς οὐδὲ Χριστοῖο διχα βροτὸς ἶχνος ἀείρει.
 Τῷ μὴ μοι λήν μεγαλιζέο, μηδ' ἐπὶ σείο
 Κάρτος ἔχειν πραπίδεςσι, καὶ εἰ μάλα πάνσοφος εἴης.
- 110 Μηδὲ τιν' εἰσορέων χθαμαλώτερον ὕψος' ἀερθῆς,
 Ὡς πάντων κρατέων, καὶ τέρματος ἄσσον ἐλαύνων.
 Τέρματος ἐντὸς ἔμεινεν, ὅς οὐκ ἴδε τέρμα πορείης.
 Λήν μὴ τρομέειν, λήν δέ τε μὴ βλεμεαίνειν.
 Εἰς γῆν ὕψος ἔθηκεν, ἐς οὐρανὸν ἐλπίς ἄειρε,
- 115 Καὶ ῥ' ὑπεροπλήσι Θεὸς κοτέει μεγάλῃσι.
 Μάρπτε τὸ μὲν χεῖρεςσι, τῷδ' ἔλπεο, τῷδ' ὑπόεικε.
 Καὶ τὸ σαφροσύνης, μέτρ' ἰδμεναι ἥς βιοτήτος.
 Ἴσον τι κακὸν ἐσιν ἀπ' ἐλπίδος ἐσθλὰ τίθεσθαι,
 Καὶ μέγα θάρσος ἔχειν, ὡς εὐπετές ἔμμεν' ἄριστον.
- 120 Ἀμφοτέρως κεν ὁδοῖο κακὴν ζάσιν ἐν φρεσὶ θείης.
 Αἰεὶ σοι τὸ βέλεμνον ἐπίσκοπον ἐν χερὶ κείσθω.
 Μηδὲν ὑπερπέμπειν Χριστοῦ μεγάλιο ἐφετμῆς,
 Μηδὲ μὲν ἐντὸς ἄγειν· ἀδελῆς σκοπὸς ἀμφοτέρωθεν.
 Πολλάκι καὶ τὸ περισσὸν ἀχρήσιον, εὔτε νέοιο
- 125 Κύδεος ἰμείροντες, ὑπέρτονα τοξεύοιμεν.
 Ἦν μεγαλοφρονέης, μνήσω σ' ὅθεν ἐς βίον ἦλθες,
 Τίς μὲν ἔης τοπάροιθε, τίς ἐν σπλάγχνοις ἐκεύθου,
 Τίς δ' ἄρ' ἔση μετέπειτα, κόνις, καὶ σῆτος ἐδωδή,
 Μηδὲν ἀκιδνοτάτοιο φέρων πλέον ἐν νεκύεσσιν.
- 130 Ἦν χθαμαλοφρονέης, πλάσμα Χριστοῖο τέτυξαι,
 Καὶ πνοή, μοῖρη τε σεβάσμιος, ἐνθεν ἐπήχθης,
 Οὐράνιος, χθόνιος, τυκτὸς Θεός, ἔργον ἄλῃσον,
 Τοῖς Χριστοῦ παθέεσσιν ἐς ἀφθιτον εὐχος ὁδεύων.
 Τοῦνεκα μὴ σάρκεσσι χαρίζεο, μὴ τὰ περισσά
- 135 Τοῦδε βίου φιλέειν, νηὸν δέ τε λώονα τεύχειν.
 Νηὸς γὰρ μεγάλιο Θεοῦ βροτὸς, ὅνπερ ἔτενυξε
 Κινύμενος γαίηθεν, ἐς οὐρανὸν αἰὲν ὁδεύων.

109. Κάρτος. Vat. ad marg. θάρσος.

112. Ἰδε. Itā Bill. et postulat metrum. Edit. οἶδε. Coisl. εἶδε.

113. Λήν μὴ τρομέειν. Schol. προσήκει τοίνυν μήτε λίσαν φοβεῖσθαι, μήτε λίσαν θάρρειν. Edit. μὴν τρομέειν.

114. Ἐλπίς etc. Sic Coisl. Edit. ὕψος. Schol. ἡ γὰρ ἔπαρ-

σις εἰς γῆν κατήγαγεν, ἡ ἐλπίς δὲ ἀνήγαγεν εἰς τὸν οὐρανόν. Coisl. Schol. ἐπαρμένον φρόνημα κατήνεγκεν εἰς γῆν, ἐλπίς δὲ ἀνύψωσεν εἰς οὐρανόν. Combefisius intelligit hæc de Christo: qui ascendit, ipse est qui descendit, ut exaltationis viam humilitatem ostenderet.

116. Μάρπτε. Schol. τὸ μὲν λάμβανε τῶν καλῶν. Ibid.

METRICA VERSIO.

Quo sine mortales vanissima ludicra cuncti,
 Quo cuncti sine viva cadavera, putrida noxis.
 Nam neque submoto volitantes æthere cernas
 Pennigeras volucres: nec demptis fluctibus unquam
 Delphini æquorea poterant regione natare.
 Sic quoque præsidio Christi sine tollere gressum
 Haud unquam mortale genus queat. Ergo cavendum
 Ne tibi plus æquo tribuas, et mente superbâ
 Viribus ipse tuis fidas, quantumlibet in te
 Fulgeat insignis sapientia: néve virum quem
 Inferiore gradu cernens, attollere cristas
 Incipias, tanquam sublimior omnibus, atque

Vicinus metæ: metam nam constitit intrâ,
 Virtutis quicumque viam non prorsus obivit.
 Ne timeas nimium, nimium nec lumina tollas.
 Detrahit in terram fastus: spes tollit ad astra.
 Atque Dei in mentes semper furit ira superbas.
 Hoc manibus jam carpe tuis: spera istud: at illi
 Cede humilis, prudentis enim est agnoscere vitæ
 Humanæ modulum. Non est in dispare culpâ,
 Qui bona desperat, nimium vel qui sibi, credens
 Proclive esse bonum, fidit, victus utrinque;
 Namque ita cessabit præclarum insistere callem.
 Missilibus telis semper pete providus album,

- Sine ipso, omnes vana ludibria sunt mortales,
 Et mortui viventes, fetidi peccatis.
- 105 Neque enim sine aëre vidisti volantem avem;
 Neque sine aquâ maris cursor natavit delphinus.
 Sic nec sine Christo mortalis pedem movet.
 Quamobrem, ne nimium glorieris, nec tuæ
 Viribus mentis confidas, etsi magnoperè sapiens fueris.
- 110 Neque aliquem videns abjectionem, in altum attollaris,
 Quasi omnibus superior, et ad metam propius accedas.
 Intrà metam subsistit, qui non prospexit metam curriculi.
 Neque nimium timeas, nec nimium confidas.
 In terram superbia dejicit, in cælum spes tollit,
- 115 Et Deus fastus odit insolentes.
 Apprehende hoc manibus, istud spera, huic cede,
 Et hoc temperantis animi est, vitæ suæ modum cognoscere.
 Par quoddam malum est, spem virtutis abjicere
 Et nimiam fiduciam habere, tanquàm facile sit esse optimum.
- 120 Utrovis enim modo affectus fueris, perniciosè in viâ subsistes.
 Semper tibi sagitta ad scopum directa præ manibus sit:
 Neque mittatur ultrà magni Christi præceptum,
 Nec citrà; à scopo aberrabis utroque modo.
 Sæpius etiam immoderatum studium inutile, cùm novæ
- 125 Gloriæ cupidi, nimis intento arcu jaculamur.
 Si superbieris, in memoriam revocabo, undè in vitam veneris,
 Quis esses antea, quis cùm in maternis visceribus abscondereris;
 Quid postea futurus sis, pulvis et vermium cibus,
 Nihil ampliùs ferens inter mortuos, quàm quod infirmissimus quisque.
- 130 Si nimis abjecto animo fueris, cogita te Christi figmentum esse,
 Et spiramen, et augustam partem, undè compactus es,
 Cœlestem et terrestrem, Deum factitium, opus immortale,
 Per Christi passiones ad immortalem gloriam tendere.
 Quamobrem ne carni indulgeas, nec superflua
- 135 Hujus vitæ diligas, sed templum præstantius ædifices.
 Templum enim magni Dei est homo, quod extruit,
 Cùm efferens se à terrâ, in cælum semper tendit.

Perspicaces oculos et prospectos cursus præstat Deus, sine quo nihil sunt homines, insi ludibria vana et viva cadavera.

Par quoddam malum spem virtutis abjicere, vel nimiam habere fiduciam, tanquàm facile sit esse optimum.

Remedium contra superbiam.

Remedium contra pusillanimitatem.

Quâ ratione homo templum Dei efficiatur.

τῷ δ' ὑπόκει. Schol. τόδε ὑπὲρ τὴν σὴν κατάληψιν νόμιζε, hoc captum tuum superare existima, te imparem crede.

117. Σαοφροσύνης. Schol. σωφροσύνης.

122. Ὑπερπέμπειν. Schol. ὑπερακοντίζειν.

127. Τίς ἐν. Coisl. et Vat. τί δ' ἐν.

131. Ἐπύχθης. Schol. ἐπλάσθης. Id est, partem hujus à quo compactus es. Id. habet στέασμις, pro στέασμιον, quod habent Edit. (Not. nov. Edit.)

132. Ἀληθῶς. Schol. ἀθάνατος.

133. Παθείσσειν. Schol. διὰ τῶν Χριστοῦ παθημάτων.

135. Λώονα. Schol. κρείσσονα.

METRICA VERSIO.

Non ultrà Christi tendat præcepta sagitta:
 Non etiam citrà; sic namque utrinque feretur
 Irrita, sæpè etenim immodicus conatus ab omni
 Deficitur fructu, vanæ dùm laudis amore
 Tela, modum præter, curvato mittimus arcu.
 Quòd si fortè tuam damnosa superbia mentem
 Sollicitet, tùm tu quisnam tibi cesserit ortus
 Esto memor, quidnam fueris prius ipse, parentis
 Quidnam cùm gravidâ teegereris rursus in alvo,
 Denique quidnam sis post ultima fata futurus,
 Nempè cinis, tineæque cibus, nil lumine cassos
 Ampliùs inter habens, quàm quivis paupere censu.

Sin nimis es dejecto animo, reminiscere quòd te
 In lucem extulerit Christus, quòd cœlite flatu
 Sis ortus, quòd sis simul et cœlestis origo,
 Terrenusque simul, factus Deus, ac memorandum
 Prorsus opus, Christi quòd per tormenta crucinque
 Ad decus æternum properes, sedesque piorum.
 Ergò nega obsequium carni, nec dilige quicquid
 Vita supervacui præsens habet, atque Tonanti
 Sedulus in medio delubrum pectore conde.
 Namque salutifero templum tùm denique Christo
 Condimus, æthereum cùm mens cita fertur ad
 axem.

- Τόν περ ἐγὼ κέλομαί σε θυώδεα πᾶσι φυλάσσειν
 Ἔργμασιν ἢ δὲ λόγοισιν, αἰεὶ Θεὸν ἐντὸς ἔχοντα,
 140 Αἰὲν ἄριστον ἐόντα, ἐτήτυμον, οὐ δοκούντα.
 Μὴ ναῦν μίλτοπάρηον, εὐχρουν, ἢ παρασήμερις
 Κάλλεσιν ἀσφράπτουσιν ἄγειν ἐπὶ νῶτα θαλάσσης·
 Ἀλλ' ἐσθλὴν γόμοφισιν, εὐπλοον, εὖ ἀραρυῖαν
 Χείρεσι ναυπηγοῖο, δι' οἶδματος ὥκα φέρουσιν.
 145 Πᾶς μὲν τοι προπάροιθε, Θεοῦ δὲ τε πάντες ἔχουσιν,
 Ὃς σοφὸς, ὃς σθεναρὸς, ὃς πλούσιος, ὃς τ' ἐπιδευής,
 Ἔρματος ἀψεύστοιο. Πρυμνήσια κεῖθεν ἀνήφθω
 Πᾶσιν, ἐμοὶ δὲ μάλιστα, ὃς ἔξομαι ὑψιθόωκος,
 Λαὸν ἄγων θυέεσσι πρὸς οὐρανὸν, ᾧ τόσον ἄχθος
 150 Χριστὸν ἀτιμάζοντι μελαινομέναις πραπίδεσσιν,
 Ὅσσάτιον κλέος ἐσθλὸν ἐπὴν θεότητι πελάζω.
 Καὶ γὰρ δὴ μέτροισι Θεοῦ καὶ μέτρα βίοιο
 Ἔσπεται, ὡς δὲ μέτροισι βίου καὶ μέτρα Θεοῖο.
 Ὡδ' ἂν μοι φρονέων, βίον ἐμπεδον ἐνθάδ' ἐλαύνουσιν
 155 Ἐνθάδε καὶ μετέπειτα Θεοῦ σὺν ἀρείονι πομπῇ,
 Λυθέντος σκιδέντος ἐν ἡματι τοῦδε βίοιο.

I.

ΠΕΡΙ ἈΡΕΤΗΣ.

- Πολλῶν ἀκούω, καὶ λέγοιμι μὴ μάτην,
 Ἀλλ' ἔργον ἐστὶ τοῦ λόγου τὸ δεξιόν.
 Εἴτ' οὖν τινὲς σε τῶν φίλων Θεοῦ νέον,
 Οἷς πάντα τηρεῖν ἐμμελὲς τὰ τῶν νέων,
 5 Διδόντα χρηστὰ τοῦ βίου γνωρίσματα,
 (Καὶ γὰρ λέοντ' ὄνυξι δηλοῦσθαι λόγος,)
 Ἔδωκαν ἀλλήλοις τὸ θαῦμα ὑφ' ἡδονῆς,
 Εἴθ' ἢ καλῶς τὰ πάντα μηχανωμένη
 Πρόνοια καὶ σοὶ βουλομένη τὰ δεξιὰ,
 10 Ὅδον δίδωσι τὸν λόγον τοῖς πράγμασιν,

138. Θυώδεα. Sup. lin. εὐώδη διὰ πάντος.
 141. Μίλτοπάρηον. Coisl. μίλτοπάρειον.
 142. Θαλάσσης. Schol. τοῦ βίου τούτου.
 143. Ἀραρυῖαν. Coisl. et Reg. 991 sup. lin. ἡρμοσμένην.
 144. Φέρουσιν. Vat. et Coisl. εἴουσιν, *per fluctus curren.* n.
 145. Προπάροιθε. Schol. πρὸς τὰ βελτίονα.
 151. Πελάζω. Schol. δι' ἀρετῆς.
 152. Μέτροισι Θεοῦ. Id est, juxta Billium: *Pro ratione acceptæ divinitus gratiæ, id quisque curare debet, ut parem quoque ipsi beneficio accepto vitam afferat: rursus, ut Cyprius exponit, juxta vite mensuras, à Deo quoque congruenter laborum præmia dependunt.*
 154. Ὡδ' ἂν μοι etc. Schol. Reg. 991 οὕτω οὖν φρονέων βίον ἀσφαλῆ ἀπρόσκοπον ἐνταῦθα ἐλαύνουσιν, καὶ ζῶν καὶ μετιστα-

μενος, ἀγγέλων ἀγίων παραπεμπόντων καὶ ὁδηγούντων σε. *Si hoc animo fueris, vitam securam inoffenso decurres pede, et vivens, et moriens, tibi que sancti Angeli comites et itineris duces erunt.* Int. Coisl. ὅτε τὸ σκιερὸν καὶ ζοφῶδες τοῦ παρόντος βίου τῷ τῆς ἡμέρας ἐκείνης φωτὶ διαλυθήσεται. *Cum tenebras hujus vitæ, extremæ diei splendor dissolvat.*—Verbo ἐλαύνουσιν vim futuri tribuunt Benedictini, cum potius habeat necessario vim optativam; *utinam ita sentiens vitam securam hęc ducas etc.* (Not. nov. Edit.)

ΤΙΤ. Περὶ ἀρετῆς. Hic est titulus in codice quo usus est Billius, quem titulum, posthabitis aliis, ut genuinum retinuit. Aliis enim in Codicibus, Coisl. etc. inscribitur περὶ ταπεινοφροσύνης, σωφροσύνης, καὶ ἐγκρατείας, *de humilitate, castitate et temperantiâ.*

X. ARGUMENTUM. *Juvenem quemdam hoc Carmine in-*

METRICA VERSIO.

Istud odoratis igitur factisque tuere
 Sedulus ac dictis: et in ipso semper olympi
 Numen habe, curans ut non videare, sed ut sis
 Optimus: idque cavens, minio ne tincta carina
 Atque notho splendore nitens falsoque decore,
 Ducatur rapidi gravia ad discrimina ponti:
 Sed bona, sed clavis firmè compacta periti
 Artificis manibus, leviterque per æquora currens.
 Haud veto quin alios quivis præcurrere tentet:
 Dummodò sit nullus qui non è Numine summo

Pendeat, et sapiens, et fortis, dives, inopsque.
 Alliget ad firmum hoc columen fidumque rudentes
 Quisque suos: ego præcipuè, qui sede superbâ
 Consideo, plebèmq; ad celsa palatia cœli
 Per pia sacra vecho: cuique instat pœna dolorque
 Non minor, insanâ superum si mente parentem
 Sprevero, quàm decus egregium, nomenque perenne,
 Si turpi sine labe Deo quandoquæ propinquem.
 Nam vitæ mensura comes velut esse supernæ
 Certa solet; summi quoque sic mensura monarchiæ

Hoc igitur templum, ego velim, tu semper flagrans omnibus serva bonis
Actionibus et sermonibus, semper Deum intus possidens :

- 140 Semper quàm optimus esse studeas re ipsâ, non specie tantum ;
Ne navem minio fucatam, pulchris coloribus tinctam, aut adulterinâ
Pulchritudine fulgentem committas pelago hujus vitæ ;
Sed bonam clavis, navigationi aptam, optimè compactam
Manibus navium fabricatoris, fluctus rapidè secantem.
- 145 Quilibet tendat ad perfectissima. Verùm Deo omnes adhæreatis,
Et sapiens, et fortis, et dives, et pauper,
Velut anchoræ firmissimæ. Rudentes suos illic alligent
Omnes, ego verò potissimùm, qui sedeo sublimi throno ;
Qui plebem duco sacrificiis ad cœlum, cui tantum est oneris
- 150 Si Christum contemnam impuro animo,
Quantùm gloriæ et splendoris, si ad Deum accedam per virtutem
Ut enim mensuram Dei mensura vitæ nostræ
Sequitur, sic etiam mensuram vitæ mensura Dei.
Si ita senseris, vitam securam hinc duces,
- 155 Hic et postea cum meliore Dei pompâ,
Solutis, ad lucem extremæ diei, vitæ hujus tenebris.

Quilibet ad perfectionem tendat.

Deo omnes adhæreant velut anchoræ firmissimæ.

X.

DE VIRTUTE.

Alia Bill. 155,
pag. 204.

Multa audio, et velim non frustrâ, sic enim dicere non vereor,
Sed fama egregia cum re ipsâ conjuncta esse debet :

Sive igitur te nonnulli ex amicis Dei,
Quibus curæ est omnia in juvenilibus observare, te juvenem

- 5 Præclara vitæ indicia dantem videntes,
(Nam ex unguibus leonem agnosci ferunt.)
Miram hanc rem præ gaudio sibi invicem tradiderunt,
Sive, quæ præclarè omnia gubernat,
Providentia, quæque tibi prospera consulit,
- 10 Viam hanc famâ sternit ad actiones

Ab ungue leo agnoscitur.

stituit Gregorius, ostendens quænam sit optima tam vitæ, quàm studiorum ratio; præcipuè demonstrat, quantùm Christiana doctrina præstet ethnicæ, quantòque illustriora sint in omni genere virtutum exempla nostrorum, quàm philosophorum. Juvenem ad virtutis studium excitat, nihil omnino esse in terris declarans, quod cum Dei cultu conferri queat. Deindè orationem altius repetens, de rerum creatione disserit. Utriusque vitæ, laudabilis et pravæ finem ob oculos ponit. Tum auctoritate sibi prius et benevolentia conciliat, illud docet, eos qui sapientiæ doctrinæque laude apud ethnicos floruerunt, tametsi alioqui à verâ pietate longissimè abfuerint, ac cæteris etiam in rebus acerrimè animarum contentione inter se decertarint, hanc tamen undè in re omnes consensisse, nempe nihil virtute melius ac præstantius. Ac deindè ad singula virtutis genera descendens, qui apud eos in quolibet genere excelluerint, narrat,

sed ita tamen, ut illud simul ostendat, colorem potiùs quemdam ac lineamenta duntaxat virtutis apud eos inveniri; solidam enim atque omnibus numeris perfectam virtutem non nisi apud eos esse posse, qui veræ religionis cultum profitentur. Ad extremum à nimis curiosâ divinarum rerum indagatione nos revocat, atque Deum sui cognitionem iis potiùs tribuere, qui piis studiis ac divinarum mandatorum observationi totos se addicunt, quàm iis qui in subtilissimorum mysteriorum ac rerum ingenii nostri captum excedentium inquisitione defixi hærent.

2. Ἀλλ' ἔργον. Verùm actio esse debet famæ consimilis.

3. Ἐτ' οὖν. Ità Coisl. Edit. ὥσων.

4. Ἐμμελές. Coisl. ἐπιμελές.

5. Διδόντα. Coisl. διδόντες.

6. Λέοντ'. Coisl.λέοντας.

7. Ἐδωκεν. Coisl. διέδωκεν. Μοx, θείαμ' pro θαῦμ'.

METRICA VERSIO.

Mensuram nostræ comitatur congrua vitæ.
Hoc animo fuerit qui præditus, exigit ævum
Hic tutum et placidum, meliorique agmine septus
Postea, discussâ fragilis caligine vitæ,
Æternum superas tendet victurus ad arces.

X. DE VIRTUTE.

(Billio interprete.)

Plerique narrant, ac velim haud inaniter :
Tom. II.

Sed sermo demùm hic laudem habet, cui res comes.
Quidamque, juvenum sedulò omnia qui solent
Inspecere, juvenem te Deo charum putant,
Ut pulchra qui des indolis signa optimæ.
Ab ungue namque noscitur, ut aiunt, leo.
Sparsère læti mutuo hoc miraculum.
Pronæa deindè, ritè moderans omnia,
Tuisque summis commodis benè consulens,
Per famam ad ipsas res tibi sternit viam :

- Ὡς ἂν προληφθεὶς τῷ νομίζεσθαι καλῶς,
 Οἷόν τιν' ἀρράβωνα τὴν φήμην ἔχης
 Τῆς εὐσεβείας, ἐκ Θεοῦ καλούμενος.
 Εἰκαζέτω μὲν τοῦτο ὅστις βούλεται,
 15 Ὁ δ' οὖν ἀκούω, τοῦτο ἔρχομαι φράσων,
 Ὅτι μέγα πρὸς ὕψος ἡ ψυχὴ βλέπει,
 Καὶ τὴν ὁμίχλην, ἣ τὸν ἐνταυθοῖ βίον
 Ἡμῶν καλύπτει πάντα κείμενον χαμαί,
 Ταύτην διασχὼν καὶ ὑπερκύψας βραχὺ,
 20 Ἰδὺν θ' ὑπερβάς καὶ πέδας τοῦ συνθέτου,
 Ρίψας τυράννους τῆς θείκης εἰκόνας,
 Δοῦναι σεαυτὸν τῷ Θεῷ σπουδὴν ἔχους,
 Ἦνπερ μόνην παιδευσιν οἴεσθαι σε χρὴ,
 Πρῶτον δὲ καὶ μέγιστον ἀνθρώποις καλόν.
 25 Τί γὰρ τοσοῦτο τῶν κάτω πλανωμένων,
 Ἄλλων τε ἄλλους ὀφρυώντων παιγνίων,
 Καιροῦ τύχης τε, ὥς φασι, θωρημένων;
 Κἂν εἰς ἐν ἔλθῃ πάντα καὶ πάντων καλὰ,
 Ὡς ἔστιν, ἣ νομίζεται ἐν λυπρῷ βίῳ,
 30 Κέρδος τοσοῦτον, κἂν τρέχειν ὄρους δοκῇ;
 Κἂν σοι τὰ Γύγου τοῦ πολυχρύσου παρῇ,
 Στρέφης τε πάντα τῇ σροφῇ τῆς σφενδόνης,
 Σιγῶν θυνάξης· κἂν φρονῇς τὰ Λυδίου.
 Χρυσῷ ῥέοντι καὶ ὁ Πέρσης σοι Κῦρος
 35 Κάτω καθέζηθ', ὁ θρόνων αὐχῶν κρᾶτος·
 Κἂν Τροίαν αἰρῇς τοῖς ἀοιδίμοις ξόλοις,
 Χαλκοῦν δὲ δῆμοι καὶ πόλεις ἔχωσί σε·
 Ἀγῆς δὲ τοῖς σοῖς νεύμασι τὰς ἐκκλησίας,
 Πανηγυρίξης δὲ σεφάνων ἐπαξίως,
 40 Πνέης δὲ θυμὸν ἐν δίκαις Δημοσθένους,
 Εἵκη δὲ σοι Λυκοῦργος, ἣ Σόλων νόμοις·
 Κἂν τὴν Ὀμήρου μοῦσαν ἐν σέρνοις ἔχης,
 Κἂν τὴν Πλάτωνος γλῶσσαν, ἣ μελισσαγῆς
 Ἔστι τε καὶ νομίζεται ἀνθρώπων γένει·
 45 Κἂν ταῖς ἀφύκτοις καὶ κακαῖς πόθοσ' ῥάβδαις
 Πάντας πιέξης τοῖς ἐριστικοῖς λόγοις·
 Κἂν πάντ' ἄνω τε καὶ κάτω μετασρέφης,
 Πλέκων λαβυρίνθους δυσδιεξόδοις λόγοις

11. Καλῶς. Itā Coisl. Edit. καλῶς.

13. Ἐκ Θεοῦ καλούμενος. Itā Coisl. *pietatis ad quam à Deo vocaris*. Deest in Edit. ἐκ Θεοῦ καλούμενος.

14. Ἐστίν. Coisl. ὅστις.

16. Ὅτι. Coisl. addit *sol.* Mox ἡ ψυχὴ βλέπει. — Benedictini servaverant, ut in Edit., τὴν ψυχὴν βλέπειν, rejectā in notas alterā versione, quæ sola potest esse legitima,cū in priori desit prorsus metrum. Hinc versionem quoque correximus, quæ sic in Benedictinis se habebat: *Magnum tibi est, quod anima tua sursum respiciat.* (Not. nov. Edit.)

21. Εἰκόνας. Itā Vat. et Coisl. Malè Edit. εἰκόνες.

23. Σὲ χρὴ. Deerat in Edit. σὲ, quod suppeditavit Coisl.

29. Ὡς ἔστιν. Itā Coisl. Edit. ὅς.

METRICA VERSIO.

Famam anteceptus ut per eximiam, velut
 Pietatis habeas pignus hanc, dūm cælitum
 Sic te ad salutem maximus rector vocat.
 Conjectet ast hoc scilicet quisquis volet:
 Scriptura at ipse sacra quod docet, eloquar.
 Res magna certè, mente si spectes polum,
 Istudque penetres, vita quo nostra hæc humi
 Prostrata tegitur, nubilum, et caliginem,
 Oculòsque tendens altius paulò, gravem

Limùmque superans, compedes et corporis,
 Imaginisque Numinis summi procul
 Fugans tyrannos, te Deo studeas dare.
 Doctrina habenda est hæc enim sanè unica,
 Primùmque nostri maximum et generis bonum.
 Quis tantus etenim fructus in rebus vagis,
 Aliisque variè ludicris inflantibus,
 Donis, ut ajunt, temporis, cæcæ et deæ,
 Coëant in unum cuncta licèt, atque omnium

- Ut boni viri opinione præoccupatus
 Famam habeas veluti pignus quoddam
 Pietatis cœlestis, vocatus à Deo ad salutem.
 Conjiciat hæc unusquisque, ut volet :
- 15 Quod autem audio, id protinùs eloquar.
 Nempè quòd magnam ad cessitudinem (cœli) anima tua respiciat,
 Et caliginem, quæ vitam hîc nostram
 Totam obtegit humi jacentem,
 Hanc penetrans, ac paulò te erigens,
- 20 Lutùmque transgrediens et corporis compedes,
 Divinæ imaginis tyrannos projiciens,
 Donare te ipsum Deo studeas:
 Quæ quidem sola doctrinæ institutio tibi existimanda,
 Primùmque et maximum hominis bonum.
- 25 Ecquod enim tantum eorum, quæ in hac vitâ fluitant,
 Aliorùmque alios infantium ludibriorum,
 Quæ temporis atque, ut loquuntur, fortunæ dona sunt?
 Etiamsi in unum coëant omnia et omnium bona,
 Ut in hac miserâ vitâ sunt, aut esse existimantur;
- 30 Ecquod, inquam, tantum erit emolumentum, etiamsi fines transgredi videaris?
 Etiamsi adsint tibi Gygis auro abundantis divitiæ,
 Vertásque omnia inversione annuli,
 Silens tyrannus; etiamsi Lydii instar te efferas,
 Auróque circumfluentem infrà te Cyrus Persa
- 35 Sedeat, qui se regum dominum esse gloriabatur;
 Etiamsi Trojam expugnes celeberrimis classibus,
 Téque æreum populi et urbes habeant;
 Tuisque nutibus conciones regas,
 Ac panegyricis orationibus coronas merearis,
- 40 Spirésque animum Demosthenis in judiciis,
 Tibíque Lycurgus et Solon legibus concedant;
 Etiamsi Homeri musam in præcordiis habeas,
 Ac linguam Platonis, quæ mel stillat,
 Et stillare ab omnibus hominibus existimatur;
- 45 Etiamsi inevitabilibus et pravis compedibus
 Omnes, subtiliter disserendo, constringas,
 Ac omnia sùs déque vertas,
 Nectens labyrinthos inextricabilibus disputationibus

Magna res ca-
 ducis contemptis
 cælum spectare.

Doctrina unica
 salutis studium.

Gygis opes.

Ejusdem an-
 nulus.

30. Δοκῆς. Edit. δοκῆς.

34. Χρυσῶ ῥέοντι. Bill. et Leuv. hæc jungunt cum verbis
 præcedentibus, *προϋῆς τὰ Λυδίου, tametsi ob aurum fluxum*
tâm temet efferas, quàm Lydorum ille rex olim solebat.

35. Καθίζηθ'. Ita Coisl. Edit. κατέζηθ'.

37. Χαλκοῦν, *æreum*, id est, statuis expressum.

41. Σοί. Ità Coisl. Edit. σοῦ.

46. Πάντας. Ità Coisl. Edit. πάντα. Μοχ, ἐριστικοῖς λόγοις,
 non malè Leuv. *contentiosis argumentis.*

48. Δυσδιεξόδοις λόγοις. Edit. δυσδιεξόδους λόγους.

METRICA VERSIO.

Bona, quæ vel hîc sunt, esse vel quidam putant?
 Quis tantus, inquam, limites jungas licèt,
 Omnésque præstò sint opes Gygis tibi,
 Vertásque, vertens annuli gemmam, omnia,
 Tacens tyrannus? quamlibet Cræsi in modum
 Auro intumescas; quamlibet Cyrus tibi
 Cedat, thronorum principem sibi vindicans;
 Claris tametsi classibus Trojam eruas,
 Gentésque et urbes æreum te habeant, tuo
 Ducásque nutu conciones maximas,

Digna et coronis proferas verba, in foro
 Spirésque prorsùs in modum Demosthenis;
 Scitis Lycurgus cedat, et Solon, tuis;
 In corde Homeri Musa sit quamvis tuo;
 Quamvis Platonis lingua sit, quam melleam,
 Ut est profectò, nemo non existimat;
 Pravis tametsi nexibus sophismatum
 Tenacibúsque nemo sit quem non premas:
 Sursùm ac deorsùm torqueas licèt omnia,
 Dùm captionum nectis ambages, tibi

- Ἀριστοτέλους ἢ τινων Πυρρώνειων·
- 50 Κἂν πτηνὸν αἶρη Πήγασος, ἢ τοῦ Σκύθου
 Ἀβάριδος οἷσός, ὅς τις ἦν, οἱ μυθικοί·
 Τούτων τί κέρδος τηλικούτου, ὧν λέγω,
 Γάμου τε λαμπροῦ καὶ τραπέζης Συβαρικῆς
 Ἄλλων τε πάντων οἷς ἐπαίρονται φρένες,
- 55 Ὅσον τὸ ταῦτα πάντα ποιῆσαι κάτω,
 Ψυχῆς δὲ ἐπιθεῖν ἀξίωμα, καὶ πόθεν
 Ἐλήλυθε, πρὸς ὃν τε καὶ ποῖ τρεπτέα,
 Ἥτις τε ταύτης ἢ κατ' εὖλογον φορά;
 Ἐπεὶ γὰρ ἐσιν, ὥς ἐγὼ τεκμαίρομαι,
- 60 Σοφῶν τε ἀκούω, θεία τις μεταρρόη,
 Ἄνωθεν ἡμῖν ἐρχομένη, εἴτ' οὖν ὅλη,
 Εἴθ' ὁ πρύτανις ταύτης κυβερνήτης τε νοῦς,
 Ἐν ἔργον αὐτῇ φυσικόν τε καὶ μόνον,
 Ἄνω φέρεσθαι καὶ συνάπτεσθαι Θεῷ,
- 65 Αἰεὶ τε πάντα πρὸς τὸ συγγενὲς βλέπειν,
 Ἦκιστα πάθει σώματος δουλουμένη,
 Ρέοντος εἰς γῆν καὶ καθέλκοντος κάτω,
 Τήν τε γλυκεῖαν τῶν ὀρωμένων πλάνην
 Πέμποντος εἴσω, καὶ τὸ τῶν αἰσθήσεων
- 70 Σκοτώδες, ὅφ' οὐ μὴ Λόγῳ κρατουμένη
 Ψυχὴ ρέουσα κατ' ὀλίγον πίπτει κάτω·
 Ἦν δ' αὖ κρατῆται, κἀνακρούηται πυκνά,
 Ὅσπερ χαλινῷ, τῷ Λόγῳ, τάχ' ἂν ποτε
 Ὑψούντος αὐτὴν τοῦ Λόγου, κατὰ βραχὺ
- 75 Εἰς ἱερὰν φθάσειε τὴν ἄνω πόλιν,
 Ἐὼς λάβηται τῶν πάλαι ποθουμένων,
 Τὸ δ' ἔστι, πᾶν κάλυμμα καὶ τὰς νῦν σκιάς
 Παραδραμοῦσα, καὶ τὰ τῇδ' αἰνίγματα,
 Ὅσον δ' ἐσόπτροις τοῦ κάλλους φαντάζεται,
- 80 Βλέψη πρὸς αὐτό τ' ἀγαθὸν γυμνούμενον,
 Γυμνῷ τε τῷ νῷ, καὶ πλάνης ῥαίη ποτέ,
 Φωτὸς κορεσθεῖς οὐπὲρ ἡξίου τυχεῖν,
 ἔχουσ' ἐκεῖθεν τῶν καλῶν τὸ ἔσχατον.
 Ὁ γὰρ σοφῷ τὰ πάντα ποιήσας λόγῳ,
- 85 Καὶ τὴν ἄφραστον τῶν ὅλων ἁρμονίαν
 Ἀρμοσάμενος τῇ τῶν ἐναντίων κράσει,
 Κόσμον τε τάξας τοῦτον ἐξ ἀκοσμίας,
 Μείζον τὸ θαῦμα' ἔδειξεν ἐν ζώου φύσει.

49. Πυρρώνειων. Edit. mendosè Πύρρων νέων.

50. Πήγασος. De Pegaso et sagittâ Abaridis notior est fabula, quàm ut hîc commemoranda sit. Vide Tom. I, pag. 787.

55. Ποιῆσαι κάτω. Parvi facere, vel quantum est, hæc omnia inferiora ducere.

61. Ἐρχομένη. Sic Coisl. Edit. ἔρχεται.

METRICA VERSIO.

Quas aut Stagirà natus, aut Pyrrho dedit;
 Quamvis te in altum Pegasius, vel Abaridis
 Tollat sagitta (quæ duæ sunt fabulæ:)
 Quis tantus hisce fructus ex rebus venit,
 (His adde thalamos splendidos, Sybariticas
 Mensas, et alia, quæ leves mentes tument)
 Quantus redibit, spreveris si hæc omnia,
 Decusque spectes animæ, et undè venerit
 Hæc primum, et ad quem quoque reditura sit brevi,

Quamnamque ut ipsa tendat in partem decet?
 Divina nam cum, mens velut mea conjicit,
 Doctique narrant, ipsa sit defluxio,
 Nobisque ab alto prodeat tota æthere,
 Aut tota si non, mens quidem rectrix fluat,
 Hoc munus ejus unicum est ipsi insitum,
 Ad alta ferri, maximo et jungi Deo,
 Affine quòdque est, cernere id semper, malis
 Affectibusque corporis non subjici,

- Aristotelis, aut quorundam Pyrrhonorum;
 50 Etiamsi volucrem te tollat Pegasus, aut Scythæ
 Sagitta Abaridis, quicumque ille fuerit, certè fabulosus uterque.
 Horum, quæ dixi, atque etiam splendidi matrimonii,
 Ac mensæ Sybaritanæ, eorûmque omnium,
 Quibus corda efferuntur, ecquod tantum erit emolumentum,
 55 Quantum est hæc omnia parvifacere
 Ac animæ dignitatem considerare, et undè
 Venerit, ad quem et quò reditura sit,
 Et quis illius sit secundùm rationem motus?
 Nam cùm sit, ut equidem arbitror,
 60 Atque ex sapientibus audio, divina quædam fluxio
 E cœlo nobis adveniens, sive tota adveniat,
 Sive illius rectrix et gubernatrix mens,
 Unum illi naturale et solum opus est,
 Sursùm ferri et conjungi Deo,
 65 Sempérque ad id, quod cognatum est, omninò respicere,
 Corporis affectionibus minimè mancipata,
 Quod in terram defluit, et ad inferiora trahit,
 Dulcémque rerum aspectabilium errorem
 Mittit intrò, ac sensuum latebras,
 70 Quibus anima, quæ à Verbo non gubernatur,
 Diffluens, paulatim ad inferiora decedit.
 Quòd si gubernetur, atque à Verbo frequens
 Tanquàm freno coërceatur, certè aliquandò
 Verbo illam in altum tollente, paulatim
 75 Ad sacram perveniet cœlestem civitatem,
 Donec dudùm optata consequatur,
 Id est, ut omne tegumen et hujus vitæ umbras
 Prætergrediens, et quæ hîc sunt ænigmata,
 Et quidquid pulchri per specula apprehenditur,
 80 Nudum ipsum intueatur bonum
 Nudâ mente, atque aberrare aliquandò desinat
 Lumine satiata, quod consequi cupiebat,
 Possidens illic supremum bonorum.
 Nam qui sapiente verbo fecit omnia,
 85 Ac ineffabilem hujus universi harmoniam
 Contrariorum temperatione composuit,
 Ac mundum hunc ex inornatâ mole adornavit,
 Majus miraculum exhibuit in animalis naturâ.

Pegasus.

Abaridis sa-
gitta.Anima à Deo
defluxit.Mentis opus
sursùm ferri.Corpus men-
tem ad ima flec-
tit.Quis piæ men-
tis scopus?

62. Ὁ πρύτανις ταύτης κυβερνήτης τε νοῦς. Ità Coisl. Edit.
 ὁ πρύτανις καὶ κυβερνήτης.

76. Ἔως. Coisl. ὥς. Id. ἄνω pro πάλαι.

80. Βλέψη. Ità Coisl. Edit. βλέπει.

METRICA VERSIO.

Quod ad ima pronum deprimit mentes humi,
 Dulcémque rerum, quas videt, fraudem intima
 In corda mittit, sensuum et caliginem:
 Per quam animus, hunc ni ratio compescat, fluens,
 Paulatim ad ima labitur: sin at frequens,
 Freni tenacis instar, hunc coërceat,
 Teneátque ratio, scilicet spes est fore,
 Hâc sublevatus animus ut sensim suprâ,
 Urbis supernæ mœnibus tandem applicet,
 Donec cupitis gaudeat rebus fruens,
 Hoc est, ut omne tegumen, affusas modò

Tom. II.

Umbrásque superans prorsus, atque ænigmata,
 Pulchrique quicquid cernit in speculo velut,
 Jam mente nudâ spectet ipsummet bonum
 Nudum, et vagari desinat tandem, ut prius,
 Luce saturatus expetitâ fervidè,
 Bonum bonorum maximum illic obtinens.
 Ratione nam qui condidit cuncta optimâ,
 Nexúque, nulla quem queat vox eloqui,
 Res colligavit, temperans contraria,
 Mundum ordinavit huncque confusum prius,
 In homine majus edidit miraculum.

E 5

- Μικρὸν δ' ἄνω φιλοσοφήσω σοι λόγον.
 90 Θεὸς μὲν ἔστιν εἴτε νοῦς, εἴτ' οὐσία
 Κρείσσων τις ἄλλη, νοῦ μόνου ληπτὴ βολαῖς,
 Εἰ μὲν τελείως τοῖς ἄνω, οἶδε Θεὸς,
 Ἡμῖν δ' ἀμυδρῶς οἷς ἐπιπροσθεῖ νέφος
 Σαρκοῦ παχείας, δυσμενοῦς προβλήματος.
 95 Τέως μὲν οὕτω, τὸ πλεόν δ' ἐς ὕπερον.
 Ἐπεὶ δ' ἀπαρχὰς τῶν λόγων ἔχει Θεὸς,
 Σκοπῶμεν ἤδη τὰκ Θεοῦ. Ἐχει δὲ πῶς;
 Δύ' ἐξόν ἄκρω καὶ φύσεις ἐναντίαι.
 Ἡ μὲν Θεοῦ τε πλησίον καὶ τιμία.
 100 Καλοῦσι γάρ, λογικὴν τε καὶ πλήρη νοῦς,
 Καλοῦσι δ' αὐτὴν ἐκ λόγου παρωνύμως,
 Οἶαν τιν' οἶδα τὴν Θεοῦ παραστάν
 Ἄκρων τε δευτέρων τε τάξιν ἀγγέλων,
 Ἀνωτέρων αἰσθήσεων καὶ σωμάτων,
 105 Πρώτην τε λαμπράν Τριάδος τῆς ἀρχικῆς.
 Ἡ δ' ἐκ Θεοῦ τε καὶ λόγου πορρώτατα.
 Καλοῦσι δ' αὐτὴν ἄλογόν γ' ὡς τοῦ λόγου
 Ξένην, ὅσος τ' ἐν ἤχῳ, καὶ ὅσος λαλούμενος.
 Οὕτως δὲ ταῦτα χωρίσας Θεὸς Λόγος
 110 Ὡς καλλιτέχνης καὶ πλέκων σοφῶς κτίσιν,
 Καὶ σύνθετόν τι ζῶον ἐξ ἀμφοῖν ἐμὲ
 Πλάττει, λόγου τε καὶ λόγου συναρμόσας,
 Ψυχῆς αἰδοῦς ἢ φέρω τὴν εἰκόνα
 Θεοῦ μεγίστου, κἀνοητοῦ σώματος.
 115 Μίξις μὲν ἦδε πλάσματος τοῦ τιμίου,
 Ὃν κόσμον ἄλλον οἶοι' ἐν μικρῷ μέγαν.
 Ὡς ἂν δὲ, φωτὶ πλημμυρῶν καὶ τῷ καλῷ,
 Δώη τί κάμοι τοῦ καλοῦ, ἔργον τ' ἐμὸν
 Ἡ τῷ θελῆσαι, τῆς ἄκρας ἀμφοῖν βίον
 120 Τότε δὴ προδείξας καὶ διασειλας λόγῳ,
 Προσθεῖς βοηθὸν τὸν νόμον τῷ πλάσματι,
 Αὐθαίρετόν μ' ἔθηκεν ἐργάτην καλοῦ,
 Ὡς ἐκ μάχης τε καὶ πάλης σέφη φέρειν.
 Κρεῖσσον γάρ, ἢ ζῆν τερμόνων ἐλεύθερον.
 125 Οὗτος λόγος σοι τῆς ἐμῆς συμπήξεως.
 Ἡ δὲ σροφαῖς μὲν ἐνθάδε πλείσταις ἀεὶ

89. Φιλοσοφήσω. Sic Coisl. Edit. mendosè φίλος σοφίσω.

95. Τέως. Edit. mendosè θεός.

98. Δύ' ἐξόν. Sic Coisl. Edit. ἔζων.

103. Τάξιν. Coisl. τάξις.

104. Ἀνωτέρων. Coisl. ὑψηλοτέρ'.

105. Πρώτην τε λαμπράν. Coisl. πρώτη τε λαμπρά.

106. Ἡ δ' ἐκ Θεοῦ. Coisl. ἢ δὲ γε Θεοῦ τε.

108. Ὅσος τ' ἐν ἤχῳ. Combef. legit ἀηχος. *Est enim, inquit, hic sermo in mente absconditus. Ibid. λαλούμενος. Fortè νοούμενος, qui mente concipitur.* Edit. ad marg. λόγος ἐνδιάθετος καὶ προφορικός.

113. Ἡ. Sic legimus. Edit. ἡ.

METRICA VERSIO.

Sermonem at ipse ducam ut aliquantò altius,
 Deus vel est mens, melior aut essentia,
 Quam sola capere mens potest : si cœlitum
 Caterva plenè, novit hoc summus Deus :
 At nos subobscurè, officit nubes quibus,
 Quam crassa et hostis objicit nobis caro :
 Ac nunc quidem sic : plus quod est, in posterum.
 Sermonis orsum jam Deus cùm sumpserit,
 Consideremus opera quænam sunt Dei.
 Extrema duo sunt, res duæ contrariæ,

Quarum propinqua est altera Deo, et nobilis,
 (Logicam vocant hanc, mentis et plenam undique,
 Logicam, petito nomine hoc ἐκ τοῦ λόγου)
 Quæ præpotenti Numini astat jugiter,
 Summos et imos Angelos intelligo,
 Sublimiores corpore et sensu simul :
 A Triade primi qui sacrâ lucem hauriunt.
 Ratione procul est altera, procul Deo,
 Brutam vocant hanc, ratio quòd ab hâc exulet,
 Interna, quæque vocibus se detegit.

- Paulò autem altiùs repetens philosophabor tibi.
- 90 Deus vel mens est, vel alia quædam præstantior
Essentia, quæ solius mentis acie apprehendi possit :
Utrùm perfectè ab iis comprehendatur, qui in cœlo sunt, novit Deus ;
Nobis autem obscurè, quibus adstat nebula
Carnis crassæ, quæ inimicus est obex :
- 95 Atque ità quidem hactenùs, deinceps uberiùs.
Postquàm autem sermonis primitias Deo dedimus ,
Spectemus jam quæ à Deo sunt. Quænam eorùm est ratio ?
Duæ sunt extremæ et contrariæ naturæ ;
Una Deo propinqua et honorabilis ;
- 100 Rationalem vocant, et mentis plenam ,
Vocant autem eam à ratione deducto cognomine ,
Qualem unum novi Deo astantem
Primorum et secundorum Angelorum ordinem ,
Sublimiorem sensibus et corporibus ,
- 105 Quæ prima resplendet ex regnaturà Triade.
Altera autem à Deo et à ratione remotissima :
Vocatúrque rationis expers, ut à sermone aliena ,
Tùm illo, qui in sono consistit, tùm qui loquendo exprimitur.
Cùm autem Deus Verbum hæc ità separâsset,
- 110 Ut peritus artifex et sapienter nectens rem creatam ,
Compositum me ex utroque animal quoddam
Fingit, nimirùm ex ratione, et rationis experte concinnans ,
Ex animâ non spectabili, quâ fero imaginem
Dei maximi, et ex corpore non intelligente.
- 115 Atque hæc quidem fuit honorabilis figmenti temperatio,
Quod quidem mundum alterum magnum in parvo esse existimo.
Ut autem, ille luce circumfluens et bono ,
Mihi etiam aliquid boni impertiat, ac meum opus
Meum sit volendo, terminos utriusque vitæ
- 120 Jam tùm demonstrans et ratione discernens ,
Legem adjutricem figmento imponens ,
Liberum me opificem boni constituit ,
Ut per pugnam et luctam reportem coronam ;
Id enim satius, quàm omni lege solutum vivere.
- 125 Hanc tibi compactionis meæ rationem exposui.
Illa autem turbinibus in hac vitâ plurimis semper

Quid Deus?

Obscurè solum
Deus hic cons-
pici potest.

Rerum creatio.

Creatura ra-
tionalis.Creatura irra-
tionalis.Homo magnus
mundus.Arbitrii liber-
tas.Anima inte-
prospera et ad
versa dubia vol-
vitur.

114. Κἀνοήτου. Sic Plato in Timæo, Cicerone ipso in-
terprete. Edit. mendosè καὶ νοητοῦ.

116. Οἷον' ἐν μικρῷ μέγαν. Præve Edit. οἷον. Cur autem
hominem magnū mundum, et contrā mundum hunc
aspectabilem parvum appellet, vide Orat. secundam in
sanctum Pascha, Tom 1, pag. 850.

119. Ἡ τῶ θελήσει. Sic ad oram Par. Edit. emendatum
reperimus, quod habetur in Editis: οὕτω θελήσει, sed
nullus codex laudatur. Coisl. θελήσει τῆς ἀκρας ἀμποῦν
βίον. Combef. legit τέλεισει, et vertit: qui utriusque vitæ
extremos fines teneres.

120. Τότε δὴ. Ità Coisl. Deerat δὴ in Edit.

METRICA VERSIO.

Hæc separâsset Filius cùm sic Dei,
Nectens, ut ingens artifex, res conditas,
Mox me ex duabus construit, nempè ex eo
Quod ratio decorat, penitus et quod hâc vacat,
Ex mente dico (maximi formam Dei
Quam gesto) sensu præditâ èque corpore.
Præstantis operis talis est hæc mixtio,
Novum ipse mundum quam vocem magnum in brevi.
Ut autem abundans lumine, et plenus bono,

Boni daret mi quidpiam, meterem ut meum
Opus, utriusque limites vitæ indicans,
Ratione et illos tùm prius determinans,
Hominique legis insuper jungens opem,
Studium reliquit sic boni mihi liberum,
Ut dimicando consequar palmæ decus.
Hoc namque melius, vita quàm expers limitum.
Hæc stuctionis ratio, summa est hæc meæ.
At ipsa crebrò, donec in terris sumus,

- Δονεῖτ' ἄνω τε καὶ κάτω σφοδουμένη,
 Μέση πονηρῶν πραγμάτων καὶ δεξιῶν,
 Δι' ὧν πυροῦται καὶ δοκιμάζεται' ἀθλία,
 130 Ὡς χρυσὸς ἐν ἄνθραξι τοῖς καθαρτικοῖς.
 Ἀλλ' ὑγερὸν πραχθήσεθ' ὧν ἐσπείραμεν
 Καρπούς, δικαίῳ τοῦ Θεοῦ κριτηρίῳ,
 Ἀηνοὶ θ' ἔτοιμοι τῶν βίβλων λαβεῖν θέρους.
 Οὕτω δὲ τούτων κειμένων, ὁ μὲν νόμον
 135 Τηρῶν, Θεοῦ τε μοῖραν ἣν ἔχει σέβων,
 Ἐν παντί τ' ἔργῳ, καὶ λόγῳ καὶ νοῦ σφοδρῇ
 Ἀχραντος ὡς μάλιστ' ἡπατημένων,
 Καὶ τῷ ρέοντι μηδὲν ἰλυσπώμενος,
 Ἐλκων δὲ τὸν χοῦν ἔμπαλιν πρὸς οὐρανόν,
 140 (Ὁ τοῦ μεγίστου καὶ σοφοῦ μυσηρίου,)
 Θεὸς γενέσθαι, τῶν πόνων ἔξει γέρας,
 Θεὸς θετὸς μὲν, ἀλλ' ἄκρου φωτὸς γέμων,
 Οὗ τῇδ' ἀπαρχὰς μετρίως ἐδρέψατο.
 Ὅστις δὲ δεσμοῦ πρὸς τὸ χεῖρον καὶ πλοκῆς
 145 Νεύσας, ὁμόσπονδός τε τοῖς κάτω φανείς,
 Δουλός τε σαρκὸς καὶ ρέουσι προσφιλῆς,
 Τὴν θεῖαν εὐγένειαν ὑβρίζει βίῳ,
 Κἂν ὡς μάλιστ' εὐδρομῇ τοῖς ἀσάτοις,
 Κούφοις ὀνείροις καὶ σκιαῖς γαυρούμενος,
 150 Πλουτῶν, τρυφῶν τε καὶ θρόνοις ἐπηρμένος,
 Φεῦ τοῦ ταλάντου τῶν ἐκείθεν μαστίγων!
 Ἡ τῶν κακῶν τὸ πρῶτον ἐκ Θεοῦ πεσεῖν.
 Ταῦτ' οὖν ἀκούων καὶ πεπεισμένος σύ γε,
 Τὴν δεξιάν βάδιζε, τὴν φαύλην δ' ἔα.
 155 Εἰ μοί τι πείθῃ γνησίῳ παραινέτῃ.
 Λῶρον δὲ πείθεσθ' οἶδα, καὶ δέξῃ λόγον.
 Τριῶν γάρ ὄντων, ὡς λέγουσιν οἱ παλαι,
 Οἷς τὸν ἀγαθὸν σύμβουλον ὠπλίσθαι χρεῶν,
 Ἐμπειρίας τε, φιλίας τε, καὶ παρρησίας,
 160 Τούτων ἂν οὐδὲν ἡμῖν εὐρῆς ἐνδεές.
 Ἐμπειρίας μὲν εἰς τοσοῦτον ἤλασα,
 Ὅσον περ εἰκὸς τοὺς πονήσαντας μακρά,
 Χρόνῳ τε πολλῷ προσλαλήσαντας σοφῶν
 Βίβλοις, θεοπνεύτων τε δογμάτων λόγοις,

133. Βίβλων. *Eorum messem, quæ in libris scripta sunt, eorum quæ gessimus, quorum Deo reddenda est ratio.*
 Fortè scribendum foret βίων.

137. Τ' ἡπατημένων. Ità Coisl. Edit. τῶν πατουμένων.

138. Ἰλυσπώμενος. Ità Coisl. Edit. ἰλυσπώμενον.

140. Ὁ. Ità Vat. et Coisl. Edit. ὡς.

141. Ἐξει γέρας. Sic Billii conjecturam secuti et Comb. legimus pro ἐξῆς ἐράς. Vide. Tom. 1, pag. 386, Orat. in laudem Athanasii, ubi hæc luculentissimè tractantur.

143. Τῇδ' ἀπαρχὰς. Sic Coisl. Edit. ἀπαρχήν.

METRICA VERSIO.

Sursùm deorsùm vertitur, fluctus velut,
 Læta inter anceps, aspera et quæ sensibus,
 Per quæ probatur misera, fitque purior,
 Ut aurum in igne purius reddi solet.
 Post autem eorum, sevimus quæ nos, seges
 Tandem exigetur lancibus justis Dei,
 Messémque vitæ prompta sunt capere horrea.
 Cùm talia hæc sint, quisquis observat sacras
 Leges, Deique, quam tenet, partem colit,
 Dictóque in omni, réque item, et mente insuper,

A proterendis integer rebus manet,
 Ab eoque, semper quod fluit, negat abripi,
 Verùm ipse contrà pulverem in cælum trahit,
 (O scitum et ingens admodùm mysterium!)
 Laborum habebit præmium hoc, ut sit Deus,
 Factus quidem ipse, lumine at summo affluens,
 Gustavit id quod leviter hic tantummodò.
 In pejus at qui vinculi et nexûs nuit,
 Rebûsque sese mancipans totum inferis,
 Carnisque servus, perdit et fluxa expetens,

- Jactatur, dùm sùs déque torquetur,
 Media inter adversas res et prosperas,
 Quibus uritur misera et probatur,
 130 Ut aurum in carbonibus expurgantibus.
 Verùm aliquandò ab eà reposcentur eorum quæ seminavimus
 Fructus in justo Dei judicio,
 Paratæque horrea ad excipiendam librorum segetem.
 His ita constitutis, qui legem
 135 Observat, et, quam habet Dei particulam, honorat,
 In omni actione, et verbo, et mentis agitatione,
 Intaminatus quàm maximè ab eorum, qui seducti sunt, consortio,
 Nec inter rerum fluxus cæno inquinatus,
 Corpúsque in cælum vicissim trahens,
 140 (O magnum et sapiens mysterium!)
 Hanc laborum habebit mercedem, ut Deus fiat,
 Deus quidem adoptione, sed summo plenus lumine,
 Cujus hîc primitias mediocriter decerpsit.
 At qui ad deteriorem colligationis et nexûs partem
 145 Inclinans, et cum rebus inferioribus fœderatus,
 Carnisque servus, et iis quæ fluunt, amicus,
 Divinam cognationem vitâ dedecorat,
 Etiam si in iis, quæ instabilia sunt, cursum habeat optatissimum,
 Levibus somniis et umbris superbiens,
 150 Dives, delicatus et thronis elatus;
 Heu pondus flagellorum illîc ei infligendorum!
 Quatenûs malorum maximum est Dei jacturam facere.
 Hæc igitur audiens, iisque assentiens,
 Dextram viam incede, pravam relinque,
 155 Si quid mihi obsequeris germano monitori.
 Satiùs autem esse obsequi scio, et verba mea suscipe.
 Nam cùm tria sint, ut antiqui dicunt,
 Quibus probum consiliarium instructum esse decet,
 Experientia, amor et libertas,
 160 Horum mihi nullum deesse reperies.
 Ac in experientiâ quidem tantos habeo progressus,
 Quantos par est eos, qui longos labores sustinuerunt,
 Diûque collocuti sunt cum sapientum libris,
 Et cum doctrinæ divinitûs inspiratæ litteris,

Impiæ vitæ
 pœna.

Pœna omnium
 maxima à Deo
 excidere.

Tria habere
 debet probus
 consiliarius.

145. ὁμόσπονδός τε. Ità Coisl. Edit. ὁμόσπονδός τε τοῖς
 κάτω. Cum rebus terrenis consors cineris.

148. Κἄν ὧς. Ità Coisl. Edit. καὶ ὧς.

151. Φεῶ etc. Id est, heu quàm gravibus pœnis in alterâ
 vitâ plectetur. Bill. heu quanta moles verberum hunc illîc
 manet.

152. Ἡ τῶν κακῶν τὸ πρῶτον. Coisl. εἰ τῶν κακῶν μὲν. Ibid.
 πέσειν. Ità Coisl. à Deo excedere. Edit. πεισόν.

160. Εὖρης ἐνδείξ. Coisl. εὖροις ἔλλειπον.

163. Χρόνῳ τε πολλῷ. Deerat in Edit. πολλῷ, quod Coisl.
 suppeditavit.

164. Λόγους. Ità Coisl. Edit. λόγους.

METRICA VERSIO.

Generis superni moribus turpat decus,
 Felix sit ipse rebus in fluxis licèt,
 Leves se ob umbras efferens et somnia,
 Ob luxum opésque tumidus, et celsos thronos,
 Heu quanta moles verberum hunc illîc manet!
 Quorum supremum est, dejici à summo Deo.
 Hæc ergò tu nunc audiens, atque his fidem
 Adhibens, relicto carpe iter rectum improbo,
 Monenti amicè pareas si quid mihi;

Tom. II.

Parere porrò melius : et certè audies.
 Nam terna cùm sint, ut vetus sensit cohors,
 Pollere debet optimus monitor quibus,
 Rerum usus ingens, charitas, os liberum,
 In me requires prorsûs ex tribus nihil.
 Namque usus in me tantus est, quantum decet
 Hunc obtinere, qui labores plurimos
 Hausit, diûque volvit auctores bonos,
 Sacrosque trivit sedulâ libros manu,

- 165 Πηγῇ γλυκείᾳ σώφροσί τ' ἄρυσίμῳ,
ὣν καὶ βάθος τι μικρὸν ἐξηντλήσαμεν.
Τοῦ δευτέρου δ' ὧν εἶπον, εὐνοίας λέγω,
Πίσις μεγίστη· ταῦτα γὰρ σοι βούλομαι
Ἄ πρόσθ' ἐμαυτῷ, φίλτατε, παρήνεσα,
170 Ἡνίκα λογισμοὶ κινδύνοις συνέδραμον
Πικρᾶς θαλάσσης, οἷς συνήχθην πρὸς Θεόν·
Φόβος γὰρ ἀρχὴ πολλάκις σωτηρίας.
Παρρησίας δὲ μὴ λάβης πειράν ποτέ,
Μήτ' οὖν ἐμῆς γε, μήτε τούτων σοι ξένων·
175 Ἄλλ' οὐδὲ λήψη τοῖς ἐμοῖς πεισθεὶς λόγοις·
Ἔση γὰρ αἶνων, οὐ φόγων ἐπάξιος.
Ἐπεὶ δὲ ταῦτα, δεῦρό μοι σαυτὸν δίδου,
Δός, καὶ Θεῷ δώσωμεν, ὃν λήψη δοθεὶς.
Φύσις γὰρ αὕτη τοῦ διδόντος γίνεται.
180 Σκοπῶν δ' ἂν οὕτω τῆς ἀληθείας τύχοις.
Εἰσὶ δὲ τινες καὶ παρ' Ἑλλήσι σοφοί,
Οὐ μὴν σοφοί γε· πῶς ἂν εἴποιμεν σοφοὺς
Τοὺς τὴν κρατίστην φύσιν ἡγνοηκότας,
Θεόν, τὸ πάντων αἴτιον πρῶτον καλῶν,
185 Οὗ καὶ φύσις γε τοῖς φρονοῦσι πρόξενος,
Τάξις θ' ὁρωμένων τε καὶ νοουμένων·
Τοὺς δ' ἡ τελείως ἐκβαλόντας τοῦ λόγου
Τὸ Θεῖον, ἡ πρόνοιαν ἐξηρνηκότας,
Ἡ μέτρα θέντας, μὴ κάμοι σώζων Θεός.
190 ὧν οἱ μὲν ὄφει χρώμενοι διδασκάλῳ,
Ἄστροις ἔδωκαν τοῖς ὁμοδόουλοις τὸ κράτος,
Οἷς πάντ' ἄγουσιν, ἡγμένοι λίαν κακῶς·
Ἄλλοι δὲ προσεκύνησαν αἵσχη κνωθάλων,
Πλέον πεσόντες· οἱ δὲ δαιμόνων σκιᾶς,
195 Μύθους τ' ἀνεῦρον τῶν παθῶν συνηγόρους,
Στήλας τ' ἔθεντο τῆς ἀνοίας ἀξίας,
Ἰδρύμαθ' ὕλης, καὶ χερὸς ποιήματα.
Τίς οὖν τοσοῦτον ὠσοφος, ὥς τούτους σοφοὺς
Θέσθαι; ὅμως ἔψωσαν, εἰ δοκεῖ, σοφοί.
200 Τούτους ἂν εὖροις τοῖς μὲν ἄλλοις δόγμασιν
Ἀσυνθέτους τε καὶ διεσπῳτάς τισι
Τοῖς περὶ νοητῶν καὶ ὁρωμένων λόγοις,

166. Μικρὸν. Coisl. κρυπτόν.

169. Παρήνεσα. *Quæ mihi ipse persuasi, præscripsi.*

170. Κινδύνοις. Ità Coisl. Edit. κινδύνους.

171. Οἷς συνήχθην. Ità Coisl. Edit. ἧς συνήφθην.

172. Φόβος etc. Hic versus à Billio prætermisus erat,

sed illum supplevimus in versione metricâ, italicisque notavimus. (Not. nov. Edit.)

175. Λόγοις. Ità Coisl. Edit. λόγους.

178. ὧν. Ità Coisl. Edit. ὧ. Ibid. Θεῷ. In Edit. malè Θεῷ γε, quo deficit metrum.

METRICA VERSIO.

Qui dulcis est fons, mentibus castis patens,
Ex queis profundi quidpiam est haustum mihi.
Jam charitatem, cui secundas præbui,
Testatur istud: hæc enim opto nunc tibi,
O chare juvenis, quæ mihi suasi prius,
Cum recta coit mens freti periculis,
Junxere passum gravia quæ me Deo.
Nàm sæpè fit salutis principium timor.
Fiduciam autem sentias nunquàm meam,

Ex hisve, qui sunt exteri tibi, ullius:
Nec, obsequare si mihi, unquàm senties.
Nam laude dignus sic eris, non at probro.
Hæc ergò cum ita sint, des mihi te velim:
Deoque dabimus, cui datus sumas eum.
Natura dantis talis est enim Dei.
Verum assequeris porrò, sic considerans.
Sunt quidam et inter Ethnicos sophi viri,
Quanquàm sophos quis dicat hos jure optimo,

165 Qui fons est dulcissimus à prudentibus viris hauriendus ,
Ex quibus aliquid in profundo latens hausimus.

Scriptura sa-
era fons dulcis.

Alterius autem , quæ dixi , nempè amoris,
Maximum argumentum accipe. Cupio enim tibi omnia ,
Amice, quæ priùs me ipse admonui,

170 Tùm, cùm ratiocinationes occurrerunt cum periculis

Vide Gregorii
vitam.

Acerbi maris, quibus ad Deum adductus sum :

Sæpè enim timor, initium salutis.

Sæpè timor
salutis initium.

Libertatem verò ne unquàm experiaris,

Neque meam prorsùs, neque horum qui tibi extranei sunt :

175 Sed nec experieris, si meis pareas sermonibus :

Eris enim laudibus, non vituperiis dignus.

Cùm igitur hæc ita sint, da te ipsum mihi,

Dans se Deo
Deum accipit.

Da, et Deo te dabimus, quem datus accipies.

Hæc enim dantis natura est.

180 Veritatem autem assequeris, si res ità consideres.

Sunt quidam et apud Græcos sapientes,

Non tamen sapientes : quomodò enim sapientes dixerimus,

Sapientes non
dicendi, qui
Deum ignorant.

Qui præstantissimam naturam non noverunt,

Natura Deum
esse docet.

Deum, primam omnium bonorum causam,

185 Quem ipsa etiam natura cordatis monstrat,

Et ordo eorum quæ videntur, quæque intelliguntur.

Sed vel omninò excludunt à doctrinâ suâ

Athei.

Divinitatem, vel providentiam negant,

Epicurei.

Aut terminis circumscribunt, ne laboret servando Deus.

190 Horum alii visu utentes magistro,

Chaldæi.

Astris dederunt conservis dominatum,

Per quæ omnia gubernant, ipsi pessimè gubernati :

Alii adoraverunt dedecora reptilium,

Ægyptii et
Græci.

Turpiùs lapsi : alii verò dæmonum umbras,

195 Et fabulas invenerunt patronas vitiorum ,

Ac monumenta statuerunt suâ digna stultitiâ,

Statuas ex materiâ, et manûs opera.

Quis igitur adeò insipiens, ut hos sapientes

Judicet? Sint tamen, si ita videtur, sapientes.

200 Reperies eos aliis quidem in dogmatibus

Incompositos, et dissentientes in quibusdam

Disputationibus de iis quæ intelliguntur et videntur,

187. Τοὺς δ' ἢ τελείως. Coisl. ἄλλ' ἢ παντελῶς.

188. Ἐξηρηκότες. Sic Coisl. Edit. ἐξηρηκότες.

189. Σώζων. Ità Coisl. Edit. σώζειν, quasi veriti essent
ne defatigaretur Deus, omnia regendo et conservando.

190. Διδασκάλω. Ità Coisl. Edit. διδασκάλων.

191. Ἐδωκαν. Ità Coisl. Edit. ἔδωκεν.

193. Αἴσχη κροκόδλων. Ità Coisl. et Vat. turpissimas bes-
tias, ut Ægyptii crocodilos. Edit. αἴσχη κύριον.

METRICA VERSIO.

Qui rebus id quod præminet longè omnibus,
Deum, bonorum principem causam, haud sciunt,
Natura quem vel ipsa cordatos docet,
Ordóque rerum, quæque in aspectum cadunt
Mentémque? sed vel submovent prorsùs Deum,
Vel regimen ejus pernegant omne, aut modum
Statuunt, laboret ne nimis servans Deus.
Visum magistrum pars enim tantùm sequens,
Subjecit astris cuncta, conservis licèt :
Nilque esse quod non hæc regant, malè censuit.

Pars lapsa gravius bestias vilissimas
Coluit, vel umbras dæmonum atque fabulas
Excogitavit, vitia ut obtegeret sua :
Dignas columnas statuit et recordiâ,
Simulacra variâ facta materiâ et manu.
Quis ergò tantùm desipit, ut istos sophos
Appellet? at sint hi tamen, si vis, sophi.
Hos discrepare cæteris rebus quidem
Cernas, graviq̃ue congrèdi certamine,
De rebus, aut quas oculus, aut animus videt,

- Θεοῦ προνοίας, ἰδεῶν, χ' εἰμαρμένης,
 Ὑλῆς ἀπείρου, συνθέσεώς τε σωμάτων,
 205 Ψυχῆς, νοός τε καὶ πλάνης αἰσθήσεων·
 Ἐξ ὧν σοαί τε καὶ προσώπων ὀφρῦες,
 Ἀκαδημαῖαι τε καὶ πλοκαὶ Πυρρώνων,
 Σκέψεις, ἐφέξεις, τεχνικῶν ληρήματα·
 Ἀσυνθέτους μὲν ταῦτα, πάντας δ' ἐξ ἴσου
 210 Ἐπαινέτας δὲ τοῦ καλοῦ καὶ σύμφρονας,
 Οὐδὲν τιθέντας τῆς ἀρετῆς ἀνώτερον,
 Κἂν μυρίοις ἰδρῶσι καὶ πολλοῖς πόνοις
 Χρόνῳ τε μακρῷ τυγχάνη κρατουμένη.
 Μεμνήσομαι δὲ, δείγματός χάριν, τινων
 215 Ὡς ἂν μάθῃς κἀνθὲν δὲ τὴν ἀρετὴν, ὅσα
 Ρόδ' ἐξ ἀκανθῶν, ὡς λέγουσι, συλλέγων,
 Ἐκ τῶν ἀπίστων μαυθάνων τὰ κρείσσονα.
 Τίς οὐκ ἀκούει τὸν Σινωπέα τὸν κύνα;
 Οὗτος, (τί τᾶλλα χρὴ λέγειν;) ἀλλ' εὐτελής
 220 Οὕτως τις ἦν, καὶ μέτριος τὰ τοῦ βίου,
 Καὶ ταῦθ' ἑαυτῷ νομοθετῶν, οὐκ ἐκ Θεοῦ
 Νόμον φυλάττων, οὐδ' ἐπ' ἐλπίσι τισιν,
 Ὡς τ' εἶχεν, ἐν μὲν κτῆμα, τὴν βακτηρίαν,
 Οἶκον δ' ὑπαιθρον ἐν μέσῳ τοῦ ἄστεος,
 225 Στρεπτὸν πίθον φεύγοντα πνευμάτων βίας,
 Ὃς ἦν ἐκείνῳ θωμάτων χρυσορόφων
 Κρείσσω· τροφή τε σχέδιος, οὐ πονουμένη.
 Κράτης δ' ὁμοίως χρημάτων ὑπερτιθεῖς
 Αὐτόν, μεθείς τε μηλόδοτον τὴν οὐσίαν,
 230 Ὡς ἂν κακίας ὑπηρέτιν καὶ σωμάτων,
 Ἀρθεῖς ὑπὲρ βωμοῦ, μεγάλῳ κηρύγματι
 Ἀνείπεν αὐτόν, ὡς ἐν Ὀλυμπίᾳ μέσῃ,
 Τὸ θαυμάσιον δὴ τοῦτο καὶ βοώμενος·
 Ἐλευθεροῖ Κράτητα Θηβαῖον Κράτης·
 235 Δουλείαν εἰδὼς τὸ κρατεῖσθαι χρημάτων.
 Φασὶν τὸν αὐτόν, (ὧς τινες δ', ἄλλον τινά
 Τῶν φιλοσοφούντων ἐξ ἴσου φρονήματος,)
 Πλέοντα τοῦ κλύδωνος ἀγριουμένου,
 Ἐπειτα φόρῳ τῆς νεῶς βαρουμένης,
 240 Ρίπτειν προθύμως εἰς βυθὸν τὰ χρήματα,

203. ἰδεῶν χ'. Vat. ἰδεῶν θ'.

204. Συνθέσεώς τε σωμάτων. Coisl. et Vat. δέσιν εἶναι σωμάτων. Sic videtur legisse Leuv. de eo quod vinculum quoddam sit corporum.

205. Νοός τε. Coisl. νοοῦ τε.

206. Ἐξ ὧν. Ex quibus προσώπων ὀφρῦες, elata supercilia, fastus præstantiorum virorum, personarum dignitate, gradu, scientiâ insignium.

METRICA VERSIO.

Fatôve, formis, atque providentiâ,
 Hyle, quibûsque nostra constant corpora,
 Animâque, mente, et sensuum fallaciâ,
 Stoa undè fluxit, vultuum et fastus gravis,
 Academiæque, vincula et Pyrrhonia,
 Nugæque acutæ, quæ nihil certò asserunt.
 Hos rebus, inquam, dissidere cæteris
 Videas : at omnes ore concordî bonum
 Laudare, quicquam celsius nec ducere
 Virtute : multis hæc licèt sudoribus

Paretur, atque temporis tractu haud brevi.
 Dictisque constet ut fides, quosdam tibi
 Producam, ut indè, quanta res virtus, scias,
 Rosas, ut aiunt, colligens ex sentibus,
 Bona nempè discens quæpiam vel ab Ethnicis.
 Quis non, Synope quem tulit, novit canem?
 Hic (quid necesse est cætera ut recenseam?)
 Tàm tenuis, ac tàm parcus in vitâ suâ
 Erat (idque sibi cùm lex foret, non at Dei
 Jussa sequeretur, spes nec ullas præmii :)

- De Dei providentiâ , de ideis , de fato ,
 De materiâ infinitâ , de conformatione corporum ,
 205 De animâ et mente , et sensuum deceptione :
 Ex his Porticus et vultuum supercilia ,
 Academiae et tricæ Pyrrhonorum ,
 Speculationes , inhibitiones assensûs , artificum deliria.
 Atque in his quidem cùm dissideant , omnes tamen æquè
 210 Laudatores sunt virtutis , et consentiunt ,
 Nihil virtuti præponentes ,
 Etiamsi immensis sudoribus , multisque laboribus ,
 Ac longo tempore parabilis sit.
 Nonnullos autem exempli causâ commemorabo ,
 215 Ut hinc etiam , quanta res sit virtus , cognoscas , veluti
 Rosas in spinis , ut dicitur , colligens ,
 Dùm ab infidelibus , quæ bona sunt , doceris.
 Quis ignorat Synopensem illum canem ?
 Is , (quid necesse est alia dicere ?) tenuis
 220 Adeò et parvus in victu erat ,
 Et quidem à se ipso sibi præscriptam , non à Deo acceptam ,
 Legem observans , nec adductus spe ullâ ,
 Ut rem unam possideret , nempè baculum ,
 Ac domum sub dio , in medio civitatis ,
 225 Dolium versatile , quo tegebatur à vi ventorum ,
 Quod quidem ei domibus auro tectis erat
 Pretiosius . Cibus autem nec præparatus , nec elaboratus.
 Crates similiter , cùm divitiis altiore
 Se præberet , ac opes suas pecori pascendas reliquisset ,
 230 Ut nequitiae administras ac corporum ,
 Aram ascendens , magno præconio
 Se ipsum , ut in mediâ Olympiâ , renuntiavit ,
 Mirabile illud dictum proclamans :
 « Crates Cratetem Thebæum libertate donat , »
 235 Servitutem esse ducens amorem pecuniæ.
 Eundem narrant , (quanquàm alium nonnulli
 Philosophorum , sed pari animi magnitudine) ,
 Cùm navigaret , mari effervescente ,
 Ac deindè navis pondere gravaretur ,
 240 Libenter projecisse in profundum pecuniam suam ,

Stoici.

Sceptici.

Omnes in vir-
tutis laude con-
sentiunt.Rosas in spi-
nis colligere.

Diogenes.

Crates.

208. Ἀγρήματα. Ità Coisl. Edit. ληρημάτων.

211. Ἀνώτερον. Coisl. ἀνωτέρω.

215. Κῆρυξ δέ. Ità Coisl. Edit. καρυῖθρα. Mox ὅση pro
ἵσα.

221. Ἐαυτῷ νομοθετῶν. Ità Coisl. Edit. ἑαυτῶν νομοθετῶν.

233. Δὴ τοῦτο καὶ. Deest in Edit. καὶ , quod Vat. et
Coisl. suppeditârunt. Legimus βρώμενος , quamvis Coisl. et
Edit. habeant βρώμενον.

METRICA VERSIO.

Ut baculus esset ipsi opum loco omnium,
 Próque domo haberet urbis in medio cadam
 Versatilem, huncque, fugeret ut ventos graves :
 Quem præferebat ædibus pulcherrimis.
 Quin victus illi tenuis, et curâ vacans.
 Crates eodem negligens opes modo,
 Pascenda linquens bestiis sua prædiâ,
 Tanquàm ministra criminum et libidinum,
 Scandens in aram, maximo præconio

Mirum illud atque vocibus celebre omnium,
 Mediâ in Olympo victor ut, de se extulit,
 « Crates Cratetem liberat Thebis satum : »
 Servile censens, opibus addici nimis.
 Quin idem, ut aiunt, alter aut quidam ut putant,
 Sed mente certè præditus non dispari,
 Cùm navigaret aspero quondam mari,
 Nimisque pressa mercibus navis foret,
 Opes libenter in fretum jecit suas :

- Τούτον δ' ἐπειπεῖν ἄξιον μνήμης λόγον·
 Εὐγ', ὦ Τύχη, μοι τῶν καλῶν διδάσκαλε;
 Ὡς εἰς τρίβωνα ῥαδίως συσέλλομαι.
 Ἄλλος παρήκεν οὐσίαν τοῖς ἐκ γένους.
 245 Ἄλλος δ' ὑπερβάς ταῦτα, ὡς ἀνθρώπινα,
 Ἄπανθ' ὅσ' εἶχεν εἰς μίαν βῶλόν τινα
 Χρυσὴν συνελών, ἔπειτ' ἀναχθείς εἰς ἀλα,
 Βυθῷ δίδωσι τὴν ἀλαζόνα πλάνην,
 Μὴ δεῖν γὰρ ἄλλω προξενεῖν τὸ μὴ καλόν.
 250 Καὶ τοῦτ' ἐπαινῶ. Τῶν τις ἀρχαίων κυνῶν,
 Βασιλεῖ προσελθὼν ἡξίου τροφῆς τυχεῖν,
 Εἴτ' ἐνδεὲς ὢν, εἴτε καὶ πειρώμενος.
 Τοῦ δ' εἴτε τιμῇ γ', εἴτε καὶ πείρᾳ τινί,
 Πλὴν χρυσίου τάλαντον ἐκ προσάγματος
 255 Δόντος προθύμως, οὐ μὲν ἀρνεῖται λαβεῖν.
 Λαβὼν δ' ἐν ὄψει τοῦ δεδωκότος αὐτίκα
 Ἄρτον πριάμενος τοῦ τάλαντου· τόνδ', ἔφη,
 Λαβεῖν ἔχρηζον, οὐ τὸν ἄβρωτον τύφον.
 Ταῦτ' οὖν μὲν ἴσα τοῖς ἐμοῖς νόμοις σχεδόν,
 260 Οἱ με πτεροῦσιν εἰς βίον τε καὶ φύσιν
 Πτηνῶν, ἐφημερίῳ τε κ' ἀσπόρῳ τροφῇ,
 Κρίνων τε κάλλει εὖ μάλ' ἡμφιεσμένων,
 Ὑφαῖς ἀτέχνους ἐγγυῶνται μοι σκέπην,
 Εἰ πρὸς μόνον βλέπομι τὸν μέγαν Θεόν.
 265 Ἀλλ' εἴ τι χρή με καὶ ξέσαι τὰ τῶν βίων,
 Ὡς ἂν δοκοῖην μὴ μάτην ταῦθ' ἰσορεῖν,
 Οἱ μὲν τιμώντες χρημάτων ἀκτησίαν,
 Βίον τ' ἐλεύθερόν τε καὶ δεσμῶν ἄνω,
 Πρῶτον μὲν οὐ καλῶς τὸ καλὸν μετήεσαν·
 270 Πλεῖον γὰρ ἦν ἐνδειξίς, ἢ καλοῦ πόθος.
 Ἦ τι ποτ' ἔδει βωμῶν τε καὶ κηρυγμάτων;
 Ἐπειτα γαστρός ἡδοναῖς ἐφίεσαν,
 Ὡς ἂν τινες φεύγοντες οὐ πλούτου κόρον,
 Τὰς φροντίδας δὲ καὶ πόνους τῆς κτήσεως,
 275 Τρυφῆς δ' ἀφορμὴν τὸ ἀπορεῖν ποιοῦμενοι.
 Δηλοῦσι σησαμοῦσιν ἄρτοι κρίθινοι
 Ὑπεξίοντες, καὶ τραγωδίας ἔπη,
 Ὡς ἐν τι καὶ τόδ' εὐσκόπως εἰρημένον·
 Ὡς ξένη, τυράννοις ἐκ ποδῶν μεθίσασο,
 280 Σέρις τε φεύγουσ' ἐκ μέσων ἡδυσμάτων,

246. Ἄπανθ' ὅσ' εἶχεν. Ità Vat. Edit. ἄπανθ' ὅς εἶχεν.
 249. Ἄλλω. Ità Coisl. Mendosè Edit. ἄλλων.
 252. Εἴτ' ἐνδεὲς ὢν. Ità Vat. Edit. εἴτ' οὖν δεόμενος.
 253. Τιμῇ γ'. Ità Vat. Coisl. τιμῇ. Edit. τιμῆς.
 257. Τόνδ' ἔφη. Coisl. et Vat. τοῦτ' ἔφη.

261. Κ' ἀσπόρῳ. Coisl. κ' ἀπύρῳ. Edit. malè καὶ ἀσπόρῳ.
 262. Κάλλει. Ità Coisl. Vat. κάλλος. Edit. κάλλη.
 265. Ξέσαι. Ità Coisl. Edit. ζέσαι.
 268. Δεσμῶν ἄνω. A vinculis immunem, liberam.

METRICA VERSIO.

Hoc laude dignum maximâ dictum efferens,
 « Benè est : magistram te mihi præbes boni,
 » Fortuna; vile ad pallium redigor libens. »
 Opes propinquis alter at liquit suas.
 Humana veluti rursus hæc superans adhuc
 Alter, et in unam colligens massam auream
 Sua cuncta, mox et vectus in mare altius,
 Imo superbum gurgiti errorem dedit :
 Non esse dandum dictitans malum alteri.
 Collando et illud : cum vetus quidam canis

A rege peteret pabulum, vel quoddâ fame
 Premieretur, aut hoc principem tentans modo,
 Atque ille, honoris gratiâ, aut tentans eum,
 Hilari talentum porrigi mente aureum
 Juberet, istud accipit, sed principe
 Spectante panem mox emit toto unicum
 Auri talento : verbaque hæc statim addidit :
 « Pane indigebam, non typho qui non alit. »
 Haud ista multum legibus sunt à meis
 Remota, quæ me per cibum partum in diem,

Ac memorabilia hæc verba adjecisse :

« Euge, Fortuna, virtutis mihi magistra,

» Quàm facilè ad pallium contrahor! »

Alius bona sua propinquis reliquit.

245 Alius hæc, ut humana, superans,

Sua omnia in unam quamdam colligens

Auream massam, deindè in altum provectus,

Profundo tradidit fastûs et erroris materiam,

Non enim oportere (aiebat) alteri conciliare id quod bonum non est.

250 Illud etiam laudo. Quidam ex antiquis canibus,

Accedens ad regem postulabat cibum,

Sive inopiâ coactus, sive ut regis periculum faceret.

Rex autem sive honoris causâ, sive experimenti cujusdam,

Auri talentum prompto animo imperat

255 Dari: quod ille minimè accipere abnegat;

Sed cùm accepisset, statim in ejus qui dederat oculis

Panem emit talenti pretio: « Hoc, inquires,

« Indigebam, non fastu qui comedi non potest. »

Hæc igitur meis penè legibus æqualia,

Cynici dictum.

260 Quæ me quibusdam alis efferunt ad vitam et naturam

Volucrum, invento in diem et non seminato cibo,

Et liliorum pulchritudine, quæ admodum splendide vestita sunt,

Matth. vi, 28.

Texturis sine arte vestimentum mihi pollicentur,

Si ad solum respiciam magnum Deum.

265 Sed si me oportet et mores discutere,

Ut ne videar hæc frustrâ narrare,

Hi quidem qui paupertatem in pretio habent,

Vitâque liberam et vinculis altiore,

Primò quidem non rectè rectum secuti sunt;

270 Major enim erat ostentatio, quàm studium virtutis.

Quid enim opus erat aris et præconiis?

Deindè verò voluptatibus ventris indulgebant,

Ut qui fugerent, non divitiarum satietatem,

Sed sollicitudines et labores possessionis,

Ethnici humanæ gloriæ cupidi.
Notat Cratem.

275 Et penuriam in deliciarum copiam verterent.

Demonstrant id placentis panes hordacei

Loco cedentes, et tragœdiæ verba,

Inter quæ illud etiam appositè dictum,

« Hospes, tyrannis protinùs cedito, »

280 Cichoriûmque mediis ex eduliis profugum,

hordeaceo vesceretur. Allatâ namque placentâ, hordeaceum panem abiciens, ait: « Hospes, tyrannis procul cedito, » hordeaceum panem per hospitem, placentam autem per tyrannos intelligens.

280 Σέρπυς τε. Ità Coisl. Edit. σέρπυς τε.

274. Φροντίδας δέ. Ità Coisl. Edit. τε.

275. Τροφής δ' ἀφορμήν. Inopiæ prætextu suavius viverent.

279. Ὡς ξένοι. Hospes etc. Versus est Euripidis ex tragœdiâ quæ *Phoenissæ* inscribitur. Hunc versum Diogenes non infestivè usurpavit, cùm, in prandio quodam, pane

METRICA VERSIO.

Nec seminatum, subvehunt ad alitum
Vitam, atque operta lilia insignem in modum,
Sine arte quamvis, undè mihi non defore
Vestem fides fit, si Deum spectem unicum.

At ponderare siquidem exactè decet
Vitas, (referre hæc ne puter frustrâ omnia)
Queis cura egestas extitit, queis liberam
Nullisque strictam vinculis vitam sequi,
Primùm secuti rem bonam non sunt benè:
Magè nam movebat gloria hos, quàm amor boni.

Nam quid erat aris, quidque opus præconiis?
Laxasse ventri frena quin ipsos liquet:
Ut qui minimè opes seriò fugerent, opum
Curas sed acres, ac labores anxios,
Essétque luxûs his seges, penuria.
Monstrant placentæ hoc, panis et cibarius
Subductus, atque carmina ex Tragœdiâ.
Quorum istud unum est editum scitè admodum,
« Hospes, tyrannis cede quamprimùm viâ: »
Mediisque fugiens intybum ex eduliis,

- Ὅψον πενήτων, ἄφθονός τε γῆς χάρις.¹
 Ἡμῖν δ' ἀνεπίδεικτον μὲν εἴ τι τῶν καλῶν,
 Οἷς πρῶτόν ἐστι μὴδὲ τὴν εὐώνυμον
 Τὰ δεξιᾶς κινήματ' εἰδέναι σαφῶς.
- 285 Ἡ δ' ἐγκράτεια μαρτυρεῖ τὸ ἔνθεον.
 Καλὸν Κλεάνθους τὸ φρέαρ, καὶ Σωκράτους
 Τὸ ζῆν πενιχρῶς· τᾶλλα δ' ὡς ἀσχήμενα!
 Οἱ Χαρμῖδαι τε, καὶ σκέπη τριβωνίων,
 Ὑφ' ἧς τὰ θεῖα τοῖς νέοις ὁ γεννάδας
- 290 Συνῆν. Μόνοι γὰρ οἱ καλοὶ νοήμονες.
 Μηδεὶς ἔρωτι σωμαίων θηρευέτω
 Τὸ κάλλος. Ὡς ὄλοιτο τοῖα σκέμματα·
 Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Λυδῶν ὀρίσματα.
 Ἀλκμαίωνος δὲ τίς τόδ' αἰνέσει ποτέ,
- 295 Ὅς πρῶτ' Ἀθηναίων τῶν ἀοιδίμων φέρων,
 Ἀνὴρ γένει τε καὶ κράτει πνέων μέγα,
 Τοσοῦτον ὥφθη χρημάτων ἡττώμενος,
 Ὅσον περ εἰκὸς ἦν φανῆναι κρείττονα.
 Κροίσου γὰρ αὐτὸν πλείοσι δεξιουμένου,
- 300 Ὡν ἐν, ταμεῖα χρυσοῦ ἅπαντα προθείς,
 Ὡς ἂν δυνάσσης τῇ τύχῃ μέγα φρονῶν,
 Ἐχειν ἐκέλευσεν ὅσον δύναίτο ψηγμάτων·
 Πλήσας δὲ κόλπους, καὶ γνάθους, καὶ τὴν κόμην
 Θεῖς χρυσόπασον, τῆς ἀμετρίας ὄση!
- 305 Προῆλθε Λυδοῖς πλούσιος γελῶμενος.
 Τί δ' ὁ Πλάτων σοι καίπερ ὦν σοφώτατος
 Ἀνδρῶν; τί δ' Ἀρίστιππος; τὸν ἡθίζον λέγω.
 Τί δ' ὁ χαρίεις Σπεύσιππος, ὥσπερ οἶομαι;
 Ὁ μὲν καπῆλου δυστυχοῦς ἔζη βίον,
- 310 Πόνους διαντλῶν κέρδεσιν θαλαττίους·
 Ἐλαιον ἦν ὁ φόρτος. Οὐπω τοῦτ' ἴσως
 Ἐρεῖς ἅπληξον, καὶ πενία τι προσνέμεις.
 Τὸ δὲ τραπέζας προσκυνεῖν τυραννικᾶς
 Πλάτωνα· φεῦ λόγων τε καὶ σεμνῶν πόνων!

281. Ἀφθονός τε γῆς χάρις. *Quam gratiam affatim terra præbet.* Bill. legit: ἄφθονος γῆς χάρις. Favet Cod. Vat. *Carens invidiâ tecti gratia.*

282. Ἀνεπίδεικτον. Vat. ἀναπόδεικτον.

286. Κλεάνθους τὸ φρέαρ. Cleanthes, cum summâ inopiâ premeretur, noctu aquam in hortis hauriebat: unde appellatur φρεάντλης: interdium autem litterarum studiis operam dabat.

288. Οἱ Χαρμῖδαι τε. Illic παιδευασίας Socratem insimulat Gregorius. Nonnulla sunt in dialogo Platonis inscripto *Charmides*, quæ hujus sceleris purum non fuisse hunc philosophum produnt, à quo nihilominus eum

alius è suis discipulis, Xenophon, vindicat. Vide *Memo-rabilium* Lib. 1, cap. 11, n. 16. Ibid. σκέπη. Coisl. σκέ-
παι τριβωνίων.

289. Ὑφ' ἧς. Coisl. et Vat. ὑφ' οἷς.

291. Μόνοι γὰρ οἱ καλοί. Salsè hoc loco, ait Billius, Socratem perstringit, ut qui eâ de causâ cum præstanti formâ adolescentibus consuetudinem haberet, quod scilicet ii soli mentis acumine atque intelligendi facultate pollerent, qui egregiâ formâ præditi erant.

292. Κάλλος. Vat. καλόν.

293. Μυσῶν. Edit. mendosè Μήδων. Vide infra Lib. 11, Sect. 1, Carm. xi, de Vitâ suâ, vers. 1240. Hoc utitur cò loci

METRICA VERSIO.

Inopum esca, tecti gratia invidiâ carens:
 Nos contrâ ab omni re probâ omnem gloriæ
 Auram fugamus: ut quibus nil sit prius,
 Quàm ne sinistra, dextra quid faciat, sciat.
 Jam si meretur continens animus decus,
 Pulcher Cleanthis puteus, et inops Socratis
 Vita. Indecora cætera at quàm sint, vide:
 Et Charmides, et pallii velum exteri,
 Sub quo docebat puberum pulchrum gregem

Divina; soli pulchri enim ingenio valent.
 At nemo amore corporum, quod est bonum
 Captet: utinàmque scemmata hæc intercidant.
 Mysos Lydósque meta sit quæ separet.
 Illud quis autem laudet unquam Alcmaeonis,
 Qui cum suorum civium esset maximus,
 Et stirpe clarâ generis, et potentiâ,
 Tàm fædo amore victus est pecuniæ,
 Quàm vinci ab illo par erat fluxas opes.

Pauperum obsonium, et copiosæ telluris opes.

Nobis autem nefas in lucem proferre, si quid præclarè egerimus,

Quibus primarium est, ut ne sinistra quidem

Dextræ motus clarè perspiciat.

Veri Christiani
à vanâ gloriâ
alieni.

285 Est etiam castitas divinæ aspirationis argumentum.

Præclarus Cleanthis puteus, et Socratis

Vitæ paupertas; cætera verò quàm turpia!

Charmidæ, et tegumen palliorum,

Sub quo præclarus philosophus de rebus divinis cum juvenibus

290 Colloquebatur. Soli enim pulchri intelligentiâ præditi.

Nemo corporum amore, virtutem

Venetur. Pereant ejusmodi speculationes,

Sint separati Mysorum et Lydorum termini.

Jam verò illud Alcmaëonis quis laudaverit,

Cleanthis pu-
teus.

Socrates pul-
chrorum ama-
tor.

Proverbium.

295 Viri inter Athenienses, quorum magna celebritas, primarii,

Ac de genere et autoritate multùm se effferentis,

Qui tantò se inferiorem pecuniæ exhibuit,

Quantò illum par erat altiore videri?

Nam cùm illum Cræsus pluribus donis ornasset,

Alcmaëonis
avaritia,

300 Inter quæ illud extitit, ut omnem auri thesaurum ei proferens,

Utpotè regnator fortunâ elâtus,

Tantùm juberet auferre ex ramentis, quantùm posset,

Is et sinum et buccas implens, et comam

Gerens inauratam, ó quanta immoderatio!

305 Prodiit coram Lydis dives irrisus.

Quid autem Plato tibi, quamvis sapientissimus

Hominum? quid Aristippus? lepidissimum illum dico.

Quid festivus Speusippus, ut equidem opinor.

Horum unus cauponis infelicis vitam ducebat,

Plato.

Aristippus.

310 Labores exantlans ad lucra marinos.

Oleum erat sarcina. Sed fortè nondùm

Id dices inexplibilem avaritiam, aut paupertati aliquid concedes.

Sed quòd mensas tyrannicas colebat

Plato: heu libros et præclaros labores!

Plato merca-
turam exerceat.

Plato Siculus
mensassequitur.

pro verbio Gregorius, ut ostendat inter honestam docendi rationem, atque impudicum amorem, quo flagrabat Socrates, plurimùm interesse.

294. Ἀλκμαίωνος. Coisl. τίς δ' Ἀλκμαίωνος τοῦτ' ἐπαινέσει ποτέ.

296. Πνέων. Sic Coisl. et Vat. Edit. πλέων.

300. Ταμεία. Coisl. et Vat. ἐν ταμείῳ χρυσίου πάντα.

301. Τῇ τύχῃ. Coisl. τῆς τύχης.

302. Ἐκέλευσεν ὅσον. Coisl. ἐκέλευσ' ὅσον.

304. Τῆς. Ità Coisl. Edit. mendosè τήν.

308. Τί δ' ὁ χαρίεις. Suspiciatur; nec immeritò, Billius hunc versum glossema quoddam esse, quod postea in

textum irrepserit: loquitur enim subindè de Platone et Aristippo, nec ullum de Speusippo verbum facit.

310. Θαλαττίους. Coisl. θαλασσίους.

311. Ἐλαιον ἦν φόρτος. Oleum hinc indè vehebat.

313. Τὸ δὲ τράπεζας. Sit ità sanè, quòd Plato vituperio dignus non sit, ob vectum in Ægyptum mercaturæ causâ oleum; an verò in tali viro reprehensione dignum non est, quòd in Siciliam ad Dionysium juniorem se contulerit cupediarum amore? quod certè philosophum dedecbat, qui scriptis victûs tenuitatem profitebatur.

314. Φῶ λόγων. Ità habent Codd. Coisl. et Vat. Pravè Edit. λέγων.

METRICA VERSIO.

Namque ipsi, honores præter alios plurimos,
Cùm Cræsus auri maximam vim ostenderet,
Ut rex beatâ sorte non parùm tumens,
Efferre quantùm posset omninò jubens,
Tunc ille buccas, et sinum implens et comam
Auro, (cupido quanta, quàm præpostera!)
Lydis cachinnum prodiit summum movens.

Plato quid autem, quamlibet doctissimus?

Tom. II.

Festivus ille quidnam Aristippus? quid et
Speusippus ille lepidus, ut existimo?
Plato victitabat, ut solet miser institor,
Ferens labores æquoris studio lucri.
Oleum ferebat scilicet; at hoc dixeris
Non criminandum: dásque inopiæ quidpiam.
Mensas Platonem sed sequi tyrannicas,
Turpe, et labores atque doctrinam indecens:

II 5

- 315 Ἐὼ λέγειν πράσιν τε, καὶ οὐχὶ πράσιν,
 Εἰ μὴ Πλάτωνί τις Λίβυς τῆς Ἑλλάδος
 ὦφθη γ' ἁμείνων, καὶ μικροῦ τιμήματος
 Δόξαν τε καὶ Πλάτωνος ὠνεῖται λόγους.
 Τοῦ δ' ἐκ Κυρήνης, μέγα μὲν ἡ παρρησία.
- 320 Ὅμως δ' ἔμιξε τῷ ἐλευθέρῳ τρυφῇ,
 Βιάπτων τὸ καλὸν ἄλμυρῳ τῷ δόγματι.
 Μύρων γὰρ ὄζων, συμποτῶν κατέπνεε.
 Τὸ δ' εὐχάριστον τοῦ τρόπου καὶ ζωμύλον
 ἰδὼν εἶχε λημμάτων. (ὣτω ποτὲ
- 325 Στολὴν γυναικῶν, Ἀρχελάου τοῦ σοφοῦ,
 Οὐκ οἶδ' ὅπως τε καὶ δι' ἣν τὴν αἰτίαν,
 Δωρουμένου, Πλάτων μὲν οὐ προσήκατο,
 Ἰάμβου εἰπὼν καίριον ἐξ Εὐριπίδου.
 Οὐκ ἂν δυναίμην Ξῆλιν ἐνδύσαι σολήν.
- 330 Ὅδ', ὡς τὸ θώρημ' ἦλθεν εἰς αὐτοῦ χέρας,
 Φέροντος ἀνδρός, καὶ προθύμως λαμβάνει,
 Καὶ τὴν ἰάμβου κομψότητ' ἱαμβίῳ
 Βάλλει, τόδ' εἰπὼν. Καὶ γὰρ ἐν βακχεύμασιν,
 Οὔσ' ἤγε σῶφρων, οὐ διαφθαρήσεται.
- 335 Ὁ δ' αὐτὸς Ἀρχέλαος, ὥς φασίν, ποτε
 Λαβεῖν Ξελήσαντός τι τοῦ Σοφοκλέους,
 Εὐριπίδῃ διδοῖσι τῷ σφωτάτῳ,
 Τοσαῦτ' ἐπειπὼν. Σὺ μὲν ἄξιός δοκεῖς
 Ζητεῖν ἔμουγε, λαμβάνειν δ' Εὐριπίδης.
- 340 Δεικνὺς ὅπερ ἄριστον εὐγενὲς τρόπος.
 Τάξας δὲ τοῖς Ἕλλησι τοὺς φόρους ποτὲ
 Ὁ Λυσιμάχου, καὶ τᾶλλα τῶν πρώτων φανείς
 Ἐν θημαγωγίαις τε καὶ στρατηγίαις,
 Τοσοῦτον ὦφθη χρημάτων ἀνώτερος,
- 345 Ὡσθ', (ὅτι μὲν ἔσχε τοῦνομ' ἐκ τῆς πράξεως,
 Δίκαιος ὢν τε καὶ καλούμενος εἰς ἔτι,
 Ἐκὼν παρήσω,) τὰς δὲ παιδᾶς ἡ πόλις
 Ἐκδοῦσα τιμᾷ χρήμασι πενίαν καλὴν,
 Αὐτόν τ' ἔθαψεν, οὐκ ἔχουθ' ὅθεν ταφῇ.
- 350 Οὐκ ἂν παρέλθοιμ' οὐδὲ τὰ Ῥωμαίων καλὰ,
 Ὡς μὴ παλαιοῖς ἰσχυριζοίμην μόνοις.
 Πύρρου κρατήσας ἐν μάχῃ Φαβρίκιος,

315. Ἐὼ λέγειν πράσιν τε. Quædam exponenda sunt, ut intelligatur hic locus. Plato è Sicilia rediens, ad Æginam insulam appulsus, ad quam accedere Atheniensibus capitale erat, maximum vitæ discrimen adiit. Tandem quidam Afer, Anicetis, meliorem se totâ exhibens Græciâ, quæ ab Æginetis de redimendo Platone nullatenus

laborabat, eum atque ipsius famam et doctrinam viginti aut triginta minis coëmit.

316. Εἰ μὴ Πλάτωνί τις Λίβυς τῆς Ἑλλάδος. Sic legendum, ut sensus et metrum constet. Edit. εἰ μὴ Λίβυς τις τῆς Πλάτωνος Ἑλλάδος.

321. Βιάπτων. Vat. βάπτων. Ἀλμυρῳ. Salsamentariam

METRICA VERSIO.

Mitto auctionem, quæ nec habuisset locum,
 Ni præstitisset Græciâ sese Africus
 Benigniore; namque paucis numulis
 Platonis emit gloriam ac scientiam.

Fiducia oris magna Aristippo fuit:
 Sed juncta nimium luxui fædo tamen.
 Læsumque mixto dogmate est falso bonum.
 Nam combibones, unguine ipse perlitus,
 Afflabat; atque comitas morum, et sales,

Huic muniebant maximum ad quæstum viam.
 Sic Archelao rege quodam tempore
 Vestem offerente fœminâ dignam, (haud scio
 Quâ mente munus istud.) hanc quidem Plato
 Rejecit, illud proferens Euripidis:
 « Non fœminarum vestibis queam indni. »
 Hic autem, ut ejus munus in manus idem,
 Ferente quodam, venit, hoc statim accipit,
 Versum et rependit versui lepidè alterum,

315 Mitto auctionem, imò ne auctionem quidem,
Nisi Libius quidam Platoni Græciâ
Melio rem ac benigniorem se exhibuisset, et parvo pretio
Gloriam et Platonis libros emisset.

Plato vendi-
tur.

Cyrenensis autem magna quidem extitit dicendi libertas;
320 Sed tamen libertati luxum miscuit,
Bonum lædens salsamentariâ doctrinâ.
Olens enim unguenta compotiores perflabat.
Morum autem urbanitas et dicacitas
Via illi erant ad captanda munera. Sic aliquandò

325 Vestem muliebrem, sapiente Archelao,
Nescio quomodò, aut quam ob causam,
Donante, Plato quidem illam non accepit,
Iambum ex Euripide proferens opportunè:
« Haud fœminarum vestibis possim indui. »

330 Ille verò, ut munus in ejus manus venit,
Ab aliquo allatum, protinùs libens cepit,
At iambi leporem iambico telo
Percussit his verbis: « Non enim in Bacchi orgiis,
» Si casta mulier extitit, vitiabitur. »

335 Idem Archelaüs, ut narrant, cùm aliquandò
Aliquid ab eo vellet accipere Sophocles,
Donavit id Euripidi sapientissimo,
Tantùm adjiciens: « Tu quidem dignus mihi
» Videris qui petas, Euripides autem qui accipiat; »

340 His indicans esse quid præstantissimum generosos mores.

Is qui tributa Græcis aliquandò exæquavit
Lysimachi filius, aliâsque inter principes enituit,
In rebus publicis agendis ac militaribus expeditionibus,
Ita pecuniâ visus est altior, ut

Aristidis laus.

345 (Ac illum quidem nomen ex agendi ratione habuisse,
Ut qui justus fuerit, et justus hactenùs vocetur,
Libens omitto,) ut civitas ære publico et illius filias
Collocaverit, præclaræ paupertati honorem habens,
Et ipsum sepelierit, non habentem undè sepeliretur.

350 Neque etiam Romanorum præteribo res præclarè gestas,
Ne priscis tantùm innitar exemplis.
Pyrrhum vicerat in prælio Fabricius,

Fabricii laus.

Aristippi doctrinam appellat, quòd ipse voluptatis asser-
tor erat.

329. Θῆλον. Ità Coisl. Edit. ὀφείλειαν. Versus hic est Eu-
ripidis in Bacchis 834. Vide Laërtium in vitâ Aristippi.

334. Οὐστ' ἤγε. Sic Vat. et Coisl. Edit. malè οὐχ οὐ ἤγε.

336. Θελήσαντός τε τοῦ. Coisl. et Vat. ἐθελήσαντός
γε τοῦ.

340. Ὅπερ ἄριστον. Ità Coisl. et Vat. Edit. ὅπως ἀρίστου.

349. Ἐθαψεν. Ità Coisl. Edit. ἐθαψαν.

352. Φαβρίκιος. Coisl. Φαβρίνος.

METRICA VERSIO.

Hæc dicta fundens: « Non enim in Bacchi Orgiis
» Matrona casta labis aliquid contrahet. »
Idem Archelaüs, ut ferunt, cùm posceret
Sophocles ab illo quidpiam, hoc Euripidi
Dedit erudito protinùs, verba hæc loquens:
« Dignus videris tu quidem, qui postules:
» Qui capiat autem, dignus est Euripides: »
Hinc, morum honestas quanta sit res, judicans.
Quin Lysimachi filius, qui Græciæ
Tributa quondam fixerat, vir eminens

Bello, domique rebus in forensibus,
Nummorum amore tam fuit sublimior,
Ut, (mitto justum nomen hinc quòd rettulit
Adhucque gestat,) ipsius natas viris
Urbs collocarit, de suo penuriam
Præclaram honestans: atque eum ære publico
Humarit, ipsi quòd nihil prorsus foret.
Nec præteribo decora magnorum Ausonum
Exempla, ne me prisca solùm fulciant.
Fabricius armis vicerat Pyrrhum, agminis

- Ἦν δὲ στρατηγὸς τῶν περιθιέπων ἄγαν,
 Καὶ τοῖσδ' ἐνίκα μάλλον· ὥς γὰρ εἰς ζενὸν
 355 Ὁ Πύρρος ἦλθεν ἐλπίδων, ἐπειράθη
 Χρύσοῦ ταλάντοις τὸν στρατηγὸν ἀρπάσαι·
 Ὅδ' οὐκ ἐδέξατ', ἀλλ' ὁμῶς ἐσπείσατο.
 Ἐπεὶ δ' ὁ Πύρρος, ὥς λέγουσ', εἰρηνικὰ
 Παίζων πρὸς αὐτὸν, τῶν ἐνόπλων θηρίων
 360 Ἔνα τῶν ἐλεφάντων ὑπερφυᾶ τε καὶ μέγαν,
 Οὔπω κατ' ὄψιν οἱ τέως ἐγνωσμένον,
 Ἐδίδε· ῥινὸς ὑπερφανείσης ἀθρόως,
 Οὔτ' ἐπτοήθη, καὶ τόδ' εἶπεν ἱλεως·
 Οὔ μ' οὔτε χρυσὸς εἶλεν, οὔτε θηρίον.
 365 Ἀρκεῖ τοσαῦτα, καὶ τάδε μέτρου πέρα,
 Ὡς ἂν τις εἴποι χρημάτων καταφρονῶν.
 Μήτ' οὖν ἐκεῖνα προσδέχου τὰ μὴ καλὰ
 Βίβλων παλαίων, ὦγαθ', αἷς ἐνετράφης·
 Ἐὰ με κερδαίνοντα κεκλήσθαι κακόν.
 370 Κρεῖσσον γὰρ ἢ σέβοντα τοὺς θεῶν νόμους
 Πένητα ναίειν, θόξαν ἡμποληκότα.
 Μή μοι γένος γένιζε, μάζα μοι γένος.
 Τὰ χρήματ' ἀνθρώποισι τιμιώτατα.
 Πένητος ἀνδρὸς οὐδὲν ἀθλιώτερον.
 375 Ἄνευ δὲ χαλκοῦ, Φοῖβος οὐ μαντεύεται.
 Οὐκ ἔστιν ὅστις πάντ' ἀνὴρ εὐδαιμονεῖ·
 Ἡ γὰρ πεφυκὼς ἐσθλὸς, οὐκ ἔχει βίον,
 Ἡ θυγενὴς ὦν, πλουσίαν ἀροῖ πλάκα.
 Πῶς γὰρ καλεῖς δυσδαίμονα, τὸν πένητα μὲν,
 380 Πολλῷ δ' ἔχοντα πλουσιώτερον τρόπον;
 Δύσδαιμον ὄντως τὸ φρονεῖν οὕτω κακῶς.
 Ταῦτ' οὖν ἅπαντα φεῦγε τοὺς τ' εἰρηκότας,
 Εἴτ' ἄλλο τούτοις ἐμφερές τι ἐν λόγοις.
 Καὶ ταῦτ' ἐπαίνει τῶν σοφῶς εἰρημένων·
 385 Ὅτ' ἐκ πονηροῦ πράγματος κέρδος λάβης,
 Τοῦ δυσυχεῖν νόμιζε ἀρράβων' ἔχειν.
 Μὴ πάντοθεν κέρδαινε, σαυτὸν αἰσχύνων·
 Τὸ μὴ δικαίως εὐτυχεῖν, ἔχει φόβον.
 Μὴ Πλοῦτον εἴπης, οὐχὶ θαυμάζω θεόν
 390 Ὄν καὶ κάκιος ῥαδίως ἐκτήσατο.

355. Ἐπειράθη. Ità Vat. et Coisl. Edit. ἐπαράθη.

356. Ἀρπάσαι. *Rapere, animum ducis pellicere.*

360. Ἔνα τῶν. Coisl. εἶδε τὸν ἐλέφαντ' ὑπερφυῆ τε καὶ μέγαν.
 Sic videtur legisse Leuv. qui vertit: *Cum Pyrrhus, ut aiunt, amicè cum eo jocans, animadverteret eum, etc.*

361. Ἐγνωσμένον. Ità Coisl. Edit. ἀγνωσμένον.

365. Μέτρου. Coisl. et Vat. μετρίου.

366. Ὡς. Ità Coisl. Leuv. legisse videtur ὦν, ut in Editis; vertit namque, *quæ dicere quis possit, opes ac pecunias contemnens.*

369. Ἐὰ με κερδαίνοντα. Versiculi hi, inquit Billius, ex

METRICA VERSIO.

Ductor Latini nobilis, rursùm hunc magis
 Hâc arte superat. Pyrrhus etenim spes suas
 Pressas in arctum conspicans, studuit ducem
 Surripere, munus maximum ipsi deferens.
 At hic rejecit: pepigit inducias tamen.
 Ut Pyrrhus autem per jocum, velut ferunt,
 Elephantam quemdam corporis vastissimi
 Monstravit armis undiquè instructum, (haud prius
 Fabricius hocce viderat monstri genus:)
 Sic ut proboscis subita sese ostenderet:

Non tremuit, hilari verba sed fronte hæc dedit:

« Nec me antè nummi, nec modò vicit fera. »

Satis ista nobis dicta sunt, et plus satis,
 De despiciendis opibus. Ergò ne probet
 Illa parùm honesta quispiam, ex priscis libris
 Desumpta, juvenis quæ manu volvit frequens.
 Sine me vocari, dummodò lucrè, malum:
 Id namque præstat, quàm colentem cœlitum
 Leges egere, gloria hinc dùm quæritur.
 Genus mihi ne profer: offa mî genus.

- Vir inter præcipuos duces insignis.
Sed his, quæ dicam, clariùs vicit. Nam cùm in arctum
355 Pyrrhi spes reductæ essent, aggressus est
Auri talentis ducem rapere ;
At ille non accepit, fœdus tamen pepigit.
Deindè, cùm Pyrrhus, ut ferunt, pacificos ei
Ludos exhiberet, ex armatis belluis
360 Unam, nempè elephantem, insigni magnitudine,
Nunquàm hactenùs ab eo visu cognitam
Monstravit : at subitò apparente proboscide,
Neque exterritus est, et placidè dixit:
«Neque me aurum vicit, neque bellua.»
365 Hæc quidem satis multa, atque etiam suprà modum ;
Idque quisquis pecuniæ contemptor est, haud negaverit :
Ne igitur ista amplectans non bellè dicta
In antiquis libris, quibus innutritus es, ô bone,
Sine me lucra facientem vocari improbum :
370 Id enim satius, quàm colentem leges deorum
Pauperem degere, gloriam ambientem.
Ne mihi genus proferas : offa mihi genus.
Pecunia hominibus maximè venerabilis.
Homine egeno nihil miserabilius.
375 Sine ærè Apollo non vaticinatur.
Nemo est qui ab omni parte sit beatus.
Vel enim egregiis ortus parentibus, caret opibus,
Vel gente non clarus divitem arat campum.
Quomodò ergò miserabilem eum vocas, qui pauper quidem est,
380 Sed moribus præditus est longè ditissimis ?
Verè miserum est tam pravè sentire.
Hæc igitur omnia effuge, et eos qui ea effutierunt,
Et si quid aliud his consonum libris.
Atque etiam hæc lauda sapienter dicta :
385 Cùm ex re pravâ lucrum feceris,
Scito te pignus infelicitis vitæ habere.
Ne lucreris undequaquè, te ipsum dedecorans :
Injusta prosperitas non caret metu.
Ne Plutum appelles : non ego admiror deum,
390 Quem facillimè teterrimus possidet.

Plutarchus in
Vitâ Pyrrin.

Pulchrum Fa-
bricii dictum.

Versus ex va-
riis auctoribus
desumpti.

Malus quæstus
calamitatis pig-
nus.

Injusta pros-
peritas non ca-
ret metu.

variis poëtis corrogati sunt; quibus postea ad paupertatis commendationem alios mox subnectit.

370. Κρεῖττον. Leuv. ita reddit: *Nam longè id præstat, atque si leges deûm colens, in paupertate cum gloriâ degerem.*

372. Μὴ μοι γένος γένεζε. Arbitratur Billius γένεζεν esse

vocem effectam ad irridendam generis nobilitatem. Vat. ξένεζε, *ne meum genus deprimas.*

380. Πολλῶν. Ità Coisl. Edit. πολλῶν.

385. Ὅτ' ἐκ. Vat. οὐκ ἐκ.

389. Μὴ πλοῦτον εἴπηες. *Noli Plutum, id est, ditem ap- pellare etc.*

METRICA VERSIO.

Res nulla censu charior mortalibus.
Miserum indigente nil magis fingi potest :
Responsa Phœbus, æra si desint, negat.
Nemo beatus rebus est in omnibus.
Nam vel probis vir moribus victu caret :
Vel, stirpe cùm sit sordidâ, censu affluit.
Miserum vocandum nam quid ipse existimas
Opibus carentem, divitem sed moribus ?
Miser est profectò, quisquis hæc sentit malè.

Tom. II.

Hæc ergò cuncta cum suis auctoribus,
Aliudque si quid tale sit dictum, fuge.
At ista lauda : dicta sunt enim probè.
Ex non honestâ cùm capis re commodum,
Calamitatis, hoc scias, arrham tenes.
Non undecumquè lucra fac : verere te.
Pavore iniqua non caret felicitas.
Plutum quid inquis ? non ego admiror deum,
Haud ægrè apisci quem queat vel pessimus.

- Πένης μὲν ἐστὶ, τὸν τρόπον δὲ πλούσιος.
 Σοφὸν πένητα μᾶλλον, ἢ Μίδα κακόν.
 Ληρεῖ δέ μοι Θεόγνις ὡς λῆρον πλατύν,
 Κρημνοὺς προτιμῶν τῆς ἀπορίας καὶ βυθοῦς.
 395 Κακῶς τε Κύρῳ νομοθετῶν εἰς χρήματα.
 Ὅμηρε καὶ σὺ, πῶς τοσοῦτον ἀσάτω
 Πράγματι νέμεις, ὥς φράσαι που τῶν ἐπῶν,
 Ὅπηδὸν εἶναι τὴν ἀρετὴν τῶν χρημάτων.
 Φησὶν· τόδ' εἶπον αὐτὸς, οὐχ οὕτως ἔχων,
 400 Γελῶν δὲ τοὺς ἔχοντας οὕτως ἀθλίως.
 Οὐ γὰρ δοκεῖ σοι τὴν θαλάσσαν ἐκφυγῶν
 Ὀδυσσεὺς ἐκείνος, οὐ τὰ πόλλ' ἀθλήματα,
 Ὀφθαλμοὶ ἀλήτης τῇ βασιλίδι γυμνός,
 Καταιδέσας δὲ τῷ λόγῳ τὴν παρθένον,
 405 Φαίᾳξί τ' αὐτοῖς ἄξιός πλείστον φανείς,
 Εἶναι προδήλως τῆς ἀρετῆς ἐγκώμιον;
 Τὸν μῦθον αἰνῶ τὸν Φρύγιον, ὅς εὔ ἔχει·
 Μίδα γὰρ αἰτήσαντι πάντα χρυσίου
 Πλήρη γενέσθαι, τῆς ἀμετρίας δίκην
 410 Θεὸς δίδωσιν ὥνπερ ἡξίου τυχεῖν·
 Ὁ χρυσὸς ἦν ἄβρωτος· ὅς δ' εἶχεν, νέκυς.
 Τί μοι ξένων μύθων τε καὶ διδαγμάτων;
 Αὐτοὺς σκόπει μοι τοὺς ἐμὺς ἤδη νόμους.
 Ἐμοὶ γένος μὲν ἐστὶ τὸ πρῶτον καλόν,
 415 Οὐπὲρ προήλθον, καὶ πρὸς ὃ πτερῶ βίον,
 Δεσμῶν ἐμαυτὸν ἐκλύειν πειρώμενος.
 Ἡ δ' ἐκ μελῶν τε καὶ φθορᾶς ὀρμωμένη,
 Νεκρῶν τε λαμπρῶν καὶ πάλαι σεσηπότων,
 Ἦν δὴ καλοῦσιν εὐγένειαν οἱ κάτω,
 420 Κόπρου ρεούσης οὐδὲν εὐγενεστέρα.
 Πατρὶς δὲ σωμάτων μὲν οὐκ ἐλευθέρα,
 Φόρων τε δοῦλη, καὶ κακῶς τετμημένη
 Κόλποις θαλάσσης καὶ νάπαις περίγραφος,
 Πολλοὺς ἀμείβουσ' ἀβλίους οἰκήτορας,
 425 Αὐτὴ γε μήτηρ καὶ τάφος γεννημάτων,
 Κόπτουσα τοὺς κόπτοντας. Ὡ δίκη, δίκη
 Τοῦ πρωτοπλάστου γεύσεώς τε καὶ πλάνης!
 Ἡ δ' ἀντὶ ταύτης τοῖς σοφοῖς ζητουμένη

394. Κρημνοῦς. Alludit Gregorius ad hanc Theognidis:
 Χρὴ πένην φεύγοντα, καὶ εἰς μεγαλήτεα πόντον
 Ῥίπτειν, καὶ πέτρων, Κύρνε, κατ' ἡλιβάτων.
 Oportet eum, qui inopiam fugit, in vastum mare se pro-
 jicere, aut ē praeceptis scopulis se dare praecipitem.

398. Ὅπηδὸν εἶναι τὴν ἀρετὴν. Memoria hinc lapsum esse
 Gregorium putat Billius, nec ab Homero dicta, sed ab
 Hesiodo, lib. cui tit. *Opera et Dies*.
 Εἰ δὲ κεν ἐργάζῃ, τάχα σε ζηλώσει ἀεργός
 Πλουτοῦντα· πλούτῳ δ' ἀρετὴ καὶ κύδος ὀπηδεῖ.

METRICA VERSIO.

Pauper quidem ille; moribus dives tamen.
 Sophos egentes malo, quàm Midas malos.
 Delirat autem maximè Theognides,
 Diram antepōnit cū necem penuriæ,
 Cynòque sancit improbas leges opum.
 Homere, qui fit ut rei fluxæ admodum
 Tribuas et ipse tantum, opum ut quodam loco
 Pronuntiâris esse virtutem assecclam?
 Dixi quidem, inquit: non tamen sic sentiens,
 Ridens sed illos, sentiunt qui tam malè.

Nam nonne Ulyssem, qui tot ærumnas tulit,
 Cum sævientis impetum effugit freti,
 Nudusque, inopsque regiâ est à virgine
 Conspectus, hancque vocibus flexit suis,
 Phæacibusque maximo in pretio extitit,
 Virtutis esse splendidam laudem putas?
 Fabella quin hæc est Phrygum pulcherrima.
 Nam cū petisset cuncta mutari sibi
 Midas in aurum, quò malæ cupidinis
 Supplicia lueret, annuit votis deus.

Pauper quidem est, sed moribus dives.

Pauperem sapientem malo quàm improbum Midam.

Delirat mihi Theognis insigniter,

Barathra præferens egestati et abyssos,

395 Pravásque de pecuniâ leges Cyrno præscribens.

Et tu, Homere, quomodò tantùm instabili rei

Tribuis, ut dicas alicubi carminum,

Pedissequam pecuniæ esse virtutem;

Sed ait, non ideò dixi, quòd sic ipse sentirem,

400 Sed ut eos irriderem, qui tam miserè sentiunt.

Nonne enim fateberis profugum ex mari

Ulyssem illum, qui tot exercitatus laboribus,

Errabundus, et nudus regiæ filiæ visus est,

Ac reverentiam sibi à virgine sermone suo conciliavit,

405 Ipsisque Phæacibus summo in pretio fuit,

Manifestum esse virtutis præconium?

Laudo fabulam Phrygiam, quæ præclarissima est.

Nam cùm precatus esset Midas, ut auro totus

Impleretur, immoderationis pœnam

410 Deus constituit, ut consequeretur quod rogabat:

Aurum non poterat comedi: qui autem habebat enectus est.

Sed quid mihi opus est peregrinis fabulis et doctrinis?

Ipse jam mecum meas leges considera.

Genus mihi quidem est primarium illud bonum,

415 Undè processì, et ad quod vitam erigo,

Vinculis memet ipsum satagens exsolvere.

Quæ autem ex membris et corruptelâ orta est,

Et ex illustribus defunctis dudùmque putrefactis,

Nobilitas, ut terreni homines vocant,

420 Hæc fimo diffluente nihilò præstantior.

Corporum autem patria minimè libera est,

Sed tributis subdita, ac non benè secta

Finibus maris et silvis circumscripta,

Mutationem sæpè patiens miserorum incolarum,

425 Eadem mater et tumultus sobolis suæ,

Tundens tundentes. O vindicta, ô vindicta

Primi parentis gustûs et seductionis!

At quæ istius loco à sapientibus quæritur,

Theognidis de-
liramenta.

Pravè dicitur
virtus pecuniæ
pedissequa.

Ulyssis virtu-
tis laus.

Terrena no-
bilitas parvi pen-
denda.

Vera patria.

*Si sedulus fueris, forsan invidet tibi piger locupletis; divi-
tiarum pedissequæ sunt virtus et gloria.*

400. Γελῶν. Ità Coisl. et Vat. Edit. γενῶν.

406. Τῆς ἀρετῆς ἐγκώμιον. Quod eò loci Gregorius as-
cribit Ulyssis virtuti, eloquentiæ ejusdem tribuit infra,
Lib. 2, Sect. 2, v. 208.

410. Δίδωσι. Coisl. et Vat. τιθῆσιν.

415. Οὐ περ. Coisl. et Vat. ἔθεν.

424. Ἀμείβουσ'. Ità Coisl. Edit. ἀμείβους.

426. Κόπτουσα τοὺς κόπτοντας. Tundens scilicet post
mortem eos, a quibus, dùm viverent, calcata est.

METRICA VERSIO.

Sic habuit aurum: sed miser periit fame.

Figmenta sed quid atque præcepta extera

Propono? leges jam velim spectes meas.

Stirps clari generis est mihi princeps bonum,

Quo sum ortus, ad quod subveho vitam meam,

Studens molestis vinculis me exsolvere.

At nobile illud, terrei ut vocant, genus,

A lahe, nexu et corporum quod profluit,

Clarisque quondam mortuis et putridis,

Fluente fimo neutiquam est magè nobile.

Rursùmque patria corporum haud est libera,

Gravibus tributis subdita, et scissa improbè,

Finita sylvis, sinibus et vasti maris,

Subindè mutans incolas miserrimos:

Eadem parénsque sobolis, et tumultus simul,

Eósque tundens, à quibus tusa est prius.

Quàm primi acerbè plectitur gustus patris!

Illius ast hæc quam sophi exquirunt loco,

- Πρὸς ἣν βλέποντες ἐνθάδ' οὐ ροιζούμεθα.
 430 Ὡσπερ πόα τι ἐφ' ὑδάτων ὀχουμένη,
 Πλατεῖ ἀτέρμων εὐγενῶν σκηνωμάτων,
 Κρατουμένη τε τοῖς κατοίκοις εἰς αἰεῖ,
 Ζώντων τε μήτηρ, καὶ μόγων ἄλλοτρία,
 Χορὸς τ' ἄπαυσα Χριστὸν ὑμνούντων μέγαν,
 435 Πανήγυρίς τε πρωτοτόκων γεγραμμένων
 Ἐν οὐρανοῖς βίβλοις τε ταῖς αἰωνίοις.
 Δόξαν τ' ἐπαινῶ τὴν ἄνω μοι κειμένην,
 Σταθμὴν δικαίαν, καλὸν ἀψευδέστατον.
 Ἡ δ' ἐνθάδ', αὖρα καὶ κενῶν κενὴ χάρις.
 440 Ἡ μὲν δικαία προσίθῃσιν οὐδὲ ἔν.
 Ἡ δ' οὐκ ἀληθὴς εἰς βλάβην καθίσταται.
 Τὸ γὰρ δοκεῖν, ὑφείλε τοῦ εἶναι πολὺ.
 Πλοῦτος δ' ὁ μὲν ῥέων τε καὶ μέθης πλέως,
 Ὄψιν τε πηρὸς καὶ περιπλανώμενος,
 445 Φυσῶν τε πολλοὺς καὶ κενῶς ἀντλῶν τύχην,
 Γαστρός τις ὄγκος ὑδέρου πεπλησμένος.
 Ἄλλοις προσέρποι φάρμακον νόσου γέμον,
 Καιροῦ φθόνου τε παίγνιον τιμώμενον.
 Ἐμοὶ δὲ πλοῦτος ἄφθονός τε καὶ μένων,
 450 Ἐς ὧς, ἄσυλος, κτημάτων ἀνώτατος,
 Μηδὲν πεπάσθαι πλήν Θεοῦ καὶ τῶν ἄνω.
 Ἄπαντα μὲν γὰρ οὐκ ἂν, εἰ βούλοιτό τις,
 Κτήσαιτο, οὔτ' ἐκτήσαστ' οὐκ οὐκ ἄχρι νῦν.
 Πάντων δ' ἔνεστιν ἀθύρως καταφρονεῖν,
 455 Κρείττω τε πάντων τοῦτον εἶναι τὸν τρόπον.
 Ἄλλοι φάλαγγας τασσέτωσαν ὀπλιτῶν,
 Πλεῖον τε πασχέτωσαν, ὧν δρᾶσιν κακῶν,
 Βάλλοντες, οἰμώζοντες, ἀσάτοις ῥοπαῖς
 Ἀγχωματοῦντες, αἱμάτων ὠνούμενοι
 460 Πλούτου τιν' ὄγκον, ἢ τυραννίδος κράτος.
 Ἄλλοι δὲ γῆς τε καὶ θαλάττης ἀγρίας
 Κόλπους μετρούντων, ἔμποροι δυσδαίμονες.
 Ἄλλοι δίκας τε καὶ νόμους ἀντιτρόφους,
 Σπουδῇ πλεκόντων, λημμάτων μικρῶν χάριν.
 465 Ἐμοὶ δὲ πάντων Χριστός ἐστιν ὦνιος,
 Σταυρόν τε τὸν πενήτα πλουσίως φέρω.

429. Ροιζούμεθα. Vat. et Coisl. ριζούμεθα. *Non hic radices mittimus, haud secus ac herba fluctibus innatans.*

431. Πλατεῖ ἀτέρμων. Itā Coisl. et Vat. *Fastissima, nullis circumscripta terminis.* Mendosè Edit. πλατεῖα τέρμων.

432. Τοῖς κατοίκοις. Vat. et Coisl. τοῖς ἀπαξ οἰκήσασιν.

434. Χορὸς τ' ἄπαυσα. Itā Coisl. Edit. χωρὸς τὰ πάντα.

436. Ταῖς. Coisl. τοῖς.

442. Τὸ γὰρ δοκεῖν. *Videri enim quod non sumus, multum detrahit, quominus simus id quod videmur. Opinio multum veritati detrahit.*

METRICA VERSIO.

In quam intuentes neutiquàm hic reptabimur,
 (Ut herba fluvii innatans,) nullos habet
 Omnino fines : domibus eximiis viget.
 Semper colonis obtinetur à suis.
 Viventium est mater, laborum libera :
 Horum, Deum qui jugiter laudant, locus :
 Decusque celebris agminis primo sati,
 Cælestis ille quod tenet scriptum liber.
 Jam laudo, sursum quod mihi situm est, decus,

Rectam illam amussim, nescium falsi bonum.
 Mundana namque gloria, est ventus levis.
 Ac justa vero ne pilum adjungit quidem :
 At falsa damnum maximum secum trahit.
 Putare quippè, plurimum de re eripit.
 Rursus fluentes, ebriae, caecae, vagae
 Opes, tumorem plurimis quæ contrahunt,
 Vanæque fortunam hauriunt, intercuti
 Similesque prorsus sunt aquæ, alteros petant :

- Quámque híc intuentes non fluctuamus,
 430 Velut herba aquis innatans,
 Terminis caret præ latitudine egregiorum tabernaculorum,
 Et ab incolis in æternum possidetur,
 Mater viventium, et à laboribus aliena,
 Chorus eorum qui magnum Christum indesinenter celebrant,
 435 Cœtus primogenitorum descriptorum
 In cœlis ac libris æternis.
 Gloriam etiam laudo in cœlis mihi repositam,
 Pondus justissimum, bonum minimè mendax.
 Terrena autem ventus est, et vanorum hominum vana gratia :
 440 Ac ea quidem, quæ justa est, nihil prorsùs addit;
 Quæ verò non vera, in damnum convertitur.
 Videri enim de vero multùm detrahit.
 Divitiæ fluitantes et ebrietatis plenæ sunt,
 Oculis captæ et errabundæ,
 445 Quæ multos inflant, et vanè fortunam infundunt :
 Ventris tumor quidám ex aquâ intercute.
 Aliis obrepat remedium illud morbidum,
 Temporis et invidiæ ludibrium p̄tiosum.
 Mihi verò divitiæ pretiosæ, permanentes,
 450 Stabiles, furibus non obnoxia, possessionum præstantissimæ
 Nihil possidere, præter Deum et cœlestia.
 Nemo est qui omnia, etiamsi velit,
 Possideat, neque hactenùs quisquam possedit.
 At licet omnia simul contemnere,
 455 Omnibúsque esse hoc modo celsiorem.
 Ordinent alii milítum phalangas,
 Ac plura patientur, quàm inferunt mala,
 Ferientes, ejulantes, ancipiti Marte
 Decertantes, sanguine ementes
 460 Divitarum molem aliquam, aut tyrannidis potestatem.
 Alii terræ ferique maris
 Sinus metiantur, mercatores miseri.
 Alii judicia et contrarias leges
 Sedulò innectant, parvi lucri gratiâ :
 465 Mihi verò Christus omnibus emendus est,
 Ac pauperem crucem opulentè fero,

Quid mundi
gloria.

Divitiæ flui-
tantes.

Avarus hydro-
pico similis.

Veræ divitiæ.

Nemo omnia
habere potest, at
omnia contem-
nere licet.

444. Ὀφιν πηρὲς. *Oculis captus Plutus*, ab Aristophane inducitur, eò quòd, nullâ proborum hominum habitâ ratione, divitias indignissimis largiatur.

445. Ἀντλῶν τύχην. Ità Coisl. et Vat. Edit. mendosè ἀτλῶν.

448. Καίροῦ φθόνου τι παίγνιον τιμώμενον. Deerat hic ver-
sus in Editis. Coisl. supeditavit.

450. Ἄσυλος, κτημάτων ἀνώτατος. Ità Coisl. Edit. ἄσειρος,
κτημάτων ἀνώτερος. Vat. πτωμάτων ἀνώτατος.

457. Πλεῖον. Coisl. πλείω. Mox, ὀρῶσι pro ὀρᾶσι.

METRICA VERSIO.

Medicina morbi plena, ludus temporis,
 Invidiæ et atræ : sint licet pretio haud levi.
 At census est his amplius et stabilis mihi,
 Fures nec ullos, nec graves casus timens,
 Nil possidere, nisi Deum, et cœli bona.
 Nam nemo prorsùs omnia adipisci potest,
 Nec est adeptus hactenùs; cuncta at simul
 Quin spernat, et sic rebus omninò omnibus
 Existat ipse celsior, nihil vetat.

Alii phalanges instruant ad prælium,

Tom. II.

Subeântque plura, quàm inferant ipsi, mala,
 Dùm vulnerant nunc, nunc gemunt ob vulnera,
 Dubiòque Marte dimicant, et quasdam opes
 Emunt cruore, robur aut tyrannidis,
 Terræque, sævi et æquoris miser sinus
 Mercator obeat, maximos quæstus sequens.
 Leges et alter, jurâque adversaria,
 Dùm lucra captat parva, nectat sedulus.
 Mihi ast emendus rebus est cunctis Deus,
 Et crux, egentem quam fero opulentè, obterens

- Ρίψας τὰ σπητῶν καὶ σροφὴν πεττευμάτων.
 Τούτου νόμος μὲν πρῶτος, ἡ πρώτη τρυφή,
 Ἐδὲμ δὲ καὶ παράδεισος εὐθαλῆς φυτοῖς,
 470 Πηγὴ τ' ἐς ἀρχὰς τέτταρας τετμημένη.
 Οὐ χρυσὸς, οὐκ ἤλεκτρον, οὐδὲ ἄργυρος,
 Οὐκ εὐχρόων τε καὶ φανῶν λίθων χάρις,
 Ἄ γῇ δίδωσι τοῖς κάτω νενευκόσι,
 Μόνοις δὲ καρποῖς ἀφθόνως θιέτρεφε
 475 Τὸν ἐργάτην Θεοῦ τε καὶ θείας τρυφῆς.
 Κάνταυθ' ὅρος τίς ἤδονῃ μετρούμενος·
 Ξύλου γὰρ εἶργε γνώσεως ἐναντίων,
 Ὃς οὐ φυλαχθεὶς, παντὸς ἐξέρησέ με
 Καὶ γῆς πόνοις ἔδωκε μητρὸς τῆς ἐμῆς.
 480 Ὡν εἷς, τὸ πλεῖον τῶν ἀναγκαίων ἔχειν,
 Μηδὲν τε μέτρον εἰδέναι τῆς κτήσεως,
 Κακοῦ τὸ χεῖρον φάρμακον ποιούμενους,
 Διψῶντας αὐτῷ τῷ ποτῷ καυσουμένους.
 Ἐξ οὗ, τί γίνεθ', ὥς παράδοξον, σκόπει,
 485 Ἄει πένεσθαι τῷ λιπόντι κτωμένους,
 Τέρψιν δὲ τοῦ κτηθέντος οὐ δύνασθ' ἔχειν,
 Τῷ μὴ παρόντι· καὶ γὰρ ἐκτῆκει φρένας.
 Πρῶτος μὲν οὗτος εὐτελοῦς ζωῆς νόμος,
 Ἔστιν δ' ἐκεῖνος δεύτερος. Τὸν Ἀδραάμ.
 490 Τὸν πατριάρχην, τὸν θεόπτην τὸν μέγαν,
 Οἴκου, γένους τε, πατρίδος ἐξεκκύσας,
 Ὁ τῶν μεγίστων οἰκονόμος μυσηρίων,
 Εἰς γῆν μετήγαγ' εὐκόλως ἀλλοτρίαν,
 Ξένον, πάροικον, ἄσπερον, πλανώμενον·
 495 Πίστις γὰρ εἴλκεν ἐλπίδων τῶν μαιζόνων.
 Ἄρτον δ' Ἰακώβ καὶ σκέπην ἤτει μόνον,
 Ὅρμων ποταμῶν ποτ' εἰς μέσην, ὥσπερ λόγος,
 Εἶκαι πολυθρέμμων ἐπάνεισιν ὕσερον·
 Μισθὸν δίκαιον εὐρόμενος οὗτον πόνων.
 500 Καὶ τοῦτο δ' εἰπεῖν εὖ ἔχει πρὸς οἷς ἔφην·
 Μωσῆς ὅτ' εἶσω τοῦ γνώφου μόνος μόνῳ
 Θεῷ προσωμίλησε, καὶ πλαξὶν νόμον
 Διπλοῦν ἐδέξαθ', ᾧ λεὼν ἤγε μέγαν·
 Τότ' οὖν μερίζων ἦν κατέσχεον ἐκ Θεοῦ,

467. Πεττευμάτων. Vat. τῶν περμάτων. Optima loquendi ratio, quā significat Gregorius omnia hujusce vitæ bona esse fortuita, et aleæ in modum singulis ferè diebus in diversum mutari.

468. Τούτου. Hujus prima lex, primæ deliciæ.

471. ἤλεκτρον. Ità Coisl. Edit. ἤλεκτρος.

476. Ἡδονῇ μετρούμενος. Ità Coisl. Edit. ἡδονῆς μετρούμενης.

477. Ἐναντίων. Contrariorum, id est, boni et mali.

482. Ποιούμενους. Ità Coisl. Edit. ποιουμένους.

METRICA VERSIO.

Quod tinea rodit, et cubi instar volvitur.
 Hujus fuit lex prima, primum gaudium,
 Edem, hortus ille dulcibus plantis virens,
 Fonsque in quaternos fluminum sectus sinus.
 Argentum et aurum non erat tunc temporis,
 Non tunc nitentes gemmulæ, et pellucidæ,
 Quæ cuncta tellus porrigit fixis humi:
 Verùm colonus Numinis solo famem
 Pellebat esu fructuum dulcissimo.

Atque hic voluptas limites etiam suos
 Habebat, arbor vetita nam scientiæ
 Erat, esa quæ nos omnibus orbos bonis
 Terræ parentis tradidit laboribus.
 Quorum unus est hic, plus habere scilicet,
 Quàm sit necesse, scire nec censis modum:
 Morbóque sic est pharmacum nocentius.
 Hinc porrò, quàm res mira contingat, vide:
 Ut nempè major surgat ex potu sitis,

Postquàm ea quæ rodit tineæ, et instar cuborum volvuntur, projeci.

Christi primam legem primæ deliciæ exceperunt;

Ac Edem et Paradisus plantis floridus,

470 Et fons in quatuor sectus principia :

Non aurum erat, non electrum, non argentum,

Non nitentium et pellucidorum lapidum gratia,

Quæ terra largitur his qui humi defixi sunt;

Solis at pomis abundanter nutriebat

475 Cultorem Dei et divinarum deliciarum.

Atque hîc etiam modus voluptati præscriptus :

Ligno enim cognitionis contrariorum prohibebat;

Quæ lex minùs servata omnibus me spoliavit,

Ac terræ miseriis matris meæ me addixit.

480 Horum una est, plus quàm necessitas requirat, habere,

Nec modum ullum possessionum agnoscere,

Malo pejorem dùm facimus medicinam,

Sitientésque ipso potu æstuamus.

Ex quo quid fiat, quámque mirum sit, considera.

485 Per id quod deest, semper sumus pauperes in opibus,

Neque ex acquisitis voluptatem ullam percipere possumus,

Propter id quod non adest: hoc enim mentem labefacit.

Atque illa quidem prima extitit vitæ simplicis lex,

Hæc autem secunda. Abrahamum

490 Patriarcham, magnum Dei contemplatorem,

Domo, genere, patriâ extractum,

Qui maximorum dispensator est mysteriorum,

In terram haud invitum transtulit extraneam,

Hospitem, inquilinum, sine tecto, errabundum.

495 Illum enim fides spei majoris trahebat.

Panem Jacob et vestes tantummodò petebat,

Profectus aliquandò in Mesopotamiam, ut refert Scriptura,

Quanquàm postea dives pecoribus rediit,

Justam hanc mercedem laborum adeptus.

500 Atque illud etiam his, quæ dixi, æquum est addere :

Quandò Moses intrà caliginem solus cum solo

Collocutus est Deo, ac lapidibus insculptam legem

Duplicem accepit, quâ magnum regebat populum :

Tunc dividens terram, quàm à Deo datam tenebant,

Lex prima,
vitæ simplicis
primum exem-
plum Paradisus.

Avarorum mi-
seria.

Lex secunda,
vitæ simplicis
exemplum A-
braham.

Jacob.
Gen. xxviii.

Exod. xix.

483. Αὐτῷ τῷ. Ità Coisl. Edit. εἶναι τῷ. Μοx καυσουμέ-
νους, combustos.

485. Τῷ λειπόντι κτημένους. Coisl. λειπόντι τηχομένους.

486. Τοῦ κτηθέντος. Coisl. τῶν κτηθέντων.

495. Ἐἶλεν. Vat. et Coisl. ἤγεν.

499. Μισθὸν δίκαιον εὐρόμενος οὗτον πόνων. Coisl. μισθὸν
δικαίων εὐράμενος τοῦτον. Vat. etiam εὐράμενος.—Benedictini
post Edit. servaverunt vocem οὗτον, quæ græco idiomati
extranea videtur; dicitur enim τοῦτον, non verò οὗτον.
Fortè legendum foret οὕτως, sic justam mercedem etc.

METRICA VERSIO.

Per idque miseri, quo carent, penuriâ
Semper laborent, gaudium nec sentiant
Ob parta; nam quod deficit, mentem premit.

Atque ista vitæ prima lex est pauperis.
At hæc secunda: summa qui mysteria
Dispensat, egit, Patriarcha ut maximus,
Conspector atque Numinis summi, domum,
Patriâsque sedes, cum propinquis omnibus,
Linquens, obiret exteras terras, vagus,
Carénsque tecto, dissitas longè; fides

Trahebat etenim, spésque majoris boni.
Jacob poposcit, pane dempto et vestibus,
Nihil, interamnem se fugâ ad terram ferens:
Dives tametsi post domum reverterit,
Æquum laboris præmium id nactus sui.
Quin ad priora commodè hoc jungi potest:
Moses receptus montis in caliginem,
Solutus locutus cum Deo est, legem ac duplam
Accepit, agmen duceret quâ maximum.
Tunc ergò terram partiens datam à Deo,

- 505 Ἄλλοις μὲν ἄλλην γῆν ἐμέτρησε ξένην·
 Υἱοῖς δὲ Λευὶ κλῆρον οὐ νέμει μόνοις.
 Κλῆρος γὰρ αὐτοῖς ὁ κράτιστος, ἦν Θεός.
 Ἰωνᾶδᾶς δὲ παισὶν εἰσάγων ποτὲ
 Ἀκτησίαν τε καὶ τὸν ὑψηλὸν βίον,
 510 (Ἥθει γάρ, ἥθει φιλοσοφεῖν, καίπερ τότε
 Οὐδὲ πενίας πῶ κειμένης ἐν θαύματι·)
 Τάδ' εἶπε, πατὴρ λῖαν ὡς χρηστοῦ λόγον
 Ὡ παῖδες, οἷον ὑμῖν, ὡς ἄγαν πολὺν
 Κλῆρον πορίζω, οἷον οὐπὼ τις πατήρ
 515 Παισὶν δέδωκεν, οὐδ' ὅς εὐπορώτατος·
 Φεύγοιτε πάντα κλῆρον, εὐλυτον βίον
 ἔχουτε, δεσμῶ μηδὲν κρατούμενοι.
 Σκηναὶ μὲν οἰκεῖτ', οἰκίας κινουμένας·
 Τέμνοι δὲ γῆν ἄλλος τις· ἄμπελος δὲ γε
 520 Τούτῳ φυτεύοιθ', ὅστιν' οἶνος εὐφρανεῖ.
 Ὑμῖν δ' αἶνος, ἐγκρατὴς ἔσω βίος.
 Ὡδ' ἂν βιοῦντες, ἀσφαλῶς ζώοιτέ μοι.
 Οὗτος μὲν οὖν τοιοῦτος. Ἡλίαν δὲ ποῦ
 Θήσοιμεν, ὃν Κάρμηλος ἔτρεφεν μέγας
 525 Κόραξι χειμάρρῳ τε, γῆς ἐκ διψάδος;
 Ὅς ὦν πένης τε καὶ πενήτων ἔσχατος,
 Ἰς τὴν τυράννοις ὑετοῦς, ρεῖθρων βάβη·
 Πῦρ εἴλκεν ἐχθροῖς καὶ θυσίαις ἐξ οὐρανοῦ.
 Χήραις ἐπήγαξε ῥανίδας ξενῆς τροφῆς,
 530 Τρέφων τρέφουσας πλουσίως ὁ ἐνδύτης·
 Νεκροὺς δ' ἀνέστη, μισθὸν εὐσεβοῦς σκέπη.
 Πυρός τ' ἀνήγεθ' ἄρματι πρὸς οὐρανόν.
 Ἐλισσαίου τε κλῆρος, ὅς παρ' Ἡλιοῦ,
 Χάρις τε καὶ τὸ κλεινὸν ἐξ ὕψους θέρος.
 535 Ὅδε πρὸ γαστρὸς ἱερός. Ὡ τοῦ θαύματος!
 Πάντως ἀκούεις τὸν Σαμουὴλ τὸν μέγαν,
 Ὦν μητρὸς εὐχὴ τῷ Θεῷ προσήγαγεν·
 Εἰ μὴ λῖαν τολμηρὸν εἰπεῖν τοῦτό γε·
 Οὐδ' αὐτὸν εἶχεν· ἐκ βρέφους Θεῷ δοθείς.
 540 Τίς ἦν παλαιᾶς καὶ νέας μεταίχμιον
 Θεοῦ διαθηκῶν, ὡς σκιᾶς καὶ σώματος,
 Τὴν μὲν κατείργων, τῆς δ' ἀνοίγων εἰσόδους;

508. Ἰωνᾶδᾶς. Itā Coisl. Edit. Ἰωνᾶδάμ. Itā ferè suprā Carm. II, vers. 152 etc.

512. Ὡς χρηστοῦ λόγου. Vat. et Coisl. ὡς λῖαν χρηστοῦς λόγους.

522. Ζώοιτε. Coisl. ζώητε.

523. Οὗτος μὲν οὖν τοιοῦτος. Ille igitur talis fuit: fortè meliùs οὕτως: sic igitur ille: Coisl. et Vat. μὲν δὴ.

524. Θήσοιμεν. Coisl. θήσομεν. Mox, κάρμηλος. Billius pro Carmelo scripsit torrentem: Gregorius memoriâ lapsus est. Nam à corvis pastus est Elias, non in Carmelo, sed in torrente Carith. Verùm id Billio fas erat observare, atque etiam debebat, quod est interpretis officium: at verba Gregorii non erant mutanda.

METRICA VERSIO.

Aliis quidem aliam mensus est partem soli;
 Levi sed ortis ipse nil solis dedit,
 Quòd pars eorum præpotens esset Deus.
 Rechabus etiam filiis vitam indigam
 Celsamque suadens, (quippe jam nôrat genus
 Vitæ altioris persequi: in pretio licet
 Tum nondum egestas esset, ac miraculo)
 Hæc verba patre protulit digna optimo:
 « Qualem ipse vobis, Filii, quàm divitem
 » Hæreditatem porrigo! qualem haud pater

» Donavit ullus, ne quidem censu affluens.
 » Nil possidete; liberum ævum ducite,
 » Nullo retenti vinculo; in tentoriis
 » Habitate: vobis mobiles sint hæ domus.
 » Proscindat alius quispiam terræ solum,
 » Vitesque plantet, quem juvat Bacchi liquor.
 » At vita vobis sit meri prorsum inscia.
 » Vitæ exigetis tutò sic, Nati, dies. »
 Ac talis ille. Quo loco ponam Eliam,
 Quem pèrque corvos, pèrque torrentem Deus

505 Aliis quidem aliam emensus est extraneam terram,
Solis autem filiis Levi nullam partem distribuit.
Pars enim illis præstantissima erat Deus.

Levitarum hæ-
reditas.

Jonadab filiis præscribens olim
Nil possidere, vitæque sublimem ducere,
510 (Sciebat enim, sciebat philosophari, quamvis tunc
Paupertas nondum admirationem moveret)
Hanc ad illos habuit, ut optimus pater, orationem :

Verba Jona-
dabi ad filios.

« O Filii, unam vobis, ut valdè copiosam
» Hæreditatem traho, qualem nondum ullus pater

515 » Filiis dedit, ne ditissimus quidem :
» Possessionem omnem fugite; liberam vitam
» Ducite, nullo prorsus vinculo constricti.
» Tabernacula habitate, mobiles domos.
» Terram scindat alius : vinea autem

520 » Ab eo plantetur, quem vinum delectat.
» Vobis autem vini expers continens sit vita.
» Sic namque viventes securè vixeritis, Nati. »

Sic igitur ille. Eliam autem ubi
Collocabimus, quem magnus aluit Carmelus,

Elias.
3 Reg. xvii

525 Per corvos et torrentem, sitiente terrâ?
Is pauper et pauperum ultimus,
Compressit tyrannis pluvias et ima fluminum,
Ignem è coelo devocavit in inimicos et victimas.

Viduis fudit guttulas arcti cibi,

Ibid. xviii.

530 Pauper copiosè eas alens à quibus alebatur.
Mortuos suscitavit in mercedem pii hospitii,
Ac igneo curru in cælum evectus est.

Elisæo hæreditas ab Eliâ venit
Gratia et præclarum ex alto pallium.

4 Reg. ii.

535 Iste ante partum sacer. O rem mirabilem !
Magnum sine dubio intelligis Samuëlem,
Quem matris votum Deo tradidit :
Nisi fortè id dictu audacius est :
Neque illum habuit mater : infans Deo traditus.

2 Reg. i.

540 Quis inter vetus et novum Dei testamentum,
Intermedius velut inter umbram et corpus,
Illud quidem claudens, hujus aditum aperiens,

Joannes.

525. Ἐξ ἐκ διψάδος. Coisl. γῆς ἐκδιψάμενος.

527. Τυράννοις. Coisl. τυράννους.

529. Ἐπὶ γὰρ. Vat. ἐπὶ γὰρ.

534. Κλεινόν. Coisl. καλόν. Mox, Vat. δέρας pro δέρος.

Vide suprâ Sect. i, Carm. xvi.

539. Οὐδ' αὐτὸν εἶχεν. Itâ Coisl. Edit. ὅδ' αὐτὸν εἶχεν.

Quâ lectione vitiosâ decepti interpretes, à Gregorii mente

aberrârunt. Sic Leuvenkl. *Continuit ille se primis ab annis.* Bill. ineptam minùs sententiam efficit : *Deum autem habebat ille.*

540. Μεταίχμιον. Sic Coisl. et Vat. Edit. μεσαίχμιον.

542. Κατείργων. Coisl. et Vat. καταργῶν, τῇδ' ἀνοί-
γων εἰσόδους. *Vetus abolens, novo autem aditum patefa-*
ciens.

METRICA VERSIO.

Alebat, arens dum siti tellus foret?
Qui, pauper etsi, pauperum et pauperrimus,
Fluxus tyrannis imbrium pressit tamen,
Hostibus ab alto et victimis flammam extudit,
Viduisque fudit guttulas arcti cibi,
Alens alentem largiter vir indigus,
Traxitque ab orco mortuos pro præmio
Hospitii : ad astra raptus est curru igneo.
Hæreditatem quid Elisæi proferam,

Tom. II.

Delapsam ab alto gratiam cum pallio?
Quid antè ventrem, mira res! sacrum Deo?
Samuëlem, opinor, accipis, magnum virum :
Votum parentis quem Deo summo obtulit,
Audacter ipse fortè ni dico hoc nimis :
Deum autem habebat ille, ei à puero datus.
Quis erat sequester fæderis prisci et novi,
Umbræque velut et corporis confinium,
Illud coercens, rursus huic pandens fores?

K 5

- Τίς φωτὸς ἄκρου προτρέχων λύχνος μέγας;
 Τίς ἐν γεννητοῖς πρώτος, ὃ μάρτυς Θεός;
 545 Ερημον ὦκει, καὶ ξένην εἶχε τροφήν.
 Καμήλιον δ' ἐσθημα δέρματος τροφή
 Ἐσφίγγετ'· ἔγραψε τὸν Ἰωάννην Λόγος,
 Ὃς οὐδὲ διπλοῦν εἶασε κεκτῆσθαι ράκος.
 Τί δ' ἂν τις εἴποι πρὸς τὸν ἐκ τέχνης τροφήν
 550 Παῦλον πορίζοντ'; ἢ τὸν ἐκ Ξέρμων μόνων
 Τρυφῶντα Πέτρον, τοὺς μεγάλους ἀποστόλους.
 Οἱ πάντα κόσμον δικτύων εἴσω Θεοῦ
 Ἐθῆκαν· ὧν αἱ χεῖρες ἔρρεον πολὺν
 Πλοῦτον πένησι πλουσίως δωρουμένων.
 555 Ἄλλοι παρήκαν συγγενέσιν ἀλειάδας,
 Καλούμενοι Θεῷ πρὸς ἀλείαν κρείττονα.
 Λόγοις γὰρ ἦσαν τοῖς ἀρίστοις ἡγμένοι
 Χριστοῦ, ὃς ἐπτώχευσε καὶ σαρκὸς πάχος,
 Νοῦς ὧν μέγιστος, καὶ νοὸς πρώτη φύσις.
 560 Πτωχοὺς δὲ τάξας τοῦ λόγου διαγγέλους,
 Συνέμπορον δίδωσι τὴν πίσιν μόνην,
 Γυμνοῖς, ἀχάλκοις, πῆραν οὐκ ἐξημμένοις,
 Ἀσανθάλοις τε καὶ ἀπόροις, μυσθήριον
 Ὅλης ἐπιτρέψας τῆς νέας οἰκουμένης,
 565 Καὶ μηδὲ ράβδον ἐν χειροῖν ἐὼν ἔχειν,
 Ὡς πίσις εἴη τοῦ λόγου τὸ εὐσθενές.
 Ὅρα τὸ μείζον· οὐδὲ τῷ νέῳ μαθεῖν
 Χρῆζοντι, πῶς ἂν τοῦ τελείου τις τύχοι,
 Ἄλλω τὸ ἄκρον, ἢ μόνῳ περιγράφει,
 570 Τῷ δεῖν ἅπαντα τοῖς πένησι σκορπίσαι,
 Σταυρὸν ἐπ' ὤμων τὸν μέγαν φέρειν αἰεί,
 Αὐτῷ θ' ἐπεσθαι τοῖς κάτω νεκρούμενον,
 Εἴπερ ποθοίη καὶ συνυψοῦσθαι Θεῷ.
 Οὕτω τελειοὶ καὶ τελώνας εισόδῳ
 575 Πάντα προθύμως τῷ Θεῷ δωρουμένους·
 Καὶ πειθῆτω Ζακχαῖος, ὃς πλουτῶν κακῶς,
 Οἰκτῶ πενήτων τῶν τε ἡδικημένων
 Πλουτεῖ τὸ πένεσθαι, καὶ ρύπου καθαίρεται.
 Εἶεν· τὰ μὲν δὴ χρημάτων οὕτως ἔχει.
 580 Τῆς δ' ἐγκρατείας μικρὰ μὲν τὰ τῶν πάλοι

547. Ἐγραψε τὸν Ἰωάννην Λόγος. *Joannem depinxit Verbum Christus qui etc.* — Contrā sensum peccavit Billius, referendo vocem ὃς ad Joannem, cūm referri debeat ad Verbum Christum. Melius vertisset: *Baptista depictus à Verbo sic fuit, quod etc.* (Not. Edit.)

548. Εἶασε. Coisl. εἶα.

554. Πλουσίως δωρουμένων. Coisl. πλουσίῳ δωρουμένων.

Sic videtur legisse Leuv. qui vertit: *Donantibus eas locupletibus.* Combef. δωρούμενον. *Pauperibus abundanter datas.* — Vox δωρουμένων sensum habere solet activum, non passivum, undè melius verteretur, *dona dantes opulenta.* (Not. Edit.)

555. Συγγενέσιν. Vat. ad marg. συγγόνις. Mox, idem ἀλειάδας.

METRICA VERSIO.

Lucerna summi luminis quis prævia?
 Quis inter homines teste supremus Deo?
 Sola incolebat hic loca, huic victus novus,
 Vestis camelus, zonæ erat pellis loco:
 Baptista nobis pictus est his versibus,
 Qui nec sinebat quempiam vestes duas
 Habere. Paulum quid loquar, victum sibi
 Manibus parantem? quid Petrum cujus cibus
 Erant lupini? maximos Apostolos,
 Quorum labore totus est orbis Dei

Clausus sagenâ: maximæ quorum è manu
 Opes fluebant, indigis datæ ampliter.

Pars alia cymbas liquit agnatis suas,
 Ad rete traheret hos Deus cūm ditius.
 Christi instituti namque erant dictis probis,
 Quī prima cūm esset, maxima et mens omnium,
 Crassitiem egenæ carnis excepit tamen.
 Legisset inopes cūmq; præcones sacri
 Sermonis, his dat unicam comitem fidem:
 Nudis, quibus non esset æs, non calcei,

Summam lucem præcurrens magna lampas?

Quis inter eos, qui nati sunt, Deo teste, primus?

545 Eremum incolebat, ac novo utebatur cibo :

Vestis illi ex cameli pilis, pelliceâ zonâ

Stringebatur : Joannem his verbis depinxit Christus,

Qui ne laceram quidem vestem sinit possidere duplicem.

Quid illum eloquar, qui ex arte victum

550 Parabat, Paulum? quid eum, qui solis ex lupinis delicias

Degustabat, Petrum, magnum utrumque apostolum :

Qui mundum universum intrâ Dei retia

Immiserunt : qui manibus fuderunt multas

Divitias pauperibus, donis opulenti cumulati?

555 Alii cymbas reliquerunt cognatis,

Vocati à Deo ad meliorem piscatum.

Optimis enim sermonibus ducebantur

Christi, qui pauper factus est, et crassam hanc induit carnem,

Cùm esset mens maxima, et prima mentis progenies ;

560 Ac pauperes instituens verbi nuntios,

Comitem eis dedit solam fidem,

Nudis, sine ære, sine perâ,

Sine sandaliis, sine censu, mysterium

Totius novi committens mundi ;

565 Ac ne baculum quidem manibus gestare sinens,

Ut fides esset verbi robur.

Majus quidpiam inspicere : ne juveni quidem discere

Cupienti, quomodò ad summum quis perveniat,

Alio vel solo perfectionem circumscribit,

570 Ut scilicet omnia pauperibus distribuat,

Magnâmq; semper crucem humeris ferat,

Ac rebus terrenis mortuus ipsum sequatur,

Si etiam cum Deo in altum tolli cupiat.

Sic et introiens lustrat publicanos,

575 Qui Deo omnia libenter tradunt.

Persuadeat id Zachæus ille, qui cùm malè ditatus esset,

Miserans pauperes, et eos quos læserat,

Paupertate ditescit, et à sordibus expurgatur.

Atque hæc quidem dicta sint de divitiis.

580 De continentia autem perpauca ab antiquis

560. Τοῦ λόγου. Coisl. τῷ λόγῳ.

562. Πῆραν οὐκ ἐξημμένοις. *Peram non habentibus alligatam.* Leuv.

564. Ἐπιτρέψας. Ità Vat. Edit. ἐπιστρέψας.

565. Καὶ μὴδὲ ῥάβδον. Vat. μὴ ῥάβδον αὐτοῦς.

566. Εὐσθενές. Vat. ἀσθενές, quam lectionem præfert Billius; verùm benè minùs juxtà Combefisium : eò quippe loci commendatur prædicationis efficacia et robur, cui

nimirum astipulatur virtus divina, nullâque alia suppetunt adminicula.

568. Τίς τύχοι. Ità Vat. Edit. κατατύχοι.

575. Τῷ Θεῷ δουρουμένους. Coisl. τοῦ Θεοῦ δουρουμένου.

576. Καὶ πειθέτω. Coisl. et Vat. πείθει Ζακχαῖος ἐκεῖνος.

578. Πλουτεῖ τὸ πένεσθαι. *Paupertate divitias consequitur.*

579. Ἐἴεν' τὰ, etc. *Hæc dicta sunt : quod quidem ad opes spectat, ità res se habent.*

METRICA VERSIO.

Non pera, nec opes, maximum mysterium
Totius orbis in manus tradens novi :
Nec ferre baculum vel levem hos sinens manu :
Infirmitas ut dogmati astrueret fidem.
Quod majus audi : postulanti, quo modo
Perfectus esse posset, adolescentulo,
Virtutis arcem finit haud ipse alterâ
Ullâ re, egenis cuncta quàm si protinus
Dispergat, humeris semper et gestet crucem,

Ipsûmq; rebus mortuus terræ omnibus,
Sequatur, aveat cum Deo si subvehi.
Sic et telonas lustrat ingressu suo,
Dantes libenter Numini summo omnia.
Testis Zachæus, qui malis dives modis,
Miserans egentes postea, et quos læserat.
Pauper opulentè redditus, labem expiat.
Atque ista sunt dicta de censu mihi.
Ac continentis pectoris Græcos apud

Luc. vii.
Matth. xii.

Paulus.

Petrus.
Act. xviii.

Matth. x.

Cur Deus A-
postolos elegerit.

Matth. xix.

Luc. xix.

- Σοφῶν παρ' Ἑλλήσι τε καὶ τῶν Βαρβάρων.
 Καὶ Βαρβάροις γὰρ τῆς ἀρετῆς ἦν τις λόγος.
 Τὶ χρὴ δ' ἀφ' ἡμῶν οἶα καὶ ὅσα γράφειν;
 Πᾶσιν γὰρ ἐστὶ περιφανῆ καὶ γνώριμα.
 585 Ἦκουσα τοῦτο τῆς σοφῆς Τραγωδίας.
 Γασρὸς δὲ πειρῶ πᾶσαν ἡνίκαν κρατεῖν.
 Μόνη γὰρ ὧν πέπονθεν οὐκ ἔχει χάριν.
 Ἐν πλησμονῇ τοι Κύπρις, ἐν πεινῶσι δ' οὔ.
 Παχεῖα γαστήρ λεπτόν οὐ τίκτει νόον.
 590 Πληρῶσαι δέρριν κηρίων ἢ τ' ἀλφίτων,
 Οὐδὲν διοίσει ταῦτα γασρὸς ἐν μυχοῖς.
 Πίθω δ' ἐπαντλεῖν ἐκρέοντι, τίς χάρις;
 Γαστήρ δ' ἀναλτος εὔρε καὶ νεῶν δρόμους.
 Ἄλλους δ' ἐπ' ἄλλοις ἐμμανεῖς ἐξώπλισεν.
 595 Ἄπαντα δ' ἔρπειν εἰς βυθὸν τὰ τίμια
 Τῶν γαστριμάργων σῖτα, μὴ δὲ σῖτ' ἔτι
 Τῶν εὐτελεσάτων, λέβητος ἐξ ἑνὸς,
 Ὅρθῳς λέγει που Κερκιδᾶς ὁ φίλτατος,
 Τέλος τρυφόντων, αὐτὸς ἐσθίων ἄλας,
 600 Αὐτῆς τρυφῆς ἔθ' ἀλμυρὸν καταπτύων.
 Τίς δ' οὐκ ἐπαινεῖ τὸν τρυφῶντι τῷ νέῳ
 Φήσαντα· Παῦσαι προστιθείς σοῦ ταῖς πέδαις,
 Ἐξαγριῶν τε τὸ σπαράσσον θηρίον.
 Κἀκεῖνο δ' οἶον Στωικῶν τῶν φιλτάτων.
 605 Ὡς ἄλλος ἄλλω τις προσλαλῶν.
 Τί σοι χρεωσῶ, φησὶν, ἄθλιον θέρος;
 Φαγεῖν; μέγιστον, ἄρτος ἐνδεῶς δοθείς.
 Πιεῖν; ὕδωρ σοι δώσομεν, καὶ ὀξίνην.
 Οὐ ταῦτα μ' αἰτεῖς· τὰ τρυφῆς δὲ καὶ κόρου,
 610 Κρυσαλλίνων τε ἀβρότητ' ἐκπωμάτων.
 Λίαν ἐτοίμως δώσομεν, γ' ἄλλ' ἀγχόνην.
 Ταῦτ' οὐκ ἀμείνω τῶν πάλαι βλακευμάτων
 Σαρδαναπάλου τοῦ Νίνου; ὅς ὦν ποτε
 Πλούτῳ τε λαμπρὸς καὶ τρυφῇ διεφθορῶς,
 615 Ἐβούλετ' αὐτῷ καὶ γεράνου μηκίστερον
 Λαιμόν γενέσθαι, ἡδονῆς μακρᾶς χάριν.
 Ὡς οἶε Δαβίδ, σοὶ δὲ διψῶντι φρέαρ
 Γῆς ἀλλοφύλων καὶ ποτὸν κρατούμενον,

581. Καὶ τῶν. Pravè in Editis καὶ γῆ.

584. Περιφανῆ. Vat. ἐμφανῆ.

586. Γασρὸς δέ. Erat hic versus in monostichis Græcorum sententiis, ac Chareti tribuitur à Stobæo, Ser-mone 16 de Continentiâ, Bill.

588. Ἐν πλησμονῇ τοι. Ità Goisl. et Vat. Mendosè in Edit. πλησμονήταις.

589. Παχεῖα. Ità ferè infrà Carm. xxxii, vers. 35, etc.

590. Πληρῶσαι... ἢ τ'. Sic legendum, et ità legisse videntur Bill. et Leuv. Edit. πληροῦται... εἴτ'.

592. Ἐπαντλεῖν. Benedictini malè haurire, pro infundere, quod sensui directè repugnat. (Not. Edit.)

593. Νεῶν. Coisl. νέον δρόμον, novum cursum. Sic Leuv.

598. Λέγει. Coisl. λέγων.

METRICA VERSIO.

Exempla quædam suppetunt, et Barbaros.
 Et Barbaris nam cura virtutis fuit.
 Quot nostra verò, quantæque, hîc perscribere
 Quid est necesse, clara cùm sint omnibus?
 Hæc eruditæ verba sint Tragædiæ:
 « Omnes habenas ventris ipse contine. »
 Est namque doni solus accepti immemor.
 In ventre pleno Cypris est, non in fame.
 Subtilem obesus venter haud mentem parit.

Ventrem farinâ, melle vel dulci impleas,
 In ventris imo differet prorsus nihil.
 Cado effluenti quid juvat te infundere?
 At lurco venter navibus cursum dedit,
 Hominisque rabido Marte commisit ferus.
 Cunctasque in imum gurgitem labi dapes,
 Charas gulosi, non dapes tamen amplius,
 Lebetes veluti quopiam ex vilissimo,
 Dixit profectò Cercidas scitè admodum,

Sapientibus, tùm apud Græcos, tùm apud Barbaros suppeditantur.
 Nam et Barbaris virtus aliquo in pretio fuit.
 Nostra autem, quæ et quanta sint, quid attinet describere?
 Sunt enim manifesta omnibus et nota.

De vitæ frugalitate et parcimonia.

585 Audivi illud sapientis Tragœdiæ :

« Ventris conare habenas omnes tenere. »

Solus enim eorum, quæ de illo merueris, gratiam non habet.

In satietate Cypris, at non in esurientibus.

Pinguis venter subtilem sensum non parit.

590 Melle autem pellem implere, an farinâ,

Nihil hæc differunt in ventris penetralibus.

Dolio infundere diffuenti quid iuvat?

Venter inexplibilis invenit etiam navium cursus,

Aliosque in alios furentes armavit.

595 Pretiosissimos quosque cibos, ubi irrepsere

In gurgitem helluonum, non jam cibos esse

Vel vilissimos, unico ex lebete,

Rectè dixit alicubi lepidissimus Cercidas,

Finem luxuriosorum, ipse sale victitans,

600 Ac ipsius luxuriæ salsamenta respuens.

Quis non laudaret eum, qui juveni luxuriæ diffuenti

Dixit : « Desine tuis adjicere compedibus,

» Ac belluam dilaniantem irritare. »

Illud verò quale est jucundissimorum Stoïcorum ?

605 Carnem quis alloquens ut alius alium :

« Quid tibi debeo, inquit, misera cutis?

» Cibum? maximum donum est panis parèe datus.

» Potum? aquam tibi dabimus et acetum.

» At non hoc reposcis, sed delicias et satietatem,

610 » Et crystallinorum poculorum elegantiam.

» Libentissimè dabimus, sed restem. »

Annon hæc meliora sunt, quàm antiqua luxuries

Sardanapali à Nino prognati, qui cùm esset

Divitiis splendidus, et deliciis corruptus,

615 Optabat ut sibi etiam grue longius

Guttur daretur, quò prolixior esset voluptas.

O divine David, cùm sitiante te, ad puteum

Terræ Philistinorum et potum perventum esset,

Carnales suas adaugent compedes.

Sardanapali luxur aut Philoxenis.

2 Reg. xxv.

599. Ἄλας. Coisl. ἄλα.

600. Αὐτῆς τρυφῆς ἔθ'. Coisl. τρυφῆς τε αὐτῆς.

602. Ταῖς πέδας. Ità Coisl. Edit. τὰς πέδας.

609. Οὐ ταῦτα μ' αἰτεῖς. Coisl. οὐ ταῦτα ἀπαιτεῖς.

611. Ἀλλ' ἀρχόννη. Vide infra Lib. II, Sect. I, Poëm. LXXXI, v. 98, etc. ubi Gregorius eandem loquendi formam usurpat.

613. Σαρδαναπάλου. Hæc Aristoteles non Sardanapalo, sed Philoxeni tribuit.

615. Μηχίστερον. Coisl. et Vat. μηχίστερον.

617. Σοὶ δὲ δεψῶντι, etc. Cùm sitires et optares aquam cisternæ Bethleem, quam occupabant Philistini, et potum penès te haberes, etc.

METRICA VERSIO.

Finem helluonum, cùm sale ipse viveret,
 Ipsùmque luxum conspuens, salsum velut.

Quis non probârit, dedito quod luxui

Quandoque dixit quispiam : « Ne adaugeas

» Vincla tua, sævam et belluam magis asperes. »

Quale autem et illud, quòd suam carnem alloquens

Stoïcus, ut alter alterum, dixit : « Tibi

» Quid, misera pellis, debeo? Te ut nutriam?

» Abundè panis frustulum est. Potum petis?

» Aquam aut acetum dabimus, ut pellas sitim.

Tom. II.

» At ista fortè non petis, verùm dapes

» Gratas palato, pocula et dulcis meri?

» Non ista, restim sed tibi lubens dabo. »

Nonne ista longè præferenda luxui

Sardanapali, splendidus qui copiis

Opum, malòque perditus luxu, grue

Optabat esse longius guttur sibi,

Ut ne voluptas flueret ipsi tam citò?

Jessæ, sed tu, cùm sitires, atque aquam

Ex agro haberes hostium, quoniam haud sine

L 5

- Ἐπεὶ δι' αἱμάτων τε καὶ μάχης τινὲς
 620 Ὑπηρετοῦντο τῷ πόθῳ, χερσὶν λαβῶν
 Ἐσπείσας ὕδαρ· οὐ γὰρ ἐξ ἄλλοτριῶν
 Κακῶν ἐδέξω τὸν σὸν ἐκπλήσαι πόθον.
 Εἰ δ' Ἀγγέλων τις ἄρτος, ἡ λόγου τροφή,
 (Ἀσώματον φύσιν γὰρ οὐ σῶμα τρέφει,)
 625 Ὅσοι παρ' ἡμῖν Ἀγγέλων ζῶσιν βίον
 Σπινθήρσι μικροῖς τοῦ βίου κρατούμενοι!
 Καὶ τοῦτ' ἄκοντες δόγματος Θεοῦ χάριν·
 Δεῖ γὰρ δεδέσθαι, μέχρις ἐκλύση Θεός.
 Ἐὼ τὰ βίβλων καὶ τὰ τῶν πάλαι λέγειν.
 630 Ὅσοι καθάρσει σωμάτων Θεούμενοι,
 Τροφῆς ἄγευσοι ἡμέρας καὶ πλείονας
 Διηλθόν, ὥσπερ σωμάτων ἐλεύθεροι,
 Πυρὸς δ' ἀπειλὴν, καὶ λεόντων χάσματα
 Ἦνεγκαν, ὥς μὴ βέβηλον ἐν ξένη
 635 Τροφὴν προσέσθαι βαρβάρων προσάγματοι.
 Ἀφ' οὗ δὲ Χριστῷ συμπλακείς ὁ δυσμήνης
 Ἀπῆλθε, σαρκὸς εὐγενοῦς ἡττημένος,
 Ἐκ τετταράκοντ' ἀσιτίας νυχθημέρων,
 Ὡς μᾶλλον αἰσχύνοιτο τῆς πείρας σφαλεῖς,
 640 Νόμος προῆλθε τῆς φίλης κακώσεως
 Ἐν τοῖς ἀγῶσιν, ὃ σοφοῦ παλαίσματος!
 Καὶ τῶν ἀναίμων ἐνθέων τε θυμάτων,
 Ἄ πᾶς ὁ κόσμος καλλιερεῖ τῷ Δεσπότη,
 Θύοντες, οὐ μόσχους τε τῷ πάλαι νόμῳ,
 645 Οὐδ' ἄρνας, οὐδ' ἐξωθεν εἰσφοράν τινα
 Τῶν οὐ τελείων, (πᾶν γὰρ ἄλογον ἐνδεές,)
 Αὐτοὶ δ' ἑαυτῶν τῆξιν ἐμμέτρῳ τροφῇ,
 Τὸ μὴ τρυφᾶν τρυφῶντες, ὃ ξένης τρυφῆς!
 Νασὺς καθαίρειν τῷ Θεῷ πειρώμενοι,
 650 Ἀγρυπνίαις τε παννύχοις θ' ὑμνωδίαις,
 Ἐκδημίαις τε τοῦ νοῦς πρὸς νοῦν μέγαν,
 Ζῶντες τοσοῦτον ἐν σκιαῖς καὶ φάσμασιν
 Ὅσον τὰ κρυπτὰ τοῖς ὁρωμένοις λαβεῖν.
 Ἐντεῦθεν οἱ μὲν θέσμιον σαρκὸς πάχος
 655 Θέντες σιδήρῳ, τὸν κόρον κατέσβεσαν·
 Οἱ δὲ ζόφῳ τε καὶ ἑξενόις οἰκήμασιν
 Ἡ ῥήγμασι κλεισθέντες ἀγρίων πετρῶν,
 Βλάβην ἐπέσχον τῶν πλάνων αἰσθήσεων.

635. Βαρβάρων. Coisl. βαρβάρῳ.

638. Ἐκ τετταράκοντ' ἀσιτίας. *Per quadraginta dierum ac noctium jejunium.*639. Σφαλεῖς. *Tentationis spe frustratum.*641. Ἐν τοῖς ἀγῶσιν. *In certaminibus.* Non malè Leuv.: *In pietatis exercitiis.*

644. Τῷ πάλαι. Ità Coisl. Edit. τῶν.

METRICA VERSIO.

Cruore quædam tulerat hanc turma, obsequens
 Cupiditati regiæ, laticem statim
 Libâsti, et undâ militum partâ malo
 Explere vota veritus es, sitim et tuam.
 Quodd si Angelorum panis est verbi cibus,
 (Nam carne vacuas non alit mentes caro,)
 Quàm multi apud nos angeli vitam exigunt,
 Tenuésque vitæ spiritus tantùm trahunt :
 Nec id libenter, sed Dei ut jussa expleant?
 Vincum esse oportet, usquè dum solvat Deus.

Antiqua sileo, quæque commemorant libri,
 Caterva quanta, corporum purgamine
 Divina facta, duxerit multos dies
 Impasta, tanquàm corpore omninò carens :
 Minas et ignis, orâque leonum horrida
 Tulerit, profanis exterâ in terrâ cibus
 Ne vinceretur, barbari jussu impiî.
 Cum Christo at ex quo stygius hostis prælio
 Congressus, abiit victus à carne inclytâ,
 Jejuna denòs quæ dies quater egerat,

Quia per sanguinem et pugnam nonnulli

620 Ministraverant desiderio tuo, manibus acceptam

Libasti aquam : non enim ferebas aliorum

Incommodo sitim tuam expleri.

Quòd si Angelorum panis quidam est, nempè verbi cibus,

(Incorpoream enim naturam non alit corporalis cibus,)

625 Quàm multi apud nos Angelorum vitam ducunt,

Parvis vitæ scintillis consistentes !

Idque non libenter, sed propter divinum decretum ;

Vinctum enim esse oportet, donec Deus solvat.

Mitto sacræ historiæ et veterum exempla.

630 Quotquot corporum expurgatione dii facti,

Ciborum jejuni plures dies

Traduxerunt, quasi à corporibus liberi essent ;

Ignisque minas et leonum ora

Pertulerunt, ne profanum in alienâ terrâ

635 Cibus sumerent barbaro præcepto.

Ex quo autem cum Christo luctatus inimicus

Abscessit, à carne nobili victus,

Quæ per dies et noctes quadraginta nil gustaverat,

Ut eum puderet magis inanis tentamenti,

640 Prodiit lex voluntariæ corporis afflictationis

In certaminibus, ô sapientem luctam !

Et incruentorum ac divinarum victimarum,

Quas totus orbis immolat Domino,

Sacrificantes, non vitulos, ut in antiquâ lege,

645 Neque arietes, neque extrinsecus aliquam oblationem

(Haud perfectam, imperfectum enim quidquid rationis expers,)

Sed ipsi suam ipsorum demenso cibo tabefactionem,

Deliciis carere pro deliciis habentes, ô novas delicias!

Templa Deo expurgare nitentes,

650 Vigiliis, nocturnis psalmorum cantibus,

Ac mentis ad magnam mentem migrationibus,

Eatenus in umbris et imaginibus viventès,

Quatenus abdita ex his, quæ videntur, percipiant.

Hinc alii vinctam corporis molem

655 Sub ferro tenentes, cupiditatem extinxerunt :

Alii autem tenebris et angustis habitationibus,

Aut fissuris inclusi silvestrium petrarum,

Labem represserunt noxiorum sensuum.

646. Τῶν οὐ τελείων. Eorum quæ non sunt perfecta.

647. Αὐτοὶ δ' ἐκυστῶν. Id est, ipsi suum corpus inedia,

cibi parcitate absumentes, tabefacientes.

653. Ὅσον τὰ κρυπτά. Quatenus ex rebus sensibilibus ad

rerum insensibilium et proinde abditarum cognitionem va-

leant assurgere.

655. Σιδήρῳ. Ità Vat. Edit. σιδήρον. Ferro vincientes

carnem.

METRICA VERSIO.

Quò major illum spe pudor lusum angeret,
Lex in palæstris prodiit jejunio
Carnis premendæ, ô callidum pugnæ genus!
Atque incruentæ victimæ, et sanctissimæ.
Dominòque totus orbis æthereo immolat,
Non vitulum, ut olim, non arietem, aut exteram
Oblationem quampiam, plenam haud satis,
(Perfectione nam carent bruta omnia,)
Sed quisque tabem corporis: pro luxu habens
Carere lautis dapibus, ô luxum novum!

Purgare templum sedulò nitens Deo,
Totas in hymnis dùm vigil noctes agit,
Ac mente magnam migrat ad mentem, hactenus
Vivens in umbris levibus, et spectris, per hæc,
Quæ cernit oculus, capiat ut res abditas.

Hinc pars, catenis corpus astringens suum,
Extinxit omnem funditus petulantiam.
Pars domibus arctis, quasque sol nunquàm videt,
Vel clausa quodam rupis exesæ cavo,
Damnum repressit, quod vagi sensus ferunt.

Angelorum pa-
nis verbi cibus.

Nemo sibi mer-
tem afferre de-
bet.

Dan. 1.

Christianorum
virtus describi-
tur.

Voluntariæ
Christianorum
afflictiones.

- Ἄλλοι δ' ἐρημίαις τε καὶ θηρῶν νάπαις ,
 660 Τὴν θηριώδη τοῦ φυγεῖν ἀμαρτίαν ,
 Αὐτοὺς ἔδωκαν , ἐκφυλὸν ζῶντες βίον ,
 Τοῦθ' ὁ βλέπουσι κόσμον εἰδότες μόνον .
 Σάκκῳ τις ἄλλος , καὶ σποδῶ , καὶ δακρύοις
 Εἰλκεσεν οἶκτον , καὶ χαμευνίας πόνον ,
 665 Στάσει τε νυκτῶν ἡμερῶν τε πλειόνων ,
 Μηνῶν τε , τούτου μεῖζον· εἰ δ' εἴποιμ' ἔτων ,
 Ἄπισον οἶμαι , πλὴν ἐμοὶ πιστὸν λίαν ,
 Ὅσοι τ' ἐπόπται τῶν φίλων τοῦ θαύματος .
 Πίστις γὰρ ἐσήλωσε καὶ φόβος Θεοῦ ,
 670 Τὸν νοῦν πρόωρον ἀρπάσας τῶν σωμάτων .
 Ξένων δ' ἀκούσῃ καὶ ποτοῦ καὶ σιτίων .
 Ὀψον , σποδὸν τε καὶ δάκρυον μεμιγμένον ,
 Ἄναρτον , ὡς ἄνυδρον οἱ δ' ἄλλοι βίον .
 Ἄ μοι δοκοῦσι καὶ φύσεως νικᾶν νόμους ,
 675 Ζήλου φέροντος ἄχρῃς ἐκτόπων ὁδῶν .
 Τί ταῦτα ; τοῦ Λεῶ δε σὺ θαυμάζεις κόρας ,
 Τὰς τῶν Ἀθηνῶν προσφαγείσας ἀσμένως ,
 Μενοικέως τε τὴν πρόθυμον εἰσφοράν ,
 Θηβῶν ὑπερθανόντος ὡς σῶση πόλιν .
 680 Κλεομβρότου τε τοῦ σοφοῦ τὸ τίμιον
 Πήδημ' ἀφ' ὕψους , ὡς ἀπέλθοι σώματος ,
 Ἐπεὶ Πλάτωνος τῷ περὶ ψυχῆς λόγῳ
 Πεισθεῖς , ἔρωτι λύσεως κατεσχέθη .
 Λέγεις Ἐπικτήτου τε τὸ κλασθὲν σκέλος ,
 685 Πρὶν ἢ τι ῥῆξαι ῥῆμα δοῦλον τῆς βίας .
 Εἶναι γάρ , εἶναι τ' ἀνδρὸς , ὡς ἀκούομεν ,
 Τὸ σῶμα δοῦλον , τὸν τρόπον δ' ἐλεύθερον
 Πτισμόν τ' ἐν ὄλμῳ τῶν Ἀναξάρχου χειρῶν ,
 Ὡς οὐ παρόντος , καὶ κελεύοντος σφοδρῶς
 690 Πτίσσειν τὸν αὐτοῦ θυλάκον , αὐτὸν γὰρ μένειν
 Ἄπτισον , ὅστις ἐστίν , οὐχ ὁρώμενον .
 Καὶ Σωκράτους τὸ κόνειον , φιλοτησίαν
 Ξένην τοσοῦτον ἠδέως ἐσπωμένην .
 Σὺ ταῦτ' ἐπαινεῖς ; καὶ τι καγὼ , πλὴν ὅσον
 695 Ἐν τοῖς ἀφύκτοις ἦσαν ἀνδρεῖοι κακοῖς .
 Τοῖς γὰρ θείουσιν , οὐχ ὁρῶ σωτηρίαν .

661. Ἐκφυλὸν ζῶντες βίον. *Ab omni hominum commercio vitam agentes ita remotam, ut præter eam terræ particulam, in quâ degunt, nullum alium agnoscant mundum.*

666. Μηνῶν τε, τούτου μεῖζον· εἰ δ' εἴποιμ' ἔτων. *Ita Coisl. et Vat. Edit. μηνῶν τὸ μεῖζον· εἰ δ' εἴποιμι χρόνων.*

6 67. Οἶμαι. *Ita Coisl. et vat. Edit. εἶναι.*

671. Ξένων δ'. *Ita Coisl. Edit. ξένον δ'.* Versus iste et duo qui proximè sequuntur, in duobus Codd., quos vidit Bill.,

desunt, nec ad sensum magnoperè facere ipsi videntur.

673. Οἱ δ' ἄλλοι. *Coisl. ἄλλον. Vat. ἄλλων.*

674. Δοκοῦσι. *Coisl. δοκεῖ καί. Vat. ἐμοὶ δοκεῖ.*

675. Ἐκτόπων. *Ad inauditas usque vitæ rationes, absonas. ἐξετραμμένων. Hesych... Suid.*

677. Προσφαγείσας. *Ita Coisl. et Vat. Leos, Orphei filius, ut Atticam universam gravissimâ fame levaret, tres filias virgines mactandas tradidit, quòd hoc unum depel-*

METRICA VERSIO.

Loca sola, quos et incolunt saltus feræ,
 Scelus ut ferinum fugeret, haud tardo pede
 Pars petiit, ævi transigens novum genus,
 Mundum sciens hoc, quod videt, tantummodò.
 Est cui cinisque, saccus et, cum lacrymis,
 Humique captus somnus inflexit Deum,
 Statio et dierum plurimorum et noctium,
 Et mentium etiam : siquidem annos dixero,
 Non credet ingens agmen : at credam tamen,

Credéntque pariter, mira res visa hæc quibus.

Figebat illos nam fides, Dei et metus,

Animum antè tempus abstrahens à corpore.

Haud usitatum prandium quin audies,

Cineri calentes lacrymas mixtas simul.

Sine pane sunt qui vixerint, aquâ et sine.

Natura leges habeat adversas licet,

Zelo ferente prorsus insuetam ad vitam.

Quidnam hæc? Lei tu filias laude evehis,

- Alii autem desertis et ferarum saltibus,
 660 Ut ferinum fugerent peccatum,
 Se ipsos tradiderunt, vitam non humanam ducentes,
 Præter id quod vident, nihil ex mundo cognitum habentes.
 Alius sacco, et cinerè, et lacrymis
 Miserationem movit et chameuniæ labore,
 665 Et multarum noctium ac dierum statione,
 Et mensium, quod majus est : quòd si dixero annorum,
 Incredibile id erit, opinor, at mihi valdè credibile,
 Iisque amicis, quicumque miraculi spectatores fuerunt.
 Fides enim illos et Dei metus quasi cippos fixerat,
 670 Mentem antè tempus abstrahens corporibus.
 Inusitados audi et potus et cibos :
 Pro obsonio cinerem cum lacrymis mixtum,
 Sine pane, quemadmodùm et alii sine aquâ.
 Quæ quidem mihi videntur naturæ leges superare ,
 675 Fervore usque ad inusitatas vias ferente.
 Sed quidnam hæc? Tu Lei admiraris puellas,
 Libenter pro Athenis mactatas,
 Et Menæcii voluntariam devotionem
 Pro Thebis mortui, ut urbem servaret,
 680 Et sapientis Cleombroti præclarum
 Ex alto saltum ut corpore abscederet,
 Postea quàm Platonis de animâ libro
 Percussus, amore dissolutionis correptus est.
 Narras Epicteti fractum crus, antequàm
 685 Vox ulla, doloris vi cogente, erumperet.
 Erat enim hujus hominis, ut discimus,
 Servum corpus, mores autem ingenui.
 Contusas etiam in mortario Anaxarchi manus,
 Quasi ille non adesset; imò cùm juberet vehementer
 690 Contundi saccum suum : se enim manere
 Intactum, ut qui oculis, quis sit, non cernatur.
 Socratis etiam cicutam, ejusque miram
 Propinationem, tam libenter à se haustam.
 Hæc tu laudas, ac ipse etiam laudo; sed tamen
 695 In malis inevitabilibus fortes fuère;
 Neque enim salutem volentibus relictam video.

Psalm. ci.

Lei filiae pro
patriâ moriun-
tur.

Menæceus.

Cleombrotus.

Epicteti tole-
rantia.Anaxarchi to-
lerantia.

lendo morbo remedium oraculo ostensum esset. In cujus
 beneficii memoriam monumentum ab Atheniensibus
 erectum est, quod *Leochorium* appellârunt. Edit. Προσφι-
 γείσας.

678. Μενοικίως. Vid. tom. i, pag. 109.

687. Τὸ σῶμα δοῦλον. Non Epicteti ipsius, ut interpre-
 tatur Billius, hæc sunt verba, sed de illo dicta.

692. Φιλοτησίαν. Philotesia est, ait Billius, amica quæ-
 dam ad bibendum invitatio. Novam autem Socratis phi-
 lotesiam vocat, eò quòd Socrates cicutæ poculum bibitu-
 rus dixisse feratur : *Propino pulchro Criticæ*, qui quidem
 in eum fuerat teterrimus, ut scribit Tullius.

693. Τροσύτων. Ità Coisl. Edit. Τροσύτων.

METRICA VERSIO.

Subiære quæ pro gente Cecropiâ necem;
 Séque offerentem non pigro morti pede,
 Thebis salutem quò daret, Menæceum :
 Cleombrotumque, sponte qui, dùm corpore
 Exire gestit, se dedit præceps neci,
 Postquàm Platonis quopiam inductus libro,
 Amore mortis captus est magno illicò.
 Crus fractum Epicteto insuper narras priùs,
 Quàm vi doloris ederet verbum indecens.
 Namquæ asserebat ille, sic accepimus ,

Tom. II.

Servum esse corpus, liberam at mentem suam.
 Tusas recenses tu quoque Anaxarchi manus,
 Ut si abfuisset, namque utrem suum acriter
 Tundi jubebat : quippe se illæsum interim
 Manere : nec enim, quis sit, oculis conspici.
 Laudas cicutam Socratis, philotesiam
 Insolitam, ab illo pectore exhaustam impigro?
 Tunc ista laudas? laudo et ego; verùm in malis,
 Quæ non dabatur fugere, constantes erant.
 Nam spes salutis nulla erat, vellent licet.

M 5

- Ἐντεῦθεν ἔλθῃ πρὸς πάλιν τὴν ἔνθεον
 Ἐμῶν ἀθλητῶν, καὶ σε δινεῖτω φόβος,
 Τούτων ἀκούοντά τε καὶ μεμνημένον·
 700 Οἷσις ὅσοις τε κινδύνους ἠϋξήσαμεν
 Χριστοῦ τὸ σεπτὸν καὶ νέον μυσῆριον,
 Οἱ τοῦ καλεῖσθ' ἐκεῖθεν ἡξιωμένοι.
 Πολλοὺς γὰρ ἡμῖν πολλάκις τε τοῦ φθόνου
 Ζέσαντος ἐχθροὺς καὶ διώκτας τοῦ λόγου,
 705 Θυμὸν πνέοντας, θῆρας ἡγριωμένους,
 Οὐ πάποθ' ἡμεῖς εἴξαμεν καιροῦ ῥοπαῖς.
 Ἄλλ' εἴ τι καὶ ῥάθυμον εἰρήνην προσῆν,
 Εἴ τις κακὸς καὶ τᾶλλα ὧν ἐτύγχανεν,
 Ἐνταῦθα πάντες ἐσομώθημεν Θεῷ·
 710 Ζήλω δὲ πυκνωθέντες ἐμπύρῳ, θράσος
 Ἐχθρῶν δεδῆγμεθ', εὐκλεῶς ἡττώμενοι.
 Οὐδεὶς γὰρ οὕτως ἡδέως σωτηρίαν
 Κομίζεθ', ὥς ἡμεῖς γε κινδύνους καλοὺς.
 Τίς πῦρ, ξίφη, βάραιρα, λιμὸν, ἀγχόνην,
 715 Θῆρας φονῶντας, ὥς τρυφὴν ἐδέξατο;
 Στρεβλώματ', ἐξαρθρώματ', ὀμμάτων σθέσεις,
 Ζέσεις, σπαραγμοὺς, καὶ μελῶν λακίσματα,
 Κρυμοὺς, βυθοὺς, ζόφους τε καὶ κρημνίσματα,
 Χρόνου τε μακροῦ ποικίλην τραγωδίαν;
 720 Ὁ καὶ κακῶν χεῖρις, εἰδόσι φράσω·
 Ἡ μὲν γὰρ ἀκμὴ τοῦ κακοῦ, λύσις φόβου.
 Τὸ προσδοκᾶν δ' αἰεὶ τι, πᾶσχειν ἔξ' αἰεὶ,
 Θνήσκειν τε πολλοὺς ἀνθ' ἐνὸς πικροὺς μόρους.
 Ἐὼ λέγειν φυγὰς τε καὶ τὰς χρημάτων
 725 Ἀλλοτριώσεις, καὶ τὸ ταῦτ' ἐν ὄψεσιν
 Ἀνδρῶν, γυναικῶν, ἡλίκων, πέκνων, φίλων,
 Πᾶσχειν, ἃ κάμπτει καὶ τὸν ἀλκιμώτατον.
 Καὶ ταῦθ' ὑπὲρ τοῦ; συλλαβῆς ἴσως μιᾶς·
 Τί τοῦτό φημι συλλαβῆς; καὶ νεύματος
 730 Ἐνὸς, κακῶς σώζοντος ἐξ ἀρνήσεως.
 Θεὸς γὰρ ἔστιν ἐν βραχεὶ τὸ κείμενον·
 Ὅν περ προδοῦσιν, ἄλλον οὐκ ἔστιν λαβεῖν.
 Τί δεῖ λόγων μοι πλείονων, ἄρον κύκλω
 Τὴν ὄψιν, ἄθρει τὴν ὄλην οἰκουμένην

706. Καιροῦ ῥοπαῖς. *Voluntati, nutibus eorum qui rerum potiebantur, tyrannis.*

710. Πυκνωθέντες ἐμπύρῳ. Itā Coisl. Edit. mendosè πυκνωθέντες ἐν πύρῳ.

717. Ζέσεις. *Liquidum plumbum.*

720. Εἰδόσι. Itā habet Coisl. Codex. Edit. autem mendosè εἰ δώσει.

721. Ἀκμὴ τοῦ κακοῦ. Meritò Gregorius censet meliorem

METRICA VERSIO.

Hinc ad palæstram transeas sacram velim
 Pugilum meorum : téque corripiat tremor,
 Hæc audientem, et mente volventem, quibus
 Quantisque fortes auximus periculis
 Christi verendum ac novum mysterium :
 Nomen etiam undè trahere nobis contigit.
 Persæpè nam cùm livor in nos plurimos
 Hostes furentes, persequentes et fidem,
 Trucibusque similes belluis commoverit,
 Non turbulento tempori unquàm cessimus.

Quin pax habebat languidi si quidpiam,
 Aut si quis aliàs moribus pravis erat,
 Hic cuncti ad unum pectus obfirmavimus,
 Atque solidati flammeo zelo, hostium
 Tulimus furorem, splendide et victi sumus.
 Nemo salutem nam capit lubentiùs,
 Pericla quàm nos, vera laus quibus comes.
 Quis ignem et enses, barathra quis, crucem, famem,
 Sævâsque, luxûs instar, excepit feras,
 Tormenta, et artus sedibus vulsos suis,

- Hinc te transfer ad certamen divinum
 Athletarum meorum, et contremisce,
 Hæc audiens et in memoriam revocans,
 700 Quot et quantis periculis obeundis auxerimus
 Christi venerabile ac novum mysterium,
 Qui ab eo nomen, quo appellamur, consecuti sumus.
 Nam cùm multos nobis ac sæpè invidia
 Incendisset inimicos et persecutores doctrinæ,
 705 Iram spirantes, belluas efferatas,
 Nunquàm cessimus temporum momentis.
 Sed si quid negligentiae pax habuit,
 Aut si quis aliundè timidus fuit,
 Hic omnes obfirmati sumus Deo,
 710 Studiòque ardenti consolidati, impetum
 Hostium excepimus, præclarè victi.
 Neque enim quisquam tam libens salutem
 Accipit quàm nos præclara pericula.
 Quis ignem, gladios, barathra, famem, restem,
 715 Belluas crudeles, ut delicias suscepit?
 Quis tormenta, luxationes membrorum, oculorum extinctiones,
 Ollas ferventes, dilacerationes, membrorum discriptiones,
 Frigora, foveas, tenebras et præcipitia,
 Longique temporis variam tragœdiam?
 720 Quod quidem malorum maximum est, scientibus loquor;
 Nam mali summa vis, solutio est timoris.
 Semper autem aliquid expectare, semper est pati,
 Ac multas pro unâ crudeles mortes obire.
 Mitto exilia et bonorum
 725 Publicationes; atque hæc in oculis
 Virorum, conjugum, æqualium, filiorum, amicorum,
 Pati, quod quidem vel fortissimum incurvat.
 Atque hæc, quâ de causâ? Pro unâ forsitan syllabâ;
 Sed quid dico syllabam? cùm vel nutus
 730 Unicus malam neganti salutem conciliet.
 Quod enim agitur, ut verbo dicam, Deus est,
 Quem qui prodiderunt, alium consequi non possunt.
 Quid pluribus verbis opus est? tolle undique
 Oculos, intuere orbem universum

Christianorum
 admirabilis for-
 titudo.

Persecutiones
 Christianis uti-
 les.

Pii honesta
 pericula saluti
 anteponunt.

Mali summa
 vis, solutio ti-
 moris.

Perpetuus ti-
 mor, perpetua
 poena.

Hæc de Aria-
 nis dicta.

Persecutores
 Deum piis eri-
 pere student.

esse mortem quamlibet acerbam, quàm diuturnas cala-
 mitates.

728. Ὑπὲρ τοῦ; Sic Vat. Edit. ὑπὲρ τῆς. Atque hæc qui-
 dem pro unâ syllabâ.

729. Φημί. Coisl. et Vat. εἶπον. Ibid. καὶ νεύματος. Imò
 propter nutum, per abnegationem malè saluti consulentem.

731. Θεὸς γὰρ ἔστιν. Deus est enim, ut paucis dicam, id
 quod nobis propositum est.

METRICA VERSIO.

Oculòsque raptos, membra laniata undiquè,
 Frigoràque, tenebras, corpora in præceps data,
 Longique variam, quo nihil, gnaris loquor,
 Est gravius animo, temporis tragœdiam.
 Ardor doloris nam metum mox eximit:
 Timere verò semper, est semper pati,
 Mortèsque ferre plurimas loco unius.
 Exilia mitto dicere, ablatas opes,
 Atque hæc virorum, conjugum, sodalium,

Charæque sæpè prolis in conspectibus:
 Quæ corda flectunt sæpè, vel fortissima.
 Atque ista curnam? Syllabæ causâ unicæ.
 Quid dico causâ syllabæ? nutus levis,
 Deum abnegantis, consulat vitæ ut malè.
 De quo agitur etenim, multa ne dicam, est Deus:
 Quem cùm negâro, consequi haud licet alterum.
 Quid plura? visus tolle per gyrum tuos,
 Orbémque totum cerne, quantum nunc tenet

- 735 Ὅσῃν κατέσχε νῦν λόγος σωτήριος,
 Δήσας Θεῷ τε καὶ πάθει μεμιγμένος,
 Μίξιν ξένην τε καὶ Θεοῦ πόρρω νόμων·
 Ταύτην κατασφράπτουσιν ὥσπερ ἄξέρες
 Σχεδὸν τι πᾶσαν αἰθρίοις αὐγάσμασιν,
 740 Ὑψωρέφοις θρόνοις τε καὶ διδάγμασιν,
 Ἀθροίσμασιν τε καὶ θρόμοις πανεξίοις,
 Ὑμνοδίαις τε τῶν πόνων ἐπαξίαις,
 Οἱ τοῦ σφαγέντος εὐκλεεῖς νικηφόροι.
 Τοσοῦτον δ' ἐστὶν τῆς ἀθλήσεως σέβας,
 745 Ὡς καὶ κόνιν βραχεῖαν, ἥ τι λείψανον
 Ὄσων παλαιῶν, ἥ τριχῶν μικρὸν μέρος,
 Ἡ καὶ ῥακώματ', ἥ τι καὶ ῥαντισμάτων
 Σημεῖον, ἀρκεῖν εἰς ὅλου τιμὴν ποτε.
 Καὶ κλῆσιν ἔγνω, ἔστιν ὧν ἀλείψανον,
 750 Τόποις δοθεῖσαν ἀνθ' ὅλου τοῦ μάρτυρος,
 Ἰσχὺν τ' ἴσῃν λαβοῦσαν, ὧ τοῦ θαύματος!
 Σώζειν γὰρ οἶμαι καὶ τὸ μεμνησθαι μόνον.
 Τί δ' εἰ λέγοιμι καὶ νόσων καὶ δαιμόνων
 Κάθαρσιν ἔνθεν ἄπιζον, ἄχρι σημάτων,
 755 Ἄ σωμάτων πότ' ἠξιώθη τιμίῳ,
 Ἀντιστατούντων πνευμάτων ἐπιδρομαῖς.
 Τοιαῦτα ἀθλητῶν τῶν ἐμῶν τὰ θαύματα.
 Πίσαν δέ μοι σὺ καὶ κόνιν τὴν Δελφικὴν,
 Αὔχεις, Νεμέαν τε καὶ πίτυν τὴν Ἰσθμίαν·
 760 Δι' ὧν ἔφησοι δυστυχεῖς ἔσχον κλέος,
 Ἄθλων τιθέντες μικρὰ καὶ μικρῶν γέρα,
 Πυγμῆς, πάλης τε, καὶ δρόμου, καὶ ἀλμάτων,
 Ἄ μήτε νικᾶν, μήτε νικᾶσθαι μέγα.
 Οὐ γὰρ Θεός τὸ ἄθλον, ἡ σωτηρία,
 765 Ὡς τοῖς ἐμοῖς νόμοις τε καὶ παλαίσμασι,
 Τυχεῖν τε δόξης τῆς ἄνω καὶ σεμμάτων.
 Ἐπεὶ δὲ τὴν ἀνδρείαν ἐν τούτοις ἴδες,
 (Ἦν καὶ μιμεῖσθαι ταῖς καθ' ἡμέραν πάλαις,
 Πρὸς τὸν διώκτην τοῦ βάθους καὶ λάθριον,
 770 Κλέπτοντα δεινῶς ταῖς πλάνοις αἰσθήσεσι,
 Κράτιζόν ἐσι καὶ λίαν σωτήριον,)
 Δεῦρο σκόπει μοι καὶ τὰ τῆς αἰνουμένης

736. Δήσας. Vinciens Deo et passioni, Christo scilicet, qui Deus est et idem homo, per cujus divinitatem et passionem salus nobis collata est. Hunc esse Gregorii sensum probat quod sequitur: quæ mixtio nova, etc. Leuv. Deo et morbo; hoc est, inquit in notā, auxilio divino et humanæ infirmitati. Nam robur meum, inquit, in infirmitate perficitur. Ex scholio græco.

741. Αἰθρίοις αὐγάσμασιν. Itā Coisl. Edit. αἰθρίοις τε βήμασιν. Quod sic exponit Combef. : Ejusmodi sacrariis quæ serenum referunt cælum... Locus est altaris, inquit, et sancta sanctorum, ubi res sacra peragitur; quasi æthereis. Adit Combef. jungendum ὑψωρέφοις cum βήμασιν quæ sic altè fastigiata Christiani rerum potientes, tanti sacrificii religione ambitiosè extruxerunt.

METRICA VERSIO.

Ille occupatum sermo, quo venit salus,
 Nos per Deūque, pèrque cruciatum ligans,
 Mixtura mira, legibus procul et Dei.
 Hunc penè totum clara per sacraria,
 Thronos et altos, pèrque doctrinam piam,
 Cœtusque, sanctæ plebis et cursus leves,
 Dignasque laudes maximis laboribus,
 Fulgore complent, siderum in morem, illius,
 Mactatus est qui, martyres clarissimi.

Quin fulget almi tanta laus certaminis,
 Exiguus etiam pulvis ut, vel ossium
 Particula veterum quæpiam, aut paulum comæ,
 Vestesve, sparsi aut sanguinis quædam notæ,
 Cultum parem habeant, atque corpus integrum.
 Locisque nomen martyris solum inditum
 Novi quibusdam, martyris loco integri,
 Habuisse prorsus vim parem (ô miraculum!)
 Meminisse nam vel martyrum solum, ut reor,

- 735 Quem nunc occupat salutaris doctrina,
Postquàm eum colligavit Deo et passioni,
Quæ mixtio nova est, et à Dei legibus abhorrens;
Hunc orbem illustrant, velut astra,
Penè universum splendidis fulgoribus,
- 740 Excelsisque thronis, et doctrinæ institutionibus,
Cœtibûsque et frequentissimis concursibus,
Ac hymnorum cantibus, qui laboribus digni sunt,
Illius qui occisus est, inclyti martyres.
Tanta autem est suscepti certaminis veneratio,
- 745 Ut minutus pulvis, aut reliquiæ
Veterum ossium, aut exigua capillorum particula,
Aut panni, aut sanguinis aliquid aspersione
Signatum, sufficiant nonnunquàm ad totius cultum.
Scio nomen sine reliquiis inditum esse
- 750 Nonnullis locis, totius martyris loco,
Vimque eamdem habuisse, ô miraculum!
Saluti enim est, opinor, vel tantùm reminisci.
Quid si dixerim à morbis et dæmonibus
Expurgationem incredibilem indè profectam, cujus vis ad usquè sepulcra,
- 755 Quæ aliquandò venerandis dignata sunt corporibus,
Obsistentia dæmonum incursibus?
Talia sunt meorum athletarum miracula.
Tu verò Pisam mihi et pulverem Delphicnm
Jactas, et Nemæam, et pinum Isthmiam,
- 760 Per quæ misera juvenus gloriam acquirebat,
Vilium certaminum vilia referens præmia,
Pugillationis, luctæ, cursûs, saltuum,
In quibus nec vincere magnum est, nec vinci.
Non enim præmii loco propositus est Deus, aut salus,
- 765 Ut in meis legibus et præliis,
Ac gloriæ cœlestis et coronarum adeptio.
Sed quia fortitudinem in his spectasti,
(Quam quidem imitari in quotidianis præliis,
Contrà persecutorem internum et occultum,
- 770 Qui nos miserè decipit fallacibus sensibus,
Optimum est et admodùm salutare,)
Nunc ea mihi considera, quæ spectant ad laudatam

Laus Marty-
rum.

Honor sacra-
rum reliquia-
rum.

Vel sola Mar-
tyrum recorda-
tio salutaris.

741. Δρόμοις πανεσίοις. Ad quos totæ familiæ, genus legisse videtur. Edi t. κλήσιν, ἔστιν ἄγτου τὸ λείψανον.
omne et ætas confluebant.

744. Ἀθλήσεως. Ità Coisl. et Vat. Edit. ἀληθείας.—Hinc
Billius malè: *Venerationi tamque magnæ est veritas*, quòd
correctum italicis distinximus. (Not. Edit.)

749. Κλήσιν ἔγνων, ἔστιν ὧν ἀλείψανον. Ità Coisl. Leuv. ità

751. Ἰσχύν τ' ἔσσην. Ità Coisl. Edit. τὴν ἰσχὺν ἔσσην.

758. Πίσσαν δέ. Vide tom. I, pag. 450.

767. Ἀνδρείαν. Coisl. ἀνδρίαν. Mox Coisl. et Vat. ἔγνωσ
pro ἴδεις.

770. Πλάνοις. Meliùs πλαναῖς vel πλανῆς.

METRICA VERSIO.

Affert salutem. Quid febres ac dæmones
Mirum hinc fugatos in modum recenseam?
Quin et sepulcra, sacra ubi olim corpora
Jacuère, prapos spiritus pellunt procul.
Hæc mira pugiles in dies patrant mei.
Tu verò Pisam, Delphicum tu pulverem,
Nemeamque jacta, et Isthmiam pinum insuper.
Per quæ juvenus misera quondam claruit,
Statuens palæstris præmium exiguis leve,
Pugnæque, luctæ, cursibusque, et saltibus:

Tom. II.

Magnum in quibus nec vincere est, nec cedere.
Nam nec salus hîc præmium, nec est Deus,
Ut est palæstris in meis, superum est quibus
Decus, et coronas colligunt sancti viri.
Spectatum in hisce robur est postquàm tibi,
(Quod et æmulari commodum affert maximum,
Pugnis in illis, quas dies per singulos
Inimicus, ima cordis exagitans, movet,
Surripere sensus per vagos mentem studens,)
Jam castitatem, laudibus quæ amplissimis

Ἡμῖν μάλιστα σωφροσύνης. Ἐχει δὲ πῶς.

Εἰσὶν μὲν, εἰσὶ καὶ παρ' Ἑλλήσιν τινες

775 Ταύτης ἔρασαι καὶ πάλαι καὶ νῦν ἔτι.

Οὐ γὰρ ἀπισήσω γε τοῖς θρυλλουμένοις·

Φθόνος γὰρ οὐδεὶς σωφρονεῖν καὶ τοὺς ξένους.

Ξενοκράτην λέγουσιν, ὡς πόρνης τινὸς

Οἱ προσριφείσης ἐκ τινων πειρωμένων,

780 (Καὶ γὰρ καθεύδων νυκτὸς,) ἡνίκ' ἤσθετο,

Οὔτ' ἐπτοήθη τῷ ξένῳ τῆς ὕβρεως,

Οὔτ' ἐξανέστη, ἢ φυγεῖν ἠνέσχετο·

Ἄμφω γὰρ εἶναι δεύτερα Ξενοκράτους.

Οὕτω δ' ἀκίνητός τε καὶ ἄτρωτος ἦν,

785 Ὡς' ἐκφυγοῦσαν ἀσμένως βοᾶν· Τί με

Νεκρῷ παρευνάσαντες ἠπατήσατε;

Ἐπίκουρος, ἡδονὴν μὲν ἠγωνίζετο

Εἶναι τὸν ἄθλον τῶν ἐμοὶ πονουμένων,

Εἰς ἣν τελευτᾷ πάντα τ' ἀνθρώπων καλὰ.

790 Ὡς ἂν δὲ μὴ δόξειεν ἡδονῇ τινι

Ταύτην ἐπαινεῖν, κοσμίως καὶ σωφρόνως

Ἐξῆ, βοηθῶν ἐκ τρόπου τῷ δόγματι.

Οὐδ' ὁ Πολέμων ἐμοὶ γε σιγηθήσεται·

Καὶ γὰρ τὸ θαῦμα τῶν ἄγαν λαλουμένων.

795 Ἦν μὲν τὸ πρόσθεν οὗτος οὐκ ἐν σώφροσι,

Καὶ λίαν αἰσχροὺς ἡδονῶν ὑπηρέτης·

Ἐπεὶ δ' ἔρωτι τοῦ καλοῦ κατεσχέθη

Σύμβουλον εὐρῶν, οὐκ ἔχω δ' εἰπεῖν τινα,

Εἴτ' οὖν σοφόν τιν', εἴθ' ἑαυτὸν, ἀθρόως

800 Τοσοῦτον ὥφθη τῶν παθῶν ἀνώτερος,

Ὡςθ' ἐν τι θήσω τῶν ἐκείνου θαυμάτων.

Ἐπαῖραν εἰσεκάλει τις ἀκρατὴς νέος·

Ἡ δ' ὡς πυλῶνος ἦλθε, φασί, πλησίον,

Τῆς δ' ἦν προκύπτων Πολέμων ἐν εἰκόνι,

805 Ταύτην ἰδοῦσα, καὶ γὰρ ἦν σεβασμία,

Ἀπῆλθεν εὐθύς καὶ θεᾶς ἡττημένη,

Ὡς ζῶντ' ἐπαισχυθεῖσα τὸν γεγραμμένον.

Καὶ τοῦτο πολλοῖς οἶδα τῶν λαλουμένων.

Δίῳν ἀνέπνει, φασὶν, οὐ μάλ' ἡδύ τι,

810 (Τοῦτον λέγω Δίωνα, οὗ πολὺς λόγος.)

Καὶ τοῦτ' ἐκερτόμησε τῶν τις ἀσικῶν.

Τόνδ', ὡς εἶδε γυναῖκα τὴν αὐτοῦ, φράσαι·

780. Καὶ γὰρ. Coisl. sup. lin. ἦν.

786. Παρευνάσαντες. Coisl. παρευνήσαντες.

788. Πονουμένων. Vat. πονημάτων.

792. Ἐξῆ. Itā Coisl. et Vat. Mendosè Edit. ἔξω.

794. Λαλουμένων. Vat. θρυλλουμένων.

796. Καὶ λίαν αἰσχροὺς. Itā Coisl. Edit. καὶ σφόδρα γε.

METRICA VERSIO.

Præsertim apud nos floret, attentè inspicere.

Hanc expetentes quidam etiam apud Ethnicos

Olim fuerunt, nec modò desunt adhuc:

Nec enim asserenti detraham famæ fidem.

Namque esse castos externos quoque nil vetat.

Quondam sopori dedito Xenocrati,

Subitò à quibusdam est, hunc virum tentantibus,

Admota meretrix; quod statim ut sensit, neque

Adeò insolenti motus est injuriâ,

Nec exiit illicò, ac cepit fugam,

Neutrum decere judicans Xenocratem:

Immotus at tam, vulnere et liber stetit,

Ut illa fugiens diceret: « Cur fraus mihi

Est facta, dum me copulâstis mortuo? »

Epicurus autem præmium ærumnæ mihi

Statuebat omnis gaudium: hucque tendere

Aiebat, homines quicquid efficiunt boni.

Ac ne putaret quispiam hunc ob gaudia

Id facere, honesta vita erat. Sic dogmati

Opem ferebat castitas morum improbo.

Nobis maximè castitatem. Sic autem se habent.

De castitate.

Fuerunt quidem et apud Græcos nonnulli

775 Hujus virtutis olim, et nunc etiam amatores.
Non enim his, quæ dictitantur, fidem detraham;
Nec, si casti sint, etiam extranei, invidebimus.
Xenocratem ferunt, cùm meretrix quædam
Ei noctu dormienti immissa esset,

Xenocratis
continentia.

780 Quorumdam tentamento, ubi id persensit,
Neque territum fuisse novitate injuriæ,
Nec surrexisse, aut fugere dignatum fuisse,
Utrumque enim esse indignum Xenocrate:
Sic autem invictus et invulnerabilis fuit,

785 Ut illa fugiens festivè clamaret:
«Cur mortuo me copulantes decepistis?»
Epicurus voluptatem quidem contendebat
Præmium esse laborum meorum:
Atque huc tendere quidquid hominibus inest boni.

Epicurus vo-
luptatis assertor.

790 Sed ne videretur voluptatis quodam amore,
Voluptatem laudare, honestè et castè
Vivebat, doctrinam moribus commendans.
Neque etiam à me Polemo prætermittetur:
Res enim mira est, et plurimùm decantata.

Epicurus vo-
luptati minimè
deditus.

795 Ac priùs ille quidem parùm pudicus erat,
Turpisque valdè voluptatum servus;
Sed postquàm boni amore correptus est,
Nactus consiliarium, quemnam illum dicere nequeo,
Utrùm sapientem aliquem, an se ipsum; subitò

Polemo.

800 Ità libidinum suarum victor apparuit,
Ut ex his quæ in eo mira sunt unum aliquod narrare libeat.
Meretricem accersivit juvenis intemperans:
Illa autem, ubi ad atrium, ut narrant, propè accessit,
Prominentem Polemonis imaginem,

Polemonis ef-
figies scortum
fugat.

805 Quæ venerabilis erat, conspicata,
Statim ipso visu superata, abiit,
Ut vivum reverita eum, qui pictus erat.
Hoc etiam scio multorum ore celebrari.
Spirabat Dion halitu non valdè suavi:

Uxoris Dionis
mira castitas.

810 (Dionem illum dico, de quo multus est sermo;)
Atque hoc illi exprobravit quidam ex civibus:
Is autem, ut vidit uxorem, dixit ei:

804. Προκύπτων. Coisl. et Vat. ὑπεκρύπτων. De quo pro-
spectabat picturâ expressus Polemon; quam conspicata,
erat namque venerabilis.

807. Ζῶντ'. Mendosè Edit. ζῶτ'.
812. Εἶδε. Ità Coisl. Edit. ἰδεν.

METRICA VERSIO.

Polemo nec ipse dignus est silentio.
Sermone celebre est omnium namque hoc quoque.
Erat impudicus moribus primò admodùm,
Libidinùmq; servus; at posquàm est boni
Amore captus, (nescio an' suo ipsius
Suasu sit usus, an sophi cujuspiam,)
Statim suarum sic facès libidinum
Extinxit omnes, istud ex miraculis
Ut ejus unum prosequi haud verbis graver.
Scortum vocârat quispiam juvenis salax,

Ut ergò meretrix atrium tetigit domûs,
Polemona pictum prominentem conspicans,
(Ore venerando namque erat, perquàm et gravi.)
Superata solo rettulit visu pedem,
Pictum perindè verita, luce ut præditum.
Quin istud etiam plurimum in linguâ est situm:
Dion olebat, ut ferunt, haud suaviter;
(Hunc dico famâ nobilem.) Huic cùm quispiam
Hoc exprobrâsset, conjugem ut primùm suam
Vidit: «Quid? inquit, cur meum morbum mihi

- Τί τοῦτο; οὐ γὰρ ἔφρασάς μοι τὴν νόσον,
 Καὶ τὴν σὺν ὄρκῳ· Τοῦτο πάντων ἀρρένων.
 815 Εἰπεῖν, τὸ σύμπτωμ' ὥόμην, οὐ σοῦ μόνου.
 Τοσοῦτον ἀνδρῶν καὶ φίλων ἀποστατεῖν·
 Ὁ γὰρ λόγος, δῆλωμα τοῦ σεμνοῦ τρόπου,
 Τίς δ' οὐκ ἐπαινεῖ τῶν Ἀλεξάνδρου τόδε;
 Ὅς τὰς Δαρείου παῖδας ὡς ἡττημένου
 820 Εἰς χεῖρας εἶλεν· εὐπρεπεῖς δ' εἶναι μαθῶν,
 Εἰς ὄψιν οὐκ ἐδέξατ'· εἶναι γὰρ κακοῦ,
 Τ' ἀνδρῶν κρατήσανθ' ἤσσουν· εἶναι παρθένων.
 Ταῦτ' ἐστὶ τῶν ἐμῶν μὲν οὐδὲν πλησίον·
 Ὁμῶς δ' ἐπαινῶ· καὶ πόθεν; λευκὴν ἰδεῖν
 825 Μορφὴν ἐν Αἰθίοψιν, ἡλίκη χάρις,
 Ἡ καὶ Θαλάσσης ἐν μέσῳ νάμα γλυκύ!
 Ὡς δ' ἐν πονηροῖς καὶ κακοῖς διδάγμασιν,
 Ἐχειν τι σῶφρον, ἢ μεγίστου θαύματος.
 Ὡν γὰρ σεβάσματ' ἐστὶν ἐμπαθέστατα,
 830 Τούτοις τὸ πάσχειν δηλαδὴ καὶ τίμιον.
 Καὶ γὰρ θεῶν τιν', οὗ τὸ πάθος, προΐσται,
 Κακῶν βοηθῶ τοῦ κακοῦ κεχρημένος.
 Τίνων ἔρωτες, εἰπέ μοι, καὶ ἀρρένων;
 Δεῖ γὰρ πλέον τι τοὺς θεοὺς ὑμῶν ἔχειν.
 835 Τίνων φρυγίσκοι μείρακες καὶ συμπόται,
 Ἡδίστου νέκταρ οἰνοχοῦντες ἐκλύτως;
 Αἰσχύνονται γὰρ τοῖς Διὸς μυσηρίοις.
 Τίνων, γάμων κλοπαὶ τε καὶ δεσμῶν ὕβρεις;
 Θεάτρον αἰσχρὸν καὶ γέλως κεκλημένοις.
 840 Πῶς πάντα ποιοῦσ' αἱ γυναῖκες τὸν Δία,
 Ταῦρον, κεραυνὸν, κύκνον, ἄνδρα, θηρίον,
 Χρυσὸν, δράκοντα, τὰς ἔρωτος ἐκστάσεις,
 Τὸν ὑπατόν τε καὶ κακίστων μήτορα;
 Τίς ἡδονῶν δέσποιναν ἡγεῖται θεῶν,
 845 Βωμούς τ' ἐγείρει καὶ ναοὺς παθήμασι;
 Τίνων δὲ νύκτες, νυκτὸς ὄντως ἄξιαί,
 Σεμνῶς ἀτίμων συμβόλοις τιμώμεναι;
 Ἰθύφαλλοί τε καὶ Φαλλοί, γέλως μέστος,
 Θεὸν νέον μιγνύντες ἐν τοῖς πλάσμασιν·
 850 Ἄ καὶ λεγόντων ἐγκαλύπτεσθ' ἦν πρόπον,

818. Το δέ. Ità Coisl. Edit. τότε.

821. Εἰς ὄψιν οὐκ ἐδέξατ', εἶναι γὰρ κακοῦ. Ità Coisl. et Vat. Deerat hic versus in Edit.

831. Θεῶν τιν', οὗ τὸ πάθος. Ità Coisl. et Vat. Edit. Θεὸν τινες.

832. Κεχρημένος. Ità Vat. et Coisl. Edit. κεχρημένοις.

839. Κεκλημένοις. Ità Coisl. Edit. mendosè. κεκλημένης.

841. Κύκνον. Sic Vat. Malè Edit. κύκλον. Vide suprà Carm. II, vers. 499, et infrà Lib. II, Sect. II; Carm. VII, vers. 92.

METRICA VERSIO.

» Non indicasti? » Tum, deos testes vocans,
 Respondit illa : « Sic olere masculos
 » Omnes putabam. » Tàm procul cunctis viris,
 Procùlque amicis, ipsa se removerat!
 Nam castitatem maximam hic sermo indicat.
 Magni quis illud non Alexandri probet,
 Qui rege natas Persico, quem vicerat,
 Tenens, venustas audiens esse, abnuìt
 Ipsas videre : turpe nimirum ratus

Vinci à puellis, Marte prostratis viris.
 Quanquàm hæc remota longiùs sunt à meis,
 Tamen ipse laudo. Cur ita? albam cernere
 Æthiopes inter plurimùm formam juvat,
 Dulcisque lymphæ paululùm in medio mari :
 Præcepta sic et improba inter, quicquam
 Habere casti, maximè mirum arbitror.
 Libidinosa nam quibus sunt numina,
 Ab his libido plurimi fit scilicet.

- Quidnam hoc? non enim mihi vitium indicasti:
 At illa cum jurejurando: «Omnibus id, inquit,
 815 » Viris inesse vitium putabam, non tibi soli.»
 Adeò se à viris et ab amicis removerat;
 Sunt enim hæc verba indicium castæ indolis.
 Quis non illud, inter alia, Alexandri laudet?
 Is, cùm filiæ Darii, quem vicerat,
 820 In ejus manus venissent, ubi puichras esse didicit,
 Noluit eas coram se introduci; pravi enim esse hominis
 Vinci à puellis, postquàm viros superavit.
 Hæc ad meas res haud propè accedunt:
 Sed tamen laudo. Cur hoc? quia albam cernere
 825 Formam in Æthiopibus, quàm jucundum,
 Aut dulcem in medio mari scaturiginem!
 Sic etiam inter prava vivendi præcepta,
 Casti aliquid habere, res est maximè mirabilis.
 Quorum enim dii libidinosissimi,
 830 His profectò pravè affici etiam honestum est.
 Nam qui sic afficitur, deorum aliquem vitii sui patronum constituit,
 Malum adiutorem mali adsciscens.
 Quorumnam amores, dic mihi, etiam in masculos arserunt?
 Decet enim, ut plus aliquid, quàm vos, dii habeant.
 835 Quorum Phrygii juvenes et convivæ,
 Suavissimum nectar dissolutè fundentes?
 Pudet enim me Jovis mysteriorum.
 Quorumnam extitère furta connubii et vinculorum ignominia?
 Turpe spectaculum et risus his qui vocati fuerant.
 840 Quomodo Jovem mulieres in omnia commutant,
 Taurum, fulmen, cycnum, virum, feram,
 Aurum, draconem, amoris æstu abreptum,
 Summum ac rerum pessimarum consiliarium?
 Quis voluptatum dominam existimat deam,
 845 Arasque et templa statuit vitiis.
 Quorum illæ noctes, nocte prorsus dignæ,
 Religiosè turpium rerum signis decoratæ?
 Ithyphalli, Phalli, et risus interjectus,
 Cùm Deum juvenem suis miscent figmentis,
 850 Quæ omnia occultari deceret.

Alexandri
castitas.

Inter Æthio-
pes album esse
mira res est.

Libidinem Ve-
nerem vocarunt
ethnici, ut vitia
sua prætextu Di-
vinitatis cole-
rent.

Ganymedes.

Jupiter libi-
dinis causâ va-
rias formas in-
duit.

842. Ἐκτάσεις. Ità Vat. et Coisl., *insanias, furores*.
Edit. ἐκτάσεις.

843. Τὸν ὕπατον. Ità Jovem appellat Homerus.

846. Νύκτες. Ità Coisl. et Vat. Intelligit *Thesmophoria*,
seu *Cerealia* festa in honorem Cereris. Edit νυκτός.

850. Ἄ καὶ λεγόντων ἐγκαλύπτειθ' ἦν. Ità Coisl. et Bene-
dictini, sed mendosè; legendum enim patet, vel ἄ καὶ λε-
γόντων ἐγκαλύπτειθ' ἦν, vel ἄ μὴ λεγόντων ἐγκαλύπτειθ' ἦν.
(Not. Edit.)— Edit. ὅν καὶ ἐγκαλύπτεισθαι. Combef. ὧν καὶ.
Quæ quidem vel audita pudorem incutere debebant. Leuv.

METRICA VERSIO.

Nam quisque numen criminis præses sui
 Statuit, nefandæ pravam opem quærens rei.
 Quorumnam amores, dic mihi, etiam masculi?
 Vobis deos nam plus habere quid decet.
 Quorum Phryges sunt, dic item, adolescentuli,
 Qui dulce nectar dissolutè porrigunt?
 Mysteriorum nam Jovis me suppuget.
 Quorum jugalis furta thalami, et vincula,
 Fœdum theatrum, risus accitis deis?
 In cuncta qui fit fœminæ ut vertant Jovem,

Tom. II.

(Fit taurus, aurum, fit draco, cygnus, fera,
 Vir, fulmen, et amor quicquid insanus jubet.)
 Summum, atque gravium criminum herclè conscium?
 Deam esse dominam quis voluptatam putat?
 Arasque vitiis maxima et templa extruit?
 Quorum, oro, noctes, quas nigræ noctes decent,
 Fœdorum honestè symbolis turpissimis
 Cultæ: veretra et rigida, risus maximus?
 (Numinibus aliis nam novum adjungunt deum,
 Cujus pudorem nomen et solum incutit.)

O 5

- Ἑρμαφρόδιτοι, Πᾶνες, ἀσχήμων γένος·
 Θεοὶ τραγοσκελεῖς τε καὶ τράγοι τρόπον,
 Παρ' οἷς γάμων χορεύτριαι καὶ παρθένοι·
 (Δεῖ γὰρ γάμου τι πάσχειν, εἰ καὶ μὴ γάμου·)
- 855 Παρ' οἷς γαμίζουσ' αἱ καλαὶ τὰς οὐ καλὰς,
 Συνεισφέρουσαι προῖκα, πορνείας πόρον.
 Ἡ αἰσχροτής δὲ δαιμόνων τιμὴ τινος,
 ὣς μηδὲ τὸ φιλάνθρωπον εὐσχημαν μένειν.
 Ἐντεῦθεν ἔσχευ αἰσχρὰ τὴν παρρησίαν,
- 860 Πόρνης τέγη μισθώμαθ', ὕβρις ἔννομος.
 Ταῖς σφῶν δ' ἐταίραις τὴν Ἀφροδίτην αἱ σοφοὶ
 Μορφοῦσιν, ὡς θεοῖντα τῷ σοφίσματι·
 Καὶ Φειδία τὰ παιδικὰ ἐν τῷ δακτύλῳ
 Τῆς παρθένου γραφέντα· Παντάρχης καλός.
- 865 Ἐντεῦθεν ὡς ἀνδρίαὶ καὶ στρατηγίαὶ
 Λαμπραὶ γραφαῖς τε καὶ κρότοις καὶ συγγραφαῖς,
 ὣς καὶ τὸ κοινὸν κάλλος, Ἀθρεῖ μοι τόσας
 Πόρνας ναοῖς τε καὶ θεοῖς τιμωμένας,
 Εὐφρώ, Φρύνην, Λέαιναν ἐν τῷ θηρίῳ,
- 870 (Σεμνὸν γὰρ ἦν καὶ τοῦνομ' ἐν ναοῖς μέσοις,)
 Τὴν Ἑλλάδος δέσποιναν, ἥς πολὺς λόγος,
 Ἐξ Ὑκκάρων φθαρεῖσαν αἰσχρὰν Λαῖδα,
 Ἄλλας τε πολλὰς, οὐ γὰρ ἀξιῶ λόγου.
 Τούτων μὲν οὖν, βέλτιστε, ὥσπερ εὐφυῆς
- 875 Ἀργυρογνώμων, εἴ τι μὲν καλόν, δέχου·
 Ἀπεκλέγου δ' ἅ μὴ σε ποιῇ βελτίῳ·
 Τοῖς σοῖς δὲ πᾶσι προστρέχειν διδάγμασι,
 Τύποις τε ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν σωφρόνων·
 Ὃν ἐλπίς ἐστὶ καὶ Θεὸς διδάσκαλος,
- 880 Κρεῖσσους νόμους γράφοντες ὧν ἡ χεὶρ γράφει.
 Ἡμεῖς γὰρ ἐσμὲν αἱ, τὸ μοιχεύειν κακὸν
 Ἄλλων τιθέντων καὶ κολαζόντων νόμῳ,
 Αὐτοὶ τὸ τούτου μείζον εἰσηγούμενοι,
 Μὴ δ' ἐμβλέπειν αἰσχροῶς τε καὶ παθητικῶς,

851. Πᾶνες. Leuv. legit πάντες, non rectè.

852. Θεοί. Ità Coisl. Edit. Θεῖοι.

854. Εἰ καὶ μὴ γάμου : *Quamvis non connubii*, nempè, *spurcitiarum, non legitimi thalami*.

856. Πόρον. Ità Coisl. Mendosè Edit. πόρων. Billius putat hîc à Gregorio designari Assyrios, apud quos olim virgines maturæ viro, in publicum productæ, singulis annis venales iis proponebantur, qui uxores ducere velent; primò pulcherrimæ quæque vendebantur, et eâ pecuniâ, quæ ex pulchrioribus venditis collecta fuerat, aliæ connubio locabantur. *Joan. Bohemus*, lib. 2, de *Moribus gentium*, cap. 3.

857. Ἡ αἰσχροτής. Coisl. ἡ χρηστότης, et sup. lin., ut Edit : quæ lectio si placet, benignitas ea intelligenda est, quâ pecuniâ stupro quæsitâ deformes elocabant.

858. ὣς μηδὲ τό. Ità Coisl. Edit. ὡς μὴ τό. Ibid. εὐσχημον. Ità Coisl. Edit. ἄσχημον.

859. Παρρησίαν. Ità Coisl. Edit. παρρησίας.

860. Πόρνης τέγη. Coisl. πόρνης τε γαῖαν. Combef. τέγη, seu ζήγη, *prostibula*. Ὑβρις ἔννομος, *scortatio lege confirmata*.

862. Μορφοῦσιν. Ità Praxiteles, ut ex Possidio refert Clemens Alexandrinus in Adhortatione ad gentes, Cnidia Veneris imaginem construens, fecit eam formâ similem Cratinæ quam amabat, ut adorarent miseri amicam

METRICA VERSIO.

Hermaphroditi, Panes, obscœnus satus :
 Dii pedibus hirci, moribusque hirci simul.
 Connubii apud quos virgines ducunt choros,
 (Subire thalami quicquam quoque virgines
 Debent,) venustæ et invenustas elocant,
 Stupri afferentes præmium dotis loco.

Colitúrque dæmon fœditate hâc quispiam,
 Honestâ maneat ne quidem ut benignitas,
 Hinc turpitudine repperit licentiam,

Prostibula, pretium; lege permissum hinc scœlus.

Scortique formam callidus pictor sui

Dat Veneri, ut arte feminam hâc reddat deam.

Sic pusionis Phidias in annulo

Scipsit Minervæ subdola nomen sui.

Hinc, bellicorum gesta præclara ut ducum

Pinguntur, atque litteris prodi solent ;

Sic prostituta forma. Tot scorta inspicere,

Queis structa templa, queis honor divûm datus

Hermaphroditi, Panes, obscœnæ soboles,
Dii hircinos pedes habentes, et ipsi hirci moribus,
Apud quos nuptiarum choros ducunt virgines;
(Oportet enim ut connubii quicquam subeant virgines; quamvis connubium non sit;)

855 Apud quos venustæ elocant invenustas,
Afferentes pro dote scortationis pretium.

Hæc etiam turpitudine honos est dæmonum alicujus,
Ut ne humanitas quidem honesta maneat.
Hinc turpitudine nacta est libertatem,

860 Prostibulum præmia, scelus lege permissum.
Suorum etiam scortorum formâ Venerem callidi pictores
Effingunt, ut hæc arte ipsis divinitatem concilient.
Et Phidias amores suos in annulo
Virginis (Minervæ) scripsit his verbis: « Pantarches formosus. »

Pictorum as-
tus sacrilegus.

Phidias.

865 Hinc ut res præclarè gestæ et bellicæ
Celebrantur picturis, plausibus et historiarum monumentis,
Sic propalâm posita pulchritudo. Vide mihi tam multas
Meretrices aris et cultu deorum decoratas,
Euphro, Phrynem, Leænam in belluæ formâ,
870 (Venerandum enim erat horum nomen mediis in templis.)
Et Græciæ dominatricem, de quâ tam multus sermo,
Ex Hyccaris ortam fœdam Laïdem,
Aliásque plurimas quas recensere non dignor.

Ex his quidem, vir optime, tanquàm egregius

875 Argenti explorator, si quid boni fuerit, suscipe:
Relega autem, quæ te meliorem non faciunt;
Et ad tua omnia accurre vivendi præcepta,
Et ad exempla pudicorum virorum et mulierum,
Quorum spes et Deus sunt magistri,

Trapezitæ
Christianis imi-
tandi.

880 Quique leges meliores scribunt, quàm quæ manus scribit.
Nos enim, cùm adulterium malum esse
Alii statuunt, ac lege puniunt,
Nos majus quicquam præcipimus,
Ne aspicere quidem turpiter et libidinosè,

Vitæ christia-
næ perfectio.

Matth. v.

Praxitelis. Ità pictores olim ad pulchritudinem cujus-
dam meretricis Venerem effingebant.

863. Καὶ Φειδία. Phidias Atheniensis in annulo Jovis
Olympii, ut scribit Clemens Alexandrinus, (non Miner-
væ,) pusionis sui nomen scripsit.

864. Παντάρχης καλός. Ità Coisl. Edit. πάντ' ἀρχεῖ.
Combef. πάντ' ἀρχεῖ καλῶς ἐντεῦθεν, quod sic exponit:
hinc (eà arte) præclarè durant omnia.

865. Ἀνδρία: καὶ στρατηγία. Ità Coisl. Edit. ἀνδρία, στρα-
τηγία

866. Λαμπραὶ. Ità Vat. et Coisl. Sic etiam Billius in
notâ scripsit se reposuisse pro λαμπραῖς, quod tamen le-
gitur in Edit. Paris.

867. Ἄθροι μοι. Ità Coisl. Edit. ἄθροι μοι.

869. Ἐν τῷ Θηρίῳ. Ità Vat. et Coisl., qui sup. lin. ᾧ τὰ
Θηρία. Edit. αἰγὸν Θηρίον. Leæna, meretrix Atheniensis,
Harmodii, amica (de quâ Athenæus, lib. 13, cap. 24,) sub Veneris formâ in templis depicta erat. Combef. αἰγὸν
vel ὄργον Θηρίον.

872. Λαῖδα. Hæc erat scortum ex Hyccaris, Siciliæ op-
pido, ortum; sic apud Athen. ejusd. lib. eod. cap.:

Roboris invicti atque animi sit Græcia quamvis,
Victa tamen formæ paruit illa suæ
Laidis.

878. Τύποις. Ità Coisl. Edit. τύπους.

METRICA VERSIO.

Euphro, Leænam belluæ in formâ, Phrynem,
(Erat enim et ipsi nomini in templis honor),
Atque dominantem Græciæ ortam ex Hyccaris,
Tantusque de quâ sermo, fœdam Laïdem:
Aliásque multas, eloqui quas me piget.

Horum ergò, quisquis es bonus mensarius,
Si quid probandum est, accipe; at per quæ nequis
Probitatis aliquid consequi, cuncta improba.

Divinæ at omne sequere doctrinæ genus,
Imitans pudicos, et viros, et fœminas,
Magistra queis spes, et Deus: qui scilicet
Meliora scribunt scita, quàm scribat manus.
Nos namque, reliqui sola cùm mala censeant
Stupra esse, pœnis istud et plectant scelus,
Progredimur ultrà, legibusque edicimus,
Ne spectet oculo fœminam quisquam improbo;

- 885 Εἰς ἐν τιθέντες τῷ τέλει τὴν αἰτίαν,
Ὡς τῷ φονεῦν τὸν χόλον, παρ' οὗ φόνος,
Ὁρκου θ' ἐτοιμότητα τῇ ψευδορκίᾳ·
Ὡν γὰρ κακὸν τι χωρὶς οὐ γενήσεται,
Ταῦτ' οὐκ ἐὼντες, καὶ τὰ δεινὰ φεύγομεν.
- 890 Οὕτως ἐμοὶ τὸ σωφρόν ἐστιν ἀσφαλές.
Ἐξ οὗ πολὺς μοι καὶ χορὸς τῶν παρθένων,
Ζωὴν ἄσαρκον Ἀγγέλων μιμούμενος,
Θεοῦ τε τοῦ συνόντος αὐτῷ καὶ μόνου.
Ὅθεν τί γίνετ'; Ἐς βίον τὸν δεύτερον
- 895 Ἄπαντα συρρεῖν, καὶ ποθεῖν μετέσασιν
Δεσμῶν λυθέντα καὶ νόμων γαμηλίων,
Ἐξ οὗ με Χριστὸς, παρθένου μητρὸς τόκος,
Φανείς, νόμοις καινοῖσι ποιεῖ παρθένον.
Ἐπεὶ γὰρ ἤλθον εἰς βίον καὶ δέσμιος,
- 900 Ῥύσει τὰ ρεύσᾶ καὶ φθορᾶ τὰ τῆς φθορᾶς
Γνῶναι βιασθεῖς, ὥς μάθω τὰ κρείσσονα
Ἐκ τῶν ὀρωμένων τε καὶ πλανωμένων·
Χαίρων ἐπανάγων πρὸς Θεὸν τὴν εἰκόνα,
Ἐλευθέρῳ τε καὶ ἀσυνδέτῳ βίῳ,
- 905 Μηδὲν λειοπῶς τῆς ἐμῆς ἔχνος θορᾶς,
Ἀσκόν τιν' ἄλλον ἐν βίῳ φυσώμενον.
Ὅλος θ' ὄλω τε τῷ Θεῷ κινούμενος,
Πολλῶν μετ' ἄλλων γνησίων συνεμπορών
Οἱ πρὸς μὲν ἡν βλέποντες ἦν ἐλπίζομεν
- 910 Ζωὴν, ἀνῆκαν οὐ κόμας οὐδ' οὐσίας
Θεῷ, παρ' οὗ τὰ πάντα, ὧν ἔχουσι θεῖ
Τὸ πρῶτον, ἀγνείαν τε καὶ ἀσαρκίαν.
Τὰ Ναζιραίων τῶν νέων συστήματα,
Πλήθοντα καὶ ξίλβοντα τοῖς ἔνδοις καλοῖς,
- 915 Ἄ παρθένοι τιμῶσι μέχρ' αἵματος.
Τί σοι λέγοιμ' ἂν Θέκλαν; ἢ τὴν, ἢ τινάς,
Ὅσαι Θεῷ τὸ κάλλος ἐσφραγισμένον
Τηρεῖν θέλουσαι, κινδύνοις προσέδραμον;
Τὸ δ' οὖν αἰεὶ πᾶσιν τε γνωριμώτατον,
- 920 Ὁράς ἀγρύπνους παρθένων ψαλμῳδίας
Ἀνδρῶν, γυναικῶν, φύσεως λελησμένων·
Οἶων θ' ὅσων τε, καὶ ὅσον θρουμένων,

885. Εἰς ἐν τιθέντες. Coisl. et Vat. ἴσιν, æquamus æqualia; quæ tamen non sic accipienda sunt, ut paria crimina esse credamus, cædem et iram, adulterium et turpem aspectum, perjurium et juramentum, sed æquæ à Christo prohibeantur.

886. Ὡς τῷ. Vat. ὥς καί.

892. Ἄσαρκον. Ità Coisl. Edit. ἀσάρκων.

900. Τὰ ρεύσᾶ. Ità Coisl. Edit. τ' ἄρευσᾶ. Leuv.: De fluxione fluxa, de interitu obnoxia interitui cognoscere cogor, ut, etc.

904. Ἐλευθέρῳ. Per liberam vinculisque solutam vitam.

907. Ὅλος θ'. Coisl. ὅλος θ'. Vat. pro ὅλω quod se-

METRICA VERSIO.

Causamque fini jungimus, cædi velut
Iram, ira siquidem cædis est tandem parens,
Orcum et frequentem nectimus perjurio.
Etenim hæc vetantes, sine quibus nihil mali
Exoritur, ipsa crimina in fugam damus.

Sic tuta nobis castitas. Hinc virginum
Habemus agmen maximum, quod se æmulum
Vitæ Angelorum, regis et summi exhibet,
Qui degit unà hoc cum choro, et solus quidem.
Quid hinc fit? ævum confluant ad alterum

Ut cuncta prorsus, hincque migrare expetant,
Thalami soluta legibus et vinculis,
Ex quo parente Christus ortus Virgine,
Me per recentes virginem leges facit.
Nam quandò in ævum prodii, et vinctus quidem,
Per fluxa, fluxa, perque labem noscere
Coactus hæc quæ subjacent labi, et neci,
Meliora discam ut per vaga, et quæ cernimus,
Attollo mente lætus effigiem ad Deum,
Per injugatum, liberum et vitæ genus:

- 885 Æqualem ducentes fini causam,
 Homicidio iracundiam, ex quâ homicidium,
 Et præceps jurejurandum perjurio.
 Nam dùm illa, sine quibus malum aliquod non fiet,
 Non permittimus, ipsa crimina effugimus.
- 890 Sic mihi castitas in tuto est.
 Undè mihi frequens virginum chorus,
 Qui carnis expertem vitam Angelorum imitatur,
 Ac Dei ipsius qui huic choro ac solus quidem adest.
 Quid hinc fit? ut ad vitam æternam
- 895 Confluant omnia, atque hinc migrare cupiant,
 Vinculis soluta, et legibus nuptialibus:
 Ex quo scilicet me Christus, virginis matris proles
 Apparens, virginem novis legibus efficit.
 Nam cùm vinctus in hanc vitam venerim,
- 900 Atque ex fluxione quæ fluxa sunt, ex corruptione quæ sunt corruptioni
 Noscere coactus sum, ut discam meliora
 Ex aspectabilibus ac vagis et incertis,
 Gaudens reduco ad Deum imaginem,
 Liberâque et vinclis solutâ vitâ,
- 905 Nullum relinquens pellis meæ vestigium,
 Velut alium quemdam utrem in vitâ inflatum,
 Totus cum toto Deo communico,
 Cum pluribus aliis vitæ germanis sociis,
 Qui ad eam solam respicientes quam speramus
- 910 Vitam, non comas aut opes dicârunt
 Deo, à quo omnia, sed quod habent
 Præcipuum, castitatem et sine carne vitam.
 Hi Nazaræorum recentium sunt cœtus,
 Abundantes et coruscantes internis bonis,
- 915 Quæ virgines usquè ad sanguinem in pretio habent.
 Quid tibi Theclam enarrem? aut illam, aut alias,
 Quæcumque Deo pulchritudinem obsignatam
 Servare cupientes, etiam pericula libenter susceperunt?
 Sed, quod semper ac omnibus notissimum est,
- 920 Cernis insomnes virginum psalmodias,
 Virorum ac mulierum naturæ oblitorum,
 Quot et qualium! quàm ad Divinitatem accedentium!

Monachos in-
telligit.

Thecla.

Nocturnæ mo-
nachorum pre-
ces.

quitur, ὅτι. Mox κινουμένος. Fortè melius κινούμενος, quod metro non obstat, licet hoc dicant Benedictini. (Not.Ed.)

910. Κόμας. Ità legendum, versu postulante; alludit enim ad Nazaræos Veteris Testamenti, qui comam suam Deo consecrabant.

916. ἢ τήν. Ità Coisl., aut illam, aut alias. Edit. ἢ τιν'.

918. Τηρεῖν. Coisl. et Vat. τηρεῖν' ἐδέξαντ' εὐκόλως καὶ κινδύνους.

920. Παρθένων. Ità Coisl. et Vat. Edit. πρὸς Θεόν.

922. Ὅσον. Coisl. ὅσων θιουμένων: Quotquot ad divinitatem accedunt.

METRICA VERSIO.

Nullam relinquens pellis hic notam meæ,
 Inflatum ut utrem quempiam in vitâ, à Deo
 Sed incitatus unico, cum plurimis
 Aliis, comitibus optimis sanctæ viæ;
 Vitam intuentes jugiter qui cœlitem
 Christo dicârunt, non comam, aut opes suas,
 Sed castitatem corporis, cui nil habent
 Quod comparari possit in bonis suis.
 Hos Nazaræos dico, qui novo agmine

Tom. II.

Omnes abundant conditis intus bonis,
 Quæ sanctæ honorant virgines usquè ad necem.
 Quid Theclam, et omnes cæteras narrem tibi,
 Quæ dùm Tonanti conditam formam student
 Servare, vitæ maxima in discrimina
 Venêre? Sed, quod omnibus notissimum,
 Nocturne cernis ut canat laudes Deo
 Naturæ uterque sexus oblitus suæ?
 Quot, quàmque sancti? cernis angelicum chorum,

P 5

- Σύμφωνον, ἀντίφωνον Ἀγγέλων ᾤσιν
Δισσὴν, ἄνω τε, καὶ κάτω τεταγμένην,
925 Θείας ὑμνωδὸν ἀξίας καὶ φύσεως;
Οὕτω μὲν οὖν ἀγνεία σοι τιμητέα,
Λόγοις τοσούτοις καὶ τύποις, πρὸς οὓς βλέπων,
Ἄγνιζε σαυτὸν, ὡς Θεοῦ δέξῃ νόμους.
Φρονήσεως δὲ πάντα μὲν τὰ τοῦ λόγου.
930 Τί γὰρ φρονήσεως δίχα τῶν αἰνουμένων;
Πρῶτον δὲ καὶ μέγιστον, εἰδέναι Θεόν,
Ἔργῳ λόγῳ τε γνησίως τιμώμενον.
Πηγὴ γὰρ αὕτη πᾶσι καὶ σωτηρία.
Θεὸς νοεῖται μὲν τισιν, εἰκαὶ μετρίως.
935 Ὑπ' οὐθενὸς δὲ φράζετ', οὐδ' ἀκούεται,
Ὅσον πέρ ἐστι, καὶ τις οἶηται λίαν.
Παρεμπίπτει γὰρ, ὡς ἀχλὺς, τῷ σκέμματι.
Αἰεὶ τι τῶν ἐμῶν τε καὶ ὁρωμένων.
Ὅπερ ὑπερβάς συγγένωμαι τῷ Θεῷ,
940 Ὡς καὶ κρατῆσαι καὶ πεπεῖσθαι τοῦτ' ἔχειν
Ὅπερ λαβεῖν ἔσπευθον, οὐ κάμνων ἔτι.
Θεὸν τὸ μὴ σέβειν μὲν ἐς' ὀλοώτατον,
Μὴ δ' αἰτίαν τιν' εἰδέναι πρώτην ὄλων,
Ἐξ ἧς τὰ πάντα καὶ προήλθε καὶ μένει,
945 Τάξει τ' ἀφράστῳ καὶ λόγῳ τηρούμενα.
Ὁ δ' ἔστι οἷσθ' εἰδέναι, βλάβη φρενῶν,
Πλὴν εἰ καθ' ὑδάτων τις ἡλίου σκιάν
Βλέπων, νομίζοι προσβλέπειν τὸν ἥλιον.
Ἢ καὶ πυλῶνος κάλλος ἐκπεπληγμένος,
950 Τὸν δεσπότην οἶοιτα τῶν ἔνδον βλέπειν.
Ἄλλος μὲν ἄλλου καὶ ποσῶς σοφώτερος,
Ὡς πλεῖον αὐγῆς ἔσπασε, πλείω βλέπων.
Κάτω δ' ὁμῶς ἅπαντες ἀξίας Θεοῦ,
Ὦν φῶς καλύπτει, οὗ σκότος προΐσται.
955 Ἦν καὶ ζόφον τέμνῃ τις, ἀντασφράπτεται
Τοῦ φωτὸς ἄκρου δευτέρῳ προβλήματι.
Διπλοῦν δ' ὑπερέχειν οὐ μάλ' εὐπέτεδες σκέπας.
Ὡς πάντα πληροῖ καὶ ἄνω παντὸς μένει,

923. Σύμφωνον. *Concinentem et respondentem angelicum chorum*, aut simul, aut alternis vicibus canentem angelicum chorum.

926. Μὲν οὖν. Coisl. μὲν ἡ.

928. Ἄγνιζε σαυτὸν. Alludit ad Israëlitas quibus, antequàm legem acciperent, divinitus mandatum est, ut sese biduò sanctificarent, ac vestimentorum suorum labes abs tergerent, ut habetur Exodi 19. *Bill.*

929. Τὰ τοῦ λόγου. *Quaecumque sunt rationis*; Billius,

quæ cuncta diximus, nempè *virtutum exempla*, quæ in medium attulimus. Combef. *Prudentiæ sunt*, prudentiâ nituntur, *quæcumque doctrinæ christianæ* (ex Evangelii normâ) *sunt*. Id enim λόγος, sic absolutè.

935. Ὑπ' οὐθενός. Alludit ad Mercurium Trismegistum, qui Deum quidem cogitari quoquo modo posse ait, at oratione explicari nullo modo posse. *Bill.* In eadem est sententiâ Plato.

937. Παρεμπίπτει. Ità Coisl. et Vat. Edit. παριστρέχει.

METRICA VERSIO.

Qui nunc simul, nunc vicibus alternis canit,
Partim deorsum positus, et partim suprâ,
Sine fine summi concinens laudes Patris?
Sic est colenda corporis tibi castitas
Per ista dicta, per typos, quos intuens,
Ut scita capias Numinis, mentem expia.

Prudentiæ autem sunt quidem quæ diximus
Cuncta; hæc remotâ quidnam enim laudabile?
At munus ejus maximum, nosse est Deum,

Hunc ore colere, rebus, et non subdolè.
Est namque fons hic omnibus, certa et salus.
Hunc cogitare quispiam exiguè potest;
Audire sed non, quantus est, nec eloqui:
Quantumlibet, vanè sibi hoc persuadeat.
Ut nebula semper hic enim se interjicit
Aliquid meorum, visui et quæ subjacent.
Superare quis det hoc mihi, ut jungar Deo,
Certusque jam sim, quòd bono hoc verè fruar,

Concinentem et Angelis respondentem chorum
Duplicem, in cœlo et in terrâ ordinatum,

Angeli cœles-
tes et terrestres.

925 Divinæ laudatorem majestatis et naturæ?

Sic igitur tibi castitas colenda

Has ob rationes, et exempla, quæ quidem considerans,

Expurga te ipsum, ut Dei leges accipias.

Ad prudentiam autem attinent quæcumque sunt rationis.

De Prudentia.

930 Quid enim sine prudentiâ laudabile?

Sine pruden-
tia nil laudabile.

Ac illud quidem primum et maximum est, Deum noscere,

Opere ac sermone illum sincerè colendo:

Hæc enim omnia fons et salus omnibus sunt.

De Deo quidem cogitant nonnulli, etsi mediocriter:

Deus cogitari
potest, sed non
verbis explicari.

935 De illo autem, quantus est, nemo dicendo explicat,

Aut audit, etiamsi in hoc multum quis sibi tribuat.

Considerationi enim intercidit, velut nebula,

Semper aliquid meorum et eorum quæ videntur;

Sensilia nobis
prospectum Dei
adimunt.

Quod quidem superans conjungar cum Deo,

940 Ut teneam ac certus sim me habere

Quod apprehendere conabar, nihil amplius laborans.

Deum non colere res est miserrima,

Nec nosse primam aliquam omnium causam,

Ex quo omnia prodire et permanent,

945 Ordine non enarrabili et ratione conservata.

Quid sit Deus,
sciri non potest.

Quod autem sit (Deus) scire sibi videri, vulnus est mentis,

Nisi quis fortè solis umbram in aquis

Intuens, solem intueri sibi videatur,

Aut vestibuli pulchritudinem admirans,

950 Arbitretur dominum eorum, quæ intus sunt, cernerè.

Alius quidem alio quâdam ex parte sapientior,

Qui plus lucis traxit, plura intuens;

At omnes pariter infrà dignitatem Dei,

Quem lux abscondit, cui tenebræ præeunt.

Psalm. ciii, 2.

955 Si quis tenebras secet, fulguratur

Summi luminis secundo velamine.

Psalm. xvii, 12.

Duplex autem velum penetrare non admodum facile est;

Qui cuncta replet et suprâ omnia manet,

939. Ὅπερ ὑπερβάς. Ità Coisl. Edit. ὅπως. Billius ὅ πῶς ὑπερβάς. Quæ sunt verba pii hominis gementis ob res corporeas, quæ ipsius menti in divinâ contemplatione defixæ se ingerunt.

952. Πλείω. Coisl. πλείον.

954. Ὁ σκοτός προίσταται. Ante quem stant tenebræ.

Priori versiculi parte alludit ad illud Psalm. 103: *Amictus lumine sicut vestimento*; posteriore autem ad illud Psalm. 17: *Posuit tenebras latibulum suum*.

955. Ἦν καί. Ità Coisl. Edit. ἡ καί.

956. Προβλήματι. Ità Coisl. Conjecturâ emendaverat Billius.

940. Κρατῆσαι. Ità Coisl. Edit. κρατεῖσθαι.

942. Ὀλωτάτων. Coisl. et Vat. ἀθλιώτατων.

944. Ἐξ ἧς. Ità Coisl. Edit. ἐξῆς.

950. Οἶσιτο τῶν ἔνδον. Leuv. videtur legisse τὸν ἔνδον, *Herum ipsum intrâ aedes abditum intueri se arbitretur*.

METRICA VERSIO.

Quod capere avebam, non laborans amplius?
Miser est profectò quisquis haud colit Deum,
Nescitque quamdam principem causam omnium,
Quæ procreârît omnia, et miro ordine
Mirâque sophiâ servet hæc quæ condidit.
At scire quid sit, qui putat, mente excidit,
Atque est perindè, solis ut si quis videns
Umbras in undis, hunc putet se cernere;
Valdéque mirans atrium pulchræ domûs,

Dominum videre credat idcirco ædium.
Præcedat alter alterum sophiâ licet,
Qui nempè lucis plus trahit, plura intuens,
Infrâ Dei omnes dignitatem sunt tamen:
Quem lumen operit, ante quem fusus nigror,
Tenebrâsque si quis dissecet, velo statim
Summi secundo luminis perstringitur.
Non faciliè porrò scinditur velum duplex.
Qui cuncta complens altior cunctis manet,

- Ὁς νοῦν σοφίζει, καὶ νοῶς φεύγει βολάς,
 960 Ἐλκων αἰεὶ με πρὸς ὕψος ὑπεκδρομεῖ.
 Θεὸν μάλιχα καὶ νοεῖν μὲν καὶ σέβειν,
 Δεικνὺς τὸ φίλτρον ἐν ζέσει τῶν ἐντολῶν.
 Ζητεῖν δ' ὁ ἔστι, μηδὲ πάντη, μὴδ' αἰεὶ,
 Μῆτε προχείρως πᾶσι γυμνοῦν τὸν λόγον.
 965 Τὸ μὲν λεγέσθω τοῦ Θεοῦ καὶ σὺν φόβῳ·
 Τὸ δ' ἔνδον ἔσω κείμενον, καὶ νῶ μόνῳ
 Σέβοιτο κρυπτὸν, ἀψόφως τιμώμενον.
 Τῷ δ' οὕς ἀνοίγοιτ', ἣν διδάσκη τις λόγος,
 Ἦττον γὰρ οὕς, ἢ γλῶττα κίνδυνον φέρει.
 970 Τὸ δ' ὕστερον δεοίμεθ' ἐκμαθεῖν σαφῶς,
 Λυθέντος ἡμῖν τοῦ πάχους· νῦν δ', ὡς σθένης,
 Σαυτὸν καθαίρειν καὶ νεοῦν λαμπρῷ βίῳ·
 Δέξῃ γὰρ οὕτω καὶ Θεὸν νοοῦμενον.
 Ναῶ Θεὸν δὲ προστρέχειν ἅπας λόγος·
 975 Ἄγνοῦ γὰρ ἄγνός ἐστιν οἰκητήριον.
 Οἱ μὲν λογισμοὶ μικρὸν εἰς γνῶσιν Θεοῦ·
 Λόγῳ γὰρ ἐστὶ πᾶς λόγος ἀντίστατος.
 Στρεπτήν δὲ πίξιν οὐμὸς οὐκ ἔχει λόγος·
 Τὸ δ' ἐξέχουσθαι τοῦ λαλουμένου μέγα.
 980 Ὁς μὲν γὰρ ἠγάπησε, καὶ σερχθήσεται,
 Ὁς δ' ἠγάπηται, καὶ ἔνοικον λαμβάνει·
 Οὗ δ' ἔστιν, οὐκ ἔνεστι μὴ φῶς τυγχάνειν·
 Φωτὸς δὲ πρῶτον αὐτὸ γιγνώσκειν τὸ φῶς.
 Οὕτω τὸ φίλτρον πρόξενον καὶ γνώσεως·
 985 Ἦδ' ἔσ' ἀμείνων εἰς ἀλήθειαν τρίβος,
 Τῆς ἐν λόγῳ τε καὶ τροφαῖς τιμωμένης.
 Ὁ δ' οὖν ἐφικτόν, τοῦτο καὶ δηλώσομεν.
 Ἀναρχον, Ἀρχή, Πνεῦμα, Τριάς τιμία,
 Ἀναίτιον, γεννητὸν, ἐκπορεύσιμον·
 990 Πατὴρ τὸ μὲν· τὸ δ' Υἱὸς αὐτὸς καὶ Λόγος·
 Τὸ δ' οὐ μὲν υἱός, Πνεῦμα δ' οὐσίας μιᾶς.
 Εἷς ἐκ τριῶν Θεός τε καὶ κοινὸν σέβας.
 Οἷς καὶ τὸ θνητὸν τῆς πλοκῆς ἐκλύομαι.
 Ταῦτ' ἦν σέβης μοι καὶ κρατῆς, σεμνῷ βίῳ

959. Βολάς, *radios*.

960. Ὑπεκδρομεῖ. Coisl. et Vat. ταῖς ὑπεκδρομαῖς.—Ita Benedictini; sed metrum prorsus deficit, cum ὕψος sit trochæus, et non iambus, ut requiritur. Fortè legendum foret: Ἐλκων αἰεὶ με ταῖς πρὸς ὕψος ὑπεκδρομαῖς. (Not. Edit.)

961. Θεὸν μάλιχα. Coisl. Θεὸν νόειν μὲν ὡς μάλιχα, καὶ σέβειν. Ad marg. ut in Edit.

966. Μόνῳ. Ità Coisl. et Vat. Edit. μόνον.

968. Τῷ δ' οὕς. Coisl. τὸ δ' οὕς.

969. Ἦττον. Ità Coisl. Edit. ἤττων.

970. Τὸ δ' ὕστερον, *postremò*.

973. Δέξῃ. Ità Coisl. Edit. δέξει.

974. Ναῶ Θεὸν δὲ προστρέχειν. Ità Vat. Edit. Θεὸν δὲ νῶ καὶ, etc. Coisl. ναῶ δὲ Θεόν.

977. Λόγῳ γάρ. Huic simile est id quod ait infra in Tetrast., Carm. xxxiii, vers. 12: λόγῳ παλαίει πᾶς λόγος.

METRICA VERSIO.

Docénsque mentem, mentis aspectum fugit:
 Trahens in altum dùm celer se proripit.
 Deum quidem tu cogita, et cole maximè,
 Philtrum, obsequendo legibus, monstrans tuum:
 At parce, quid sit ipse, ubiquè quærere,
 Sempérque; cunctis verba nec fundas levis.
 Quiddam loquaris de Deo, idque cum metu:
 Quiddam sit intùs conditum, strepitu sine
 Clausum, quod imâ mente persanctè colas.

Ad aliud aures arrigas, si quis docet.
 Auris pericli, lingua quàm, minùs parit.
 Quod restat, ora planius post ut scias,
 Solutâ mole corporis; nunc te expia,
 Sanctéque rîvens innova quantùm potes.
 Sic namque, quem mens concipit, sumes Deum.
 Ad purum is autem concito accurrit gradu.
 Puri domus nam purus est; summi Dei
 Ad notionem ratio non multùm facit.

- Qui mentem illustrat et mentis fugit conatus,
 960 Trahens me semper in altum prætercurrit.
 Deum maximè cogita et cole,
 Ostendens amorem fervidà mandatorum observatione.
 Quærere autem quid sit, nec ubiquè, nec semper convenit,
 Nec facilè cuivis eà de re mentem tuam aperire.
 965 Aliquid de Deo dicatur et quidem cum timore.
 Aliquid etiam intùs sit repositum, et solà mente
 Colatur absconditum, sine strepitu, honore affectum.
 Alicui auris aperiatur, si quæ doceat oratio.
 Minus enim auris quàm lingua periculum affert.
 970 Quod autem superest, rogemus ut discamus quicquam perspicuè,
 Solutà crassitie corporis. At nunc quantùm potes,
 Expurgare te ipsum et innovare cures splendidà vità.
 Sic enim Deum apprehendes mente conceptum.
 Deum ad suum templum accurrere, omnium est vox.
 975 Puri namque purum esse debet habitaculum.
 Ratiocinationes parùm conferunt ad cognitionem Dei.
 Cuius enim rationi est ratio opposita.
 Flexilem autem fidem mea non admittit doctrina :
 Verùm hæreere revelatis, quiddam est maximum.
 980 Qui enim dilexerit, et ipse diligitur :
 Qui autem dilectus fuerit, is Deum hospitem accipit.
 Ubicumquè Deus est, non potest lux non esse.
 Porro lucis pars prima est cognoscere lucem.
 Sic amor nobis conciliat cognitionem ;
 985 Eaue longè melior ad veritatem via,
 Quàm quæ in disputationibus et argutiis versatur, éstque in pretio.
 Quod igitur percipi potest, id tibi manifestabimus.
 Principii expers, Principium, Spiritus, Trinitas veneranda,
 Expers causæ, Genitus, Procedens.
 990 Primus Pater est ; secundus Filius, idem et Verbum :
 Tertius verò non quidem filius, Spiritus autem ejusdem essentiae.
 Unus ex tribus (personis) Deus, et communis cultus,
 Quibus mortali nexu exuor.
 Hæc si religiosè colas et teneas, honestà vità

Cur Deus cap-
tum nostrum hic
fugiat.

In divinis dispu-
tationibus quo-
modo quis se ge-
rere debeat?

Minus periculi
est in aure quam
in lingua.

Pura mens Dei
domicilium.

Joan. XIV, 21.

Caritas ad
Dei cognitionem
plus potest quam
scientia.

978. Οὐμός. Ità habet Vaticanus Codex, quasi ὁ ἐμός.
Edit. ὁ ὑμός.

979. Τὸ δ' ἐξέχεται. Hæreere nudæ fidei simplici as-
sensu, missâ argumentorum contentione. Billius, hæreere
Numini.

982. Τυχάνειν. Vat. λαμβάνειν. Is non potest non esse
lucis particeps.

988. Ἄναρχον. Ità Coisl. et Vat. Edit. ἀναρχος. Mox
Coisl. μία Τριάς.

990. Ἀπόός. Coisl. ὅος, unicus.

991. Οὐσίας μιᾶς, unius substantiæ.

992. Καὶ κοινὸν σέβας. Commune Numen.

993. Ἐκλύομαι. Hoc est, in quorum nomine baptizor.

994. Σιμῶν. Vat. λαμπρῶν.

METRICA VERSIO.

Nam ratio quævis alteram pugnātem habet.
 Doctrina at horret flexilem fidem mea.
 Hæreere verò Numini est res maxima.
 Nam diligitur, qui Deum dilexerit.
 Dilectus autem hunc hospitem internè capit.
 Ubicumquè porro sit Deus, lux est quoque.
 Pars prima porro lucis est, lucem ut scias.
 Sic notionem caritas nobis parit.
 Estque ista multò melior ad verum via,

Quàm sermo scitus, et leves argutiæ.
 Nunc jam, potest quod percipi, exponam brevi.
 Anarchus, Arche, Spiritus, sacra Trinitas :
 Causâ Carens, et Genitus, atque Prodiens.
 Pater ille : Natus rursus hic, Verbūmque item :
 Spiritus at alter : unius substantiæ.
 Deus unus, idem et cultus omninò in tribus :
 Mortale per quos exuo vinclum. Colas
 Tu si ista, teneas et probâ vitâ, procul

995 Ῥίψας ἅπασαν τὴν κάτω βίου ξάλην,
Λόγω τ' ἀληθεῖ καὶ μίσει τῶν πλασμάτων
Ἀνω τε τάξῃ, καὶ γένοιό μου πλεόν,
Ὡς ἂν τύχοιο πλείονος παρρήσιας.

ΙΑ'.

ΠΡΟΣ ΚΟΣΜΟΝ ΔΙΑΛΟΓΙΣΜΟΣ.

Ἐρώτ. Δικάζομαι σοι, Κόσμε. Τίς, πόθεν πάρει,
Πρῶτον διδάξον, καὶ ὅποι κατασρέφεις.
Ῥοιζεῖς δὲ πῶς με κύκλος ὡς μύρμηκ' ἄγων;
Ἀποκρ. Οὐκ οἶδ' ὅθεν προήλθον, ἐκ Θεοῦ δὲ γε.
5 Κατασρέφω δ' εἰς κρεῖσσον. Οὐ ροιζῶ δὲ σε,
Ἀλλ' αὐτὸς ὦν ἄκοσμος, ὑβρίζεις ἐμέ.
Ἐρ. Πῶς οὖν σὺ μὲν πέπηγας, ἄσατος δ' ἐγώ;
Ἀπ. Ἐγὼ μὲν ἐκτός εἰμι, καὶ τίς ἢ χάρις;
Σὺ δ' ὦν θελητὴς, εἰ θέλεις, ἔχεις πλεόν.
10 Ἐρ. Καλῶς· τὰ δ' ἐκτός τίς φέρει; Ἀπ. Τί γὰρ κἄκον;
Ἰλη τάδ' ἐς τοῖς καλοῖς σωτηρίας.
Ἐρ. Ἡ κρεῖσσον αὐτὸν αἰτιᾶσθ'; Ἀπ. Οὕτως ἔχει.

ΙΒ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ἘΠΙΚΗΡΟΥ ΤΗΣ ἈΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΦΥΣΕΩΣ.

Κόσμε φίλ', οὐ φίλε πάντα, τί μ' ὡς τροχὸς ἀμφιέλικτος
Ῥοιζηθὼν φορέεις ἀντιπορευόμενον,
Μύρμηχ' ὡς ὀλίγον, πικρὴν φορὰν ἀσχαλῶντα;
Ἐμπαγε μὴν φορέεις τόσσον ἔοντα, τόσος.
5 Οἶδα μὲν ὡς θεόθεν σὺ Θεοῦ κλέος. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς,
Χριστοῦ χειρὶ πάγην, πλεκτὸς ἀπ' ἀμφοτέρων,
Οὐρανίων, χθονίων τε. Τὸ μὲν δέμας ἔνθεν ἐτύχθη,
Ψυχὴ δ' αὖ μεγάλου ἐστὶν ἄημα νόου.
Ἀλλὰ καὶ ὡς πολλοῖσιν ἐλαύνομαι ἔνθα καὶ ἔνθα
10 Πήμασιν ἐξ ἐμέθεν, πήμασι δυσμενέος.
Δελφίς δ' ὡς ἐπὶ χέρσον ἀλίδρομος, ἡέρι θυήσκω.
Κόσμε, παρῆλθον ἐγώ, λαὸν ἄτρωτον ἄγοις.

997. Μοῦ. Ità Coisl. Edit. μοί.

XI. 7. Ἄστατος. *Instabilis, mutationi obnoxius.*8. Ἐκτός εἰμι. Id est, *corpus, quod solummodo agatur, moveatur, cujus laus nulla sit; τὸ ἐντός, anima, quæ homo θελητής, voluntate præditus, agens liberè.*10. Τὰ δ' ἐκτός. *Corpora autem quis agit?*

11. Τάδ' ἔστι. Sic Vat. Edit. τότε', et ad marg. τὸ δ'.

XII. 4. Τόσσον. Coisl. sup. lin. τοσοῦτον ὄντα, τοσοῦτος ἔων. *Me, cum tantus sim, tu ipse tantus rapis.* Quibus verbis suam præ mundo præstantiam declarat, et sequentibus

METRICA VERSIO.

Hujusce vitæ turbinem pellens, fide
Verâque, et odio fabularum turpium,
Sursum locaberis: utinam meque altius,
Fiducia indè major ut surgat tibi.

XI. SERMOCINATIO CUM MUNDO.

(Billio interprete.)

Interr. Lis, munde, tecum est nunc mihi. Pri-
mum doce

Quis ortus, et quis terminus tandem tibi:
Me quique volvis, orbis ut formiculam?
Respons. Processerim undè, nescio: certè ex Deo.
In melius autem desinam; nec volvo te:
Immundus at tu me probro contrà afficis.
Int. Quinam ergò, quæso, fixus es, non ast ego?
Resp. Extrà quidem ipse sum: quænam est hæc gratia?
At, velle cum sit, amplius, si vis, habes.
Int. Externa verò quis vehit? *Resp.* Quod hæc malum?

995 Abjiciens omnem terrenæ vitæ tempestatem,
Per doctrinam veram et odium fabularum
Sursùm effereris, atque utinam me altiùs,
Ut majorem consequaris libertatem.

XI.

DIALOGUS CUM MUNDO.

Alias Bill. 101,
p. 179.

Interr. Litem moveo tibi, Munde. Quis et undè sis,
Primùm doceto, et ad quem finem tendas.
Cur me impetu volvis instar circuli, quasi formiculam?
Respons. Non novi undè processerim, at certè à Deo.
5 Desino autem in melius. Non te volvo,
Sed tu inscitus probro me afficis.
Int. Quomodò igitur tu quidem fixus es, ego verò instabilis sum?
Resp. Ego quidem extrà sum : sed quænam est hæc gratia?
Tu verò tuî compos, si vis, habes amplius.
10 *Int.* Benè; at externa quis gubernat? *Resp.* Quid in eis est mali?
Sunt hæc optimis hominibus salutis materies.
Int. Num præstat, ut se quisque culpet? *Resp.* Sic est.

XII.

DE NATURÆ HUMANÆ FRAGILITATE.

Alias Bill. 25,
pag. 95.

Amice munde, non tamen omninò amice, cur me, ut turbo versatilis,
Violenter raptas in contraria euntem,
Velut parvam formicam, jactatione acerbâ dolentem?
Me tamen abripis, cùm tantus ego sim et tu talis.
5 Equidem scio ex Deo te Dei gloriam esse. Sed et ipse
Christi factus sum manu, ex duobus conflatus,
Cœlestibus et terrenis. Ac corpus quidem hinc formatum :
Anima autem magnæ spiraculum est mentis.
Sed tamen plurimis jactor hùc et illùc
10 Ærumnis à me ipso, ærumnis ab hoste.
Velut delphin in terrâ, mari assuetus, in aëre morior.
Munde, ego præterii; populum invulneratum trans mitte.

Queritur Gre-
gorius se à mun-
do jactari vio-
lenter, cùm tan-
tus sit factus
Christi manu.

Anima magnæ
mentis spiracu-
lum.

confirmat. Non certè ut Billius et eum secutus doctus
Gaulyer, *tantillum tantus*. In primâ editione Billius, pro
tantillum, verterat *tantum*, atque etiam observat in notâ,
hominem à Gregorio non μικρόν κόσμον, ut eum Demo-
critus appellat, sed μέγαν κόσμον appellari.

11. Ἀλιδρομος. *Maris cursor, maris incola*. Aristoteles,
lib. 8, cap. 2, de *Hist. anim.*, delphinum diutiùs in terrâ
vivere posse scribit, quòd spirandi facultate sit præ-
ditus.

METRICA VERSIO.

Sunt hæc salutis optimis viris seges.

Int. Ut me ergò culpam præstat? *Resp.* Istud scilicet.

XII. DE NATURÆ HUMANÆ FRAGILITATE.
(Billio interprete.)

Dic mihi, munde fugax, quid me ut versatilis orbis
Vi trahis, adversam dùm tibi carpo viam,
Formicam velut exignam, quam motio torquet?
Tantillum tantus me tamen ipse trahis.

Tu certè divinum opus es, tu gloria : at ipse

Sum quoque opus Christi, textus et ex superis,
Et simul ex imis; hinc ortum nam mihi corpus :

Mens autem est flatus Numinis ætherei.

Casibus innumeris tamen hinc ego jactor et illinc,

Quos ego, quòsque mihi vis inimica parit.

Aëréque amissâ morior delphinus ut undâ.

Præterii : populum, munde, rege incolumem.

ΙΓ΄.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ.

- Ἀλλήλους μὲν ἐγὼ τε καὶ ὁ χρόνος, ὡς πετεηνά
 Ἡ νέες ἐν πελάγει ἀντιπαρερχόμεθα,
 Ἐσαὸς οὐδὲν ἔχοντες · ὁ δ' ἡμπλακον, οὐ παραθρέξει,
 Ἀλλὰ μένει, ζωῆς τοῦτο μογηρότατον.
 5 Οὐδ' ὁ τι εὖξομ' ἔχω, ζῆσαι πλέον, ἢ λυθῆναι,
 Τάρβος ἐπ' ἀμφοτέροις · ὧδε δὲ φράζεό μοι.
 Ζωὴ μοι πολύμοχθος ἀμαρτάσιν. Εἰ δὲ θάνοιμι,
 Αἰ αἰ, τῶν προτέρων οὐδὲν ἄκος παθέων.
 Εἰ ζωὴ τόδε σοι τεκμαίρεται, ἥς τόσον ἄχθος,
 10 Οὐδὲ τὸ λυθῆναι λῦσιν ἔχει καμάτων,
 Κρημνὸς δ' ἀμφοτέρωθε. Τί ρέξομεν; ἢ τόδ' ἄριστον,
 Λεύσσειν πρὸς σε μόνον, σὴν τ' ἀγανοφροσύνην.

ΙΔ

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ἈΝΘΡΩΠΙΝΗΣ ΦΥΣΕΩΣ.

- Χθιζὸς ἐμοῖς ἀχέεσσι τετρυμένος, οἷος ἀπ' ἄλλων
 Ἡμῇ ἐν σκιερῷ ἄλσει, θυμὸν ἔδων.
 Καὶ γὰρ πῶς φιλέω τόδε φάρμακον ἐν παθέεσσι,
 Αὐτὸς ἐμῷ θυμῷ προσλαλέειν ἀκένων.
 5 Αὔραι δ' ἐψιθύριζον ἄμ' ὀρνίθεσσιν αἰοιδοῖς,
 Καλὸν ἀπ' ἀκρεμόνων κῶμα χαριζόμεναι,
 Καὶ μάλα περ θυμῷ κεκαφηότι. Οἱ δ' ἀπὸ δένδρων
 Στηθομελεῖς, λιγυροὶ, ἡελίοιο φίλοι,
 Τέττιγες λαλαγεῦντες ὅλον κατεφώνεον ἄλσος.
 10 Πάρ δ' ὕδωρ ψυχρὸν ἐγγὺς ἐκλυζε πόδας,
 Ἡκα ρέον δροσεροῖο δι' ἄλσεος. Αὐτὰρ ἔγωγε
 Τῶς ἐχόμεν κρατερῶς ἄλγεος, ὡς ἐχόμεν.
 Τῶν μὲν ἄρ' οὐκ ἀλέγιζον, ἐπεὶ νόος, εὔτε πυκασθῇ
 Ἄλγεσιν, οὐκ ἐθέλει τέρψιος ἀντιάειν.
 15 Αὐτὸς δὲ, σροφάλιγξιν ἐλισσομένοιο νόοιο,
 Τοίην ἀντιπάλων δῆριν ἔχων ἐπέων·
 Τίς γενόμεν, τίς δ' εἰμὶ, τί δ' ἔσσομαι; Οὐ σάφα οἶδα.
 Οὐδὲ μὲν ὅστις ἐμοῦ πλειότερος σοφίην.
 Ἄλλ' αὐτὸς νεφέλη κεκαλυμμένος ἔνθα καὶ ἔνθα,
 20 Πλάζομαι οὐδὲν ἔχων, οὐδ' ὄναρ, ὦν ποθέω.

XIII. 11. Τί ρέξομεν; ἢ. Vat. τί ῥήξομαι; ἢ.

XIV. 1. Χθιζός. Duo Regg. et Coisl. χθιζόν.

5. Αὔραι δ' ἐψιθύριζον. *Susurrabant, resonabant.*

7. Κεκαφηότι. Comb. κεκηνηότι.

8. Στηθομελεῖς. Sic Regg. 39, 990, 991, 992, 993, Vat. et Coisl. qui sup. lin. τῷ στηθεὶ μελίζοντες. Edit. στηλομελεῖς.

10. Ἐγγὺς ἐκλυζε. Reg. 990 ἐγγύθι κλύζε.

METRICA VERSIO.

XIII. DE EODEM ARGUMENTO.
(Billio interprete.)

Ut volucres, celerésque per æquora lata carinæ,
 Mundum ego, me mundus præterit instabilis.
 At non prætereunt, sed stant, quæcumque patravi:
 Quo nihil in vitâ tristius esse potest.
 Quidque optem haud habeo, vitæmve an funera; parte
 Namque ab utrâque gravis concutit ossa tremor.
 Vita mihi noxas cumulat: rursúmque medela est,
 Si moriar, vitiis omnis adempta meis.

Hoc mihi portendit si vita onerosa, labores
 Nec rursùm solvit vita soluta meos,
 Quid faciam? hoc unum superest mihi scilicet, ut tu,
 Rex bone, sis oculos jugiter antè meos.

XIV. DE HUMANA NATURA.
(Billio interprete.)

In nemus umbriferum, confectus corda dolore,
 Solus ego hesternâ luce profectus eram.
 Namque meos luctus levat hæc medicina, dolorque,
 Cùm tacitus mecum colloquor ipse, cadit.

XIII.

DE EODEM ARGUMENTO.

*Aliàs Bill. 26,
p. 95.*

Nos invicem, ego et tempus, velut aves

Aut naves in mari præterimus ;

Nihil stabile habentes : quod autem peccavi, non præteribit,

Sed manet; quod quidem in vitâ molestissimum.

5 Nec quid optem habeo, diutiùs vivere, an solvi :

Pavor utrinquè. Sic autem mecum considera.

Vita mihi valdè peccatis molesta. Quod si moriar,

Heu, heu! priorum nulla jam malorum medela ;

Si hoc tibi portendit vita, cùjus tantum est onus ,

10 Nec solvi quidem solutio est molestiarum :

Sed utrinquè præcipitium. Quid faciemus? Illud profectò optimum,

Ad te solum, Deus optime, et tuam misericordiam respicere.

*Dubitât Gre-
gorius morine
an vivere potiùs
optare debeat.
Pavor utrinquè.
Vita peccatis
molesta.
Post mortem
nulla malorum
medela.*

XIV.

DE HUMANA NATURA.

*Aliàs Bill. 14,
pag. 86.*

Ileri meis molestiis confectus, solus ab omnibus

Sedebam in umbroso nemore, animum peredens.

Amo enim hanc medicinam in mœrore,

Animum ipse meum tacitus alloqui.

5 Stridebant auræ unà cum canoris volucris :

Dulci ex ramis arborum concentu oblectabant

Quamvis valdè afflictum : ex arboribus autem

Molliter modulantes, sònoræ, solis amicæ,

Cicadæ cantibus totum nemus personabant.

10 Unda etiam frigida pedes propè alluebat

Leniter fluens per roscidum nemus. At ego,

Sicut priùs, vehementi dolore afficiebar.

Nihil ista curabam. Nam mens, ubi ingruunt

Dolores, non libenter oblectamenta suscipit.

15 Ipse autem, cùm turbinibus mens circumageretur,

Hanc contrariorum dictorum pugnam instituebam :

Quis fuerim, quis sim, quid futurus sim, non clarè perspicio,

Sed nec aliquis, qui me sapientiâ superet.

Sed ipse nebulâ coopertus hùc et illùc

20 Erro, nihil habens, nequidem per somnium, eorum quæ cupio.

*Medicina Gre-
gorii in mœrore
animum suum
tacitè alloqui.**Mœstus ani-
mus læta omnia
fastidit.**Gregorii cogi-
tationes. Inqui-
rit quisnam fue-
rit, quis sit, quis
futurus sit.*

12. Τῶς. Vat. τέσσ'. Al. ὡς. Mox, pro κρατέρως, Reg. 992 κραταίως. Idem ἀνίης pro ἀλγεις. Reg. 991 κραταίος ὡς, ἐχόμενῃ ἀνίης.

16. Ἐχων. Sic duo Regg. Edit. ἔχων.

19. Αὐτός. Tres Regg. Coisl. et Vat. αὐτῶς. Coisl. sup. lin. μᾶτην.

20. Πάσχωμαι οὐδὲν ἔχων. Aveo enim Deum cognoscere : nec tamen sapientiæ ipsius perspicendæ facultas ulla est. Dixi sapiens efficiar, at illa (sapientia) longiùs recessit à me magis quàm erat. Eccle. 7, 24.

METRICA VERSIO.

Aura susurrabat tenuis, volucrèsque canoræ

Fundebant avido gutture mille sonos.

Quinetiam cantu circum nemus omne sonabat,

Quem rauca ex viridi fronde cicada dabat.

Deniquè per tacitam labens sine murmure sylvam,

Tingebat nostros frigida lympha pedes.

Ast ego, læta licet, prorsùs nihil ista morabar :

Tantus amor luctûs pectore fixus erat !

Tom. II

Nam cùm mens querulo semel est obsessa dolore,

Ad læta occlusas tunc habet illa fores.

In partes variâsque animum distractus, et illùc,

Hùc quoque, me versans, talia dicta dabam :

Quis priùs ipse fui, quis sum, quis eròque, nec ipse

Novi, nec sophiæ me quoque laude prior.

Sed vagor hùc illùc, caligine tectus opacâ,

Nil horum, quæ mens nostra requirit, habens.

R 5

- Πάντες γὰρ χθαμαλοὶ καὶ ἀλήμονες, οἷσι παχείης
 Σαρκὸς ἐπικρέμαται κυανὴ νεφέλη.
 Κεῖνος δ' ἐστὶν ἐμῆο σοφώτερος, ὃς πλεον ἄλλων
 Ἦπαφεν ἧς κραδίης ψεῦδος ἐτοιμολόγον.
 25 Εἰμί. Φράζε τί τοῦτο; Τὸ μὲν παρέθρεξεν ἐμῆο,
 Ἄλλο δὲ νῦν τελέθω, ἄλλ' ἔσομ', εἰ γ' ἔσομαι.
 Ἐμπεδον οὐδέν· ἔγωγε ῥόος Σολεροῦ ποταμοῖο
 Αἰὲν ἐπερχόμενος, ἐσαὸς οὐδέν ἔχων.
 Τίπτε με τῶνδ' ἐρέεις; τί δέ σοι πλεον εἰμί, διδάξον.
 30 Καὶ νῦν τῇδε μένων, δέρκεο μὴ σε φύγω.
 Οὔτε δις ὃν τοπάροιθε ῥόον ποταμοῖο περήσεις
 Ἐμπαλιν, οὔτε βροτὸν ὄψαι, ὃν τοπάρος.
 Ἦν πάρος ἐν χροῖ πατρός, ἔπειτά μ' ἐδέξατο μήτηρ,
 Ξυνὸν δ' ἀμφοτέρων. Ἐνθεν ἔπειτα κρέας
 35 Ἀκριτον, ἄβροτον, αἰσχος ἀνείδουν, οὔτε λόγοιο,
 Οὔτε νόου μετέχον, μητέρα τύμβον ἔχον.
 Δίς ταφείς, ζῶντες ἐπὶ φθορᾷ. Ἦν γὰρ ὁδεύω
 Ζωὴν, τήν δ' ὁρώ τῶν ἐτέων δαπάνην,
 Ἡ μοι γῆρας ἔχευεν ὀλοῖτον. Εἰ δέ με κεῖθι
 40 Αἰὼν οὐ φθινύθων δέξεται, οἷα φάτις,
 Φράζεο μὴ ζωὴ μὲν ἔχη μόρον, ἡ δὲ τελευτὴ
 Ζωὴ σοὶ γε πέλη, ἔμπαλιν ἡ δοκέεις.
 Οὐδέν ἔφυν. Τί κακοῖσι θαμάζομαι, ὥς τι πεπηγός;
 Τοῦτο γὰρ ἡμερίων ἄτροπόν ἐσι μόνον,
 45 Συμφυῆς, ἀσυφελικτον, ἀγήραον. Ἐξότε κόλπων
 Μητρός ὀλισθήσας πρῶτον ἀφῆκα δάκρυ,
 Ὅσσατίοις, οἷοις τε συναντήσασθαι ἔμελλον
 Πήμασι, θακρυχέων πρὶν βιότοιο δίγω!
 Χώρην μὲν τιν' ἄθηρον ἀκούομεν, ὥς ποτε Κρήτην,
 50 Καὶ τινα καὶ κρυερῶν ἀλλοτρίην νιφάδων·
 Θνητῶν δ' οὐ ποτέ τις τόδ' ἐπεύξατο, ὥς ἀδάμαστος
 Τοῦδε βίου συγερῶν ἔνθεν ἀπῆλθε μόγων.
 Ἀδρανίη, πενίη τε, τόκος, μόρος, ἔχθος, ἀλιτροί,
 Θῆρες ἄλδς, γαίης, ἄλγεα, πάντα βίος.
 55 Πήματα μὲν καὶ πάμπαν ἀτερπέα πολλ' ἐνόησα,
 Τῶν δ' ἀγαθῶν οὐδέν πάμπαν ἄμοιρον ἄχους,
 Ἐξέτι τοῦ, ὅτε μοι πικρὴν ἐπομόρξατο ποινήν
 Γεῦσις τ' οὐλομένη, καὶ φθόνος ἀντιπάλου.

22. Κυανή. Coisl. sup. lin. μέλαινα σκοτία.

23. Ὁς πλεον. Tres Regg. et Coisl. ὃν πλεον.

24. Ἦπαφεν. Sup. lin. Coisl. ἠπάτησε. Mox ἐτοιμολόγον.
 Int. ταχυλόγον. Combef. legit ἐτοιμολόγον, et vertit :
 Decepit cordis ejus falsa opinio, rationem reddens re-
 rum originis. Gaulyer : Qui prae caeteris praecipitem suicordis errorem fefellit. Hoc propositum Gregorii vi-
 detur, ut Ecclesiastis sententiam explanet, qui *cuncta*
vanitatem vanitatum, et spiritus praesumptionem appellat.
 26. Ἄλλ' ἔσομ'. Sic legerunt Benedicti, ut patet ex ver-
 sione, licet hanc in textu emendationem praetermiserint.
 (Not. Edit.)

METRICA VERSIO.

Nam quibus impendit carnis densissima nubes,
 Sunt humiles omnes, sunt inopésque vagi.
 Ac magis hic sapiens, quem veri pectus inane
 Decipit, et promptum fundere verba, magis.
 Sum. Quid, quaeso? mei jam pars effluxit : at istud
 Sum nunc : atque aliud post ero, si modò ero.
 Nil ego sum firmi, rapidi sed fluminis instar
 Volvor, et instabilis semper ad ima fluo.
 È tribus his quidnam potius sim, dic age : téque,
 Hic quamvis positus, conspice ne fugiam.

Quas semel, haud iterum fluvii transmiseris undas :
 Qui semel, haud iterum conspicietur homo.
 In patre antè fui; cepit me postea mater :
 Ex utroque simul post caro factus ego.
 Non homo, sed labes informis, muta, carénsque
 Mente : mihi tumuli mater et instar erat.
 Sic duo mi tumuli, vivòque in funera : quòdque
 Vitae obeo, annorum certa ruina mihi est.
 Hinc mihi canities fusa est ; post funera verò
 Sic mihi, quam memorant, vita perennis erit.

Omnes enim abjecti et errabundi sumus, quibus crassæ
Carnis incumbit cœrulea nebula.

Ille autem me sapientior, qui præ cæteris
Ejecit è corde suo loquax mendacium.

25 Sum. Quid hoc? quæso: pars quidem jam à me effluxit.
Aliud nunc sum: aliud autem ero, si quid ero,
Nihil firmum et certum: ego unda sum turbidi fluminis,
Semper progrediens, nihil habens stabile.
Quid me horum esse dices? quid tibi amplius sim, edoce.

30 Et nunc hîc manens, ne effugiam, vide.
Nec bis, quam antè trajecisti, undam fluminis trajicies,
Nec rursus eundem, ac prius, hominem videbis.
Eram prius in carne patris: postea excepit me mater
Communem utriusque. Indè postea carnis

35 Moles indigesta, non homo, sed informis fœditas, nec rationis,
Nec mentis particeps, matrem habens pro tumulo.
Bis sepelimur. Vivimus in corruptione. Quam enim percurro
Vitam hanc video annorum esse impendium,
Ut quæ mihi invexerit perniciosam senectutem. Quòd si me illic

40 Ævum immortale excipiet, ut oraculis constat,
Vide an non vita mortem habeat, mors autem
Vita tibi sit, aliter atque opinaris.

Nihil sum. Cur ergò malis premor, ut firmum aliquid?

Hoc autem solum est in hominibus non varium et inconstans,

45 Sed innatum, inseparabile, non senescens. Ex quo matris
Elapsus sinu, primam effudi lacrymam,

In quot et quantas incursurus eram

Calamitates, illacrymans antequàm vitam attingerem!

Regionem quamdam feris carere audivimus, ut olim Cretam,

50 Aliquam etiam à frigidis nivibus liberam:

At mortalium nullus unquàm gloriatus est, quòd expers

Tristium hujus vitæ molestiarum hinc discederet.

Morbus, paupertas, partus, mors, inimicitia, improbi,

Feræ maris et terræ, dolores, omnia hæc vita sunt.

55 Mala multa novi omninò expertia lætitiæ,

At bonum nullum omninò expers mœstitiæ,

Ex quo mihi acerbam inussit pœnam

Perniciosus gustus et inimici invidia.

Duplex homi-
nis sepulcrum.

Vita hæc mors
est.

Nihil homini
firmum præter
calamitates.

Creta ferarum
ignara.

Nulla mundi
voluptas pura.

28. Ἐπερχόμενος. Ità quatuor Regg. et Coisl. Edit. ἐπερχόμενος.

37. Δις ταφίτης. Bis sepelimur, primò quidem in utero matris, qui est instar tumuli, deindè in terrâ post mortem. Ità Carm. seq., v. 133, Ἐκ τύμβοιο θόρον ἐπὶ τύμβον ὁδεύω. È tumulo ad tumulum rapidè feror.

42. Πέλη. Tres Regg. et Coisl. πέλοι. Mox ἔμπαλιν. Int. τούναντίον.

51. Ἐπέυξατο. Int. ἐπιταυχήσατο.

56. Οὐδὲν πάμπαν. Reg. 993 πάμπαν οὐδέν.

57. Ἐπομόρξατο. Reg. 992 ἐνομόρξατο.

METRICA VERSIO.

Dispice nûm vita hæc mors sit tibi, mors quoquè
rursus

Vita: secus quamvis forsitan ipse putes.

Nil sum; cur ergò tanquàm firmissima quædam

Res, adeò sævis opprimor usquè malis?

Namque homini hoc tantum firmum est, expersque
senectæ,

Indè ex quo nascens fletibus ora rigat:

Per lacrymas testans, quas vitæ in limine fundit,

Quotnam illum maneant agmina dura mali.

Est regio, ut quondam Cretæa, ignara ferarum,

Est alia hybernæ nescia terra nivis:

At vacua adversis quòd vitæ tempora rebus

Clauserit, haud quisquam dicere jure queat.

Morbus, pauperies, partus, mors, hostis, iniqui:

Quasque feras etiam terra, vel æquor alit.

Ac nullis sociata bonis mala plurima vidi:

At bona nulla, quibus non mala juncta forent:

Indè ex quo ultrices pœnas mihi pestifer esus

Attulit, et sævi dæmonis invidia.

- Σοὶ μὲν δὴ, Σάρξ, τοῖα δυσαλθεί, εὐμενέοντι
 60 Ἐχθρῷ, καὶ πολέμῳ οὐποτε λυομένῳ,
 Θηρὶ πικρὸν σαίνοντι, πυρὶ ψύχοντι, τὸ θαῦμα!
 Θαῦμα μέγ', εἴ ποτ' ἐμοὶ γ' ὕστατον εὐμενέοις.
 Ψυχῇ, σοὶ δ' ἄρ' ἔπειτα λελέξεται ὅσσ' ἐπέοικε.
 Τίς, πόθεν, ἢ τί πέλεις; τίς δέ σε νεκροφόρον
 65 Θήκατο, καὶ συγερῇσι πέδαις ἐνέδθησε βίοιο,
 Ἐς χθόνα βριθομένην πάντοθε; Πῶς ἐμίγης
 Πνεῦμα πάχει, σαρκὶν δὲ νόος, καὶ ἄχθει κούφη;
 Ταῦτα γὰρ ἀλλήλοις μάρναται ἀντιθέτως.
 Εἰ μὲν δὴ σάρκεσσιν ὁμοσπορὸς ἐς βίον ἤλθες,
 70 Ὡς μοι συζυγίης τηλόθεν οὐλομένης!
 Εἰκὼν εἰμι Θεοῦ, καὶ αἵσχεος υἱὸς ἐτύχθην,
 Αἰδέομαι τιμῆς μητέρα μαργοσύνην.
 Ρέυσις γάρ μ' ἐφύτευσεν, ὁδ' ἔφθιτο· νῦν βροτὸς, αὐθις
 Οὐ βροτὸς, ἀλλὰ κόνις· ἐλπίδες ὕσταται.
 75 Εἰ δὲ σύ γ' οὐρανίη, τίς, ὅθεν; ποθέοντα διδάξον.
 Εἰ μὲν ἄημα Θεοῦ καὶ λάχος, ὥς φρονέεις,
 Ρίψον ἀτασθαλίην, καὶ πείθομαι. Οὐ γὰρ ἔοικε
 Τοῦ καθαροῦ ρυπαρὴν ἔμμεναι, οὐδ' ὀλίγον.
 Οὐδὲ γὰρ ἡλιόιο λάχος σκότος, οὐδὲ πονηροῦ
 80 Πνεύματος αἰγλήεν ἔκγονον ἐξεφάνη.
 Πῶς δ' ὀλοοῦ Βελίαο τινάγμασι τόσσον ἐλαύνη,
 Καὶ περ ἐπουρανίῳ Πνεύματι κίρναμένη;
 Εἰ γὰρ τοῖον ἔχουσα βοηθόον ἐς χθόνα νεύεις,
 Αἰ αἰ τῆς ἀκράτου σῆς ὀλοῆς κακίης!
 85 Εἰ δ' οὐ μοι θεόθεν σύ, τίς ἡ φύσις; ἢ μέγα τάρβος,
 Μὴ ποτε μαψιδίῳ κύδει φυσίσῳ.
 Πλάσμα Θεοῦ, παράδεισος, ἔδεμ, κλέος, ἐλπίς, ἐφετμή,
 Ὀμβρος ὁ κοσμολέτης, ὄμβρος ὁ πυρσοπόλος,
 Αὐτὰρ ἔπειτ' ὁ νόμος, γραπτὸν ἄκος· αὐτὰρ ἔπειτα
 90 Χριστὸς ἐὼν μορφὴν ἡμετέρῃ κεράσας,
 Ὡς κεν ἐμοῖς παθέεσσι παθὼν Θεὸς, ἄλκαρ ὁπάζοι,
 Καὶ με θεὸν τελέσῃ εἶδει τῷ βροτέῳ.

61. Θηρὶ πικρὸν σαίνοντι, πυρὶ ψύχοντι, τὸ θαῦμα. Sic in Reg. 39, aliisque duobus Codicibus legitur. In Edit. vitiōse θηρὶ ψυχρῷ.

62. Εὐμενέοις. Sic duo Regg. et Coisl. Edit. εὐμενέεις. Totum hunc locum Int. Coisl. exponit quemadmodum a nobis est redditus. Σοὶ μὲν οὖν, ὦ Σάρξ, τοιαῦτα· θηρίον ἡμερὸν ὁμοῦ καὶ ἀτίθασσον, φίλον καὶ πολέμιον, ἄσπονδον, ἐν ταῦτῳ πικραῖνον καὶ ἀνάψυχρον, ὃ καὶ θαυμάσιον, καὶ ὡς ἀληθῶς ὑπερθαύμαστον, εἴ ποτέ μοι καὶ ὕστατον διατιθείης εὐμενέως. Tibi igitur, ó Caro, talia; bellua mansueta simul et aspera, amica et infesta, implacabilis, in eodem amaritudinem af-

ferens et refrigerationem, quod mirum est, et mirandum prorsus, si unquam mihi amica fueris.—Ac belluæ, inquit Bill., perappositè comparari potest, adulatoriè quidem mulcenti, cæterum non sine magno dolore interdum mordenti.

64. ἢ τί; Duo Regg. εἴ τι. Mox, νεκροφόρον. Sic animam appellat, quâ sublatâ, corpus nihil aliud est quàm cadaver.

66. Βριθομένην. Int. βαρουμένην.

72. Αἰδέομαι. Pudet me honoris mei matrem, hoc est, imaginis divinæ, petulantem et impudicam carnis libidinem dicere vel cogitare.

METRICA VERSIO.

Ista tibi sint dicta, Caro, medicabilis ægrè,
 Hostis blanda, omni tempore bella gerens:
 Ac fera damnosè mulcens, et frigidus ignis.
 Quæ, mihi si faveas, res nova prorsus erit.
 Eia age! Mens; nam te nunc alloquar, atque ea dicam,
 Quæ fore narratu non aliena puto.
 Quidnam es, ó mea Mens? et quis tibi contigit ortus?
 Atque cadaver olens quis tibi ferre dedit?
 Quis solidis vitæ astrinxit gravibusque catenis,
 Pendentem assidue lumina fixa solo;

Ut crasso flatus, carni mens juncta, levisque es
 Duro oneri? Pugna est nam gravis inter ea.
 Si vitæ, cum carne simul sata, prodixit in auras:
 Quàm procùl est nexus pestifer iste mihi!
 Numinis effigies sum labe exorta: decusque,
 Proh pudor! eximium fœda libido parit.
 Corruptum semen me gignit; nunc homo, rursus
 Non homo, sed spes est ultima nostra cinis.
 Sin tu cœlestis: quinam tibi, dic, precor, ortus?
 Si pars, ut sentis, flatus et ipsa Dei es,

- Hæc tibi, Caro, dicta sint, non facilè sanabili, blando
 60 Hosti, à bello nunquàm desistenti,
 Feræ crudeliter blandienti, igni, res mira, refrigeranti :
 Valdè mirabor, si verè mihi amica tandem aliquandò fueris.
 Anima, tibi deinceps dicentur, quæ conveniunt.
 Quæ et undè, quidnam es? quis te mortuum circumferre
 65 Jussit, et molestis vitæ vinculis alligavit
 Vergentem semper ad terram? Quomodò mixta es
 Crasso, quæ spiritus es, et carni mens, et oneri levis?
 Hæc etiam pugnant inter se adversis frontibus.
 Quòd si cum carnibus sata in vitam venisti,
 70 Heu! conjunctionem mihi jampridem perniciosam!
 Imago Dei sum, et turpitudinis filius factus sum,
 Pudori mihi est, mater decoris cupiditas.
 Fluxus me genuit: is corruptus est: nunc homo: rursùs
 Non homo, sed cinis: hæc spes extremæ.
 75 Quòd si cœlestis es, quænam et undè? scire aventem doce.
 Si flatus Dei es, ejúsque hæreditas, ut sentis,
 Projice vitium, et credam: non enim convenit
 Eam quæ ex puro est orta, vel leviter sordidam esse.
 Non enim à sole caligo oritur, nec mali
 80 Spiritûs fœtus apparuit splendidus.
 Quomodò nefarii Beliaë tantis impulsibus agitaris,
 Quamvis divino Spiritui mixta sis?
 Nam si tantum habens adiutorem in terram vergis,
 Heu! meram et perniciosam tuam malitiam!
 85 Sin autem mihi ex Deo non es, quæ tua natura? valdè profectò metuo
 Ne inani gloriâ inflatus sim.
 Figmentum Dei, Paradisus, Eden, gloria, spes, præceptum,
 Imber mundi extingtor, imber igneus:
 Tùm postea lex, scriptum remedium: rursùs tandem
 90 Christus formam suam nostræ immiscuit,
 Ut morbis meis patiens Deus auxilium ferat,
 Méque deum efficiat formâ suâ humanâ.

Corpus hostis
blandus.

Animam allo-
quitur: interro-
gat, quæ et un-
dè, et quidnam
sit.
Anima cada-
verifera.

Si ex traduce
anima.

Si cœlestis est
anima, undè or-
ta? an flatus Dei
est?

Si non ex Deo
orta, quæ origo

Collata homi-
nibus à Deo be-
neficia.

76. Λόγος. Hæreditas: si à Deo data es, si Dei mu-
nus, etc.

87. Πλάσμα Θεοῦ. Adjumenta et beneficia Dei ergà ho-
minem enumerat. Primum Paradisum in Eden planta-
vit; deindè hanc ei primam gloriam infudit, ut ad ima-
ginem suam eum conderet. Tùm adjumenti causâ
mandatum ei imposuit, cujus observationi immortalitatis
consequendæ spes promittebatur. Quin etiam, cùm à
mandato recessisset, ne sic quidem omni ope destitutum
reliquit; verùm pluribus disciplinæ generibus, tam pu-
blicis quàm privatis, impietates et flagitia eorum, quibus
nefariè offendebar, justè vindicans, sic paulatim eos ad

agnitionem suâ instituit; atque undis quidem obrutum
orbem exitio tradidit: fulminibus autem Sodomitarum
execrandam libidinem oppressit, urbésque in cinerem
redegit. Postea aliud medicinæ genus, hoc est, scripta
lex per Moysen inducta est; ac deniquè remedium om-
nium valentissimum ac præstantissimum, summæque
bonitatis plenum, ipse in plenitudine temporum, à sinu
paterno minimè excedens unigenitus Filius, divinam na-
turam humanæ copulavit, totus toti personaliter arcano
modo unitus, quo nimirum Deus impassibilis manens
humanâ parte perpetuens, passionibus meis medere-
tur. Bill.

METRICA VERSIO.

Crimina dùm pellas, credam id; namque edita puro
 Quæ sit, eam cunctâ labe carere decet.
 Nam neque sol tenebras edit, nec pneumate pravo
 Spiritus exoritur splendidus atque bonus.
 Qui rabidus porro tam te quatit hostis et urget,
 Spiritus æthereus cùm sit ab axe tibi?
 Namque ope nixa licet tali si vergis ad ima,
 Heu! quanta est vitii copia visque tui!

Tom. II.

Si non orta Deo es, tibi quæ natura? Verendum
 Est animos inflat ne mihi vanus honor.
 Plasma Dei, Paradisus, Eden, spes, gloria, lexque,
 Mundum imber delens, igneus imber item.
 Legibus à scriptis demùm est medicina petita:
 Atque Deo Genitus deniquè factus homo:
 Ut patiens nostris ferret medicamina morbis,
 Sanctæque nos faceret numina, factus homo.

- Ἄλλ' ἔμπης ἀδάμασσαν ἔχω μένος, ἐς δὲ σίδηρον
 Αὐτοφόνῳ μανίῃ σπεύδομεν, ὥς τε σύες.
 95 Τίπτ' ἀγαθὸν βιότοις; Θεοῦ φάος. Ἄλλ' ἄρα καὶ τοῦ
 Εἴργει με φθονερὴ καὶ συγερὴ σκοτία.
 Οὐδὲν πλείον ἔμοιγε. Τί δ' οὐ πλέον ἐστὶ κακοῖσιν;
 Αἶθε γὰρ ἴσον ἔχον, καὶ μάλα περ μογέων.
 Κεῖμ' ὀλιγοδρανέων· τάρβος δὲ με θεῖον ἔκαμψε.
 100 Τέτρυμ' ἡματίαις φροντίσι καὶ νυχίαις.
 Οὗτος ὁ βρισαύχην με καὶ ὑπτιον ὤσεν ὀπίσσω,
 Λάξ ἐπίβη. Σὺ δέ μοι δείματα πάντα λέγε,
 Τάρταρον ἡρόεντα, πυριφλεγέθοντα, ἱμάσθλας,
 Δαίμονας, οἱ ψυχῶν πράκτορες ἡμετέρων.
 105 Μῦθος ἅπαντα κακοῖσι, τὸ δ' ἐν ποσὶ μοῦνον ἄριστον.
 Οὐδὲν ἐπιστρέφεται τῆς βασάνου κακίῃ.
 Λώιον ἦν ἀλιτροῖσιν ἐς ὕψερρον ἔμμεν' ἄτιτα,
 Ἡ ἐμὲ νῦν κακίης πήμασιν ἀσχαλαῶν.
 Ἀλλὰ τί μοι, βροτέων τί δέ μοι τόσον ἄλγε' αἰδεῖν;
 110 Ἡμετέρης γενεῆς πᾶσιν ἔπεσιν ἄχος.
 Οὐ μοι χθὼν ἀτίνακτος, ἀλλὰ κλονέουσιν ἀήται.
 Ὡραὶ δ' ἀλλήλαις εἶξαν ἐπεσσομέναι.
 Νῦξ ἡμαρ κατέπαυσε, τὸ δ' ἥχλυσεν ἡέρα χεῖμα,
 Ἄσρασιν ἡέλιος, ἡελίῳ δὲ νέφος
 115 Κάλλος ἀπημάλδυνε, παλίζωος δὲ σελήνη.
 Αὐτὰρ ὅγ' ἡμιφανῆς οὐρανὸς ἀσερόεις.
 Καὶ σύ ποτ' ἀγγελικοῖσιν, Ἐωσφόρος, ἦσθα χοροῖσι,
 Βάσκανε, νῦν δ' ἔπεσες αἶσχος ἀπ' οὐρανίων.
 Ἰλαθί μοι, βασιλεια κεδνή, Τριάς, οὐδὲ σὺ πάμπαν
 120 Γλώσσαν ἐφημερίων ἔκφυγες ἀφραδέων.
 Πρόσθε Πατὴρ, μετέπειτα Πάις μέγας, αὐτὰρ ἔπειτα
 Πνεῦμα Θεοῦ μέγαλον, βάλλετ' ἐπεσβολίαις.
 Ποῖ σήσεις με φέρουσα κακοφραδὲς ἔνθε, μέριμνα;
 Ἰξασο. Πάντα Θεοῦ δεύτερα. Εἶκε λόγῳ.
 125 Οὐ δέ με μαψιδίῳς τεῦξεν Θεός. Ἐμπαλιν ᾤδῃς
 Ἰξαμαι· ἡμετέρης τοῦτ' ὀλιγοφρενίης.
 Νῦν ζόφος, αὐτὰρ ἔπειτα λόγος, καὶ πάντα νοήσεις,
 Ἡ Θεὸν εἰσορόων, ἡ πυρὶ δαπτόμενος.

94. Αὐτοφόνῳ. Coisl. Int. et Reg. 991 ἀλληλοφόνῳ.

95. Καὶ τοῦ. Reg. 992 καὶ τό.

97. Οὐδὲν πλείον ἔμοιγε. Id est, *nihilò melius mihi est* (ob virtutis studium) *quàm aliis*; imò *meliora omnia impiis eveniunt*. Eisdem querelas de impiorum prosperitate in viris sanctis, in Davide et Prophetis passim reperies.

101. Βρισαύχην. Super. lin. Coisl. μεγάληνυχος. Fortè ὑψαύχην, *erectâ eervice*.

103. Πυριφλεγέθοντα. Ità tres Regg. Int. πυρινούς ποταμούς. Coisl. sup. lin. ποταμούς τοῦ ἄβου. Edit. περιφλεγέθοντα.

106. Ἐπιστρέφεται. Reg. 991. sup. lin. αἰσχύνηται, et ad marg. φροντίζει.

107. Ἄτιτα. Coisl. sup. lin. ἀτιμώρητα. Int. Coisl. Βιλήτιον ἦν τοῖς ἁμαρτωλοῖς τὰς ἐκείθεν τιμωρίας διαφύγειν, ἢ ἐμὲ νῦν ἀσχαλαῶν καὶ ἀνίστασθαι κακοῖς. *Melius esset peccatoribus ævi futuri pœnas effugere, quàm me nunc molestiis et ærumnis conflictari*. Billius hoc velle Gregorium putat: *Multò melius actum iri cum peccatoribus, si in hac vitâ, quæ brevi finem habitura est, cum ipso multas acerbitates perferrent, quàm ut ad æternas pœnas reservarentur*. Mallem priorem Billii interpretationem: *Tametsi impii et*

METRICA VERSIO.

Sed tamen indomitum est robur mihi: nec secùs atque
 Trux aper, in ferrum concitus ipse ruo.
 Quodnam hujusce bonum vitæ est? lux; dira tamen me
 Caligo, invidiæ plenâque, pellit ab hâc.
 Plus ego nil habeo: quid non malus ampliùs autem?
 Namque utinàm saltem pars foret æqua mihi!
 Oppressus jaceo: divinus me timor angit,
 Conficior curis nocte dièque miser,

Me sternit, pedibùsque terit vir quisque superbus,
 Segnisque; ac mihi tu, quæ metuenda, refer.
 Tartara nigra nimis, Phlegethontes, verbera dira,
 Dæmonas obscænæ carnificésque animæ.
 Cuncta mali hæc rident, et amant præsentia tantùm;
 Non curat pœnas gens scelerata graves.
 Utilius pravis esset post funera pœnas
 Non dare, quàm pœnas hic dare me sceleris.

Sed tamen indomitum habeo animum, ac in ferrum,
Instar apri, furore mei ipsius homicida, ruo.

95 Ecquod vitæ bonum? Dei lux? sed ab illà

Arcent me invidæ et odio dignæ tenebræ.

Nulla ad me utilitas redit. Ecquod est in quo non me superent mali?

Utinàm enim illis æqualis essem, quamvis valdè laborans!

Jaceo languidus : metus me divinus percussit :

100 Conficior diurnis ac nocturnis sollicitudinibus.

Ille me superbus supinum impulit retrò,

Et calcibus protrivit. Tu verò mihi narra omnia metuenda,

Nigrum Tartarum, igneos Phlegethontes, flagella,

Dæmones animarum nostrarum carnifices.

105 Fabula omnia improbis, et quod ante pedes positum, id optimum :

Nihil profectò mutatur propter tormenta improbitas.

Satius esset improbos in posterum esse impunitos,

Quàm me nunc nequitiae pœnas deffere.

Sed quid mihi, quid tantoperè necesse est mortalium æumnas canere?

110 Generis nostri omnibus mala sunt communia.

Non mihi terra immobilis est : mare agitant venti :

Horæ sibi invicem cedunt depulsæ :

Nox diei finem affert : aërem obscurat tempestas :

Sol astris, soli nebula

115 Decorem auferunt : reviviscit autem luna :

Coelum stelliferum dimidiâ suâ parte apparet.

Et tu aliquandò angelicis choris intereras, Lucifer

Invide, nunc autem probrum è cœlis cecidisti.

Propitia mihi sis, Trinitas, venerandum regnum : ne tu quidem

120 Linguam hominum insipientium effugisti.

Primò Pater, deindè magnus Filius, tùm postremò

Spiritus magni Dei, conviciis impugnatur.

Quò me tandem hinc abreptum feres, inconsulta sollicitudo?

Desine. Deo omnia inferiora. Cede verbo.

125 Non me frustrà Deus formavit. Hic jam carmen

Retexo : hæc pusillo animo nostro tribuenda sunt.

Nunc tenebræ : rursùs postea ratio, et omnia perspicies,

Aut Deum videns, aut igne cruciatus.

Malis hic
omnia feliciora
sunt.

Mali futuras
pœnas ludibrio
habent.

Nequidem Tri-
nitas hominum
linguas effugit.

nefarii homines de hujus vitæ prosperitate sibi gratulentur, me contrà miserum existimare soleant, qui multis in vitæ curriculo calamitatibus afficiar; reverà tamen præstabilius est magisque expectandum in hac vitâ exeruciari, quàm scelerum pœnas in altero ævo expendere.

111. Ἄλλ. Ità tres Regg. Coisl. et Chig. Edit. mendosè ἄλλ.

112. Ὡραι. Horæ. Potest etiam intelligi de anni partibus.

123. Ποῖ. Schol. ποῦ με φέρουσα στήσεις, ὧ κακίστα βου-
λευμένη μέριμνα ἐνταῦθα στήθι. His verbis velut suam te-
meritatem reprimit, quòd ausus sit Trinitatem, quæ ab
omni injuriâ immunis est, in earum rerum classem ad-
jungere, quæ variis incommodis atque injuriis pateat.
Ibid. κακοφραδής. Reg. 991. Coisl. sup. lin. κακόβουλε. Mox
ἐνθε. Duo Regg. et Coisl. ἐνθα.

125. Ἐμπαλιν ὥδῃς ἵσταμαι. Int. Coisl. παραφρονῶν λαλῶ
τῶν πρώην εἰρημένων ἀντίρροπα.

METRICA VERSIO.

Ast hominum quid ego, quid nostræ incommoda gentis

Colligo? Res planè nulla dolore vacat.

Non terra intrepida est, quatitur sed turbine venti;

Inque vicem cedunt tempora prompta sibi.

Nox tegit atra diem, tempestas æthera fuscatur :

Astrorum obscurat sol radiansque decus.

Sol tegitur nebulis, redivivâque luna resurgit :

Dimidiâque polum parte sut latitat.

Angelicos etiam cœtus, tu Lucifer, inter

Qui fueras, superâ lapsus es arce miser.

Quod dicam, rogo, sancta Trias, ignosce : pepercit

Hæretici prorsus nec fera lingua tibi.

Antè Pater rabidæ sensit convicia linguae :

Post Genitore satus, Spiritus atque sacer.

Quò tandem, vesana, feres me, cura? gradum jam

Siste. Deo cedunt omnia, cede λόγῳ.

Me Deus haud frustrà fecit; mea verba retexo.

Stulta nimis sunt hæc, quæ mihi dicta priùs.

Nunc tenebræ, post hæc ratio, tùmque omnia nosces,

Perpetiens flammæ, conspiciensve Deum.

Ὡς μοι ταῦτ' ἐπάεισε φίλος νόος, ἄλγος ἐπείσεν.
 130 Ὅψε δ' ἀπὸ σκιεροῦ ἄλσεος οἶκαδ' ἔβην,
 Ἄλλοτε μὲν γελῶν ἑτερόφρονα, ἄλλο τε δ' αὖ τε,
 Κῆρ ἄσχει σμύχων, μαρναμένοιο νόου.

ΙΕ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΕΚΤΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΕΥΤΕΛΕΙΑΣ.

Τίς γενόμεν; τίς δ' εἰμί; τί δ' ἔσσομαι οὐ μετὰ θηρόν;
 Πῇ δὲ φέρων γήσεις πλάσμα μέγ', Ἀθάνατε;
 Εἴ τι μέγ', ὥς μὲν ἔγω γε οἶομαι, οὐδὲν ἑόντες,
 Ὀφρὺν μαψιδίως τείνομεν ἡμέριοι.
 5 Εἰ τόδε μοῦνον ἔοιμεν, ὅσον πλεόνεσσι πέφανται,
 Ζωῆς δ' ὀλλυμένης, μηδὲν ἔχοιμι πλέον.
 Πόρτις μὲν διάλυξεν ἑὸν κευθμῶνα τεκούσης,
 Καὶ σκαίρει, γλυκερόν τ' οὐθαρ ἀνακραθαίει.
 Καὶ τριετὴς ζυγὸν ἦρε καὶ εἴρυσεν ἄχθος ἀπήνης,
 10 Αὐχένα δ' αὐχενίῳ κάρτεϊ μίξε μέγαν.
 Νεβρὸς δ' αἰολόθερμος, ἐπὴν διὰ γαστρὸς ὀλισθῇ,
 Αὐτίκα μητρὸς ἐῆς πὰρ ποδὶ θῆκε πόδα,
 Φεύγει δ' ὠμοδόρους τε κύνας, καὶ ἵππον ἐλαφρόν,
 Καὶ λόχμης πυκινῆς κεύθεται ἐν λαγόςιν.
 15 Ἄρκτοι δ', οὐλομένων τε συὼν γένος, ἠδὲ λέοντες,
 Τίγρις τ' ἡνεμόεις, παρδαλίων τε μένος,
 Αὐτίκα φρίξεν ἔθειραν ἐπὴν κε σίδηρον ἴδῃται,
 Φρίξεν, καὶ κρατεροὺς ἄλτ' ἐπὶ θηρολέτας.
 Ἄρτι δὲ τ' ἄπτερος ὄρνις, εὐπτερος οὐ μετὰ θηρόν
 20 Ἥρα δινεύει πολλὸν ὑπερθε δόμου.
 Ξουθὴ δ' αὐτε μέλισσα λίπε σπέος, οἶκον ἔτευξεν
 Ἀντίθετον, γλυκεροῦ πλήσε γόνιοιο δόμον.
 Πάντα δὲ τ' εἶαρός ἐστιν ἑνὸς πόνος, αὐτομάτη δὲ
 Πᾶσι τροφή, γαίης δαίτα χαριζομένης.
 25 Οὐ πόντον τέμνουσι ἀπηνέα, οὐκ ἀρόουσιν,
 Οὐ ταμίαι κείνοις, οὐδὲ κυπελλοφόροι.
 Καὶ πτερόν ὄρνιν ἔθρεψε ταχύν, καὶ ἄγκρα θῆρα,
 Βαῖά πονησαμένους, φροντὶς ἐπηματιῇ.
 Λαῖς δὲ μέγας καὶ θῆρα τὸν ἔκτανεν, ὥσπερ ἄκουσα,
 30 Λάψας, δαιτὸς ἐῆς λείψαν' ἀποσυγέει.
 Ἄλλοτε μὲν δαίσα θ' ἑτερήμερος, ἄλλοτε δ' αὐτε
 Λάψε ποτὸν, βριαρῶς γαστέρι μέτρα φέρων.

ARUMENTUM. Postquàm superiore Carmine, inquit Cy-
 rus in argumento hujus Carminis, de humanæ naturæ ea,
 quæ convenire videbantur, exposuit Gregorius, nunc ærum-
 nas et vilitates, ac miseras, quæ eam comitantur, enumerat

atque exaggerat, sicque arrogantiam hominum, fastum et
 insolentiam comprimit, Extremis vitæ Gregorii temporibus
 conditum videtur hoc Carmen.

3. Οὐδὲν ἑόντες. Reg. 990 et Chig. ἑόντας.

METRICA VERSIO.

Hoc mea conceptum coxit sermone dolorem
 Mens mihi; sic redii, luce cadente, domum:
 Nunc secus affectos ridens, nunc pectora luctu
 Confectus, pugnas mente ciente graves.

XV. DE EXTERNI HOMINIS VILITATE, AC PRÆSENTIUM
 RERUM VANITATE.
 (Billio interprete.)

Quis prius ipse fui? quis sum, quis mox ero, magnum
 Figmentum ipse ferens quò, bone Christe, tuum?

Si modò quid magni est: namque, ut reor ipse, superbum,
 Nil cùm sit, frustra tollit in alta caput:
 Si tantum hoc esset quod cernitur, ac perituram
 Post vitam hanc nullas prorsus haberet opes.
 Namque utero excessit vitulus simul atque parentis,
 Saltat, et impatiens ubera plena premit:
 Cervicemque jùgo, cùm tres pervenit ad annos,
 Subjicit, et magno plaustra labore trahit.
 Maternæque etiam quàm primum exivit ab alvo
 Hinnulus, huic jungit protinus ipse pedem.

Postquàm hæc mihi cecinit amica mens, dolorem concoxi.

- 130 Sic serò è nemore umbroso domum redii,
Nunc quidem me irridens, quòd aliter sensissem; nunc rursùs
Cor mœrore macerans, mente secum pugnante.

XV.

DE EXTERIORIS HOMINIS VILITATE.

Quis natus sum? quis sum? quis abhinc non longè futurus sum?

Ubi statues magnum tuum figmentum, ó Immortalis!

Si quid tamen magnum est, ut equidem arbitror, cùm nihil simus,
Frustrà supercilium homines tollimus.

- 5 Si id tantùm simus, quod plerisque apparet,
Amissâ vitâ, nihil ampliùs habebo.

Vitulus è matris suæ utero exilit,
Et saltat, et dulcia premit ubera.

Triennis jugum subit, et pondus plaustrì trahit,

- 10 Cervicémque magnam collari inserit.

Hinnulus variâ pelle, ubi ex alvo cecidit,

Statim matris suæ pedi pedem jungit,

Fugítque crudivoros canes et velocem equum,

Atque in densi nemoris latebris absconditur.

- 15 Ursi, et truculentorum aprorum genus, leones,

Tigris ventos assequens, et pardorum vis,

Statim ac ferrum vident, horrent arrigentes jubam,

Horrent ac in fortes insiliunt venatores.

Avis primùm implumis, deindè non multò post pennis instructa,

- 20 Aërem secatur supra nidum evecta.

Apis flava, relicto specu, domum struit

Quadratam, eámque dulci fœtu implet.

Sunt autem hæc omnia unius veris labor, ac suâ sponte

Nascitur iis cibus, terrâ dapes suppeditante :

- 25 Non pontum immitem secant, non arant;

Nulli illis promicondi, nulli pincernæ :

Celerem avem penna nutrit, et feram valles,

Levis illis labor, diurna sollicitudo.

Magnus leo etiam feram, quam occidit, postquàm, ut audiui,

- 30 Dilaniavit, cibi sui reliquias aversatur.

Interdùm alternis diebus cibum sumit,

Alternis aquam, fortiter ventri modum imponens :

20. *Ἡέρα*. Sic tres Regg. et Coisl. Edit. *ἡέρα*.

21. *Ξουθή*. Reg. 39, ad marg., *ξανθή*.

22. *Ἀντίθετον*. Int. Coisl. *ἐξ ἀντιθέτων πλευρῶν, ex oppositis lateribus*.

25. *Τέμνουσιν*. Sic Coisl. cum tribus Regiis. Edit. *τέμ-*

νουσι. Mox, pro *ἀρώουσι*, quod sequitur, Regg. plures habent *ἀρώσι*.

26. *Κυπελλοφόροι*. Coisl. Int. *ποτηρόφοροι*.

29. *Θῆρα*. Tres Regg. Coisl. et Vat. *Θῆρας*.

30. *Δάψας*. *Leviter degustatâ*. Combef.

METRICA VERSIO.

Crudivorósque canes, et equos fugit alite cursu,
Se nemoris densi proripit ínque sinum.
At truculentus aper, pardúsque, ursúsque, leóque,
Et tigris, vento non levitate minor,
Ut ferri cernunt aciem, juba protínus ipsi
Horret, in hostilem prosiliúntque manum.
Quin avis implumis primùm, mox prædita pennis,
Ætheris immensi læta per alta volat.
Antro rursùs apis condit sibi tecta relicto,
Adversámque implet sedula melle domum.

Tom. II.

Hæc cuncta unius veris labor. Omnibus autem
Perfacilem tellus sponte dat alma cibum.
Æquora nec sulcant, nec scindunt arva, nec illis
Pocula fert quisquam, suppeditatque cibos.
Pennæ avibus, sylvæque feris alimenta ministrant :
Hos labor exiguus, cura diurna tenet.
Ac leo cùm prædâ ventrem exsaturavit, ut aiunt,
Cœnæ reliquias horret adire suæ.
Alternis sumitque cibos persæpè diebus,
Alternis (ventri sic moderatur) aquam.

T 5

Alids Bill. 15,
pag. 88.

Propositis plu-
ribus exemplis,
vitam hominum,
pecudum ac bel-
luarum vitâ os-
tendit esse mise-
riorem.

Vitulus ex alvo
matris exilit et
saltat.

Hinnulus re-
cens natus canes
et equos fugit.

Ursi, leones,
tigris, pardi.

Avis.

Apis.

Leo prædæ suæ
reliquias fasti-
dit.

- Τοσσάτιον κείνοισιν ἀμοχθότερος βίος ἐστὶ·
 Πέτρη καὶ κλαδεῶν, οἶκος αἰεὶ σχεδὺς.
 35 Ἀρτεμίης, κρατεροὶ, περικαλλέες· ἦν δὲ θαμάσση·
 Νοῦσος, ἀπενθείς ἀλκιμον ἄστυμα λίπον.
 Οὐ γοεροῖς μελέεσσι περιζαδὼν, ἄλλοθεν ἄλλος,
 Μύρουτ', οὐδὲ φίλοι κέρσαν ἀπο πλοκάμους.
 Εἶπω μείζονα μῦθον· ἀταρβέες ἐνθάδ' ὄλοντο,
 40 Οὐδὲν ὑποτρομέει Ζῆρ κακὸν, εὐτε Ζάνη.
 Ἀθρεὶ καὶ μερόπων θελὼν γένος, ὥς κε τόδ' εἴπῃς.
 Ἡ ρ' ἐτεὸν μερόπων οὐδὲν ἀκιδνότερον.
 Ροιῆς μὲν γόνος εἰμί, μόγῳ δὲ με γείνατο μήτηρ.
 Ἐθρέφθην πολλοῖς καὶ συγεροῖς καμάτοις.
 45 Ἀγκὰς ἔχεν μήτηρ με, γλυκὺν πόνον· αὐτὰρ ἔπειτα
 Γαῖαν ἐπεξεόμην, ἄλγεσι τειρόμενος.
 Ἐνθεν ἔβην τετράκωλος ἐπ' οὐθεός. Ἐνθεν ἀέρθην
 Ἴθμασιν ἐν τρομεροῖς, κλεπτόμενος παλάμαις.
 Ἐνθεν νοῦν ὑπέλαμπον ἀναυδὲς ἔχνεσι φωνῆς.
 50 Ἐνθεν δ' αὖ μύθων θάκρυσ' ὑφ' ἡγεμόσιν.
 Εἰκοσέτης συνάγειρα μένος, καὶ πῆμασι πολλοῖς
 Πρόσθεν ὑπηντίασα, ὥς τις ἀεθλοφόρος.
 Ἄλλα μὲν ἐστὶν ἔμοι γε· τὰ δ' ὄχρετο, τοῖς δὲ μογήσεις,
 Εὖ τόδ', ἐμὴ ψυχὴ, ἴσθι, περῶσα βίον,
 55 Ὀλκὸν ἀπιστότατον, ῥόον ἄγριον, οἶδμα θαλάσσης,
 Τῇ καὶ τῇ πυκινοῖς πνεύμασι βρασσόμενον.
 Πολλὰ μὲν ἀφραδίῃσι τινάσσομαι· ἄλλα δὲ δαίμων
 Ζωῆς ἡμετέρης ἤγαγεν ἀντίπαλος.
 Εἰ γάρ κεν ὅσα τερπνὰ καὶ ὀππόσα λυγρὰ βίοιο
 60 Ἀντιταλαντεύοις, μέσσα τάλαντ' ἐρύων,
 Πολλὸν κεν βρίθουσα κακῶν ἐπὶ γαῖαν ἔκοιτο
 Πλάστιγξ, ἢ δ' ἀγαθῶν, ἔμπαλιν ὕψι θεοί,
 Δῆρις, πόντος, ἄρουρα, μόγος, ληϊσσορες ἄνδρες,
 Κτήσις, δασμολογία, πρακτορες, εὐρυεῖαι,
 65 Ῥητῆρες, βίβλοι τε, δικασπόλοι, ἀρχὸς ἀλιτρὸς,
 Πάντα τὰδ' ἐστὶ βίου παῖγνια λευγαλείου.
 Δέρκεο καὶ ὅσα τερπνὰ· κῆρος, βάρος, ἄσμα, γέλωτες,
 Τύμβος αἰεὶ πλήρης μυδαλέων νεκῶν,

33. Ἀμοχθότερος βίος. Coisl. πόνος, et sup. lin. βίος. Int. τοσοῦτον κείνοις ὁ πόνος ἐστὶν ἐλαφρότερος, καὶ ὁ βίος ἀμοχθότερος.

35. Ἀρτεμίης. Duo Regg. ἀρτεμίης.

36. Ἀπενθείς. Edit. απενθείς. Ut stet metrum, legendum forsitan esset ἀπενθήτοις, nisi supponatur duas fieri syllabas ex diphtongā εἷς. (Not. Edit.)

40. Οὐδέν. Sic Coisl. et tres Regg. Edit. οὐδέν.

42. Ἡ ρ' ἐτεὸν μερόπων. Alludit ad istud Homeri Odys. vii, 12 :

Οὐδὲν ἀκιδνότερον γαῖα τρέφει ἀνθρώποιο,

Πάντων ὅσα τε γαῖαν ἐπιπνέει τε καὶ ἔρπει.

Nullum infirmius homine alit terra,

Ex omnibus quae in orbe spirant at serpunt.

43. Ροιῆς μὲν γόνος. Tres Regg. Chig. et Vat. ροιῆς ἐκ γόνος. Carm. praec. vers. 73, ῥεύσις γάρ μ' ἐφύτισεν.

METRICA VERSIO.

Usque adeò minus his dura est atque aspera vita !
 Pro domibus ramos, antráque semper habent.
 Intrepidi, fortes, pulchri ; si morbus eosdem
 Opprimat, haud tristes mors inamæna rapit.
 Non alii atque alii lugubria carmina fundunt :
 Non sibi mæsta comam vellit amica cohors :
 Deniquè, quod majus, pereunt formidinis omnis
 Expertes ; fera nil mortua namque timet.
 Jam nostrum mihi cerne genus, dicésque profectò :

Debile gente hominum nil magis esse queat.
 Fluxus me genuit, mater me protulit ægrè :
 Nutriit ingenti cúmque labore diu.
 Ulnis me primùm gestavit, (dulce onus,) at post
 Non sine tormento pes mihi rasit humum.
 Tellurem hinc quadrupes trivi : mox corpore recto
 Expandi tremulis grossibus ipse manus.
 Obscurè ostendit vox hinc incondita mentem :
 Vim flotu exeruit post duce sermo suam.

Adeò illis non laboriosa vita est :

Petra et rami domus sunt semper paratæ.

35 Sani, robusti, pulchri: si domuerit

Morbus, sine luctu validum spiritum relinquunt.

Non lugubri carmine circumstantes, aliundè alias,

Lamentantur, nec crines vellunt amici.

Eloquar majus quicquam: impavidi hîc pereunt,

40 Nec malum ullum expavescit fera, cùm moritur.

Inspice hominum miserum genus, ut dicas,

Certè hominibus nihil debilius.

Fluxûs quidem sum proles: magno labore me genuit mater.

Nutritus sum multis gravibusque laboribus.

45 Ulnis gestavit me mater, onus dulce; deindè

Terram radebam doloribus confectus.

Posteà ingrediebar solo ut quadrupes. Tum erectus steti,

Vestigiis vacillantibus, furtim nixus alienis manibus.

Indè mens sublucere cœpit signis inconditæ vocis.

50 Post hæc lacrymas fudi sub liberalium artium magistris.

Vigesimo ætatis anno vires collegi, atque in multas calamitates

Obvias incidi, ut quidam pugil.

Alia quidem me premunt: hæc effluxêre: aliis autem vexaberis,

Id benè scito, anima mea, trajiciens hanc vitam,

55 Tractum infidissimum, fluxum ferum, æstum maris,

Hinc atque hinc frequentibus ventis ferventem.

Multum quidem stultitiâ exagitor; sed alia dæmon

Vitæ nostræ hostis mala attulit.

Etenim si omnia bona, omniâque vitæ mala

60 Appenderis, æqua exâmina trahens,

Multum certè præponderans malorum lanx ad terram verget,

Contrà verò bonorum lanx sursùm feretur.

Pugna, mare, terra, labor, prædones viri,

Possessio, tributî scribæ, exactores, clamosi præcones,

65 Rhetores, libri, iudices, princeps homo scelestus,

Omnia hæc miseræ hujus vitæ sunt ludibria.

Inspice et quæ jucunda: saturitas, gravitas corporis, cantus, risus,

Sepulcrum foetidis semper refertum cadaveribus,

Bruta animan-
tia sine metu
moriuntur.

Humana mi-
seria.

Vita ploribus
malis referta.

Vita tractus
infidus.

Tristia lætis
præponderant.

Voluptates vitæ
extenuat.

50. Μύθων δάκρυς. Schol. ἔπειτα λόγων ἡγεμόσιν πιστευ-
θῆς, ἰδάκρυσα πληγείς. Post hæc artium liberalium magistris
traditus, flevi verberibus cæsus.

61. Πολλόν. Sic duo Regg. et Coisl. Edit. πολλῶν.

63. Μόγος. Sic Regg. 39, 990, 993, Chig. Coisl. et Vat.
Edit. μόρος.

65. Δικασπόλοι. Vat. Coisl. et Reg. 990. δικασπόλος.

68. Τύμβος. Hæc Cyrus intelligit de magnificorum ex-
tructione sepulcrorum; Billius verò de aqualiculo cibis
distento; vel de externo splendore, sub quo persæpè
impurissima et flagitiosissima vita delitescit. Alludit ad
sepulcra dealbata, de quibus Dominus loquitur in Evan-
gelio, quæ extrinsecus pulchra apparent, cùm intus
plena sint ossibus mortuorum. Matth. xxv.

METRICA VERSIO.

Quina quater firmum robur mihi contulit æstas,

Ac pugilis duri plurima more tuli.

Altera nunc patior: fluxerunt altera: vitâ

Altera trajiciens, mens, freta sæva, feres.

Nam velut adversum studeo transmittere flumen:

Atque maris fluctus, quos gravis aura quatit.

Ac mea me multum exagitat dementia: rursùm

Multa vehit dæmon, qui mihi bella movet.

Nam si cum lætis perpendas tristia vitæ,

Ac libræ lances æquas utrasque trahas:

Protinus in terram verget depressa malorum.

Lanx: jucunda tenens rursus at alta petet.

Pugna, mare, et tellus, durus labor, atque latrones:

Tristia quique gravi voce tributa legunt:

Causidici, libri, præfectus, præses iniquus:

Hæc secum infelix ludicra vita trahit.

Dulcia jam numera: ingluvies, et cantica, risus,

Urna nitens fœdis plena cadaveribus:

- Ἔθνα, γάμος, γάμος ἄλλος ἐπὴν ὁ πρόσθεν ὀληται,
 70 Μοιχοὶ, μοιχολέται, παῖδες ὑποπτον ἄχος,
 Κάλλος φίλτρον ἄπιστον, ἀτάρβητον κακὸν αἰσχος,
 Φροντίδες εὐτεκνίης, ἄλγεα δυστεκνίης,
 Πλοῦτος καὶ πενίη δισσὸν κακὸν, ὕβρις, ἀνίη,
 Σφαῖρα νέων παλάμαις ἀνταποπεμπομένη.
 75 Ταῦτ' οὖν εισορόων, φρένα δάπτομαι, εἴ τις ἄριστον
 Οἶεται, ὃ τὸ κακὸν πλείον ἀρειοτέρου.
 Οὐ θακρύεις αἶων ὀπός' ἄλγεα καὶ προτέροισιν;
 Οὐκ οἶδ' εἰ θακρύσεις, ἢ γελάσεις αἶων.
 Ἀμφω καὶ πινυτοῖσιν ἐφήρμοσε ταῦτα πάροιθεν.
 80 Τῷ μὲν κλαυθμὸς ἔην κἀνθάδε, τῷ δὲ γέλως,
 ὧς Τρῶες καὶ Ἀχαιοὶ ἐπ' ἀλλήλοισι θορόντες,
 Δήουν ἀλλήλους εἵνεκα πορνιδίου.
 Κουρήτες τ' ἐμάχοντο καὶ Αἰτωλοὶ μενεχάρμαι,
 Ἀμφὶ συὸς κεφαλῇ, θριξὶ τε χοιριδίαις.
 85 Αἰακίδαί μεγ' αἶσιμα, θάνον γε μὲν, ὅς μὲν ἐπ' ἐχθροῖς
 Μαινομένη παλάμη, αὐτὰρ ὁ μαχλοσύνη.
 Ἀμφιτρωνιάδαο μέγα κλέος, ἀλλὰ θαμάσθη
 Εἵματι σαρκοφάγῳ κείνῳ ὁ παντολέτης.
 Κῦροί τε Κροῖσοί τε κακὸν μόνον οὐχ ὑπάλυξαν,
 90 Οὐδὲ μὲν ἡμέτεροι χιθιζὸν ἀνακτες ὅσοι.
 Καί σε, δρακοντιάδῃ, μένος ἄσχετε, ὤλεσεν οἶνος,
 Ἡνίκ', Ἀλέξανδρε, γαῖαν ἐπῆλθες ὀλην.
 Τί πλέον ἐν φθιμένοισιν; ἤ κόνις, ὅς ἐά' μοῦνα,
 Ἡρῶς Ἀτρεΐδης, Ἴρος ἀλητοδόρος.
 95 Κωνσταντῖνος ἀναξ, θεράπων ἐμὸς ὅς τις ἀνολβος,
 Ὅς τις ἐρικτήμων ἐν πλέον ἐστὶ τάφος.
 Καὶ τὰ μὲν ἐνθάδε, τοῖα τὰ δ' ἄλλοθι, τίς κεν ἐνίσποι;
 Ὀππόσα τοῖς ἀδίκῳ ὕστατον ἡμαρ ἄγει,
 Πῦρ βρομέον, σκότος αἰνὸν, ἀπόπροθι φωτὸς ἐοῦσι
 100 Σκώληξ, ἡμετέρης μνήσις αἰεὶ κακίης.
 Λάϊον, εἰ βιότοιο πύλας, κακὲ, μὴ σὺ πέρησας,
 Εἰ δ' ἐπέρησας, ὅλος, θήρεσιν ἴσα, λυθής,
 Ἡ ὅτε κἀνθάδ' ἔχεις τόσσ' ἄλγεα, καὶ μετόπισθεν
 Ποινὴ χειροτέρα τῶν ὅσα ἐνθάδ' ἔχεις.

70. Ὑποπτον ἄχος. Semper enim in suspitione versantur ac metuunt parentes, ne quid mali accidat filiis. Itā Cyrus. Potest etiam, inquit Billius, hæc suspicio ad parentum zelotypiam, quæ fit ut nonnunquam metuant ne alienos liberos pro suis alant.

73. Ὑβρις, ἀνίη. Insolentia ad divitias, mæror ad paupertatem refertur à Cyro.

74. Ἀνταποπεμπομένη. Missa, remissa.

76. Ὡ. Chig. ὡς. Mox, Vat. pro ἀρειοτέρου habet ἀρειότερον.

77. Ὀπός'. Regg. duo, Chig. et Vat. ὅσσ'.

81. Θορόντες. Regg. duo θορώντες.

83. Κουρήτες. Hic versus ex Homero sumptus est, Iliad. ix, 525; ubi narrat Phoenix, quomodo circa apri Calydonii caput inter Curetes et Ætoles gravissimum prælium commissum fuit. Bill.

85. Αἰακίδαί. Coisl. Int. Αἰάκου ἀπόγονα, Æaci nepotes. Non semel Homerus, ut benè Suidas observat, Æacida vocat Achillem. Billius de Agamemnone, quem Gregorius, lapsus memoriâ, ut putat, Æacidem appellat, ex-

METRICA VERSIO.

Dos, hymen, extinctâ repetitâque tæda priore :
 Mæchus, qui mæchi sanguine tingit humum.
 Edita progenies turbat cruciatque parentem :
 Ipsiusque animum suspitione premit.
 Infidum illicitum decor est : ignobilis autem
 Forma malum est, omni quod caret usque metu.
 In curâ est, soboles quem fecit pulchra parentem :
 Qui genuit pravos, hunc dolor acris habet.
 Fastum divitiæ, mærorem gignit egestas :
 Sphærule quæ pueris mittitur atque redit.

Hæc igitur cernens, crucior, vita optima cuiquam
 Si censetur, habet quæ mala plura bonis.
 Non fles quæ passi veteres quoque sunt mala? Risu
 Dignæ sint, lachrymis an magis, addubites.
 Olim namque sophis quadrârunt ista duobus :
 Illi fletus, at huic omnia risus erant.
 Horrida miscebant certamina, séque necabant
 Argivi, atque Phrygum, pro meretrice, phalanx.
 Aspera Curetes Ætolis bella movebant,
 Pro capite, agrestis crinibus atque feræ.

- Sponsalia, nuptiæ, aliæ nuptiæ, si primæ solvantur,
 70 Adulteri, adulterorum interfectores, filii suspectus dolor (parentum),
 Pulchritudo, amor infidus; expers timoris malum, deformitas;
 Cura egregiæ prolis, dolor de improbâ :
 Divitiæ et paupertas, duplex malum, insolentia, mœror,
 Pila juvenum manibus utrinquè retorta.
 75 Hæc igitur inspiciens mente discrucior, si quis optimum
 Existimat, quod plûs habet mali quàm boni.
 Nonne luges audiens quot fuerint mala priscis hominibus?
 Nequidem scio, an audiens lacrymaturus, an risurus sis?
 Hæc quidem olim et duobus sapientibus convenère :
 80 Uni quidem hæc omnia luctus, alteri verò risus erant,
 (Cogitantibus) quomodò Trojani et Græci alteri in alteros ruentes
 Sese mutuò truncarent propter meretriculam.
 Curetes quoquè pugnabant et Ætoli bellicosi
 De apri capite, setisque porcinis.
 85 Æacidæ formosissimi periêre, alter inter hostes
 Furibundâ manu, alius verò incontinentiâ.
 (Herculis) Amphitryonidæ magna est gloria; attamen domitus est
 Veste virulentâ omnium monstrorum domitor.
 Cyrus et Cræsus triste fatum non effugerunt,
 90 Nec nostri quidem, qui heri imperatores erant.
 Te quoque, Anguigena, insuperabili robore, perdidit vinum,
 Alexander, cùm universum orbem peragrasses.
 Quodnam discrimen inter mortuos? idem pulvis, ossa sola,
 Heros Agamemnon et Irus qui polentâ pascébatur.
 95 Constantinus imperator, et famulus meus; quisquis pauper,
 Quisquis multa possidens: unum solùm secernit sepulcrum.
 Et quidem res in hâc vitâ tales: quales verò in alterâ, quis dixerit?
 Quanta mala iniquis dies extremus sit adducturus,
 Ignis crepitans, graves tenebræ, longè à luce constitutis
 100 Vermis, nostræ sempiterna recordatio malitiæ.
 Melius (tibi fuisset) improbe, si vitæ portas ingressus non esses,
 Vel si ingressus, totus, perindè ac feræ, interiisses,
 Quàm, cùm hîc tantos dolores habeas, postea etiam
 Majores dare pœnas his quas hîc dedisti.

Heraclitus et
Democritus; al-
ter lugens, alter
ridens res huma-
nas.

Curetes et
Ætoli de apri
capite pugnant.

Cyrus et Cræ-
sus.

Alexander,
Constantinus,
etc., mortem
non effugerunt.
Omnia mors
æquat.

Quanta mala
dies extrema ma-
lis sit adductura.

Melius impro-
bis fuisset, si nati
non essent, vel
si toti interiis-
sent.

ponit. Minimè verò probabile est, Gregorium in libris et historiis Græcorum versatissimum, hîc lapsum memoriâ, atque Agamemnonem cogitasse et errore Æacidam vocasse. D. Gaulyer censet Gregorium de duobus Ajacibus, altero Telamonis, altero Oilei filio loqui. De posteriori, cujus meminit Virgilius, Æneid. lib. 1, v. 40, Gregorius videtur verba facere.

87. Ἀμφιτρυωνιάδαο. Sic duo Regg. et Chig. Hercules, cùm Nessi sanguine tinctam vestem induisset, totus sta-

tim exarsit, miserèque interiit. Trag. Senec., *Hercules furens*. Edit. Ἀμφιτρυωνιάδαο.

91. ἄσχετε. Chig. ἄσχετον.

96. Ἐν πλέον ἔστι τάφος. Ità Reg. 39. Sup. lin. Coisl. Ἐν πλέον ὑπάρχει τάφος. Magnificentior namque divitibus extruitur tumulus, ut Coisl. inf. exponit: Ἐν ἐν τούτοις τὸ πλέον τάφος μεγαλοπρεπέστερος. Edit. εἰς πλέονεσσι τάφος.

102. Εἰ δ' ἐπέρησας. Vat. εἰ δὲ πέρησας.

103. Ἡ ὅτε. Sic duo Regg. et Chig. Edit. ἡ ὅτε.

METRICA VERSIO.

Æacidæ celebres: sese tamen ille peremit
 Vesanus: mœchi est cæsus at iste manu.
 Herculis est ingens nomen: nam cuncta domabat;
 Carnivoris periit vestibus ille tamen:
 Aspera non Cyris, non Cræsis Parca pepercit:
 Hisque etiam, nuper sub quibus orbis erat.
 Te quoque, Alexander, victor grassate per orbem,
 Perdidit immodici copia sumpta meri.
 Inter defunctos quidnam est discriminis? ossa:
 Et cineres Iri, Tantalidisque pares.

Tom. II.

Par Constantino famulus meus, hic ego tantum
 Excipio tumulum; dives, inopsque pares.
 Atque hic ista quidem: ast alio quæ condit in ævo
 Ultima lux pravos, quis memorare queat?
 Horrida flamma, gravis caligo, à luce remotis
 Vermis, qui memores criminis esse facit.
 Non natum esse tibi melius, scelerate, fuisset,
 At natum prorsus more perire feræ,
 Quàm mala tot passum in terris, sævósque dolores,
 Post graviora iterum tempus in omne pati;

U 5

- 105 Ποῦ μοι πρωτογόνοια μέγα κλέος; ὦλετ' ἐδωδῇ.
 Ποῦ Σολομών πινυτός; ἀλλὰ γυναιξὶ δάμνη.
 Ποῦ δὲ δυωδεκάδος συναριθμῖος ἦν, ὃ τ' Ἰούδας;
 Κέρδεος ἀντ' ὀλίγου ἀμφεχύθη σκοτίνην.
 Χριστὲ ἀναξ, λίτομαί σε, κακῶν ἄκος αὐτίκ' ὀπάζοις,
 110 Ἐνθεν ἀναστήσας σὺ Ξεράποντι, μάκαρ.
 Ἐν μόνον ἀνθρώποισι καλὸν καὶ ἔμπεδόν ἐστιν,
 Ἐλπίδες οὐρανίαι, ταῖς ὀλίγου τι πνέω.
 Τῶν δ' ἄλλων ἀγαθῶν πουλὺς κόρος. Ὅσσ' ἐπὶ γαίης
 Σύρετ', ἐρημερίοις πάντα λιπεῖν ποθέω.
 115 Πάτρην, ἀλλοδαπὴν τε, Ξρόνους, καὶ ἀπόθρονον εὖχος,
 Ἐγγύθιν, ἀλλοτρίους, εὐσεβέας, κακίους,
 Ἀμφαδίους, λοχῶντας, ἀβάσκανον ὄμμα φέροντας,
 Αὐτοφόνῳ κακίῃ ἔνδοθι τηκομένους.
 Ἄλλοις τερπνὰ βίοιο· ἐγὼ δὲ πρόφρων ὑπαλύξω.
 120 Οἷμοι τοῦδε βίου πῆμασι μακροτέρου.
 Μέχρι τίνος κόποισι παρέξομαι; ὥς ἅπαν ἐσθλὸν
 Ζωῆς ἡμετέρης, δίξομός ἐστι χάρις,
 Δέξασθαι, ρίψαι τε μετρούμενον ἤμαρ ἐπ' ἡμαρ.
 Βαίον λαιμὸς ἔχει, τᾶλλα δὲ πάντ' ἀμάρη.
 125 Χεῖμα πάλιν, Ξέρος αὖθις, ἀμοιβαδὸν εἶαρ, ὀπάρη,
 Ἡματα καὶ νύκτες, φάσματα δισσὰ βίου.
 Οὐρανὸς, αἶα, θάλασσα, νεώτερον οὐδὲν ἔμοιγε,
 Οὐθ' ὅσα πηκτὰ πέλει, οὐθ' ἃ περιτρέπεται.
 Τῶν κόρος. Ἄλλον ἔμοιγε βίον καὶ κόσμον ὀπάζοις.
 130 Τῷ μογέων, πρόφρων πῆματα πάντα φέρω.
 Αἱ θάνον, εὐτέ με μητρός ἐνὶ σπλάγχνοισιν ἔδησας,
 Εὐθύς ἐμοὶ σκοτὶν θάκρυον ἀρχομένῳ.
 Τίς βίος; ἐκ τύμβοιο Ξορών, ἐπὶ τύμβον ὁδεύω.
 Ἐκ δὲ τάφοιο, πυρὶ θάψομ' ἀπηλεγάως.
 135 Αὐτὸ δ' ὅσον πνέω, ποταμοῦ ῥόος ὧκα Ξέοντος,
 Αἶεν ἀπερχομένου, ἐρχομένου τ' ὀπιθεν,
 Ἐξὰς οὐδὲν ἔχοντος· ὅλον κόνις, ὄμματ' ἐμείο
 Βάλλουσ', ὥς κε Θεοῦ τῆλε πέσω φαέων,
 Τοίχους δ' ἀμφαφῶν, καὶ ἀλώμενος ἔνθα καὶ ἔνθα,
 140 Ζωῆς τῆς μεγάλης ἐκτὸς ἔχοιμι πόδα.
 Τολμήσω τινα μῦθον ἐτήτυμον, ὥς ῥα Θεοῖο
 Παίγνιόν ἐστι βροτὸς, τῶν ἐν, ὅσα πτολίων.

106. Ποῦ. Sic Reg. 990 et Chig. Edit. οὐ.

117. Ἀμφαδίους, λοχῶντας. *Apertos et occultos insidiatores.*

118. Αὐτοφόνῳ. Sic appellat invidiam, quia invidum ipsum conficit.

121. Παρέξομαι. Coisl. cum pluribus Regg. παρέξομαι, et sup. lin. παρακάθημαι. *Stercoribus, cibis ingerendis et egerendis assiduus sum.*122. Δίξομος χάρις. Id est, inquit Bill. in notis, *anceps voluptas*, quod intelligit de cibis quos nunc accipimus, nunc vicissim per alvum egerimus.124. Ἀμάρη. Id est, postquam gustus nonnullā voluptate titillatus fuerit, reliqua omnia in eam corporis partem voluntur, quæ educendis fæcibus à naturâ destinata est. *Bill.*

METRICA VERSIO.

Laus ubi primigenæ? decus illud perdidit esca.
 Doctus ubi Salomon? fœmina vicit eum.
 Ille ubi, legatos quondam inter census, Iudas?
 Exiguo lumen perdidit ære miser.
 Hinc me, Christe pater, educ jam, quæso, malisque,
 Queis crucior, medicam protinus affer opem.
 Unum homini est, certumque bonum, fixumque, beata
 Vita, animus cujus languet amore meus.
 Cætera quæ terrâ voluntur, nil moror ipse
 Amplius; humanis linquere cuncta libet:

Externas simul et terras, patriosque penates,
 Atque thronos, spretæ sedis et omne decus:
 Externos, consanguineos: probitatis amantes,
 Et qui præcipites in scelus omne ruunt:
 Perspicuos, tectos: vacuos livore maligno,
 Quosque imo rodit pectore livor edax.
 Læta habeant alii vitæ: fugiam ipse libenter.
 Quam gravibus longa est hæc mihi vita malis!
 Quantisper tandem finis hærebo? Voluptas
 Sunt equidem vitæ commoda cuncta biceps.

- 105 Ubi mihi primi parentis magna gloria? escà periit.
 Ubi Salomon tam sapiens? à mulieribus superatus est.
 Ubi ille qui duodecim apostolis connumeratus erat, Judas?
 Exiguum ob lucrum circumfusus est tenebris.
 Christe rex, oro te, malorum medicinam protinùs præbeas,
 110 Indè sublato famulo tuo, benignus.
 Unum tantùm hominibus bonum et stabile est,
 Spes cœlestes, quibus paululùm spiro.
 Aliorum verò bonorum magnum mihi fastidium. Quæcumque in terrâ
 Volvuntur, hominibus omnia relinquere cupiò :
 115 Patriam, externam regionem, thronos, spretique throni gloriam,
 Propinquos, alienos, pios, malos,
 Apertos, insidiantes, vacuos invidiâ oculos ferentes,
 Suî ipsius carnifice malitiâ, livore intùs contabescentes.
 Aliis vitæ voluptates sint : ego verò libens eas relinquo.
 120 Heu mihi, cui præ ærumnis vita est longior!
 Quousquè stercoribus tenebor? verè profectò omnia
 Vitæ nostræ bona ancipitem habent voluptatem,
 Accipere et rejicere demensum, unoquoque die.
 Parùm quid habet guttur, cætera verò omnia cloaca.
 125 Hyems iterùm, æstas rursùs, vicissim ver, autumnus,
 Dies et noctes, bina vitæ simulacra.
 Cœlum, terra, mare, nihil mihi prorsùs novum :
 Nec quæ fixa sunt (sidera), nec quæ circumferuntur :
 Horum mihi satietas. Aliam mihi vitam, et mundum tribue,
 130 Cui laborans, libenter omnes molestias patiar.
 Utinàm mortuus fuisset, quandò me matris in visceribus colligasti,
 Et statim mihi tenebræ lacrymas funderè incipienti.
 Quæ vita? è tumulo exiliens ad tumulum curro;
 E tumulo autem, igne tumulabor sævissimo.
 135 Hoc autem ipsum quod spiro, veluti cursus fluvii rapidè currentis,
 Semper effluentis, retróque influentis,
 Nihil stabile habentis : nihil est quàm pulvis oculos meos
 Feriens, ut procul à Dei splendore excidam,
 Parietes attractans, et huc illúcque oberrans,
 140 A magnâ illâ vitâ pedem retraham.
 Audebo verbum aliquod verax dicere; certè Dei
 Ludibrium est homo unum ex iis, quæ in urbibus celebrantur.

Unum bonum
 stabile homini-
 bus, spes cœles-
 tes.

Alia bona fas-
 tidit et relin-
 quere optat Gre-
 gorius.

Libenter volup-
 tates aliis relin-
 quit Gregorius.

Homo à se-
 pulcro ad sepul-
 crum tendit.

Vita hæc velut
 objecto pulvere,
 Christi lucem
 nobis adimit.

Homo Dei lu-
 dus.

126. Φάσματα διὰ τὸν βίον. His verbis brevissimè et lucu-
 lentissimè vitæ vanitatem describit, cùm ait nos etiam
 interdum perindè ac noctū in somnis rerum umbras am-
 plecti.

131. Αὐτὸ τὸν θάνατον. Ità Job, x, 18. Quarè de vulvâ eduxisti
 me? Qui utinàm consumptus essem, ne oculus me videret!

134. Περὶ θάνατου. Loquitur in personâ peccatoris, pæ-
 nas peccatorum post mortem subituri.

136. Ὅτιθεν. Coisl. sup. lin. πάλιν.

142. Παίγιον. Plato, lib. 1 et 7, de Legibus, appellat
 hominem παίγιον ζῶν, quod præclare dictum fuisse ait
 Synesius, Orat. de Provid. Ad illud alludit Gregorius.

METRICA VERSIO.

Quâvis accipimus luce, ejicimusque : cloaca
 Cætera, cùm guttur paucula cepit, habet.
 Bruma, calens æstas, ver, autumnusque vicissim :
 Spectra duo vitæ nox simul atque dies.
 Cœlum, æquor, tellusque; novum nihil est mihi prorsus;
 Non quæ sunt motu prædita, quæque carent.
 Nil moror hæc : alium mihi da, rex optime, mundum,
 Propter quem hîc prompto tot mala corde fero.
 Atque utinàm matris me mors rapuisset in alvo!
 Nam tenebræ nato mox mihi fletus erat.

Quæ vita hæc? Tumulum à tumulo peto rursus; et ignis
 Post tumulum rursus me tumulabit edax.
 Idque ipsum est quod vivo velut rapidissimus amnis :
 Qui sursum exoriens semper ad ima fluit.
 Nam magis haud stabilis vita hæc, quæ pulveris instar
 Me tenebrat, Christi fax mihi ne rutillet :
 Mœnia sed palps vagor huc, illúcque, procúlque
 Ter miser æthereis sedibus ipse cadam.
 Ludus homo (positâ verum formidine dicam)
 Numinis est, qualis luditur orbe frequens.

- Ἄλλο πρόσωπον ὑπερθεν, ὃ χεὶρ κάμεν· ἦν δ' ἄρ' ἀερθῇ,
 Ἄζομαι, ἐξαπίνης ἐξεφάνην ἕτερος.
 145 Τοῖος ἅπας μερόπων δειλῶν βίος, οἷσι μέμηλεν
 Ἑλπίς ὀνειραίνῃ. Ταῦτ' ἔχει· εἰς ὀλίγον.
 Αὐτὰρ ἐγὼ Χριστοῖο δεδραγμένος, οὐ ποτε λήξω,
 Δεσμῶν τοῦδε βίου λυόμενος χθονίου.
 Καὶ γὰρ διπλὸς εἰμί· τὸ μὲν δέμας ἔνθεν ἐτύχθη,
 150 Τοῦνεκα καὶ νεύει πρὸς χθόνα τὴν ἰδίην.
 Ψυχὴ δ' ἔστιν ἄημα Θεοῦ, καὶ κρείσσονα μοῖρην
 Αἰὲν ἄγαν ποθέει τῶν ὑπερουρανίων.
 Ὡς πηγῆς ῥόος ἐστὶν ἐπιδρομος, αἰθόμενον δὲ
 Πῦρ ὁδὸν οἶδε μῖνν ἄτροπον· ἄλλετ' ἄνω.
 155 Ὡς μέγας ἐστὶ βροτὸς, καὶ ἄγγελος· ἦν ἀπαΐξας,
 Ὡσπερ ὄφις, σικτοῦ γήραος, ἔνθεν ἴοι.
 Ὡ πάλλεσθ', ἱερῆς· ἐγὼ θάνον. Ὡ καὶ ἀλιτροὶ
 Γείτονες, οὐκέτι με φρίξετε, ὥς τὸ πάρος.
 Αὐτοῖς μὲν μέγαν οἶκον αἰεὶ ζώοντος ἀνακτος
 160 Φράσσετε· αὐτὰρ ἐγὼ πάντα λιπῶν, ἐν ἔχῳ,
 Σταυρὸν ἐμῆς ζωῆς φανὸν σῦλον. Ἦν δ' ἄρ' ἀερθῶ
 ἔνθεν, καὶ θύων ἄφρομ' ἐπουρανίων,
 Τοῖς φθόνος οὐ πελάει, τυκτὸν κακὸν, εἰ θέμις εἰπεῖν,
 Πηνίκα καὶ φθονερῶν ἀφθονος εὖξομ' ὑπερ.

ΙΣ'

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ὉΔΩΝ.

- Τίς, πόθεν ἐς βίου ἤλθον; ἐπεὶ δὲ με γαῖα καθέξει,
 Τίς πάλιν ἐκ κόνιος ἔσσομ' ἀνιστάμενος;
 Πῇ δὲ φέρων σῆσει με Θεὸς μέγας; ἢ ῥα σαώσει
 ἔνθεν ἀναστήσας εὐδίου ἐς λιμένα;
 5 Πολλὰ μὲν βιότοιο πολυτλήτοιο κέλευθοι,
 Ἄλλη δ' ἄλλοις πῆμασι συμφέρεται.
 Κούδεν ἐν ἀνθρώποισι καλὸν, κακότητος ἄμικτον.
 Αἶθε δὲ μὴ τὰ λυγρὰ πλείονα μοῖραν ἔχεν!
 Ὁ πλοῦτος μὲν ἄπιστος, ὁ δὲ θρόνος, ὀφρὺς ὀνειρων·
 10 Ἀρχεσθαι δὲ μόγος, ἢ πενίη δὲ πέδη.
 Κάλλος δ' ἀσεροπῆς, τυτθὴ χάρις, ἢ νεότης δὲ,
 Βράσμα χρόνου· πολὴ, λυπρὰ λύσις βίτου.

143. Ὑπερθεν. Coisl. Int. ἐξώτερον.

147. Οὐ ποτε λήξω. Malè Billius refert hæc verba et sequentia ad ævum futurum. Profitetur quippe Gregorius mortales suis deliciis permittendo, se Christo semper adhæsurum, imò et terrenæ vitæ vincula, quoad licebit, in hac etiam vitâ jamjam exuturum.

150. Ἰδίην. Duo Regg. ἰδίαν.

154. Μῖνν. Tres Regg. μίαν.

156. Ἴοι. Ità tres Regg. et Coisl. Edit. ἴει.

158. Φρίξετε. Regg. plures et Coisl. φρίξοιτε. Alii φρίξατε.

159. Οἶκον. Ità magno consensu Codices, nec audientus Billius, qui legit οἶκτον.

METRICA VERSIO.

Larva tegit faciem, quâ demptâ protinus alter
 Repprior, subitus tingit et ora rubor.
 Talis vita hominum est, quos spes delectat inanis.
 Ad tempus teneant, quis lubet, ista breve.
 Ast ego complectar mansura in sæcula Christum,
 Cum fuerint vitæ vincula rupta mihi.
 Namque duplex egosum; terrâ mihi corpus obortum est:
 Undè etiam ad propriam debile verget humum.
 Numinis at flatus mens est: ideòque supernis,
 Quæ potiora, bonis expetit usquè frui.

Sic nempè in pronum fons labitur: ignis at ardens
 Unam duntaxat novit ad alta viam.
 Magnus homo est, imò novus angelus: ipse senectâ
 Si positâ, ut serpens, sidera summa petat.
 De me actum est; saltate, sacri, saltate, propinqui:
 Non jam vos quatiet terror, ut antè, meus.
 Divinam vobis veniam præcluditis ipsi:
 At crux, abjectis omnibus, una mihi est,
 Clara columna meæ quæ vitæ est: hincque solutus,
 Æthereâ faciâ lætus in æde sacrum.

Alia quædam externa est larva, quam manus elaboravit; sin autem detrahatur,
Rubore suffundor, alius repentè cùm appaream.

145 Talis universa miserorum hominum vita, quibus curæ sunt

Spes somniis similes. His fruimini ad breve tempus.

Ego verò Christum amplexus, nunquàm desistam

A terrenis hujus vitæ vinculis me exuere.

Etenim duplex sum. Hoc quidem corpus à terrâ conditum est;

150 Quarè vergit ad terram sibi propriam.

Anima autem est flatus Dei, et meliorem partem

Semper valdè desiderat cœlestium bonorum.

Sic fontis quidem cursus declivis est, ardens autem

Ignis, qui viam unicam certâmqve novit, sursùm assilit.

155 Sic magnus est homo, imò angelus; si prosiliens,

Quemadmodùm serpens, depositâ senectute, indè sursùm tendat.

Exultate, ô sacerdotes. Ego mortuus sum. O et vos scelesti

Vicini, jam non me pertimescetis, ut antea:

Vobis quidem ipsis magnam semper viventis Regis domum

160 Asserite; ast ego omnia relinquens, unam habeo

Crucem, meæ vitæ lucidam columnam. Sin autem sublatus fuero

Hinc, et sacrificia cœlestia attingam,

Quibus non appropinquat invidia, fabricatum malum, si ità loqui liceat;

Quandoquidem et pro invidis invidiæ expers deprecabor.

Corpus è terrâ
in terram vergit.

Spiritus, Dei
flatus, meliorem
partem semper
cupit.

XVI.

DE VITÆ ITINERIBUS.

Alia Bill. 16,
pag. 90.

Quis sum? undè in vitam veni? postquàm autem me terra detinebit,

Quis rursùs ex pulvere ad vitam rediturus?

Ubinàm me collocabit magnus Deus? An me servabit

Indè suscitans tranquillum in portum?

5 Multæ quidem vitæ hujus ærumnosæ sunt viæ,

Alia autem aliis calamitatibus implicatur,

Nullùmque apud homines bonum, quod malo non sit mixtum.

Atque utinàm mala majorem partem non haberent!

Opes sunt infidæ, solium fastus somniis similis,

10 Esse sub imperio grave est, paupertas pedica.

Pulchritudo autem instar fulguris, levis gratia; juvenus

Fervor temporis; senectus vitæ occasus.

Nullum vitæ
genus ærumna-
rum expers.

Divitiæ infidæ.

Paupertas pe-
dica.

Pulchritudo
levis gratia.

Senectus vitæ
occasus.

161. Φανόν. Chig. φανόν.

163. Τυκτόν κακόν. Ità in Cod. cardinalis Sirleti legit Bill., et eam lectionem adhibemus; frigida enim sunt hæc verba, εἰ δέ τις εἰπείν, si legatur ut in Edit. κρυπτόν κακόν, quia nempè non magnum fuit dicere invidiam *occultum malum*, ut postea subjiciendum sit, *si ità loqui liceat*. Cùm autem Gregorius invidiam vocat *fabricatum malum*, id est, cujus sibimet faber est invidiosus, jure ac meritò, ob

locutionis novitatem, potuit addere, *si ità loqui liceat*. Sic mors nuncupatur apud Homerum, Iliad. v. 833.

XVI. ΤΙΤ. Περὶ τῶν τοῦ, etc. Ità Reg. 993; alter verò, nempè 992, hunc habet titulum: Περὶ τῆς τῶν παρόντων ματαιότητος, *De præsentis vitæ rerum vanitate*.

2. Ἀνιστάμενος. Al. ἀνισταμένης.

6. Ἄλλη. Ità quatuor Regg. et Coisl. Edit. ἄλλος.

8. Ἀἴθε. Ità Reg. Cod. et Coisl. Edit. εἴθε.

METRICA VERSIO.

Quò non invidiæ labes occulta propinquat,
Factum, uti hâc liceat si mihi voce, malum.
Pròque illis ego nunc vacuus livore precabor,
Qui sævo invidiæ me modò dente petunt.

DE VITÆ ITINERIBUS.
(Billio interprete.)

Eccundè in lucem veni? terrâque sepultus,
Ex cinere exiguo quis redivivus ero?
Méque ubinàm statuet magnus Deus? Anne periclis

Tom. II.

Extractum in cœli littora tuta feret?
Multas vita vias habet ærumnosa, viarum
Cunctarùmque suo nulla dolore caret.
Nec bona sunt hîc ulla malis non mixta: bonorum
Atque utinàm non pars cederet ipsa malis!
Divitiæ infidæ, solium quoquè fastus inanis:
Vincula, pauperies, atque subesse labor.
Fulgure forma brevis magis est, æstûsque juvena
Temporis, et vitæ meta senecta gravis.

V 5

- Οἱ δὲ λόγοι περρέοντες· ἀήρ, κλέος· αἷμα παλαιὸν
 Εὐγενέται, φώμη καὶ συὸς ἀγροτέρου.
 15 Ὑβρις-ῆς δὲ κόρος· δεσμὸς, γάμος· εὐτεκνία δὲ,
 Φροντὶς ἀναγκαία· δυστεκνία δὲ, νόσος.
 Αἰδ' ἀγοραί, κακίης μελετήματα· ἡρεμία δὲ,
 Ἀδρανία· τέχνη, τῶν χαμαὶ ἐρχομένων.
 Στεινὴ δ' ἄλλοτρίη μάζα. Τὸ δὲ γαίαν ἀρόσσειν,
 20 Μόχθος. Ποντοπόρων τὸ πλεόν, εἰν αἰὶδῃ.
 Ἡ πάτρη δὲ, βέρεθρον ἐόν· ξενία δὲ π' ὄνειδος.
 Πάντα μόγος θνητοῖς τάνθάδε· πάντα, γέλως,
 Χνοῦς, σκιά, φάσμα, θρόσος, πνοή, πτερόν, ἀτμίς, ὄνειρος,
 Οἶδμα, ῥόος, νηὸς ἵχνιον, αὔρα, κόνις,
 25 Κύκλος ἀειδίνητος, ὁμοῖα πάντα κυλίνδων,
 Ἐξηώς, τροχάων, λυόμενος, πάγιος,
 Ὄραις, ἡμασι, νυξί, πόνοις, θανάτοις, ἀνίαις,
 Τερπωλῇσι, νόσοις, πτώμασιν, εὐδρομίαις.
 Καὶ τόδε σῆς, γενέτορ, σοφίης, Λόγε, ἀσατίοντα
 30 Πάντα πέλειν, σασίμων ὥς κεν ἔχωμεν ἔρον.
 Πάντα νόου πτερύγεσσιν ἐπέδραμον, ὅσσα παλαιά,
 Ὅσσα νέα· θνητῶν δ' οὐδὲν ἀκιδνότερον.
 Ἐν μόνον ἀνθρώποισι καλὸν καὶ ἔμπεδόν ἐστιν,
 Ἐνθεν ἀφορμᾶσθαι, σαυρόν ἀειρομένους·
 35 Δάκρυά τε, σωναχαί τε, νόος θείοισι μεμηλώς,
 Ἐλπίς, καὶ Τριάδος λάμψις ἐπουρανίης
 Μιγνυμένης καθαροῖσι, χροὸς λύσις ἀφραδέοντος,
 Εἰκόνας ἀφθορίη, τὴν λάχομεν θεόθεν·
 Ζῶειν τ' ἄλλότριον ζωῆς βίου, ἀντὶ δὲ κόσμου
 40 Κόσμον ἀμειβομένους, ἄχθεα πάντα φέρειν.

ΙΖ΄.

ΔΙΑΦΟΡΩΝ ΒΙΩΝ ΜΑΚΑΡΙΣΜΟΙ.

Ὀλβιος, ὅστις ἔρημον ἔχει βίον, οὐδ' ἐπίμικτον
 Τοῖς χαμαὶ ἐρχομένοις, ἀλλ' ἐθέωσε νόον.
 Ολβιος, ὃς πολλοῖσι μεμιγμένος, οὐκ ἐπὶ πολλοῖς
 Στρωφᾷτ', ἀλλὰ Θεῷ πέμψεν ὅλην κραδίην.

13. Πτερόντες. Eò quòd pennarum instar quàm ocis-
 simè fluent ac dilabantur.

15. Κόρος accipi potest pro amplissimà quâdam pros-
 peritate, quæ impiè Deum lacessendi occasionem iis præ-
 bet, qui eâ uti nesciunt. *Bill.*

19. Στεινή. Elegans proverbium de iis qui duriore
 fortunâ conflictantur, quique alienis admissi mensis,
 hospitibus suis citò fastidium pariunt.

21. Ἐόν. Int. ἴδιον. Optimus quisque in patriâ contem-
 nitur sapissimè et obteritur, vicinorum nempe invidiâ
 proditus. *Cyrus.*

24. Ἰχνιον. Ità tres Regg. et Coislianus. Edit. mendosè
 ἴχνιον.

29. Γενέτορ. Coisl. et duo Regg. γενέτορ.

32. Ἀκιδνότερον. Int. ἀσθενέστερον. Vid. Carm. præce-
 denti v. 42.

METRICA VERSIO.

Sermones celeres : decus, aër : robur, aprorum :
 Et veteri constat sanguine nobilitas.
 Ingluvies petulans : vinclum, connubia : cura est,
 Si bona sit, morbus, si mala, progenies.
 Discitur inque foro vitium, tranquillâque vita
 Invalida est : artes vilia corda decent.
 Angusta est offa alterius : labor arva secare :
 Per mare quot currunt, penè tot orcs habet.
 Patria cuique sua barathrum, terra exera probrum :
 Cuncta homini hîc risus, cuncta labôrque gravis,

Lanugo, spectrum, ros, et levis umbra, vapôrque,
 Flumineus fluxus, fluctus et æquoreus :
 Somnia, fluctivagæ navis vestigia, ventus,
 Penna celer, volitans pulvis, et aura levis :
 Circulus, æquali qui motu cuncta volutat,
 Constans atque rotans, fixus et interiens.
 Namque anni partes volvit, noctésque diésque,
 Durâque, mœstitias, terribilémque necem,
 Et morbos, casúsque graves : ac rursûs amœna
 Gaudia, et optatæ prospera sortis habet.

- Sermones verò alati : gloria, aër : vetus sanguis,
 Nobilitas : robur, feri etiam est apri.
 15 Procax est satietas : conjugium, vinculum : liberorum copia,
 Cura necessaria : orbitas, morbus.
 Forum, malitiæ exercitatio : quies,
 Imbecillitas : artes, abjectorum hominum.
 Angustus est alienus panis. Terram arare
 20 Labor. Navigantium major pars in inferno.
 Patria tellus, proprium barathrum ; extera, opprobrium.
 Omnia, quæ hîc sunt, labor mortalibus : omnia risus,
 Lanugo, umbra, spectrum, ros, flatus, volatus, vapor, somnium,
 Æstus maris, torrens, navis vestigium, aura, pulvis;
 25 Orbis semper volubilis, similia omnia volvens,
 Constans, rotans, interiens, fixus,
 Temporibus, diebus, noctibus, laboribus, mortibus, ærumnis,
 Voluptatibus, morbis, calamitatibus, prosperis successibus.
 Hoc autem tuæ, parens Verbum, est sapientiæ, ut instabilia
 30 Omnia sint, quò stabilium amorem habeamus.
 Omnia animi pennis perlustravi, quæcumque vetera,
 Quæcumque nova : mortalibus verò nihil est imbecillius.
 Unum solum hominibus bonum ac firmum est,
 Hinc erumpere tollendo crucem;
 35 Lacrymæ, gemitus, mens rerum divinarum studiosa,
 Spes et cœlestis splendor Trinitatis,
 Quæ puris mentibus miscetur, insani pulveris abdicatio,
 Incorruptio imaginis, quam divinitus accepimus;
 Ducere vitam alienam ab hâc vitâ, cum mundo altero
 40 Mundum hunc commutantes, omnia aspera tolerare.

Gloria, aër.

Nobilitas, ve-
tus sanguis.Satietas est
procax. Conju-
gium, vinculum.Panis alienus
est angustus.Mortalibus om-
nia labor.Hoc sapientiæ
Verbi, ut omnia
instabilia sint,
nempe ut amore
stabilium flagre-
mus.Unum bonum
est stabile ho-
minibus, hinc
discedere tollen-
do crucem,

XVII.

VARIORUM VITÆ GENERUM BEATITUDINES.

Alias Bill. 17,
pag. 91.

- Beatus qui in solitudine degit, nec permiscetur
 Cum his, qui humi gradiuntur, sed mentem ad Deum erigit.
 Beatus qui pluribus permixtus, non cum pluribus
 Circumagitur, sed Deo totum cor transmittit.

Vita solitaria.

Vita commu-
nis.

37. Ἀφραδίοντος. Reg. 991, sup. lin. μαρμαίνοντος.

40. Ἀμειβομένους. Reg. 991 sup. lin. παρερχομένους.

ARGUMENTUM. Postquàm Gregorius res humanas exte-
nuavit, miserâsque esse ostendit, atque omnes hujus mundi
voluptates, ex quibus carnalis affectus robur colligit, ut
Deo resistat, arrogantiaque efferatur, tanquàm incertas ac
mutabiles depressit ac suggillavit, jam his versibus evange-
licæ prædicationis legis capita, spiritualisque affectûs nun-

quàm intermorituram gloriam, ut vires, indicat : eodem ni-
mirum sensu, atque iisdem vocibus cum Christo, beatos eos
bonisque plenos prædicans, qui in virtute vivunt, aut vic-
turi sunt. Quos quidem Christus in Evangelii initio beatos
esse pronuntiat. Bill. ex Cyro.

XVII. 2. Ἐθίωσθαι. Mentem divinam reddit per puris-
sima desideria et colloquia cum Deo.

3. Ἐπί. Vat. ἐνί.

METRICA VERSIO.

Nil autem hic firmum providit Christus ut esset :
 Quò tua firmorum pectora tangat amor.
 Cuncta ego perlustravi animo nova, priscâque : verum
 Par nihil esse homini debilitate potest.
 Unum illi, verumque bonum, certumque putandum est,
 Ut levis hinc abeat, perferat atque crucem :
 Ut ruat in sanctos gemitus, divinâque curet,
 Huic, puris gaudens, irradietque Trias :
 Carnalem affectum ut solvat : quàmque hausimus ipsi
 Cœlitus effigiem, servet ut incolumem :

Utque novam degat vitam, mundumque ruentem
 Cum stabili mutans, aspera cuncta ferat.

XVII. VARIORUM VITÆ GENERUM BEATITUDINES.

(Billio interprete.)

Felix, à mundo abstractus, qui vivit eremo
 In rigidâ, et mentem tollit ad astra suam.
 Felix, qui multis junctus, non plurima versans
 Distrahitur, pectus sed dedit omne Deo.

- 5 Ὁλβιος, ὃς πάντων κτέανων ὠνήσατο Χριστὸν,
 Καὶ κτέαρ οἶον ἔχει στυρόν, ὃν ὕψι φέρει.
 Ὁλβιος, ὃς καθαροῖσιν ἐοῖς κτεάτεσσιν ἀνάσσω,
 Χεῖρα Θεοῦ φέροι τοῖς ἐπιδευομένοις.
 Ὁλβιος ἀζυγέων μακάρων βίος, οἱ θεότητος
 10 Εἰσὶ πέλας καθαρῆς, σάρκ' ἀποσεισάμενοι.
 Ὁλβιος, ὃς θεσμοῖσι γάμου τυτθὸν ὑποεῖξας,
 Πλειοτέρην Χριστῷ μοῖραν ἔρωτος ἄγει.
 Ὁλβιος, ὃς λαοῖο φέρων κράτος, εὐαγγέσσει
 Καὶ μεγάλαις θυσίαις Χριστὸν ἄγει χθονίοις.
 15 Ὁλβιος, ὅστις ἔων ποιμένης τέκος, οὐρανίω
 Χώραν ἄγει Χριστοῦ, θρέμμα τελειότατον.
 Ὁλβιος, ὃς καθαροῖο νόου μεγάλῃσιν ἐρωαῖς,
 Οὐρανίων φαέων δέρεται ἀγλαΐην.
 Ὁλβιος, ὃς χεῖρεσσι πολυκμήτοισιν Ἀνακτα
 20 Τίει, καὶ πολλοῖς ἐστὶ νόμος βίотου.
 Πάντα τάδ' οὐρανίων πληρώματα ἔπλετο ληνῶν,
 Αἱ καρποῦ ψυχῶν δέκτριαὶ ἡμετέρων,
 Ἄλλην ἀλλοίης ἀρετῆς ἐπὶ χώραν ἀγούσης.
 Πολλὰ γὰρ πολλῶν εἰσι μοναὶ βιότων.
 25 Ὁλβιος, ὃν πτωχὸν παθέων μέγα Πνεῦμ' ἀνέδειξεν.
 Ὅστις ἔχει ζωὴν ἐνθάδε πενθαλέην.
 Ὅστις ἐπουρανίης αἰὲν ἀκόρετος ἐδώδης,
 Ὅστις ἐννεΐῃ κληρονόμος μεγάλων.
 Ὅς σπλάγχνοισιν ἐοῖσι Θεοῦ μέγαν οἶκτον ἐφέλκει,
 30 Εἰρήνης τε φίλος, καὶ καθαρὸς καρδίην.
 Ὅς πολλὰ Χριστοῖο μεγακλέος εἵνεκ' ἀνέτλη
 Ἄλγεα, καὶ μεγάλου κύματος ἀντιάσει.
 Τούτων, ἣν ἐθέλεις, τάμνε τρίβον. Εἰ μὲν ἀπάσας,
 Λώιον· εἰ δ' ὀλίγας, δεύτερον· εἰ δὲ μόνην
 35 Ἐξοχα, καὶ τὸ φίλον. Σταθμὰ γέ μιν ἄξια πᾶσι,
 Τοῖσι τελειότεροις, τοῖσι τε μειοτέροις.
 Καὶ Ραὰβ οὐκ εὐκοσμον ἔχεν βίον, ἀλλ' ἄρα καὶ τὴν
 Κλεινὴν ἀκροτάτην θῆκε φιλοξενίην.
 Ἐκ δὲ μόνης πλέον ἔσχε Φαρισαίωιο Τελώνης
 40 Τῆς χθαμαλοφροσύνης, τοῦ μέγ' ἀειρομένου.
 Βέλτερον ἀζυγίην, καὶ βέλτερον· ἀλλ' ἐπίμικτος
 Κόσμῳ, καὶ χθονίῃ, χειροτέρῃ δυάδος

7. Κτεάτεσσιν. Itā tres Regg. Coisl. et Chig. Edit. κτεάνοισιν.

13. Λαοῖο. Vat. λαοῖσι.

15. Ἐων. Reg. 992. ἔων. Coisl. Int. μακάριος καὶ ὅστις
 ἑαυτοῦ ποιμένης πρόβατον καὶ τέκνον πνευματικὸν διδασκαλικαῖς
 ὁδηγαῖς εἰς Χριστοῦ χώραν ἀναγαγών. Præterea pro οὐρανίωιο

duo Regg. habent ἐν προνόμοισι. Scilicet, aliis iter ad
 Christum, exemplo, pietate, consiliis ostendit, aliisque
 præit ad pasqua, cum persæpè pastores, pravo exemplo,
 et moribus Dei opus destruunt. Nihilominus cum Editis
 legimus ἔων. Videtur enim Gregorius loqui de iis qui
 sunt in Ecclesiâ, nullâque potiuntur auctoritate.

METRICA VERSIO.

Felix, qui Christum fortunis omnibus emit :
 Cunctorumque crucem, quam gerit, instar habet.
 Felix, qui puris opibus dominatur : amicam
 Pauperibusque libens porrigit usque manum.
 Felix virgineus chorus est, qui carne repulsâ
 Non procul à summo Numine purus abest.
 Felix, qui paulum thalamo, tædæque jugali
 Concedens, tribuit plus tamen ipse Deo.
 Felix, qui plebem imperio dum ritè gubernat,

Humanis placat per pia sacra Deum.
 Felix, qui primos inter numerandos ovilis
 Christicolæ, tacitus se tenet inter oves.
 Felix, qui puræ subvectus acumine mentis,
 Prospicit æthereæ lumina sancta domûs.
 Felix, qui Christum manibus non segnis honorat,
 Multisque est vitæ regula lexque piæ.
 Horrea siderei complent hæc omnia cæli :
 • Queis, peperit quas mens, excipiuntur opes.

- 5 Beatus qui cunctis suis possessionibus Christum emit,
Unicamque possessionem habet crucem, quam altiùs gestat.
Beatus qui justis suis possessionibus imperans,
Divinam indigentibus manum porrigit.
Felix beatorum cœlibum vita, qui Deitati
- 10 Puræ propinquant, carne exuti.
Beatus qui, postquàm matrimonii legibus paululùm cessit,
Majorem amoris partem Christo donat.
Beatus qui populi principatum gerens, sanctis
Magnisque sacrificiis Christum hominibus conciliat.
- 15 Beatus qui cùm ex ovili sit, ad cœlestis
Christi locum alios ducit, ovium perfectissima.
Beatus, qui puræ mentis egregiis motibus
Cœlestium luminum splendorem intuetur.
Beatus, qui laboriosis manibus Regem
- 20 Colit, ac multis vitæ norma est.
Sunt hæc omnia plenitudo cœlestium torcularium,
Quæ fructum animarum nostrarum recipiunt,
Aliâ in alium locum ducente virtute :
Variæ enim sunt variis vitæ generibus mansiones.
- 25 Beatus quem vitiorum pauperem spiritus magnus effecit,
Qui vitam hîc ducit luctuosam,
Qui cœlestis cibi semper insatiabilis est,
Qui lenitate suâ magnorum hæres est bonorum :
Qui misericordiâ suâ magnam Dei misericordiam attrahit,
- 30 Qui pacem amat, qui puro corde est.
Qui multas ob Christum, cujus magna est gloria, pertulit
Molestias, magnamque gloriam consequetur.
Horum, quam volueris, viam tere. Quòd si omnes,
Id melius; si paucas, secundo id loco erit; si unicam
- 35 Egrediè, erit quoquè gratum. Merces omnibus digna,
Tùm perfectioribus, tùm inferioribus.
Rahab minùs honestam ducebat vitam : sed et illam
Illustrem fecit summus hospitalitatis amor.
Unâ re Pharisæum superabat Publicanus,
- 40 Humilitate, hominem valdè se efferentem.
Melior vita cœlebs, melior certè : sed permixta
Mundo, et terrestris, inferior est conjugio

Paupertas vo-
luntaria.

Opes sanctè
administratæ.

Beata Virgi-
nitas.

Connubium.

Antistites.

Privati.

Contemplatio.

Actio.

In cœlo multæ
mansiones.

Beatitudines
evangelicæ.

Definitæ sunt
omnibus sedes
pro dignitate cu-
jusque.

Virginitas nup-
tiis præstat.

23. Ἄλλην ἄλλοίης ἀρετῆς ἐπιχώραν ἀγούσης. Ità Vat. Chig. tres Regg. et Coisl. Malè Edit. ἀρετῶν.

25. Ὁν. Ità Regg. plures et Coisl. Quem vitiorum pau- perem, id est, paucioribus minimisque laborantem, non ta- men ab omnibus prorsùs immunem, ut Billius exponit.

Edit. 55. Quam lectionem sequitur D. Gaulyer, vertitque, qui magnum et excelsum animum, perturbationum inopem ostendit, etc.

33. Ἐθέλεις. Reg. 990 ἰθελῆς.

37. Οὐκ εὐκοσμον. Ità Vat. et Coisl. In Editis deest οὐκ.

METRICA VERSIO.

Diversis diversa bonos nam sedibus infert
Virtus : ac vitæ mansio cuique sua est.
Felix cujus inops mens criminis omnis et expers :
Qui vitæ in luctu tempora cuncta terit.
Cœlestes quique ore avido suspirat ad escas :
Mite cor innumeras cuique recondit opes.
Quique aliis facilis, dominum sibi flectit Olympi.
Quem pax, quem cordis munditiésque juvat.
Deniquè pro Christo patitur qui multa libenter :
Æternum in cœlo carpet ob idque decus.

Tom. II.

Quam malles, hâc perge viâ ; si triveris omnes,
Id melius. Multas ? laudis id eximiæ.
Unam ? dùm summè, gratum id quoquè : præmia magnis
Sunt tamen, et parvis digna parata viris.
Et Rahab, haud castis pollebat moribus : ipsi
Laus tamen hospitii sparsit in orbe decus.
Et quia non tumidus Pharisæi more Telones
Exstitit, hoc uno nomine plura tulit.
Virginitas thalamo melior : sed dedita mundo
Si fuerit, fluxis junctaque, pejor erit.

X 5

- Σώφρονος. Ἀκτεάνων αἰπὺς βίος οὐρεσιφοίτων·
 Ἀλλὰ τύφος καὶ τοὺς πολλάκι θῆκε κάτω.
 45 Οὐ γὰρ ἔην ἀρετὴν ἄλλοις μετρέοντες ἀρίστοις,
 Ἄκριτον ἐν κραδίῃ ὕψος ἔχουσιν ὅτε.
 Πολλάκι καὶ ζείοντι νόῳ, πάλοισιν ὁμοῖα
 Θέρμοτέροις, νύσσης τῆλε φέρουσι πόδα.
 Τοῦνεκεν ἡ πτερύγεσσιν αἶρεο πάμπαν ἐλαφραῖς,
 50 Ἡὲ κάτω μίμνων, ἀσφαλῆως τροχάειν,
 Μὴ που βριθοσύνη σείο πτερὸν ἐς χθόνα νεύση,
 Μὴ δὲ πέσης ἀρθεῖς πτώμ' ἐλεεινότατον.
 Νηὺς ὀλίγη γόμοισιν ἀρηραμένη πυκινόισι,
 Φόρτον ἄγχι μεγάλης πλείονα τῆς ἀθέτου.
 55 Στεινὴ μὲν πυλεῶνος ὁδὸς θείοιο τέτυκται,
 Πολλαὶ δ' ἀτραπιτοὶ ἐς μίαν ἐρχόμεναι.
 Οἱ μὲν τὴν πρόωεν, ὅσοις φύσις ἐνθάδε νεύει,
 Οἱ δ' ἐτέρην, σεινῆς μοῦνον ἀφαπτόμενοι.
 Οὔτε μίη πάντεσσιν ὁμῶς φίλον ἔπλετ' ἐδωδῇ,
 60 Οὔτε Χριστιανοῖς εἰς βίος ἀρμόδιος.
 Δάκρυα πᾶσιν ἄριστον, αὐπνίη τε, πόνοι τε,
 Καὶ λύσσαν παθέων ἀργαλέων κατέχειν,
 Αἰχμάζειν τε κόρον, Χριστοῦ θ' ὑπὸ χεῖρα κραταίην
 Κεῖσθαι, καὶ τρομέειν ἡμᾶρ ἐπερχόμενον.
 65 Εἰ δ' ἄκρην τελῶς ἴοις τρίβον, οὐκέτι θνητὸς,
 Ἀλλὰ τις οὐρανίων. Γρηγορίοιο νόμοι.

IH'.

ΠΕΡΙ ΖΩΗΣ ΑΝΘΡΩΠΙΝΗΣ.

- Ὁ χοῦς, ὁ πηλὸς, ἡ παλίστροφος κόνις.
 Τῇ γῇ γὰρ ἡ γῇ συμβιβάζεται πάλιν,
 Καὶ σπαργανούται τῷ γεώδει σπαργάνῳ,
 Καὶ χοῦς πάλιν πρόεισιν ὥσπερ ἡ κόνις,
 5 Ἦν ἡ βιαία σύστροφή τῶν πνευμάτων,
 Πρὸς ὕψος ἐξαίρουσα συσέλλει κάτω.
 Οὕτω γὰρ ἡμῶν τὸν πολύστροφον βίον
 Αἱ τῶν πονηρῶν πνευμάτων καταιγίδες
 Πρὸς ὕψος ἐξαίρουσι καὶ δόξαν νόθον·
 10 Αὐθις δὲ χοῦς κάτεισι καὶ μένει κάτω,
 Ἔως ὁ τοῦ Κτίσαντος ἀρμόση λόγος
 Τῶν συνδεθέντων τὴν ἀναγκαίαν λύσιν.

43. Ἀκτεάνων. De monachis rectè intelligit Cyrus.

59. Μίη. Duo Regg. et Chig. ἰή.

66. Οὐρανίων. Ità Reg. 39. Coisl. Int. ἄλλα τις χρηματισ-

θεὶς οὐράνιαις. Malè Edit. οὐράνιον. Ibid. νόμοι. Reg. 990 et

Chig. νόμοις. Coisl. sup. lin. νομοθεσίαις. Int. ταῦτα Γρηγο-

ρίου Θεσπίσματα. Edit. malè νόμον

METRICA VERSIO.

Monticolæ atque inopis monachi celsissima vita est :
 Stravit at hunc fastus sæpè superbus humi.
 Nam dùm non aliis, decorat quos maxima virtus,
 Se confert, temerè sæpius alta petit :
 Ferventique animo currens, atque impete magno,
 Metam ultrà fertur, more ferocis equi.
 Quarè vel levibus cinctus pete sidera pennis,
 Vel tutam infirmus carpe per ima viam :
 Ne nimio in terram vergat tibi pondere penna,
 Ac miserè, dùm tu tendis ad alta, cadas.

Parrula, quæ densis clavis compacta carina est,
 Quàm malè nixa ratis maxima, plura gerit.
 Arcta quidem æternas cæli via ducit ad ædes ;
 Tendit ad hanc unam semita multa tamen.
 Ergò alii hanc teneant, ità quos natura paravit :
 Illam alii : ast arctum nemo relinquat iter.
 Non una esca placet mortalibus omnibus : omni
 Congrua Christicolæ vita nec una viro.
 Utilis est cunctis fletus, labor, excubiæque,
 Imperio affectus atque tenere feros :

Casto. Monticolarum nihil possidentium vita sublimis :

Sed et hos sæpè superbia dejecit.

Monachi vita
sublimis.

45 Non enim virtutem suam cum aliis præstantissimis metientes

Temerarium corde fastum nonnunquàm concipiunt.

Sæpè etiam fervidà mente, velut pulli

Calidiores, procul à metâ pedem ferunt.

Præposterum
pietatis studium
multis fraudi
fuit.

Quarè aut pennis erigere omninò levibus,

50 Aut infrà manens securus curre,

Ne gravi pondere penna tua in terram decidat,

Nève in altum sublatus lapsu tristissimo cadas.

Parva navis quæ pluribus compacta clavis est,

Gravius fert onus, quàm magna, cujus laxæ sunt compages

55 Arcta quidem divinorum atriorum via,

Sed multæ in unum tendunt semitæ.

Alii hanc percurrant, quotquot naturâ illuc propendunt ;

Alii aliam, modò arctam consequantur.

Non una omnibus esca similiter placet,

60 Nec Christianis unum convenit vitæ genus.

Lacrymæ omnibus optimæ sunt, vigiliæ, labores,

Et vitiosorum affectuum rabiem compescere,

Satietatémque comprimere, et sub potenti manu Christi

Jacere, diémque venturum expavescere.

65 Si summam perfectè viam incesseris, non jam mortalis es,

Sed coelestium aliquis. Hæ sunt Gregorii leges.

XVIII.

DE VITA HUMANA.

Alia Bill. 103.
pag. 179.

Pulvis, lutum, in pristinum statum revolutus pulvis.

Terræ enim terra jungitur rursus,

Et involvitur terrenis fasciis :

Et pulvis iterum prodit, instar cineris,

5 Quem vehemens impetus ventorum

In altum cum sustulit, mittit deorsum.

Sic enim nostram instabilem vitam

Malorum spirituum procellæ

In sublime efferunt, et ad adulterinam evehunt gloriam :

10 Posthac autem, ut pulvis labitur et humi manet,

Donec Creatoris vox dissociata

Rursus simul coagmentaverit, mortémque solverit.

XVIII. 2. Τῇ γῇ γάρ. Ità Combef. et Edit. Ad marg.
In textu deerat γῇ.

11. Ἐως ὅ τοῦ Κτίσαντος etc. Imperfecta videtur Bene-

dictinorum versio, qui melius ad verbum vertissent : *Donec Creatoris vox ad harmoniam revocaverit rursus conso-*
ciatorum necessariam dissolutionem. (Not. Edit.)

METRICA VERSIO.

Et tumidum ventrem compescere, séque Tonanti
Subjicere, extremum pérque timere diem.
Si summum exactè teneas iter, haud homo jam tu
Es mihi, verum aliquis de grege coelicolum.

XVIII. DE VITA HUMANA.

(Billio interprete.)

Pulvis, lutumque, rursus et pulvisculus,
Nam terra terræ jungitur, et involvitur,

Tanquàm quibusdam fasciis, terrâ gravi,
Rursumque pulvis prodit, instar pulveris.
Quem vis in altum sustulit cum turbinis
Sævique venti, deprimit mox : in modum
Sic namque nostram mobilem vitam parem
Mali procellæ spiritûs aliò efferunt,
Adulterinamque evehunt ad gloriam :
Ac pulvis infrà labitur rursum, et manet
Humi, creantis vox potens donec Dei
Solutâ morte vinxerit rursus simul.

Νῦν δὲ προκύψας, ὥσπερ ἐκ τινος βάθους,
 Ὁ χοῦς ὁ θεῖα πνευματωθεὶς εἰκόνι,
 15 Καὶ τὰς γεώδεις ἐκβοᾷ τραγωδίας,
 Καὶ τὸν γελᾶν δοκοῦντα δακρύει βίον.

ΙΘ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΓΤΗΣ.

Τροχός τις ἐστὶν ἀσάτως πεπηγμένος,
 Ὁ μικρὸς οὗτος καὶ πολύτροπος βίος.
 Ἄνω κινεῖται, καὶ περισπᾶται κάτω·
 Οὐχ ἰσάται γάρ, κἂν δοκῇ πεπηγέναι.
 5 Φεύγων κρατεῖται, καὶ μένων ἀποτρέχει.
 Σκιρτᾷ δὲ πολλά, καὶ τὸ φεύγειν οὐκ ἔχει.
 Ἐλκει, καθέλκει τῇ κινήσει τὴν σῆσιν.
 Ὡς οὐδὲν εἶναι τὸν βίον διαγράφων,
 Ἡ καπνὸν, ἢ ὄνειρον, ἢ ἄνθος χλόης.

Κ'.

ΠΕΡΙ ΠΟΘΟΥ.

Δεινὸν πόθος πᾶς. Ἄν δὲ καὶ φιλουμένου,
 Διπλοῦν τὸ δεινόν. Εἰ δὲ καὶ κόρας νέας,
 Τριπλοῦν τὸ κέντρον. Εἰ δὲ καὶ κάλλους γέμων,
 Πλείον τὸ κακόν. Εἰ δὲ πρὸς γάμον φέρει,
 5 Πῦρ ἔνδον αὐτὴν βόσκεται τὴν καρδίαν.

ΚΑ'.

ΠΕΡΙ ΘΑΝΑΤΟΥ ΦΙΛΟΥΜΕΝΩΝ.

Πικρὸν τάφος πᾶς ἂν δὲ καὶ τέκνου τάφος,
 Διπλοῦν τὸ κακόν. Εἰ δ' ἀρισταίου πάλιν,
 Ἡ συμφορὰ πῦρ. Εἰ δὲ νυμφίου νέου,
 4 Ἡ καρδία ράγηθι τῶν γεννητόρων.

ΚΒ'.

ΠΕΡΙ ΦΙΛΩΝ ΤΩΝ ΜΗ ΚΑΛΩΝ.

Δεινὸν τὸ πάσχειν. Ἄν δὲ καὶ φίλων ὑπο,
 Ὡς χεῖρον. Ἄν δὲ καὶ λαθραίοις δῆγμασι,
 Τοῦτ' οὐ φορητόν. Ἄν δὲ καὶ πιστῶν ὑπο,
 Ἐπίσχεις. Ἄν δὲ καὶ Θεοῦ παρασάτων,
 5 Ποῖ τις τράπηται; πῶς φύγη κακῶν φοράν;

XIX. 8. Διαγράφων. Reg. 1277 διαγράφω. Alius διαγράφει.

METRICA VERSIO.

At nunc ut altâ de specu sese exerens
 Pulvis (Dei cui spiritum forma indidit)
 Terræ molestas clamat tragœdias,
 Falsóque risu diffluens ævum gemit.

XIX. DE EODEM ARGUMENTO.
 (Billio interprete.)

Hæc parva, varia et, vita par est turbini,
 Simul movetur, fixus est et qui simul.
 Sursum movetur, ac deorsum volvitur.

Fixum esse quamvis nam putes, non stat tamen.
 Fugiens tenetur, et manens rursum fugit:
 Multumque saltat, sed fugere nequit tamen:
 Trahitque motu, retrahit et statum suum.
 Nil ergò vita est, si velis describere,
 Quàm fumus, herbæ flos vel, aut insomnium.

XX. DE DESIDERIO.
 (Billio interprete.)

Omnis cupido torquet: at duplex malum,

Nunc autem prospiciens, velut è quâdam specu,
 Pulvis, cui spiritus divinam inspiravit imaginem,
 15 Terrenas clamore jactat tragœdias,
 Et diffluentem falso risu deflet vitam.

XIX.

DE EODEM ARGUMENTO.

*Alia Bill. 67,
 pag. 155.*

Rota est instabiliter fixa
 Brevis hæc et multiplex vita.
 Sursùm movetur, et trahitur deorsùm.
 Non stat enim, quamvis videatur fixa.
 5 Fugiens tenetur, et manens effugit.
 Saltat plerumquè, nec tamen effugere potest.
 Trahit ac retrahit motu suo stationem,
 Adeò ut nihil sit vita, si velis describere,
 Quàm fumus, aut somnium, aut flos herbæ.

*Vitæ hæc tro-
 cho similis.*

XX.

DE DESIDERIO.

*Alia Bill. 115,
 p. 181.*

Grave est omne desiderium. Si autem desiderium sit cari capitis,
 Duplex est dolor. Si verò puellæ,
 Triplex stimulus. Si præstanti formâ,
 Major adhuc dolor. Si animum ad nuptias appulerat,
 5 Ignis intus depascit animum.

XXI.

DE MORTE CARORUM.

*Alia Bill. 116,
 p. 181.*

Triste est omne funus. Si autem filii sit funus,
 Duplex fit dolor. Si prætereà egregius fuerit puer,
 Dolor est instar ignis: si novus sit maritus,
 4 Rumpitur cor parentum.

XXII.

DE FALSIS AMICIS.

*Alia Bill. 117,
 pag. 182.*

Molestum est pati. Si autem ab amicis,
 Pejus est. Quòd si etiam clandestinis morsibus,
 Id intolerandum. Si et à fidelibus,
 Sustine. Si denique ab iis, qui Deo adstant,
 5 Quò quis se vertat? Qui fugiat malorum impetum?

xxii. 4. Ἐπίσχεις. Combef. Ἐπαίσχεις, quæ lectio sensum Gregorii melius videtur exprimere.

METRICA VERSIO.

Desideratur cùm caput carum; triplex,
 Puella si sit; ore si pulcherrimo,
 Malum ingravescit; ambias si nuptias,
 Urit medullas tum dolor sævissimus.

XXI. DE MORTE CARORUM.

(Billio interprete.)

Est funus omne triste; funus filii
 Geminat dolorem; si probus rursus, dolor

Cor urit imum; si statim post nuptias,
 Tum cor parentum rumpitur luctu gravi.

XXII. DE FALSIS AMICIS.

(Billio interprete.)

Pati molestum est; sed magis, si, quos amas,
 Nocere tentent; clanculum si mordeant,
 Hoc non ferendum. Si fide qui præditi,
 Id pejus. At si Numinis summi adstites,
 Quò jam recedes, tot mala ut vites, miser?

ΚΓ'.

Εἰς τὸ αὐτό.

Δεινὸν τὸ λυποῦν. Ἄν δὲ καὶ λυπῇ φίλος,
 Ἄνδραποδῶδες. Ἄν δὲ καὶ θάκνη λάθρα,
 Ὡς θηριῶδες. Ἄν δὲ καὶ γυνή λάλος,
 Δαίμων σύνοικος. Ἄν δὲ καὶ δικασπῶλος,
 5 Χρεῖα κεραυνῶν. Ἄν δὲ καὶ θυηπῶλος,
 Ἀκουε, Χριστέ, καὶ δικάζε τὴν δίκην.

ΚΔ'.

Πρὸς πολυόρκους διάλογος.

- A. Ὁρκου τί χειρόν; Οὐδέν, ὡς ὁ ἐμὸς λόγος.
 B. Πῶς τοῦτ' ἐλέγχεις; εἰπέ μοι.
 A. Λίαν προδήλοις καὶ σαφεστάτοις λόγοις.
 B. Τίσι; διδάξον.
 5 A. Τούτοις. Ἀπόκριναι δὴ, καὶ σκεψάμεθα.
 B. Λέγ', εἰ λέγεις τι, φίλτατε.
 A. Πάντων τι μείζον οἶδας ὢν ἐπίσασαι;
 B. Τίνων ἐρωτᾷς;
 A. Πάντων, ὀρωμένων τε καὶ νοουμένων.
 10 B. Θεοῦ τι μείζον οὐ νοῶ.
 A. Ὅρθῳς λέγεις μὲν, οὐχὶ δ' ὀρθῳς ἡρόμην.
 B. Ἐχρῆν δὲ δὴ πῶς;
 A. Οὐκ ἔστι μείζον· οὐδὲ γὰρ συγκρίνεται.
 Οὐ γὰρ σαφές σοι; B. Καὶ πάνυ.
 15 A. Τί οὖν μέγιστον πυνθάνεσθ' ἐχρῆν ἴσως;
 B. Οὕτω νομίζω.
 A. Καὶ τοῦτο δ' ἂν λέγοιτο ἐκ συγκρίσεως.
 B. Οὐκ οἶμαι· πῶς λέγεις;
 A. Οὐδὲν μέγιστόν ἐστι μὴ τῶν συμφυῶν.
 20 Θεοῦ δὲ τί συμφυές;
 B. Οὐδέν. A. Λεγέσθω τοιγαροῦν ἄλλως Θεός.
 B. Ὅπως λέγοις ἂν ἔλωμαι.
 A. Τί τῶν ἀπάντων τ' οὐδὲ συγκριτός; B. Θεός.
 Ἐροῦμεν οὕτως, ὡς δοκεῖ.
 25 A. Τί δ' οὐ σεβαστὸν, καὶ μόνον, πάσῃ φύσει;
 B. Μόνον σεβαστὸν, εὖ λέγεις.

ARGUMENTUM. Gregorius noster, ut pravam iurandi consuetudinem coerceret, initio, quàm magnum crimen sit perjurium ostendit. Deo enim contumeliam infert, quisquis pejerat, imò prorsus abnegat et amittit. Perjurio porrò per improbam iurandi consuetudinem viam muniri asserit. Quapropter ne præcípites in perjurium ruamus, cavendum in primis iuramentum monet: nec verò fore cur nobis ju-

randi necessitas injiciatur, modò illud studio et curæ sit, ut animum probis moribus excultum et ornatum habeamus: probis enim viris, etiam injuratis, majorem haberi fidem, quàm improbis et sceleratis, etiam interposito jurejurando. Docet prætereà, quæ detestanda præ cæteris sint juramenta, nempe ea, quæ cum divini nominis usurpatione conjuncta sunt. Diluit quod objici poterat, scilicet Deum et sanctum Paulum

METRICA VERSIO.

XXIII. DE EODEM ARGUMENTO.
 (Billio interprete.)

Omnis molesta est læsio. At si læserit
 Amicus, istud fœdus; si mordeat
 Clàm, belluinum hoc. At loquax si fœmina,
 Est dæmon hospes. Judicis si qui gerit
 Partes, opus tùm fulmine est. At si sacer,
 Sis, Christe, causæ, te rogo, judex meæ.

XXIV. DIALOGUS ADVERSUS EOS QUI FREQUENTER
 JURANT.
 (Billio interprete.)

A. Quid pejus horco? Nil quidem est, ut sentio.
 B. Hoc undè monstres dic mihi.
 A. Firmis profectò et lucidis rationibus.
 B. Cedo, quibusnam?
 A. His. Sciscitanti tu velim respondeas.
 B. Dic, si quid iste præstò habes.

XXIII.

DE EODEM ARGUMENTO.

*Alia Bill. 118,
p. 182.*

Acerba est læsio. At si lædat amicus,
Id servile. Si autem mordeat clanculūm,
Hoc belluinum. Si verò fœmina garrula,
Domesticus est dæmon. Si judex,
5 Opus est tonitru. Demūm si sacrorum minister,
Audi, Christe, et causam judica.

XXIV.

DIALOGUS ADVERSUS EOS QUI FREQUENTER JURANT.

*Alia Bill. 157,
pag. 224.*Juramento nil
pejus.

Deo nil majus.

Nihil Deo si-
mile naturā.

- A.* Juramento quid pejus est? Nihil, meā quidem sententiā.
B. Quomodò id demonstras? Dic mihi.
A. Valdè manifestis et evidentissimis rationibus.
B. Quibusnam? edoce.
5 *A.* His. Responde, et consideremus.
B. Dic, si quid habes, amice.
A. Omnibus quæ nosti, an majus aliquid esse scis?
B. Quibusnam de rebus interrogas?
A. De omnibus quæ videntur, et quæ intelliguntur:
10 *B.* Deo nihil majus novi.
A. Rectè quidem dicis: ego autem non rectè interrogavi.
B. Quomodò ergò oportuisset?
A. Non est majus quicquam Deo, neque enim comparatur.
An non tibi id liquet? *B.* Profectò liquet.
15 *A.* Ergò decuit forsā quærere, quid sit maximum?
B. Sic credo.
A. Et hoc dicatur ex comparatione.
B. Non credo. Quomodò dicis?
A. Nihil maximum est inter ea, quæ non sunt ejusdem naturæ:
20 Deo autem quid simile naturā?
B. Nihil. *A.* Alioquin Deus diceretur.
B. Prout dixeris, assentiar.
A. Quid autem ex omnibus est quod comparari non possit? *B.* Deus.
Ità dicemus, ut videtur.
25 *A.* Sed quid? an non adorandus, et quidem solus, omni naturæ?
B. Solus adorandus, rectè dicis.

*in sacrâ Scripturâ jurantes inveniri, atque etiam veteri lege
minimè interdictum fuisse juramentum. Denique, cum Gre-
gorii ætate, multi seriùs baptismum susciperent, ideòque
faciliùs jurarent, rati baptismo deleri quicquid hæc in re de-
liquissent, ut alia omnia; id quidem concedit Theologus,*

*sed peccandi consuetudinem, quâ animus imbutus et inustus
est, baptismi sacramento aboleri negat.*

XXIV. 14. Σοί. Ità Combef. Edit. πολ.

21. Ἀγίοθω. Aliter igitur est loquendum de Deo. Bill.
quod verborum interpretationi repugnat

METRICA VERSIO.

- A.* Quidnam esse majus omnibus rebus putas?
B. Rebus quibusnam?
A. Et quæ videntur, cedit et visus quibus.
B. Majus Tonante nil reor.
A. Rectè quidem tu: non benè ast ego sciscitor.
B. Quidnam ergò decuit?
A. Non ille major: namque conferri nequit.
Nonnè tibi clarum hoc? *B.* Maximè.
A. Fors ergò decuit quærere, quid est maximum?
B. Sic ipse credo.
A. Ac comparandi dicitur quoquè hoc modo.
B. Haud credo; quod ais, explica.
A. Natura quorum dispar est, nil maximum.
Quid par Tonanti?
B. Nil. *A.* Aliter igitur est loquendum de Deo.
B. Probabo quicquid dixeris.
A. Quid comparari non potest solum? *B.* Deus.
Ut vis, loquemur sic enim.
A. Annon colendus solus est ab omnibus?
B. Sanè colendus solus est.

- A. Ἡ καὶ σεβαστὸν καὶ τι καὶ ὑβριζέον;
 B. Καὶ πῶς ἄμικτα μίξομεν;
 A. Καὶ γὰρ σκοπῶμεν ὄρκος εἰ τιμὴν φέρει,
 30 Ἀλλ' οὐδὲ γ' ὑβριν.
 Εἰ μὴ γ' ὑπῆρχε κίνδυνος ψευδορκίας.
 Οὕτως ἂν εἶχε καὶ σεβας.
 Ὡς τις μεσίτης ἀσφαλῆς καλούμενος,
 Καὶ γὰρ μεσίτης.
 35 Νῦν δὲ σκόπει μοι τὸ πρᾶγμα καὶ ποῖ φέρει.
 B. Σχεδὸν μεν οἶδα, πλήν λέγε.
 A. Ζητῶ τιν' εἰκὼ τοῦ λόγου σαφεστάτην.
 B. Τίς δ' ἂν γένοιτο;
 A. Πέτραν τιν' εἶδες ἐκ λόφου κινουμένην;
 40 B. Καὶ πολλάκις γε· πῶς γὰρ οὔ;
 A. Ροίζω τε πολλῶ σφενδονημένην κάτω;
 B. Πολλῶ φόβῳ τε.
 A. Ἡ καὶ τὸ δ' εἶδες ῥαδίως ἰσαμένην;
 B. Εἰ μὴ τις ἄλλος, οὐκ ἐγώ.
 45 Αὐτὴν γὰρ ὠθοῦς' ἡ πέτρα, κρείττων χερός.
 A. Λέγεις ἀληθῆ.
 Τὸ δ' αὐτὸ πάσχω, κἂν ἔγω κατατρέχω.
 Ροίζος φέρει με πρὸς βίαν.
 Μένειν δ' ἀπαρχῆς καμὲ ῥᾶσον καὶ λίθον.
 50 B. Ῥᾶσον τί δ' οὐκ ἔχει;
 A. Τούτῳ κακὸν μὲν ἔστι καὶ πᾶν προσφερές,
 Μάλισα δ' ὄρκος, οἶομαι.
 Τὸ πῶς δ', ἄκουσον. Ἡδονὴ τῷ πρᾶγματι
 Πολλὴ πρόσσειν.
 55 Εἴτ' ἂν τύχῃ τις εἰς συμπάθειαν πεσὼν,
 Τί γίνετ'; οὐκ ἀνείργεται,
 Ἔως ἂν ἔλθῃ πρὸς κατάκρημνον βάθος.
 B. Λέγεις τί κρημνόν;
 A. Κρημνῶν μέγιστός ἐστιν ἡ ψευδορκία.
 60 B. Τὸ πῶς, μάθοιμ' ἂν ἡδέως.
 Πολλοὶ γὰρ οὐδ' ἴσασι πῶς ἔστι κακόν.
 Ἐστὶ δὲ δὴ πῶς;
 A. Οὐ τὴν ἑαυτοῦ πολλάκις σωτηρίαν
 Ὀρώμενέ τις; B. Καὶ μάλα.

27. Καί τι. Forsan ἔστι. (Not. Edit.)

32. Οὕτως ἂν. Sic Coisl. Edit. οὕτω γὰρ ἂν.

33. Ὡς τις μεσίτης ἀσφαλῆς καλούμενος.

Καὶ γὰρ μεσίτης.

Geminus hos versiculos suppeditavit Cod. Coisl. Deerrant in Editis.—Versioni metricæ supplevimus, correctis

quatuor versibus superioribus, necnon et quibusdam aliis quos italicis distinxiimus. (Not. Edit.)

36. Λέγε. Itā legendum videtur. In Edit. quibusdam λέγεις, in aliis deest.

47. Τὸ δ' αὐτὸ πάσχω, κἂν ἐγὼ κατατρέχω. Sic Coisl. Dimidium versiculi in Editis desideratur.

METRICA VERSIO.

A. Simulne cultu dignus et probro est simul?

B. Immixta quisnam misceat?

A. Consideremus horcus an decus ferat,

Non turpe probum:

Fœdi periculum ni foret perjuri,

Laus huic inesset et decus;

Juris vocaretur sequester ut tenax,

Namque et sequester.

Nunc jam ista quonam res ferat, quæso, vide.

B. Jam penè nosco. A. Sed tamen

Sermonis aliquid postulo exemplum tui.

B. Quodnam sit illud?

A. Petram cadentem monte vidisti edito?

B. Ego ista vidi, nec semel.

A. Quanto ruens ad ima volvitur impetu!

B. Quanto et tremore!

A. Sed an adorandum simul et injuriâ aliquid afficiendum?

B. Quomodò non miscenda miscebimus?

A. Consideremus enim an jusjurandum honorem afferat,

30 *Minimè verò injuriam;*

Si non adsit periculum perjurii,

Tunc honorem et cultum deferet.

Vocatum est, veluti tutus quidam mediator,

Nam mediator est.

35 *Nunc autem mihi rem considera, et quò ferat.*

B. Ferè intelligo, sed tamen dic.

A. Quæro nitidissimam aliquam sermonis imaginem.

B. Quænam autem erit illa?

A. Petram vidisti aliquandò ex monte ruentem?

40 *B.* Ac sæpè id quidem. Cur non enim?

A. Ac magno impetu ad ima, quasi fundâ rotatam?

B. Et cum magno tremore.

A. Num aliquandò ipsam vidisti facilè sisti?

B. Nisi quis alius viderit, ego non vidi.

45 *Se ipsam enim impellens petra fortior est manu.*

A. Rectè dicis.

Idem mihi accidit, cùm ad inferiora curro :

Effert me impetus violenter.

Manere autem ab initio, et me, et lapidem, res facillima.

50 *B.* Quid hîc autem non facillimum?

A. Huic imagini malum omne persimile,

Præcipuè verò jusjurandum, ut mihi videtur.

Quomodò istud? audi. Inest huic rei

Multùm voluptatis.

55 *Deindè si quis in consuetudinem inciderit,*

Quid fit? non cohibetur,

Donec in profundum gurgitem pervenerit.

B. Quem dicis gurgitem?

A. Gurgitum maximus est perjurium.

60 *B.* Quomodò id fiat, libenter didicerim.

Multi enim ne nôrunt quidem quomodò id sit malum.

Quonam autem modo malum est?

A. Annon sæpè per suam ipsius salutem

Juravit aliquis? B. Certè sæpiùs.

Jusjurandum
est veluti tutus
quidam media-
tor.

Jusjurandum,
si quis in ipsius
consuetudinem
venerit, non
cohibetur.

Gurgitum
maximus est
perjurium.

Per suam ip-
sius salutem ju-
rare periculo-
sum est.

48. *Mé.* Ità Combef. Edit. *σι*.

52. *Μάλας* etc. Malè hos versus divisos præbebant Editi, quos secuti sunt incautè Benedictini. Eos ad ordinem verum reduximus admittendo lectionem Coisl. *ἀνὰ τὴν ἀρχὴν*. Multis insuper peccat Versio metrica tùm quoad sensum, tùm quoad typographiam, tùm quoad versuum

divisionem, quæ omnia correximus italicis distincta. (Not. Editi.)

54. *Πρόσεσιν.* Ità Coisl. Edit. *ἔστιν*.

55. *Εἰς συμπάθειαν.* Qui affectum inducit quâdam necessitudine. *Συνήθειαν*, consuetudine.

56. *Ἀνέργεται.* Ità Coisl. Edit. *ἀπείργεται*.

METRICA VERSIO.

A. An facilè quæ se sistere visa est tibi?

B. Mihi non : an alii nescio,

Nam petra sese concitans, vincit manum.

A. Tu vera dicis :

Hæc et mihi accidere ; ad ima cùm feror,

Me citior abripit impetus.

Facile at manere primum erat méque et petram.

B. Perfacile sanè.

A. Huic cuncta petræ paria cùm sint crimina,

Tùm maximè horcus, ut puto.

Quî fiat hoc, audi. Certè huic inest rei

Tom. II.

Grandis voluptas.

At semel ut horco quispiam assuevit, quid hinc

Contingit? haud jam sistitur,

Quoad in profundum gurgitem præceps ruat.

B. Quis gurgis hic est?

A. Non gurgis ullus major est perjurio.

B. Id scire quid sit, *mî* placet.

Horcus malum nam quale sit, multos latet.

Hoc ergò pande.

A. Annon salutem per suam quisquam frequens

Juravit? B. Istud quis neget?

- 65 A. Τί οὖν; Δέδοικε μή τι τῶν κακῶν δράσας,
Τί καὶ κακωθῇ.
Μέσσην τέως τέθεικε τὴν σωτηρίαν,
Τὴν αὐτὸς αὐτοῦ δηλαδὴ,
Ὅστ' ἐξολέσθαι, εἰ τύχοι ψευδῇ λέγων.
- 70 B. Οὕτω δοκεῖ μοι.
A. Τοῦτ' οὖν λογίζου, καὶ Θεὸν ποτ' ὀμνύσης.
B. Τὸ ποῖον, ὥς ἂν εἰδῶ;
A. Μέσον τέθεικας τὸν Θεὸν τῆς πίστεως.
B. Μέσον· τί δ' ἄλλο;
75A. Φυλάσσετ' εὐορκοῦντι, λύεται δὲ μή,
Ὅσον ἐφ' ἡμῖν. B. Εὖ λέγεις.
A. Τὸ μὴ φυλάσσειν δ', εἰπέ μοι, τί σοι δοκεῖ;
B. Ἀρνησις, οἶμαι.
A. Ἀρνησις οὖν πέφυκεν ἢ ψευδορκία.
80 B. Οὐκ ἔστιν ἄλλως οὐδαμῇ.
A. Ἀρνήσεως δὲ τί χεῖρον ἄρ' εἶπεν ἔχεις;
B. Οὐκ ἔστιν εὐρεῖν.
A. Πάντων ἄρ' ἔστι χεῖρον ἢ ψευδορκία,
Ὅς γοῦν δέδεικται καὶ μακρῶ.
85 B. Πῶς οὖν φύγωμεν; A. Τὸν τρόπον κτησώμεθα
Πισόν. B. Μέγ' εἶπας.
A. Ὅρκου γάρ ἦττον τοῖς εὐγνώμοσιν.
B. ἦττον γάρ οἶμαι οὐδαμῶς.
A. Ἄλλ' ὁ τρόπος καθίστατ' ἀντὶ μάρτυρος.
90 B. ἔχει γάρ οὕτως.
A. Τί πλεῖον ἔστι τοῖς πολυόρκοις, εἰπέ μοι;
B. Γέλως. Τί δ' ἄλλο προστίθεις;
A. Μήδ' ἂν λέγωσιν οὖν τι καὶ πισόν, δοκεῖν.
B. Κάμοί γ' ἀρέσκει.
95 A. Φέρ' οὖν, ἐμοὶ πείσθητι. B. Καὶ μάλιστ' αὖ.
A. Τοῖς τοῦ λογισμοῦ φαρμάκοις
Πᾶσαν κάτασχε τὴν νόσον. Πολλοὶ δὲ δὴ
ὧν ἴσμεν ἡμεῖς
Καὶ μειζόνων ἐκράτησαν ἢ βούλομαι.
100 B. Τίνων λέγεις δὴ μειζόνων;
A. Θυμοῦ, φθόνου τε, πλησμονῆς, τῶν πλησμονῆς.
B. Πῶς ταῦτα μείζω;
A. Πλείων ὄρεξις. ὧν δ' ὄρεξις ἔντονος,
Μείζων κάθεξις. B. Πᾶς λόγος.

67. Τέως. Itā Mss. Edit. Θεῶ.

72. Ἄν εἰδῶ. Claudicare videtur metrum, deficiente uno pede, nisi in verbo εἰδῶ duæ fiant syllabæ ex duobus primis litteris εἰ. (Not. Edit.)

75. Λύεται δὲ μή. Subaud. εὐορκοῦντι.

79. Πέφυκεν. Coisl. πέφηνεν.

82. B. Οὐκ ἔστιν ἄλλως οὐδαμῇ.

A. Ἀρνήσεως δὲ τί χεῖρον ἄρ' εἶπεν ἔχεις;

B. Οὐκ ἔστιν εὐρεῖν.

A. Πάντων ἄρ' ἔστι χεῖρον ἢ ψευδορκία.

METRICA VERSIO.

A. Quid ergò? metuit ne quid admittens mali,
Patiatur etiam?

Mediam salutem statuit inter se et Deum,
Suam salutem scilicet:

Ut pereat ipse, falsa si verba efferat.

B. Sic mihi videtur.

A. Hoc ergò reputa, si Deum jures quoquē.

B. Expone quidnam hoc, ut sciam.

A. Fidei hunc, polo qui regnat alto, intercolas.

B. Ipsum profectò.

A. Servatur ergò vera juranti: secus,
Si falsa. B. Rectè tu quidem.

A. At non tueri, quale tu crimen putas?

B. Negationem,

A. Negat ergò summum, falsa qui jurat, Deum.

B. Certè negavit. A. At tibi

Negatione pejus esse quid potest?

B. Nil, credo, pejus.

A. Res ergò pessima omnium est perjurium.

Ut jam probatum est pluribus.

65 *A.* Quid igitur? Dùm metuit, ne quid admittens mali,
Malo et ipse afficiatur,
Mediam interposuit salutem,
Suam ipsius videlicet,
Ut pereat, si falsum dixisse inveniatur.

70 *B.* Sic mihi videtur.

A. Hoc igitur considera, si quandò per Deum jures.

B. Quale illud est, ut intelligam?

A. Mediatorem posuisti Deum fidei tuæ.

B. Mediatorem sanè. Quid enim aliud?

75 *A.* Servatur rectè juranti; solvitur, si non rectè,
Quantùm in nobis est. *B.* Rectè dicis.

A. Sed non servare, dic mihi, quid tibi videtur?

B. Negationem esse arbitror.

A. Negatio ergò est perjurium.

80 *B.* Nihil aliud profectò est.

A. Negatione autem quid pejus dicere queas?

B. Haud equidem invenio.

A. Res est igitur omnium pessima, perjurium,

Ut pluribus demonstratum est.

85 *B.* Quomodò ergò illud fugiamus? *A.* Mores aptos habeamus
Ad faciendam fidem. *B.* Magnum dicis.

A. Minus enim opus est jurejurando viris probis.

B. Minus illud idem ipse puto, ac minimè.

A. Sed mores testis loco consistunt.

90 *B.* Sic enim se res habet.

A. Ecquod lucrum his qui sæpè jurant? Dic mihi.

B. Risus. Quid aliud adjicies?

A. Ut etiamsi aliquid veri dicant, dicere non videantur.

B. Mihi quoque ità placet.

95 *A.* Age igitur, obsequere mihi. *B.* Ac libentissimè quidem.

A. Rationis medicamentis

Morbum omnem comprime. Multi autem

Quos novi,

Etiam majora (vitia) quàm nunc volo, vicerunt.

100 *B.* Quænam majora dicis?

A. Iram, invidiam, gulam, et quæ ex gulâ.

B. Quomodò hæc majora?

A. Vehementior horum appetitus. Quorum autem vehemens appetitus,

Ea difficilior reprimere. *B.* Certa res.

Qui jurat per
Deum, Deum
ponit fidei suæ
mediatorem.

Perjurium fi-
dei suæ negatio.

Perjurium res
omnium pessi-
ma.

Viris probis
minimè opus est
jurejurando.

Rationis me-
dicamentis mor-
bus omnis com-
primitur.

Quorum ve-
hementior est
appetitus, ea
difficilior reprimuntur.

Quatuor isti versiculi in Edit. desiderabantur. Ex Cod. Coisl. descripti sunt. — Versibus expressos italicis distinximus. (Not. Edit.)

91. *Ἐπὶ μοί.* Ità Coisl. In Edit. deest *μοί.*

92. *Γέλως*, etc. Iste versiculus deest in Coisl.

101. *Πλησμονῆς, τῶν πλησμονῆς.* Coisl. *πλησμονῆς, τῶν πλησίον.*

103. *Ἐντονος.* Coisl. *εὐτονος.*

METRICA VERSIO.

B. Fuga ergò tanti quæ mali? *A.* Mores probi.

B. Magnumque dicis.

A. Horco minus opus est enim probis viris.

B. Minus; immò planè non opus.

A. Mores honesti tunc locum testis tenent.

B. Sic quippè res est.

A. Quidnam ille fructus, sæpè qui jurat, refert?

B. Risum. Quid aliud insuper?

A. Ut vera nec cùm dicat, inveniatur fidem.

B. Mihi sic videtur.

A. Ergò monenti pareas. *B.* Perquàm libens.

A. Rationis ipse pharmacis

Omninò morbum comprime; à multis viris,

Quos ipse novi,

Majora quoque sunt victa, quàm de quo loquor.

B. Majora quænam nunc ais?

A. Invidiam, et iras, et gulam, et quæ sunt gulæ.

B. Majora quænam hæc?

A. Cupido major; quæ quis ardenter cupit,

Hæc retinet arcè. *B.* Res ità est.

- 105 Εἰ δ' οὐ καθεκτὴν τὴν νόσον τέως ἔχεις,
Τί δεῖ γενέσθαι;
A. Τὸ γοῦν αἰεὶ, καὶ μείζω, καὶ παντὸς πέρι,
Ὅρκους πληθύνειν, φεῦγέ μοι.
B. Πότ' οὖν, τίνας τε, καὶ τίνων δίδως χάριν;
110 A. Οὔσης ἀνάγκης;
B. Ἐξω. Τίνος δὲ δὴ, προστίθει; A. Κινδύνων
Ἐλευθερώσων δὴ τινας;
B. Χρησόν γε. A. Ἡ σεαυτὸν αἰσχυρᾶς αἰτίας
Ἐλευθερῶν γε.
115 Ὅρκος δὲ μὴ σοι χρημάτων κέρδος φέροι.
Λίαν γὰρ αἰσχυρὸν φαίνεται.
B. Λίαν. A. Πρόχειρον ἐγκαλεῖν ψευδορκίαν
Τούτων τί μᾶλλον.
Πλείους κακοὶ γὰρ εἰσιν εἰς τὰ χρήματα.
120 B. Πλείους· τίς οὐ συνθήσεται;
A. Καὶ τοῖς σοφισταῖς τοῦτ' ἐδογματίζετο.
B. Τί οὖν μέγ' ἡμῖν;
A. Οὐδέν τὸ μιμεῖσθαι, εἰ δὲ καὶ φαινοίμεθα
Χείρους, τὸ δ' αἰσχυρὸν καὶ μάλα.
125 B. Ὅρκους δὲ δὴ μάλισα φευκτέον τίνας;
A. Εὐδελόν ἐστι.
B. Πλὴν σου γ' ἀκούειν ἀσφαλές. A. Τούτους λέγω
Ὅσοι γε φρικωδέστεροι.
B. Δέδοικας εἰπεῖν; A. Ὅσσοι ἂν μνήμην Θεοῦ
130 ἔχουσι ἀπλῶς.
B. Γραφῶν δὲ δὴ τί, καὶ πάθους, καὶ προσφορᾶς;
A. Καὶ ταῦτ' ὁμοίως μυστικά.
B. Ἡμῖν δὲ δὴ μάλισα τῶν ἐγχωρίων.
A. Καὶ θαυρῶν γε.
135 Τὸ γὰρ σύνηθες καὶ νόμος καθίσταται.
Πλὴν πάνθ' ἄλωτά τῷ λόγῳ.
B. Τίν' οὖν λέλοιπας ὅρκον; A. Εἴθε μηδένα,
Μὴ δ' ἦν τίς ἄλλος.
B. Εἰ μὴ γυναῖκα, τέκνα, τὴν σωτηρίαν,
140 Ζωὴν, ἀπένθητον βίον.
A. Ἀραὶ τὰδ' ἐστίν, ἀλλ' ὅμως ὅρκος δοκεῖ.
B. Καὶ γὰρ δοκεῖτω
Ταῦθ', οἷτε καὶ πληγέντες οὐκ ὀλώλαμεν.
Ψυχῆς γὰρ οὐπω κίνδυνος.

107. Μείζω. Coisl. μείζοσι.

108. Ὅρκους πληθύνειν. Coisl. ὅρκοις πληθύνεσθαι. — In utroque casu deficit metrum, cum prima syllaba πλη, quæ deberet esse brevis, malè producatur. (Not. Edit.)

111. Τίνος. Coisl. τίνων.

115. Σοί. Ità Coisl. Edit. μοί.

117. Ἐγκαλεῖν. Coisl. ἐγκαλεῖσθαι.

119. Κακοὶ γάρ. Ità Coisl. In Edit. deest γάρ.

METRICA VERSIO.

Comprimere morbum si tamen nondum potes,
Quidnam est agendum

A. Jurare saltem semper et grandissimè,
Omnique de re, diffuge.

B. Quandò igitur horci gratiam nobis facis?
A. Tum cum necesse est.

B. Quandò at necesse est, adjice. A. Ex periculis
Magnis ut aliquos extrahas?

B. Rectè. A. Vel ut te crimine exsolvas gravi,
Tum quoque licebit.

Jurare questus absit at causâ mihi:
Hoc turpe scilicet nimis.

B. Nimis. A. Quis autem talis haud perjurii
Promptè arguatur.

Plures enim sunt improbi in pecuniis.
B. Nemo id negarit.

A. Etiam à sophistis traditum hoc olim fuit.
B. Quid ergò grande, si pares?

A. Nil grande, si pares; locum at tenebimus
Victi minorem turpiter.

105 Sed si morbo hactenùs insanabili laboras,

Quid faciendum?

A. Semper, et vehementiùs, et de re quâlibet

Caveas jusjurandum multiplicare.

B. Quandonàm ergò, et quale, et quam ob causam, concedis jusjurandum?

110 *A.* Ubi adest necessitas.

B. Sit sanè: sed quæ necessitas, adde. *A.* Ut periculis

Liberes aliquem.

B. Optimum id sanè. *A.* Vel ut te ipsum turpi crimine

Exsolvas.

115 Sed ne tibi ex jurejurando pecuniæ lucrum accedat.

Id enim videtur admodum turpe.

B. Admodum. *A.* Ac proclive est perjurii accusari

Istos præsertim.

Plures enim sunt mali causâ pecuniæ.

120 *B.* Plures sanè. Quis non assentiatur?

A. Atque id sophistæ autumabant.

B. Quid igitur magni à nobis fit?

A. Nihil sanè magni, si eos imitemur. Sed si videamur

Deteriores, erit id turpissimum.

125 *B.* Quænam autem juramenta maximè fugienda?

A. Manifesta res est.

B. Sed tamen ex te audire tutius erit. *A.* Illa dico

Quæcumque horribiliora.

B. Enarrare metuis? *A.* Quotquot Deum

130 Simpliciter memorant.

B. Quid si Scripturas, aut passionem, aut sacrificium?

A. Sunt hæc pariter arcana et mystica.

B. At nobis (juramenta) inter præcipuas loci consuetudines.

A. Est ità, idque defleo.

135 Nam consuetudo etiam legis obtinet locum:

Sed tamen omnia ratione vinci possunt.

B. Quodnam ergò jusjurandum concedis? *A.* Utinàm nullum!

Neque aliud prorsus esset.

B. Quidni per uxorem, filios, salutem,

140 Vitam, prosperos eventus?

A. Sunt hæc imprecationes. Sed tamen jusjurandum videntur.

B. Ac sanè videantur talia.

His etsi lædimur, non tamen perimus.

Nondum animæ periculum,

120. Πλείους. Ità Coisl. Deest in Edit.

123. Εἰ δὲ καί. Ità legendum. In Edit. deest εἰ.

129. Ὅσσοι ἄν. Edit. τοὺς ὅσσοι, undè claudicat versus, et deindè ἔχουσ' pro ἔχουσι. (Not. Edit.)

140. Ἀπίσθητον. *Vitam mœroris expertem.*

143. Οἱ τε. Ità habet Coisl. Codex ὁὓς τε καί. Fortè le-

gendum foret ὁὓς τε καί.

Jusjurandum, ubi adest necessitas, licitum.

Ex jurejurando pecuniæ lucrum quærere, admodum turpe.

Plures sunt mali causâ pecuniæ.

Consuetudo legis locum obtinet.

Omnia ratione vinci possunt.

METRICA VERSIO.

B. At fugere quosnam maximè horcos convenit?

A. Id est apertum.

B. Audire at abs te tutius. *A.* Hos intelligo,

Qui tetriores cæteris.

B. Times referre? *A.* Quotquot alti Numinis Sumpsere nomen.

B. Quid Scripta sacra, passio, atque oblatio?

A. Sunt sanè et ista mystica.

B. Jurare tamen hæc, nos apud, mos est frequens.

A. Est; idque ploro.

Tom. II.

Mos quippè longus obtinet legis locum.

At ratio nil non efficit.

B. Horcum ergò quemnam liqueris? *A.* Nullum velim:

Nec extet alius.

B. Quid si salutem, filios, sociam et thori,

Vitamque jurem prosperam?

A. Sic imprecaris, ast habet id horci typum.

B. Habet, fatemur.

Sed ictus ipse sim licet, tamen haud perii;

Menti periculum nondum enim est:

A 6

145 Ἦν ἐξολέσθαι, παντελὴς ἐστὶ μόρος.

A. Ὅρθῳς ἔχει σοι.

Σοὶ δ' εἰς ἅπαντα, τῇ ζέσει τῆς καρδίας,

Θεὸς, τράπεζα, φίλτατα,

Σταυρὸς, γυνή, τὸ θεῖον αἷμα, αἷμα σὸν,

150 Γῇ καὶ θάλασσα,

Ὁ πρῶτον ἤνεγχε' ἡ κακὴ προθυμία,

Τῷ σὺ φθορεῖ κινούμενον.

Ὅς καὶ γλυκεῖαν τὴν νόσον ποιεῖ δοκεῖν,

Ὡ τῆς ἀνοίας!

155 Ὡςπερ χέοι τε χρυσὸν ἐκ γλωσσαλγίας.

B. Ἐχει γὰρ οὕτως, ὡς λέγεις.

A. Ἀλλὰ δ' ἐπ' ἄλλοις κύματ' ἐξεγείρεται,

Θυμοῦ πνέοντος

Ἰσως, ἴσως δὲ χρημάτων ἴσως πόθου.

160 Πλεῖσται γὰρ εἰσιν αἱ πάγαι.

Οὐ τὸν χεθέντα δεινὸν ὄρκον οἶεται.

B. Οὐκ οἶεται γάρ.

A. Τῷ δ' ἐμμένοντι, φεῦ τάλας! συμπτύγεται.

B. Ὡςπερ γραφεὺς εἶ τοῦ πάθους.

165 A. Πείθειν νομίζει τῷ ἀπειθεῖσθαι πλέον,

Ἄν μὴ νοηθῇ.

Τί δεῖ λόγων σοι πλειόνων, ἂν εἰς κρατῇ;

B. Μόχθος περισσὸς δηλαδὴ.

A. Ὅρκων δὲ τί δεῖ πλειόνων, ἂν εἰς κρατῇ;

170 B. Οὐκ οἶμαι γε.

A. Τὸ πλῆθος οὖν γνώρισμα τῆς οὐ πίστεως.

B. Οὐκ ἔστιν ἄλλως, εὔ λέγεις.

A. Ἡ μὴδὲ οὖν ὁμνύειν, ἢ εἴπου τινά.

B. Τοῦτ' ἦν ἄριστον.

175 A. Εἰς ἂν τρέπεται, καὶ τὸ πᾶν τραπήσεται.

B. Καλοῦ γε τοῦ σοφίσματος!

A. Εἴποι τις ἂν, τὸ πλῆθος ὡς πιστεύεται;

B. Νομίζεθ' οὕτως.

A. Ἡ καὶ κόνιν συνθεῖς σὺ ποιεῖς χρυσίον;

180 B. Τίς δ' ἄλλος, ἢ τίς ἡ φύσις;

A. Ἐκ πλειόνων δὲ, τίς λόγος, ἀπιστουμένων

Πίσιν γενέσθαι;

B. Οὐδεὶς, ἔμοι γε φαίνεται. A. Παύσεις ποτὲ

Πλούτου κακίζου βέλτιον;

152. Τῷ σὺ φθορεῖ. *Corruptore tuo*, id est, *diabolo*.

155. Χέοι τε. Sic legendum videtur. Edit. χέοντι.

166. Ἄν μὴ νοηθῇ. Si non intelligatur. Quod si rabie ac-

tus, nec satis suū compos, alia ex aliis juramenta evomit.

Combes. Bill. omisit. Coisl. pro μὴ habet μοί. Sic legit

Leuv. : *Denique si rem rectè considero*.

METRICA VERSIO.

Omninò quam qui perdidit, miser occidit.

A. Rectè istud inquis.

Ad cuncta sed tu fervidus juras Deum,

Mensámque, cara et pignora,

Crucem, Deique sanguinem, et simul tuum,

Terram, fretúmque,

Quicquid libido pestilens primúm tulit,

Agitante pravo dæmone,

Dulcem videri qui tibi morbum facit,

O stoliditatem!

Ut si loquaci gutture aurum fundites,

B. Ità est ut ipse nuntias.

A. Fluctus, subindè sed novi surgunt, furens

Cùm spirat ira,

Vel fortè sæva cùm sitis pecuniæ.

Permulta nam sunt retia.

Quem fundit horcum, tunc enim hand ducit gravem.

B. Non ducit equidem.

A. Sed suffocatur, pectore hunc si presserit.

B. Morbi peritus pictor es.

A. Fidem arrogari tunc sibi magis putat,

Cùm nemo credit.

- 145 Quam quidem perire, perfectus est interitus.
A. Rectè hæc tibi se habent.
 Tibi verò ad omnia quæ accidunt, æstu cordis,
 Deus, mensa, res carissimæ,
 Crux, uxor, divinus sanguis, sanguis tuus,
 150 Terra et mare,
 Quicquid primùm mala cupiditas protulit,
 Corruptore tuo incitante, adhibentur;
 Qui etiam efficit, ut dulcis morbus videatur,
 O vesaniam!
 155 Quasi aurum ex linguæ prurigne profundat.
B. Ita se res habet, ut dicis.
A. Alii autem ex aliis fluctibus excitantur,
 Irà spirante
 Forsitan, forsitan pecuniæ amore:
 160 Sunt enim plurimi laquei.
 Non grave illi videtur jusjurandum quod effudit.
B. Non sanè videtur.
A. Sed ab eo quod intus manet, heu miser! suffocatur.
B. Veluti pictor es hujus morbi.
 165 *A.* Fidem sibi adhiberi putat, cum denegatur maximè,
 Si non intelligatur.
 Quid opus est pluribus rationibus, si una vicerit?
B. Labor videlicet supervacaneus.
A. Juramentis quid pluribus opus est, si unum vicerit?
 170 *B.* Haud equidem arbitror.
A. Multitudo igitur indicium est fidem denegari.
B. Non aliter se res habet, rectè dicis.
A. Vel igitur omninò non jurare, vel saltem rarò.
B. Id quidem esset optimum.
 175 *A.* Unum si violetur (juramentum), omnia violantur.
B. O appositam rationem!
A. Fortè quis dixerit, multitudini fidem adjungi.
B. Sic equidem arbitrantur.
A. Numquid tu pulverem congerens aurum efficis?
 180 *B.* Quis verò alius, quæve natura?
A. Quæ ratio esse potest, ut ex pluribus, quæ fide carent,
 Fides obtineatur?
B. Nulla, ut mihi videtur. *A.* Relinquésne tandem aliquandò
 Malas divitias, quod est melius?

Alii ex aliis
fluctibus exci-
tantur irà spi-
rante.

Plurimi sunt
laquei diaboli.

Qui juramen-
tum emittit, fi-
dem sibi adhi-
beri putat, cum
denegatur maxi-
mè.

Multitudo ju-
ramentorum in-
diciu est dene-
gari fidem.

184. Βέλτιον. Edit. addunt: μηδὲν ἔχειν. Hæc autem de-
sunt in Coisl., servaverunt verò Benedictini qui verte-
runt: *Desinésne tandem aliquandò ex malis divitiis nihil
melius habere.* Sed servatis his verbis μηδὲν ἔχειν, nulla

remanet metri forma; his autem cum Coislano Codice
rejectis, fit cum metro patens sensus, quen in textu ex-
pressimus. (Not. Edit.)

METRICA VERSIO.

Cum sermo vincit unus, an multis opus?
B. Labor hic inanis scilicet.
A. Horcus si vincat unicus, quid pluribus
 Opus est? *B.* Opus nil.
A. Horci ergò plures, non tibi credi judicant.
B. Ut loqueris ita se res habet.
A. Horcos vel omnes igitur aut multos fuge.
B. Sapienter istud.
A. Unus cadat nam si irritus, cuncti cadent.

B. Rectè quidem tu disputas.
A. Horcis habetur, dixeris, multis fides.
B. Sic arbitrantur.
A. Junctòne multo pulvere hinc aurum facis?
B. Natura prorsus hoc vetat.
A. Ex pluribus, cuncta quæ careant fide,
 Fidem obtinebis?
B. Non ego: nec ullus. *A.* Providè nùm desines
 Tandem malas quærens opes?

- 185 Οὐκ οὖν ὁμῇ τὰ πάντα, οὐδὲ πάντοτε,
Ἔσθων, κυβέων,
Πλέων, ὀδεύων, θυρυγῶν, εὐημερῶν,
Ἀπεμπολῶν, τί κτώμενος,
Χαίρων, στενάζων, ἐν φίλοις, ἐν συμπόταις,
190 Ἐμῶν τὸν ὅρκον,
Ὡς οἱ τροφῆς τε καὶ ποτοῦ πεπλησμένοι.
B. Πολλῆς τὸ πρᾶγμα συμφορᾶς.
A. Ἀλλ' οὐδὲ πάντων εἵνεχ', ὥς ἀλώσιμος,
Ἐπὶ κρατηθῆς
195 Ἐργου, λόγου, σκιᾶς τε, καὶ τυραννίδος.
B. Ὡς γοῦν τὰ πολλὰ φαίνεται.
A. Τὰ πάνθ' ὑβρίζεις, καὶ Θεὸν καὶ πράγματα.
B. Πῶς δὴ τὰ πάντα;
A. Εἰς ἐν τὰ πάντα συντιθεῖς, οὐκ ὄντ' ἴσα.
200 Σπάρτος τόδ' ἔστιν ἡνίας.
Τί δ'; οὐχὶ, φήσεις, καὶ Θεὸς ποτ' ὁμνύων
Εὐρίσκειθ' ἡμῖν,
Ὡς αἱ Γραφαὶ γοῦν; Ἡ τί καὶ κρεῖσσον Θεοῦ;
B. Τί κρεῖσσον οὐχ εὐρίσκεται.
205 A. Εἰ δ' οὔτι κρεῖσσον, οὐδ' ἂν ὁμνύοι ποτέ.
B. Πῶς οὖν λέγουσι;
A. Λέγει τι, τοῦτο δ' ὅρκος ἐστὶ τοῦ Θεοῦ.
B. Πῶς οὖν καθ' ἑαυτοῦ λέγεται;
A. Πῶς· οὐδ' ἂν εἴη παντελῶς, εἰ ψεύδεται;
210 B. Φρικτὸν λέγεις τι.
A. Φύσις γάρ ἐστι καὶ τὸ ἀψευδεῖν Θεοῦ.
Οὐκ ἔστιν ὅστις ἀντερεῖ.
B. Τί δ' ἡ παλαιά; A. Οὐ τὸν ὅρκον κωλύει,
Ζητεῖ δ' ἀληθῆ.
215 Καὶ γὰρ φονεύειν τηνικαῦτ' ἦν ἔννομον,
Νῦν δ' οὐδὲ παίειν. B. Τοῦ χάριν;
A. Τόθ' ἡ τελευτὴ τῶν κακῶν ἐκρίνετο,
Νῦν καὶ τὸ κινεῖν.
B. Οὕτω δοκεῖ μοι. Καὶ γὰρ ἡλθ' ἐπὶ πλέον.
220 A. Ὡς οὐδ' ὁμῆται σωφρονῶν.
B. Τί οὖν; δέδωκάς ἐστιν οἷς, ὥς νηπίοις,
Τροφῆς τὰ πρῶτα,

186. Ἔσθων etc. Hic plena in Edit. metrorum confusio, quam à Benedictinis non coordinatam ad ordinem reduximus. (Not. Edit.)

194. Ἐπὶ κρατηθῆς. Leuv. *Tanquam qui deprehendi possis, si conviciaris, vel ipsâ re, vel verbis, vel umbrâ quâdam, vel per vim.*

200. Σπάρτος τόδ' ἔστιν ἡνίας. Adagium quoddam istud est, inquit Combef., quo nexum fragilem, seu leve argumentum esse ostendit Poëta, qui suos versus crebrò adagiis condire solet. Leuv. *Hæc freni tui regula esse debet, quæ vetat ne in juramentis, quæ non sunt paria, di-*

METRICA VERSIO.

Nec ergò jures cuncta, nec semper, puta
Ludens, edénsve,
Miser, beatus, navigans, carpens iter,
Vendens, eménsque plurima,
Gaudens, gemiscens, in epulis horcum vomens,
Intérque amicos,
Ut qui lyæo, dapibus et multis tument.
B. Hæc misera res est admodum.
A. Ob cuncta nec item, captus ut si sis statim,

Cum sermo vel res,
Vel umbra, vel vis dura te convicerit.
B. Plerumquè certè, ut cernitur.
A. In cuncta probra fundis, in res ac Deum.
B. In cuncta quânam?
A. Tunc cuncta in unum nectis haud æqualia.
Dementis est hæc nexio.
Quid? inquis: annon maximus jurat Deus?
Scriptura certè

- 185 Noli ergò vel quævis juramenta usurpare, vel semper,
Edens, ludens,
Navigans, iter faciens, si malè cesserit, si benè,
Vendens, aliquid acquirens,
Gaudens, ingemiscens, inter amicos, inter convivas,
- 190 Vomens jusjurandum
Veluti qui cibo et potu repleti sunt.
B. Res valdè calamitosa.
A. Nec verò quibusvis de causis (jures), quasi qui reus agendus sis,
Si victus fueris,
- 195 Operis, sermonis, umbræque et violentiæ.
B. Certè velut plerumquè fieri videtur.
A. In omnia contumeliosus es in Deum et res creatas.
B. Quomodò verò omnia?
A. In unum omnia nectens, quamvis non sint æqualia.
- 200 Sparteæ hæc est, ceu plexa junco habena.
Quid autem? Nonne, inquires, et Deum aliquandò jurasse
Invenimus?
Sic Scripturæ tradunt. Quid autem Deo melius?
B. Haud quicquam melius invenitur.
- 205 A. Si autem non est quicquam melius, nunquàm jurat.
B. Quomodò ergò tradunt (Scripturæ Deum jurare)?
A. Cùm aliquid dicit, id juramentum est Dei;
B. Quì igitur per se ipsum jurare dicitur?
A. Quì? Deus omninò non foret, si mentiretur?
- 210 B. Horrendum quid narras.
A. Natura quidem Dei est, quòd non mentiatur;
Nemo est qui negaverit.
B. Quid autem lex vetus? A. Jusjurandum non prohibet,
Sed quærit veritatem.
- 215 Etenim occidere tunc temporis erat lege permissum:
Nunc autem, nequidem licet ferire. B. Quam ob causam?
A. Tunc perpetratio sceleris judicio plectebatur:
Nunc autem, etiam id quod movet ad crimen.
B. Sic mihi videtur. Etenim lex nova tendit ad perfectius.
- 220 A. Quamobrem non jurabit sapiens.
B. Quid igitur? num largiris quibusdam tanquàm infantibus,
Primum cibum,

Juramenta quæ
vis usurpare, res
valdè calamitosa.

Carpit eos, qui
quævis ex causâ
jurant, perindè
ac si res magni
momenti gravis-
que periculi es-
set.

Quomodò
Scripturæ tra-
dunt Deum ju-
rasse.

vina cum humanis, inter quæ incomparabile quoddam est
discrimen componat. Bill. videtur legisse ἀνοίας: Dementis
hæc est nexio. Quod nec satis ad mentem Gregorii, nec
metrum patitur.

201. Οὐχί. Ità Coisl. Edit. οὐ.

215. Καὶ γὰρ φονεύειν. Nempè eo sensu, quòd iudex
sententiam proferret, ut ipse subindè exponit.

216. Οὐδέ τι παύειν. Ne leviusculam injuriam inferre, ne
quidem irasci.

219. Ἢλθ' ἐπὶ πλέον. Coisl. ἦλθε τὸ πλέον.

METRICA VERSIO.

Id tradit. Estne quicquam melius Deo?
Nil melius extat uspiàm.
Nunquàm ergò jurat. B. Cur sacræ ergo Litteræ
Testantur istud?
A. Cùm dicit aliquid, horcus id summi est Dei.
B. Cur vota per se concipit?
A. Omninò non est, falsa si potest loqui.
B. Horrenda narras.
A. Natura namque est Numinis, verum eloqui.
Est nemo qui negaverit.

Tom. II.

B. Quid at vetus lex? A. Illa non horcum vetat,
Sed vera quærit.
Namque et vetabat illa cædem admittere:
Hæc et ferire. B. Cur ità?
A. Plecti solebat criminum tunc exitus:
Nunc etiam origo.
B. Sic mihi videtur; hæc se enim ultrà porrigit.
A. Horcum ergò fugiet qui sapit.
B. Ergò quibusdam porrigis, pueris velut,
Lac ebibendum,

B 6

- Ὡς ἂν λάβωσι καὶ τροφήν τὴν ὑπερον.
 A. Ὁρθῶς γε καὶ σοφώτατα.
 225 B. Καὶ Παῦλος ὤμνυ, φασί. A. Τίς τόδ' εἶπέ σοι;
 Ὡς λῆρός ἦν τις!
 B. Μάρτυς Θεός μοι, καὶ, Θεὸς τόδ' ἱσσορεῖ.
 Ταῦτ' οὐκ ἦν ὅρκου; A. Καὶ τίνας;
 Πίσωσίς ἐστι τοῖς τοσούτοις ἄρραγής.
 230 B. Ἐμοὶ δὲ δώσεις;
 A. Καὶ πάντα μοι γένοιτο Παῦλος εἰς σθένος.
 Σταθμὴ δικαία τοῦτό γε.
 B. Θυμός τι λήψεται; A. Εὖγε, τηνικαῦτα δὴ,
 Ἐπὶ τὴν τι συμβῇ.
 235 Ἀπλοῦν κακόν τι χεῖρον, ἢ δισσὸν δοκεῖ;
 Οἶον τόδ' ἐστὶ.
 Τὸ δ' οὐ προκληθέντ' ἀθρόως ὅρκῳ πεσεῖν.
 Τί φαίνεται σοι; B. Ναὶ φθόνος.
 A. Τί δ', ἂν προκληθείς, ἄλλο χεῖρον εἰργάσω;
 240 B. Τοῦτ' αὐτὸ δὴ που.
 Εἰ δ' ἐξ ἀγνοίας; A. Μείον. Ἄλλ' ὑπεύθυνος,
 ὧν ἦν τὸ κίνημ' ἐξ ἐμοῦ.
 B. Εἰ δ' οὐκ ἄκων μὲν, κινδύνων δ' ἐλευθερῶν;
 A. Ἄλλος δότω τις.
 245 B. Εἰ δ' ἐγγράφοι τις, ὅρκου οὐκ ὁμωμονῶς;
 A. Τί οὖν τὸ γράμμα βούλεται;
 Χειρόγραφον δὲ τῶν δεσμῶν δεσμεῖ πλέον.
 B. Εἰ δ' ἐξ ἀνάγκης;
 A. Πῶς οὐ τέθνηκ'; ἐχρὴν δὲ πρόσθεν καὶ θανεῖν.
 250 B. Εἰ δ' οὐ Γραφῶν προκειμένων;
 A. Σελὶς τὸ σεπτὸν, ἢ Θεὸς χαρίζεται;
 B. Δῆλον τόδ' ἐστὶ.
 A. Φοβῇ τὸ δέρμα, τὸν Θεὸν δ' ἐγὼ πλέον.
 B. Πολλοῖς συνήθης ἡ νόσος.
 255 A. Πολλοῖς τόδ' ἐστὶν· οἶον εἴ τις δεσπότην
 Παίων, ἀτιμῶν,
 Τὸν δοῦλον ἢ ἀφείτο, ἢ τιμᾶν θέλοι.
 B. Πολλῆς γε τῆς ἀτιμίας!
 A. Ἡ καὶ βασιλέως εἰκόνα σώζειτό τις,
 260 Αὐτὸν καθαιρῶν.

223. Τὴν ὑπερον, *posteriorem*.228. Ταῦτ' οὐκ ἦν ὅρκου. Ità Coisl. *Nonne hæc ad juramentum pertinent?* In Edit. ταῦτ' οὖν οὐκ, etc.

230. Δώσεις. Ità Coisl. Edit. δώσει.

233. Θυμός τι λήψεται. *Iracundia etiam aliquid accipiet.**Aliquid etiam dabis. Mox δὲ. Coisl. δεῖ.*234. Ἐπὶ τὴν τι. Ità Coisl. *Mendose Edit. ἐπὶ τὴν.*

235. Δοκεῖ. Coisl. δοκεῖν.

METRICA VERSIO.

Quò firmiores capere post cibos queant?

A. Sapienter istud porrigo.

B. At Paulus etiam jurat. A. Id qui dixerit,
Vanum hunc putato.B. «Testis Deus» qui, «Novit hoc summus Deus,»
Nonne horcus hæc sunt? A. Neutiquàm.

Sed firma rebus maximis assertio.

B. Idem mihi dabis?

A. Ad cuncta magni sis velim Pauli æmulus.
Est recta sanè hæc regula.B. Quidnam ira capiet? A. Optimè tùm scilicet,
Cum quid erit ortum.Simplèxne gravius, an duplex censes malum?
Cujusmodi hoc est:

Quid, sponte in horcum si cadas non concitus?

B. Immane crimen istud est.

A. Quid gravius aliquid concitus si feceris?

B. Perindè crimen.

Quid si inscianter? A. Id minùs, sed si tamèn

Sit motus ex me, sum reus.

Ut etiam capiant escam firmiorem?

A. Rectè quidem et sapientissimè.

225 *B.* Atqui Paulus juravit, inquit. *A.* Quis hoc tibi dixit?

Quàm nugator is fuit!

B. « Testis mihi Deus est, » et « Deus scit, »

Nonne hæc sunt juramentum? *A.* Quod?

Nihil aliud sunt quàm asseveratio tantis rebus nixa, ut sit inviolabilis.

230 *B.* Mihi verò idémne concedes?

A. Utinàm mihi omninò fias Paulus, in virtute!

Regula sanè justa est.

B. Iracundia quid accipiet? *A.* Optimè tùm scilicet,

Cùm aliquid acciderit.

235 Simplèxne malum tibi majus, quàm duplex, videtur?

Quale istud est:

Ut si nemine impellente in juramentum spontè incidas.

Quid tibi videtur? *B.* Quasi primum scelus.

A. Quid autem, si provocatus, graviusne aliquid feceris?

240 *B.* Idem malum est, ut prius.

Quid si ex ignorantia? *A.* Minus quidem malum. Verùm reus sum,

Eorum quorum motus ex me oritur.

B. Quid si, non equidem invitus, sed ad liberandum à periculo?

A. Alius quis concedat.

245 *B.* Sin autem quis scripserit, juramentum ore non proferens?

A. Quid igitur hæc sibi vult scriptura?

Porro scriptura vinculis constringit arctius.

B. Si autem ex necessitate?

A. Quomodò mortem non oppetiit? Oportebat enim potius mori.

250 *B.* Quid si non præsentibus sacris Libris?

A. An Codex venerationem, an Deus præstat?

B. Id manifestum est.

A. Membranam times; Deum ego magis.

B. Pluribus frequens est hic morbus.

255 *A.* Multis et istud est; ac veluti si quis herum

Verberans et ignominiâ afficiens,

Servum aut missum faciat, aut etiam venerari velit.

B. O insignem contumeliam!

A. Vel si quis regiam imaginem servet,

260 Regem ipsum throno dejiciens.

Juramentum Pauli, asseveratio rebus maximi momenti nixa, ut sit inviolabilis.

Non prohibet quominus alter det licentiam jurandi, ad se liberandum è periculo.

Deus, non Codex, præstat venerationem in juramento.

238. καὶ φθόνος. Ità Coisl. Edit. καὶ φθόνος. Hoc nomine sæpius diabolus appellat Gregorius, quòd ejus invidiâ mors et omne malum subintraverit.

244. Ἄλλος δότω τις. Alius concedat. Significat se id non concedere, non tamen prohibere quominus alter concedat. Suprà, vers. 111 et 112, videtur illud permittere.

251. τὸ σεπτόν. Ità Coisl. et Vat. Edit. τὰ σεπτὰ. Mox, Vat. in marg. χωρίζεται pro χαρίζεται.

253. Δέρμα, pellem. Vat. in marg. βέλον.

257. Ἡ τιμῶν. Ità Coisl. Edit. τιμῶν.

259. Βασιλέως. Ità Coisl. Edit. βασιλείου.

METRICA VERSIO.

B. Si non coactus, sed fugans periculum?

A. Concedat alter.

B. Quid si quis horcum scribat, haud ore efferat?

A. Scriptura quid vult hæc sibi?

Vincla minùs arcè nos ligant quàm syngraphæ.

B. Quid si coactus?

A. Mortem antè decuit perpeti. *B.* Quid si sacrum

Non proferat quis Codicem?

A. Venerationem dátne Codex, an Deus?

B. Id est apertum.

A. Pellem vereris: plus ego multò Deum.

B. Multis frequens est morbus hic.

A. Multis idémque est istud, ut si verberans

Spernensque dominum,

Dimittat aliquis servulum, aut etiam colat.

B. Est istud ingens dedecus.

A. Statuam velut si principis servans, throno

Deturbet ipsum.

- B. Ἐχει μὲν οὕτω· Τοῦτο προσθεῖθ' ἔτι,
Εἴπερ τι λείπει τῷ λόγῳ.
A. Ἡ γλῶσσ' ὁμώμοχ', ἡ δὲ φρὴν ἀνώματος,
Πολλοὶ λέγουσιν.
- 265 Ἄπαντα πρόσθεν, ἡ ὅρκος, σοφίζεται.
Μηθεὶς πλανάσθω μηδόλως.
Ὅρκος μὲν ἔστιν, ἡ δὲ διπλὴ πόσον
Κακὸν πρόσσεσι!
- B. Σκοπῶ. Τί δ' ὅρκος; A. Τῶν δεδογμένων ὁ νοῦς.
- 270 B. Ἐφριξ' ἀκούων οἷς λέγεις.
A. Λέγεις μὲν. Οὐπω δ' οἶδα πρὶν πείρα μάθω.
Πίστις γὰρ ἔργον.
Φρίσσουσι μὲν τοι καὶ σύες παραυτίκα,
Συὸς βοῶντος. B. Ὡδ' ἔχει.
- 275 A. Ἀλλ' οὐ μέγ' οὐδέν. Εἰ δὲ καρδίας λόγος
Ἄψαιτ', ἐπαινῶ.
B. Τί δ', οὐ τὸ λουτρόν ἐστὶ μοι καθάρσιον;
A. ἔστι. Σκόπει δέ. B. Τί σκοπῶ;
A. Οὐ τοῦ τρόπου πάντως γε, τῶν δ' ἐπταισμένων.
- 280 B. Τρόπου δέ, πῶς ἄν;
A. Οὕτω μόνως ἄν, ἣν τι καὶ προεκπλύνῃ.
B. Νοῶ. A. φόβος γὰρ τοῦ πρόσω·
Πολλῶν δὲ συγχώρησις οὐ τιμητέα.
B. Πῶς ἄν τόδ' εἴποι.
- 285 A. Μὴ που δέησις δευτέρου καθαρσίου.
B. Τί δ' ἔστι τοῦτο, γνώρισον.
A. Ἐστὶ δὲ μακρῶν θακρῶν καὶ τήξεως.
B. Μὴ μοι γένοιτο.
A. Δεινὸν προέσθαι δῶρον εὐκολώτερον.
- 290 B. Πλάκες τὰδ' εἰσὶ τοῦ Θεοῦ.
A. Θεοῦ γὰρ εἰσιν· ἐγγράφοις δὲ καρδίας
Πλαξί γέ τῆς σῆς.
Βούλει μαθεῖν ὥς τοῦτο τοῦ φθόνου πάλη,
Τοῖς σοῖς φθονοῦντος δεξιόις;
- 295 B. Εἰπὼν ὀνήσεις· πολλὰ γὰρ παλαιοίμαι.
A. Ἄκουε. B. Φάσκε.
A. Ἦκουσά σου λέγοντος οὐκ ἀθακρυτί.
B. Τί τοῦτο; οὐκ' ἀρνήσομαι.
A. Ὡς ἦν ποτ' εἰπὼν ὄντιν οὖν λόγον τύχῳ,
300 Ὅρκον δὲ μὴ θῶ,

263. Ἡ δέ. Itā Vat. Edit. ἡ καὶ. Hic versus est Euripidis à Marco Tullio sic redditus : *Juravi linguā, mentem injuratam gero.*

269. Τῶν δεδογμένων ὁ νοῦς. *Rerum statutarum sensus,*

intelligentia. Leuv. *Nihil aliud certè, quàm ipsa mens earum rerum, quas statuimus.*

276. Ἄψαιτ'. Itā Coisl. Edit. ἄψαιτ'.

277. Καθάρσιον. *Expurgatorium.*

METRICA VERSIO.

- B. Sic est ut inquis. At velim adjungas adhuc
Si quid supersit dicere.
A. Horcum profudit lingua, multi hoc dictitant,
At non item mens.
Fraudem sed horcus respuit suprā omnia.
Sibi nemo fucum facit et.
Est istud horcus; juncta fraus et accidens, malo
Quantum addit ultrā?
B. Quid horcus? A. Horcus, est statuta mens rei.
B. Horresco, verba hæc audiens.

- A. Horrere credam, fecerit cum res fidem,
Nam res fides est.
Clamante porco, namque porcorum illicò
Horrescit agmen. B. Est itā.
A. Sed non id ingens; pectus, at laudo, meus
Si sermo tangat.
B. Quid? Non lavacrum crimina abstergit mihi?
A. Itā est; sed istud cogita.
Commissa tergit balneum, haud mores item.
B. Quinam ergo mores?

B. Sic est equidem. Hoc autem adhuc velim adjicias,
Si quid superest dicendum.

A. Lingua juravit, sed mens est injurata :
Hoc multi dictitant.

265 Quidvis potius quàm juramentum subdolè excusatur.
Nemo sibi fraudem fieri ullatenùs patiatur.

Juramentum quidem est. Additâ autem fraude quantum
Mali accedit!

B. Considero. Quid verò est juramentum? *A.* Eorum, quæ visa sunt, sensus.

270 *B.* Horresco audiens quæ dicis.

A. Id quidem ais. Sed tamen non credam, priusquàm experientiâ didicero.
Fidem enim facit opus.

Horrescunt enim statim sues,
Uno sue clamante. *B.* Est ità.

275 *A.* Neque verò id mirum est; sed si cor oratio
Tangat, id laudo.

B. Quid autem? an non lavacrum mihi est lustrale?

A. Est quidem. Sed considera. *B.* Quid considerem?

A. Non mores abstergit penitùs lavacrum, sed lapsus.

280 *B.* Morum autem quomodò fit lustratio?

A. Ità duntaxat fiet, si quid tu quoque antè lavacrum abstergas.

B. Intellego. *A.* Timor enim in posterum esse debet:

Plurimorum autem venia non magni facienda.

B. Quomodò hoc quis dixerit?

285 *A.* Ne fortè opus sit secundo lavacro.

B. Quale autem est istud? indica.

A. Est lavacrum diuturnarum lacrymarum et corporis afflictationum.

B. Ne mihi contingat.

A. Periculosum est facilius abjicere donum.

290 *B.* Tabulæ istæ sunt Dei.

A. Dei sanè sunt tabulæ. Tu verò eas inscribito
Cordis tui tabulis.

Visne scire hanc esse diaboli luctam

Tuæ invidentis prosperitati?

295 *B.* Dicens mihi proderis; nam graviter afflictor.

A. Audi. *B.* Loquere.

A. Audivi te dicentem, non sine lacrymis.

B. Quidnam, obsecro? non negabo

A. Si fortè quicquam dixerim, quicquid illud sit,

300 Juramentum verò non proferam,

281. Μένως. Ità Coisl. Edit. μόνος. Mox ἦν pro ἦν, et προεκπλύναι pro προεκπλύνῃ.

283. Πολλῶν. Multorum autem malorum, scilicet venia, non ideò pluris facienda quòd multa condonentur.

284. Πῶς. Coisl. et Vat. πᾶς: Quivis hoc dixerit. Leuv. sic legit: Nam cæteroquin cò quisque confugeret.

292. Τῆς σῆς. Ità Coisl. Edit. τοῖς σοῖς.

293. Τοῦ φθόνου. Invidiæ. Diabolum intelligit.

299. Ὁντινοῦν λόγον τύχω. Ità Coisl. Vat. τάχως, quo modo legisse videtur Bill.

300. Θῶ. Ità Coisl. Edit. δῶς.

Quidvis potius quàm juramentum subdolè excusatur.

Quid est juramentum? eorum, quæ visa sunt, sensus.

Fidem facit opus.

Lavacrum non penitùs abstergit mores, sed lapsus.

Lavacrum est diuturnarum lacrymarum, et corporis afflictionum.

METRICA VERSIO.

A. Sic nempè, si quid tu quoquè abstergas priùs.

B. Teneo. *A.* Futuri nam metus.

Nec verò laudem venia malorum obtinet.

B. Nemo id negabit.

A. Sit opus secundo ne tibi purgamine.

B. Quid sit istud, indica.

A. Est fletus ingens, carnis est afflictio.

B. Hoc absit à me.

A. Abjicere donum promptius perquàm est grave.

B. Tabulæ ista magni sunt Dei.

Tom. II.

A. Sunt ista sanè, cordis at tabulis tui
Inscribito gnarus.

Vis scire quòd sit dæmonis lucta hæc mali,
Tuis dolentis commodis?

B. Dicens juvabis: nam modis multis petor.

A. Audi. *B.* Profare.

A. Non absque lacrymis audii cùm diceres,

B. Quid? non negabo.

A. Si fortè dixi quicquam, quod non statim
Comitetur horcus,

C 6

Ὡς οὐ τελείοις τοῖς λόγοις αἰσχύνομαι.

B. Τοῦτ' ἐστ' ἐκεῖνο ἐμφανῶς.

B. Τὸ λείπον αὐτὸς προστιθῆς σὺ τῷ λόγῳ.

Τόδ' ἐστὶν ὄρκος,

305 Κακὸν πλήρωμα τῆς δεινῆς φλογός.

Πλάτων δὲ ποιεῖ καὶ τόδε,

Ὡς μὴ θεὸν τιν' ὀμνύειν τηρῶν σέβας.

B. Εὐ οἶδ' ὁ φήσεις.

A. Ἦν τις πλάτανος, καθ' ἧς ὤμνυ καὶ μόνῃς,

310 Ἀλλ' οὐδὲ ταύτης εὐσκόχως.

Ἀλλ' οἶδεν ἢ τὸν, τινὰ δὲ, οὐ προσῆν ἐτί.

Τί τοῦτο δ' ἐστίν;

Ὁρκου σκιά τις, ἔμφασίς τ' ἀνώνυμος,

B. Ἄνορκος ὄρκος. Ὡς ξένον!

315 A. Μὰ τὸ δαιμόνιον οἱ σοφοί. Πανορκία,

Τοῦτ' ἐστὶν ἤδη.

Πέρας τό δ' ἐστὶ τῷ λόγῳ. B. Διψῶντά με

Λείψιν, ἀπειλεῖς ὡς τάχος.

A. Εἰ μὲν τοι μικρὸν ὄρκος εἶναι σοι δοκεῖ,

320 Τοῦτ' οὐκ ἐπαίνῳ.

Εἰ δ' ἐστίν, ὥσπερ ἐστὶ, τῶν φρικτῶν λίαν,

Κάγώ τι τολμῶ τῶν καλῶν.

Αὐτόν γε σοι τὸν ὄρκον, ὄρκους ἐκτρέπου.

B. Ἐχεις τὸ νίκος.

325 A. Εἰ τοῦτ' ἔχοιμι, Χριστέ μου, σὲ δοξάζω

Τὸν θαυματουργόν, ὡς παρός.

Πάντες δ' ὁμορρόθοῦντες εἰπωμεν τάδε,

Ἄμην, γένοιτο.

ΚΕ΄.

ΚΑΤὰ ΘΥΜΟ΄.

Θυμῷ χολοῦμαι τῷ συνοίκῳ δαίμονι.

Οὗτος δίκαιος τῶν χόλων ἐμοὶ μόνος,

Εἰ δεῖ τε καὶ πάσχειν γε τῶν εἰωθότων.

Ἐπεὶ γὰρ ὄρκον τῷ λόγῳ κατείχομεν,

302. Τοῦτ' ἐστ' ἐκεῖνο ἐμφανῶς. Sic vertit Bill. : *Affectus herclè hic est mihi*. Profano hæreticorum more, juramentum adhibet in interpretatione carminis quo Gregorius quælibet juramenta, etiam christiano usu vel abusu usurpata totis viribus oppugnat et profligat.

303. Προστιθῆς. Coisl. προστίθῃσι τῷ λόγῳ.

305. Πλήρωμα. Deficere videtur metrum, nisi licentia poetæ admittatur. (Not. Edit.)

307. Ὀμνύειν. Coisl. ὀμνύῃ.

309. Ὄμνυ. Coisl. ἔπωμνυ.

311. Ἀλλ' οἶδεν ἢ. Coisl. ἀλλ' οἶδεν ἢ τὸν ὄντινα, δι' οὗ.

315. Μὰ τὸ δαιμόνιον. Ità Coisl. in Edit. deest μὰ. *Per fortunam jurabant sapientes*. Leuv. jungit cum ὡς ξένον, *ut philosophi per genium peregrinum et ignotum jurabant*. Ibid. Πανορκία, *universum juramentum, per quaslibet res jurare, per omnia numina*.

317. Πέρας τό δ' ἐστὶ. Ità Coisl. Edit. πέρας δ' ἐστὶ. — Usque ad finem ferè semper in Editis confunditur metrum, quod in ordinem reduximus, quamvis à Benedictinis omissum. (Not. Edit.)

323. Τὸν ὄρκον. Ità Coisl. in Edit. deest τὸν.

XXV. ARGUMENTUM. *Acriori genere dicendi in hoc poë-*

METRICA VERSIO.

Sermonis hujus me pudet, pleni ut minis.

B. Affectus herclè est hic mihi.

A. Quod ergò superest adjicis dictis tuis.

— Est autem id horcus,

Horribilis explet qui statim flammæ impetum.

Est hic Platoni mos quoquè.

Nam dum, Deum ne quempiam juret, cavet.

B. Novi quid aias.

A. Platanum per aliquam jurat, et tantum per hanc:

Quin nec per ipsam commodè.

Platanum ille namque jurat, at quamnam, tacet.

Quid istud autem est?

Horci umbra quædam, nomine et specie carens.

B. Anorcus horcus, quàm novum!

A. Horcus sophorum, dæmonium erat. B. Quidlibet

Jurare jam istud est.

A. Ut dicta claudam... B. Tàm citò, laborantem adhuc

Siti, minaris linquere?

Ut minùs perfecti hujus sermonis me pudet.

B Hoc ipsum est planè.

A. Quod superest, ipse tu adjicias dictis.

Istud autem est juramentum,

305 Mala consummatio exitialis flammæ:

Plato autem id agebat,

Ne per quempiam deum juraret, religiosè cavens.

B. Novi quid dicturus sis.

A. Erat Platanus quædam, per quam solam jurabat,

310 Sed neque ipsam rectè.

Scilicet intelligebat aliquid (per quod jurabat), sed quid illud esset, non addebat.

Quid autem istud est?

Juramenti umbra quædam, significatio expers nominis.

B. Absque jurejurando jusjurandum. O res nova!

315 *A*. Per dæmonium jurabant sapientes. *B*. Universum juramentum

Jam istud est.

A. Verùm esto nostræ finis orationis. *B*. Sitienti mihi

Minaris citam discessionem.

A. Si juramentum parvi momenti res tibi esse videtur,

320 Id non laudo.

Si verò est, ut re ipsa est, in numero rerum valdè horribilium,

Ego quoquè audebo quid præclarum dicere.

Per ipsum ego te juramentum obtestor, juramenta devita.

B. Victoriâ tulisti.

325 *A*. Si hanc referam, Christe mi, laudem tibi dabo

Rerum mirabilium effectori, ut olim.

Omnes autem consurgentes vocibus dicamus,

Amen, fiat.

XXV.

ADVERSUS IRAM.

Iræ irascor domestico dæmoni.

Hæc sola ex omnibus, mihi licita est bilis,

Si necesse est me quicquam pati ex iis, quæ sunt in usu.

Nam quandò juramentum oratione nostrâ jam repressimus,

Alia Bill. 156,
p. 229.

Iræ domesticus
dæmon.

mûte utitur Gregorius, atque iram insectando, iræ, ut ait, irascitur, quæ sola sibi ipsi ira licita videtur. Crediderim hanc eandem iram sibi licitam existimasse Billium adversus Leuwenklaum, qui carmen istud interpretatus est: adeò acerbâ et mordaci censurâ ejus interpretationem, et ipsum interpretem carpit in notis, notâ 9: «Non tam nullius frontis hominem Leuwenklaum esse existimo, ut hoc loco, cum versionem nostram legerit, non erubescat.» Et notâ 18: «Nulla est tam exigua salebra, ad quam Germanus interpres non offendat, sive hoc nimicæ festinationi, sive inegnii tarditati tribuendum sit.» Et notâ 30: «Hic planè de-

lirat Leuw.; neque enim in tot tamque fœdis erroribus mitiori verbo uti possum.» Verùm his ommissis ad Gregorii poemâ redeo: in eo primùm, quid veteres philosophi de irâ senserint, exponit; deindè docet quid faciendum sit, cum iracundia jam fumum quemdam, propinque flammæ nuntium, excitare incipit. Mox irati hominis vultum, affectisque omnes mirâ verborum copiâ exprimit. Exempla virorum sanctorum, atque ipsius Christi, et nonnullorum etiam Ethnicorum, qui mansuetudinis laude floruerunt, proponit: objectionibus nonnullis respondet.

3. Εἰ δὲ τ. Coisl. sup. lin. µε.

METRICA VERSIO.

A. Jurare, parvum si quid esse existimas,

Id non probârim.

Horrenda sin res horcus est verissimè,

Audax profabor quicquam:

Horcum per ipsum, te rogo, horcos effuge.

B. Palmam tulisti.

A. Si nactus hanc sum, Christe mi, laus sit tibi.

Qui mira, ut olim, nunc facis:

Nos autem, in unum vocibus junctis, Amen

Dicamus omnes.

XXV. ADVERSUS IRAM.

(Billio interprete.)

Irascor iræ, dæmoni intus condito.

Nam justa sola hæc bilis est ex omnibus,

Si quid necesse est perpeti quod mos ferat.

Nam quandò nos jam carmine horcum pressimus,

- 5 Σιγῆς φέροντες καρπὸν ἄξιον λόγου·
 Πάμπαν τιν' ὄρκου ρίζαν εἰδότες χόλον,
 Πολλαῖς σὺν ἄλλαις, αἷς τὸ δεινὸν φύεται,
 Τὴν ἀγριωτάτην τε καὶ μελαντάτην·
 Καὶ τὴν, Θεοῦ διδόντος, ἐξαιρήσομεν,
 10 Τέμνοντες, ὡς οἶόν τε, τῇ λόγου τομῇ.
 Αἰτῶ καὶ πρῶτον, μὴ χολοῦσθαι τῷ λόγῳ.
 Οὕτω γάρ ἐστιν ἡ νόσος τῶν ἀσχέτων,
 ὅστ' ἀγριοῦσθαι πολλάκις καὶ ταῖς σκιαῖς,
 Αὐτοῖς τε τοῖς σφῶν γνησίοις παραινέταις.
 15 Δεῖ δ', ὡς ἔοικε, μὴ τι μαλθακὸν λέγειν,
 Κακοῦ τοσούτου τῷ λόγῳ προκειμένου·
 Ἀλλ' ὡς πυρὸς βρέμεντος ἀγρίαν φλόγα,
 Πηδῶντος, αἰθύσσοντος ἐντινάγμασι
 Πολλοῖς, ἄνω ρέοντος ἐμψύχῳ φορᾷ,
 20 Ἀάβρωσ ἀεὶ τὰ πρόσθεν οἰκειουμένου,
 ὕδωρ, κόνιν πέμποντας εὐνάσαι βία·
 Ἡ θῆρα λόχμης ἐκφάντασμα συσκίου,
 Φρίσσοντα, πῦρ βλέποντα, ἐξαφρούμενον,
 Μάχης ἐρῶντα, καὶ φόνων καὶ πτωμάτων,
 25 Λόγχαις, κυνηγοῖς, σφενδόναῖς κατατρυφάσαι.
 Ἰσως ἂν οὕτω τοῦ πάθους γενοίμεθα
 Κρείσσους, Θεοῦ διδόντος, ἢ τι μετρίως
 Σχοίημεν. Οὐδὲ τοῦτο τῶν μικρῶν ἐμοί,
 Κακοῦ μεγίστου καὶ τις ἐνδοσις μικρά,
 30 Ὡς τοῖς βαρείας ἐκ νόσου σενουμένοις.
 Μικροῦ δ' ἄνωθεν τὴν νόσον σκεψώμεθα,
 ἥτις, πόθεν τε, καὶ ὅπως φυλακτέα,
 Ἀνδρῶν παλαιῶν συλλογὰς σκοπούμενοι,
 Ὅσοι διεσκέψαντο πραγμάτων φύσεις.
 35 Εἰσὶν μὲν οἱ λέγουσιν αἵματος ζέσιν,
 Τοῦ γειτονοῦντος καρδία, τὴν ἐκξασιν·
 Ὅσοι νέμουνσι τὴν νόσον τῷ σώματι,
 Ὅσπερ τὰ πολλὰ τῶν παθῶν ἄλλοις τισίν.
 Ἄλλοι δ' ὀρεξίν εἶπον ἀντιπλήξεως,
 40 Ψυχῇ διδόντες τὴν βλάβην, οὐ σώματι·
 Ὅργην δὲ τὴν ὀρμῶσαν· εἰ δ' ἐνθον μένει
 Λοχῶσα, τοῦτο μνησικακίαν τυγχάνειν.
 Ὅσοις δ' ἔδοξεν ἡ νόσος τοῦ συνθέτου,
 Ζέσιν μὲν εἶπον αἵματος, τὴν δ' αἰτίαν,

5. Σιγῆς. Ità Coisl. et Vat. Edit. σιγῆν. Hoc ideo dicit, quod poema istud, ut et superius, eo conditum sit tempore, quo sibi silentium indixerat.

6. Εἰδότες. Vat. εἰδόντες.

10. Λόγου τομῇ. Sic postulat metrum. Edit. τοῦ λόγου.

11. Αἰτῶ. Ità Coisl. et Vat. Edit. αὐτῷ.

21. Εὐνάσαι. Ità Coisl. et Vat. Edit. mendosè ἐννάσαι.

METRICA VERSIO.

Tulimisque fructum hunc maximum silentii,
 Illud scientes, ira quod radix fiet
 Horci (alia præter, ex quibus malum hoc fluit),
 Radix agrestis maximè, et nigra admodum;
 Hanc quoquè, favente Numine, amputabimus,
 Mucrone verbi, quatenus vires ferent.
 Ac posco primum sermo ne quemquam meus
 Irritet. Est nam tanta vis morbi istius,
 Ut sæpè ad umbras contrahat flammam leves,
 Infestus et sit optimis monitoribus.

Nec verò quicquam proloqui molle addecet,
 De peste cum sit sermo tam dirâ mihi:
 Verum ignis instar, qui vorax flammam excitat,
 Salitque et ardet, et quatit quæque obvia,
 Fluitatque sursum sævus animato impetu,
 A fronte et ipsi quicquid est, semper rapit,
 Hanc premere, jacto pulvere, et jactis aquis,
 Aut nemore denso belluam egressam velut,
 Quæ spumat, oculos igneos volvit, fremit,
 Pugnamque, lapsus, et neces rabida expetit,

- 5 Silentii præclarum consecuti fructum,
 Omnino quendam juramenti radicem esse bilem scientes,
 Inter alias plurimas, ex quibus malum hoc nascitur,
 Acerbissimam et nigerrimam;
 Hanc etiam, Deo dante, evellemus,
- 10 Exscindentes; quantum fieri poterit, acie verbi.
 Primum autem obsecro, ne quis succenseat orationi.
 Sic namque effrenis est morbus eorum qui moderari sibi nesciunt,
 Ut efferantur sæpius vel adversus umbras,
 Atque etiam adversus germanos monitores.
- 15 Nec verò decet molle quicquam profari,
 Cum tantum malum orationi meæ propositum sit.
 Verum, ac veluti cum ignis feram evomit flammam,
 Salit, ardet succussionibus
 Plurimis, sursum fertur vivo quodam impetu,
- 20 Largiter obvia quæque corripit,
 Aquam et pulverem injicientes, flammam vi sopire conamur;
 Aut feram ex densâ et umbrosâ prodeuntem sylvâ,
 Frementem, igneos oculos ostentantem, spumantem,
 Inhiantem pugnae, cædibus, cadaveribus,
- 25 Debellamus lanceis, canibus, fundis;
 Sic fortassis pravam hanc animi affectionem
 Superabimus, Deo dante, aut certè mitiorem
 Experiemur. Neque enim quid parvum mihi videtur
 Maximi mali remissio quamvis exigua,
- 30 Velut his qui gravi morbo laborant.
 Paulò altiùs morbum hunc consideremus;
 Quis sit, undè nascatur, et quomodò cavendus,
 Priscorum virorum sententias inspicientes,
 Quicumque indagârunt rerum naturas.
- 35 Sunt qui dicunt æstum sanguinis,
 Qui cordi vicinus est, esse iracundiam:
 Scilicet hi tribuunt morbum hunc corpori,
 Quemadmodum pleraque morborum genera aliis quibusdam causis.
 Alii dicunt esse desiderium vindictæ,
- 40 (Animæ tribuentes hoc vitium, non corpori)
 Iram, cum erumpit; sin autem intus manet,
 Insidias meditans, acceptarum injuriarum memoriam vocant.
 Qui verò existimant morbum esse compositi,
 Æstum quidem dixerunt sanguinis, causam verò

Ira juramenti
radix.

Ira etiam ad
umbras inflam-
matur.

Ira igni simi-
lis.

Vitii vel exi-
gua remissio non
parvi æstimanda.

Quid veteres
de irâ senserint.

22. Ἐκφάνεντα. Ità Coisl. Edit. ἐκφάντασμα.

24. Πτωμάτων. Cadaveribus, quod Billius minùs rectè
vertit, lapsus.

25. Κυνηγοῖς. Canibus venaticis, venatoribus.

31. Μικροῦ. Coisl. et Vat. μικρόν.

42. Λοχῶσα. Vat. χολῶσα.

METRICA VERSIO.

Conficere fundis, lanceis, ferri ictibus.
 Sic nam queamus frangere hoc forsàn malum,
 Donante Christo, mitiùs vel hoc premi.
 Non parva porrò nec levis res est mihi,
 Vel parva vitii maximi remissio,
 Velut his, gravis quos obsidet morbi dolor.
 Examinemus morbum at hunc paulò altiùs,
 Et quisnam, et undè, quòque fugiendus modo,
 Considerantes prisca quid sensit cohors,
 Cui nosse rerum cura naturas fuit.

Tom. II.

Pars æstuantem sanguinem pectus propè,
 Subitum esse dixit impetum iracundiæ:
 Hunc nempè tribuens corpori morbum unico,
 Permulta ut aliis genera morborum solet.
 Pars referendi dixit hanc cupidinem;
 (Animæ imputant hi noxiam hanc, non corpori :)
 Iràmque vocitant, cum ruit : sin at, malum
 Meditans, latescit, *μνησικαχίαν* nominant.
 At qui utriusque partis hunc morbum putant,
 Æstum cruoris dictitant, sed cui tamen

45 Ορεξιν εἶναι, συντιθέντες καὶ λόγον.

Ταῦθ' ὥς ἔχει μὲν, οὐχὶ νῦν σκοπητέον.

Ἐκεῖνο μὲν τοι λίαν τῶν γνωρίμων,

Ὡς νοῦς ἀπάντων ἡγεμῶν· ὃν σύμμαχον

Δέδωκεν ἡμῖν κατὰ παθῶν ὁ Δεσπότης.

50 Ὡς οὖν χαλάξης οἱ δόμοι σκεπάσματα,

Θάμνοι δὲ κρημνῶν, καὶ βυθῶν ἐρείσματα,

Τείχη δὲ τοῖς φεύγουσιν ἐκ μάχης τινὸς,

Οὕτω λογισμὸς πρὸς χόλου παρουσίαν.

Ὅταν καπνίζῃ τὸ φλέγον τὴν σὴν φρένα,

55 Πρὶν πῦρ ἀνάψαι, καὶ ῥιπισθῆναι φλόγα,

Ὅταν ποτ' αἰσθῇ πνεύματος κινουμένου,

Εὐθύς Θεῷ πλάκῃθι, καὶ τόνδ' ἐννοῶν

Ὡς σοῦ προεξῶθ', ὧν τε κινῇ, μάρτυρα,

Λιδοὶ φόβῳ τε τὴν φορὰν τοῦ πράγματος

60 Ἐπίσχες, ἄχρις ἢ νόσος παρήγορος.

Εὐθύς βόησον τῶν μαθητῶν ῥήματα·

Ἐπιστάτα, κλύδων με δεινὸς ἀμφέπει·

Τίναξον ὕπνον, καὶ σὸν ἐξώσεις χόλον,

Ἔως λογισμοῦ καὶ φρενῶν ἐπικρατεῖς,

65 Ὡν πρῶτόν ἐστιν ἡ νόσος κατάκλυσις·

Ἔως χαλινὸν, ἵππος ὡς δυσήνιος,

Οὕτω δακῶν ὁδοῦσιν ἔρχετ' εὐδρομος,

Πνέων δρόμον τε, καὶ φάραγγας, καὶ βάθην,

Θυμῷ σκοτώσας ἐμμάτων ὁδηγίαν.

70 Ῥᾶον γάρ ἐστιν ἀρχόμενον ἄρξει λόγῳ,

Ἡ πρῶτον ἀρπάσαντα κατασχεῖν βίᾳ.

Αὐτὸς γάρ αὐτὸν ἐκκάων οὐχ ἴσεται,

Ἔως λογισμὸν κρημνίσῃ τὸν ἱππότην.

Ἐπειτά μοι, τὸ αἰσχρὸς ἤλικον, σκόπει,

75 Οἷον τίθησι τὸν κακῶς πεπληγότα.

Τῶν μὲν γάρ ἄλλων αἱ νόσοι καὶ λάθριοι,

Ἔρως, φθόνος, λύπη τε καὶ μῖστος κακόν·

Τινῶν δὲ φαίνοντ' οὐδ' ὄλως, ἢ τι βραχύ,

Ἀλλ' ἐνδον εἰσὶν αἱ νόσοι κατάσχετοι.

80 Τυχὸν γάρ ἐκτάκειεν ἐν βάθει φρενὸς,

Πρὶν καὶ γενέσθαι τοῖς ὁρώσιν ἐκφανεῖς.

Κέρδος δὲ λανθάνουσα καὶ δυσπραγία.

45. Συντιθέντες. Billius sic vertit : *Cui cupido causam præbeat, et ratio simul*, ac veluti ratio tertium quid ad cupiditatem ulciscendi in irâ accedat, et quasi vera ira non sit, nisi ratio adsit comes. Quod profectò alienum est à mente Gregorii et sapientium quorum opinionem exponit; illi scilicet tribuentes iram composito ex corpore et

animâ, tam corporis quàm animæ compositam etiam definitionem afferebant, ut et compositi est affectiô. Id sensit Germanus interpres, quem carpit Billius, sed reddere volenti defuerunt verba philosophica.

52. Τοῖς. Ità Coisl. Edit. τῆς, apud quos versiculus hic sequenti præponitur.

METRICA VERSIO.

Cupido causam præbeat, ratio et simul.

Sed qualia hæc sint, hujus haud est temporis
Dispicere : at istud omnibus certè liquet,
Quòd mens gubernat cuncta, quam sociam Deus
Adversùs animi turbidos motus dedit.
Ut ergò diras grandines arcens domus,
Pugnâque victis mænia salutem ferunt,
Lapsûque frutices in gravi præstant opem,
Sic ratio, præsens ira cùm turbas movet.
Cùm fumat id quod pectus exurit tuum,

Ignem priusquàm pariat, et flammam excitet,
Statim ut moveri conspicias ventum asperum,
Regi supremo junge te, atque hunc cogitans,
Ut præsidemque, bilis et testem tuæ,
Pudore siste cum metu juncto impetum,
Consilia donec morbus admittit proba.
Apostolorum protinùs clama in modum,
« Magister, atrox turbo me miserum quatit. »
Propelle somnum ; sic tuam bilem exiges,
Dùm mentis ipse compos es, quam fervidi

45 Esse desiderium vindictæ, compositam etiam rationem, seu definitionem edentes

An ita se res habeant, non jam investigandum.

Illud quidem omnibus notissimum est,

Quod omnium mens sit gubernatrix, quam auxiliatricem

Dedit nobis Dominus adversus cupiditates.

Mens in homine omnia gubernat.

50 Quemadmodum ergo à dirâ grandine tecta nos defendunt,

Stipites à præcipitiis, à lapsu fulcra,

Moenia etiam protegunt fugientes è prælio,

Sic ratio adversus iram præsentem.

Cùm ergo jam fumum edit, quod exurit mentem tuam,

Initio iræ quid faciendum?

55 Priusquàm ignis accendatur, et flamma excitetur,

Ubi primùm senseris spiritus perturbationem,

Statim conglutinare Deo, atque illum cogitans

Velut patronum tuum, et motuum, quibus agitaris, testem,

Pudore et timore impetum rei

60 Siste, donec morbus est remediî capax.

Citò clama, utens discipulorum verbis:

« Magister, tempestas me vehemens involvit. »

Matth. viii, 25.

Excute somnum, et tuam expelle bilem,

Dùm rationis et mentis es compos,

65 Quas primùm morbus ille submersas obruit;

Ira primùm mentem obruit.

Dùm nondùm, velut equus contumax

Frenum mordens dentibus, fertur concito pede,

Cursum spirans, saltusque et voragines,

Offusâ per iram caliginē oculis viæ ducibus.

70 Facilius enim est nascentem compescere ratione,

Quàm cùm te jam abripuerit, vi continere.

Ipsa enim sese inflammare non absistit,

Donec rationem præcipientem egerit sessorem.

Deindè mihi, quanta iræ sit fœditas, considera,

75 Qualémque reddat furore malè percitum.

Etenim cœterorum quidem morbi sunt occulti,

Amor, invidia, tristitia, odium malum:

Ira sola nequit occultari.

In nonnullis etiam non apparet omninò, aut saltem parùm,

Sed intus morbi continentur.

80 Forsitan enim antè liquescant in intimo corde,

Quàm fiant insipientibus conspicui.

Lucro apponenda est occulta calamitas.

Occultum malum lenius.

53. Χόλου παρούσιον. *Ira præsentiam.*

56. Πνεύματος κινουμένου. *Spiritus moveri senseris.*

58. Κινῆ. Coisl. κινῆ.

62. Ἐπιστάτα. Ità Lib. 2, Sect. i, Carm. LXIX, vers. 1.

63. Ἐξώσεις. Coisl. ἐκώσεις στόλον, *et tuam navem servabis.*

64. Ἐπικρατεῖς. Billius putat legendum ἔτι κρατεῖς.

69. Ὀδηγίαν. Coisl. ποδηγίαν.

73. Λογισμὸν. Ità Coisl. Edit. λογισμῶ.

82. Κέρδος δὲ λαθάνουσα etc. Majorem enim ea vitia nobis pudorem afferunt, quæ ab aliis agnoscuntur, quàm quorum nos soli conscii sumus.

METRICA VERSIO.

Torrentis instar morbus hic primam obruit:
Dùmque illa nondùm, contumax equus velut,
Frenum momordit, concito et fertur pede,
Cursusque spirat præter et scopulos nihil,
Hebetante visus bile, qui corpus regunt.
Ratione primò nam preme hanc ocius,
Abreptus ipse quàm queas hanc sistere.
Namque incitare non prius se desinit,
Quàm mentis equitem de statu dejecerit.

Jam fœditatem, quanta sit, quæso, vide,
Qualémque reddat ira, cui plagam intulit.
Nam cæterorum tectus est morbus quoque,
Amor, odiùmque, mæror, et livor malus.
Atque in quibusdam pressa sic morbi lues
Tenetur, ut non prorsus, aut extet parùm.
Ac fortè citius intimo in cordis sinu
Liquescet, hominum visibus quàm se exerat.
Occulta porrò commodum est calamitas.

- Θυμὸς δ' ὅλον γυμνὸν τε καὶ δῆλον κακόν,
 Εἰκὼν προκύπτουσ' οὐχ ἐκόντως σώματος.
 85 Εἰ σοὶ τις ὥπται τῶν ἀλόντων ἢ πάθει,
 Οἶδας σαφῶς ὃ φημι, καὶ γράψει λόγος.
 Ἐσοπτρον ἐχρῆν ἐξάναι χολουμένοις,
 Ὡς ἂν βλέποντες, ἀλλὰ τὴν αὐτῶν ὕβριν
 Μικρὸν χαλῶεν, τοῦ πάθους ἐξ ὀψεως,
 90 Κατηγόρῳ σιγῶντι κάμπτοντες φρένα.
 Ἡ καὶ τόδ' ἔζη, καὐτὸς ὕβρις-ῆς ὁ σὸς,
 Ἐν ᾧ κατόψει σαυτὸν, εἰ σχολὴν ἄγοις.
 Πάθος γὰρ οἷς ἐν, κοινὰ καὶ συμπτώματα.
 Ὑφαιμον ὄμμα, καὶ θέσεις διάστροφοι,
 95 Τρίχες συῶδεις, καὶ γένυς διάδροχος,
 Ὀχρὰ παρειά, νεκρότης ἔμφασις·
 Ἄλλων ἐρυθρά, καὶ μολιθώδης τινῶν·
 Ὅπως ἂν, οἶμαι, καὶ τινα χρώσας τύχοι
 Ὁ μανιώδης καὶ κάκιστος ζωγράφος·
 100 Αὐχὴν διοιδῶν, ἐγκυλούμεναι φλέβες,
 Πνοή λόγον κόπτουσα καὶ πυκνουμένη,
 Λυσσῶδες ἄσθμα, καὶ φρύαγμα' ἀσχημονοῦν,
 Μυκτὴρ πλατὺς τε καὶ πνέων ὅλην ὕβριν,
 Κρότοι τε χειρῶν, καὶ ποδῶν ἐξάλματα,
 105 Κύψεις, σροφαί, γέλωτες, ἰδρώτες, κόποι·
 Τίνος κοποῦντος; οὐδενὸς, πλὴν δαίμονος.
 Νεύσεις ἄνω τε καὶ κάτω, λόγου δίχα,
 Γνάθοι φυσώμεναί τε καὶ ψοφούμεναι,
 Ὡς δὴ τις ἄλως· παιομένη τε θακτύλοις
 110 Ἡ χεὶρ ἀπειλεῖ, καὶ ψόφων προοίμιον.
 Καὶ τὰπὶ τούτοις τίς παραστήσει λόγος;
 Ὑβρις, ἀραγμὸς, αἰσχρότης, ψευδορκίαι,
 Γλώσσης ζεύσεως θαψιλῇ ραντίσματα,
 Οἶον θάλασσα, ἐξαχνιζούσης πέτρας.
 115 Λέγει κακὸν τὸ μὲν τι, τοῦδ' ὁρμὴν ἔχει,
 Τῶδε φενοῦται, καὶ παραυτίκ' ἀγνοεῖ.
 Καὶ τοῖς παροῦσιν ἡρεμοῦσι δυσφορεῖ·
 Ζητεῖ τὰ πάντα συνδونهῖσθαι τῷ κλόνῳ,
 Αἰτεῖ κεραυνούς, γίνετ' ἀσραπηφόρος,
 120 Αὐτῷ μένοντι δυσχεραίνει τῷ πόλῳ.

83. Γυμνὸν... κακόν. Sic infra, Lib. 2, Sect. 1, Carm. xlv, vers. 47.

89. Χαλῶεν. Coisl. χολῶεν.

91. Ἐζη. Coisl. ἔζη. *Imò tibi est speculum.* Ibid. ὁ σὸς. Méndosè Editi ὅσος. Scilicet vult Gregorius nos ab inimicis nostris documenta capere; hoc est, ut eorum qui

per iram nos contumeliâ afficiunt, vultus atque ora intueamur, quò perspectâ eorum deformitate, ab ejusmodi deformitate revocemur.

92. Εἰ σχολὴν ἄγοις. Ità flegit Billius. Coisl. εἰ χολήν. Edit. malè ἄγεις.

94. Καὶ θέσεις. *Situs, nempè oculorum.*

METRICA VERSIO.

Ast ira nudum penitus et clarum est malum,
 Invito imago corpore altè prominens.
 Si visus aliquis captus hoc morbo est tibi,
 Quod dico nosti: pingere et nunc hoc libet.
 Prostaret utinàm fervidis irâ gravi
 Speculum, ut videntes dedecus, probrum et summi,
 Hujusce morbi quicquam hinc remitterent,
 Tacitèque carpti flexiles mentes darent.
 Quin hoc statutum est, nempè violator tuus,
 In quo ipse tete, si vacat, cernas licet.

Morbi paris nam paria sunt symptomata.
 Vultus cruentus, luminum inversus situs,
 Crines aprini, barba madida, et pallidæ
 Genæ, esse quales morte confectis solent,
 Aliis rubentes, sunt quibus plumbo pares;
 Hunc nam colorem nunc, et hunc rursus genis
 Furibundus indit pictor et prorsum improbus.
 Inflata cervix, venulæ incurvæ, frequens
 Ac verba scindens spiritus, et anhelitus
 Rabidum quid efflans, fremitus omninò indecens,

Ira autem nudum penitus et manifestum est malum,
Imago prospectans invito corpore.

Ira nudum
malum.

85 Si tibi quis visus est aliquandò hoc captus morbo,
Intelligis planè quod dico, et quod pinget oratio.

Speculum oporteret exhiberi iratis,

Ut illud videntes, saltem violentiæ suæ

Aliquid remitterent, morbi imagine conspectâ,

In alienâ irâ
videndum quàm
ea turpis sit.

90 Accusatori muto flectentes mentem.

Imò etiam speculum statuit ille ipse, qui tibi est injuriæ auctor,

In quo temetipsum considerabis, si vacat.

Morbus enim quibus idem est, communia etiam sunt symptomata.

Crudelis aspectus, oculi distorti,

Irati descrip-
tio.

95 Crines aprini, et barba madida,

Pallidæ genæ, morticini instar,

Aliorum rubentes, plumbeæ quorundam,

Prout, arbitror, aliquem hoc vel illo colore infecerit

Furibundus et sceleratissimus pictor.

100 Cervix inflata, rotundæ venæ,

Halitus sermonem interrumpens, et creber,

Rabiosus anhelitus, fremitus indecorus,

Latæ nares, et omnem spirantes injuriam,

Manuumque plausus, et pedum desultationes,

Pictura ira-
cundiæ.

105 Incurva, contorta membra, risus, sudores, labores.

Quo laborante? nemine præter dæmonium.

Nutus sursùm et deorsùm, absque ratione,

Buccæ tumentes et sonantes,

Velut trita area, percussa digitis

110 Manus minitatur, et tumultuum est exordium.

Quæ autem post hæc sequuntur, quis exprimat sermo?

Maledicta, pulsatio, turpitudine, perjuria,

Uberes fervidæ linguæ respersiones,

Instar maris, cùm scopulos, quibus alliditur, spuma conspergit.

115 Quædam profert convicia, alia proferre nititur,

Aliis coangustatur, et statim ignorat,

Et si adstantes quietos viderit, fert molestè.

Vellet omnia secum tumultuari,

Poscit tonitrua, fulgurat;

Iratus omni-
bus infestus.

120 Ipsi, quòd in suâ sede permaneat, succenset cœlo,

95. Καὶ γένος. Ità Coisl. Edit. γένος.

100. Ἐγκυλούμεναι. Ità Coisl. Edit. ἀγκυλούμεναι.

106. Κοποῦντος. Coisl. σκοποῦντος.

107. Λόγου δίχα, absque verbo.

109. Ἄλως. Ità Vat. Edit. ἄλλως. Coisl. ἄλλος. Melior
sanè lectio Vat. Confert enim Gregorius sonitum eum,
quem buccæ hominis irâ inflammati emittunt, cum eo

sono qui ob frumenti triturationem ex area editur. Nam, ut in-
terpres annotat in his verbis, lib. v, Iliad., vers. 499,

ὧς δ' ἄχνας ἄνεμος φορέει ἱερὰς κατ' ἁλῶας,

Et sicut ventus paleas differt sacras per areas;

locus in quo triticum teritur, ac fruges à paleâ secernun-
tur, ἁλῶα et ἄλλως appellari solet.

114. Θάλασσα. Coisl. θάλασσαν.

METRICA VERSIO.

Latúsque nasus, et minas spirans graves,
Manuúmque plausus, et pedum saltatio,
Inflexiones, risus, et sudor, gravis
Et lassitudo, (solus hanc dæmon parit,)
Nutus deorsùm stolidus, et sursùm simul;
Buccæ tumentes, instar et tritæ areæ
Sonitum excitantes; ictáque digitis manus
Minitatur, atque strepitus est præludium.

Jam, quæ sequuntur, versibus quibus exprimam?

Tom. II.

Maledicta, pulsus, fæditas, perjuria,
Aspersiones fervidæ linguæ uberes,
Spumescit ut cùm rupibus illisum mare.
Jam probra quædam projicit, quædam parat,
Aliisque rursus premitur, ac nescit statim,
Et, si quietos videat adstantes, dolet.
Tumultuari cuncta nam secum cupit,
Tonitrua poscit, fulgurat, firmus suâ
Quòd maneat etiam sede, succenset polo.

E 6

- Τὸ μὲν τι ποιεῖ τῶν κακῶν, τῷ δ' ἐσιᾶ
 Τὸν νοῦν. Φρονεῖ γάρ, ὡς δράσας ἂ βούλεται.
 Κτείνει, δῶκει, πυρπολεῖ. Τούτων δὲ τί;
 Οὕτω τυφλόν τι καὶ μάταιον ἢ ζέσις!
- 125 Ἀφωνός ἐστιν, ἀσθενής, βοηλάτης,
 Ῥήτωρ, Μίλων, τύραννος ἡμῖν ἀθρόως.
 Ὁ δυσγενής τε καὶ πένης, τὸν εὐγενῆ,
 Τὸν εὐποροῦντα, δυσγενέστατον καλεῖ,
 Πένητα· δουλόμορφον, ἢ λώβη βροτῶν,
- 130 Τὸν ἄνθος ὥρας· δυσκλεῆ τὸν εὐκλέα,
 Ὁ μὴδ' ὅς ἐστι, μὴθ' ὅθεν, λέγειν ἔχων.
 Οὐκ οἶδα κλαυθμὸς, ἢ γέλως τὸ δρώμενον.
 Πᾶν ὄπλον ἐστὶ τῷ χόλῳ, καὶ μὴ παρόν.
 Πίθηκός ἐστι, καὶ Τυφωεύς γίγνεται.
- 135 Ἀποσρέφει τὴν χεῖρα, κυρτοῖ δακτύλους,
 Ζητεῖ λοφόν τιν', ἢ τὸν Αἰτναῖον πάγον,
 Ὡς σφενδονήσων καὶ μακρὰν βία χερὸς
 Ὀμοῦ βέλος τε καὶ τάφον τῷ δυσμενεῖ.
 Τί πῦρ ἐφέξει τὴν ὕβριν, χάλαζα τίς;
- 140 Ὅταν κενώσῃ τῶν λόγων τὰς σφενδόνας,
 Αἱ χεῖρες εὐθύς, ἀγχέμαχοι προσβολαί,
 Μάχη, βία τε, καὶ κρατεῖ τοῦ δυσμενοῦς,
 Ὁ δυσυχέστερός τε καὶ κρατούμενος.
 Ἦτταν γὰρ οἶδα τὸ κρατεῖν ἐν χείροσι.
- 145 Ταῦτ' οὐχὶ δαίμων; καὶ πέρα, πλὴν πτώματος.
 Καὶ πτώματ' εἰδὼν ἐστὶν ὧν θονομένων,
 Ὅταν φέρωνται τῇ φορᾷ τοῦ πνεύματος.
 Ταῦτ' οὐκ ἄλλοτριώσις ἐνδήλως Θεοῦ;
 Πῶς δ' οὐ; Θεοῦ γὰρ τὸ πρᾶον καὶ ἡμερον,
- 150 Οὗ καθυβρίζειν οὐ καλὸν τὴν εἰκόνα,
 Μορφήν ἐπείσάγοντας ἀγνοουμένην.
 Οὐδὲν τοσοῦτον ἡμῖν ἢ ἐμπληξία,
 Οὐπω τοσοῦτον αἱ νόσοι τῶν σωμάτων.
 Ταῦτ' οὐχ ἐκόντων, ἀλλὰ δυσυχῶν πάθη,
- 155 Εἰκαὶ πογηρά, καὶ παροῦσι δάκνομαι·
 (Τὸ γὰρ παρόν πως τοῖς κακουμένοις πλέον·)
 Οἴκτου τε μᾶλλον ἢ κατάρας ἄξιον.
 Καὶ τῶν κακῶν τὸ δῆλον ἀσφαλέστερον·

128. Καλεῖ. Itā Coisl. Edit. καλεῖς.

130. Τὸν ἄνθος. Coisl. τὸ.

134. Γίγνεται. Coisl. γίνεται.

145. Ταῦτ' οὐχὶ δαίμων. Hominem iracundiæ ardore

deflagrantem dæmoni comparat: imò: etiam, excepto lapsu, pejorem eo esse asserit. Basilus eum homini à dæmone obsesso similem esse scribit, in Homil. adversus irascentes. Bill.

METRICA VERSIO.

Aliud malorum jam patrat, mentem altero
 Pascit, cupito ut exsecuto se efferens.
 Persequitur, urit, opprimit: quid horum agens?
 Tàm cæca res est mentis iratæ calor!
 Repentè mutus, debilis, ductor boum,
 Fit ille, rhetor qui prius, rex, et Milo.
 Obscurus et inops, pauperem atque ignobilem
 Appellat hunc, qui dives est, clarâ et domo:
 Præstante formâ præditum, sædum vocat
 Fædus suprâ omnes: splendidum infamem asserit

Is, qui nec undè, nec quis est, fari queat.
 Istudne lacrymis digner, an risu, haud scio.
 Teli instar iræ cuncta sunt, absint licèt.
 Gigas videri, simius cum sit, studet.
 Manum ipse torquet, curvat et digitos suos,
 Quæritne montem quempiam, aut Ætnam alteram,
 Jaculetur hanc ut vi manûs longissimè,
 Hostique telum quæ sit, et tumultus simul.
 Quis ignis, aut quæ reprimet hoc grandis malum?
 Ut fudit autem tela verborum furor,

- Aliud quid mali perpetrat, alio pascit
 Mentem. Effert enim sese, ac veluti jam fecerit quod cupit.
 Occidit, persequitur, exurit. Horum autem quid agit?
 Usque adeò cæca res est et vana (iratae mentis) æstus!
- 125 Elinguis fit, infirmus, bubulcus,
 Qui prius nobis erat orator, Milo, tyrannus.
 Ignobilis et inops, nobilem
 Et divitem appellat ignobilissimum
 Et pauperem; vilem servum, foedissimus hominum,
- 130 Præstanti formâ decorum; infamem eum, qui benè audit, vocat
 Is qui nec quis sit, nec undè, fari queat.
 Haud scio an fletu, an risu dignum sit quod agitur.
 Quidlibet pro armis est iracundiæ, quamvis non adsit.
 Simia est et fit Typhoeus.
- 135 Contorquet manum, curvat digitos,
 Quærit montem quempiam, aut Ætneam rupem,
 Quasi vibraturus longissimè vi dexteræ
 Simul et telum et sepulcrum hosti.
 Quis ignis coërceat hanc petulantiam, aut quæ grando?
- 140 Postea quàm exhausit (furor) verborum fundas,
 Statim manus cominùs pugnant, fit congressio,
 Pugna, vi res agitur, et hostem superat
 Qui infelicior ipse et victus est.
 Nam eum vinci puto, qui vincit in malis.
- 145 Nonne hæc dæmon efficit? Imò plus quàm dæmon, præter ruinam.
 Ruinas etiam vidi quorundam succussorum,
 Cùm ferrentur impetu spiritus.
 Hæc nonne manifestè est abalienatio à Deo?
 Et quî non esset? Deus enim mansuetus et lenis est,
- 150 Cujus non bonum est vitiare imaginem,
 Formam inducendo incognitam.
 Nihil tale nobis est insania,
 Nihil tale nobis morbi corporum.
 Hæc enim non volentium, sed infelicium mala sunt,
- 155 Quamvis molesta, mèque, cùm adsunt, mordeant,
 (Præsens enim malum his, qui eo laborant, omnium gravissimum videtur)
 Idque commiserationem potius, quàm execrationem meretur.
 Et inter mala, id quod manifestum est tutius est:

Iraus gigas
 videri vult, cum
 sit simius.

In malâ pugna
 qui vincit, infe-
 rior est.

Ira peior est
 insania.

Præsens dolor
 omnium gravis-
 simus videri so-
 let.

148. Ἐνδήλως. Vat ἐκδήλως.

149. Θεοῦ γὰρ τὸ πρᾶον. Dei enim peculiaris est lenitas et mansuetudo.

156. Τὸ γὰρ παρόν. Pulchra sententia, quam ipsemet Gregorius in Orat. de Plagâ grandinis ad hunc modum

exprimit: καθάπερ ἐν τοῖς νοσήμασι τὸ λοιπὸν αἰὲ πάθος τοῦ μὴ παρόντος ἀναισώτερον. Non secus atque in morbis, calamitas præsens semper molestior est, quàm ea, quæ procul abest. Vide tom 1, pag. 304.

METRICA VERSIO.

Manus sequuntur, resque geritur cominus,
 Ac sævum initur prælium, atque hostem suum
 Devincit is qui victus est, miser et magis:
 Victum, in malis qui vicerit, nam judico.
 Hæc nonne dæmon, plûsque, si casum eximas?
 Quin et cadentes contigit quosdam mihi
 Videre, ferret impetus cùm hos spiritus.
 Hæc nonne dirimunt maximo planè à Deo?
 Est namque placidus, lenis est summus Pater:

Turpare cujus regiam effigiem haud decet,
 Formam inserentes exteram loco illius.
 Nil tale nobis, tale nil insania:
 Nil tale morbi corporum. Infelicium
 Mala quippè sunt hæc, non item volentium:
 Quamvis molesta, mèque, cùm adsunt, mordeant;
 Gravior videri nam dolor præsens solet.
 Nec tam execranda, digna quàm luctu pio.
 Quin, clara quæ sunt, tuta sunt mala hæc magis.

- Τὸ δ' οὐ δοκοῦσι προσπεσόν, λυμναίνεται.
 160 Μέθη· κακὸν μὲν· πῶς γὰρ οὐ; τίς δ' ἀντερεῖ;
 Καὶ τοῦθ' ἐκόντων· οἱ γὰρ ὧν ἐς' αἷτιον
 Οὐκ ἀγνοοῦντες, ἀλλ' ὁμῶς ἠττώμενοι,
 Αὐτοὶ προσδήλως τοῦ κακοῦ γεννήτορες.
 Ἄλλ' οὖν ἐκεῖ μὲν τοῦ κακοῦ τὸ δυσχερές,
 165 Γέλως, ὃν εἰς ἔπαυσεν ὕπνος αὐτίκα.
 Θυμοῦ δ' ὑπερκλύσαντος, εἰ χεῖρον, λέγε,
 Τὶ τῶν ἀπάντων οἶδας, ἢ τι φάρμακον;
 Ἄλλοις μὲν ἔστιν εἰς φρένας πεσὼν Θεός·
 Θυμὸς δὲ πρῶτον τῷ Θεῷ φράσσει θυράς,
 170 Ἄπαξ ὑπερσχών· ἢ δ' ὑπόμνησις Θεοῦ,
 Χεῖρον· συνάπτει καὶ Θεὸν ταῖς ὕβρεσιν.
 Αὐτῷ λίθους πότ' εἶδον, ὧ δεινῷ πάθους!
 ῥιπτουμένους κόνιν τε καὶ πικροὺς λόγους.
 Τῷ ποῦ, τίσι τε, καὶ ὅπως ἀλωσίμῳ;
 175 Νόμοι παρωθοῦνται, οὐ διεγνώσθη φίλος,
 Ἐχθρὸς, πατήρ, γυνή τε, συγγενεῖς, ἴσα.
 Μιάς φορᾶς ἅπαντα, χειμάρρου θ' ἐνός.
 Ἦν καὶ τις ἐνς ἡ, τὸν χόλον μεθείλκυσεν
 Εἰς αὐτόν, ὥσπερ θηρίον ψοφήμασιν,
 180 Αὐτός τε χρήζει συμμάχων ὁ σύμμαχος.
 Τούτοις μὲν οὖν μάλιστα κάμπτεσθαι λόγοις·
 Οὐ γὰρ θεήσῃ πλειόνων, ἂν εὖ φρονῇς.
 Εἰ δ' ἔς' ἐπωδῆς χρεῖα σβι καὶ μείζονος,
 Βίους σκόπει μοι τῶν πάλαι καὶ τῶν νέων,
 185 Ὅσοι ποτ' ἔσχον ἐκ τρόπου παρρῆσιάν·
 Τίνες μάλιστα προσφιλέστατοι Θεῷ,
 Τὶ πρῶτον, ἢ μέγιστον ἐξησκηκότες,
 Μωσῆς ἐκεῖνος, Ἀαρών, οἱ φίλτατοι,
 Δαυὶδ, Σαμουὴλ, εἶτα Πέτρος ὕσερον;
 190 Οἱ μὲν γε μασιχθεῖσαν Αἴγυπτον τόσαις
 Πληγαῖς ἀσφρόνιζον εἶχον· ἀλλ' ὁμῶς.
 Φειδοῖ προσήγονθ' ὡς τὸ Φαραῶ θράσος,
 Ἔως ἐπεκλύσθησαν ἐκ τῆς ὕβρεως,
 Οἷς μὴ τὸ μακρόθυμον ἤνεγκεν σέβας,
 195 Ὡς ἂν μάθωσι πάντες αἰδεῖσθαι τόδε.
 Κρεῖσσον θρασὺν γὰρ ἢ πρᾶον περιφρονεῖν.
 Αἰνῷ Σαμουὴλ, ὃς ποθ' ὕβριν δυσφορῶν,
 ῥήξαντος αὐτῷ τὴν διπλοῖδα τοῦ Σαοῦλ·

159. Λυμναίνεται. *Labefactat, magis laedit.*

162. Ἀγνοοῦντες. Itā Coisl. et Vat. Edit. ἀγνοοῦντας.

163. Γεννήτορες, *parentes.*

168. Ἄλλοις. Itā Coisl. Edit. pravè ἄλλ' οἷς. Ibid. πεσόν.

Coisl. πεσών.

174. Τῷ ποῦ. Itā Coisl. Edit. τὸ ποῦ.

METRICA VERSIO.

Incauto at id quod accidit pestem parit.
 Damnanda res est, quis neget? temulentia.
 Est nam volentis. Quisquis etenim, cum sciat,
 Quantum malorum conflet, huic cedit tamen,
 Censendus hujus hic mali certè est pater.
 Illic at omne clauditur risu tamen
 Malum, quod unus protinus sistet sopor.
 Fervente at irā quod gravius usquam malum
 Cognōris, ede, pharmacum et quodnam mali?
 Medicamen aliis est Deus menti obviis.

Ast ira primum Numini occludit fores,
 Cum gravior extat. Si Deum quis proferat,
 Malum ingravescit; jungit hunc conviciis.
 Vidi ipse, saxa, pulverem, et verba aspera
 Qui jaceret in eum, proh scelus nefarium!
 Nullā arte, nullo qui modo vinci potest.
 Jura obteruntur, non amicus noscitur,
 Non hostis: uxor, genitor, affines, idem.
 Fert cuncta torrens, impetus cuncta unicus.
 Reprimere tentes? in caput bilem tuum

Quod autem incautis accidit, profligat.

- 160 Ebrietas malum quidem est, et quî non sit? quis contradixerit?
 Illud est etiam voluntarium: nam qui, quorum sit causa malorum,
 Non ignorantes, nihilominus se vinci patiuntur,
 Ipsi manifestè mali sunt auctores.

Temulentia irâ
 levior.

- Verumtamen hîc quidem mali atrocitas
 165 Desinit in risum. Nimirum ebrietatem unicus sopor illicò pellit.
 Irâ autem effervescente, an quicquam sit pejus, ede
 Ex omnibus quæ nosti, et quod sit remedium.
 Aliis quidem vitiis remedium est, illapsus animis Deus.

Quàm difficile
 iræ mederi.

- Ira autem primùm Deo occludit fores,
 170 Ubi gravior extat. Si Dei mentio fiat,
 Pejor evadit, Deum ipsum jungit conviciis.
 In eum lapides vidi aliquandò, proh! nefarium scelus!
 Qui jaceret et pulverem et atrociora verba.
 Ubi, quæso, à quibus, et quâ arte expugnari queat?

Irati rabies in
 Deum.

- 175 Leges projiciuntur, non dignoscitur amicus,
 Hostis, pater, uxor, cognati pares sunt.
 Eodem omnia impetu, eodem omnia torrente rapiuntur.
 Si autem quis obsistat, bilem attrahit
 In seipsum, ut bellua cietur edito strepitu:

Iratus repri-
 mentes impetit.

- 180 Et ipse indiget ope, qui opem ferre volebat.
 His ergò maximè flecti par est verbis;
 Nec enim pluribus opus erit, si sapias.
 Sin autem adhuc carmine indiges efficaciori,
 Vitas inspicere mihi veterum ac recentium,

- 185 Quicumque olim consecuti sunt moribus auctoritatem.
 Quinam præcipuè fuerunt carissimi Deo,
 Quam primùm, quam maximè virtutem excoluerunt?
 Moyses ille et Aaron erant Deo dilectissimi,
 David, Samuël, deindè longo post tempore Petrus.

Mansuetudo
 nos caros Deo
 reddit.

- 190 Illi quidem castigatam Ægyptum tot
 Plagis insipientiorem experiebantur; nihilominus tamen
 Leniter se gerebant ergà ferocem Pharaonem,
 Donec aquis absorpti sunt ob petulantiam,
 Quibus diuturna lenitas non instillaverat religionem,

- 195 Ut discerent omnes hanc vereri;
 Præstat enim audacem, quàm mitem spernere.
 Laudo Samuëlem, qui aliquandò contumeliam molestè perpessus,
 Lacerante ipsius pallium Saüle,

Lenitate abuti
 periculosum.

183. Εἰ δ' ἔς'. Ità Coisl. Edit. εἰδέντ'.

195. Αἰδέσθαι. Ut discerent omnes revereri, id est, non

192. Φεῖδαι προσήγονθ'. Mansuetos se exhibebant, par-
 cebant Pharaonis audaciæ.

abuti virorum sanctorum lenitate.

METRICA VERSIO.

Trahes, furem ut belluam sono edito.
 Atque indigebis ipse, opem ferens, ope.
 His ira flecti maximè verbis potest;
 Nec enim indigebis pluribus, siquid sapias.
 Sin accinenda plura sunt adhuc tibi,
 Veterumque vitas inspicere et recentium,
 Auctoritatem quæ decus morum attulit.
 Quinam fuerunt maximè cari Deo?
 Virtus culta quæ prius, vel maximè?
 Moses, Aaron, pater Deo carissimum,

Form. II.

Davidque, Samuël, posteris annis Petrus.
 Frustrâ intulissent cum tot illi Ægyptiis
 Plagas, gerebant leniter sese tamen,
 Animos feroces regis ut sic flecterent:
 Donec superba gens aquis est obruta,
 Quæ lenitatem tempserat nimis insolens:
 Hanc ut vereri quilibet jam disceret.
 Placido ferocem tutius nam spreveris.
 Laudo Samuëlem, maximum per dedecus
 A rege vestem qui dolens ruptam sibi,

F 6

- Εἴτ' ἀξιωθείς, ὥς γε συγγνώμην ἔχειν,
 200 Ἀφῆκεν εὐθύς τῷ λόγῳ τὴν αἰτίαν.
 Τούτου τί δ' ἂν γένοιτο ἡμερώτερον;
 Δαυὶδ ὑπομνήσθητι, καὶ τῶν κρουμάτων,
 Ἐξ ὧν πονηροῦ πνεύματος Σαούλ ποτε
 Ἠλευθέρωσεν· εἴτ' ἀγνώμονος τυχὼν,
 205 Φεύγων, ἀλύων τὸν περὶ ψυχῆς ὁρόμον,
 Δοθέντος αὐτῷ τοῦ Σαούλ ἐφείσατο,
 (Καὶ τοῦτο δ' ἴξε,) καὶ μόγις σεσωσμένος.
 Ἡ διπλοῖς γνῶρισμα τῆς ἐξουσίας
 Κεκαρμένη, φακὸς τε τοῦ κράνους κλαπεῖς.
 210 Τί δεῖ λέγειν τὸν υἱὸν ὡς ἡνέσχετο,
 Τὸν πατροφόντην, καὶ τύραννον ἀπρεπῆ;
 Ὅπου γ' ἐκεῖνον καὶ κλέει τεθνηκότα,
 Θρήνοις τε πολλοῖς ἀνακαλεῖ καὶ γόοις,
 Τὸν μηνυτὴν τε τοῦ πάθους ἀμύνεται,
 215 Ὅσπερ λαβὼν τιν' ἐχθρὸν οὐκ εὐάγγελον;
 Ἡ γὰρ φύσις ἔμπροσθε τῶν ἐγκλημάτων
 Ἐση, λαβοῦσα τὸν τρόπον συνήγορον·
 Ὡς καὶ προσάντης τῷ στρατῷ κατασταθεῖς,
 Μικροῦ γενέσθαι τοῦ κράτους ἀλλότριος.
 220 Τί δ'; οὐ τὸν ὑβριστην Σεμεὶ ἐκαρτέρει,
 Δύσφημον ὄντα τῷ κλέει τῆς εισόδου;
 Πέτρου δὲ δῆτα τοῦ σοφοῦ τεθαύμακα,
 Ὡς μακροθύμως καὶ λίαν νεανικῶς,
 Ἦνεγκε Παύλου τὴν καλὴν παρρησίαν·
 225 (Καὶ ταῦτ' ἐν ᾧ τῇ τηλικούτῃ καὶ τόσοις
 Ἐπαινέταις τε καὶ μαθηταῖς τοῦ λόγου·)
 Ὡς συντράπεζος οὐ καλῶς ἦν ἔθνεσιν,
 Εἰ καὶ τόδ' ὅτε· ὠφελήσειν τὸν λόγον.
 Ἦν γὰρ τὸ κινεῖν καὶ μόνον Θεοῦ φόβος,
 230 Ἡ τοῦ λόγου τ' ἑλλαμψὶς ἐκ κηρύγματος.
 Οὐκ ἂν παρέλθοιμ' οὐδὲ τὸ Στεφάνου καλὸν,
 Ὡς οἶδ' ἀπαρχὴν μαρτύρων καὶ θυμάτων.

204. Εἴτ'. Itā Coisl. Edit. εἴπ'.

205. Δρόμον. Coisl. τρέχων.

209. Φακὸς τε etc. Bis in manus Davidis incidisse Saulem narrat Scriptura: Primò cūm David præcidit oram ejus chlamydis, 1. Reg. xxiv, 5; deinde cūm tulit hastam et scyphum aquæ, qui erat ad caput Saülis dormientis, ibid. xxvi, 12. Καὶ ἔλαβε Δαυὶδ τὸ ὄφρυ, καὶ τὸν φακὸν τοῦ ὕδατος ἀπὸ προσκεφαλῆς αὐτοῦ. Itā Septuaginta: *Et accepit David lanceam et lentem aquæ à cervicali ejus*. Utriusque historiæ meminit Gregorius. Itaque φακὸς τε τοῦ κράνους, intelligendus juxta Scripturam scyphus aquæ, qui erat ad

caput Saülis ceu ad cervical, pro more regum atque imperatorum: non verò *galea*, ut malè hactenùs reddiderunt interpretes. Nec feliciùs vertit Billius, *pars galeæ*. Ut enim concedamus κράνος significare *galeam*, sacer textus non aliud intelligere sinit per φακὸς, quàm *scyphum aquæ qui erat ad caput Saülis*, ut in Vulgatâ legitur. Fortè etiam in Gregorio non legendum esset κράνοῦς, sed κράνου, quod, teste Eustathio, significat *caput*. Grammatici tradunt neutrum esse φακὸς, at masculini generis est apud Septuaginta, undè hanc vocem exscripsit Gregorius.

METRICA VERSIO.

Simul atque veniam petiit ille, non moram
 Injecit ullam, quin ei remitteret.
 Hoc porro quidnam mitius fingi queat?
 David, et hujus veniat in mentem chelys,
 Quæ liberavit spiritu quondam improbo
 Saulem. Huncque posthæc nactus ingratum nimis
 Mœrens, vagusque, maximo in discrimine,
 Ipsi pepercit, in manus sibi tradito,

(Hoc nostis) idque vix nigræ ereptus neci.
 Discissa vestis, pârque galeæ clanculūm
 Surrepta, facilis signum erat potentiæ.
 Quid referam ut ipse parricidam filium,
 Regnum occupantem perfidè, lenis tulit?
 Hunc namque et orco morte demissum dolet,
 Multisque lacrymis plurimo et fletu vocat.
 Faustūque non ut nuntium, lethi indicem,

- Deindè rogatus ut veniam daret,
 200 Condonavit statim roganti culpam.
 Hoc porrò quid mitius?
 In memoriam revoca David et cytharæ pulsationes,
 Quibus à malo spiritu Saülem olim
 Liberavit. Deindè ingratum expertus,
 205 Fugiens, vagus, sollicitus in magno vitæ discrimine,
 Tradito in manus suas Saüli pepercit,
 (Hoc sanè nostis) idque vix ipse neci ereptus.
 Discissa vestis, indicium est Saülem fuisse in Davidis potestate,
 Et lenticula, quæ ad caput erat, surrepta.
 210 Quid necesse est referre, quomodò filium toleraverit
 Parricidam et tyrannum perfidum?
 Quomodò et hunc mortuum defleverit,
 Multisque lacrymis et ejulatibus inclamaverit,
 Atque etiam nuntium cædis morte affecerit,
 215 Velut hostem habens, non ut læta nuntiantem.
 Nam natura ipsa antè crimina
 Stabat, assumens animi lenitatem vice patroni.
 Quà quidem agendi ratione ab ipso avertit exercitum,
 Ut parùm abfuerit, quin regno excideret.
 220 Quid? Nonne maledicum Semeï pertulit,
 Qui inauspicatus occurrit celebritati ipsius in urbem reditûs?
 Petrum etiam virum sapientissimum miror,
 Qui tam placidâ mente, et tam forti pectore
 Tulit Pauli egregiam dicendi libertatem,
 225 (Et quidem in tantâ urbe, tótque inter
 Laudatores et discipulos doctrinæ,)
 Quòd non rectè comederet cum gentilibus,
 Quamvis id arbitraretur profuturum fidei.
 Quod enim ad id movebat, solùm erat Dei timor,
 230 Et Evangelii illustratio, per prædicationem.
 Nec verò prætermittam Stephani virtutem,
 Quem agnosco primitias martyrum ac victimarum.

1 Reg. xv.

Ibid. xvi.

Ibid. xxiv.

1 Reg. xxvi.

2 Reg. xviii.

Ibid. xvi.

Galat. ii.

213. Ανακαλεῖ. Coisl. ἐγκαλεῖται, qui mox, λόγοις pro γόοις.

224. Παῖρσιαν. Liberam reprehensionem.

214. Ἀμύνεται. Hic memoriâ lapsus videtur Gregorius ut et infrâ, Lib. 2, Sect. 2, Carm. iii, ad *Vitalianum*, v. 324. David quidem nuntios mortis Saülis et Ishobeth jussit interfici: at nihil tale gessit cum ei nuntiata est mors Absalom: imò non nuntiata est, sed sciscitando didicit.

227. Συντράπεζος οὐ καλῶς. Bill.: Quòd vesceretur improbè. Quod quidem durius. Videtur hic Gregorius à Scripturæ mente discedere. Non enim Paulus reprehendit Petrum, quòd malè communi mensâ cum Gentilibus uteretur, sed quòd ab iis se subduxerit metu Judæorum, qui supervenerant, ne illis esset offencilo, hincque Gentilibus majori offencilo foret. Excidit fortè unus et alter versiculus.

217. Τρόπον. Animi lenitatem. Bill. malè scetum.

221. Δύσφημον. Quasi convicia illa quibus Davidem Semeï laceraverat, celebri regis in Hierosolymam reditui forent omen sinistrum.

METRICA VERSIO.

Sed sævum ut hostem protinùs morte afficit.

Natura quippè stabat antè crimina,

Instar patroni foetum habens firmissimi:

Sic, militari graviter offensâ ut manu,

Hinc penè regni culmine exciderit sui.

Quid? nonne Semeï pertulit convicia,

Malè ominantis splendido regressui?

Petrum ipse miris laudibus sanè effero,

Qui mente placidâ, pectore et magno admodum,

Fortique Pauli liberam vocem tulit,

(Atque hoc in urbe maximâ, et laudantium,

Fidei magister queis erat, magno in grege,)

Quòd vesceretur improbè cum Gentibus:

Fidei quòd istud crederet fore commodum.

Nam quod movebat, solùm erat metus Dei,

Verbique sacri fulgor ex præconio.

Nec præterire convenit Stephani decus,

Qui victimarum et martyrum auspex extitit.

- Λίθοις ἐχώννυτ'· ἀλλ' ὁμως, τοῦ θαύματος!
 Μέσος λιθασμοῦ, φθόγγος ἐξηκούετο,
 235 Αὐτός τε συγχώρησιν, ὡς εὐεργέταις,
 Διδούς λιθασαῖς, τὸν Θεόν τ' αἰτούμενος.
 Ταῦτ' οὐ προδήλως τῆς Θεοῦ τυπώσεως,
 Καὶ τῶν ἐκείνου καὶ παθῶν καὶ δογμάτων,
 Ὃς ὢν Θεός τε καὶ κεραυνῶν δεσπότης,
 240 Ὡς ἄμυνος ἤγετ' εἰς σφαγὴν ἀφωνία;
 Ἐμπτυσμάτων τε καὶ ραπισμάτων ὅσων
 Ἡνέσχετ'! ἄχρῃς ὥτιον πεπληγότες
 Τὸ χρηστὸν οἶδε Μάλχος. Οὐκ ἐκραύγασεν
 Ἐνδεικτικόν τι καὶ γέμον παρρησίας·
 245 Οὐδ' εἰριζέν τι. Τὸν κακίᾳ τεθλασμένον,
 Ἀκλαστον ἔσχε. Τὴν φρενὸς κουφὴν φλόγα
 Σδέσειν λέγει μὲν, ὡς δὲ χρηστὸς φείδεται,
 Ὡς ἂν κρατήσῃ τῷ πράγῃ τὸ συγγενές.
 Τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα τοῦ σοῦ Δεσπότης.
 250 Οἷς, ἂν τι πάσχοις, ἀντισηκώσεις τὰ σά,
 Κἂν πάνθ' ὑποσῇς, τὸ πλέον λελείψεται·
 Ἐἵπερ τὸ πάσχειν κρίνεται πρὸς ἀξίαν.
 Ἀρκεῖ τάδ' ἡμῖν εὐγενῇ παιδεύματα,
 Πλακῶν νόμοι τε, καὶ τρόποι τῶν ἐξ ὄρους;
 255 Εἰ δεῖ τι τούτοις προστεθῆναι καὶ νόθον;
 Καὶ χεῖρον οὐδέν· ὥς τι κἂν τοῖς χείροσι
 Τῶν κρεισσόνων τε καὶ φίλων δρεψώμεθα.
 Ὡν γὰρ κρατεῖν καὶ σφόδρα, οὐ σφόδρ' αἰνετὸν,
 Τούτων κρατεῖσθαι καὶ λίαν, πόσον κακόν!
 260 Μεμνήσομαι δὲ καὶ τινῶν, καὶ συντίμως.
 Παίειν ἔμελλεν ὁ Σταγειρίτης τινά,
 Λαβὼν ἐπ' αἰσχροῖς καὶ κακοῖς ἐγκλήμασι·
 Θυμοῦ δ' ἐπεισελθόντος, ἡνίκ' ἤσθετο,
 Ἐσῆ παλαιῶν τῷ πάθει, ὡς δυσμενεῖ.
 265 Μικρὸν δ' ἐπισχῶν, εἶπεν, ὦ σοφοῦ λόγου!
 Καινὸν πέπονθας. Προσάτην ἔσχες χόλον·
 Εἰ μὴ γὰρ ὀργή, κἂν θαρεῖς ἀπηλλάγης.
 Νῦν δ' αἰσχρὸν ἦν μοι τῷ κακῷ πλήττειν κακόν,
 Κρατεῖν τε δούλου τοῦ πάθους ἡσσώμενον.
 270 Οὕτως ἐκείνος. Τὸν δ' Ἀλέξανδρον λόγος,
 Εἰπόντος αὐτῷ Παρμενίωνος ποτὲ,
 Πόλιν τιν' ἐξελόντι τῶν Ἑλληνίδων,

234. Μέσος λιθασμοῦ. *In mediâ lapidatione.*243. Οὐκ ἐκραύγασεν. Alludit ad hæc verba Isai. xlii, 2:
*Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox**ejus foris. Calamum quassatum non conteret, et linum fumigans non extinguet.*

245. Οὐδ' εἰριζέν τι. Edit. οὐδ' εἰρίσιν τι.

METRICA VERSIO.

Saxis peribat: et tamen, quid tam novum?
 Inter fluebat saxa vox sancti viri,
 Per quam ipse, meritis optime ut de se, hostibus
 Parcebat, et pro his Numinis supplex erat.
 An hæc aperte non gerunt Christi typum,
 Tormenta et ejus, dogmata et sacerrima?
 Qui cum Deusque, fulminum et dominus foret,
 Sine voce ductus instar est agni ad necem.
 Et sputa sæda, et plurimos colaphos tulit.
 Benignitatem sensit at Malchus tamen.

Vel usque ad aurem. Clamor ab illo, indicans
 Auctoritatem maximam, non exiit.
 Non litigavit. Criminum quassum agmine
 Non fregit. Atque fumigantem extinguere
 Mentem minatur is quidem, at non id facit:
 Quò lenitate nos trahat summâ hac suâ.
 Exempli Domini tanta sunt tot et tui.
 Quibus quid ipse perferens, tua conferes?
 Ut cuncta subeas, plurimum deerit tamen;
 Ad dignitatem passio si extenditur.

- Lapidibus obruebatur, et tamen, ô prodigium!
 Inter saxa vox ejus audiebatur,
 235 Quà ipse veniam, tanquàm de se benè meritis,
 Condonabat lapidantibus, et Deum deprecabatur.
 Annon hæc manifestè sunt æmulatio Christi exempli,
 Et ipsius cruciatuum ac doctrinæ,
 Qui cùm Deus esset, ac fulminum dominus,
 240 Tanquàm agnus sine voce ducebatur ad necem?
 Quot sputa, et quot pugnos
 Pertulit? nec minùs, aure læsà,
 Benignitatem ipsius expertus est Malchus. Non clamavit
 In ostentationem suâ, et in signum libertatis;
 245 Neque litigavit. Criminibus contritum
 Infractum servavit. Mentis exilem flammam
 Extincturum se quidem minatur, sed benignus parcit,
 Ut nos subigat suâ lenitate.
 Talia ac tanta sunt exempla Domini tui,
 250 Quibuscum, quæ fortè pateris, si conferas,
 Atque etiamsi omnia perferas, plurimùm deerit:
 Si quidem cruciatus pensatur ex ejus qui patitur dignitate.
 Sufficiuntne nobis nobiles institutiones,
 Tabularum leges et mores è sacro monte?
 255 An his aliquid addendum est, etiam nothum?
 Nihil indè pejus acciderit, sic etiam fortè ex pejoribus
 Quicquam boni ac utilis decerpserimus
 Quos enim valdè superare non magnoperè laudandum est,
 Ab his multum superari, quantum est malum?
 260 Memorabo autem nonnullos, et quidem breviter.
 Cædere parabat (Aristoteles) Stagirites quempiam
 Deprehensum in turpibus pravisque facinoribus.
 Cùm autem iram supervenientem sensisset,
 Substitit, et illam impugnavit velut hostem,
 265 Paululùmque moratus, ait: ô præclarum dictum!
 « Novum quid expertus es. Patronam habes bilem;
 » Nisi enim ira me invasisset, cæsus abiisses:
 » Nunc autem turpe esset mihi, cùm malus sim, cædere malum;
 » Et coërcere servum, cùm ipse iracundiâ victus sim. »
 270 Hæc ille. Alexandrum autem narrant,
 Parmenione illi dicente aliquandò,
 Cùm quamdam urbem Græcorum expugnâsset,

Act. vii.

Isaï. lxxx.

Matth. xxvi.

Isaï. xlii.

Turpe ab
Ethnicis vinci.Aristotelis
mansuetudo.Alexandri le-
nitas.

248. Τὸ συγγενές. Cognatam sibi gentem.

255. Εἰ δὲ. Fortè ἤ.

263. Ἐπεισεθόντος. Ità Coisl. Edit. ἐπεθόντος.

265. Εἴπει. Cicero, in lib. de Senect., dictum hoc Architæ Tarentino, non Aristoteli tribuit.

METRICA VERSIO.

Doctrina nobis sufficitne hæc nobilis,
 Petita tabulis à sacris montis sacri?
 An potiùs aliquid addere his nothi addeceat?
 Sic fortè melius. Quicquam ex pejoribus
 Ità nam legemus fortè, quod mentes juvet.
 Quos namque valdè vincere, haud magnum est decus,
 Superari ab ipsis plurimùm quantum est malum!
 Memorabo porrò pauculos, et hos brevi.
 Quemdam parabat urbe Stagirà editus
 Olim ferire, crimine arreptum in gravi;

Tom. II.

Ut sensit autem bile se subitâ rapi,
 Adversus illam dimicans stetit illicò,
 Paulum et moratus, dixit: ô dictum elegans!
 « Nova res, patrona contigit bilis tibi.
 » Cæsus abiisses, liber hac si nunc forem.
 » At turpe nunc est, si malum cædat malus,
 » Irâque victus servulum coërceat. »

Sic ille. Rursus magnum Alexandrum ferunt,
 Parmenio quondam fortè cùm ipsi diceret,
 Captâ urbe quâdam Græciæ, quid facto opus,

G 6

- Εἶθ' ὁ δράσαι χρὴ πολλάκις σκοπούμενῳ,
Ὡς, εἴπερ ἦν ἐκεῖνος, οὐκ' ἐφείσατο·
- 275 Ἄλλ' οὐδ' ἔγωγ' ἄν, εἴπερ ἦν, φάναι, σύγε.
Σοὶ μὲν γάρ ἐστιν ὁμότης, τὸ δὲ πρᾶον.
Ἐμὸν, φυγεῖν τε τὴν πόλιν τοὺς κινδύνους.
Κάκεινο δ' οἶον, ὡς ἐπαίνων ἄξιον;
Ἐλοιθόρει τις τὸν μέγαν Περικλέα,
- 280 Πολλοῖς ἐλαύνων καὶ κακοῖς ὀνειδέσει,
(Τῶν οὐδὲ τιμίῳ τις,) ἄχρις ἐσπέρας.
Ὁ δ' ἡσυχῇ τὴν ὕβριν, ὡς τιμὴν, φέρων,
Τέλος καμόντα καὶ βαδίζοντ' οἴκαδε
Προὔπεμψε λύχνῳ, τὸν χόλον τ' ἀπέσβεσεν.
- 285 Ἄλλος δ' ὕβριζ' ἦν, πλουσίαις ἐφ' ὕβρεσι
Προσθέντ' ἀπειλήν, ὡς ὀλοίμην παγκάκως,
Εἰ μὴ κακὸν κακῶς σε κτείναιμι σθένων,
Τούτοις ἀμείβεθ' ὡς φιλανθρώποις λόγοις,
Κάγώ γ' ὀλοίμην, εἰ σὲ μὴ θεῖην φίλον.
- 290 Κωνσάντιον δέ, (καὶ γὰρ εἰπεῖν ἄξιον,
Ὡς μὴ τὰ πρόσθεν τυγχάνη λόγου μόνα,
Περιφρονῆτέ θ' ὥνπερ αὐτοὶ μάρτυρες,)
Φασί ποτ' εἰπεῖν ἄξιον μνήμης λόγον.
Τίς δ' ἦν; ἐκείνου τῶν τις ἐν τέλει ποτὲ,
- 295 Παρώξυν' ἡμῖν, οὐ φέρων τιμωμένους
Τιμαῖς τοσαύταις· (καὶ γὰρ εὐσεβέστατος,
Εἴ πέρ τις ἄλλος βασιλέων, ὧν ἴσμεν, ἦν·)
Πολλοῖς δ' ἐπειπὼν καὶ τινα τοιοῦτον λόγον·
Τί τῆς μελίσσης ἐστὶν ἡμερώτερον;
- 300 Ἄλλ' οὐδ' ἐκείνη τῶν τρυγόντων φεῖδεται.
Ἦκουσε· πῶς οὐκ οἶδας, ᾧ βέλτιζε σὺ,
Ὡς οὐδ' ἐκείνη κέντρον ἐστὶν ἀσφαλές;
ΠΑΙΕΙ ΜΕΝ, Αὐτὴ δ' εὐθέως ἀπόλλυται.
Τοσαῦτ' ἔχεις σὺ τοῦ πάθους τὰ φάρμακα.
- 305 Πάντων δὲ μεῖζον, ὧν ἔφην, τὴν ἐντολήν,
Ἡ μὴδὲ τὸν πλήσσοντα ὑβρίζειν ἐᾷ.
Οὐ γὰρ φονεύσεις, τοῖς πάλαι τεταγμένον·
Σοὶ μὴδὲ χολοῦσθαι ἐστὶν ἐντεταγμένον,
Μὴ τοί γε παιεῖν, μήτε δὴ τολμᾶν φόνον.
- 310 Τὸ πρῶτον εἶργων, οὐκ ἐᾷ τὸ δεύτερον.
Τὸ σπέρμ' ἀναιρῶν, τὸν σάχυν κεκώλυκε.
Τὸ μὴδ' ὁρᾶν κάκις, μοιχείας τομή.

276. Σοί. Coisl. σή.

286. Παγκάκως. Coisl. παγκάλως.

292. Περιφρονῆτέ θ' ὧν. Coisl. autem Codex habet περιφρονῆταί θ' ὧν.

METRICA VERSIO.

Deliberanti sæpius: « Si rex forem,
» Nihil misertus oppidum æquarem solo: »
« Æquarem et ipse, rettulit, si tu forem.
» Sævitia namque te decet, me lenitas,
» Eximere et urbem, Marte ne cadat effero. »
Jam quale et istud, laudibus dignum et quibus?
Magna Periclem plurimis olim probris
Quidam obruebat, gravibus et conviciis,
Plebeius isque, per diem ferè integrum.
At ille probra tacitus, ut laudes, ferens,

Lassum, domumque jam revertentem, face
Deduxit. Iram sustulit sic illius.
Rursùm alter illum, qui minas has junxerat
Post mille probra: « Funditùs peream, malum
» Ni te necâro pessimè, vires habens: »
Remuneratur blandus his dictis statim:
« Et ipse peream, ni te amicum fecero. »
Constantium autem, (nam referre hoc convenit,
Ne vetera sola digna quis verbis putet,
Testata vobis quæque sunt, parvi æstimet:)

- Et quid facto opus esset, sæpiùs deliberaret,
Se, si foret Alexander, nihil parciturum,
- 275 Respondisse: « Neque ego parcerem, si essem Parmenio.
» Tibi quidem placet crudelitas; lenitas autem
» Mihi, et urbem eximi periculis.»
Jam verò et istud quale, et quàm dignum laudibus?
Conviciis lacessebat quispiam magnum Periclem,
- 280 Multis exagitans ac turpibus probris,
(Isque non alicujus pretii homo), usque ad vesperam.
Pericles autem placidè probra, ac veluti laudes perpessus,
Tandem fatigatum conviciatorem, et repetentem domum
Deduxit cum faculâ, et sic iram extinxit.
- 285 Alius conviciatori, qui amplis maledictis
Addiderat minas his verbis: « Dispeream pessimè,
» Ni te malum malè interficiam, si possim, »
His respondit tam humanis verbis:
« Et ego dispeream, ni te mihi fecero amicum. »
- 290 Constantium autem, (hoc enim juvat referre,
Ne vetera, digna quæ narrentur sola,
Contemnenda autem vobis videantur ea, quorum estis testes,)
Aiunt aliquandò protulisse dignum memoriâ verbum.
Quodnam autem illud? quidam in amplissimo dignitatis gradu locatus
- 295 Illum inflammabat contrà nos, iniquè ferens nos decorari
Tantis honoribus: (etenim religiosissimus erat,
Ut si quis alius imperatorum, quos novimus;)
Ac plurima fatus, tale quicpiam subjunxit:
« Quid ape est mitius?
- 300 « Verumtamen illa favos eximentibus non parcit. »
Is audivit: « An ignoras, vir optime,
« Quòd nequidem api stimulus sit securus?
« Ferit enim, sed ipsa statim perit. »
Talia habes tu morbi remedia;
- 305 Omnium autem, quæ dixi, maximum, Dei legem,
Quæ nequidem percutientem verbis lacescere sinit.
Non enim occides, lex illa antiquis erat sancita.
Tibi verò, ut nequidem irascaris, præceptum est,
Nedùm ferire licitum sit, aut cædem committere.
- 310 Qui primum vetat, non permittit secundum.
Qui semen avellit, quominùs spica oriatur, impedit.
Qui malè intueri mulierem prohibet, adulterium præcidit.

Periclis mansuetudo.

Constantii lenitas.

Pulchrum Constantii responsum.

Matth. v.

Causis sublati effectus tolluntur.

296. Καὶ γὰρ ἐντελέστατος. Vid. tom. 1. argum. in Orat. 4 et 5, § 12.

306. Ὑβρίζειν. Verbis lacescere. Non benè Bill. ferire.
307. Τεταγμένον. Ità Coisl. Edit. τεταγμένων.

METRICA VERSIO.

Verbum extulisse memoriâ dignum ferunt.
Quodnam hoc? eum in nos principem cùm quispiam
Quondam incitaret, non ferens nos consequi
Tantos honores, (namque erat pius admodum,
Ut si quis alius principum, quos novimus,)
At multa fatus, tale quid mox subderet:
« Animâlne fingi mitius potest ape?
» Atqui legentes pungit hæc favos tamen: »
Audivit: « Hócne te fugit, vir optime,
» Stimulus nec ipsi quòd vacet periculo?

» Namque ipsa pungit, sed statim quoquè interit. »
En quanta morbi suppetant tibi pharmaca.
Ac majora istis omnibus lex est Dei,
Hunc quæ ferire nec sinit, qui te ferit.
Priscis erat lex ista: Ne cædem inferas.
At tibi nec irâ corripere in quemquam licet:
Nedùm ferire, cedere ac multò minùs.
Qui prima prohibet, posteris nil dat loci.
Spicâmq, semen qui necat, simul impedit.
Stuprum amputabis, fœminam haud spectans malè.

- Τὸ μὴδ' ὀμνῦειν, φάρμακον ψευδορκίας.
Τὸ μὴδὲ θυμοῦσθ', ἀσφάλεια πρὸς φόνον.
315 Σκόπει γὰρ οὕτω· θυμὸς ἐκπέμπει λόγον,
Λόγος δὲ πληγὴν, ἥ δὲ πληγὴ τραύματα,
Ἐκ τραυμάτων δὲ τὸν φόνον γινώσκομεν.
Θυμὸς πατὴρ πέφηνε τοῦ πικροῦ φόνου.
Τοῦ μὴ φονεῦσαι τίς ποτ' ἤνεγκε γέρας;
320 Τὸ μὴδὲ θυμοῦσθ', ἐστὶ τῶν αἰνουμένων·
Τοῦ μὲν γ' ὁ μισθός, ἡ φυγὴ τοῦ κινδύνου·
Τούτου δ' ἀμοιβή, γῆς μέρος τῆς τιμίας.
Ἄκουε Χριστοῦ, τοῖς πράοις ἃ βούλεται
Ἐν τοῖς μακαρισμοῖς, οἷς ἀπηριθμήσατο,
325 Τὰ μέτρ' ὀρίζων τῶν ἐκείθεν ἐλπίδων.
Τούτου χάριν σοι καὶ νόμους τοίους γράφει.
Παίη παρείαν; πῶς δὲ τὴν ἄλλην ἔα
Ακαρπον; εἰ μὲν οὐχ ἔκοῦσ', οὕτω μέγα
Πέπονθε, μείζον δ', ἣν θείης, τί λείπεται·
330 Καὶ τὴν ἔκοῦσαν πρόσθε, ὡς ἔμμισθος ἦ.
Χιτῶνα γυμνοῖ; προστίθει καὶ δεύτερον,
Ἑσθημ' ἂν ἦ σοι καὶ τρίτον, γυμνωσάτω.
Τούτων ἔχεις τὸ κέρδος, ἂν πρόη Θεῷ·
Ἄν λαιδορώμεθ', εὐλογῶμεν τοὺς κακοὺς.
335 Ἄν ἐκπτύωμεθ', ἐκ Θεοῦ τιμὴν ἔχειν
Σπεύδωμεν. Ἐκδιωκόμεθ'; οὐτι καὶ Θεοῦ;
Τοῦτ' οὐκ' ἀφαιρετόν γε τῶν πάντων μόνον.
Ἄν τις καταρᾶται, σὺ προσεύχου τοῦδ' ὑπερ.
Δράσιν ἀπειλεῖ; ἀνταπεῖλει καρτερεῖν.
340 Ἔργων ἔχεται; σὴ πρᾶξις ἡ εὐπραξία.
Δύω γὰρ οὕτω τὰ κράτις κερδανεῖς·
Αὐτός τ' ἄριστος τοῦ νόμου φύλαξ ἔση,
Κάκεινον ἔξεις τῷ πράῳ τῷ σῷ πράον,
Ἐχθρὸν μαθητὴν, οἷς κρατεῖ νικώμενον.
345 Ὁρᾷς; μάλισα μὲν σε μὴ χολᾶν θέλει·
Τοῦτο γὰρ ἐστὶ καὶ τὸ ἀσφαλέςατον·
Εἰ δ' οὖν, προλύειν ἐσπέρας τὴν ἔκτασιν·
Δύεσθ' ἐπ' ὀργῇ μὴ θέχου τὸν ἥλιον·
Εἴτ' οὖν, ὅς ἐκτὸς ὀμμάτων πέμπει βολάς,
350 Εἴτ' οὖν, ὅς ἔνδον τοῖς σοφοῖς ἀνγάζεται.
Δύει γὰρ οὗτος τοῖς πεπληγόσι φρένας,
Ὡς τοῖς ἀρίστοις καὶ καλοῖς ἐκλάμπεται,

321. Τοῦ μὲν γ' ὁ μισθός. Hic versus excidit Billio, fortè
typographo. Hunc supplevimus, posteriore correcto, et
italicis utrumque distinximus. (Not. Edit.)

323. Βούλεται. Quid largiri velit, mitibus quàm benè
velit.

METRICA VERSIO.

Ne jura, habebis pharmacum perjurio.
Facessat ira, cautio ad cædem hoc erit.
Sic namque reputes: Ira sermonem parit,
Ictusque sermo, vulnera ictus afferunt:
Cædem quòd autem vulnera accersant, liquet.
Sic ira cædis horridæ certa est parens.
Quis haud patratæ præmium cædis tulit?
At vacuus irâ maximam laudem obtinet.
Mercēs prioris est periculi fuga;
Alterius autem terra dives præmium.

Audi quid ipse mitibus Christus velit,
Felicitates supputans, summa et bona,
Quæ sperat illic sancta gens, definiens.
Ob ista tales dat tibi leges quoquè:
Malâ feriris, alteram curnam sinis
Carere fructu? passa si nolens id est,
Laus parva: majus restat aliquid, si velis.
Hanc spontè junge, præmium ut certum feras.
Tunicam quis aufert? pallium quoquè adjice,
Si tibi sit, ac te tertiâ veste exuas.

- Omninò non jurare, remedium est perjurii;
Non irasci, cautio est contrà cædem.
- 315 Sic namquè reputes: ira producit sermonem,
Sermo autem ictus, ictus vulnera,
Ex vulneribus autem mortem inferri novimus.
Itaque iracundia parens est acerbæ cædis.
Quis unquàm, eo quòd non occiderit, tulit præmium?
- 320 Non irasci autem, res est laudabilis;
Et hujus merces est fuga periculi,
Illius præmium, terræ pars pretiosæ.
Audi Christum; mitibus quid promittat
Inter felicitates, quas recenset,
- 325 Mensuras definiens rerum in alterâ vitâ sperandarum?
Proptereà tibi tales dat leges.
Cæditur tibi maxilla, quomodò alteram sinis
Esse fructus expertem? si quidem invitè, nihil profectò magnum
Præstitit. Majus autem, si velis, aliquid restat.
- 330 Etiam volentem præbe, ut mercedem consequatur.
Tunicam quis tollit? adde et alteram
Vestem: si adsit tibi tertia, eam exue.
Ex his habebis lucrum, si ea reliqueris Deo.
Si maledictis impetimur, benè precemur malis;
- 335 Si despiciamur, à Deo honorem consequi
Studeamus. Si persecutionibus vexamur, numquid à Deo divellimur?
Id unum est ex omnibus, quod nobis adimi non potest.
Si diras tibi quis imprecetur, adhibe Deo preces pro eo.
Mali quicquam minatur se facturum? minare te toleraturum.
- 340 Facinus committit? tuum opus sit beneficentia.
Duo enim sic maxima commoda percipies;
Ipse præstantissimus legis custos eris,
Et hunc habebis mansuetudine tuâ mitem,
Jam discipulum ex hoste, iis, per quæ vincit, superato.
- 345 Vides quid rei sit? summoperè ne irascaris, studeto,
Hoc enim est tutissimum;
Aut si irascaris, depone antè vesperam furorem:
Nec sinas condere se in irâ tuâ solem,
Sive istum, qui extrà oculos nostros mittit radios,
- 350 Sive illum, qui intùs sapientibus lucet.
Is enim occidit stultis et vulneratis mentibus,
Contrà verò optimis et honestis fulget,

Iracundia parens est acerbæ cædis.

Deus piis eripi nequit.

Duplex lenitatis fructus.

Ephes. 1v.

336. Ἐξδιωρόμεθ'. Fugamur numquid et à Deo?

343. Ἐξίς τοῦ πρᾶϖ τοῦ σῶ. Ità Coisl. Edit. Ἐξίς τοῦ πρᾶϖ,

τὸ σὸν πρᾶϖ, efficies tuum et mitem ex hoste discipulum, victorem et victum.

METRICA VERSIO.

Hæc si Tonanti liqueris, fructus manet.
Si jactet in te vir malus probra, huic benè
Precare: si te conspuat, honorem à Deo
Capta. Fugat te? non autem rē cœlitum,
Qui solus adimi rebus ex cunctis nequit.
Si te execretur quispiam, causâ ipsius
Ora. Minatur multa? minitare hæc pati.
Exequitur ista? fac benè: hoc tuum est opus.
Hinc bina carpes commoda, hæcque maxima.
Namque ipse legis optimus custos eris:

Tom. II.

Placidumque reddes placidus hunc et discipulum
Ex hoste, dantem, quòd ferat palmam, manus.
Summè studeto, bile ne pectus tuum
Laboret, hoc nam longè erit tutissimum:
Aut certè ut antè vesperam furor occidat.
Ne sol in irâ se tuâ condât, cave,
Sive ille, radios qui foràs mittit suos,
Sive ille, radiat qui probis intùs viris.
Namque ipse stultis occidit: contrà bonis
Cupidisque honesti lucet, ac cernentibus

H 6

- Πλεῖον τὸ λάμπειν τοῖς βλέπουσιν ἐνδιδοῦς.
 Τί δ'; οὐ φύσις δέδωκε, φησὶ, τὸν χόλου;
 355 Καὶ τὸ κρατεῖν γε τοῦ χόλου. Λόγον δὲ τίς;
 Τίς δ' ὄψιν, ἢ τίς χεῖρας, ἢ ποδῶν βάσιν;
 Θεὸς τὰ πάντα καὶ φύσις, πλὴν εἰς καλόν.
 Σὲ δ' οὐκ ἐπαινῶ μὴ καλῶς κεχρημένον.
 Οὕτως ἔχει καὶ τ' ἄλλα τῆς ψυχῆς πάθη.
 360 Δωρήματ' ἐστὶν ἐκ Θεοῦ, κινούμενα
 Λόγου ποθηγία τε καὶ σρατηγία.
 Ζήλου μὲν ὄπλον θυμὸς ἐμμέτρως πνέων.
 Πόθου δὲ χωρὶς οὐχ ἀλώσιμος Θεός.
 Λογισμὸν οἶδα τῶν καλῶν διδάσκαλον.
 365 Εἰ δ' εἰς τὰ χεῖρω ταῦτα τὴν ῥοπήν ἔχοι,
 Ὁ μὲν χέων ὕβριν τε καὶ μοχθηρίαν,
 Ὁ δ' εἰς κακίαν ἡδονὰς οἰσρηλατῶν,
 Ὁ δ' οὐ κατὰ γων ταῦτα, καὶ πλοκάς σρέφων.
 Οὕτω τὰ καλὰ γίγνεται τοῦ φθορέως.
 370 Θεοῦ δὲ δῶρον οὐ καλὸν κακῶ φύρειν.
 Θεὸν δ' ἀκούων ἐν Γραφαῖς χολούμενον,
 Ἡ πάρδαλιν τιν', ἢ παροιστρῶσαν πόθῳ
 Ἄρκτον, ζέοντα ἐκ μέθης καὶ κραιπάλης,
 Ἡ καὶ μάχαιραν τοῖς κακοῖς σιλβουμένην.
 375 Μὴ τοῦτο ποιοῦ τοῦ πάθους παρήγορον
 Ὡς προσπλακεῖς· ζητεῖς γὰρ οὐ λύσιν κακοῦ.
 Καλῶς ἄκουε, μὴ κακῶς τοῦ πράγματος.
 Πάσχει γὰρ οὐδὲν ὧν ἐγὼ πάσχω Θεός.
 Μὴ τις τοῦτ' εἶπῃ· καὶ γὰρ οὐδ' ἐξίσταται
 380 Αὐτὸς ποθ' αὐτοῦ. Ταῦτα γὰρ τοῦ συνθέτου,
 Καὶ τῶν μάχεσθαι ἡργμένων ἐκ πλείονος.
 Ὁ δ' ἔστι, τοῦτ' εὐδὴλον, ἄτρεπτος φύσις.
 Πῶς οὖν τυποῦται ταῦτα; τῆς τροπῆς νόμοις.
 Πῶς; δειματῶσαι τῶν ἀπλουσέρων φρένας,
 385 Ὡς περ τὰ πολλὰ τῶν λόγῳ δηλουμένων.
 Ἀντιστροφὴν νόει γὰρ, καὶ τὸ πᾶν ἔχεις.
 Ἐπεὶ γὰρ αὐτοὶ πλήσσομεν χολούμενοι,
 Χολᾶν τὸ πλήσσουν τοὺς κακοὺς ἐγράψαμεν.
 Ὡς ὄψιν, ὦτα, χεῖρας ἐξευρήκαμεν,
 390 Οἷς χρώμεθ' αὐτοὶ, τῷ Θεῷ δεδωκότες,

361. Ποθηγία, *mox*, σρατηγία. Ità Coisl. Edit. ποθηγία... σρατηγία.

363. Οὐχ ἀλώσιμος. *Exorari, quasi expugnari non potest Deus absque amore, quo uno nobis conciliatur.*

369. Τοῦ φθορέως. *Corruptoris, Dæmonis.*

370. Φύρειν. Coisl. φέρειν.

376. Ὡς προσπλακεῖς. Ità Coisl. Bill. legit ἀναπλάσεις, quam vocem non reperit, sed ipse fabricavit ex variâ lectione exemplaris Romani quod habet mendosè προσπλάσης, et sup. lin. ἀναπλ., ac sic exponit... *Commenta*, inquit, et obtentus quosdam, non mali depulsionem quæris; quod à Gregorii mente non abhorret.

METRICA VERSIO.

Hoc tribuit, ipsi ut fulgeant vehementius.
 Natura bilem non dedit? fortè inquires.
 At et hanc domare. Quis tibi mentem dedit?
 Quis rursus oculos, quis manus, gressum et pedum?
 Natura cuncta hæc, et Deus; sed in bonum.
 At rebus his te non benè utentem improbo:
 Sic mentis aliis res habet se motibus.
 Dominantis alto munera hæc sunt optima,
 Cum ratio recta ducit hæc, atque imperat.
 Moderata zelo bilis arma porrigit:

Amor eximatur, non potest Numen capi.
 Ratio magistra est ad bonum quodvis probis.
 In pejus autem si tria hæc propendeant,
 Illincque bilis impotens fundat scelus,
 Amorque rursum stimulet ad mala gaudia,
 Nec ratio stringat ista, sed nectat dolos.
 Hac arte fiunt dæmonis, quæ sunt bona.
 Inficere munus at Dei haud decet malo.
 Irâ moveri porro cum legis Deum,
 Pardumque, amoris percitam aut æstro velut

- Vehementiùs ut fulgeant cernentibus tribuens.
 Quid igitur? non natura, dicet aliquis, dedit bilem?
 355 Verùm et dedit illam domare. Quis enim rationem dedit?
 Quis etiam visum? quis manus? quis pedum incessum?
 Deus dedit hæc omnia et natura, sed ut in bonum iis utamur.
 Te autem non laudo, qui malè uteris.
 Sic se habent et aliæ mentis affectiones.
 360 Dona sunt Dei, cùm moventur
 Ratione, quæ eas, ut dux, regit, iisque imperat.
 Zeli quidem armatura est iracundia moderatè spirans:
 Sed absque amore Deus apprehendi non potest.
 Rationem scio rerum bonarum esse magistram.
 365 Si autem in deteriora tria hæc propendeant,
 Iracundia quidem fundens injuriam et nequitiam,
 Amor verò ad flagitiosas cupiditates quasi œstro stimulans,
 Et ratio hæc non coërceat, sed et dolos nectat,
 Sic quæ sunt bona, fiunt dæmonis.
 370 Dei donum cum malo miscere non est bonum.
 Deum autem cum legis in Scripturis iratum,
 Vel esse tanquàm pardalim, aut percitam desiderio
 Ursam, vel ferventem temulentia quâdam et crapulâ,
 Vel gladium malis fulgentem,
 375 Ne hoc afferas in defensionem morbi
 Quo laboras; nam hoc pacto non quæris depulsionem mali.
 Rectè intellige, non sinistrè rem.
 Nihil enim horum, quæ patior, patitur Deus.
 Ne quisquam hoc dicat. Non enim unquàm
 380 Deus extrà se. Hæc sunt compositorum,
 Et eorum quæ pugnandi initium fecere jamdudùm.
 Ille verò est, ut patet, expers mutationis natura.
 Quomodò igitur hæc tribuuntur Deo? per metaphoram.
 Quâ ratione? ut timore percellantur simplicium mentes,
 385 Quemadmodùm pleraque eorum quæ oratione exponuntur.
 Antistrophen enim cogita, et rem totam habes.
 Quoniam enim ipsi cædimus irati,
 Irasci quoquæ Deum, cùm plectit malos, scripsimus.
 Sic oculos, aures, manus ipsi effinximus,
 390 Ea quibus ipsi utimur, Deo dantes,

Affectus natu-
rales non impro-
bandi.

Zeli armatura,
iracundia mode-
ratè spirans.

Ratio rerum
bonarum magis-
tra.

Tacitè objec-
tionibus respon-
det.

Deus immuta-
bilis est.

Antistrophe.

Cur ira Deo
tribuitur.

382. Ὁ δ' ἔστι. Ità Coisl. Jam Billius emendaverat, gra-
vitèrque Levenckelaium reprehendit qui legit, οὐδ' ἔστι,
pravâque lectionem secutus vertit; vel, ut cum Billio
loquar, pervertit hunc locum.

383. Τῆς τροπῆς νόμοις. Tropicè et figuratè.

384. Διμυτῶσαι. Ad incutiendum simplicioribus timorem.

386. Ἀντιστροφὴν νόμι γὰρ, καί. Ità Coisl.; deest γὰρ in
Editis, et claudicat versiculus. Antistrophen autem vocat
Gregorius, cùm Deo ea tribuimus quæ ipsi non conve-
niunt, sed nobis: ut, quia irati aliquem cædimus, Deum
quoquæ proindè irasci dicamus, cùm de aliquo suppli-
cium sumit. Ibid. ἔχεις, habes, id est, intelligis.

METRICA VERSIO.

Ursam, vel ipsum fervidum multo mero,
 Gladium aut micantem, sontibus qui sit minax,
 Hinc ne favorem compares morbo tuo.
 Hoc nam tueris, non fugas, pacto malum.
 Rem non sinistrè, sed bono sensu accipe.
 Quæ patior, horum nil Deus prorsum subit:
 Hoc nemo dicat. Non enim à se cœlitum
 Rex exit unquàm. Compositis hæc congruunt,
 Cœpère dudum quæque jam bello premi.

Ast ille, quis non hoc videt, verti nequit.
 Quinam ergò dantur hæc Deo? tropico modo,
 Mentis ut ipse terreat magè simplices
 Multa velut ex his, tropica quæ dicta indicant.
 Antistrophen fac cogites; et totum habes.
 Nam bile quoniam conciti aliquem cædimus,
 Iram proindè, cùm ferit, damus Deo.
 Sic visum, et aures, sic manus huic finximus,
 Dantes supremo Numini hæc, quibus utimur,

- Ἐπὶ τὶ τούτων, ὡς δοκεῖ, ἐργάζεται.
 Ἐπειτ' ἀκούεις τοὺς κακοὺς, οὐ τοὺς καλοὺς,
 Ὀργὴ Θεοῦ πάσχειν τι καὶ δίκης νόμοις.
 Ὁ σὸς δὲ θυμὸς οὐ μέτροις ὀρίζεται.
 395 Πάντας δ' ἴσους τίθησι. Μὴ τοίνυν λέγε
 Ὡς ἐκ Θεοῦ σοι, καὶ Θεοῦ τὸ σὸν πάθος.
 Ἡ καὶ φρονεῖς σὺ γ' ὡς Θεὸν μιμούμενος;
 Ζήλωσον, ἀλλὰ τὴν νόσον γ' αὖραις δίδου.
 Εἴ που δ' ἀνέγνως εὐσεβῶν ἀνδρῶν χολους,
 400 Πάντας δικαίους εὗρες. Οἶμαι δ' οὐ χολους,
 Κακοῖς δὲ πληγὰς ἐνδίκῳ κινουμένας.
 Οὐπω γάρ ἦν ἐκείνοις ἡ πληγὴ κακόν.
 Πληγαὶ δ' ἐκείνοις σφόδρα συμφορώτατον,
 Χρῆζουσι πολλῆς τοῦ βίου καθάρσεως,
 405 Ράμνου σιδήρον ὄξυν ἐκκαλουμένης,
 Νόμου τε πρόσθεν, καὶ πρὶν ἰσχύσαι νόμον
 Οὐπω τελείως τοῖς τότε' ἐρρίζωμένον.
 Οὕτω μὲν οὖν σὺ τὴν νόσον κατασβέσεις,
 Τούτοις τε σαυτὸν ἐκμαλάσσων τοῖς λόγοις,
 410 Ὡς οἱ κατεπάρχοντες ἀσπίδων γένους.
 Οἴσεις δὲ δὴ πῶς; τοῦτο γάρ σοι δεύτερον.
 Μὴ που, πυρὸς πῦρ, ἐκκαῇ χόλου χόλος.
 Ἴσον γάρ ἐστιν αὐτὸν ἄρξασθαι κακοῦ,
 Ἄλλῳ τε κινηθέντι συμπαθεῖν κακῶς,
 415 Πρώτον μὲν εὐθύς πρὸς Θεὸν κατατρέχων,
 Αἰτῶν τε τὴν χάλαζαν ἐκτρίψαι κακῶς.
 Ἡμῶν δὲ φείδεσθ' οὐδὲν ἡδίκηκότων.
 Σταυρῷ τε σημειούμενος παραυτίκα,
 Ὃν πάντα φρίσσει, καὶ τρέμει, ὃ πάντοτε
 420 Πρὸς πάντας οἶδα προσάτη κεχρημένος.
 Ἐπειτα σαυτὸν εὐτρεπίζων πρὸς πάλιν
 Τοῦ τὸν χόλον κινούντος οὐ χολουμένου,
 Ὡς ἂν κρατήσης τοῦ πάθους ὀπλισμένος.
 Τὸ μὲν γάρ οὐχ ἔτοιμον οὐδ' ἀνθίσταται.
 425 Ὅδ' ἡυτρέπισται, τοῦτο καὶ νικᾷν σθένει.
 Τὸ δὲ κρατεῖν τί; τὸ κρατούμενον φέρειν.
 Τρίτον σεαυτὸν μὴ μεγίστων ἀξίων,
 Εἰδὼς ὅπως προήλθες, ἢ κατασρέφεις.

395. Πάντας δ'. Itā Coisl. in Edit. deest δ'.

402. Οὐπω γάρ. Tunc enim cedere aliquem res non erat mala.

404. Χρῆζουσι πολλῆς. Coisl. πολλῆς δεομένοις.

409. Τούτοις τε σαυτὸν. Itā Coisl. qui κατεπάρχων, excantando. Edit. τούτοις δὲ αὐτὸν ἐκμαλάσσων.

412. Χόλου χόλος. Itā habet Coisl. Codex. Edit. autem legunt χόλου χόλον.

METRICA VERSIO.

Horum, ut videtur, quicquam cum facit.
 Audis deinde, non bonos, verum improbos,
 Irā Tonantis, legibusque, aliquid pati:
 In bile verò nullus est modus tuā:
 Exæquat omnes, Ergò caveas dicere
 Quòd morbus iste sit tibi ex Deo, et Dei.
 Num te Tonantis jactitas esse æmulum?
 Sis sanè: at auras in leves morbum abjice.
 Iras piorum sin legas fortè uspiam,
 Nullas iniquas tu leges: iras nec has,

Plagas malis sed potius inflictas vocem,
 Nec plaga nondum res erat illis mala,
 Quin plena potius commodis. Nam maximè
 Ipsi indigebant criminum purgamine,
 Ac provocabat spineus ferrum frutex,
 Et ante Legem, dumque adhuc Lex languida
 Esset, nec altè fixa satis in cordibus.
 Sic ipse morbum facilis extingues gravem,
 Si pectus hisce mulceas dictis tuum,
 Sævas ut hilaris aspides cantus solet.

- Cum tale quicquam, ut videtur, facit.
 Præterea audis malos non item bonos,
 Ex ira Dei pati aliquid, et justitiæ legibus;
 Tua autem ira mentis non concluditur;
 395 Omnes pares facit. Ne ergo dixeris,
 Ex Deo tibi, et Dei esse tuum affectum.
 Num te jactitas Dei esse æmulatorem?
 Æmulare sanè, sed morbum tuum ventis trade.
 Quòd si alicubi legisti virorum piorum iras,
 400 Omnes justas reperisti. Credo etiam non iras,
 Sed pœnas fuisse malis justè inflictas.
 Nondùm enim erat illis plaga res mala,
 Imò plagæ his erant utilissimæ,
 Utpotè indigentibus magnâ vitæ expurgatione,
 405 Spinâ virgam ferream provocante
 Antè legem, et priùs quàm vim haberet lex,
 Quæ nondùm perfectè in hominibus hujus temporis radices egerat.
 Sic igitur tu morbum extingues,
 His te ipsum molliens rationibus,
 410 Ac veluti qui excantant aspides.
 Quomodò autem tu feres injuriam? id namque præterea spectandum:
 Ne fortè quemadmodùm ignis ignem accendit, sic bilis bilem excitet.
 Perindè est enim, si quis incipiat malum,
 Aut si cum alio commoto ipse malè afficiatur.
 415 Primò quidem statim ad Deum confugas
 Orans, ut diram exterat grandinè,
 Nobisque parcat, qui neminem læsimus;
 Cruce quamprimùm signatus
 Quam omnia metuunt et tremunt, quâ semper
 420 Adversùs omnes tutatrice scio me usum esse;
 Deindè præpara te ad certamen
 Contrà eum qui hanc bilem movet, non contrà iratum,
 Ut affectum superare queas armatus;
 Nam qui paratus non est, nequit resistere.
 425 Instructus autem armis, vincere potest.
 Sed quid est vincere? vinci te æquo animo ferre.
 Tertium, ne te ipsum maximis dignum reputes,
 Noscens undè prodieris, et quò reversurus,

Piorum iræ
 propriè iræ non
 sunt.

Quâ ratione
 irascenti quis-
 piam non iras-
 cetur.

Primum reme-
 dium ad Deum
 confugere.

Secundum re-
 medium crucis
 signum.

Animus ad-
 versùs iram præ-
 munendus.

Tertium reme-
 dium humilitas.

416. Ἐντρέψαι κακῶς. Fortè κακῆν. Coisl. ἐντρέψαι. Vat. καλῶν.

422. Τοῦ τόν. Id est, contrà Diabolum, qui iram accendit. Ità Coisl. Edit. τούτον. Mox, οὐ χολουμένου. Ità Coisl. malè Editi, οὐχ ὀλουμένου.

424. Οὐχ ἔτοιμον. Ità Coisl. et Vat. in Edit. deest οὐχ.

425. Ὁ δ' ἡντρέπισαι. Ità Coisl. Edit. ὁ δ' ἐντρέπισας.

427. Ἀξιῶν. Coisl. et Vat. ἄξιον.

428. Ἡ καταστροφῆς. Coisl. οἱ.

METRICA VERSIO.

At bilis (id nam sequitur) æstum qui feres,
 Ne flamma bilis excitet bilis facem?
 Malum inchoare nam parem culpam arbitror,
 Alterius iræ séque præbere æmulum.
 Primò ad supremum concitus Numen fugé,
 Ab eoque posce, grandinem ut diram exterat.
 Facilisque tibi sit, neminem qui læseris.
 Signare mox te sis memor sanctâ cruce,
 Quam cuncta metuunt, ac tremunt: quâ præside

Tom. II.

Adversùs omnes semper usum me scio.
 Post autem in illum ut dimices te compara,
 Non quem ira præceps commovet, sed qui hanc movet:
 Ut septus armis vincere hunc morbum queas.
 Namque imparatus quisquis est, resistere
 Nequit: paratos at manet palmæ decus.
 Quid ferre palmam est? cedere æquo pectore.
 Tertium erit, ut te maximis dignum haud putes,
 Noscens et ortus qui tuus, quisque exitus:

- Ὡς μὴ ταρασσῇ τὸ παρ' ἀξίαν πνέειν.
 430 Τὸ γὰρ ταπεινὸν καὶ φέρει νικώμενον.
 Οὐ κάμπτεται δὲ τὸ σφόδρ' ἐξωγκώμενον.
 Σποδὸν δὲ, καὶ γῆν, καὶ σκιάν καλουμένους
 Αὐτοὺς ὑφ' αὐτῶν οἶδα τοὺς Θεῷ φίλους,
 Ὡς ἂν τι συσέλλωσι τῆς ἐπάρσεως.
 435 Σὺ δ', ὡς ἄριστος, τὰς ὕβρεις ἀπαξιοῖς;
 Μὴ καὶ δίκας ὀφλῇς γε τοῦ φρονήματος.
 Πῶς δ' ἂν παθῶν ἔργῳ τι τῶν οὐχ ἡδέων
 Στερξαῖς, ὅς οὐδὲ ῥήματ' εὐπετῶς φέρεις.
 Τέταρτον, εἰδὼς οὐδὲν ὄντα τὸν βίον,
 440 Ἀλλ' οὐδὲ κριτὰς ἀπλανεῖς τῶν πραγμάτων
 Ἄπαντας ὄντας τῶν καλῶν ἢ μὴ καλῶν.
 Στροβούμενον δὲ καὶ περιπλανώμενον
 Τὸ πλεῖον ἡμῶν, ὦ γὰθ', ἐν τοῖς πλείοσι.
 Ἄ μὲν γὰρ ἡμῖν αἰσχροὶ οὐχὶ καὶ Λόγῳ.
 445 Ἄ δ' οὐκ ἔμοιγε, ταῦτα τῷ Λόγῳ τυχόν.
 Ἐν ἑστὶ πάντως αἰσχρὸν, ἢ μοχθηρία,
 Τὸ δοξάριον δὲ τοῦτο, καὶ τὸ εὐπορον,
 Ἡ τ' εὐγένεια, παιδίων ἀθύρματα.
 Ὡςθ' οἷς μὲν ἄχθομ', ἐντροφᾶν ἐχρῆν ἴσως.
 450 Οἷς δ' ὀφρουῶμαι, καὶ ταπεινοῦσθαι πλέον,
 Ἡ νῦν ἐπαίρομ' οὐ καλῶς φυσώμενος.
 Πέμπτον, λογισμῷ μείζονι χρησώμεθα.
 Ὡς εἰ μὲν οὐκ ἀληθὲς οὐδὲν, ὧν λέγει.
 Ὁ τῷ χόλῳ ζεῶν τε καὶ τυφλούμενος,
 455 Οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς· εἰ δ' ἀληθεύει λέγων,
 Ἐμαυτὸν ἡδίκηκα, καὶ τι μέμφομαι
 Τὸν ἐκλαλήσανθ' ἅ πρὶν ἦν κεκρυμμένα;
 Χόλος φυλάσσειν πίσιν οὐκ ἐπίσται.
 Ὅς γὰρ καθίσατ' οὐδ' ἀληθὲς πολλάκις,
 460 Πῶς ἂν κατάσχοι μοι χόλος μυσηρίου;
 Ἐπειτ' ἐκεῖνο σωφρονήσεις ἐννοῶν,
 Ὡς εἰ μὲν οὐδὲν ἔστιν ἢ ζέσις κακὸν,
 Οὐδ' ἐγκαλεῖν δίκαιον· εἰ δ' ἔστι κακὸν,
 Ὡς ἔστι, καὶ σοι φαίνεται, μὴ αἰσχρὸν ἢ
 465 Πάσχειν, ἅ τοῦ πάσχοντος εἰ κατήγορος,
 Καὶ μὴ τὸν ἐχθρὸν λαμβάνειν παραινέτην;
 Εἴτ', εἰ μὲν ἔστι πρόσθεν οὐκ αἰνούμενος
 Οὗτος, ὁ νῦν ζεῶν τε καὶ πνέων θράσος,

429. Παρ' ἀξίαν πνέειν. Coisl. παρ' ἀξίαν πλέον.

433. Ὑφ' αὐτῶν. Itā Coisl. Edit. ὑπ' αὐτῶν.

434. Ὡς ἂν τι. Coisl. ὡς ἂν σε, ut tuam superbiam retundant. et Leuv. rationi.

435. Τὰς ὕβρεις. Mendosè Edit. τὰς ὕβρεις.

444. Οὐχὶ καὶ Λόγῳ. Non item Verbo, nempè Deo. Bill.

METRICA VERSIO.

Turberis ut ne, spiritus altos gerens.
 Summissus æquâ mente nam vinci feret:
 At tumida fastu mens gravi flecti negat.
 Terrâmq̃ue et umbram, et pulverem sese vocant,
 Quos rex Olympi maximè caros habet:
 Elationis nonnihil quò sic premant.
 Ac tu recusas, optimus velut, probra?
 Hujusce fastûs ne luas pœnas, vide.
 Quî porrò, rebus læsus, hoc æquus feres,
 Molesta cùm tu verba tam graviter feras?

Quartò, esse vitam prorsus hanc credas nihil,
 Rectos nec omnes esse rerum judices,
 Quas vel probare convenit, vel carpere:
 Errore sed nos decipi turpi admodum,
 Ex parte magnâ, rebus in quamplurimis.
 Nam sœda quæ nos ducimus, ratio haud item:
 Ac pulchra quæ nos, ipsa fortassè improbat.
 Una, una verè sœda res, est pravitas.
 Gloriola verò hæc tenuis, et moles opum,
 Splendôrque generis, ludus est pueros decens.

Ne turberis, altiores, quàm pro dignitate, spiritus gerens.

430 Qui enim humilis est, vinci se patitur;

Non flectitur autem, qui valdè est tumidus.

Cinerem, terram, umbram appellare

Sese ipsos scio viros Deo acceptos,

Ut non nihil comprimant elationem.

435 Tu autem, velut præstantissimus, ferre injurias recusas?

Cave ne luas poenas tuæ superbiæ.

Quo pacto perpressus re ipsâ aliquid ingratum

Libenter sustineres, qui nequidem verba fers patienter?

Quartum, scias nihil esse hanc vitam,

440 Nec omnes esse rectos judices

Rerum bonarum et malarum:

Decipi autem, versari et errore circumagi

Maximam partem nostrum, ô bone, in rebus plerisque.

Quæ enim nobis sunt turpia, non item Verbo sunt turpia;

445 Quæ autem mihi non sunt, talia fortè sunt Verbo.

Una res omninò turpis, pravitas,

Gloriola hæc tenuis, et opulentia,

Ipsaque nobilitas, puerorum ludicra.

Itaque, quibus crucior, iis fortè lætandum esset;

450 Quibus verò insolesco, animum demittere potiùs deberem,

Quàm efferri, sicut nunc non benè inflatus sum.

Quintò, ratiocinatione firmiori utamur.

Si nihil veri est in iis, quæ profert

Is qui bile fervet et est excæcatus,

455 Nihil ad nos attinent: sin autem vera sunt quæ dicit,

Memet ipse læsi, et quid reprehendo eum

Qui prodit, quæ priùs erant abscondita?

Iracundia fidem servare nescit:

Quæ enim objicit sæpè quod verum non est,

460 Quî fiat ut servet mihi iracundia secretum?

Deindè moderatior fies, hæc tecum recogitans;

Si quidem ira non est malum,

Neque iratum reprehendere æquum est; si autem est malum,

Ut est re ipsâ, ac tibi videtur, nonne turpe est

465 Eodem vitio laborare, quo laborantem alium reprehendis,

Nec hostem habere instar monitoris?

Præterea, si antea non erat laudabilis

Is, qui nunc irâ fervet, et spirat audaciam,

*Genes. xviii.
Psalm. cxi.*

*Quartum re-
medium præsen-
tia nihili ducere.*

*Nihil turpe
præter vitium.*

*Quintum re-
medium.*

*Ira nil reti-
cere nescit.*

*In irâ consi-
lium ab hoste
capiendum.*

446. Ἐν ἑστ. Ità Coisl. Bill. ex conjecturâ emendaverat.

459. Ἀληθείς. Ità legendum. Edit. ἀληθείς.

457. Τὸν ἐκκαλήσανθ' ἄ. Ità Coisl. Edit. mendosè τὸν καλίσανθ' ἄ.

460. Χόλος. Coisl. χόλον.

METRICA VERSIO.

Quibus ergò crucior, fortè lætandum his erat:

Quibus insolesco, par erat magè dejici

Ob ista, quam nunc improbè mentem effero.

Quintò, altius sic cogites tecum velim:

Si falsa sunt hæc cuncta, quæ de me evomit,

Qui bile fervet, lumine et mentis caret,

Nil me ista tangunt. Vera sin autem objicit,

Meme ipse læsi. Curnàm ei succenseam,

Enuntiavit probra qui priùs abdita?

Servare bilis impotens nescit fidem.

Persæpè nam quæ falsa proloquitur libens,

Occulta quonam comprimat tandem modo?

Hoc præter ista cogitans, moderatior

Redderis. Ira si malum non est, eâ

Captum improbare non decet. Sin est malum,

Et est, et esse judicas, quid turpius,

Quàm, quem tu in alio carpis, hoc morbo affici,

Nec ipso ab hoste capere consilium tuo?

Huc adde, quòd si non priùs laudabilis

Erat hic, modò qui fervet, et spirat ferox,

- Καὶ νῦν προδήλως ἀντὶ σοῦ μεμφθήσεται.
 470 Εἰ δ' ἂν καλῶν τις, οὐ σὺ δόξεις σωφρονεῖν.
 Πρὸς γὰρ τὸ κρεῖσσον ἢ ῥοπή τῶν πλειόνων.
 Ἄλλ' εὖ πέπονθε· πλεῖον ἐγκληθήσεται.
 Ἄλλ' ἠδίκησε σ'· αὐτὸν οὐ δράσεις κακῶς.
 Ἀλλὰ σχεθήσεται· ἂν δὲ πλεῖον ἐκμανῇ.
 475 Ἀλλὰ προήρξατ'· ἀλλὰ κλασθήτω τάχος
 Τῷ σῷ λόγῳ τε καὶ τρόπῳ περιτραπείς,
 Ὡς περ τι κύμα λυθεῖν ἐν χέρσῳ τάχος,
 Ἡ καὶ ζάλη τις οὐκ ἔχουσ' ἀντίσασιν.
 Ὑβρις τὰδ' ἐστίν· ὕβρις, ἣν συνεκπέσης.
 480 Ἡ καὶ νοσοῦσιν ἀντιλοιδορήσομεν;
 Τῶν θαιμονώντων οὐ φέρεις τὴν ἔνσασιν;
 Τούτων λέγω δὴ τῶν ὑλακτούντων βίᾳ.
 Τοὺς ἔκφρονας δὲ καὶ θεινῶς μεμηνότας;
 Ἄν εὖ φρονῆς γε· τοὺς μεθυπλήγας δ' ἔτι,
 485 Ὡν τὴν φρόνησιν ἡ μέθη κατέκλυσε.
 Τί δ' εἰ κύων σοι προσδράμοι λύσσης γέμων;
 Τί δ' ἂν κάμηλος φυσικῆς ἐξ ὕβρεως
 Βροντῶσα λαιμῷ, καυχέν' ἐκτείνουσά σοι,
 Στήσῃ παλαιῶν; ἢ τὸ φεύγειν σώφρωνος;
 490 Τί δ' εἰ σε πόρνη τοῖς ἑαυτῆς αἵσχεσι
 Βάλλοι· σύνθηές ἐστι γὰρ πόρναις τόδε,
 Αἷς ἐστι θεινὸν αἷσχος, αἷσχος εἰδέναι,
 Τέχνην ἐχούσαις μηθεὶν αἰσχύνεσθ' ὄλως.
 Ὁ δ' ἐκ Σινώπης προσίῶν ταῖς ἐκ ζέγους,
 495 Ὑβριζε ταύτας, ὡς λόγος· τί μνώμενος;
 Φέρειν τὰς ὕβρεις εὐκόλως ταῖς ὕβρεσι.
 Ταυτ' ἐννοῶν σὺ τὰς ὕβρεις ἀτιμάσεις.
 Εἶπω τι καὶ τεχνικόν, οὐ μὴν ἄξιον
 Τοῖς τὸ πρᾶον τιμῶσιν· ἀλλ' ὁμῶς ἐρῶ.
 500 Σβεσθήριον γὰρ ἐστὶ τῆς ἀηθίας.
 Πύκτας ποτ' εἶδες; ὡς τὸ πρῶτον ἡ ζάσις
 Τούτοις ἀγωνισμ' ἐστίν, ὑψηλὴν λαβεῖν;
 Οὐ γὰρ μικρόν τι τῷ κρατεῖν συνεισφέρει.
 Οὕτω θέλησον αὐτὸς ἣν λῶν λαβεῖν.
 505 Ἡ δ' ἐστὶ τὸν λυσσῶντα βάλλειν παιγνίοις.
 Γέλως μέγιστον ὄπλον εἰς ὀργῆς μάχην.

470. Δόξεις. Ità Coisl. Edit. δόξης.

473. ἠδίκησε σ'; αὐτὸν οὐ δράσεις κακῶς. Ità Coisl. Edit.

ἠδίκησε; αὐτός.

476. Τῷ σῷ λόγῳ τε. Ità Coisl. et Vat. deorat in Editis

τῷ σῷ, et uno pede claudicabat versus.

METRICA VERSIO.

Nunc etiam apertè dedecus, non tu, feret.
 Sin autem honestus, improbus videberis.
 Præstantiori pars enim major favet.
 Ingratus in me est: gravius hinc notabitur.
 At læsit hic me: tu cave hunc lædas item.
 At reprimetur: forsan hinc crescet furor.
 At cœpit ille: protinus verbis tuis
 Frangatur, atque moribus blandissimis,
 Solutus instar fluctuum ad terram illicò,

Aut ut procella, cum nihil renititur.
 At probra sunt hæc: probra, si cadas simul.
 Ægròsne probris mutuis ipse impetes?
 Annon furentes pateris hos, qui dæmone
 Agitantur, ac vi perciti horrendum latrant?
 Quid? mente captos non feres? certè feres,
 Si mentis ipse es integræ. Quid ebrios,
 Quorum Lyæi nimia vis mentem obruit?
 Quid, rabidus ad te fortè si currat canis?

Etiam nunc manifestè vituperabitur, tu verò minimè.

470 Sin autem vir bonus est; tu non videberis sapiens:

In meliorem enim partem propendet pars major.

Verùm benè de illo meritis sum, inquires: hinc magis culpabitur.

At injurià te affecit: cave ne tu vicissim afficias improbè.

At coërcebitur: fortè majori furore corripietur.

475 At ille cœpit: fac ut citò frangatur

Verbis tuis et moribus blandis immutatus,

Quemadmodum fluctus ad terram frangitur illicò,

Aut procella, quæ non habet quod ipsi renitatur.

At probra hæc sunt: probra sanè, si simul cadas.

480 An ægrotis mutua ingeremus convicia?

Nonne agitatorum à dæmone toleras furorem?

Horum dico, qui vi coacti latrant.

Non fers insanos, et graviter furentes?

Fers certè, si sapis; temulentos etiam

485 Quorum rationem ebrietas obruit.

Quid si canis accurrat furiosus?

Quid si camelus naturali petulantia

Tonet gutture, et cervicem erigat tibi,

Stabisne contra eum dimicans? nonne sapientis est fugere?

490 Quid autem si te scortum propriis turpitudinibus

Petat? hæc enim consuetudo est meretriculis,

Quibus magnus est pudor pudore affici,

Utpotè quæ artem unam habeant nullatenus erubescere.

Sinopensis philosophus, accedens ad fornicem,

495 Convicia scortis ingerebat, ut ferunt. Quid consequi cupiebat?

Ut pati facilè contumelias disceret contumeliis.

Hæc tu considerans, convicia despicias.

Dicam aliquid artificiosum, haud equidem dignum

Iis, qui lenitatem in pretio habent, verumtamen dicam:

500 Id enim extinguere potest molestiam.

Pugilésne aliquandò vidisti? quo pacto primum de loco

Ipsis est certamen, singulis superiorem occupare conantibus?

Non enim parvi hoc est ad victoriam momenti.

Sic tu studeas locum opportuniorem capere.

505 Is autem est, ut hominem irâ furentem ludicris dicteriis petas.

Risus enim fortissima est armatura in prælio adversus iram.

Objectiones
diluunt.

Scortis pudor
est pudore affici.

Diogenes.

Ira joci fran-
genda.

477. Τάχος. Coisl. πρώτος. Vat. in marg. *leniter.*

481. Ἐνστασι. Ità Coisl. Edit. ἐκστασι.

492. Ἀτάχος. Hoc loco, inquit Billius, non tam turpitu-

dinem ipsam, quàm pudorem ex turpitudine conceptum
significat.

505. Ἡδ' ἔστι. Coisl. et δ' ἔστι.

METRICA VERSIO.

Quid? si camelus quispiam ferox tonet
Gutture, tibi quæ tendat infestum caput?
Stabisne pugnans? nonne qui sapit, fugit?
Quid si suis te fœda meretrix impetat
Probris? id etenim moris est meretriculis,
Pudore quibus est affici magnus pudor,
Ut queis sit arti nequiquàm erubescere.

Civis Sinopes fornicem adiens, turpibus
Scorta impetebat vocibus: quid moliens?
Per probra probra disceret facilè ut pati.

Tom. II.

Hæc mente volvens negliges convicia.
Aliquidne dicam callidum? non id quidem
Placidis quadrabit mentibus: dicam attamen.
Hoc mentis etenim tædium extinguit grave.
Pugilésne cernis, studium ut his hoc sit prius,
Uter altiore figet in loco pedem.
Haud namque parvum pondus ad palmam hoc habet.
Sic altiore consequi gradum stude,
Hoc est ut irâ torridum joci petas.
Adversus iram nam joco nil fortius.

J 6

- Ὡς οἱ καινὴν πέμποντες ἀθληταῖς χεῖρα,
Ὀρμήματι σφοδρῶ τε καὶ μεμνηότι
Κάμνουσι πλεῖον τῶν πονούτων σωμάτων.
510 (Κράτημά τ' οὐκ ἔντεχνον ἰσχύος κλάσις.)
Οὕτως ὅς ὑβρίζει μὴ χολούμενόν τινα,
Ἀλλ' ἐκγελῶντα τὴν μάχην, ἀλγεῖ πλέον.
Τὸ δ' ἀντιπίπτου καὶ τιν' ἡδονὴν φέρει.
Πλείων γὰρ ὕλη τῷ χόλῳ καθίσταται,
515 Λίαν γλυκεῖ τε καὶ ἀπλήσῳ πράγματι.
Ἐκεῖνό σοι γένοιτο τῆς βουλῆς τέλος.
Τί τὸ πρᾶον μάλιχα τῶν θυτῶν; Θεός.
Τίς δ' ἡ χολώδης φύσις; ὁ βροτοκτόνος.
Ὀργὴν γέ τοι γίνωσκε καὶ καλούμενον,
520 Πρὸς αἷς καλεῖται κλήσεσι πονηρίας.
Τούτων ἐλοῦ τιν' ἦν θέλης μοῖραν σύγῃ.
Ἄμφω γὰρ οὐκ ἔνεσι. Καὶ τοῦτο σκόπει.
Τίς μὲν γελᾷται, τίς δὲ τῶν αἰνουμένων;
Μικρὸν γὰρ οὐδὲ τοῦτο τοῖς σκοπούμενοις.
525 Τὸ λοιπὸν, ὀρκίζω σε τῶν κακῶν φίλον,
Τὸν δυσμενῆ συνήγορον καὶ προσάτην,
Οἰδοῦντα καὶ διδοῦντα ταῖς ἁδοῦ πύλαις,
Εἶξαι Θεῷ τε καὶ Λόγῳ τὸ σήμερον,
Θυμέ, ζέσις, πλήρωμα τοῦ βροτοκτόνου,
530 Αἶσχος προσώπου ἐμφανές, φρενῶν ζάλη,
Μέθη μύωψ, κρημνισά, ταρταρηφόρε.
Ὡ πνευμάτων λεγῶν, κακὸν σύνθετον,
Δεσμούς διασπῶν καὶ πέδας σὺν ἁμμασιν,
Χριστός σε βούλεθ', ὃν τὸ πᾶν τόδ' οὐ φέρει,
535 Αὐτὸς φέρει δ' οἶαξιν ἀπταισῶς τὸ πᾶν,
Νωμῶν βροτῶν τε καὶ τῶν Ἀγγέλων βίον,
Ὡς καὶ πονηρῶν πνευμάτων λύσιν φέρει
Παθῶν τε, τοῖς καλοῦσιν αὐτὸν ἐκτενῶς,
Οὗτός σε βούλετ' ἔνθεν ὡς τάχος φυγεῖν.
540 Τῶν σῶν θυῶν πλήρωσον εἰσελθὼν βάθη.
Δέξουθ' ἐτοίμως εἰς βύθον πεσοῦμενον.
Ἡμῶν δ' ἀπόσχου τῶν Θεῷ μεμηλότων.

508. Μεμνηότι. Coisl. μαινομένῳ.

518. Βροτοκτόνος. *Dæmonem* intelligit.519. Ὀργήν. *Hunc*, id est, *Dæmonem* : his verbis arbitratur Billius hunc Ephes. II, 3, locum significari : *eramus naturæ filii iræ*, quanquàm alio sensu dici possint *filii iræ*, qui sempiternâ *Dei irâ* sunt digni.525. Τῶν κακῶν. Coisl. τὸν κακόν. Sic legit Leuv. qui vertit *malam amicam*.526. Προσάτην. *Inimicam adjutricem* appellat iracundiam Gregorius, eò quod auxilium illud, quod nobis injuriâ quâpiam affectis præbet, salutis nostræ noxium sit et exitiosum.

527. Οἰδοῦντα καὶ διδοῦντα. Coisl. ἰδόντα καὶ διδόντα.

528. Λόγῳ τῷ. Coisl. λόγῳ τῷ, verbo : Leuv. *hodiernæ orationi*. Billius : *his meis sermonibus*. Malim, *Verbo*, cujus Gregorius judicium opponit humano judicio, vel Evan-

METRICA VERSIO.

Inanem ut is qui mittit in pugilem manum,
Magnoque fertur impetu, et totus furit,
Hoc, cui laborant membra, lassatur magis,
(Inscita vires nam quatit prehensio :)
Sic qui lacessit placidum et irâ liberum,
Ridentem et atrox prælium, magis dolet.
At qui repugnat, gaudium quoddam parit,
Materia quippè surgit hinc iræ amplior,
Quæ dulcis est res, atque saturari negat.

Extrema nostri hæc clausula hortatûs erit :
Quid rebus extat mitius cunctis? Deus.
Quis fervet irâ? Carnifex mortalium.
Namque et vocatur irâ, præter cætera,
Quæ fecit illi nomina ingens pravitas.
Harum tu utramvis partium partem elige :
Utramque nec enim fas tibi. Hoc quoque cogita :
Quis rideatur, quis sit in laude omnium?
Rectè æstimanti nam nec hoc sanè levo.

Quemadmodum ii, qui inaniter mittunt in athletas manum,
Impetu vehementi et furibundo
Defatigantur magis, quàm laborantia corpora:

510 (Prehensio nimirum inscita vires frangit;)

Sic qui conviciis lacessit quempiam, qui non irascitur,
Imò qui ridet pugnam, multò magis dolet.

Nam cum ipsi repugnatur, id gaudium quoddam parit.

Uberior enim materia iræ suppeditatur,

515 Quæ admodum dulcis et insatiabilis res est.

Is tibi sit nostri consilii finis.

Quid in rerum naturâ est mitissimum? Deus.

Quid autem iracunda natura? Hominum carnifex.

Iram verò hunc (dæmonem) scito esse appellatum

520 Inter cæteras, quas habet, appellationes malitiæ.

Horum elige, quam volueris, partem;

Nam utramque simul non potes habere. Hoc quoquè considera:

Quis irrideatur, quis laudibus celebretur?

Neque enim leve istud est æquis rerum æstimatoribus.

525 Cæterum adjuro te malorum amicam,

Inimicam patronam et tutatricem,

Inflantem et tradentem inferni portis,

Ut cedas Deo et Verbo hodiè,

Ira, fervor, domicilium ejus, qui hominem interfecit,

530 Turpitudine vultûs manifesta, mentium perturbatio,

Ebrietas stimulatix, præcipitatrix, ad tartarum ferens.

Spirituum legio, animæ et corporis labes,

Vincula rumpens et pedicas unà cum nexibus,

Vult te Christus, quem universum istud ferre non potest,

535 Qui ipse clavo gubernat inoffenso universitatem hanc,

Regens hominum et Angelorum vitam,

Quique à pravis spiritibus liberat

Et à cupiditatibus, eos qui ipsum continuò implorant,

Christus, inquam, te vult hinc confestim fugere:

540 Porcorum tuorum profunditates ingrediens reple:

Excipient promptè in mare ruentem.

A nobis verò abstine, qui Deo curæ sumus.

Ira res dulcis,
cum ipsi quis
irascitur.

Deum imitan-
tur mansueti,
diabolum ira-
cundi.

Iram adjurat.

gelium, seu doctrinam Christianam. Alludit forsan ad
istud Hebr. xiii, 8. *Jesus Christus heri et hodiè.*

529. Πλήρωμα, id est, τοῦ δαίμονος πεπληρωμένον, ut Elias
interpretatur in Orat. quâdam ubi Gregorius vocat Arium
πλήρωμα τοῦ δαίμονος.

530. Προσώπου. Coisl. προσώπων.

532. Πνευμάτων λεγών. Alludit ad Lucæ, viii, 30. Μοχ,

κακὸν σύνθετον. Compositum malum appellat, quòd homini
composito ex corpore et animâ noceat tam in corpore
quàm in animâ.

533. Πέδας. Ità Coisl. malè Edit. πόδας.

536. Νωμών. Ità Coisl. Edit. νομών.

541. Δέξοιθ'. Ità Coisl. Edit. δέξοντ'.

542. Τῶν. Ità Coisl. Edit. τῶ.

METRICA VERSIO.

Quid restat? ô quæ es agmini cara improbo,
Simul inimica præses, adjutrix simul,
Tumésque, et orco tradis, ut cedas Deo
Te adjuro, cedas his meis sermonibus.
O ira, fervor, dæmonis domus horridi,
Manifesta vultûs macula, turbo mentium,
Crapula, et asile, tartari ad lacus ferens,
Horrenda legio, multiplex labes mali,
Et vincla rumpens, et pedum nexus graves:

Te Christus, hic quem cuncta non simul ferunt,
At ipse clavo cuncta fert lapsum citra,
Hominumque vitam, cœlitum et mentes regens:
Qui spiritusque, si quis hunc precibus vocet,
Pravos, et animi præpotens morbos fugat:
Te Christus, inquam, fugere confestim hinc jubet.
Porcorum in alvum te tuorum conjice:
Capiet ruentem grex libens hic in mare.
At parce nobis, qui Deo curæ sumus.

Καὶ ταῦτα σιγῆς · οἱ δὲ λύσαντες λόγον,
 Εἰ μὲν τοὶ τούτων ἄξιον φθέγγουσθ' ἔπος,
 545 Φθέγγασθε κάμοι· εἰ δὲ σιγῆς, οὐκ ἐμοί.
 Καὶ ὅτα δῆσω τοῖς λόγοις, ὥσπερ λόγον.

КС.

Εἰς Εὐγενῆ Ἀγίστροπον.

Αἵματος ἐξ ἀγαθοῦ τις, ἅπαν κακὸν, ἀνδρὶ γένος μὲν
 Οὐ τῶν εὐπατέρων, τᾶλλα δὲ θαυμασίων,
 Προῦφερε τοὺς προγόνους. Καὶ ὅς μάλα ἠδὺ γελάσσας,
 Εἶπε λόγον μνήμης ἄξιον· Ὡς τὸ γένος
 5 Ἔστιν ὄνειδος ἐμοιγε, γένει δὲ σύ. Τοῦτο φύλασσε
 Ὡς μὴ τῆς ἀρετῆς ἄλλο τι πρόσθεν ἄγοις.
 Εἰ σοῦ τις τὸ θυσιδὲς ἐκέρτομεν, ἢ τὸ δυσῶδες,
 Εἶπες ἂν ὡς ὁ πατήρ ἦν καλὸς, ἢ μυρίπνους;
 Εἰ δὲ σε τις ὡς δειλὸν ἐπέσκωπτεν, καὶ ἀνάνδρον,
 10 Ὡς πρόγονοι πολλὰς εἶλον Ὀλυμπιάδας;
 Οὕτω, εἴ σε κακὸν τις ἐλέγχει καὶ ἀνόητον,
 Μὴ μοι τοὺς πατέρας, μηδὲ τὰ νεκρά λέγε.
 Χρυσόδετον κιθάρην τις ἔχων, ἔκρυξε κἀκίξον.
 Ἄλλος ἀπ' εἰκαίης εὐγενὲς ἦκε μέλος.
 15 Τίς τούτων, ὦ λῶξε, ἀμείνων σοι καθαριστής;
 Ὡς σώζει τεχνικοῖς κρούμασιν ἀρμονίας.
 Ἀλλὰ σὺ χρυσῶν μὲν πατέρων ἔφυς, ὡς σε λέγουσιν,
 Αὐτὸς δ' οὐκ ἀγαθός. Εἶτα μέγα φρονέεις;
 Τοῦτό γέ σοι λαμπρὸν γένος ἐστίν, οἱ προπάλαιοι
 20 Νεκροὶ, καὶ μύθων πλάσματα, καὶ γραῖδες;
 Παίζεις. Πρὸς σε δ' ἔγωγε βλέπω μόνον, εἰ δίκαιός τις
 ἢ κακός. Ἡδ' ἀρχή, πηλὸς ἅπαντες ἴσος.
 Δέρματα πάντες ὅμοια, φυσώμεθα δ' οἱ μετέωροι,
 Πλούτῳ καὶ δόξῃ, καὶ πατρίσι μεγάλαις.
 25 Ὡς τί μοι τὰ περισσά, πατήρ, γένος; Οὔτε με μῦθοι
 Τέρπουσ', οὔτε τάφοι. Ἀλλ', ἀγαθὲ, πρὸς σε βλέπω.
 Εἷς χοῦς πάντες, ἐνὸς πλάσμου γένος. Ἡ δὲ τυραννὶς
 Εἰς δύο τὰ θνητῶν ἔσχισεν, οὐχὶ φύσις,
 Δούλος ἐμοὶ πᾶς σκαιός· ἐλεύθερος, ὅστις ἄριστος.
 30 Εἰ δὲ σὺ τύφον ἔχεις, τοῦτο τί πρὸς τὸ γένος;
 Ἡμιόνους τί πατήρ πόθ' ὁ κἀνθων ἐστίν ὄνειδος;
 Οὐδέν. Τίς δὲ τ' ὄνοις δόξα παρ' ἡμιόνων;

543. Σιγῆς. Silentii quod sibi indixerat, tempore conditum hoc carmen significat.

544. Εἰ μὲν τοι. Coisl. εἰ μὲν τι.

545. Οὐκ ἐμοί. Ità Coisl. Edit. οὐ κάμοι.

XXVI. 2. Θαυμασίων. Coisl. θαυμασίῳ.

6. Ἀγοις. Coisl. ἄγης.

7. Ἐκέρτομεν. Coisl. et Herv. ἐκερτόμηνεν.

11. Οὕτω. Coisl. οὕτως.

METRICA VERSIO.

Et hæc silentis. Ora qui mea solvitis,
 Si, quod sit his par, quidpiam loquimini,
 Et mihi loquimini: sin minus, non et mihi.
 Ligabo et aures vocibus, vocem velut.

XXVI. IN DIVITEM MALÈ MORATUM.
 (Billio interprete)

Nobilis, at gravibus vitiis adopertus, honesto,
 Non tamen illustri, commemorabat avos.
 Risit ad hæc alter, scitæque hoc rettulit: «Ut mi
 »Dedecori genus est, sic quoque tu generi.»

Hoc memori condas animo, repetásque subindè:

Ut virtute tibi nil prius esse queat.

Quòd si te salibus quisquam probrisque lacessat,

Quòd tibi cum facie sit quoque sædus odor:

An dices: «Genitor præstabat, odórque,

»Quem dabat è toto corpore, gratus erat?»

An multas, dices, timidus si fortè voceris,

Imbellisque, atavus vicit Olympiadas?

Sic quoque, si quis te nequam stolidúmque vocârit,

Ne mihi, quos rapuit mors fera, profer avos.

Et hæc silentii: vos autem, qui meam solvistis orationem,
 Si quidem his dignum proferatis verbum,
 545 Profertè et mihi; sin autem silentio dignum, nec mihi profertè.
 Aures etiam ligabo sermonibus, ut vocem ligavi.

XXVI.

IN NOBILEM MALÈ MORATUM.

*Alia Bill. 53,
 pag. 126.*

Quidam ex nobili sanguine, omninò malus, homini genere quidem
 Non claro, cætera verò admirabili,
 Proferebat majores, et ille perquàm suaviter arridens,
 Reddidit verbum memoriâ dignum: «Genus
 5 »Est mihi probro, tu verò generi.» Hoc dictum serva,
 Ne virtuti aliquid quidpiam anteponas.
 St tibi quis oris deformitatem exprobraret, vel odoris fœtorem,
 Dicerésne: «Pater meus erat formosus, et suavissimè olens?»
 Si verò te quis, ut timidum irrideret et ignavum,
 10 (An dicerés): «Majores mei plures olympicas palmas reportârunt?»
 Sic, si quis te malum ostendat et stultum,
 Ne mihi parentes et cadavera laudes.
 Auream citharam quis habens, pulsavit pessimè,
 Alius è vulgari egregiam reddidit modulationem.
 15 Uter horum, ô bone, melior tibi videtur citharædus?
 Ille qui eruditis pulsibus servat concentum.
 Ergò tu aureis quidam parentibus natus es, ut de te aiunt,
 Ipse verò non bonus; postea magnos spiritus geris?
 Hoc splendidum tibi genus est, proavi
 20 Mortui, fabulosa et anilia commenta?
 Jocarís. In te ego respicio solum, justúsne sis
 An malus? Prima origo, lutum idem omnes sūmus,
 Pelle cuncti eâdem induti; inflamur autem, tumidi
 Opibus, et gloriâ, et illustri patriâ.
 25 Itaque quid mihi hæc inania jactas, patrem, genus? Neque me fabulæ,
 Delectant, neque tumuli. Verùm te unum, ô bone, inspicio.
 Unus pulvis omnes, unius fictoris genus: tyrannis autem,
 Non natura, in duas partes mortalium res secuit.
 Servus mihi est omnis malus: liber quisquis optimus,
 30 Sin autem tu fastu tumes, quid ad hoc genus?
 Mulis quodnam pater, qui asinus est, affert opprobrium?
 Nullum. Quæ verò asinis gloria est à mulis?

Nil virtuti an-
 teponendum.

Quæ vera ser-
 vitus?

14. Εἰκαίης. Coisl. εἰκής.

19. Τοῦτό γέ. Ità Coisl. in Edit. deest γέ, qui et λαμ-
 πρὸν σοι.

20. Γραῖδες. Coisl. sup. lin. γραιδα.

22. Ἰσος. Coisl. ἴσως.

METRICA VERSIO.

Pulchra rudes modulos dedit uni barbitus: uni
 Vilis at egregios edidit icta sonos.
 Dic mihi quis fidicen melior censendus eorum?
 Annon qui doctâ barbiton arte ferit?
 Ergò animos tollis, quòd, sis licet improbus ipse,
 Diceris auratis patribus ipse satus?
 An tibi nobilitas sunt prisca cadavera, ficti
 Sermones, et quos garrula fundit anus?
 Ludis. Ego at tantum specto, (par omnibus ortus
 Argilla est etenim,) sis bonus anne malus.

Tom. II.

Omnibus est eadem pellis: nos patria, opésque,
 Nos tamen et tumidos reddit inane decus.
 Vana quid ergò refors, patriam, genus? haud mihi ficta,
 Haud mihi busta placent. Temet ego inspicio.
 Omnibus est idem pulvis, fictorque: tyrannis,
 Non natura, homines scidit in ista duo.
 Qui malus, hic servus: quisquis bonus, hic mihi liber.
 Quid facit ad clarum mens nimis alta genus?
 Quod probrum est mulis asino fluxisse parente?
 Quod mulos asinis est genuisse decus?

K 6

Οἱ δ' ἀετοὶ τίκτουσι, καὶ οὗς ῥίπτουσι νεοσσούς.
 Ὡς τί μοι πατέρας, σαυτὸν ἀφείς, σὺ λέγεις;
 35 Κρεῖσσον ἄριστον ἔοντα κακὸν γένος, ἢ ἐκάκιστον
 Εἰμμεναι εὐγενέτην· καὶ ῥόδον ἐκ τραχέως
 Ἐβλάστησε φυτοῖο, ῥόδον γε μὲν. Εἰ δ' ἀπὸ γαίης
 Ἦλθες ἄκανθ' ἀπαλῆς, τοῦ πυρὸς ἄξιός εἰ.
 Πῶς σὺ ἐκάκιστος ἔων, τόσσον φρονεῖς προγόνουσιν,
 40 Ὡς κύνων μυλική, ἵππιον ὕψος ἔχων;

ΚΖ.

ΠΕΡΙ ΤΟΥΤΟΥ.

Εἴ σοι πίθηκον εἰς λέοντα σκευάσας
 Σπουδῇ προσήγον, ἄρ' ἂν ἠδέσθης ἰδὼν;
 Καὶ πῶς; τί δ' εἴ σοι κύκνος ἠγωνίζετο
 Δοκεῖν ὁ πάντ' αἰσχιστος ὀρνίθων κόραξ,
 5 Χρωσθεῖς τὸ λευκόν; ἢ γελοῖος ἦν πλέον;
 Ἐμοιγε φαίνεται. Εἰ δ' ὁ δυσγενὴς τρόπον
 Φρυάσσει· εὐγένειαν, αἰδεσθήσομαι;
 Οὐ δὴ γὰρ εἰκὼ τὴν γεγραμμένην πλέον
 Τῆς τοῦ πνέοντος ἀνδρὸς, εἰ καὶ λάμπεται.
 10 Ἄλλοι γραφέσθων· ὁ τρόπος δ' ἔμοι γένος.
 Τί ταῦτα, καὶ τί πάσχει, ὦ θνητὸν γένος;
 Ἴππος μὲν οὐδεὶς, ὅστις οὐχ ἵππος φύσει,
 Οὐδ' ὄρνις, ὅστις οὐ πτεροῦ κουφίζεται.
 Βοῦν δ' εἰσιδὼν τις, εἶπε, δελφίς τοῦτό γε;
 15 Ὅπερ δ' ἐκαστὸν ἔστι, καὶ γνωρίζεται.
 Δύω δὲ ταῦτα τῆς βίου κωμωδίας.
 Κατηξέρισαι ζῶον ἐν γῇ κείμενον,
 Καὶ γράμμα ποιεῖ τὸν ἐκάκιστον εὐγενῆ.
 Ἴππον τιν' ὠνῇ τὸν καλὸν τε καὶ ταχύν,
 20 Ἡ τὸν κακὸν μὲν, ἐκ γένους δὲ γνωρίμου;
 Τὸν καλὸν, οἶδα. Τοὺς κύνας δ', οὐ τοὺς ταχείς;
 Οὕτω. Τί δ', οὐχ ἅπαντα τὸν αὐτὸν τρόπον;
 Τὰ πάνθ' ὁμοίως. Σὺ δὲ μοι ἐκάκιστος ὦν,
 Καλεῖς σεαυτὸν εὐγενῆ; ληρεῖς μάτην.
 25 Ἡ σπάρτος ὀρθὸν θειξάτω, καὶ πείθομαι.
 Σὺ δυσγενῆ μέ, κἄν ἐλεύθερον, καλεῖς.
 Ἐγὼ γελῶ σου τὴν νόσον, εἰ ἐκάκιστος ὦν
 Οἶε καλύψειν τῇ γένει τὸ δύστροπον.

33. Ῥίπτουσι νεοσσούς. *Eos, scilicet, qui degeneres sunt, neque solem irretortis oculis possunt intueri.*

36. Τραχέως. Ità Coisl. Malè Edit. ταχέως.

37. Ῥόδον γε μὲν. Ità Coisl. Meliùs pro metro, quàm in Edit. ῥόδον μὲν.

XXVII. I. Εἴ σοι πίθηκον. Ità ferè infrà, Carm. xxxiii, vers. 96.

10. Γραφέσθων. *Alii pingantur, id est, sint nobiles picturæ, fucatæ, etc.*

11. Θνητόν. Vat. θνητῶν.

METRICA VERSIO.

Quin parit, at fœtus nido Jovis ejicit ales:
 Ergò te misso quid mihi promis avos?
 Esse probus malim, quamvis ignobilis ortu,
 Quàm claros, vitiis plenus, habere patres.
 Ex spinis etenim rosa nascitur: ignibus at tu
 Dignus es, è molli spina creatus humo.
 Cur caput instar equi molitor sustollis aselle,
 Obque atavos, cùm sis improbus ipse, tumes?

XXVII. DE EODEM ARGUMENTO.
 (Billio interprete.)

Si simiam leonis instar sedulò
 Fictum tibi offerrem; vererisne tu
 Dùm cernis hoc? Qui? si videri olor tibi
 Contenderet corvus avium fœdissimus,
 Candore tinctus, dignus hic risu magis
 Mihi videretur. Si item quis moribus

Aquilæ etiam, quos procreant, projiciunt pullos.

Itaque, quid mihi parentes, te ipso omissio, laudas?

35 Præstat optimum esse ex ignobili genere natum, quàm pessimum

Esse ex nobili ortum: et rosa ex asperâ

Nascitur spinâ, rosa tamen est. Si autem tu è molli

Terrâ existi spina, igne dignus es.

Quomodò tu, cùm pessimus sis, tantoperè gloriaris majoribus,

40 O asine molarie, equi fastum habens?

Aquila fetus
suos ejicit.

XXVII.

DE EODEM ARGUMENTO.

*Aluis Bill. 165,
p. 251.*

Si tibi simiam in leonis habitu sedulò

Effingens offerrem, nùm timeres illum conspiciens?

Et quì timeres? quid autem, si tibi cygnus conetur

Videri omnium foedissimus volucrum corvus,

5 Adscito colore albo? nonne magis ridiculus esset?

Mihi profectò videtur. Si autem ignobilis moribus,

Jactet nobilitatem, nùm reverebor?

Minimè: neque enim par est pictam imaginem plùs

Revereri, quàm spirantem virum, licèt illa splendeat.

10 Alii pingantur; mores mihi sunt genus.

Quid hoc? et quid accidit, ô mortale genus?

Equus quidem nullus dicitur, qui equus non sit naturâ,

Neque avis ulla, quæ pennis non feratur.

Bovem intuens, quis dixerit, delphinus hic est?

15 Quod autem unumquodque est, dignoscitur.

Duo ista vitæ hujus sunt comœdiæ.

Ad stellas fertur animal humi jacens;

Et scriptum edictum facit vel pessimum nobilem.

An equum emis bonum et velocem?

20 An vitiosum quidem, sed genere celebrem?

Mavis bonum, id scio. Canes etiam, nùm itidem veloces?

Sic est. Quid autem, nonne omnia eodem modo?

Omnia prorsùs. Tu verò qui pessimus es,

Dicis te ipsum nobilem: frustra nugaris.

25 Norma te rectum comprobet et assentior.

Tu me ignobilem, etsi liberum, appellas.

Ego autem rideo morbum tuum, qui, cùm pessimus sis,

Existimas te occultaturum nobilitate prava mores.

Mores sunt
genus.

Quod unum-
quodque est,
dignoscitur.

16. Τῆς βίου κομῳδίας. Duo hæc nobis exhibet hujus vitæ
comœdia.

17. Κατηρέϊσαι. Ad sidera elatum.

24. Σεαυτόν. Vat. ἑαυτόν.

METRICA VERSIO.

Ignobilis, se nobilem jactet palàm,
Anne reverebor? atqui imaginem minùs,
Quàm spiritu afflatum virum, est timere par,
Etsi illa luceat. Ergo pingantur alii:
Mores genus mihi sunt. Quid hic? quid accidit,
Humana gens, vobis? equus non est, nisi
Naturâ equus fuerit; neque avis est, quæ haud volat.
Cernens bovem. quis dixerit, delphinus hic?
Et quidquid est quodcumque, tale noscitur.
Hæc bina vitæ exhibent comœdiam.
Stellis notatur animal in terris situm;

Et littera facit nobilem vel pessimum.
Annon emis pulchrùmque pernicipemque equum,
An calcitronem, nobili è genere satum?
Mavis bonum, sat scio. Canesque celerrimos?
Quid, nonne par ratio est in aliis omnibus?
Cuncta pariter se habent: at ipse pessimus
Cùm sis, vocas te nobilem: frustra id facis.
Funiculus esse rectum comprobet? credam illicò.
Tu, liberum quamvis, me ignobilem vocas?
Morbum tuum, quòd improbus sis, rideo,
Celare vitia nobilitate autumas:

Ὁ πλοῦτος ἔκριν' εὐγενεῖς, οὐχ ὁ τρόπος,
 30 Τυχόν γε τοὺς ἀφ' ὧν σύ. Θῆς καὶ τὸν τρόπον.
 Τί τοῦτο πρὸς σέ τὸν κάκιστον εὐγενῆ;
 Τὸν εὐγενῆ μὲν, δυσγενῆ δὲ τῷ τρόπῳ,
 Νεκρὸν νομίζω τῶν καλῶν ὁδωδότα.
 Μι' εὐγένεια, τὸν τρόπον χρηστὸν φέρειν.

ΚΗ'.

ΚΑΤΑ' ΠΛΟΥΤΟΓΥΝΤΩΝ.

Φεῦ, φεῦ, ὅσων γέμοισιν οἱ κακοὶ κακῶν!
 Ἀλλ' οὐδὲ τοῦτ' ἴσασιν οἱ τρισάθλιοι,
 Ὡς ἂν τι καὶ λάβοιεν εἰς σωτηρίαν,
 Λόγον τιν', ἢ σύμβουλον, ἢ μνήμην Θεοῦ.
 5 Ἄ πάντα φάρμακ' ἐς τοῖς πεπληγμένοις.
 Ἀλλ' εὐσθενοῦσιν, ὡς δοκοῦσ'. Οἰκτροῦ πάθους!
 Ὡς οἱ παραπληγῆς τε καὶ μεμνηνότες,
 Ἰσχὺν νομίζειν τὴν νόσον καὶ τῶν φρενῶν.
 Ἰπταντ', ἀροῦσιν, ἄπτεροι, βοῶν δίχα.
 10 Βοηδρομοῦσιν, ἢ φάλαγξ δ' οὐ πλησίον.
 Πλέουσιν οὐ πλέοντες, ἀθλοῦσιν μόνοι,
 Πλουτοῦσι, βασιλεύουσιν, νικῶσι δίκας.
 Ἄπαντα ταῦτα τῆς νόσου. Πείθει δὲ τίς;
 Κακὸν τι λήψη πρόσθεν, ἢ πείσεις λέγων,
 15 Ὡς φαρμάκων χρήζουσι τῆς ἀρρώστιας.
 Τίς γάρ, νομίζων μὴ νοσεῖν, ἀλλ' εὐσθενεῖν,
 Ἡ φάρμακεύει, ἢ ζητεῖ σωτηρίαν;
 Τοῦτ' ἐς τοῦ νοσοῦντος, ἀλλὰ μετρίως.
 Ὅστις δὲ τὸν δίκαιον οἶεται νοσεῖν,
 20 Πότ' ἂν θεῖται τοῦ πάθους παρήγορον;
 Πλουτεῖς βιάζη γειτνεῖν σοι μηδὲνα.
 Ζητεῖς ἔχειν ἄρουραν ἢ δὲ πλησίον
 Οὐ σὴ· τὸ πρᾶγμα συμφορά. Χρὴ σοῦ μόνου
 Τὴν ὄψιν εἶναι. Δεινὸν, εἰ τὸ σῶμά σοι
 25 Κόπτοιτο. Ἥλος ὁμμάτων τὸ τοῦ πέλας.
 Ὡς εἶθε καὶ γένοιτο. Ἡ γάρ ἂν τυχόν

33. Ὀδωδότα, qui, quod spectat ad honesti rectique jura, foetet.

34. Μι' εὐγένεια. Vat. μι' εὐωδία.

ARGUMENTUM. Divites hoc nomine exagitat Gregorius, quod cum gravissimo morbo laborent, tamen freneticorum in modum ægros se esse nesciant, ac proinde ne remedia quidem ulla quaerant. Deinde calumnias et subdolas artes describit per quas ad ampliores opes aspirant, quodque pacto ex alienis calamitatibus commoda sua comparare soleant. Summa

etiam miserie et stoliditatis eos notat, qui ob avaritiam tot labores suscipiant, opes suas ignotis fortassè, aut etiam hostibus relicturi. Midæ insuper et dipsadi ob inexplebilem opum cupiditatem eos confert, optatque ut idem ipsis usu veniat, quod iis olim, qui manna in posterum diem asservabant. Quoniam autem hoc avaritiæ suæ prætexere consueverant, multos quoque summa virtute atque sanctitate viros opibus studuisse, distinguenda esse tempora docet. Majora enim et sublimiora à nobis requiri, quàm ab iis qui

METRICA VERSIO.

Fecêre nobiles opes, sed non boni
 Mores, avos fortè an tuos: finge et modos:
 Quid nobilis sed pessime, hoc ad te attinet?
 Patre nobilem utiquè, moribûsque ignobilem,
 Duco esse mortuum, cui honestas foetida est.
 Nam vera nobilitas bonos mores colit.

XXVIII. ADVERSUS OPUM AMANTES.

(Billio interprete.)

Proh, proh! abundant improbi quibus malis,
 Istud tametsi nesciant! nam quicquam

Cupidi salutis sumerent certè suæ;
 Monitoris, inquam, verba, memoriam et Dei,
 Quæ vulneratæ pharmacum menti ferunt.
 Sanos et ipsi se putant. Morbum gravem!
 Non aliter atque, queis furor mentem abstulit,
 Magnum esse robur mentium morbum putant.
 Pennis carentes bobus et, volant, arant:
 Opem, propinqua cum phalanx non sit, ferunt:
 Non navigantes navigant: sine hostibus
 Certant, abundant, imperant, litem obtinent.

Divitiæ effecerunt nobiles, non probitas,
 30 Fortassis hos ipsos ex quibus ortus es. Pone et probitatem :
 Quid hoc ad te, pessimum nobilem ?
 Nobilem quidem virum, ignobilem autem moribus,
 Mortuum arbitror, cui fœtida sunt optima unguenta.
 Sola nobilitas est morum probitas.

Divitiæ effe-
 cerunt nobiles,
 non probitas.

Sola nobilitas
 est morum pro-
 bitas.

XXVIII.

ADVERSUS OPUM AMANTES.

Alías Bill. 159,
 p. 237.

Heu! heu! quantis abundant mali malis!
 Sed neque id nôrunt homines ter miseri,
 Ut aliquantulùm saltem consulant saluti,
 Doctrinam assumendo, aut consiliarium, aut recordationem Dei :
 5 Quæ omnia sunt remedia vulneratis.
 Verùm sanos se esse arbitrantur. O miserabilem morbum !
 Ac veluti mente capti et furiosi,
 Pro mentis robore suum ducunt morbum.
 Volant, arant, absque pennis et bobus.
 10 Sublato clamore innuunt quasi ad pugnam, cùm nulla phalanx propè sit.
 Nâvigant non navigantes, præliantur absque hostibus,
 Abundant õpibus, regnant, causas obtinent.
 Omnia hæc sunt morbi effectus. Vis suadere aliquid ?
 Mali quicquam reportabis, priùs quàm persuadeas dicendo,
 15 Eis opus esse remediis ad curandam ægritudinem.
 Ecquis enim ratus se non ægrotare, sed valere,
 Aut remedia adhibet, aut quærit salutem ?
 Istud est ægri, sed mediocriter.
 Quisquis autem hominem justum putat ægrotare,
 20 Ecquandò eum admiserit morbi sui medicum ?
 Divitiis abundas; vim adhibes, ut nemo sit tibi vicinus.
 Quæris agrum habere, qui proximus est,
 Nèc tuus : magna hæc est calamitas. Oportet tuî solius
 Prospectum esse. Grave est, si corpus tibi
 25 Pulsetur. Clavus oculis tuis est tibi res proximi.
 Atque utinàm esset! sic enim forsân

Phrenetico-
 rum descriptio.

legem tantùm magistram habebant, ac veluti pueri lacte
 duntaxat utebantur: atque in hoc loco expoliendo et exor-
 nando mirificum artificem exhibet, dùm in eos invehitur,
 qui cùm omnibus vitiis deformati essent, bonorum virorum
 exemplis hinc indè corrogatis, obtentum aliquem et patro-
 cinium suis criminibus quærebant. Postea eos ad beneficen-
 tiæ studium excitat, ità tamen ut de suo largiantur. Quòd
 si hoc ab ipsis impetrari nequeat, saltem ut rapinis et la-
 trociniis suis modum finemque constituent. Id autem quò
 facilius persuadeat, mortem ipsis ac divinum tribunal,
 et sempiternos impiorum cruciatus ad memoriam revocat.

Postremò cum D. Paulo eos omnes idolorum cultores esse
 pronuntiat, qui totos se in divitiarum amore ac cultu defixe-
 runt. Bill.

XXVIII. 1. ὄσων. Ità Coisl. Edit. ὄων.

10. Βοηδρόμοισι. Vociferantes currunt.

11. Πλέουσιν οὐ πλέοντες. Ità Coisl. Edit. οὐ πλέουσι.

13. Πείθει δέ τις. Ità Coisl. Edit. πείθει δέ τι. Billius
 putat legendum πείθεις.

22. Ζητεῖς ἔχειν. Coisl. ζητεῖς, ἔχων, quæris agrum, cùm
 jam habeas. Ità legit et vertit Leuv.: Sed ager proximus
 non est tuus.

METRICA VERSIO.

Hæc cuncta morbus efficit. Si quid mones,
 Patieris aliquid antè, quàm hos adduxeris,
 Ut indigere pharmacis se existiment.
 Quisnam, valentem se putans, vel pharmacum
 Adhibet, salutis vel gerit curam suæ ?
 Est istud ægri, non tamen præter modum.
 Ægrum esse justum quisquis at censet virum,

Tom. II.

Ecquandò morbi sumpserit medicum hunc sui ?
 Es dives : ut sit nemo vicinus tibi,
 Studes : agerque cùm tibi sit, haud proximum
 Tuum esse cladem ducis. Aspectum decet
 Tuum esse tantùm : corpus ac tundi tibi
 Grave est : propinqui visus est clavus tuo.
 Atque esset utinàm ! Si enim fortè in dies

L 6

- Ἔσθης ἀεὶ τὸ πλεῖον ἐκκαρπούμενος,
Ὡς φλόξ τις, ἢ χεῖμα ῥῶς, ἢ λοιμοῦ νόσος,
Μέσου κρατοῦντος οὐδενός. Ὡς μοι δοκεῖς
30 Οὐδ' ἠντινοῦν ὄνησιν οὐδὲ σῶν ἔχειν,
Εἰ μὴ τι προσγένοιτο τῶν ποθομένων.
Εἶθ' ἡ συνεργὸς τῆς χερὸς συκοφαντία.
Ἵβρισμ'; ἔχω χρήστην σε, πράκτορ' εὐθέως,
Στρέβλαι, τὰ δεσμά· φεῖδεται τοῦ σώματος
35 Ὁ πένης· δίδωσι πάντα, σωθῆναι θέλων.
Εὐψυχός ἐστιν, οὐχ ἐκὼν, ἐν οἷς ἔχει.
Τί δ'; οὐ πολιτείας σὺ καὶ ναυαρχίας
ὑπεύθυνος; σὺ δ' οὐχὶ τοῦ ληστῆ φίλος;
Λέγει τὸν οὐκ ὄνθ', ὡς φοβήσας κερδαίνειν.
40 Ὁ βοῦς δέ σοι πῶς τοῖς ἐμοῖς ἐνύβρισεν;
Ἡ δ' ὕβρις, εἰπέ; Μείζον ἐβρυχήσατο,
Πένητος ὦν, καὶ ταῦτα ὡς μάχης ἐρών,
Ἡ καὶ νενίκηχ'. Ἡ δὲ τῶν δένδρων σκιὰ
ὑπερκύπτουσα τοῖς ἐμοῖς λυμαίνεται.
45 Ὁ παῖς δὲ σου προσῆλθε τῷ μῶ χωρίῳ.
Ἐπίσχες, ἢ τοῦτο δράσειν μαρτύρεται.
Οὕτως ἀπῆλθε βοῦς, ὁ παῖς, τὸ κηπίον.
Ταῦτ' ἢ τυραννίς. Ἄν δὲ καὶ σοφὸς κακὸς
Τύχη τις ὦν, τὸ πλάσμα πειθανώτερον.
50 Ἄλλους ἀνείργει, (σχῆμα προσάτου λαβών),
Ποιεῖν κακόν τι, καὶ σκέπει δουλούμενος.
Ἐπειτα θοινᾶθ', ὡς λέων ζώου τινὸς
Θήρας διώξας, οὐ φιλανθρωπεύεται,
Ἄλλ' αὐτὸς αὐτῷ θήραν ὡς ῥάστην ἔχει.
55 Τί κάμνεθ'; ἀπλοῦν ἐστίν, ἀρκεῖσθ' οἷς ἔχεις.
Τῆς δ' οὐ μετρητῆς κτήσεως μέγας πόνος,
Μάχαι, δίκαι, σοφίσμαθ', αἱ ψευδορκίαι·
Εἰ μηδὲν ἄλλο, φροντίδες, ὥσπερ ζόφοι,
Τούτοις ἀεὶ τι προσφέρουσ' ἄλλότριοι.
60 Οὐδ', εἰ τραπέξης ἀξίωμ' ἔχων ἴσον,
Ἄπληστος ἦσθα, καὶ βαρὺς τοῖς συμπόταις,
Πάντων ἀμέτρως χερσὶν ἐμφορούμενος.
Ἐπήνεσάν σε; Μὴ τι δὴ τῆς κτήσεως;
Ὡς τό γ' ἄπληστον πανταχοῦ βδελυκτέον.

27. Ἔσθης. Itā Coisl. Edit. ἔστιν.

33. Ἐχω χρήστην. *Habeo te creditorem.* Mox πράκτορ', *exactorem.* Coisl. πρόκτωρ.

37. Οὐ. Coisl. οὐχι, quod metro nocet.

38. Οὐχι. Itā Coisl., et postulat metrum. Edit. οὐ.

39. Λέγει τὸν οὐκ ὄνθ'. *Eum appellat qui non est.* Combesius mallet λέγεις. Mox, ὡς φοβήσας κερδαίνειν. Coisl. κερδαίνει, sic metum injiciens lucrum facit.

46. Ἐπίσχες, *expecta.* Billius minùs benè: *Hic cedis: acres aut statim jactat minas.*

METRICA VERSIO.

Vorare plura fervidus desisteres,
Ut flamma, torrens ut rapax, pestis velut,
Retinente nullo prorsus. Ac nullum ex tuis
Opibus videris consequi fructum mihi,
Accedat horum, quæ cupis, nisi quicquam.
Post manui opem fert sedulam calumpnia,
Si lædor, es tu creditor: mox carnifex,
T tormenta, vincla, corpori parcit suo
Pauper: salutis cuncta dat causâ: bonis
Est liberalis in suis, spontè haud licet.

« Quid? functionis publicæ non est reus,
» Navarchiæque? non faves prædonibus? »
Nomenque fingit, ut metu injecto lucrum
Captet. « Quid? annon bos tuus læsit meos? —
» Qui, quæso, læsit? — Altiùs, cum pauperis
» Bos hominis esset, mugit, pugnam expetens,
» Aut vicit etiam. Præter hoc umbra arborum
» Nostris tuarum prominens noxam parit;
» Tuusque venit prædium in nostrum puer. »
Hic cedis: acres aut statim jactat minas.

- Desisteres semper magis ac magis depascere,
 Velut flamma quædam, aut torrens, aut pestis morbus,
 Nullo obsistente medio. Sic mihi videris
- 30 Nequidem utilitatis quicquam ex opibus tuis capere,
 Nisi quid accedat ex iis, quæ cupis.
 Deindè adjutrix manûs est calumnia.
 Damni aliquid accepi? ades creditor, mox exactor,
 Tormenta, vincla; parcit corpori suo
- 35 Pauper: dat omnia, salvus evadere volens.
 Liberalis est, quamvis nolens, in iis quæ possidet.
 «Quid autem? non tibi administratæ reipublicæ, aut navalis imperii
 »Reddenda est ratio? non tu hujus prædonis es amicus?»
 Noménque fingit ejus, qui nusquàm est, ut metum injiciens lucrum faciat.
- 40 «Cur bos tuus meos boves læsit? —
 »Quænam illa læsio, dicito? — Majorem edidit mugitum,
 »Cùm sit bos pauperis, idque quasi pugnam expetens,
 »Aut etiam vicit. Arborum tuarum umbra
 »Prominens arboribus meis nocet.
- 45 »Puer tuus venit in prædium meum.
 »Cedito; aut id facere voluisse testimoniis comprobatur.»
 Sic amittitur puer, bos, hortulus.
 Hæc ipsa tyrannis est. Sin autem improbus homo
 Versutus sit, figmentum adhibet callidius.
- 50 Alios vetat, (defensoris personam assumens,)
 Facere mali quicquam, ac dùm defendit, in servitutem redigit.
 Deindè devorat ut leo, qui cùm à bestiâ quâdam
 Alias feras propulsat, non benignitate id præstat,
 Sed ipse sibi, ut paratam facilè prædam habeat.
- 55 Quid defatigatur homo? Unum quid simplex est, iis esse contentum quæ habes,
 Verùm in acquirendo modum nescire magnus est labor:
 Dissidia, lites, fallaciæ, perjuria;
 Et si nihil aliud, sollicitudines, velut nebulae,
 His hominibus semper proponunt res alienas.
- 60 Et quidem, si parem mensæ dignitatem obtinens,
 Insatiabilis esses et molestus convivis,
 Quælibet immodicè manibus ingerens,
 Nùm laudarent te? Numquid et in parandis opibus?
 Inexplebilis enim cupiditas ubiquè abominanda.

Divitum ca-
 lumniæ.

Avari leoni
 similes.

Nimietas ubi-
 que odiosa.

51. Σέπει. Coisl. σέπη.

56. Μέγας πόνος. Coisl. καὶ τίς πόνος! *Quantus labor, quot
 dissidia, etc.*

59. Ἀλλότριον. *Res alienas proponunt, scilicet ut accen-
 dant cupiditatem.*

61. Ἀπληστος. Ità Coisl. Edit. ἀπλητος.

62. Ἐμφορούμενος. Combef. ità versum hunc exponit:
*Cui præ nimid voracitate omnium viæ sufficerent manus,
 quâ lege in conviviis solent, ut cuique aptum videtur, à
 convivatore, seu alio, de hujus nutu, dapes apponi.*

63. Μὴ τὶ δὴ τῆς κτήσεως. Ità reddit Billius: *In opibus
 multo minùs.*

METRICA VERSIO.

Sic bos puérque perditur, sic hortulus.
 Hæc vis aperta. Si malus sit callidus,
 Fabella tunc hæc luditur speciosius.
 Specie patroni vindicat ab injuriâ
 Miserum: sibi que subjicit, dùm protegit:
 Vorâtque post hunc, ut leo, qui à bestiâ
 Feras cruentas submovet, non ducitur
 Benignitate, sed parat prædam sibi.
 Quid te fatigas? vivere contentum suo

Est facile: at ingens, non modum nosse, est labor.
 Dissidia, lites, cum dolis perjuria.
 Utque alia non sint, at nigræ curæ tamen
 Aliena semper his solent proponere.
 At dignitatem si parem mensæ obtinens,
 Immodicus esses, et gravis sodalibus,
 Cunctis gulosè farciens ventrem cibis,
 Non te probârint: in opibus multò minùs.
 Odiosa ubique res enim nimia est fames.

- 65 Σοὶ δ' οὐχὶ φαίνεται ἐγκεχωσμένῳ φρένας.
 Τὸ μὲν γάρ ἐστι, τοῦ δ' ἐρᾶς, τὸ δ' ἡλπισας.
 Τοῦδ' εἰσὶν οἱ προμνήσσορες καὶ μαζροποὶ,
 ὧς εἰσὶν ἄλλοι τῆς νόσου τῶν σωμάτων.
 Σέβεις δὲ χρυσόν. Ἡδὲ σιτῶν βρώματα
- 70 Ἐσθῆς τέθραπται. Τῶν δὲ σιτώνων ἀεὶ
 Πλήρης. Καπηλεύεις δὲ τὰς ἀκαιρίας.
 Οἱ μὲν ζένουσι, τοὺς δ' ἔχουσιν ἐλπίδες.
 Κοῦφον γάρ ἐστιν ἐλπίς ἡμέρας ὄναρ.
 Τοὺς μὲν σφραγίζεις, τοὺς δ' ἀνοίγεις εὐσκόχως.
- 75 Ὅπως δ' ἂν, οἶμαι, καὶ τὰ τοῦ καιροῦ ῥέη.
 Φεῦ, φεῦ, πενήτων συλλέγεις τὰς συμφοράς,
 Ἀλλοτρίαν κάκωσιν ἐκκαρπούμενος,
 Ἀλλην ἄρουραν τὸ ζενὸν ποιούμενος!
 Τίς ταῦτα; κακὴν τίνων σύ; καὶ θάρρῶν πόθεν;
- 80 Ὅν ἢ παροῦσα νύξ ἴσως ἔξει νεκρὸν,
 Μέσων ἀναρπάξασα τῶν ποθουμένων.
 ὧς ἔστι θεινὸν, καὶ τὰ πάντα πλουσίως
 Ἄλλων διδόντων, σώματ', οὐσίας, Θεῶν
 Παρ' οὗ τὰ πάντα, σὲ ζητεῖν ἔχειν θεόν.
- 85 ὧς ἂν λάβῃς τί; θεινὰ θησαυρίσματα,
 Ὀγκον τραπέζης, καὶ ξενοῦ λαιμοῦ χάριν,
 Εἰς ὃν τὰ πάντα συντρέχει φροντίσματα,
 Οἴδημα γαστρός, τὴν κόρου τ' ἀρρώστειαν,
 (Οὗτοι γάρ εἰσιν οἱ τόκοι τῆς πλησμονῆς.)
- 90 Οἴκους περιττοὺς, καὶ κενοὺς τῷ πλείονι,
 Χρυσωρόφους τε, πλαξὶ τε ξιλομένους,
 Παῖδας γυναικῶν εἵδεσι κοσμουμένους,
 Σκιάσματα, ψυκτῆρας, ἐκμεθύσματα,
 Συμφθίας τε, καὶ κρότους ὁμορρόθους,
- 95 Ὅφ' ὃν τὸ κάλλος φθείρεται τῆς εἰκόνης,
 Λαμπρὸν φυσάσθαι καὶ μέγιστον ἐν πόλει
 Ὑψαυχενοῦντα, καὶ θρόνων ἀυχεῖν κράτος,
 Θρόνους, φθόνου πάλαισμα καὶ τυραννίδος.
 Ἄλλος γὰρ ἄλλον οὐκ ἔα φρονεῖν μέγα,
- 100 Ὑπερφέρων τε καὶ πλέον γαυρούμενος,
 Ὡσπερ δράκοντος ἐπιρρέουσαι φωλίδες.
 Εἶεν· τί λοιπὸν ἐστὶ σοι τῶν τιμίων,

70. Τῶν δὲ σιτώνων. Ad verbum, *plenus semper granariis, qui multa habet horrea tritico plena*: unde sequitur, *alia obsignas, alia recludis, habitā ratione temporis, ut carius vendas*. Σιτώνων, à voce σιτών, σιτώνος, *ager frumentarius*, sive etiam *horreum tritico plenum*, non à σιτώνης, *frumenti emptor*, ut non rectè Billius existimavit.

72. Οἱ μὲν στένουσι. *Alii gemunt, pauperes nimirum fame laborantes*. Ibid. Τοὺς δ'. Ità Coisl. Edit. τοὺς δ'. *Alii sperant, inde penuriam se levandos*.

73. Κοῦφον. *Spes leve dici somnium*: quandoquidem per divitum usuras gravius semper premuntur.

80. Ὅν ἢ. Ità Luc. XII, 20.

METRICA VERSIO.

At non videtur obrutâ mente hoc tibi?
 Quiddam tenes jam, quiddam aves, quiddam levi
 Spe fingis; aliud turba lenonum tibi
 Captant, ut alii sceminam ad stuprum solent.
 Veneraris aurum. Conditas vestes habes
 Tineis edendas. Tritici emptor plurimus
 Te circum. At ipse vertis in quæstum famem.
 Quidam ingemiscunt: spes tenet contrâ alteros.
 Spes nam diurnum somnium est perquam leve.
 Partim recludis horrea, et partim obstruis,

Annonæ ut esse plurimum aut paulum vides.
 Proh, proh! egentium demetis casus graves,
 Aliena quæstus in tuos vertens mala,
 Agrumque faciens asperam novum famem!
 Quis tu ista, causis et quibus fidens, facis,
 Habitura quem nox forsitan est hæc mortuum,
 A concupitis illic avulsum bonis?
 Indigna res est, cuncta cum donent Deo
 Alii libenter, corpora, et totas opes,
 Tu plura contrâ pectore insano expetas:

- 65 Tibi autem non ita videtur, cujus mens est obruta.
 Hoc quidem jam possides, istud cupis, aliud speras;
 Ad aliud occupandum tibi præstò sunt conciliatores et lenones,
 Quemadmodum alii sunt libidinis corporum ministri.

Avari suos lenones habent.

Aurum colis. Tinearum esca

- 70 Vestes reconditæ sunt. Granaria semper
 Plena tritico. Abuteris in quæstum tuum difficilibus temporibus.
 Alii gemunt, alii sperant (penuriâ se levandos):
 Spes enim est leve diei somnium.
 Horrea partim obsignas, partim recondis solerti consilio,

Spes diurnum somnium.

- 75 Habitâ, ut opinor, ratione temporis.
 Heu! heu! pauperum colligis calamitates,
 Ex aliorum miseriis fructum percipiens,
 Et ex angustia alium tibi efformans agrum!
 Quis ista? Quibus ex causis? Undè tantum habes fiducia?

Avarorum crudelitas.

- 80 Tu quem præsens nox forsitan habitura est mortuum,
 E mediis avellens te opibus concupitis.
 Quàm grave est, quòd cum omnia largè
 Cæteri dent, corpora, facultates, Deo
 A quo omnia (profecta sunt), tu parandis opibus studeas?

- 85 Ut quid consequaris? malos thesauros,
 Onus mensæ, et angusti gutturis gaudium,
 In quod omnes concurrunt sollicitudines,
 Ventris tumorem, et satietatis languorem,
 (Hi namque sunt fœtus repletionis,)

Saturitatis fœtus.

- 90 Domos superfluas, et vacuas magnâ ex parte,
 Aureo tecto et tabulis micantes,
 Pueros fœmineis vultibus ornatos,
 Umbracula, vasa refrigeratoria, temulentas computationes,
 Concentus et plausus consonos,

- 95 Quibus corrumpitur pulchritudo divinæ imaginis;
 Splendidum quid et maximum spirare in urbe,
 Cervicem tollendo, et thronorum jactare potestatem,
 Thronos, qui luctæ causa sunt, livoris et tyrannidis.
 Alius enim alium non patitur se efferre magnificè,

Gregorius assimilat eos qui sese volunt efferre, magisque superbiunt, draconum cuius squamæ aliæ super alias incumbunt.

- 100 Dùm ipse se effert, et magis superbit,
 Quemadmodum draconis squamæ aliæ super alias incumbunt.
 Sit ita: quid præterea tibi est in pretio?

84. ἔχειν θεόν. Pro θεόν legit Bill. πλέον, ut sit sensus, rem sanè indignam et gravem esse, cum alii omnes etiam facultates suas Deo dono dent, avarus tamen à pietate hac largitione tantum abesse, ut etiam plura quam habent, habere studeat.

85. Δεινὰ θησαυρίσματα. Leuv. miros thesauros.

86. ὄγκον τραπέζης. Onustas dapibus mensas.

87. Φροντίσματα. Vat. in marg. πορτίσματα.

93. Ψυκτήρας. Vasa potoria majora interpretatur Auctor Thesauri: præterea intelligi possunt loca condensa et opaca.

96. ἔν πόλει. Ità Coisl. malè Edit. ex.

99. Φρονεῖν. Coisl. φθονεῖν.

101. Φωλίδες. Coisl. φολίδες.

METRICA VERSIO.

Ut consequaris ipse thesauros malos,
 Mensas onustas, gaudium arcti gutturis
 Breve, in quod omnes confluunt curæ simul,
 Ventris rumorem noxium, et vomitum gravem,
 (Hos nam saturitas corporis fœtus habet;)
 Domos superbas, parte vacuas maximâ,
 Tecto micantes aureo, et tabulis item,
 Comptòsque pueros fœminæ prorsus modo,
 Umbrosa densi nemoris, et nimium meri,

Tom. II.

Cantusque lætos consonis cum plausibus,
 Imago diâ queis decus perdit suum;
 Spirare in urbe maximum quiddam, et caput
 Efferre, primos ob thronos se attollere,
 Thronos quibuscum livor, et vis dimicant.
 Namque alter altè surgere haud sinit alterum,
 Dum se ipse in altum tollit, et tumet magis,
 Squamæ ut draconis mutuo in sese influunt.
 Quid rursùm apud te maximo in pretio viget?

M 6

- Θρύψις γυναικῶν ἐν λίθοις καὶ χρυσίῳ,
 Διαπλόκοις τε, καὶ πλοκῆς ἄλλοτρίοις;
 105 Δεσμοὶ τε χειρῶν καὶ ποδῶν, τερπνὸν βάρος,
 Ἐξ ὧν τὸ κάλλος οὐ καλῶς σπουδάζεται,
 Πολλοῖς ἀρέσκειν ἀρρένων ἀσκούμενον;
 Τί δ' ἄλλο; παῖδας εὐπόρους λιπεῖν ἴσως,
 Καὶ τῆς πατρῴας ὕδρεως ἐπιζάτας;
 110 Ἦν ἂν τι τούτων, εἰ συνήντων ἐλπίδες.
 Νῦν δ' οὐδὲ χοῦν τις οἶδεν, οἷ λυθήσεται,
 Οὔθ' οἷ προδήσειθ' ἢ βλάβῃ τῆς κτήσεως.
 Σὺ μὲν πονεῖς τε μακρά, κάγρυπνεῖς ἴσως,
 Νύκτας συνάπτων ἡμέραις ἐν φροντίσιν,
 115 Ὡς πλεῖον εἶναι τὸ ξενὸν τῆς τέρψεως.
 Τοκογλυφεῖς τε, καὶ τρέφεις τόκοις τόκους,
 Ἐν δακτύλοις τε τοὺς τόκους αἰεὶ φέρεις.
 Τάθ' οὔτε σοι φυλάσσει, οὔθ' οἷς ἡλπισας.
 Ἄλλ' ἔστιν, ὧν πέρ ἐστι, καὶ ξένων τυχόν.
 120 Ἀσπασθὲν ἦν ἂν· νῦν δ' ἴσως καὶ δυσμενῶν,
 Οἷ σου κατηγοροῦσι καὶ τῶν σὸν καλῶν,
 Οὓς οὐ ποτ' ἠξίωσας οὐδὲ κλάσματος.
 Τούτων τυχόν τις τῶν κακῶς πεπονθότων,
 Ὡς ἦρδεν ἀλμυρῷ σε τῷ ποτίσματι,
 125 Οἶκόν τε τὸν σὸν, ἐν γόοις καὶ δάκρυσιν,
 Οὗτος τραφήσεται ἐν πόνοις ἄλλοτρίοις,
 Ἀλεκτρυὼν παχύς τε καὶ βλέπων ἄνω,
 Πόλλ' οὐκ ἐπαινῶν τῶν γε νῦν τυπουμένων.
 Ὡς οὐδὲ ἄρτον, εἰ τύχοι, διακλάσει
 130 Τῷ κληρονόμῳ σου τῶν κενῶν φαντασμάτων.
 Πρὸς ταῦτα, εἴ τι περινοεῖς, προσλάμβανε.
 Στρέβλου, βιάζου, μηδὲν ἐλλείπης κακόν,
 Γῆς καὶ θαλάσσης ἐξερευνάσθω βάθην.
 Ξεῖν, ὃ δὴ λέγουσι, καὶ νεκρῶν τρίχας,
 135 Θύειν σαγήνῃ, προσκυνεῖν τὴν δεξιάν,
 ἢ σοι τοσοῦτον χρυσίον συνήγαγεν.
 Ἄπαντα ποιοῦ τοῦ λαβεῖν κατώτερα,
 Ἐχθροὺς, φίλους τε, συγγενεῖς, εὐεργέτας.
 Οὐδὲν διοίσει ταῦτα τῇ ἀμπώτιδι,
 140 ἢ καὶ Χαρύβδι τῇ ροφούσῃ τοὺς σόλους.

111. Χοῦν etc. *Nequidem novit quis locum ubi corpus suum dissolvendum sit, ubi moriturus sit.*

112. Τῆς κτήσεως. Ità Coisl. in Edit. deest τῆς.

117. Τόκους. Coisl. πόρους.

119. Ἄλλ' ἔστιν ὧν περ ἔστι. Ità Coisl. Billius ex conjecturā emendaverat.

120. Ἀσπασθὲν ἦν ἂν. *Idque optandum esset; nunc autem fortè ad ipsos hostes.*

127. Παχύς τε. Coisl. πλατύς τε.

128. Τυπουμένων. *Quæ nunc designas, vel statuis, præcipis.* Bill. : *Quæ nunc sculpis.* Leuv. : *Quæ nunc sculptuntur.*

METRICA VERSIO.

An fœminarum luxus in pellucidis
 Gemmis, et auro, sive nexis, sive non?
 Manuum pedumque vincla, onus gratissimum,
 Per quæ venustas quæritur pulchro haud modo,
 Multis placere masculis pravè studens?
 An fortè gnatos divites relinquere,
 Opumque, luxus et paterni præsides?
 Horum esset aliquid, vota si succederent.
 At nunc nec ulli mortis est notus locus,

Nec quonàm ituræ sint opes tandem improbæ.
 Longos labores tu quidem forsàn capis,
 Vigilasque curis anxius noctu et diu,
 Sic ut voluptas sit minor, quàm tædia.
 Tu fœneraris, fœnera usuris alis,
 Digitisque semper fœnerum summam geris:
 At ista servas, nec tibi, nec queis putas:
 Verùm quibusnam? forsitanne extraneis?
 Benè res haberet; gravibus at fortè hostibus,

- Deliciæ mulierum in auro et gemmis
 Vel simul connexis, vel non consortis?
 105 Catenæ manuum et pedum, gratum pondus,
 Quibus pulchritudo non pulchrè excolitur,
 Pluribus placere viris gestiens?
 Quid adhuc? an fortè liberos divites relinquere,
 Et paterni dedecoris præsidēs?
 110 Essent hæc aliquid, si responderent spes.
 Nunc autem, nequidem novit quis terram, ubi dissolvetur,
 Nec quorsum evenient injustæ facultates.
 Tu quidem laboras plurimum, et vigilas forsitan,
 Noctes conjungens diebus in sollicitudinibus,
 115 Sic ut majus sit tædium quàm voluptas;
 Et foeneraris, et alis usuras usuris:
 In digitis fœnus (quo res tua crescit) semper gestas.
 Hæc autem nec tibi servantur, nec quibus sperabas:
 Verùm erunt, quibus erunt, et fortè extraneis.
 120 Quod quidem et gratum esset; nam ad ipsos fortè pervenient hostes,
 Qui te reprehendunt et tuas opes,
 Quos nunquàm dignatus es panis frustulo.
 Horum fortè aliquis, qui à te malè habitus sunt,
 Qui irrigabat salso te poculo,
 125 Et domum tuam, in fletibus et lacrymis,
 Hic vescetur bonis alieno labore partis,
 Gallusque pinguis et spectans sursum,
 Plurima non probans, quæ nunc designas;
 Qui fortè nequidem frustum panis franget
 130 Ei quem fingis hæredem inanibus consiliis.
 Ad hæc, si quid cogitas, acquire.
 Torquere, vim adhibe, nihil intactum relinque mali,
 Terræ et maris perscrutare profunditates.
 Rade, ut aiunt, et mortuorum capillos,
 135 Fac reti sacrificium, adora dexteram,
 Quæ tibi tantam auri copiam comparavit.
 Omnia habendi desiderio postponas;
 Inimicos, amicos, cognatos, benè meritos.
 Nihil hæc differunt ab Euripo,
 140 Aut à Charybdi, quæ absorbet classes.

Incerti divi-
 tum hæredes.

Mortuorum
 crines secare,
 proverbium iis
 congruum, quos
 urit insatiabilis
 cupiditas.

130. Τῶν κενῶν φαντασμάτων. Quem vanâ spe ductus,
 habiturum se hæredem sperabat dives, inanium duntaxat
 imaginationum hæredem vocat Gregorius.

131. Προσλάμβανει. Insuper adjunge.

135. Προσκυνεῖν. Coisl. προσκυνεῖ. Vide suprà, Carm. viii,
 de Comparatione vitarum, vers. 66.

139. Διοίσει. Ità Coisl. Edit. διοίσει. Μοχ, τῇ ἀμπίτιδι,
 ab æstu maris reciproca.

METRICA VERSIO.

Qui téque carpunt, et tuum luxum simul,
 Dignatus es quos frustulo nunquàm unico.
 Horum aliquis, abs te læsus sæpius,
 Salso irrigabat poculo qui te, ac tuam
 Domum, calentes fletuum effundens globos,
 Sudore partis vivet alieno bonis:
 Pinguisque gallus, et caput sursum ferens,
 Permulta quæ nunc sculpis, haudquaquàm probans:
 Qui fortè panis ne quidem huic frustum dabit,
 Quem mente vanâ fingis hæredem tibi.

Ad ista, si quid cogitas, junge insuper.
 Torquere, vim adhibe, nil mali intactum sine:
 Terræ profundos excute ac maris sinus.
 Vel mortuorum deseca, ut dicunt, comas;
 Reti sacrum fac, dextram adora, quæ tibi
 Tantum auri, opumque copiam tantam attulit.
 Postpone lucris omnia, propinquos tuos,
 Hostes, amicos, deque te meritos benè.
 Omnino nihil hæc different ab Euripis,
 Aut à Charybde rabidâ, quæ classes vorat.

- Μικρόν τι καὶ ὁ πλοῦτος ἐκβλυσθήσεται,
Ὡσπερ κόρου τις φόρτος εἰς ἄνω ῥυεῖς.
Μικρόν μενῶ τι, καὶ προσέρχεθ' ἡ δίκη,
Κρεῖσσον μὲν, εἰ νῦν· εἰ δὲ μὴ γ', εἰς ὕπερον.
145 Καλῶς πένεσθαι κρεῖσσον, ἢ πλουτεῖν κακῶς.
Ταπεινὸν εἶναι μᾶλλον, ἢ φυσώμενον,
Εὐεξίαν δοκοῦντα τὴν ἀρρώστειαν.
Ἡ πάντ' ἔδει σοι χρυσόν, ὡς Μίδα ποτέ
Φασί, γενέσθαι, ὡς τὰ Μίδου καὶ πάθοις,
150 Ἐχὼν δίκαιον λιμὸν ἐξ εὐχῆς κακῆς.
Διψᾷς τίς ἐστὶ τῶν ἐχιθναίων γενῶν,
Τούτων, ὅσ' ἡ ἔρημος Αἰγύπτου φέρει.
Ταύτης τὸ τύμμα οἶον, ἢ κλησὶς λέγει.
Τὸ θηρίον γὰρ τοῦ πάθους ἐπώνυμον.
155 Πίνων διόλλυθ', ὅς τὸν ἰὸν ἔσπασεν·
Εὐρών τι ρεῖθρον, χανθὸν ἐμπεσῶν ὅλος,
Ἔως τὸν εἶσω φόρτον ἐκρηξῇ πότῳ.
Ὁμοῦ δὲ τὸ ζῆν καὶ τὸ δίψος ἐσχέθη.
Οὐκ οἶσθα τοῦτο, φίλτατ', οὐδ' ἀκήκοας,
160 Ὡς ἄρτον ὕσεν οὐρανὸς λαῶ ποτέ,
Περώντι τὴν ἔρημον εἰκὸς ἄτροφον,
Δῶρον θαψιλές, ὡς Θεοῦ, καὶ ἄφθονον;
Ἄλλ' οὖν ἔκειτο τοῖς ἀμέτροις καὶ δίκη.
Ἐπῶξεν εὐθύς τὸ πλεόν· μέτρον γὰρ ἦν
165 Ἡ χρεία τοῦ δωρήματος. Τοῦτ' οὖν αἰεὶ
Πάσχειν ἕκαστον τῶν ἀδίκων ἐνδίκον,
Ψοφεῖν ποθοῦντας, ἢ συνόζειν οἷς κακῶς
ἔχουσιν. Οὕτως ἂν μόνως ἦσαν σχετοί.
Τί δ' οὐ τὸ σῶμα τοῖς θέλουσιν ἐνδίδως;
170 Τί δ' οὐχὶ καὶ λήσ-αρχον ἀσπάξῃ βίον,
Τοιχωρυχεῖς τε, καὶ διοχλίξεις τάφους,
Εἴ σοι τὸ πλουτεῖν καὶ μόνον σπουδάζεται,
Τοῦ πῶς δ', ὅθεν τε, μηδὲ εἰς ὅλως λόγος;
Κάλλους μὲν εἶναι μέτρον, εἶναι δ' ὄψεως,
175 Δρόμου, σθένους τε, καὶ μελῶν, καὶ ἀλμάτων,
Λόγων τε, μόχθων τ'· ἔργον οὐχ ἀρπάγματος·
Κτήσει δὲ μηδὲν μέτρον· ἄλλ' ἔχειν ξένον
Τὰ τοῦ καμόντος καὶ καλῶς κεντημένου,

141. Ἐκβλυσθήσεται. Ità Coisl. Alludit ad istud Job. xx,
15 : *Divitias, quas devoravit, evomet; et Prov. xxiii, 8 :
Cibos, quos comederas, evomes.* Edit. ἐκβληθήσεται.
144. Εἰ νῦν. *Si nunc, sin minus in posterum.*
145. Καλῶς πένεσθαι. Ità ferè infrà Carm. xxiii, v. 145.
154. Ἐπώνυμον. *Ejusdem nominis ac morbus.*

157. Ἐκρηξῇ. Ità Coisl. Edit. ἐκρήξει.
162. Δῶρον. Deest hinc versus in Coisl. nec interpretatus
est Billius.—Supplevimus, et italicis distinximus. (Not.
Edit.)
167. Ψοφεῖν ποθοῦντας. Vel *desideriis streperent.* Ibid.
Συνόζειν. Ità Coisl. Edit. συνόζειν.

METRICA VERSIO.

Brevi futurum est ut vomas istas opes,
Immodica ventris sarcina ut solet vomì.
Ventura vindex criminum vis est brevì,
Aut hic, quod esset melius, aut in posterum.
Pauperiem honestam malo quàm pravas opes,
Atque humilis esse, quàm tumens fastu gravì,
Pro sanitate deputans morbum integrà.
Ut Midæ, in aurum sic tibi verti omnia
Sanè decebat: par tibi pœna ut foret,

Justam obtinenti non probo ex voto fumem,
Est viperarum quodpiam dipsas genus,
Quas solitudo Pharia complures alit.
Ac vulnus ejus quale sit, nomen docet.
Huic namque morbus, quem parit, nomen dedit.
Perit bibendo, quisquis hâc ictus fuit,
Aquis repertis, totus in eas ruens,
Quousquè nimio turgidus potu cripet.
Vitâ cadente sæva sic cadit sitis.

- Brevi futurum est, ut opes istas evomas,
 Ac veluti quoddam satietatis onus sursùm fluitans.
 Paululùm expectabo, et adveniet vindex justitia.
 Utiliùs quidem, si in hac vitâ; sin autem, in alterâ.
- 145 Honestè pauperem esse præstat, quàm malè divitiis abundare.
 Humilem esse melius est, quàm superbiâ inflatum,
 Qui pro integrâ valetudine ducit morbum.
 Oportebat sanè omnia tibi aurum fieri, quod Midæ olim
 Contigisse ferunt, ut eadem ac Midas, perpetiaris,
- 150 Æquâ laborans fame ob improbum votum.
 Dipsas est quoddam viperarum genus,
 Ex his, quas fert solitudo Ægypti.
 Hujus ictus qualis sit, nomen declarat.
 Animal enim ex morbo, quem parit, nomen consecutum est.
- 155 Bibendo perit, quisquis hujus venenum hausit;
 Si reperit fluentum, inhiando prosilit totus,
 Quousquè internum pondus potu dirumpat.
 Ità simul cum vitâ sitis extinguitur.
 Non nosti hoc, amicissime, nec audisti aliquandò,
- 160 Ut panem pluit cælum populo olim
 Iter facienti per desertum, ut par est, cibis carens,
 Largum munus, utpotè Dei, et sine invidiâ?
 Verumtamen tunc proposita erat avidioribus pœna,
 Fœtebat illicò, quod nimium erat; modus enim
- 165 Muneris erat necessitas. Hoc itaquè semper
 Contingere cuilibet injusto æquum esset,
 Ut vel creparent desiderantes, vel simul fœterent cum iis quæ malè
 Possident. Sic duntaxat possent compesci.
 Quidni autem corpus tuum cuivis permittis?
- 170 Quidni et latronum amplecteris vivendi genus?
 Quidni muros effodis, et tumulos diripis,
 Si tu in id unum, ut dives fias, incumbis,
 Quibus modis, et undè acquiras opes, nihil curans?
 Pulchritudini statuitur modus, et visui,
- 175 Et cursibus, et robori, et cantilenis, et choreis,
 Et sermonibus, et laboribus; non violentiâ opus est:
 Divitiarum autem nullus est modus: verùm habet extraneus
 Facultates ejus qui desudavit, et honestè eas comparavit,

Paupertas honesta malis opibus præstat.

Midas.

Avari dipsadi similes.

Æcod. vi.

Omnium rerum satietas, præterquàm opum.

169. Οὐ τὸ σῶμα etc. Billius hæc per aculeatam ironiam dicta à Gregorio observat.

170. Οὐχὶ καὶ λήσασσιν. Hunc versum Billius non redidit, nec Leuv. — Supplevimus, et italicis distinximus. (Not. Edit.)

173. Ὡς λόγος. Coisl. ὥς, nullâ ratione habitâ.

176. Μόχθων τ'. Ità Coisl., quæ vox interpretatione

separatur ab his quæ sequuntur, ἔργον οὐχ' ἀρπάγματος, non opus est violentiâ; id est, id fit spontè, absque ullâ vi; siquidem defatigatio efficit, ut his rebus modum imponamus. Edit. μόχθων. — Undè contrâ sensum simul et contrâ metrum verterat Billius: *Verbisque, labor est quidem, non vis rapax*. Correctum quoad utrumque versum italicis distinximus. (Not. Edit.)

METRICA VERSIO.

Nunquámne ad aures venit hoc, quæso, tuas,
 Fusum esse quondam cœlitus panem agmini;
 Deserta quod per sicca carpebat viam,
 Largum à Deo, carens et invidiâ datum?
 At constituta pœna erat cupidis nimis;
 Quod plùs, olebat illicò. Nam muneris
 Modus necessitas erat. Id ergò pati
 Homines iniquos scilicèt justum foret,
 Ut vel creparent, opibus aut cum pessimè
 Partis olerent. Unum id illos sisteret.

Tom. II.

Quin ipse corpus objicis cuivis tuum?
 Quin et latronum deligis vitæ genus?
 Sepulcra quin tu diripis, tecta effodis?
 Opibus struendis siquidem omninò studes,
 Nec undè curans, nec quibus prorsus modis.
 Figere decori, visui, atque robori
 Modum, choreis, cantilenis, cursibus,
 Verbis, labori; non opus violentiâ
 At non modus opum est ullus, his sed exterius
 Fruitur, labore parta quæ alius maximo

N 6

- Ἡ καὶ πατρῶον κλῆρον εὖ δεδεγμένον·
 180 Καὶ τοῦτ' ἐς μικράν ἐστιν οἷς βίου πνοήν,
 Τὸν οὐδ' ἔχοντα γνῶσιν ὧν κέκτητ' ἴσως.
 Μὴ σοι μόνῳ δοθήσεται ἡ οἰκουμένη;
 Κἂν ταῦτα δῶμεν, οὔτι καὶ λειφθήσεται;
 Τί οὖν συ θράσεις; σὺ σπουδάσεις καὶ ταῦτ' ἔχειν;
 185 Αἰ μογήσεις, τῷ λείποντι γὰρ πένης.
 Ἀλλὰ σχεθήσῃ; τοῦτο καὶ νῦν δοξάτω.
 Τῶν σῶν ἔχεις ὄνησιν· εἰ δ' ἄμετρος εἶ,
 Ἴδὼν τόδ' ἴσθι προστιθείς οἷς νῦν ἔχεις,
 Καὶ φλόξ ἀκάνθαις, ὃ προσέρχεται κακῶς,
 190 Οἷς δ' ἂν προσέλθῃ, ταῦτα καὶ συνόλλυται.
 Ὡς οὐ μαραίνει διψᾶν ἐξ ἄλμης ποτὸν,
 Οὐδ' ὄψις ἐμμένουσα τῷ ποθουμένῳ
 Τὸ φίλτρον, ἀλλὰ διπλασίως ἐξάπτεται·
 Οὕτω τὸ ληφθὲν τοῖς ἀπλήστοις φάρμακον,
 195 Αἰ καθίσατ' εἰς ὄρεξιν πλειόνων.
 Γνώμην ἔδωκ' ἂν τοῖς ἀπραγμονεσέροις,
 Ἡ τοῖς πένησι, συμφέρειν τι τοῖς κακοῖς,
 Ὡς Ξηρσί βρώσιν, ἡ χοάς τοῖς δαίμοσιν,
 Ἄς προσφέρουσιν οἱ γε δεισιδαίμονες,
 200 Εἰ, τοῦτ' ἐχόντων, ἡρεμεῖν ἐμέλλομεν.
 Ὡδ' ἂν τι καὶ πένητας οἶόν τ' ἦν ἔχειν,
 Αἰ τρέμοντας τῶν κακῶν καὶ τὰς σκιάς.
 Νῦν δ' οἶδα πάντων φάρμακον, πλὴν τῶν κακῶν·
 Λιμοῦ διαίτα, πλησμονῆς τὸ ἐνδεές,
 205 Ὑδρωπος ἡ κένωσις, ὀφθαλμοῦ σκότος,
 Πένθους λογισμὸς ἢ φίλος, λύπης χρόνος·
 Τοῖς δυσπλοοῦσι, πυρρὸς ἢ λιμὴν φανείς,
 Κόποις, αἰμῆμα· τοῖς πονηροῖς δ' οὐδὲ ἐν,
 Πλὴν τοῦ Θεοῦ τε καὶ δίκης καὶ τραυμάτων·
 210 Ἄλλ' οὐδὲ ταύτης αἰσθάνουθ' οἱ δυσσεβεῖς.
 Ἡ πλησμονὴ γὰρ καὶ δίκης καταφρονεῖ.
 Ζόφῳ καλύπτει τὰς φρένας ὁ συνεργάτης,
 Χαλκοῖ τὸ νῶτον, ὡς ἀνήλατος σαφῶς,
 Αἰμῶν σιδήρῳ, τῇ κακώσει γίνεται.
 215 Πρὸς τὰ παραδείγματα· εὐθέως ἀνατρέχει.
 Τί τοῦτο, Χριστέ; πῶς δέδωκας τοῖς κακοῖς

180. Τοῦτ' ἐς μικράν. Ità Vat. Edit. τοῦτο μικράν. — Sic Benedictini qui ut sensui faveant, metro prorsus nocent, ut cuilibet manifestum est. (Not. Edit.)

183. Κἂν ταῦτα δῶμεν. Superiori versu οἰκουμένη non in genere pro toto terrarum orbe accipienda est, (alioqui nihil acquirendum superesset,) sed duntaxat pro iis terræ partibus quæ ab hominibus incoluntur. Bill.

184. Τί οὖν σὺ θράσεις. Ità Coisl. Edit. τί γοῦν etc. — Sic

correxerunt Benedictini licet Editorum lectio metro magis faveat. (Not. Edit.)

185. Τῷ λείποντι. Ità ferè suprà Carm. viii, vers. 83.

189. Ἀκάνθαις, ὃ. Ità Coisl. Edit. ἀπάνθ' mendosè : quod mendum corrigere tentavit Billius, sed frustra : nisi quòd observat rectè, divitias iniquis artibus comparatas, instar flammæ corripientis et absumentis quicquid ad-

METRICA VERSIO.

Tenebat, aut quæ liquerat moriens pater.
 His fruitur, inquam, pauculos sæpè ad dies,
 Qui fortè nec quæ possidet novit bona.
 Orbisne dabitur totus hic soli tibi?
 Ut demus ipsum, nonnihil restat tamen.

Quid ergò facies? addere hæc satages quoquè,
 Semper laborans, pauper ob restantia?
 Cohibebis at te? quin idem nunc jam placet?
 Fructus tuorum te juvat. Nescis modum?

Opibus venenum, quas habes, addis miser,
 Instárque flammæ est quicquid injustè advenit.
 Quodcumque tangit, id statim simul interit.
 Ut unda salsa fervidam haud fugat sitim,
 Nec flammam amoris fixus in amatam diù
 Visus, sed indè surgit hæc duplò altior :
 Cepère sic quod, nimia quos opum tenet
 Cupido, vîrus plurium est sitim afferens.
 Avidos quietis, vel quibus desunt opes,

- Aut etiam paternam hæreditatem, quam legitimè accepit;
 180 Atque his fruitur ad exiguum vitæ tempus,
 Qui nequidem forsán novit bona quæ possidet.
 Numquid tibi unus dabitur orbis?
 Sed ut illum demus, annon aliquid relinquetur?
 Quid igitur facies? tunc satages illud etiam acquirere?
 185 Semper laborabis, ob id quod restat, pauper.
 An tandem tibi modum statues? quin id jam nunc tibi faciendum decernito?
 Facultatum tuarum habes fruitionem; si autem insatiabilis es,
 Venenum scito te addere iis quæ possides,
 Et instar flammæ spinas corripientis est quicquid accedit injustè,
 190 Et quibus admovetur, hæc simul absumuntur.
 Quemadmodum non extinguit sitim salsa potio,
 Nec aspectus defixus in rem desideratam
 Amorem, sed duplò magis accenditur,
 Sic sumptum ab hominibus insatiabilibus medicamentum,
 195 Semper excitat ad appetitionem plurium.
 Id consilii darem libenter iis, qui tranquilliore vitâ sunt,
 Aut inopibus, dare quicquam improbis,
 Ut feris escam, et libamina dæmonibus,
 Quæ offerunt supersticiosi,
 200 Si tali munere tranquillitatem consecuti essemus.
 Sic fieri posset, ut ipsi etiam aliquid pauperes haberent,
 Qui semper reformidant vel ipsas improborum umbras.
 Nunc autem scio ad omnia esse remedia, præterquàm ad improbos.
 Famis remedium est cibus; repletionis, inedia;
 205 Aquæ intercutis, evacuatio; oculi, caligo;
 Luctûs ratio vel amicus; doloris, tempus;
 Tempestate jactatis, fax aut littus conspectum:
 Laboribus, unctio; improbis autem nullum,
 Præter Deum et poenam, et plagas:
 210 Imò nequidem poenam sentiunt improbi.
 Etenim satietas ipsam quoque poenam contemnit.
 Caliginem offundit mentibus ille improborum cooperator,
 Æreum reddit dorsum, ut indomitus prorsus,
 Velut incus ferro, homo afflictioni fiat.
 215 Ad exempla protinùs currunt.
 Quid hoc, ô Christe? quomodò concessisti improbis

Venenum opi-
bus est mala am-
plificatio.

Adversus im-
probos nullum
est remedium.

Impii poenas
non sentiunt.

Æreum im-
piorum dorsum.

movetur, etiam honestis rationibus quæsitis opibus per-
niciem afferre.

190. Προσελθῆ. Coisl. et Vat. συνέλθοι.

191. Ἐξ ἁλμης. *Hausus è mari potus.*

196. Τοῖς ἀπραγμονεσέροις. *Iis qui vitâ tranquilliore frui
volunt.*

197. Ἡ τοῖς. Ità Coisl. Edit. ἡτοι.

200. Τοῦτ' ἐχόντων. *Si, postquàm hæc haberent.*

204. Λιμοῦ. Coisl. λοιμοῦ.

212. Συνεργάτης. *Operis socius, Diabolus.*

213. Τὸ νῶτον. Coisl. τὰ νῶτα.

215. Ἀνατρέχει. Ità Coisl. Edit. τρέχει.

METRICA VERSIO.

Libens monerem, quicquam ut darent malis,
 Feris ut escam, dæmonum aut turbæ impia
 Libamina, superstitio quæ demens colit,
 Si certa nobis munere hoc esset quies.
 Sic aliquid etenim fortè haberent pauperes,
 Umbram improborum sine qui nullo tremunt.
 Ad cuncta nunc est pharmacum, at non improbis.
 Saturo medetur inedia, et victus fami,
 Inanitio aquæ intercuti, lemis nigror,
 Ratio aut amicus luctui, molestiæ

Tempus, procellis visa fax aut littora,
 Oleumque fessis: improbos at nil juvat,
 Præter Tonantem, vulnere, et poenas graves.
 Quanquàm nec ipsas pestilens sentit cohors.
 Obesitas nam vindicem quoquè Numinis
 Vim spernit: animos genius et cæcat malus.
 Dorsum ille reddit æreum, ut, ferro velut
 Incus, domari non queant mille ictibus.
 Exempla veterum protinùs multa afferunt.
 O Christe, quidnam hoc? improbis lapsus viris

- Τὰ τῶν ἀρίστων ἐστὶν ὧν προσκρούσματα,
Ὡς ἂν τιν' εὕρισκousι τοῦ τρόπου φυγῆν;
Καλὸν μὲν οὐδείς, καὶ πλεόν, λογίζεται,
220 Κακὸν δὲ, καὶ μικρόν τι, γίνεται πῖναξ
Τοῖς ἀφρονεσέροις τε καὶ κακωτέροις.
Καλοῖς σιδήρος, κηρὸς ἐν τοῖς χείροσιν
Εἰσὶ, τὸ χεῖρον ῥαδίως τυπούμενοι.
Οὐ σωφρονῶ· τί δ'; ἄλλος οὐχ εὕρισκεται
225 Τοιοῦτος; οἴμοι! καὶ σοφῶν λέξει τινά.
Κτείνω· τί δ'; οὐχὶ κἀνθάδ' εὐρεθήσεται
Τῶν τίς παλαιῶν, ἢ νέων; Πλουτῶ κακῶς·
ἔθνη δὲ τ' ἄλλος καὶ πόλεις ἐκτήσατο.
Ὅρκου δὲ τις οὐκ οἶδεν ἄρνησις πόσον
230 Χείρων; ἔπειτ' ἄρνησις ἐπλάσθη τινὸς,
Εἰς συγκάλυψιν τραυμάτων ἐλασσόνων.
Πρὸς ταῦτα καὶ τι μυθολογήσαι σοι θέλω,
Εἰ δεῖ τι παίζειν ἐν μέσῳ τῶν συμφορῶν,
Μῦθον πρέποντα τοῖςδε τοῖς σοφίσμασι.
235 Τὴν γλαῦκ' ἐπέσκωπτέ τις· ἢ δ' ἐφύγγανε
Τῶν σκωμμάτων ἕκαστον εὐστόχῳ λόγῳ·
Ὅσον κάρηνον! Τοῦ Διὸς δὲ πηλίκον!
Ἡ γλαυκότης δέ! Τοῦτο τῆς Γλαυκώπιδος.
Φθέγγη δύσηχον. Ἡ δὲ κίττα καὶ πλεόν.
240 Τὸ λεπτόπουν πῶς; Ψῆρ δὲ σοι τί φαίνεται;
Ἐπεὶ δὲ πάντα διέδρασε ῥαδίως,
Ἐνὶ κρατεῖται, καὶ σοφὴ περ οὔσ' ὅμως.
Ἄλλ', ὦ σοφὴ, σκόπησον, ὥς τούτων μὲν ἐν
Ἐνὶ πρόσσεσι, σοὶ δ' ἅπαντα καὶ λίαν·
245 Γλαυκὴ, δύσηχος, λεπτόπους, βαρύκρανος.
Τούτοις ἀπῆλθεν ἐντραπεῖς· ἢ φιλτάτη.
Σὺ δ' οὐδὲ τοῦτο, ἀλλὰ κἀν μύθῳ πολὺ
ἔστι τις ὄρνις σῆς φρενὸς σοφώτερος.
Ἐνὸς τὰ πάντα· τοῦτό σου τὸ δυσχερές.
250 Ὡς ἐν μὲν ἀρπασθέντα, καὶ που δεύτερον
Πταῖσαι τι, καὶ μικρόν τι, συγγνώμην ἔχει.
Δώσω τι μικρόν καὶ σκότῳ τοῦ σώματος.
Τὸ παντελῶς ἄπταισον ἐν Θεῷ μόνῳ.
Τὸ δ' ἐκ προνοίας, καὶ φρονούντα τῷ κακῷ,
255 Καὶ πολλάκις τε, καὶ κακῶν τὰ μείζονα
Πταίνειν, ἀναισχυνοῦντα καὶ γελώμενον,

219. Καλόν. *Virtutem quidem nemo quamvis insignem,*
etc.

225. Οἴμοι. Coisl. ἦ μοι καὶ etc.

227. Πλουτῶ κακῶς. Coisl. πλουτῶν.

229. Ὅρκου δὲ τίς οὐκ οἶδεν. Itā Coisl. Edit. ὅρκον. — Hic
evidenter deest aliquid, nisi legendum sit ὅρκῳ δέ· τίς οὐκ
οἶδεν etc. (Not. Edit.)

237. Ὅσον κάρηνον! *Quam grande, quantum tibi caput!*

METRICA VERSIO.

Cur optimorum, quæso, sunt abs te dati,
Quò fugere possent perditis in moribus?
Insigne nemo cum bonum consideret,
Vitii tamen nil tam leve est, quin improbis
Stultisque tabulæ sit loco, hanc ut expriment.
Ad honesta ferrum, cera sunt ad turpia,
Facile exprimentes quicquid est dignum probro.
« Non sum pudicus : talis annon quispiam
» Reperitur alter? » ac probum aliquem proferet.
« Perimo : quid? annon hic quoque existet reus

» Veterum aut recentum quispiam? Ditor malè :
» Gentes et urbes alius adjunxit sibi.
» Juro : quid? annon gravior est negatio? »
Statimque finget qui fidem abjuraverit,
Leviora tegere quò queat sic crimina.
Adversus ista fabulam quamdam libet
Referre, si quid ludere in malis decet,
Quæ quadret istis optimè versutiis.
Ridebat aliquis noctuam : scitè ast ea
Verbisque acutis scommata fugabat procul.

- Præstantissimorum quorundam hominum offensiones
 Ut quoddam vitiis suis inveniant effugium?
 Bonum quidem nemo, quamvis amplum, considerat:
 220 Malum verò, ut libet parvum, est loco tabulæ
 Stultissimis et improbissimis hominibus.
 Ad res honestas ferrei, ad turpissimas cerei
 Sunt, facilè in pejorem partem conformati.
 « Non sum pudicus : annon alius reperitur
 225 » Talis? » Hei mihi! et sapientium proferet quempiam.
 « Homicida sum : quid autem? nonne et hic invenietur
 » Quis ex antiquis hominibus aut novis? Facio rem malâ ratione :
 » Nonne alter et gentes et urbes sic acquisivit?
 » (Juro:) juramento autem quis nesciat, quantùm abnegatio
 230 » Sit deterior? » Deindè fingitur abnegatio cujuspian,
 In tegumentum vulnerum minorum.
 In hanc rem, quamdam narrare fabulam tibi volo,
 Si quid decet ludere mediis in malis,
 Fabulam, inquam, convenientem hisce versutiis.
 235 Noctuam quis irridebat, illa autem propulsabat
 Cavillationum unamquamque ingeniosis verbis.
 « Quantum tibi caput est! — Jovi quantò majus? —
 » Quàm cæruleus oculorum color! — Hic Palladis color est. —
 » Cantas horridè. — Pica adhuc horridiùs. —
 240 » Quàm exiles pedes! — Quid tibi videtur sturnus? »
 Cùm autem omnia depulisset facilè,
 Uno superatur, quamvis sapiens esset.
 « O sapiens, (dixit ille,) considera quòd horum duntaxat unum
 » Cuique est vitium, tibi autem omnia, et quidem insigniter;
 245 » Cæsia es, sonans horridè, tenui pede, grandi capite. »
 Ad hæc discessit multo rubore suffusa.
 Tu verò nequidem hoc; sed etiam in fabulâ
 Est avis quædam longè, quàm tu sis, sapientior.
 Tibi uni omnia sunt vitia : hoc tuum est malum.
 250 Semel quidem per mentis subreptionem, aut etiam iterùm
 Peccatum aliquod, modò exiguum, admittere, veniâ dignum est.
 Dabo etiam quicpiam parvum caligini corporis.
 Omninò enim non impingere est Dei solius.
 Verùm consultò, et gloriantem etiam de malo,
 255 Et sæpiùs, et vel maxima peccata
 Perpetrare, et impudentem esse, licet irrisum,

Impii neglectis
 aliorum virtuti-
 bus, vitia sola
 intuentur.

Pulcherrima
 fabula.

Quibus pec-
 catis venia de-
 beatur.

Dei solius est
 non peccare.

Billius *quale collum*, quod noctuæ non convenit cujus
 breve est collum.

243. ὦ σαρπη. Edit. ὦς.

247. Σὺ δ' οὐδὲ τοῦτο. Tu verò nequidem hoc, hoc est,
 nequidem pudore afficeris.

251. Πταῖσαι τι. Ità Coisl. Edit. πταίσαντι.

METRICA VERSIO.

« Heu quale collum! — Majus est multò Jovi. —
 » Glaucedo quanta est! — Et Minerva cæsia. —
 » Insuave cantas. — Pica longè insuaviùs. —
 » Pedésque tenues quàm tibi! — Sturno magis. »
 At cuncta facili repulit ut negotio,
 Superatur uno, quamlibet scita admodum.
 « Specta, (ille dixit,) ô sagax, quòd unicum
 » Est cuique vitium : cuncta sed valdè tibi.
 » Colla alta, glauca, stridula, et tenui pede. »
 Ad hæc pudescens illa discessit statim.

Tom. II.

At tu nec istud : volucris ast in fabulâ
 Multò, ipse quàm sis, cernitur sapientior,
 Te vitia fœdant omnia : hoc tuum est malum.
 Peccare namque, mentis abreptæ impetu,
 Semel iterùmque nonnihil, veniâ haud caret;
 Ut demus aliquid corporis caligini :
 Nam solus omnis liber est culpæ Deus.
 At destinatâ mente cùm peccas, malo
 Et gloriaris, et frequens, et maxima
 Committis, irrisûsque frontem perfricas,

O 6

- Καὶ μὴδὲ πληγαῖς σωφρονίζεσθαι θέλειν,
 Αἷς καὶ τὰ πάντα ἄθλι' ἐκπαιδεύεται,
 Γυμνῇ δὲ χωρεῖν τῇ κεφαλῇ πρὸς κινδύνους,
 260 Τοῦτ' ἐστὶν ἡ δεινὴ τε καὶ κακὴ νόσος.
 Τὰ σὰ σκόπει σὺ, καὶ τὰ προσεταγμένα,
 Τί πρακτέον σοι, καὶ τί σοι μὴ πρακτέον.
 Καιροῦ δ' ἐκεῖνα καὶ τύπου σκόπει τίνος;
 Ἡ πίσις ἤρχεθ' ὥσπερ οὖν τοῖς νηπίοις
 265 Ἔδει ποδηγίας τε καὶ λεπτῆς τροφῆς.
 Τοῦτ' ἦν ὁ καὶ πταίουσι συγγνώμης μετῆν.
 Σοὶ δ' οὐκ ἔτ' ἔστι, τοῦ λόγου πεπλησμένου,
 Καὶ πολλὰ Χριστοῦ σοῖς κακοῖς πεπονθότος.
 Ἀλλ' ἡ τίσις μενεῖ σε τῶν ἐπταισμένων.
 270 Ἐπταισμένων τί φημί; τῶν νῦν θρωμένων.
 ἔχει δὲ πολλὰς ἀνυθάδ' ἡ δίκη λαβάς.
 (Οὐπω λέγω σοι τὰς ἐκεῖθεν ἐλπίδας.)
 Οἶκος, γυνή σοι, παῖδες, εἴ τι φίλτατον,
 Εἴπερ μενεῖς σύ γ' ἀλλὰ τούτοις δεξιός,
 275 Ἡ κτήσις αὕτη, τὸ τρυφᾶν παρρησία,
 Τὸ σῶμα πάντων ἔσχατον. Ταῦτ' οὖν ἔχων
 Ζωῆς τοσοῦτον φόρτον, ἀσφαλῶς πλέε.
 Τί δ'; οὐχὶ καὶ σοι καὶ νόσοι καὶ συμφοραί;
 Πένης τε καὶ ἄοικός ἐστὶ σοι βίος;
 280 Πάλιν πλέκη σὺ τοῖς ἀλλοτρίοις κακοῖς.
 Τί σοι τόδ' ἐστὶ τὰμὰ δυσυχήματα,
 Ὡς ἂν καλέσαις αὐτός; Ἡ σὺ καὶ πονῶν,
 Ἠλγεις ἂν ἦττον, συγκαμόνοντος τοῦ πέλας;
 Επειτ' ἄκουσον, ὡς τὸ πάσχειν οὐκ ἴσον.
 285 Τούτων τὰ μὲν δέδρακα, οὐ πέπονθ' ἐγώ.
 Τὸ γὰρ πένεσθαι καὶ πλανάσθ' ἐκουσίως
 Ποθῶ, τὸ δεσμῶν τυγχάνειν ἐλεύθερος,
 Μήδ' ἐνθάδ' εἶναι τὴν ἐμὴν κατοικίαν.
 Σοὶ ταῦτα φίλτατ', ἀλλ' ἐμοὶ τάναντία.
 290 Παῦσαι λέοντι μέτρα κέρκωπος φέρων.
 Ταῦτ' οὖν νομίζεις συμφοράς; ὦ συμφοράς!
 Τοῖς δ' ἄχθομαι μὲν, (καὶ γὰρ οὐκ ἀρνήσομαι,

263. Τύπου σκόπει τίνος. Cujus ritus ac formæ.

264. Ἐρχεθ'. Fides incipiebat, expectabatur. Hic Gregorius occurrit objectionibus ex Veteri Testamento petitis easque dissolvit.

267. Σοὶ δ' οὐκ. Ità Coisl. Edit. σὺ δ' οὐκ.

268. Σοῖς. Ità Coisl. Edit. τοῖς.

274. Εἴπερ μένεις σύ γ'. Ità Coisl. Billius sic emendat, aut emendare sibi videtur locum, quem depravatum ar-

bitratur: ὑπερμένης σύ γ', ἀλλὰ τούτοις δεξιός, quæ quidem me non intelligere fateor, et sic vertit: *superbus es quidem, his at commodus*. Certè nihil necesse est textum immutare, qui rectum satis exhibet sensum. Si tamen *his ipse commodus extiteris: si benè illis usus fueris, si quæ tua in eos humanitas*.

278. Τί δ'; οὐχί etc. Verba hæc sunt divitis morbos et res adversas objicientis.

METRICA VERSIO.

Plagis nec ullis effici melior cupis,
 Queis eruditur quisque vel miserrimus,
 Nudòque capite ferris in pericula;
 Hoc verò morbus est malus, perquàm et gravis.
 Tete ipse specta, quidque lex à te exigat,
 Quid facere, quid non, debeas. Specta quoquè
 Sint cujus illa temporis, cujus typi.
 Ortum trahebat tunc fides: ut parvulis
 Opus ergò tenui victu erat, ductu et manûs;
 Ob idque venia danda tunc lapsis erat.

Tibi non perindè, plena jam cùm sit fides,
 Christûsque multa tulerit ob noxas tuas.
 Verùm ob patrata pœna te vindex manet:
 Quid ob patrata dico? ob hæc, quæ nunc patras.
 Et captiones hic habet multas Deus;
 (Necdùm, in futurum quæ manent, tibi profero):
 Tibi domus, uxor, filii, si quid tibi
 Carum est, (superbus es quidem, his at commodus);
 Opes et ipsæ, luxus, et fiducia,

- Et nequidem plagis ad frugem revocari velle,
 Quibus miserrimè quique erudiuntur,
 Nudo etiam capite ferri in pericula,
 260 Istud est gravis et noxius morbus.
 Tua tu considera, et quæ præcepta sint,
 Quid agendum tibi, et quid tibi agendum non sit.
 Cujus autem illa temporis perspice, et cuius fuerint typi.
 Fides oriebatur. Itaque velut parvulis
 265 Opus erat manu ductione et tenui cibo :
 Hæc erat causa, cur cadentibus venia dabatur.
 Tibi autem non perindè est, cum plena jam sit fides,
 Et plurima pro peccatis tuis Christus pertulerit;
 Sed te manet vindicta eorum quæ perpetrasti.
 270 Quæ perpetrasti? quid dico? imò eorum quæ nunc perpetras.
 Habet autem plurimas hinc justitia occasiones:
 (Necdum dico quæ te maneant hinc digresso spes.)
 Tibi domus, uxor, filii, et quicquid carissimum est,
 Modò tamen ipsis fueris commodus,
 275 Ipsæ opes, et deliciarum libera facultas,
 Corpus ipsum deniquè. Hæc igitur habens
 Vitæ tantum pondus, cautè naviga.
 Quid autem? (inquis) nonne tibi et morbi et calamitates accidunt?
 Inópsque et tecto carens vita?
 280 Rursus artificiosè exagitas aliena mala.
 Quid ad te meæ calamitates,
 Quemadmodum ipse appellas? numquid tu morbo correptus
 Doleres minùs, si eodem morbo laboraret proximus?
 Prætereà audi, quòd ipsum pati nequaquam par sit.
 285 Horum alia quidem feci, non passus sum ego.
 Nam inops esse et vagari sponte meâ
 Cupio, et vinculis esse liberum,
 Nec in hac vitâ fixam esse meam habitationem.
 Tibi hæc cara sunt, mihi verò contraria.
 290 Noli leonem metiri ex simiâ.
 Hæc ergò arbitraris esse calamitates? ô calamitates!
 Quibusdam equidem angor; (id enim non negabo:

Hæc ob id ait,
 quòd piis olim
 opes non defue-
 rint.

Avarorum ob-
 jectionibus res-
 pondet.

Leo ex simiâ
 non metiendus.

279. Πένης τε. Leuv. ità reddit: *Cur non et ipse vitam inopem et extorrem agis?*

280. Πάλιν πλέκη. Hæc est responsio Gregorii.

282. Καλίσσαις. Ità Coisl. et Vat. Edit. καλίσσαι.

285. Τούτων τὰ μὲν. Res adversas ità dividit Gregorius ut quasdam hoc nomine appellandas esse neget, cum voluntariæ sint, ut paupertatem, et ex aliis locis in alia loca oberrationem; in aliis autem, ut corporis doloribus, patientiam adhibeat.

287. Πέθω. Coisl. πείθω. Mox, sup. lin. τῶ δεσμῶν, pro τὸ δεσμῶν.

290. Παῦσαι etc. Hoc proverbium, inquit Billius, non ineleganter usurpari solet de iis qui propterea quòd ipsi in voluptatibus et deliciis summum bonum ponunt, optimos viros, ob præsentis vitæ labores et calamitates, miseros et infelices dicunt.

291. Ὡ συμφοράς. Ità Billius emendavit. Edit. ὡς συμφοράς.

METRICA VERSIO.

Et corpus ipsum deniquè. Hæc habens, onus.
 Tantùmque vitæ, moneo cautè naviges.
 Quid? (inquis) annon tibi quoquè et morbi, et
 graves
 Casus, inópsque vita? non tecto cares?
 Aliena rursùm sævus exagitas mala.
 Nostræ quid te miseræ? sic nam vocas
 Quæ dura patior. Tunc correptus febri,
 Leviùs doleres, alterum ægrotum videns?

Audi deindè: dispar est ipsum pati.
 Horum ipse quædam passus haud sum, sed lubens
 Feci. Vagari nam libet, censu libet
 Carere: liber vinculis nam sum omnibus,
 Nec ulla sedes uspiàm hic fixa est mihi.
 Tibi cara sunt hæc? at mihi contraria.
 Ne tu leonem metiare ex simiâ.
 Calamitates hæc putas? Sortem gravem!
 Angor quibusdam rursùm, (haud negavero,

- ἔχω τι καὶ γὰρ τοῦ χοῦ καὶ τοῦ ξύλου,
 Καὶ τῆς ἐκεῖθεν ἡδονῆς, ἄνθρωπος ἄν·)
 295 Ἄλλ' οὖν φέρω τε καὶ ζέγω πάσχων τόδε.
 Ἐμοῦ τὸ πάσχειν κρεῖσσον ἢ σου τὸ σθένειν.
 Ἐπειτα τοῦτο συνδιασκεψώμεθα.
 Ἄμφω κακούμεθ'· ἀλλὰ σοὶ μὲν τοῦ τρόπου
 Δίκη τὸ πάσχειν· ὁ τρόπος κατήγορος,
 300 Τὸ πικρὸν ἔνδον καὶ σαφές κριτήριον.
 Ἐμοὶ δὲ τις κάθαρσις ἢ μοχθηρία,
 Καὶ τῆς τυχούσης αἰθάλης· οὕτω λέγω
 Πειράν τιν' εἶναι καὶ πάλην τὸ δυσχερές,
 Ὡς ἂν κρατήσας καὶ τύχοιμι τοῦ ζέφους.
 305 Τί ταῦτα; τίς σοι τῶνδ' ὄνησις τῶν λόγων;
 Ἰατρὸν οὐδεὶς εὖ φρονῶν σοφίζεται·
 Ἡ λήσθ' οὕτω τῇ νόσῳ διαφθαρεῖς.
 Δύω νοσήματ', ἡ καταφρονεῖν Θεοῦ,
 Ἡ συμπνιγέντα τοῖς κακοῖς, ἀπ' ἐλπίδος
 310 ἔχειν τὸ χρηστὸν. Ἄλλ' ἐμὸν δέξαι λόγον.
 Τούτων πάθοις σὺ μηδέτερον· ἴσον κακὸν
 Περιφρόνησις, καπνύωσις ἐλπίδος.
 Κριτῆς μὲν ἔστιν, ἀλλὰ καὶ πατήρ Θεός·
 Δέδοικας ὡς κρίνονται, ὡς χρηστῷ δέ γε
 315 Θάρρῃσον· εἰπέ τὴν νόσον, σωτηρίαν
 Αἶται, δίδου τε δάκρυον τοῖς τραύμασι,
 Δὸς καὶ πένησι, τοῖς καλοῖς σου προσάταις,
 Οἱ πλουσίως χαρίζονθ', ὥνπερ χρήζομεν
 Ἡμεῖς, τὸν οἶκτον ἐκ Θεοῦ τὰς τ' ἐλπίδας,
 320 Δὸς δ', εἰ δίδως, τῶν σῶν τι· τοῖς ἄλλοις
 Μῆτε τράπεζαν μῆτε τὸν πτωχὸν σκέπειν.
 Ὁ μὲν γὰρ ἐστὶ πλάσμα τῆς τοῦ Θεοῦ χειρὸς,
 Ὡς· οὐκ ἄτιμος· ἡ δὲ καὶ σεβασμία.
 Μὴ μοι τὸ θεῖον ὡς δικαστὴν ἄθλιον
 325 Ὑπόσπα, μὴ καὶ σοι πλεον χολώσεται.
 Κλέπτειν διδάσκεις τὸν κλοπῆς ἀναιρέτην;
 Εἰ μὲν σε πείθω, κρεῖσσον· εἰ δὲ μηδέπω,
 Τὸ γοῦν τυραννεῖν ὅψ' γοῦν ζῆσόν ποτε·
 (Κόρος δὲ πάντων καὶ καλῶν καὶ χειρόνων·)
 330 Καὶ τοῦτο τῶν σῶν αἰνέσω· τοῖς γὰρ κακοῖς

295. Στίγω πάσχων τόδε. Coisl. σίβω πάσχων ταδέ. Al. στέργω, amplexor, acquiesco iis quæ patior.

299. Ὁ τρόπος κατήγορος. Ipsi mores tui sunt accusatores.

305. Τί ταῦτα. Ità Coisl. Edit. τίς.

306. Ἰατρὸν. Ità Coisl. Edit. ἱατρῶν.

308. Δύω. Ità Coisl. Edit. δύο.

309. Ἡ συμπνιγέντα. Coisl. συμπηγέντα.

321. Τράπεζαν. Billius vertit sacram mensam, atque in notis censet intelligendum esse sacram Eucharistiam, eò quòd postea dicatur σεβασμία. Hic tamen Gregorius non

METRICA VERSIO.

Mihi quippè limi, cùm sim homo, pars est quoquè,
 Lignique, et illinc gaudii orti noxii :)
 Toleranter ista pectore at fero tamen.
 Cruciatus iste robori præstat tuo.

Mecum istud etiam tu, velim, consideres.
 Vexamur ambo : criminum sed tu luis
 Pœnas : apertè hoc arguunt mores tui,
 Sævum tribunal mentis, et clarum admodum.
 Ærumna contrà nonnihîl mea crimina,

Fuliginèmq̃ue vel levem expurgat meam.
 Quin fortè luctæ est instar hæc molestia,
 Ut, hoste victo, nobilem palmam assequar.
 Quid ista? quisnam fructus ex verbis tibi?
 Nemo medenti, præditus mente integrâ,
 Illudit : aut sic semet imprudens necat.
 Morbus duplex hic, vel Deum contemnere,
 Malis vel omninò obrutum cunctas procul
 Spes effugare. Monita sed nostra excipe.

Habeo quippè aliquid terræ et ligni,
 Et noxiæ, quæ indè nata est, voluptatis, homo cùm sim;)
 295 Verumtamen perfero, et tolero quæ patior.
 Cruciatus meus præstat robori tuo.

Quin etiam hoc unà simul consideremus :
 Ambo affligimur; verùm tibi vitiorum
 Pœna est, id quod pateris; ipsi mores te accusant,
 300 Acerbùmque et accuratum, quod intrà te est, tribunal.
 Mihi verò ærumna est quædam purgatio
 Vel levioris fuliginis : necdùm dico
 Explorationem quamdam esse et luctam, hanc adversitatem,
 Ut vincendo assequar coronam.

305 Quid ista? quænam tibi ex his verbis reddit utilitas?
 Medico nemo mentis compos illudit;
 Vel sic inscius morbo periret.
 Duo hîc sunt morbi, aut Deum contemnere,
 Aut obrutum malis omnem boni spem

Medico non
 illudendum.

Duplex morbi
 genus.

310 Abjicere. Tu verò meum excipe consilium.
 Neutrum tibi contingat. Par malum est
 Contemptus Dei et desperatio.
 Judex quidem est, verùm et pater Deus :
 Ut judicantem metuis, ut bono

Deus judex,
 idem bonus pa-
 ter.

315 Confide; expone morbum; salutem
 Posce; da lacrymas vulneribus tuis.
 Da etiam pauperibus, velut bonis patronis,
 Qui affatim largiuntur, queis indigemus
 Nos, scilicet Dei commiserationem et bonas spes.

Salus petenda.

320 Da porrò, si das, ex tuis; nec alienis ex rebus
 Mensam exhibeas, aut pauperem tegas.
 Pauper enim est figmentum manûs Dei,
 Ideoque non contemnendus: mensa autem venerabilis est.
 Ne tu Numini tanquàm malo judici

De nostro
 dandum paupe-
 ribus.

Pauperes Dei
 manu sunt facti;
 ob id magni pre-
 tii et venerabi-
 les.

325 Corruptelam moliri velis, ne tibi magis irascatur.
 Subripere doces eum, qui furtum prohibet?
 Si te persuadeam, id quidem melius; sin minùs autem,
 Saltem tyrannidem exercere tandem aliquandò desine :
 (Satietas enim est rerum omnium tùm bonarum, tùm malarum;)

Satietas est
 rerum omnium
 bonarum tàm
 quàm malarum.
 Improbis laus
 est à malo desis-
 tere.

330 Et hoc equidem in te laudabo; improbis enim

nisi de mensâ hospitibus exhibitâ, quæ quominùs ipsa
venerabilis appelletur, nihil profectò vetat, loqui vide-
 tur. Ibid. Τὸν πτωχὸν σκέπειν. Caisl. τῷ πτωχῷ σκεπήν.
 Combef. τὴν πτωχῶν σκεπήν.

324. Μή μοι τὸ θεῖον etc. Eum, qui post multas opes
 sceleratè partas, aliquid in pios usus erogat, tanquàm
 hinc scelerum impunitatem empturus, huic pulchrè com-
 parat qui judicem pecuniâ corrumpere molitur. *Bill.*

METRICA VERSIO.

Neutrum tibi ex his accidat. Pari in malo
 Hæret, Deum qui temnit, et qui spem abjicit.
 Est ille judex: est item dulcis pater.
 Ut judicantem metuis? at benignitas
 Te firmet. Ecquid doleat, expone, ac pete
 Supplex salutem; lacryma ob plagas tuas;
 Egentibus da, præsidet qui sunt tui,
 Qui largiuntur affatim, queis est opus,
 Nobis, bonas spes, criminum veniam à Deo.
 Da porrò, si das, de tuo: nec vel sacram

Tom. II.

Mensam, nec inopes opibus ereptis tege.
 Regis supremi fictus est pauper manu,
 Ob idque pretii maximi: hæc venerabilis.
 Nec tu Tonantem, judicem ut pravum, stude
 Surripere, fiat ne tibi hinc infensor.
 Surripere nùm tu, furta qui vetat, doces?
 Flexère si te hæc, pulchrè habet: sin at minùs,
 Quandoquè saltem rapere, quæso, desine:
 (Rei saturitas omnis est, bonæ et malæ;)
 Illoc quoquè tuorum laudibus tollam; improbis

P 6

- Μέγιστόν ἐστι καὶ ῥάσις πονηρίας.
 Εἰ μὲν δέχῃ τοῦτ'· εἰ δὲ μὴ, σὲ μὲν τάφου
 Μνήσω, τὸ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν πέρας,
 Ὃν πᾶσιν ἔξεις ἴσα, κἂν Ἡρακλεῖους
 335 Στήλας παρέλθῃς, καὶ πύλας τὰς Κασπίας,
 Τὰ τῶν συνοίκων κτώμενος καὶ γειτόνων·
 Ὃν ἄλλος, οἷομ', ἐξολεῖ τοῦ σοῦ τρόπου,
 Τὸ λοξὰ βαίνειν ἐκ πορείας σῆς ἔχων,
 Χείρων μαθητὴς τοῦ σοφοῦ διδασκάλου·
 340 Καὶ τῆς ἀπεικτικῆς τοῖς πονηροῖς ἡμέρας,
 Καθ' ἣν ζόφοι τε, καὶ φλόγες, καὶ τάρταροι,
 Εἰσπραξις ὄντες τῶν κακῶν τῶν ἐνθάδε,
 Τὴν εἰκόνα ζητοῦντες ἐγκεχωσμένην
 Ταῖς τοῦ δράκοντος καὶ πολυτρόπου πάγαις,
 345 Γεύοντος ἡμᾶς τῆς κακίσης ἡδονῆς.
 Ἐγὼ δ' ὅπως φύγοιμι τὴν μοχθηρίαν
 Ζητῶ, τίσι πτεροῖς τε καὶ τίσι βυθοῖς
 Γῆς ἢ θαλάσσης, ἢ τίσι σοφίσμασιν,
 Εἰς ποῖον ἐλθὼν τέρμα τῆς οἰκουμένης,
 350 Τίνα ζόφον πρόβλημα ἢ νέφος λαθῶν,
 Ποίαις τὸ θεῖον ἐκθεραπεύσας λιταῖς;
 Ὡς ταῦτα τρία πανταχοῦ, χρόνος, τόπος,
 Ἀμαρτίας τε τῆς κακῆς ῥάσις τύχη·
 Στήσω νόμον τὸν θεῖον. Οὗτός ἐστι τίς;
 355 Πόλεις ἀμείβετ' ἐκ πολέων· τῇ γὰρ φυγῇ
 Τινὲς λελείποντ', εἶπε τοῖς ἀποστόλοις,
 Ὅταν διαθῇθ' ὁ κρατῶν πάντων Θεός.
 Πάσας ἀμείψω μέχρις ἐσχάτου πυρὸς,
 Φεύγων πονηρῶν ἀσχήτους ἐπιδρομὰς.
 360 Ἐκεῖ μὲν ἔξει καὶ ἄκοντας ἡ δίκη.
 Οὐδὲν διοχλήσουσι ταῖς ἄνω μοναῖς,
 Οὐδ' ἐκβαλοῦσι τοὺς πένητας, ὥς γε νῦν,
 Κάκειθεν· εἶπου καὶ δεήσονται τυχόν
 Οἴκτου βραχείας ῥανίδος εἰς ψύξιν φλογός.
 365 Ὁ Πλούσιός σε πειθέτω καὶ Λάζαρος·
 Ὁ μὲν μόνου διδούς γε τοῦ τρυφᾶν θίνας,
 Ἄλλου κάμνοντος καὶ τροφῇ καὶ τραύμασιν·
 (Ὡς γὰρ οὖν κάκεινος, ὥς σὺ, Λάζαρον·)
 Ὁ δ', ὥς φέρων ἅπαντα, καὶ τιμώμενος.
 370 Πέρας λόγου. Δέχου δὲ σὺν τρόμῳ λόγον.

334. Ὃν πᾶσιν. Itā Coisl. Edit. ὄν.

340. Τοῖς πονηροῖς. Itā Coisl. Edit. τῆς πονηρᾶς.

343. Ἐγκεχωσμένην. Vat. ἐγκεχωσμένην.

356. Λελείποντ'. Itā legendum videtur cum Billio. Editi λελήποντ'. Vide Matth. x, 23.

357. Διωθῇθ'. Itā legimus, Billii conjecturam proban-

METRICA VERSIO.

Nam magna laus est à malo desistere.
 Si flecto, pulchrè est: sin minùs, busti tui
 Te submonebo, (finis id cunctis malis,)
 Quod par habebis omnibus, licèt Herculis
 Superes columnas, Caspìas portas licèt,
 Conciviumque, proxima et bona colligens:
 Quod, opinor, alter diruet, ritu tuo
 Obliqua figens (sic soles) vestigia,
 Vatri magistri discipulus nocentior.
 Horrendum et illum rursùs objiciam diem,

In quo tenebræ, flammæque est, et tartarus,
 Quis vindicatur quicquid hìc commisimus,
 Et per quæ imago quæritur, planè obruta
 Astus per anguis subdoli: per gaudia
 Qui nos inescans pessima, in casses trahit.
 At ipse quonam crimina effugiam modo,
 Quibùsque pennis, quærìto, et quo gurgite
 Terræ marisve, vel quibus sophismatis,
 Orbisve quemnam limitem extremum petens,
 Quà nube, quæve me tegens caligine,

Maximum quoddam est desistere de pravitate.

Si hoc admittis (benè est); sin minùs, tumultum

Tibi in mentem revocabo, qui omnium malorum est finis;

Quem habebis communem cum omnibus, etiamsi Herculis

Mortis me-
moriam.

335 Columnas prætergredereris, et ultrà portas Caspicas,

Facultates concivium possidens et vicinorum,

Quem alius, ut arbitror, disperdet, iisdem ac tu, moribus præditus,

Obliquè gradi ex tuo incessu consecutus,

Pejor discipulus vafri magistri.

340 (Revocabo etiam) horrendam malis tristémque diem

In quâ tenebræ, flammæ, et Tartarus,

Vindices malorum, quæcumque hîc commisimus,

Imaginem Dei quærentes penitùs deletam et obrutam

Draconis subdoli fraudibus,

Memoria ex-
tremi judicii.

345 Qui gustandam nobis præbuit pessimam voluptatem.

Ego verò quo pacto effugere possim hanc nequitiam

Quæro, quibus alis, et quibus profunditatibus

Terræ et maris, aut quibus sophismatibus,

In quam secedens partem orbis terrarum,

Hæc ut decli-
nentur, quæ fa-
cienda.

350 Quam caliginem pro tegmine aut nubem assumens,

Quibus Numen exorans precibus?

Hæc tria ubiquè versantur, tempus, locus,

Peccatîque pravi facillima occasio:

Statuam mihi divinam legem. Quænam illa est?

355 E civitate in civitatem fugite: etenim, in quas fugere possitis, urbes

Quædam supererunt, dixit Christus apostolis,

Quandò exigetur dominator omnium Deus.

Omnes obibo usquè ad extremum ignem,

Fugiens improborum intolerabiles impetus.

360 Illic quidem eos tenebit vel invitos ultio divina.

Non jam perturbabunt cœlestes mansiones,

Nec indè pauperes expellent, ut nunc ejiciunt,

His in verris; quin etiam ab ipsis petent forsitan

Commiserationis exiguum guttam ad refrigerationem flammarum.

365 Dives hoc tibi persuadeat, et Lazarus;

Ille quidem ob delicatam duntaxat vitam dans pœnas,

Cùm Lazarus affligeretur ex inopiâ cibi et ulceribus;

(Propulsabat enim ille Lazarum, ut tu nunc pauperes;)

Istè verò, quòd æquo animo calamitates tulerit, honore affectus.

Luc. xvi.

370 Sed finis sit orationi. Tu autem accipe cum tremore extremum hoc verbum.

tes. Coisl. δῶκε δ'. Edit. δῶκε. Tunc expellitur Deus, cùm ipsius doctrina, et qui eam colunt aut prædicant, ex-
agitantur.

359. Ἀσχετοῦς. Ità Coisl. Editi mendosè ἰσχύτους.

364. Εἰς ψύξιν. Ità Vat., quæ lectio multum arridet.
Edit. φύξιν.

369. Τιμώμενος. Ità Coisl. Edit. τιμώμενον.

370. Πέρας. Ità Coisl. Edit. πέρα.

METRICA VERSIO.

Quibûsve precibus cœlitum exorans Patrem?

Ubiquè terna hæc sunt enim, tempus, locus,

Noxæque promptæ, facilis et, contagio;

Legi Dei parebo. Quid verò hæc jubet?

Ex urbe in urbem pergite; fugæ siquidem

Quædam supererunt, (dixit hoc Christus suis,)

Procul exigetur cùm poli rector Deus.

Omnes obibo, donec ignis ultimus

Adsit, malorum ne graves subeam impetus.

Illic habebit ultio hos, nolint licet.

Non jam molesti sedibus superis erunt,

Inopes nec illinc, ut modò, expellent foras.

Quin fortè ab ipsis guttulam exiguum petent,

Ardor levare nonnihil flammæ ut queat.

Hoc Dives ille, Lazarus téque hoc docet:

Quorum ille pœnas unicum ob luxum dedit,

Premeretur alter cùm fame et mole ulcerum;

(Pellebat enim Lazarum, ut tu pauperes;)

Hic contrà honorem, cuncta quòd ferret, tulit.

Hoc tremulus audi, quod loco dicam ultimo.

Πολλῶν κακῶν ὄντων τε καὶ καλουμένων,
 Εἰδωλολάτρης οὗτος εἴρηται μόνος,
 (Ὁ τῶν κακῶν μέγιστόν ἐστιν ἐν βίῳ),
 Ὃς οὐδὲν οἶδεν, ἢ λογιζέσθαι, πλέον.
 375 Ὡς καὶ τόδ' ἂν τάχις τῇ νόσῳ παθὼν,
 Εἰ καιρὸς ἔλθοι τῷ πάθει καρπὸν φέρων,
 Ἡ καὶ Χαμῶς βδέλυγμα τὸν πλοῦτον σέβων.
 Ρίψωμεν οὖν, ρίψωμεν εἰδῶλων τύπους,
 Μόνον Θεὸν σέβοντες, ὃν γινώσκουμεν.

ΚΘ΄.

ΚΑΤ' ΑὐΤΑΙΣ ΚΑΛΛΟΠΙΖΟΜΕΝΩΝ.

Μὴ κεφαλὰς πυργοῦτε νόθοις πλοκάμοισι, γυναῖκες,
 Θρύπτουσαι μαλακοὺς αὐχένους ἐκ σκοπέλων,
 Μηδὲ Θεοῦ μορφᾶς ἐπαλείφετε χρώμασιν αἰσχροῖς,
 Ὡς προσωπεῖον, κούχι πρόσωπα, φέρειν.
 5 Οὐδὲ γὰρ ἀσκεπεία κεφαλὴν θέμις ἀνδρὶ γυναῖκα
 Φαίνειν, ἢ χρυσῷ σφιγγομένων πλοκάμων,
 Ἡὲ κόμης ἀθέτοιο κατωμαδὸν ἔνθα καὶ ἔνθα
 Σκιρτώσης ἀπαλῶν μαινάδος ἐξ ἀνέμων.
 Οὐδὲ λόφον καθύπερθε φέρειν κορύθουσιν ὁμοῖον,
 10 Τηλεφανῇ σκοπίνην ἀνδράσι λαμπομένην,
 Ἡὲ λίνου μαλακοῖο διαυγάζουσιν ἔθειραν,
 Κρυπτὴν, ἀμφιδίην, τήνδε μετωπιδίην,
 Ξανθὸν ἀπασράπτουσιν, ὅση κρήδεμνον ἄλυξεν,
 Ὡς δοκέειν παλάμης ἔργα πονησαμένης.
 15 Εὖτε τὸν οὐχ ὁρώντα διδάσκαλον, ἄπνοον εἰκῶ
 Μορφῆς τασαμένη, κάλλος ἐκείθε γράφεις.
 Κάλλος δ' εἰ μὲν ἔδωκε φύσις, μὴ κρύπτειτ' ἀλοιφῇ,
 Ἀλλ' οἷσις καθαρὸν ἀνδράσιν ὑμετέροις
 Σώξετε, κάλλοτρίῳ μὴδ' ὄμματα λίχνα φέρουσαι.
 20 Ὅμμασι γὰρ κραδίη ἔσπεται οὐχ ὁσίοις.
 Εἰ δ' οὐ γεινομένησι συνέσπετο, δεύτερον αἷσχος
 Φεύγετε, ἐκ χειρῶν κάλλος ἐφελκόμεναι.
 Κάλλος, ὃ γὰρ φέρει, καὶ ὦνιόν ἐστι γυναιξὶ
 Πανδήμοις, ὁβολῶν περνομέναις ὀλίγων.

373. Ὁ. Itā Coisl. Edit. ᾧ.

374. Λογίζεσθαι. Itā Coisl. Edit. λογίζεται. Billius: *Præter aurum nil scit, aut nil cogitat.*

377. Χαμῶς βδέλυγμα τὸν πλοῦτον. Hæret hîc Billius et fatetur se ex Gregorii scriptis colligere non potuisse, cur potissimum Gregorius Plutum Chamos vocet. Verum, si minis ex ejus scriptis, saltem ex libro Judicum xi, 24, id colligere possumus, ubi Jephthe regi Ammon bellum moventi, et veluti sua repetenti, quæ Amorrhæorum fue-

rant, eisque Israelitæ, Deo auctore, abstulerant, sic respondet: Οὐχ' ἂν κληρονομήσει σε Χαμῶς, ὁ θεός σου, αὐτὰ κληρονομήσεις... Nonne quæcumque possidenda dederit tibi Chamos, deus tuus, hæc possidebis? Sic etiam Hebræum. His patet, quemadmodum apud Græcos Plutus opum et possessionum arbiter censebatur, sic apud Moabitas fuisse Chamos, adeoque licuisse Gregorio ad avaros et raptores transferre.

XXIX. 1. Πυργοῦτε. Schol. Coisl. ὑψοῦτε πύργου δεικνύ.

METRICA VERSIO.

Multi licet sint, et vocentur, improbi,
 Idololatra dictus est solus tamen,
 (Quo nullum in ævo gravius est usquam scelus),
 Qui præter aurum nil scit, aut nil cogitat:
 Facturus ut qui hoc facile sit, morbum ob suum,
 Si tempus adstet quicquam lucri afferens,
 Vel execrandum quoddam Chamos plutum colat.
 Pellamus ergo fœda simulacra, et Denm
 Solum colamus, nosse quem nobis datum.

XXIX. ADVERSUS MULIERES SE NIMIS
ORNANTES.

(Fed. Morello interprete)

Crinibus ascitis capiti fastigia vestro
 Ne addite, conspicua ut mollia colla sient:
 Neve Dei formas picturâ inducite fœdâ,
 Ut jam non facies, larva sed ora notet;
 Fœmineum caput illicitum est nudare, virorum
 In cœtu, seu auro cæsarie implicitâ:

Cùm multi sint et appellentur improbi,
 Idololatra ille dictus est solus,
 (Quod malum est maximum in hominum vità,) Soli avari idola-
tolatæ vocan-
tur.
Ephes. v.
 Qui nihil aliud novit, quàm pecuniam numerare;
 375 Propterea quòd facilè, qui hoc morbo laborat,
 Si tempus occurrerit cupiditati lucrum afferens,
 Vel ipsum Chamos idolum, Plutum adoret.
 Projiciamus igitur, projiciamus fictorum numinum simulacra,
 Solum Deum venerantes, quem agnoscimus.

XXIX.

ADVERSUS MULIERES SE NIMIS ORNANTES.

*Mias Bill. 64.
pag. 147.*

Nolite capita tollere instar turrium, adulteris crinibus, ô mulieres,
 Lascivè inflectentes mollia colla è scopulis
 Nec Dei formas inungite fœdis coloribus;
 Sic ut non jam facies, sed larvas gestetis.
 5 Neque enim nudum caput fas viro mulierem
 Ostendere, dùm aut auro stringuntur crines,
 Aut coma soluta humeris hinc indè
 Involitat, instar Mænadis, mollibus ventis agitata,
 Neque cristam supernè ferre licet galeis similem,
 10 Procul conspicuam speculam viris collucentem,
 Aut molli pellucidam lino cæsariem,
 Occultam, simul et perspicuam, frontem suprâ revinctam,
 Flavum quiddam coruscantem, quâ parte velo non obtegitur,
 Ut videantur opera manu elaborata;
 15 Quippè quæ cæcum magistrum, exanime simulacrum
 Formæ tibi proponens, illinc pulchritudinem quasi penicillo ducis.
 Pulchritudinem autem, si quidem dedit natura, nolite occultare pigmentis,
 Sed solis puram maritis vestris
 Servate, nec aliis quibusquam procaces oculos injicite :
 20 Oculos enim cor nefarios sequitur :
 Sin autem vobis negavit natura formæ elegantiam, secundam deformitatem
 Fugite, pulchritudinem manibus comparatam;
 Pulchritudinem, quam terra producit, quæ venditur à mulieribus
 Trivialibus, quam obolis vendunt paucis.

Mulieres fœdis
coloribus facies
suas inungentes
jam non facies,
sed larvas ges-
tant.Pulchritudo,
si eam natura
dedit, non est
occultanda pig-
mentis.Oculos cor se-
quitur nefarios.
Sin autem for-
mæ elegantiam
negavit natura,
secunda defor-
mitas fugien-
da, quæ mani-
bus comparatur,
quam terra pro-
ducit.2. Ἐκ σκοπέων δίκην. Quæ ipsæ sint scopuli, et juvenum
spectantium certa naufragia. Comb.

6. φαίνειν. Sup. lin. δεικνύειν.

10. σκοπῆν. Ità habent Codd. Regii 992, 993 et Coisl.
Edit. σκοπῆν.

12. Μετοπιδίην. Sup. lin. ἄλλην δὲ κατὰ τῆς ὕψους.

13. Κρήθεμον. Coisl. Int. τὸ σουδάριον.

15. Ἄπνοον. Malè Edit. ἄπλοον.

16. Γράφεις. Coisl. et duo Regii γράφης. In uno Cod.
Colb. legitur οὔτε, pro εὔτε, στησαμένην pro στησαμένη, etγράφειν pro γράφεις, quæ lectio planum efficit sensum : Ne-
que cæcum magistrum, inane simulacrum formæ tibi pro-
ponens, hinc pulchritudinem quasi penicillo ducas.

17. Μὴ κρίπτει. Sic Chig. et Coisl. Edit. μὴ κρίπτει.

19. Κἀλλοτρίῳ μὴ δ' ὄμματα. Sic Chig. et Reg. 993. Edit.
μὴ δ' ἀλλοτρίῳ.20. Οὐχ ὁσίους. Ità Chig. Reg. 990. Sup. lin. τοῖς ἀδί-
κοις. Edit. οὐχ ὁσίως.

22. Ἐφελκόμεναι. Schol. 991 χειροποίητον.

24. Περινομέναις. Int. πιπρασκομέναις.

METRICA VERSIO.

Sive comæ huc illuc agitatæ, et ponè vagantes,
 Pérque leves auras Mænadis instar eant.
 Fœmina nec cristam galeæ instar vertice gestet,
 Nempè viris lætè ut splendeat hæc specula.
 Ac vel lucentem lino redimire capillum,
 Occultum aut clarum summa per ora nefas :
 Flavum fulgentem, simul ac velamen abegit,
 Ut palmæ constet munus id artificis :
 Cùm cæcum doctorem, atque exanimum simulacrum

Formæ constituens, hinc decus assequitur.
 Si formam natura dedit, ne inducite fūco,
 Sed facite ut solis pura sit illa viris :
 Néve oculos avidos alium jaculamini in ullum :
 Nam cor non castè lumina subsequitur.
 Si minis est vobis formæ concessa venustas,
 Nec deforme decus conciliate manu :
 Quod tellus profert decus, et venale lupis est
 Et scortis, nummis exquisque emitur.

- 25 Κάλλος, ὃ ρυπτόμενον χαμάδις ρέει· οὐδὲ γέλωτι
 Ἴσατ', ἐπὴν λύση χάρμα παρειάν ὄλην,
 Καὶ δακρύων ὀχετοῖσιν ἐλέγχεται, ἱκμαλέω τε
 Δείματι, καὶ ψεκᾶδος λύεται ἐξ ὀλίγης.
 Ἡ δὲ πάρος σιλβουσα, καὶ ἡ χαρίεσσα παρειή,
 30 Χάρμα μέγ' ἐξαπίνης διχρόος ἐξεφάνη,
 Περκνή, μαρμαρόεσσα. Μελάγχροε, μιλοπάργη,
 Πῶς δύνασαι κατέχειν κάλλος ἐλεγχόμενον;
 Ταῦτ' οὐ κινυμένοισιν ἀγάλμασι· σοὶ δ' ἀφορητὴ
 Μορφή, καὶ πολλοῖς λυομένη πάθεσι.
 35 Τοῦτο Θεοῦ θέμας ἐστὶ, χερὸς τόδε· τοῦτο παλαιόν,
 Τοῦτο νέον. Λειμῶν ἄνθεα δισσά φέρων,
 Τερπνῶν τε, συγερῶν τε ἀμοιβαδῖς, ἡέ τις ἐσθῆς
 Ἀμφίχροος ζώναις πλείοσιν ἐλκομένη.
 Τούνεκεν ἡ φεύγειν γραπτὸν θέμας, ἡέ φυλάσσειν,
 40 Μηδ' ἐπιλωθέντων εἶδος ἄλκαρ ἔχειν.
 Ἰσὸν Πηνελόπης, τὸν νύξ λύεν, ἥμαρ ὑφαίνειν·
 Ἐνδοθὶ τὴν Ἐκάβην, ἔκτοθι τὴν Ἑλένην.
 Εἰ μὲν δὴ μῆχός τι λαθεῖν πόσιν, οὐ μὲν ἀνεκτὸν,
 Εἶδος ἀποκρύπτειν θειότερον βροτέρῳ,
 45 Μὴ σε Θεός τοίοισιν ἀμείψεται χαλεπήνας·
 Τίς, πόθεν ὁ πλάξης; Ἐρρε μοι, ἀλλοτρίη.
 Οὐ σ' ἔγραψα, κύων, ἀλλ' ἐπλάσα εἰκόν' ἐμοῖο·
 Πῶς εἶδωλον ἔχω εἶδος ἀντὶ φίλου;
 Ἀλλ' ἔμπης νούσω τί παρήσομεν. Εἰ δ', ἀρίθην
 50 Ἐστὶ πίναξ γραφῶν εἶδος ἐπ' εἶδος ἔχων,
 Στήλην αἵσχεος ἴσθι βροτοῖς περιφαντὸν ἐγείρειν
 Μορφήν, ἣν σὺ γράφεις ἔμπνοον ἀλκὴ νόου.
 Κῆπος Ἀδώνιδος ἦδε τεὴ χάρις ὠλεστικάρπος,
 Πουλύποδος χροῖή, γράμματ' ἐπὶ ψαμάθων.
 55 Πῶς δὲ σύγ' εἶδος ἔχουσα κολοῖον, (εἴ γε κολοῖον
 Εὔπτερον ἀλλοτρίοις ἄνθεσι μῦθος ἔχων,
 Λύθεις γυμνὸν ἔθηκε γελοῖον,) οὐκ ἀλεγίζεις
 Αἵσχεος ὕσατίου, κάλλεος ὀλλυμένου.

25. Ρυπτόμενον. MS. ριπτόμενον, et sup. lin. πλυνόμενον.

27. Ὀχετοῖσιν. Int. ρεύμασι πλατύνεται. Mox, ὕδροποίησιν.

31. Μαρμαρόεσσα. Sup. lin. 991, λευκή. Mox schol. ὡ μελάγχροε.

32. Ἐλεγχόμενον. Chig. sup. lin. ἐνειδιζόμενον.

33. Οὐ κινυμένοις. Int. ἀκινήτοις. *Hæc linquenda mortuis statuis, tibi verò non conveniunt quæ non es immobilis, sed forma multis modis dissolubilis.* Ibid. Σοὶ δ' ἀφορητὴ. Ità exigit sensus. Coisl. et Combef. σοὶ δ' οὐ φορητὴ, cui repugnat metrum. Edit. σοὶ δὲ φορητὴ. Reg. 991, sup. lin. περιφορητὴ. — Metricam versionem hîc capiat qui potuerit. Duo sequentes versus adeò contrà sensum pecca-

bant, ut mutationem expostularent, quam italicis distinctam inferius reperies. (Not. Edit.)

37. Ἀμοιβαδῖς. Sup. lin. ἐκδιάδοχος. Mox, ἐσθῆς, ἱμάτιον δίχρουν.

40. Ἄλκαρ. Schol. βοήθημα.

41. Ἰσὸν Πηνελόπης. *Penelopes telam retexere*, est inanem operam sumere, et rursus destruere quod effeceris: proverbium natum ex Homero qui Odyss. II, 94, fingit Penelopem Ulyssis uxorem procos eam urgentes hâc conditione delusisse, ut tùm se promitteret nupturam, ubi telam, quam habebat in manibus absolvisset. Quam conditionem, postea quàm illi acceperissent, mulier astuta, quod interdium texuisset, id noctu retexere cœpit:

METRICA VERSIO.

Hic decor abstersus per humum fluit, atque manere
 In risu nescit, quandò soluta gena est.
 Eluitur, quoties lacrymarum funditur imber;
 Hunc madidusque metus, stillaque parva abigit.
 Indè prius fulget gena quæ gratissima visu,
 Discolor apparet, res benè ridicula,
 Fusca et marmorea. O minii malè tincta colore,
 Qui retinere potes quod decus arguitur?
 Hæc non sponte suâ signis salientibus adsunt:

Extera forma modis solvitur innumeris.
Numinis hæc opus, illa manûs; vetus illa figura,
Hæc nova; ceu pratum fert varias violas,
 Jucundas mixtas inamœnis: vestis et instar,
 Cui variæ zonæ sunt, variusque color.
 Idcirco pictum corpus fugito, atque caveto:
 Sperne hoc probrosum subsidium decoris;
 Telam Penelopes luce orsam, nocte retextam:
 Nempè Hecuba est intus, sed foris est Helena.

25 Pulchritudinem, quæ abstersa in terram fluit : quæ ad risum

Consistere non potest, si solverit lætitia effusior genas,

Et lacrymarum rivulis proditur, et udo sudore

Metu excusso, et guttis solvitur exiguis.

Quæ verò antea splendida erat, gratoque quodam prædita nitore gena

30 Risum magnum movet, subito bicolora apparens,

Subatra, candida. O nigricolor, minióque fucata,

Quomodo potes retinere pulchritudinem, quæ tam facile proditur et deletur?

Hæc immobilibus statuibus linquenda : tibi verò

Forma quæsita pigmentis non convenit, quæ multis solvitur casibus.

35 Hoc divinæ fabricæ corpus, illud manufactum : illud antiquum,

Hoc novum. Pratum dicas duplices flores ferens,

Jucundos et ingratos vicissim : aut quamdam vestem

Bicolorem pluribus zonis tractam.

Quapropter aut fuge fucatum corpus, aut conserva,

40 Nec turpe formæ adjumentum adsciscas.

Telam Penelopes, quam nox solvebat, dies texebat;

(Id quidem agis) internè Hecubam, externè Helenam refers.

Etiam aliquo modo latere maritum posses, haud tamen ferendum

Te formam occultare divinam mortali,

45 Ne te Deus his verbis alloquatur indignatus :

« Equis, undenam est tuus fictor? Hinc abi, mulier aliena.

» Non te depinxi, ô impudentissima, sed finxi imaginem meî.

» Quomodo igitur idolum habeo pro carâ imagine? »

Attamen huic morbo non nihil indulgeamus. Sin autem, manifesta

50 Velut tabula pictorum, formam formæ superjectam habens,

Statuam turpitudinis noveris te conspicuam mortalibus excitare,

Formam quam tu pingis vivam, viribus ingenii.

Adonidis hortus est tua venustas citò marcescens,

Polypi color, litteræ in arenâ conscriptæ.

55 Quomodo tu, quæ graculi formam habes, (quandoquidem graculum

Alienis ornatum plumis ostendens fabula,

Rursus his nudatum protulit ridiculum,) quomodo, inquam, non curas

Summum dedecus, cum perierit tua pulchritudo?

Fuci vilitas et
incommodum.

Pictum corpus
et naturale.

Dei increpatio
ad mulieres fu-
catas.

Mulier fucata
idolum.

Fucata mulier
similis est gra-
culo alienis plu-
mis induto.

Timeæ debet
quod graculo ac-
cidit.

Ἐνθα καὶ ἡματιή μιν ὑφαίνεσκεν μέγαν ἱστὸν,

Νύκτα δ' ἀλλύεσκεν, ἐπὶν δαΐδας παράθειτο.

Hoc proverbium usurpat Plato in Phædone, et Tull.
Acad. Quæst. lib. 2.

42. Ἐκάθην. Int. σώφρονα. Mox, Ἐλένην. Int. πόρνην.

46. Ἐρρί. Sup. lin. φθέρου.

47. Κύων. Sup. lin. ὃ ἀναιδέστατα.

49. Ἀρίσθλον. Itā Coisl. et Chig. Edit. ἀρίσθλα. Mallem
ἀρίσθλος.

51. Ἐγείρειν. Chig. ἐγείρεις.

52. Ἀλλὰ νόου Sic legendum : sensus postulat ; et certè
Schol. non legit Ἀλκινόου, ut in Editis, quippè qui

suprà Ἀλκινόου scripsit ταῖς ἰδίαις χερσὶ, propriis manibus.

53. Κῆπος Ἀδωνιδος. Edit. malè κῆτος. Ad marg. 991
scribitur : Ἐπὶ τῶν ἀώρων, καὶ ὀλιγοχρόντων, καὶ μὴ ἐρρίζομένων.
Nimirum proverbium est de rebus leviculis, parum fru-
giferis, brevemque habentibus voluptatem, radices non
habentibus. Vide Erasm. Ibid. ὠλεστικάρος. Sup. lin.
Coisl. καρπούς ἀποβάλλουσα, ἀπολλυμένη.

54. Πουλύποδος χροίη. Polypi color, et litteræ in arenâ
descriptæ, proverbialia sunt de rebus fluxis. Hæc aptissimè
transfert ad fucatam mulieris pulchritudinem.

55. Κολοίον. Quod de graculo Æsopus in fabulis, hoc
de corniculâ scribit Horatius, epist. 3, lib. 1.

METRICA VERSIO.

Quod si ulla est ratio ut lateas virum, at hoc pote
non est

Mortali divinam occulere effigiem ;

Ne Deus infensus te dictis increpet istis :

« Quisnam, undè hic fictor? vade, aliena mihi ?

» Te haud pinxi, canis ; est à me mea condita imago :

» Cur pro formâ illâ das simulacra mihi ? »

Attamen huic morbo veniam damus. At manifesta
est,

Picta tabella alium mox aliùmque notans.

Claram ignominie formâ stabilire columnam

Crede tuâ, vivam quam facis ingenio.

Hortus Adonidis ista venustas, fructibus obstans,

Polypus omnicolor, littera et in sabulo.

Fabula nota, avis ut furtivo munere gaudens

Pennarum, risum concitet alitibus,

Mox ubi nudatur specie illâ. Cur tibi gratum est

Dedecus extremum, pestiferumque decus ?

- Ἐλπήθ' ἀσυφέλικτον ἔχειν γάνος; οὐ μετὰ θηρὸν
 60 Ὄψαι ἀλλοτρίου κάλλεος ὅσσον ἄχος.
 Πυνθάνομ' ὥς τι φέριζον ἔχει πλάσις, ἣν ποτε γῆρας
 Ρικνώσῃ μορφῇ, τὴν πάρος ἀνθοφόρον·
 Τῆμος ὅτ' ἄγραφός ἐστι μελῶν πλάσις, ὥς πυρίκαυστον
 Λείπεσθαι σαρκῶν λείψανον ἐκ κονίης·
 65 Ὄψε μετακλαίειν δὲ μελῶν δόλον, εὔτε πίθηκον
 Ῥυτίσιν ἐν πυκιναῖς ὥσε τὸ λειπόμενον.
 Τοίτῃ ψευδομένων μελέων χάρις. Ἀλλὰ, φερίσῃ,
 Νῦν σῆσον μορφῆς ἐκτύπον, ὥς τὸ πάρος.
 Ἀτρεκές οὐ μὲν ἔγωγε ὀίμαι· ἀλλὰ πολὺ πρὶν
 70 Μηδένα μὴ δ' ἀνδρῶν εὔξειαι ὄμματ' ἔχειν,
 Οἱ σε πάρος κλήϊζον, ἐπ' ὄμματα δ' εἶχον ἐτοιμα
 Τῇ καὶ τῇ σοβαροῖς ἴθμασι κινυμένην.
 Καὶ τὸ, γέλως, ἀνδρῶν λήθειν γένος ἰσχανώσα,
 Μύσας σῆς μορφῆς ἀνδρας ἐπεσπάσαο.
 75 Ἄνδρες γὰρ τρίψαντο τὰ φάρμακα, οἷς σὺ γέγηθας,
 Ληΐσαι μεγάρων, τέκτονες ἥς μανίης.
 Ταῦτ' οὐ σωφροσύνης τὰ σοφίσματα, μαχλοσύνης δέ.
 Πᾶν γὰρ ὁ τεχνάζῃ ἄρρεσι, μαχλοσύνη.
 Φασὶ ταῷ μεγάλαιον, ἐπὶν περικυκλον ἐγείρῃ
 80 Λύχένα κυρτώσας χρύσειον, ἀξερόεις,
 Κλάζειν θηλυτέραις φιλοτήσιος. Εἰ δὲ σὺ μορφῇ
 Οὐ σφριγώσι γράφεις ὄμμασι, θαῦμα μ' ἔχει.
 Εἰ μὲν γὰρ πόσιος σοῦ ἔχεις πόθον, ὥς σὸν ἐκεῖνος,
 Ἐξέτι τοῦ, ὅτ' ἐρῶν σ' ἤγαγε πρὸς θαλάμους
 85 Κουριδίην θαλέθουσιν, ἔχεις χάριν· εἰ δὲ σὺ γ' ἄλλων
 Ὄμμασιν ἀνδανείεις, τοῦτο πόσις συγεί.
 Κεύθειν λώϊον ἐστὶ βελῶν χάριν οἷσι δόμοισιν,
 Ἡὲ ψευδομένην οὐχ' ὁσίως προφέρειν.
 Τῇ μὲν γὰρ πόσις ἐστὶν ἐπάρχιος· ἡ δ' ἐπὶ πολλοῖς
 90 Ἴσεται, ὥς τε λίνον ἵπταμένων ἀγέλη.
 Τέρπη τερπομένῳ, καὶ ἀμείβεαι ὄψιν ὀπωπῇ,
 Αὐτὰρ ἔπειτα γέλως, καὶ λόγος ἀντίθετος,
 Κλεπτόμενοι τὸ πρῶτον, ἔπειτα δὲ θάρσος ἔχοντες.
 Μηκέτι μοι τὰ πρόσω φθέγγεο, γλῶσσα λάλε.
 95 Ἀλλὰ τόδ' ἀτρεκέως μυθήσομαι, οὐδὲν ἄκεντρον
 Τῶν ὅσα θηλυτέραις παιζεται ἀμφὶ νέοις.

60. Κάλλεος. Chig. et Coisl. κύδεος.

65. Μελῶν δόλον. Χάριν, *elegantiam*. Ibid. Πίθηκον. *Similiam propulerit, id est, ementitam pulchritudinem*.68. Στῆσον. Ἐγχεῖ, *ironicé*.69. Ἀλλὰ πολὺ πρὶν. *Prius crederem te optare ut nemo ex iis viris oculos habeat*.

73. Λήθειν. Chig. λήθην.

76. Τέκτονες ἥς μανίης. *Ipsi enim sibi laqueos quibus capiuntur parant, dum pigmenta conficiunt, quibus elegantiores reddantur mulieres*.

78. Τεχνάζῃ. Ità duo Regg. Coisl. et Chig. Edit. τεχνάζοι.

METRICA VERSIO.

An sperare queas peritura hæc gaudia nunquam?
 Quàm grave sit cernes mox decus haud proprium.
 Audio quid prosit medicamen, quandò senectus
 Contraxit faciem floribus antè parem:
 Cùm non inficiunt vultus pigmenta, supersunt
 Corporis ambustæ reliquiæ è cinere.
 Deslere at serum est fraudem medicaminis hujus,
 Cùm densis rugis simia conficitur.
 Talis mendacis decoris stat gratia. Quare

Siste oris speculum quale prius fuerat.
 Haud ego crediderim verum: sed vota tua essent
 Cunctis nulla viris lumina in ore fore;
 His qui te quondam celebrabant, téque ferebant
 Antè oculos incessu atque gradu tumido.
 At quod ridiculum est, generi hoc celare virorum
 Contendens, mystas hos trahis ad faciem.
 Pharmaca namque viri triverunt quæ tibi cordi,
 Prædones domuum, nequitiaque fabri.

- An verò spes est constantem hanc tibi futuram venustatem? brevi certè
 60 Perspicias ex adulterinà pulchritudine quantus sit dolor.
 Si vera audio, hoc commodi habet fucus, postquàm senectus
 Rugis contraxerit formam priùs florentem:
 Tunc cùm jam membris pigmenta non adhibentur, velut igni adustas
 Relinqui carnis reliquias è cinere;
 65 Tùm serò deplorat membrorum fraudem; cùm simiam
 Rugis densissimis propulerit id quod superest.
 Talis commentitia membrorum venustas. At nunc, ô præstantissima,
 Statue formæ simulacrum, ut antea.
 Sincerum haud equidem ego putem: at certè priusquàm faciem admoveas
 70 Neminem ex iis viris optabis oculos habere,
 Qui te antea laudibus efferebant, et oculos habebant in te defixos
 Huc et illuc superbis gressibus procedentem.
 Et hoc ridiculum est, te hominum genus latere velle,
 Quæ mystas tuæ formæ viros adscivisti.
 75 Viri enim contriverunt hæc pharmaca, quibus delectaris,
 Magnarum prædones domorum, artifices suæ insanix.
 Hæc pudicitix artificia non sunt, sed lasciviæ.
 Quicquid enim struis in gratiam virorum, libidinem promit.
 Ferunt pavonem superbum, cùm circulum efficit,
 80 Aureum intorquens collum, pennis gemmantibus,
 Clangore suo fœminas ad venerem invitare. Si autem tu formam
 Non pingis, ut lascivis placeas oculis, hoc admiror.
 Si enim mariti desiderio flagras, ut tui ille
 Jam indè ex quo te sibi matrimonio sociavit
 85 Puellam florentem, id gratum. Si autem aliorum
 Oculis placere studes, hoc maritus odit.
 Occultare melius est membrorum elegantiam in suis ædibus,
 Quàm commentitiam nefariò proferre.
 Nativa tua pulchritudo marito sufficit: commentitia verò pluribus
 90 Prostat, ut rete volatilium gregi.
 Delectabit te ille quem delectas, et reddes aspectum aspectui;
 Deindè risus et mutuū colloquium,
 Furtivum id primò, postea accedit audacia.
 Ne mihi jam, quæ deinceps sequuntur, loquaris, lingua garrula:
 95 Sed hoc verè dicam, nihil sine aculeo
 Ex omnibus quæ mulieres joco dicunt aut faciunt cum juvenibus.

Qualis mulier
 fucata, cùm se-
 nectus rugis for-
 mam contraxit

Pavonis mos.

Præstat occul-
 tare domi mem-
 brorum elegan-
 tiam, quàm com-
 mentitiam nefa-
 riò proferre.

Nativa pul-
 chritudo marito
 sufficit, com-
 mentitia autem
 prostat ut, rete
 volatiliū gregi.

Periculosa mu-
 lieris cum juve-
 nibus colloquia.

79. Ταύ. Chig. et Coisl. ταύων.

80. Ἀστερόεις. *Stellis micans.*

84. Ὅτ' ἐρῶν σ' ἤγαγε. Reg. 991. Coisl. Chig. ἐξέτι τοῦ
 ὅτε σε ἤγάγετ'. *In thalamum admisit.*

89. Ἐπάρχιος. Sic habent Edit. Reg. 991. ἐπάρχειος Mox,

ἢ δ' ἐπὶ. Ità pariter idem Reg. 991, 992 et Coisl. Edit. ἐὶ δ'.

91. Τέρπη τερπομένη. Int. Coisl. τέρπη καὶ ἀντιτέρπεις, *de-
 lectaris et delectas.*

95. Οὐδὲν ἄκεντρον. *Nihil quod non pungat, quod non
 vulneret.*

METRICA VERSIO.

Hoc lenocinii est commentum, haud sobrietatis:
 Namque est flagitium quod struis arte viris.
 Pavonem memorant præ fastu cùm explicat alas
 Gemmantes, collum et stellifer aureolum,
 Clangore ad se accire suo Venerem. Ipsa colorem
 Si non ob molles, miror, amas oculos.
 Estne viri desiderium tibi mutuū et ardens,
 Ex quo te à primâ virgine duxit amans?
 In thalamum genialem habuisti gratiam: at idem
 Vir te odit, si aliis luminibus placeas.

Tom. II.

Occultare domi est satius quæ in corpore dotes,
 Quàm non ritè foràs prodere fictitias.
 Forma tua et nativa virum juvat; at si eadem ambit
 Multos, rete gregi tenditur ut volucrum.
 Ille placet tibi cui ipsa places, cernisque tuentem,
 Obtutum risus, sermòque persequitur.
 Hoc furtim primum, mox hinc fiducia surgit:
 Ne ulteriùs pergas, garrula lingua, cave.
 Hoc tamen effabor verè, quòd non jocus ullus
 Fœmineo in cœtu est, qui stimulo careat.

R 6

- Πάντα γὰρ ἀλλήλοισιν ἅμ' ἔσπεται, ὥς τε σιδήρος,
 Ὃν μάγνης ἐρύει, ἄλλον ὑπ' ἄλλον ἄγων.
 Ὡς ὄφελον ψιμύθοις καὶ φύκεσιν, ἀντὶ γυναικῶν,
 100 Στίλβειν, καὶ λιπαρῶς, ἄνδρες ἀφραδέες,
 Οἱ τὸσον αἵσχος ἔχοντες ἐν ὀφθαλμοῖσι σύνοικον,
 Τέρπονται κακίῃ, ἀχλὺν ἐφессάμενοι.
 Ἄλλας μὲν βάλλουσιν ἐπεσβολήσι φαεινάς,
 Αὐτοὶ δ' ἐν σφετέραις αἵσχεσιν εἰσὶ σύες.
 105 Ἡ τάχα καὶ συφεοῖσιν ἐνὶ σκοτίοισι πέσοιεν,
 Εἰρχθέντες Κίρκης χρίσμασι θηροτόκοις,
 Οἱ μήτ' ἐχθαίρουσι, καὶ ὥς πυρὶ κάγκανον ὕλην
 Βάλλουσ', ἣν ἐρύειν λώϊον ἢ φέρειν.
 Ἄλλον γὰρ τ' ἄλλος τις ἀνὴρ κόσμοισι γυναικῶν
 110 Νικῶσ', ἀφραδίῃ πλείον ἔχειν ἐθέλων.
 Πολλάκι καὶ κτεάνων ἐμπευθεές, ὥς κεν ἐγειρεῖν
 Ἰβριν ἐὼν ἀλόχων, πλείον ἔχουσι πόνον.
 Ἐχθρῶ δ' οὐ ποτ' ὄρεξας ἐὼν ξίφος, οὐδὲ χαράδρη
 Σοῖσιν ἐπ' ἀσάχυσιν ὥπασας εὐοδίην.
 115 Πανδῶρην ἐνέπουσι, πυρὸς μαλεροῖο κλαπέντος,
 Ποινὴν ἡμερίοις ἀντιτον ἐλθέμεναι,
 Ἀντὶ πυρὸς πῦρ ἄλλο, καλοῦ κακόν, ὥς κε φλέγησι
 Καὶ πλέον, ἀσκήσαι κάλλεσι δαιδαλέοις
 Δαίμονας, ἄλλό τι δ' ἄλλον ἐπὶ κλοπῶν εἰς ἐν ἄγοντας,
 120 Συμφορτὴν ἀπάτην ἀνδράσιν ἐμπελάσαι,
 Δειπνολόχην, δολόεσσαν, ἀναιδέα, μειλιχόμυθον,
 Τερπωλὴν ὅλην, θαλὸν ἀειφλεγέα.
 Οὐ μὲν δὴ μύθοις ἐπιπείθομαι· εἰ δὲ κελεύεις,
 Μὴ σὺ γε Πανδῶρη γίνεο δαιδαλέη.
 125 Πανδῶρης γένος εἰσὶν ἀναιδέες· ἀλλὰ σὺ Χριστοῦ
 Εἰκὼν, σωφροσύνη λάμπει καὶ πραπίσιν.
 Ἄλλος δ' οὐκέτι μῦθος, ἐμῶν δ' ἐπέων ἐπάκουσον,
 Οὓς σοι βαιοτάτων φθέγγομαι ἐκ λογίων.
 Οὐκ αἶεις καὶ πρόσθε τὸν πατέρ' ὥς ἀπάτησεν
 130 Ἀνδροφόνιοιο φυτοῦ εὐχρὸς ἀγλαΐη;
 Ἦπαφεν, εὐθαλέος τε ἄφαρ βάλεν ἐκ παραδείσου,
 Δυσμενέος τε δόλος, παρφασίῃ τ' ἀλόχου.

98. Ὡν. Ità duo Regg. et Coisl. Edit. οὐ. Mox, ἄγων. Sic Reg. 990. Coisl. et Chig. Edit. ἄγος. *Aliud super aliud scelus.*

103. Φαεινάς. Int. Coisl. βάλλουσι μὲν λοιδορίαις σώφρονας γυναῖκας. *Injuriis lacessunt sapientes mulieres.*

106. Κίρκης χρίσμασι θηροτόκοις. Circe beneficiis suis Ulyssis socios in suos mutavit. Sic lascivæ mulierculæ

fuo ac pigmentis suis ità maritos dementant, ut penè hominum exuisse naturam, et belluinam induisse videantur.

110. Νικῶσ'. Int. Coisl. ὑπερβάλλει.

115. Πανδῶρην. Pandora puellæ nomen est apud Hesiodum, sic dicta, quòd dii omnes donum aliquod in eam contulissent. Hanc ob cœlestem ignem à Prometheo

METRICA VERSIO.

Cuncta etenim sibi inhærescunt, velut ordine ferrum,
 Quod traxit magnes, ferrea quæque rapit.
 Quàm vellem cerussâ homines, fucòque niterent,
 Qui sic desipiunt, et muliebre secùs!
 Nempè oculis tantum cùm dedecus obversetur,
 Induti vitiorum exsiliunt nebulâ;
 Nec cessant cultas dictis incessere acerbis:
 At porci remanent dedecore in proprio;
 Deciderint in haras tales duntaxat opacas,
 Vincit Circæis, unguinibûsque feris.

Non etenim odère hæc, alimenta sed arida in ignes
 Conjiciunt, quæ esset subtrahere his melius.
 Hic illum ornatu uxoris vult vincere semper,
 Nec quisquam cuiquam cedere stultitiâ:
 Sæpèque cùm indigeant opibus, quò attollere possint
 Uxorum fastum, majus opûsque movent.
 Atqui hosti gladium non das, torrentis et undis
 In segetes proprias haud iter ipse facis.
 Post ignem æthereo subductum culmine, fertur
 Pandoram venisse huc grave supplicium,

- Omnia enim inter se cohærent, ut ferrum
 Quod magnes trahit, permulta deinceps rapit.
 Atque utinàm cerussâ et fuco, loco mulierum,
 100 Reniderent, et quidem abundè, viri stolidi,
 Qui tantam turpitudinem habentes ob oculos contubernalem,
 Vitio delectantur, caligine circumfusi;
 Alias quidem insectantur dicteriis sapientiâ illustres,
 Ipsi verò in propriis obscœnitatibus sunt porci :
 105 Aut forsàn et in tenebrosas haras deciderent,
 Inclusi Circes unctionibus feriparis,
 Qui non oderunt hujusmodi fucos, imò igni quasi aridam materiam
 Injiciunt, quam extrahere satius esset quàm inferre.
 Alium enim alius vir ornatu mulierum
 110 Vincere, et insipientiâ primas habere gestit.
 Sæpè etiam facultatibus egentes, ut excitent
 Fastum uxorù suarum, maximos suscipiunt labores.
 Inimico nunquàm suum porrexisti gladium, neque torrenti
 Tuas in segetes facilem aperuisti viam.
 115 Pandoram ferunt, igne à consumente furtim sublato,
 Pœnam mortalibus ultricem advenisse
 Pro igne, ignem alium, scilicèt pro bono malum, et quo inflammaret
 Magis, eam instruxisse omni pulchritudinis genere
 Deos, suas certatim illecebras in unum conferentes :
 120 Tum verò confertam hominibus fraudem invexisse,
 Epulis insidiantem, versutam, impudentem, dulciloquam,
 Oblectamentum perniciosum, facem semper ardentem.
 Haud quidem fabulis crediderim : verumtamen, si volueris,
 Ne tu fias Pandora versipellis.
 125 Pandoræ filiæ sunt omnēs procaces mulierculæ; sed tu Christi
 Imago, sapientiâ splendeas et prudentiâ.
 Verùm jam omissis fabulis, verba mea audi,
 Quæ tibi divinis depromam ex oraculis.
 Non audisti quomodò olim tuum parentem in fraudem impulerit
 130 Homicidæ arboris color nitidus?
 Decepit hunc, et è virenti subitò extrusit paradiso
 Fraus inimici, et consilium uxoris.

Magnes.

Stolidos car-
 pit Gregorius
 maritos qui ux-
 oribus suis fucum
 adhibere per-
 mittunt.

Alii tam sto-
 lidi sunt ut de
 ornatu mulie-
 rum contendunt,
 et superare ges-
 tiant.

Pandora.

Pandoræ filiæ
 sunt mulieres
 omnes impuden-
 tes.

Lapsus primi
 hominis.
 Genes. iii.

surreptum, è cœlo in terram demissam fuisse fingit poëta,
 ut homines philtris suis ac fucis in exitium impelleret.
 Hæc enim sunt de eâ Jovis verba :

Σοὶ δὲ τοὶ ἀντὶ πυρὸς δώσω κακὸν, ᾧ κεν ἅπαντες
 Τέρπωνται κατὰ θυμὸν ἐν μόρον ἀμφογαπῶντες.
 Pro igne dabo tibi gratam pestem, quâ omnes
 Delectentur suam ipsorum mortem amantes.

Commodè itaque Gregorius Pandoræ comparat mulieres
 fucatas et unguentis delibutas. Hujusmodi Pandoræ
 egregia est descriptio Proverb. vii.

123. Εἰ δὲ κελεύεις. Int. Coisl. εἰ βούλει, μὴ γίνου.

128. Οὐς. Non concordat cum genere substantivi
 neutri ἐπέων.

131. Ἐπαφεν. Sic Coisl. et Reg. 991. Malè Edit. ἤταφεν.

METRICA VERSIO.

Ignem alium pro igne, atque malum pro commodo
 et æquo;
 Ureret utque magis, hanc Genii decorant :
 Artibus inque unum collatâ fraude dolosis,
 Admovère viris decipulam omnigenam :
 Insidiantem epulis, blandam, sine fronte, loqua-
 cem,
 Ardentem torrem, lætitiâ nocuam.
 Credulus haud ego sum fabellis : credere si vis,

Ne Pandoram actu fingito multiplici.
 Pandoræ genus hæc perfrictâ fronte, sed heus tu
 Mente tuâ Christum et sobrietate refer.
 Fabula nulla modò est : mea nunc age dicta capesse ;
 Quæ tibi ab oraculis eloquar ætheriis.
 Nunquàmne audisti pater ut deceptus Adamus
 Sit tuus in pomi pestiferi decore?
 Hunc lusit viridique citò ejecit paradiso
 Hostilis dolus, et conjugis alloquium.

- Οὗτός σοι νόμος ἐστὶ πατρώϊος ἐξέτι κείνου,
 Μὴ ποτ' ἐπ' εὐχροίῃ θάρσος ἔχειν, θύγατερ.
 135 Πᾶν μὲν κάλλος ἐμοί, βαιὴ χάρις, εἶαρ ἔνεικε,
 Καὶ χειμῶν κρυερὸς ὤλεσεν ἐξαπίνης.
 Ἡ νοῦσός μιν ἔκαμψεν ἁώριον, ἣ χρόνος αἰνὸς
 ὤλεσε, τηκεθανῶν κύκλα φέρων ἐτέων.
 Τοῦτο δὲ καὶ πλέον ἐστὶ γελοῖον· οἶδεν ἄκοσμον
 140 Εἶδος ἔχουσα γυνή, καὶ πατέει Δανάην,
 Αἵσχει κυδιώσα. Τὸ δ' αἵσχιον, (ὡς ἐνέπουσιν
 Ἰδριες, οὐ γὰρ ἐγὼ, τῇσδε κακορράφεις,)
 Ξυνὴν νοῦσον ἔχουσι, καὶ ἀλλήλας ἐθέλουσι
 Κεύθειν. Τίπτε νόσου τῇσδε χερειότερον;
 145 Τέκτων τέκτονος ἔργον ἐπίσταιται, Ἰδρις ἀοιδὸς
 Ἰδριν ἀοιδοσύνης, φῶρα δὲ φῶρ ἐδάη.
 Ἄλλ' αἶ γ' οὐκ ἐθέλουσι τὰ περ νοέουσι, νοεῖσθαι.
 Ἡ ῥ' ἐτεόν, κακίῃ ὄμματα πηρὰ φέρει.
 Ὡς δ' ἄνδρες τίουσιν τὰ περ γελώωσι πρόσωπα,
 150 Τερπόμενοι χροιαῖς κινυμένων πινάκων.
 Οὔτι τόσον πινάκεσσιν οἶομαι, ὅσσον ἐπ' ἀνδρῶν
 Θυμῷ, τοῦ τελέθει χρώματα μαρτυρίῃ.
 Πυνθάνομ' ὡς κενεὴν, καὶ ἀνείδεον, ὑπερόφωτον
 Ἡχὼ τις ποθέων, πλάζεθ' ὑπὲρ σκοπέλων.
 155 Καὶ μορφῆς τις ἐῆς ποτ' ἐράσσατο, καὶ κατὰ πηγῆς
 Ἢλατ' ἐπ' εἰδώλῳ κάλλεος οὐλομένου.
 Ἄλλη δ' αὖ ποταμοῖο καλοῖς ἐπεμήνατο ρεῖθροισι,
 Μαίνεται, οὐδ' ὄχθας ἤγ' ἀπέλειπε φίλας.
 Λάπτειν ὕδωρ, χεῖρεσσιν ἀφύσσετο, ἀφρὸν ἔμαρπτεν.
 160 Ἄλλ' οὐδ' ὡς πυρόεις ὕδασι λῆγε πόθος.
 Οὕτω τυφλὸν ἔρωι καὶ ἀνάρσιον. Οὐ μέγα θαῦμα,
 Εἴ τινα καὶ σὺ νέων τῇλε νόοιο βάλοις,
 Εὐχροος, ἀεροχίτων, ῥοδοδάκτυλος, ὑψικάρηνος,
 Οὐχ ἓνα, ἀλλὰ τόσους, ὅσσατίοισι γράφῃ.
 165 Πείθομαι, ὥς ποτε ταῦρον ἀνὴρ σοφὸς ἤπαφε τέχνη,
 Χρώμασι μορφώσας δουρατέην δάμαλιν.
 (Ξεινὸς ἔρωι! ἀπνόοισιν ἐπ' εἶδεσιν ἔμπνοα βαίνει,)
 Ὅπότε καὶ σὺ νέοις μήσας τοῖον ἄγος.

133. Σοί. Itā Coisl. et Chig. Edit. μοί.

134. Μὴ ποτ' ἐπ. Coisl. μὴ ποτ' ἐν.

137. Ἀώριον. Chig. ἁώριος.

139. Οἶδεν. *Suæ sibi conscia deformitatis.*140. Πατέει Δανάην. *Ipsam Danaëñ formā præstantissimam aspernatur.* Schol. καὶ τῶν φύσει εὐειδέων κατακαυχᾶται.

142. Οὐ γὰρ ἐγὼ. Int. Coisl. ἔμπειρος. Mox Reg. 990, κακορράφειας.

148. Πηρὰ φέρει. Colb. παραφέρει.

149. Τὰ περ. Al. ἅπερ γελώωσι.

152. Τοῦ. Sic Coisl. Edit. τῷ. Mox. χρώματα. Reg. 990. ὄμματα.

154. Ἡχὼ τι ποθέων. Narrat Ovidius, lib. 3. *Metam quemadmodum Echo Narcissi amore correpta fuerit; verum quis ipsam Echo deperierit, non indicat. Ibid. πλάζεθ'.* Chig. πλάζεσθαι.

METRICA VERSIO.

Hinc tibi ab antiquo lex est præscripta parente
 Ne credas formæ, filia cara, tuæ.
 Omne decus fragile est, veris quod protulit hora,
 Momentoque brevi bruma peremit atrox.
 Morbus et antè diem fregit, tempusque volucres
 Messuit, annos quod corripit innumeros.
 Hæc etiam mulier digna est majore cachinno,
 Quæ novit se informem, et gerit ut Danaën,
 Dedecore exultans. At turpius hoc memoratur

Expertis: (nec enim id mens mea callet opus :)
 Vexantur morbo communi: seque latere
 Invicem amant; morbo hoc quid, rogo, deterius?
 Scit munus fabri faber, et furem aspicit alter:
 Notus cantori est qui bonus est canere.
 Hæc nolunt alias quod habent in pectore scire:
 Nimirum vitium lumina cæca facit.
 Ficta viri pariter derident ora coluntque,
 Quos tabulæ vivæ, quos recreâtque color.

- Hæc tibi lex est paterna ex illo tempore,
 Ne unquam pulchritudini confidas, ô filia.
 135 Omnem quidem pulchritudinem mihi, gratum sed breve ver affert,
 Et hyems aspera extinguit confestim :
 Aut eam morbus frangit præmaturè, aut tempus grave
 Delet, edacium orbem volvens annorum.
 Istud autem magis est ridiculum : novit se deformem
 140 Speciem habere mulier, et calcat Danaën,
 Quamvis deformis gloriando. Quod verò turpius est, (ut aiunt,
 Periti hujus artificii, neque enim id exploratum mihi est,) Communi morbo laborant, et se mutuò volunt
 Celare. Quid morbo hoc pejus est?
 145 Faber fabri opus scit, peritus cantor
 Peritum musicæ, furem fur novit.
 Illæ verò nolunt, quæ in aliis deprehendunt, in se deprehendi.
 Certè verissimum est istud : vitium oculis cœcitatem affert.
 Sic viri honorant, quas rident, facies,
 150 Oblectantes se coloribus vivarum tabularum.
 Neque eos tam tabulis delectari puto, quàm virorum
 Ingenio, cujus colores sunt testes.
 Audio quòd vanæ, informis, posterius resonantis
 Echûs quidam amore captus, erraverit per scopulos;
 155 Et formam quis suam deperiit, et in fontem
 Insiliit ad amplexandum simulacrum exitiosæ pulchritudinis.
 Alia autem rursus pulchra fluminis insano amore prosequabatur fluenta,
 Insaniebat, nec à dilectis discedebat ripis :
 Lambebat aquam, manibus hauriebat, spumam arripiebat;
 160 Verùm nec sic igneum cessabat desiderium.
 Tàm cœca res est amor et præpostera. Non ergò valdè mirum,
 Si quem et tu juvenum de mente deturbasti,
 Colore nitens, molliter vestita, roseis digitis, excelso capite,
 Nec unum duntaxat, sed quotquot sunt, quorum causâ faciem pingis.
 165 Credo id quod narratur : taurum insignis pictor elusit arte suâ,
 Coloribus depingens ligneam juvencam :
 (Novus amor! ad inanimas formas viva animantia currunt ;)
 Quandoquidem et tu juvenibus par molita es scelus.

Pulchritudini
 non credendum,
 quæ morbo, tem-
 pore etc. dele-
 tur.

Mulieres inter
 se fucum stu-
 diosè celant.

Vitium cœcita-
 tem oculis af-
 fert.

Sic viri eas,
 quas rident, fa-
 cies honore pro-
 sequuntur.

Narcissus.

Cæcus amor.

Myronis ju-
 vencia, Anthol.
 epigr. 4.

155. Τις. Ità Coisl. Malè Edit. τῆς. Sic etiam infrà, Lib. 2, Sect. 2, Carm. III, vers. 52.

156. Ἡλατ'. Al. ἡλλατ'.

162. Καὶ σὺ νέων. Chig. συνέτων. Reg. 990 πινύτων.

164. Οὐχ' ἔνα. Chig. Coisl. οὐχ' ἐνός, ἀλλὰ τῶσων ὁσσατίοισι.

167. Ξεινός. Legendum fortè ξυνός, inquit Billius, ut præcedentis distichi ratio reddatur, negâtque Gregorius mirandum si taurus præstantiâ artis deceptus in pictam

juvencam impetum fecerit : hoc enim ipsi commune est ac stultis viris, qui fucatæ formæ elegantia inescati in luculentam fraudem incidunt. Sed nihil immutandum videtur. De quodam Parrhasio pictore etiam commemoratur, quòd arte suâ sic ad vivum uvæ expresserit, ut aves ad eas, tanquàm ad veras uvæ advolârint. Bill. Mox, βαίνει. Reg. 991. βαίνειν.

168. Μήσας. Ità duo Regg. Chig. et Coisl. Edit. μῆσαις.

METRICA VERSIO.

Non tamen in tabulis vis est, sed mente virorum,
 Est cujus color hic testis et indicium.
 Quondam aliquis vanæ, informis, resonabilis Echûs
 Errabat, fama est, captus amore vago :
 Ardebâtque suam spectatam in fonte figuram
 Alter, cui exitium forma venusta dedit.
 Et desiderio quædam insanibat aquarum
 Fluminis, et ripas linquere non poterat :
 Lambit aquam, palmis haurit, spumamque prehendit,

Tom. II.

Haûdque extinctus aquis igneus ille furor.
 Sic ferus est et cæcus amor. Mirabile non est,
 Si juvenem mentis de statione moves,
 Hâc facie, hoc cultu, his digitis, cervicéque rectâ,
 Non unum, sed tot quàm varius color est.
 Credo equidem artificem olim decepisse juvenum,
 Qui vaccam è trabibus finxerat egregiam.
 Idem amor in formas spirantia corpora inertes
 Pellit, quo fabricas talia puberibus.

- Ὀρφεὺς θῆρας ἐπειθε, σὺ δ' ἀνέρας, οἷσιν ὁμοῖος
 170 Θήρεσιν ἐστὶ νόος, θηλυμανῆς τε βίος.
 Εἴ τοι μὴ σάρκεσσι χαρίζεαι, ἀντὶ δὲ σαρκῶν
 Ὄμμασι, καὶ τὸ, νόσος ἡερίη φιλότης.
 Ἄλλ' ἄτρωτος ὄλη· ναὶ πείθομαι, οὐδὲ τόδ' ἐσθλὸν
 Ἔστιν ἐμοὶ κενεῆς δόξαν ἔχειν κακίης.
 175 Ὡς δ' ἂν καὶ πολλῇσι νόμον γράφειας ἄκοσμον,
 Καὶ πινυτὴ περ ἐοῦσ'. Εὐδρομον ἢ κακίη.
 Ἀλλων μὲν ῥυπόωντα βίον τεχνάσμασι κεύθειν,
 Σοὶ δὲ σαοφροσύνην καὶ τι μέλαν φορέειν.
 Εἰ γὰρ σώφρονές εἰσιν ἐπανθέες, οὐ ποτ' ἂν ἄλλας
 180 Πείσαις θηλυτέρας σώφρονα θυμὸν ἔχειν.
 Μῦθος δ' ἡμετέροιο νόμου, μὴδ' ὄμματα βάλλειν
 Εὖνιν ἐπ' ἄλλοτρίην, μοιχιδίοισι πόθοις.
 Ἀρχὴ γὰρ φιλότητος ἀναιδέος ὄψις ἀναιδῆς,
 Τὴν κεν ἀνὴρ φεύγων, καὶ κακότητα φύγοι.
 185 Πῶς δὲ σὺ τόσσον ἔρωτος ἐπ' ἀνδράσι κεσὸν ἄγουσα,
 Λυσιγάμοιο, γύναι, τῇλε μένεις κακίης;
 Εἰδ' ἄγε, σοι καὶ μῦθον ἐοικότα μυθολογήσω
 Αἰσχεσιν ὑμετέροις. Ἡ πολιὴ δὲ λάλον.
 Ἄκριτον ἦν τοπάροισι βροτῶν γένος, ὅς τε φέριςτος,
 190 Ὡς τε χερείτερος, ὥς φάτις ὠγυγίη.
 Πολλοὶ μὲν δοκέσκον ἀνάρσιοι, ὄντες ἄριστοι,
 Πολλοὶ δ' αὐτ' ἀγαθοὶ, ἔμπαλιν ἀφραδέες.
 Κῦδος ἀτιμοτάτοιςιν, ἀτιμίη δὲ τ' ἀρίστους
 Ἔσπετο, οὗτι δίκη τῶν δ' ἐπαμειβομένων.
 195 Ἄλλ' οὐ λῆθεν ἀνακτα Θεὸν κακίη μεδέουσα,
 Ὅψε δ' ἀλασθήσας τοῖον ἔειπεν ἔπος·
 Οὐδέ μιν ἔξ' ἀγαθοῖσιν ὁμὸν κλέος ἡδὲ κακοῖσιν
 Ἔμμεναι, ὥδ' ἂν ἔοι πλειοτέρη κακίη.
 Τούνεκα τοῖσιν ἐγὼ σημήϊον ἐσθλὸν ὀπάσσω,
 200 Ὄφρ' εὖ γινώσκης, ὅς κακὸς, ὅς τ' ἀγαθός.
 Ὡς εἰπὼν ἐρύθηνε παρήϊα τοῖς ἀγαθοῖσιν,
 Αἶμ' ὑπὸ δέρμα χέας, αἵτχεος ὀρνυμένου·
 Θηλυτέραις δὲ μάλισα, ἐπεὶ καὶ εἶδος ἀραιαί,
 Καὶ κραδίην ἀπαλαί, πλεῖον ὑπεσκέδασε·
 205 Τοῖς δὲ κακοῖσιν ἐπηξέ, καὶ ἄτροπον ἔνδον ἔθηκε·
 Τούνεκεν οὐδ' ὀλίγον αἵσχεσι συμφέρεται.

172. Ὄμμασι. Oculis: scilicet, ut à viris conspiciaris.

tu verò castitatem indue, necnon et nigrum vestimentum.

178. Σοὶ δὲ σαοφροσύνην. Legendum nonnullis videtur
 σαοφροσύνη. Tua verò castitas sit ut et pulli aliquid ferat.
 Favet Int. Coisl. σὺ δὲ σωφροσύνην ἀμπεύχου καὶ μέλαν ἱματίον,

182. Ἀλλοτρίην. Ità Chig. et Reg. 990. Edit. ἀλλότριον.

Mox Coisl. μοιχιδίοισι. Edit. μοιχαλίοισι.

183. Ἀναιδέος. Chig. ἀπηνέος.

METRICA VERSIO.

Orpheus ille feras persuasit, túque viros, queis
 Par brutis animus, vitáque amore furens.
 Ut nil corporibus tribuas, solis sed ocellis,
 Non expers morbi est hic amor aëreus.
 At nulli te ictus penetrant: concedo; sed illud
 Non probo, cùm vitii fama laborat inops.
 Deindè noces multis exemplo, et lege inhonestâ,
 Sis prudens licèt. At lubrica res vitium est.
 Est aliarum, spurcitiem vitæ obtegere arte:
 Atram at ferre notam, vita modesta tibi est.

Nam in cute si curandâ operata est turba pudica,
 Vix aliis superest cura pudicitiae.
 Præceptum legis nostræ est non flectere ocellos
 Fœminam in externam, mens ut adultera sit.
 Sunt lascivi oculi fœdi primordia amoris,
 Quos si quis vitet, crimen ita effugiet.
 Tu quandò ostentare viris cestum illicem amoris
 Gaudes, qui pura es crimine adulterii?
 Verùm age, narremus fabellam, congrua quæ sit
 Opprobriis vestris. Namque senecta loquax.

- Orpheus feras flectebat, tu autem viros, quibus similis
 170 Brutis est animus, et insanus sceminarum amor. *♫*
 Si autem non ut carnis libidini obsequaris (fuo uteris), sed carnis loco
 Oculis; et hoc scito, morbus est aërius amor.
 At ab omni vulnere tuta es : equidem credo; sed neque id pulchrum
 Mihi videtur, inanis suspicionem habere vitii.
 175 Sic enim plerisque mulieribus legem institues inhonestam,
 Quamlibet alioqui prudens sis. Facilis cursus ad vitium.
 Aliarum est sordes vitæ arte occultare :
 Tibi verò castitatem obducere est vel levem criminis notam ferre.
 Nam si castæ mulieres nitidâ sunt facie, nunquàm aliis
 180 Persuaseris mulieribus, ut pudicitiam amplectantur.
 Præceptum est legis nostræ, neque oculos conjicere
 In uxorem alienam adulterinis desideriis.
 Origo namque impudentis amoris est impudens aspectus,
 Quem qui fugerit, vitium quoquè fugiet.
 185 Quomodo ergò tu tantum amoris cestum viris exhibens,
 Ab adulterii, ô mulier, crimine procul esse potes?
 Verùm age, tibi fabulam congruentem referam
 Turpitudini vestræ. Senectus loquax est.
 Confusum olim erat mortalium genus; et qui optimus,
 190 Et qui pessimus, nullo discrimine erant, ut fama fert antiqua.
 Multi quidem videbantur nefarii, quamvis essent optimi,
 Multi contrà boni (habebantur), licèt stulti et vecordes.
 Gloria abjectissimos, contemptus præstantissimos
 Sequebatur, utrisque haud æquam mercedem accipientibus.
 195 At non latuit Deum regem vitium latius dominans,
 Et tandem indignatus, istud protulit verbum:
 « Haud æquum est bonis parem et malis
 » Esse gloriam : sic enim magis augetur vitium.
 » Quapropter his ego præclarum signum impono,
 200 » Ut perspicuè cognoscatur, quis bonus, quis verò malus sit. »
 Sic fatus, rubore tinxit genas bonorum,
 Sanguinem sub pelle fundens, cùm turpitudine insurgeret :
 Mulieribus autem præcipuè, quoniam cute rariori
 Et molli pectore sunt, plùs pudoris suffudit.
 205 Malis verò densavit sanguinem, immotumque intùs tenuit.
 Quocircà nec minimè ob turpitudinem erubescunt.

Amor aërius
vitio non caret.

Facilis ad vi-
tium cursus.

Lex nostra ve-
tat oculos conjicere in alienam mulierem.

Origo impu-
dentis amoris,
impudens aspec-
tus.

Senectus lo-
quax.

Fabula de ru-
boris ingenui o-
rigine in viris ac
mulieribus.

Signum quo
mali et boni se-
cernantur.

Mali ad nul-
lam turpitudi-
nem, boni verò
citò erubescunt.

190. Ὠγγύτη. Sup. lin. Coisl. ἀρχαία.

196. Τοῦτον. Colb. τοῦτο.

197. Ὁμόν. Sic Reg. 992 et Coisl. Edit. malè ἑμόν. Mox Chig. καίτοις pro κακοῖσιν.

202. Αἰσχος ἐπρυμένον. Cum turpe quid occurreret, turpi prosiliente motu, ... re turpi objectâ.

206. Αἰσχεσι. Cod. malè αἰσχεσιν. Mox, συμπίεσται. Nequidem parum commoventur.

METRICA VERSIO.

Indistinctum hominum quondam genus extitit, aiunt,
 Nec virtutis erat, nec vitii ulla nota.
 Plerosque infandos, qui præstarent pietate,
 Credebant rectos, quis mala mens inerat.
 Indignus decus ornabat, sed dedecus æquos
 Præstantesque viros, sortibus immeritis.
 Rex orbis vitium vidit latè dominari,
 Cum gemituque gravi talia verba tulit :
 « Haud fas est eadem statuatur gloria rectis

» Et pravis : vitium cresceret usquè nimis.
 » Idcirco his ego præbebo signum manifestum,
 » Hinc benè quis malus, ut noveris, atque bonus. »
 Sic fatus, fuso sub pelle cruore, proborum
 Moxque pudore orto, tincta rubore gena est.
 Fæmineâ in facie præsertim; sub cute rarâ,
 Et corde in molli, sic rubor exoritur.
 Frigidus at pravis circum præcordia sanguis
 Hæsit, et ascendit nullus ad ora rubor.

- Τῶν σύ μοι ἦν ἐοῦσα, πολύχροι· οὐ γάρ ἔρευθος
 Αἰδέομαι, εἰ καὶ μοι τόσσον ὑπερθε φέρεις.
 Τοῦτο γάρ ἐστιν ἔρευθος ἀναιδείης ἀνερύθου
 210 Ἐκγονον, ὃ κλύζει ὄμβρος ὃ πρὶν Σοδόμων.
 Μὴ γράψῃς τὸ πρόσωπον, ἀτάσθαλε, μὴδὲ θολώσῃς
 Σὸν χροῶ. Κάλλος ἐμοὶ μούνον, ὃ δῶκε φύσις.
 Καὶ γάρ πλοῦτος ἐμοὶ πατρώϊος ἐστὶν ἀρείων
 Τοῦ δ' ὃν ἐμὴ παλάμη οὐχ ὁσίως συνάγει,
 215 Καὶ τυτθὸς περ ἐὼν, πολὺ πλείονος. Ὡς δὲ γυναῖκα
 Στέργω κουριδίην, οὐχὶ δὲ μοιχιδίην·
 Καὶ γραπτῶν παίδων πολὺ φέρτεροι, οὗς ἐφύτευσα,
 Καὶ περ ἀρειοτέρων, οἱ γε χεριοίτεροι.
 Τῶν σύ μνωμένη τήρει θέμας, οἶον ἐτύχθη,
 220 Μηδ' ἐθέλειν δοκέειν ἀνθ' ἐτέρης ἐτέρῃ.
 Κελθοὶ μὲν κρίνουσι γόνον Ῥήνοιο ῥέεθροις,
 Καὶ χρυσοῦ καθαροῦ ἄνθρακες εἰσι κρίσις.
 Σὸν δὲ σαόφρονα θυμὸν ἀκαλλεῖ κάλλει μορφῇς
 Σταθμῶμ'. Ἀσβολόεις μὴ σε γράφοι Βελίας·
 225 Ἡ γάρ τέφραν ἔθηκαν ὅλην, ἥ καπνὸν ἔχευε,
 Τόσσον ἀεικίσσας τέρψιος ἀντὶ τόσῃς.
 Οὐ χρυσὸς λιθάκεσσι διάπλοκος ὄμματα βάλλων
 Αὐγαῖς ἡερίαις, τίμιος εὐγενέταις·
 Δειροπέδη σῆθεσσι περίτροχος, οὐκ ἀτίζων
 230 Ἀχθεὶ μαργαρέῳ ἀμφιπερικραδάν·
 Οὐδ' ὅσος ἀμφὶ κάρηνον ὑπέρτατος, οὐ πολὺχρυσος
 Ἐσθῆς, λεπταλέων δαιδαλα ἔργα μίτων,
 Πορφύρεα, χρύσεα, διαλαμπέα, σιγαλέοντα,
 Οὐδὲ παρειῶν φάρμακα λευγαλέα,
 235 Κόσμος θηλυτέραις· οὐ χεῖλεα πορφυρόεντα,
 Οὐ γραπτῶν βλεφάρων ὄφρυν ὑπερθε φέρειν
 Κυανέην, διεράς τε κόρας ἔντοσθεν ἐλίσσειν,
 Οὐκ ὅπῃ θρυπτομένη εὐμενὲς οὐκ ἄγειν,
 Οὐδὲ χέρας τε πόδας τε, φίλῳ καὶ ἡδέϊ δεσμῶ
 240 Χρυσῶ σφιγγομένην, δούλιον εὖχος ἔχειν,
 Οὐδὲ μύροις μαλακοῖσι τέν θέμας, ἢ κάρηνον
 Χρίεσθαι, (νεκροὺς ἀμφιέπουσι γύπες·)
 Μηδὲ μὲν ἐν τρομάτεσσι τεοῖς ἄβρωτον ἐδωδὴν
 Μαλθάσσειν, δονέουσ' ἔνθα καὶ ἔνθα γένυν,

207. Τῶν σύ μοι ἦν ἐοῦσα. Chig. Coisl. et Reg. 990 ἱεροῦ
 θεοῦσα. Ubiquè deficit metrum.

209. Ἀνερύθου. Sic Colb. Coisl. sup. lin. τῆς μὴ ἱερουθιῶ-
 σης. Edit. ἀνέρυθος.

215. Γυναῖκα. Int. Coisl. γυναῖκα παρθενικήν.

221. Κελτοὶ μέν. Vide infra, Lib. 2, Sect. 2, Carm. iv,
 Nicobuli filii ad patrem, vers. 143.

224. Ἀσβολόεις. Chig. ἀσβολήης.

226. Αἰκίσσας. Κατυβρίσας. Mox, τόσῃς. Coisl. μικρῶς.

228. Αὐγαῖς ἡερίαις. Splendoribus aëriis.

230. Ἀμφιπερικραδάν. Sup. lin. περισεύων, περικτινῶν.

231. Οὐ πολὺχρυσος. Coisl. et Chig. οὐδὲ πολὺχρους.

237. Κυανέην. Schol. μέλαιναν. Mox, διεράς, καθύγρους.
 Demum ἐλίσσειν, περιστρέφειν.

METRICA VERSIO.

Unam te ex illis statuo, quæ tincta colore
 Es vario : nec enim est mi rubor ille pudor.
 Infandæ proles rubor iste libidinis extat,
 Quem Sodomorum ardens obruerat pluvia.
 Ne pingas faciem, infelix, néve infice fuco ;
 Quod natura dedit, solum adamo decus hoc.
 Pluris opes facio à patribus mihi jure relictas,
 Quàm gazas partas artibus illicitis :
 Exiguum licèt, est pretiosius. Ut mihi conjux
 Cara est legitima et criminis absque notâ :

Et natis mihi adoptatis melioribus, illi,
 Quos genui imbelles, sunt magis in pretio.
 Hinc corpus servare tuum sine labe memento :
 Quod sisque esse velis, nec videre alia.
 Nam Celtæ explorant natos in fluminis undis,
 Atque auri puri judicium ignis habet.
 Pendo pudicum animum non culto corporis hujus
 Ornatu. Ne ater te inficiat Belial ;
 Verteret in cineres quia te, vel nomina fumo
 Spargeret, hâc pensans gaudia vana vice.

- Ex quibus una tu mihi est, variis tincta coloribus; non enim rubore
 Tuo moveor, quamlibet copiosum suprâ faciem exhibeas.
 Rubor enim ille est impudentiæ, quæ erubescere nescit,
 210 Proles quam obruit pristinus imber Sodomorum.
 Ne pingas faciem, ô improba mulier, neque fucō inficias
 Cutem tuam. Pulchritudo sola mihi est illa, quam dedit natura.
 Etenim divitiæ mihi paternæ sunt excellentiores
 Iis quas manus mea non legitimè colligit,
 215 Et licet exiguæ sint, multò abundantioribus. Sic ego mulierem
 Diligo, quam virginem duxi uxorem, non adulteram:
 Sic etiam pictis filiis multò meliores sunt ii, quos genui,
 Quamvis picti elegantiores, isti verò imbecilliores videantur.
 Horum tu memor, serva corpus tuum, quale conditum est,
 220 Nec videri velis alia pro aliâ.
 Celtæ quidem explorant fœtus Rheni fluentis,
 Atque auri puritatis ignis est iudex.
 Tui verò pudicitiam animi incomptâ pulchritudine formæ
 Expendo. Fuliginosus ne te pingat Belial:
 225 Aut enim in cinerem rediget totam, aut fumum offundet,
 Tantum deformans pro exigua voluptate.
 Non aurum gemmis intextum oculos perstringens
 Splendore suo, mulieribus pretiosum nobilibus;
 Non collare pectus ambiens, aurem deprimens
 230 Sarcinâ gemmeâ circum vibrans;
 Non id omne quo summum caput ornatur, non auro abundans
 Vestis; non opera tenuissimis eleganter elaborata filis,
 Purpurea, aurea, pellucida, eximiâ arte confecta,
 Neque genarum pigmenta perniciosa,
 235 Ornatum conferunt mulieribus; non etiam labra purpurea:
 Non pictarum palpebrarum supercilium attollere
 Cæruleum, humentésque pupillas intus volvere,
 Non voce blandâ benevolam aurem allicere,
 Non manus et pedes amico gratóque vinculo
 240 Aureo stringens, servilem gloriam habere;
 Neque mollibus unguentis tuum corpus aut caput
 Inungere: (circum cadavera currunt vultures;)
 Neque ore tuo inusitatam escam
 Mandere, movens hinc indè genam,

Nulla alia pulchritudo quàm naturalis.

Corpustaleservandum, quale est conditum.

Non aurum gemmis intextum, non collare et alia ejusmodi sunt ornatus in mulieribus nobilibus.

Circà cadavera vultures currunt.

240. Δούλιον εὔχος ἔχειν. Ut enim mancipia ferreis catenis constringuntur, sic hujusmodi mulierculæ catenis, licet aureis, corpus suum constringunt.

242. Ἀμυρίππουσι. Schol. περιτρέχουσι. Non satis perspicuo, inquit Billius, quàm rectè convenient hæc verba cum his quæ præcedunt, hoc tamen mihi significare videtur Gregorius unguenta non vivorum, sed mortuorum potius corporibus adhiberi solita.

243. Ἄβρωτον ἰδωδὴν. Moris erat hoc quoque lascivis mulieribus, ut sciendæ salivæ causâ vel lignum aliquod, vel aliquid hujusmodi dentibus premerent, credo ut humoris illius emissionem vegetius os redderetur. Ad hunc igitur morem exagitandum ita hæc describit quasi de equis verba faceret. Equorum enim proprium est ἄβρωτον ἰδωδὴν μαλθάσσειν, ronger son frein, ac maxillas huc illuc detorquere, spunámque ore emittere.

METRICA VERSIO.

Non aurum gemmis intextum lumine suavi
 Perstringens oculos nobilibus pretio est:
 Non collare suum auro ornans, et gemmea pendens
 Sarcina ab auriculâ, quam premit atque quatit:
 Aurea non capitis redimicula, vestis et auro
 Dives, subtilis rarâque fila operis,
 Et Tyrio, et fulvo, et nitido splendore decora:
 Non pigmenta ipsis exitiosa genis,
 Fœmineum decorant genus: haud lita purpura labris,
 Tom. II.

Nec pictæ palpebræ alta supercilia,
 Humida nec pupilla intus revoluta, nec aures
 Illecebris capiens blandula fractâque vox.
 Scilicet aureolis vinclis palmâsque pedésque
 Stringens, captivo tum frueris decore:
 Mollibus et caput unguentis pollingere corpus
 Quid prodest? (vultur nempè cadaver amat.)
 At quo fine cibum insulsum premis ore terisque,
 Et mentum, utramque exagitasque genam?

- 245 Οἷα περιφρονέουσα σαόφρονας· ἐκ δ' ἄρ' ὀδόντων
 Πέμπειν καὶ διερῶν ἀφρόν ἀπὸ ζομάτων.
 Μηδὲ διφρῶν ξεροπῆσιν ἀγάλλεο, μὴ παραφαίνειν
 Εἶδος ἀπὸ σχιστῶν δαιδαλέων διθύρων,
 Δερκομένη λεύσσοντας· αἶρεο μὴ θεραπόντων
 250 Πληθύι, μὴ δμῳαῖς εἰκόσι σῆς κραδίης.
 Ἰἶαρος ἄγγελοι εἰσι χελιδόνες, ἄνθος ὁπώρας,
 Δεσποίνης δμῳαί· καὶ τότε φράζεό μοι.
 Τῶνδε γάρ εἰ καὶ ἕκαστον ακοσμίη τις ἐλαφρῇ,
 Πάντα γ' ἅμ' ἀλλήλοις ἔμπεδός ἐστι μόρος.
 255 Ἄνθος ἐν ἐστὶ γυναιξὶν ἐράσμιον, ἐσθλὸν ἔρευθος,
 Αἰδώς. Τοῦτο γράφει ζωγράφος ἡμέτερος.
 Δώσομεν, εἰ ποθέεις, καὶ δεύτερον· ὥχρον ἐφέλκοις
 Κάλλει σῶ, Χριστοῦ τηκομένη καμάτοις,
 Εὐχαῖς τε, σοναχαῖς τε, καὶ ἡμασι νυξὶ τ' αὐπνοῖς·
 260 Ταῦτα καὶ ἀζυγέων φάρμακα, καὶ ζυγίων.
 Χρώματα μὲν τοίχοισι παρήσομεν, ἡδὲ γυναιξὶ
 Ταῖς, ὁπόσαις λύσση βόρβορός ἐστι νέων.
 Κεῖναι καὶ σκιρτῶεν ἀναιδέα καὶ γελόφην,
 Ἡμῖν δ' οὐδ' ὀράαν μαχλάδας ἐστὶ θέμις.
 265 Ὁ τρόπος ἐστὶ γυναιξὶ τὸ τίμιον, οἷκαδε μίρνειν
 Πλείονα, καὶ θείοις προσλαλέειν λόγοις,
 Ἰσῶ τ', ἡλακάτη τε· τὸ γὰρ γέρας ἐστὶ γυναικῶν
 Δμῳαῖς ἔργα νέμειν, δμῳας ἀλευέμεναι,
 Χεῖλεσι δεσμὰ φέρειν, καὶ ὄμμασιν ἡδὲ παρειαῖς,
 270 Μηδὲ πόδα προθύρων πολλάκις ἐκτὸς ἔχειν·
 Χαίρειν θελυτέρησι σαόφροσιν, ἀνδρὶ δὲ μούνῳ,
 Τῷ μίτρην θεόθεν λύσας παρθενικὴν.
 Καὶ τῷ μέτρα φέρειν σὺ γε θάρσεος, ὥς κεν ὁπάζοις
 Πίσιν, ὅτι ξείνων τῆλε μένεις φαέων.
 275 Τίς πρῶτος χροίησε Θεοῦ πλάσιν; ὥς ἀπόλοιτο
 Πρῶτος ἀναιδέην χρώμασιν ἐγκεράσας.
 Ὡς δ' ὁπότε ἄρνευτῆρες ἀναιδέες, ἄνδρες ἀνανδροί,
 Εἶδωλον μορφῆς ἐνδοθὶ κευθομένης
 Ἐκτοθεν ἐσήσαντο, τὰ δ' ἔσπεται, ὅσσ' ἐπέοικεν
 280 Ἄλματα, καὶ λιγυρῶν αἰσχρά λύσις μελέων,
 Ἀνδράσιν ἀφραδέεσσιν ἐαδόμενα, ὥς ἄρα ταί γε,
 Εἰσάμεναι μορφὴν ἐκτοθεν ἀλλοτρίην,
 Κωμικὸν, οὐχ ἱερὸν αἰδοῦς σκέπας, ἐνθεν ἔπειτα
 Κίνυνται μορφῆς ἄξια δαιδαλέης.

250. Μὴ δμῳαῖς εἰκόσι. Eleganter vocat dominarum
 suarum imagines ancillas, quod tales esse soleant an-
 cillæ quales dominæ.

272. Μίτρην. Reg. 990 et Coisl. μήτηρ, et sup. lin.
 ζώνην. Coisl. Int. τῷ ἐκ παρθενίης συνοικίσαντι.

METRICA VERSIO.

An contemnis eas quibus est stola vitæque honesta?
 Dùm spumam ore udo dentibus atque cîes.
 Hæc ne te capiant, neque lecticæ nitor ingens,
 Nec juvet inserere os per bîfores speculas.
 Nêve greges famulorum te attollant, neque turba
 Ancillarum, quæ est cordis imago tui.
 Nuntius ut flos est fructûs, ut veris hirundo
 Nuntia: sic famula est indicium dominæ.
 Hæc meditanda tibi. Levis ut cujusque sit error,
 Cuncta simul prava hæc exitium pariunt.

Unus amabilis in mulieribus est color et flos,
 Eque pudore rubor: pinxit enim ipse Deus.
 Si cupis, alterum item dabimus. Tua pallor ad ora
 Accedat Christi tabida vulneribus,
 Et gemitu, et precibus, noctis lucisque labore:
 Hæc uxoribus et pharacæ virginibus.
 Ergo age, picturæ muris linquamus honorem,
 Atque his queis rabies spurcitia est juvenum.
 Turpiter et saltare his et ridere licebit,
 Nobis vel meretricem intuitum esse, nefas.

- 245 Ac veluti sapientes fœminas contemnens: non ex dentibus
Atque humido ore spumam emittere.
Nec verò lecticarum fulgore glorieris; non obiter ostendas
Formam tuam per bipatentes elegantes fenestras,
Conspiciens spectantes: ne extollaris ob servorum
250 Multitudinem et ancillarum quæ tui imagines sunt pectoris.
Ut enim veris nuntiæ sunt hirundines, flores fructuum,
Sic dominæ morum ancillæ: et hoc diligenter expende.
Horum enim, licet unumquodque dedecus afferat leve,
Omnia simul collecta certâ sunt perniciēs.
255 Decor unicus in mulieribus est amabilis, bonus rubor,
Scilicet pudor, quem pingit pictor noster.
Dabimus, si velis, et alterum; pallorem adsciscas
Pulchritudini tuæ, Christi tabescens laboribus,
Precibus, suspiriis, diurnis nocturnisque vigiliis:
260 Hæc innuptis pigmenta sunt et nuptis.
Colores itaque muris relinquamus atque etiam mulieribus
His, quarum cœnum in rabiem agit juvenes.
Illæ sanè saltent impudenter et rideant:
Nobis autem nec intueri meretrices fas est.
265 Mores sunt mulierum ornamentum, domi manere
Ut plurimum, cum divinis conversari oraculis,
Fuso ac lanæ operam dare; hoc namque munus est fœminarum
Ancillis opera partiri, servos vitare,
Labiis catenas injicere, et oculis atque etiam genis:
270 Nec pedem extrâ limina frequenter efferre;
Oblectari mulieribus pudicis, viroque solo
Cui zonam à Deo datam solvisti virgineam.
Quin et huic tu licentiæ modum impone, ut ipsi facias
Fidem, te ab alienis abhorrere oculis (et amoribus).
275 Quis primus pinxit Dei figmentum? sic pereat
Qui primus impudentiam coloribus immiscuit.
Quemadmodum autem urinatores impudentes, virorum nomine indigni,
Simulacrum formæ intus absconditæ
Extrinsecus exhibent, deindè sequuntur quæ conveniunt
280 Saltationes et stridorum turpis solutio membrorum,
Hominibus stultis placentia; sic utique illæ
Indutæ formam externè alienam,
Scenicum, non sacrum pudoris velamen, exindè postea
Moventur, ut formâ dignum est fucatâ.

Ancillæ, pec-
toris dominarum
suarum imagines
sunt.

Unicus rubor
est amabilis, qui
ex pudore nasci-
tur, quem pictor
noster pinxit.

Ornamentum
mulierum mores,
domi manere,
colloquium cum
divinis oraculis
habere, fuso ac
lanæ operam da-
re

Pereat qui pri-
mus figmentum
Dei pinxit, et
coloribus impu-
dentiam adjun-
xit.

276. Ἀναιδέην. Ità Coisl. Edit. ἀναιδέειαν.

278. Ἐξώλον. Id est, larvâ primum faciem obtegunt.

279. Ὅσο' ἐπέουκεν. Quæ conveniunt inhonestæ rei.

282. Ἐσσόμεναι. Ità Coisl. et duo Regg. Edit. ἐσσόμεναι.

METRICA VERSIO.

- Mores sunt gemmæ muliebres, atque manere
Ædibus, oraclis colloqui et ætheriis.
Penso operam dare, tum percurrere pectine lanam,
Et præscribere opus, fœmineum officium est:
Servos vitare, et dare frena orique genisque,
Promovisse suum limine vixque pedem:
Matronis gaudere probis, castisque puellis,
Atque viro, junctus qui tibi jure thoro est:
Huicque modum audendi finemque imponere certum,
Undè tibi invisos esse probes alios.
- Quis primus figmenta Dei orsus pingere, abegit
Pigmentisque pudorem? is malè dispereat.
Ut fœdi urinatores, haud nomine digni
Nempè viri, larvatâ effigie ora tegunt:
Obscœni gestus modò, saltus deindè sequuntur,
Turpibus et gratis membra soluta modis.
Non aliter lasciva cohors sua cum exiit ora,
Personam et formæ fictitiæ induerit,
Quæque decent scenam, haud casti indumenta pudoris,
Par sequitur formæ molio, nempè salax.

- 285 Τῇ περιμοχθίζουσι θύραι, κληῖδες, ἔσπετρα,
 Φάρμακα, φαρμακίδες, ἄτρομον οὐδὲ τέγος.
 Ταῦτ' εἰδογραφίης κενεαυχέος· ἀκομίης δὲ
 Οὐδὲν ἀμοχθέτερον σώφρονος ἀγλαίης.
 Εἰ δὲ σὺ κάλλει τόσσον ἐπιπλάσῃ βλεμεαίνεις,
 290 Οὐ ποτ' ἂν ἀπλάσῃ σώφρονα θυμὸν ἔχης.
 Ἐσθήρ εἶδος ἔτευξεν ἐράσμιον· ἀλλὰ τί κείνης
 Ἔργον ἀριπρεπίης; ἔθνος ἔμεινεν ὅλον.
 Γράψε ποτ' ὄμματα πόρνης ἱεζάβελ ἀγριόθυμος,
 Λοῦσέ γε μὴν πόρνᾳς αἵματι πορνιδίῳ.
 295 Σοὶ δ' οὐτ' ἔργον ἀνακτος ἐλεῖν χόλον, οὐτ' ἐνὶ πόρναις
 Μοῖραν ἔχεις· τῷ μοι φείδο σωφροσύνης.
 Οὐ τρομέεις ἱερῆας ὑποκλίνουσα κάρηνον,
 Σκηνὴν ἀμφιθέτοις εἶδεσι λαμπομένην;
 Οὐδὲ χέρες φρίσσουσιν, ἐπὴν ἐς μύσιν ἐδωδῇν
 300 Τείνεις, αἷς σὺ γράφεις πένθιμον ἀγλαίην;
 Πῶς δὲ σὺ γ' ἀθλοφόροις, ὅσοις ἴσῃσι χορεῖν
 Λαὸς πασσυδίῃ, τίμιον αἶμα σέβων,
 Εἶδος ἄγεις πολλῶν θελκτήριον, ὡς ἀγορὴ τις
 Πληθὺν ἐφελκομένη ἐν μεσάτῳ πτολίῳ,
 305 Ἡ θηρῶν δείκτησιν ὁμοῖα, τοὶ προσφέρουσιν
 Ἐρπυσᾶς σκοτίῳ δειμαλέοι λαγόνων.
 Ἀλλὰ, γύναι, μύθοις ἐπιπείθεο ἡμετέροισι,
 Μὴ σε νόος τρώσῃ χεῖρας ἐπ' εἶδος ἄγων.
 Μὴ σὺ γε μὴ κείνησιν ὁμόπλοος, ὦ τέκος, εἴης.
 310 Μὴ σὺ γε συμφράδμων, μηδὲ συνωροφίη·
 Ἄλλησιν τὰ περισσὰ· σὺ δ' ἄζοο χεῖλεσιν ἀνδρῶν
 Καὶ κληῖζομένη. Τοῦτο γυναιξὶ κλέος.
 Εἰ μὲν σοὶ γε βίος πανελεύθερος ἔπλετο θεσμῶν,
 Χριστῷ ζῶε μόνῳ, πάντ' ἀποσεισάμενη,
 315 Παρθένος αἰγλήεσσα, περίφρων, ἀγλαόμητις,
 Νυμφίον ἥς κραδίης ἀγνὸν ἔχουσα Λόγον.
 Εἰ δὲ σέ γε πλευρῆς εἶλεν πόθος, ἥς ἐκεάσθης,
 Μοῦνην γε πλευρὴν ἀμφιέπειν φιλίην,
 Ἐσθλὸν φίλτρον ἔχουσα, ἐλεύθερον ἀντὶ κακοῖο·
 320 Τοῖς δ' ἄλλοις πάθεσιν, μηδ' ὄναρ ἀντιάαν.
 Καὶ σὺ Θεοῦ μεγάλιο παρασάτι, οὐδὲ σὺ λήθεις,
 Ἦν ποτε τῷ χθαμαλῷ θῆλυ τί συγκεράσης.

290. Ἐχης. Reg. 991. ἔχεις.

292. Ἐθνος ἔμεινεν ὅλον. Schol. διεσώθη, *gens tota servata est.*

294. Λοῦσέ γε. Vult forsā Gregorius impiam Jezabelē, cū jubente Jehu praecepit, cadendo impudens os suum oculisque suos cruentasse. Illud enim ad

id quod dictum olim de impudēte homine, eum non habere in oculis κόρας, sed πόρνᾳς, κόρη namque etiam significat puellam. Combef. πόρνᾳς accipit pro πορνείας, *la-*vit scortationes meretricio cruore.
299. Ἐς μύσιν ἐδωδῇν. Id est, *sacram Eucharistiam quam olim fideles suismet manibus accipiebant.*

METRICA VERSIO.

His valvæ strepitant, claves, specula atque colores,
 Pictrices, nec eo tecta tremore carent.
 Hæc formæ pictura trahit damna : at decor artis
 Experts, incompta et forma, labore vacat.
 Quæd si fucato placet indulgere nitori,
 Fucum aversantem haud mente coles placidâ.
 Forma fuit peramœna Esther. Sed quis fuit oris
 Fructus formosi? gentis amica salus.
 Jezabel at meretrix oculos fera pinxit, et indè

Lumina polluto tincta cruore tulit.
 At tibi non opus est regem placare, nec inter
 Scorta jaces : ut sit vita pudica vide.
 Sacrificisne caput non horres subicere illud,
 Larvæ instar, formis oppositis nitidum?
 Non horrent palmæ quas liba ad mystica tendis,
 Et queis depingis triste et inane decus?
 Jam cū martyribus Christi statuuntur athletic,
 A populo choreæ, ut vulnera sancta colat :

- 285 Huic laborant fores, claves, specula,
 Pigmenta, pictrices, nec timoris est expers tectum.
 Hæc incommoda affert pictura inanis formæ: incomptâ autem
 Nihil minùs laboriosum est pudicâ pulchritudine.
 Si verò tu ob adscititiam venustatem tantoperè insolescis,
 290 Nunquàm ergà eum qui fucum aversatur, pudicum amorem habebis.
 Esther quidem formam composuit ad amorem concitandum; sed quis hujus
 Fructus fuit pulchritudinis? totius gentis salus.
 Pinxit olim oculos fornicaria et ferox Jezabel:
 Verùm perfudit meretrices cruore meretricio.
 295 Tibi autem neque opus est regis iram sedare, neque inter meretrices
 Partem habes: quare parce pudicitiae tuæ.
 Non pertimescis sacerdotes, dum submittis caput,
 Larvam velut quamdam oppositis inter se formis lucentem?
 Non horrescunt manus, cùm ad mysticam escam
 300 Eas extendis, quibus tu pingis luctuosam pulchritudinem?
 Quomodò verò tu martyribus, quibus instituit choreas
 Populus agminatim, pretiosum sanguinem veneratus,
 Faciem geris multos inescantem, velut forum quoddam
 Populares attrahens in medio urbium;
 305 Aut ferarum ostensoribus similis, qui proferunt
 Serpentes è tenebrosis trepidi cubilibus.
 At tu, mulier, sermonibus obtempera nostris;
 Ne te mens vulneret, manus ad faciem ducens.
 Ne tu quidem, ne cum talibus mulieribus naviges, ô filia,
 310 Ne tu consilii socia sis, neque contubernalis.
 Aliis supervacanea relinque; tu autem erubescere vel ore virorum
 Celebrari. Hæc est mulierum gloria.
 Si tibi vita penitùs libera sit à matrimonii vinculis,
 Uni Christo vive, omnibus excussis,
 315 Virgo splendida, prudens, clara consilio,
 Sponsum animæ tuæ immaculatum habens Verbum.
 Sin autem te lateris cepit desiderium, è quo secta es,
 Unicum saltem illud latus dilectum complectere,
 Laudabilem fovens amorem, liberum pro malo:
 320 Aliis autem affectibus, nequidem per somnium indulge.
 At tu, virgo, quæ magno Deo adstas, nec tu latebis,
 Si unquàm humili vitæ generi muliebri quid miscueris.

Mulieres gaudentes fūco ut plurimùm parum pudicæ.

4 Reg. ix

Sacramentum Eucharistiæ.

Martyribus sacræ choreæ.

Cohortatio ad pudicam, castam, et piam vitam amplectendam.

Virgo, Dei sponsa.

Eva è costâ Adam.
Gen. ii.

303. Ὡς ἀγορεύεις. *Mulier circumforanea, ἀγοραία.*
 304. Πληθύν. Ità Reg. 990 et Coisl. Edit. πλῆθύν.
 305. Δείκτεσθαι. Reg. 990. δείκτεσθαι ἐπασιδοῦ θεροδύχτου, *incantatori à serpente percusso similis.*
 306. Ἐρπυσάς. Reg. 990 et Coisl. ἐρπυσάς.

308. Μὴ σε νέος τρώσῃ. Int. Coisl. μὴ σε πλήξῃ λογισμός πείθων ἐπαίρειν χεῖρας εἰς ποικιλίαν μορφῶν. *Ne te ulla ratio vanam formam suadeat inducere. Combefisius probat Billii conjecturam, μὴ σε νέος, ne juvenis vulnus infligat, manus in ora injiciens.*

METRICA VERSIO.

Vulgus inescantem faciem gerere, ô scelus, audes?
 Non secus atque forum quod mediâ urbe patet:
 Aut illis par, qui proferre cubilibus angues,
 Ostentare feras è tenebrisque solent.
 Ne monitis, mulier, nostris parere recuses,
 Nec temeraria mens ducat ad ora manus;
 Ne comptis cum illis in eâdem nave veharis,
 Nec cole tecta eadem: consilium neque des.
 Linque aliis vana: at labiis vereare virorum
 Commendari etiam. Hoc fœmineum decus est.

Tom. II.

At siquidem vincolo non es sociata jugali,
 Christo vive uni, cæterâque excutito,
 Insignis virgo probitate et dotibus almis,
 Verbum pro sponso cordis habensque sui.
 At si te costæ, à quâ es secta, cupido virilis,
 Corripit, unum illud sit tua cura latus.
 Laudatum foveas purumque fideliter ignem,
 Nullâque vis sensus flectat et umbra tuos.
 At tu, virgo, Deo quæ adstas, non, crede, latebis,
 Si vesti abjectæ molle quid addideris.

U 6

- Ἔστι καὶ ἐν ῥυπόωσί ποθ' εἵμασι θρύψις ἄσεμνος,
 Καὶ σεμνότης μαλακοῖς. Ἴσορες οὐκ ὀλίγοι.
 325 Ῥυτίς σοι πλέον ἐστίν, ἐπίσασο, ἢ τὰ μέγιστα
 Τραύματα κοσμοβίων. Ἄζεο μαρτυρίην.
 Οὐδὲ γὰρ ἐν ῥυπόωσι ῥανίς τόσον, ὅσσάτιόν περ
 Φαίνεται ἐν καθαροῖς εἵμασιν ἰσοχρόοις.
 Ταῦτ' εἰ μὲν πεπίθοιμεν, ὀνήσομεν· εἰ δὲ πρόσωπον
 330 Στήσεας, λάμπεις δις τόσον, εἰ ποθείς,
 Χρυσὸν τ', ἡλέκτρῳ τε, καὶ ἀργύρῳ ἢ δ' ἐλέφαντι·
 Τοῖα χαρίζοι' ἐγὼ ταῖς νεοκαλλιγράφοις.
 Ἡ σῆλη μὲν ἔτοιμος, ἐγὼ δ' ἐπίγραμμα χαράξω·
 Δεῦρ' ἴθ' ὅσοισι φίλον, κάλλει τερψόμενοι.

Λ

ΣΤΙΧΩΝ Ἡ ἈΚΡΟΣΤΙΚΙΣ ΤΩΝ ΠΑΝΤΩΝ ΣΤΟΙΧΕΙΩΝ, ΕΚΑΣΤΟΥ
 ΙΑΜΒΟΥ ΤΕΛΟΣ ΠΑΡΑΙΝΕΣΕΩΣ ἔχοντος.

- Ἀρχὴν ἀπάντων καὶ τέλος ποιῶ Θεόν.
 Βίου τὸ κέρδος, ἐκδιούν καθ' ἡμέραν.
 Γίνωσκε πάντα τῶν καλῶν τὰ δράματα.
 Δεινὸν πένεσθαι, χεῖρον δ' εὐπορεῖν κακῶς.
 5 Εὐεργετῶν νόμιζε μιμεῖσθαι Θεόν.
 Ζῆτει Θεοῦ σοι χρηστότητα χρηστὸς ὦν.
 Ἡ σὰρξ κρατεῖσθω καὶ θαμαζέσθω καλῶς.
 Θυμὸν χαλίνου, μὴ φρενῶν ἔξω πέσης.
 Ἰστη μεν ὄμμα, γλῶσσα δὲ σάθμην ἔχοι.
 10 Κλείς ὥσὶ κείσθω, μηδὲ πορνεῦοι γέλως.
 Λύχνος βίου σοι παντὸς ἡγείσθω λόγος.
 Μὴ σοι τὸ εἶναι τῷ δοκεῖν ὑπορρέοι.
 Νόει τὰ πάντα, πράσσει δ' ἅ πράσσειν θεμίς.
 Ξένον σεαυτὸν ἴσθι, καὶ τίμα ξένους.
 15 Ὅτ' εὐπλοεῖς, μάλιστα μέμνησο ζάλης.
 Πάντ' εὐχαρίσως δεῖ δέχεσθαι τὰκ Θεοῦ.
 Ῥάβδος δικαίου πλεῖον, ἢ τιμὴ κακοῦ.
 Σοφῶν θύρας ἔκτριβε, πλουσίων δὲ μὴ.
 Τὸ μικρὸν οὐ μικρὸν, ὅταν ἐκφέρῃ μέγα.
 20 Ὑβριν χαλίνου, καὶ μέγας ἔσθι σοφός.
 Φύλασσε σαυτὸν, πτώμα δ' ἄλλου μὴ γέλα.
 Χάρις φθονεῖσθαι, τὸ φθονεῖν δ' αἰσχρὸς μέγα.

326. Κοσμοβίων. MSS. κοσμοβίω.

332. Νεοκαλλιγράφοις. Schol. τοῖς νεωστὶ κάλλος γράφουσι.
Istis novis elegantiae pictoricibus.

XXX. ΤΙΤ. Στίχων etc. Primus hoc carmen edidit

Leuvenclaiius, et sic reddidit, ut et iambici versus latini
 singuli græcis respondeant, et aliquam latini quoque al-
 phabeti rationem habuerit interpretes.

3. Πάντα. Reg. 1227. πάντων.

METRICA VERSIO.

Luxuria interdum vestitus sordibus hæret,
 Munditiis gravitas. Pluribus idque patet.
 Ast gravior ruga est in te, quam vulnera quævis
 Mundi cultorum : nescia ne fueris.
 Atris in pannis macula haud apparet, ut albis
 Vestibus et puris quas color unus amat.
 His si parueris monitis, tibi proderit : at si
 Obfirmes faciem : fas magis ut niteas
 Argentóque, auróque, electróque, atque elephanto :
 Hæc ego pigmenti largior artificio.

Ecce columna patet, lubet huic inscribere versum :
 Huc, decore optato quo potiaris, ades.

XXX. VERSUS IAMBICI ACROSTICHI, SECUNDUM OMNES
 ALPHABETI LITTERAS SIC DISPOSITI, UT QUILIBET
 IAMBICUS IN ADHORTATIONEM ALIQUAM DESINAT.

(Leuv. interprete.)

Agendorum initium sit et finis Deus.
 Beata lucra vitæ quotidie mori.

- Sunt aliquandò in sordidis vestibis deliciæ inhonestæ ;
 Est et gravitas in mollibus. Nôrunt non pauci.
 325 Ruga tibi turpior est, id certò scias, quàm maxima
 Vulnera in mundo viventibus. Revereare professionem.
 Neque enim in sordidis macula perindè atque
 In puris apparet vestibus et unius coloris.
 Hæc si tibi persuadeam, prodero; sin autem faciem
 330 Obfirmes (per me licet), fulgeas duplò amplius, si cupis,
 Auro et electro, et argento, et ebore:
 Hæc ego largior mulieribus novi ornatûs studiosis.
 Columna quidem parata est, ego autem hæc verba insculpam:
 Hûc veniat quisquis voluerit, et pulchritudine oblectetur.

In sordidis
 vestibis quan-
 doquæ sunt de-
 licia inhonestæ.

Levis macula
 in piis gravior
 videtur, quàm
 in mundi cultoribus
 grave crimen.

XXX.

VERSUS IAMBICI ACROSTICHI SECUNDUM OMNES ALPHABETI LITTERAS SIC DISPOSITI,
 UT QUI LIBET IAMBICUS IN ADHORTATIONEM ALIQUAM DESINAT.

Alia Bill. 122,
 p. 186.

- Principium rerum omnium et finem Deum tibi propone.
 Vitæ lucrum est mori singulis diebus.
 Nosce omnia egregiorum virorum præclara facta.
 Grave est egere, pejus divitem esse improbè.
 5 Beneficiens crede te esse imitatore Deum.
 Concilia tibi Dei misericordiam, ipse misericordiam adhibendo.
 Caro coërceatur, et pulchrè dometur.
 Iram refrena, ne de mentis statu excidas.
 Cohibe oculos, lingua normam habeat.
 10 Serâ aures claudantur, nec lasciviat risus.
 Lumen et dux totius vitæ tibi sit ratio.
 Ne tibi vanâ specie decepto res ipsa effluat.
 Nosce omnia; sed age tantum quæ fas est agere.
 Peregrinum te esse scito, et honora peregrinos.
 15 Cum prosperam habes navigationem, tunc maximè memento tempestatis.
 Omnia cum gratiarum actione accipienda sunt à Deo.
 Virga justi potior est quàm gratia mali.
 Sapientum limina tere, non verò locupletum.
 Res parva parva non est, cum magnum aliquid affert.
 20 Libidinem refrena, et eris maximè sapiens.
 Cave tibi ipsi, nec alterius lapsum rideas.
 Gloria est invideri, invidere autem maximum est dedecus.

10. Πορνείοι. Reg. 1227. πορνείη.

12. Ὑποπόρραιοι. Reg. 1227. ὑποπόρραιοι.

16. Δαί. Reg. 1227. χρεῖ.

17. Πάθος etc. Alludere videtur Gregorius ad illud
 Ps. cxi, 6: Corripiet me justus in misericordia et incre-

pabit me, oleum autem peccatoris non impinguet caput meum. Ibid. πλεῖον. Reg. 1227. κρεῖσσον.

19. Ἐκφύρη. Reg. 1227. ἐκφύρη.

20. Ὑβριν. Reg. 1227. ὕβριν μικρὸν κρατοῦντα φύσασθαι
 μίγα.—Versus 21 in versione metricâ peccat. (Not. Edit.)

METRICA VERSIO.

Cognoscere hominum facta egregiorum stude.
 Durum est egere: pejus ditem esse improbè.
 Eris si beneficus, imitaberis Deum.
 Fac sis benignus, ut benignum habeas Deum.
 Geras cave carni morem, sed eam doma.
 Habenis retine iram, ne te occupet furor.
 Inhibeto visum, quædam linguæ norma sit.
 Clavem auribus obde, risum lascivum fuge.
 Lucerna sit ratio vitæ tibi totius.
 Missam fac opinionem remque amplectere.

Noscenda cuncta putato: sed quæ fas age.
 Omnem exhibe hospiti honorem, cum hospes ipse sis.
 Procella timeri cursu debet prospero.
 Quæcumque dat Deus, animo grato accipe.
 Res virga justi potior est, quàm honos mali.
 Sapientum mihi fores, non locupletum tere.
 Tibine pusillum est, undè quid ingens provenit?
 Vir magnus esse potes frenans petulantiam.
 Probè tibi cave, alterius lapsum haud riseris.
 Gratum invideri, at invidere ingens probrum.

Ψυχὴ θύοιτο μᾶλλον ἢ τὸ πᾶν Θεῷ.
Ὡς τις φυλάξει ταῦτα, καὶ σωθήσεται.

ΛΑ΄.

ΓΝΩΜΑΙ ΔΙΣΤΙΧΟΙ

- Γύμνος ὅλος βιότοιο τάμοις ἄλλα, μὴδὲ βαρεῖα
Ναῦς ἐπὶ πόντον ἴοι, αὐτίκα δυσσομένη.
Ὡς αἰεὶ κρυεροῖο παρεσάτοσ θανάτοιο
Μνώεο, καὶ θανάτου ἥσσονος ἀντιάσεις.
5 Αἰεὶ νηὸν ἔγειρε Θεῷ νόον, ὥς κεν ἀνακτα,
Ἰδρυμ' αὐλον, ἔχης ἐνδοθι σῆς κραδίης.
Γνώθι σεαυτὸν, ἄρισε, πόθεν καὶ ὅστις ἐτύχθης,
Ρεῖά κεν ὧδε τύχης κάλλεος ἀρχετύπου.
Ἡμαρ ἐπ' ἡμαρ ἄγει σε· κυλίνδεται ὅστις ἐλαφρός·
10 Γνώμη δ' εὐπαγέος ἡμαρ ἄλυτον ἔχει.
Ὅστις ἀπερχομένοισι καὶ ἐρχομένοισι πέποιθε,
Ρεύματι πιθεύει οὐ ποτε ἰσαμένῳ.
Ἴσον ἐμοὶ κακὸν ἐστὶ βίος καὶ μῦθος ἀλιτρός·
Ὀπότερόν κεν ἔχοις, καὶ θατέροιο τύχοις.
15 Ὕβρις ἀναγνὸν ἔοντα παρεσάμεναι θύεσσι·
Δεινότερον νεκύων λείψανα πάντα σέβειν.
Ἴσασο μὴ ποθ' ὁδοῖο καλῶν· κακὸν ἐς βυθὸν ἔρπειν
Σοὶ γὰρ σῆς, ὅστις ἔβης ἔκδοθι σῆς κακίης.
Τυφλὸς ὁρόν, ὃς ἐῆς κακίας οὐκ ὅσσετ' ὀλεθρον·
20 Ἴχνια μασεύειν θηρὸς, ἄκρων φαέων.
Χρήζων δὴ παθέσσειν ἀκέσσορος, ἣν κακὰ κεύθης,
Οὐ ποτε σηπεδὸνα φεύξει ἀργαλέην.
Σὸς λόγος, ἔργον ἐμεῖο. Ὅς οὐ καλὸν ἔργον ἔρεξεν,
Εὐεπίην ἐχέτω σύμμαχον ἀμφίθετον.
25 Ὕβρις γὰρ κόρος ἐστίν. Ἐγὼ δὲ σε βούλομ', ἄρισε,
ἔργον ἔχειν, ψυχῆς πῆξιν ἀεισρεφές,
Πλουτεῖν δ' αὖ θεόττητα μόνην, καὶ κόσμον ἅπαντα,
Ἴσον ἀραχναίοις νήμασιν αἰὲν ἔχειν.

XXXI. TITULUS in Vat. idem est ac in Editis : Coisl.
Γνωμαι παραινέτικαι ὧν ἡ ἀκροστιχὶς ἡδε. Porro ἀκροστιχίς, ge-
nus est Carminis, in quo primæ singulorum versuum lit-
teræ aliquod nomen vel sententiam efficiunt. Sic in isto
Carmine, ex primis ejusque versûs litteris hæc ferè duo
pentametra efficiens.

Γνωμαι Γρηγορίου, ὀσιχοῦς εὐεπίη,
Ἐσθλὸν ἄθυρμα νέοις, καὶ χάρις ἐξοδίη.
Sententiæ Gregorii, disticha venustas,
Utilis lusus juvenibus, munus postremum.

Alter tit.: Δίτιχος. Sic Coisl. Reg. 993. Edit. Δίτιχοι. Ἐσ-
θλόν. Sic Vat. et Coisl. Edit. καλόν.

1. Βαρεῖα. Sic Coisl. Edit. βαρεῖος.

2. Ναῦς. Edit. νῆς. Ibid. ἴοι. Sic Reg. 993. Edit. ἴοις.
Mox Reg. 992, 993 et Coisl. δυσσομένη pro δυσομένη.

3. Κρυεροῖο. Schol. Coisl. ψύχρου.

4. Ἡσσονος. Reg. 992. κρείσσονος.

6. Ἰδρυμ'. Int. ἄγαλμα. Ibid. ἔχης. Reg. 993. ἔχοις.

8. Τύχης. Reg. 993. τύχοις.

9. Κυλίνδεται ὅστις ἐλαφρός. Billius et Gaullier referunt
hæc verba, *levissimè volvitur*, ad diem. Sed genus pug-
nat, opponit sanè Gregorius eum qui levis est ac incon-
stans, ἐλαφρός, illi qui habet animum constantiâ fultum,
εὐπάγεος γνώμη.

11. Ἀπερχομένοισι. Schol. ἀνθρωπίνους πράγμασι, *rebus hu-
manis*.

METRICA VERSIO.

Præstat animum quàm cætera offerri Deo.
O quàm beatus, quisquis hæc servaverit!

XXXI. DISTICHÆ SENTENTIÆ.

(Billio interprete.)

Nudus ara vitæ pelagus, nec onusta carina
In mare, ne pereas, te dato fluctivagum.

Fac tibi mors nunquàm memori de mente recedat :
Mors tibi sic veniens haud gravis hostis erit.
Ut statua in medio tibi pectore corporis expers
Sit Deus ; huic templum construe mente tuâ.
Te noscas, et quæ tibi sit cœlestis origo :
Sic facilis venies ad decus archetypum.
Ad lucem lux te ducit ; volvuntur inanes,
At constanti animo stat sine nocte dies.

Animus Deo mactetur Deo potiùs, quàm alia quælibet victima.
O quis hæc servabit, et ipse salvabitur.

XXXI.

DISTICHÆ SENTENTIÆ

*Alías Bill. 63,
pag. 146.*

*Paupertas vo-
luntaria.*

- Nudus totus vitæ sulca pelagus, nec nimis onusta
Navis tua mari se committat, mox demergenda.
Tanquàm semper præsentem frigidam mortem
Intuere, et mors levior accidet.
- 5 Semper templum Deo mentem extrue, ut regem,
Tanquàm imaginem incorpoream, habeas in pectore tuo.
Nosce teipsum, optime, undè et quis sis:
Facilè enim sic assequeris pulchritudinem archetypam.
Dies ad diem te transmittit: volvitur quisquis est levis;
- 10 Vir autem constans animo perpetuum diem habet.
Quisquis venientibus et recedentibus confidit,
Flumini confidit nunquàm consistenti.
Par mihi videtur malum, vita et oratio scelerata:
Utramvis habueris, alteram habebis.
- 15 Flagitiosum est impurum adstare sacrificiis:
Flagitiosius omnes mortuorum reliquias venerari.
Nunquàm subsistas in viâ virtutis: in vitii enim voraginem relaberis
Si substiteris, tu qui excessisti è vitio.
Videns cæcus est, qui vitii sui non videt exitium:
- 20 Vestigia feræ indagare, perspicacium est oculorum.
Cum indigeas curâ medici, si vitia celaveris,
Nunquàm putredinem effugies exitialem.
Tuus sermo, opus meum. Qui non præclarum opus suscepit,
Præclaram orationem habeat adjutricem oppositam.
- 25 Procax est satietas. Ego autem volo te, optime,
Opus habere, quo consistat animus perpetuò volubilis,
Ditescere solo Deo, et mundum universum
Similem araneorum telis semper existimare.

*Semper ad ul-
teriora tenden-
dum.*

*Confitenda
crimina.*

*Mundi bona
araneorum telis
similia.*

16. Νεκύων λείψανα. De falsis diis, hæc accipienda sunt, inquit Billius; neque enim hic habent quod arrodant hæretici. Tantum enim ab eo abest Gregorius ut eum honorem, qui sanctorum corporum reliquiis à piis hominibus haberi solet, exagitandum putet, ut Cypriani cineres innumera miracula edere solitos esse scribat: ἀπάντα δύναται Κυπριανου καὶ κόνις μετὰ πίστεως, id est, ut exponit Nicetas, *omnia potest vel ipsa Cypriani Cinis, si quis cum fide accedat*. Vide eâ de re Tom. I, pag. 449, num. 18.

17. Ἰζατο μή ποθ'. Schol. μή γῆθι τῆς ἐπ' ἀρετὴν ὁδοῦ. Schol. 991, τὸ γὰρ ἔσσαναι τοῦ καλοῦ, εἰς βυθὸν ἔστι φέρεσθαι,

ἔστιν ἔρπειν. *In vitii enim voraginem relabi, idem est ac subsistere tibi etc.* Edit. Ἰζατο.

19. Τυφλός. Ità Coisl. et Regii duo. Schol. Coisl. τυφλὸν ἐκεῖνον ἔγωγε φήμι, καὶ εἰ λίαν ὀρεῖ. Edit. τυφλόν.

21. Χρήζων δῆ. Vat. et Coisl. χρήζων, omisso δῆ. Mox, κεύθης. Reg. 993 κεύθεις.

23. Σὸς λόγος. Int. Coisl. σὺ λόγον ἔχεις τὸν ἔξωθεν ἔμοι δὲ τὸ ἔργον μάλλον θαυμάζεται.

24. Σύμμαχον. Int. Coisl. συνήγορον. Schol. 990 πολύσροφον.

26. Ἀεισρεφείας. Schol. Coisl. αἰ κινήτου, quo animus semper volubilis firmetur in bono, πρὸς καλόν.

METRICA VERSIO.

Fidere quæ veniunt rebus, fugiuntque vicissim,
Fluminis est rapidis fidere semper aquis.
Par mihi sermo malus, sceleratæque vita: duorum
Alteruter tibi sit, mox comes alter erit.
Sacrificare grave est non purâ mente, sed omnis
Defuncti peccat qui colit ossa, magis.
In recto ne fige gradum. Qui crimine licto
Insistit, vitii rursus ad ima redit.
Nil videt is, qui non cernit quò crimina ducunt:

Tom. II.

Qui loca trita feræ prospicit, ille videt.
Cum medicum poscant tua vulnera, si tegis illa,
Pestiferam saniem nil prohibere queat.
Sit tibi sermo bonus, mihi contrâ innoxia vita:
Ambiguam à verbis quærat iniquus opem.
Ingluvies petulans. Tu verò totus in hoc sis,
Perpetua ut menti suppetat esca tuæ.
Sit tibi pro cunctis opibus Deus. At bona mundi
Semper arachnæi staminis instar habe.

V 6

- Πάντα μὲν ἀνθρώπων, ἀλλότρια τοῦδε βίοιο ·
 30 Ἡ δ' ἀρετὴ βροτὴ, τοῦτο μόνον βιοτὴ.
 Δεῦτε δέ, πᾶσι Θεοῖο βοᾷ Λόγος ἀφθιτόμητις,
 Σπεύδ' ἐπὶ Τριάδος γνῶσιν ἐπουρανίης.
 Θέσθε νόον, βιότῳ μὲν ὅσους γάμος ἀγνὸς ἔδθησε,
 Ληνοῖς οὐρανίοις πλείονα καρπὸν ἄγειν.
 35 Ὅσσαι δ' ἂν μεγάλοιο Θεοῦ Λόγου ἀγκάξεσθε,
 Νύμφαι παρθενικαί, πάντα Θεῷ προσάγειν.
 Αἴγλη παμφανώσα μονότροπος, ἀλλ' ἀπὸ κόσμου
 Θυμὸν ἔχειν, σαρκῶν τηλόθεν ἰσάμεναι.
 Ὑβρις πίσιν ἔχειν ἐν χρώμασι, μὴ κραδίησι ·
 40 Ρεῖά κεν ἐκπλῦτ' ἔοι. Βένθος ἐμοὶ γε φίλον.
 Μῆτε δικαιοσύνην τίν' ἀκαμπέα, μῆτε φρόνησιν
 Ἀγκυλόεσσαν ἔχειν. Μέτρον ἄριστον ἅπαν.
 Νωμάσθαι καὶ θάρσος, ἐπεὶ θράσος, οὐ κράτος ἔστι ·
 Ἔστι σαυροσύνης καὶ τι γαληνὸν ἔχειν.
 45 Οἷγεν ἐν λογίοισι Θεοῦ νόον αἰὲν, ἄριστον ·
 Ἰδρις ἐπουρανίων ὧδ' ἂν ἔοις νομίμων.
 Σπεῦδε μὲν εἶναι ἄριστος · ἀφάνδανε, οἷσιν ἄριστον ·
 Καὶ κακίην τέρπειν, δυσκλεές ἐστι κλέος.
 Αἰσχροὺς, ἄριστον εἶναι, συνήγορον ἔμμεν' ἀλιτρῶν ·
 50 Ἴσον, καὶ κακίης σὸν πόδα ἐντὸς ἔχειν.
 Χρυσὸς μὲν χοάνοισι θαμάζεται, ἄλγεσι δ' ἐσθλός ·
 Ἄλγος ἀπημοσύνης πολλάκι κουφότερον.
 Ρεῖά κεν ἀρνήσαιο Θεὸν μέγαν, ὅς γενετῆρα ·
 Ἴσθι δὲ καὶ γενέτην ὡς πατέρ' εὐσεβίης.
 55 Σῆτες ἔδουσιν ἅπαντα · λίπης τὰ σὰ μηδὲ τάφοισιν ·
 Ἐξοδὴ τιμῇ, δεξιὸν οὔνομ' ἔχειν.
 Ξείων ἡμεδαπῶν περιφείδω, ἔξοχα δ' αὐτε
 Οἱ τάδε πάντα λίπον, ἀδρανέων νεκύων.
 Δεῦρ' ἄγε, κόσμον ἅπαντα καὶ ἄχθεα τῇδ' ἀπολείψας,
 60 Ἰστίον ἐς ζωὴν οὐρανίην πέτασον.
 Πάντα μὲν αἰὲν ἄριστα θεοπρεπὲς ἔργα τελείσθω,
 Ἡ δὲ Τριάς, πάντων ἔξοχά σοι μελέτω.

29. Πάντα μὲν. Schol. τὰ τοῦ κοσμοῦ τούτου ἀλλότρια τῶν ἀνθρώπων.

30. Ἀρετὴ βροτὴ. Sic Reg. 991, et Int. ἀρετὴ ἀνθρωπίνη, αὕτη μόνη βίος ἐστὶ. Coisl. μόνη δὲ ἀρετὴ βίος ἡμῶν ὑπάρχει.

31. Δεῦτε. Reg. 993. ἔλθετε. Vat. δεῦρ' ἴτε. Mox, ἀφθιτόμητις, *incorrupti consilii*.

32. Σπεύδ' ἐπὶ. Itā Reg. 993. Coisl. et Vat. Edit. σπεύσ'.

37. Μονότροπος. *Qui solitariam vitam ducit*.

38. Ἰσάμεναι. Int. ἴσασθαι.

39. Ὑβρις. Versus iste, et qui proximè sequitur, desunt in Reg. 993.

43. Νωμάσθαι. Vat. νωμάσθω. Schol. γυβερνᾶσθαι. Ibid. κράτος. Schol. δόξα.

45. Λόγοισι Θεοῦ. Itā Vat. Edit. λόγοισιν ἐν.

47. Ἀφάνδανε. Schol. ἀπαρέσης. Combef. legit ἐπαρέσης, *tis qui sunt optimi, placere stude*.

METRICA VERSIO.

Quæ tenet hic mundus, cuncta hæc aliena putato :

Virtus, hanc habeas si modò, sola tua est.

Noscendam ad Triadem, (Sermo divinus ad omnes

Inclamat,) celeri mox properate gradu.

Vos thalamus mundo quos junxit, in horrea fructum

Majorem superæ tendite ferre domûs.

At vitam amplexus Christi quæcumque secutæ

Virgineam colitis, vos date cuncta Deo.

Eximius splendor virgo est, modò carnibus ipsa

Stet procul, ac mundo sit quoquè mente procul.

Non fucio simulanda fides, sed corde tenenda est :

Eluitur fucus. Pectoris ima peto.

Nec tibi jus rigidum, tibi nec prudentia rursus

Subdola sit. Melius nil queat esse modo.

Fortis in audacem migrat moderamine dempto :

Jucundique aliquid castus habere potest.

Mens tua divinis pateat sermonibus : ut sic

Noscas quæ superâ sanxit ab arce Deus.

Omnia quidem, quæ sunt hujus mundi, ab hac vitâ aliena sunt :

30 Virtus autem hominum, hæc sola vita.

Venite ergò, clamat omnibus Verbum Dei sapientissimum,

Properate ad excelsæ Trinitatis cognitionem.

Ponite in hoc animum, quotquot vitæ sanctum conjugium alligavit,

Ut torcularibus cœlestibus ampliolem fructum inferatis ;

35 Quæcumque autem rursus magni Dei Verbum complexæ estis,

Sponsæ virgines, omnia Deo offerte.

Splendor præclarus est monachus; verum à mundo

Animum abducat, et à corpore procul stet.

Contumelia est fidem habere fictam, non in corde :

40 Facile eluitur fucus. Quod imo pectore infixum est, mihi placet.

Nec justitiam inflexibilem, neque prudentiam

Callidam habeas. Modus optimus est in omnibus.

Rege animi confidentiam ; alioqui temeritas, non fortitudo erit :

Est temperantiæ aliquid serenitatis præ se ferre.

45 Aperire divinis oraculis mentem assidue, optimum est :

Peritus cœlestium sic fies legum.

Optimus esse contende : displicet, quibus optimum est displicere :

Malis placere turpis est gloria.

Turpe est eum, qui optimus est, patronum esse nefariorum :

50 Idem est ac si intrâ vitium pedem ipse habeas.

Aurum quidem fornace exploratur, calamitatibus vir bonus :

Dolor incolumitate sæpè levior.

Facile Deum magnum ille abjuraverit, qui abjurat patrem :

Agnosce verò genitorem tuum, tanquam patrem tuæ pietatis.

55 Vermes comedunt omnia ; ne ergò relinquo opes tuas sepulcris :

Honorificum tumulo incisum eulogium, præclaram famam habere.

Hospitibus nostratibus parce, maximè autem

Infirmis mortuis, qui hæc omnia liquerunt.

Ergò age, mundum omnem, omnesque molestias hinc abjiciens

60 Vela ad vitam cœlestem pande.

Omnia quidem semper optima, ut Deo dignum est, opera exequere,

Trinitas autem præ omnibus maximè tibi curæ sit.

Fugienda hy-
poësis.

Modus opti-
mus.

Non curan-
dum ut malis
displiceamus.

Adversis pro-
bantur boni.

51. Δαμάζεται. Schol. δοκιμάζεται.

52. Ἀπημοσύνης. Schol. ἀπαθείας.

54. Ως πατέρ'. Ità Reg. 991. Schol. Scito autem pie-
tatis magistrum, ut patrem tibi colendum esse. In Edit.
deest ὡς, et legitur πατέρα.

55. Λίπης. Reg. 991 λίποις.

56. Ἐξοδίη. Schol. ἐπιτάφιος.

58. Ἀδρανέων νεύων. Non dubitat Combef. quin Gre-

gorius his verbis pauperes monachos intelligat, quos pas-
sim his nominibus appellat.

61. Θεοπεπίς. Vat. Θεοπεφίς, quam lectionem sequi-
tur Cyrus et exponit, τοῖς θεοῖς θεωρήμασιν τεθράμμενε, di-
vinis contemplationibus educate.

Sequitur aliud Carmen confectum ex variis Gregorii locis,
nullo ordine, nullâ ratione congestis. Extat apud Hervag.
græcè et latinè; apud Leuv. latinè tantum. Illud omisimus.

METRICA VERSIO.

Esse bonus cura : pravis ne quære placere.

Gloria nam sæda est, velle placere malis.

Turpe bono est pravis sese præbere patronum :

Nec minus id quàm si pessimus ipse foret.

Vir probus adversis tentatur, ut ignibus aurum :

Sæpè levis magis est prosperitate dolor.

Qui patrem, idem etiam Christum, mihi crede, ne-
gârit :

Qui tibi dux fidei est, hunc quoquè nosce patrem.

Cuncta vorant tineæ : nec tu tua linque sepulcris :

Egregium est funus nomen habere bonum.

Hospitibus parcat tua vox nostratibus, hisque

Præsertim, quibus est ultima clausa dies.

Huc age, cum mundo mundi quoquè pondera lin-
quens,

Protinus ad superas carbasa pande domos.

Nullo cum strepitu semper, quæ recta, facesse :

Eximiae at curæ sit tibi sancta Trias.

AB.

ΓΝΩΜΙΚΑ ΔΙΣΤΙΚΑ.

- Ἀρχῆς καλῆς κάλλιστον εἶναι καὶ τέλος,
Ὅρθως δοκοῦσιν οἱ ὅροι τῶν πραγμάτων.
Ἀρχὴ καλὸν τίκτουσα τοῖς βροτοῖς πέρας,
Βίου κάθαρσις ἐνθέως ἀσκουμένη.
- 5 Λόγοις πτερωθεῖς, μὴ πτερῶν ἔξω πέτου·
Πτερῶν γάρ οὐδὲ πτηνὸν ἵπταται δίχα.
Γνωσίς βροτοῖς μέγιστον ἐν βίῳ κλέος·
Κακὸν δὲ αὐτῇ τοῖς κακῶς κεχρημένοις.
- Κενὴ σε δόξα μηδόλως συναρπάσῃ·
- 10 Καὶ γὰρ πανοῦργον τοῦτο τοῖς ἀπλουστέροις.
Εὐδρῶν φύλαττε σαυτὸν ἐν τούτῳ μένειν·
Ταχὺς γάρ ἐστι πρὸς τὸ χεῖρον ὁ δρόμος.
Γέλως κρατείσθω, καὶ θυμὸς λάβοι πέρας·
Ἀργὸς δὲ παντάπασιν εἰργέσθω λόγος.
- 15 Θεὸν φόβου πρώτιστα, καὶ γονεῖς τίμα,
Ἱερεῖς ἐπαινέι, πρεσβύτας σεπτῶς ἔχε.
Υἱὸν δίκαια πατρὶ μηδόλως λέγειν,
Θεσμὸς δ' ὀρίζει, καὶ πρὸ θεσμῶν ἡ φύσις.
- Οἷα πρὸς ἄλλου μὴ παθεῖν αὐτὸς θέλεις,
20 Τοιαῦτα καὶ σὺ μὴδὲ δρᾶν ἄλλω θέλε.
- Οὐ δεινὸν ὀργὴ δεινὰ τοῖς εἰργασμένοις·
Καὶ γὰρ δικάζει τοῖς ὁμοίοις ἡ δίκη.
Χεῖλη σοφὰ εἰσέχουσιν ἡθίςους λόγους·
Φάρυγξ δὲ πικρὸς ἐξερεύγεται μάχας.
- 25 Ρεῖθρα γλυκασμοῦ γλῶσσα βλύζει σωμύλη·
Ῥήσεις δὲ φαύλας ἄκριτον γεννᾷ σόμα.
Φίλοι φιλοῦσι καὶ ἅ τοῖς φίλοις φίλα·
Ἐχθροὶ δὲ φαυλίζουσιν αἰσχροῶς τοὺς φίλους.
- Ἰτωχοὺς φίλους λάθουσι πλουσίων θύραι·
30 Αὐλαὶ δὲ λαμπραὶ, πλουσίοις ἀεὶ φίλαι.

XXXII. ΤΙΤ. Γνώμικα. Itā duo Regg. In alio hic est Titulus : τοῦ αὐτοῦ μεγάλου Γρηγορίου γνώμαι δις τιχοί. Alius addit : περὶ ἀγνείας. Carmen istud bis in Cod. Reg. 1277 descriptum legitur pag. 225, et 240. Varius in utroque versuum ordo, variæque sunt lectiones ab Editis plurimum discrepantes, maxime pag. 240. Quamvis plures desint versus in utroque, in altero tamen, nempe 240, quatuor reperiuntur tetrasticha, quæ in Billianâ editione hujus Carminis frustra quæsieris. Sed unum reperies seorsim editum græcè et latinè, pag. 256, ad calcem tetrastichorum; alia autem duo latinè tantum ad calcem editionis Morellianæ, pag. 308. Quartum nullibi apparet.

2. Ὅρθως δοκοῦσιν. Combef. vertit : Rite sentiendum suadent rationes rerum; ego mallet rectè sentientibus, ut alius et quidem planior efficiatur sensus hujusmodi : Peccata vel rectè facta regulis morum, non rerum eventu, metienda; quam totidem penè verbis sententiam Tullius expressit de Oratore.

3. Ἀρχὴ καλὸν etc. Duo Regii : ἀρχὴ καλὴ σοι παντὸς ἔργου καὶ τέλους. Omnis tibi operis principium bonum est finis. Pro τέλους, alter Codex τέλος.

5. Λόγοις, Rationum pennis etc. Tillem.

6. Οὐδέ. Reg. οὐδὲν, quod quidem significantius : nulla avis.

METRICA VERSIO.

XXXII. ALIÆ EJUSDEM GENERIS SENTENTIÆ.
(Billio interprete.)

Quod cœpta felix exitus claudat bona,
Rerum ipse finis monstrat hoc certissimè.

Origo, lætum quæ parit mortalibus
Finem, est honestæ culta vitæ puritas.

Doctrina pennæ sint tibi : pennis sine
(Avis nec istud nam potest) ne provoles.

Doctrina summum gignit in vitâ decus :
Damnosa verò est, si quis hâc abutitur.

Nunquàm te inanis gloriæ sitis premat :
Namque illa vafre simplices mentes capit.

Vivens honestè, perstet ut virtus, stude :
Est namque cursus in malum celerrimus.

Compesce risum, mentis æstum comprime :
Atque otiosis frena verbis injice.

XXXII.

ALIAE GENERIS EJUSDEM SENTENTIAE.

Alias Bill. 66,
p. 155.

Præclari principii præclarum esse etiam finem,
Rectè probant exitus rerum.

Porro principium, quod egregium parit hominibus finem,
Vitæ puritas est pio studio exculpta.

5 Verborum pennis fretus, ne sine pennis vola;
Nam sine pennis neque avis volat.

Scientia hominibus maxima in hac vitâ est gloria;
Malum verò ipsa est maximum iis qui malè utuntur.

Inanis ne te gloriæ cupiditas ullo modo abripiat;
10 Etenim callidè insidiatur simplicioribus.

Cùm benè agis, serva teipsum, ut in hoc permanear;
Celer namque est ad vitium cursus.

Risus coërceatur, et ira capiat finem:
Otiosus autem penitùs arceatur sermo.

15 Deum time in primis, parentes cole,
Sacerdotes lauda, senes reverere.

Ne filius cum patre quoquo modo expostulet,
Lex vetat, et antè leges natura.

Quæ ab alio tolerare ipse non vis,
20 Ea et tu ne facere alteri velis.

Non gravis ira esse debet iis qui gravia perpetrârunt;
Etenim rependit similia ultrix justitia.

Labia sapientia stillant dulcissimos sermones;
Guttur autem amarum eructat pugnas.

25 Fluenta dulcedinis facunda diffundit lingua:
Sermones autem malos expers judicii os gignit.

Amici amant quæ suis amicis sunt cara;
Inimici autem contemnunt turpiter amicos.

Pauperibus amicis clausæ sunt divitum fores:
30 Luculentæ autem aulæ divitibus semper sunt amicæ.

7. Βροτοῖς. Ità Reg. 1277. Edit. βροτῶν.

8. Αὔτη. Reg. 1277 ταύτη. Alii duo Regg. δὲ γ' αὐτή.

11. Εὖ δρῶν. Duo Regg. et Combef. ἔδραν. Mox, μένιν. Reg. 1277. μένε.

12. Πρὸς τὸ χεῖρον etc. Sic et suprâ, Carm. xxix, vers. 176, εὐδρομον κακίη, et inter ea quæ edidit Tollius Carm. II, nunc lxxviii, Lib. 2, Sect. 2, vers. 37: πολλὸς γὰρ ἔστιν εἰς τὸ χεῖρον ὁ δρόμος, καὶ μὴδενος κινουῦντος. *Plurima enim est in pejus propensio, etiam nemine impellente.*

16. Ἰερεῖς. Combef. ῥητηρᾶς ἀνεῖ. *Doctores lauda.* Mox, πρεσβύτας. Reg. 177. γῆρας.

17. Δίκαϊα. *Ne filius cum patre judicio contendat.*

18. Θεσμός θ' ὀρίξει. Combef. ex uno Reg. Cod. Θεός δ' ὀρίξει. Sic ex antiquissimo Cod. Leuv., quæ lectio ipsi melior videtur: *Deus statuit, et natura antè legem.*

19. Αὐτός. Ità Reg. 1277. Edit. ὅλως.

21. Εἰργασμένοις. Reg. 1277 ὀργισμένοις, qui vehementius exarsere.

22. Τοῖς ὁμοίοις. Reg. 1277 τοὺς ὁμοίους.

27. Καὶ ἃ τοῖς φίλοις. Reg. 1277 τοῖς φίλοις ἄπερ. In Aldinis emendationibus λαλοῦσι pro φιλοῦσι.

28. Αἰσχροῶς. Reg. 1277 ἐχθρῶν. Alius ἐχθρῶς.

29. Λάθουσι. Ità Reg. 1277. Edit. λάθωσι.

30. Αὐλαὶ δὲ λαμπραὶ. Ità Reg. 1277. Edit. λαμπραὶ δὲ αὐλαί.

METRICA VERSIO.

Deum extimesce: quis satis piè hos cole,
Senes honora, præsules lauda sacros.

Ne cum parente ligitet proles suo,
Natura primò, post eam leges vetant.

Quod fers iniquè ab altero fieri tibi,
Istud cavendum est alteri ne facites.

Grave quid patrantem non grave est iram pati:
Æquas rependit nam malis pœnas Deus.

Tom. II.

Prudentis ore verba manant dulcia:
At os amarum nil nisi pugnas vomit.

Faceta lingua verba fundit mellea:
Procaci at ore pessimæ voces fluunt.

Amant amici quæ placent his quos amant:
Hostes amicos turpiter spernunt suos.

Egenti amico divitis clausæ fores:
At copiosis splendidæ semper patent.

X 6

- Ἵδωρ, ποτὸν φέριζον, εὐκρατοῖ φρένας·
 Θολοῖ δὲ τὸν νοῦν συλλαβοῦσα κραιπάλη.
 Οὐκ οἶδεν οἶνος σωφρονίζειν τὴν φύσιν,
 Κινεῖ δὲ μᾶλλον ἡδονὰς παροξύνων.
- 35 Νοῦν λεπτὸν ὄγκος ἐκδιώκει γαστέρος·
 Τάναντία γὰρ τοῖς ἐναντίοις μάχη.
 Κρείσσων τροφή σύμμετρος εὐπορουμένη,
 Ἡ δειπνος ἀβρὸς, ὃν ἐπλασέ τις τ' ὄναρ.
 Πλουτοῦσι μωροὶ τοῖς ὀνείρασι πλέον,
 40 Ἡ χρημάτων ἄβυσσος οἱ κεκτημένοι.
- Κρείσσων ἄπαις, ἡ μωρὰ κύειν ἐκγόνα·
 Ὁ μὲν γὰρ ἄπαις, οἱ δὲ πολλοὶ καὶ κακοί.
 Παντὶ βροτῷ θνήσκοντι πᾶσα γῆ τάφος·
 Πᾶν γὰρ τὸ ἐκ γῆς, γῆ τε καὶ εἰς γῆν πάλιν.
- 45 Ποιμὴν ἀμέλγει, εἰ θέλει, καὶ τοὺς τράγους·
 Ἄλλ' ἀντὶ γάλακτος, αἱμάτων πηγὰς ὕσει.
 Ἡ σὺς ἐποπτεύουσα δειπνοποιῶν,
 Οἶδε τραπέζης τοὺς ὄρους μὴ συγχέειν.
 Βιάζε καὶ σὺ τοὺς ἀτάκτους, μὴ λύειν
 50 Τάξιν πρεπώθη καὶ νόμοις ἡρμοσμένην.
- Νόμους φυλάττων, τοὺς φόβους ἔξω βάλοις·
 Φόβων γὰρ ἔξω πᾶς ὁ τῶν νόμων φύλαξ.
 Κύβερνος ἱδμῶν φεύζεται τρικυμίας,
 Καὶ δεινὰ πάντα νοῦς σοφὰς φέρων φρένας.
- 55 Ζωῆς ἀρίστης μὴ φρόνει τάναντία·
 Καὶ γὰρ πρόδηλος τοῖς κακίσοις ἡ δίκη.
 Μέγιστος ἄκμων οὐ φοβεῖται τοὺς κτύπους,
 Καὶ νοῦς ἐχέφων πᾶσαν ἐλκουσαν βίαν.
 Φύλλων λαγωὺς ἐκφοβοῦσιν οἱ ψόφοι,
 60 Ἄνδρας δ' ἀνάνδρους αἰ σκιαὶ τῶν πραγμάτων.
- Μισῶ πένητα πλουσίῳ δοροῦμενον,
 Ὡς τῷ λέγοντι τοῦ τρέφειν λελησμένῳ.

31. Φέριστον. Reg. 1277 ἄριστον. Ibid. εὐκρατοῖ φρένας. Combef. ex Reg. ἔγκρατοι φρένες, quod probat et vertit: *Mens sobria et temperans*, nec improbat εὐκρατοι φρένες. Aldus secundis curis, εὐκρατοι φρένας et εὐκριτοι φρένες.

34. Ἡδονὰς. Combef. ex duobus Regg. ἡδοναῖς, et vertit, *libidinibus irritans*.

35. Νοῦν λεπτόν ὄγκος. Sic Reg. 1277. Combef. et Toll. in Carm. *ad Episc.* not. in vers. 579, nunc Lib. 2, Sect. 1, Carm. XII. Sic etiam legitur in Aldinis emendationibus, cui concinit iste versus 589, Carm. x, *suprà, de Virtute: παχέϊα γαστήρ λεπτόν οὐ τίττει νόον, pinguis venter subtilem sensum non parit.* Edit. νοῦς λεπτός ὄγκον.

36. Γὰρ τοῖς. Reg. 1277 γὰρ ποῦ. Mox, μάχαι pro μάχη.

37. Κρείσσων. Reg. 1277 κρείσσον.

42. Ἄπαις. Reg. 1277, Leuv. Combef. Land. Ald. ὄως, *solus*.

45. Εἰ θέλει, καὶ τοὺς τράγους. Reg. 1277 et Ald. καὶ τράγους, *εἴπερ θέλει.* Proverbium quo admonemur videndum esse in quorum gratiam labores suscipiamus, ne pro speratis uvis, nihil præter labruscas colligamus.

46. Αἱμάτων πηγὰς ὕσει. Reg. Combef. et Leuv. αἵματος ροὴ ῥέουσι.

47. Ἡ σὺς ἐποπτεύουσα. Quid hæc significant, non satis liquet. Combef. ex Reg. μετριοπομπεύουσα δειπνοποιῶν, et vertit: *Moderato sumptu fastique cœnæ apparatus.* In Regii Codicis margine σὺς ἐποπτεύουσα: in Cod. Leuv. ἡ μετριοπομπεύουσα δειπνοποιῶν, quod sic exponit scholiastes:

METRICA VERSIO.

Menti tuendæ nil aquâ præstantius:
 At prorsus illam turbat orta crapula.

Frenare nescit impetus carnis merum:
 Imò hinc voluptas excitatur noxia.

Ventris tumorem mens procul tenuis fugat:
 Adversa nam se mutuis bellis petunt.

Moderata præstant, suppetant dum, pabula,
 Quàm cœna pinguis, ficta per somnos leves.

Vir mente lætâ dormiens est ditior,
 Quàm qui peramplos aggeres opum tenent.

Orbum esse præstat, improbos quàm gignere:
 Est orbus ille: multi at hi sunt et mali

Omnis sepulcrum mortuo est tellus. Humo
 Nam quicquid ortum est, humus et est, et huc redit.

Mulgebit hircos, si velit, pastor quoquæ:
 Merum at cruorem lactis exprimet loco.

Aqua potio optima, sobriam efficit mentem :
Turbat autem animum corripuens crapula.

Non novit vinum moderari naturam,
Subvertit potiùs voluptates irritans.

35 Mentis subtilitatem obruit crassities ventris :
Contraria enim contrariis adversantur.

Melior est cibus mediocris, modò suppetat,
Quàm coena delicata, quam sibi quis in somnis finxit.

Stulti per somnum affluunt majoribus divitiis,
40 Quàm qui immensam pecuniarum vim possident.

Felicio est qui caret liberis, quàm qui stultos procreavit filios :
Ille equidem absque liberis est, hi verò multi ac mali

Cuivis homini morienti quælibet terra est sepulcrum :
Quicquid enim ex terrâ ortum est, terra est, et in terram redibit.

45 Pastor mulget, si velit, etiam hircos :
Verùm pro lacte sanguinis fontem exprimet.

Sus inspectans epulas parantem,
Novit mensæ terminos non confundere.

Coërce et tu temerarios, ut discant non evertere
50 Ordinem decorum et legibus institutum.

Qui leges custodiendas suscepisti, timorem foras mitte ;
Sine metu enim esse debet legum custos.

Gubernator peritus vitabit tempestates ;
Sic gravia omnia animus viri prudentis.

55 Vitæ optimæ nihil admittas quod contrarium sit :
Etenim manifesta est in sceleratos animadversio.

Incus maxima non pertimescit ictus :
Sic nec mens sapiens vim quamcumque trahentem.

Lepores exterrent foliorum strepitus :
60 Sic homines ignavos umbræ rerum.

Odi pauperem diviti donantem,
Ut odi donantem viro sermones serenti, cui cibus deest.

ἡ δειπνοποιία μετρίαν ἢ τοι σύμμετρον ἔχουσα τὴν πομπήν, ἥρουν
τὴν τῶν ἀναλωμάτων διάθεσιν. Itaque verborum sensus erit,
inquit Leuv. : *Apparatum cœnæ modicum, minimèque*
sumptuosum, mensæ fines non confundere.

50. Τάξις etc. Reg. 60 et Combef. τάξεις προπώδεις, καὶ
νόμοις ἡρμόσμενας.

51. Νόμος. Ità duo Regg. et Combef. Edit. νόμον. Ibid.
βάλοις. Ità duo Regg. Edit. βάλλης.

52. Φόβον. Reg. et alii φόβου. Mox, τοῦ νόμου φύλαξ
pro τῶν νόμων.

56. Τοῖς κακίσοις ἡ δίκη. Sic duo Regg. et Combef. Leuv.
legit κακίσης, quod habet in orâ Cod. Bill. Edit. τῆς κακίας
ἡ πλανή.

57. Ἄκμων μέγιστος οὐ φοβεῖται τοὺς κτύπους. Sic Reg. 60,
Combef. Leuv. Proverbium de firmo homine atque con-
stanti, adversaque et gravia omnia forti animo perferente.
Edit. οὐ πτοεῖται τοὺς φόβους.

58. Ἐλκουσαν. Sic Reg. et Leuv. Combef. legit : ἐκκου-
σαν βίαν, *vim omnem cedentem*. Edit. ἐκκρούει βλάβην, *detri-*
mentum extrudit.

60. Ἄνδρας δ' ἀνάνδρους. Regg. duo et Combef. καὶ
ἀνδρ' ἀνανδρον.

62. Ὡς τῷ λέγοντι. Combef. ex Regg. ὡς τὸν λέγοντα τοῦ
τρέφειν λειψιμένον. Ut eum qui pollicitus est, et tamen alendi
officio deest. Nec minùs eum qui bona quidem verba dat, in-
terim tamen egentem alere obliviscitur.

METRICA VERSIO.

Immunda quamvis sus, tamen cœnam videns,
Turbare mensæ terminos semper fugit.

Sic immodestos coge non dissolvere
Honestum et æquis legibus nixum ordinem.

Legem tuendo projicis metum foràs :
Nam legis extrâ est pallidum custos metum.

Fugiet peritus turbinem ductor ratis :
Itémque prudens cuncta mens pericula.

Adversum honesto mente nil verses tuâ :
Nam poena sædis criminis certa est comes.

Ut spernit ingens stridulos incus sonos,
Sic pellit omnes mens sagax injurias.

Sonus pavorem frondium ut lepusculis
Excitat, inertes umbra sic rerum quatit.

Egentem ut odi dona qui dat diviti,
Sic et loquentem, qui tamen cibum negat.

Ῥήτωρ πονηρὸς τοὺς νόμους λυμαίνεται.
Ἄγνός δὲ ῥήτωρ, εὐκράτος ἁρμονία.

65 Γελῶσιν οἱ πλουτοῦντες ὀρφανῶν ψόγους,
Λύτῃν γελῶσι τὴν Θεοῦ τιμωρίαν.

Νόμοις περιδραμεῖται πρὸς ὀλεθρίαν,
Ὁ μὴ νόμου φύλαξιν ἐννόμως φέρων.

Πέφυκε τοῖς πένησι μὴ φρονεῖν μέγα.
70 Τοῖς πλουσίοις γὰρ οὐδὲ φροντίς τοῦ βίου.

Παίδευε μαροῦς, ὡς ἐφικτὸν τῇ φύσει.
Ἐξοῦσι γὰρ που καὶ φρένας παρ' ἐλπίδα.

Πλήττων σίδηρος ἐκπυροῖ καὶ τοὺς λίθους.
Σκληρὰ δὲ μάστιξ παιδαγωγεῖ καρδίαν.

75 Ἄ δυσμενεῖς φοβοῦσι τῶν ἄλλων πλέον,
Ὁ ξαυρὸς καὶ βαπτισμοῦ ἢ κοινωνία.

Ὅρκους κἀκίςον διδόναι καὶ λαμβάνειν,
Ἰσως γὰρ ἄμφω προσκέρουκας τῇ δίκῃ.

Αἰῶνα θησαύριζε τὸν ἔξω τέλους.
80 Οὗτος γὰρ ἐκλείοιπε καὶ πρὸ τοῦ τέλους.

Μὴ δὴ φίλει τὸν ὄλβον, ὃν λύει χρόνος.
Ἄ γὰρ χρόνος δόμησέ, καὶ λύσει χρόνος.

Αἰσχρὸν γυναίοις ἄρσεν ἦθος ἐκφέρειν.
Ταῖς κοσμίαις γὰρ τάξεις ἢ αἰδῶς ξυνή.

85 Κάταντές ἐστιν ἡδονὴ τοῖς χρωμένοις,
Καὶ ὡς πρόσσεισιν, οἴχεται λίθου δίκην.

Οὐδεὶς ὑγείας πλοῦτος ἀλγοῦσι πλέον.
Σοφῶς δὲ ταύτην ἡ φύσις βροτῶν θέλει.

Ἦχοι θαλάσσης, ἀνδρὸς ἄφρονος λόγοι.
90 Βρίθοντες ἀκτὰς, οὐ παίνουσι χλόας.

Πείθουσι δῶρα καὶ σοφοὺς παραβλέπειν.
Βροτοῖς δὲ θῆρα χρυσὸς, ὡς πτηνοῖς πάγη.

Γῆρας λύπαι τίκτουσι καὶ πρὸ τῶν χρόνων.
Ἄ γὰρ τρόπος καθεῖλεν, οὐ σῆσει χρόνος.

95 Πλοῦτος τάχιςος τῶν κακῶν ὑπηρέτης.
Καὶ γὰρ πρόχειρον εἰς κακουργίαν κράτος.

64. Ἄρμονία. Langus ἁρμόσια, *recta administratio est*, vel ut Langus, *benè administrat integer rempublicam*.

65. Ψόγους. Reg. τύχην, *sortem*.

70. Τοῦ βίου. *Undè vivant*; quippè quibus omnia abundè suppetunt, nec labore, nec sollicitudine opus est, ut sibi victum parent, quo fit ut faciliè animis efferantur. Fortè legendum Θεοῦ, *minimè curant de Deo*.

75. Ἄ δυσμενεῖς φοβοῦσι τῶν ἄλλων πλέον, Ὁ ξαυρὸς καὶ βαπτισμοῦ ἢ κοινωνία.

Hi duo versus qui desunt in Editis, in Cod. 1277 reperiuntur. — Illos in versione metricà supplevimus et italicis distinximus. (Not. Edit.)

77. Διδόναι. Leuv. καὶ νέμειν.

78. Προσκέρουκας. Leuv. προσκέρουκε. Al. προσκεχρουκό-τες. Combef. προσκεχρουμένη δίκη.

METRICA VERSIO.

Rhetor scelestus legibus pestem parit :
At nil probato rhetore est concinnius.
Casum orphanorum dives in risum trahit,
Et quas minatur improbis poenas Deus.
Tormenta pendet legibus gravissima,
Qui legem iniquam subditis induxerit.
Sentire de se pauperes altè haud solent :
At cura vitæ nulla tangit divites.
Natura quantum concipit, stultos doce :

Fortassè mentem nam bonam sic induent.
Percussus ignem concipit ferro silex :
Durum eruditur pectus acri verbere.
*Hæc sunt profani quæ reformidant magis,
Crux et salubris unda baptismi sacra.*
Sivè ipse jures, pessimum, sivè alterum
Jurare cogas, jus utrinquè læditur.
Opes in ævum conde finis nescium :
Hæ namque nos et antè finem deserunt.

Orator improbus leges labefactat :

Bonus verò orator concinna est harmonia.

65 Rident divites pupillorum exprobrationes,
Ipsam rident Dèi vindictam.

Legibus involvetur ad suam ipsius perniciem,
Qui legem non legitimè sancit.

Naturâ comparatum est pauperibus, ut non magnificè de se sentiant ;
70 Divitibus autem, neque curæ est, undè vivant.

Erudi stultos, quantùm licet per indolem :
Habebunt enim fortassè prudentiam præter spem.

Ferrum percussum accendit lapides :
Aspera autem virga instruit cor.

75 Quæ inimici metuunt, plùs quàm alia omnia,
Crux et baptismi communicatio.

Jusjurandum dare et accipere pessimum est :
Æquè enim utroque offenderis justitiam.

Ævum thesauriza sempiternum :
80 Istius enim vitæ thesauri nos deserunt antè mortem.

Ne diligas opes, quas delet tempus :
Quod enim extruxit tempus, etiam evertet tempus.

Turpe est mulieribus masculos mores proferre :
Honestis enim ordo communis est pudor.

85 Proclivis est voluptas voluptati indulgentibus,
Et ut accedit, illicò cadit instar lapidis.

Nullæ divitiæ ægris sanitate potiores sunt :
Sapienter hanc natura mortalium cupit.

Sonitus maris, viri stulti sunt sermones :
90 Premunt littora, non pingua reddunt prata.

Munera efficiunt, ut sapientes hallucinentur :
Hominibus aurum est laqueus, ut avibus pedica.

Senectutem mœrores pariunt, etiam antè tempus ;
Quæ enim mores prostraverunt, non restituet tempus.

95 Census celerrimus est malorum minister ;
Etenim prompta est ad flagitium potentia.

79. Αἰῶνα. Ità Reg. 1277. Edit. εἰς αἰῶνα.
81. Μὴ δὴ φιλεῖ. Reg. 1277 μὴ σπεῦδει πλουτεῖν ἃ βραχὺς
λύει χρόνος. Ἄ γὰρ χρόνος τεθείκεν, αὐτοὺς καὶ φθείρει, φθίνει.
84. Ξυνή. Ità legendum videtur. Edit. ξένη. Mallem
αἰδοσύνη pro αἰδώς ξυνή. Leuv. Cod. ταῖς κοσμίαις γὰρ τάξεις
ἢ ὁδὸς ξενή. Schol. αἰτ ξείνην εἶναι τὴν τῶν ἀρρένων, peregrinos
esse mulieribus virorum mores.
86. Ὡς πρόσσειν. Combef. ὥσπερ ἐξίν... ὡς δὲ.

88. Σοφῶς. Leuv. σαφῶς. Mox, βροτῶν. Ità Regg. duo
Leuv. et Combef. Edit. ἀσί.
90. Χλόας. Sic MSS. Malè Edit. χράας.
91. Πείθουσι. Alludit ad hæc verba Eccli. xx, 31. Xenia
et bona excæcant oculos judicum.
95. Πλούτος τάχιστος. Leuv. Cod. πλοῦτος τάχιστος ἐν κακοῖς
ὑπερέτης.

METRICA VERSIO.

Felicitatem sperne, quam delet dies :
Quod excitârit nam dies, tandem ruet.

Præferre mores fœminis turpe est mares :
Probas pudore namque nil magis decet.

Res est voluptas impetu prono fluens :
Ut venit ipsa, labitur velut lapis.

Haud sanitate census est ægris prior :
Natura jure semper hanc valdè expetit.

Tom. II.

Haud sermo stulti dispar est maris sono :
Ripas adimplet, prata sed nihil juvat.

Vel mente cæcat præditos munus bona :
Quod rete avibus est, munus hoc mortalibus.

Diem antè mœror efficit gravis senes ;
Nam strata tempus moribus non eriget.

Census minister est malis celerrimus :
Nam prompta res est ad scelus potentia.

Y 6

- Οὐκ ἔστιν οὐδὲν κτῆμα βέλτιον φίλου·
 Πονηρὸν ἄνδρα μηδέπου κτήσῃ φίλον.
 Τάξις τιμάσθω, καὶ προηγείσθω κράτους·
 100 Κράτος γὰρ αὕτη καὶ κράτους αἰεὶ φύλαξ.
 Νοῦς ἐμμέριμος σῆς βιβρώσκων ὅσ' ἐσσι·
 Θάλλει δὲ σῶμα φροντίδας παρατρέχον.
 Οὐδεὶς κόρος πέφυκε σιφρόνως ἔχειν·
 Καὶ γὰρ τὸ πῦρ εἴωθε ταῖς ὕλαις θέειν.
 105 Οἶνος πάθους ἔγερσις ἐκλελοιπότης·
 Ἰλὴ γὰρ εἰσρέουσα ῥώννυσι φλόγα.
 Φεύγουσιν ὀργᾶς οἱ δίκας δεδοικότες·
 Θυμὸν γὰρ ἐξάπτουσι πολλάκις δίκαι.
 Δεινὸν πόνους κάμνοντι προσθεῖναι πόνους·
 110 Ἄλλ' οὖν πόνους ἔπαυσε πολλάκις πόνος.
 Ἄλλοι μὲν ἄλλων τοὺς πόνους δεδοικότες,
 Ἄλλοις ὀρώνται κινδυνεύοντες πόνους.
 Δόξης αἰεὶ φρόντιζε τῆς αἰωνίου·
 Ἡ γὰρ παροῦσα ψεύδεται καθημέραν.
 115 Οὐδεὶς μετ' ὀργῆς ἀσφαλῶς βουλευέται·
 Τὰ γὰρ μετ' ὀργῆς οὐδέπω βουλὴν ἔχει.
 Δεινὸν ὀράκοντες, καὶ κακοῦργον ἀσπίδες
 Διπλῇ γυναικὸς δεινότης ἐν θηρίοις.
 Πείθουσι γυμνά τοὺς ὀρώντας ὅσ' ἐσσι.
 120 Ὡς οὐδὲν ἡμῖν προσφυὲς τῶν ἐνθάδε.
 Εἰ λοξὰ μὴ βαίνουσι καρκίνων γένοι,
 Πᾶσαν λάβουσι μητρικῶν βαδισμάτων.
 Δώσεις προδήλως ἐκβιάζων τὴν φύσιν,
 Καλοὺς μαθητὰς ἐκ κακῶν διδασκάλων.
 125 Κόσμει σεαυτὸν τοῖς καλοῖς τεκμηρίοις,
 Καὶ μὴ πένητος ὀρφανοῦ κατάφρόνει.
 Θεοῦ διδόντος, οὐδὲν ἰσχύει φθόνος.
 Καὶ μὴ διδόντος, οὐδὲν ἰσχύει κόπος.
 Τίτταις, ἔχιθνα· μὴ φοβοῦ τὰς ὠδίνας·
 130 Ἐχεις λαβοῦσα μητρικοῦ πείραν τόκου.
 Οὐδεὶς ἀριστεὺς ἐκ προδήλου δειλίας·
 Νίκαί γὰρ εἰσπράττουσι τὰς εὐφημίας.

98. Μηδέπου exigit metrum. Edit. μηδέ ποτε.

99. Τάξις. Reg. 1277 πράξις.

103. Οὐδεὶς κόρος. Id est, satietas libidinem excitat.

106. ῥώννυσι. Reg. 1277 ῥωννύει.

110. Πόνους. Reg. 1277 πόνον.

121. Μὴ βαίνουσι etc. Itā Reg. Cod. Edit. προσβαίνουσι.

METRICA VERSIO.

Nil unquàm amico conferendum duxeris :
 At nunquàm amicum junxeris malum tibi.

Ordo colatur, robori et sit pro duce :
 Nam robur ipse est, roboꝝ custos quoquè.

Tinea est, medullas quæ coquit, mens anxia :
 Curas edaces quod fugit, corpus viget.

Castum esse nescit obrutum corpus cibis :
 Ad ligna nempè flamma currit fervida.

Vinum jacentes excitat libidines :
 Ut flamma lignis robur admotis capit.

Lites pavorem queis movent, iras fugant :
 Lites furorem sæpè nam gignunt gravem.

Labore fessis sarcinam est grave addere :
 Labor laborem sæpè compressit tamen.

Alterius horret qui labores anxios,
 Aliis patere cernitur periculis.

Curæ perenne sit decus semper tibi :
 Hoc namque præsens quolibet fallit die.

Consilia nemo recta commotus capit :
 Consulta nec sunt, ira queis adjungitur.

- Non est ulla possessio præstantior amico :
 Improbum hominem nunquàm habeas amicum.
 Ordo colatur et præponatur robori ;
 100 Robur namque ipse est et roboris semper custos.
 Mens sollicita , tinea est corrodens ossa ;
 Viget corpus curas effugiens.
 Satietas nulla conducit ad temperantiam ;
 Etenim ignis solet ad ligna currere.
 105 Vinum libidinem excitat languentem ;
 Materia enim subjecta flammæ vires addit.
 Fugiunt iras qui lites timent :
 Iram enim accendunt sæpiùs lites.
 Durum est laboribus vexato labores addere :
 110 Verumtamen labores sæpè sedavit labor.
 Sunt qui aliorum labores timent ;
 Aliis tamen videntur laboribus periculosè conflictari.
 Perpetuam sempiternæ gloriæ curam habe ;
 Nam præsens fallit quotidie.
 115 Nemo iratus securè deliberat ;
 Quæ enim cum irâ geruntur , consilio carent.
 Horrendi dracones , et subdolæ aspides :
 Duplicem mulier habet malitiam utriusque feræ.
 Suadent nuda spectantes ossa ,
 120 Nihil nobis proprium esse in hâc vitâ.
 An obliquè non gradientur cancrorum foetus ,
 Experimentum capere licet maternis ex incessibus.
 Dabis procul dubio , si vim attuleris naturæ ,
 Bonos discipulos ex malis magistris.
 125 Exorna teipsum præclaris dotibus ,
 Nec pauperem orphanum contemne.
 Deo dante , nihil potest livor ;
 Et eo non dante , nihil potest labor.
 Paris , vipera ; non time partûs labores :
 130 Sumptum habes materni experimentum partûs.
 Nemo bellicâ laude floret , qui apertè ignavus est :
 Victoriæ enim exigunt laudationes.

Vix fieri potest, inquit Billius, ut ii quibus mali vitæ magistri contigerunt, non ipsi quoquæ mali et flagitiosi existant : undè illud : *mali corvi, malum ovum.*

129. Τίττει etc. Schol. τίττει ἔχιδνα μὴ φοβοῦσα τὰς ὠδίν-

vas. Juxta Billium his verbis ostendit Gregorius non esse quòd quisquam queratur, si eodem modo alii cum ipso agant, quo ipse cum aliis priùs egit : ut si quis eodem supplicio, quo alios afficere solebat, postea excrucietur.

METRICA VERSIO.

Sævi dracones ; callidæ sunt aspides :
 Est scæminarum vis duplex inter feras.
 Dum conspicamur ossa nuda carnibus ,
 Illic esse nobis discimus certum nihil.
 Incessus an sit curvus haud cancro satis ,
 Discant parentis istud ex incessibus.
 Natura si vim sentiat tuam , ex malis
 Bonos magistris discipulos certè dabis.

Orna quidem te rebus excellentibus :
 Orbos egentes non tamen sperne insolens.
 Donante Christo , nil malus livor potest :
 Non dante Christo , nil labor noster potest.
 Partûs dolores ne pavescat vipera :
 Partum parentis experitur sic suæ.
 Fert nemo palmam , quem tenet turpis metus :
 Nam sola laudes exigit victoria.

- Ἀνὴρ ὑπνώδης, εὐρετὴς ὀνειράτων·
 Μύτης γὰρ ὕπνος φασμάτων, οὐ πραγμάτων.
 135 Εἴωθε πείθειν μὴ θελοντας ἢ βία,
 Ἀγχει γὰρ αὕτη καὶ γίγαντας πολλάκις.
 Δήμου σφαλέντος, πᾶς ἀγύρτης ἄρχεται·
 Δῆμος δὲ πάντη τῶν καλῶν ἀταξία.
 Ἔργον πάρεργον οὐδαμῶς ἔργον λέγω·
 140 Τὸ γὰρ πάρεργον καὶ καταφρονητέον.
 Ἡ πρὸς τὰ νεκρά τῶν χαμαιριφῶν μέλη
 Τάξις τιμᾶται τῶν κυνῶν ἠθροισμένων.
 Χρυσοῦ λαλοῦντος, πᾶς ἀπρακτεῖτω λόγος,
 Πείθειν γὰρ οἶδε, κἂν πέφυκεν μὴ λέγειν.
 145 Ἐξουσι καὶ νῦν τὰ πρὸς εἰρήνην φέρειν,
 Οἱ πρὸς τὰ ρεύσ᾽ αὐτοῦ βίου μεμνηνότες.

ΛΓ'.

ΓΝΩΜΟΛΟΓΙΑ ΤΕΤΡΑΣΤΙΧΟΣ.

Ἐπίγραμμα τῶν σίχων.
 Γρηγορίου πόνος εἰμὶ, τετρασιχίνην δὲ φυλλάττω,
 Γνώμαις πνευματικαῖς μνημόσυνον σοφίας.

- Πρᾶξιν προτιμήσεις, ἢ θεωρίαν;
 Ὅψις τελείων ἔργον, ἢ δὲ πλειόνων.
 Ἀμφω μὲν εἰσι δεξιάι τε καὶ φίλαι.
 Σὺ δὲ πρὸς ἣν πέφυκας, ἐκτείνου πλέον.
 5 Ἡρετό μέ τις πρόβλημα τῶν ἐκ πνεύματος.
 Ἦν ἐκρυπωθῆς, εἶπον. Ἀλλὰ σωφρονῶ.
 Ἦν ἐκρυπωθῆς. Νῦν δὲ δεῖ καθαρσίω.
 Μῦρον δοχεῖον σαπρο οὐ πισεύεται.
 Μήτ' ἀντίτεινε πᾶσι, μήθ' ἔπου λόγοις,
 10 Ἀλλ' οἷς ἐπίσῃ, καὶ ὅσον, καὶ πηνίκα.
 Θεοῦ δὲ μᾶλλον ἐξέχου, ἢ προσάτει.
 Λόγῳ παλαίει πᾶς λόγος, βίῳ δὲ τίς;

137. Δήμου σφαλέντος. Reg. 1277 δήμων σφαλέντων. Billius vertit ἄρχεται, *incipit*, et cum nullus sit sensus, putat legendum fortassè ἔρχεται. Sed nihil mutandum: ἄρχεται idem significat ac ἡγείται, quod homericum est, inquit Combef., sensumque optimum efficit: *Seductâ plebe, quivis circulator præest*, quivis nebulo auctoritatem usurpat. Nulla etiam difficultas in verbis sequentibus, quæ multum torsère Billium. Δῆμος καλῶν ἀταξία, *plebs bonorum confusio, eorum scilicet, quibus credita est respublica*. Nec necesse mutare καλῶν, legendo κακῶν, ut Billio placet.

140. Τὸ γὰρ πάρεργον. Sic Reg. 1277. Edit. τῶν γὰρ παρέργων.

142. Τῶν κυνῶν ἠθροισμένων. Hic hæret Billius, et quid

sibi velit Gregorius se non intelligere fatetur vir doctus. Credo equidem cum Combefisio *canes collectos* invidiam potentium turbam significare, qui in subjectos irruunt, eosque opprimunt. Præterea notum est canes circa cadavera collectos ordinem servare.

143. Πᾶς ἀπρακτεῖτω λόγος. Ità Reg. 1277. Leuv. ἀπρακτεῖται. Edit. ἅπας ἀπρακτος etc.

145. Ἐξουσι etc. Derisoriè videlicet loquitur Gregorius.

147. Στρωμνήν, κλινήν, δάκρυα, θάνατον, κρίσιν, Λούε, βρέχε, σάλαζε, πρῶσθιλεπε, τρέμε. *Stratum, cubile, lacrymas, mortem, judicium, Lava, irriga, stilla, prospice, time.*

His duobus versibus terminatur in Cod. 1277.

METRICA VERSIO.

Vir somnolentus sola reperit somnia:
 Nam somnus haud res, visa sed tamen docet.
 Vis permovere dura nolentes solet:
 Ipsi et affert nam manus gigantibus.
 Errante plebe, circulator mox subit:
 Plebs at bonorum prorsus est confusio.
 Opus, quod ad rem nil facit, non est opus:

Nam despiciendum, quicquid ad rem non facit.
 Est laude dignus ordo quem canes tenent,
 Ad membra cum se colligunt jacentium.
 Auro loquente, sermo nil prorsus potest:
 Hoc namque mentes permovet, mutum licet.
 Licebit illis pace nunc dulci frui,
 Qui fluxa vitæ perditè nimis ambiunt.

- Vir somnolentus inventor est somniorum :
 Somnus enim simulacra rerum exhibet, non res ipsas.
- 135 Solet persuadere etiam nolentes violentia :
 Cogit namque ipsa sæpius gigantes.
 Populo decepto, quivis circulator dominatur :
 Populus autem omninò est bonorum confusio.
- Opus præposterum, nullatenus opus voco :
 140 Quæ enim ad rem non faciunt, spernenda sunt.
- Ad mortua humi projectorum cadavera
 Laudatur ordo canum collectorum.
 Auro loquente, omnis desinat oratio.
 Persuadet enim aurum, quamvis vocem nullam edat.
- 145 Licebit etiam illis nunc pacis commodo frui,
 Qui caducorum hujus vitæ bonorum insanâ cupiditate flagrant.

XXXIII.

TETRASTICHÆ SENTENTIÆ.

Epigramma in sequentes versus.

Gregorii labor sum, tetrastichamque methodum servo,
 Sententiis spiritualibus, monumentum sapientiæ.

- Actionem præponas, an contemplationem?
 Contemplatio perfectorum est, actio multorum.
 Ambæ quidem sunt laudabiles et amicæ,
 Tu verò ad quam aptus es, ad hanc potiùs animum appelle.
- 5 Quæstionem proposuit mihi quidam ex spiritualibus :
 Si expurgeris, respondi. Sed castitatem colo.
 Si expurgeris; nunc opus est expurgationibus.
 Unguentum sordido vasculo non committitur.
- Nec obsiste, nec cede omni sermoni;
 10 Sed quem perspectum habes, et quantum, et quomodò expedit.
 Ex Deo potiùs pendeas, quàm eum defendas.
 Sermoni adversatur omnis sermo, at vitæ quis?

Alias Bill. 69,
 p. 156.

Actio et con-
 templatio.

Vitæ puritas
 scientiam debet
 anteire.

Nec in omni-
 bus cedendum,
 nec semper re-
 pugnandum.

XXXIII. ΤΙΤ. Τοῦ αὐτοῦ γνωμολογία etc. Sic etiam Coisl. τοῦ αὐτοῦ τετράστιχα, et è regione ἐπιγραφὴ τοῦ αὐτοῦ εἰς ταῦτα, quæ omnia rubricis sunt picta. In Reg. τοῦ ἐν ἀγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου ἀρχιεπισκόπου Κωνσταντινουπόλεως, τοῦ Θεολόγου, γνῶμαι τετράστιχοι.

1. Πράξις... ἡ θεωρία. Id est *cænobiticam vitam et cre-
 meticam*, ut Nicolaüs diaconus exponit, πρακτικὴν, τὴν ἐν
 κοινωβίῳ διαγωγὴν, et θεωρητικὴν τὴν ἐν ἡσυχίᾳ καὶ καθ' ἑαυτὸν.

5. Τῶν ἐκ. Al. τῶν τοῦ.

6. Ἢν ἐκρυπθῇς. Scilicet juxta Gregorium vitæ puritas
 scientiam debet anteire. Mox σωφρονῶ. Coisl. Reg. Ambr.
 Cass. σωφρονεῖς. Reg. 1277 σωφρονῆς.

8. Μύρον δοχεῖον. Sic Horat. *Sincrum est nisi vas, quod-*

cumque infundis, acescit. Et Christus ipse, Matth. ix, vetat ne vinum novum in veteres utres mittatur. Legendum fortè δοχεῖον σαπρῶ.

11. Μᾶλλον. Duo Regii πλεῖον. *Deo magis obsequium
 impende, quàm patrociniū.* Hic Gaullier mallet legere
 pro ἐξέχου, ἐνέχου, adhære. Eò loci Gregorius non im-
 probat eos qui religionis Christianæ doctrinam adversus
 hæreticos strenuè tuendam susceperunt; sed eos tantum
 admonet ut non tam eruditione suâ disputandique subti-
 litate atque acrimoniâ nitantur, quàm ex Deo, ipsiùsque
 ope pendeant. *Billius.*

12. Λόγῳ, etc. Ità suprâ Carm. x, vers. 977. Mox βίῳ
 δὲ τίς; Id est *quis vitæ præclaræ adversetur?*

METRICA VERSIO.

XXXIII. TETRASTICHÆ SENTENTIÆ.

(Billio interprete.)

Quæ præferenda est, actio, an theoria?
 Hæc est adultæ mentis, illa plurium.
 Ambæ tamen sunt laudibus dignissimæ.
 Ad quam aptiorem te vides, hanc arripe.

Tom. II.

Quidam explicari quid sibi quæsierat
 Sublimioris. Purus, inquam, sis prius.
 At mente consto. Sordibus verum scates.
 Unguentum olenti vasculo non creditur.

Nec cede cunctis, nec resiste vocibus.
 Fac antè noscas : tum modum et tempus tene.
 Nec tam tueri, quàm sequi cura Deum.
 Adversa verbis verba sunt : vitæ nihil.

Z 6

- Ἡ μὴ διδάσκειν, ἢ διδάσκειν τῷ τρόπῳ.
 Μὴ τῇ μὲν ἔλκειν, τῇ δ' ἀπωθεῖσθαι χεροῖν.
 15 Ἦττον θεήσῃ τοῦ λέγειν, πράττων ἅ δει.
 Γραφεὺς διδάσκει τὸ πλεον τοῖς ἐκτύποις.
 Ὑμῖν λέγω μάλιστα τοῖς τοῦ βήματος,
 Ὀφθαλμὸν εἶναι μὴ σκότους πεπλησμένον,
 Μὴ καὶ πρόεδροι τοῦ κακοῦ φαινώμεθα.
 20 Εἰ γὰρ τὸ φῶς τοιοῦτον, τὸ σκότος πόσον;
 Λφωνον ἔργον κρεῖσσον ἀπράκτου λόγου.
 Βίου μὲν οὐδείς πάποθ' ὑψώθη δίχα·
 Λόγου δὲ πολλοὶ τοῦ καλῶς ψοφούμενου.
 Οὐ γὰρ λαλούντων, εὖ βιούντων δ' ἡ χάρις.
 25 Δῶρον Θεῷ κάλλιστόν ἐστιν ὁ τρόπος.
 Κἂν πάντ' ἐνέγκῃς, οὐδὲν οἴσεις ἄξιον.
 Ὁ καὶ πένης δίδωσι, τοῦτο πρόσφερε.
 Μίσθωμα πόρνης ἄγνός οὐ μερίζεται.
 Μηδὲν ποτ' εὗξῃ, μηδὲ τῶν μικρῶν, Θεῷ.
 30 Θεοῦ γὰρ ἐστὶ, πρὶν λαβεῖν. Τί οὖν λέγω;
 Κλέπτεις τὰ σαυτοῦ μὴ διδούς. Καινοῦ χρέους!
 Ἀνανίας σε πειθέτω, Σάπφειρά τε.
 Πανήγυριν νόμιζε τόνδε τὸν βίον.
 Ἦν πραγματεύσῃ, κέρδος. Ἀντάλλαγμα γὰρ
 35 Μικρῶν τὰ μείζω, καὶ ρέοντ' αἰδίων.
 Ἦν δ' αὖ παρέλθῃ, καιρὸν ἄλλον οὐκ ἔχεις.
 Πολὺς μὲν ἐστιν ὁ προκείμενος δρόμος·
 Πλείων δ' ὁ μισθός. Μὴ βλέπων τὸ πᾶν ἅμα,
 Τοῦ παντός ἐκζητῇ. Καὶ πλείεις οὐ πᾶν ἅμα·
 40 Καὶ τοῦτο πείρα πολλάκις τοῦ δυσμενοῦς.
 Μὴ σφόδρα θαρρέειν, μηδ' ἀπελπίζειν ἄγαν.
 Τὸ μὲν γὰρ ἐκλύει σε, τῷ δ' ἀνατρέπη.
 Τὸ μὲν κατόρθου, τοῦ δ' ἔχου· τοῦδ' οὐ φθόνος.
 Οὐχ ὡς ὁδοῦ τὸ λείπον ἀχρειοὶ πόνον.
 45 Μὴ θερμὸν ἄπτειν, ἐμμένειν δ' οἷς ἂν κρίνης·
 Κρεῖσσον προκόπτειν, ἢ τί κόπτειν τοῦ καλοῦ.

16. Τοῖς ἐκτύποις. Nicetas, τοῖς ὑποδείγμασι τῶν ἀρχετύπων, *plūs pingendo quàm loquendo pictor docet*.

20. Τοιοῦτον. Coisl. τοσοῦτον. Ità Matth. vi, 23.

28. Μίσθωμα πόρνης. Hoc est, *Deus munus ab impuro et scelerato animo proficiscens aversatur*, ut et Ps. xlix, 16, non patitur ab homine iniquo laudes suas prædicari. Alludit autem hoc loco Gregorius ad illud Deuter. xxiii, 18, *Non offeres mercedem prostibuli, nec pretium canis in domo Domini tui*, etc.

29. Μηδὲν ποτ' εὗξῃ. Nonnihil obscura hæc sententia. Sic exponi et intelligi potest: nihil unquam retinendum, ne parvum quidem, quod Deo voverimus. Nihil Deo vovendum, quod non summâ fide reddatur, utpotè cui omnia sunt, etiam antè votum. Hanc esse mentem, propositum Ananiæ et Sapphiræ exemplum demonstrat.

30. Θεοῦ. Ambr. αὐτοῦ.

38. Μὴ βλέπων. Ità Reg. 1277. Edit. μὴ βλέπειν.

43. Τοῦδ' οὐ φθόνος. Locus difficilis: non malè Leuv.,

METRICA VERSIO.

Vel ne doceto, vel doceto moribus:
 Illâ trahas me ne manu, pellas at hæc.
 Erit loquendum, si probè vivas, minùs:
 Sermone non tam, quàm manu pictor docet.

Cavete, quæso, maximè vos, Præsules,
 Ne lumen omni prorsùs orbum lumine,
 Vitique tantùm, non boni, sitis duces.
 Si tale lumen, quantus est tandem nigror?

Inflecta verba muta vincit actio.

Nemo absque vitâ magnus unquam vir fuit;
 At absque verbis plurimi mulcentibus.
 Namque est agentis, non loquentis gratia.

Virtute nullum gratius donum Deo.
 Quidvis licèt des, nil tamen dignum feres.
 Hoc offer ergò, quod queat pauper dare.
 Meretricis horret purus ille præmium.

Nil pollicere, sit licèt parvum, Deo:
 Nam munus antè jam Dei est, quàm sumpserit.

- Vel non doce, vel doce moribus.
 Ne alterâ trahas, alterâ repellas manu.
 15 Minus opus erit verbis, si feceris quæ decet :
 Pictor imaginibus plurimum docet.
 Vobis dico maximè, qui præsides,
 Non sitis oculus tenebrarum plenus,
 Ne etiam vitii præsides videamur.
 20 Si enim talis lux, quales erunt tenebræ?
 Opus sine verbo præstat verbo sine opere.
 Nemo unquam sine vitâ altiùs sublatus est,
 Multi sine sermone deserto;
 Non enim loquentium, sed benè viventium est gratia.
 25 Donum Deo optimum sunt mores.
 Etiam si omnia offeras, nihil dignum offeres.
 Quod dat pauper, hoc tu offer.
 Mercedem meretricis sanctus non accipit.
 Nihil unquam Deo, ne parvum quidem voveas.
 30 Dei enim est, antequàm accipiat. Quid igitur dico?
 Furaris, quæ tua sunt, si non reddas. O novum debitum!
 Id tibi persuadeant Ananias et Sapphira.
 Nundinas esse hanc vitam existima.
 Si negotiatus fueris, lucrum facies. Commutantur enim
 35 Majora parvis, et fluentia æternis.
 Si autem nundinæ præterierint, aliud tempus non habes.
 Ingens quidem tibi propositus cursus :
 Sed major est merces. Cave ne simul totum intuens,
 Totum amittas. Neque enim totum simul navigas :
 40 Atque id sæpè est tentatio inimici.
 Ne nimium confidas, nec nimium desperes.
 Istud enim te debilitat, alio subverteris.
 Aliud absolve, in alterum incumbe : hujus nulla sit invidia.
 Non enim quod viæ reliquum est, irritum reddit laborem.
 45 Ne calidiùs assilias; sed persta in his quæ tibi statuta sunt :
 Præstat proficere, quàm boni quicquam detrahere.

Docendum moribus et exemplo.

Quid cavendum præsulibus?

Rectè vivere præstat quàm rectè loqui.

Nullum Deo gratius donum quàm virtus.

Vota fideliter reddenda.

Hæc vita est instar nundinarum.

Paulatim in virtute progrediendum est.

Quid fugiendum in virtutis certamine.

Ne præceps quicquam agas, aut deseras.

nihil moreris: id est, nihil istud te moretur, si absit. Altiora te ne capias, ne zeles, ne inideas; ac si ea minimè consecutus es, invidiâ adversus eos qui consecuti sunt, ne tabescas. Combef.: Hujus nulla invidia. Nihil interest, modò viæ reliquum haud cassum reddat. Nicetas: Invidia Deo nulla est, quin consequaris. Gregorii mens hæc esse videtur, ut animo non concidamus, nec spem omnem salutis abjiciamus, si numeros omnes virtutis explere nequeamus, quandoquidem mediocri etiam virtute præditis in cælo

sua est etiam sedes parata. Non eadem ratio est eorum qui ad salutem contendunt, ac eorum qui iter aliquod faciunt: his enim nisi ad locum, quò ire sibi proponunt, pervenerint, irritus est omnis labor; sed non item iis, qui in honestâ vivendi ratione versantur, atque ascensiones in corde suo disponunt. Nec enim, si supremum virtutis apicem non attigerint, propterea animo debent concidere, perindè ac laborum suorum nullus omnino fructus futurus sit.

METRICA VERSIO.

Fur es tuorum, (ô debiti genus novum!)
 Nisi des. Docent hoc Sapphira, et vir perfidus.
 Hanc esse vitam nundinas credas velim.
 Negotiari si scias, lucrum feres,
 Caduca mutans commodis perennibus.
 Post tempus istud, alterum non suppetet.
 Est cursus ingens, qui tibi proponitur:
 At ampla merces. Ne simul totum videns,

Totum relinquo. Non maris totas simul
 Transmittis undas. Hostis est sæpè hic dolus.
 Ne fide multum, nec nimis spem projice.
 Mens languet illinc, prorsus hinc evertitur.
 Hoc fac, tene illud: si nequis porrò, hoc viæ
 Cassum haud laborem, quod tibi restat, facit.
 Præceps agas nil: cæpta sed ne deseras.
 Proficere præstat, quàm boni quid scindere.

- Καὶ γὰρ κακοὺς καλοῦμεν, οὐχὶ τοὺς κάτω,
 Τοὺς δ', ἡνίχ' ὑψωθῶσι, πίπτοντας μέγα.
 Σπινθήρ ἀνάπτει καὶ βραχὺς πολλήν φλόγα.
 50 Καὶ σπέρμ' ἐχίδνης πολλάκις διώλεσι.
 Τοῦτ' οὖν ὁρῶν, ἔκκλινε καὶ μικρὸν βλάβος.
 Μικρὸν μὲν ἔστιν, εἰς δὲ μείζον ἔρχεται.
 Ἐρεῦνα σαυτὸν πλείον, ἢ τὰ τῶν πέλας.
 Τὸ μὲν γὰρ αὐτὸς κερδανεῖς, τό δ' οἱ πέλας.
 55 Κρείσσων λογισμὸς πράξεων, ἢ χρημάτων.
 Τὰ μὲν γὰρ ἔστι φθορᾶς, τὰ δ' ἴσεται.
 Ὁ νοῦς αἰεὶ σοι καμνέτω τυπούμενος
 Θείοις νοήμασι τε καὶ βίου λόγοις.
 Γλώσσης δὲ φείδου· καὶ γὰρ εὐκολωτέρα
 60 Βλάπτειν· τὸ κέρδος δ' ἦσσαν εὖ κινουμένης.
 Ὅψις συνήρπασέ με, πλὴν ἀλλ' ἐσχέθην.
 Εἰδῶλον οὐκ ἔζησα τῆς ἀμαρτίας.
 Εἰδῶλον ἔζη; πρᾶξιν ἐκπεφύγαμεν.
 Βαθμοὶ τὰδ' εἰσὶ τῆς πάλης τοῦ δυσμενοῦς.
 65 Κηρῷ τὰ ὅτα φράσσει πρὸς φαύλους λόγους,
 Ὡδῶν τε τερπνῶν ἐκμελῇ λυγίσματα.
 Τοῖς δ' αὖ καλοῖς τε, κάγαθοῖς αἰεὶ δίδου.
 Εἰπεῖν, ἀκοῦσαι, καὶ δράσαι, μικρὸν μέσον.
 Μὴ λίαν ὁσμῶν ἐκλύου θηλύσμασιν,
 70 Ἀφῆς τε λειότησι, μηδὲ γεύσεσι.
 Τί ἄν ποτ' ἀνδρίσαιο τῶνδ' ἡττώμενος;
 Χωρὶς γυναικῶν κάρβενων ἡδύσματα.
 Δὸς, εἶπε γαστήρ. Ἦν λαβοῦσα σωφρονῆς,
 Δώσω προθύμῳ. Ἦν δὲ τοῖς κάτω δίδως,
 75 Κόπρον λάβοις μὲν, ἀλλ' ὅμως μὴ πλουσίαν.
 Εἰ δ' οὖν κατάσχοις, δώσομεν καὶ πλουσίαν.
 Γέλως γέλωτος εὖ φρονουῖσιν ἄξιος,
 Μάλιστα μὲν πᾶς, τὸν πλεόν δ' ὁ πορνικός.
 Γέλως ἄτακτος ἐκφέρει καὶ δάκρυον.
 80 Κρεῖσσον κατηφὲς ἦλος, ἢ τεθρυμμένον.
 Κάλλος νόμιζε τὴν φρενῶν εὐκοσμίαν,
 Οὐχ' ὁ γράφουσι χεῖρες, ἢ λύει χρόνος,

48. Ἡνίχ'. Ambr. Cod. ὅταν. Reg. 1277 εἴτεν.
 50. Σπέρμ'. Ambr. σπάρραγμα. Nicetas ita legit, ut patet
 ex ejus commentario : ὥσπερ σπάρραγμα τῆς ἐχίδνης : *quem-*
admodum tenuis viperæ morsus.
 54. Τὸ μὲν... τὸ δ'. Reg. 1277 τῷ μὲν... τῷ δ'.
 56. Φθορᾶς. Sic Coisl. et Regg. duo. Edit. verò φερᾶς.
 Favent Ambr. et Cass.

58. Βίον. *Vitæ rationibus, doctrinâ, Scripturarum medi-*
tationibus, etc.
 60. Τὸ κέρδος δ' ἦσσαν. Ambr. Cass. ἦττον. *Ejus minor*
utilitas, etiam cum rectè movetur.
 61. Ἐσχέθην. Sic habent duo Regg. Alii verò, ut Edit.
 ἰσχέθη.
 63. Πρᾶξιν. Sic Regg. duo et Cass. Edit. πείραν.

METRICA VERSIO.

Manens deorsum nam malus non dicitur,
 Ad ima sed qui, celsius vectus, ruit.

Scintilla magnas parva flammæ excitat:
 Ac viperinum semen haud rarò necat.
 Ob idque noxam, quamlibet parvam, fuge.
 Nam parva primùm sit licèt, crescit tamen.

Te potius ipsum, quàm propinquos excute.
 Lucrum tibi illud, proximis istud feret.

Numerare præstat acta, quàm vastas opes.
 Nam semper acta permanent, opes fluunt.

Divina menti sensa fige sedulus:
 Sempérque vitæ sculpta sit sermonibus.
 At parce linguæ: nam nocet promptissimè:
 Minusque prodest, cum celer fundit sonos.

Visus quidem me cepit: at repressus est,
 In mente forma picta, nec noxa est mea.

Etenim malos vocamus, non eos qui infrà resident,
Sed eos, qui, cùm altiùs conscenderint, graviter ruunt.

Vel levis scintilla ingentem flammam accendit :

50 Et viperæ semen sæpè mortem infert.

Hæc cùm videas, vel parvam vitæ labem devita :

Parva quidem est, sed crescendo fit major.

Scrutare potiùs teipsum quàm res alienas :

Illud enim tibi, hoc aliis prodest.

55 Præstat inire rationem actionum, quàm pecuniarum :

Hæ enim corrumpuntur, illæ vero permanent.

Continuus tibi labor sit, ut mens tua informetur

Divinis cogitationibus et salutaribus monitis.

Sed parce linguæ : hæc enim proclivior ad lædendum :

60 Minorem etiam utilitatem parit, quamvis egregiè moveatur.

Aspectus me abripuit ; sed tamen me cohibui :

Imaginem peccati non effinxi.

Perstitit imago : at actionem effugi.

Hi sunt gradus certaminis cum inimico.

65 Cerâ aures obstrue adversùs pravos sermones,

Et mollium cantilenarum dissolutas flexiones :

Honestis autem et bonis semper illas aperi.

Dicere, audire, et facere, parvo distant intervallo

Non te valdè dissolvant odores effœminati,

70 Mollésque tactus, vel etiam gustus.

Quid unquàm viriliter ages, his superatus ?

Discrepant mulierum et virorum oblectamenta.

Da, inquit venter. Si accepto temperans sis,

Dabo libenter. Sed si inferiùs tradas,

75 Stercus accipias quidem, sed non copiosum :

Sed si retineas, dabimus et copiosum.

Risus risu dignus est cordatis,

Ac maximè quidè risus omnis, sed præcipuè meretricius.

Risus immoderatus etiam lacrymas elicit.

80 Mores subtristes præstant dissolutis.

Pulchritudinem existima mentis ornatum,

Non quam manus pingunt, aut tempus dissolvit,

Noxæ vel le-
vissimæ fugien-
dæ.

Præstat se ex-
cutere quàm a-
lios.

Mens infor-
manda : coër-
cenda lingua.

Gradus peccati.

Ad turpia au-
res sunt clau-
dendæ.

Olfactui et tac-
tui non indul-
gendum.

Ingluvies re-
primenda.

Compescendus
risus.

Vera pulchri-
tudo.

66. *Λυγίσματα*. Ità duo Regg. Ambr. et Cass. Edit.
omnes *λιγύσματα*.

69. *Λίαν*. Reg. 1277 *ὑποδρά*. Ibid. *θηλύσμασιν*, *quibus*
effœminatur animus.

76. *Κατάσχοις*. Reg. 993, Ambr. et Reg. 1277 *κατάσχης*.

79. *Ἐκφέρει καὶ δάκρυον*. Ambr. Coisl. duo Regg. *συλλέγει*
καὶ δάκρυα.

82. *Οὐχ' ἔν*. Ità Coisl. : quæ lectio melior videtur. Edit.
οὐχ' ἔν.

METRICA VERSIO.

Imago picta est? facinus at vitavimus.
His gradibus hostis subdolus nos impetit.

Occlude verbis turpibus cerâ tuas
Aures, sonisque cantuum mollissimis.
Pateant honestis semper at sermonibus :
Audire, fari, facere, non distant procul.

Cavendum odores ne nimis te effœminent,
Tactúsque mollis, gutturi et dulcis sapor.
Ab hisce victus, quid viro dignum geres?
Sua est voluptas fœminis, sua et viris.

Tom. II.

Da, venter inquit. Perlubens sanè, modò
Sis castus. At si partibus dēs infimis,
Habebis à me stercus, idque parcius.
Ac temperanti largius præbebitur.

Risum meretur quilibet, sanos apud,
Risus, procâxque maximè et meretricius.
Fletum immodestus haud levem risus parit.
Tristem esse præstat, quàm solutis moribus.

Verum decorem mentis ornatum puta,
Non quem manus vel pingit, aut delet dies,

A 7

- Ὅψει δ' ὅπερ νοῦ σώφρονος γνωρίζεται ·
 Αἴσχος δ' ὁμοίως τὴν φρενῶν ἀκοσμίαν.
- 85 Λύπαι προσήλθον, ἡδοναί, θάρρη, φέβοι,
 Πλοῦτος, πενία, δόξα, δύσκλεια, θρόνοι ·
 Ρείτωσαν, ὡς θέλουσιν. Οὐδὲν ἄπτεται
 Τῶν οὐ μενόντων ἀνδρὸς εὖ βεδηκότος.
- Υψοῦ βίῳ τὸ πλεῖον, ἡ φρονήματι ·
- 90 Ὁ μὲν θεοῖ σε, τῷ δὲ καὶ πίπτεις μέγα.
 Τεύξῃ δὲ τούτου, μὴ μικροῖς μετρούμενος ·
 Κἂν πλείστον ἀρθῇς, εἴ κάτω τῆς ἐντολῆς.
- Δόξαν διώκε, μῆτε πᾶσαν, μῆτ' ἄγαν ·
 Κρεῖσσον γὰρ εἶναι τοῦ δοκεῖν. Εἰ δ' ἄμετρος εἶ,
- 95 Μὴ τὴν κενὴν θήρευε, μῆτε τὴν νέαν.
 Τί γὰρ πιθήκῃ κέρδος, ἣν δοκῇ λέων;
 Αἶνει μὲν ἄλλον, μὴ φρόνει δ' αἰνούμενος ·
 Καὶ γὰρ θεὸς σε τῶν ἐπαίνων ὑξερεῖν.
 Μηδ' ἄλλον εὐθύς, πρὶν γε τῇ πείρᾳ μάθῃς,
- 100 Μὴ πως κακοῦ φανέντος, αἰσχύνῃν ὄφλῃς.
 Κακῶς ἀκούειν κρεῖσσον, ἡ λέγειν κακῶς.
 Ὅταν προθῇ τις ἄλλον εἰς κωμωδίαν,
 ὧς εὐφρανῶν σε, σαυτὸν ἐγκεῖσθαι δόκει.
 Ὡδ' ἂν μάλιστ' ἀδυσχεραίνοις τῷ λόγῳ.
- 105 Μηδὲν μέγ' εἴπῃς εὐπλοῶν πρὸ πείσματος.
 Πολλοῖς πρὸς ὄρμον εὐπλοοῦν ἔδω σκάφος ·
 Πολλοὶ προσωρμίσθησαν ἐκ τρικυμίας.
 Μί' ἀσφάλεια μὴ ὀνειδίζειν τύχας.
 Κρεῖσσον καλῶς βιοῦντα, καὶ πονοῦμενον,
- 110 Παρρησιάζεσθαι τι πρὸς τὸν Δεσπότην,
 Ἡ μὴ καλοῖς θάλλουτ' ἀπαιτεῖσθαι δίκην ·
 Εἰ καὶ τὰ πάντα σὺν λόγῳ πορεύεται.
 Πρὸς τὰ πάντα, καὶ Θεὸν κτήσαι μόνον ·
 Εἰ γὰρ μεριζῇς χρημάτων ἀλλοτριῶν.
- 115 Εἰ δ' οὐ θέλεις τὰ πάντα, θὸς τὰ πλείονα ·
 Εἰ δ' οὐδὲ τοῦτο, τοῖς περιττοῖς εὐσέβει.
 Καλὸν τι σῆτῶν ἀρπάσαι καὶ τοῦ φθόνου,
 Χριστὸν χρεώσῃν μᾶλλον, ἢ τὰ πάντ' ἔχειν,

83. Ὅψει δ' ὅπερ νοῦ. Ambr. ὅψις δὲ πόρνου.

88. Εὖ βεδηκότος. Alius habet εὖ βεβιωκότος, et sup. lin. βεβηκότος.

98. Δείος. Coisl. δέον.

99. Μάθῃς. Coisl. μάθοις

100. Μὴ πως. Ambr. μὴ που.

103. Ἐγκεῖσθαι. Itā duo Regg. Ambr. et Cass. Edit. ἐκκεῖσθαι.

104. Αδυσχεραίνοις. Itā Coisl., qui etiam habet τῶν λόγων pro τῷ λόγῳ. Edit. δυσχερανῆς.

METRICA VERSIO.

Oculus pudicæ mentis ast quem perspicit :
 Deformatatem rursus at mores malos.

Mæror, voluptas, terror, et fiducia,
 Opes, egestas, gloria, ac infamia
 Venère, sedesque editæ? Ut volunt, fluant:
 Firmum caduca nulla res tangit virum.

Sit alta vita: non item alti spiritus:
 Illud beabit, miserè at hoc te deprimet.
 Id fiet, haud te parvulis si conferas:
 Altus licèt sis, te suprà lex est tamen.

Famam nec omnem, nec nimis quæras velim:
 Probum esse præstat, quàm videri. Sin modum
 Horres, inanem tu, novam et, saltem fuge.
 Leonem haberi simiam quid javerit?

Lauda quidem alium: ne tume ad laudes tuas.
 Impar verendum est namque ne sis laudibus.
 Nec antè laudes alterum, quàm noveris.
 Ne mox rubescas, improbè si se gerat.

Audire malis probra, quàm ipse dicere.
 Cum quis cavillis alterum petit, tibi

Sed quæ mentis pudicæ oculis dignoscitur.

Similiter deformitatem existima mentem inornatam.

85 Molestiæ venerunt, voluptates, fiducia, timores,

Divitiæ, paupertas, gloria, dedecus, throni:

Fluant, ut volent. Nihil ex iis

Quæ transeunt, tangit virum constantem.

Attolle te vitâ potiùs quàm cogitatione:

90 Illa enim te deum efficit; istâ autem graviter cades.

Hoc autem consequeris, si te parvis non metiaris:

Et si altiùs sublatus fueris, infrâ præceptum es.

Gloriam persequere, non omnem, nec vehementer:

Melius est enim esse, quàm videri. Quòd si immoderatus es,

95 Non vanam venare, neque juvenilem.

Quid enim simiæ prodest, si videatur leo?

Lauda quidem alium, at laudatus ne superbias;

Nam metuendum est ne laudibus non respondeas.

Sed nec alium statim laudaveris, antequàm experientiâ noveris,

100 Ne, si malus deprehendatur, id tibi sit pudori.

Præstat malè audire, quàm malè dicere.

Quandò quis alium in fabulæ loco proposuerit,

Quasi te oblectaturus, teipsum derideri existima.

Sic enim maximè indignaberis oratione.

105 Prosperè navigans, ne glorieris antequàm portum attigeris.

Multis ad portum feliciter navigans submersa est navis:

Multi post tempestatem ad portum appulerunt.

Una est securitas, aliis calamitates non exprobrare.

Præstat benè viventem et malis afflictum,

110 Aliquid fiduciæ apud Dominum obtinere,

Quàm bonis non florentem pœnas persolvere:

Quanquàm omnia ratione gubernentur.

Projice omnia, et Deum posside solum:

Es enim dispensator alienarum opum.

115 Si non vis omnia, da maiorem partem:

Si nec id quidem, iis quæ superfluunt, pietatem exerce.

Præclarum est aliquid vermibus et invidiæ eripere,

Christum debitorem potiùs habere, quàm omnia possidere,

Vera defor-
mitas.

Humana om-
nia parvi pen-
denda.

Ad Dei legem
vita nostra est
exigenda.

Studendum ut
boni simus, non
ut videamur.

Laudatus ne
superbias.

Aliorum ob-
trectationes ini-
quo animo fe-
rendæ.

Ne glorieris,
priusquàm ratis
sit in portu.

Piorum cala-
mitas prosperi-
tati impiorum
præferenda.

Eleemosyna.

Eleemoynæ
fructus.

107. Προσωμίθησαν. Ità Coisl. et Reg. 1277. Edit. προσωμίθησαν.

111. Ἡ μὴ ἀλοις. Combef. quàm cùm rebus secundis flo-
reas, pœnas non dare. Leuv. quàm rebus non bonis floren-
tem affici supplicio, quod à Gregorii mente aberrat. Com-
bef. secundis curis: quàm cùm virtutibus minimè ni-

teas etc. Ità ferè Gauller, quàm virtutis flore carentem
pœnas pendere.

112. Εἰ καί. Coisl. ἤ καί. Certè omnia ratione gubernantur.

114. Χρημάτων. Ambr. κτημάτων.

117. Σητῶν. Ità duo Regg. et Coisl. Edit. σιτῶν, quod
Bill. de rubigine intellexit.

METRICA VERSIO.

Placere credens, te putes ipsum peti.
Sic displicebit plurimùm sermo hic tibi.

Ne te antè jactes, quàm sit in portu ratis.
Periëre multi jam propinqui littori:
Vado appulëre, turbine acti, plurimi.
Mala exprobrare nemini, certa est salus.

Benè victitantem, tristibus pressum et malis,
Sermone præstat libero affari Deum,

Noxis onustum quàm graves pœnas dare.
Ratione quamvis optimâ quidvis fluat.

Depelle cuncta: sint opes solus tibi
Christus. Tuæ, quas porrigis, non sunt opes.
Si cuncta non vis, maximam partem dato.
Si ne hoc quidem vis, quæ redundant, eroga.

Livori et atræ deme quid rubigini;
Ac debitorem præfer omnibus Deum,

- Ὅς καὶ βασιλείαν κλάσματος χαρίζεται·
 120 Χριστὸν σκέπεις τρέφεις τε, τὸν πτωχὸν τρέφων.
 Πένης προσῆλθεν, εἴτ' ἀπῆλθε μὴ τυχών·
 Δέδοικα, Χριστέ, μὴ καὶ γὰρ τῆς σῆς χερὸς
 Χρήζων, ἀπέλθοιμ' ἐνδεής, ἐμοῖς νόμοις.
 Ὅ γάρ τις οὐ δέδωκε, μηδ' ἐλπίζεται.
 125 Πένητος ἀνδρὸς οὐδὲν ἀσφαλέςτερον.
 Πρὸς τὸν Θεὸν νένευκε, καὶ μόνον βλέπει.
 Σὺ δ' ἀγκαλίζου· καὶ γὰρ ἀετὸς, ὡς λόγος,
 Πολὺς καλιᾷ λεπτὸν ὄρνιν ἀμφέπει.
 Κρεῖσσον πενία μὴ δικαίας κτήσεως·
 130 Καὶ γὰρ νόσος γε τῆς κακῆς εὐεξίας.
 Λιμῶ μὲν οὐ τις ῥαδίως διεφθάρη·
 Τοῖς δ' αὖ κακίσοις πότμος ἡ μοχθηρία.
 Τὶ δεσπότης, ἢ δοῦλος, ἢ φαύλη τομή;
 Εἰς πᾶσι πλάσης, εἰς νόμος, κρίσις μία.
 135 Ὑπηρετούμενος δὲ σύνδουλον βλέπε.
 Ὅταν δὲ λυθῇς, τιμιώτερος φανείς.
 Οἱ δ' οἰκέται τί, καὶ μάλισθ' ὅσοι Θεοῦ;
 Μὴ φευγέτωσαν εὐνοεῖν τοῖς δεσπότηταις.
 Ἐλευθέρων καὶ δοῦλον ὁ τρόπος γράφει.
 140 Καὶ Χριστὸς ὤφθη δοῦλος, ἀλλ' ἠλευθέρου.
 Κακὸς δ' ἀκούων αἰσχύνου, μὴ δυσγενῆς.
 Γένος γὰρ εἰσιν οἱ πάλαι σεσηπότες.
 Γένους προάρχειν κρεῖσσον, ἢ λύειν γένος,
 Ὡς καλὸν εἶναι, ἢ καλῶν πεφυκέναι.
 145 Θεοῦ μόνου, θείων τε ἀπλήσως ἔχειν,
 Ὅς τοῖς λαβοῦσι καὶ πλέον χαρίζεται,
 Διψῶν τὸ διψᾶσθ', ἀφθόνως αἰεὶ ῥέων·
 Ἐν τοῖς δὲ λοιποῖς καὶ φέρειν ἡσσώμενος.
 Μὴ πάντα νικᾶν, μηδ' αἰεὶ, σπουδὴν ἔχει·
 150 Καλῶς κρατεῖσθαι κρεῖσσον, ἢ νικᾶν κακῶς.
 Καὶ γὰρ παλαιστῆς οὐχ ὁ κείμενος κάτω,
 Πάντως κρατεῖται, πολλάκις δ' ὑπέρτερος.

123. Ἐμοῖς νόμοις. Græcus Int. *ex credulitatis lege quam secutus sum, abeam ipse nihil consecutus: ut qui nihil derim, nihil ipse accipiam.*

127. Αἰετός. Sic omnes MSS. præter Ambr. et Cass. qui ut Paris. Edit. habent αἰετός.

132. Πότμος. Coisl. Ambr. Coisl. θάνατος.

133. Ἡ φαύλη. Sic Coisl. Edit. ἡ φαύλη. Eadem sententia occurrit infra Lib. 2, Sect. 1, Carm. 1, *de Rebus suis*, vers. 80 et seqq.

135. Ὑπηρετούμενος etc. Hervag. Lang. Reg. 6. ὑπηρε-

τοῦ μὲν, ὡς δὲ σύνδουλον βλέπε Reg. 992. βλέπων. Leuv. *Ministro quidem utere, sed eum ut conservum aspiens.*

136. Ὅταν δὲ λυθῇς, τιμιώτερος φανείς. Itā legimus cum Hervag. et Gaul. Edit. ὅταν λυθῇς, φανήθῃ τιμιώτερος.

137. Μάλισθ' ὅσοι. Itā Regg. 993, 1277, Coisl. et Cassinensis. Edit. μάλιστ' αἱ. In Codice Ambr. alius ordo versuum hujus tetrastici; sic incipit: Ἐλευθέρων, deinde οἱ δ' οἰκέται.

141. Κακός. Sic Reg. 993. Coisl. Ambr. et Cass. Edit. κακῶς.

METRICA VERSIO.

Frusto rependit sceptrā qui cœlestia.
 Alis, tegisque, pauperes pascens, Deum.

Accessit ad me pauper: at frustra tamen?
 Christo, extimesco, ne tuam quærens opem,
 Abeam, vicissim prorsus abs te nil ferens.
 Nam quod negat quis alteri, frustra petet.

Opibus carenti nil viro securius.
 Spes ille totas in Deo fixas tenet:

At tu foveto; namque pullos ut ferunt,
 Aquila tenellos grandis in nido fovet.

Melior egestas improbè partis bonis,
 Ut sanitate morbus haud laudabili.
 Vix unquam acerba sustulit quemquam fames:
 At certa crimen improbis mors est viris.

Quid servus, aut herus? mala est hæc sectio.
 Est fictor unus, una lex, judex quoque.

- Qui pro frusto panis regnum largitur :
 120 Christum operis et alis, cùm pauperem nutris.
 Pauper accessit, deindè abiit spe frustratus :
 Metuo, Christe, ne et ego dexterâ tuâ
 Indigens, recedam vacuus, secundùm legem meam.
 Quod enim quis negavit, id se accepturum non speret.
- 125 Paupere viro nihil securius.
 Ad Deum suum se convertit, eúmque solum respicit.
 Tu verò hunc complectere; nam et aquila, ut ferunt,
 Nido assidua tenellos foetus fovet.
 Melior est paupertas injustâ possessione,
 135 Ut et morbus malâ incolumitate.
 Fame quidem vix quisquam absumptus est:
 Scelestis autem hominibus mors est improbitas.
 Quid dominus, quid servus, nisi mala divisio?
 Unus omnibus conditor, una lex, unum iudicium.
 135 Dùm tibi ministratur, conservum intueri.
 Sic, cùm corporis vinculis solutus fueris, honorabilior apparebis.
 Servi autem quid, ac præcipuè qui Dei servi sunt?
 Non refugiant servitutem heris benevolam exhibere.
 Liberum et servum efficiunt mores.
 140 Christus visus est servus, at ipse liberator erat.
 Pudeat te, si malus audias, non verò si ignobilis.
 Genus enim sunt, qui jamdudùm putruerunt.
 Præstat generis caput esse, quàm genus solvere,
 Ut et bonum esse, quàm ex bonis ortum.
- 145 Dei solius rerúmque divinarum insatiabilis esto,
 Qui accipientibus etiam plus largitur,
 Sitiens sitiri, largiter semper fluens;
 In cæteris verò, superari non sit molestum.
 Nec omnia, nec semper vincere studeas :
 150 Præclare enim vinci præstat, quàm malè vincere.
 Non enim pugil, qui humi jacet,
 Semper vincitur, sed sæpè superior est.

Durus in pau-
peres durum ex-
perietur Deum.

Pauperum se-
curitas.

Egestas præ-
stat iniquis divi-
tiis.

Servi pro con-
servis habendi.

Quid à servis
exigatur?

Vera nobilitas,
virtus.

Excepto Deo,
rebus omnibus
æquo animo ca-
rendum.

Præstat benè
vinci, quàm ma-
lè vincere.

142. Γένος. Coisl. γένους γὰρ ἦσαν. *Generis enim origo ab
iis qui jam pridem computruerunt. Idem argumentum ferè
prosequitur suprà Carm. xxvi et xxvii.*

144. Καλῶν. Coisl. καλόν.

145. Θεοῦ μόνου. Reg. 993. θείων ἀπλήστως καὶ Θεοῦ μό-
νου ἔχου, *rerum divinarum insatiabilis esto, et Dei solius.*
Coisl. Θεοῦ μόνου, *Σείωυτε δὲ ἀπλήστως ἔχειν.*

147. Διψῶν τὸ διψᾶσθ'. Coisl. διψῶντα διψᾶων, *Hoc est,
vehementer cupiens se ab hominibus inquiri, non propter
semetipsum, sed quod huiusmodi inquisitione mortalibus
salus comparatur. Ità tom. 1, pag. 713.*

148. Φέρειν. Coisl. δεῖ φέρειν, et sup. lin. ἡσώμενον.

152. Ὑπέρτιρος. Reg. 990. ὑπέρτατος. Coisl. Reg. 1277
et Cass. ὑπέρθετος.

METRICA VERSIO.

Sic ergò servus, servos ut, cernas tuos.
 Aliis, solutus corpore, ut præstes vide.
 Servi quid autem, maximè qui sunt pii?
 Dominis amicè serviant illi suis.
 Servos heròsque vita sola facitatu.
 Servivit, at nos Christus exemit iugo.
 Malum vocari turpe, non ignobilem.
 Sunt namque pridem putridæ carnes genus.
 Genus auspicari præstat, id quàm solvere :

Tom. II.

Ut esse pulchrum, quàm satum pulchro patre.
 Deo, et supernis rebus haud unquàm satur
 Esto : dat illis plura qui jam sumpserint,
 Sitiens sitiri, largus et cunctis fluens;
 Vinci at molestè ne feras in cæteris.
 Non obtinere cuncta, nec semper, stude.
 Benè vinci ames plùs, improbè quàm vincere.
 Athleta nam non vincitur, quisquis jacet
 Humi : sed hostem sæpè qui stratum tenet.

B 7

- Καὶ ζημοῦ τι· τοῦτο κέρδος πολλάκις,
Ὅσπερ καθαίρειν φυτὸν εἰς εὐκαρπίαν.
155 Εἰ δ' οὐ καλῶς τι προσέθης οἷς νῦν ἔχεις,
Ἵλῃ φέρεις πῦρ, ἢ νόσον τῷ σώματι.
Εἰ μὴδὲν ὄφλεις τῷ Θεῷ τιμωρίας,
Μηδ' αὐτὸς ἴσθι τοῖς ὄφλουσι συμπαθής.
Εἰ δ' οἶδας ὄφλων, καὶ πρόχρησον τὸ πρᾶον.
160 Οἶκτῳ γὰρ οἶκτος καὶ Θεῷ σαθμίζεται.
Ὅταν ποθὶ ὕβρις ἐκκάῃ τὴν σὴν φρένα,
Μνήσθητι Χριστοῦ, τῶν τ' ἐκείνου τραυμάτων,
Πόση τε μοῖρα ταῦτα τῶν τοῦ Δεσπότη.
Ὡς δ' ἂν τὸ λυποῦν, ὥσπερ ὕδατι, σβέσαις.
165 Ἐρως, μέθη, ζήλός τε, καὶ δαίμων, ἴσα·
Οἷς ἂν προσέλθῃ, τὸ φρονεῖν ἐπέκλυσε.
Τῆξις, προσευχή, δάκρυον, τὰ φάρμακα.
Ἦδ' ἰατρεία τῶν ἐμῶν νοσημάτων.
Ὅρκον δὲ φεῦγε πάντα. Πῶς οὖν πείσομεν;
170 Λόγῳ, τρόπῳ τε τὸν λόγον πισουμένῳ;
Ἄρνησίς ἐστι τοῦ Θεοῦ ψευδορκία.
Τί δεῖ Θεοῦ σοι; τὸν τρόπον μέσον τίθει.
Τί χρηστότητος δόγμα συντομώτερον;
Τοιοῦτος ἴσθι τοῖς φίλοις καὶ τοῖς πέλας,
175 Οἷους σεαυτῷ τούσδε τυγχάνειν θέλεις·
Καὶ συντομώτερόν τι, τὰ Χριστοῦ πάθη.
Πιστοῦ φίλου νόμιζε μὴδὲν ἄξιον,
Ὅν οὐ κρατὴρ ἔδειξε, καιροῦ δὲ ζάλη·
Ὡς οὐ χαρίζετ' ἢ μόνον τὸ συμφέρον.
180 Ἐχθρας ὁρους γίνωσκε, φιλίας δὲ μή.
Τάλλα βλέπων ὀφθαλμός, αὐτὸν οὐ βλέπει,
Ἄλλ' οὐδὲ τάλλα, ἣν ἄγαν λημῶν τύχη.
Τούτου χάριν σύμβουλον εἰς ἅπαντ' ἔχειν·
Καὶ γὰρ χερὸς χεῖρ, καὶ ποδὸς ποῦς ἐνδεής.
185 Εἰ τοῖς καλοῖς ἔποις νουθετούμενος,
Οὐκ ἐντραπήσῃ τοῖς κακοῖς γελόμενος.
Ὅταν ποτ' αἰσχροὺς ἐννοῇς, νόμιζέ σοι
Πολλοὺς παρεῖναι, καὶ σεαυτὸν ἐντρέπου.
Ἀεὶ προτίμα τούς καλοὺς τῶν μὴ καλῶν.
190 Κακοῖς ὁμιλῶν, καὶ κακὸς πάντως ἔσῃ.

157. Ὀφλεις. Coisl. ὄφλοις.

160. Καὶ Θεῷ. Sic Reg. 993. Cass. Coisl. Edit. τῷ Θεῷ.

Comb. οἶκτον καὶ Θεός.

162. Τῶν τ'. Sic Regg. 1277, 993, Ambr. et Cass. Edit.

τῶν.

170. Πιστουμένῳ. Tres Regg. πιστούμενοι, fidem facien-

tes. Itā ferè suprā Carm. xxi, vers. 81.

171. Θεοῦ. Ambr. Λόγου, Verbi.

172. Τί δεῖ Θεοῦ; Reg. 1277 τί δή;

METRICA VERSIO.

Amitte quiddam quæstûs : hinc frequens redit,
Putata ut arbor redditur sæcundior.
Quòd si quid addas improbè partis bonis,
Ligno facem fers, corpori morbum paris.

Pænæ nihil si vindici debes Deo,
Nec debitori lenis ipse sis tuo.
Debere sin te non negas, ignoscito.
Veniam rependit nam Deus clementiæ.

Cùm tu dolore læsus ardes maximo,

Christi memor sis vulnè, pars et quota
Sint hæc dolorum, quos Herus tulit tuus.
Sic nempè, ut undis obrutus, mæror perit.

Vinum, libido, livor, et dæmon, pares.
Hos mente privant, quos tenent. His tu prece
Medere, fuis lacrymis, jejuniis.
Medela morbis hæc enim certa est meis.

Jurare noli. Quo fides fiet modo?
Sermone, vitâ et, quæ fidem verbis struat,

Detrimentum aliquod patiare : id enim sæpè lucrum est ,
 Ut arborem putare, quò fœcundior sit :
 155 Quòd si quid non bellè adjicis iis, quæ nunc habes,
 Materiæ ignem fers, aut morbum corpori.

Jactura non-
 nunquàm est lu-
 crum.

Si nullam Deo pœnam debes,
 Nec ipse in debitores misericors sis :
 Verùm si debiti tibi conscius es, prior ipse clementiâ utere.
 160 Miserationi enim misratio etiam apud Deum rependitur.

Aliis ignos-
 cendum, ut Deus
 ignoret.

Si quandò injuria accenderit mentem tuam,
 Memento Christi, ejúsque vulnerum,
 Et quantula pars hæc sint eorum quæ Dominus passus est.
 Sic enim dolorem, velut aquâ, extinxeris.

Remedium ad-
 versus injuriæ
 ulciscendæ desi-
 derium.

165 Amor, ebrietas, livor, et dæmon æqualia ;
 Quibus supervenerint, eorum mentem subvertunt.
 Jejunium, precatio, lacrymæ sunt remedia :
 Hæc est meorum medicina morborum.

Vitiorum re-
 media.

Omne jusjurandum fuge. Quomodò ergò persuadebimus ?
 170 Verbis, et moribus qui verbis fidem faciant.
 Abnegatio Dei est falsum juramentum.
 Quid tibi opus est Deum nominare ? mores interpone.

Juramentum
 fugiendum.

Ecquod benignitate præceptum brevius ?
 Talis esto tuis amicis et proximis,
 175 Quales illos ergà teipsum vis esse :
 Et habes quid compendiosius, Christi passiones.

Humanitatis
 exercendæ dog-
 ma.

Fideli amico nihil par esse existima,
 Quem non poculæ probaverunt, sed tempus periculosum ;
 Qui nihil gratificatur, nisi tantùm quod sit utile.
 180 Inimicitia modum agnosce, amicitia autem minimè.

Verus amicus

Cætera videns oculus, se non videt,
 Sed nec cætera, si valdè lippus sit.
 Quapropter consiliarium ad omnia habe :
 Nam et manu manus, et pede pes indiget.

Adhibendus in
 omnibus consul-
 tor.

185 Si bonos sequaris admonitus,
 Pudori tibi non erit à malis irrideri.
 Si quandò turpis cogitatio subeat, existima
 Adesse tibi multos, et teipsum reverere.

Proborum mo-
 nitis parendum.

Bonos semper præpone non bonis.
 190 Si cum malis frequens sis, eris profectò et ipse malus.

Mala cogitatio,
 quo pacto pel-
 lenda ?

Mali fugiendi,
 nec ab iis munus
 accipiendum.

180. Φιλίας. Sic Reg. 993, Hervag. et Langus. Edit.
 εὐνοίας.

183. Ἐχεν. Ambr. ἔχει.

186. Κακοῖς. Coisl. καλοῖς. Nempe *sanis consiliis conse-*
cutus, ut illorum dictis non sis obnoxius.

190. Κακοῖς δ'. Ità MSS. omnes. In Editis deest δ'.

METRICA VERSIO.

Qui falsa jurat, prorsus is negat Deum.
 Sit vita testis (quid Deo est opus ?) tibi.

Benignitatis dogma quod contractius ?
 Quales apud te proximos esse expetis,
 Sis talis ipsis. Sin adhuc quiddam petis
 Brevius, habeto dura Christi vulnera.

Fidis amicis nil puta præstantius,
 Quos casus asper extulit, non pocula :
 Qui profutura consulunt, non quæ placent.
 Sit finis iræ, nesciat finem favor.

Oculus tuctur cætera, at se non videt :
 Ac ne quidem cætera, nimis si cæcatit.
 Ergò monitorem rebus in cunctis habe :
 Manus requirit nam manum, pes et pedem.

Proctos monentes audiens, hisque obsequens,
 Post non rubescas, cum mali te riserint.
 Cum turpe versas mente quid, multos tibi
 Adesse cense, te verere et ipsemet.

Præpone semper improbis viros probos.
 Nam si frequens sis cum malis, eris malus.

- Κακοῦ παρ' ἀνδρὸς μὴ ποτε χρησὸν πάθης.
 Ζητεῖ γὰρ ὧν βεβίωκε συγγνώμην ἔχειν.
 Ἐγὼ τι κέρδος ἐκλέγω καὶ δυσμενοῦς.
 Τὰς γὰρ λαβὰς φεύγοντας, ἀσφαλεστέρους
 195 εἶναι παραινῶ, καὶ τὸ πικρὸν φάρμακον
 Ὅμως δέδοικα, καὶ τὸ ἡδὺ μέμφομαι.
 Καλοὺς ἀμείβου, τοὺς κακοὺς περιφρόνει.
 Κἂν τοῖσδε κείσθω, τοῦ παθεῖν μηδὲν, χάρις.
 Ὡς ἂν καλοὺς καὶ τούσδε ποιήσης χρόνῳ.
 200 Τῷ μακροθύμῳ χρηστότης καλὴ δόσις.
 Πᾶσιν μὲν ἴσθι χρηστὸς, εἰ τοῦτο σθένος,
 Πλέον δὲ τοῖς ἔγγιστα. Τοῦ χάριν λέγω;
 Τίς ἂν σε πιστεύσειε τοῖς ξένοις καλὸν
 εἶναι τὸν οὐ δίκαιον οἷς ὀφείλεται;
 205 Τί πάντα τὸν δύστηνον αἰτιώμεθα
 Ἐχθρὸν, διδόντες τῷ βιοῦν ἐξουσίαν;
 Μέμφου σεαυτὸν, ἢ τὸ πᾶν, ἢ τὸ πλέον.
 Τὸ πῦρ παρ' ἡμῶν, ἢ δὲ φλόξ τοῦ πνεύματος.
 Μὴ σφόδρ' ἐπεσθαι παιγνίοις ἐνυπνίων.
 210 Μηδ' εὐπτότητον εἰς ἅπαντ' ἔχειν φρένα.
 Μηδὲ πτεροῦ μοι δεξιόις φαντάσμασι.
 Λόχος τὰδ' ἐστὶ πολλάκις τοῦ δυσμενοῦς.
 Ἐλπίς προκείσθω δεξιῷ παντὸς τέλους.
 Εἰ γὰρ συνεργὸς ἐστὶ τις τοῦ χείρονος,
 215 Πῶς οὐ καλοῦ δίκαιον εἶναι καὶ πλέον;
 Οὐ γὰρ φέρω γε τῷ κακῷ νικώμενος.
 Ἡγοῦ τύχης φρόνησιν ἀσφαλεστέραν.
 Ἡ μὲν γὰρ ἐστὶ πραγμάτων κούφη φορὰ,
 Ἡ δ' οἰακισμός. Μηδὲ ἐν παιδεύσεως
 220 Νόμιζε κρεῖσσον, ἢ μόνῃ κεκτημένων.
 Τὸ θρασυκὸν δείκνυε μὴ τῷ θρᾶν κακῶς,
 Τῷ δ' εὖ τι ποιεῖν, εἰ θελεῖς εἶναι θεός.
 Τόδ' ἐστὶν ἀνδρὸς εἰδότος τὸ συγγενές.
 Κτείνει δὲ ῥᾶστα καὶ τρυγῶν καὶ σκορπίος.

196. Ἠδύ. Reg. 993 γλυκύ.

198. Κἂν τοῖσδε κείσθω. Itā MSS. omnes et Editi præter Par. an 1575. Varia est hujus loci interpretatio. Alia Leuvenclaii, alia Billii, alia Comb. Int. Græcus: καὶ τοῖσδε κείσθω χάρις, τοῦ μηδὲν παθεῖν, ut nihil eorum injuriā moveare: quā lenitate illorum malitiam expugnes. Nicolaüs: Habendam gratiam malis et perversis hominibus, cum ab iis nihil mali nobis acciderit. Καὶ τοῦτο γὰρ μεγάλη ἐστὶν εὐχαριστία, τὸ μὴ παθεῖν τινα βλάβην παρὰ τοῦ κακοῦ καὶ βλαπτικοῦ ἀνθρώπου. Magnæ siquidem habendæ gratiæ materies est, si à nocente et improbo homine nihil quis damni accipiat.

199. Ποιήσας. Reg. 993 ποιήσεις. Ambr. ποιήσαις.

201. Χρηστός. Nicol. φιλόανθρωπος, ἐπεικὴς, καὶ ὠφέλιμος.

203. Τίς ἂν σε πιστεύσειε. Itā ferè infrā, Lib. 2, Sect. 2, Carm. iii, ad Vitalicum, vers. 75:

Πῶς σε, πάτερ, ξείνῳ τις ἐνὶ ἡμέρᾳ δοκήσει
 Τόσσάτιον τεκίεσαι χολούμενον;
 Quomodo te, pater, quis ergā extraneos lenem existimet
 Tantoperè irascentem filiis?

204. Ὀφείλεται. Tillem. legit ὀφείλειαι.

208. Πνεύματος. Malè Leuv. et Ald. venti. Rectè Int. græc. τοῦ πνεύματος ἐστὶ τοῦ πονηροῦ, ἡγοῦν τοῦ διαβόλου.

209. Μὴ σφόδρ'. Gregorius vetat sectari somniorum ludibria. Multos enim errare fecerunt somnia et exciderunt sperantes in illis. Sic infrā Lib. 2, Sect. 2, Carm. 1, vers. 291:

METRICA VERSIO.

Ne munus unquàm de manu sumas mali.
 Veniam suorum nam petit sic criminum.

Ego hoste ab ipso commodum quoddam lego.
 Hinc namque vivo cautius, ne me queat
 Is criminari. Verùm acerbum pharmacum
 Simul expavesco, et dulcibus succenseo.

Probis repende: sperne quos malos vides.
 Sit hoc et illis munus abs te, quòd nihil

Luant acerbi. Sic eos reddes bonos.
 Est namque leni munus amplum lenitas.

Cunctis benignus sis quidem, quantum potes:
 Verùm propinquis ampliùs. Cur hæc loquor?
 Quis credat unquàm te bonum externis fore,
 Tuis iniquum siquidem te præbeas?

Quid culpam in hostem semper ipsi vertimus,
 Cùm nostra præsent robur ipsi crimina?

- A malo homine nunquàm beneficiùm accipias.
 Quærit enim eorum, quæ perpetravit, veniam consequi.
 Ego lucri aliquid ab adversario colligo.
 Ansas enim reprehensionis fugientes, securiores
 195 Esse adhortor, et acerbam medicinam
 Tamen perhorresco, et suavem reprehendo.
 Bonos remunera, malos despice :
 Tuum hoc in illos sit beneficium ut nihil mali patiantur;
 Sic illos tempore bonos efficies.
 200 Patienti homini præclarum donum est lenitas.
 Benignus esto omnibus, si potes,
 Maximè autem proximis. Cur ità loquor?
 Quis te crediderit bonum esse extraneis,
 Si justitiam non colas ergà eos quibus debetur?
 205 Cur in omnibus miserum causamur
 Inimicum, cui nostrâ vivendi ratione potestatem damus?
 Culpa te ipsum, vel in omnibus, vel magnâ ex parte.
 Ignis à nobis est, flamma autem ab excitante spiritu.
 Nec valdè secteris ludibria somniorum;
 210 Nec pavidam ad omnia mentem habeas;
 Nec mihi infleris faustis imaginibus.
 Insidiæ hæc sunt sæpè inimici.
 Præluceat spes laudabili omni exitui;
 Nam si quæ spes auxiliatrix est deterioris,
 215 Quantò magis par est, eam boni auxiliatricem esse?
 Non enim fero me à malo vinci.
 Fortunâ prudentiam existima tutiorem;
 Illa enim rerum levis est impetus,
 Ista gubernatrix. Nec quicquam doctrinâ
 220 Melius esse ducas, quæ sola verè pertinet ad possidentes.
 Potentiam tuam ostende, non malè faciendo,
 Sed benè faciendo, si vis esse deus.
 Hoc est viri scientis genus suum.
 Necat autem facilè et pastinaca et scorpius.

Utilitas ex ini-
mico.

Injuriae non
vindictandae.

Propinquis
maximè benefa-
ciendum.

Peccati culpa
nobis tribuenda.

Non curanda
somnia.

In omni ac-
tione spes pro-
ponenda.

Prudentia tu-
tior fortunâ.

Nihil doctrinâ
præstantius.

Potentia non
nocendo, sed ju-
vando ostenden-
da.

Φροντίσιν ἡματίαις γὰρ ὁμοῖα φάσματα νυκτός.

Cogitationibus diei similia enim sunt visiones noctis.

211. Μηδὲ πτεροῦ. Nec attollaris, nec te efferas.

214. Εἴ γὰρ συνεγός. Non malè Langus: Quantò magis tandem adjuvat Deus bonas res?

218. Κούφη. Reg. 993 κοῦφος, temerarius est impetus.

220. Ἡ μόνῃ χειττημένων. Quæ sola illorum est qui eam possident. Nicet. ἡ μόνῃ χειττημένων. Collb. ἡ μένει χειττημένων. Reg. 993 ἡ μένει χειττημένων. Mendosè Cass. ἡ μόνῃ, et Ambr. ἡ μόνῃ.

224. Τρυγὼν καὶ σκορπίος. Huic simile est illud quod Cicero Tuscul. 5, de Theodoro refert, qui Lysimacho mortem ipsi minitanti: *Magnum*, inquit, *effecisti, si cantharidis vim consecutus es*; vel, ut refert Seneca, Lib. de Tranquillitate vitæ: *Habes cur tibi placeas: hemina sanguinis in tuâ potestate est*. Et sanè multò difficilior est, ac proindè præclarius prodesse, quàm nocere; undè graviter quidam olim, cùm eversam à Philippo Macedonum rege Olynthum esset nuntiatum: *At herclè*, inquit, *multis annis talem urbem non exstruet*.

METRICA VERSIO.

Te criminare prorsus, aut certè magis.
 Ignis tuus nam, flamma verò dæmonis.
 Ne somniorum ludicris fidem nimis
 Accommodâris: cuncta nec te terreant.
 Nec læta rursùm visa te tollant nimis.
 Laqueos frequenter hos parat dæmon tibi.
 Spes læta semper acta præcedat tua.
 Nam nequiores cùm juvet, quantò magis
 Hæc adjuvari convenit probum virum?
 Tom. II.

Nec enim ferendum est ut malo cedat bonum.
 Est sorte cæcâ tutior prudentia,
 Namque illa rerum est impetus tantum levis:
 Hæc clavus. At nil litteris tibi sit prius,
 Quas possidentes unicas opes habent.
 Aliis nocendo robur haud monstra tuum:
 Benè sed merendo, si Deum sequi cupis.
 Est ejus istud, qui suum nôrit genus.
 Facilè at necârint et trygon et scorpius.

- 225 Αἰσχρὸν νέον γέροντος ἀσθενέστερον
Εἶναι, γέροντα δ' ἀφρονέστερον νέου.
Ὅμως ὁ μὲν καθ' ὥραν ἔσω πάνσοφος·
Τὸν δὲ κράτιστον καὶ πρὸ ὥρας σωφρονεῖν.
Αἰεὶ μὲν ἐργάζοιο τὴν σωτηρίαν·
230 Καιρὸς δὲ δὴ μάλιστα, ἡ βίου λύσις.
Τὸ γῆρας ἦλθεν· ἔξοδον κήρυξ βοᾷ.
Πᾶς εὐτρεπίζου· πλησίον γὰρ ἡ κρίσις.
Πέρας λόγου, δισσή τις ἄρνησις Θεοῦ,
Ἔργῳ, λόγῳ τε. Μὴ κλαπῆς, περισκόπει,
235 (Αἰεὶ διώκη λαθρίοις παλαίσμασι·)
Μὴ πως δεηθῆς ἐσχάτων καθαρσίων.

ΛΔ'.

ὍΡΟΙ ΠΑΧΥΜΕΡΕΣ.

- Θεὸς μὲν ἐστὶν οὐσία, πρῶτον καλόν.
Κόσμος δὲ, ρευσῶν καὶ νοουμένων δέσις.
Τὸ δ' εἶν' ἕκαστον τοῖον ἢ τοῖον, φύσις.
Φύσις δ' αὔλος, ἄγγελος, πρώτη κτίσις.
5 Οἱ δ' ἐκτραπέντες τοῦ καλοῦ τί; δαίμονες·
Ὡν πρῶτός ἐστιν, ὅς ποτ' ἦν Ἐωσφόρος,
Σκότους θυσιδοῦς εὐρετής καὶ προσάτης.
Ἕλῃ δὲ μορφῶν ἔδρα, δευτέρα κτίσις.
Ἕλῃ δὲ κάλλος, εἶδος ἐκμορφουμένης.
10 Ὅρος δὲ ρευσῶν καὶ νοουμένων, πόλος.
Ἄσρων δὲ φύσις, πῦρ κύκλῳ περιδρομον.
Φῶς δ' ἐστὶ λάμψις ἐκ πυρὸς, ψυχῇ λόγος.
Σκότος δὲ δισσόν, λάμψεως δισσης λύσις.
Αἰών, διάσημ' ἀχρόνως αἰεὶ ρέον,
15 Χρόνος δὲ, μέτρον ἡλίου κινήσεως.
Γῆ, πῆξις ὕλης τῷ πόλῳ κυκλομένης.
Πῦρ δὲ, φλέγουσα καὶ ρέουσ' ἄνω φύσις.
Ὑδωρ δὲ, ρευστὴ καὶ κατάρροπος φύσις.
Κενοῦ δ' ἀήρ πλήρωμα καὶ πνευστὴ ρύσις.
20 Ἀνθρωπὸς εἰμι, πλάσμα καὶ εἰκὼν Θεοῦ.
Τὸ σῶμα δ' ὕλη, καὶ διασπτόν πάχος.
Στοιχεῖόν ἐστι σώματος πρῶτον μέρος.

228. Τὸν δέ. Duo Regg. et Comb. τῷ δέ.

231. Ἐξοδον. Coisl. et Reg. 993 ἔξοδος.

232. Εὐτρεπίζου. Sic MSS. omnes. Edit. ἐκτρεπίζου.

234. Κλαπῆς. Reg. 1277 τραπῆς.

235. Διώκη. Herv. et duo Regg. Διώκει.

XXXIV. ΤΙΤ. Ὅροι παχυμερεῖς. Coisl. et Vat. τοῦ αὐτοῦ.
*Parum exactæ, vel simplices.*1. Οὐσία. Videlicet, *Deus qui omnibus esse præstat et quasi ipsum esse substantiale, cujus effluxus est et umbra, quicquid est.*

METRICA VERSIO.

Utrumque turpe, cum sene est infirmior
Juvenis, eoque stultior rursus senex.
Ergo ille, ut ætas postulat, prudentiâ
Excellat: ast hic antè canos sit sophus.

Semper saluti tu quidem stude tuæ,
Potissimum autem sub diem vitæ ultimum.
Venit senectus; exitum præco canit.
Parentur omnes: imminet iudex Deus.

Binis negatur (finis hinc) modis Deus:
Sermonem, vitâ: sedulus fraudem cave,

(Nam marte tecto jugiter lacesseris;)
Lustris opus sit ne tibi novissimis.

XXXIV. DEFINITIONES MINUS EXACTÆ.
(Billio interprete.)

Deus ensque primum est omnium, et primum ho-
num.
Quæ fluxa, mundus, quæque mens cernit, tenet.
Quod quidque tale aut tale, naturam voco.
Natura simplex angelus, primus satus.

- 225 Turpe est juvenem sene infirmiore
Esse, sēnemque juvene insipientiore.
Ergò ille juxtà ætatem sapientiā excellat :
Huic verò optimum est et antè tempus sapere.
Semper quidem salutem operare ;
230 Tempus autem maximè, cū instat vitæ finis.
Senectus advenit : exitum præco clamat.
Quilibet præparet se : propè enim judicium.
Finis sermonis : duplex Dei abnegatio,
Opère et verbo. Ne subripiaris, circumspice,
235 (Semper appeteris occultis dimicationibus ;)
Ne fortè indigeas extremis lustrationibus.

Senem sapien-
tia decet, juve-
nem temperan-
tia.

Senibus po-
tissimum solutis
studio incum-
bendum.

Duobusmodis
Deus negari po-
test.

XXXIV.

DEFINITIONES MINUS EXACTÆ.

Aliàs Bill. 137,
pag. 198.

- Deus est ens substantiale, primum bonum.
Mundus autem rerum fluxarum et mente præditarum connexio.
Esse hoc vel illo modo, istud est uniuscujusque natura.
Natura materiæ expers est angelus, prima creatura.
5 Qui exciderunt à bono, quid sunt? Dæmones,
Quorum princeps est, qui olim erat Lucifer,
Caliginis deformis inventor et antistes.
Materia est formarum sedes, secunda creatura.
Materiæ autem pulchritudo, est forma rei expressæ.
10 Limes rerum fluxarum, et quæ mente percipiuntur, est cælum.
Siderum natura est ignis qui in orbem volvitur.
Lux est splendor ex igne, menti lux ratio.
Tenebræ duplices, splendoris duplicis dissipatio.
Ævum, intervallum absque tempore semper fluens.
15 Tempus autem mensura solis motûs.
Terra, compacta materia, quam polus ambit.
Ignis, urendi vim habens et sursùm tendens est natura.
Aqua, fluida est natura et deorsùm vergens.
Aër, vacui est repletio et spirabilis fluxio.
20 Homo sum, figmentum et imago Dei.
Corpus, materia et separabilis crassities.
Elementum, corporis cujusque prima pars.

Deus.

Mundus.

Natura.

Angelus.

Dæmones.

Materia.

Cælum.

Sidera.

Lux duplex.

Tenebræ.

Ævum.

Tempus.

Terra.

Ignis.

Aqua.

Aër.

Homo.

Corpus.

2. Πνευστῶν καὶ etc Coisl. λευστῶν. Quæ oculis cernun-
tur et quæ mente percipiuntur.

9. Ὑλῆς δὲ κάλλος etc. Hic versus in Coisl. deest.

10. Πνευστῶν. Coisl. λευστῶν.

12. Ἐκ πυρός. Al. ἔκ πυρος.

13. Δισσή. Coisl. δισσή.

14. Διάστημα'. Sic Coisl. Malè Edit. διάτημ'.

21. Καὶ διαστατὸν πάχος. Combef. crassa moles, suis
constans dimensionibus. Billius materia quam subit di-
mensio.

METRICA VERSIO.

Qui deviârunt à bono, quid? dæmones.
Princeps et horum, Lucifer, qui quondam erat,
Inventor atræ præsul et caliginis.
Materia formis est basis, post condita.
Induere formam, certus est illi decor.
Rebus caducis limes et firmis, polus.
Quid astra? flamma, circuli cursum tenens.
Lux splendor ardens, ratio lux mentis meæ.
Tenebræque duplices, lucis abcessus duplex.

Ævum, quod absque tempore assidue fluit.
Mensura motûs tempus est, quem sol facit.
Tellus stabilitas est hylæ: hanc ambit polus.
Natura flagrans ignis est, sursùm fluens.
Vergens deorsùm fluida natura est aqua.
Aër inane replet, et spirans fluit.
Figmentum, imago et nobilis Dei, est homo.
Materia corpus, quam subit dimensio.
Elementa nostri prima pars sunt corporis.

- Ψυχὴ δὲ, φύσις ζωτικὴ, φέρουσά τε·
 Λόγος δὲ καὶ νοῦς τῇ γ' ἐμῇ συνεκράθη.
 25 Ζωὴ δὲ, σώματός τε καὶ ψυχῆς δέσις,
 ὧς θάνατον εἶναι, τῶν δὲ τὴν διάξασιν.
 Νοῦς δ' ἔστιν ὄψις ἔνδον, οὐ περίγραφος.
 Νοῦ δ' ἔργον, ἡ νόησις, ἐκτύπωμά τε.
 Λόγος δ' ἔρευνα τῶν νοῶς τυπωμάτων,
 30 Ὃν ἐκλαλήσεις ὀργάνοις φωνητικοῖς.
 Αἰσθησίς ἐστιν εἰσδοχὴ τις ἐκτοθεν.
 Μνήμη, κάθεξις τῶν νοῶς τυπωμάτων.
 Λήθη δὲ, μνήμης ἐκβολή. Λήθης δὲ γε
 Μνήμη τις αὖθις, ἣν ἀνάμνησιν λέγω.
 35 Βούλησιν οἶδα, νοῦ ῥοπὴν καὶ συνδρομὴν
 Τῶν ὅσσ' ἐφ' ἡμῖν· τὰλλα δ' οὐ θελητέα.
 Ἡ δ' οἷ θελῶ κίνησις, ἐξουσιότης.
 Τὴν σύντονον δὲ καὶ προσθυμίαν λέγω.
 Τὸ δὲ ἀκούσιον, βουλήσεως τυραννίδα.
 40 Λογισμὸν οἶδα πραγμάτων διαίρεσιν.
 Πόθος δ' ὄρεξις ἢ καλῶν ἢ μὴ καλῶν.
 Ἔρως δὲ θερμὸς δυσκράθεκτός τε πόθος.
 Θυμὸς μὲν ἐστιν ἀθρόος ζέσις φρενός.
 Ὀργὴ δὲ θυμὸς ἐμμένων. Ὁ δ' εἰς κακὸν
 45 Μνήμων, λοχῶν τε, μνησικακία τυγχάνει.
 Πέψιν δὲ λύπης οἶδα μακροθυμίαν·
 Τὸ δὲ πρὸς ὕβριν ἡρεμον, ἀοργησίαν,
 Ἦν δὴ πραότητα τοῖς πάλαι καλεῖν ἔθος.
 Ἐξιν δὲ καλῶν, τὴν ἀρετὴν νόμιζέ μοι,
 50 Τῶν δ' αὖ κακίστων, τὴν ἐναντίαν νόσον·
 Τὴν μὲν Θεοῦ δάρισμα, τὴν δ' ἐφεύρεσιν.
 Κάλλος δὲ παντός ἐστιν εὐαρμοσία,
 Αἴσχος δὲ, κάλλους ὕβρις, ὡς ἐμὸς λόγος.
 Ἀνδρεία δ' ἔστι πρὸς τὰ θεινὰ σεῖρότης.
 55 Θράσος δὲ, θάρσος πρὸς τὰ μὴ τολμητέα.
 Δειλία δὲ, συστολή τις εἰς τολμητέα.
 Ἡ σωφροσύνη δ' ἐπικράτησις ἡδονῶν·
 Ἦτταν δὲ τούτων, τὴν ἀσέλγειαν λέγω.
 Δικαιοσύνη δὲ, μὴ πλέον ζητεῖν ἔχειν·
 60 Τῆς δ' ἰσότητος ἐκβάσις, τοῦτ' ἀδικία.

23. Φέρουσά τε. *Quæ tenet et fert, vitam scilicet.* Ita Combef.

24. Τῇ γ' ἐμῇ, nempè ψυχῇ. Sic Coisl. Edit. ἐμοί.

27. Οὐ περίγραφος. Vat. ἀπερίγραφος.

30. Ὃν ἐκλαλήσεις etc. Hic versus et duo sequentes desiderantur in Coisl.

39. Τὸ δὲ ἀκούσιον. Vat. non habet τὸ δὲ.

43. Ἀθρόος. Vat. ἀθρόα.

METRICA VERSIO.

Natura vitâ prædita, anima dicitur :
 At ratio mēnsque cum meâ se copulant.
 Quid vita? carnis, mentis, et nexus tenax,
 Ut mors ab hisce rebus est divulsio.
 Mens, visus intus terminum nullum sciens.
 Huic cogitare munus est et fingere.
 Quæ finxit illa, ratio vestigat sagax,
 Quam vocis ipse proferes per organa.
 Externa sensus excipit. Mentis notas
 Memoria retinet, ac bonâ servat fide.

Oblivio ipsam pellit : hanc rursùm ejicit
 Memoria quædam (vulgò reminisci vocant.)
 Mentis, voluntas motus est, concursus et
 Rerum penès nos quæ sitæ, tantummodò.
 Quo volo moveri, liberum arbitrium voco :
 Alacritatem, magna si sit acritas.
 Patitur voluntas, si trahor, tyrannidem.
 Rerum λογισμὸς commoda est divisio.
 Boni appetitus aut mali, cupiditas.
 Amor, cupido fervida et freni inscia.

Anima autem vitalis natura, vitam sustentans.	Anima.
Ratio et intelligentia mihi commixta est.	
25 Vita, corporis et animæ connexio,	Vita.
Quemadmodum mors est utriusque separatio.	Mors.
Mens est oculus internus, non circumscriptus.	Mens.
Mentis opus est cogitatio, et rerum expressio.	
Ratio est investigatio mentis conceptuum,	Ratio.
30 Quam proferes per vocis organa.	Sermo.
Sensus est exceptorium quoddam rerum externarum.	Sensus.
Memoria retinet mentis impressiones.	Memoria.
Oblivio, memoriæ amissio est. Oblivionis autem	Oblivio.
Memoria quædam est rursus, quam reminiscen- tiam dico.	Reminiscen- tia.
35 Voluntatem scio esse mentis inclinationem et concursum	Voluntas.
Earum rerum, quæ penès nos sunt: cætera non sunt voluntaria.	
Facultas me, quò velim, movendi, est liberum meum arbitrium.	Liberum ar- bitrium.
Si acris ac vehemens sit, alacritatem appello:	Alacritas.
Involuntarium autem, tyrannidem voluntatis.	
40 Ratiocinationem novi esse rerum divisionem.	Ratiocinatio.
Desiderium est appetitio rerum vel bonarum vel malarum.	Cupiditas.
Amor est ardens et effrenatum desiderium.	Amor.
Furor quidem est subitus animi fervor:	Furor.
Ira verò furor permanens. Si ob malum acceptum	Ira.
45 Memor sit, et insidias struat, est injuriarum recordatio.	Injuriarum te- nax recordatio.
Concoctionem doloris scio esse longanimitatem.	Longanimitas.
Si quis contumeliis affectus placidus sit, est iræ vacuitas,	Lenitas.
Quam antiqui mansuetudinem appellare solebant.	
Habitu rerum bonarum esse virtutem existima;	Virtus.
50 Rerum autem vitiosarum, contrarium esse morbum:	Vitium.
Illa quidem Dei donum est, iste quid inventitium.	
Rei cujusque pulchritudo est concinnitas,	Pulchritudo.
Deformitas autem, pulchritudinis depravatio. Hæc mea sententia.	Deformitas.
Fortitudo est in rebus periculosis animi constantia.	Fortitudo.
55 Audacia autem est confidentia, ubi non est audendum.	Audacia.
Timiditas est quædam animi contractio in rebus audendis.	Timiditas.
Temperantia est expugnatio voluptatum:	Temperantia.
lisdem superari, intemperantiam appello.	Intemperan- tia.
Justitia, non quærere ut plus habeas, quàm tibi debeatur:	Justitia.
60 Æqualitatis lineas transilire, injustitia est.	Injustitia.

44. Ὁ δ' εἰς κακόν. Qui servat memoriam, ut noceat et in-
sidiatur: simulat, rancor.

45. Μνήμων. Vat. μνήμη. Mox Coisl. μνηστικαὶ pro
μνηστικαία.

51. Τὴν μὲν. Illa quidem, nempe, virtus: iste, morbus
contrarius.

59. Μὴ πλέον etc. Minus rectè Billius, non plus cæte-
ris requirere.

METRICA VERSIO.

Mentem repentè fervor incendens, furor.
Ira, diurnus est furor. Sed qui insidet
Menti dolosus, μνηστικαία dicitur.
Longanimitas, est coctio molestiæ.
Ἀσφρησία, cum tenet læsum quies,
Quam lenitatem dicere olim mos erat.
Virtus, bonorum firmus est habitus: mali
Habitusque rursus, morbus adversarius.
Dei illa donum est: at mala hic inventio.

Tom. II.

Decor, rei omnis elegans concinnitas:
Contrà decoris est probrum deformitas.
Jam fortitudo, robur in periculis.
Ast, ubi opus haud est, fidere, est audacia.
Audenda quisquis defugit, premitur metu.
Est temperantis, læta quæ sunt, vincere:
Libidinosi rursus, his succumbere.
Justitia, non plus cæteris requirere:
Ab æquitate digredi, est iniquitas.

D 7

- Φρόνησις ἐστὶ, πραγμάτων ἐμπειρία.
 Σοφία νομιζέσθω δὲ τῶν ὄντων Ζέα.
 Ἡ δ' ἀπλότης ἔξις τις ἄργη πρὸς κακόν.
 Ἡ διπλόη δὲ, τοῦ τρόπου κακουργία.
 65 Ἡ δ' ἡδονή, ψυχῆς τίς ἐστὶ λειότης.
 Λύπη δὲ, δηγμός καρδίας καὶ σύγχυσις.
 Φροντίς δ' ἐλιγμός, ἡ μέριμνα τὸ πλεόν.
 Σκέψις, λογισμῶν ἀντίθεσις εἰς πρακτέα.
 Κρίσις δὲ πῆξις τῶν νοῶς βουλευμάτων.
 70 Ρίψιν δὲ τούτων οἶδα, τὴν ἀκηθίαν.
 Φθόνος δὲ τῆξις εὐροσύντων τῶν πέλας.
 Ἡ βασκανία δὲ καὶ βλάβη διὰ φθόνου.
 Τῶν δ' αὖ κακίστων μέμψις, αἰνετὸν πάθος.
 Αἰδώς δὲ συστολή τίς ἐστ', αἰσχους φόβος.
 75 Αἰδοῦς δὲ περιφρόνησις, ἡ ἰταμότης.
 Σπουδὴ δὲ, σύσασίς τις εἰς προκείμενα.
 Λύσιν δὲ ταύτης οἶδα τὴν ῥαθυμίαν.
 Ὁ δ' ὄκνος ἐστὶ πρὸς τι δυσκινησία.
 Ζῆλος δ' ὁ μὲν μέμψις, ὁ δ' ἀνία τις.
 80 Φίλτρου κλαπέντος εἰς ξένον ποθοῦμενον,
 Καλοῦσι δ' αὐτὴν ζηλοτυπίαν οἱ πάλοι.
 Ἀλαζονείαν, ὄγκον οἶδα καρδίας.
 Τύφον δ', ἀναψιν, ἣν ἐγείρει κουφότης.
 Ὑπερήφανος δ' ἔμοιγε καὶ φανητίας.
 85 Τὴν δ' αὐθάδειαν, αὐταρέσκεϊαν λέγω.
 Ταπεινοφροσύνη, μὴ φρονεῖν ἐπάξιον.
 Ταύτης δόκησις ἐστὶν ἡ εἰρωνεία.
 Ἐλευθερία δὲ χρημάτων ἀπλὴ δόσις.
 Τούτων λάφυξιν οἶδα τὴν ἀσωτίαν.
 90 Ἀνελευθερίαν δὲ φημι τὴν φειδωλίαν.
 Μεγαλοπρέπεια δ' ἔστιν ἔργων λαμπρότης.
 Μικροπρέπεια, τὸ φρονεῖν μικροῖς μέγα.
 Μεγαλόφρονος, τὸ πάντα εὐπετῶς φέρειν.
 Τὸ δ' οὐδὲ μικρά, τοῦτο μικροψυχίας.
 95 Φιλοτιμί' ἐστὶ μέτριος τιμῆς πόθος.
 Ἡ χαυνότης δὲ, καὶ πέρα τοῦ μετρίου.
 Κενῶν δ' ὀρεξιν ἴσθι κενοδοξίαν.
 Δόξαν, τὸ τοῖον ἡμῖν, ἡ τοῖον δοκεῖν.

62. Τῶν ὄντων Ζέα. *Rerum earum quæ verè sunt, ac divinorum contemplatio.*

66. Δηγμός. Sic Coisl. et Vat. Sic legit Billius, quamvis Editi habeant δεσμός, quod præfert Combef.

68. Ἀντίθεσις εἰς πρακτέα. Billius in hunc locum: *Videat, lector, inquit, an fortè commodior hæc lectio futura sit,*

σκέψις λογισμός, ἃν τι πρᾶξις πρακτίων. Hanc ferè lectionem suppeditat Vaticanus codex in quo legitur, ἀντίπραξις πρακτίων.

73. Πάθος. *Affectus, commotio.*

74. Ἐστ' αἰσχους. Ità Coisl. Edit. ἔπ'.

83. Ἀναψιν, ἦν. Fortè ἀναρσιν, elationem. Coisl. ἔν.

METRICA VERSIO.

Rerum peritus, dicitur prudens: sophus
 At censeatur, mente qui res conspicit.
 Simplex vocatur quisquis ad malum est piger:
 Versutus autem, moribus quisquis duplex.
 Lætitia quidnam? mentis est diffusio;
 Tristitia, cordis morsus, et turbatio.
 At cura mentem volvit, anxietas magis.
 Pugna rationum, σκέψις est, numquid geres.
 Consulta mentis firmat at sententia.

Hæc qui repellit, huic inest incuria.
 Livor secundis proximi rebus dolet.
 Βασκανία plùs est: nam nocet quantum potest.
 Rectè movetur, quisquis objurgat malos.
 Probri timore contrahit mentem pudor.
 Effrons, pudore dicitur quiquis caret.
 Proposita cum quis urget, id studium voco:
 Studiumque contrà si fuges, ignaviam.
 Pigritia quidnam est? torpor ad quiddam gravis.

- Prudentia est rerum experientia. Prudentia.
 Sapientia censeatur rerum, ut sunt, contemplatio. Sapientia.
 Simplicitas habitus est iners ad malum. Simplicitas.
 Versutia, morum perversitas. Versutia.
 65 Voluptas, mentis quædam et mollities. Lætitia.
 Tristitia est morsus cordis et confusio. Tristitia.
 Cura animum volvit et versat, sollicitudo adhuc magis. Cura.
 Consideratio, conflictus est rationum de rebus agendis: Consideratio.
 Judicium, firmitas mentis deliberationum. Judicium.
 70 Hæc abjicere, scio esse incuriam et inertiam. Incuria.
 Invidia tabes animi est de rebus secundis vicinorum. Invidia.
 Fascinatio, detrimentum quod infertur per invidiam. Fascinatio.
 Pessimorum objurgatio, laudabilis est affectus. Reprehensio.
 Pudor, contractio quædam est animi, turpitudinis metu. Pudor.
 75 Pudoris contemptus, impudentia est. Impudentia.
 Diligentia, est vehemens studium in proposita. Studium.
 Hujus defectum scio esse ignaviam. Ignavia.
 Pigritia est, cùm quis ad aliquid ægrè movetur. Pigritia.
 Zelus, alius imitatio est, alius, dolor. Zelus.
 80 Cùm vis amoris transfertur in extraneum valdè concupitum, Zelotypia.
 Zelotypiam appellabant veteres. Jactantia.
 Jactantia tumor est cordis. Jactantia.
 Fastus, inflammatio est, quam excitat levitas. Fastus.
 Superbus est mihi, qui cupit apparere. Superbia.
 85 Arrogantiam appello, cùm quis nimiùm sibi placet. Arrogantia.
 Humilitas est minùs dignè de seipso sentire. Humilitas.
 Hujus simulatio est hypocrisis. Hypocrisis.
 Liberalitas, pecuniarum est simplex largitio. Liberalitas.
 Earum dissipationem scio esse prodigentiam. Prodigalitas.
 90 Illiberalitatem voco parcimoniam. Illiberalitas.
 Magnificentia est operum splendor. Magnificentia.
 Extremi ingenii est, ob parva altè sapere. Sordes.
 Viri magnanimi est omnia facilè tolerare. Magnanimitas.
 At ne parva quidem ferre, pusillanimitatis est. Pusillanimitas.
 95 Ambitio, est moderata honoris cupiditas. Ambitio.
 Insolentia autem excedit modum. Insolentia.
 Rerum vanarum appétitionem, scito esse vanam opinionem: Vana gloria.
 Gloriam verò vanam, talem nobis aut talem videri.

84. Φανητίας. Ostentator.

85. Αὐταρίστειαν. Ingenii sibi blandientis vanam oblectationem.

86. Μὴ φρονεῖν ἐπάξιον. Modestiùs etiam de se sentire, quàm merita ferant. Ità Combef. qui addit: Idque si reti-

nenda vox, ἐπάξιον. Nam ipsi non displicet ἀπάξιον. Non indignè ac aliter quam ferant merita sentire. Nec enim, inquit, falsò sentit humilis, cùm se deprimit, nihilque suum, Dei totum agnoscit quod in se virtutis.

87. Εἰρωνεία. Hypocrisis, irrisio.

METRICA VERSIO.

Zelus imitamen, mœror aut est quispiam.
 Cùm vis amoris exterum furtim petit,
 Zelotypiam istud dicere antiqui solent.
 Ἀλαζονεία, mentis est vanus tumor.
 Levitate nata fastus est elatio.
 Superbus est, qui conspici à cunctis amat.
 Est αὐθάδεια, cùm nimis sibi quis placet.
 De se humilis ille est qui minùs dignè aestimat.
 Qui fingit humilem, premitur hic hypocrisi.
 Est liberalis, æra qui dat alteri:

At cuncta si quis dilapidat, est prodigus:
 Illiberalis, parcus est, nimis et tenax.
 Magnificus est qui splendidis rebus studet:
 Ob parva sed qui timidus est, μικροπρεπής.
 Magnanimus est qui cuncta facilis sustinet:
 Nec parva ferre, mentis est pusillitas.
 Ambitio, modica laudis est tantùm sitis;
 Immodica verò, χαυνότης dici solet.
 Cenodoxus autem, gloriæ vanæ appetens.
 Δόξα ast, videtur tale quod, tale aut tibi.

- Ἄλλη δὲ δοῖα, πραγμάτων φαντάσματα.
 100 Ὑβρις μὲν ἐστὶ δυσμενοῦς οὐκ εὐμενῆς
 Πρᾶξις, λόγος τε. Λοιδόρος δ' αἵσχη φέρει.
 Μέμψις δ' ἀτιμώρητος ἐκ φίλου ψόγος.
 Κατηγορία δ' ἔγκλημα τῶν κολαζέων.
 Ἡ δ' οὐκ ἀληθὴς γίνεται, συκοφαντία.
 105 Ἡ λάθριος δὲ, διαβολὴ σοι κλητέα.
 Μέμψις ἀνεύθυνός τις, ἢ βλασφημία.
 Κακὴγόρος δ', ὅς πᾶσιν ὀπλίζει σόμα.
 Ἀσείότης μὲν, φαιδρότης ἐν συλλόγῳ.
 Ἡ δ' εὐτραπελία, φαιδρότης ἔξω λόγου.
 110 Λόγου δὲ μωρί' ἐστὶν ἢ ἀχρηστία.
 Γέλως, παρειᾶς βράσμα, παλμὸς καρδίας.
 Οἶνου δ' ἄμετρον χρῆσιν εἰπέ τὴν μέθην,
 Τὰ δ' ἐκ μέθης ὑβρίσμαθ', ἢ παροιμία.
 Ἡ κραιπάλη δ' ἔωλος ὕβρις ἐκ μέθης.
 115 Φόνος δ' ὁ μὲν τις σωματῶν, ὁ δ' εἰκόνας.
 Ἄμφω δὲ λύσις τῆς φίλης ἀρμονίας.
 Πορνεία καὶ μοιχεία, ἢ μὲν σωματῶν
 Ξένων κλοπὴ τις, ἢ δὲ τις καὶ δαιμόνων.
 Ὅταν Θεοῦ τὸ φίλτρον εἰς ἐχθροῦς πέσῃ.
 120 Εἰδωλολάτρης δ' ὅς σέβει καὶ χρυσίον.
 Εἰ δ' ὠφέλεια, κέρδος εἰς ψυχὴν λαβεῖν,
 Βλάβη, τὸ ταύτην ζημιῶσαι, γίνεται.
 Ἐλεος μὲν ἐστὶ συμπάθεια συμφορᾶς.
 Οἶκτος δὲ κ' εὖ τί τὸν πεπονθότα δράσαι.
 125 Ἐξίς δὲ ποιά πρὸς τὰ πράγμαθ', ὁ τρόπος.
 ἦθος δὲ πλάσμα τοῦ τρόπου κατηγορον.
 Διδασκαλία, τύπωσις ἔργῳ καὶ λόγῳ.
 Λόγος δ' ἄριστός, ἐστὶ φαρμάκευς κακῶν.
 Ὁ δ' οὐκ ἄριστος, καὶ καλῶν ἀναιρέτης.
 130 Σκέψιν νοητῶν, τὴν θεωρίαν νόει.
 Πρᾶξις δ' ἐνέργειά τις εἰς τὰ πρακτέα.
 Ἐξίς μὲν ἐστὶ ποιότης τις ἔμμονος.
 Τόκον δὲ ταύτης, τὴν ἐνέργειαν λέγω.
 Τέχνη μὲν ἐστὶ σύνταγμ' ἐξ ἐμπειρίας.
 135 Ἐξίς δ' ἄλυτος, ἣν ἐπιστήμην λέγω.
 Ὁ μὴ χάριν τοῦ, τὰλλὰ δὲ αὐτοῦ, τέλος.

99. Ἄλλη δὲ δοῖα. Hic triplex hujus vocis δοῖα, est acceptio, 1° eorum quæ non sunt, existimatio, 2° inanis rumor, 3° rerum phantasmatio.

106. Ἀνεύθυνος. Combef. legendum censet ὑπεύθυνος.
 α Adduci non possum, inquit, ut ita Gregorius blasphemiam dixerit, quasi quam quis impunè evomat, et non

potius ὑπεύθυνος, quæ sit pœnæ obnoxia. » Ἀνεύθυνος autem exponi potest, non discussa, non examinata. Cæterùm alio sensu et accuratiore solet accipi vox ista, blasphemia.
 118. Δαιμόνων. Cùm quis dæmonibus servire et obse-

METRICA VERSIO.

At δοῖα rerum dispar est et imaginum.
 Molestus hostis sermo, contumelia
 Est, actiôque probra fert convicium.
 Querela, amici lenis est reprehensio.
 At crimen, horum est, lex quibus pœnam irrogat.
 Conficta si sint crimina, est sycophantia.
 Id si latenter, tum vocem calumniam.
 Impunè cùm quis carpit, est βλασφημία.
 Maledicus autem est, ore qui cunctos petit.
 In colloquendo suavitas, est comitas.

Rationis expers hilaritas, dicacitas.
 Stultitia verò, sermo cùm vanè fluit.
 Risus, genarum est æstus: hic pectus micat.
 Usus lyæi nimius, est temulentia.
 Exorta vino probra, debacchatio.
 Crapula, protervè post merum si te geras.
 Est una cædes corporis, animi altera:
 Per utramque dulcis solvitur connexio.
 Stuprum duplex est, atque adulterium duplex.
 Surripitur uno corpus: at mens altero.

- Alia verò gloria, rerum phantasmata.
- 100 Contumelia quidem est, inimici minimè grata
Actio vel oratio. Maledicus convicia ingerit.
Objurgatio autem amici, innoxia est reprehensio.
Criminatio est accusatio rerum puniendarum.
Si falsa sit (accusatio), sycophantia est;
- 105 Si clandestina, calumnia tibi appellanda est.
Reprehensio non fulta probationibus, blasphemia.
Maledicus autem ille est, qui contrà omnes os suum armat.
Comitas est hilaritas in colloquio.
Dicacitas autem est hilaritas extrà rationem.
- 110 Sermonis stultitia, ejus est inutilitas.
Risus genarum est impulsus, subsultatio cordis.
Vini immodicum usum voca temulentiam,
Ex temulentia autem natas injurias debacchationem.
Crapula verò, petulantia est profecta ex pridiana ebrietate.
- 115 Cædes alia est corporum, alia divinæ imaginis;
Utraque autem dissolutio caræ concinnitatis.
Scortatio et adulterium, alia sunt corporum
Alienorum quasi quædam furta, alia dæmonum;
Cum scilicet amor Dei ad ejus hostes transferatur.
- 120 Idolorum cultor est quisquis colit aurum.
Si utilitas est, lucrum in animam redundans facere,
Jactura est, cum damnum aliquod ei affertur.
Misericordia est naturalis affectus in alienis calamitatibus:
Miseratio autem, etiam eum; qui calamitatem passus est, juvare.
- 125 Habitus talis vel talis ergà res, cujusque est indoles.
Mores verò figmentum sunt, quo designatur indoles.
Doctrina, aliorum est informatio opere et sermone.
Sermo autem optimus, est remedium vitiorum:
At qui malus est, etiam virtutes perimit.
- 130 Considerationem rerum, quæ mente percipiuntur, theoriam intellige.
Actio, efficacitas quædam est ad res agendas.
Habitus est qualitas quædam permanens.
Sobolem illius, efficacitatem appello.
Ars est collectio disciplinarum longo usu parta.
- 135 Habitus qui dissolvi nequit, hunc scientiam appello.
Quod alicujus gratiâ non fit, sed alia propter ipsum, id pro fine habendum.
- Contumelia.
Convicium.
Querelæ.
Criminatio.
Sycophantia.
Calumnia.
Blasphemia.
Mal-dictum.
Comitas.
Dicacitas.
Stultitia.
Risus.
Ebrietas.
Debacchatio.
Crapula.
Duplex cædes.
Stuprum duplex.
Avaritia.
Lucrum.
Damnum.
Misericordia.
Miseratio.
Indoles.
Mores.
Doctrina.
Sermo duplex.
Theoria.
Actio.
Habitus.
Efficacitas.
Ars.
Scientia.
Finis.

qui potius quàm Deo studet. Quod in Scripturis *fornicatio et fornicari* appellatur. Jud. II, 17: *Fornicantes cum diis alienis.* 1 Paralip. V, 25: *Fornicati sunt post deos;* et Ps. LXXII, 27: *Qui fornicantur abs te.*

126. ἦθος et τρόπος, voces sunt affines, inquit Com-

bes., vultque Gregorius, quòd consuetudo plerumquè indolem morésque firmet, et ità nos ad aliquid habeamus, ut assueti sumus.

136. Τοῦ, τᾶλλα δὲ' αὐτοῦ, τέλος. Sic prorsus legendum. Edit. τοῦδ', ἀλλὰ τοῦδ', ἐρῶ τέλος.

METRICA VERSIO.

Quoties ad hostes Numinis philtrum cadit.
Idololatrias, qui colunt aurum, voca.
Cum nostra lucrum mens facit, tum hoc utile,
Jactura mentis cum fit, hoc malum puta.
Ἔλεος dolore est affici ob casus graves:
Ὀϊκτος, dolori hoc addere, ut miserum juves.
Est certus ad res habitus, hunc τρόπον vocant.
Figmentum at ἦθος rursus est, index τρόπου.
Doctrina rebus instruit, dictis quoquè.

Tom. II.

Est improborum pharmacum sermo optimus:
At pravus infert vel probis viris necem.
Æterna quæ sunt, dispicit theoria.
Ad res gerendas actus est quidam, actio.
Habitus quid autem? qualitas fixa et tenax.
Quis partus ejus? actus est, hoc assero.
Ars est, quod usu quispiam longo capit.
At firmus habitus dicitur scientia.
Quo cuncta tendunt cætera, id finem voco.

E 7

- Σκοπὸς δὲ ὅττις, ὃ τέλει σπουδάζεται.
 Δέησιν οἴου, τὴν αἵτησιν ἐνδεῶν.
 Τὴν δὲ προσευχὴν ἴσθι τῶν ἀμεινόνων.
 140 Εὐχὴν δ' ὑπόσχεσιν τιν' ἐξιλάσματος.
 Τὸ δ' ἐξιλάσμα, δῶρον εἰς τιμὴν φέρον.
 Ἐπαινὸς ἐστὶν εὖ τι τῶν ἐμῶν φράσαι.
 Αἶνος δ', ἔπαινος εἰς Θεὸν σεβάσμιος.
 Ὁ δ' ὕμνος, αἶνος ἐμμελὴς, ὡς οἶμαι.
 145 Ψαλμὸς σὺν ᾠδῇ γίγνεται ψαλμωδία.
 Τὰ ὄντα φάσκειν, ὡς ἔχει, ἀψευδία.
 Ὡς δ' οὐκ ἔχει, ψεῦδος. Καὶ λόγου μάχη
 Λόγον προσάντη, οὗ τί χεῖρον τῷ βίῳ;
 Ὅρκος δὲ δὴ πίσωσις ἐμμέσῳ Θεῷ.
 150 Τούτου δὲ τήρησις τις ἢ εὐορκία.
 Θρησκείαν οἶδα καὶ τὸ δαιμόνων σέβας.
 Ἡ δ' εὐσέβεια, προσκύνησις τῆς Τριάδος.
 Ἀρνησις ἐστὶν, ἐν τι τῶν τριῶν κάτω
 Βαλεῖν, Θεοῦ τε μὴ σέβειν συμφυῖαν.
 155 Πίσις δὲ διττή· ἡ μὲν ἐκ λόγου βίας,
 Ἡ καὶ δικαία· ἡ δ' ἐτοιμος συνδρομή.
 Λόγος γάρ ἐστιν ὁ προέδρος τοῦ λόγου.
 Ἐλπίς δ' ἀπόντος πράγματος συνουσία.
 Λύσιν δὲ ταύτης, τὴν ἀπόγνωσιν λέγω.
 160 Συμφυχίαν δὲ τὴν ἀγάπην ὀρίζομαι,
 Τὴν πρὸς Θεὸν δὲ, καὶ ὁδὸν ζωῆως.
 Μῖσος δ' ἀποστροφή τις, ἔχθρας ἐργάτις.
 Ὑπόκρισις δὲ, λανθάνουσα πικρία.
 Τιμὴ δὲ τοῦ Πλάσαντος, ἄνθρωπον φιλεῖν.
 165 Τοῦ πτωχίσαντος δ' αὐτὸν, ἡ πτωχῶν σχέσις.
 Φιλόξενος δ', ὃς οἶδεν αὐτὸς ὦν ξένος.
 Βίου γαλήνη δ' ἐστὶν, εἰρήνη φίλη.
 Ψυχῆς δὲ καὶ μάλισα, λώφησις παθῶν.
 Ἡ δ' ἔχθρα μοι δύσνοια καὶ διάσασις.
 170 Ἐχθρα δὲ καὶ πόλεμος, εὐρετὴς κακῶν.
 Ἄγνισμός ἐστιν ἡ Θεοῦ συνουσία.
 Βέβηλον οἴου καὶ βδέλυγμ' ἁμαρτίαν.
 Κάθαρσις ἐστὶν ἐκπλυσίς μολυσμάτων.
 Μολυσμὸν οἶδα καὶ τύπωσιν τῶν κακῶν.

137. Ὁ τέλει σπουδάζεται. Quo quisque fine studet, quo consilio.

138. Ἐνδεῶν. Rerum necessariorum.

140. Ἐξιλάσματος. Pollicitationem muneris placatorii.

142. Τί τῶν ἐμῶν. Rerum et actionum humanarum prædicatio.

148. Λόγον προσάντη, nempe φάσκειν, adversos sermones eloqui. Vat. λόγος προσάντης.

155. Ἐκ λόγου βίας. Ex vi verbi, id est, vi orationis persuadens.

157. Λόγος γάρ. Verbum enim præses est verbi, scilicet doctrinæ fidei, cui se immisceat, lumenque fidei in mentibus

METRICA VERSIO.

Quà quisque finire studet, dic hoc scopum.
 Δέησις est, hæc petere, quæ desunt tibi.
 Meliora spectat, quam προσευχὴν dicimus.
 Εὐχὴν, voves cum quicquam, ut places Deum.
 At ἐξιλάσμα, munus in honorem ferens.
 Ἐπαινος est, si quicquam laudas mei:
 Αἶνος, supremum laude si regem afficis.
 Modulata laus est ὕμνος, ut quidem arbitror.
 Cum cantione psalmus, est psalmodia.
 Rem qualis ipsa est, eloqui, hoc est veritas:

At qualis haud est, falsitas. Λογομαχία,
 Est sermo pugnax: quo nihil funestius.
 Jurare, dicti sistere est testem Deum.
 Si vera jures, istud est εὐορκία.
 Θρησκεία cultus dæmonum quoque dicitur.
 At εὐσέβεια Triadis est cultus sacræ.
 Negator, unum quisquis ex tribus locat
 Deorsum, eandem nec colit substantiam.
 Fides, vel est quam sermo robustus parit,
 (Et ista justa est,) facilis aut assensio.

	Scopus verò illud est, cui finis dirigitur.	Scopus.
	Rogationem credito esse petitionem rerum quæ desunt :	Rogatio.
	Precationem autem scito esse postulationem rerum præstantiorum;	Precatio.
140	Et votum esse promissionem expiationis :	Votum.
	Expiatio est munus ad honoris exhibitionem spectans.	Expiatio.
	Laudatio est aliquid ex meis prædicare.	Laudatio.
	Laus verò est laudatio religiosa ad Deum pertinens.	Laus.
	Hymnus est laus modulata, ut opinor.	Hymnus.
145	Psalmus cum cantu est melodia.	Psalmus.
	Res dicere, ut se habent, veritas est :	Veritas.
	Aliter verò, ac se habent, dicere, mendacium est. Verborum pugna,	Mendacium.
	Contentio est in verbis, quâ quid pejus in vitâ?	Contentio in verbis.
	Insjurandum est testificatio fidei, interposito Deo,	
150	Quæ si servetur, justum est juramentum.	
	Religionis vocabulum, scio etiam dici de cultu dæmonum.	Superstitio.
	Pietas autem est adoratio Trinitatis.	Pietas.
	Negatio verò est vel unam ex tribus personis in inferiorem ordinem	Negatio.
	Dejicere, et non colere unitatem divinæ naturæ.	
155	Fides duplex est; altera quidem, ex vi verbi,	Fides.
	Quæ et justa est: altera est facilis assensio.	
	Verbum enim præses est verbi.	
	Spes autem est cum re absente copulatio.	Spes.
	Hujus amissionem, desperationem appello.	Desperatio.
160	Arctam animorum conjunctionem, caritatem definio,	Amor Dei.
	Eam, quæ est ergà Deum, ad consequendam divinitatem.	
	Odium aversatio quædam est inimicitiae effectrix.	Odium.
	Hypocrisis autem est latens acerbitas.	Hypocrisis.
	Honos Creatoris est, hominem diligere :	Dilectio proximi.
165	Honos est ejus, qui se ipse pauperem fecit, ergà pauperes affectio.	
	Hospitalitatis studiosus est, qui se ipse novit esse hospitem.	Hospitalitas.
	Vitæ tranquillitas est pax gratissima :	Serenitas.
	Mentis verò maximè est affectionum sedatio.	
	Inimicitia mihi est malevolentia et dissensio.	Simultas.
170	Inimicitia quoque et bellum inventrix malorum.	
	Sanctitas est cum Deo conversatio.	Sanctitas.
	Profanum existima et execrabile peccatum.	Peccatum.
	Lustratio est ablutio inquinamentorum.	Lustratio.
	Inquinamentum scio esse ipsam animo mali informationem.	

accendat, atque omni firmitus ratione sibi eas subjiciat. Frustrà enim vox doctoris auribus excipitur, nisi Deus cor audientis misericorditer aperiatur.

164. Ἠλάσσετο. Sic emendavit Billius, ut sensus constet. Versus etiam qui sequitur, exigit, in quo Poëta ad

illud Prov. x, 14, alludit: *Honorat Deum, qui pauperis miseretur.*

167. Εἰρήνη. Vat. εἰρήνης φίλη. *Amica pacis.*

170. Εὐρετής. Vat. Ἐφευρετής.

172. Ἀμυχρίαν. Vat. ἀμαρτίας.

METRICA VERSIO.

Sermonis etenim præses est Sermo. Rei
Procul at remotæ firma spes me copulat.
Hanc frangit autem tetra desperatio.
Concors voluntas, charitas, amor ac Dei,
Ad summa certam sidera ostendit viam.
Aversio odium est, hinc simultas nascitur.
Occultum at odium dic quid est? hypocrisis.
Fictorem honorat quisquis hominem diligit:
Inopemque factum sponte, quisquis pauperes.

Quid hospitalis? hospitem qui se putat.
Tranquillus ævum, si studes paci, exiges.
Serena mens est, motibus sævis carens.
Quidnam simultas? improba est dissensio.
Bellum et simultas nil mali non excitant.
Quid sanctitas est? cum Deo consuescere.
Quidnam profanum, quidque sacrilegum? scelus.
Quidnam piament? sordium est deterisio.
Conspurcat autem vel typus solus mali.

- 175 Γάμος μὲν ἐστὶν ἔννομος σαρκῶν δέσιν·
 Ἡ παρθενεία δ' ἔκβασιν τοῦ σώματος.
 Οὗτος μοναχῆς, ὡς Θεῷ ζῇ καὶ μόνῳ.
 Μονὴ δέ μοι, σύνταγμα πρὸς σωτηρίαν.
 Ἄμαρτί' ἐστὶ τοῦ καλοῦ παρεκτροπή.
- 180 Ὁ μὴ φύσις τε καὶ νόμος χαρίζεται.
 Νόμος μὲν ἐστὶν ἔνδικος πρακτῶν ὅρος.
 Ἡ δ' ἐντολή μοι δεσπότου παρεγγυή.
 Παρανομί' ἐστὶν ἐν νόμῳ πονηρία·
 Ἀνομίαν οἶδα τὴν νόμων ἐλευθέραν.
- 185 Ἰουδαϊσμός ἐστιν, ὁ πρῶτος νόμος·
 Ὁ δεύτερος δέ, τοῦ πάθους μυζήριον.
 Ὁ μὲν σκιάδης, δαιμόνων ἀναιρέτης·
 Ὁ δὲ τρανός τε καὶ λύτης αἰνιγμάτων.
 Χριστοῦ δ' ἐνανθρώπησις, ἄλλη μου πλάσις,
- 190 Θεοῦ παθόντος σαρκικῶς ἐμῷ πάθει.
 Ὅς πάντα πᾶσιν ἀντέδωκε τοῖς ἐμοῖς.
 Ἐκ μὲν γυναικὸς ἦλθεν, εἰς Εὐὰς χάριν·
 Ἐκ παρθένου δέ· καὶ γὰρ ἐκ Πατρὸς μόνου
 Τὸ πρῶτον, ἄζυξ ἄζυγων. Ἡ δ' ἀπογραφὴ
- 195 Τῆς θείας αὐθις ἐγγραφῆς εἶχε τύπον.
 Ἡ σπαργάνωσις, ἀντὶ τῆς ἡμιμόσεως.
 Φόνος δὲ παιδῶν, νηπίων ἄρσις τύπων.
 Ἀστὴρ τρέχων δέ, προσκύνησις κτίσεως.
 Μάγοι δὲ προστρέχοντες, ἐθνῶν εἰσοδος.
- 200 Τὸ λουτρὸν ἦν κάθαρσις ὑδάτων ἐμῶν.
 Τὸ Πνεῦμα συγγένεια μαρτυρουμένη.
 Ἀλειψις ἡ νηστεία πρὸς ἐχθροῦ πάλην.
 Ἡ πείρα δ' ἦν ἔρευνα τῆς Θεοῦ πλοκῆς.
 Στέφος δ' ἀκανθῶν, ἐνδυσίς τε πορφύρας,
- 205 Ἐχθροῦ κράτους σύλησις ἐκ παλαισμάτων.
 Τρόπαιον ὁ σταυρὸς δὲ τοῦ ξύλου. ξύλου.
 Ἥλοι δὲ πῆξις τῆς ἐμῆς ἁμαρτίας.
 Εἴσω δὲ πάντα ταῖν χερσὶν ἀπλουμέναιν.
 Γεύσει δὲ γεῦσις ἡ χολῆς ἀντίστατος.
- 210 Ληστῶν δ' ὁ μὲν σέσωσσο πιτεύσας, Ἀδάμ·
 Ὁ δ' ἦν πονηρὸς, καίπερ ἐσταυρωμένος.
 Πένθος δὲ τοῦ παθόντος ἐκταῖον σκότος·

177. Μόνῳ. *Et soli*. Billius videtur legisse νόμῳ, qui vertit *legi*: quod certè monachum à viro fideli non secer- nit, qui legi et Deo servire debet.

180. Ὁ μὴ. Billius legit ὅμοι et refert ad καλοῦ, sed nul- lius codicis auctoritate nititur.

184. Ἀνομίαν. Videtur respicere ad illud Pauli 1 Cor. ix, 21: Τοῖς ἀνόμοις, ὡς ἄνομος, qui *sine lege est*, hunc scio *liberum esse à legibus*. Billius verò in suo codice le- git ἐνόμιον, et putat Gregorium alludere ad id quod est apud Paulum, nimirum, pios viros, atque omnibus

METRICA VERSIO.

Legitima thalamus corporum est connexio.
 At vita cœlebs, egredi est à corpore.
 Quid monachus? est qui vivit et legi et Deo.
 Μονή, salutis quæ studet soli cohors.
 Quid, quæso, noxa est? à bono deflexio,
 Natura mihi quod porrigit, lex et Dei.
 Lex, quæ gerenda necne sint, dictat mihi.
 Mandatum at est quod Dominus indixit meus.
 In lege quod fit improbè, est iniquitas.
 Legum soluta est vinculis at æquitas.

Judaismus prima lex: Christi crucis
 Lex at secunda dicitur mysterium.
 Umbrosa prima, dæmonum cultum opprimens;
 Secunda clara, veteris et dubia explicans.
 Humanitas Christi mea est refectio,
 Cùm carne passus est Deus noxam ob meam;
 Qui cuncta cunctis pro meis sua reddidit:
 Evæ in favorem fœminâ natus quidem,
 At virgine tamen, ut prius solo ex Patre;
 Injugibus injux. Orbis at descriptio,

- 175 Matrimonium est legitima corporum conjunctio. Matrimonium.
 Virginitas est egressio è corpore. Celibatus.
 Monachus is est, qui Deo vivit et soli. Monachus.
 Monasterium mihi videtur causâ salutis collecta multitudo. Monasterium.
 Peccatum est à bono exorbitatio, Peccatum.
- 180 Quod nec natura, nec lex indulget. Lex.
 Lex est justa rerum agendarum definita linea. Mandatum.
 Mandatum autem domini est præceptio. Iniquitas.
 Transgressio legis est in legem iniquitas.
 Immunitatem à lege scio legibus non esse adstrictam.
- 185 Judaismus est prima lex : Judaismus.
 Secunda autem, Christi passionum mysterium. Christianis-
 Prima quidem umbris involuta, dæmoniorum cultus erat extirpatrix; mus.
 Altera verò lucida et solutrix ænigmatum.
 Christi autem incarnatio, alia est hominis formatio,
- 190 Deo carnaliter perpeso, ob peccatum meum,
 Qui omnia pro omnibus meis reddidit.
 Ex foeminâ quidem prodiit in Evæ gratiam :
 Ex virgine autem : etenim ex Patre solo
 Prius prodiit; ex injugatis ipse injugatus. Orbis autem descriptio
- 195 Divinæ rursùs inscriptionis figuram gerebat.
 Fasciis involutus est, ob pristinam nuditatem.
 Cædes parvulorum, puerilium signabat abolitionem figurarum.
 Sidus currens, adoratum à creaturis Numen :
 Magi accurrentes, gentilium ingressus.
- 200 Baptisma ipsius erat purgatio aquarum mearum. Matth. iii.
 Spiritus divinæ cognitionis testimonium.
 Jejunium, unctio antè pugnam cum hoste.
 Tentatio erat exploratio divinæ unitiois.
 Corona spinea, indumentum purpureum,
- 205 Inimici potestatis expoliatio per luctationes.
 Trophæum veteris ligni, crucis lignum.
 Clavi, confixio mei peccati.
 Complectitur omnia manibus explicatis.
 Gustus (pomi) gustu fellis compensatur.
- 210 Ex latronibus alter credens salutem consecutus est; Adamus erat :
 Alter verò manebat sceleratus, quamvis cruci affixus.
 Luctus quidam Christi patientis erant tenebræ ad horam sextam factæ,

virtutibus expolitos, legi minimè subjectos esse, propterea quòd libenter, non autem gravatim, et tanquàm vi adacti, divinas leges exsequantur.

191. Ὅς πάντα πᾶσιν. Inobedientiam obedientiâ expia-
 vit : turpes meas voluptates crudelissimis cruciatibus.

203. Τῆς Θεοῦ πλοκῆς. Divinæ unitiois, copulationis cum Deo, exploratio, an esset Deus qui à jejuniis esuriret. Billius : Divini amoris specimen est tentatio.

212. Πένθος δὲ τοῦ παθόντος. Luctus ob Christum patientem tenebræ, quasi sole lugente Christum in cruce pendentem.

METRICA VERSIO.

Typum gerebat cœlitis. Quin fasciis
 Ob nuditatem voluit involvi meam.
 Nex parvulorum signat extinctos typos.
 Currente stellâ, condita Tonantem colunt.
 Cursus Magorum, gentium ingressum indicat.
 Baptismus undas ipsius purgat meas.
 Æqualis ipsi Spiritus testis venit.
 Ut cum hoste pugnet, ungitur jejuniis.
 Divini amoris specimen est tentatio.

Tom. II.

Corona spinis texta, purpurea et chlamys,
 Hostile luctâ spoliât imperium gravi.
 Crux est triumphus, arbor augusta, arboris.
 Clavi, meorum criminum confixio.
 Cuncta explicatis manibus ipse ambit suis :
 Fellis medetur gustui gustus malo.
 Unus latronum salvus ob fidem est, Adam :
 Manet alter, etiam fixus in cruce, improbus.
 Caligo passum luget : ac pro saxeis

F 7

- Πετρῶν δὲ ῥήξεις, τῶν πετρῶν ὑπέρμαχος.
 Νεκρῶν δ' ἔγερσις, εἰσοδός τ' εἰς πόλιν,
 215 Ἡ τῶν θανόντων εἰς ἄνω μετέσσις.
 Πλευρᾶς δὲ ῥεῦσαν αἷμα καὶ ὕδωρ ἅμα,
 Τὸ δισσὸν ἦν βάπτισμα, λουτροῦ καὶ πάθους,
 Ὅταν διώκτης κίνδυνον καιρὸς φέρῃ.
 Ἡ νεκρότης δὲ, τῆς ἐμῆς ἀναίρεσις.
 220 Ἡ δ' ἐκ νεκρῶν ἔγερσις, ἐξ ἄθου λύσις.
 Ἡ δ' εἰς ἄνω πορεία καὶ μ' ἄνω φέρει.
 Καὶ τὰπὶ τούτοις, δεῦρό μοι, σκεψώμεθα.
 Λαὸς μὲν ἐστὶ σύνταγμ' εἰς Θεοῦ σέβας.
 Ναὸς δὲ λαοῦ σεπτὸν ἀγνευτήριον.
 225 Θεῷ δὲ δῶρον, θυσίαι καθάρσιοι.
 Δώρων δοχεῖον ἀγνόν, ἡ θειόδοχος
 Τράπεζ'. Ἰερωσύνη δὲ ἀγνισμὸς φρενῶν.
 Θεῷ φέρων ἄνθρωπον, ἀνθρώπῳ Θεόν.
 Μυστήριον μὲν ἐστὶν ἄρρητον σέβας.
 230 Χάρισμα δ' οἶδα Πνεύματος θεῖαν δόσιν.
 Κήρυγμ' ἀδήλων, τὴν προφητείαν λέγω.
 Εὐαγγέλιον δὲ, τῆς νέας σωτηρίας.
 Ἀποστολὴν δὲ, συμμαχίαν κηρύγματος.
 Λόγου δὲ γνῶσιν, τὴν κατήχησιν, νέοις.
 235 Τὴν δὲ μετάνοιαν, πρὸς τὰ κρείσσονα εἰσφύνη.
 Ἐξόρκισιν δὲ, δαιμόνων ἐξαίρεσιν.
 Τὸ λουτρόν ἐστι δευτέρου βίου σφραγίς.
 Αἱ προσφοραὶ δὲ, τῆς Θεοῦ σαρκώσεως,
 Παθημάτων τε τῶν Θεοῦ κοινωνία.
 240 Σημεῖόν ἐστι θαῦμά γ' οὐκ εἰθισμένον.
 Πυρὸς δὲ γλῶσσαι, Πνεύματος ἐνδημία.
 Ὁ ψυχικὸς δ' ἄνθρωπος, οὐδέπω καλός.
 Ὁ σαρκικὸς δὲ, καὶ λίαν πάθους φίλος.
 Ὁ πνευματικὸς δὲ, οὐ μακρὰν τοῦ πνεύματος.
 245 Τίς δ' Ἀντίχριστος; πλήρες τοῦ θηρίου,
 Ἀνὴρ θυνάσης. Ἡ ἀπόστασις δὲ τίς;

213. Τῶν πετρῶν ὑπέρμαχος. *Petrarum propugnatrix, sapeorum cordium.*

220. Ἡ δ' ἐκ νεκρῶν. Sic habet Codex Vaticanus. Editi autem ἡ δὲ νεκρῶν.

226. Θεοδόχος. *Deum suscipiens.* Aliter Θεοδόχος, quæ victimam capiat. Aptissima vox utraque ad significantiam Eucharistiam de qua hic Gregorius. Hic Billius acriter carpit Leuvenclaium, hæreticum hominem, qui totum hunc Gregorii locum depravavit, et malâ fide reddidit. Primò quidem θυσίας καθαρσίους, notâ ad mar-

ginem appositâ, preces significare callidè innuit, quamvis Missæ sacrificium his verbis designari manifestum sit. Deindè verò Θεοδόχον τράπεζαν interpretatur, mensam quæ suffitus illos continet; cum vel mediocriter eruditi nôrint Θεοδόχον idem esse ac θυσίας δεχομένην. Misso ergò hoc veteratore agnoscamus, et dicamus cum Gregorio dona esse lustralia sacrificia, hoc est corpus et sanguinem Christi in Missâ, et horum donorum receptaculum esse mensam Θεοδόχον, id est sacrificia capientem, aut potius Θεοδόχον, id est susipientem Deum.

METRICA VERSIO.

Ruptura lapidum, cordibus pugnas init.
 At cum resurgunt mortui, atque urbem petunt,
 Ad supera, quos mors presserat, migrant loca.
 E latere manans sanguis et latex aquæ,
 Baptisma geminum est, hoc aquæ; illud sanguinis,
 Cum me periculis tempus infestum objicit.
 At mortis, ejus mors est extinctio.
 Me nigro ab orco, redditus vitæ, eripit.
 Ad supera tendens me quoque in cælum vehit.

Jam, quæ sequuntur, tu velim consideres.
 Λαὸς, coactum est agmen ad cultum Dei.
 Ναὸς, locus ubi sordibus plebs se expiat.
 Donum Tonanti lustricæ sunt victimæ.
 Quæ dona sedes excipit, mensa est sacra.
 Mentem sacerdos purgat, et sanctas facit,
 Hominem Deoque copulans, homini et Deum.
 Mysterium quid? cultus arcanus Dei.
 Charisma, sancti Spiritûs donum est sacrum:

- Petrarum fissura, petrarum propugnatrix :
 Mortuorum ad vitam reditus, et ingressus in urbem ,
 215 Eorum qui obierant, in cœlum translatio.
 E latere manans sanguis et aqua simul,
 Duplex est baptisma, aliud lavacri, aliud sanguinis,
 Cùm infestum tempus periculum affert.
 Mors ipsius, mortis meæ est abolitio.
 220 Ejus resurrectio, mea est ab inferno liberatio.
 In cœlum ascensus me quoquē sursùm evehit.
 Quæ prætereà supersunt, age, consideremus.
 Populus est collectio hominum ad Dei cultum.
 Templum autem venerandum populi sacrarium.
 225 Deo munus oblatum sunt victimæ lustricæ.
 Munerum venerandum receptaculum, est Deum suscipiens
 Mensa. Sacerdotium est sanctificatio animarum ,
 Deo conjungens hominem et homini Deum.
 Mysterium ineffabile quoddam est religiosum.
 230 Charisma scio esse divinum Spiritûs donum.
 Denuntiationem rerum abditarum prophetiam appello ;
 Evangelium verò, prædicationem novæ salutis ;
 Apostolicum munus quod suppetias venit Evangelio ;
 Institutionem puerorum de doctrinâ, catêchesin ;
 235 Pœnitentiam ad meliora conversionem ;
 Exorcismum, dæmonum expulsionem.
 Baptismus est secundæ vitæ sigillum.
 Oblationes, Dei incarnationis ,
 Et eorum, quæ passus est Deus, sunt participatio.
 240 Signum est res mira et insueta.
 Ignis linguæ, Spiritûs præsentia.
 Animalis homo est qui nondùm bonus est ;
 Carnalis autem, qui valdè cupiditatibus est deditus ;
 Spiritualis demùm, qui non longè abest à spiritu.
 245 Quis est Antichristus? plena veneno bellua,
 Homo potens. Quid etiam defectio?

Baptismus duplex.

Mortis Christi effectus.

Sacerdotis munus.

Mysterium.

Charisma.

Prophetia.

Evangelium.

Catechesis.

Pœnitentia.

Exorcismus.

Baptismus.

Oblationes.

Signum.

Animalis.

Carnalis.

Spiritualis.

Antichristus.

Defectio.

229. Σέβας. Religiosum Bill. Cultus arcanus Dei, res sacra.

233. Κηρύγματος. Hoc verbum absolute dictum, de Evangelio accipitur.

235. Τὴν δέ. Vat. καὶ τὴν μετανοίαν προφῆν εἰς χρείσσανα.

238. Αἱ προσφοραί. Altaris oblationes nihil aliud sunt, quàm quod nos Missæ nomine intelligimus : hoc est sacrificium illud, quo sacerdos Deo Patri corpus et sanguinem Christi offert. Προσφορά namque à verbo προσφέρειν manat : quod quidem, cùm absolute ponitur, idem est

ac ἱερουργεῖν, et λειτουργεῖν, et ut Latini loquuntur, sacris operari, sacra facere. Vult igitur Gregorius Missarum oblationes hoc nobis conferre, ut Christi incarnationi, ejusque cruciatibus communicemus, quemadmodum ipse loquitur infrâ Lib. 2, Sect. 1, Carm. 1, vers. 49 et 50 :

Οὐκ ἔτι μὲν θυέσσιν ἄγνοῖς ἐπὶ χεῖρας ἀείρω,

Τοῖς μεγάλαις Χριστοῦ μὴ γινόμενος πάθεισιν.

Non jam amplius ad sancta sacrificia manus attollo,

Magnis Christi admixtus passionibus.

METRICA VERSIO.

Obscura cùm quis prædicat, prophetia.
 Novam salutem sermo fert evangelus :
 At concionem missio sacram juvat.
 Doctrina pueris tradita, est catechesis.
 Metanœa, cum quis corrigit vitam improbam.
 Pelluntur at cùm dæmones, exorcisis.
 Signum, secundæ balneum est vitæ sacrum.
 Oblationes, carnis assumptæ à Deo,

Horumque, passus quæ Deus, perceptio.
 Res mira signum est, præter et morem incidens.
 Præsentem at ignis Spiritum linguæ indicant.
 Animalis autem quisquis est, nondùm est probus.
 Carnalis ille est, vitia quem fœda obsident.
 At spiritualis eminùs carnem fugit.
 Quid Antichristus? bellua venenum vomens,
 Vir opibus amplis. Quid item defectio?

- Ὁ παγκάκιζος ἀρτίως ἀποστάτης,
 Ἡ τε κρατοῦσα νῦν Θεοῦ διαίρεσις·
 Μεθ' ἣν ὁ Χριστὸς αὐθις ἐν δόξῃ Πατρός,
 250 Ὅσον φανῆναι σῶμα τοῖς θεοκτόνοις.
 Μεθ' ἣν ἀνάσασις, ἡ δέσις τοῦ συνθέτου·
 Μεθ' ἣν τὸ συμπέρασμα, τῶν ὄντων λύσις·
 Ἐστὶ δὲ δὴ τις πρὸς τὸ κρεῖσσον ἀλλαγή·
 Μεθ' ἣν κρίσις τε καὶ φόβος. Τίς δ' ἡ κρίσις;
 255 Οἰκτεῖον ἔνδον τοῦ συνειδότος βάρος,
 Ἡ κουφότης, νόμου τε πρὸς βίον σαθρή.
 Μακαριότης δ' ἔμοιγε ἡ εὐζωία.
 Τίς δ' ἡ βασιλεία; τοῦ Θεοῦ θεωρία,
 Σὺν ἀγγέλοις τε δόξα καὶ ὑμνωδία.
 260 Σκότος δὲ τοῖς κακίμοις, ἐκ Θεοῦ πεσεῖν·
 Σκόληξ δὲ, πῦρ τε, τήξις ὑλικοῦ πάθους.
 Εἰ δ' ἄλλο τοῦδε κρεῖσσον, οὐκ ἔξω Θεοῦ.
 Τύχη δὲ, καὶ πρόνοια, καὶ εἰμαρμένη·
 Ἡ μὲν, τὸ συμβάν αὐτομάτως, λόγῳ δίχα·
 265 Ἡ δ', οἰακισμὸς, ὃ φέρει τὸ πᾶν Θεός·
 Ἡ δ', εἰρμὸς, οἶμαι, τῶν Θεῷ τυπουμένων.
 Ταῦτ' ἔστιν ἡμῖν ἐκτύπως ὀρίσματα.

ΛΕ'.

Εἰς ΠΕΝΙΑΝ ΦΙΛΟΣΟΦΟΝ

- Χαίρεις, τρυφῶν, σὺ τῇ νόσῳ, εἴτ' εὐπορεῖς;
 ἔχεις κακὸν μὲν, φάρμακον δὲ τῆς νόσου.
 Ἄλλος πένης μὲν, ἐγκρατὴς δέ· τρισμακάρ
 Ὃς οὔτε δεινὸν, οὔτε φάρμακον ἔχει.
 5 Τὸν πλούσιον μὲν, τῶν παθῶν δὲ ἥσσονα,
 Τότε προτιμῶ τοῦ πένητος καὶ σοφοῦ,
 Ὅταν τὸν ισχύοντα πάραπληξία
 Τοῦ μὴ νοσοῦντος, ἀσθενεστέρου δὲ γε.

ΛΣ'.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΥΤΗΣ.

- Ἐγὼ τις ὑποσερὸς χαλεπῶς, καὶ πολλὰ πορίζων
 Φάρμακα τοῖς πάθεσιν· ἄλλος ὑγεινότατος,

247. Ἀποστάτης. Arium significat, à quo scissa divinitas: vel Julianum apostatam, quo nomine eum appellat. —Fortè utrumque, si legas ἥτε, aut. (Not. Edit.)

256. Νόμου τε πρὸς βίον σαθρή. Et vitæ ad trutinam legis inquisitio.

METRICA VERSIO.

Apostata ille pessimus, nuper vicens,
 Dominatur et quæ nunc Dei divisio:
 Post quam in paternâ gloriâ Christus polo
 Veniet, videndus corpore à theoctonis;
 Post quam resurgent corpora, atque animis suis
 Jungentur. At tunc expletio, solvens omnia:
 Meliore cuncta quæ tamen vertet statu.
 Censura tunc, et tunc metus corda obiterens:
 Censura mentes conscias intus gravans,

Levânsve, trutina legis et vitæ simul.
 Felicitas quid? Vivere beatum. Quid et
 Cæleste regnum? Visio summi Dei,
 Et cum beatis gloriam huic dare angelis.
 Caligo quidnam est improbis? labi à Deo.
 Materiam et ignis, vermis et, crassam liquant.
 Quòd si quid hoc est melius, haud extrâ est Deum.
 Quid sors, pronœa, quidnam item fatum tibi?
 Quodcumque casu contigit, sors id mihi:

- Longè sceleratissimus nuper vicens apostata,
 Et quæ nunc dominatur Dei divisio :
 Post quam Christus iterum veniet in gloriâ Patris,
 250 Monstraturus corpus suum deicidis; Zach. xvi.
 Dehinc resurrectio, quæ est nova corporis et animæ conjunctio;
 Post quam consummatio, universitatis dissolutio : Consummatio.
 Est autem illa quædam in melius immutatio;
 Postea judicium et metus. Quid verò judicium? Judicium.
 255 Proprium, cujus intus sibi quisque conscius est, onus,
 Vel levitas, et legis ad vitam exactio.
 Felicitas, ut opinor, est beata vita. Beatitudo.
 Quid verò regnum cœleste? Dei contemplatio, Cœleste reg-
 Cum angelis communis gloria, et laudum divinarum celebratio. num.
 260 Tenebræ autem improbis, Deo excidere : Tenebræ.
 Vermis, ignis, carnalis libidinis eliquatio.
 Si quid eo melius est, non est extrâ Deum.
 Supersunt, fortuna, providentia, fatum : Fortuna.
 Fortuna est quicquid fortuito accidit, absque ratione;
 265 Providentia est clavus quo hanc universitatem regit Deus; Providentia.
 Fatum deniquè est certus ordo, ut arbitror, Dei decretorum. Fatum.
 Hæ sunt nobis quædam delineationes.

XXXV.

DE PHILOSOPHICA PAUPERTATE.

*Aliàs Bill. 130,
p. 196.*

- An lætaris, tu qui delicias sectaris, in morbo, quòd dives sis?
 Malo quidem laboras : sed est tibi remedium morbi.
 Alius contra pauper est, sed temperans : ter felix ille,
 Qui nec ullum malum, nec remedium mali habet.
 5 Divitem quidem, cupiditatibus autem victum,
 Tunc præponam pauperi et sapienti,
 Cùm prætulero robustum ex dementia
 Homini qui morbo non laborat, minùs autem fortis est.

*Pauper sapiens
diviti cupidita-
tibus servienti
præponendus.*

XXXVI.

DE EODEM ARGUMENTO

*Aliàs Murator.
200. pag. 196.*

- Esto quis graviter morbidus, et multa comparans
 Pharmaca suis morbis : alter sanissimus,

261. Πάθος. Al. πάχος. *Crassæ molis absumptio.*
 266. Εἶρημός. *Ordo, series Dei decretorum.*

267. Ἐκτύπος. *Ad specimen cusæ, exarata rerum defini-
tiones.*

METRICA VERSIO.

Pronœa clavus, cuncta quo regit Deus;
 Fatumque, rerum nexus, æternus Pater
 Quas sculpsit. Hi sunt termini nostri breves.

XXXV. DE PHILOSOPHICA PAUPERTATE.

(Billio interprete.)

Lætaris, æger, cuncta quòd tibi suppetant?
 Medicamen, hunc quo lenias morbum, est tibi.
 Felix at alter : pauper est, sed continens,

Tom. II.

Cui nec malum ullum, pharmacum nec est mali.
 Ipse opibus amplum, crimine sed omni obrutum,
 Tunc anteponam pauperi et probo viro,
 Cùm, quem furoris reddidit fortem impetus,
 Prætulero sano, sed minùs forti tamen.

XXXVI. DE EODEM ARGUMENTO.

(A. B. Caillau interprete.)

Esto quis ægrotus graviter, morbisque requirat
 Pharmaca multa suis : nulla sed alter habens

G 7

Φάρμακον οὐδὲν ἔχων· πότερον τούτων μακαρίζεις;
 Τὸν ῥ' εὐεκτοῦντα· οἶδ' ὅτι καὶ γὰρ ἅπας·
 5 Οὕτω τὸν χρήζοντ' ὀλίγων, κὰν σφόδρα πένηται,
 Πρὸς τοῦ πλουτοῦντος χρήμασι καὶ πάθεσι.

ΛΖ'.

Εἰς τὴν ὑπομονήν.

Ὅταν τιν' εὖρης εὐπαθοῦντα τῶν κακῶν,
 Γίνωσκε τοῦτον τῷ τέλει τηρούμενον.
 Ὅταν καλόν τιν' ἐν κακοῖς, καθάρσιον
 Τὴν θλίψιν ἴσθι· δεῖ γάρ, εἴ τι καὶ μικρὸν
 5 Ἰλύος ἐφέλκει, τοῦτο ρυφθῆναι πόνοις,
 Ὡς μηδὲν εἰς πύρωσιν ἔλθῃ τῶν κακῶν·
 Ἡ πείραν εἶναι καὶ πάλην τοῦ δυσμενοῦς,
 Θεοῦ διδόντος, ὡς ἀναρρήτης μέγας.
 Ἰὼβ τε ταῦτα πειθέτω νικηφόρος.

ΛΗ'.

Εἰς τὴν αὐτήν.

Εἴ τις ἐὼν κακίης συγερὸν τέκος ἐνθα τέθηλας,
 Ταῖς πυμάταις βασάνοις ἴσθι φυλασσόμενος.
 Εἴ τις ἄριστος ἐὼν κύρσας τραχέος βιότοιο,
 Ὡς χρυσὸς χράνοις ἴσθι καθαιρόμενος·
 5 Ἡ φθονεροῖο πάλῃ κάμνων δέμας, ἄλλος Ἰὼβ τις,
 Ὡσκειν ἀεθλήσας σέμμα νίκης φορέοις.
 Τῷ μήτ' εὐθαλέων τέρπου φρένα, μήτε μόγοισι
 Κάμπτεο, χριζοφόρῳ πάντα φέρων κραδίῃ.

ΛΘ'.

Εἰς τὴν τύχην καὶ φρόνησιν.

Εφησε τίς που τῶν φιλοχρύσων τάδε·
 Θέλω τύχης σαλαγμὸν, ἢ φρενῶν πίθον.
 Πρὸς ὃν τις ἀντέφησε τῶν φιλοφρόνων·
 Ῥάνις φρενῶν μοι μᾶλλον, ἢ βυθὸς τύχης.

XXXVII. 3. Ὅταν καλόν τιν' ἐν κακοῖς. Itā Vat. Edit. ὅ-
 ταν τιν' ἐν κακοῖς τῶν καλῶν.

6. Ὡς μηδὲν εἰς πύρωσιν ἔλθῃ τῶν κακῶν,
 Ἡ πείραν εἶναι καὶ πάλην τοῦ δυσμενοῦς.
 Geminos hos versus, qui desiderantur in Edit. Par.,

Leu. agnoverat in suā, et latinè reddiderat. Id quo
 quidem non possum quin mirer et laudem hominis
 hæretici bonam fidem, qui ipse profert, agnoscitque
 Gregorii verba, quæ errorem suum de igne purgatorio,
 vel, ut ipsius verbo utar, igne exploratorio, penitus sub-

METRICA VERSIO.

Pharmaca sit sanus : quem dixeris esse beatum?
 Qui valet, exclamas ; clamat et omnis homo.
 Indiget hic paucis, pauper licet ; ille sed auro
 Affluit atque malis : hic tibi primus erit.

XXXVII. DE PATIENTIA.
 (A. B. Caillau interprete.)

Si prosper occurrat forsā tibi malus,

Hunc crede servatum ultimæ sententiæ :
 Sin justus in malis, dolores hos puta
 Lustrationem ; si quid est enim, licet
 Parvum, luti super, decet molestiis
 Purgari, in ignes ut mali cadat nihil ;
 Tentantis aut duram esse luctam dæmonis,
 Deique donum, victor ut niteat magis.
 Job ista suadeat triumphator tibi.

Pharmacum nullum habens; utrum beatum dixeris?

Benè valentem: (scio omnes ità dicturos;)

5 Sic indigentem paucis, quamvis valdè pauperem, (felicem prædicabis)

Præ divite opibus et malis.

XXXVII.

DE PATIENTIA.

Aliàs Murator.
190, pag. 172.

Cùm repereris improborum aliquem prosperè utentem rebus,

Scito illum extremo reservatum iudicio.

Cùm probum aliquem videris afflictum, lustrationem

Hanc esse afflictionem scito; oportet enim, si quid etiam exiguum

5 Cœni contractum sit, hoc purgari per molestias,

Ut nihil malorum ignis incendio servetur;

Aut tentationem esse et luctam inimici,

Deo præstante, ut victor renuntietur.

Job hæc tibi persuadeat victoriam adeptus.

XXXVIII.

DE EODEM ARGUMENTO.

Aliàs Murator.
195, pag. 170.

Si quis existens malitiæ miserum germen hîc flores,

Extremis suppliciis scito te servatum.

Si quis optimus existens incidisti in duram vitam,

Tanquàm aurum in fusoriis scias te purgari:

5 Aut si ob invidi luctam æger es corpore, alterum Job esse (scias),

Ut cùm certaveris, coronam victoriæ referas.

Quare neque prosperis animum oblecta, neque adversis

Frangaris, christiano omnia ferens corde.

XXXIX.

DE FORTUNA ET PROVIDENTIA.

Aliàs Bill. 68,
pag. 156.

Dicebat olim avarus quispiam hæc verba:

«Malo fortunæ guttam, quàm mentis dolium.»

Ad quem sic respondit sapiens:

«Gutta mentis mihi potior, quàm dolium fortunæ.»

vertunt, et Ecclesiæ doctrinam mirè confirmant: sic hos versus reddit Leuv.: *Ut ne quid mali supersit exploratorio purgandum igne, vel Deo concedente, periculum de nobis fieri necesse est, et cum adversario luctandum, ut quis magnus renuntietur.* Dubium non est quin Gregorius ad

verba Apost. 1 Cor. iii, 13, alludat: *Uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit.*

XXXVIII. 8. Χριστοφόρος.. κραδίη. MSS. Χριστοφόρος.. κραδίης. Ibid. Φέρων, fortè φέρειν, ac sic vertendum: *Christiani cordis est omnia perferre.*

METRICA VERSIO.

XXXVIII. DE EODEM ARGUMENTO.

(A. B. Caillau interprete.)

Si quis fortè mali flores hoc germen in orbe,

Te tormenta manent ultima, crede mihi.

Si vitæ duro cecidisti in tramite justus,

Aurum te, credas, excoquit ignea vis:

Factus es aut Jobus membris languentibus alter,

Dæmonis ut victor, præmia larga feras.

Ne lætis jubiles rebus, neque casibus unquàm
Cede malis, patiens omnia corde pio.

XXXIX. DE FORTUNA ET PRUDENTIA.

(Billio interprete.)

Avarus olim quispiam hoc dixit: «Bonæ

» Mihi gutta sortis est prior mentis cado.»

Ad quem hoc rejecit quispiam prudentium:

«Mihi gutta mentis est prior sortis mari.»

M'.

Εἰς τῶν ἀνθρώπινων ματαιότην.

Οἱ τοὺς ἀραχνῶν ἐκμιμούμενοι μίτους,
 Καὶ τοῖς ἀφαυροῖς ἐντροφῶντες τοῦ βίου,
 Ἰστωσαν ὡς εὐληπτα καὶ αὖραις πέλει
 Τὰ τερπνὰ πάντα τοῦ ἀραχνώδους βίου.
 5 Οἱ τοὺς θρόνους ἔχοντες ὠραισμένους,
 Καὶ ταῖς ρεύσαις ἐξοχαῖς ἐπηρμένους,
 Σκοπεῖτε τὴν ἀφευκτον ἐσχάτως δίκην,
 Ὡς οὐδὲν αὐτὴν οὐδαμῶς παραδράμοι.

XL. ARGUMENTUM. *Brevissimum hoc Poëma latinè tantum extat apud Billium, ad calcem carminum græcorum.*

METRICA VERSIO.

XL. DE RERUM HUMANARUM VANITATE.

(A. B. Caillau interprete.)

Qui fila deducunt aranæ velut,

Brevisque gaudent marcidis vitæ bonis,

Afflantibus rapi faciliè ventis sciant,

Quæ vitâ in hac placent araneis pari.

XL.

DE RERUM HUMANARUM VANITATE.

*Alias Bill. la-
tinè tantum, p.
308.*

Qui araneorum imitantur fila
Et citò marcentibus delectantur rebus vitæ,
Sciant quàm facilè in auràs ferantur ac dissipentur
Quæcumque placent in vitâ telis araneorum simili.
5 Qui thronos tenetis splendentes,
Et ob fluxas dignitates elati estis,
Considerate inevitabilem extremam ultionem,
Ut nihil ipsam ullo modo possit effugere.

Nusquàm græcè fuit Editum. Textus græcus, qui sequitur, è Cod. Reg. 1277 desumptus est.

METRICA VERSIO.

Vos qui tenetis luce fulgentes thronos,
Fluxâ superbi dignitatum gloriâ,

Videte pœnas ultionis ultimas,
Quas fugere nullis artibus potest homo.

ΒΙΒΛΟΣ Β'.

Ε Π Η Ι Σ Τ Ο Ρ Ι Κ Α .

ΤΟΜΗ Α'.

ΠΕΡΙ ΕΑΥΤΟΥ.

Α'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΚΑΘ' ΕΑΥΤΟΝ.

- Χριστέ ἀναξ, ὃς ἀγναῖς ποτ' ἀειρομέναις παλάμησι
Σταυροτύποις Μωσῆος ἐπ' οὐρεῖ σοῦ Ψεράποντος,
Ἰκλινας Ἀμαλῆκ ὁλοὸν σθένος· ὃς τε ταθείσαις
Χείρεσιν ἐν βόθρῳ Δανιήλ ὑπο, θεινὰ λεόντων
5 Χάσματα καὶ φρικτὰς οὐύχων ἐπέδησας ἀκωκάς·
Ὄν διὰ καὶ μεγάλου ἀπὸ κήτεος ἔκθορ' Ἰωνᾶς
Εὐξάμενος, καὶ χεῖρας ἐνὶ σπλάγχνοισι τανύσσας·
Ἐν φλογὶ δ' Ἀσσυρίῃ θροσερόν νέφος ἀμφεκάλυψε
Θαρσαλέους τρεῖς παῖδας, ἐπεὶ χέρας ἐξεπέτασσαν·
10 Ὡς ποθ' ὅλην ζείουσαν ὑπεῖρ ἄλα πεζὸς ὁδεύσας,
Κύματα καὶ ἀνέμων μένος ἠύνασας, ὥς κε μαθητὰς
Ἐκ πελάγους ἐρύσειας ὀρινομένους ὑπ' ἀήταις·
Πολλοῖς δ' αὖ ψυχὰς τε καὶ ἄψαυ λύσας νούσων,
Οἷα Θεός, κρανθεὶς δὲ βροτὸς, Ψητοῖσιν ἐμίχθης·
15 Ὄν τὸ μὲν ἦες ἄνωθε, τό δ' ὕστατον ἄμμι φαάνθης,
Ὡς με θεὸν τελέσειας, ἐπεὶ βροτὸς αὐτὸς ἐτύχθης·
Ὡδὲ μάκαρ καὶ ἐμοὶ Θεὸς Ἰλαος ἐλθέ καλεῦντι·
Ἐλθ' ἐπὶ χεῖρα φέρων Θεὸς Ἰλαος, ὥς με σαώσης
Ἐν πολέμῳ, καὶ Ψησι, καὶ ἐν φλογὶ, καὶ ἀνέμοισι
20 Τειρόμενον, καὶ μοῦνον ἐς οὐρανὸν ὄμμα φέροντα.
Καὶ γάρ θηΐ Ψήρες τε, καὶ ἄγριον οἶδμα θαλάσσης,
Καὶ θῆρις ζονόεσσα, καὶ αἰθομένου πυρὸς ὄρμη,
Πάντα κακοὶ τελέθουσι βίου δηλήμονες ἄνδρες,
Οἱ ῥα Θεὸν φιλέοντας ἀπεχθαίρουσι μάλιχα,

I. ARGUMENTUM. Hoc in egregio Poëmate communem mortalium sortem, suamque ipsius maxime miseratur Gregorius, qui contemptis opibus, conjugio, et vitæ illecebris omnibus, Satanæ tamen insidias ac tela penitus effugere non potuerit; imò viatoris instar illius, qui ab Jerusalem in Jericho descendebat, gratiâ Christi quasi veste spoliatus, impositisque plagis semivivus jaceret; ac quod bonum erat, cernere vix posset, aut certè desiderare. Tum elegantissimâ omnium similitudine, platano pinove perenni fronde vernanti se comparat, quam exundans hyme fluvius dum alluit, ipsam labefactis sensim omnibus retinaculis in præceps veluti suspensam primum exponit, extremisque ac tenuissimis ra-

dicibus adhuc hærentem funditus mox abrumpens, in medios detrahit vortices, et magno in cautes fragore protrudit; ubi frequentissimo imbre ac perpetuâ colluvie computrescens, ignobile lignum tandem in littore jacet. Undè cum Jeremiâ optans capiti suo aquam et oculis fontem lacrymarum, ut maculas suas eluat, ad solitudinem vehementius aspirat. In eâ tamen pugnas de fide, à Macedonianis forsân excitatas solitariis, inveniri significat, caritatémque ac pacem nomine tantum retineri.

Scriptum est hoc Poëma anno 371. Extat apud Bill. n. 2, pag. 31.

TIT. Περὶ τῶν καθ' ἑαυτόν. Titulum hunc suppedita-

METRICA VERSIO.

I. DE REBUS SUIS.
(Billio interprete.)

Christe Deus, qui castra Amalec sævasque cohortes
Fregisti, turpique fugæ lethoque dedisti,
Dum tuus extentas Moses ad sidera palmas,
Signantésque crucem, sublimi in monte levasset:
Qui, tendente manus etiam Daniele prophetâ
In foveâ, horrendos unguis atque ora leonum
Vinxisti, rabidum pellens de corde furorem:

Per quem etiam magni Jonas è faucibus imis
Exiit ceti, postquàm pia vota precésque
Concepit, medióque manus in ventre tetendit;
Roscidáque egregios juvenes nubecula textit,
Assyriâ in flammâ tendentes brachia sursum:
Quique etiam quondâm ferventes æquoris undas
Calcasti, ventósque graves, fluctúsque feroces
Sedasti, dum discipulos sidente periculo
Extrahis, horrendi jactatos turbine venti:

LIBER II.

POEMATATA HISTORICA.

SECTIO I.

DE SEIPSO.

I.

DE REBUS SUIS.

- Rex Christe, qui, puras olim manus famulo tuo Mosè
In modum crucis extollente in monte,
Vertisti Amalecis perniciosum robur, quique extensis
Manibus in foveâ à Daniele dira leonum
5 Ora et horribiles unguium acies compressisti :
Per quem etiam Jonas ex ingenti ceto exilivit,
Postquàm oravit et manus in visceribus tetendit;
Et in flammâ Assyriæ nubes roscida circumdedit
Magnanimos tres pueros, qui manus expanderant :
10 Quique aliquandò mare intumescens pedibus calcans
Fluctus et ventorum violentiam sedasti, ut discipulos
Ex mari erueres vento agitados,
Qui rursus multorum animos et corpora morte liberasti,
Utpotè qui Deus, ac homo factus, mortalibus permixtus es,
15 Quorum quidem alterum in principio fuisti; alterum postremò nobis apparuisti,
Ut me deum perficeres, postquàm ipse homo factus es;
Huc adsis etiam mihi invocanti, beate et misericors Deus,
Huc adsis manum prætendens, misericors Deus, ut salvum me facias
In bello, et inter feras, et ventos, et flammæ,
20 Oppressum, ac oculos tantum in cælum tollentem.
Nam et feræ et atrox maris tumor,
Et bellum lamentabile, et ignis ardentis impetus,
Omnia hæc sunt improbi homines, vitæ perniciēs,
Qui præcipuè oderunt Dei amatores,

runt regii Codices. Edit. Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ περὶ καθ' ἑαυτὸν ἔπη, δι' ὧν παροξύνει λεληθότως ἡμᾶς πρὸς τὸν ἐν Χριστῷ βίον. Primitias Carminum Gregorii appellat Scholiastes poemata istud et proœmium, vice precis, in quo de omnibus, quæ in vitâ contingunt, disserit, et enarrat heroico carmine omnia quorum ipse in vitâ suâ periculum fecit. Προοίμιον ἐν σχήματι εὐχῆς, ἐν ᾧ φιλοσοφεῖ περὶ ὅλων τῶν ἐν τῷ βίῳ. Διηγείται δὲ σχεδὸν τὰ ὧν κατὰ πᾶσαν αὐτοῦ τὴν ζωὴν πεπειράται. Δι' ἐπῶν προοίμιον.

8. Δροσερόν. Coisl. δροσόν.

12. Ἀήταις. Itâ Coisl. Mendosè in Editis αἰταις.

13. Ἄψια. Glos. μέλη.

14. Κρανθεῖς. Coisl. κρηθεῖς. Sup. lin. γερόμενος.

17. Ὡς με μάκαρ etc. Nonnulli Codices antè hunc versum, sicut et Editi, istum exhibent Ὡς με μάκαρ καὶ ἐμοὶ Θεὸς Ἰλαος, ὥς με σωσῆς; alii verò non eum agnoscunt. Ipsum omisimus, ne fædam cum duobus sequentibus tautologiam exhiberet.

21. Καὶ γάρ. Reg. unus καὶ γάρ. Ea quæ suprâ de Amalecitis, leonibus, ceto, fornace ignis, et mari fluctibus agitato cecinerat Gregorius ad propositum accommodat. Bill.

22. Αἰθομένου. Reg. αἰθόμενη.

24. Ὁ ῥα. Coisl. οἷ τι.

METRICA VERSIO.

Quique etiam multorum animas et corpora morbis
Solvisti : (nam cuncta potes terræque marique ;)
Mortalis verò factus, mortalibus ægris
Junctus es; et cujus deitas antiquior omni
Temporis est spatio, tandem cum corpore nobis
Visus es, ut miseros vitæ immortalis honori
Assereres, postquàm corpus mortale subisti :
Sic quoquè tu facilis nostræ, bone Christe, saluti;
Sic quoquè tu facilis venias, bone Christe, vocanti,

Sic protende manum, Deus optime, méque periculo
Eripe, tum bello atque feris, tum turbine sævo
Ventorum et flammis hostilibus undiquè pressum,
Ac solum in cælos animumque oculosque ferentem.
Namque et fluctus atrox, et lamentabile bellum,
Immanésque feræ, furibundus et impetus ignis,
Sunt scelerati homines, vitæ certissima pestis,
Qui claros virtute viros, Numénque colentes
Æthereum persanctè, odio insectantur acerbo,

Scriptum an.
571.
Atias Bill. 2,
p. 51.

Extendente
manus Moyse
Amalec vincitur.
Exod. xvii.

Daniel in fo-
veâ à leonibus
liberatur.
Dan. xiv.
Jonas è ventre
ceti exilit.
Jon. ii.

Pueri in for-
nace Babylonicâ.
Dan. iii.

Christus Dis-
cipulos liberat.
Matth. xiv.

Morbos animas
et corporis sanat.
Matth. xv.

Opem Christi
petit adversus
malos.

Mali oderunt
Deum amantes,
nec judicium
contremiscunt.

- 25 Οὔτε δίκην τρομέοντες ἐσύζερον ἀντιώσαν,
 Οὔτε βροτῶν ἀλέγοντες, ὅσοι συζέουσιν ἀλιτρών.
 Τῶν μ' ἀπόεργαθε, Χριστέ, καὶ ἐνδυκέως με φύλαττε
 Ἀμφὶς ἔχων πτερύγεσσι τεαῖς, καὶ κήδεα λυγρὰ
 Σεῖο, Ἀναξ, θεράποντος ἐκάς βάλε, μηδὲ βαρεῖαι.
- 30 Μέρμηραι θονόειεν ἐμὸν νόον, ὥς ὅδε κόσμος,
 Καὶ κόσμου μεθέων δειλοῖς μερόπεσιν ἐγείρει,
 Δάπτων, οἷα σίδηρον ἰὸς, θεοειδέα μορφὴν
 Ἐνδοθι, συμφυέα τε τιθεῖς χθονὶ κρείσσονα μοῖρην,
 ὥς μὴ χοῦν ἐρύσειεν ἄνω βρῖθοντ' ἐπὶ γαῖαν
- 35 Ψυχὴ· χοῦς δὲ βάλοι ψυχὴν πτερόεσσιν ἔραζε
 Δύσμορον, ἰλυόεσσιν ἐν ἔργμασι σαρκωθεῖσαν.
 Δοιαὶ γάρ τε πύλαι θνητοῖς συζεροῦ θανάτοιο.
 Καὶ ῥ' οἱ μὲν κακίης θολερὴν φρεσὶν ἐνδοθι πηγὴν
 Τίκτουσιν, τοῖς αἰὲν ἀτάσθαλα ἔργα μέμηλε,
- 40 Καὶ θέμας, ὑβριζῆς τε κόρος, καὶ μήδεα λυγρὰ·
 Οἱ σφεας ὀτρύνοντες ὑπερβάσιν ἐς ἅπασαν,
 Τέρποντ' ἀμπλακίῃ, σφέτερον μόρον ἀμφαγαπῶντες·
 Οἱ δὲ Θεὸν καθαρῇσι νόου λεύσσοντες ὀπωπαῖς,
 Καὶ κόσμου συζέοντες ἀναιδέος ἔκγονον ὕδριν,
- 45 Λυπροῦ ἐκάς ζῶσιν βιότου σκιοειδεῖ σαρκί,
 Καὶ γαῖαν πατέουσιν ἐλαφροτέροισι πόδεσσιν,
 Ἐσπόμενοι καλέοντι Θεῷ, καὶ πνεύματι κοῦφοι,
 Μύσαι κρυπτομένης ζωῆς Χριστοῦ ἀνακτος,
 ὥς κεν λαμπομένης, πότ' ἐς ὕπερον ἀγράφωσιν.
- 50 Ἀλλὰ καὶ ὥς βιότοιο κακαῖς πείρονται ἀκάνθαις
 Χρειοῖ ἀναγκαίῃ, καὶ ἔκτοθι μυρία δαίμων
 Λυσσῆεις κακοεργὸς ἐμήσατο κέντρα μόροιο,
 Ἀ μελέοις θνητοῖσι· καὶ εἶδει πολλάκι κεῦθων
 Ἐσθλῷ λυγρὸν ὄλεθρον, ὅτ' ἀντίβια πτολεμίζων
- 55 Χάζεται. Τοῖον γὰρ ἐπ' ἀνδράσι λοιγὸν ὑφαίνει,
 Οἶον ὅπ' εἶδατι χαλκὸς, ὅτ' ἰχθύσι κῆρα φέρησιν,
 Οἱ ζώην ποθέοντες, ἐνὶ σπλάγχνοισιν ὄλεθρον
 Εἵρυσαν ἀπροιδή, σφέτερον μόρον ἀμφιχανόντες.
 ὥς καὶ ἐμοὶ θολόμητις, ἐπεὶ ζόφον ὄντα μιν ἔγνω,
- 60 Ἐσσάμενος χροά καλὸν, ἐπήλυθε φωτὶ εἰσικῶς,

28. Κήδεα. Itā Coisl. et sup. lin. βλάβας χαλεπάς. Edit. κύδεα.

30. Μέρμηραι. Sup. lin. Reg. 991, 992, μέριμναι.

34. Βρίθοντ'. Schol. βαρύνοντα.

36. Ἰλυόεσσιν ἐν ἔργμασιν. *Terrenis actionibus*, vel *terrenis studiis*, *affectibus*.

40. Λυγρὰ. Regii plerique et Coisl. πικρά.

48. Μύσαι. Reg. 991. sup. lin. μυσταγωγοί.

50. ὥς βιότοιο κακαῖς πείρονται. Cod. Chig. habet: σπείρονται ἄκανθαι, *pravæ seruntur spinæ*. Unus è Regiis habet etiam ἄκανθαι.

METRICA VERSIO.

Nec gravis horrentes ævi tormenta futuri,
 Nec quicquam voces hominum vultusque verentes,
 Qui mersum vitiis animum aversantur. Ab istis,
 Christe, tuum famulum remove, salvumque tuere,
 Mollibus amplectens alis, animique molestas
 Ærumnas procul à nobis depelle benignus.
 Nec gravium nostram perturbent agmina mentem
 Curarum, quas hic mundus, mundique tyrannus,
 Excitat innumeras miseris mortalibus, intus
 Divinam effugiem rodens, (absumere ferrum
 Scabra velut rubigo solet,) meliorque laborans
 Pars ut humi fœdè coalescat, sicque recurvum

Non animus sursum corpus trahat atque supernis
 Addicat rebus, verum sublime petentem
 Terra animam sternat miseram, studiisque caducis
 Ac limo infectis tam turpi labe notatam,
 Ut pro pneumaticâ jam crassa et carnea fiat.
 Namque duplex homini patet atræ janua mortis.
 Sunt etenim vitii qui fœdum in pectore fontem
 Producant, quibus est scelus atque injuria cordi,
 Queis gula, queis lasciva caro, queis perdita curæ
 Consilia, et sese qui turpiter in genus omne
 Exstimulant sceleris, tantoque furore tenentur,
 Ut juvet æternâ miseros occumbere morte.

- 25 Nec futurum aliquandò iudicium contremiscunt,
Nec rationem habent hominum, quicumque improbos odio habent.
Ab his me arce, Christe, méque indesinenter custodi
Circumdans alis tuis, ac diras ærumnas
Longè à tuo famulo, Rex, propelle, nec graves
- 30 Curæ agitent mentem meam, quas hic mundus
Et mundi princeps miseris hominibus suscitât,
Intùs, ut ferrum ærugo, formam Deo similem
Rodens, ac terræ agglutinans meliorem partem,
Ne corpus, quod in terram vergit, sursùm efferat
- 35 Anima, sed potiùs corpus animam alis instructam, humi dejiciat
Infelicem, carneámque luteis actionibus factam.
Duæ namque sunt mortis januæ miseris mortalibus.
Alii enim nequitiae turbidum fontem animo
Parturiunt, quibus semper curæ sunt scelestæ actiones,
- 40 Et corpus, et prona ad injuriam satietas, et acerba consilia :
Qui semet ipsos excitantes ad omnem prætergressionem,
Delectantur scelere, propriam mortem diligentes;
Alii puræ mentis oculis Deum conspicientes,
Et superbiam, mundi impudentis sobolem, odio habentes,
- 45 Procul à contaminato sæculo vivunt in carne instar umbræ transeunte,
Et terram calcant pedibus levioribus,
Vocantémque Deum sequentes, et spiritu expediti,
Discipuli occultæ regis Christi vitæ,
Ut cùm illa affulserit, ipsi tandem aliquandò splendant.
- 50 Sed tamen malis vitæ punguntur spinis
Ob usus necessarios, et extrinsecùs innumeros dæmon
Rabidus et maleficus mortis aculeos excogitavit,
Heu! miseris mortalibus, ac specie sæpè abscondit
Præclarâ funestam pestem, cùm apertè pugnans
- 55 Vincitur. Talem enim hominibus perniciem contexit,
Qualem æs sub escâ, cùm necem infert piscibus,
Qui, vitam optantes, visceribus lethum
Trahunt improvisum, propriam mortem vorantes.
Sic et mihi dolosus, postquàm eum tenebris horridum agnovi,
- 60 Præclarâ veste indutus, supervenit luci similis,

Duplex mor-
tis porta.
Alii vitiis om-
nibus dediti.

Alii Dei vocem
audiunt et se-
quuntur.

Aliquoque vitæ
spinis pungun-
tur.

Diaboli artes
et insidiæ, ut
homines deci-
piat.

51. Χρειοῦ ἀναγκάη. Duo Regg. χρεῖῃ. Chig. χρεῖοι ἀνάγκη.
52. Κέντρα. Schol. βέλη.
53. Ἄ μελέοις. Ità Coisl. et sup. lin. φεῦ, et Schol. αὐ
ἄ μελέοις. Edit. ἀμελέοις, parùm de se sollicitis, incautis.

60. Φωτί. In Coisl. sup. lin. ἀνδρί. Verùm hîc φῶς lu-
cem, non hominem significat. Alludit enim ad istud
Apost. 2 Cor., xi, ¶ 14 : *Satanas se transfigurat in angelum
lucis.*

METRICA VERSIO.

Ast alii contra purgatâ mente videntes
Numinis excelsi radium, mundique fugacis
Exosi sobolem, cui nomen dira libido,
Umbroso procul à mundanâ corpore vitâ
Ævum agitant, pedibusque premunt levioribus orbem:
Cœlestem Dominum divinâ voce trahentem,
Atque sacrum Flamen mirâ levitate sequentes,
Vitæ cultores abstrusæ in principe Christo:
Ut postquàm illa suæ radios effundere lucis
Cœperit, ipsi etiam rutilo fulgore nitescant.
Sic tamen et vitæ spinis lacerantur eorum
Pectora, quippè quibus victum curare necesse,
Cunctaque degendæ quæ sunt accommoda vitæ,

Tom. II.

Quinetiam vafer innumeros extrinsecùs hostis,
Humano generi stimulos excogitat acres,
Queis animam perimat, specie persæpè decorâ
Exitium occultans, quoties formidat apertos
Conflictus, nec perspicuo contendere Marte
Audet. Talem etenim prorsùs mortalibus ipse
Perniciem textit, qualem circumlitus escâ
Hæmus squamigeris pestem cùm piscibus affert:
Pectore qui medio, cupidi dum pabula quærunt,
Æs curvum traxere, suumque hausere repente
Interitum. Haud omninò aliter sævissimus hostis,
Hunc quia, dum solitâ graditur caligine tectus,
Protinùs agnosco, venit ad me candidus ipsâ

- Λίκεν πως ἀρετὴν ποθέων, κακίῃ πελάσαιμι,
Κλεπτομένου πρὸς ὀλεθρον ἐλαφροτέροιο νόοιο.
Οὐ με γάμος θ' ἐπέθησε, βίου ῥόος, ὃν τε μέγιστον
Δεσμὸν ἐπ' ἀνθρώποις ὕλη βάλεν, ἄχθεος ἀρχὴν·
- 65 Οὐδ' ἔλεν σερῶν καλὰ νήματα, οὐδὲ τράπεζαν
Ἠγάσθην λιπαρὴν, πολυχανυῖα γαστέρα βόσκων,
Μαχλοσύνης μήτειραν ἀτάσθαλον· οὐδὲ δόμοισι
Ναιεν ἐν μεγάλοισι καὶ αἰγλήεσσι φίλησα·
Οὐ μούσης ἀταλοῖς ἐνὶ κρούμασι θυμὸν ἰάνθην·
- 70 Οὐδὲ μύρων μαλακὴ με διέδραμε Σήλυς αὐτμή.
Ἄλλων θ' αὖ χρυσός τε καὶ ἄργυρος, οἱ φιλέοντες
Νηρίοις κτεάτεσσιν ἐφεζόμενοι μελεθαίνειν,
Βαίην τέρψιν ἔχουσι, πολὺν πόνον. Αὐτὰρ ἔμοιγε
Μάζα φίλη, γλυκὺ θ' ὄψον, ἄλεις, σχεδὴν δὲ τράπεζα·
- 75 Νηφάλιον θ' ἐπὶ τοῖσιν ὕδωρ ποτόν· οὗτος ἄριστος
Πλούτος ἐμοὶ, καὶ Χριστὸς ἐμὸν νόον αἰὲν αἰείρων.
Οὐ γῆς πυροφόρου γυῖαι, καὶ ἄλσεια καλὰ,
Οὐδὲ βοῶν ἀγέλαι, καὶ πῶεα πίονα μῆλων,
Οὐδὲ φίλοι θεράποντες, ἐμὸν γένος, οὓς ῥα τυραννίδι
- 80 Ἔσχισεν ἀρχαίη, καὶ οὔνομα Σήκατο δισσόν,
Εὐγενέας θμῶάς τε, μιῆς χθονὸς ἐκγεγαῶτας,
Ἡ χθονὸς, ἥ ἐ Θεοῖο. Νόμος δὲ ἐπέσπετ' ἀλιτρός.
Οὐδὲ τι μοι χρεῖῶ πνοιῆς ὥκισα ῥεύσης,
Ἀνδρομέης τιμῆς, καὶ κύθεος ὀλλυμένοιο.
- 85 Οὐ μέγα πάρ βασιλῆος ἔχειν γέρας ἔνδοθεν αὐλῆς,
Οὐδὲ δίκης με θρόνων πόθ' ἔλεν πόθος, οἷσιν ἔμελλον
Κλεινὸς ἐφεδρήσσων ὑπὲρ ὀφρύας ὕψος αἰεῖρειν·
Οὐδὲ μέγ' ἐν πολέεσσιν ἔχειν σθένος, ἢ πολιτήταις,
Τερπόμενον ψεύσῃσι καὶ ἀδρανέεσσιν ὀνείροις
- 90 Ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλον ἰοῦσιν, ἀφιπταμένουσί θ' ὁμοίως·
Ἡ παλάμαις μάρπτοντα παραίτσουντα ῥέεθρα,
Ἡ σκιάν ἐν χεῖρεσσιν ἔχειν, ἢ ἀχλὺν ἀφάσσαν.
Τοίη γάρ μερόπων γενεῇ, τοῖος δὲ καὶ ὄλβος,
Ὀλβος ἀφαυροτάτοισιν ὁμοίως ἔχνεσι νηὸς,
- 95 Πρόσθε χαρασσομένοισι καὶ ὀλλυμένοισιν ὀπισθεν.
Μοῦνον ἐμοὶ φίλον ἔσκε λόγων κλέος, οὓς συνάγειραν

63. Οὐ με. Reg. 992 οὐτε.

64. Ὑλη Chig. et Regii plures ὕλης.

74. Μάζα. Reg. 992, sup. lin. ἀτελής ἄρτος.

77. Πυροφόρου. Coisl. et Regii plures πυροφόροιο. Quae multum fertilis frumentum producit.

79. Οὐδὲ φίλοι. Non malè Chig. οὐδὲ φίλον.

82. Ἐπίσπετ'. Coisl. ἐπίσπετ'. Chig. ἐπίσπατο. Censet Gregorius tyrannide invectam esse distinctionem inter ingenuos et servos ex eadem terrā natos, sive terrā, sive Deo natos, et nomen duplex impositum, ac postea legem improbam subsequutam esse. Hæc distinctio peccati originalis est sequela; neque invaluisse si protoparens noster suam

METRICA VERSIO.

Luce magis : nempè ut casto dùm captus amore
Virtutem sequor, in vitium pestémque propinquam,
Et mortis barathrum, mens inconsulta feratur.

Non me connubium strinxit, (defluxio vitæ,)
Quo nullum gravius mortalibus intulit unquàm
Materies vinclum primæva, onerisque molesti
Principium : nec me pellexit serica vestis.
Nec verò impensis convivium facta superbis
Suspexi, variisque cibis differta, voraci
Indulgens ventri : quibus exitiosa libido
Gignitur et fœdi veneris nascuntur amores.
Nec magnas habitare domos, et splendida tecta,

Nec jucunda meam demulsit musica mentem :
Nec mea fœmineo maduerunt membra liquore.
Quin aliis etiam nummos aurique reliqui
Pondera, quæ dulce est animos consumere curis,
Immensis fixos opibus : brevis atque voluptas
Ærumnas multas comites habet. At mihi cordi
Est panis rigidus, mihi grata obsonia præbet
Sal purum, simplex nullòque instructa labore
Mensa, dein latices mihi sobria pocula fundunt.
Hæ mihi divitiæ summæ, Christusque salutis
Autor, qui nostras vehit ad sublimia mentes
Sidera ; frugiferæ non pingua jugera terræ,

Ut dùm virtutem concupisco, nequitiae appropinquem,
Subreptà ad mortem levioze mente.

Non me nuptiae ligaverunt, vitae fluxus, quod maximum
Vinculum hominibus à materiâ injectum, molestiarum initium:

65 Nec me sericorum staminum cepit pulchritudo, nec mensam

Miratus sum pinguem, inexplabilem ventrem pascens,

Lasciviae scelestam matrem: nec domos

Habitare ingentes et renidentes amavi;

Nec musicae teneris sonis animum demulsi;

70 Nec unguentorum mollis me et effoeminatus perfudit vapor.

Aliorum sint aurum et argentum, qui dùm amant,

Innumeris opibus insidentes, solliciti esse,

Levem habent voluptatem, ac laborem plurimum. Rursus mihi

Maza placet, cibusque jucundus, sales, mensa sine apparatu:

75 Ad hæc verò sobrius potus, aqua: hæ mihi sunt optima

Divitiæ, et Christus meam semper mentem erigens.

Non fertilis terræ jugera, et pulchra nemora,

Nec boum armenta, nec pingues ovium greges,

Nec servi placent, meum genus, quos tyrannis

80 Divisit antiqua, et nomen duplex imposuit,

Ingenuos et servos, ex unâ terrâ genitos,

Sivè terrâ, sivè Deo. Improbâ autem lex subsecuta est.

Sed nec aurâ indigeo celerrimè evanescente,

Humanis honoribus, et pereunte gloriâ:

85 Non à rege magna præmia in aulâ consequi,

Non forensium me unquàm amor thronorum cepit,

Quibus gloriosè insidens supercilium altiùs attollerem:

Nec in civitatibus, atque inter cives magnâ pollere autoritate

Gaudentem mendacibus et inanibus somniis

90 Aliàs ad alium transeuntibus, similiterque avolantibus;

Aut manibus prehendentem prorumpentia flumina,

Aut umbram manibus arripientem, aut tenebras attractantem.

Tale etenim est hominum genus, talis est felicitas,

Felicitas levissimis navis simillima vestigiis,

95 Quæ dùm anteriùs signantur, posteriùs delentur.

Unum mihi in amoribus fuit, litterarum decus, quas mihi comparârunt

Nuptias abje-
cit Gregorius, et
mundana omnia.

Vestes sericas,
mensam pin-
guem, magnas
domos, musi-
cam, unguenta,
nihil curavit.

Optimæ Gre-
gorii divitiæ,
maza, sal, mensa
sine apparatu,
aqua et Christus
erigens.

Dignitates hu-
manæ, somnia.

Cui similis hu-
mana prosperi-
tas?

Gregorius so-
lius doctrinæ
studiosus.

primigenam servasset justitiam, quemadmodum in sede
beatorum locum non habebit.

87. Ὑπὲρ ὑψύας. Coisl. et Reg. 991 et 992, ἄνω τὰς
ὑψύας εἰς ὕψος.

92. Ἡ σκιάν. Antè hunc versum alius in Editis legitur,

nempè ἢ σκιάν, ὡς στερὴν, ἐπὶ τῷ ἀχλύϊ χειρὸς/ιέντα. Quorum
versuum, cum alteruter esset delendus, illum delere ma-
luimus, qui in Cod. Coisl., et in Interpretatione, et in
Scholio, et in uno è Regiis deerat.

96. Οὐς συνάγειραν. Schol. Coisl. Οὐς μοι συνήθροισαν.

METRICA VERSIO.

Non nemus umbriferum, non grex pinguedine curvus,
Non tardorum armenta boum, non magna caterva
Servorum mihi congenerum, quos prisca tyrannis
Dissecuit, noménque duplex infanda creavit,
Ingenuos servosque, pari tellure profectos,
Aut æquè figmenta Dei; sed iniqua secuta
Lex hominum juris fregit decreta supremi.

Nec verò laudes hominum famámque caducam,
Quæ levibus ventis citiùs dilabatur, unquàm
Appetii, nec Cæsareâ sublimis in aulâ
Insigni florere gradu, judéxque forensi
Splendidus in solio residere, et corpore majus

Ferre supercilium, ac latas pollere per urbes
Imperio, et reliquos præcellere robore cives,
Somnia vana sequens, (quæ nunquàm firma subindè
Nunc hos, nunc alios adeunt, præterque recedunt;)
Flumina vel manibus præterlabentia carpens,
Aut umbram tanquàm solidam arripiens, digitósque
In nebulam stultè mittens, nil præter inanem
Umbram complecti manibus, nubémque fugacem.
Tale etenim genus est hominum, talis quoquè mundi
Prosperitas curvæ referens vestigia puppis,
Antè impressa quidem, verum deleta retrorsum.
Sola meum ardenti pectus stimulavit amore

- Ἀντολίη τε, δύσις τε, καὶ Ἑλλάδος εὖχος Ἀθῆναι.
 Τοῖς ἐπὶ πολλ' ἐμόγησα πολὺν χρόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς
 Πρηνέας ἐν θαπέῳ Χριστοῦ προπάροισεν ἔθηκα
 100 Εἵξαντας μεγάλοιο Θεοῦ λόγῳ, ὃς ῥα καλύπτει
 Πάντα φρενὸς βροτέης σρεπτόν πολυειδέα μῦθον.
 Ἀλλὰ τὰ μὲν ὑπάλυξα, τὸ δ' οὐ φυγὸν ἔχθος ἄπιστον
 Δυσμενέος λοχόωντος ἐν εὐμενέοντι προσώπῳ.
 Ἐξερέω δ' ἀναφανδὸν ἐμὴν πάντεσσιν οἰζύν,
 105 Ὡς κέν τις σκολιοῖο νοήματα θηρὸς ἀλύξῃ.
 Ωἷόν μιν τοκέεσσι παρήμενος, ὧ ἄνα Χριστέ,
 Γήραϊ τε στυγερῷ καὶ πένθει τειρομένοισιν,
 Οἷς μόνος τοκέων περιλείπομαι, ἐλπίς ἀμυδρῇ,
 Λαμπάδος ἐκ μεγάλης τυτθὸν σέλας οὐκέτ' ἐούσης,
 110 Σοὶ, μάκαρ, ἡδὲ νόμοισι τεοῖς κεχαρισμένα ῥέζειν,
 Ὡς θνητοῖς ἐπίκουρον ἔχειν σθένος υἱας ὁπασσας,
 Καὶ τρομεροῖς ἅτε βάκτρον ὑπὸ μελέεσσιν ἐρείδειν.
 Καὶ γὰρ δὴ πάντων περιώσιον, οἷ σε τίουσιν,
 Εὐσεβίῃ τε μέλουσι, καὶ ἀργαλέου βιότοιο
 115 Πήματ' ἀλευόμενοι, πρυμνήσια σοῖσιν ἀνήψαν
 Ἀχράντοις θεσμοῖσι. Σὺ δὲ σφισι τέρμα καὶ ἀρχή.
 Ἡ μὲν ἄρ' ἐκ πατέρων θεοτερπέα πίσιν ἄγουσα,
 Σειρὴν χρυσεῖν περιβάλλετο παισὶν ἐοῖσιν
 Ἄρσενά θυμὸν ἔχουσα ἐν εἰδεῖ θηλυτεράων,
 120 Τόσσον ἐφαπτομένη γαίης, κόσμου τ' ἀλέγουσα.
 Ὅσσον ἐς οὐρανίην ζωὴν ὤσασθαι ἅπαντα
 Τόνδε βίον, κούφη δὲ πρὸς αἰθέρα ταρσὸν αἰῖραι.
 Αὐτὰρ ὅγ' ἀγριέλαιος ὑπ' εἰδώλοις πάρος ἦεν
 Ζώων, ἀλλ' ἐπάγη καλῆς ὑπὸ πυθμέν' ἐλαίης,
 125 Καὶ τόσον εὐγενέος ρίζης χάδεν, ὥς τε καλύψαι
 Δένδρεα, καὶ πολλοὺς κορέσαι μελιθεῖ καρπῷ.
 Ἀμφοτέρων πόλιός τε νόον, πόλιός τε κάρηνον,
 Μείλιχος, ἡδυεπής, Μωσῆς νέος, ἥ τις Ἀαρὼν,
 Μεσσηγὺς μερόπων τε, καὶ οὐρανίοιο Θεοῖο
 130 Ἐξηκῶς, καθαροῖς τε τελέσμασι καὶ θυέεσσιν
 Ἡμετέροις, οἷά τε θυεῖ νόος ἔνδοθεν ἀγνός,
 Θνητούς, ἀθάνατόν τε Θεὸν μέγαν εἰς ἐν ἀγείρων.
 Τοῖου πατρός ἐγὼ καὶ μητέρος, οἷσιν ἐρίζειν
 Οὐ θέμις, ἀλλήλοισι δ' ἐριζέμεν οὗ τι μεγαίρω.

100. Λόγῳ. Coisl. λόγου. Schol. 992. habet in textu
λόγου et sup. lin. λόγῳ.

102. Ἀλλὰ τὰ μὲν. Coisl. sup. lin. ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἃ προ-

εῖπον ἐξέφυγον. Schol. ἀλλὰ τὰ μὲν προειρημένα διέφυγον. Sic
in Regg. 991, 992.

111. Ὡς θνητοῖς. Itā Coisl. Edit. ὡς.

METRICA VERSIO.

Doctrina, Argolicæ quam gloria gentis Athenæ
 Quæsiuere mihi, solisque occasus et ortus :
 In quâ multum operæ posui, durosque labores
 Tempore non parvo subii, sed et hanc quoque Christi
 Antè pedes humilem pronamque jacere coëgi,
 Divino verbo cedentem, quod sinuosa
 Et varia humanæ mentis tegit omnia verba.
 Ista quidem fugi, sed non hostilia fugi
 Spicula quæ Satanas vibrat, mentitus amicum.
 Atque ego jam nostros casus, et tristia facta
 Eloquar, ut quivis impuri dæmonis astus
 Pervigil agnoscat, consultè et noxia vitet.

Dum latus assidue cingens utriusque parentis
 Funderer officio nati, senioque soverem
 Afflictos luctuque gravi, quibus ipse superstes
 Sum tribus ex natis, spes imbecilla, velutque
 Parvulus ex magno fomes splendore relictus,
 Pergratum tibi, summe Deus, præstare putabam
 Officium, legique tuæ, mortalibus ægris
 Qui natos tribuis senii solamen acerbi,
 Ut tanquam baculo trepidantia corpora firment.
 Ex cunctis etenim, qui te metuuntque coluntque,
 Hi summo studio pietatis munera curant :
 Vitantesque hujus miserandæ pericula vitæ,

Oriens, et Occidens, et Græciæ ornamentum Athenæ.

In his diù multùmque laboravi; sed et illas

Pronas coràm Christo demisi et humi affixi

Ipsam Christo
subjicit.

100 Cedentes magni Dei sermoni, qui longè superat

Omnem humanæ mentis mutabilem et varium sermonem.

Sed hæc quidem effugi; illud autem non effugi, odium perfidum

Inimici insidiantis sub benevolo vultu.

Dicam apertè meas omnibus æumnas,

105 Ut quisque sinuosæ feræ consilia evitet.

Putabam me parentibus assidentem, rex Christe,

Tristi senectâ et luctu afflictis,

Quibus solus natorum supersum, spes infirma,

Ex magnâ lampade, quæ jam nulla est, minutum lumen,

110 Tibi, beate, et legibus tuis pergratum facere,

Qui mortalibus dedisti, ut in natis adjumentum haberent,

Ac tremulos artus hoc baculo sustentarent.

Namque illi, præ omnibus qui te colunt,

Pietatem curant, et infelicis vitæ

Deus in natis
dat hominibus
adjumentum,
quo tremulos ar-
tus sustentent.

115 Naufragia vitantes, rudentes suos affixerunt

Intaminatis tuis legibus. Tu verò illis et finis et principium.

At hæc quidem cùm à patribus fidem Deo gratam accepisset,

Aureâ hâc catenâ natos suos cinxit,

Masculum gerens animum in formâ fœmineâ,

Gregorii ma-
ter fidem quam
à parentibus suis
acceperat, filiis
communicavit.

120 Tantùm attingens terræ, tantùmque de mundo sollicita,

Quantùm ut in cœlestem vitam protrudat omnes

Suas opes, agilsque in cœlum gressus erigat.

Ille verò priscis oleaster sub simulacris

Degebat, sed penitùs in præclaram olivam insitus est,

Pater, prius o-
leaster, deindè
in olivam insi-
tus, novus Moy-
ses, alter Aaron.

125 Tantùmque ex generosâ radice hausit, ut tegeret

Arbores, et multos satiaret mellito fructu;

Canus mente, canus et capite,

Mellitus, blandiloquus, Moses novus, alter Aaron,

Medius inter homines et cœlestem Deum

130 Stans, ac puris mysteriis et victimis

Nostris, tùm etiam illis, quas intùs sancta mens immolat,

Mortales, et immortalem magnum Deum in unum conjungens.

Tali ego patre et matre, quibuscum alios comparare

Nefas est, sed quos inter se comparari non veto;

Tali patre, ac
tali matre natus
Gregorius, quos
cum aliis com-
parare nefas.

112. Ἰπὸ. Coisl. ὑπαί.

115. Ἀλευόμενοι. Chig. et Coisl. ἀλευόμενοι. Sch. ἐκκλίναντες.

120. Τόσσον, et versu seq. ὅσσον. Ità Chig. Edit. ὅσσον, τóσσον.

124. Πυθμεν'. Sup. lin. Reg. Cod. ῥίζαν.

128. Μείλιχος. Regg. 991, 992, μειλίχρος. Mox, ἡ τις

Ἀαρὼν. Reg. Cod. εἴ τις, et sup. lin. ἢ ἄλλος τις.

130. Ἐστηκώς. Coisl. ἐστηώς.

METRICA VERSIO.

Ad tua contorsère suos præcepta rudentes,
Téque et principium ducunt, metámque beatam.
Illa quidem à patribus fidei pia semina ducens,
Natorum auratâ devinxit colla catenâ,
Fœmineâ in formâ mentémque animúmque virilem
Gestans, ac terram fluxique negotia mundi
Hactenùs attingens, ut cœlo provida cunctas
Ferret opes, et summa levis volitaret ad astra.
At pater antè quidem fœdè simulacra colebat.
Insitus at pulchræ post hæc oleaster olivæ,
Tantùm de pingui radice accepit, ut altas

Tom. II.

Obtegeret cedros, mellitáque pabula multis,
Pabula, quæ saturant animos, et ad æthera tollunt,
Porrigeret, tùm mente, senex, tùm vertice canus:
Lenis, dulciloquus, Moses novus, alter Aaron,
Mortales inter medius Numénque supremum,
Pérque preces puras, et per solemnia sacra,
Atque ea, quæ peragit sibi mens benè conscia, certo
Fœdere amicitîæ jungens hominésque Deúmque.
Hæc mihi stirps generis, vitam hi lucémque dedère,
Cum quibus haud fas est quemquam exæquare, sed
ambos

J 7

- 135 Τούς μὲν ἐγὼ κομέων τε καὶ ἀμφιέπων μογέοντας,
 Ἐλπωρῇσιν ἔθαλπον ἐμὸν νόον, ὥς τι φέρισον
 Ἐκτελέων φύσιός τε φέρων χρέος· Ἦν δ' ἄρα κείνο
 Ἀτρεκές, ὡς ἀλιτροῖς πλείη ὁδός ἐστι βερέθρων,
 Ὡς ποτε δὴ καὶ ἐμοὶ κακὸν ἤλυθεν ἐξ ἀγαθοῖο.
- 140 Καὶ γὰρ δὴ πυκιναὶ με καὶ ἀργαλέαι μελεθῶνες
 Βοσκόμεναι ψυχὴν τέ καὶ ἄψα νύκτα καὶ ἡμαρ,
 Οὐρανόθεν κατάγουσιν ἐπὶ χθόνα μητέρ' ἐμοῖο.
 Πρῶτον μὲν θμώεσσιν ἀνασσέμεν, οἶον ὀλέθρου
 Δίκτυον! οἱ πικροὺς μὲν αἰεὶ συγέουσιν ἀνακτας,
- 145 Τούς δ' ἱεροὺς πατέουσιν ἀναιδέες, οὔτε κακοῖσιν
 Ἦπιοι, οὔτ' ἀγαθοῖς εὐπειθέες· ἀμφοτέροις δὲ
 Κέντρα χόλου πνείοντες ὑπὲρ νόον. Αὐτὰρ ἔπειτα
 Κτῆσιν τ' ἀμφιέπειν, καὶ Καίσαρος ἄχθος ἐπ' ὤμων
 Αἰὲν ἔχειν, κρατερὴν τε φέρειν πρηκτῆρος ὁμοκλήν·
- 150 (Δασμὸς γὰρ μερόπεσσιν ἐλεύθερον ἡμαρ ἀτίζει
 Ἐσπόμενος κτεάτεσσι, πέδη δ' ἐπὶ χεῖλεσι κεῖται,)
 Ἀμφὶ τε πληθούσης ἀγορῆς θρόνον, ἠδὲ θώκους
 Ὑψηλοὺς, θνητῇσι δικασπολήσι μέλοντας
 Στρωφᾶσθαι, ῥήτραις τε φέρειν κλόνον ἀντιπάλαισιν,
- 155 Ἡδὲ νόμων σρεπτήσιν ἐν ἄρκυσιν ἄλγεα πάσχειν,
 Εὐθα μόθος τε, πόνος τε, κακοὶ δὲ τε πλεῖον ἔχουσιν
 Ἐσθλῶν, οἱ δὲ νόμων ἐπιτάρροθοι, ἀμφοτέροισιν
 ὄνιοι· ἦν δὲ κακὸς τις ἔχοι πλεόν, οὗτος ἄριστος.
 Τίσκεν ψεύδεα πολλὰ, δολοπλοκίας τ' ἀλέοιτο
- 160 Νόσφι Θεοῦ, τοιοῖς δὲ μετ' ἀνδράσιν; Ἡ γὰρ ἀνάγκη
 Προτροπάδην φεύγοντα κακοῖς ἀπὸ πάντα τινάξαι,
 Ἡὲ καὶ ἀμπλακίησι μελαίνεσθαι φίλον ἦτορ·
 Ὡς τε πυρὸς μαλεροῖο κακῇ πελάοντας αὐτμῇ,
 Ἡ πυρὸς, ἠὲ καπνοῦ σημήϊα λυγρὰ φέροντας.
- 165 Ἀλλὰ τὰ μὲν κ' ἐπιεικτά. Τόδ' ἄλγιον ἔλκος ἔμοι γε,
 Ὅσσα κασιγνήτοιο βίον ἀπὸ τόνδε λιπόντος
 Ἐτλην, καὶ παθέειν ἔτι γ' ἔλπομαι. Οἱ γὰρ ἀέλπτοις
 Πήμασιν ἐμπελάσαντές, ἀρείονα οὐ δοκέουσι.

137. Φέρων. Sic Reg. 39. Edit. φέρω. Reg. 991 sup. lin. ἐκτελέων.

139. Ὡς ποτε. Ita Reg. 992. Sup. lin. 991, ἡνίκα, ὅτε. Edit. ὁππότε.

140. Καὶ γὰρ δ'. Sic Reg. 991 et Chig. Deest δὴ in Editis; sed postulat metrum.

147. Ὑπὲρ νόον. Id est, iræ stimulos utrisque spirantes, quibus vis mentis impar sit, quasi ad iram provocantes,

sic ut sand mente vel constantem deficiant. Combefisius.

149. Πρηκτῆρος. Alludit ad illud Job, xxxix, 8: Clamorem exactoris non audit.

151. Πέδη δ' ἐπὶ. Sic Coisl et Reg. 992. Edit. πέδη ἐπὶ.

154. Ῥήτραις. Coisl. ῥήτρης, non malè, si legeretur etiam ἀντιπάλαιο.

157. Ἐπιτάρροθοι. Sup. lin. 992 βρηθοί, legum defensores.

METRICA VERSIO.

De palmâ inter se tantæ contendere laudis
 Nil vetat. Hos igitur depressos mole laborum
 Sollicitus curans, spem letam corde fovebam,
 Utpotè præclaro perfungens munere, jura
 Naturæque sua exsolvens, sed scilicèt illud
 Verum est, quòd barathris tota est via plena malorum:
 Quandoquidem officium nobis laudabile noxam
 Attulit, infanctumque habuit res optima finem.
 Difficiles etenim curæ densòque ruentes
 Agmine, rodentes animum resolutaque membra,
 Me totum in terram, de quâ mortale creatum
 Est genus, assiduè volvunt miserèque fatigant.

Nam primùm imperio famulos constringere, qualis
 Exitii laqueus? Dominos qui semper acerbos
 Oderunt, contrâque pios calcare protervè
 Audent, nec pravis placidi, nec jussa bonorum
 Explentes, verùm malesano in utrosque furore
 Ardentes, odiumque animis immane gerentes.
 Altera jam sequitur patriorum cura bonorum,
 Quòdque mihi semper manibus perferre necesse est
 Cæsareum pondus, vocémque tributa legentis
 Audire horrisonam; (collatio namque tributì
 Libera permagno conturbat corda dolore
 Divitias comitans, ac linguæ vincula nectit;)

135 Atque illos quidem observans et fovens laborantes,
Spebus deliniebam animum meum, ut optimum aliquid
Adimplens, et imposito fungens à naturà officio. Illud autem
Certò constat, barathris refertam esse improborum viam,
Quandoquidem mihi etiam ex bono malum evenit.

Barathris plena est improborum vita.

140 Nam multæ me et molestæ sollicitudines
Quæ mentem ac membra die ac nocte rodunt,
E cœlo deprimunt in terram matrem meam.
Primùm quidem servis imperare, quale exitii
Rete! qui acerbos dominos semper oderunt,

Famulos regere, quantæ molestiæ!

145 Pios autem conculcant impudenter, nec malis
Placidi, nec bonis dociles; in utrosque autem
Bilis aculeos spirant ultrà modum. Deindè verò
Rem familiarem administrare, et Cæsaris pondus humeris
Semper sustinere, ac duram audire exactoris vocem;

Famulorum mores.

150 (Tributum enim liberos dies hominum dedecorat
Comes possessionum, et labia vinculo constringit;)
Circa frequentis fori tumultum, ac sedes
Excelsas, miseris litibus sollicitos
Versari, et sermonum delitigantium strepitu obtundi,

Tributum hominibus parit molestiam.

155 Ac legum volubilibus laqueis molestiam pati,
Ubi pugnæ, et labores, ac malis plùs tribuitur
Quàm bonis, ipsique legum arbitri utrisque
Venales; et si improbus ditior sit, is optimus est.
Quis tot mendacia et tortuosas fraudes vitaverit

Judicum corruptela.

160 Absque Deo, et cum talibus hominibus? nam necesse est
Aut rapidè fugientem malis omnia projicere,
Aut dulcia corda delictis infuscari;
Velut ii, qui fervidi ignis noxio appropinquantés fumo,
Aut ignis, aut fumi tristia signa referunt.

165 Atque hæc quidem tolerabilia. Tristius autem mihi ulcus,
Quæcumque fratre ex hâc vitâ sublato
Passus sum, et adhuc passurum spero. Nam qui insperatas
In æumnas inciderunt, meliora non expectant.

Graviores curæ post Cæsarii mortem Gregorio superveniunt.

Rebus sinistris afflicti, sibi meliora non promittunt.

158. Ἐχοι πλέον. Quamvis præclarè stet hæc sententia, legitur tamen in pluribus veteribus Codicibus, ἔοι πλέον. Schol. Coisl. οὗτος ἄριστος, ἂν ἐν κακίῃ πλεονεκτοίῃ τὸν ἕτερον, *is optimus, qui alium malitiâ superaverit.*

159. Δολοπλοκίας. Chig. et ex Regg. unus δολοπλοκίας. Edit. malè δολοπλοκίας.

160. Νέσφι Θεοῦ. Reg. 991 ad marg. χωρίς Θεοῦ ἀντιλήψεως, δηλονότι καὶ συμμαχίας.

163. Πελάσσοντας. Ità Coisl. et duo Regg. Edit. πελάσσοντας.

164. Φέροντας. Chig. φέρονται.

167. Παθεῖν ἔτι γ'. Chig. Coisl. et unus Regius παθεῖν γ' ἔτι.

168. Ἀρείονα οὐ δοκίουσι. Seneca in Thyest.

Proprium hoc miseros sequitur vitium:

Nunquàm rebus credere lætis;

Redeat felix fortuna licet,

Tamen afflictos gaudere piget.

METRICA VERSIO.

Tum circà turbas animum versare forenses,
Litibus atque dies miseris impendere totos,
Oppositisque graves dictis miscere tumultus,
Ac legum implicitum laqueis mala plurima ferre.
Hic labor, hic infesta acies, hic sæpè malorum
Causa bonam superat: qui verò legibus esse
Præsidio debent, horum venalis utrisque
Et pretio est addicta fides; ità, sit modò dives,
Improbis est meliore loco victorque recedit.
Quisnam inter tales homines, nisi Numinis adsit
Gratia, tot fraudes, quis tot mendacia vitet?

Aut etenim volucris fuga suscipiatur oportet,
Omnia linquanturque malis: aut pectora cara
Multiplici errorum fœdari labe necesse est:
Ut qui se flammæ propius junxere vaporì,
Aut flammæ aut fumi referunt in corpore signa.
Verùm hæc perferri possint. Ast acrius illa
Urant, et gravius faciunt in pectore vulnus,
Quæ tulimus, fratrem postquàm mors dira peremit
Cæsarium, atque etiam post hæc perferre timemus.
Nam quos præter spem res afflixere sinistrae,
Vix meliora sibi promittere tempora possunt.

- Τοῦ μὲν ἐγὼ ζῶντος, ἔχον κλέος οἶον ἀπ' ἄλλων.
 170 Οὐ γὰρ ἐμὰς ποτε πλοῦτος ἔλε φρένας, οὐδέ τις ἀλκή.
 Αλγεα δὲ, σοναχὰς τε, ἐπεὶ θάνε, μοῦνος ἐδέγμην.
 Χρήματα δ' ὅσσ' ἐπέπαζο, τὰ μὲν λάβε γαῖα χανοῦσα,
 Νικαίη βρασμοῖσιν ὅτ' ἤριπεν· ἄλλα δ' ἀλιτρῶν
 Ἀρπάγδην παλάμησιν, ἐλώρια θήκατο θαίμων.
 175 Αὐτὸς δὲ κρυφθεὶς μόρον ἔκφυγεν, οὐρανίῳ
 Χεῖρα Θεοῦ τανύσαντος ὑπὲρ τέγος, ἐνθάπερ ἦεν.
 Ὡ μοι Καισαρίῳ! πάρος γέ μιν ἐν βασιλείῃσι
 Ἀστὴρ ὥς τις ἑλαμπες ἑωσφόρος, οὐνομα σεμνὸν,
 Ἄκρα φέρων σοφίης τε καὶ ἡθεος ἡμερόεντος,
 180 Καὶ πολλοῖς σθεναροῖς τε φίλοις κομόων ἐτάροισι.
 Πολλοῖς μὲν μογερῶν ἄχος εὖραο σώμασι νούσων·
 Πολλοῖς δ' αὖ πενίης λύσιν ὤπασας, αἵσιμα ρέζων·
 Νῦν δὲ θανὼν, πολλοὺς κόρεσας κύνας, οἳ μ' ὑλάουσι
 Πάντοθεν ἐσάμενοι· πηδῶν δὲ μοι οὔτις ἀρήγει.
 185 Παῦροι δ' αὖ φιλέουσιν ὁμοῖα δυσμενέεσσι.
 Πρὶν τι λαβεῖν τίουσιν, ἀτὰρ συγέουσι λαβόντες.
 Ὡς θρυὸς ὑψικόμοιο, βίαις ἀνέμων ἐριπούσης,
 Κλώνας ἀφαρπάξουσι περισταθὸν ἄλλοθεν ἄλλος,
 Ἡ μεγάλην, φραγμοῖο διαρρῆισθέντος, ἀλῶν
 190 Νηλειῶς τρυγῶσι παρατροχάοντες ὁδίται,
 Καὶ θρυμόθεν μονόφορβος ἐφ' δηλήσατ' ὁδόντι·
 Αὐτὰρ ἐμοὶ πόνος ἐστὶν ἀγάσωνος. Οὔτε κορέσσαι
 Πάντας ἔτι σθένος ἐστὶν ἐμῆς χερὸς, οὔτ' ἀπερύκειν.
 Ἐξ οὗ γὰρ πρώτιστον ἀποτμήξας βιότοιο
 195 Ψυχὴν οὐρανίοισι νοήμασι μίξα φαεινοῖς,
 Καὶ με φέρων νόος αἰπὺς ἀπόπροθι σαρκὸς ἔθηκεν,
 Ἐνθεν ἀναστῆσας, σκηνῆς δὲ με κρύψε μυχοῖσιν
 Οὐρανίης, Τριάδος δὲ φάος περίλαμψεν ὀπωπὰς
 Ἡμετέρας, τῆς οὗ τι φαάντερον εἰσενόησα,
 200 Ὑψιθρόνου, ξυνόν τε σέλας καὶ ἄφραστον ἰείσης,
 Ἡτ' ἀρχὴ πάντεσσιν, ὅσα χρόνος ὑπόθεν εἶργει·
 Ἐκ τοῦ δὴ κόσμου τ' ἔθανον, καὶ κόσμος ἐμοὶ γε·
 Καὶ νέκυς ἔμπνοός εἰμι, τὸ δὲ σθένος οἶον ὀνείρων·
 Ζωὴ δ' ἄλλοθί μοι, ξενάχῳ δ' ὑπὸ σαρκὶ παχείῃ,

169. Οἶον ἀπ' ἄλλων. *Ed eram claritate, quam ex alio nancisci licet, quæ extrinsecus provenit.*

170. Ἀλκή. Coisl. sup. lin. ἰσχυρὸς δυναστείας, *robur potestatis.*

173. Νικαίη. Ità habet Codex Coislianus, et Schol. Editi verò Νικαίης.

177. Βασιλείῃσι. Coisl. Schol. Chig. et Reg. unus βασιλῆος.

METRICA VERSIO.

Nominis eximii, dùm viveret ille, fruebar
 Splendore. Haud etenim nummorum insana cupido
 Me tenuit, visque ulla animum pellexit amore.
 Ast illo extincto gemitus tristésque dolores
 Excepi solus. Nam quas quæsiverat ille
 Divitias, partim tellus Nicæa dehiscens
 Exhaustit, partim manibus fortuna scelestis
 In prædam dedit. Ipse autem fera spicula mortis
 Vitavit, tecti coopertus membra ruinâ,
 Auxilii dextram Christo tendente supernè.

O mihi Cæsærii carum et venerabile nomen!
 Qui prius ut rutilum fulgebas sidus in aulâ,

Primam doctrinæ laudem vitæque probatæ
 Et morum referens, multisque ornatus amicis:
 Multorum ipse quidem solvisti corpora morbis,
 Ac pietate tuâ multorum tristis egestas
 Pulsa est. At verò satiasti lumine cassus
 Multorum ora canum, qui me latratibus urgent
 Undiquè cingentes miserum: nec ferre propinqui
 Auxilium fracto curarum mole laborant.
 Nec mihi se multi veros testantur amicos,
 Hostibus haud multò meliores. Namque priusquàm
 Accipiant, magno me complectuntur honore:
 Verùm odii virus, simul ut cepère, profundunt.

Ac illo quidem vivente, maximo eram in pretio.

170 Non enim unquàm mentem meam ceperunt divitiæ aut alta dignitas.

Et mœrores et gemitus, postquàm ille mortuus est, solus excepi.

Quicquid autem habuit pecuniæ, partim cepit terra dehiscens,

Cùm Nicæa excussa corruit: cætera improborum

Rapacibus manibus prædam dæmon posuit.

175 Ipse verò abditus mortem effugit, cœlesti

Manum Deo super domum, ubi erat ille, extendente.

O mî Cæsari! Priùs quidem in aulâ

Velut astrum lucidum fulgebas, nomen venerabile,

Primas ferens sapientiæ et morum amabilem,

180 Multorùmque et potentium sodalium amicitiiis florens.

Multis quidem corporibus remedia tristium invenisti morborum;

Multis etiam paupertatis solutionem, præclarè faciens, præbuiisti:

Nunc autem mortuus satiasti canes, qui me allatrant

Undiquè instantes; propinquorum autem nemo mihi in auxilium venit.

185 Nonnulli autem similiter ac inimici diligunt.

Colunt, antequàm accipiant; ubi accepère, oderunt.

Quemadmodum excelsa quercu ventorum impetu dejectâ,

Ramos diripiunt circumstantes alii aliundè,

Aut magnam, maceriâ effractâ, vineam

190 Crudeliter vindemiant prætereuntes,

Eàmque è silvis aper suo læsit dente;

Rursus mihi labor est molestissimus. Nec jam satiare

Omnes manus mea valet, neque arcere.

Nam ex quo primùm à sæculo avulsam

195 Animam cœlestibus ac lucidis cogitationibus immersa,

Méque excelsa mens hinc sublatum à carne

Separavit, ac tabernaculi cœlestis penetralibus

Abcondit, Triadisque lumen oculis meis

Affulsit, quâ nihil lucidius cogito, quæ alto sedet

200 In throno, et communem ac non inenarrabilem splendorem emittit,

Quæ omnibus principium est, quæcumque tempus à cœlestibus dirimit:

Tempore ex illo mortuus sum mundo, et mihi mundus:

Et mortuus sum spirans, et vires similes somniis:

Vita autem alibi mihi est, et sub ponderosâ carne ingemisco,

Excelsa quercu
dejectâ, omnes
circumstantes
ramos diripiunt.

Ex quo Gre-
gorius rebus
mundi valedixit,
ut cœlestia sec-
taretur, mundo
mortuus fuit, et
ipsi mundus.

180. Σθενεροῖς. Reg. 992 σθενεροῖς.

181. Εὐραο. Chig. εὔραο.

184. Πῶν. Sup. lin. συγγένων.

187. Ἀνέμων ἐριπούσης. Sic Coisl. ejusque Interpres,
Chig. et unus è Regiis. Edit. ἀνέμοιο ἐριπούσης.

190. Τρυγῶσι παρατροχῶντες. Ità Coisl. et Reg. 39.
Edit. τρυγέωσι παρατροχῶντες.

192. Ἀγαστονος. Reg. 991. sup. lin. πολυστένακτος.

201. Εἶργει. Sic Chig. et è Reg. unus. Coisl. ὕψος' ἔργει.
Edit. ἔργει.

METRICA VERSIO.

Non secus ac magnæ quercûs, quam perculit ingens
Vis Boreæ, quivis festinat tollere ramos:
Utque jacet cultæ penitus cùm diruta vitis
Maceries, parcit gravidis jam nemo racemis:
Atque etiam hanc truculentus aper, sociûmque pe-
rosus,

E nemore egrediens populatur dente recurvo.

At mihi luctificus labor est, satiare nec ultra

Omnes jam valeo, nec pellere viribus ullis.

Namque ex quo primùm à mundo fallace revulsam
Ipse salutiferis animam conjungere cœpi

Tom. II.

Consiliis, totâ meditans cœlestia mente,
Illâque subvectum procul hinc à carne locavit,
Ac me cœlestis scenæ penetralibus imis
Abdidit, atque oculis lumen mirabile nostris
Fulsit adorandæ Triadis, præclarius omni
Lumine, quæ radiis lustrat communibus orbem,
Omnibus et rebus, dirimit quas tempus ab arce
Æthereâ, vitæ fons et natalis origo est:
Tempore ab hoc mundo sum mortuus, et mihi mundus;
Viribus infirmis ego sum, vivûmque cadaver;
Vita mihi est alibi: verùm sub corpore crasso,

- 205 Τὴν ῥα σοφοὶ καλέουσι νόου ζόφον. Ἰσχανόω δὲ,
 Τῇσδε λυθεῖς βιοτῆς τε καὶ ὄψιος ἀχλυσέσσης,
 Καὶ χαμαὶ ἐρχομένων, πλαζόντων πλαζομένων τε,
 Ἐστάτ' εἰσοράαν καθαρώτερον, οὐκέτ' ἀμυδροῖς
 Μίγδην εἰδῶλοισι πεφυρμένα, ὡς τοπάροιθεν.
- 210 Οἷς τε καὶ ὀξύτάτοιο νόου πλάζονται ὀπωπαί,
 Αὐτὴν δ' ἀτρεκίην καθαροῦ νοῦς ὄμματι λεύσσω.
 Ἀλλὰ τὰ μὲν μετόπισθε· τὰ δ' ἐνθάδε καπνὸς ἀτιμος,
 Ἡ κόνις, οἱ βιότοιο μέγαν βίον ἠλλάξαντο,
 Ὑψηλὸν χθονίσι, καὶ ἔμπεδον ὀλλυμένοιο.
- 215 Τούνεκα μοὶ καὶ πάντες ἐπέχραον, οὐδ' ἐθέλουσι
 Χάζεσθαι, σπεύδοντες ἐτοιμοτάτην ἐπὶ θήρην.
 Αἱ αἱ Καיסάριος δὲ λυπρὴ κόνις, ὅστις ἐμεῖο
 Ὅχλον ἅπαντ' ἀπέεργε, διδοὺς ἅπαν ἄχθος ἀλεύσκεν,
 Τίων ὡς οὕτω τις ἀδελφεὸν ἄλλος ἔτισεν,
- 220 Αἰδομενός θ' ὡς εἴ τις ἐὼν πατέρ' ἀμφαγαπάζων.
 Αὐτὰρ ἐγὼν οὐ τόσσον ὀδύρομαι, οὐ βιότοιο
 Σκιδναμένου, τὸν ξυνὸν ἔχειν ἐπόθησα πενιχροῖς,
 Οἶά τε καὶ τὸς ἐὼν ἐπιδήμιος ἐνθάδ' ἀλήτης,
 Ἐς χέρα δ' ὕψιφου ὁρώων δώτειραν ἑάων.
- 225 Οὐ πᾶσι θνητοῖσιν ἀπεχθέος εἵνεκα λώβης,
 Ἡτε καὶ ἥπιον ἄνδρα χόλου πίμπλησι τάχιστα·
 Οὔτε κασιγνήτων, οὓς μοι τάφος ἀμφικαλύπτει,
 Ὡκυμόρους, πάντεσσιν ἐπιχθονέοισιν ἀγνητοῦς,
 Ὅσσον ἐμὴν ψυχὴν ὀλοφύρομαι, ὡς τις ἀνασσάν
- 230 Καλὴν τε, μεγάλην τε, καὶ εὐγενέων βασιλῆων,
 Εἰσορόων σιβαρῆσιν ἀλυκτοπέδαις μογέουσιν,
 Ἦν δορὶ δυσμενέοντες ἔλον, χαλεπῇ δ' ἐνέδησαν
 Δουλοσύνη, καὶ συγνὰ κατὰ χθονὸς ὄμματ' ἐρεῖδει.
 Τοῖα πάθον· τοῖονδ' ἄρ' ἔχω κατακάρδιον ἔλκος.
- 235 Ἀρχαὴ φάτις ἐστίν, ὅτ' ἐγχρίμψησιν ὀδόντα
 Πικρὸς ἔχῃς κακοεργὸν ἐπ' ἀνέρι, λοίγιον ἔλκος
 Μοῦνοις τόνδ' ἐθέλειν ἀγορευέμεν, οἷσιν ὁμοῖον
 Λυγρὸς ἔχῃς πυρόεντι χόλῳ ἐνομόρξατο λοιγόν·

205. Ἰσχανόω. Consentiant omnes Codices in hac voce. Edit. ἰσχανόων.

208. Ἐστάτ'. Observat Billius vocem hanc in plurali neutro, non in masculino esse accipiendam, ut *rebus fluxis* opponatur.

209. Πεφυρμένα. Sic Codices. Edit. πεφυρμένον.

213. Ἡ κόνις. Chig. alique Codices ἢ κόνις βιότοιο. At cum Editis consentiunt Coisl. ejusque Interpretes, ac ipse

etiam Schol. cujus hæc sunt : κόνις λελογίσται τοῖς ἀλλάξα- μένοις βίου βίον.

217. Καισάριος δέ. Chig. Καισάριο λυπρὴ κόνις. Mox ὅστις ἐμεῖο. Ità Reg. 39, Coisl. et alii. Edit. ἐμοῖο.

218. Ἄπαντ' ἀπέεργε. Sic plures Codices accuratius quàm Edit. ἀπέεργε.

220. Ὡς εἴ τις. Coisl. atque unus è Regiis ὃ οὔτις. *Ed me observantiâ, quâ nemo patrem colit.*

METRICA VERSIO.

Quod mentis tenebras sapientum turba vocavit,
 Illacrymo, et gemitus imo de pectore duco,
 Atque hujus cupio laxatus compede vitæ,
 Et visu nebuloso, et humi reptante solutus
 Cœtu hominum, qui falluntur falluntque vicissim,
 Purius æternas oculis res tangere, non jam,
 Ut prius, obscurâ confusus imagine rerum,
 Quâ vel falluntur peracutæ lumina mentis :
 Sed puræ mentis verum ipsum lumine cernens.
 Ast hæc posteriùs : nunc autem fumus inanis
 Hi sunt et pulvis tenuis, quicumque caducam

Hanc vitam atque humilem commutavêre futurâ,
 Quæ certa est, et in omne manet durabilis ævum.
 Idcirco me nunc animis hostilibus omnes
 Ter miserum sine fine premunt, ac præpete cursu
 Objectam velut ad prædam facilémque feruntur.

Heu ! heu ! Cæsarius, tristis pulvisculus, omnes
 Qui turbas à me arcebat, curâsque fugabat,
 Qui mihi, dum vitæ dono frueretur, honoris
 Tantùm habuit, quantùm nec fratri detulit ullus,
 Méque instar cari timuit coluitque parentis.
 At mihi non tanta est lugendi causa, quòd omnis

- 205 Quam sapientes vocant mentis tenebras. Concupisco autem
Ab hac vitâ solutus, et ab obtusiore visu,
Et ab hominibus humi gradientibus, decipientibus et deceptis,
Stantia intueri puriùs, nec jam obscuris
Promiscuè simulacris, ut priùs, infuscatâ,
- 210 Quibus vel acutissimæ mentis acies decipitur,
Sed ipsam veritatem puræ mentis oculis conspicerè.
Atque hæc quidem posteriùs: præsentia verò fumus sordidus
Aut cinis sunt iis qui hanc vitâ magnam vitam commutârunt,
Sublimem terrestri, et stabilem pereunte.
- 215 Idcirco omnes in me irruerunt, nec volunt
Recedere, paratissimam ad prædam properantes.
Heu! heu! Cæsarius tristis cinis, qui à me
Tumultum omnem arcebat, et onere omni levabat,
Tantum mihi honoris habens, quantum nemo unquam fratri suo,
- 220 Tantum reverentiæ, quantum quis dilecto patri.
Sed ego non tantum lamentor dissipatas opes,
Quas cum pauperibus communes habere optabam,
Utpotè et ipse advena hic et erro,
In manum Altissimi respiciens bonorum largitricem:
- 225 Nec tantum ob invisam omnibus mortalibus injuriam,
Quæ etiam mansuetum hominem irâ implet promptissimè;
Nec fratrum causâ, quos nunc mihi sepulcrum tegit,
Immaturâ morte abreptos, omnibus hominibus mirabiles,
Quantum animam meam defleo, velut si quis gravibus
- 230 Et insolubilibus catenis dolentem viderit pulchram,
Et magnam et ex generosis regibus ortam reginam,
Quæ armis ab hostibus capta, et molestæ adstricta
Servituti, tristes oculos in terram defigit.
Talia passus sum; tale ulcus intrâ cor gero.
- 235 Antiquus sermo est, si cui immiserit dentem
Maleficum acerbis serpens, eum perniciosum ulcus
Iis solis narrare velle, quibus similem
Dirus serpens inflammato veneno inussit perniciem;

Corpus men-
tis tenebræ.

Præsentia piis
sunt fumus aut
cinis.

Cæsarius Gre-
gorius ut pa-
trem colebat.
Non deflet Gre-
gorius direpta
Cæsarii bona,
quæ communia
cum pauperibus
habere cupiebat,
sed animam su-
am suprâ omnia
deflet.

Morsus à ser-
pente neminem
alloqui sustinet,
nisi à serpente
morsum.

221. Οὐ βιότοις σκιδναμένον. Hic benè observat Billius non vitam, sed facultates et opes, quæ post Cæsarii mortem ab iis qui imperatorii fisci curam gerebant, direptæ fuerant, significari. Quod autem sequitur, τὸν ζῶντα, idem est ac si dixisset ὃν κοινόν.

224. Δώτειραν. Hæc lectio, quam duo Regii et Coisl. suppeditârunt, potior visa est quàm vulgata, δώτειραν, magisque sapit Homerum quem sæpè Gregorius imitatur. Hinc tollenda particula γε quæ abundat in Edit.

229. Ὡς τις ἀνασσα. Sic habent Regii 991, 992, necnon et Coislianus ejusque Interpres, Schol. Chig. Edit. autem ὥς τιν' ἀνασσα.

236. Λόγιον ἔλκος. Sic MSS. Edit. λοίγεον.

237. Οἷσιν ὁμοῖον. Adagium est quo significamus dulcissimam esse eam consolationem, quæ ab eo proficiscitur, qui iisdem calamitatibus affectus est quibus ille quem consolatur. Bill.

METRICA VERSIO.

Census diripitur, manibus dispersus iniquis,
Quem cum pauperibus communem semper habere
Optavi, velut ipse etiam mendicus et exul,
Advenâque in terrâ, porrectricemque bonorum
Numinis ad dextram supplex mea lumina tollens:
Non etiam nobis quia sæva injuria facta est,
Quæ solet et faciles animos turbare dolore:
Non quia præceleri facto mors aspera fratres
Sustulit, egregios fratres, quosque omnibus æquè
Reddiderat famâ celebres pulcherrima virtus:
Quantum animæ doleo fatum miserabile nostræ,

Quam velut illustrem dominam, formâque decorâ
Conspiciam, et claris regum natalibus ortam,
Aspicio gravibus vinctam oppressamque catenis,
Quam manus hostilis bello superavit et armis,
Servitiôque tenet mœrentem, et lumina terræ
Figentem lacrymis stillantia. Talia namque
Sum passus, talémque premo sub corde dolorem.

Injecto quemquam, ut dicunt, si dente momordit
Cœruleus serpens, vulnûsque infixit acerbum,
Non aliis cupit ille suos memorare dolores,
Quàm quibus est etiam fuscum à serpente venenum:

- Τὸν γὰρ δὴ καὶ μῶνον ἐπίσασθαι κακὸν ἄλγος.
 240 Ὡς καὶ ἐγὼ κείνοισιν ἐμὸν πόνον ἐξαγορεύσω,
 Οἷσιν ξυνὸς ἔρως, ξυνὸν κακὸν, ἄλγος ὁμοῖον.
 Μοῦνοι γὰρ κεν ἐμοῖο φίλως δεξαίατο μῦθον,
 Καὶ γοερῆς κραδίης μυσῆρια γνοῖεν ἄριστα,
 Οἱ σταυροῦ ποθέοντες ἐπωμαθὸν ἄχθος ἀείρειν,
 245 Καὶ μεγάλου Βασιλῆος ἐν ἔρκεσι μοῖραν ἔχοντες,
 Εὐδοκίην σέργουσι, καὶ οἰκτεῖρουσι πεσόντας.
 Τοῖς δ' ἄλλοις κεν ἔοιμι γέλως ἐμὰ κήδεα βάζων,
 Ὡν πίσις κραδίην ἄκρην ἐχάραξεν ἐλαφρῇ,
 Οὐδὲ διὰ σπλάγχχνων ἤλθ' ἡμερος ὀξύς Ἀνακτος.
 250 Ζῶσι δ' ἐνθάδε μῶνον ἐφημέρια φρονέοντες.
 Ἀλλ' οἱ μὲν φθινύθουεν, ἐπεὶ πάντεσσιν ὁμοίως
 Γλῶσσαν ἐφοπλίζουσιν, ἐτοιμότατον βέλος, ἄλλοις
 Ἐσθλοῖς, ἡδὲ κακοῖσιν. Ἐγὼ γέ μιν οὔτι γόοιο
 Λήξω, πρὶν σονέεσσαν ὑπεκφυγέειν κακότητα,
 255 Καὶ μάργοις παθέεσσι νόου κληῖδ' ἐπιθεῖναι,
 Οἷς νῦν πάντα θυρετρα πικρὸς Σατὰν ἐξεπέτασσε,
 Πρόσθεν ἐεργομένοισιν, ὅτ' ἔσκεπε χεῖρ με Θεοῖο,
 Οὐδ' εἶχεν κακίη πρόφασιν πέλας, ἥ ῥα τάχιστα
 Ἄπτεται, ὥς καλᾶμης γε πυρὸς μενὸς ἐγγὺς ἐούσης,
 260 Ἄχρι καὶ ἐξ ἀνέμοιο πρὸς ἡέρα πυρσὸς ἀερθῇ.
 Ὡς ὄφελον κρημνοῖσι, καὶ οὖρεσι, καὶ σκοπέλοισι
 Κρύψαι τῶνδε πάροιθεν ἐμὸν θέμας· ἥ κεν ἅπαντα
 Τόνδε βίον, βιότου τε φυγῶν σαρκὸς τε μερίμνας,
 Χριστὸν ὅλον φορέεσκον ἐνὶ φρεσὶν, οἷος ἀπ' ἄλλων
 265 Ναιετάων, οἷω τε Θεῷ νόον ἀγνὸν ἀείρων,
 Μέσφ' ὅτε καὶ κούφησι σὺν ἐλπίσι τέκμαρ ἔπεσπον.
 Ὀφελον· ἀλλὰ πόθος με φίλων κατέρυκε τοκήων,
 Ἐλκων, οἷα τάλαντον ἐπὶ χθόνα· οὔτι πόθος γε
 Τόσσον, ὅσον μυελόν τε καὶ ἔγκατα πάντα θαίζων
 270 Οἶκτος, ὅτις παθέων ἀγανώτατός ἐστιν ἀπάντων,
 Οἶκτος μὲν πολιῆς Θεοειδέος, οἶκτος ἀνίης,
 Οἶκτος ἀπαιδίδης, οἶκτος δέ τε καὶ περὶ παιδός,
 ὧς ῥα περιτρομέουσι, γλυκὺν πόνον αἰὲν ἔχοντες,
 Ὀφθαλμὸν βιότοιο, καὶ ἄλγεσιν ἀσχαλόωντα.
 275 ὧς βίβλοι τοπάροιθε μέλον, τὰς Πνεῦμ' ἐχάραξεν
 Εὐαγγέλιον γλώσσησι, καὶ ἔνδοθι γράμματος ἐσθλοῦ

256. Οἷς νῦν. Itā Chig. Edit. τοῖς νῦν.

Mox ἥ κεν ἅπαντα. In his interpretandis vocibus, secuti

262. Τῶν δὲ πάροιθεν. Reg. 992, sup. lin. πρὸ τούτων.

sumus Interp. et Schol. Cod. Coisl.

METRICA VERSIO.

Hos etenim tanti solos vim nosse doloris.
 Haud secus his nostrum hunc commemorare laborem
 Fert animus, quibus idem amor est, eademque cu-
 pido,
 Consimilisque dolor. Namque hi duntaxat amico
 Excipient mea verba animo, cordisque gementis
 Optima cognoscent mysteria, qui cupientes
 Dulce suis humeris pondus plenumque salute
 Ferre crucis, partemque in magni Regis habentes
 Cœlitibus septis, simul ipsi tramite recto
 Pergunt, atque pio miserantur corde cadentes.
 Quippè aliis risum, referens mea fata, moverem,
 Quorum extrema fide leviter sunt corpora tincta,

Intima nec validus circum præcordia Christi
 Fervet amor, fluxæ verum omnia tempora vitæ
 Vanis impendunt rebus studiisque caducis.
 Sed pereant, quoniam nullo discrimine in omnes
 Linguam acunt, telum quo non est promptius ullum
 Rebus in humanis. At ego indulgere dolori
 Non prius absistam, quam me fuga concita turpi
 Eripiat vitio, fœdisque affectibus ipse
 Clavem animi imponam, quibus omnes perfidus hostis
 Undiquè nunc valvas sceleratâ mente reclusit,
 Antè minus patulas, certo mihi cum Deus esset
 Præsidio, segetem nec haberet noxa propinquam,
 Quam, velut admotam stipulam rapidissimus ignis,

- Huic enim, et quidem soli cognitum esse malum dolorem.
 240 Sic etiam ego illis ærumnam meam edisseram,
 Quibus communis amor, commune malum, similis dolor.
 Soli enim hi dicta mea amicè exceperint,
 Et mœsti cordis optimè mysteria noverint,
 Qui crucis pondus humeris attollere cupientes,
 245 Ac partem in magni Regis septis habentes,
 Rectam viam deligunt, et lapsos miserantur.
 Aliis verò risus mala mea referens extiterim,
 Quorum levissima fides summa cordis impressit,
 Nec in viscera vividus amor Regis penetravit;
 250 Sic autem vivunt, ut caduca tantùm sapiant.
 Sed illi quidem pereant, quippè qui linguam, paratissimum
 Telum, in omnes alios similiter exacuunt
 Sivè bonos, sivè malos. Ego autem gemere non cessabo,
 Quin priùs luctuosam effugerim pravitatem,
 255 Et protervis mentis affectibus clavem imposuerim,
 Quibus nunc valvas omnes scelestus Satan aperuit
 Antèa cohibitis, cùm me tegeret Dei manus,
 Nec occasionem propinquam haberet malitia, quæ citissimè
 Invadit, velut ignis ardens stipulam vicinam,
 260 Donec etiam à vento flamma in aërem tollatur.
 Utinam prærupitis locis et montibus et scopulis
 Antè hos eventus meum corpus abdidissem: sic enim omne
 Sæculum, ac sæculi carnisque sollicitudines fugiens,
 Totum Christum portare corde, solus ab aliis
 265 Habitans, solique Deo puram mentem attollens,
 Donec cum spe levi diem extremum claudam.
 Utinam! Sed amor me tenuit parentum,
 Instar ponderis in terram trahens: nec tamen tantùm
 Amor, quantùm medullas et interiora omnia peredens
 270 Miseratio, omnium animi motuum suavissimus,
 Miseratio canitiei Deo similis, miseratio mœroris,
 Miseratio orbitatis, miseratio et quòd circà natum
 Contremiscant, dulci sollicitudine semper prosequentes,
 Oculum vitæ suæ et molestiis suis dolentem,
 275 Cujus cura antehàc erat libri, quos Spiritus exaravit
 Sanctorum linguis, et intrà præclaram litteram

Optat Gregorius antè hos eventus, corpus abdidisse in latetris, ut solus habitaret, Christum solum meditans.

Miseratio omnium animi affectuum suavissimus.

Libri sacri sola Gregorii cura.

266. Κούφησι σὺν ἐλπίσι. Int. Coisl. ὑψηλαῖς καὶ εὐαφραῖς σὺν ἐλπίσι. Schol. μετὰ χρηστῶν τῶν ἐλπίδων. Mox ἐπισπῶν. Sic Reg. 992. Edit. ἐπίσπων.

270. Ἀγανώτατος. Sup. lin. in Reg. 39, καθαρώτατος, purissimus.

273. Ὡς ῥα. Sic MSS. Edit. malè ὥς ῥα.

METRICA VERSIO.

Protinus invadit, ventoque agitata tument
 Crescit, et ingentem sustollit ad æthera flammam.
 O utinam antè, meos scopulis immanibus artus
 Prærupisque locis texissem et montibus altis.
 Nam vitâ, et curâ vitæ carnisque relictâ,
 Toto animo Christum ferrem, semotus ab omni
 Cœtu hominum, vacuamque vehens à crimine mentem
 Ad cœlum et cœli Dominum, quoad ultima tandem
 Mors benè speranti spatium mihi clauderet ævi.
 Rectius hoc equidem fuerat: sed dulce parentum
 Me desiderium tenuit, visque acris amoris

Tom. II.

Haud secus ac plumbum depressit, humique locavit.
 Nec verò tam pressit amor, quam viscera cuncta
 Rodens, et medium scindens miseratio pectus,
 Passio cunctarum dulcissima. Namque movebat
 Me luctus gravis, et natis orbata senectus,
 Sollicitusque timor, gelidos qui concutit artus,
 Dùm mihi perpetuo metuunt, dulcemque laborem
 Suscipiunt, ac me statuunt pro lumine vitæ,
 Ærumnis gravibus pressum licèt, atque gementem,
 Utpotè jucundæ cui sacra volumina curæ
 Antè forent, summum quæ Numen in ore piorum
 Sculpsit, et egregii puro sub cortice scripti

- Πνεύματος ἀσράπτουσα χάρις, καὶ κρυπτὸν ὄνειδος
 Οἷοισιν καθαροῖσι φανεινόμενον μερόπεσιν·
 Εὐχαὶ τε ζοναχαὶ τε φίλαι, καὶ νύκτες ἄϋπνοι,
 280 Ἀγγελικοὶ τε χοροὶ, ψαλμοῖς Θεὸν οἱ γ' ἐρέθουσιν,
 Ἰσάμενοι, ψυχὰς τε Θεῷ πέμποντες ἐν ὕμνοις,
 Πολλῶν ἐκ σομάτων ξυνὴν ὅπα γηρύοντες·
 Γαστρός τ' ἀρχεκάκοιο μόγος, καὶ μέτρα γέλωτος,
 Γλωσσῆς δ' ἀτρεμὴ τε καὶ ὄμματος, ἡδὲ χόλοιο
 285 Μαινομένοιο χαλινά. Λόγος δ' ἐσφυγγεν ἀλήτην
 Πάντοσε παπταίνοντα, νόον γ' ἐπὶ δ' ἔσρεφε Χριστῷ
 Ἐλπίσιν οὐρανίησι. Λόγος δ' ἐπὶ πάσιν ἔκειτο
 Εἰκόν' ἄγων πρὸς Ἄνακτα. Θεὸς δ' ἐπιτέρπετ' ἐρωή.
 Ἀντὶ δέ μοι κτεάνων τε καὶ ἀργαλέων ὀρυμαγδῶν,
 290 Οἱ με καὶ ἐννυχίοισι κακοῖς ἐρέθουσιν ὀνείροις,
 (Φροντίσιν ἡματίαις γὰρ ὁμοῖα φάσματα νυκτός,
 Ἦεν ἐν ὀφθαλμοῖσι Θεοῦ σέλας, εὐσεβέων τε
 Ψυχῶν παμφανόωσα χοροσασίη τε κλέος τε.
 Νῦν δὲ δὴ ἐξαπόλωλε κειμήλια πάντ' ἀπ' ἐμοῖο
 295 Ψυχῆς, ἡ τοπάροιθεν ὁμίλει πάσιν ἀρίστοις,
 Οἶος δ' ἐντὸς ἔμεινε πόθος, καὶ ἄλγος ἄελπτον.
 Τοῦνεκεν αἰάξω. Τὸ δ' ἐσαύριον οὐ σάφα οἶδα,
 Εἴ με Θεὸς παλίνορσον ἐς ἥθεα τὰ πρὶν ἀνάξει
 Λύσας ἐξ ἀχέων, ἀπὸ δ' ἄχθεα πάντα τινάξας,
 300 Ἡὲ πάρος μεσάτοισιν ἐν ἄλγεσιν ἔνθεν ἐλάσσει,
 Πρὶν κ' αἶθρην ἰδέειν, πρὶν χ' ἔλκεσι φάρμακα θείναι,
 Δύσμορον ἰμείροντα φάους πυράτην μετὰ νύκτα,
 Τῆμος ὀδυρομένοισιν ἐτώσια τίς κεν ἀμῦναι.
 Ἐνθά δ' ἄκος μερόπεσσι, τὰ δ' ὕψατα δέσμια πάντα.
 305 Ἢδῃ μοι πολίον τε κάρη, καὶ ἄψα ρίκινά
 Ἐκλίνθη βιότοιο πρὸς ἑσπερον ἀλγινόεντος.
 Ἀλλ' οὕτω τοιόνδε τοσόνδ' ἐτε ἄλγος ἀνέτλην·
 Οὐδ' ὅτε μαινομένοισι κορυσσόμενον ἀνέμοισι
 Γαίης ἐκ Φαρίης ἐπ' Ἀχαιῖδα, πόντον ἔτετμον
 310 Ἀντολίη ταύροιο, τὸν ἐρρίγασι μάλισα
 Ναῦται, χειμερίου, παῦροι δὲ τε πείσματ' ἔλυσαν.
 Ἐνθα δ' ἐγὼ νύκτας τε καὶ ἡμέρας εἴκοσι πάντα

280. Ἐρέθουσιν. Int. Coisl. τιμῶσιν. Schol. γεραίρουσιν. Sect. 2, Carm. 1, vers. 44; et infra, Sect. 2, Carm. 1, Reg. 991, sup. lin. ἐγείρουσιν. Monachos intelligit et describit, inquit Billius. vers. 216.

283. Γαστρός τ' ἀρχεκάκοιο. Nam ex esu interdicti illius pomi mala omnia nobis profluxerunt: ventrem malorum autorem sæpius appellat Gregorius. Sic suprâ, Lib. 1,

284. Γλωσσῆς τ' ἀτρεμῆς. Itâ Codices magno consensu. Edit. ἀτρεμὴ γλωσσῆς τ'.

286. Πάντοσε παπταίνοντα. Reg. πάντῃ ἐπαπταίνοντα.

288. Ἐπιτέρπετ'. Regg. 992 et alii ἐπιτέρπετ'.

METRICA VERSIO.

Gratia fulgorem diffundens Pneumatis almi,
 Utilitâsque latens, quam soli cernere possunt
 Qui benè purgârint generosæ lumina mentis;
 Noctésque insomnes gratæ, luctúsque, precésque,
 Angelicæque chori, rigido qui corpore laudes
 Decantant Patris æthereâ qui regnat in arce,
 In cœlóque animis volitant, dùm cantica fundunt,
 Diversisque eadem modulantur carmina linguis:
 Tùm ventris labor, autoris fontisque malorum,
 Atque oculi linguæque quies, moderatio risûs,
 Et rabies iræ, freno compressa tenaci.
 Quinetiam ratio temerè indomitæque vagantem

Et passim spectantem animum stringebat habenâ,
 Mentémque ad Christum revocabat spe melioris
 Allectam vitæ, cœlique cupidine tactam.
 Omnibus instabat moderatrix sedula membris
 Divinam ratio tollens ad sidera formam,
 Et Domino sistens, cui jucundissimus iste
 Cordis motus erat, supera ad convexa volantis;
 Ac pro magnificis opibus, miserôque tumultu,
 Qui me nocte etiam per inania somnia vexat,
 (Visa etenim curas referunt nocturna diurnas.)
 Divinus nostris splendor radiabat ocellis,
 Fulgidâque eximii virtus et gloria cœtûs.

- Spiritûs refulgens gratia, occultâque utilitas
 Solis manifesta puris hominibus :
 Cui preces et gemitus placebant, et noctes insomnes,
 280 Angelicâque chori, qui psalmis Deum flectunt,
 Stantes, animâsque Deo in hymnis attollunt,
 Multorûmque ex ore communem vocem concinnantes;
 Ventrîs autem malorum fontis labor, risûsque moderatio,
 Linguae et oculorum quies, ac iræ
 285 Insanientis frena. Ratio autem adstringebat errabundam
 Et quoquoersum respicientem mentem, et ad Christum vertebat
 Spebus coelestibus. Ratio in omnibus aderat
 Imaginem ducens ad Regem. Deo autem gratus hic cordis motus.
 Possessionum verò loco et molestorum tumultuum,
 290 Qui me nocturnis ac malis somniis stimulant,
 (Diurnis enim curis similia sunt noctis visa,)
 Fulgebat oculis Dei splendor, et piarum
 Animarum illustris chorus et decus.
 Nunc autem thesauri omnes diffugerunt à meâ
 295 Animâ, quæ prius optimis quibusque rebus florebat,
 Ac solum intus remansit desiderium, et dolor sine spe.
 Propterea gemo. Crastinum autem haud clarè novi,
 Utrûm me Deus rursus in antiquos mores restituat,
 Solvens curis, et omnia onera excutiens,
 300 An potiùs hinc mediis in ærumnis, antequàm
 Diluculum aspiciam, antequàm ulceribus remedia apponam,
 Miserum revocet lucis cupidum in profundâ nocte,
 Cùm lamentantibus frustrâ quis auxiliatur.
 Hic enim medicina est hominibus, sed extrema vinculis constricta omnia.
 305 Jam mihi canum est caput, et rugosa membra
 Declinant in tristis vitæ vesperam.
 Sed nondùm talem tantumque pertuli dolorem;
 Nec cùm furentibus agitatam ventis
 Ex terrâ Phariâ in Achaïam, mare sulcarem
 310 In ortu tauri hyemalis, quem horrescunt maximè
 Nautæ, ac pauci tunc solvunt retinacula :
 Tunc ego noctes et dies omninò viginti

Preces, gemitus, noctes insomnes Gregorii deliciae.

Diurnis curis similia sunt visa noctis.

Post mortem salutis medicina clausa est hominibus.

289. Κτείνων τε. Sic Reg. 991. In Editis deest τε.
 295. Ομίλει πᾶσιν ἀρίστοις. Schol. Coisl. ἐχοῦν πᾶσιν καὶ ἔθαλλον ἀγαθοῖς.
 296. Ἀελλπτον. Int. Coisl. ἀπροσδόκητον, *præter spem* : cui etiam interpretationi favet Schol. et Reg. 991 qui habet sup. lin. ἀπροσδόκητον.
 300. Ἐλάσσει. Reg. 992 ἐλάσει.

302. Ἰμείροντα. Unus ex Regiis ἱμεροῦντα.
 306. Ἀλγινέντος. Ità Codices plerique. Edit. ἀλγεύοντος.
 308. Κορυσσόμενον. Editi addunt γ', quod in MSS non apparet, sed quod favet metro.
 309. Ταῖς ἐκ Φαρίης. Cùm ex Alexandria Græciam peteret; Phariam vocat, eò quòd insula Pharos Alexandria vicina est. Mox ἔτετμον. Reg. 39 et Chig. ἔτεμνον.

METRICA VERSIO.

Omnis at illa animæ, consortia sancta bonorum
 Sectari solitæ, periit pretiosa supellex :
 Nec quicquam misero mansit nisi sola cupido,
 Ac me præter spem crucians ærumna; calentes
 Hinc fundo lacrymas, dubius timidusque futuri,
 Pristina mène iterum referet Dominator olympi
 Ad studia, expellens curas onus atque molestum,
 An prius in mediis me fluctibus ipse dolorum
 Extrahet hinc, cælo quàm nubila cernere possim
 Depulsa, ulceribusque meis adhibere medelam,
 Ter miserum, lucis cupidum post tempora noctis
 Postremæ, cùm jam nemo succurrere possit

Flentibus. Hic etenim nobis est prompta medela :
 Post autem clausa est omnis medicina salutis.
 Jam mihi jam canum caput est, rugosâque membra
 Tristis ad occasum vitæ jam prona feruntur.
 Sed nondùm talem subii tantumque laborem :
 Non quandò sævis agitatam flatibus æquor
 Sulcabam, ex Phariâ littus tellure Pelasgum
 Nave petens fragili, Tauri brumalis in ortu,
 Tauri, qui tanto nautarum corda pavore
 Afficit, ut rarus retinacula solvere nauta
 Audeat, infidâque ratem committere ponto.
 Noctibus hîc denis ego bis, totidémque diebus,

- Νηὸς ἐνὶ πρύμνῃ κείμεν, Θεὸν ὑψιμέδοντα
 Κυκλήσκων λιτῇσι. Τὸ δ' ἄφρεε κῦμ' ἐπὶ νῆα
 315 Οὖρεσιν ἢ σκοπέλοισιν ὁμοῖον ἔνθα καὶ ἔνθα·
 Πολλὸν δ' ἐντὸς ἔπιπτε. Τινάσσετο δ' ἄρμενα πάντα,
 Οἷα συρίζοντος ἐπὶ προτόνοισιν ἀήτου.
 Αἰθήρ δ' ἐν νεφέεσσι μελαίνετο, καὶ σεροπῆσι
 Λάμπετο, καὶ κρατεραῖς περιάγνυτο πάντοσε φωναῖς.
 320 Τῆμος ἐμαυτὸν ἔδωκα Θεῷ, καὶ πόντον ἄλυξα
 Ἄγριον εὐαγέεσσιν ὑποσχεσίησι πεσόντα.
 Οὐδ' ὅτε παλλομένης γε θεμελίᾳ σείετο πάντα
 Ἑλλάδος εὐρυχόριοι, κακοῦ δ' οὐ φαίνεται ἄρωγῇ·
 Αὐτὰρ ἐγὼ τρομέεσκον, ἐπεὶ ψυχὴν ἀτέλεσον
 325 Εἶχον ἔτ' οὐρανίῳ χαρίσματος, εὔτε λοετρῷ
 Ἐλκεται ἀνθρώποισι χάρις καὶ Πνεύματος αἵγλη.
 Οὐδ' ὅτε νοῦσος ἔπλησεν ἐμὸν σῶμα ρεύματι λάβρῳ.
 Καὶ πνοιῆς σείνωσε πόρους, ζωῆς τε κελεύθους.
 Οὐδ' ὅπότε ἀφραίνοντι νόῳ λυγρὸν ἀμφὶς ἐλίξας,
 330 Οὔτι ἐκὼν βλεφάρου περιηγέα κανθὸν ἄμυξα,
 Αἵματόεντα δ' ἔθηκα. Φάος δ' ἐμὸν, οἷα φονῆς,
 ὄλετο, ἀμπλακίην δὲ πικρὴν μέγα πένθος ἔτετμεν.
 Οὐδὲ Θεῷ παλάμῃσιν ἐμαῖς ἀνέπεμψα θυγλῆν
 Πνεύματος, οὔτι πάρος γε, πρὶν ἔκλυσα δάκρυσι πῆμα.
 335 Ψαύειν μὴ καθαρῷ γὰρ ἄγνοῦ κακὸν, ὥς πυρόεντος
 Ἀδρανὲς ὄμμα φέρειν κατεναντίον ἡλείοιο.
 Ἄλλα τε πόλλ' ἐμόγησα· τίς ἂν τάδε μυθήσαιτο,
 Οἷς με Θεὸς τείρων τε καὶ εὐμενέων ἐκάλεσεν;
 Ἄλλ' οὐπω τοιοῖσδε κακοῖς πάρος ἀντεβόλησα,
 340 Οἷοισι πυμάτοισιν ἐμὴ ἐνέκυρσε τάλαινα
 Ψυχὴ· καὶ ποθέει ποτ' ἐλεύθερον ἤμαρ ιδέσθαι
 Πάντ' ἀποδυσαμένη, γυμνὴ φλόγας ὥς κε φύγησι,
 Καὶ κόσμου κρατεροῖο λαβὰς, καὶ χάσμα πέλωρον
 Ἀμφιχανεῖν μεμαῶτος ἐαῖς γενύεσσι ὀράκοντος,
 345 Ὃν κε λάβῃ. Βελήη γὰρ ἐμὸς νόος ἐστὶν ἐδητύς.
 Τίς δώσει κεφαλῇ πηγῆς ῥόον ἢ βλεφάροισιν,
 Ὡς δακρύων ὀχετοῖσι μολύσματα πάντα καθήρῳ,
 Κλαύσας ὥς ἐπέοικεν ἀμαρτάδας; (Ἢ γὰρ ἄριζον
 Δάκρυον ἐστὶ βροτοῖσιν ἄκος, ψυχαῖς τε μελαίναις,
 350 Καὶ κόνις αἰθαλόεσσα, καὶ ἐν χθονὶ σάκκος ἐρυμνός·)

313. *Ενί*. Sic MSS. Edit. *ἐπὶ*.314. Τὸ δ'. Malè Edit. τῷ δ'. Ejusdem tempestatis altera legitur descriptio infra Carm. xi, *de Vita sua*, vers. 126 et seqq.

317. Προτόνοισιν. Reg. 992 interpretatur τοὺς ἐν τῷ ἱστίῳ σχοίνους.

322. Παλλομένης γε. Duo Codices Regii et Chig. παλλομένης τε.

METRICA VERSIO.

Supplice voce rogans Numen cœleste, jacebam
 Ad puppim exanimis. Latus autem in utrumque ca-
 rinæ
 Æquorei fluctus spumam rabiêmque vomebant,
 Montibus aut scopulis similes, ingénsque cadebat
 Vis undarum in eam, sed et omnia vela moveri
 Conspiceres, vento in duros stridente rudentes.
 Jam verò nebulæ tetrâ caligine cælum
 Fuscabant, crebrisque etiam fulgoribus æther
 Splendebat, validis clamoribus undiquè ruptus :
 Tum me donavi Christo, pelagique periculum
 Vitavi, sanctis precibus votisque repulsum.

Non cum lata gravi quateretur Græcia motu,
 Ulla nec auxilii jam spes alicundè pateret;
 At tremor horribilis gelidos invaserat artus.
 Nondum etenim sacro baptismate pectus habebam
 Tinctum, in quo trahitur lustrali gratia lymphâ,
 Mirusque excipitur splendor, quem Spiritus affert.
 Nec mihi cum fauces quondam vis aspera morbi
 Implesset valido fluxu, sævôque dolore
 Opprimeret vitæque vias auræque meatus.
 Non etiam tunc cum malesanâ vimina mente
 Intorquens, oculi punxi temerarius hircum :
 Ac subitus fluxit sanguis, luxque occidit omnis

- In navis puppi jacebam, Deum in cœlo regnantem
Precibus vocans. Spumabat autem fluctus in navim
315 Hinc et illinc, montibus scopulisque similis;
Plurimus autem intus cadebat. Agitabantur vela omnia,
Acute in rudentes vento sibilante.
Æther nebulis infuscabatur, et fulguribus
Rutilabat, et magnis undiquè frangebatur clamoribus.
320 Tum memet ipsum Deo tradidi, et pontum ferocem
Effugi sanctis propositis dejectum.
Nec, cum commotæ quaterentur fundamenta omnia
Latae Græciæ, nec mali auxilium appareret;
Tunc ego tremebam, quia animam habebam nondum
325 Cœlesti dono initiatam per lavacrum,
Per quod excipiunt homines gratiam et Spiritus splendorem.
Nec cum morbus implevit os meum fœdo humore,
Et spirationis meatus, ac vitæ vias arctavit.
Nec cum insipiente animo vimen huc et illuc torquens,
330 Imprudens palpebræ rotundum angulum punxi,
Ac cruentum reddidi. Tunc lumen meum, ut homicidæ,
Evanuit, et errorem amarum luctus ingens consecutus est:
Nec manibus meis Deo obtuli victimam
Spiritus, non prius profectò, quàm lacrymis labem eluissem.
335 Ei enim, qui purus non est, nefas sanctum tangere, ut
Infirmum oculum in ardentem solem intendere.
Multa alia pertuli: quis ea edisserat
Quibus me Deus et conterens et favens vocavit?
Sed nondum hactenus in tanta incidi mala,
340 Quanta postremò misera mea experta est
Anima, quæ liberum aliquandò diem intueri cupit,
Omnibus sese exuens, ut nuda flammæ effugiat,
Et mundi potentis laqueos et os immane
Draconis, qui maxillis suis vorare gestit
345 Quemcumque ceperit. Belia enim edulium est anima mea.
Quis det capiti fontis fluentum, et palpebris,
Ut lacrymarum rivis sordes omnes eluam,
Lugens, ut decet, peccata? (sunt enim optimum
Lacrymæ hominibus remedium, animabusque infuscatis,
350 Et cinis fuliginosus, et humi saccus asperrimus;)

Descriptio tem-
pestatis.

Anno 540 ma-
gno terræ motu
tota Oriens con-
cussa est.

Varios vitæ
infaustos narrat
eventus, quibus
Deus eum con-
trivit et vocavit.

Optima animæ
medicina, pœ-
nitentia.

327. Πνεύματι. Ità habet Codex Coisl. longè me-
lius, quàm alii Codices necnon et Editi qui habent
πνεύματι. Interpres Coisl. et Reg. 992, sup. lin.
πυρετώ.

333. Ἐπαῖς. Sic melioris notæ Codices, Chig. Coisl.
Reg. 39. Edit. ἐμῆς.

335. Καθαρώ. Chig. Coisl. καθαρώς.

343. Λαβῆς. Coisl. Int. παγίδα.

METRICA VERSIO.

Non secus atque illi, qui cædis crimine dextram
Polluit; erratum luctusque excepit acerbus:
Nec prius aggredior manibus transmittere sacrum
Spirituale Deo, lacrymis quàm noxa soluta est.
Non etenim impuro tutum est contingere purum,
Non magis atque hebetes oculos obvertere soli.
Plurima præterea subii. Quis carmine cuncta
Commemorare queat, queis me vexansque favensque
Ad se divinum Numen persæpè vocavit?

Sed nondum tales incursavère procellæ,
Quàm quas infelix animus tulit haud ità dudum,

Tom. II.

Et quibus exsolvi miserè expetit, omnia promptè
Abjiciens, nudus queat ut vitare minacis
Vim flammæ, mundique manus, faucésque draconis,
In nos qui rabidum gestit defigere dentem:
Pabula nam Belia mea mens dulcissima præbet.
Quis capiti latices tribuet, quis flumina nostro,
Ut maculas omnes lacrymarum fonte repurgem?
Luctibus assiduis, ut convenit, horrida plangens
Crimina, (namque animæ vitiorum sordibus atræ
Munere nulla Dei melior concessa medela est,
Quàm fletus, tristisque cinis, saccique prementis

M 7

- Ὡς τις ἔμ' εἰσορόων τρομέη, καὶ φέρτερος εἴη,
 Φεύγων Αἰγύπτῳ μέλαν πέθον, ἔργα τε πικρά,
 Καὶ Φαραὼ βασιλῆα, πάτρην δ' ἐπὶ θεῖαν ὁδεύη,
 Μηδὲ μένη Βαβυλῶνος ἐπὶ κραναῆς πεδίοισι.
- 355 Δουριαλῆς, ὄχθησι παρεζόμενος ποταμοῖο,
 ὦδῆς ὄργανα πάντα παρακλίνας ἀτίνακτα
 Δακρυόεις, σπεύδῃ δ' ἱερῆς ἐπὶ τέρματα γαίης,
 Δούλιον Ἀσσυρίῃθε φυγῶν ζύγον, ὃς πρὶν ἔπειρε,
 Καὶ νηοῦ μεγάλοιο θεμελίῳ χερσὶ βάλλεται.
- 360 Τὴν μὲν ἐγὼ πανάποτμος ἐπεὶ λίπον, οὔ ποτ' ἔλῃξα
 ἱμεῖρων. Χαλεπὸν δὲ πάθος κατὰ γῆρας ἔχευε,
 Καὶ κύπτω ποτὶ γαῖαν, ἐνὶ φρεσὶ πένθος ἀέξων,
 Ἀζόμενος θνητούς τε καὶ ἀθάνατον βασιλῆα,
 Εἴμασί τε κραδίη τε κατηφιόων, καὶ ἄναυδος,
- 365 Ἐλκων οἶκτον Ἄνακτος οἰζυῖ, ὃς χθαμαλοῖσιν
 Εὐμενέων πάντεσσιν ὑπερφιάλους ἀθερίζει·
 Οἶον δ' ἐξ ἱερῆς Σολύμων κατιόντα πόλῃος
 Ἰεριχοῦς πτολίεθρον ἐπὶ κλυτὸν, ὥς ἐνέπουσι,
 Φῶρες ἐδηλήσαντο κακοὶ λοχῶντες ὁδίτην,
- 370 Οἱ μὲν τὸν πληγῇσιν ἀεικέλησι τεμόντες,
 Εἵματά τ' ἐκδύσαντες ἅ μιν σκέπε, νηλεῖ θυμῷ
 Λεῖψαν ἀποφύχοντα· θοῶς δ' ἐνέκυρσαν ὁδίται
 Λευίτης ἱερεὺς τε, λίπον τέ ἐ νηλεῖ θυμῷ.
 Καὶ που Σαμαρέων τις ἐπήλυθεν, ὃς σφ' ἐλέηρε.
- 375 Καὶ μιν ἄγων κατέδησε, καὶ ἔλκεσι φάρμακ' ἔλειπε,
 Καὶ μισθὸν κομέοντι· τέρας μέγα, πῶς Σαμαρείτης
 Τόνδ' ἐσιδὼν ἐλέηρεν, ὃν οὐκ ἐλέηραν ἄριστοι!
 Οὐ γὰρ ἐγὼ σάφα οἶδα τί κεύθεται εἰκόνι τῇδε,
 Οἷα θεὸς σοφίῃ μυσθήρια ἀμφικαλύπτει.
- 380 Καὶ τὰ μὲν ἰλήκοι. Τοιοῖς δ' ἐγὼ ἀντεβόλησα
 Πήμασι· καὶ μ' ἐδάϊξεν ὁμῶς ψυχῇσι μεγαίρων
 Ληϊστῆς βιότου κενυῆς καταδάντα πόλῃος,
 Καὶ Κριζοῦ μ' ἀπέδυσε χάριν, καὶ γυμνὸν ἔθηκεν,
 Ὡσπερ Ἀδάμ τοπρόσθε χοῶς καὶ πτώσιος ἀρχήν,
- 385 Ὃν γεῦσις καθέηκεν ἐπὶ χθόνα, τῆς γένος ἦεν.
 Ἀλλὰ μ' Ἄναξ, ἐλέαιρε, καὶ ἐκ θανάτοιο σάωσον,
 Ὃν λείψαν ἱερῆς, ἐπεὶ μογέοντ' ἐνόησαν.

354. Κραναῆς. Sic MSS. Edit. κραναῖς.

358. Δούλιον. Unus ē Regiis δούριον.

360. Οὔ ποτ'. Sic Regg. 99a. Malè Edit. οὔπω τ'.

373. Λίπον τέ ἐ. Habet Regius 99a λίπον καὶ μιν, sed deficit metrum.

374. Ἐλέηρε. Duo ex Regiis ἐλέησε.

METRICA VERSIO.

Asperitas,) ut si quisquam sua fixerit in me
 Lumina, confestim gelido terrore tremiscat,
 Et rapidum studiis melioribus exigit ævum,
 Ægyptum nigram fugiens, durósque labores,
 Et trucis imperium regis, gressúsque beatam
 Conferat ad patriam, nec bello captus et armis
 Exulet hostili miserabilis exul in orâ,
 Et sedeat riguæ lacrymans in margine ripæ,
 Organa de manibus ponens, salicique propinquæ
 Appendens, fidibus nec mollia carmina jungens.
 Quin potiùs servile jugum, quod colla premebat,
 Effugiens sacras properet contingere sedes,
 Rursùs et excisi jaciat fundamina templi.

Quam semel ut terram fato graviore reliqui,
 Nulla dies abiit, quâ non ardentibus ipsam
 Votis expeterem: canósque hæc tanta cupido
 Infudit capiti, præmaturámque senectam
 Invexit: vultúmque solo demitto, gravíque
 Conficior luctu, vereórque homínésque Deúmque,
 Squalidus et fletu madidus, vocémque coërcens,
 Ut lacrymis placidum reddam mihi Numen olympi.
 Namque humiles oculis genitor sanctissimus æquis
 Aspicit, elatos spernit fastúque tumentes.
 Ac velut è Solymis, ut sacra oracula pandunt,
 Dùm nimis incautus tendit Jerichunta viator,
 Incidit in sævos adversâ sorte latrones,

- Ut qui me viderit, contremiscat, et melior fiat,
 Fugiens Ægypti nigrum solum, et acerba opera,
 Et regem Pharaonem, et divinam in patriam proficiscatur,
 Nec maneat Babylonis duræ in campis
- 355 Captivus, ripisque assidens fluminis,
 Ac cantûs instrumenta omnia suspendens intacta
 Lacrymetur, sed in fines properet sacræ terræ,
 Servile ex Assyriâ fugiens jugum, quo priûs conterebatur,
 Et magni templi fundamenta manibus jaciat.
- 360 Hanc ego miserrimus postquàm reliqui, nondùm
 Cessavi desiderare. Vehemens autem affectio senium mihi infudit,
 Et in terram vergo, luctum in præcordiis alens,
 Reveritus mortales, et immortalem regem,
 Veste et corde demissus, et voce carens,
- 365 Miserationem Regis infelici statu trahens, qui omnibus
 Humi jacentibus favens, superbos respuit;
 Qualem ex sacrâ Solymorum urbe descendantem
 In inclytum, ut ferunt, Jerichuntis oppidum
 Improbi latrones læserunt in insidiis viatorem,
- 370 Eúmque plagis indignis conscisum,
 Et vestibis quæ illum tegebant exutum, crudeliter
 Deficientem reliquerunt: mox occurrerunt viatores
 Levita et sacerdos, qui eum inhumaniter præterierunt.
 At Samaritanus quidam supervenit, qui illius misertus est,
- 375 Eúmque assumens ligavit, et vulneribus remedia reliquit
 Et mercedem curanti; magnum prodigium, quomodò Samarita
 Hunc ut vidit, miseratus est, quem optimi non sunt miserati!
 Non enim perspicuè novi quid hâc imagine occultetur,
 Qualia Deus in suâ sapientiâ recondat mysteria.
- 380 Ac de his quidem, Deus mihi propitius sit. Tales autem sunt in quas incurro
 Calamitates: ac me similiter discerpsit invidens animabus
 Latro, sæculi ex inclytâ descendantem urbe,
 Méque Christi gratiâ exuit, et nudum reliquit,
 Ut olim Adamum pulveris et casûs initium,
- 385 Quem gustus depressit in terram, ex quâ ortus erat.
 Sed meî, Rex, miserere, et ex morte salvum me fac,
 Quem reliquerunt sacerdotes, cùm laborantem viderent,

Derelictam solitudinem non cessavit Gregorius desiderare; et vehemens affectio ei senium infudit.

Peregrinus Jerichuntinus.

Levita et sacerdos.
Samaritanus.

Quid hâc imagine occultetur et qualia Dei sapientia recondat mysteria, se ignorare fatetur Gregorius.

380. Καὶ τὰ μὲν ἰλήχαι. Reg. 991 ἰλήχη, et sup. lin. ἐν εὐμενείᾳ ἔστω. Interp. quoquæ Coisl. καὶ ταῦτα μὲν ἐν εὐμενείᾳ ἔστω. Schol. καὶ τὰ μὲν συγγνωμονίῃ.

384. Χρὸς καὶ πτώσις ἀρχήν. Adamum humani generis et ruinæ principium: ex quo scilicet omnes homines originem et peccatum trahunt.

METRICA VERSIO.

Quem toto innumeris confossum corpore telis
 Prostravit scelerata manus, vestémque jacenti,
 Abstulit, et dirâ nudum feritate reliquit.
 Mox iter hâc fecit Levites, atque sacerdos:
 Est tamen (ô duros animos) ab utroque relictus.
 Ast ut Samaricæ pertransiit accola terræ,
 Illius extemplò casum miseratus acerbum,
 Vulnera sæva ligat facilis, properéque caballo
 Impositum in villam duxit, fuditque medelam
 Ulceribus, curámque ægri pretiúmque reliquit
 Discedens famulo. Quid tam mirabile, quàm quòd
 Flexit Samaricum, qui non virtutis alumnos
 Flexerat? Haud etenim, quidnam ista recondat imago

Assequor, externo siquidem velamine multa
 Numinis abscondit sapientia magna superni.
 Haud mihi disparibus misero procumbere fatis
 Contigit, ac sacrâ venienti nuper ab urbe
 Invidus ille latro, cælum vitámque perennem
 Claudere qui nobis ardet, sævissima fecit
 Vulnera, quæque Deus dederat, crudelis ademit:
 Non secûs atque Adamo, lutei qui corporis autor
 Exiit et casûs, vetitâ qui ex arbore poma
 Dùm legit, in terram cecidit, quâ traxerat ortum.
 At nunc, summe Parens, animæ miserere precantis,
 Eripe me nigræ morti, quem mole dolorum
 Oppressum nimîa gravium sacer ordo reliquit.

- Ἐλκεά τ' εὖ κατάδησον, ἄγων ἐπὶ πάνδοκον οἶκον,
 Αὔθις δ' εἰς ἱερὴν πέμποις πόλιν ἀρτεμέοντα,
 390 Ἐμπεδον ἐνθα μένοιμι, κακοὺς δ' ἀπὸ φῶρας ἐρύκοις,
 Καὶ τρίβον ἀργαλέην, καὶ τραύματα, καὶ παροδίτας
 Νηλέα θυμὸν ἔχοντας, ἐπ' εὐσεβίῃ κομόωντας.
 Πυνθάνομ' ὥς δύο φῶτε, μέγα πνείων Φαρισαῖος,
 Ὡς γε Θεῷ πάντων προφερέζατος, ἡδὲ Τελώνης
 395 Κέρδεσιν οὐχ ὅσίοισι τετρυμένος ἐνδοθεν ἦτορ,
 Εἰς ἱερὸν ἀναβάντες· ὁ μὲν τὰ ἕκασ' ἀγόρευε
 Νηστείας δεκάτας τε νόμου, παρεμέτρει δ' αὐτόν,
 Ἀνδράσι γε προτέροισι, λόγοις δ' ἀθέριζε Τελώνην·
 Αὐτὰρ ὁ θακρυχέων καὶ σήθεα χερσὶ πατάσων,
 400 Οὐδ' ἄντην μέγαλοιο Θεοῦ θρόνον οὐρανὸν εὐρὺν
 Εἰσορόων, λεύσσω δὲ κατ' οὐθεὸς ὄμμασι δούλοισι,
 Τηλόθεν ἐσηκῶς δὲ λιτάζετο· ἵλαος εἴης,
 Ἴλαθι σῶ φεράποντι, βοῶν, βρίθοντι κακότησιν.
 Οὐ νόμος, οὐ δεκάται με, καὶ ἔργματα καλὰ σαώσει.
 405 Οὐδ' ὄγ' ἐπεσβολέων ψεύξης. Καὶ νηὸν ἔγωγε
 Αἰδέομ' οὔτι πόδεςσιν ἐπιψάυων ὀσίοισι.
 Σὴ δὲ χάρις, σὸς δ' οἶκτος ἐμοὶ σάξειε βεβήλω,
 Ἦν μούνην δειλοῖσιν, Ἀναξ, πόρες ἐλπίδ' ἀλιτροῖς.
 Ὡς φάσαν· ἀμφοτέρων δὲ Θεὸς κλύε, καὶ ῥ' ἐλέηρεν
 410 Ὦν μογέοντ' ἐνόησεν, ὑπερμενέοντα δ' ἄτισεν.
 Ὡς ἴδες, ὥς ἐδίκασας, ἐμοὶ, Θεέ, θάρσος ὀπάζων.
 Οὗτος ἐγὼ σοι κείνος ὁ πάγκακός εἰμι Τελώνης.
 Ὡς δὲ βαρυσενάχω, ποιήν δ' ἐπιέλπομ' ἀρωγὴν.
 Λίσσομαι, εἴ ποτε δὴ σε πατήρ, καὶ πότνια μήτηρ
 415 Δάκρυσι, καὶ σوناχῆσι, καὶ εὐχολῆσιν ἔτισαν,
 Ἡ τινά τοι κτεάνων τυτθὴν ἀπὸ μοῖραν ἐνειμαν,
 Ἡ θυσίαις καθαρῇσι καὶ εὐαγέεσσι γέρηραν,
 (Οὐ γὰρ ἐγὼ ποτε σείο ἐπάξιον οὐδὲ ἔρεξα,)
 Τῶν μνησαι, καὶ ἀλαλκε· κακὰς δ' ἀπόπεμπε μερίμνας·
 420 Μηδὲ με συμπνίξειαν ἐοῖς πτόρθοισιν ἄκανθαι,
 Μηδ' ἄρ' ἐπειγόμενον θείην ὁδὸν ἄψ ἐρύσειαν,
 Ἄλκαρ ἐμὸν, πέμποις δὲ μ' ἀπήμονα. Σὸς γὰρ ἔγωγε
 Λάτρις, σὸν δὲ λάχος. Σὺ δὲ μοι Θεὸς οἶος ἄνωθεν.
 Σοὶ δὲ μ' ἀπὸ σπλάγχχνων μήτηρ ἀνέθηκε φέρουσα,

394. Ὡς γε Θεῷ. Sic Schol. et è Regiis unus, accurati-
 tius quàm Editi, ὥς γε, qui etc. Neque enim Pharisæus
 ille, ut ait Billius, primas pietatis partes apud Deum
 tenebat, à quo rejectus est ob superbiam; sed ita cristas

attollebat quasi nemo ad ipsius virtutem animique præ-
 stantiam accederet.

396. Εἰς ἱερὸν ἀναβάντες. Sic MSS. Edit. ἱερὸν εἰσαναβάν-
 τες. Reg. 992. ἀναβάντε.

METRICA VERSIO.

Vulnera ritè liga festinus, ad hospita ducens
 Tecta : sacram redeam téque auspice rursus ad urbem
 Viribus incolumis, maneamque ibi fixus in ævum.
 Submoveásque malos fures, callémque molestum,
 Vulneráque, et fictos homines, súbque ordine sacro
 Et recti specie crudelia corda gerentes.

Ascendisse duos sacrata volumina quondam
 In templum narrant homines : quorum alter inani
 Turgebat fastu, tanquàm ipso carior esset
 Nemo Deo, nemo melior nec sanctior usquàm;
 Hic Pharisæus erat : lucra ast ob iniqua dolore
 Saucia corda gerens alter luctúque jacebat.

Ille quidem inflatus meritorum ex ordine summam
 Subducens, legis decimas, jejunia crebra
 Jactabat, priscisque viris de laude movebat
 Certamen, tumido calcans sermone Telonen.
 Hic autem lacrymans seriebat pectora palmis.
 Nec verò in cælum, sedem Patris altitonantis,
 Spectabat, verùm in terram servilia figens
 Lumina, stansque procul fundebat pectore vocem :
 « Parce tuo famulo, Deus optime, parce roganti.
 » Aspice me facilis, noxarum mole gravatum.
 » Non lex, non decimæ, non me benefacta tueri,
 » Ac dulcem misero poterunt afferre salutem.

- Vulnera aptè alliga, deducens in domum hospitem,
 Rursusque incolumem in sacra mittas civitatem,
 390 Ubi firmiter maneam, et improbos fures arceas,
 Ac viam scelestam, et vulnera, et viatores
 Crudelem animam habentes, dùm de pietate gloriantur.
 Didici duos homines : magna spirantem Pharisæum,
 Quasi omnium esset apud Deum præstantissimus, et Publicanum
 395 Ob lucra non sancta intus corde contritum,
 In templum ascendisse; atque ille quidem singula enumerabat,
 Legis jejunia et decimas, sèque adæquabat
 Viris antiquis, et verbis Publicanum spernebat.
 Hic rursus lacrymas fundens et pectus manibus percutiens,
 400 Nec adversum magni Dei sedem latum cælum
 Aspiciens, sed serviles oculos defigens in pavementum,
 Procul stans precabatur : « Propitius sis,
 » Propitiare famulo tuo, inclamans, malis oppresso;
 » Non lex, non me decimæ, non præclarè facta salvum facient.
 405 » Nec iste fuligine aspergens me, mendax est. Atque equidem templum
 » Verecundor pedibus non sanctis tangere.
 » Sed tua gratia, tua in me profanum stillet miseratio,
 » Quam solam spem, Rex, miseris peccatoribus præbes. »
 Sic locuti sunt, ac utrumque Deus audivit, ac eum miseratus est
 410 Quem vidit afflictum, superbum autem despexit.
 Sic vidisti, sic judicasti, fiduciam mihi largiens.
 Ego tibi sum scelestus ille Publicanus;
 Ac, quàm graviter ingemisco, par spero auxilium.
 Precor, si quando te pater, et veneranda mater,
 415 Lacrymis, et gemitibus, et precibus coluerunt,
 Aut parvam bonorum partem obtulerunt,
 Aut victimis puris et sanctis munerati sunt,
 (Nondùm enim quicquam egi, quod te dignum sit,)
 Horum recordare, et auxilium fer; malas autem pelle sollicitudines :
 420 Nec me unà cum suis surculis suffocent spinæ,
 Nec properantem in viâ divinâ inhi-beant,
 Sed me, robur meum, illæsum dimitte. Tuus enim sum
 Cultor, tua hæreditas. Tu mihi solus Deus ab initio.
 Tibi me ab utero mater offerens consecravit,

Pharisæus et
 Publicanus as-
 cendentes in
 templum ibique
 orantes.

Publicano as-
 similat se Gre-
 gorius.

398. Ἀνδράσι γε. Chig. ἀνδράσι τε. Mox λόγοις. Chig. et
 unus è Regiis λόγῳ.

402. Ἐστηκὼς δὲ λιτάζετε. Sic Codices antiqui nonnulli.
 Edit. ἑστηκὼς δ' ἐλιτάζετε. — Fortè melius, cùm servetur
 augmentum. (Not. nov. Edit.)

404. Καὶ. Ità Reg. 992. Edit. οὐκ.

411. Ὁπάζων. Schol. θορόρειν παρεσκεύασας, fiduciam
 mihi præbuiisti.

421. Ἐρύσειαν. Ità antiqui Codices, Reg. 39. Chig.
 Coisl. Edit. ἐρύκειεν.

METRICA VERSIO.

» Ficta nec in nostrum caput hic convicia torsit.
 » Quinetiam impuris pedibus contingere templum
 » Hoc vereor. Sed me ipse, Pater lenissime, serva,
 » Inque hominem stillet tua gratia sancta profanum,
 » Quæ spes una malis à te donata refulget. »
 Talia dicentes audit Deus, ac miseratur
 Quem videt afflictum luctu, spernitque superbum.
 Hos, Pater, aspiciens confestim tale tulisti
 Judicium : hincque mihi læta est fiducia nata.
 Sum miser, hoc fateor, sum pessimus ille Telones;
 Consimiles edo gemitus, similémque medelam
 Expecto, numénque tuum, Pater optime, supplex

Tom. II.

Obtestor, si te quondam matérque patérque
 Supplicibus votis sanctè coluère piisque
 Fletibus, aut quâdam donârunt parte bonorum,
 Aut etiam purâ et sanctâ tibi mente litârunt,
 (Nunquàm etenim quicquam te dignum fecimus ipsi,)
 Sis memor, ac fer opem, curâsque averte nocentes,
 Nec mea mortiferæ constringant guttura sentes,
 Aut iter ad superum tendentem fortè morentur;
 Quin potius, mea certa Deus tutela salúsque,
 Illæsum me mitte, precor : siquidem ipse tuus sum,
 Te colo, te veneror, mihi tu Deus unus ab ipsis
 Liminibus vitæ. Nam me tibi vovit ab alvo

- 425 Ἡματι τῷ, ὅτε κοῦρον ἐοῖς ἐπὶ γούνασι θεῖναι
 Παῖδα ποθεῖς, ἱερῆς Ἀννης ἐμιμήσατο φωνήν.
 Κοῦρον ἐγὼ μὲν ἴδοιμι, σὺ δ' ἔρκεος ἐντὸς ἐέργοις,
 Χριστὲ ἄναξ, ὠδῖνος ἐμῆς ἐριθηλέα καρπόν.
 Εἶπε· Θεὸς δ' ἐπένευσας, ὁ δ' ἔσπετο θεῖος ὄνειρος
- 430 Οὕνομα μητρὶ φέρων, μετέπειτα δὲ κοῦρον ἔδωκας.
 Ἡ δέ με σοῖς ἱεροῖσι νέον ἀνέθηκε Σαμουήλ,
 Εἴ ποτ' ἔην. Νῦν δ' αὖτ' ἐναρίθμιός εἰμι βεβήλοις
 Ἠλεῖ σου θεράποντος ἀγακλέος υἱέσι μάργοις,
 Οἱ θυσίαις καθαρῇσιν ἐπέχραον ἄφροني θυμῷ,
- 435 Χερσὶν ἐραπτόμενοι θεῖων λίχνησι λεβήτων·
 Τοῦνεκα καὶ χαλεπῆς κύρσαν βιότοιο τελευτῆς.
 Ἄλλ' ἤγ' ἐλπωρῇσιν ἀμείνοσι μοῖραν ἔνειμε
 Σοὶ τεκέων, βίβλοισι δ' ἐμὰς χέρας ἤγνισε θεαίας,
 Καὶ μ' ἀγαπαζομένη, τοίῳ προσεφώνεε μύθῳ·
- 440 Ἦδη τις φίλον υἱά θεόσδοτον ἤγαγε βωμῷ,
 Σπεύδοντ' ἐς θυσίην ἱερήιον, ἐσθλὸν ἄριστος,
 Σάρρας ὀψιτόκοιο γόνον, ρίζαν τε γενέθλης,
 Ἦν ἐλπίς ἐχάρασσεν, ὑποσχέσῃ τε Θεοῖο.
 Ἀβράμ ἦν ἱερεύς, ἀμνὸς δέ τε κύδιμος Ἰσαάκ.
- 445 Αὐτὰρ ἐγὼ ζῶν σε Θεῷ γέρας, ὥσπερ ὑπέστην,
 Δωροῦμαι. Σὺ δέ μοι μητρὸς τελέσειας ἐέλδωρ,
 Ἡ τέκον εὐξαμένη σε, καὶ εὐχομαι εἶναι ἄριστον.
 Τοῦτον ἐγὼ σοι πλοῦτον, ἐμὸν τέκος, ἐσθλὸν ὀπάζω
 Ἐνθάδε καὶ μετέπειτα. Τὰ δ' ὕστατα πολλὸν ἀρείω.
- 450 Μητρὸς μὲν πόθος οὗτος. Ἐγὼ δ' ὑπάειξα πόθοισι
 Παῖς ἔτ' ἐὼν, ἀπαλή δὲ νέην ὑπεδέξατο μορφήν
 Εὐσεβείης ψυχῇ· σφρηγὶς δ' ἐφυλάσσετο Χριστοῦ
 Νεύμασιν, ὅς ῥ' ἀναφανδὸν ὁμίλειεν ὃ θεράποντι,
 Σωφροσύνη δέ μ' ἔδθησε φίλῃ, καὶ σάρκα πέδησε,
- 455 Καὶ θερμὸν σοφίης θεῖης ἐπέπνευσεν ἔρωτα,
 Καὶ μοναχοῦ βιότοιο, βίου μέλλοντος ἀπαρχήν,
 Πλευρᾶς οὐ χατέοντος ἐὼν θέμας ἀμφαγαπώσης,
 Ῥήμασί τ' αἰμυλίοισι πικρὴν ἐπὶ γεῦσιν ἀγούσης,
 Ἀλλὰ Θεῷ πέμποντος ἀγνὸν πόθον, οὐδὲ γυναικί
- 460 Καὶ Χριστῷ τέμνοντος ὅλον Θεοῦ ἐκγεγάωτα.

429. Ἐπένευσας. Chig et duo Regg. ἐπένευσεν. Cum Editis consentiunt Coisl. et Int. et Schol.

433. Θεράποντος. Reg. 992 θεραπευτοῦ.

434. Ἐπέχραον. Int. Coisl. ἐπέβαινον. Schol. ἐπεπήδων.

441. Σπεύδοντ' ἐς θυσίην. Reg. 992 σπεύδοντα θυσίαν.

452. Σφρηγὶς. Itā Coisl. aliique veteres plerique Codi-

ces. Edit. σφραγίς. Scholiastes eo loco non intelligit baptismum, sed impressam mentique insculptam Gregorii pietatis formam. Τὴν ἐνσημανθεῖσαν ἐφύλαξε σφραγιδα Χριστοῦ νέύμασι. Mirum in puero sic instituto et à talibus parentibus tamdiū baptisma dilatum.

456. Καὶ μοναχοῦ βιότοιο. *Vitæ monasticæ, christianæ*

METRICA VERSIO.

Cara parens, tunc cū succensa cupidine prolis,
 Annam imitans tales emisit pectore voces :
 « Da mihi tu, quæso, Dominator maxime, natum :
 » Ædibus inque tuis omnes tibi serviet annos. »
 Dixerat, et precibus flexus de nocte parenti
 Designas nomen pueri : prolésque secuta est.
 At verò illa tuis me protinus, ut Samuëlem,
 Addixit templis, Samuëlem si tamen unquam
 Moribus expressi : nam nunc ego dispare sorte
 Conferri Helidis videor mihi posse profanis,
 Qui nimium fœdâ ingluvie sanctissima sacra,
 Et stolido oblatas temerabant pectore carnes :

Divinósque avidis manibus tractare lebetes
 Ausi, luctificâ clausurunt lumina morte.
 At mea spem genitrix meliorem corde fovebat,
 Cū te natorum donavit parte suorum.
 Namque manus nostras divinis sedula Libris
 Lustrabat, corpúsque etiam complexa tenellum
 Talia verba dabat : « Jam vir clarissimus olim
 » Extitit, intrepidus qui sanctam duxit ad aram
 » (Res mira !) acceptum divino munere natum,
 » Currentem ad cædem, sacrum laudabile, caram
 » Tardiparæ sobolem Sarræ, generisque potentis
 » Radicem, quam spes sculpsit, promissâque magni

- 425 Quo die masculam prolem genibus imponere
Cupiens, sanctæ Annæ vocem imitata est.
« Filium quidem ego habeam : tu verò intrà septum tuum retineas,
» Rex Christe, partûs mei florentem fructum. »
Dixit illa : tu verò, Deus, annuisti, secutûmque est somnium divinum ,
- 430 Quo nomen meum matri ferebatur, ac deindè filium dedisti.
Illa autem tuis me sacris novum consecravît Samuëlem,
Si quandò Samuël fui. Nunc autem profanis annumeror
Heli illustris famuli tui protervis filiis,
Qui insipiente animo puras victimas contaminârunt ,
- 435 Avidas manus sacris lebetibus injicientes;
Quapropter funestum vitæ finem experti sunt.
At illa meliori spe fulta partem tibi obtulit
Filiorum, sacris Libris meas consecravît manus
Mèque amanter complectens tali allocuta est sermone.
- 440 « Jam carum filium aliquis divinitûs datum, bonum optimus,
» Properantem, ut sacra victima fieret, ad aram adduxit,
» Saræ tardiparæ prolem, radicémque generis,
» Quam spes sculpsit, et Dei promissio.
» Sacerdos erat Abraham, victima inclytus Isaac :
- 445 » Nunc te ego vivum Deo munus, ut promisi,
» Offero. Tu verò matris spem adimple,
» Quæ te precibus peperit, et, ut optimus sis, precor.
» Has tibi divitias, fili mi, præclaras trado
» Nunc et in posterum. Quæ autem postrema, longè meliora. »
- 450 Matris meæ tale desiderium fuit. Ego autem illius desiderio obtemperavi
Adhuc puer, ac tenera novam suscepit formam
Pietatis anima : sigillum autem reservabatur Christi
Nutibus, qui manifestè cum servo suo loquebatur,
Ac me castitati amicæ alligavit et carnem frenavit,
- 455 Flagrantémque inspiravit sapientiæ divinæ amorem,
Et vitæ coelibis, quæ vitæ futuræ præludium est,
Nec costâ indiget corpus suum adamante,
Blandisque verbis ad acerbum gustum perducente,
Sed Deo emittit castum desiderium, neque uxorem inter
- 460 Et Christum dividit eum qui totus ex Deo genitus est.

Gregorius ab
utero oblatu
Deo et conse
cratus ut Sa
muël.

Divino somnio
pueri nomen de
signatur.

Pueruli Gre
gorii manus sa
cris Libris Deo
consecrantur à
matre.

Sacrificium
Abrahami.

Gregorius de
siderio matris
sue adhuc puer
obtemperat, et
postea Christus
ipsi amorem sa
pientiæ et vitæ
coelibis inspirat.

scilicèt *philosophiæ*. Nec satis Billius, *vitæ quæ conjugii
expers ducitur*. Non enim hæc tota est vita monastica,
quam semper Gregorius in animo habuit, quam laudat
frequenter, et quam professum esse, tum ex eo loco,
tum ex aliis pluribus constat.

460. Καὶ Χριστῷ τέμνοντος. Id est, quæ animum homi
nis dividit ita ut partim Christo, partim uxori serviat.
Alludit ad Apost. verba, 1 Cor. vii, 33 : *Qui autem cum
uxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat
uxori, et divisus est.*

METRICA VERSIO.

» Numinis. Abrahamus porro grave munus obibat
» Sacrifici, pecudisque vicem præstabat Isachus.
» Ast ego te vivum Christo, carissime, munus
» Offero, nate, fidem servans, promissaque reddens.
» Tu facito ut caræ solvas pia vota parentis :
» Quæ te concepî precibus, quæque optimus ut sis,
» Moribus utque tuis nil sit purgatius, opto.
» Hos tibi præclaros, et nunc et postea, census
» Porrigo ; sunt autem multò meliora futura. »
Hoc genitricis erat votum. Cui protinus ipse
Cedendum, in tenerâ quamvis ætate, putavi,
Ac nova mollem animum pietatis forma notavit.

Munere quinetiam Christi me lymphâ manebat
Purifica, alloquio famulum dignantis aperto :
Mèque pudicitiae adjunxit, carnique catenam
Injecit, sophiæque ardenti afflavît amore
Cœlestis, vitæque hujus, quæ conjugis expers
Ducitur, æterni referens præludia sæcli,
Nec costam quærit, proprium quæ blandula cor
pus
Lactat, et illecebris damnosam ducit ad escam,
Sed superi Regis casto exardescit amore,
Nec totum Christi dextrâ omnipotentem creatum
Partitur Christo, thalami sociæque jugalis.

- Ὅς με διὰ σφεινῆς τε καὶ ἀργαλέης ἐπὶ λεπτὴν
 Τείνων ἀτραπίτιο πύλην σὺν ἀρείονι πομπῇ,
 Οὐτι βατὴν πολλοῖσι, Θεῷ θεὸν ἦγ' ἀπὸ γαίης
 Τυκτὸν οὐ γεγαῶτι, καὶ ἄφθιτον ἐκ θανάτιο.
- 465 Εἰκόνι σὺν μεγάλῳ Θεοῦ, καὶ σώμ' ἐπαρωγὸν
 ἔλκων, οἷα μάγνησσα λίθος αἶθωνα σιδήρον.
 ὧμοι ἐγών! ὧ λυγρὰ καὶ ἄντιτα ἔργα παθοῦσα
 Ψυχὴ! ὧ θνητοὶ κενεαυχέες! ὥς ἐτεόν γε
 Λεπταλαίαις αὖρησιν εἰοικότες, οἱ γενόμεσθα,
- 470 Ἡὲ καὶ Εὐρίποιο παλιμπλάγκτοισιν ἐρωαῖς
 Στραφώμεσθ' ἐπὶ γαῖαν ἐτώσια φυσιόωντες.
 Κούθεν ἐν ἀνθρώποισιν ὁμοῖον ἐς τέλος ἐστίν,
 Οὐ κακὸν, οὐδὲ μὲν ἐσθλόν. Ὅδοι δ' ἄγχιςαι ἔασιν.
 Οὐδ' ὁ κακὸς τό γε οἶδεν ἐς ὕψατον, ὁππότε λήξει,
- 475 Οὐτ' ἐσθλοῖς ἀρετὴ μένει ἔμπεδον, ἀλλὰ κολούει,
 ὧς τάρβος κακίην, ἀρετὴν φθόνος. Ἀμφοτέροις δὲ
 Κάμπτεσθ' ἡμερίων Χριστός γ' ἐκέλευσε γενέθλην,
 ὧς κεν ἄνω νεύοιμεν ἐὼν σθένος εἰσορόωντες.
 Κεῖνος δ' ἐστὶν ἄριστος ὃς ἰθεὶν ὁδὸν ἔλκει,
- 480 Οὐδὲ μεταστρέφεται Σοδόμων ἐπὶ τέφραν ἐρήμην,
 Ἦν διὰ μαργοσύνην ξείνῳ πυρὶ δηωθέντων.
 Φεύγει δ' ἐσσυμένως ἐς ὄρος, πάτρης δὲ λήψαι,
 Μὴ μῦθος καὶ λᾶας ἄλως μετόπισθε λίπηται.
 Μάρτυς ἐγὼ παθέεσιν ἐμοῖς βροτέης κακότητος.
- 485 Παῖς μὲν ἔων, ὅτε τυτθὸν ἐνὶ στήθεσσι νόημα,
 Οἶψ' δὴ σκιοῦντι λόγῳ, καὶ ἤθεσι κεθνοῖς
 Ἐσπόμενος, προσέβαινον ἄνω λάμποντι θοώκῳ,
 Ἰχνεσιν ἀπλανέεσσιν ἰὼν βασιλῆιον οἶμον.
 Νῦν δ' ὅτε μῦθον ἄγαιρα, βίου δ' ἐπὶ τέρμαθ' ἰκάνω,
- 490 Οἷα μεθυπλανέεσσι τάλας ποσὶ δόχμια βαίνω,
 Καὶ με ταλαντεύει σκολιοῦ μόθος ἐρπηστῆρος,
 Λάθρα καὶ ἀμφοδίην κλέπτων φρένας ἐσθλὰ νοεῦσας.
 Ἄλλοτε μὲν τε Θεῷ τείνω νόον, ἄλλοτε δ' αὖτε
 Ἐλκομαι ἐς κόσμοιο κακὴν χύσιν, οὐκ ὀλίγην δὲ
- 495 Μοῖραν ἐμῆς ψυχῆς λωδήσατο κόσμος ἀπείρων.
 Αὐτὰρ ἐγών, εἰ καὶ με κάκη ἐκάλυψε μέλαινα,

462. Τείνων. Int. Coisl. ἔλκων. Schol. διαβιβάζων. Non malè legeretur τείνοντ'. Mox σὺν ἀρείονι πομπῇ, κρείττονι ὁδηγία. Videtur Gregorius respicere ad periculum paulò antè memoratum, quod in conjugio ex mulieris blanditiis nascitur. Hinc tutiores apponit ductores quorum consiliis in cœnobio uti licet.

463. ἦγ'. Sup. lin. Reg. 991 ἦγαγε.
 464. Γεγαῶτι. Ità Reg. 991, Coisl. Chig. et alii Codices. Malè Edit. γεγαῶτα.
 466. Αἶθωνα. Int. λαμπρὸν, πεπυρωμένον.
 467. Ἄντιτα. Int. ἀντίποινα, τιμωρίας ἄξια. Schol. προτίροις ἀντίθετα.

METRICA VERSIO.

Qui me per strictum callem plenumque laboris
 Ducit ad angustam salebroso tramite portam,
 Quam non multi adeunt humano sanguine creti :
 Atque adeò præcelsa deum me duxit ad astra,
 Factum non factus, nigræque ex morte perennem.
 Cum superâ effigie, socium quoque corpus, ut atrum
 Magneti ferrum vis indita, tollit in altum.

Heu miser ! heu quàm pestiferis, gravitèrque luen-
 dis
 Mens mea criminibus læsa est ! heu gloriâ inani
 Perfusum mortale genus fastûque protervo !

Quàm verè levibus conferri possumus auris,
 Quàm sumus Euripo similes ! námque illius instar
 Volvimur in terrâ vano splendore tumentes.
 Nec res ulla manet stabilis mortalibus usquàm ;
 Non virtus, non improbitas : callésque propinqui
 Inter se existunt, ut nec qui crimine mentem
 Polluit, hoc certo nôrit, quisnam exitus ipsum
 Expectet, nec qui studium amplexantur honesti,
 Virtutem fixam teneant certámque futuri.
 Utque metus vitium pellit, sic livor iniquus
 Virtutem exagitat. Voluit nam Christus utroque

Hæc me vita per angustam et difficilem viam
 Trahens meliore ductu tenuem ad portam
 Non multis perviam, Deo deum adducit à terrâ
 Factum non facto, et ex morte immortalem.

465 Quin etiam socium corpus, simul cum magni Dei imagine
 Trahit, velut à lapide magnetæ candens ferrum trahitur.

Heu miser! heu læsa tristibus et puniendis operibus
 Anima! ô vani mortales! quàm verè
 Tenuibus auris similes, qui geniti sumus,

Rerum huma-
 narum incons-
 tantia.

470 Aut alternantibus Euripi motibus,
 Volutamur in terrâ inanibus rebus inflati.
 Nihil apud homines stabile usquè in finem est,
 Non bonum, non malum. Sunt autem vicinæ hæ viæ:

Nec boni nec
 mali sunt stabili-
 les.

Nec malus novit quem supremum finem habiturus sit,
 475 Nec bonis virtus immobilis manet, sed imminuit,
 Ut metus vitium, ita virtutem invidia. Utrâque
 Incurvari hominum vitam Christus voluit,
 Ut rursùm erigamur ipsius potentiam intuentes.

Optimus ille
 est qui rectam
 carpit viam.

Ille autem optimus, qui rectam carpit viam,
 480 Nec convertitur ad desertum Sodomorum cinerem,
 Quæ ob suam libidinem novo igne combustæ sunt,
 Fugitque citissimè in montem, et patriæ obliviscitur,
 Ne fabula et lapis salis posteris fiat.

Testis ego ex his, quæ passus sum, humanæ malitiæ.

Gregorius ex
 his, quæ passus
 est, humanæ ma-
 litia est exem-
 plum.

485 Puer eram, quo tempore exiguus in pectore sensus,
 Sed tamen cùm umbratilem solùm rationem et prudentes mores
 Sequerer, progrediebar ad sedem in cœlo resplendentem,
 Vestigiis non errantibus regiam viam carpens.
 Nunc autem postquàm doctrinam collegi, et ad vitæ finem accedo,

A primâ ætate
 regiam viam car-
 pebat.

490 Veluti pedibus vino titubantibus obliquè gradior miser,
 Méque deprimit tortuosi pugna serpentis,
 Clâm et apertè mentes bonis cogitationibus intentas subripiens;
 Interdùm autem Deo mentem intendo. Rursus aliàs
 Trahor in mundi malam confusionem, nec parvam

Doctrinam
 comparavit.

495 Mentis meæ partem læsit mundus immensus.
 Rursus ego, etsi me nigra cooperuit nequitia,

469. Οἱ γενόμεθα. Int. οἱ ἐγενήθημεν.

472. Κούδεν ἐν. Deerat in Editis ἐν.

474. Ἐς ὕστατον. Sic duo Regg. Edit. ὕστερον. Mox
 Chig. et alii ὀππότε pro ὀππόθι quod habent Editi.

486. Οἶω. Schol. μόνω.

489. Μῦθον. Int. et Schol. doctrinam intelligunt.

491. Ταλαντεύει. Reg. 991 sup. lin. μεταστρέφει.

492. Κλέπτων. Chig. et Reg. unus κόμπτων.

495. Ἀπείρων. Schol. μέγας. Edit. malè ἀπείρων.

496. Κακή. Int. Reg. Cod. 991 καχία.

METRICA VERSIO.

Incurvari homines : ut non superabile robur
 Ipsius aspiciens, sursùm tua lumina tollas.
 Optimus is verò est, graditur qui tramite recto,
 Nec caput ad Sodomæ fumantia tecta retorquet,
 Quam scelerata novo populata est igne libido :
 Sed properè fugit in montem, patriòsque penates
 Ejicit ex animo, ne posthæc fabula vulgi
 Linquatur, fiâtque salis non mobile saxum.

Ac per me casusque meos dignoscere promptum
 est,

Quàm nostrum genus in vitium proclive feratur.
 Nam qui jucundæ primævo in flore juventæ,

Tom. II.

Cùm levis in molli versatur pectore sensus
 Umbrosâ solùm ratione, et moribus utens
 Egrediis ducibus, sublimia tecta petebam.
 Certa in regali figens vestigia calle;
 Nunc cùm collecta est ratio, jámque ipse senectæ
 Ad metam accessi, miser heu, velut ebrius erro,
 Ac sævâ obliquus pugnâ me deprimit anguis,
 Et rectè consulta rapit furtimque palâmque.
 Interdùm mea mens ad Regem fertur olympi :
 Interdùm in mundum devexo pondere vergit,
 A quo animæ graviter læsa est pars maxima nostræ.
 Sed licèt improbitas me totum obtexerit atra,

O 7

- Καὶ δυοφερὸν προπάρειθεν ἰὼν χέεν ἐχθρὸς ἐμεῖο,
 Σηπὶν ὡς ἐμώσα καθ' ὕδατος, ἀλλὰ καὶ ἔμπης
 Τόσσον ἔτ' εἰσπορῶ καὶ θέρομαι, ὅσσον ἄριζα
 500 Ἰδμεναι, ὅστις ἐὼν, καὶ οἱ ποθέων ἀνοροῦσαι,
 Οἱ κεῖμαι δύστηνος, ὅσον τ' ἐπὶ γαίαν ὀλισθόν
 Ἡ καὶ γῆς ὑπένερθεν ἐς εὐρυοέντα βέρεθρα.
 Οὔτε παραιφασίησιν λαίνομαι, οὔτε λόγοισι
 Κλέπομαι, οἱ παθέεσσι ἀρηγόνες, οὔτε μέτροισιν
 505 Ἀλλοτρίης κακίης ἐπιτέρπομαι, ὥς τις ἄριστος.
 Τίς γάρ τεμνομένοισι χάρις μογέουσι σιδήρῳ
 Ἄλλων τεμνομένων ὁράαν χαλεπώτερον ἄλλος;
 Ἡ τί κακοῖσιν ὄνειαρ, ἀτασθαλίῃσι χερεῖων;
 Ἐσθλοῦ μὲν γάρ κέν τις ἀρείονος ἐσθλὸς ἐπαύροι,
 510 Ὡς δὲ κακός. Καὶ γάρ τις ὁρῶν τυφλοῖσιν ὄνειαρ.
 Τέρπεσθαι δὲ κακοῖσι, τελειότερης κακότητος.
 Εἰ δὲ τις ὄντα κάκιζον οἶεται ἔμμεν ἄριστον,
 Ἀχθος ἐμοί, καὶ κρυπτός ἐνὶ στήθεσσι ὀδυρμός.
 Κρεῖσσον ἄριστον ἐόντα δοκεῖν κακὸν, ἢ κάκιζον
 515 Κῦδος ἔχοντ' ἀγαθοῖο, τάφου ψεύξην μερόπεσσι
 Ἐμμεναι, ὅς μυθώσι νεκροῖς ἔντοσθεν ὁδωδῶς,
 Ἐκτοθεν ἀσραπτει κοινὴ καὶ χρώμασι τερπνοῖς.
 Ὀμμα μέγα τρομέωμεν, ὃ καὶ γαίης ὑπένερθε
 Λεύσσει, καὶ πόντοιο μέγαν βυθόν, ὅσσα τε κεύθει
 520 Νοῦς μερόπων. Τέμνει δ' οὐδὲν χρόνος, ἀλλὰ πάρεσι
 Πάντα Θεῷ. Πῶς κέν τις ἐὼν κακὸν ἀμφικαλύπτει;
 Ἡματι δ' ὑσάτιῳ ποῦ κεύσομεν ἡμέας αὐτούς;
 Ἡ τίς ἀλεξήσει; πῶς λήσομεν ὄμμα Θεοῖο,
 Ἡνίκα πῦρ κρίνησι καθάρσιον ἔργματα πάντων,
 525 Βοσκόμενον κακίης κούφην φύσιν αὐαλέην τε.
 Τὴν μὲν ἐγὼ τρομέω καὶ δεΐδια νύκτα καὶ ἡμαρ,
 Εἰσπορῶν ψυχὴν θεόθεν πίπτουσιν ἔραζε,
 Καὶ χοὸς ἄσσαν ἰοῦσαν, ὃν ἐκφυγέειν μενέαινον.
 Ὡς δ' ὅτε χειμερίοιο παρ' ὄχθησιν ποταμοῖο,
 530 Ἡ πίτυν ἢ πλατάνισον ἐπηετανὸν κομώωσαν,
 Ῥηγνύμενος ρίζησι ῥόος δηλήσατο γείτων·
 Τῆς δὴ τοι πρῶτον μὲν ὑπέχματα πάντα τίναξε,
 Καὶ κρημνῷ μιν ἔθηκεν ἐπήορον, αὐτὰρ ἔπειτα
 Βαιῇσι ρίζησιν ἐρυκομένην προθέλυμνον,

503. Παραιφασίησιν. Itā ex Reg. 991, 39, et Coisl. emendatum quod erat in Editis παραιφασίησιν.

519. Μέγαν βυθόν. Coisl. μέγα βυθόν.

520. Τέμνει δ' οὐδὲν χρόνος. *Tempus apud Deum nihil secat, nec futurum à præterito dirimit. Apud eum enim omnia sunt præsentia.* Bill.

METRICA VERSIO.

Atque in me nigrum virus diffuderit hostis,
 Sepia cæruleas vomitu velut inficit undas:
 Hactenus incolumis tamen est mihi visus, ut istud
 Cognoscam, undè satus, quonámque ascendere ten-
 tans,
 Infelix ubinàm jaceam, tellure profundâ,
 Aut etiam subter terras in faucibus orci.
 Nec verò illa meam recreant solatia mentem,
 Verbâque deficiunt, quæ turpes subdola motus
 Auxilio vitiúmque juvant, pravóque favore.
 Grandia nec cernens aliorum crimina lætor,
 Excelsâ tanquàm ipse sedens virtutis in arce.

Quid juvat ægrótum ferro dùm membra secantur,
 Cernere quos gravius cruciet vis aspera ferri?
 Quid juvat obstrictum vitiis sceleratior alter?
 Nam bonus ex meliore queat decerpere fructum,
 Non secus atque malus. Siquidem qui cernit apertè
 Utilis esse potest oculorum lumine capto.
 At gaudere malis scelus est immane ferúmque,
 Quod si cum fædis vitiis tamen optimus esse
 Nonnullis videor, doleo, tacitúsque gemisco.
 Malim, cum recto studeam, vitiosus haberì,
 Quàm vitio addictus, justì clarescere famâ,
 Mendáxque ignaris mortalibus esse sepulcrum,

- Ac in me atrum venenum hostis anteà effudit,
 Instar sepiae in aquam vomentis, sed tamen
 Tantùm adhuc video et perspicio, quantùm ut optimè
 500 Sciam quis sim, et quò cupiens assilire,
 Ubi miser jaceam, et quomodò in terram delapsus sim,
 Vel etiam in lata infrà terram barathra.
 Nec solatiis foveor, nec verbis
 Subripior vitiorum adjutoribus, nec mensuris
 505 Alienæ improbitatis delector, quasi optimus quidam sim.
 Quæ enim ægris, dùm ferro cæduntur, oblectatio,
 Aliorum, qui incisionem patiuntur, molestiorem cernere dolorem?
 Aut quæ malis utilitas ex sceleribus deteriorum?
 Nam probus vir ex alio meliore utilitatem percipiat,
 510 Sic etiam et improbus. Nam qui vident, cæcis auxiliantur.
 Malis autem delectari est perfectioris malitiæ.
 Quòd si quis, cùm pessimus sim, optimum me esse putat,
 Onus id mihi est, et occultus in pectore dolor.
 Satius est, cùm optimus sis, ut malus videaris, quàm ut pessimus
 515 Laudem habens viri boni, sepulcrum sis hominibus
 Mendax, quod intus mortuis putridis fetens,
 Extrinsecus renidet calce et jucundis coloribus.
 Magnum oculum tremamus, qui et subter terram
 Intuetur, et magnum ponti abyssum, et quæcumque abscondit
 520 Mens hominum. Nihil autem incidit tempus, sed adsunt
 Deo omnia. Quomodò suum quis malum occultet?
 Supremo autem in die, ubi nosmet ipsos abscondemus?
 Aut quis auxiliabitur? Quomodò latebimus oculum Dei,
 Cùm ignis purgatorius omnium opera dijudicabit,
 525 Depascens malitiæ levem et aridam naturam?
 Hanc ego diem horresco, et die ac nocte metuo,
 Cernens animam à Deo delapsam in terram,
 Et propè à pulvere euntem, quem fugere avebam.
 Velut cùm hyberni ad ripas fluminis,
 530 Aut pinum, aut platanum perenni comâ ornatam
 Vicina erumpens unda radicitus lædit;
 Ac primùm quidem omnia illius retinacula quatit,
 Illámque in præcipitium vergentem tenet, ac rursus
 Levibus hærentem radicibus funditus

Invidiæ pa-
tuit.

Miseræ con-
solationes quo-
rundam.

Malis delec-
tari est perfec-
tioris malitiæ.

Satius est vi-
deri malus, cùm
bonus sis, quàm
pessimus, cùm
optimus sis.

Nihil Deo po-
test abscondi.

Diem judicii
timet Gregorius.

Egregia simi-
litudo.

523. Λήσομεν. Duo Regg. λήσομαι.

525. Κούφην. Reg. unus κοῦφον.

526. Τήν. Suppl. ἡμέραν.

530. Ἐπητανόν. Int. Coisl. πάνυ κοσμοῦσαν. Schol. θά-
λουσαν ἰκανῶς.

532. Ὑπέγµατα. Unus è Regg. ὑπέργµατα.

METRICA VERSIO.

Quod licèt interno fetentia corpora claudat,
 Calce tamen nitet externâ, gratóque colore.
 Ille oculus nostras gelidâ formidine mentes
 Concutiat, radiis qui pallida tartara lustrat,
 Qui fundum pelagi mentisque arcana tuetur.
 Nilque secat tempus, verùm præsèntia summo
 Cuncta Deo. Quânam porrò sua crimina quisquam
 Contegere arte queat? quisnam locus ille patebit,
 Quo nos extremâ trepidantes luce tegamur?
 Quis feret auxilium? quis magni lumina Regis
 Fallet, cùm rerum purgatrix flamma datura est
 Judicium, turpis vitii siccámque levémque

Naturam absumens, et sœdas crimine mentes?
 Me lux illa gravi noctésque diésque tremore
 Afficit, æthereo cùm mentem à Patre fluentem
 In terram video, et nigro cum pulvere jungi,
 Quem fugere intentis conatibus ipse parabam.
 Ac velut hibernis fluviiis cùm flumina crescunt,
 Aut pinum, aut platanum vernantem fronde pe-
 renni,
 Vicinis illisa terit radicibus unda :
 Ac primùm illius retinacula cuncta revellit,
 Cogitque in præceps pendentem inflectere ramos,
 Mox etiam nimis exiguâ radice retentam

- 535 Κρημνοῦ ἀπορρήξας μεσάταις ἐνὶ κάβδαλε διναις,
Καὶ μιν ἄγων μεγάλῳ πατάγῳ πέτρησιν ἔδωκεν·
Ἐνθα δὲ μιν ὄμβρος καὶ ἀφυσγετὸς αἰὲν ἐρείδων
Σῆψαν, ἀτιμότατον δὲ τρύφος παρὰ χεῖλεσι κείται.
Ὡς καὶ ἐμὴν ψυχὴν Χριστῷ θαλέθουσιν ἀνακτι,
540 Λάβρος ἐπαίσσων χαμάδις βάλεν ἐχθρὸς ἀτειρής.
Ἡς πλείστον μὲν ὄλεσσε, μικρὸν δὲ τι λείψανον αὐτῷ
Πλάζεται ἔνθα καὶ ἔνθα. Θεοῦ γέ μιν αὖθις ἐγείρει,
Ὃς ῥα καὶ οὐδὲν ἐόντας ἐπήξατο, καὶ μετέπειτα
Λυομένους πῆξει τε, καὶ ἐς βίου ἄλλον ἐρύσσει,
545 Ἦ πυρὸς, ἢ Θεοῦ φαεσφόρου ἀντιάσοντας.
Εἰ δὲ Θεοῦ, καὶ ἅπαντας ἐσύττερον; ἄλλοθι κείσθω.
Χριστὲ ἄναξ, εἰ καὶ με νεκρὸν καὶ ἀνάγκιδι φῶτες
Δυσμενέες καλέουσι, λάθρη δ' ἐπιμυχθίζουσι,
Κινυμέναις κεφαλῇσιν ἐμὴν γελώντας οἰζύν,
550 Μὴ με λίπης χεῖρεσσιν ὑπ' ἀντιβίῃσι θαμῆναι·
Πρώτα μὲν οὐρανίησιν ἐν ἐλπίσιν αὖθις ἐρείδοις,
Καὶ μοι σθεννυμένῳ τυτθὴν σάξειας ἐλαίου
Ἰκμάδα, διψαλέῳ λύχνῳ φωστῆρος ἀρωγόν,
Ὡς κεν ἐγειρομένοιο πυρὸς, παλινάγρετον ἔλθῃ
555 Φῶς ἀναθηλῆσαν, ζωῆς δὲ τύχοιμι φαεινῆς.
Δεύτερον ἄχθεα πάντα διδοῖς ἀνέμοιο θυέλλαις,
Ῥίψας ἐξ ἐμέθεν, (πνοὴν δ' ὀπάσειας ἐλαφρὴν,)
Οἷσιν ἄθην ἐδάμασσας ἐμὸν κέαρ· εἴτε με πικρῆς
Τινύμενος κακίης, εἴτ' ἄλγεσιν, οἷα τε πῶλον
560 Παντοίοισι δρόμοισι καὶ ἡλιβάτοισι θαμάζων·
Εἴτε τιν' ὄγκον ἐμῆς ἰσχῶν φρενὸς, ὃς ῥα τάχιζα
Φύεται εὐσεβέεσσιν, ὅσοι νόον εἰσὶν ἐλαφροί,
Οἱ κακὸν ἐξ ἀγαθοῦ Θεοῦ τύφον ἀρπάζουσιν·
Εἴτε κακοῖς ἐθέλων, σῶτερ Λόγε, ἡμετέροισι
565 Παιδεῦσαι θνητοὺς, βιότου συγγέιν κακότητα
Ὡς οὐχ ἰσαμένου, πᾶσιν δ' ἐπὶ πῆματ' ἄγοντος,
Ἐσθλοῖς ἢ δὲ κακοῖσι, βίου δ' ἐπὶ ἄλλον ἐπέγειν,
Εμπεδὸν, ἀσυφελικτον, ἀρείονά τ' εὐσεβέεσσιν.
Ἀλλὰ τὰ μὲν σοφίης μεγάλοις ἐνὶ βένθεσι κείται,
570 Ὅσσα φέρει σρεπτοῖο βίου παιδεύματα θνητοῖς,

537. Ἀφυσγετός. Itā Reg. 39, 991, et Coisl. Mendosè Edit. ἀφυσγετός. Cod. 993 βόρβορος. Mox αἰὲν ἐρείδων. Sup. lin. 991, συνεχῶς προσπίπτων. Cod. 993, διηνεχῶς.

540. Ἀτειρής. Int. 992 et 993 ἀκαταπόνητος. Schol. ἀπηνής.

541. Πλείστον. Regii plures et Coisl. πλείον. Mox αὐτῷ. Fortè αὐτῆς. Coisl. ἀπλῶς. Schol. μάτην.

542. Θεοῦ. Sic Coisl. ejusque Interpres, necnon Schol. Reg. 991. Hæc lectio præferenda nobis visa est Editis, in quibus legitur Θεός.

546. Εἰ δὲ Θεοῦ, καὶ ἅπαντας ἐσύττερον. An verò etiam omnes Deo postmodum potituri sint? Quibus origenianum errorem perstringit Gregorius. Origenes namque sibi finxerat damnatos aliquandò ad vitam revocandos.

METRICA VERSIO.

Funditus abruptis, mediòque in vertice fusam
Protinus in cautes impellit et aspera saxa.
Hic illam tum colluvies tum plurimus imber
Inficit, ad ripamque jacet sine nomine truncus.
Sic quoque nostram animam, quæ Christo læta virebat,
Impete pestifero vesanus perculit hostis.
Et miseræ, jam nunc majori ex parte peremptæ,
Reliquiæ tenues errant, passimque vagantur.
Quas utinam clari summus Regnator olympi
Excitet, ex nihilo qui nos effinxit, et idem
Extinctos rursus finget, vitæque secundæ

Asseret, aut flammis ardentibus excrucandos,
Aut percepturos æternæ gaudia vitæ.
Sintne omnes autem cœlesti luce beandi?
Affirmare meum non est; tibi, Christe, relinquo.
Magne Deus, quoniam me gens inimica lacessens
Infirmitate exanimemque vocat, motoque latenter
Vertice prosequitur sævo mala nostra cachinno:
Ne sinito hostili victum procumbere dextrâ,
Sed spe cœlesti primum mea pectora fulci.
Ac, ne deficiat mea lux, alimenta ministra,
Humentisque olei nonnullum infunde liquorem,

- 535 Abruptam in medios præcipitii vortices detrudit,
Eámque magno strepitu trahens in cautes impingit ;
Ubi illam imber et colluvies semper incumbens
Putrefaciunt, ac inhonestus in littore truncus jacet.
Sic et meam animam Christo regi florentem
- 540 Violenter irruens humi stravit hostis indomitus,
Cujus maxima quidem pars periit, leves autem adhuc illius reliquiæ
Huc et illuc errant. Dei autem est illam rursus erigere,
Qui nos, cùm nihil essemus, compegit, ac postea
Dissolutos compinget, et in aliam vitam restituet,
- 545 Aut ignem, aut Deum lucis autorem sortitos.
Quòd si Deum, an omnes aliquandò? id aliò servetur.
Christe rex, etsi mortuum me et infirmum homines
Inimici vocant, et clàm naso suo suspendunt,
Capitis motu meam irridentes æurnanì,
- 550 Ne sinas me sub manibus hostilibus domari :
Sed primùm quidem cœlesti spe animum fulcias,
Ac mihi qui extinguo, pusillam stilles olei
Guttam, quæ sitienti lampadi ad lumen auxilietur,
Ut igne excitato, revocata redeat
- 555 Lux refflorescens, ac lucidam vitam nanciscar.
Deindè verò onera omnia tradas venti procellis,
Et arceas à me, (spiritum autem præbeas levem),
Quibus cor meum abundè exercitasti : sivè me ob acerbam
Puniens malitiam, sivè doloribus, veluti pullum
- 560 Variis et arduis cursibus domans,
Sivè mentis meæ fastum aliquem cohibens, qui facilitè
Innascitur piis, quotquot sunt levi animo,
Qui malam ex bono Deo superbiam arripiunt :
Sivè meis volens, Verbum servator, malis
- 565 Erudire mortales, ut vitæ oderint pravitatem,
Ut minimè stantis, ac omnibus incommoda inferentis,
Bonis ac malis, atque ad aliam vitam properent,
Quæ stabilis est et immobilis, et probis melior.
Atque hæc quidem in magnis sapientiæ thesauris sunt posita,
- 570 Quæcumque vitæ instabilis admonitiones mortalibus ferunt,

Deum rogat ut
adversus inimi-
cos opem ferat.

Cur Deus ad-
versa nobis im-
mittit?

Ut alios erudiat.

550. Αντιβίησι. Sic Codices Regg. 39, 992 necnon et
Coislianus quorum ope erratum Editorum emendavimus
in quibus legitur αντίβίησι.

553. Φωστῆρος. Reg. 991 sup. lin. φάτως.

558. Ἄδην. Int. Coisl. ἀθρόως. Schol. ἄγαν.

559. Τινύμενος. Coisl. τινυμένως. Ibid. οἷα τε πώλου. Ità
Coisl. Edit. ὡς ὅτε.

560. Ἠλιθάτοισι. Int. ὑψηλοῖς τόποις. Schol. χωρίοις ἀνάν-
τεσιν.

563. Ἐξ ἀγαθοῦ Θεοῦ. Nempè, qui ex benignitate et pa-
tientia Dei, peccandi et superbiendi ansam arripiunt, ut
Schol. οἱ τινες ἐξ ἀγαθοῦ Θεοῦ χρηστευομένου, καὶ μακροθυμοῦν-
τος, τῶρον κακὸν ὑφαρπάξουσιν.

569. Μεγάλοις. Coisl. et Int. μεγάλῃς.

METRICA VERSIO.

Qui lychno auxilium sitienti præbeat, ut lux
Accenso igne mihi jamjam rediviva recurat,
Et fruar æternæ præclaro lumine vitæ.
Tum verò æurnas à nobis discute tristes,
Ventisque in latum pelagus committe ferendas :
Atque auras concede leves. Sat namque malorum
Pectoris ipse mei domuisti mole tumorem,
Seu vindex meritis mulctans mea crimina pœnis,
Seu velut indomitum variis durisque caballum
Cursibus, ingentique dolorum examine frangens;

Tom. II.

Seu fastum reprimens, homines pietatis amicos
Qui facilitè invadit, mentis gravitate carentes,
Queis bonitas divina mali est occasio fastûs :
Seu documenta volens per tot mala prodere nostra,
Ut cuncti vitam vitæque adversa perosi,
Et dubios casus atque infortunia justis
Injustisque simul venientia, præpete cursu,
Æternum meliusque piis properemus ad ævum.
Verùm hæc divinæ sophiæ sunt abdita fundo,
Quæ fluxi documenta ferunt mortalibus ævi,

P 7

- Ἐσθλά τε καὶ τὰ χέρεια· Λόγῳ δὲ τε πάντα φέρισα,
 Κῆν πλείω φεύγησι νόου πάχος ἡμετέριοι.
 Νωμᾶς δ' ἔνθα καὶ ἔνθα σοφῶς οἰήια κόσμου,
 Οἷσιν ἐλαυνόμενοι τρηχὺ σπιλάδεσσι κακῆσι
 575 Λαῖτμα μέγ' ἐκπερώωμεν ἀπιστοτάτου βιότοιο.
 Αὐτὰρ ἐγὼ μογέων, καὶ πῆμασι παντοδαποῖσι
 Τειρόμενος, κάμπτω σοι γούνατα. Πέμψον ἔμοι γε
 Δακτύλῳ ἱκμαλέῳ ξηρὴν φλογὶ Λάζαρον ὦκα
 Γλώσσαν ἀναψύξοντα, χάος δὲ με μηκέτ' ἐρύκοι,
 580 Μῆδ' Ἀβραάμ· μεγάλων κόλπων ἀποτηλόθι βάλλοι
 Πλούσιον ἐν παθέεσσι. Τήν δ' ἐπὶ χεῖρα κραταιήν
 Πέμψειας, ἀχέων δὲ πόροις ἄκος, εἰς δὲ με πάντα
 Θαύματα καὶ τεράων δειξάεις σθένος, ὥς τοπάροιθεν.
 Εἰπέ, καὶ αἱματόεσσα ῥύσις λήξειε τάχιςα.
 585 Εἰπέ, καὶ ἐκμήνυε συνῶν ἀγέλην λεγεῶνος
 Πνεῦμα, καὶ ἐν πελάγεσσι πέσοι, χάζοιτο δ' ἑμοῖο.
 Καὶ λέρην ἐλάσειας ἀτερπέα· καὶ φάος ἔλθοι
 Ὀμμασιν οὐχ ὁρώσι, καὶ οὐατα φθόγγου ἀκούοι·
 Καὶ ξηρὴν τανύσειας ἐμὴν χέρα, δεσμά τε γλώσσης
 590 Ῥήξειας, σῆσαις δὲ ποδῶν βάσιν ἀδρανέουσιν.
 Ἐκ δ' ἄρτου κορέσαις ὀλίγου· σορέσαις δὲ θάλασσαν
 Δειμαλέην· στράψαις δὲ φαάντερον ἡλίοιο.
 Πήξειας δὲ μέλη βεβαρηότα, ἐκ νεκρῶν δὲ
 Αὔθις ἀναστήσειας ὁδωδότα· μηδὲ μ' ἄκαρπον,
 595 Οἷα συκὴν τοπάροιθεν, ἰδῶν, ξηρὸν τελέσειας.
 Ἄλλος μὲν τ' ἄλλοισιν ἀρηγόσι, Χριστέ, πέποιθεν,
 Αἷματι, καὶ τέφρῃ, καὶ ὀφρύϊ σήμερον οὔσῃ.
 Οἱ τ' ἄλλου χατέουσιν ἀρηγόνος οὐτιδανοῖο·
 Σοὶ δ' ἄρ' ἐγὼ μούνῳ, Βασιλεύτατε, μούνος ἐλείφθην,
 600 Ὃς πάντων κρατεῖς, καὶ μοι σθένος ἐσσι μέγιστον.
 Οὐ μ' ἄλοχος κομέουσα δυσαλθέα κήδεα λύσει,
 Ἥ τε καὶ ἀσχαλόντα παρηγορήσιν ἰαίνει·
 Οὐδὲ φίλοις παίδεσσι ἀγάλλομαι, οἷς ὑπὸ γῆρας
 Ὀρθοῦται, νεαροῖσιν ὑπ' ἔχνεσιν αὔθις ὁδεῦον·
 605 Οὐδὲ κασιγνήτοις ἐπιτέρπομαι, οὐδ' ἐτάροισι·
 Τοὺς μὲν γὰρ στυγερὸς μόρος ἥρπασεν· οἱ δὲ φιλεῦντες

571. Λόγῳ δὲ τε πάντα φέριστα. *Quod autem ad Verbum spectat, præstantissima.* Variè à variis hic locus intelligitur. Nobis verò, ut sic interpretaremur, Interpres et Schol. Codicis Coisl. præbuère. Combef. λόγῳ accipit pro summâ ratione, seu ordine divinæ sapientiæ, quo omnia proveniunt ac disponuntur. Λόγον hic pro Filio Dei accipio, inquit Billius, ut sit sensus: *Quamvis nos rebus prosperis*

bonorum nomen tribuamus, adversis contra malorum, tamen apud Deum utraque optima sunt, quippe quæ optimâ ratione mortalibus à Deo immittantur.

572. Πάχος. Unus è Regg. τάχος. Sic suprâ, Lib. 1, Sect. 2, Carm. 1, in laudem Virginitatis, vers. 16, legitur de Deo, quod sit φάος φεύγον νόου τάχος ἐγγὺς ἴοντος.

578. Φλογὶ Λάζαρον. Sic emendavimus ex Schol. Cod.

METRICA VERSIO.

Tàm bona quàm mala. Sunt Verbo tamen optima
 cuncta,
 Quamlibet effugiant mentis quamplurima nostræ
 Crassitiem. Nam tu clavum scitissimus orbis
 Hinc illincque regis, quo gens mortalis abacta
 A scopulis, vitæ malefidas trajicit undas.
 Ast ego jam gravium confectus mole dolorum,
 Te genibus flexis supplex obtestor, ut ad me
 Laxatum extemplò veniat, flammæque calentes
 Leniat humenti digito, nec chasmate vasto

Ulterius teneat, sinibusque excludat amœnis
 Abrahami, ærumnis locuples pœnæque perenni.
 Quin potius mihi mitte manum, tristésque dolores
 Ipse salutiferâ quamprimum pelle medelâ,
 Priscæque nunc in me facilis miracula profer.
 Dic, et sistatur profluxio fœda cruoris:
 Et grege porcorum stimulis furialibus acto
 Proruat in pelagus Legio, procul atque facessat.
 Excute deformem lepram, cæcisque recurat
 Lux oculis, rursusque meas vox intret in aures.

Sivè bona sint, sivè mala : quod autem ad Verbum spectat, præstantissima omnia,
Quamvis pleraque mentis nostræ crassitiem fugiant.

Moves autem sapienter hinc et illinc mundi gubernacula,

Quibus abacti à malis scopulis, asperum

575 Vitæ incertissimæ magnum mare trajicimus.

Rursùs ego laborans et omnibus ærumnis

Contritus, tibi flecto genua. Mitte mihi

Lazarum, qui digito humenti aridam flammâ citò

Linguam refrigeret, nec me chaos cohibeat,

580 Nec Abraham longè à magno sinu projiciat

Divitem patientem. Sed fortem tuam manum

Mitte, et dolorum fer remedium, ac in me omnia

Miracula, et prodigiorum virtutem, ut olim, ostende.

Dic, et celerrimè fluxus sanguineus desinat.

585 Dic, et porcorum gregem in furorem agat legionis

Spiritus, et in mare cadat, et à me recedat.

Lepram tristem remove; lumen accedat

Oculis cæcis, et aures sonum audiant :

Aridam manum meam extende, et vincula linguæ

590 Rumpe, et pedum firma gressum debilem.

Ex modico pane satia; sterne mare

Terribile; splendidiùs sole corusca.

Figè membra ingravescentia, et ex mortuis

Rursùs suscita fœtentem; nec me infructuosum,

595 Postquàm, veluti ficum, videris, arefacias.

Alius quidè aliis adjutoribus, Christe, confidit,

Sanguine, et cinere, et supercilio in diem permanente.

Alii alio indigent adjutorio infirmo.

Tibi verò soli, Rex omnium, solus relictus sum,

600 Qui omnium dominaris, mihique maximum robur es.

Non me uxor fovens molestis sollicitudinibus solvet,

Aut afflictum dulcibus alloquiis deliniet :

Non caris filiis glorior, à quibus senectus erigitur,

Et juvenilibus vestigiis rursùm progreditur :

605 Nec cognatis delector, nec amicis :

Illos enim invisà mors rapuit : isti autem amici

Incertissimæ
vitæ magnum
mare, Verbo
duce trajicimus,
et scopulos efflu-
gimus.

Rursùs Gre-
gorius ærumnis
contritus postu-
lat ad se Laza-
rum mitti, qui
digito humenti
aridam flammâ
refrigeret lin-
guam.

Luc. viii, 44.

Id. ibid. 35.

Id. v, 15.

Matth. ii, 5.

Marc. iii, 5.

Id. vii, 35.

Id. viii, 8.

Id. xi, 21.

Nec cognatis,
nec amicis de-
lectatur Grego-
rius. Mors cog-
natos rapuit.

Coisl. vitiosam lectionem Codicum aliorum et Editorum
qui habent φλόγα.

579. Μηκέτ' ἐρύκοι. Coisl. μὴ κατερύκοι.

581. Πλούσιον ἐν παθείσει, ærumnis locupletem. Mox ἔπι
χαῖρα. Reg. sup. lin. ἐπ' ἐμέ.

583. Δείξαις. Unus è Regg. δείξεις.

586. Δ' ἐμοῖο. Ità Reg. 991. Edit. δ' ἐμέο.

590. Ἀδρανέουσας. Reg. sup. lin. ἀσθενούσας. Edit. malè
ἀδανέουσας.

597. Ὁφρὺν σήμερον οὖση. Id est, fastui brevissimè dura-
turo.

606. Ἐρπασεν. Chig. ἤλασεν.

METRICA VERSIO.

Arentésque extende manus, et vincula linguæ
Solve, pedúmque malos firma, Rex maxime, gressus;
Pane perexiguo satia, compesce tremendos
Æquoris irati fluctus, et sole nitente
Tu mihi splendidiùs radia, corpúsque recurvum
Erige, fœtentémque reduc ad lumina vitæ.
Nec veluti sterilem jubeas arescere ficum.
Præsidiis aliis alii, Deus optime, fidunt,
Et genere et cinere exiguo, fastúque fugaci,
Aut alias quasdam spes amplectuntur inanes.
At soli tibi solus ego sum, Christe, relictus,

Imperio qui cuncta tenes : in te mihi robur
Omne situm est, in te fiducia tota salutis.
Non animi curas depellet sedula conjux,
Quæ vel mœrentem dulci sermone maritum
Oblectare potest : nec carâ gestio prole,
Quâ subnixa velut primos renovatur ad annos,
Nec tremulo terram pulsat pede curva senectus.
Sed neque germanis, nec jam delector amicis :
Namque illos tristi rapuit mors horrida fato;
Hos autem, cælo ventorum turbine puro
Gaudentes, simul atque levis licèt, aura sodales

- Νηνεμίνην, ἐτάρων ὀλίγην ᾠρῖκα τρομέουσι.
 Κεῖνην τερπωλὴν οἴην ἔχον, ὥς ὅτε πηγὴν
 Διψαλήν ψυχρὴν ἔλαφος σχεδὸν, ἄνδρας ἀρίστους,
 610 Χριστοφόρους, ζώοντας ἐπὶ χθονὶ, σαρκὸς ὑπερθεν,
 Πνεύματος ἀνάοιο φίλους, καὶ λάτριάς ἐσθλοῦς,
 Ἀζυγέας, κόσμιοι περίφρονας. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ
 Μαρνάμενοι περὶ σείῳ διακριθὲν ἔνθα καὶ ἔνθα
 Ἰςαυται, ζῆλος δὲ Θεοῦ λύσε θεσμὸν ἀθέσμως,
 615 Ἀρμονίην τ' ἀγάπης, ἧς οὖνομα μοῦνον ἐλείφθη.
 Ὡς δ' ὅτε τίς τε λέοντα λιπὼν ἄρκτω πελάσειε
 Μαινομένη, καὶ τήνδε φυγὼν ἐς δῶμα πέσῃσιν
 Ἀσπασίως, καὶ χεῖρα ἐὴν πρὸς τοῖχον ἐρείσῃ,
 Ἔνθεν δ' ἐκπροθορῶν μιν ὄφιν τύψῃσιν ἀέλπτως.
 620 Ὡς καὶ ἐμοὶ πολλοῖσιν ἐλαυνομένῳ παθέεσσι,
 Οὐδὲν ἄκος καμάρτιο, τὸ δ' ἄλγιον, ὃ τί κεν εὖρω.
 Πάντη δ' ἀθρήσας τε καὶ ἐν πάντεσσι μογήσας,
 Ἐκ σέθεν, εἰς σέ, μάκαρ, λεύσσω πάλιν, ἄλκαρ ἐμοῖο,
 Παντοκράτωρ, ἀγέννητε, καὶ ἀρχῇ, καὶ πάτερ ἀρχῆς,
 625 Υἱὸς ἀθανάτιο, φάος μέγα φωτὸς ὁμοίου,
 Ἐξ ἑνὸς εἰς ἓν ἰόντος ἀτεκμάρτοισι λόγοισιν.
 Υἱὲ Θεοῦ, σοφίη, βασιλεῦ, λόγε, ἀτρεκίη τε,
 Εἰκὼν ἀρχετύποιο, φύσις γεννήτορος ἴση,
 Ποιμὴν, ἀμνὲ, θύος τε, Θεέ, βροτὲ, ἀρχιερεῦ τε.
 630 Πνεῦμά τ' ὃ πατρόθεν εἴσι, νόου φάος ἡμετέριοι,
 Ἐρχόμενον καθαροῖσι, θεὸν δὲ τε φῶτα τίθησιν.
 Ἰλαθι, καὶ μοι ὁπασσον ἐπιπλομένοις ἐνιαυτοῖς,
 Ἐνθάδε καὶ μετέπειτα ὅλη θεότητι μιγέντα,
 Γηθόσυνον ὕμνοις σε διηνεκέεσσι γεραίρειν.

B.

ὝΡΚΟΙ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ.

Ωμοσα τὸν Λόγον αὐτὸν, ὃ μοι Θεός ἐστι μέγιστος,
 Ἐξ ἀρχῆς ἀρχῇ, Πατὴρ ἀπ' ἀθανάτου,
 Εἰκὼν ἀρχετύποιο, φύσις γεννήτορος ἴση,
 Ὅς φθάσε καὶ μερόπων ἐς βίον οὐρανόθεν.

608. Κεῖνην. Ità Coisl. et Chig. Edit. ξείνην.

611. Ἀνάοιο. Coisl. ἀενάοιο.

612. Ἀλλὰ καὶ αὐτοί. Hic carpit monachos de Christo decertantes, qui acriori zelo et concordiam et caritatem sollebant.

614. Ζῆλος. Int. Coisl. φθόνος. Melius Schol. ὁ περὶ Θεοῦ φθόνος.

618. Πελάσειε. Coisl. πελάσῃσι.

634. Γηθόσυνον. Sic MSS. Edit. γηθυσύνως.— Fortè melius ob puritatem metri, quod aliter claudicat. (Not. nov. Edit.)

II. ARGUMENTUM. In isto Poëmate, Gregorius vitæ suæ legem ac regulam tradit: votâque, quibus Deo se obstrinxit, tanquàm doctrinæ suæ sigillum, atque evangelicæ vitæ ra-

METRICA VERSIO.

Concutit adversæ sortis, tum protinus horror
 Afficit, et pavidos gelidus tremor obsidet artus.
 Ut verò confecta siti cum cerva propinqua est
 Fontis aquæ gelidæ, sic nobis una voluptas
 Hæc erat, eximiâ nimirum laude corusci
 Et virtute graves homines, Christumque ferentes,
 Altius in terrâ viventes corpore crasso,
 Æternum Flamen sincerâ mente colentes,
 Conjugis expertes, contemptorésque caduci
 Fluxarum mundi rerum. Sed et hi quoque de te
 Hinc atque hinc stantes pugnant, et marte nefando
 Contendunt: legemque Dei perfregit iniquus

Livor, amicitia felicia vincula solvens,
 Cujus nil nobis superest nisi nomen inane.
 Ut si quis sævum cupiens vitare leonem,
 Unguibus occurrat furibundæ protinus ursæ,
 Atque illam rursus fugiens, ædésque libenter
 Ingressus, paries dum languida brachia firmat,
 Præter spem infelix diro feriat ab angue:
 Sic mihi, cum variis agiter quatiarque procellis,
 Nulla tamen miseros sanat medicina labores.
 Immo etiam quicquid postremum occurrerit, illud
 Intima pervellit graviore corda dolore.
 Undique porrò oculos versans, inque omnibus à te

- Quietis, ad minimum amicorum pavorem contremiscunt.
 Hanc unam habui oblectationem, velut fonti
 Frigido appropinquans cerva sitiens, optimos viros
 610 Christiferos, viventes in terrâ, suprâ carnem,
 Spiritûs æterni amicos, et bonos cultores,
 Cœlibes, mundi contemptores. Sed et illi
 Decertantes de te adversis frontibus hinc et illinc
 Stant, et studium partium legem Dei solvit haud legitimè,
 615 Et concordiam caritatis, cujus nomen solum relictum est.
 Velut si quis relicto leone in ursam incurrat
 Furentem, atque hanc fugiens in domum incidat
 Lætus, et manum muro sustentet,
 Atque hinc prosiliens eum inopinatò serpens percutiat :
 620 Sic mihi multis agitato perturbationibus
 Nullum laboris remedium, et quicquid invenero, id molestius est.
 Postquàm autem undequaquè circumspexi, et in omnibus laboravi,
 Ex te, in te, beate, rursùs intueor, robur meum,
 Omnipotens, ingenite, principium, et pater principii,
 625 Filii immortalis, magnum lumen similis luminis,
 Ex uno in unum, modo non enarrabili prodeuntis :
 Fili Dei, sapientia, rex, verbum, veritas,
 Imago exemplaris, natura genitori æqualis,
 Pastor, agne, victima, Deus, homo, pontifex ;
 630 Tùm Spiritus, qui ex Patre procedit, lumen mentis nostræ,
 Ac puris illabitur, et deum hominem facit :
 Miserere, mihiq̃ue concede volventibus annis,
 Hic et in futurum toti deitati permixtum
 Hymnis te perpetuis gaudentem celebrare.

Amici ad levissimam afflictionem amicorum animo cohorrescunt et eos deserunt.

Eximia similitudo.

II.

GREGORII JUSJURANDUM.

Scriptum an.
372.
Alias Bill. 18,
pag. 92.

Juravi Verbum ipsum, quod mihi maximus est Deus,
 Ex principio principium, ab immortali Patre,
 Imago exemplaris, natura genitori æqualis,
 Qui è cœlo ad hominum vitam descendit :

tionis confirmationem nobis proponit : Juravi et statui custodire judicia justitiæ tuæ. Ps. cxviii.

Tit. Ὁρκοὶ etc. Reg. 992 τοῦ αὐτοῦ ὅρος θεολογίας. Reg. Med. ὅροι βίου, ἡ περὶ τῆς ἑαυτοῦ ἀρετῆς. vitæ regulæ, sive de sua ipsius virtute.

2. Εἰς ἀρχῆς ἀρχή. Billius vertit, *ortus ab ortu*, quod minus theologiæ consonum, si verba potius quàm mentem Interpretis spectes.

3. Ἰσθ. Benè Int. ἡ αὐτὴ, *natura eadem*. Ità Carm. præced. vers. 628.

METRICA VERSIO.

Afflictus rursùm, Deus, ad te lumina tollo,
 In quo præsidii spes est mihi tota reposta.
 O qui cuncta potes, nullo generate, nec ullum
 Principium agnoscens, qui Principium genuisti
 Æternum natum, lucis similis jubar ingens,
 Ex uno arcanâ ratione fluentis ad unum :
 Nate Dei, verbum, rex, et sapientia, veri
 Autor, et archetypum referens, Patrique potenti
 Natura æqualis, præcellens, pastor, et agnus,
 Mortalisque, Deusque, et victima pura, sacerdos :
 Spîritus à summo procedens Patre, tenebras
 Mentibus à nostris pellens, et pectora pura

Tom. II.

Ingrediens, homini et tribuens deitatis honorem,
 Sis facilis misero, nec non vertentibus annis
 Da precor, ut reliquo mortalis tempore vitæ,
 Atque etiam totâ posthâc deitate coruscans,
 Perpetuo laudum celebrem te carmine lætus.

II. GREGORII JUSJURANDUM.
(Billio interprete.)

Verbum juravi, mihi qui Deus ortus ab ortu,
 Atque immortali qui Genitore satus ;
 Archetypi effigies, par et natura Paternæ,
 Qui supero ad nostrum venit ab axe genus :

Q 7

- 5 Ωμοσα, μήτε νόῳ γε νόον μέγαν, ἐχθρά νοήσας,
 ἴψειν, μήτε λόγῳ τὸν Λόγον ἀλλοτρίῳ.
 Εἰ Τριάδος θεότητα διατμήξαιμι φαεινῆς,
 Ἐσπόμενος καιρῶν νεύμασιν ἀντιπάλων·
 Εἰ δ' ἔδρη μεγάλη πότε' ἐμὸν νόον οἰσρῆσαιεν,
 10 Ἡὲ πόθῳ δοῖην ἀλλοτρίῳ παλάμην·
 Εἰ δὲ Θεοῦ προπάραιθε βροτὸν θείμην ἐπικούρου,
 Πέτρης ἡπεδανῆς πείσματ' ἀναψάμενος·
 Εἰ δὲ ποτ' ἐσθλὰ φέροντος ἀγήνορα θυμὸν ἔχοιμι,
 Ἡὲ κακοῖς κύρσας, ἔμπαλιν ἀδρανέα·
 15 Εἰ δὲ δίκην δικάσαιμι παρακλίνας τι θέμιτος,
 Εἰ δὲ λάβοι τιμὴν ὄφρ' ὕπερθ' ὀσίων·
 Εἰ δὲ κακοῦς ὀρώων τι γαληνιόωντας ὁδοῖο
 Σταίην δεξιτερῆς, ἢ ἀγαθῶν σκοπέλους·
 Εἰ φθόνος ἐκτῆξειεν ἐμὴν φρένα· εἰ γελάσαιμι
 20 Πτώμα καὶ οὐχ ὀσίων, ὥς πόδα πηγὸν ἔχων·
 Εἰ δὲ χόλῳ πλήθοντι πέσρι νόος, εἰ δ' ἀχάλινος
 Γλῶσσα θεοῖ, μάχλον τ' ὄμμα φέροι κραδίη·
 Εἰ δὲ τιν' ἐχθαίροιμι μάτην, εἰ δ' ἐχθρὸν ἐμείο
 Τισαίμην δολίως, ἢ καὶ ἀμφοδίην·
 25 Εἰ κενεὴν πέμπαιμι δόμῳ ἀπο χεῖρα πένητος,
 Εἰ φρένα διψαλέην οὐρανίῳ λόγου·
 Ἄλλῳ Χριστὸς ἔοι πλέον ἵλαος, αὐτὰρ ἐμοῖο
 Τοὺς ἄχρι καὶ πολιῆς αὔρα φέροι καμάτους.
 Τοῖσθε νόμοισιν ἔδησα ἐμὸν βίον. Εἰ δὲ πόθοιο
 30 Ἐς τέλος ἰκοίμην, Ἄφθιτε, σείο χάρις.

Γ.

ΕΝΟΔΙΑ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ.

- Ἐν σοὶ μὲν ἡρεμοῦμεν, ὦ Θεοῦ Λόγε,
 Μένοντες οἴκοι· σοὶ δ' ἀνάπτομεν σχολήν.
 Σὴ μὲν καθέδρα, σὴ δ' ἔγερσις, καὶ ψάσις,
 Σὴ δ' αὖ πορεία, σοῖς δὲ καὶ νῦν νεύμασιν
 5 Εὐθυποροῦμεν. Ἀλλὰ μοὶ τιν' ἀγγέλων
 Πέμποις ὁδηγὸν, δεξιὸν παραψάτην,
 Ὃς με σὺλῳ πυρός τε καὶ νέφους ἄγοι,
 Τέμνοι δὲ πόντον, ρεῖθρα δ' ἰσάῃ λόγῳ,

5. Νόον μέγαν. Pollicitus fuerat Gregorius operam se daturum, ut nunquam mente seu cogitatione, Deum Patrem, qui νοῦς appellatur, offenderet. Nunc de sermone locuturus, studio sibi fore pollicetur, ne in Verbi offensio- nem incurrat. Malè Billius utitur istà voce *rursus* ut ver- sum expleat, quasi Gregorius non semper coluisset, quod est absurdum. — Non legitimè carpi videtur Billius, cùm vocis *rursus* sensus ille sit, quòd non magis Verbum offen- dere velit, quàm Patrem. (Not. nov. Edit.)

6. Λόγῳ... ἀλλοτρίῳ, *sermone alieno*.
 13. Ἐσθλὰ φέροντος. Subaud. Θεοῦ.
 15. Δίκην. Coisl. et Reg. 990 δίκας.
 17. Ὀρώων. Sup. lin. Coisl. εισορώων.
 18. Σκοπέλους. *Calamitates bonorum* intelligit.
 22. Θεοῖ. Sic MSS. Edit. mendosè Θεῶ.
 27. Ἐμοῖο. Ità Reg. 991. Edit. ἐμείο.
 30. Ἐς. Reg. 993 εἰς.

METRICA VERSIO.

Quòd mea nec Mentem mens abjectura supremam est,
 Discindent rursus nec mea verba Λόγον·
 Si Triadis claræ subeat mihi scindere Numen,
 Dùm nutum adversi temporis ipse sequor·
 Si mentem exstimulet sedes mihi celsa, vel illos,
 Quos agitat sedis dura cupido, juvem·
 Antè Dei humanum auxilium si fortè locàrim,
 Invalidæ et petræ sit mea nexa ratis·

Læta ferente Deo si mens sit turgida fastu,
 Rebus in adversis rursus at illa cadat·
 Si iudex æquum pervertam júsque, superbis
 Plus tribuens, gravibus quàm pietate viris·
 Prospera pravorum cernens, scopulósque bonorum,
 Si linquam dextrum non benè sanus iter·
 Si me livor edat, si casu læter iniqui,
 Non secus ac firmo stet mea vita gradu·

- 5 Juravi me, nec mente magnam mentem, impia cogitando,
 Abjecturum, nec Verbum verbo inimico.
 Si Triadis lucidæ Deitatem discindam,
 Temporum molestorum momentis obsequens :
 Si meam unquàm mentem magna sedes vulneraverit,
 10 Aut aliorum cupiditati manum adjutricem admoveam :
 Si Deo anteponam hominem adiutorem,
 Petræ invalidæ rudentes innectens :
 Si unquàm, Deo prospera largiente, animum elatum geram,
 Aut rursùs infirmum, in mala incurrens :
 15 Si litem dirimam ab æquitatis normâ aliquantulùm deflectendo,
 Si supercilium plùs à me honoris habeat, quàm sanctitas;
 Si malos videns pace perfruentes, ac bonorum scopulos,
 Gressus à dextrâ semitâ declinavero;
 Si livore mens mea tabescat : si risero
 20 Lapsus eorum, etiam qui sancti non sint, quasi firmo sim pede;
 Si tumescente irâ mens ceciderit : si freni expers
 Lingua excurrat, còrque lascivos oculos intendat;
 Si quem odio nequicquàm habuero, si meum inimicum
 Ulciscar dolo aut apertè :
 25 Si vacuum à domo meâ dimiserò manum pauperis,
 Si mentem siti cœlestis verbi laborantem,
 Aliis potiùs indulgeat Christus, ac meos labores
 Etiam usquè ad canitiem susceptos ventus auferat.
 His legibus obstrinxi vitam meam. Si verò desiderii
 30 Compos fuero, ô Immortalis, tibi gratia erit habenda.

III.

ITINERARIUM CONSTANTINOPOLITANUM.

- In te quiescimus, ô Dei Verbum,
 Manentes domi; tibi referimus otium.
 Tua est consessio, tua exsurrectio, tua statio,
 Tua rursùs profectio, tuis et nunc auspiciis
 5 Viam inimus. Sed mihi aliquem angelum
 Mitte ducem viæ, faustum custodem,
 Qui me columnâ ignis et nubis ducat,
 Dividat mare, flumina sistat verbo,

III. ARGUMENTUM. Gregorîi Constantinopoli proficiscentis
 est istud Poëma. Excusum fuit etiam à Muratorio, p. 177. Sic
 autem habet vir eruditus: post Carmen olim LIV, nunc XXXVI,
 Lib. I, Sect. I, inter poëmata dogmatica, quod inscribi-
 tur ἐνοδία, seu Sancti Gregorîi profecturi precatio, jam ty-
 pis editum, hæc subjiciuntur in Ambr. Codice. Ea verò

lucubrassè videtur Poëta sacer, cum à Cathedrâ Constanti-
 nopolitanâ quâ se abdicaverat, ad solitudinem ruris paterni
 sese contulerat. Sic Muratorius.

3. Καθίστα. Id est, per te sedemus, surgimus, stamus.

4. Νεύμασιν. Sic Murat. Edit. ῥεύμασιν.

8. Ἰζάη. Murat. ex Cod. Mediolan. ἰζώη.

METRICA VERSIO.

Si mentem sternat sævus furor, ac sine freno
 Si mea lingua, oculus sit meus atque procax :
 Si mihi quisquam odio sit frustrâ, ulciscar et hostem
 Perspicuè, aut tectis fraudibus, ipse meum :
 Si vacuis à me manibus discedat egenus,
 Cœlestésque petit qui sitibundus aquas :
 Sit clemens aliis Christus facilisque; labores
 Fruge mihi vacuos at levis aura ferat.
 Legibus his devinxi animum. Complevero vota
 Si pia, Christe, tui muneris istud erit.

III. ITINERARIUM CONSTANTINOPOLITANUM.
 (A. B. Caillau interprete.)

In te quiescimus, Dei Verbum Patris,
 Domi manentes; otium tibi damus.
 Tibi sedemus, surgimus rursùm tibi,
 Stamus tibi et movemur : auspiciis viam
 Nunc carpimus tuis. Sed angelum ducem
 Emitte cursùs atque custodem mei,
 Qui me columnâ nubis atque ignis tegat,
 Dividat æquor, voce sistat flumina,

Scriptum an.
 379.
 Aliàs Toll. 17,
 p. 99; et Murat.
 194, p. 177.

- Τρέφοι δ' ἄνωθεν καὶ κάτωθεν πλουσίως.
 10 Σταυρὸς δὲ χερσὶν ἐκτυπούμενος θράσος
 Ἐχθροῦ κατείργει· μηδ' ἐν ἡμέρᾳ μέσῃ
 Καύσων φλέγει με, μηδὲ νύξ φόβον φέροι.
 Τὴν δὲ τραχείαν καὶ προσάντη μοι τρίβον
 Λεῖαν τιθείης, εὐπορόν τε σῶ λάτρη,
 15 Ὡς πολλάκις με καὶ τὸ πρὶν χειρὶ σκέπων
 Γῆς καὶ θαλάσσης ἐξέωσας κινδύνων,
 Νόσων τε δεινῶν, δυσμενῶν τε πραγμάτων.
 Ὡς θεξιῶς ἅπαντα, καὶ κατ' ἐλπίδας,
 Πράξαντες, αἰσιὸν τε τῆς ὁδοῦ τέλος
 20 Εὐρόντες, αὖθις πρὸς φίλους καὶ συγγενεῖς
 Παλινδραμῶμεν, ἀσμένοισιν ἄσμενοι
 Φανέντες οἴκοι, καὶ πόνων πεπαυμένοι.
 Σὲ προσκυνοῦμεν, τῆς τελευταίας ὁδοῦ
 Χρῆζοντες εὐμενοῦς τε καὶ ῥάξης τυχεῖν.

Δ'.

Εἰς Αὐτόν.

Τριάς λαλοῖτο, καὶ καταρτίζοι λόγον
 Ἄλλος τις, ὅσπερ ἄξιός. Θρόνων δ' ἐγὼ
 Εἴξω. Θεῷ γάρ προσλαλῶν οὐ παύσομαι.

Ε'.

Πρὸς τὸν Ἀναστασίας Λαόν.

- Ποθῶ, ποθῶ σε, φίλτατ', οὐκ ἀρνήσομαι·
 Ποθῶ λόγων γέννημα τῶν ἐμῶν τέκων,
 Ἀναστασίας ὃ λαὸς τῆς ἐμοῦ φίλης,
 Ἡ τὴν πάλαι θανοῦσαν ἐν νεκροῖς λόγοις
 5 Πίσιν παλαιὰν ἐξανέστησεν νέοις·
 Ὅθεν προελθὼν οὐμὸς, ὡς σπινθήρ, λόγος,
 Πάσας κατέσχε φωτὶ τὰς ἐκκλησίας.
 Τίς σου τὸ κάλλος, τίς θρόνους ἐμούς ἔχει;
 Πῶς εἴμ' ἄτεκνος, ζῶσι δ' οἱ παῖδες; Πάτερ,
 10 Σοὶ δοῖα, κἂν τι τοῦδε χειρὸν συμπέσοι.
 Ἰσως κολάζεις τὴν ἐμὴν παρρησίαν.
 Τίς ἐκδοῇσει γνησίως τὸ σὸν, Τριάς.

10. Σταυρὸς. Venerabile signum Crucis, quo Christi sectatores germani se manu quotidie muniunt, diabolum fugare posse, vetustissima est traditio. Ejus institutio ab Apostolis ipsis proficisci videtur: cujus rei ac ritus exempla pete à Gretsero in amplissimo opere de Sanctâ Cruce, à Bossio etc. Ità Murat. Audiamus nunc Tollium, cujus autoritas in hac re maximè sani momenti videbitur: «Sic enim, ait, semper sensit sancta Mater Ecclesia; quare noster Invectivâ priori in Julianum, illum apparitione dæmonis perterritum munisse se signo Crucis refert. Vid. tom. 1, pag. 102.

IV. TIT. Tres isti versus malè inserti Carmine XIX apud Tollium, pag. 104, habentur etiam apud Murator. n° 191, pag. 173.

1. Λαλοῖτο. Ità Murat. Toll. λαλείτω. Fortè legendum λαλείσθω. Μοχ καταρτίζοι λόγον. Murat. καταρτίζη λεόν. Hæc, inquit. Nazianzenus cecinisse videtur, cùm sedi Constantinopolitanæ renuntiavit, ut Episcoporum et populi compesceret tumultus. Hi versus subjecti erant in MS. quo usus est Tollius, vi Carmini, undè eos Carmini XIX ab ipso edito inserere sibi visum fuit, quòd hæc Carmina ternis

METRICA VERSIO.

Ciboque me pascat superno et infero.
 Frangat manu signata crux audaciam
 Hostis; nec ardens lucis urat me calor,
 Nec mihi timores umbra noctis afferat.
 Si duriores asperique tramites,
 Tu redde planos, servo et obvios tuo,
 Ut sæpè jam prius manu me protegens,
 Terræ, freti, languoris et periculis,

Rerumque acerbis liberasti casibus,
 Omnibus ut exactis, spei jam compotes
 Tandemque nacti prosperum finem viæ,
 Rursus catervæ proximorum redditi
 Torbisque amicorum, laborum liberi,
 Cum gaudio lætos revisamus domi.
 Te deprecamur supplices, iter ultimum
 Ut dulce nobis et quietum præbeas.

- Nutriet cibo cœlesti et infero largiter.
 10 Crux autem manibus signata audaciam
 Inimici frangat: neque in die mediâ
 Æstus urat me, neque nox timorem afferat.
 Asperam autem et difficilem mihi semitam
 Planam facias, et facilem tuo famulo,
 15 Ut sæpè me jam antea manu tegens,
 Terræ et maris eripuisti periculis,
 Et morbis gravibus, et rebus difficilibus,
 Ut feliciter omnibus et pro spe
 Peractis, prosperumque viæ finem
 20 Nacti, rursus ad amicos et cognatos
 Revertamur, læti lætos
 Domi revisentes. et laborum liberi.
 Te supplices adoramus, postremum iter
 Efflagitantes, ut placidum et facile consequamur.

IV.

DE SEIPSO.

Alias Toll. 19,
p. 104, et Mu-
rat. 191, p. 173.

Trinitas prædicetur, et munus docendi suscipiat
 Alius quispiam, qui sit dignus. Thronis autem ego
 Cedo. Cum Deo enim loqui non cessabo.

V.

AD PLEBEM ANASTASIÆ.

Scriptum an.
381.
Alias Toll. 9,
p. 91.

- Desidero, desidero te, carissima, non negabo:
 Desidero te, fructum et sobolem sermonum meorum,
 Plebs dilectæ mihi Anastasiæ,
 Quæ mortuam jamdudum mortiferis sermonibus
 5 Fidem antiquam resuscitavit novis:
 Undè prodiens meus, velut scintilla, sermo,
 Omnes implevit lumine ecclesias.
 Quis tuam pulchritudinem, quis meas sedes habet?
 Quomodò sum sine liberis, dum liberi vivunt? Pater,
 10 Tibi gloria, etiamsi quid pejus contigerit.
 Fortassè plectis meam libertatem.
 Quis ritè prædicabit tuam veritatem, ô Trinitas.

singula versibus constârint, quanquàm nec hunc iis com-
 modum esse locum fateatur.

V. ARGUMENTUM. *In desiderio Anastasiæ carissimæ se esse
 testatur Gregorius.*

2. Τῶν ἐμῶν τέκνων. Non dubitat Tollius quin legendum
 sit τέκος, ut sit ὁ λαὸς τέκος τῆς Ἀναστασίας et γέννημα τῶν λόγων.

4. Ἐν νεκροῖς λόγοις. Mortiferam Arianorum, qui Cons-

tantinopoli diù grassati fuerant, doctrinam significat.

9. Πῶς εἴμ' ἄτεκνος etc. Sic cum reverentiâ Benedictinis
 debita meliùs vertendum. Ipsi autem ita fuerant inter-
 pretati cum Tollio: *Quomodò sum sine liberis? Vivuntne
 liberi, Pater? Tibi gloria, etc.* (Not. nov. Edit.)

11. Παράρησιον. Hæc voce utitur Gregorius infrâ Carm. xi,
de Vita sud, vers. 1658, et Carm. xxx, vers. 15, etc.

METRICA VERSIO.

IV. DE SEIPSO.

(A. B. Caillau interprete.)

Trias canatur, atque verba dirigat
 Alter quis, et dignus. Libens thronis ego
 Cedam, Deoque colloqui non desinam.

V. AD PLEBEM ANASTASIÆ.

(A. B. Caillau interprete.)

Te volo, volo te, non nego, carissima,
 Te volo, loquelæ germen et sobolem meæ,
 Tom. II.

Anastasiæ grata plebs dulcissimæ,
 Quæ jam malignis mortuam verbis diù
 Fidem resuscitavit antiquam novis:
 Undè meus, ut scintilla, sermo prodiens
 Ecclesias omnes replevit lumine.
 Quis decus habet tuum, quis et sedes meas?
 Quo sum modo orbus, filiis viventibus?
 Laus tibi, Pater, pejus quid accidat licet.
 Fortassè castigas nimis me liberum.
 Quis ritè prædicabit esse tuum, Trias.

Σ.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ.

Σιών ὁδοὶ πενθοῦσι, τὸν νόμου λάτρεν
 Λαὸν ποθοῦσαι ἡμέραις ἑορτίοις.
 Πενθῶ δ' ἔγωγε λαὸν οὐχ ὁρώμενον
 Ἐμοὺς ῥέοντα πρὸς λόγους, ὡς ἦν ποτε
 5 Κωνσταντινούπολις τε, καὶ ξένων ὅσον
 Ἐνδημον, οἷς ἤσραπτεν ἡ φίλη Τριάς.
 Καὶ νῦν ἐγὼ μὲν ὡς λέων βρυχώμενος
 Μακρὰ σενάζω. Τῶν δ' ἐμῶν τέκνων τυχὸν
 Ἄλλοι κατασκιρτῶσι, πιθανοῖς λόγοις
 10 Συναρπάσαντες. Εἰ γὰρ ἔλθοι μοι σθένος,
 Ὡς πρὶν, Τριάς, σὸν, καὶ βρυχησαίμην πάλιν
 Ἐν σοί, τάχ' ἂν τι θῆρες εἴξειαν πάλιν.

Ζ'.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΦΙΛΟΥΣ ΕΞΙΤΗΡΙΟΝ.

Οἱ συνθύται, τέθνηκα τῷ φθόνῳ μόγις.
 Ἐώρα λήξει καὶ δύσις, φθόνος τ' ἐμὸς
 Ἐχθροῖς, φίλοις· ἀπῆλθον· εὐφημήσατε.
 Πλὴν ἐξιτήριόν τι πᾶσι φθέγξομαι.
 5 Ἄν' ἄλλον εὖρητ' ἄντ' ἐμοῦ, τιμήσατε.
 Τὸ σεπτὸν ἡμῖν Πνεῦμα, τῷ συνηγόρῳ.
 Νῦν δ' οὐκέτ' εἰμὶ τῆς μάχης μεταίχμιον.

Η'.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΘΟΝΟΥΝΤΑΣ.

Τριάς, σάου με· καὶ πάλιν καλῶ, Τριάς.
 Σὲ γὰρ προφαίνων ἡμπολησάμην φθόνον.
 Λαὸς, νόμοι, τράπεζα, βήματα, θρόνοι,
 Λόγοι τ' ἀληθῶν δογμάτων συνήγοροι.
 5 Πῶς ταῦτα, καὶ τί ταῦτα; καὶ πόθεν ῥέων
 Ταῖς τοῦ Θεοῦ μου τοῦ κρατίστου Πνεύματος
 Ῥοαῖς, ξένον τε λαὸν ἐντρέφων καλῶς,
 Ἐπειτα σάρκας ἐκτακεῖς ἀθλήμασι
 Πολλοῖς ἀπῆλθον; ὦ σκοποὶ, κροτήσατε.
 10 Τέθνηχ' ὁ τ' ἄρδων, οἱ τε πεινῶντες λόγον.

VI. 10. Συναρπάσαντες. Florentinus prior συναρπάζον-
 τες.

VII. ARGUMENTUM. Constantinopoli discessurus, nondum
 electo successore, Gregorius Episcopus extremum affatur.

2. Δύσις. Itā Vat. qui etiam λῆξις pro λήξει. Edit. ἐώρα
 λήξει καὶ δύσει, cessit oriens occidenti.

4. Εξιτήριον. Vat. deletο τι, φθέγξομαι λόγον.

6. Τὸ σεπτόν. Si jungas cum τιμήσατε, possis interpre-

METRICA VERSIO.

VI. AD EOSDEM.
 (A. B. Caillau interprete.)

Sion viæ lugent, adactam legibus
 Plebem requirentes diebus in sacris;
 Et ipse lugeo, viros non conspici
 Ad me loquentem confluentes, ut prius
 Cives et exteri solebant incolæ,
 Quibus nitebat fulgidum Triadis jubar.
 Et nunc ego multum queror, velut leo
 Qui rugit, Eheu! liberos forsàn meos

Quidam impetunt, verbisque tentant dulcibus
 Abripere. Quòd si robur ut quondam mihi,
 Trias, tuum reddatur, in te et rugiam
 Rursus, tremantes cesserint subito feræ.

VII. VALE AD INIMICOS DICTUM.
 (Fed. Morello interprete.)

Socii sacrorum, mortuus livori ego
 Vix sum. Occident Eoa, livor et meus
 Caris et inimicis; obii: favete mi.
 Duntaxat egressus melos canam omnibus:

VI.

AD EOSDEM.

Scriptum an.
381.
Aliàs Toll. 10,
pag. 91.

Viæ Sion lugent, legis cultorem
Populum desiderantes diebus festis.
Lugeo et ego ipse, populum non conspici
Ad meos confluentem sermones, ut olim solebat
5 Et Constantinopolis, et peregrinorum quidquid
Degebat, quibus affulgebat amica Trinitas.
Et nunc ego, ut leo rugiens,
Multum gemo. Meos autem liberos forsitan
Alii insultant, persuasibilibus verbis
10 Abripientes. Si autem redeat mihi robur,
Ut olim, Trinitas, tuum, et rugiam iterum
In te, citò feræ rursus cesserint.

VII.

VALE AD INIMICOS DICTUM.

Scriptum an.
381.
Aliàs Bill. 164,
p. 251.

Sacrorum socii, vix livori mortuus sum.
Desinent oriens occidensque, et livor meus
Inimicis et amicis: discessi: plaudite.
Verum omnibus quempiam discessus hymnum canam.
5 Si alium pro me reperistis, huic honorem habete.
Venerabilis mihi spiritus, cujus partes sustineo.
Jam non amplius pugnantibus sum interjectus.

VIII.

IN INVIDOS.

Scriptum an.
381.
Aliàs Toll. 4,
pag. 85.

Trinitas, salva me, et iterum clamo, Trinitas.
Te enim prædicans, comparavi invidiam.
Populus, leges, mensa, suggestus, throni,
Sermonesque verorum dogmatum testes.
5 Quî hæc, et quid hæc? et undè fluens
Dei mei potentissimi Spiritus
Rivis, extraneumque populum pulchrè nutriens,
Posteà carnes tabefactus laboribus
Plurimis abii? O speculatores, plaudite.
10 Periit et qui rigavit, et qui appetebant sermonem.

tari: Colite venerandum Spiritum, ejus defensorem constituendo, eum eligendo qui ejus divinitatis sit defensor. Mox συνηγόρω. Malè Edit. συνηγόρω.

VIII. 2. Ἡμπολησάμην. Ad marginem προσεκτεσάμην.

3. Τράπεζα. Id est, mensa sacra.

7. Ξένον τε λαόν. Populum Constantinopolitanum.

9. Ὡ σκοποί. Hæc ad eos dirigit qui ejus dicta factaque omnia observabant.

10. Πεινῶντες. Ità habet Coislianus Codex. Editi autem πείνοντες.

METRICA VERSIO.

Si reperistis quempiam mei vice,
Colite verendum Spiritum nobis suo
Patrono: ego haud sum prælii medium ampliùs.

VIII. IN INVIDOS.
(A. B. Caillau interprete.)

Salva, Trias, me, rursus inclamo, Trias.
Te namque laudans suscitavi lividos:

Plebs ipsa, leges, mensa, suggestus, throni
Testantur, et veri loquelæ dogmatis.
Quomodò, quis hæc? et undenàm mei
Rivis Dei fluens potentis Spiritus,
Pulchrèque gentem nutriens extraneam,
Deindè carnes plurimis laboribus
Exesus abii. O curiosi, plaudite.
Periit rigans, et verba quærentes bona.

Εἰ μὲν τι τούτων ἀντιδώσεις, Χριστέ μου,
Μέγ' ἀντιδοίης· εἰ δὲ μὴ, καὶ τῶν χάρις.

Θ.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΓΓΤΟΥΣ.

Μεθ' ἡλθον, ἦλθον, ἔρχομαι· μίξις μ' ἔχει
Τρόμου, χαρᾶς τε· τοῦμὸν ἐτάζω βάθος,
Μήτι χρεωστῶ, Χριστέ μου· πλήν ἔρχομαι
Ζῶον διωχθέν ἐν βίῳ, μάλισα δὴ
5 Ἐχθροῖς, φίλοις τε, συνθύταις, ἀντιςάταις.
Τὰς σὰς πεσεῖν εἰς χεῖρας αἰρετώτερον,
Ἡ τῇδε μοχθεῖν τοῖς φθόνου παλαιίσμασι.
Τῶν μὲν καλῶν γὰρ οὐδὲν ἐλπίζειν ἔχω.
Τοῖς δ' αὖ κακίςτοις συνθανεῖν κέρδος μέγα.
10 Χαίροιτε, γασρίζοισθε, τοῖς ἐνυπνίοις
Μεγαφρυνεῖτε· μικρὰ γὰρ χαρήσετε.
Κἀγὼ μετέσχον τῆς πλάνης· ἄλλ' οἶχομαι.

Ι.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΤΗΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ ΙΕΡΕΑΣ, ΚΑΙ ΑΥΤΗΝ
ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ.

Ὡς θυσίας πέμποντες ἀναιμάκτους, ιερῆς,
Καὶ μεγάλης Μονάδος λάτριοι ἐν Τριάδι·
Ὡς νόμοι, ὧς βασιλῆες ἐπ' εὐσεβίῃ κομόωντες,
Ὡς Κωνσταντίνου κλεινὸν ἔδος μεγάλου,
5 Ὀπλοτέρῃ Ρώμῃ, τόσσον προφέρουσα πολήων,
Ὅσσάτιον γαίης οὐρανὸς ἀστερόεις·
Υμῆας εὐγενέας ἐπιβώσομαι, οἷά μ' ἔοργεν
Ὁ φθόνος; ὡς ἱερῶν τῇλε βάλεν τεκέων,
Δηρὸν ἀθλεύσαντα, φασσφόρον οὐρανόισι
10 Δόγμασι, καὶ πέτρῃς ἐκπροχέοντα ῥόον.
Ποῖα δίκη, μόχθον μὲν ἐμοὶ καὶ δαῖμα γενέσθαι,
Ἄσπερος εὐσεβίῃ πρῶτα χαρασσομένου,
Ἄλλον δ' αὖ μόχθοισιν ἐμοῖς ἐπὶ θυμὸν λαίνοιν,
Ἀρθέντ' ἐξαπίνης θῶκον ἐπ' ἀλλότριον,
15 Οὗ με Θεός τ' ἐπέβησε, Θεοῦ τ' ἀγαθοὶ θεράποντες;
Ταῦτα νόσος στυγερή, ταῦτα Θεοῦ θέραπες,
Οἱ δὴριν σονόεσσαν ἐπ' ἀλλήλοισιν ἔχοντες,
Χριστέ ἀνάξ, οὗ μοι ταῦτα νοοῦσι φίλα.

IX. 5. Ἀντιςάταις. Arianis et Apollinaristis, quos habuit infensissimos : nisi potius de Episcopis invidis et adversantibus accipiendum sit, quia mox de invidiæ παλαιίσμασιν agit. *Toll.*

10. Γασρίζοισθε. Gregorius valdè in cibis abstinens fuit,

et solo pane cum sale pro obsonio contentus. Vide infrà, Carm. LXXXVIII, vers. 120. Hæc vita tam austera non placuit Episcopis aliis, et hinc iræ.

11. Μικρὰ γὰρ χαρήσετε. *Non diù gaudebitis.*

X. ΤΙΤ. Πρὸς τοὺς etc. Hunc titulum plures Regii Co-

METRICA VERSIO.

Tu si quod horum, Christe mi, das præmium,
Des grande; sin minus, placebit et datum.

IX. IN EOSDEM.

(A. B. Caillau interprete.)

Pertransii, veni, venio; me gaudium
Tenet, timorque mixtus; ima pectoris,
Mi Christe, scruter, nùm tibi quid debeam :
Ecce tamen adsum multa passus, maximè

Ab hostibus amicisque, ab adversariis
Et comministis. Sed manus juvat in tuas
Incidere, luctas quàm malignas perpeti.
Speranda namque nulla permanent bona.
At grande lucrum pessimis his commori.
Valete jam, favete ventri, insomnia
Gaudeate vanis; gaudium fluet breve.
Erroris ipse particeps quondam fui;
Sed nunc remitto nuntium cunctis libens.

Si quid horum retribuas præmium, Christe mi,
Magnum quid retribuas: sin minùs, et id erit gratum.

IX.

IN EOSDEM.

Scriptum an.
581.
Aliàs Toll.
p. 89.

Transii, veni, venio; admixtio me tenet
Timoris et gaudii. Pectoris mei scrutor profundum,
Numquid tibi debeam, mi Christe; verumtamen venio
Animal vexatum in vitâ, maximè autem
5 Ab inimicis et amicis, collëgis et adversariis.
Tuas incidisse in manus satius est,
Quàm hisce conflictari invidiæ luctationibus.
Nihil enim jam quod sperem boni, habeo.
His verò pessimis commori lucrum magnum.
10 Valetè, indulgete ventri, vanis somniis
Magnificè sentite. Paululùm enim gaudebitis.
Et ego particeps fui erroris. Sed discedo.

X.

AD CONSTANTINOPOLITANOS SACERDOTES, ET IPSAM URBEM.

Scriptum an.
581.
Aliàs Bill. 15,
p. 85.

O qui victimas offertis incruentas, sacerdotes,
Magnæque unitatis in Trinitate cultores,
O leges, ô imperatores pietate florentes!
O Constantini magni sedes inclyta!
5 Nova Roma, tantò præstans urbibus,
Quantò terrâ cælum stelliferum præstat:
Vos nobiles inclamabo; qualia mihi molita est
Invidia? quomodò me procul à sacris filiis expulit,
Postquàm diù decertavi, ac cœlesti doctrinâ lumen
10 Attuli, et fluentia ex petrâ eduxi?
Quæ æquitas, ut labores et terrores sustineam
Pro civitate, quam ad pietatem formare incipiebam,
Alius autem laboribus meis animum suum demulceat,
Repentè abreptus in alienam sedem,
15 In quam à Deo et à bonis Dei famulis evector fueram?
Hæc mihi morbus permolestus; hæc Dei famuli,
Qui lacrymabili dissidio inter se litigantes,
Rex Christe, hæc in me non amicè consuluerunt.

Sacerdotes,
nobiles, urbem
ipsam Constan-
tinopolitanam,
viros pios con-
testatur se ini-
qua ab invidis
perpeßum, sede
ejectum post
longa certamina.

dicēs præferunt: Bill. reddiderat *ιερείας*, *Episcopos*, quasi
plures unius civitatis sint Episcopi.

1. *Θυσίας* etc. Sic infra Carm. xvii, vers. 1.

7. *Εὐγενείας*. Sic tres Regg. et Coisl. Edit. *εὐσεβείας*.

12. *Χαρασσομένου*. Int. *σχιασσαμένου*.

18. *Φίλα*. Reg. 99? *φίλω*.

METRICA VERSIO.

X. AD CONSTANTINOPOLITANOS SACERDOTES, ET IPSAM URBEM.

(Billio interprete.)

O qui sacra Deo offertis non tincta cruore,
Unum in personis qui colitisque tribus:
O leges, ô sceptrigeri, pietate gravésque,
Urbs Constantino quæ patre clara vîges:
Roma nova, et tantò reliquas quæ præteris urbes,
Quàm cælum terram vincit et exuperat:
Vos miser inclamo; quibus heu! me livor iniquus

Tom. II.

Affecit damnis, depulit atque procul
Sanctâ à prole, diù postquàm pia dogmata sevi,
Et latices puros aspera petra dedit!
Ærumnas an cùm tulerim tremulósque pavores,
Urbs fidei primas dùm capit ampla notas,
Gaudeat ut nostris alter sudoribus, æquum est,
Impositus sedi, jure vetante, meæ
In quâ me Christus, Christi famulique locârunt?
Morbus id, et famuli mî peperère Dei,
Qui sese alternis odiis et marte petentes,
A me aversa nimis pectora quisque gerunt.

- Οὐ γὰρ ἴης γενομένη μοίρης θράσους ἀσπιδιώτης,
 20 Οὐδ' ἔθελον Χριστοῦ ἄλλο τι πρόσθε φέρειν.
 Ἀμπλακίη δ' ὅτι μηδὲν ὁμοίειν ἡμπλακον ἄλλοις,
 Μηδ' ὡς νηὺς ὀλίγη φορτίδι συμφέρομαι.
 Ὡς καὶ κουφονόοισιν ἀπέχθομαι, οἳ ῥ' ἀνέηκαν
 Βῆμα τόδ' οὐχ ὁσίως καιροθέοισι φίλοις.
 25 Ἀλλὰ τὰ μὲν λήθης κεῦθαι βυθός. Αὐτὰρ ἔγωγε
 ἔνθεν ἀφορμηθεὶς, τέρψομαι ἀτρεμῆ,
 Πάνθ' ἄμυδις, βασιλεία, καὶ ἄψα, καὶ ἱερῆας
 Ἀσπασίως προφυγών, ὡς πόθεον τοπάρως,
 Εὔτε Θεός μ' ἐκάλεσσε καὶ ἐννυχίοισιν ὀνείροις,
 30 Καὶ πόντου κρυεροῦ δείμασιν ἀργαλέοις.
 Τούνεκα καγχαλῶν φθόνον ἔκφυγον, ἐκ μεγάλου δὲ
 Χείματος, ἐν σθερῶ πείσμα βάλον λιμένι,
 ἔνθα νόου καθαροῖσι νοήμασι θυμὸν ἀείρων,
 Θύσω καὶ σιγῇ, ὡς τοπάρωθε λόγον.
 35 Οὗτος Γρηγορίοιο λόγος, τὸν θρέψατο γαῖα
 Καππαδοκῶν, Χριστῷ πάντ' ἀποδυσάμενον.

ΙΑ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΛΥΤΩΤ ΒΙΟΝ.

- Τὸ τοῦ λόγου βούλημα, τῶν ἐμῶν κακῶν
 Ἐξιζορῆσαι τὴν ὁδὸν, εἴτ' οὖν δεξιῶν.
 Οἱ μὲν γὰρ οὕτως, οἱ δ' ἐκείνως φαῖεν ἄν,
 Ὅπως ἄν, οἶμαι, τῆς ῥοπῆς ὥσιν τινές.
 5 Οὐ γὰρ τὸ βούλεσθ', ἀσφαλές κριτήριον.
 Παιζει δὲ μέτρον τῆς ἀνίας φάρμακον,
 Παιδευμα καὶ γλύκασμα τοῖς νέοις ἄμα,
 Τερπνὸν παρηγόρημα. Πρὸς δ' ὑμᾶς λόγος,
 Τοὺς ἦν ὅθ' ἡμῶν, ἀλλὰ νῦν ἀλλοτρίους,
 10 Ὅσοι θ' ὁμοδοξοῦντες, εἴτε τις νόθος.
 Πάντες γὰρ ἡμῖν εὐμενεῖς μεμυκόςιν.
 Ἄνδρες, τὸ κλεινὸν ὄμμα τῆς οἰκουμένης,
 Οἱ κόσμον οἰκεῖθ', ὡς ὁρῶ, τὸν δεύτερον,
 Γῆς καὶ θαλάττης κόσμον ἡμφιεσμένοι,
 15 Ῥώμη νεουργῆς, εὐγενῶν ἄλλων ἔδος,
 Κωνσταντίνου πόλις τε καὶ σῆλη κράτους.

22. Φορτίδι. Reg. 993 φροντίδι. Non benè Billius *nec pugnam ingenti cum rate cymba geram*.

24. Καιροθέοισι. Tres Regg. et Coisl. sup. lin. καιροτρέ-
 χουσι. Coisl. Int. οἱ δὲ τὸ βῆμα τοῦτο καιροῦ φίλοις οὐ καλῶς
 ἀνέθηκαν φέροντες. Hesych. καιροθέοισι vocem interpretatur
 victoribus. Eleganter καιροθέους appellat Gregorius eos qui
 ad tempora suam fidem accommodant, ac veluti pro Deo
 habent. Carpit autem Clerum Constantinopolitanum, qui
 Aegyptiis, novisque Episcopis, quorum autoritas ad ho-

ram fuit, manus dedit, ut in Gregorii locum sufficeretur
 Nectarius.

28. Πόθεον. Sic Coisl. et Reg. 990. Edit. ποθέων.

36. Ἀποδυσάμενον. Int. αγωνισάμενον.

XI. ARGUMENTUM. *Carmen istud omnium, quotquot con-*
didit Gregorius, longissimum, et quod vitæ varios eventus
describit, tunc videtur condidisse, cum abdicatâ sede Cons-
tantinopolitanâ liber discessit. Illud enim non nisi usque
ad sedis abdicationem prosequitur, nec prosecutus est, nisi

METRICA VERSIO.

Namque audax neutri volui me adjungere parti,
 Nec quicquam Domino præposuisse meo :
 Peccatûmque meum est, peccata aliena quòd odi,
 Nec pugnam ingenti cum rate cymba gero.
 Sic me odère leves, sacratæ sedis apertas
 Queis placuit servis temporis esse fores.
 Ast hæc alta velim tumultent oblivia. Lætâ
 Hinc autem egrediens ipse quiete fruar :
 Cuncta simul, mystas aulæque atque oppida linquens

Prompto animo, ut memini nec cupiisse prius,
 Tunc cum visa Deus me per nocturna vocavit,
 Horrida cærulei pèrque pericla maris.
 Lætus ego invidiam fugi, gravibusque procellis
 Ereptum jam me littora fida tenent.
 Hic ubi sustollens animum, velut antè canebam
 Voce Deum, tacitâ sic quoquè mente canam.
 Gregorii hic sermo, qui Christi ductus amore
 Haud gravis abjecit quicquid habebat opum.

- Non enim unius partis audax bellator extiti,
 20 Nec Christo potius quicquam habere volui.
 Delictum meum est, quòd idem, ac aliqui non deliqui,
 Nec me, ut cymba, navi onerariæ adjungo.
 Sic etiam invisus sum et levibus animis, qui sedem hanc
 Nefariè tradiderunt temporis amicis.
 25 Sed hæc quidem oblivionis obruat abyssus. Ego autem
 Hinc profectus, tranquillâ vitâ lætabor,
 Cunctis simul, aulâ et urbibus, et sacerdotibus
 Spontè relictis, ut olim optabam,
 Cùm me Deus et nocturnis vocavit somniis,
 30 Et maris horrendi molestis terroribus.
 Idcirco lætitiâ exultans invidiam fugi, atque ex magnâ
 Tempestate in stabili portu rudentem fixi,
 Ubi puris mentis cogitationibus animum evehens,
 Etiam silentium, instar victimæ, ut antea sermonem, offeram.
 35 Gregorii hæc verba sunt, quem aluit terra
 Cappadocum, quique pro Christo omnibus se abdicavit.

Gregorii crimen fuit amor pacis, et quòd neutri parti fa-
 verit, nec Christo potius quicquam habuerit :
 propterea ejectus est sede, in quam à Deo e-
 vectus fuerat.

Gaudet Gregorius, relictâ urbe, aulâ, sacerdotibus, se vitam tranquillam, quod optabat, acturum.

Lætitiâ exultat quòd invidiam fugerit et tempestatem, portumque subierit, ubi deinceps silentium Deo offerat instar victimæ.

XI.

DE VITA SUA.

- Scripti scopus est mearum adversarum,
 Vel, si ita velis, prosperarum cursum texere.
 Hoc enim quidam dixerint, illud alii,
 Prout quisque, opinor, animum inclinaverit.
 5 Non enim voluntas, tuta judicandi regula.
 Versus autem ludendo, mœroris medicina est,
 Institutio simul et jucunditas juvenibus,
 Oblectans adhortatio. Vos autem alloquor,
 Qui mei quondam fuistis, nunc autem alterius,
 10 Quicumque eamdem tenetis fidem, sivè quis spurius.
 Nobis enim omnes benevoli silentibus.
 O viri, inclytum orbis lumen,
 Mundum incolentes, ut video, alterum,
 Terræ marisque ornamentis induti,
 15 Roma nova, nobilium aliorum sedes,
 Urbs Constantini, et imperii columna :

Scriptum an. 581.

Atias Bill. 1. pag. 1.

Voluntas, non tuta judicandi regula.

Pœsis mœroris medicina, juvenum oblectans adhortatio.

carmen editum à Tollo, εἰς ἑαυτὸν καὶ περὶ τῶν ἐπισκόπων, de se ipso et adversus Episcopos, istius appendicem esse existimemus, quod à vero certè non abhorret.

XI. 2. Ἐξιστορῆσαι. Vat. ἐξιστορεῖσθαι.

4. Τῆς ῥοπῆς. Coisl. καὶ ῥοπῆς.

6. Παίζει. Et ad marg. ἐλευθερίαζει, liberat.

11. Μεμυχόσιν. Ea vox idem significat quod τεμνηχόσιν, mortuis. Sic enim Gregorius, cùm à publico munere re-

motus, abditam vitam ageret, se ipsum appellat, nimirum in solitudine, quasi in tumultu jam conditum.

13. Οἰκείθ'. Vat. οἰκείσθ'.

15. Εὐγενῶν ἄλλων. Patricios Constantinopolitanos intelligit, quos Romanis opponit.

Στήλη. Sic Vat. et Edit. ad marg. Textus malè habet στήκη.

METRICA VERSIO.

XI. DE VITA SUA.

(Billio interprete.)

Libet sinistras res meas perscribere :
 Libet secundas, forsàn ut quidam vocent.
 Hi namque lætas dixerint, illi at graves :
 Ut cuique sese flexerit sententia.
 Nec enim voluntas integra est iudex satis.
 Jam, mentis atræ nubilum versus fugat,
 Juvenésque lætos reddit, et simul docet,

Mulcétque pectus suaviter. Vos alloquor
 Non jam meos nunc, at tamen quondam meos :
 Tam qui orthodoxi, quàm notha est quorum fides.
 Jam quisque placidus est enim mihi mortuo.
 Totius orbis, ô viri, lux splendida,
 Mundi secundi cernimus quos incolas,
 Terræ induistis qui decus, quique æquoris,
 Nova Roma, sedes atque nobilium altera,
 Columna regni, quam pater Constantii

- Ἀκούσατ', ἄνδρες, ἀνδρὸς ἀψευδέστατου,
 Καὶ πολλὰ μοχθήσαντος ἐν πολλαῖς σφοφαῖς,
 Ἐξ ὧν ὑπάρχει καὶ τὸ γινώσκειν πλεόν.
 20 Κέκμηκε πάντα, καὶ τὰ καλὰ τῷ χρόνῳ
 Κέκμηκεν· οὐδὲν ἢ σενὸν τὸ λείψανον,
 Ὡς γῆς συρείσης ὑετῶν λαβρῶν φορᾶ,
 Κάχληκές εἰσιν οἱ λειμυμένοι μόνον.
 Οὐπω μέγ' οὐδὲν, εἰ τὰ τῶν πολλῶν λέγω,
 25 Οἱ μὴδὲ τὸ πρὶν ἦσαν ἐν τάξει καλῶν,
 Βοσκηματούδεις καὶ κάτω νενευκότες.
 Ἡμεῖς δ' ὁ θεινὸς καὶ τραχὺς χαραδρεῶν·
 Ἡμῶν τὸ σύστημα' ἔκλυτον, θρηνῶν λέγω,
 Ὅσοι καθήμεθ' οὐ καλῶς ὑψίθρονοι,
 30 Λαοῦ πρόεδροι, τοῦ καλοῦ διδάσκαλοι,
 Ψυχὰς τρέφειν λαχόντες ἐνθάδε τροφῇ,
 Αὐτοὶ δὲ λιμώττοντες· ἱατροὶ παθῶν,
 Νεκροὶ βρύοντες ἀφθόνοις νοσήμασι·
 Τρίβων ὁδηγοὶ τῶν ἐπικλήμων ἴσως,
 35 Ἄς οὐποθ' ὠδήγησαν, οὐδ' ὠδεύκασιν·
 Οἷς μὴδ' ἔπεσθαι δόγμα συντομώτατον,
 Σωτηρίας διδαγμὰ τ' εὐσχοτάτατον·
 Ὅσων τὸ βῆμα τοῦ τρόπου κατήγορον,
 Κιγκλὶς διείργουσ' οὐ βίους, ἀλλ' ὀφρύας.
 40 Ἐξ ὧν δ' ὑπήχθη ταῦτα δοῦναι τῷ λόγῳ,
 (Οὐ γὰρ φίλον μοι πολλὰ ράφωδεῖν μάτην,) Ἄκουσάτω πᾶς, οἷ τε νῦν, οἷ θ' ὕστερον.
 Μικρὸν δ' ἄνωθεν τὰς ἐμὰς περιστάσεις
 Εἰπεῖν ἀνάγκη, καὶ δὲ μακρηγορεῖν,
 45 Τοῦ μὴ καθ' ἡμῶν ἰσχύσαι ψευδεῖς λόγους.
 Οἱ γὰρ κακοὶ φιλοῦσιν, ὧν δρῶσιν κακῶς,
 Εἰς τοὺς παθόντας ἐκτρέπειν τὰς αἰτίας,
 Ὡς ἂν κακῶσι καὶ πλεον τοῖς ψεύσμασιν,
 Αὐτοὺς δ' ὑπεκλύσωσι τῶν ἐγκλημάτων.
 50 Ἐγὼ δὲ τοῦτο τοῦ λόγου προοίμιον.
 Ἦν μοὶ πατὴρ καλὸς τε κάγαθός σφόδρα,
 Γηραιὸς, ἀπλοῦς τὸν τρόπον, εὐάθμῃ βίου,
 Πάτραρχος ὄντως Ἀβραάμ τις δεύτερος,
 ὧν, οὐ δοκῶν, ἄριστος, οὐ τὸν νῦν τρόπον·
 55 Πλάνης τοπρόσθεν, ὕστερον Χριστοῦ φίλος,
 Ἐπειτα ποιμὴν, ποιμένων ὃ τι κράτος.

27. Ἡμεῖς δ' ὁ. Ità Vat. et Coisl. Edit. Ἡμεῖς ὁ.

28. Ἐκλυτον. Ità Coisl. Edit. minùs benè ἐκπλυτον, lo-

tus, et ad marg. καθαρὸν, purus. Verumtamen ἐκπλυτον verti posset, decolor.

METRICA VERSIO.

Struxit; loquentem, vos precor, verissima
 Audite, quique rebus in variis tulit
 Permulta, crescit ex quibus scientia.
 Perière cuncta temporis tractu bona,
 Perière. Nil jam restat, aut certè parùm :
 Ut magna cùm vis imbrium terram abstulit,
 Præter lapillos restat haud quicquam ampliùs.
 Nec mira res est, si loquar sic de levi
 Vulgo, bonorum quod nec in cœtu priùs
 Erat, sed instar pecudis affixum solo.

Nos ille torrens, ille torrens nos sumus,
 Ordóque noster dissolutus, flens loquor :
 Qui considemus haud benè altis in thronis,
 Boni magistri, plebis atque antistites,
 Animos alentes pabulo sacro, fame
 Cùm nos premamur : admoventes pharmaca
 Ægris, scatentes nos tamen mole ulcerum :
 Duces viarum, lubricarum forsitan,
 Quas nunquàm obire contigit ductoribus :
 Quos ambulantes non sequi, dogma est breve,

- Audite, viri, virum à mendacio alienissimum,
 Ac multa passum multis in vicissitudinibus,
 Ex quibus multa cognoscere contingit.
- 20 Concidere omnia; etiam honesta tempore
 Collapsa sunt, nihilque aut parum superest;
 Velut cum tellus raptatur imbrium vehementium impetu,
 Nihil præter lapillos relinquitur.
 Nondum magni quicquam, si de multis loquor,
- 25 Qui ne prius quidem bonorum ordini adscripti erant,
 Pecudibus similes ac deorsum vergentes.
 Nos vehemens ille sumus et asper torrens:
 Noster ordo dissolutus est, flens dico;
 Quicumque sedemus non bellè in excelso throno,
- 30 Populi præsides, virtutis magistri,
 Quibus impositum est animas divino pabulo alere,
 Ipsi verò fame laborantes; medici morborum,
 Mortui scatentes quamplurimis morbis;
 Viarum duces sanè præruptarum,
- 35 Quas nec præeundo, nec eundo triverunt:
 Quos minimè sectari, præceptum est brevissimum,
 Ac salutis latissimum documentum:
 Quorum thronus accusator est morum,
 Ac cancelli non vitas dividunt, sed supercilia.
- 40 Undè autem adductus sim, ut hæc litteris mandarem,
 (Non enim libet multa nequicquam congerere,)
 Audiant omnes, et qui nunc, et qui in posterum.
 Paulò autem altiùs meos eventus
 Necesse est repetere, etiamsi prolixum esse oporteat,
- 45 Ne contrà me valeant mendacia.
 Amant enim improbi malorum, quæ ab ipsis fiunt,
 In eos qui patiuntur detorquere causas,
 Ut et mendaciis plus noceant,
 Et se ipsos exsolvant crimine.
- 50 Hoc autem esto sermonis exordium.
 Erat mihi pater præclarus ac probus valdè,
 Senex, moribus simplex, vitæ norma,
 Verè Abraham alter patriarcha,
 Qui erat, non qui videretur, bonus, ut nunc fit:
- 55 Primùm errabundus, postea Christi amicus,
 Deindè pastor, ac pastorum columen.

Multas calamitates passo, multa cognoscere contingit.

Ecclesiæ ministris impositum est animas divino pabulo alere.

Amant improbi malorum, quæ ab ipsis fiunt, in eos qui patiuntur, detorquere causas.

Patris Gregorii laudes.

49. Ὑπεκλύσωσι. Coisl. ὑπεκλύωσι.
 50. Ἐστω. Vat. ἔστι.

55. Πλάνης τὸ πρόσθεν. Gregorii pater in Hypsistarum errore diù versatus fuerat.

METRICA VERSIO.

Quo quis salutem commodè curet suam:
 Quorumque mores arguit sacrarium,
 Septumque, fastus, non item vitas secans.
 Ad ista porrò verba quid me induxerit,
 (Nam multa non me dicere incassum juvat,)
 Qui nuncque vivunt, audiant, et posterì.
 Repetam at oportet altiùs paulò meos
 Casus, futurus hinc licèt sit longior
 Sermo, innocentem falsa ne verba obruant.
 Est quippè mos hic improbis, ut conferant

Causam suorum criminum in læsos, eis
 Per ficta noceant ut magis mendacia,
 In séque jacta diluant sic crimina.
 Sermonis autem sit mei hoc primordium.
 Erat pater mi vir probus valdè, senex,
 Simplexque, vitæ regula et certissima,
 Patriarchus alter Abraham: non tam studens
 Famæ esse, quàm re vir bonus, contrà atque nunc.
 Primùm erro, Christi cultor at post fervidus,
 Exindè pastor, ordinis decus et sui.

- Μήτηρ θ', ἐν' εἶπω συντόμως, ὁμόζυγος
 Ἄνδρὸς τοσούτου, καὶ τάλαντον ἄρρεπές,
 Ἐξ εὐσεβῶν τοπρόσθεν, εὐσεβεστέρα,
 60 Θῆλυς τὸ σῶμα, τὸν τρόπον δ' ἄνδρὸς πέρα.
 Ἄμφω λάλημα κοινὸν ἐξ ἴσου βίω.
 Τῷ τοῦτο θῆλον; πῶς τεκμηριῶ λόγον;
 Αὐτὴν ἐπάξω, ὧν περ εἶπον, μάρτυρα
 Ἐμὴν τοκοῦσαν, τῆς ἀληθείας σόμα.
 65 Κρύψαι τι μᾶλλον τῶν φανῶν εἰθισμένην,
 Ἡ τῶν ἀδήλων κομπάσαι δόξης χάριν.
 Φόβος γὰρ ἦγεν, ὃς μέγας διδάσκαλος.
 Αὕτη ποθοῦσα παιδὸς ἄρρενος γόνον
 Ἰδεῖν ἐν οἴκῳ, πρᾶγμα γ' ὃν πολλοῖς φίλον.
 70 Θεῷ προσωμίλησε, καὶ δεῖται πόθου
 Τυχεῖν· ἐπεὶ δ' ἦν δυσκάθεκτος τὴν φρένα,
 Δῶρον δίδωσιν ὃν περ ἡξίου λαβεῖν,
 Καὶ τὴν δόσιν φθάνουσα τῇ προθυμίᾳ·
 Καὶ τοίνυν εὐχῆς οὐχ ἁμαρτάνει φίλης.
 75 Ἄλλ' ἤκεν αὐτῇ δεξιὸν προοίμιον
 Ὅψις, σκιάν φέρουσα τῶν αἰτουμένων.
 Ἐμὸν γὰρ εἶδος ἐμφανῶς παρίσται,
 Καὶ κλήσις· ἡδ' ἦν ἔργον ἢ νυκτὸς χάρις.
 Ἐγὼ γὰρ αὐτοῖς γείνομ', εἰ μὲν ἄξιος
 80 Εὐχῆς, τὸ δῶρον τοῦ δεδωκότος Θεοῦ·
 Εἰ δ' ὧν ἀπευκτὸς, τῆς ἐμῆς ἁμαρτίας.
 Οὕτω μὲν οὖν παρῆλθον εἰς τοῦτον βίον,
 Πηλῷ κερασθεῖς, φεῦ τάλας! καὶ συνθέσει,
 Ὑφ' ὧν κρατούμεθ', ἡ κρατοῦμεν ὧν μόγις·
 85 Πλὴν παντὸς ἀρράβωνα καλλίστου λαβῶν
 Τὴν γένναν αὐτὴν· οὐ γὰρ ἀχαρισεῖν θέμις.
 Ὡς δ' ἤκον, εὐθύς γίνομαι ἀλλότριος.
 Ἀλλοτρίωσιν τὴν καλήν. Τῷ γὰρ Θεῷ
 Παρίσταμ' ὡς ἁμνὸς τις, ἡ μόσχος φίλος,
 90 Θῦμ' εὐγενές τε καὶ λόγῳ τιμώμενον,
 Ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν, ὡς Σαμουὴλ τις νέος,
 Πλὴν εἰ βλέποιμι πρὸς πόθον δεδωκότων.
 Τραφεῖς δ' ἐν ἅπασι τοῖς καλοῖς ἐκ σπαργάνων,
 (Τύπους γὰρ εἶχον τοὺς ἀρίστους οἰκοθεν,)

65. Φανῶν. Coisl. et Comb. φανερωῶν.

69. Πρᾶγμα γ' ὃν. Edit. πρᾶγμ' ὅν.

72. Ὅν περ. Comb. οὗ περ. Itā 1 Reg. 1, 10 et 11. Anna Elcanæ uxor, cū esset amaro animo, oravit ad Dominum flens largiter, et votum novit, dicens: Domine exer-

citum, si respiciens videris afflictionem famulæ tuæ, et recordatus mei fueris, nec oblitus ancillæ tuæ, dederisque servæ tuæ sexum virilem, dabo eum Domino omnibus diebus vitæ ejus, etc. Voti autem compos Samuelem peperit.

METRICA VERSIO.

Itémque mater, ut brevi dicam, thori
 Consorte tali digna, nec minor viro:
 Prognata sanctis, sanctior parentibus,
 Sexu mulier, at moribus suprâ viros.
 Uterque pariter omnium in linguis situs.
 Hoc undè monstrem si quis ex me postulet,
 Ipsam citabo protinùs dicti mei
 Testem parentem, nemo quâ veracior:
 Ut quæ sileret clara potiùs omnibus,

Quàm quid referret abditì, laudem aucupans.
 Magnus magister namque erat dux huic timor.
 Cupiebat illa masculum fetum domi
 Spectare, magna ut pars cupit mortalium.
 Deum ergò supplex orat ut vota expleat.
 Atque ut negabat impetus freno regi,
 Quem postulabat, hunc statim donat Deo,
 Alacritate mentis id donum occupans.
 Nec verò id ejus irritum votum fuit,

- Mater autem, ut breviter dicam, conjux
 Tanti viri, ac æqualis ponderis,
 Ex piis pridem, ac ipsa magis pia,
 60 Corpore fœmina, moribus supra viros.
 Erat uterque in ore omnium æqualiter vitæ integritate.
 Quodnam est hujus rei argumentum? quomodò sermonem probabo?
 Ipsam adducam eorum, quæ dixi, testem
 Meam parentem, veritatis os,
 65 Cui mos erat apertum potiùs aliquid abscondere,
 Quàm absconditum jactare gloriæ causâ.
 Metu enim divino ducebatur, qui magnus magister est.
 Cùm cuperet masculam prolem
 Domi videre, quæ res optata plurimis,
 70 Deum allocuta est, atque ut desiderii compos esset,
 Oravit; cùmque vix mentis impetum contineret,
 Quem sibi dari petebat, hunc dono dedit,
 Animi ardore ipsum antevertens donum:
 Atque illa quidem gratâ prece non frustrata est,
 75 Sed et oblatum faustum procœmium,
 Visio, umbram ferens eorum quæ petebat.
 Mea enim illi facies perspicuè monstrata est,
 Et nomen; ac res fuit noctis gratia.
 Nam ego nascor illis, si quidem dignus
 80 Prece, donum id Dei, qui me illis dedit;
 Sin contrà, peccato id meotribuendum.
 Sic igitur veni in hanc vitam
 Limo concretus, heu miser! et coagmentatione,
 Quibus paremus, aut ægrè dominamur.
 85 Sed tamen boni omnis pignus accepi
 Ipsum ortum; ingratum enim esse non licet.
 Ut in lucem editus sum, statim alienor
 Præclarâ alienatione. Nam Deo
 Offeror, ut agnus quidam, aut gratus vitulus,
 90 Victima nobilis et ratione prædita,
 Non enim ausim dicere, ut novus quidem Samuël,
 Nisi votum eorum qui dederunt, considerem.
 Nutritus autem ab incunabulis in optimis quibusque institutis,
 (Habebam enim domi præclarissima exempla,)

Matris Grego-
 riæ laudes.

Metus Dei
 magnus magis-
 ter.

Gregorius ha-
 bet domi præcla-
 rissima exem-
 pla.

78. Ἡ δ' ἦν ἔργον. Quasi diceret: *Non vanum erat hoc
 somnium; sed quali formâ ei apparueram, tali natus sum,
 et tale mihi nomen inditum est, quale in somnis fuerat impe-*
ratum.

79. Γένονμ'. Itâ legimus. Edit. γένονμ', sed malè, quia
 metrum deficit.

86. Οὐ γάρ. Sic locum emendavimus, ope Cod. Coisl.
 Edit. οὐκ ἀχαριστέον.

METRICA VERSIO.

Sed venit ipsi commodum præludium,
 Visio, petitæ deferens umbram rei.
 Facies apertè nostra nam se illi objicit,
 Noménque, quódque viderat, res hoc erat.
 Nam nascor ipsis; si quidem dignus meæ
 Votis parentis, munus hoc summi est Dei:
 Sin contrà, id herclè crimen est prorsus meum.
 Sic vitam in istam prodii infelix, luto
 Effictus, atque corpori junctus gravi.
 A quo vel ipse vincor, aut vix exeo

Victor: sed omnis cùm tamen pignus boni
 Hunc ceperim ortum, gratiam agnoscam decet.
 Vix natus autem, juris alieni statim
 Fio, idque pulchrè. Nam Deo sistor, velut
 Vitulus, vel agnus, victima et pernobilis,
 Ratione pollens. Non enim fari audeo
 Samuëlis instar, vota ni spectem, et pium
 Studium superno dantium me Numini.
 Sic educatus indè jam à cunis benè,
 (Exempla habebam nam domi sanè optima,)

- 95 Ἦδη τιν' αἰδῶ τοῦ γέρωσ ἐλάμβανον,
 Καί μοι τὸ μικρὸν, ὥσπερ ἐκ νέφους νέφος,
 Συνήγεθ' ἢ τοῦ κρείσσονος προθυμία.
 Πρόσω δ' ἔβαινον, συντρέχοντος καὶ λόγου,
 Βίβλων τ' ἔχαιρον ταῖς Θεοῦ συνηγόροις,
 100 Ἀνδρῶν δ' ὁμίλουν τοῖς ἀρίστοις τὸν τρόπον.
 Τοιαῦτα μὲν δὴ ταῦτα· τὰπίλοιπα δὲ
 Οὐκ οἶδ' ὅποιαν τοῦ λόγου τέμω τρίβον.
 Κρύψω τὰ θαύμαθ' οἷς με προύτρεψεν Θεὸς,
 Ἀρχὴν ἀρίστην τὴν προθυμίαν λαβών.
 105 (Οὕτω γὰρ ἔλκειν οἶδεν εἰς σωτηρίαν,)
 Ἡ θῶ προθύμως ἐκλαλήσας εἰς μέσον;
 Τὸ μὲν γὰρ ἀχάρισον, τὸ δ' οὐκ ἔξω τύφου.
 Σιγᾶν ἄμεινον. Ἀρκέσει τό μ' εἰδέναι,
 Μὴ καὶ μάχεσθαι τῷ λόγῳ τὰ νῦν δοκῇ,
 110 Πλείστον θέοντα τῆς τότε προθυμίας.
 Ὁ δ' οὖν ἀνάγκη, γνωρίσω τοῖς πλείοσιν.
 Ἄχνους παρειά, τῶν λόγων δ' ἔρωσ ἐμὲ
 Θερμός τις εἶχε. Καὶ γὰρ ἐζήτουν λόγους
 Δοῦναι βοηθοὺς τοὺς νόθους τοῖς γνησίοις,
 115 Ὡς μήτ' ἐπαίριονθ' οἱ μαθόντες οὐδὲ ἐν,
 Πλὴν τῆς ματαιίας καὶ κενῆς εὐγλωττίας,
 Τῆς ἐν ψόφοις τε καὶ λάρυγγι κειμένης,
 Μήτ' ἐνδοίμην πλεκτάναις σοφισμάτων.
 Ἐκεῖνο δ' οὐποτ' εἰς ἐμὴν ἦλθε φρένα,
 120 Πρόσω τι θεῖναι τῶν ἐμῶν παιδευμάτων.
 Ὅπερ δὲ πᾶσχει θερμότης αἰετῶν,
 Ὅρμαῖς ἀτάκτοις εὐκόλως ριπίζεται,
 Ὡς πῶλος ἄττων εἰς δρόμους, θυμοῦ πλέως,
 Πέπονθα τοῦτο. Τῆς γὰρ ὥρας παντελῶς
 125 Ἐξω, θαλάσσης οὐκέθ' ἡμερουμένης,
 Ταύρου τιν' οὐράν οὐκ ἀκίνδυνον φασίν
 Οἱ ταῦτα δεινοί, πλοῦν θράσους, ἀλλ' οὐ φρενός·
 Τότ' οὖν Ἀλεξάνδρειαν ἐκλιπὼν ἐγὼ,
 (Κάνθενδε γὰρ τι τῶν λόγων ἐδρεψάμην,)
 130 Ἀρας ἔτεμνον Πόντον εὐθύς Ἑλλάδος,
 Κύπρου τὰ πλευρά· καὶ ῥάσις τῶν πνευμάτων
 Ἐβραζε τὴν ναῦν, καὶ τὰ πάντ' ἦν νύξ μία,

95. Ἦδη τιν' αἰδῶ τοῦ γέρωσ. Id est jam senilis gravitatis aliquid præferebam. Bill. Combef. pro γέρωσ, scriptum fuisse à Gregorio γένους putat, aliquid gravitatis parentum, quos domi, τύπους ἀρίστους, optima virtutis exempla sibi fuisse gratulatur.

96. Καί μοι τὸ μικρόν. Ità legit Combef. et postulat metrum: *Parvâ ex nube nubes*. Edit. καὶ μοι δὲ κατὰ μικρόν.

99. Συνηγόροις. Sic libros eos vocat quibus divina majestas ab impiorum calumniis asseritur, et pietatis Christianæ patrocinium suscipitur. Vox eadem recurrit, vers. 608 et 673.

100. Δ' ὁμίλουν. Vat. δ' ὁμίλουν, quod metro videtur repugnare.

METRICA VERSIO.

Gravitatis aliquid præferebam jam senum.
 Studiumque recti corde paulatim in meo
 Crescebat, ut nubes solent ex nubibus.
 Ætate crescens porro, ratione ac simul,
 Libros legebam, qui Dei causæ favent,
 Libens, probisque cum viris frequens eram.
 Ac dicta sint hæc hactenus: nunc, quam sequar
 Orationis jam viam, mens ambigit.
 Tegámne mira, queis Deus, cernens ineam

Cupiditatem, subdidit calcar mihi,
 (Namque ad salutem sic pias mentes trahit.)
 An illa potius eloquar? gratæ parum
 Est mentis illud: rursus hoc fastum sapit.
 Tacere præstat; sufficit quòd hæc sciam,
 Præsens repugnet vita ne dictis meis,
 Fervore ab illo dissita ut nimis procul.
 At, quod necesse est, versibus jam persequar.
 Lanugo nondum texerat genas: tamen

- 95 Jam gravitatem quamdam senectutis assumebam,
 Mihique paulatim, ut ex nube nubes,
 Crescebat eorum, quæ præstantiora sunt, amor.
 Progrediebar ætate, simulque crescebat ratio,
 Librisque gaudebam Dei causam defendentibus :
- 100 Erámque frequens cum viris optimæ vitæ :
 Atque hæc quidem se ità habuerunt. De reliquis autem
 Haud scio, quam sequar orationis viam.
 Tegámne mira, per quæ ductor mihi Deus extitit,
 Optimum initium sumens ardorem meum ;
- 105 (Sic enim novit trahere ad salutem ;)
 An libens in medium enarrando proferam ?
 Illud enim ingratum, hoc autem haud extrà fastum :
 Silere satius. Satis enim erit ut mihi nota sint,
 Ne etiam pugnare cum oratione præsentia videantur,
- 110 Ab eo, qui tùm erat, ardore distantia longissimè.
 Quod ergò necesse est, notum id faciam plurimis.
 Genæ absque lanugine, jámque me litterarum amor
 Vehemens tenebat. Quærebam enim veris
 Litteris adjutrices dare eas, quæ falsæ sunt,
- 115 Ne sese efferrent, qui nihil aliud didicerant
 Præter vanum et inane eloquium,
 In strepitibus et gutturibus situm,
 Nec ego implicarer nexibus sophismatum.
 Illud autem nunquàm mihi in mentem venit
- 120 Præferre quicquam institutis meis.
 Sed quod semper experitur juvenum fervor,
 Ut motibus inordinatis facilè ventiletur,
 Velut animosus in cursum saliens pullus,
 Id mihi evenit. Nam omninò extrà
- 125 Tempus, pacato nondùm mari,
 Cùm Tauri quamdam periculo non carere caudam
 Dicunt periti harum rerum, ac navigare temerarii esse, non prudentis,
 Tunc ego, Alexandrià relictà,
 (Illic enim aliquid doctrinæ decerpseram,)
- 130 Solvens navigabam versùs Græciam,
 Cypri latus legebam, tùmque ventorum impetus
 Navem æstuando impulit, ac omnia una nox erant,

Gaudet libris
 causam Dei de-
 fendentibus.

Cur profanis
 disciplinis stu-
 duerit.

Inordinatus
 juvenum fervor.

Tempestate
 jactatus Grego-
 rius.

103. Προὔτερεψεν. Coisl. προόπεμψεν, *præmisit*.

109. Δοκῆ. Ità Coisl. Edit. malè δοκεῖν.

110. Τῆς. Ità Coisl. Edit. malè τοῆς.

115. Οὐδὲ ἔν. Ità Coisl. malè Edit. ουδὲν ἔν.

123. Ἄπτων. Ità Vat. et Coisl. Edit. malè ἄπτων.

126. Ταύρου τιν' οὐραν. Hibernum Tauri ortum intelli-
 git qui est circà medium novembrem, quo tempore pe-
 riculosissimæ tempestates oriri solent. Combef. legit τὴν
 οὐραν.

128. Τότ'. Ità Vat. et Coisl. Edit. malè ποτ'.

METRICA VERSIO.

Me litterarum ceperat fervens amor,
 Veris studentem per nothas succurrere :
 Ne se superbè jactarent, qui nihil
 Nôrunt inanem præter eloquentiam,
 In gutture sitam, et dulcibus vocum sonis,
 Néve implicarer nexibus sophismatum.
 Præferre quippè litteris aliquid sacris,
 In pectus absit venerit ut unquàm meum.
 Quod autem ephēbis fervidis ferè accidit,
 (Præceps eorum semper est namque impetus,

Tom. II.

Non aliter atque pullus ad cursus salit
 Ferox,) idem mī contigit. Nam incommode
 Prorsum, efferato jam mari, cùm scilicet
 Taurina cauda, (sic solent docti loqui,)
 Affert periculum, fluctibus nec, qui sapit,
 Se credit, urbe tunc Alexandri pedem
 Movens, (et illic quippiam nam carperam
 Doctrinæ,) Athenas nave tendebam, latus
 Ac jam legebam Cyprium, cùm turbinis
 Puppim repentè vis quatit, nóxque omnia

U 7

- Γῇ, πόντος, αἰθήρ, οὐρανὸς ζοφούμενος·
 Βρονταὶ δ' ἐπήχουν ἀστραπῶν τινάγμασι.
 135 Κάλοι δ' ἐρόχθουν ἰσίων πληρουμένων.
 Ἐκλινεν ἰσὸς, οἰάκων δ' οὐδὲν σθένος·
 Βία γὰρ ἠρπάζοντο χειρὸς αὐχένες.
 Πλήρες δ' ὑπερτοιχοῦντος ὕδατος σκάφος.
 Βοή δὲ συμμιγῆς τε καὶ θρήνων πλέως
 140 Ναυτῶν, κελυψῶν, δεσποτῶν, ἐπιβάτων,
 Χριστὸν καλούντων ἐκ μιᾶς συμφωνίας,
 Καὶ τῶν, ὅσοι τοπρόσθεν ἠγνόουν Θεόν·
 Ὁ γὰρ φόβος διδαγμα καιριώτερον.
 Ὁ δ' ἦν ἀπάντων σχετλιώτατον κακῶν,
 145 Ἄνθρωπος ἡ ναῦς· εὐθύ γὰρ εἰσοδουμένης
 Νεῶς, ῥαγείσα σπείρετ' ἐν βυθῷ σκάφη,
 Ἡ τὸν γλυκὺν θησαυρὸν εἶχεν ὕδατος.
 Λιμοῦ δ' ἀγὼν ἦν, καὶ ζάλης, καὶ πνευμάτων
 Νεκροὺς γενέσθαι. Τοῦδε μὲν λύσιν Θεὸς
 150 Πέμπει ταχεῖαν. Ἐμποροὶ γὰρ Φοινίκης
 Ἄφνω φανέντες, καὶ περ ὄντες ἐν φόβῳ,
 Λιταῖς μαθόντες τὸ σθενὸν τοῦ κινδύνου,
 Κοντῶν ἐρεισμοῖς καὶ χειρῶν ἀράγμασι
 Νέων σφιγγόντες, (καὶ γὰρ ἦσαν εὐσθενεῖς,)
 155 Σώζουσιν ἡμᾶς ποντίους ἤδη νεκροὺς,
 Ὡς ἐκ θαλάσσης ἐκλιπόντας ἰχθύας,
 Ἡ λαμπάδα θνήσκουσιν οὐκ οὔσης τροφῆς.
 Ὁ δ' ἠγριοῦτο καὶ πλέον βρυχώμενος
 Πόντος καθ' ἡμῶν ἡμέραις ἐν πλείοσιν,
 160 Οὗθ' οἷ πλέοιμεν εἰδότην πολλὰς εἰσοφαῖς,
 Οὔτε τιν' ὁρώντων ἐκ Θεοῦ σωτηρίαν.
 Πάντων δὲ τὸν κοινὸν θάνατον θεοδικότων,
 Ὃς κρυπτὸς ἦν, ἔμοιγε φρικωδέστερος.
 Καθαρσίῳ γὰρ, οἷς θεοῦ μεθ', ὕδατων
 165 Ἠλλοτριούμεν ὕδασι ξενοκτόνοις.
 Τοῦτ' ἦν ὁδυρμός, τοῦτ' ἔμοιγε συμφορά.
 Τούτῳ βοᾷς ἐπεμπον, ἐκτείνων χέρας,
 Ὑπερκυπύσσας κυμάτων πολὺν ῥόθον,
 Ῥήξας χιτῶνα, κείμενος πρηνῆς τάλας.
 170 Ὁ δ' ἐστὶν οὐ πιξὸν μὲν, ἀψευδὲς δ' ἄγαν,

137. Βία γάρ. *Impetu enim colla manu excutiebantur.*

138. Ὑπερτοιχοῦντος ὕδατος. Combef. legit ὑπερτοιχοῦντος, et vertit: *Aquā altiore muro obcingente navim et obvolvante.* Vide suprā, Carm. I, hujus Sectionis, vers. 310, ubi legitur alia ejusdem tempestatis descriptio.

140. Ἐπιβάτων. Itā Vat. et Edit. ad marg. Malè in textu ἐπιβάτων. Combef. ex conjecturā sic legit δεσποτοῦ ἐπιβάτων, id est qui Christi (Domini) compotes essent, oppo-

nit Gregorius his, qui antea non noverant, τὸ πρόσθεν ἠγνόουν Θεόν. Communis clamor omnium nautarum, Christianorum, Christum invocantium, eorum etiam qui Deum antea non nōssent.

143. Ὁ γὰρ φόβος. Itā ferè suprā vers. 67.

146. Νεῶς, ῥαγείσα. Itā legimus: et hic locus, qui valdè obscurus erat, planus fit. Edit. νεὼς ῥαγείσης.

154. Νέων σφιγγόντες. Itā legimus. Edit. autem νέων φυ-

METRICA VERSIO.

Involvit una : non humus, non et fretum
 Æthere cerni, vel potest cælum. Strepunt
 Permixa densis fulgetris tonitrua :
 Strident rudentes, vela dum ventis tument :
 Malusque nutat : nec juvat quicquam manu
 Clavum tenere ; nam statim vis hunc rapit.
 Impletur undā puppis : omnes clamitant,
 Omnes ad unum fletibus genas rigant :
 Junctique Christum voce gemebundā vocant,

Etiam Tonantem qui prius non noverant.
 Metus magister est enim longè optimus.
 Jam, quod malorum maximum, nulla in rati
 Erat aqua dulcis. Nam statim turbo ferus
 Aquam suo cum vasculo dulcem mari
 Dederat profundo. Sic sitis nos et fames,
 Sic turbo sævus, sic graves nobis necem
 Venti parabant. At Deus nos hoc malo
 Nihil moratus eximit. Nam Panici

- Terra, pontus, æther, cœlum tenebris suffusum ;
 Tonitrua resonabant fulgurum vibrationibus.
 135 Stridebant rudentes velis tumentibus.
 Nutabat malus, nec clavi ulla firmitas :
 Vi enim rapiebatur è manibus.
 Navis implebatur aquis latera superantibus.
 Clamor promiscuus et lamentabilis exaudiebatur
 140 Nautarum, hortatorum, magistrorum et vectorum,
 Christum unâ voce invocantium,
 Atque eorum etiam, qui Deum anteà non noverant :
 Est enim metus doctrina valdè opportuna.
 Sed quod omnium malorum erat maximè luctuosum,
 145 Navis sine aquâ : statim enim ac distorti cœpit
 Navis, disrupta spargitur in profundo scapha,
 Quæ dulcem thesaurum aquæ ferebat.
 Certatim et fames, et æstus, et venti
 Mortem nobis intentabant. Sed solutionem Deus
 150 Promptam misit. Nam mercatores Phœnices
 Subitò apparentes, etsi metu non carerent,
 Ubi ex precibus cognoverunt quantis in angustiis periclitaremur,
 Contorum fulcris et manuum conatibus
 Navim adstringentes, (erant enim robustissimi,)
 155 Servant nos mortuos jam marinos,
 Velut pisces extrâ mare deliquium patientes,
 Aut lampadem, quæ, deficiente alimento, extinguitur.
 At mare sæviebat, majorique mugitu
 Premebat in nos multis diebus,
 160 Cùm nec sciremus, quò nos tot turbines ferrent,
 Nec ullâ nobis à Deo ostenderetur salus.
 Cunctis autem communem mortem metuentibus,
 Ego illam, quæ occulta est, magis perhorrescebam.
 Nam à lustralibus, quibus Dei fimus, undis
 165 Arcebant me undæ hospitem peremptrices.
 Hoc erat lamentatio, hoc mea calamitas.
 Ob hoc clamores emittebam, extendens manus,
 Quorum sonitus vehementem fluctuum stridorem superabat.
 Scissa vestis erat, pronus jacebam miser.
 170 Quod autem credibile non est, sed tamen certissimum,

Metus doctrina valdè opportuna.

Punici institores auxilium præbent.

γόντες, de quo ita Billius: « Annotat Græcus Scholiastes in quibusdam libris reperiri pro φηγόντες, quod procul dubio mendosum est, σφριγόντες, quæ quidem lectio parùm mihi arridet. Itaque multò libentiùs legerem νεὼς τυχόντες, ut hoc velit Gregorius, humanissimos illos mercatores remigii labore navim eam, quâ ipse vehebatur, assecutos tandem esse, atque aquæ dulcis inopiâ mox perituris saluta-

rem opem attulisse. » Sic Billius. Benedictini maluerunt σφριγόντες, quod favet sententiæ, quanquàm peccare videatur metrum. (Not. nov. Edit.)

165. Ἠλλοτριούμην. Mirum quòd vir eximie pietatis, nondùm suscepto baptismate, hujusmodi peregrinationem adorsus fuerit : neque minùs mirandum, quòd ad undam maris non confugerit, ut labes primigenia deleteretur.

METRICA VERSIO.

Quidam institores, in gravi licèt metu
 Essent et ipsi, cognito discrimine
 Nostro, assecuti remiges nostram ratem,
 (Firmis erant nam viribus,) nos liberant,
 Marina penè nil nisi cadavera.
 Pisces ut, undâ cùm carent salsâ, vel ut
 Dempto lucerna pabulo mox occidens.

Ast æquor in nos se tamen magis ac magis
 Exasperabat, idque per multos dies.
 Nec jam liquebat tenderet quonâm ratis,

Nec se salutis ulla pandebat via.
 Communis autem cæteros cùm mors gravi
 Pavore quateret, tecta me tamen acriùs
 Terrebat. Undis nam miser tùm lustricis
 Arcebar, undas ob peremptrices maris.
 Lacrymas ciebat hoc mihi, luctum et gravem.
 Hinc clamitabam squalidus, tendens manus,
 Maris strepentes fluctibus sublimiùs;
 Ruptis jacebam vestibis pronus solo.
 Quod vixque credas, est tamen plenum fide,

- Πάντες παρέντες τὴν ἑαυτῶν συμφορὰν.
 Ἐμοὶ συνῆγον ἐκβοᾶς εὐκτηρίους,
 Πλωτῆρες εὐσεβοῦντες ἐν κοινοῖς κακοῖς,
 Οὕτω συνήλγουν τοῖς ἐμοῖς παθήμασι.
 175 Σὺ καὶ τότε ἦσθα, Χριστέ, μου σωτὴρ μέγας,
 Καὶ νῦν ἐλευθερὼν με κυμάτων βίου.
 Ἐπεὶ γὰρ οὐδὲν ἐλπίδος χρηστῆς ὑπῆν,
 Οὐ νῆσος, οὐκ ἥπειρος, οὐκ ὁρῶν ἄκρα,
 Οὐ πυρσὸς, οὐ πλωτῆρσιν ἄσέρες σκοποί,
 180 Οὐ μικρὸν, οὐ μεῖζόν τι τῶν ὀρωμένων,
 Τί μηχανῶμαι; τίς πόρος τῶν δυσχερῶν;
 Πάντων ἀπογνοῦς τῶν κάτω, πρὸς σε βλέπω,
 Ζωή, πνοή μου, φῶς, κράτος, σωτηρία,
 Φοβῶν, πατάσων, μειδιῶν, ἰώμενος,
 185 Πλέκων τὸ χρηστὸν τοῖς ἐναντίοις ἀεί.
 Πάντων θ' ὑπομνήσας σε τῶν πρὶν θαυμάτων,
 Οἷς τὴν μεγίστην χειρὰ σου γνωρίζομεν,
 Πόντου ραγέντος, Ἰσραὴλ ὠθευκότος,
 Χειρῶν ἐπάρσει δυσμενῶν ἡττημένων,
 190 Αἰγυπτίων μάστιξιν ἐκτετριμμένων
 Αὐτοῖς στρατάρχαις, τῆς κτίσεως δουλουμένης,
 Σάλπιγγι τειχῶν καὶ δρόμῳ πορθουμένων.
 Προσθεῖς τε τὰ μὰ τοῖς πάλαι βοωμένοις·
 Σὸς, εἶπόν, εἰμι καὶ τοπρὶν καὶ νῦν ἔτι·
 195 Σὺ δὲς με λήψῃ, κτήμα τῶν σοι τιμίων,
 Γῆς καὶ θαλάσσης θάρον, ἐξηγνισμένου
 Εὐχῇ τε μητρὸς καὶ φόβοις ἐξαισίοις.
 Σοὶ ζήσομ', εἰ φύγοιμι δισσοὺν κίνδυνον.
 Σὺ ζημιώσῃ λάτριν, εἰ προίοιό με.
 200 Καὶ νῦν μαθητῆς ἐν σάλῳ. Τίνασέ μοι
 Τὸν ὕπνον, ἣ πέζευε, καὶ σήτω φόβος.
 Τοῦτ' εἶπον· ἡ δ' ἔληξε πνευμάτων ζῆσις,
 Πίπτει δὲ πόντος, ἡ δὲ ναῦς εὐθύπλοος.
 Καὶ τοῦτο θ' ἐστὶν ἐμπόρευμα τῆς ἐμῆς
 205 Εὐχῆς. Τὸ γὰρ πλήρωμα τῆς νεὸς ἅπαν
 Ἀπῆλθον εὐσεβοῦντες εἰς Χριστὸν μέγαν,
 Διπλὴν λαβόντες ἐκ Θεοῦ σωτηρίαν.
 Ρόδον θ' ὑπερβαλόντες, μικρὸν ὕψερρον
 Εἰς Αἰγινήτην ὄρμον, (Αἰγιναία γὰρ
 210 Ἡ ναῦς,) πλέοντες οὖρια κατήραμεν.
 Ἐπειτ' Ἀθῆναι, καὶ λόγοι. Τάκεῖσε δὲ
 Ἄλλοι λεγόντων, ὥς μὲν ἐν φόβῳ Θεοῦ

179. Πυρσός. Vat. πύργος, *turris*. Mox σκοποί. Edit. ad marg. σημῆα, *signa*.

METRICA VERSIO.

Nautarum omissis quisque propriis cladibus,
 Gemebunda votis vota jungebat meis,
 Pietate ductus in malis communibus.
 Tantus tenebat hos meo ex casu dolor!
 Tum mihi fuisti, Christe mi, dulcis salus,
 Qui me procellis nunc quoque ævi liberas.
 Nam cum bonæ nil jam spei reliquum foret,
 Non insulæ, non terra, non juga montium,
 Non fax, nec ullum sidus ostendens iter,
 Nil denique ex his omnibus, quæ cernimus,

Quid comminiscor? et mali quinam exitus?
 Diffisus imis omnibus rebus, Deus,
 Te specto, vita, lux, salus, robur meum,
 Qui nunc minaris, aut feris, nunc blandiens
 Sanas, molestis inserens lætas vices,
 Miraculorum et omnium te submonens,
 Tua dextra nobis quævis pbtens sese indicat,
 Scissum per æquor ducitur dum plebs tua,
 Manibusque tensis in fugam hostis vertitur,
 Phariámque flagrum multiplex gentem exerit,

- Omnes omissâ suâ ipsorum calamitate,
 In unum jungebant clamosas preces,
 Pii in communibus malis navigatores:
 Adeò condolebant ærumnis meis!
- 175 Tu verò tunc etiam fuisti, Christe, magnus mihi salvator,
 Qui et nunc liberas me à sæculi fluctibus.
 Cùm enim nihil subesset bonæ spei,
 Non insula, non continens, non montium juga,
 Non fax, non astra, nautis viarum duces,
- 180 Non parvum quicquam magnúmve in iis quæ cernuntur,
 Quid comminiscor? et quis molestiarum exitus?
 Desperans de omnibus infimis rebus, ad te respicio,
 Vita mea, respiratio, lumen, robur, salus,
 Terrens, percutiens, blandiens, sanans,
- 185 Benigna semper innectens contrariis.
 Memorabam tibi antiqua omnia mirabilia,
 Ex quibus maximam tuam manum prædicamus,
 Per mare discissum gradientem Israël,em,
 Fusos manuum elatione hostes,
- 190 Ægyptios flagellis contritos,
 Cum ipsis ducibus, creaturam in servitutem redactam,
 Muros tubis et cursu vastatos.
 Mea etiam addebam his quæ olim celebrata sunt.
 « Tuus sum, aiebam, et antea et nunc quoque;
- 195 » Tu bis me accipies, possessionem tibi pretiosissimam,
 » Terræ marisque donum, et matris
 » Prece, et gravissimis terroribus dedicatum.
 » Tibi vivam, si duplex effugero periculum.
 » Tu cultorem amittes, si me projicias.
- 200 » Etiam nunc discipulus turbine agitur. Excute ergò
 » Somnum, aut gradere, et stet metus. »
 Hæc dixi, et cessavit ventorum furor,
 Concidit pontus, ac navis rectà navigat.
 Atque illud etiam extitit emolumentum meæ
- 205 Precis. Cœtus omnis, quem navis vehebat,
 Piè in magnum Christum affectus abiit,
 Duplicem à Deo accipiens salutem.
 Rhodum autem prætergressi, paulò post
 Ad Æginæum portum, (Æginæa enim
- 210 Navis,) secundis navigantes ventis appulimus.
 Dehinc Athenæ et litteræ. Quid autem hîc egerimus,
 Loquantur alii; quomodò in timore Dei

Oratio Gre-
 gorii in periculo.

Divinitus se-
 datur tempestas.

METRICA VERSIO.

Ducésque belli, conditas res servitus
 Tenet, tubisque mœnia et cursu ruunt:
 Addens et hisce mira, quæ in me feceras:
 » Bis, inquiebam, sum tuus, nunc, et prius;
 » Bis sumar abs te, non levis possessio,
 » Æquore dicatum munus et terrâ tibi,
 » Voto parentis, et metu gravissimo.
 » Duplex periculum, te colam, si fugero.
 » Sin me perire siveris, cultor tibi
 » Peribit. En me turbo discipulum tuum
 » Jactat. Soporem pelle, vel gradiens metum

Tom. II.

» Compesce. » Vix hæc dixeram, cùm protinus
 Cadunt procellæ, fertur in rectum ratis.
 Accessit obiter hoc meæ lucrum preci.
 Nam quos vehebat hæc ratis, Christi ad fidem
 Omnes remotâ conferunt sese morâ,
 Duplicem salutem cœlitus nacti ex Deo.
 Transnavigatâ mox Rhodo, non pòst diù
 Ad Ægineum littus, (hinc enim ratis
 Erat,) secundis flatibus pervenimus.
 Dehinc Athenæ, ac litteræ. Hic quæ gessimus
 Exponat alter, ut Dei in sancto metu

- Ἀνεγράφημεν, πρῶτα τὰ πρῶτ' εἰδόντων.
 Ὡς δ' ἐν νέων ἀκμῇ τε καὶ φορᾷ θράσους
 215 Ἄλλων σὺν ἄλλαις φρατρίαις οἰζουμένων,
 Οὕτω διεξήμεν ἡσυχον βίον,
 (Πηγὴ τις, οἶμαι, πόντιος καθ' ὑδάτων
 Γλυκεῖα πικρῶν, ὥσπερ οὖν πιεύεται.)
 Οὕθ' ἐλκόμενοι πρὸς τῶν φερόντων εἰς βλάβην,
 220 Ἐλκοντες αὐτοὶ τ' εἰς τὰ κρείσσω τοὺς φίλους.
 Καὶ γάρ με καὶ τοῦτ' εὖ πεποιθήκει Θεός.
 Συνῆψεν ἀνδρὶ τῷ σφωτάτῳ φέρων,
 Μόνῳ βίον τε καὶ λόγον πάντων ἄνω.
 Τίς οὗτος; ἢ γνώσεσθε ῥαδίως λίαν.
 225 Βασίλειος ἦν, τὸ μέγ' ὄφελος τοῦ νῦν βίου.
 Τοῦτον λόγου τε, καὶ ζήτησης, καὶ σκευμάτων
 Κοινωνὸν εἶχον, εἴ τι δεῖ καὶ κομπάσαι,
 Ξυνωρίς ἤμεν οὐκ ἄσημος Ἑλλάδι.
 Τὰ πάντα μὲν δὴ κοινὰ, καὶ ψυχὴ μία,
 230 Δυσὶν δέουσα σωμάτων διάσασιν.
 Ὁ δ' εἰς ἐν ἡμᾶς διαφερόντως ἤγαγε,
 Τοῦτ' ἦν· Θεός τε καὶ πόθος τῶν κρεισσόνων.
 Ἐξ οὗ γάρ εἰς τοσοῦτο θάρσους ἤλθομεν,
 Ὡς ἐκλαλῆσαι καὶ τὰ καρδίας βάθη,
 235 Πλέον συνεσφίχθημεν ἀλλήλοις πόθῳ.
 Τὸ γὰρ ὁμόγνωμον πιεῖν εἰς συμφύϊαν.
 Τί λοιπόν; ἢ πατρίς τε καὶ βίου τύποι.
 Καὶ γὰρ πολὺς τέτριπτο τοῖς λόγοις χρόνος.
 Ἦδη τριακοσὸν μοὶ σχεδὸν τοῦτ' ἦν ἔτος.
 240 Ἐνταῦθ' ἐπέγνω οἶον εἰς ἡμᾶς πόθον,
 Οἶαν τε δόξαν εἶχον οἱ συμπαῖσορες.
 Παρῆν ὁ καιρὸς, καὶ παρῆν πολὺς πόνος.
 Ἐδεῖ περιπλοκῶν τε καὶ σὺγγυῶν λόγων
 Τῶν ἐξοδίων, μνήμης τ' ἐμπυρευμάτων.
 245 Τῷ μὲν βίᾳ τε καὶ μόγις, εἴξαν δ' ὁμως,
 Εἰπόντι πολλὰς αἰτίας τῆς ἐξόδου.
 Ἐμοὶ δὲ καὶ νῦν προτρέχει τὸ δάκρυον
 Τῆς τηνικαῦτα συγχύσεως μεμνημένων.
 Πάντες περιστάντες με σὺν πολλῷ τάχει,
 250 Ξένοι, συνήθεις, ἡλικες, διδάσκαλοι,

213. Πρῶτα τὰ πρῶτ'. Edit. ad marg. πρῶτα ὅντες ἤγουν πρόσχημα τῶν εἰδόντων τὰ πρῶτα, ἥτοι τὰ Χριστιάνων, *primi*, id est *præstantissimi eorum qui prima noverant, doctrinam scilicet Christianorum.*

223. Βίον τε καὶ λόγον. Vat. βίῳ τε καὶ λόγῳ.

225. Βασίλειος ἦν, τό. Edit. malè Βασιλείως. Benedictini

senserant delenda esse hæc verba ἦν τὸ, quibus deletis, non stat, sed deficit metrum, quod omnino valet illis merito retentis. Nam primus pes duas syllabas habet breves longæ præmissas, secundus longam brevi subjectam, tertius tres breves, quartus iambum, quintus spondæum, et sextus, ut requiritur, iambum alterum. Ut ad-

METRICA VERSIO.

Vixerimus, inter principes primi viros :
 Juvenésque ut inter fervidos audaciâ,
 Insanientes cum suis gregalibus,
 Duxerimus illic nos dies placidissimè :
 (Ceu flumen illud, ut ferunt, quod labitur
 Salsum per æquor, nec trahit salsuginem ;)
 Non obsequentes ad malum trahentibus,
 Verùm trahentes ad bonum carum gregem.
 Mihi namque dederat insuper donum hoc Deus :

Me singularis junxerat sapientiæ
 Viro, anteibat quique vitâ et litteris
 Omnes. Quis iste ? Notum erit vobis brevi.
 Basilius, ævi maximum nostri bonum.
 Hic litterarum socius et tecti mihi
 Erat. Utque paulum gloriæ, siquidem hoc licet,
 Par quoddam eramus splendidum Græcos apud.
 Nil proprium utrique, cuncta sed communia :
 Nobis ligabat una mens corpus duplex.

- Vixerimus, primi inter eos qui prima cognoscebant :
 Quomodo in juventutis flore et audaciæ æstu ,
 215 Cùm alii aliis sodalibus juncti insanirent,
 Tranquillam illïc vitam traduxerimus :
 (Ceu fons quidam, puto, marinus inter aquas
 Amaras dulcis, ut vulgò creditur;)
 Neque ab aliis tracti, qui perniciem ferunt,
 220 Sed ipsi potiùs trahentes amicos ad optima quæque.

- Namque et hoc beneficium à Deo accepi :
 Duxit me et conjunxit cum viro sapientissimo,
 Qui unus et vità et eloquio supereminebat omnes.
 Quis ille? certè perfacilè cognoscetis,
 225 Basilius erat, ævi nostri magnum adjumentum.
 Hunc et litterarum, et tecti, et consiliorum
 Socium habebam, ac si quid gloriari decet,
 Par quoddam eramus, non obscurum in Græcià.
 Communia erant omnia : mens una

- 230 Duorum colligans corporum discrepantiam.
 Quod autem nos in unum præcipuè conjunxit,
 Illud erat: Deus, et rerum præstantiorum amor.
 Ex quo enim ad tantam fiduciam pervenimus,
 Ut etiam eloqueremur cordis abdita,

- 235 Arctiore inter nos amore constricti sumus.
 Est enim studiorum consensio ad conglutinationem.

- Quid supererat? Patria et vitæ institutum.
 Jam enim multum temporis in litteris contritum erat :
 Jam ferè trigesimum annum attigeram.
 240 Illic agnovi, quantum in nos amorem,
 Quantàmque de nobis opinionem haberent condiscipuli.
 Aderat tempus, aderat magnus labor.
 Opus erat complexibus ac tristibus verbis,
 Ad valedicendum idoneis, ac recordationis incitamentis.

- 245 Ac Basilio quidem vix ac ne vix quidem, sed tamen cedunt,
 Cùm multas discessûs causas proferret.
 Mihi verò etiam nunc fluunt lacrymæ,
 Cùm recordor turbationis, quæ tunc accidit.
 Omnes cingunt me ex improvise,

- 250 Ignoti, familiares, æquales, magistri,

mitteretur autem Maurinorum opinio, supponendum esset secundam Βασιλίως syllabam esse longam, et primam ὄφελος pariter producendam esse, cùm utraque brevis sit. (Not. nov. Edit.)

235. Συνεσιγγήθημεν. Coisl. συνεσιγγήθημεν.

237. Ἡ πατρίς. Tempus jam erat, ut nos in patriam

reverteremur, ac certum nobis vitæ genus constitueremus. Bill.

241. Οἶαν τε δόξαν. Vat. οἶας τε δόξας.

244. Μνήμης τ'. Ità Coisl. Edit. οἱ μνήστis. — Sic Benedictini, sed non satis benè, cùm metrum prorsus deficiat, sexto pede iambum non habente. (Not. nov. Edit.)

Basilii laus.

Arcta Gregorii cum Basilio amicitia.

Omnia communia : omnia una.

Studiorum consensio fovet amicitiam.

Basilius Athenis excedit.

Gregorium amici, sodales, magistri, precibus, lacrymis, vi retinent.

METRICA VERSIO.

Nil nos at æquè junxit, ut cultus Dei,
 Præstantiorum fervida et cupiditas.
 Huc namque postquàm venimus fiduciæ,
 Ut ima cordis alteri alter præderet,
 Hinc firmiori vinculo nexi sumus.
 Nam par voluntas arctius mentes ligat.
 Quid jam supererat? Patria, et vitæ genus.
 Nam tempus ingens fluxerat jam in litteris;
 Triginta et annos penè tunc exegeram.
 Hic, esset in nos quinam amor sodalium,

Opiniòque, comperi certâ fide.
 Aderat dies jam, magnus et labor simul :
 Amplexibusque, tristibusque in exitu
 Verbis opus erat, queis amor flammæ capit.
 Socio quidem cessère, nolentes licèt,
 Multa afferenti, cogerent quæ excedere.
 At mihi etiamnum lacrymæ ex oculis fluunt,
 Turbationis illius dùm sum memor.
 Namque universa me cohors æqualium
 Cingens, magistri, cogniti, ignoti mihi,

- Ὅρκοις, ὀδυρμοῖς, καὶ τι μίγνυντες βίας,
 (Τὸ γὰρ φιλεῖν ἔπειθε τολμᾶν καὶ τόδε,)
 Ἀπρίξ κατεῖχον· μηδ', ἂν εἰ γένητό τι,
 Πέμψειν λέγοντες ἔνθεν· οὐδὲ γὰρ πρέπον
 255 Ἡμῶν Ἀθήνας ἐκπεσεῖν τὰς τιμίας,
 Ὡς δὴ λόγων θάσσοντες ἐκ ψήφου κράτος·
 Ἐως ἔκαμψαν· (καὶ γὰρ ἦν θρυὸς μόνης
 Θρήνοις τοσούτοις ἀντιβῆναι καὶ λόγοις,)
 Οὐ μὴν τελείως· καὶ γὰρ ἀνθεῖλκεν πατρίς,
 260 Πίσει κρατοῦσα τῶν ὑφ' ἡλίου σχεδόν,
 Ἐν ἧ φιλοσοφεῖν τῶν καλῶν ἐφαίνετο,
 Γονεῖς τε γῆρα καὶ χρόνῳ κεκμηκότες.
 Εἴτ' οὖν Ἀθήναις μικρὸν ἐμμείνας χρόνον
 Ἐκλεψα μικροῦ λάθρα τὴν ἐκδημίαν·
 265 Ἡλθον· λόγους ἔδειξα, τὴν τινῶν νόσον
 Ἐπλησ' ἀπαιτούντων με τοῦθ', ὥς τι χρέος.
 Οὐ γὰρ κρότων ἔμοιγε καὶ ψόφῳ λόγος,
 Οὐδὲ βλακευμάτων τε καὶ λυγισμάτων,
 Οἷς οἱ σοφοὶ χαίρουσιν ἐν πλήθει νέων.
 270 Πρῶτον δὲ τοῦτο φιλοσοφῆσαι προυθέμην,
 Ρίψαι Θεῶ καὶ τᾶλλα, καὶ πόνους λόγων,
 Ὡς οἱ παρέντες μηλοδότους τὰς οὐσίας,
 Ἡ χρυσὸν ἀθροίσαντες εἰς ἄλμης βυθούς.
 Ἄλλ' ὥσπερ εἶπον, τοῖς φίλοις ὠρχησάμην.
 275 Ταῦτ' ἦν ἀγώνων ὥσπερ ἐγγυμνάσματα,
 Ἡ καὶ προτέλεια μειζόνων μυσηρίων.
 Ἔδει δὲ λοιπὸν ἀνδρικῶν βουλευμάτων.
 Ἐνθὺν καθίζω τῶν φίλων κριτήριον,
 Ἐμῶν λογισμῶν γνησίων παραινετῶν.
 280 Στρόμβος κατεῖχε τὴν ἐμὴν δεινὸς φρένα,
 Τὸ κρεῖσσον ἐκζητοῦντος ἐν τοῖς κρεῖσσοσι.
 Τὸ μὲν τὰ σαρκὸς εἰς βυθοὺς ρίψαι, πάλαι
 Δεδογμένον τ' ἦν, καὶ τότε ἤρεσκε πλέον.
 Αὐτῶν δὲ μοι σκοποῦντι τῶν θείων ὁδῶν
 285 Οὐ ῥᾶσον εὐρεῖν τὴν ἀμείνω καὶ λείαν.
 Ἄλλων γὰρ εἶνεκ' ἄλλο καλὸν ἢ κακὸν
 Ἐφαίνεθ', ὥσπερ πολλαχοῦ τῶν πρακτέων.
 Τοιοῦτο τοῦμὸν, ὥς τινι προσεικάζεται·

254. Πέμψειν. Vat. πέμπειν.

255. Ἡμῶν Ἀθήνας ἐκπεσεῖν, ut nos amitterent Athenae, nobis destituerentur.

256. Κράτος. Litterarum principatum Gregorio offerunt, non tantum ut eloquentiam doceat, sed ut etiam inter eos quasi princeps sedeat.

265. Τὴν τινῶν νόσον. Sic appellat nonnullorum cupi-

ditatem, qui ejus gloriae studiosi hoc ab eo postulabant, ut in patriam reversus publicum aliquod doctrinae suae ac facundiae specimen ederet.

272. Μηλοδότους τὰς οὐσίας. Itā Edit. Coisl. malè sustulit τὰς, quā sublatā voce metrum prorsus deficit, quam in contrarium senserint Benedictini, cum verbum μηλοδότους secundam et tertiam syllabam breves habeant.

METRICA VERSIO.

Precibus, querelis, vi quoque admixtā simul,
 (Suadebat id amor,) mordicū me detinent,
 Atque exeundi mihi potestatem negant.
 Neque enim decere dictitant nos perdere
 Doctas Athenas; ac simul facundiae
 Mihi principatum, calculis spondent suis.
 Quid multa? Flector; (sola nam tot lacrymis
 Verbisque quercus restitisset;) nec tamen
 Omnino. Nam me patrium contrā solum

Trahebat, omnes eminens gentes fide,
 Pulchrum ubi putabam me piis studiis dare,
 Annisque uterque fractus et senio parens.

Quocirca Athenis immoratus paululum,
 Subduco furtim penē me, ac repeto domum,
 Facundiaeque do specimen, his obsequens,
 Hoc qui exigebant, debitum quoddam velut.
 Nam nulla cura me tenebat plausum,
 Nec garriendi molliter cupiditas,

- Adjurant, lamentantur, vis etiam aliquid admiscent,
 (Amor enim suadebat, ut id etiam auderent,)
 Violenter detinent; nec quicquid acciderit,
 Indè dimissuros dicunt: neque enim decere
 255 Ut meî damnum faciant venerabiles Athenæ,
 Cui litterarum principatum suffragio suo delaturi sunt;
 Tandem inflectunt me; (sola enim quercus
 Talibus lamentis restitisset et verbis;)
 Non tamen plenè: retrahebat enim patria,
 260 Fide omnium, quæ sub sole sunt, penè princeps,
 In quâ philosophari præclarum videbatur,
 Tunc etiam parentes senectute et annis ingravescentes.
 Cùm igitur Athenis brevi adhuc tempore mansissem,
 Profectionem suffuratus sum penè clàm:
 265 Veni: eloquii specimen dedi, nonnullorum morbo
 Obsecutus sum, qui id à me, veluti debitum quoddam, repetebant.
 Non enim plausus et strepitus curabam,
 Nec molles et contortas declamationes
 Quibus gaudent sophistæ in juvenum cœtibus.
 270 Illud enim philosophari ab initio statueram,
 Ut Deo projicerem, et alia omnia, et facundiæ labores,
 Velut qui agros pecudibus pascendos reliquerunt,
 Vel aurum congesserunt in maris profundum.
 Sed, ut dixi, amicis saltavi.
 275 Hæc certaminum veluti præludia fuerunt,
 Aut prævia initiatio majoribus mysteriis.
 Opus erat deinceps virilibus consiliis.
 Intùs amicos in consilium voco,
 Mearum cogitationum sinceros monitores
 280 Detinebat autem meam mentem vehemens turbo,
 Cùm inter ea quæ præstantiora sunt, id quod præstantius est, quærerem.
 Ac ea quidem, quæ carnis sunt, in profundum projicere,
 Dudùm statutum erat, tuncque placebat magis.
 Consideranti autem mihi ipsas vias, quæ ad Deum ducunt,
 285 Quænam melior sit et plana, non facile erat invenire.
 Aliud enim, aliorum habità ratione, bonum aut malum
 Videbatur, ut sæpè fit, ubi quid agendum est.
 Res meæ, ut eas alicui assimilem exemplo, sic se habebant:

Amor suadet
audaciam.

Gregorius in-
anis gloriæ mi-
nimè studiosus.

Gregorius de
optimo vitæ in-
stituto consilium
suscipit.

Vide quid infrà pag. 692 dicimus de anapæsto in quarto pede. (Not. nov. Edit.) — Alludit ad Cratetem, qui opes suas pecoribus pascendas reliquit, libentèrque suam pecuniam in mare projecit. Vide suprà, Lib. 1, Sect. 2, Carm. x, vers. 229 et 240.

274. Ὁρχησάμην. Edit. ad marg. πέπαιχα ἐν σπουδῇ, *lusi parumper*.

275. Ταῦτ'. Vat. τοῦτ'.

276. Προπέλεια. Ità Vat. et Coisl. Edit. προπέλαια, *propylæa*.

METRICA VERSIO.

Juvenum in catervis quæ sophistas afficit.
 Atque institutum est hoc mihi primum, Deo,
 Ut quævis alia, sic studia facundiæ
 Projicere, ut agros pecudibus quidam suos
 Liquere, ab aliis sunt opes jactæ in mare.
 Ast hoc amicis, ut prius dixi, dabam.
 Prælusiones seriæ pugnae hæc erant,
 Atque altiora limen ad mysteria.
 Consilia digna posceret cum jam viro
 Ætas, amicos consulo, mentis meæ

Tom. II.

Agitationum queis fruor monitoribus.
 Animum premebat nam gravis turbo meum,
 Dùm quæro primas in bonis quidnam ferat.
 Ac jam quidem pridem steterat, haud me dare
 Carni: placebat idque tùm multò magis.
 Ac cogitanti de viis gratis Deo,
 Præstantiorem non erat promptum mihi
 Reperire. Namque, rebus in multis velut,
 Aliquid habebant commodi atque incommodi
 Ambæ; utque nostrum comparem cuidam rei

X 7

- Μακράν τιν' οἶον ἐννοῶν ἐκδημίαν ·
 290 Πλοῦν μὲν πεφεύγειν, καὶ πόνους θαλασσίους,
 Οὐδὲν δὲ ἀνίχνευον ἢ τις εὐπορωτέρα.
 Ἡλίαν εἶχον ἐν λόγῳ τὸν Θεσβίτην,
 Καὶ τὸν μέγαν Κάρμηλον, ἡ ξένην τροφήν,
 Τοῦ Προδρόμου τὸ κτῆμα τὴν ἐρημίαν,
 295 Παίδων Ἰωναθάβ τὸν ἄσκειον βίον ·
 Θεῶν τε Βίβλων αὖθις ἐκράτει πόθος,
 Καὶ Πνεύματος φῶς ἐν Λόγου θεωρίᾳ,
 Πρᾶγμ' οὐκ ἐρήμης ἔργον, οὐδ' ἡσυχίας ·
 Ἔως ἐπ' ἄμφω πολλάκις μετακλιθεῖς,
 300 Τέλος διαιτῶ τοῖς πόθοις τοῦτον τρόπον,
 Καὶ τὴν πλάνην ἔξησα τοῦ νοῦ μετρίως.
 Ὅρων γὰρ οὓς μὲν πρακτικὸς τέρπει βίος,
 Ἄλλοις μὲν ὄντας χρησίμους τῶν ἐν μέσῳ,
 Αὐτοῖς δ' ἀχρήστους καὶ κακοῖς σροδοιμένους,
 305 Ἐξ ὧν τὸ λεῖον ἦθος ἐκκυμαίνεται ·
 Τοὺς δ' ἐκτὸς ὄντας εὐσταθεῖς μὲν πως πλέον,
 Καὶ πρὸς Θεὸν βλέποντας ἡσύχῳ νοῖ,
 Αὐτοῖς μόνοις δὲ χρησίμους φίλτρῳ σενῶ,
 Καὶ ζῶντας ἑξαλλόν τε καὶ τραχύν βίον,
 310 Μέσσην τιν' ἤλθον ἀζύγων καὶ μιγάδων,
 Τῶν μὲν τὸ σύννουν, τῶν δὲ τὸ χρηστὸν φέρων.
 Προσῆν δὲ μείζον καὶ χάρις τῶν τιμίων,
 Λέγω δὲ τοὺς φύσαντας, οἷς ὑπόχρεως.
 Τούτων τὸ γῆρας (καὶ γὰρ εὐσεβέστατον,
 315 Γονεῦσι πρώτην ἐκ Θεοῦ τιμὴν νέμειν,
 Ἐξ ὧν ὑπάρχει καὶ τὸ γινώσκειν Θεόν,)
 Ἐθαλπον, ἐσῆριζον ἐκ παντὸς σθένους ·
 Ἐχειραγώγου, ὡς ἐμαυτῷ δεξιὸν
 Θεῖναι τὸ γῆρας, γῆρας ἱερούμενος.
 320 Θερίζομεν γὰρ οἷά περ καὶ σπείρομεν.
 Τοῦτ' ἦν μέρος μοι φιλοσόφου παιδεύσεως,
 Τὸ μὴ δοκεῖν τὸν πρῶτον ἐκπονεῖν βίον,
 Εἶναι δὲ μᾶλλον, ἢ δοκεῖν, Θεῷ φίλον ·
 Στέργειν μὲν οὖν δεῖν φρόνην καὶ πρακτικούς,
 325 Ὅσοι λελόγχασ' ἐκ Θεοῦ τιμὴν τινα,
 Λαοὺς ἄγοντες ἐνθέοις τελέσμασι.

297. Ἐν Λόγῳ θεωρίᾳ. *In doctrinae fideique contemplatione, crudelitā Scripturarum contemplatione.* Combef.

298. Πρᾶγμ'. Gregorium et Basilium in solitudine Scripturarum studio incubuisse constat : de contentioso igitur studio Scripturarum censendus est loqui

Gregorius, cum ait, rem esse quæ cum deserto non conveniat.

308. Φίλτρῳ σενῶ. *Angustā caritate, nullā scilicet aliorum, sed suā tantum curā occupati.*

310. Μιγάδων. Itā Edit. in marg. Malè in textu μιγάδων.

METRICA VERSIO.

Statum, volutans mente iter longissimum,
 Maris labores providus defugeram;
 Scrutabar autem pronior quænam via
 Esset. Subibat Elias menti meæ,
 Carmelus ejus, et novum victus genus,
 Et solitudo; Prodromi dulces opes,
 Ac vita simplex filiorum Jonadab.
 Contra sacrorum me sitis Voluminum
 Trahebat, hincque prodiens lux Spiritus:
 Ad quod profectò sola non quadrant loca.

Utramque porrò flexus in partem diù,
 Hoc ipse litem transigo tandem modo,
 Animique fluctus comprimo. Namque hos videns,
 Rebus gerendis quos juvat se addicere,
 Aliis quidem esse commodos, non at sibi,
 Versentur ut qui gravibus in tumultibus,
 Mentis quietem qui, velut fluctus, movent:
 At qui foris sunt, hos quidem tranquillius
 Vivere, Deumque mente placidâ cernere,
 Ast esse solis utiles sibi, asperam

- Longam veluti quamdam peregrinationem meditabar;
 298 Navigationem quidem effugeram et maris labores,
 * Sed vestigabam quænam expeditior esset via.
 Magni faciebam Elian Thesbiten,
 Ac inclytum Carmelum, et cibum insolitum,
 Desertum Præcursoris possessionem,
 295 Filiorum Jonadab vitam sine apparatu;
 Sed me rursus tenebat sacrorum Librorum amor,
 Ac Spiritus lumen in consideranda Scriptura,
 Res cum deserto et quiete non conveniens:
 Donec in utramque partem sæpè delatus,
 300 Tandem inter desideria mea sic litem dirimo,
 Satisque mentis agitationem cohibui.
 Videns enim quos actiosa delectat vita,
 Eos aliis quidem utiles esse, his nempè qui in sæculo vivunt,
 Sibi autem inutiles, ac malis agitari,
 305 Ex quibus placidi mores concutuntur;
 Eos autem qui vale sæculo dixerunt, stabiliores quidem esse,
 Ac in Deum placidam mente respicere,
 At sibi solis prodesse angustam caritate,
 Vitamque insolitam et asperam traducere,
 310 Mediam inter utrosque viam in eo,
 Meditari ut hi, prodesse ut illi, statuens.
 Huc accedebat majus quicquam, gratia hominum venerabilium,
 Eos dico qui me genuerant, et quibus debitor eram.
 Illorum senectutem (id enim maximè pium est
 315 Parentibus primum honorem, ex Dei præscripto, deferre,
 Per quos illud etiam contigit, ut nosceremus Deum,)
 Horum, inquam, senium fovebam, firmabam totis viribus:
 Manu ducebam, ut mihi prosperam
 Pararem senectutem, dum me senectutis miseret.
 320 Talia enim metimus, qualia seminavimus.
 Hæc pars erat philosophiæ meæ,
 Non videri primariæ vitæ labores exantlare,
 Magisque esse, quàm videri, Deo amicum:
 Diligendos quidem putabam etiam actuosos,
 325 Quotquot à Deo honorem aliquem sortiti
 Populos regunt divinis mysteriis.

Gregorius me-
diam viam tenet.

Pietas Grego-
rii erga paren-
tes, quàm pieta-
tem Deus præ-
cipit.

Talia metimus,
qualia semina-
vimus.

315. Ἐκ Θεοῦ. *Ex Dei præscripto.* Ità Benedictini, qui
forsan melius cum Billio vertissent *primum post Deum.*
(Not. nov. Edit.)

321. Παιδείας. Ità Vat. et Edit. in marg. Malè in
textu παιδείας.

322. Πρῶτον ἐκπονεῖν βίον. *Hoc primum mihi curæ ac
studio fuit, ut quamvis τῶν ἀσκητῶν, hoc est eorum, qui to-
tòs sese ad Dei cultum contulerunt, more viverem, operam
darem, ne quisquam hoc sciret, solo nimirum Deo conten-
tus.* Bill.

METRICA VERSIO.

Vitamque, nimis et segregem traducere:
 Mediâ inter illos hósque procedo viâ,
 Meditans ut isti, commodum illorum æmulans.
 Suberátque, causa gravior, ut parentibus
 Cultum exhiberem, non piger, quem debeo.
 Horum senectam (nam quid est magis pium,
 Quàm primum honorem post Deum satoribus
 Præbere, per quos nos quoquè Deum noscimus?)
 Meis fovebam sedulus pro viribus,

Hanc fulciebam, commodum ut mihi redderem
 Senium, senectam languidam ipsorum fovens.
 Nam quale semen, talis est messis quoquè.
 Vitæque sanctæ pars erat res hæc mihi,
 Ut ne viderer principem vitam sequi,
 Potius sed essem, quàm viderer, Numini
 Gratus. Colendos ac quidem rebar quoquè
 Rebus gerendis deditos, quique ex Deo
 Honorem adepti sacra per mysteria

- Πλείων δ' ἔμ' εἶχε τῶν μοναζικῶν πόθος,
 Καί περ δοκοῦντα συντετάχθαι πλείοσι.
 Τρόπων γάρ εἶναι τὴν μονήν, οὐ σωμάτων.
 330 Τὸ βῆμα δ' ἦν μοι σεπτὸν, ἀλλ' ἐσηκότε
 Πόρρωθεν, ὡς φῶς ἡλίου τῶν ὄψεων
 Ταῖς ἀσθενούσαις. Πάντ' ἂν ἤλπισα πλέον
 Ἡ τοῦτο δεῖξασθ', ἐν πολλαῖς σροφαῖς βίου.
 Μηδὲν μέγ' εἶπης συντόμως, ἄνθρωπος ὢν.
 335 Αἰεὶ κολοῦει τὰς ἐπάρσεις ὁ φθόνος.
 Μηδὲν λάβης ἔξωθεν, ταμὰ δὲ σκόπει.
 Οὕτω φρονοῦντι δεινὸς ἐμπίπτει κλόνος.
 Ὁ γὰρ πατήρ με, καί περ ἀκριβέστατα
 Γνώμην γινώσκων τὴν ἐμὴν, οὐκ οἶδ' ὅθεν.
 340 Ἰσως δὲ φίλτρῳ πατρικῷ κινούμενος,
 (Δεινὸν δὲ φίλτρον ἐστὶ σύν γ' ἐξουσία,)
 Ὡς ἂν κατάσχοι ταῖς πέδαις τοῦ Πνεύματος,
 Ὡν τ' εἶχε τιμήσειε τοῖς ἀμείνοσι,
 Κάμπτει βιαίως εἰς θρόνον τοὺς δευτέρους.
 345 Οὕτω μὲν οὖν ἤλγησα τῇ τυραννίδι,
 (Οὕτω γὰρ ἄλλως τοῦτο καλεῖν ἰσχύω,
 Καί μοι τὸ θεῖον Πνεῦμα συγγινωσκέτω
 Οὕτως ἔχοντι,) ὥς πάντων ἀθρόως,
 Φίλων, φυσάντων, πατρίδος, γένους λυθεῖς,
 350 Ὡς οἱ μύωπι τῶν βοῶν πεπληγότες,
 Εἰς Πόντον ἤλθον, τῆς ἀνίας φάρμακον
 Θήσων ἐμαυτῷ τῶν φίλων τὸν ἔνθεον.
 Ἐκεῖ γὰρ ἤσκει τὴν Θεοῦ συνουσίαν
 Νέφει καλυφθεῖς, ὡς σοφῶν τις τῶν πάλαι.
 355 Βασίλειος οὗτος ἦν, ὁ νῦν μετ' ἀγγέλων.
 Τούτῳ τὸ λυποῦν ἐξεμάλθασσον φρενός.
 Ἐπεὶ δ' ὁ μὲν γῆρα τε κάμνων καὶ πόθῳ
 Ἐδεῖτο πολλὰ παιδὸς ὁ χρηστὸς πατήρ,
 Τιμὴν παρασχεῖν ταῖς τελευταίαις πνοαῖς,
 360 Ἐμοὶ δ' ἔπεσεν ὁ χρόνος τὴν συμφορὰν,
 Ὡς μήποτ' ἐχρῆν, αὐθις ἐς βυθὸν τρέχω,
 Δείσας σεναγμὸν πατρικῶν κινημάτων,
 Μή μοι τὸ φίλτρον εἰς κατάραν ἐκπέσῃ.
 Τοιοῦτόν ἐστιν ἀπλότης ὠργισμένη.
 365 Μικρὸν μέσον τι, καὶ πάλιν τρικυμία,
 Οὐκ ἐστὶν εἰπεῖν ὅσον ἀγριωτέρα.

346. Τοῦτο καλεῖν. Itā Vat. Edit. τοῦτ' ὀνομάζειν : sed malè, quia metrum deficit. — Sic Benedictini, qui mendum alio mendo correxisse videntur, cum prior verbi

καλεῖν syllaba brevis sit : nisi fortè tres syllabas in hoc verbo admiserint dividendo ultimam diphthongam. Fortè melius servaretur lectio Editorum, cum anapæstum iam-

METRICA VERSIO.

Plebem gubernant : attamen monachos magis
 Exosculabar, pluribus mixtus licèt.
 Nam vita monachum, non locus solus, facit.
 Augusta quædam res erat sacer mihi
 Thronus, remoto sed procul, Phœbi ut jubar
 Luminibus ægris. Omnia putabam prius
 Fore, quàm tot ævi sumerem hunc in fluctibus.
 Magni loquare nil levis, cum sis homo.
 Semper superbos improbus livor premit.
 Exempla longè ne petas : me conspice.

Sic sentientem turbo me sævus rapit.
 Nam genitor, etsi mens ei notissima
 Mea esset, undè motus haud equidem scio,
 Amor paternus forsàn hunc induxerat
 (Amor at, potestas cui comes, vim maximam
 Habet,) ut catenis Spiritûs me adstringeret,
 Darètque honores, quos habebat maximos,
 Per vim secundis collocat me in sedibus.
 Quæ mihi tyrannis tam gravis menti fuit,
 (Hanc rem vocare non enim possum secus :

- Sed major me tenebat vitæ monasticæ amor,
 Quamvis viderer inter multos versari;
 Morum enim esse monasticam vitam, non corporum.
- 330 Thronus autem episcopalis erat mihi venerabilis
 Procul, velut solis lux oculis
 Infirmioribus. Quidvis potiùs speravi
 In variis vitæ vicissitudinibus, quàm id me accepturum.
 Nihil magni asseras temerè, cùm homo sis.
- 335 Ea semper deprimit invidia, quæ altè assurgunt.
 Ne aliundè exempla sumas, sed mea spectes.
 Ità sentienti gravis incidit tempestas.
 Meus pater, quamvis accuratissimè
 Sententiam meam nosceret, nescio undè,
- 340 At fortè, paterno amore permotus,
 (Magnam enim habet vim amor cum potestate conjunctus,)
 Ut me constringeret vinculis Spiritûs,
 Et quod habebat præstantius, eo me decoraret,
 Incurvat violenter, ut secundas sedes teneam.
- 345 Tantus ergò dolor mihi inustus tyrannide,
 (Nondùm enim alio nomine hoc appellare possum,
 Mihique Spiritus divinus ignoscat
 Sic affecto,) ut omnibus subitò
 Amicis, parentibus, patriâ, cognatis solutus,
- 350 Velut boves asili spiculo puncti,
 In Pontum venerim, mœroris remedium
 Conciliaturus mihi, amicum Deo plenum.
 Illic enim exercebat contubernium cum Deo,
 Nube coopertus, ut antiquus ille sapiens :
- 355 Basilius is erat, qui nunc cum angelis est.
 Per hunc molestiam animi deliniebam.
 Sed cùm senio laborans et desiderio mei,
 Multâ cum prece rogaret filium optimus parens,
 Ut honorem exhiberem extremis halitibus,
- 360 Cùmque mihi tempus calamitatem coqueret,
 Quod quidem nunquàm oportuisset, rursùs in profundum curro,
 Veritus gemitum paternæ commotionis,
 Ne mihi amor in maledictionem excideret;
 Ejusmodi est simplicitas irâ percita.
- 365 Paulùm effluxit temporis, et rursùm tempestas,
 Quæ quantò acerbior fuerit, non facile dictu est.

Vita monas-
 tica, morum est,
 non corporum.

Invidia depri-
 mit ea quæ altè
 assurgunt.

Magnam vim
 habet amor, cui
 potestas inest.

Presbyter crea-
 tur Gregorius.

In Pontum
 fugit.

Veretur, ne
 patris amor in
 maledictionem
 excideret.

bis non prorsus repugnare etiam in sedibus legitimis no-
 taverint Scal. et Arnal. p. 176, ut videre est apud Morell.
 Thesaur. pag. 9, Sect. 4, Not. v. Fortè melius τοῦτό γε κα-
 λῆν. (Not. nov. Edit.)

354. Σοφῶν τις τῶν πάλαι. *Moses.*

362. Κινημάτων. Edit. ad marg. *μηνιμάτων*, *indigna-*
tionis.

METRICA VERSIO.

Ignoscat autem sancta Mens, quæso, id mihi,)
 Ut mox sodales, mox parentes et meos,
 Mox et propinquos deserens, patrium et larem,
 Ut sævo asili spiculo puncti boves,
 In Pontum abirem, pellerem ut curas graves,
 Luctusque, amici melleo amplexu fruens :
 Degebat illic maximo qui cum Deo,
 Moses ut olim, nube sub densâ latens.
 Erat hic Basilius, qui modò inter angelos
 Vivit : levabat tædium hic mentis meæ.

Tom. II.

At cùm senectâ quassus, et cupidine
 Nostrî, rogaret me parens obnoxius,
 Ut me propinqui jam neci miseresceret,
 Ac coctus esset jam meus tandem dolor,
 Quod contigisse haud debuit, rursùm in mare
 Feror, parentis anxios gemitus timens,
 Amoris in me ne loco diras preces
 Conciperet, ut fit, cùm furit benignitas
 Contempta. Paulò post caput rursùs nova
 Procella multò sævior nostrum petit.

Y 7

- Οὐδὲν δὲ χεῖρον πάντα γνωρίσαι φίλοις.
 Ἀρχὴν τιν' ἔπραττ' οὐμός ἀδελφός κοσμικὴν·
 Ἀδελφός οὐμός! ὦ κάκισθ', ὅσον σθένεις!
- 370 Ἢ δ' ἦν ταμείων πίσις. Ἐν δ' ἀρχῇ μέσῃ
 Θνήσκει, κυνῶν δὲ πλῆθος ἐξανίσταται
 Τοῖς τοῦ θανόντος χρήμασι καὶ λειψάνοις.
 Πάντ' ἐσπάρασσον οἰκέται, ξένοι, φίλοι.
 Τίς γὰρ πεσοῦσης οὐ ξυλεύεται δρυός;
- 375 Ἐγὼ δ' ὅσον μὲν ἦκεν εἰς ἐμὸν λόγον,
 Οὐποτ' ἂν ἔδαισα πραγμάτων ἐπιδρομάς·
 Πτηνὸν γὰρ εἰμι ῥαδίως μετάρσιον.
 Ὅμως δ' ἀνάγκη πάντα τῷ καλῷ πατρὶ
 Συνδιαφέρειν, καὶ χρηστὰ καὶ τάναντία,
- 380 Κοινωνὸν ὄντα πραγμάτων, οὐ χρημάτων.
 Ὡς δ' οἱ βάσιν τοπρῶτον ἐμπεπηγότες,
 Ἄπαξ ὀλισθήσαντες, εἰς κρημνοῦ βάθος
 Πίπτουσιν, οὐκέτ' ὄντες αὐτῶν ἐγκρατεῖς,
 Οὕτως ἔμοιγε τῶν κακῶν γεγευμένῳ,
- 385 Ἄλλοις ἐπ' ἄλλο θεινὸν ἐξηγείρετο.
 Ἦκέν ποθ' ἡμῖν, (τᾶν μέσῳ σιγήσομαι,
 Τοῦ μὴ δοκεῖν βλάσφημον ἐκφέρειν λόγον
 Κατ' ἀνδρὸς, ὃν νῦν εὐλόγων ἐπαυσάμην.)
 Ἄλλ' ἦκεν ἡμῖν τῶν φίλων ὁ φίλτατος
- 390 Βασίλειος, (οἷ μοι τῶν λόγων! ἐρῶ δ' ὅμως·)
 Ἄλλος πατήρ μοι φορτικώτερος πολὺ.
 Τὸν μὲν γὰρ ἐχρῆν καὶ τυραννοῦντα ζῆγειν·
 Τὸν δ' οὐκ ἀνάγκη, τῆς ἐταιρίας χάριν
 Βλάβην φερούσης, οὐκ ἀπαλλαγὴν κακῶν.
- 395 Οὐκ οἶδ' ἐμαυτοῦ τὰς ἀμαρτίας πλεόν,
 Αἱ πολλὰ δὴ με πολλάκις δεδήχασιν,
 Μέμφομ', ὑπερζέοντος ὡς αἰεὶ νέου
 Τοῦ συμπεσόντος, ἢ σὲ τῆς ἐπάρσεως,
 Ἀνδρῶν ἄρις, ἣν δέδωκεν ὁ θρόνος.
- 400 Ὡς τῶν γε λοιπῶν εἶνεχ', ἡλίκων λόγων,
 Τάχ' οὐδ' ἂν αὐτὸς ἡξίους ὑπερζυγεῖν·
 Οὐκ οὖν τοπρόσθεν, ὦ φέρις', οὐδ' ἡξίους·
 Εἰ δ' ἡξίους, τυχόν σε τῶν εὖ εἰδότεων
 Ἀμφω, κατέσχευ ἂν τις εὐγνώμων κριτής.

374. Τί γὰρ πεσοῦσης. Ità sup. Carm. 1, de Rebus suis, v. 18, etc.

386. Τᾶν μέσῳ. De Basilio, postquàm episcopus creatus est, loquitur.

388. Ὅν νῦν εὐλόγων ἐπαυσάμην. Hæc verba innuunt Carmen istud statim post funebrem Basilii orationem conditum fuisse.

390. Βασίλειος. Ità Vat. Edit. Βασιλείως.

METRICA VERSIO.

Hanc quin amicis indicem, nihil vetat.
 Munus gerebat publicum quoddam meus
 Germanus. O quæ vis tua, est nequissime!
 Quæstorem agebat: inque medio munere
 Excedit ævo. Tum canum vis maxima
 In mortui nummos rabida, et censum ruit.
 Lacerant amici cuncta, servi, extranei.
 Quis enim cadente ligna non quercu rapit?
 Quantum attinebat ad meas res scilicet,
 Negotiorum non timebam sarcinas.

Volucris enim sum facilè in altum provolans.
 Sed me decebat patre cum dulci meo
 Tàm læta ferre, quàm vices rerum asperas,
 Atque esse socium, non opum, at molestiæ.
 Sed, ut gradum qui fixerit primò, semel
 Labante gressu, fertur in præceps statim,
 Nec se tenere jam potest: hunc in modum,
 Gustare dura contigit postquàm mihi,
 Orti subindè sunt novi casus mihi.
 Accessit ad nos, (media nam silentio

- Sed nihil nocebit omnia amicis enarrare.
 Munus quoddam exercebat frater meus sæculare,
 Frater meus! O nequissime, quàm potens es!
 370 Erat autem thesaurorum custos. Medio autem in munere
 Moritur, canúmque multitudo assilit
 In defuncti pecuniam, et quicquid reliquerat.
 Omnia dilacerant famuli, extranei, amici.
 Quis enim, collapsà quercu, non sibi ligna comparat?
 375 Ego autem, quantùm ad me attinet,
 Nunquàm timuissem negotiorum incursiones:
 Avis enim sum facilè avolans.
 Sed tamen necesse erat omnia cum præclaro patre
 Sustinere, et prospera et adversa,
 380 Participémque negotiorum, non pecuniæ.
 Quemadmodùm autem, qui statim fixerunt gradum,
 Semel labantes, in præcipitii fundum
 Incidunt, suì jam non compotes,
 Sic mihi, postquàm mala degustavi,
 385 Aliæ ex aliis molestiæ exortæ sunt.
 Venit quondàm nobis, (media prætermitto,
 Ne videar crimen inferre
 Viro, quem modò laudibus extuli,)
 Sed venit nobis omnium amicissimus,
 390 Basilius, (ò quid dicturus sum? dicam tamen;)
 Alius mihi pater longè durior.
 Illum enim ferre oportebat, etiamsi tyrannidem exerceret:
 Istius autem ferendi necessitatem non imponebat
 Amicitia damnum ferens, non liberans à malis.
 395 Nescio an mea potiùs peccata,
 Quæ multùm me ac sæpè momorderunt,
 Incusem, (effervescit semper ut recens
 Id quod accidit;) an tuam elationem,
 Virorum optime, quam tibi afflavit thronus.
 400 Nam cæteris in rebus, in æqualibus studiis,
 Forsan ne ipse quidem te existimasses præcellere:
 Ac profectò antea, ò præstantissime, non existimabas;
 Aut si existimasses, fortassè ex his qui probè noverant
 Ambos, te repressisset æquus aliquis judex.

Caesarius fra-
ter moritur.

Gregorius avis
facilè avolans.

Gregorius de
Basilio queritur.

397. Ὡς αἰεί. Ità Coisl. Edit. malè ὥσαι. Conceptum ex Sasimensi episcopatu dolorem significat Gregorius: cujus doloris cicatricem nulla temporis longinquitas obduxit: imò semper tanquàm recens in ipsius pectore fervebat.

400. Ἡλίκων λόγων. His verbis significat studia litterarum, quibus communem cum Basilio operam navaverat. Sic infra Sect. 2, Carm. 1, *ad Hellenium*, vers. 297, rogat eum ut patriam revereatur et ἡλικά μῦθον, *æqualem doctrinam*.

METRICA VERSIO.

Premam, virum ne criminari existimer,
 Quem laude summâ proximè in cælum tuli,)
 Accessit, inquam, maximè carus mihi
 Basilius, (ò quid narro? sed dicam tamen;)
 Alius parente durior multò pater.
 Ferendus ille namque erat, dùm cogeret,
 Non hic, sodali dùm suo damnum invehit,
 Calamitatum non levamen tristium.
 Meisne noxis imputare hoc debeam,

Punxère pectus quæ meum jam sæpius,
 Ignoro, (vulnus semper hoc quippè, ut recens,
 Fervescit,) an te, summe vir, potiùs notem,
 Tuùmque fastum, quem tibi invexit thronus.
 Nam, sede demptâ, cuncta si spectes, mihi
 Nec fortè velles ipse te præponere,
 Ut nec volebas antehac, vir optime;
 Idque ambientem, credo, judex quispiam,
 Qui nòsset ambos, te tamen compesceret.

- 405 Τί οὖν πέπονθας; πῶς τοσοῦτον ἀθρόως
Ἐρρίψας ἡμᾶς; ὡς ὅλοιτ' ἐκ τοῦ βίου
Νόμος φιλίας οὕτω σεβούσης τοὺς φίλους
Λέοντες ἡμεν ἐχθῆς, ἀλλὰ σήμερον
Πίθηξ ἔγωγε · σοὶ δὲ μικρὸν καὶ λέων.
- 410 Εἰ τοί γε πάντας (φθέγγεομ' ὑψηλὸν λόγον)
Οὕτως ἐώρας τοὺς φίλους, οὐ χρῆν γ' ἐμέ,
Ὄν καὶ φίλων ἔμπροσθεν ἦγες ἦν ὅτε,
Πρὶν ἢ ὑπερνεφῶν τὰ πάντ' ἔχειν κάτω.
Τί, θυμέ, βράζεις; εἶργε τὸν πῶλον βία.
- 415 Πρὸς νύσσαν αὖθις οἱ λόγοι. Ἐκείνος ἦν
Ψεύτης ἔμοι γε, τᾶλλα δ' ἀψευδέστατος,
Ὃς μου λέγοντος ταῦτ' ἀκούσας πολλάκις,
Ὡς νῦν μὲν οἷσ' ἅπαντα, καὶ χεῖρω πέση,
Εἰ δ' ἐκλίποιεν οἱ τεκόντες τὸν βίον,
- 420 Κἄμοι τὰ πράγματ' ἐκλιπεῖν ἅπας λόγος,
Ὡς ἂν τι κερθάναιμι τῆς ἀνεξίου
Ζωῆς, πολίτης ῥᾶσ' ἅ γ' ὦν παντὸς τόπου.
Ταῦτ' οὖν ἀκούων, καὶ συναινῶν τῷ λόγῳ,
Ὅμως βιάζετ' εἰς ἐπισκοπῆς θρόνον
- 425 Αὐτὸς, πατήρ τε, δῖς με τοῦτο πτερνίσας.
Μή πω ταραχθῆς, πρὶν ἂν ἐκμάθῃς τὸ πᾶν.
Εἰ πλεῖστον ἐσκέψαντο δυσμενεῖς χρόνον,
Ὅπως ἀτιμάσαιεν, οὐκ ἄλλον τινά
Εὐρεῖν ἂν αὐτοὺς οἶομ' ἢ τὸν νῦν τρόπον.
- 430 Ποθεῖς ἀκοῦσαι; πάντες ἂν ἐροῦσί σοι,
Ὅσοις τὸ πρᾶγμ' ἔδοξε τῶν οὐκ αἰσίων.
Ἐγὼ μὲν οἶον ἐμπάρεσχον τῷ φίλῳ
Ἐμαυτὸν, οἶδε Πόντος, οἶδε καὶ πόλις
Καισαρέων, καὶ πάντες οἱ κοινοὶ φίλοι.
- 435 Μικροπρεπεῖς γὰρ ταῦτ' ὀνειδίζειν ἐμέ.
Τὸν μὲν γὰρ εὖ παθόντα μεμνησθαι πρέπει
Ὡν εὖ πέπονθε, τὸν δράσαντα δ' οὐδαμῶς ·
Ὁ δ' οἷος ἡμῖν, πειθέτω τὰ πράγματα.
Σταθμός τίς ἐστιν ἐν μέσῃ λεωφόρῳ
- 440 Τῆς Καπαδοκῶν, ὅς σχίζειτ' εἰς τρισσὴν ὁδόν,
Ἀνδρὸς, ἄχλους, οὐδ' ὅλως ἐλεύθερος,
Δεινῶς ἀπευκτὸν καὶ ξενὸν κομυῶθριον.
Κόνις τὰ πάντα, καὶ ψόφοι, καὶ ἄρματα,
Θρῆνοι, ξεναγμοὶ, πράκτορες, σρέβλαι, πέδαι,

409. Σοὶ δέ. Itā Coisl. Malè Edit. σὺ δέ.

413. Πρὶν ἢ. Itā legimus. Edit. malè ἤ.

414. Τί, θυμέ. Itā Coisl. Edit. malè θυμέ, τί.

429. Ἡ τὸν. Itā habet Coislianus Codex. Malè autem Edit. εἰ τόν.

431. Αἰσίων. Vat. ὁσίων, sanctam.

METRICA VERSIO.

Contemtionis ergò quæ tanta fuit
Repentè causa? Caritas hæc funditùs
Pereat, amicos intimos quæ sic colit.
Hæc leones nos eramus : simius
At ipse nunc sum, tu ferè ast contrà leo.
Sublime quiddam proferam : reliquos licet
Sic tu sodales cernerēs, non me tamen
Decebat, olim cæteris carum magis,
Antè extulisset editus quàm te thronus.
Quid, anime, ferves? fac equum vi reprimas.

At sermo tendat rursus ad metam. Fuit
In me ipse mendax : cætera at verissimus.
Qui sæpè vocem hanc ore de nostro legens,
Animo ferenda cuncta nunc æquo mihi,
At si parentes clauderent vitæ dies,
Negotiorum linquerem ut molem, fore,
Quo ferre fructum quempiam vitæ foco
Possem carentis, civis in quovis loco :
Hæc cum audiisset sæpius, dicta et mea
Probare, ipse me tamen vi præsulem

- 405 Quid igitur passus es? quomodò tantoperè nos subitò
 Projecisti? utinam pereat ex vità
 Lex amicitiae sic amicos honorantis.
 Heri leones eramus, sed hodiè
 Simius ego; tibi verò parva res est etiam leo.
- 410 Quòd si omnes (magnâ eloquar voce)
 Sic amicos spectares, exceptum me oportuit,
 Quem amicis omnibus aliquandò anteponebas,
 Antequàm in altum sublatus omnia infrà te haberes.
 Anima, quid effervescis? Equum vi comprime.
- 415 Sed rursùs ad metam oratio. Erat ille
 Mihi mendax: cætera autem à mendacio alienissimus,
 Qui cùm sæpè dicentem me audisset,
 Omnia quidem nunc mihi tolerabilia esse, etiamsi pejora accidant,
 Sed si vitam parentes relinquant,
- 420 Certissimum mihi esse negotia relinquere,
 Ut fructum aliquem percipiam ex vità
 Foco carente, non invitus cujuslibet loci civis;
 Hæc cùm audiret, et iudicio suo comprobaret,
 Vim tamen infert ad episcopatûs sedem
- 425 Ipse et pater, qui in hoc me iterum supplantavit.
 Non priùs turberis quàm audieris omnia.
 Si perdiù deliberassent inimici,
 Quomodò me dedecorarent, non aliam puto
 Quàm istam, illos inventuros viam.
- 430 Vis audire? Narrabunt tibi omnes
 Quicumque rem minimè congruam judicaverunt.
 Equidem qualem præbuerim amico
 Me ipsum, novit Pontus, novit et civitas
 Cæsariensium, et omnes amici communes.
- 435 Sed hæc exprobrare indecorum foret.
 Nam qui beneficia accepit, eum memorem esse decet
 Eorum quæ illi benefacta sunt, minimè verò eum qui fecit.
 Ille verò qualis in me fuerit, res ipsæ persuadeant.
 Statio quædam est in medio pervulgatæ viæ
- 440 In terrâ Cappadocum, quæ scinditur in triplicem viam,
 Sine aquâ, sine virore, nihil habens liberale,
 Horridus valdè et angustus pagus.
 Omnia hîc pulvis et strepitus, et currus,
 Lamenta, ejulatus, exactores, tormenta, compedes,

Animam suam
 effervescientem
 comprimit Gre-
 gorius.

Qui beneficia
 accepit, memor
 esse debet, non
 is qui ea contu-
 lit.

Sasimorum
 descriptio.

439. Σασιμός. In Sasimorum oppido, ad publicos
 usus disposita erant vehicula.

443. Καὶ ἄρματα. Ità Vat. Minus benè Edit. σὺν ἄρμασι,
 cum curribus.

METRICA VERSIO.

Facit, atque fallens rursùs hîc natum pater.
 Quod restat audi, nec tumultus excita.
 Si cogitassent perdiù inimici mei,
 Quânam arte parere dedecus possent mihi,
 Hunc unum opinor hos reperturos modum.
 Audire gestis? Dicet hoc quivis tibi
 Ex his, quibus res est parùm visa hæc decens.
 Ut me ergà amicum gesserim omni tempore,
 Et Pontus, et urbs Cæsaris novit probè,
 Et qui utriusque sese amicos prædicant.

Tom. II.

Hæc exprobrare non enim nos hæc decet.
 Benefacta namque, quisquis accepit, libens
 Meminisse debet, qui dedit non ast item.
 At qualis in nos ille, res ipsa indicet.
 In regiæ medio viæ est vicus situs,
 Qui scindit in tres se vias, lymphis carens,
 Exsors viroris, libero indignus viro,
 Arctumque prorsus oppidum, triste et nimis.
 Hîc cuncta strepitus, pulvis hîc cum curribus,
 Lamenta, fletus, carnifex, et compedes,

Z 7

- 445 Λαὸς δ' ὅσοι ξένοι τε καὶ πλανώμενοι.
 Αὕτη Σασίμων τῶν ἐμῶν ἐκκλησία.
 Τούτοις μ' ὁ πεντήκοντα χωρεπισκόποις
 Στενούμενος δέδωκε· τῆς εὐψυχίας!
 Καὶ ταῦτ', ἴν', ἀρπάζοντος ἄλλου πρὸς βίαν,
 450 Περικρατήσῃ τὴν καθέδραν καίνισας.
 Ἡμεῖς γὰρ αὐτῷ τῶν ἀρηίων φίλων
 Τὰ πρῶτα· καὶ γὰρ ἤμεν ἄλκιμοί ποτε,
 Καὶ δεινὸν οὐδὲν τραύματ' ἠύλογημένα.
 Πρὸς τοῖς γὰρ ἄλλοις οἷς ἀπηριθμησάμεν,
 455 Οὐδ' ἦν ἀναιμωτὶ γε τοῦ θρόνου κρατεῖν·
 Μεταίχμιον γὰρ ἀντεπισκόπων δύο
 Τοῦτ' ἦν, συνεβρώγει τε δεινὸς τις μόθος,
 Οὗ δημιουργὸς ἡ τομὴ τῆς πατρίδος,
 Δύω πόλεις τάξασα μικρῶν μητέρας.
 460 Ψυχαὶ πρόφασις, τό δ' ἔστιν ἡ φιλαρχία·
 Ὀκνῶ γὰρ εἰπεῖν, οἱ πόροι τε καὶ φόροι,
 Ἐξ ὧν θονεῖται πᾶς ὁ κόσμος ἀθλίως.
 Τί οὖν με ποιεῖν, πρὸς Θεοῦ, δίκαιον ἦν;
 Στέργειν; δέχεσθαι τῶν κακῶν τάς ἐμβολάς;
 465 Βάλλεσθ' ἁωρί; συμπνίγεσθαι βορβόρῳ;
 Μηδ' ἐνθα θεῖην εὐπορεῖν γῆρας τόδε,
 Αἰ βιαίως ἐκ σκέπης ὠθούμενον;
 Μηδ' ἄρτον ἔξω τῷ ξένῳ διακλάσαι,
 Πένης πένητα λαὸν εὐθύνειν λαχῶν,
 470 Ὡν μὲν κατορθώσαιμι μηδὲ ἐν βλέπων,
 Ὡν δ' αἱ πόλεις ἔχουσιν εὐπορῶν κακῶν,
 Τρυγῶν ἀκάνθας, οὐκ ἀπανθίζων ῥόδα,
 Τὰ δεινὰ γυμνά τῶν καλῶν καρπούμενος;
 Ἄλλην ἀπαίτει μ', ἣν θελῆς, εὐψυχίαν,
 475 Τὴν δὲ πρότεινε τοῖς ἐμοῦ σοφωτέροις.
 Τοιαῦτ' Ἀθῆναι, καὶ πόνοι κοινοὶ λόγων,
 Ὁμόσεγός τε καὶ συνέσιος βίος,
 Νοῦς εἷς ἐν ἀμφοῖν, οὐ δύω, θαῦμα Ἑλλάδος,
 Καὶ δεξιαί, κόσμον μὲν ὡς πόρρω βαλεῖν,
 480 Αὐτοὺς δὲ κοινὸν τῷ Θεῷ ζῆσαι βίον,
 Λόγους τε δοῦναι τῷ μόνῳ σοφῷ Λόγῳ.
 Διεσκέδασαι πάντα, ἔρρίπται χαμαί,

447. Χωρεπισκόποις. Rurales decanos intelligit, inter quos divisa erat amplissima Basilii diocesis.

448. Στενούμενος. Itā Edit. et Benedictini in versione. Fortè meliùs σθενούμενος, *prævalens, roboratus*. (Not. nov. Edit.) — Ibid. τῆς εὐψυχίας. Vat. τῆς εὐτυχίας, ὁ *prosperitatem*!

449. Ἴν' ἀρπάζοντος ἄλλου. Significat Gregorius se à

Basilio creatum Episcopum, ut vile oppidulum istud tueretur adversus Anthymum qui vi illud arripere conabatur. Vide suprā Epist. XLVIII et seq. pag. 42, et seq.

453. Καὶ δεινόν. Alludit ad lapides quibus impetitus fuit Constantinopoli.

458. Τομὴ τῆς πατρίδος. Nimirum Cappadociæ in duas provincias divisio. Urbes duæ præfectæ minoribus erant,

METRICA VERSIO.

Tormenta : cives hospites hīc, et vagi.
 Erat hæc meorum Sasimorum ecclesia.
 His, liberalis scilicet vir, me dedit,
 Denos haberet quinquies cum antistites
 Sub se : et quidem, vi vindicante ut altero,
 Victor inaneret, erigens sedem hanc novè.
 Nam nos amicos martios quondam sibi
 Putabat, (ut et strenuus quondam fui :)
 Benedicta non est conquerendum ad vulnera.

At præter alia, dicta nunc quæ sunt mihi,
 Thronum haud licebat consequi sine sanguine.
 Namque æmulorum præsulum confinium
 Erat hoc duorum : pugnæque haud certè levis,
 Sectura patriæ quam meæ secum attulit,
 Urbes minorum dum duas matres facit.
 Prætexebatur mentium salus : tamen
 Erat ambitio, ne dicam opes et copias,
 Quibus agitur mundus hic tristem in modum.

- 445 Populus verò, quotquot peregrini et errones.
 Hæc erat Sasimorum meorum ecclesia.
 His me dedit, qui quinquaginta chorepiscopos habens
 Non satis locuples erat : ô munificentiam !
 Atque idcirco etiam, ut, per vim rapiente altero,
 450 Victor esset, novam cathedram instituens.
 Ego enim inter bellicosos illius amicos
 Primas obtinebam : strenuus enim aliquandò fui,
 Nec molesti quicquam habent benedicta vulnera.
 Nam præter incommoda à me enarrata,
 455 Nec poterat quidem sine sanguine sedes teneri ;
 Erat enim confinium duorum inter se certantium
 Episcoporum, ac grave quoddam exarserat bellum,
 Cujus causa sectio patriæ,
 Duas urbes parvarum matres instituens.
 460 Animæ prætextus erant, sed reverà dominationis amor :
 Vereor enim dicere, reditus et tributa,
 Quibus miserè totus agitur mundus.
 Quid igitur, per Deum, facere me æquum fuit ?
 Contentum esse ? malorum excipere incursus ?
 465 Ense feriri, suffocari luto ?
 Nec habere ubi hoc senium collocem,
 Dùm semper è tecto per vim exturbor ?
 Nec panem habiturus, quem hospiti frangam,
 Pauper pauperem populum regendum sortitus,
 470 Nihil prorsus videns, quod præclarè possim exequi :
 Malis abundans, quæ in urbibus occurrunt :
 Vindemians spinas, non rosas legens,
 Mala bonorum expertia carpens ?
 Aliam à me exposce, si voles, magnanimitatem,
 475 Atque hanc propone his qui me sapientiores sunt.
 Talia Athenæ pepererunt, et communes litterarum labores,
 Ejusdémque tecti et mensæ consors vita,
 Mens una, non duæ in ambobus, res mira visa Græciæ,
 Datæque dextræ, mundum ut procul rejiceremus,
 480 Deoque simul viveremus
 Ac litteras dicaremus soli sapienti Verbo.
 Dissipata sunt omnia, humi projecta sunt,

Pecuniæ amo-
 re totus agitur
 mundus.

Cæsarea et Thyana. Huic Anthymus, illi Basilius præerat.

460. Ψυχάι. Comb. legit in Cod. Reg. ψυχρά, frigida occasio, atque prætextus, provinciæ illa sæculari jure dis-
 sectio, quæ nihil necesse convelli ecclesiarum jura.

465. Βάλλεσθ' ὠρί. Combef. vertit *intempestivè*, *malè*
quæsitâ occasione, peti telis.

472. Ἀκανθίζων. Ità Reg. unus et Coisl. Edit. malè
 ἀκανθίζων, spinosas reddens : quibus verbis significat Gre-
 gorius mala tantum nullis permixta bonis sibi expec-
 tanda Sasimis.

479. Δεξιαί. Reg. unus sup. lin. ὑποσχέσεις *promissiones.*

METRICA VERSIO.

Quid facere, quæso per Deum, par hic erat ?
 Retinere sedem ? Tàm graves ferre impetus ?
 Telis feriri ? Sordido immergi luto ?
 Cùm nec ubi senium ponerem locus foret,
 Tectis subindè sed meis extruderer :
 Nec panem haberem, quem ministrarem hospiti,
 Ut rector ipse pauperis pauper gregis ;
 Nec, quid labore consequi possem meo,
 Viderem, abundans urbicis tamen malis,
 Meténsque sentes, non rosas dulces legens,

Et nuda cunctis commodis carpens mala ?
 Exposce, si vis, roboris genus alterum
 A me : offer istud præditis sapientiâ
 Majore. Athenæ talia, et communia
 Studia, domúsque, mensâque ac tantum unica
 Mens in duobus, quæ stupebat Græcia,
 Datæque dextræ de relinquendo fugâ
 Mundo, ut superno viveremus Numini,
 Verbo dicantes quas opes facundia
 Nobis parâsset. Lapsa sunt hæc omnia,

- Αὔραι φέρουσι τὰς παλαιὰς ἐλπίδας.
 Ποῦ τις πλανηθῇ; ὃῃρες, οὐ δέξεσθέ με;
 485 Παρ' οἷς τὸ πιεῖν πλεῖον, ὥς γ' ἐμοὶ δοκεῖ.
 Ἔσχον μὲν οὕτω ταῦτα, συντόμως φράσαι.
 Ἐπεὶ δ' ἐκάμφθην, οὐ φρόνημ', ἀλλ' αὐχένα,
 Τί φῶ; πόθεν δὲ τὴν ἐμὴν ὠδινά σοι
 Πᾶσαν παρασχέσαιμι; κέντρα μοι πάλιν.
 490 Πάλιν φυγὰς τις καὶ δρομαῖος εἰς ὄρος,
 Κλέπτων φίλην διαίταν, ἐντρύφημ' ἐμόν.
 Τί μοι τὸ κέρθος; οὐ γὰρ εὐτονος φυγὰς
 Ἦν, ὥς ἔοικε. Πάντα δ' εἰδῶς καρτερεῖν,
 Ἐν τοῦτ' ἀγεννῆς, πατὴρ οὐ φέρω χόλον.
 495 Πρῶτον μὲν οὖν ἀγῶνα ποιεῖται πατήρ,
 Ἐνιδρῦσαι με Σασίμοις· ὥς δ' ἡσθένει,
 Ὁ δεύτερος πλοῦς, ἀλλὰ μὴ κάτω μένειν,
 Αὐτῷ δὲ συμπονοῦντα, (καὶ γὰρ ἦν βαρὺς
 Ταῖς σαρξίν ἤδη,) συναλαφρίζειν τοὺς πόνους,
 500 Χεῖρας προτείνων, τῇσδε τῆς γενειάδος
 Ἀπτόμενος, οἷσις πρὸς με χρώμενος λόγοις;
 Πατήρ σε λίσσεθ', υἱέων ᾧ φίλτατε,
 Πατήρ ὁ πρέσβυς τὸν νέον, τὸν οἰκέτην
 Ὁ δεσπότης φύσει τε καὶ διπλῶ νόμῳ.
 505 Οὐ χρυσὸν αἰτῶ σ', οὐ λίθους, οὐδ' ἄργυρον,
 Οὐ γῆς ἀρούρας, τέκνον, οὐδ' ὅσα τρυφῆς.
 Ζητῶ σ' Ἀρών καὶ Σαμουήλ πλησίον
 Θεῖναι, Θεῷ τε τίμιον παρασάτην.
 Ὁ δοὺς ἔχει σε· τέκνον, μὴ μ' ἀτιμάσῃς,
 510 Ὡς ἤλω γε τοῦ μόνου τύχης πατρός.
 Καλὸν τὸ αἶτημ', εἰ δὲ μὴ, γε πατρικόν.
 Οὔπω τοσοῦτον ἐκμεμέτρηκας βίον,
 Ὅσος διῆλθε θυσιῶν ἐμοὶ χρόνος.
 Δὸς τὴν χάριν, δός· ἡ τάφῳ μ' ἄλλος δότω.
 515 Ταύτην ὀρίζω τῆς ἀπειθείας δίκην.
 Δὸς τὰς βραχείας ἡμέρας τῷ λειψάνῳ.
 Τὰ δ' εἰσέπειτα σοὶ φίλως βουλευτέα.
 Ἐπεὶ δ' ἤκουσα ταῦτα, καὶ ψυχὴ βάρους
 Μικρὸν διέσχεν, ὥσπερ ἥλιος νέφους,
 520 Τί γίγνεται; ποῖ τὰμὰ κατασφραβεῖ πάθη;

494. Ἀγεννῆς. Itā Coisl. malè Edit. ἀγεννῆς.

501. Οἷσις. *Proh! qualibus utitur verbis!* Schol. δηλονότι μεγάλους.

510. Τύχης. Coisl. τύχοις, *ut propitius sit tibi solus Pater.*

512. Οὔπω τοσοῦτον. Versus iste, et qui proximè sequitur, difficiles habent explicatus, quos tamen sic possis expedire. Theologus vitæ tranquillæ et solitudinis amore abreptus, sacerdotii labores et sollicitudines refugiebat.

METRICA VERSIO.

Veterésque nostras spes leves auræ ferunt.
 Quò pergat aliquis? An truces ad belluas?
 Major, ut opinor, in quibus lucet fides.
 Sic res habebat ista se, ut dicam brevi,
 Cervix ut autem est flexa, non animus mihi,
 Quid dicam, et omnem quo tibi pacto meum
 Pandam dolorem? Pungor híc rursùs, fugam
 Conscisco rursùs, ac celer montem peto,
 Dulcisque furtim persequor vitæ genus.
 Quid juvit hoc me? Non enim constans eram

Profugus; in aliis rebus at firmus licèt,
 Ignavus híc sum: patris haud iram fero.
 Ac primò tentat Sasimis me figere.
 Quod cùm negarem pertinax, cursum alterum
 Tenet, rogátque, sede ne maneam infimâ,
 Sed collaborem, (namque erat gravis admodum
 Ætate,) pondus et levem promptus suum:
 Manúsque tendit, ac meam barbam simul
 Capessit, ad me vocibúsque his utitur:
 « O care fili, te pater supplex rogat,

Spes antiquas venti auferunt.

Spes antiquas
venti auferunt.

Quò quis fugiat? feræ, non me excipietis?

485 Apud quas plus fidei, ut mihi quidem videtur.

Atque hæc quidem ità se habebant, ut breviter enarrare potui.

Postquàm autem incurvatus sum, non mente, sed cervice,

Quid dicam? aut undè dolorem meum tibi

'Omnem aperiàm? stimuli rursùs mihi.

490 Rursùs fugitivus quidam et cursor in montem,

Rursùs fugit
Gregorius.

Surripiens amicum vitæ genus, delicias meas.

Sed quid sum lucratus? non enim constans fugitivus

Eram, ut apparet. Sed cùm omnia perferre sciam,

In hoc uno ignavus sum: patris iram non fero.

495 Primam quidem hanc dimicationem aggreditur pater,

Ut me Sasimis stabiliat; sed cùm minùs valeret,

Secunda navigatio, ut non infrà maneam,

Sed cum eo laborans, (erat enim jam gravis

Corpore,) labores illius allevem,

500 Manus tendens, atque hanc barbam

Tangens, qualibus me compellat verbis?

« Pater te precatur, filiorum carissime,

» Juvenem pater senex, famulum

» Dominus naturà et lege duplici.

Gregorii pa-
tris ad filium
verba.

505 » Non aurum à te peto, non lapides, non argentum,

» Non arva, fili, nec quicquid ad delicias attinet.

» Quæro Aaroni te et Samuëli proximum

» Ponere, Deoque pretiosum astantem famulum.

» Qui dedit, habet te; fili, ne me dedecore afficias,

510 » Ut propitius sit tibi solus pater;

» Præclara petitio: sin minùs certè paterna.

» Nondùm tantam emensus es vitam,

» Quantùm mihi effluxit sacrificiorum tempus.

» Concede mihi hanc gratiam, concede; aut me alius sepulcro mandet:

515 » Hanc statuo negati obsequii pœnam.

» Da paucos dies reliquiis meis.

» Postea, ut lubebit, tibi consules. »

Postquàm hæc audiivi, ac mens mea molestiæ pondus

Paulatim depulit, ut sol nubem:

520 Quid fit? et quem mea mala exitum habent?

Gregorius verò pater à filio citiùs hos labores recusari objicit, cùm ipse nondùm illos subire detrectet, qui tot annos in iis vitam egerat: adeoque otia immeritò filium quærere, quæ patri potiori jure repetere liceret. Hinc ipsum sic alloquitur: Nondùm tot annos sacerdotii labori-

bus impendisti, quot ego offerendis sacrificiis impendi, ut jam in otia tuta velis recedere. Sic dissolvitur gravissima difficultas circà annum quo natus est Gregorius, nec absurda Bollandistarum opinio admittitur. Vide, Tom. 1, Vitam Sancti Gregorii, pag. lxxxv, n. 19.

METRICA VERSIO.

» Senex vigentem, dominus et famulum suum.
» Natura nam te, et lex duplex subdit mihi.
» Non posco nummos, non lapides fulgidos,
» Agròsve, mollis quicquid et luxus jubet.
» Cupio te Aroni jungere, atque Annà sato,
» Ut præpotenti semper assistas Deo.
» Te, qui dedit, habet; nate, ne spernas patrem.
» Sic solus ille sit tibi facilis pater;
» Honesta posco: sin minùs, pater petit.

Tom. II.

» Nondùm tot anni sunt tui, quot jam in sacris
» Mihi sunt peracti victimis; da quod peto,
» Da, quæso, corpus alter aut inhumet meum.
» Hæc ipse culpam pervicax pœnâ luas.
» Parvum hocce tempus da mihi, cujus breve est
» Quod restat: ac post, ut lubet, tibi consule. »
Hæc cùm audiissem, jamque, sol nubem velut,
Mens depulisset nonnihil pondus grave,
Quid fit? Meorum et quæ malorum clausula?

A 8

- Ἐνουθέτησ' ἑμαυτὸν, ὥς οὐδὲν βλάβος,
 Ἔως καθέδρας, πατὴρς ἐκπλήσαι πόθου.
 Οὐ γὰρ καθέξει τοῦτ', ἔφην, ἄκοντά με,
 Ὃν οὔτε κήρυγμ', οὔθ' ὑπόσχεσις κρατεῖ.
 525 Οὕτως ἀνήγαγέν με νικήσας φόβος.
 Ἐπεὶ δ' ὑπεξῆλθον μὲν οἱ γονεῖς βίου,
 Κλήρον λαχόντες, εἰς ὃν ἔσπευδον πάλαι,
 Ἐγὼ δ' ἐλείφθην, οὐ καλῶς ἐλεύθερος,
 Τῆς μὲν δοθείσης οὐδ' ὅλως ἐκκλησίας
 530 Προσηψάμην, οὐδ' ὅσσον λατρεῖαν μίαν
 Θεῷ προσενεγκεῖν, ἢ συνεύξασθαι λαῶ,
 Ἡ χεῖρα θεῖναι κληρικῶν ἐνὶ γέ τῳ·
 Τῆς πατρικῆς δέ, (καὶ γὰρ οὐκ ἀνίεσαν,
 Ὀρκοῦντες, ἐμπίπτοντες εὐλαβῶν τινες,
 535 Πολλῶν ἀνάγκων μηνυόντες ἐξόθους,)·
 Χρόνον βραχὺν μὲν, ὥς ξένος ἀλλοτρίας,
 ἔσχον τιν' ἐμμέλειαν, οὐκ ἀρνήσομαι·
 Τοῦτ' αὐτὸ φάσκων τοῖς ἐπισκόποις αἰεὶ,
 Αἰτῶν τε δῶρον ἐκ βάθους τῆς καρδίας,
 540 Στῆσαι τιν' ἄνδρα τῷ πτολίσματι σκοπόν,
 Λέγων ἀληθῶς, ἐν μὲν, ὥς οὐπω τινὰ
 Εἰληφώς εἶην γνωρίμῳ κηρύγματι·
 Τὸ δεύτερον δ' αὖ, ὥς πάλαι δεδογμένον
 Εἶη, φυγεῖν με καὶ φίλους καὶ πράγματα.
 545 Ὡς δ' οὐκ ἔπειθον, τοὺς μὲν ἐκ πολλοῦ πόθου
 Κρατεῖν θελόντας, τοὺς δ' ἴσως ὑπέρφρονας,
 Πρῶτον μὲν ἦλθον εἰς Σελεύκειαν φυγᾶς,
 Τὸν παρθενῶνα τῆς ἀσιδίου κόρης
 Θέκλας. Τάχ' ἂν πεισθεῖεν ἀλλ' οὕτω, λέγων,
 550 Χρόνῳ καμύντες ἡνίας δοῦναί τι·
 Καὶ μοι διῆλθεν οὐ βραχὺς τῇδε χρόνος.
 Ἐπεὶ δ' ἐπιστάς τοῖς ἐμοῖς αὖθις κακοῖς,
 Ὃν μὲν ἐνόμιζον εὖρον οὐδὲ ἐν καλῶν,
 Ὃν δ' ἐκπεφεύγειν πραγμάτων, πολὺ σῆφος,
 555 Ὑπερφανέντων ὥσπερ ἐκ προθεσμίας.
 Ἐνταῦθα δὴ μοι τοῦ λόγου τὸ σύντονον.
 Ἐρῶ δ', ἃ λέξω, καὶ περ εὖ ἐγνωκόσιν,
 Ἴν' ἡμᾶς οὐκ ἔχοντες, ἀλλὰ τὸν λόγον
 ἔχῃτε τοῦτον, τῆς ἀνίας φάρμακον,
 560 Ἐχθροῖς ὄνειδος, μαρτυρίαν δὲ τοῖς φίλοις

525. Ἀνήγαγεν. Billius malè vertit, *revulxit*, aderat enim Theologus, quem alloquebatur pater, *barbam ipsius tenens*. Edit. ἀνήγαγε.

530. Μίαν. Coisl. *μόνην*, *solam*. Significare vult se nunquam ritu solemniori, qualem expetit dignitas episcopalis, divinis mysteriis functum fuisse; neque enim verisi-

METRICA VERSIO.

Sic cogitavi, nil mihi hinc damni fore,
 Adusque solium vota si explerem patris.
 Nec enim, inquiebam, me reluctantem ista res
 Stringet, liget me nulla cum promissio.
 Sic me reduxit obtinens palmam timor.
 Ast ut parentes, ultimo functi die,
 Tenuere sedes expetitas perdiu,
 Liber relictus sumque planè incommode,
 Datam quidem mihi Sasimensem ecclesiam
 Non attigi, sic ut sacrum nec unicum

Illic obirem, jungerem aut preces meas
 Cum plebe, cuiquam vel manus imponerem :
 Paternæ at ædis, (quod pii quidam viri
 Nullum obsecrandi me sibi statuerent modum,
 Turbæ et profanæ nuntiarent exitus,)
 Ut hospitem alienæ, brevi me tempore
 Gessisse curam non nego. Quin hoc sacro
 Non desinebam dicere regi præsulum,
 Magni hoc ab ipsis muneris poscens loco,
 Episcopum quemdam oppido ut præponerent :

- Mihi ipse persuasi nihil damni futurum mihi,
 Si patris desiderium, cathedræ tenus explerem.
 Non enim id me, aiebam, detinebit invitum,
 Quem nec promulgatio, nec promissio astringit.
- 525 Sic me provexit vixtrix formido.
 Postquàm autem è vitâ excesserunt parentes,
 Hæreditatem sortiti ad quam dudum properabant,
 Ac ego relictus sum, non commodè liber,
 Datam quidem mihi ecclesiam nullo prorsus modo
- 530 Tetigi, ne ita quidem ut vel unum sacrificium
 Deo offerrem, vel precarer cum populo,
 Vel manum clericorum uni alicui imponerem.
 Quod autem ad paternam, (neque enim dimiserunt me,
 Adjurantes, urgentes piorum nonnulli,
- 535 Multorum etiam improborum molitiones indicantes,)
 Brevi tempore illius, ut hospes alienæ,
 Curam aliquam gessi, non negabo;
 Idque ipsum semper episcopis declarabam,
 Atque hoc beneficium petebam ex intimo corde,
- 540 Ut aliquem oppido episcopum præponerent,
 Duo verè asseverans; unum quidem, nondum me ullam
 Ecclesiam accepisse publicâ prædicatione:
 Alterum autem jamdudum mihi statutum
 Esse, et amicos et negotia fugere.
- 545 Sed cum non persuaderem, è quòd aliqui magno studio moti
 Tenere me vellent, alii fortè fastidiosi essent,
 Primum quidem Seleuciam veni fugitivus,
 In monasterium inclytæ virginis
 Theclæ. Sic forsàn, aiebam, ab eis impetrabitur
- 550 Tempore lassatis, ut gubernacula alicui tradant:
 Atque illic non parum traduxi temporis.
 Sed postquàm in mea rursus incurri mala,
 Bonorum, quæ speraveram, nullum prorsus inveni,
 Negotiorum autem, quæ effugeram, agmen ingens,
- 555 Velut ex composito supervenit.
 Erit hîc mihi contentior oratio.
 Dicam autem, quæ dicturus sum, etsi probè scientibus,
 Ut, qui me non habetis, saltem hoc carmen
 Habeatis molestiæ remedium,
- 560 Inimicis opprobrium, amicis testimonium

Ut hospes et
 peregrinus Ec-
 clesiæ Nazianze-
 næ curam gessit
 Gregorius.

Mortuis pa-
 rentibus, relicto
 Nazianzo Seleu-
 ciam se confert
 Gregorius.

mile est, virum tam pium à celebrando missæ sacrificio
 abstinuisse.

532. Κληρικῶν. Vat. κληρικῶ, *clerico*.

537. Ἐμμέλειαν. Vat. et Coisl. ἐπιμέλειαν.

553. Οὐδὲ ἔν. Ità Edit, et quidem ità legendum metri
 causâ. Benedictini malè οὐδ' ἔν. (Not. nov. Edit.).

METRICA VERSIO.

Illudque verè dictitans, nullam mihi
 Datam esse sedem publico præconio;
 Ac rursus istud, pectori jam olim meo
 Sedisse, amicos linquere et negotia.

Cum non moverent hæc eos, vel quòd mei
 Amor hos teneret, vel quòd hos fastus gravis,
 Primum fugâ me confero Seleuciam,
 Ubi virgo Thecla fanum habet celebre admodum:
 Sic fortè, dicens, temporis fessi morâ,
 Tradent habenas cuiquam. Hoc sperans fore,

Illic peregi tempus haud sanè breve.
 Reversus ast ut rursus ad clades meas,
 Nil repperi horum, finxerat quæ mens mihi,
 Fugisse sed quæ me putabam, hæc agmine
 Oborta magno comperi negotia.
 Hic sermo noster nunc erit contentior:
 Atque ad scientes proferam hæc, ut qui modò
 Nobis caretis, hoc tamen carmen meum
 Habeatis ipsi, quod levet molestias,
 Infamet hostes, prædicet caris mihi

Ὦν ἡδικήμεθ' οὐδὲν ἡδικηκότες.

- Δύω μὲν οὐ θέδωκεν ἡλίους φύσις,
Δισσὰς δὲ Ῥώμας, τῆς ὅλης οἰκουμένης
Λαμπτήρας, ἀρχαῖόν τε καὶ νέον κράτος,
565 Τόσον διαφέροντας ἀλλήλων, ὅσαν
Τὴν μὲν προλάμπειν ἡλίου, τὴν δ' ἐσπέρας.
Κάλλει δὲ κάλλος ἀντανίσχειν συζύγως.
Τούτων δὲ πίσις, ἥ μὲν ἦν ἐκ πλείονος,
Καὶ νῦν ἔτ' ἔστιν εὐδρομος, τὴν ἐσπέραν
570 Πᾶσαν θέουσα τῷ σωτηρίῳ λόγῳ,
Καθὼς δίκαιον τὴν προέδρον τῶν ὄλων,
Ὅλην σέβουσαν τὴν Θεοῦ συμφωνίαν.
Ἡ δ' ἦν τοπρόσθεν ὀρθόπους, νῦν δ' οὐκέτι,
(Ταύτην λέγω δὴ τὴν ἐμὴν, εἴτ' οὐκ ἐμὴν),
575 Ἀλλ' ἐν βυθοῖς ἔκειτο τῆς ἀπωλείας.
Ἐξ οὗ τὸ κοῦφον ἄψυ καὶ πλήρες κακῶν
Πάντων Ἀλεξάνδρεια, Θερμότης ἄνους,
Ἐπεμψ' Ἀρείον τὸ βδέλυγμ' ἐρημίας,
Ὅς πρῶτος εἶπεν· Ἡ Τριάς οὐ σεπτεῖα,
580 Ὅρους δ' ἔθηκεν ἀξίας φύσει μιᾷ,
Τεμῶν ἀνίσως τὴν ἀμέριστον οὐσίαν,
Ἔως κατετμήθημεν εἰς πολλὰς ὁδοὺς.
Ὅμως δὲ καὶ περ ἀθλιωτάτη πόλις
Οὕτως ἔχουσα, καὶ τὸν ἐκ χρόνου νόμον,
585 (Ἔθος γὰρ ἐγχρονίζον εἰς νόμον τελεῖ),
Θανοῦσά τ' οἰκτρὸν ἐξ ἀπιστίας μόρον,
Εἶχέ τι μικρὸν ζωτικῆς σπέρμα πνοῆς,
Ψυχὰς τελείας τῷ λόγῳ τῆς πίστεως,
Λαὸν βραχὺν μὲν, τῷ Θεῷ δὲ πλείονα,
590 Ὅς οὐκ ἀριθμεῖ πληθος, ἀλλὰ καρδίας,
Πιστὸν φύτευμα, κλημὰ τιμιώτατον.
Τούτοις, (ἐδόξαμεν γὰρ ἐν Θεῷ τινὲς
Εἶναι βίῳ τε, καὶ λόγῳ τῶν γνωρίμων,
Καὶ περ αἰὲ ζήσαντες ἄγροικον βίον)
595 Ἐπεμψεν ἡμᾶς ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος,
Πολλῶν καλοῦντων ποιμένων καὶ θρεμμάτων
Λαοῦ βοηθοὺς καὶ λόγου συλλήπτορας,
Ὡς ἂν καταψύξαιμεν εὐσεβεῖ ροῇ

572. Συμφωνίαν. Vult Gregorius occidentales propterea quod integram Trinitatis fidem servarent, ac tres personas pari honore ac cultu prosequerentur, idcirco divino beneficio hoc quoque consecutos, ut summâ pace ac concordia fruerentur. Sic enim contrario modo in Orat. ad

Arianos de Barbaris Thraciam vastantibus, Deo ita injurias Trinitati illatas ulciscente, loquens ait: οὗς ἡ Τριάς λυομένη συνέστησεν, quos Trinitas soluta conjunxit. Vide Tom. 1, pag. 604, n. 2.

577. Θερμότης ἄνους. Dementi furore fervida.

METRICA VERSIO.

Sim quanta passus, neminem cum læserim.
Natura binos haud quidem soles dedit:
Dedit ipsa binas attamen, mundi faces,
Romas, vetustam scilicet Romam, ac novam:
Hoc discrepantes invicem, quod, quâ cadit
Sol, illa fulget, fulget hæc quâ se exerit.
Par utriusque pulchritudo, par decus.
Fides vetustæ recta erat jam antiquitus,
Et recta perstat nunc item, nexu pio,
Quodcumque labens sol videt, devinciens:

Ut universi præsidem mundi decet,
Totam colit quæ Numinis concordiam.
Nova verò quondam, (de meâ, jam non meâ,
Nunc sermo nobis,) rectipes erat in fide,
At non item post, mersa sed letho gravi:
Ex quo laborans urbs Alexandri notâ
Levitatis, omni criminum genere obruta,
Sine mente fervens, Arrium infandum tulit.
Primus colendam Trinitatem qui negans,
Gradus honoris ausus est præscribere

Injuriarum, quas passus sum, quamvis nullam fecerim.

Duos quidem natura non dedit soles,

Duas at Romas, totius terrarum orbis

Lumina, antiquam potestatem et novam,

565 Tantùm inter sese differentes, quantùm

Illa quidem Orienti præluet, hæc autem Occidenti.

At pulchritudo pulchritudinem paribus ponderibus æquat.

Quod spectat ad illorum fidem, vetus quidem jamdudùm,

Atque etiam nunc rectè currit, Occidentem

570 Totum devinciens salutari doctrinâ,

Quemadmodùm par est, ut quæ universis præsidet,

Totam colat Dei concordiam :

Nova autem antea stabat rectis pedibus, non verò nequaquam,

(Illam dico meam, quæ nunc non mea,)

575 Sed in profundo jacebat perditionis,

Ex quo levis civitas, et malis referta

Omnibus Alexandria, fervor insanus,

Emisit Arium abominationem desolationis,

Qui primus dixit: Trinitas non colenda,

580 Gradusque dignitatis posuit naturæ uni,

Secans inæqualiter essentiam quæ scindi non potest,

Undè discissi in plures vias sumus.

Sed tamen quamvis miserrima civitas

Ita se haberet, longi temporis lege,

585 (Mos enim inveteratus pro lege censetur,)

In luctuosam ex incredulitate mortem lapsa,

Habebat exiguum aliquid vitalis spirationis semen,

Animas doctrinâ fidei integras,

Populum pusillum quidem, sed majore apud Deum numero,

590 Qui non numerat multitudinem, sed corda,

Fidelem plantationem, palmitem maximi pretii.

Ad hos, (videbamus enim in Deo

Et vitâ et doctrinâ conspicui,

Quamvis semper vitam agrestem duxissemus,)

595 Ad hos, inquam, gratia Spiritûs, multis advocantibus

Et pastoribus, et ovibus, nos misit

Populi adjutores et doctrinæ defensores,

Ut refrigeraremus pio fluento

Constantino-
polis, nova Ro-
ma.

Arii impietas.

Mos invetera-
tus vim legis ob-
tinet.

Status Cons-
tantinopolis,
cùm in hanc ur-
bem accersitus
venit Gregorius.

580. Ὅπως δ' ἔθηκεν ἀξίας. Fœdissimo errore labitur
Leuvenclaus qui versum hunc sic reddit: *Eam unius na-
turæ inclusit finibus*; non errâset certè Arius si docuisset
Trinitatem unius esse naturæ.

583. Ὅπως δέ. Ità Vat. Edit. ὅπως γε.

586. Μόρον. Mëndosè Edit. μόρον.

591. Κλήμα. Ità Coisl. Edit. minùs benè λείμμα, *reli-
quias*.

594. Καί περ. Ità habet Vaticanus Codex Editi autem
malè καί πως.

METRICA VERSIO.

Substantiæ uni, simplicem haud æquè secans,
Donec vias in plurimas secti sumus.

Sed misera quamvis civitas ob hunc statum,
Habénsque legem temporis beneficio,
(Nam mos vetustus obtinet legis locum,)

Per hæresimque mortua infelicitèr,

Adhuc habebat seminis quiddam tamen

Vitalis, hoc est integras mentes fide,

Paucas quidem illas numero, at ingentes Deo,

Tom. II.

Mentes recenset qui pias, non agmina,

Plantas fideles, reliquias summi pretii.

Ad hos, (quòd esse crederemur in Deo,

Sermone, vitâ et, nobiles, quamvis ferè

Semper secuti rusticum vitæ genus,)

Me misit almus Spiritus vocantibus

De plebe multis, atque item pastoribus :

Plebem ut juvarem, pro fide arma sumerem,

Piis fluentis aridas mentes siti,

B 8

- Ψυχὰς ἀνδρῶν καὶ γλοαζούσας ἔτι,
 600 Τροφῇ τ' ἐλαίου συγκραθῇ λύχνῳ τὸ φῶς·
 Γλῶσσαι δὲ λάβροι καὶ πολύτροφοι πλοκαί,
 Ἐξ ὧν τό γ' ἀπλοῦν εἵχεται τῆς πίστεως,
 Ἰσοί τ' ἀράχνης, σαθρὰ δεσμωτήρια,
 Τὰ κοῦφα συνδέοντες, ἰσχυροῖς γέλως,
 605 Ῥαγοῖεν ἢ λυθεῖεν ἐν φερρόις λόγοις,
 Οἱ τ' ἐμπεσόντες ἐκφύγοιεν τοὺς βρόχους.
 Οὕτω μὲν ἦλθον οὐχ ἐκὼν, ἀλλ' ἀνδράσι
 Κλαπεῖς βιαίσις, ὡς λόγου συνήγορος.
 Καὶ γάρ τις ἐθρυλλεῖτο καὶ συνήλυσίς
 610 Ἐπισκόπων, νεήλυν αἶρεσιν, λόγον
 Ἐπεισαγόντων ταῖς φίλαις ἐκκλησίαις,
 Ὃς τὴν πρὸς ἡμᾶς τοῦ Θεοῦ Λόγου κράσιν,
 Ἦν οὐ τραπεῖς ἐδέξατ', ἄνθρωπον λαβών
 Εμφυχον, ἐννοῦν, ἐμπαθῇ τὰ σώματος,
 615 Ἀδάμ ὅλον τὸν πρόσθε, πλήν ἀμαρτίας,
 Ταύτην τεμὼν, ἄνουν τιν' εἰσάγει Θεόν,
 Ὡς περ δεδοικῶς μὴ Θεῷ μάχηθ' ὁ νοῦς·
 (Οὕτω γὰρ ἂν δεῖσαιμι καὶ σαρκὸς φύσιν,
 Μᾶλλον γὰρ αὕτη καὶ Θεοῦ πορρώτάτῳ)
 620 Ἡ τῶν μὲν ἄλλων θεομένων σωτηρίας,
 Τὸν νοῦν δ' ὀλέσθαι παντελῶς δεδογμένου,
 Ὃς δὴ μάλισα τῷ Θεῷ μου σωζέος,
 Ὃς καὶ μάλιστ' ὤλισθεν ἐν πρώτου πλάσει·
 Νῶ γὰρ δέδεκτο καὶ παρεῖδε τὸν νόμον.
 625 Ὁ δ' ἦν τὸ παριδὼν, τοῦτο καὶ προσλήψιμον.
 Μὴ τοίνυν ἡμισύν με σωζέτω Λόγος,
 Ὅλον παθόντα, μὴδ' ἀτιμάσθω Θεός,
 Ὃς οὐχ ὅλον λαβὼν με, πλήν πηλὸν μόνον,
 Ψυχὴν ἄνουν τε καὶ ἀλόγου ζώου τινός,
 630 Ὁ καὶ σέσωσαι δηλαδὴ τῷ σῶ λόγῳ.
 Καὶ ληξάτω τοιαῦτα πᾶς τις εὐσεβῶν·
 Ἰσον τι γὰρ πταίουσιν ἐξ ἐναντίας
 Τοῖς εἰσάγουσιν ἀσκοπῶς υἱοὺς δύο,
 Τὸν ἐκ Θεοῦ τε, καὶ τὸν ἐκ τῆς Παρθένου·
 635 Οἱ τὴν κάτω τέμνοντες εὐαρμοσίαν,
 Οἱ μὲν ξέοντες, οἱ δὲ διπλοῦντες κακῶς.

607. Ἀνδράσι. Hos homines quos sibi vim attulisse scribit, non alios esse arbitramur, quàm Basilium, Eustathium, etc.

610. Λόγον. Ità legimus, et hic locus qui valdè obscurus erat planus fit. Edit. λόγον.

618. Οὕτω γάρ. Quasi verò hoc non sit metuendum magis in carne, quæ à Deo longissimè distat : vel quasi

salute cæteris indigentibus, mentem funditis perire decretum sit. Idem argumentum tractat Epist. ci et seq. ad Cledonium, pag. 83 et 93, aliàs Orat. li et lii.

620. Δεομένων. Ità Coisl. Edit. malè δευομένων. Nàm deficit metrum, nisi duæ primæ vocis hujus syllabæ breves sint ad conficiendum cum præcedenti dactylum. Malè Benedictini supponunt duas primas syllabas in diphthong-

METRICA VERSIO.

Adhucque virides primulum, perfunderem.
 Oleique pastu lychnus ut lumen suum
 Servaret, atque perfidæ linguæ, vafri
 Nexusque, per quos disperit simplex fides,
 Araneæque fila, carcer flaccidus,
 Quæ levia stringunt, fortibus risum movent,
 Dirumperentur vocibus firmissimis,
 Lapsisque liber exitus sese daret.
 Sic sum profectus, sponte non certè meâ,

Verum coactus, ut fidem defenderem.
 Nam rumor etiam sparserat, synodum fore
 Episcoporum, qui novum introducerent
 Falsumque dogma, cujus autor pestilens,
 Cum carne nostrâ copulam Verbi Dei,
 (Quam cepit, idem permanens, cum factus est
 Homo, mente constans, et animo, atque corpore
 Patibilis, Adamus, crimine excepto, integer,)
 Secans, carentem mente confingit Deum,

- Animas siti arentes, et aliquid adhuc habentes viriditatis,
 600 Ac olei nutrimento lumen in lucernâ coalesceret;
 Atque ut linguæ procaces et tortuosæ tricæ,
 Ex quibus fidei simplicitas evanescit,
 Telæ aranearum, carceres putridi,
 Levibus vinculum, fortibus risus,
 605 Disrumperentur, aut solverentur solidis sermonibus,
 Et qui in laqueos inciderant, evaderent.
 Sic veni, non libens, sed ab hominibus
 Vim inferentibus subductus, ut fidem defenderem.
 Nam et rumores spargebantur de conventu quodam
 610 Episcoporum, novam hæresim
 Inducentium in amicas ecclesias, nempè doctrinam
 Quæ hanc nobiscum Dei Verbi permixtionem,
 Quam minimè mutatum suscepit, hominem assumens
 Animatum, mente præditum, patientem ea quæ sunt corporis,
 615 Totum priorem Adam, excepto peccato,
 Hanc secans, Deum quemdam mente carentem inducit,
 Quasi metuat, ne mens cum Deo pugnet;
 (Sic etiam carnis natura metum mihi offerret,
 Nam ipsa magis à Deo et longissimè remota est :)
 620 Aut quasi cæteris indigentibus salute,
 Statutum sit mentem omninò perire,
 Quam præcipuè à Deo meo par est servari,
 Ut quæ præcipuè in primi hominis naturâ lapsa sit;
 Mente enim accepit et contempsit legem.
 625 Quod autem contempsit, id et assumi debuit.
 Ne me igitur dimidium servet Deus,
 Qui totus læsus sum, nec dedecore afficiatur Deus,
 Quasi non totum me assumpserit, sed lutum tantummodò,
 Animam rationis expertem, animam bruti cujusdam animalis,
 630 Quod quidem ex tuâ doctrinâ ipsum quoquè servatum est.
 Talia desinat quisquis pietatem colit:
 Idem enim contrario errore peccant,
 Ac qui duos inconsideratè filios inducunt,
 Alterum ex Deo, alterum ex Virgine :
 635 Utrique peractam in terris præclaram conjunctionem secant,
 Hi quidem detrahentes, isti autem pravè duplicantes.

Apollinarista-
rum hæresis.

gum esse coagmentandas, cum dactylus admittatur legi-
 timè in tertio pede. (Not. nov. Edit.)

621. Νοῦν. Ità legimus. Edit. malè νῦν, *nunc*.

624. Νῶ γάρ. Vat. et Coisl. ᾧ γάρ, *hæc enim*.

625. Ὁ δ' ἦν τὸ παριόν. Ità legendum, si metro et ge-
 neri consulatur.

626. Ἡμῖνον. Sic Coisl. Edit. ἡμίση.

628. Πλὴν πηλόν. Coisl. πηλόν δέ.

630. Ὡ. Quod, nempè ἄλογον ζῶον.

631. Πᾶς τις εὐσεβῶν. Coisl. εὐσεβῶν ἅπας.

635. Τὴν κάτω τέμνοντες εὐαρμόσιον. *Subjectæ qui natura
 et inferioris concinnitatem secant.*

METRICA VERSIO.

- Velut extimescens, cum Deo ne mens gerat
 Rixas. (Timenda sed pari fuerit modo
 Caro. Namque distat à Deo multò magis;)
 Aut quasi statutum sit Deo, ut cum cæteræ
 Egeant salute, funditùs pereat tamen
 Mens, quæ salutis indiget præ cæteris.
 Primus parens nam lapsus est hæc maximè,
 Temnendo legem, mente quam susceperat.
 Assumi at istud debuit, quod tempserat.
 Non inchoatè servet ergò me Deus,
 Omninò læsum : dedecus ne contrahat,
 Ut qui integrum haud me, sed lutum modò sumpserit
 (Animam carentem mente, brutis et parem,)
 Quod et salute dogma si verum est tuum,
 Donarit. Absint à piis isthæc procul :
 Errore quippè labitur non dispari,
 Concinnitatem hanc inferam quisquis secat,
 Inducit ut qui filios stultè duos,
 Quorum Dei sit unus, alter Virginis;
 Abradit ille, duplicat contrà hic malè.

- Εἰ γὰρ δύο, δέδοικα μὴ ἐν τῶν δύο,
 Ἡ προσκυνῶμεν ἄνθ' ἐνὸς δύο Θεούς,
 Ἡ τοῦτο μὴ πάθωμεν εὐλαβούμενοι,
 640 Πέμπωμεν ἔξω τοῦ Θεοῦ τὸ σύνθετον.
 Ὡν μὲν γὰρ ἡ σὰρξ, οὐδὲν ἂν πάθοι Θεός.
 Θεοῦ δ' ὅλου μετέσχευ ἀνθρώπου φύσις,
 Οὐχ ὡς προφήτης, ἢ τις ἄλλος ἐνθέων,
 Ὃς οὐ Θεοῦ μετέσχε, τῶν Θεοῦ δέ γε.
 645 Ἀλλ' οὐσιωθείς, ὥσπερ αὐγαῖς ἥλιος.
 Οὗτοι μὲν οὖν ἔρρόιεν ἐκ μέσου λόγου,
 Εἰ μὴ σέβοιεν, ὡς ἐν, ἄνθρωπον Θεόν,
 Τὸν προσλαβόντα σὺν γε τῷ προσλήμματι,
 Τὸν ἄχρονόν τε καὶ τὸ συμμιγὲς χρόνῳ,
 650 Τὸν ἐκ μόνου Πατρός τε, καὶ μητρὸς μόνης,
 Δύω φύσεις εἰς Χριστὸν ἐλθούσας ἓνα.
 Τὰ δ' ἡμετέρα πῶς τιν' ἔσχε τὸν τρόπον;
 Πολλοῖς συνηνέχθημεν ἐλθόντες κακοῖς.
 Πρῶτον μὲν ἐξέζεσε καθ' ἡμῶν ἡ πόλις
 655 Ὡς εἰσαγόντων ἄνθ' ἐνὸς πλείους Θεούς.
 Θαυμαστὸν οὐδὲν· ἦσαν οὕτως ἡγμένοι,
 Ὡς' ἀγνοεῖν παντάπασιν εὐσεβῆ λόγον,
 Πῶς ἡ Μόνας τριάζεθ', ἡ Τριάς πάλιν
 Ἐνίζετ', ἀμφοῖν ἐνθέως νοουμένη.
 660 Καὶ πρὸς γε τοῖς πάσχουσι δῆμος ἔλκεται,
 Ὡς τῷ τότε σφῶν προσάτη καὶ ποιμένι
 Οἶκτον λαβόντι, τοῦ πάθους ὑπέρμαχον,
 Δῆμος τοσοῦτος καὶ φρονήματος πλέως,
 Ὃ μὴ νικᾷ πάντ' ἔσχατος προσῆν ψόγος.
 665 Λιθοῦς παρήσω τὴν ἐμὴν πανθαισίαν,
 Ὡν ἐν τι μέμφοιμ'· οὐ γὰρ ἦσαν εὖστοχοι,
 Τούτων τυχόντες, ὧν τυχεῖν κενὸς φόνος.
 Ἐπειθ' ὑπάρχουσιν, ὡς φονεὺς, εἰσηγόμην,
 Βλέπουσιν ὑψηλὸν τι καὶ μετάρσιον,
 670 Οἷς εἷς νόμος τὸν δῆμον ἔλεον ἔχειν,
 Ὁ δεινὸν οὐδὲν πάποτ' οὐδ' εἰργασμένος,
 Οὐδ' ἐννοήσας, ὡς μαθητῆς τοῦ λόγου.
 Καὶ μοι παρέστη τοῦ λόγου συνήγορος
 Χριστὸς βοηθῶν τῷ συνηγόρῳ λόγῳ,
 675 Ὃς καὶ λεόντων οἶδεν ἐκσώζειν ξένους,
 Καὶ πῦρ θροσίζειν εἰς ἀναψυχὴν νέων,

637. Εἰ γάρ. Coisl. ἢ γάρ.

640. Σύνθετον. Quod est compositum, nempe Christum,

qui Deus et homo est. Ipse quippè est, qui à Divinitate non est arcendus, in quo inhabitat omnis plenitudo Divini-

METRICA VERSIO.

Nam si duo sunt, vereor ex his alterum,
 Ne vel colamus unius Numen loco
 Duplex : vel, istud dum fugimus, ipsi à Deo
 Procul arceamus partibus quod non caret.
 Quæ namque carni, non Deo summo accidunt.
 Humana porro particeps facta est Dei
 Natura prorsus, non velut vir quispiam
 Sanctus, Dei non particeps, rerum at Dei :
 Imbuta verum, sol velut radiis suis.
 Abeant at isti protinus pestem in malam,

Hominem Deum ni sic colant, ut rem unicam,
 Numenque sumens, quodque sumptum à Numine :
 Ni sempiternum, tempori et quod subjacet :
 Ni Patre solo, Virgine et solâ satum.
 Natura quippè coit in Christo duplex.
 At qui mearum tunc fuit rerum status ?
 Ingressus urbem plurimis jactor malis.
 Exarsit in me tota primum civitas,
 Multos perindè ac si deos inducerem.
 Mirum nec est hoc ; instituti sic erant,

- Nam si duo, vereor ex duobus alterutrum,
 Ne duos pro uno adoremus deos,
 Aut si cavemus ne in hoc erratum incidamus,
 640 Removeamus à Deo id quod compositum est.
 Nam quæ carni accidunt, nihil eorum patitur Deus.
 Dei autem totius particeps facta hominis natura,
 Non ut vir propheta, aut aliquis alius à Deo afflatus,
 Qui non Dei, sed eorum quæ Dei sunt, particeps fuit,
 645 Sed (deitate) substantialiter imbuta est, ut sol radiis.
 Hi igitur facessant è medio sermone,
 Si non, ut unum, colant hominem Deum,
 Eum qui assumpsit, et quod assumptum est,
 Eum qui tempore caret, et quod cum tempore commixtum est;
 650 Eum, qui ex solo Patre et ex solâ matre,
 Duas naturas in unum Christum coëuntes.
 Meæ autem res quomodò se habuerunt?
 Postquàm adveni, in multa incidi mala.
 Primùm quidem efferbuit contrà me civitas,
 655 Quasi inducerem pro uno, multos deos.
 Nihil mirum: sic enim edocti erant,
 Ut ignorarent omninò piam doctrinam,
 Quomodò Unitas trina sit, et Trinitas rursùm
 Una: in utroque, ut Deo convenit, intellecta.
 660 Ac iis quidem, quibus malè est, populus favet,
 Ut tunc suo præsidi et pastori
 Misericordiam experienti ultricem eorum, quæ patiebatur,
 Populus tantus et animi plenus,
 Cui non omnia vincere extremum foret dedecus.
 665 Lapidibus omittam delicias meas,
 De quibus id unum queror, quòd non rectè collimaverint,
 Ea ferientes, quæ ferire inanis est cædes.
 Tandem præfectis sistor, ut homicida,
 Alto et sublato supercilio intuentibus,
 670 Quibus una lex est populum habere propitium:
 His sistor, qui nihil unquàm noxii feceram,
 Nec cogitaveram, utpotè Evangelii discipulus.
 At mihi astitit doctrinæ defensor
 Christus, opem ferens sermoni illius causam agenti,
 675 Qui novit etiam à leonibus salvos facere peregrinos,
 Et ignem in rorem vertere ad refrigerationem juvenum,

Quo pacto Gre-
 gorius Constan-
 tinopoli sit ex-
 ceptus.

Iis, quibus
 malè est, popu-
 lus favet.

Lapidibus pe-
 titur Gregorius.

Ad iudices
 trahitur.

tatis corporaliter. Coloss. II, 9. Non benè Billius vertit, *par-
 tibus quod non caret*: neque enim in Christo deitas partis
 habet rationem, quæ sonat quid imperfectum.

652. Ἡμετέρα. Ità Coisl. Edit. minùs benè, ἡμεδαπά.

662. Λαθόντι. Ità Coisl. Edit. malè λαθόντες.

675. Ξένους. Ità Coisl. Edit. malè ξένως.

METRICA VERSIO.

Ignota prorsus ut quibus fides pia
 Esset, modòque trina quonam est Unitas,
 Atque una rursùm Trinitas: siquidem piè
 Intelligantur hæc duo; plèbsque insuper
 Læsis favere suevit, ut tùm præsul
 Suo, vicem ejus graviter infaustam ferens:
 Plebq̃ tanta, et animis plena, non in omnibus
 Superare rebus quæ probrum ingens duceret.
 Imbres tacebo saxeos, epulas meas,
 Vanos fuisse quos queror tantummodò,

Tom. II.

Hæc assecutos, assequi quæ nihil juvat,
 Necem nec infert. Pòst, velut sicarius,
 Vultu superbo præditos ad præsides.
 Queisque una studio lex erat plebi obsequi,
 Trahor ipse, sceleris qui nihil patraveram,
 Nec cogitâram, discipulum Christi ut decet.
 Ac tùm patronus astitit Christus mihi,
 Ferens patroni non piger dictis opem:
 Rabidam leonum qui potest vim frangere,
 Juvenum in favorem reddere ignem roscidum,

C 8

- Κῆτος δὲ ποιεῖν εὐσεβῶν εὐκτήριον.
 Οὗτός μ' ἐδόξασ' ἐν ξένῳ κριτηρίῳ.
 Ἐπειτα δεινὸς τῶν ἐμῶν οἶδεῖ φθόνος,
 680 Εἰς Παῦλον ἐλκόντων με κ' Ἀπολλῶ τινα,
 Τοῦς μήτε σαρκωθέντας ἡμῖν πάποτε,
 Μήτ' ἐκχέαντας αἷμα τιμίου πάθους.
 Ἀφ' ὧν καλούμεθ', οὐχὶ τοῦ σεσωκότος;
 Οἷς συνδονεῖται πάντα καὶ συσσεῖται,
 685 Ὡς εὐδρομούσης τᾶλλα τῆς Ἐκκλησίας.
 Πῶς δ' ἂν ποτ' ἦ ναῦς, ἢ πόλις, πῶς δ' ἂν στρατός,
 Ἡ καὶ χοροῦ πλήρωμα, πῶς οἶκος φίλος
 Σταίη, πλέον τὸ βλάπτον, ἢ κρατοῦν ἔχων;
 Τοῦτ' οὖν ἔπασχε τηνίχ' ὁ Χριστοῦ λεώς.
 690 Πρὶν γάρ παγῆναι καὶ τυχεῖν παρρησίας,
 Πρὶν ἐκλυθῆναι σπαργανῶν τῶν παιδικῶν,
 Οὕτω τελείως τὴν βάσιν ἐρηρυσμένους.
 Ἐκόπτετ', ἐρρίπτετο, ἐσπαράσσετο
 Ἐν ὄψεσι τεκόντων εὐγενῆς τόκος,
 695 Ἀτεκνίαν πεινώσι τὴν ἐμὴν λύκοις.
 Οὐ γάρ φορητὸν ἄνδρα τὸν πενέσατον,
 Ρικνὸν, κάτω νεύοντα, καὶ δυσείμονα,
 Γασρὸς χαλινοῖς, δάκρυσι τετηκότα,
 Φόβῳ τε τοῦ μέλλοντος, ὥς δ' ἄλλων κακοῖς,
 700 Οὐδ' εὐφυῶς ἔχοντα τῆς προσόψεως,
 Ξένον, πλανήτην, γῆς σκότῳ κεκρυμμένον,
 Τῶν εὐσθενούντων καὶ καλῶν πλέον φέρειν.
 Σχεδὸν γάρ αὐτῶν ταῦτά γ' ἐξηκούετο.
 Θωπεύομεν, σὺ δ' οὐχὶ· τιμῶμεν Ξρόνους,
 705 Σὺ δ' εὐλάβειαν· ἀρτόσεις ἡμῖν φίλαι,
 Σοὶ δ' εὐτέλεια, καὶ τρυφῆς ἔσθων ἅλας,
 Τῆς ὀφρυώδους ἀλμυρὸν καταπτύεις.
 Δουλεύομεν καιροῖς τε καὶ λαῶν πόθοις,
 Αἰεὶ διδόντες τῷ πνέοντι τὸ σκάφος,
 710 Χαμαιλέοντων καὶ τρόπον πολυπόδων
 Πολλὰς τιθέντες τοῖς λόγοις αἰεὶ χρώας.
 Ἀκμῶν σὺ δ' ἦς ἀνήλατος, τῆς ὀφρύος!

679. Τῶν ἐμῶν. Quos hic suos appellat Gregorius, hi profecto discernendi sunt ab Arianis, à quibus et lapidibus petitus et ad tribunal fuerat raptatus. Horum alii videntur fervidi fuisse Catholici, alii ambigui, rerumque suarum, quàm fidei studiosiores. Primi Paulino vel Meletio addicti erant, ac eo nomine extrà suspicionem Arianæ perfidiæ. Non enim hoc loco *Paulus* et *Apollo* significant, ut opinatus est Billius, *sectarum antesignanos*, à

quibus ii qui ipsorum erroribus favebant nomen ducere malebant quàm à Christo. Nunquàm suos Gregorius *Arianos* appellasset: ac indecora prorsus et Gregorio indigna eorum, quæ de se *Paulus*, de *Petro* et de *Apollo* dixit, ad hæreticos detestabilis accommodatio. Nullum autem hâc ætate dissidium novimus præter Antiochenum, quo tota Ecclesia perturbata fuerit. Catholicè autem sentiebant utrique, sive qui Meletio, sive qui Paulino favebant, nec

METRICA VERSIO.

Cetum, piorum vertere in sacram domum.
 Hic me ad tribunal insolens clarum facit.

Post at meorum me premit livor gravis,
 Ad quemdam Apollo me manu trahentium,
 Paulumque, queis nec sumpta sit pro me caro,
 Nec fusus unquàm sanguis, à quibus tamen
 Vocamur, ac non à salutis vindice:
 Qui cuncta turbant, cuncta convellunt, quasi
 Aliàs secundæ res forent Ecclesiæ.

Qui porro navis, civitas, exercitus,
 Chorusve possit aut domus consistere,
 In quâ, quod obsit, plus inest, quàm quod juvet?
 Hoc accidebat tum pio Christi gregi.
 Nam nondum adeptus liberam fiduciam,
 Nondum solutus fasciis puerilibus,
 Firmisque terram gressibus nondum premens,
 Raptatur, atque tunditur, discerpitur
 Parentum ob ora nobilis partus lupis,

Ac cete efficere sanctorum oratorium.

Is mihi decus addidit in iudicio extraneo.

Deindè vehemens meorum intumescit livor,

680 Ad Paulum trahentium me et ad quemdam Apollo,

Qui nec carnem unquàm pro nobis susceperunt,

Nec sanguinem fuderunt pretiosæ passionis.

Ab his nomen nobis adhæret, non ab eo qui salvos facit?

Ab his exagitantur et concutuntur omnia,

685 Quasi Ecclesia in aliis rebus prosperum cursum teneret.

Quomodò autem, aut navis, aut urbs, aut exercitus,

Aut chori cœtus, aut domus amica

Consistat, si quod lædit, uberius sit quàm quod conservat?

Hoc igitur tunc patiebatur Christi populus.

690 Nam antequàm firmaretur et libertatem assequeretur,

Antequàm solveretur infantiae fasciis,

Nondùm perfectè gressibus innixus,

Tundebatur, raptabatur, discerpebatur,

In oculis parentum generosa proles,

695 Ab esurientibus in meam orbitatem lupis;

Neque enim tolerabile esse putabant hominem pauperrimum,

Rugosum, ad terram vergentem, veste vili,

Ventris frenis, lacrymis tabescentem,

Metúque futuri, ut et aliorum malis,

700 Ac ne eleganti quidem vultu præditum,

Hospitem, errabundum, terræ tenebris abditum,

Plus honorari quàm fortes et pulchros.

Propemodùm enim ex eis hæc audiebam :

« Adulamur, tu verò nequaquàm : thronos colimus,

705 » Tu verò pietatem : nobis grata sunt condimenta,

» Tibi verò frugalitas : et dùm delicato sale victitas,

» Superbarum deliciarum salsuginem despis.

» Servimus temporibus et populorum desideriis,

» Semper ratem objicientes vento afflanti,

710 » Chamæleonum instar et polypodum,

» Varios illinentes sermonibus semper colores.

» Tu verò incus nobis es indomita, ó supercilium !

Dimittitur ab
ethnicis iudici-
bus.

Improbiorum
invidia in Gre-
gorium.

Quæ Gregorio
objiciebantur.

modò ab Arianis sunt distinguendi, sed etiam ab iis, quo-
rum hîc Gregorius pingit vitia.

685. Ὡς εὐδρομούσης. Quasi aliàs secundæ res Ecclesiæ
forent, quasi non essent res multò majoris momenti.

695. Ἀτακτίαν πεινῶσι. A cupidis nostræ orbitatis lupis.

699. Ἄλλων. Ità Coisl. Edit. malè ἄλλοις.

700. Εὐφυῶς. Ità Coisl. Malè Edit. ἐμφυῶς.

701. Γῆς σχότῳ κεκρυμμένον. Obscurâ ortum patriâ.

706. Καὶ τρυφῆς ἐσθῶν ἄλας. Toll. legendum putat, καὶ
τρυφῇ ἐσθίειν ἄλας. Vide Carm. seq. Not. in vers. 56.

709. Ἀεὶ διδόντες. Ut quisque ventus flat, ad eum fidei
nostræ navim obvertimus. Si Ariani rerum potiuntur, Ariani
sumus : si Macedoniani, ad eorum partes nos ipsi confu-
gimus.

712. Ἄκμων σὺ δ' ἦς ἀνήλατος. Edit. ad marg. σὺ δ' ἡμῶν
ἄκμων ἀνήλατος, sed malè, quia metrum deficeret.

METRICA VERSIO.

Meæ orbitatis servidâ exustis siti.
Nec enim ferebant pauperem planè virum,
Rugis aratum, visibus fixis humi,
Vilique veste, tabidum fletu et fame,
Metu et futuri, cæterisque etiam malis,
Nec eleganti præditum vultu, hospitem,
Vagûmque, tenebris horridis terræ abditum,
Plus, quàm decoros, ferre, quàm fortes viros.
Ab his fluebat sermo nam talis ferè :

« Blandimur, haud tu; nos thronos colimus, piam
» Tu sanctitatem. Nos juvant dulces cibi :
» Te victus asper. Victitas et dùm sale,
» Luxûs superbi despicias salsuginem.
» Servimus ipsi tempori et cupidini
» Plebis, ratémque prospero vento damus,
» Chamæleonis instar ac polypodis,
» Varios colores indimus sermonibus.
» Tu fortis incus, ô gravem fastum tuum !

- Ὡςπερ μιᾶς γε πίστεως οὔσης ἀεὶ,
 Στενοῖς τὸ δόγμα τῆς ἀληθείας σφόδρα,
 715 Σκαιὰν βαδίζων πάντοτε Λόγου τρίβον.
 Πόθεν δέ σοι, βέλτισε, καὶ γλώσση λάλῃ
 Τὸν λαὸν ἔλκειν, τοὺς δὲ βάλλειν εὐστόχως
 Κακῶς φρονούντας ἐν πολυσχιδεῖ πλάνῃ,
 Διπλοῦν τιν' ὄντα τοῖς φίλοις, καὶ τοῖς ξένοις,
 720 Τοῖς μὲν λίθον μάγνητα, τοῖς δὲ σφενδόνην;
 Ταῦτ' εἰ μὲν οὐκ ἔσθ', ὥςπερ οὐκ ἔστι, κακὰ,
 Τί δυσχεραίνεις, ὥς τι πάσχων ἔκτοπον;
 Εἰ δ' ἔστι, καὶ σοι τοῦτο φαίνεται μόνῳ,
 Κρίνον δικαίως, ὥς Θεοῦ παραστάτης,
 725 Ξαίνειν με τὸν πταίνοντα· τὸν λαὸν δ' ἔα,
 Ὃς οὐδὲν ἠδίκηκεν ἢ ξέργων ἐμὲ,
 Ἡττημένος τε τῶν ἐμῶν διδαγμάτων.
 Τὰ πρῶτα μὲν δὴ καὶ φέρειν οἷός τε ἦν·
 Εἰ γάρ με καὶ τὸ καινὸν ἐπτόει βραχὺ,
 730 Ὡς ἀθρόως τις ὡσὶν ἐμπεσῶν φόφος,
 Ἡ τοῖς ἀπείροις ἀτραπῆς αὐγῆς τάχος·
 Ἀλλ' ἦν ἔτ' ἀπλήξ, καὶ φέρειν πάντα σθένων,
 Ἡ τ' ἐλπίς οὔσα παραγμάτων ἐλευθέρων,
 Τοῦ μὴ πάλιν μοι ταυτὸ συμπεσεῖν πάθος,
 735 Ἐπειθε ῥᾶν διαφέρειν τὴν συμφορὰν.
 Ἄ δ' ἦλθεν ἡμῖν αὖθις ἐκ τούτων κακὰ,
 Ὡς πῶς ἂν ἐκφράσαιμι τοὺς ἐμοὺς πόνους;
 Ὡς τῶν κακῶν ποριζά, θαῖμον βάσκανε,
 Πῶς ἴσχυσας τοσοῦτον ἐκπλήσαι κακόν;
 740 Οὐχ αἰμά μ', οὐδὲ βάτραχος, οὐ σκυιπῶν νέφος,
 Οὐδὲ κυνόμεναι, οὔτε τις κτηνῶν φοβρά,
 Οὐ φλυκτὶς, οὐ χάλαξ', οὐκ ἀκρις, οὐ σκότος,
 Οὐ πρωτοτόκων ὀλεθρος, ἔσχατον κακῶν,
 Ἐκαμψαν ἡμᾶς, (ταῦτα γὰρ τῶν ἀγρίων
 745 Αἰγυπτίων μάστιγες ἐκβοώμεναι.)
 Καὶ πρὸς γ' ἐρυθρᾶς κῦμα συγκλείσαν λεῶν.
 Τίς δ' ὥσεν ἡμᾶς; κουφότης Αἰγυπτίων.
 Ὡς δ' ὥσεν, εἰπεῖν ἄξιον· στήλη γὰρ ἂν
 Αὖτη γένοιτο τῶν κακῶν αἰωνία.
 750 Ἦν τίς ποθ' ἡμῖν ἐν πόλει Τηλυθρίας,

715. Πάντοτε. Ità Coisl. Edit. malè πάντα τοῦ: omnia ad Scripturæ sacræ auctoritatem exigere volebat Gregorius. Concionatores autem, qui populo adulabantur, præcipuas humanæ rationi partes dabant.

718. Ἐν πολυσχιδεῖ πλάνῃ. *Errore multiplici.*

742. Χάλαξ'. Ità Vat. et Coisl. Edit. malè χάλαξ', sed ad marg. χάλαξ'. Ibid. οὐ σκότος. Ità legimus; malè Edit. οὔτε, quia metrum deficit. — Sic Benedictini; sed metri defectus non legitimè resarcitur, cum spondæum quartum pedem, iambi loco, occupet. (Not. nov. Edit.)

METRICA VERSIO.

» Tanquàm una tantùm debeat semper fides
 » Vigere, fidei regulas strictè premis,
 » Stolidè per omnes semitas verbi ambulans.
 » Quid quodd loquacis pertrahis linguæ sono
 » Plebem? quodd illos, impiè qui sentiunt,
 » Varièque aberrant, impetis tam dexterè,
 » Præbens amicis disparem te atque exteris?
 » Tu quippè funda es hostibus, magnæ tuis.
 Hæc prorsus omni pura sunt si crimine

Ut sunt, quid indè ringeris, læsus velut?
 Sin improbanda, solus et censes, probus
 Sis, quæso, iudex, astitem ut par est Dei.
 Me plebe missâ cæde; nam populus nihil
 Peccavit aliud, maximo quàm quodd mei
 Amore flagrat, et docentem amplectitur.
 Atque ista prima ferre poteram; nam licet
 Turbaret animum nonnihil novitas rei,
 Tanquàm repentè verberans aures sonus,

- » Quasi una sit semper fides.
 » Valdè in arctum cogis veritatis doctrinam,
 715 » Stolidâ Scripturæ semper incedens viâ.
 » Undè autem et illud tibi, vir optime, ut linguâ procaci
 » Populum trahas, et eos rectâ ferias
 » Qui pravè sentiunt in sectis disparibus,
 » Ità ut duplex sis quodam modo amicis et extraneis,
 720 » Illis lapis magnes, istis autem funda? »

Atque hæc quidem si non sunt, ut profectò non sunt, mala,
 Quid molestè fers, quasi absurdi aliquid patiaris?
 Sin mala sunt, idque tibi videtur soli,
 Justè judica, ut minister adstans Deo;

Respondet Gre-
 gorius, et ea quæ
 sibi objiciuntur,
 refellit.

- 725 Me cæde, qui deliqui : populum autem dimitte
 Qui nihil peccavit, nisi quòd me diligit,
 Et documentis meis convictus est.

Ac prima quidem ferre poteram;
 Etsi rei novitas me paululùm turbaret,

- 730 Veluti subitò incidens auribus strepitus,
 Aut inexpertis celeritas fulguris coruscantis :
 Adhuc tamen eram expers vulneris, et ferre omnia valebam,
 Ac spes me liberatum iri, nec unquàm
 Fore, ut idem in malum incurrerem,

- 735 Suadebat ut faciliùs molestiam perferrem;
 Quæ verò rursùs mihi ex his orta sunt mala,
 Labores meos quomodò enarrem?
 O malorum inventor, dæmon invide,
 Quomodò valuisti tantum adimplere malum?

Quæ deinceps
 pertulit Grego-
 rius.

- 740 Non me sanguis, non ranæ, non culicum nubes,
 Non cynomua, non pecorum lues,
 Non pustulæ, non grando, non locusta, non tenebræ,
 Non primogenitorum interitus, ultimum malorum,
 Flexerunt me, (hæc enim crudelium
 545 Decantata Ægyptiorum extiterunt flagella,)
 Non tandem maris rubri fluctus, quo populus intercludebatur.
 Quid nos igitur in fraudem impulit? Levitas Ægyptiorum.
 Quomodò autem impulerit, operæ pretium dicere : columna enim
 Hæc erit malorum nostrorum quæ semper stabit.

- 750 Fuit nobis aliquandò in urbe effœminatus,

Maximi des-
 criptio.

743. Κακῶν. Ità Coisl. Edit. minùs benè κακόν.

746. Συγκλείσαν λείων. Hæc verba non ad Ægyptios, sed
 ad Israëlitas referenda sunt, qui, ut putabat Pharao,

hinc deserto, hinc mari rubro ità conclusi erant, ut ex ip-
 sius manibus eripi nullo modo possent. Innuunt tamen
 Ægyptios fuisse maris ejusdem aquis obrutos.

METRICA VERSIO.

Vel subitus oculos fulguris splendor rudes :
 At læsus haud dùm cuncta tolerabam tamen :
 Posthâcque jam me tale passurum nihil
 Rebus secundis, læta spes mihi pollicens,
 Hanc ferre suasit æquiùs molem mali.
 At quos deinceps pertuli casus miser,
 Et quos labores, quæ queam dignè eloqui?
 Autor malorum dæmon, ah tantum nefas
 Perficere quinquam pravitas quivit tua?
 Non sanguis, aut ranæ, vel agmen culicum,

Tom. II.

Musæ aut caninæ, dira vel pecudum lues,
 Non pustulæ, grando, locustæ, nox nigra,
 Non prima soboles cæsa, postremum malum,
 Nos perculerunt, (hæc erant crudelium
 Ægyptiorum flagra, quæ cuncti canunt,)
 Rubrum nec æquor, clausa quo plebs est pia.
 Quid ergò? Levitas Pharia me in fraudem impulit.
 Qui porrò, dicam : dedecus, ut hinc improbis,
 Delebit unquàm quod dies nulla, imprimam.
 Effœminatus nos apud quidam fuit,

D 8

- Αἰγύπτιον φάντασμα, λυσσῶδες κακόν,
 Κύων, κυνίσκος, ἀμφόδων ὑπηρέτης,
 Ἄρης, ἄφωνον πῆμα, κητώδες τέρας,
 Ξανθός, μελάνθριξ, οὔλος, ἀπλοῦς τὴν τρίχα·
 755 Τὰ μὲν παλαιὰ, τὰ δ' ἀρτίως εὐρημένα·
 Τέχνη γάρ ἐστι δημιουργὸς δευτέρα.
 Πλείστον γυναικῶν ἔργον, εἴτ' οὖν ἀρρένων,
 Χρυσοῦν ἐλίσσειν τὴν φιλόσοφον σισόην.
 Τὰ τῶν γυναικῶν ἐν προσώποις φάρμακα
 760 Σοφοὶ φερόντων· εἰς τί γὰρ μόναι σοφαί
 Τὴν ἀπρεπῆ τε καὶ κακὴν εὐμορφίαν,
 Ἡ πρόγραμμ' ἐστὶ καὶ σιωπῶν τοῦ τρόπου,
 Ὡς οὐκ ἐχόντων Μαξιμούς καὶ ἀρρένων;
 Ἡ κουρά τοῦτ' ἔδειξε λανθάνου τέως.
 765 Τοιαῦτα θαύμαθ' ἡμῖν ἐκ τῶν νῦν σοφῶν,
 Διπλοῦν τιν' εἶναι τὴν φύσιν, τὸ σχῆμά τε,
 Ἀμφοῖν μερίζειν τοῖν γενοῖν τρισαθλίως,
 Κόμην γυναιξίν, ἀνδράσι βακτηρίαν.
 Ἐξ ὧν ἐκόμπαζ', ὥς τι τῇ πόλει δοκῶν,
 770 Ὄμους σκιάζων βοσρύχοις αἰεὶ φίλοις,
 Πέμπων λογισμοὺς σφενδοναμέναις κόμαις,
 Πᾶσαν φέρων παιδευσιν ἐν τῷ σώματι.
 Πολλὰς διελθὼν οὗτος, ὥς ἀκούομεν,
 Ὀδοὺς πονηράς, (ὅς τινὰς δ' ἄλλοις μέλοι,
 775 Οὐ γὰρ τὰ πάντ' ἔμοι γε δὴ ζητεῖν σχολή·
 Βίβλοι δ' ὁμῶς φέρουσιν ἀρχόντων ὅσοι·)
 Ταύτῃ τελευτῶν ἐγκαθέζεται πόλει.
 Οὐδὲν γὰρ εἶχε βρώμα τῶν εἰωθότων·
 Ὁξὺ βλέπων δέ, καὶ σοφῶς ὁσφρώμενος,
 780 (Σοφὸν γὰρ ἔσω καὶ τὸ πικρῶς συντεθὲν,
 Τὸ δ' ἐστὶν ἡμᾶς τῆς καθέδρας ἐκβαλεῖν,
 Τοὺς οὔτ' ἔχοντας, οὔθ' ὅλως τιμωμένους,
 Πλὴν τοῦ φυλάξαι καὶ καταρτίσαι λεόν·)
 Σοφώτερον δέ. Καὶ γὰρ οὐ διὰ ξένων,
 785 Αὐτῶν δ' ἀφ' ἡμῶν συμπλέκει τὸ δρᾶμ' ὅλον,
 Ὡς ἂν σοφιστῆς τῶν κακῶν καὶ συνθέτης,
 Τῶν ταῦτ' ἀθήων καὶ πλοκῆς πάντῃ ξένων,
 Ἄλλην δέ τιμᾶν δεινότητ' εἰθισμένων,

754. Μελάνθριξ. *Flavos et nigros habens capillos, flavā nigraq̃ue mixtīm cæsarie.*

755. Εὐρημένα. Coisl. ἡυρημένα. Hos colores partim antiquitūs habebat, partim artificio quodam sibi recēns comparaverat. *Bill.*

758. Σισόην. Sisoë est quædam tonsuræ species, quâ

utuntur Phaselitæ in Ciliciâ: Casaub. in Sueton., p. 108. Extat eadem vox apud septuaginta Interpretes, *Levit. xix, 27.*

763. Καὶ ἀρρένων. Itā Coisl. Edit. minūs benè τῶν ἀρρένων. Extat infrā aliud Carm. xli, adversus eundem Maximum, vel alium ejusdem nominis.

METRICA VERSIO.

Ægyptium spectrum, malum rabidum, canis,
 Cynicus, viarum servulus, Mars horridus,
 Ac muta labes, cetus immanissimus,
 Flavus, nigérque, crispus ac simplex comâ.
 Vetus illa nempè, rursùs ast ipsi hæc recēns
 Inventâ; quippè ars est creatrix altera:
 Quâ distinentur fœminæ multum ac mares,
 Philosophicam dùm atque auream volvunt comam.
 Cur namque facie non sophi quoquè, ut sophæ,
 Gestare possint pharmaca muliebria,

Decus invenustum, atque improbum, quod vel silens,
 Cujusque mores prodit, et clarè indicat.
 Sic esse maribus perditum jam Maximum,
 Coma, licèt haud dùm cognitum, tunc prodidit.
 Hæc philosophi nunc exhibent miracula,
 Naturâ ut idem sit duplex, gestu quoquè,
 Miserè et utrique dividat se sexui,
 Viros bacillo, fœminas referens comâ.
 Jactabat his se, clarus ut cives apud,
 Humeros inumbrans usquè cincinnis suos,

- Ægyptium spectrum, rabidum malum,
 Canis, cynicus, triviorum famulus,
 Mars, muta perniciēs, cetosum monstrum,
 Flavos simul et nigros habens capillos, crispatus et simplex comâ;
 755 Atque hæc quidem partim antiqua, partim recēns inventa :
 Est enim ars opifex altera.
 Maximum opus est mulierum, sivè etiam marium,
 Auream volvere philosophicam sisoën.
 Muliebria in vultu pigmenta
 760 Ferant sapientes : cur enim solarum fit sapientium
 Indecora et improba formæ venustas,
 Quæ tabula est, vel tacendo, mores indicans,
 Quasi mares ipsi non habeant Maximos?
 Monstravit id tonsio, quod hactenûs latuerat.
 765 Hæc mira didicimus ab hodiernis sapientibus :
 Duplicem quemdam esse naturâ et specie;
 Et utriusque generis miserè participem esse,
 Mulierum quoad comam, virorum quoad baculum.
 His se jactabat, quasi aliquid esse in urbe videretur,
 770 Humeros inumbrans caris semper cincinnis,
 Cogitationes suas tradens contortis crinibus,
 Scientiam omnem in corpore gerens.
 Is cū multas percurrisset, ut audimus,
 Vias perversas, (quæ autem et quales sint, alii investigent,
 775 Non enim mihi omnia inquirere vacat :
 Sed tamen multis magistratuum libris consignatæ sunt;) Tandem in hâc urbe considet.
 Nihil enim ei suppetebat ex solitis cibariis :
 Sed acutè cernens et sapienter olfaciens,
 780 (Sapiens enim dicatur etiam quod improbè conflatum est,
 Nempè ut me ex cathedrâ depelleret,
 Qui nec illam tenebam, nec alio honorè auctus fueram,
 Nisi ut custodirem et renovarem populum :)
 In hoc autem sapientior. Nam nequaquàm per extraneos,
 785 Sed per memet ipsum totam struxit fabulam,
 Ut malorum inventor et compositor,
 Per eum qui horum insolitus erat, et à fraude omninò alienus,
 Atque aliud solertiæ genus colere solebat,

Ars opifex altera.

Maximus Constantinopolim venit, ut Gregorium sede deturbet.

764. ἡ κορυά. Ridet Gregorius Maximum qui primum muliebrem ornatum adhibendo, comamque nutriendo, mulierem potius quàm philosophum præ se tulerat, postea autem ut virum se exhiberet, sedemque Constantinopolitanam invaderet, comam deposuerat. Igitur minùs rectè Billius carpit Germanum interpretem quòd vocem κορυά detonsam comam reddiderit. Vide infrà, v. 915.

765. Θαύμαθ' ἡμῖν. Vat et alii Codd., etiam Edit. ad marg. θαύματ' εἶδον.

774. Δ' ἄλλοις μέλοι. Edit. δ' ἄλλους, forsan amanuensis incuriâ.

775. Σχολή. Coisl. Σέμει, licet. Innuere videtur actiones quibus pœnæ à legibus infligebantur.

779. Σοφῶς. Edit. ad marg. καλῶς, benè.

METRICA VERSIO.

Solūm comendis cogitans de crinibus,
 Doctrinam et omnem corpore in solo gerens.

Grassatus iste per vias multas malas,
 Ut fama jactat, (quærat has quisquis volet :
 Nam cuncta nobis non vacat perquirere :
 Libris feruntur præsidum multis tamen ;)
 Hâc urbe tandem considet, quòd jam cibos
 Hos non haberet, quos priùs consueverat.
 Acutus autem cū esset, ac mirè sagax,

(Sic nam vocetur, improbè quod struxerat
 Sævèque, solio scilicet me ut pelleret,
 Cui nec thronus erat, ulla nec alia dignitas,
 Instructor essem quàm quòd et custos gregis.
 Sagacior in hoc extitit, per exteros
 Quòd non, sed utens memet, hunc struxit dolam,
 Scelerum ut peritus artifex, harum rudi
 Rerum, atque fraudis prorsus omnis nescio,
 Solertiæque qui genus dispar colo,

- Εἰπεῖν σοφόν τι, καὶ λέγοντα θαυμάσαι,
 790 Βίβλων τε θείων ἐκλέγειν τὴν καρδίαν.
 Καινόν τιν' εἰπεῖν ἐν κακοῖς λόγον θέλω.
 Ἐχρῆν γὰρ αὐτὸν πᾶσιν εἶναι δὴ τρόπον,
 Ἡ τὸν κακῶν ᾅπειρον, ἢ τὸν ποικίλον.
 Ἦττον γὰρ ἐβλάπτουντ' ἂν ἐκ τινῶν τινές,
 795 Ἀντιζυγούντων ἢ συνεσώτων τρόπων.
 Νῦν δ' εἰσὶ θήρα τῶν κακῶν οἱ βελτίους.
 Τίς ἢ τοσαύτη σύγχυσις τοῦ πλάσματος!
 Ὡς σφόδρ' ἀνίσως ἐξύγμηεν ἐκ Θεοῦ!
 Τίς τὸν κάκιζον ὄψεται τῶν μετρίων
 800 Δολοῦντα, συμπλέκοντα, μηχανώμενον,
 Κλέπτονθ' ἑαυτὸν μυρίαῖς ἀεὶ σροφαῖς;
 Τὸ μὲν γὰρ εὐκίνητον εἰς μοχθηρίαν,
 Τηρεῖ τὰ πάντα, καὶ βλέπει τὰ καίρια·
 Τὸ δ' εἰς καλὸν πρόχειρον, εἰς ὑποψίαν
 805 Τῶν χειρόνων ἀργόν τε καὶ νοθὲς φύσει.
 Οὕτως ἀλίσκετ' εὐχερώς ἢ χρηστότης.
 Πῶς τοῦτο ποιεῖ, καὶ σκοπεῖθ', ὥς ποικίλως.
 Αἰγυπτίον τιν' ἄλλον ὄψει Πρωτέα.
 Τῶν εὐνοούντων γίνεται καὶ τῶν σφόδρα
 810 Πισῶν. Τίς οὕτως ὥς ἔμοι γε Μάξιμος,
 Στέγης, τραπέζης, δογμάτων, βουλευμάτων
 Κοινωνός; Οὐδὲν μέγα· καὶ γὰρ τις ἦν μέγας
 Κύων ὑλακτῶν θῆθεν τοὺς κακόφρονας,
 Καὶ τῶν ἐμῶν πρόθυμος ἀνέτης λόγων.
 815 Ὁμοῦ δὲ ταῦτα, καὶ τι τῶν ἐν βήματι
 Λαβῶν νόσημα, λείμμα τῆς πρώτης νόσου.
 Τόδ' ἦν ἄπαυστος ζῆλος, ἔμφυτον κακόν.
 Οὐ ραδίως γὰρ κάμπτεται πονηρία.
 Τούτοις βραβεύων ἀνίσως, αὐτῷ φίλως.
 820 Δυσὶ συνεργοῖς χρώμενος τῆς πικρίας,
 Πρώτῳ τε δευτέρῳ τε ἀνθρωποκτόνοις,
 Μόγισ ποτ' ἐξέρρηξεν ἀσπίδος τόκον.
 Ὁ πρῶτος ἦν Βελίαρ, ἄγγελός ποτε·
 Ὁ δεύτερος δὲ, τοῦδε λαοῦ πρεσβύτης,
 825 Τὸν νοῦν τι μᾶλλον, ἢ τὸ σῶμα βάρβαρος,
 Ὡς οὐ παροφθείς, οὐδὲν ἐκμελὲς παθὼν,

790. Τὴν καρδίαν. *Arcana*.

792. Αὐτόν. Ità Vat. et Coisl. Edit. malè αὐτῶν.

793. Ἡ τόν. Ità Vat. et Coisl. Edit. malè ἢ τῶν.

796. Θήρα. Vat. θῆραι.

801. Κλέπτονθ' ἑαυτόν. *Qui miris modis id agit, ut probitatis cujusdam fuco improbitatem suam tegat. Bill.*

804. Καλόν. Coisl. sup. lin. ἀρετήν, virtutem.

810. Οὕτως. Ità Coisl. Edit. malè hic οὕτος.

816. Νόσημα. Invidiam significat quam quorundam sacri ordinis virorum esse dicit, quia ipsos tales in se expertus fuerat. Primus morbus superbia est, quæ Apostatas Angelos à Cælo, et generis nostri principes à Paradiso deturbavit: reliquæ autem hujus morbi, invidia. Nam

METRICA VERSIO.

Sapienter aliquid dicere, loquentem alterum
 Susplicere, mentem legere sacri Codicis.

Libet profari quid novum in tantis malis,
 Debat esse tota gens mortalium,
 Aut sceleris expers, multiplex aut et vafra.
 Sic læderentur nam minùs justì à malis,
 Si dissiderent aut coirent moribus.
 At præda nunc sunt improbis recti viri.
 Quæ tanta nostri generis est confusio?
 Proh quàm Deus nos dispari junxit modo!

Quis deprehendet pessimum vir optimus,
 Fraudes dolòsque dùm struit, dùmque artibus
 Se mille, mores ac suos vafre occultit.
 Nam quisquis omne facilis in crimen ruit,
 Observat ille sedulus cuncta, et notat
 Graviora quæque: promptus est at qui ad bonum,
 Ad suspicandum segnis est aliquid mali.
 Sic sæpè fraudi noxiæ bonitas patet.
 Quàm porrò vafre rem gerat, quæso, aspice.
 Pharium videbis Proteum quemdam novum.

Nempè sapienter aliquid dicere, aut dicentem admirari,
790 Divinarum Scripturarum cor edisserere.

In quo vera
sagacitas sita sit.

Novum aliquod in malis eloqui libet.
Oportebat ut eadem in omnibus esset indoles,
Aut vitiorum experts, aut versuta.
Minùs enim læderentur alii ab aliis,

795 Si dissentirent aut consentirent mores.

Nunc autem malorum præda sunt boni:

Malorum præ-
da sunt boni.

O quæ confusio naturæ nostræ!
O quàm inæqualiter à Deo conjuncti sumus!
Quis bonus pessimum hominem persentiat,

800 Dùm dolos versat, fraudes struit, machinatur,
Séque ipsum surripit innumeris semper artibus.

Quod enim facilè ad improbitatem movetur,
Observat omnia, perspicit opportunitates:
Quod autem ad virtutem propendet, ad suspicionem

805 Deteriorum naturà pigrum et tardum est.

Sic capitur nullo negotio probitas.

Fraudi vir bo-
nus patet.

Quomodò id exsequatur, et quàm versutè, considera.

Alterum videbis, Ægyptium Proteum.

Maximus alter
Protens.

Amicorum unus fuit, et eorum qui maximè

810 Fidi sunt. Quis mihi erat sicut Maximus,

Tecti, mensæ, doctrinæ, consiliorum

Particeps? Nil mirum: erat enim magnus

Canis allatrans scilicèt contrà pravè sentientes,

Ac mearum orationum fervidus laudator.

815 Intereà quemdam eorum, qui in sacro erant ordine,

Morbum contraxit, reliquias morbi prioris.

Is autem erat implacabilis livor, insitum malum.

Non enim facilè flectitur improbitas.

Facilè non flec-
titur improbitas.

Hos inter judex inæquabilis, ut ipsi lubebat,

820 Duobus utens acerbitatis suæ adjutoribus,

Quorum alter primas homicidii, alter secundas ferebat,

Vix tandem erupit aspidis fetum.

Horum primus erat Belial, olim angelus:

Alter autem populi presbyter,

Invidia ejus-
dam presbyteri
in Gregorium.

825 Mente magis quàm corpore barbarus,

Qui nec contemptus, nec molesti quicquam passus,

cùm superbæ illæ mentes ex beatissimâ illâ sede ad tar-
tarum præcípites cecidissent, hominum felicitati statim
invidere cœperunt: *Invidia enim Diaboli mors introivit in
orbem terrarum.* (Sap. 11, 24.) Nec verò solùm in Ange-
lis apostatis, sed etiam in hominibus, *λείμμα τῆς πρώτης
γένου* dici potest invidia. Caïn enim fratri suo invidens
ipsum nequiter interemit.

819. *Ἀνίσως.* In hoc versu mendum subrepsit, quod fa-
cilè corrigi non potest, cùm hoc adverbium habeat pri-
mam brevem, et secundam longam, ut videre est suprâ
vers. 798. Emendet qui potuerit. (Not. nov. Edit.)

822. *Ἐξέρρηξεν ἀσπίδος τόκον.* Gregorius alludit ad hunc
locum Isaïæ LIX, 5: *Ὡς ἀσπίδων ἐρρήξαν, οὐα ἀσπίδων fre-*
gerunt. Bill.

METRICA VERSIO.

Amicus ille fit mihi, sic ut fide
In me anteiret Maximus cunctos viros.
Mensæ, domûsque, dogmatum hunc et consilii
Consortem habebam. Namque erat magnus canis,
Acri latratu perfidam turbam petens,
Mirisque nostra laudibus verba efferens.
Ac præter istud, ordinis quemdam sacri
Morbum, reliquias principis morbi, capit.
Erat perennis livor hic, malum insitum.

Tom. II.

Vix namque flecti pravitas unquàm potest.
His, ut libebat, arbitrum sese exhibens,
Et ab his duobus sævus homicidis opem
Miseram ille poscens ad scelus teterrimum,
Quandoque tandem protulit fetum aspidis.
Primus erat horum Lucifer, quondam angelus;
Secundus autem presbyter nostri gregis,
Magis ipse mente barbarus, quàm corpore,
Qui spretus à me, et læsus haud unquàm prius,

E 8

- Τὰ πρῶτ' ἔχων τιμῆς τε καὶ θρόνων ἀεὶ,
(Ἄκουε, Χριστέ, καὶ δίκης ὄμμ' ἀπλανές,
Εἰ δὴ καλεῖν ἐνταῦθα Χριστὸν ἄξιον.)
- 830 Μῖσος πονηρὸν καὶ κακότετροπον ἀθρώως
Ὡδινεν. Οἱ μοι! πῶς ἀποκλαύσω; Σκότος
Αἰθρία λαμπρά, καὶ τὸ συντεθέν κακῶν
Πόρρωθεν ἦλθεν ἡμῖν, Αἰγύπτου νέφος.
Κατάσκοποι μὲν πρῶτον, οὓς τῆς ἐγκρίτου
- 835 Γῆς Ἰσραὴλ ποτ' ἐξέπεμψ' ὁ γεννάδας,
Πλὴν οὐκ Ἰησοῦς, οὐδὲ Κάλεβ οἱ σοφοί.
Ἄλλ' εἴ τις ὕβρις ἐν νέοις καὶ πρεσβύταις,
Ἀμμων, Ἀπάμμων, Ἀρποκραῖς, Στίππας, Ρόδων,
Ἄνουβις, Ἑρμάνουβις, Αἰγύπτου θεοί,
- 840 Πιθηκόμορφοι καὶ κυνώδεις θαίμονες,
Δύσθηνα ναυταρίθια καὶ παράφθορα,
Εὐῶνα, μικροῦ κέρματος πολλοὺς θεοὺς
Ῥᾶς' ἂν προθέντα, εἴπερ ἦσαν πλείονες.
Ἐπειτα μικρὸν ὕψερον οἱ πεπομφότες
- 845 Τούτους, στρατηγοὶ τῆς φάλαγγος ἄξιοι,
Ἦ, τῶν κυνῶν εἰπεῖν τι προσφύεσθαι,
Οἱ ποιμένες. Πλέον γὰρ οὐδὲν φθέγεσθαι,
(Καὶ περ σφαδάζων ἐνδοθεν πολλοῖς λόγοις,
Ὡσπερ τις ἄσκος δέσμιος, γλεύκους ζέων,
- 850 Ἦ καὶ φυσητὴρ χάλκεος γέμων πνοῆς.)
Αἰδοῖ τε τοῦ πέμψαντος, εἰ καὶ κουφόνους,
Αὐτῶν τε ἐκείνων, οἷς τι συγγνώμης τυχόν
Μετῆν, ὑποσπασθεῖσιν ἐξ ἀγροικίας,
Ὅποι φέροιεν οἱ κακοὶ κινουμένοις,
- 855 Οὓς ἐνθάδ' ἡμῖν δημιουργήσας φθόνος.
Σοφοί, τὸ πρόβλημα εἶπατ'. Οὐκ ἔμοι γε γὰρ
Τοῦτ' εὐσύννοπον, πλὴν τις εἰ φράζει σοφῶν.
Πῶς Πέτρος αὐτὸς, ὁ βραβεύς τῶν ποιμένων,
Πρῶτον μὲν ἡμᾶς ἐγκαθίςτα γράμματα
- 860 Οὕτω προδήλως διπλόης ἐλευθέρους,
Ὡς αὐτὰ πείσει τὰ πρὸς ἡμᾶς γράμματα,
Καὶ συμβόλοις ἐτίμα τῆς ἰδρύσεως.
Νῦν δ' ἤκεν ἡμῖν νεβρὸς ἀντὶ παρθένου;
Ταῦτ' οὐ πρόδηλα, ταῦτα δεῖθ' ἐρμηνέως.

831. Σκότος αἰθρία λαμπρά. Id est, qui, ut presbyter, lucidus esse debebat, juxta illud: *Vos estis lux mundi*, Matth., v. 14, totus tenebrosus est. *Bill.*

834. Οὓς τῆς ἐγκρίτου γῆς etc. Alludit ad exploratores quos in terram Israel misit olim Moyses. Isti de quibus agit ex Ægypto missi sunt à Petro Alexandrino præsule,

ut Constantinopolitanam ecclesiam explorarent. Primum directi fuerunt à viro nautæ, qui Constantinopolim quò frumenta vehebant, appulsi, pietatis ac catholicæ fidei specie divertere ad Gregorium: is præclaro sermone ipsos excepit. Nautas secuti sunt episcopi, qui Maximum in sede Constantinopolitanâ collocare tentaverunt.

METRICA VERSIO.

Honoris semper ac throni primas tenens,
(Audi ista, Christe, juris et lux haud vaga,
Adhibere Christi nomen hic si convenit.)
Odium scelestum ac perfidum in me parturit.
Lacrymis quibusnam id prosequar? Caligine
Serenus æther inficitur, atque id malum
A nube Phariâ prodiit nobis procul.
Primum quidem catascopi, quos inclytus
Vir ille lectâ misit è terrâ Israël,

Non Josuë, aut Calebus, insignes viri,
Juvenum senumque sed nimis petulans chorus,
Ammon, Apammon, Harpocras, Stippas, Rhodon,
Anubis, Hermanubis, Ægypti dei,
Canina forma, et simiarum dæmones,
Nautæ miselli, pretio et exiguo emptiles,
Ærisque causâ qui levis multos deos,
Majore numero si forent, admitterent.
Venère posthac, miserant hos qui prius,

- Ac primas honoris et sedium semper tenens,
 (Audi, Christe, qui justitiæ oculus es, erroris nescius,
 Si tamen Christum hoc loco vocare decet,)
- 830 Odium nefarium et improbum subito
 Parturiit. Hei mihi! quomodò lugebo? In tenebras vertitur
 Splendida serenitas, et conflatum malum
 Venit nobis è longinquis locis, nubes Ægyptia.
 Primùm quidem exploratores venerunt, sicut in electam
- 835 Terram Israël olim missi sunt à magno illo viro,
 Excepto quòd non Josuë et Caleb sapientes viri:
 Sed si qua labes in juvenibus et senibus,
 Ammon, Apammam, Harpocras, Stippas, Rhodon,
 Anubis, Hermanubis, Ægyptiorum dii,
- 840 Simiarum formæ, canini dæmones,
 Nautæ miseri et corrupti,
 Parvo pretio venales qui minuti nummuli causâ
 Plures deos, si plures essent, vendidissent.
 Paulò post veniunt, qui hos miserunt,
- 845 Duces phalangis digni,
 Vel, ut canibus aliquid convenientius dicam,
 Pastores. Nihil enim amplius eloquar,
 (Etsi intùs exagitor pluribus verbis,
 Velut uter clausus, musto effervescens,
- 850 Aut follis aheneus aëre plenus,)
 Ut honorem habeam ei qui misit, etsi mente levis fuit,
 Tùm ipsis illis, qui fortè aliquâ excusationis viâ
 Non carent, abstracti ob inscitiam,
 Ac sese moventes, quò ferrent improbi,
- 855 Quos hîc nobis peperit invidia.
 Sapientes, quæstionem explanate. Non enim id mihi
 Facile perspicuum, nisi quis sapientium explicet:
 Quomodò Petrus ipse, pastorum arbiter,
 Primò quidem me litteris tam manifestè
- 860 A versutiâ alienis, ut ipsæ suadebunt
 Missæ ad nos litteræ, in sede constituit,
 Ac signis sedis confirmatæ decoravit,
 Nunc autem nobis virginis loco hinnulus prodit.
 Hæc clara non sunt, hæc egent interprete.

Missi ex Ægypto Constantinopolim exploratores.

Petri Alexandrini levitas.

841. Παράφορα. Vat. et Edit. ad marg. παράφορα, *insani*.

848. Σφραδάζων. Significat à se vix posse reprimi linguam suam, penè in verba erumpentem.

854. Ὅποι. Coisl. ὅπη.

859. Πρωτον. Vat. et Coisl. πρώην.

863. Νεβρός. Edit. ad marg. Αἰνίττεται δὲ τὸν ἑλωφον ὃν ἀντὶ τῆς Ἰφιγενείας ἐν Αὐλίδι ἔθυσεν ὁ Ἀγαμέμνων, *significat cervum quem pro Iphigeniâ in Aulide immolavit Agamemnon*.

METRICA VERSIO.

Digni phalange scilicèt tali duces,
 Vel opiliones, canibus hæc nam vox magis
 Est apta. Dicam non enim quicquam amplius,
 (Intùs tametsi mole verborum premar,
 Non aliter atque fervidus musto cadus,
 Clausus, vel auris æreus follis tumens;)
 Dabo hoc ei, qui misit hos, quamvis levi,
 Atque hismetipsis, venia queis forsàn dari
 Nonnulla possit, utpotè ex inscitâ
 Lapsis, secutis atque duntaxat malos,

Quos peperit isthic livor infestus mihi.
 Hanc quæstionem pandite, ô docti viri,
 Mihi involutam, nî quis hâc sophus explicet:
 Quî Petrus ipse, præsulum illorum arbiter,
 Prius quidem nos litteris clarissimis,
 Fucòque vacuis, litteræ ut ipsæ fidem
 Facient, sacrato fixerit nos in throno,
 Dignatus atque nomine sit antistitis:
 Nunc venit autem virginis cervus loco?
 Hæc clara non sunt, hæc egent interprete.

- 865 Ὡφθη τί τούτων σκηνικώτερόν ποτε,
Πολλῶν πονηρῶς ἐν βίῳ πεπαισμένων;
Ὡφθήσεται δέ τ' ἄλλο παιγνικώτερον.
Οἶνόν τις εἶπε συμπότης πάντων κρατεῖν
Ἄλλος γυναῖκα, τήν δ' ἀλήθειαν σοφός.
- 870 Ἐγὼ δ' ἂν εἶπον χρυσόν, ὡς ἔχει κράτος.
Τούτῳ τὰ πάντα ῥαδίως πεσσεύεται.
Οὕτῳ τὸ θεινόν, εἰ τὰ τοῦ κόσμου μόνα
Πλέον παρ' ἡμῖν ἰσχύει τοῦ Πνεύματος.
Πόθεν δ' ὁ χρυσὸς τῷ κυνὶ; ζητητέον.
- 875 Πρεσβύτερον ἐκ Θάσσου τιν' ἤκοντ' ἐνθάδε
Χρυσόν φέροντα τῆς ἐκεῖσ' ἐκκλησίας,
Ἐφ' ᾧ πρίασθαι Προκουνησίας πλάκας,
Τοῦτον δὲ σήνας καὶ λαβὼν συμπράκτορα,
Πολλοῖς τε δήσας ἐλπίσιν τὸν ἄθλιον,
- 880 (Οἱ γὰρ κακοὶ τάχιςα μίγνυνται κακοῖς,)
Τὸν χρυσόν εἶχεν εἰς ἅπανθ' ὑπηρέτην,
Πισὸν συνεργόν, γνήσιον συνέμπορον.
Τεκμήριον δέ· καὶ γὰρ οἱ πρώην ἐμὲ
Σεβόντες, ὡς ἄχρηστον, ἄχρυσον φίλον
- 885 Περιφρονοῦσι φίλτατοι, καὶ ῥαδίως
Κλίνουσι πρὸς τὸ χεῖρον, ὡς ῥοπή ζυγοῦ.
Νῦξ ἦν· ἐγὼ δ' ἔκαμνον· οἱ δ', ὥσπερ λύκοι,
Κλέπται φανέντες ἀθρόως μάνδρας ἔσω.
Πολλοὺς ἔχοντες μισθίους ἐκ τοῦ ζόλου,
- 890 Ἐξ ὧν Ἀλεξάνδρεια ῥᾶς' ἀνάπτεται,
(Καὶ γὰρ συνεμπίπτουσι τῷ ζόλῳ σαφῶς,)
Κεῖραι προθυμοῦντ' εἰς καθέδραν τὸν κύνα,
Πρὶν ἢ τι λαῶ, πρὶν κτίλοις ἐκκλησίας,
Πρὶν ἡμῖν αὐτοῖς, ὡς κυσὶ γοῦν, γνωρίσαι.
- 895 Οὕτω φασὶ καὶ ταῦτα προσηταγμένοι.
Οὕτως Ἀλεξάνδρεια τιμᾷ τοὺς πόρους.
Οὕτω δικάσαι τις ὑμῖν ἄλλος εὐμενής.
Ἦν ὁρθρος. Ὁ κληρὸς δὲ (καὶ γὰρ ἐγγύθεν
ᾧκουν,) ἀνήφθη, καὶ τάχιςα τὸν λόγον
- 900 Ἄλλῳ δίδωσιν ἄλλος. Εἴτ' ἐγείρεται
Φλόξ λαμπρὰ λίαν· ὦ πόσων τῶν ἐν τέλει,
Πόσων ξένων δὲ συρρύνετων καὶ νόθων!

866. Πονηρῶς. Itā Coisl. Malè Edit. πονηρῶ. Ibid. πε-
παισμένων. Vat. πεπαιγμένων.

871. Πιστεύεται. Hūc et illūc jactantur, id est, quasi
talorum jactibus versantur.

877. Πλάκας. Edit. ad marg. μαρμάρους, *marmoreas*. Pro-
conesia marmora albi sunt coloris: porro Proconesia
una est ē Sphoradibus insulis.

878. Τοῦτον δὲ σήνας. Itā Edit. ad marg. in textu περιση-

METRICA VERSIO.

Visum quid unquàm dignius scenâ fuit,
Permulta quamvis lusa sint valdè improba?
Aliud videbis, ludicrum quod sit magis.
Vinum asserebat quispiam omnia vincere,
At fœminam alter: tertius palmam dabat
Vero. Dedissem robur ast ego maximum
Auro, arbitrato cuncta quod vertit suo.
Sed quòd caduca pluris ipsi ducimus,
Ad Pneuma quàm quæ pertinent, minùs est grave.
Aurum videndum undenàm venit canì.

E Thasso in urbem fortè quidam presbyter
Appulerat, aurum publicum secum ferens,
Tabulas ut emeret ædis ad cultum sacræ.
Hunc voce blandâ delivit, juvantibus
Quibusdam et amplis spebus adstrictum tenens,
(Nocens nocenti nam statim se copulat,)
Auro potitur, atque hoc ministro utitur
Ad cuncta, certàmque hinc opem quærit sibi.
Id hinc liquebit. Turba nam, quæ me priùs
Colebat, eadem me modò ad nil utilem,

- 865 Quid visum unquàm scenis convenientius,
 Quamvis multa improbè in vitâ lusa fuerint?
 Aliud videbitur dignius quod in scenam promatur.
 Vinum, compotator quidam dixit, omnibus dominari,
 Alius mulierem, veritatem sapiens.
- 870 Aurum ego dixerim principatum tenere.
 Auro facilè omnia hùc et illùc jactantur.
 Nec mirum est quippè, si ea, quæ mundi sunt,
 Plùs apud nos valeant quàm quæ Spiritûs.
 Sed undè aurum cani? inquirendum est.
- 875 Presbyter quidam è Thasso hùc venerat,
 Aurum ferens ecclesiæ quæ illic est,
 Quo tabulas Proconesias emeret;
 Hunc blandiendo adortus, ac socium actionum assumens,
 Multisque spebus miserum vinciens,
- 880 (Mali enim cum malis facilè miscentur,)
 Auro potitur ad omnia ministro,
 Fidòque adjutore et genuino negotiorum consorte.
 Id indè perspicitur. Nam qui me antea
 Colebant, ut inutilem et auro carentem amicum
- 885 Spernunt amicissimi, ac facilè
 Inclinant ad pejora, ut lanx in staterâ.
 Nox erat: ego ægrotabam: illi verò, ut lupi,
 Furtim ingressi subitò intrà ovile,
 Multos habentes ex classe conductos mercede,
- 890 A quibus facilè incenditur Alexandria,
 (Irruunt enim apertè cum classe,)
 Tondere canem in cathedrâ alacriter aggrediuntur,
 Antequàm populo, antequàm præpositis ecclesiæ,
 Antequàm nobis ipsis, saltem ut canibus, rem indicassent.
- 895 Id etiam se in mandatis accepisse dicebant.
 Sic Alexandria laboribus honorem impertitur.
 Sic de vobis justa statuatur aliquis alius vobis favens.
 Diluculum erat, clerúsque, (nam propè
 Habitabant,) exarsit, ac celerrimè rem
- 900 Alter alteri narrat. Deindè excitatur
 Incendium valdè splendens, multis nobilibus
 Confluentibus, multis hospitibus, multisque spuriis.

Auri vis maxi-
ma.

Maximus pres-
byterum quem-
dam auro emun-
git.

Nocturna Ma-
ximi et tumul-
tuaria ab epis-
copis Ægyptiis
ordinatio.

Dolor civium
de iis quæ con-
tigerunt.

νας, sed malè, quia metrum deficit. Mox συμπράκτορας.
Ità legimus. Edit. malè συμπράκτορας.

891. Συνεμπίπτουσι τῷ στόλῳ σαφῶς. Edit. ad marg.
οἱ Ἀλεξανδρεῖς, *Alexandrini*. Missi Alexandriâ episcopi ad
eam tumultuariam ordinationem irruunt cum nautarum

turbâ. Edit. in marg. pro σαφῶς habent σοφοί, *sapientes*,
sed malè.

901. Τῶν ἐν τέλει. Qui erant ordinis senatorii, vel ma-
gistratuum infulis illustres.

902. Καὶ νόθων. Infidelibus et hæreticis.

METRICA VERSIO.

Caream quòd auro, censet, ac nihil æstimat:
In pejus atque flectitur, lanx ut libræ.

Nox erat, et æger ipse eram, cum isti, velut
Caulam introgressi conciti rabie lupi,
Nantas habentes plurimos, pecuniâ
Partos, facilè Alexandriam qui incendere
Solent, (eos nam junxit irrumpens cohors
Secum,) locare in sede detonsum canem
Nituntur, antequàm gregi ac primoribus

Tom. II.

Hoc indicassent, aut mihi, saltem ut cani.
Sic imperatum nam sibi ipsi dictitant.
Sanctos labores illa sic urbs æstimet.
Sic ergò faveat alter his iudex velim.

Ut luxit autem, clerus (etenim proximè
Habitabat,) irâ frendet: ac celerrimè
Disseminatur ista res. Tum maxima
Hinc flamma surgit. Nam magistratus statim
Multi, exterique confluunt, etiam nothi.

F 8

- Οὐκ ἦν γὰρ ὅστις οὐ μέμνηε τοῖς τότε,
 Τοιαῦθ' ὁρῶντες τὰπίχειρα τῶν πόνων.
- 905 Τί μακρὰ τείνω; ἐκ μὲν ἡμῶν αὐτίκα
 Χοροῦσιν ὄργῃ, τοῦ σκοποῦ τῷ μὴ τυχεῖν
 Ἀλγοῦντες. Ὡς δ' ἂν μὴ μάτην ὥσι κακοί,
 Τὸ λοιπὸν ἐκπληροῦσι τῇ σκηνῇ τέλους.
 Εἰς γὰρ χοραύλου λυπρὸν οἰκητήριον
- 910 Ἀχθέντες οἱ σεμνοὶ τε καὶ Θεῷ φίλοι,
 Λαόν τ' ἔχοντες τῶν ἀποδλήτων τινάς,
 Κυνῶν τυποῦσι τὸν κάκιζον ποιμένα
 Κείραντες, οὐ δῆσαντες, οὐδὲ σὺν βία.
 Κύων γὰρ ἦν πρόθυμος εἰς τὰ κρείσσονα.
- 915 Τομὴ δ' ὑπῆλθε βοσρύχους εὐφορβίους,
 Λύουσ' ἀμόχθως τὸν πολὺν χειρῶν πόνον,
 Τοσοῦτον αὐτῷ καὶ μόνον δεδωκυῖα,
 Ὅσον γυμῶσαι τὸ τριχῶν μυσθήριον,
 Τριχῶν ἐν αἷς ἔκειτο τὸ σθένειν ἅπαν,
- 920 Ὡςπερ λέγουσι τῷ κριτῇ Σαμψῶν ποτε,
 Ὃν ἡ κόμη προῦδωκεν ἐξυρμένη,
 Τριχῶν ἀώρου κἀνεμοφθόρου θέρους,
 Ἄς τις γυνὴ τέτμηκεν εἰς ἐχθρῶν χάριν.
- Ποιμὴν δὲ δειχθεὶς ἐκ κυνῶν, ἐκ ποιμένων
- 925 Πάλιν κύων πέφηνε· τῆς ἀτιμίας!
 Κύων ἔρημος, μήτε τῆς κόμης ἔτι
 Φέρων τὸ κάλλος, μήτε τὴν ποιμνην σρέφων.
 Αὐθις μακέλλων ὁσέοις ἐπιτρέχων.
 Δράσεις δὲ δὴ τί τὴν καλὴν κόμην; πάλιν
- 930 Θρέψεις φιλεργῶν; ἡ μενεῖς τοῖον γέλως;
 Ἀμφω γὰρ αἰσχροῖ, καὶ τι τοῖν δυοῖν μέσον
 Οὐκ ἔστιν εὐρεῖν οὐδὲ ἐν, πλὴν ἀγχόνης.
 Θήσεις δὲ ποῦ μοι τὰς τρίχας, πέμψεις δὲ ποῦ;
 Σκηναῖς θεάτρων, εἰπέ μοι, ἡ παρθένους.
- 935 Τίσι δὲ τούτων αὐθις; ἡ Κορινθίαις
 Ταῖς σαῖς; μεθ' ὧν τὰ θεῖα ἐξησκοῦ ποτε
 Μόνος μόναις τε πανσόφως κοινούμενος,
 Ἀνθ' ὧν σε θήσω μᾶλλον οὐρανοῦ κύνα.
 Εὐθύς μὲν οὖν τοσοῦτον ἤλγησεν πόλις
- 940 Τοῖς τηνικαῦτα συμβεβηκόσι κακοῖς,
 Ὡς' ἐπρίοντο πάντες· ἐξέχυσ' ἅπας
 Λόγους ἀηδεῖς τοῦ βίου κατηγόρους, /

908. Τῇ σκηνῇ. Edit. in marg. τῷ δράματι, *dramati*.

911. Λαόν τ' ἔχοντες. Itā Coisl. Edit. malè λαοῦ. Hinc in-

telligitur magnam populi frequentiam legitimis ordina-
 tionibus olim adfuisse.

METRICA VERSIO.

Ob hoc furebant nam scelus cuncti, mihi
 Pendi laborum præmia hæc cum cernerent.
 Quid multa? Referunt illicdè è templo pedem,
 Illud dolentes maximè, cæpta irrita
 Cessisse. Verum ne mali incassum forent,
 Explere pergunt, deerat quod fabulæ.
 Namque in choraule sordidam ingressi domum,
 Graves, superno et Numini cari viri,
 Ac quosdam habentes fece de vulgi infimâ,
 Canem resectâ præsullem signant comâ

Nequissimum, hand vi, nec ligatum. Nam canis
 Ad summa quæque promptus ac fervens erat.
 Subiitque cinnos sectio cultos diu,
 Manuum laborem non brevem solvens brevi:
 Unumque munus huic ferens, quod crinium
 Nudavit ejus abditum mysterium,
 Qui robur ejus, unicæ ac vires erant:
 Samsoni ut olim contigit, quem procidit
 Sævis resectus hostibus crinis suis,
 Messis capillis tempore perincommodo,

- Nemo enim erat, qui non ob hæc à furiis accensus esset,
 Cùm talia cernerent laborum præmia.
- 905 Quid multis moror? à nobis abscedunt,
 Non sine irâ, quòd à proposito aberrassent,
 Dolentes. Sed ne frustrâ improbi essent,
 Quod scenæ deerat absolvunt.
 Nam in choraulæ sordidam domum
- 910 Ingressi graves homines, et Deo amici,
 Plebis vice habentes nonnullos viros perditissimos,
 Canum nequissimum ordinant pastorem,
 Tonsum quidem, sed non ligatum, neque coactum.
 Erat enim canis fervidus ad præstantiora quæque.
- 915 Sectio autem adhibita cincinnis diù cultis,
 Ac sine labore solvens longum manuum laborem,
 Hoc et quidem unum illi attulit,
 Ut nudaret crinium mysterium,
 Crinium in quibus robur omne positum erat,
- 920 Ut de iudice olim Samsone narratur,
 Quem coma prodidit resecta,
 Intempestiva et à ventis læsa messis crinium,
 Quos mulier resecurit in hostium gratiam.
 Pastor autem declaratus ex cane, rursùs ex pastore
- 925 Canis apparet: ô ignominiam!
 Canis orbatus, nec jam comæ
 Venustate ornatus, nec regens gregem:
 Rursùs macellorum ossibus accurrens.
 Quid jam facies de eximiâ comâ? rursùs
- 930 Nutries studiosè? an manebis risus et fabula?
 Utrumque enim turpe, nec duorum medium
 Unum prorsùs reperire est, præter restem.
 Ubi collocabis crines, et quò mittes?
 Scenis theatrorum, dic mihi, an virginibus?
- 935 Quibus autem virginibus? an Corinthiis
 Tuis? quibuscum mysteria peragebas quondam,
 Solus cum solis sapienter communicans:
 Quam ob causam te potiùs cœli canem collocabo.
 Statim tanto dolore perculsa est civitas,
- 940 Ob ea quæ acciderant mala,
 Ut frenderent omnes: fundebat quisque
 Acerba verba vitam et mores incusantia,

Judic. vi.

Ludit Gregorius in Maximi comam.

915. Εὐφορέϊος. *Benè et copiosè nutritis.* Vaticanus autem Codex et Editi habent in margine εὐφορέας, *copiosis.*

921. Εξυρμημένη. Ità Coisl. Edit. minùs benè ἐξερμημένη, *ablata.*

941. Ἐξείχουθ'. Coisl. ἐξείχουθ'.

METRICA VERSIO.

Quos uxor, hosti dùm favet, scidit mala.
 Ut factus autem pastor est canis improbus,
 Ex opilione fit canis rursùm, (ô grave
 Probrum!) canisque solus; et pulchro carens
 Jam crine, sacrum nec tamen moderans gregem:
 Ad ossa rursùm sêque jam confert fori.
 At quid venustis nunc ages de crinibus?
 Alésne rursùm? An sic manens ridebere?
 Utrumque turpe: reste nec demptâ, potest
 Quicquam inveniri tertium. Quin tu comam

Ubinàm locabis? aut eam quonàm feres?
 An ad theatra? vel potiùs ad virgines?
 Quas rursùs istas? an tuas Corinthias,
 Studiis quibuscum tu sacris quondam dabas
 Operam, remotis arbitris cum his disserens.
 Ob quæ vocem te potiùs ætherium canem.
 Certè ob patratum tunc scelus tantus dolor
 Invasit urbem, nemo non ut tùm foret,
 Qui non fureret, ac multa in ipsum effunderet
 Acerba, vitam quæ illius proscinderent:

- Θυμοῦ φέροντος ἃ φρένες συνεκρότουν.
 Ἄλλος τι δ' ἄλλο ἠράνιζεν εἰς ἐνὸς
 945 Κακοῦ τελείου πάντοθεν συμφωνίαν.
 Ὡσπερ γὰρ ἐν τοῖς σώμασι συνίσταται
 Πάθη τὰ μικρὰ ταῖς μεγάλαις ἀρρώσiais,
 Καὶ ἡρεμοῦντα τῷ σθένειν τέως τύχη·
 Οὕτως ἐκείνου πάντα τὰ πρόσθεν κακὰ
 950 Ἐξηλίτευσεν ἡ τελευταία ζῆσις.
 Ἄλλ' οὐκ ἐμοῦ γε ταῦτ' ἂν ἐξέλθοι ποτέ·
 Ἰσασιν οἱ λέγοντες. Ἐνθάκηνω δ' ἐγώ,
 Τῶν πρόσθεν αἰδοῖ, καὶ περ ἡδικημένος.
 Τί οὖν; σὺ τοῦτον οὐ χθὲς εἶχες ἐν φίλοις,
 955 Καὶ τῶν μεγίστων ἡξίους ἐγκωμίων;
 Τάχ' ἂν τις ἀπαντήσῃ τῶν ταῦτ' εἰδότην,
 Καὶ τὴν τότε εὐχέριαν αἰτιωμένων,
 Ὡς ἡς ἐτίμων καὶ κυνῶν τοὺς χείρους.
 Ἄγνοίαν ἡγνόνησα μίσους ἀξίαν·
 960 Ἐξηπατήθην ὡς Ἀδάμ. γεύσει κακῆ.
 Ὡραῖον ἦν τὸ πικρὸν εἰς ὄψιν ξύλον.
 Τὸ σχῆμα μ' ἠπάτησε τῆς ὁρωμένης
 Ἄχρι προσώπου πίστεως καὶ ῥημάτων.
 Πισοῦ γὰρ ἀνδρὸς οὐδὲν εὐπειθέστερον,
 965 Πρὸς εὐλάβειαν ῥαδίως ὁρμωμένου
 Ἦ οὔσαν, ἡ δοκοῦσαν. Ὡς χρηστοῦ πάθους!
 Ὁ βούλεται γὰρ, τοῦθ' ἑκάστος οἶεται.
 Τί χρή με ποιεῖν; εἶπατ' ὦ σοφώτατοι.
 Τί δ' ἂν τις ὑμῶν ἄλλο τι πράξαι δοκεῖ,
 970 Οὕτως ἔτι ζωνῆς τε τῆς ἐκκλησίας
 Οὔσης τότε, ὡς τι καὶ τῆς καλάμης συλλέγειν;
 Ἐξουσίαν γὰρ οὐ τοσαύτην ὁ ζωνὸς,
 Ὅσην δίδωσι καιρὸς ὁ πλάτους γέμων.
 Μέγιστον ἦν μοι, καὶ πατῶν αὐλὴν κύων
 975 Ἐμήν, σέβων τε Χριστὸν ἀνθ' Ἡρακλέους.
 Τοῦ δ' ἦν τι μεῖζον· τὴν ἐπ' αἰσχίσις φυγὴν,
 Πίστιν πεποίηχ', ὡς Θεοῦ πάσχων χάριν.
 Μαστιγίας ἦν, ἀλλ' ἐμοὶ νικηφόρος.
 Εἰ τοῦτο δεινὸν. οἶδα πολλὰ πολλάκις
 980 Τριαῦθ' ἀμαρτῶν. Ἄρα συγγνώσεσθέ μοι,

946. Ὡσπερ. Hic sensus est: Quemadmodum in humano corpore istud accidere consuevit, ut exorto gravi quodam morbo, alii leviores, qui prius, dum firma erat valetudo, nihil inferebant molestiæ, ad eum se adjungant; ita ingens illud Maximi scelus fuit, ut multa ejus superiora

delicta, quæ oblivione quasi sepulta erant, simul ipsi ab iratâ plebe objicerentur.

952. Ἰσασιν. Ità Vat. Edit. malè ἴσασιν.

969. Δοκεῖ. Coisl. δοκεῖ.

972. Ἐξουσίαν. Ut Gregorius observat, pastor non tantâ

METRICA VERSIO.

Irâ efferente quicquid animus finxerat.
 Hic illud, aliud ille promebat, mali
 Quo pingeretur unius perversitas
 Insignis. Ut enim corporis noxæ leves
 Gravibus coire febrium morbis solent,
 Quamvis quietæ, dum vigens robur foret:
 Sic ejus omnes pristinas scelerum notas
 Seditio claram traxit in lucem ultima.
 At ista ut unquam proferam, avertat Deus:
 Nôrunt loquentes. Ipse verò ob pristina

Compressa labra mordeo, læsus licet.
 Quid igitur? Annon carus hic nuper tibi?
 Non hunc ferebas laudibus summis prius?
 Fortassè dicet quispiam, hæc qui sciet,
 Ac facilitatem vertat hanc mihi crimini
 Per quam colebam pessimos etiam canes.
 Culpanda prorsus hæc mea ignoratio.
 Me gustus, Adamum ut, traxit in fraudem improbus.
 Visu decorum lignum erat, re non item.
 Fidei fefellit larva me: fucum mihi

- Irâ efferente quicquid mens conceperat.
 Alius aliam symbolam afferebat ad unius
 945 Perfecti improbi concordem undiquè descriptionem.
 Quemadmodum enim in corporibus consociantur
 Leves infirmitates gravibus morbis,
 Quamvis antea, vigente robore, quiescerent;
 Sic illius omnes præteritas improbitates
 950 In lucem protulit extrema seditio.
 Sed nunquam mihi continget, ut ea proferam;
 Nota sunt narrantibus. Ego labra mordeo,
 Reveritus præterita, licet injuriâ affectus.
 Quid igitur? non tu hunc heri habebas in amicorum numero,
 955 Et maximis dignum æstimabas præconiis?
 Sic enim fortè occurret aliquis ex his qui ista nôrunt,
 Ac meam facilitatem vituperant, per quam
 Honorem dabam vel pessimis canibus.
 Ignoracione laboravi, odio dignâ:
 960 Deceptus sum, ut Adam, malo gustu.
 Pulchrum erat visu amarum illud lignum.
 Species decepit me apparentis
 Facie et verbis fidei.
 Fideli enim viro nihil magis credulum,
 965 Quem pietas facilè commovet,
 Seu vera, seu apparens. O probum vitium!
 Quod enim optat, hoc quisque credit.
 Quid me oportuerit facere? dicite sapientissimi:
 Quid aliud quisque vestrum facturum se fuisse putat,
 970 Cum adhuc tam angusta esset ecclesia
 Illo tempore, ut aliquid vel de stipulis colligendum esset?
 Potestatem enim non tantam tempus
 Molestum largitur, quantam commodissimum.
 Maximum quicquam mihi erat, etiam canis caulam meam
 975 Terens, ac Christum loco Herculis colens.
 Huc accedit aliquid gravius: fugam ob turpissima,
 Fidem finxit, quasi Dei causâ passus.
 Erat verbero, at mihi in prælio victor.
 Id si malum est, scio me multa sæpè
 980 Ejusmodi peccasse. Ignoscatis certè

Levitatis no-
tam propulsat
Gregorius.

Maximi hypo-
crisis notatur.

Viro fideli nil
magis credulum.

Se deceptum
latetur Grego-
rius, et veniam
petit; sed error
excusabilis.

in gregem sibi commissum uti potest autoritate, cum Ec-
clesiæ res adverso statu sunt, quàm cum læto ac pros-
pero; ac proinde ad multa connivere interdum cogitur,
et multa tolerare, quæ, si commodiora essent tempora,
minimè toleraret.

978. *Μαργιτας*. Qui criminum suorum pœnas dederat,
eum hominem, opinione deceptus, martyrem prædicabam.
Hic Gregorius recantat laudes quibus Maximum extulerat
in Oratione in laudem Heronis philosophi. Vide Tom. 1,
pag. 454.

METRICA VERSIO.

Fecêre verba subdolo corde edita.
 Viro fideli nam nihil magè credulum:
 Qui se libenter ad pios confert viros,
 Aut esse tales quos putat; vitium probum!
 Nam facile quisque, quod cupit, credit quoquè.
 Quid erat agendum dicite, ô sciti viri,
 Aliudne quiddam cuiquam vestrum placet,
 Angusta cum tam foret adhuc ecclesia,
 Stipulas ut ipse cogeret quoquè legere.

Tom. II.

Namque arcta tantam non ferunt licentiam,
 Quàm lata quæ sunt tempora, et latè fluunt.
 Magni æstimabam, quòd canis caulam meam
 Tereret, locòque coleret Alcidiæ Dei
 Natum. Hòcque majus, quod fugam ob noxas graves
 Velabat, ut si pro Deo hanc passus foret.
 Qui vapulârat ut nocens, hunc martyrem
 Falsò arbitrabar. Si grave est hoc, talia
 Frequens patravi. Judices, ignoscite,

G 8

- Ἄνδρες δίκασαι, τῆς καλῆς ἀμαρτίας.
 Ἦν μὲν κάκιστος, ἀλλ' ἐτίμων ὡς καλόν.
 Ἡ φθέγξομαί τι καὶ νεανικώτερον.
 Ἰδοὺ προτείνω τὴν ἄκαιρον καὶ λάλον
 985 Γλῶσσαν· ὁ θεῶν ἀνηλεῶς ἐντεμνέτω.
 Τί δ' οὐχὶ τέτμητ'; ἡ δοκεῖ σοι καὶ σφόδρα,
 Ἡ μακρὰ σιγᾷ, καὶ πλέον σιγήσεται,
 Ἰσως δίκας τίνουσα τῆς ἀκαιρίας.
 Ὡς ἂν μάθῃ μὴ πᾶσιν εἶναι δεξιὰ.
 990 Κάκεινο δ' οἶον; προσεθήτω γὰρ μόνον·
 Ὡς ἀσυλλόγιστον ἢ πονηρία.
 Ὅν γὰρ τὸ χρηστὸν οὐκ ἐποίησ' ἡμερον,
 Τί δ' ἂν δράσειεν ἄλλο τῶν πάντων ποτέ;
 Ὡς γὰρ, ὅντως ἐστὶν ἡ τιμὴ ψόγος.
 995 Τούτου τί φήσεις τὸν τρόπον; κακὸν μέγα.
 Ταῦτ' εἰ μὲν ἐστὶ πιστὰ, μὴ ζήτηί πλέον.
 Εἰ δ' οὐκ ἀληθῆ, μὴδὲ τὰ πρόσθεν δέχου.
 Τούτων τί ἂν γένοιτο δυσμαχώτερον;
 Οὕτω μὲν ἔνθεν ἐλάθῃ κακὸς κακῶς,
 1000 Εἰπεῖν δ' ἀληθὲς μᾶλλον, ὡς κακὸς καλῶς.
 Ἐπεὶ δὲ φύλοις βαρβάρων κακὸν φέρων
 Ἄναξ ἑὸς, εἶχεν ὀρμητήριον
 Θεσσαλλονίκην, τηνικαῦτα τί πλέκει
 Κύων ὁ παγκάκιστος, ἄθρει μοι πάλιν.
 1005 Ἄρας τὸ συρφετῶδες Αἰγύπτου εἷφος,
 (Λέγω δὲ τοὺς κείραντας αὐτὸν ἀπρεπῶς,) ὡς
 τὴν καθέδραν βασιλικῇ προσάγματι
 Πήξων ἑαυτῷ, τῷ στρατοπέδῳ προσρέχει·
 Κάκειθεν αὖθις, ὡς κύων, ἀπορρίφεις
 1010 Ὅργῃ τε πολλῇ καὶ ὅρκοις φρικώδεσι,
 (Οὕτω γὰρ ἦν τὰ ὦτα διατεθεὶς κακῶς
 Οὐδεὶς καθ' ἡμῶν, ἀλλ' εἴτ' εἶχον ὑγιῶς,)
 Εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν αὖθις φθείρεται·
 Ὅρθῶς γε ποιῶν τοῦτο καὶ μόνου σοφῶς.
 1015 Πέτρῳ γὰρ, ᾧ δίκιστος ἢ γραφίς ποτ' ἦν,
 Πάντα γράφοντι ῥαδίως τάναντία,
 Μισθοφορικόν τι τῶν ἀνεξίων ἔχων,
 Ἐμφύεται, καὶ τὸν γέροντ' ἀποσENOῖ,
 Ἡ τοῦτον αἰτῶν, ὃν περ ἤλπισε θρόνον,
 1020 Ἡ τοῦ παρόντος μὴ μεθήσεσθαι λέγων,

994. Ὡς γὰρ ὅντως. Itā legimus. Edit. malè bis
 οὕτως. Ex Phocylidis scriptis desumpta hæc sententia;
 dicit enim: *Honore namque afficere, idem ac opprobrio.*

999. Κακὸς κακῶς. Alludit ad hæc Matth. verba xxi, 41:
Malos malè perdet.

1001. Φύλοις. Itā Edit. ad marg. malè in textu φύλοις,
 amicis.

METRICA VERSIO.

Culpæque veniam, quæso, præclaræ date.
 Erat scelestus: at colebam hunc ut bonum.
 Veniam negatis? Quicquam audax proferam.
 En promo linguam garrulam et præposteram;
 Mente efferatâ scindat hanc quisquis volet.
 Quid? Nonne secta est? Id quidem censes. Diu
 Nam jam silescit, ac silebit longius,
 Loquacitatis hanc suæ pœnam luens,
 Ut discat ipsa grata non esse omnibus.
 Quare illud autem? Liceat hoc unum addere.

Est bruta certè pravitas, excors, hebes.
 Mollire nam quem quivit haud benignitas,
 Quid molliorem reddere hunc unquam queat?
 Sic quippè magnum in dedecus honor vertitur.
 Quid ergò mores istius? Magnum malum.
 Hæc certa si sunt, ampliùs quæras nihil.
 Sin falsa, nec tu pristinis fidem arroga.
 His cogitari firmitus quidnam queat?
 Sic urbe tandem pulsus est malus malè.
 Aut si loquendum verius, malus benè.

Mihi, iudices, præclarum peccatum.

Erat ille quidem nequissimus, sed colebam ut bonum.

Profectò eloquar aliquid audacius.

Ecce linguam promo præposteram et loquacem.

985 Hanc, qui volet, amputet immisericorditer.

Sed an non amputata est? Tibi quidem id persuasissimum,

Quæ jamdudum silet, et diutiùs silebit,

Pœnas forsitan solvens, quòd præposterè locuta sit,

Ut jam discat non omnibus favere.

990 Illud autem quale est? hoc enim tantum addatur:

Rationis expers verè est improbitas.

Quem enim lenitas mansuetum non fecit,

Quid ei unquam alia res præstiterit?

Verè enim, verè honor non differt improperio.

995 Mores illius quid esse dices? magnum malum.

Hæc si certa sunt, nihil ampliùs quæras.

Sin autem non vera, nec pristinis habeas fidem.

His quid possit esse inexpugnabilius?

Sic malus ille hinc malè tractatus ejectus est,

1000 Vel, ut verius dicam, benè ut malus.

Sed cùm barbaris gentibus bellum illaturus

Rex orientis præsidium suum haberet

Thessalonice, tunc quid moliatur

Canis teterrimus, rursùm mihi considera.

1005 Sumens feculentum illum Ægyptiorum manipulum,

(Illos dico, qui eurgæ totonderant indecorè,)

Ut cathedram regio mandato

Sibi ipsi firmaret, accurrit ad castra:

Sed indè rursùs, ut canis, ejectus

1010 Cum plurimâ indignatione, minisque horrendis,

(Nondum enim cujusquam aures contrà nos

Malè erant affectæ, sed adhuc erant integræ,)

In urbem Alexandriam rursùs infert pestem;

Rectè id quidem ac solum sapienter faciens.

1015 Petrum enim, cui aliquandò bifidus stylus

Erat, facilè omnia scribenti contraria,

Secum habens conductam mercede hominum turmam foco carentium,

Aggreditur, et senem in angustias conjicit,

Aut thronum illum petens, quem speraverat,

1020 Aut præsentem dimissurum se negans,

1002. Ἀναξ ἑφῶς. *Theodosius*. Ad marg. Edit. ὁ Θεοδοσίος βασιλεύς.

1011. Οὐπω γὰρ ἦν. Non enim ad id usquè temporis ullæ de me calumniæ aures cujusquam occupaverant:

nondum animi exulcerati, ac proindè nec in iis fictum crimen adhuc insidere poterat. In Editis ad marg. Χορρεῖος. Mox καθ' ἡμῶν. Malè Edit. ὑμῶν.

1018. Ἐμφύεται. Edit. ad marg. ἐκφύεται.

Improbitas
verè est ratio-
nis expers.

Maximus urbe
pulsus Theodo-
sium adit.

METRICA VERSIO.

Orientis at cùm, barbaris cladem ferens,
Thessalonicam sceptriger, velut aggerem,
Teneret, illic ac foret, rursùm vide
Hic moliatur pessimus quidnam canis.
Hanc feculentam sumit Ægypti manum,
(Hos dico, sædè qui comam ipsi dempserant,)
Atque, ut cathedram principis jussu sibi
Firmare posset, tendit ad castra incitus.
Illincque rursùm pulsus, ut iædus canis,
Irâ æstuante principe, et minas graves

Jactante, (nondum repserant calumniæ
Cujusquam in aures: integri sed erant adhuc;)
Rursùm ipse sese contulit Alexandriam;
Sapienter istud scilicèt, rectè et satis.
Nam Petrum, erat cui bifidus aliquandò stylus,
Ut qui exararet res levis contrarias,
Vagâ cohorte cinctus, (hos conduxerat,)
Aggreditur, atque non parùm angustat senem,
Poscens, vel illam, finxerat quam spe sibi,
Sedem, vel ejus in throno sese minans

- Ἔως ὑπάρχου τὴν κινουμένην φλόγα,
 Μὴ ταῖς παλαιαῖς προσεθῇ τι συμφοραῖς,
 Ὡς εἰκὸς ἦν, δείσαντος, ἔξω πέμπεται.
 Καὶ νῦν δοκεῖ μὲν ἡρεμεῖν, θεὸς δὲ μοι
 1025 Μὴ που τὸ δεινὸν καὶ χαλάζης ἔγκυον
 Νέφος, συνωσθὲν ἐκ βιαίου πνεύματος,
 Τοῖς οὐ δοκοῦσι τὴν χάλαζαν ἐκχέη.
 Οὐ μὴ ποτ' ἡρεμον γάρ ἢ μοχθηρία.
 Οὐδὲν φρονήσει, καὶ σχεθῇ παραυτίκα.
 1030 Τοιαῦτα φιλοσοφοῦσιν οἱ νυνὶ κύνες,
 Κύνες δ' ὑλάκται, τοῦτο καὶ μόνον κύνες.
 Τί Διογένης τοιοῦτον, ἢ Ἀντισθένης;
 Τί δὲ πρὸς ὑμᾶς ὁ Κράτης; διάπτυσθε
 Τοὺς περιπάτους Πλάτωνος· οὐδὲν ἢ σοῦ.
 1035 Ὡς Σώκρατες, τὰ πρῶτα μέχρι νῦν φέρεις.
 Φθέγξομ' ἐγὼ τι πιστότερον τῆς Πυθίας.
 Ἀνδρῶν ἀπάντων Μάξιμος σοφώτατος.
 Ἐγὼ δὲ τληπαθὴς μὲν, εἰ καὶ τις βροτῶν,
 Ἥμην τ' ἀπ' ἀρχῆς, εἰμὶ τε πλέον τανῦν,
 1040 Πόνους μὲν ἐκ γῆς, κινδύνους δὲ ποντίοις,
 Ἐξ ὧν ἐσώθην, καὶ χάρις πολλὴ φόβοις.
 Οὗτοι δεδώκασι με τοῖς ἄνω σαφῶς,
 Πάντων ὑπερκύψαντα τῶν πλανωμένων.
 Ὅμως δὲ τὴν τότε οὐ φέρων ἀτιμίαν,
 1045 Καὶ τῆς ἀφορμῆς ἀσμένως δεδραγμένος,
 Ὡς τὸν κάκιον ἡσθόμην κεκαρμένον,
 Πάντων μὲν ἡμῖν τῶν φίλων ἐγκειμένων,
 Οἱ καὶ με φρουρᾶς εἶχον εἴσω λαθρίου,
 Τηροῦντες ὀρμαῖς, ἐξόδοις, ἀναστροφαῖς·
 1050 Πάντων δ' ὁρώντων τὴν πάλιν τῶν δυσμενῶν,
 Οἱ τὴν τομὴν ᾤοντο τοῦ λόγου λύσιν·
 Ταῦτ' οὖν ὁρῶν τε καὶ φέρειν οὐ καρτερῶν,
 Ἀνδρὸς τι πάσχω, (καὶ γὰρ οὐκ ἀρνήσομαι,)
 Ἀπλουτέρου τι μᾶλλον, ἢ σοφωτέρου.
 1055 Πρύμναν γάρ, ὥς λέγουσι, κρούομ' αὐτίκα,
 Οὐκ εὐμαθῶς μὲν. Οὐ γὰρ ἂν τις ἤσθετο.
 Νῦν δ' ἐξιτήριός τις ἐρράγη λόγος,
 Ὃν ἐξέπεμψα πατρικῶν σπλάγχχνων πόνω.

1025. Μὴ ποῦ. Itā Coisl. Edit. μή πῶς.

1033. Ὑμᾶς. Edit. ἡμᾶς...

1036. Φθέγξομ'. Sic Coisl. Edit. φθίγξωμ'. — Fortè licentiā usus, scripserat φθίγξωμ' Gregorius, ut staret me-

trum, quod, brevi admissā in secundā syllabā, prorsus deficit. (Not. nov. Edit.)

1038. Τληπαθής. Sic Coisl. Edit. τληπατής. Si quis alius laborum et molestiarum patiens.

METRICA VERSIO.

Sessurum : hyparchus donec, hanc, ut par erat,
 Flammam expavescens, vetera ne ad mala quicquam
 Adjungeretur, urbis hunc pepulit solo.
 Ac nunc videtur hic quidem quiescere :
 At est verendum, ne gravi quæ grandine
 Est fœta nubes, aspero vento incita,
 In non putantes grandinem effundat suam.
 Nec enim quieti pravitas unquam studet.
 Nil pensi habebit, nunc licet vis hunc premat.
 Sic philosophantur temporis nostri canes,

Canes latrantes, nomine hoc solo canes.
 Quid tale Sinopes civis, aut Antisthenes ?
 Quid tale Thebis editus quondam Crates ?
 Scholas Platonis despue : nil est Stoa.
 Jam ferre primas, Socrates, nunc desinis.
 Ego vate Phœbi certius quiddam loquar,
 Par laude nullus Maximo sapientiæ.
 Tolerare casus ast licet doctus graves,
 Ut si quis alter, tum prius, tum nunc magis,
 Per tot labores, tot graves casus, maris,

- Donec præfecto metuente, ut par erat,
 Ne flamma accensa antiquis calamitatibus
 Novam aliquam adjiciat, foràs pellitur.
 Ac nunc quidem videtur quiescere, sed metuo
- 1025 Ne gravis et foeta grandine
 Nubes, violento agitata vento,
 Effundat in imprudentes grandinem.
 Nunquàm enim quiescit improbitas.
 Non sapiet, etiamsi in præsens cohibeatur.
- 1030 Sic enim philosophantur hodierni canes,
 Canes latrantes, et in hoc tantùm canes.
 Quid simile Diogenes, aut Antisthenes?
 Quid ad vos Crates? Despue
 Scholam Platonis; nihil porticus.
- 1035 O Socrates, hactenùs primas habuisti.
 Eloquar ego aliquid Pythià certius.
 Hominum omnium Maximus sapientissimus.
 Ego laboriosus, si quis mortalium,
 Eram ab initio, sùmque nunc magis
- 1040 Ob labores in terrà et pericula in mari,
 Ex quibus servatus sum, gratiàmque multam habeo terroribus.
 Hi me addixerunt rebus cœlestibus sapienter
 Caput efferentem super omnia incerta et vaga.
 Sed tamen non ferens illatam tunc injuriam,
- 1045 Atque occasionem libenter arripiens,
 Ubi nequissimum tonsum esse persensi,
 Cùm mihi amici omnes instarent,
 Qui me intrà latentem custodiam obsessum quodam modo tenebant,
 Meosque motus, atque itus et reditus custodiebant et observabant;
- 1050 Cùmque inimici omnes pugnam hanc cernerent,
 Ac dissensionem doctrinæ ruinam fore crederent;
 Hæc igitur cùm viderem, nec ferre possem,
 Hominis aliquid patior, (non enim negabo,)
 Simplicis magis quàm sapientis.
- 1055 Puppim enim statim, ut dicitur, retrò impello,
 Non peritè quidem. Nemo enim sensisset.
 Nunc autem discessûs nuntia erupit quædam oratio,
 Quam paternorum viscerum conatu emisi :

Maximus A-
 lexandrià pelli-
 tur.

Nunquàm
 quiescit impro-
 bitas, nec sapit,
 licet prohibea-
 tur.

Timor Grego-
 rium rebus cœ-
 lestibus addixit.

1042. Σοφῶς. Sic Vat. Edit. σοφῶς. Gregorius in Epist.
 ad Cæsarium : *Qui antè pericula mundi eramus, post peri-
 cula Deo nos ipsos addicimus.*

1049. Ὁρμαῖς. Videtur legendum ὁρμαῖς, ἐξόδους, ἀναστρο-
 φάς.

1050. Πάλην. Coisl. πλάνην.

1051. Τομήν. Coisl. τολμήν, *facinus.*

1055. Πρύμναν γάρ. Proverbium est de iis qui consilium
 in contrarium mutant.

METRICA VERSIO.

Queis sum exsolutus, (gratiam ac periculis
 Habeo : dederunt namque me cœlestibus
 Caput efferentem res suprà mundi vagas :)
 Illud tamen tunc haud ferens ego dedecus,
 Ansamque rapiens pectore hanc promptissimo,
 Crinem ut resectum pessimo sensi viro,
 Omnes amici cingerent cùm me simul,
 Tacitasque pro me figerent custodias,
 Gressus ad omnes ac mihi præstò forent,

Tom. II.

Hostésque pugnam hanc cernerent læti, piæ
 Quòd schisma fidei crederent labem fore :
 Hæc ipse cernens, ac ferens mæstè admodum,
 Admitto quiddam, (non enim negaverim,)
 Prudente non tam, simplice quàm dignum viro.
 Impello puppim nam retrò, ut dici solet,
 Sed imperitè. Scisset hoc mortalium
 Nam nemo. Nunc at de exitu fluxit mihi
 Quiddam, paternis editum ex præcordiis :

H 8

- Ὀλὴν φυλάσσοιθ', ἣν δέδωκα, Τριάδα,
 1060 Τέκνοις ποθεινοῖς εὐπορώτατος πατὴρ,
 Καὶ τῶν ἐμῶν μέμνησθε, φίλτατοι, πόνων.
 Λαὸς δ' ἐπειδὴ τοῦτον ἤκουσεν λόγον,
 Τῶν δυσκαθέκτων ἐκβοήσαντός τινος,
 Ἀνίστατ' εὐθύς, ὥσπερ ἐκ καπνοῦ βίας
 1065 Ἑσμὸς μελισσῶν, καὶ βοαῖς ἐκμαίνεται·
 Ἄνδρες, γυναῖκες, παρθένοι, νεανίαί,
 Παιῖδες, γέροντες, εὐγενεῖς, οὐκ εὐγενεῖς,
 Ἄρχοντες, ἡρεμοῦντες ἐκ στρατοῦ τινες,
 Ζέων ἕκαστος ἴσον ὀργῇ καὶ πόθῳ,
 1070 Ὀργῇ κατ' ἐχθρῶν, καὶ πόθῳ τοῦ ποιμένου.
 Ἀλλ' οὐκ ἐμὸν γάρ τῇ βίᾳ κάμψαι γόνυ,
 Οὐδ' ἀσπάσασθαι τὴν ἄθεςμον ἰδρυσιν,
 Ὃς οὐδὲ τὴν ἔνθεςμον ἠναγκασμένος.
 Ἄλλην τρέπονται τοῦ πόθου ταύτην ὁδόν.
 1075 Ὅρκοις τε πολλοῖς καὶ λιταῖς κεχρημένοι,
 Τὸ γοῦν παρεῖναι καὶ βοηθεῖν ἡξίουں,
 Καὶ μὴ προέσθαι τοῖς λύκοις τὸ ποίμνιον.
 Πῶς ἂν δυναίμην καρτερεῖν τὸ δάκρυον;
 Ἀνασασία, ναῶν ὁ τιμιώτατος,
 1080 Ἡ πίσιν ἐξήγειρας ἐν γῇ κειμένην,
 Κιβωτὲ Νῶε, τὴν ἐπίκλυσιν μόνη
 Κόσμου φυγοῦσα, καὶ φέρουσα δεύτερον
 Κόσμον τὸν ὀρθόδοξον ἐν τοῖς σπέρμασι·
 Σοὶ μὲν πολὺς καὶ πάντοθεν προσρεῖ λεώς,
 1085 Ὡς τοῦ μεγίστου κινδύνων ἐξηκότος,
 Ἡμῶν γενέσθαι τὸ κρατεῖν, ἢ τοῦ πόθου;
 Ἐγὼ δ' ἄφωνος ἐν μέσῳ, σκότου γέμων,
 Οὐδ' ὥς καταστείλαιμι τὰς φωνὰς ἔχων,
 Οὐδ' ὥς ὑποσχοίμην τι τῶν αἰτουμένων.
 1090 Τὸ μὲν γάρ οὐκ οἶόν τε, τῷ δ' ὑπὴν φόβος.
 Ἐθλίβεν ἀύχμους, σώματ' ἦν διάβροχα.
 Φωνὰς δ' ἔλειπον αἱ γυναῖκες ἐν φόβῳ,
 Καὶ τῶν, ὅσαι μάλιστα εἶεν μητέρες.
 Παιδῶν ὀδυρμοὶ· ἐνδεδῶκει δ' ἡμέρα.
 1095 Ὡμνυ δ' ἕκαστος μὴ πρὶν ἐνθώσειν πόνων,
 Κἂν ἐνταφῆναι τῷ νεῷ δέη καλῶς,

1059. Φυλάσσοιθ'. Coisl. φυλάσσετ'. Edit. in margine, ὅθ' ἦν φυλάσσοιθ'.

1063. Τῶν δυσκαθέκτων. Ex iis qui difficulter cohiberi possunt.

1068. Ἐκ στρατοῦ τινες. Billius ignorare se testatur, cūr Leuv. verterit, *emeriti milites*: hunc tamen et nos secuti, itā vertendam duximus vocem, ἡρεμοῦντες, quæ ad milites

pertinet, eoque depositis armis quiescere, et rude donatos in otia tuta recessisse significat, adeoque emeritos fuisse milites.

1073. Ὃς οὐδὲ τὴν ἔνθεςμον etc. Qui nullā ratione passus sum in eā me collocari quam æquissimo jure obtinere poteram. Cardon.

1084. Προσρεῖ. Coisl. ἐπιρρεῖ.

METRICA VERSIO.

« Servate totam Trinitatem, filii,
 » Quam copiosus tradidi vobis parens,
 » Memores laboris sitis et semper mei.
 Hæc verba simul ac audiit plebs, illicò
 Effrenis altum quispiam questum dedit,
 Populusque surgit, agmen ut fumo solet
 Apum, furitque maximis clamoribus
 Uterque sexus, virgines, juvenculi,
 Pueri, senesque, nobiles, ignobiles,

Vitâ quieti, præsides, ac militum
 Nonnulli: amore quilibet et irâ æstuans:
 Iratus hosti, præsulem exposcens suum.
 At non decebat me genu ad vim flectere,
 Nec capere sedem ritè non mihi traditam,
 Qui ritè quondam traditam tamen abnuī.
 Cupiditatis alteram carpunt viam,
 Summisque mecum precibus et votis agunt,
 Saltem ut manerem, promptus his præstans opem,

- « Totam custodite, quam tradidi, Triadem
 1060 » Filiis amantissimis beatissimus pater,
 » Meorúmque memineritis, carissimi, laborum. »
 Hæc dicta ut audivit populus,
 Uno ex calidioribns exclamante,
 Protinùs exsurgit, velut ex fumi violentiâ
 1065 Examen apum, et clamoribus insanit;
 Viri, mulieres, virgines, juvenes,
 Pueri, senes, nobiles, ignobiles,
 Magistratus, et emeriti quidam milites,
 Bulliens quisque irâ æquè ac desiderio,
 1070 Irâ adversùs inimicos, et desiderio pastoris.
 At non meum est genu violentiæ flectere,
 Nec sedem suscipere non legitimè collatam,
 Qui ne legitimam quidem suscipere sum coactus.
 Vertunt se in aliam implendi desiderii viam.
 1075 Pluribus me adjurant et precantur,
 Orant ut saltem maneam et feram auxilium,
 Nec lupis ovile tradam.
 Quomodò possem lacrymas tenere?
 Anastasia, templorum maximè venerabile,
 1080 Quæ jacentem humi fidem exsuscitasti,
 Arca Noë, quæ diluvium mundi
 Sola effugisti, et alterum portasti
 In seminibus mundum orthodoxum;
 Multus ad te et undiquè confluit populus,
 1085 Ut in maximo instante periculo,
 Egóne vincerem, an desiderium?
 Equidem in medio eram, mutus et tenebris plenus,
 Nec voces reprimere valeñs,
 Nec polliceri quicquam ex postulatis.
 1090 Alterum enim fieri non poterat; alteri inerat metus.
 Premebat æstus, sudor è corporibus manabat.
 Vox deficiebat mulieribus metu percussis,
 Præcipuè verò, quæ matres erant.
 Puerorum ejulatus audiebantur: deficiebat dies.
 1095 Jurabat quisque non priùs se quieturum,
 Etiam si in templo præclarè sepeliri oporteret,

Studia civium
 omnium ut re-
 tineant Grego-
 rium.

Anastasia tem-
 plum orthodo-
 xorum.

1086. Ἡμῶν γενέσθαι τὸ κρατεῖν, ἢ τοῦ πόθου. Id est, nùm
 victor ipse essem repugnando populi desiderio, an popu-
 lus vinceret, me ipsius desiderio cedente.

1092. Φωνὰς δ' ἔλειπον. Coisl. φωνὰς δ' ἔλειπον. Leuv.: *Voces*
metūs causā emittebant mulieres. Billius quoquè: *Silere ni-*

mius fœminas prohibet timor. Neuter videtur sensum Gre-
 gorii reddere, siquidem metus vocem solet præcludere.
 Ego crediderim absolutam esse sententiam, quâ tacitè
 Gregorius matri se comparat. Fœminis in metu voces
 deficiunt, iis maximè, quæ matres sunt.

METRICA VERSIO.

Gregémque trucibus ne lupis addicerem.
 Quonam hîc tenere lacrymas possem modo?
 O dulcis ædes, ædiúmque Anastasis
 Princeps, fides quâ se jacens humo extulit,
 O arca Noë, sola funestis aquis
 Erepta, mundúmque alterum in parvâ gerens
 Semente, rectâ præditum et sanâ fide,
 Ad te quidem tûm maximo plebs agmine
 Fluxit: periclo res erat nam maximo,
 Egóne, an eorum vinceret cupiditas.

In medio at ipse mutus ac prorsum stupens,
 Nec premere poteram quas dabant voces, neque,
 Quod postulabant, hoc eis promittere.
 Fieri nequibat illud: huic suberat metus.
 Æstu premente sudor è membris fluit.
 Silere nimius fœminas prohibet timor,
 Matres potissimùm: ejulant pueri quoquè.
 Vergebat autem jam dies in vesperam.
 Jurare quisque non sibi priùs fore
 Quietem, in æde quamlibèt lethum sacrâ

- Ἡ τῶν ποθουμένων τιν' ἐκβαλεῖν λόγον,
 Οἷόν τις εἰπεῖν ἐξεβιάσθη τῷ πόνῳ.
 Φεῦ τῆς ἀκοῆς! ἢ μὴ τότε' εὐθύς ἐφράγη;
 1100 Συνεκβαλεῖς γάρ, εἶπε, σαυτῷ Τριάδα·
 Ἔως φοβηθεῖς μὴ τις ἐκβῇ κίνδυνος,
 Ὄρκον μὲν οὐδ' ὥς, (καὶ γάρ εἰμ' ἀνώμοτος,
 Ἴν' ἐν Θεῷ καὶ γὰρ τι κομπάσω μικρὸν,
 Ἐξ οὗ λείλουμαι Πνεύματος χαρίσματι.)
 1105 Λόγον δ' ἔδωκα τῷ τρόπῳ πισούμενον,
 Μενεῖν ἔως φανῶσι τῶν σκοπῶν τινες,
 (Καὶ γὰρ τότε' ἠλπίζοντο,) προσδοκῶν τότε
 Λύσειν ἑμαυτὸν φροντίζων ἀλλοτρίων.
 Οὕτω διεκρίθημεν ἀλλήλων μόγις,
 1110 Νικῶντες ἄμφω τῇ σκιᾷ τῆς ἐλπίδος·
 Οἱ μὲν γάρ, ὥς ἔχοντες ἡμᾶς ἐφρόνουν,
 Ἐγὼ δὲ μικρὸν ὥς μενῶν ἔτι χρόνον.
 Ἦν ταῦτα. Θεῖος δ' αὖθις ἤσραπτε λόγος,
 Τάχις πυκνωθέντος, ὥσπερ ἐρκίου,
 1115 Ἡ καὶ φάλαγγος, τοῦ πεπονθότος μέρους,
 Τάχει σρατηγίας τε, καὶ πλήθει χερσός.
 Οἱ γὰρ τοπρόσθεν δέσμιοι τῶν δογμάτων,
 Καὶ τοῦτ' ἔχοντες εἰς τὸ συγκεῖσθαι μόνον,
 Ὅρωντες οἱ' ἐπασχον, ἔσπερον πλέον.
 1120 Τοὺς μὲν γὰρ ἤγεν ἡ Τριάς λαλουμένη,
 Μακρόν τιν' ἀποδημοῦσα τοῦ λόγου χρόνον,
 (Ὅκνῳ γὰρ εἰπεῖν, ὥς πάλαι τεθαμμένη.)
 Τὸ πατρικὸν κήρυγμα, καὶ προσήλυτον.
 Ἦν γὰρ ποτ', εἴτ' ἔληξεν, εἴτ' ἤλθεν πάλιν,
 1125 Τὴν ἐκ τάφων ἀνάσσειν πισουμένη.
 Τοῖς δ' ἦν λόγος τις τῶν ἐμῶν ἴσως λόγων.
 Οἱ δ' ὥς ἀθλητῇ καρτερῷ προσέτρεχον,
 Οἱ δ' ὥς ἑαυτῶν ἔργον εἶχον ἀσμένως.
 Οἱ μὲν, πύθεσθε ταῦτα τῶν εὖ εἰδότην.
 1130 Οἱ δ' ἐκδιηγῆσασθε τοῖς οὐκ εἰδόσιν,
 (Εἵπερ τινες τοσοῦτον ὑμῶν μακρόθεν,
 Ἡ τῆς κρατούσης νῦν Ἰταλῶν ἐξουσίας.)
 Ὡς ἂν λαληθῇ ταῦτα καὶ τοῖς ὕστερον,
 Ὡς ἄλλο τῶν καινῶν τι τοῦ βίου κακῶν,
 1135 Ὡς περ μάταιος ὀλκὸς ἡμερῶν φέρει,
 Πλείον τὸ χεῖρον ἐμπλέκων τῷ κρείσσονι.

1097. Λόγον. Vat. λόγῳ. *Quin votis aliquam vocem
consonam edidissem.*

1098. Ἐξεβιάσθη. Itā habent Editi. Vaticanus autem
Codex ἐξεβιάσθη.

METRICA VERSIO.

Ipsos maneret, ad preces vota et sua
 Quin annuissem, vōxque ab aliquo hæc exiit :
 (Heu clausa quin tunc utraque est auris mihi !)
 « Tu Trinitatem nunc, pater, tecum ejicis. »
 Tandem extimescens ne quid hinc flueret mali,
 Ne sic quidem juro, (haud enim mihi contigit
 Jurare, paulum ut glorier summo in Deo,
 Lustratus ex quo gratiā sum Spiritūs,)
 Sermone at ipsis, vita cui faceret fidem,
 Haud me exiturum spondeo, donec Scopi

Quidam venirent, (spes erat mox affore,)
 Dulcem quietem certò tum mihi pollicens.
 Sic separati vix sumus tandem invicem,
 Utrinque partā spe tenus victoriā.
 Nam gestiebat plebs, velut compos mei :
 At ipse rursus ut recessurus brevi.
 Sic res habebat, sermo rutilabat Dei,
 Redintegratā parte quàm celerrimè
 Læsā, phalangis instar, aut rupti aggeris,
 Ducis arte, junctis plurimisque operis simul.

- Quàm optatam aliquam vocem extorsisset,
 Qualem quis proferre cogitur delassatus.
 Heu auditum! cur non subitò tunc obturata est utraque auris?
- 1100 «Tecum enim, inquit aliquis, ejicies Triadem.»
 Tandem metuens ne quid oriretur periculi,
 Ne sic quidem jurejurando, (injuratus enim sum,
 Ut et ego in Deo paululùm glorier,
 Ex quo ablutus sum Spiritûs gratiâ,)
- 1105 Sed verbis promisi, quibus mores faciebant fidem,
 Mansurum me donec prodirent episcopi nonnulli,
 (Tunc enim expectabantur,) sperans fore
 Ut me ipse tunc ex alienis curis solverem.
 Sic inter nos vix dijudicata lis,
- 1110 Utrinque victores umbrâ spei;
 Illi quidem ut me habentes gestiebant,
 Ego autem, ut non diù adhuc mansurus.
 Sic se res habebant. Dei autem rursus coruscabat sermo,
 Citissimè redintegratâ, instar aggeris,
- 1115 Aut phalangis, parte quæ passa fuerat,
 Celeritate ducis, et manuum multitudine.
 Nam qui antea dogmatum vinculis adstricti erant,
 Atque id unum causæ habebant, cur nobiscum sederent,
 Cùm cernerent qualia paterer, magis amabant.
- 1120 Hos enim ducebat Trinitas prædicata,
 Quæ longo quidem tempore non prædicabatur,
 (Vereor enim ut olim sepultam dicere,)
 Patria doctrina simul et advena.
 Erat enim aliquandò, deindè desiit, postea rediit,
- 1125 Resurrectionis ex sepulcris confirmans fidem.
 Alii forsàn sermones meos aliquo in pretio habebant.
 Hi ad me, ut ad fortem athletam, accurrebant.
 Isti libenter me, ut suum ipsorum opus, retinebant.
 Vos autem, alii quidem hæc discite ab iis qui probè sciunt,
- 1130 Alii autem narrate nescientibus,
 (Si qui tantum à vobis remoti sunt,
 Aut ab eâ, quæ nunc Italos regit, potestate,)
 Ut et posteris hæc innotescant,
 Ut unum aliquod ex novis vitæ malis,
- 1135 Quæ dierum vana series affert,
 Plura mala immiscens bonis.

Gregorius à
 baptismo sus-
 cepto jusjuran-
 dum omne vita-
 vit.

Alii aliis de
 causis favebant
 Gregorio.

Rediviva fides
 resurrectionis
 argumentum.

1118. Συγγεῖσθαι. Ità Coisl. Mendosè Edit. συγγεῖσθαι.

1136. Ἐμπλέκων. Sic Coisl. Edit. ἐκπλέκων.

METRICA VERSIO.

Doctrina nam quos vinxerat nostra antehac,
 Ob idque tantum qui mihi se adjunxerant,
 Adversa propter, his eram jam carior.
 Hos attrahebat prædicata Trinitas,
 Ab urbe nimium quæ diù exulaverat,
 (Pridem sepultam dicere hanc non audeo,)
 Doctrina, simul et advena, et patrii soli.
 Namque antè florens, lapsa post, rursum redit,
 Fidem secundæ scilicet vitæ astruens.
 Illos movebat fortè sermonis lepos.

Tom. II.

Alii favebant militi ut firmissimo :
 Accitus alii fortè quod ab ipsis forem.
 Qui nescit ista, quærat ex his qui sciunt;
 Cui nota sunt hæc, pandat ignaris velim :
 (Si tam remoti quippiam à vobis jacent,
 Aut ab Italorum floridis sceptris modò :)
 Ut hæc loquantur posteri quoquè, haud secus
 Atque aliud ullum plurimis vitæ ex malis
 Mirisque, longa quæ trahit secum dies,
 Mali ampliorem copulans molem bono.

- Οὕτω λέγω τὸν ὀρθὸν ἐν πίσει λεών,
 Τὸν τῆς ἐμῆς ὠδίνος εὐγενῇ τόκον·
 Οὓς ἔστιν εἰπεῖν, οὐδενὸς πεφηνότος
 1140 Τῶν συμφρονούντων, τῷ παρόντι προσρέχειν,
 Ὡς τοὺς ἀνύδρους ταῖς φανείσαις ἰκμάσι,
 Λιμοῦ βοηθὸν τὸν λόγον ποιουμένους,
 Ἡ φωτὶ μικρῷ τοὺς ἄγαν σκοτουμένους.
 Τί δ' ἂν τις εἴποι τῶν ξένων τῆς πίσεως,
 1145 Ὅπως ἔχαιρον τῷ λόγῳ, μεμνημένοι;
 Πολλὰ μὲν εἰσιν αἱ παρέξοδοι λίσαν
 Τῆς ἀπλανοῦς τε καὶ τεταγμένης ὁδοῦ,
 Πᾶσαι φέρουσαι πρὸς βυθοὺς ἀπωλείας,
 Εἰς ἃς διεῖλεν ὁ φθορεὺς τὴν εἰκόνα,
 1150 Ὡς ἂν παρείσθυσιν τιν' ἐντεῦθεν λάβῃ,
 Γνώμας τεμῶν, οὐ γλώσσας, ὡς πάλαι Θεός.
 Ἐντεῦθεν εἰσιν αἱ νόσοι τῶν δογμάτων·
 Οἱ θεῖον οὐδὲν εἰδότες ἢ φορὰν μόνην,
 Ὑψ' ἧς γενέσθαι καὶ φέρεσθαι πᾶν τόδε·
 1155 Οἱ πλῆθος εἰσάγοντες, ἀνθ' ἐνὸς, θεῶν,
 Καὶ τοῖς ἑαυτῶν προσπεσόντες πλάσμασιν·
 Οἱ τὴν πρόνοιαν μὴ διδόντες τοῖς κάτω,
 Καὶ πάντα συντιθέντες ἀξέρων πλοκαῖς·
 Ὅσοι τε λαὸς ὄντες ἔκκριτος Θεοῦ
 1160 Τὸν Υἱὸν ἐξάρωσαν εἰς τιμὴν Πατρός·
 Ὅσοι τε μικροῖς εὐσεβεῖς ἐντάλμασιν·
 Οἱ τ' ἀγγέλους, καὶ πνεύματα, καὶ ἀνάσασιν,
 Οἱ τε προφητῶν γράμματ' ἐξαρνούμενοι·
 Χριστὸν θ' ὅσοι σέβουσιν ἐν νόμου σκιαῖς·
 1165 Οἱ τὸν Βυθὸν Σιγὴν τε προχρόνους φύσεις
 Τιμῶντες, Αἰῶνάς τε τοὺς θηλάρσενας,
 Σίμωνος υἱοὶ τοῦ μάγου· ὧν φύματα,
 Οἱ συντιθέντες τὴν θεότητ' ἐκ γραμμάτων·
 Οἱ τὴν παλαιὰν καὶ νέαν δύω θεοῖς
 1170 Νείμαντες, αὐστηρῶ τε κάγαθωτάτῳ·
 Οἱ τρεῖς φύσεις τιθέντες οὐ κινουμένας,
 Τὴν πνεύματος, χοός τε, τὴν τ' ἀμφοῖν μέσσην·
 Οἱ τῷ Μανοῦ χαίροντες ἀρχικῶ σκότῳ·
 Οἱ Μωντανοῦ τὸ πνεῦμα τιμῶντες κακῶς·

1140. Τῶν συμφρονούντων. *Ex orthodoxis*, scilicet, *pastoribus*.

1150. Λάβῃ. *Coisl.* λάβοι.

1153. Οἱ θεῖον etc. *Edit.* ad marg. οἱ νοσοῦντες ἀθεότητα.

1155. Οἱ πλῆθος. *Edit.* ad marg. οἱ πολυθεία προσκείμενοι.

METRICA VERSIO.

De plebe nondum, præditâ fide integrâ,
 Mentisque nostræ nobili fœtu, loquor :
 Quæ, cum orthodoxum neminem præstet alterum
 Haberet, ad me concito accurrit gradu,
 Tenues ad undas torridi ut sævâ siti,
 Tenebrisque pressi lumen ad parvum solent,
 Nostris levaret ut gravem verbis famem.
 Quid de remotis à piâ dicam fide?
 Quantum afferebat gaudium his sermo meus?
 A calle recto mille digressus patent,

Qui pariter omnes tartarum ad nigrum ferunt :
 Corruptor in quos sævus effigiem Dei
 Divulsit, ut sic subdolè, quâ irreperet,
 Nancisceretur rimulam, mentes secans,
 Non, sicut olim, noxias linguas Deus.

Fluxère morbi dogmatum hinc varii et graves.
 Hinc, prorsus unus est quibus casus Deus,
 Hocque exoriri dictitant cuncta et regi :
 Hinc qui Deorum maximam turbam invehunt,
 Ac rebus à se conditis curvant genu ;

- Nondùm loquor de recto in fide populo,
 Generoso foetu quem parturivi,
 Quos dicere licet, cùm nemo appareret
 1140 Ex orthodoxis, ad me, ut veni, accurrisse,
 Velut siti laborantes ad occurrentem humorem,
 Ut fami suæ opem meo sermone ferrent,
 Aut densis tenebris obvolutos ad tenue lumen.
 Quid autem de his, qui à fide alieni, quis dixerit,
 1145 Si meminerit, quomodò meo sermone gauderent?
 Multæ quidem sunt à verà et ordinatâ
 Mirum in modum aberrantes viæ,
 Cunctæ in profundum perditionis ferentes,
 In quas divisit corruptor imaginem (Dei),
 1150 Ut indè irrepenti occasionem arripiat,
 Sententias secans, non linguas, ut olim Deus.
 Indè exorti dogmatum morbi:
 (Indè) qui divinum nihil nôrunt, nisi unicam motionem,
 Quâ gigni et ferri dicunt hæc omnia;
 1155 Qui deorum, pro uno, multitudinem inducunt,
 Et ante opera manuum suarum procumbunt:
 Qui providentiam rebus inferioribus denegant,
 Et omnia astrorum nexibus gubernant:
 Et qui, cùm populus essent electus Dei,
 1160 Filium crucifixerunt in honorem Patris:
 Quotquot etiam minutis pii sunt præceptis:
 Qui angelos et spiritus, et resurrectionem,
 Quisque prophetarum scripturas abnegant:
 Qui Christum colunt in umbris legis:
 1165 Qui Bythum et Sigen æternas naturas
 Venerantur, et Æones masculo-fœminas,
 Filii Simonis magi; quorum surculi,
 Qui Deitatem componunt ex litteris;
 Qui vetus et novum testamentum duobus diis
 1170 Adscribunt, austero et optimo:
 Qui tres naturas statuunt immobiles,
 Spiritûs naturam et terræ, et mediam inter ambas:
 Qui Manetis gaudent dominantibus tenebris:
 Qui Montani spiritum nefandè honorant,

Gregorii sermonibus delectabantur Catholici, ipsi quoque hæretici.

Falsorum dogmatum varietas.

Athei.

Politheï.

Chaldæi.

Judæi.

Pharisæi.

Sadducæi.

Valentiniani.

Marcionitæ.

Manichæi.

Montanistæ.

1157. Οἱ τὴν πρόνοιαν. Edit. ad marg. οἱ Πυθαγόρειοι.

1158. Καὶ πάντα συντιθέντες. Edit. ad marg. οἱ γενεθλιο-
 λογοῦντες.

1162. Πνεύματα. Vat. πνεύμα.

1165. Οἱ τὸν βυθόν. Vide tom. I, pag. 614, ubi Gregorius idem prosequitur argumentum.

1173. Ἀρχικὸν σκότω. Qui tenebras rerum principium putant.

METRICA VERSIO.

Hinc inferis qui consuli rebus negant,
 Nexæque cuncta siderum texi volunt;
 Selecta quique natio cùm essent Dei,
 Natum necârunt per crucem in cultum Patris:
 Mandata quique parva servantes, pii
 Volunt haberi: spiritûsque atque angelos
 Reditumque vitæ qui negant, vatam et libros;
 Christumque in umbris qui colunt legalibus;
 Sigen, Bythumque qui, perennes ut deos,

Venerantur, Æonésque masculo-fœminas;
 Magi Simeonis filii quibus sati,
 Divinitatem qui struunt ex litteris:
 Hinc, qui vetûsque sædus, et novum, deis
 Tribuunt duobus, scilicèt duro et bono;
 Natura queisque fixa statuitur triplex,
 Terrena, quæque spiritûs, media ultima:
 Hinc, qui Manetis principes tenebras amant;
 Hinc, qui nefandum pneuma Montani colunt:

- 1175 Οἱ Ναυάτου κενὴν ἔπαρσιν ὀφρύος·
 Οἱ τῆς ἀρεύσου Τριάδος συναιρέται,
 Οἱ τῆς ἀτμήτου φύσεως διαιρέται·
 Αὐθις δὲ τούτων ὥσπερ ἐξ ὕδρας μιᾶς
 Πολλῶν φυέντων δυσσεβείας ἀυχένων,
- 1180 Ὁ τῇ κτίσει τὸ Πνεῦμα συντιθεῖς μόνον,
 Ὁ καὶ τὸν Υἱὸν προστιθεῖς τῷ Πνεύματι·
 Οἱ τ' εἰσάγοντες ἡλικά Καίσαρος Θεόν·
 Οἱ τὴν δόκησιν εἰσάγοντες ἐκτόπως·
 Οἱ δεύτερον λέγοντες Υἱὸν τὸν κάτω·
- 1185 Οἱ μὴ τέλειον τὸν σεσωσμένον, ἀλλ' ἄνουν.
 Αὐταὶ γάρ εἰσιν, ὡς τύπῳ φράσαι, τομαὶ
 Τῆς ὀρθότητος, ἐκτόπων τε μητέρες·
 Τούτων τίς ἦν οὕτως ἀκίνητος τότε,
 Ὡς μὴ τὸ οὖς γε τοῖς ἐμοῖς κλίνειν λόγοις;
- 1190 Τοὺς μὲν γὰρ ἤρει τὸ κράτος τῶν δογμάτων,
 Οἱ δ' ἡμεροῦντο τῷ τρόπῳ τῆς λέξεως.
 Οὐ γὰρ μετ' ἔχθρας οὐδὲ λοιδορίας πλέον
 Ἡ κηδεμονικῶς τοὺς λόγους προήγομεν.
 Ἀλγοῦντες, οὐ παῖοντες, οὐδ' ἐπηρμένους
- 1195 Καίρῳ ῥέοντι καὶ πλάνῳ, καθὼς τινες.
 Τίς γὰρ λόγῳ τε καὶ κράτει κοινωνία;
 Οὐδὲ πρόβλημα τὸ θράσος ποιούμενοι
 Τῆς ἀλογίας· θεινῶς γὰρ ἔντεχνον τόδε
 Καὶ σηπιώδες, τὸ μέλαν ἐκ βάθους ἐμεῖν,
- 1200 Ὡς τοὺς ἐλέγχους ἐκδιδράσκειν τῷ ζόφῳ.
 Ἀλλ' ἡμέρως τε τοῖς λόγοις καὶ προσφόρως
 Ἐντυγχανόντες, ὡς λόγου συνήγοροι
 Τοῦ συμπαθοῦς τε καὶ πράου, καὶ μηδένα
 Πλήσσουντος· ἐξ οὗ καὶ τὸ νικᾶσθαι λόγος,
- 1205 Καὶ τὸ κρατεῖν δὲ τιμιώτερον πολὺ,
 Πειθοῖ βιαία τῷ Θεῷ προσκτώμενον.
 Τοιαῦτα πλαξὶ ταῖς ἐμαῖς ἐνεγράφη.
 Ἄλλος τις οὗτος τῆς ἐμῆς παιδεύσεως
 Νόμος, σοφῶς τε καὶ καλῶς γεγραμμένος,
- 1210 Μὴ μίαν ὁδὸν τῆς εὐσεβείας εἰδέναι,

1185. Σεσωσμένον. Combef. legit σεσωκότ', ἀλλ' ἄνουν, qui salutem præstitit : sed præstat accuratissimum Gregorii de his rebus loquendi morem servare. Hic Apollinaristas impugnat, Christum, qui homo factus est, ut homines salvaret, perfectum hominem fuisse negantes, sed mentis expertem asserentes.

1188. Τούτων. Hic versus deest in Coisl.

1195. Καίρῳ ῥέοντι. Id est, ob fluxum fallacemque prosperitatem, et quia catholicus imperator regnabat.

1196. Λόγῳ. Possis etiam reddere: Quid commune habet verbi divini prædicatio cum potestate imperatoriâ?

1204. Λόγος. Editi habent ad marginem λόγῳ, sed perperam.

1208. Ἄλλος etc. Id est, alia insuper in docendo regula

METRICA VERSIO.

Fastûs Novati quique dant sese æmulos:
 Hinc Trinitatem qui sacram malè contrahunt,
 Scindi negantem quique naturam secant:
 Ac rursûs ex his, unicâ ex hydrâ velut,
 Erroris orta capita sunt multa impii:
 Hic nam creatum Spiritum tantum asserit,
 Natum ille rursûs copulat cum Spiritu;
 Est qui coævum Cæsari statuat Deum:
 Carnisque veræ qui loco speciem inferat;

Est qui secundum Filium, nempè inferum,
 Inducat, est qui mentis expertem asserat.

Hæ namque fidei, breviter ut dicam, integræ
 Sunt sectiones, nubili erroris duces.
 Horum quis adeò firmus ac tenax erat,
 Aures meis quin subderet verbis suas?
 Hos pertrahebat dogmatum ingens firmitas,
 Flectebat illos ratio docendi mea.
 Nec enim per odium, pérque contumeliam,

- 1175 Aut Novati vanam supercilii elationem :
 Qui incorruptibilem Trinitatem nefariè contrahunt,
 Aut naturam non separabilem dividunt :
 Rursùs ex istis, velut ex unâ hydrâ,
 Cùm prodierint multa impietatis capita,
- 1180 Qui creatis in rebus solum numeravit Spiritum,
 Et qui ipsum etiam Filium adjiciunt Spiritui :
 Qui æqualem ætate Cæsari inducunt Deum ;
 Qui carnem apparentem stolidè fingunt ;
 Qui secundum Filium dicunt eum qui in inferioribus natus est :
- 1185 Qui perfectum non fuisse dicunt id quod salvatum est, sed mente caruisse.
 Hæ sunt, ut summatim dicam, sectiones
 Rectæ fidei, et absurdarum opinionum matres.
 Horum quis unquàm ità pertinax fuit,
 Ut non meis aurem inclinaret sermonibus ?
- 1190 Hos quidem rapiebat vis dogmatum,
 Illos lenibat modus dicendi.
 Non enim odium significando, et conviciando magis
 Quàm sollicitè et anxie, verba faciebam,
 Dolens, non plagas infligens, neque efferebar
- 1195 Prosperis rebus et incertis, ut nonnulli.
 Quid enim orationi et imperio commune?
 Nec audacia velum mihi erat
 Inscitiæ; id enim valdè artificiosum est,
 Et sepiæ simile, atramentum ex imo vomere,
- 1200 Ut per tenebras redargui non possis.
 Sed leniter verbis et convenienter
 Compellabam, ut verbi defensor
 Misericordis et mansueti, ac neminem
 Percutientis : ex quo fit ut vinci congruum sit rationi,
- 1205 Et multò præclarius sit vincere,
 Dùm quis vi persuasionis acquiritur Deo.
 Hæc meis inscripta erant tabulis.
 Hæc etiam alia extitit institutionis meæ
 Lex sapienter et præclare scripta :
- 1210 Non unam hanc pietatis viam nosse

Novatiani
 Sabelliani.

Macedonius.
 Ariani.

Apollinarius.

Ab omni ver-
 borum asperi-
 tate et maledi-
 centiâ tempera-
 bat Gregorius.

Blandâ uteba-
 tur oratione, ut
 decet Christi dis-
 cipulum, qui du-
 rus non fuit.

Pulchrius ra-
 tione et suasio-
 ne vincere ac
 vinci.

mihi rectè proposita erat. Cavebam videlicèt, ne quos in-
 stituebam, ullâ sibi ratione persuaderi sinerent, optimam
 se tunc pietatis ac zeli sui demonstrandi viam ingressuros,
 quandò facili garrulitate et improbâ loquendi prurigine,
 in theatris, in viis publicis, in computationibus, in risum
 et cantilenas effusi, etiam antiquam linguam suam ab ob-
 scenorum sermonum sordibus ac turpitudine purum fe-
 cissent, in profanas hominum impiorum et adhuc à Christo

alienas aures præcipua maximâque religionis nostræ ar-
 cana temerè novissent immittere, sic quasi ludicrè ea osten-
 dendo, quorum recta intelligentia non nisi magno labore
 acquiritur ; sed tunc rectè demùm agere se existimarent,
 si omne suum studium in legum divinarum observatione
 ponerent, si pauperes alerent, si peregrinos susciperent,
 si morbos arcerent, si psalmodiæ insisterent. *Cardon*, apud
 Bollandistas, 9 maii, pag. 446.

METRICA VERSIO.

Studio at juvandi, verba promebam, dolens,
 Non vulnus infligens : nec, ut quidam solent,
 Animos in altum, prosperum ob tempus, ferens,
 (Commune sceptris nam quid est, verbo et Dei?)
 Audaciâque inscitiam velans meam.
 Hoc quippè scitum est, sepiis ac proprium,
 Nigrantem ab imo vomere succum pectore,
 Ut tela fugias hostis in tenebris tui.
 Sed voce blandâ commodâque utens, decet

Tom. II.

Christi ut patronum, mente qui placidissimus
 Miseratur ægros, neminem et durus ferit.
 Ex quo fit illud, cedere ut laudem ferat,
 Rursûmque multò pulchrius sit vincere,
 Suasu Tonanti quispiam dùm acquiritur.
 Perscripta tabulis hæc erant planè in meis.
 Aliam in docendo rursùs hanc legem tuli
 Rectè exaratam : dùm meam plebem instruo,
 Unam salutis esse ne credat viam,

J 8

- Τὴν εὐκόλον τε καὶ κακὴν γλωσσαλίαν.
 Μηδ' ἐν θεάτροις, καὶ φόροις, καὶ συμπόταις
 Ὁμοῦ γελῶντας, ἄσµασι χαυνουμένους.
 Πρὶν καὶ πλυθῆναι γλώσσαν ἐξ αἰσχροῦ λόγων,
 1215 Μηδ' ἐν βεβήλοις ὥσπερ καὶ Χριστοῦ ξένοις
 Ρίπτειν ἀφειδῶς τῶν λόγων τοὺς μυστικούς.
 Παίζοντας ἐν τοῖς καὶ πόνοι θηρωμένοις.
 Ἄλλ' ἐντολαῖς μὲν ὡς μάλιστα ἐνευσσεβεῖν
 Πτωχοτροφοῦντα, ξενοδοχοῦντα, ταῖς νόσοις
 1220 Ἀρκοῦντα, καρτεροῦντα καὶ ψαλµωδίαις,
 Εὐχαῖς, ξεναγμοῖς, δάκρυσι, χαµευνίαις,
 Γαστρὸς πεισμοῖς, ἀγχόναις αἰσθήσεων,
 Θυμοῦ, γέλωτος, χειλέων εὐταξία,
 Τὴν σάρκα κοιµίζοντα πνεύματος κράτει.
 1225 Πολλαὶ γάρ εἰσιν αἱ σωτηρίας ὁδοί,
 Πᾶσαι φέρουσαι πρὸς Θεοῦ κοινωνίαν.
 Ἄς χρὴ σ' ὁδεύειν, οὐ μόνον τὴν ἐν λόγῳ.
 Λόγος γὰρ ἀρκεῖ καὶ ψιλῆς τῆς πίστεως,
 Μεθ' ἧς ἀτεχνῶς τὸ πλεον σώζει Θεός.
 1230 Εἰ δ' εἰς σοφοὺς ἐπιπτεν ἡ πίστις μόνον,
 Θεοῦ παρ' ἡμῖν οὐδὲν ἦν πενέφερον.
 Ἄλλ' εἴ φιλόγλωσσός τις, ἡ ζήλου πλέως,
 Καὶ δεινὸν εἴ σοι μὴ ῥυήσεται λόγος;
 (Ἀνθρώπινον γὰρ εὐχομαι κἀνταυθα σοι.)
 1235 Λάλει μὲν, ἐν φόβῳ δέ, μηδὲ πάντοτε,
 Μὴ πάντα, μηδ' ἐν πᾶσι, μηδὲ πανταχοῦ.
 Ἄλλ' ἔστιν οἷς, ὅσον τε, καὶ ποῦ, καὶ πότε.
 Καιρὸς δὲ παντὸς, ὡς ἀκούεις, πράγματος.
 Μέτρον τ' ἄριστον, τῶν σοφῶν ἑνὸς λόγος.
 1240 Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὀρίσματα.
 Χωρὶς τὰ τῶν ἔξωθεν, οἳ τ' ἐμοὶ λόγοι.
 Τῶν μὲν γὰρ εἰσιν εἰς ἐπίδειξιν οἱ λόγοι
 Ἐν μεираκίσκων συλλόγοις, καὶ πλάσµασι,
 Ἐν οἷς μέγ' οὐδὲν ἀτυχεῖν ἢ τυγχάνειν.
 1245 Σκιᾶς, σκιᾶς γὰρ οὐδὲν ἀσθενέφερον.
 Ἡμῖν δ', (ἀληθεύειν γὰρ ἔστιν ὁ σκοπός,) ὅπως
 Οὕτως ἔχειν, ἢ μὴ, περιδεῖς τὸν λόγον.
 Ὁδὸς γὰρ ἀμφίσημος, ἧς ἔξω πεσεῖν

1212. Φόροις. Itā legimus. Billius legendum putat πότοις, ut Edit. ad marg. Malè in textu φόροις.

1218. Μάλιστα εὐσεβεῖν. Itā Coisl. Edit. malè ἐνευσσεβεῖν.

1227. Χρὴ σ'. Itā Vat. et Coisl. Edit. χρὴ δ'.

1229. Ἀτεχνῶς. Profectò, verè. Aliter ἀτέχνως, id est, nullo majori artificio ad maiorem fidelium partem salvandam utitur Deus, quàm simplici fide, quæ mysteria tenet, nec ea curiosè scrutatur.

1240. Χωρὶς τὰ Μυσῶν etc. Proverbium indè natum, quòd Mysorum et Phrygum fines definire arduum esset, eò quòd hi populi non satis stabiliter tutati sint sedes suas, sed subindè aliundè aliò depulsi terminos incertos reddiderint. Adagio licebit uti, inquit Erasmus, de rebus toto genere inter se dissidentibus, veluti si quis longè aliud spectare philosophum, aliud oratorem significans

METRICA VERSIO.

Hanc nempè facilem et improbam pruriginem
 Linguae, in theatris nec, vel in conviviis,
 Ridens simul, foedisque mollis cantibus,
 Non expiatis turpibus verbis prius
 Labris, in aures ethnicas atque impias
 Arcana temerè dogmata unquam jactitet,
 Ludens in his quæ vix labor quoque percipit:
 Parere jussis sed Dei quàm maximè
 Studeat, egentes, hospites, morbis graves

Curans, alensque, fixus in cantu sacro,
 Precibus, gemitibus, lacrymis, chameuniis,
 Ventrem atque sensus comprimens, iram et trucem,
 Risumque, labris sedulo indicens modum,
 Atque imperante spiritu carnem domans.

Multæ salutis nam patent nobis viæ,
 Quarum unaquæque rege dat summo frui.
 Has, non sitam in sermone duntaxat, tere.
 Nam sermo fidei simplicis tibi sufficit,

- Facilem et pravam linguæ pruriginem,
 Nec in theatris, foris, et conviviiis
 Simul ridentes, cantilenis emollitos,
 Antè expurgatam à turpibus verbis linguam,
 1215 In profanas aures et à Christo alienas,
 Loquaciter mysticos sermones jacere,
 Ludendo in iis, quorum vel inquisitio laboriosa;
 Sed maximè in mandatis observandis pietatem colere,
 Pauperes alendo, hospites suscipiendo, morbis
 1220 Medendo, perseverando in psalmodiis,
 Precibus, gemitibus, lacrymis, humi cubationibus,
 Gulam frenando, sensus coërcendo,
 Iræ, risûs, labiorum moderatione,
 Carnem domando spiritûs robore.
 1225 Sunt enim multæ salutis viæ,
 Omnes quæ ducunt ad conjunctionem cum Deo;
 Has terere te oportet, non eam solùm quæ in sermone sita est.
 Sufficit enim simplicis fidei sermo,
 Per quam profectò plurimos salvat Deus.
 1230 Quòd si in solos sapientes fides caderet,
 Nihil Deo apud nos esset pauperius.
 Sed si loquendi cupidus es, ac studio fervidus,
 Tibique molestum est, si verba non fluant,
 (Humanum enim tibi etiam hîc aliquid precor,)
 1235 Loquere, sed in tremore, nec semper,
 Nec omnia, nec apud omnes, nec ubiquè,
 Sed apud quos, et quantùm decet, et ubi, et quandò.
 Tempus autem est, ut audis, cujuslibet rei;
 Modus est res optima, ut dixit unus è sapientibus.
 1240 Separati Mysorum et Phrygum fines:
 Separati extraneorum sermones et mei:
 Horum enim spectant ad ostentationem sermones
 In juvenum cœtibus, et fictis rebus,
 In quibus parvi refert, utrùm benè succedat an malè.
 1245 Umbrâ enim, umbrâ nihil est imbecillius.
 Nobis autem, (verâ enim dicere propositum est,)
 Periculosum valdè est hoc vel illo loqui modo.
 Via enim utrinquè prærupta est, ex quâ cadere,

Gregorius suos
 à disputandi li-
 bidine ad piæ
 vitæ studium re-
 vocat.

Multæ salutis
 viæ.

Simplex fides
 ad salutem suf-
 ficit.

Omnia tem-
 pus habent.
Eccli. iii, 2.
 Modus res op-
 tima.

Umbrâ nihil
 est imbecillius.

dicat: Χωρίς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὁρίσματα, aut de homini-
 bus inter quos nihil convenit, nihilque commune inter-
 cedit, ut apud Euripidem Achilles: Χωρίς τὰ καὶ τ' Ἀγαμέμ-
 νονος, id est, *separatæ sunt meæ res à bonis Agamemnonis.*
 Hoc proverbium sæpè recurrit apud Gregorium.

1247. Περίετός. *Periculosum est*, id est, plurimùm inter-
 est, utrùm hoc an alio modo quicquam tradatur. Ratio-
 nem affert Gregorius, cur Christianis multò major cura
 et sollicitudo suscipienda sit, cùm sermonem ac disputa-
 tionem habere parant, quàm Ethnicis.

METRICA VERSIO.

Cum quâ salutem magna pars hominum capit.
 In eruditos nam fides solùm viros
 Si caderet, esset nil Deo dives minùs,
 Quòd si loquendi cupidus es, zelo et calens
 Miserùmque ducis nî tibi sermo fluat,
 (Hîc opto namque quicquam humani tibi.)
 Loquare sanè, sed timens, non jugiter,
 Ne cuncta, cunctos non apud, passim neque:
 Sed quandò, quantùm, quo loco, quibus et decet.
 Cunctis, ut audis, tempus est rebus sũum:

Quidámque dixit vir sophus, modum optimum.
 Phrygum et Mysorum dispare sunt termini:
 Sic exterorum dispar est sermo meo.
 Juvenum catervas inter ipsi gloriam
 Captant: meræque fabulæ cuncta, in quibus
 Scopum assequaris, an secùs, parvi interest.
 Cur istud? umbrâ nil enim imbecillius.
 Nobis at, (est queis veritas solus scopus,)
 Vel sic, vel aliter, plurimùm refert loqui.
 Præceps iter nam, quo statim ut quisque excidit,

- Πεσεῖν προδήλως ἐστὶν εἰς ἄθου πύλας.
 1250 Ὅθεν μάλισα τοὺς λόγους φυλακτέον,
 Τὰ μὲν λέγοντας, τῶν δ' ἀκούοντας σοφῶς.
 Ἐστὶ δ' ὅτ' ἐκχωροῦντας ἀμφοῖν ἐξίσσης,
 Στάθμη δικαία, τῷ φόβῳ, κεχρημένους.
 Ἦττον γὰρ οὕς, ἢ γλῶσσα, κίνδυνον φέρει.
 1255 Ἦττον δ' ἀκοῆς, τὸ καὶ φυγεῖν ἐκ τοῦ μέσου.
 Τί δεῖ σε νάρκης ἀψάμενον νεκροῦν φρένα;
 Ἡ πλησιάζειν ἄσθματι λυσσῶντος κυνός;
 Οὕτω μαθόντες ἐκ γραφικῶν θεσπισμάτων,
 Οἷς ἐτράφημεν πρὶν συναχθῆναι φρένα.
 1260 Οὕτως ἄγοντες καὶ πολίτας καὶ ξένους,
 Ἡδὴ γεωργῶν ἤμεν ἐν τοῖς πλουσίοις,
 Εἰ καὶ συνακτὸν οὐχ ὁμοῦ τοῦμὸν θέρους.
 Τοὺς μὲν γὰρ ἄρτι τῶν ἀκανθῶν ἡρέμουν.
 Οἱ δ' ὠμαλίζονθ', οἷς δ' ἐβάλλετο σπόρος,
 1265 Οἱ δ' ἐν γάλακτι, τῶν δ' ὑπὲρ γῆς ἡ φυή,
 Οἱ δ' ἐχλιάζον, οἱ δ' ἐδεσμοῦντο ζάχυν,
 Οἱ δ' ἠδρύνοντο, οἱ δὲ λευκοὶ πρὸς θέρους.
 Ἄλως τιν' εἶχε, τοὺς δὲ θημῶν τις φίλος.
 Οἱ δ' ἐκκρίνοντο, οἱ δὲ τῶν σίτων ἔσω,
 1270 Οἱ δ' ἦσαν ἄρτος, τῆς γεωργίας πέρας,
 Ἄρτος γεωργὸν τὸν καμόντα μὴ τρέφων
 Νῦν, τοὺς δὲ μηδὲν ἐκχέαντας ἐκμάδος.
 Ἐβουλόμην ἐνταῦθα εἰπεῖν τὸν λόγον,
 Καὶ μηδὲν εἰπεῖν τῶν ἀναξίων λόγου.
 1275 Νῦν δ' οὐκ ἔᾶ με τὰ πρόσω τῶν πραγμάτων.
 Ὡν τὰ μὲν ἦλθε δεξιῶς, τὰ δ' ἀγνοῶ
 Τί χροὴ λέγειν μοι, καὶ τίني μοῖρα προσνέμειν,
 Τίνας δ' ἐπαινέειν. Τοῦτον ἐχόντων τρόπον
 Ἡμῶν, ἐφίσατ' ἀθρόως αὐτοκράτωρ
 1280 Ἐκ τῆς Μακεδνῆς, βαρβάρων εἴσας νέφος,
 Πλήθει τε πολλῷ καὶ θράσει τεθηγμένων,
 Ἄνθρωπος οὐ κακὸς μὲν, εἰς πίσιν Θεοῦ
 Ὅσον κρατῆσαι τὰς ἀπλουσέρας φύσεις,
 Καὶ τῆς Τριάδος ὑπερφυῶς ἡττώμενος.
 1285 (Σπλάγχων γὰρ οὗτός ἐστι καὶ πάντων λόγος,
 Στερόρᾳς ἐφ' ἑδρας ἀσφαλῶς βεβηκότων.)

1251. Σοφῶς. Vat. σοφῶν.

1258. Ἐτράφημεν. Edit. ἐτράφημεν.

1263. Ἡρέμουν. Itā legimus. Edit. malè ἡμέρουν.

1269. Ἐκκρίνοντο. Coisl. ἐκρίνοντο.

1276. Ὡν. Itā Vat. Edit. ὦν περ, sed deficit metrum.

1277. Μοί. Coisl. μέ.

1278. Τρόπον. Itā legimus. Edit. τὸν τρόπον, sed malè;
nam versūs metrum deficit.

METRICA VERSIO.

Idem profectò Tartari ad portas cadit.

Quo cautiores esse nos hic addecet :
 Audire quædam, rursus at quædam loqui,
 Interdum utrisque pariter his absistere,
 Æquè ad bilancis instar adhibentes metum.
 Auris pericli nam minus linguâ parit :
 Atque aure rursum tutior multò est fuga.
 Necare tactâ quid opus est torpedine
 Mentem, aut furenti quid cani te jungere ?
 Sic institutus litteris sanctis, quibus

Addicta mens est rudibus ex annis mea,
 Regensque cives, exteròsque hunc in modum,
 Eram colonos ipse jam inter divites :
 Messis tametsi nostra non esset simul
 Collecta. Pars nam solvitur spinis adhuc :
 Æquantur alii : suscipit pars semina :
 In lacte pars est : pars humo se surrigit :
 Pars est in herbâ : spica pars est : ac suum
 Pars robur augeat : candidi ad messem alteri :
 In areâ hi sunt : hos acervus continet :

Cadere manifestè est in portas inferi.

1250 Quarè maxima circà sermones adhibenda est cautio?

Hæc quidem dicendo, illa autem audiendo sapienter,

Interdùm autem æquè ab utroque recedendo,

Dùm justâ staterâ, nempè metu, utimur.

Minùs enim periculi auris affert, quàm lingua;

Minùs periculi
auris affert quàm
lingua.

1255 Minùs etiam periculi est fugere è medio quàm audire.

Quid juvat, torpedinem tangendo, necem animæ inferre?

Aut propè accedere ad halitum rabidi canis?

Sic institutus Scripturarum oraculis

Divinis oracu-
lis nutritus Gre-
gorius, scitus a-
gricola habeba-
tur.

In quibus innutritus sum, antequàm adulta ratio esset,

1260 Atque ità regens populares et extraneos,

Jam numerabar inter locupletes agricolas,

Quamvis messis mea simul collecta non esset.

Alios enim à spinis recèns expurgaveram:

Magnus va-
riusque ejus la-
boris fructus.

Alii autem æquabantur, in alios injiciebatur semen;

1265 Hi in lacte, isti è terrâ prodibant:

Alii erant in herbâ, alii spicæ ligabantur:

Alii adolescebant, alii ad messem albi:

Nonnullos habebat area, alios gratus acervus:

Pars ventilabatur, pars intùs cum tritico,

1270 Alii panis erant, qui finis est agriculturæ;

Panis minimè nunc alens agricolam

Qui laboravit, sed eos qui nullo sudore aspersi sunt.

Volebam hîc dicendi finem facere,

Nec quicquam proferre eorum, quæ sermone indigna sunt.

1275 Sed id non sinunt, quæ deinceps evenerunt,

Quorum nonnulla quidem prosperè evenerunt, alia verò nescio

Quomodò appellare me oporteat, et cui parti tribuere,

Et quos laudare. Cùm is esset rerum status

Nostrarum, advenit subitò Imperator

1280 Ex Macedoniâ, post repressas nubes Barbarorum

Magnâ multitudine et audaciâ præfidentium,

Vir non malus, quantùm ad continendas

In Dei fide animas simpliciores,

Ac Triadi majorem in modum addictus;

Theodosius,
oppressis Barba-
ris, Constanti-
nopolim venit,
vir bonus, quod
ad religionem
pertinet, qui
simplex vulgus
continere pos-
set.

1285 (Is enim cordis sermo est, ac omnium

Qui stabili sedi tutò insident;)

1285. *Σπλάγχων γὰρ οὗτος.* Hoc est, seriò hoc atque ex intimo corde dico, dicuntque item omnes, qui suprà petram firmam siti sunt (catholici). Ità Billius, cui non placet Leuvenclaii interpretatio: *Cujusmodi*

esse corda debent omnium; quam tamen versionem secuti sunt Bollandistæ: Quo sanè modo omnes ii debent esse affecti qui firmo fundamento salutem suam inniti volunt.

METRICA VERSIO.

Pars ventilantur: triticum pars at manent:
Ac panis alii, finis agricolæ ultimus,
Panis, colonum non alens jam nunc suum,
Verùm hos, laboris à quibus sumptum est nihil.

Hîc terminare carmen hoc vellem meum,
Nihilque dictu quod sit indignum, eloqui.
Sed, quæ sequuntur, id facere non me sinunt,
Cessère partim læta quæ, partim haud scio
Quid dicam, et hæc cui debeam parti dare,

Tom. II.

Quos laude ferre. Dùm statu nos hoc sumus,
En Imperator advenit nobis repens,
Terrâ ex Macedonâ, Marte domitis Barbaris,
Stimulârat ingens quos manus, et ingens furor:
Minimè quidem ille vir malus quantùm ad fidem,
Tenere mentes posset ut qui simplices,
Triadisque sanctæ cultor esset maximus;
(Sic quippè et ipse sentio, et cuncti asserunt,
Qui sede stabili tutò amant insistere;)

K 8

- Οὐ μὴν τοσοῦτος τῇ ζέσει τοῦ πνεύματος,
Ὡς ἀντισῶσαι τοῖς παρελθοῦσι τὰ νῦν,
Καιρῷ τὰ καιροῦ πταίσματ' ἐξιώμενος·
- 1290 Ἡ τὴν ζέσιν μὲν ἴσος, οὐκ ἴσος δὲ γε
Τί φῶ; τὸ θάρσος, ἢ θράσος; διδάξατε.
Ἰσως δ' ἄμεινον τὸ προμήθειαν καλεῖν.
Οὐ γὰρ κατείργειν, ἀλλὰ πείθειν, ἔννομον
Εἶναι νομίζω, καὶ πρὸς ἡμῶν τι πλεόν,
- 1295 Αὐτῶν τ' ἐκείνων, οὓς Θεῷ προσάξομεν.
Τὸ μὲν γὰρ ἀκούσιον, κρατούμενον βίᾳ,
Ὡσπερ βέλος νευρᾷ τε καὶ χερσὶ δεθέν,
Ἡ ρεῦμ' ἐν ὀλκῷ πάντοθεν σπενούμενον,
Καιροῦ δοθέντος, τὴν βίαν περιφρονεῖ
- 1300 Τὸ δ' ἐκούσιον, βέβαιον εἰς πάντα χρόνον,
Δεσμοῖς ἀλύτοις τῶν πόθων ἐσφιγμένον.
Ταῦτ' ἔννοον, ἔμοι γε τὸν φόβον δοκεῖ
Τέως κατασχών, πάντας ἔλκειν ἡμέρως,
Προθείς τὸ βούλεσθ', ἔγγραφον πειθοῦς νόμον.
- 1305 Ὡς δ' οὖν ἐπέστη ἄσμενος τρισασμένοις,
Ἀ μὲν τετιμῆμαι με, τῇ πρώτῃ θείᾳ,
Οἷς τ' εἶπεν, οἷς τ' ἤκουσεν εὐμενέστατα,
Τί χρὴ λέγειν με; καὶ γὰρ αἰσχύνης γέμον
Εἰ τηλίκος φρονεῖν δοκοῖν τηλίκους,
- 1310 Ὡς τίμιον τοῦτ' ἐστὶ καὶ μόνον, Θεός.
Τὸ δ' οὖν πέρας· Δίδωσι, φησὶ, τὸν νεῶν
Θεὸς δι' ἡμῶν σοὶ τε καὶ τοῖς σοῖς πόνοις·
Φωνὴν ἄπιξον πρὶν προελθεῖν εἰς τέλος.
Οὕτως γὰρ ἦσαν ἡ πόλις κατακράτος
- 1315 Ἐσῶτες, ἡ πολλή τε καὶ θεινὴ ζέσις,
Ὡς μὴδ', ἂν εἴ τι τῶν ἀηδῶν συμπέσοι,
Εἴξοντες, ἀλλ' ἔξοντες ὥνπερ ἐκράτουν·
Εἰ δὲ καὶ αὖ βιάζοντ', ἀλλὰ τὸν τραχὺν χόλον
Ἡμῖν ἐπαφήσοντες, ὧν ῥᾶσον κρατεῖν.
- 1320 Ὁ μὲν τόδ' εἶπεν· ἐμὲ δὲ συμμιγῆς τρόμῳ
Παλμός τις εἶχεν ἡδονῆς. Ὡς Χριστέ μου,
Ὡς οἷς πέπονθας εἰς τὸ πάσχειν ἐκκαλῇ,
Σὺ καὶ τότε ἦσθα πῶν ἐμῶν πόνων βραβεύς,
Καὶ νῦν γενοῦ μοι τῶν κακῶν παρήγορος.

1288. Ἀντισῶσαι. Hoc est, ut eam in hæreticos asperitatem exhiberet, quam priores imperatores Ariani, Constantius et Valens in Catholicos exercuerant; vel ut ad veterem statum revocaret præsentia, et quæ temporum iniquitate collapsa erant, in pristinum splendorem restitueret.

1299. Καιροῦ δοθέντος. Coisl. λυθέντος.

1301. Ἐσφιγμένον. Ità Coisl. Edit. ἐσφιγμένων.

1302. Δοκεῖ. Sic Coisl. Edit. δοκεῖν.

1304. Προθείς. Vat. προσθείς.

1305. Ἀσμενος. Vat. ἀσμένως.

1309. Τηλίκος. Coisl. τηλικούτος ὢν. Billius, *tam senex*: malim: *cum talis sim moribus*, eam olim professus philo-

METRICA VERSIO.

Fervore sed non præditus tanto tamen,
Æquaret ut cum pristinis præsentia,
Sanaret atque temporis mala tempore:
Fervore vel si par erat, non par erat,
Fiduciâne pectoris, an audaciâ
Dicam? Vocare præstat hoc prudentiam.
Suadere quippè est æquius, quàm cogere,
Magisque nobis convenit, et illis item,
Sociare summo nitimur quos Numini.
Nam quod coactus, pèrque vim, quisquam facit,

Nervis ut arcus vinctus, et firmâ manu,
Aut cursus amnis undiquè arctatus, statim,
Datur ut facultas, pristinam vim despicit.
At spontè quod fit, durat in cunctos dies,
Amoris ut quod vinculum stringat tenax.
Hæc ille, opinor, cogitans, nulli gravem
Metum inferebat, leniter cunctos trahens,
Cujusque mentem liberam lege et sinens.
Ut ergò cupidus venit ad cupidos sui,
Complexus ut me sit statim, quæ dixerit,

- Sed non is tamen qui fervore spiritûs
 Præteritis præsentia vicissim æquaret,
 Tempore ruinas temporis sanans :
 1290 Aut si fervore his rebus par erat, non tamen par,
 Quid dicam? fiduciâ, an audaciâ? vos docete.
 Fortassè satius prudentiam vocare.
 Non enim cogere, sed persuadere, legitimum
 Esse arbitror, ac nobis utilius,
 1295 Ipsisque illis, quos Deo adducimus.
 Quod enim non voluntarium est, id cùm vi retineatur,
 Veluti telum nervo et manibus constrictum,
 Aut amnis in cursu undiquè arctatus,
 Ubi datum fuerit tempus, vim contemnit.
 1300 Quod autem voluntarium est, firmum est in omne tempus,
 Vinculis amoris non solubilibus constrictum.
 Hæc dùm considerat, mihi quidem videtur metum
 Hactenùs cohibens, omnes leniter trahere,
 Voluntarium proponens, ut inscriptam persuasionis legem.
 1305 Ut igitur cupidus accessit ad sibi cupidissimos,
 Quanto me affecerit honore, primo conspectu,
 Tùm de iis quæ dixit, tùm de iis quæ perhumaniter audivit,
 Quid me attinet dicere? esset enim probrosum,
 Si, talis cùm sim, talibus rebus gloriarer;
 1310 Cui illud, ac solum quidem, in pretio est, nempè Deus.
 Is finis extitit: «Dat, inquit, templum
 » Deus per nos tibi et laboribus tuis;»
 Vocem haud credibilem, antequàm ad finem perducta res esset.
 Sic enim civitas pro viribus
 1315 Insistebat, tantusque et tam fervidus civium impetus,
 Ut, etiamsi quid iis molesti accidisset,
 Cessuri non essent, sed quod tenebant, retenturi:
 Rursùs, si vis iis inferretur, haud dubium quin asperâ
 In nos irâ erumperent, quos pervincere erat perfacile.
 1320 Atque hæc quidem ille dixit; me autem permixtus tremore
 Motus lætitiæ tenebat. O Christe mi,
 Qui per ea, quæ passus es, ad patiendum nos excitas,
 Tunc meorum etiam fuisti arbiter laborum,
 Nunc autem sis mihi in malis solatium.

Æquius per-
 suasione mentes,
 quàm vi cogere.

Theodosius
 Gregorium ho-
 norificè excipit.

Theodosii ver-
 ba ad Grego-
 rium.

sophiam et gloriæ contemptum, unum, omnibus posthabi-
 tis, in pretio Deum habens. Sic ipse Gregorius exponit.

1311. Τὸν νεών. Nempè majorem Ecclesiam, sedem Epi-
 scopi.

1317. Ὡς περ Sic legendum profectò, non ὥς περ ut in
 Editis.

1318. Τραχύν. Edit. βραχύν. Facile Gregorium occidi
 posse Ariani existimabant.

1320. Ὁ μὲν τόδ' εἶπεν. Hoc ille dixit, nempè: Dat tibi
 Deus hoc templum per nos. Quæ verò sequuntur, verba
 non sunt imperatoris, quamvis ea ipsi tribuat Vir doctis-
 simus.

METRICA VERSIO.

Quæ perlubenti rursùs aure acceperit,
 Quid est necesse dicere? Pudendum foret,
 Si gloriarer tam senex ob talia,
 Qui cuncta parvi deuto præter Deum.
 Tandem ista fatur: «Dat tibi per nos Deus
 » Nunc hocce templum, dat tuis laboribus:»
 Vocem, peractâ re nisi, suprâ fidem.
 Sic namque stabat civitas plena impetu,
 Animisque fervens, ut licèt grave quicquam

Hinc eveniret, nulla cessuros throno
 Spes prorsùs esset, sed retenturos eum:
 Sin cogerentur, impetum in me, vincere
 Quem facile possent, esse facturos brevem.
 Hæc ille dixit: gaudio at junctus metus
 Tùm me tenebat. Christe mi, qui per tuam
 Crucem ferendas ad cruces nos excitas,
 Et tunc labori præmium nostro dabas,
 Solamen et sis nunc meum in tantis malis.

- 1325 Παρῆν ὁ καιρὸς. Τὸν νεὼν δ' εἶχε στρατὸς
Ξιφηφόρος, μελάρθοις ἐκτεταγμένος.
Ὁ δ' ἀντεπῆει δῆμος οἰθαίνων ἅπας,
Ψάμμος θαλασσῶν, ἡ νιφάς, ἡ κυμάτων
Κινήματ', ὀργῇ καὶ λιταῖς μεμιγμένος,
1330 Ὄργῃ καθ' ἡμᾶς, πρὸς δὲ τὸ κράτος λιταῖς.
Πλήρεις ὁδοί, δρόμοι, πλατεῖαι, πᾶς τόπος·
Διώροφα, τριώροφα νεύοντων κάτω
Ἄνδρῶν, γυναικῶν, νηπίων, παλαιτάτων·
Πόνοι, σεναγμοί, δάκρυα, βρυχήματα,
1335 Εἰκὼν ἀλόντος ἄσκειος κατακράτος.
Ἐγὼ δ' ὁ γεννάδας τε καὶ στρατηλάτης,
Καὶ ταῦτ' ἐν ἀρρώσῳ οὔντι καὶ λελυμένῳ,
Μικρὰ πνέοντι τῷδ' ἐμοὶ τῷ σαρκίῳ,
Μέσος στρατηγοῦ καὶ στρατοῦ, βλέπων ἄνω,
1340 Ἦεν βοηθῶ χρώμενος τῇ ἐλπίδι,
Ἔως κατέστην εἰς νεῶν, οὐκ οἶδ' ὅπως.
Κάκεινο δ' εἰπεῖν ἄξιον· πολλοῖς τε γάρ
Ἔδοξεν εἶναι τῶν τότε κρείσσον λόγου,
Οἷς οὐδὲν ἀπλοῦν ἐστὶ τῶν ὀρωμένων,
1345 Ἐν ταῖς μεγίσταις τὸ πλεον καιρῶν ῥοπαῖς.
Ἐγὼ δ' ἀπιστῶν τοῖς λέγουσιν οὐχ ἔχω,
Καί τοι προσάντης τοῖς ξένοις, εἴπερ τις, ὦν.
Τοῦ γάρ προχείρως πάντα πιθεύειν θέλειν,
Χεῖρον, τὸ πᾶσιν ἀντιτείνειν ἐξίσσης.
1350 Τὸ μὲν γάρ ἐστι κουφότης, τὸ δὲ θράσος.
Τί γοῦν τὸ θαῦμα; Βίβλε, κηρύσσοις βίῳ,
Τοῦ μὴ λαθεῖν τοὺς ὕστερον τόσσην χάριν.
Ἦν ὄρθρος, ἡ δ' ἐπέιχε νύξ ὅλην πόλιν,
Νέφους ὑποδραμόντος ἡλίου κύκλον,
1355 Ἦκιστα καιρῷ πράγμα τῷ τότε πρέπον.
Φιλαίθριον γάρ οὐδὲν, ὥς πανήγυρις.
Ὁ καὶ παρῆχε τοῖς μὲν ἐχθροῖς ἡδονήν,
Ὡς δυσφοροῦντος τοῦ Θεοῦ τοῖς θρωμένοις,
Ἡμῖν δ' ἀνίαν ἐν φρεσὶ κεκρυμμένην.
1360 Ἐπεὶ δ' ἐγὼ τε καὶ τὸ πορφύρας κράτος
Κιγκλίδος ἤμεν τῆς σεβασμίας ἔσω,
Πάντων τ' ἐπήρθη συμμιγῆς αἶνος Θεοῦ
Καλουμένου, βοή τε καὶ χειρῶν τάσις,
Τοσοῦτον ἐξέλαμψεν ἡλίου σέλας,

1326. Ξιφηφόρος, μελάρθοις ἐκτεταγμένος. Ità legimus, suadente Codice Coislano qui habet Ξιφηφόρος τε λάθροισι ἐκτεταγμένος. Sic illustratur hic locus qui antea obscurus erat. Edit. Ξιφηφόρος, καὶ λάθρος ἐκτεταγμένος. — Ità Benedictini; sed deficit metrum, cùm quartus

pes spondæum habeat iambi loco. (Not. nov. Edit.)

1330. Καθ' ἡμᾶς. Vat. καθ' ἡμῶν.

1340. Τῇ ἐλπίδι. Ità Coisl. Edit. ταῖς ἐλπίσι.

1347. Καί τοι προσάντης. Hoc vult Gregorius, ait Billius, se iis qui hoc dicunt, fidem abrogare non posse,

METRICA VERSIO.

Jam tempus aderat, militum et vis maxima
Templum obtinebat, bellicos enses gerens.
Faciebat omnis impetum contrà tumens
Populus, arena ut, nix vel, aut fluctus maris,
Utens et irâ, precibus et blandis simul,
Iratus in nos, Principi supplex. Erant
Plenæ viæ, domique, plenî omnes loci,
Plenæ domusque tum viris tum sæminis,
Ætate quassis, parvulis spectantibus;
Gemitus, dolores, lacrymæ, clamor gravis,

Imago capti bellico insultu oppidi.

Ego verò fortis ille dux ac strenuus,
(Ægro tametsi corpore essem ac debili,
Spirante quiddam languidum ac ferè mortuum,)
Inter ducem medius, et inter milites,
Ibam bonâ spe fultus, et sursùm videns,
In æde donec collocor: quinam haud scio.
Nec hoc tacendum censeo. Nam plurimis
Sermone majus istud est visum viris,
Temerè evenire qui nihil prorsus putant,

- 1325 Aderat tempus. Templum autem obtinebat exercitus
 Armatus, ordinatus in sacris ædibus.
 Populus contrà stabat, totus tumens,
 Ut arena maris, aut nix, aut fluctuum
 Agitatio, irâ et precibus permixtim,
- 1330 Irâ adversum me, precibus ergà imperatorem.
 Plenæ erant viæ, hippodromi, platea, omnis locus :
 Secundæ et tertiæ contignationes plenæ spectantibus deorsum,
 Viris, mulieribus, parvulis, senibus ;
 Dolores, gemitus, lacrymæ, rugitus,
- 1335 Imago captæ per vim civitatis.
 Ego verò strenuus ille et dux exercitûs,
 Idque in infirmo et fatiscente,
 Parùm spirante hoc meo corpusculo,
 Medius inter imperatorem et exercitum, sursum respiciens,
- 1340 Ibam adjutrice utens spe,
 Donec in templo constitutus sum, nescio quo pacto.
 Illud autem dictu dignum : multis enim
 Qui tunc aderant visum æst omni sermone majus,
 Nihil temerè evenire existimantibus,
- 1345 In maximis præsertim temporum conversionibus.
 Ego autem fidem denegare dicentibus non possum,
 Quamvis difficilis et morosus sim, circa res miras, si quis alius.
 Pejus enim est omnibus æquè obsistere,
 Quàm facilè omnia velle credere.
- 1350 Istud enim levitas est, hoc audacia.
 Ecquod igitur prodigium? Liber, prædica sæculo,
 Ne posteros lateat tanta gratia.
 Erat diluculum, sed totam urbem nox tegebat,
 Nube circulum solis subeunte,
- 1355 Res minimè tempori illi conveniens.
 Nihil enim æris serenitatem sic amat, ut publica celebritas.
 Atque id quidem inimicis lætitiâ afferebat,
 Quasi Deo displicerent, quæ gerebantur,
 Nobis verò secretum animi dolorem.
- 1360 Postquàm autem ego et purpuræ potestas
 Intrà venerandos cancellos fuimus,
 Omniumque ex ore sublata laus Dei promiscua
 Invocati, ac clamor, et manuum extensio,
 Tantus affulsit solis splendor,

Melius est cui-
 vis rei promptâ
 voluntate crede-
 re, quàm fidem
 omnibus negare.

Publica cele-
 britas amat æris
 serenitatem.

Serenitas re-
 pentè Dei bene-
 ficio redit.

quamvis alioqui eâ mente sit, ut ex iis rebus quæ præter
 consuetudinem contingunt, ad aliquid conjectandum
 non facile adducatur.

tem miri contigerit, non taceat narratio, ne tantæ gratiæ
 ignorance laboret posteritas. Cardon.

1351. Βίβλι, κηρύσσεις. Prædica, liber, sæculo. Quid au-

1352. Τόυς. Coisl. τοῖς.

1360. Παρφόρας κράτος. Id est, imperator.

METRICA VERSIO.

Potissimùmque rebus in gravissimis.
 Queis abrogare, vix ego possum fidem,
 Insueta quamvis respuam, si quispiam.
 Nam cuncta promptè credere, minus est malum,
 Quàm si quis æquè deneget cunctis fidem.
 Levitatis illud : efferi hoc est pectoris.
 Quidnam ergò miri contigit? Narra, liber :
 Ignota ne sit posteris hæc gratia.

Diluxerat jam : nox at urbem presserat,
 Subeunte Phœbi circulum nube horridâ,

Tom. II.

Aliena certè tempori quæ res erat.
 Nil namque festi sic amant cœtus, dies
 Ut claritate præditos; hinc hostibus
 Mens læta, (tanquàm grata non esset Deo
 Res cœpta,) nobis abditus contrà dolor.
 Princeps ut autem, nòsque, cancellos sacros
 Intravimus, cunctique summi Numinis
 Cœpère laudes canere, voce et maximâ
 Tensisque palmis ipsius opem exposcere :
 Tantum repentè splenduit solis jubar,

L 8

- 1365 Νέφους ῥαγέντος τῷ Θεοῦ προσάγματι,
Ὡς πάντα μὲν τὸν οἶκον ἀσραπηφόρου
Εὐθύς γενέσθαι, τὸν πρὶν ἐσυγνασμένον,
Καὶ τῆς παλαιᾶς εἰκόνα σκηνῆς λαβεῖν
Ἄπαντας, ἣν ἔκρυπτε λαμπρότης Θεοῦ,
1370 Εἶδος δὲ πᾶσιν αἰθριάσαι καὶ φρένας.
Κάνταῦθα θάρσους ἐνδραμόντος τῇ θείᾳ,
Ἡμᾶς βοᾶσθαι πανσθενεὶ ζητούμενους,
Ὡς τοῖς παροῦσι τοῦδε λείποντος μόνου,
Πρῶτόν τε καὶ μέγιστον ἐκ πρώτου κράτους
1375 Τοῦτ' ἂν γενέσθαι πρὸ θρόνων πόλει γέρας,
Ἡμᾶς δοθῆναι τοῖς θρόνοις τοῦ ἄξιος.
Ταῦτ' ἦν ἀπ' ἀνδρῶν ἐν τέλει, καὶ τῶν κάτω,
Πάντων ἀπ' ἴσου τοῦ λόγου ποθουμένων.
Ταῦτ' ἐκ γυναικῶν ὑψόθεν βοώμενα,
1380 Πέρα σχεδὸν τι τοῦ γυναιξὶ κοσμίου.
Βροντή τις ἦν ἄπιστος ἀντικλωμένη,
Ἔως ἐγὼ τιν' ἐξαναστήσας θρόνων
Σύνεδρον· οὐκ ἐμοὶ γὰρ ἦν φωνῆς τόνος,
Συνωσμένῳ τε καὶ θείᾳ κεκμηκότι·
1385 Γλώσσης τὰδ' εἶπον ῥήματ' ἐξ ἄλλοτριᾶς·
Ἐπίσχεθ' οὔτοι, τὴν βοήν ἐπίσχετε.
Καιρὸς γὰρ ἐστὶ πάντως εὐχαριστίας
Ὁ νῦν· ὁ δ' εἰσέπειτα καὶ τῶν μειζόνων.
Λαὸς δ' ἐπερρόθησεν οἷς ἐφθεγξάμην.
1390 Πᾶσι γὰρ ἐστὶ προσφιλὲς τὸ μέτριον.
Αὐτὸς δ' ἀπῆλθεν αἰνέσας αὐτοκράτωρ.
Οὕτω μὲν οὗτος σύλλογος κατασρέφει,
Τοσοῦτον ἡμᾶς ἐκφοδῆσας καὶ μόνον,
Ὅσον γυμνωθὲν ἐν ξίφος, πάλιν ἔσω
1395 Πεσεῖν, θράσος τε συντεμεῖν θερμοῦ λεῶ.
Τὰ δ' ἔνθεν οὐκ οἶδ' ὥς προσάξω τὸν λόγον,
Ἐχοντα καὶ τιν' ὄγκον ἐν τοῖς πράγμασι.
Τίς συγγραφεὺς μοι τῷ λόγῳ δοίη πέρας;
Αἰσχύνομαι γὰρ ταῖς ἐμαῖς εὐφημίαις,
1400 Κἂν ἄλλος εὖ λέγῃ με. Τοῦτ' ἐμὸς νόμος.

1368. Καὶ τῆς παλαιᾶς. *Quin et imaginem nobis exhiberet veteris illius tabernaculi, quod Dei quondam ipsius splendor et gloria pulchram replevit.* Cardon. apud Boll.

1371. Θάρσους. Edit. ad marg. καὶ θράσους. Mox ἐνδραμόντος. Edit. ἐκδραμόντος, sed malè. Vult enim Autor ex illo repentino splendore Catholicos omnes ingentem lætitiā concepisse, contractâque ex hujusmodi spectaculo fiducia, statim magnis clamoribus poposcisse, ut ecclesiæ præficeretur Gregorius, quod unum præsentibus deerat.

1375. Πρὸ θρόνων. Edit. ad marg. τῶν πατριαρχῶν. Dederat Catholicis Theodosius ecclesias; sed petebant ut his ecclesiis Episcopum daret Gregorium, quod postremum munus priori majus existimassent, ipsisque gratius foret. Billius immeritò respuit πατριαρχῶν.

1376. Τοῖς θρόνοις. Edit. ad marg. τῇ ἐξουσίᾳ.

1378. Τοῦ λόγου ποθουμένων. Edit. ad marg. τοῦ πόθου ἰσχυμένων.

1387. Πάντως. Coisl. παντός. Ità Edit. ad marg.

METRICA VERSIO.

Jussu Tonantis nube perruptâ, illicò
Ut antè tristis velut ac mœrens, domus
Fulgore visus omnium perstringeret:
Imaginêque veteris arcæ sumerent
Omnes, tegebat quam Dei ingens claritas:
Fugerétque mentis nubilum et vultûs simul.
Spectata quæ res cùm piam plebem metu
Solvisset, altis vocibus me postulat,
Hoc præter, ut si tempori nil deforet.

Primum hocque, summum et Principis munus fore,
Quod anteponat civitas ipsis thronis,
Si civitatis ipse me dederit thronis.
Hoc dignitate præditi, hoc vulgus petit.
Huc vota tendunt, nemine excepto, omnium.
Clamore magno fœminæ hoc etiam petunt,
Sic ut decori penè legem excederent.
Res hæc refracto par erat tonitruo.
Hic sede quemdam jubeo collegam suâ

- 1365 Nube jussu Dei dissipatâ,
 Ut omnis ædes fulgoribus corusca
 Statim fieret, quæ prius tenebris horrida fuerat,
 Ac veteris imaginem tabernaculi induerent
 Omnes, quod Dei claritas tegebat,
- 1370 Omniumque vultus et mentes serenitas occuparet.
 Tum verò fiduciâ ad spectaculum accedente,
 Totis viribus petentes nos clamant,
 Quasi id unum præsentibus deesset,
 Primumque ac maximum à primâ potestate
- 1375 Munus hoc urbi thronis gratius futurum,
 Si me thronis civitatis concederet.
 Hæc viri dignitate præditi, hæc vulgus,
 Cum æquali omnes sermonis mei desiderio tenerentur.
 Hæc mulieres è sublimi clamabant,
- 1380 Penè ultrâ decorum muliebre.
 Tonitru quoddam incredibile refringebatur,
 Donec meo rogatu unus ex collegis suâ
 Sede surgeret; non enim vocem contentius emittere
 Valebam, compressus et metu laborans.
- 1385 Sed hæc verba alterius linguâ pronuntiavi:
 « Cohibete clamorem, ô viri, cohibete.
 » Nunc enim omninò agendarum gratiarum.
 » Hoc tempus est. Etiam majorum deinceps erit tempus. »
 Populus admurmuravit his quæ dixeram:
- 1390 Omnibus enim amica est modestia.
 Ipse etiam hæc laudans Imperator discessit.
 Hic igitur extitit hujus concionis exitus,
 Qui nos in hoc uno tantum exterruit,
 Quantum terrere potuit nudatus ensis unus ac rursus intrò
- 1395 Conditus, compresso populi calidioris impetu.
 Haud scio quibus verbis enarrem quæ secuta sunt,
 Grande aliquid in rebus habentia.
 Quis scriptor hoc mihi opus absolvat?
 Pudorem enim mihi incutiunt laudes meæ,
- 1400 Quamvis ab alio lauder. Hoc mihi in legis loco est.

Exod. xl.

Populus poscit
 ut Gregorius ec-
 clesiae Constanti-
 nopolitanae præ-
 ficiatur.

Gregorii ad
 plebem oratio.

Omnibus amica
 modestia.

Hæret Gre-
 gorius quomodo
 prosequatur quæ
 dicenda super-
 sunt.

1388. Καὶ τῶν μεζόνων. Cardon. apud Bollandist.: *Supra*
deinde rei, quam petitis, perficiendæ erit locus.

1389. Επερόθησεν. *Obstrepuit, obmurmuravit ac strepitu*
comprobavit. Sic Hesychius, et Euripid. Hecub, 553.

1393. Εξφοθήσας. Fortè *εξφοθήσαι.*

1394. Ὅσον γυνώθην ἐν ξίφος. De eo juvene hoc exponit
 Græcus scholiastes, qui ad Gregorium necandum ab Ari-
 anis subornatus est: sic enim legitur in Editis ad marg.
 ὡς αὐτὸς ὁ γυνώσκας ἕτερον πρὸς τὸν μέγαν εἰσέπεν, quod Bil-

lio parum arridet. Hunc enim ensen à quodam potius
 imperatoris satellite nudatum fuisse arbitratur, ad com-
 primendum popularem impetum et audaciam. Aliter
 censet Combefisius. Vide infra, v. 1464.

1395. Ἀπὸ. Coisl. γένου.

1397. Ἐχόντα καὶ τιν' ὄγκον. *Cum ingentem rerum ac ne-*
gotiorum molem secum trahant. Edit. ad marg. μέγεθος ὡς
 δὲ αὐτὸν ἐπιφθονα.

METRICA VERSIO.

Exsurgere; loqui non enim poteram, nimis
 Compressus, atque territus magno metu:
 Ejusque plebem voce sic ipse alloquor.
 « Hunc premite, quæso, premite, clamorem, ô viri.
 » Nunc sunt agendæ gratiæ summo Deo:
 » Majora quæ sunt, his erit tempus suum. »
 Hæc verba plausu maximo plebs excipit.
 Amica namque est omnibus modestia.
 Abiitque Princeps maximâ hæc laude efferens.

Hic concionis exitus tandem fuit:
 Hoc solum in uno qui metum nobis tulit,
 Quodd ensis unus strictus est, ac conditus
 Statim, et repressus impetus vulgi ferox.
 Nunc, quæ sequuntur, hæreo quonam modo
 Narrabo, rerum hic magna nam moles subest.
 Nostro quis addet ultimam scriptor manum
 Operi? Mearum quippè me laudum pudet,
 Licet alter etiam me canat. Mos hic meus.

- Ὅμως δὲ λέξω μετριάζων ὡς σθένης.
 Ἦν ἔνδον· ἡ πόλις δὲ τὸ φρύαγμα μὲν
 Κάτω βεβλήκει, τοῦ ναοῦ κρατουμένου·
 Ὅμως δ' ὑπέσεναζεν, ὡς γίγας, φασί,
 1405 Βληθεὶς κεραυνῷ πρόσθεν Αἰτναίῳ πάγῳ,
 Καπνόν τε καὶ πῦρ ἐκ βάθους ἠρεύγετο·
 Τί γοῦν με ποιεῖν, πρὸς Θεοῦ, δίκαιον ἦν;
 Διδάξαθ' ἡμᾶς, εἴπαθ', οἱ νῦν ἐντελεῖς,
 Ὡ μειρακίσκων σύλλογος τῶν ἀθλίων;
 1410 Οἷς τὸ πρᾶσν μὲν ἄθρανες λογίζεται,
 Τὸ δ' ἔμμανές τε καὶ κάκιστον, ἀνδρικόν·
 Ὡθεῖν, ἐλαύνειν, ἀγριοῦν, ἀναφλέγειν,
 Καιρῷ τ' ἀπλήγως χρωμένους καὶ τῷ κράτει;
 Ἡ φαρμακεύειν φαρμάκοις σωτηρίας;
 1415 Δύω γὰρ οὕτω καλὰ κερθαίνειν παρῆν,
 Αὐτούς τε ποιεῖν μετρίους τῷ μετρίῳ,
 Ἡμᾶς τε δόξαν καὶ τὸ φίλτρον λαμβάνειν.
 Τοῦτ' ἦν δίκαιον; τοῦτο καὶ φανήσομαι·
 Λεῖτε ποιῶν, καὶ τόθ', ὡς μάλισ' ἐνῆν·
 1420 Πρῶτον μὲν, ὡς θεῖξαιμι μὴ καιροῦ φορᾶ
 Νέμων τὸ πλεῖον, ἢ κράτει τῷ τοῦ Θεοῦ,
 Τί νουθετοῦμαι τῷ καλῷ παραινέτῃ,
 Ἐχων λόγον σύμβουλον ἀσφαλές·
 Πάντων σεβόντων τὴν ὀφρὺν τῶν ἐν τέλει,
 1425 Τούτων μάλισα τοὺς ἔσω παραστάτας,
 Οἱ πάντ' ἄνθρωποι τᾶλλα, πλὴν εἰς χρήματα,
 Τί δ' ἂν τίς εἴποι, πῶς τε, καὶ τέχναις ὅσαις,
 Αὐτοῖς πωλῶσι βασιλικοῖς προσκειμένων,
 Κατηγορούντων, λαμβανόντων ἐκτόπως,
 1430 Τῆς εὐσεβείας ἐμφορουμένων κακῶς,
 Ἀσχημονούντων, ὡς γε συντόμως φράσαι·
 Μόνος ποθεῖσθαι μᾶλλον, ἢ μισεῖσθ' ἔγνων,
 Καὶ τῷ σπανίῳ τὸ σεμνόν ἡμπολησάμην,
 Θεῷ ταπολλὰ καὶ καθάρσει προσνέμων,
 1435 Τῶν δὲ κρατούντων τὰς θύρας ἄλλοις διδούς.
 Ἐπειτα τοὺς μὲν ἠπορημένους βλέπων

1403. Τοῦ ναοῦ κρατουμένου. *Ædē sacrā à nie occupatā.*

1405. Πρόσθεν Αἰτναίῳ. Cardon. apud Bolland: *Ac monte Æthneo percussus.*

1408. Ἐντελεῖς. Billius vocem hanc contendit significare in eo loco, ἀκριβοδικαίους, eos qui in acceptis injuriis ulciscendis severos se ac rigidos præbent, nec iis, à quibus læsi sunt, de summo jure quicquam remitti volunt. Quam interpretationem aliis Gregorii ipsius verbis in Orat. coràm CL Episcopis habitā probat, ubi de iis in-

juriis, quibus orthodoxi ab hæreticis affecti fuerunt, loquens Gregorius atque ab iis vindicandis abstinere se declarans, hæc addit: Λίαν γὰρ εἶσιν ἐντελεῖς καὶ δίκαιοι περὶ τὴν ἀντίδοσιν, hoc est, ut illic exponit Nicetas, ἀκριβεῖς, μηδὲν τῆς δικαίας ἀντιδόσεως ἀφίεντες, *severi, nihil de summo jure remittentes.* Vide tom. i, pag. 765.

1410. Ἀθρανές. Edit. ad marg. ἄνθρωπον. Mox λογίζεται ad marg. νομίζεται.

1411. Ἐμμανές τε. Itā Coisl., quæ lectio præferenda Editis

METRICA VERSIO.

Dicam tamen, modestiā utens maximā.
 Templum tenebam: civitas autem, licet
 Æde occupatā pristinam ferociam
 Liquisset, imo pectore gemebat tamen,
 Gigasque ut ille pressus Ætnæis rogis,
 Ructabat imis partibus fumum gravem,
 Ignémque. Quidnam hîc, per Deum, par erat
 Facere? Docete, præsules rigidi modò,
 Juvenúmque miserâ sorte concilium, quibus

Languor videtur esse morum lenitas,
 Contrâque robur sæva vindictæ sitis:
 Protrudere hostes? efferare? incendere?
 Nimisque abuti temporis licentiâ?
 An his mederi pharmacis salubribus?
 Hinc nam redibat commodum duplex mihi:
 Modestus ipsos dùm traho ad modestiam,
 Simúlque amorem colligo, et clarum decus.
 Erat istud æquum scilicet: quapropter hoc

- Dicam tamen, quàm potero moderatissimè.
 Eram intùs; urbs autem ferociam suam
 Deposuerat, templo occupato;
 Sed tamen ingemiscebat, ut gigas ille fertur,
 1405 Qui fulmine ictus olim in monte Ætnâ
 Fumum et ignem è profundo evomebat.
 Quid igitur me, per Deum, facere æquum erat?
 Docete nos, dicite, qui nunc rigidi estis,
 O juvenum cœtus miserorum:
 1410 Quibus quod lene est, imbecillum videtur,
 Et virile, quod furiosum et pessimum:
 Utrùm pulsare, expellere, efferare, incendere æquum erat,
 Tempore insolenter et immoderatè abutentes et potestate,
 An mederi salutaribus remediis?
 1415 Sic enim duo lucrari bona poteram,
 Ut et eos moderatione moderatos facerem,
 Et ipse gloriam et amorem consequerer.
 Hoc justum erat, hoc palam et apertè
 Semper faciam, fecique tùm, maximè quàm potui.
 1420 Primùm quidem, ut ostenderem me temporis mutationi
 Non plùs tribuere quàm Dei potentiaè,
 Quid consilii à præclaro hortatore accipio,
 Rationem habens tutissimum consiliarium?
 Cùm omnes colerent supercilium potentium,
 1425 Ac eorum præcipuè, qui intrà cubiculum adstant ministri,
 Homines ad omnia inertes, præterquàm ad pecuniam,
 Quis dicat quomodò et quot artibus
 Affixi hærent regiis januis,
 Accusarent, inhonestè sumerent,
 1430 Pietatis quæstu sese nequiter implerent,
 Ac indecorè, ut breviter dicam, se gererent;
 Solus desiderari potiùs, quàm odio haberi, malui,
 Et raritate venerationem mihi conciliavi,
 Deo, ut plurimùm, ac mentis expurgationi deditus,
 1435 Potentium januas aliis concedens.
 Deindè verò cùm alios viderem anxios

Enceladus.

Cur Gregorius
ergà hostes leni-
tate uteretur.Aulicorum mo-
res à quibus alie-
nus Gregorius.Rarò in aulam
prodiens Grego-
rius venerationem
sibi conciliat.

ἱμμενέας. Mox κάκιστον. Edit. ad marg. μνησίκακον, ὀργίλον.

1413. Ἀπλήγως. Ità Coisl. Quin vera sit lectio, nullum dubium, inquit Billius; frequens enim est Gregorio hæc locutio: ἀπλήγως χρῆσθαι, pro *abuti, insolenter et immoderate uti*. In primâ adversus Julianum Apostatam Invectivâ, tom. 1, pag. 121, de Alexandrinis loquens, sic ait: οἱ ἀμέτρως χρησάμενοι τῷ καιρῷ, et sub finem secundæ Invectivæ, ibid. pag. 172: μὴ ἀπλήγως χρησώμεθα τῷ καιρῷ. Edit. ἀπλήγως.

1419. Αἰεί τε. Coisl. αἰεί ποτε.

1423. Ἐχων λόγον. Coisl. λόγον δ' ἔχων.

1430. Τῆς εὐσεβείας. Idem est, inquit Billius, τῆς εὐσεβείας ἐμφορεῖσθαι, quod τῆς εὐσεβείας ἀπλήγως χρῆσθαι. Notat enim eos qui fidei catholicæ prætextu aulicis se venditabant, eorùmq; favore ad inimicorum suorum detrimentum ac perniciem abutebantur.

1433. Τὸ σεμνόν. Edit. in marg. κοσμιότητα. Mox ἡμπολησάμην, conciliavi. Edit. in marg. ἐκέρδανα.

METRICA VERSIO.

Et facio semper sedulò, et tùm maximè.

Primùm, secundo cursui rerum dare
 Ne plùs viderer, cœliti quàm robori,
 Quid ratio, monitrix quæ mihi est certissima,
 Hic dictat, et quid hic gerendum præcipit?
 Cùm nullus esset, aulicos qui principes
 Non coleret, ac præ cæteris cubiculi
 Famulos, inertes (demo opes) ad omnia,
 Modisque miris artibusque ad regie

Tom. II.

Aulæ nitentes semper hæreret fores,
 Laceraret alios, sumeret fœdum in modum,
 Abuteretur pessimè rectâ fide,
 Séque indecorè gereret, ut loquar brevi;
 Desiderari malui, quàm odium mei
 Movere: rarò et prodiens peperì mihi
 Venerationem, Numini summo vacans
 Ac mihi, potentùm cæteris linquens fores.

Exindè cernens anxios quosdam metu,

M 8

- Ἐφ' οἷς συνήδεσαν σφίσιν ἡθικηκότες,
 Τούς δ' εὖ παθεῖν χρήζοντας, ὡς εἰκός, πάλιν,
 Τοῖς μὲν τ' ἀφῆκα τὸν φόβον, τοὺς δ' ὠφέλουν,
 1440 Ἄλλοις κατ' ἄλλην χρεῖαν, ὡς ἦν μοι σθένος.
 Ἐν δ' ἐξ ἀπάντων δείγματος λέξω χάριν.
 Ἐνδον ποθ' ἡσύχαζον ἐξ ἀρρώστιας.
 Ἦρκετο γάρ, ἦρκετο συνδραμοῦσα τοῖς πόνοις.
 Ταῦτ' ἐτρυφώμεν, ὡς δοκεῖ τοῖς βασικάνοις.
 1445 Οὕτως ἔχοντος, ἀθρόως δῆμου τινὲς
 Ἐπεισίσαι, σὺν δὲ τοῖς νεανίας,
 Ὡχρὸς, κομήτης, πενθικῶς ἐξαλμένος.
 Ἐμοῦ δ' ἐπιστρέψαντος ἐκ κλίνης πόδας
 Οὕτω τι μικρὸν, οἷα τὰ πτοουμένων,
 1450 Οἱ μὲν Θεῷ τε καὶ βασιλεῖ, ὅς ἦν φίλον,
 Φωνάς ἀφέντες εὐχαρίστους ἀφθόνως,
 Ὡς τὴν παροῦσαν ἡμέραν δεδωκόσιν,
 Ἡμᾶς τ' ἐπαινέσαντες ἐστὶν οἷς λόγοις,
 Ἀπῆλθον. Ὅς δὲ τοῖς ἐμοῖς ἄφνω ποσὶ
 1455 Προσφῶς, ἐκέτης, ἄφωνος, ἐκπληκτός τις ἦν.
 Ἐμοῦ δὲ, τίς τε, καὶ πόθεν, χρήζεις δ' ὅτου
 Λέγοντος, οὐδὲν τι πλεόν ἢ μείζους βοαί.
 Ὡμορξεν, ἐξέναξεν, ἢ σφίγξις χεροῖν
 Πλείων. Ὑπείσχει τι κάμοι δάκρυον.
 1460 Βίᾳ δ' ἀποσπασθέντος, οὐ γάρ ἦν λόγῳ,
 Τῶν τις παρόντων. Οὗτος, εἶπεν, ὁ σφαγεὺς
 Σοῦ τοῦτο φῶς βλέποντος ἐκ Θεοῦ σκέπης,
 Ἐκὼν πάρεσι, δῆμιος συνειδότης,
 Φονεὺς εὐγνώμων, εὐγενὴς κατήγορος,
 1465 Τὸ δάκρυον δίδωσι τιμὴν αἵματος.
 Ταῦτ' εἶπεν. ἐκλάσθην δὲ τοῖς λόγοις ἐγώ,
 Φωνὴν δ' ἀφῆκα τοῦ κακοῦ λυτήριον.
 Θεός σε σώζοι. τὸν σεσωσμένον δ' ἐμὲ
 Χρηστὸν φανῆναι τῷ σφαγεῖ γ' οὐδὲν μέγα.
 1470 Ἐμὸν πεποίηκε σε τὸ θράσος. Σκόπει
 Ὅπως ἐμοὶ τε καὶ Θεῷ γένη πρέπων.
 Ταῦτ' εἶπον. ἡ πόλις δὲ, (οὐ γὰρ λανθάνει
 Τὶ κρεῖττον οὐδὲν,) εὐθύς ἐκμαλάσσεται,
 Ὡς περ σιδήρος ἐμπύροις κινήμασι.

1443. Ἦρκετο γάρ, ἦρκετο συνδραμοῦσα. *Cum laboribus concurrens, ex ipsis ortus, et perpetuus comes.*

1444. Ἐτρυφώμεν. Id est, *morbum fingebamus.*

1449. Τὰ πτοουμένων. Vat. τὰ πτοούμενα.

1454. Ὅς δέ. Itā Vaticanus Codex. Edit. ὡς δέ, sed in margine ὡς.

1458. Ἡ σφίγξις. Billius, *suasque pressius stringit manus.*

Ego mallem, *stringit manus meas.* Id quidem græca sonare videntur: et certè id est supplicis habitus, qualis ille de quo agitur, qui à Gregorii complexu vix avelli poterat, nec nisi per vim avulsus est.

1462. Τοῦτο. Itā Vat. Edit. τοῦ τό.

1463. Δῆμιος. Schol. *κολαστής.*

1464. Εὐγνώμων. Sic legendum videtur. Edit. *ἀγνώμων.*

METRICA VERSIO.

In me scelestè multa qui patrauerant,
 Opis indigentes rursus at quosdam meæ,
 Illis pavorem sustuli, hos pro viribus
 Juvī, ferebat commodum ut cujuslibet.
 Pro mille vobis unicum exemplum afferam.
 Urgente morbo cū domi quiescerem:
 Comes meorum nam laborum venerat,
 Id invidorum turba delicias licet
 Vocet; introire plebe de quosdam intueor
 Repentè: juvenis cum quibus pallens erat,

Comaque longâ, squalidis et vestibus.
 Hic et cubili cū pedes ego nonnihil
 Statim extulissem, territi velut solent,
 Illi Deoque ac Principi actis gratiis,
 Ut mens ferebat, maximis, quodd hunc diem
 Utriusque dono cernerent, atque in meam
 Laudem quibusdam vocibus simul editis,
 Abeunt. At ille fixus ad nostros pedes,
 Sine voce supplex, et metu torpens erat.
 Ac me, quis esset, undenam, et quid posceret,

- Ob ea in me commissa, quorum sibi consciî erant,
 Alios rursûs meâ, ut verisimile est, beneficentiâ indigentes,
 Illis quidem metum abstuli, hos verò juvabam,
 1440 Aliâ alios in indigentiâ, quantûm poteram:
 Unum ex omnibus exempli causâ narrabo.
 Domi aliquandò conquiescebam morbo detentus,
 Qui laborum perpetuus comes erat adjunctus.
 Hæc deliciarum causâ agebam, ut placet invidis.
 1445 Cùm sic me haberem, subitò de plebe quidam
 Introëunt, et cum illis juvenis
 Pallidus, longis capillis, lugubri ornatu.
 Cùm autem paululûm pedes è cubili
 Extraxissem, ut solent, qui territi sunt,
 1450 Illi quidem Deo et regi, ut ipsis placebat,
 Voces emiservunt, quibus gratias uberrimè agebant,
 Quòd præsentem diem utriusque donò cernerent,
 Cùmque me quoquè nonnullis verbis laudassent,
 Abierunt. At ille meis subitò pedibus
 1455 Inhærens, supplex, mutus et attonitus quidam erat,
 Me autem quis, et undè, et cuius rei indiges,
 Rogante, nihil ampliùs fiebat, nisi major vociferatio.
 Plorabat, ingemiscebat, magisque stringebantur
 Manus. Mihi quoquè lacrymæ subibant.
 1460 Cùm autem vi abstractus fuisset, nam verbis non poterat,
 Quidam ex præsentibus: « Ille, inquit, interfector
 » Tuus, qui lumen Dei beneficio cernis,
 » Spontè adest, suæ ipsius conscientiæ tortor,
 » Homicida facinus agnoscens, generosus accusator,
 1465 » Lacrymas dat sanguinis pretium. »
 Hæc ille: at ipse fractus sum his verbis,
 Ac vocem emisi, quâ illum culpâ libero:
 « Servet te Deus; me autem qui servatus sum,
 » Lenem videri in sicarium, non magna res est.
 1470 » Meum te fecit audaciâ. Vide
 » Quomodò et me et Deo dignus fias. »
 Hæc dixi; civitas autem, (non enim latet
 Præclari quicquam,) statim emollitur,
 Ut ferrum ignis violentiâ.

Mitis et beneficentis Gregorius juvat quos potest, metu eximit.

Juvenis ad Gregorii cædem subornatus veniam petit.

Ita et Cardon. apud Bolland. Vertit enim, *impius homicida*. Nihil ob stare censet Combesius, quominus is sicarius idem credatur ac ille qui in celebri conventu gladium eduxit, et statim condidit; sivè ille fuerit ex militari cohorte imperatorem stipante, quæ Billii est opinio, seu potiùs, ex frementium Arianorum grege, ut putat Combesius, qui gladium eduxerat, necare Gregorium cogi-

tans, aut tumultum excitare, sed postmodum crimine dolens, veniam petiit. — Benedictini legunt *εὐνόμων*, sed evidenter malè, cum deficiat metrum, qui prorsus sit integrum retentâ cum Editis lectione quæ habet *ἀγνώμων*, *homicida imprudeus*, aut *impius, sed poenitentia adductus, ut suus fiat accusator*. (Not. nov. Edit.)

1470. Πεποίηκε. Ita Coisl. Edit. πεποίηκε.

METRICA VERSIO.

Rogante, multò tum magis clamat, gemit,
 Plorat, suasque pressius stringit manus:
 Sic ut moveret lacrymas nobis quoquè.
 Avulsus hinc vi, non enim voce, ut fuit,
 Hæc dixit aliquis: « Carnifex hic est tuus.
 » Ope namque summi Numinis lucem vides.
 » Huc spontè venit, pectoris tortor sui,
 » Homicida pravus, crimen ingenuè fatens.
 » Pretium cruoris porrigit fletus tibi.»

Hæc ille. At ipso, talibus fractus sonis,
 Hæc dicta, noxâ solvo queis ipsum, extuli.
 « Servet Deus te; cum salutem acceperim,
 » Præbere facilem me decet sicario.
 » Meum scelus te reddidit: tu jam vide,
 » Ut méque dignum præbeas teipsum, et Deo.»
 Hæc ipse dixi; civitas autem statim,
 (Polchri latere nam nihil prorsus potest,)
 Mollitur, igne fervido ut ferrum solet.

- 1475 Τὸ δ' ἐκ τοσούτων χρημάτων θρυλλουμένων,
Ὡν οἱ μέγιστοι τῶν ὅλης οἰκουμένης
Ναῶν ἐθησαύριζον ἐκ παντὸς χρόνου,
Κειμηλίων τε καὶ πόρων τῶν πάντοθεν,
Οὐδ' ὄντινόν λογισμὸν ἐν τοῖς γράμμασιν
- 1480 Εὐρόντα τῶν πρὶν προσατῶν ἐκκλησίας,
Οὐτ' ἐν ταμίαις τοῖς, ἐν οἷς τὰ πράγματα,
Στέρξαι, ξένον τε μηδ' ὁλῶς λαβεῖν τινα,
Ὡς μοι παρήνουν καὶ παρώξυνόν τινες,
Τούτων λογιστὴν ὕβριν εἰς μυστηρίου·
- 1485 Πόσον δοκεῖ σοι; ὧν γὰρ ἔσχε τις μόνων,
Οὐχ ὧν λαβεῖν δίκαιον, ἔσθ' ὑπεύθυνος.
Ταῦθ' ὅσις ἦττων χρημάτων, καὶ μέμφεται·
Ὅσις δὲ κρείσσων, καὶ λίαν προσδέχεται.
Πᾶσι γὰρ οὕσης τῆς ἀπληξίας κακῆς,
- 1490 Ἀπληξον εἶναι χεῖρον ἐν τοῖς πνεύματος.
Εἰ πάντες οὕτως ἐφρόνουν εἰς χρήματα,
Οὐκ ἂν ποτ' οὐδὲν τοῖον ἐν ἐκκλησίαις
Πλήρωμ' ἀνευρεῖν· (οὐ φρενὸς γὰρ τῆς ἐμῆς)
Λέγω δ' ὅσον λειτουργὸν, ἐγγίζον Θεῷ.
- 1495 Καὶ τοῦτο δ' ἦν θρύλλημα τῶν ἐναντίων,
Μηδ' ἂν πυλῶσι τὸν λεῶν ἐξαρκέσαι,
Τὸν πρὶν μερισθένθ', ἡνίκ' ἦμεν ἐνθεεῖς.
Τοσούτου ἦμεν πᾶσιν ἡντελισμένοι,
Ὡν νῦν νεώ τε καὶ νεῶν πληρώματα.
- 1500 Ταῦθ' ἡμῖν ἐσπουδάζεθ', ὥς ἂν μὴ λέγω
Πτωχῶν, μοναστῶν, παρθένων τῶν ἐν νέοις,
Ξένων, παροίκων, δεσμίων ἐπιστάτας,
Ψαλμωδίων τε, θακρῶν τε παννύχων,
Ἀνδρῶν, γυναικῶν σεμνότητ' ἀσχοιμένων·
- 1505 Ἄλλα σὺν οἷς ἀγάλλετ' εὐτάκτοις Θεός.
Ἄλλ' οὐ γὰρ ἡσύχαζεν ὁ φθορεὺς φθόνος,
Ὃ πάνθ' ἀλίσκετ', ἢ φανῶς, ἢ λαθρῶς;
Ἀρχὴν κακῶν μοι τὸ κρατεῖν ἐπιστάγει.
Ὅσον γὰρ ἔῳν, Αἰγύπτου δίχα,
- 1510 Λαῶν πρόεδρον, ἄχρι Ρώμης δευτέρας,

1477. Ναῶν. Itā Coisl. Pravē Edit. ναοῖς.

1482. Ξένον. Possis intelligere de sæcularibus iudiciis ad quorum tribunal reos de rationibus reddendis, traducere noluit Gregorius, ut quidam suadebant.

1487. Ἡττων χρημάτων. Itā Coisl. Codex et Vaticanus. Edit. γραμμάτων, pecuniæ inferior, id est, qui pecuniæ amore vincitur.

1490. Ἐν τοῖς πνεύματος. Cum in rebus quidem omnibus improbanda merito sit inexplebilis quædam habendi cupi-

ditas, tūm verò maxime in iis quæ spiritum et divina spectant.

1492. Τοῖον ἐν. Coisl. τοιοῦτον ἦν. Vat. ἦ.

1493. Πλήρωμ'. Itā Coisl. Edit. πλήρωμ', labes, noxa, non tantæ labes in Ecclesias invecæ fuissent. Sed in marg. πλήρωμα. Schol. addit, Θεοῦ τὸ δῶρον, οὐχ ἡμῶν προτέρημα, τὸν δοκοῦντα τυφὸν κολάζει. Quibus verbis Gregorii mentem exprimit, qui cum dixisset se pecunias despiciere, plus quàm sacrorum hominum vulgus, se ipse corrigit, nec

METRICA VERSIO.

Quid de tot opibus, queis nihil celebrius,
Dicam, universæ maximæ terræ viri
Quas ævo ab omni struxerant templis sacris?
De tótque vasis, tótque item proventibus,
Quorum ipse cū nec calculum nancisceretur
In pristinorum præsulū usquàm litteris,
Nec rursus illum noscere ex quæstoribus
Possem, acquievi: nec, licet multi viri
Aliter moverent, exterum, in mysterii

Probrum, vocandum censui hos ad calculos?
Quanti æstimas hoc? quisque enim est obnoxius
Ob habita tantū, non quæ habere debuit.
Addictus opibus quisquis est, hæc improbat:
Probabit at qui liber est harum siti.
Nam sæda cū sit rebus in cunctis opum
Cupido, multò est sædior tamen in sacris.
Si de opibus esset par meæ mens omnium
Non tanta labes esset in Christi domo.

- 1475 Cùm autem nec tantæ, ut fama erat, pecuniæ
Quam maxima totius orbis templa
Ex omni tempore asservaverant,
Nec supellectilis et undiquè affluentium reddituum
Ullam prorsùs rationem in commentariis
- 1480 Reperissem præcedentium ecclesiæ præsulum;
Nec apud quæstores qui pecunias asservant,
Contentus fui, nec extraneum prorsùs ullum,
Ut hortabantur et incitabant nonnulli,
Horum administratorem in ministerii probrum, adscivi.
- 1485 Quale id tibi videtur? nam eorum tantùm, quæ quis habet,
Non eorum quæ illum æquum erat accipere, rationem reddere tenetur.
Hæc quisquis pecuniâ inferior est, etiam culpabit;
At quisquis altior, etiam atque etiam libentissimè admittet.
Nam cùm inhonesta sit omnibus avaritia,
- 1490 Avarum esse deterius est in his quæ sunt spiritûs.
Si omnes ità affecti essent ergà pecuniam,
Nunquàm tanta posset in ecclesiis
Plenitudo inveniri; (id enim haud mihi probatur;)
Quicquid ministrorum et Deo adstantium intelligo.
- 1495 Atque is etiam rumor spargebatur ab adversariis,
Populum satis frequentem non fore, ut vel vestibula impleret,
Qui priùs divisus erat, dùm pauperes essemus;
Adeò omnibus eramus contemptui,
Qui nunc et templa et templorum plenitudinem possidemus.
- 1500 Hæc nobis studio habebantur, ut nihil dicam de iis
Qui pauperibus, monachis, virginibus in templis degentibus,
Peregrinis, hospitibus, vinctis præerant,
Aut psalmodum cantibus, et nocturnis lacrymis,
Et viris, ac mulieribus continentiam profitentibus,
- 1505 Aliisque omnibus, quæ ritè constituta placent Deo.
Sed corruptrix invidia, neque enim quiescit,
Quæ omnia expugnat, aut apertè, aut clam,
Fecit ut princeps locus initium esset malorum meorum.
Quicquid enim in Orientè, exceptâ Ægypto,
- 1510 Populis præsidet, usquè ad Rômam alteram,

Renuit Gre-
gorius ecclesias-
ticis rationibus
prædicere quæ-
storem laicum.

Ariani catho-
licis paucitatem
objectabant.

per jactantiam id à se dictum ostendit, cùm istud Dei donum esse fateatur, Θεοῦ τὸ δῶρον, non verò sibi atque mentis præstantiæ tribuendum. Hanc Scholiastæ expositionem respuit Billius: optimam putat Combefisius, cui tamen non displicet altera lectio, scilicet πλήρωμα, quam sic reddit: *Nullus talis coitus occurreret, λέγω δὲ, in iis, inquam, qui ministri sunt et Deo appropinquant: sic nimirum, pecuniis insatiabilis.* Verba sunt Combefisii.

1498. Ἡ τελευτή. Coisl. εὐτελισμένοι.

1499. Νέοι. Coisl. νέοι τε. Μοx πληρώματα. *Plenitudinem, id est, numerosissimam plebem, quæ templa replet. Alii πληρώματα, templorum opes interpretantur.*

1501. Τῶν ἐν νέοις. Combef. interpretatur juvenum, quorum præcipuè habenda est cura.

1502. Ἐπιστάτας. Horum omnium curam sibi impendere significat Gregorius, Paulum imitatus, ubi apostolicos labores suos et sollicitudines commemorat.

1507. Φανῶς. Coisl. φανερώς, sed contrà metrum.

METRICA VERSIO.

(Hanc explicare pectoris nec enim est mei.)

Loquor ministris de sacris, et qui Deo
Summo propinquant. Dictitabant hoc quoque
Hostes, replendis atriis fore imparem
Plebem, prius quæ secta erat, cùm pauperes
Essemus, adeò vilis me nil erat,
Qui post habebam templa conferta undiquè.
Hæc studia nostra tunc erant: ne pauperes,
Monachosque referam, virginum et sanctos choros,

Tom. II.

Vinctos, peregrinos (quibus præfeceram
Quosdam,) nec hymnos, noctis et fletus vagæ,
Studiòque honesti deditos cum fœminis
Viros, aliàque, ritè queis factis Deus
Exultat. At non poterat hîc quiescere
Carpens apertè livor, aut tectè; omnia.
Mala auspicatur hic mihi celso à throno.
Nam quicquid Ortus præsulum, Ægyptum citrà,
Habebat, usquè ad inclytam Romam novam,

- Γῆς καὶ θαλάττης ἐκ μυχῶν ἐσωτάτων,
 Κινηθέν, οὐκ οἶδ' οἷς τισι Θεοῦ λόγοις,
 Συνέρχεθ', ὡς πῆξοντες εὐσεβῆ λόγον.
 Ὦν ἦν ἀνὴρ πρόεδρος εὐσεβέστατος;
 1515 Ἀπλοῦς, ἄτεχνος τὸν τρόπον, Θεοῦ γέμων,
 Βλέπων γαλήνην, θάρσος αἰδοῖ σύγκρατον
 Βάλλων ὁρῶσι, πνεύματος γεώργιον.
 Τίς ἠγνόησε τοῦτον, ὃν δηλοῖ λόγος,
 Τῆς Ἀντιοχείων προσάτην ἐκκλησίας,
 1520 Τὸν ὄνθ' ὅπερ κέκλητο, καὶ καλούμενον
 Ὁ ἦν; Μέλitos γὰρ καὶ τρόπος καὶ τοῦνομα.
 Ὃς πόλλ' ἀνέτλη Πνεύματος θείου χάριν,
 (Εἰ καὶ ξένη τι μικρὸν ἐκλάπη χερσί,)
 Ἀγῶσι λαμπροῖς τὴν χάριν ἀποξέων.
 1525 Οὗτοι μ' ἐνιδρύουσι τοῖς σεμνοῖς θρόνοις
 Βοῶντα καὶ ξένοντα, πλὴν δι' ἐν μόνον
 Οὐ σφόδρ' ἄκοντα. Τοῦτο μαρτύρει, Λόγε.
 Τί τοῦτο; τάληθές γὰρ οὐ κρύπτειν θέμις.
 Ὡμην ματαίοις καρδίας φαντάσμασι,
 1530 (Τὸ γὰρ θέλειν πρόχειρον εἰς τὴν ἐλπίδα,
 Καὶ πάντα ῥᾶστα τῇ ξέσει τοῦ πνεύματος,
 Κάγώ τις ἄλλως εἰς τὰ τοιαῦθ' ὑψίνους·)
 Εἰ τὸ κράτος λάβοιμι τοῦδε τοῦ θρόνου,
 (Πολλὴν ῥοπὴν γὰρ καὶ τὸ φαίνεσθ' εἰσφέρει,)
 1535 Ὡςπερ χορευτῆς ἐν μέσῳ δυοῖν χοροῖν,
 Ἀμφω πρὸς αὐτὸν συντιθεῖς τοὺς πλησίον,
 Τῇ μὲν τὸν ἐνθεν, τῇ δὲ τὸν, χοροῦ νόμῳ,
 Εἰς ἐν συνάξειν τοὺς διεσῶτας κακῶς,
 Πῶς δ' οὐ κάκιστα, καὶ θακρύνων πλουσίῳ
 1540 Θρήνων τε πολλῶν καὶ σπαραγμῶν ἄξιως,
 Οἷόν τις οὐπω τῶν πάλαι, ἢ τῶν νέων,
 Ἐπ' οὐδενός ποτ' ἀνιερῶν ἐσήσατο,
 Πολλῶν κακῶν πολλοῖς τε συμπεπτωκότων,
 Οὐδ' ἦν ἅπαντες ἄδουσ' Ἰσραὴλ σποράν,
 1545 Ὃν Χριστοφόντης ἐξελίκησεν φθόνος;
 Οἱ γὰρ πρόεδροι καὶ λαοῦ διδάσκαλοι,
 Οἱ Πνεύματος δοτῆρες, ὧν σωτήριος
 Θρόνων ἀπ' ἄκρων ἐξερεύγεται λόγος,

1513. Λόγον. Itā Edit. ad marg. sicque legendum crediderim: in textu θρόνον; Billiúsque vertit, *firmet ut thronum mihi*. Non benè addidit *mihi*. Episcopi namque convenerant ut catholicum Episcopum constituerent, non magis Gregorium, quàm alium quemlibet, ut expressit Gregorius presbyter: Ἀρχιερεὶα καταστῆσαι τῇ βασιλείᾳ πιστόν. Vide tom. 1, p. CLIV.

1517. Πνεύματος γεώργιον. *Omnibus donis Spiritus sancti excultus.*

1523. Εἰ καὶ ξένη. Meletius Arianorum fraude circumventus in eorum castris aliquantisper militavit.

1529. Ματαίοις. Itā Vat. et Coisl. Edit. ματαίως.

1534. Πολλὴν ῥοπὴν. Multum quippè apud homines publicus ille splendor et apparatus habet momenti.

METRICA VERSIO.

Terræ marisque ex intimis recessibus,
 Quo concitatum cœlitus pacto, haud scio,
 Coit repente, firmet ut thronum mihi.
 Quos inter unus vir erat pius admodum,
 Simplex, apertis moribus, plenus Deo,
 Placidusque vultu, fortis et pudens simul,
 Segetem vel ipso Spiritus visu indicans.
 Quis, nostra quem vox signat, ignorat virum,
 Antiochiæ urbis præsulem? In quo nomini
 Res congruebat, rursus ac nomen rei:

Nam nomen illi melleum, et mores erant.
 Qui gravia multa Spiritum ob sanctum tulit,
 Externa quamvis tempore hunc quondam manus
 Deceperit, claris palæstris gratiam
 Poliens. Sacris me collocant hi in sedibus,
 Flentem, gementem: nomine hoc uno tamen
 Non prorsus agrâ mente; tu testis Deus;
 Quonam hoc? Nefas nam premere verum est hic mihi.
 Putabam, inanes spes fovens in pectore,
 (Proclivis ad spem semper est cupiditas,

Ex terræ et maris remotissimis angulis,
Excitum, quibus Dei consiliis, haud scio,
Coëunt, ut stabiliant pietatis doctrinam.
His præerat vir piissimus,

Concilium
Constantino-
politianum.

1515 Simplex moribus, sine arte, Deo plenus,
Vultu placidus, fiduciam pudori conjunctam
Cernentibus exhibens, spiritûs cultura.
Quis ignorat eum, quem verba mea indicant,
Antiochenæ præsidem ecclesiæ,

1520 Qui erat id quod vocabatur, et quod vocabatur
Hoc erat, mellis enim et mores et nomen?
Multa passus est divini Spiritûs causâ,
Etsi illum extranea manus penè aliquâ in re surripuit,
Splendidis certaminibus gratiam excolens.

Meletius mel-
leum sonat.

1525 Hi me stabiliunt venerandâ in sede
Clamantem et gementem, sed tamen unicam ob causam
Non valdè invitum. Testare hoc, ô Verbum.
Quænam illa? verum enim nefas celare.
Putabam ego vanâ cordis spe,

In sede Cons-
tantinopolitanâ
Gregorius.

1530 (Quod enim cupimus, ad id sperandum proclives sumus,
Facillimâque omnia fervore spiritûs,
Ac ego alioqui ad res ejusmodi magno sum animo;)
Putabam ego, si potestatem hujus sedis acciperem,
(Plurimum enim ponderis ipsa dignitas conciliat,)

Fervore spi-
ritûs omnia fa-
cillima.

1535 Fore ut, quemadmodum choragus in medio duorum chororum,
Ambos sibi proximos secum conjungit,
Hinc illum, istinc alterum, itâ ritu chori
In unum conjungerem eos qui malè dissidebant,
Cur non dicam, pessimè, et digno uberrimis lacrymis
1540 Multisque lamentis, et dilacerationibus modo,
Qualia nondum quisquam aut veterum aut recentium
In ullâ re luctuosâ edidit,
Quamvis multa mala multis acciderint,
Ne exceptâ quidem illâ decantatâ omnibus Israël dispersione,

Episcopatum
non renuit Gre-
gorius, eâ spe
adductus, quod
dissidentes malè
episcopos conci-
liaret.

1545 Quem Christicida ventilavit livor?

Nam præsides et populi ductores,
Spiritûs datores, qui salutis verba
Ex altis sedibus emittunt,

1536. Τοὺς πλησίον. Coisl. τοῖς. Pulchra similitudo à choreutâ ducta, qui ex duobus distinctis choris unum efficit, dum alterâ manu unum, alterâ item alterum sibi adnectens hâc ratione ipsos quoque inter se copulat; *ad eundem enim modum, inquit, spem habebam fore, ut si Constantinopolitanum thronum admitterem, Orientales cum Occidentalibus conciliarem.* Erat enim tunc inter eos dis-

sidium, cum propter alia quædam, tum etiam propter Antiochenam sedem. Paulino enim Damasus Papa favebat, Meletio autem Orientales.

1545. Ὁν χριστοφύτης. Id est, qui ob illatam Messie mortem justissimâ supremi Numinis irâ toto orbe disiectus est. Mox φθόνος. Edit. χόλος.

1548. Ἀπ' ἄκρων. Sic Vat. et Coisl. Edit. ἐπ' ἄκρων.

METRICA VERSIO.

Mentique nil non fervidæ pronum, ac ego
In rebus altam talibus mentem gero;)
Sic principatum sedis hunc caperem, fore
(Et ipsa magnas pompa nam vires habet,)
More ut choreutæ, qui duos inter choros
Positus, utrinque proximum sibi copulat,
Hinc unum et illinc alterum, ritu chori,
Tenens, amico fœdere ipse adstringerem
Malè dissidentes, imò verò pessimè,

Dignéque multis lacrymis et fletibus,
Quales nec olim, nec recens quisquam edidit
Adhuc, ob ullos sortis adversæ impetus,
Mala multa quamvis plurimis evenerint:
Dispersionem proferas licet Israël,
Quem Christicida perdidit prorsus furor.
Etenim magistri plebis atque antistites,
Sancti datores Spiritûs, et qui thronis
Fundunt ab altis verba queis paritor salus,

- Οἱ πᾶσι κηρύσσοντες εἰρήνην αἰεὶ,
 1550 Φωναῖς πλατείαις ἐν μέσαις ἐκκλησίαις,
 Τοσοῦτον ἐμμάνησαν ἀλλήλοις πικρῶς,
 ὧς' ἐκβοῶντες, συλλέγοντες συμμάχους,
 Κατηγοροῦντες καὶ κατηγορούμενοι,
 Πηδῶντες, ἐκδημοῦντες ἐν πηδήμασι,
 1555 Διαρπάζοντες οὗς τύχοι τις προφθάσας,
 Λύσση φιλαρχίας τε καὶ μοναρχίας,
 (Πῶς ἐκβοήσω ταῦτα καὶ τίσι λόγοις;)
 Ἐρρήξαν ἤδη τὴν ὅλην οἰκουμένην,
 Ὁ πρόσθεν εἶπον, ἤνικ' ἤρχόμην λόγου.
 1560 Λήξις δ' ἔφα καὶ δύοσις λόγου πλέον
 Τομὴ νομίζεται, ἥ τόπων καὶ κλιμάτων.
 Τὰ μὲν γὰρ ἦνωτ', οὐκ ἄκροις, ἀλλ' οὖν μέσοις.
 Οἱ δ' οὐδέν ἐστιν, ᾧ δέοντ' ἐρρωγότες,
 Οὐκ εὐσέβειαν, (τοῦτ' ἀνευρίσκει χόλος,
 1565 Ψεύτης ἐτοιμος,) τὴν δ' ὑπὲρ Θρόνων ἔριν.
 Τί τοῦτο φάσκω τοὺς σκοπούς; οὐ τοὺς σκοπούς
 Τοσοῦτον, (ἄμφω καὶ γὰρ οἶδα μετρίως),
 Ὅσον περ ἀμφοῖν τοὺς κακοὺς σπουδαρχίδας,
 Αὔρας φύσας τὴν ἀνημμένην φλόγα,
 1570 Τὰ σφῶν τιθέντας εὖ καλῶς ἐν τοῖς φίλοις,
 Εἴπερ καλῶς τοῦτ' ἐστιν, οὐ λίαν κακῶς.
 Τούτων τι καγὼ τῶν κακῶν ἀπονάμην.
 Επεὶ γάρ, ὃν μὲν ἀρτίως ἐπήνεσα
 Τῆς Ἀντιοχείων προσάτην ἐκκλησίας,
 1575 Πλήρης μετρητῶν τῶν τ' ἀμετρήτων ἐτῶν,
 Πόλλ', ὡς ἀκούω, συμβατικά παραινέσας,
 Ἀ πρόσθεν ἐξηκούετ' ἐκλαλῶν φίλοις,
 Ἐνθεν μετῆλθε πρὸς χορὸν τῶν ἀγγέλων,
 Πομπῇ τε θεῖα καὶ χύσει τοῦ ἄσπερος
 1580 Τόθ' ὡς μάλισα δηχθέντος, ὥσπερ λόγος,
 Πρὸς τὴν ἑαυτοῦ σέλλεται παροικίαν,
 Καλὸν τι θεσαύρισμα τοῖς ἐγνωκόσι.

1551. Ἐμμάνησαν. Coisl. ἐπιμάνησαν.
 1554. Πηδῶντες. Vat. et Coisl. διδόντες. Edit. ad marg.
 ἔκτασιν τοῦ καθεστηκότος πάσχοντες.
 1560. Λόγου πλέον τομή. Doctrinæ fideique divisio existimatur, quod tamen vanam simulationem esse Gregorius asserit, totamque litem de sedibus; dùm Roma et Occidentales, in rebus ecclesiasticis, primæ sedis privilegio et constantiâ in servandâ rectâ fide, jus sibi ordinationem Meletii ab Arianis factam abrogandi vindicabant: Orientales autem sui quoque juris tenaces reclamabant et obnitebantur. Fortè etiam λόγου, ac si legeretur λογισμοῦ, non malè reddideris, *animorum magis divisio*.

1562. Τὰ μὲν γάρ. Loca siquidem inter se distantia, interjectis tamen locis mutuat quodam modo conjunctionem retinent: at homines, ubi à mutuâ concordia recesserint, nullum amplius vinculum conjungere potest.
 1564. Εὐσέβειαν. Vat. εὐσεβείας. Mox ἀνευρίσκει. Coisl. ἀν εὐρίσκει.
 1566. Τοὺς σκοπούς. Nempe Paulinum et Meletium, quos sibi notos, probòsque testatur Gregorius; verùm culpât eorum defensores, qui ipsorum parti præposterè favent, quos appellat σπουδαρχίδας. Bella nutriunt, excitant flammam magis ac magis accendunt, suisque privatis commodis consulunt.

METRICA VERSIO.

Cunctisque pacem jugiter qui prædicant,
 In æde mediâ vocibus clarissimis,
 Tanto furore se petunt ipsi invicem,
 Tumultuando, contrahendo copias,
 Carpendo sese mutuò linguâ efferâ,
 Saliendo, mentis ut solent sanæ impotes,
 Prædando quos quis antè prædari queat,
 Rabida imperandi dùm tenet mentem sitis,

(Quinam ista, verbis et quibus, dignè eloquar?
 Orbem universum prorsus ut divulserint,
 Velut, auspicando Carmen hoc, dixi prius:
 Ortumque nunc jam et hesperum scindit magis
 Ardens simultas, quàm loci, vel climata.
 Namque illa, si non finis, at media uniunt:
 At hos ligare vinculum nullum potest.
 Non causa pietas, (bilis hoc excogitat,

- Qui pacem omnibus semper prædicant,
 1550 Plenâ et clarâ voce in mediis ecclesiis,
 Tanto in se invicem fervore exarserunt,
 Ut vociferantes, colligentes belli socios,
 Accusantes et accusati,
 Saltantes et saltibus extrâ se abrepti,
 1555 Rapièntes quem quisque antevertit,
 Rabidâ dominatûs et monarchiæ cupidine,
 (Quomodò hæc vociferabor, et quibus verbis?)
 Jam totum orbem terrarum diruperint,
 Id, quòd priûs dixi, cùm initium scribendi facerem.
 1560 Pars autem orientalis et occidentalis, doctrinæ magis
 Sectio existimatur, quàm locorum et climatum.
 Illa enim uniuntur, si minùs extremis, saltem mediis;
 Istos verò nihil est, quod vinciat discissos,
 Non propter pietatem, (prætexit hanc iracundia,
 1565 Mendax paratus :) sed propter contentionem de thronis.
 Sed cur id conjicio in episcopos? non in episcopos
 Tantùm, (uterque enim mihi satis cognitus,) Dissidia Epis-
coporum.
 Quantum in amborum principatûs improbos defensores:
 Hi, ut auræ, perflant accensam flammam,
 1570 Ac rebus suis in amicorum causâ præclarè consulunt:
 Si tamen præclarè id fit, ac non potiùs teterrimè.
 Me quoquè horum malorum aliqua pars utiliter attigit:
 Postquàm enim modò laudatus
 Antiochenæ Ecclesiæ antistes,
 1575 Plenus dierum et eorum qui numerari possunt, et eorum qui non possunt,
 Pluribus verbis, ut audio, ad concordiam hortatus,
 Quæ priûs ex eo cum amicis colloquente audita fuerant,
 Hinc transiit ad chorum angelorum, Quidam aliorum
rixis ad commo-
dum suum abu-
tebantur.
 Pompâque divinâ, et concursu totius civitatis
 1580 Tunc quàm maximè, ut fertur, dolentis,
 In suam ipsius ecclesiam deportatus est,
 Præclarus sanè thesaurus his qui noverunt:

1568. Ὅσον περ etc. Edit. ad marg. τῶν μέρων ὁ ὄκοθεν γὰρ τῷ πυρὶ τῆς φιλαρχίας φλεγόμενοι, τοῖς σπουδαῖς φιλαρχίαις εἰς τελείονα φιλαρχίαν ἐξάπτονται ἐπ' αὐτῶν.

1570. Εἰ καλῶς. Edit. ad marg. εἰ κακῶς.

1575. Μετρητῶν τῶν etc. Per annos in mensuram cadentes fragilis hujus vitæ spatia significat: per eos autem qui mensuræ haudquaquàm subjiciuntur, id omne quod cum laude atque ex virtute quispiam in hac vitâ gesserit. Ità Billius qui pluribus locis Gregorii ex Orationibus in Athanasium et in Gorgonium suam sororem confirmat interpretationem.

1576. Ὡς ἀκούω. Edit. ad marg. οὐ γὰρ παρῆν ὁ μέγας

ἐνίσχοντι τῷ Μελετίῳ. Non enim aderat magnus Gregorius, cùm ἐ vivois excessit Meletius. Mox συμβατικά. Ità legendum cum Coisl., etsi deficiat metrum. Edit. συμβατά. — Ità Benedictini sed metrum minimè deficit, cùm syllabæ tres breves in quarto pede possint admitti. (Not. nov. Edit.)

1580. Διχθέντος. Coisl. διχθέντος, quam lectionem profectò Billius prætulisset, si quis Codex favisset. Namque ipsi commodior videtur: sic enim sensus esset, inquit, nunquàm majorem populi concursum fuisse, quàm in Meletii funere. Quod sanè versu præcedenti confirmatur, πομπῇ τε θείᾳ, καὶ χύσει τοῦ ἁγίου.

METRICA VERSIO.

Ad mentiendum prona,) sed lis ob thronos.
 Quidnam hoc vocârim? Præsules? Non præsules
 Tantùm, (est uterque cognitus nam sat mihi,)
 Utrique quantum qui favent præposterè,
 Auræque perflant instar accensum rogam,
 Caros et inter commodè sibi consulunt.
 Quid dico verò commodè? Imò incommodè.
 Malis et hisce perfrui mihi contigit.
 Ut namque præsul, quem modò laude extuli,

Tom. II.

Antiochicæ urbis, plenus annis, qui cadunt
 In tempus, et qui tempori non subjacent,
 Post multa monita, pax erat quorum scopus,
 Quæ priûs amicis dixerat frequens suis,
 Hinc angelorum raptus ad cœtus fuit,
 Pompâque magnâ, et urbis accursu, gravi
 Tum maximè dolore percussæ, ut ferunt,
 Ecclesiâque vectus est post ad suam,
 Thesaurus ingens hoc bonum agnoscentibus:

O 8

- Βουλὴ δὲ προύκειθ' ἡμῖν οὐ βουλευτέα,
 Ἦν οἱ τ' αἰσιώδεις καὶ κακοὶ συνεκρότουν,
 1585 Σπουδὴν ἔχοντες ἀνταναστῆσαι τινα
 Πρόεδρον ἄλλον τῷ τέως μονοθρόνῳ.
 Πολλοὶ δ' ἐκινήθησαν ἐξ ἀμφοῖν λόγοι
 Εἰρηνικοὶ τε καὶ φέροντες εἰς κακὸν.
 Τότ' εἶπον αὐτὸς οὗς περ ὁμήνην λόγους
 1590 Εἶναι τ' ἀρίστους, καὶ κακῶν λυτηρίους.
 Οὐ μοι δοκεῖτε τ' αὐτὰ γινώσκειν, φίλοι,
 Ἄπαντες, οὐθ', ὧν νῦν χάριν βουλευτέον,
 Ταῦθ' ἡμῖν ἤκειν ἀξιόσποντες λόγου,
 Πλείω δὲ μέτρῳ τοῦ θείοντος ἐκπεσεῖν.
 1595 Ὑμῖν μὲν ἐστὶν ἄσπετος ἐνὸς λόγος,
 Καὶ τοῦθ' ὅπως μάχοιτο νυνὶ καὶ πλεόν.
 Ὁ γὰρ σκοπὸς τοῦτ' ἐστὶν, ὅν σπουδάζετε,
 Χειρὸς τε δεῖσθε τῆς ἐμῆς συλλήπτορος.
 Ἐμοὶ δὲ μειζόνων τε καὶ πληρεσάτων.
 1600 Ὁρᾶτε τοῦτον τὸν μέγαν τῆς γῆς κύκλον,
 Ὃς ἐσφράγισαι αἵματος τοῦ τιμίου
 Ῥοαῖς, Θεοῦ παθόντος ἀνθρώπου τύπον,
 Τιμὴν δ' ἑαυτὸν ῥύσιον δεδωκότος,
 Ἄλλοις τε πολλοῖς θύμασι καὶ δευτέροις.
 1605 Οὗτος δονεῖται δυσὶ θῶμεν ἀγγέλοις.
 Ἄλλ' οὐδ' ἐκεῖνοι, (φθέγγεσθ' ἀλγοῦντος λόγον,)
 Τιμῆς τοσαύτης ἄξιοι. Τούναντίον
 Ὅσῳ πέρ εἰσιν ἄγγελοι, τόσῳ πλεόν
 Οὐκ ἄξιοι μάχης τε καὶ τῶν χειρόνων.
 1610 Εἴπερ τὸ κρεῖσσον ἄξιον καὶ κρείσσων.
 Ἐὼς μὲν οὖν ἦν ἐν μέσῳ θεὸς σκοπὸς,
 Οὐδ' ἦν σαφές πῶς, πῶς ποθ' οἱ τῆς ἐσπέρας
 Τὸν ἄνδρα θέξοντ', ἡγριωμένοι τέως,
 Συγγνωστὸν ἦν πῶς καὶ τὸ λυπεῖν μετρίως
 1615 Τοὺς, ὡς λέγουσι, τῶν νόμων ἀμύντορας.
 Ἄνθρωπος γὰρ πρῶτος τις ὀργῆς φάρμακον.
 Τό τ' ἀγνοεῖν μέγιστον εἰς παρρησίαν.
 Νῦν δ', (οὐ γὰρ ἐστὶν οὐδὲ εἰς σάλος, Θεοῦ

1586. Μονοθρόνῳ. *Paulino, qui supererat. Narrat Nicephorus, lib. 12, cap. 3, quomodo plebs Antiochiæ, diversa in studia et duos antistites, Meletium et Paulinum distracta, fuerit ad concordiam reducta. Statutum quippe fuit ut, uno defuncto, alter qui superstes foret, in illius locum succederet.*

1593. Ἀξιόσποντες λόγου. Id est, περὶ τούτων λόγους ποιήσόμενοι. *Non huc, inquit, venitis, ut de iis rebus, de quibus consilium capiendum est, verba faciatis. Existimatis enim de Antiochensi duntaxat episcopatu nunc agi, cum id po-*

tius agendum sit, ut orbem universum ad concordiam reducamus.

1594. Ἐκπεσεῖν. *Coisl. ἀμαρτάνειν.*

1595. Ἐνός. Ità *Coisl. Edit. τινός.*

1599. Ἐμοὶ δέ. *Edit. in marg. λόγος ἐστὶ, quæ voces saltem subaudiendæ. Mox πληρεσάτων. Coisl. πληρεσέρων. Schol. θείαις ἐννοαῖς πεπληρωμένων τελειότατον.*

1602. Τύπον. *Edit. ad marg. μορφήν.*

1603. Ῥύσιον. *Pretium redemptionis.*

1604. Θύμασι. Ità *Edit. ad marg. Sic legendum pro-*

METRICA VERSIO.

De non movendâ restatim cœptum est agi,
 Quam turbulenti scilicet urgebant viri,
 Hoc molientes improbi, ut tunc unico
 Opponeretur præsuli præsul novus.
 Dictis utrinque plurimis, quæ tenderent,
 Ad fœdus illinc, jurgium hinc ad pestilens,
 Tunc ipse voces has dedi, quas utiles
 Aptasque rebar esse solvendis malis.

« Vestras, amici, dispares sententias

» Conspicio, vósque, de quibus par est agi,
 » Sermone non hæc terere, sed longissimè
 » A mente rectâ dissitos esse ac vagos.
 » Nam cura vobis urbis est tantum unius,
 » Istudque, nunc ut ardeat bello magis.
 » Nam vestra tendunt studia nunc huc omnia :
 » Ad hoc favorem cupitis et nostræ manûs.
 » At ampliorum cura me rerum tenet.
 » Lustrate mentis lumine hunc terræ ambitum,

- Tùm verò deliberatio nobis proposita est minimè deliberanda,
 Quam turbulenti et improbi conflabant,
 1585 Cùm id studio haberent ut opponerent aliquem
 Alium antistitem ei qui solus tunc sedebat.
 Ac multi quidem ex utrâque parte habiti sermones,
 Tùm pacifici, tùm perniciem ferentes :
 Tùm ipse ea verba feci, quæ mihi videbantur
 1590 Optima esse, et malis depellendis apposita.
 « Non mihi videmini omnes eadem, amici,
 » Perspicere, et quorum nunc causâ deliberandum est,
 » Ea ne sermone quidem digna existimare,
 » Sed quàm longissimè à recti tramite aberrare.
 1595 » A vobis quidem unius civitatis ratio habetur,
 » Idque, ut etiam bello magis ardeat.
 » Hic enim scopus est, quem studio habetis,
 » Ac meam desideratis adjutricem manum :
 » Ego autem majora, et quibus nihil deerit, mihi propono.
 1600 » Aspicite magnum hunc terrarum orbem
 » Signatum pretiosi sanguinis
 » Rivis, Deo sub hominis formâ passo,
 » Qui semet ipsum obtulit pretium libertatis,
 » Signatum, et aliis multis minoribus victimis :
 1605 » Ponamus hunc ob duos angelos perturbari;
 » Sed nec illi, (vocem dolentis emittam,)
 » Tanto honore digni sunt. Quin potius,
 » Quatenus angeli sunt, multò magis
 » Digni non sunt bello et rebus deterioribus;
 1610 » Siquidem quod præstantius, dignum est rebus præstantioribus.
 » Quandiu quidem in medio erat divinus ille episcopus,
 » Ac nondum perspicuum erat, quomodò Occidentales
 » Virum exciperent, qui hactenus irati fuerant,
 » Ignoscenda res erat quodammodò aliquid molestiæ
 1615 » Exhibere his, ut ipsi dicunt, legum defensoribus.
 » Vir enim lenis iracundiæ remedium est :
 » Et ignoratio plurimum valet ad fiduciam.
 » Nunc autem, (neque enim ulla prorsus est procella, Deo

De Meletii
 successore agunt
 episcopi.

Gregorii sen-
 tentia et ejus ad
 episcopos verba.

Id agit Grego-
 rius, ut Orien-
 tales cum Occi-
 dentalibus con-
 ciliet.

Vir lenis est
 iracundiæ reme-
 dium.
 Ignorantia plu-
 rimum valet ad
 fiduciam.

fectò, non θάματα, ipsius Gregorii autoritate constat, in-
 frà Carm. xiii, vers. 36, ad *Episcopos*, ubi factâ priùs
 mentione Christi sanguinis, addit : ἄλλα τε πολλὰ θύματα.
 Martyres appellat *secundas victimas*. Præterea absurdè
 Gregorius dixisset *aliis multis miraculis*, cùm nullius mi-
 raculi mentionem fecisset.

1609. Οὐκ ἄξιον μάχης. Id est, *quin potius, cùm angelo-
 rum appellatione gaudeant, illos decebat, ut à præliis et
 contentionibus, aliisque malis suscitandis essent alieni.*

*Nam quò quis majores obtinet dignitates, eò quoque meliora
 sint ejus consilia, et actiones necesse est.*

1616. Τῶν νόμων ἀνόντορας. *Vindices legum*; Canones ec-
 clesiasticos intelligit, quibus occidentales Meletii conse-
 crationem ab Arianis factam pro irritâ habendam esse
 contendebant.

1616. Ἀνὴρ τε γὰρ πρῶτος. Alludit ad hæc verba Eccle-
 siæ, vi, 16, verba : φίλος πιστὸς φάρμακον ζωῆς, *amicus fidelis,
 medicamentum vitæ et immortalitatis.*

METRICA VERSIO.

» Signatus est qui sanguinis carissimi
 » Rivis, (sub hominis sæva perpresso Deo
 » Formâ, salute pro meâ qui se obtulit,)
 » Aliisque multis victimis minoribus.
 » Fingamus hunc quòd angeli turbent duo;
 » Digni nec illi sunt tamen, (dolens loquar,)
 » Honore tanto. Quin potius hoc nomine,
 » Quòd angelorum nomen habeant, hoc magis
 » Horrere pugnas hos decet, res et malas;

» Præstantiorem quippè res melior decet.
 » Ac præsul ille dùm sacer adhuc viveret,
 » Necdum liqueret, gratus hesperis scopis
 » Esset futurus, necne, tùm irâ percitis,
 » Dignum veniâ erat, vindices, ut se vocant,
 » Legum, et patronos quâpiam molestiâ
 » Afficere. Lenis vir enim iræ est pharmacum;
 » Fiduciâque maximam ignoratio
 » Conciliat. At nunc, (turbo jam non est enim

- Δόντος γαλήνην τοῖς ἑαυτοῦ πράγμασι,)
 1620 Τί φημι χρῆναι; καὶ δεῖξασθ' ἐμοῦ λόγον,
 Λόγον προμηθεῖ, τῶν νέων σοφώτερον.
 Οἱ γὰρ γέροντες τὸ ζέον γ' οὐ πείσομεν.
 Κενῆς γὰρ ἔστιν ἥττον εὐκλείας αἰεί.
 Θρόνος κρατεῖσθω τῷ κρατοῦντί νιν τέως.
 1625 Τί δεινὸν, ἄν τι καὶ μικρὸν πλείω χρόνον
 Τὸν ἄνδρα πενθήσωμεν, ὥς πάλαι νόμος;
 Ἐπειτα δώσει τὴν λύσιν τοῦ πράγματος
 Τὸ γῆρας, ἡ κοινὴ τε παντὸς τοῦ γένους
 Ἀναγκαῖα τε καὶ καλὴ προθεσμία.
 1630 Ὁ μὲν θανάων οἰχήσεθ' οἱ ποθεῖ πάλαι,
 Δώσων Θεῷ τὸ πνεῦμα τῷ δεδωκότι.
 Ἡμεῖς δὲ τηνικαῦτα ἐκ συμψυχίας
 Λαοῦ τε παντὸς καὶ σοφῶν ἐπισκόπων,
 Θρόνον τιν' ἄλλον δώσομεν σὺν Πνεύματι.
 1635 Ὡδ' ἄν γένοιτο τῶν κακῶν λύσις μία.
 Ἡ γὰρ, τὸ μείζον, προσλαβεῖν καὶ τὸ ξένον,
 (Ξένον γὰρ ἔστιν, ὥς ὁρῶ, νῦν ἡ δύσις,)
 Ἡ δεύτερος πλοῦς, συμφρονῆσαι τὴν πόλιν,
 Λαὸν τοσοῦτον καὶ χρόνῳ κεκμηκότα.
 1640 Στήτω ποτ' ὀψέ, κοσμικὸς στήτω σάλος.
 Οἶκτον λάβωμεν τῶν τε νῦν ἐσχισμένων,
 Τῶν τ' ἐγγύς οὐτων τοῦ πάθους, τῶν θ' ὑπερον.
 Μὴ τις θελήσῃ, ποῖ προβήσεται, μαθεῖν,
 Εἰ ταῦτα νικήσειεν ἐν μακρῷ χρόνῳ.
 1645 Ἐπὶ ξυροῦ βέβηκεν, ἡ σώζεσθ' ἔτι
 Τὸ σεμνὸν ἡμῶν δόγμα καὶ σεβάσμιον,
 Ἡ μηκέτ' εἶναι τῇ ξάσει διαρρύεν.
 Ὡσπερ γὰρ ἡ τῶν χρωμάτων μοχθηρία
 Τοῦ ζωγράφου νομίζειτ', οὐκ ὀρθῶ λόγῳ,
 1650 Ἡ τῶν μαθητῶν ὁ τρόπος, διδασκάλων.
 Οὕτως ὁ μύτης ὢν κακὸς, πόσῳ πλέον
 Ὁ μυσαγωγὸς ὕβρις εἰς μυσήριον;
 Μικρόν τι νικηθῶμεν, ὥς προσλαβεῖν
 Νίκην τε μείζω, καὶ τὸ σωθῆναι Θεῷ,
 1655 Κόσμον τε σῶσαι τὸν κακῶς ὀλωλότα.
 Οὗτοι τὸ νικᾶν δόξαν ἐν πᾶσι φέρει.

1623. Κενῆς. Coisl. καινῆς.

1624. Νιν τέως. Coisl. νῦν τέως.

1638. Ἡ δεύτερος πλοῦς. Ità suprà vers. 497.

1643. Μὴ τις θελήσῃ. Ne fortè aliquis existat qui, si in longius hæc tempora protrahantur, velit cognoscere, quò ista tandem omnia evasura sint. In id scilicèt periculi pul-

METRICA VERSIO.

» Ullus, placida sed Numinis dono omnia,)
 » Audite quidnam sentiam, verba et mea
 » Excipite, juvenum verba quæ sophiâ eminent.
 » Nam non movebit fervidos sermo senum.
 » Hi quippè inani gloriæ semper student.
 » Thronum retineat qui tenuit ad hunc diem.
 » Quid hoc nocebit, paulò si diutius
 » Nos lugeamus hunc virum, mos ut vetus
 » Ferebat? Ætas post dabit cana exitum
 » Rebus secundum, quique mortales manet

» Omnes caducæ terminus vitæ bonus.
 » Abibit ille, morte, quò pridem cupit,
 » Functus, datori spiritum reddens Deo.
 » Plebisque tum nos scilicèt concordibus
 » Antistitumque calculis prudentium,
 » Alium favente Spiritu dabimus throno.
 » Sic fortè præsens opprimi poterit malum.
 » Vel enim licebit externos assumere
 » (Nunc, ut videtur, exterus enim est Occidens,)
 » Aut cursus alter hic erit, ut urbs maxima,

- » Dante pacem suis operibus,)
- 1620 » Quid faciendum mihi videtur? Excipite sermonem meum;
 » Sermonem providum, juvenibus sapientiore.
 » Nos enim senes, id quod fervidum, non flectemus.
 » Est enim semper inanis gloriæ cupidum.
 » Thronus stabiliatur ei, qui illum modò obtinet.
- 1625 » Quid enim grave est, si etiam paulò diutius
 » Virum lugeamus, ut olim in Lege?
 » Deindè verò solutionem rei afferet
 » Senectus, et communis omni generi
 » Necessary ac præclarus terminus.
- 1630 » Ac ille quidem moriens abibit, quo dudum desiderat
 » Dans Deo spiritum à quo accepit.
 » Nos autem tunc ex communi consensu
 » Populi totius et sapientium episcoporum,
 » Sedi aliquem alium dabimus, favente Spiritu.
- 1635 » Sic nobis eveniet unica malorum solutio.
 » Vel enim, id quod majus est, eveniet, extraneos etiam nobis adjungemus,
 » (Extraneus est enim, ut video, nunc Occidens),
 » Vel altera hæc erit navigatio, ut concors sit civitas,
 » Populus immensus et longo defessus tempore.
- 1640 » Stet serò tandem, stet mundi procella.
 » Misereat nos et eorum qui nunc scissi sunt,
 » Et eorum quibus morbus imminet, et posterorum.
 » Ne quis velit, quis futurus sit exitus, discere,
 » Si hæc temporis diuturnitate vincant.
- 1645 » In summo discrimine est, utrùm adhuc salvum sit,
 » Sanctum dogma nostrum et venerabile,
 » An esse desinat seditione dissolutum.
 » Quemadmodum enim colorum vitium,
 » Pictorum vitium esse dicitur, minùs rectè,
- 1650 » Aut discipulorum mores, magistrorum esse mores :
 » Sic cùm malus est, qui initiatur, quantò magis
 » Qui initiat, probrum erit mysterii?
 » Paululùm vincamur, ut adipiscamur
 » Majorem victoriam, et Deo servemur,
- 1655 » Mundumque miserè perditum servemus.
 » Nequaquam vincere gloriosum est in omnibus.

Censet Gregorius Meletio mortuo non dandum successorem.
 Expectanda mors Paulini.

Quàm exitiosa Christianorum dissidia!
 Quid periculi imminet?

Vincere in omnibus nequaquam gloriosum est.

cherrima nostra sanctissimæque religio modò delapsa est, ut vel omninò firma maneat et vegeta, vel per intestinas discordias pereat. Cardon.

1648. Ὡς περ γὰρ ἡ τῶν χρομάτων. Quemadmodum colorum vitia pictoribus haud æquè, et mali discipulorum mo-

resipsis solent magistris imputari, sic etiam, cùm Christiani et præsertim Antistites turpiter se gerunt, hoc in Christianæ religionis probum cedit.

1652. Ὡς περ εἰς μυστήριον. Ità ferè suprà vers. 1484, Ὡς περ εἰς μυστήριον.

METRICA VERSIO.

» Longaque fessa jam colat pacem morâ,
 » Orbis procellis sit modus tandem, rogo.
 » Miserescat horum, quæso, nos, qui schismate
 » Cecidère, quique jam labant, et posterum.
 » Ne concupiscat quispiam nosse, exitus
 » Quis sit futurus, tempus hæc si roboret.
 » In hoc periclo sancta jam nostra est sita
 » Fides, vel ut sit salva adhuc, et floreat,
 » Vel factiones ut per has prorsus cadat.

Tom. II.

» Vitium colorum nam velut pingentibus
 » Solet imputari, quamlibet rectè minùs,
 » Mores magistris aut malè discentium :
 » Sic Christianus improbus, potissimum
 » Si sit sacerdos, afficit probro fidem.
 » Credamus ipsi paululùm, palma amplior
 » Hinc ut paretur, nòsque servemur Deo,
 » Servemus atque perditum orbem pessimè.
 » Superare non fert rebus in cunctis decus :

P 8

- Καλῶς ζῆρεσθαι κρεῖσσον, ἢ κακῶς ἔχειν.
 Ταῦτ' οἶδεν ἡ Τριάς τε, καὶ τὸ σὺν λίθοις
 Κήρυγμα λαμπρὸν τῆς ἐμῆς παρρησίας,
 1660 Ὁ καὶ μ' ἔθηκε τοῖς κακοῖς ἐπίφθονον.
 Εἶρηθ' ἀπλῶς τε καὶ δικαίως σήμερον,
 Ἄπερ συνοίσειν οἶδα τοῖς σκοπουμένοις.
 Εἰ δ' οἶεται τις τῶν κακῶν ἢ πρὸς χάριν
 Λέγειν τάδ' ἡμᾶς, αὐτὸς ἠγορασμένος,
 1665 (Εἰσὶ γάρ, εἰσιν ἔμποροι τῶν ἐγκρίτων,
 Χρυσοῦ γέμοντες, καὶ προθυμίας ἴσης,)
 Ἡ τι σκοπεῖν οἰκεῖον, ὥς πολλοῖς νόμος,
 Αὐτὸς τεχνάζων λανθάνειν ἐν τοῖς κακοῖς,
 Ἡ τὸ κρατεῖν ἐντεῦθεν αὐτῷ μνώμενος,
 1670 Δότω τὸ κρίνειν τῷ τελευταίῳ πυρί.
 Ἡμῖν δὲ συγχωρήσατ' ἄθρονον βίον,
 Τὸν ἀκλεῆ μὲν, ἀλλ' ὁμῶς ἀκίνδυνον.
 Καθήσομ' ἐλθὼν, οἱ κακῶν ἐρημία.
 Κρεῖσσον γὰρ ἢ τοῖς πλησίον μεμιγμένον,
 1675 Μήτ' ἄλλον ἔλκειν πρὸς τὸ βούλημ' ἰσχύειν,
 Μήτ' αὐτὸν ἄλλοις συμφέρεσθ', οὐ μὴ λόγος.
 Δεῦρ', ὅστις οἶδε τὸν θρόνον, προσβαινέτω.
 Πολλοὺς ἀμείψει δ' ἀξίους τε καὶ κακοὺς.
 Πρὸς ταῦτα βουλευέσθε. Εἴρηται λόγος.
 1680 Ταῦτ' εἶπον· οἱ δ' ἐκρωζον ἄλλος ἄλλοθεν,
 Δῆμος κολοιῶν εἰς ἓν ἐσκευασμένος,
 Τύρβῃ νέων τις, καινὸν ἐργαστήριον,
 Λαίλαψ κόνιν σύρουσα, πνευμάτων σάσις,
 Οἷς οὐδ' ἂν ἠξίωσε τῶν τις ἐντελῶν
 1685 Φόβῳ τε θείῳ καὶ θρόνῳ δοῦναι λόγον
 Ἄτακτα παφλάζουσιν, ἢ σφηκῶν δίκην
 Ἄττουσιν εὐθὺ τῶν προσώπων ἀθρόως.
 Τοῖς δ' ἠκολούθουν ἡ σεμνὴ γερουσία.
 Τοσαῦτ' ἀπείχον σωφρονίζειν τοὺς νέους.
 1690 Καὶ τὸν λογισμὸν, ὥς ἐπαινετὸς, σκόπει.
 Δεῖν γὰρ συνάλλεσθ' ἡλίῳ τὰ πράγματα,
 Ἐντεῦθεν ἀρχὴν λαμβάνονθ', ὅθεν Θεὸς

1664. Τάδ'. Ità Coisl. Edit. τόδ'.

1665. Ἐγκρίτων. Hæc voce *selectiores quosque præsules* significari putat Billius, et carpit Leuvenclaium, qui *iudices exponit*.

1670. Τῷ τελευταίῳ πυρί. Ità Carm. seq. edito à Tollio, vers. 11.

1674. Ἡ τοῖς πλησίον. Quàm ut reliquis permixtus hominibus vitam agens, nec eos in sententiam meam ipse pertrahere, nec in eorum consilia ac voluntates descen-

dere, ubi vetat ratio. Tria in hoc versiculo Leuvenclaii errata redarguit Bill., not. 136.

1677. Ὅστις οἶδε. Hæc ad illos dicta qui de Paulino iniquè sentiebant. Quippè vir, sanctus à pluribus malè audiebat. Porro Gregorius monet nihil in iis mirum videri debere: nec, etiamsi dignus non sit, idcirco neglegendam pacem: siquidem ea est honorum vicissitudo, ut nunc bonis, nunc malis conferantur.

1678. Πολλοὺς ἀμείψει. Edit. ad marg. πολλοὺς ἀμείψει δ'

METRICA VERSIO.

» Rapique satius duco, quàm raptis frui.
 » Hæc novit alma Trinitas, vacuæ metu
 » Hæc conciones comprobant nostræ, licèt
 » Saxis petitæ: livor undè in me improbus
 » Exarsit. Hæc sunt dicta simpliciter mihi,
 » Justèque, planè sentio quæ in rem fore.
 » Quòd si malorum quispiam hæc in gratiam
 » Loqui putat nos, ære cùm sit ipsemet
 » Emptus, (profectò sunt enim, qui præsules

» Mercetur, auro turgidi, et studio pari,)
 » Spectare vel quæ sunt mea, ut multi solent,
 » Latere studeat ipse cùm in noxis suis,
 » Aut aucupetur hinc opes quasdam sibi,
 » Id judicandum linquat extremo rogo.
 » At mihi carentem vos throno concedite
 » Vitam, periclo liberam, etsi ingloriam;
 » Illic sedebo, nulla ubi sedes malis.
 » Hoc namque præstat, cæteris quàm ut miscear,

- » Præclarè spoliari satius est, quàm pravè possidere.
 » Novit hæc Trinitas, et petita lapidibus
 » Splendida prædicatio à me liberè suscepta,
 1660 » Quæ malorum in me invidiam concitavit.
     » Dicta hodiè hæc sunt simpliciter et justè,
     » Quæ propositis rebus visa sunt conducere.
     » Si quis autem existimet improbus, aut ad gratiam
     » Hæc me dixisse, cùm ipse emptus sit,
 1665 » (Sunt enim, sunt emptores præsulum,
     » Auro abundantes, nec minùs cupiditate,)
     » Aut res proprias spectare, quæ multorum norma est,
     » Cùm ipse exerceat artem latitandi in malis,
     » Aut indè mihi ipsi potestatem aucupari,
 1670 » Rem judicandam relinquat extremo igni:
     » Nobis autem concedite expertem throni vitam,
     » Ingloriam illam quidem, sed tamen non periculosam.
     » Illic sedebo, ubi ab improbis solitudo.
     » Melius id quàm proximis permixtum,
 1675 » Nec alios trahere in meam sententiam posse,
     » Nec aliis assentiri, ubi ratio vetat.
     » Huc accedat, quisquis novit quid sit thronus:
     » Multorum ille faciet mutationem et dignorum et malorum.
     » De his deliberate. Absoluta oratio.»
 1680   Hæc dixi: illi autem clamitabant undiquè,
     Populus graculorum in unum coactus,
     Turba quædam juvenum, nova officina,
     Turbo pulverem trahens, ventorum pugna,
     Quibuscum ne dignetur quidem quisquam perfectus
 1685 Timore divino ac pastoralis munere colloqui
     Ineptè garrientibus, aut vesparum instar
     Subitò assilientibus rectà in faciem:
     Atque hos secutus est senum venerabilis cœtus:
     Tantùm aberat, ut castigarent juvenes!
 1690 At eorum ratiocinatio, quàm laudanda sit, considera.
     Debere enim cum sole res nostras congruere,
     Quæ indè initium sumpserunt, undè Deus

Præclarè spo-
liari satius est
quàm pravè pos-
sidere.

Alium sibi sub-
rogari cupit Gre-
gorius.

Murmur ju-
niorum episco-
porum et clami-
tatio.

In juvenum
sententiam senes
eunt.

ἀξίους τε καὶ κακοὺς προσάτας ἦν βούλησθε. Sic et Greg. tom. 1, Orat. xxxiii, pag. 605, καθέδρα τιμία, ... καὶ πολλοὺς εὐσεβεῖς ἀμεύψασα ἱερέας... *O cathedra pretiosa..., quæque multos pios sacerdotes commutasti!*

1680. Ἐκρωζον. Mallet Combef. ἔκλωζον, quæ propria graculorum vox.

1682. Καίνων. Vat. et Edit. ad marg. κοινόν.

1684. Ἐντελῶν. Edit. mendosè ἐντολῶν.

1685. Καὶ θρόνῳ. Edit. ad marg. καὶ χρόνῳ, non malè,

et ætate. Mox δοῦναι λόγον, id est, ἀξιῶσαι λόγον, dignari aliquem sermone.

1691. Δεῖν γάρ. Ridet Gregorius adolescentulorum Episcoporum argumentum, quo contendebant solis habendam esse rationem in suâ cum Occidentalibus controversiâ, atque adeò præcipuam Orientalibus auctoritatem esse adscribendam, eò quòd Christus humanâ carne indutus in Oriente primùm illuxisset.

METRICA VERSIO.

» Meámque nec eos flectere in sententiam
 » Possim, nec illos rebus in pravis sequi.
 » Húc húc, thronum qui novit, accedat citus.
 » Mutabit ille dispare multos viros.
 » De rebus istis, ut lubet, decernite.»

Hic ora pressi. Clamitant illi undiquè,
 Ut graculorum turba rem unam moliens,
 Juvenum caterva, quam tabernam diceres,
 Trahensque turbo pulverem, venti æmuli:

Dignatus esset cum quibus nemo, metu
 Sancto thronoque præditus, quicquam loqui:
 Præposterè ut qui funderent verba, et velut
 Vespæ insilirent concito in frontem impetu;
 At hos secutus est tamen cœtus senum,
 Motus juventæ fervidos quos par erat
 Frenare. Ratio porrò quàm scita, aspice.
 Debere nostras nempè res solem sequi,
 Ortum hinc trahentes, undè regnator poli,

- Ἐλαμψεν ἡμῖν σαρκικῷ προβλήματι.
 Τί γοῦν; μάθωμεν μὴ σέβειν περιτροπᾶς,
 1695 Χριστοῦ δὲ σάρκα παντὸς ἡμῶν τοῦ γένους
 Οἶεσθ' ἀπαρχήν. Εἰ δ' ἐντεῦθεν ἤρξατο,
 Εἶποι τάχ' ἂν τις, ἐνθα πλεῖον τὸ θράσος,
 Ὡς ῥαδίως ἐνταῦθα καὶ θανούμενος,
 Ἐκ τοῦ θ' ἐγερσις, ἐκ δὲ τοῦ σωτηρία.
 1700 Τοὺς ταῦτα δοξάζοντας οὐκ εἴκειν ἐχρῆν
 Τοῖς, ὥσπερ εἶπον, εὐμαθῶς ἐγνωκόσιν;
 Ἐξ οὗ δὲ, τᾶλλα δηλον ὡς ὑψίφρονες.
 Κάκεινο δ' οἶον; τὴν γλυκεῖαν καὶ καλὴν
 Πηγὴν παλαιᾶς πίστεως, ἡ Τριάδος
 1705 Εἰς ἐν συνῆγε τὴν σεβάσμιον φύσιν,
 Ἡς ἦν ποθ' ἡ Νίκαια φροντιστήριον,
 Ταύτην ἐώρων ἀλμυραῖς ἐπιρροαῖς
 Τῶν ἀμφιδόξων ἀθλίως θολουμένην,
 Οἱ ταῦτα δοξάζουσιν, οἷς χαίρει κράτος,
 1710 Μέσοι μὲν ὄντες, ἀσμενισθὲν δ' εἰ μέσοι,
 Καὶ μὴ προδήλως κλήσεως ἐναντίας,
 Ἐπίσκοποι νῦν μανθάνοντες τὸν Θεόν,
 Διδάσκαλοι χθές, καὶ μαθηταὶ σήμερον,
 Τελειοποιεῖ, καὶ τέλειοι δεύτερον,
 1715 Λαὸν καταρτίζοντες, οἱ τὰ σφῶν κακὰ,
 Οὐκ οἶδ' ὅπως μὲν, ἐκλαλοῦσι δ' οὖν ὁμῶς,
 Καὶ ταῦτα χωρὶς θακρύνων· ὁ καὶ ξένον,
 Ἀθακρυς ἐκλάησις ἀρώσχημάτων!
 Οὗτοι μὲν οὕτω. Δοῦλα καιρῷ γάρ φασι
 1720 Τὰ πάντα. Τοῦ παίζειν δὲ τίς μείζων τρυφή;
 Ὁ μὴ πόνῳ τε κτητὸν, ὡς τὰ πόλλ' ἔχει,
 Μήτ' ἄλλοθεν ποριζὸν, ἀλλ' οὐδ' ὄνιον.
 Ἡμεῖς δὲ πῶς ποθ' οἱ φιλόανθρωποι λίαν;
 Προσυθήκαμεν κήρυγμα πρόθεν βημάτων·
 1725 Πᾶσι βοῶμεν· Ὃς θελεῖ, δεῦρ' εἰσίστω,
 Κἂν δίστροφός τις, ἢ πολύστροφος τύχη.
 Πανήγυρις ἔστηκεν. Ἀπίτω μηδεὶς
 Ἀπραγμάτευτος· ἂν μετασραφῇ κύβος

1694. Περιτροπᾶς. Schol. καιροῦ μεταβολᾶς καὶ ἀρχόντων θελήματα. Non benè Billius aliique Scholiasten secuti vertunt, *rerum vices ac temporum vicissitudines*; cū hīc annui cardines sint intelligendi, undē sol cursum et annum incipit. Vide Petav., lib. 1, pag. 11, cap. 1, de *Ratione temporum*.

1696. Ἀπαρχήν. Alludit ad ἀρχήν, quod scilicet non à mundo, et à cardinibus cœli, sed à Christo principium et principatus peti debeat. Solus ille princeps communis omnium et pastor est.

1701. Εὐμαθῶς. Vat. ἀμαθῶς. Schol. etiam notat in quibusdam Codicibus sic legi, sed sensus apertè respuit. Mox ἐγνωκόσιν. Schol. διαγινώσκουσιν.

1702. Ἐξ οὗ δὲ. Vat. ἐξ' οὗ καί. Mox ὑψίφρονες. Bill. ἀγχνούς exponit, et censet hæc à Gregorio ironice dicta: *Hinc liquet*, inquit, Gregorius, *quàm in cæteris rebus acutè mente sint*, cū hīc tam perspicaces et ingeniosos se præbuerint. Schol. superbos interpretatur: *ἐκ τούτου δὲ δηλον ὡς τ' ἄλλα τετυφωμένοι, quæ quidem interpretatio*, inquit Billius, *minimè improbanda*.

METRICA VERSIO.

Nobis, amictus carne, primū splenduit.
 Quid ergò? Rerum haud colere discamus vices,
 In carne Christi generis at mortalium
 Libamen omnis esse statuamus piè.
 Si traxit ortum hinc, (quispiam audax dixerit,)
 Hinc traxit, hīc ut facilè dedendus neci:
 Rediviva vita fluxit hinc, ex quā salus.
 Hæc sentientes nonne, jam ut dixi suprā,
 Cessisse decuit rectiūs monentibus?

Undè liquet horum quàm sit alta in cæteris
 Mens. Illud autem quale, quodd fontem optimum
 Fidei vetustæ, Trinitatem quæ sacram
 Pia colligebat unicam in substantiam,
 Cujus Nicæa civitas schola extitit
 Quondām, videbam turbidum miserum in modum,
 Horum, dubia queis est fides, salsis aquis:
 Hanc qui tuentur, quam tenet princeps, fidem:
 Mediique sunt, si se tamen mediè gerunt,

- Illuxit nobis carne indutus.
 Quid igitur? Discamus non curare annuos cardines,
 1695 Sed Christi carnem totius nostri generis
 Primitias esse credamus. Quòd si illinc ortus est,
 Dicet fortassè aliquis, orta est ubi major audacia,
 Ut facillè etiam ibi morti traderetur,
 Ex quâ resurrectio, et ex resurrectione salus.
 1700 Eos qui hæc opinabantur, nonne oportebat cedere
 His qui, ut tùm dixi, rem accuratè perspectam habebant?
 Ex quo manifestum est eos cætera superbos esse.
 Illud autem quale est? dulcem et præclarum
 Fontem antiquæ fidei, quæ Triadis
 1705 In unum conjunxit adorandam naturam,
 Cujusque schola aliquandò extitit Nicæa,
 Hunc videbam salsis influxibus eorum
 Qui partem in utramque opinantur, miserè turbatum,
 Qui ea sentiunt, quæ placent potestati,
 1710 Medii quidem, quanquàm præclarè agitur, si medii,
 Ac non manifestè adversis partibus addicti,
 Episcopi nunc discentes Deum,
 Heri magistri, et hodiè discipuli,
 Initiantes, et deindè initiati:
 1715 Qui dùm populum docent sua ipsorum mala,
 Nescio quo pacto, sed certè tamen, enarrant,
 Idque sine lacrymis. Res mira,
 Morbi sine lacrymis enarrati!
 Atque illi quidem sic. Tempori enim servire aiunt
 1720 Omnia. Quæ autem majores deliciae quàm ludificari?
 Quod quidem nec labore acquiritur, ut pleraque se habent,
 Nec aliundè parabile est, sed ne venale quidem.
 Nos autem quid tunc egimus, qui valdè humani sumus?
 Proposuimus voce præconis ante tribunalia:
 1725 Omnibus clamamus: « Qui volet, hùc introëat,
 » Etiamsi bis se aut pluries in contraria verterit.
 » Instant nundinæ. Nemo abeat
 » Nihil operatus. Quòd si vertatur alea,

In eos qui me-
 dios se in fide
 præbent.

Ironica oratio
 Gregorii ad in-
 constantes.

1709. Οἱ ταῦτα. Ità Coisl. pravè in Editis ei. Schol.
 καὶ μᾶλλον εἰ ῥοπήν σχοῖεν ἐκ βασιλείων οἱ τὰ τῆς αἰρέσεως κρατύ-
 νοντες.

1710. Ἀσμενισόν. Edit. ad marg. ἀγαπητόν.

1713. Μανθάνοντες, discentes. Videtur hic Gregorius car-
 pere Nectarium, qui cùm adhuc Catechumenus esset, ad
 Episcopatum evehctus est. Vide Tillem., pag. 44, et
 Tollium, Carm. seq., vers. 550.

1719. Καίρω. Vat. καιροῦ.

1723. Ἡμεῖς. Edit. ad marg. οἱ τῆς ὀρθοδόξου μοίρας. Post-
 quàm carpsit Nectarium qui, nullis laboribus antè sus-
 ceptis, Episcopus creatus est, atque *Amphidoxos*, *politicos*
 nimirum carpit etiam orthodoxos, qui tam leviter hu-
 jusmodi homines ad sublimissimas evehant dignitates. *Nos*
autem, quid tunc egimus? Hos illusoires non pati solum vide-
mur, sed etiam allicere, et quasi præconis voce invitare.

1726. Δίεσπορος. Etiamsi bis aut pluries fidem mutaverit.

METRICA VERSIO.

Ac non apertè dogmati hostili favent,
 Episcopi, nunc primò qui discunt Deum:
 Heri magistri, *discipli* hodierno die.
 Alios initiant, post initiantur novè.
 Moderantur alios, qui sua ipsi crimina,
 Quonam modo ignoro, sed exponunt tamen:
 Idque absque fletu. Mira res, siccis genis
 Narrare morbos quempiam tristes suos!
 Hæc ratio eorum. Tempori namque omnia

Tom. II.

Servire dicunt, nilque lusu dulcius
 Usquàm esse. Lusus sæpè namque hoc obtinet,
 Quod nec labore, nec potest nummis emi.
 Benignitate at maximâ usi nos sumus.
 Præconis ore limen ad sacrarii
 Alloquimur omnes: « Intret hùc, quisquis volet,
 » Eidem licèt bis, pluries aut verterit.
 » Nunc nundinarum tempus est; quæstu sine
 » Nullus recedat: versa erit quandò alea

Q 8

- (Καιροῦ γὰρ οὐδέν ἐστιν εὐστροφώτερον.)
 1730 Ἐχεις τὸ τεχνύθριον, ἀνάδραμε πάλιν.
 Οὐκ εὐμαθὲς πίσει τὸ προσκεῖσθαι μιᾷ,
 Βίων δὲ πολλὰς εἰδέναι διεξόδους.
 Ἐξ οὗ τι γίνεθ' ; ἡ πολὺπλοκος πάλαι
 Εἰκὼν ἐν ὕπνοις · χρυσός, ἐξῆς ἄργυρος,
 1735 Χαλκός, σίδηρος, ὅσρακον τὰ πρὸς πόδας.
 Δέδοικα μὴ τὰ πάντα λιχμήσῃ λίθος.
 Μωαβίταις κ' Ἀμμωνίταις, οἷς οὐ πάλαι,
 Νῦν εἰσιτητόν ἐστιν εἰς Ἐκκλησίαν.
 Σὺ δ' οὐκ ἐπήνεις ταῦτα τοπρόσθεν; λέγε.
 1740 Τῶν συλλόγων δὲ τίς ποτ' εἶχε τὸ κράτος;
 Οἱ σύλλογοι μὲν ἦσαν, ὧν ἦσαν τότε;
 (Ὅκνῳ γὰρ εἰπεῖν αὐθις, οἷς αἰσχύνομαι.)
 ἦσαν δὲ πάντων, ἴσον εἰπεῖν οὐθενός.
 Ἀναρχία γὰρ ἐστιν, ἡ πλεισφαρχία.
 1745 Ἐμοῦ δὲ καλῶς ἡ νόσος προεσάτη,
 Ἡ μ' εἶργεν οἶκοι πολλὰ δὴ καὶ πολλάκις,
 Πρὸς ἐν μόνον βλέποντα, τὴν ἐκδημίαν,
 Ἡ πᾶσαν εἶχε τῶν κακῶν ἀπαλλαγὴν.
 Ὅ δ' οὖν παρέσῃ, τοῦτο καὶ κείσθω νόμος.
 1750 Τινὲς μὲν ἦσαν, οἱ βία μὲν καὶ μόγις,
 Ἀλλ' οὖν συνῆλθον, οἷς τι μετῇν παρρήσιας,
 Ὅτοις ἄγνοια τοῦ κακοῦ συνήγορος,
 Τῇ διπλῇ κλαπεῖσι τῶν διδαγμάτων,
 Τό τ' ἐν μέσῳ κήρυγμα εὐσεβῶς ἔχον,
 1755 Τόκος τεκόντων παντελῶς ἀλλότριος.
 Τὸν συρφετὸν δὲ τὸν πολὺν χριζεμπόρων
 Τότε προσήσομ' ἡνίκ' ἂν καὶ βόρβορον
 Εὐωδία μίξῃ τις ἀχράντου μύρου.
 Ἰάων κακοῦ γὰρ, ἡ καλοῦ μετουσία.
 1760 Τούτοις ὁ καινόδοξος οὐκ ἠρέσκετο,
 (Οὕτω καλοῦσι τοὺς προμηθεῖς οἱ θράσεις.)
 Ἀλλ' οὐδ' ἐκεῖνοι τῷ προμηθεῖ. Γίνετ' οὖν
 Ὁ Λῶτ ἐκεῖνος, χ' ὁ πατριάρχης Ἀβραάμ.
 Ὁ μὲν βαδίζει τὴν, ἐναντίαν δ' ὁδε,
 1765 Ὡς μὴ σκενοῦσθαι τῷ πλάτει τῆς κτήσεως.
 Τί θεῖ λέγειν, ὅσοις τε καὶ οἷοις λόγοις

1730. Ἀνάδραμε. Itā Coisl. Vat. Edit. ἐκδραμε, et in marg. ἐξῆθι.

1732. Βίων δὲ. *Alius semper atque alius, pro rerum ac temporum varietate, tenendus est modus.*

1745. Προεσάτη. Coisl. προεσάτει. *Commodè secum tunc actum fuisse ait, quòd ægrâ valetudine esset, ne hujusmodi conventibus interesset.*

1751. Οἷς τι μετῇν. Coisl. οἷς τι μοι.

1753. Κλαπεῖσι. *In fraudem abductis ambiguo verborum sensu.*

1754. Κήρυγμα. Edit. ad marg. τὸ δημοσίᾳ κηρυττόμενον.

1755. Τόκος τεκόντων. *Tacitè hoc subindicare videtur, quosdam eorum, qui tùm publico præconio fidem or-*

METRICA VERSIO.

» (Mutationem facilè nam tempus capit),
 » Artem ipse calles : protinùs rursùm exeat.
 » Prudentis haud est unicæ se addicere
 » Fidei, sed hincque plurimos hincque exitus
 » Habere.» Quid hinc? Somnii spectrum vetus
 Fit illud, aurum, candidum argentum, quod æs
 Ferrùmque sequitur, infimisque in partibus
 Testa. Extimesco, cuncta ne frangat lapis.
 Nunc Moabitis, nunc satis licet Ammoneis

Intrare templum, quod nefas olim, sacrum.
 Quid non probabas hæc priùs? Jam dicito.
 Quis imperabat publicis conventibus?
 Cætus erant qui, quorum erant tùm temporis?
 (Hæc quippè, quorum me pudet, rursùm piget
 Effari,) erant, sed omnium, hoc est nullius.
 Cùm namque plures imperant, nemo imperat.
 At præsidebat commodè morbus mihi,
 Me sæpè, multo et tempore, includens domi :

- » (Tempore enim nihil mutabilius,) Tempore nihil mutabilius.
- 1730 » Habes articulam : rursùm recurre.
 » Periti non est uni affixum esse fidei,
 » Vitæ autem varios habere exitus. »
 Ex quo quid fit? Multiformis illa quondam
 Imago in somnis. Aurum, deindè argentum,
 1735 Æs, ferrum, testa in pedibus.
 Vereor ne omnia ventilet lapis.
 Moabit is et Ammonitis, quod olim nefas erat,
 Nunc aditus patet in Ecclesiam.
 Tu verò, nonne hæc antea laudabas? dicito.
- 1740 Quis tunc præerat conventibus?
 Ipsi verò conventus quales, et quorum erant?
 (Piget iterum dicere, quo erubescere debeam :)
 Omnium illi erant, id est nullius :
 Est enim plurimorum principatus, nullius principatus.
- 1745 Me autem morbus commodè tutatus est,
 Qui domi diù ac sæpè detinebat,
 Id unum mihi proponentem, recessum,
 Qui omnem habebat malorum liberationem.
 Quod ergò statutum mihi fuit, legis id habeat locum.
- 1750 Nonnulli. quidem vix ac ne vix quidem,
 Sed tamen conveniebant, quibus nonnihil erat libertatis :
 His præsidio erat mali ignoratio,
 Cùm fucum iis faceret doctrinæ simulatio,
 Ac pia esset, quæ palàm fiebat, prædicatio,
 1755 Partus omninò dissimilis suis genitoribus.
 Multam autem illam colluviem eorum qui Christum quæstui habent,
 Tunc admittam, cùm etiam coenum aliquis
 Fragrantiae intaminati unguenti permiscuerit.
 Mali namque facilior quàm boni communicatio.
- 1760 His non placebat nova sentiens,
 (Sic vocant providos temerarii,)
 Sed nec illi provideo. Idem fit igitur,
 (Quod) Loth ille et patriarcha Abraham (fecerunt ;)
 Hæc ille viâ, contrariâ alter abscessit,
 1765 Ne opum multitudine arctarentur.
 Quid attinet dicere, quot et qualibus sermonibus

Plurimorum principatus, est nullius principatus.

Morbo domi Gregorius detinetur.
 Recessum meditatur.

Malorum præsulium iudicium parvi pendit.

Mali facilior quàm boni communicatio.

Quibus artibus tentatur Gregorius ab episcopis.

thodoxam asserebant, aliud in pectore sensisse, atque quò majore cum autoritate ipsum è throno deicere possent, rectam doctrinam, à quâ mens eorum aliena erat, præ se tulisse. *Bill.*

1759. Ἰζών. Coisl. ῥήγον. *Mali facilius quàm boni conveniunt.*

1760. Καυόδοξος. Ità Edit. et quidem rectè propter metrum. Coisl. et Vat. Codices, quos secuti fuerant Benedicti καυόδοξος, *vanæ gloriæ amator*, sed deficit metrum. (Not. nov. Edit.)

1763. X' ὁ. Addidimus ex Coisl. ut non deficiat metrum.

1764. Ἐναντίαν δ' ὅτε. Coisl. ὁ δὲ τὴν ἐναντίαν.

METRICA VERSIO.

Animo intuentem præter excessum nihil,
 In quo malorum spes erat finem fore.
 Visum quod autem est, legis hoc teneat locum.
 Coïre quidam, non tamen mente impigrâ,
 Sed illibenti. Queis queas ignoscere.
 Erat his patrona nam mali ignoratio
 In fraudem adactis dogmatum versutiâ,
 Fideique rectæ splendidum præconium,
 Omnino fœtus discolor patribus suis.
 Turbam sed illam, quæstui quæ Christum habet,

Tum deniquè admisero, lutum cùm quispiam
 Suaviter olenti junxerit nardo grave.
 Malum facilius, quàm bonum, transfunditur.
 His non placebat scilicet nova sentiens
 (Sic providentes, nam vocant temerarii,)
 Nec rursus illi provideo. Sic Abrahæ,
 Ac Lot quod olim, tunc idem penè accidit.
 Hoc ille calle graditur, hic autem altero :
 Utrumque premeret ne gravis moles opum.
 Quid me necesse est dicere, quibus vocibus

- Ταύτην ἐπείρων τὴν πολιὰν οἱ φίλτατοι;
 Τὰ πρῶτα μὲν διδόντες, αἰτοῦντες δὲ γε
 Τί γνήσιον, φεῦ Γρηγόριον τὸν γνήσιον,
 1770 Οἱ γνήσιοι μὲν, εἰς δὲ σύμπνοιαν κακῶν.
 Τό δ' ἔστιν, εἰς ἅπαντα συνεργοῦντ' ἔχειν.
 Πῶς εἰς ἅπαντα; τίς δ' ἐφαντάσθη τόσον,
 Ὡς πλῆθος ἄξει πρὸς τί μ', οὐ Θεὸς Λόγος;
 Πρόσθεν ῥύησεν εἰς ἄνω πηγῶν φύσις.
 1775 Καὶ πῦρ ὁδεύσει τὴν ἐναντίαν φορὰν,
 Ἡ τι προδώσω τῆς ἐμῆς σωτηρίας.
 Ἐντεῦθεν ἐξέκλεπτον ἐκ μέσου πόδα.
 Δῆλον δέ· καὶ γὰρ οἶκον ἀντηλλαξάμην,
 Ἐλκων ἐμαυτὸν ἐκ βυθῶν ἐκκλησίας,
 1780 Πόρρω κακῶν τε καὶ λόγων καὶ συλλόγων.
 Πλὴν ὅσα κατεστέναζον οἱ προσκείμενοι!
 Λαοῦ μάλισα, ὡς τὰ πάντων μὴ λέγω,
 Βοῶντες ἰκέτευον, εἰς Θεὸν χέρας
 Αἶροντες, ὀρκίζοντες, ὡς τεθυηκότα
 1785 Πενθοῦντες ἤδη. Τοῦ πάθους! τῶν θακρῶν!
 Πῶς ἦν ἐνεγκεῖν ταῦτα, καὶ τίνος φρενός;
 Ἡμᾶς ἀφήσεις τὸν σὸν, ὡς ἠκούομεν,
 Στάχυν, στενόν ποτ', εὐκομον δὲ νῦν θέρους.
 Λαὸν δὲ τὸν προσήλυτον, τὸν μὲν θύραις
 1790 Ταῖς σαῖς προσεσῶθ', οἷς ἀνοιῖξαι δεῖ μόνον
 Τόνδ' ἔνδον ἤδη, τὸν δὲ θηρευτὴν ξένων,
 Τίσι προήση; τίς σὸν ἐκθρέψει τόκον;
 Τοὺς σοὺς πόνους τίμησον, οἷς προσεῤῥύης.
 Δὸς τῆς πνοῆς τὸ λείπον ἡμῖν καὶ Θεῶ.
 1795 Ναὸς γενέσθω σοῦ βίου πεμπτήριος.
 Ταῦτ' ἦν κλασις μὲν, ἀλλ' ὅμως ἐκαρτέρουν.
 Μικρόν τι καὶ δίδωσι τὴν λύσιν Θεός.
 Ἡλθον γὰρ, ἦλθον ἐξαπίνης κεκλημένοι,
 Ὡς δὴ τι συνοίσοντες εἰρήνης σκοπῶ,
 1800 Αἰγύπτιοί τε καὶ Μακεδόνες, ἐργάται
 Τῶν τοῦ Θεοῦ νόμων τε καὶ μυσηρίων,
 Φυσῶντες ἡμῖν ἐσπέρειόν τε καὶ τραχύ.
 Τοῖς δ' ἀντεπῆει δῆμος ἡλιοφρόνων·
 Κάπροι δ' ὅπως θήγοντες ἀγρίαν γένυν,

1769. Τί γνήσιον. Sic legendum. Malè Edit. γνήσιοι.
 1770. Οἱ γνήσιοι. Ironia est: Boni, inquit, illi scilicet ac fidi amici, fidi, inquam, in rebus sceleratis ac nefariis, hoc à me contendebant, ut ipsis omnibus in rebus obsequeretur.
 1773. Πρὸς τί μ'. Ità Coisl. Pravè Edit. unâ voce πρός-τιμ'. Sic locum emendandum conjiciebat Billius, ex unicâ voce tres efficiendo. Leuv. vertit ἄξει πρόςμ', vincet.

Schol. exponit πρόςμ', τὸ ἐπείχειρον, τὸν μισθόν. Quisnam adeò deliberavit, ut ei in mentem venire posset me, ullâ in re, vulgi potius gratiam et favorem, quàm Dei nutum ac voluntatem secuturum.

1778. Ἀντηλλαξάμην. Scholiastes exponit, εἰς ναὸν τῶν ἁγίων ἀποσδῶν.

1780. Προσκειμένοι. Schol. προσκειομένου.

METRICA VERSIO.

Ab his amicis nostra canities fuit
 Tentata? Cùm illi cederent primas mihi,
 Aliquid petentes proh! fide summâ viri
 A fido amico, sed fide summâ in malis:
 Nempè ut juvarem rebus hos in omnibus.
 In omnibusne? Finxit hoc quisnam sibi,
 Turbam quòd ipse sequeretur, haud Gnatum Dei?
 Natura sursùm fontium tendet prius,
 Partèsque ad imas flamma labetur vorax,

Quàm quid salutis perfidus prodam meæ.
 Eximere cœpi hinc ipse de medio pedem;
 Domòque migro de meâ in domum alteram,
 Ecclesiæ me turgido ponto extrahens,
 Malisque verbis et malis conventibus:
 Quancquàm, favebant qui mihi, gemitus darent;
 Potissimùm de plebe, taceam ut cæteros.
 Orabat illa clamitans, summum ad Deum
 Manúsque tollens, ac meam obtestans fidem,

- Hanc tentaverint canitiem viri amicissimi?
 Concedentes quidem quæ præcipua sunt, sed petentes
 Fidelitatem, eheu! à fideli Gregorio.
- 1770 Fideles illi quidem, sed conspirando in malis:
 Uno verbo, ut ad omnia adiutorem me haberent, petentes.
 Quomodò ad omnia? quis tam inania finxit,
 Multitudinem mihi ad aliquid, non Deus Verbum ducens futurum?
 Antè effluet retrorsum fontium natura,
- 1775 Ignisque contrario motu feretur,
 Quàm quicquam meæ prodam salutis.
 Tunc incœpi pedem è medio subducere;
 Idque non obscurum fuit; nam et domum commutavi
 Extrahens me ipse à profundo ecclesiæ,
- 1780 Procul à malis sermonibus et conventibus.
 Sed interim quantos gemitus edebant, qui mihi adhærebant!
 E plebe maximè, ne omnes recenseam,
 Clamantes supplicabant, ad Deum manus
 Tollentes, adjurantes, ut mortuum
- 1785 Jam deflentes. O dolorem! ô lacrymas!
 Ferri hæc quomodò possent et cujus animi esset?
 « Nos derelinques, tuam, aiebant,
 » Spicam, aliquandò angustam, nunc uberem segetem.
 » Populum quem adscivisti, tuis foribus
- 1790 » Astantem, cui aperire tantum oportet,
 » Eum qui jam intus est, venatorem etiam extraneorum,
 » Quibus dimittes? quis tuum enutriet fœtum?
 » Tuos honora labores, qui te labefecerunt;
 » Da vitæ reliquum nobis et Deo.
- 1795 » Sit hoc templum vitæ tuæ clausula.»
 Atque his quidem inflectebar, sed tamen perstabam.
 At paulò post solutionem dat Deus.
 Venère enim, venère, subito vocati
 Ut pacis proposito aliquid operæ navarent,
- 1800 Ægyptii et Macedones, operarii
 Legum et mysteriorum Dei,
 Flatum nobis occidentalem et asperum emittentes;
 Quos contrà stabat orientalium populus;
 Horridos autem dentes, instar aprorum, exacuentes,

E multitudine paulatim se subducit Gregorius mutato domicilio, sermonibus et conventibus valere jussis.

Piæ plebis preces ad Gregorium.

1785. Τοῦ πάθους. Schol. ὁ τοῦ πάθους, ὁ τῶν δακρύων, ὡς εὐαλούμεθα.

1792. Προήση. Vat. προήσεις.

1793. Προσερρύης. Vat. προσετάρης.

1796. Κλάσις. Schol. τούτοις ἐκαμπτόμην μὲν. His commovebar.

1802. Φυσῶντες. His verbis Occidentales acerbitalis et insolentia notat, quemadmodum Basilius, τί δὲ ἡμῶν δουτι-
 κῆς ὁφρύας; at contrà Orientalibus levitas ab Occidentali-
 bus semper est objecta. Sic quæque ora, inquit Billius,
 suos patitur manes.

METRICA VERSIO.

Ut mortuum jam flebat. O lacrymas graves!
 Cujus fuisset mentis hæc ferre omnia?
 « Segetémne nunc tu (sic vocabamur) tuam
 » Linques: prius quæ parva erat, florens modò,
 » Proselytósque, qui tuas stant ad fores,
 » Pandatur útque janua expectant, quibus
 » Vel intus esse jam datum est, vel qui exteros
 » Captant. Quibusnam deseres? fœtum tuum
 » Quis pascet? Ingens te tuus flectat labor.
 » Nobis, Deoque, da quod est vitæ super.

Tom. II.

» Mittat sepulcro corpus hoc ædes tuum. »
 Hæc commoverent me licèt, firmus tamen
 Stabam. Dat autem post brevi Deus exitum.
 Veniunt repentè nam vocati, fœderi
 Ut sanciendo jungerent vires suas,
 Ægyptiique Macedonésque, operarii
 Mysteriorum seduli, et legum Dei,
 Inhalitantes hesperium in nos et grave.
 Adversa stabat his tumens phœbo phalanx:
 Ergò exacutis dentibus tanquàm sues,

R 8

- 1805 (Ὡς ἂν μιμήσομαι τι τῆς τραγωδίας,)
 Λοξὸν βλέποντες, ἐμπύροις τοῖς ὄμμασι,
 Συνήπτου. Ἐν πολλοῖς δὲ τοῖς κινουμένοις
 Θυμοῦ τὸ πλεῖον, ἢ λόγου κινήμασι,
 Καὶ τῶν ἐμῶν τι πικρότατον ἐσκάπουν,
 1810 Νόμους σρέφοντες τοὺς πάλαι τεθνηκότας,
 Ὡν πλεῖστον ἤμεν καὶ σαφῶς ἐλεύθεροι·
 Οὐ μὴν πρὸς ἔχθραν τὴν ἐμὴν, αὐτὲς ἔρρονον
 Σπεύδοντες ἄλλοις, οὐδαμῶς· ὅσον πόνῳ
 Τῶν ἐνθρονιστῶν τῶν ἐμῶν, ὡς γοῦν ἐμεῖ
 1815 Σαφῶς ἔπειθον λαθρίοις δηλώμασι.
 Οὐ γὰρ φορητὸν τὴν ὕβριν σφῶν εἰδέναι,
 Ὅση παλαιά, καὶ νέοις ἐν πράγμασιν.
 Ἐγὼ τέως μὲν, ὥσπερ ἵππος δέσμιος,
 Καὶ περ κακοῖς τε καὶ νόσῳ τετρυμμένος,
 1820 Ἐνθον κροαίνων οὐκ ἐπαυσάμην πόδας,
 Καὶ δοῦλον ἐχρεμέτιζον ἐκ δεσμῶν βίας,
 Ποθῶν νομάς τε τὴν τ' ἐμὴν ἐρημίαν.
 Ἐπεὶ δὲ κινεῖν, ἃ προεῖπον, ἠξίου,
 Ἐρρήξα δεσμὰ, τὴν τ' ἀφορμὴν ἀσμένως
 1825 (Οὐκ ἂν πείσαιμι τοὺς φιλάρχους οὐποτε,
 Εὐδηλόν ἐστι, πλὴν ἀληθές,) ἤρπασα.
 Καίρως γὰρ ἦν μοι, καὶ παρελθὼν εἰς μέσους,
 Τάδ' εἶπον· Ἄνδρες οὗς συνήγαγεν Θεός,
 Ὡς ἂν τι βουλευέσθῃτε τῶν Θεῷ φίλων,
 1830 Τὸ μὲν καθ' ἡμᾶς δευτέρου κείσθω λόγος·
 (Μικρὸν γὰρ, ὥς γε πρὸς τοσοῦτον σύλλογον,
 Ὅπως ποτ' ἔξει, καὶ μάτην αἰρώμεθα,)
 Ὑμεῖς δὲ πρὸς τι μεῖζον ὑψοῦτε φρένα.
 Εἰς ἐν γένεσθε, συνδέθητε ὀψὲ γοῦν.
 1835 Ἐως τίνος γελώμεθ' ὡς ἀνήμεροι,
 Καὶ τοῦτο μανθάνοντες ἐν, πνέειν μάχην;
 Δότε προθύμως δεξιὰς κοινωνίας.
 Ἐγὼ δ' Ἰωνᾶς ὁ προφήτης γίνομαι.
 Διδῶμ' ἐμαυτὸν τῆς νεῶς σωτηρίαν,
 1840 Καὶ περ κλύδωνος τυγχάνων ἀναίτιος.
 Ἄραντες ἡμᾶς ῥίψατε κλήρου φορᾶ.
 Κῆτός με δέξεται ἐκ βυθῶν φιλόξενον.

1804. Ὅπως. Coislianus Codex super lineam scriptum habet ὅμως.

1810. Νόμους σρέφοντες. Nimirum improbi et seditiosi juvenes contra Gregorium objiciebant Canones, quibus sancitum erat ne quis Episcopus ex unâ in aliam Eccle-

siam transferretur; ac propterea fas non esse, ut Constantinopolitanam sedem teneret, qui Sasimorum atque Nazianzi sedes jam tenuisset. Hanc legem longo jam tempore antiquatam ait Gregorius, imò etiamsi viguisset lex illa, liber ab eâ erat Theologus, qui nec Sasimo-

METRICA VERSIO.

(Libet imitari nonnihil tragediam,)
 Torvôque vultu, flammeisque oculis, manus
 Coëunt, et inter multa, sermo de quibus
 Est motus, irâ, mente non statâ, excitus,
 Exasperabant asperè in me quicquam,
 Volvendo leges mortuas pridem, à quibus
 Eramus ipsi liberi dubio procul :
 Odio quidem non tam met, vel ut in throno
 Alium locarent, quàm dolorem ut inurerent
 Aliquem his, throno me fixerant qui in præsulis.

Saltem remotis hoc mihi interdum arbitris
 Ipsi asserebant. Non enim nec pristinas
 Se ferre posse, nec novas injurias.
 Ast ipse, tanquàm clausus in stabulis equus,
 Licet malisque quassus, et morbo gravi,
 Ferire pedibus hactenus cupidus solum
 Non desinebam, vinclaque ob, serviliter
 Hinnire, ruris pascuum soli expetens.
 Movere at ista cœpit ut primum hæc cohors,
 Effringo vincla, traditâque ansam libens

- 1805 (Ut de tragœdiâ aliquid delibem,) Torvè intuentes, scintillantibus oculis,
Congrediebantur. Inter autem multas disceptationes,
Quas iracundia magis quàm ratio commovit,
De meis etiam rebus acerbissimè aliquid arripuerunt,
1810 Dùm leges obtrudunt dudùm defunctas,
A quibus maximâ ex parte, et manifestè liberi eramus;
Non meî odio illi quidem, nec quòd thronum
Aliis molirentur : sed potiùs ut incommodarent
His qui me in sedem collocaverant : id quod mihi
1815 Apertè suadebant per secretos indices.
Non enim sibi tolerabiles injurias videri,
Et quæ antiquiores, et quas recentibus factis acceperant.
Ego intereà, velut equus inclusus,
Quamvis et malis, et morbo attritus essem,
1820 Intùs pulsare terram non cessabam,
Et serviliter hinniebam ob vincolorum violentiam,
Desiderans pascua ac meam solitudinem.
Sed postquàm ea, quæ dixi, movere instituerunt,
Rupi vincula, et occasionem libenter arripui
1825 (Nunquàm sanè id persuaserim his, qui principatum amant,
Manifesta res est, sed tamen vera dico.)
Tempus enim nactus eram, et in medium prodiens,
Hæc dixi : « O viri quos hîc congregavit Deus,
» Ut aliquid, quod Deo gratum sit, statuatis,
1830 » Quæ quidem ad me spectant, parvi pendite ;
» (Parvi enim interest, quantùm ad tantum cœtum,
» Quo tandem se habeant res meæ modo, ac frustrâ superbirem,)
» Vos autem ad majus quicquam animum erigite.
» In unum venistis : serò tandem colligamini.
1835 » Usquequò irridebimur ut inhumani,
» Ac unum id ediscentes, pugnam spirare?
» Date alacriter communionis dexteras.
» Ego Jonas propheta ero.
» Trado me ipse ad salutem navis,
1840 » Quamvis procellæ nulla in me causa resideat.
» Sublatum me sortis exitu projicite.
» Cetus hospitalis me ex profundo excipiet.

Rixa inter epi-
scopos de Grego-
rii ordinatione.

Verba Grego-
rii ad episcopos.

Ad pacem eos
hortatur.

Jon. i.

Pro salute na-
vis in mare, ut
Jonas, demergi
postulat.

rum, nec Nazianzi propriè Episcopus fuit, ut pluribus demonstratum est.

1813. Ἄλλοις. Coisl. ἄλλω. Mox ἐνθρονισῶν. Coisl. ἑπο-
νισῶν.

1818. Ὡσπερ ἱππος. Hæc similitudo ab Homero de-

sumpta est, Iliad. vi, vers. 506. Eadem similitudine uti-
tur Gregorius in Orat. funebri S. Basilii, Tom. i, p. 790.

1825. Οὐκ ἂν πείσαιμι. Nunquàm hominibus dominandi
cupidis persuaserim, me hanc Episcopatûs deponendi oc-
casione libenter arripuisse.

METRICA VERSIO.

Arripio, (non hoc, sat liquet, persuaserim
Cupidis honorum, sed tamen verè loquor;)
Tempùsque nactus commodum, in medio effero
Hæc dicta cœtu : « Vos viri, quos hîc Deus,
» Grata statuatis ut suo quæ Numinî,
» Junxit, videte postero de me loco.
» Quid namque de me, cœtus hic si maximus
» Consideretur, fiat, haud magni interest.
» Erigite mentes, altiùs vestras precor :

» Coïte in unum, vos amor tandem liget.
» Quousquè, sævi ut, et truces, ridebimur,
» Præterque pugnæ, omnium ut rerum inscii.
» Dextras amici fœderis date invicem.
» Ego verò Jonæ facinus excelsum æmulor.
» Me pro salute do libens nostræ ratis,
» Licèt excitati turbinis causa haud siem.
» Nos sorte captos mergite insano mari.
» Nos hospitalis cetus excipiet. Sit hoc

- Ἐντεῦθεν ἄρξασθ' ὁμονοεῖν · ὁδεύετε
 Πρὸς πάντ' ἐφεξῆς. Οὗτος εὐρυχωρίας
 1845 Τόπος καλείσθω. Τοῦμόν οὕτως εὐκλεές.
 Ἄν μέχρ' ἡμῶν σῆτε, τοῦτ' ἐπιτιμίαν
 Μόνον τίθημι, καὶ θρόνων ὑπερμαχεῖν.
 Ἄν οὕτω φρονῇτ', οὐδὲν ἔσται δυσχερές.
 Οὐδ' ἐθρονίσθην ἄσμενος, καὶ νῦν ἐκῶν
 1850 Ἄπειμι, πείθει καὶ τὸ σῶμ' οὕτως ἔχον.
 Μίαν χρεωσῶ νεκρότητ' · ἔχει Θεός.
 Ἄλλ', ὦ Τριάς μου, σοῦ προκήδομαι μόνης ·
 Γλῶσσαν τίν' ἔξεις εὐμαθῇ συνήγορον,
 Εἰ δ' οὖν ἐλευθέραν τε καὶ ζήλου πλέαν;
 1855 Ἐρρώσθε καὶ μέμνησθε τῶν ἐμῶν πόνων.
 Ταῦτ' εἶπον · οἱ δ' ὠκλαζον · ἐξῆεν δ' ἐγὼ
 Μέσος χαρᾶς τε καὶ τινος κατηφείας ·
 Χαρᾶς, τὸ παῦλαν τῶν πόνων λαβεῖν τινα,
 Λύπης, τὸ λαὸν ἀγνοεῖν ἢ κείσεται.
 1860 Τίς δ' οὐ σπαράσσειτ' ὀρφανούμενος τέκνων;
 Ἐγὼ μὲν οὕτως · οἱ δ' ἴσασι καὶ Θεός,
 Εἰ μὴ τι πλεῖον τοῦ μέσου τὸ λάθριον,
 Νέων ὀλεθρος, καὶ σπιλάδες, λόχοι βάρους ·
 Ἄλλοι λέγουσι ταῦτα, σιγήσω δ' ἐγὼ.
 1865 Οὐ γάρ σχολή μοι πλεκτὰ γινώσκειν κακὰ,
 Τὴν ἀπλότητα καρδίας ἀσκουμένων,
 Ἐξ ἧς τὸ σώζεσθ', οὐ μόνου πᾶς μοι λόγος.
 Ὅμως τόδ' οἶδα · πλεῖον, ἢ καλῶς ἔχει,
 Ἄφνω τετίμημ' εὐκόλῳ συναινέσει.
 1870 Τοιαῦτα πατρὶς τοῖς φίλοις χαρίζεται.
 Οὕτως ἔχοντα ταῦτα. Πῶς δὲ τὰ κράτους;
 Ἐκυψ'; ἐκλίθην; ἡψάμην τῆς δεξιᾶς;
 Ἰκεσίους προσήγαγόν τινας λόγους;
 Ἄλλους δὲ πρέσβεις ἐκ φίλων προυσησάμην,
 1875 Τῶν ἐν τέλει μάλισα, τοὺς μοι φιλτέρους;
 Χρυσόν δ' ἔρευσα, τὸν θυνάστην τὸν μέγαν,
 Χρήζων τοσούτου μὴ πεσεῖν ἔξω θρόνου;
 Ἄλλων τάδ' ἔσω τῶν λίαν πολυσρόφων.

1844. Εὐρυχωρίας. Alludit ad illud Genes. xxvi, ubi cum Isaac post multos puteos effossos, de quibus inter ipsum et Palæstinos rixa orta fuerat, alium tandem fodisset, de quo nihil jurgii excitatum fuisset, proinde latitudinem eum nuncupavit. *Bill.*

1847. Τοῦτ' ἐπιτιμίαν μόνον τίθημι καὶ θρόνων ὑπερμαχεῖν. Sic Coisl. Edit. verò τοῦτ' ἀτιμία νόμον τίθημι καὶ νόμον ὑπερμαχεῖν. Schol. καὶ θρόνων.

1848. Δυσχερές. *Nihil erit difficile, vel nihil erit molestum, quod cum sequentibus apprimè quadrat.*

1851. ἔχει Θεός. Censet Tollius legendum esse potius ἔχοι. Vide Carm. seq. not. in vers. 836.

1856. ὠκλαζον. *Labascebant, animis flectebantur, ac deficiebant. Billius, claudicabant, vox parùm commoda.*

1862. Τοῦ μέσου. Schol. φανεροῦ. Mox λάθριον. Schol. κρυμμένον.

METRICA VERSIO.

» Concordiæ vobis initium : pergite
 » Ad cuncta deinceps alia. Latitudinis
 » Locus hic vocetur. Splendor hinc surget mihi.
 » Si stetis in me, dedecus statuam id meum.
 » Legem ipse figo : sit ratus legum vigor.
 » Hâc mente sitis : non erit quicquam arduum.
 » Cepi illibenter hunc thronum : nunc at libens
 » Excedo. Corpus me quoquè hoc facere admonet.
 » Unam ipse mortem debeo : hanc habet Deus.

» Tu sola curam, Trinitas, affers mihi;
 » Quæ docta Numen lingua defendet tuum,
 » Timore saltem libera et zelo æstuans?
 » Valete : vobis nec meus labor excidat. »
 Hæc dixi : at illi claudicabant ; interim
 Excedo, partim lætus, ac partim dolens :
 Lætus, laborum quòd quies contingeret ;
 Mærens, statu quo plebs foret, minimè sciens.
 Orbatus etenim prole quis non lugeat?

- » Hinc incipite unanimes esse : procedite
 » Ad omnia deinceps. Latitudinis
 1845 » Locus hic vocetur. Gloria hæc erit mea.
 » Sin ad me usquè perstetis, id unum
 » Muletam esse, et pugnam pro thronis existimo.
 » Si ità sentiatis, nihil erit difficile.
 » Non libenter in sede collocatus sum, et nunc libens
 1850 » Abscedo; quod quidem mihi et corpus ita affectum suadet.
 » Unam mortem debeo; hæc in Dei manu sita est.
 » Sed, ô Trias mea, de te solâ sollicitus sum;
 » Ecquam habitura sis linguam tuæ defensionis idoneam,
 » Aut saltem liberam et zelo flagrantem?
 1855 » Valet, et memineritis laborum meorum. »
 Hæc dixi : illi verò animis fatiscebant : ego autem discessi
 Medius inter gaudium et quamdam mœstitiā :
 Gaudens, quòd aliquam à laboribus requiem acciperem :
 Mœrens, quòd nescirem, quis esset futurus populi status.
 1860 Quis autem non dilaceretur filiis orbatus?
 Atque ego quidem sic; illi autem sciunt, et Deus,
 Annon plura in tenebris quàm in luce versentur,
 Annon pernicies juvenum, et corruptelæ, et altæ mentis insidiæ :
 Alii hæc dicunt : ego verò tacebo.
 1865 Non enim mihi otium est pravas et occultas hominum molitiones scrutandi,
 Qui simplicitatem cordis excolo,
 Ex quâ salus : quod solum mihi curæ est.
 Sed tamen hoc scio : ultrà id quod decet,
 Subitò decoraverunt me facillimâ assensione.
 1870 Talia amicis patria gratificatur.
 Atque hæc quidem se habebant. Sed quid cum Imperatore?
 An procubui? an pedibus cecidi, dextramque apprehendi?
 An supplicibus verbis usus sum?
 An alios ex amicis precatores mihi paravi,
 1875 Præsertim ex proceribus, quibus carior eram?
 Nùm aurum effudi, magnum illum dominatorem,
 Meâ interesse ducens tantâ sede non excidere?
 Hæc aliis relinquo hominibus valdè versutis.

E cœtu se eripit partim gaudio, partim mœrore affectus

Gregorius Theodosium adit.

1863. Νέων. *Juvenum* : at si legamus νεῶν cum aliis, vertendum *navium*. Utraque lectio defendi potest, inquit Billius; juxtâ hanc posteriorem, Gregorius simulatam eorum mentem, à quibus Episcopatu dejectus est, comparat latentibus sub undis scopulis, qui plerumquè nec opinantibus nautis exitium afferunt.

1868. Ὅμως τὸδ' οὐδα πλεῖον. *Nihilominus horum plùs*

scio quàm expedit, vel, hoc novi, citiùs quàm deceret, et faciliùs assensum præbuisse, cum pacis concordiaque causâ libenti animo Episcopatu me cessurum dixissem. Boni illi Episcopi eo me honore affecèrunt, ut statim, quod dixeram, comprobarent, mihiqùe Episcopatum abrogarent. Gallicè : *Ils m'ont soudain pris au mot.* Bill. not. 164, pag. 1345.

METRICA VERSIO.

Sic ipse. At illos, plùsne quid reconditi
 Hic sit, quàm aperti, non fugit, non et Deum :
 Scopuli latentes, navium exitium grave.
 Hæc nempè quidam dictitant : taceo ast ego.
 Nam nosse scelèra subdola haud nobis vacat,
 Quis pura semper culta simplicitas fuit,
 Mater salutis, una quæ curæ est mihi.
 Ast istud est mî cognitum, et nimium quidem :
 Facilis repentè cœtus assensit mihi.

Tom. II.

Hoc muneratur patria, quos amat, modo.

Sic ista. Quinam at me gero cum Principe?
 Genibusne flexis dextram attingo ipsius?
 Vocésne quasdam supplices ipsi offero?
 Aliòsne mitto, qui me ope ac precibus juvent,
 Proceresque præter cæteros, carum quibus
 Me scirem? An aurum fundo, quod multum potest,
 Dum, sede celsâ ne cadam, satago anxius?
 Varius levisque quibus animus, hæc factitent.

S 8

- Ἐγὼ δ', ὡς εἶχον, προσρέχων ἀλουργίδι,
 1880 Πολλῶν παρόντων καὶ τάδε σκοπούμενων.
 Καγὼ τιν', εἶπον, ὦ Βασιλεῦ, αἰτῶ χάριν
 Τὴν σὴν, μεγαλόδωρε, παντεξουσίαν.
 Οὐ χρυσὸν αἰτῶ σ', οὐ πλάκας περιχρόους,
 Οὐδὲ τραπέζης μυσικῆς σκεπάσματα,
 1885 Οὐ πρὸς γένους τιν' ὕψος ἀρχικὸν λαβεῖν,
 Ἦ σοὶ γ' ἄριξε, πλησίον παρασταεῖν.
 Ταῦτ' ἐστὶν ἄλλων, οἷς μικρὰ σπουδάζεται.
 Ἐγὼ δ' ἐμαυτὸν ἀξιῶ καὶ μειζόνων.
 Ἐν μοι δοθήτω, μικρὸν εἶξαι τῷ φθόνῳ.
 1890 Θρόνους ποθῶμεν, ἀλλὰ πόρρωθεν, σέβειν.
 Κέκμηκα πᾶσι καὶ φίλοις μισούμενος,
 Τῷ μὴ δύνασθαι πρὸς τι, πλὴν Θεοῦ, βλέπειν.
 Τοῦτους ἀπαίτει τὴν φίλην συμφωνίαν,
 Τὰ δ' ὅπλα ριψάτωσαν, ἀλλὰ σὴν χάριν,
 1895 Εἰ μὴ φόβῳ Θεοῦ τε καὶ τιμωρίας.
 Στήσον τρόπαιον τῆς ἀναιμάκτου μάχης,
 Ὃς βαρβάρων ἔξησας ἄτρεπτον θράσος.
 Ταύτην δ' ἀπαίτει, (τὴν πολιὰν δεικνὺς ὁ ἅμα,
 Καὶ τοὺς ἰδρῶτας, οὓς ἐρεύσαμεν Θεῷ.)
 1900 Τὸ καρτερεῖν πάσχουσιν εἰς κόσμου χάριν.
 Οἷσθ' ὡς ἄκοντα καὶ θρόνῳ μ' ἐνίδρυσαν.
 Ταῦτ' ἐκρότει μὲν ἐν μέσοις Αὐτοκράτωρ,
 Κροτοῦσι δ' ἄλλοι, καὶ λαμβάνω τὴν χάριν,
 Μόγισ μὲν, ὡς λέγουσι, λαμβάνω δ' ὁμῶς.
 1905 Τί δευτέρον μοι τῷ κακῷ φροντίζεται;
 Πείθειν ἅπαντας πρὸς τὰδ' εὐφρόρως ἔχειν,
 Μηδ' ἐκτράχηλον μηθεὶν ἐννοεῖν ὅλως
 Φίλτρῳ τε τοῦμῳ καὶ χολῇ μοχθηρίας.
 Ἐθαλπον, ἦνουν, τοῖς κακοῖς συνεκρότου
 1910 Τὸ βῆμα, τοὺς ἐξῶθι, τοὺς ποιμνὴς κτίλους,
 Ὅσον παλαιὸν καὶ ὅσον πρόσῃλυτον,
 Τοῦ πατρὸς οὐ φέρον γε τὴν ἐρημίαν,
 Ἐπισκόπων τε τοὺς λίαν πεπληγότας.
 Πολλοὶ γὰρ ὡς ἥσθοντο τοῦ βουλευματος,
 1915 Φεύγοντες ὄχονθ' ὡς κεραυνίους βολάς,
 Βύσαντες ὧτα καὶ κροτήσαντες χέρας,
 Ὡς τὴν γε ὄψιν μήποτ' εἰσιδεῖν τόδε,
 Ἄλλον τιν' ὑψωθέντα τοῖς ἐμοῖς θρόνοις.

1879. Προσρέχων. Coisl. προσδράμων. Quod autem ait, ὡς εἶχον, *ut me habebam*, id est, ne deposito quidem habitu sacro, quo in conciliis et mysteriis utebantur prae-

sules, ita ut cum pallio et Imperatorem adierit, et navem conscenderit, quod hominem prae gaudio sui non compotem ostendit.

METRICA VERSIO.

At ipse propero conferens me ad Principem
 Gressu, ista dixi plurimis adstantibus :
 » Ego quoque quiddam, praepotens Princeps, manu
 » Ac liberali praedite, a te postulo.
 » Tabulas nitentes non peto, non fulgidum
 » Aurum, sacræque vela quæ mensam tegant ;
 » Non et propinquis posco praeturas meis,
 » Aut, summe Princeps, ut tuum cingant latus.
 » Hos ista, studio sunt quibus parva, addecent.
 » Majoribus me censeo dignum bonis.

» Hoc detur unum, paululum ut cedam invidis.
 » Thronos avemus colere, sed longè siti.
 » Odio nimis jam sum diu caris quoque,
 » Spectare possim quodd nihil præter Deum.
 » Poscas ab illis, fœdus ut sanctum colant,
 » Atque arma ponant, gratiam saltem in tuam,
 » Si non Tonantis hoc volunt, pœnæ et metu.
 » Pugnae incruentæ nobilem palmam feras,
 » Quo Barbarorum concidit sævus furor
 » Pugnante ; posce hanc, (hic ego canos meos

- Ego autem, ut me habebam, accurro ad Purpuram,
 1880 Multis præsentiis, atque hæc spectantibus :
 Atque hæc dico : « Unum aliquod, ô Rex munificentissime,
 » A summâ tuâ potestate impetrare postulo.
 » Non aurum à te peto, non tabulas nitentes,
 » Non mensæ mysticæ tectoria,
 1885 » Non ut propinquorum aliquis sublimi dignitate ornatur,
 » Aut tibi, princeps optime, propius adstet.
 » Hæc aliorum sunt, qui parva in amoribus habent.
 » Ego verò me ipse majoribus rebus dignum judico.
 » Unum mihi detur, paululum invidiæ cedere.
 1890 » Thronos equidem aveo, sed procul, colere.
 » Delassatus sum odio omnibus ac ipsis etiam amicis esse,
 » Quia non possum ad aliud quicquam, quàm ad Deum respicere.
 » Ab his postula amicam concordiam,
 » Atque ut arma projiciant in tuam gratiam,
 1895 » Si minùs Dei et supplicii metu.
 » Erige trophæum incruentæ pugnae,
 » Qui Barbarorum compressisti indomitam ferociam.
 » Ab hac autem canitie, (canitiem simul ostendebam
 » Et effusos pro Deo sudores,)
 1900 » Reposce, ut mundi causâ constanter patiat.
 » Nosti ut invitum me etiam in sede collocârunt. »
 His quidem applaudebat coram omnibus Imperator.
 Applaudunt et alii, et mihi annuitur;
 Non facilè id quidem, ut narrant, sed tamen annuitur.
 1905 Quid deindè in his malis mihi curæ est?
 Suadere omnibus, ut hæc æquo animo ferant,
 Nec quicquam vehementius omninò cogitent,
 Mei amore et improbitatis odio.
 Palpabam, laudabam, cum improbis conciliabam
 1910 Sacrarium, extraneos, gregis duces,
 Quicquid antiquum et quicquid recens adscitum,
 Non ferens sibi patrem avelli,
 Et ex episcopis eos qui valdè perculsi erant.
 Multi enim, ubi sensère quid consilii caperetur,
 1915 Velut ictum fulmineum fugientes abibant,
 Auribus obstructis, manibúsque complosis,
 Ut nunquàm oculis suis rem talem spectarent,
 Quemlibet alium in meam sedem evectum.

Quid à Theodosio petat.

Cur odio sit Gregorius?

Abeundi potestate impetrata, suos consolatur.

1882. Μεγαλόδωρε. Coisl. μεγαλόδωρον.

1898. Ταύτην δ'. Sic Coisl. In Editis deest δ'. Ibid. πο-
 λιάν. Scholiastes πόλιν. Μοχ δεικνύς δ' ἄμα. Sic Coisl.ianus

et Vaticanus habent Codices. Editi autem δεικνύς ἄμα.

1901. Ἐνίδρυσαν. Ità Coisl. Edit. ἐνίδρυσας

1910. Κτελλους. Schol. ἡγεμόνας.

METRICA VERSIO.

» Monstro, et labores, quos Deo donavimus,)
 » Ut ferre mundi gratiâ quiddam haud neget.
 » Invitus, hoc scis, in throno abs te sum situs. »
 Illis Imperator vocibus plausum dedit,
 Alique pariter : cedit ac votis meis
 Ille, haud libenter, ut ferunt, cedit tamen.
 Quid jam, mederer ut malo, post hæc ago ?
 Hæc ferre placidè quemlibet monco et rogo ?
 Nec cogitare contumax quicquam, mei
 Amore, et irâ concitum adversus malos.

Foveo, vehòque laudibus, applaudo malis,
 Ac præsidesque, et exteros, gregis et duces,
 Veteresque solor, solor et simul advenas,
 Ægrè ferentes abstrahi patrem sibi :
 Antistitesque, carpserat quos hinc dolor.
 Plerique siquidem capta consilia ut statim
 Sensère, fugiunt illicò, ictum ut fulminis,
 Aurem obstruentes, atque ferientes manus,
 Tàm triste ne ipsi cernerent spectaculum,
 Alium insidentem scilicèt nostris thronis.

- Πέρας λόγου· πάρειμι νεκρὸς ἔμπνοος.
 1920 Ἡττημένος (τοῦ θαύματος!) σεσηφόρος,
 ἔχων Θεόν τε καὶ φίλους τοὺς ἐνθέους
 Ἀντὶ θρόνου τε καὶ κενοῦ φρυάγματος.
 Ὑβρίζειτ', εὐθυμεῖτε, πάλλεσθ', ὦ σοφοί,
 ὧδ' ἂν τίθεσθε τὰς ἐμὰς δυσπραξίας
 1925 Ἐν συλλόγοις τε, καὶ πότοις, καὶ βήμασι.
 Κοκκύζετ' ἀλεκτόρειον, ὡς νικηφόροι,
 Ἀγκῶσι πλευράς ἐγκροτοῦντες, ὄρβιοι,
 Ὑψαυχενοῦντες ἐν μέσοις τοῖς ἄφροσιν.
 Ἐνὸς θέλοντος πάντες ἐκρατήσατε·
 1930 Εἰ μὲν θέλοντος, τοῦ φθόνου! καὶ τοῦδ' ἐμε
 Στερεῖτε κομπάζοντες, ὡς ἀπωσμένου·
 Εἰ δ' οὐ θέλοντος, ἐντρέπεσθε τοῖς κακοῖς,
 Χθὲς ἐνθρονισαὶ καὶ διώκται σήμερον.
 Ταῦτ' ἐκφυγών, τί; γήσομαι σὺν ἀγγέλοις.
 1935 Ἐμοῦ δ', ὅπως ἔχει, τίς οὐ βλάψει βίον,
 Ἀλλ' οὐδ' ὀνήσει. Συσαλήσομαι Θεῷ.
 Γλώσσαι δέ μοι ρείψαν, ὡς αὔραι κεναί.
 Καὶ τῶν κόρος μοι, πολλὰ μὲν δυσφημίας
 Βληθέντι, πολλὰ δ' ἐξόχοις εὐφημίας.
 1940 Ζητῶ τιν' οἰκεῖν ἐκ κακῶν ἐρημίαν,
 Οὐ μοι τὸ θεῖον νῶ μόνῳ ζητούμενον,
 Ἐλπίς τε κούφη τῶν ἄνω, γηροτρόφος.
 Ἐκκλησίαις δὲ τί δώσομεν; τὸ δάκρυον.
 Εἰς τοῦτο γάρ με καὶ συνήγαγεν Θεός,
 1945 Πολλαῖς ἐλίσσων τὴν ἐμὴν ζωὴν σροφαῖς.
 Ἦ ποι προβήσεται; Εἰπέ μοι, Θεοῦ Λόγε;
 Εἰς τὴν ἄσειζον εὖχομαι κατοικίαν,
 Ἐνθα Τριάς μου καὶ τὸ σύγκρατον σέλας,
 Ἦς νῦν ἀμυδραῖς ταῖς σκιαῖς ὑψούμεθα.

1921. Φίλους. Itā Coisl. Edit. φίλων.

1923. Πάλλεσθ'. Sic Coisl. Edit. καὶ πάλλεσθ'.

1925. Πότοις. Sic legimus cum Schol. et arbitramur Gregorium ad hanc Psalm. LXVIII, 13, verba alludere. In me psallebant qui bibebant vinum. Edit. πόνοις.

1926. Κοκκύζετ'. Sic Coisl. qui etiam habet ἀλεκτόρειον pro ἀλεκτόριον, et περικροτοῦντες pro ἐγκροτοῦντες.

1930. Εἰ μὲν θέλοντος etc. Itā ferè infrā Carm. XIV, vers. 26. Ibid. τοῦ φθόνου! Subaudiendum est ὦ ἀντὶ τοῦ.

METRICA VERSIO.

Vivum cadaver, (finis hic verbis erit,) ...
 Adsum, atque mirè victus et victor simul :
 Deumque, amicos et Deo caros habens,
 Fastus inanis et throni celsi loco.
 Jactate probra, et gaudio, ô sciti viri,
 Nunc exilite, canite res duras meas,
 In cœtibus, sacrariis, inter dapes.
 Ut laureati canite, gallorum in modum,

Cubitique pulsant latera, colla et turgida
 Surrigite, mentis inter exsortes bonæ.
 Uno volente contigit palma omnibus :
 Siquidem volente, quantus hic livor, quod hoc,
 Dum me rejectum dicitis, rapitis mihi :
 Sin at coacto, quin podet vos criminis?
 Heri locastis in throno, nunc pellitis.
 Hinc porrò fugiens, quidnam agam? Inter cœlites

Finis sermonis : adsum mortuus spirans :

- 1920 Victus (rem miram!) coronâ redimitus,
Habens Deum et amicos Deo plenos
Vice throni et inanis strepitûs.
Exprobrate, gaudete, exilite, ô sapientes,
In cantilenam vertite res meas adversas,
1925 In conventibus, in conviviiis, in sacrariis,
Cantate, ut victores, gallorum in modum,
Cubitis latera pulsantes, erecti,
Verticem tollentes in medio insipientium.
Unum volentem omnes vicistis;
1930 Si quidem volentem, ô invidia! hâc me quoquè laude
Spoliatis, gloriantes quasi ejectus fuerim :
Quòd si nolentem, pudeat vos malorum,
Heri me in sede collocantes, hodiè persecutores.
Hæc fugienti quid fiet? stabo cum angelis.
1935 Meam autem, ut se habet, vitam nemo lædet,
Sed nec juvabit. Contractus cum Deo versabor.
Linguæ autem mihi, ut inanes auræ effluant.
Horum me satietas capit, sæpè conviciis
Petitum, sæpè eximiis præconiis.
1940 Quæro aliquam ab improbis solitudinem incolere.
Ubi mihi Deus mente solâ inquisitus,
Spésque dulcis cœlestium, senectutis nutrix.
Ecclesiis autem quid dabimus? Lacrymas.
Ad hoc enim me redegit Deus,
1945 Vitam meam permultis involvens vicissitudinibus.
Quonâm autem perveniet? Dic mihi, Dei Verbum.
Precor ut in inconcussam illam habitationem (perveniat),
Ubi Trias mea et unicum illud lumen,
Cujus obscuris umbris nunc exaltamur.

1931. Ἀπωσμένον. Vat. ἀπώσμενον.

1934. Ταῦτ' ἐκφυγών, τί; Coisl. ταυτ' ἐκφυγών γε. Hæc
autem effugiens, stabo cum angelis.

1948. Σύγκρατον. Schol. συμφυῆς, ὁμόκρατον.

1949. Ἀμυδραῖς. Ità legimus, ut habetur in marg.
Edit. ἀμυδρῶς.

METRICA VERSIO.

Degam. Meam jam nemo vitam læserit,
Ut nec juvabit. Colligam me ubi Deo.
At linguæ inanes jam fluant, auræ velut.
Harum satur sum, sæpè, nunc gravibus probris
Affectus ipse, maximis nunc laudibus.
Loca sola quæro, pervia haud quæ sint malis,
Ubi mente solâ sedulus quæram Deum,
Dulcisque cœli spes meos canos alet.

Ecclesiis at quid dabo? Fletus dabo.
Huc namque rector cœlitum me compulit,
Dum vicibus ævum plurimis versat meum.
Quod, Christe, quæso, pande, ubi mihi desinet?
Certè ad ruinæ nesciam, ut spero, domum :
Ubi mea, luce fulgurans unâ, est Trias,
Exigua cujus umbra nos effert modò.

IB'.

Εἰς ἑαυτὸν καὶ περὶ ἐπισκόπων.

- Ἴσως μὲν ἐχρῆν, ὥς κακούμενον φέρειν
 Ταῖς τοῦ παθόντος ἐντολαῖς τυπούμενον,
 Οὕτω παθόντα καρτερεῖν καὶ τὸν λόγον,
 Ὡς, ἂν πλείως ᾤμεν ἡγωνισμένοι,
 5 Καὶ μισθὸν ἐλπίζωμεν ἐντελέσσερον.
 Ὡν γὰρ τέλειος μόχθος, ἐντελέσερος.
 Ὡν δ' οὐ τέλειος, καὶ τὸ ἄθλον ἐλλιπές.
 Ὡς ἂν δὲ μὴ δόξαιεν οἱ κακοὶ κρατεῖν
 Τὰ πάντα, μηδ' ἢ λείως αὐτοῖς ὁ δρόμος,
 10 Ἀντιστατοῦντος οὐδενός, τὸ μὲν πέρας
 Τούτων παρήσω τῷ τελευταίῳ πυρὶ,
 Ὁ πάντ' ἐλέγχει καὶ καθαίρει σὺν δίκῃ,
 Κἂν λανθάνωμεν ἐνθάδε πλοκαῖς τισιν.
 Αὐτὸς δὲ μικρῷ τοὺς ἐμοὺς λόγῳ πλήξω
 15 Φονεῖς· φονεῖς γὰρ οἱ κρίνοντες ἔκτοπα,
 Ψυχῶν ἀθῶων ἐκχέοντες αἵματα,
 Πάντων, ὅσους ἐπλαττον, οὓς ὠκονόμουν.
 Ἐρῶ δ' ἃ λέξω, μηδὲν εὐλαβούμενος
 Τὸ λοιδορεῖσθαι, πρᾶγμ' ἀπηγορευμένον
 20 Πᾶσιν μὲν, ἐμοὶ δὲ καὶ πλέον μισούμενον.
 Οὐ γὰρ ὀνομαστὶ τοὺς λόγους ποιήσομαι,
 Τῷ μὴ δοκεῖν ἐλέγχειν, ἃ κρύπτειν χρεών.
 Ἀλλ' οὐδὲ πάντων ἕξ ἴσης μεμνήσομαι,
 Μὴ μοι τοσοῦτον ἐκδρομήσειε σόμα.
 25 Πολλοὺς γὰρ οἶδα καὶ λόγου τοῦ κρείσσονος.
 Ἀλλ' ὅστις ἐν κακοῖς τε, καὶ κακῶν πέρα,
 Αὐτὸς κρατεῖσθω, καὶ θαμαζέσθω τὰ νῦν.
 Τεμεῖ τὸ χεῖρον ἢ μάχαιρα τοῦ λόγου.
 Τί τοῦτο; δείξεις· ἂν μάχῃ πρὸς τὸν λόγον,
 30 Αὐτοῦ προδήλως ἐκφανῆς κατήγορος.

XII. ARGUMENTUM. Poëma istud videtur esse appendix et continuatio præcedentis, quod de vitâ suâ conscripsit Gregorius, ita ut unum veluti opus censi possit, imò debeat. Nihil in isto legitur, neque de Ægyptiis, neque de iis quæ Constantinopoli in concilio gesta fuerant; nihil de Imperatore, nihil de iis quæ gesserit. Nimirum hæc fusè narrata fuerant in priori Carmine de Vitâ suâ. Ea profectò non omisisset, si injuriis adhuc recentibus, calamum sumpsisset, et ab hoc poëmate initium doloris enarrandi fecisset. Unum dcerat præcedenti; nempè nec malorum quæ ipsi evenerant, causam, nec quæ huic vitio adhibenda erant remedia, prosecutus fuerat; id quidem exsequitur in præsentī. Utrumque opus scriptum paulò post reditum. Sunt quibus in isto Carmine videatur nimis acer Gregorius, et ultrà legem tendere opus. Hos inter Tollius. Vide infrâ, not. in. vers. 1.
 1. Ἴσως μὲν ἐχρῆν. « Verum hoc, inquit Tollius; éstque

in hisce vir sanctissimus aliquid humani passus: optimi quidem consilii atque voluntatis, sed inferendis injuriis aliquantò quàm oportebat, mollior, minúsque à conviciis et acerbitate, quæ Christianum dedecet, temperans. Sed hæc ejus imbecillitas cæteris ipsius præstantissimis donanda virtutibus est ac meritis; cogitandúmque nimis-quàm difficile esse, cùm homo natus sis, hominem exuere.» Ità Tollius, sed vide tom. 1, præfat. pag. xvii, et seqq. ubi retunditur nimia Tollii in sanctum Doctorem acerbitas.

7. Ἐλλιπές. Designat Gregorius mercedem mancā, quæ de Purgatorio potest intelligi.

11. Τελευταίῳ πυρὶ. Sic Carm. præc. vers. 1670: δότω τὸ κρίνειν τῷ τελευταίῳ πυρὶ. Rem dijudicandam relinquit ex-tremo igni. Ignem illum indicat, de quo Apost. 1 Cor. iii, 13. Verum perfecti Christiani est deprecari potiùs, quàm

METRICA VERSIO.

XIII. DE SEIPSO ET ADVERSUS EPISCOPOS.
 (A. B. Caillau interprete.)

Fortassè, passi dira jussis obsequens,
 Ut prava patiens pertuli mundi mala,
 Sic et tenere verba passus debui,
 Fidelis ut perfecta bella sustinens,
 Perfectius queam referre præmium.
 Perfecta merces, quandò perfectus labor:

Si desit at labor, deest et præmium.
 Sed vincere malos cuncta ne credas malè,
 Nec cursus his sit expeditus et levis,
 Dùm nullus obstat, exitum illorum quidem
 Ignis reservabo ultimis ardoribus,
 Qui cuncta rimat, purgat æquus et omnia,
 Possimus umbrâ hic contegi quâdam licèt.
 At ipse feriam leniter, qui me necant:

XII.

DE SE IPSO ET DE EPISCOPIS.

Scriptum an.
581.
Alia Toll. 1,
pag. 4.

- Debebam fortassè, ut patienter, cùm mihi fieret injuria pertuli,
Illius qui passus est, præceptis obsequens,
Ità, postquàm facta est, etiam verba coërcere,
Ut, perfectum certamen si sustinuero,
5 Mercedem etiam magis perfectam expectem.
Est enim perfectior merces, quorum perfectus labor:
Quorum autem perfectus labor non est, præmium etiam imperfectum.
Sed ne videantur mali superare omnia,
Ac ne levis sit iis et expeditus cursus,
10 Nemine resistente, finem quidem
Illorum dimittam extremo igni,
Qui cuncta explorat et justè expurgat,
Etiam si hìc lateamus quibusdam integumentis.
Ipse verò leni sermone meos feriam
15 Homicidas: homicidæ enim sunt qui perversa reddunt judicia,
Animarum innocentium effundentes sanguinem,
Omnium certè, quoscumque formavi, quos rexi.
Dicam autem, quæ dicturus sum, haud metuens ne
In convicia dilabar, rem omnibus quidem
20 Prohibitam, mihi verò etiam maximè invisam.
Non enim nominibus appellandis sermones instituam,
Ne in lucem videar proferre, quæ par est abscondere.
Sed nec meâ oratione omnes æquè complectar,
Ne mihi adeò lingua evagetur.
25 Novi enim multos de quibus vel optima debent prædicari.
Sed si quis est inter malos, aut suprà malos,
Ipse tunc arripiatur et dometur;
Secabit quod deterius est, gladius sermonis:
Et quid hoc? ostendes: si meam orationem oppugnes,
30 Tui ipsius manifestus apparebis accusator.

Quorum per-
fectus labor,
perfecta merces.

Homicidæ sunt
qui perversa red-
dunt judicia.

Gregorius præ-
cavet ne videat-
ur in convicia
dilabi.

imprecari supplicia et poenas. Ità Tollius qui genuinum Autoris nostri sensum non videtur assecutus. Verba quippè sancti Gregorii id unum significant se ab ullo iudicio contrà suos adversarios proferendo abstinere. Quantum verò ab omni imprecatione alienus fuerit vir piissimus, liquet satis ex his quæ leguntur infrà, Carm. xi ab ipso edito, nunc xxxi hujus Sect., vers. 3 et 4:

Εἰ δ' οὐ δίκαιως, προσδέχοιθ' ὅμως Θεός·

Οὐδέν γὰρ ὑμῶν οὐδὲ ὧς κατέξομαι.

Sin autem injustè, accipiat tamen Deus,

Nihil enim contrà vos vel sic imprecabor.

13. Κἄν. Ità Coisl. Edit. ἄν. Ibid. πλὴκαῖς τίσιν. *Dolis quibus ipsum irretiverant.* Vide Carmine præcedenti, vers. 1862, etc.

15. Φρονεῖς. Ità ferè Optatus Milevitanus, lib. 11: *Vos vivum facitis homicidium. Latro jugulans dat de morte compendium.*

17. Ὅσους ἐπλάττον. Sic legendum cum Tollio. Edit. ἐπληττον. Mox οὗς ὠκονόμουν. Coisl. οἷς.

18. Μηδέν. Mallet Tollius μηδέν' ἐλαβούμενος, vertitque: *Neminem verò, in his quæ dicam, indicabo, veritus, ne quemquam calumniari videar: non enim quemquam nomine designabo.* Attamen id Carm. de Vita sua non impigrè et peracerbè fecit, addit inverecundè Tollius, et ità designatis iis quos perstringit, ut nominasse opus non fuerit. Vide iterùm Tom. 1, præfat. pag. xvii, et seqq.

24. Ἐκδρομήσει. Coisl. εὐδρομήσει.

28. Τεμεῖ. Ità ferè Hieronymus ad Bonasum: *Disposui nasum secare scetentem: timeat qui strumosus est.*

29. Τί τοῦτο. Tollius mallet, σὺ τοῦτο. Mox δεῖξαις. Idem Hieronymus Gregorii discipulus, magistri sui sententiam imitatus, ad Nepotianum scribens: *Quando sine nomine contrà vitia scribitur, qui irascitur, accusator suus est.*

30. Αὐτοῦ. Coisl. αὐτοῦ.

METRICA VERSIO.

Necant enim omnes improbè qui judicant,
Ausi innocentum sanguinem profundere,
Quos nempè nostra finxit et rexit manus.
Loquar loquenda, nec timebo ne cadam
In probra, factum quod nefas est omnibus,
Sed quo videtur nil iniquius mihi.
Nec jam malignus ipsa dicam nomina,
Ne prava pandam, condenda quæ sunt magis.

Imò neque cunctos voce carpam lividà,
Ne nostra nimium lingua discurrat vaga.
Namque scio multos optimâ dignos notâ.
Sed qui malos est inter aut suprà malos,
Ille rapiatur et iugo subdet caput;
Verbi secabit ensis id quod pejus est.
Quid hoc? Aperies; si meum oppugnes loqui,
Clarè apparebis ipse te pandens reum.

- Τὸ δ' οὖν ἐμὸν τοιοῦτο · βαλλέτω με πᾶς ·
 Πόρρωθέν εἰμι τοῖς λίθοις ἡρμωσμένος. —
 Θάρρει λέοντι. Πάρδαλις τῶν ἡμέρων.
 Ἀσπίς τάχ' ἂν σε καὶ φύγοι δεδοικότα.
 35 Ἐν ἐκτρέπου μοι, τοὺς κακοὺς ἐπισκόπους,
 Μηδὲν φοβηθεῖς τοῦ θρόνου τὴν ἀξίαν.
 Πάντων τὸ ὕψος, οὐχὶ πάντων δ' ἡ χάρις.
 Τὸ κώδιον παρέλθε, τὸν λύκον βλέπε.
 Μὴ τοῖς λόγοις με πείθε, τοῖς δὲ πράγμασι.
 40 Μισῶ διδάγμαθ', οἷς ἐναντίος βίος.
 Τὰ χρώματ' αἰνῶν τοῦ τάφου, βδελύττομαι
 Τὴν ἔνδον ὁδὴν τῶν σεσηπότεων μελῶν.
 Πῶς ταῦτα; καὶ τί ταῦτα; πῶς λόγους αἰεὶ
 Κινῶν ἀμείνους, οὐχὶ καὶ νῦν εὐσομεῖς;
 45 Ἀλγοῦντός ἐστιν, ἐξερεύγεσθαι πάθος
 Θεῶ, φίλοις, γονεῦσι, γείτοσι, ξένοις,
 Εἰ δ' οὖν, χρόνῳ τε καὶ βίῳ τοῖς ὕπερον.
 Μικρὸν δ' ἀνοίσω τὸν λόγον πορρωτέρω.
 Μηδεὶς ποτ' εἶπη τοῖς πονοῦσί τι πλεον
 50 Ἐντεῦθεν εἶναι. Παίξεθ', ὅς φρονεῖ τάδε.
 Ἄπαντ' ἐν νυκτὶ καὶ ζόφῳ πορεύεται.
 Τοὺς μὲν πυροὶ γάρ, τοὺς δ' ἐπιζοφοὶ Θεός,
 Ἔως τὸ πῦρ ἅπαντα φωτίζει τάδε.
 Ἄλλος μὲν ἐξήντησε μοχθηρὸν βίον,
 55 Στένων, ἀϋπνῶν, δάκρυσιν τήκων μέλη,
 Χαμευνία τε καὶ τροφῇ σενούμενος,
 Καὶ νοῦ μερίμναις, ἐν θεοπνεύστοις Γραφαῖς,
 Μάστιξι δ' αὐτὸν ταῖς ἔσω ξαίνων αἰεὶ.
 Τί μοι παρεῖται; μὴ θέον τί τ' ἔδρασα;
 60 Ἄλλος τὰ τερπνὰ τῶν νέων ἐθρέψατο,
 Ἐπαιξεν, ἦδε, γαστρὸς ἔπλησεν νόσον,
 Πάσαις ἐφῆκεν ἡδοναῖς, αἰσθήσεσι
 Κλεῖθρ' οὐκ ἔθηκε, πῶλος ἡνίας ἄτερ.
 Κᾶπειτα τὸν μὲν συμφοραὶ κατέδραμον ·
 65 Οὐ συμφοραὶ μὲν · οὐ γὰρ ἄπτεται σοφῶν
 Τῶν δ' ἐνθάδ' οὐδὲν, ὥς δοκεῖ τοῖς πλείοσιν,
 Ὡς ὧν ὀλεῖται καὶ τὸ φαίνεσθαι σοφόν.
 Ὁ δ' εὐδρομῶν ἅπαντα, καὶ τόδ' εὐδρομεῖ,

33. Λέοντι. Ità Coisl. Edit. λέοντα.

38. Τὸ κώδιον. Sic Carm. seq. vers. 162 :

Διπλός ἐστιν ἕκαστος, ὅς λύκον ἀμφικαλύπτων,
Duplex quisque est, ovis lupum cooperiens.

41. Τὰ χρώματα. Sic Matth. xxiii, 27.

45. Ἀλγοῦντός ἐστιν. Ità Carm. seq. vers. 26 :

Φάρμακον ἀλγέος ἐστὶ καὶ ἡέρι μῦθον ἐνίσπειν,
*Doloris medicina est vel aëri vox facere.*47. Τοῖς ὕπερον. *Posteris, posteritati.*

53. Φωτίζει. Ità Coisl. Edit. φωτίζει. Ignis scilicet ille

METRICA VERSIO.

Sic res meæ; me feriat omnis qui volet;
 Pridem petrarum ferre perdidici plagas.
 Fidas leoni; pardalis mitis fera.
 Te fugiet aspis sæpè territum tremens.
 Unum caveto; non probos Episcopos,
 Decus sacrati grande nil pendens throni.
 Omnibus apex, at omnibus non gratia;
 Omitte pellem, sed lupum cautè inspice.
 Non ore tantum me, sed actu suadeas;
 Præcepta nolo, vita queis non consonat.

Tumuli colores laudo, sed fœditatem
 Mens horret intus corporis jam putridi.
 Hæc quomodò? Quid hæc? Locutus optima
 Huc usquè, quomodò profaris non bona.
 Dolentis est suum dolorem fundere
 Deo, comitibus, proximis, parentibus,
 Hospitibus, aut saltem futuro tempori.
 Narranda repetam facta, nunc paulò altius.
 Non qui laborat, hic habere præmium
 Dicatur; ista fallitur qui cogitat.

- Sic igitur res meæ : feriat me qui volet :
 Jampridem lapidibus aptus et habilis sum.
 Leoni fide. Pardalis animal mansuetum.
 Aspis exterritum te forsân etiam fugiet.
 35 Unum mihi caveto, malos episcopos,
 Nihil reveritus solii dignitatem.
 Omnium superior locus, at non omnium gratia.
 Pellem præteri, lupum inspice.
 Ne me verbis suadeas, sed factis.
 40 Odi doctrinas quibus vita est contraria.
 Colores laudans sepulchri, abominor
 Interiorem odorem putrefactorum membrorum.
 Quomodò hæc? quid sibi volunt? quomodò qui optima quæque
 Semper eloqueris, non etiam nunc benedicis?
 45 Dolentis est dolorem suum effundere
 Deo, amicis, parentibus, vicinis, hospitibus,
 Sin minùs, saltem tempori et sæculo quæ deinceps erunt.
 Paulò autem altiùs repetam sermonem.
 Nemo prorsùs dicat eos, qui laborant, fructum in hâc vitâ
 50 Percipere. Ludificatur quisquis hoc sentit.
 Omnia in nocte et tenebris versantur.
 Alios enim igne probat, alios in caligine collocat Deus,
 Donec ignis hæc omnia collustret.
 Alius quidem laboriosam exantlavit vitam,
 55 Gemens, expers somni, lacrymis tabefaciens membra,
 Humique cubans, et arcto utens cibo,
 Mente sollicitus in divinis Scripturis scrutandis,
 Séquē ipsum interioribus flagellis semper atterens.
 Quid prætermisi, aut quid feci quod non deceat?
 60 Alius juventutis oblectamenta carpsit,
 Lusit, cantavit, ventris implevit morbum,
 Omnibus indulisit voluptatibus, sensibus
 Clastra non imposuit, pullus absque freno :
 Hunc rursùs calamitates aggressæ sunt,
 65 Quanquàm non calamitates ; nam sapientes non tangit
 Terrenum quicquam, ut multi opinantur,
 Qui in causâ sunt, cur qui sapiens est, esse non existimetur.
 Ille prospero in omnibus utens cursu, hoc etiam consequitur

Qui pellem
 præterit, quan-
 doquē lupum in-
 spicit.

Doctrinas a-
 versatur Grego-
 rius, quibus est
 vita contraria.

Scribendo so-
 latium inquit.

Omnia in noc-
 te et tenebris
 versantur.

Qui omnibus
 indulisit volup-
 tatibus, eum mox
 aggrediuntur ca-
 lamitates

Purgatorius, de quo suprâ vers. 11, ὃ πάντ' ἐλέγχει. Sic
 et infrâ, vers. 380, πύρωσις, *de examine ignis*.

54. Ἄλλος. Se ipsum innuit Gregorius. Quod attinet
 ad vitæ purioris austeritatem, prævit ipse suis, non
 secùs ac docuit. Vide Carm. præc. vers. 1220, etc.

59. Τί τ'. Itâ Coisl. Edit. τὶ δ'.

60. Ἄλλος. Vide Carm. præc. vers. 214, etc.

67. Ὅς ὁν ἐλεῖται. Leuv. *Qui perfectum sapientem non
 ex opinione constituunt.*

METRICA VERSIO.

Versantur in nocte et tenebris omnia ;
 Hos urit, illos dejecit in umbras Deus,
 Dùm vindice ignis cuncta luce detegat.
 Hic in labore traxit improbos dies,
 Insomnis et gemens, fatigans sedulis
 Membra lacrymis, cubans humi, pastus cibo
 Paupere, sacratas usquē rimans Litteras,
 Et se flagellis semper intùs atterens.
 A me quid omissum? Quid egi non decens?

Tom. II.

Alter juventæ blanda carpsit gaudia ;
 Cantavit et lusit ; gulæ implevit febrem ;
 Hæsit voluptati, atque pessulum, carens
 Pullus capistris, sensibus non obdidit.
 Hunc damna rursùs obruere tristia,
 Quæ damna non sunt ; namque non tangit sôphum
 Terrenum quicquid, sentiunt ut plurimi,
 Quibus fit ut sôphus, sôphus non audiat.
 Ille benè currens semper, et in hoc optimè

Κράτιστος εἶναι τὴν ἀρετὴν νομίζεται.

70 Λόγου δὲ μάρτυς αὐτός, ὃς λέγει τάδε.

Ἄνω καθήμενόν με τῶν ὀρωμένων,

Καὶ νοῦν μόνοις μιγνύντα τοῖς νοουμένοις,

Ῥίψαντα δόξαν, κτήσιν, ἐλπίδας, λόγους,

Τὸ μὴ τρυφᾶν τρυφῶντα, καὶ μάζῃ σενῇ

75 Βίον γλυκαίνονθ', ὕβρεως ἐλεύθερον,

(Ἡ πάντα δεῖ σε προσδοκᾶν, κἂν ᾗς σοφός,)

Παρ' ἐλπίδας τις τῶν καλῶν ἀποσπάσας

Ἐκδημον ἤγαγε· ὅστις, οὐκ ἔχω λέγειν.

Εἴτ' οὖν τὸ θεῖον Πνεῦμα, εἴθ' ἀμαρτάνεις,

80 Ὡς ἂν δίκας τίσαιμι τῆς ἐπάρσεως;

Τὸ δ' οὖν πρόδηλον, σύλλογοί τε ποιμένων

Καὶ λαὸς ὀρθόδοξος, ἀλλ' οὕτω πλατὺς,

Ἄρτι πρὸς αὐγὰς ἡλίου μικρὸν βλέπων·

Ὡς ἂν τις ἔλθοι τῷ λόγῳ παρήρησία,

85 Μικρόν τ' ἀναπνεύσωσι τῶν κύκλῳ κακῶν,

Λάλων τε γλωσσῶν, καὶ πολυσχιδοῦς πλάνης,

Ἵφ' ὧν ἔκαμνον οὐκ ἔχοντές τι σκέπης,

Οἷόν τι τερπνὸν ἐν μέσῳ βάτων ῥόδου,

Ἡ τις μέλαινα ῥάξ ἐν ἁώρῃ βότρυι,

90 Οὕτω μὲν οὖν ἐπελθὼν εὐσεβὲς ξένος,

Ὅρκοις τε καμφθεῖς, καὶ λιταῖς πολυτρόποις,

Αἷς ἀντιβῆναι τῶν λίαν καταφρόνων.

Ἐπεὶ δ' ἐπῆλθον, Καππάδοσσαν γῆν λιπών,

Ἡ πίστεως ἔρεισμα τοῖς πᾶσιν δοκεῖ,

95 Οὐ λαὸν, οὐδὲν τῶν ἀναγκαίων ἐμοί,

(Ταῦτ' ἐστὶν ἐχθρῶν πλάσματα, ψευδεῖς λόγοι,

Φθόνου καλύμματ' ἀσόχως εὐρημένα,)

Ἵμᾶς ἔρεσθαι τὰπίλοιπα βούλομαι·

Ἵμεῖς γὰρ ἐς ἐμὰς μάρτυρες μόχθων ἐμῶν.

100 Τί σκαιὸν, ἢ πρόσαντες, ἢ βλάβην φέρον,

Ἡ εἶπον, ἢ ἐπραξα τοῦτ' ἔτος τρίτον;

Πλὴν ἐν γε τοῦτο, τῶν κακῶν ἐφεισάμην,

Ἵφ' ὧν λιθασθεῖς εἰσόδου προοίμιον

Ἐκαρτέρησα. Καὶ γὰρ εὐσεβέστερον

105 Παθόντα τὰ Χριστοῦ με οὕτω καὶ φέρειν.

Ὅρας, πένητες οἷα δωροῦνται Θεῷ.

70. Αὐτός. Ipsemet Gregorius.

71. Ἄνω, etc. Vide infra Carm. xix, vers. 41.

74. Τὸ μὴ. Tollius legendum putat τῷ μὴ.

77. Τίς. Basilium intelligit, qui eum Sasimorum Episcopum creaverat.

79. Εἴτ' οὖν. Itā Carm. præced. vers. 395.

80. Ἐπάρσεως, *elationis*.

85. Κύκλῳ. Tollius legit κυκλῶν, et conventus Ariano-
rum et Apollinaristarum significari putat.

86. Λάλων τε, etc. Vide Carm. præced., vers. 113 et 601.

88. Οἷόν τι. Suavissima et elegantissima comparatio,
quā nescit Tollius, an delicatior, venustiorve dari possit.

METRICA VERSIO.

Currit, quodd excellens videtur moribus.

Sermonis ipse testis, ista qui loquor.

Ponebar ipse res super visibiles,

Mentem supernis inserens negotiis.

Projeceram spes, gloriam, bona, litteras,

Gaudens carere gaudiis; levis cibus,

Nec vita tristis; liber à probris eram,

(Nulla tibi non speranda, quanquàm sis sophus;)

Me quandò præter spem aliquis his privum bonis

Duxit peregrè: quis sit ille? Non licet

Referre. Sanctus Spiritus, an error meus,

Ut dignitatis pœnam adeptæ redderem?

Hæc certa; me impulêre pastorum chori

Manusque plebis orthodoxæ rarior,

Solis recenter paululùm intuens jubar:

Verbum ut sonare posset undiquè liberum,

Gravibus daretur à malis paulùm quies,

Diffugeret error, lingua cessaret loquax;

Ut virtute præstantissimus existimetur.

70 Hujus sermonis testis ipse est, qui hæc dicit.

Sedebam suprâ ea, quæ oculis videntur,
Mentémque his solis, quæ intelliguntur, miscebam;
Projeceram gloriam, possessiones, spes, litteras;
Deliciæ erant deliciis carere; arcto pane

75 Vita dulcescebat; liber eram ab injuriis;

(Nil certè est, quod non tibi expectandum sit, etiamsi sapiens sis,)

Cùm me præter spem aliquis ab his avulsum bonis

Peregrè duxit: quis ille sit, haud debeo dicere.

Divinúsne Spiritus, an peccata mea,

80 Ut suscepti honoris pœnas darem?

Causa autem manifesta extitère, conventus pastorum,

Et populus orthodoxus, sed nondùm latè diffusus,

Recens radios solis paululùm intuitus. (His propositum

Fuit) ut aliqua doctrinæ libertas accederet,

85 Paululùmque respirent à circumfusiis malis,

Et à loquacibus linguis ac multiplici errore,

Sub quibus fatiscebant, nihil habentes præsidii,

Velut suavis aliqua in medio ruborum rosa,

Aut niger aliquis acinus in racemo necdum maturo.

90 Sic igitur adveni religiosus hospes,

Obtestationibus permotus, variisque precibus,

Quibus reluctari hominum fuisset arrogantium.

Postquàm autem adveni, terrâ Cappadocum relictâ,

Quæ fidei propugnaculum omnibus videtur,

95 Non plebe, aut re quâpiam cui obstrictus essem,

(Sunt hæc inimicorum figmenta et mendacia,

Invidiæ tectoria, imperitè inventa,)

Quid postea consecutum sit, scire ex vobis volo:

Vos enim testes laborum meorum.

100 Quid sinistrum, aut durum, aut damnosum,

Dixi, aut feci toto hoc triennio?

Nisi unum illud quod improbis peperci,

A quibus lapidatus primo ingressu

Patienter tuli. Magis enim pium,

105 Patientem me ea, quæ Christus passus est, eodem animo perferre.

Vides, quæ Deo offerant pauperes.

Narrat Gregorius quomodo avulsus fuit à bonis, quæ rerum divinarum contemplatio, mundi contemptus et carnis afflictio procreant.

Obtestationibus et precibus cessit Gregorius, ut crimen arrogantiae fugeret.

92. Καταφρόνων. Ità Coisl. Edit. κακοφρόνων.

93. Καππαδόσαν γῆν. Id est Καππαδοκίαν, Cappadociam terra.

95. Οὐ λαὸν οὐδέν. Coisl. οὐ λαῶν οὐδέν. Ità Carm. præced. vers. 524 et 529.

96. Ψευδεῖς λόγοι. Ibid. vers. 45.

97. Ἀδόχως. Imperitè. Interpres εὐδόχως legisse videtur; vertit enim *ingentose*: præferret Tollius *infelicitè*, quòd scilicet calumnia nimis aperta et inepta esset in re tam notâ.

METRICA VERSIO.

Sub queis fatiscebant, juvante nemine,
Ut verna duris in rubis rosa, vel nigra
Adhuc acerba bacca pendens à botro.
Sic ergò, sic verè hospes adveni pius,
Votis coactus, et preces multas sequens,
Quibus reluctari esset arrogantia.

Ut arva veni Cappadociæ deserens,
Quæ fulcra fidei nunc videntur omnibus,
Non plebis agmen, vel necesse quicquam,
(Hæc hostium figmenta sunt mendacia,

Livoris imperita vela perfidi,)
Quid deinde factum fuerit, à vobis volo
Discere, laboris usque nostri testibus.
Quid triste, quæ sinistra, quid damnum ferens
Dixi, vel egi hoc omne per triennium,
Nisi illud unum quòd peperci non probis,
Quorum cruentas primo ab ingressu petras
Perferre novi? Hoc scilicet magis pium
Christo paria perpessus, et pariter pati.
Vides, egentes quanta præbeant Deo.

- Καὶ τοῦτο δ' ἔγκλημ', εἰ δοκεῖ, ποιῶμεθα.
 Σῆς μὲν, τις εἶπεν, ὄσων, αἰσθητικαὶ
 Φρένες. Τόδ' ἔργοις τοῖς ἐμοῖς ἐγνώρισα.
 110 Τὸ χάλκεόν μοι σῶμα φροντίσιν τακὲν
 Ἥδη νένευκεν· ἄλλο δοῦναι δ' οὐκ ἔχω,
 Πλείω χρεῶσών, κἂν τὰ πάντων εἰσφέρω.
 Τί ἂν πάθοι τις συζυγεῖς σαθρῷ φίλῳ;
 Ἄλλ' ἀνιτέον μοι πρὸς τὸν ἐξ ἀρχῆς λόγον.
 115 Κέκλημ', ἔπηξα λαὸν ἐν μέσῳ λύκων,
 Ποίμνην ἄνδρυν τοῖς λόγοις ἐπήγασα,
 Ἐσπειρα πίσιν τῷ Θεῷ ρίζουμένην,
 Τριάδ' ἔλαμψα τοῖς πρὶν ἐσκοτισμένοις.
 Ὅπως τις ἤμην ἐν γάλακτι, φάρμακον
 120 Πειθοῦς βίᾳ· καὶ τοὺς μὲν ἤδη δεσμίους,
 Τοὺς δ' ἐγγὺς εἶχον, οἱ δ' ἐμελλον αὐτίκα.
 Πᾶσιν δὲ θυμὸς ἐκλίθη, τὸ πρὶν ζέων,
 Καὶ φίλτρον ἤδη τῷ λόγῳ συνεκράθη·
 Ἐλπίς δὲ παντὸς, καὶ ῥοπή τις μετρία.
 125 Ῥώμης τόδ' οἶδεν ἄψυ τῆς εὐδαίμονος,
 Καὶ τῆς μάλισα φημί τὸ πρῶτον γένος,
 Οἱ μ' ἠξίωσαν καὶ λόγου τυχόν τινος.
 Παρ' οἷς πλέον, καὶ μικρὸν εὐκλείας ἔχειν,
 Ἡ πρῶτ' ἐν ἄλλοις τιμίου παντὸς φέρειν·
 130 Καὶ γὰρ τοσοῦτόν εἰσι πάντων κρείσσονες!
 Οὗτοί με καὶ παρόντα εἶχον ἐν λόγῳ,
 Καὶ νῦν ἀπόντος αἰτιῶνται τοὺς κακοὺς.
 Πλέον γὰρ οὐδὲν εἶχον, ἢ τοῦτο, δράσαι,
 Οὐδ' αὐτὸς ἦτουν οὐδέν. ὦ πολίς, πόλις,
 135 Ἴν' ἐκδοήσω καὶ τι καὶ τραγωδικόν.
 Ἄλλ' οἱ καλοὶ τε κάγαθοι συμποίμενες
 Φθόνῳ ραγέντες, (ἴσσε τοὺς θρασωνίδας,
 Οὐ γὰρ φέρει παιδευσιν ἢ ἀγροικία,)
 Καὶ τὴν ἐμὴν λαβόντες ἔκγονον πόνων
 140 Ἀρρώσϊαν συνεργόν, ἣν αἰδεῖσθ' ἔδει
 Τοὺς καὶ τι μικρὸν τῷ Θεῷ κεκημηκότας,
 Τό τε θρόνου τοσοῦτου μὴ ξέργειν κράτος,

108. Σῆς μὲν. Leuv. : *Vermem habet ossium*, inquit, *ille qui tristitia patitur*. Suprà Lib. 1, Sect. 2, Carm. xxxii, vers. 191, sic habet : Νοῦς ἐμμερίμνος, σῆς βι-
 θρώσκων ὄσσια. *Mens sollicita tinca est corrodens ossa*; et
 infrà Carm. xix, vers. 63 : Ἰός δέ τι ἀνδρὶ μέριμνα. *Est au-*
tem ærugo sollicitudo homini.

115. Κέκλημ'. Interpres legit *κέκμηκ'*, et vertit *laboravi*.
 Vide infrà Carin. xv, vers. 13.

116. Ποίμνην ἄνδρυν. Ità Carm. præced. vers. 598.

117. Ἐσπειρα πίσιν. Elegantissimè similitudinem hanc
 exsecutus est ibid., vers. 1261, etc.

118. Τριάδ' ἔλαμψα. *Hic Gregorii nostri consulatus est*,
 inquit mordax Tollius, et *defensa adversus Catilinam*
patria. Vide infrà Carm. xv, vers. 9 et 10.

120. Πειθοῦς βίᾳ. *Vi persuasionis*. Sic Edit. et est vera
 lectio. Coisl. *πειθοῦς βιαίας*, sed malè, cùm deficiat me-
 trum, quanquàm in Carm. præced. vers. 1206, legatur
πειθοῖ βιαία. Benedictini pravè admiserant Coisl.ianam
 versionem, quam correximus. (Not. novi Edit.)

124. Ἐλπίς δὲ παντός. *Idem de toto populo licebat spe-*
rare, qui paululùm in Gregorium propendebat.

METRICA VERSIO.

Vertatur illud, si videtur, crimini.
 Mens quæ movetur, dixit unus, acriùs,
 Est vermis ossium; hoc patet rebus meis.
 Mi corpus æreum dolore perditum
 Jam vergit ad terram. Nihil quod dem, est super,
 Heu! plura debens, cuncta profundam licet.
 Quid aget connexus debili comiti comes?
 Sermonis at cæpti priùs repetam caput.
 Plebem vocatus à veris texti lupis,

Verbo irrigavi fervidam gregis sitim,
 Sevi piam quæ crescit in Deo fidem;
 Sitis in umbrâ Triadis effudi jubar;
 In lacte succus quidam eram, atque pharmacum
 Vivâ suadâ. Jamque quosdam strinxeram;
 Hi propius aderant, affuturi illi citò.
 Cedebat omnium, priùs mens exæstuans;
 Jamque sibi amorem verba conciliaverant;
 Spes totius erat, vel levis propensio.

Atque id quidem crimini, si libet, tribuatur.

Vermis est ossium, ut quidam dixit, acrior ad sentiendum

Animus. Atque id quidem rebus meis declaratum.

110 Corpus æreum mihi sollicitudinibus tabefactum

Jam ad terram vergit : aliud autem quod dem, non habeo,

Plura debens, quàm ut offerendo ea quæ omnium sunt, dissolvam.

Quidnam quis faciat debili amico conjunctus?

Sed redeundum est ad institutum ab initio sermonem.

115 Vocatus sum, firmavi plebem in medio luporum,

Sitientem gregem irrigavi sermonibus,

Fidem seminavi radices in Deo agentem,

Triadis lumen effudi iis, qui prius in tenebris jacebant.

Eram succus quidam lacteus, pharmacum

120 Suadelæ vehementiâ; atque alios jam constrinxeram,

Alii propè aderant, alii mox erant adfuturi.

Omnium autem animus flectebatur, qui prius æstuabat,

Jámque amorem sibi doctrina conciliaverat :

Spes autem totius affulgebat ex modicâ propensione.

125 Novit id Roma civitas beata,

Ac ii præsertim qui principatum in eâ tenent,

Qui me fortassè aliquo in loco ac numero habebant.

Præstat autem apud eos vel paululùm existimationis,

Quàm alibi omnium rerum, quæ in honore sunt, primas consequi;

130 Adeò omnes longè superant !

Hi me et præsentem habebant in pretio;

Et nunc, quòd absim, improbos causantur.

Nihil enim ampliùs præstare poterant,

Nec ipse quicquam petebam. O civitas, civitas!

135 Ut aliquid etiam tragicè exclamem.

Sed præclari ac probi collegæ mei,

Invidiâ rupti, (nostis Thrasonidas,

Non enim fert doctrinam agrestis indoles,)

Atque adjutricem capientes infirmitatem meam,

140 Quam quidem, ut laborum meorum fructum revereri debebant,

Qui pro Deo vel paulùm laborassent;

Tùm etiam illud causantes, quòd tantæ sedis potestatem

Acrior ad sentiendum animus, vermis est ossium.

Prospera Gregorii prædicatio Constantinopoli.

Ironicè Gregorius alloquitur episcopos sibi infensos.

125. Ρώμης. Carm. præced. vers. 15 et 16 sic ait :

Ρώμη νευργής, εὐγενῶν ἄλλον ἔδος,
Κοιραντίνου πόλις τε, καὶ γῆλη κράτους.
Roma nova, nobilium aliorum sedes,
Urbs Constantini, et imperii columna.

126. Τὸ πρῶτον γένος. Theodosium putat Tollius hîc innui imperatorem, à quo se honorificè exceptum tractatùmque refert Theologus, Carm. præced., vers. 1305, etc.

134. ὦ πόλις. Ità Sophocl. in OEdip. Col. ὦ γάμοι, γάμοι. Exclamationes istius modi tragicis sunt familiares.

137. Θρασωνίδας. *Arrogantes, temerarios.*

142. Στέργειν κράτος. Quòd tantæ sedis dignitatem non amarem. Gregorius enim sic allocutus fuerat Episcopos Carm. præc., vers. 1671. Ἡμῖν δὲ συγχωρήσατ' ἄθρονον βίον, nobis autem concedite expertem throni vitam, quibus verbis significabat se malle vitam privatam agere, quàm sedem Constantinopolitanam occupare : hinc eum è sede suâ expellere cupientes causabantur eum, fracto corpore, tanto oneri ferendo imparem esse, atque etiam eo liberari cupere.

METRICA VERSIO.

Hoc Roma cognovit, beata civitas,
Ejúsque, dico, maximè primum genus,
Quod fortè me nonnullo habebat in loco,
Laudis ubi parvum præstat assequi gradum,
Quàm primo apud alios honore perfrui;
Tantò hi priores cæteris sunt judices !
Hi me colebant, quandò præsens affui,
Et nunc, quòd absim, crimini vertunt malis.
Nil ampliùs enim præter hoc poterant dare,

Tom. II.

Nil et petebam. O civitas, ô civitas !
Ut ipse quicquam more tragico disseram.
Sed inclyti probique collegæ mei,
Livore rupti, (nostis et Thrasonidas,
Doctrinam enim non fert agrestis indoles,)
Meóque suffulti, laborum filio,
Languore, quem decebat ab istis coli,
Qui pro Deo vel pauca secissent, viris ;
Illúdque causantes potestas quòd throni

- Κόσμου ραγέντος ἐν μάχης μεταίχμιῳ.
 Ταῦτ' οὖν λαβόντες σὺν ῥοπῇ τοῦ δαίμονος
 145 Προὔπεμψαν ἔνθεν ἀσμένως οἱ φίλτατοι,
 Ὡςπερ τιν' ὄγκον ἐκ νεῶς βαρουμένης
 Ρίψαντες. Ἦν γὰρ φόρτος εὐφρονῶν κακοῖς.
 Ἐπειτ' ἀροῦσι χεῖρας, ὡς ἄγνοι, Θεῶ,
 Καὶ δῶρα πέμψουσ' ἐξ φρενὸς καθάρσια,
 150 Καὶ λαὸν ἀγνίσουσι μυστικοῖς λόγοις,
 Οἱ καὶ ἐπεμψαν ἔνθεν ἐκ πονηρίας,
 Οὐ σφόδρ' ἄκοντα. Καὶ γὰρ ἦν αἵσχος μέγα,
 Τούτων τιν' εἶναι τῶν καπήλων πίστεως.
 Ὡς οἱ μὲν ὄντες ἔκγονοι φορογράφων,
 155 Οὐδὲν φρονούντες τοῦ παρεγγράφειν πλεόν,
 Οἱ δ' ἐκ τραπέξης, τῶν τ' ἐκεῖσ' ἀγαλμάτων,
 Οἱ δ' ἐξ ἀρότρων, ἡλίῳ κεκαυμένοι,
 Οἱ δ' ἐκ δικέλλης καὶ σμινύης πανημέρου.
 Ἄλλοι δὲ κόπην, ἢ σφατὸν λειοπότες,
 160 Ἄντλον πνέοντες, ἢ τὸ σῶμ' ἐστιγμένοι,
 Λαοῦ κυβερνῆται τε, καὶ σφατηλάται
 Πεφήνας' οὐκ εἴξουσι καὶ μικρὸν ποτε.
 Ἄλλοι δὲ τεχνῶν ἐμπύρων τὴν ἀσβόλην
 Οὐπω τελείως σαρκὸς ἐκνευιμένοι
 165 Μαστιγίαι τε, καὶ μυλώνων ἄξιοι,
 Πρὶν καὶ τὸ τίμημ' εἰσενεγκεῖν θεσπόταις,
 Μικράν τιν' ἂν εὖρωσι παῦλαν τῶν πόνων,
 Ἐπειθ' ὑπερμαζῶσι, καὶ δήμου τινὰς
 Κλέψαντες, ἢ πείσαντες, ἢ τυράννικῶς,
 170 Ἄνω τρέχουσι, κἀνθάροι πρὸς οὐρανόν,
 Πόλον σρέφοντες, οὐ τὸν ἐκ κόπρων ἔτι,
 Οὐδ' ἐξόπισθεν, ὡς τὸ πρὶν, νενευκότες,
 Αὐτῶν δ' ἔχριν δοκοῦντες τῶν ἄνω κράτος,
 Ἀριστερὰ λαλοῦντες, οὐδε τοὺς πόδας
 175 Αὐτῶν ἀριθμεῖν εἰδότες, ἢ τὰς χέρας.
 Ἄλλ' οὐ κἀκίσα ταῦτα, οὐδ' ἐπισκοπῆς,
 Ὡς λῶσε; μὴ τοσοῦτον ἀρχαίως φρονεῖν,
 Ὡς τηλικούτο πρᾶγμα τιμᾶσθαι κακῶς,
 Μηδ' εἰ λίαν μοι τὸ χθαμαλὸν σπουδάζεται.
 180 Οὐ γὰρ κἀκίσον ἢ ἐπισκοπή. Χρεῶν

144. Σὺν ῥοπῇ τοῦ δαίμονος. *Malè Interpres, cum favente Numine.*

149. Καὶ δῶρα. *Id est, oblationes facient, et preces ad Deum pro salute populi.*

151. Ἐκ πονηρίας. *Improbè. Interpres minùs rectè, procul ut essem à malitià.*

153. Καπήλων πίστεως. *Quippè qui auro à Maximo cor-*

rupti fuerant, quòsque Carm. præc., vers. 1756, χρησιμ- πόρους appellat.

155. Τοῦ παρεγγράφειν. *Id est, plus quàm oportet, in li- bros rationum inferre, vel quod ad summam vectigalis impositi, vel quod ad nomina hominum qui descriptione tributorum non continebantur.*

157. Οἱ δ' ἐξ' ἀρότρων. *Ità Carm. seq., vers. 100, etc.*

METRICA VERSIO.

Non mihi placeret, orbe rupto ad prælium;
 Hæc ergò sumentes, juvante dæmone,
 Hinc me libenter expulerunt optimi,
 Ut ex gravatâ nave jactantes onus:
 Nam pondus improbis eram benè sentiens.
 Hi postea, ut puri, Deo tollent manus,
 Et dona ritu lustrico offerent pia,
 Plebémque verbis consecrabunt mysticis,
 Qui me nefasti hinc expulerunt exulem,
 Nec prorsus invitum. Nihil enim turpius,

Quàm fidei iniquo adesse cauponum choro.
 Horum hi nepotes qui tributa colligunt,
 Nil prius habentes, falsa quàm rescribere.
 Illi à figuris atque mensâ venerant;
 Quidam ex aratris, solis exusti face;
 Quidam à ligone vel bidente non pigro.
 Sunt qui relictis navibus vel præliis,
 Sentinam olent, aut membra sædè saucii,
 Nulli videntur militum aut plebis duci.
 Cedere parati ob mentis insolentiam.

- In amoribus, dicisso inter decertantes orbe, non haberem.
 Hæc igitur arripientes, accedente etiam dæmonis præsidio,
 145 Illinc me læto animo amicissimi homines ablegârunt,
 Veluti onus quoddam ex gravatâ nave projicientes.
 Eram enim improbis oneri recta sentiens.
 Postea manus attollent Deo, ut puri ac sancti,
 Et dona piè offerent expiatoria,
 150 Populûmque verbis mysticis sanctificabunt,
 Qui me illinc demiserunt improbè,
 Non valdè invitum. Erat enim magnum dedecus
 Inter hos numerari fidei caupones.
 Horum alii nepotes eorum, qui scribæ erant tributorum,
 155 Nihil magis studio habentes, quàm ut falsa in rationes referrent :
 Alii à mensâ et à statuis, quæ illic sunt, venerant,
 Alii ab aratris, perusti sole,
 Alii à ligone vel bidente nunquàm feriantè;
 Alii remis aut exercitu relictis,
 160 Sentinam redolentes, aut fœdum cicâtricibus corpus habent,
 Adeò insolentes ut populi gubernatoribus, aut militum ducibus
 Nunquàm videantur ullâ in re concessuri :
 Alii ab artium ignem tractantium fuligine
 Nondùm plenè abluti carne,
 165 Verberones et pistrinis digni,
 Qui antequàm pretium dominis suis persolverint
 Si quam reperiant laborum requiem,
 Statim lasciviunt, et ex plebe aliquos
 Subripientes, aut suadentes, aut tyrannide prementes,
 170 Sursùm currunt, ut crabrones in cœlum,
 Axem vertentes, non jam luteum,
 Nec capite, ut antea, in terram demisso,
 Videntur sibi etiam cœlestium imperium tenere,
 Inepta effutientes, ac ne suos quidem
 175 Pedes aut manus numerare docti.
 Annon hæc deterrima sunt, episcopatu indigna,
 O bone? Non ita antiqui homines simus,
 Ut malè de re tanti momenti judicemus,
 Etsi valdè mihi arridet id quod humile est :
 180 Non enim pessima res episcopatus. Sed cùm oporteat

Projicitur Gregorius velut onus quoddam ex gravatâ nave.

Notat varias functiones, quibus isti episcopi prius incubuerant.

Episcopatus non est res pessima.

160. Τὸ σῶμα' ἐσιγμένον. Dei Martis hi stigmatæ fuêre, quibus corpus plurimis cicatricibus in bellis ac præliis, veluti notis, compunctum. *Toll.*

162. Πιφήνας'. Sic Coisl. Edit. πεφήν'. Mox εἴξουσι, quod metri causâ positum videtur, sed malè. In MS. primâ manu scriptum videtur εἴξοντες. — Fortè legêrunt Benedictini κυβερνήταις... στρατήλαταις, quod tamen non innuerunt in notis. (Not. nov. Edit.)

170. Κάθαραι πρὸς οὐρανόν. Nota fabula est scarabæi in Jovis sinum volantis, undè excussa post aquilæ ova. Vide Erasm. Chil. tertię centuria vii.

174. Οὐδὲ τοὺς πόδας. Elegans in homines indoctos adagium.

177. Ἀρχαίως φρονεῖν. Οἱ ἀρχαῖοι, *veteres, simplices* : undè illud, *homo antiquâ virtute et fide.*

METRICA VERSIO.

Ab ignearum illi artium fuligine,
 Non fœda prorsus membra sordibus abluti,
 Ceu verberones, atque pistrinis pares,
 Qui debito nondùm, ut decet, dominis dato,
 Si quid labori fortè detur otium,
 Lasciviunt, vulgique captantes viros
 Dolo, suasionem, vel tyrannide,
 Sursùm volant, petuntque crabrones polum,
 Non jam rotantes ex luto ampliùs globum,

Nec ad solum demissi, ut antea, caput,
 Tenere cœli principatum judicant,
 Inepta proferentes, nec suos quidem
 Pedes periti computare vel manus.
 Non prava sunt hæc, bone vir, atque episcopis
 Indigna? Mens non tam senescat, ut malum
 De nobili hoc gradu feramus calculum,
 Valdè licet humilis status placeat mihi.
 Non prava res est dignitas episcopi;

- Πάντως τιν' εἶναι τῶν θ' ἀρίστων, ἐκλέγω
 Τὸν πρῶτον, εἰ θ' οὖν, ἀλλὰ μὴ τὸν ἔσχατον·
 Εἴπερ νομίζεσθαι τι θεῖ μου τὸν λόγον,
 Καὶ νῦν μάλιστα ἐν ζάλῃ γλωσσαλγίας,
 185 Καὶ τῶν μεγίστων ἀσέων, καὶ συλλόγων,
 ὧν καὶ μενόντων ἀσφαλῶς, κέρδος πλέον,
 Καὶ μὴ μενόντων, ἢ βλάβη πληρεστέρα·
 ὧν δὴ χάριν σοι τοὺς καλοὺς ἐκλεκτέον.
 Μόλις γὰρ ἂν τις τῶν μέσων οὕτω τύχοι,
 190 Εἰ σφόδρ' ἀγωνίζοιτο, τοὺς καλοὺς κρατεῖν.
 Οὕτω γινώσκειν, γνῶμονος ἀψευδεστάτου.
 Ἀλλ' οἱ τελῶναι, χ' ἀλιεῖς, ἤξουσί μοι
 Εὐαγγελισαί, καὶ πένητες ἐν λόγῳ,
 Κόσμον σαγηνεύσαντες εὐτελεῖ λόγῳ,
 195 Καὶ τοὺς σοφοὺς λαβόντες εἴσω δικτύων,
 ὥς ἂν τὸ θαῦμα μεῖζον ἢ τὸ τοῦ λόγου.
 Καὶ γὰρ πρόχαρον τοῦτο τοῖς πολλοῖς λέγειν,
 Πρὸς οὓς βραχύς μοι καὶ σαφὴς ἄγαν λόγος.
 Δός μοι τὸ πιεῖν τῶν ἀποστόλων ἐνός,
 200 Ἄχαλκον εἶναι, πῆραν οὐκ ἐξημμένον,
 Ἄραβδον, ἡμίγυμνον, ὥς θ' ἀσάνθαλον,
 Ἐφήμερον, πλουτοῦντα ἐλπίδας μόνας,
 Μηδ' εὐπροσήμερον τιν' εἰς δόξαν λόγου,
 Τοῦ μὴ δοκεῖν θωπεῖαν ἰσχύειν πλέον,
 205 Μηδ' ἀσχολεῖσθαι πρὸς λόγους ἄλλοτρίους.
 Τούτων τις ἔσω, καὶ τὰ πάντα δεξιόμοι,
 Ἄφθογγον, αἰσχροῦ, δυσγενῆ, βοηλάτην.
 Ὁ γὰρ τρόπος κάλυμμα τῆς μοχθηρίας.
 Τούτων τις εἴης, χ' ἀλιεύοις βατράχους,
 210 Ἐπειτα θάσομέν σε ἀγγέλων χοροῖς.
 Ἐν οὖν τι δός μοι· μὴ καθήρης δαιμόνων;
 Μὴ λεπρὸν ἐξέλοις, μὴ νεκρὸν τάφου;
 Μελῶν τε πῆξιν μὴ λάβοι παρειμένος;
 Θές τῳ κάμνοντι χεῖρα, καὶ σῆτω νόσος.
 215 Οὕτω με πείσεις τοῦ λόγου καταφρονεῖν.
 Εἰ θ' ἐκ θυοῦν σοι τοῦ ἐνός συγκειμένου,
 Ἐπαινετοῦ τε, καὶ κατηγορουμένου,
 Τὸ μὲν λογίζῃ, τὸ δὲ παρατρέχεις ἐκῶν,

182. Τὸν πρῶτον. *Inter præstantissimos primas tenentem.* Mox ἔσχατον. Maximum hic tangit, inquit Tollius, sibi improbè suffectum.

185. Τῶν μεγίστων ἀσέων. Constantinopoli et Antiochiæ: ubi tùm temporis gravissimæ erant contentiones, animorúmque concertationes de successore Meletii.

205. Πρὸς λόγους ἄλλοτρίους. *Nec tempus terat in alienis doctrinis prædicandis.*

208. Τῆς μοχθηρίας. *Μοχθηρία*, in hoc loco nihil aliud designare videtur, quàm infelicitatem sordésque humilium natalium et opificiorum.

209. Ἀλιεύοις. Non potuit quicquam aptius venustius-

METRICA VERSIO.

Sed cùm legere sit inter optimos opus,
 Primum eligo, vel ad minùs non ultimum.
 Si nostra quicquam mens valet, nunc maximè
 Loquacitatis inter æstus garrolæ,
 Et civitatum cœtuúmque grandium,
 Tutè quibus manentibus, multùm lucri,
 Sed non manentibus, grave fit incommodum,
 Hinc semper à te seligantur integri:
 Vix obtinebit ille qui mediocris est,

Valdè licèt contendat, ut vincet bonos:
 Hæc cogitare judicem verum notat.
 Mi sed aderunt opum aucupes vel piscium
 Evangelistæ, pauperésque spiritu,
 Cepère qui mundum loquelâ simplici,
 Sophósque retibus prehenderunt suis,
 Ut clarius verbi indè sit miraculum.
 Hoc scilicèt proclive dictu plurimis,
 Ad quos simul clara et brevis responsio.

- Omninò aliquem eligi inter optimos, eligo
 Primum; sin minùs, saltem non ultimum.
 Si qua meæ sententiæ habenda ratio,
 In hoc præsertim linguarum prurientium æstu,
 185 Et maximarum civitatum et conventuum,
 Quibus in tuto manentibus, summa utilitas percipitur,
 Non manentibus gravissimum detrimentum,
 Hæc propter eligendi tibi sunt boni.
 Vix enim aliquis mediocrium obtinebit,
 190 Etiamsi vehementer contendat, ut bonos superet.
 Ità sentire iudicis est à mendacio remotissimi.
 Sed occurrent mihi publicani et piscatores,
 Evangelistæ, homines eruditione pauperes,
 Qui mundum simplici sermone irretierunt,
 195 Ac sapientes retibus suis exceperunt,
 Ut eò majus sit doctrinæ miraculum.
 Id enim dictu proclive permultis,
 Quos contrà brevis mihi, et perspicua admodum responsio.
 Da mihi fidem unius Apostoli,
 200 Da qui sine ære sit, nec peram suspensam habeat,
 Sinè baculo, seminudus, utpotè sine sandaliis,
 In diem vivens, solà spe dives,
 Qui nec affabilitate laudem religioni quæritet,
 Ne adulatio videatur efficacior,
 205 Nec otium terat in colloquiis non sui ministerii.
 Talem se quis exhibeat, et omnia approbo,
 Linguae nostræ ignarum, deformem, ignobilem, bubulcum;
 Hos enim omnes nævos probitas et mores tegunt.
 Horum si unus sis, et ranas pisceris,
 210 Postea dabimus te angelorum choris.
 Unum igitur aliquod mihi concede. Num à dæmoniis expurgas?
 Num leprâ infectum liberas? et mortuum tumulo excitas?
 An membrorum firmitatem per te accipit paralyticus?
 Impone manum ægro, et stet morbus.
 215 Ità mihi suadebis, ut doctrinam contemniam.
 Sed si cùm una res constet ex duobus,
 Quorum alterum laudabile, alterum vituperabile,
 Illud recenses, istud prætercurris libens,

Quanti mo-
menti tunc erat
episcoporum de-
lectus.

Gregorius oc-
currit objectio-
nibus, quæ ex
Apostolis desu-
mi poterant.

Nævus quos-
cumque tegunt
probitas et mo-
res.

que in eos dici, qui se inani gloriâ cum piscatoribus Apo-
stolis comparabant. Nam et ranæ in palati delicias hamis
capiuntur et reticulis: éstque hoc puerorum aut rustico-
rum munus, qui piscatorum ea propter affectare non au-
sint. *Toll.*

210. Ἀγγέλων χοροῖς. Ἄγγελοι hic Apostoli sunt, Evangelii
nuntii et præcones.

217. Ἐπαινέτοῦ. *Miracula faciendi potestatis.* Ibid. κατη-
γορουμένου, *incompti, tenuisque sermonis, infantiæ in di-
cendo.*

METRICA VERSIO.

Detur mihi, precor, fides Apostoli;
 Detur vir ære pauper, absque pendulâ
 Perâ, absque baculo, seminudus, utpotè
 Sandaliis orbatus; in diem trahat
 Vitam; unicâ spe dives; haud affabilis
 In gloriam verbi, loqui ne blandius
 Vanisque dictis arguatur ludere.
 Hic talis adsit, et nihil non approbo:
 Sit nescius linguae, genere, formâ carens,
 Bubulcus; omnem contegit probitas notam.

Tom. II.

Si fueris ità, pascere et ranas licet,
 Mox angelorum te asseclam dabimus choris.
 Unum mihi da. Num propellis dæmonas?
 Purgasne lepram, morte raptos excitas?
 Siccisne robur vimque reddis artubus?
 Ægro manus impone, morbus et avolet;
 Sic me scientiam docebis spernere.

Sit una res constans duabus partibus;
 Hinc æqua sit laus, indè justum dedecus;
 Hoc si recenses, illud omittis libens,

X 8

- Κλέπτεις κακούργως τὴν ὁμοίωσιν σφόδρα.
 220 Ματθαῖος ἦν τελώνης, ἀλλὰ τίμιος,
 Οὐχ' ὡς τελώνης, ὡς δὲ Πνεύματος γέμων.
 Πέτρος μαθητῶν ἄκρος, ἀλλὰ Πέτρος ἦν,
 Οὐχ ὡς σαγηνεὺς, ἀλλ' ὅτι ζήλου πλέως.
 Πείθει με τιμᾶν καὶ τὸ δίκτυον ὁ τρόπος.
 225 Σοῦ δ' ἐκτρέπομαι, καὶν τι τῶν σεμνῶν φέρης,
 Τοῦτ' ἐστὶν ἡ πάγη τε, καὶ τὸ θήρατρον.
 Γραφεὺς τις εἷς ὁ τὰς καλὰς μιμούμενος
 Μορφὰς ἐν ἄλφοις καὶ σπαράγμασιν μόνοις.
 Ἡ πᾶν τὸ κάλλος γράψον, ἡ τὸ πᾶν πάρες.
 230 Κάκεινο δ' εἰπέ, πῶς ἀπαιδεύτους καλεῖς,
 Τοιοῦτοι ὦν λόγοι τε, καὶ συγγράμματα,
 ὧν κάμνομεν νοῆσαι καὶ μικρὸν λάθος,
 Οἱ τοῖς λόγοις ἀνωθεν ἐντεθραμμένοι.
 Εἰς οὓς λόγος τοσοῦτος αὐθις καὶ πόνος,
 235 ὧς μετὰ πάντα τυγχάνειν πονημάτων
 Γλώσσης τε πάσης, καὶ φρενὸς εὐμαθεστέρας,
 Καρπὸν φερούσης, ὕψος ἐξηγήσεων;
 Πόθεν βασιλεῖς, καὶ πόλεις, καὶ συλλόγους,
 Κατηγοροῦντας, εὐθύνοντας ἐν λόγοις,
 240 Πρὸ βημάτων τε, καὶ θεάτροις ἐν μέσοις,
 Σοφοὺς, νομικοὺς, Ἑλληνας ὠφρυωμένους,
 Δημηγοροῦντες, εὐσομοῦντες καίρια,
 Ἐπειθον, ἐξήλεγχον ἐν παρρησίᾳ,
 Εἰ μὴ λόγου μετεῖχον, οὐ σὺ μὴ δίδως;
 245 Ἴσως ἂν εἶπης, ἐν ῥοῇ τοῦ Πνεύματος,
 Λέγων ἀληθῶς· ἀλλὰ τούντεῦθεν σκόπει.
 Σοὶ δ' οὐ μέτεσι Πνεύματος; καὶ μὴν φρονεῖς
 Τοῦτω μάλιστα. Πῶς φθονεῖς οὖν τοῦ λόγου
 Τοῖς τοῦτον ἐκζητοῦσιν; ἀλλ' ἤτοι μάτην
 250 Δίδως σὺ τοῦτο τῇ φύσει τοῦ Πνεύματος,
 Καὶ τοῖς δικαίοις· τῷ μὲν, ἐμπνεῖν τὸν λόγον,
 Τοῖς δ' ἐμπνέεσθαι, ἡ πεφήνασιν σοφοί.
 Οὕτως ἀφύκτως ἐνδὲρ τοῖς σοῖς λόγοις,
 ὧ ταῦτα λαλῶν σύγε προθύμως, καὶ μόνον,

222. Πέτρος ἦν. *Sed petra Ecclesiae erat.*

225. Καὶν τι τῶν σεμνῶν φέρης. *Pallium nigrum*, inquit *Tollius*. Etenim decipit frons prima multos. Capitur scilicet populus exteriore sanctitatis specie, vestitu et gestibus blandiente. Τὰ σεμνὰ igitur illa sunt quæ gravitatem habent, aut præferunt, præsertim religionis.

226. Ἡ πάγη. *Simulatio* scilicet illa gravitatis, sanctitatisque, quæ vulgus circumveniri solet.

227. Γραφεὺς τις εἷς ὁ. Ità legimus, *Tollii conjecturam* probantes. Edit. *γραφεὺς τις εἷμι*.

228. Ἐν ἄλφοις. *Ludit hic*, facetéque hypocritas illos perstringit, qui infantiam suam exemplo defendebant Apostolorum. *Pictoribus* igitur illos comparat, vitia tantum corporis exteriora penicillo exprimere gnaris, cujusmodi sunt vitiligo et lepra, quæ cutem rimis inarant, albisque squammulis obducunt, (et hanc speciem exterioris

METRICA VERSIO.

Mi similitudinem dolosè suggeris.
 Matthæus à mensâ exit, at venerabilis,
 Non exiens indè, at repletus Spiritu.
 Apostolis Petrus caput, sed erat Petrus,
 Non rete mittens, sed tegens zelo fidem:
 Me rete venerari suadet probitas.
 Sed te repello, vel ferentem quid boni,
 Quod est latentis abditus laquei dolus.
 Tu pictor es quidam, decoras exprimens

In carne formas lacerâ, et in vitiligine.
 Vel omne pulchrum pinge, vel totum abjice.
 Quomodò, precor, rudes et indoctos vocas,
 Quorum hæc supersunt scripta, necnon codices,
 In quæis laborem ducimus vel exiles
 Umbras subire, nos periti litteris;
 In quos libri tanti, atque tam grandis labor,
 Ut cuncta rursùm lucubrationibus
 Sint plena linguæ nobilisque spiritûs,

- Comparisonem instituis admodum subdolè.
 220 Matthæus erat publicanus, sed venerabilis,
 Non ut publicanus, sed ut Spiritu plenus.
 Petrus discipulorum caput, sed Petrus erat,
 Non ut piscator, sed ut fidei studio flagrans.
 Suadent mihi mores, ut vel rete venerer.
 225 Te verò aversor, etiamsi quid præclarum præ te feras,
 Quod aliud nihil est quàm laqueus et pedica.
 Pictor quidam es qui pulchras imitaris
 Formas in vitiligine et rimis tantùm
 Aut quicquid pulchrum est pinge, aut totum abjice.
 230 Illud etiam dicito, quomodò rudes et imperitos voces,
 Quorum ii exstant libri, eaque scripta,
 In quibus vel exilem obscuritatem intelligere, laboris pretium ducimus,
 Nos qui jamdudùm in litteris innutriti sumus;
 In quibus illustrandis tot rursus libri et labores suscepti,
 235 Ut plena sint omnia lucubrationibus
 Linguae omnis, et acutorum ingeniorum,
 Fructum sublimi enarratione ferentium?
 Quomodò reges, et urbes, et cœtus
 Accusatores suos, et magnâ dicendi facultate valentes,
 240 Pro tribunalibus, et mediis in theatris,
 Sapientes, legum peritos, Græcos superbiâ tumentes,
 Ipsi orationem coràm populo habentes, opportunè diserti,
 Persuasissent, ac liberè loquendo convicissent,
 Si doctrinæ, quam eis denegas, participes non fuissent?
 245 Dices forsitan, id præsidio Spiritûs factum,
 Vera dicens; sed quid indè sequatur, vide.
 Annon tu particeps Spiritûs? Atqui maximè
 Hoc ipso te effers. Quomodò ergò invides sermonem
 His qui illum exquirunt? Sed profectò frustrà
 250 Id tribuis naturæ Spiritûs,
 Et justis: illi quidem, ut inspiret sermonem,
 His autem ut inspiratione id accipiant, undè sapientes visi sunt.
 Sic inevitabiliter verbis tuis implicaris,
 Qui ea libenter ac solummodò dicis,

Quam subdo-
lè instituebatur
comparatio in-
ter Apostolos et
Episcopos hujus
temporis.

Apostoli mi-
nimè vocandi
sunt rudes et
imperiti.

Quomodò sa-
pientes, legum
peritos, philoso-
phos convicis-
sent Apostoli
absque doctri-
nâ.

rem ironicè *pulchram* appellat); cæterum purum integrum-
que et verè *pulchrum* corpus exhibere non valentibus.

231. Τοιοῦτοι ὦν. Ità Edit. et quidem rectè. Coisl. ὦν
τοιοῦτοι, et quidem malè, cùm deficiat metrum. (Not.
nov. Edit.)

232. Λάθος. Τὸ λάθος, hic est, quod in maximâ rerum
graviorum copiâ, velut leviculum, aliud agentes effugit.
Coisl. βᾶθος.

233. Ἄνωθεν. Sic Coisl. Edit. ἄνωθεν.

235. Μετὰ. Sic Coisl. Mendosè Edit. ὥς μὲν τὰ.

238. Πόθεν βασιλεῖς. Videtur alludere ad gesta Aposto-
lorum, maximè Pauli coràm rege Agrippâ.

242. Δημηγοροῦντες. Ità Coisl. Mox εὐςομοῦντες. Sic
etiam legisse videtur Leuv., quod non displicet Tollo.
Sed mutare noluit contrâ fidem codicis. Nos verò auto-
ritate codicis Coislani immutavimus. Edit. δημηγοροῦντας...

εὐςομοῦντας.

245. Ἐν ῥοῇ. Coisl. ἐν ῥοπῇ.

MÉTRICA VERSIO.

Quæ, plurimos sermone fructus afferunt.
 Et quomodò cœtus, duces et oppida,
 Litem inferentes, et loqui non inscios,
 Aut in theatro, aut antè sedes judicum,
 Sophos, peritos juris, et superbiâ
 Græcos tumentes, hi locuti publicè
 Diserta, tempestiva, fortia, libera,
 Suasère, doctrinâ indigentes, quam negas?
 Fortassè dices: Fecit illa Spiritus;

Nec falsa dicis. Sed quid hinc sequitur, precor?
 Non particeps tu Spiritûs? Et maximè
 Hoc tu superbis. Quomodò verbum invides
 His qui requirunt illud? At tu Flamini
 Id gestis incassum referre, vel probis:
 Hoc Flamini, verbum quòd afflet mentibus,
 Probis, quòd, undè sunt sophi, flatum hauriant.
 Sic implicaris tu tuis sermonibus
 Necesse, qui libenter hæc solum profers,

- 255 Ἀ μὴ λαλεῖσθαι κρεῖσσον, ἀλλ' ἐνδον μένειν.
 Ἄφωνον οἶδα πνεῦμα τῶν ἐναντίων.
 Καὶ τοῦτο σιγᾶν κρεῖσσον, ἢ λαλεῖν κακῶς.
 Τῶν μὲν λόγοις τὴν γλῶσσαν, ὡ Θεοῦ Λόγε,
 Ὅσοι λαλοῦσιν ἐνδικα, τῶν δὲ καὶ βάρει,
 260 Ὅσοι φυσῶσιν ἀσπίδων συρίγματα,
 Πέμπουσί τ' ἰὸν ἐνδοθεν ἀδελφοκτόνον.
 Οὕτω μὲν οὖν σύ· τίς δ' ἀπαιθεύτου λόγος
 Ἄλλος γένοιτ' ἄν; ὡς δὲ τ' ἀληθὲς ἔχει,
 Φρονεῖν τ' ἄμεινον, συντόμως ἐγὼ φράσω.
 265 Ἦσάν ποτ', ἦσαν εὐμαθεῖς, εἴπερ τινες,
 Οὐκ εὐμαθεῖς δὲ τὸν εὐπρεπῆ πάντως λόγον.
 ἔχει γὰρ οὕτως· διττὸς ἡμῖν πᾶς λόγος,
 Λέξεις τε, καὶ νοῦς· αἱ μὲν, οἷον ἐκτοθεν
 ἔσθημ', ὁ δ' ἐνδον σῶμα ἡμφιεσμένον.
 270 Καὶ τοῖς μὲν ἄμφω καλὰ, τοῖς δὲ θάτερον·
 Ἡ αἰσχροὺς αὖθις, ὡς μάθησις, ἢ φύσις.
 Ἡμῖν δὲ, τοῦ μὲν ἐκτὸς οὐ πολὺς λόγος,
 Ὅπως ποθ' ἔξει· τοῦ δ' ἔσω λίαν πολὺς.
 Ἐν νῷ γὰρ ἐσιν ἡμῖν ἡ σωτηρία,
 275 Πλὴν ἐκλαλουμένῳ τε, καὶ δηλουμένῳ.
 Πηγῆς τί κέρδος ἐστὶν ἐμπεφραγμένης;
 Τί δ' ἡλιακῆς ἀκτίνος, ἣν κρύπτει νέφος;
 Τοιοῦτόν ἐστι νοῦς σοφὸς σιγῶμενος,
 Οἷον ῥόδου τὸ κάλλος, ὃ κάλυξ σκέπει
 280 Οὐκ εὐπρεπὲς· τὸ τερπνὸν ἐκφαίνει δ', ὅταν
 Αὖραις ῥαγεῖσα τὸν τόκον θραύσῃ.
 Εἰ δ' ἦν αἰεὶ τὸ κάλλος ἐσκεπασμένον,
 Οὐδ' ἂν τις ἦρος ἦν χάρις τοῦ τιμίου.
 Οὐδὲν πλέον ζητοῦμεν, ὡς οὕτω λαλεῖν,
 285 Ὡς οἱ δοκοῦσιν εὐτελεῖς τὰ τοῦ λόγου.
 Εἰ δ' οὖν, παρίσῃ τὰς ἐκείνων ἐμφάσεις.
 Αὐγῆς ποθὼ τι καὶ μέρος τῆς σῆς λαβεῖν.
 Εἰ μὲν γὰρ οὐδὲν εἰσιν οἱ γεγραμμένοι
 Λόγοι, τοσοῦτον πῶς ἐπαιζόμενῳ χρόνον;
 290 Ἡ πῶς θαλάσσης ψάμμον ἡρίθμουν μάτην,

255. Ἀ μὴ λαλεῖσθαι. Calumnias, scilicet, quibus sanctissimos viros impetis, cum eos inscitiae arguis, quā ipse plenus es: qui, ut puteris sapere, cælum vituperas. *Toll.*

256. Ἄφωνον. Alludit ad mutum, cui Christus, ejecto dæmone, loquelam reddidit, Matth. ix, 32.

265. Εὐμαθεῖς. Id est, prophetæ olim et apostoli fuere eruditi; omni doctrinâ sacrâ imbuti, at non omnino eâ

facundiâ, eâque splendidâ eloquentiâ, quâ oratores censeantur.

266. Πάντως. Sic in Coisl. scriptum videtur. Edit. πάντες.

269. Ἐσθημ'. *Mentem verbis amiciri, ut corpus vestimentis*, ait Synesius de Providentiâ. *Mox ὁ δ' ἐνδον.* Leuv. ita vertit: *Hæc verò internum est aliquid simile corpori, quod amictu vestitur.*

METRICA VERSIO.

Quæ non loqui, sed abdere melius foret.
 Multum esse novi spiritum adversantium,
 Quem satius est tacere, quàm pravè loqui.
 Tu solve linguas, optimi ô Verbum Dei,
 Rectè loquentium, sed illorum aggrava
 Qui sibila inflant aspidum, et de pectore
 Lethale fratribus profundunt pharmacum.
 Sic ergò tu; nam quis viri sermo rudis
 Diversus esset? Quæ sit autem veritas,

Quidve melius sit creditu, brevis eloquar.
 Fuere quondam cæteros super, viri
 Fuere docti, nec tamen tam splendidæ
 Facundiæ periti. Habet se res ita.
 Nobis duplex est sermo: verba scilicet
 Sententiæque; vestis hæc velut extera,
 Ista velut internum quod induitur corpus.
 His competunt ambo, sed alterutrum alteris;
 Improbave rursus mens et institutio.

- 255 Quæ satius erat non proferri, sed intus manere.
Mutum esse scio spiritum adversariorum;
Atque illum quidem tacere satius est, quam pravè loqui.
At illorum solve linguam, ô Dei Verbum,
Quicumque legitima proferunt; illorum autem etiam aggrava
- 260 Quicumque inflant aspidum sibila,
Et venenum fratricidam corde emittunt.
Sic tu igitur, et quis indocti sermo
Alius esse possit? quomodò autem veritas se habeat,
Et quid sentire satius sit, breviter ego edisseram.
- 265 Fuère olim, fuère periti, si quipiam alii,
Non tamen periti splendidæ omninò eloquentiæ.
Sic enim se res habet. Duplex nobis est sermo,
Dictiones et sententiæ. Illæ quidem velut exterior
Sunt amictus: ista ut corpus interius quod vestitur.
- 270 Ac alii quidem in utroque laudem merentur, alii in alterutro:
Aut rursus vitiosa est, ut institutio, ita et natura.
Nobis autem exterioris sermonis non magna est cura,
Quo tandem modo se habeat; at interioris plurimam gerimus.
In sententiâ enim sita nobis est salus;
- 275 Sed tamen in sententiâ quæ profertur et declaratur.
Quæ fontis obstructi utilitas?
Quæ radii solaris, quem abscondit nubes?
Tale quicquam est sapiens sententia quæ tacetur,
Qualis est rosæ pulchritudo quam folliculus tegit
- 280 Non decorus: suam tamen suavitatem profert,
Cum zephyris rupta, fœtum educit in lucem.
Sed si semper id quod pulchrum est, tegetur,
Nulla jam esset veris, quod tanti facimus, gratia.
Nihil ampliùs quærimus, nisi ut ita loquaris,
- 285 Ut ii qui sermone simplices existimantur.
Sin minùs, mentis illorum illustrationes exhibe.
Tui enim splendoris velim aliquem igniculum excipere.
Quòd si nihil sunt mandatæ scriptis
Doctrinæ, quomodò tamdiù operam lusi?
- 290 Quomodò maris nequicquam arenam numeravi,

Duplex omnis
sermo, dictiones
et sententiæ.

Pluris facien-
dus interior ser-
mo, quàm exte-
rior.

Venustissima
similitudo.

271. Ἡ αἰσχρὸν αἴθρις. Tollius legendum vult εἰς αἰσχρὸν, nec malè.

275. Πλὴν ἐκλαλουμένῳ. Scire tuum nihil est, nisi te scire hoc sciat alter. Toll.

279. Ὁ κάλυξ. Ità Coisl. Edit. ei.

281. Θεατρίσκη. Cum in calathum funditur orbis, et latè rubentium foliorum panditur ambitione, ut ait D. Hieron. ad Pammachium.

282. Εἰ δ' ἦν αἰ. Ità Coisl. Versus hic claudicat in Edi-

tis, uno pede brevior, quod mirum non observasse Tol-
lium.

285. Ὡς οἶ. Sic Tollius emendandum judicavit, quod in Cod. legitur ὅσοι.

286. Ἐμφάσεις. Illustrationes, divinam illuminandi fa-
cultatem, quæ veluti cœlestes radios mentibus nostris immittunt.

290. Θαλάσσης ψάμμον. Vide adagiographos.

METRICA VERSIO.

Nos verba certè externa parvi pendimus
Quo se modo habeant, plurimi verò intima.
Sententiæ nobis salutem conferunt,
Quæ proferuntur et palàm emissæ sonant.
Quod fontis obstructi, precor, erit commodum?
Est tale quiddam quæ latet, sententia,
Qualis rosæ fulgor, rudis quem contegit
Folliculus; at terris olet suaviter,
Cum rupta zephyris jam suum emittit decus.

Tom. II.

Sed tecta semper si venustas permanet,
Nulla ampliùs erit læta veris gratia.
Hoc petimus, ut loquaris illorum modo,
Sermone qui videntur esse simplices;
Sin minùs, eorum mentis exhibeas facem.
Splendoris assequi jubar velim tui.
Si verba chartis scripta censentur nihil,
Qui tamdiù ludendo tempus perdidit?
Qui supputavi calculos frustra maris,

Y 8

- Νύκτας συνάπτων ἡμέραις ἐν τοῖς πόνοις,
 ὧς ἂν τις ἔλθοι εἰς γε ῥυτίδας λόγος;
 Εἰ δ' εἰσὶν, ὥσπερ εἰσιν, εὖ γεγραμμένοι,
 Μὴ δῶς ἀράχναις τῶν δικαίων τοὺς πόνους.
 295 Πέζευέ μοι τὴν λέξιν, ἀγροικοσόμει,
 Οὐδὲν διοίσου· οἶδα καὶ βαίνειν κάτω.
 Λιτὴ τράπεζα πολλάκις μοι φιλτέρα
 Τῆς ὀψοποιῶν χερσὶν ἐξησκημένης.
 Ἐσθῆς δ' ὁμοίως· ὡς δὲ κάλλος εὐπρεπές,
 300 Οὐχ ὁ γράφουσι χεῖρες, ἡ φύσις δ' ἔχει.
 Ὁ νοῦς ἀνείτω, καὶ τόδ' ἡμῖν ἀρκέσει.
 Οὐδὲν τὸ κομψόν, τοῖς θελοῦσι δώσομεν.
 Μὴ μοι τὰ Σέξτου, μηδὲ Πύρρωνος πλέκε·
 Χρύσιππος ἔρρει, μακράν ὁ Σταγειρίτης.
 305 Μηδὲ Πλάτωνος σέργε τὴν εὐγλωττίαν.
 Ρίψον τὸ κάλλος, ὧν τὰ δόγματ' ἀποσρέφη.
 Ἐμφιλοσόφει τῇ εὐτελείᾳ τοῦ λόγου·
 Ἡμῖν ἀρέσκεις, κἂν ἀπαιδεύτως λαλῇς.
 Δίδαξον ἡμᾶς, ὡς θελεις, διδασκε δὲ,
 310 Τίς ἡ Τριάς μοι, πῶς ἐνίζεται Θεὸς,
 Καὶ τέμνεται αὖθις, ἐν σέβας, φύσις μία,
 Μονάς, Τριάς τε, ἀγγέλων δὲ τίς φύσις,
 Κόσμου τε δισσοῦ, καὶ προνοίας ἐνδίκου,
 Κἂν πολλὰ μὴ δίκαια τοῖς πλείστοις δοκῇ·
 315 Ψυχῆς τε, σώματός τε τίς λογὸς, νόμων
 Πρώτου τε, δευτέρου τε· σάρκωσις δὲ τίς
 Τοῦ καὶ νοητῶν πλείστον ἐξεσηκώτος·
 Καὶ τῶν ἀνίσων μίξις εἰς δόξαν μίαν,
 Νέκρωσις εἰς ἔγερσιν, οὐρανὸς πάλιν,
 320 Ἀνάστασις δὲ, καὶ κρίσις τίνος λόγου,
 Ἡ τίς δικαίοις, τίς δ' ἀμαρτωλοῖς βίος·
 Πῶς ῥεῖ τὰ πάντα, φάσκε μοι, ποῦ δ' ἵσταται·
 Εἰ σοὶ τι τούτων ἐτρανώθη Πνεύματι,
 Τὸ σύμπαν, εἴτε καὶ μέσως, εἴτ' ἐνδεῶς,
 325 Ὅσον κεχώρηχ' ἡ κάθαρσις σῆς φρενός.
 Μὴ με σερήσης· εἰ δὲ πάντῃ τυφλὸς εἶ,
 Τί χειραγωγεῖς μὴ βλέπων; ὦ τοῦ σκότους
 Τῷ μὴ βλέποντι χρωμένων διδασκάλῳ,

294. Μὴ δῶς ἀράχναις. Id est, ne ita despicias eorum scripta, ut quasi pulvere et situ digna videantur, sicut quæ neglecta araneorum telis oppleri solent. Notum est illud: *Nam tui Catulli plenus est sacculus araneorum*. Toll.

295. Πέζουε. *Utere humi serpente stylo: non exigo à te sublimem elatàmque facundiam*. Id.

296. Βαίνειν κάτω. *Scio et ipse me demittere*.

299. ὧς δὲ κάλλος εὐπρεπές. Cicero in perfect. Orat., c. 13: *Fucati medicamenta candoris et ruboris omnia repellentur; elegantia modò et munditia remanebit*.

303. Μὴ μοι τὰ Σέξτου. Gravissima est Gregorii nostri

METRICA VERSIO.

Labore longos noctibus jungens dies,
 Adesset ut rugis aliqua scientia?
 Si pulchra verò scripta, ut est certum, nitent,
 Ne des araneis bonorum codices.
 Loquendo sis pedes, vel ore rusticus;
 Pacem tenebo: et mihi gradus humiles placent.
 Est mensa tenuis sæpè dulcior mihi,
 Quàm quæ peritâ pinguis instruitur manu.
 Talis et amictus; sic venustus est lepor,
 Natura quem dat, non manu qui pingitur.

Sententia assurgat: satis nobis erit.
 Nihil venustus; id damus volentibus.
 Non necte Sexti, néve Pyrrhonis sinus;
 Chrysippus abeat, sit procul Stagirita;
 Sed nec Platonis diligas facundiam.
 Abjice leporem, quorum abhorres dogmata.
 Sermone simplici velis fieri sophus;
 Nobis placebis indè, rusticus licèt.
 Doce, velut libebit, sed tamen doce,
 Quæ sit mihi Trias, quo modo unitus Deus,

- Noctes diebus jungens laborando,
 Ut aliquam saltem in rugis doctrinam assequerer?
 Quòd si sunt, ut sunt profectò, præclarè scriptæ,
 Ne des araneis justorum labores.
- 295 Utere pedestri sermone, utere agresti,
 Litem non movebo : scio et ipse humi serpere.
 Tenuis mensa sæpè mihi amior,
 Quàm quæ manibus coquorum exculta.
 Vestis similiter : quemadmodum et venustas decora,
- 300 Non quam manus pinxerunt, sed quam habet natura.
 Sententia assurgat, atque id nobis satis erit.
 Nihil est elegantia : dabimus id volentibus.
 Noli mihi Sexti et Pyrrhonis tricas nectere ;
 Valeat Chrysippus, procul sit Stagirita ;
- 305 Sed nec Platonis diligas præclarum dicendi genus.
 Projice eorum ornamenta, quorum aversaris doctrinam.
 Philosophare in sermonis simplicitate ;
 Nobis placebis, etiamsi loquaris imperitè.
 Doce nos, ut voles, sed tamen doce,
- 310 Quæ mea sit Trinitas, quomodò uniatur Deus,
 Ac rursùs distinguatur, una res adoranda, una natura,
 Unitas et Trinitas, angelorum quæ natura,
 Duplicisque mundi, ac justæ providentiæ,
 Quamvis multa non justa plurimis videantur :
- 305 Animæ corporisque quæ ratio, item Legum
 Primæ ac secundæ : quæ illius incarnatio
 Qui longè superat quæcumque intelliguntur :
 Quæ rerum inæqualium in unam gloriam permixtio,
 Mors ad resurrectionem, cælum rursùs,
- 320 Resurrectionis ac judicii quænam ratio,
 Aut quæ justis et malis vita :
 Quomodò fluant omnia, dic mihi, et ubi consistent ;
 Si quid horum tibi Spiritus perspicuè retexit,
 Sivè totum, sivè mediocriter, sivè paululùm,
- 325 Quantum pura ad capiendum extitit anima tua.
 Ne me defraudes ; quòd si omninò cæcus es,
 Cur manu ducis non videns ? ò tenebras cæcorum
 Non vidente utentium magistro,

Venustas de-
 cora, quam ha-
 bet natura.

Philosophan-
 dum in sermonis
 simplicitate.

Quæ docenda
 sunt, exponit
 Gregorius.

querela, Orat. in Athan., de iis qui obscuras illas subtiliter disputandi artes in Ecclesiam invehebant. Vide tom. 1, pag. 393.

306. Τὸ κάλλος. *Venustatem orationis eorum, etc.*

307. Ἐμφιλοσόφει. *Tracta mihi res altè speculatione pervestigandas, cujusmodi sunt præcipua et obscurissima*

theologiæ, seu philosophiæ sacræ mysteria, sivè ea, quæ paulò post memorat dogmata.

311. Ἐν σέβας. *Unum nūmen.*

314. Κἂν πολλὰ μὴ δίκαια. Vide suprà Lib. 1, Sect. 1,

Carm. VI, vers. 20, etc.

328. Τῷ μὴ βλέποντι. MSS. τῶν μὴ βλέπόντων.

METRICA VERSIO.

Distinctus et simul, licèt substantia
 Sit una Numenque, Unitas et Trinitas ;
 Natura quæ sit angelis, quæ duplicis
 Sit ordo mundi, quæve providentia
 Justa, licèt injusta videantur plurima ;
 Quid mens, quid et corpus, quid et vetusta Lex,
 Quid et recentior, quid incarnatio
 Creata longè cuncta superantis Deï :
 Qui res in unum dispares coëunt decus,
 Mors et resurgens vita, rursùs et polus ;

Qui judicandi suscitentur mortui,
 Quæ vita sit futura justis, quæ malis :
 Qui cuncta consistent, precor, vel qui fluant :
 Si quid tibi istorum retexit Spiritus,
 Multùmve, paululùmve, seu mediocriter,
 Ut puritati mentis assequi datum,
 Fraudare noli. Si profectò cæcus es,
 Cur non videns ducis manu ? O caliginem
 Doctore non vidente pravè utentium,

- ὧς εἰς βόθρον πέσωσι ἀγνοίας ἅμα!
- 330 Οὗτοι μὲν οὕτως· οἱ δὲ καὶ ἤσσουν κακόν.
 Ἀγνοία γὰρ κακόν μὲν, ἀλλ' ἤσσουν κακόν.
 Τί δ' ἂν τις εἴποι, καὶ κακῶν μεμνημένος;
 Εἰσὶν γὰρ, εἰσὶν ἀθλιώτεροί τινες,
 Δύσ-ην', ἀπευκτὰ τοῦ βίου κυβεύματα,
- 335 Τὴν πίσιν ἀμφιδέξιοι, καιρῶν νόμους,
 Οὐ τοὺς Θεοῦ σέβοντες, εὗριποι λόγων
 Παλιρρόσυντες, ἢ κλάδων μετακλίσεις,
 Θῶπες γυναικῶν, τερπνὰ δηλητήρια,
 Μικροῖς λέοντες, τοῖς κρατοῦσι δ' αὖ κύνες,
- 340 Πάσης τραπέξης εὐφυεῖς ἰχνεύμονες,
 Θύρας κρατούντων ἐκτρίβοντες, οὐ σοφῶν,
 Τὸ πρὸς χάριν τιμῶντες, οὐ τὸ συμφέρον,
 ὧς ἂν κακοὺς ποιῶσι καὶ τοὺς πλησίον.
 Εἶπω τι τούτων καὶ σοφόν, κελεύσετε;
- 345 Ὃς μὲν τις εὐγένειαν, ὅς δ' εὐγλωττίαν,
 Πλοῦτόν τις ἄλλος, ὅς δὲ κομπάζει γένος.
 Οἱ δ' οὐκ ἔχοντες, ἐξ ὅτου δόξουσιν τι,
 Ποιοῦσιν αὐτοὺς γνωρίμους πονηρίᾳ.
 Σοφὸν δὲ καὶ τό· οὐ γὰρ εἰδότες λόγων,
- 350 Γλῶσσαν ἔδθησαν τῶν λαλιζέρων ὁμῶς.
 Εἰ δ' ἦν τις ὀφθαλμῶν καὶ χερῶν ἔρις,
 Καὶ ταῦτ' ἂν ἡμῶν ἐξεκόψατ', ὦ σοφοί.
 Ταῦτ' οὐ πρόδηλος ὕβρις; οὐ βλάβη σαφής;
 Τούτων ἀνέξεται τίς; ὦ μυσῆριον!
- 355 Ἢδη σχεδὸν τι τῆς ὅλης οἰκουμένης,
 Οἶαν λαβόντες ἐκ Θεοῦ σωτηρίαν,
 ὧς σφόδρα χρώμεθ' ἀναξίοις τοῖς προσάταις!
 Βοήσομ' οὐ ψευδῇ μὲν, οὐχ ἡδιστα δέ.
 Σκηνὴ τις, οἶμοι, παίζειτ' εὐπρεπεστέρα·
- 360 Νῦν τὰ προσωπεῖα, τὰ πρόσωπα δ' ὕφερον.
 Λίσχρον μὲν εἰπεῖν, ὡς ἔχει, φράσω δ' ὁμῶς.
 Ταχθέντες εἶναι τοῦ καλοῦ διδάσκαλοι,

334. Τοῦ βίου κυβεύματα. *Tesserarum in hac vita jactus* :
 qui perquam varii et inconstantes sunt, διὰ τὸ εὐστροφον,
 non secus ac fortuna domina: Martialis in Apophoretis :

Cum steterit nullus vultu tibi talus eodem.

Vide infra Carm. xxxii, vers. 57 et 58.

335. Ἀμφιδέξιοι. *Ambigui*. Loquitur de Episcopis qui
 modò Arianorum, modò Catholicorum partes sequeban-
 tur pro ratione temporum. Sic Carm. præc., vers. 708, etc.,
 Episcopos dicentes inducit:

Δουλεύομεν καιροῖς τέ καὶ λαῶν πόθοις.

Αἱ διδόντες τῷ πνέοντι τὸ σκάφος.

Servimus temporibus, et populorum desideriis,
Semper ratem objicientes vento afflanti.

336. Εὗριποι. Εὗριπος ἄνθρωπος, *vir inconstans, fide,*
moribus inæqualis.

337. Κλάδων μετακλίσεις. Id est, qui tam facile ab omni
 fortunâ, quàm rami à ventis moventur. Sic infra,
 Carm. xvi, vers. 19:

Κλινόμενοι καιροῖσι, δόναξ πολύκαμπτος αἴταις.

Temporibus serviens, arundo plurimum ventis agitata.

METRICA VERSIO.

Ut simul in imperitiæ foveam cadant !

Sic illi. At illi sunt minus certè malum :
 Nescire quamquam sit malum, malum est minus.
 Quid, si malorum vera fiat mentio?
 Sunt namque, sunt nefarii quidam viri,
 Impura nimium sæculi ludibria,
 Circâ fidem incerti, colentes temporum,
 Sed non Dei præcepta, doctrinæ Euripi,
 Undæ usquè mobiles, vagi usquè palmitum

Flexus, amantes fœminarum, dulcia
 Venena, parvis nunc leones, nunc canes
 Magnis, venantes naribus apertis dapes ;
 Qui non sophorum, sed potentum januas
 Terunt, legentes quod placet, non quod prodest,
 Ut proximos mali improbè faciant malos.
 Vis specimen afferam quòd existant sophi?
 Facundiam unus jactat, alter indolem ;
 Exaltat hic opes, ille præclarum genus.

Ut in foveam simul cadant ignorationis!

330 Atque ita quidem illi. Sed isti tamen minus malum sunt.

Ignoratio enim malum quidem est, sed minus malum.

Quid autem quis dixerit, si improborum fiat mentio?

Sunt enim, sunt nefarii quidam

Misera et abominanda vitæ ludibria,

335 In fide alternantes, temporum leges,

Non Dei colentes, Euripi doctrinæ,

Hinc illinc fluctuantes, ramorum flexus,

Adulatores mulierum, dulcia venena,

Parvis leones, potentibus canes,

340 Cujuslibet mensæ odori venatores,

Januas potentium terentes, non sapientium,

Id quod gratiam conciliat, pluris facientes, quàm quod prodest,

Ut et proximos faciant improbos.

Vultis illorum sapientiæ specimen aliquod præferam:

345 Est qui ingenuitatem suam jactet, ille facundiam,

Alius divitias, hic genus suum:

Hi autem cum non habeant ex quo aliquid videri possint,

Nobilitant se improbitate.

Illud etiam fit ab eis sapienter; cum loqui nesciant,

350 Linguam pariter ligarunt disertiorum.

Quòd si qua esset cum oculis ac manibus contentio,

Hæc quoquæ à nobis amputassetis, ô sapientes!

Annon hæc manifesta injuria? annon apertum damnum?

Quis hæc ferat? ô mysterium!

355 Quamvis jam ferè per totum orbem terrarum

Miram à Domino salutem acceperimus,

Quàm valdè indignis utimur Episcopis!

Vociferabor non falsa quidem, sed tamen non jucundissima.

Scena quædam, hei mihi! agitur speciosior:

360 Hactenùs larvæ, deinceps personæ.

Pudet me dicere quomodò se res nostræ habeant; dicam tamen.

Ordinati, ut virtutis doctores simus

Ignoratio minus malum.

Carpit Gregorius episcopus tempori et potestati servientes.

Qui loqui nesciunt, vellent ligare linguam disertiorum.

339. Μικροῖς λέοντες. Sic Carm. seq., vers. 81.

Θῶπες ἐρισθενέων χθαμαλοῖ, χθαμαλοῖσι λέοντες.

Adulatores potentium demissi, demissisque leones.

340. Ἰχνεύμονες. Hesychius: Ἰχνεύται, οἱ νῦν ἰχνεύμονες λέγονται. Aliud est ichneumon, animalculum ægyptiacum crocodilo inimicissimum, ejusque somnos explorans. Hi sunt cænipetæ, laudiceni, cænarum venatores. *Toll.*

348. Ποιοῦσιν αὐτοῦς γνωρίμους. *Famosos sese reddunt nequitia.*

349. Λόγον. Edit. λόγων.

350. Ὅμως. Coisl. νόμως.

354. Ὡς μυστήριον! Sic Coisl. Edit. ὡς μυστηρίων.

357. Ὡς σφόδρα. In quos totum Carmen sequens et alia scripsit Gregorius. Ibid. ἀναξίτοις. Vide tom. 1, pag. 390.

359. Οἱμοι. Coisl. ὄμαι.

360. Νῦν τὰ προσωπεῖα. Sic suprâ Lib. 1, Sect. 2, Carm. xxix, vers. 4, de Fœminis ambitosiùs comptis:

Ὡς προσωπεῖον, κ' οὐχι πρόσωπα φέρειν.

Sic ut jam non facies, sed larvas gestetis.

361. Αἰσχρὸν μὲν εἰπεῖν. Coisl. αἰσχύνουμ' εἰπεῖν ὡς ἔχεις, ᾧσω δ' ὅμως. *Pudet me, quo te modo habeas dicere, canam tamen.*

METRICA VERSIO.

Hi nil habentes undè laudari queant,
Se nobiles reddunt malignis artibus.
Artem notate: cum loqui non calleant,
Loquentium diserta linguas comprimunt.
Si surgeret contrà manus et lumina
Bellum, ô sophi, secanda vobis hæc forent.
Non evidens damnum, et patens injuria?
Quis ista sustinebit? O mysterium!

Tom. II.

Jam quasi per omnes orbis immensi plagas
Tantas salutis spes habentes ex Deo,
Quàm prorsus indignos tenemus præsules!
Non falsa clamabo, licet non dulcia.
Heu! scena quædam luditur spectabilis;
Nunc larvæ inanes, ora posthac propria.
Hæc me loqui pudet, sed hæc loquar tamen:
Jubemur omnis esse doctores boni,

Z 8

- Κακῶν ἀπάντων ἐσμέν ἐργαστήριον,
 Σιγῇ βοῶντες, καὶ δοκῶμεν μὴ λέγειν.
 365 Πρόεδρος ἡ κακία· πονεῖτω μὴδὲ εἷς·
 Κακοὶ γίνεσθε, τοῦτο συντομώτατον.
 Καὶ λῶον· ἡ δὲ πράξις ἴσται νόμος.
 Μόλις γὰρ ἂν τις ἐκ βίας διδασκάλων
 Νεύσειεν εἰς τὸ κρεῖσσον· εἰ δ' ἔχοι τύπον
 370 Μοχθηρὸν, ἤλω. Ροῦς κατὰ πρανοῦς τρέχων.
 Τὸ δ' αἷτιον. Βολαῖς μὲν ἡλίου φασὶ
 Κρίνειν νεοττῶν ὄψιν αἰτὸν πανσόφως·
 Ἐξ ὧν νόθον μὲν, καὶ τὸ μὴ, γινώσκεται·
 Καὶ τὸν μὲν ἐξεῤῥύψε, τοῦδ' ἐς πατὴρ.
 375 Ἡμεῖς δὲ πάντας· ραδίως καθίζομεν,
 Ἐάν μόνον θέλῃσι, λαοῦ προσάτας,
 Οὐδὲν σκοποῦντες τῶν νέων, ἢ τῶν πάλαι,
 Οὐ πράξιν, οὐ λόγον τιν', οὐ συνουσίαν,
 Οὐδ' ὅσον ἤχον γνωρίσαι νομίσματος.
 380 Οὐδὲ χρόνου πύρωσιν ἐνθεδαιγμένους,
 Ἀλλ' αὐτόθεν φανέντας ἀξίους θρόνων.
 Εἰ γὰρ τόδ' ἴσμεν, ὡς τὸν ἐξελεγμένον
 Χείρω τίθησιν, ὡς τὰ πολλ', ἐξουσία,
 Τίς ἂν προβάλοιτ' εὖ φρονῶν, ὃν ἀγνοεῖ;
 385 Καὶ εἰ τοσοῦτο τὴν ἐμὴν ἔργον μόνην
 Ψυχὴν κυβερνᾶν ἐν βίου τρικυμίαις,
 Πῶς παντὶ δώσεις ἀνέχνας λαοῦ τόσου,
 Πλήν, εἰ καταδῦσαι τὸ σκάφος σπουδὴν ἔχεις;
 Πόθεν λίθοι μὲν δυσπόριστοι τῶν καλῶν,
 390 Καὶ γῆς ἀρώματ' οὐ τόπου παντὸς φέρειν,
 Ἴππος δ' ὁ μὲν κάκιςτος ἐν μέσῳ πολὺς,
 Τὸν δ' εὐγενῇ τρέφουσιν οἴκοι πλουσίων·
 Ὁ δὲ πρόεδρος ραδίως εὕρισκεται,
 Μηδὲν πονηθεῖς, πρόσφατος τὴν ἀξίαν;
 395 Ὡς τῆς ταχείας τῶν τρόπων μεταστροφῆς!
 Πεσσῶν κυλίσματ'· ἐν κύβοις τὰ τοῦ Θεοῦ·
 Ἡ κομικὸν πρόσωπον, ἀθρόως τεθὲν
 Τῶν εὐτελεσάτων τε καὶ μικρῶν ἐνί,
 Πέφηνεν ἡμῖν οὗτος εὐσεβὴς νέος.
 400 Πολλή τις ὄγτως ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος,

364. Σιγῇ βοῶντες. Tale illud Ciceronis in Quint. Coecilium, cap. vi : *Etiam si taceant, satis dicunt*. Sic suprā, lib. i, Sect. 2, Carm. ii, vers. 88, *fucatae facies dicuntur*, *Μαχλοσύνης σῆλαι τε καὶ οὐ λαλέοντες ἔλεγχοι*, *Lasciviae monumenta et tacita argumenta*.

366. Κακοὶ γίνεσθε. Sic Coisl. Edit. *κακὸν γίνεσθαι*.
 374. Καὶ τὸν μὲν ἐξεῤῥύψε, τοῦδ' ἐς πατὴρ. Hic versus deest apud Tollium, quamvis latine redditus.
 377. Τῶν πάλαι. Oī pálai hic prisci non sunt, sed qui jam diu fuere catholici christiani. Toll.

METRICA VERSIO.

Sumúsque cunctorum malorum officina.
 Clamore tacito, non loquentes dicimus :
 « Primas scelus tenet; relinquatur labor;
 » Estote perversi; itur hác brevius viá
 » Ac melius; ipsa facta legis sunt loco. »
 Nam vix juvante vergit aliquis in bonum
 Doctore; si malum cadat sed in typum,
 Capitur, velútque rivus in præceps ruit.
 Hæc causa. Radiis splendidi solis, ferunt,
 Prudenter oculos aquila pullorum probat,

Ut indè quid verum sit, aut quid spurium
 Agnoscat : hoc repellit, illius est parens.
 Sed nos tremendo quoslibet facilè throno,
 Velint modò ipsi, præsules imponimus,
 Non ponderantes quod recens, aut quod vetus,
 Non verba, non facta, neque vivendi modum,
 Nec quo numismatis queat nosci sonus.
 Nondùm probatos igne temporis, statim
 Episcopali sede dignos credimus.
 Si cauta mens putaret impostum throno

- Malorum omnium sumus officina,
 Tacitè clamantes, etsi eloqui non videamur :
- 365 « Nequitia primas obtinet; laboret nemo :
 » Improbi estote, maximè id compendiarium est,
 » Et melius : ipsa autem facta legis loco sunt. »
 Vix enim quis magistrorum conatibus
 Inclinet in meliora; sed si habeat exemplar
- 370 Vitiosum, captus est. Rivus est per declivia decurrens.
 Causam accipe. Solis, ut ferunt, radiis
 Pullorum oculos aquila valdè sapienter probat :
 Ex quibus quid spurium sit, quid non, dignoscat,
 Atque hunc projicit, illius est parens.
- 375 Nos autem facilè quoslibet constituimus,
 Si tantum voluerint, populi antistites;
 Nihil considerantes, non recentia, non antiqua,
 Non actionem, non sermonem ullum, non conversationem,
 Nec tantum morantes, quantum oporteat ad dignoscendum numismatis sonum,
- 380 Eos qui non fuerunt tempore, et igne probati,
 Subitò judicamus esse dignos thronis.
 Quòd si id sciremus eum, qui electus est,
 Potentià plerumquè deteriores fieri,
 Quis cordatus eum, quem non novit, eligeret?
- 385 Quod si tantum opus est meam mentem
 Solam gubernare in his vitæ fluctibus,
 Quomodò cuilibet trades tantæ plebis gubernacula,
 Nisi id studio habeas, ut demergatur navis?
 Cur, cum lapides pretiosi non facilè parabiles sint,
- 390 Nec omnis terræ locus aromata ferat,
 Cur, cum equorum pessimorum copia in propatulo sit,
 Generosos autem divitum domus nutriant,
 Antistes facilè reperitur, nullo
 Præparatus labore, subitò factus ad dignitatem?
- 395 O celerem morum mutationem!
 Alea jactus est; in cubis sunt res divinæ :
 Vel larva comica subitò imponitur
 Uni alicui ex vilissimis et parvis.
 Nobis hîc apparet novus pietatis cultor.
- 400 Multa sanè est Spiritûs gratia,

Exemplar vi-
 tiosum, rivus per
 declivia currens.

Potentia ple-
 rumquè facit de-
 teriorem.

Aleam jac-
 tus est; in cubis
 sunt res divinæ.

381. Ἀξίους. Sed qui ipsi sibi thronis digni videntur.
 382. Τόδ' Coisl. τέτ'.
 388. Πλὴν, εἰ καταδύσαι. Ità Coisl. Sic etiam legit In-
 terpres: sed et defendi potest vulgata, πλεῖν, ἢ καταδύσαι,
 inquit Tollius, ut sit interrogationis nota post τόσου; et
 tum vertendum: navigarène an demergi navem mavis?

394. Μηδὲν πονηθείς. In Maximum hæc dicta sunt, qui
 rerum erat divinarum imperitissimus. Toll. Vide tom. 1,
 pag. 15.
 396. Ἐν κύβοις. Vide suprâ, vers. 334.
 399. Εὐσεβὲς νέος. Subitò factus homo religiosus.
 400. Τοῦ Πνεύματος. Coisl. θαύματος.

METRICA VERSIO.

In pejus ire sæpius potentiâ,
 Quis sanus ignotum vocaret calculo?
 Si tantus est meam regere mentem labor
 Hujus minacis inter undas sæculi,
 Qui grande vulgi cuilibet regimen dabis,
 Ni subter undas obrui navem velis?
 Cur, cum lapilli non ubiquè fulgeant,
 Cum campus omnis non aroma proferat,
 Cum cuncta pessimis scaturiant equis,

Magnæque solum nutriant fortes domus,
 Labore nullo præselem reperit manus,
 Non arte perfectum sacrâ, sed muneri
 Statim apparatus. O promptior conversio!
 Est jactus aleæ, in cubis sunt res Dei:
 Imponitur vix larva subitò comica
 Ex parvulis uni vel ex vilissimis;
 Nobis sacrorum hic cultor apparet novus.
 Non pauca sanè Spiritûs est gratia,

- Εἴγ' ἐν προφήταις καὶ Σαοὺλ ὁ φίλτατος.
 Χθές ἦσθα μίμων καὶ θεάτρων ἐν μέσῳ,
 (Τὰ δ' ἐκ θεάτρων ἄλλος ἐξεταζέτω.)
 Νῦν αὐτὸς ἡμῖν ἡ ξένη θεωρία.
- 405 Πρώην φίλιππος, καὶ Θεῶ πέμπων κόνιν,
 ὣς ἄλλος εὐχάς, ἡ νοήματ' εὐσεβῆ.
 Τὸ δ' αἴτιον, πίπτων τις ἀρματηλάτης,
 ἢ τις τὰ δεύτερ' ἵππος ἐν δρόμοις φέρων.
 Ἴππων δ' ἀήρ σοι κοῦφος ἀντετύπτετο,
- 410 ὣς ἐκ φρενῶν πεσόντι καὶ μεμνηότι.
 Νῦν εὐσταλής τις, καὶ βλέπων αἰδῶ μόνην,
 Πλὴν εἰ λαθῶν που πρὸς τὸ ἀρχαῖον δράμοις,
 ὣς λοξὸς, οἶμαι, πτόρθος ἐκφυγῶν βίαν
 Χειρὸς κατευθύνουσιν εἰς ταυτὸν τρέχει.
- 415 Χθές ῥητορεύων τὰς δικὰς ἀπημπούεις,
 Στρέφων ἄνω τε καὶ κάτω τὰ τῶν νόμων,
 Ἐξ ὧν ἀπάλλυς, οὐς ἔσωξεν ἡ δίκη,
 Σταθμῇ δικαίᾳ χρώμενος τῷ πλείονι.
 Νῦν μοι δικαστής, καὶ Δανιήλ τις ἀθρόως.
- 420 Χθές μοι δικάζων σὺν ξίφει γυμνουμένῳ,
 Τὸ βῆμ' ἐποίεις ἔννομον ληστήριον,
 Κλέπτων, τυραννῶν, καὶ πρὸ πάντων τοὺς νόμους.
 ὣς ἡμέρος μοι σήμερον! οὐδ' ἐσθῆτά τις
 Οὕτως ἀμείβει ῥαδίως, ὥς σὺ τρόπον.
- 425 Χθές ἐν χορευταῖς ἐσρέφου θηλυθρίαις,
 Γάμων θεὸς κήρυξ ἦσθα λυθαῖς ἐν μέσαις,
 Ὡδὰς λυγίζων, καὶ ποτοῖς γαυρούμενος.
 Νῦν σωφρονιστὴς παρθένων καὶ συζύγων.
 ὣς σου τὸ καλὸν ὑποπτὸν ἐκ τοῦ πρὶν τρόπου!
- 430 Σίμων μάγος χθές, σήμερον Πέτρος Σίμων.
 Φεῦ τοῦ τάχους! φεῦ, ἀντ' ἀλώπεκος λέων.
 Σὺ δ' εἰπέ μοι, βέλτιστε, καὶ πράκτωρ φόρων,
 ἢ καὶ στρατοῦ τιν' ἐκλελοιπῶς ἀξίαν,
 Πόθεν πένης ὢν, εἴθ' ὑπερβαλὼν Κύρου
- 435 Τὸν Μῆθον, ἢ τὸν Κροῖσον, ἢ Μίδαν πόροις,
 Πλήρη τὸν οἶκον θακρύνων κεκτημένος,
 Μετῆλθες εἰς τὸ βῆμα, καὶ κρατεῖς θρόνου,
 Ἐπειτα πάντα συλλαβῶν ἔχεις βία;

403. Τὰ δ' ἐκ θεάτρων. *Quæ verò post theatra gesseris.*
 405. Καὶ Θεῶ πέμπων. *Non potuit acerbius quicquam dici, nec urbanius. Toll.*
 407. Τὸ δ' αἴτιον. *Causa, scilicet, mutationis, inquit Interpres.*
 410. ὣς ἐκ φρενῶν. *Qui Pythii Apollinis afflantur aurâ, mente excidunt. Huic equorum auram comparat Gre-*

gorius, quæ illum mente, ut aurigam curru, excussit. Toll.

412. Πλὴν εἰ λαθῶν. *Naturam expellas furcâ, tamen usque recurret. Horat. Venustas verò est illa naturæ, cui vis facta, cum ramo comparatio. Toll. Ibid. τὸ supplevit Coisl., deerat in Edit.*

418. Σταθμῇ δικαίᾳ. *Ita Coisl. Edit. δικαίῳ. Ironicè, in-*

METRICA VERSIO.

Cùm sit propheta inter et carus Saül.
 Heri theatris assidebas comicis,
 (Quæ facta post scenam, requirant cæteri,)
 Nunc ipse nobis es novum spectaculum.
 Amans equos, semper Deoque pulverem
 Mittens, ut alius vota, vel sanctas preces.
 Vis scire causam? Cecidit in præceps datus
 Auriga, vel currendo non primas tulit
 Equus. Ast equorum aër movebatur levis

Mente tibi capto, vel furore percito;
 Sed nunc pudorem fingis ore et moribus,
 Nisi priorem clam recurras ad statum:
 Sic flexus, opinor, ramus ut fugit manûs
 Vim corrigenstem, pristinum redit in locum.
 Fandi peritus jura vendebas heri
 Orator, instituta legum destruens,
 Quos æquitas servabat, hos perdens malè,
 Plus dantis æquâ lance causam ponderans:

- Siquidem inter prophetas etiam Saül dilectissimus.
 Heri versabaris in medio mimorum et theatrorum,
 (Quæ post spectacula inquirat alius,)
 Nunc ipse nobis novum es spectaculum.
- 405 Nuper equorum amator, et Deo pulverem mittens;
 Ut preces alius et pias cogitationes;
 Illud autem causa est: auriga quidam cecidit,
 Aut equus in cursu secundas habuit:
 Te autem levis equorum aër reverberabat,
- 410 Ut mente excussum et furentem:
 Nunc autem rectè compositus es, solúmque vultu præfers pudorem,
 Nisi fortè clam ad pristinum recurras,
 Ut ramus, opinor, incurvus, ubi effugit manûs
 Vim corrigentem, ad eandem formam redit.
- 415 Heri orator jura vendebas,
 Leges sùs déque torquens,
 Quibus eos perdebas, quos justitia servabat,
 Regulâ justâ utens plus dantis manu:
 Nunc mihi judex, et quidam subitò Daniel.
- 420 Heri jus dicens nudato cum ense,
 Tribunal efficiebas legitimum latrocinium,
 Furans, vim faciens, ipsis præsertim legibus:
 Quàm blandus es ac comis hodiè! Ne vestem quidem
 Tam facilè quis mutet quàm tu mores.
- 425 Heri inter saltatores versabaris effœminatos,
 Ac nuptiarum eras præco medias inter Lydias,
 Cantilenas contorquens, ac computationibus superbiens:
 Nunc autem moderator es virginum ac maritos habentium.
 Quàm suspecta virtus tua ex præteritis moribus!
- 430 Heri Simon magus: hodiè Simon Petrus.
 Heu, celeritatem! heu, vulpis loco, leonem!
 Tu verò, dic mihi, ô bone, qui tributorum exactor fuisti,
 Aut militarem aliquam dignitatem reliquisti,
 Cur, cùm pauper esses, postea superasti Cyrum
- 435 Medum, aut Crœsum, aut Midam redivitis;
 Refertam domum lacrymis possides;
 Transisti ad sacrarium, et thronum possides;
 Deindè omnia per vim occupata retines?

Suspecta vir-
 tus ex præteritis
 moribus.

quit Tollius, qui legendum arbitratur δικαίου pro δικαίω.
Amussi, seu *regulâ*, *justi usus plus dantis manu*.

426. Κήρυξ. Coisl. κήρυξ.
 427. Λυγίζων. Verbum hoc turpem quamdam et inho-
 nestam in cantu, gestûque mollitiem significat. *Toll.* Coisl.
 λυγίζων.

432. Πράκτωρ. Ità Coisl. Edit. πρακτόρος.

434. Υπερβαλόν. Coisl. υπερβάλλον.

436. Δακρύων. Id est *spoliis et bonis quæ vi doloque
 cum multis possidentium lacrymis in domum tuam conges-*
sisti. *Toll.*

437. Θρόνου. Coisl. θρόνους.

METRICA VERSIO.

Nunc mihi repentè judicas, Daniel novus.
 Sententias heri ense nudato ferens,
 Tribunal in legale vertebas scelus,
 Furans, et insultans vel ipsis legibus.
 Quàm nunc bonus comisque! Ne vestes quidem
 Sic mutat aliquis, ac agendi tu modum.
 Heri movebas perditos saltans choros,
 Præco thalami impurisque Lydiis comes,
 Pudenda cantans, téque jactans potibus:
 Nunc virginum greges et uxorum regis,

Quàm dubia virtus pristinis fit moribus!
 Heri Simon magus, Petrus hodiè Simon.
 Heu, promptiùs factum! heu, loco vulpis, leo!
 Dic, bone, mihi, tributa quondam colligens,
 Aut dignitate functus olim bellicâ,
 Cur antè pauper deindè congestis Cyrum,
 Crœsumque vicisti, Midamve copiis;
 Mæstis refertam possidens lacrymis domum,
 Ad sancta transisti, thronum victor tenes,
 Et cuncta per vim rapta sedulus occupas?

- Τέλος, τυραννῶν καὶ Θεοῦ μυστήρια,
 440 Οἷς οὐδὲ θάρρειν προσβλέπειν ἐχρῆν ἴσως
 Τοὺς μὴ λίαν πόρρωθεν ἡτρεπισμένους;
 Τὸ λουτρὸν, ἢ κάθαρσις, ἐψήμειψέ·σε;
 Μείνον· φανήτω· καὶ τι σοι φθονήσομεν;
 Ἐμὸν τὸ κέρδος· τῷ χρόνῳ τι δὸς μόνον·
 445 Αἰτῶ σε μικρὰν τοῦ πόθου προθεσμίαν.
 Εἰ δὲ καθαρθεὶς σήμερον· δάρω Θεοῦ,
 Βρύεις τὸν αὐτὸν βόρβορον ἐκ βάθυμίας,
 Πηγῆς μενούσης, ἢ βρύει τὰ πρὶν κακὰ,
 (Ἡ γὰρ πλύσις κάθαρσις οὐ πάντως τρόπου,
 450 Τῶν δ' ἐκφύεντων ἐκ τρόπου βλαστημάτων,)
 Σαφῶς τόδ' ἴσθι, πένθιμος ἢ σωτηρία.
 Ὅσῳ τὸ πρὶν μὲν δεξιὰ γούν ἐλπίδες·
 Νῦν δ' οὐδὲ τοῦτο. Ἐν χάρισμ' ἐνὸς Θεοῦ.
 Ἔσω δὲ μὴ κακὸς τις· ἀρκέσει τότε;
 455 Καὶ κηρὸν οὖν ψέρομεν, ὅς τύπους· πάλαι
 Τοὺς πρὶν λεανθεὶς, τοὺς καλοὺς μετεγγραφή.
 Γενοῦ Ζαχαῖος· τοῖς μὲν ἡδίκημένοις
 Μὴ πλείον, αὐτὸ τὸ κεφάλαιον, εἰ δοκεῖ,
 Μόνον κατάθες· οὐ γὰρ φέρεις τὸ τοῦ νόμου·
 460 Τοῖς δ' αὖ πένησιν εἰσένεγχε', ὅσον θελεῖς,
 Καὶ τότε Χριστὸν ἐξιάσεις ἀξίως.
 Εἰ δ' ἔνδον ὄντων τῶν σκύλων, ἦν μικρὰ δοὺς
 Πένησιν, οἷα τυγχάνειν ἐλεύθερος,
 Τὸ θεῖον ἡμῖν πέπρατ', εἰ θέμις λέγειν·
 465 Πῶς γὰρ δίκαιον, τὴν βλάβην μὲν τὴν ἐμὴν
 Ἄλυτον εἶναι, σοὶ δὲ τὸ χάρισμ' ἔχειν,
 Τὸ μὴ δίκας δοῦναι σε τῶν τολμημάτων;
 ἔχεις χάρισμα; τῶν δ' ἀλλοτρίων γενοῦ
 Πόρρωθεν· οὕτως ἢ κάθαρσις παντελής,
 470 Εἰ δ', ἡνίκ' ἤσθα τοῦ χαρίσματος μέσος,
 Εἶχες τὰ μὴ σά, μηδὲ πάντ' ἐξεπλύνου,
 Ὄκνω τὸ ἐξῆς, παντὶ δ' οἶομαι σαφές.
 Ζήτει χάρισμα· νῦν γὰρ οἶδ' ὀφειλέτην,
 Κἄν ὁ θρόνος σε λίαν ὑψηλὸν φέρῃ.
 475 Ὡν ἡδίκηκαμεν γὰρ, οὐχ ὧν πταίομεν,
 Τὸ λουτρὸν ἐξάλειψις. Ὡς· παντελῶς.

441. Λίαν πόρρωθεν. *Multò antè, id est, diuturno tempore.*

444. Ἐμὸν τὸ κέρδος. *Id mihi placet, id est, sic me juvatis. Ità Toll. qui respuit versionem Leuv. quæ sic habet: Meo consecutus es hoc commodo. Sic infrà, vers. 502.*

445. Τοῦ πόθου. *Coisl. τῷ χρόνῳ.*

446. Εἰ δὲ καθαρθεὶς. *Coisl. εἰ δ' ἐκκαθαρθείς.*

453. Ἐν χάρισμα. *Una gratia, scilicet, baptisma, quod non repetitur.*

455. Ὡς. *Coisl. ὥς.*

METRICA VERSIO.

In ipsa demùm sacra baccharis Dei,
 Quæ vel tueri grande forsitan nefas,
 Non antè multò præparatis tempore.
 Certè lavacrum te vel expurgatio
 Mutavit. Expecta: probetur res; tibi
 Cur invidendum? Sic mihi placet. Locum,
 Des tempori tantùm. Cupido pendeat
 Dilata. Sed si gratiâ purus Dei,
 Idem scaturis cœnum per socordiam,
 Manente fonte, prima qui genuit mala,

(Lavacrum enim non abluit mores, sed hæc
 Quæ prava produxêre mores germina),
 Certum hoc habeto; luctuosa tibi salus.
 Namque prius aderat læta spes, sed nunc quidem
 Defecit; unum est unius donum Dei.
 Non sit malus quis; hocne sufficiens erit?
 Hanc ceram amamus, quæ figuris pristinis
 Prayisque demptis, pulchriores suscipit.
 Fias Zachæus, et vafro captis dolo
 Non plus, sed ipsam rotte sortem, si libet;

- Tandem et in Dei mysteria tyrannidem exerces,
 440 Quæ forsā ne respicere quidem audere fas erat
 His qui non multò antè præparati fuerant.
 At lavacrum, vel expurgatio te immutavit?
 Expecta; manifestum id fiat; et cur tibi invideamus?
 Id mihi placet: tantum tempori des aliquid.
- 445 Peto à te modicam desiderii dilationem.
 Sed si expurgatus hodiè Dei dono,
 Scaturis idem cœnum per segnitiam,
 Manente fonte, ex quo pristina fluunt mala,
 (Est enim lavacrum expurgatio, non ipsorum prorsus habitum,
 450 Sed eorum, quæ pullulârunt ex moribus, germinum,)
 Scito id perspicuè: luctuosa est salus tua.
 Nam prius quidem faustæ spes suberant:
 Nunc verò ne id quidem. Una est Dei gratia.
 Sit autem aliquis non malus; an id sufficiet?
- 455 Ac ceram quidem amamus, cui postquàm figuræ jamdudum prius
 Impressæ molliter deletæ sunt, præclaræ imprimuntur.
 Fias Zachæus, ac iis, quos defraudasti,
 Non plus, sed ipsam tantum sortem, si libet,
 Restitue; non enim poteris ferre quod lege præscribitur:
- 460 Pauperibus autem tribue, quantum voles,
 Et tunc Christum convivio dignè excipies.
 Sed si intus manentibus spoliis, aut pauca largiendo
 Pauperibus, putas te esse liberum,
 Divinum numen venale nobis est, si fas id dicere.
- 465 Quomodò enim æquum sit, ut meum quidem damnum
 Minimè solutum sit, in te autem gratia hanc vim habeat,
 Ut pœnas facinorum non solvas?
 Habes gratiam? ab his autem, quæ aliorum sunt,
 Longè remotus sis: sic integræ erit expurgatio.
- 470 Sed si tùm, cùm gratia tibi conferebatur,
 Habebas non tua, nec omninò ablutus es,
 Vereor dicere quod restat, sed cuilibet apertum esse putò.
 Quære gratiam: nunc enim te debitorem novi
 Quamvis thonus valdè te in altum extulerit.
- 475 Eorum enim quæ peccavimus, non eorum quæ peccamus
 Lavacrum deletio est. Quapropter te ipsum

Lavacrum expurgatio germinum quæ pullulârunt ex moribus, non ipsorum habitum.

Non satis est malum non esse.

Expurgatio non est integræ, nisi ab iis, quæ aliorum sunt, abstinere.

Lavacrum est deletio eorum quæ peccavimus, non eorum quæ peccamus.

456. Μετεγγράφη. Coisl. μετεγγράφη. Tollius legendum putat μετεγγράφη.
 458. Κεφάλαιον. Ipsam saltem summam quam eripuisti.
 459. Τὸ τοῦ νόμου. Quod lege præscriptum, quadruplum reddere.
 464. Πίπρατ'. Leuv. Ipso nomine ad quæstum abuteris:

mavult Tollius: *Omnis de Deo, ejusque justitiâ, spes nobis abiit. Actum est de divinâ justitiâ.*

467. Τὸ. Coisl. τῷ.

475. Οὐχ ὧν παίομεν. Id est, non eorum quæ deinceps post baptismum perpetravimus.

METRICA VERSIO.

Non poteris etenim ferre quod lex præcipit.
 Pauperibus autem da benignus, quod velis,
 Christumque mensis dignus excipias tuis.
 Sed si reservans cuncta, paucave conferens
 Pauperibus, evadere putas te liberum,
 Venalis est nobis, loqui si fas, Deus.
 Quid namquæ justi, si meum minimè scelus
 Solvatur, at tanta tibi sit vis gratiæ;
 Ut non tuorum criminum pœnam luas.

Est gratia tibi? Sis procul fratrum à bonis;
 Nam puritas erit tibi sic integræ.
 Si factus autem gratiarum particeps
 Non prorsus ablutus, poteris non tuis,
 Cætera loqui piget; sed omnis percipit.
 Require gratiam: licet enim te thronus
 Sublime tollat, debitis, scio, subjaces.
 Peccata quondam, non recenter edita
 Purgat lavacrum. Temet ergò sordibus

- Σαυτὸν καθαίρεις· ἀλλὰ νυνὶ μὴ γελῶ,
 Ἄλλους καθαίρων αὐτὸς ἐσπιλωμένος·
 Εἰ μὴ μόνῳ σοι τοῦτο ἐκ Θεοῦ γέρας,
 480 Ὡς ἂν γράφει χεὶρ βασιλέως πρὸς χάριν,
 Τὸ καὶ προσεπαινέσθαι σε τῆς τυραννίδος·
 Εἰ δ' οὐδὲ τὸ λουτρὸν ἐκκαθαίρει παντελῶς
 Τοὺς, ὥσπερ εἶπον, τὴν χάριν δεδεγμένους,
 (Θεὸν γὰρ οὔ ποτ' οὐδὲ εἷς σοφίζεται,
 485 Τὸν συνδέοντα καὶ σοφοὺς σοφωτέροις,)
 Τίς ἂν καθῆραι τῶν μετὰ κρίσιν κακῶν
 Τοὺς αὖθις ἐγχρωσθέντας ἰλύος βάθει,
 Καὶ τῆς ἄνωθεν εἰκόνος τὴν ἀξίαν
 Καθυβρίσαντας ἐρπετῶν ἢ θηρίων
 490 Μορφαῖς, ἀφ' ὧν ποιούμεθα ζηλουμένων;
 Πλάσσης γὰρ ἄλλος ὁ τρόπος καθίσταται,
 Ὃν ἔργον ἐκρίψαι τε καὶ πόρρῳ βαλεῖν.
 Οὐδὲν γὰρ ἐστὶ δεύτερον καθάρσιον.
 Ἀπαξ γεγέννημ'· εἴτ' ἀνεπλάσθη Θεῷ·
 495 Τυχὸν τιν' ἄλλην ὕψερου πλασθήσομαι
 Πλάσιν, καθαρθεὶς τῷ φιλοτρόπῳ πυρί.
 Νῦν δ' οὐδὲν οἶδα φάρμακον, πλὴν θακρύων,
 Ἐξ ὧν συνούλωσις μὲν ἔρχεται μόγις,
 Οὐλαὶ δ' ὁμῶς μένουσιν, ὥς ἐμὸς λόγος,
 500 Τῶν πρὶν κακίστων τραυμάτων κατήγοροι.
 Εἰ δ' ἔστιν, ὅστις καὶ πλεον θαρρεῖ Θεῷ,
 Ἐμὸν τὸ κέρδος· πειθέτω μόνον λέγων.
 Εἴποι τάχ' ἂν τις, ὥς ἐπισκόπων χέρες,
 Τό τ' ἐν μέσῳ κήρυγμα, λουτροῦ τις χάρις,
 505 Ἄς τ' ἐκβοῶμεν, ὥς ἀνάξιοι, μέσας
 Φωνάς, διδόντες τὴν κάθαρσιν τῇ κλίσει,
 Καὶ τῷ τυραννήσαντι δῆθεν Πνεύματι,
 Κρίσει δικαίων καὶ σοφῶν ἐπισκόπων·
 510 Ὅς θάττον οἶμαι τοῦ μύθους τι λαμβάνειν,
 Ἡ τῆς ἑαυτῶν λαμπρότητος προσνέμειν.
 Ῥᾶον κακοῦ γὰρ ἢ καλοῦ μετουσία·
 Γνώση δ' ἐκείθεν, ὥς ἀληθεύει λόγος.

481. Τὸ καὶ προσεπαινέσθαι. Itā vertit Leuv.: *Ut præter ipsam tyrannidem, quæ poenas omnes respuit, etiam laudem merearis.*

487. Ἐγχρωσθέντας. Coisl. ἐγκωσθέντας.

495. Τιν' ἄλλην. Sic Coisl. Edit. τὴν ἄλλην.

496. Φιλοτρόπῳ. Coisl. φιλανθρώπῳ. Vide suprā, vers. 11.

497. Πλὴν θακρύων. Tertullianus de Pœnitentiā, cap. vi: *Peccator antè veniam deslere se debet, quia tempus pœnitentiæ idem quod periculi et timoris. Absolutionem tamen confessio præcedebat, quam sequebatur conscientię purgatio sacrificio et manu sacerdotis, ut est apud divum Cyprianum de Lapsis. Toll.*

METRICA VERSIO.

Absterge cunctis, et cachinnos præcave,
 Dùm sordidatus ipse sordes diluis,
 Ni tale tibi datum sit uni præmium,
 Manùque regis scripta sicut gratia,
 Tyrannus ut lauderis oñ vetitum nefas.
 Si nec lavacrum prorsus illos abluat,
 Qui gratiam, ut dixi, recepêrunt prius,
 (Argutiis enim Deus non fallitur,
 Qui fallit argutos, capit et argutiis;)

Quis à patratís post caput inunctum malis,
 Rursus profundo purget immundos luto,
 Qui polluerunt grande cœlestis decus.
 Typi, ferarum pelle vel reptantium,
 Quarum ad rudem zelando formam fingimur.
 Nam mentis affectus creator alter est,
 Quem magnus avulsum labor repellere
 Nam rursus alia non manet lustratio.
 Semel creatus, dein reformatus Deo,

- Omniñò expurga, nec committe ut ridearis,
 Dùm alios expurgas maculosus ipse:
 Nisi tibi soli hoc à Deo concessum sit privilegium;
 480 Velut ea quæ regià manu ad gratiam scribuntur,
 Ut etiam de tyrannide lauderis.
 Quòd si nec lavacrum eos omniñò expurgat,
 Qui gratiam ità, ut dixi, susceperunt,
 (Deo enim nullus unquàm verba dedit,
 485 Qui sapientes etiam sapientiùs constringit,)
 Quis à malis post unctionem admissis eos expurget,
 Qui rursùs cœni profundo contaminati sunt,
 Ac cœlestis imaginis dignitatem
 Dedecorârunt reptilium aut ferarum
 490 Formis, quarum ad exemplum imitando fingimur.
 Est enim habitus fictor alter,
 Quem difficile est eradicare et procul abjicere.
 Nulla enim superest alia lustratio.
 Semel generatus sum, deindè à Deo regeneratus sum:
 495 Forsitan in aliam postremò effingar
 Formam, benefico expiatus igne.
 Nunc autem nullum novi remedium præter lacrymas,
 Quibus quidem vulnera, quanquàm non facilè, obducuntur,
 Sed tamen cicatrices manent, et equidem arbitror,
 500 Priorum pessimorum vulnerum accusationes.
 Si quis autem est qui plùs etiam Deo confidat;
 Id mihi placet: tantùm probet id quod asserit.
 Sed fortè quis dixerit, episcoporum manus,
 Et promulgationem, quæ palàm fit, et quas, ut indigni,
 505 Voces proferimus, esse lavacri gratiam,
 Expiationem attribuentes vocationi,
 Ac Spiritui, scilicèt qui tyrannidem exercuit,
 Judicio justorum ac sapientium episcoporum.
 Sed potiùs futurum arbitror, ut piaculi aliquid trahant,
 510 Quàm ut de suo ipsorum splendore impertiant.
 Facilior est enim mali communicatio quàm boni.
 Quàm id verum sit, indè cognosces.

Nullus verba
 dedit Deo, qui
 sapientes etiam
 sapientiùs con-
 stringit.

Habitus est al-
 ter fictor, quem
 difficile est era-
 dicare et procul
 abjicere.

Pravi habi-
 tus accusationes
 priorum pessi-
 morum vulne-
 rum.

Facilior mali
 communicatio
 quàm boni.

503. *Χίρες*. Alludit ad ea quæ in sacrorum ministro-
 rum consecratione observabantur: qui consecrandus
 erat, priùs publico præconio in ecclesià denuntiabatur:
 postea manus ab Episcopis imponebantur.

505. *Ὡς ἀνάξιοι*. Qui consecrabantur, indignos se esse
 profitebantur.

506. *Τῇ κλίσει*. Fortè meliùs *inclinationi*; *genuflexioni*;
 genibus enim flexis qui consecrabatur, impositionem
 manuum accipiebat.

507. *Τυραννήσαντι*. *Invictà vi animos moventi Spiritui*.
 Videtur ironice dictum.

511. *Πᾶσι*. Ità Carm. præc., vers. 1759.

METRICA VERSIO.

Fortassè tandem formam versus in alteram
 Fingar, benignis expiatus ignibus.
 Nunc quæ medela, quæso, ni vis fletuum,
 Restat, quibus curantur haud facilè plagæ?
 Adhuc tamen manent cicatrices, quibus
 Accepta malè quondam arguuntur vulnera.
 Quòd si quis autem est qui magis fidat Deo,
 Lucrum hoc mihi; tantùm probet quod asserit.
 Fortassè quidam præsulum dicet manus,

Tom. II.

Plebisque calculum lavacri gratiam,
 Mediàsque voces quas parùm digni edimus,
 Suffragiis dantes piamen publicis,
 Vimque afferenti Flamini tyrannicam
 Justâ sophorum præsulum sententiâ.
 Sed hoc futurum credo, quoddam ut sordium
 Ipsi magis trahant, suum quàm dent jubar.
 Serpit etenim malum faciliùs quàm bonum.
 Quàm vera sint hæc, indè nosces plenius.

- Κρέας γάρ εἰ ψαύσειεν ἡγιασμένον
 Ποτοῦ, Μιχαίας φησὶν, ἢ βρωτοῦ τινός,
 515 Οὐκ ἂν ποθ' ἀγνίσειεν, οὐ ψαύσαν τύχοι.
 Ἐκ τῶν δ' ἀνάγκων ἀγνά κοινωθήσεται.
 Ταῦτ' οὖν ὁ θεὸς Παῦλος εὖ πεπεισμένος,
 Ἐν οἷς τυποῖ Τιμόθεον ἐξ ἐπιστολῆς,
 Νόμον τίθησι, μὴ προχειρῶς τὰς χέρας
 520 Ἄγειν ἐπ' ἄλλον, μηδὲ κοινοῦσθαι τρόπον.
 Ἀρκεῖν γάρ ἡμῖν φόρτον οἰκείων κακῶν.
 Ἔσω δὲ λουτρὸν, εἰ δοκεῖ, καὶ τοῦτό σοι.
 Τίς ἐγγυᾶται τὸν τρόπον, χρόνου δίχα,
 Δεικνύντος, ὡς ἔσμηξε καὶ βάθος χάρις,
 525 Ἀλλ' οὐκ ἐπιπολῆς, ὡς βαφή τις ἐκ πόας
 Ἡ λαμπρότης, ἥς καὶ τὸ καλὸν ἐκπλυτον;
 Ἔσω δὲ καὶ τοῦθ' ἡ κάθαρσις παντελής.
 Ὁ βαθμὸς ἡμειψέν σε· ἄγγελον βλέπω.
 Τοῦτ' οὖν ὁ πιεσὸς, καὶ σέβων ἐμοὺς νόμους,
 530 Δώσει προθύμως, ἐνδιδοὺς τῷ δόγματι.
 Ὁ δ' ἐκτὸς οὐδέν' οἶδε, πλήν εὐδοξίας,
 Ὅρον τίθεσθαι τοῦ καλοῦ τῆς πίστεως.
 Ὅς τῶν μὲν αὐτοῦ μηδὲ ἐν λογίζεται,
 Τῶν σὼν δὲ πικρὸς ἴσεται κατήγορος.
 535 Πῶς τοῦτον, εἰπέ, πείσομεν δόξαν λαβεῖν
 Ἄλλην, παρ' ἣν δεδώκαμεν τῷ πρὶν βίῳ;
 Πῶς γλώσσαν ἐμφράξομεν, ἢ τίσιν λόγοις;
 Περιφρονεῖν γάρ οὐδὲ τοῦτ' ἐμῶν νόμων,
 Οἱ πάντοθεν ξέουσιν, ὡς ἄγαλμά τι,
 540 Τὸν προσάτην, ὡς μὴ τι τοῦ λαοῦ βλάβη.
 Καὶ τοῦτ' ἀφήσω, τὴν χάριν δόξη κρατεῖν.
 Πάντες τεθήπασί σ', οὐδ' ὁ Μῶμος ἄπτεται.
 Εὐθύς μετ' Ἠλίαν σὺ τῷ σεμνῷ λόγῳ.
 Πῶς ὦν ἄπειρος κάμαθής ἄνω κάθη
 545 Τῶν ἐκπονουμένων τε, καὶ ποθουμένων
 Πολλοῖς· τεθηπάγ', εἶγε σοι ποθουμένων.
 Τὸ γὰρ φρόνημα οὐδὲ μὲν μαθεῖν ἔα,
 Πεῖθον τὰ μὴ προσόντα ῥαδίως ἔχειν.

514. Μιχαίας. Non Michææ, sed Aggæi, verba hæc sunt, quod miror non observatum fuisse. Agg. 11, 13. Si tulerit homo carnem sanctificatam in ord vestimenti sui, et tetigerit de summitate ejus panem aut pulmentum, aut vinum, aut oleum, aut omnem cibum, numquid sanctificabuntur? Respondentes sacerdotes dixerunt: Non. Et dixit Aggæus: Si tetigerit pollutus in animâ ex omnibus his, numquid contaminabitur? Et responderunt sacerdotes et dixerunt: Contaminabitur.

516. Ἀγνά. Coisl. λίαν.
 520. Μηδὲ κοινοῦσθαι. Manus citò nemini imposueris, neque communicaveris peccatis alienis. Tim. v, 22.
 528. Ὁ βαθμός. Coisl. οὐ βαθμός. Gradus ille, episcopalis dignitas est: ἄγγελος autem angelicæ puritatis hominem hîc significat.
 531. Ὁ δ' ἐκτὸς, id est Gentiles et Hæretici.
 533. Ὅς. Ità Coisl. Edit. ὡς.
 538. Ἐμῶν νόμων. Ut suprâ, vers. 529, σέβων ἐμοὺς νό-

METRICA VERSIO.

Audi Michææ verba: Si quemdam cibum
 Purgata, dicit, tangat, aut potum caro,
 Non pura reddet illa contactu sui;
 At pura polluentur impuris simul.
 Hoc divus ergò Paulus apprimè sciens,
 Inter ea quæ per scripta Timotheum docet,
 Vetat, prolatâ lege, ne citò manum
 Imponat, externisque participet malis.
 Satis suorum cuique pondus criminum.

Sed esto: tibi sit hoc lavacrum, si velis.
 Quæ sponsio morum, absque lapsu temporis,
 Quod intus ablutos revelet gratiâ,
 Nec, tincta velut herbis, linitos desuper
 Splendore, facillè cujus eluitur decus.
 Sed esto: tibi sit integra expiatio.
 Mutatus es gradu: ecce miror angelum.
 Illud fidelis, qui meas leges colit,
 Dabit libenter, dogmati morem ferens.

- Nam si caro sanctificata tetigerit
 Potum, inquit Michæas, aut cibum quemdam,
 515 Numquàm sanctificabit, id quod tetigerit :
 At impuris, quæ pura sunt, contaminabuntur.
 Hoc igitur divinus Paulus persuasissimum habens,
 Inter ea, quibus Timotheum informat in epistolâ,
 Legem ei præscribit, ne facilè manus
 520 Imponat alteri, ejusque moribus contaminetur ;
 Satis enim esse nobis pondus propriorum malorum.
 Sed esto ; sit hoc etiam tibi, si voles, lavacrum.
 Quis spondeat mores, sine temporis intervallo,
 Quod ostendat gratiâ abstergos ex imo fuisse,
 525 Nec tantum superficiei, veluti iis quæ herbis tinguntur,
 Inesse splendorem, cujus pulchritudo facilè eluitur?
 Sed esto : sit etiam id perfecta expiatio.
 Immutavit te gradus : angelum video.
 Id igitur fidelis, et qui meas leges colit,
 530 Dabit libenter, præcepto morem gerens.
 Extraneus autem nullâ re aliâ, nisi bonâ famâ,
 Scit bonum fidei dijudicare :
 Qui, cùm vitiorum suorum nullum consideret,
 Tuorum acerbus est accusator.
 535 Huic, dicito, quomodò suadebimus, ut aliam admittat opinionem,
 Præter eam, quam ei priore vitâ iniecimus?
 Quomodò linguam coërcebimus, aut quibus verbis.
 Hæc omnia aspernari, non meis consonum legibus,
 Quæ præsidem undiquè, veluti simulacrum quoddam,
 540 Expoliunt, ne quid detrimenti populus accipiat.
 Sed illud etiam concedam, famâ fortiolem esse gratiam.
 Mirantur te omnes, nec te Momus quidem audent tangere.
 Proximus tu post Eliam, si præclara tua ratiocinatio valeat.
 Quomodò ergò superiore in loco sedes, cùm inscius et ignarus sis
 545 Eorum quæ elaborantur et expectantur
 A multis. Quæ quidem mirarer, si à te expectarentur.
 Animi enim elatio nec sinit ediscere,
 Facilè suadens ea te habere quibus cares.

Satis est nobis propriorum malorum.

Bonum fidei bonâ famâ dijudicatur.

Animi elatio non sinit ediscere.

μους. Νόμος hic disciplinam et institutum vitæ à Gregorio sibi suisque præscriptum significat; aliàs et de religione Gregorii, seu verâ de sacris sententiâ accipi possit, Ariariorum aliorumque pravis dogmatibus oppositâ, qui hic extranei, sive οἱ ἑτέροις nominantur, ut antea Gentiles et Judæi non credentes in Jesum Christum. *Toll.*

540. Βλάβη. Ità Coisl. Edit. λάγη. *Ne quid habeat de plebe: nihilominus Interpres vertit: ne quid sit quod populo detrimentum afferat.*

541. Τὴν χάριν. Coisl. σὴν.

542. Σ', οὐδ' ὁ Μωμος. Ità Edit. Coisl. σ', οὐ Μωμος. Quâ lectione versus constare nequit. Tollius mallet ἀπτηται, sed deficeret metrum. Benedictini admiserant Coisl. lectionem, sed malè, ratione metri, cùm quartus pes habeat spondæum; undè præferenda videtur Editorum lectio. (Not. novi Edit.)

547. Οὐδέ. Ità Coisl. Edit. malè οὐδέν.

METRICA VERSIO.

- Sed qui foris sunt, non, nisi famâ bonâ,
 Cognoscere fidei bonæ meritum sciunt,
 Qui non videntes propria cæci crimina,
 Tuos acerbâ voce lapsus arguunt.
 Quâ poterimus talem, precor, sententiam
 Mutare, moribus prioribus inditam?
 Frenare verbis ora quis tandem modus?
 Contemptus hic legi meæ non consonat,
 Quæ præsidem, quoddam velut signum, undiquè
 Ritè expolit, ne plebs quid accipiat mali.
 At cedo : famâ fortior sit gratia.
 Mirantur omnes te ; nec audent tangere
 Momus. Statim post Eliam, tibi si fides,
 Incedis. Alto quæ rudis sedes loco,
 Votique multorum et laboris nescius?
 Sperata sed mirarer à te talia.
 Namque tumor animi nil sinit perdiscere,
 Te faciliter tenere suadens, quæis cares.

- Ἄλλ' οὐχὶ τοῦτο· ἄλλ' ἐκεῖνο πῶς φύγῃς,
 550 Ὁμοῦ μαθητῆς καὶ διδάσκαλος δοκεῖν,
 Θήγοντα θήγων, ὡς ὀδόντες τῶν συῶν,
 Δέον διδάσκειν ἐκμαθόντα τοὺς νόμους·
 Τίς ἢ τοσαύτη σύγχυσις τοῦ πράγματος;
 Πόθεν τὸ δόγμ'· εὖωνον οὕτω γίγνεται;
 555 Πύκτης μὲν οὐδεὶς, ὅστις οὐ τὸ πρὶν χέρα
 Προβάλλετ', οὐδ' ἐσκέφατ'· εὐκαιρον ζῆσιν.
 Οὐδὲ σταδιεύς μὴ τῷ πόδε προγυμνάσας.
 Αὐλοὺς δὲ τίς ποτ'· εὐφρονῶν· αὐθημερὸν
 Τέτρηκεν, ἐξήσκησεν, ἠγωνίσαστο;
 560 Γραφεὺς δὲ τίς ποτ' ἄκρος ἠκούσθη ποτὲ,
 Μὴ πολλὰ μίξας χρωμάτων μορφώματα;
 Ἐρρήτόρευσεν δ', ἢ νόσους τίς ἤλασε,
 Πρὸ πλειόνων λόγων τε, καὶ νοσημάτων;
 Μικροῦ γ' ἂν ἦσαν αἱ τέχναι τιμῆματος,
 565 Εἰ τῷ θέλειν ὑπῆρχε τὸ κτᾶσθαι μόνον.
 Τὸν δὲ πρόεδρον δεῖ κελευσθῆναι μόνον
 εἶναι καλόν τε· κάγαθόν παραυτίκα.
 Καὶ τοῦτ' ἐκεῖνο· Πράξις ἐστὶν ἡ φάσις.
 Χριστὸς κελεύει, καὶ κτίσις παρίσται.
 570 Καὶ τοῦτο σιγῶ. Πῶς δὲ σὺ βλέπων κάτω
 Τοῦτον μένοντα τοῦ Θεοῦ παρασάτην,
 Ὑψαυχενεῖς τε, καὶ θρόνων σέργεις κράτος,
 Ἄλλ' οὐχὶ φρίσσεις, οὐδ' ἐπιτρέμεις θρόνοις,
 Μὴ βοῦς ἐλαύνῃς κρείσσονας βοηλάτου;
 575 Σκόπει γὰρ οὕτως, εἰ σχολή σοι καὶ βλέπειν.
 Οὗτος χαμεύνης, καὶ κόνει βεβρωμένος,
 Καὶ σάρκας ἐξέτηξεν ἀγρυπνίαις,
 Ψαλμωδίαις τε, καὶ ζῶσει νυχθημέρῳ,
 Καὶ νοῦ πρὸς ὕψος ἐκ πάχους ἐκδημίαις.
 580 Τί γὰρ τάφοις δεῖν εἰσφέρειν τε χοῦν ὄλον,
 Σκώληξί τ' εἶναι θαψιλεζέραν τροφήν,
 Γεννῶντα, καὶ τρέφοντα τοὺς γεννωμένους;
 Καὶ δακρύων ἔσμηξε πηγαῖς τοὺς σπίλους,
 Εἴ ποῦ τιν' εἶχε καὶ βραχὺν ῥαντίσμασιν,

549. Φύγῃς. Coisl. φύγεις.

552. Ἐκμαθόντα. Quippè necesse est, ut prius didicerit, qui alios docturus est.

554. Δόγμ'. Sic Coisl. et metrum petit. Edit. δόγμα. Mox εὖωνον. Tàm vili pretio comparari posse putavit.

556. Προβάλλετ'. Coisl. προύβαλεν. Mox στάσιν. Id est, opportunitatem, commodam ad certamen stationem elegerit.

557. Σταδιεύς μὴ τῷ. Ità Coisl. Edit. οὐδὲ σταδιεύς μήπω τῷ, quod metro repugnat.

558. Αὐλοὺς. Coisl. αὐλοῦ.

562. Ἐρρήτόρευσεν. Coisl. ἐρρήτόρησεν.

563. Πρὸ πλειόνων. Qui non plurimas orationes habuerit, plurimòsque morbos curaverit.

565. Τὸ κτᾶσθαι μόνον. Coisl. τῷ κτᾶσθαι μόνον, si sola voluntas ad eas comparandas sufficeret.

METRICA VERSIO.

At non ità est; sed quo modo vitabis hoc
 Ne te docentem simul et edoctum geras,
 Acuminans acuminantem, uti suum
 Dentes, peritum quem deceret tradere
 Præcepta. Rerum tanta quæ confusio?
 Qui facta tantum vilis est scientia?
 Nullus quidem pugil, nisi prius manum
 Conserat, et opportuna spectet prælia;
 Nec cursor ullus, ni pedes exerceat.

Uno die quis sanus unquam tibias
 Secans, adornavit, et agonem contulit?
 Quis summus unquam pictor auditus fuit,
 Quin plurimum genus colorum misceat?
 Quis medicus unquam quisve rhetor extitit,
 Orationes antè vel multas febres?
 Artes enim non ponderis magni forent,
 Si tibi daretur, modò velis, possessio.
 Antistitem verò juberi sufficit

- Sed hoc tibi vitium non est. At illud quomodò effugies,
 550 Ne simul discipulus et magister videaris,
 Acuentem acuens, ut suum dentes,
 Cùm docere deceat, postquàm leges didiceris?
 Quæ tanta rerum confusio?
 Undè adeò viluit doctrina?
- 555 Nullus quidem pugil, qui non priùs manum
 Conseruerit, ac opportunum certamen spectaverit;
 Nec cursor in stadio, qui non priùs pedes exercuerit.
 Quis unquàm sanus eodem die tibias
 Secuit, adornavit, decertavit?
- 560 Quis summus pictor unquàm auditus est,
 Qui non multas miscuerit colorum species?
 Quis rhetor extitit, quis medicus,
 Antè plurimas orationes et morbos?
 Exigui enim essent artes pretii,
- 565 Si tantùm volenti adesset possessio.
 Antistes verò satis est, ut imperetur
 Bonus esse statim ac probus:
 Atque illud ipsum est proverbium: « Dictum factum. »
 Christus jubet, et adstat creata res.
- 570 Atque id quidem silebo. Tu verò quomodò videns inferiùs
 Manentem hunc Dei cultorem,
 Cervicem attollis, et throni potestatem expetis,
 Ac non perhorrescis et contremiscis in throno,
 Ne boves agas bubulco meliores?
- 575 Sic autem considera, si tibi vel considerandi otium est.
 Iste humi cubat et pulvere erodus
 Ac carnes tabefecit vigiliis,
 Psalmodiisque, et noctes diésque stando,
 Et mentis ad Deum ex crassâ mole peregrinationibus.
- 580 Cur enim sepulchro tota inferatur caro,
 Ut vermibus copiosior sit esca,
 Quos gignit ac nutrit genitos?
 Idem lacrymarum fontibus diluit maculas,
 Si qua illi vel exigua è luto hujus vitæ.

Exigui essent
 artes pretii, si
 tantùm volenti
 adesset posses-
 sio.

Qui gulæ et
 ventri indulgent,
 escam vermibus
 copiosiore[m] pa-
 rant.

568. Φάσις. Malè Edit. φύσις.

576. Οὗτος χαμῆνης. Carpit protervè Gregorium Tol-
 lius his verbis: *Non potest, inquit, suū oblivisci vir op-
 timus, ac nimium φίλωντος, et hisce quæ commemorare
 passim non cessat, ut olim Tullius in consulatu suo, partum
 depulsæ extinctæque Catilinariæ conjurationis decus, glo-
 riolæ ac jactantiæ instrumentis nimis ἐπηρμένος.*

579. Ἐκ πάχους. *È mole corporis: corpus enim mentem
 degravat, ut ait suprâ Lib. 1, Sect. 2, Carm. xxxii,
 vers. 35:*

Νοῦν λεπτὸν ὄγκος ἐκδιώκει γαστέρος.

Mentis subtilitatem obruit crassities ventris.

Ergò omnis sanctorum cura fuit, ut corpus extenuarent.
 Toll.

METRICA VERSIO.

Bonum esse protinùs probùmque moribus:
 Proverbium est hoc: « Fit statim quod dicitur. »
 Christus jubet; creata res jam prodiit.
 Et id silebo: quomodò sed tu videns
 Infrà manentem hunc qui colit sanctè Deum,
 Tollis caput, thronique honores expetis,
 Nec contremiscis, nec perhorres in throno,
 Ne fortè meliores bubulco agas boves.
 Rem cerne mecum, si vacat tibi cernere.

Tom. II.

Hic cubat humi corrosus atro pulvere,
 Carnésque tabefecit insomnis manens,
 Canénsque psalmos, stansque noctes ac dies,
 Et altiùs molem super crassam volans.
 Cur nempè tumulo tota mergatur caro,
 Ut copiosior sit esca vermibus,
 Quos gignit ipsa putris et genitos alit?
 Ille lacrymarum fonte sordes diluit,
 Si quas leves habebat aspersas sibi,

- 585 Οἷς βάλλεθ' ὅστις καὶ σοφὸς πηλῶ βίου·
 Τύποις τε σαρκῶν ἐσφράγισαι τιμίους
 Ἐσκληρότων εὐχῇ τε, καὶ πολλοῖς πόνους,
 Οἷς ἡ παλαιὰ γεῦσις ἐτρύχωσέ με
 Εἰς γῆν σφαρέντα τὴν ταπεινὴν μητέρα,
 590 Ῥίγει τε, πείνη, καὶ σενοῖς ῥακώμασι,
 Ποθῶν λαβεῖν ἔνδυμα τὴν ἀφθαρσίαν,
 Καὶ γαστρὸς ὕβριν ἐνδεῇ καθύβρισε
 Τροφῇ, τὸ βνήσκειν μνώμενος καθ' ἡμέραν.
 Τροφὴν γὰρ οἶδεν ἀγγέλου ἀπλὴν Θεόν.
 595 Οὗτος πένης νῦν, ἥ δ' ὅτε ζάπλουτος ἦν·
 Ἄλλ' ἐκβολὴν ἔξερξε, καὶ κοῦφος πλέει,
 Ῥίψας πένησιν, οὐ βυθῶ, τὸ φορτίον.
 Οὗτος φυγῶν πόλεις τε καὶ δήμου κρότους,
 Καὶ τὴν ζάλην, ἥ πάντα τὰν μέσῳ σρέφει,
 600 Τοῦ νοῦ τὸ κάλλος τῷ Θεῷ συνήρμοσε,
 Μόνος τὰ θεῖα καὶ μόνῳ κοινούμενος.
 Οὗτος τὸ καλὸν σῶμα, (πῶς γὰρ οὐ καλὸν
 Τὸ τῶν ἀρίστων;) μαργάροις συνέκλεισε,
 Δεσμοῖς σιδηροῖς, λαθρίῳ κοσμήματι,
 605 Σφίγγας ἑαυτὸν οὐδὲν ἡδίκηκότα,
 Ὡς μήποθ' ὑβρίσειεν ὦν ἐλεύθερος,
 Καὶ συνδέων αἴσθησιν αὐτῷ τὴν πλάνην.
 Τούτῳ τὸ Πνεῦμ' ἔδειξε Γράμματος βάθην,
 Λύσαν τὰ πολλῶν ἐσφραγισμένα φρεσί.
 610 Τοιαῦτα κάλλη καὶ σύ μοι φράζειν τὰ σά·
 Οἶκος, γυνὴ σφριγῶσα, τεκνίων ὁδὸς,
 Κτῆσις, κελευσαί, πράκτορες, βοαί, δίκαι,
 Ἄπαντα μεσὰ φροντίδων καὶ πραγμάτων.
 Τράπεζα φλεγμαίνουσα τῶν αἰοιδίμων
 615 Ταῖς ὀψοποιῶν καὶ κερασμάτων πλοκαῖς,
 Γῆς καὶ θαλάσσης καρποφορούντων ἐντέροις,
 (Ἐξ ὧν ὁ νοῦς βαπτίζεται, οὐδ' ἔχει πλάτος,)
 Μύροις, γέλῳσι, ψαλμάτων συναυλίας,
 Οἷς κυμβάλων δεῖ καὶ ποδὸς ψοφημάτων.
 620 Ἄλλοι δὲ λύσσης ἔμπλεοι τῆς συμφύτου,

586. Τύποις δὲ σαρκῶν. Intelligit Tollius *genuum callum, aut vestigia catenæ ferreæ carni impressa.*

588. Γεῦσις. Gustationem pomi in Paradiso innuit, unde nobis laborum omnium origo.

589. Τὴν ταπεινὴν. Ità Coisl. Edit. καὶ τιθηνήν.

593. Μνώμενος. Ità Coisl. *Mortem in memoriam revocans.* Edit. μιμούμενος, metro repugnante. Interpres ineptè: *Quotidiè cibum unum petens, nimirum mortem.* Tollius utcumquè correxit his verbis:

Et carnis petulantiam inopiâ contudit cibi, Quotidiè mortem æmulatus abstinentiâ.

597. Ῥίψας. Tacitè philosophum Cratetem, vel alium, ut quidam volunt, carpere videtur, qui opes in mare abjecit, demergere illas, quàm ab iis se demergi, malle dictitantem. Potuisset enim in egenos multò sapientiùs illas distribuere. *Toll.* Vide suprà Lib. 1, Sect. 2, Carm. xxvii, vers. 236.

600. Συνήρμοσε. Coisl. προσήρμοσε.

METRICA VERSIO.

Fœdatur omnis ut luto vitæ sophus;
 Signatur et notis honestis carniū,
 Quæ precibus arent, vel labore sedulo,
 Quo me vetus contrivit heu! gustatio,
 Terræ reversum matris humiles in sinus,
 Frigore, fame, scissis et arctis vestibus,
 Æternitatis tunicam avens assumere,
 Parcôque compescit proterviam cibo
 Ventris, sepulcri nempè quotidiè memor.

Escam angelorum novit unicè Deum.
 Hic pauper hodiè; ditior quondam fuit.
 Sed levis, amans projectionem, navigat,
 In pauperes, non in mare, emittens onus.
 Urbes hic et plebis refugiens murmura,
 Æstûmque cuncta qui movet terrestria,
 Dotes venustas mentis applicuit Deo
 Solus, supernis usquè cum solo vacans.
 Pulchrum ille corpus, (nempè cur non pulchrum erit

- 585 Inspersa fuerit, quo quilibet, etiam si sapiens sit, impetitur;
 Carniúmque notis est signatus honorandis
 Exarescentium prece et multis laboribus,
 Quibus antiqua me gustatio attrivit
 In terram humilem matrem reversum,
 590 Frigore etiam et fame, atque arctis et laceris vestibus,
 Avens immortalitatis indumentum accipere,
 Ac ventris petulantiam parco reprimi
 Cibo, mortem in memoriam quotidie revocans.
 Cibum enim angelorum non alium novit nisi Deum.
 595 Hic pauper nunc est: olim autem valde dives erat:
 Sed exonerationem amavit, et levis navigat,
 Postquam onus pauperibus, non profundo projecit.
 Iste fugiens urbes, et populi strepitus,
 Atque æstum illum, quo omnia quæ videmus, agitantur,
 600 Mentis pulchritudinem Deo affixit,
 Solus, et cum solo divina tractans.
 Alius præclarum corpus, (quomodò enim non præclarum
 Id quod optimorum est?) unionibus conclusit,
 Nempe ferreis catenis, occulto ornamento,
 605 Se ipse, nullius malefacti reum
 Constringens, nequandò, si liber sit, insolescat,
 Ligansque sensus qui ipsum in errorem impellunt.
 Huic Spiritus retexit abdita Litteræ,
 Solvens quæ multorum mentibus obsignata sunt.
 610 Talia et tu mihi ornamenta tua edissere:
 Domus, uxor lasciviens, natorum institutio,
 Possessio, servorum præfecti, exactores, clamores, lites,
 Plena omnia curis et negotiis.
 Mensa turgescens celeberrimorum
 615 Coquorum et temperaturarum artibus,
 Quæ maris et terræ fructus intestinis afferunt,
 (Quibus mens ita demergitur, ut explicandi se spatium non habeat;)
 Unguenta, risus, cantilenarum concentus,
 Qui cymbala et pedum strepitus requirunt.
 620 Alii insito libidinis œstro pleni,

Ventris petulantiam reprimi
 cibi parcias.

Sensus in errorem
 impellunt.

Mens eduliis demersa, explicandi se spatium non habet.

604. Δεσμοῖς σιδηροῖς. Tantùm religio potuit suadere maiorum. Ità Tollius, qui nihilominus paulò suprâ fatetur omnem sanctorum curam fuisse ut corpus extenuarent.

607. Αἰσθησιν αὐτῶ. Ità Coisl. Edit. αἰσθησιν αὐτῶν. Tollius vult legendum αἰσθήσεων αὐτοῦ πλάνην. Nec malè.

608. Ἐδειξε. Sic legendum videtur cum Interprete pro ἔτηξε. Nec displicet Tollio, qui sequentia nihilominus ità corrigit: ἔδειξε γραμμάτων βάθην λυσάντι πολλῶν ἐσφραγισμένα

φρεσίν. Ultima in ἐσφραγισμένα producta ob sequentes consonantes. Quòd si cui τὸ ἔτηξε magis arriserit, pro τούτῳ, τούτων reponendum erit. Ità Toll., qui textum tantoperè non immutasset, si legisset in Cod. Coisl. versu sequenti λύσαν τὰ, pro λύσαντα, ut in Editis.

614. Τράπεζα. Coisl. τραπέζουσα. Mox αἰοδίμων pro ἰδοδίμων, et quidem benè propter sensum.

620. Ἄλλοι. Ità Coisl. Edit. ἄλλαι.

METRICA VERSIO.

Quod optimorum est?) strinxit unionibus,
 Ferri catenis, abditis ornatibus,
 Se criminis nullius innectens reum,
 Ne quandò liber, insolenter se gerat,
 Et deviantes sensum cursus ligans.
 Huic Spiritus retexit abdita Litteræ,
 Occulta solvens plurimorum mentibus.
 Ostende tales tu mihi ornatus tuos.
 Domus, proterva sponsa, natorum viæ,

Opes, duces, tributa, voces, jurgia,
 Curis repleta cuncta vel negotiis.
 Mensa pretiosis usquè turgescens cibis,
 Necnon coquorum temperatis artibus,
 Quos terra fructus, vel fretum stomacho ferunt,
 (Queis mergitur mens, nec locum motûs habet;)
 Unguenta, risus, cantilenarum soni,
 Qui cymbala, strepitûsque deposcunt pedum.
 Libidinis alii calentes ignibus,

- Νοσοῦντες, οἰθαίνοντες, ἐξιλωμένοι
 Γυναιξίν, ἄρτι νυμφίοι, τὸ μέτριον,
 Οὐπω λύσαντες πασάδας γαμηλίους,
 Ἡ καὶ πόθοις συζῶντες ἀζύγοις ἔτι,
 625 Πρὶν καὶ παρειάν, ἀνδρικῶ κοσμήματι,
 Θριξίν καλύψαι, παντελῶς ἄρτιχνοι,
 Νέοι τὸ σῶμα, τὸν τρόπον νεώτεροι,
 Ἡ καὶ παλαιῶν ἡμερῶν, πλήρεις κακῶν.
 Ἐπειτ' ἀσάρκων εἰσὶ τέκνων προσάται,
 630 Ἄ Πνεῦμα τίττει σαρκὸς ἐξενωμένον.
 Τιμᾶν πάθη μαθόντες, οἷς πεπόνθασι,
 Συνήγοροι σφῶν ἐν κακοῖς ἀλλοτρίοις,
 Διδόντες, ὥσπερ λαμβάνουσ', ἐξουσίαν.
 Οὗτοι μὲν οὕτως· καὶ τάχ' ἂν καὶ βελτίους
 635 Αὐτῶν γενόμενοι, κωλύονται τοῖς θρόνοις.
 Τὸ γὰρ κρατεῖν τὸν ἄφρονα ποιεῖ χεῖρονα.
 Ὁ δ' ἐγκρατὴς ἔστηκεν ἡτιμωμένος,
 Κάτω νενευκῶς, πρὸς Θεὸν μόνον βλέπων,
 Στέργων μαθητοῦ χώραν, οὐ μὴδ' ἄξιος
 640 Ἰσως μαθητῆς, οὗτος ὁ νῦν διδάσκαλος.
 Εἴπερ τὸ κρατεῖν οὐ τόπω γνωρίζεται.
 Τοιαῦτ' ἐν ἡμῖν ἰσχύειν τὸν βάσκανον!
 Οὕτω σοφίζετ' εὐσόχοις πονηρίαις,
 Ὅταν δῆμόν τιν', ἢ πόλιν πληῆξαι θέλῃ.
 645 Πρὸς οἷς ἐκάστου πειράται, καὶ σύντομον
 Νόμον δίδωσι πονηρίας τὸν προσάτην.
 Ἐπειτα χαλκὸς χρυσὸν ἡμφιεσμένος,
 Ἡ καὶ χαμαιλέοντος ἔκστασις χροᾶς,
 Πώγων, κατηφὲς ἥθος, αὐχένος κλάσις,
 650 Φωνὴ βραχεῖα, πιεὶς ἐσκευασμένος,
 Νωθρὸν βάδισμα, πάντα, πλὴν φρενὸς, σοφὸς,
 Τὸ πρῶτον ἐν πρώτοις τε τῶν νυνὶ καλῶν,
 Ἐφούδ τὸ σεπτὸν, ἢ Σαμουὴλ διπλοῖς,
 Σκίμπους ταπεινὸς, οὐδ' ὅλως θεσμούμενος,
 655 Τὰ πρὸς κάρηνον παρθένων κοσμήματι
 Λίνω περισφίγγων τε, καὶ σακκούμενος,

621. Οἰθαίνοντες. Coisl. οὐδὲν ἔοντες. Interpres videtur ita legisse, qui jungens οὐδὲν cum νοσοῦντες, vertit: *Morbo nullo laborantes.*

628. Ἡ καὶ παλαιῶν. Tollio videtur obscurior Leuvenclaii versio, et ipse reddit: *Quin potius nequitia senes, scelerum pleni.*

631. Τιμᾶν πάθη. Divus Hieronym. adversus Joannem Hierosolimitanum: *Natura hominum prona est ad cle-*

mentiam; et in alieno peccato sui quisque miseretur. Toll.

634. Οὕτως. Coisl. οὕτω.

642. Τὸν βάσκανον. *Diabolum.*

649. Πώγων. Non pictor elegantius hypocritam descripsit. *Toll.*

650. Πιεὶς. Putat Tollius hinc aliquid latere vitii. Series enim effecti ad severitatem exterioris habitus aliud quid requirit. Fortè χιτῶν ἐσκευασμένος, sed deficeret metrum.

METRICA VERSIO.

Ægri, atque turgidi, nitentes fœminis,
 Sponsi recentes, ut loquens teneam modum,
 Nondum reclusâ nuptiali januâ,
 Adhuc vel innuptis amoribus dati,
 Prius decore quàm virili sint genæ
 Pilisque vestitæ, novâ lanugine,
 Corpore quidem, sed moribus juvenes magis,
 Annis vel antiquis repleti, sed malis.
 Non carne natis deindè præsumt filiis,

Quos carnis expers Spiritus vitæ parit.
 Quæ prava sunt passi, colenda computant,
 Patrocinantes sibi malis in exteris,
 Licentiam dantes, ut accipiant datam.
 Tales quidem illi; fortè sed puri magis
 Evaderent, ni splendor obstaret throni.
 Nam pejor insanus fit ex potentiâ.
 Honoris expers sed continens permanet,
 Fixis humi oculis, nil videns præter Deum,

- Morbo hoc laborantes, turgentes, renidentes
 Mulieribus, recens sponsi, ut moderatè loquar,
 Nondùm apertis thalamis nuptialibus,
 Vel etiam cum suis inuuptis amoribus adhuc degentes,
 625 Priusquàm genæ, virili ornamento,
 Pilis vestitæ sint, in primâ prorsus lanugine,
 Corpore juvenes, sed magis moribus,
 Vel etiam antiquis diebus pleni, sed malis;
 Postea filiorum non carnalium præsides fiunt,
 630 Quos Spiritus expers carnis parit.
 Honorare discunt pravas affectiones, ex his quas experti sunt,
 Suû ipsorum in alienis malis patroni,
 Licentiam dantes ac vicissim accipientes.
 Atque ita quidem illi : quanquàm fortè meliores
 635 Fierent, sed obstant throni.
 Insipientem enim potestas efficit deteriores.
 Qui verò continentia præditus est, permanet honoris expers,
 Oculis in terram defixis, solum Deum respiciens,
 Amans discipuli locum, cujus ne dignus quidem
 640 Est discipulus iste, qui nunc magister est.
 Siquidem potestas loco non dijudicatur.
 Tantum apud nos posse invidum!
 Sic insidiatur aptè structis nequitiis,
 Cum populum aliquem, aut urbem vult percutere.
 645 Præter eas tentationes, quas cuique infert, compendiariam
 Legem nequitiae instituit præsulem :
 Tum verò æs auro vestitum,
 Aut coloris, ad exemplum chamæleonis, mutatio,
 Barba, vultus subtristis, colli inflexio,
 650 Tenuis vox, fidelis fabrefactus,
 Lentus incessus, in omnibus, præter mentem, sapiens,
 Quod quidem primum est inter prima hujus sæculi pulchra;
 Venerandum Ephod, et Samuëlis diplois,
 Lectus humilis, neque omninò revinctus,
 655 Caput virginum ornamento
 Lineo constringens, et in morem sacci componens,

Insipientem
 potestas efficit
 deteriores.

Elegans hy-
 pocritæ descrip-
 tio.

652. Το πρῶτον. Quod quidem, id est, quæ sapientia.
 Tollius putat hunc versum ad sequentem potius referen-
 dum, quàm ad antecedentem vocem sapientiae, et ideo
 sic vertit: Quodque in his, quæ nunc pulchra habentur, pri-
 mum est, Ephod venerandum, id est, episcopalis dignita-
 tis insignia, quæ nunc omnium animis oculisque pulcher-
 rima rerum videntur.

654. Σέλιππος. Int. Scipionem, minus rectè : melius,
 lectus, vel sella humilis.

655. Κοσμήματι. Coisl. κοσμήματα. Tollius retinet κοσ-
 μήματι.

656. Λίνω. Coisl. αἰνώς, et sic videtur legisse Interpres:
 Valdè constringens. Toll. λίνω, à λινούς, éstque lineum re-
 ticulum, quo virgines capillos colligebant.

METRICA VERSIO.

Discipuli amans locum, videtur cui minor
 Discipulus ille, qui magistrum se gerit :
 Siquidem potestas non loco cognoscitur.
 Ergone malignus tanta nos inter potest !
 Sic perfidis dolos struit versutiis,
 Cum præparat plebem vel urbem perdere.
 Non quemque solum tentat, at brevem magis
 Nequitiae legem statuit antistitem.
 Tunc apparenti æs fulget auro mentiens,

Tom. II.

Vel et chamæleontis incertus color ;
 Tunc barba, tristis vultus, inflexum caput,
 Submissa vox, fidelis arte conditus,
 Pes lentus, animum præter omninò sophus,
 Primum quod inter prima nunc fulget bona :
 Ephod verendum, sacra Samuëlis toga,
 Humilis nec omni parte vestitus torus ;
 Lino coronans virginum frontem levi,
 Rudisque sacci more componens caput,

D 9

- Τὰ πρόσθεν εὐχῆς σύμβολα προκείμενα.
 Πῶς μὴ τι ῥῆξω ῥῆμα τῶν ἐμοὶ ξένων;
 Οὐκ ἂν δυναίμην μὴ τι καὶ θυμοῦ φέρειν
 660 Κύβευμ'. Ἐπίσχεσ, ἥ τρυφὴν, ἥ τὰς τρίχας.
 Τί καὶ τὰ μὴ σά, καὶ τὰ σά ζητεῖς-ἔχειν;
 Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὀρίσματα.
 Χωρὶς τὰ Μερράς καὶ Σιλωάμ ρεύματα.
 Τὰ μὲν γὰρ οὐδὲ γευσά· τῶν δὲ καὶ νόσοι
 665 ἦττωντο πρῶτον ἀγγέλω κινουμένων.
 Διπλοῦν φυτεύεις ἀμπελῶνα, δισά δὲ
 Σπείρεις· τὸ δ' ἐνδυμ' ἐκ δυοῖν ὑφασμένον·
 Τὰ δ' οὐχ' ὁμοζυγοῦντα συζυγῇ τίθεις.
 Ἀπηγόρευτο δ', εἴπερ οἶσθα, τῷ νόμῳ
 670 Τὸ πλεκτὸν, ἐκκλίναντι τὸν δισσὸν τρόπον.
 Ἄλλος γυναικῶν κόσμος, ἄλλος ἀρρένων.
 Ἄλλο κολοιῶν ὕψος, ἄλλο δ' αἰετῶν·
 Αἰσχροὺς μεγάλων μίμησις ἐν μικροῖς λίαν.
 Μικροπρεπὲς γάρ· οἱ Φαραῶ φαρμακοὶ
 675 Σαφῶς σε πειθέτωσαν ἰσορούμενοι.
 Ἄλλ' εἴ τις εἶναι τῶν σοφῶν ἐσπούδακας,
 Μὴ μοι μόνην τὴν ῥάβδον εἰς ὄφιν τρέπειν·
 Ζητῶ τὰ πάντα, κ' εἶναι τὸν μέγαν Ἀάρων·
 Εἰ δ' ἐντέταξαι σὺν Μάγοις Αἰγυπτίων,
 680 Εἰ καλὸν, ἐξάσκησον εὐθέως ὅλον·
 Οὐδεὶς φθόνος σοὶ τῆς καλῆς μιμήσεως·
 Εἰ φαῦλον, ἐκτὸς ᾤθι· φεῖσαι τῶν ἐμῶν·
 Ἐμὸν γὰρ ἴσθι, καὶ ὑποκρίνη σοφῶς.
 Ἀποστρεφείς με καὶ σὺ τὴν μίαν ἀμνάδα.
 685 Μοιχεύεται τὸ σχῆμα. Τίς Νάθαν φράσει;
 Ῥῆξω τὸ φαῖον προσδραμῶν χιτῶνιον,
 Εἴ που λαβοίμην· καὶ γὰρ ἐν τούτοις ποτὲ
 Τρυφᾶτε, ὥσπερ βρωμάτων ἐν χείροσιν,
 Ὅταν πάθητε πλησμονὴν ἐν τιμίῳ.
 690 Ῥῆξόν τι καὶ σὺ τῶν ἐμῶν, ἂν του λάβῃ
 Τῶν μαλθακωτέρων τε καὶ νόθων ἐμοί.
 Τούτων τί ἂν γένοιτο ἐνδικώτερον;

657. Τὰ πρόσθεν. *Exterius precationis signa omnibus proposita.*

658. Πῶς μὴ τι ῥῆξω ῥῆμα. Sic Carm. seq., vers. 19.

660. Ἡ τρυφὴν. Τρυφὴν hīc Tollio fictam illam modestiæ speciem, vel etiam nigram tunicam significare videtur, cui Maximus, quem hīc tacitè perstringi prœlixioribus liquet è capillis, ἐνδιεθύπτειτο. Non enim coma istius

modi philosopho conveniebat christiano: undè et Carm. præc. ea ipsi ablata dicitur, cum ad sedem Constantino-politanam aspiraret. Vide infra, vers. 686.

662. Χωρὶς τὰ. Frequens hujusce adagii usus apud Gregorium.

663. Τὰ Μερράς. Mara fons aquæ amaræ, Exod. xv, 23.

666. Διπλοῦν. Vide Deuter. xxiii.

METRICA VERSIO.

Precationis signa vultu præferens.
 Qui non loquar verbum, insolens quanquàm mihi?
 Nec ista possum ferre, nec ludibrium
 Iræ. Voluptatem repellas aut comam.
 Cur vis habere quod tuum, et quod non tuum?
 Sunt limites Phrygum atque Mysorum procûl;
 Fluenta Merræ vel Siloæ differunt.
 Non hæc quidem gustanda; sed motis prius
 Istis ab angelo recedebat dolor.

Vineam seris tu duplicem; duplex jacies
 Semen: duobus tunica conflatur tua.
 Non copulanda subligas uni jugo.
 A lege, quæ mores abhorret duplices,
 Nosti, duplex est quicquid interdicitur.
 Alter virorum cultus, alter fœminæ;
 Alter aquilæ volatus, alter graculi.
 Quod grande, valdè parva fingunt turpiter.
 Hoc nempè non decet; probabunt hoc Magi

- A fronte orationis indicia præferens.
 Quo pacto non proferam verbum aliquod, mihi alioqui insolens.
 Haud equidem possim, nedùm iræ ferre
 660 Ludibrium. Aut abstine ab his deliciis, aut capillos exue.
 Cur et quæ tua non sunt, et quæ tua habere quæris?
 Separati Mysorum et Phrygum fines.
 Separata Merræ et Siloæ fluentia.
 Illa enim non gustanda: ista verò etiam morbos
 665 Vincebant ab angelo prius mota.
 Duplicem plantas vineam, duplicia
 Seminas; indumentum tuum ex duobus est contextum:
 Quæ copulanda non sunt, uni iugo submittis.
 Erat interdictum, si nosti, à lege,
 670 Id quod duplex est, duplicem animum aversante.
 Alius ornatus mulierum, alius virorum.
 Alia graculorum sublimitas, alia aquilarum:
 Turpis est magnorum in valdè parvis imitatio.
 Id enim indecorum est; atque id tibi Pharaonis venefici
 675 Clarè persuadebunt, si illorum historiam noveris.
 Si inter sapientes numerari studes,
 Ne mihi solam virgam in serpentem vertas:
 Quæro omnia, atque ut in omnibus magnus sis Aaron;
 Si verò Magis Ægyptiis adscriptus es,
 680 Totum protinùs exsequere, si id præclarum est;
 Nullam subibis invidiam ob eximiam imitationem:
 Sin autem malum, foris sta; his quæ mea sunt, parce;
 Meum enim esse scias, etiamsi solerter imitaveris.
 Spolias me tu unicâ ove.
 685 Vestis adulteratur. Quis Nathan arguet?
 Accurrens dilacerabo nigrum indumentum,
 Si vos apprehendam: nam et hæc vobis interdum
 In deliciis sunt, velut viliores cibi,
 Cùm vos cepit cariorum satietas.
 690 Mea et tu laceras, si quid arripias
 Quod mollius sit, ac mihi spurium.
 His quid esse possit æquius?

Duplicem ani-
 mum Lex aver-
 satur.

670. Τὸν δισσὸν τρόπον. Coisl. τῶν δισσῶν.

672. Αἰετῶν. Coisl. ἀετῶν. Sic infra Carm. xxxix in
 suos Versus, vers. 103.

673. Αἰσχροῦ. Sic et inops, potentem dùm vult imitari,
 perit: apud Phædrum lib. 1, de ranâ bovis imitari magni-
 tudinem cupiente. Toll.

679. Ἐν Μάγοις. Coisl. τοῖς μεγάλοις.

682. Ἐκτὸς στῆθι. Extrâ cancellos consistere, id est, ne
 tibi episcopalem dignitatem arroges. Ibid. φαῖσαι τῶν ἐμῶν,
 id est, ἕρκος ἡμετέροιο. Vide Carm. seq., vers. 111, ubi de
 cancellis his ab impudentibus hominibus, passim sacram
 sedem invadentibus, perruptis ac violatis fusiùs agit.
 Toll.

688. Ἐν. Coisl. τοῖς.

METRICA VERSIO.

Pharaonis illustres sacris ænnalibus.

Quòd si reponi tu studes inter sophos,
 Mutare solùm virgam in anguem ne velis;
 Ut magnus in cunctis Aaron sis, peto:
 Si cum Magis locum tenes Ægyptiis,
 Exsequere totum protinùs, si sit bonum;
 Nullus imitantem pulchra carpit invidus.
 Recede, si malum, foras. Parcas meis:
 Sunt namque mea, licèt dolosè finxeris;

Me pauperem unicâ malus spolias ove.
 Adulteratur vestis. Hoc quis arguet
 Nathan? Nigrum accurrens secabo pallium,
 Si vos prehendam; namque vos hæc sapius
 Gustatis ultro, viliores ut cibos,
 Cùm cariorum vos saturitas ceperit.
 Discerpe quod meum est, fortassè mollius
 Invenieris si quid mihique spurium.
 Istis enim quid esse possit æquius?

- Ἔσω Λάβαν τὰ λευκά · τὰπίσημα δὲ
 Τοῦ πολλὰ μοχθήσαντος ἐςὶ ποιμένος,
 695 Νυξὶν παγέντος, ἡλίῳ κεκαυμένου.
 Αἰσχροῶν μὲν οὖν αἵσχιζον ἡ τρόπου πλάσις ·
 Ὅμως φύλασσε, καὶ μ' ἐπαινέτην ἔχεις.
 Νῦν δ' οἶόν ἐστι τοῦτο, καὶ τῷ προσφερές;
 Ἄρ' ἐςὶ καὶ παῖξαι τι τερπνῷ πλάσματι
 700 Σπουδῆς μεταξύ · καὶ γέλως ἐν θακρύοις.
 Γαλήν καθίζει μῦθος εἴσω πασάδος ·
 Νύμφη γὰρ εἶκε, νυμφικῶς ἐσαλμένη ·
 Ἐθνα, κρότοι, γέλωτες · ἦν λαμπρὸς γάμος.
 Ἡ δ' ὡς ἶδεν μῦν διατρέχοντ' ἐν τῷ μέσῳ,
 705 Νύμφη μὲν ἦν, γαλῇ δέ · τῷ φανέντι γὰρ
 Ἐπιδραμοῦσα δεῖπνον εἶχεν, οὐ γάμον.
 Τριούτος ἐστὶ πᾶς νόθος διδάσκαλος.
 Τὸ γὰρ πεφυκὸς οὐ ταχέως μεθίσταται.
 Ἄλλ' εὗροφός τις οὗτος ἐν τοῖς πράγμασιν,
 710 Ὀν οὐκ ἐπαινεῖς, ἐντελής τε προσάτης
 Τρίβων παλαιῶν καὶ νέων κινήματων ·
 Ὁ δ' εὐσεβὴς μὲν, χρήσιμος δ' αὐτῷ μόνῳ.
 Τίς ταῦτα φησίν; ὡς λίαν κακότροπος!
 Οὐδεὶς γὰρ ἐστὶν, ὅστις αὐτῷ ζῇ μόνῳ,
 715 Οὐτ' οὖν καλῶν τις, οὔτε μὴν τῶν χειρόνων.
 Ἄλλ' ὥσπερ οὗτος, οὔ τῳ σπάσας, ἀήρ
 Εὐωδίας μετέσχευ, ἢ δυσωδίας,
 Οὕτω τάχιστα τοῖς πελας ποιούμεθα,
 Καλοῖς μὲν ἦττον, τοῖς κακοῖς δὲ καὶ λίαν.
 720 Μᾶλλον γὰρ εὐμίμητον ἢ πονηρία.
 Εἰ δ' οὗτος ἡμῖν καὶ πρόεδρος ὢν τύχοι,
 Εἰ μὲν κάκιστος καὶ πονηρίας πλέως,
 Τοῦτ' ἐσθ' ὃ καὶ νῦν, ῥάμνου ἄρχειν τῶν ξύλων ·
 Εἰ δὲ κράτιστος, αὖθις ἐν εὐλῳ πυρὸς
 725 Ἡγουμένῳ πορεύετ' Ἰσραὴλ μέγας
 Πρὸς ἣν ἅπαντες σπεύδομεν γῆν ἐλπίδος,
 Κἄν μὴ κυκλῶν τις, μηδ' ἀγοραῖος ὢν τύχοι,
 Πρωτεύς σοφιστῆς εἰς κλοπὰς μορφωμάτων,

694. Ποιμένος. *Jacob. Gen. xxxi, 40.*696. Αἰσχροῶν. *Inter turpia turpissimum est morum simulatio; hypocrisis malorum pessima. Vide Juven. in impudicos Philosophos. Töll.*697. Ὅμως φύλασσε. *Scilicet τὴν τῶν τρόπων πλάσιν. Persiste in illa simulatione, ut si non castè, saltem cautè.*699. Ἄρ' ἐστὶ. *Sic suprâ Lib. i, Sect. 2, Carm. viii, vers. 232, etc.*702. Νύμφη γὰρ εἶκε. *Sic legendum videtur. Edit. εἶχε, et Coisl. νύμφην.*708. Τὸ γὰρ πεφυκός. *Naturam expellas furcâ, tamen usquè recurret.*710. Ἐντελής. *Omnibus numeris absolutus. Coisl. ἐντολής. Ità legit Leuvenclaius, legis antistes.*711. Τρίβων παλαιῶν. *Viarum antiquarum; id est, novit hic artes animos tractandi, prout hoc vel illo modo*

METRICA VERSIO.

Habeat Laban candida; pecus sit discolor
 Pastoris anxios labores qui tulit,
 Radiis adustus solis, et noctis gelu.
 Nam turpius est turpissimum, simulatio
 Morum: tene id tamen; totque præco sum.
 Hoc quale nunc est; quæve comparatio?
 In seriis hic fabulam gratam licet
 Miscere: risui vel in lacrymis locus.
 In nuptialem ponitur fictæ torum

Sponsæ figuram felis et cultum gerens;
 Plausu, cachinni, dona; splendent nuptiæ.
 Currente verò mure forsàn per domum,
 Uxor quidem, sed felis, in prædam statim
 Insilit, habetque prandium, non nuptias.
 Talis videtur quisque doctor spurius.
 Mutatur ægrè quicquid innatum viget,
 At iste quem non prædicas, negotiis
 Versatur agilis, et peritus dirigit

- Habeat Laban quæ alba sunt; sint autem maculosa
 Illius pastoris, qui multos labores exantlavit,
 695 Ac nocte obriguit, et per diem sole adustus est.
 Turpium quidem turpissimum est, morum simulatio;
 Sed tamen id custodi, et me laudatorem habebis.
 Nunc autem quale illud est, et cui simile?
 Licet profectò jucundâ quâdam fabellâ ludere
 700 Etiam in re seriâ: locus est risui in lacrymis.
 Felem collocat fabula in thalamo nuptiali.
 Erat enim sponsæ similis, et, instar sponsæ, ornata:
 Aderant munera sponsalia, plausus, risus; splendidæ erant nuptiæ.
 Illa autem, ut vidit murem transcurrentem in medium,
 705 Sponsa quidem erat, sed felis. Nam in conspectum
 Murem irruens, cœnam habuit, non nuptias.
 Talis est spurius quisque doctor.
 Quod enim naturâ insitum est, non facilè mutatur.
 At iste, quem non laudas, mirâ est in negotiis
 710 Agilitate, absolutissimûsque præses
 Viarum antiquarum, et recentium motuum.
 Alter autem pius quidem est, sed sibi utilis soli.
 Quis hæc ait? quàm is est improbus!
 Nam nemo est, qui sibi soli vivat,
 715 Sivè ex bonorum sit numero, sivè ex malorum.
 Sed quemadmodum aër iste, quicquid traxerit,
 Illius fragrantiae fit, aut foetoris particeps,
 Sic celerrimè exemplis proximorum fingimur,
 Bonorum quidem minùs, at malorum ut plurimùm.
 720 Faciliùs enim imitabilis nequitia.
 Quòd si is nobis antistes fuerit,
 Qui pessimus sit et nequitiae plenus,
 Id nunc etiam fieri videmus, ut rhamnus lignis imperet;
 Quòd si optimus, rursùs columnâ ignis
 725 Præeunte, magnus Israël proficiscitur,
 Ad quam omnes properamus terram spei,
 Quamvis non sit in circulis et in foro multùm versatus,
 Proteus sophista ad furtivas formarum mutationes,

Hypocrisis ma-
 lorum pessima.

Quod naturâ
 insitum est, non
 facilè mutatur.

Celerrimè ex-
 emplis proximo-
 rum fingimur,
 bonorum qui-
 dem minùs, at
 malorum, ut plu-
 rimùm.

moventur, tam vèterum, seu Catholicorum, quàm no-
 vorum, id est hæreticorum, Arianorum et Apollina-
 ristarum, qui recentiores sunt: sic infrâ, vers. 759. *Toll.*

712. Ὁ δ' εὐσεβὴς μὲν. Scilicèt Gregorius noster quem
 ut nimis præfractum et severum ferre non poterant. *Toll.*

716. Ἀλλ' ὥσπερ οὗτος. Vide tom. 1, pag. 17.

718. Οὕτω τέχιστα. Τὸ ποιούμεθα à ποίω hic derivatur,
 id est, eadem qualitate imbuo, similem reddo, efformo,

effingo. In primis hoc in aère locum obtinet. *Toll.*

720. Μᾶλλον γάρ. Sic et suprâ vers. 511, et Lib. 1,
 Sect. 2, Carm. II, vers. 123, etc.

721. Τύχοι. Coisl. τύχοις.

723. Ῥάμνον. Alludit Gregorius ad illud Jud. ix, 15:
Egrediatur ignis de rhamno, et devoret cedros Libani.

727. Κυκλῶν. Sic Coisl. et Leuvenclaius, probâtque Tol-
 lius. Edit. κυκλῶν, *turbulentus.*

METRICA VERSIO.

Motus vetustos, et novas præses vias.
 Est sanctus alter, at sibi soli utilis.
 Quis ista dicit? Quàm malus! quàm perfidus!
 Non est enim, qui vivat unicè sibi,
 Sit vel bonos inter, vel inter improbos.
 Sed sicut aër iste, quicquid traxerit,
 Fœtoris aut fragrantiae fit particeps,
 Sic proximorum moribus citò fingimur,
 Bonis quidem minùs, malis ut plurimùm.

Tom. II.

Ad instar etenim flectimur noxæ magis.
 Si talis imponatur antistes gregi,
 Qui sit piaculis repletus pessimis,
 Est cæteras rhamnus gubernans arbores;
 Sed si bonus adest, rursus ad lucem novæ
 Ignis columnæ, vadit ingens Israël,
 Ad quam citati pergimus terram spei,
 Licèt in foro vel circulis non sit frequens,
 Proteus sophista formam ad omnem mobilis,

E 9

- Ἡ καὶ Μελάμπους, ἥ τις ἄλλος ἄσματος,
 730 Πᾶσιν τὰ πάντα ῥαδίως τυπούμενος,
 Πρὸς τὴν ἀπάντων ἀθρόαν καταστροφὴν.
 Πῶς οὖν ἄχρησον, εἰπέ μοι, τοῦτον καλεῖς,
 Πρὸς ὃν βλέποντες βελτίους γενοίμεθ' ἄν;
 Ἡ πῶς ἄριστον προσάτην καὶ θεξιόν,
 735 Πρὸς ὃν βλέπων σὺ, τοὺς ἐμοὺς διαπτύεις;
 Τό τοι περιττὸν καὶ πρόσσαντες τοῖς σοφοῖς.
 Τὸ δ' εὐγενὲς μάλισα πιθανώτατον.
 Ἐκεῖνος εἴης, ὥς σου φρήν, οὗτος δ' ἐγώ.
 Ἡ καὶ γραφέων ἄριστος οὗτός σοι δοκεῖ,
 740 Οὐχ' ὅς γράφει κινούμεν' ἀπλοῖς χρώμασι,
 Ζευξίς τις, ἥ Πολύκλειτος, ἥ τις Εὐφράνωρ,
 Ἄλλ' ὅς μὲν ἀνθηραῖς τε καὶ παντασκήοις
 Βαφαῖς ἁμορφα σώματ' ἐξεργάζεται,
 Ὃν Καλλίμαχος, καὶ Κάλαις ἤσῃην, ὥς δοκῶ,
 745 Μόγισ γράφοντες εἰκόνας τῶν εἰκόνων;
 Τοιοῦτός ἐστι πᾶς ἀνὴρ πολύτροπος.
 Ταῦτ' οὖν ὁρῶν ἔκαρμυες εὐρεῖν ποιμένα.
 Ὡς μικρὸν ἐσπούδακας! ἐγκαλύπτομαι.
 Ὡς περ λογιστὴν ἐσκόπεις τὸν προσάτην.
 750 Κόπρων μέλει σοι, μειζόνων δ' ἐμοὶ λόγος.
 Ἐν ἔσω τοῦδ' ἔργον ἱερέως, καὶ μόνον,
 Ψυχὰς καθαίρειν ἐν βίῳ τε καὶ λόγῳ,
 Ἄνω φέροντα ἐνθέοις κινήμασι,
 Γαληνὸν, ὑψίνουν τε, τὰς θείας μύνας
 755 Ἀκηλιδώτους ἐμφάσεις τυπούμενον,
 Ὡς περ κάτοπτρον ἔνδοθεν μορφούμενον.
 Ἀγνάς τε πέμπειν προσφοράς ὑπὲρ τέκνων,
 Ἔως ἂν αὐτοὺς προσφορὰν καταρτίσῃ.
 Τὰ δ' ἄλλ' ἀφείσθω τοῖς τάδ' ἐντελεστέροις.
 760 Οὕτως ἂν ἡμῖν ἀσφαλῶς ἔχοι βίος.
 Ἐπεὶ δέ σοι μέγιστον ἡ παρρησία,
 Ἐξω μὲν· οὐδ' ἐμοίγε φαίνεται βραχὺ,
 Εἰ σὺν λόγῳ τε χρώμεθα, καὶ μετρίως.
 Ὅμως ἄκουσον, ὥς ἔχει· τοῦ γὰρ σοφοῦ

729. Μελάμπους. Qui et ipse in varias se figuras mutare noverat, ut in fabulis est. *Toll.*

730. Πᾶσιν τὰ πάντα. Itā Carm. præced., vers. 710.

736. Τό τοι. Coisl. τί τοι. Quid? Nūm nimia garrulitas, quæ sapientibus est odiosa, an verò ingenua oratio ad persuadendum magis idonea tibi videtur? Vide infra, vers. 765, etc. *Toll.*

738. Σοῦ φρήν. Coisl. σύ. Suspiciatur et quidem rectè Tollerius legendum ἐκεῖνος εἴη, ὥς συ φῆς. Sit ille qualem eum prædicās.

742. Παντασκήοις. Apricis coloribus. Leuv.

743. ἁμορφα. Animā carentia, quæ corporis forma est et vita, quā destituuntur εἰκόνες τῶν εἰκόνων. *Toll.* Coisl. ἁμόρφωτα σώματ' ἐργάζεται.

744. Καλλίμαχος. Vide, si vis, Plinium in Historiā naturali, ubi fusè de pictoribus tractat et disserit.

746. Πολύτροπος. Protei instar mutabilis, nunquā idem, chamæleon passim colores mutans, ut paulò antè dixit. *Toll.*

748. Ἐγκαλύπτομαι. Quod solebant ii facere qui pudore afficiebantur. *Toll.*

METRICA VERSIO.

Melampus alter, alter aut instabilis,
 Mutatus alternas figuras induens,
 Cum subita rerum venerit conversio.
 Qui, dic mihi, virum voces inutilem,
 Quo quisque viso fit statim præstantior?
 Gnarumve dicis optimumque præsulem,
 Quem tu videns, repente nostros despuis?
 Nam nimia displicet loquacitas sopho,

Simplex sed est loquela suadendi potens.
 Hunc esse contendo, ille sis tu, si velis.
 An tibi videtur esse pictor inclytus,
 Non qui colere viva pingit simplici,
 Polycletus, aut Euphranor, aut Zeuxis novus;
 Qui floridis verò, nec umbrosis quidem
 Informe corpus exprimit coloribus,
 Callimachus alter et Calais, ut sentio,

- Aut etiam Melampus, aut alius instabilis,
 730 Facile se ad omnes formas effingens,
 Quaecumque evenerit subita rerum mutatio.
 Quomodo ergò, dic mihi, inutilem illum vocas,
 In quem intuentes erimus meliores?
 Aut quomodo optimum et gnavum antistitem,
 735 Ad quem tu respiciens, meos despis?
 Nimia profecto garrulitas odiosa est sapientibus;
 Ingenua autem oratio ad persuadendum apposita.
 Sis ille tu, ut tuus fert animus, ego hic ero.
 An pictorum tibi praestantissimus ille videtur,
 740 Non qui viva pingit simplicibus coloribus,
 Ut Zeuxis quidam, aut Polycletus, aut Euphranor,
 Sed qui floridis et nusquam umbrosis
 Coloribus informia exprimit corpora,
 Quales Callimachus et Calais fuere, ut mihi quidem videtur,
 745 Qui vix imagines imaginum efficiebant?
 Talis est omnis homo versutus.
 Haec si considerares, in inveniando antistite laborem susciperes.
 At quam parum laborasti! erubesco.
 Veluti ratiocinatorem esse antistitem existimares.
 750 Stercora tibi sunt curae: ego majora curo.
 Unum opus sit sacerdotis, et solum,
 Ut vitam et doctrinam animas expurget
 Sursum ferendo divinis motionibus,
 Tranquillus, mente sublimis, ac coelestibus tantum
 755 Sine macula illustrationibus informatus,
 Veluti speculum, cui intus formae imprimuntur;
 Puras etiam pro filiis oblationes offerat,
 Donec eos munus offerendum perficiat.
 Caetera autem, iis, qui ea tractare idonei sunt, relinquuntur.
 760 Sic sane vita nostra secure traducatur.
 Sed quia permagnum tibi quiddam videtur dicendi libertas,
 Esto sane; nec ego illam parvi facio,
 Si cum ratione et modo illam usurpemus.
 Audi tamen quomodo se res habeat: sapientis

Nimia garrulitas odiosa sapientibus.

Qualis est homo versutus?

Qualia sint sacerdotis munia?

749. Ὡς περ λογιστὴν. Id est, qui tantum curam gereret reddituum Ecclesiae: cujusmodi homines astutos et vafros esse oportet, ut supra, vers. 709, εὐσφρόφους ἐν τοῖς πράγμασιν.

751. Ἐν ἕξω τοῦδ' ἔργον. Sic Coisl. Edit. ἐν ἔργον ἕξιν τοῦ.

753. Φέροντα. Ita Coisl. Edit. φανέντα.

758. Προσφορὰν. Divinam oblationem perficiat: sic Tollerius, qui προσφορὰς interpretatur de oblationibus et sacri-

ficii precum pro populo, qui τέσσαρς Episcopi. Προσφέρειν verò, inquit, de sacrificio Missae dicitur. Sic et noster Carm. praec. vers. 530, 531: Οὐδ' ὅσον λατρείαν μίαν Θεῷ προσενεγκεῖν, Ne ita quidem, ut vel unum sacrificium Deo offerrem.

763. Εἰ. Coisl. ἤ.

764. Ὡς. Coisl. ὥς δ'. Μοχ τοῦ γὰρ σοφοῦ. Sic infra, Carm. xxxiv, vers. 11 et 12.

METRICA VERSIO.

Qui vix imagines dabant imaginum?
 Talis profecto quilibet vir callidus.
 Haec cogitans, labore multo quaereres
 Antistitem. Sed pro pudor! Quae tarditas!
 Ratiocinatorem esse credis praesulem.
 Stercus tibi, majora sunt curae mihi.
 Opus sacerdotis sit unum, moribus
 Sanctoque verbo pura reddere pectora,
 Mentis piis ferendo sursum motibus:
 Tranquillus, animo celsus, ac coelestium

Formatus almis luminum splendoribus,
 Speculum velut, formas quod intus suscipit,
 Munus etiam pro filiis purum offerat,
 Dum munus ipsos offerendum praeparet.
 Idoneis tractanda dentur caetera.
 Sic nostra sane vita tuto transeat.
 Sed verba magni cum tibi sint libera,
 Esto quidem; nec illa parvi pendimus,
 Si ratio, si modus loquentem dirigat.
 Audi tamen, precor, rei statum; sophus

- 765 Πλέον τὸ σιγᾶν, ἢ τὸ σὸν περιτρέχειν.
 Καὶ σοῦ μὲν ἐστὶ καὶ τὸ θάρσος, ὡς θράσος.
 Τοῦ δ' εὐγένεια καὶ τὸ συντελεῖν λόγον.
 Εἴ που δὲ καιρὸς ἐμπέσοι παρρησίας,
 Ὄφεις μαχητὴν τὸν πρᾶον, καὶ πηλίκος
- 770 Ἐστὶ κατορθῶν, τηνικαῦτα γνωρίσεις.
 Γνώση, τί κέρκωψ, καὶ τί βρυχᾶται λέων,
 Ὅταν τὸ μὲν σὸν ἐκπτύητ' ἀνθρώπινον,
 Κάμπτοντος εἰς γῆν τοῦ κακοῦ συνειδότος,
 Ὁ δ' ὦν ἄληπτος λαμβάνηται ῥαδίως.
- 775 Τρόπου γάρ οὐδέν ἐστι πιθανώτερον.
 Οὕτως ἔλαττον κἀνθάδ' ὁ τρίβων ἔχει.
 Ὅμως δὲ λαμπρὸς ἐν μέσοις καθέζεται,
 Ἀλλοτρίαν τράπεζαν ἐκκαρπούμενος,
 Περιφρονῶν ἅπαντας, ὡς ἀμβλώματα,
- 780 Τοσοῦτον, ὅσον αὐτὸς περιφρονητέος,
 Ἐν τοῦτ' ἔχων φρύαγμα λαμπρὰν τὴν πόλιν,
 Ἐφ' ᾧ σε θεῖ καὶ μᾶλλον ὄλλυσθαι κακῶς.
 Πλείους γάρ οὕτω θημιουργεῖς τοὺς κακοὺς.
 Κάνθων δὲ τίς ποτ' ἀσικῶν ἄλλου πλέον
- 785 Κάνθωνος ἐζήτησεν ἀγροίκου φέρειν;
 Ἀλλ' ἔστιν, ὥσπερ ἐστὶ, κᾶν οἰκῇ πόλιν.
 Τί ταῦτα; πῶς μὴ ταῦτα συμπράττη κακοῖς;
 Πῶς δ' εὐδρομοῦσι μὴ σαφὴς ὀλισθος ἦν;
 Πάσχουσι γάρ τι καὶ σοφοὶ τῶν οὐ σοφῶν,
- 790 Ὅταν κακοῖς μὲν εὐροῇ τὰ πράγματα,
 Λυπρὸν δ' ἔχουσιν οἱ κατορθοῦντές βίον.
 Ἡ τοῦτ' ἄριστον, ὥσπερ ἐν ζάλῃ τινὶ
 Πάντα σρεφούσῃ, μικρὸν ἐκκλίναντά τι,
 Πάντων ἄνω τε καὶ κάτω δονουμένων,
- 795 Ἐν ἀσφαλείᾳ τὰς βραχείας ἡμέρας
 Θέσθαι, τὸ γῆρας δ' ἐν καλῷ ᾤησαι τέλει.
 Θρόνους μὲν οὖν ἔχοιτε, καὶ τυραννίδας,
 Ὑμεῖς, ἐπεὶ καὶ πρῶτα ταῦθ' ὑμῖν δοκεῖ.
 Χαίροιτε, ὑβρίζοιτε, πατριαρχίας
- 800 Κληροῦσθε· κόσμος ὑμῖν εἰκέτω μέγας.
 Τόπους ἀμείβοιτ' ἐκ τόπων· τοὺς μὲν κάτω
 Βάλλοιτε, τοὺς δ' ὑψοῦτε· ταῦθ' ὑμῖν φίλα.

765. Πλέον. Coisl. πλεῖον. Mox ἢ τὸ σὸν περιτρέχειν, id est, inani volubilitate verborum huc illuc evagari. Sic Platoni ἢ περιτρέχουσα ἐταιρεία, vulgaris amicitia est, Epist. vii. Toll.

766. Θάρσος, ὡς θράσος. Θάρσος, in bonis fiducia: θράσος, in malis rebus audacia. Toll.

768. Παρρησίας. Quo dicendi libertate utendum sit.

769. Πηλίκος. Coisl. πηλίκον ἔστιν ὁ κατορθῶν.

771. Γνώση τί κέρκωψ. Sic supra Lib. i, Sect. 2, Carm. xxviii, vers. 290:

Παῦσαι λέοντι μέτρα κέρκωπος φέρων.
 Noli leonem metiri ex simid.

772. Τὸ μὴ σὸν. Leuvenclaus legít τὸ μέ σον.

776. Οὕτως. Sic et in hac parte orator tuus, rei periculum faciens, superabitur.

METRICA VERSIO.

Silendo plūs, quàm tu vagando, praevalet.
 Tibi temeritas est loco fiduciæ;
 Tacere novit ille prae modestiâ.
 Si liberè tempus loquendi venerit
 Bellator insignis aderit, qui mitis est,
 Quantumque valeat strenuum cor senties.
 Quid simia agnosces, leo vel rugiens,
 Cum conspuetur tua levis facundia,
 Humi malâ sternente conscientiâ,
 Cumque facilè acceptus erit expers criminis.

Nil moribus enim suadet efficacius.
 Sic istâ et in parte veterator deficit;
 Insignis autem cæteros inter sedet
 Lauto apparatu non suæ mensæ fruens;
 Omnes, abortivos velut, faciens nihil,
 Quantum meretur ipse vilis despici,
 Cui nulla claram præter urbem gloria,
 Fatalis undè casus impendit tibi.
 Sic nempè plures improbus facis improbos.
 Quis unquam asellus civitates incolens

- 765 Præstat silentium tuâ illâ evagatione.
 Tibi confidentia idem est ac temeritas :
 Sua verò illum ingenua verecundia ad finem sermonis faciendum impellit.
 Sin autem tempus contigerit libertatis,
 Videbimus eum, qui mitis est, insignem esse præliatorem, et quantum
- 770 Prævaleat, qui ex animo rem agit, tandem senties.
 Nosces quid sit simia blandiens, et quid leo rugiens,
 Quandò humana tua expuetur eloquentia,
 Dejiciente in terram malâ conscientiâ,
 Et cùm is, qui irreprensibilis est, facilè accipietur.
- 775 Moribus enim nihil ad persuadendum efficacius.
 Sic et in hâc parte veterator succumbit;
 Veruntamen inter alios insignis sedet,
 Alienâ mensâ fruens,
 Despiciens omnes, velut abortus,
- 780 Tantùm, quantum ipse despiciendus est,
 Unum hoc habens, quo se jactet, inclytam civitatem,
 Quâ ipsâ de causâ tibi malè pereundum est.
 Plures enim sic efficis malos.
 Asinus autem quis unquàm urbanus pluris alio
- 785 Asino, qui rure degit, fieri voluit?
 Asinus enim semper est asinus, quamvis in urbe habitet.
 Ut quid hæc? quomodò ista pro impiis non faciant?
 Quomodò autem viris probis non certa pérniciēs sit?
 Patiuntur enim quicquam sapientes, quod non est sapientium,
- 790 Cùm malis secundæ res fluunt,
 Et virtutem excolentes tristem agunt vitam.
 Optimum sanè illud est, tanquàm in tempestate,
 Quæ omnia perturbat, paululùm deflectendo,
 Dùm omnia sùs déque volvuntur,
- 795 In tuto paucos dies
 Collocare, et senectuti tranquillum finem statuere.
 Thronos quidem igitur habete, et tyrannides,
 Vos, siquidem hæc vobis prima esse videntur.
 Valete, insolentes estote, in patriarchatus
- 800 Sortes mittite. Magnus hic mundus vobis cedat,
 Ex aliis in alias sedes migrate; hos dejicite,
 Illos attollite. Hæc vobis grata sunt.

Evagatione
 præstat sapien-
 tis silentium.

Moribus nihil
 ad persuaden-
 dum efficacius.

Plurimum in-
 commodi parit
 bonorum cala-
 mitas, et prospe-
 ritas bonorum.

778. Ἀλλοτρίαν. Nempè *Ecclesiæ Constantinopolitanæ*
quam invaserat, fructus carpens.

780. Τόσοῦτον, ὅσον. Tantò omnes, velut abortus, habens
contemptui, quantum ipse habendus est.

788. Εὐδωροῦσι. Recto virtutis tramite gradientibus. Sic
enim interpretandum.

799. Χαίροιτε. Ità suprâ, Lib. 1, Sect. 2, Carm. xv, vers.
 157 et 158.

801. Τόπους ἀμείβοιτ'. Id est, per me vobis licet Epi-
 scopatus mutare, et ex unâ in aliam urbem transire;
 licet id mihi vitio verteritis, νόμους στρέφοντες, ut Carm.
 præced. de Vitâ suâ ait τοὺς πάλαι τεθνηκότας, veluti ca-
 nonibus prohibitum. Non ego tam severè vobiscum
 agam, cùm hæc leges exoleverint. Ibid. τοὺς μὲν κάτω,
 ut me et Paulinum; extollite verò Nectarium et Fla-
 vianum.

METRICA VERSIO.

Quæsiit asello pluris esse rustico?
 Est semper id quod est, et urbis incola.
 Quid ista? Quomodò malos non adjuvant?
 Qui non sit indè certa perniciēs bonis?
 Patiuntur unum non sophorum qui sophi,
 Dùm rebus improbi fruuntur prosperis,
 Tristisque vitæ pertrahunt recti dies.
 Hoc optimum certè, velut quandò furit
 Procella vertens cuncta, cunctaque fluctibus

Tom. II.

Sus déque strident mota, flexu parvulo
 Servare paucos in loco tuto dies,
 Lætumque canis crinibus finem dare.
 Thronos habete, vel tyrannidis decus,
 Præclara vobis ista quandò comparent.
 Valete, date vos probra, sortem mittite
 In solia. Vobis cedat orbis maximus,
 Mutate sedes; alteris stratis humi,
 Tollantur alteri. Ista vobis grata sunt.

F 9

- Χωρεῖτ'· ἐγὼ δὲ συσραφήσομαι Θεῷ,
 ὧ ζῶ, πνέω τε, καὶ πρὸς ὃν βλέπω μόνον,
 805 ὧ πρὶν γενέσθαι μ' ἢ τεκοῦσ' ὑπέσχετο,
 ὧ κίνδυνοι τε συνῆψαν, καὶ νυκτῶν χάρις.
 Τούτῳ τε θύσω νοῦ καθαρά κινήματα,
 ὧς γοῦν ἐφικτὸν, προσλαλῶν μόνῳ μόνος.
 Ταῦτα πρὸς ὑμᾶς τοὺς κακοὺς ὑπὲρ καλῶν,
 810 Οἷς εἴ τις ἄχθεθ', εὐρεῖν, ὃν ζητεῖ, λόγος.
 Τὰ δ' ἄλλα ἐκεῖθεν, ὧ φίλοι, λελέξεται.
 Πλήν ἐξιτήριόν τιν', εἰ δοκεῖ, λόγον,
 Βραχὺν μὲν, ἀλλὰ χρήσιμον, θεέξασθέ μου.
 ὧς οἱ πατρώας λαμβάνοντες ἐν τέλει
 815 Φωνᾶς, ἐπισκήψεις τε μνήμης ἀξίας.
 Μεθ' ἧς λόγος τις οὐκέτ' ἐξακούεται,
 ὧ καὶ πλεον μένουσιν ἐν βάθει φρενός.
 Ἄλλον τιν' εἰ λάβοιτε Γρηγόριον, φίλοι,
 Φειδοισθε μᾶλλον· εἰ δὲ μὴ, τὸ δεύτερον,
 820 Εἴητε καλοὶ κάγαθοι τοῖς πλησίον,
 ὧ μὲν τε αὐτοῖς, οἱ τέως ὁμόφρονες,
 Ἔως κρατεῖσθε τοῖς ἴσοις παθήμασιν.
 Ἦν τ' αὐτὸς ἐσπούδαζον εἰρήνην, ἀεὶ
 Στέργοιτ', ἀφέντες τὰς ἰδίας ἀρρώστιας,
 825 ὧ γ' ὧν τὸ κοινὸν ἐκταράσσειτ' ἀθλίως.
 Κἀγὼ παρήσῳ τοῦμόν, εἴτε τι πλέον
 Ἄλλων φρονούμεν, εἴτε μ' ὁ μακρὸς χρόνος
 Ποιεῖ τραχὺν τε, καὶ τὰ πλείω δύστροπον,
 Εἴτ' οὖν πεπληγὼς ἐκ μέθης τὸν νοῦν μόνος,
 830 Μέθῃ τετρώσθαι τοὺς ἀοίνοους οἶομαι.
 Νομίζεσθ', ὧς βούλεσθε. Πλήν μέμνησθέ μου,
 Τοῦ πολλὰ μοχθήσαντος ἐν φίλων τρόποις,
 Καλὸν δ' ἔχοντος τὸν λογισμὸν προσάτην,
 Τό τ' ἐκλύον με τῶν κακῶν γῆρας τότε.
 835 Οὕτω τάχ' ἂν μοι τῶν φίλων σπείσαιτό τις,
 Πάλης θανούσης, ἢ φθόνος συνέρχεται.

803. Ἐγὼ δὲ συσραφήσομαι. Vide Carm. præc., vers. 1042, et 1940.

806. ὧ κίνδυνοι. Tempestatis scilicet, ut fusè eodem carmine exponit. Ibid. νυκτῶν χάρις. Ad castitatis amorem in somniis excitatum se fuisse narrat Gregorius infra Carm. xlv, vers. 229.

807. Τούτῳ τε θύσω νοῦ. Coisl. τούτῳ τε θύσω μοῦ.

809. Ταῦτα πρὸς ὑμᾶς. Ad presbyteros hæc dicuntur, de quibus fusè agit infra Carm. xxx, vers. 83, etc.

810. Οἷς εἴ τις. Coisl. ὧς θ' ὧς τις.

811. Ἐκεῖθεν. Indè digressis, id est, in aliâ vitâ.

818. Ἄλλον τιν'. His verbis patet nondum Nectarium Constantinopolitanæ Ecclesiæ designatum fuisse antistitem, cum hæc caneret Gregorius. Sic et suprâ Carm. vii, vers. 5 et 6:

Ἄν ἄλλον εὕρητ' ἄντ' ἐμοῦ, τιμήσατε.

Τὸ σεπτὸν ἡμῖν Πνεῦμα τῷ συνηγόρῳ.

Si alium pro me reperistis, huic honorem habete.

Venerabilis mihi Spiritus, cujus partes sustineo.

823. Ἦν τ' αὐτός. Quâ de re infra, Carm. xv, vers. 35.

METRICA VERSIO.

Vos ite; me delectat amplecti Deum,
 Cui spiro, solum lumen ad quem dirigo,
 Cui nasciturum sancta me vovit parens,
 Cui me periclum vinxit, et noctis favor.
 Huic pura sacrans quæ moventur spiritu,
 Solum alloquar ego solus, in quantum licet.
 Hæc dicta vobis, improbi, sint pro bonis:
 Si cui molesta verba, quem quærunt, habent.

Dicentur hinc sumptis, amici, cætera.
 Sicut abeuntis has loquelas, si placet,
 Breves quidem, sed utiles capescite,
 Tanquàm paternas colligentes ultimùm
 Non tabe voces destruendas temporis,
 Post quas nihil quod audiat jam manet:
 Quò magis in imis stent repostæ mentibus.
 Gregorius alter fortè si quis obviis,

- Pergite : ego ad Deum convertar,
 Cui vivo et spiro, ad quem unum respicio,
 805 Cui, priusquàm nascerer, mea me mater promisit,
 Cui pericula me devinxerunt, et noctium gratia.
 Illi consecrabo animi puros motus,
 Quantum fieri poterit, solus cum solo colloquens.
 Hæc ad vos improbos pro bonis :
 810 His si quis offendatur, invenit, quem quærit, oratio.
 Cætera autem indè digressis, amici, dicentur.
 Intereà velut quamdam discedentis, si videtur, orationem,
 Brevem quidem, sed utilem, accipite,
 Tanquàm paternas excipientes extremas
 815 Voces, et admonitiones memoriâ dignas :
 Post quas nullus sermo ampliùs auditur,
 Quò et magis hæreant in imâ mente.
 Alium quempiam si acceperitis Gregorium, amici,
 Parcite magis; si minùs, alterum hoc superest :
 820 Estote honesti et boni ergà proximos,
 Et ergà vosmet ipsos, qui eatenùs concordēs estis,
 Quatenùs paretis iisdem cupiditatibus.
 Pacem, cujus ego studiosus fui, semper
 Diligite, dimittentes alter alteri infirmitates,
 825 Quibus orbis miserè perturbatur :
 Et ego dimittam quod in me peccatum est, sive quid ampliùs
 Aliis sapiamus, sive me grandis ætas
 Efficit asperum et in plerisque morosum,
 Sive ex temulentiâ mente læsus solus,
 830 Obrutos vino abstemios arbitror.
 Statuite, ut vobis libuerit. Verùm meî memores estote,
 Qui multa passus sum in amicorum moribus,
 Præclaram verò patronam habens rationem,
 Atque hanc ipsam senectutem, quæ me his solvit malis;
 835 Ità forsitan mihi amicorum quispiam reconciliabitur,
 Extinctâ luctâ, quam invidia comitatur.

Ultimæ admo-
 nitiones hærent
 in imâ mente.

Ad concordiam
 hortatur Grego-
 rius, et ut alter
 alteri infirmita-
 tes dimittat, qui-
 bus orbis miserè
 perturbatur.

Exsequitur autem id fusiùs Carm. præc., cùm in Paulini causâ, post Meletii mortem Episcopi mirificè inter se contenderent, aliùmq; aliî contrà Gregorii sententiam Antiochiæ Episcopum substituerent. Vide suprâ Carm. x, ad Constantinopolitanos sacerdotes, ubi, quòd neutri se parti vel Orientalium, vel Occidentalium adjungere voluisset, per invidiam sede suâ se expulsum queritur. *Toll.*

825. Ὅτι τὸ πρὸς τοὺς κακοὺς. De eorum dissidiis orbem terrarum incenditibus agit infrâ Carm. xvi.

829. Εἴτε' οἷν πεπληγῶς. Familiare hoc non ebris modò, ut sobrii sibi ipsi videantur, aliòsque vino madidos et benè potos existiment, sed et ictero laborantibus, qui cùm ipsi flavo colore suffusi sint, cæteros omnes eodem infectos videre sibi videntur.

836. Πάλης θανάτου. Extincto jam de sede Constantinopolitanâ dissidio quæ invidiæ materia fuerat: seu potiùs civiliter jam mortuo vestro, cui invidebatis, Gregorio. Vide Carm. præc., vers. 1851. *Toll.*

METRICA VERSIO.

Parcite magis; sin aliter, hoc unum manet,
 In vos benigni, velut et ergà proximos
 Estote, qui fovetis hanc concordiam,
 Quæ turpiter vestræ favet luxuriæ.
 Hoc semper, à me pacis optatum bonum,
 Amate; nulla jam memoria sit super,
 Quibus miser turbatur orbis, criminum.
 Libens remitto damna, sive cæteros
 Vincam sagacitate, sive grandior

Nos reddat ætas moribus nimis asperos,
 Seu mente solus læsus ex vino nimis
 Vino obrutos arbitror esse sobrios.
 Pro velle sint res: sitis at memores meî,
 Heu! sæpè carorum probati moribus,
 Gaudētis et sensu patronorum loco,
 Tantisque senio liberante me malis.
 Sic dabit amicus fortè mī quis gratiam,
 Cedente luctâ, cui manet livor comes.

ΙΓ.

Εἰς ἐπισκόπους.

- Ὡ θυσίας πέμποντες ἀναιμάκτους, ἱερῆες!
 Ὡ ψυχῶν ταμίαι μεγακύδεις! Ὡ μέγαλοιο
 Πλάσμα Θεοῦ χείρεσσιν ἐν ὑμετέρῃσι φέροντες!
 Ὡ Θεὸν ἀνθρώποισι μέγ' ἔξοχον εἰς ἐν ἄγοντες!
 5 Ὡ κόσμοιο θέμεθλα, βίου φάος, ἔρμα λόγιο,
 Μυσόπολοι ζωῆς ἀτελευτήτοιο φαεινῆς,
 Χριστοφόροι, θάκοισιν ἐνεθριόνοντες ἀρίστοις,
 Ὑψηλοὶ, θεάτροισι γεγηθότες εὐπρεπέεσσι,
 Σκηνοβάται, κώλοισιν ἐφεσάοτες ξυλίνουσιν,
 10 Ἀδρανέως χάσκοντες ἐν ἀλλοτρίοισι προσώποις,
 Εὐσεβείης ὅσα θ' ἐντὸς, ὁμοίᾳ πᾶσιν ἔχοντες!
 Ὑμεῖς μὲν παίζετε, τὰ περ καὶ παίζειτ' ἀεικῶς,
 Καὶ σοβαρὸν φθέγγισθε, τὰ θ' ἔρδετε ὡς μάλ' ἐλαφρά.
 Αὐτὰρ ἐγὼν, εἰ καὶ με κακὸν καὶ ἀνάρσιον ἄνδρα
 15 Πάντες ὁμοῦ θείητε, χοροῦ θ' ἄπο τῆλε διοίσθε
 Ὑμετέρου, βάλλοντες ἐπασσυτέροισιν οἷσις,
 Ἀμφαδίους, κρυπτοῖς τε, τό περ καὶ φίλτερον ὑμῖν.
 Ἄλλ' ἔμπησ τὰ με θυμὸς ἐποτρύνει καὶ ἀνώγει,
 Φθέγγεσθαι, οὐκ ἐθέλων μὲν, ἀτὰρ λόγον ἔκτοθε ῥήξω
 20 Ψυχῆς, ὡς ὅτε κῦμα βιώμενον ἐνδοθι λάβρω
 Πνεύματι, καὶ σήραγγας ὑποτρέχον, οὐκ ἐπίοπτα
 Καγχλάζει, καὶ πού τι διεκπίπτει δαπέδοιο,
 Ῥηγνυμένης ὠδίνος ἀνὰ σόμα. Τοῖα πέπονθα.
 Οὐ δύναμαι χαθεῖν ἐντὸς χόλον· ἀλλὰ δέχεσθε,
 25 Εἴ τινα καὶ δακέθυμον ἐρῶ λόγον, υἱὸν ἀνίης.
 Φάρμακον ἁλγέος ἐστὶ καὶ ἥρι μῦθον ἐνισπεῖν.
 Σῶμα μέγα Χριστοῖο, τὸ τίμιον εὖχος ἀνακτος,
 Λαὸς ὅλης γαίης βασιλῆϊος, ἔθνος Ἄπιστον,
 Ἦν ὅτ' ἔην. Νῦν αὖτε Θεοῦ κτέαρ ἐνθα καὶ ἐνθα
 30 Σείεται, οἷά τε κῦμα πολυσμαράγιο θαλάσσης,
 Ἡ ἐφυτὸν ζαμενέσσι πινασσόμενον ἀνέμοισι.
 Λαὸς ὅθ', ὃ Θεὸς ἦλθεν ἀπ' οὐρανίου θρόνου,

XIII. TIT. EIS. Tres Regg. πρόσ.

1. Ἀναιμάκτους. *Absque fuso sanguine*. Ità suprà, Carm. x, vers. 1.3. Πλάσμα Θεοῦ. *Qui homines à Deo conditos gubernatis*.4. Μὲγ' ἔξοχον. *Munus omnium longè præstantissimum*.

6. Μυσόπολοι. Int. μυζάγωγοι.

9. Σκηνοβάται. *Qui prodeunt in scenam*. Ibid. κώλοισιν grallis. Nonnius. Gallicè *échasses*.

10. Χάσκοντες. Coisl. sup. lin. χαίροντες.

13. Ἐρδετε. Vat. ἔρδοιτε.

20. Κῦμα. Tres Regg. ῥέυμα. Mox ἐνδοθι. Sic tres Regg.

Edit. ἔκτοθε.

22. Καγχλάζει. Coisl. Codex habet sup. lin. βράζει.

Schol. λέγει δὲ τὴν τῶν θερμῶν ὑδάτων ἀνάδυσιν. *Eruptionem aquarum calidarum dicit, quæ violentâ illâ compressio: fiat.*

METRICA VERSIO.

XIII. AD EPISCOPOS.

(Billio interprete.)

O qui sacra Deo offertis non tincta cruore,
 Clari custodes animarum, quique Tonantis
 Figmentum manibus regitis mirabile vestris,
 Quique Deum humano generi sociatis in unum,
 Lux vitæ, fidei columen, fundamina mundi,
 Doctores vitæ, nullo quæ clauditur ævo,
 Christiferi, soliis præclaris quique sedetis

Sublimes, pulchris qui gaudetisque theatris,
 Scenigradi, ligno factis stantes pedibusque,
 Sub larvâ hiscentes pietatis debile quiddam,
 At reliquis imo similes in pectore prorsus!
 Ludite, si vultis, quæ fœdè luditis ipsi,
 Et gravibus verbis contraria cuncta patrate.
 Ast ego, quamvis à vobis in classe nocentum
 Collocer, ac vestrâ procul arcear ipse catervâ,
 Infelixque petar densis sine fine sagittis,

XIII.

AD EPISCOPOS.

Scriptum an.
381.
Allius Bill. 12,
p. 81.

- O qui victimas emittitis incruentas, sacerdotes!
O animarum custodes inclyti! O qui magni Dei
Figmentum manibus vestris gestatis!
O qui hominibus summam Dei majestatem conciliatis!
5 O mundi fundamenta, vitæ lumen, columénque doctrinæ,
Initiatores lucidæ et æternæ vitæ,
Christiferi, soliis optimis insidentes,
Sublimes, theatris gaudentes speciosis,
Scenobatæ, pedibus innixi ligneis,
10 Leniter hiscentes in personis alienis,
In his autem, quæ interioris pietatis sunt, similes omnibus!
Vos quidem, ludite, ut et luditis non decenter,
Grandia loquimini, valdè futilia agite.
Equidem etiamsi malum me et exitiosum virum
15 Omnes simul existimetis, longèque à vestro choro
Removeatis, ferientes citissimis telis,
Apertis, et quod magis vobis placet, occultis;
Sed tamen quæ me animus incitat et jubet,
Eloquar, non libens quidem, sed sermonem erumpam
20 Extrà animum, velut cùm fluctus intus à vento violenti
Coactus, et fissuras subiens, occultum edit
Strepitum, ac alicundè è solo exilit,
Per rupti sinûs aperturam. Sic ego affectus sum.
Dolorem intus continere non possum: sed accipite,
25 Si quem animorum mordacem, doloris filium, sermonem proferam.
Doloris medicina est, vel aëri verba facere,
Magnum Christi corpus, eximium Regis decus,
Populus, totius orbis princeps, gens præstantissima
Erat olim. Nunc verò Dei possessio hîc et illîc
30 Concutitur, velut fluctus vehementer strepentis maris,
Aut arbor ventis validis agitata.
Populus ille, cui Deus venit à cœlesti solio,

Gregorius,
quamvis ab E-
piscopis malè
habitus, sermo-
nem profert,
nec potest con-
tinere dolorem.

Doloris medi-
cina est vel aëri
verba facere.

Ecclesia olim
gens prætantis-
sima, nunc dis-
sidiis lacerata.

23. Πηγυμένης ὁδίνος. Cùm aqua illa latens in visceri-
bus terræ, velut infans intrâ matris viscera, hinc subito
erumpit.

24. Δέχεσθε. Vat. δέχοισθε.

28. Ἐθνὸς ἄπιστον. Minus rectè Billius, *gens incredula*;
vox enim illa ἄπιστον non *incredulitatem*, sed *incredibilem*
præstantiam significat: quo sensu passim à Gregorio usur-
patur: maximè autem illîc, ubi Constantinopolitanam

Ecclesiam, quæ olim florentissima fuerat, cum eâdem
confert Ecclesiâ, miserè tunc fœdatâ, et ab hæreticis occu-
patâ. Int. Coisl. περίφαντος καὶ μέγιστος, quod expositio-
nem nostram egregiè confirmat. Billius rectè primis curis,
gens præstantissima.

29. Ἦν ὅτ' ἔην. Olim, jampridem: ita clarissimus Salvi-
nius, ut notat Muratorius in Epigram. in Carterium,
olim 39, nunc cxv, vers. 10.

METRICA VERSIO.

Perspicuis, tectis, vobis nam gratius istud;
Attamen hæc dicam quæ mens mihi dicere nostra
Imperat, inivus licèt hæc, non mente libenti,
Ut cùm fluctus atrox horrendi turbine venti
Externè impulsus, cæcas subiensque cavernas,
Æstuat occultè, quiddam tamen exilit illinc
Interdum, angustoque antrorum erumpit ob ore.
Talia nam patior: nec jam retinere potestas
Ulla mihi est animi motus, irâmque frementem.

Tom. II.

Parcite si quid ego mœrenti pectore dicam,
Quod vestros animos feriat. Medicina doloris
Est etenim miserum verbis efferre dolorem.

Ingens corpus erat Christi, Dominique Deique
Gloria, plebs orbis princeps, incredula quondam
Natio: nunc autem hinc quatitur possessio summi
Numinis, hincque graves fluctus velut æquoris alti,
Aut stirps, quæ validis impellitur undiquè ventis.
Plebs hæc, à superis ad quam Moderator olympi

G 9

- Κύδος ἐὼν θνητοῖσιν ἐνὶ σπλάγχνοισι κενώσας,
 Καὶ μίχθη μερόπεσσι, Θεὸς βροτὸς εἰς ἐν ἀγερθεῖς,
 35 Καὶ μέγαν ὄνον ἔδωκε παθὼν θέμας, αἷμα τε θείον
 ῥύσιον ἡμετέρης κακίης χέεν, ἀλλὰ τε πολλὰ
 Θύματα, τοὺς μετέπειτα λόγον σπείραντας ἅπασι,
 Καὶ γλυκεροῦ θανάτοιο πικρῆς χερὸς ἀντιάσαντας,
 Ὡς κε λόγῳ τίσωσι Λόγον Θεόν, αἵματι δ' αἷμα.
 40 Τίς δυνέει τόδε σῶμα; πόθεν τόσον ἄχθος ἔμοιρε;
 Πῶς δέ τε σὺς μονόφορβος ἐμὴν δηλήσαθ' ἄλωνήν;
 Πῶς μήνη σκοτέεσσα τόσον κλέος ἀμφεκάλυψε;
 Λυσσῆεις, κακοεργὸς, ἐπεὶ, μερόπεσσι μεγαίρων,
 Εἴετι τοῦ ὅτε πρῶτον Ἀδάμ. βάλεν ἐκ παραδείσου.
 45 Ζωῆς τ' ἀθανάτου, κλέψας δηλήμονι καρπῷ,
 Καὶ πολλοῖς κρατεροῖς τε τινάγμασιν αἰὲν ἀτάζων,
 Οὐ σθένεν, ὡς ποθέεσκεν, ὅλον γένος, οἷσι δῆλοισι
 Γυνῆ βαλέειν, (σπινθήρ δὲ λόγου, καὶ πυρσὸς ἀερθεῖς,
 Πᾶσαν ἐπέδραμε γαῖαν αἰοίδιμος, οἱ δὲ διώκται
 50 Καὶ πλέον ἐσθήριζαν ἀεθλοφόροισι παγέντας,)
 Δεύτερον εὖρατό μῆχος ἐπὶ κλοπον. Ὡς σφατὸν ἐγνώ
 Καρτερόν, ἡγητήρσιν ὀλοῖτον ἔμβαλεν ἔχθος.
 Καὶ γάρ, ἀγοῦ πίπτοντος, ὅλος σφατὸς ἐς χθόνα νεύει.
 Ποντοπόρον δέ τε νῆα κακὸς πρήνιξεν ἀήτης,
 55 Ἡ σκοπέλοισιν ἔαξε, κυβερνητῆρος ἄτερθεν.
 Ὡς δὲ θόμους τέ, πόλεις τε, χορούς, βόας, ἄρματα, πῶν
 Βλάψεν αἰδρεῖν σημάτωντορος. Εἰδόσι μῦθος
 Ἡμετέρην κακίην, ὅποσοι λαοὶ πρόεδροι.
 Πρόσθε μὲν ἀνδροφόνοισι φυγῆς πτολίεθρα τέτακτο,
 60 Καὶ χῶρὸς τις ἦν ἀποπομπαίοις θυέεσσι,
 Καὶ τις καὶ πικρῆς καὶ αἵματος ὕστατίοισιν
 Ἡμασιν, οἱ Χριστοῦ κακόφρονες ἐξεκένωσαν
 Μισθὸν ἀτιμῆτοιο κακὸν καὶ τυτθὸν ἔχοντες,
 Οὐ τι μὲν ἐξ ἀκόντος, ἐπεὶ Θεὸς ἐστιν ἄληπτος
 65 Χεῖρεσιν, εὐτ' ἐθέλησιν ἀτάρ γε μὲν ἐξεκένωσαν.
 Νῦν δ' ἓνα χῶρον ἴσασιν ἀτασθαλῆς τε μόρου τε
 Πάντες, ὅσοι ξεῖνοί τε, καὶ ἔρκεος ἡμετέροιο,
 Τὸ σεπτὸν τοπάρειθ' ἐσφῶν ἔδος, ἔρκος ἀρίστων,

37. Θύματα. Vat. θύματα.

38. Ἀντιάσαντας. Chig. ἀντιάσαντας.

39. Ὡς κε. Itā tres Regg. et Coisl. Edit. ὡς δέ.

40. Ἀχθος. Regg. tres et Vat. αἶσχος. Cod. 991, sup. lin. ὄνειδος.

51. Εὖρατο. Duo Regg. et Coisl. εὐρετο.

56. Ἄρματα, πῶν. Regius Codex 992 ἄρματα πῶων, greges ovium.

57. Αἰδρεῖν. Itā Coisl. Edit. αἰδρεῖν.

59. Τέτακτο. Reg. 993 τίτυκτο. Habebant olim Judaei civitates ad quas homicidae perfugiebant. Erat etiam rejectitiis victimis suis locus constitutus, ut hirco emissario

METRICA VERSIO.

Sedibus accessit, mortali in viscere sumum
 Evacuans decus ipse suum : mortalibus ac se
 Mortalis simul atque Deus conjunxit in unum,
 Atque ingens pretium toleratā morte pendit,
 Fudit et hunc, vitii quo labes pulsa, cruorem,
 Atque alios multos, quos post chorus ille profudit,
 Qui cunctis fidei sparsit pia semina veræ,
 Dulcēmq̃ oppetiit per plurima vulnera mortem,
 Ut Verbum coleret verbo, atque cruore cruorem.
 Quis quatit hoc corpus ? Quæ tanti causa doloris
 Est mihi ? Quo pacto vitis populatus honorem
 Est nostræ furibundus aper ? Quæ tanta repenti

Tam claram obduxit laudem caligo, decusque ?
 Scilicet ille furens rabie, versutus et hostis
 Vesanisque in nos odiis accensus et irā,
 Indè ex quo primum paradisi sede beatā,
 Pestifero elusum fructu, vitæque perenni
 Depulit infelicem Adamum, cum tempore in omni
 Innumerisque modis nos exagitansque premensque,
 Mortalem arte suā prorsus tamen ipse nequiret,
 Id licet ardentem cuperet, prosternere gentem :
 Quin potius fidei igniculus, sublatæque in altum
 Fax Verbi totum celebris percurreret orbem.
 (Namque etiam hostilis furor, atque immania quæque

- Gloriam suam in mortalibus visceribus evacuans,
 Ac hominibus mixtus est, Deus homo in unum collectus,
 35 Moriensque magnum pretium dedit corpus suum, et sanguinem
 Divinum fudit nostræ nequitiae piaculum, ac multas alias adjecit
 Victimæ, eos qui post illum, verbum omnibus seminârunt,
 Et dulcem mortem ab acerbâ manu experti sunt,
 Ut verbo Verbum Deum honorarent, et sanguine sanguinem.
 40 Quis hoc corpus quatit? undè mihi tantum onus?
 Quomodò aper solitarius meam populatus est vineam?
 Quomodò nox illunis tantum splendorem cooperuit?
 Rabidus, maleficus, qui hominibus invidet,
 Ex quo primùm Adam ejecit è paradiso
 45 Et vitâ æternâ, exitioso fructu decipiens,
 Hic cùm multis et validis semper assultibus concuteret,
 Nec posset, ut cupiebat, universum genus dolis suis
 Humi sternere, (nam verbi scintilla et fax in altum sublata
 Totum orbem gloriosè percurrit, et persecutores
 50 Robur addiderunt iis, quos martyrum triumphî firmaverant,)
 Secundam invenit furtivam machinationem. Ut vidit exercitum
 Viribus pollentem, ducibus injecit exitiosum odium.
 Nam, duce cadente, totus exercitus in terram vergit.
 Mare secantem carinam sine gubernatore noxius ventus
 55 Præcipitem dedit, aut scopulis illisam fregit.
 Sic etiam domos, urbes, choros, boves, currus, greges
 Læsit inscitia rectoris. Hæc dicta sunt iis quibus perspecta est
 Pravitas nostra, quicumque plebi præsumus.
 Homicidis olim perfugii urbes dispositæ erant,
 60 Et ager quidam erat emissariis victimis;
 Extitit etiam postremis diebus ager aliquis acerbitalis
 Et sanguinis, ubi Christi contemptores, pravum et exiguum
 Illius, qui suprâ pretium est, pretium habentes, effuderunt,
 Non invito quidem Christo; Deus quippè apprehendi non potest
 65 Manibus, nisi ita voluerit; sed tamen effuderunt.
 Nunc autem unum nôrunt omnes improbitatis et mortis
 Locum, quicumque extranei, et ex nostro ovili,
 Venerandam olim sapientum sedem, septum optimorum,

Martyres.

Qualis causa
 dissidii Eccle-
 siæ.
Psalm. LXXIX,
14.

Diaboli astus.

Persecutioni-
 bus crevit Ec-
 clesia.

Discordiam
 inter Christia-
 norum duces
 diabolus concitavit, ut eos
 vinceret.

Nam. XXXV.
Levit. XVI.

desertum: at nunc episcopalis sedes sceleratorum omnium ac perditorum hominum sedes est. *Bill.*

61. Πικρὸς καὶ αἷματος. *Ager acerbitalis et sanguinis.*
 Agrum illum intelligit, qui triginta argenteis, quos impii sacerdotes Judæ pro nefario proditionis præmio persolve-

runt, in sepulturam peregrinorum emptus fuit. *Bill.*
 Langus verò allegoricè, imò ineptè hæc interpretatur, quem castigat et refellit Billius.

62. Οἱ. Sic Regg. 990 et Coisl. Edit. 5. Ibid. κακόφρονες,
scelerati homines: duo Regg. et Coisl. κακόφρονες.

METRICA VERSIO.

Supplicia addiderant animis nova robora nostris,
 Tormentisque fides gravibus magè fulta vigeat,
 Confestim arte aliâ est usus. Firmissima vidit
 Ut castra, invictasque acies, funesta dolosus
 Ille odia injecit ducibus rixasque furentes.
 Nam labente cadit totum duce protinus agmen:
 Ac facilè evertit vacuam rectore carinam,
 Aut sævi allidit scopulis vis aspera venti:
 Atque domos, urbésque etiam, currusque, chorosque,
 Lanigerosque greges, armentaque pingua perdit,
 Qui regere hæc nescit. Loquor his quibus agnita nos-
 tra est
 Improbitas, populi imperium quicumque tenemus.

Antè quidem, cædem qui commisisset, habebat,
 In quibus exigeret profugus vitam, oppida quædam.
 Certus erat sacris etiam, quæ prisca solebat
 Lex remove, locus: certus locus atque cruoris
 Christi postremo quem fudit tempore vecors
 Ac scelerata manus, pretium parvumque malumque
 Ejus habens, est qui pretio sublimior omni:
 Non tamen inviti, (nolentem quippè tenere
 Haud manus ulla queat Dominum,) sed spontè cadentis.
 At contrâ omnes hunc, seu nostri, sive profani,
 Sedem unam vitii nôrunt et mortis acerbæ,
 Hanc, quæ doctorum sedes erat antè virorum,
 Et gravium pietate hominum, vitæque probatæ,

- Βῆμα τόδ' ἀγγελικῇσι χοροσασίησι τεθελός,
 70 Κυκλίδα τὴν μεσάτην κοσμων δύο, τοῦδε μένοντος,
 Τοῦτε παριπταμένοιοι, θεῶν ὄρον, ἡμερίων τε.
 Ἦν ὅτε ἦν. Νῦν αὖτε γελοίοιοι, ἡνίκα πᾶσιν
 Ἐντὸς ἀκλήϊστοιο θύρης δρόμος, ὡς δοκέω μοι
 Κήρυκος βοόωντος ἐνὶ μεσάτοισιν ἀκούειν·
 75 Δεῦρ' ἴθ' ὅσοι κακίης ἐπιθήτορες, αἷσχεα φωτῶν,
 Γάστορες, εὐρυτένοντες, ἀναιδέες, ὀφρυόεντες,
 Ζωροπόται, πλάγκται, φιλοκέρτομοι, ἄεροχίτωνες,
 Ψεῦσαι δ', ὕβρις αἱ τε, θοῶς ἐπίορκον ὁμοῦντες,
 Δημοδόροι, κτεάτεσσιν ἐπ' ἀλλοτρίοισιν ἀάπτους
 80 Βάλλοντες παλάμας, φθονεροὶ, θολόεντες, ἄπιστοι,
 Θῶπες ἐρισθενέων χθαμαλοὶ, χθαμαλοῖσι λέοντες,
 Ἀμφίθετοι, καιροῖο πολυτρέπτου θεραπόντες,
 Πουλύποδες πέτρῃσιν ἀειδόμενοι χροῖα μύθῳ,
 Ἀρτίγαμοι, ζείοντες, ἔτι χνοάοντες ἴουλων,
 85 Ἡ κλέπται φυσικοῖο πυρὸς, φαέσσιν ἔχοντες
 Ἡερίην φιλότητα, ὅτ' ἀμφοδίην ἀλεήσθε,
 Νήϊδες οὐρανίων, νεολαμπίες, αἰθαλόεντες,
 Πνεύματι αἰγλήεντι συνερχομένης κακότητος.
 Δεῦρ' ἴτε θαρσαλέοι, πᾶσι θρόνος εὐρύς ἐτοιμος.
 90 Δεῦρ' ἴτε, δεξιτερῇσι νέους κλίνετε τένοντας
 Πᾶσι προφρονέως, καὶ μὴ ποθέουσι τέτανται.
 Μάννα πάλιν, ξένος ὄμβρος· ἅπας κόλποισι λέγοιτε,
 Ὅς πλέον, ὅς τ' ἐπιδευές, ἦν χάριν. Εἰ δ' ἐθέλοιτε,
 Μηδ' ἁγίου φειδοίσθε θεουδέος ἡματος ἀργοῦ.
 95 Ἡ τάχα καὶ παλάμησιν ἐν ἀπλήστοισι πύθοιτο.
 Ξυνὸς μὲν πάντεσσιν ἀήρ, ξυνὴ δὲ τε γαῖα,
 Ξυνὸς δ' οὐρανὸς εὐρύς, ἃ τ' οὐρανὸς ὄμμασι φαίνει,
 Ξυνὴ δ' αὖ πόντοιο χάρις, ξυνοὶ τε θόωκοι.
 Θαῦμα μέγ', οὐδὲ Σαοῦλ χάριτος ξένος, ἀλλ' ὑποφῆτης.
 100 Μὴ τέ τις οὖν ἀροτήρ, μὴ τέκτων, μὴ σκυτοεργὸς,
 Μὴ θῆρην μεθέπων, μήτ' ἔμπυρον ἔργον ἐλαύνων,
 Τῆλε μένοι, μὴ δ' ἄλλον ἔχοι σημάντορα θεῖον.

69. Bῆμα. Deerat hic versus in versione metricâ, quod italicis distinctum supplevimus. (Not. nov. Edit.)

70. Μεσάτην κόσμων. Itâ duo Regg., Coisl. et Vat. Edit. malè μεμάτην. Juxtâ Billium per cancellos illos quibus Laici à clericis dirimuntur, Gregorius vult innuere distinctionem mundi hujus fluxi ac perituri, et alterius certi ac sempiterni. Langum hîc iterum carpit Billius, quippè qui hæc de sanctæ Sophiæ templo dicta putat à Gregorio, quæ de omnibus templis generatim dicit.

71. Παριπταμένοιοι. Itâ duo Regii Codices et Coisl. Edit.

περιπταμένοιοι. Mox θεῶν, deorum : sacerdotes intelligit.

75. Δεῦρ' ἴθι. Tota hæc oratio, inquit Billius, amarulentis constat ironiis. Fingit enim se sceleratissimos quosque ad capessendos episcopatus invitare, cum tamen hujusmodi homines à tanti muneris susceptione quàm longissimè avertere conetur.

79. Ἀάπτους, ἀπλήστους, ἀπροσίτους. Quas nemo ferat, nocentissimas.

82. Ἀμφίθετοι. Coisl. sup. lin. παλίμβολοι, instabiles. Ibid. πολυτρέπτου. Coisl. et Vat. πολυερέπτου.

METRICA VERSIO.

*Angelicisque choris florens insigne sacellum,
 Hos quoquè, qui mundos dirimunt, quorum effluit
 alter,*

*Alter at usquè viget, stabilisque in sæcula durat,
 Divósque atque homines discludunt limite certo,
 Cancellos. Talis nimirum erat hic locus olim :
 At nunc ridiculus contra, discrimine nullo
 Cum quisque haud clausis irrumpit ad intima portis,
 Ut mihi jam medio in cœtu ingentique coronâ
 Stans præco hæc altâ videatur dicere voce :*

« Hûc agite, ô quoscunque juvat turpissima vita,
 » Probra hominum, ventres, latâ cervice, pudoris

» Expertes, fastu tumidi, vinóque madentes,
 » Errones, molli contexti veste, dicaces,
 » Osores veri, petulantes, falsa libenter
 » Jurantes, quibus est infelix præda popellus,
 » Raptiores, infidi homines, quos livor iniquus
 » Conficit, oblectantque doli fraudésque malignæ,
 » Turpiter excelsis blandi, abjectisque leones,
 » Ambigui, ac fictis animis, et temporis usquè
 » Mancipia, et nunc hæc, nunc rursùm adversa lo-
 quentes,
 » Polypus ad petras solet ut mutare colores ;
 » Connubio nuper juncti, fervente juventâ,

Sacrarium angelicis choris florens,

- 70 Cancellus, qui inter duos mundos interjecti sunt, alterum manentem,
Alterum avolantem, et deorum limites et hominum.
Hæc olim. Nunc autem, quod ridiculum est, omnibus patet
Introitus, januâ non clausâ, ut videor mihi
Præconem in medio clamantem audire :
- 75 » Huc accedite, quotquot pravitatem profitemini, dedecus hominum,
» Helluones, elatæ cervicēs, impudentes, superbi,
» Meri potores, erronei, contumeliosi, mollibus vestiti,
» Mendaces, petulantes, citò falsum jurantes,
» Populi voratores, in alienas possessiones rapaces
- 80 » Injicientes manus, invidi, dolosi, infidi,
» Adulatores potentium demissi, demissisque leones,
» Ambigui, volubilis temporis mancipia,
» Polypi in fabulis celebrati propter colorem,
» Recens matrimonio juncti, ferventes, adhuc lanuginem ferentes,
- 85 » Fures certè naturalis ignis, in oculis flagrantēs
» Tenebroso amore, cum apertum fugeritis,
» Ignari coelestium, recens illuminati, fuliginosi;
» Cum spiritu coruscante concurrente malitiâ.
» Huc accedite confidentes, latum omnibus paratum est solium.
- 90 » Huc accedite, juveniles manibus inclinatæ cervicēs
» Libenter omnibus; etiam iis, qui non cupiunt, tenduntur.
» Rursus manna, imber novus; quisque sinu colligat:
» Si quis minus, si quis amplius, unum et idem donum. Quod si libet,
» Ne sancto quidem diei, parcite, ad exemplum Dei, quieto.
- 95 » Fortè etiam in manibus insatiabilibus putrescat.
» Communis omnibus aer, communis terra,
» Commune latum cœlum, et quæ cœlum omnibus exhibet,
» Communis etiam maris utilitas, et communes throni.
» Miraculum magnum, nec Saül quidem à gratiâ alienus; sed propheta.
- 100 » Non igitur arator ullus, non faber, non sutor,
» Non venationi deditus, non igneum opus tractans
» Procul maneat, néque alium habeat divinum ductorem.

Ironia.

83. Αἰδόμενοι μῦθον. Celebrati in fabulis. Benedictini malè polypi in petris colorem imitantes, ubi vox μῦθον prorsus omittitur; et in notis αἰδόμενοι, sermones mutant, nunc hæc, nunc illa loquentes, ut polypus hærens petris solet colores mutare. (Not. nov. Edit.)

84. Ἀπίστατοι. Id est, Episcopi recens creati.

85. Ἡ κλίπεται. Ità Coisl. et Reg. 990. Forsan alludit ad Promethei fabulam qui à poetis ignem cœlestem surripuisse, et hominibus attulisse, fingitur. Eos videtur notare, qui licet ab ipso libidinis opere abstineant, animo tamen flagitium admittere se procacibus oculis ostendunt.

87. Νήϊδες, seu ἄπειροι, rudes cœlestium : Langus inep-
tissimè Naiades superum. Ibid. ὑπολαμπέες, recens illuminati,
sive baptizati : forsan Nectarium hic notat, qui nequi-
dem erat baptizatus, cum Episcopus Constantinopolitanus
fuit designatus.

91. Τένανται. Tenduntur nempè διεξίτταται, manus ordi-
nantium, quas cuivis nullo discrimine imponant. Billius :
Sponte suâ cunctis cervix, etc., quæ versio à Gregorii
mente et verbis prorsus aliena est.

93. Ἰὴν χάριν. Unum donum. Edit. minus benè, ἰμὴν
χάριν, mea munera.

METRICA VERSIO.

» Nativæ aut flammæ fures, ob lumina habentes
» Obscuram Venerem, cum declinatis apertam,
» Cœlestis sophiæque rudes quicumque, recensque
» Donati splendore, velut fuligine tincti,
» Dum simul ingreditur vitium cum Flamine claro.
» Huc agite intrepidi, latus thronus excipit omnes.
» Huc agite, et juvenile manu demittite collum.
» Sponte suâ cunctis cervix nam tensa regensque
» Prominet, et rursus ex alto pluit æthere manna.
» Quisque sinu condât, legat hic minus, amplius ille,

Tom. II.

» Si libeat vobis, nec sanctæ parcite luci,
» In quâ lex Domini mortalibus otia fecit.
» Fortè etiam in manibus cibus hic putrescet avaris.
» Omnibus est tellus communis, et omnibus æther;
» Omnibus est cœlum, convexæque sidera cœli:
» Deniquè commune est cunctis æquorque, thronique.
» Ipse Saül etiam præstat, res mira, prophetam.
» Ergò nec structor, nec cum sutore colonus,
» Nec faber, atque feris trucibus qui retia tendit,
» Sit procul, atque alio contentus præsele vivat.

- Κρείσσον γὰρ κρατέειν, ἢ κρατέοντι πιθέσθαι.
 Ἄλλ' ὁ μὲν ἐκ χειρῶν πέλεκεν μέγαν, ὃς δ' ἄρ' ἐχέτλην
 105 Ρίψας, ὃς δὲ δορὴν, ὃς δούρεα, ὃς δὲ πυράγρην,
 Ἐνθάδ' ἴοι, θείην δὲ περιθλίβοισθε τράπεζαν,
 Στεινόμενοι, στεινοῦντες. Ὁ δ' ἄλκιμος ἄλλον ἐλαύνει,
 Πολλάκι καὶ τ' ἄριστον, ἐνιδρώσαντα θρόνοισι,
 Γηραιὸν, σάρκεσσι τετρυμένον, οὐρανοφοίτην,
 110 Κόσμον ἀτιμάζοντα, Θεοῦ μετὰ μοῖραν ἔχοντα,
 Καὶ νέκυν ἐν ζωῶσι, θυηπόλον ἐσθλὸν Ἄνακτος.
 Εἰκὼ μὲν τις ἔγραψεν ἀπ' εἰκόνοσ ἀρχετύποι,
 Στῆσάμενος προπάροιθε, πίναξ δ' ὑπεδέξατο μορφήν.
 Ὑμᾶς δ' εἰσορόων τις, ἐναντίον οἶμον ὁδεύει.
 115 Καὶ τόδε μῦθον ὄνειαρ ἀφ' ὑμετέρης κακότητος.
 Κήρυξ μὲν δὴ τοῖα βριήπουσ. Αὐτὰρ ἔγωγε
 Δείδια μὲν Μωσῆος ἀγακλέος οἶον ἄκουσα,
 Ὃς μούμος νεφέλης εἴσω Θεὸν ἔδρακεν ἄντην,
 Τοὺς δ' ἄλλους ἐκέλευσεν ὑπὸ προπόδεσσι μένοντας,
 120 Ἄγνοτάτους ἀγνοῖσιν ἐν εἵμασι καὶ τρομέοντας
 Μούνης εἰσαΐειν θείης ὁπός. Οὐ γὰρ ἄμεινον
 Οὐδ' αὐτοῖς θήρεσσι πατεῖν πέδον οὐρανίοιο,
 Μὴ καὶ ῥηγνυμένοισιν ὑπὸ σκοπέλοισι θαμνεῖν.
 Δείδια δ' αὖ παίδων Ἀαρὼν μόρον, οἳ ῥα θυηλάς
 125 Θέντες ἐπὶ ξείνοιο πυρὸς, ξείνως καὶ ὄλοντο
 Αὐτίκα, καὶ θυῶν χώρος θανάτοιο τελέσθη,
 Καὶ παῖδες περ ἔόντες Ἀρὼν μεγάλοιο, δάμασθεν.
 Ὡς δὲ καὶ Ἡλείδῃσιν ἐπέχραε λυγρὸς ὀλεθρος.
 Ἡλείδαις, ὅτι μάργον ἔχον νόον. Ἡ γὰρ ἔβαλλον
 130 Οὐχ ἱεράς παλάμας ἱερῶν καθύπερθε λεσθήτων.
 Οὐδὲ μὲν οὐδ' Ἡλεῖ χόλον ἔκφυγεν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν
 Οὐχ ὅσῃ γαστήρ παιδων ἐχάλεψε δίκαιον,
 Καὶ περ αἰεὶ βρίσαντα ὀνειδείοις ἐπέεσσιν.
 Εἰ δὲ τόση τοίησιν ἀμαρτάσι μῆνις ἔπεςιν,
 135 Ὅσσατις θεὸς ἐστὶν ἐπὶ πλεόνεσσι κακοῖσι!
 Καὶ σε, κιβωτὸν ἄνασσαν, ὃς ἠδρασε χειρὶ βεβήλῳ
 Κλινομένην, θάνεν αἶψα. Θεοῦ δὲ τε νηὸν ἔθηκεν
 Ἀψαυσον παλάμησιν, ἐρείσματα τᾶκτοθι τοίχων.

103. Πιθέσθαι. Reg. 990 et Coisl. πείθεσθαι.

105. Ὁς δούρεα. Duo Regg. οἳ δ' οὔρεα.

112. Εἰκὼ. Coisl. εἴχονα. Nihil aculeatius acerbiusque hac collatione, inquit Billius in notis, dici potest. Paucis enim verbis, quanta esset multorum sui temporis Episcoporum improbitas luculenter exponit. Nam si is qui vitam eorum intuetur, contrariâ omnino viâ incedere debeat, nemini dubium esse potest, quin turpissima et fla-

gitiosissima sit eorum vitæ ratio. Fabius figuram hanc ratiocinationem vocat. Atque utinam, pergit Billius, tota hæc oratio, non in nostra quoque tempora quadraret. Hic autem profectò locum habet illud Horatii:

Tantulus à labris sitiens fugientia capitat

Flumina; quid rides? mutato nomine de te

Fabula narratur.

Felicior sanè ætas nostra quæ præsules Ecclesiæ galli-

METRICA VERSIO.

» Jura dare est satius, quàm danti jura subesse.
 » Sed positâ hic properè stivâ, positâ ille securi,
 » Pelle alter, jaculis alius, vel forcipe curvâ,
 » Huc agite, a l sacram et vosmet contrudite mensam,
 » Quisque premens obnixè alium, pressusque vicissim.
 » Non alium solio dubitet depellere fortis,
 » Sæpè etiam persanctum hominem, canumque senectâ,
 » Quique thronis insudavit multumque diuque,
 » Afflixitque suas carnes, et sidèra mente
 » Incolit, ac mundum calcat, cumque Omnipotente

» Partem habet, ac vivos homines est mortuus inter,
 » Et probus est summi regisque Deique sacerdos.
 » Antè oculos exemplar habet cum pictor, ab illo
 » Effigiem pingit, formam capit atque tabella:
 » Vos autem inspiciens adverso tramite quivis
 » Ambulet. Ex vitii vestris hæc carpitur una
 » Utilitas. » Hæc sunt quæ præco dicere possit.
 At mihi quid de Mose canunt oracula sacra
 Dum mecum recolo, gelidus tremor occupat artus.
 Ipse etenim solus, penetratâ nube, Tonantem

- » Præstat enim imperare, quàm imperantî parere.
 » Sed hic quidem à manibus magnam securim, ille stivam
 105 » Projiciens, iste pellem, alius jacula, alius forcipem,
 » Huc accedat: et circà divinam mensam conferti estote,
 » Pressi et prementes. Qui fortis est alium pellat,
 » Sæpè etiam prætantissimum, quique in thronis exsudavit,
 » Senem, carnibus contritum, qui in cœlo versatur,
 110 » Mundi contemptorem, cujus pars cum Deo,
 » Mortuum inter vivos, optimum Regis sacerdotem.
 » Imaginem quis pinxit de imagine primariâ,
 » Quam antè oculos statuit, ac formam tabula excepit:
 » Vos autem qui viderit, contrariam carpat viam.
 115 » Hæc una ex vestrà nequitiâ utilitas.»
 Atque hæc quidem præco vocalis dixerit. Ego autem
 Timeo id quod de inclyto Moyse audiui,
 Qui solus intra nubem Deum coram vidit,
 Cæteros autem jussit ad radicem manentes,
 120 Puros in puris vestibus et trementes
 Solam Dei vocem audire. Non enim tutum erat,
 Vel ipsis feris solum Dei cœlestis calcare,
 Ne sub disruptis scopulis perirent.
 Timeo et filiorum Aaronis mortem, qui victimas
 125 Imponentes igni insolito, insolitum et ipsi lethum subitò
 Subiêre, ac victimarum locus eorum morte consecratus,
 Et quamvis filii essent magni Aaronis, percussi sunt.
 Sic et filios Heli funestus oppressit interitus,
 Filios Heli, quoniam voracem habebant mentem. Injiciebant enim
 130 Manus profanas sacris lebetibus.
 Neque verò Heli iram effugit, sed et illum,
 Cùm justus esset, filiorum venter non sanctus perdidit,
 Quamvis objurgatoriis verbis non pepercisset.
 Sin autem talibus culpis talis ira inest,
 135 Quantò magis metuenda est in uberioribus malis!
 Te quoque, regina ærca, qui sustentavit manu profanâ
 Nutantem, protinùs periit. Dei verò templum servabant
 Intactum manibus exteriora murorum præsidia.

Collatio Epi-
scoporum tem-
pore Gregorii,
acerba et acu-
leata.

Timor Grego-
rii datum Moy-
si mandatum reco-
lentis.

Mors filiorum
Aaron.

In filios Heli
animadversio,
et in ipsum Heli
patrem.

Major pœna
timenda est ad-
mittentibus ma-
jora crimina.

canæ tam graviter non potuit inculpate, nequidem prius-
quàm persecutionis adversus eos totùmque clerum sæculo
xviii penè elapso exortæ ignis nimium desævisset, eòsque
mirum in modum expurgasset.

114. Οἶμον. Ità Reg. 993 et Vat. Edit. οἶμον.

116. Βριήπνος. Sic duo Regg. et Coisl. Malè Edit. βριή-
πνος.

117. Ἀγακλῆος. Ità duo Regg. et Coisl. Edit. ἀγακλῆος.
Mox ἄκουσα. Sic tres Regg. Chig., et Vat. Edit. ἔκουσα.

125. Ξείνοιο. Ità tres Regg. et Coisl. Edit. ξένιοι.

134. Τόση. Sic tres Regg. et Coisl. Edit. τόσσοι.

136. Ἀνασσα. Eò quod Dei simulacrum, et in eâ resi-
dens Deus colebatur.

METRICA VERSIO.

Conspexit: reliquos autem radicibus imis
Montis, et in puro lustratos jussit amictu
Solam audire Dei tremebundo pectore vocem:
Nam ne impunè quidem bobusque ovibusque futu-
rum,
Sed promptum exitium, pareret quod saxea moles,
Si qua Dei sanctum tetigisset bestia montem.
Quinetiam sancti proles me terret Aronis,
Quæ, quia non solitum sacris admoverat ignem,
Protinùs insolitâ jacuit quoque morte perempta,
Sacrorumque locus mortis locus extitit idem:
Nec pater à natis pestem depellere quivit.

Quin etiam Helidas horrendâ morte profana
Sustulit ingluvies, quòd non dubitasset uterque
Ollis impuras sacris immittere dextras.
Ac neque divinam effugit pater optimus iram,
Sed justum oppressit natorum venter iniquus,
Quamlibèt hos gravibus solitum perstringere verbis.
Quòd si tanta leves noxas est ira secuta,
Qualis erit, quæso, cùm quis mala pura patrârit?
Jam qui suppositis arcem sustollere palmis
Labentem studuit, mox est dimissus in orcum.
Atque etiam externus paries faciebat ut esset
Intacta omninò supremi Numinis ædes.

- Τούνεκεν αιάζω, πίπτω δ' ὑπὸ σείῳ πόδεσσι
 140 Χριστὲ ἀναξ, μὴ μοι τίς ἀπαντήσκειν ἄνιη
 Χαζομένῳ. Κέκμηκα λύκοις δηλήμοσι ποιμνης,
 Ποιμέσι μαρνάμενος θηρὸν χρόνον. Ἐκ μελέων δὲ
 Ῥικνῶν ἔπατο θυμός, ἀναπνείω δ' ὀλίγον τι
 Τειρόμενος καμάτοισι, καὶ αἵσχεσιν ἡμετέροισιν.
 145 Ὡν, οἱ μὲν θώκων ἱερῶν πέρι θῆριν ἔχοντες,
 Ἀντία κυραίνοντες, ἐπασσυτέροισι κακοῖσι
 Βαλλόμενοι, βάλλοντες, ἀτειρέες εἰσὶ μαχηταί,
 Εἰρήνην βοόωντες, ἐφ' αἵμασι κυδιώοντες.
 Ὡς ὄφελον Γετθαῖαν ἀναπλήσαιεν ἀνίην,
 150 Ἐνδικον ἐδρήεσαν, ἐφ' ἔδρη τίσιν ἔχοντες.
 Οἱ δ' ἄρα τοῖς ἐκάτερθε μεριζόμενοι, κλονέουσιν
 Ἀντολίην τε δύσιν τε, Θεὸς δ' ἐς σάρκας ἔληξεν.
 Ὡν ἄπο μαρναμένων καὶ οὐνομα καὶ μόθος ἄλλοις·
 Παῦλος ἐμὸς, Πέτρος δὲ τεὸς, κείνου δὲ τ' Ἀπολλῶς
 155 Εἰσὶ θεοί. Χριστὸς δὲ μάτην ἡλοισι πέπαρται.
 Οὐ γὰρ ἀπὸ Χριστοῦ καλούμεθα, ἐκ μερόπων δὲ,
 Κείνου καὶ χειρὸς καὶ αἵματι κῦθος ἔχοντες.
 Τόσσοις ἔρωι φαέεσσιν ἐπήχλυσεν ἡμετέροισιν,
 Ἡ δόξης κενεῆς, ἡ κτήσιος, ἡ φθόνος αἰνός,
 160 Τηκεδανός, κακόχαρτος, ἐναίσιμον ἄλγος ἔχουσι!
 Καὶ πρόφασις Τριάς ἐστὶ, τὸ δ' ἀτρεκέες, ἔχθος ἄπιστον.
 Διπλός ἐστιν ἑκάστος, οἷς λύκον ἀμφικαλύπτων,
 Καὶ χαλκὸς λοχῶν πικρὴν νεπέδεσσιν ἐδωδήν.
 Τοῖα μὲν ἡγητῆρες· ὁ δ' ἔσπεται ἐγγύθι λαός,
 165 Πρόφρονες ἐς κακίην, καὶ ἡγητῆρος ἄνευθεν.
 Οὐδὲ τίς ἐξ' ἀγαθοῦ διάκρισις, οὐδὲ κακοῦ.
 Οὐ πιτυτῆς πολιῆς, οὐκ ἀφραδέος νεότητος,
 Οὐ μογεροῦ βιότοιο θεουδέος, οὐ μαλακοῦ.
 Εἰς νόμος ἐστὶ, κἀκίεον ἔχειν πλέον. Ὡς ἀπόλοιτο
 170 Κεῖνος ἄνθρωπος, ὅς πρῶτος ἀνήγαγεν ἐνθάδ' ἀλιτρούς.
 Αὐτῶν κόσμος ἔοι, αὐτῶν Θεός, ὅσσα τ' ἀρίστοις
 Ἔσπεται ὑψατίοισιν ἐν ἡμασιν ἀμφιταλάντα·
 Οἱ δ' ἀγαθοὶ μογέοιεν ἐτώσια. Τοῖα δικασαῖς
 Εὐάθεν ἡμετέροισι. Δίχη φυγὰς ἔνθεν ἀπέλθοι.

141. Χαζομένῳ. Coisl. sup. lin. ἀναχωροῦντι.

142. Ποιμέσι μαρνάμενος. Cum lupis et pastoribus decertando se fatigatum esse ait Gregorius, id est, cum hæreticis et illis Episcopis, qui invido et infenso in eum animo erant. Ità Gregorius in Oratione habità coràm Episcopis CL, tom. I, pag. 762.

143. Θυμός. Int. Reg. 992, ψυχή.

148. Ἐφ' αἵμασι. Int. Reg. 992, ἐπὶ φόνοις.

149. Γετθαῖαν ἀναπλήσαιεν ἀνίην. Fortè ἀνατλήσαιεν. Getthæi ob captam Dei arcam, in secretiori natium parte percussi fuerant, ut habetur I Reg. v. Vult igitur Gregorius, ait Billius, nullo modo congruentius in eos, qui summas dignitates Ecclesiæ tanto studio prosequabantur, animadverti posse, quàm si, ob adeò impotentem et ef-

METRICA VERSIO.

Ergò oro, et prono quæso te corpore, Christe,
 Ne qua recedentem noxâ me infortunia vexent.
 Deficiunt vires miserum, dùm prælia longa
 Consero cùmque lupis, et cum pastoribus ipsis.
 Curva animus volucris senio jam membra reliquit,
 Ac quiddam exiguum spiro, tùm mole laborum
 Fractus, tùm vitii nostris, probrisque pudendis.
 Pars etenim, sedes ob sacras bella gerentes,
 Exagitant sese, ut fluctus, feriuntque vicissim,
 Nec sitis hos ardens pugnandi deserit unquàm,
 Pacem clamantes, captantes sanguine laudem.

Ac Getthæo utinàm morbo premerentur, ut æquum
 est,
 Pœnas ob sedem meritas in sede luentes.
 Ast alii rursum studia in contraria scissi,
 Quaque nitens oritur Phæbus, quaque occidit, orbem
 Conculiunt: Deus in carnes ac desinit illis;
 A quibus et nomen sumit sibi mobile vulgus,
 Et pugnae rabiem. Paulum pro nomine duco.
 Tu Petrum, at illi rursum Deus alter Apollo.
 In cruce sic frustra Christus cum sanguine vitam
 Fudit. Ab humanis etenim jam nomen habemus,

- Idcirco ingemisco et tuis pedibus accedo,
 140 Rex Christe, ne qua mihi occurrat calamitas
 In meo secessu. Lassatus sum cum lupis gregem vastantibus,
 Pastoribus diu decertans. E membris autem
 Curvis evalovit animus, ac paululum respiro
 Fractus laboribus et probris nostris.
- 145 Quorum alii de sacris thronis litigantes,
 Invicem invadentes, continuis malis
 Percussi et percutientes, indomiti sunt pugnatores,
 Pacem clamitantes, de sanguine superbientes.
 Utinam Gethæorum morbum, justum et sedi insitum,
 150 Experiantur, in sede poenas luentes.
 Alii verò inter utrosque divisi commovent
 Orientem et Occidentem, Deusque in carnes desiit,
 A quibus pugnantibus et nomen et bellum aliis:
 Mihi Paulus, tibi verò Petrus, isti Apollo
- 155 Dii sunt. Christus autem frustrà clavis transfixus est.
 Non enim à Christo nomen habemus, sed ab hominibus,
 Quamvis illius manibus et sanguine hanc gloriam habeamus.
 Adeò amor oculos obnubilavit nostros
 Aut vanæ gloriæ, aut possessionum, aut vehemens invidia,
 160 Tabefaciens, malis gaudens, justus dolor his qui hoc vitio laborant!
 Prætextus Trinitas est: reverà autem odium implacabile.
 Duplex quisque est, ovis lupum cooperiens,
 Et æs piscibus funestam ex insidiis objiciens escam.
 Talia quidem duces: populus autem propè sequitur,
- 165 Qui libens in vitium fertur, etiam sine ductore;
 Nec ullum probi discrimen et improbi,
 Prudentis canitiei, et insipientis juventutis;
 Non vitæ ad exemplum Dei laboriosæ, et mollis.
 Una lex est, ut pessimus plus habeat. Pereat
- 170 Ille vir qui primus scelestos huc introduxit.
 Illorum sit mundus, illorum Deus, et quæcumque optimos
 Manent in novissimis diebus remunerationes:
 Boni verò frustrà laborent. Talia iudicibus
 Placuere nostris. Profuga hinc justitia abeat.

Christum pre-
 catur Gregorius.
 Queritur se
 dudum pugnare
 contra hæreti-
 cos et pravos
 pastores.

Diversa studia
 malorum præsu-
 lum: alii certant
 de sedibus.

Optat Grego-
 rius ut hi præ-
 sules, ut Gethæi,
 plectantur.

Alii inter u-
 trosque divisi,
 Orientem et Oc-
 cidentem com-
 movent.

Duces malè
 agentes sequitur
 populus, qui si-
 ne ductore in vi-
 tium facilè flec-
 titur.

Nullum dis-
 crimen probi et
 improbi, juve-
 nis et senis,
 vitæ laboriosæ
 et mollis.

frenatam thronorum cupiditatem, eadem quâ Gethæi
 poenâ plecterentur, et pro sedibus indignè occupatis, in
 sede, hoc est in ano plecterentur. Vulgatum est enim il-
 lud Scripturæ, *per quæ quis peccat, per hæc et puniatur*.

152. Θεὸς δ' ἐξ σαρκὸς ἐληξεν. *Deus in carnes desiit: in
 homines. Gen. vi, 3: Non permanebit spiritus meus in ho-
 mine, quia caro est. Billius, Deo relicto ad carnem devol-
 vuntur.*

156. Καλούμεθα. Chig. καλούμεθα.

158. Τόσσοι. Reg. τόσσοι.

161. Ἐχθος ἄπιζον. *Odium incredibile, quale existimari
 non potest. Reg. 990 ἄχθος.*

163. Καὶ χαλκός etc. *Hic versus deest in Cod. Chig.*

172. Ἀμφιτάλαντα. Tres Regg., Coisl. et Vat. ἀντιτά-
 λαντα. Coisl. sup. lin. ἀντιδῶρα. *Ejusdem Interpres ἀπο-
 κείμενα τοῖς δικαίσις ἀγαθῶ.*

METRICA VERSIO.

Non autem à Christo, cujus tum sanguine sacro,
 Tum manibus nobis decus est et gloria parta.
 Tantâ animos nostros caligine cæcus honoris
 Circumfudit amor, vel opum malesana cupido,
 Vel livor justo crucians mala corda dolore!
 Atque malo veneranda Trias prætexitur isti:
 Sed reverà animos stimulat damnosa simulas.
 Quisque tegit mentes sub ovinâ pelle lupinas,
 Ac velut æs pisces objectâ intercipit escâ.

Scilicet ista duces faciunt: plebesque sequuntur,
 In vitium promptæ, dux quamvis nullus adesset.

Tom. II.

Recti delectus nullus vitiique profani,
 Nullus cordati senii, stolidæque juventæ,
 Nullus divinæ vitæ luxûque fluentis.
 Lex hæc una viget, quò quis sit pejor, ut idem
 Commoda plura ferat, plures et carpat honores.
 Ille velim miserâ procumbat morte, scelestis
 Primus ad has quisquis tribuit conscendere sedes.
 Delicias habeant ipsi mundique, Deumque,
 Et quæcumque manet justos post fata voluptas:
 At justis vano crucient sua membra dolore.
 Improba iudicibus placet hæc sententia nostris.

- 175 Ἐν δ' ἄρα πάντα πέλοι, Χρῖστος, βροτὸς, ἥλιος, ἄστὴρ,
Φῶς, σκότος, ἄγγελος ἐσθλὸς, Ἐωσφόρος οὐκέτι λάμπων.
Πέτρῳ δ' ἴσα φέροιτο Θεοκτόνος Ἰσκαριώτης,
Καὶ Σολύμοις ἱεροῖσιν ἀλιτροτάτῃ Σαμάρεια.
Ἰσα δ' ἔχει χρυσός τε καὶ ἄργυρος, ἡδὲ σίδηρος,
180 Μάργαρος ὀκρυοῦντι λίθῳ, πηγαῖς καὶ χαράδραι.
Πάντα δ' ἅμ' ἀλλήλοισι πεφυρμένα εἰς ἓν ἄγχιτο.
Ὅς ποτ' ἔην, ὅτ' ἀκόσμος ἔην πρωτόκτιστος ὕλη,
Κόσμον ἔτ' ὠδίνουσα διακριδὼν οὐ βεβαῶτα.
Ἦν δ' ὅτε Μωαβίταις νηὸς μέγας οὐ βατὸς ἦεν,
185 Οὐδὲ μὲν Ἀμμανίτησιν, ἐπεὶ στρατὸν ἤκαχον ἡῦν.
Ἄλλους δ' ὕδροφοροῖσιν ἐνηρίθμησεν Ἰησοῦς,
Καὶ ξυλοφορτηγοῖσιν, ἐπεὶ ῥά μιν ἐξαπάφησαν.
Ταῦτα κακοῖς. Λευὶ δὲ γόνον μέγαλοιο γέρηραν.
Σκηνῆς γάρ μιν ἔθηκαν ἐπουρανίης θεράποντα.
190 Κάνθαδ' ὄροι θυέων τε, καὶ οὐδεος, ἡδὲ πόνοιο.
Ἄλλος γάρ τ' ἄλλοισιν ἀνὴρ χέρας εἶχον ἐπ' ἔργοις,
Ὅσσα τ' ἔην νηοῖο καὶ ἔκτοθεν ἐγκονέοντες.
Κεῖνοι μὲν τοίοισι νόμοις ἀρετῆς προμάχίζον.
Ἡμεῖς δ' αὖ κακίῃ γέρα θήκαμεν; ὦ θανάτοιο!
195 Τίς τάδε θρηνήσειε γόνων πολυτίδρις αἰοῖδος;
Σχέσθε, φίλοι· λήξωμεν ἀτασθαλίῃ μογέροντες.
Ὅψε ποτ' εὐαγέεσσι Θεὸς τίοιτο θυηλαῖς.
Εἰ μὲν δὴ πεπίθωμεν, ὀνησόμεθ'· εἰ δὲ καλύπτει
Μῦθον ἐμὸν πόλιν τε νέων θράσος, ἥε κολοιῶν
200 Οὔλον ἐπικρώζοντες ἐμοὶ νέφος ἀφραδίῃσι,
Μαρτύρομ' ἀθανάτοιο Θεοῦ χέρα, καὶ τὸ κελαινὸν
Ἡμαρ, ὃ τὴν κούφην πυρὶ βόσκειται ὕστατον ὕλην,
Οὐ μὲν ἐγὼ κείνοισιν ὁμόθρονος, οὐχ ὁμοεργὸς,
Οὐδὲ τι συμφράδμων, οὐ σύμπλοος, οὐ συνοδίτης.
205 Ἄλλ' οἱ μὲν περόφειν ἔην ὁδὸν· αὐτὰρ ἔγωγε
Ζητῶ Νῶε κινεῶτον, ὅπως μόνον αἶνον ἀλύξω.
Αὐτὰρ ἔπειτα φύγοιμι, κακῶν ἀπο τηλόθι μίμνων,
Καὶ Σοδόμων πυρόεντα πικρὸν καὶ ἀθέσφατον ὄμβρον,
Ὡν ὁδὲ δεσμὸς ἔχει πλάγκτην νόον ἔνδον ἀγείρας,
210 Εἴσω πᾶς ὁρόων, γελῶν βιάτοιο θυέλλας,
Αἶ ῥά τε καὶ πινυῶν αἰσχροῦς κονίουσι πρόσωπα,
Αἰεὶ τε πραπίδεςσιν νοήματα θεῖα χαράσσων,

179. Χρυσός τε. Tres Regg. et Chig. χαλκός τε.

182. Ὅτ' ἀκόσμος. Sic Regg. plerique et Coisl. qui sup. lin. habet ἄτακτος. Edit. ὅτε κόσμος. — Mox πρωτόκτιστος. Sic legitur, sed deficere videtur metrum, cum penultima ægrè possit esse brevis. Fortè scripserat Gregorius πρωτόκτιστος. (Not. nov. Edit.)

185. Ἡκαχον. Reg. 991, sup. lin. ἐλύπησαν.

186. Ἄλλους δέ. Reg. 992 ἄλλοις.

187. Ἐξαπάφησαν. Coisl. sup. lin. ἠπάτησαν.

190. Ὅρον θυέων. Coisl. sup. lin. ὀρισμοί, καὶ τόπου, καὶ πόνου διάκρισις, et loci et laboris discrimen. Atque etiam hic lex præscripta erat de sacrificiis, de templo, de labore: tunc etiam ordo sacrificiorum erat, locique et laboris discrimen.

METRICA VERSIO.

Exulet hinc Astræa procul. Sint cuncta simulque,
Christus, homo, lumen, tenebræ, sol, stella, bonusque
Angelus, et nullos qui jam dat Lucifer ignes.
Æqua ferat Petro Christi mactator Iudas:
Æqua ferat Solymis Samaritis perfida sanctis.
Argenti pretium ferrique æquetur et auri;
Sint unum rivi et fontes, adamásque lapisque.
Deniquè cuncta simul rursùm jungantur, ut olim,
Tunc cum mundus erat rudis indigestaque moles.
Ammone non licuit quondàm Moabòque creatis
(Isacidùm intulerant mala plurima castris,)

Intima divini contingere limina templi.
Rursus aquis alios Jesus lignisque gerendis
Addixit, fucum factum sibi questus ab illis.
At contrà magno Levitæ in honore fuère.
Namque illis commissa fuit venerabilis arca;
Atque etiam his certus sacròrumque atque laboris
Ordo erat; hic etenim hoc, illud tractabat at ille:
Atque ità tùm templi curabant intima, tùm quæ
Extima. Sic illi virtutem ritè colebant:
At contrà (ô miseram mortem!) nos præmia turpi
Constituisse juvat vitio. Quisnam ista peritus

- 175 Unum verò sint omnia, Christus, homo, sol, stella,
Lumen, tenebræ, bonus angelus, Lucifer non jam splendens.
Petro æqua ferat deicida Iscariotes,
Sacrisque Solymis scelestissima Samaria.
Æqua autem habeant, aurum et argentum, atque etiam ferrum,
180 Margarita et asperum saxum, fontes et voragines.
Omnia simul permixta in unum colligantur,
Velut olim erat, cùm indigesta primò creata esset materia,
Mundum adhuc parturiens nondum distinctè firmatum.
Moabit is olim in magnum templum aditus non patebat,
185 Neque Ammonitis, quia innocuo exercitui malè fecerant.
Alios autem iis annumeravit Jesus, qui aquam et ligna
Ferebant, quia ipsum deceperant.
Hæc malis. Levi autem magni progenies honore est affecta.
Illi enim cœlestis tabernaculi cura commissa;
190 Ab his ordinabantur sacrificia, et locus, et labor.
Alii aliis operibus manus admovebant,
Quæcumque intrà templum, et extrà, administrantes.
Atque illi quidem talibus legibus pro virtute pugnabant :
Nos autem vitio præmia posuimus. O mortem !
195 Quis hæc deploret lugendi peritissimus cantor?
Sistite, amici : desinamus nequitiâ lassati;
Tandem aliquandò sanctis Deus colatur victimis.
Si persuasero, utile id mihi; si verò superet
Orationem meam et canitiem juvenum audacia, aut graculorum
200 Nubes mihi sinistrum quid insipientiâ suâ crocicans,
Testor Dei immortalis manum et horribilem
Illum diem, qui levem omnem materiam extremo igne depascet,
Non ego illis aut throni particeps, aut operum,
Aut consiliorum, non navigationis aut viæ comes.
205 Sed illi quidem iter suum absolvant : ego verò
Quæro arcam Noë, ut funestam mortem effugiam.
Fugiam postea, procul ab improbis manens,
Sodomorum igneum amarum et infandum imbrem,
Quorum hoc vinculum tenet errabundam mentem intus colligans,
210 Intrà totus spectans, ridens vitæ procellas,
Quæ etiam sapientium ora pulvere maculant,
Semper præcordiis sensa divina sculpens,

Hæc ironici
dicta.

Moabit is olim
et Ammonitis
vetitus templi
ingressus.
Deut. xxiii. Jos.
ix.

Levi et ejus
filiis commissa
est cura taber-
naculi.

Significat Gre-
gorius se, si sua
non persuadeat
oratio, throni,
aut operum, aut
consiliorum par-
ticipem non fu-
turum, non na-
vigationis et via
comitem.

198. Καλύπτοι. Schol. Coisl. νικῶ θράσος νεωτέρων πολιτῶν καὶ λόγον ἔμφρονα, καὶ νέφος κρατεῖ κοινοῦν ἐπιπρώζον καὶ θορυβόον ἀσύνετα.

200. Οὐλον. Int. τὸ πικρὸν, φοβερόν. Mox νέφος. Coisl. sup. lin. πλῆθος.

206. Αἰών. Tres Regg. ὕγρον. Reg. 991, sup. lin. καλεπέν.

209. Ω. Scilicet ut, procul ab impiis recedens eorum utar consuetudine, qui mentem ac veluti compedibus adstrictam colligerent, atque ipse totus intrà collectus, etc. — Ità Benedictini. Malle ego vertere: *Ab iis rebus, quas habet hoc vitæ vinculum, errabundam, id est subtractam mentem intus colligans.* (Not. nov. Edit.)

METRICA VERSIO.

Lugendi vates, ut tanta tragœdia poscit,
Deplorare queat? Jam, quæso, sistite, amici,
Sistite jam, quæso, rabiem, tandèmq; laboris
Sit modus et finis, quo nos scelus usquè fatigat;
Tandem aliquandò Deo pia gratæque sacra feramus.
Si mea dicta queant animos inflectere vestros,
Id satius fuerit : sin deteriora valebunt
Consilia, et juvenum præcepta audacia nostros
Sermones, instar nebulae, obteget atque senectam,
Obstrepet et sanctis monitis, ut garrula cornix,
Æterni testor patris dextramque, diemque

Qui gravibus flammis paleas exuret inanes,
Quod socium his non me jungam nec sede, nec actis,
Consiliòque còmes nec ero terræque marique.
Quâ vitæ cœpère viâ, hæc insistere pergant :
Ast ego, quâ mortis fugiam tristissima fata,
Noë arcam quæro. Post ut procul ipse remotus,
Queis Sodoma exarsit vitem divinitus imbres :
Ac mentem à mundo rebus mundique reducens,
Interiora vigil spectem, vitæque procellas,
Quæ prudentium etiam maculant deformiter ora,
Insequar effuso risu, divinæque sensa,

Χείροσιν οὐκ ἐπίμικτα, διαυγέα, φωτὶ πελάζων
 Τρισσοφαοῦς θεότητος, ἐπειγομένοισι πόθοισιν,
 215 Ἰλαον ἀθανάτοιο Θεοῦ πρὸς θῶκον ἱκοίμην·
 Ἐνθα τε πάντ' ἀναφανδὰ, τὸ δὲ πλεον ἰσοτάλαντον
 Τῆμος ὅτ' ἐν χείρεσσι Θεοῦ ζυγὸν ὀρθοδίκιο.

ΙΔ'.

Εἰς ἑαυτὸν, καὶ πρὸς τοὺς φθονοῦντας, ἡδὲ ἀκροστικῶς
 οὔτως.

Γρηγορίου ἱερῆος ἀθύρματά τε σοναχαί τε.
 Τέρπεσθ', οἷσι φίλον, πῆμασιν ἡμετέροις.

Ἐχει τι κομψὸν ἡμῖν ἢ ληρωδία.
 Ἐκ τῶν ἰάμβων ἄλλο μέτρον τίκτεται.
 Ἀκροσίχοις πρόσελθε, καὶ γνώση σαφῶς.

Γέρων μὲν εἰμι, καὶ κακῶν πολλῶν ἴδρις.

Ῥυτίς γάρ ἐστι πραγμάτων ἐμπειρία,
 Ἡ δὴ φρόνησιν ὡς τὰ πολλ' ἐργάζεται.

Γῆρας δὲ τοῦμὲν οὐδέπω τόσον κακόν,

5 Ὅσον τονῦν, εἰσεῖδεν ἐν μακρῷ χρόνῳ.
 Ῥᾶσον δ' ἂν εἴη καὶ μαθεῖν βραχεῖ λόγῳ.
 Ἰσαντ' ἀθέσμως ἀντίοι λαοῦ πρόμοι,
 Ὅπλοισι χόλῳ τε, καὶ φθόνῳ πεφραγμένοι,
 Ὑβρει ζέοντες, ἀγρίου πυρὸς δίκην,

10 Ἰσανθ', ὅλη δὲ συσχιδῆς οἰκουμένη.
 Ἐγὼ δ' ὁ κομψός, (οὐ γὰρ ἐφρόνουσι μικρά,)
 Ῥάβδῳ μὲν εἶχον οὐδαμῶς πλήσσειν κακοῦς·
 (Ἡ παντὸς ἂν τόδ', ἔξε, καὶ νῦν ἐπριάμην.)
 Ὁ δ' ἦν, ἔπραττον· εἰχόμεν ἄμφοιν λίθοιν,

15 Σωτῆρα τὸν ἀκρόγωνον ἐκμιμούμενος.
 Ἀλλ', ὡς λέουσιν ἢ συσι πεφρικόσι
 Θυμὸν διαιτῶν, ἐν μέσῳ συβρῆξέως,
 Ὑβριν τε οὐκ ἔπαυσα, καὶ συνετρίβην.
 Ῥᾶον παθεῖν γάρ, ἢ τι τῶν καλῶν δράσαι.

20 Μάρτυς μὲν, ἀκμῇ τοῦ παθεῖν κάμνων πλεον
 Ἀπηλλάγην τάχιζα δισσοῦ κινδύνου.
 Τὴν δ' ὕβριν οὐκ ἔνεστιν εὐπετῶς φέρειν,

XIV. ΤΙΤ. Carminis hujus titulus in Regio 1227 dividi-
 tur in duas partes, quarum prima hæc est Ἀκροστικῆς, et duo
 versus, Γρηγορίου ἱερῆος etc. Altera autem τοῦ αὐτοῦ εἰς ἑαυ-
 τὸν, καὶ πρὸς τοὺς φθονοῦντας, et alii duo versus sequuntur
 Ἐχει τι etc. Leuvenclaius edidit hoc carmen græcè et latinè,
 imò cum duplici versione latinâ, strictâ scilicèt et solutâ
 oratione. Summæ et capitales cujusque versus litteræ in
 græco efficiunt hoc δίσχον, Γρηγορίου etc., ut in præfixo ti-

tulo. Quod quidem in latinâ versione imitatus est Leu-
 venclaius, ita ut summæ cujusque versûs latini litteræ
 geminos hos efficiant versus, quos suæ versionis præfixit.

Gregorii lusus hi præsulis et gemitus hi :
 Quis visum, damnis pascite corda meis.

Hoc facere noluit Billius in suâ versione, ut videtur in-
 fra. Deplorat in hoc carmine Gregorius sui temporis dis-
 sidia et contentiones, quas cum extinguere voluisset, adeo

METRICA VERSIO.

Clarâque nec permixta malis in pectore figens,
 Ac studiis Triadi ferventibus usque propinquans,
 Numinis ad summi veniam tandem ipse tribunal ;
 Hic ubi cuncta liquent, æquas judexque balances
 Christus habens manibus, mortalia ponderat acta.

XIV. DE SE IPSO ET ADVERSUS INVIDOS ACROSTICHUM
 CARMEN.

(Billio interprete.)

Ludicra Gregorii gemitusque Antistitis hæc sunt.
 Qui volet, huic risum tot mala nostra ferant.

Scitum quid hisce scilicèt nugis inest.
 Namque ex iambis alterum prodit genus.
 Acrosticha ista perleget, et liquidò scies.

Senex quidem sum, plurium et non nescius
 Vitæ malorum. Ruga nam rerum parit
 Usus, undè sæpè nascitur prudentia,
 At nostra longo temporis cursu malum
 Haud tale vidit, quale nunc, ætas gravis.
 Noscas ut istud, haud opus longâ morâ.

Malis non permixta, perspicua, luci appropinquans
 Trilucidæ deitatis, ferventibus desideriis,
 215 Propitium immortalis Dei ad tribunal accedam:
 Hic autem omnia manifesta, æquâ lance
 Tunc in manibus omnia ponderantis justî judicis.

XIV.

DE SE IPSO ET ADVERSUS INVIDOS ACROSTICHUM CARMEN.

*Gregorii antistitis ludicra et gemitus.**Voluptatem capite, quibus id gratum est, ex malis nostris.**Continet quid non illepidum frivolum hoc carmen nostrum.**Ex versibus iambicis aliud carmen nascitur. Ad primas versuum**Litteras accede, et intelliges perspicuè.*

Senex quidem sum, et malorum multorum gnarus.
 Ruga enim est rerum experientia,
 Quæ prudentiam ut plurimum confert.
 Senectus autem mea non tantum malum,
 5 Quantum nunc, vidit in longo tempore
 Facillimum autem fuerit id cognoscere brevi oratione.
 Pugnant nefariè oppositi populorum principes,
 Armis irâque et invidiâ stipati,
 Petulantia ferventes, immitis instar ignis;
 10 Pugnant, et totus divisus est orbis.
 Ego verò scitus, (neque enim parva sapiebam,)
 Virgâ quidem nullatenus poteram ferire malos;
 (Nam hoc quovis pretio, ut ipsi nostis, etiam nunc emissem.)
 Quod autem penes me erat, faciebam; tenebam utrumque lapidem,
 15 Servatorem, qui lapis est angularis, imitatus.
 Sed, ac veluti si quis leonum aprorumque frementium
 Iracundiam moderari velit, in medio conflictu,
 Petulantiam non repressi, et ipse contritus sum.
 Facilius enim est pati, quam boni aliquid facere.
 20 Equidem martyr si essem, per immanes cruciatus
 Liberarer celerrimè altero periculo.
 At facile non est æquo animo ferre injuriam,

Scriptum an.
 381.
 Alias Bill. 123,
 pag. 187.

Experientia
 prudentiam pa-
 rit.

Dissidia com-
 ponere studens
 Gregorius, ob-
 teritur.

Facilius est
 pati quam pro-
 desse.

nihil profecit, ut in eorum potius offensam et odium ob
 hanc causam incurrerit, ab eisque de Constantinopolitanâ
 sede per summam injuriam dejectus sit.

7. Ἀντίοι. Reg. 1227 ἀντίου.

9. Πυρός. Leuv. ad marg. Ἐνός; crudelis instar feræ.

11. Μορά. Reg. 1227 μέγα.

14. Εἰχέμεν ἀμφοῖν λίθων. Binis lapidibus hærebam; ut,
 quasi medius lapis, Orientem et Occidentem in negotio An-
 tiocheno dissidentes ad concordiam revocarem.

19. Καλῶν. Quippè facilius lædimur; quam boni aliquid
 facimus. Reg. 1227 κακῶν.

20. Ἀκμῇ τοῦ παθεῖν. Equidem si mihi martyrio de-
 fungi contigerat, hoc solatium haberem, quod cruentæ
 ac celeris mortis beneficio, novis deinceps cruciatibus li-
 berarer, nec jam diuturnioribus suppliciis locus relin-
 queretur. Hæc hujus vocis, ἀκμῇ τοῦ παθεῖν, vis, quam
 ignorasse videtur Leuvenclaius, qui hunc locum sic red-
 didit: Ejus rei testis ipse sum, qui dum maximè affligerer,
 magis etiam laborans, tandem celerrimè utroque periculo
 sum liberatus. Hæc prorsus à Gregorii mente aliena.

21. Δίσσου. Id est δευτέρου.

METRICA VERSIO.

Pugnant nefandè principes plebis sacri;
 Hos livor ater, sævus hos armat furor,
 Hos torret, ignis ut rapax ferocia:
 Pugnant et orbis scinditur totus simul.
 At scitus ipse, spiritusque altos gerens,
 Ferire virgâ neutiquàm poteram malos;
 (Id namque pretio maximè emissem libens.)
 Verùm angularis æmulus Christi, duos

Tom. II.

Lapides tenebam; fas erat solum hoc mihi.
 Ast, ut leones ac truces apros studens
 Lenire, pugnas et graves compescere,
 Obtritus ipse sum miser, nec profui.
 Prodesse namque est, quàm pati, magis arduum.
 Martyr subirem si dolores horridos,
 Duplici periculo me statim mors solveret.
 At ferre non est prona res injuriam,

J 9

- Αἰ παροῦσαν ἡμέραν μηκισάτην.
 Ταῦθ' ὅστις οὐκ ἐπίστατ', οὐδ' ἡμῶν πέλας·
 25 Ἐν ἔργον αὐτοῖς, αἱ καθ' ἡμῶν διπλοαὶ
 Στήτωσαν εἰς ἓν. Εἰ μὲν ἐξέστην θρόνων,
 Τούτου τί μείζον; εἰ δ' ἀπερρίφην ἄκων,
 Οἱ ταῦτα τολμήσαντες οἶων ἄξιοι;
 Νῦν ἐνθρονίζομ', αὐριόν δ' ἀπόθρονος.
 30 Ἄρ' ἂν τις εὐροί τοῦδε καὶ ψευδῆ λόγον;
 Χριστὲ, φράσαι τολμῶ τι τῶν ἐν καρδίᾳ.
 Ἀγῶσι βασκαίνουσι, καὶ λίθοις ἐμοῖς·
 Ἰσως τὸ Πνεῦμα βάλλεται, φέρω σαφῶς,
 Τὸ Πνεῦμ', (ἀκούσαθ',) ὡς Θεός, πάλιν λέγω.
 35 Ἐμοὶ Θεός σὺ, καὶ τρίτον βοῶ, Θεός
 Τοῦτ' ἔστι. Βάλλετ', εὐσχοεῖτε τοῖς λίθοις.
 Ἐστηκ' ἀτρεπτος τῆς ἀληθείας σκοπός,
 Ροίζον λόγων τε καὶ βελῶν διαπτύων.
 Πατὴρ μὲν ἡμῖν ρίζα καὶ πηγὴ καλῶν·
 40 Ἐκ τοῦδε φῶς γεννητὸν, Υἱὸς καὶ Λόγος,
 Σφράγισμ' ἀνάρχου· Πνεῦμά τ', ἄχρονος φῶσις
 Θεός, Θεός μου, καὶ Θεός, τρισσὴ μὲνάς.
 Οὐκ ἔστιν ὅς με ταῦτα κωλύσει λέγειν, ὅτι
 Ἰσὼ Τριάς μου· καιρὸς οὐκ ἔπρεψε λόγονι.
 45 Σείοιτο πάντα· μὴ τρέποιτ' ἔμοι Θεός.
 Ἴσον γὰρ ἔν τι, καὶ τὸ πᾶν ἀτιμάσαι.
 Φωνὴν ἔχω, πόλεις σὺ καὶ λαμπροὺς θρόνους.
 Ἰσημι γλῶσσαν· (ὦ καλῆς τυραννίδος!)
 Λάμποιμι λυχνὸς λυχνίας ὑπερτεθεῖς.
 50 Ὀλὴν κατασφράπτοιμι τὴν οἰκουμένην.
 Νῦν ταῦτα· μικρὸν ὕψερρον καὶνοὶ θρόνοι,
 Πρώτων τε δευτέρων τε τάξεις ἔννομος·
 Ἡ δεινὸν ἦν ἂν ἡ τῆδε δυσπραξία,
 Μὴ τοῦ Θεοῦ σφρέφοντος ὕψερρον κύβους.
 55 Ἀπαξιῶ τοῖς τῆδε προσκεῖσθαι καλοῖς.
 Σπένδῃ σὺ κόσμῳ τῷδε, τῷ Θεῷ δ' ἐγὼ,
 Ἴν' εὐκόλως φέροιμι τὰς ἀηθρίας.
 Νῦξ πάντα κρύπτει, ἡμέρα φωτίζεται.
 Ἡ πολλ' ἐμόχθησ', ἀλλ' ὁμως οὐκ ἄξια
 60 Μισθῶν, ὅσοι μένουσι τοὺς Θεῷ φίλους.

23. Ἡμέραν. Reg. 1227 αἰτίαν.

25. Ἐν ἔργον. Sic Reg. 1227. Rectè Billius sic legendum putavit; cujus conjecturam Reg. Codex confirmat. *Unum iis in usu contrà nos, fraudes, etc.* Edit. ἐν ἐνέργοις.

26. Εἰ μὲν ἐξέστην. Ità ferè suprà, Carm. xi, vers. 1930.

33. Ἰσως τὸ Πνεῦμα βάλλεται. *Fortassè Spiritus petitur.* Hoc est, fortassè hâc de causâ oppugnor et exagitor, quia

Spiritus sancti, cui isti bellum indixerant, divinitatem assero et prædico. *Bill.* Mox φέρω. Ità legimus cum Combes. Edit. φέρον. Leuv. vertit: *Ac mihi Spiritus etiam petitur, cui hæc omnia accidunt.*

45. Σείοιτο. Reg. 1227, σείοιθ' ἅπαντα.

48. Ἰσημι γλῶσσαν. Billius: Hæc ex adversariorum personâ: quæ autem postea parenthesi includuntur, Grego-

METRICA VERSIO.

Quæ semper urget. Semper est longum nimis.
 Qui nescit ista, prorsus hic degit procul.
 Fraudes dolique, (solum eis quod est opus,)
 Jungantur in me. Si lubens cessi throno,
 Quid majus est hoc? Pulsus at si sum illibens,
 Quâ non luendum tam grave est pœnâ scelus?
 In sede statuor hâc die: crâs hinc cado.
 Proferre causam quis, licèt fictam, queat?
 O Christe, taciti quicpiam audax esseram.

Urunt palæstræ lividos, saxa et mea.
 Fortassè petitur Spiritus: apertè loquar,
 Iterumque dicam, Spiritus, tanquàm Deus.
 Nobis Deus tu: ter loquar, nobis Deus.
 Hoc est: ferite jam meum saxis caput.
 Immotus asto dogmatis veri scopus,
 Nec verba curans hostium, nec spicula.
 Radix bonorum, purus et fons est Pater:
 Hoc genita lux est Filius, Verbum Patris,

Quæ semper adest longissimo tempore.

Hæc si quis ignorat, nec certè noster est vicinus.

25 Quod unum ipsis est in usu, suas contrà me fraudes

Dilemma.

Omnes in unum colligant. Si lubens cessi throno,

Hoc quid majus est? Si autem dejectus sum invitus,

Qui hæc ausi sunt, quid merentur?

Hodiè in sede constituor; cràs ejicior.

30 Nam quis hujus rei vel fictam protulerit causam?

Christe, ausim quid dicere, quod latet in corde.

Certaminibus invident et saxis meis;

Fortassè etiam Spiritus impetitur, dicam apertè,

Spiritus, (audite,) ut Deus, iterùm dico.

35 Tu mihi, Deus, tertio clamabo, Deus

Ille est. Petite nos, rectà dirigite lapides.

Sto immobilis veritatis scopus;

Streptum verborum ac telorum nihil curo.

Pater quidem nobis radix est et fons bonorum:

40 Ex eo genita lux, Filius scilicèt, qui et Verbum,

Sigillum ejus qui principio caret; et Spiritus, temporis expers natura;

Deus, Deus meus, et Deus, trina unitas.

Trina unitas.

Non est qui prohibere possit, quominus hæc loquar.

Testem appello Trinitatem: nunquàm tempus mea immutabit verba.

45 Concutiantur omnia; at nunquàm mihi evertatur Deus.

Par crimen est unum, vel totam Trinitatem ignominiâ afficere.

Vocem habeo, tu verò urbes et splendidas sedes:

Coërceo linguam: (quàm præclara illa tyrannis!)

Splendeam velut lucerna suprâ candelabrum posita;

50 Totum fulgore meo collustrem orbem.

Hæc quidem nunc: paulò post novi erunt throni,

Primorum ac secundorum ordo legitimus.

Aliter gravis esset in hac vitâ infelicitas,

Nisi Deus postea inverteret talos.

Deus talos in
altero ævo ver-
tit.

55 Dedignor me vitæ hujus addicere bonis.

Tu fœdus inis cum mundo isto, ego autem cum Deo,

Ut æquo animo perferam vitæ hujus molestias.

Nox omnia abscondit, dies in lucem profert.

Multos sanè labores pertuli; nec tamen digni sunt

60 Præmiis, quæ manent homines Deo acceptos.

rii sunt, eorum minas iridentis. Rursùm hæc verba: λάμπουμε λύχνος, adversariorum sunt, licèt aliter existimet Leuvenclaius, altas dignitatus sedes jactantium: quibus illud postea opponit vir sanctus, in alterâ vitâ novos thronos fore (alludens scilicèt ad illud Dan. vii: *Aspiciebam, et ecce throni positi sunt*.) Deumque unicuique pro merito honores et dignitates distributurum esse.

53. Ἦν ἄν. Reg. 1227 ἄν ἦν.

55. Καλοῖς. Reg. 1227 καλοῖς.

56. Σπένδῃ. Reg. 1227 σπένδει. Leuy.: *Tu temet huic mundo, quasi quoddam sacrificium, offer; ego me Deo consecrabo.*

60. Ὅσσι. Sic MSS. Edit. ὅσων. Sic apostolus Paulus Rom. viii, 18.

METRICA VERSIO.

Sigillum Anarchi, tempore carens Spiritus.

Deus, mihi Deus, ac Deus, trina unitas.

Prohibere non est qui queat sic me loqui.

Non dicta vertet tempus: id noscat Trias.

Sors cuncta quatiat dura, non vertat Deum.

Par crimen unum spernere est, atque omnia.

Vocem habeo, at urbes et thronos tu splendidos.

Linguam ipse sisto: (pulchra vis hæc scilicèt!)

Lucerna celso splendeam fixa in loco;

Fulgore totum compleam mundum meo.

Nunc ista paulò post erunt novi throni,

Ac dignitatis ordo justus disparis.

Grave aliter esset rebus hic duris premi,

Nisi summus olim verteret talos Deus.

Hærere fluxæ commodis vitæ abnuo.

Tu mundo, at ipse cupidus adjungor Deo:

Molesta facili sufferam ut mente omnia.

Nox cuncta velat, lumen his affert dies:

Multos labores pertuli, sed præmiis

Non comparandos, quæ Deo caros manent.

Ἐπρίζετ' Ἡσαΐας, ἄλλ' ἐκαρτέρει.
 Τὸ πῦρ ἐδεξιοῦτο τοὺς τρεῖς ἐν ξένῃ.
 Ἐρρίπτο θῆρσιν ὁ Δανιήλ ὥσπερ φίλοις.
 Ῥώμῃ δὲ Παῦλος καὶ Πέτρος νικηφόροι.
 65 Ὁ Πρόδρομος δ' οὐ θῦμα τῆς παρρήσιας;
 Ἰσασιν, ὡς τέθνηκα. Ὡς δ' ἐγώ, Πάτερ,
 Σὸς εἰμι, καὶ με χείροσι τροβαῖν θέλοις.

ΙΕ΄.

Εἰς ἑαυτὸν μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Κωνσταντινῆς πόλεως
 ἐπάνοδον.

Ἐρχομαι ἐκ βιότιο λιπὼν μέγα λαῖτμα θαλάσσης,
 Τῇ καὶ τῇ χαλεποῖς πνεύμασι βρασσόμενον.
 Ἐρχομ' ἔχων ὅσ' ἔρεξα, καὶ ὅσ' ἐμόγησ' ἀπολείψας,
 Τοῖς μὲν ὑποτρομέων, τοῖσι δὲ γηθόσυνος.
 5 Οὐδὲν τερπνὸν ἔλειψα, τόκεν ποθέων ἀκαχοίμην.
 Τοῖσι μὲν οὐκ ἐθέλων, τοῖς δ' ἐθέλων ἐδάμην.
 Οἷον ἐμοὶ κτέαρ ἔσκεν ἐράσμιον, οἷος ἀπ' ἄλλων
 Πλοῦτος, θαλπωρὴ λησμοσύνη καμάτων,
 Τῆς μεγάλης Τριάδος ξυνὸν σέλας, ἣν ἀναφαίνων,
 10 Ἄχρι καὶ ἀλλοδαπῶν ἡλυθὼν εὐπατριδῶν.
 Οὐ μὲν πάμπαν ἄτρωτος, ἐπὴν λάεσσιν ἐδέχθην,
 Ὡς τις ἀλιτήμων. Σὴ, Τριάς, ἦδε χάρις.
 Ἐμπαγε μὲν ἀνέφνηα, καὶ ὡς κύκλον περὶ κέντρον,
 Πάντας ἐτορνύμην ῥήμασιν εὐσεβείης.
 15 Ἦν δρόμος, ἀλλὰ μ' ἐπεμψε φθόνος καὶ νοῦσος ὀπίσσω,
 Πολλὰ μάλα φθονερῶ δαίμονι μεμφόμενον,
 Ὅσις ἐμῆς ὠδίνος ἀγνὸν τόκον ἐξετίναξεν,
 Ἀρτιπαγῇ, ζωῆς ἐσαότ' ἐν προθύροις.
 Ἡ δ' ἄρ' ἐμὴ Τριάς αὖθις ἀπὸ σομάτων ἀθεμίσων
 20 Τέμνεται, ἐν τ' ἀγοραῖς, ἐν τε χοροφασίαις,
 Καὶ πόρνοι κῆραταίουσι λόγοι. Τὸ δὲ φάσγανον, αἱ αἱ!
 Τίς πῆξει Φινεῆς πορνοφόνῳ παλάμῃ,
 Ζηλήμων ψυχὴν τε καὶ οὖνομα, ἢ τίς ἀρήξει
 Δόγμασιν Ἑβραίοις πλησσομένοις ἀδίκως
 25 Μωσῆς, ἐκ δ' ὀλέσας Αἰγύπτιον αὐτίκα μῦθον,
 Λαῶ πάρ μεγάλῳ κῦδος ἔχῃσι μέγα;

62. Ἐν ξένῃ. Itā Vat. Edit. ἐν ξένῃ.

63. Ἐρρίπτο. Vat. θῆρσιν ὡς φίλοις ὁ Δανιήλ.

67. Σὸς. Itā Bill. ex conjecturā: nec aberravit vir doctus. Regius enim 1227 habet σὸς pro σῶς, quod est in Editis. Mox θέλοις pro θέλης.

XV. 1. Ἐρχομαι. Scholiastes 991, ἐξέρχομαι ἀπὸ τοῦ βίου τούτου τοῦ πολυμοχλείου, egredior ex hā vitā quæ multis exagitur certaminibus.

6. Τοῖσι μὲν. Schol. τοῖς μὲν γὰρ τοῦ βίου κακοῖς, καὶ μὴ θέλων ἐνέπεισον· τοῖς δὲ ὑπὲρ ἀρετῆς ἀγῶσιν ἐθέλων ὑπέκυψα. In

METRICA VERSIO.

Vates secari maximus firmè tulit.
 Excepit ignis tres edax juvenulos;
 Ferisque Daniel, jactus est ut mitibus:
 Paulus Petrusque lauream Romæ ferunt.
 Præambulonem dat neci vox libera.
 Obii ipse, nôrunt istud: ac tuus tamen
 Sum, Pater, adhuc me gravius affligas licet.

XV. DE SEIPSO POST REDITUM EX URBE CONSTANTINO-
 POLITANA.

(Billio interprete.)

Æquore jam venio vitæ, trucibusque relictis
 Fluctibus, hinc ventus quos gravis hincque movet.
 Quæ feci, hæc habeo: quæ sudavi, illa reliqui:
 Lætus ob hæc, tremulum pectus ob illa gerens.
 Dulce nihil liqui, quod mesto corde relinquam:
 Cessi invitâ aliis mente, libente aliis.

Dissecabatur Isaias, sed constanter ferebat.
 Ignis exceptit tres juvenes in peregrino solo.
 Objiciebatur feris Daniel tanquàm amicis.
 Romæ Paulus et Petrus victoriam reportârunt.
 65 Nonne Præcursor Domini occisus est ob verum dicendi libertatem?
 Nôrunt me mortuum esse. Ego verò, mi pater,
 Tuus sum, licèt me gravioribus adhuc velis affligere.

Dan. III.

Ibid. VI.

Petrus et Paulus
Romæ martyrio affecti.

XV.

DE SEIPSO POST REDITUM EX URBE CONSTANTINOPOLITANA.

Scriptum an.
581.Aliàs Bill. 58,
p. 134.Gregorius
Constantinopolim relinquit nihil habens, nihil relinquens, cuius desiderio excrucietur.

Venio linquens vitæ hujus, ceu magnos fluctus maris
 Hinc indè gravissimis ventis agitados.
 Venio habens quæ perpetravi, et quæ cum labore gessi relinquens :
 His quidem pertimescens, istis verò gaudens.
 5 Nihil jucundum reliqui, cuius desiderio excrucier :
 Ab aliis quidem nolens, ab aliis volens victus sum.
 Sola mihi possessio erat grata, solæ præ cæteris
 Divitiæ, fomentum oblivionem laborum inducens,
 Magnæ Trinitatis communis splendor, quam ego exponens,
 10 Usquè ad externos etiam porrexi patricos :
 Non tamen omninò illæsus; siquidem lapidibus exceptus sum,
 Veluti quis facinorosus. Tua verò, ô Trinitas, hæc est gratia.
 Verumtamen annuntiavi, et veluti circulus circa centrum,
 Omnes circumagebæm verbis pietatis.
 15 Fervebat opus, sed me simul invidia et morbus egerunt retrò,
 Plurimùm invido nimium succensentem dæmoni,
 Qui partûs mei sanctum fœtum excussit,
 Recens compactum, vitæ stantem in vestibulo.
 Mea verò Trinitas rursus ab oribus nefandis
 20 Scinditur, et in foro, et in choris,
 Ac meretricii vincunt sermones. Gladio, heu! heu!
 Quis Phineës scortum hoc transfiget scorticidâ manu,
 Zelator ex animo et nomine, aut quis suppetias feret
 Dogmatibus Hebræis iniquè conculcatis
 25 Moyses, et percutiens ægyptiacam quàm primùm doctrinam,
 Apud magnum populum magnam comparabit gloriam?

Quomodo doctrinâ suâ omnes pietatis verbis imbuebat.

Quis Phineës meretricios sermones gladio transfiget? Aut quis Moyses suppetias feret dogmatibus conculcatis?

hujus vitæ mala non volens incidi; labores verò pro virtute libenter suscepi.

8. Αησμοσύνη. Sic Vat. Edit. λησμοσύνης.

9. Αναψεύδων. Schol. αναδεικνύων.

14. Επορνύμην. Schol. εσπευδον.

15. Ην δρόμος. Id Scholiastes de conciliandæ pacis studio intelligit. Mox φθόνος. Ità Vat. Edit. πόνος.

24. Εδραίους. Vat. εδραίων.

METRICA VERSIO.

Hæ solæ mihi divitiæ, solùmque levamen
 Curarum; et requies sola laboris erat,
 Nempè jubar Triadis, quam monstrans dissita longè
 Arva libens adii, nobiliùmque choros.
 Non tamen omninò incolumis; namque ipse petitus
 Sum saxis. Tibi sit gratia, sancta Trias.
 Monstravi tamen hanc, verbis pietatis et omnes
 Tornabam, ut cùm cui circulus efficitur.
 Cursus erat: sed me repulit morbusque laborque,
 Multùm incusantem dæmonis invidiam,

Tom. II.

Qui teneros fœtus nostros excussit, in ipso
 Cùm starent vitæ limine jàm superæ.
 Atque meam Triadem rursùm scelerata caterva
 Dissecat inque foris, dissecat inque choris,
 Ac doctrina viget petulans. Quis percitus irâ
 Hanc feriet, sanctâ confodiétque manu?
 Nomine quis Phineës et re zelator? Iniquè
 Percussæ fidei quis feret ultor opem?
 Quis Moses, Phario figens in dogmate telum,
 In populo magno grande decusque ferens?

K 9

- Τίς μὲν ὅλην θεότητα μετὰ φρεσὶν ἤσι βάλῃται,
 Μηδὲν ὑποσέλλων τῆς μεγάλης Τριάδος;
 Ἡὲ νόῳ πυκινῷ τε καὶ εὐσθενέεσσι λόγοισιν,
 30 Ἀντιπάλων ἐπέων θυμὸν ἀποσκηδάσει;
 Τίς δὲ βελῶν καιροῖσιν ἀκαμπέα πίσιν ἐρύξει,
 Ἄτροπος ἐν τρεπτοῖς κάρτεσιν ἱσάμενος;
 Μὴ δ' ὥς εὐρίποιο πολυπλάγκτοιο ρέεθρον,
 Τήνδε μετακλῖνοι ἔνθα καὶ ἔνθα ῥέων.
 35 Τίς δὲ μόθον κρυπεντά τ' ἐρισθενέων ἱερόων
 Στήσει, τοὺς φιλήs εἰς ἐν ἄγων προμάχους;
 Τοῦ μὲν ἐμοὶ πόθος ἦεν, ἐπεὶ Θεὸς ᾧδε κελεύει,
 Χριστὸς ἄκος μερόπων οἷσι νόμοις παθέων,
 Οἷς τσαυρῷ συνέδησεν ὁμῶς ἀγαθοὺς τε κακοὺς τε,
 40 Ὅσις ἀνακτορίης τηλόθεν, ὅς τε πέλας.
 Τούνεκα καὶ λίθος ἐστὶν ἐπ' ἀμφοτέροις ἀκρόγωνος,
 Λαοὺς εἰς ἐν ἄγων ἁρμονίῃ φιλήs.
 Ἦν πόθος· οἱ δὲ με πρόσθεν ἀπεχθήραντες ἄτισαν,
 Οὐ τιν' ἐμῆς αἰδῶ θέντο παραιφασίης.
 45 Αἶθε δέ μοι Τριάς ἦεν ἀδήριτος, ἣν βελέεσσι
 Βάλλουσιν πυκινοῖς! ὧ Τριάς, ἔσχε μόθον·
 Μηδέ μ' ἀθρήσειε κακὸς φθόνος, ἀλλὰ μύγοισι
 Δὸς τέλος ἡμετέροις ἐσθλὸν, ἀεξομένη.
 Κλεινὸν Ἀνασασίης χαίροις ἔδος, ἥ ῥα θανοῦσαν
 50 Πίσιν ἔθηκας ἄνω αὐθις ἐμοῖσι λόγοις.
 Σεῖο μὲν οὐδὲ θανῶν ἐπιλήσομαι, ἀλλ' ἅμ' ἀρίστοις
 Στήσομ', ὑπὲρ τεκέων λισσόμενος Τριάδα.

15.

ΕΝΥΗΝΙΟΝ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ, ΗΝ ΕΠΗΞΑΤΟ
 ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΠΟΛΕΙ.

- Εὐδον δὴ γλυκὺν ὕπνον· Ἀνασασίαν δέ τ' ὄνειρος
 Στήσεν ἐμοῖσι φέρων ἡματίοισι πόθοις·
 Ἡ πρώτη λόγον αἰπὺν ἐνὶ προπόδεσσι μένοντα
 Ἠγάγευ ἐς κορυφὴν οὖρεος ἀκροτάτην·
 5 Τούνεκ' Ἀνασασίαν μιν ἐπὶ κλησιν καλέουσι
 Νηδὺν, ἐμῆς παλάμης ἔργον ἀριστοπύου.

30. Θυμὸν. Reg. 991. sup. lin. τὴν μανίαν.
 32. Κάρτεσιν. Sup. lin. δεσποτείαις, in mutabilibus domi-
 nationibus, imperiis.
 33. Ρέεθρον. Coisl. βέρεθρον.
 35. Ἐρισθενέων. Schol. 992 πολεμικῶν. Coisl. φιλομάχων.
 38. Οἷσι νόμοις παθέων. Christus passionis suae legibus hoc
 sanxit. Schol. τοῖς ἰδίοις παθήμασι.

40. Ὅσις. Alludit ad haec Pauli verba, Ephes. 11, 17 :
 Evangelizavit vobis pacem, qui longè fuistis, et pacem his
 qui propè.

42. Ἅρμονίῃ φιλήs. Sic MSS. Edit. ἁρμονίῃ.

47. Μηδέ μ' ἀθρήσειε κακὸς φθόνος. Edit. μηδέν' ἀθρήσειε κα-
 κὸς μόθος. Billius legit θρώσειε : nos verò legimus ἀθρήσειε
 cum melioris notæ Codicibus, Reg. 991, Coisl. atque etiam

METRICA VERSIO.

Quis totam in mediâ deitatem mente locabit,
 Nil Triadi minuens, nil adimensque sacræ;
 Aut prudenti animo contraria dicta refellet,
 Et verbis, insit vis quibus ampla satis?
 Tempore quis variòque fidem retinebit eandem,
 Stabit et haud firmis firmus in imperiis;
 Nec velut Euripi unda means remeansque subindè,
 Verget in hanc partem, verget in hancque levis?
 Bella sacerdotum quisnam serialia sistet,

Inque unum procere's junget amicitia?
 Hoc ego cum cuperem, namque imperat hoc quoque
 Christus,
 Nostra suis franget qui mala suppliciis,
 Queis simul innocuos vinxit turbamque nocentum,
 Quisque procul regno, vel propè quisquis erat;
 Undè etiam est ntrisque lapis summangulus ipse,
 Qui populos arctâ nectit amicitia;
 In me odiis illi prius exarsere, nec ulla

- Quis totam divinitatem cogitationibus suis capiet,
Nihil subtrahens ex magnâ Trinitate?
Aut quis mente prudenti et validissimis argumentis,
30 Adversariorum insanam doctrinam profligabit?
Quis autem belli tempore inflexibilem fidem servabit,
Immobilis stans inter dominantium varietates?
Nec, velut Euripi multivagi fluentum,
Hanc (fidem) inclinet modò in hanc, modò in illam partem deflectens?
35 Quis verò bellum horridum decertantium sacerdotum
Comprimat, pacem componens inter caritatis propugnatores?
Hujus quidem rei mihi desiderium inerat, quandò quidem Deus sic jubet,
Christus medicus hominum suis suppliciorum legibus,
Quibus in cruce simul colligavit bonos et malos,
40 Et qui à regno Dei longè, et qui propè erant.
Quapropter et lapis est utrisque angularis,
Ambos in unum colligens populos compage amicitiae.
Hoc, inquam, mihi erat desiderium; sed qui me antea oderant, spreverunt,
Nec ullam mei rationem habuerunt consilii.
45 Atque utinàm belli expers esset mea Trinitas, quam crebris
Petunt telis! O Trinitas, siste bellum;
Nec me jam torvis oculis malus livor aspiciat, sed laboribus
Da finem prosperum meis, plurium ore prædicata.
Tu verò, inclyta vale Anastasiæ sedes, quæ extinctam
50 Fidem revocasti per meos sermones.
Tuî, nequidem mortuus, obliviscar, sed simul cum præstantissimis
Statuam, pro filiis meis supplicans Trinitati.

Fidem ratione
temporum et
principum plu-
res mutabant.

Horrida Epi-
scoporum inter
se decertantium
bella.

Gregorius com-
ponendæ p. 10
ardens desiderio
repulsam passus
est ab iis qui eum
oderant antea.

XVI.

SOMNIUM DE ANASTASIÆ ECCLESIA, QUAM IN URBE CONSTANTINI EXTRUXIT.

- Carpebam dulcem somnum: Anastasiam autem somnium
Antè oculos meos statuebat, diurnis meis illam exhibens desideriis.
Hæc prima sublimem doctrinam ad radices sedentem
Perduxit ad montis cacumen altissimi;
5 Undè Anastasiam cognomine vocant,
Hoc templum, laboriosæ manûs meæ opus insigne.

Scriptum an.
381.
Atlas Bill. 10,
pag. 78.

Anastasia dor-
mienti Gregorio
in somnio exhi-
betur.

Undè Anasta-
siæ nomen?

Interpretes Græcos secuti. Primi quidem Coisl. καὶ μηκέτι
με φθόνος ὁ κάκιος λοξοῖς ἀθρήσειεν ὄμματα, etc., nec jam me
pessimus livor torvis oculis aspiciat, etc.; et Reg. 991 μηδέ
με παραλέψῃ φθόνος ὁ κάκιος, ἀλλὰ ἀνυπόμηνος δὸς τοῖς ἐμοῖς πό-
νοις τέλος χρῆσθαι. Nec jam sinistrè me livor improbus intuea-
tur, sed plurium ore prædicata faustum meis laboribus finem
largire.

48. Ἀεξόμενῃ. Aliter, Gregem amplificans.
XVI. Tit. Reg. 992. Τοῦ αὐτοῦ εἰς τὴν ἐκκλησίαν Ἀναστα-
σίαν, ἣν ἐπήξατο ἐν Κωνσταντινῷ πόλει. Ejusdem in Ecclesiam
Anastasiam quam in urbe Constantini extruxit.
3. Λόγον αἰπύν. Ὑψηλόν, Sublimem doctrinam, fidem.
Combesfisius. Mox προπόδισσι. Duo Regg. παραπίδωσι, et
sup. lin. διανοίας.

METRICA VERSIO.

Consilio fuit his credere cura meo.
Atque utinam pugnæ Trias expers esset! et ipsa
Nam petitur telis. Prælia siste, Trias;
Nec quemquam bellum grave vulnere: ipsa labores
Provehe sed crescens, ô veneranda, meos.
Tūque fidem extinctam quæ per mea verba vocasti
Ad lucem, valeas, dulcis Anastasia.
Te neque morte jacens tamen obliviscar: et inter
Eximias statuam, pro grege vota ferens.

XVI. INSOMNIUM DE ANASTASIÆ ECCLESIA, QUAM IN
URBE CONSTANTINI EXTRUXIT.
(Billio interprete.)

Somno ego me dulci dederam, cum luce cupita
Antè meos oculos venit Anastasia:
Hærentem quæ prima fidem radicibus imis
Montis ad excelsi culmina summa tulit.
Undè etiam templum, manus hæc quod sedula sinxit,
Hinc traxit sanctæ nomen Anastasiæ.

ἔξεσθαι δοκέσκον ὑπέρθρονος, οὐχ ὑπέροφρος,
 Οὐδὲ γάρ οὐδὲ ὄναρ τίον ἀγνηορίην.
 Οἱ δὲ μοι ἀμφοτέρωθεν ὑφειδρίωντο γεραίσι,
 10 Ποίμνης ἡγεμόνες, ἔγκριτος ἡλικίη.
 Οἱ δ' ἄρ' ὑποδρηστῆρες ἐν εἵμασι παμφανώσιν
 Ἐξασαν, ἀγγελικῆς εἰκόνες ἀγλαΐης.
 Λαοὶ δ' οἱ μὲν ἔχυντο περιστᾶδόν, ὥς τε μέλισσαι,
 Κιγκλίδος· ἦν γὰρ ἀγῶν ἀσσοτέρω πελάσαι.
 15 Οἱ δ' ἱεροῖς προθύροις περιζείνοντο ῥέοντες,
 Οὔασιν ἡδὲ ποσὶν ἔσαν ἐπειγόμενοι.
 Ἄλλους δ' αὖτ' ἀγοραί τε πολυσχιδεῖς ὃ' ἅμ' ἀγυιαί,
 Ποσσὶ κροαινόμεναι, πέμπον ἐμοῖσι λόγοις.
 Αἱ δ' ἄρ' ἀφ' ὑψηλῶν τεγῶν εὐκοσμον ἀκουήν
 20 Ἀγναὶ παρθενικαὶ κλίνον ἅμ' ἐσθλογάμοις.
 Καὶ τότε νυκτὸς ἄθυρμα· διακριδὼν ἔτατο λαὸς
 Μύθων ἡμετέρων εἰσαΐειν ποθέων.
 Ὅς μὲν χθαμαλὸν καὶ ἐπίδρομον ἦτε μῦθον·
 Οὐ γὰρ ἄνω νεύειν ἤθελεν, οὐδ' ἐδάη·
 25 Αὐτὰρ ὃ γ' ὑψιθέοντα καὶ εὐστροφον, οἷσι μεμήλει
 Βένθε' ἀνιχνεύειν ἀμφοτέρης σοφίης,
 Ξείνης ὃ', ἡμετέρης τε. Βοή δ' ἐκᾶτέρθεν ὁρώρει
 Ἐλκομένοιο λόγου μαρναμένοισι πόθοις.
 Αὐτὰρ ἐμοὶ σομάτων Τριάς ἔρρεεν ἡ μονόσεπτος
 30 Λαμπομένη τρισσοῖς κάλλεσιν οἰγομένοις,
 Φωνῇ τε στιβαρῇ, καὶ πνεύματος αἰθομένοιο
 Οἴδματι, καὶ μύθων ἄλμασιν ἀντιπάλων.
 Καὶ ῥ' οἱ μὲν πάλλοντο, καὶ ἦνεον, οἱ δὲ σιωπῇ
 Θάμβεον, οἱ δὲ λόγῳ τρύζον ἔθ', οἱ δὲ νόῳ,
 35 Θνησκούσης ὠδίνος ἀναυδέος, οἱ δὲ μάχοντο
 Οἷα καθισαμένου κύματος ἐξ ἀνέμων.
 Πάντας δ' εὐεπὶ κατεκλήεεν, εὐφραδέας τε,
 Καὶ μύθων ἱερῶν ἔδμονας εὐσεβέων,
 Ἡμετέρους τε, νόθους τε, καὶ οἱ μάλα τηλόθι μάνδρης
 40 Γλήμονες εἰδώλων λάτρες ἀδρανέων.
 Ὅς δὲ βότρυσ λιαρῆσιν ὑπ' ἀκτίνεσσι μελαγχθεῖς,
 Οὔτ' ὄμφαξ καθαρῶς ἡρέμα λυόμενος,
 Οὔθ' ὅλος ὥριός ἐστι, τὸ μὲν μέλας, ἄλλο δ' ἐρυθρὸς,
 Ἄλλο δ' ἄρ' αἰθαλόεις, ὄμφακα δ' ἄλλο ἔχει·

8. ὄναρ. Int. κατ' ὄναρ, neque in somno colui superbiam.

9. Γεραίσι. Sic duo Regg. et Coisl. Edit. γεραίσι.

10. Ἐγκριτος. Sic MSS. Edit. ἔγκριτος.

11. Παμφανώσιν. Reg. 990, et Chig. παμφανώντες.

14. Κιγκλίδος. Sic Reg. 990, Chig. et Coisl. Edit. κιγκλί-

δος. Hisce cancellis plebs à concionatore, vel etiam à sacerdotum choro arcebat.

17. Πολυσχιδεῖς, multiplices vici.

21. Ἄθυρμα. Reg. 990 ἄθροισμα.

23. Καί. Sic habet Codex Reg. 992 et Coislanus. Editi autem γάρ.

32. Καὶ μύθων. Et cum insectatione contrariorum dogmatum.

METRICA VERSIO.

Sede altâ, haud altâ considerare mente videbar :
 Nam neque per somnum mente superbus eram.
 Presbyterique graves sellis utrinquè sedebant
 Demissis, ætas lecta, ducésque gregis.
 Vestibus in niveis at stabat turba ministra,
 Splendorem referens agminis angelici.
 Plebs verò propiùs cupiens accedere, partim
 Circà suggestum fusa erat instar apum :
 Pars sese veniens ad limina sacra premebat,

Auribus approperans, approperansque pede.
 Multifidique vici, foraque omnia, rursùm
 Mittebant alios ad mea dicta greges.
 Deniquè virginei cœtus, matronæ et honestæ,
 E tectis aures ad mea verba dabant.
 Atque hic ludus erat noctis : cupidusque popellus
 Vocis erat nostræ, dispare sed studio.
 Pars etenim sermonem humilem facillè petebat :
 Tollere quòd nollet lumen ad alta suum.

- Sedere mihi videbar solio elatus, sed non supercilio :
 Nam ne in somnio quidem grandia sectabar.
 Sub me autem ex utrâque parte sedebant presbyteri
 10 Ovilis duces, ætas selecta.
 Ministri in vestibus valdè splendidis
 Stabant, angelicæ imago claritatis.
 Plebs partim effusa erat, instar apum, circa
 Cancellos : certatim enim studebant propiùs accedere :
 15 Alii sacris foribus arctabantur affluentes,
 Auribus æquè ac pedibus properantes.
 Alios plateæ, et quæ in multas partes scinduntur viæ
 Pedibus calcatæ ad meos emittebant sermones.
 E tectis altis verecundas aures
 20 Inclinabant castæ virgines simul cum gravibus matronis.
 Atque id quidem noctis erat ludus : non uno affectus modo stabat
 Populus, qui meos audire sermones avebat.
 Alii simplicem et facilè currentem orationem postulabant :
 Non enim sursùm respicere volebat, nec didicerant ;
 25 Alii verò sublinem et vibrantem, ii nimirum, quibus curæ erat
 Abdita utriusque sapientiæ investigare,
 Extraneæ et nostræ. Clamor autem utrinquè erumpebat,
 Distractâ pugnantibus inter se studiis oratione.
 Mihi verò ex ore fluebat sola adoranda Trinitas
 30 Triplici coruscans clarissimâ pulchritudine,
 Voce vehemènti, et animi ardentis impetu,
 Non sine incursibus in contraria dogmata.
 Atque hi quidem commovebantur et laudabant : illi silentio
 Admirabantur : alii verbis stridebant, alii mente,
 35 Mortuo sine voce conatu : alii pugnabant
 Instar fluctûs à ventis agitati.
 Omnes autem facundia demulcebat, disertos
 Et sacrorum pietatis dogmatum peritos,
 Nostros et externos, et qui remotissimi ab ovili,
 40 Miseri cultores infirmorum simulacrorum.
 Quemadmodum racemus calidis sub radiis infuscatus
 Neque omninò acerba est uva sensim matûrescens,
 Neque omninò maturus est, sed partim niger, partim rubescens,
 Atque aliud seminigrum, aliud acerbum :

Presbyteri.

Diaconi.

Populus.

Virgines, ma-
tronæ.

Noctis ludus.

Varia plebis
studia.Sermones Gre-
gorii de Trini-
tate, triplici co-
ruscante pul-
chritudine.Ad quos alii
solo animo mur-
murabant : alii
voce indignatio-
nem testaban-
tur ; alii apertè
repugnabant.Eximia simi-
litudò.

34. Θάμβειον. Coisl. sup. lin. ἐξέπλησσαντο, *stupebant, mi-
rabantur*. Fidei hostes concionantem Gregorium audien-
tes, triplici modo afficiebantur. Alii animo solo murmu-
rabant : alii verbis etiam indignationem testabantur :
alii deniquè apertè repugnabant. *Bill.*

35. Θνησκούσης ὠδῖνος ἀναιδέος. *Emoriente loquendi cupi-
ditate, atque, ut ita dicam, prurigine.*

41. Μελαγχθείς. Reg. 990 *μελαχθείς*.

44. Ἄλλο ἔχει. Tres Regg. et Coisl. ἄλλος, et sup. lin. ἄλ-
λου ἄλλο γ'.

METRICA VERSIO.

Alto gaudebat rursùm pars altera, curæ est
 Cui duplicis sophiæ sensa profunda sequi,
 Externæ ac nostræ. Clamor resonabat utrinquè,
 Dùm traherent voces æmula vota meas.
 At divina mihi cupido Trias ore fluebat,
 Unum quæ in trino lumine numen habet.
 Atque hanc, et firmâ voce, et fervente canebam
 Pectore, vi magnâ dogmata falsa premens.
 Laudabant alii : pars mirabunda silebat :
 Stridula pars verbis una erat, una animo ;

Tom. II.

Deniquè pugnabant alii : nec dispar erat res,
 Quàm cum stante oritur sæva procella noto.
 Eloquium at cupctos mulcebat, sivè disertos,
 Seu gnaros rerum quas sacra scripta docent :
 Nostros atque nothos, et qui, procul à grege nostro,
 Numina ter miseri robore cassa colunt.
 Tacta velut Phœbi radiis ardentibus uva,
 Nec prorsus cocta est, nec peracerba manet :
 Sed partim nigra est, partim quoquè tincta rubore ;
 Partim ὄμραξ rursùm, parte subatra aliâ :

L 9

- 45 Ὡς οἱ θηριόωντο πεπαινομένης κακότητος,
 Ἦδη καὶ ληνοῖς γήθειον εὐρυτέραις.
 Ταῦτ' ἔχον· ἐκ δὲ μοι ὕπνου ἀπὸ βλεφάρων ἐτίναξε
 Γῆρυς ἀλεκτρυόνων, τῷ δ' ἅμ' Ἀνασασίαν.
 Φάσμα δὲ φάσματος εἶχον ἐπὶ χρόνον, αὐτὰρ ἔπειτα
 50 Καὶ τὸ φύγε κραδίην ἦκα μαραινόμενον,
 Μοῦνον δ' ἄλγος ἔμεινεν ἐμοί, καὶ γῆρας ἀνιγρόν.
 ὦ μοι ἐμῆς Τριάδος! ὦ μοι ἐμῶν τεκνέων!
 Ω φθόνε, τίπτε μ' ἔοργας; ἔχεις τὸσον· ἄλλο χέριον
 Μὴ τι βάλης ἐπ' ἐμῷ δυσθανεῖ βιότῳ.
 55 Ἡ μὲν δὴ πολλοῖσιν ἀγαλλομένη μεγάλῳις τε
 Κάλλεσι δαιδαλέοις ἢ βασιλεία πόλις,
 Νηοῖς οὐρανόισιν ἀγάλλεται ἔξοχον ἄλλων,
 Νηοῖς, τοῖς ποτ' ἐμοῖς, νῦν γε μὲν ἄλλοτρίοις·
 Σὺν τοῖς, καὶ μεγάλαυχον ἔδος Χριστοῦ μαθητῶν,
 60 Πλευραῖς σφυροτύποις, τέτραχα τεμνόμενον.
 Ἄλλ' οὐ τόσσος ἐμοὶ γε πόθος καὶ ἄλγος ἐκείνων,
 Ὅσος Ἀνασασίης, Βηθλεὲμ ὕστατης.
 Ἡ μὲν πολλ' ἐμόγησα καὶ εἰν ἁλί, καὶ κατὰ γαίαν,
 Ἐχθροῖς, καὶ φιλοῖς, ποιμέσιν, ἡδὲ λύκοις,
 65 Νούσῳ τε σφυγρῇ, καὶ γῆραὶ καμπυλόεντι·
 Οὐτὶ δὲ πρόσθεν ἐμοὶ τοῖον ἐπῆλθεν ἄχος.
 Οὐ τόσον Ἀσσυρίοισιν, ὅτι ἡγετὸ τηλόθι πάτρης
 Λαὸς δουριαλῆς, νηὸν ἐκλαυσε μέγαν,
 Οὐδὲ μὲν οὐδὲ κιβωτὸν, ὅτι ἀλλοφυλλοῖσιν ἐμίχθη·
 70 Οὐτ' Ἰακώβ τοπάρῳ υἱὰ κλαπέντ' ἀφίλον·
 Οὐδὲ λῖς ἡϋγένειος ἐπακτῆρεςσι θαμέντας
 Σκύμνους, οὐδ' ἀγέλην βουκόλος ὀλλυμένην·
 Οὐδὲ φιλοξείνοιο φυτοῦ καθύπερθε καλὴν
 ὄρνις ἀφείς ἀέκων, οὐ πολύπους θαλάμην,
 75 Ὅσπον ἐγὼ νεόπηκτον ὀδύρομαι εἰσέτι, καὶ νῦν
 Νηὸν, ὃν ἄλλος ἔχει καρπὸν ἐμῶν καμάτων.
 Εἴ ποτε τεῖο λάθοιτο ἐμὸν κέαρ, εἴτε τι γλώσσα
 Πρόσθε φέροι παρ' ἐμοί, Χριστὸς ἐμείο λάθοι.
 Πολλάκι καὶ μεγάλων θυέων δίχα, ἡδὲ τραπέζης,
 80 Λαὸν Ἀνασασίης ἤρμισα τῆλε μένων,
 Στήσας ἐν πραπίδεσσιν ἀσώματον ἔνδοθι νηὸν,
 Δάκρυ ἐπισπένδων φάσμασι θειοτέροις.

47. Ταῦτ' ἔχον. Sic se res habebat.

51. Ἀνιγρόν. Coisl. sup. lin. λυπηρόν, ἀνιγρόν.

53. ἔχεις. Reg. 990 ἔχεις.

60. Σφυροτύποις. Sic Reg. 990, et Coisl.: Lateribus cruciformibus quadrifariam sectum. Itā nostrae basilicae

formā suā solent crucem referre, et in quatuor partes distingui. Edit. σφυροτύπος Ibidem τεμνόμενον. Duo Regg. κοσμούμενον.

62. Βηθλεὲμ ὕστατης. Quasi Verbo in ed fidelium mentibus postremo concepto et nato. Combef. itā et Gaulyer. Sic

METRICA VERSIO.

Sic hi, dum vitium coqueretur, bella ciebant,
 Prælaque lætus eram jam rage latā videns.
 Hæc ego : sed galli somnum mihi cantus ademit,
 Cùmque sopore simul dempsit Anastasiam.
 Ac spectrum spectri quodam mihi tempore mansit :
 Post etiam hoc liquit pectus inane fugā,
 Ac mihi duntaxat mansit dolor atque senectus.
 Heu mea sancta Trias ! Heu mea progenies !
 Quid mihi fecisti, livor ? Jam tanta tulisti,
 Ne misero immittas asperiora precor.

Dotibus ampla quidem multis urbs regia gestit,
 Multaque, quæ visu sint speciosa, tenet.
 At summum decus ipsius sunt maxima templa,
 Templa ego quæ quondam, nunc alienus habet :
 Inter quæ, quod quadruplici, crucibusque notato
 Est latere, eximie fulget Apostolicum.
 Ast ob ea haud tantus cruciat mea pectora mæror,
 Quantus ob ereptam vexat Anastasiam.
 Multa quidem persæpè tuli terræque marique,
 Hostes, ac nostri, dum mihi bella movent,

- 45 Sic illi decertabant, dùm excoqueretur pravitas,
Prælisque latioribus jam gaudebam.
Atque equidem sic habebam : mihi autem somnum ex palpebris excussit
Cantus gallorum, simul atque Anastasiam.
Simulacrum autem simulacri aliquandiū retinui; sed postea
50 Ex corde evanuit leniter marcescens,
Mihique nihil superfuit præter dolorem et tristem senectam.
O mea Trinitas! ô filii mei!
O invidia, quid in me patrasti? Jam tot et tanta habes : ne quid pejus
Inferas meæ miserabili vitæ.
55 Multis quidem ornata magnisque
Dædaleis monumentis regia civitas,
Templis coelestibus suprâ alias gloriatur,
Templis aliquandò meis, nunc alienis:
Inter quæ magnifica ædes Christi discipulorum,
60 Lateribus formam crucis habentibus, in quatuor partes divisa.
Sed ea non tantum mihi desiderium et dolorem incutiunt,
Quantum Anastasia, novissima Bethleem.
Multa mihi terrâ marique acciderunt molesta,
Ab inimicis, amicis, pastoribus, lupis,
65 A tristi morbo et incurvâ senectute :
Sed nunquam hactenus tantum dolorem accepi ;
Non sic in Assyriam cum procul à patriâ duceretur
Populus captivus magnum deflevit templum,
Neque etiam arcam, cum Philistæis immixta est :
70 Non Jacob antea surreptum dilectum filium :
Non læna generosa occisos à venatoribus
Catulos, non gregem bubulcus extinctum :
Non hospitali arbori superstructum nidum
Avis relinquens invita, non polypus thalamum,
75 Quantum ego recens structum lamentor etiamnum
Templum, quod alter habet, fructum laborum meorum.
Si quandò tuî obliviscatur cor meum, si quid lingua
Tibi anteponat apud me, Christus mei obliviscatur.
Sæpè etiam sine magnis sacrificiis, sine mensâ
80 Populum Anastasiæ lustravi longè degenis,
Statuens in corde meo incorporeum intus templum,
Lacrymasque inter visa divina profundens.

Excusso somno, Gregorii somnium evanescit.

Aliquantisper visionis species in animo versata, postea effugit, et dolor solus remansit.

Constantino polis magnis ornata templis.

Templum Apostolorum.

Nihil tantum desiderium et dolorem Gregorio, quantum Anastasia, incutit.

Quantum illud desiderium, quantusque dolor.

autem, inquit Billius, Anastasiæ templum appellat, quia ut Christus in Bethleem natus est, sic etiam salutifera ipsius doctrina ab Hæreticis oppressa ac velut extincta, in Anastasiæ æde, Gregorii labore ac industria, in lucem revocata est.

69. Εμίχθη. Quandò à Philistæis capta est arca.

71. Οὐδὲ τίς. Ità Reg. 993. Edit. αὐτίς, ubi deficit metrum.

79. Ηδὲ. Reg. 990 ἡδὲ.

METRICA VERSIO.

- Dùm lupus, et pastor, morbusque, et curva senecta :
Ac nondum tantus contudit ossa dolor.
Non ita Chaldæas cum plebs traheretur ad oras,
Deflevit Solymæ tecta sacrata Deo;
Non ita, cum sanctam cœpisset barbarus arcam;
Surreptâ Isacides non ita prole prius :
Non ita deflevit catulos lea sæva peremptos,
Extinctum pastor non ita morte pecus :
Non ita flevit avis dejectum ex arbore nidum,
Pullósque implumes ; non polypus thalamum :
Quantum ego ploro recens exstructum nunc quoque
templum :
Quod nunc alter habet, semina nostra metens.
Si mea mens non te memoret, si lingua prius quid
Proferat, haud Christus sit memor ipse mei.
Sæpè etiam absque sacris, mensâ procul, atque remotus,
Lustravi nostræ vulgus Anastasiæ :
Mente mihi fingens delubrum corporis expers
Mœstaque perfundens fletibus ora meis.

- Ἄζυγες, ὕμνοπόλοι τε, χοροϋασίαι τ' ἐρατειναί
 Ξείνων, ἡμεδαπών, ἐξ ὁπὸς ἀντιθέτου.
 85 Χῆραί τ', ὀρφανικοί τε, ἀλήμονες, ἀδρανέοντες,
 Λεύσσοντες πρὸς ἡμᾶς, ὥς Θεοῦ, παλάμας,
 Οἴκοί τε γλυκεροί, γηροτρόφοι, οὐ ποτ' ἔγωγε
 Λήσομαι, οὐδ' ἐθέλων, ὑμετέρης φιλίας.
 Εἰ δέ τί που καὶ ἐμεῖο πολυτλήτοιο λείπεται
 90 Μνήσις ἐν ὑμετέροις, ἥδε χάρις Τριάδος.
 Πολλοὶ γὰρ καιροῖσιν ἐπὶ ῥόπον ἤτορ ἔχουσιν,
 Ἐν δ, μόνοις αἰδῶς ὀμμασι κουφοτέρων.
 Κεῖνό γε μὴν ποθέω, σεπτὴ Τριάς, αἰὲν ἄλῃσος
 Ψυχαῖς ἀρτιφύτοις σείο μένοι Θεότης.
 95 Χαίρετε, ὦ βασιλῆες ἐμῶν παθίων ἐπαρωγοί,
 Χαῖρέ μοι, ἀντολή καὶ δύσι μαρνάμεναι·
 Χαίρετέ μοι, ἱερῆες ἐπ' ἀλλήλοισιν ἰόντες·
 Χαῖρε, πρόεδρε τύφε· χαῖρε, πόλις μεγάλη.
 Αὐτὰρ ἐγὼ χθονίων μὲν ὑπέρτερός εἰμι θώκων,
 100 Ἰμείρω δὲ μόνου κύθεος ἀθανάτου.
 Ἀλλὰ σάω με, σάω με, φίλη Τριάς· ὕψατιον δὲ
 Ὀφόμεθ', οὐπερ ἀγνῆς θώκος Ἀναστασίας.
 Γρηγορίου γόος οὗτος Ἀναστασίην ποθέοντος,
 Τῆς ποτὲ μιν φθονερῇ νόσφισεν ἀδρανίῃ.

IZ.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΔΙΑΦΟΡΩΝ, ΚΑΙ ΚΑΤΑ ΨΕΓΔΙΕΡΕΩΝ.

- Ζωγράφος ἐστὶν ἄριστος, ὃς ἐν πινάκεσσι χαράσσει
 Μορφὰς ἀτρεκέας, ἔμπνοα θερμομένας.
 Οὐχ ὃς χρώματα πολλὰ καὶ εὐχροα μάψ' ἐπιμιξας,
 Λειμῶνα γραπτὸν δείκνυσιν ἐκ πινάκων.
 5 Νῆα δὲ ποντοπόρειαν ἐπήνεσα, οὐ παρασήμοις
 Κάλλεσιν, οὐ πρύμνης ἄνθεσι λαμπομένην·
 Ἀλλ' ἦν ναυπηγοῖο χέρες γόμφοισιν ἄριστα
 Δῶκαν πηξάμεναι κύμασι θαρσαλέην.
 Καὶ στρατός ἐστιν ἄριστος, ἀρήγιος ἀντὶ καλοῖο.
 10 Καὶ δόμος αἰγλήεις δεύτερος εὐπαγέος.
 Ὡς δὲ βίων βροτέων. Ὁ μὲν ἄμβροτος, ὃν τινα Χριστῶ
 Τάβρος ἄγει, πλεκτῆς ἀλλότριον κακίης,

84. Ἐξ ὁπὸς ἀντιθέτου. *Ex diversis linguis*, Combef. Interpr. 992, φωνῆς ἀντικειμένης.

90. Ἡδε χάρις. Id est: *Pro eo beneficio magnas Trinitati gratias habeo*.

92. Αἰδῶς etc. Itā et infra, Sect. 2, Carm. vii, ad Nemesium, vers. 318. Vulgatum proverbium, inquit Billius;

Pudor in oculis: alio tamen sensu hoc utitur Gregorius, ac multi solent. Quod enim ait, pudorem in levium oculis situm esse, non hoc vult, eum in hujusmodi hominibus elucere; in nullis enim minùs elucet. Verùm hoc significare intendit, homines levitate ac inconstantia laborantes, simul atque amici ex eorum oculis excesserint, amo-

METRICA VERSIO.

Virgineos cœtus, cantores, agmina cara
 Nostrorum, et tellus quos peregrina tulit;
 Pupilli et viduæ, atque vagi, infirmique, manûsque
 Cernentes nostras, non secûs atque Dei:
 Atque domus dulces, canæ altricésque senectæ,
 Vestri, nec cupiens, immemor esse queam.
 Quòd si fortè mei mentes oblivio vestras
 Non prorsus teneat, gratia sit Triadi.
 Multi namque suum flectunt ad tempora pectus:

In levium est solis luminibûsque pudor.
 At precor, ô veneranda Trias, de mentibus unquàm
 Ne teneris Numen possit abire tuum.
 Qui mala juvistis, ô reges, nostra, valete:
 Vos quoquè pugnantes. Ortus et Occubitus;
 Pontifices, geritis qui mutua bella, valete:
 Urbs mihi; cum fastu præside, magna, vale.
 Terrenis solis ego sum sublimior, atque
 Cœlestis famæ me rapit unus amor.

- Virgines, cantores, chorique amabiles
 Exterorum, et nostrorum alternis psallentes,
 85 Viduæ, orphani, pauperes, infirmi,
 Qui ad meas, tanquàm ad Dei, manus respiciebatis,
 Dulcésque domus, senum nutrices, nunquàm ego
 Vestri obliviscar, etiamsi velim, amoris.
 Quòd si et mei, qui tanta passus sum, aliqua superest
 90 Inter vos recordatio, hoc Triadis beneficium est.
 Multi enim cor habent ex temporibus suspensum,
 Ac levium hominum pudor in solis oculis residet.
 Illud autem opto, veneranda Trias, ut semper fixa ac nunquàm obliviscenda
 Animabus recèns generatis tua maneat deitas.
 95 Valete, ô reges, meis in ærumnis adjutores :
 Valete, Oriens et Occidens invicem decertantes :
 Valete, sacerdotes, in invicem incurrentes :
 Vale, dominator fastus; vale, magna civitas.
 Terrestribus equidem excelsior sum thronis,
 100 Ac solius gloriæ immortalis cupidus.
 Sed salva me, salva, cara Trinitas : postremò
 Videbimus, ubi puræ sit sedes Anastasiæ.
 Gregorii hic gemitus Anastasiam desiderantis,
 Ex quâ illum aliquandò invida imbecillitas expulit.

Virginum, viduarum, orphanorum, mendicorum et amicitiae nunquam se obliturum significat.

XVII.

DE DIVERSIS VITÆ GENERIBUS, ET ADVERSUS FALSOS EPISCOPOS.

Scriptum an. 381.
 Athanasii Bill. 11,
 pag. 79.

- Pictor optimus est, qui tabulis exprimit
 Sinceras formas, et quasi vivum quiddam intuentes;
 Non qui varios et pulchros colores nequicquam miscens,
 Pratum pictum ostendit ex tabulis.
 5 Navem euntem in mare laudo, non quæ insignibus
 Ornamentis, aut puppis floribus coruscat;
 Sed quam artificis manus clavis optimè
 Compactam fluctibus tutam commiserunt.
 Præstantissimus exercitus est, non qui pulcher, sed qui bellicosus,
 10 Et domus renidens firmiter structæ concedit.
 Sic se habent hominum vitæ. Alia est immortalis, quam ad Christum
 Timor adducit, subdolæ expertem pravitatis,

Quæ navis laudanda?

Quis exercitus?

Duplex hominum vita.

rem omnem et benevolentiam ex animis ejicere solere.

92. Ἀληθὺς. Duo Regg. ἀληπτε.

102. Ἀναστασίης. Reg. 990 Ἀναστασίας. Idem postea Ἀνασταίαν.

XVII. ΤΙΤ. Περὶ τῶν τοῦ etc. Hunc titulum plures Re-

gii Codices exhibent. Coisl. et alii solummodò εἰς ἐπισκόπους.

9. Ἐστὶν ἄριστος ἀρχιεὺς. Sic Coisl. et Vat. In paris. Edit. deest ἄριστος...

11. Ἀμώροτος, incorrupta, purissima.

METRICA VERSIO.

At me, sancta Trias, conserva : postque videbo
 Puræ ubi sit sedes inclyta Anastasiæ.
 Gregorii hic luctus, mœstâ dum mente requirit,
 Illum quâ pepulit livor, Anastasiam.

XVII. DE DIVERSIS VITÆ GENERIBUS, ET ADVERSUS
 FALSOS EPISCOPOS.

(Billio interprete.)

Optimus est pictor, veras vivumque tuentes
 Qui scitè formas exprimit in tabulis :

Tom. II.

Non qui multiplices frustrà variòsque colores
 Miscens, antè oculos florida prata locat.
 Hanc ego laudo ratem, non quæ depicta venustè est,
 Et vario in puppi tincta colore micat :
 Artificis sed quæ manibus constructa periti,
 Per mare, per fluctus non timet ire graves.
 Agminibus pulchris annon Mavortia præstant?
 Non nitidæ firma est anteferenda domus?
 Sic duplices vitæ. Vita est hæc optima, Christum
 Quæ metuens sequitur, crimen et omne fugit,

M 9

- Ἐμπεδον, ἀσφέλικτον, ἀπενθέα. Ὅς δὲ κάκιστος,
 Ἐνδοθεν ἀθρανέων, ἔκτοθε κάρτος ἔχων,
 15 Ωκύμορον, φρενοπλήξιν ὁμοῖον, οἷσιν ἅπαντα
 Δινήεντα πέλει ἀσατέουσι νόον.
 Τοῖος καὶ Χριστοῖο μεγακλέος ἀρητῆρσι
 Θυμός. Ὁ μὲν βροτέου λάτρις ἀισθενέος,
 Κλινόμενος καιροῖσι, δόναξ πολυκαμπτος ἀήταις,
 20 Παντοίης κακίης οὐκ ἄκος, ἀλλὰ τύπος.
 Αὐτὰρ ὁ γε τρομερῆσι καὶ εὐαγέσιν παλάμησι
 Δῶρον ἄγει, Χριστοῦ σαρκὶ χαριζόμενος,
 Καὶ μεγάλους παθέσσιν, ἅπερ Θεὸς ἐνθάδ' ἀνέπλη,
 Ρύσιον ἀρχηγόνων ἡμετέρων παθέων.
 25 Ὡς ζῶει μούνῳ, καὶ τέρπεται· ὃ ῥα κιάζει
 Θυμὸν ἀπὸ χθονίων ἐνθεν ἀνιστάμενος.
 Ἀνθρώπων δ' ἀγαθοῖσι διδοῖ φρένα, τοῖς δὲ κακοῖσι
 Κάμπτεται, ὅσσα λίθος ὀκρυόεις ἀδάμας.
 Οὐδ' ὁ γ' ἐπιστρέφεται πλούτου, μεγάλων τε θοώκων,
 30 Οὐ δόξης βροτέης ἐνθάδε συρρομένης.
 Οὐδὲ δορὴν βασιλῆος ἔχων βριαροῖο λέοντος,
 Κεύθει κερδῶν ἐνδοθι δουλосύνην,
 Νεκροβόρος, δολόμητις, ἀτάσθαλος, ἄλλος ἐν ἄλλοις
 Παντοδαποῖς κακίης εἶδεσι κλεπτόμενος.
 35 Ἀλλὰ νόον καθαροῖσι νοήμασιν αἰὲν ἀέξων,
 Ἦδη καὶ Τριάδος ἅπτεται οὐρανίης,
 Ἦς τύπον ἐςῆριξεν ἐνὶ πραπίδεσσιν ἐῆσι,
 Κῦδος ἐν ἐν τρισσοῖς κάλλεσι θερκόμενος,
 Καὶ λαὸν θυέσσιν ἀγνοῖς θεοειδέα τεύχων,
 40 Ὑστάτιον ψυχῆς θύματ' ἀνάμια φέρει.
 Τῶν μὲν ἐγὼ ποθέων εἰς ἔμμεναι, (οὐκ ἐπικεύσω)
 Ἦδη καὶ προθύρων ἐνδοθι τάρσον ἔχων.
 Ὡς ἶδον αἵσυλα ἔργα, κακορράφην τ' ἀλεγεινὴν,
 Ἀψ ἀναχασσάμενος, ἐκτὸς ἔβηκα πόδα.
 45 Ἦ μὴν πόλλ' ἐμόγησα καὶ εἰν ἄλλοισιν ἀπίστοις,
 Οἷσιν ἐνὶ γλώσσης ἦχος ἔθ' ἡμετέρης.
 Λᾶες ἐμοῖ, κείνων δὲ Τριάς, θεότης νεόπηκτος.
 Τοίοις ἀλλήλους ξεινίσασμεν ξενίοις.

13. Ἀσφέλικτον. Ἀμετακίνητον.

17. Ἀρητῆρσι. Vat. ἀροτῆρσι.

18. Ἀισθενέος. Mallet eusθενέος, ni repugnaret metrum. Deo siquidem soli convenit primum, cujus aeterna est potentia; minimè verò homini, cujus potestas caduca semper et temporaria est. Possis etiam ex ipso Gregorio interpretari, ἐρισθενέος. Sicut suprà Carm. xiii, vers. 81, ὧς περ ἐρισθενέων appellat adulatōres qui viris potentibus blandiuntur.

23. Μεγάλοις. Ità Vat. et Coisl. Edit. μεγάλης.

24. Ρύσιον. Vat. λύσιον.

27. Ἀνθρώπων δ' ἀγαθοῖσι διδοῖ φρένα. *Hominibus probis mentem tradit, sese addicit, malis autem, etc.*30. Ἐνθάδε συρρομένης. Int. Coisl. χάμαι. *Humi reptantem.*32. Δουλосύνην. *Dolum, fraudem vulpinam. Leonem pellem prætere, idem est, quod apertè vi gras-*

METRICA VERSIO.

Ac firma et lucidus expers manet: altera prava,
 Debilis interior, robore nixa foris;
 Robore nixa brevi, dementibus adsimilisque,
 Qui verti instabiles omnia mente putant.
 Sacrificis Christi mens et sententia talis.
 Hic etenim humanum robur opesque colit,
 Temporibus cedens, ut arundo agitata auris:
 Exemplum vitii, non medicina malis.
 At tremulis alter manibus dat dona piisque,

Dum Christi carni sedulas obsequitur,
 Et gravibus pœnis, quas hic, ut mole malorum
 Nos veterum durâ solveret, ille tulit:
 Cui soli vivit, quo solo gaudet, et ob quem
 Distractum hinc animus tollit ad astra levis.
 Atque viris sanctis totum se addicit, et hæret:
 Utque adamas nullis frangitur ipse malis.
 Ingentes non curat opes, subselliaque alta:
 Non, quod mortale est, serpit humique decus.

- Stabilem, insuperabilem, luctu carentem. Alia pèssimâ est,
 Intùs infirma, exteriùs robore prædita,
 15 Quòd citò perit, et simile est mente captis, quibus omnia
 Tanquàm turbine circumaguntur, cùm ipsi mentè instabiles sint.
 Talis est et Christi, cujus magna est glòria, sacerdotibus
 Animus. Hic hominis præpotentis cultor,
 Temporibus serviens, arundo plurimùm ventis agitata,
 20 Vitii omnis non remedium, sed exemplar.
 Rursùs ille tremulis et sanctis manibus
 Donum offert, Christi carne reconciliatus,
 Magnisque suppliciis, quæ Deus hic pertulit,
 Ut nos à malis, quæ ab initio generis patimur, liberaret.
 25 Huic soli vivit et gaudet: hujus causâ abstrahit
 Animum à terrestribus hinc assurgens.
 Humanis autem bonis non magis animum adjungit, aut malis
 Flectitur, quàm rigidus lapis adamantinus;
 Neque etiam divitias curat, aut magnas sedes,
 30 Aut gloriam humanam; quæ ultrà hanc vitam non trahitur:
 Nec regiâ indutus magnanimi leonis pelle,
 Vulpinam intùs servitutem abscondit,
 Mortuorum vorator, dolosus, improbus, alius in aliis rebus,
 In variis nequitiae omnis speciebus latens.
 35 Sed mentem puris cogitationibus semper augens,
 Jam cœlestem etiam Trinitatem attingit,
 Cujus imaginem in suo corde impressit,
 Unam in tribus luminibus gloriam considerans,
 Ac populum puris sacrificiis ad Dei similitudinem informans,
 40 Tandem animæ victimas incruentas offert.
 Horum ego unus esse cùm cuperem, (non enim celabò,)
 Cùmque jam in atriis vestigia posuissem,
 Ut vidi nefanda facta, ac malorum miseram machinationem,
 Retrorsum abscedens, pedem extrà retuli.
 45 Ac profectò multa etiam passus sum ab aliis infidelibus,
 Quorum aures adhuc meâ voce personant.
 Lapidés mihi, illorum Trinitas fuit, Deitas recens firmata:
 His nos invicem donis munerati sumus.

Levitas quorundam præsum.

Laus egregiorum præsulum.

Gregorius in episcopatu manere non vult.

sari; vulpinam autem prætexere, idem est quod astutem gerere. Alludit ad Lysandri verba dictitantis, ad fraudem confugiendum esse, cùm aperta vis nihil proficeret. *Billius.*

33. Νεκροφόρος. Hoc est, funebribus epulis dans libenter operam, cùm interim præcipua sua officia nihil curat.

34. Παντοδραπῆς. Coisl. et Vat. παντοδραπῆς.

45. Ἀπίστοις. Hæreticis.

47. Λῶες ἐμοί. Int. Coisl. καὶ μοι μὲν λίθων βολαὶ εἰς ἀμοιβήν, ἐκείνοις δὲ Θεότης νεωστὶ λαβοῦσα βεβαίωσιν. Ab ipsis pro mercede lapidibus ego sum petitus: apud ipsos per me divinitas confirmata. Ab hæreticis enim Gregorius saxis est petitus in urbe Constantinopolitanâ, ut in ipsius Vitâ legitur.

METRICA VERSIO.

Non hic magnanimi contextus pelle leonis,
 Vulpinum occultat pectore servitium,
 Improbis, astutus, variis, sua crimina technis
 Mille tegens, pascens sèque cadaveribus.
 Sed purâ cunctis increscens mente diebus,
 Jam venerandam etiam pertigit ad Triadem,
 In medio cujus sculpsit sibi pectore formam,
 Unum dùm triplici cernit in igne decus.
 Divinam et plebem reddens per sacra verendâ,

Tandem animum mactat sacrificatque suum.
 Horum ego cùm cuperem numeros augere, (fatebor
 Istud enim,) atque intrâ limina jam ipse forem;
 Ut varias vidi fraudes, atque improba facta,
 Pectore commotus, terga repenti dedit.
 Quin etiam hæreticos inter, quos nunc quoquæ nostra
 Vox ferit aurículas, plurima dura tuli.
 Saxa mea, illorum fuit at Trias. Hanc ego fixi
 Cordibus, hi contrâ saxa dedere mihi.

- Ἀλλὰ καὶ ὡς ὑπόειξα, λιπὼν λόγον οὐκέτ' ἄπιζον,
 50 Πάντοθεν ἡμετέροις κύμασι βαλλόμενος.
 Κεῖμ'· ἐπίβαιν', ἐπίβαινε, κακὲ φθόνε. Ἡ τάχα δὴ σε
 Σχήσω, καὶ πυμάτοις πείρασι κευθόμενος,
 Καὶ θηρὸς ζοφεροῖσιν ἐνὶ σπλάγχνοισιν ἐρχθεῖς,
 Κήτεος εἰνάλιου, ὥς ποτ' Ἰωνᾶς ἔδυ.
 55 Σῶμα μὲν ἐν σπλάγχνοισι· νόος δ' ἀδέτοισιν ἐρωαῖς
 Βήσεται, οἳ κ' ἐθέλει, καὶ περ ἐργόμενος.
 Τοῦτ' ἀγαθὼν μόνον ἔσαι ἐλεύθερον, οὔτε καθεκτὸν,
 Οὔθ' ἐλετὸν, Χριστῷ νοῦς ἀναειρόμενος.
 Οὐ θνητοῦ βασιλῆος ὁμέσιος, ὡς τοπάρουθεν,
 60 Γρηγόριος, θυλάκῳ ἤρα φέρων ὀλίγην,
 Κείμενος ἐν μέσσοισι, κατηφιόν, καὶ ἀναυδος,
 Ἄπνοον ἄσθμα φέρων, δούλια δαινύμενος.
 Οὐχ ἔδρη τίσει με δικασπὸλος, ἢ συνέδρω,
 Ἡ χαμαιπετεῖ, πνεύματι μέτρα νέμων.
 65 Οὐδὲ χέρας φονίους προσπύξομαι, οὐδὲ γενεῖου
 Δράξομαι, ὧς' ὀλίγης ἀντιτυχεῖν χάριτος·
 Οὐδ' ἱερὴν ἐπὶ δαῖτα, γενέθλιον, ἢ θανόντος,
 Ἡ τινὰ νυμφιδίην σὺν πλεόνεσσι θῶν,
 Πάντα τὰ μὲν γναθμοῖσιν ἐλώρια, τὰ δ' ἄρ' ὀπηδοῖς
 70 Θήσομαι, ἀρπαλέαις Βριαρέω παλάμαις·
 Οὐδὲ θεορτίδ' ἄγων, τάφον ἔμπνοον, ἅψ ἐπὶ θῶμα
 Ἐλῶ, τὴν μογερὴν γαστέρα τειρόμενος,
 Ἀσθμα κόροιο φέρων, ἄλλην ἐπὶ δαῖτα παχείην
 Σπεύδων, πρὶν προτέρην ὕβριν ἀποσκηδάσαι.
 75 Οὐδὲ μὲν οὐδὲ πρόεδρος ἐὼν ἱεροῖς ἐνὶ χώροις,
 Ἡ μόνος, ἢ πλεόνων εἰς ἐν ἀχειρομένων,
 Φθέγξομαι οὔασι τερπνὰ, τὰ Πνεύματος ἔκτοθι ρίψας,
 Ὡς κεν ἔοιμι πρόφρων, φίλτρον ἔχων πλεόνων,
 Τερπόμενός τε κρότοισι, καὶ ἐν θεάτροισι χορεύων,
 80 Κρημνοβάτης ἐπέων ἀντικορυσσομένων,
 Ἀθλοφόροισιν ὁμοῖα, πολυγνάμπτοισί τε λώβαις,
 Ἡ καὶ μαινομένης ἀντίπαλ' ἡνιόχοις·
 Οὐ χέλον αἰχμάσας, οὐ σώματος αἰθομένοιο
 Λύσσαν ἐπιψύξας, οὐ χέρα μαινομένην
 85 Πᾶσιν ἐπ' ἄλλοτριοῖσι, λόγου δεσμοῖσι πεδήσας,
 Οὐ ψευδῇ κραδίης δόξαν ἀποσκηδάσας,

49. Ἄπιζον. Ἀπιστούμενον.
 50. Ἡμετέροις. *Nostris* : *ab iis*, scilicet, *qui eandem nobiscum fidem profitebantur*.
 52. Σχήσω. Στήσω.
 56. Ἐργόμενος. Sic Coisl. et Reg. 992. Edit. ἐργνόμενος, ubi deficit metrum, et ipsa Græcitas.
 60. Θυλάκῳ. Alludit ad Anaxarchi philosophi dictum,

qui cum, ut sæpius jam diximus, in pilâ saxeâ, ferreis malleis, jubente Cypriorum tyranno, contunderetur: Tunde, inquit, Anaxarchi θυλάκων, corpus significans, nam Anaxarchum non tundis.

62. Δαινύμενος. Int. Coisl. δουλὸπρεπῶς εὐαχούμενος.

63. Συνέδρω. Vat. συνέδρων. Mox πνεύματι etc. : bene Billius, *ut fastum ipse deprimat meum*.

METRICA VERSIO.

At quoque sic cessi, jam certum dogma relinquens,
 Undique jactatus fluctibus innumeris.
 Jam jaceo : insulta, livor nequissime. Sistam
 Te fortè extremis abditus orbis agris,
 Aut etiam æquorei tenebrosi pectore ceti
 Inclusus, Jonas ut pius antè fuit.
 Pectore corpus erit clausum : sed libera curret
 Mens mea, quam nemo, qui remoretur, erit.
 Libera mens etenim est, quæ vexit ad æthera sese,

Talisque, hanc ut vis carpere nulla queat.
 Non jam Gregorius mensis accumdere regum
 Adjiciet, folli commoda pauca ferens,
 In medio cætu positus, tristisque silénsque,
 Vix spirans, ritu mancipiique epulans :
 Non etiam judex æquâ me sede locabit,
 Aut humili, ut fastum deprimat ipse meum :
 Non jam sanguineis ego palmis oscula jungam,
 Nec barbam, ut quiddam consequar, accipiam.

- Sed tamen cessi, doctrinam relinquens jam non repulsam,
 50 Undiquè iis, quos nostri movebant, fluctibus jactatus.
 Jaceo; insurge, insurge, livor improbe. Te profectò
 Reprimam, etiamsi extremis in finibus lateam,
 Etiamsi tenebrosis feræ visceribus includar,
 Ceti maritimi, ut olim Jonas in eis inclusus est.
 55 Corpus quidem in visceribus; mens verò liberis motibus
 Ibit quò volet, etsi clausa.
 Hoc unum ex bonis liberum est, nec cohiberi
 Aut auferri potest, mens ad Christum evecta.
 Non jam mortalis regis conviva, ut antea,
 60 Erit Gregorius, utri suo aliquid indulgens jucundi,
 Accumbens in mediis magnatibus, vultu demisso, tacens,
 Sine flatu respirans, serviliter epulans.
 Non me sede honorabit iudex, aut æquali,
 Aut humiliori, modum spiritui imponens.
 65 Nec manus homicidas osculabor, nec barbam
 Apprehendam, ut minutum aliquod beneficium consequar:
 Neque ad festum convivium, aut natale, aut funebre,
 Aut nuptiale, cum pluribus currens,
 Prædam omnem partim buccis meis, partim famulis
 70 Tradam, rapacibus Briarei manibus;
 Ac serò sarcinam, tumulum spirantem, gerens, rursus in domum
 Traham, lassato ventre vexatus,
 Ægrè ob satietatem respirans, sed tamen ad aliud pingue convivium
 Properans, antequàm prior crapula dissipata sit.
 75 Neque etiam sacris in locis, aut solus,
 Aut cum pluribus in unum convenientibus præses,
 Eloquar grata auribus, quæ Spiritus sunt, foràs projiciens,
 Ut prudenter me geram, plurimorum amorem alliciens,
 Gaudensque plausibus, et in theatris tripudians,
 80 Funambulus in sermonibus invicem pugnantibus,
 Pugilum imitator, et mille inflexionum dedecoris,
 Aut furentium contrà se invicem aurigarum;
 Non iram jaculis figens, non æstuantis corporis
 Rabiem refrigerans, non manum in aliena
 85 Omnia furentem doctrinæ vinculis constringens,
 Non falsam ex cordibus opinionem evellens,

Mens ad Christum evecta, libera est.

Gregorius fuerat Constantino-
 politani imperatoris commensalis.

Magnatum mensis serviliter epulabantur episcopi.

Quanta erat eorumdem capacitas in conviviis.

Qui ad ostentationem et gloriam solam, non ad auditorum utilitatem concionantur, histrionibus et funambulissimiles sunt.

65. Φονίους. Vat. φονέως.

67. Γενέθλιον. Baronius id de Martyrum natalitiis intelligit.

71. Ὁψὲ δὲ φορεῖδ'. Comb. legit οὐδὲ δὲ φορεῖδ', ac sic vertit: *Nec qui navem referam, vivum sepulchrum gestans, crapulâ languidum atque obtritum ventrem domum reducam ac traham.*

75. Εἶον. Vat. ἰών.

81. Πολλογάμπροισί τε λώδαις. Coisl. ὕδρεσι. *Multis suggillatus plagis ac vicibus.*

83. Οὐ χόλον. Rectè Billius ex conjecturâ emendavit quod pravè in Ald. legebatur οὐχ' ὄλον. Conjecturam Billii Codices confirmant.

METRICA VERSIO.

Non epulum natale adiens cum pluribus, aut quod
 Funereum est, vel quod connubiale, petens,
 Cuncta ego partim deate premam, partimque rapaci
 Servorum turbæ diripienda dabo,
 Atque domum serò repetam, ventérque sepulcri,
 Et vino et dapibus languidus, instar erit,
 Vitalésque satur potéro vix carpere flatus:
 Cœnam aliam crudus persequar ipse tamen.
 Nec cum præsideam sacris in sedibus ipse,
 Vel solus, vel cum pluribus, illa loquar,
 Tom. II.

Quæ non Pneuma oleant, verum illabantur in aures
 Mollia, permultis carus ut esse queam;
 Plausibus et gaudens, mediis saltansque theatris,
 Funigradus vocum, quæ fera bella gerant:
 Non secus ac pugiles, qui colluctantur, et illi,
 Certatim currus quos agitare juvat:
 Non iram extinguens, rabidi nec corporis æstus,
 Non præceps cæcâ pectus avaritiâ
 Constringens vinculis, ratio quæ recta ministrat;
 Non falsum ex animo disentiensque decus:

Οὐ τύφον οἰδαίνοντα διδάγμασιν ἐς χθόνα ρίψας,
 Οὐ πηγαῖς δακρύων δάκρυον ἐκκαλέσας,
 Ἀλλ' ἐν φάρμακον αἶνόν ἔχων, θηρήτορα τιμῆς
 90 Θυμὸν, καὶ θανάτου φάρμακον ἀτρεκέως.
 Οὐδέ τί που συνόδοισιν ὁμόθρονος ἔσσομ' ἔγωγε
 Χηνῶν ἢ γεράνων ἄκριτα μαρναμένων·
 Ἐνθ' ἔρις, ἔνθα μῆθος τε, καὶ αἵσχεα κρυπτά πάροιθεν
 Εἰς ἓνα δυσμενέων χῶρον ἀγειρόμενα.
 95 Τῶνδε γὰρ εἶνεκ', ἔγωγε μέσος χθαμαλοῖσι κάθημαι
 Ἰητρὸς παθέων, αὐτὸς ἄνουςος ἐών.
 Οὐ γὰρ ἐμῆς πολιτῆς παιζειν, καὶ λάτριν ἀεικῶς
 ἔμμεναι ἀντὶ θρόνων, ὧν πέρι μαρνάμενοι
 Σχίζονται, καὶ κόσμον ὅλον τέμνουσιν ἀθέσμως.
 100 Αἱ αἱ τῶν μεγάλων ἡμετέρων ἀχέων!
 Ταῦτα μὲν, οἷσι φίλον, καὶ κερκώπων κράτος εἶη·
 Αὐτὰρ ἐγὼ Χριστοῦ πλήσομαι ἀτρεμέων.
 Εἰ δὲ κακὸν λαοῖο θεόφρονος ἡνία ρίψαι,
 Ἰῶσαν κεφαλαὶ τῶν ἀποσεισαμένων,
 105 Ὄφρα κεν, ὥς θοὸν ἵππον, ἀποπτυσῇρα χαλινῶν,
 Θυμὸς ἄγοι κρημνοῖς, ἢ σκοπέλοισι φέρων.
 Εὐχομαι, ὥς κεν ἅπαντα Θεῷ φιλα τοῖσδε μεμῆλοι,
 Εἰ δὲ χειρότερα, τηλόθεν οὔατ' ἔχειν.

ΙΗ'

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΘΕΟΝΟΥΤΑΣ.

Εἰς οὗ Θεῷ προσῆλθον ἐκλιπῶν βίον,
 Πολλαῖς στροβοῦμαι καὶ κακαῖς τρικυμίαις·
 Ἀντιπνέει γὰρ ὁ φθόνος, πόρρω Θεοῦ
 Βαλεῖν θέλων με, καὶ λαβεῖν ὁμόσκοτον.
 5 Πόθεν φίλοι μοι δυσμενεῖς, καλοὶ κακοί;
 Ἐν εἰσι πάντες ἐξ Ἰσοῦ θρώντες κακῶς·
 Πόθεν λόγον τοσοῦτον ἐκδημον φέρων
 Πόλει τοσαύτῃ, καὶ τί πλεῖον κερδάνας,
 Ἦν οἶδα πρώτην τῶν ἀφ' ἡλίου βολῶν,
 10 Ὡσθην νόσῳ τε, καὶ κακοῖς παραστῆταις;
 Πύρωσις, οἶμαι, τοῦτο, καὶ σέργω· μόνον
 Δόξης τύχοιμι, Χριστέ, σῆς τῆς ἀφθόνου.

92. Χηνῶν καὶ γεράνων. Concilia gruum et anserum vocat ea, in quibus nihil rectè, nihil graviter gerebatur, sed confusis pugnantium inter se hominum clamoribus omnia perstrebebant. Talia erant pleraque hujus temporis concilia particularia, in quibus Ariani Episcopi, concilii Nicæni auctoritatem infringere conabantur. Vide Epist. ad Procopium.

101. Κερκώπων. Cercopes vocat astutos et veteratoriae cujusdam improbitatis Episcopos, qui artibus suis et dolis omnia perturbabant concilia. Bill. Ἀγορὰ κερκώπων, cercopum coetus, de conciliabulo dicitur. Erasm. in Chiliad.

104. Ἰῶσαν. Reg. 992 ἔωσαν. Coisl. sup. lin. γνωστέ-
τωσαν.

METRICA VERSIO.

Non verbis vanum pellens de corde tumorem,
 Non lacrymas lacrymis eliciensque meis:
 Sed medicamen habens unum grave, pectus honoris
 Percupidum, ac verè pharmon exitii.
 Non ego cum gruibus, non anseribusque sedebo
 In synodis, quæ se marte furenti petunt.
 Hic rixa, hic fera pugna, priusque abscondita probra,
 Quæ ferale odium parte ab utraque parit.
 Propter eos abjecta etenim me sede locavi,
 Ægris ut sanus pharmaca ferre queam.

Non etenim est nostri senii nunc ludere, servum
 Pròque sacris hominum turpiter esse thronis,
 Pro quibus à scissis totus discinditur orbis.
 Heu quanta est nostri vis gravitâsque mali!
 Qui volet hæc faciat, cercopum sitque potestas:
 At mea gaudebit mens requieta Deo.
 Quod si Christicolam est crimen grave linquere ple-
 hem,
 Viderit hæc, quæ me depulit urbe, cohors
 Instar equi excussis ut devia currat habenis

- Non fastum intumescens docendo ad terram prosternens,
 Non fontibus lacrymarum lacrymas excitans,
 Sed unum habens grave pharmacum, venatorem honoris
 90 Animum, verè mortiferum pharmacum.
 Non jam ego in synodis sedebo, collega
 Anserum et gruum inconsideratè decertantium :
 Hic rixa, hic bellum, et probra priùs latentia
 In unum congregantur dissidentium locum.
 95 Equidem propter ea sedeo inter plebeios
 Medicus morborum, ipse morbis carens.
 Non enim meæ canitiei est ludificari, et indecoram
 Servitutem subire pro thronis, de quibus certantes
 Scinduntur, et totum orbem per fas et nefas scindunt.
 100 Heu! heu! quantis malis premimur!
 Atque hæc quidem eorum sint, quibus placent, et cercopum sit potestas :
 Ego quietus Christo implebor.
 Quòd si nefas est populi Deum colentis gubernacula abjicere,
 Viderint id eorum duces, qui nos excusserunt,
 105 Ut, quemadmodum equum velocem et freni impatientem,
 Animi impetus abripiens in præcipitia aut scopulos ferat.
 Precor, ut curæ illis sint, quæcumque Deo placent,
 Aut si deteriora, procul aures habeam.

Gregorius non
 jam amplius in
 conciliis gruam
 et anserum col-
 lega.

XVIII.

IN INVIDOS.

Scriptum an.
 581.
 Alias Toll. 3,
 pag. 82.

- Ex quo ad Deum accessi relinquens vitam,
 Multis jactor et gravibus tempestatibus :
 Contrà spirat enim invidia, procul à Deo
 Pellere volens me, et in easdem rapere tenebras.
 5 Undè amici mihi infesti, et boni evasère mali?
 Unum sunt omnes pariter agentes pravè.
 Undè sermonem tantum è longinquo ferens
 Urbi tantæ, et quid ampliùs lucrificiens,
 Quam novi omnium primam, quæ sunt sub solis radiis,
 10 Premor morbo et malis, quæ me torquent?
 Probatio, arbitror, hoc mihi est, et acquiesco : tantum
 Tuâ, Christe, fruar, gloriâ invidiâ carente.

XVIII. 2. Πολλὰς τροχῶναι. Ità in duobus legitur
 Codicibus Florentinis : id est, *versor, circumagor* : undè
 et τροχῶναι, *procellæ, fluctus, tempestates, quibus naves in*
alto jactantur. Toll.

9. Ἀφ' ἡλίου. Id est, *urbium orientalium*. Constantino-
 polis autem Romæ, quæ Occidentis caput, opponitur.
 Toll.

11. Πύρωσις. Ignis purgans, ut ille fornacis, quo me-

talla ab immunditiis expurgantur. Tollius fatetur Pa-
 trum nonnullos veteris Ecclesiæ credidisse peccata post
 mortem hujusmodi igne exuri; asserit autem immeritò
 cæteros et imprimis D. Augustinum aliter sensisse.

12. Τῇς ἀφθόνου. Simpliciter hic et prout prima vocis
 est significatio accipitur, opponiturque invidiosæ sedi
 Constantinopolitanæ; aliàs plerumquè copiam abundan-
 tiàmque indicat.

METRICA VERSIO.

In scopulos, necis et sit sibi causa suæ.
 Opto ego sint ipsis curæ, quæ grata Tonanti :
 Sin mala, sint aures hinc procul opto meæ.

XVIII. IN INVIDOS.
 (A. B. Caillau interprete.)

Ex quo datus Deo reliqui sæculum
 Jactor feris heu! sæpè tempestatibus :
 Flat namque contrà livor, à Deo procul

Expulsum iisdem mergere tenebris volens;
 Me cur amici odère? Cur boni mali?
 Unum quid omnes sunt agentes improbè.
 Qui tanta tantæ verba longinquus ferens
 Urbi, omnium nitente sub solis rotâ
 Clarissimæ, quid et lucratus ampliùs,
 Morbo premor malisque me torquentibus?
 Igne probor; acquiesco. Fac modò tuâ,
 Livoris expers, Christe, gloriâ fruar.

Πολλάκι Χριστὸν ἄνακτα κακοῖς μοιζων μεγάλουσιν
 Ωνοσάμην· καὶ γὰρ τις ἄναξ θεράπωντος ἔνεικε
 Δούλιον ἐν σωματέσσι λαλεύμενον ἡρέμα τρυσμόν,
 Ὡς δὲ πατὴρ ἀγαθὸς, καὶ ἄφρονος υἱὸς ἐοῖτο
 5 Πολλάκις ἀμφαδίῳ ἐπέων θράσος ἤχ' ὑπέδεκτο,
 Τούνεκα καὶ σὺ λόγοισιν ἐμοῖς, Θεὸς, ἴλαος εἷης,
 Οὓς τοι ἀκηχεμένη κραδίη, ἀγανώτατε, πέμψει.
 Βαῖον ἄκος παθέσσειν ἐρευγομένη φρενὸς ὥδης.

Χριστέ ἄναξ, τί τόσοις με κακοῖς διέπερσας ἄνωθεν,
 10 Ἐξότε μητρὸς ὀλισθὸν ἐμῆς ἐπὶ μητέρα γαῖαν;
 Εἰ μὴ καὶ λαγόνεσσιν ἐνὶ σκοτίῃσι πέθησας,
 Τίπτε τόσοις ἀχέεσσι, καὶ εἰν ἀλὶ, καὶ κατὰ γαῖαν,
 Ἐχθροῖσιν τε, φίλοις τε, καὶ ἡγεμόνεσσι κακίσοις,
 Ξείνοις, ἡμεδαποῖς τε, καὶ ἀμφαδὸν, ἢ λοχώοσι,
 15 Μύθοις τ' ἀντιθέτοις, καὶ λαϊνέαις νιφάδεσσι
 Βέβλημαι; τίς ἅπαντα διακριδὸν ἐξαγορεύσει;
 Μοῦνος ἐγὼ πάντεσσιν αἰοίδιμος, οὐδ' ἐπὶ μύθοις,
 Οὐτ' ἐπὶ κάρτει χειρὸς ἔχων περιώσιον ἄλλων,
 Ἄλγεα δὲ σوناχὰς τε περισσάδον, ὥς κ' ἐόντα
 20 Πάντοθεν ἀμφυλάουσι κακοὶ κύνες, οἰκτρὸν ἄεισμα,
 Ἀντολίη τε, δύσει τε. Τάχ' ἂν ποτε καὶ τὸ γένοιτο,
 Ἢ τις ἀνὴρ θαλίῃσι λύων φρένα, ἢ τις ὀδίτης,
 Ἢ τις εὐκρέκτω κιθάρῃ ἐπὶ δάκτυλα βάλλον,
 Φθόγγοις οὐ λαλέουσιν, ἐμῶν ἀχέων ὀαριστής,
 25 Γρηγορίου μνήσαιτο, τὸν ἔτρεφε Καππαδόκεσσιν
 Ἡ Διοκαισαρέων ὀλίγη πτόλις. Ἀλλ' ἐπίμοχθον
 Ἄλλοις πλοῦτὸν ὅπασσας ἀπείριτον· υἱέας ἄλλοις
 Ἐσθλοὺς· κάλλιμος ἄλλος, ὃ δ' ἄλκιμος, ὃς δ' ἀγορητής.
 Αὐτὰρ ἐμοὶ κλέος ἐστὶν ἐπ' ἄλγεσιν· εἰς δέ με πάντας
 30 Σῆς γλυκερῆς παλάμης πικροὺς ἐκένωσας ὀϊστούς.
 Ἄλλος Ἰῶδ νέος εἰμὶ· τὸ δ' αἴτιον οὐκέθ' ὁμοῖον.
 Οὐ γὰρ ἀεθλεύσονται μ' ἄγεις, μάκαρ, ὥς τιν' ἄριστον
 Ἀντίον ἀθλητῆρος ἀπήνεος, ἀλκι πεποιθώς,

XIX. Tit. Reg. 993. Τοῦ αὐτοῦ εἰς ἑαυτὸν μετὰ τὴν ἐπά-
 νοδον. *Ejusdem de se ipso post reditum*, profectò ab urbe
 Constantinopolitanâ.

2. Θεράπωντος. Duo Regg. θεράποντα, et sup. lin. δοῦλον.

5. Ἀμφαδίῳ. Reg. 990 ἀμφαδίην. Reg. 992 ἀμφασίῳ.

8. Βαῖον ἄκος. Sic suprâ Carm. xiii, vers. 26.

10. Ὀλισθον. Sic duo Regg. et Coisl. Edit. ὀλισθος.

13. Ἐχθροῖσιν τε. Itâ Vat. Duo Regg. ἐχθροῖς καὶ φιλοῖς.
 Sic suprâ Carm. xvi, vers 63 et 64.

18. Οὐτ' ἐπὶ. Itâ tres Regg. et Coisl. Edit. οὐδ'. Mox
 περιώσιον. Coisl. περιώσιος.

22. Ἢ τις. Coisl. εἴ τις.

23. Εὐκρέκτω. Vat. εὐρέκτω.

26. Πτόλις. Vat. πόλις.

METRICA VERSIO.

XIX. QUERELA DE SUIS CALAMITATIBUS.

(Billio interprete.)

Sæpè, fatebor enim, in mentem mihi venit iniquâ
 Carpere voce Deum. Namque et servile frequenter
 Murmur fert dominus tacito de pectore manans;
 Durius et si quis soboles fortassè locuta est,
 Fert pater æquo animo, nec justâ exæstuat irâ.
 Ergò etiam nostras facili, precor, aure querelas
 Accipe, quas mœrens animus sævòque dolore
 Obrutus, æthereum tibi, rex bone, mittit ad axem.
 Eructare suos quædam est medicina dolores.

Quid me tam durâ, Deus optime, mole malorum
 Vexasti, indè ex quo caræ genitricis ab alvo
 Fusus ad humanæ veni spiramina vitæ?
 Non etenim referam quòd me caligine densâ
 Pressisti in matris gremio, durisque catenis.
 Cur terrâ et pelago tot dura infestâque rerum
 Spicula vibrârunt in me simul hostica turba,
 Quòsque mihi sanctum fœdus sociârat amoris,
 Atque ducum scelerata manus stimulata furore?
 Cur et nostrates, et gens longinqua, palânque
 Et furtim, jaciunt in me adversaria verba,
 Ac miseranda petunt saxorum grandine membra?

XIX.

QUERELA DE SUIS CALAMITATIBUS.

- Sæpè Christum regem magnis laborans malis
 Querendo compellavi; rex enim aliquandò famuli tulit
 Servile murmur ore lenitè pronuntiatum,
 Quemadmodum et bonus pater, etiam insipientis filii sui
 5 Sæpè manifestam verborum audaciam leniter excepit;
 Et tu ergò verbis meis, Deus, propitius sis,
 Quæ tibi cor dolens, rex maxime, effundit.
 Paululùm ærumnis medetùr dolor mentis erumpens,
 Rex Christe, cur me tantis jamdudùm oppressisti malis;
 10 Ex quo è matre delapsus sum in terram matrem?
 Si non me in tenebroso matris utero detinuisti,
 Cur tot molestiis, et in mari, et in terrâ,
 Ab inimicis, ab amicis, à pessimis præsidibus,
 Ab extraneis, à nostratibus, apertè et ex insidiis,
 15 Cur sermonibus adversariorum et lapideis nivibus
 Jactatus sum? quis cuncta distinctè edisserat?
 Solus ego omnium famâ celebratus sum, non facundiâ,
 Non manûs robore alios superans;
 Sed circumdantibus me molestiis et doloribus, velut leonem
 20 Undiquè circum latrant mali canes. Tristis sum cantilena
 Orienti et Occidenti; fortè etiam illud aliquandò eveniet,
 Ut conviviis aliquis animum exhilarans, aut quis viator,
 Aut quis citharam canoram digitis pulsans,
 Sonis non distinctis, mearum ærumnarum narrator,
 25 Gregorii memor sit, quem enutrivit Cappadocibus
 Diocæsarea, non magna civitas. Sed operosas quidem
 Aliis divitias ingentes largitus es : aliis filios
 Egregios : pulcher alius : fortis ille : hic concionator.
 Mihi autem decus est in ærumnis; atque in me omnes
 30 Suavis manûs tuæ amaras exhaustisti sagittas.
 Novus Job ego sum; at non jam causa similis.
 Non enim me certaturum mittis, beate, veluti fortissimum quemdam
 Crudelis athletæ adversarium, viribus meis confidens,

Scriptum an.
 582.
 Alias Bill. 6.
 pag. 73.

Gregorius orat
 Deum, ut suas
 querimonias be-
 nignè perferat.

Queritur se
 malis oppressum
 ex utero matris.

Alia aliis Deus
 bona largitur.

Gregorii decus
 in ærumnis.

30. Σῆς. Vat. τῆς.

33. Ἀπῆνιος. Ità duo Regg. Coisl. et Vat. Edit. ἀπῆνιος. Mox ἀλλὰ πεποιθώς. Hæc interpretatur³ Billius, tanquàm verba Gregorii de se ipso loquentis ac suis viribus confidentis : *Viribus ipse meis fultus*; verùm à Gregorii mente longius aberrat. Queritur nimium se à Deo non in arenam mitti, tanquàm fortem athletam cum crudeli adversario

congressurum, aut quasi athletæ, quem mittit, fortitudinis securus sit, quem coronâ donaturus, ac victorem renunciaturus sit. Hunc esse verborum Gregorii sensum fidem facit Int. Coisl. οὐ γὰρ ὡς ἀθλητὴν με κράτιστον πέμπεις ἐπὶ σάδιον, ὡς ἀθλοθίτα μακάριε, τῷ ἀνταγωνίσῃ συμπλακυσόμενον, ὡς τῇ δυνάμει θάρσυνον τοῦ παλαίουτος, ἵνα σεφανώσης καὶ ἀνακηρύξεις νικήσαντα.

METRICA VERSIO.

Quis cuncta exactè referat, vivòque colore
 Exprimat, ut tanto non cedant verba dolori?
 Omnibus unus ego notus, non arte loquendi,
 Nec quia corporeo reliquos ego robore vincam:
 Sed me nobilitant gemitus, tristèsque dolores.
 Ac velut horrendum latratibus usquè leonem,
 Undiquè me rabido morsu petit impia turba,
 Quàque oritur Titan, quàque ignea subtrahit orbi
 Lumina. Quinetiam quondàm reor esse futurum,
 Ut quis contractæ rugas et seria mentis
 Discutiens epulis, vel iter fortassè capessens,
 Vel citharæ pulsu curarum nubila pollens,

Tom. II.

Fatàque nostra canens mutâ tristissima voce,
 Gregorii nomen memoret : Diocæsariensis,
 Urbs quem Cappadocum populis haud nutriit ingens.
 Sunt quibus immensos tribuas bonus æris acervos;
 Sunt quibus insignem sobolem, formæque nitorem,
 Nonnullis decus eloquii, vacuùmque timore
 Pectus : at ipse mihi nomen famámque parasti
 Ob vitæ ærumnas óbque agmina sæva malorum,
 Atque omnes in me fixit tua dextra sagittas.
 More quidem Jobi crucior, sed dispere causâ.
 Non etenim clari cujusdam militis instar,
 Viribus ipse meis fultus, cum dæmone sævo

- Ὡς κεν ἀρισεύσαντι γέρας καὶ κῦδος ὀπάσσης.
 35 Οὐπω τόσσος ἔγωγ', οὐδ' ἄλγεσι κῦδος ἔπεσι.
 Ποινὴν δ' ἀμπλακίης τίνω τάδε. Τίς δέ τ' ἀμαρτὰς
 Δίζημ' ἐν πλεόνεσσιν, ὃ σοι πλεόν ἄχθεται ἄλλων.
 Ἐξερέω πάντεσσιν, ὃ μοι νόος ἐντὸς ἔργε.
 Ἡ τάχα κεν δρύφειεν ἀμαρτάδα μῦθος ἀναυδος.
 40 Ὡτόμην, ὅτε δὴ σε φίλον λάχος οἶον ἐδέγμην,
 Πάντ' ἄμυδις βιότοιο ἀφυσγετὸν εἰς ἄλα ρίψας,
 Καὶ νόον ὑψιβιβάντα τεῇ θεότητι πελάζων,
 Σαρκὸς νόσφιν ἔθηκα, νόμος δέ μοι ἡγεμόνευε.
 Πάντων μὲν κρατέειν, πάντων δ' ὑπερ αἰθέρα τέμνειν
 45 Χρυσείαις πτερύγεσσι· τό μοι φθόνον αἰνὸν ἄγειρε,
 Καὶ με κακοῖς ἐπέδθησεν, ἀφυκτοτάτησί τ' ἀνίαις.
 Σὸν κλέος ὑψὸς ἄειρε, κλέος δέ σὸν ἐς χθόνην ἔθηκεν.
 Αἰὲν ἀγνηρορήσιν, ἀναξ, κοτέεις μεγάλῃσι.
 Κεῖνό γε μὴν αἰοίτε, καὶ ἐσσομένοισι γράφοιτε,
 50 Λαοὶ τ', ἡγεμόνες τε, ἀπεχθές, εὐμενές τε,
 Πατὴρ ἐμοῦ μέγαλοιο φίλον θρόνον οὐκ ἀθέριξα.
 Οὐκ ἔς', οὐδ' ἐπέοικε, Θεοῦ θεσμοῖσι παλαίειν.
 Κεῖνῳ θεσμός ἔδωκεν· ἐγὼ δέ τε χειρὶ γεραιῇ
 Χεῖρα νέην ὑπέρεισα, πατὴρ δ' ὑπέειξα λιτῇσι,
 55 Πατὴρ ἐμοῦ, τὸν ἔτισε, καὶ ὃς μάλα τηλόθι μάνδρης,
 Ἀζόμενος πολιὴν τε, καὶ ἡλικα πνεύματος αἰγλήν.
 Αὐτὰρ ἐπεὶ ζωῆς σημάτων τε καὶ τόδ' ἔαθεν
 Ἡμετέρης, ἄλλοις με λόγον καὶ Πνεῦμ' ἀναφῆναι,
 Ξείνοις, τρηχάλοισιν, ἀκανθοφόροις ἀρούραις,
 60 Βαιὴ μὲν ψεκὰς εἰμι, πολλὴν δέ τε λαὸν ἐπῆρσα.
 Καὶ τόδε γ' αὖθις ἔαδε παλίμπορον ἐνθάδε πέμψαι
 Νούσῳ τε συγερῇ, καὶ ἀργαλέαις μελεδώναις
 Τηχθέντ' ἐξαπίνης. Ἴος δέ τε ἀνδρὶ μέριμνα.
 Βαίον δέ χρόνον ἔσκον ἐμοῖς μελέεσσιν ἀρηγῶν,
 65 Ποιμενικὴν σύριγγα, βοηθόον ἐσθλὸν ὀπάσσης,
 Μὴ τις ἐμοῖς μήλοισιν ἀσημάντοισιν ἐπελθὼν
 Ἐχθρὸς, ἐὴν πλήσειεν ἀναιδέα γαστέρα φορβῆς.

37. Ἀχθεται. Unus Reg. ἔκθεται.

38. Ἐργε. Reg. 990 et Coisl. ἔργει.

39. Δρύφειεν. Ità duo Regg., Coisl. et Vat. quæ lectio melior quàm χρύφειεν, videtur, licet eam Billius mendosam suspicetur. Is enim sensus est: *Forsitan tacitus sermo recrudescere fecerit peccatum.* Quod Int. Coisl. confirmat: Ἢ γὰρ ἂν λόγος οὐκ ἐκλαλούμενος τὴν ἀμαρτίαν πλεόν ἀναξάνειεν.

41. Ἀφυσγετόν. Ità Chig. et Coisl. Edit. malè ἀφυσγειτόν. Reg. unus sup. lin. συρφετόν. Sic interpretantur Hesychius et Eusthatus in Iliad. xi, vers. 495, ubi hæc leguntur:

.... Πολλὸν δέ τ' ἀφυσγετόν εἰς ἄλα βάλλει.

42. Πελάζων. Vat. πελάσας.

43. Νόμος. Ità Chig. Edit. λόγος cum Coisl. *Litteras ducem habebam; earum ductu agebar, ut omnibus palmam præciperem, aureisque pennis supra omnes aëra secarem.*

44. Τέμνειν. Reg. 992 ναίειν.

45. Αἰνόν. Ità duo Regg., Vat., Coisl. et sup. lin. δεινόν. Edit. αἰέν.

46. Κακοῖς ἐπέδθησεν. Vat. κακοῖς ἐνέσε ἀφυκτάτησιν ἀνίαις.

51. Οὐκ ἀθέριξα. *Non contempsit.* Billius, reclamante Gregorio, qui se nunquam paternam sedem sprevisse testatur, vertit: *Ipsæ recusavi sedem, sprevisque paternam.*

METRICA VERSIO.

Luctor, ut egregiè postquàm certavero, palmam
 Des mihi, succingásque caput victrix coronâ.
 Nondùm ego sum tantus, nec gloria tanta dolores
 Consequitur. Verùm scelerum me pendere pœnas
 Sentio. Quod verè scelus est ex omnibus illud,
 Quod te præ reliquis tam durâ concitat irâ?
 Jam retegam arcanum, quod mens altissima claudit.
 Crimina namque tegit, tacitâ qui voce fatetur.

Cùm tibi me totum addixi, penitúsque dicavi,
 Cunctâque præsentis calcavi commoda vitæ,
 Excelsámque tibi tollens ad sidera mentem,

Carnis ab illecebris nexúque et amore removi:
 Cùmque animum regeret ratio, doctrinâque sacra,
 Omnes ipse mihi longè superare, capítque
 Altius in superas sedes efferre videbar.
 Quæ res invidiam peperit mihi, damnâque multa,
 Ærumnâsque graves, queis nulla exsolvere mentem
 Arte queo. Sic me tua gloria vexit in altum,
 Atque eadem rursus me gloria traxit ab alto.
 Namque tua in mentes semper furit ira superbas.
 At verò, et mihi qui cupitis benè, quique malignum
 In me animum geritis, quid dicam, attendite, quæso,

Ut vincenti præmium et gloriam largiaris.

35 Nondùm tantus ego, nec habent ærumnæ meæ gloriam.

Pœnam verò peccati hanc persolvo. Quodnam autem, delicta
Tibi inter multa, magis aliis displiceat, inquirō.

Dicam omnibus id quod mens intus includit :

Fortassè enim peccati vulnus exulceret vox submissa.

40 Mihi videbar, cùm te solum in dilectæ hæreditatis loco amplexus sum,

Simul omnia vitæ commoda, quasi sordes, in mare projiciens,

Mentémque excelsam tuæ Deitati admovens,

A carne separavi, ducémque legem sequebar ;

(Putabam) me omnia superaturum, ac suprâ omnes aërem secaturum

45 Aureis pennis : id autem mihi vehementem invidiam collegit ;

Mèque malis alligavit, et inevitabilibus molestiis.

Tua me gloria in altum extulit, tua gloria in terram depressit.

Magnis semper audaciis, rex, succenses.

Illud quidem audite et posteris scribite,

50 Populi et præsules, inimici et amici,

Magni patris meî dilectam sedem non contempsi :

Nec licet, nec convenit Dei legibus repugnare.

Lex illi sedem tribuit : ego verò senili manui

Manum juvenilem supposui, ac patris precibus cessi,

55 Patris mei, quem veneratur etiam qui ab ovili longissimè remotus,

Reveritus canitiem, et parem spiritus splendorem.

Rursus postquàm vitæ nostræ moderatori

Placuit, ut aliis Verbum et Spiritum prædicarem,

Extraneis, asperis, et spinas ferentibus terris,

60 Parva equidem gutta sum, sed tamen magnum populum irrigavi.

Illud autem rursum placuit, ut me subito revertentem huc mitteret,

Tristi morbo, et molestis sollicitudinibus

Confectum. Est autem ærugo sollicitudo homini.

Aliquandiù membris meis opem tuli,

65 Pastoritiam fistulam, egregium adiutorem donans,

Ne quis ovibus meis duce carentibus superveniens

Hostis, impudentem ventrem impleret pabulo.

Ærumnas peccati pœnam esse humiliter confitetur Gregorius, et inquit quodam delictum Deo magis displiceat.

Quid invidiam ipsi conflaverit et attulerit molestias, agnoscit.

Gloria in altum extulit Gregorium et depressit in terram. Deus semper succenset audacibus.

Cura homini ærugo.

Sollicitus Gregorius ne Nazianzena ecclesia errore Apollinaristarum inficeretur.

55. Ἐτιςα. Ità tres Regg. et Coisl. Edit. ἔτιςα.

57. Ζωῆς σηµάντορι. Non alius, ut arbitror, quàm Basilii, à quo ad Episcopatum compulsus fuerat, ut patri opem ferret. Cujus etiam consilio et hortatu Constantino-polim se contulit, patre tùm mortuo.

58. Καί. Sic Coisl. Pravè Edit. γάρ.

59. Ξένους. Extraneis, nempè Constantinopolitanis. Billius, ad ignotas gentes, quasi ad Æthiopas et Indos.

63. Τηχθέντ'. Sictres Regg., Vat. et Coisl. Edit. τηχθέντ'.

64. Ἐμοῖς μελέεσσιν. Int. Coisl. τοῖς ἐμοῖς τέχνουις ὑπέρχθησα, juvandis filiis meis operam impendi.

65. Ποιµενικὴν σύριγγα. Διδασκαλικὴν φωνήν. Ipse docendo, pastorisque munus ad tempus implendo. Malè profectò Billius : Insigni pastore dato. Hæc nimirum spectant tempus, quo intermissâ eâ pastoralî curâ ob ægritudinem, ad eam denuò Episcoporum plebisque murmure compulsus est, donec tandem illum ecclesiæ Episcopum præfecerunt, quod necdum contigisse evidenter patet, cùm Gregorius hæccanebat.

66. Ἐμοῖς µήλοισιν. Suas oves vocat, quas ipsi pater commendaverat.

METRICA VERSIO.

Et semel acceptum fidis committite chartis,
Omnis ut hoc ætas noscat ventura nepotum.
Ipse recuvasi sedem sprevisque paternam.
Haud etenim fas est divina infringere jura.
Illi lex sedem tribuit, plebémque regendam :
Ast ego grandævus juvenilia brachia palmis
Supposui, jussisque patris precibusque putavi
Cedendum, eximie quem non ego solus amavi,
Et colui, sed et ille etiam distabat ovili
Qui procul à nostro, seniùmque parémque senectæ
Splendorem venerans animæ radiósque micantes.

Ast ubi, qui nostræ moderatur tempora vitæ,
Jussit, ut è patriâ Christum regione, sacrúmque
Flamen ad ignotas gentes spinosáque ferrem
Arva, licèt tenuis pluviae sim guttula, magnum
Auxiliante Deo populum tamen ipse rigavi.
At verò ad patrias idem remeare penates
Me voluit, morbis natum curisque molestis.
Cura homini porrò crux et lethale venenum est.
Exiguè fessos recreavi corporis artus,
Insigni pastore dato, ne præsule cassas
Aggrederetur oves quisquam, raptásque voraret..

- Αὐτὰρ ἐπεὶ θονέοντο ἄγροι, θονέοντο δὲ λαοὶ
 Ἠγεμόνος τε ποθῇ, καὶ Σήρεσιν οὐλομένοισιν,
 70 Οἱ Θεὸν ἀνδρομέοισιν ἐνὶ σπλάγχνοισι παγνέντα,
 Ἐκκοον ἤτορ ἔχουσι νόου διχα μορφώσαντες,
 Πολλοὶ μὲν τρύζεσκον ἐμοῖς παθέεσσιν ἄπιστοι,
 Καὶ μ' ὑπεροπλήσι Θεουδέα λαὸν ἀτίζειν,
 Ἡ φάσαν, ἡ νόος εἶχε. Θεῷ γ' ἐμὸν ἄλγος ἔφαινον.
 75 Πολλοὶ δ' αὖ νυχίοισιν ἐμὲ κρίνεσκον ὀνείροις,
 Ζωγράφος ὢν πόθος ἦεν, ἀθύρματα πολλὰ χαράσσων·
 Ἡ Θεὸς ἐξεκάλυπτεν, ἐμοὶ τέλος ἐσθλὸν ἐπάζων,
 Ὅφρα κε μὴ χαλεπῇσι σὺν ἐλπωρῇσι δαμείην,
 Ἐξοδὴν κακότητα ἐφессάμενος βιότιοι.
 80 Τοῦνεκεν αὐχέν' ἔκαμψα, τεὴν δ' ὑπὸ χεῖρα κραταίην
 Δέσμιος ἔρχομ' ἔγωγε· δίκη δ' ἄλλοισι μεμῆλοι.
 Οὐδὲν ὄνειαρ ἔμοιγε δικαζομένης βιότητος.
 Τῇ νῦν, Χριστέ, φέροις με, ὅποι φίλον. Ἄλγεσι κάμψθην.
 Κητείαις λαγρόεσσι τετρυμένος εἰμι προφῆτης.
 85 Σοὶ παρέχω ζωῆς τόδε λείψανον. Ἀλλ' ἐλέαιρε·
 Μικρὸν ἔτι πνείοντα; Τί μ' ἄλγεσι τόσσον ἐλαύνεις;
 Οὔτ' ἀγαθοῖσι μόνοισι θάνες, Θεὸς, εὖτ' ἐπὶ γαῖαν
 Ἡλυθες, (ἡ μέγα θαῦμα, Θεὸς βροτὸς αἵματι ραίνων
 Ψυχὰς ἡμετέρας καὶ σώματα,) οὔτε κάκιστος
 90 Μοῦνος ἐγώ. Πολλοῖσι χερείοισι κῦδος ὅπασσας.
 Τρεῖς βίβλοισι τεῇσι μεγακλέες εἰσὶ τελῶναι,
 Ματθαῖός τε μέγας, νηῶ τ' ἐνὶ δάκρυα λείψας,
 Ζακχαῖος τ' ἐπὶ τοῖσιν· ὁ τέτρατος αὐτὸς ἔοιμι.
 Τρεῖς δ' ἄρα λυσιμελεῖς, ὁ τε λέκτριος, ὅς τ' ἐπὶ πηγῇ,
 95 Ἦν τε πνεῦμ' ἐπέδησεν· ὁ τέτρατος αὐτὸς ἔοιμι.
 Τρεῖς δέ σοι ἐκ νεκύων φάος ἔδρακον, ὡς γὰρ ἄνωγας·
 Ἄρχοντος θυγάτηρ, χήρης παῖς, ἐκ δὲ τάφοιο
 Λάζαρος ἡμιδάκτος· ὁ τέτρατος αὐτὸς ἔοιμι.
 Καὶ νῦν φάρμακ' ἔχοιμ' ὀδυνήφατα, καὶ μετέπειτα
 100 Ζοὴν ἄτροπον, ἐσθλὲ, τεῷ μέγα κῦδεϊ γαίων.
 Ποίμνης ἡγεμόνευσα Θεόφρονος. Εἰ δὲ λυθείην,
 Παιμένος οἶδε τύχοιεν ἀρείονος· εἰ δ' ἄρ' ὁμοίου,

73. Ὑπεροπλήσι. Coisl. ὑπεροπλείησι.

74. Θεῷ γ' ἐμὸν. Itā legendum; Edit. Θεῷ γε μὲν. Ibid. ἔφαινον. Sic duo Regg. et Coisl. Edit. ἔφαινον.

78. Χαλεπῇσι. Coisl. Int. ἵνα μὴ πονηραῖς ἱλπίσι συναποθά-
νοιμι, βίου κακὸν ἐπιφερόμενος ἐξοδίον.

81. Δίκη δ' ἄλλοισι. Int. Coisl. ἄλλοι δὲ τὰ βίου μοι δικάζετω.

METRICA VERSIO.

Ast postquàm plebisque duces, plébsque ipsa moveri
 Cœpit, et incertis animis nutare fidéque,
 Ob desiderium ducis, insultumque ferarum,
 Quæ Christo intactæ nato de ventre parentis
 Amentes mentem eripiunt, mancúmque relinquunt;
 Pars hominum nostris omninò incredula morbis
 Usquè meo tacitum lacerabat murmure nomen,
 Méque pium nimio populum contemnere fastu
 Censebat, si non verbis jactabat apertis.
 At cernit nostros, qui cernit cuncta, dolores.
 Judicium de me rursùs pars magna ferebat,
 Somnia vana sequens, quæ cuique insana cupido
 Finxerat, ut pleròsque solet componere ludos:
 Aut Deus hoc etiam retegebat, dùm mihi lætum
 Obtentat finem, ne spes tristissima mentem

Conficeret, siquidem postremo ætatis in actu
 Me quoquè dura nimis premerent incommoda rerum.
 Ergò demissâ supplex cervice potentem,
 Christe, tuam subeo dextram, captivâque tendo
 Brachia. Jus aliis esto vindictâque curæ.
 Nil ego judicium mundi moror atque tribunal.
 Quocircà me sancta ferat tua, Christe, voluntas;
 Quo me cunquè feret nullo cum murmure pergam.
 En cernis quanto miser obruar ipse dolore;
 Vatis ego ritu, premor imo pectore ceti.
 Reliquias miseræ tenues tibi porrigo vitæ.
 At miserere, precor, fatique urgentia tela
 Comprime. Quid tantâ me vexas mole dolorum?
 Non etenim his solis, quibus est carissima virtus,
 Christe, salutiferum fudisti in morte cruorem,

Cùm autem commoverentur duces, commoverentur et populi
Præsidis desiderio, et crudeles ob feras,

70 Quæ Deum in humanis visceribus formatum

Mente destituunt, cùm ipsi cor habeant sine mente,

Multi submurmurabant meis non creduli morbis,

Ac populum, qui est ad Dei imaginem, superbè à me contemni,

Aut dicebant, aut cogitabant. Meum equidem dolorem Deo aperiebam;

75 Multi etiam de me judicabant ex nocturnis somniis,

Quorum pictor erat desiderium, ludibria multa effingens;

Vel Deus hæc illis retegebat, finem mihi præclarum concedens,

Ut ne molestis spebus domarer,

Luctuosum vitæ nactus exitum.

80 Quæ propter cervicem demisi, ac potentem tuam sub manum

Captivus confugio; aliis esto judicii cura.

Nulla mihi utilitas è judiciis de meâ vitâ prolatis.

Nunc igitur, Christe, deducas me, quò placebit. Ærumnis victus sum.

Sum propheta in ceti visceribus obrutus.

85 Tibi offero has vitæ reliquias. Miserere

Paululum adhuc spirantis. Cur me doloribus tantoperè exagitas?

Non solis bonis mortuus es, Deus, cum in terras

Venisti, (grande miraculum, Deus homo sanguine aspergens

Animas nostras et corpora,) neque pessimus

90 Solus ego sum. Multis pejoribus gloriam tribuisti.

Tres in libris tuis celebres sunt publicani,

Magnus Matthæus, et qui in templo lacrymas fudit,

Post hos Zachæus; quartus ego sim.

Tres paralytici, et qui in lecto, et qui ad fontem,

95 Et quem spiritus ligaverat : quartus ego sim.

Tres ex mortuis lumen, jubente te, viderunt :

Principis filia, viduæ filius, et ex sepulchro

Lazarus semesus : quartus ego sim.

Et nunc remedia habeam dolorem pellentia, et postea

100 Vitam immutabilem, tuâ, bone, gloriâ multum exultans.

Gregem rexi Dei cultorem. Ubi dissolutus fuero,

Pastorem illi sortiantur meliorem : aut si similem,

Error Apollinaristarum.

Se malis obrutum, et Jonam in ceti visceribus queritur Gregorius.
Vitæ reliquias offert.

Optat esse quartus Publicanus.

Quartus paralyticus.

Quartus ex mortuis ad vitam revocatus.

σαν, καὶ ἡ τούτων ἔρευνα μελέτω τοῖς φιλοπράγμασιν. Οὐδέν ἐκ τῆς τοιαύτης πολυπραγμοσύνης ἐμοὶ τὸ ὄφελος.

86. Μικρόν. Duo Regg. νεκρόν.

94. Πηγῇ. Reg. 990 πηγῇ.

96. Ἐδραχόν. Reg. 990 ἔδραμον.

100. Τεῶ. Ità legendum. Edit. Malè Θεῶ. Ibid. Γαίῳ.
Ità ferè Iliad , 1, vers. 405.

METRICA VERSIO.

(Tempore quo summâ cæli delapsus ab arce
Venisti in terras, junctus, mirabile dictu !
Humanæ carni Deus immortalis, et omnes
Corporis atque animæ detergens sanguine labes ;)
Nec mea criminibus sola est mens tincta nefandis :
Quippè aliis multis, scelerum quos sarcina major
Curvabat, veniam facilis laudémque dedisti.
Tres sacra commemorat claros doctrina telonas,
Matthæum, Zacchæum, et qui pia vota precésque
Fundebat lacrymis divinâ oppressus in æde :
His me, sancte, velis, Genitor , subungere quartum.
Corpora tres rursus resoluta habuisse leguntur,
Qui miser in lecto , propè fontem quique jacebat,
Atque ea, quam miserè vinctam afflictâque tenebat

Tom. II.

Spiritus : his me junge, Pater sanctissime, quartum.
Deniquè tres vitâ functos ad lumina vitæ
Vox tua restituit, nigròque extorsit averno.
Prima resurrexit Jairo prognata parente,
Tum viduæ proles, tumulto postremus opaco
Fetidus, et mediâ consumptus parte, repentè
Lazarus exsilit : tribus his me jungito quartum.
Atque et nunc dulci medicamine pelle dolores,
Et vitæ expleto cursu mihi certius ævum
Annue, méque hilarem semper tua gloria servet.
Me duce plebs habuit fidei bona pabula sanæ :
Nunc si corporeo meus nostra è carcere migret,
Præsule, Christe, velim posthac meliore fruatur.
Quòd si non dabitur melior, Deus optime, saltem

Ἡσσανος ἐν παθέεσσι, μακάριτατε· οὐ γὰρ ἔοικε
Τὸν νούσων ἐλατῆρα, κακοῖς ἀχέεσσι παλαίειν.

Κ'.

ΝΟΣΟΥΝΤΟΣ ΕΥΧΗ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΝ.

Πῆξόν με, Χριστέ· πῶς ἐλύθη σὸς λάτρις;
Ὑμνωδὸς ἀργεῖ γλῶσσα. Πῶς φέρεις τόδε;
Ἄλλ' ἄρμωσόν με, μὴ πρόη τὸν σὸν θύτην.
Ποθῶ πάλιν σῆναί τε, καὶ σωτηρίας
5 Κῆρυξ γενέσθαι, καὶ λαὸν καθαγνίσαι·
Σὺ τὸ σθένος μου, λίσσομαι, μὴ μ' ἐκλίπῃς.
Εἴ σ' ἐν ζάλῃ προύδωκα, βαλοίμην ἔτι.

ΚΑ'.

Εἰς τὸν Πονηρόν.

Ἄρπασον, ἄρπασον, ἄφθιτέ, με	Ἄγεσι τειρόμενον.
Χειρὸς ἀπ' ἀλλοτρίης·	Ἐν νηῷ δὲ μένοίμι τειρῶ·
Μηδ' ἔργοις μογέοιμι κακοῖς,	10 Ἐμπεδος, ὕμνοπόλος·
Καὶ Φαραῶ με τρυχοῖ,	Μηδὲ μέ τις πυρρὸς Σοδόμων
5 Μηδὲ με δουριαλῇ κατέχοι,	Ὀμβρος ὑπερθε βάλοι.
Χριστέ, σὸς ἀντίπαλος,	Χεῖρι δ' ἐπισκιάοις κρατερῇ
Εἰς Βαβυλῶνά τ' ἄγοι κραναήν,	Πήματα πάντ' ἐλάων.

ΚΒ'.

ἸΚΕΤΗΡΙΟΝ.

Χριστέ φάος μερόπων, πυρρὸς στυλὲ Γρηγορίου
Ψυχῇ, πλαζομένη πικρῆς βιότου δι' ἐρήμης.
Σχῆς Φαραῶ κακόμεντιν, ἀναιδέας ἐργοδιώκτας·
Καὶ πηλοῦ μ' ἀδέτειο, καὶ Αἰγύπτωιο βαρέτης
5 Ἐξερύσαις, πληγῇσιν ἀεικέλῃσι θαμάσσαις
Δυσμενέας, λείην δὲ πόροις ὁδόν. Ἦν δὲ κίχῃσιν
Ἐχθρὸς ἐπισπέρχων, σὺ δὲ μοι καὶ πόντον ἐρυθρόν
Τμήξειας, σερεήν δὲ διεκπεράοιμι θάλασσαν,
Σπεύδων ἐς χθόνα διαν, ἐμὸν λάχος, ὥσπερ ὑπέστης·
10 Καὶ ποταμοὺς σῆσειας ἀπείρουνας, ἀλλοφύλων τε
Κλίναις θούριον ἔγχος, ἀγάσσονον. Εἰ δ' ἐπιβαίην
Γῆς ἱερῆς, μέλψω σε διηνεκέεσσιν ἐν ὕμνοις.

XX. 2. Φέρεις. Itā legendum. Edit. φέρει.

XXI. 4. Φαραῶ. Pharaō hic spiritalis est, ut et mox

METRICA VERSIO.

Ille minus duris rerum jactetur in undis.
Nam qui alios gravibus morbis purgare laborat,
Non decet hunc hominem gravibus languescere morbis.

XX. ORATIO AD CHRISTUM IN MORBO.

(Billio interprete.)

Me Christe, firma : qui tuus cultor jacet ?
Jam lingua cessat, te canens : cur hoc sinis ?
Ac firmitati redde me : nec me, tibi
Qui sacra supplex offero, prodas velim.
Redire vires expeto, præconium
Salutis ut obeam, ac Deo plebem expiem.

Ne, Christe, (robur nam meum es,) me deseras.
Si te in procellis prodidi, rursus petar.

XXI. IN DIABOLUM.

(A. B. Caillau interprete.)

Eripe ab hoste, precor, famulum,
Eripe, morte carens.
Non mala me crucient opera,
Non Pharaō noceat,
Nec me, Christe, jugo subigat
Qui tibi bella movet;
Nec duram in Babylona trahat

Saltem ærumnis inferiorem, ô beate; non enim convenit
Morborum depulsorem cum malis doloribus decertare.

XX.

ORATIO AD CHRISTUM IN MORBO.

Consolida me, Chrīste; quomodò dissolutus est cultor tuus?
Quæ te celebrabat, otiosa est lingua. Quomodò id sinis?
Verùm stabilias me, nec rejicias tuum sacerdotem.
Cupio rursùm stare, et salutis
5 Esse præco, et populum purgare :
Te robur meum obsecro, ne me deseras.
Si te unquàm in tempestate prodidi, jacular iterùm.

XXI.

IN DIABOLUM.

Eripe, eripe me, ô immortalis, Vulneribus contritum.
Ex alienâ manu : In templo autem maneam tuo
Nec operibus afflicter malis, 10 Stabilis, hymnos canens;
Nec Pharaô me vexet, Neque me igneus Sodomorum
5 Neque me captivum possideat, Imber desuper feriat.
Chrīste, tuus adversarius, Manu autem potenti obumbra,
Et in Babylonem ducat asperam, Mala omnia avertens.

XXII.

CARMEN SUPPLEX.

Chrīste, lumen hominum, qui columna es ignita Gregorii
Animæ, per triste hujus vitæ desertum vaganti,
Cohibe Pharaonem prava meditantem, impudentes operum exactores :
Méque à luto ad compingendum difficili, et ab Ægypto gravi
5 Erue, plagis fœdissimis domans
Inimicos, facilémque para viam. Quòd si me assecutus fuerit
Hostis persequens, tu verò mihi etiam mare rubrum
Scinde, et solidum trajiciam æquor,
Properans ad terram divinam, meam hæreditatem, ut promisisti;
10 Siste immensa flumina, et alienigenarum
Sterne feroces gladios, gemituum causam. Quòd si ascendero
Ad terram sacram, laudabo te hymnis perennibus.

Babylon, quam miror cur *χρυσάνη* appellet, cum tam facilis ad eam sit aditus. Ità *Toll.* Nihil tamen mirum: quantumvis enim facilis sit aditus ad Babylonem, nihilo-

minus aspera est, ratione servitutis, quâ premuntur ii qui in eam adducuntur.

XXII. 6. *Κίχην*. Int. *καταλάβη*.

METRICA VERSIO.

Griminibus domitum.
Sed morer æde tuâ stabilis,
Cantica pulchra canens.
È cælo neque me quatiat
Ignea vis Sodomæ;
Mi validâ sed adesto manu,
Cunctâque pelle mala.

XXII. CARMEN SUPPLEX.

(Billio interprete.)

Chrīste hominum lumen, mentique ignita columna,

Mortalis vitæ loca per deserta vaganti,
Tu Pharium regem, et præfectos siste furentes,
Méque luto, Ægyptoque gravi, bonus extrahe, diris
Hostes afficiens plagis : iter ac mihi planum
Da facilis. Quòd si me vis inimica sequatur,
Tu mihi, tu rubrum pelagus discinde potenti,
Chrīste, manu, ut siccis transmittam gressibus æquor,
Ad terram properans, cujus promissio certa.
Immensos amnes cohibe : gladiosque micantes,
Quos in me stringunt hostilia castra, retunde.
Si sacram attigero terram sedésque beatas,

Scriptum an.
582.
Atias Bill. 109,
110, pag. 180.

Scriptum an.
582.
Atias Toll.
pag. 101.

Scriptum an.
582.
Atias Bill. 30,
p. 97.

A Pharaone et Ægypto liberari postulat Gregorius, et viam facilem parari ut ad terram sacram perveniat.

Χριστέ ἀναξ, τί με σαρκὸς ἐν ἄρκυσι ταῖσδ' ἐνέδησας;
 Τίπτε βίῳ κρυόεντι, καὶ ἰλυόεντι βερέθρῳ,
 15 Εἰ ἐτεὸν θεὸς εἰμι, λάχος δὲ σὸν, ὥσπερ ἄκουσα;
 Ἐκ μὲν μοι μελέων σθένος ὤλετο, οὐ δέ τι γοῦνα
 Ἔσπεται· ἀλλὰ μ' ἔλυσε χρόνος, καὶ νοῦσος ἀνιγρή,
 Τηκεδάνη τε μέριμνα, φίλοι τ' ἄφιλα φρονέοντες.
 Εἴκειν δ' οὐκ ἐθέλουσιν ἀμαρτάδες, ἀλλ' ἔτι μᾶλλον
 20 Στείβουσ' ἀδρανέοντα, κύνες δ' ὡς πτώκα λαγῶν,
 Ἡ κεμάθ' ἀμφὶς ἔχουσι, λιλαιόμενοι κορέσασθαι.
 Ἡ σῆσον κακότητα καὶ ἴλαθι, ἦ μ' ὑποδέξαι
 Δηρὸν ἀεθλεύοντα, καὶ ἄλγεσι μέτρον ἐπέσω,
 Ἡ λήθης νέφος ἐσθλὸν ἐμὰς φρένας ἀμφικαλύπτει.

ΚΓ'.

Εἰς τὴν ἀναχώρησιν.

Ἄλλοι μὲν εὐπλόουσι τῶν Θεῶ φίλων,
 Ἄλλοι δὲ δυσπλοοῦσιν οὐδὲν χεῖρονες.
 Τίς οἶδε τούτων τοὺς λόγους, πλήν σοῦ, Λόγε;
 Μὴ τοῦ βαδίζειν εὐκολωτέραν τρίβον,
 5 Τὸ τὴν προσάντη καὶ τραχεῖαν ἢ πλέον;
 Ὅμως δ' ἔγωγε τοῦμὸν, ὡς ἔχω, φράσω.
 Κρεῖσσον μὲν ἄμφω, καὶ τρέχειν, καὶ πρὸς καλόν.
 Εἰ δ' οὐκ ἔνεσι, τοὺς πόνους ἀσπάζομαι
 Πρὸ τῆς ἀδόξου καὶ κακῆς σωτηρίας.
 10 Ὡς πολλὰ δὴ δεῖ καὶ με πρὸς Θεὸν φέρειν,
 Κάμνοντα σαρκί, πραγμάτων τ' ἐπιδρομαῖς.
 Τί χρή παθεῖν με μὴ τυχόντ' ἀμφοῖν φίλοι;
 Σκεύαζε σαυτὸν ὡς τάχος, πρὸς οὐρανὸν
 Ψυχὴν πτερώσας τῷ λόγῳ τὴν τιμίαν.
 15 Μὴδὲν περισσὸν, ἀλλὰ πᾶν ρίψας βάρος
 Βίου ματαίου, καὶ κακῶν τῶν ἐνθάδε.
 Ἐγὼ τραπέζης μυσικῆς παρασάτης·
 Ἐγὼ καθαίρω λαὸν, ὃν σοι προσφέρω
 Ἐν τοῖς ἀναίμοις καὶ τελείοις δόγμασιν.
 20 Ὡς λαμπρότης βλύζουσα, καὶ πηγὴ φάους,
 Ὡς αὐτὸς οἶδα, δεόμενος καθαρσίῳ,
 Δεινὸν καθαίρειν βορβοροῦ μολύσματα.
 Σκοπεῖτε καὶ τρέμοιτε, λαῶν ποιμένες.

13. Χριστέ. Hic aliud incipit Carm. in Reg. 39.

23. Ἀεθλεύοντα. Regg. 39, et 990 ἀεθλεύσαντα.

XXIII. 13. Σκεύαζε. Ceteri versus hujus Poëmatis iterum leguntur in Editis, pag. 197.

METRICA VERSIO.

Perpetuo ipse tuum celebrabo carmine Numen.
 Cur carnis laqueis tu me, Pater, implicuisti,
 Cur vitæ miseræ, cur cænosóque barathro,
 Si deus, et verè tua portio dictitor esse?
 Ex membris periit robur mihi : crura labascunt :
 Infregit me morbus atrox, et mæsta senectus,
 Et cura, atque odio qui me insectantur amici.
 Nec tamen improbitas cedit, verùm acriùs illa
 Instat adhuc, trepido ut lepori cervóque canum vis,
 Exsaturare famem cupiens ; tu siste benignus

Ærumnas facilisque, aut post certamina longa
 Excipe me, quæso : modus atque doloribus adsit.
 Aut nostram obducant nebula oblivia mentem.

XXIII. IN SECESSIONEM.

(Billio interprete.)

Quidam secundis navigant ventis pii :
 Quidam sinistris, non licet minùs probi.
 Cur fiat istud, Christe, præter te queat
 Quis scire? Nùmque calle præstet arduo,

- Christe rex, cur me hisce carnis retibus illigasti?
 Cur vitæ asperæ, et lutoso barathro,
 15 Si verè deus sum, hæreditas tua, ut audiui?
 Ex membris mihi robur abcessit, nec jam me genua
 Sequuntur. Sed dissolvit me tempus et tristis morbus,
 Et tabefaciens sollicitudo, et amici non amica sentientes.
 Cedere autem nolunt peccata, sed adhuc magis
 20 Premunt viribus destitutum, ac veluti canes timidum leporem
 Aut damam circumdant, sese satiare appetentes.
 Vel improbitatem comprime et miserere, vel me suscipe
 Dudum decertantem, et doloribus modum impone,
 Vel meam mentem oblivionis fausta nubes obtegat.

Queritur carni
 se alligatum es-
 se, et vitæ mi-
 seræ adstrictum,
 cum pars Dei
 sit.

XXIII.

IN SECESSIONEM.

- Alii ex hominibus Deo acceptis, prosperâ utuntur navigatione,
 Alii autem adversâ, quamvis nullâ re inferiores.
 Quis hujus novit causas, præter te, ô Verbum?
 Num incedere per salebrosam et asperam viam,
 5 Quàm per faciliorem sit utilius?
 Verumtamen ego quid ipse sentiam, eloquar.
 Præstat quidem utrumque, et currere, et commodè currere.
 Sin autem utrumque non licet, labores amplector
 Præ turpi et malâ salute.
 10 Plurima sanè mihi pro Deo ferenda sunt,
 Pati corpore, variisque rerum casibus.
 Quidnam agendum mihi, qui non assequor utrumque quod cupio?
 Para te ipsum protinus, pretiosam
 In cælum animam ratione, quasi pennis erigens.
 15 Nihil supervacuum posside, sed projice omnem sarcinam
 Inanis hujus vitæ, et malorum quæ hic sunt.
 Ego mensæ mysticæ adsto;
 Ego lustro populum quem tibi offero,
 In incruentis et perfectis doctrinis.
 20 O splendor scaturiens, et fons lucis,
 Ut ipse novi, qui lustrationis indigeo,
 Difficile est purgare cœni inquinamenta.
 Id considerate et pavete, populorum pastores.

Scriptum an.
 382.
Alia Bill. 115.
 pag. 181.

Homines eti-
 am Deo accepti
 diversâ utuntur
 navigatione.

Turpi saluti
 præferendæ af-
 flictiones.

22. Δεινὸν καθαίρειν βροτῶν. Versus perelegans, inquit
 Billius, quo demonstratur quanto in periculo versentur,
 qui animarum curam indignè suscipiunt, et cum ipsi
 omni vitiorum genere delibuti atque contaminati sint,

alienarum tamen macularum purgatores se profitentur,
 ac medicorum munus impudenter usurpant, ipsi ulceri-
 bus scatentes.

METRICA VERSIO.

Quàm per viarum prona gressum figere?
 Tamen quod ipse sentio, dicam brevi.
 Utrumque præstat, currere, et percommodè:
 Si non utrumque mi licet, turpem et malam
 Pono salutem dura post et aspera.
 Me namque multa ferre Christo convenit,
 Patique multa carne, rerum et casibus.
 Miser ego quidnam facitem, cum non queam
 Utrumque apisci? Protinus te compara,
 Ratióque mentem tollat in cælum tuam.

Nil, quod redundet, posside, sed sarcinas
 Inanis hujus et malæ vitæ abjice.
 Ego adsto mensæ mysticæ, plebémque ego
 Purgo, incruenta quam tibi per dogmata
 Et plena prorsus, offero flexo pede.
 O lux perennis, lucis et fons unice,
 Quantum ipse novi, cui quoque est lustris opus,
 Purgare sordes est luti gravissimum.
 Hoc cogitantes tremite, sacri præsules.

ΚΔ'.

ΕΥΧΗ ΕΩΘΙΝΗ.

Ορθρος δίδωμι τῷ Θεῷ μου δεξιᾶς,
 Μηδὲν σκοτῶδες ἢ δράσειν ἢ αἰνέσειν,
 Ἄλλ' ὥς μάλιστά σοι θύσειν τὴν ἡμέραν,
 Μένων ἄσειτος, καὶ παθὼν αὐτοκράτωρ.
 5 Αἰσχύνομαι τὸ γῆρας, ἂν κάκιστος ὦ,
 Καὶ τὴν τράπεζαν ἧς παραστᾶτης ἐγώ.
 Ὅρμή μὲν αὕτη, Χριστέ μου· σὺ δ' εὐόδου.

ΚΕ'.

ΠΡΟΣ ΕΣΠΕΡΑΝ ΘΡῆΝΟΣ.

Εψευσάμην σε, τὴν ἀλήθειαν, Λογε,
 Σοὶ τὴν παροῦσαν ἡμέραν καταγνίσας.
 Οὐ πάντα φωτεινόν με νύξ ἐδέξατο.
 Ἡ μὲν προσηυξάμην τε καὶ τοῦτ' ὥόμην·
 5 Ἄλλ' ἔστιν οὗ μοι καὶ προσέπταισαν πόδες.
 Ζόφος γὰρ ἦλθε βάσκανος σωτηρίας.
 Λάμπους τὸ φῶς μοι, Χριστέ, καὶ πάλιν φανείς.

ΚΣ'.

ΔΕΗΣΙΣ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤὸν τῇ ΕΠΑΥΡΙΩΝ.

Εξημιάωμαι, Χριστέ, τὴν χθές ἡμέραν.
 Χόλος προσῆλθε, καὶ μ' ἐκλεψεν ἀθρόον.
 Τὴν σήμερον λάβοιμι φωτὸς ἡμέραν.
 Μέμνησο σαυτοῦ· μὴ λάθῃς Θεὸν βλέπων.
 5 Ὁμώμοκας· μέμνησο τῆς σωτηρίας.

ΚΖ'.

ΘΡῆΝΟΣ.

Αἰ αἰ τῶν παθέων! Τίπτ' ἤλιτον; ἢ ἄρα μοῦνος
 Σῶν καθαρῶν θυένων ἄπτομαι οὐχ ὁσίως;
 Ἡ με πυροῖς παθέεσσι, καθάρσιε, ἢ τύφον ἄλλων
 Ἰσχεις, ἢ με φέρεις γυμνὸν ἐπ' ἀντιπάλῳ;
 5 Ταῦτα μὲν αὐτὸς, ἀνάξ, νωμᾶς, Λόγε. Αὐτὰρ ἔγωγε
 Βαιὼν ὑπὲρ γαίης ἄσθμα φέρω πύματον.

XXIV. ΤΙΤ. Εὐχή εὐθινή. Vat. πρὸς ἑαυτὸν, ἐπαυγαζούσης
 τῆς ἡμέρας. *Ad eundem, die dilucescente.* Ad marg. εὐχή
 εὐθινή.

3. Θύσειν. Combef. ex Reg. θύσαι.

4. Ἄσειτος. Itā Vat. Edit. malè ἄσατος. Duo Regg. ἄσειτον.

6. Τράπεζαν, etc. Billius vertit: *Fungor munere in quod
 præsulis; quod nec habet textus græcus, nec tempori
 convenit, quo Gregorius Carmen hoc scripsit, cum, ex-
 cusso pastoralis munere, senex privatus sibi vivebat.*

XXV. ΤΙΤ. Θρῆνος. Tres Regg. ὕμνος.

METRICA VERSIO.

XXIV. PRECATIO MATUTINA.

(Billio interprete.)

Hoc manè voto me Deo devincio,
 Quòd nec malum quid efferam laude, aut geram,
 Illi immolabo sed diem hunc quàm maximè,
 Firmum tenens me, et imperans affectibus.
 Pudet senectæ, moribus si sim malis,
 Mensæque, fungor munere in quâ præsulis.

Hæc est voluntas, Christe: da lætum exitum.

XXV. PRECATIO VESPERTINA.

(Billio interprete.)

Fidem fefelli, Veritas, tibi datam,
 O Christe, pactus hunc diem sacram tibi.
 Accepit haud me lucidum nox undiquè,
 Licèt id precatus, arbitratus et fore.
 At in quibusdam lapsus est mihi pes tamen.

XXIV.

PRECATIO MATUTINA.

Manè porrigo Deo meo dexteras, pollicitus
 Nihil pravum aut facturum aut approbaturum,
 Sed potissimùm hunc tibi consecraturum diem,
 Manendo inconcussâ mente, et affectibus imperando.
 5 Incutit mihi pudorem senectus, ne malus sim,
 Et mensa cui assisto;
 Voluntas hæc quidem mea est, Christe mî; tu prosperum da exitum.

Scriptum an.
 582.
 Alias Bill. 83,
 pag. 176.

XXV.

PRECATIO VESPERTINA.

Fefelli te, qui veritas es, ô Verbum,
 Cùm tibi hanc diem consecravi.
 Non omni ex parte purum me nox excepit.
 Equidem id precatus sum, et fore putabam:
 5 Verùm alicubi offenderunt pedes.
 Caligo enim venit, quæ invidet salutis.
 Luceas mihi, Christe, qui lux es, iterùm illucens.

Scriptum an.
 582.
 Alias Bill. 84,
 p. 176.

XXVI.

PRECATIO POSTRIDIANA.

Periit mihi, Christe, hesternus dies.
 Ira obrepsit, et me subitò furtim abstulit.
 Fac ut hodiernus sit mihi lucis dies.
 Memineris tui ipsius (Gregori); ne obliviscaris Deum intueri.
 5 Jurejurando te adstrinxisti; memor esto salutis.

Scriptum an.
 582.
 Alias Bill. 85,
 pag. 177.

XXVII.

LUCTUS.

Heu, heu! quæ patior! Quid deliqui? num ego solus
 Pura tua sacrificia non sanctè tango?
 An me malis, ut igne, Deus purissime, expurgas? an aliorum fastum
 Reprimis? an me nudum incitas in hostem?
 5 Hæc quidem ipse, rex Verbum, gubernas. Ego autem
 Levem super terram et extremum spiritum duco.

Scriptum an.
 582.
 Alias Bill. 29,
 p. 97.
 De malis quæ
 patitur, conquæ-
 ritur Gregorius.

4. Προηυζάμην. *Votis expetieram.*
 6. Ζόφος. *Caligo, caliginosus hostis.* Reg. φθόνος. Ad
 marg. ζόφος.
 XXVI. ΤΙΤ. Πρὸς Χριστόν. Reg. πρὸς Θεόν.
 2. Ἐκλειψεν. Reg. ἔβλαψεν. Vat. pro ἀθρόον habet ἀθρόως.
 4. Μέμνησο. In Edit. huic versui præest titulus εἰς εὐ-

τόν. In Vat. sequuntur isti duo versus sine ullâ divisione.
 Ibid. Θεὸν βλέπων. Reg. βλέπειν Θεόν. *Cave obliviscaris ocu-
 los in Deum ferre.* Al. βλέπει Θεός, *Deus intuetur.* Ità habet
 Leuvenclaus.
 XXVII. 1. Ἢλειπον. Sic Vat. et Coisl. Edit. mendosè
 ἡλειπον.

METRICA VERSIO.

Venit salutis nam meæ hostis invidens.
 At, Christe, rursus luceat mî lux tua.

XXVI. PRECATIO POSTRIDIANA.
 (Billio interprete.)

Hesterna, Christe, perdita est dies mihi.
 Obrepsit ira, protinùs mēque abstulit.
 Sit, quæso, lucis hæc dies mihi dies.
 Tui memor sis: ne Deus fallat tuos
 Oculos. Salutis usquē sis memor tuæ.

XXVII. LUCTUS.

(Billio interprete.)

Heu miseros cāsus! quodnam scelus ipse patravi?
 Solus an indignè factito sacra, Deus?
 Mēne per ærumpas purgas, fastūmve aliorum
 Reprimis, ad pugnas instruis aut pugilem?
 Ista quidem tu Rex sapienter, Christe, gubernas:
 At mihi jam morti proxima membra jacent.

Δάκρυα πάντ' ἐκένωσα. γῶς δέ μοι ἔργον ἐτύχθη.
 Μέχρι τίνος παλάμαις κείμεθ' ἐν ἀσεβέων;
 Ἀλλὰ, μάκαρ, ᾤσόν με, καὶ εἰ κακὸν, ἀλλ' ἱερῆα,
 10 Μὴ τις ὀλισθήσῃ πῆμασιν ἡμετέροις.
 Ὅλετο εὖχος ἔμοιγε, καὶ ἄλγεα σαρκὸς ὄλοιτο.
 Οἷχεν' Ἀναστασίη, λῆγε καὶ, ἀμπλακίη.
 Αἱ αἱ δάκρυά μοι καταλείβεται, ἔνδοθεν ἤτορ
 Παχνοῦται· διπλὴν νοῦσον ἐπίσχεις, ἀναξ.
 15 Νοῦσον ἐπίσχεις, ἀναξ, διολόλαμεν. Ἡ ἄρα μούνα
 Οἶκτος ἀπεκλείσθη σὺ λάτρι Γρηγορίῳ;
 Τέτρωμαι πολλοῖσι κακοῖς καὶ ἄλγεσι σαρκὸς·
 Σοὶ δέ, Χριστέ, χάρις, ὅς με πυροῖς πάθειςιν.
 Ἡ ᾤσόν κακότητα, καὶ ἴλαθι σὺ θεράποντι,
 20 Ἡ τὸ δίδου θυμῷ τλήμονι πάντα φέρειν.

ΚΗ'.

ΕΛΕΓΓΙΑΚΟΝ.

Ὁλβιος ὅστις ἄσαρκον ἔχει βίον, οὐδ' ἐπίμικτον
 Εἰκόνι τῇ μεγάλῃ βόρβορον ἀμφέθετο.
 Παῦρα μὲν οὐρανίοισι νοήμασιν ἔσπετ' ἀνάγκη,
 Πλείονα δ' ἀντιάει, καὶ ζόφος ἐστὶ νόου.
 5 Εἰ ροῆς γένος εἰμὶ, τί μ' ἀθανάτοισιν εἴσκεις;
 Εἰ πνεύσθην θεόθεν, τίπτε με πηλόδετον,
 Χριστέ, φέρεις; γῆρας μὲν ἔβη, καὶ ἄψε' ἀκιδνά·
 Ἡ δ' ἔτι λύσσαν ἔχει σάρξ ἐπανισταμένη
 Ἀμφαδὸν, ἣ λοχώωσα· τὸ δ' ἄλγιον, ὅππότε μύσῃν
 10 Οὐρανίων, θυέων μὴ καθαρὸν παρέχει.
 Ὅρκίζω σε θεοῖο μέγα κράτος, ἡδὲ κελαινὸν
 Ἡμαρ ἀλιτροβίων, ἴσχετο μαργοσύνης.

ΚΘ'.

Εἰς τὴν ὑπόμνην.

Ἐπεὶ με βάλλεις τῇ νόσῳ πονούμενον,
 Μικροῖς λόγοις ἄκουε, καὶ παίδευμ' ἔχε.
 Ἐμοὶ τὸ κάμνειν κρεῖσσον, ἢ σοὶ τὸ σθένειν.
 Ἐγὼ μὲν οἶδα τῇ νόσῳ πυρούμενος,
 5 Καὶ περ καθαίρειν τοὺς κακοὺς τεταγμένος,
 Κἄν ἦ τι μείζον τοῦ πάθους μυσηρίον.

8. Ἀσεβέων. Coisl. ευσεβέων : quæ lectio si admittatur, intelligenda est de catholicis Episcopis quos adversarios expertus erat.

17. Τέτρωμαι πολλοῖσι κακοῖς καὶ ἄλγεσι σαρκὸς
 Σοὶ δέ, Χριστέ, χάρις, ὅς με πυροῖς πάθειςιν.

Hic versus et sequens qui desunt in Editis, leguntur in Vat. et Coisl.

18. Φέρειν. Leguntur etiam in Coisl. et uno Regio septem alii versus, quod edidit Murât. pag. 216. Vide infra, Carm. LXXXIV.

METRICA VERSIO.

Omnes effudi lacrymas, sine fine gemisco.
 An sceleratorum sub pede semper ero?
 At fulci me, quæso, malum licet, at tibi mystam :
 Ne quis, conspiciens tot mala nostra, cadat.
 Gloria mi perit : pereat quoque corporis angor,
 Perdidit Anastasiam : cesset et improbitas.
 Heu ! lacrymis madeo, pectusque dolore tumescit ;
 Tu morbum duplicem, rex bone, siste, precor.
 Siste, precor, morbum, aut perii, rex maxime ; soli
 An clausa est veniæ janua Gregorio?

Aut mihi te præbe facilem, mala tanta coercens :
 Aut præbe, ut firmo pectore cuncta feram.

XXVIII. ELEGIAICUM.

(Billio interprete.)

Carne vacat quisquis, felix hic vivit, imago
 Cujus et haud crasso cœlica juncta luto est.
 Cœlitibus sensis nam rarè invitæque paret :
 Sæpius obsistit, contenebratque animum.
 Fluxus me genuit : quid me immortalibus æquas?

Lacrymam omnem exhausti, gemitusque mihi operis loco extitit.

Usquequò manibus impiorum tenebimur?

Sed me, beate, confirma, etsi malum, certè sacerdotem,

10 Ne quis meis calamitatibus corruat.

Recessit à me gloria; recedant et carnis dolores.

Periit Anastasia : cede etiam, improbitas.

Heu! heu! lacrymæ mihi profluunt, cor intus

Constringitur; duplicem, rex, depelle morbum :

15 Morbum depelle, rex, aut periimus. An ergò soli

Misericordia clausa est cultori tuo Gregorio?

Læsus sum multis malis et carnis doloribus :

Tibi, Christe, gratia, qui me his, quæ patior, expurgas.

Aut improbitatem reprime, et miserere famulo tuo,

Aut da omnia constanti animo ferre.

Gemitus operis loco extitit
Gregorio

XXVIII.

CARMEN ELEGIACUM.

Felix quisquis cœlibem ducit vitam, nec admixto

Imaginem coelestem circumfudit cœno.

Rarò siquidem (caro) cœlestibus sensis paret, et invita :

Plurimum autem obsistit, et caligo est mentis.

5 Si fluxu natus sum, quid me immortalibus æquas?

Si divini flatus sum Spiritus, quid me luto devinctum esse,

Christe, pateris? senectus quidem instat, et membra sunt infirma:

Ipsa etiam adhuc caro rabida bellum movet

Palàm, aut insidiatur; et hoc gravius est, quandò ministrum

10 Cœlestium victimarum impurum reddit.

Adjuro te, per magnam Dei potentiam, per nigrum

Diem improborum, desiste bello.

Scriptum an.
582.
Alias Bill. 111,
pag. 180.

XXIX.

DE PATIENTIA.

Quandò quidem me insectaris morbo laborantem,

Pauca hæc verba audi, et doctrinam accipe.

Morbo laborare mihi utilius, quàm tibi valere.

Ego enim scio me morbo, tanquàm igne, probari,

5 Licèt mundandi improbos mihi munus concessum sit,

Aut etiam majus quoddam fuerit hujus morbi mysterium.

Scriptum a
582.
Alias Bill. 107
pag. 180.

XXVIII. 1. Ἄγγελον. Angelicam vitam, carnali libidine puram.

4. Πλείονα δ' ἀντιάει. Ità Reg. 992 et Vat. Malè Edit. αἰτιάει. Mox νόου. Reg. 992 βίου.

5. Εἰ ροῆς. Ità Vat. Edit. ροῆς.

7. Καὶ ἄψ' ἀκιδνά. Vat. ἴθματ' ἀκιδνά, et sup. lin. βήματα ἀσθενῇ.

8. Ἡ δ' ἔτι, Edit. εἰ δ' ἔτι.

9. Το δ' ἄλγιον ὁππότε. Sic legendum est. Edit. autem ἔσπετο.

10. Πορέχει. Al. παρέχει.

11. Θεοῦ. Int. τοῦ οὕτω μέγα.

12. Μαργουσίνης. Int. μανίης.

METRICA VERSIO.

Æthereus flatus si mihi, Christe, luto
Cur ego sum vinctus? Senium urget, membræque languent.

Quòd si carnis adhuc sentio bella meæ,
Insidiæque graves, magis hoc grave, si facit illa

Impuro ut faciam pectore sacra Deo.

Per Christum te adjuro, diem nigrumque malignis,
Bella procax misero parçè movere mihi.

Tom. II.

XXIX. DE PATIENTIA.
(Billio interprete.)

Me quandò sævis obrutum morbis petis,
Mea dicta paucis accipe, et doctrinam habe.
Ægrum esse melius est mihi, quàm sit tibi
Valere. Morbo nam piari me scio,
Licèt piandos improbos susceperim,
Ac fortè morbi majus est mysterium.

R 9

Φρονεῖν γάρ οὕτω λῶον, ἢ ρυπῶτά τι

Βλάπτειν ἑμαυτὸν ἐν κενῷ φρυάγματι.

Σὺ δ' ὦν κάκιστος, οὐδ' ἐπίσῃ τὴν νόσον·

10 Ἡ πόλλ' ἔδει σε δάκρυα σπείσαι Θεῷ,

Ἰν' ἐκτέμῃς σου τὴν νόσον, πρὶν ἂν θάνῃς.

Εἰ γὰρ τὸ φῶς τοιοῦτο, τό σκότος πόσον;

Λ.

Εἰς ἑαυτόν.

Ἡ πολλά, πολλά γίνεται

Μακρῷ βίῳ βροτοῖς.

Τλητὸν δ' ἅπαν, ὅκεν φέροι

Βίον σρέφων Θεός.

5 Ἐγὼ γάρ, ἄς μὲν ἔσχον ἐν

Ξένη πόλει πάλας,

Λόγῳ πεσόντι σύμμαχον

Γλώσσαν φέρων ἐμὴν,

Ἄλλους λέγοντας αἰνέσω.

10 Πολλοὶ λέγουσι δέ,

Ξένοι, φίλοι τε πίστεως

Ἐμοὶ σεβασμίας.

Οὐδὲν γάρ οὕτως οὐποτε

Ὅλην ἔσεισε γῆν

15 Ὡς Πνεύματος παρρήσια

Θεοῦ βοῶμένου·

Ὁ καὶ προσάντη τοῖς φίλοις

Τέθεικεν, οἶδαμεν.

Καὶ σοί, μάκαρ, πλείσῃ χάρις

20 Καλῆς ἀτιμίας.

Ταύτης γάρ εὐκλείεσσον

Τί ἂν πάθοι βροτός;

Ἄ δ' ἐνθάδ' εὔρον οὐ δοκῶν,

Αὐτὸς φράσω φίλοις,

25 Ὡς ἂν μάθωσιν εὐκόλως

Φέρειν φθόνου πάλας.

Θεοῦ μὲν ἦν λόγος πάλαι

Κάλλιστος, ὡς Θεοῦ,

Πάντα προφήτην τίμιον

30 Ξένοις μόνοις δοκεῖν,

Τὸ γνώριμον δὲ ἄτιμον

Ὡς πολλά τυγχάνειν.

Ἐγὼ δὲ τοῦτο, καὶ πλεόν,

Πέπονθα νῦν σαφῶς.

35 Ἐπεὶ γάρ ἡκόμην, ξένης

Λιπὼν ἔδος χθονός,

Καὶ γῆν πατρώαν ἀσμένως

Λαόν τε τὸν γλυκύν

Ὡς εἶδον, ὥχ' ὑπέδραμε

40 Κίβωτός, ἡ μόνη

Κόσμου φυγοῦσ' ἐπὶ κλυσιν

Καλῶς ὁλωλότης.

Καὶ τὸν γάρ, ἐκλειοπότης

Ἐρβοῦ λόγου σχεδόν,

XXX. ARGUMENTUM. Relicta Constantinopoli, quā in urbe multas gravesque molestias perpessus fuerat, Gregorius in patriam reversus, velut in portu placido, novas procellas offendit. Ecclesia Nazianzena adhuc pastore destituta erat. Nihil non operæ et studii omisit, ut vir quidam pius huic Ecclesiæ præficiatur: verum obstiterē plurimi; quorum alii amicos se præferentes, latenter, alii apertè adversabantur. Dolet Ecclesiam patris sui laboribus, suisque excultam, ab hæreticis, nimirum Eunomianis, et Apollinuristis infici et devastari. Queritur vicinos quosdam Episcopos, dum omnia Nazianzi usque adeo turbabantur, nullam

laboranti Ecclesiæ opem ferre, sed otiosos se præbere spectatores, imò capere voluptatem et superbiam. Quos monet, ut perpetuam incolumitatem sibi non polliceantur, remque suam esse cogitent, cum paries proximus ardeat. Futurum aliquandò quempiam prænuntiat, qui verborum suorum recordetur, cum nihil aliud supererit, quàm inanis dolor. Tandem concludit Poëma, non ut ait Leuvenclaius acriter cum admonitione, sed Christum alloquendo, et omnia se lubenter admissurum profitendò, modò ipsi benignus maneat.

XXX. TIT. Εἰς ἑαυτόν. Vat. addit διάφορον τὸ μέτρον. Coisl. ad marg. τοῦτο μέτρον διάφορόν ἐστι.

METRICA VERSIO.

Sed arbitrari præstat id, quàm sordibus
Tinctum quibusdam, noxiè turgescere.
At tu, sceleste, nec tuum morbum vides.
Nam si videres, lacrymas fundens graves,
Deum obsecrares, ut tibi radicitus
Morbum amputaret antè vitæ terminum.
Si namque lumen tale, quid tandem nigror?

XXX. DE SEIPSO.

(Billio interprete.)

Permulta certè plurimi
Secum trahunt dies:
At ferre quæ mittit Deus,
Vitam regens, decet.

Namque ipse quos in extero
Causa solo tuli,
Verbis ruentem dum fidem
Gnavus juvo meis,
Laudabo quisquis concinet.
Multi canunt, scio,
Tàm qui fidem rectam colunt,
Quàm quisquis exterus.
Nam talis orbis motio
Nunquam, reor, fuit,
Quàm sanctus est cum Spiritus
Dictus Deus palàm.
Ob idque me liquit favor
Cari mihi gregis,

Ita enim arbitrari præstat, quàm ut sordibus scatens
 Lædam me inani jactantiâ.
 Tu verò cùm pessimus sis, nequidem tuum agnoscis morbum;
 10 Plurimas certè oporteret te lacrymas libare Deo,
 Ut exscinderes morbum tuum, priusquàm moriaris.
 Si enim talis est lux tua, tenebræ quantæ sunt?

XXX.

DE SE IPSO.

Scriptum an.
 582.
 Alias Bill. 160,
 pag. 245.

Multa sanè, multa eveniunt
 Per longam vitam mortalibus.
 Tolerandum autem quicquid mittit
 Vitam regens Deus.
 5 Namque ego, quas habui
 In exterâ civitatè pugnâs,
 Doctrinæ ruenti adjutricem
 Meam præbens linguam,
 Quisquis dixerit, laudabo.
 10 Multi autem dicunt
 Inimici, et amici fidei
 Mihi religiosè colendæ.
 Nihil enim sic unquàm
 Totam commovit terram,
 15 Ut libertas, quâ Spiritus
 Palàm Deus prædicatur :
 Quod et invisum me amicis
 Effecit, id scimus.
 Tibi verò, beate, maximas grates ago
 20 Pro tam præclarâ ignominiâ.
 Etenim quid illâ gloriosius
 Contingere potest homini?

Quæ autem hîc reperi præter expectationem,
 Ipse narrabo amicis,
 25 Ut discant æquo animo
 Ferre invidiæ luctas.
 Deus quidem protulit verbum
 Pulcherrimum, quatenus Deus,
 Quemlibet prophetam honore dignum
 30 Apud solos exteros videri,
 Eum autem qui notus est, in nullo pretio
 Plerumquè esse.
 Ego verò istud, et aliquid ampliùs,
 Insigniter expertus sum.
 35 Cùm enim venissem, peregrinæ
 Linquens sedem terræ,
 Et solum patrium lubens,
 Dulcémque plebem
 Ut vidi, statim menti occurrit
 40 Arca, quæ sola
 Effugit inundationem
 Quâ mundus justè periit.
 Hanc enim (plebem), cùm defecisset
 Penè vera doctrina,

2. Βίω. Ità Coisl. et Vat. Edit. χρόνω.

3. Φέροι. Coisl. φέρη.

6. Πάλας. Edit. πάθας.

13. Οὐδέν etc. *Nihil unquàm sic omnem commovit terram.* His verbis significat Gregorius mirabilem Constantinopoli factam mutationem, cùm in eâ urbe, quæ metropolis et propugnaculum erat Macedonianorum, Spiritus sancti divinitas, ipsius Gregorii operâ singularique animi fortitudine, publicè prædicata est.

17. Ὁ καὶ προσάνη τοῖς φίλοις. Billius: *Ob idque me liquit favor cari mei gregis.* Non loquitur Gregorius de grege, qui totus ab ipso pendebat, mirèque afficiebatur, cùm sic publicè Spiritus sancti divinitatem assereret,

sed de quibusdam Episcopis, aliisque è clero parùm catholicis, à quibus sede suâ pulsus est.

30. Μόνοις. Ità Coisl. Edit. νόμοις. Intelligit hæc Christi verba, Luc. iv, 24: *Nemo propheta acceptus est in patria sua.*

31. Γνώριμον δε. Edit. γνώριμον δ', ubi deficit metrum.

32. Πολλά. Coisl. τὰ πολλά, sed deficit metrum.

33. Ἐγὼ δε. Coisl. addit καί.

35. Ηχώμην. Coisl. ἰχώμην.

39. Ως εἶδον, ὡχ'. Coisl. ὡς μ'.

42. Καλῶς. Combef. legendum putat κακῶς.

43. Καὶ τὸν γὰρ ἐκλειπότος. Nempè τὸν λαόν. Ità Coisl. Edit. καὶ τὴν γὰρ.

METRICA VERSIO.

Ob tale grates dedecus,
 Pendo, Deus, tibi.
 Quod namque ferre quispiam
 Majus queat decus?
 At nactus hîc quæ sum haud putans,
 Cohors sciet favens:
 Ut ferre discat leniter
 Livoris impetus.
 Olim Deus pulcherrimè
 Dixit, velut Deus,
 Quòd quilibet vates ferè
 Sit carus exteris,
 Contràque sæpè fiat ut

Spernatur à suis.
 Istud mihi nunc contigit,
 Quiddámque durius.
 Nam cùm relictis exteris
 Reversus urbibus,
 Plebémque dulcem et patrium
 Vidi solum lubens,
 Hæc arca menti protinus
 Occurrit, una quæ
 Effugit has undas, quibus
 Est mundus obrutus.
 Et hanc enim, penè obrutâ
 Prorsus piâ fide,

45 Ὑπεξέκλειψε τῷ ξύλῳ
 Μέγας πατήρ ἐμὸς,
 Ὡς οἶον τῆς Τριάδος
 Λάτριν καταστήσας.
 Τοῦτον κάμνοντ' ἀναρχία,
 50 Ναῦν ὡς τιν' ἐν βυθοῖς
 Ἐρημον οἰακοςρόφου,
 Στρεβλούμενον ζάλη
 Κακῶν μεγίστων, ἤθελον
 (Λιθαζέτω με πᾶς,
 55 Ὡς ἐκ παλαιοῦ τοῖς λίθοις
 Ἄρις' ἡρμωσμένον,) ὥσαι
 βύθου γὰρ ἤθελον
 Κυβερνήτου χερὶ,
 Ὅν ταῖς πνοαῖς ἠπιστάμην
 60 Μάλις' ἀντιστάτην,
 Καὶ περ νεωστὶ χρημάτων
 Κράτος δεδεγμένον.
 Τάδ' ἤθελον μὲν· ὁ φθόνος
 Δ' ἀντίξοος καλοῖς,
 65 Ὡς ἀντέπνευσε τοῖς καλῶς
 Ἄγαν δεδογμένοις.
 Πρῶτον μὲν οἱ τὰ δεύτερα
 Θρόνων λελογχότες,
 Λαοῦ πρόεδροι πρεσβύται,
 70 Σεμνὴ γερουσία,
 Πεφήνας' ἡμῖν οὐ καλοί.
 Τίς ἤλπισε τότε;
 Οἱ μὲν γὰρ αἰδοῦς λειψάνῳ
 Βραχεῖ κρατούμενοι,
 75 Δισώματοι καὶ διχροοί,
 Χιτῶνες ὡς τινες,

Ἐκτὸς πρὸς ἡμῶν, ἐνδοθεν
 Κακῶς πεπηγότες,
 Οἷς καὶ χάρις τοῦ λανθάνειν,
 80 Ὡς ἄφρονας, θέλειν.
 Ἡ γὰρ πρόδηλος δουλεία
 Χείρων ἀτιμίας.
 Οἱ δ' οὐ λάθρα δυσμενεῖς,
 Ἄλλ' ἐκφανεῖς ἄγαν,
 85 Ἐρυθριῶντες, εἰ κακοὶ
 Δοκοῖεν εὐτελεῖς.
 Ὡς σαρκολάτραι, καὶ Θεοῦ
 Περιφρονες σαφῶς,
 Βεελφεγῶρ σέβοντες, οὐ
 90 Τὸν ὄντα δεσπότην.
 Ποῦ δὲ τράπεζα μυσική;
 Καλῶς δικαζέτω.
 Ποῦ δ' ἄρτος, ἢ ποῦ χεῖρες, αἱ
 Τὸ Πνεῦμα ἐφείλκυσαν
 95 Ὑμῶν καρήνοισ; θρύψατε,
 Κακοὶ, καὶ τὴν χάριν.
 Λαὸν δ' ἀφήσω μέμψεως.
 Τί γὰρ ξένον τότε,
 Τὸν ὄντα τοίων προσκῶν
 100 Τοιαῦθ' ἀμαρτάνειν;
 Μόγισ γὰρ ἂν, ἡγουμένων
 Σοφῶν, εἶεν καλοί.
 Πλὴν οὐ τάδ' ὑμᾶς, ὦ τέκνα,
 Ἐδίδαξ' ἐγὼ ποτὲ,
 105 (Εἰ καὶ χρόνον βραχὺν ξένην
 Νόμισα ἡνίαν,) ὥσαι
 Περιφρονεῖν διδασκάλου
 Νόμους τε καὶ λόγους.

45. Ὑπεξέκλειψε. Itā Coisl. *Subduxit naufragio ope ligni*.
 Edit. ὑπέκλειψε ubi, deficit metrum.
 48. Καταστήσας. Coisl. καταρτίσας.
 57. Ὡσαι βύθου. Coisl. et Vat. ὥσε βυθόν.
 71. Πεφήνας'. Edit. πεφήνασιν, ubi deficit metrum. Ibid,
 οὐ καλοί. Coisl. οἱ καλοί. *Benigni nobis fuere*.
 78. Πεπηγότες. Coisl. πεπηγόντων.

82. Χείρων ἀτιμίας. Hoc vult, ait Billius, *turpius esse assentiri et blandiri ficto animo, quàm apertè odisse et contemnere*. Major enim fit injuria, si cui obsequeris, quàm oderis.
 83. Οἱ δ' οὐ. mancus est ille versus, unâ deficiente syllabâ; fortè legendum οἱ δ' οὐχί. (Not. nov. Edit.)
 87. Σαρκολάτραι. Apollinaristas intelligit. Vide Epist. 1

METRICA VERSIO.

Servavit excellens, ope
 Ligni, pater meus :
 Dùm Trinitatis integræ
 Hanc ille reddidit
 Cultricem. At ipse præsule
 Cassam, velut ratem
 Rectore vacuam, turbine
 Pressam gravi admodum,
 Malis studebam è maximis
 (Quisquis volet, petat
 Saxi me, ut olim, commodè
 Compactus ipse sum,) ὥσαι
 Imòque trahere per manum
 Rectoris optimi,
 Quem posse noram fluctibus
 Probè resistere :

Munus licèt quæstorium
 Subisset hic recens.
 Hæc expetebam : livor at
 Infestus optimis,
 His, constituta quæ benè,
 Malignus obstilit.
 Primum, secundos qui tenent
 Templi sacri thronos,
 Senatus ille splendidus,
 Plebique præsidens,
 In me fuerunt haud boni.
 Quis credidisset hoc?
 Quosdam tenebat parvulus
 Adhuc enim pudor,
 His vestibis non dispares,
 Color quibus duplex.

Gregorii pater
Ecclesiam sub
hæresibus inte-
gram servat.

- 45 Servavit ligno
Magnus pater meus,
Totius totam Trinitatis
Cultricem reddens.
Hanc laborantem absque præsule,
50 Velut navem in alto,
Carentem gubernatore,
Jactatam tempestate
Maximorum malorum, volebam
(Lapidibus me petat, quisquis volet,
55 Utpotè jam olim saxis
Egregiè exceptum,)
Extrahere, inquam, è gurgite volebam
Gubernatoris manu,
Quem ventis noveram
60 Egregiè resistere posse,
Quamvis recèns quæstorium
Munus accepisset.
Id equidem volebam; at invidia,
Quæ adversaria est bonis
65 Obstitit iis, quæ rectè
Apprimè decreta fuerant.
Primùm quidem hi qui secundos
Thronos tenent
Populi præfecti seniores,
70 Venerandi magistratus,
Non fuerunt nobis benevoli.
Quis hoc futurum credidisset?
Alii quidem pudore quodam
Exiguo continebantur,
75 Duobus corporibus aptæ et bicolores
Velut tunicæ quædam,

Presbyteros
intelligit.

Simulati, bico-
lori vestis similes.

- In speciem pro nobis, intus verò
Malè affecti erant.
Quibus etiam habenda est gratia, quòd lat ere,
80 Velut ignari rerum, voluerint.
Manifesta enim servitus,
Pejor est ignominia.
Alii autem non clàm infesti fuère,
Sed manifesti admodum,
85 Erubescences, si mali
(Inter malos) minùs videantur.
O carnis adoratores, et Dei
Manifestè contemptores,
Beelphegor colentes, pro eo
90 Qui verus est Deus!
Ubi sacra est mensa?
Rectè disceptet.
Ubi panis, ubi manus, quæ
Spiritus attraxerant
95 Super capita vestra? Delicias facite,
Improbi, gratiam.
Populum non reprehendam.
Quid enim mirum est,
Populum, cui tales sunt præsules,
100 Sic delinquere?
Vix enim, qui doctores
Probos habent, boni sunt.
Verumtamen non hæc vos, ó filii,
Ego unquam docui,
105 (Licèt exiguo tempore
Alienas rexerim habenas,)
Contemnere magistri
Et leges et doctrinam.

Aperta servi-
tus, dedecore pe-
jor.

Non mirum
plebem, cui ma-
li præsunt pas-
tores, delinque-
re, cum vix boni
sint qui bonos
habent præsui-
les.

ad Cledonium, et suprà Lib. 1, Sect. 1, Carm. x,
vers. 28.

89. Οὐ etc. *Non eum, qui verus est Dominus.*

93. Ἡ ποῦ χεῖρες. *Ubi manus, etc.* His verbis significat
iis, quos alloquitur, aut minimè, aut ritè manus non
fuisse impositas, quibus Spiritum sanctum acciperent.

95. Θρύψατε *Delicias facite; in delicias vertite gratiam
sacerdotii.* Billius legit nullius codicis auctoritate, τρύψατε,
calcate.

96. Κακοί. Coisl. λαοί.

106. Ἡνίκαν. Ità Coisl. Jam Billius pro ἡνίκαν emendave-
rat, sed nullius auctoritate codicis.

METRICA VERSIO.

Illi fronte pro nobis erant,
At corde non item.
Hos laudo, dementes velut
Latere quòd student.
Nam pejor est, quàm dedecus,
Aperta servitus.
Infesta pars at altera
Erat palàm mihi.
Parvum videri nam pudor
His improbos erat.
O sarcolatræ, spernitis
Qui cœlicum patrem,
Heróque pro vero datis
Cultum Beelphegor,
Ubi sacra mensa est? Intègrè
Sanctèque judicet.

Tom. II.

Ubi panis, aut hæc sunt manus,
Quæ Spiritum sacrum
Traxère vobis? Vos quoque
Calcate gratiam.
Hic solvo plebem crimine.
Mirum quid est enim
Hæc si patret, cum præsules
Sit nacta tam malos?
Vix namque præfectos habens
Probos, esset proba.
Quamquàm istud haud, nati mei,
Hausistis à patre,
(Parumper externam licèt
Plebem ipse rexerim,)
Leges magistri dictæque ut
Spernat is improbè.

S 9

Ταῦτ' ἦν· ἔτι σθένος μοι καὶ
 110 Πάσχοντι καρτερεῖν.
 Τὸ γὰρ παθεῖν ὡς πλεῖστα τοῦ
 Φέρειν διδάσκαλον.
 Ὁ δ' ἐξέτηξε καρδίαν
 Μάλιστα τήν ἐμήν,
 115 Ἐκ μ' ἠπάτησαν οἱ σοφοὶ
 Λαῶν ἐπίσκοποι,
 Λόγῳ μὲν ὄντες ἐν φίλοις,
 Ψήφου τε τῆς ἐμῆς,
 ὧς ἀρρέπους τε καὶ φίλης,
 120 Εἴπερ τινὸς, λόγῳ,
 Ἐργῷ δ' ὅπου νενευκότες,
 Λέγειν τόδ' οὐκ ἐμὸν.
 Πλὴν ἠπατήθην, ὦ Τριάς
 Ἐμοὶ λαλουμένη.
 125 Ὡ βήματ', ὦ λιθασμάτων
 Τε καὶ πόνων ὅλων,
 Οὓς ἐκ νέας ἀσκήσεως
 Διήνυσ' εἰς τόδε!
 Ὁλωλε πίσις εἰς Θεόν,
 130 Ὁλωλε δ' ἐκ βροτῶν.
 Ποῦ τις μετασῇ, καὶ τίνων
 Γένηται πλησίον;
 Εἰ ταῦτα λύχνοι, καὶ τὸ φῶς,
 Σκόπει σὺ τὸ σκότος.
 135 Δὺς ἐμπέπαιγμαι, τοῦτο καὶ
 Παθὼν ἐπίσσεμαι,
 Εἴπερ τι κάμοι τοῦ φρονεῖν
 Μέτεστιν ἐκ Θεοῦ.
 Ἀλλ' ἐνθακὼν ἤνεγκα, (τίς
 140 Τόδ' οἶδεν ἢ Θεός;)
 Θεοῦ τὸ χρηστὸν, εἰ θεμίς

Φράσαι, μιμούμενος.
 Μήτ' οὖν ἀκούειν, μήθ' ὄραν
 Ὅλως δοκῶ μόνος
 145 Τὰ πᾶσι δῆλα καὶ σαφῇ,
 Κόσμῳ προκείμενα,
 Ὡς ἂν τὸ χρῶμα γοῦν μένη
 Τοῦ πρόσθε σώματος,
 Ἡδὴ παρειμένου τε, καὶ
 150 Πεσόντος ἀθλίως.
 Εἰ ταῦτ' ἀρεστὰ τῷ λόγῳ,
 Διδάξαι, ὦ σοφοί.
 Ἐμοὶ γὰρ οὐκ ἀρεστὰ, καὶ
 Λίαν δοκεῖ κακὰ.
 155 Ἐντεῦθεν, ὥσπερ τειχίου
 Ῥαγέντος, ἢ ρόου,
 Ἄπας κακῶν εἰσεβρύη
 Ξένων λόγων ὀπορεύς·
 Ὡν εἰσι καὶ νέαι πλάκες
 160 Κακῶς γεγραμμέναι.
 Οἱ τὸν Θεόν μου τὸν μέγαν
 Οὐκ ἐνθίκους τομαῖς
 Τέμνουσιν· οἱ μοι! τὴν μίαν
 Πάντων ὑπερβολὴν
 165 ἄνω τιθέντες, καὶ μέσον,
 Κάτω τε τὸ τρίτον.
 Τέμνουσι δ', ὡς Θεὸν μου, καὶ
 Θεοῦ μέγαν βροτὸν,
 ἄνουν τιθέντες, ὡς ἄνου
 170 Ἀδάμ πεπτωκότος,
 Ἡ, μὴ τελείως τῷ πάθει
 Σωθῶ, δεδοικότες.
 Χρὴ γὰρ τὸ δέρμα μου μόνον
 Τυχεῖν σωτηρίας,

110. Πάσχοντι. Itā Coisl. Malè Edit. πάσχοντε.
 117. Λόγῳ. Coisl. λόγου.
 129. Πίσις εἰς Θεόν. *Fides divina*.
 130. Ἐκ βροτῶν. *Fides ex hominibus*, id est, *fides humana*, ut altero versu dixerat, *divinam*.

144. Δοκῶ. Coisl. δοκῶν. Hinc certè insignis quædam Gregorii probitas elucet, qui contumelias sibi illatas tacitè ferre mavult, quàm ut eas pervulgando, ansam ullam cuiquam porrigat de ecclesiastico ordine sinistrè existimandi. *Bill*.

METRICA VERSIO.

Perferre sed quiddam tamen
 Hæc dura fortiter.
 Nam ferre discit aspera,
 Qui multa pertulit.
 Quod verò cordis intimos
 Rosit sinus mei,
 Episcoporum me manus
 Decepit inscium.
 Verbis favebant nam mihi,
 Meoque calculo,
 Firmo velut justoque, si
 Quis alter uspiam.
 Re quonàm tenderent,
 Non est meum loqui.
 Deceptus at sum, Trinitas,
 Quam semper eloquor.

O saxa cum sacrariis!
 O et labor meus,
 Primis ab annis quem tuli
 Huc usquè maximum!
 Perit fides ergà Deum,
 Et funditus quidem.
 Quò conferat se quispiam,
 Jungátque se quibus?
 Hæc si lucernæ, et lumina,
 Caligo quid, vide.
 Bis esse lusum me scis:
 Passus, licet, scio.
 Nam mentis et quiddam Deus
 Summus dedit mihi.
 Verùm labris morsis tuli,
 (Hoc scit Deus,) Dei

Hæc tùm mihi erant vires
 110 Ferenti ad tolerandum.
 Etenim dura perferre ut plurimùm
 Patientiam docet.
 Quod autem tabefecit cor
 Maximè meum,
 115 Istud est, quod me deceperint sapientes
 Populorum præsules,
 Verbis præferentes se amicos
 Ac addictos meæ sententiæ,
 Ut inconcussæ et gratæ,
 120 Si quæ alia uspiam; verbo,
 Reipsâ autem, quò spectârint,
 Dicere meum non est.
 Verumtamen deceptus sum, ô Trinitas
 A me prædicata!
 125 O sacraria, ô lapidationes!
 O labores omnes,
 Quos à primâ exercitatione
 Hûc usquè pertuli!
 Periit fides in Deum,
 130 Periit ex hominibus.
 Quò quis se conferat? et quibus
 Jungat se socium?
 Si hæc sunt lucernæ et lumen,
 Vide tu quid sit caligo.
 135 Bis delusus sum, id et
 Expertus scio;
 Siquidem et mihi quicpiam prudentiæ
 Concessum est à Deo.
 Verùm me ipse mordens pertuli, (quis
 140 Hoc novit præter Deum?)
 Dei benignitatem, si fas est

Dicere, imitatus.
 Itaque nec audire, nec cernere
 Penitùs solus videor,
 145 Quæ omnibus nota et perspicua sunt,
 Et mundo exposita,
 Ut saltem color maneat
 Prioris corporis
 Jam dissoluti
 150 Et dilabentis miserè.
 Hæc si consentanea evangelio,
 Docete, viri sapientes.
 Mihi enim non talia, imò
 Videntur pessima.
 155 Dehinc, ac veluti muro
 Rupto, aut quodam flumine,
 Quilibet malorum effluxit
 Ac peregrinorum dogmatum sator :
 Ex quibus etiam sunt recentes tabulæ
 160 Nefariè scriptæ.
 Hi Deum meum magnum
 Iniquis sectionibus
 Discindunt; hei mihi! unum aliquid
 Omnium præstantissimum
 165 Summo loco collocantes, deindè medium,
 Et inferiori loco tertium.
 Quemadmodùm autem secant Deum meum,
 Sic et Dei eximiam humanitatem,
 Mentis expertem hanc facientes, quasi absque mente
 170 Adamus lapsus fuerit,
 Aut ne integram ejus cruciatibus
 Salutem consequar, extimescentes.
 Necesse est enim, ut pellis mea sola
 Consequatur salutem,

Antistitum si-
 multates hæreti-
 cis aditum ape-
 riunt.

Eunomiani.

Apollinaristæ.

148. *Πρόσθε σώματος*. Prioris corporis, id est, ejus quod antè erat Ecclesiæ corpus.

152. *Ὁ σοφός*. Hic perstringit presbyteros, quos Nazianzi adversarios habebat, quorum nequitia contige-

rat, ut Apollinaristæ in Ecclesiâ Nazianzenâ grassarentur.

169. *Λογὸν τιθέντες*. Negabant Apollinaristæ mentem à Christo assumptam fuisse, quòd illius locum suppleret Divinitas, ut hæretici sentiebant.

METRICA VERSIO.

Benignitatem, si loqui
 Sit fas mihi, sequens.
 Ego ergò solus non putor
 Audire, cernere et,
 Quæ clara cunctis, et
 Quæ spectat orbis hic :
 Serventur ut saltem notæ
 Colôrque corporis,
 Quod dissolutum cernimus,
 Lapsùmque perditè.
 Hæc æqua si vos creditis,
 Sophi, docete me.
 Iniqua namque esse arbitror,
 Planèque pessima.
 Rupto dehinc muro velut,
 Quodâmve flumine,
 Fluxit novorum dogmatum

Quivis sator malus.
 Tabulæ recentes hinc quoquè,
 Scriptæ nefariè.
 Hi nempè qui magnum impiè
 Deum meum secant,
 Ac Numen illud, celsius
 Quod rebus omnibus,
 Primâ, secundâ, tertiâ,
 Proh! sede collocant.
 Hominémque discindunt Dei,
 Sicut Deum meum,
 Mentem negantes, mens Adæ
 Non lapsa sit velut :
 Aut extimescant plena ne
 Detur salus mihi.
 Nam scilicèt pelli salus
 Debetur unicæ :

175 Τὰ δ' ἄλλ' ἄτιμα τυγχάνειν
 Θεῷ παρειμένα.
 Ὦν καὶ τόδ' ἐστὶ, δεύτερος
 (Οὐκ οἶδ' ὅθεν, καὶ τίς·)
 Ἰουδαϊσμός, χιλίων
 180 Τ' ἐτῶν ληρήματα.
 Ἑλληνικῆς ἀμβλώματα
 Μέθης τε καὶ πλάνης·
 Οἱ καὶ τὸ καλὸν ποιμνιον,
 Ὡσπερ λύκοι βαρεῖς,
 185 Ἐπεισπεσόντες, νηλεῶς
 Ἐρημον ποιμένος
 Κλέπτουσιν, ἀρπάξουσιν εἰς
 Πόνου ψυχῆς ἐμῆς·
 Ὅς, καὶ περ ἄλλου ποιμνίου
 190 Βακτηρίαν λαβών,
 Ὅμως ἀσῶμαι, πατρικῶν
 Ὅρων μόγων λύσιν.
 Πῶς δ' οὐχί; καὶ τίς μετρίως
 Ταῦτ' ἂν πάθοι φρονῶν;
 195 Οὐ γάρ τις ὄρυς, τις ἢ λίθος
 Μόνον μ' ἐθρέψατο.
 Ψευδῆς μὲν εἶν' καὶ κακός,
 Ἐρῶ δ' ὅμως λόγον.
 Οὐδ' αὐτός, οἶδα, τῆς νόσου
 200 Μένεις ἐλεύθερος,

Ὁ νῦν ἔποφρυς τοῖς ἐμοῖς
 Κακοῖς, ὧ φίλτατε,
 Κἂν ἀσφαλῶς βεβηκέναι
 Καὶ καιρίως δοκῆς.
 205 Πῦρ γεῖτον οὔν, καὶ τῇ πέλας
 Ἄπισον οἰκίαν.
 Κέδρος τινάσσεται, πίτυς
 Τρόπον τίν' ἀσφαλῆς;
 Πόρρωθεν εἶργε τὴν μάχην,
 210 Εἰ μὴ πέλας ποθεῖς.
 Μεμνήσεται τις τῶν ἐμῶν
 Τούτων λόγων ποτὲ,
 Ὅτ' οὐδὲν ἔσαι πλεῖον, ἢ
 Τὸ δάκνεσθαι μάτην.
 215 Πλὴν νῦν ἐμοὶ περιζέει
 Πολὺς κλύδων κακῶν.
 Τί χεῖρον οἶσεις, Χριστέ μου,
 Πυροῖς δὲ τί πλεον;
 Πάντα προθύμως δέξομαι,
 220 Πλὴν ἱλαος πέλοις.
 Μικρόν τι, καὶ παρήλθομεν
 Τὸ τοῦ βίου τραχύ.
 Κάκεῖσε δ' οἶα; χρησά μοι,
 Κἂν ἡ λίαν κακά.
 225 Οὐ γάρ τις κάκεῖ διπλόη·
 Μόνη γὰρ ἀπλότης.

ΛΑ'.

Πόθος τοῦ θανάτου.

Δίς, οἶδα τοῦτο, φεῦ! δις ἐπετρυσμένος·
 Εἰ μὲν δικαίως, προσδέχοιθ' ὑμᾶς Θεός·

176. Παρειμένα. *Rejecta, non assumpta.*

179. Ἰουδαϊσμός. Apollinaristas notat qui præter hæresim illam, quæ Christo mentem adimebant, alterum quoque invehere Judaïsmum, et Chiliastarum errorem renovare conabantur. Quod quidem Gregorius expressis verbis in secundâ contrâ Apollinarium Epist., pag. 93, docet: ἐντεῦθεν αὐτοῖς ὁ δεύτερος Ἰουδαϊσμός ὥρμηται, καὶ ἡ χιλιότης, καὶ ληρώδης ἐν τῷ παραδείσῳ τροφή etc. *Hinc enim illis secundus Judaismus manavit, et delira mille annorum in paradiso voluptas, etc.*

195. Τίς. Sic legendum propter græcanismum, sed malè propter metrum quod deficit. Edit. juxta metrum, non juxta linguæ regulas τί. (Not. nov. Edit.)

199. Οὐδ' αὐτός. *Neque tu ipse, etc.* Vicinum quemdam alloquitur Episcopum, qui Nazianzenam Ecclesiam turbare, sùs deque ferri, et Apollinaristas grassari conspiciens, non modò nihil opis ad propulsandum malum afferebat, verum etiam lætitiâ afficiebatur. Hunc vir sanctus admonet, periculum esse, ne lues, quæ Nazianzi grassabatur finitimas urbes invadat, et populetur.

203. Ἀσφαλῶς βεβηκέναι. *Firmo te gradu stare.*

205. Πῦρ γεῖτον οὔν, καὶ τῇ πέλας ἄπισον οἰκίαν. Ità Coisl. Billius in codice Sirletano legit: πύργει τὸν νοῦν, καὶ τῇ πέλας ἄπισον οἰκίαν. Cui mederi sibi yisus est legendo: πύργοι δονοῦνται, ἢ πέλας ἄσαιον οἰκίαν; *Turres labant, et proxima domusne non labat?* vel etiam: *turres concutiuntur, et*

METRICA VERSIO.

Spernenda verò cætera,
 Non sumpta Numini.
 Judaïsmum præter hæc,
 (Haud undenàm scio,)
 Annósque mille, nil quibus
 Nugax magis, docent,
 Olentem abortum crapulam
 Erroris ethnici.
 Gregémque præclarum insuper,
 Tanquàm lupi truces,
 Sævo ruentes impetu,
 Pastore privatum
 Raptant dolore non sine

Cordis gravi mei:
 Alius tametsi qui gregis
 Accepe rimpedum,
 Tandem labores mœreo
 Solvi patris mei.
 Æquè quis hæc enim ferat
 Vel mente præditus?
 Haud namque solum nutriit
 Me quercus aut lapis.
 Mendax ego, vir et malus,
 Istud loquar tamen.
 Ne tu quidem morbo manes
 Hoc liber, id scio,

175 Cætera autem prorsus sint ingloria,
 Utpotè à Deo neglecta.
 Quæ inter hoc reperitur, alter nempè
 (Undenam, ignoro, et quis)
 Judaismus, et mille
 180 Annorum nugæ,
 Ethnicæ abortus
 Temulentia et erroris :
 Qui etiam formosum gregem,
 Velut lupi truces,
 185 Invadentes, crudeliter
 Destitutum pastore
 Dolo abducunt et diripiunt,
 Non sine dolore animæ meæ;
 Qui, tametsi alterius gregis
 190 Pedom suscepim,
 Tamen mœrore afficior, paternorum
 Conspectus laborum dissolutionem.
 Quidni enim? et quis æquo animo
 Hæc ferat, qui mente præditus sit?
 195 Non enim quercus aliqua, vel rupes
 Me solum aluit.
 Mendax quidem videar, aut improbus,
 Dicam tamen verbum :
 Neque tu ipse, id scio, à morbo
 200 Manes immunis,

Tu, inquam, qui modò superciliosus es in meis
 Malis, ô amicissime;
 Quamvis tutò consistere
 Et opportunè tibi videaris.
 205 Ignis vicinus est, et proximæ
 Infida res est domui.
 Cedrus quassatur; pinus
 Quonam modo segura?
 Longiùs arceas pugnam,
 210 Nisi propinquam desideras.
 Recordabitur quispiam verborum
 Horumce meorum aliquandò,
 Cùm nihil supererit
 Quàm morderi inaniter.
 215 Interea circà me fervet
 Gravis malorum tempestas.
 Quid durius impones, Christe mi?
 Quo igne purgabis ampliùs?
 Omnia libenter accipiam,
 220 Modò placidus mihi sis.
 Paululùm quid superest, et prætergressi sumus
 Hujus vitæ asperitatem.
 Istic autem qualia? prospera erunt mihi,
 Etiam si forent valdè mala.
 225 Non enim ulla hîc erit duplicitas,
 Sed sola simplicitas.

XXXI.

DESIDERIUM MORTIS.

Bis, id scio, heu! bis deceptus sum à vobis,
 Si quidem justè, admittat vos Deus.

Scriptum an.
 382.
 Aliàs Bill. 125,
 pag. 197, et
 Toll. 1, pag. 95.

propinqua domus immota crit? Haud equidem malum
 hæc lectio sensum efficit. Verùm longè meliorem suppe-
 ditat Codex Coisl. et optimè sententiam Gregorii expli-
 cat. Quod perindè est ac si dixisset cum Horatio :

Nunc tua res agitur, paries cum proximus ardet.

Atque idipsum est, teste Billio, quod intendit Grego-
 rius.

214. Ἡ τὸ δάκνεισθαι μάτην. Quàm inanis dolor.

215. Πλὴν νῦν ἐμοὶ περιζέει.

Πολὺς κλύδων κακῶν.

Hos versiculos qui deerant in Editis suppeditavit Coisl.

223. Τίς κακεῖ διπλόη. Coisl. τί διπλοῦν.

XXXI. ΤΙΤ. Ἄλλο. Horumce versuum græcum archety-
 pum, inquit Billius, neque ex italicis neque ex germanis
 bibliothecis eruere potuimus. Tollius, Carm. xi, post Lam-
 becium græcè dedit et latinè etiam reddidit.

1. Δίς ἐπετρισμένος. Περνίζειν in lucta est, cùm pes
 subtrahitur, et ita adversarius dejicitur in terram. Bis
 autem se deceptum ait Gregorius, primùm Constantino-
 poli, deindè Nazianzi, cùm illic Episcopum Eulalium
 constituere vellet, quem ipsi probare videbantur, reverà
 autem omni arte repellebant. Vide Epist. LXXXIX, ad Bos-
 porium Coloniae Episcopum, pag. 77, et Carm. præced.,
 vers. 135.

METRICA VERSIO.

Amice, qui nunc ob mea
 Es insolens mala :
 Gradu licet firmissimo
 Te stare censeas.
 Turres labant, et proxima
 Domusne non labat?
 Quatitùrque cedrus : quomodò
 Pinus nihil timet?
 Pugnam propinquam nî cupis,
 Ilanc pelle longiùs.
 Versabit olim pectore,
 Quæ dico, quispiam.
 Restabit at tùm nil nisi
 Fructu carens dolor.

Tom. II.

Quid, Christe, mittes durius?
 Purgabis ampliùs?
 Placidus modò sis, nil erit
 Quod non feram lubens.
 Paulùm moræ : vitæ aspera
 Transacta tunc erant.
 Quid post? Secunda cuncta mi,
 Perquàm licèt mala.
 Illic enim nihil duplex,
 Nec ulla fraus erit.

XXXI. DESIDERIUM MORTIS.
 (Billio interprete.)

Bis, non latet me, fucus est factus mihi :
 Si jure, magnus vos velim assumat Deus :

T 9

Εἰ δ' οὐ δικάως, προσδέχοιθ' ὅμως Θεός·

Οὐδὲν γάρ ὑμῶν οὐδὲ ὧς καθεξομαι.

5 Πλὴν ἐκλέλοιπα, καὶ ποθῶ λύσιν κακῶν.

Τῶν μὲν παρόντων εἰμὶ πάντων ἐμπλεως,

Πλούτου, πενίας, χαρμονῶν, οὐ χαρμονῶν,

Δόξης, ἀτιμίας τε, δυσμενῶν, φίλων·

Τῶν δ' οὐ παρόντων εὐχομαι πείραν λαβεῖν.

10 Πέρας λόγου· τολμῶ δὲ, καὶ δέχου λόγου·

Εἰ μηδὲν εἰμι, Χριστέ μου, τίς ἡ πλάσις;

Εἰ τίμιός σοι, πῶς τόσοις ἐλαύνομαι;

ΛΒ΄.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΟΥ ΒΙΟΥ ΜΑΤΑΙΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΑΠΙΣΤΙΑΣ, ΚΑΙ ΚΟΙΝΟΥ
ΠΑΝΤΩΝ ΤΕΛΟΥΣ.

Ἦθελον ἢ πέλεια τανύπτερος, ἢ χελιδῶν

ἔμμεναι, ὥς κε φύγοιμι βροτῶν βίον, ἢ τιν' ἔρημον

Ναιετάειν θήρεσσιν ὁμέσιος, (οἱ γὰρ ἔασι

Πιστότεροι μερόπων,) καὶ ἡμάτιον βίου ἐλκεῖν,

5 Νηπενθῇ, νήπουνον, ἀκηδέα· ἐν τῷ δ' ἄθηρον

Μοῦνον ἔχειν, θεότητος ἴδριν νόον, οὐρανοφοίτην,

Ὡς κε γαληνιῶντι βίῳ φάος αἰὲν ἀγείρων.

Ἦ τινος ἡερίης σκοπιῆς καθύπερθεν ἀερθεῖς,

Βρονταῖον πάντεσσιν ἐπιχθονίοισιν αὖσω·

10 Ἄνθρωποι θνητοὶ, ροιῆς γένος, οὐδὲν ἐόντες,

Οἱ θανάτῳ ζῶντες, ἐτώσια φυσιώμεν,

Μέχρι τίνος ψεύσῃσι καὶ ἡματίοισιν ὀνείροις

Παιζόμενοι, παίζοντες, ἐπὶ χθονὶ μάψ ἀλλάλῃσθε.

Ἄθρει δὴ πραπίδεςσι τεαῖς, ἐπὶ πάντα ὀδεύων,

15 Ὡς καὶ ἐγώ, δὴ γάρ με Θεὸς μέγαν ἴδριν ἔθηκεν

Ἐσθλῶν τε, συγερώων τε, νόος δ' ἐπὶ πάντα φορεῖται.

Οὗτος ἔην θαλερός τε καὶ ἄλκιμος, εὖχος ἐταίρων,

Ἰψιβιβάς, μελέεσσιν ἐριζώοισι τεθηλώς.

Οὗτος κάλλιμος ἦεν, ἐωσφόρος, ὄμματα πάντων

20 Ἐλκων, εἶαρος ἄνθος ἐν ἀνδράσιν. Οὗτος ἀγῶσι

Κύδιμος· ἔντεσιν οὗτος ἀρήϊος· οὗτος ἄριστος

Θηροφόνων ξαθίοισι, καὶ οὖρεσι κάρτος ἐγείρων.

Οὗτος δ' αὖ θαλίῃσι καὶ εἰλαπίνῃσι μεμηλώς,

Γαίῃ, καὶ πελάγῃσι, καὶ ἡέρι γαστέρα φέρβων,

3. Προσδέχοιθ' ὅμως Θεός. Deerat vox ultima in Cod. Bibliothecæ Cæsareæ, et Lambecio. Tollius ex conjecturâ addidit.

XXXII. ΤΙΤ. Καὶ ἀπιστίας. Deest in Reg. 992. Alt. Reg.

περὶ τῆς εὐτελείας τοῦ ἐκτὸς ἀνθρώπου, *de exterioris hominis vilitate*.

1. Τανύπτερος. Coisl. sup. lin. ταχύπτερος.

4. Πιστότεροι. Reg. 990 πιστότατοι.

METRICA VERSIO.

Sin autem iniquè, sic quoquè assumat tamen.

Nil imprecari nam libet vobis mali.

Fractus malorum cæterum finem expeto.

Omninò rerum sum satur præsentium,

Censûs, inopiæ, gaudii, molestiæ,

Famæ, dedecoris, hostium, et cari gregis.

Jam capere gustum cupio rerum absentium.

Audacter istud eloquar, parcas velim :

Si, Christe, nil sum, quæ tua est hæc fictio?

Sin carus ipse sum tibi, cur tam premor?

XXXII. DE HUIUS VITÆ VANITATE, ATQUE INCERTITUDINE, COMMUNIQUE OMNIUM FINE.

(Billio interprete.)

O utinàm vel hirundo forem, similisve columbæ,
Labilis ut fugerem miseranda pericula vitæ :

Aut ego deserto versarer solus in antro,

Cùmque feris agerem, quicquid mihi suppetit ævi,

(Namque fides major, quàm sit mortalibus, his est,)

Inque diem traherem vitam, quæ nescia luctûs,

Nescia curarum et pænæ miserabilis esset :

Dùm tamen hoc uno præstarem nomine brutis,

- Sin autem injustè, accipiat tamen Deus.
 Neque enim vel sic quicquam vobis imprecabor.
 5 Verumtamen vires deficiunt, et expeto finem malorum.
 Præsentium quidem omnium rerum satur sum,
 Opum, paupertatis, jucundarum rerum, injucundarum,
 Gloriæ, infamiæ, inimicorum, amicorum;
 Absentium autem cupio gustum capere.
 10 Finis hîc orationis; audacter loquar, sed audias verbum :
 Si nihil sum, mî Christe, quid me finxisti?
 Si in pretio tibi sum, cur tot malis premor?

XXXII.

DE VITÆ HUIUS VANITATE ATQUE INCERTITUDINE, COMMUNIQUE
 OMNIUM FINE.

- Optarem vel columba patulis alis volans, vel hirundo
 Esse, ut vitam mortalium fugiam, vel aliquam solitudinem
 Incolere, feris convictor, (sunt enim illæ
 Fideliores quàm homines,) et brevem vitam trahere
 5 Sine luctu, sine ærumnis, sine sollicitudine; atque hoc unum tantummodò
 Dissimile feris habere, mentem Dei gnaram, in cœlo assiduè versantem,
 Ut tumultûs experte vitâ, lumen æternum acquirerem.
 Vellem etiam aëriam suprà speculam evectus
 Instar tonitruî omnibus hominibus clamare :
 10 Homines mortales, fluidi seminis genus, qui nihil sumus,
 Qui mōrti viventes, inanibus inflamur,
 Usquequò mendaciis et diurnis somniis
 Illusi, illudentes, in terrâ hûc et illûc erratis?
 Corde tuo considera, omnes percurrens,
 15 Ut et ego : nam me Deus magnum speculatorem posuit
 Eorum quæ præclara sunt, et eorum quæ odiosa, ac mens per omnia fertur.
 Erat ille validus et fortis, sodalium decus,
 Superbè gradiens, membris vividis efflorescens.
 Pulcher hic erat, luce resplendens ut lucifer, omnium oculos
 20 Trahens, flos veris inter viros. Alius certaminibus
 Illustris : armis iste martius : hîc præstantissimus
 In venatorum stadiis, et in montibus vires depromens.
 Ille conviviis et comessionibus deditus,
 Terrâ, et mari, et aëre ventrem pascens :

Scriptum an.
 582.
Atias Bill. 7,
 pag. 75.

Columba vel
 hirundo esse cu-
 pit *Gregorius*,
 ut fugiat in de-
 sertum.

Mortales mi-
 seri vanis inflan-
 tur; somniis il-
 lusi diurnis, et
 illudentes.

Gregorius ma-
 gnus speculator.

Humanæ vitæ
 vanitas.

7. *Ἀγέρων*. Sic duo Regg. et Coisl. Edit. *ἄγειρον*.

13. *Ἀλάλησθε*. Sic Regg. 991, Coisl. et Chig. Edit. *ἀλάλ-
 λησθε*.

15. *Μέγαν*. Reg. 990 et 993 *μέγας*.

18. *Τεθελώς*. Tres Regg., Chig. et Vat. *πεπηγώς, πεπηγ-
 μένος*.

METRICA VERSIO.

Quòd mentem æternæ gnaram deitatis haberem,
 Summâque contemptis tendentem ad sidera terris :
 Tranquillâ ut vitâ lucem radiósque perennes
 Colligerem : speculâmq; aded subvectus in altam,
 Voce gravis cunctis mortalibus ista sonarem :
 Mortales homines, humenti semine creti,
 Cùm nihil omninò sitis, mortique profundæ
 Viventes, fastu mentes inflatis inani,
 Sempérne in vanis rerum et mendacibus umbris
 Falsi, fallentes, incassum errabitis, illûc
 In terris illûcque animo. Nam dispice cunctos
 More meo; nam magna mihi rerûmq; bonarum
 Lævarûmq; Deo donante, peritita parta est ;

Mens porrò facili defertur ad omnia motu.
 Viribus eximiis erat ille, et flore juventæ
 Conspicuus, sociique gregis columénque, decúsque,
 Altigradus, valido membrorum robore florens.
 Luciferum hic rursus formæ referebat honore,
 Cunctorûmq; oculos ad se mentésque trahebat,
 Inque viris id erat, quod ver in partibus anni.
 Hic bello horrendum Mavortem æquabat et armis,
 Ille palæstrites clarus, venatibus alter
 Nobilis, atque feras doctus prosternere ferro.
 Festivis epulis alius dapibûsque vacabat,
 Indomito quærens et ab æquore pabula ventri,
 Et cœlo et terrâ, servus geniique gulæque.

- 25 Νῦν ῥικνὺς, καὶ ἀναλκις· ἀπήνθησεν γὰρ ἅπαντα·
Γῆρας ἔβη, τὸ δὲ κάλλος ἀπέπτατο· νεκρά τὰ γαστρός.
Βαῖὸν ἔτ' ἐν μερόπεσσι· τὸ δὲ πλεόν, εἰν αἰδαο.
Οὗτος δ' αὖ μύθοις πνείων μέγα παντοδαποῖσιν·
Οὗτος δ' εὐγενέτης τύμβοις φρονέων μεγάλοισιν.
- 30 Ἡ δέλοις ὀλίγησι νεόγραφον αἷμα λελογχώς.
Οὗτος καρτερόμητις, ἐνὶ πτολίεσσι μέμρις.
Πανθήμοις σομάτεσσι βοώμενος· οὗτος ἄμετρον
Πλοῦτον, τὸν μὲν ἔχων, τὸν δὲ φρεσὶν ἔνδον ἀέξων.
Οὗτος δ' ὑψιβρόνιο δίκης πλάσσει γένηθεν.
- 35 Οὗτος δ' αἱματόεντι ῥάκει, δεσμῷ τε καρῆνου
Γαίης κάρτος ἔχων, καὶ οὐρανὸν αὐτὸν ἀτίζει,
Θνητὸς, ἐν οὐ θνητῇσι μετήορος ἐλπωρῇσι.
Νῦν τάδε, μικρὸν ἔπειτα κόνις, καὶ πάντες ὁμοῖοι,
Διῶες, σκηπτροφόροι, θῆτες, πλούτῳ κομώοντες·
- 40 Εἷς ζόφος, εἷς δὲ δόμος· τόσσον πλεόν ὀφρυόεσσιν,
Ὅσσον κλεινοτέρω γόου, τύμβου τε τυχεῖσαι,
Οὐνομά τ' ἐν λάεσσι λιπεῖν ἐπικήδειον οἰκτροῖς·
Ὅψι μὲν, ἔμπα δὲ πᾶσιν ἴσον θνητοῖσι τάλαντον.
Ὅς ἐα πάντες ἀφαυρά, σεσηρότα, γυμνά κάρηνα.
- 45 Λῆξε τύφος. Πενίην δὲ μόγος λίπε· νοῦσος αἴσος,
Ἕλχος, ἀτασθαλίη, πλεόνων πόθος, ὕβρις ἀταιρής.
Πάντ' ἔθανε φθιμένοισιν ὁμοῦ, καὶ πάντα μέμυκεν,
Ἄχρις ἂν ἐγρομένοισι συνέμπορα ἔνθεν ἵκηται.
Ταῦτ' οὖν εἰσορόωντες, ἐμοῖς πείθεσθ' ἐπέεσσι,
- 50 Παῖδες ἐμοί· παῖδες γὰρ, ὅσον πλεόν εἴρυσσιν πνεῦμα.
Δεῦρ' ἄγε, κόσμον ἅπαντα, καὶ ὁππόσα τῇδ' ἀλλάλῃται,
Ρίψαντες, κακότητας ἐπιχθονίου βασιλῆος,
Ἄρπαγος ἀλλοτρίων, δηλήμονος ἀνδροφόνου,
Πλοῦτον, εὐκλείην, θώκους, γένος, ὄλβον ἄπιστον,
- 55 Προτροπάδην φεύγωμεν εἰς οὐρανὸν, ἧχί τε πολλὰ
Κάλλεα μαρμαίροντα φάος περὶ τρισσὸν ἄφραστον.
Οἱ δ' ἄλλοι πεσσοῖσιν ἐοικότες ἔνθα καὶ ἔνθα
Πίπτοιεν, πεσσὸν τε κυλίσματι τέρψιν ἔχοιεν,

25. Ἀπήνθησεν. Itā Reg. 990. *Defluxērunt, defloruēr.*
Edit. ἀπέντησε.

27. Βαῖὸν ἔτ'. Reg. 990. Chig. βαῖόν τ'. Ibid. εἰν αἰδαο,
subaud. τόπω vel δόμοις.

33. Τὸν δέ. Vat. τὸν δ' ἐν.

35. Αἱματόεντι. Id est, πορφυρέω, πορφύρα. *Hic purpureū et diademate etc.*

37. Θνητῇσι. Reg. 990 et Coisl. θνητοῖσι.

39. Θῆτες. Int. et Coisl. sup. lin. μισθωτοί.

44. Σεσηρότα. Sup. lin. κεχηρότα, *hiantia*.

METRICA VERSIO.

Nunc stratae vires, vultum quoque ruga senilem
Turpis arat, celeri fluxerunt omnia cursu.
Accessit senium, diffugit grata venustas,
Atque voluptates carnis, paulumque moratur
Jam superos apud, at majori ex parte sub orci
Imperio est, mortique caput submisit acerbæ.
Hic rursus variâ doctrinæ laude tumescit.
Hic generis splendore sui, magnisque sepulcris,
Exiguo aut nactus diplomate nobilitatem.
Consilii primas mediâ tenet alter in urbe,
Iliisque omnes unâ præconia voce
Concelebrant. Alius stulto inflammatus amore
Condit opes, animoque augendis instat acervis.
Huic juvat excelso solio dare jura sedentem,

Atque utrimque pari causas expendere lance.
Sanguineo hic rursus panno et cervice revinctâ,
Imperio totum moderans et legibus orbem,
Ipsa quoque excelsi contemnit culmina cæli,
Ac spes mortalis malè sanâ mente perennes
Concipit, et veluti certo sibi plaudit honore.
Hæc modò: post autem tenuis pulvisculus omnes,
Omnes sorte pari, servique et sceptrâ ferentes,
Pauperes quos dura premit, quos copia rerum
Effert. Nos omnes eadem caligo domusque
Excipiet. Nec plus quicquam est in morte superbis,
Quàm magè quiddam celebri luctu celebrantur eorum
Funera, magnificumque magis tegit ossa sepulcrum
Nominâque in gravibus saxis incisa relinquunt.

- 25 Nunc autem rugosus et imbecillus : defluerunt enim omnia :
 Senectus subiit; avolavit pulchritudo; mortua, quæ ventris sunt.
 Paululùm adhuc inter homines, majori parte in inferis.
 Hic omni scientiarum genere intumescit :
 Nobilis ille magnificis sepulcris gloriatur,
- 30 Aut recens inscriptam parvis tabulis nobilitatem sortitus est.
 Consiliis ille præstans, ac primas in civitatibus tenens,
 Publicâ omnium voce decantatus : hic immensas
 Divitias partim possidens, partim animo amplians.
 Hic justitiæ in excelso loco sedentis balance delectatur.
- 35 Hic sanguineo panno et capitis redimiculo
 Orbis imperium gerens, cælum ipsum aspernatur,
 Mortalis immortalibus spebus sublatus.
 Hæc quidem nunc; paulò post cinis, ac omnes similes,
 Servi, sceptrigeri, mercenarii, divitiis resplendentes;
- 40 Una caligo, una domus : hæc unâ re præstant superbi,
 Quòd insigniorem luctum et tumulum consequuntur,
 Ac funebre nomen in tristibus lapidibus relinquunt :
 Serò quidem, sed tamen æquale omnibus mortuis talentum.
 Ossa omnes infirma, putrefacta, nuda capita.
- 45 Desiit fastus. Paupertatem autem labor reliquit : morbus indepreheusus,
 Odium, improbitas, plura habendi cupido, injuria insuperabilis,
 Omnia cum morientibus mortua sunt, omnia silent,
 Donec simul cum resurgentibus, illinc redeant.
 Hæc igitur perspicientes, meis parete verbis,
- 50 Filii mei : filii enim estis, quatenus plus attraxi spiritûs.
 Eia agite, mundum omnem, et quæcumque hic fluitant,
 Projicientes, nequitiâs terreni regis,
 Raptoris alienorum, perniciosi homicidæ,
 Divitias, gloriam, sedes, nobilitatem, bona incerta,
- 55 Citissimè fugiamus in cælum, ubi multi splendores
 Coruscant circâ trinum lumen non enarrabile.
 Cæteri verò tesseris similes huc et illuc
 Procumbant, et tesserarum motibus delectentur ;

Omnibus una
 caligo, una do-
 mus : hoc uno
 præstant super-
 bi, quòd insig-
 niorem luctum
 et sepulcrum
 consequantur.

Mundus om-
 nis fugiendus, et
 æterna sola sunt
 appetenda.

45. ἄριστος. Coisl. sup. lin. ἀφανής. Jam nec ullus mor-
 bus, nec, etc.

46. ὕβρις ἀπειρίας. Nec gravis contumelia, etc.

48. ἄχρις. Duo Regg. et Chig. μέχρις.

50. ὅσον. Vat. Reg. 999 ὅσω. Coisl. Int. κάθ' ὅσον. Qui-

tenus diutius vixi, ut qui hunc cæli spiritum diutius hau-
 serim.

51. Τῇδ'. Ità Reg. 990 et Vat. Coisl. sup. lin. ἐνταῦθα.
 Edit. τῷδ'.

52. Κακότητας. Vat. κακότητα.

METRICA VERSIO.

Et quanquàm serò : tandem tamen omnibus una
 Sors jacet. Ut morti pensum est fatale tributum,
 Ossa infirma sumus cuncti, putredine fœda,
 Et capita horrenda aspectu, spoliataque carne.
 Jam cessat fastus; jam tristem ærumna laborque
 Pauperiem linquit; jam nec febris ulla dolôrve,
 Nec sævum auditur crimen, nec fœda simultas,
 Nec gravis improbitas, nec habendi plura cupido.
 Omnia nobiscum mors obruit, omnia claudit,
 Donec nos aliud tandem comitentur ad ævum,
 Credita cogetur cum reddere corpora tellus.

Hæc ità cum se habeant, voces audite monentis,
 O mea progenies; natos nam dicere possum
 Jure meo, quoniam spatium mihi longius ævi

Tom. II.

Decursum est, foribusque meis mors atra propinquat.
 Huc agite, hunc mundum, quæque hinc incerta ferun-
 tur

Calcantes, fraudesque malas, quas nectere gaudet
 Terrenus princeps, rapiens aliena, cruento
 Vulnere qui nostro generi pestemque necemque
 Invenit; celeri vulgi præconia cursu
 Linquentes, fastum generis, subsellia magna,
 Cumque opibus vanis infidæ prospera vitæ.
 Empyreas sedes, æternæque regna petamus.
 Plurima ubi sanctæ Triadis præstantius omni
 Eloquio lumen clarissima lumina cingunt.
 Cætera turba hominum talorum more voluta
 Huc illucque cadat, damnosaque gaudia caplet,

Ἡ ὀνοφερὴν σκοτόμαιναν ἐοῖς ἐπικείμενοι ὅσσοις,
60 Τοίχους ἀμφοφύωντες, ἐπ' ἀλλήλοισι δ' ἴαιεν.

ΛΓ'.

ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΝ.

Οἶμοι κένηκα, Χριστέ μου, πνοή βροτῶν!
Οἶμοι μάχης τε καὶ ζάλης τοῦ συζύγου!
Οἶμοι μακρᾶς ζωῆς τε καὶ παροικίας,
Τῶν τ' ἐνδοθεν, τῶν τ' ἔκτοθεν παλαισμάτων,
5 Ὡς ὅν τὸ κάλλος φθείρεται τῆς εἰκόνος!
Τίς ὁρῷς τοσαύτην πνευμάτων φέρει βίαν;
Τίς ναῦς τοσούτοις κύμασι συνερράγη;
Πόνῳ τέτρυμμαι, πραγμάτων τ' ἐπιδρομαῖς.
Οἶκον πατρῶον οὐχ ἐκὼν ἐδεξάμην.
10 Ἐπεὶ δ' ὑπέστην, εἶδον ἐσκεδασμένον.
Φίλοι μ' ἔκαμψαν, νοῦσος ἐτρύχασέ με.
Λίθοις ἐδέχθην, ὥς τις ἄλλος ἄνθεσι.
Λαοῦ κεχήρωμ', ὃ τὸ Πνεῦμ' ἐνίδρυσε.
Τέκνων τὰ μὲν λείλοιπα, τῶν δ' ἀπεζύγην,
15 Τοῖς δ' οὐ τετίμημ'. Ὁ πατὴρ παναθλίου!
Οἱ συνθύται μου δυσμενεῖς ἐχθρῶν πέρα,
Οὐδὲ τράπεζαν μυσικὴν δεδοικότες,
Εἰ μή τί γ' ἄλλο, καὶ πόνοὺς τοὺς εἰς τόδε,
Οὓς καὶ πονηροῖς πολλάκις τιμᾶν ἔθος.
20 Οὐθ' ὕβρεως θόξαν τιν' ἐξιώμενοι.
Ἄλλ' ἐν πνέοντες, τὴν ἐμὴν ἀτιμίαν.

ΛΔ'.

Εἰς τὴν ἐν ταῖς νηστείαις Σιωνῇ.

Ἰσχεο, γλῶσσα φίλη· σὺ δέ μοι, γραφίς, ἔγγραφε σιγῆς
ῤήματα, καὶ φθέγγου ὄμμασι τὰ κραδίης.
Ἦνίκα σάρκας ἔδθησα, Θεοῦ βροτέοις παθέεσσι
Μύσιν ἄγων θυσίην, ὥς κε θάνω βιότῳ,
5 Ἡμασι τεσσαράκοντα, νόμοις Χριστοῦ βασιλῆος,
Εὔτε καθαιρομένοις σώμασιν ἔσπετ' ἄκος.

59. Σκοτόμαιναν. Reg. 990, Vat. et Coisl. σκοτομήναν.

60. Ἐπ' ἀλλήλοισι δ' ἴαιεν. Sic Regg. tres, Chig. et Coisl. Edit. ἐπ' ἀλλήλοισιν ἴαιεν.

XXXIII. 2. Τοῦ συζύγου. Corpus intelligit.

13. Ἐνίδρυσε. Itā Vat. Edit. ἐνίδρυσα. Cui Spiritus divinitatem asserui.

21. Ἀτιμίαν. Sequitur in Editis aliud Carmen tribus constans versibus, qui infra leguntur, Carm. LXI, Bill. 93.

XXXIV. ARGUMENTUM. Toto Quadragesimæ tempore

anni 382 silentium sibi imposuerat Gregorius in honorem Passionis Christi, carnem excrucians, præscriptamque sibi legem accuratè servavit, ut toto hoc tempore ne verbum quidem protulerit à die vigesima septima february usque ad diem decimam septimam aprilis. Cum istud silentium præter consuetudinem et singulare videretur pluribus, imò et à multis culpigaretur, Gregorius qui id noverat, hoc Carmine vitæ suæ rationem reddit. Nimirum cum præ ætate ac valetudine, solitis per id tempus afflictationibus sævire in cor-

METRICA VERSIO.

Aut circumfusus oculis caligine densâ,
Quærat iter, muros orbatâque lumine palpet.

XXXIII. AD CHRISTUM.

(Billio interprete.)

Heu quassa nostra, Christe mi, vis concidit!
Heu quas procellas excitat corpus mihi!
Heu quàm incolatus se meus longè extulit!
Quæ patior intus, quæ foris certamina,

Imago suprâ queis suum perdit decus!
An quercus unquàm pertulit ventos pares?
Ullâne tot unquàm pertulit fluctus ratis?
Labore fractus langueo, et negotiis.
Curam paternæ non libens subii domûs.
Hanc ut subivi, perditam vidi illicò.
Flexêre amici, morbus afflixit gravis.
Saxis petitus sum miser, quasi floribus.

Aut densis tenebris oculos suffusos habentes,
60 Muros palpantes, in se invicem incurrant.

XXXIII.

AD CHRISTUM.

Scriptum an.
582.
Alias Bill. 135,
p. 197.

Hei mihi! defatigatus sum, mi Christe, vita mortalium!
Hei mihi! quam luctam et tempestatem à compare peressus sum!
O diurnam vitam et incolatum!
O interna et externa certamina,
5 Quibus corrumpitur pulchritudo divinæ imaginis!
Quæ quercus tantam vim ventorum ferat?
Quæ navis tantis cum fluctibus est conflictata?
- Labore fractus sum, et negotiorum incursibus.
Domus paternæ curam invitus suscepi.
10 Postquam ad eam accessi, vidi direptam.
Amici me flexêre, morbus me absumpsit.
Lapidibus exceptus sum, ut alius quis floribus.
Privatus sum populo, cui Spiritus me præfecerat.
E filiis alios reliqui, ab aliis separatus sum,
15 Alii spreverunt me. O patrem miserrimum!
Collegæ in ministerio infesti mihi sunt plus quàm inimici,
Neque mensam mysticam reveriti,
Si nihil aliud, nec labores hactenùs exantlatos,
Quos etiam improbi in pretio habere solent :
20 Nec contumeliæ mihi factæ existimationi mederi curant;
Imò unum hoc spirant, dedecus meum.

XXXIV.

IN SILENTIUM JEJUNII.

Scriptum an.
582.
Alias Bill. 55,
pag. 128.

Cur linguam
constrinxerit?

Comprime te, lingua cara; tu verò, calame, conscribe silentii
Verba, et loquere oculis cordis consilia.
Cum carnem adstrinxi, Dei mortalibus cruciatibus
Mysticum agens sacrificium, ut morerer huic vitæ,
5 Diebus quadraginta, ex lege Christi regis,
Cum purgatis corporibus accedit medicina,

Jejuniis pur-
gatur anima.

*pus suum, et carnem excruciat inedia, vigiliis, jejuniis, ci-
liciis, chameuniis, cæterisque asperioris vitæ generibus, quæ
à piis hominibus domando corpori adhibentur, non liceret,
constituit per totum Quadragesimæ tempus, quod apud Cap-
padocas septem constabat hebdomadibus, domi se continere,
per id tempus stricti silentii lege sibi præscriptâ. Itaque
hoc Carminè silentii causas exponit, quantæque mala à lip-
gud oriantur, docet, ut ad eam frenandam excitetur.*

TIT. Εν ταῖς νηστείαις. Sic Coislianus Codex et Vatica-
nus. Edit. ἐκ νηστείας.

1. Ἰσχυο. Int. Coisl. παῦσαι.

2. Τὰ καρδίας. Coisl. Int. βουλήματα, oculis cordis consi-
lia: nimirum cordis consilia scripto manifestantur.

4. Μυστικὸν ἄγαν. Coisl. Int. μυστικὴν τελεῶν, mysticum sa-
crificium offerens: hoc est, in honorem Passionis Christi
carnem excrucians.

METRICA VERSIO.

Hæc plebe careo, quam dedit mihi Spiritus.
Natos reliqui, vel relictus ipse sum,
Aut spretus ab eis. O patrem miserrimum!
Infestiores hostibus sunt præsules,
Qui nec verentur mysticam mensam, neque
Quos ego labores hactenùs multos tuli,
Persæpè flectunt qui tamen vel pessimos;
Famæ mederi nec malæ quicquam student;
Unum sed istud, dedecus spirant meum.

XXXIV. IN SILENTIUM JEJUNII.

(Billio interprete.)

Lingua, sile: mutam at vocem, mea penna, tabellis
Scribe, oculisque animi concine sensa tui.
Cum carnem adstrinxi, cupiensque occumbere mundo,
Suppliciis Christi mystica sacra tuli,
Quadraginta, ferant Christi ut mandata, diebus,
Purgatæ carni cum medicina venit:

- Πρῶτα μὲν ἀτρεμὴ νόον ἠδρασα, οἷος ἀπ' ἄλλων
 Ναιετάων, ἀχέων ἀχλὺν ἐφессάμενος,
 Εἴσω πᾶς ἐαλεῖς, φρένας ἄκλοπος· αὐτὰρ ἔπειτα
 10 Ἀνδρῶν εὐαγέων δόγμασιν ἐσπόμενος,
 Χεῖλεσι θῆκα θύρετρα. Τὸ δ' αἴτιον, ὥς κε μάθοιμι
 Μύθων μέτρα φέρειν, παντὸς ἐπικρατέων.
 Καὶ γάρ τις πλεόνεσσιν ἐπ' ἀνδράσι θοῦρον αἰείρων
 Ἔγχος, παυροτέρους ῥηϊδίως θαυμάσει,
 15 Καὶ πετρόεντα βέλεμνα ὅς εὐσκοπα τηλόθε βάλλοι,
 Οὐ ποτε ροιζήσῃ ἄσκοπον ἄσσοτέρω.
 Νῆα δὲ ποντοπόρειαν, ἐπὴν μέγα λαῖπμα περήτη,
 Πέμπειν θαρσαλέον βαιῶν ὑπὲρ λιμένων.
 Ὡς μὲν γὰρ μικρῶν κρατεῖ, μεγάλων αἰδηλον
 20 Εἴ ποθ' ὑπερσχήσει, καὶ μάλα περ ποθέων·
 Ὅς δὲ μέγα προφέρει, τό δ' ἀριφραδὲς, ὥς ἄρα τυτθῶν
 Ἐξεί ῥηϊδίως, εὖτε θέλησι, κράτος.
 Τούνεκα πάμπαν ἔδθησα λόγου μένος. Ἡ γὰρ ἔολπα
 Μηκέθ' ὑποβλύζειν μῦθον ἐμῶν σομάτων.
 25 Ὡς οὐδὲν γλώσσης ὀλωότερόν ἐστι βροτοῖσιν·
 Ἴππος αἰὲρ ποθέων, ὄπλον ἐτοιμότατον.
 Λεύσσει μὲν τίς ἅπαντα; τὰ δ' ἐν ἵποσιν χεῖρες ἔχουσι
 Βαῖά μάλ', οὐδὲ πόδες γαῖαν ἐπὴλθον ὀλην.
 Μόχθος ἀνδροφόνους, μοιχοὶ δὲ τε καὶ τρομέουσι
 30 Λύσσαν ἐήν, κλέπταις ἡμαρ ἀπευκτότατον,
 Πλοῦτος δ' οὐ κάμότητος· ἔχω τὸ μὲν, ὤλεσα δ' ἄλλο,
 Τόσσα περισφίγγων, ὅσσα ῥόον παλάμη.
 Νῆες, ὁδοιπορίῃ ληΐσσορες· ἄλλος ἀπληξος,
 Ὀμματα πικρὰ φέρων ἀλλοτρίοις κτεάνοις.
 35 Τόσσα φιλοχρῦσοισι προσαντέα πᾶσιν ἔπεσι,
 Μόχθος χειροτέροις, μόχθος ἀρειοτέροις.
 Γλῶσσαν δ' οὐδὲν ἔρυξεν ἐπειγομένην ἐπὶ μῦθον,
 Οὐ βροτὸς, οὐ νιφετὸς, οὐ ῥόος, οὐ σκόπελος.
 Ἐγγὺς ὁ τοξευτῆς· τόξω δ' ἐπὶ πικρὸς ὀϊστῆς·
 40 Νευρὴ κύκλον ἄγει, δάκτυλον ἐν γλυφίσιν.
 Νοῦς ἀφένκε βέλεμνα· τὰ δ' ἔπτατο, πάντα δὲ βάλλει,
 Οὐρανίους, χθονίους, ζῶντας, ἐπεσσομένους,

7. Ἀτρεμὴ. MSS. ἀτρεμίν.

8. Ἀχέων ἀχλὺν ἐφессάμενος. Combef. *dolorum sedatā caligine*: nec Billii interpretationem probat, qui vertit: *animi cūmque dolore dies*. Billio tamen favet Coisl. qui sup. lin. ἐνδυσάμενος.

9. Ἐαλεῖς. Vat. ἐαλώς. Int. Coisl. συστραφεῖς, *conversus*. Mox ἄκλοπος. Schol. Coisl. ἀκλόνητος.

11. Θῆκα θύρετρα. Vat. θύρετρ' ἔθηκα.

12. Ἐπικρατέων. Vat. ἐπικράτειν. Schol. ἵνα πείσω τοὺς ἄλλους σιγᾶν τῷ ἀρχιτέτῳ τῆς σιωπῆς.

15. Εὐσκοπα τηλόθε. Vat. εὐστοχα τηλόθι.

18. Θαρσαλέον βαιῶν. Sic Reg. 992 et Coisl. sup. lin. ῥάδιόν ἐστι. Coisl. Int. ἀκινδυνώτερον. Edit. pro βαιῶν habent βαιόν. Carminis lex id quidem petit: sensus verò βαιῶν.— Fortè βαιὸν ὑπὲρ λίμενον. (Not. nov. Edit.)

METRICA VERSIO.

Id primum studui, mentem stabilire quiete,
 Solus agens, animi cūmque dolore, dies,
 Totam intrò mentem referens cogēnsque: piorum
 Post autem ut sequerer dogmata sancta virum,
 Portam ori apposui. Si causam quæris, ut omni
 Parte silens discam voce tenere modum.
 Nam quisquis multos ferro prostraverit hostes,
 Haud ægrè exiguam fuderit ille manum:
 Atque scopum quisquis ferit eminens, hujus inanis

Haud unquàm propius missa sagitta volat;
 Deniquè quam duxit spatiosa per æquora nauta,
 Ducere non metuet per freta parva ratem.
 Parva etenim si quis superet, majorane possit
 Vincere non certum est, id licet ipse velit.
 At non est dubium, quin is qui maxima vicit,
 Vincere perfacili parva labore queat.
 Ergò etiam arcta meis injecti vincula verbis,
 Ne posthac nimià garrulitate cadam.

- Primò quidem quiete mentem firmavi, solus à cæteris hominibus
 Habitans, dolorum nube amictus,
 Intrà totus collectus, mente immotus : deindè verò
- 10 Virorum piorum præceptis obsequens,
 Labris fores opposui. Hæc autem fuit causa, ut discerem
 Verbis modum imponere, ab omnibus me abstinens.
 Etenim qui contrà plures homines furemtem vibraverit
 Hastam, pauciores facilè superabit,
- 15 Et qui celerem sagittam procul mittens scopum attigerit,
 Nunquàm à scopo aberrabit collimans propiùs.
 Navem autem mare secantem, cùm magna æquora trajecerit,
 Impellet quis confidenter in parvos portus.
 Nam qui parva superat, incertum est an magna
- 20 Sit superaturus, etiamsi vehementer cupiat :
 Qui autem in magnis excellit, manifestum est fore ut in parvis
 Facilè, cùm voluerit, excellat.
 Ideircò penitùs constrinxi vim orationis. Sic enim speravi
 Jàm non exundaturum sermonem ex ore meo.
- 25 Nihil certè linguâ perniciosius est hominibus ;
 Equus est semper præcurrens, telum paratissimum.
 Quis videt omnia? quæ verò ad pedes sunt, manus tenent,
 Eaque paucissima, neque pedes terram peragrârunt universam.
 Labor sicariis plurimus, adulteri reformidant
- 30 Rabiem suam, furibus dies est horrore.
 Divitiæ non sunt sine labore : habeo partem, perdidi alteram,
 Tantùm constringens, quantùm quis aquæprehendat manu.
 Navibus et terrâ iter agentibus prædones imminet; alius insatiabilis
 Oculos acerbos conjiciens in alienas opes.
- 35 Talia omnes auri cupidos incommoda circumveniunt :
 Suus labor est pessimis, suus labor optimis.
 Nihil autem cohibet linguam loqui properantem,
 Non homo, non nix, non torrens, non scopulus.
 Propè est sagittarius; in arcu autem lethalis sagitta :
- 40 Nervus orbem agit, digiti in crenâ.
 Mens emisit sagittas : illæ volant, omniæque percutiunt,
 Cœlites, terrenos, viventes, posteros,

Primum quiete
 mentem firmare
 studuit, solus ab
 hominibus re-
 motus.

Deindè ut dis-
 ceret sermoni-
 bus modum im-
 ponere, ab om-
 nibus abstin-
 do.

Nihil pernicio-
 sius linguâ ho-
 minibus.

Linguae sagit-
 ta omnes ferit,
 nec parcat ulli.

25. Ως. Schol. ὅπως.

26. Ὅπλον ἐτοιμότατον. Sic idem Gregorius apud Mu-
 rat. Epigr. 205, nunc XVI, Lib. II, sect. II, vers. 12.

27. Λεύσσει μὲν τίς. Sup. lin. ἀν τί. Οὐδεὶς θεωρεῖ ἅπαντα,
 nemo videt omnia.

29. Ἀνδροφόνους. Sic Vat. Edit. ἀνδροφόνουσι, ubi deficit me-
 trum. Schol. πολὺς. Ibid. τρομέουσι. Sic Coisl. Billius jam

rectè emendaverat ex conjecturâ. Edit. τρομέουσι. — Fortè
 legendum μόθος δ', ob' legem quantitatis. (Not. nov.
 Edit.)

37. Οὐδὲν ἔρυσεν. Vat. οὔτις ἔερξεν.

39. Τοξευτής. Ità Vat. Reg. 991 τοξευτήρ. Schol. Coisl.
 τὸ τόξον τείνει, ἐπὶ ταῖς γλυφίσι δὲ τὰ δάκτυλα.

40. Δάκτυλον. Ità Vat. Coisl. δάκτυλ' ἐπὶ γλυφίσι.

METRICA VERSIO.

Ac certè lingua nihil exitiusius usquàm est;
 Cursor equus semper, tela parata nimis.
 Omnia nemo videt : vicinâque solaprehendit
 Nostra manus, totam nec pes obivit humum.
 Non homicida labore caret, mœchumque libido
 Territat : est odio furibus atque dies.
 Est labor in censu : teneo amittôque vicissim,
 Ut cui compressâ stringitur unda manu.
 Equoreum terrenum et iter, prædôque cruentus,

Tom. II.

Invidiâque ardens alter amator opum.
 Hæc auri cupidos incommoda cuncta fatigant :
 Ærumnas insons deniquè sônsequè ferunt.
 At linguam nemo properantem ad verba repressit,
 Non nix, non scopulus, non homo, non fluvius.
 In promptu jaculator, in arcu sæva sagitta :
 Circulum et in crenâ nervus adactus habet.
 Quas animus misit, volitant feriuntque sagittæ
 Vivos, victuros, cum superisque homines,

- Ὅσσοι μιν δοκέουσι, καὶ οὐ δοκούντας, ὁμοίως
 Ἐσθλοὺς ἢ δὲ κακοὺς, δυσμενέας, φίλους,
 45 Τηλόθεν, ἐγγὺς ἔοντας· ἀπόσκοπον οὐδὲν οἶσῶ.
 Τὴν δὲ τις αἰχμάζων, πρῶτα φέρει σοφίης.
 Πολλὰ μὲν αἰσχρὰ μάχλοισιν ἐρεύγεται, ὥς κε γελοῖος
 Αὐτὸς ἔων, ἄλλοις βράσμα γέλωτος ἄγῃ,
 Παλλόμενος, πάλλων τε, καὶ εἰκόνα θείαν ἀτίζων.
 50 Πολλὰ δὲ τῶν κρυπτῶν οὐασιν ἐξεμέει.
 Πολλάκι δ' αὐτε χόλοιο δυσσεὺς ἄγριον ἀφρόν
 Ἐκτὸς ἀποσκεδάει, πᾶσαν ἐπ' ἐσβολίην.
 Πολλάκι δ' αὖ λοχῶντι φέρει χάριν ἔνδοθι θυμῷ,
 Καὶ κραδίης ἐτέρης χεῖλεσιν ἄλλα φέρει,
 55 Ψεύδεά θ', αἰμυλίους τε λόγους, ἀνδροκτασίας τε.
 Τίς κεν ἅπαντα λέγοι, τὸνδ' ὅσα λυπρὰ πέλει;
 Ἐχθρὸν ἔθηκ' ἐθέλουσα δόμον δόμῳ, ἄσσει δ' ἄστυ
 Αὐτίκα, μηδὲν ὁλως γλῶσσα πονησαμένη,
 Δῆμον κοιρανέοντι, ἀνασσομένοισιν ἀνακτα,
 60 Ὡς σπινθήρ καλάμης ὧκα ῥιπιζομένης.
 Σύμπλοον, υἷα, τοκῆα, κάσιν, φίλον, εὖνιν, ἀκοίτην,
 Πάντας ἐπ' ἀλλήλοις ὥπλισε ῥηϊδίως.
 Τὸν κακὸν, ἐσθλὸν ἔθηκε, τὸν ἔμπαλιν ὤλεσεν ἐσθλὸν,
 Τοῦτ' ἀνέξευξε πάλιν· τίς δύναθ' ὅσσα λόγος;
 65 Βαίῃ μὲν γλῶσσ' ἐστίν, ἀτὰρ σθένος οὐδενὶ τόσσον·
 Αἰθ' ὄφελε θυήσκειν αὐτίκα τοῖσι κακοῖς!
 Πᾶσιν μὲν δὴ γλῶσσα πέλει κακὸν ἀφραδέεσσιν,
 Ἐξοχα δ' αὖ μύσαις οὐρανίης θυσίης.
 Ὅργανόν εἰμι Θεοῖο, καὶ εὐκρέτοις μελέεσσιν
 70 Ὑμνον ἀνακτι φέρω, τῷ πᾶν ὑποτρομέει.
 Μέλπω δ' οὐ Τροίην, οὐκ εὖπλοον οἷά τις Ἀργῶ,
 Οὐδὲ συὸς κεφαλὴν, οὐ πολὺν Ἡρακλέα,
 Οὐ γῆς εὐρέα κύκλα ὅπως πελάγεσσιν ἄρηρεν,
 Οὐκ αὐγὰς λιθάκων, οὐ δρόμον οὐρανίων·
 75 Οὐδὲ πόθων μέλπω μανίην, καὶ κάλλος ἐφήβων,
 Οἷσι λύρη μαλακὸν κρούετ' ἀπὸ προτέρων.
 Μέλπω δ' ὑψιμέδοντα Θεὸν μέγαν, ἢ δὲ φαεινῆς
 Εἰς ἐν ἀγειρομένης λάμπειν ἐμῆς Τριάδος,
 Ἀγγελικῶν τε χορῶν μεγάλους ἐριχηέας ὕμνους,
 80 Πλησίον ἐξαότων, ἐξ ὁπὸς ἀντιθέτου·

43. Μέν. Sic Coisl. Edit. μίν.
 45. Ἀπόσκοπον. Schol. τῷ τῆς γλώττης βέλει οὐδὲν ἀπόβλη-
 τον.
 48. Αὐτὸς ἔων, ἄλλοις. Sic Vat. Edit. αὐτὸς δ', ἀνθρώ-
 ποις etc.
 49. Ἀτίζων. Sic Coisl., Vat. et Reg. 992. Edit. ἀτύζων.
 50. Κρύπτων. Schol. κρύπτεσθαι ἀξίων.

52. Ἐπεσβολίην. Sup. lin. βλασφημία.
 54. Καὶ κραδίης ἐτέρης. Idem est ac aliud clausum in
 pectore, aliud promptum in lingua habere. Sall. Catil. 7.
 56. Λυγρὰ. Vat. et Coisl. λυγρὰ.
 59. Κοιρανέοντι. Sic Coisl. Edit. κοιρανέοντα.
 61. Σύμπλοον. Schol. Coisl. συνέμπορον.
 64. Ἀνέξευξε. Coisl. ἀνέτρυξε. Schol. ἀνεσκέυασε.

METRICA VERSIO.

Hæc æquè incautos et cautos figit, amicos
 Atque hostes, pravos vulnerat atque bonos :
 Vicinos, procul et positos, ac deniquè nil non.
 Qui domat hanc, sophiæ culmina prima tenet.
 Hæc Veneri addictis ructat fœdissima multa,
 Risum aliis risu dignus ut ipse ferat ;
 Vibratus vibrans, simulacrum nobile turpans
 Numinis. Auribus hæc plurima tecta vomit.
 Sæpè etiam sexcenta levis maledicta profundit,
 Quæ, veluti spumam, projicit ira gravis.

Aut rarsum ficto blandissima pectore fatur,
 Atque aliud labris, mente aliudque gerit.
 Blanditiis plenas voces, mendacia, fraudes,
 Dicere quis linguæ cuncta venena queat ?
 Illa domos domibus committit, et urbibus urbes
 Protinus, id nullo cùmque labore facit ;
 Committit populum regi, dominumque subactis,
 Ut stipulam incendit mox levis igniculus.
 Illa ratis socios, fratres, natòsque patrèsque,
 Illa viros armat, participèsque thori.

- Quotquot ab illà cavent, et qui non cavent, pariter
Bonos et malos, amicos et inimicos,
45 Extraneos et proximos : nihil est quod non feriat linguæ sagitta.
Hanc qui domuerit, primas feret sapientiæ.
Multa quidem fœda eructat libidinis, ut, ridiculus
Ipse cùm sit, aliis procacem risum moveat,
Exagitatus et exagitans, atque imaginem divinam dedecorans.
50 Plurima autem, quæ silenda essent, auribus evomit.
Sæpè etiam iræ vehementis feram spumam
Extrà diffundit, omne convitiarum genus.
Sæpè rursùs benevolentiam præfert, insidiante intùs animo,
Et cordis alterius labris alia promit,
55 Et mendacia, blandósque sermones, et cædes.
Quis omnia dixerit mala quæ ex eâ fluunt?
Inimicam efficit, si velit, domum domui, civitatem civitati,
Illicò ac nullo labore lingua :
Populum etiam principi, subditis regem,
60 Ut scintilla in stipulâ subitò ventilatâ.
Socium viæ, filium, patrem, fratrem, amicum, uxorem, maritum,
Omnes intrà se armavit facilè.
Malum bonum judicavit, et rursùs perdidit probum,
Atque hoc retexit iterùm : quis possit, quod sermo?
65 Parva quidem lingua est, verumtamen nihil tantam habet potestatem.
Utinàm periret statim iniqua loquentibus!
Omnibus certè exitiosa est lingua stultis,
Maximè verò ministris cœlestis sacrificii.
Organum Dei sum, et benè modulatis carminibus
70 Laudes cano regis, quem omnia pertimescunt.
Canto autem, non ut aliqui, Trojam, non velivolam Argo,
Neque apri caput, non celebrem Herculem,
Non quomodò latissimus terræ orbis mari coagmentatus fuerit,
Non gemmarum splendorem, non cursum siderum;
75 Non furentes canto amores, et egregiam formam juvenum,
Quibus molliter resonabat lyra priorum poëtarum.
Canto autem summum regem Deum, et splendidæ
In unum colligatæ fulgorem meæ Trinitatis,
Angelicorúmque chororum præclaros et sonoros cantus,
80 Qui propius stant, et certatim vocibus Deum celebrant;

Sapientiæ ar-
cem tenet, qui
linguam domue-
rit.

Lingua evo-
mit omne con-
vitiarum genus.

Lingua rixas
et dissidia parit.

Lingua in-
constantia.

Lingua stultis
omnibus exitio-
sa, maximè mi-
nistris cœlestis
sacrificii.

Sacerdos or-
ganum Dei.
Quid canat sa-
cerdos?

66. Αἴθ' ὅφελε. Schol. Coisl. Regiūque 991, et 992, εἴθε
νεκρώτο (γλώσσα) τοῖς ἄδικα λέγουσι.

70. Τῷ πᾶν ὑποτρομέει. Schol. ὑποτάσσεται. Cui omnia
subdita sunt : cui quodlibet contremiscit.

71. Ἀργώ. Argo navis ea fuit quā Jason ad vellus au-
reum rapiendum cum multis clarissimis viris vectus est.
Undè etiam Argonautæ dicti.

72. Σὺς κεφαλὴν. Intelligit Aprum Caledonium. Ibid.
πολὺν Ἡρακλέα. Schol. μέγαν παρ' Ἑλλήσι Ἡρακλῆν, celebrem

apud Græcos Herculem. Coisl. Int. Ἡρακλῆος ἀλκίην.

73. Εὐρέα κύκλα. Schol. τὰ πλάτη καὶ τὰ πέρατα.

76. Προτέρων. Schol. τοῖς πάλαι.

80. Πλήσιον ἐσαύτων. Coisl. Int. οἱ δὴ πλησίον ἕξασιν τῆς
μακαρίας Τριότητος, qui beatæ Trinitati propius assistunt.

METRICA VERSIO.

Illa malum insontem reddit, justumque nocentem ;
Rursus id invertit : quis, rogo tanta, potest ?
Lingua quidem parva est, at viribus omnia vincit.
O utinàm illa malis protinus occideret !
Porrò cùm stultis fraudem ferat omnibus illa,
Est magè sacrificis exitiosa tamen.
Sum lyra supremi Regis, modulisque canoris
Hunc cano, qui tremulo cuncta pavore quatit.
Non Trojam cano, nec celerem, quidam velut, Argon,

Non caput aprinum, aut Amphytrioniaden :
Non etiam æquorei tellus aptetur ut undis,
Non supera ut currant, non lapidum radios.
Non cano vesanos ignes, juvenumque decorem,
Pulsatâ ut quidam molliter antè lyrâ.
Sed mihi supremus Dominus cantatur, in unum
Quæque coit Numen ter veneranda Trias :
Angelicæque chori, qui stat propè, carmina læta,
Hymniquè alternâ quæ canit ille vice ;

Κόσμου θ' ἁρμονίην, καὶ κρείσσονα τῆς παρεούσης,
 Ἦν δοκέω, πάντων εἰς ἓν ἐπειγομένων.
 Καὶ Χριστοῦ παθέων κλέος ἄφθιτον, οἷς μ' ἐθέωσεν,
 Ἀνδρομένη μορφὴν οὐρανίη κεράσας.
 85 Μέλπω μίξιν ἐμήν. Οὐ γὰρ φατὸν ἔργον ἐτύχθην,
 Ἔργον, ὅπως πλέχθην θνητὸς ἐπουρανόις.
 Μέλπω δ' ἀνθρώποισι Θεοῦ νόμον, ὅσσα τε κόσμου
 Ἔργματα, καὶ βουλὰς, καὶ τέλος ἀμφοτέρων.
 Ὅφρα τὰ μὲν κεύθης σῇσι φρεσὶ, τῶν δ' ἀπὸ τῆλε
 90 Φεύγης, καὶ τρομέης ἡμάρ ἐπερχόμενον.
 Τόσσων γλώσσαν ἔχω, κιθάρην· φράζεσθ', ἱερῆς,
 Μὴ τι παρακρέξῃ ἔκτροπον ἁρμονίης.
 Γλώσσαν καὶ θυέσσιν ἀγνὴν ἀγνοῖσι φυλάξω,
 Οἷσιν Ἄνακτα μέγαν εἰς ἓν ἄγω χθονίοις.
 95 Οὐ γὰρ ἀπ' ἄλλοτρίης γλώσσης, χραυτοῦ τε νόοιο
 Πέμψω τῷ καθαρῷ ζωοφόρον θυσίην.
 Εἷς πόρος οὐ γλυκερόν τε ρόον καὶ πικρὸν ἀνήσει,
 Εἴματι πορφυρέῳ βόρβορος ἀλλότριον.
 Καὶ πῦρ ξεῖνον ὄλεσσε θυηπόλου ἐν προτέροισι
 100 Παῖδας, μὴ καθαρῶς ἀπτομένους θυσίης.
 Τήν δ' ἱερὴν ποτ', ἄκουσα, Θεοῦ μέγαλοιο κιθατὸν,
 ὧς καὶ κλινομένη κτεῖνε τὸν ἀφάμενον.
 Ταῦτ' αἰνῶς τρομέω, καὶ θεῖδια, μὴ τι πάθοιμι,
 Μὴ καθαρῶς καθαρῆς ἀπτόμενος Τριάδος.
 105 Αἶθε δὲ καὶ νόον ἦεν ἀτάσθαλον, ἀστατέοντα
 Τῇ καὶ τῇ, πολλοῖς οἷμασι μαψιδίοις
 Κάμπτειν τέρματος ἄσσον, ἐπὶ σρεπτῇρι χαλινῷ.
 Ἡ πάμπαν κατέχειν ἄκλοπον ἐν κραδίῃ!
 Μᾶλλον κε Χριστοῖο μεγακλέος ἄσσον ἐλαύνων,
 110 Λάμπετο μαρμαρυγαῖς τοῦ μέγαλοιο φάους!
 Νῦν δ' ὁ μὲν οὔτι τόσον τελείει κακὸν ἐνδοθὶ μίμωνων,
 Κἂν ἀπὸ τῆλε Θεοῦ τυτθὸν ὁδοιπλανέη.
 Οὐδὲ γὰρ εἰ πέτρησιν ἐεργομένη σεγαυησιν,
 Ἐνδοθὶ καχλάζοι φλόξ πυρὸς, ἢ ῥόος,
 115 Ἡ λόχμην πυκινὴν δηλήσατο, ἢ τιν' ἀλώην.
 Ζόει δ' ἡμιθανῆς ἐνδοθὶ κευθομένη.
 Μῦθος δ' αὖ γλώσσης πολυηχέος εὖτ' ἀπορούση,
 Ἄσχετα μαργαίνει μηκέτ' ἀνατροχάων.

85. Μίξιν ἐμήν. Int. Coisl. ὅπως συνεπλάκην θνητὸς ὁμοῦ, καὶ ἀθάνατος, *quomodo mortalis simul et immortalis conditus sum*. Ibid. οὐ γὰρ φατόν. Schol. οὐ γὰρ μικρὸν ἔπλασεν ἔργον· χαλεπὸν εὐρεῖν καὶ ἀμήχανον· ἀνεμνήνευτον γὰρ ὄντως ἐγὼ δημιούργημα.

88. Βουλὰς. Vat. βουλαί.

98. Εἴματι. Sic MSS. Malè Edit. αἵματι.

99. Θυηπόλου. Coisl. θυηπόλους.

106. Οἷμασι. Sic habet Coisl. Bibliothecae Codex. Apud Interpretem verò legitur κινήμασι. Edit. ἡμασι.

METRICA VERSIO.

Harmonia et mundi præsens, meliôrque futura,
 Quam spero, junget cùm ultima cuncta dies:
 Atque crucis Christi decus admirabile, quâ me
 Carne deum junctâ cum deitate facit.
 Ac mea prætereà canitur mihi mixtio. Namque
 Miro opere humanus jungor olympicis.
 Deniquè divinas leges cano, factâque mundi,
 Quæquè pios maneant præmia, quæque malos:
 Virtuti ut studeas, atque omnia crimina vites,
 Ac tua judicii conterat ossa timor.

Hæc mea lingua canit. Vos, ô sacra turba, cavete
 Ne malè concinnum det lyra vestra sonum.
 Ora ego servabo puris sordida sacris,
 Queis nostrum supero cum Patre jungo genus.
 Non alienâ etenim linguâ, nec mente profanâ,
 Vivificum puro labis obibo sacrum.
 Fons idem haud dulces et amaras proferet undas:
 Purpureæ vesti res aliena lutum.
 Sacrificoque satos olim nova flamma necavit,
 Haud purâ facerent quòd sacra dia manu.

- Canto etiam mundi concentum, et præstantiorem præsentī,
 Quem expecto, omnibus ad unum finem properantibus.
 Cano Christi passionum gloriam immortalem, quibus me deum effecit,
 Humanam formam cœlesti admiscens.
- 85 Cano mixturam meam. Non enim verbis exprimi potest, quæ mea sit fabrica,
 Nempè quomodò mortalis adscitus sim cœlestibus.
- Canto hominibus legem Dei, et omnia mundi
 Facinora, et consilia, et finem rei utriusque;
 Ut alia condas in tuis præcordiis, ab aliis autem longè
- 90 Fugias, et timeas diem adventantem.
 Tot rerum linguam habeo, ut citharam modulatricem: videte, sacerdotes,
 Ne quid personet absonum à concentu.
- Linguam equidem puris puram sacrificiis servabo,
 Quibus magnum Regem concilio mortalibus.
- 95 Neque enim alienâ linguâ, pollutâque mente
 Offeram purissimo Deo vivificantem hostiam.
 Unus fons non dulcem simul et amaram aquam emittit,
 A veste purpureâ alienum est cœnum.
- Ignis alienus sacerdotis perdidit olim
- 100 Filios, qui purè non attrectabant sacrificium.
 Imò sacra, ut audiui, magni Dei olim arca
 Occidit eum, qui inclinatam eam tetigerat.
 His magnoperè perturbor, et vereor ne quid mihi accidat
 Non purè puram attingenti Trinitatem.
- 105 Atque utinàm mentem liceret insipientem, vagantem
 Hùc atque illùc, multis ac frustraneis conatibus,
 Flectere propiùs ad metam, adhibito quodam freno,
 Aut omninò retinere in corde ab omni fraude tutam!
 Utinàm et potiùs ad Christum gloriosum proximè accedens,
- 110 Colluceret fulgoribus magni luminis!
 Nunc autem hæc quidem non tantùm perpetrat mali intùs manens,
 Quamvis paululùm procul à Deo aberret.
 Neque enim si saxis compressa firmissimis
 Intùs æstuet flamma ignis, vel fluvius,
- 115 Aut densam sylvam populatur, aut aliquam aream:
 Vivit autem mediâ ex parte mortuus, intùs absconditus.
 At sermo simul atque è garrulâ linguâ eruperit,
 Suprà modum furit, nec jam revertitur.

Canit sacerdos
 legem Dei, mun-
 di facinora et
 consilia.

Hæc sunt quæ
 Gregorii lingua,
 instar citharæ,
 modulatur.

Cavere debent
 sacerdotes, ne
 quid absonum et
 discrepans lin-
 gua personet.

Sermo simul
 atque è linguâ
 eripit, suprà
 modum furit,
 nec revertitur.

Scholiastes autem ἀφρονοῦντα, ἀτάκτοις ὁρμαῖς καὶ ματαιαῖς
 κινουμένην.

107. Τέρματος ἄσπον. Schol. ἀληθείας ἐγγύς.

113. Εἰ πέτρῃσιν. MSS. ἐν πέτρῃσιν.

115. Ἡ τιν' ἀλωνήν. Vat. ἡ τινα λίμνην. Coisl. Int. ἡ γῆν
 ἀμπλόφυτον.

117. Πολυχέος. Sic Coisl. Edit. πολυχέος. Schol. πολυ-
 λόγου, ἀμέτρως.

METRICA VERSIO.

Quin quondam labentem etiam qui contigit arcam,
 Præcipiti ad stygias est nece raptus aquas.
 Hæc ego cum nôrim, metuo ne sordibus ater,
 Contingens Triadis numina morte cadam.
 Atque utinam et mentem instabilem, nimiùmque va-
 gantem,
 In varias, nullâ fruge sequente, vias,
 Ad metam injectâ revocare liceret habenâ,
 Aut etiam prorsus corde tenere meo.
 Nam Christo si juncta foret, splendore micaret
 Tom. II.

Illo, qui magno clarus ab igne venit.
 Sed tamen haud tantum damni, dum clausa tenetur,
 Efficit, à Christo sit procul illa licet.
 Nam neque, si firmis petris solidisque retenta
 Perstrepit internè flamma, vel unda minax,
 Aut densum nemus, aut vastat plena horrea: ve-
 rum
 Intus dimidiâ mortua parte, latet.
 Ac simul ut sermo patulo manavit ab ore,
 Jam furit, ac nullâ post revocatur ope.

- Ὡς δ' ὅτε τις λοξοῖο φυὴν πτόρθου παλάμῃσιν
 120 Ἦκα μετακλίνων ἔμπαλι γύρον ἄγει,
 Αὐτὰρ ὃγ' ὥς μιν ἔλειπε, βίη χερὸς ὀρθίος ἔσῃ,
 Μηκέτ' ἐπὶ προτέρην κλινόμενος κακίην·
 Ὡς καὶ ἐγὼ μύθοιο μὲν εὐτροχάλοιο ἐρωήν
 Δερκόμενος σάθμης ἔκτοθι καὶ κανόνος,
 125 (Καὶ γάρ μοι βίος ἦεν, ὅτ' ἦν λόγος,) εὖρον ἄριστον
 Φάρμακον· ἔσχον ὅλον ὑψινόῳ κραδίῃ,
 Ὡς κεμάθητά τε φαντά, τά τ' οὐ φατὰ γλῶσσα φυλάσσειν·
 Δέξαθ' ὅλην σιγὴν, δέξεται εὐεπίην.
 Τοῦ παντός μιν ἄμορσα· τὸ μέτριον οὐκέτ' ἀτίσει.
 130 Οὗτος αἰεὶ κείσθω τοῖς ἀμέτροισι νόμος.
 Ἡ μέγα καὶ τόδ' ὄνειαρ, ὅτ' ὠδίνοντα κατίσχυς
 Μῦθον, κρουομένης ἔκτοθι σῆς κραδίης.
 Μῦθον δαμναμένῳ συνδάμναται οἶδμα χόλοιο·
 Οὐ μὲν ῥηιδίως, ἔμπαγε μὴν δαμάσεις.
 135 Ἦν γάρ σφ' οἰδαλέον τε καὶ ἄγρια μαργαίνοντα
 Ἄγχης ἀσχαλώων, ὕβριν ἀποσκηδάσεις.
 Ἠγεμόνος φθιμένοιο, φάλαγξ παθέων ὑπόειξεν·
 Ὡδ' ἂν ἀναπνεύσαις ἀργαλέοιο σάλου.
 Πάντα τάδ' ἠγεσίνης Χριστοῦ μεγάλιο ἀνακτος,
 140 Αὐτὰρ ἔπειτα νόου οἶακος ἡμετέρου.
 Εἰ γάρ μὴ τὸν ἔχεις ἰθύντορα, οὔτε τι σιγῆς,
 Οὔτε τι καρτερίης μείζονος ἔς' ὄφελος·
 Καὶ λίμνης σόμα λεπτὸν, ἐπὴν παλάμῃσιν ἐρυξας,
 Αὖθις ἀπορρήξεις, ἀθρόον ἐκπρορέσει.
 145 Ἀλλὰ Λόγος κελταὶ σέ φαάντατος, ἔνθεν, ἄριστε,
 Ἀρξάμενον, πάντων οἶδμα κακῶν κατέχειν.
 Ταῦτά τοι ἡμετέρης μελεδήματα, φίλτατε, σιγῆς·
 Ἐκ παλάμης λαλέω, νοῦν ὑποδεξαμένης.
 Οὗτος ἐμὸς πλόος ἐστὶ· σὺ δ' ἐς πλόον ἄλλον ἔπειγε.
 150 Ἄλλος ἀπ' ἁλλοίου πνεύματος ὄρμον ἔχει.
 Εἰ δ' ἄγε, καὶ λόγον ἄλλον ἐμῆς αἰοῖτε σιωπῆς,
 Ὅσιν ἀπεχθαίρων, ὅς τε φίλα φρονέων.
 Ἦν ὅτε κάρτος ἔχεσκον ἐν ἡιθέοισι μέγιστον,
 Καὶ με Χριστὸς ἀναξ ἦγεν ἐπ' ἀντιπάλῳ,
 155 Στερρότερον ἀδάμαντος ἐνὶ φρεσὶ πίειν ἔχοντα,
 Τεύχεσι τε κρατεροῖς πάντοθε φραξάμενον.

123. Ὡς καὶ ἐγὼ. Itā Coisl. Benè Billius ex conjecturā emendaverat.

127. Μάθη. Vat. μάθοι. Mox τά τ' οὐ φατά. MSS. τά τ' οὐ φάντα.

131. ὠδίνοντα. Sup. lin. Reg. 991 ὀρμώντα.

132. Κρουομένης. Schol. ὠθούσης αὐτὸν ἔξω τῆς σῆς καρδίης.

135. Οἰδαλέον τε. Vat. οἰδαλέοντα.

136. Ἄγχης. Vaticanus Codex ἄγχους. Mox ἀσχαλώων. Schol. ὀργιζόμενος.

137. Φάλαγξ. Sic Reg. 991, et Int. Coisl. Edit. ἀναξ.

139. Πάντα τάδ'. Sup. lin. κατορθοῦνται. Schol. ἐνεργεῖται.

143. Στόμα λεπτόν. Schol. σενότατον.

144. Ἀπορρήξεις. Coisl. et Vat. ἀπορρήξαις. Mox ἐκπρορέει, id est, nisi frenum linguae injeceris, idem tibi continget

METRICA VERSIO.

Curvum ergò ut ramum cultor dùm corrigit agri,
 Hunc sensim ipse latus torquet in oppositum :
 Atque ità, vi cessante, manet dùm deniquè rectus,
 Nec prius in vitium degenerare solet :
 Impete sic ego cùm ferri mea verba viderem
 Ulterius, ferret quàm modus atque canon,
 (Sermo etenim quondàm mihi vita erat,) omnia verba
 Suppressi. Hæc vitio certa medela fuit :
 Scilicèt ut discat, quæ fanda infandæque, lingua,

Quæque silet prorsus nunc, bona verba loqui.
 Compressa est omninò, modum jam lingua tenebit.
 Hæc lex immodicis fixa sit usquè viris.
 Utile quin etiam freno compescere linguam,
 Cùm gravior pectus concitat ira tuum.
 Nam linguâ domitâ, fluctus quoquè concidit iræ ;
 Non equidem promptè, concidit ille tamen.
 Nam tu si tumidam linguam rabidòque furentem
 Impete constringas, ira molesta cadet.

- Itaque, velut cùm quis obliquum naturâ ramum manibus
 120 Paulatim inflectens in contrariam partem curvat,
 Simul atque illum dimisit, vi manûs rectus stat,
 Nec jam in pristinum revertitur vitium :
 Sic et ego præcipitis sermonis impetum
 Conspiciens excedere modum et regulam,
 125 (Etenim mihi quondam tota vita erat in sermone,) inveni optimum
 Remedium ; scilicet compressi totum sermonem excelso pectore,
 Ut discat lingua, quæ dicenda, et quæ non dicenda sint, discernere :
 Didicit omnino silere, discet rectè loqui.
 Omni eam eloquio privavi ; non jam amplius modum aspernabitur.
 130 Hæc semper lex constituta sit immodicè loquentibus.
 Profectò magna est hæc utilitas, si erumpentem cohibeas
 Sermonem, concitato exterius tuo pectore.
 Represso sermone, simul æstus iræ sedatur ;
 Non quidem facilè, sed tamen sedabis ;
 135 Si enim ipsum tumentem et effrenatè insanientem
 Comprimas iratus, vitium ipsum dissipabis.
 Duce extincto, agmen perturbationum cedit.
 Sic autem respiraveris à gravi procellâ.
 Hæc omnia perficiuntur ductu Christi magni regis,
 140 Deindè clavo mentis nostræ :
 Si enim hunc non habueris rectorem, nulla neque silentii,
 Neque abstinentiæ etiam majoris utilitas :
 Et stagni os angustum, si, postquàm manibus illud obduxisti,
 Iterum aperiens, exundans effluet.
 145 Verùm jubet Verbum Dei clarissimum, te hinc, optime,
 Incipientem, omnium fluctus vitiorum cohibere.
 Has nostri meditationes, ô carissime, silentii ;
 Calamo eloquor, qui mentis cogitationes excipit.
 Hæc mea navigatio est : tu verò aliam navigationem ineas.
 150 Alius alio vento portum capiat.
 Eia agite, et aliam mei causam audite silentii,
 Qui inimicum animum geritis, et qui amicum.
 Fuit quondam tempus, cùm inter æquales excellerem maximè,
 Ac me Christus rex educebat contrà adversarium.
 155 Firmiorem adamante in animo fidem habebam ;
 Armis fortibus undiquè septus eram.

Præcipitis sermonis impetum excessisse modum conspiciens Gregorius, silentium sibi imperavit toto Quadragesimæ tempore.

Qui didicit omnino silere, discet rectè loqui.

Lingua domitâ, ira comprimitur.

Alia silentii Gregorii causa.

Inter sodales excelluerat Gregorius Christum habens ducem, et fidem adamante firmiorem, armis undique septus.

ac illi qui angustum stagni os manu clausum atque obstructum rursus aperit ; statim namque confertim aqua omnis effluit.

149. Οὗτος ἰμός. Vat. οὗτος εἰς πλῆθος ἄμυν. Hæc nobis sit navigatio. Mox ἔπειγ. Sic 991. Coisl. ἐπείγειν. Vat. ἐπείγει. Edit. ἐπείγη.

151. Εἰ δ' ἄγε. Hic in Reg. 991, Coisl., Vat. aliisque pluribus dividitur, seu potius aliud Carmen de eodem argumento inscribitur, ἄλλο περὶ τοῦ αὐτοῦ.

152. Φίλα φρονέων. Schol. λόγον φίλος.

153. Ἐν ἡθέοισι. Schol. ἐν τοῖς ἀνακειμένοις τῷ Θεῷ.

156. Τεύχεσι. Sup. lin. ὅπλοις.

METRICA VERSIO.

Extincto ductore fugam gravis ira capessit :
 Ac citò compositis fluctibus unda silet.
 Ista quidem Christi ductum auxiliûmque requirunt :
 Quæ clavum teneat post quoquè mentis egent.
 Nam nisi dux hæc sit, nec labra silentia quicquam,
 Nec vitæ asperitas, utilitatis habet.
 Atque angusta manu si clauseris ora paludis,
 Ac rursum reseres, pròtinus illa fluet.
 Ast hinc te, bone vir, Sermo clarissimus orsum,
 Fluctum omnis vitii sistere ritè jubet.

Cur sileat mea lingua, tibi, carissime, causam
 Exposui : atque manu pectus habente loquor.
 Hic meus est cursus, dispar tibi cursus, et alter
 Vento alio pulsus littora fida petit.
 Eia age, nunc rationem aliam cur ipse silescam,
 Accipe, cara mihi, quæque inimica, cohors.
 Robore mi quondam juvenilia membra vigeant :
 Inque hostem pugnae me dabat Omnipotens,
 Corde fidem medio magè firmam adamante gerentem,
 Instructumque armis undiquè prævalidis.

- Θείοις μὲν λογίοισιν ἐμὸν νόον ἀγνὸν ἔτευξα,
 Γράμματος ἐξ ἱεροῦ Πνεῦμ' ἀναμαζάμενος.
 Οἷς βίβλων τοπάρσιθε πικρὴν ἐξέπτυνον ἄλμην.
 160 Κάλλος ἐπιπλάσσις χροῶμασι λαμπρόμενον.
 Σάρκα δ' ἐμὴν ζείουσιν, ἐπεὶ νεότητι τεθήλοι,
 Πολλοῖς καὶ πυκνοῖς ἔξεον ἐν καμάτοις.
 Γαστρί μὲν ὕβριν ἔπαυσα κόρου, καὶ γείτονα λύσσαν,
 Ὀρμα δ' ἐνὶ βλεφάροις πῆξα σαοφροσύνη.
 165 Βρύξα χόλω, καὶ δῆσα μέλη, καὶ κλαῦσα γέλωτα.
 Πάνθ' ὑπόειξε Λόγῳ· πάντ' ἔθανεν τὰ πάρος.
 Γαίη, κοῖτος ἐμοί· πλευρῶν ἄκος, εἴματα λυπρά·
 Φάρμακον ἀγρυπνίης, χῶρος ἐμῶν θακρῶν.
 Ἡμασι νῶτον ἔκαμψα, καὶ ὕμνοις παννυχίοισι
 170 Στηλώθην, βροτέης ἔκνοος εὐπαθίης.
 Ταῦτα πάρος· σάρκες γὰρ ἐπέζιον, αἷσι μέμηλεν
 Οὐρανίης ἀνόδου φῶτα μέγαν κατέχειν.
 Καὶ κτεάνων βαρὺν ὄγκον ἀπέπτυσσα, ὥς κεν ἀερθῶ
 Κοῦφος, ἀποσκηδάσας πρὸς Θεὸν ἄχθος ἅπαν.
 175 Νῦν δ' ὅτε νοῦσος ἔχει με πικρὴ, καὶ γῆρας ἔκαμψεν,
 Ἡλθον ἐπ' ἀλλοίην τήνδε δυηπαθίην,
 Γλῶσσαν ἔχων ἀθάματον, εὐλαλόν, ἥ με τόσοις
 Πήμασι, τοῦ φθονεροῦ δῶκεν αἰεὶ παλάμαις.
 Οὔτε τινὸς θῶκοισιν ἐπέδραμον, οὔτ' ἀπὸ γαίης
 180 Ἡλασα πατρώης, οὐ δόλον ἐφρασάμην.
 Οὐ γλῶσσαν ἐφέηκα ἐπεσθόλον, οὔτε τι ῥέξα
 Ἡμετέρων θυέων ἔκνομον· οἶδε Λόγος.
 Οὐ σκοπὸν, οὔδ' ἐμὲν ἄλλον, ἐπεὶ καὶ πᾶσι νεμεσῶ,
 Λαῶν ἡγεμόσιν τοῖα κλείζομένοις·
 185 Ὡν νῦν πᾶσα θάλασσα, καὶ εὐρέα πείρατα γαίης
 Πέπληθε, θνοφερὸν πένθος ἐμῆς κραδίης.
 Ἀλλὰ λόγος μ' ἐχάλεψεν ἀτάσθαλος· οὐ μὲν ἔγωγε
 Πρόσθε τόδ' ὠϊόμην, ἀλλ' ἐχάλεψεν ὁμῶς.
 Πᾶσί μ' ἔθηκε φίλοισιν ἐπιφθονον. Ὡ φθόνε, καὶ σὺ
 190 Ἐξ ἐμέθεν τί λάβης. Ἴσχεο, γλῶσσα φίλη·
 Βαῖδον δ' ἴσχεο, γλῶσσα· τόδ' ἐς τέλος οὐ σε πεδῆσω.
 Οὐτόσον ἐξ ἐμέθεν λήψεθ' ὁ μισολόγος.

157. Ἐτευξα. Schol. καθώπλισα.

162. Πυκνοῖς. Reg. 991 πυκινοῖς. Schol. συνέχεσι. Idem κατέπτυνον.

163. Γείτονα λύσσαν. Int. Coisl. καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς γενομένην μανίαν.

164. Σαοφροσύνη. *Temperantiæ auxilio*.

165. Βρύξα χόλω. Itā Vat. et Coisl. Schol. ὠργίσθην κατὰ θυμῶν, ἐνεβρίμηνσα. Edit. βρύξα χόλον.

166. Πάντ' ἔθανεν. Schol. νεπέχρωται.

167. Πλευρῶν ἄκος. Itā legimus cum Domino Gaulyer. Edit. ἄχος. Nihilominus Schol. εἰς λύπην πλευρῶν. Mox εἰς φάρμακον. Ibid. εἴματα λυπρά. Sic Coisl. Edit. ἤματα. Bil-

METRICA VERSIO.

Lustravi sanctis animum sermonibus, hausto
 Flamine, versarem dum sacra scripta manu:
 Quorum ope, quæ libris inerat salsugo profanis,
 Hanc vomui, formæ fictitiūque decus.
 Ac fervens etiam corpus, florente juventâ,
 Pluribus edomuit, contudit atque labor.
 Ingluvies compressa mihi est, rabiésque propinqua;
 Pupisque infixit lumina castus amor.
 Fregi iram, membra et vinxi, flevíque cachinnum,
 Omnia mortua sunt, quæ mihi cara prius.

Lectus humúsque fuit, laterum dolor, asper amictus:
 Et pepulit somnos iuber ab ore cadens.
 Luce laborabam, divinas nocte canebar
 Laudes, lætitiæ nescia membra gerens.
 Antè quidem hæc: fervebat enim caro prava, moratur
 Quæ mentem ad superas dum studet ire domos.
 Quin et opum molem abjeci: mea pondere ut omni
 Libera mens celeri tendat ad astra gradu.
 At nunc, cum morbo crucior, tristisque senectâ,
 Damni aliud miserâ jam fero sorte genus.

- Divinis quidem oraculis meam mentem puram armavi,
 Ex sacris Litteris Spiritum hauriens,
 Quibus primò librorum profanorum amaram expui salsuginem,
 160 Pulchritudinem fictis coloribus nitentem.
 Carnem verò meam æstuantem, cùm juventute floretet,
 Multis et crebris attrivi laboribus.
 Ventri quidem vitium satietatis sustuli, et vicinam rabiem,
 Oculos meos palpebris infixi temperantiâ.
 165 Iram cohibui, membra devinxi, et risum deploravi.
 Omnia Christo subdita sunt : cuncta priora enecta.
 Terra, mihi lectus fuit; carnis medicina vestis aspera;
 Vigiliarum remedium adhibui; terra lacrymis meis maduit.
 Per diem corpus domabam, hymnis totâ nocte defixus,
 170 Ut columna stabam, nequidem mente humanam admittens voluptatem.
 Hæc priùs : fervebat enim caro, cui curæ est
 A coelesti ascensu magnum hominem prohibere,
 Et facultatum grave pondus abjeci, ut ferar
 Expeditus ad Deum, omni excusso onere.
 175 Nunc verò, cùm amarus me vexat morbus, et senium curvat,
 Incidi in hanc aliam calamitatem,
 Linguam habens indomitam, promptam ad loquendum, quæ tantis
 Malis, invidi me semper tradidit manibus.
 Neque cujusquam sedes invasi, neque è patriâ
 180 Expuli quemquam, nec fraudem struxi.
 Non linguam immisi contumeliosam : nec quicquam admisi
 Nostris sacrificiis indignum : novit Verbum Christus.
 Nec præfectum, nec quemquam alium læsi, siquidem omnibus succenseo
 Populorum ducibus, de quibus talia prædicantur :
 185 Quorum nunc totum mare et lati fines terræ
 Pleni sunt; quod acerbum dolorem inurit meo pectori.
 Verùm improbus sermo mihi nocuit; nec equidem ego
 Primùm id existimabam : sed tamen mihi nocuit.
 Omnium mihi conflavit amicorum invidiam. O livor, tu quoque
 190 A me aliquid accipias. Comprime te, lingua dilecta;
 Parumper comprime te, lingua; non enim te perpetuò vinctam tenebo.
 Non tantùm à me consequetur (livor) litterarum osor.

Senectute et
 morbis grava-
 tus, linguam
 habens indomi-
 tam, silentio
 eam domare stu-
 duit.

Lingua nocuit
 Gregorio, et a-
 micorum om-
 nium conflavit
 invidiam.

lius præfert εἴματα, eique sensus videtur postulare, nec non quæ sequuntur.

168. Χῶρος ἡμῶν δακρύων. Id est, lacrymis meis stratum meum rigavi.

169. Νῶτον. Sic Coisl. Edit. νῶτα. Schol. ἐλάσασα.

176. Ἀλλοίην. Reg. 991 ἄλλοτρίην.

183. Οὐ σκόπον. Schol. ἐπίσκοπον ἐβλαψάμην. Mox ἐπεὶ etc.

Schol. ἐπεὶ καὶ ἐνώπιον πάντων τῶν ἡγεμόνων παρρησιάζομαι τὴν ἀλήθειαν, τῶν τὰ τοιαῦτα καθ' ἡμῶν φημιζόντων. Quando quidem coram omnibus populi præfectis liberè et ingenuè de iis, quæ de nobis prædicant, veritatem dico.

187. Λόγος. Vat. λόγος.

192. Μισολογός. Litterarum osor, vel osor Christi. Schol. μισόχριστος.

METRICA VERSIO.

Namque mihi effrenis lingua est, et garrula : per quam
 Livor me innumeris afficit usquè malis.
 Nullius in solium insilui, tellure nec ullum
 Ejeci patriâ : fraus neque culta mihi :
 Vipereo nullum mordax ego dente petivi,
 Nec quicquam feci, quod sacra nostra vetent.
 Non ego pastorem læsi, non de grege quemquam :
 Namque etiam in populi ferveo bile duces,

De quibus hæc rumor jactat, quis plenâque terra est,
 Et mare, quæque mihi fletibus ora rigant.
 Sed fraudi mihi sermo malus fuit; haud prius ipse
 Hoc arbitrabar, sed fuit ille tamen.
 Invidiam caræ peperit mihi namque cohortis.
 Livor, id à nobis accipe. Lingua, sile;
 Paulum, lingua, sile : non vincta tenebere semper.
 Misologo tantum non dabo munus enim.

- Πυνθάνομ' ὡς Σαμίῳ τις ἀναξ φθόνον ὡς ἀρέσαιτο,
 Δείσας εὐδρομίνην, μῆσατο τοῖον ἄχος.
 195 Πόρκην, ὃν φιλέσκει πατράϊον, ἐμβαλε πόντω·
 Τόν δ' ὑποδεξάμενον ἰχθύν, ἔθησε λίνον·
 Ἰχθυόλος μὲν ἀνακτι, ὃ δ' ὤπασεν ᾧ θεράποντι
 Τὴν ἀλίνην· πόρκης δ' ἰχθύος ἐν λαγόντι.
 Ἰχθύν μὲν γαστήρ ὑπεδέξατο, χεὶρ δὲ τε πόρκην·
 200 Θαῦμα μέγ'· οὐδ' ἐθέλων εὖρατο κείνος ἄχος.
 Ὡς καὶ ἐγώ· μύθῳ γὰρ ἐμῷ φθόνος ἄγριον αἰεὶ
 Ὀρμα φέρει· σιγῆς βένθος ἐπεσπασάμην.
 Τόσσον ἐμοὶ Σαμίῳ· τόδ' αὖριον οὐ σάφα οἶδα,
 Εἰ κακὸν ἢ καλὸν ἀντιτάσσει τέλος.
 205 Ἀλλὰ γε δὴ φθόνον ἴσχε, βροτῶν ἄκος, ἐκ δὲ με πιερῶν
 Γλωσσῶν ἐξερύσας, σὴν ἐπὶ λάμψιν ἄγοις·
 Ἐνθά σε σὺν φαέσσιν αἰεζώοισι γεραίρων,
 Μέλπομ' ἀπὸ τρομάτων ἤχον ἐναρμόνιον.
 Δέχνυσσο καὶ τάδε χεῖρὸς ἐναυδέα, ὡς μὲν ἔχοιτε
 210 Ἡμετέρης σιγῆς μνημόσυνον λαλέον.

ΛΕ'.

ἌΛΛΟ.

- Τείχη, πυλώνες, κλειῖθρα, συνκλείοιτέ με·
 Μὴ τις παρελθὼν ἢ λόγος φῶρ, ἢ βίος,
 Κλέψῃ λαθὼν τι τῶν ἐμῶν κειμηλίων,
 Ἡ καὶ τύραννος ἀρπάσῃ βίαν χερσὶ.
 5 Θεὸς τὸ θεσπύρισμα, καὶ Θεοῦ φόβος,
 Ἐλπίς τε κουφίζουσα τὰς ἀκηδίας·
 Αἶ πολλὰ πολλαὶ δὴ με καὶ παρ' ἀξίαν
 Δεδήχασιν τε, καὶ σπαράξουσιν πλέον,
 Ἡ μὴ σὺ τοῖς κέρκωψιν ἡρεμεῖν φράσῃς.
 10 Καίπερ δὲ πάσχων δεινὰ, καὶ δεινῶν πέρα,
 Τούθ' ἐν θέδοικα, μὴ τι τοῖς πολλοῖς κακοῖς
 Χείρων γενοίμην· καὶ τὸ γὰρ βλάπτει φρένας.

ΛΣ'.

ἌΛΛΟ.

Φθέργοισθ' ἅπαντες· εὐδρομεῖτε τοῖς λόγοις·
 Στροφὰς πλέκοιτε· ἰσχύοιτ' ἀραχνίοις

194. Δείσας. Sic Coisl. Edit. δαίσας. Ibid. ἄχος. Alii
 ἄνος, remedium. Vide infra, Sect. II, Carm. III, ad
 Vitalianum, vers. 43.
 196. Λίνον. Vat. λίνω.
 200. Οὐδ' ἐθέλων. Schol. οὐδὲ λυπηθῆναι θέλων βασιλεὺς

Σαμίῳν λελύπητο. Neque rex, quam volebat, invenit moles-
 tiam.

202. Σιγῆς βένθος. Sup. lin. ἄκραν σιγὴν.

203. Σαμίῳ. Sic Coisl. Reg. 991, sup lin. τοσοῦτον ἀπὸ
 τοῦ Σαμίῳ ὠφέλημα. Mendosè Edit. Σαμίῳς.

METRICA VERSIO.

Prospera rex Samius metuens, hanc repperit artem,
 Livorem ut placidum redderet ipse sibi.
 Ingentis pretii lapidem coniecit in undas:
 Hoc capto, piscis retia jacta subit.
 Piscator regi piscem dat, réxque ministro;
 Annulus in medio pectore piscis erat.
 Ventre capit piscem, dextrâ capit atque monile:
 Mæstiliam potuit nec reperire, volens.
 Sic mihi quoddam livor semper mea verba malignus

Infesto spectet lumine, labra silent.
 Hactenus ipse imitor Samium. Quisnam exitus autem
 Continget tandem? non mihi scire datum est.
 At preme livorem, et sceleratis eripe linguis,
 Ad tua me rapiens lucida tecta, Deus.
 Hic ubi, cum sanctâ et semper radiante catervâ,
 Promam festivos lætus ab ore sonos.
 Hæc cape, muta manus tibi quæ dedit, ut monumentum
 Non mutum mutæ vocis habere queas.

- Audivi quemdam Samiorum regem, ut invidiam placaret,
 Veritum fortunæ cursum, talem sibi doloris materiam excogitasse :
 195 Annulum paternum, quem diligebat, projecit in mare :
 Piscem, qui eum exceperat, rete ligavit :
 Piscator regi, rex verò tradidit coquo suo
 Piscem : annulus autem in piscis visceribus repertus est.
 Venter quidem piscem, manus verò recepit annulum :
 200 Quod mirum valdè; ac, sic ille nec, quam volebat, invenit molestiam.
 Sic et ego : in meos enim sermones, cùm infestus livor semper
 Oculos ferret, altum silentium traxi.
 Hæc mihi ex Samio utilitas; deinceps autem compertum non habeo,
 An malus, an bonus contingat finis.
 205 Verùm, tu livorem comprime, hominum medice (Christe,) meque ex amaris
 Linguis liberatum ad tuum splendorem perducito:
 Ubi te cùm luminibus immortalibus adorans,
 Concinam ore sonum modulatum.
 Accipe verò has manûs meæ tacitas litteras, ut habeas
 210 Nostri silentii monumentum vocale.

Polycratis historia.

Christum rogat Gregorius, ut invidiam comprimat, ipsumque a malis linguis liberet.

XXXV.

DE EODEM ARGUMENTO.

- Muri, portæ, claustra, concludite me,
 Ne quid subrepens, aut sermo furax, aut vita
 Furetur clàm quicquam mei thesauri,
 Aut tyrannus rapiat violentâ manu.
 5 Deus thesaurus meus est, et Dei timor,
 Et spes leniens molestias,
 Quæ multæ multùm sanè me et immerentem
 Momorderunt, et discerpent ampliùs,
 Si non tu simiis quiescere jubeas.
 10 Quamvis autem dura patiens et plùs quàm dura,
 Hoc unum timeo, ne multis malis
 Pejor fiam : hoc enim lædit mentes.

Scriptum an. 382.
 Alias Toll. 8, pag. 89.

XXXVI.

DE EODEM ARGUMENTO.

- Loquimini, omnes; feliciter currat sermo vester;
 Strophas nectite; potentes estote araneorum telis

Scriptum an. 382.
 Alias Toll. 5, p. 85.

204. Εἰ κακόν etc. *An malus*, etc. Polycrates, rex Samiorum, tandem ignominiosâ morte periit. Gregorius, qui eum imitatus est, premendo sermonem, qui ipsi hominum invidiam conflaverat, addit incertum esse, an sibi quemadmodum Polycrati, calamitosus vitæ finis futurus sit. Certè nihil tale contigit.

205. Ἄχος. Ità Coisl. Sup. lin. ἰατρὸς, et Schol. ὁ Λόγε, τῶν ἀνθρώπων μέγα φάρμακον. Edit. nonnulli ἄχος.

206. Σύν. Ità Coisl. Malè Edit. σύν.

XXXV. 9. Κέρκωψεν. *Simiis*; quippè qui gestibus, vestitu, et exteriore specie Episcopos referrent, cùm reverà nil minùs essent.

METRICA VERSIO.

XXXV. DE EODEM ARGUMENTO.
 (A. B. Caillau interprete.)

Me claustra, muri, januæ, concludite,
 Ne sermo furax, vita vel clàm subrepens,
 Latens thesauri quicquam tollat mei,
 Rapace vel tyrannus invadat manu.
 Thesaurus est Deus mihi, et Dei timor,
 Et blanda spes duos dolores liniens,
 Qui non merentem plurimi me plurimis

Punxère telis, méque discerpent magis,
 Nisi ut quiescant simii tu jusseris.
 Sed aspera licet patiar, et plus quàm aspera,
 Hoc vereor unum, ne malis multis ego
 Sim pejor : istud namque mentes vulnerat.

XXXVI. DE EODEM ARGUMENTO.
 (A. B. Caillau interprete.)

Date verba, cuncti; sermo currat prosperè :
 Ligate nodos, et potentes nexibus

- Δεσμεῖν τὰ κοῦφα, καὶ περιπλανώμενα.
 Βροντᾶτε βύρσαις· ἄσραπᾶς ἐλλυχνίους
 5 Πέμποιτ'· ἐγὼ ἔδησα καὶ πάντῃ λόγον.
 Κόρον λάβοιτε, ὦ σκοποὶ, καὶ σὺ, φθόνε.
 Ἐνδον λαλήσω, νοῦν Θεοῦ μυστηρίοις
 Γράφων, σπείλων τε καὶ πλάνων αἰσθήσεων
 Σμήξας, ἔσοπτρον τῷ Λόγῳ παραστήσομαι,
 10 Ἐὼς τελείας ἐμφάσεις εἴσω λάβῃ.
 Καὶ ταῦτα σιγῆς γράμματ'. Εἰ δὲ μὴ θέλεις
 Πολλοῖς λαλεῖν με, Νοῦς μέγας, τί χρὴ δρᾶσαι;

ΛΖ'.

ἌΛΛΟ.

- Οὐ μ' οὐθ' ἁμαρτὰς εἶλεν, οὔτε τις νόμος
 Τέκνων, πόνων τε τῶν ἐμῶν διέσπασε.
 Τριάς τόδ' οἶδεν, ἣν ἐκήρυξα πόλει,
 Σπινθῆρ' ἀνάψας τὸν πρὶν ἐγκεκρυμμένον.
 5 Φθόνος δὲ, καὶ γλώσσην ἔδησαν οἱ σοφοί.
 Τί γάρ, μάταιε, καίπερ ἐσκοτισμένος
 Νόσῳ βαρεῖα, τόσσον ἡγείρας κλέος;
 Οὐκ οἶσθ', ὅσον νῦν τῶν ἀπαιδευτῶν κράτος,
 Οἷς συγγενὲς θράσος τε καὶ μοχθηρία;
 10 Χορεύετε, εὐδρομεῖτε, δυσσεβῆς ἅπας.
 Βάλλοιτε, τοξεύοιτε μὴ πεφραγμένους.
 Σιγῇ βαθεῖα· Γρηγόριος πορρώτατῳ.

ΛΗ'.

ἮΜΝΟΣ Εἰς ΧΡΙΣΤὸΝ ΜΕΤὰ Τὴν ΣΙΩΠῆΝ, ἘΝ Τῇ ΠΑΣΧᾷ.

- Χριστὲ ἄναξ, σὲ πρῶτον, ἐπεὶ λόγον ἡέρι δῶκα,
 Δηναῖον κατέχων, φθέγξομ' ἀπὸ σομάτων,
 Ἀγνοτάτου ἱερῆος ἀγνὸν θυός, εἰ θέμις εἰπεῖν,
 Τόνδε λόγον προχέων ἡμετέροις νόου.
 5 Πατροφαῆς, μεγάλιο νόου Λόγε, φέρτερε μύθου,
 Φωτός τ' ἀκροτάτου φῶς ἄκρον, οἰογόνε,
 Εἰκὼν ἀθανάτοιο Πατρὸς, καὶ σφρηγὶς ἀνάρχου,
 Πνεύματι τῷ μεγάλῳ συμφαῆς, εὐρυμέδων,
 Αἰῶνος πείρημα, μεγακλεῆς, ὀλιγόδωρε,
 10 Ὑψίθρον', οὐράνιε, πανσθενὲς, ἄσθμα νόου,

XXXVI. 4. Βροντᾶτε βύρσαις. Facetum sanè hoc. Inflatae pelles et vesicae, si capitibus, ut fit inter ludendum, à pueris incutiantur, bombum edunt: sed ad vera tonitrua ejusdem efficaciae sunt, atque araneorum texta, catenis ferreis comparata. *Toll.*

7. Ἐνδον λαλήσω. Alludit hic Theologus ad vetus illud de Aspendio citharistà dictum, qui omnia intus canere dicebatur. *Toll.*

8. Πλάνων αἰσθήσεων. Vide Tom. 1, pag. 14, 508 et 511.

9. Τῷ Λόγῳ. *Verbo*, vel fortè *rationi*.

XXXVII. 5. Φθόνος δὲ, καὶ γλώσσην. Mallet Tolloius φθόνος δὲ γλώσσαν ἐμὴν ἔδησεν, καὶ σοφοί, nisi quis potiùs legendum putàrit: φθόνῳ δὲ γλώσσῳ μου ἔδησαν οἱ σοφοί. Invidia verò hæc orta à gloriâ, quam Gregorio lapidatio, de quâ mox, contulerat. *Toll.*

METRICA VERSIO.

Araneorum incerta vanâque stringite.
 Tonate pellibus: corusca fulgura
 Projicite; vox ligata prorsus est mihi.
 Saturate vos, ô curiosi, ô lividi.
 Intus loquar, mentem Dei mysteriis
 Formans, situque et sensibus tergens vagis
 Speculi nitorem proferam Verbo Dei,
 Donec fideles suscipiat imagines.
 Hæ litteræ silentii. Si me loqui,
 Mens summa, nolis pluribus, quid nunc agam?

XXXVII. DE EODEM ARGUMENTO.

(A. B. Caillau interprete.)

Nec ulla me culpa rapuit, nec ulla lex
 Avulsit à natis vel à laboribus.
 Hoc novit à me prædicata Trinitas,
 In urbe scintillam excitante conditam.
 Livoris hoc: linguamque vinxerunt sôphi.
 Quid namque morbo obnubilatus tam gravi,
 Insane, tantam suscitasti gloriam?
 Non insciurum noveras potentiam,

- Innectere levia et errabunda.
 Tonate pellibus; fulgura lucernarum
 5 Jaculamini: ego ligavi omninò vocem.
 Satiare vos, ô speculatores, et tu, invidia.
 Intùs loquar, mentem Dei mysteriis
 Informans, maculisque et vagis sensibus
 Detergens, speculum Verbo exhibebo,
 10 Donec perfectas imagines intùs recipiat.
 Et hæ silentii litteræ. Si autem tu nolis
 Pluribus me loqui, Mens magna, quid oportet facere?

XXXVII.

DE EODEM ARGUMENTO.

- Neque me peccatum rapuit, nec ulla lex
 A liberis et à laboribus meis avulsit.
 Trinitas hoc scit, quam prædicavi populo,
 Scintillam accendens antea absconditam.
 5 Invidia autem, et linguam ligârunt sapientes.
 Quid enim, stulte, quamvis obnubilatus
 Morbo gravi, tantam excitasti famam?
 Non noveras quanta nunc indoctorum potentia,
 Quibus cognata audacia et improbitas?
 10 Exultate, feliciter agite, quotquot impii estis.
 Mittite lapides, sagittis petite inermes.
 Altum silentium; Gregorius abest longissimè.

XXXVIII.

HYMNUS AD CHRISTUM POST SILENTIUM IN PASCHATE.

- Christe rex, te primum, quandò quidem sermonem in aërem emisi
 Diù retentum, ore eloquar,
 Sanctissimi sacerdotis sanctum sacrificium, si fas est dicere,
 Hunc sermonem profundens meæ mentis.
 5 O Patris lux, magnæ mentis Verbum, præstantius quovis sermone,
 Summæ lucis lux summa, unigenite Fili,
 Imago æterni Patris, et sigillum principio carentis,
 Cum Spiritu magno collucens, latè regnans,
 Sæculorum finis, gloriosissime, opum dator,
 10 Sublimi throno sedens, cœlestis, omnipotens, anhelitus mentis,

6. Ἐσκοτισμένος. Elegans hæc translatio est. Morbi namque corporis et animæ lumen obnubilant, et homines luci publicæ subtrahunt. *Toll.*

11. Βάλλοιτε. Vide suprâ, Carm. XII, vers. 31, etc.

XXXVIII. ΤΙΤ. Ὑμνος. Sic Reg. 992 et Coisl. Edit. ὕμνοι.

2. Διηναιόν. Schol. ἐπιπολύ.

6. φωτός τ'. Vat. φωτός ἀπ'. Mox ἄκρον. Sup. lin. κα θαρόν.

8. Εὐρυμέδων. Sic Vat. et Coisl. Schol. παντοκράτωρ. Edit. εὐρυμέδου.

9. Πείρημα. Schol. τέλος. Int. Coisl. τὸν αἰῶνα περιέχων.

10. Πανοθενής. Sup. lin. ἰσχυρότατον πνεῦμα. Schol. παντοῦργον πνεῦμα, νοῦς.

METRICA VERSIO.

Cognata queis audacia et malignitas.
 Gaudete, quotquot impii, benè currite.
 Saxis inermes et sagittis cædite.
 Altum silentium: procul Gregorius.

XXXVIII. HYMNUS AD CHRISTUM POST SILENTIUM, IN PASCHATE.

(Billio interprete.)

Pressa diù quoniam nunc tandem labra resolvi,
 Tom. II.

Maxime, te primum vox mea, Christe, canet;
 Sacrifici puri, si fas est dicere, pura
 Victima de nostro pectore sermo fluet.
 O magnæ mentis Verbum, præstantius omni
 Eloquio, lumen luminis, Unigena:
 Æterni Patris effigies, certumque sigillum,
 Pneumate cum magno luce micansque pari,
 Ævi autor, famâ celebris, donator opumque:
 Halitus et mentis, altithrone, omnipotens:

Z 9

Scriptum an.
 382.
 Alias Toll. 6,
 pag. 87.

Scriptum an.
 382.
 Alias Bill. 56,
 p. 131.

Post silentium
 linguam solvit
 Gregorius, hym-
 num Christo of-
 ferens tanquam
 victimam sanc-
 tam.

- Νωμητὰ κόσμοιο, φερέσδιε, δημιοεργέ
 ὄντων, ἐσσομένων. Σοὶ γὰρ ἅπαντα πέλει,
 Ὡς κόσμοιο θεμέθλα, καὶ ὁππόσα ἐστὶ θελοντος,
 Δησάμενος φορέεις νεύμασιν ἀπλανέως.
 15 Σοὶ μὲν, ἄναξ, Φαέθων ὑψίδρομος ἄστρα καλύπτει,
 Κύκλον ὑπερτέλλων ἔμπυρον, ὥς σὺ νόας.
 Σοὶ ζῶει, φθινύθει τε ἀμοιβαδὶς, ὅμμα τὸ νυκτὸς,
 Μήνη, πλησιφαῆς αὖθις ἐπερχομένη.
 Σοὶ δὲ ζωφόρος τε κύκλος καὶ μέτρα χορείης.
 20 Ὄραις μέτρα φέρει ἥπια κιρναμέναις.
 Ἀπλανέες τε, πλάνοι τε παλίμπορον αἵσσοντες
 Ἀσέρες, ἡγαθέης εἰσὶ λόγος σοφίης.
 Σὺν φάος εἰσὶν ἅπαντες, ὅσοι νόες οὐρανίωνες
 Μέλπουσι Τριάδος δόξαν ἐπουρανίης.
 25 Σὺν βροτὸς αὖ κλέος ἐστίν, ὃν ἀγγελον ἐνθάδ' ἔθηκας
 Ὑμνοπόλον τῆς σῆς, ὦ φάος, ἀγλαΐης.
 Ἀμβροτέ μοι, βροτέει τε, παλιγγενές, ὕψος ἄσαρκον,
 Ὑστάτιον θνητῶν πῆμασι σαρκοφόρε,
 Σοὶ ζῶ, σοὶ λαλέω, σοὶ δ' ἔμπνός εἰμι θνηλή.
 30 Ἡ μούνη κτεάνων λείπετ' ἀφ' ἡμετέρων.
 Σοὶ καὶ γλῶσσαν ἔδησα, καὶ οὔασι μῦθον ἔλυσα·
 Λίσσομαι ἀλλὰ πόροις ἀμφοτέρ' εὐαγέως.
 Φθέγξομαι, ἄσσ' ἐπέοικεν· ἃ δ' οὐ θέμις, οὐδὲ νοήσω.
 Ρεύσω μαργάρεον, βόρβορον ὠσάμενος,
 35 Χρυσὸν ἀπὸ ψαμάθοιο, ῥόδον κραναῆς ἀπ' ἀκάνθης·
 Λέξομ' ἀπ' ἀσυχύν σίτον, ἀφείς καλάμην.
 Ταῦτά σοι ἡμετέριοι θαλύσια, Χριστέ, πόνοιο
 Γλῶσσ' ἀπερευγομένη πρῶτον ἀνῆψεν ἔπος.
 Σήμερον ἐκ νεκύων Χριστὸς μέγας, οἷσιν ἐμίχθη.
 40 Ἐγρετο, καὶ θανάτου κέντρον ἀπεσκέδασε,
 Καὶ ζοφεροῦς πυλεῶνας ἀμειδήτου αἶδαο
 Ῥήξατο, καὶ ψυχαῖς δῶκεν ἐλευθερίην.
 Σήμερον ἐκ τύμβοιο θορῶν, μερόπεσσι φαάνθη,
 Οἷς γένεθ', οἷσι θάνεν, οἷς ἔγρετ' ἐκ νεκύων,
 45 Ὡς κε παλιγγενέες τε, καὶ ἐκ θανάτοιο φυγόντες,
 Σοὶ συναειρώμεσθ' ἔνθεν ἀνερχομένω.
 Σήμερον αἰγλήεις σε μέγας χορὸς ἀμφιγέγηθεν
 Ἀγγελικὸς, μέλπων ὕμνον ἐπιτέφριον.

15. Σοί. Schol. παρὰ σοί.

16. Νόας. Schol. οὐρανίας δυνάμεις.

19. Ζωφόρος. Græci sic appellant zodiacum, qui obliquus est circulus, et duodecim signa celestia continet. Mox μέτρα χορείης. Schol. μέτρα κινήσεως, constans motus.

22. Εἴσι λόγος σοφίης. Int. Coisl. ἔργον τῆς σῆς σοφίης,

tuæ sunt opus sapientiæ. Schol. εἴσι θεῖης σοφίης λόγοις τε καὶ θελήμασι. Sunt verbis et voluntate divinæ tuæ sapientiæ. Sup. lin. βουλήματι, consilio.

25. Ἐνθάδ'. Sup. lin. ἐν τῷδε τῷ κόσμῳ.

27. Βροτέει τε. Id est βροτοειδές. Mox παλιγγενές. Schol. δι' ἐμὲ δεύτερον γεννηθείς.

METRICA VERSIO.

Conditor, atque dator vitæ, moderator et orbis,
 Nam tua sunt curæ subdita quæque tuæ;
 Tramite qui recto lati fundamina mundi,
 Atque tuo nutu cuncta ligata geris:
 Tu facis ut Phœbi lux aurea contegat astra,
 Sidera sic, mentes tu velut, exsuperans.
 Tu facis ut noctis lumen vivâtque cadâtque,
 Détque suum rursus luna novata jubar.
 Tu facis ut partes moderetur signifer anni,

Tempora temporibus consociétque novis.
 Quinetiam in stellis sapientia mira refulget,
 Tàm fixis, quàm quas cernimus ire vagas.
 Lux tua sunt omnes, habitant quæ sidera, mentes,
 Ac Triadis laudes quæ sine fine canunt.
 Gloria rursus homo tua, qui velut angelus abs te
 Hic situs est, decus ut cantet et ipse tuum.
 Æterne, ac rursum mortalis: corporis expers,
 Atque hominum causâ post quoquē factus homo:

- Rector mundi, autor vitæ, opifex omnium
 Quæ sunt, et quæ futura sunt. Tibi enim omnia existunt,
 Qui mundi fundamenta, et quæcumque sunt, te volente,
 Vinciens administras nutibus immutabilibus.
- 15 Per te enim, ô rex, sol ille sublimis astra obscurat,
 Orbem igneum supereminens, ut te mentes beatas.
 Per te vivit et occidit alternis vicibus, lumen noctis,
 Luna, rursus pleno lumine lucens revertitur.
- Per te signifer orbis, et moderata ratio choreæ cœlestis,
 20 Anni partibus modum præscribit benignè temperatis.
 Fixa etiam, et errantia retrò gradientia
 Sidera, admirabilem tuam prædicant sapientiam.
 Tua lux sunt omnes quæcumque animæ cœlestes
 Decantant Trinitatis gloriam cœlestis.
- 25 Tua enim est gloria homo, quem angelum in hoc mundo constituisti,
 Præconem tui, ô clarissimum lumen, splendoris.
 O immortalis, mortalis propter me, iterum genite, celsitudo incorporea.
 Qui postremò ad expianda hominum peccata, carnem assumpsisti,
 Tibi vivo, tibi loquor, tibi viva sum hostia,
- 30 Quæ sola ex facultatibus meis linquitur.
 Tibi et linguam constrinxi, et nunc auribus sermonem aperui :
 Sed præsta, obsecro, ut utrumque piè faciam.
 Loquar quæ decent; quæ autem nefas est, nequidem cogitem.
 Effundam margaritam, cœnum depellens,
- 35 Aurum ex arenâ, rosam ex asperâ spinâ,
 Legam ex aristis triticum, abjiciens stipulam.
 Has tibi nostri, Christe, primitias laboris,
 Lingua primum eructans obtulit sermonem.
 Hodiè Christus Dominus ex mortuis, quibus admixtus est,
- 40 Surrexit, et mortis aculeum dissipavit,
 Et tenebrosas portas inamæni tartari
 Perrupit, et animis libertatem dedit.
 Hodiè è tumulo prosiliens, hominibus apparuit,
 Quibus natus est, quibus mortuus, quibus surrexit à mortuis,
- 45 Ut regenerati et à morte profugi,
 Unâ tecum hinc in cœlum ascendente sustollamur.
 Hodiè magnus et splendidus chorus circà te oblectatur
 Angelicus, cantando carmen epinicium.

Sol, astra,
 luna, quæ al-
 ternis vicibus vi-
 vit et occidit, et
 rursus pleno lu-
 mine revertitur;
 stellæ errantes et
 fixæ, opus sunt
 sapientiæ Chris-
 ti, quam etiam
 prædicant.

Gregorius
 Christo vivit et
 loquitur. Viva
 est victima. Ipsi
 linguam devin-
 xit, et solvit;
 has ipsi primi-
 tias, seu carmen
 offert.

28. Πήμασι. Schol. πλημμελήμασι.

29. Ἐμπνοας. Sup. lin. ἔμφυχος θυσία.

32. Πόροις. Sup. lin. δώρης γενέσθαι δαίωσις.

36. Λέζοι. Sic Coisl. Schol. λήφομαι. Nonnulli Edit.
 λείζοι.

37. Θαλύσια. Schol. χάρισημα.

39. Σήμερον. Hic in Codice Coisliano novum incipit
 Carmen.

48. Μέλων ὕμνον ἐπιστέφειον. Scholiastes interpretatur,
 ὕμνον ἐπινίκιον ᾄδαν.

METRICA VERSIO.

Vivo, loquorque tibi, tibi sum, bone, victima viva,
 Omnibus ex opibus sola relictæ meis.
 Pressa tibi est mea lingua, tibi mea lingua soluta :
 Da, precor, ut sanctè cedat utrumque mihi.
 Quæ decet, ista loquar : quæ non, nec pectore volvam.
 Depulso fundam margara cara luto,
 Vernantemque rosam è spinis, aurumque ab arenâ,
 Et spicis missâ farra legam stipulâ.
 Has tibi primitias nostri, bone Christe, laboris,
 Obtulit hæc primum carmina lingua tibi.

Hæc es, Christe, die levibus revocatus ab umbris,
 Atque retudisti spicula dira necis.
 Horrendas hæc luce fores tua rupit averni
 Dextera : libertas est animisque data.
 Visus es humanis hodiè redivivus : ob illos
 Nam satus es, passus, redditus et superis,
 Ut sursum nati, redivivique astra petamus,
 Atque Patris tecum regna beata tui.
 Te chorus angelicus luce hæc lætusque micansque
 Victorem cinxit, læta trophæa canens.

Σήμερον ἤχον ἔπνευσα, μεμυκῶτα χεῖρα σιγῇ
 50 Λύσας, ἀλλὰ μ' ἔχεις ὑμνοπόλον κιθάρην.
 Νῶ νόον ἔνδον ἔρεξα, λόγῳ Λόγον· αὐτὰρ ἔπειτα
 Ρέξω καὶ μεγάλῳ Πνεύματι, ἣν ἐθέλη.

ΛΘ΄.

Εἰς τὰ ἔμμετρα.

Πολλοὺς ὁρῶν γράφοντας ἐν τῷ νῦν βίῳ
 Λόγους ἀμέτρους, καὶ ῥέοντας εὐκόλως,
 Καὶ πλεῖστον ἐκτρίβοντας ἐν πόνοις χρόνον,
 ὧν κέρδος οὐδὲν ἢ κενὴ γλωσσαλγία·
 5 Ἀλλ' οὖν γράφοντας καὶ λίαν τυραννικῶς,
 Ὡς μεσὰ πάντα τυγχάνειν ληρημάτων,
 Ψαμμοῦ θαλασσῶν ἢ σκνιπῶν Αἰγυπτίων·
 Πάντων μὲν ἂν ἤθιστα καὶ γνώμην μίαν
 Ταύτην ἔδωκα, πάντα ῥίψοντας λόγον,
 10 Αὐτῶν ἔχεσθαι τῶν θεοπνεύτων μόνον,
 Ὡς τοὺς ζάλην φεύγοντας ὄρμων εὐδίῳν.
 Εἰ γὰρ τοσαύτας αἱ Γραφαὶ θεδώκασι
 Λαβᾶς, τὸ, Πνεῦμα, τουτί σοι σοφώτερον,
 Ὡς καὶ τόδ' εἶναι παντὸς ὁρμητήριον
 15 Λόγου ματαίου τοῖς κακῶς ὁρμωμένοις.
 Πότ' ἂν γράφω σὺ, τοῖς κάτω νοήμασιν
 Ἀναμφιλέκτους, ὧ' τάν, ἐκτείναις λόγους;
 Ἐπεὶ δὲ τοῦτο παντελῶς ἀμήχανον,
 Κόσμου ῥαγέντος εἰς τόσας διασάσεις,
 20 Πάντων τ' ἔρεισμα τῆς ἑαυτῶν ἐκτροπῆς
 Τούτους ἐχόντων τοὺς λόγους συμπροσάτας·
 Ἄλλην μετῆλθον τῶν λόγων ταύτην ὁδὸν,
 Εἰ μὲν καλὴν γε, εἰ δὲ μὴ γ', ἐμοὶ φίλην·
 Μίτροις τι δοῦναι τῶν ἐμῶν πονημάτων.
 25 Οὐχ, ὥς ἂν οἰηθεῖεν οἱ πολλοὶ βροτῶν,
 Τῶν πάντα ῥάξων, δόξαν ἐκκαρπούμενος
 Κενὴν, ὃ δὴ λέγεται. Τούναντιον μὲν οὖν
 Τρέχοντας οἶδα τοῖς ἐμοῖς, οὕτω γράφειν,
 Ἀνθρωπαρεσκεῖν μᾶλλον· οἱ γὰρ πλείονες
 30 Τοῖς σφῶν μέτροις μετροῦσι, καὶ τὰ τῶν πέλας·

50. Ἐχεις. Coisl. ἔχεις.

51. Ἐρεξα. Schol. ἔθυσα.

52. Ρέξω. Schol. ῥύσω.

XXXIX. 2. Ἀμέτρους. Scripta nullis adstricta numeris
 intelligit Gregorius, quibus suos opponit sermones ἐμμέ-
 τρους.

6. Ὡς μεσὰ. Sic Vat. Edit. ὡς μετά.

8. Μίαν. Vat. τίνα.

9. Πάντ' ῥίψοντας. Itā Vat. Edit. πάντ' ἀπορρίψας. Con-
 silium hoc amplexus sum, ut omnem sermonem abjiciens,
 solis divinitus afflatis Scripturis incumberem.

METRICA VERSIO.

Hæc luce insonui, compressaque labra resolvi :
 Ac vice me citharæ, te celebrantis, habes.
 Mente prius mentem cecini : verbo cano Verbum ;
 Postmodò Pneuma sacrum, si volet, ipse canam.
 XXXIX. IN SUOS VERSUS.
 (Fed. Morello interprete.)
 Plerosque cernens scribere hoc in sæculo
 Opera innumera perleniter fluentia,
 Et plurimum huic tempus labori impendere,

Quorum est lucellum inane maledicentiæ :
 Atque insolenter edere hos scripta admodum,
 Nugas pararent ut meras sudoribus,
 Ægyptias muscas, arenasve æquoris :
 Suavissimè omnium hæc stetit sententia,
 Ut quolibet sermone contempto incumberem
 A Numine afflatis voluminibus modò ;
 Ut expetit portus, procellas qui fugit.
 Nam si tot ac tantas sacra eloquia exhibent

Hodiè sonum edidi, clausa diù silentio labra
 50 Solvens; sed jam me habes instar citharæ ad celebrandas laudes tuas.
 Menti mentem intùs immolavi, Verbo verbum; postea autem
 Sacrificabo et magno Spiritui, si voluerit.

XXXIX.

IN SUOS VERSUS

- Plurimos cernens condere hâc ætate
 Nullis adstricta numeris scripta, et leniter fluentia,
 Multùmque temporis his impendere operibus,
 Quorum nullus est fructus, quàm vana garrulitas :
 5 Imò cernens eos scribere admodùm procaciter,
 Plenâque omnia esse rebus nugatoriis,
 Arenâ maris, aut muscis Ægyptiis :
 Omnium quidem suavissimè consilium unum
 Hoc dedi, ut abjecto quolibet sermone,
 10 Solis à Deo afflatis Scripturis incumberent,
 Ut ii, qui tempestatem fugiunt, in tranquillam se recipiant stationem.
 Nam si tot Scripturæ præbent ansas,
 Illud est, quod tibi, divine Spiritus, visum sapientius,
 Ut sit cujusvis propugnaculum
 15 Vanæ doctrinæ his, qui sinistro animo concitantur.
 Quandonam tu scribens, terrenæ sapientiæ cogitationibus
 Firmas afferes, ô bone vir, rationes?
 Quoniam verò id prorsùs impossibile,
 Cùm orbis scindatur tot in contrarias partes,
 20 Omnesque fundamentum sui diverticuli
 Hos habeant sermones, qui præsidio sint :
 Ad aliam me contuli, hanc nimirùm, sermonum viam,
 Honestam quidem, vel si minùs saltem mihi gratam :
 Ut versibus aliquid impenderem laboris;
 25 Haud equidem, ut fortassè videbitur plerisque mortalium
 Per omnia faciliùm ac levissimorum, ad gloriam comparandam
 Inanem, quod dici solet. Contrà quidem
 Scio eos, qui mea vellicant, dicere, quòd ità scribam,
 Me magis hominum auram captare; nam plerique
 30 Suis ipsorum actibus metiuntur acta proximi :

Scriptum an.
 382.
 Alias Bill. 162.
 pag. 248.

Inepti scrip-
 tores plurimi
 tempore Gre-
 gorii.

Consilium
 Gregorii est,
 ut abjecto quo-
 libet sermone
 afflatis à Spiritu
 sancto Scriptu-
 ris incumbant.

Consilium Gre-
 gorii in conden-
 dis versibus

Plerique suis
 ipsorum actibus
 metiuntur acta
 proximi.

10. Μόνον. Vat. μόνων.

14. Ὁμητήριον. Hæc vera Gregorii sententia est, qui
 alibi passim exagitat suâ introductam ætate, quasi ex
 Scripturis λογομαχίαν, subtilémque dialecticam simplici
 subrogatam fidei.

16. Ποτ' ἄν. Vat. πῶς.

21. Συμπροσάτας. Vat. σὺν προσάταις.

26. Τῶν πάντα βόξων. Hæc jungimus cum βροτῶν. Mo-
 rel. non rectè jungit cum δόξων.

METRICA VERSIO.

Ansas, tibi hic est Spiritus prudentior,
 Ut sit refugium proximum hoc cujuslibet
 Vanæ loquelæ, his qui incitati sunt malè.
 Quandò exarans tu cogitationibus
 Serpentibus humi, expanderes ratos sonos?
 At cùm arduum et difficile prorsùs hoc siet,
 Ubi mundus in dissidia tot conscinditur,
 Cùm omnes basim diverticuli habeant sui,
 Hæc genera sermonum, quasi adjuvantia :

Equidem aliud suscepi iter sermonibus,
 Honestum opinor, sin minùs, gratum mihi,
 Laboris ut mei darem aliquid versibus;
 Non, ut putarent plurimi mortalium,
 Quòd gloriam è facillimis adipiscerer
 Vanam, ut solet dici : sed è contrario
 Novi mea utique vellicantes dicere,
 Me scribere, ut placere queam vulgo magis :
 Aliena metiuntur acta nam aliqui suis.

- Οὐτε προτιμῶν τοῦτο τῶν θείων πόνων·
 Μή μοι τοσοῦτον ἐκπέσοι Θεοῦ λόγος!
 Τί οὖν πέπονθα, τοῦτ' ἴσως θαυμάσετε.
 Πρώτον μὲν ἠθέλησα, τοῖς ἄλλοις καμῶν,
 35 Οὕτω πεθῆσαι τὴν ἐμὴν ἀμετρίαν·
 Ὡς ἂν γράφων γέ, ἀλλὰ μὴ πολλά γράφω,
 Καμῶν τὸ μέτρον. Δεύτερον δὲ τοῖς νέοις
 Καὶ τῶν ὅσοι μάλιστα χαίρουσι λόγοις,
 Ὅσπερ τι τερπνὸν τοῦτο δοῦναι φάρμακον,
 40 Πειθοῦς ἀγωγὸν εἰς τὰ χρησιμώτερα,
 Τέχνη γλυκάζων τὸ πικρὸν τῶν ἐντολῶν.
 Φιλεῖ δ' ἀνίσταί τε καὶ νευρᾶς τόνος·
 Εἴ πως θέλεις καὶ τοῦτο· εἰ μὴ τι πλεον,
 Ἄντ' ἁσμάτων σοι ταῦτα καὶ λυρισμάτων.
 45 Παίζειν δέδωκα, εἴ τι καὶ παίζειν θέλεις,
 Μή τις βλάβῃ σοι πρὸς τὸ καλὸν συλωμένῳ.
 Τρίτον πεπονθὼς οἶδα· πρᾶγμα μὲν τυχὸν
 Μικροπρεπές τι, πλήν πέπονθ'· οὐδ' ἐν λόγοις
 Πλεον δίδωμι τοὺς ξένους ἡμῶν ἔχειν·
 50 Τούτοις λέγω δὴ τοῖς κεχρωσμένοις λόγοις,
 Εἰ καὶ τὸ κάλλος ἡμῖν ἐν θεωρίᾳ.
 Ὑμῖν μὲν οὖν δὴ τοῖς σοφοῖς ἐπαίξαμεν.
 Ἔστω τις ἡμῖν καὶ χάρις λεόντιος.
 Τέταρτον εὗρον τῇ νόσῳ πονούμενος
 55 Παρηγόρημα τοῦτο, κύκνος ὡς γέρων,
 Λαλεῖν ἑμαυτῷ τὰ πτερῶν συρίγματα,
 Οὐ θρήνον, ἀλλ' ὕμνον τιν' ἐξιτήριον.
 Πρὸς ταῦτα νῦν γινώσκειθ' ἡμῖν, οἱ σοφοί,
 Τῶν ἔνδον. Εἰ δ' ἥττησθε, τῶν αὐτῶν λόγων
 60 Πλεῖστον τὸ χρῆμα· καὶ τὰ παιζόντων, λόγοι
 Χωρεῖτε· μακρὸν δ' οὐδὲν οὐδ' ὑπὲρ κόρον,
 Ἀλλ' οὐδ' ἄχρηστον, ὡς ἐγ' ὦμαι παντελῶς.
 Αὐτοὶ διδάξουσ' οἱ λόγοι θέλοντά σε.
 Τὰ μὲν γάρ ἐστι τῶν ἐμῶν, τὰ δ' ἔκτοθεν.
 65 Ἡ τῶν καλῶν ἐπαινεῖς, ἡ κακῶν ψόγος,
 Ἡ δόγματ', ἡ γνώμη τις, ἡ τομαὶ λόγων,

32. Μοί. Ità Vat. Edit. μοῦ.

33. Θαυμάσετε. Ità Vat. Edit. θαυμάζετε.

35. Ἀμετρίαν. Sic optimè Vat. *linguae fluxum*. Edit. ἀμαρτίαν.

37. Καμῶν. Vat. λαθῶν.

46. Τὸ καλόν. Ità Vat., quæ vera est lectio. *Ne quid damni contingat, dum honesta sectaris, ad id quod honestum est vendis. Aliter συλωμένῳ, spoliato, nudato,*

scilicet læsâ pietate, morumque integritate, lectione profanorum carminum : ut si quis iis delectetur, eaque potius legat, in quibus aliquid honestati morum fideique adversum occurrit. Edit. mendosè καλῶ.

49. Πλεόν. *Non plus aliquid fatebor infideles, quam nos habere.*

50. Κεχρωσμένοις. Id est videlicet pictis floridisque sermonibus.

METRICA VERSIO.

Nec præferens istud sacris laboribus.

Ah ! ne excidat tantum Deus mente à meâ !

Affectus ergò ut sim, illud admiramini.

Primum laborans id operam pro aliis dedi,

Ligare peccatum meum quò possem ità ;

Ut si luberet scribere, haud conscriberem

Multa, elaborans carmen. Indè in gratiam

Juvenum, atque eorum verba quos juvant bona,

Hoc suave volui remedium tibi dare,

Suadæ illicem, ad quæ maximè sunt commoda,

Mandata quæ urgent arte, sic delinens.

Interdum amat remittier chordæ tonus ;

Si quæ velis modo hoc probare, nec amplius

Quæris, loco cantûs lyræ strepitûsque erunt.

Tibi hæc dedi ad ludum, tibi ullus si placet :

Ne noxa quæ subeat honestate viduum.

Affectus ità sum tertio, ut res forsitan

Pusilla videatur, tamen meipsum afficit ;

- Neque id præferens sacris laboribus :
 Ne mihi tantoperè excidat Dei verbum!
 Quid ergò consilii habui, id forsàn mirabimini.
 Primùm quidem volui, cùm in aliis operam posuissem,
 35 Sic meam frenare intemperantiam;
 Ut si scriberem, saltem non multa exararem,
 Difficultate elaborandi carminis. Deindè volui juvenibus,
 Lisque maximè qui sermonibus delectantur,
 Veluti quoddam gratum præbere pharmacum,
 40 Illecebrosis ducens ad utiliora,
 Arte deliniens acerbiter mandatorum.
 Amat etiam tensa remitti chorda :
 Si quo modo velis hoc (probare) : si nihil quicquam ampliùs,
 Pro cantilenis tibi hæc erunt et strepitibus.
 45 Ludum præbui, si ludus tibi placet,
 Ne quid damni tibi accidat honesta quærenti.
 Tertiò me affectum scio; res quidem fortassis
 Parva videri possit; verumtamen affectus sum; nequidem vim dicendi
 Majorem, quàm nos, infideles habere concesserim :
 50 De ornato illo loquor et florido dicendi genere,
 Quanquàm nobis orationis venustas sit in spiritali intelligentiâ.
 Vobis quidem igitur, ut sapientibus lusimus.
 Nobis autem sit gratia leonis.
 Quartò inveni morbo gravatus
 55 Solatium istud, velut olor senex,
 Loqui mihi ipsi alarum sibilis,
 Non lugubrem cantum, sed canticum in discessu.
 In his modò intelligitis, viri sapientes,
 Intimos animi sensus. Si autem ceditis, ipsorum sermonum
 60 Potissimùm res est : et quæ ludentium sunt, sermones
 Procedite : nihil verò longum, nihil suprâ satietatem,
 Nihil etiam inutile, ut ego prorsùs arbitror.
 Ipsi docebunt te sermones volentem.
 Alia quidem ex meis sunt : alia autem ex profanis;
 65 Aut bonorum laus, aut malorum reprehensio,
 Vel doctrina, vel opinio, vel breves sententiæ,

Amat tensa
remitti chorda

Eloquentiâ fi-
deles ab infide-
libus superatos
fuisse non con-
cedit Gregorius.

Cantavit Gre-
gorius, morbi so-
latium quærens,
ut vetus olor,
canticum in dis-
cessu.

51. Εἰ καὶ etc. Morel. : *Quamvis quod est, pulchrum sit ob oculos suum; quod qui potest capere capiat.*

53. Ὑμῶν. Vat. ἡμῶν καὶ χάρις λέοντος, scilicet *ut postremi devoremur.*

58. Τινώσκειθ' ἡμῶν, οἱ σοφοί. Aliter : *Ignoscite nobis, vos qui sagaces estis ad perspicendum intimos animi sensus.*

59. Εἰ δ' ἡττησθε, τῶν. Aliter : *Sin vincimini ipsis sermonibus.*

60. Πλεῖστον τὸ χρεῖμα. Aliter : *Res mira.*

61. Χωρεῖτε. *Procedite, capite, favete, vox militaris, inquit Combefisius, usu trita bonis auctoribus. Morel. valete : quæ quidem est altera vocis χωρεῖτε acceptio, verum hic parum commoda.*

64. Τῶν ἱμῶν. *Ex Scripturis.*

66. Ἡ γνώμη. *Aut consilium, aut opinio.*

METRICA VERSIO.

Neque exteros melius loqui quàm nos puto,
 Hoc genere sermonis colorati aio,
 Quamvis quod est, pulchrum sit ob oculos suum.
 Vobis at ipsi lusimus sapientibus.
 Nobis sit, ut ferunt, leonis gratia.
 Quartum, ægritudini meæ solatium
 Istud labore inveni, olor velut senex,
 Loquens mihi alarum canoris sibilis,
 Non lugubrem cantum, sed egressu editum.

Ergò, eruditi in intimis, cognoscite
 Nobis ad hæc : sin ceditis devicti in his
 Sermonibus, res, eloquia ludentium
 Valete; nil longum, atque satietatem suprâ,
 Nihilque inutile, seu reor. Prorsùs quidem
 Ipsa edocebunt dicta te spontaneum.
 Namque è meis hæc sunt; at illa extrinsecus;
 Reprehensio malorum, honestorùmve laus :
 Opinio aut sententia, aut tractatum

- Μνήμην ἔχουσαι τῇ θέσει τοῦ γράμματος.
 Εἰ μικρὰ ταῦτα, σὺ τέλει τὰ μείζονα.
 Μέτρον κακίζεις· εἰκότως, ἄμετρος ὦν,
 70 Ἰαμβοποιὸς, συγγράφων ἀμβλώματα.
 Τίς γὰρ βλέποντα, μὴ βλέπων, ἐγνώρισεν;
 Ἢ τίς τρέχοντι, μὴ τρέχων, συνέδραμε;
 Πλὴν οὐ λέληθας, ὃ ψέγεις, ὠνούμενος.
 Ὁ γὰρ κακίζεις, τοῦτό σοι σπουδάζεται,
 75 Καὶ σφόδρ' ἄμετρος, τὸ γράφειν ποιήματα.
 Ὅτ' ἂν δ' ἐλέγχῃ, πίσις ἀντισέρχεται,
 Καὶ πεζὸς ἡμῖν ναυαγῶν ὁ φίλτατος.
 Τοιαῦτα τεχνάζεσθε, ὑμεῖς οἱ σοφοί.
 Ταῦτ' οὐ πρόδηλον ψεῦδος, οὐχὶ διπλὴν;
 80 Πίθηκος ἡμῖν ἀρτίως, λέων δὲ νῦν.
 Οὕτως ἀλίσκετ' εὐπετῶς δόξης ἔρως.
 Πλὴν ἴσθι πολλὰ καὶ Γραφαῖς μετρούμενα,
 ὧς οἱ σοφοὶ λέγουσιν Εἰβραίων γένους.
 Εἰ μὴ μέτρον, σοὶ καὶ τὰ νεύρων κρούματα,
 85 ὧς οἱ πάλαι προσῆδον ἐμμελεῖς λόγους,
 Τὸ τερπνόν, οἶμαι, τοῦ καλοῦ ποιούμενοι
 Ὀχημα, καὶ τυποῦντες ἐκ μελῶν τρόπους.
 Σαοῦλ σε τοῦτο πεισάτω, καὶ πνεύματος
 Ἐλευθερωθεὶς τοῖς τρόποις τῆς κινύρας.
 90 Τίς οὖν βλάβη σοι, τοὺς νέους δι' ἡδονῆς
 Σεμνῆς ἄγεσθαι πρὸς Θεοῦ κοινωνίαν;
 Οὐ γὰρ φέρουσιν ἀθρόαν μετάσασιν.
 Νῦν μὲν τίς ἔσω μίξις εὐγενεστέρα.
 Πῆξιν δ' ὅταν τὸ καλὸν ἐν χρόνῳ λάβῃ,
 95 Ὑποσπάσαντες, ὡς ἐρείσματ' ἀψίδων,
 Τὸ κομψόν, αὐτὸ τὰγαθὸν φυλάξομεν.
 Τούτου τί ἂν γένοιτο χρησιμώτερον;
 Σὺ δ' οὐ τὰ ὄψα τῷ γλυκεῖ παραρτύεις,
 Ὡς σεμνὲ, καὶ σύνοφρυ καὶ συνηγμένη;
 100 Τί οὖν κακίζεις τὴν ἐμὴν εὐμετρίαν,
 Τοῖς σοῖς μέτροις σαθμώμενος τὰ τῶν πέλας;
 Χωρὶς τὰ Μυσῶν καὶ Φρυγῶν ὀρίσματα·
 Χωρὶς κολοιδῶν κ' αἰετῶν ὑψώματα.

67. Μνήμην ἔχουσαι τῇ θέσει. *Memoriae commoda ex adstricta oratione.*

73. Οὐ λέληθας. *Non lates: nempe perspicuum est te aucupari, quod reprehendis. Non bene Morel.: Haud latet te.*

74. Σοὶ σπουδάζεται. *In hoc operam confers, huic rei incumbis.*

75. Ἀμέτρος. *Illepidè, nullà gratià poeticà.*

76. Πίσις ἀντισέρχεται. *Combefis. & Excusanda per ejus simplicitatem incititia.*

77. Πεζὸς ἡμῖν ναυαγῶν. *Scilicet ita humilis stricta oratione, ut ad solutam propius accedat.*

METRICA VERSIO.

Segmenta memorabilia vinctis litteris.
 Hæc parva si sunt, perfice his majora tu.
 Carpis modos, et jure, careas cum modo,
 Abortiones exarans, iambicus.
 Nam quis videntem, non videns, agnoverit?
 Aut cursitanti haud cursitans occurrerit?
 Verum haud latet te, quandò emis, quod deprimis:
 Sed enim tibi est cordi, quod explodis modò,
 Absque modulis citò exarare poemata.
 Cum reprehendis, tum invicem prodit fides,

Nobisque naufragus pedes carissimus.
 Excogitate talia, ô docti et cati.
 Non tunica duplex, lucidum et mendacium est?
 Hic simia est modò, et nunc est leo.
 Sic carpitur amor gloriæ facillimè.
 Scito tamen permulta Scriptis in sacris
 Expressa metris, docti ut Hebræi probant.
 Nisi si metrum non duxeris pulsus fidis:
 Ut dicta prisca concinerunt consona,
 Jucunditatem dum, ut reor, facerent rei

- Quæ in memoriâ facilè insideant vinculo litteræ.
 Si hæc parva sunt, tu effice meliora.
 Modos carpis : rectè quidem, utpotè rudis versuum,
 70 Iamborum scriptor, conscribens miseros versus.
 Quis enim videntem, non videns, agnoverit?
 Aut quis currenti, non currens, concurrat?
 Verùm non lates, quod reprehendis, ipse aucupans.
 Quod enim improbas, hoc tibi curæ est,
 75 Et valdè inconcinnè, condere poëmata.
 Cùm autem reprehenderis, fides vicissim subit,
 Et pedes nobis naufragus lepidissimus.
 Talia excogitate, vos sapientes.
 Hæc nonne manifestum mendacium, nonne duplicis animi versutia?
 80 Simia modò nobis, nunc autem leo.
 Sic facilè capitur gloriæ desiderium.
 Verùm scito plurima etiam in Scripturis esse metro expressa,
 Ut ferunt docti ex Hæbreorum gente.
 Si tibi metrum non videatur fidium pulsationes,
 85 Ut veteres decantabant concinnos sermones,
 Jucundum, arbitror, adhibendo, tanquàm recti
 Vehiculum, et modulis informando mores.
 Saül id tibi persuadeat, à maligno spiritu
 Liberatus modulis citharæ.
 90 Quidnam igitur incommodi tibi videtur, si juvenes per oblectationem
 Honestam ducantur ad Dei societatem?
 Non enim ferunt subitam mutationem.
 Nunc quidem statuatur quoddam temperamentum liberalius.
 Postquàm verò bonum tempore firmatum fuerit,
 95 Subducentes, velut ex fornicibus fulcimen,
 Quod est leporis, bonum ipsum servabimus.
 Quid isto potest esse utilius?
 Tu verò cibos nonne condis dulcedine,
 Vir rigide, superbo et contracto supercilio?
 100 Quid ergò culpas meam in condendis versibus industriam,
 Tuis modulis perpendens res proximi?
 Seorsùm sunt Mysorum et Phrygum limites;
 Seorsùm graculorum et aquilarum sublimitates.

Plura in Scrip-
 turis metro
 scripta.

2 Reg. x.

79. Οὐχὶ διπλόν. *Versutia*. Ineptè Morel. : *Non tunica duplex*.

94. Πᾶσι. *Firmitatem*, cùm bonum per tempus habuerit.

96. Τὸ κομψόν. *Quod est deliciarum, oblectamenti poetici*.

102. Χωρὶς τὰ Μουσῶν etc. Adagium quod sæpè recurrit apud Gregorium.

103. Χωρὶς κολοίων etc. Perstringit quempiam Apollinaris de grege, qui ægrè ferebat juvenes ad pietatem informari Gregorii versibus, ad quorum sublimitatem ipse pertingere non poterat.

METRICA VERSIO.

Vehiculum honestæ, et ex modis mores bonos.
 Saül tibi hoc persuadeat, qui à spiritu
 Est liberatus Davidis modulis lyre.
 Cui incommodo tibi est, si honestâ gratiâ
 Juvenes cant communionem ad Numinis?
 Mutationem nam repentinam haud ferunt :
 Nunc liberalior benigniorque lex
 Condatur: at enim quandò honestum tempore
 Firmatum erit, tracto decore, ut in arcubus

Fulcimine, ipsum quod bonum est servabimus.
 Existere hoc quid fructuosius queat?
 Non tu cibos condire scis dulcedine,
 Severe, contracto supercilio gravi.
 Quid ergò differs pipulo modulos meos,
 Modulo tuo dùm examinas res proximi?
 Seorsùm Mysorum sunt Phrygumque limites,
 Sublimitates gracculi aquilæque eminūs.

M'.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΘΟΝΟΥΝΤΑΣ.

- Δίκη, δικασαί, καὶ νόμοι, καὶ βήματα,
 Ρομφαία καὶ σὺ τοῖς κακοῖς σιλδουμένη,
 Καὶ πάντ' ἐλέγχουσ' ἡμέρα συγνηγόρε,
 Σκώληξ ἄπαυσε, παμφάγου πηγαὶ πυρὸς,
 5 Ἀκούσαθ' ἡμῶν τῶν κριτῶν, ἀκούσατε.
 Πᾶσι θανοῦσι καὶ φθόνος συνθάπτεται.
 Πρὸς γὰρ τὸ τεῖνον ἢ μάχη· τὸ δ' ἐκ ποδῶν,
 Οὔτ' ἀντιπίπτει, καὶ τετίμητ' ἀφθόνως.
 Ἐγὼ δὲ καὶ τέθνηκα, καὶ βασκαίνομαι.
 10 Ὁ πάντ' ἀνατλάς ἐν βίῳ παλαίσματα.
 Πῶς τοῦτ' ἐλέγχω, καὶ τίσι τεκμηρίοις;
 Πάντες βοῶσι, κἂν ἐγὼ δῆσω ζόμα.
 Ὡς εἶθ' ἄφωνος ἦν ἐμὴ δυσπραξία!
 Τὸ τῶν κακῶν κάκιζον, ὥς ἂν μὴ χράνω
 15 Τὴν γλώσσαν, εἶρων ἐν λόγῳ καὶ τούνομα.
 Τὸ πλήρες ἰοῦ θηρίου, τὸ τοῦ φθόνου
 Δεινόν τε καὶ φρικῶδες ἐργαστήριον,
 Τὴν τῶν, ὅσ' ἐστὶ, σύντομον σῆλην κακῶν,
 ᾧ μὴδὲ θείας πρὸς θύρας φοιτητέον,
 20 Ἐμῶν ἀγνισμῶν, καὶ πόνων τῆσδε τριχὺς,
 Ἐμῶν λιθασμάτων τε καὶ καθαρμομάτων
 Προὔθηκαν. Οἴμοι! τίς ταδ' αἰνέσει σοφῶν;
 ᾧ καρδίας κευθμῶσιν ἐμβεβῶς ἐμῆς!
 ᾧ πάντα νωμῶν, καὶ φέρων ἄλλω βίῳ!
 25 Οὔτοι κακῶν με δεύτερον τεθείκασι·
 Καὶ τῶν δ' ἐκεῖθεν οἱ κακοὶ σαῖεν πρόσω;
 Αὐτοὶ συνασπίζουσιν ἀλλήλοις κακῶς.
 Πρὸς ἐν βλέποντες, τῶν θρόνων τὸ ἀσφαλές.
 Ἐγὼ δ' ἔχοιμι μοῖραν ὄνπερ ἄξιον.
 30 Εἰ δ' ἐνθάδ' οὐδεὶς, Χριστέ μου, σὺ μου μερίς,
 Ὦν κρείσσον, ἢ τὰ πάντα καὶ πάντων, ἔχειν.
 Μόνον βέβαιον κτημάτων κ' ἐλεύθερον.
 Τούτου μὲν ἡμᾶς οὐ τις ἐκβάλει φθόνος.

XL. 6. Πᾶσι θανοῦσι. Ità ferè Horat. Lib. II, Epist. I, 12.
 ..... Invidiam supremo fine domari:
 Urit enim fulgore suo qui prægravat artes

Infrà se positas: extinctus amabitur idem.
 10. Παλαίσματα. Quælibet certamina sustinui.
 16. Θηρίον. Maximum intelligit. Mox φθόνου, diaboli.

METRICA VERSIO.

XL. IN INVIDIOS.

(Fed. Morello interprete.)

Justitia, leges, judices, tribunal, et
 Ensis coruscans ad scelestorum metum,
 Examinansque omnia dies tristissima,
 Et vermis irrequies, et ignis fervidi
 Fontes, querentùm audite dicta: judices,
 Audite nos. Livor sepultus funere est.

Nam prælium est in vim resistantem: at procul
 Situm, nec obsistit, et honore maximo
 Decoratur. At me mortuum livor premit,
 Qui pertuli in vitâ tot ærumnas graves.
 Id quomodò arguam, et quibus certis notis?
 Vocem efferunt omnes, mihi occlusum ut sit os.
 Si muta mea fuisset infelicitas!
 Ne polluam, quod est malorum pessimum,
 Linguam, inserendo nomen hoc sermonibus.

XL.
IN INVIDOS.Scriptum an.
585.
Alias Bill. 166.
pag. 251.

- Justitia, iudices, et leges, et tribunalia,
 Et tu gladius contrà impios coruscans,
 Et omnium examinatrix dies tristis,
 Vermis nunquàm quiescens, omnia vorantis fontes ignis,
 5 Audite iudices nostros, audite.
 Cum omnibus morientibus et invidia sepelitur.
 Etenim contrà id quod resistit, pugnatur: quod autem longè dissitum est,
 Nec obsistit, etiam in magno pretio habetur.
 Ego verò mortuus sum, et tamen invidiâ premor,
 10 Qui quaslibet pertuli in hâc vitâ ærumnas.
 Quomodò id ostendam, et quibus argumentis?
 Omnes clamant, vel si ego os vinxero.
 Atque utinâm muta esset mea calamitas!
 Ne, quod malorum est extremum, polluerem
 15 Linguam, inserendo sermonibus vel ipsum nomen.
 Plenam veneno bestiam, invidiæ
 Diram et horribilem officinam,
 Omnium, quæcumque sunt uspiàm, compendiarium columnam malorum,
 Cui nequidem ad sacras fores accedere licebat,
 20 Casto meo ministerio, et laboribus hujus canitiei,
 Meis lapidationibus, et piaculis
 Prætulerunt. Hei mihi! quis hæc sapiens probaverit?
 O qui penetrasti latebras cordis mei!
 O qui cuncta moderaris, et dirigis ad alteram vitam!
 25 Hi me ipsis improbis postposuerunt:
 Num et in alterâ vitâ improbi præferentur?
 Ipsi auxiliantur sibi invicem nequiter,
 Hoc unum spectantes, ut securè thronos possideant.
 Ego verò habeam partem eorum, quæ par est expetere.
 30 Si autem hîc nemo, tu, mi Christe, eris pars mea,
 Quem habere melius est, quàm omnes omnium facultates.
 Hæc sola ex omnibus possessionibus firma est et libera.
 Ab hâc nulla nos dejiciet invidia.

Livor post fata
quiescit.Maximum sibi
prælatum queri-
tur Gregorius.21. Καθαυμάτων. *Piaculis, lustrationibus.* Vat. κηρυγμά-
των, *concionibus.*22. Τάδ'. Ità Vatic. Edit. malè ταῦτ', ubi deficit me-
trum.

25. Οὔτοι. Vat. ὅτι.

31. Ἡ τὰ. Edit. nonnulli ἡ τὰ.

33. Ἐχθάλει. Sic legendum. Edit. ἐχθάλλει.

METRICA VERSIO.

Ab his veneno atro redundans bellua,
 Livoris horrenda officina luridi,
 Columna cuncta continens in se mala,
 Cui nullus ad sacras fores aditus patet,
 Casto ministerio, et labori hujus pili,
 Afflictioni item meæ, et purgamini,
 Est præposita. Quis heu, quis hæc sapiens probet?
 O cordis in mei latebris insite,
 Qui cuncta moderans, alteram ad vitam refers!

Hi me improbos inter locârunt infimum:
 An præferentur ævo in altero impii?
 At mutuas præstant sibi operas nequiter,
 Hoc intuentes, ut thronos firment suos.
 Contentus ego sim sorte quam meritum daret.
 Ut nemo juvet hîc, Christe, tu pars es mea,
 Quem melius est quàm cuncta habere, et omnium.
 Hæc sola firma, libera ut possessio est.
 Invidia nos nulla unquàm ab hâc dejecerit.

ΜΑ΄.

ΠΡΟΣ ΜΑΞΙΜΟΝ.

- Τί ταῦτα; τολμᾷς καὶ σὺ, Μάξιμε, γράφειν;
 Γράφειν σὺ τολμᾷς; τῆς ἀναιδείας ὅση!
 Τουτί μὲν ἤδη καὶ κυνῶν ἀνώτερον.
 Τολμητὰ πάντα πᾶσιν. Ὡ καίρου φορᾷς!
- 5 Ὡςπερ μύκητας, ἀθρόως ἀνατρέχειν
 Σοφοὺς γρατηγούς, εὐγενεῖς ἐπισκόπους,
 Μηδὲν προμοχθήσαντας εἰς μεῖραν καλοῦ.
 Ἐξ ὧν τί γίνετ'; ἀρετὴ κολούεται,
 Μηδὲν πλέον φέρουσα, τῆς ἀγροικίας
- 10 Θάρσος λαβούσης οὐ καλῶς ἀζήμιον,
 Ἄν μικρὰ ἄττα σπερμολογήσῃ ῥήματα.
 Κυβιστάτω τις μὴ μαθῶν, τοξευέτω,
 Πτεροῖς φερέσθω πρὸς νέφη μετάρσιος.
 Ἀρκεῖ τὸ βούλεσθ', οὐδαμοῦ τὸ εἶδναι.
- 15 Μὴ καὶ σὺ μουσόπνευστος ἡμῖν ἀθρόως,
 Ὡςπερ λέγονται τῶν πάλαι σοφῶν τινες;
 Μὴ καὶ σὲ θάφνης ἐξέμηνέ τις κλάδος·
 Ἡ μαντικῶν πέπωκας ὑδάτων ἄφνω,
 Ἐπειτα μέτρων ἔβλυσας, ἄμετρος ὦν;
- 20 Ὡ τῶν ἀπίστων καὶ νέων ἀκουσμάτων!
 Σαοῦλ προφήτης, Μάξιμος λογογράφος!
 Τίς οὐ προφήτης; τίς καθέξει τὴν χέρα;
 Πάντων ὁ χάρτης, ἡ γραφὴς καὶ γραδίων.
 Λέγειν, γράφειν, θεάτρα συλλέγειν, σὺ γε
- 25 Κράτους ἐγείρειν μηδὲν εὐλαβούμενος.
 Βραχεῖς μὲν εἰσι τῶν ἀκουόντων σοφοί·
 Πολλοὶ δὲ Μάξιμοι τε καὶ παράφοροι.
 Τούτοις ἀρέσκειν, τοὺς δὲ σοφοὺς χαίρειν ἔαν,
 Τοὺς ἐσμιλευμένους τε καὶ συνηγμένους.
- 30 Αὐτοὺς γελώντων. Ἄν δ' ἀμύνασθαι δεῖ,
 Τολμητὰ πάντα. Τοὺς σοφοὺς ἔχει θράσος.
 Τὸν Μάξιμον γνώτωσαν ἐκ παρρῆσιας.
 Καὶ ἡμῖν ἔστι τοῦ γελᾶν ἐξουσία.
 Τούτου τι ῥᾶον ἄρτι γελᾶν καὶ πλουσίως;
- 35 Ῥήτωρ μὲν ἴσθι, τοῖς δ' ὑβρίζουσι κύων.
 Οὕτως ὑπάρξει τὸ κρατεῖσθαι μηδενός.

XLI. 3. Κυνῶν. *Cynicorum philosophorum.*

4. Τολμητὰ. Mendosè Edit. τολμητά.

6. Ἐπισκόπους. *Similes querimoniae de Episcopis occurrunt passim in Orationibus Gregorii, maximè verò in Orat. xxvii, aliàs 23: Quid tandem est, quòd alios quoque**unius diei momento sanctos fingis, et theologos creas. Vide, Tom. I, pag. 494, num. 9.*10. Ἀζήμιον. *Nullò impendio, nullo in litteris impenso labore, si pauca quædam. Sic in Orat. xxxii, aliàs 26: Si exiguum quamdam gloriolam assecuti fuerimus... temerè*

METRICA VERSIO.

XLI. ADVERSUS MAXIMUM.
(Fed. Morello interprete.)

Quid hoc sibi vult, Maxime, audes scribere?
 Audésne verò scribere? Impudentia
 Quanta est! caninam superat hæc dubio procul,
 Audacia hujus cuncta cunctis plena sunt.
 Tempus citum! Ità repentè, fungi ut, prodeunt
 Docti duces exercitûs, episcopi,
 Qui nil laboris contulerunt ad decus.
 At indè quid factum est? Minor virtutis est

Honos, nil quæ habet ampliùs quàm rustica
 Audacia, indemnem assecuta vim malè:
 Si pauca quædam verba effutiverit.
 Quis saltitet non doctus, arcum dirigat,
 Alis feratur nubila ad sublimia.
 Hic velle satès est, scire nusquàm habet locum.
 Nunc verò tu afflatus Camænarum cito
 Furore, venis ad nos: ut aliquos prædicant
 Olim catos, an laurea insanire te
 Fecit? Labiáne proluisti sagâ aquâ?

XLI.

ADVERSUS MAXIMUM.

Scriptum an.
585.
Aliàs Bill. 165.
pag. 249.

Querimonia:
de episcopis.

Satis est velle:
nusquàm oportet scire.

- Quid hæc? audes et tu, Maxime, scribere?
Tunc audes scribere? quanta impudentia!
Hæc profectò major, quàm cæterorum canum.
Omnia quivis audet. O temporis mutatio!
- 5 Quemadmodum fungi è terrâ prodeunt, sic repente prodire cernimus
Peritos exercitûs duces, nobiles episcopos,
Nullis antè defunctos laboribus, queis tali digni sint honore.
Ex quibus quid accidit? deteritur virtus,
Nihil ampliùs ostentans, quàm rusticitas
- 10 Audaciam nacta improbè nullo impendio,
Si pauca quædam effuderit verba.
Saltet aliquis demittendo caput, qui non didicit, sagittas emittat,
Pennis ad nubes feratur sublimis.
Hic satis est velle; nusquàm oportet scire.
- 15 Num et tu à Musis afflatus es nobis repente,
Ut referuntur de priscis sapientibus nonnulli?
Num et te furiosum reddidit lauri quidam ramus?
An fatidicas subitò aquas bibisti,
Ut subitò versus conderes, licèt poëticæ ignarus?
- 20 O rem incredibilem et inauditam!
Saül propheta, Maximus librorum scriptor!
Quis non propheta? quis continebit manum?
Omnium est charta, etiam anicularum est stylus.
Dicere, scribere, theatrorum cœtus colligere, tu
- 25 Plausus excitare nullatenus es veritus.
Pauci quidem sunt audientium sapientes,
Multi autem Maximi et vecordes.
Talibus hi placent, sapientes autem illos valere jubeant,
Omnes simul collectos ac pro nihilo habitos.
- 30 Hi sanè illos irrideant: si autem ulcisci oporteat,
Nihil non audent. Sapientium animos occupat audacia.
Maximum ex ipsâ agnoscant procaciâ.
Nunc enim ampla nobis est ridendi materia.
Hoc quid aptius ad risum movendum vel maximum?
- 35 Orator quidem esto, conviciantibus autem canis.
Ità fiet ut à nemine vincaris.

duo aut tria Scripturæ verba, eâque imperitè et concisè perdidicerimus. Vide Tom. 1, pag. 591.

14. Ἄρκετ. Leuvenclaus: Satis est saltem velle, tametsi absit scientia. Morel.: Hic velle satis est, scire nusquàm habet locum.

28. Τούτοις ἀρέσκειν. Ità locum hunc reddit Leuven-

claus: His placeamus. Doctos autem illos pro quisquiliis habitos omnes valere jubeamus. Rideant istos hi sanè.

31. Τολμητὰ πάντα. Audent quidlibet. Μοχ τοὺς σοφοὺς ἔχει. Ità legendum cum Vat., vel τοῖς σοφοῖς ἐστὶ θράσος, ut Edit. ad marg. Malè in textu τοῖς σοφοῖς ἔχεις θράσος.

33. Ἐξουσία. Libera facultas.

METRICA VERSIO.

Et cum sis immodulatus effutis modos,
Incredibilia, absurda dictaque auribus.

Saül propheta Maximusque scriptor est!
Quis non propheta? continebit quis manum?
Est charta cunctorum, stylus vel aniculæ.
Dicere, notare, colligere theatra, tu
Et excitare plausum es ullo haud veritus modo.
Quàm parva doctorum audientium est cohors!
Ast Maximi sunt, mente moti et plurimi:

Tom. II.

Tales placent his, qui valere probos jubent.
Deindè expolitos et modestos quoslibet
Irrideant ipsi: ultione at si sit opus
Audacia omnibus in sophis, fidensque mens.
At Maximum nôrint suâ ex procaciâ:
Nobis quoquè est ridere valdè liberum,
At hoc quidem facillimum factu quoquè est.
Orator esto ditibus: at maledicis
Canis: indè fiet ut manum des nemini.

- Πάλιν βοήσομαι, ὦ λόγοι, καὶ πολλάκις.
 Οὕτω κενώσω τοῦ πάθους, ἀλλὰ βραχύ.
 Γράφειν σὺ τολμᾷς; εἰπέ μοι, ποῦ καὶ πόθεν
 40 Μαθών; τίνος δὲ χειρὸς ἔργον τὸ γράφειν;
 Ἄλλ' οὐ χθὲς οὕτως. Ἠγάπας δ', εἴ σοι ξενήν
 Μάζαν πορίζοι τὸ λευκὸν τριβώνιον,
 Τό θ' ὑλακόμωρον τοῦ βίου καὶ τοῦ τρόπου.
 Λόγοι δέ σοι τότ' ἦσαν, ὡς ὄνη λύρα,
 45 Καὶ βουσί κῦμα, καὶ ζυγὸς θαλασσίσις.
 Νῦν δ' Ὀρφεὺς ἡμῖν πάντα κινῶν δακτύλοις,
 Ἡ τειχοποιὸς Ἀμφίων ἐκ κρουμάτων.
 Τοιοῦτόν εἰσιν, ἣν τρυφῶσιν, οἱ κύνες.
 Ἡ σοί γε μαῖαι τοῦτ' ἐνέπνευσαν θράσος,
 50 Αἱ σαί συνεργοί, καὶ λόγων συμπαίξορες,
 ὧν εἴ σὺ κύκνος, αἷς ἐνηχεῖς μουσικόν,
 Ὅταν ῥέωσιν, ὡς ζέφυρος κατὰ πτερῶν
 Λύραϊς πραεῖαις ἀσμένως ἀπλωμένων;
 Γράφεις δὲ· δὴ τί; καὶ κατὰ τίνος, κύων;
 55 Γράφεις κατ' ἀνδρὸς, ᾧ γράφειν ἐστὶ φύσις,
 Ὡς ὕδατι ῥεῖν, καὶ τὸ θερμαίνειν πυρὶ.
 Ἐὼ γὰρ εἰπεῖν, οὐδὲν ἡδικηκότος,
 Ὅσον δ' ἐφ' ὑμῖν; καὶ μάλισθ' ὑβρισμένου.
 Φεῦ τῆς ἀνοίας! ὡς ἀπαίδευτον θράσος!
 60 Ἴππον καλεῖς, βέλτιζε, πρὸς λεῖον δρόμον.
 Λέοντα νύσσεις ἀσθενεσάτη χερὶ.
 Πλὴν εἴ σε τοῦτο θῶμεν ἐσκέφθαι μόνον,
 Ὡς οὐδ' ὑβρίζων ἀξιωθήσῃ λόγου,
 Ἐν τοῦτ' ἔχειν γε καὶ σοφὸν δοκεῖς ἐμοί.
 65 Τίς γὰρ κυνὶ πλέκοιτ' ἄν, εὖ φρονῶν, μάχην;

MB'.

ΘΡῆΝΕΣ ΔΙΑ ΤΩΝ Αὐτοῦ ΜΟΓΩΝ, ΚΑΙ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΝ ΔΕΗΣΙΣ
ΠΕΡΙ ΑΥΣΕΩΣ ΤΟΥ Αὐτοῦ ΒΙΟΥ.

Γαῖα φίλη, καὶ Πόντε, πάτρης πέδον, ἀλλοδαπῆς τε,
 Καὶ νεότης, πολὴ τε βίου θύσι, καὶ πτερόεντες
 Μῦθοι, μόχθε περισσέ, καὶ οὐς τέκε Πνεῦμα φαινόν.
 Καὶ πτόλιες, σκόπελοι τε, ἐμὸν σκέπας, ὧν διὰ πάντων

40. Τίνος δὲ χειρὸς. *Cujusnam manus opus est scribere?*
 42. Ατυχόν. Ità Vat. Sic etiam legit Leuvenclaius. Edit.
 ξενόν.
 49. Ἡ σοί γε μαῖαι. Vat. ἡ σοὶ βεβαίως. In marg. βέβαιαι.
 Sic videtur legisse Leuvenclaius: *Nihil certius quàm auda-*

ciam hanc inspirasse tibi socias tuas, etc. Edit. ad marg.
 μάλλον.

52. Πτερῶν. Leuvenclaius legit πτερῶν. Nam vertit, *de*
rupibus.

53. Ἀπλωμένων. Vat. ἀπλουμένων. Edit. ad marginem: Sic

METRICA VERSIO.

Enuntiabo tui, ó verba! sic sæpè me
 Reddam vacuum ab affectu. At audes scribere
 Pauxillulùm? Tu dic mihi, undenàm atque ubi
 Edoctus, eccujus manu scriptum est opus?
 Nam noveras heri hoc, satísque erat tibi
 Si arctam placentam angusta ferret penula,
 Vitâque ineptâ et moribus latratio.
 Tunc litteræ fuerant tibi, ut cithara asino,
 Fluctúsque bobus, currus et vectoribus.
 Nunc cuncta digitis concitans Orpheus cluet.

Aut arcis Amphion Agenoreus lyrâ
 Rector strepente; sic sibi indulgent canes.
 Audaciam tibi hancne anus infuderant,
 Quæ te adjuvantes, fabulantur et simul.
 Horum es tu olor, quibus melos dulce accinis,
 Quandò, ut Favonius, per alas fuderint
 Auris patente lenibus fuis viâ.
 At scribis, et quid verò? Et in quemnam, canis?
 Tu nempè scribis in virum, cui est insita
 Vis exarandi, ut est fluendi fluxæ aquæ,

- Iterum clamabo, et sæpius, ô sermones!
 Sic dolorem levabo, vel modicum.
 Scribere tu audes? Dic mihi, ubinam et à quo
 40 Didicisti? ad quam manum spectat scribere?
 At non ita nuper. Satis erat tibi, si arctum
 Panem suppeditaret album et vile pallium,
 Canina stultaque vivendi ratio et mores.
 Orationes verò tibi tunc erant, quod asino lyra,
 45 Quod bobus fluctus, et jugum animalibus marinis.
 Nunc autem Orpheus nobis es, omnia commovens digitis,
 Aut muros excitans Amphion musicis pulsibus.
 Tale quicquam sunt, si quando deliciis indulgent, canes.
 An hanc tibi anus iniecere audaciam,
 50 Tuæ adjutrices, et in ludendis orationibus sociæ,
 Quarum tu cygnus es, quibus tu accinis quid musicum,
 Cum fluunt, ut favonius per alas
 Auris lenibus jucundè explicatas?
 At enim scribis; quid verò? et contra quem scribis, canis?
 55 Scribis contra virum, cui scribere dedit natura,
 Ut aquæ dedit fluere, et igni calefacere:
 Omitto dicere, contra virum, qui te nihil læsit,
 Et quod ad te attinet, qui maximè injuriâ lacessitus est.
 Heu dementiam! heu insulsam temeritatem!
 60 Equum provocas, vir optime, ad lenem cursum:
 Leonem pungis maximè imbelli manu.
 Verum si te hoc unum ponamus spectasse,
 Quod nequidem lacessens dignus, cui respondeatur, habereris,
 Hoc unum sapienter fecisse mihi videris.
 65 Quis, enim mentis compos, cum cane congrediatur?

Scribere Gregorio dederat natura, ut aquæ dedit fluere, et igni calefacere.

XLII.

ÆRUMNAS SUAS LUGET, CHRISTUMQUE OBSECRAT UT SIBI VITÆ
 FINEM AFFERAT.

Scriptum an. 383.
 Aliàs Bill. 8, p. 76.

Amica tellus, et Ponte, patriæ solum, et extraneæ terræ,
 Et juvenus, et canities vitæ occasus, et conciti
 Sermones, labor supervacaneæ, et quos peperit lucidus Spiritus,
 Urbes, et scopuli, meum tegumen, quæ quidem omnia

Queritur Gregorius ærumnosam se vitam et malis afflictam gerere.

in Epistolâ tertiâ ad Celeusium: ὅταν ἀνῶμεν τῷ ζέφυρῳ τὰς πτέρυγας ἐμπνεῖν ἢ δὲ τι καὶ ἐναρμόνιον. Vide hanc Epistolam suprâ, Epist. civ, pag. 102.

65. Μάχην. Ità Vat. Edit. μάτην.

XLII. 2. Πτερόεντες. Coisl. sup. lin. ταχεῖς. Int. ἀφίπτετοι, quasi fugaces.

3. Μόχθε. Sive quibus frustrâ laboravi, sive quos Spiritus sanctus peperit.

METRICA VERSIO.

Ignique, gignendi calorem: ut negligam
 Dicere, in eum scripsisse, qui nunquam obsuit
 Quantum est situm in nobis, licet is injuriam
 Acceperit gravem. O inopia mentis! ô
 Quam audaciæ est sapientia parum capax!
 Tu provocas, ô pessime, ad *planitiem* equum,
 Pungis leonem dexterâ imbelli nimis.
 Nisi si putamus cogitasse te hoc *solum*,
 Quod insolescens pluri ipse haud fieres,
 Hoc unum habere mi videris consili.
 Quis mente pugnet præditus cum caniculâ,

XLII. ÆRUMNAS SUAS LUGET, CHRISTUMQUE OBSECRAT,
 UT SIBI VITÆ FINEM AFFERAT.

(Billio interprete.)

Ponte mihi longè carissime, patria tellus,
 Vosque etiam externæ sedes, viridisque juvenus,
 Atque senecta gravis libitinæ proxima tristi:
 O doctrina nimis vano quæsita labore,
 O etiam doctrina sacri mihi munere parta
 Pneumatis, ô urbes atque horrida rupibus antra,
 Aëris à nostro pellentia corpore tela,

- 5 Ἰλνθον, ισχανόν Χριστοῦ θεότητι πελάσσαι,
 Πῶς μοῦνος τρηχεῖαν ἔβην ὁδὸν ἐνθα καὶ ἐνθα,
 Στρωφῶν ἀργαλέοιο βίου τύπον, οὐδ' ἐδυνάθην,
 Οὐδ' ὅσον ἐν ποτ' ἐλαφρόν ἐπὶ χθονὸς ἵχνος ἐρεῖσαι,
 Ἀλλ' αἰεὶ με μόγοισι μόγοι πέμπουσι κακοῖσιν;
 10 Ὡ σοφίη, σὺ διδάξον ὅθεν τόσον ἄχθος ἔμοιγε.
 Πῶς μόγος εὐσεβέεσσι, καὶ οὐ μόγος ὀλλυμένοισιν.
 Ἢ ῥά τις ἀμπλακίης ποινὴ τάδε, ἧ ῥα βίοιο
 Ἄνθρακες, ὡς χρυσοῖο καθαιρομένου χοάνοισιν;
 Ἢ ῥά μ' ὁ λυσσώδης καὶ βάσκανος, οἷά τιν' ἰώβ,
 15 Ἐς δῆριν καλέει; σὺ δ' ἀλείφατι σὸν με παλαιστῆν
 Τρίψας, εὖ τε πάροιθε μέγαν γυμνοῖς πρὸς ἀγῶνα,
 Ὡς κεν ἀεθλεύσαντι γέρας καὶ κῦδος ὀπάσσης.
 Ταῦτα μὲν αὐτὸς, ἀναξ, οἶδας, Λόγε. Καὶ γὰρ ἅπαντα
 Κόσμον ἄγεις, μεγάλοισι λόγοις κρυπτοῖσιν ἐλίσσων,
 20 Ὡν ὀλίγη τίς πάμπαν ἐς ἡμέας ἔρχεται αὐγὴ,
 Πηλὸν ἔτ' εἰλυμένους, καὶ ὄμματα νωθρὰ φέροντας.
 Αὐτὰρ ἐγὼ κέκμηκα βίῳ, τυτθὸν δ' ἐπὶ γαίης
 Ἀσθμα φέρω, πολλῇσιν ἐλαυνόμενος κακότησι,
 Δυσμενέων, φίλων τε, τό καὶ περιώσιον ἄλγος.
 25 Τούνεκεν αἰάζω, πίπτω δ' ὑπὸ γούνασι σείο.
 Δὸς λῦσιν βίοιο νεκρῷ σέο. Δὸς καμάτοιο
 Ἄμπνευσιν, ζωῆς δέ μ' ἐλαφροτέρης ἐπίβησον,
 Ἢς χάριν ἀσχαλώ, καὶ κήδεα μυρί' ἀνέτλην.
 Ἀγγελικοῖς δὲ χοροῖσι φέρων πελάσειας ὁδίτην
 30 Οὐρανίου πυλεώνος, ὅθι κλέος ἀσράπτοντος
 Τρισσοῖς ἐν φαέεσσιν ἐνὸς μεγάλοιο θεοῖο.

ΜΓ'.

ΠΡΟΣ ΕΛΑΧΤΟΝ ΚΑΤΑ ΠΕΥΣΙΝ ΚΑΙ ΑΠΟΚΡΙΣΙΝ.

- Ποῦ θεὸς λόγοι πτερόεντες; ἐς ἡέρα. Ποῦ νεότητος
 Ἄνθος ἐμῆς; διόλωλε. Τὸ δὲ κλέος; ὥχεται ἄϊσον.
 Ποῦ σθένος εὐπαγέων μελέων; κατὰ νοῦσος ἔκαμψε.
 Ποῦ κτήσις καὶ πλοῦτος; ἔχει Θεός. Ἄλλα δ' ἀλιτρῶν
 5 Ἀρπαλέαις παλάμησι πόρε φθόνος. Οἱ δὲ τοκῆς,
 Ἢδὲ κασιγνήτων ἱερὴ θυάς; ἐς τάφον ἤλθον.

8. Ἐρεῖσαι. Reg. 993 ἐρεῖσθαι.

9. Μὲ μόγοισι μόγοι. Sic omnes Codices. In nonnullis Edittis deest μόγοισι.

13. Χρυσοῖο. Duo Regg. et Coisl. χρυσίου.

14. Οἷά τιν' ἰώβ. Ità ferè suprà Carm. xix, vers. 31, etc.

21. Πηλὸν ἔτ'. Reg. 990 et Chig. πηλόν τ'.

22. Αὐτὰρ ἐγώ. At ego jam vitâ deficior.

25. Πίπτω δ' ὑπὸ. Reg. 990 et Chig. πίπτων ἐπὶ.

METRICA VERSIO.

Omnia quæ subii cupiens me adjungere Christo,
 Qui sit ut unus ego salebroso tramite curram,
 Ac mea perpetuis quatiatur vita procellis?
 Nec semel in terris vestigia figere læta
 Concessum est misero: verum perfuncta labore
 Membra, novâ rursus cruciantur mole laborum.
 O Patris æterni Sapientia, dic age, quæso,
 Dic age, tantorum quæ sit mihi causa dolorum.
 Cur labor egregios homines exercet et angit?
 Impia cur nullo vexatur turba labore?
 Supplicisne scelus meritis tua vindicat ira?
 An potius purgas animos fornace dolorum,

Eximere ut sordes fulvo solet ignis ab auro?
 Anne etiam valido me vis inimica furore,
 Ut Jobum prius, aggreditur, pugnâque lacessit?
 Tūque tuum pugilem molli perfundis olivo,
 Nudatūque paras ad magnum et nobile bellum,
 Ut postquam illustri tulero certamine palmam,
 Me collaudatum dones mercede perenni?
 Hæc tibi, Christe, quidem sunt cognita. Namquegu-
 bernas
 Arcanis totum sapiens rationibus orbem:
 Quarum pertenues radios lucemque tuemur,
 Dum luteum gerimus corpus, dum lumina tarda.

- 5 Subii, me divinitati Christi cupiens adjungere,
 Quomodò solus asperam viam hinc et indè percurri,
 Circumagens ærumnosæ vitæ formam, nec potui
 Ne unum quidem leve unquàm in terrâ vestigium figere,
 Sed semper me labores immittunt in molestos labores?
- 10 O sapientia, tu doce undè tantum mihi onus.
 Quomodò labor piis evenit et nullus labor pereuntibus?
 Utrùm hæc pœna quædam peccati, an vitæ
 Experimenta, velut auri fornace purgati?
 An me rabidus et invidus, velut Jobum quemdam,
- 15 Ad pugnam vocat? Tu verò tuum me pugilem oleo
 Perfusum ritè priùs ad magnum illud bellum denudas ac præparas,
 Ut dimicanti præmium et gloriam mihi impertias?
 Hæc quidem, rex Verbum, ipse nosti. Omnem enim
 Mundum gubernas, magnis eum et arcanis volvens rationibus,
- 20 Quarum ad nos tenuis quidam omninò pervenit fulgor,
 Lutum adhuc trahentes, et tardos oculos ferentes.
 Equidem vivendo lassatus sum, et exiguum in terrâ
 Halitum gero, multis agitatatus malis,
 Ab inimicis, atque etiam, quod longè molestissimum est, ab amicis.
- 25 Idcirco ingemisco, tuisque genibus accedo.
 Da vitæ solutionem mortuo tuo. Da ex labore
 Respirationem, et me in tranquilliozem vitam deduc,
 Cujus causâ doleo, et innumeras sollicitudines pertuli.
 Angelicis me choris adjuuge viatorem, ducens
- 30 Atrium cœleste petentem, ubi gloria coruscantis
 In tribus luminibus unius magni Dei.

Quærit qui fiat
 ut bonis in hæc
 vitâ plurimæ eve-
 niant mala, ma-
 lis verò nulla.
 An hæc pœnæ
 sint peccati, an
 vitæ carbones,
 quibus justî pur-
 gentur.

Ingemiscit
 quod ab amicis
 etiam multa per-
 ferebat, vitæque
 poscit solutio-
 nem.

XLIII.

AD SE IPSUM PER INTERROGATIONEM ET RESPONSIONEM.

- Ubi alati sermones? in aërem. Ubi juventutis
 Flos meæ? periit. Ubi gloria? ex oculis evanuit.
 Ubi robur membrorum benè compactorum? morbus incurvavit.
 Ubi possessiones et divitiæ? Deus habet. Alia autem improborum
- 5 Rapacibus manibus tradidit invidia. Ubi parentes,
 Fratrûmque par sacrum? in sepulchrum devenerunt.

Scriptum an.
 585.
 Alias Bill. 9.
 pag. 77.

Eloquentia,
 juvenus, gloria,
 robur, etc. om-
 nia periëre.

28. Ἡς χάριν. Cujus causâ doleo. Duo Regg. Vat.
 et Coisl. Ἡς ἔνεν. Mox ἀνέτην. Ità Reg. 990 et Coisl.
 Malè Edit. nonnulli ἀνέπλην.

XLIII. Tir. Reg. 992 hunc præfert titulum: Τοῦ αὐτοῦ
 ἄλλο εἰς ἑαυτὸν, aliud ejusdem Carmen de se ipso.
 6. Ἡλθον. Vat. ἦλθε.

METRICA VERSIO.

Ast mihi jam miseros languor gravis occupat artus,
 Jámque animam levis aura tenet, jam pallida mor-
 tem
 Intentat mihi mors, confecto mole malorum,
 Queis me inimica phalanx urget, queis me agmen
 amicum,
 Qui dolor est omni major graviórque dolore.
 Hinc lacrymæ, et medio suspiria pectore manant,
 Atque tuis pedibus supplex advolvor, et oro.
 Da vitæ finem jam magnâ ex parte perempto,
 Da requiem fesso: levius me transfer ad ævum,
 Quod mihi causa fuit, cur tanta incommoda fortis
 Pertulerim, firmóque ingentes corde dolores:
 Cretibus angelicis superâ fac jungar in arce,

Tom. II.

Jungar in arce precor felix, ubi gloria magna
 Numinis illius triplici splendore coruscat.

XLIII. AD SEIPSUM PER INTERROGATIONEM ET RESPON-
 SIONEM.
 (Billio interprete.)

Sermones ubi sunt? ubi linguæ verba disertæ?
 In ventos abiëre leves. Ubi læta juvenus?
 Fluxit. Ubi mortalis honos et gloria vitæ?
 Abscessit, celerique fugâ me perfida liquit.
 Corporeæ vires ubi sunt? Vis aspera morbi
 Fregit eas. Ubi opes? Partim Deus obtinet illas,
 Partim etiam manibus livor sceleratus iniquis
 Tradidit. At gemini fratres, sacrique parentes?
 Mors rapuit, raptósque leves demisit ad umbras.

D 10

- Μούνη μοι πάτρη περιλείπετο· ἀλλ' ἄρα καὶ τῆς,
 Ὄρσας οἶθμα κελαινόν, ὁ βιάσκανος ἤλασε δαίμων.
 Καὶ νῦν ξεῖνος, ἔρημος ἐπ' ἀλλοτρίης ἀλάλημαι,
 10 Ἐλκων ζωὴν τε λυπρὴν, καὶ γῆρας ἀφαυρόν,
 Ἄθρονος, ἀπτολίεθρος, ἄπαις, τεκέεσσι μεμηλώς,
 Ζώων ἡμαρ ἐπ' ἡμαρ ἀειπλάνεσσι πόδεσσι.
 Ποῖ ρίψω τόδε σῶμα; τί μοι τέλος ἀντιβολήσει;
 Τίς γῆ, τίς δὲ τάφος με φιλόξενος ἀμφικαλύψει;
 15 Τίς δ' ὅσσοις μινύθουσιν ἐμοῖς ἐπὶ δάκτυλα θῆσει;
 Ἡ ῥά τις εὐσεβέων, Χριστοῦ φίλος, ἥ ῥα κάκιςτος;
 Ταῦτα μὲν αὔρα φέροι. Τυτθῆς φρενὸς ἤδε μεληδών,
 Εἴ τε τάφῳ δώσει τίς ἐμὸν θέμας, ἄπνοον ἄχθος,
 Εἴ τε καὶ ἀκτερεῖς ἐλωρ θῆρεσσι γένοιτο,
 20 Θήρεσιν, ἢ κύνεσσιν ἐλώριον, ἢ πετεηνοῖς.
 Εἰ δ' ἐθέλεις, πυρίκαυστον ἐς ἡέρα χεῖρεσι πάσσοις,
 Ἡὲ κατὰ σκοπέλων μεγάλων ρίψειας ἄτυμβον,
 Ἡ ποταμοῖσι πύθοιτο, καὶ ὑετίησι ῥοῇσιν·
 Οὐ γὰρ αἶστος ἐγὼ μόνος ἔσσομαι, οὐδ' ἀσύνακτος.
 25 Ὡς ὄφελον! πολλοῖς τόδε λῶϊον. Ἀλλ' ἅμα πάντας
 Ὑστατον ἡμαρ ἄγει περάτων ἄπο, νεύμασι θείοις.
 Εἴ που καὶ σποδιὴ τις, ὀλωλότα θ' ἄψευα νοῦσφ.
 Ἐν δὲ τόδ' αἰάζω, καὶ δεῖδια βῆμα Θεοῖο,
 Καὶ ποταμούς πυρόεντας, ἀφεγγέα τ' αἰνὰ βέρεθρα.
 30 Χριστὲ ἀναξ, σὺ δὲ μοι πάτρη, σθένος, ὄλβος, ἅπαντα.
 Σοὶ δ' ἄρ' ἀναψύξαιμι, βίον καὶ κήδε' ἀμείψας.

ΜΔ'.

Εἰς τοὺς διαβάλλοντας τοὺς μοναχοὺς, καὶ εἰς
 ἐπιηλᾶστος μονάζοντας.

- Πρώην τίς με τρυφᾶν διετίνετο τῶν ἀνοήτων
 Καὶ διαθρυπτομένων, πλούσιος, ὑψιτένων·
 Ἀλλὰ τε πολλὰ λέγων, καὶ πλουτεῖν κῆπον ἔχοντα,
 Καὶ ἀπραγμοσύνην, καὶ μετρίαν λιβάδα.
 5 Δάκρυα δ' αὖ σιγᾶς, εἶπον, τάλαν, ἠδὲ χαλινὰ
 Γαστρός, καὶ γονάτων τραύματα, κάγρυπνίην,

7. Τῆς. Itā tres Regg., Chig., Vat. et Coisl. Edit. τῆ.
 11. Ἄπαις. *Sine filiis*. Cives Constantinopolitanos intel-
 ligit, quorum, postquā urbe discessit, semper curam
 gessit: vel ἄπαις *sine famulo*, possis interpretari. Mox τε-
 κείσσι μεμηλώς, *filiorum curam habens*.
 16. Χριστοῦ. Reg. 990 et Vat. Χριστῷ.
 20. Ἐλώριον. Vat. ἀναιδέσιν, *Impudentibus*.
 21. Ἐθέλεις. Duo Regg. et Coisl. ἐθέλοις.

31. Ἀναψύξαιμι. Int. ἀναπαύσασαιμι. *In te respicere, vitam
 hanc, ærumnāsque vitā meliorem commutans*.

XLIV. ARGUMENTUM. *Conditum est Carmen istud adver-
 sus viros profanos maxime, qui, cum ipsi deliciis afflue-
 rent, omnibusque indulgerent voluptatibus, austeram car-
 pebant Monachorum vitam et ipsos calumniis inurebant,
 quarum calumniarum species erat, hos monachos pietatis
 tantum simulatores, et introrsus turpes esse. Ipsi etiam res*

METRICA VERSIO.

Restabat natale solum, sed et hoc quoque sævis
 Fluctibus oppressum stygius me depulit hostis.
 Nuncque procul patriis disjunctus sedibus erro,
 Infelix agitando ævum, infirmamque senectam.
 Non mihi jam thronus est, non urbs jucundaque proles,
 Quin potius natis miseri sum causa doloris,
 Inque diem vivo profugus, nec mihi datur usquam
 Tuta quies, certaque pedem defigere terrā.
 Quod jaciā corpus? Quis me manet exitus ævi?
 Quæ tellus, quinam tumultus teget hospitibus ossa?
 Quis porro digitis morientia lumina claudet?

An quisquam pius, et Christi succensus amore?
 An vitæ horrendus maculis, vitiisque perustus?
 Ista quidem levis aura ferat. Nam mente pusillā,
 Atque parum forti quis me non diceret esse,
 Si gravis ista meis hæreret cura medullis,
 Marmoreōne aliquis condant mea membra sepulcro,
 An contra tumuli privatum corpus honore
 Præda feris, sævisque avibus, canibusque futurum est?
 Quod si etiam libeat, rapidis absumito flammis,
 Et lectos cineres in cælum sparge, vel altos
 Ferreus in scopulos, præruptaque saxa cadaver

- Sola mihi patria restabat : at etiam ab illâ me
 Invidus Dæmon, graves procellas excitans, expulit.
 Et nunc peregrinus, solitarius in extero solo aberro,
 10 Vitam trahens obscuram, et senectutem infirmam,
 Sine throno, sine civitate, sine filiis, quorum cura nihilominus me angit,
 In diem vivens, pedibus semper errabundis.
 Quò projiciam hoc corpus? quis mihi finis occurret?
 Quæ terra, quis me tumulus hospitalis operiet?
 15 Quis oculis meis morientibus digitos imponet?
 Utrùm piorum aliquis, Christi amicus, an quidam pessimus?
 Atque hæc quidem venti auferant. Est enim parvi animi hæc cura,
 Utrùm meum corpus sepulchro aliquis mandaturus sit, pondus exanime,
 An etiam insepultum feris præda futurum sit,
 20 Feris, aut canibus præda, aut volucris.
 Quòd si volueris, combustum manibus in aërem sparge,
 Aut in altos scopulos non humatum impinge,
 Aut in fluminibus putrescat, aut in pluviarum fluentis;
 Non enim ego solus ignotus ero, ac non collectus.
 25 Atque utinam id fieri posset! id enim multis satius foret. Sed omnes simul
 Extrema dies, nutu divino, ab orbis terminis adducet,
 Etiam si quis alicubi cinis sit, aut membra morbo consumpta.
 In hoc uno ingemisco, ac Dei tribunal formido,
 Et fluvios igneos, et luce carentia horribilia barathra.
 30 Rex Christe, tu mihi patria, robur, divitiæ, omnia,
 In te requiescam, vitâ et æumnis solutus.

Non curat Gre-
 gorius utrùm
 suum corpus tu-
 mulo sepeliatur.

Unum timet
 Gregorius, tri-
 bunal Dei.

XLIV.

IN MONACHORUM OBTRACTATORES, ET AD FALSI NOMINIS
 MONACHOS.

Scriptum an.
 385.
 Alias. Bill. 6o,
 p. 138.

- Nuper quidam me in deliciis vivere contendebat, stultus,
 Deliciis ipse perditus, dives, insolens :
 Multaque alia dicens, me scilicet divitem esse, ut qui habeam hortum,
 Et otium, et parvulum fontem.
 5 Cui ego dixi : Lacrymas taces, miser, et frena
 Ventris, et genuum vulnera, et vigilias,

Piorum mo-
 nachorum stu-
 dia.

vel levissimas, et penitus innoxias crimini vertebant, ut si
 hortum colerent, si fonte, si arboribus recrearentur. Hos de-
 fendit Gregorius hoc Carmine; Monachos verò hypochritas
 graviter insectatur. Quare legitimus convenientissimisque
 nobis visus est titulus, quem plurimi Codices melioris notæ,
 Regii nempe et Coisl. præferunt.

TIT. Εἰς τοὺς διαβάλλοντας τοὺς μοναχοὺς, καὶ etc. Vat.
 πρὸς λοιδοροὺς καὶ σκωπτικὸν πλούσιον. In contumeliosum et
 contumacem divitem. Edit. εἰς ἐπιπλάσας μονάζοντας.
 2. Ὑψιτένων. Schol. ὑψάχην.
 3. Πλουτεῖν. Vat. τρυφᾶν.
 5. Εἴπον. Schol. πρὸς δὲ ἐγώ.

METRICA VERSIO.

Abjice : vel fluviis etiam putrescat et imbre.
 Non ego divinos oculos ex omnibus unus
 Effugiam, nec, cum mortalis turba coïbit
 Judicis æterni vocem auditura tremendam,
 Solus ego è tanto cœtu numeròque relinquer.
 Atque utinam linquar. Nam tùm plerisque latere
 Utilius fuerit, quàm tantæ accedere luci.
 Verùm omnes extrema dies à finibus orbis
 Colliget, atque Dei jussu conjunget in unum,
 Sit licet in cineres quisquam dilapsus et auras,
 Membræque perdiderit violenti injuria morbi.
 At subeunt gemitus, subeunt luctusque, pavòrque
 Dùm memori verso divinum mente tribunal,

Flammisque undantes fluvios, et tartara nigra.
 At tu, Christe, meæ moderator maxime vitæ,
 Es patria, et vires, et opes mihi, denique cuncta.
 In te utinam emoriar, vitamque atque aspera mutans.

XLIV. IN MONACHORUM OBTRACTATORES, ET AD FALSI
 NOMINIS MONACHOS.
 (Billio interprete.)

Delicias studio quidam mihi dixerat esse
 Mentis inops rectæ, divitiisque tumens :
 Multa alia, atque istud referens, ditem esse vocandum,
 Cum fonte atque hortis otia quisquis habet.
 Ast ego : Tunc siles lacrymas, jejunia, noctes
 Insomnes, genuum vulnera tunc taces,

- Οἷς μοναχοὶ νεκροῦσι τὰ σώματα, οἱ γε ἀληθῶς·
 Τοὺς γὰρ ἀπαιδεύτους ρίψομεν ἐς κόρακας.
 Πράγματα δ' οἷα δοκεῖς ψυχὴν πάσχειν πολεμοῦσαν
 10 Σώματι, καὶ κόσμῳ ἀντικαθεζομένην.
 Οἱ μοναχοὶ τί λέγουσιν, ἀκούσατε, ὦ φιλόκοσμοι,
 Οἱ τῆς προσκαίρου, τῆς μεγάλης ὀφρῦος·
 Κέκτησθε, πλουτεῖτε· γάμος, τέκνα, πάντα τὰ τερπνα
 Ὑμέτερ', εἴτε τι γῆ, εἴτε θάλασσα τρέφει.
 15 Ἡμεῖς δ' ἂν πηγὴν, ἢ κηπίον, ἢ μικρὰν αὔραν,
 Ἡ σκιὰν ἐκ δένδρων, κτήματ' ἐλαφρότατα,
 Σχῶμεν, ἔπειτα τρυφὴν τότε φάσκετε. Ἡ καὶ ἀναπνεῖν
 Οὐ δεῖ Χριστιανούς; τοῦτ' ἀδικεῖσθε μόνον;
 Εἷς νόμος, εἷς δὲ Θεός, κλήσις μία· παντὰς ὁμοίως
 20 Σωθῆναι Χριστὸς σὰρκ' ἀποδυσαμένους
 Βούλεται. Ἀλλ' ἡμᾶς συναλύνετε εἰς τὸ τέλειον,
 Ὡς χρέος ἀνθρώποις οὐδὲν ὑποσχομένους.
 Εἰ δὲ Θεῷ, τοῦτ' αὐτὸς ἐπίσται, οὐχὶ σὺ κρίνεις
 Ἄξιός, ὄντα κακόν, χείρονα τραύματ' ἔχων.
 25 Ὡς συγνός, ὦ νεανίσκε, καὶ ὠχρὸς, κἀνυπόδητος,
 Αὐχμηρὸς τε κόμην, φθεγγόμενός τε μόγις!
 Καὶ ζώνης διαρεῖ τὸ χιτῶνιον, ἢ τε μέλαινα
 Διπλοῖς εὐτάκτως ἔλκετ' ἐς ἀσπραγάλους.
 Ταῦτ' εἰ μὲν διὰ πίσιν, ὁ πᾶς βίος ἐστὶν ἐλεγχος·
 30 Εἰ δὲ ζωγραφίαν, ἄλλος ἐπαινέσάτω.
 Μηκέτι μῆτ' ἄρότρου μελέτω τινί, μηδὲ δικέλλης,
 Μηδὲ φόρους διδῶτω, μὴ γονέας τρεφέτω.
 Ἐσῶ σοι πώγων τε βαθύς, καὶ σάκκινος ἔσθος,
 Καὶ χέν' ἐπιθρύπτων, δόγματα καινὰ τίθει.
 35 Ἄν δὲ σολοικίζης, καὶ πάντας ὁμοῦ καταλεύης,
 Ἄγγελος· οὐδὲ τρίχες ἰσχὺν ἔχουσ' ὀλίγην.
 Εἴ τις νῦν ἀκάθαρτον ἔχει βίον, ἢ πλεονέκτην,
 Ἡ χεῖρας φονίους, ἢ λεγεῶνα μέγαν,
 Μηδὲ μελῶν τήξει, μὴ δάκρυσι, μήτε πόνοισιν
 40 Αὐτὸν ἀποσμήχοι, μῦθος ἅπαντα τάδε·
 Ἀλλὰ βίβλους σρεφέτω, καὶ ῥήματα πάντ' ἀναλέξας,
 Αἵρεσιαρχείτω· τοῦτο λύσις κακίης.

7. Οἱ γε ἀληθῶς. Schol. 991, οἵτινες ἀληθῶς εἰσι μοναχοί.
 8. Ἀπαιδεύτους. Schol. ἀπείρους. *Projiciemus ad corvos*,
 id est, *valere jubemus*.
 18. Ἀδικεῖσθε. Schol. 991 ἀδίκως λογίζεσθαι. Alt. Schol.
 992, τοῦτο εἰς ἀδικίαν λογίζεσθε.
 19. Κλήσις μία. Int. Coisl. ἡ αὕτη.
 20. Σάρκ'. Vat. πάντ'. *Omnibus exutos*.
 21. Τέλειον. Schol. εἰς τελειότητα.
 22. Ὡς χρέος etc. Reg. 991, sup. lin. ὀφειλὴν οὐδεμίαν
 ἐπαγγελλομένους. *Idque severius, ut debitum, à nobis exigi-*

tis, qui nihil hominibus promissimus. Sic. Int. Coisl. καὶ ὡς
 χρέος ταύτην ἀπαραίτητον τελειότητα εἰσπράττετε, καὶ τὰ μὴδὲν
 ἀνθρώποις ἐποφείλοντας.

25. Ὡς συγνός. Schol. Coisl. τί δὲ ὡς συγνός.

27. Διαρεῖ. Reg. 991 διαρρεῖ. Schol. διαχεῖται.

33. Σάκκινος. Schol. τρύχινος.

35. Σολοικίζης. Schol. βαρβαρίζης.

37. Πλεονέκτην. Schol. πλεονεκτικόν.

38. Λεγεῶνα. Schol. πνευμάτων, id est, *pravorum dæ-*
monum legionem.

METRICA VERSIO.

Queis veri monachi perimunt sua corpora morte?
 Nam jubeo falsos ipse valere greges.
 Jam quid habere putas, quæso, pia corda laboris,
 Cum carne et mundo dum fera bella gerunt?
 Quid monachi dicant, mundani, audite, tumetque
 Queis sed ad exiguos mens nimis alta dies:
 Divitiæ vestræ, thalami, nati, omnia læta,
 Quicquid habet tellus, quicquid et æquor habet.
 At fontes nobis si sint, hortique, vel auræ

Exiguæ, aut umbras arbor opaca ferat,
 Delicias istud libet appellare. Quid? Utrum
 Auras haud fas est ducere Christicolas?
 Lædimini hic solum? Lex omnibus una, Deusque:
 Omnes ex æquo Christus ad astra vocat.
 At nos ad summum virtutis cogitis, ut si
 Debeat humanis nostra caterva nihil.
 Sin Christo, hoc novit: nec, cum sis nequior ipse,
 Nequitiae censor dignus es esse meæ.

- Quibus monachi deterunt corpora, qui verè sunt monachi :
 Præposteros enim projiciemus ad corvos.
 Quantas autem ærumnas putas subire animam pugnantem
 10 Cum corpore, et è regione mundi castra habentem?
 Quid monachi dicant, audite, mundi amatores,
 Qui magnum, sed brevi periturum, tollitis supercilium :
 Prædia possidetis, opibus affluitis; nuptiæ, liberi, omnia oblectamenta
 Vestra sunt, sivè quod terra, sivè quod mare alit.
 15 Nos verò, si fontem, vel hortulum, vel exiguum auram,
 Vel umbrosum nemusculum, possessiones levissimas,
 Habemus, statim delicias hoc esse dicitis. An ne quidem respirare
 Oportet Christianos? hoc uno vobis injuriam fieri existimatis?
 Una lex, unus Deus, vocatio eadem; omnes pariter
 20 Salvos fieri Christus carne exutos
 Vult. At nos compellitis ad perfectissima,
 Tanquàm nullà re nos usuros hominibus promiserimus.
 Si autem Deo (polliciti sumus), hoc ipse novit; nec tu judicare
 Dignus es eum qui malus est, cùm graviora vulnera habeas.
 25 Quid autem? quàm mœstus es, ò juvenis, et pallidus, calceisque carens!
 Quàm squalens comâ, vixque loquens!
 Per zonam effluit tunica, et atra
 Vestis compositè pendet ad talos.
 Hæc si quidem ob fidei ardorem fiant, tota vita index est;
 30 Si autem per fucum, alius laudet.
 Nec jam aratrum curet quisquam, neque ligonem,
 Neque tributa pendat, nec parentes alat.
 Sit tibi modò densa barba, et cilicina vestis;
 Collum obterens, nova dogmata seras.
 35 Si barbariem spires, et omnes simul lapidibus insecteris,
 Angelus eris; non enim crinès vim habent exiguam.
 Si quis nunc impuram ducit vitam, aut habendi cupidam;
 Si sanguinolentas habet manus, aut legionem magnam dæmonum;
 Si nec corporis extenuatione, nec lacrymis, nec laboribus
 40 Seipsum abstergat; fabula enim omnia hæc sunt :
 Sed aliorum libros scrutetur, singula revolvat verba,
 Hæreseos sit architectus : hoc ipso ejus improbitas abstergitur.

Brevis mun-
danorum fastus.

Quæ omnibus
sunt communia.

Fictos mona-
chos insectatur.

39. Τῆξει. Schol. νεκρώσει σώματος. Ibid. πόνοισιν. Sic MSS. Edit. πένησιν.

40. Ἀποσμήχοι. Schol. ἐκκαθάροι.

41. Βίβλους. Sic plures Codices. Edit. βίας aut βίου. Schol. ἄλλοτρίους πολυπραγμαίνειτω. Idem Schol. ad verba hæc, ῥήματα πάντ', addit τῆς γραφῆς. Si legas βίου, sic reddes : Si vitas aliorum scruteris. Billius legerat primum βίβλους pro βίου, cùm interpretaretur Carmen istud prosâ oratione. Loqui-

tur enim Gregorius, inquit vir doctus, de eo qui hinc inde sententias quasdam excerptit, quibus hæresim instituat. Sed mutatâ, ut videtur, sententiâ, legit βίου, vertendo strictâ oratione, sed vitas versans. Combefisius legendum contendit βίβλους, quam vocem, inquit, nec metrum respuit et sensus petit; quid enim ad hæresum satores vitas rimari? Benè libros evolvere, vocésque in eis captare, et suo sensu depravare quæ sit gloria novitatis.

METRICA VERSIO.

Quàm mœstus pallensque hic est ! non calceus ipsi,
 Non coma culta nitet, vixque dat ore sonos.
 Ac zona ut tunicam stringit, pallatâque vestis
 Compositè extremos fertur ad usquè pedes !
 Hæc an vera fides pariat, vita indicat omnis :
 Sin fictè fiant, qui volet, illa probet.
 Tellurem jam nemo colat, tractetque ligonem :
 Nemo vectigal pendat, alâtque patres.
 Barba tibi sit longa, tibi pro tegmine saccus :

Tom. II.

Cervicémque terens dogmata conde nova.
 Quod si barbariem spires, omnesque lacessas,
 Angelus es : tantùm barba pilusque potest.
 Moribus impuris si quis nunc est, vel avarus,
 Aut homicida, mali dæmonis atque domus :
 Non se per lacrymas, non per jejunia purget,
 Non per sudores : ridiculum istud enim.
 Sed vitas versans, atque omnia verba revolvens,
 Dogmata falsa scrat; sic cadat improbitas.

E 10

Κόπτειν σάρκα παχεῖαν ἐν εἶδεσι πᾶσιν, ἄριστον,
 Εὐχαῖς, νηστείαις, φροντίσιν, ἀγρυπνίαις.
 45 Τὸν μὲν γὰρ καθαρὸν, καθαρώτερον εἰκὸς ὑπάρξαι·
 Τὸν δὲ κακὸν, τῆξαι τῆς κακίης τι μέρος.
 Εἰ δέ τις ἔξ' ἐπίπλαστος, ἐμοὶ καὶ τοῦτον ἀρέσκει
 Κόπτεσθ', ὥς τε δίκας τῆς ἀπάτης διδόναι.
 Τὰς παχείας σάρκας, καὶ γαστέρα ὄγκον ἔχουσας
 50 Ἡ λεπτή χωρεῖν εἴσοδος οὐ δύναται.

ME.

ΘΡῆΝΟΣ ΠΕΡΙ ΤῶΝ ΤΗΣ Αὐτοῦ ΨΥΧΗΣ ΠΑΘῶΝ.

Δύσμορος οἶα πάθον; τίς μοι γόος ἄξιος ἔξαι;
 Τίς πηγὴ δακρύων ἄρκιος; οἶα μέλη;
 Οὔτε μόνον παίδων τίς ἐὼν ἐκλαύσατο τόσσον,
 Ἡ κενῶν τοκέων, ἢ φίλης ἀλόχου,
 5 Οὐ πᾶτρην γλυκερὴν μαλερῶ πυρὶ τεφρωθεῖσαν,
 Οὐ νούσῳ στυγερῇ ἄψα τειρόμενα,
 Ὅσσον ἐγὼ ψυχὴν ὀλοφύρομαι αἰνὰ παθοῦσαν,
 (Φεῦ τάλας!) ὀλλυμένης εἰκότος οὐρανίης.
 Ναὶ γὰρ δὴ μέγαλοιο Θεοῦ καὶ πλάσμα, καὶ εἰκὼν,
 10 Ἄνθρωπος, θεόθεν εἰς Θεὸν ἐρχόμενος·
 Ὅστις ἄνω νεύσας, καὶ πνεύματι σάρκα πεδήσας,
 Χριστὸν ἔχει ζωῆς ἵλαον ἡγεμόνα·
 Κτήσιν ἐὴν, γλῶσσαν τε, καὶ οὐατα, καὶ νόον αὐτόν,
 Καὶ σθένος, ἐρχομένῳ πάντα διδοὺς βιώτῳ,
 15 Ἀρπάζων κόσμου πολυχανδέος, ὅσσα κατεῖχεν
 Ἄρπαξ ἀλλοτρίων, ἀντίθεος Βελίας,
 Ἐς δὲ ταμεῖα φέρων πολὺ φέρτερα τῶν ἐπὶ γαίης,
 Τῶν διακλεπτομένων, ἢ καταλυομένων,
 Αὐτὸν ἀθρῆσαι ἄνακτα Θεόν, καὶ πνεῦμα γενέσθαι,
 20 Σάρκ' ἀποδυσάμενος καὶ πάχος ἀντίτυπον,
 Ἀγγελικοῦ τε χοροῖο λαχεῖν εἰσὶν αἰγλήεντος
 Μείζον τῶν μεγάλων ἄθλου ἔχων καμάτων·
 Μηκέθ' ὁρῶν σκηνῆς ἐλαφρὸν τύπον, ὥς τοπάρσιθεν,
 Μηδὲ νόμου γραπτὴν εἰκόνα λυομένην,
 25 Αὐτὴν δ' ἀτρεκίην καθαροῦ νόος ὄμματι λεύσσω,
 Μέλπων τ' ἐκ σομάτων ἤχον ἐορτάσιον.

43. Ἐν εἶδεσι πᾶσιν. *In quovis statu*, scilicet, bonus sis, an malus? Sup. lin. Coisl. ἐν εἶδεσι τῆς ἀρετῆς.

47. Ἀρέσκει. Schol. ἄριστον. *Hunc velim ē Monachorum numero excludi*. Billius illud intelligit de variis asperitatum generibus quibus hypocritam affligi, et ita hypocritae suae poenas dare, lubens nemo non videt.

XLV. ARGUMENTUM. *Cum abdicatā sede Constantinopo-*

litanā in Arianzum pagum se recepisset Gregorius, illuc ad condendos versus animum adjecit, magnāque pars Carminum ab ipso conditorum illius solitudinis sunt fructus. Sic Carmen de Virginitate, Præcepta ad virgines, de animæ suæ Calamitatibus, et quæ sequuntur. Billius primò solutā oratione istud vertit, eò quòd gallicis tumultibus carmina, quæ nondum strictā oratione verterat, versibus reddere prohiberetur.

METRICA VERSIO.

Tundere per curas, et per jejunia carnem
 Utile, pérque cruces, excubiásque sacras.
 Purior hinc etenim efficitur qui crimine purus:
 Hæcque adimit vitii nonnihil arte malus.
 At si quis ficto sit pectore, mī placet illum
 Tundi. Pœna etenim debita fraudis erit.
 Præpingues nimium carnes ventrémque tumentem
 Hand capit æthereæ janua parva domûs.

XLV. DE ANIMÆ SUÆ CALAMITATIBUS CARMEN LUGUBRE.
 (Billio interprete.)

Heu miser, heu quàm dira fero! quæ carmina nostris
 Æqua malis, luctus quis satis esse queat?
 Nemo ita consortémque thori, carósque parentes,
 Flevit, vel sobolis tristia fata suæ:
 Aut patrias sedes flammis hostilibus ustas,
 Aut etiam morbo perdita membra gravi:

- Afflictare carnem obesam in quovis statu, utilissimum est.
 Precibus, jejuniis, curis, vigiliis.
 45 Sic enim, qui purus est, purior fiet :
 Qui verò malus, de improbitate deteret aliquam partem
 Si quis autem est virtutis simulator, mihi hunc placet
 Castigari, ut poenas det simulationis.
 Crassas carnes, et ventrem prominentem
 50 Angusta illa porta capere non potest.

XLV.

DE ANIMÆ SUÆ CALAMITATIBUS CARMEN LUGUBRE.

- Heu miser qualia passus sum ! quis mihi dignus erit gemitus ?
 Quis lacrymarum fons sufficit ? Ecquid melos ?
 Nec filiorum suorum mortem quisquam tantum deflevit,
 Nec venerabilium parentum, nec caræ conjugis,
 5 Nec dulcem patriam impetuoso igne in cinerem redactam,
 Nec tristi morbo membra consumpta,
 Quantum ego animam lamento quæ gravissima passa est,
 (Heu miser !) perditâ imagine cœlesti.
 Nam profectò magni Dei figmentum, et imago,
 10 Homo, à Deo ad Deum perveniens :
 Quicumque sursum aspiciens, et spiritu carnem frenans
 Christum habet propitium vitæ ducem ;
 Qui possessionem suam, et linguam, et aures, et ipsam mentem,
 Et robur, vitæ omnia venturæ consecrat,
 15 Eripitque mundo insatiabili quicquid detinebat
 Raptor alienorum, Deo adversarius Belial,
 Atque in horrea fert longè præstantiora terrestribus,
 Quæ furto auferuntur, aut vi subvertuntur,
 Ut ipsum regem videat Deum ; et spiritus fiat,
 20 Carne et reluctantante exutus mole,
 Atque in rutilante angelorum choro sedem sortiatur,
 Majora magnis laboribus ferens præmia ;
 Nec jam tabernaculi levem, ut olim, speciem aspiciens,
 Aut scriptam legis caducam imaginem,
 25 Sed ipsam veritatem puræ mentis oculo intuens,
 Psallensque ore festivos sonos.

Scriptum an.
 385.
 Alias Bill. 5.
 pag. 68.

Divinam ima-
 ginem extinctam
 luget Gregorius.

Diabolus latro.

Verum postea otio potitus, eadem incudi reddita latinis versibus edidit.

9. Ναὶ γάρ. Vat. καὶ γάρ.
 10. Εἰς Θεόν. Ità Reg. 990. Edit. εἰς Θεόν.
 12. Ἔχει. Reg. 990 ἔχων.
 15. Πολυχανδύς. Mundo insatiabili. Scilicet hunc Gregorius ita nuncupat, ratione peccatorum quos in sinu com-

plectitur, aut multiplicium rerum ac diversarum quas continet.

19. Αὐτὸν ἀθροῖσαι. Subaud. ὥστε. Ibid. Θεόν, καί. Sic in Coisl. legitur, in quo Θεόν jungitur cum ἀνακτα. Edit. Θεὸν γάρ.

20. Πάχος ἀντίτυπον. Reluctante mole, scilicet, eò quòd spiritui adversetur.

METRICA VERSIO.

- Quantum animæ deploro meæ miserabile fatum :
 Effigies periit nam mihi sancta Dei.
 Namque homo figmentum verè est et imago Tonantis,
 A summo ad summum Numine Numen iens,
 Qui sursum spectans, ac carnem mente retundens,
 Pro duce habet vitæ præsidioque Deum :
 Venturæ vitæ, linguam qui donat, et aures,
 Et mentem, ac vires, divitiásque suas :
 Eripiens mundo, Belial quæcumque tenebat,
 Quæ juris non sunt qui rapit usque sui :
 Horreáque ad, nostris, quæ sunt obnoxia furi,
 Aut eversa cadunt, hæc meliora ferens :
 Scilicet ut spectet Regem, carnisque remotâ
 Crassitie fiat spiritus atque deus :
 Præmiáque exhausto referens majora labore,
 Perveniat sedes lætus ad angelicas :
 Nec tenues umbras arcæ jam spectet, ut antè,
 Conscriptam fluxæ legis et effigiem :
 Sed liquido mentis verum ipsum lumine cernat,
 Festivósque hilari promat ab ore sonos.

- Τοῦτο τέλος βροτέης ζωῆς πέλει. Ἔς τόδ' ἀνέλκει
 Τῶν Χριστοῦ παθέων ὕβρις ἐπιχθονίους,
 Ὃς δούλου μορφὴν ἀνεδέξατο, καὶ θανάτοιο
 30 Γεύσατο, καὶ ζωῆς δεύτερον ἠντίασεν,
 ὧν Θεὸς, ὦν ζωῆς ταμίης, αἰῶνος ὑπερθεν,
 Εἰκὼν ἀθανάτου πάντοτε Πατὴρ ὅλη,
 Ὅφρα με δουλοσύνης τε λύση, θανάτοιο τε δεσμῶν,
 Κρείσσονα πρὸς ζωὴν ἔμπαλιν ἐρχόμενον.
 35 Ἀλλ' ἐγὼ οὐκ ἐφύλαξα Θεοῦ μυστήρια κεδνά,
 Μύστιν ἔχων ψυχὴν οὐρανίης ἀνόδου,
 Ἀλλὰ κάτω βρίθαι με χόος πάχος, οὐδ' ἐδυνάσθην
 Ἰλύος ἐξαναδύς, ἐς φάος ὄμμα βαλεῖν.
 Νεὶ βάλον· ἀλλὰ μέσον νέφος ἔστατο ὅσσε καλύπτον,
 40 Σάρξ ἐπανισταμένη πνεύματι σὺν χθονίῳ.
 Πολλὰ μὲν ἐν κραδίῳ μελεδήματα ἔνθα καὶ ἔνθα
 Στραφᾶται, κενεὰ πλαζομένοις νόου,
 Χριστὸν ἐκὰς βάλλοντα, Θεὸν Λόγον· οὐδέχεται γὰρ
 Μίγνυσθαι ψυχῇ νυμφίος ἄλλοτρίῃ·
 45 Πολλὰ δ' ἐπὶ γλώσση κέεται κακὰ φάρμακ' ὀλέθρου.
 Γλώσσα γὰρ ἀνθρώποις ἡμῖς τῆς κακίης,
 Θυμὸν ἐρευγομένη, γυμνὸν κακόν, ὃς τε μάλιστα
 Λάβρος ἐπιζείων, ἐκ νοὸς ἄνδρα φέρει,
 Ἡ δολερὸν κεύθουσα ἐνὶ στήθεσσι νόημα,
 50 Λεῖα δ' ἄρ' ἐξ ἀπαλοῦ φθεγγομένη σόματος.
 Εἴθε δὲ ἦν τι θύρετρον ἐπ' ὀφθαλμοῖσιν ἐμοῖσιν,
 Οὐασί τ' οὐκ ἀγαθῶς πάντοσε πεπταμένοις,
 Ἦς τὸ μὲν ἐσθλὸν ὁρᾶν τε, καὶ εἰσαίοντα δέχεσθαι,
 Κλείεσθαι δὲ κακοῖς ἀμφοτέρ' αὐτομάτως.
 55 Χειρῶν τ' ἔργον ἄριστον ἐς οὐρανὸν αἰὲν ἀείρειν
 Ἀγνάς, καὶ παρέχειν οὐρανίοισι νόμοις.
 Ὡς δὲ ποδῶν ἵεναι λείην ὁδὸν, οὐκ ἐπ' ἀκάνθας.
 Οὐδὲ κατὰ σκοπέλων, καὶ τρίβον οὐχ ὁσίην.
 Νῦν δὲ Θεὸς μὲν ἔδωκεν ἅπαν μέλος ἐσθλὸν ἐπ' ἐσθλοῖς,
 60 Εὖρατο δ' ἡ κακίη ὄπλον ἐμοὶ θανάτου.
 Τίς νόμος οὗτος ἐμοί; πῶς δέσμιος εἰμ' ἐπὶ γαίης
 Σαρκήος; πῶς δ' ἐλαφρῶ πνεύματι σώμα μίτη;
 Οὐθ' ὅλος εἰμὶ νόος, καθαρὴ φύσις, οὔτε χερσίων
 Χοῦς ὅλος, ἐκ δ' ἀμφοῖν ἄλλο τι κάμφοτερον.

30. Καὶ ζωῆς. *Et ad vitam iterum rediit.*

35. Μυστήρια κεδνά. *Intelligit Gregorius mysteria, vel potius gratiam ex mysteriis passionis ac redemptionis Christi defluentem.*

39. Ἔστατο. *Reg. 999. Chig. et Coisl. ἔσταται.*

45. Κακὰ. *Coisl. Vat. λυγρά.*

47. Γυμνὸν κακόν. *Apertum malum, iram, furorem: ira, vehementius accensa, à sanis rationibus defecit hominem, quod vult Gregorius. Apertum malum etiam dici potest, eò quòd nullam boni speciem æmuletur, aut præ cæteris omnibus vitiis apertâ fronte prodeat. Vide suprâ, Lib. I, Sect. II, Carm. xxv, vers. 83. etc.*

METRICA VERSIO.

Humanæ hæc vitæ meta est. Huc horrida Christi
 Supplicia, huc homines maxima probra vehunt:
 Qui servi formam sumpsit, mortisque periculum
 Fecit, et ad vitæ lumina mox rediit,
 Cum Deus, et vitæ certissimus arbiter esset,
 Æternique eadem prorsus imago Patris,
 Ut me servitio, me vinclis solveret orci,
 Redderet et vitæ, quæ sine fine manet.
 At mihi non curæ mysteria dia fuerunt,

Cum superum ascensum mens mea docta foret:
 Sed caro me depressit humi, nec lumina quiviv
 Conjicere in lucem mens onerata luto,
 Aut cum terreno consurgens flamine visum
 Abstulit, oppositâ nube repente, caro.
 Mille quidem in medio volvuntur pectore curæ,
 Dum vaga mens varias gaudet obire vias,
 Quæ Christum procul ejiciunt. Namque ipse recusat
 Jungi animæ, quæ se dat quoquæ mæcha aliis:

- Hic finis vitæ humanæ est. Hùc homines evehit
 Passionum Christi ignominia,
 Qui servi formam accepit, et mortem
 30 Gustavit, et vitam iterùm consecutus est,
 Cùm esset Deus, vitæ largitor, sæculò antiquior,
 Tota semper immortalis Patris imago,
 Ut me servitute liberaret ac mortis vinculis,
 Meliorem ad vitam rursùs pervenientem.
 35 Verùm ego non servavi veneranda Dei mysteria,
 Animam habens initiatam coelesti ascensui;
 Sed deorsùm me incurvat carnis crassities, nec potui
 Ex luto emergens oculum in lucem tollere.
 Sustuli tamen : sed media stetit nebula oculos operiens,
 40 Caro insurgens cum spiritu terrestri.
 Multæ quidem in corde sollicitudines hìnc et illìnc
 Volvuntur, incassùm errante animo,
 Quæ Christum procùl abigunt; Deum Verbum; non enim amat
 Misceri sponsus animæ alienæ :
 45 Ac linguæ quidem multa insident mortis venena.
 Est enim hominibus linguæ dimidium malitiæ,
 Dùm iram evomit, nudum malum, quæ quidem maximè
 Vehementer ebulliens hominem extrà mentem rapit,
 Aut dùm abscondit dolosum in corde consilium,
 50 Ac blanda molli ore loquitur.
 Utinàm inesset ostium oculis meis,
 Atque auribus non rectè semper patentibus,
 Ut quod bonum est videam, et audiendo, teneam,
 Et suâ sponte utraque malis claudantur.
 55 Manuum opus optimum est, ut semper in cœlum tollantur
 Puræ, et cœlestibus legibus addicantur.
 Sic et pedum officium est, ut per viam planam, non per spinas,
 Non per scopulos, iniquùmque collem incedant.
 Ac quidem Deus membra omnia dedit bona ad res bonas :
 60 Sed ea mihi in arma mortis malitia convertit.
 Quænam mihi hæc lex? quomodò carnis in terrâ
 Servus sum? quomodò levi spiritui mixtum fuit corpus?
 Nec totus mens sum, pura natura, nec totus pulvis
 Qui pejor est; sed ex utroque aliquid aliud et utrumque.

Vitæ humanæ
 finis, quò evehit
 passio Christi.

Queritur Gre-
 gorius se man-
 data Dei non
 observasse, quod
 de peccato primi
 hominis est in-
 telligendum.

Terrenus spi-
 ritus prospectum
 Dei eripit.

Deus vult so-
 lus amari.

Lingua vitii
 dimidium est
 hominibus.

Manuum opus
 et pedum.

50. Αἰῶν δ' ἄρ. Chig. λῆτα γάρ etc.

51. Εἴθε. Vat. αἴθε.

53. Ὀρῶν τε. Fortè ὁρῶντα. Mox εἰσαίοντα. Sic Chig.,
 Coisl. et Reg. 990. Edit. εἰσαίοντα.

55. Ἐς οὐρανόν. Vat. ἐπ' οὐρανόν. Pro αἰὲν quod sequitur,
 Reg. 990 habet αὐτόν. Ità et Coisl. sup lin.

60. Εὐρατο. Alludit ad hæc Apostoli verba, Rom. vii, 10 :
*Inventum est mihi mandatum, quod erat ad vitam, hoc
 esse ad mortem.*

62. Σῶμα μίγη. Vat. σῶμ' ἐμίγη.

63. Καθάρη. Vat. καθαρά.

METRICA VERSIO.

Ac rursùm in linguâ sita sunt permulta venena :
 Dimidium vitii nam cita lingua tenet.
 Iram lingua, malum nudum, evomit : iraque rursùm,
 Cùm caluit, mentem cogit abire gradu,
 Aut contrà occultans vulpinam in pectore fraudem,
 Vulnerat ex molli leniter ore loquens.
 Atque utinàm, in partes volitantibus auribus omnes,
 Janua firma foret, luminibùsque meis,
 Hæc ut, quæ bona sunt, audire ac cernere possent :
 Sponte suâ ast esset janua clausa malis.

Tom. II.

Jam nihil est melius, quàm puras tollere palmas,
 Hâsque dare ætherci legibus usquè Dei.
 Nil etiam melius, plano quàm figere calle,
 Non super aut spinas, saxâve dura, pedes.
 Omnia sed mihi cùm dederit Deus, ob bona, membra,
 Hinc tamen improbitas repperit arma necis.
 Quænam hæc lex? Cur me constringunt vincula carnis?
 Spiritus et socium tam grave corpus habet?
 Nec totus mens sum, nec totus pulvis humùsque :
 Pulvere sed consto, mente levique simul.

F 10

- 65 Τούνεκα καὶ πολέμοιο φέρω κλόνον αἰὲν ἄπαυσον,
 Σαρκὸς καὶ ψυχῆς ἀντικαθεζομένων.
 Εἰκὼν εἰμι Θεοῖο, καὶ ἔλκομαι ἐς κακότητα,
 Κρεῖσσονι μαρναμένου χείρονος οὐχ ὁσίως·
 Ἡ φεύγω κακότητά, καὶ ἴσμαι, οὐκ ἀμογητί,
 70 Πολλὰ διαθλήσας χειρὶ σὺν οὐρανίῃ.
 Ἔστι γάρ, ἔστιν ἐμοὶ διπλοῦς νόμος· ὦν ὁ μὲν ἐσθλός,
 Ἐσπόμενός τε καλῶ· αὐτὰρ ὁ χειρότερος,
 Ἐσπόμενός τε κακοῖσιν· ὁ μὲν νόος, ἐστὶν ἔτοιμος
 Παίθεσθαι Χριστῶ, πρὸς φάος ἐρχόμενος·
 75 Ἄλλος δ' αὖ σαρκὸς τε καὶ αἵματος, ἔστι δὲ πρόφρων
 Δέχνυσθαι Βελίαν, πρὸς ζόφον ἐλκόμενος.
 Ἦτοι ὁ μὲν χθονίοισιν ιαίνεται, ὥσπερ ἐπ' ἐσθλοῖς,
 Τοῖς οὐχ ἴσασμένοις, ἀλλὰ παριπταμένοις.
 Καὶ φιλεῖ κώμους τε, καὶ ἔχθεα, καὶ κόρον αἰνόν,
 80 Ἔργων τε σκοτίων αἵσχεα, κερδοσύνας.
 Εὐρείην δ' ὁδὸν εἰσιν, ἐφ' ἣν ἐπιτέρπετ' ὀλέθρῳ,
 Ἀφροσύνης θνοφερὴν ἀχλὺν ἐφασσάμενος.
 Αὐτὰρ ὁ γ' οὐρανίοισιν ἀγάλλεται, ὡς παρεοῦσι
 Τοῖς ἐλπιζομένοις, καὶ Θεὸν οἶον ἔχει
 85 Ἐλπωρὴν βίοτοιο· τὰ δ' ἐνθάδε καπνὸν ἄτιμον,
 Ἄλλοθ' ὑπ' ἀλλοίῃ κείμενα συντυχήῃ.
 Καὶ φιλεῖ πενίην τε, καὶ ἄχθεα, καὶ μελεδῶνας
 Ἐσθλὰς, καὶ στεινὴν εἰσιν ὁδὸν βίτου.
 Μαρναμένοισι δὲ τοῖσιν, ἐπίσκοπον ἦλθεν ἄνωθεν
 90 Πνεῦμα Θεοῦ μεγάλου, καὶ νοὶ δῶκε χέρα,
 Σώματος ἀργαλέοιο λύον κλόνον, ἡδὲ κελαινῶν
 Εὐνάζον παθέων οἶδμ' ἐπανιζάμενον.
 Ἡ δὲ καὶ ὡς λυσσῆεν ἔχει μένος, οὐδ' ἀπολήγει
 Σάρεξ πολέμου, κλίνει δ' ἐνθα καὶ ἐνθα μάχη.
 95 Ἄλλοτε μὲν τε νόφ' χοῦς δάμνεται· ἄλλοτε δ' αὖτε
 Σαρκεὶ νοὸς κρατερῇ ἔσπεται οὐκ ἐθέλων.
 Ἀλλὰ τὸ μὲν ποθέει, τό γε βέλτερον· ὁ στυγέει δὲ,
 Ἐρδων, δουλοσύνην μύρεται ἀργαλέην,
 Πατρός τ' ἀρχεγόνοιο πλάνην, καὶ μητρὸς ἀλιτρὴν
 100 Πάρφασιν, ἡμετέρης μητέρα μαργοσύνης.
 Καὶ σκολιοῖο δράκοντος ἀτάσθαλον αἰμοβόροιο
 Ψεῦδος, ὅς ἀνθρώπων τέρπεται ἀμπλακίαις.

71. Νόμος. Sic Reg. 990. Edit. νόος. *Duplex spiritus*,
 nempe *pars superior et inferior*.

76. Δέχνυσθαι. Coisl. sup. lin. δέχεσθαι.

82. Ἀφροσύνης. *Inspicientiæ*. Ità habent Reg. 990,
 Coislianus et Chigginianus codices. Malè autem legunt Edit.
 εὐφροσύνης, *prudentiæ*, quæ ad rem hîc non pertinet.

METRICA VERSIO.

Undè etiam dùm mens crasso cum corpore pugnat,
 Perpetuos strepitus bellâque sæva fero.
 Numinis effigies cum sim, trahor in mala, dùm,
 quod
 Deterius, bellum cum meliore gerit:
 Aut vitii labem fugio, magnôque labore
 Post longas pugnâs vinco favente Deo.
 Namque duplex mihi lex. Una est bona, recta se-
 quénsque:
 Altera lex rursùm prava, sequâxque mali.

Illa Dei semper jussis obedire parata est,
 Ac lucem, sanctæ lucis amica, petit.
 Excipere at tetrum Beliam lex altera prompta est,
 Qui miseram in tenebras pertrahit, inque necem.
 Scilicèt hæc gaudet terrenis, ac bona credit,
 Quæ mox prætereunt labilis instar aquæ.
 Hæc rixas amat, et quæstus, epulâsque, jocósque,
 Nocturnis tenebris dignâque probra tegi:
 Atque viâ latâ graditur, cæcâque laborans
 Stultitiâ, risum, dùm perit ipsa, capit.

- 65 Quocircà belli tumultum fero nunquàm placabilem,
Carne et animâ contrà se decertantibus.
Imago sum Dei, et trahor ad vitium,
Dùm quod deterius est, iniquè pugnat cum præstantiore :
Aut fugiō vitium, et sto victor, non sine labore,
- 70 Postquàm multum cœlesti manu adjutus decertavi.
Inest enim mihi, inest lex duplex : quarum altera quidem bona
Bonum sectatur : altera autem deterior
Sectatur quæ mala sunt : ac ea quidem, quæ mentis est, parata est
Ad obediendum Christo, gradiens ad lucem :
- 75 Altera autem, quæ carnis est et sanguinis, parata est
Ad excipiendum Belial, dùm ad tenebras trahitur.
Atque hæc quidem terrestribus, ut bonis rebus, delectatur,
Quæ minimè consistunt, sed evanescunt.
Comessiones amat, et rixas, et turpem satietatem,
- 80 Et tenebrosorum operum probra et lucra.
Latam viam carpit, et suâ ipsius mortē delectatur,
Insipientiæ densis tenebris induta.
Illa autem cœlestibus delectatur, quasi jam adessent
Quæ sperantur, ac Deum solum habet
- 85 Spem vitæ; præsentia autem vilem æstimat fumum;
Aliter se habentia, ubi aliud occurrerit.
Diligit paupertatem, et onera, et curas
Laudabiles, et per arctam incedit vitæ semitam.
His autem pugnantibus inspector venit coelitus
- 90 Spiritus magni Dei, et menti manum dedit,
Corporis perniciosi solvens tumultum, atque atrorū
Compescens vitiorum fluctum assurgentem.
Sed tamen rabidum retinet furorem, nec bello
Desistit caro, inclinátque hūc et illūc pugna.
- 95 Interdum quidem mente caro domatur : rursus aliàs
Fortiorem carnem mens sequitur non volens.
Sed illud quidem concupiscit, quod melius est : quod autem odit,
Id dūm facit, perniciosam deplorat servitutem,
Et patris primigenii deceptionem et matris nefandam
- 100 Transgressionem, quæ prima fuit libidinis nostræ origo,
Et obliqui ac sanguinem vorantis draconis detestabile
Mendacium, qui hominum delectatur delictis,

Bellum intestinum mentis et carnis.

Lex duplex : altera bona, bonisque gaudet : altera mala, malisque delectatur.

Lex carnis.

Lex spiritus.

His legibus certantibus supervenit Spiritus Dei, et menti dat opem solvitque corporis tumultum.

Carnis et mentis pugna.

Quandoquē mens carnem sequitur non volens.

Primi hominis peccatum.

83. Αὐτὰρ ὁ γ'. Id est *lex spiritus*. Mox ὡς παροῦσαι. Edit. οὐ παροῦσαι.

89. Ἐπίσκοπον. Id est ἐπιφύρον, *secundus*, *commodus* :

quo ferè sensu Sophocl. in Ajacem, vers. 994, ἐπίσκοπον μέλος, *in rem malam commodum Carmen*. Hoc sensu accipiat *vox inspector*.

METRICA VERSIO.

Ast illam oblectant cœlestia sola, Deūmque
Unum habet, in quo spes fixerit illa suas :
Ac vilem tantum reputat præsentia fumum
Commoda, quæ subsunt casibus innumeris ;
Atque amat et sanctas curas, et pondera, duram
Pauperiēque, arctā gaudet et ire viā.
Dum verò pugnant, divinus Spiritus ad me
Accessit, menti promptus opēmque tulit,
Corporis ac solvit strepitus, fluctusque repressit,
Quos animi nubes moverat atra mei.

Nec tamen idcirco carnis fera bella quiescunt,
Sed dubium hūc palmæ vertitur hūcque decus.
Nunc etenim menti cedit carō, nūcque vicissim
Mens carnem sequitur, non tamen ipsa libens.
Namque bonum cupiens, facit id tamen ipsa quod odit,
Servitium lacrymis prosequiturque grave,
Primigenique patris fraudem, consultaque matris.
Ex quibus exortum nostra libido trahit.
Plorat et obliqui mendacia verba draconis,
Quem lapsus hominum, vita nocēnsque juvat;

Καὶ ξύλον, ἥδ' ἐφυτοῖο βροτῶν δηλήμονα καρπὸν.
 Γεῦσιν τ' οὐλομένην, καὶ θανάτοιο πύλας,
 105 Γύμνωσιν μελέων τε παναίσχεα, καὶ παραδείσου
 Ἡδὲ φυτοῦ ζωῆς ῥίψιν ἀτιμοτάτην.
 Ταῦτα νόος κάμνων ὀλοφύρεται. Ἡ δὲ νύ μοι σάρξ,
 Δέρκεται ἐς προγόνους, καὶ φυτὸν ἀνδροφόνου,
 Πᾶσάν τε γλυκερὴν ἀσπάζεται αἰὲν ἐδωδὴν,
 110 Ἦν ὀλοὸς σαίνων δείκνυσι πικρὸς ὄφης.
 Ἡ μὲν καὶ γοᾷ, καὶ εὐχολῆσιν ἄνακτα·
 Ὅς πάντων κρατέει, καὶ ζυγὰ πᾶσι φέρει,
 Λίσσομ' ὑπὲρ ψυχῆς καὶ σώματος, ἀμφοτέροισιν
 Εὐμενέως δικάσαι, καὶ πόλεμον σκεδάσαι.
 115 Κρείσσονι, ἢ Θέμις ἐστίν, ὑποκλίναντα χεῖριον·
 Τοῦτο γὰρ οὐκ ὀλίγῳ λώϊον ἀμφοτέροις·
 Μὴ χοῖ βριθομένην ψυχὴν ἐπὶ γαῖαν ὀδεύειν,
 Ὡς ἐμολυβδαίνην ἐς βυθὸν ἐλκομένην·
 Πνεύματι δὲ πτερόεντι καὶ εἰκόνι χοῦν ὑποεῖξαι,
 120 Ὡς κηροῖο πυρὶ τηκομένης κακίης.
 Τοιᾶδε λισσόμενος, καὶ φάρμακα σαρκὶ παχείῃ
 Πολλὰ φέρω, χαλεπὴν νοῦσον ἄφαρ σκεδάω.
 Καὶ μένος, εἴα τε θηρὸς ἀπιστοτάτοιο, κραταιοῖς
 Δεσμοῖσιν κατέχω, οἶδμα κακὸν τρομέων.
 125 Γαστέρι κλεῖθρα τίθημι, δυσαλθέϊ θυμὸν ἀνίη
 Δάπτω, καὶ θακρῶν ἐκπροχέω λιβάδας.
 Κάμπτω γονατ' ἄνακτι τετρυμμένα, νυκτὰς αὐπνους
 Ἐλκω, καὶ ῥυπόω πένθιμον ἔσθος ἔχων.
 Ἄλλων εἰλαπίνει τε, χοροσασίαί τε, γέλως τε,
 130 Καὶ κῶμοι, χλοερῆς παίγνιά θ' ἡλικίης.
 Ἄλλοι δ' αὐτ' ἀλόχοις τε καὶ υἱέεσσι γάννυνται,
 Καὶ πλούτου κρατεροῦ κύδει λυομένῳ.
 Ἄλλοι δ' αὐτ' ἀγοραῖς τε, καὶ ἄλσεσιν, ἥδ' ἐλαιοῖς
 Τέρπονται, καὶ πνεῖν ἐν πολίεσσι μέγα,
 135 Εὐφήμεῖς τε λόγοισι καὶ ἐσπομένων ὀρυγμαθῶν
 Πεμπόμενοι, σοβαροὶ θ' ὑπόθεν ἐκ σανίδων.
 Πολλαὶ γὰρ θνητοῖσι πολυσχιδέος βιότοιο
 Τέρψεις· ἐν δὲ κακοῖς κέκραται εὐφροσύνη.
 Αὐτὰρ ἐγὼ τέθνηκα βίῳ· βαιὸν δ' ἐπὶ γαίης
 140 Ἀσθμα φέρω· φεύγω δ' ἄσπεα καὶ μέροπας.

112. Πᾶσι. Reg. 992 πάντα.
 115. Ἡ Θέμις. Coisl. sup. lin. ὥς.
 116. Ὀλίγῳ. Duo Regg. ὀλίγον.
 117. Βριθομένην. *Carnis pondere depressam*. Ità habet Coisl. et Regius 990. Nonnulli autem Edit. βριττομένην, quod à græcâ linguâ prorsus est alienum.

122. Νοῦσον ἄφαρ σκεδάω. Ità Reg. 990, Chig. et Vat. Edit. ὄφρα νόσον σκεδάσω.
 126. Ἐκπροχέω. Reg. 990 ἐκπροχέων.
 127. Τετρυμμένα. Ità Reg. 990. Edit. τετρυμένα.
 130. Χλοερῆς. Ità Vat., Chig., Coisl. et Reg. 990. Edit. γλυκερῆς.

METRICA VERSIO.

Et ligni fructum, quo gens humana perempta est,
 Pestiferum et gustum, mortiferasque fores:
 Utque sit et fœdè nudatus, pulchro et ab horto,
 Et vitæ ligno sit procul actus homo.
 Hæc mens ægra gemit: caro verò prava parentes
 Primigenos spectat, pestiferumque cibum,
 Ac dulces omnes semper complectitur escas,
 Objectat serpens quas malè blandus ei.
 Ergò gemo, ac Regem obtestor, qui cuncta coërcet

Imperio, et recto pondere cuncta librat:
 Ut placido arbitrio componat jurgia carnis
 Atque animæ, bellum submoveâtque procul:
 Ac pars deterior meliori cedat, ut æquum est,
 Hoc utrique magis namque salutiferum.
 Corporeâ nec mole gravis mens vergat ad ima,
 Ac, veluti plumbi massa, profunda petat:
 Sed sibi mens carnem, divinâque subdat imago,
 Ac vitium, ut ceram fervida flamma, liquet:

- Et lignum, et arboris fructum hominibus perniciosum,
 Et gustum funestum, et mortis januas,
 105 Turpémque membrorum nuditatem, atque è paradiso
 Et ligno vitæ ignominiosam ejectionem.
 Hæc mens afflicta lamentatur. Nunc autem mihi caro
 Respicit ad primogenitos et homicidam arborem,
 Ac omne semper amplectitur suave edulium,
 110 Quod perniciosus blandiendo monstrat acerbus serpens :
 Atque equidem gemo, et precibus regem
 Qui omnium dominatur, et omnia in staterâ librat,
 Invoco pro animâ et corpore, ut inter utrumque
 Propitius judicet, et bellum sedet,
 115 Meliori, ut æquum est, subjiciens deterius;
 Hoc enim longè utilius est utrique :
 Nec carne depressa in terram anima vergat,
 Veluti plumbi massa in profundum tracta,
 Sed spiritui alis ornato, et imagini cedat caro,
 120 Vitio quasi cerâ ad ignem liquescente.
 Hæc orans, etiam remedia pingui carni
 Multa adhibeo, molestum ut morbum dissipem.
 Robur ejus, ceu feram infidissimam fortibus,
 Catenis cohibeo, malum æstum reformidans.
 125 Ventri claustra appono, non facilè sanabili dolore animum
 Conficio, et lacrymarum vim profundo.
 Flecto Regi contrita genua : noctes insomnes
 Traho, et sordesco lugubrem vestem gerens.
 Aliorum sunt computationes, choreæ, risus,
 130 Comessiones, florentis ludibria ætatis.
 Alii uxoribus et liberis gaudent,
 Et periturâ magnarum divitiarum gloriâ.
 Alii foris, et hortis, et balneis
 Delectantur, et quandò magnum in urbibus spirant,
 135 Honorificisque sermonibus et sequentium strepitu
 Ducuntur, superbiuntque ex altis subselliis.
 Multa enim sunt mortalibus multiformis vitæ
 Oblectamenta : malis autem immiscetur gaudium.
 Sed ego mortuus sum vitæ, ac pusillum in terrâ
 140 Spiritum gero : fugio urbes et homines.

Auditas.

Quid mens æ-
gra depleret.Deum invocat
Gregorius pro
animâ et corpo-
re, ut alter al-
teri subjiciatur,
scilicet deterius
meliori.Pharmaca Gre-
gorii, ut carnem
subigat.Clastrum im-
ponit ventri.Animum mœ-
rore conficit.Vim lacryma-
rum profundit.Noctes insom-
nes trahit.Alii relinquit
computationes,
divitias.Forum, bal-
nea.Gregorius,
mortuus vitæ,
urbes fugit et
homines : cum
feris habitat.

131. Ἀλόχοις τε. Sic Reg. 990, Chig. et Coisl. Edit. ἀλόχοισι.

132. Κύδει. Coisl. κίδει, curâ.

134. Πολίεσαι. Itâ Coisl. Vât. πολίεσαι.

136. Ἐξ σκευῶν. Nempè θρόνων, è celsis thronis. Rectè

Billius supervacaneam putat conjecturam amici, qui le-
gere suadebat σατίων, *plaustris, curribus*.

137. Πολυσχεδῆας. Reg. 990 πολυσχεδῆας.

138. Κακοῖς. Int. Coisl. λυπηροῖς, *tristibus, adversis*. Non
rectè Billius, *in vitio addictis*.

METRICA VERSIO.

Hæc oro, suppléxque peto : morbúmque prementem
 Ut pellam, carni pharmaca multa fero :
 Atque velut sævum firmis compesco leonem
 Compeditibus, fluctus dùm tremo lethiferos.
 Impono claustrum ventri, mœrore animúmque
 Conficio, et lacrymis os madet omne meis.
 Curvo genu afflicto Regi, somnúmque repello :
 Lugubris vestis squallida membra tegit.
 Sunt aliis studio convivia læta, jocique,
 Atque chori, ætatis ludicra florigeræ.

Tom. II.

Conjugibus gaudent alii, natisque. opibúsque,
 Quarum abit in ventos gloria cuncta leves.
 Balnea delectant alios, lucique, nemúsque,
 Altúsque in celebri spiritus urbe juvat.
 Laudibus atque suis gaudent, comitúmque catervis,
 Ac frontem attollunt desuper è tabulis.
 Multa etenim humano generi sunt gaudia vitæ :
 In vitio addictis fusâque lætitia est.
 Ast ego jam mundo sum mortuus, hincque pusillum
 Jam spiro, atque urbes vito, hominúmque genus.

G 10

- Θήρεσι καὶ σκοπέλοισιν ὁμιλῶν, οἷος ἀπ' ἄλλων
 Ναιετάω λυπρὴν ῥωγάδα καὶ σχέδιον·
 Οἰσχίτων, ἀπέδιλος, ἀνέστιος, ἐλπίδι μούνη
 Ζῶων, καὶ λώβη πᾶσι πέλω χθονίοις.
- 145 Εὐνή μοι σιβάς ἐστι, τὰ ῥήγεα σάκκος ἐρυμνός,
 Καὶ κόνις ἐν θαπέδῳ δάκρυσι δευομένη.
 Πολλοὶ μὲν ξενάχουσι σιθηρείοις ὑπὸ δεσμοῖς·
 Ἄλλους δ' αὖ τέφρην πυνθάνοιμ' εἶδαρ ἔχειν·
 Τοὺς δέ, ποτὸν δακρύοισι μεμιγμένον ἀλγενέσσιν·
- 150 Ἄλλους χειμερίαις βαλλομένους νιφάσι,
 Νύκτας τεσσαράκοντα καὶ ἡμέατα, δένδρεσιν ἴσα
 Ἑτάμεναι, κραδίη γῆς ἀπανισαμένους,
 Καὶ Θεὸν οἷον ἔχοντας ἐνὶ φρεσίν· ἄλλος ἔδησε
 Χεῖλεα, καὶ γλώσση θῆκε χαλινὰ φέρων.
- 155 Οὐ μὲν πάντα χαλινὰ, ὕμνοις δ' ἀνέηκε μόνοισιν,
 Ἑμπνουν ὡς κιθάρην πνεύματι κρουομένην.
 Καὶ Χριστῷ κεφαλὴν τις ἐὴν ἀνέθηκε, φυλάσσων,
 Εὐχῆς εὐαγέος εἵνεκ', ἀκερσεκόμην.
 Ὀμματα δ' ἄλλος ἔπηξε, καὶ οὐάσι θῆκε θύρετρα,
- 160 Μὴ τι λάβῃ πέμψας κέντρον ἔσω θανάτου.
 Τοῖα μὲν ἐξ ἐμέθεν χοῖ φάρμακα δυσμενέοντι,
 Ἦδη καὶ πολλὴ ἄλκαρ ἐμῶν παθέων.
 Πολλαὶ δὲ οὐκ ἐθέλοντα καταιγίδες ἀπροτίσπτοι
 Στρωφῶσιν, χαλεποῖς ἄλγεσι τειρόμενον.
- 165 Αὐτὰρ ὁ οὔτε λόγους ἐπιπείθεται, οὔτε μόγοισι
 Δάμνεται, οὔτε χρόνῳ κάμπτεται ὀκρύοις·
 Ἄλλ' αἰεὶ ζωῆς κατεναντίον ὄμμασι τυφλοῖς
 Σπεύδει, καὶ κρημνοὺς, ὡς Λεγεῶν, ποθέει.
 Εἰ δέ τί που καὶ βαιὸν ὑποείξειε Θεοῖο
- 170 Δείμασιν, ἢ πόνοις, ἢ θρόθεν λογίοις,
 Ὡς φυτὸν παλάμησι μεθελκόμενον κομέοντος,
 Γυροῦται προτέρην ἔμπαλιν ἐς κακίην.
 Ὡ μέλειο θανάτοιο βροτῶν γένος! Ὡς ῥα κακοῖσι
 Δαπτόμενοι, μανίη τερπόμεθ' ἡμετέρῃ.
- 175 Οὔτε λόγον τίοντες, ὃν ἔνδοθι γινομένοισι
 Θῆκε Θεὸς, ζωῆς σπέρμα χαριζόμενος·
 Οὔτε νόμον τρομέοντες, ὃν ἐν ποτε λαϊνέησι,
 Γράμματι ἀτρεκίην Χριστὸς ὑποσκιᾶων

142. Ῥωγάδα. *Quasi terræ rimam, specum, ultrò oblatam aediculam.*

144. Λώβη. Coisl. Int. πᾶσιν ἀνθρώποις εἰς γέλωτα καὶ χλεύην προκείμενος, *omnibus hominibus risui et ludibrio habitus; opprobrium hominum, et abjectio plebis: vel etiam*

quem omnes tanquàm leprâ laborantem aversarentur. Apud Homer. λώβη ἀνδρῶν, *omnium probris expositum sonat.* Iliad. iv, 42.

145. Σάκκος ἐρυμνός. *Durum cilicium, saccus niger.* Hesych.

146. Δευομένη. Ità Coisl. Edit. *δυομένη*, sed malè.

METRICA VERSIO.

Cum scopulis, trucibusque feris ego dego, domumque
 Petram habeo: hic vitæ tempora solus ago.
 Non mihi calceus est, non est focus, unica vestis:
 Spe vivo, ut labes sum quoque terrigenis.
 Pro lecto mihi sunt paleæ, pro tegmine saccus,
 Et madidus lacrymas pulvis ob assiduas.
 Ferrea permulti gestantes vincla gemiscunt;
 Est aliis sursum sordidus esca cinis.
 Pocula sunt aliis fletu permixta calenti.

Altera brumali pars petiturque nive,
 Stâtque quater denis, velut arbor, recta diebus,
 Subvectum ad cœli culmina pectus habens,
 Nilque aliud prorsus, quàm Christum, mente volutans.
 Linguam alius freno pressâque labra tenet,
 Sic tamen, ut pateant hymnis, atque, ut lyra viva,
 Pulsentur digitis pneumatis ætherei.
 Ast alius, voti ut Christo persolvat honorem,
 Intonsum servat tempus in omne caput.

- Cum feris et scopulis vivens, solus ab omnibus
 Incolo asperam et deformem petram :
 Unâ cum veste, sine calceis, sine foco, spe solâ
 Vivens, et omnibus ludibrio sum hominibus.
 145 Lectus meus palea est, stragula saccus quo tegor,
 Et cinis in pavimento lacrymis rigatus.
 Multi quidem ingemiscunt sub vinculis ferreis :
 Alios audio pro cibo cinerem habere ;
 Nonnullos lacrymis amaris potum miscere :
 150 Alios hybernis percussos nivibus,
 Quadraginta noctes et dies, instar arborum
 Stare, corde è terrâ assurgentes,
 Ac Deum solum in mente habentes : alius
 Ligavit labia, et linguæ frena imposuit ;
 155 Non tamen frena omnia, sed solis relaxavit hymnis,
 Velut vivam citharam, quam spiritus pulsat.
 Est qui Christo caput suum consecravit, intonsum,
 Voti pii causâ custodiens.
 Oculos alius clausit, et auribus posuit fores,
 160 Ne quem imprudens mortis aculeum intromittat.
 Talia ego adhibeo inimicæ carni remedia,
 Jámque canities morbis meis opitulatur.
 Multi autem invitum turbines improvisi
 Exagitant difficilibus molestiis vexatum.
 165 Sed tamen caro nec rationibus obtemperat, nec laboribus
 Domatur, nec tempore rabies ejus flectitur :
 Sed semper adversus vitam cæcis oculis
 Festinat, et barathra, ut Legio, desiderat.
 Quòd si quandò paululùm cedat Dei
 170 Timori, aut laboribus, aut divinis oraculis,
 Velut arbor manibus retracta cultoris,
 Curvatur primum rursus in vitium.
 O nos mortales mortis hujus nomine miseros! Quomodò malis
 Dilacerati, nostrâ delectamur insaniâ?
 175 Nec rationem honorantes, quam intus nascentibus
 Inseruit Deus, vitæ semen concedens;
 Nec legem expavescentes, quam olim rex Christus,
 Litterâ veritatem adumbrans, lapideis

Sine calceis,
 sine foco.
 Lectus, palea.
 Stragula, sac-
 cus.

Sunt quibus
 esca lacrymis
 mixta. Alii qua-
 draginta diebus
 et noctibus stant
 instar arborum.

Alii labia li-
 gant.

Senectus Gre-
 gorii morbis opi-
 tulatur.

Multi autem
 turbines invi-
 tum improvisi
 exagitant.

Caro nec ra-
 tionibus paret,
 nec laboribus
 domatur.

Hominum per-
 vicacia, qui nec
 ratione nascenti-
 bus inditâ, nec
 lege scriptâ in
 tabulis, nec de-
 mùm Christi
 passionibus mo-
 ventur.

147. Πολλοὶ μὲν. Spectant hæc ad Monachorum ardua
 studia de quibus disserit uberiùs infrâ Sect. 2, Carm. 1,
 ad Hellenium, aliàs Bill. 48.

163. Πολλὰ δ'. Ità Vat. et Coisl. Edit. πολλὰ δ'.

169. Ὑποτίξεται. Reg 990 ὑποτίξεται.

173. Ὄς. Coisl. sup. lin πῶς.

175. Γενομένοις. Coisl. γενομένοις.

177. Λαϊνέησι. Vat. 2. λαϊνέεσσι.

METRICA VERSIO.

Aures atque oculos alius conclusit, ut omne
 Obseptum stimulis mortis haberet iter.
 Hæc ipse infestæ medicamina porrigo carni,
 Atque ætas etiam fert mihi grandis opem.
 Quin ingens etiam me vis inopina malorum
 Exagitat, varius dilaceratque dolor.
 Non tamen hanc sermo flectit, subiguntve labores,
 Temporis aut tractu mitius ipsa furit :
 Sed vitam adversus semper ruit impete cæco,
 Atque, velut Legio, sola barathra cupit.

Quòd si divino cedat paulum ipsa timori,
 Cedat et ærumnis, eloquiisque Dei :
 Agricolæ ut manibus per vim stirps torta, priorem
 In vitii labem protinus illa redit.
 O miserum mortale genus, quod mole malorum
 Atteritur, proprio gaudet et interitu !
 Ac neque nativæ rationis lumen honorat,
 Quod vitæ æthereâ semen ab arce datur :
 Nec metuit, verum quæ quondam Christus adumbrans,
 In saxis rigidis jura notata dedit :

- Πλαξίν ἄναξ ἐχάραξε, καὶ ὕφατον ἐν κραδίῃσιν
 180 Ἡμετέραις, αἶγλη Πνεύματος εὐαγέος·
 Καὶ Χριστοῦ παθέσσιν ἐναντία μητιόωντες,
 Οἷσιν μ' ἐκ παθέων εἰλκυσεν ἀργαλέων,
 Σάρκα λαβὼν, σαυρῶ τε παγείς, πήξας τε μέλαιναν
 Πλάσματος ἀμπλακίην, καὶ Βελίαο κράτος,
 185 Ὄφρα παλιγγενέες τε, καὶ ἐκ τύμβοιο θορόντες,
 Χριστῷ σὺν μεγάλῳ κῦδος ἔχωμεν ἄνω.
 Πολλὰ μὲν δὴ πᾶσιν ἐπιχθονίοισι Θεοῖο
 Δῶρα, τὰ καὶ γλώσσης κρείττονα ἡμετέρης.
 Καὶ γὰρ με πληγῇσιν ἀτασθαλέοντα θαμάζων,
 190 Ἐλκει πρὸς ζωὴν, καὶ φίλα μητιόων.
 Πάντα γὰρ εὐμενέοντι νόῳ μερόπεσσι κυβερνᾷ,
 Εἰ καὶ κρυπτὸν ἐῆς βένθος ἔχει σοφίης,
 Καὶ πολὺς ἡμετέρης γενεῆς ζόφος ἡδὲ Θεοῖο
 Ἰσται ἐν μεσάτρῳ, ὃν περόωσ' ὀλίγοι
 195 Ὀμμασιν ὀξυτάτοισι διαυγέες ἐκ βιότοιο,
 Καὶ καθαροὶ καθαρῆς ἀπτόμενοι σοφίης.
 Αὐτὰρ ἐμοὶ Χριστὸς περιώσιον εὖχος ὀπάζων,
 Πρῶτα μὲν εὐζαμένη νείσθεν ἐκ κραδίης
 Μητέρι δῶρον ἔδωκε, καὶ ἐκ τοκέων ὑπέδεκτο
 200 Δῶρον, ἐπεὶ τέκνου φέρτερον οὐδὲν ἔχον
 Ἐν πᾶσι κτεάτεσσιν· ἔπειτα δὲ θεῖον ἔρωτα
 Φάσμασιν ἐννυχίοις σώφρονος ἦκε βίου.
 Εἰδ' ἄγε, νῦν αἰῶνιτε, θεόφρονες, οἱ δὲ βέβηλοι
 Ψυχάς, ὑμέτεροις οὔασι θέσθε θύρας.
 205 Παῖς μὲν ἦν ἀπαλὸς, παῖς οὐ μάλα, ἡνίκα δὲ φρήν
 Ἐσθλῶν ἡδὲ κακῶν εἰκόνος ἐγγράφεται,
 Οὕτω μὲν σερεοῖσι νοήμασιν εἶδος ἔχουσα,
 Ἦθεσι δ' ἄλλοτρίοις πρῶτα χαρασσομένη.
 Αὐτὰρ ἐμοὶ τοκέες νόον ἔγραφον οὔτι κακοῖσι
 210 Χρώμασι, τῆς δ' ἀρετῆς ἐσθλὰ διδασκομένῳ.
 Καὶ γὰρ δὴ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισιν ἀγητοὶ
 Ἔσκον, ἐπ' εὐσεβίῃ θυμὸν ἔχοντες ἕνα,
 Ἴσον ὁμοῦ πολιῇ τε, καὶ ἦθεσι κυδαλίμοισιν,
 Ἀνδρομένης ζωῆς, ὄλβιοι, εὐσθενέες,
 215 Μέτρα παρατροχάοντες. Ὁ μὲν ποτε τηλόθι μάνδρης
 Ἐσῆώς μεγάλης, ἧς μέγα νῦν κρατεῖ,

182. Ἐλκυσεν. *Ex gravissimis calamitatibus eruit.* Vat. et Coisl. ἔρυσεν.

189. Ἀτασθαλέοντα. Ἀτακτοῦντα, ἀμαρτάνοντα, *proterve, nefarie agentem.*

190. Μητιόων. Sup. lin. βουλεύομενος. Coisl. μειδιόων. *Amicè ac leniter arridendo, quæ lectio placet Billio.*

195. Ὀμμασιν ὀξυτάτοισι. Coisl. Int. οἱ τὸ ὄμμα τῆς δια-
 νοίας ὀξυτέστατοι, *qui nempe, ex probis moribus, perspicacissimâ oculorum acie præditi sunt.*

200. Τέκνου. Ità Reg. 990, Coisl. et Vat. Edit. τέκνον. *Iidem Codices pro ἔχων, quod præferunt Edit., habent ἔχον.* Coisl. sup. lin. ἦχον. Vide suprâ Carm. xi, vers. 70.

METRICA VERSIO.

Nec quæ postremis fixit sanctissimus ille
 Spiritus in nostro pectore temporibus :
 Sed Christi consulta agitat contraria pœnis,
 Queis me animi morbis traxit ab horrificis :
 Dùm carnem sumpsit, fixusque est in cruce, nostras
 Ac noxas, hostis fixit et imperium :
 Ut rursùm genito, tumulique è faucibus imis
 Eductâ in supero sit mihi sede decus.
 Multa quidem in cunctos homines sunt munera Christi,

Tantâque ut hæc nullus sermo referre queat.
 Nos etenim ad vitam trahit, et cùm verberat, et cùm,
 Verberibus missis, prospera cuncta facit.
 Omnia nam placidus mortalibus ipse gubernat :
 Abdita sint quamvis tectâque consilia.
 Nam magna inter nos nubes intérque Tonantem
 Est sita, quam paucis fas penetrare viris :
 Queis aciem mentis vita optima reddit acutam,
 Sordibus et sophiam mens vacuata capit.

- Tabulis, ac postremò cordibus nostris
 180 Spiritûs sancti splendore inculpsit;
 Atque etiam Christi passionibus contraria meditantes,
 Quibus me ex perversis perpessionibus eruit,
 Carnem sumens, cruci affixus, et tetram cōfigens
 Figmenti sui nequitiam, et Beliae potestatem,
 185 Ut regenerati, et è sepulchro exsistentes,
 Magno cum Christo gloriam cœlestem habeamus.
 Multa quidem omnibus hominibus concessa à Deo
 Dona, quæ linguam nostram superant.
 Nam me et plagis peccantem domando
 190 Ad vitam trahit, et grata largiendo.
 Omnia enim hominibus animo benevolo gubernat,
 Etsi occultam tenet sapientiæ suæ altitudinem,
 Ac densæ inter genus nostrum et Deum tenebræ
 Intercedunt, quas pauci superant
 195 Acutissimis oculis ex vitâ perspicaces,
 Et puri puram attingentes sapientiam.
 Ac me quidem Christus honore præcipuo donavit :
 Primò quidem precanti ex intimo corde
 Matri me donum dedit, et à parentibus suscepit
 200 Donum; nihil enim nato præstantius habebant
 In omnibus suis possessionibus. Deindè verò divinum amorem
 Virginitatis immisit visis nocturnis.
 Nunc audite, quicumque pii estis, qui autem profani
 Mentibus, fores vestris auribus apponite.
 205 Tener infans eram, non valdè infans, sed quâ ætate mens
 Malorum et bonorum imaginibus imbuitur,
 Nondùm solidis cogitationibus formam adepta,
 Sed alienis ex moribus primò informatur.
 Mentem mihi pingebant parentes non pravis
 210 Coloribus, sed virtutis insignia edocebant.
 Omnibus enim hominibus admirabiles
 Erant, in pietate unanimes,
 Æquales canitie et præstantissimis moribus,
 Felices, validi, humanæ vitæ
 215 Modulum superantes. Ille quidem olim procul à magno
 Stabat ovili, cujus nunc magnum tenet gubernaculum,

Multa homi-
nibus concessa à
Deo dona.

Peccantem
plagis leniter ad
vitam revocat.

Præcipuo ho-
nore Gregorius
à Christo dona-
tus; matri præ-
canti concessus.

Gregorio Deus
amorem virgini-
tatis immisit.

Gregorii ado-
lescentia.

A parentibus
piè educatus.

Pater Grego-
rius olim ethni-
cus.

204. Θείου. Reg. 990 θείου.

207. Εἶδος. Sic Reg. 990, Coisl., Chig. et Vat. Edit. ἥθος.

210. Διδασχομένη. Int. Coisl. ἐδίδασκον. Vide suprâ,
Carm. XI, vers. 51, et Carm. I, vers. 117.

212. Ἐπ' εὐσεβίῃ. Idem pietatis studium habentes.

213. Ἰσον. Chig. ὅλον.

216. Ἢς μέγα. Indè patet Gregorii patrem tunc in vi-
vis fuisse, cùm Carmen istud condidit.

METRICA VERSIO.

At me præcipuo Christus donavit honore.
 Primum etenim matris me dedit ipse preci :
 Illa autem, nato siquidem nil majus habebat,
 Me tibi perpetuum vovit in obsequium.
 Post oculis visum quoddam nox obtulit atra,
 Ex quo animum subiit virginitatis amor.
 Hæc mentes audite piæ, contrâque profani
 Occludant aures ad mea dicta suas.
 Hoc mihi tempus erat vitæ, vitique bonique
 Parvula quo primum mens simulacra notat :

Tom. II.

Ac solidis nondùm firmisque est sensibus illa,
 Sed primum alterius moribus imprimitur.
 At mihi non pravos indebat uterque colores,
 Sed virtutis erat doctor uterque parens :
 Conspicuos cunctis pietas nam fecerat illos,
 Et concors animus, pectus idemque duum :
 Canitiésque simul, simul et præstantia morum ;
 Humanæ ac vitæ transilière modos,
 Felices validique : pater procul à grege quondam
 Dissitus, imperium qui modò plebis habet :

H 10

- Οὐκ ὄϊς, εἴτ' οἶων προφερέσματος, ἐξ οἶων τε
 Ποιμήν, νῦν δὲ πατήρ, καὶ νομέων νομέας.
 Οὔτι μὲν ἐς πολύκαρπον ἄλωήν ὀρθριος ἐλθὼν,
 220 Πουλὺ δ' ἀποκρύψας τοὺς προτέρους καμάτω.
 Ἡ δ' ἱερῶν τοκέων ἱερὸν φυτὸν, εὐαγέος τε
 Ρίζης, καὶ πτόρθων μητέρος εὐαγέων,
 Οὐδὲν ἀτιμωτέρῃ προτέρων, αἱ Χριστὸν ἄνακτα
 Δέξαντ', ἡδὲ τάφου λεύσσαν ἀνεγρόμενον.
 225 Βαίον μὲν πνεύοντες ἐπὶ χθονὶ σαρκὸς ἀνάγκη,
 Πλείονα δὲ ζωῆς μοῖραν ἔχοντες ἄνω.
 Τοῖς μὲν ἐγὼν ἀπαλὴν πλάσθην φρένα, καὶ νεόπηκτος
 Οἶα τυρὸς, ταλάρου λάμβανον αἶψα τύπον.
 Καὶ ποτὲ μοι κνώσσουντι παρίστατο τοῖς ὄνειρος,
 230 Ἐλκων ῥηιδίως ἐς πόθον ἀφθορίας.
 Δοιαὶ μοι δοκέσκον ἐν εἵμασιν ἀργυφέοισι
 Στράπτειν παρθενικαὶ πλησίον ἰσάμεναι,
 Ἄμφω μὲν καλαί, καὶ ὁμήλικες· ἀμφοτέραις δὲ
 Κόσμος ἀκοσμίη, κάλλος ὁ θηλυτέραις.
 235 Οὐ χρυσὸς δειρὴν κατεκόσμεεν, οὐδ' ὑάκινθος,
 Οὐδ' εἶχον σερῶν νήματα λεπταλέα,
 Οὐδὲ λίνου μαλακοῖο περιρρέθεσσι χιτῶνας,
 Οὐ γραπτοῖς βλεφάροις ὄμμι' ὑπολαμπόμενον.
 Οὐδ' ὅσα τεχνήεντες ἐπ' εἶδεσι θηλυτεράων
 240 Ἄνδρες ἐμήσαντο φάρμακα μαχλοσύνης·
 Οὐ ξανθαὶ πλοκαμῖδες ὑπὲρ νώτοιο χυθεῖσαι
 Παῖζον ἅμα πνικαῖς εὐκραέων ἀνέμων.
 Ζώνη μὲν τῇσιν γε καλὸς ἐσφίγγετο πέπλος,
 Ἄχρι καὶ ἀσπραγάλων ἐς πόδας ἐλκόμενος.
 245 Κρηδέμνω δ' ἐφύπερθε καρήατα ἡδὲ παρειάς
 Κρυψάμεναι, κατὰ γῆς ἐσάστ' ὄμματ' ἔχον.
 Αἰδὸς ἀμφοτέρησιν ἐπέπρεπε καλὸν ἔρευθος,
 Ὅσσον εὐννήτων φαίνεθ' ὑπ' ἐκ φαρέων.
 Σιγῇ δ' ἀμφοτέρησι μεμυκότα χεῖλεα κείτο,
 250 Οἶον τε θροσεραῖς ἐν καλύκεσσι ῥόδον.
 Τὰς μὲν ἐγὼν ὀρόων, μέγ' ἐγήθεον. Ἡ γὰρ ἔφασκον
 Κρείσσονας ἡμερίων ἔμμεναι οὐκ ὀλίγον.
 Αἱ δέ με καὶ φιλέσκον, ἐπεὶ σφισι θυμὸν ἰάνθηεν,
 Χεῖλεσιν, υἷα φίλον ὥς ἀγαπαζόμεναι·

217. Ἐξ οἶων τε. Sic Reg. 990. Edit. ἐξ οἶων δέ.
 220. Καμάτω. Itā Chig., Vat. et Reg. 990. Edit. καμά-
 τωις.
 223. Αἱ Χριστὸν. Nempè *Martha et Maria, Lazari sorores*.
 239. Ἐπ' εἶδει. *In formis mulierum*.

245. Κρηδέμνω δ' ἐφύπερθε. Desumptum ex *Iliad.* xiv,
 184, et xxii, 470. Annotat Eustathius, non solum esse
 δεσμὸν κεφαλῆς, *vinculum, ligamen capitis*, sed etiam κατα-
 πίτασμα πλατὺ, *velum latius*. Sic planè accipit Gregorius:
 quippè velum de quo loquitur, caput et genas tegebat;

METRICA VERSIO.

Non ovis, indè ovium longè optima, postea pastor,
 Nunc pater, et rector, quod magè laudo, patrum;
 Qui licèt ad vitem primis non venerit horis,
 Sudavit primis plùs tamen agricolis.
 At mater soboles sanctorum sancta parentum,
 Atque piæ stirpis surculus eximius:
 Matronis haud inferior, queis cernere Christum
 Contigit, è tumulto cùm redivivus erat;
 Paulum viventes in terrâ, carne coacti,
 Multò plus autem sedibus in superis.

Mens mea mollis ab his ficta est: accepit honestas,
 Ut caseus calathi, protinùs ipsa notas.
 Atque per hoc visum, somnus dùm membra teneret,
 Virgineæ vitæ captus amore fui.
 Namque videbantur binæ mihi stare puellæ
 Non procul, insignes vestibis in niveis,
 Æquales ambæ ac pulchræ: cultùque carere
 His erat, hinc fit enim fœmina pulchra, decus.
 Non auro collum fulgebat, non hyacintho;
 Non ipsis etiam serica vestis erat.

- Non ovis, deindè ovium præstantissima, et ex ovibus
 Pastor, nunc verò pater, et pastorum pastor.
 Non ille quidem in fertilem vineam manè venerat,
 220 Sed labore primos longè superavit.
 Illa autem piorum parentum pius surculus, et sanctæ
 Radicis, ac matris sanctorum ramorum,
 Nihilò inferior pristinis, quæ Christum regem
 Exceperant, aut è sepulchro viderant redivivum;
 225 Exiguum quid spirantes in terrâ carnis necessitate,
 Præcipuam vitæ partem sursùm habentes.
 Ab his tenera mens mea firmata, et recens concretus
 Velut caseus, calathi formam citò suscepi.
 Tùm dormienti mihi astitit tale somnium,
 230 Facilè trahens ad amorem virginitatis.
 Duæ mihi videbantur in vestibus candidis
 Splendere virgines propè astantes,
 Pulchræ, et æquales ambæ; utrique ornatus erat
 Ornatu carere, quæ quidem pulchritudo fæminarum est.
 235 Non aurum collum ornabat, non hyacinthus,
 Nec vestes gerebant tenui stamine sericas,
 Neque ex molli lino tunicæ membra tegebant,
 Neque pictis palpebris oculus coruscabat,
 Nec quæcumque artificiosi homines ad venustatem
 240 Fæminarum invenerunt fomenta libidinis;
 Non flavi cincinni humeris effusi
 Colludebant levium ventorum flatibus,
 Zonâ illis præclarum peplum stringebatur,
 Pedibus usquè ad talos demissum.
 245 Velo caput et genas desuper occultabant,
 Humi fixos oculos habebant.
 Pudoris rubor ambas præclarus decorabat,
 Quantum cernere licebat per benè textum velum.
 Silentio ambarum clausa labia tenebantur,
 250 Veluti in roscidis calyculis rosa.
 Has ego aspiciens plurimùm lætabar. Nam illas
 Longè mortalibus præstare mihi persuadebam.
 Illæ autem, cùm iis animum demulsissem, etiam labiis adnotis
 Osculabantur me, ut carum filium diligentes :

Gregorii mater, piis parentibus orta, nihilo inferior illis.

Gregorii somnus.

Mirificâ Gregorius delectatur visione, et virginitatis amore accenditur.

itaquè non benè Billius, *vittis candidatis*, Reg. 990
 habet *καρίατα* pro *καρήατα*

247. Αἰδῶς. Reg. 990 αἰδῶς δ'. Mox idem cum Vat.
 ἐπίτρεχε pro ἐπίτρεπε.

248. Εὐννήτων. Sive καλῶς νενησμένων.

252. Ἡμερίων. *Humanâ conditione præstantiores*. Int.
 Coisl. ἐφημερίων γυναικῶν.

253. Ἰάνθη. Combefisius legit *ἰάνθην χεῖλεσιν*, absque
 interpositâ virgulâ, et vertit: *admotis labiis ipsis mulsi*
animum.

METRICA VERSIO.

Non albis tunicis fulgebant mollia membra :
 Splendorémve oculo pupula picta dabat.
 Cuncta aberant, quæ fæmineo molitur in ore
 Artificum ingenium, pharimaca adulterii.
 Non coma flava super tergum diffusa patebat,
 Ludebátque simul cum levibus zephyris.
 Pulchrum stringebant arctissima vincula peplum,
 Imos velantem corpus adusquè pedes.
 Ac vittis caput atque genas adoperta gerentes

Candidulis, terræ lumina fixa dabant :
 Tingebátque etiam pulchro pudor ora rubore,
 Quantum sub velo cernere tunc poteram.
 Demùm ipsis labra alta silentia clausa tenebant,
 Non secùs atque calix, quo rosa clausa latet.
 Has cernens, (humano etenim præstantior ipsis
 Vultus erat,) toto pectore lætus eram.
 Oscula jungebant illæ mihi blanda vicissim,
 Non aliter proles quàm si utriusque forem.

- 255 Καί μοι ἐειρομένῳ τίνες ἢ πόθεν εἰσὶ γυναῖκες,
 Ἡ μὲν ἀγνεῖαν ἔφη, ἡ δὲ σαοφροσύνην,
 Αἱ Χριστῷ βασιλῇ παραστὰδόν ἐστηκυῖαι,
 Κάλλεσιν οὐρανίων τερπόμεθ' ἀζυγέων.
 Ἄλλ' ἄγε δεῦρο, τέκος, μῖξον τεὸν ἡμετέρησι.
- 260 Καὶ πραπίδεςσι νόον, καὶ δαῖσιν δαῖδα,
 Ὅφρα σε παμφανόωντα δι' αἰθέρος ὑψιφέρουσαι,
 Στήσωμεν Τριάδος πάρ σέλας ἀθανάτου.
 Ὡς φάμεναι, φορέοντο δι' αἰθέρος. Ὅμμα δ' ἐμείο
 Ἐσπετ' ἀφιπταμέναις. Χ' αἱ μὲν ὄνειρος ἔσαν,
- 265 Δηθάδ' ἐμὴ κραδίη σεμνοῖς ἰνδάλμασι νυκτὸς
 Τέρπετο, καὶ φαενῆς εἰκόσιν ἀφθορίης.
 Ἄρτι μοι ἐς φρένα μῦθος ἀγείρετο, εὖτε νόημα
 Ἐσθλῶν ἠδὲ κακῶν πηγνυται ἀτρεκέως.
 Καὶ νόος ἡγεμόνευε πόθου, καὶ κάλλος ἀμυδρὸν
- 270 Ὅψιος ἐννυχίης φαίνεται' ἀριπρεπέως.
 Ὡς δ' ὅτε καρφαλέην καλάμην σπινθήρ ἀΐδηλος
 Ἐνδοτὶ βοσκόμενος, λάμπεται ἐξαπίνης
 Φλόξ ὀλίγη τοπρώτον, ἔπειτα δὲ πυρρὸς ἀέρδης
 Ἄσπετος, ὥς καὶ ἐγὼ φάσματι δαιόμενος
- 275 Ὡχ' ὑπέλαμπον ἔρωτα, σέλας δὲ τε πᾶσι φαάνθη,
 Οὐκέτ' ἐνὶ ψυχῆς βένθεσι κρυπτόμενον.
 Πρῶτα μὲν εὐσεβέεσσιν ὁμίλειον, οἳ ῥα γάμοιο
 Δεσμὰ φύγον, κόσμου λυόμενοι χθονίου.
 Ὡς Χριστῷ πτερύοντες ἅμ' ἔσπονται βασιλῇ,
- 280 Ἐνθεν ἀπορνύμενοι κύθει σὺν μεγάλῳ.
 Τοὺς μὲν ἐγὼ φιλέων τε καὶ ἀμφίεπων περὶ κῆρι,
 Ἐλπίδος ἡγεμόνας εἶχον ἐπουρανίης.
 Αὐτάρ ἔπειτα γάμοιο βαρὺν ζυγὸν ἐκτὸς ἔθηκα,
 Ὑψηλὴν ποθέων μοῖραν ἀειθαλέων.
- 285 Καὶ γάρ' ὅθι φύσιες μὲν, ὅσαι λάχον οὐρανὸν εὐρύν,
 Ἀζυγέες, παθέων κρείσσονες ἀργαλέων.
 Αἰγλήεις πρῶτισα Θεὸς μέγας· ὥς δὲ Θεοῖο
 Λάτριοις ὑψιθρόνου πλησίον ἐσαότες.
 Οἱ πρῶτην ἀκτῖνα Θεοῦ καθαροῖο φέροντες,
- 290 Παμφαέες, θνητοῖς φῶτα χαριζόμενοι.
 Ὅσσοι δ' ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος εἰς ἐν ἄγερθεν,
 Καὶ δυάς εἰσι, χορὸς ἔκγονα μαρναμένου,

255. Ἐειρομένῳ. Vat. ἀντειρομένῳ. Sup. lin., ut in Editis.

256. Ἡ μὲν etc. *Una se esse ait virginitatem, altera temperantiam, prudentiam.*

264. Ἐσαν. Coisl. et Vat. ἦσαν.

265. Δηθάδ'. Ità Chig. Reg. 990 δηρὸν ἐμὴ κραδίη.

267. Ἄρτι μοι ἐς φρένα. *Ac mihi jam tum earum sermo in mente colligebatur, cum cognitio virtutum ac vitiorum hominibus verè planèque imprimitur.*270. Ἀριπρεπέως. *Eximie.* Gloss. ἀριδῆλως. *Apertè, manifestè, etc.*

METRICA VERSIO.

At mihi scitanti nomen : « Vocor, illicò dixit
 » Altera, virginitas, altera sophrosyne,
 » Quas Christo adstantes capit insaturata voluptas,
 » Utraque virgineos dùm videt usquè choros.
 » Ergò, age, nate, tuam nostris conjungere mentem
 » Sit studio, lumen luminibùsque tuum,
 » Ut te splendentem ac rutilum sublime ferentes,
 » Sistamus radios perpetis ad Triadis.»
 Ac tùm, me sectante oculis, rapiuntur in altum
 Æthera : at id visum nil nisi somnus erat.

Ipsè diù porrò simulacris noctis opacæ
 Lætabar, vitæ virgineæque typis.
 Jam mihi crescebat ratio, quo tempore certum
 Delectum recti mens vitiiq̃ue facit;
 Ac desiderium mea mens ductabat : apertas
 Jamque dabat noctis visio nigra faces.
 Ac velut arentem stipulam cùm tectus in imo
 Devorat igniculus, protinùs ipse micat :
 Flamma quidem primò tenuis, mox tollitur ingens :
 Sic mihi cùm visus ureret ossa decor,

- 255 Ac quærenti mihi, quæ et undè mulieres essent :
 « Virginitas, inquit una, temperantia altera,
 » Quæ Christo regi proximè adstantes,
 » Pulchritudine cœlestium delectamur virginum.
 » Verùm age, fili, misce tuam nostris
 260 » Mentibus mentem et facibus facem,
 » Ut te rutilantem in altum evehentes,
 » Statuamus ad lucem Triadis immortalis. »
 Sic locutæ per aëra ferebantur. Meus autem oculus
 Sequebatur evolantes. Atque illæ quidem somnium erant,
 265 Sed diù cor meum præclaris noctis simulacris
 Delectabatur, et lucidæ imaginibus virginitatis.
 Jam mihi in pectore sermo colligebatur, tùm cùm cognitio
 Boni et mali certiùs stabilitur,
 Mens regebat desiderium, et pulchritudo subobscura
 270 Visionis nocturnæ decenter admodùm elucebat.
 Quemadmodùm aridam stipulam cùm latens scintilla.
 Intùs depascens subitò emicat,
 Parva primùm flamma, deindè ingens incendium
 Assurgit; ità et ego visione accensus
 275 Citò amorem in lucem protuli, et fulgor omnibus apparuit,
 Non jam in animi latebris absconditus.
 Ac primò quidem piorum consuetudine utebar, qui nuptiarum
 Vincula fugiunt, à terrestri mundo liberi,
 Ut Christum regem animi pennis unà sequantur,
 280 Ex hac terrâ, magnâ cum gloriâ volantes.
 Hos ego amans et corde complectens
 Spei cœlestis duces habebam;
 Deindè verò grave matrimonii jugum foràs eliminavi,
 Sublimem desiderans virginum partem.
 285 Nam quotquot naturæ latum cœlum sortitæ sunt,
 Conjugii graviùmque animi expertes sunt perturbationum.
 Primùm rutilans magnus Deus; deindè Dei
 Cultores, sedenti in throno propè adstantes;
 Primum puri Dei radium excipientes,
 290 Lucem, quâ toti refulgent, mortalibus porrigentes.
 At qui ex corpore et animâ in unum compositi sunt,
 Ac duplici parte constant, terræ reluctantis progenies,

Eximia similitudo.

Citò amorem virginitatis visionem conceptum profert Gregorius in medium.

Cum piis consuetudinem habet Gregorius.

Gregorius à conjugio abhorret.

284. Ἀειθαλείων. Qui florent perpetuâ virginitate.

287. Αἰγλήεις. Quasi primus splendor Deus. Tùm Deo propinquæ virtutes, etc., ut in Orat. xxxviii, ubi creationem exponit. Vide Tom. I, pag. 666 et seqq.

292. Καὶ δύο εἰσι, ὅς ἐκγονα. Non dubitat Billius quin mendum hîc irrepserit, nec intelligit quomodò homo

dici possit δύος, legitque ὅς εἰκόνι μαρμαμένον. Ità vertit Gaulyer : nullum tamen mendum est, planâque lectio, et sensus optimus. Homo potest dici δύος, quippè qui ex duobus constat, animâ et corpore. Rectè etiam dicuntur homines ὅς ἐκγονα, γεννήματα, ut habet Coisl. Int. carnis, luti filii, quibus sit pronum in corpus seminare.

METRICA VERSIO.

Protinus exeruit sese, cunctisque refulsit,
 Ut qui celari non potis esset, amor.
 Namque piæ cœpi me consociare catervæ,
 Quæ mundum hunc fragilem fugerat, et thalamos :
 Ut Christum volucris sequeretur ad æthera cursu,
 Hinc splendore abiens non sine mirifico.
 Hos ego ferventi complectens pectore, habebam
 Perpetuos vitæ cœlitis ipse duces,
 Post juga connubii procul à me dura removi,

Tom. II.

Virgineos cupiens lætus adire choros.
 Cœlicolùm ignorant thalamos namque agmina sancta :
 Cœlicolas etenim nulla libido premit.
 Cœlebs est primùm superi dominator olympi :
 Post expers thalami grex etiam angelicus,
 Qui primis radiis cùm summo à Numine totus
 Splendeat, impertit lumina deindè mihi.
 At quibus ex animo natura et corpore constat,
 Effigiémque caro pugnat in ætheream,

I 10

- Συζυγίην ποθέουσι, καὶ ἐς θέμας εἰσὶν ἐτοῖμοι
 Σπείρειν. Ἄλλ' ὁ Λόγος κρείσσονα μοῖραν ἄγων,
 295 Σαρκὸς νόσφιν ἔθηκε, πλάνου δ' ἀποέργαθε κόσμου,
 Ζωῆς δ' ἀθανάτων ἔηκ' ἀθέτοιο πέλας.
 Ἔνθα μ' ἔπεμπε πόθος μεγαλήτορα, οὐδ' ἐπὶ γαίης
 Ἡρεῖδον χθαμαλῆς ἔχνιον ἀδρανέον.
 Ἄλλ' ὥς γλυκεροῖο γεγευμένος ἤε γάλακτος,
 300 Ἡ μέλιτος, σταθερῆς κείθι χοροσασίης,
 Οὐκ ἔθελον πικρῆς μοι ἐδητύος ἄσσον ικέσθαι,
 Θυμοβόρου κακίης ἐνθάδε τικτομένης.
 Οὐδὲ τί μοι θαλῖαι τε, καὶ ἅ νεότητι μέμηλεν,
 Οὐκ ἔσθος μαλακὸν, οὐδὲ χλιδῶσα κόμη,
 305 Οὐκ αἰσχροῶν ἐπέων ἄχαρις χάρις, οὐδὲ γέλωτες
 Ἀκρατεές, σαρκὸς βράσματα δυσμενέος
 Ἔσκε φίλα. Σκοπέλους δὲ, καὶ οὔρεα, καὶ χρεμέθοντας
 Ἴππους, ἠδὲ κυνῶν θηροφόνων ὀμαδὸν
 Ἄλλοισιν παρέηκα, τὰ δ' ὄλβια πάντα τινάξας,
 310 Αὐχέν' ὑπὸ σφαιρῇ ἔηκα σαοφροσύνη,
 Ἡ μ' ἐκόμει τ', ἐφίλει τε, καὶ ἐς μέγα κῦδος ἄεξεν,
 Ἐν δ' ἐτίθει Χριστοῦ χεῖρεσι προφρονέως.
 Ἀλλὰ, Πάτερ, Πατρός τε Λόγος, καὶ Πνεῦμα φαινόν,
 Ζωῆς ἡμετέρης ἔρμα κακοσθεός,
 315 Μὴ με λίπης χεῖρεσσιν ὑπ' ἀργαλέσιν θαμῆναι
 Δυσμενέος, τῆς σῆς ἐλπίδος ἀντιπάλου.
 Μὴ δ' ὥς νῆα μέλαιναν, εὐπλοον, ὀρθὰ θέουσας,
 Ἡδὴ καὶ λιμένων πλησίον ἵπταμένην,
 Λαίφεσι πεπταμένοισιν ἐπαῖξασα θύελλα
 320 Λευγαλέων ἀνέμων, ἔξαπίνης ὀπίσω
 Πέμπειεν παλινορσον ἐπ' εὐρέα νῶτα βίοιο,
 Ἔνθα καὶ ἔνθα κακοῖς βρασσόμενον μεγάλοις,
 Μὴ που δὲ κρυπτῇσι ποτὶ σπιλάδεσσιν ἐάξῃ.
 Τοῖας γὰρ Βελίου τοῦ φθονεροῖο νόος·
 325 Αἰὲν ἀπεχθαίρει μερόπων γένος, οὐδ' ἀπὸ γαίης
 Βούλεται οὐρανίους ἔμμεναι, οὐρανόθεν
 Αὐτὸς ἐὼν διὰ μῆτιν ἐπὶ χθόνα τήνδε τιναχθεῖς·
 Δύσμορος, ὅς πρώτου κάλλεος εὖχος ἔχειν
 Ἰέμενος, μεγάλην τε Θεοῦ βασιληΐδα τιμῇ,
 330 Ἀντὶ φάος σφυγερὴν ἀμφέσατο σκοτίνην.

294. Ὁ Λόγος. *Verbum*; aliis *ratio*. Mox ἄγων. Vat., Chig. et Reg. 990 ἰλὼν.

296. Ἀθανάτων. Vat. ἀθανάτου.

297. Ἔνθα μ' ἔπεμπε. *Huc me impellebat magnanimum desiderium*, etc.

299. Γεγευμένος. Coisl. γεγευσμένος. *At ego gustatâ stabilis*

METRICA VERSIO.

Conjugium exoptant, jaciuntque in carne libenter
 Semina. Sed ratio, dum meliora vehit,
 Me procul à carne, ac mundo impostore remotum
 Cœlitibus junxit, virgineisque choris,
 Quò desiderium mentem rapiebat : humique
 Figere non poteram protinus ipse gradum.
 Verum cum lactis gustum mellisve suavis
 Cepissem, fruitur quo sacer ille chorus,
 Escam jam posthac gustare pigebat amaram
 Noxæ, hic quæ paritur, certaque mors animæ est.

Non epulæ mihi jam, et curat quæ læta juvenus,
 Non mollis vestis luxuriânsque coma,
 Non fœdi eloqui lepôr, illepidusque placebat,
 Non risus petulans, immodicæque procax.
 Quin aliis montes, et equos scopulósque reliqui,
 Atque canum magnos præcelerésque greges :
 Omniâque excutiens, quæ vulgo magna putantur,
 Colla dedi firmæ subdita sophrosynæ.
 At Pater, atque Patris Verbum, Flaménque supremum,
 Cujus vita mihi nititur omnis ope,

- Hi conjugium appetunt, et ad corpora parati sunt
 Serenda. Sed Verbum meliorem partem regens,
 295 A carne illam sejungit, atque à fallaci removet mundo,
 Ac liberæ immortalium vitæ propè adjungit.
 Illuc desiderio magnanimus ferebar, nec in terrâ
 Figebam humili imbelle vestigium.
 Cùm verò dulce lac aut mel
 300 Intrâ stabilem illum chorum degustassem,
 Jâm nolebam ad acerbum mihi cibum propè accedere,
 Pestiferum animæ vitium, quod in hâc vitâ gignitur.
 Non mihi convivia, et quæ juvenibus curæ esse solent,
 Non mollior vestis, non effœminata coma,
 305 Non turpium verborum invenustus lepos, non risus
 Immoderati, non inimicæ carnis æstus perniciosi
 Mihi placebant. Sed scopulos, et montes, et hinnientes
 Equos, et canum venaticorum strepitum
 Aliis reliqui, et omnes fecilitates projiciens,
 310 Cervicem austere submisi virginitati,
 Quæ me excolebat, et amabat, et ad maximum decus provexit,
 Et Christi manibus benevolè tradidit.
 At tu, Pater, Patrisque Verbum, et splendide Spiritus,
 Instabilis vitæ nostræ fulcrum,
 315 Ne me sinas sub funestis manibus domari
 Inimici, qui spei in te positæ adversarius est :
 Ne velut navem nigram prosperè navigantem, rectâ currentem
 Jâmque propè portum volantem
 Velis expansis irruens tempestas
 320 Funestorum ventorum, subito retrorsum,
 Me iterum mittat in lata hujus vitæ spatia,
 Huc et illuc magnis æstuantem malis,
 Aut ad occultos scopulos frangat.
 Talis enim invidi Belicæ mens :
 325 Semper odio habet humanum genus, nec è terrâ
 Patitur cœlestes fieri, è cœlo
 Ipse ob suum scelus in hanc terram dejectus;
 Infelix, qui summæ pulchritudinis gloriam
 Ambiens, et supremum regni Dei honorem,
 330 Pro luce invisus coopertus est tenebris.

Gregorius, gustato lacte cœlesti, ad voluptates mundi redire nequit.

Oratio Gregorii ad Trinitatem.

Diaboli in hominem odium

illius chori suavitate, tanquàm lacte quodam ac melle dulcissimo.

306. Δυσμενός. Sic Coisl., Vat. et Reg. 990. Edit. δυσμενεία. Coisl. sup. lin. ἐχθρᾶς.

320. Λευγαλέων. Id est, ἀργαλέων.

328. Πρώτου. Ità Vat., Reg. 990, Bill. et Comb. Vertit etiam Gaulyer, quasi adforet πρώτου, quamvis legat ut in Editis, πρώτου.

330. Ἀμφέσαστο. Vat. ἀμφεσσαστο, ἐνεδύσαστο.

METRICA VERSIO.

Ne sine me, quæso, Belicæ procumbere dextrâ,
 Cui spem perpetua est frangere cura meam:
 Nec veluti navem, quæ dextro concita vento
 Fertur, et attiguum jam propè littus habet,
 Sæva repentiens ruens in carbasa passa procella,
 Et ventus miserum rursus in alta ferat
 Equora, et hinc illincque ingenti mole malorum
 Non secus ac rapidis fluctibus ipse premat :

Funestos ne me ad scopulos teterrimus hostis
 Allidat, siquidem mens ea semper ei est.
 Namque homines odit semper, nec sustinet illos
 E terrâ ad sedes scandere sidereas,
 Ipse suum ob fastum superâ dejectus ab arce;
 Infelix, primum qui decus, atque Dei
 Mente parum sanâ dum summum affectat honorem,
 Ex luce in tenebras decedit horribiles.

- Τούνεκα καὶ σκοτίοισιν ἰαίνεται αἰὲν ἐπ' ἔργοις,
 Καὶ ζοφερῆς κακίης ἐνθάδε κάρτος ἔχει.
 Διπλοῦς δ' αὖ μορφήν τελέθει, σκολιός τε νόημα,
 Ἄλλοτ' ἐπ' ἄλλοίην ἐρχόμενος παγίδα.
 335 Ἦτοι ὁ μὲν σκότος ἐστὶν ὑπέρτατον· ἦν δέ μιν εὖρης,
 Ἄγγελον ἐς φωτὸς ὥκα μετασρέφεται,
 Καὶ ῥ' ἀπαλὸν γελῶν, σαίνει φρένας. Ἐνθα μάλισα
 Φράδμονος, ἀντὶ φάους μὴ θανάτῳ πελάσαι.
 Τὴν μὲν γὰρ κακότητα φυγεῖν, καὶ χείρονος ἀνδρὸς·
 340 Πολλοῖς γὰρ κακίη ἔχθεται ἀμφοδίη.
 Αἰνῶ δ' ὅς λοχόοντα, καὶ ὅς αἰδηλὸν ἐλέγχει,
 Πνεύματος ὀξύτατοις ὄμμασι δερκόμενος.
 Ἀλλὰ σάω καὶ γῆρας ἐμὸν πολίον τε κάρηνον,
 Τέρμα φέροις ζωῆς ἱλαος, ὥς με πάρος
 345 Ἐνδυκέως ἀγάπαζες, ἐπ' ἡματι δ' ἡμαρ ἄρισον
 Ἥγες, χρηστέραις ἐλπίσι πρόσθε φέρων·
 Καὶ μ' ἐκ δυσμενέων τε καὶ ἀργαλέων μελεδῶνων,
 Εὐδίου ἐς λιμένα σῆς βασιλείας ἄγοις,
 Ὄφρα σε σὺν φαέεσσιν ἀειζώοισι γεραίρων,
 350 Κύδεος οὐρανίου μοῖραν ἔχοιμι, ἄναξ.

ΜΣ'.

ΚΑΤὰ ΣΑΡΚΟΣ.

- Σάρξ ὅλοή, Βελίαο κακόφρονος οἶδμα κελαινόν,
 Σάρξ ὅλοή, παθέων ρίζα πολυσχιδέων,
 Σάρξ ὅλοή, κόσμοιο κάτω ρείοντος ἐταίρη,
 Σάρξ ὅλοή, ζωῆς ἀντίπαλ' οὐρανίης,
 5 Σάρξ ἐχθρὴ φιλή τε, γλυκύς μόθος, ἐσθλὸν ἄπισον,
 Ἀνδροφόνιο φυτοῦ πάντοτε γευομένη·
 Βόρβορε, ἰλυόεσσα πέθη, βρίθουσα μολυβδῖς,
 Θῆρ ἀδάμασθ', ὕλης ἔκγονε μαρναμένης,
 Βράσμα κακὸν, καὶ σῆμα τεῆς καὶ δεσμὸς ἀνάσσης,
 10 Εἰκόνας οὐρανίης, τὴν λάχομεν θεόθεν,
 Οὐ λήξεις κακότητος ἀναιδέος; οὐχ ὑποείξεις
 Πνεύματι καὶ πολίῃ, δύσμορε, κακοφραδὲς,
 Ἦν Χριστὸς παλάμῃσιν ἐαῖς μορφώσατο μούνην,
 Ἦνικ' ἄκοσμον ὕλης κόσμον ἔθηκε λόγῳ,
 15 Καὶ πύματον θεότητι κεράσσατο, ὥς κε σαώσῃ
 Πλάσμα φίλον, ζωῆς κληρονόμον μεγάλης,

335. Ὑπέρτατον. Coisl. ὑπέρτατα. Edit. malè ὑπέντατον.

338. Πελάσαι. Reg. 990 πελάση.

341. Λοχόοντα. Reg. 990 λοχώντα.

345. Ἐνδυκέως. Ἀφειδῶς, *impensè*.

METRICA VERSIO.

Undè etiam tenebrosa juvant hunc crimina, nigri
 Et vitii in terris obtinet imperium.
 Porro forma duplex illi, versutàque mens est :
 Nunc etenim hunc, illum nunc laqueumque parat.
 Caligo ipse quidem est densissima : si tamen illud
 Agnoscas, lucem protinus assimilat.
 Leniter ac ridens demulcet corda : cavebit,
 Qui sapiet, tenebras lucis adire loco.
 Nam vitium fugere est cujusvis penè : relecta
 Namque odium multis excitat improbitas.

At verò hunc ego laudo, oculis qui mentis acutis
 Occultas hostis prospicit insidias.
 At senium, canòsque meos, pater optime, serva,
 Et facilis vitæ tempora claude meæ :
 Antè velut tibi carus eram, faustèque fluebant
 Omnes, et cum spe mi meliore, dies :
 Hostibus exemptumque meis, curisque molestis,
 Ad portum regni da properare tui :
 Ut cum luminibus junctus, quæ nescia fati,
 Decantem laudes tempus in omne tuas.

- Undè et tenebrosis semper delectatur operibus,
 Et tenebrosæ nequitiae hîc imperium habet.
 Duplicis porrò formæ est, et cogitationibus tortuosus,
 Ex alio ad alium sese vertens laqueum.
- 335 Caligo is quidem est densissima; sed si illum deprehendas,
 Citò in angelum lucis convertitur,
 Ac leni risu mentes demulcet. Hîc maximè
 Prudentis est cavere, ne pro luce in mortem incurrat :
 Nequitiam enim fugere est etiam hominis deterioris :
- 340 Multis namque invisâ est manifesta improbitas.
 At illum laudo, qui in insidiis latentem detegit
 Spiritûs acutissimis oculis perspicuens.
 Verùm, optime Deus, senium meum et canum hoc caput serva,
 Vitæque finem optatum propitius affer; quemadmodùm me antea
- 345 Perbenignè fovebas, ac diei diem optimum
 Jungebas, ad meliorem spem me proferens;
 Ac me solutum invisâ et molestis sollicitudinibus
 In placidum perducas tui regni portum,
 Ut te cum immortalibus luminibus laudans,
- 350 Gloriae, ô rex, coelestis partem ipse habeam.

XLVI.

ADVERSUS CARNEM.

Scriptum post
an. 383.
Atlas Bill. 19,
p. 93.

Gravioribus
verbis carnem
suam exagitat
Gregorius.

- Caro perniciosa, Beliae malorum inventoris nigra procella,
 Caro perniciosa, vitii multiplicis radix,
 Caro perniciosa, mundi in inferiora ruentis amica,
 Caro perniciosa, vitæ coelestis inimica :
- 5 Caro inimica et amica, dulcis labor, bonum infidum,
 Quæ de homicidâ arbore semper degustas :
 Cœnum, luteum vinculum, ponderosa plumbi massa,
 Fera indomita, materiæ reluctantis soboles,
 Æstus exitiose, sepulchrum et vinculum reginæ tuæ,
- 10 Imaginis coelestis, quam à Deo sortiti sumus,
 Non desistes nequitia impudenti? non cedes
 Spiritui et canitiei, misera et stulta,
 Quam Christus manibus suis solam firmavit,
 Cùm materiam inconditam, verbo exornavit,
- 15 Ac postremò cum deitate miscuit, ut me salvum faceret
 Dilectum figmentum, magnæ hæredem vitæ,

350. Ἐχοιμι. Chig. ἄγοιμι, partem coelestis gloriae traham.
 XLVI. 1. Οἶδμα. Reg. 991. Sup. lin. et Int. κῶμα.

4. Ὀλοή. Duo Regg. Πολιερή. Mox οὐρανίης. Vat. οὐρανίου.
 12. Κακοφραδίης. Ἀνόητε. Chig. κατ'αρχαίης, κακοφραδίης.

METRICA VERSIO.

XLVI. ADVERSUS CARNEM.
(Billio interprete.)

Exitiosa caro, Beliae tenebrosa procella,
 Exitiosa caro, quâ fluit omne scelus,
 Exitiosa caro, mundi labentis amica,
 Coelesti ac vitæ praelia dira movens;
 Hostis, amica caro, blandissima pugna, bonumque
 Infidum, vetitos semper edensque cibos;
 Cœnum, massa gravis plumbi, limosa catena,
 Bellua pugnaci prodita materiâ,

Tom. II.

Pestifer æstus, heræque tuæ vinculum atque sepul-
 crum,
 Formæ, quæ superâ venit ab arce mihi,
 Non vitiis finem statues? non improba cedes
 Spiritui, et senio quod grave membra premit?
 Quam Christus solam manibus formavit, hylen cùm
 Immundam ornatu vestiit ipse novo :
 Quàmque Deus tandem summus sibi miscuit, ut
 nos
 Quos immortalis fixerat antè manu,

J 10

- Τειρόμενον παθέσσειν ἀμερσινόου Βελίαο,
 Καὶ θανάτῳ θανάτου ῥύσαι' ἀπηλεγέος;
 Τούνεκεν ἄξεό μοι, καὶ ἴσχεο μαργοσυνάων,
 20 Μηδ' ἐπ' ἐμῇ ψυχῇ λύσσαν ἄληκτον ἔχειν.
 Μαρτύρομ' ἀθανάτοιο Θεοῦ χέρα, καὶ τὸ πονηρὸν
 Ἡμαρ, ὃ τὰ θυητῶν ὕστατον εἰς ἐν ἄγει,
 Ὡς σε καταιχμάζων, καὶ ἄλγεσι παντοδαποῖσι
 Κάμπτων, καὶ νεκύων θήσομ' ἀκιδνοτέρην,
 25 Εἰ μὴ μοι, σήσειας ἀτασθαλίην τε ῥόον τε,
 Τῶν καθαρῶν Χριστοῦ δραξαμένη θυσάνων.
 Ἐλθέ μοι, ὦ θακρύων τε καθάρσιε νείοθι πηγῇ,
 Κάγρυπνίη μογερῇ σώματος ἡδὲ νόου,
 Ὄφρα καταψύξειας ἐμὴν φλόγα, καὶ μυθώσων
 30 Ῥύψειας παθέων σηπεδόν' ἀργαλέων.
 Καὶ γαστήρ, ἀπόπεμπε κόρον, καὶ κείμεν' ἔραζε
 Γούνα κατεσκήκοι, καὶ κόνις εἶδαρ ἔοι.
 Καὶ τρηχὺς ἀπαλοῖσι περὶ ῥ' ῥεθέσσει τετάσθω
 Σάκκος, ἐμῆς ψυχῆς ἄλκαρ ἐλαυνομένης.
 35 Ἐλθέ, κατηφιῶσα χοῶς δμητέρα μεληδῶν,
 Αἰὲν ἐπερχομένας μάστιγας ὀσσομένη.
 Τοῖα μὲν ἀφραδίης ἐμὰ φάρμακα. Σεῖο δέ, Χριστέ,
 Καὶ ζωὴ καθαρὴ, καὶ βίος ἐκ νεκύων.
 Τίς πρόγονον κακίης τε καὶ αἵματος ἡμετέροιο
 40 Δέξατ', ἐπεὶ γεῦσιν μύρατο καὶ ἀπάτην;
 Τίς σκολιὸν βασιλῆα γόοις ἐκάθηρε Μανασσῇ;
 Τίς Δαυιδ μεγάλης λύσατο ἀμπλακίης;
 Τίς χθαμαλήν θρήνοισιν ἰδὼν ἐσάωσε Νινευί;
 Τίς δ' ἐπὶ παιδὶ βάλεν δάκρυον ὀπλοτέρῳ;
 45 Τίς χαίρων καθαροῖσιν, ἐκάς βάλεν οὐδὲ τελώνας;
 Τίς πρόβατον τ' ὥμοις ἄνθετο πλαζόμενον;
 Τίς λεπρούς ἐκάθηρε, πικράς δ' ἀποέργαθε νούσους,
 Σώμασι καὶ ψυχαῖς ἐσθλά χαριζόμενος;
 Σεῖο, μάκαρ, τάδε δῶρα, βροτῶν φάος. Ἀλλ' ἐπιβαίης
 50 Οἰδματος ἡμετέρου, καὶ σάλος αἵψα πέσοι.

17. Ἀμερσινόου. Reg. 992 ἀποστροφῶντος τὸν νοῦν. Edit. malè ἀμελσινόου.

18. Ἀπηλεγέος. Sup. lin. ἀποτόμου.

24. Ἀκιδνοτέρην. Chig. ἀκιδνότερον.

32. Κατεσκήκοι. Sic Vat., Coisl., Chig. et Regg. Edit. κατησκήκοι.

33. Περὶ ῥ' ῥεθέσσει. Sic Coisl. Edit. περὶ ῥ' ῥεθίεσσει.

METRICA VERSIO.

Servaret, vitiis oppressos dæmonis arte,
 Morte suâ, et mortis faucibus eriperet.
 Fac igitur jam me vereare, procûlque repellas
 Ingluviem, ac cesses bella movere mihi.
 Ætherei dextram testor genitoris, in unum
 Quique humana trahet (nec mora) cuncta diem,
 Quod te ita conficiam variorum mole dolorum,
 Exanimi ut jam sis corpore debilior:
 Ni contacta tibi quamprimùm fimbria Christi

Pestiferum fluxum comprimat atque scelus.
 Ex imo venias lacrymarum pectore flumen:
 Ex animo atque oculis jam fuge, somne, meis.
 Ut sedes flammam, quâ mens exurit ægra,
 Fetoremque fuges, quem mihi noxa parit.
 Durescant curvata solo mihi membra, famique
 Pro dapibus lætis sit medicina cinis.
 Sit saccus pro veste mihi, qui pectora purget,
 Atque ferat menti, quam caro lædit, opem.

- Vexatum perpessionibus à perditore animarum Belia,
 Et morte suâ à crudeli morte erueret?
 Quapropter reverentiam mihi habe, et petulantias compesce,
 20 Nec rabiem perpetuam in animam meam exerce.
 Testor Dei omnipotentis manum, et luctuosum diem
 Qui humana omnia ultimò in unum coget,
 Fore ut te in servitutem redigam, et doloribus omnis generis
 Domem, et mortuis infirmiores reddam,
 25 Ni mihi reprimas protervitatem et profluvium,
 Puram Christi apprehendens fimbriam.
 Veni mihi ex imo, fons lacrymarum purgator,
 Et laboriosæ corporis et animi vigiliæ,
 Ut flammam meam refrigeres, et fetidam
 30 Diluas malorum putredinem vitiorum.
 Et venter, ablega satietatem, et humi jacentia
 Genua obrigescant, et cinis esca sit.
 Atque asper tenera membra operiat
 Saccus, animæ meæ vexatæ propugnaculum.
 35 Veni, atra cura, carnis domitrix,
 Futura supplicia mihi semper ob oculos ponens.
 Talia quidem mea insipientiæ remedia. A te autem, Christe,
 Et pura vita est, et vita ex mortuis.
 Quis progenitorem nostri vitii et generis
 40 Suscepit, postquàm gustum ploravit et fraudem?
 Quis nefarium regem gemitibus expurgavit Manassem?
 Quis Davidem magno exsolvit scelere?
 Quis Niniven servavit humi prostratam, et lamentantem videns?
 Quis super filium natu minorem lacrymas fudit?
 45 Quis puris mentibus gaudens, non tamen Publicanos longè rejecit?
 Quis ovem errantem humeris reportavit?
 Quis leprosos mundavit, et acerbos morbos expulit,
 Corporibus et animabus dona largiens?
 Tua sunt, ô beate, hæc munera, hominum lumen. At super
 50 Fluctus nostros gradere, et statim procella decidet.

Postulat Gregorius ut rabiem suam compescat caro; et in servitutem se eam redacturum, ni apprehensâ Christi fimbriâ, protervitatem suam reprimat, minatur.

Lacrymarum fontem implorat Gregorius, ut flammam refrigeret.

Psalm. 101.

Hæc vitiorum medicamenta; à Christo autem vita pura, et ad vitam reditus.

2 Paral. xxxiii.

Jon. iv.

Luc. xv.

36. Ὅσσομένη. Sic tres Regg. et Coisl. Edit. ἑσσομένη.
 42. Μεγάλης. Duo Regg. et Coisl. μεγάλου.

43. Νενεύί. Duo Regg. Νενευή.
 50. Οἶδματος. Int. κύματος.

METRICA VERSIO.

Cura, veni, carnis domitrix, pœnæque perennes
 Fac subeant animum concutiântque meum.
 Sic medeor stolidæ carni: at purissima vita,
 Et rediviva, tui est muneris, alme pater.
 Quis generis nostri excepit vitii que parentem,
 Ut fraudem luxit pestiferumque cibum?
 Quisnam purgavit lacrymis fletuque Manassem,
 Davidis crimen sustulit atque grave?
 Quis tristi Ninivæ dedit abjectæque salutem?

Natorum ob minimum cui maduere genæ?
 Quis puris gaudens, procul haud tamen ipse telonas
 Movit? Ovem dorso quis tulit atque vagam?
 Quis lepram, morbos quis profligavit acerbos,
 Carnique atque animo commoda magna ferens?
 Dona tua hæc, hominum lux splendida. Tu mare nostrum
 Scande igitur: nam mox sæva procella cadet.

ΜΖ΄.

ΕΠΙΤΙΜΗΣΙΣ ΚΑΤΑ ΤΟΥ ἈΛΟΓΟΥ ΤΗΣ ΨΥΧΗΣ.

- Ἐμπουσα, μαινάς, ὦ τάλαινα καρδία,
 Ἐμπουσα, μαινάς, ποῖ φέρῃ ταῖς ἡδοναῖς,
 Περιβλέπουσα πανταχοῦ τὰ πλησίον;
 Οὐ σωφρονήσεις; οὐ κατεργάσῃ τὸ πῦρ
 5 Ἐκκαῖον ἐν σοι τὰς ὀρέξεις τὰς νόθους;
 Οὐ ζωπυρήσεις τὸ λογικόν, τὸ γνήσιον,
 Προσλαμβάνουσα σύμμαχον τὸν θυμικόν;
 Ψυχὴ, τί πάσχεις; τί φρονεῖς παρ' ἀξίαν;
 Οὐκ οἶδας ὡς εἴληχας ἡνιοχεῖν μόνη,
 10 Ὡς περ τρίπωλον ἄρμα τῶν ἐξευγμένων
 Ἴππων ἀνίσων τυγχανόντων τῇ φύσει;
 Εἷς εὐγενής, ἄτακτος εἷς, ἡμερος δ' εἷς·
 Κ' ἦν μὲν ποτε θώσεις τῷ θράσει τὰς ἡνίας,
 Σχιρτᾶ, παλαίει, συνταράττει τὸν δρόμον.
 15 Ὅρμῶν ἀβούλως, προσλαβὼν δὲ τὸν μέσον,
 Αὐτῷ μεταπίθεται συμπνέειν, τὸν δ' εὐγενῆ
 Ὡς αἰχμάλωτον δουλαγωγήσας ἄγει,
 Σύρων ἄκοντα καὶ ξένοντα τὴν πλάνην·
 Χωρεῖ δ' ἀτάκτως ἀλογωτάτῃ φορᾷ,
 20 Κάτω φερόμενος, ὡς κατὰ κρημνοῦ, βία·
 Κ' οὐδὲν προμηθεῖτ', οὐδ' ἀνακόπτει δρόμον,
 Ἐὼς ἂν ἐγκύρσεις ταῖς ἄθου πύλαις,
 Φθείρων ἑαυτὸν, καὶ σὲ τὴν παναθλίαν.
 Εἰ δὲ φρονοῖς σῇ φύσει ἀνηλόγως,
 25 Τῷ δ' εὐγενεῖ χαίρουσα πάλῳ τὸν δρόμον
 Ἄπαντ' ἐπιτρέψεις, ὡς εὖ εἶδὲ τι
 Βαίνειν ἐκείνην τὴν πορείαν τὴν ἄνω·
 Μέσῳ τ' ἐπιπλήξεις, ὥς τε δεικνύειν
 Τὸ θυμοειδὲς εἰς θέον, καὶ συντρέχειν
 30 Τῷ νοῦν ἔχοντι· τὸν δ' ἄτακτον εὐτόνως
 Κέντροις θαμάσσοις, οὐκ ἔωσ' ἀφηνίαν.
 Τότ' εὐχερὲς, εὐρυθμὸς ἔσαι σοι δρόμος,
 Γαληνίων, ἄλυπος, ἐλπίδος γέμων.
 Ὁ δ' ἄρ' λογισμὸς, ὥς περ ἵππος εὐγενής,
 35 Νικᾷ, τὸ νικᾷν τῇ φύσει κεκτημένος.

XLVII. ΤΙΤ. Ἐπιτίμῃσις. Vat. et alii εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυ-
 χήν.

1. Ἐμπουσα. *Empusa*, apud Suidam *spectrum daemoniacum*, quod ab Hecate immissum miseris apparebat, sic

dicta, quod uno tantum pede incederet; in varias se formas mutare dicebatur, et carnis et voluptatum amans.

6. Τὸ λογικόν. Animam suam monet, ut imperium omne rationi committat, et libidinem compescat. Theo-

METRICA VERSIO.

XLVII. OBJURGATIO ADVERSUS PARTEM ANIMÆ RATIONIS
 EXPERTEM.

(Billio interprete.)

Empusa, *Mænas*, anima ter miserrima,
Empusa, *Mænas*, quod voluptas te trahit,
 Propinqua ubique cupida dum circumspicis?
 Meliusne tibi non consules? cupidinum
 Ignem malarum protinus non opprimes?
 Neque rationis excitabis impetum,
 Corroborata subsidio iracundiæ?

Quid pateris, anima? Quidque tam indignè sapis?
 Nescisne soli regere quod tibi sit datum
 Currum, trahant quem tres equi, dispar quibus
 Natura data sit? Unus horum est nobilis,
 Alter protervus, ultimus tractabilis.
 Quod si insolenti frena permittas, statim
 Saltat, ferocit, cuncta perturbat, ruens
 Furorē cæco, medium et adjungens sibi,
 Efficit ut unum spiret, et equum nobilem
 Captivi ad instar subditum per vim trahit,

XLVII.

OBJURGATIO ADVERSUS PARTEM ANIMÆ RATIONIS EXPERTEM.

Scriptum post
an. 385.
Ælius Bill. 129,
pag. 196.

- Empusa, furens, ô infelix anima,
Empusa, furens, quò traheris voluptatibus,
Circumspiciens undiquè proxima?
Non resipisces? non extingues ignem,
5 Qui accendit in te spurias cupiditates?
Non excitabis quod in te ratione præditum et genuinum est,
Adjungens sociam pugnae iracundiam?
Anima, quid pateris? quid sapis quod non decet?
An nescis soli tibi datum esse regere,
10 Quasi trigas ad currum junctis
Equis, qui dissimiles sint naturâ?
Unus generosus, alter indomitus, tertius mansuetus:
Si quandò remittas feroci habenas,
Exsilit, luctatur, perturbat cursum
15 Abreptus cæco impetu, et adjungens sibi medium,
Ipsi suadet ut secum conspiret, ac generosum equum
Velut captivum, in servitutem redigens abigit,
Trahens invitum ac deplorantem errorem:
Fertur autem temerè stultissimo impetu,
20 Deorsum ruens per vim, quasi per præcipitia:
Et nihil sibi providet, nec desistit cursu,
Donec dilabatur ad orci portas,
Perdens se ipsum, et te miseram.
Si autem sapias naturæ tuæ convenienter,
25 Illi generoso equo lubens cursum
Omnem permittes, tanquàm qui probè nôrit
Obire viam illam, quæ sursum ducit:
Medium autem objurgabis, ut exerat
Vim suam, ubi oportet, et cursûs socium ei se adjungat
30 Qui mente præditus est; petulantem autem continuis
Calcaribus domabis, nec sines frenos respuere.
Tunc facilis et expeditus tibi erit cursus,
Serenus, doloris expers, spei plenus.
Sic igitur ratio, velut generosus equus,
35 Vincit: vincere namque à naturâ accepit;

Ratio, libido,
et ira.

Libido, ad-
junctâ irâ, cunc-
ta turbat.

logus namque hîc alludit, aut sequitur Platonis senten-
tiam, qui duas rationis expertes animæ facultates, iram
et libidinem bigis comparabat, quarum auriga erat ratio.
9. Οἷδας. Itâ Vat. Edit. οἷθα.

16. Αὐτῷ μεταπίθει. Vat. αὐτῷ τε πείθει.
24. Ἀνηλόγως. Ἀναλόγως, prout natura postulat.
31. Ἀφηνίαν. Vat. ἀφηνίαν, frenum depellere, excutere.
34. Ὁ δ' ἄρ' λογισμός. Edit. ὁ γάρ.

METRICA VERSIO.

Imo gementem pectore ob cursus vago:
Temerèque fertur, impetu et bruto, velut
Prærupta vastum per loca in barathrum ruens.
Nec prorsus aliquid providet, nec reprimit
Cursus, averni donec in portas cadat,
Se, téque miseram ter quater, perdens simul.
Natura quòd si ut postulat, tu sentias,
Ac mente lætus nobili mandes equo
Modicamen omne, (cœlitem namque hîc viam

Tom. II.

Obire novit optimè;) et medium increpes,
Ut acritatem commodè monstret suam,
Sociumque cursûs præbeat se prædito
Mente; petulantem ast acribus stimulis domes,
Abnuere jussa nec sinas, tùm deniquè
Omninò facilis hîc erit cursus tibi,
Lætus, serenus, spebus et plenus bonis.
Nam ratio, veluti nobilis et præstans equus,
Vincit; dedit nam vincere huic summus parens:

K 10

Αἰεὶ προβαίνων, ἀτρέμας νεύων ἄνω,
Τὰ τῇδε πάντα δυσχερῇ παρατρέχων·
Οὐδ' ἐνδίδωσιν ἄχρι θείας λήξεως,
Σώζων ἑαυτὸν καὶ σε τὴν εὐδαίμονα.

ΜΗ'.

Εἰς τὸν ἀποθανόντα τῷ κόσμῳ.

Ζῶ καὶ τέθνηκα. Τίς σοφός; συγκρινέτω.
Ψυχῇ τέθνηκα· σὰρξ δέ μοι σθένειν θέλει.
Ψυχὴ βιώη· σὰρξ δέ μοι τεθνηκέτω.

ΜΘ'.

ΘΡῆΝΟΣ.

ὦμοι ἐγὼν, ὅτι δὴ με πρὸς οὐρανὸν ἡδὲ Θεοῖο
Χῶρον ἐπειγόμενον, σῶμα τόδ' ἄμφις ἔχει!
Οὐδέ πη ἔκθασίς ἐστι πολυπλανέος βιότοιο,
Καὶ στυγερῆς κακίης, ἥ μ' ἐπέδησε κάτω,
5 Πάντοθεν ἀπροφάτοισι περικτυπέουσα μερίμναις,
Βοσκομέναις ψυχῆς κάλλεα καὶ χάριτας.
Ἀλλὰ με λύσον, Ἄναξ, λύσον χθονίων ἀπὸ δεσμῶν,
Καὶ με χόροσασίνην τάξον ἐς οὐρανίην.

Ν'.

ΚΑΤὰ τοῦ ΠΟΝΗΡΟῦ Εἰς τὴν ΝΟΣΟΝ.

Ἥλυθες αὖθις ἔμοι γε, δολόπλοκε, ὡς ἐνοήθης,
Βένθος ἐμῆς κραδίης ἔνδοθι βοσκομένος,
Καὶ πολλοῖς, κρατεροῖς τε τινάγμασι τοῦδε βίοιο,
Εἰκόνα τὴν ἱερὴν γυνὴ βαλέειν ποθέων·
5 Σαρξὲν ἐρισθενέεσσιν ἐνήλαο, καὶ μ' ἐδάϊξας
Εἰς πόδας ἐκ κεφαλῆς, ρεύματι δεσμὰ λύσας
Τῷ ξεριὴν ἐδίηνε Θεὸς φύσιν, ὡς ἐκέρασσε
Τῇ ψυχρῇ λιαρὴν κοσμογόνῳ σοφίῃ,
Ὡς κεν ἰσοσασίη θέμας ἄρτιον ἅμα φυλάσσοι,
10 Τὴν δὲ διχοσασίην καὶ βιότοιο φύγω.
Ἥλυθες ἀνδροφόνοισι νοήμασιν, ἐς δ' ἐμέ, τλήμων,
Σῆς οὐνοφερῆς κακίης ἰὸν ἔχευσας ὅλον.
Οὐχ ἅλις ἦεν ἔμοι γε βαρύσωνα γήραος ἔλκειν
Ἄλγεα, καὶ σκοπέλων ἄχθεα τρινακίων·
15 Ἀλλὰ με καὶ στυγερὴ κατεδάσσατο δάπτρια νοῦσος,
Τηκεδανῇ μελέων, εἰς ἔτος ἐξ ἔτερος.

36. Ἀτρέμας νεύων ἄνω. *Placidè sursùm intuens.*
XLVIII. 3. Ψυχὴ etc. In Editis sequitur aliud poë-
matium, quod legitur suprâ Carm. xxiii, vers. 13.
XLVII. 4. Ἡ μ' ἐπέδησε. Reg. 39 ἦ με ἔδησε.

L. TIT. Κατὰ τοῦ πονηροῦ εἰς τὴν νόσον. Sic Vat. *Contrâ diabolum in morbum.* Duo Regg. εἰς τὴν νόσον.
1. Ὡς ἐνοήθης. Reg. 991, sup. lin. καθὼς ἠγνώσθης. Schol.
ὡς ἐφωράθης. Coisl. ὡς γούν ᾤσθης.

METRICA VERSIO.

Sensim ipsa gradiens semper, et sursùm intuens,
Omnésque vitæ transiens molestias.
Nec antè finem cursui imponit suo,
Quàm te beatam colloset, séque in polo.

XLVIII. IN MORTUUM MUNDO.
(Fed. Morello interprete.)

Sum vivus idem et mortuus. Quisquis sapit,
Componat hæc. Carne vigeo, at animâ occidi.
Vivat anima: at caro mihi esto mortua.

XLIX. LUCTUS.

(Billio interprete.)

Me miserum, caro quem remoratur perfida cæli,
Ad Dominum cursu dùm properante feror!
Errantis vitæ mihi nec patet exitus ullus,
Nec vitii, mea quod pectora fixit humi,
Atque improvisis circumstrepit undiquè curis,
Gratia queis mentis deperit atque decor.
At gravibus me solve, pater supreme, catenis,
Inque beatorum me trahe, sancte, choros.

Semper progrediens, sensim attollens se sursum,
Omnes vitæ hujus molestias transiliens;
Nec subsistit, donec ad divinam perveniat sortem,
Servans se ipsam et te fortunatam.

XLVIII.

IN MORTUUM MUNDO.

Vivo et mortuus sum. Quis sapiens? hæc componat.
Animâ mortuus sum : caro autem robusta esse vult.
Anima vivat; caro autem mihi moriatur.

Scriptum post
an. 585.
Alias Bill. 170,
pag. 252.

XLIX.

LUCTUS.

Hei mihi! quia me in cœlum quod Dei
Sedes est, properantem, corpus undiquè tenet!
Nec mihi exitus est ex vitâ erroribus refertâ,
Et ex funestâ nequitia, quæ me alligavit humi,
5 Semper improvisis circumstrepens curis,
Quæ mentis pulchritudinem et gratias depascunt.
At me solve, Rex, solve terrenis ex vinclis,
Méque cœlestem in chorum adscribe.

Scriptum post
an. 585.
Alias Bill. 23,
pag. 95.

Queritur Gre-
gorius se in cœ-
lum properan-
tem corpore re-
tineri, nec ullum
patere exitum.

L.

CONTRA DIABOLUM IN MORBUM.

Venisti rursus ad me, fraudulente, eo consilio, velut animadverti,
Ut intimum pectus meum depascaris,
Et multis validisque impulsionibus hujus vitæ,
Imaginem sacram in terram dejicere cupiens;
5 In carnes robustas insiluisti, et me discerpisti
A capite ad pedes, vincula solvens humoris
Quo Deus siccam irrigavit naturam, quemadmodum temperavit
Frigidâ calidam, suâ mundi procreatrice sapientiâ,
Ut æqua temperatio integrum corpus simul servet,
10 Et inæqualitatem vitæ ego effugiam.
Venisti lethiferos in me ferens animos, et in me, miser,
Tuæ tenebrosæ malitiæ totum effudisti venenum.
Non sat erat mihi tristissimos senectutis ferre
Dolores, et gravius scopulis sicut onus :
15 Sed etiam me acerbissimus et edax absumpsit morbus,
Tabæ conficiens membra singulis annis.

Scriptum post
an. 585.
Alias Bill. 61,
pag. 158.

Quò tendant
Satanæ conatus?

Senectutis
grave pondus.

9. Ἄμα. Sic Reg. 991. Edit. ἄμα. Schol. ἵνα διὰ τῆς ἐν-
κρασίης ἄρτιον τὸ σῶμα φυλάσση. Cum Aldo legimus φυλάσσοι.
Billius et alii pro ἰσοκρασίη, legunt ἰσοκρασίην, sed nullius
Codici auctoritate. — Crederem legendum esse ἄμα pro
ἄμα, duplicatâ consonante, ut stet metrum, quod, primâ
brevi, deficit. (Not. nov. Edit.)

10. Φύγω. *Ut fugiam*, id est, *ut fugere discam*.
11. Ἀνδροφόνισι. Schol. ἀνδροφόνια μοι φέρων νοήματα.
14. Τρινακίῳ. Antè Gregorium jam Plato et Cicero
idem dixere, nempè senectutem quibusdam onus Ætnâ
gravius videri.

METRICA VERSIO.

L. CONTRA DIABOLUM IN MORBUM.
(Billio interprete.)

Venisti, scelerate, tuas intelligo frandes,
Venisti ut rodas pectoris ima mei:
Dum me succutiens sexcenta per aspera vitæ,
Effigiem sacram perdere morte cupis;
Insilis in validas carnes, méque eximis ævo,
Eximitur vinclis dum pituita suis,
Quâ siccam omnipotens madefecit dextera molem,

Cum junxit calidis frigida, cuncta creans,
Scilicet incolume ut corpus concordia servet,
Ac fugere hinc vitæ dissidium admoneat.
Ad me lethiferâ venisti mente, tuæque
Nequitiae virus funditur omne mihi.
Non satis istud erat, quod jam premor ipse senectâ,
Quæ gravior Siculis dicitur esse jugis:
Ni me etiam morbus laceret, rediensque quotannis
In miseram tabem debile corpus agat?

- Τοῖσιν ἐπαιιάζω, καὶ σείνομαι, ὥς ὅτε τις· λῖς
 Ἀλκιμος, ἐμπλεχθεὶς ἄρκυσι θηροφόνων.
 Οὐ μύθων ποθέω σκιρτήματα, οὐκ ἐρατεινὴν
 20 Πᾶσιν ὁμηλικίην, οὔτε μὲν εὐθαλίην,
 Οὐκ ἀγορὰς πολίων, οὐκ ἄλσεα, οὐδὲ λοετρά,
 Οὐδ' ὅσα τοῦ δολεροῦ ἄνθεα τοῦδε βίου.
 Ταῦτα γὰρ οὐδὲ πάροιθεν ἐμοὶ φίλα, ἐξότῃ Χριστῶν
 Ἀγκατάμην, χθονίων τῇλ' ἀπανιστάμενος.
 25 Αἰάζω δ' ὅτι με Χριστοῦ μέγαλοιο λέλοιπεν
 Ὀμμα ζωοφόρον, ᾧ μέλον, εἶποτ' ἔην,
 Ὃς με καὶ ἐν σπλάγχνοισιν ἀγνῆς κύδην τεκούσης,
 Καὶ πόντου κρυεροῦ ῥύσατο, καὶ παθέων.
 Αἰάζω λαοῖο θεόφρονος ἡνία ῥίψας,
 30 Οὐ μὲν ἀπορρίψας, οὔτι δὲ χερσὶ φέρων·
 Ὃς πρόσθεν μύθοισιν ἀγάλλετο ἡμετέροισιν.
 Ἡνίκ' ἀπὸ γλώσσης τρισσὸν ἔλαμπε σέλας.
 Νῦν γε μὲν, ὥς λιπόμαστος ἐν ἀγκαλίδεσσι τεκούσης
 Νηπίαχος θηλὴν ἔσπασεν ἀυαλέην
 35 Χεῖλεσι διψαλέοισι, πόθον δ' ἐψεύσατο μήτηρ,
 Ὡς ἄρ' ἐμῆς γλώσσης λαὸς ἀποκρέμαται,
 Ἰσχανόων πηγῆς πολλοῖς τὸ πάροιθε ρεύσης,
 Ἡς νῦν οὐδ' ὀλίγην ἐκμάδα οὔατ' ἔχει.
 Ἄλλοι μὲν προχέουσι γλυκὺν ῥόον, οἱ δ' αἰόντες
 40 Ἄχυνντ'· οὐ γὰρ ἐοῦ πατὴρ ἔχουσι λόγον.
 Ποῦ μοι παννυχίων μελέων σάσις, οἷς ὑπερείδων
 Τοὺς πόδας βεβαῶς, ἔμπνους ὥς λίθος,
 Ἡ μοῦνος Χριστῶ ξυνούμενος, ἥ σὺν ὁμίλῳ,
 Τέρψιν ἔχων ἱερῶν ἀντιθέτων μελέων;
 45 Ποῦ καμπῶν γονάτων γλυκερὸς πόνος, ὃν προπάροιθε
 Δάκρυα θερμὰ χέον, νοῦν σκοτίνην συνάγων;
 Ποῦ δὲ πενητοκόμοι παλάμαι, περὶ νοῦσον ἔπουσαι;
 Ποῦ τῆξις μελέων οἴχεται ἀδρανέων;
 Οὐκέτι μὲν θυέσσιν ἀγνοῖς ἐπὶ χεῖρας αἶρω,
 50 Τοῖς μεγάλοις Χριστοῦ μιγνύμενος πάθεσιν.
 Οὐκέτι δ' ἀθλοφόροισι φίλην ἱσημι χορείην,
 Εὐφῆμοισι λόγοις τίμιον αἶμα σέβων.
 Εὐρὼς δ' ἀμφὶ βίβλοισιν ἐμαῖς, μῦθοι δ' ἀτέλεστοι,
 Οἷς τις ἀνὴρ θάσει τέρμα, φίλα φρονέων;

19. Σκιρτήματα. Schol. κρότους.

28. Παθέων. Schol. νόσων.

29. Ῥίψας. Hoc loco, inquit Billius, discrimen ponit Gregorius inter ῥίψας et ἀπορρίψας, jacere et projicere: ac per jacere, nihil aliud significat, quàm deponere. Hinc vi-

delicet illud significans se magno quidem dolore affici, quòd Constantinopolitanæ Ecclesiæ clavum reliquisset, sed ut id faceret, ob quorundam invidiam præsulum coactum fuisse.

38. Οὔατ'. Schol. οὔατ' αὐτοῦ.

METRICA VERSIO.

Hinc edo gemitus, atque arctor more leonis,
 Quem venatorum retia firma tenent.
 Non ego vel plausum eloquii, dulcésque sodales,
 Expeto, non epulas, non ego posco dapes.
 Non fora, non hortos, non balnea postulo, pulchri
 Deniquè non vita hæc subdola quicquid habet.
 Nam neque cara habui priùs hæc, Christum ut semelipse
 Complexus, liqui terrea cuncta procul.
 At gemo, quòd Christi me lux jucunda reliquit,

Cui mea non parvæ curæ erat antè salus:
 Qui me etiam in materno utero decoravit honore,
 Fluctibus insanis eripuitque maris.
 Ingemo, persanctæ quòd jeci plebis habenas,
 Non tamen abjeci, sed neque jam teneo:
 Plebis, quæ nostris verbis priùs exsiliebat,
 Cùm canerem Triadis numina sancta meæ.
 At nunc haud secùs ac puer à nutrice remotus
 Ora suæ siccis admovent uberibus

- Proptereà lugeo et ingemisco, veluti leo quidam
 Fortissimus, implicatus laqueis venatorum.
 Non sermonum desidero lasciviam, nec gratissimam
 20 Omnibus æqualium consuetudinem, nec convivia,
 Non urbium fora, non nemora, non balnea,
 Nec quæcumque hujus dolosæ flores sunt vitæ.
 Hæc enim neque priùs mihi grata, ex quo Christum
 Amplexus sum, à rebus terrenis procul assurgens.
 25 Ingemisco autem, quòd me Christi domini deseruit
 Oculus vitalis, cui olim curæ eram, si quandò fui,
 Qui me in visceribus castæ matris cohonestavit,
 Et à sævo mari liberavit, et perturbationibus.
 Lugeo, quòd sancti populi habenas jecerim,
 30 Non quidem projiciens, sed jam eas præ manibus non habeo :
 Qui populus priùs sermonibus nostris exultabat,
 Cùm ex ore nostro trinum fulgebat lumen.
 Nunc verò, ut depulsus ab ubere inter brachia genitricis
 Infans siccam sugit mammam
 35 Labiis sitientibus, frustrante aviditate m matre ;
 Sic etiam à linguâ meâ populus pendet,
 Flagrans desiderio fontis pluribus antea fluentis,
 Cujus nunc nec tenuem guttam aures ejus excipiunt.
 Alii quidem dulcem effundunt aquam, ipsi verò audientes
 40 Discruciantur : non enim patris sui audiunt vocem.
 Ubi mihi nocturnorum canticorum statio, quibus sustentans
 Pedes meos stabam vivi instar lapidis,
 Sivè solus cum Christo commercium habens, sivè in hominum cœtu,
 Me oblectans sacrorum cantu alterno carminum?
 45 Ubi flexorum genuum dulcis labor, quo priùs
 Calidas fundebam lacrymas, mentem meam caliginosam intrà me colligens?
 Ubi mihi altrices pauperum manus et morborum curatrices?
 Quòd afflictatio infirmorum membrorum abiit?
 Non jam ampliùs ad sancta sacrificia manus attollo,
 50 Magnis Christi admixtus passionibus.
 Non jam martyribus gratam statuo choream,
 Honorificâ oratione sacrum sanguinem venerans.
 Situs obduxit libros meos, sermones verò sunt imperfecti,
 Quibus extremam manum quis imponet vir amicus?

Gregorii gemitus, ut leo implicatus laqueis venatorum.

Gemit Gregorius se à Christo derelictum.

Gemit desiderio populi quem ob morbum deserere coactus est, qui ejus sermonibus exultabat, cùm Trinitatem prædica-

Psalm. cxxx.

Gregorius dolet se morbo impedi, quominus vigiliis nocturnis, psalmorum cantibus alternis intersit, sacrisque operetur, ac missæ sacrificium celebret, magnis Christi admixtus passionibus.

42. Βεβαίως. Schol. ἔζην.

46. Χείων. Sic Coisl. et Vat. Edit. χείων. Ibid. συνάγων. Schol. πρὸς ἑμαυτὸν.

48. Μελέων. Schol. μελέων μου. Billius πῆξις legendum

putat pro πῆξις. Nam alioqui, inquit, quonam modo quereretur πῆξις abiisse, cùm eâ se confectum dicat? Sed hæc ratio non suadet.

54. Φίλα φρονέων. Schol. ταῦτά μοι φρονέων.

METRICA VERSIO.

Matris, at incassum, nam vana est illa cupido :
 Sic populus nostro pendet ab ore pius,
 Fontis avens, multis qui prodigus antè fluebat,
 Cujus ne guttam nunc habet ille quidem.
 Dulcia depromunt alii, sed pectore mæret
 Auditor, nec enim verba parentis habet.
 Ah! ubi nocturni statio est lætissima cantus,
 Quo subnitebar non secus atque lapis,
 Sermonem vel solus habens cum Numine summo,
 Alternè vel cum pluribus ipse canens?

Tom. II.

Dulcis ubi flexi cruris labor; hinc ego mentis
 Pellebam tenebras, fletibus ora rigans.
 Ah! ubi dextra inopes et languida corpora curans?
 Quoque abiit membris robur ab invalidis?
 Non jam tollo meas sacra ad purissima palmas,
 Miscens me Christi suppliciis gravibus.
 Non jam martyribus statuo celebròque choreas :
 Horum nec canitur mors pretiosa mihi.
 Sed situs in libris nostris, monumentaque nostra
 Fine carent : summam his quis dabit, oro, manum?

L 10

- 55 Πάντ' ἔθανε ζώντι· βίος δέ μοι ἐστὶν ἀφανρὸς,
 Νηὸς ἀκιδνότερος, τὴν λίπον ἀρμονίαι·
 Ἀλλ' ἔμπης εἰ καὶ με, βαρύσνονε δαῖμον, ἐλαύνεις,
 Οὐ ποτέ σοι κάμψω γούνατ' ἐμῆς κραδίης·
 Ἀλλ' ἄτρωτος, ἄκαμπτos, ἐμὴν ἐς μητέρα γαῖαν
- 60 Δύσομ'· ἔχοι σκόληξ τὴν ὄφρα δαπάνην.
 Τύπτει δορὴν, ψυχὴ δ' ἄρ' ἀνούτατος· εἰκόνα θείην
 Παρσῆσω Χριστῷ, τὴν λάχον, ἀνδροφόνε.
 Καὶ γὰρ πρόσθε πέδησας ἰώβι μέγαν, ἀλλ' ἐδαμάσθης,
 Ὡς μιν ἀέθλοθέτης ἐξεφάνωσε μέγας,
- 65 Καὶ θῆκεν περιβώτον ἐν κηρύγματι νίκην,
 Πάντα δ' ἔδωκεν ἔχειν διπλᾶ, τὰ οἱ κέδασας.
 Τοῖος ἐνηείης Χριστοῦ νόμος· ἀλλὰ μ' ἄνωχθι
 Ὅψε περ ἀρτεμέειν· σὸς λόγος ἐστὶν ἄκος.
 Λάζαρος ἐν νεκύεσσιν ἐγὼ νέος, ἀλλὰ βόησον,
- 70 Ἐγρεο, καὶ ζήτω σοῖσι λόγοισι νέκυσ.
 Λυσιμελὴς νέος εἰμὶ οὐλέκτριος, ἀλλὰ βόησον,
 Πήγνυσσο, καὶ κλίνην βήσομαι ὕψι φέρων.
 Σὼν κλέπτω θυσάνων παλάμαις ἄκος, ἀλλὰ ῥέεθρον
 Αἵματος ἔσχε τάχος σαρκὶ μαραινομέναις.
- 75 Σοὶ δ' ὑποκάμπτωμ' ἔγωγε, τεὸν λάχος, ὡς Χαναναία,
 Γυρὸν ἔχουσα δέμας, ἀλλ' ἀνάειρέ μ', Ἀναξ.
 Πόντος ἄνω, σοὶ δ' ὕπνος ἐπὶ γλυκὺς· ἀλλὰ τάχιζα
 Ἐγρεο, καὶ ζήτω σοῖσι λόγοισι σάλος.
 Ἔστι μὲν ἄλγος ἐμοίγε, καὶ ἄψα νοῦσος ἔχουσα·
- 80 Οὐ γὰρ δὴ βροτέων πάμπαν ἀμοιρέομεν,
 Οὔτ' ἐγὼ, οὔτε τις ἄλλος, ἐπεὶ Θεὸς ὧδε κελεύει,
 Μὴ τιν' ὑπερθε φέρειν ὄφρ' ἐπουρανίου,
 Πάντας δ' ἐς μεγάλῳ Θεῷ λεύσσοντας ἀρωγὴν,
 Χραιοὶ κέντρον ἔχειν πλεῖον ἐπ' εὐσεβίῃ.
- 85 Ἀλλ' ἔμπης οὐ τόσσον ὀδύρομαι εἵνεκὰ νοῦσου,
 (Νοῦσος γὰρ νοερῷ καὶ τινα ῥύψιν ἔχει,
 Ἡς πάντες χατέουσι, καὶ ὅς μάλ' ἀκαρτερός ἐστι·
 Δεσμὸς γὰρ θνητοῖς καὶ τι μέλαν φορέει·)
 Ὅσσάτιον χθαμαλῶν περικηδομαι, ἄλγεα πάσχων,
- 90 Μὴ τις ὀλισθήσῃ πῆμασιν ἡμετέροις,
 Παῦροι μὲν μερόπων κρατερόφρονες, οἱ ῥα Θεοῖο
 Δέχυντ' ἀσπασίως πᾶσαν ἐπιτρίσιν,

60. Ἐχοι σκόληξ. *Vermes peredant id quod Diabolus non omnino consumpserit.*

61. Ἀνούτατος. Reg. 999 ἀνούστατος. Coisl. sup. lin. ἄτρωτος.

68. Ἄκος. Schol. ἄκος καὶ σώματος καὶ ψυχῆς, *corporis et animæ medicina.*

74. Αἵματος. Sic habent Coisl. et Vat. Mendosè in Edit. αἵματος.

METRICA VERSIO.

Omnia viventi sunt mortua; languida vita est
 Jam mihi, quassatâ debiliorque rate.
 At licet exagites miserum, sævissime dæmon,
 Haud gēna inflectam pectoris ipse tibi,
 Illæsus matrem sed humum inflexusque subibo:
 Quod serpens rosit, vermis id arripiat.
 Percute tu pellem, mea mens illæsa manebit;
 Effigiem sistam, quam dedit ipse, Deo.
 Tu quoquæ vinxisti Jobum, sed victus ab illo es,
 Magnus ut hunc lauro cinxit agonothetes,

Fecit et illustrem sua per præconia palmam,
 Et quæ tu abstuleras, congeminata dedit.
 Hic mos est, bone Christe, tuus. Tu me ergo valentem
 Esse jube: sermo nam medicina tuus.
 Lazarus exanimis jaceo: tu, Surgito, clama.
 Et vitam repetet, quem fera parca tulit.
 Captus ego membris jaceo: tu, Surgito, clama.
 Atque thorum gradiar protinus ipse ferens.
 Furor quam dat opem tua fimbria: comprime fluxum,
 Qui macie carnes conficit usquæ meas.

- 55 Omnia mihi viventi mortua; vita verò mihi infirma,
 Nave infirmior, cujus solutæ sunt compages;
 Veruntamem quamvis me, sævissime dæmon, insecteris,
 Nunquàm tibi flectam genua mei cordis :
 Sed illæsus, inflexus, meam matrem terram
- 60 Subibo: habeat vermis serpentis reliquias.
 Tunde pellem, anima est invulnerabilis; imaginem divinam,
 Quam accepi, Christo repræsentabo, ò homicida.
 Etenim magnum olim Jobum constrinxisti, sed superatus es,
 Siquidem hunc magnus certaminis arbiter coronavit,
- 65 Ac reddidit celebrem præconio suo victoriam :
 Omnia autem ei duplicavit, quæ dissipaveras.
 Talis benignitatis Christi lex; at me, jube, Christe,
 Licèt serò, incolumem esse: sermo tuus medicina est.
 Lazarus ego novus sum inter mortuos, sed clama,
- 70 Surge, et vivat verbo tuo mortuus.
 Paralyticus novus ego sum in lecto jacens, sed clama,
 Consolidare, et gradiar lectum humeris ferens.
 E tuis subripere volo fimbriis sanitatem, sed tu profluvium
 Sanguinis cohibe statim carnibus marcescentibus.
- 75 Tibi inclinor ego, qui tua sum possessio, velut Chananæa,
 Curvum habens corpus; sed tu me, Rex, erige.
 Mare assurgit, te verò dulcis occupat somnus; sed citissimè
 Expergiscere, et cesset tuo verbo tempestas.
 Est quidem mihi dolor, et membra morbus depascens:
- 80 Neque enim humanorum affectuum penitùs expertes sumus,
 Neque ego, nec quivis alius, quandoquidem sic vult Deus,
 Neminem induere supercilium cœlestium,
 Omnes autem summi Dei intuentes auxilium,
 Indigentiam habere instar acrioris stimuli ad pietatem.
- 85 Veruntamen non tantùm lugeo ob morbum,
 (Morbus enim prudenti quædam est purgatio,
 Quà omnes indigent, vel qui optimus est :
 Vinculum enim carnis mortalibus aliquid nigri offert;)
 Quantum ob infirmos animos anxius sum, dolores patiens,
- 90 Ne quis concidat calamitatibus meis.
 Pauci enim mortalium forti sunt animo, qui à Deo
 Accipiant libenter omnes eventus,

Gregorius diabolocedere nescius.

Job. 1.

Ibid. ultim. cap.

Gregorius alter Lazarus.

Alter paralyticus.

Gregorius non tam morbi doloribus angitur, quàm quòd timeat ne, qui parum in fide stabiles sunt, causam offensionis hinc trahant

75. Ὡς Χαναναία. Videtur Gregorius confundere mulierem de quâ scribit Lucas, quod erat inclinata, nec omninò poterat sursùm respicere, cum Chananæâ, quâcum nihil convenit. Nulla enim mentio apud Lucam, quòd Chananæa fuerit mulier inclinata.

80. Βροτέων. Schol. ἀνθρωπίνων παθίων.

81. Κελεύει. Schol. βούλεται.

82. Ἐπουρανίου. Angelo altiùs supercilium tollere. Schol. etiam Deo.

86. Πύψιν. Sup. lin. 991 χάθαρσιν.

METRICA VERSIO.

Substernor tibi, Christe, velut Chananæa, recurvum
 Corpus habens: tu me surrige, summe parens.
 Urget tempestas, carpunt tua membra soporem,
 Evigila, atque tuâ voce procella cadat.
 Hoc quoquè me pungit, quòd morbis urgear ipse:
 Nam nec ego humanis, nec vacat ullus homo.
 Sic etenim jubet Omnipotens: ne turgida fastu
 Colla gerat quisnam, par velut æthereis,
 Divinum at cuncti auxilium spectemus opemque,

Rectique hinc nobis exacuatur amor.
 At non tam morbi causâ doleòque gemòque,
 (Quoddam etenim ex morbo noxa piamen habet,
 Quo nemo est qui non egeat, licèt optimus is sit;
 Secum aliquid nigri nam caro nostra trahit:)
 Quàm metuo abjectis, ne quis dùm tot mala nostra
 Conspicit, offenso corruat indè pede.
 Pauci etenim sunt forti animo, qui lætâque cuncta
 Excipiunt æquâ durâque cuncta manu:

Τερπνῶν τε, λυπρῶν τε, λόγον δ' ἐπὶ πᾶσιν ἴσασιν,
 Εἰ καὶ κρυπτὸν ἐῆς βένθος ἔχει σοφίης.
 95 Πολλοὶ δ' εὐσεβέεσσιν ἐπιθρόσκουσιν ἀκιδνοῖς,
 Ὡς θεολατρεῖς οὐδὲν ἔχουσι γέρας·
 Ἡ καὶ πάμπαν ἄτιμον ἐνὶ στήθεσσι νόημα
 Ἴσαντ', αὐτομάτην πᾶν τότε πῆξιν ἔχειν,
 Οὐδὲ Θεὸν μεδέοντα βροτήσια πάντα κυβερνᾶν·
 100 Οὐδὲ γὰρ ἂν τοίους οἶακας ἄρμι φέρειν.
 Τῶν μνησai, καὶ ἀλαλκε τεῶν θεράποντι, μέγιστε,
 Μηδ' ἐπὶ λωβητὸν τέρμα βάλῃς βιότου.
 Σὸς λάτρις εὗτος ἔγωγε, τοῖς δ' ἐπὶ χεῖρας ἰάλλω
 Δώροις, καὶ κεφαλαῖς τῶν ὑποκλινομένων,
 105 Καὶ νούσων καλέουσιν ἀρηγόνα. Ἰλαθι, Χριστέ·
 Εἰ δέ τ' ἀποκρύπτεις, δὸς σθένος ἀθλοφόρον.
 Αἰήτε με πάμπαν ἄτιμον ἔχοις, Λόγε, μηδ' ἐπίμοχθον,
 Μήτ' ἀχάλινου ἄγοις, μήτε δυηπαθέα.
 Κέντρῳ νύσσε, μάκαρ, μὴ δούρατι· μήτε με κούρην,
 110 Μηδ' ὑπεραχθομένην νῆα θαλάσση φέροι.
 Καὶ κόρος ὑβρίζει, καὶ ἄλγεα νύκτι καλύπτει.
 Ἀντιταλαντεύεις τίσιν ἀπημοσύνη.
 Ἔσχες ἀγγνωρέοντά μ', ὑπερμολέον τ' ἐλέαιρε,
 Ὡς ἔτ' ἐννηΐης καιρὸς, ἀριζόδικε.
 115 Ἄζομ' ἐμὴν πολιὴν τε, καὶ ἄψα αὐτοδαίκτα,
 Καὶ θυσίας, μογέων πῆμασι, καὶ θεόθεν.
 Ἀλλὰ τί μοι τὰ περισσὰ νόμους θεότῃ τιθεσθαι;
 Τῇ με, Χριστέ, φέροις σὸν λάτριν, ὥς ἐθέλοις.

ΝΑ΄.

ΘΡΗΝΗΤΙΚὸΝ ὑΠΕΡ ΤΗΣ ΑὐΤΟΥ ΨΥΧΗΣ.

Πολλάκις ἡμερόεντα νέη θαλάμοισι προθεῖσα
 Εἰσέτι παρθενικοῖσι νέκυν πόσιν, αἰδομένη περ,
 Ἀρτίγαμος, σίλβουσα, πικρὴν ἀνεβάλλετ' αἰοδὴν,
 Αἰ δέ νυ οἱ θμωαὶ καὶ ὀμήλικες ἔνθα καὶ ἔνθα
 5 Ἰσάμεναι γοάουσιν ἀμοιβαδίς, ἄλλαρ ἀνίης.
 Καὶ μήτηρ φίλον υἷα νεόχνοον, οὐκέτ' ἐόντα

93. Λόγον δ' ἐπὶ πᾶσιν ἴσασιν. *Summámque in omnibus rationem noverint.*

94. Εἰ καὶ κρυπτὸν etc. Ità suprà, Carm. xlv, vers. 192.

95. Ἀκιδνοῖς. Schol. ἀσθένεσι.

100. Οὐδὲ γὰρ. Vat. οὐ δεῖ γὰρ τοίους.

104. Δώροις. Observat Billius, et quidem rectè, Gregorium hic δώροις appellare, quod superius dixerat sacri-

ficia, δωρεσσιν. Sæpè etiam apud theologos græcos, δῶρα, dona, sacrosancta Eucharistia accipitur.

106. Εἰ δέ τ' ἀποκρύπτεις. Vat. ἀποκρύπτῃ. Reg. 990 ἀναβᾶλλῃ. Schol. 991 ἀναβάλλῃ. *Sin autem te subtrahas, si longius à me recedas.* Ibid. ἀθλοφόρον. Coisl., Vat. et Reg. Ἀχθοφόρον. Schol. ἵνα φέρω τὸ βάρος τῶν ἀλγείνων, *da vires ut calamitatum onus feram.*

METRICA VERSIO.

Certi, nil fieri sine causâ à Numine, quamvis
 Tecta habeant sophiæ sæpè profunda suæ.
 At permulta malis insultat turba piorum,
 His tanquàm pietas præmia nulla ferat.
 Aut etiam infame hoc statuunt in pectore dogma,
 Quodd casu extiterit quicquid hic orbis habet :
 Nec pater æthereus mortalia cuncta gubernet ;
 Namque statu, quàm sint, res meliore forent.
 Sis memor horum, summe Deus, famulúmque tuere,

Nec cum labe meos, rex bone, claude dies.
 Sum famulus tuus ipse, tuis immitto manusque
 Donis, substrati verticibusque gregis ;
 Morborúmque etiam medicus vocor. O bone, parce :
 Aut mihi da vires, queis mala cuncta feram.
 Nec prorsus me sperne, Pater, nec frange labore,
 Nec me merge malis, nec mihi frena nega.
 Punge, precor, stimulo, non hastâ ; nec vel onustum
 Immodicè, aut vacuum me maris unda ferat.

- Prosperos aut adversos, summamque in omnibus rationem noverint,
Tamen reconditam suæ altitudinem habeat sapientiæ.
- 95 Multi enim piis, infirmis ac miseris illudunt,
Quasi pietatis suæ nullum habeant præmium :
Aut etiam omninò fœdam hanc animo cogitationem
Suscipiunt, fortuitam hanc esse totam mundi compagem,
Nec Deum regem humana omnia administrare ;
- 100 Neque enim rerum nostrarum clavum ità/recturum esse.
Horum infirmorum recordare, et fera opem servo tuo, maxime Deus,
Neque fœdo meam fine claudas vitam.
Tuus cultor ego sum, tuis manus immitto
Donis, et capitibus eorum, qui mihi sese inclinant,
- 105 Et morborum suorum me curatorem vocant. Propitius esto, Christe.
Si autem te abscondas, da vires, ut præmium reportem.
Nec me omninò inglorium esse sinas, ô Verbum, nec penitùs ærumnosum,
Nec sine freno dimittas, nec nimiis calamitatibus oppressum.
Stimulo punge, ô beate, non hastâ: nec meam nimis levem,
- 110 Nec nimis onustam navem mare ferat.
Prosperitas est insolens, et dolores caligine mentem obducunt.
Exæqua pœnam infirmitati meæ.
Compescuisti me superbientem, gravissimè laborantem miserearis,
Cùm sit adhuc clementiæ tempus, optime iudex.
- 115 Revereor meam canitiem, et membra spontaneo cruciatu confecta,
Et sacrificia, tot vexatus calamitatibus, idque divinitùs.
Sed quid ego incassum leges divinitati præscribo?
Tu me, Christe, servum tuum, quò volueris, feras.

Piorum calamitates infirmos offendunt, quasi nullum pietatis præmium habeant, et fortuita sit hujus mundi compages, nec res humanas Deus regat.

Impositione manuum morbos sanabat Gregorius.

LI.

CARMEN LUGUBRE PRO SUA ANIMA.

- Sæpè puella in ædibus adhuc virgineis ob oculos ponens
Mortuum amabilem sponsum, etsi pudore suffusa,
Recens nupta, decora, tristem orditur querimoniam,
Ejusque ancillæ et æquales hinc et illinc stantes,
- 5 Vicissim lamentantur, ut leniant mœrorem.
Mater etiam dilectum filium adhuc imberbem, non jam extantem,

Scriptum post an. 383. *Atias Bill.* 28, pag. 96.

Virgo recens nupta morte sublatum luget sponsum.

Mater filium adhuc impuberem extinctum gemit.

107. ἄτιμον. Coisl. ἄτιτον. Schol. ἀτιμώρητον, *impunitum*. Ibid. μηδ' ἐπίμοχθον. Schol. 991 μήτε παντελῶς πολυζήναχτον.

110. Ὑπεραχθομένην. Sic Coisl. Edit. mendosè ὑπεραχθομένην.

112. Ἀντιταλαντεύοις. Schol. Reg. 991 ἀντιζαθυζοις τὴν τιμώριαν ἀπθνεῖα μου. *Exige pœnam ad amussim virum mearum, ità ut meæ consulas incolumitati.*

114. Ὡς ἔτ'. Vat. ὡς ὅτ'.

118. Λάτριν ὡς ἐθελοις. Sic Coisl. et Reg. 991. Edit. ἐθελεις.

LI. 1. Νεή. Coisl. νεωτέρη. Mox προθεῖσα. Int. προβαλοῦσα.

3. Στάλθουσα. *Nuptialibusque vestibis tota collucens.*

4. Οἱ. Deest in Reg. 992.

METRICA VERSIO.

Prosperitas fastum generat, tenebrasque dolores.
Excipiat fluctus lenior aura graves.
Pressisti elatum: nimios misereare labores:
Tempus adhuc veniæ est, arbiter æque, mihi.
Canitiem vereor, séque excutientia membra,
Et sacra, tot pressus cœlitùs ipse malis.
At quid ego leges statuo tibi, maxime divum?
Sum tuus: ut libeat, me, bone Christe, rege.

Tom. II.

CARMEN LUGUBRE PRO SUA ANIMA.

(Billio interprete.)

Sæpè suum miserè luget nova nupta maritum,
Quem rapit antè diem gravis inclementia fati,
Tristèsque orditur lacrymis perfusa querelas:
Ac lateri hærentes famulæ, æqualèsque vicissim
In lacrymas gemitùsque ruunt, et carmine tristi
Acria subjiciunt valido fomenta dolori.
Quin etiam raptum properato funere natum,

M 10

- Μύρετ', ἐπ' ὠδίνεσσι, νέας ὠδίνας ἔχουσα.
 Καί τις εἴην πάτρην ὀλοφύρεται, ἣν διέπερσε
 Θοῦρος Ἄρης· δόμον ἄλλος, ὃν ὤλεσεν οὐρανή φλόξ.
 10 Ψυχὴ, σοὶ δὲ γόος τίς ἐπάξιος, ἣν κατέπεφνεν
 Οὔλος ὄφις, πικρὸν δ' ἐνομόρξατο εἰκόνι λοιγόν;
 Δάκρυε, δάκρυ', ἀλιτρὲ· τὸ σοὶ μόνον ἐστὶν ὄνειαρ.
 Λεῖψω μὲν θαλίας τε, ὀμηλικὴν τ' ἐρατεινήν·
 Λεῖψω δ' αὖ μύθων τε μέγα κλέος, εὐγενέος τε
 15 Αἵματος, ὑψορόφους τε δόμους, καὶ ὄλβον ἅπαντα·
 Λεῖψω δ' ἡελίου γλυκερὸν φάος, οὐρανὸν αὐτὸν,
 Τεῖρεα παμφανόωντα, τὰ τε χθῶν ἐξεφάνωται·
 Ταῦτα μὲν ἐφομένοισιν. Ἐγὼ δ' ὑπένερθε καρήνου
 Δεσμὰ φέρων, νεκρός τε καὶ ἄπνοος, ἐν λεχέεσσι
 20 Κεῖσομαι, ὑψατίοισι γόοις γράοντας ἰαίνων,
 Αἶνον ἔχων καὶ φίλτρον ἀδήριτον, οὐκ' ἐπὶ θηρόν.
 Αὐτὰρ ἔπειτα λίθος τε, καὶ ἄμβροτος ἔνδοθι λώβη·
 Ἀλλὰ καὶ ὧς τούτων μὲν ἐμὸν κέαρ οὐκ ἀλεγίζει,
 Μοῦνην δὲ τρομέω καθαρὴν πλάστιγγα Θεοῖο.
 25 ὧμοι ἐγὼ; τί πάθω; πῶς κεν κακότητα φύγοιμι;
 Βένθεσιν, ἣ νεφέεσσι λαθὼν βίον; αἶθε γὰρ ἦεν
 Ἀμπλακίης τίς χώρος ἐλεύθερος, ὧς τινα θηρῶν
 Καὶ νούσων ἐνέπουσιν, ὅπως φυγὰς ἔνθεν ἵκωμαι!
 Χέρσῳ μὲν τις ἄλυξε πικρὴν ἄλα, ἀσπίδι δ' ἔγχος,
 30 Καὶ κρυεροῦ νιφετοῖο δόμος σκέπας. Ἡ κακίη δὲ
 Ἀμφίθετος, πολύχωρος, ἀφυκτοτάτη βασιλεία.
 Ἡλίας πυρόεντι πρὸς οὐρανὸν ἤλυθε δίφρῳ·
 Μωσῆς παιδοφόνου πόθ' ὑπέκφυγε δόγμα τυράννου,
 Κητείων λαγόνων σκότιον μόρον ἀγνὸς Ἰωνᾶς,
 35 Καὶ θῆρας Δανιὴλ, παῖδες φλόγας. Αὐτὰρ ἔμοιγε
 Τίς λύσις κακότητος; ἄναξ, σὺ με, Χριστέ, σάωσον.

NB.

ΘΡῆΝΟΣ.

Πέπονθα δεινὰ πλεῖστα, καὶ δεινῶν πέρα,
 Καὶ ταῦθ' ὑφ' ὧν ἤκιστα ὠόμην παθεῖν.
 Ἀλλ' οὐδὲν οἶόν μ' οἱ κακῶς εἰργασμένοι.

7. ὠδίνεσσι. Unus Regius ὠδίνῃσι.
 13. Λεῖψω μὲν. Hic aliud incipit Carmen in Vat. et Reg. 990.
 15. Ὑψορόφους. Sic Coisl., Vat. et Reg. 990. Malè Edit. ὑψορόφους.

17. Τὰ τε χθῶν. Sic duo Regg., Vat., Chig. et Coisl. Is sup. lin. ἅτινα τῇ γῇ περιεῖται, τὰ τ' οὐρανός.
 19. Ἐν λεχέεσσι. Int. ἐν τοῖς νεκροῖς.
 25. ὧμοι. Hic iterum aliud carmen incipit cum hoc titulo, τοῦ αὐτοῦ ἕτερον θρηνητικόν. In Vat. titulus, θρηνοί.

METRICA VERSIO.

Extulit illacrymans genitrix, tormentâque sæva,
 Quæ sensit pariens, auget graviore dolore.
 Est alius patriam qui sedem hostilibus armis
 Lugeat oppressam, flagrantésque ignibus ædes.
 At, mea mens, quemnam ipse tuis effundere luctum
 Casibus æqualem valeam, quam pestifer anguis
 Occidit, formæque Dei miserabile virus
 Exitiumque tulit? Jamjámque erumpite, fletus;
 Peccator gravis, illacryma. Namque unica mentem
 Hæc ratio curare potest, morbóque levare.
 Mox linquam dulces epulas, carósque sodales;
 Mox decus eloquii, mox nobilitatis honorem,

Magnificásque domos, et opes, et prospera mundi.
 Linquam etiam Phæbi præclarum et amabile lumen,
 Ac cælum, et liquido fulgentia sidera cælo.
 Hæc mea victuris tandem post funera linquam.
 Ast ego devinctâ in lecto cervice jacebo,
 Lumine vitali cassus, mœrentia corda
 Luctibus extremis satians, et ab omnibus amplas
 Undiquè percipiens laudes non tempore multo:
 Post lapis, internóque madens fetore cadaver.
 Nostra tamen levis hæc tangit præcordia cura;
 Sed divina gravi mentem formidine libra
 Concutit. Ehen! quid faciam, quânam arte valebo

- Plorat, post partûs dolores, novos dolores habens.
 Et suam quis patriam deflet, quam vastavit
 Mars turbulentus; alius domum de cœlo tactam fulmine.
 10 Quis te, anima, dignus erit gemitus, quam occidit
 Perniciosus serpens, sævumque venenum imagini impressit?
 Plora, plora, peccator; hoc unum tibi est remedium.
 Linquam convivia, suavemque æqualium consuetudinem;
 Linquam facundiæ magnum decus, nobilisque
 15 Sanguinis, et domos excelsas, et opes omnes;
 Linquam etiam solis lumen amabile, ipsumque cœlum,
 Lucida sidera, et quæ terram coronant;
 Atque hæc quidem venturis postea. Ego autem capite
 Fasciis vincto, mortuus et spiritu carens, in lecto
 20 Jacebo, luctu extremo lugentes delinens,
 Laude et amore citrà invidiam perfruens, sed non diù.
 Postea lapis, et non desinens intus putredo;
 Sed tamen his rebus cor meum non tangitur,
 Solamque perhorresco puram Dei stateram.
 25 Hei mihi! quid faciam, quomodò fugiam pravitatem?
 In profundis latitans, an in nubibus? utinam enim
 Locus esset à vitiis liber, ut quidam
 A feris et morbis dicitur, ut eò profugus pervenirem!
 Terrâ quidem vitavit aliquis periculosum mare, à clypeo jaculum,
 30 Et à frigida nive tegit domus. Vitium autem
 Circumpositum est, et latè fusum, ejusque regnum inevitabile.
 Elias igneo in cœlum curru evectus fuit:
 Moyses olim infanticidæ tyranni decretum effugit,
 Castus Jonas tenebrosam in ventre ceti mortem,
 35 Feras Daniel, pueri flammas. Mihi verò
 Quæ vitii effugiendi ratio? rex, tu, Christe, salvum me fac.

Quis gemitus
 dignus animâ
 quam serpens
 occidit.

Ploret pecca-
 tor; unum hoc
 peccatori reme-
 dium.

LII.

LAMENTATIO.

Gravia plurima pertuli, et plusquàm gravia,
 Et quidem à quibus minimè putabam me talia passurum.
 Nihil tamen mihi contingit, quale iis qui me tractârunt improbissimè.

Scriptum post
 an. 585.
 Alias Bill. 99,
 p. 178.

26. Αἴθε. Int. εἴθε.
 27. Ὡς τινὰ θηρῶν. Ità ferè suprâ, Lib. 1, Sect. 2,
 Carm. XIV, vers. 49, etc.
 31. Ἀμφιθετός. Circumfusus est, ac latè patet. Inter-

pres ἐκατέρωθεν δυναμένη τιτεῖσθαι. Μοχ βασιλεῖα. Int. δέσ-
 ποινά.

36. Σάωσον. Sequuntur in Vat. et in Reg. 992 versus
 octo qui ad istud Carmen non pertinent.

METRICA VERSIO.

Effugere obscenæ labes et crimina vitæ?
 Nubibus in densis latitans, cœcisne cavernis?
 Atque utinàm vitio liber locus esset ab omni,
 Omnibus ut memorant vacuas morbisque ferisque
 Sedes esse aliquas, ut eò fugitivus abirem.
 Vitantur terrâ sævi discrimina ponti,
 Objectoque gravem clypeo vitaveris hastam;
 Arcetur tecto nix cana et frigoris æstus:
 At vitium latè fusum est, nec sedibus ullis
 Clauditur, ut nullâ possit ratione caveri.
 Elias ignivomo volitavit ad æthera curru:
 Ac pius edictum Moses crudele tyranni

Fugit, inauditâ puerili in pectore ferrum
 Qui fixit rabie. Jonas in pectore ceti
 Horrendam effugit mortem, faucésque leonum
 Eximius vates Daniel, flammamque calentem
 Assyrii juvenes: at quâ ratione medebor
 Vulneribus magnis animæ, vitiûmque cavebo?
 Non opis hoc nostræ: tu me, pater optime, serva.

LII. LAMENTATIO.
 (Billio interprete.)

Acerba multa pertuli, et, quod tetrius,
 Nil suspicabar à quibus prorsus mali.
 Glades meorum gravior est at hostium.

Τὰ μὲν γὰρ οἶχεθ' ὧν δ' ἔγραψεν ἡ δίκη
5 Βίβλοις σιδηραῖς, οἶδα τὴν μοχθηρίαν.

ΝΓ'.

Ἔτερος θρήνος.

Φίλοι, πολῖται, δυσμενεῖς, ἐχθροὶ, πρόμοι,
Πόλλ' οἶδα πληγεῖς· οἶδα, ἀλλ' οὐ φάσκετε;
Βίβλοι φέρουσι ταῦτα, οὐ λήσεσθέ με.

ΝΔ'.

ΚΑΤ' Αὐτὸν ΠΟΝΗΡΟΥ.

Ἦλυθες, ὦ κακοεργέ· νοήματα σεῖο γινώσκω·
Ἦλυθες, ὄφρα φάους με φίλης τ' αἰῶνος ἀμέρσης.
Δύσμαχε, πῶς φάος ἦλθες, ἐὼν ζόφος; οὐκ ἀπατήσεις
Ψευδόμενος. Πῶς πικρὸν ἐμοὶ μόθον αἰὲν ἀγείρεις,
5 Ἀμφαδίην λοχῶν τε; τί δ' εὐσεβέεσσι μεγαίρεις,
Ἐξέτι τοῦ ὅτε πρῶτον Ἀδάμ βάλες ἐκ παραδείσου,
Πλάσμα Θεοῦ, κακίῃ δὲ σοφὴν ἐλόχησας ἐφετμήν,
Καὶ πικρὴν γλυκέρῃ ζωῇ πόρσυνας ἐδωδήν;
Πῶς σε φύγω; τί δὲ μῆχος ἐμοῖς παθέεσσι ἐφεύρω;
10 Τυτθαῖς μὲν πρώτισον ἀμαρτάσιν, οἷα ῥέεθρον,
Ἐμπίπτεις κραδίησιν· ἔπειτα δὲ χῶρον ἀνοίγεις
Εὐρύτερον· μετέπειτα ῥόος τολερός τε μέγας τε
Ἦλυθες, ἄχρι χάος με λάβοι τεὸν, ἡδὲ βέρεθρον.
Ἀλλ' ἀποχάζεο τῆλε, τεὰς δ' ἐπὶ χεῖρας ἰάλλοις
15 Ἔθνεσιν ἢ πτολίεσσι, ὅσαι Θεὸν οὐκ ἐνόησαν.
Αὐτὰρ ἐγὼ, Χρῖστοιο λάχος, νηὸς τε τέτυγμαι,
Καὶ θύος· αὐτὰρ ἔπειτα θεὸς, θεότητι μιγείσης
Ψυχῆς. Ἀλλ' ὑπόεικε Θεῷ, καὶ πλάσματι θεῷ,
Ἀζόμενος μῆνιν τε Θεοῦ, ψυχῶν τε χορείην
20 Εὐσεβέων, ἥχον τε διηνεκέεσσιν ἐν ὕμνοις.

ΝΕ'.

Ἀποτροπὴ τοῦ ΠΟΝΗΡΟΥ, καὶ τοῦ ΧΡΙΣΤΟΥ ἐπὶ ΚΑΝΗΣΙΣ.

Φεῦγ' ἀπ' ἐμῆς κραδίης, δολομήχανε, φεῦγε τάχις·
Φεῦγ' ἀπ' ἐμῶν μελέων, φεῦγ' ἀπ' ἐμοῦ βιότου.
Κλώψ, ὄψι, πῦρ, Βελίη, κακίη, μόρε, χάσμα, δράκων, θῆρ,
Νύξ, λόχε, λύσσα, χάος, βάσκανε, ἀνδρόφονε·

LII. 5. Οἶδα τὴν μοχθηρίαν. *Scio quàm acerba sunt.*

LIII. 3. Μέ. Vatic. μοί. Coisl. μοῦ.

METRICA VERSIO.

Fluxère nam quæ pertuli : at, quæ ferreo
Justitia libro scelera conscripsit, scio.

LIII. ALIA LAMENTATIO.
(Billio interprete.)

Cives, amici, quique me defenditis,
Odistis aut me, pertuli plagas graves.
Negatis istud? At libri circumferunt.

LIV. ADVERSUS DIABOLUM.
(Billio interprete.)

Venisti, scelerate, tuas intelligo fraudes,
Ut me de recto virtutis tramite pulsum,
Sedibus æthereis, et dulci lumine prives.

Subdole, cum tenebras superes caligine, quid tu
Candidus accedens lucem mentiris amicam?
Nam tua non animum fallent mendacia nostrum.
Cur me tam sævo exerces sine fine duello,
Exitiumque mihi et bello moliris aperto,
Et rem fraude gerens? Quo tanto percitus æstro
Invidiæ aggredieris veræ pietatis alumnos,
Indè ex quo manibus fictum Patris omnipotentis
Ejecisti Adamum paradisi sede beatâ,
Insidiâque bonæ struxisti, perfide, legi,
Vitæque nostra cibo corrupta est dulcis amaro.
Quo te, quæso, modo fugiam? Quânam arte dolores

Nam quæ pertuli, effluxêre; eorum autem quæ scripsit justitia
5 In libris ferreis, scio pravitatem.

LIII.

LAMENTATIO ALIA.

Amici, cives, infensi, inimici, præsides,
Multa à vobis passus sum; sat scio, tametsi non fateamini.
Verùm hæc libri continent, non latebitis.

Scriptum post
an. 385.
Alias Bill. 100,
p. 178.

LIV.

ADVERSUS DIABOLUM.

Venisti, malefice; cogitationes tuas cognosco;
Venisti, ut me lumine et optato ævo defraudes.
Subdole, quomodò lumen venisti, cùm sis tenebræ? non me decipies
Mentiendo. Quomodò acerbum mihi semper bellum suscitās,
5 Apertè et insidiis? cur piis invides,
Ex quo primum Adamum expulisti è paradiso,
Figmentum Dei, et nequitia sapiens mandatum elusisti,
Ac amaram dulci vitæ præbuidisti escam?
Quomodò te fugiam, et quod meis malis remedium reperiam?
10 Parvis quidem primò peccatis, velut fluentum,
Illaberis pectoribus: deindè campum aperis
Latiorē; postea turbidus et ingens fluviū
Irruis, donec tuum me chaos, et barathrum absorbeat.
Sed procul recede, aut manus tuas injice
15 Gentibus aut oppidis, quæcumque Deum non noverunt.
Ego autem Christi hæreditas et templum factus sum,
Et victima: deindè deus, permixtâ divinitati
Animâ. Sed subicere Deo, et divino figmento,
Reveritus iram Dei, et animarum chorum
20 Piarum, et laudis perpetuæ sonum.

Scriptum post
an. 385.
Alias Bill. 20,
pag. 95.

Minimis primò
vitiis diabolus
nostris pectori-
bus illabatur:
deindè ad ma-
jora impellit.

LV.

DIABOLUM A SE DEPELLIT, AC CHRISTUM INVOCAT.

Fuge à meo corde, dolose, fuge celerrimè;
Fuge à membris meis, fuge à vitâ meâ,
Fur, serpens, ignis, Belia, improbitas, mors, vorago, draco, fera,
Nox, insidiæ, rabies, chaos, invidè, homicida;

Scriptum post
an. 385.
Alias Bill. 22,
pag. 94.

LIV. 4. Ἀγρίπαις. Unus Reg. ἡγρίπαις.

20. Εὐσεβίων. Ità duo Regg. et Coisl. Edit. εὐσεβίων.

METRICA VERSIO.

Ipse meos minuam? Quænam fomenta parabo?
Tu minimis primò vitiis in pectora nostra
Influis, ac velut exiguis illaberis undis.
At simul atque tibi datus est locus, illicò magnus
Irrumpis, rapidèque fluens latissimus amnis,
Donec me chaos arripiat barathrumque profundum.
At verò celeri quamprimùm abscedito cursu,
Atque aliis sævâsque manus unguésque nefandos
Injice, nimirum populis atque urbibus illis
Ignotum quibus est stellantis numen olympi.
Namque ego pars Christi, templumque et victima nunc
sum:

Tom. II.

Post deus existam, æterno cùm mens mea nexu
Juncta Deo fuerit. Regi jam cede superno,
Figmentoque Dei. Tibi sit divina pavori
Ira, chorusque pius, cœlesti lætus in arce
Divinas celebrans æterna in sæcula laudes.

LV. A SE DEPELLIT DIABOLUM, AC CHRISTUM
INVOCAT.

(Billio interprete.)

Ex animo membrisque meis vitæque, dolose,
Jam fuge, fur, serpens subdole, flamma gravis,
Improbilas, Belial, mors, bellua, chasma, dracòque,
Nox furor, insidiæ, livide, nox hominum.

N 10

- 5 Ὡς καὶ πρωτογόνοισιν ἑμοῖς ἐπὶ λοιγὸν ἔηκας,
 Γεύσας τῆς κακίης, οὐλῆς, καὶ θανάτου.
 Χριστὸς ἄναξ κέλεται σε φυγεῖν ἐς λαῖτμα θαλάσσης.
 Ἡὲ κατὰ σκοπέλων, ἡὲ συῶν ἀγέλην,
 Ὡς Λεγεῶνα πάροιθεν ἀτάσθαλον. Ἀλλ' ὑπόεικε,
 10 Μὴ σε βάλῃ σαρῶ, τῷ πᾶν ὑποτρομέει.
 Σταυρὸν ἑμοῖς μελέεσσι φέρω, σαρὸν δὲ πορείη,
 Σταυρὸν δὲ κραδίη· σαρὸς ἑμοὶ τὸ κλέος.
 Οὐ λήξεις λοχῶν με, κακόσχολε; οὐκ ἐπὶ κρημνοῦς,
 Οὐ Σόδομα βλέψεις, οὐκ ἀθέων ἀγέλας,
 15 Οἱ μεγάλην θεότητα διατμήξαντες ἔλυσαν,
 Ἀλλ' ἐπ' ἐμὴν πολιὴν, ἀλλ' ἐπ' ἐμὴν κραδίην;
 Αἰεὶ με δυοφεροῖσι νοήμασιν, ἐχθρὲ, μελαίνεις,
 Οὔτε Θεὸν τρομέων, οὔτε θυηπολίας.
 Οὗτος καὶ Τριάδος νόος ἔπλετο ἡχέτα κήρυξ·
 20 Καὶ νῦν τέρμα βλέπει. Βόρβορε, μὴ με θόλου,
 Ὡς καθαρὸς καθαροῖσι συναντήσω φαέεσσιν
 Οὐρανίοις. Αἴγλαι, δεῦτ' ἐπ' ἐμὴν βιοτήν·
 Τὰς δὲ χέρας τανύω, δέξασθέ με. Χαῖρε σὺ, κόσμε·
 Χαῖρε, μογηροφόρε· φείδεο τῶν μετ' ἐμέ.

NΣ'.

ΚΑΤὰ ΤΟῦ Αὐτοῦ.

- Θεὸν βοῶ. Τί τοῦτο; φεῦγέ μοι τάχος,
 Φεῦγ', ὦ κάκιστον θηρίον, βροτοκτόνον,
 Τί μοι διοχλεῖς οὐδὲν ἡδίκημένος;
 Τῶν σῶν συῶν πλήρωσον εἰσελθὼν βάθη.
 5 Δέξονθ' ἐτοίμως εἰς βυθοὺς πεσούμενον.
 Ἐμοῦ δ' ἀπόσχου, μὴ σε τῷ σαρῶ βάλῃ,
 Ὃν πάντα φρίσσει καὶ τρέμει φόβῳ κράτους.

NZ'.

ΚΑΤὰ ΤΟῦ ΠΟΝΗΡΟῦ.

- Φεῦγ' ἀπὸ τὰς γραμμᾶς, ὦ βάρβαρε, μὴ με διόχλει.
 Φεῦγε, πονηρὸς ἄπας· Χριστὸς ἑμοὶ γράφεται,
 Μὴ με φύγῃ τὸ νόημα συνηγμένον· ἔρρετε πάντες,
 Οὓς μὴ Χριστὸς ἄγει τῇλ' ἀπὸ τῶν χθονίων.

LV. 5. Ἐῆκαζ. Ità tres Regg. et Coisl. Edit. ἐνῆκας.

12. Κλίος. Hic Carmen desinit in Chig. et Reg. 992, atque aliud incipit.

13. Οὐ λήξεις. Ad marg. Chig. legitur αἰωλικῶς συνέσαλ-
 ται. In Coisl. quoque et aliis dividitur hoc Carmen.

22. Αἴγλαι, δεῦτ'. Sic Coisl. Lectio optima, quæ ope lit-

METRICA VERSIO.

Tu patribus nostris pestem exitiūque tulisti :
 Nam vitii gustum mors comitata, viget.
 In scopulos Christus rex te jubet ire, gregēque
 Porcorum, aut fluctus ire sub æquoreos,
 Ut quondam pravam Legionem. Diffuge jamjam,
 Ne cruce, quam metuunt omnia, te feriam.
 Namque crucem in membris mediōque in corpore
 gesto,
 Inque viis : crux est lausque decusque meum.

Non mihi cessabis laqueos, scelerate parare ?
 Non Sodomam, et præceps, conspiciēsque atheos,
 Qui malè non dubitant divinum scindere numen,
 Sed pectūsque meum, canitiēmque meam ?
 Per nigra me semper senza inficis, hostis acerbe,
 Nec sacra, nec Domini numina summa timens.
 Præco fui sanctæ Triadis, cænose, propinquum
 Ne me jam fato, spiritus, inficias :
 Luminibus puris quo possim occurrere purus,

- 5 Qui et primis parentibus meis mortem intulisti,
 Propinans eis nequitiam, exitiose, et mortem.
 Jubet Christus rex, ut fugias in maris fluctus,
 Aut per scopulos, aut in porcorum gregem,
 Ut olim Legio detestabilis. Cede ergò,
 10 Ne te cruce percutiam, sub quâ omnia tremunt.
 Crucem in membris meis fero, crucem in itinere,
 Crucem in corde : crux gloria mea.
 Non desines mihi insidiari, mali otiose inventor? non præcipitia,
 Non Sodomam respicies, non atheorum greges,
 15 Qui magnam deitatem scindendo dissolverunt,
 Sed meam canitiem, sed cor meum?
 Semper me tenebrosis cogitationibus, inimice, infuscas,
 Nec Deum formidans, nec sacrificia.
 Hic animus Trinitatis clarus præco extitit :
 20 Et nunc finem prospicit. Ne me, ô cœnose, inficias,
 Ut puris purus occurram luminibus
 Cœlestibus. Divini splendores, vitæ meæ adestote :
 Has manus extendo : suscipite me. Et tu, munde, valeas :
 Vale, ærurnarum ferax; parce post me venturis.

Crucem omnia
 metuunt. Cru-
 cem ubique ges-
 tat Gregorius in
 membris, in cor-
 de, in itinere.

LVI.

ADVERSUS EUMDEM.

- Deum inclamo. Quid hoc? fugito mihi celeriter,
 Fugito, pessima bestia, hominum necatrix,
 Quid mihi molesta es, nihil à me læsa?
 Tuorum porcorum ingressa reple ventres.
 5 Excipient libenter in voragines irruentem.
 A me autem abstineto, ne te cruce feriam,
 Quam omnia verentur, ac contremiscunt summo timore.

Scriptum post
 an. 383.
 Aliàs Bill. 89,
 pag. 177.

LVII.

ADVERSUS EUMDEM.

- Fuge lineas, barbære, nec me insecteris.
 Fugiat improbus quisque : Christus mihi pingitur,
 Ne me fugiant collectæ cogitationes; valete omnes
 Quoscumque Christus procul à terrenis non abducit.

Scriptum post
 an. 383.
 Aliàs Bill. 33,
 pag. 98.

terulæ planum hunclocum efficit. Schol. δέῃτε, φῶτα θεῖα.
 Edit. τῷτε.

LVI. TIT. Κατὰ τοῦ αὐτοῦ. Vat. κατὰ τοῦ πονηροῦ. Edit.
 ἄλλος.

2. Βροτοκτόνον. Vat. ἀνδροκτόνον.

7. Φόβω κράτους. Sic Vat. Leuv. : *Quam omnia tanquam*
imperialicem rerum tremunt. Mendosè Edit. κράτη.

LVII. 4. Ἄγει. Reg. 990 ἄγη.

METRICA VERSIO.

Cùm jubar à supero fulserit axe mihi :
 Tendo manus. Quæso, me suscipe, sancta caterva.
 Venturis post me parcito, munde; vale.

LVI. ADVERSUS EUMDEM.
 (Billio interprete.)

Inclamo Christum. Jam celer te proripe :
 Fuge, scelerate, et carnifex mortalium.
 Quid es molestus, læsus haud à me, mihi?
 Ingressus imple jam tuis porcis mare :

Promptè cadentem te sinu capiet suo.
 At abstine à me, sentias ne ictum crucis,
 Cujus pavore contremiscunt omnia.

LVII. ADVERSUS EUMDEM.
 (Billio interprete.)

Sis procul, ac ne me turbes, ô barbære; Christum
 Pingo. Procul fugiat conscelerata cohors :
 Ne fugiant ea, quæ collegi, sensa, valeto
 Quisquis terrenis pectora fixa geris.

NH'.

ΚΑΤΑ ΤΟΥΤΟΥ.

Καὶ τοῦτο τῆς σῆς, ὦ κάκισε, προσβολῆς.
 Τὸν νοῦν ἐφέρπεις εὐσρόφοις ἐλίγμασι,
 Πείθων τὸ λείον ἀρπάσαι τῆς ἡθονῆς.
 Ἄλλ' οὔτι πείσεις· τοῦτ' Ἀδάμ πέπεικέ με.
 5 Εἰς γῆν ἀποσπάσθῃ, καὶ κάραν πατοῦ.
 Εἰ δ' ἰσχύς ἐστι μικρὸν ἐγχείψαι ποδί,
 Κρεμῶ σε χαλκοῦν, ὡς βλάβην ὁρῶν φύγω.

NΘ'.

ΚΑΤΑ ΤΟΥΤΟΥ.

Ἄπελθ' ἀπελθε, δυσμενές, βροτόκτονε·
 Ἄπελθε, δεινῶν ὄμμα, λυσσῶδες κακόν·
 Ἄπελθε. Χριστὸς ἔνδον, ὃ φέρων ἐμὴν
 Ψυχὴν δέδωκα. Φεῦγ' ἀπειπῶν ὡς τάχος.
 5 Ὡς βοηθεῖτ' ἄγγελοι παρασάται!
 Ὡς τυραννίς, καὶ κλοπὴ προσέρχεται.
 Ὡς μ' ἐξέλεσθε, ναί, φίλοι, λιθάζομαι.

Ξ'.

ΚΑΤΑ ΤΟΥΤΟΥ.

Ἦλθες μὲν, ἦλθες, ὦ κάκισ', ἀλλ' ἐσχέθης.
 Ὡς καπνὸν εἶδον, ἡσθόμην καὶ τοῦ πυρός.
 Ὡς ὄσμη θριμεῖα, τοῦ δράκοντος ἔμφασις.
 Σταυρὸν δ' ἐφίστημ', ὅς φύλαξ ζωῆς ἐμῆς,
 5 Ὡς πάντα κόσμον συνδέων, Θεῷ φέρει.
 Τοῦτον φοβηθεῖς, εἶκε, μὴ πάλιν φανείς.
 Καλεῖ μ' ἄχραντον ἡ χάρις παρασάτην.
 Πόσον πιέζεις δὴ με τοῖς κακοῖς; πόσον;
 Ἐμοὶ Θεὸς τέθυνηκε, κ' αὖθις ἔγχετο.
 10 Αἰδοῦ τὸ λοῦτρον· εἶξον, ὦ βροτοκτόνε.
 Ὡς ἡθονῇ με πρῶτον ἐκλεψας πικρᾶ,
 Οὕτω κακῶς με σήμερον κτεῖναι θέλεις.
 Ἄπελθ', ἀπελθε· τῆς παλῆς γὰρ ἡσθόμην.
 Κἂν σῶμ' ἔχῃς μου, τόν γε νοῦν οὐ πείσομαι.

LVIII. 2. Ἐφέρπεις. Vat. ὑφέρπιν.

6. Εἰ δ' ἰσχύς ἐστι. Aliter Leuv. intelligit: *Quòd si tantum erit in me roboris, ut paululum pede te proteram.*

LIX. TIT. Κατὰ τοῦ αὐτοῦ. Edit. Εἰς διάβολον. Vat. κατὰ

τοῦ πονηροῦ.

7. Ὡς. Combef. ὡς μ'.

METRICA VERSIO.

LVIII. ADVERSUS EUMDEM.
(Billio interprete.)

Tu quoque hoc est impetus, o pessime.
 Mentis retortis nam subis gyris meam,
 Amplexer amens ut voluptates monens.
 At non movebis: hoc Adam suasit mihi.
 Prorepe terrâ; conteram caput tuum.
 At dente sævo si pedem meum petas,
 Pendebis æneus, malum ut cernens lever.

LIX. ADVERSUS EUMDEM.
(Billio interprete.)

Discede jamjam, carnifex mortalium,
 Discede, vultu sæve, pestis et furens.
 Discede: Christus, cui meam mentem dedi,
 Est intus. Animis concide, et statim fuge.
 Juvate, supplex quaeso, me, angeli adstites.
 Instat tyrannus dirus, et fur subdolos:
 Eripite ab hujus impetu me, vos precor.

LVIII.

ADVERSUS EUMDEM.

Scriptum post
an. 383.
Alias Bill. 88.
pag. 177.

Et hoc tuæ est, ô pessime, impulsionis,
In mentem irrepis subdolis artibus,
Suadens mollitiem arripere voluptatis :
Verùm minimè suadebis : hoc Adam suasit mihi.
5 In terram revertere, ut pedibus caput tuum conteratur.
Si autem prævaleas, ut tantillum pedi morsum infigas,
Aheneum te suspendam, ut conspiciens noxam vitem.

LIX.

ADVERSUS EUMDEM.

Scriptum post
an. 383.
Alias Bill. 94.
pag. 178.

Discede, discede, inimice, homicida :
Discede, crudelis aspectu, pestiferum malum :
Discede, intus est Christus, cui meam
Animam tradidi. Fuge fatiscens quàm citò.
5 Heu! ferte auxilium, Angeli adstites!
Heu! tyrannus ac fur accedit.
Ab his eripite me, vos amici, obsecro.

LX.

ADVERSUS EUMDEM.

Scriptum post
an. 383.
Alias Bill. 95.
pag. 178.

Venisti quidem, venisti, ô pessime, sed repressus es.
Quasi fumum vidi, mox sensi ignem.
Odor fetidus, certum draconis indicium.
Crucem autem attollo, quæ custos est vitæ meæ,
5 Quæ universum mundum, ceu vinculo constringens, Deo offert.
Hanc pertimescens, cede, nec ampliùs appareas.
Vocat me purum gratia adstitem.
Quousquè malis me premes? quousquè?
Mihi mortuus est Deus, sed statim à mortuis surrexit.
10 Verere lavacrum; fuge, homicida.
Quemadmodum amarâ me primùm decepisti voluptate,
Sic crudeliter me hodiè vis occidere.
Discede, discede; aggressionem enim tuam sensi.
Tametsi corpus meum habeas, mente meâ non acquiescam.

LX. ΤΙΤ. Κατὰ τοῦ αὐτοῦ. Edit. ἄλλως.

5. Θεῷ φέρεται. Sic Vat. Edit. φέρειν.

6. Φανῆς. Sic Vat. Edit. φάνεις.

11. Πρῶτον. Vat. πρόσθεν.

12. Κακῶς. Vat. κακοῖς.

METRICA VERSIO.

LX. ADVERSUS EUMDEM.
(Billio interprete.)

Dæmon, me adisti, pessime, at repressus es.
Ut fumus est mī visus, ignem protinūs
Sensi : draconem prodidit fetens odor.
Crucem at, meæ quæ præsens est vitæ, tibi
Oppono, mundum quæ Deo totum ligat.
Hanc pertimescens cede, nec rursus redi.

Purum Deus me nam vocat sibi adstitem.
Quousquè duris me malis, quæso, premes?
Mihi mortem obivit, redditus vitæ est mihi
Deus : verere balneum : fuge, carnifex.
Per læta primùm ut facta fraus à te est mihi,
Necare sic me nunc cupis crudeliter.
Abscede, luctam nam tuam sensi. Meum
Corpus licèt habeas, mens nihil damni feret.

ΞΑ΄.

ΘΡῆΝΟΣ.

Εἰκὼν κενοῦται, τίς βοηθήσει λόγος;
 Εἰκὼν κενοῦται, δῶρον ἀχράντου Θεοῦ.
 Ὑβρίζειτ' εἰκὼν· αἰθοῦμ', ὦ φθόνε, φθόνε,
 Ἀλλοτρίοις λόγοις τε καὶ σοφίσμασι.
 5 Πηγὴ κακῶν, μὴ βλύζε, μὴ ματαία φρήν.
 Εἰ δ' οὖν σὺ, γλῶσσα, μὴ δέχου τὸν βόρβορον.
 Εἰ δ' οὖν σὺ, χεὶρ γε, μὴ δέχου τὰ χείρονα.
 Οὕτως ἂν εἰκὼν ἡμῖν ἄφθαρτος μένη.

ΞΒ΄.

ΪΚΕΤΗΡΙΑ Εἰς ΧΡΙΣΤΟΝ.

Μὴ σου λαθοίμην, μηδὲ μου λάθης, Ἄναξ,
 Ἄναξ σοφῶν μέλημα, καὶ τρισσὸν φάος·
 Μὴ που λάθῃ με δυσμενὲς συναρπάσας,
 Κευθμῶν' ἐς ἄθου, καὶ σκότους πικρὰς πύλας.
 5 Δεινὸς γάρ ἐσι, καὶ λοχῶν τοὺς σοὶ φίλους·
 Ὄν, οἶδα, φεύξομ', εἰ σὺ μου μνήμην ἔχεις,
 Πυκνῶν ἀεὶ λόγοις τε καὶ νοήμασιν.

ΞΓ΄.

ΘΡῆΝΟΣ ΠΡὸς Τὸν ΧΡΙΣΤΟΝ.

Οἶμοι προσῆλθε, Χριστέ μου, πάλιν δράκων.
 Οἶμοι προσῆλθε δειλιῶντί μοι σφόδρα.
 Οἶμοι γέγευμαι τοῦ ξύλου τῆς γνώσεως.
 Οἶμοι φθονεῖσθαι δ' ὁ φθόνος πέπεικέ με.
 5 Οὐτ' εἰμὶ θεῖος, καὶ βέβλημ' ἔξω τρυφῆς.
 Ῥομφαία, μικρὸν τὴν κακὴν σδέεσον φλόγα,
 Ὡς ἂν πάλιν θέξῃ με τῶν φυτῶν ἔσω
 Χριστῷ συνεισελθόντα ληστὴν ἐκ ξύλου.

ΞΔ΄.

ἌΛΛΟ ΠΡὸς ΧΡΙΣΤΟΝ.

Πάλιν προσῆλθεν ὁ δράκων· σου δράσσομαι.
 Δαβιδ παρέξω, κρουέτω τὴν κινύραν.
 Ἄπελθ', ἄπελθε, πνεῦμα συμπνίγον, κακά.

LXI. ΤΙΤ. Θρῆνος. Edit. Ἄλλως.

4. Σοφίσμασι. Vat. νοήμασι.

8. Μένη. Vat. μένοι.

LXII. ΤΙΤ. Εἰς Χριστόν. Duo Regg. εἰς Θεόν, quod præ-

fert Combefisius. *Non enim, inquit, Christus rex est trisσὸν φάος, trinus splendor, sed Deus sic unus et trinus.*LXIII. 4. φθονεῖσθαι. Hoc est, inquit Billius, *hosti meo fidem habui dicenti hâc de causâ mihi arbore scien-*

METRICA VERSIO.

LXI. LAMENTATIO.
(Billio interprete.)

Deleta forma est cœlica; quis opem feret?
 Deleta forma est, maximi munus Dei.
 Turpatur illa. Livide hostis, ardeo
 Verbis peregrinis, tuisque fraudibus.
 O mens inanis, fons mali, ne proflue.
 Aut, lingua, saltem ne lutum sedum excipe.
 Si lingua, saltem ne malum manus gerat.
 Imago nam sic tibi manebit integra.

LXII. SUPPLICATIO AD CHRISTUM.
(Billio interprete.)

Tuī memor sim, tu meī rex, sis, memor,
 O rex, sophorum cantus, et splendor triplex:
 Ne me in profundum tartari furtim Satan,
 Sævâsque portas, lucis expertes, trahat.
 Namque ille amicis subdolè parat tuis
 Laqueos. Fugiam at illum, memor si sis meī,
 Verbisque, consiliisque me semper juves.

LXI.
LAMENTATIO.Scriptum post
an. 383.
Alias Bill. 95,
pag. 177.

Imago divina deletur, quis opem feret?
Imago divina evanescit, purissimi donum Dei;
Contumeliâ afficitur imago divina; uror, invide, invide,
Alienis verbis et argutiis.
5 Fons malorum, ne scaturias, ne vana mens;
Si autem tu, lingua, ne admittas cœnum;
Sivè etiam tu, manus, ne accipias malum.
Sic fiet ut imago divina nobis incorrupta maneat.

LXII.
SUPPLICATIO AD CHRISTUM.Scriptum post
an. 383.
Alias Bill. 80,
pag. 176.

Ne tuî obliviscar, neque meî obliviscaris, ô Rex,
Rex sapientium meditatio, et trinum lumen;
Ne fortè clanculùm me inimicus corripuens,
Detrudat in latebras inferni et tristes caliginis portas.
5 Crudelis enim est, et callidè struit insidias tuis amicis.
Hunc haud dubiè effugiam, si tu meî memor sis,
Fulciens me semper verbis et cogitationibus.

LXIII.
LAMENTATIO AD CHRISTUM.Scriptum post
an. 383.
Alias Bill. 81,
pag. 176.

Hei mihi! Christe mî, accessit ad me rursùs draco.
Hei mihi! accessit ad me multùm reformidantem.
Hei mihi! gustavi ex ligno scientiæ.
Hei mihi! invideri diabolus mihi persuasit.
5 Non sum divinus homo, et tamen ejectus sum è paradiso voluptatis.
O mucro, paululùm noxiam extingue flammam,
Ut iterùm admittar in paradisum,
Veluti latro qui cum Christo ingressus est de ligno crucis.

LXIV.
ALIA AD CHRISTUM.Scriptum post
an. 383.
Alias Bill. 87,
pag. 177.

Iterùm accessit draco; te, Christe, stringo.
David quispiam accedat, et pulset citharam.
Discede, discede in malam rem, spiritus suffocator.

tiæ boni et mali interdictum fuisse, quòd Deus divinitatem mihi invideret. Voce φθόνος diabolus significat Gregorius.

6. Μιχρόν. Sic Vat. Edit. μικρήν.

8. Χριστῶ. Ità Reg. et Combef. Edit. Χριστόν.

LXIV. ΤΙΤ. Πρὸς Χριστόν. Reg. κατὰ τοῦ πονηροῦ.

2. Κινύραν. Vat. κινύραν, et fortè meliùs propter metrum.

3. Συμπνίγον, κακά. Vat. συμπνίγοις κακοῦς. Ità legit Leuvenclaus qui vertit, malos suffocato.

METRICA VERSIO.

LXIII. LAMENTATIO AD CHRISTUM.
(Billio interprete.)

Heu! Christe, serpens rursùs ad me ventitat:
Accedit ad me perditum metu gravi.
Scientiæ arbor dentibus pressa est mihi.
Mihi invideri, credidi hosti livido.
Nam nec deus sum: sede lætâ et excidi.
O mucro, paulùm comprimas flammam malam,

Ut rursùm in hortum pateat ingressus mihi,
Cum Christo, ut olim, post crucem, sicario.

LXIV. ALIA AD CHRISTUM.
(Billio interprete.)

Te stringo, Christe: me draco rursùs petit.
Jessæus adsit, pulset ac lyræ fides.
Abi in malam rem, suffocator spiritus.

ΞΕ.

ΘΡῆΝΟΣ.

Εἴ μοι πονήρως εἶχε κράσις σώματος,
 ἰατρὸν ἄν τιν' εὖρον. Εἰ πένης τις ἦν,
 Τῷ πλουσίῳ προσήλθον· ὅρμῳ δ' ἐν ζάλῃ·
 Εἰ δ' ἡδικούμην, τοῖς νόμοις καὶ βήματι.
 5 Θάμνος δὲ ἐξέσωσεν ἐκ κρημνίσματος.
 Εἰ δὲ σκελίζει μ' ὁ φθορεὺς τῆς εἰκόνος,
 Τίς μοι γένοιτ' ἔρυμα, πλήν σοῦ, Κοίρανε.

ΞΣ'.

ἌΛΛΟΣ ΠΡὸς ΧΡΙΣΤΟΝ.

Καινὸν, καινὸν τί τοῦτο, ὦ Θεοῦ Λόγε;
 Καينὸν τί πάσχω; καρδίας ἐμῆς βάθος,
 Κενὸν λόγων τε καὶ νοημάτων σοφῶν.
 Τὸ μὲν πονηρὸν πνεῦμα φεῦγον οἴχεται·
 5 Οὐπω δὲ μεσὴ χώρα μοι τοῦ κρείσσονος.
 Πλήσόν με τῶν σῶν, μὴ πάλιν ἐλθὼν φθόνος,
 Αὐτοῦ με θῆται χεῖρον ἐργαστήριον.

ΞΖ'.

Εἰς ἑΑΥΤΟΝ

Ἐξηπάτημαι, Χριστέ μου, τῷ σοι σφόδρα
 Θαρρέειν. Ἐπήρθην καὶ κατηνέχθην σφόδρα.
 Ἄλλ' αὐθις ὑψώσόν με· καὶ γὰρ ἡσθόμην
 Παίζων ἐμαυτὸν. Εἰ δ' ἐπαρθείην ἔτι,
 5 Αὐθις πέσοιμι πτώμα καὶ συντρίμματος.
 Εἰ μὲν δέχῃ με· εἰ δὲ μὴ, τέθνηκα μὲν.
 Ἐμοὶ τὸ χρηστὸν ἐξανηλώσθω μόνῳ;

ΞΗ'

Εἰς ἑΑΥΤΟΝ.

Λέγουσιν οἱ μισοῦντες· (ὥς δ' ἔμοι δοκεῖ,
 Λέγουσιν οὐ δίκαια·
 Πῶς γὰρ δίκαιον τοὺς φίλους περιφρονεῖν;
 Ὡς μὴ Θεὸν λέγοιμι,
 5 Ὃ πρόσθε κεῖται πάντα, καὶ γινώσκεται
 Σαφῶς, ὅξυ βλέποντι·)

LXV. ΤΙΤ. Θρῆνος. Vat. πρὸς τὸν Χριστόν.

7. Τίς μοι γένοιτ' ἔρυμα. Ità Vat. Edit. τί ἂν γένοιτ' ἔρεισμα.

LXVI. 1. Καινὸν, καινόν. Vat. κενόν, κενόν.

5. Οὐπω δὲ μεσὴ χώρα. Claudicabat pede uno hic versus, quem ope Coislani Codicis sanavimus, restituendo μεσὴ, quæ vox deerat. Edit. ad marg. γέμει.

7. Αὐτοῦ με θῆται. Vat. θήσει μ' ἑαυτοῦ.

LXVII. Εἰ μὲν δέχῃ· εἰ δὲ μὴ. Sic Lucas: Ἐὰν μὲν ποιήσῃ καρπὸν· εἰ δὲ μὴ γε. *Etsi quidem fecerit fructum, sin autem, etc.* Luc. XII, 18.7. Ἐμοί. Billius legendum putat εἰ μοι. *An in me solo totam tuam benignitatem exhaustisti, ἐξανηλώσθω, vel exhausta est, ἐξανηλώθη.*

METRICA VERSIO.

LXV. ALIA LAMENTATIO.
(Billio interprete.)

Corpus teneret si meum morbus gravis,
 Medicum vocassem. Si mihi nullæ forent
 Opes, adissem divitem: inque turbine
 Portum: atque læsus judicum subsellia.
 Ruentem ab alto fortè servasset frutex.
 Corruptor at cum me studeat imaginis
 Dejicere, ni te, Christe, quo niti queam?

LXVI. ALIA AD CHRISTUM.
(Billio interprete.)

Novi, novi quid accidit mihi, Dei
 Verbum? novi quid? Intimum sensis meum
 Verbisque prorsus cor vacat prudentibus.
 Malus quidem se spiritus dedit fugæ:
 Virtuti at in me non patet locus. Tuis
 Me, quæso, comple: lividus ne in me Satan
 Sibi officinam, rursus accedens, struat.

LXV.

ALIA LAMENTATIO.

Si mihi malè haberet temperamentum corporis,
 Medicum forsàn reperirem. Si pauper essem,
 Divitem adirem. In portum me recipio, cùm subit tempestas.
 Si injuriam passus essem, ad leges et tribunalia confugerem
 5 Stipes quidem me servaret à præcipitio.
 Si autem me supplantet corruptor divinæ imaginis,
 Quis mihi præsidio fuerit præter te, ô Rex.

Scriptum post
 an. 385.
 Aliàs Bill. 91,
 pag. 177.

LXVI.

ALIA AD CHRISTUM.

Quid hoc novi, quid novi, ô Dei verbum?
 Novi quid accidit mihi? cordis mei profunditas
 Vacua est à verbis, et à cogitationibus sapientibus.
 Malus quidem spiritus aufugiens discessit;
 5 Verùm locus necdùm rebus mihi repletus est melioribus.
 Reple me tuis, ne rursùs veniens hostis invidus
 Sibi me pejus faciat hospitium.

Scriptum post
 an. 385.
 Aliàs Bill. 92,
 pag. 177.

LXVII.

DE SE IPSO.

Deceptus sum, mi Christe, tibi nimium
 Confidens. Sublatus sum et corruì graviter.
 Verùm rursùs in altum me tollas; etenim perspexi
 Me à me ipso lusum fuisse. Si autem adhuc elatus fuero,
 5 Statim cadam, et tali casu ut conterar.
 Si recipis me, benè: sin minùs, perii,
 Mihine uni tua benignitas exhausta est?

Scriptum post
 an. 385.
 Aliàs Bill. 134,
 pag. 197.

LXVIII.

ITEM DE SE IPSO.

Dicunt, qui me oderunt; (ut autem mihi videtur,
 Dicunt injustè:
 Quomodò enim æquum amicos despicere?
 Ne dicam Deum,
 5 Cui omnia patent, et cognita sunt
 Liquidò, acutum cernenti;)

Scriptum post
 an. 385.
 Aliàs Toll. 2,
 pag. 74.

LXVIII. ARGUMENTUM. *Primus in lucem emisit Carmen istud græcum Tollius à se descriptum ex Codice Viennensi, et collatum cum duobus Bibliothecæ Florentinæ Codicibus, in quorum altero versus omnes perpetuâ serie ad instar solutæ orationis decurrunt: in altero autem, qualis hîc exhibentur, sic ut singuli versus iambici senarii suum sibi Anacreonteum habeant subjectum. Scriptum Arianzi Carmen is-*

tud à Gregorio, extremo vitæ suæ tempore, cùm procul à negotiis reliquum vitæ suæ tempus divino cultui consecrasset. Obrectatores suos refellit, qui eum, quòd Nazianzenæ Ecclesiæ præesse recusaret, criminabantur.

ΤΙΤ. Εἰς ἑαυτόν. Ità MSS. Edit. εἰς ἑμαυτὸν λόγος.

1. Οἱ μισοῦντες. Coisl. οἷ με μισοῦντες.

3. Πῶς. Coisl. ποῦ.

METRICA VERSIO.

LXVII. DE SE IPSO.
(Billio interprete.)

Deceptus ego sum, Christe, dùm nimis tibi
 Confido: in altum me extuli, et graviter rui.
 Fac, Christe, rursùs erigar: lusi miser,
 Agnosco, memet. Sin adhuc rursùm efferar,
 Cadam ipse rursùm, prorsùs et jam conterar.
 Si suscipis me: sin minùs, miser occidi.
 Exhaustane in me est unico benignitas?

Tom. II.

LXVIII. ITEM DE SE IPSO.

(A. B. Caillau interprete.)

Loquuntur infensi; (videtur ut mihi,
 Quæ justa non loquuntur:
 Nam qualis æquitas, amicos spernere
 Quasique Numen ipsum,
 Cui cuncta sunt aperta, cuncta cui patent
 Clarè, videnti acutè;)

P 10

- Ἀλλ' οὖν λέγουσι τῷ φθόνῳ νικώμενοι,
 Φθόνῳ παθῶν δικαίῳ,
 Τήκοντι τοὺς ἔχοντας, ὥσπερ ἄξιον.
 10 Τί οὖν, ἄθρει, λέγουσι.
 Λέγουσιν, ὡς αὐτοὶ με τὸν δυσδαίμονα
 (Καὶ γὰρ δοκοῦσι τοῦτο,)
 Κωνσταντίνου βαλόντες ἐκτὸς ἄσπερος
 Ἀπωφρύωσαν. Εὐγε.
 15 Βαρὺς γὰρ αὐτοῖς, καὶ θράσους ἤμην γέμων,
 Τέμνων ὁδοὺς ἀτρίπτους,
 Ἐθῶν πατρῶων καὶ νόμων διαφθορεὺς,
 Εἶπερ νόμος τὰ φαῦλα,
 Πλούτου, τύφου τε, θρύψεως, φιλαρχίας,
 20 Τῶν νῦν ἐπικρατούντων.
 Οὕτω γὰρ εἰσι τὴν φρόνησιν ἄθλιοι,
 Ὡς' οὐ λέγειν ὀκνοῦσιν,
 Ἄ καὶ λεγόντων ἐγκαλύπτεσθ' ἦν πρέπον
 Ἄλλων ἀπεχθαιρόντων.
 25 Οὕτω τι τυφλὸν ἔστιν ἡ μοχθηρία,
 Καὶ τὸ φρονεῖν βλάπτουσα.
 Οὗτοι μὲν οὖν ἔρροισιν ἐκ μέσου λόγου.
 Οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς ταῦτα,
 Οὐθ' οἱ κακῶς λέγοντες, οὐθ' οἱ δεξιῶς.
 30 Ρεῖπωσαν ὡς θέλουσιν.
 Γλώττης γὰρ οὐδὲν ἔστιν εὐστροφώτερον.
 Λέγει τι καὶ πρὸς ἡμῶν.
 Πολλοὶ τὰδ' οἱ λέγοντες ἀκριβέστερον,
 Ὡς ἀφθόνως λέγοντες.
 35 Ἄ δ' οἷομαι εἰπὼν τὴν τινῶν γήσειν βλάβην,
 Τὰδ' ἔστιν εἰπεῖν κρεῖσσον.
 Πολὺς γὰρ ἔστιν εἰς τὸ χεῖρον ὁ δρόμος,
 Κἂν μηδενὸς κινουόντος.
 Λέγουσιν, ὡς ἀδρῶν μὲν ἡσσωμαι θρόνων,
 40 Ὡς τῶν, ἀφ' ὧν κατήλθον,
 Τοὺς δ' ἂν πένητας, καὶ σενοὺς διαπτύω,
 Τὰ σφῶν σαφῶς λέγοντες.

8. Παθῶν δικαίῳ. Sic Orat. xxxvi. Vide Tom. I, pag. 637, num. 4.

9. Τήκοντι. Coisl. τίκει γὰρ.

14. Ἀπωφρύωσαν. Elegantissimum hoc verbum est, bene inquit Tollius : id est, aiunt se me de superbix quasi fastigio, non secus ac de sede Constantinopolitanâ dejesse.

21. Ἄθλιοι. Adeo mente depravati, corrupti, etc.

22. Ὡς' οὐ λέγειν. Nimirum ἄγροικον ipsum esse, nec

scire vivere, aut tueri dignitatem suam ; verum potius eam debonestare nimis vili cultu. Toll. Vide Tom. I, Orat. xlii, pag. 765, num. 24.

27. Ἐρροισιν. Sic suprâ Carm. xi, de Vita sua, vers. 646.

Οὗτοι μὲν οὖν ἔρροισιν ἐκ μέσου λόγου.

Hi igitur facessant e medio sermone.

29. Οὐθ' οἱ. Itâ Cod. Coisl., cujus ope feliciter emendatur hic locus, in Codicibus Viennensi et Florentinis depravatus, quàm iis quæ de suo addidit Tollius. Sic au-

METRICA VERSIO.

Loquuntur at livore victi, maximè
 Affectione justâ,
 Quæ nempè quos tenet, peredit, ut decet.
 At cerne quid loquantur.
 Dicunt acerbis me fatigatum malis,
 (Talem putant enim me,)
 A regis pulsum arcibus, deponere
 Superbiam coactum.
 Namque ego molestus his, et audax, ambulans

Insueta per viarum.
 Contaminator moris et legis patrûm,
 Si prava lex vocanda :
 Cum fastus, argentum, voluptas, ambitus,
 Nostros regant coævus.
 Sic mente capti insaniunt, ut dicere
 Hæc audeant miselli,
 Quæ si vel hostis dicat, erubescere
 Deceret audientes.

- Verumtamen dicunt invidiâ victi,
 Invidiâ affectionum justissimâ,
 Quippè quæ labefacit quos possidet, ut dignum est.
- 10 Quid igitur dicant, considera.
 Dicunt se mihi infelici
 (Etenim id putant,)
 Constantini ejecto ex urbe,
 Supercilium abstulisse. Euge;
- 15 Gravis enim ipsis et audaciæ eram plenus,
 Secans vias non tritas,
 Morum paternorum ac legum corruptor,
 Si pro lege habenda sunt vitiosa;
 Cùm divitiæ, fastus, deliciæ, ambitio,
- 20 Hominum nostri temporis dominantur.
 Adeò enim sunt mente infelici,
 Ut dicere ipsi non vereantur,
 Quæ audientes erubescere deceret, si dicerentur
 Ab aliis inimicis.
- 25 Sic cæca est improbitas,
 Quæ et ipsam mentem lædit.
 Hi igitur facessant è medio sermone :
 Nihil ad nos ista,
 Neque qui malè de nobis loquuntur, neque qui benè.
- 30 Loquantur, ut volent:
 Linguâ enim nihil est volubilius;
 Dicat quid et contrà nos.
 Multi autem sunt, qui de his accuratiùs loquuntur,
 Utpotè qui sine invidiâ loquuntur.
- 35 Quæ verò crediderim loquens nonnullorum sistere noxam,
 Ea dicere melius est;
 Plurima enim est in pejus propensio,
 Etiam nemine impellente.
 Aiunt, cùm magnis vincar thronis,
- 40 Qualis ille est, è quo descendi,
 Me pauperes et tenues despiciere,
 Sua ipsorum clarè loquentes.

tem habet vir eruditus : « In viennensi Codice statim post hæc verba sequebatur : Ἄ δ' οἶσμαι εἰπὼν etc.; at in utroque Florentino erat : οὐθ' οἱ δεξιῶς ρείτωσαν ὡς Σελουσι, cum quatuor sequentibus versiculis. Quare cùm Carmen hic claudicaret, subjeci de meo εἰ καὶ, addidique illud δεξιῶς è Florentinis Codicibus. Rectè an secùs, tui. Lector, erit arbitrii.»

32. Λέγει. Coisl. λέγει.

37. Πολὺς γὰρ. Ità suprâ Carm. XII, vers. 370.

Ῥοῦς κατὰ πρηνοῦς τρέχων,
 Rivus est per declivia currens.

Mox ὁ δρόμος. Ità Coisl. in Editis deest ὁ.

39. Ἡσσώμαι. Cùm me vinci sinam, ut magnos accipiam thronos : objiciebant scilicèt, ut diximus, adversarii et invidi Gregorio superbiam, quòd Ecclesiam dignitate inferiore Constantinopolitanâ contemneret : hujus enim curam eum quidem admisisse, verùm Nazianzi antistitem esse nolle dicentes. Toll.

METRICA VERSIO.

Sic luce captum est crimen, ipsius ut dolis
 Mens ipsa vulneretur.
 Hæc ergò turba nostro ab ore sit procul :
 Ad nos quid ista spectant ?
 Quid benè loquentes, quid loquentes et malè ?
 Loquantur, ut libebit.
 Nil quippè linguâ vertitur velociùs :
 Et nos acerba lædat.
 De rebus his sunt qui loquantur rectiùs,

Livore non peresi.
 Sed plurimorum quæ videntur sistere
 Noxam, referre præstat.
 Nam multus in pejora propensus trahit,
 Nullo quidem movente.
 Dicunt, thronis cùm vincar altis, qualis hic
 A quo recessi nuper,
 Me pauperes, et parvulos contemnere ;
 Qui res suas loquuntur.

- Ὁ γὰρ πέπονθε, τοῦτο καὶ τις οἶται·
 Ἀλλ' οὐκ ἐγὼ πέπονθα.
- 45 Τοῖς μὲν προσήχθην, τῶν δ' ἀπήχθην οὐχ' ἐκὼν,
 Οὕτω Θεοῦ τυποῦντος.
 Τοῖς μὲν προσήγαγέ με δῆμος, ποιμένες,
 Καὶ γλώσσαν αἰτοῦν Πνεῦμα.
 Λαὸν γὰρ ἐχρῆν ἄγριον καταρτίσαι
- 50 Στερέῳ βίῳ, λόγῳ τε,
 Πολλαῖς καμόντα δογματῶν καταδρομαῖς,
 Ὡς νῦν μέσση κλύδωνος.
 Τοῖς δ' οὐ προσήγαγ' ἡ λύσις τοῦ σώματος
 Καθ' ἡμέραν θνήσκοντος.
- 55 Ἡμεν καλοὶ τε κάγαθοί, (τίς ἀντερεῖ;)
 Καὶ Πνεύματος γέμοντες,
 Ὁν νῦν φενὸν, καιροῖς τε συρρίπτουμενον
 Κακοῖς κακῶς βλέπουσιν.
 Ὑψιθρόνου θ' ἔδρασμα λαὸν ποιμένος
- 60 Τοῦ πρόσθεν οὔτι μείζω.
 Ἀλλ' οὐκ ἐμὸν γε, πλήν ὅσα χρήσει χερός,
 ᾧ καὶ τὸ θαρσύνειν εἶχον.
 Οὐκ ἠγνόου Ἰωάνν, ὅς Θεοῦ λόγον
 Ἐφρευγεν, ἀλλ' ἐλήφθη
- 65 Κλύδωνι, κλήρῳ, θηρίῳ, γαστρὶ, βράσει,
 Ἐξ ὧν ὁ κήρυξ, κήρυξ.
 Ἀλλ' εἶχον ὡς τις ὦν ἐλεύθερος
 Θρόνων τε, κινδύνων τε.
 Τὸν νοῦν δὲ πυκνὸς εἰς Θεοῦ κοινωνίαν
- 70 Ἐσπευδον, ἡσύχαζον.
 Ἐπεὶ δ' ἅπαντες, ὡς νεκροῦ δυσωδίᾳ,
 Γύπες κατέσσησάν μου,
 Καὶ λαὸν ἐσπάρασσον εὐνοῖς τομαῖς,
 Πῶς ἡγαγές με, Χριστέ,
- 75 Ζωῆς χαλινὲ τῆς ἐμῆς, καὶ καρδίας;
 Σὸν γὰρ τόδ' ἐστὶν ἔργον.

43. Τοῦτο καὶ τίς. Coisl. τοῦτο τις καί.

45. Τῶν δ' ἀπήχθην οὐχ' ἐκὼν. Coisl. εἰ δ' ἀπήχθην, οὐκ ἄκων. *Fui autem ab illis ejectus, haud equidem invitus.*

46. Τυποῦντος. *Deo sic me dirigente.*

48. Καὶ γλώσσαν αἰτοῦν. *Linguam eloquio pollentem pos-
tulus. Sic supra Carm. xi, vers. 595.*

49. Ἄγριον. *Tumultibus, et vexationibus Arianorum
atque Apollinaristarum exasperatum, efferatumque, vel
etiam incultum, longaque negligentia horridum, ut
apud Horatium:*

Neglectis urenda filix innascitur agris. Toll.

50. Στερέῳ βίῳ. Vide Similia superius Carm. xi, vers. 592, etc.

53. Τοῖς δ' οὐ προσήγαγε. *Cur his admotus non sim, in
causâ fuit imbecillitas corporis: obstitit quominus admove-
rer.*

55. Ἡμεν. Sic Coislianus Codex et Int. probâtque Tol-
lius. Edit. ἡ μὲν.

56. Γέμοντες. Sup. lin. Coisl. γέμοντος.

58. Κακοῖς κακῶς βλέπουσιν. *Corruptus hic locus, nec fa-
cile est sanare.*

59. Ποιμένος. *Nectarium intelligit, qui non majori po-*

METRICA VERSIO.

Quod quisque sentit, hoc putat de proximo;
 Non talis at mihi mens.
 Admissus hinc, ejectus hinc, sed non volens,
 Ità Deo iubente.
 Huc me vocavit plebs, episcopi quoquè,
 Et Flamen os requirens.
 Sedare namque plebem oportebat feram,
 Verbo potente et actu.

Multis laborantem procellis dogmatum,
 Ut in freto carinam.
 Non dissolutum corpus huc me protulit,
 Cum vergat ad sepulcrum.
 Fortes eramus et boni, (quis hoc negat?)
 Et Spiritu repleti;
 Quos nunc jacentes, casibusque dirutos
 Malis malè tuentur.

- Quod enim quisque sentit, hoc de aliis existimat,
Sed non sic ego affectus sum.
- 45 In his quidem admissus sum, ab illis ejectus, non volens,
Deo ita informante.
Ad illos accersivit me populus, pastores,
Et linguam postulans Spiritus.
Populum enim oportebat ferocem componere
- 50 Constanti vitâ et sermone,
Multis laborantem confluentium opinionum tempestatibus,
Ut navem mediis in fluctibus.
Ad hos non admovit dissolutio corporis
In diem morientis.
- 55 Eramus strenui et boni, (quis negaverit?)
Et Spiritu pleni;
Quem nunc in angustiis, temporibusque præcipitatum
Malis malè vident.
Celsi sedes pastoris populum
- 60 Non habet majorem quàm anteà.
Verùm hoc meum non est, sed opus fuit dexterâ tuâ,
In quâ fiduciam habebam.
Non ignorabam Jonam, qui Dei verbum
Effugit, sed captus est
- 65 Tempestate, sorte, bestiâ, ventre, ejectione,
Indèque evasit præco, præco.
Præterea animus mihi erat, ut qui liber essem
Thronis et periculis.
Mente autem frequens ad Dei consortium
- 70 Festinabam, quiescebam.
Postquàm autem omnes, velut cadaveris fetore,
Vultures circumsteterunt me;
Et populum lacerârunt facilibus scissuris,
Quomodò traxisti me, Christe,
- 75 Vitæ frenum meæ et pectoris?
Tuum enim istud est opus.

pulo gaudebat, quàm Gregorius, quandò huic præerat Ecclesiæ.

61. Χρήσει χερὸς. *Nihil hæc intelligo*, inquit Tollius; nec mirum: depravatus namque locus est, quem sic restitui posse arbitramur. Πλὴν ὅς' ἐχρησεν Θεὸς, *nisi quantum Deus concessit*. Mallem ego, ὅσα χρήσῃς χερὸς, subaudiendo ὁ Χριστέ.

65. Θηρίω, γαστρί. Mallet Tollius Θηρίου γαστρί, et quidem rectè. Ibid. βράσει hic ejectionem in littus significat.

69. Ἐξ ὧν ὁ κήρυξ, κήρυξ. Ità ferè Herodotus, Euterpe, Cap. XLIX, ποιῶσι, τὰ ποιῶσι. *Toll.*

67. ὦν. Coisl. ὦν.

69. Πυκνός. Coisl. πυκνοῦν. Tollius legit in duobus Codicibus Florentinis ἐπυκνοῦν. Fortè fuit πυκνῶν. Sic suprâ Carm. LXII, vers. 7:

Πυκνῶν ἀεὶ λόγοις τε καὶ νοήμασι,

Fulciens me semper verbis et cogitationibus.

71. Δυσωδέα. Legendum putat Tollius δυσωδέος, *fetens cadaver*.

METRICA VERSIO.

Non plus habet plebis, regebat quàm prius
Pastoris alta sedes.
Non hoc mihi, sed dexteræ dandum tuæ,
Quæ mi spei columna.
Non nesciebam, verba qui fugit Dei,
Sed captus est Ionas
Nimbo, cubis, ferâ, sinu, vomitu quoquè,
Et indè præco, præco:
Sed invalescebam, velut quidam thronis

Solutus et periclis.
At mente properabam ad Dei consortium
Frequenter et quietus.
Omnes sed ubi, fetore sicut mortui,
Cinxere vultures me,
Plebemque faciliter sciderunt partibus
Qui, Christe, me vocasti,
Frenum meæ vitæ atque pectoris? Tua
Manus peregit istud.

- Ὡς Λάζαρόν με τετραήμερον, τάφων
 Ἐξήγαγες βοήσας.
 Ἀνίσταμ', οἱ δ' ἔπηξαν · ἀλλὰ, Χριστέ μου,
 80 Καί σάρκα τήνδε πῆξον,
 Ἦν σοί γε κέχρημ', ᾧ φέρων ζώην ἐμήν
 Πᾶσαν γ' ἔδωκα δῶρον.
 Καί λάκκου ὥκησ' ἀγρίων θηρῶν μέσος.
 Εἰ δ' ἔκτασις λέοντας
 85 Ἐφραξε χειρῶν, [τόν δ' ἔσωσε Δανιήλ,]
 Καί νῦν λέοντες · σῶζε·
 (Τί λοιπόν, ἡ σφᾶς τοὺς κακοὺς περισκοπεῖν;
 Ἡττήμεθ', ὦ κάκιστοι.)
 Τοὺς μὲν κατείργοις ἐνδίκῃς τιμωρίαις,
 90 Καί τοῖς χαλῶν ὀργῆς τι,
 (Τὴν ἄκρατον γὰρ χεῖρα τίς σου δέξεται,
 Τίσιν μιᾶς ἐννοίας;)
 Τοὺς δ' ἐκφοβοίης, τοὺς δὲ δοξάζοις, Ἄναξ,
 Ὅσοι δοξάζουσί σε·
 95 Ἄμυν', ἄμυνε τοῖς φίλοις. Τεθνήκαμεν·
 Ἐπισκοπὴν ποίησον
 Τῶν πρὸς σέ χεῖρας εἰδότων αἵρειν μόνον.
 Γελῶσιν οἱ κάκιστοι
 Τὴν σὴν πρόνοιαν, οὐδὲ κριθῆσέσθ' ἴσως
 100 Δοκοῦσι τῷ φυσᾶσθαι.
 Τὸ μικρὸν αὖξοις ποίμνιον, καὶ ποιμένα
 Τὸν μικρὸν ἐκ μεγίστου.
 Σοῦ δ' ἂν θέλοντος, καὶ μικροῦ πάλιν μέγας
 Τοῖς σοῖς θρόνοις γενοίμην.

ΞΘ'.

ΔΕΗΣΙΣ ΠΡΟΣ Τὸν ΧΡΙΣΤΟΝ.

- Ἐπίστατα, κλύδων με δεινὸς ἀμφέπει
 Τὸν σὸν μαθητήν. Ἐξέγειραι, πρὶν θάνω.
 Μόνον κέλευσον, καὶ ζάλη τεθνήξεται.
 Τολμῶ φράσαι τι · Χριστέ, μὴ πιεζέ με,
 5 Μηδὲ σθέσης με τῷ βάρει τῶν θλίψεων.
 Πολλοὺς ἔχεις γὰρ καὶ κακωτέρους ἐμοῦ,

85. Τόν δ' ἔσωσε Δανιήλ. Hæc addita sunt à Tollio, desunt quoque in Coisl.

89. Κατείργοις. Ità Coisl. rectè Tollius vocem hanc reposuit pro κατείργεις.

92. Τίσιν. Ità Coisl. Tollius legit πρίσιν pro τρισίν quod habent MSS., quamvis neutrum ipsi placeat, uti nec κρίσιν quod aliis fortè occurrere et arridere possit. Miror non occurrisset τίσιν, quæ vox arrisisset.

METRICA VERSIO.

Ut Lazarum me sepultum, quarto die,
 Clamore suscitasti.
 Resurgo; cernentes stupent; sed, Christe mi,
 Huic robur adde carni,
 Quam tibi fero acceptam, meæ cui spiritum
 Vitæ dedi universum.
 Fossa mihi sedes inter immanes feras:
 Si tunc manus prophetam
 Extenta servavit leones comprimens,
 Et nunc leones; salva.

(Quid restat? Annon sese ut aspectent mali?
 Victi sumus, maligni.)
 Pœnas ab his justas reposce; debitum
 Illis remitte clemens.
 (Nam quis manum non temperatam perferat,
 Nutumque vulnerantem?)
 Hos, Rex, timore, gloriâ illos affice
 Qui laudibus colunt te.
 Opem tuis feras amicis; mors imminet.
 Invisæ faustus illos

Velut Lazarum me quatriduanum, sepulcro
 Extraxisti clamans.
 Resurgo, hi autem stupent : sed, Christe mi,
 80 Hanc carnem confirma,
 Quam tibi acceptam fero, cui offerens vitam meam
 Omnem dono dedi.
 Foveam habitavi inter immanes feras.
 Si autem extensio manûs tuæ
 85 Continuit leones, (et servavit Danielelem,)
 Etiam nunc leones adsunt : serva me;
 (Quid reliquum, quàm ut se ipsi mali circumspiciant ?
 Victi sumus, ô pessimi.)
 Hos quidem coërceas justis poënis,
 90 Et illis laxans aliquid iræ tuæ,
 (Non temperatam enim manum tuam quis ferat,
 Vel unius poenam nutûs ?)
 Illos perterritio : istos glorifica, Rex,
 Quotquot te collaudant.
 95 Auxiliare, auxiliare amicis tuis. Periiimus;
 Invis eos,
 Qui ad te solum nôrunt manus tollere.
 Rident illi nequissimi
 Tuam providentiam, neque se judicandos unquam
 100 Arbitrantur præ superbiâ.
 Pusillum augeas gregem, et pastorem
 Parvum nunc ex maximo.
 Te autem volente, ex parvulo rursus magnus
 In tuis soliis efficiar.

LXIX.

ORATIO AD CHRISTUM.

Magister, tempestas me vehemens premit
 Tuum discipulum. Expergiscere, priusquàm moriar.
 Tantùm jubeto, et tempestas sedabitur.
 Audeo dicere quicquam; ne me, Christe, premas,
 5 Nec me extinguas afflictionum pondere.
 Plurimos enim habes etiam nequiores me,

96. Ποίησον. Coisl. ποιήσαι.

104. Τοῖς σοῖς θρόνοις. Ità suprâ, Carm. XIV, vers. 51 etc.

Nûν ταῦτα * μικρὸν ὑπερον καινοὶ θρόνοι

Πρώτων τε, δευτέρων τε τάξις ἔννομος.

*Hæc quidem nunc : paulò post novi erunt throni.**Primorum ac secundorum ordo legitimus.*

LXIX. ΤΙΤ. Δέησις πρὸς τὸν Χριστόν. Edit. ἄλλη δέησις etc.

6. Κατωτέρους. Sic unus Regius. Edit. κατωτέρους.

METRICA VERSIO.

Ad te manus solùm scientes tollere.
 Rident tuam maligni
 Hi providentiam, nec unquam iudicis
 Minas timent superbi.
 Grex augeatur parvus; olim et maximus,
 Fiat minor bubulcus.
 Te sed volente, rursus è parvo tuis
 Magnus thronis quiescam.

LXIX. ORATIO AD CHRISTUM.

(Billio interprete.)

Fluctus graves me, Christe, discipulum tuum
 Urgent. Soporem pelle, ne miser obruar.
 Tantùm jubeto, et sæva tempestas cadet.
 Dicam quid audax; ô Deus, ne me preme,
 Nec me malorum mole durâ confice.
 Plerisque nam tu sæpè, qui cedant mihi,

Scriptum post
 an. 385.
 Alias Bill. 82,
 pag. 176.

Οὐς ἠλέησας. Μὴ με κρίνης ἀξίως.
 Κένου, κένου δὲ τοῦ ταλάντου τὸ πλεόν.
 Μιᾶς τις οἷσοι φόρτον ἡμέρας μόνης;
 10 Τίτι προσέλθω τοῖς κακοῖς βαρούμενος;

Ο΄.

ἌΛΛΗ.

Πάλιν προσῆλθεν ὁ δράκων, σοῦ δράσσομαι.
 Κράτει, κράτει με, μὴ πρόη τὴν εἰκόνα·
 Μὴ μ', ὡς καλιᾶς ὄρνιν, ἐχθρὸς ἀρπάσῃ.
 Φεῦ! καὶ κρίσιν δέδοικα, καὶ πόθω λύσιν.
 5 Διώκομ' ἐνθάδ', οὐκ ἔχω βίου ζᾶσιν.
 Καλεῖς μ' ἐκείθεν, οὐκ ἔχω παρρρησίαν.
 Σὸς εἰμι, Χριστέ, σῶσον, ὡς αὐτὸς θέλεις.

ΟΑ΄.

ΔΕΗΣΙΣ ΕΝ Τῇ ΝΟΣΩ.

Νοσῶ, νοσῶ μὲν, καὶ πονοῦμαι σώματι,
 Καὶ μου γελῶσι τὴν πάθην ἴσως τινές,
 Τραχηλιῶντες, τῶν σφαγῇ τηρουμένων.
 Ἄρμοι λέλυνται, καὶ ποδῶν σαθρά βάσις,
 5 Εἴτ' ἐγκρατείας ἔργον, εἴθ' ἀμαρτάδων,
 Εἴτ' οὖν πάλῃ τις, (οὐ γὰρ οἶδα,) πλήν χάρις
 Ἐμῷ κυβερνήτῃ γε. Τοῦτό μοι τυχόν
 Ἄμεινόν ἐστιν· ἀλλ' ἐπίσχες τὴν νόσον,
 Ἐπίσχες εἰπὼν· σὸς λόγος σωτηρία.
 10 Εἰ δ' οὐ, διδου γε, ὡς τὰ πάντα καρτερεῖν.
 Σῆτες τὰ σητῶν. Συγκράτει τὴν εἰκόνα.
 Ἐκείθεν ἔξεις καὶ τὸν δοῦλον ἄρτιον.

ΟΒ΄.

Εἰς τὴν ἔσοδον.

Παρῆλθον ἄνθη, καιρὸς ἡγγικεν θέρους.
 Λευκὴ δὲ μοι θρίξ, ἢ δ' ἄλως καλεῖ ζάχυν.
 Ἀπῆλθεν ὄμφαξ, ἢ τομὴ δὲ πλησίον.
 Ληνὸς πατεῖται τῶν ἐμῶν ἥδη κακῶν.
 5 Φεῦ ἡμέρας μοι τῆς κακῆς! ἦν που φύγω;
 Καὶ τίς γένωμαι; ὡς θεὸς μ' ἀμαρτίας!
 Δέος δ' ἀκανθῶν, καὶ Γομόρρας βοτρυῶν,

LXX. 1. Πάλιν. Ità incipit Carmen suprà LXIV.
 2. Κράτει, κράτει etc. Hi duo versus leguntur in duobus Codicibus regii in fine poematii LXIV, olim 87.
 LXXI. ΤΙΤ. Ἐν νόσῳ. Addit Vat. πρὸς Χριστόν.

3. Τῶν σφαγῇ τηρουμένων. Ità Vat., et ex Regiis Combesisius qui sic reddidit: *Qui observant, (avent videre) morte sublatum.* In Editis deerant hæc verba.

METRICA VERSIO.

Veniam dedisti. Ne luam dignè scelus.
 Ex parte magnâ fac mihi pondus leves.
 Quis vel dieculâ feret onus unius?
 Oppressus ad quem tot malis me conferam?

LXX. ALIA.
 (Billio interprete.)

Accessit anguis rursus : amplexor te ego.
 Tene, tene me : imaginem haud prodas tuam,
 Ne me hostis abripiat, ceu avem de nidulo.

Horresco iudicium, et solutionem amo.
 Exagitor hîc, vitæque non habeo statum.
 Istinc vocas me : nulla mihi fiducia est.
 O Christe, sum tuus : ut voles serva tuum.

LXXI. PRECATIO IN MORBO.
 (Billio interprete.)

Morbis laboro, corpore et valdè gravor.
 Ac fortè sunt qui rideant casus meos,
 Videre qui vellent feroces mortuum.

- Quorum misertus es. Ne me iudices, ut promerui.
 Exime, exime maiorem talenti partem.
 Quis vel unius duntaxat ferat onus diei?
 10 Ad quem confugiam malis gravatus?

LXX.

ALIA.

Scriptum post
 an. 383.
 Alias Bill. 172,
 pag. 252.

- Iterum accessit draco, te prehendendo (Christe).
 Tene, tene me, ne prodas imaginem tuam,
 Ne me, velut à nido avem, hostis abripiat.
 Heu! iudicium timeo, et cupio corporis dissolutionem.
 5 Persecutionem hic patior, nec habeo ullam vitæ quietem.
 Vocas me istinc, nec mihi quicquam est fiducia.
 Tuus sum, Christe, serva me, sicut tu ipse voles.

LXXI.

PRECATIO IN MORBO.

Scriptum post
 an. 383.
 Alias Bill. 98,
 pag. 178.

- Morbo laboro, morbo laboro, et gravor corpore;
 Et mea fortassè irrident mala nonnulli
 Superbientes, qui cupiunt videre morte sublatum.
 Solvuntur artus, debilis est pedum gradus,
 5 Sive inedia id effectus sit, sive peccatorum,
 Sive etiam lucta quædam, (neque enim scio;) verumtamen gratias
 Habeo meo rectori. Nam hoc mihi forsitan
 Utilius; at compesce morbum,
 Compesce verbo: tuum enim verbum est salus.
 10 Si minimè id præstas, saltem tribue ut hunc, velut cætera, perferam.
 Tineæ habent quod suum est. At tu tuere imaginem tuam.
 Hoc pacto habebis servum integrum.

LXXII.

IN EXITUM VITÆ.

Scriptum post
 an. 383.
 Alias Bill. 102,
 pag. 179.

- Præterierunt flores, tempus messis advenit.
 Canus mihi capillus, et area postulat spicas.
 Immatura esse uva desiit, vindemia propè est.
 Torculari jam subjiuntur mala mea.
 5 Heu diei mihi amaræ! quam quomodò fugiam?
 Quis evadam? quantus me habet timor de peccatis!
 Timor ne spinis, ne Gomorrhæ uvis

4. Σαθρὰ βάσις. Vat. σαθραὶ βάσεις.

LXXII. Tit. Εἰς τὴν ἑξοδον. Vat. πρὸς ἑαυτὸν, καὶ τὸ γῆ-
 ρας.

1. Παρῆλθον. Vat. περῆλθεν.

3. Ἀπῆλθεν ὄμφαξ. Deest in Vat.

6. Ἀμαρτίας. Vat. ἀκαρπίας.

METRICA VERSIO.

Solvuntur artus, languidè incedunt pedes,
 Sive hoc inedia fecerint, sive hoc scelus,
 Seu lucta quædam, (nam fugit me hoc:) gratiam
 Tamen gubernatori habeo meo: Hoc mihi
 Nam fortè melius. At, Deus, morbum preme,
 Sermone siste: nam salus sermo tuus.
 Concede saltem perferam hunc, ut cætera.
 Tineis suum sit: at tuere imaginem.
 Hoc namque habebis integrum servum modo.

Tom. II.

LXXII. IN EXITUM VITÆ.
 (Billio interprete.)

Jam flos abivit: appetit messis dies.
 Canet capillus: horreum spicas vocat.
 Abscessit omphax: instat at vindemia.
 Premitur meorum jam malorum torcular.
 O quàm dies hic mihi gravis! Quoniam fugam
 Capiam? Quid et agam? Quàm metus me ingens habet,
 Uvis Gomorrhæ, criminum atque sentibus,

R 10

Πλήρη φανήναι, Χριστὸς ἡνίκα κρίνων
 Θεὸς θεοῖς δίδωσι τὰ πρὸς ἀξίαν,
 10 Χώραν ἐκάσῃ φωτὸς ὡς ὄψις φέρει.
 Ἐλπίς μία μοι τὰς βραχείας ἡμέρας
 Παλινδρομῆσαι τῇ ποδηγίᾳ, μάκαρ.

ΟΓ΄.

ΠΑΡΑΚΛΗΤΙΚΟΝ.

Ἐγγὺς ἀγὼν βιότοιο · κακὸν πλόον ἐξεπέρησα,
 Ἦδη καὶ συγερῆς τίσιν ὁρῶ κακίης,
 Τάρταρον ἠέρεντα, πυρὸς φλόγα, νύκτα βαθεῖαν,
 Τῶν νῦν κρυπτομένων, αἵσχος ἐλεγχόμενον.
 5 Ἀλλὰ, μάκαρ, ἐλέαιρε, καὶ ὀφέ περ, ἐσθλὸν ὁπάζοις
 Ζωῆς ἡμετέρης λείψανον εὐμενέων.
 Πολλὰ πάθον, καὶ τάρβος ἔχω φρενὶ, μὴ με διώκειν
 Τῆς σῆς ἥρξαι, Ἄναξ, αἰνὰ τάλαντα δίκης.
 Οἶσω μὲν τὸν ἐμὸν καὐτὸς μόνον, ἔνθεν ὁδεύσας,
 10 Εἷξας προφρονέως πῆμασι θυμοδόροις.
 Ὑμῖν δ' ἐσσομένοις ἐπιτέλλομαι · Οὐδὲν ὄνειαρ
 Τοῦδε βίου. Ζωὴ λῦσιν ἔχει βιότου.

ΟΔ΄.

ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΝ.

Τίς ἢ τυραννίς; ἤλθον εἰς βίον · καλῶς.
 Τί δὲ σροβοῦμαι ταῖς βίου τρικυμίαις;
 Ἐρῶ λόγον, θρασὺν μὲν, ἀλλ' ὁμῶς ἐρῶ.
 Εἰ μὴ σὸς εἶην, ἡδίκημαι, Χριστέ μου.
 5 Γενώμεθ', ἐκλυόμεθ', ἐκπληρούμεθα,
 Ὑπῶ, καθεύδω, γρηγορῶ, πορεύομαι,
 Νοσοῦμεν, εὐεκτοῦμεν, ἡδοναί, πόνοι.
 Ὄρων μετασχεῖν ἡλίου, τούτων ἅ γῆς,
 Θανεῖν, σαπῆναι σάρκα · ταῦτα καὶ βοτῶν.
 10 Ἄ δυσκλέα μὲν, ἀλλ' ὁμῶς ἀνεύθυνα.
 Τί οὖν ἐμοὶ τὸ πλεῖον; οὐδὲν, ἢ Θεός.
 Εἰ μὴ σὸς εἶην, ἡδίκημαι, Χριστέ μου.

ΟΕ΄.

ΘΡῆΝΟΣ ΠΡΟΣ ΧΡΙΣΤΟΝ.

Οἶμοι! σρονοῦμαι τῷ βίῳ · καὶ τὸ πλεον
 Ζωῆς παρήλθεν, οἶδα, καὶ νεκρὸν πνέω ·

9. Τῆν. Ità Vat. et Edit. ad marg.; in textu τ'.

10. Ὡς ὄψις φέρει. *Pro oculorum captu.*LXXIII. 4. Ἐλεγχόμενον. Vitiosè in Editis legitur ἐλεγ-
 χομένων.12. Ζωὴ λύσιν. *Ea enim, quamvis longa, finem tamen**est habitura. Reg. 992 ζῶν, et fortè λύσις. Nihil prodest
 huic vitæ solutio laboris. Hanc enim excipit altera vita.*

Vide suprâ, Lib. 1, Sect. 2, Carm. XIII, vers. 10.

LXXIV. 5. Γενώμεθ'. *Ortus hominis interitus et pro-*
pagatio, quibus, quod attinet ad corpus, nihil à brutis

METRICA VERSIO.

Ne plenus extem, jura cūm dicens Dei
 Natus piorum cuilibet sedem dabit
 Pro dignitate, luminis captu et sui.
 Brevis una spes me lactat hæc dieculæ,
 Ad te ut revertar, ô Deus, ductu tuo.

LXXIII. CARMEN DEPREGATORIUM.

(Bilio interprete.)

Est propè certamen; cursum jam vita peregit:
 Jam pœna est oculos criminis antè meos.

Tartara jam video, flammæ, noctemque profundam,
 Probrâque, quæ nunc sunt tecta, adaperla nimis.
 At miseri miserere, Deus, sanctoque favore
 Reliquias vitæ da mihi, quæso, bonas.
 Multa tuli, verèorque, Pater, præludia pœnæ
 Ne sint, quæ patior nunc mala multa, gravis.
 Ipse etiam mea fata feram, tumultumque subibo,
 Ærumnis cedens impiger innumeris.
 At post venturis hæc mando: Commoda nulla
 Vita habet hæc; vitam fata sequuntur enim.

Plenus appaream, quandò Christus iudex
 Deus diis dabit pro dignitate,
 10 Locum lucis cuique ex oculorum iudicio.
 Spes unica mihi restat, ut paucos dies
 Iterùm decurram tuo ductu, ô beate.

LXXIII.

CARMEN DEPRECATORIUM.

Proximum est vitæ certamen : malam navigationem exegi,
 Jámque odiosæ pravitatis pœnam video,
 Nigrum tartarum, ignis flammam, profundam noctem,
 Rerum nunc occultarum turpitudinem convictam.
 5 Sed, beate, miserere, et faustum concede, quamvis serò,
 Benignus vitæ nostræ reliquum.
 Multa passus sum, et mente paveo, ne me persequi
 Tuæ, Rex, gravia pondera justitiæ incipiant.
 Feram quidem meam et ipse mortem, ex hâc vitâ migrans,
 10 Cedens libenter ærumnis animam meam peredentibus.
 Vobis autem, qui venturi estis, hæc mando : Nulla est utilitas
 Hujus vitæ. Ea enim habet vivendi finem.

Scriptum post
 an. 585.
 Alias Bill. 52,
 pag. 98.

Dei miseri-
 cordiam implo-
 rat Gregorius,
 et vitæ reliquias
 bonas sibi con-
 cedi postulat.
 Dei justitiam
 reformidat Gre-
 gorius.

LXXIV.

SUPPLICATIO AD CHRISTUM.

Quænam hæc tyrannis? prodii in vitam; benè.
 Quid autem jactor decumanis hujus vitæ fluctibus?
 Dicam verbum, audax quidem, tamen dicam.
 Nisi tuus essem, læsum me quererer, Christe mi.
 5 Nascimur, dissolvimur, explemur,
 Dormio, somnum capio, vigilo, ambulo,
 Ægrotamus, valemus, obveniunt voluptates et molestiæ.
 Vario utimur sole et iis quæ fert tellus,
 Morimur, putrescit caro : hæc sunt etiam brutorum,
 10 Quæ ignobilia quidem, verumtamen culpâ vacant.
 Quid igitur mihi amplius est? nihil præter Deum.
 Nisi tuus essem, læsum me quererer, Christe mi.

Scriptum post
 an. 585.
 Alias Bill. 127,
 pag. 195.

LXXV.

LAMENTATIO AD CHRISTUM.

Hei mihi! premor vitæ angustiis : jam pars major
 Præteriit, sat scio, et mortuum spiro;

Scriptum post
 an. 585.
 Alias Bill. 96,
 pag. 178.

differt, hîc intelligenda videntur. Quod vertit Billius,
explemur cibo, nihil cohæret cum aliis.

6. Ὑπνῶ, καθεύδω. Penè synonyma Gregorio: Ἐὰν καθεύ-
 δῇς, ἡδέως ὑπνώσεις, *Cum cubaveris, dulcem capies somnum.*
 Combef.

8. Ὡρῶν μετάσχειν ἡλίου. Anni tempestatum participes
 esse, mori, carnem putrescere, hæc etiam sunt animan-
 tium.

12. Χρῆτέ μου. In Editis sequitur aliud Carmen, quod
 legitur suprâ, partim Carmin. LII et LIII.

METRICA VERSIO.

LXXIV. SUPPLICATIO AD CHRISTUM.
 (Billio interprete.)

Quænam hæc tyrannis? Prodii in vitam; benè.
 Quid jactor ævi fluctibus gravissimis?
 Audax quid ipse proloquar, loquar tamen.
 Læsum queror me, Christe mi, ni sim tuus.
 Producor ævo, solvor, et cibo impleor,
 Do me sopori, vigilo rursus, ambulo,
 Ægroto, valeo, gaudeo, ærumnis premor,

Variòque sole, commodis terræ et fruor.
 Hinc abeo, putret corpus : hæc pecudum quoquè,
 Quæ nec honor ullus, pœna nec culpæ manet.
 Quid igitur his est plus mihi, si non Deus?
 Læsum queror me, Christe mi, ni sim tuus.

LXXV. LAMENTATIO AD CHRISTUM.
 (Billio interprete.)

Constringor annis, hei mihi! major quoquè
 Pars vitæ abivit, mortuum et spiro : meum

Συνεκτριβῆναι δ' οὐ θέλει πονηρία.
 Ἡ τῷ χρόνῳ τί πρόσθετος, ὦ πνοή βροτῶν,
 5 Ἡ τῶν κακῶν ὑπόσπα· τοῦτο χρηστότης.
 Εἰ δ' οὐ θέλεις, τέθνηκα. Καί τί σοι πλεόν;
 Εἰ μὴ φιλάνθρωπόν με καὶ τὸ πῦρ μένει.

ΟΣ'.

Ἔτερος Θρήνος.

Οἶμοι! σκενοῦμαι τῷ βίῳ καὶ τῷ τέλει.
 Ἐνθάδε ἀμαρτὰς, ἀλλ' ἐκείθεν ἡ δίκη.
 Μέσος δρόμος ἔσθ' ἡ πυρροποτάμου.
 Σοὶ, Χριστέ, πλείον ἢ βίου θάρρῳ πάλαις.
 5 Εἰ μὲν γάρ ἦν τι καὶ καθήρασθαι βραχὺ,
 Τοῦτ' ἦν ἄριστον. Εἰ δ' αἰεὶ πλείω κακά,
 Καιρὸς λυθῆναι, πρὶν λάβῃ με χείρονα.

ΟΖ'.

Προσευχὴ εἰς Χριστόν.

Τέθνηκα τῷδε τῷ τάλαιπῶρῳ βίῳ,
 Ὃς φέρετ' ἄνω κάτω τε; εὐρίπου δίκην,
 Βέβαιον οὐδέν, οὐδ' ἐφ' ἡμέραν, ἔχων.
 Ζῆσαι δ' ἐκείνῳ τῷ μακρῷ πόθῳ μ' ἔχει.
 5 Ὃς αἶθλα κείται τοῖς καλ' ἡγωνισμένοις.
 Πρὸς ταῦτα χαίρεθ', οἷς φίλα τὰ τοῦ βίου.
 Ἐγὼ δὲ χαίρων ὀψομαι τὸν Δεσπότην.
 Τολμῶ τι λέξαι, ὦ μάκαρ· τὸ σῶμά σοι
 Τὸ σὸν τὸ τῆς σῆς πλάσμα προσρίπτω χερὸς.
 10 Ὡς λεπτόν, ὡς ὀδωδὸς, ὡς παρειμένον!
 Ἰδοὺ πρόκειται, βλέψον, ἐκλελοίπαμεν.
 Καὶ νῦν πάρει, δὸς χεῖρα, ἢ λύσον βίου,
 Πρὶν καὶ τί χεῖρον συμπεσεῖν ἐμοὶ τέλος.
 Τί δεῖ πάλιν κακῶν τε, καὶ καθαρσίων;
 15 Ὁλωλ', ὅλωλα συμφοραῖς, σοὶ δ' ὄλλυμαι.
 Σὺ γάρ Θεός μου· σὺ ζόφον λύεις κακῶν
 Νεκρῷ πνέοντι μικρόν, ἢ λυπρὸν βίου.

LXXV. 5. Ἡ τῶν κακῶν ὑπόσπα. Eripi postulat à peccatis, non à rebus adversis. Quare temporis inducias postulat ad conterendam iniquitatem.

7. Τὸ πῦρ. Videtur alludere ad verba Apost. 1 Cor. III, 15: Αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως ὡς διὰ πυρὸς, ipse autem salvus erit, sic quasi per ignem. Quasi eluenda humanæ

fragilitatis delicta igne piaculari, quem idcirco φιλάνθρωπον vocat, *benignum*, non verò *sævum*, ut Billius reddit. Ignem proprie intelligunt Latini: Græci vero metaphoricè, quod fidei non adversatur, modò vera purgatio sit, et status admittatur medius, in quo animæ, vivorum sacrificiis, eleemosynis, et precibus juventur.

METRICA VERSIO.

Verum recusat exteri simul scelus.
 Aut adde quiddam tempori, flatus hominum,
 Aut deme duris; hoc petit clementia.
 Id si recusas, occidi. Quid plus cupis?
 Ni fortè sævus me manet rogus quoquè.

LXXVI. ALIA LAMENTATIO.
 (Billio interprete.)

Constringor annis, hei mihi! et vitæ exitu.
 Hic noxa: pœna rursus ast illic gravis.

Inter timores sto duos, amnem et rogum,
 Tibi, Christe, fidens plus, palæstris quàm meis.
 Nam si expiari mi daretur paululum,
 Præclarum id esset. Plura sin semper mala,
 Ne pejus in me quid ruat, mori expedit.

LXXVII. ORATIO AD CHRISTUM.
 (Billio interprete.)

Jam clausus est huic ultimus dies mihi
 Mundo deorsum volvitur qui, ut Euripus,

Sed simul conteri non vult malitia.

Aut tempori adde quicquam, ô Christe, qui vita es mortalium,

5 Aut ex his me malis eripe, hoc tuæ est benignitatis.

Si non vis mortuus sum. Quid ex hoc ad te redibit?

Nisi fortè lenis adhuc ignis me manet.

LXXVI.

ALIA LAMENTATIO.

Hei mihi! constringor vitâ et exitu:

Hinc mihi peccatum, illinc pœna.

Medius sto inter timores ignei fluvii.

In te, Christe, plus habeo fiducia, quàm in meis conatibus.

5 Nam si daretur purgari paululum quid,

Id optimum esset. Sin autem semper plura fiunt mala,

Tempus est ut solvar, priusquàm me accipias pejorem.

LXXVII.

ORATIO AD CHRISTUM.

Mortuus sum huic ærumnosæ vitæ,

Quæ sursum ac deorsum fertur, velut Euripus,

Nihil firmum, ne quidem in unum diem habens.

Vivendi autem longævam hanc vitam desiderium me tenet,

5 Quæ proposita est in præmium præclare certantibus.

Interim valete, vos, quibus grata est præsens vita.

Ego verò gaudens videbo Dominum.

Audeo quicquam dicere, ô Beate: tuum tibi corpus;

Tuum tuæ manûs figmentum projicio;

10 Quàm tenue, quàm fetidum, quàm debilitatum!

En jacet, intueri, deficio.

Ades; obsecro, da dextram, vel ab hac vitâ me libera,

Priusquàm pejor mihi contingat exitus.

Quid mihi rursus opus est æumnis et expiationibus?

15 Perii, perii calamitatibus. Sed tibi pereò;

Tu enim Deus meus. Tu solve caligine æumnarum

Mortuum, qui tenuem adhuc, vel mœstum trahit spiritum.

Scriptum post
an. 383.
Alias Bill. 97,
pag. 178.

Scriptum post
an. 383.
Alias Bill. 112,
pag. 181.

LXXVI. 2. Ἡ δίκη. Combef. jungit δίκη cum πυρωποτά-
μου, inde ultio ignei fluvii.

3. Πυρωποτάμου. Duo Regg. πλὴν πυρωποτάμου. Combef.
ex alio Regio παρ' et vertit: Medius timore constringor
ignei fluvii recordatione.

4. Θάρρω. Ita Reg. Edit. Θάρρων. In te plus fiduciae ha-
beo, quàm in hujus vitæ certaminibus.

7. Καὶ τοὺς λυθῆναι. Vat. καὶ προσλυθῆναι.

LXXVII. 9. Προσρίπτω. Projicio: nec benè Tollius
offero; vox enim est mortem deprecantis, vitæ tædio.

12. Ἢ deest in Editis.

17. Νεκρῶ πνέοντι μικρὸν ἢ λυπρὸν βίον. Versum hunc
qui deest in Edit. Paris. suppeditavit Tollius.

METRICA VERSIO.

Sursumque, firmi nil habens, vel in diem.

Æternæ at illi concupisco vivere,

Quam consequentur, qui probè pugnaverint.

Ad hæc valete, vita quois præsens placet.

Ast ipse herili perfruar visu lubens.

Metu remoto quicquam loquar: Deus,

En corpus à te conditum hoc tibi offero,

Macrumque, olénsque, viribus cassum et suis.

En intueri supplicem. Jam elangui

Succurre, vel da morte subduci, prius

Acerbiore quàm miser fato cadam.

Malis quid est mi, rursus et lustris opus?

Confectus ipse sum malis; tibi occido:

A mortuo meus fuga Deus mala,

Qui debilem mœstumve spiritum trahit.

ΟΗ΄.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΑΥΤΟΥΨ ΨΥΧΗΝ.

Ἔργον ἔχεις, ψυχὴ, καὶ μέγα, ἣν ἐθέλῃς.
 Ἐρευνα σαυτὴν ἥτις ἦ, καὶ πῇ σρέφῃ,
 Ὅθεν προῆλθες, καὶ ὅπη σῆναι σε δεῖ.
 Εἰ ζῆν ὅπερ ζῆς τοῦτο, ἥ τι καὶ πλέον.
 5 Ἔργον ἔχεις, ψυχὴ, τοῖσδε κάθαιρε βίον.
 Θεὸν νόει μοι καὶ Θεοῦ μυστήρια.
 Τί ἦν πρὸ παντός, καὶ τί σοι τὸ πᾶν τόδε.
 Ὅθεν προῆλθε, καὶ ὅποι προβήσεται.
 Ἔργον ἔχεις, ψυχὴ, ταῖσδε κάθαιρε βίον.
 10 Πῶς οἰακίζει καὶ σρέφει τὸ πᾶν Θεός·
 Ἡ πῶς τὰ μὲν πέπηγε, τὰ δ' ἄλλ' ἐκρέει·
 Ἰμεῖς δὲ καὶ μάλιστ' ἐν σρεπτῷ βίῳ.
 Ἔργον ἔχεις, ψυχὴ· πρὸς Θεὸν οἶον ὄρα.
 Τί μοι κλέος τὸ πρόσθε, τίς δ' ἡ νῦν ὕβρις·
 15 Τί μου τὸ πλέγμα, καὶ τί μοι βίου τέλος.
 Ταῦτ' ἐννόει μοι, καὶ νοὸς σήσεις πλάνην.
 Ἔργον ἔχεις, ψυχὴ· μὴ τι πάθῃς καμάρῃ.

ΟΘ΄.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΑΥΤΟΥΨ ΨΥΧΗΝ.

Πῇ, θυμέ, βαίνεις; σῆθι. Πῇ φέρῃ, τάλαν;
 Αἶ αἶ· γόης κλέπτει σε τοῖς σοφίσμασι.
 Μικρὸν προσέρχετ', εἴθ' ὑποσρέφει πάλιν,
 Εἴτ' αὖ προσέρχετ' ἐγγύς, ὥς μέσχω λύκος,
 5 Σαίνων, ἐφέλκων ἀγρίοις σκιρτήμασιν,
 Ἐὼς ἀποσπάσας σε τῶν Θεοῦ νόμων,
 Θείνην ὁδοῦσι τοῖς ὀλεθρίοις λάβῃ.

Π΄.

ΕΙΣ ΕΑΥΤΟΝ.

Αἶ αἶ· γόης κλέπτει σε τοῖς σοφίσμασι.
 Κλέπτει σε, κλέπτει, θυσμένης· ἐπισρέφου
 Πρὸς τὸν Λόγον τάχιστα, μὴ πόρρω πέσης.
 Σταυρῷ περιπλάκηθι, καὶ σήσεις βλάβην.

LXXVIII. TIT. Eius tñn eautoũ ψυχὴν. Vat. πρὸς τὴν etc.
 Carmen istud pentametro et tribus iambis constat.
 1. Ἡν ἐθέλῃς. Vat. ἥνπερ θελῃς.

2. Ἡ, καὶ πῇ. Vat. εἰ καὶ ποῦ.
 4. Εἰ ζῆν. Sic Vat. Si vivere sit id quod vivis. Edit. ζῆν.

METRICA VERSIO.

LXXVIII. AD SUAM ANIMAM.
 (Gillio interprete.)

Si libet, est ingens, mens, tibi prorsus opus,
 Scrutare quid sis ipsa, quò perges brevi;
 Undè orta sis, ubinàmque stare te est opus;
 Si vivis id quod vivis, an quid ampliùs.
 Instat opus tibi, mens: elue spurcitiam.
 Deum Deique cogita mysteria:

Quid antè mundum, mundus hic quid sit tibi:
 Undè ortus ipse, quòque tandem profluat.
 Instat opus tibi, mens: elue spurcitiam.
 Quo Christus orbem volvit et regit modo,
 Qui fixa quædam, rursus at quædam fluunt,
 Ac nos in ævo maximè fluxo sumus.
 Instat opus tibi, mens: sit Deus antè oculos.
 Quinam antè splendor mihi, quod et nunc dedecus,
 Quis nexus, et quis terminus vitæ mihi;

LXXVIII.

AD SUAM ANIMAM.

Scriptum post
an. 385.
Aliàs Bill. 79,
pag. 176.

- Opus habes, anima, et quidem magnum, si velis.
Scrutare te ipsam, quæ sis, et quò tendas,
Undè orta sis, et ubi te consistere oporteat :
Nùm vita sit, quod hîc vivis, an alia sit potior?
5 Habes, anima, quod agas; hîs purga vitam tuam.
Deum mihi considera et Dei mysteria :
Quid fuerit antè hoc universum, et quid tibi sit hoc universum.
Undè prodierit, et quò progressurum sit.
Habes, anima, quod agas; hîs purga vitam tuam :
10 Quomodò gubernat et versat hoc universum Deus :
Cur alia quidem fixa sint, alia verò fluxa :
Nos autem maximè in fluxâ versamur vitâ.
Habes, anima, quod agas; ad Deum solum respice :
Quæ mihi olim gloria, quanta nunc ignominia :
15 Quis nexus meo cum corpore, et quis mihi vitæ finis :
Hæc mihi attende, et mentis sistes errorem.
Habes, anima, quod agas; ne succumbas labori.

LXXIX.

AD ANIMAM SUAM.

Scriptum post
an. 385.
Aliàs Bill. 90,
pag. 177.

- Quò tendis, anima? sta. Quò raperis, miserrima?
Heu! heu! impostor furtim te decipit fraudibus,
Paululùm accedit, deindè recedit rursùs;
Hinc iterùm accedit propiùs, ut ad vitulum solet lupus,
5 Blandiendo, lasciviendo trahens diris saltibus,
Donec avulsum te à Dei legibus
In epulum perniciosi dentibus excipiat.

LXXX.

AD SE IPSUM.

Scriptum post
an. 385.
Aliàs Bill. 86,
p. 177.

- Hei! hei! præstigiator furtim decipit te fraudibus.
Decipit te furtim, decipit inimicus; confer te
Ad Verbum quantociùs, ne procul corruas.
Crucem amplexere, et sis te malum.

11. Πέπυγε. Sic Vat. Edit. πεπήγες.

LXXIX. 1. Πῆ. Vat. πού. Mox πού pro πῆ. Ibid. φέρη ἐν λόγοις.

pro φέρη quod habent Editi.

2. Σί. Vat. μέ. Reg. ad marg. αἱ αἱ· πάλιν γε σχετλιαζών

6. Σί. Vat. μέ. Ità Reg. ad marg.

METRICA VERSIO.

- Hæc cogitando, mentis errorem premes.
Instat opus tibi, mens : aspera cuncta feras.

LXXIX. AD ANIMAM SUAM.

(Billio interprete.)

- Quò pergis? Hîc sta. Quò ruis, miserrima
Mea mens? Rapi te per suas artes Satan.
Accessit ille ut paululùm, refert pedem,
Reditque rursùs, ut ad ovem lupus solet,

- Trahens, inescans per feros saltus, Dei
Te donec ipse legibus sanctissimis
Avulsam, in escam dentibus sumat suis.

LXXX. AD SE IPSUM.

(Billio interprete.)

- Imponit hostis artibus tibi suis;
Imponit, inquam, subdolus : citrà moram
Te confer ad Christum, procul ne corruas;
Crucémque, noxam ut comprimas, amplexere.

ΠΑ΄.

ΠΡΟΣ ΤὸΝ Αὐτοῦ Ἔγμον.

Θυμέ, βλέψον ἄνω, χθονίων δ' ἐπιλήθεο πάντων,
 Μὴ δέ σε νικήσῃ πρὸς κακότητα θέμας.
 Τυτθὸς μὲν βίος οὗτος, ὁ δ' ὄλβιος, ὡς ἐν ὀνείρῳ,
 Τέρπεται, ἀλλοίῃ δ' ἄλλος ἔκυρσε τύχη.
 5 Μούνης δὲ ζωῆς καθαρῆς βίος ἔμπεδος αἰεὶ,
 Καὶ πολὺς, ὃν ζῶειν ἐστὶν ἀρειότερον.

ΠΒ΄.

ΠΡΟΣ Αὐτόν.

Ἄλλοι χρυσὸν, οἷδ' ἄργυρον, οἶδε τράπεζαν
 Τιμῶσι λιπαρὴν, παίγνια τοῦδε βίου,
 Ἄλλοι δ' αὖ σερῶν καλὰ νήματα, καὶ γύας ἄλλοι
 Πυροφόρους, ἄλλοι τετραπόδων ἀγέλας.
 5 Αὐτὰρ ἐμοὶ Χριστὸς πλοῦτος μέγας, ὃν ποτ' ἴδοιμι
 Νῶ γυμνῶ καθαρῶς· ἄλλα τε κόσμος ἔχει.

ΠΓ΄.

ΠΕΡΙ ΤῶΝ ΔΑΙΜΟΝΙΩΝ ΠΟΛΕΜΩΝ.

Εἰ μὴ γλώσσαν ἔδησα λάλον, καὶ χεῖλεα σιγῇ,
 Τὸν νοῦν ἀθροίζων εἰς Θεοῦ κοινωνίαν,
 Ὅφρα κεν ἀγνωστάτοισι νοήμασιν ἄγνων Ἄνακτα
 Τίσω, (καλὸν γάρ τὸ φρενὸς μόνης Ζυός,)
 5 Οὔ ποτ' ἂν ἐφρασάμην σχολιοῦ τεχνάσματα θερὸς,
 Ἡ μὲν ἐκήρυσσόν τε, καὶ τοῦτ' ὥρμην.
 Πολλάκι μοι καὶ πρόσθεν ἐπήλυθε νυκτὶ ἐοικώς,
 Καὶ φωτὸς αὖθις ἐν πανούργῳ πλάσματι.
 Πάντα γάρ, ὅσσ' ἐθέλῃσι, πέλει θανάτοιο σοφιστῆς,
 10 Γεγὼς ὁ Πρωτεὺς εἰς κλοπὰς μορφωμάτων,
 Ὡς κέ τιν' ἢ λοχῶν, ἢ ἀμφαδὸν, ἄνδρα θαμάσσει.
 Τρυφὴ γάρ αὐτῷ τὰ βροτῶν ἐκπτώματα,
 Ἄλλ' οὔπω τοιόνδε τοσόνδε τε τὸ πρὶν ὅπωπα,
 Ὅσσοι προσῆλθε νῦν ἐμοῖς ἀθλήμασι.
 15 Πλεῖον γάρ ψυχῆς ὁρόων σέβας ἔντος ἐμοῖο,
 Καὶ πλεῖον ἤρκε τοῦ χόλου τὴν φλεγμονήν.
 Ὡς δ' ὅτε τις λοχέωσα, δυσαλθέος ἔνδοθι σαρκὸς,
 Νόσος σχεθεῖσα φαρμάκοις οὐ καιρίοις,

LXXXI. ΤΙΤ. Πρὸς τὸν αὐτοῦ etc. Reg. 992 πρὸς τὴν ψυχὴν.

1. Θυμέ. Reg. 991 ψυχῇ.

5. Μούνης δὲ etc. Vat. μούνος δὲ ψυχῆς καθαρὸς βίος. *Sola autem animæ pura vita stabilis est.*

LXXXII. 1. Ἄλλοι μὲν etc. Hi sex versus quos edidit Muratorius, et quibus præfixit hunc titulum εἰς τὴν ψυχὴν, in Vat. et Reg. 992, Carmini præcedenti subjiciuntur absque ullâ interpositione.

METRICA VERSIO.

LXXXI. AD ANIMAM.

(Billio interprete.)

Erige te, mea mens, capiant te oblivia mundi:
 Nec trahat in vitium te malè blanda caro.
 Exigua hæc vita est: ut somnia, prospera ludunt:
 Hæc sorte utitur hic, utitur ille aliâ.
 Nil stabile est præter vitam, quæ nescia labis;
 Hanc multò meliùs vivere; certa manet.

LXXXII. DE EODEM ARGUMENTO.

(Boivinio interprete.)

Argentum hic, ille argento pretiosius aurum,
 Hic lautas inhiat, gaudia vana, dapes;
 Est quem fila juvat depectere serica: sulcos
 Laudat frugiferos hic magis, illo greges.
 Divitiæ tu, Christe, meæ, quem cernere purâ
 Mente utinàm liceat; cætera mundus amet.

LXXXI.

AD ANIMAM SUAM.

- Sursùm respice, anima, ac terrena omnia obliviscere,
 Nec te in vitium corpus inflectat.
 Exigua quidem hæc vita est, ac dives, velut in somnio;
 Delectatur, atque alius in aliam incidit sortem.
 5 At solius puræ vitæ opes sunt stabiles
 Et copiosæ : hanc vivere melius est.

Scriptum post
 an. 383.
Alias Bill. 24,
 p. 95

Animam jubet
 Gregorius sur-
 sum aspicere, et
 mundi oblivio-
 nem capere, ne
 carne ad vitium
 trahatur.

LXXXII.

DE EODEM ARGUMENTO

- Alii quidem aurum, alii argentum, alii mensam
 Colunt opiparam, vitæ hujus ludibria.
 Alii sericas vestes peritè textas, alii agros
 Tritici feraces, alii pecorum armenta.
 5 Mihi verò Christus magnæ opes; hunc mihi videre aliquandò contingat
 Purè, purâ mente. Cætera mundus habeat.

Scriptum post
 an. 385.
Alias Murator.
 136.

LXXXIII.

DE DÆMONUM PUGNIS.

- Nisi linguam ligassem loquacem et labia silentio,
 Mentem colligens in Dei societatem,
 Ut purissimis sensibus purum Regem,
 Venerarer, (pulchrum enim est mentis solius sacrificium,)
 5 Nec cognovissem tortuosæ artificia bestię,
 Aut prædicassem, et artificia esse existimassem.
 Sæpè mihi antea supervenit nocti similis,
 Et lucis rursus sub fraudulentâ figurâ.
 Omnia enim, quæcumque voluerit, efficitur mortis sophista,
 10 Natus Proteus ad effingendas formas,
 Ut aliquem aut insidiis, aut apertè, hominem subigat :
 Deliciæ enim illi hominum lapsus.
 Sed nondum talem tantumque antea conspexeram,
 Quantus nunc irruit in mea certamina.
 15 Majorem enim animæ meæ intus videns religionem,
 Et majori irâ effervescebat;
 Ut quandò per insidias subrepens, insanabilem intrâ carnem,
 Morbus compressus medicamentis non opportunis,

Scriptum post
 an. 385
Alias Murator.
 193.

Pulchrum est
 mentis solius sa-
 crificium.

Quæcumque
 voluerit dæmon
 efficitur.

Quò majorem
 animæ videt pie-
 tatem, eò majori
 irâ effervescebat.

LXXXIII. 1. Εἰ μὴ. Hic dicit Poëta suas de Deo medi-
 tationes ansam dæmoni malo præbuisse, ut has sibi strue-
 ret insidias; quas, nisi se totum divinis contemplatio-
 nibus addixisset, silentium ac solitudinem secutus, à

diabolo non sustinuisset. Hæc habet in notis Murator.

6. Καὶ τοῦτ' ἐνόμην. Et illud existimassem, id est, diabo-
 lum existimassem hic adesse loco Dei, et divinorum ejus
 consiliorum.

METRICA VERSIO.

LXXXIII. DE DÆMONUM PUGNIS.

(A. B. Caillau interprete)

Vinxissem nisi labra silens, linguamque loquacem,
 In unionem colligens mentem Dei,
 Ut purum puro venerarer pectore Regem,
 (Nam sola pulchrè mens litatur hostia,)
 Serpentis via nulla dolos cognoscere pravi,
 Vel canere linguâ, mente vel discernere.
 Sæpè mihi nocti similis superastitit antè,
 Et fraudulentâ luce rursus emicans.

Tom. II.

Nam quæcumque volet, mortis fit cuncta sophista,
 Proteus leves natus figuras fingere,
 Fallat ut insidiis hominem, vel vincat apertè;
 Huic scilicet mortalium lapsus placent.
 Sed talis nondum ac tantus surrexerat olim,
 Nunc quantus in mea irruit certamina.
 Sensus namque pios intus dum crescere mentis
 Videret, effervebat irâ sævior :
 Ut morbus carnis subiens infirma dolosus,
 Parumque commodis repressus pharmacis,

T 10

Βασκομένη κευθμώνας αειδέας, οὐ πρὶν ἤλξε,
 20 Πρὶν ἀλλαγῶ ραγεῖσα δεῦναι κινδύνῳ.
 Πῆ ρόος κρατεροῖσιν ἐρύγμασι τῇδε βιασθεῖς,
 Ἐκεῖ βιήσατ', ἀθρόως τ' ἐξερράγη.
 Τοῖος καὶ φθονεροῖο κακὸς μῦθος. Εὐτέ μιν ἔσχον
 Γλώσση, πρὸς ἄλλο τι βλάβος μετερρύη.
 25 Οὐ μὲν ἔλε. Χριστὸς γὰρ ἐπήλυθεν ἄλκαρ ἐμεῖο,
 Ὅς καὶ μαθητὰς ἐκ ζάλης ἐρρύσατο,
 Καὶ πολλοὺς παθέων καὶ δαιμονίων ἀπὸ δεσμῶν
 Ἠλευθέρωσε, τῷ θελεῖν διδοὺς χάριν.
 Ἔμπα γε μὴν πειρήσατ', ὅπως πάρος ἀνδροφόνουσι
 30 Δόλοις ἔκλεψε τὸν γένους ἀρχηγέτην.
 Ἀλλὰ, Μάκαρ, μύθον ἴσχε, καὶ εὐδιόωντά μ' ἀνωχθεῖ
 Σοὶ τὰς ἀναίμους θυσίας πέμπειν αἰεῖ.

ΠΑ.

ΘΡΗΝΟΣ.

Μὴ τις ἐμοῖς παθέσσει καὶ ἄλγεσιν, ἢ ἐκάνιστος
 Τέρποιτ', ἢ τις ἔσθλος ἀνιάζοι φρένα κούφην.
 Τὸν μὲν γὰρ τις ἔτευξεν ἀρείονα ἐσθλὸν ἄνουσον.
 Ὅς δ' οἶδεν καὶ νοῦσον ἀρηγόνα, ἢ ρυπώσιν
 5 Φάρμακον, ἢ καθαροῖσι πάλιν καὶ κῦδος ἔχουσιν,
 Ἄλλοις κῦδος ἄμοχθον, Ἄναξ, πόρες. Αὐτὰρ ἔμουγε
 Καὶ τὸ φίλον παθέσσει καὶ ἄλγεσι σείο λαβέσθαι.

ΠΕ'.

ΕΠΙΣΤΡΕΠΤΙΚὴ ΠΡὸς ΘΕὸν ΝΟΥΘΕΣΙΑ.

Πῇ σε φέρων Χριστοῖο τόσον ἀπενόσφισε δαίμων
 Κλεπτόμενον γλώσση τε, καὶ οὔασιν, καὶ φαέεσσι,
 Θυμὲ τάλαν; ποῦ φωτὸς ἐννήος ἐκτὸς ἐλαύνεις,
 Βρασσόμενός τε πόθοισι καὶ ἀργαλείαις μελεδῶσι,
 5 Καὶ σκιόεντα φόβον τρομέων, ἀπάταις τε λειτουργῶν
 Τηκόμενος, φθινύθων τε χόλου ζείοντος ἐρωαῖς;
 Μηκέτι πλάζω, θυμὲ, νόου σροφάληξιν ἀλήτου,
 Μηδὲ τεῆς ζωῆς ἐπιλήθεο, σαρκὶ πελάζων
 Σαρκός τε σκοτίοισι καὶ ἀμφοδίοισι κακοῖσιν.
 10 Πάντα κάτω θονέοιτο κακαῖς βιότοις θυέλλαις.
 Πάντα χρόνος πεσσοῖσιν ὁμοῖα τῇδε κυλίνδοι,
 Κάλλος, εὐκλείην, πλοῦτον, κράτος, ὄλβον ἄπισον.

LXXXV. Tit. Πρὸς. Reg. Henr. 2 εἰς Cohortatio ut
 mentem ad Deum convertat.

1. Φέρων. Reg. 991 sup. lin. σύρων.
 4. Μελεδῶσι. Duo Regg. μελεδώναις.

METRICA VERSIO.

Interiora latens rodit, nec deficit antè
 Quàm s cedens aliò suscitè periculum:
 Aggere vel firmo torrens hâc parte repressus,
 Contendit illâc fluere, totus et ruit.
 Tale mihi pravus movit bellum invidus: ore
 Frenatus, ad novos recurrebat dolos.
 Me tamen haud cepit. Christus nam prospera venit
 Tutela, qui suos ab undis eruit,
 Tristibus et morbis plures orciq; catenis
 Exemit, ut bonæ voluntati favens.
 Tentavit tamen, infidis ut fraudibus atrox

Seduxit antè gentis humanæ caput.
 Comprime sed bellum, Felix, vacuâsque cruore
 Me offerre semper hostias jube tibi.

LXXXIV. LAMENTATIO.
 (A. B. Caillau interprete.)

Ne quis vel nequam multâ me clade dolentem
 Gaudeat aspiciens, facilè vel mœreat æquus.
 Morbo aliquis sanctum meliorem absente putavit:
 Patronum hic novit morbum, tùm certa malignis
 Pharmaca, tùm clarum puris conferre triumphum.

- Depascens latibula non apparentia, non priùs cessat ;
 20 Quàm aliò erumpens adducat in discrimen ;
 Aut fluentum firmis aggeribus hâc parte repressum ;
 Illâc obnilitur, et collectiùs erumpit.
 Tale et invidi pravum bellum. Quandò eum coërcebam
 Linguâ, ad aliam quamdam noxam dilabebatur.
 25 Non tamen cepit. Christus enim supervenit præsidium meum ;
 Qui et discipulos è tempestate eruit,
 Et multos morbis ac dæmonum vinculis
 Liberavit, voluntati dans gratiam.
 Verumtamen tentavit, quemadmodum antea homicidis
 30 Dolis surripuit (humani) generis principem (Adamum) ;
 Sed, Beate, bellum comprime et tranquillum me jube
 Tibi incruentas semper hostias offerre.

Eximie simi-
litudines.

Deus dat vo-
luntati gratiam :
dat enim velle et
perficere.

LXXXIV.

LAMENTATIO.

- Ne quis aut improbus de calamitatibus doloribusque meis
 Delectetur, aut probus facilè discruciet animum.
 Est enim, qui probum sine morbis meliorem existimet ;
 Hic verò morbum etiam censet adjumento esse, ut qui impuris
 5 Medicinam, et puris luctam et victoriam conferat.
 Aliis victoriam sine labore, Christe, dedisti. Verùm mihi
 Gratum est calamitatibus et doloribus te obtinere.

Scriptum post
an. 585.
Aliàs Murator.
228.

LXXXV.

ADHORTATIO AD SEIPSUM, UT MENTEM AD DEUM CONVERTAT.

- Quò te ferens à Christo tantoperè abduxit dæmon,
 Subreptum et linguâ, et auribus, et oculis,
 Anime miser? quò tendis extrà lucem amabilem,
 Ebulliens desideriiis et molestis sollicitudinibus,
 5 Et umbram expavescens, ac fraudibus sacerdotum
 Tabescens, bilisque ferventis motibus disperiens?
 Non jàm evageris, anime, mentis turbinibus errabundæ,
 Nec vitam tuam obliviscaris, carni adhærens
 Et carnis tenebrosis et apertis malis.
 10 Terrena omnia malis vitæ procellis agitentur :
 Tempus hîc omnia veluti tesseræ volutet,
 Venustatem, famam, divitias, robur, felicitatem infidam :

Scriptum post
an. 585.
Aliàs Bill. 21,
pag. 94.

5. Λειτουργῶν. Reg. 993 et Coisl. λειτουργῶν. Hæreticos
intelligit à quibus gravia perpressus est.

7. Ἀλήτου. Ità duo Regg. et Coisl. Edit. ἀήτου. Hic ver-
sus deest in Reg. 992.

METRICA VERSIO.

Palnam aliis facilem tribuisti, Christe ; molestos
Sed per mœrores mihi te comprehendere gratum.

LXXXV. ADHORTATIO AD SEIPSUM UT MENTEM
AD DEUM CONVERTAT.

(Billio interprete.)

Quid te tam longè à Christo ferus abstulit hostis,
O anime infelix, linguam furatus, et aures,
Atque oculos? Quid tu tam longè à luce vagaris,
Et desideriiis fervens, curisque molestis,
Atque metus vanos metuens, et fraudibus illis,

Quas tendit sacer ordo tibi noctesque diésque,
Tabescens, pectùsque ardenti concitus irâ?
Desine jam, mea mens, incertâ sede vagari :
Nec te cœlestis capiant oblivia vitæ,
Dùm carni tete adjungis, vitiisque propinquas,
Quæ tibi corporeæ tristis contagio massæ
Perspicuè tacitéque parit. Sed enim omnia vitæ
Commoda versentur tumidis gravibusque procellis,
Omniâque hîc tempus talorum more volutet,
Divitias, famam, vires, formæque nitorem,
Quæ dominos persæpè suos malefida reliquunt ;

Αὐτὰρ ἐγὼ, Χριστοῖο θεδραγμένος, οὔποτε λήξω
 Ἐλπίδος, ἔς' ἂν ἴδω Τριάδος σέλας εἰς ἐν ἰούσης,
 15 Εὔτε λάχος μεγάλοιο Θεοῦ, σάρκεσσι κερασθὲν,
 Εἰκὼν ἢ προτέρη, μιχθήσεται οὐρανίοισιν.

ΠΣ.

ΠΑΡΑΙΝΕΣΙΣ ΠΡΟΣ ἑΑΥΤὸΝ.

Κόσμον πόριζε τῷ παρόντι τὸν μέγαν,
 Διαπτύων ἅπαντα τῶν τῇδ' εὐκόλως,
 Σκηνὴν θεάτρου μείζονος. Παῖθου Λόγω
 Τῷ συμπαγέντι σὴν χάριν. Λέγει δὲ τί;
 5 Ἰώμεν ἐνθεν· καὶ γὰρ ἦλθον ἐνθάδε,
 Ἄνω σε θήσων τὸν πεσόνθ' ἁμαρτία.
 Θεὸς καλεῖ. Σπεύδωμεν ἐπτερωμένοι.

ΠΖ'.

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΠΡΟΣ ΘΕὸΝ ΠΟΘΟΥ.

Μῆτερ ἐμὴ, τί μ' ἔτικτες, ἐπεὶ πολὺ μοχθὸν ἔτικτες;
 Τίπτε με τῷδε βίῳ δῶκας ἀκανθοφόρῳ;
 Εἰ μὲν σύγ' ἐπέρησας ἀκηδέα, ὥς τις ἄσαρκος,
 Θαῦμα μέγ'· εἰ δ' ἐδάμης, οὐ φιλέουσα τέκες.
 5 Ἄλλην μὲν τ' ἄλλος τις ἀνὴρ βίοτοιο κέλευθον
 Τέμνει γειομόρος, αὐτὰρ ὁ ποντοπόρος·
 Θηρολέτης ἄλλος τις, ὃ δ' ἔγχει χεῖρα κορύσσων·
 Καὶ τις ἀοιδοσύνης ἱδρὶς, ὃ δ' ἀθλοφόρος.
 Αὐτὰρ ἐμοὶ Θεὸς ἐστὶ λάχος, καὶ ἄλγεα πολλὰ,
 10 Καὶ νόσῳ συγερῇ τῇδ' ὀλιγοδρανέειν.
 Δάπτε με, θάπτε μ', ἀλιτρεῖ. Πόσον χρόνον; αὐτίκα γὰρ σε
 Λείψω σὺν χαλεποῖς πῆμασι γηθόσυνος.
 Μῆτερ ἐμὴ, τί μ' ἔτικτες, ἐπεὶ Θεὸν οὔτε νοῆσαι,
 Οὔτε φράσαι δύναμαι τόσσον, ὅσον ποθέω;
 15 Βαῖη μὲν τις ἔμοιγε νόου περιλαμψεν ὀπωπᾶς
 Ἰσοφάους Τριάδος λάμψις ἐπουρανίης·
 Τὸ πλεῖον δ' ὑπάλυξεν, (ἔχω δ' ἄχος,) ὥς σεροπὴ τις,
 Πρίν με φάους κορέσαι, ὧκα παριπταμένη.
 Εἰ δέ σε κέθεν ἔλοιμι, φίλη Τριάς, οὐκέτι μητρὸς
 20 Μέμφομ' ἐμῆς λαγόσιν. Εἰς ἀγαθὸν γενόμην.
 Ἀλλὰ σάω με, σάω με, Θεοῦ Λόγε, ἐκ δέ με πικρῆς
 Ἰλύος ἐξερύσας, ἐς βίον ἄλλον ἄγοις,

16. Οὐρανίοισιν. Int. οὐρανίησιν.
 LXXXVI. 1. Κόσμον etc. Idem versus iterum leguntur in Editis, pag. 197.

LXXXVII. 3. Εἰ μὲν σύγ' ἐπέρησας. Itā Chig. Edit. εἰ μὲν δὴ σὺ πέρησας.
 10. Καὶ νόσῳ etc. Et tristi morbo confici.

METRICA VERSIO.

Ast ego sincero complexus pectore Christum,
 In spe semper ero, donec mihi cernere detur
 Unitæ Triadis clarum et venerabile lumen :
 Cum carni sociata suæ cœlestis imago
 Cœlitibus tandem superâ jungetur in arce.

LXXXVI. ADMONITIO AD SEIPSUM.
 (Billio interprete.)

Magnum per huncce compara mundum tibi,
 Hæc cuncta, quæ hic sunt, despuens promptissimè,

Scenam theatri maximi. Pare Deo,
 Qui corpus ob te vestiit. At quid monet ?
 Hinc exeamus : ipse nam veni huc quoquè,
 Ut te, scelus quem dejicit, sursùm locem.
 Curramus ergò conciti : Deus vocat.

LXXXVII. DE DEI DESIDERIO.
 (Billio interprete.)

Ærumnis gravibus cur sum conceptus, et abs te
 Sentigeræ vitæ cur datus, ô genitrix ?

At ego Christum complectens nunquàm desinam
Sperare, donec Triadis lucem in unum coëuntis videam,
15 Cùm magni Dei hæreditas, carni suæ copulata,
Imago primæva, coelestibus miscebitur.

LXXXVI.

ADMONITIO AD SEIPSUM.

Mundum acquire præsentī magnum,
Respuens facilè omnia quæ hīc sunt,
Larvam majoris theatri. Pare Verbo Dei Christo,
Qui naturam humanam assumpsit tui causâ. Quid autem ille dicit?
5 Discedamus hinc; namque hūc veni,
Ut in sublimi te collocarem, qui lapsus es peccato.
Deus vocat. Properemus ipsi advolantes.

LXXXVII.

DE DEI DESIDERIO.

Mater mea, quid me genuisti, siquidem valdè ærumnosum genuisti?
Quid me hinc vitæ spinarum feraci dedisti?
Quòd si tu illam sine ærumnis, quasi carnis expers, duxisti,
Res valdè mira; sin autem vexata es, non me diligendo genuisti.
5 Aliam quidem vir aliquis vitæ semitam
Carpit. Hic terram, hic mare arat;
Alius venator, hastâ alius dextram armat:
Alius cantandi peritus, alius victor in certamine.
At mihi Deus hæreditas est, et multæ ærumnæ,
10 Et tristis morbus, quo hīc conficior.
Discerpe me, discerpe me, sceleste. Quandiu? mox enim tē,
Et graves ærumnas lætus relinquam.
Mater mea, cur me genuisti, siquidem Deum nec nosse,
Nec prædicare tantum valeo, quantum cupio.
15 Pusillus mentis meæ aciem circumfulsit
Splendor cœlestis Triadis æqualiter lucentis;
Major autem pars diffugit, (quod ego doleo,) ut fulgur quoddam,
Antequàm me lumine satiet, citò prætervolans.
Quòd si te alio in ævo comprehendam, cara Trinitas, non jam matris
20 Meæ uterum incusabo. In bonum natus sum.
Sed serva me, serva me, Dei Verbum, ac me ex amaro
Eruens cœno, transfer in aliam vitam,

Scriptum post
an. 383.
Alia Bill. 108,
pag. 180.

Scriptum post
an. 383.
Alia Bill. 27,
pag. 95.

Queritur Gre-
gorius quòd son
mater se valdè
ærumnosum ge-
nerit.

Alius aliam
vitæ carpit se-
mitam.

Gregorii sors,
Deus.

Gregorius jam
non matris suæ
uterum incusa-
bit, si Deus se
ex cœno mundi
erutum in aliam
meliorem trans-
ferat.

11. Πόσον χρόνον. Ità tres Regg., Coisl. et Chig. Edit. in pluribus Codicibus. Aliàs autem idem prosequitur.
πὸς χρόνον, ad tempus. 17. Τὸ πλεῖον δ' ὑπάλυξεν. Ità duo Regg., Coisl. et Chig.
13. Μητρὲ ἐμῇ, τί μ' ἔτιχες. Hic incipit aliud Carmen In Editis deest δ', et malè legitur ὑπάλυξεν.

METRICA VERSIO.

Mirum, si vixisti illæsa ut corporis expers:
Sin læsa es, mihi lux haud ab amante data est.
Gens hominum vario grassatur tramite vitæ:
Agricola hic, salsas findit at alter aquas.
Hastis ille manus armat, canit ille peritus:
Ille pugil, sævas opprimit ille feras.
At mea sors magnus Deus est, multique dolores,
Atque gravis morbus, qui mihi membra quatit.
Ad breve me lacera tempus, scelerate: relinquam
Nam tecum gaudens aspera cuncta brevi.

Tom. II.

Cur mihi vita data est, nequeam tūm volvere mente,
Nec fari, ut mea fert summa cupido, Deum?
Parva meis sanctæ Triadis lux fulsit ocellis;
Amplius at fugit lumina mœsta jubar:
Non secus ac fulgur, quod sese proripit antè,
Quàm splendore oculos exsaturare queat.
Ast illi, si te arripiam, Trias, haud jam ego natum
Me querar. Optandâ namque ego sorte satus.
At mihi sis, quæso, sis, optime Christo, salutē,
Extractumque gravi transfer ad astra luto,

U 10

Ἴνθα νόος καθαρὸς σε φαάντατον ἀμφιχορεύει,
Μηκέθ' ὑπὸ σκιερῆς κρυπτόμενος νεφέλης.

ΠΗ'.

Εἰς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν στίχοι ἡμίamboi.

Τί σοι θέλεις γενέσθαι;
Ψυχὴν ἐμὴν ἐρωτῶ.
Τί σοι μέγ', ἢ τί μικρὸν
Τῶν τιμίων βροτοῖσι;
5 Ζῆται μόνον τι λαμπρὸν,
Καὶ δώσομεν προθύμως.
Θέλεις τὰ Γύγέω σοι
Τοῦ Λυδίου γενέσθαι,
Καὶ δακτύλῳ τυραννεῖν,
10 Τὴν σφενδόνην ἐλίσσων,
Κρύπτουσιν, εἰ κρύπτοιο,
Φαίνουσιν, εἰ φαίνοιο;
Θέλεις τὰ Μίδεω σοι
Τοῦ πλουσίου θανόντος,
15 Ὁ χρυσὸς ἦν τὰ πάντα,
Χρυσοῦν φέροντα λιμὸν,
Εὐχῆς δίκην ἀμέτρου;
Θέλεις λίθους διανυγεῖς,
Πλάτη τε γῆς λιπώσης,
20 Καὶ ποιμνίων ἀριθμοὺς,
Βοῶν τε καὶ καμήλων;
Οὐ ταῦτα δώσομέν σοι·
Λαβεῖν γὰρ οὐδὲ λῶον,
Ἄλλ' οὔτ' ἔμοιγ' ἀνυσόν.
25 Ἐρρίψα γὰρ μερίμνας,
Ἀφ' οὗ Θεῷ προσῆλθον.
Θέλεις θρόνους τε κα' ἀρχάς,

Καιροῦ φρύαγμα πίπτων,
Ἴν' αὔριον καθεσθῆς
30 Κάτω βλέπων ταπεινὸν,
Ἄλλου τραχηλιῶντος,
Ὅς ἦν παραστᾶτης σοι,
Τυχὸν δὲ καὶ κακῶν τις;
Θέλεις γάμῳ δεθῆναι,
35 Βλακεύμασιν ἀνάγνοις,
Καιροῖς δὲ συσραφῆναι;
Θέλεις νόσον γλυκεῖαν,
Εὐτεκνίας μέριμναν;
Εὐτεκνίαν δ' ἂν εἴπω
40 Δυστεκνίαν, τί φήσεις;
Θέλεις λόγοις βοᾶσθαι,
Καὶ συλλέγειν θέατρα;
Ποθεῖς νόμους πιπράσκειν
Οὐκ ἐνδίκῳις παλαισμοῖς,
45 Φέρειν τε καὶ φέρεσθαι
Πρὸ βημάτων ἀθέσμων;
Λίχμην θέλεις τινάσσειν,
Πνέων ἀρήϊόν τι,
Καὶ σέμμα τ' ἐξ ἀγώνων,
50 Θηροκτόνον τε κάρτος;
Ποθεῖς κρότους ἐν ᾧξει,
Καὶ χάλκεος τυποῦσθαι;
Σκιάν θέλεις ὀνείρων,
Μεταρρέουσιν αὔραν,

24. Κρυπτόμενος. Reg. 39 κρυπτόμενον.
LXXXVIII. Tit. Εἰς τὴν. Vat. πρὸς τήν.
11. Κρύπτουσιν. *Quae tecta cum tegebat.*
12. Φαίνουσιν. *Et detecta cum detegebat.*
14. Τοῦ πλουσίου. *Cui mors ex divitiis obtigit.* Vat. πλουσίον.
15. Ὁ χρυσός. Sic Coisl. Edit. χρυσός.
16. Φέροντα. Vat. φέροντι. Coisl. πορίζων, et Vat. ad marg.

23. Λῶον. Coisl. κρεῖσσον.
32. Σοί. Coisl. σοῦ.
35. Καιροῖς δὲ συσραφῆναι. *Id est, auram sequi; ex dominantium aulæque rationibus fidem et mores componere.* Gaulyer, *simulque cum tempore abripi.* Gallicè, *passer avec le temps, avec le monde;* sic Apost. 1 Cor. vii, 29: *Tempus breve est: reliquum est, ut et qui habent uxores, tanquam non habentes sint: præterit enim figura hujus*

METRICA VERSIO.

Hic ubi mens, non jam tenebrosâ condita nube,
Te circum dulces læta agit usquè choros.
LXXXVIII. AD SUAM ANIMAM CARMEN ANACREONTICUM.
(Billio interprete.)

Quidnam tibi requiris?
Percontor ipse mentem.
Parvum quid aut quid ingens
Tibi videtur esse
De rebus hujus ævi?
Tantum petas quid amplum,
Dabòque perlibenter.
Sortémne Gygis optas
Lydi tibi venire,
Per annulùmque versum
Regno statim potiri,

Qui tectus hunc tegebat,
Paténsque detegebat?
Sortem Midæne poscis,
Cui dives obtigit mors,
Dùm quod tenet sit aurum;
Sic aureânque sentit
Famem, peritque, votum
Miser luens iniquum?
Claras cupisne gemmas,
Terras cupis feraces,
Multum pecûsque, multos
Bovésque cum camelis?
Non hæc dabo: tibi nam
Nec ista profutura,
Dari queant nec à me.

Ubi mens pura circà te luce circumfluente choreas agit,
Non jam sub umbrosà nube cooperta.

LXXXVIII.

AD SUAM ANIMAM CARMEN ANACREONTICUM.

Scriptum post
an. 583.
Aliàs Bill. 120,
pag. 182.

Quidnam tibi vis fieri?
Animam meam interrogo.
Quid tibi magnum, quidve parvum,
Ex his quæ in pretio sunt apud homines?
5 Postula modò quid splendidum,
Et dabimus tibi perlibenter.
Vis tibi, quæ Gyges
Ille lydius habuit, consequi,
Et annulo regnare,
10 Palam invertens,
Quæ illum tegebat, si ipsa tegebatur,
Et monstrabat, si ipsa monstraretur?
Vis tibi Midæ opes
Qui in divitiis obiit,
15 Cui aurum fiebant omnia,
Aurique afferebant famem,
In pœnam voti insatiabilis?
Vis gemmas pellucas,
Et jugera pinguis terræ,
20 Et numerosa pecorum armenta,
Tùm boum, tùm camelorum?
Non hæc dabimus tibi;
Ea enim accipere nec tibi utile est,
Nec ego præstare possum.
25 Projeci enim omnes curas,
Ex quo ad Deum accessi.
Vis thronos et imperia

Temporis fastum labilem,
Ut crastino die humi sedeas,
30 Humiles in terram demittens oculos;
Alio superbiente,
Qui tibi prius adstabat,
Fortè etiam nequissimus?
Visne conjugio alligari,
35 Molli et impudicâ inertiâ,
Et temporibus circumagi?
Vis morbum dulcem,
Amplæ prolis curam?
Felicem fœcunditatem si dixerò
40 Infelicem, quid tu dixeris?
Vis sermonibus celebrari,
Et conventus agere?
Vis leges vendere
Injustis artibus;
45 Trahere et trahi
Ad nefanda tribunalia?
Hastàmne cupis vibrare,
Spirans quid mavortium,
Et coronam ex certaminibus,
50 Et ad occidendas feras robur?
Expetis plausum in urbe,
Atque æneus fingi?
Umbram cupis somniorum,
Diffluentem aërem,

mundi. Utrùm sit genuinus Gregorii sensus, pronuntiet æquus rerum æstimator.

38. Εὐτεχνίας. Amplæ prolis, vel probæ.

39. Εὐτεχνίας. Aliter: Probam prolem si dixerò improbam, quid dictura es? Æquè nimirum contingit bonos malosque, felices et miseros suscipi liberos, cùmque ipsa proborum cura morbus sit, quid improborum et miseriorum? Quanta discruciatio!—Benedictini, post Billium, malè verterunt, ut videtur, punctum interrogativum

ponendo post δυστεχνίαν, et antè sub audiendo particulam disjunctivam ἢ, felicem fœcunditatem dicàmne aut infelicem? quid dixeris? (Not. nov. Edit.)

41. Λόγοις βῶσθαι. Sermonibus celebrari, ob eloquentiam.

42. Συλλέγειν θέατρα. Leuvenclaius, cogere theatra.

43. Πιπράσκειν. Coisl. et Vat. παράσσειν, quod sequitur Billius: turbare visne leges?

51. Εἰ ἄτι. Coisl. πολέχνης, oppidis.

METRICA VERSIO.

Curas enim fugavi,
Cum me dedi Tonanti.
Thronosque temporisque
Fastum petis caducum,
Cernaris ore mæsto,
Ut cras humi sedere
Alio superbiente,
Adstare qui solebat
Tibi, malusque fortè?
Tædâ cupis ligari,
Philtris non pudicis,
Sequi levisque tempus?
Morbum cupisne dulcem,
Curamque prolis amplæ;
In quâ boni maline

Plus sit situm, fugit me?
Lingua cupis disertâ
Amplis tenere cœtis?
Turbare visne leges,
Artes per haud honestas,
Simulque ferre, ferri
Ad tribunal nefandum?
Vibrare poscis hastam,
Ardens amore belli:
Laurumque triumphalem,
Ferisque ferre lethum?
Plausus in urbe quæris,
Et æream figuram?
Insomni cupis sic
Umbram, leves et auras:

55 Ροίζον βέλους ἀνίχνου,
 Ψόφον χερὸς κροτούσης;
 Τί γάρ μέγ' εὖ φρονούσι
 Τῶν σήμερον μὲν ὄντων,
 Ἐς αὖριον δ' ἀπόντων.
 60 Ὡν καὶ κακοῖς μέτεσιν,
 Ὡν οὐ συνέρχεται τι
 Ἐντεῦθεν ἐξιῶσι;
 Τί οὖν; ἐπεὶ τὰ δ' οὐχί.
 Τί σοι θέλεις γενέσθαι;
 65 Θέλεις θεὸς γενέσθαι,
 Θεὸς, Θεοῦ μεγίστου
 Παραστάτης φαεινός,
 Σὺν ἀγγέλοις χορεύων;
 Ἴθι, ἱπρόβαινε, ταρσοὺς
 70 Ὄξυπτερου μενοινῆς
 Κυκλουμένη πρὸς ὕψος.
 Ἐγὼ πτερόν καθαίρω·
 Ἐγὼ λόγοις ἐπαίρω,
 Ὡς εὐπτερόν τιν' ὄρνιν
 75 Ἐς αἰθέρα προπέμψω.
 Σὺ δ', εἰπὲ μοι, κάκιζον
 Ὡ σαρκίον δυσώδες,
 Ἐπεὶ συνεζύγην σοι,
 Ἡ δεσπότης μαγεῖρω,
 80 Τί σοι θέλεις γενέσθαι,
 Πρὸς τὸ πνοὴν κρατεῖσθαι;
 Οὐ γάρ πλέον χρεώσῃ,
 Κἂν πόλλ' ἔχειν βιάζῃ.
 Θέλεις τράπεζαν εὐπνουν
 85 Μύρων τε, καὶ μαγεῖרון
 Σοφίσμασιν περισσοῖς;

Καὶ βαρβίτων χερῶν τε
 Κροτήματ' οὐκ ἀνοιγῆρα;
 Ἀβρῶν κλάσεις τε παίδων
 90 Κινουμένων ἀνάνδρως,
 Καὶ παρθένων ἐλιγμούς
 Γυμνουμένων ἀθέσμως;
 Ἄ τοῖς πότοις τυποῦσιν
 Ὅσοι φιλοῦσιν ὕβριν,
 95 Τὸν μαινόμεν ἑτοίμως
 Ὑποφλέγοντες οἶνον.
 Ταῦτ' εἰ θέλεις παρ' ἡμῶν,
 ἔχεις μὲν, ἀγχόνην δέ.
 Τοιαῦτα τοῖς ἀπλήστοις
 100 Ἐγὼ φίλοις πορίζω.
 Οἷός σε πέτρινός τις
 Λυτῶροφος καλύπτῃ,
 Ἡ μικρὸν ἔργον ὥρας,
 Εἰ δεῖ τι καὶ πονῆσαι.
 105 Τὸ δ' ἔσθως ἢ καμῆλων
 Τρίχες, νόμῳ δικαίων,
 Ἡ καὶ θέρους, παλαιᾶς
 Γυμνώσεως κάλυμμα.
 Στιβάς μὲν ἢ τυχοῦσα,
 110 Ποαί, κλάδοι τε θάμνων,
 Ἄπλωμα πορφυροῦν τι,
 Καὶ συμπόταις ἀταρβές.
 Τράπεζα δ' αὐτόθεν σοι
 Γλυκὺ πνέυσ' ἀνείσθω,
 115 Ἄ γῇ φίλῃ θίδωσιν
 Ἄτεχνα ὄρα παῖσιν.
 Ἐπεὶ δ' ἐθήκαμέν σε,
 Καὶ θρέψομεν προθύμως.

56. Χερὸς κροτούσης. *Manūs plaudentis*. Vat. χειρός.

59. Ἐς αὖριον. Vat. τὴν αὖριον.

69. Ταρσοὺς. Coisl. et Vat. ταρσοῖς ὀξυπτερου. *Age, procede, pennis studii celeriter volantis instructa cælum pete.*

72. Καθαίρω. Coisl. καθαίρων. *Mox ἐπαίρων.*

76. Σὺ δ' εἶπε. *Hic in Vat. aliud Carmen incipit cum hoc titulo πρὸς τὸ σῶμα, ad corpus.*

81. Πνοήν. Coisl. πνοῇ.

92. Ἀθέσμως, ἀσίμμως.

93. Τυποῦσιν. *Quæ in convivii repræsentant.*

METRICA VERSIO.

Sonum cupis sagittæ,
 Quæ non relinquit ullam
 Viæ notam peractæ :
 Sonum petis, manus quem
 Plaudens solet movere ?
 Sanis enim quid ingens
 Horum queat videri,
 Quæ sunt modò, modò non ;
 Queis et mali fruuntur :
 Quæ nósque non sequuntur,
 Mors atra cùm rapit nos.
 Hæc ergò cùm negentur,
 Quidnam tibi requiris ?
 Deusne gestis esse,
 Deus Dei supremi
 Fulgore plenus adstes,

Ducens choros beatâ
 Cum cœlitum phalange ?
 Age, jam moveto pennas
 Curæ, volâque velox,
 Ac prompta tende sursùm.
 Pennas ego repurgo :
 Verbis ego veho te ;
 Te nam, velut volucrem,
 Ad astra celsa mittam.
 Dic ast, olens caro, mi,
 Heram Deus coco me
 Quandò meo ligavit,
 Quidnam petis, queas ut
 Vitæ dies tueri ?
 Nam stringor hoc ad unum,
 Licèt petas ducenta.

- 55 Strepitum sagittæ sine vestigio,
Sonum complosæ manûs?
Quid enim magnum est sapientibus,
Ex iis rebus, quæ hodiè adsunt,
Et cràs aberunt;
60 Quarum et mali participes sunt,
Quarum nihil nos comitatur
Hinc discedentes?
Quid ergò? quandò quidem hæc nondantur, 95
Quid tibi vis dari?
65 Visne deus fieri,
Deus, Dei maximi
Comes splendidus,
Cum angelis choros ducens?
Age, progredere, pennas
70 Celerrimi studii
In cælum convertens.
Ego pennas purgabo,
Ego verbis tollam,
Ut agilem quamdam avem
75 Ad æthera deducam.
Tu verò, dic mihi, nequissima
Caruncula fetida,
Quandò quidem sociata tibi sum,
Ut domina coquo suo,
80 Quid tibi vis dari,
Ad vitam servandam?
Neque enim quicquam ampliùs debeo,
Quamvis plurima per vim habere velis.
Vis mensam fragrantem
85 Unguentis, et coquorum
Supervacaneis artibus?

- Vis lyrarum manuûmque
Pulsationes, non sine æstro libidinum?
Vis venustorum fractos motus puerorum,
90 Effœminatè se moventium;
Saltationes et choreas puellarum
Inhonestè nudatarum?
Quæ conviviis affingunt,
Quotquot libidini student,
Lymphatum promptis animis 95
Succendentes Bacchum?
Hæc si requiris à nobis,
Habebis quidem, sed suspendiûm.
Talia insatiabilibus
100 Ego amicis tribuo.
Domus te saxeæ quædam,
Tectum nativum præbens tegat,
Aut tuguriolum, unius opus horæ,
Si fortè opus est aliquâ elaboratione.
105 Vestis autem tibi sit, aut camelorum
Pili, more justorum,
Aut pellis, veteris
Nuditatis tegumentum.
Lectus sit tibi vulgaris,
110 Herba, rami virgultorum,
Mantile purpureum quid,
Quod convivæ non horrescant.
Mensa autem ex his tibi
Dulce spirans surgat,
115 Quæ alma tellus dat
Inelaborata omnibus dona.
Quoniam autem te discumbere fecimus,
Etiam pascemus libenter.

98. Ἐχῆς μὲν. Gaulyer. ἔχοις. *Habebis à me, non hæc quidem, sed suspendium.*

101. Πέτρῳός τις. *Domus quædam saxeæ, rupes.*

102. Αὐτῶροφος καλύπτῃ. Vat. αὐτῶροφον καλύπτει.

106. Δικαίων. *Sanctorum virorum, ut prophetæ.*

111. Πορφυροῦν τι. *Arcta mappa, nigrum quid, et combonibus intactum, ab eis securum. Fortè etiam nuda humus. — Ità Combesius, sed malè, cùm sensus sit evidenter, lectum vulgarem, herbam, virgulta esse loco purpurei tapetis. (Not. nov. Edit.)*

METRICA VERSIO.

Mensas odore poscis
* Gratas, cocique scitis
Technis, lyræque pulsus
Libidinem cientes,
Juvenum levésque saltus,
Qui turpiter movent se:
Et virginum choreas,
Quæ corpus indecorè
Nudant suum vocatæ,
Cum cœnat is cui Venus
Arridet, ac libenter
Qui se Baccho perurit?
Hæc si requiras à me,
Tibi restis est paratus.
Hæc do meis amicis,
Queis nil potest sat esse.
Rupes domus tibi sit,

Quæ spontè membra velet;
Aut si labor ferendus,
Hora teratur una.
Sit vestis aut cameli
Pili, velut Prophetæ,
Aut nuditas tegatur
Antiqua pelle vili.
Vulgaris et thronus sit,
Herbæ, frutèxque cæsus,
Sit mappa purpurata,
Non sæva combiboni.
Jam mensa dulce spirans
Sit quod dat alma tellus
Nullo labore cuivis.
At quandò te locavi,
Aleris haud gravatim.
Cibos cupisne? Panem

Θέλεις φαγεῖν; ἔχ' ἄρτον,
 120 Ἐχ' ἄλφιτ', εἰ παρείη.
 Ἄλεις δέ σοι τὸ πέμμα,
 Θύμος δ' οὐ οὐ μετροῦμεν.
 Ἀπραγμάτευτον ἔσθον.
 Ἐνδοια δ' ἄλλο μεῖζον.
 125 Θέλεις πιεῖν; βρύει σοι
 ὕδωρ, κρατὴρ αἰετῶν.
 Ποτὸν μέθης ἀποῖον,
 Ἀκλήματον γάνυσμα.
 Ζητεῖς δὲ καὶ τρυφᾶν τι;
 130 Μηδ' ὀξίνης φθονεῖσθω.
 Ἄλλ' οὐ τάδ' ἀρκέσει σοι;
 Τετρημένω ποθεῖς δὲ
 Πίθω κακῶς ἐπαντλεῖν
 Τὰς ἡδονὰς ἀπλήτως;
 135 Ἄλλον πόθει περιτῆν.
 Ἐμοὶ γὰρ οὐ σχολή σε
 Θάλλειν σύνοικον ἐχθρόν.
 Ἴν' ὥς ὄρις κρυμωθείς,
 Θέρμη δ' ἔπειτα λυθείς,
 140 Ἐγκόλπιός με τρώσης.
 Θέλεις δόμους ἀμέτρους
 Χρυσωρόφους, γραφῆς τε
 Καὶ ψηφίδας σοφισμοῦς,
 Κινουμένους σχεδόν τι.
 145 Πλακὸς τε λάμπιν ἀβρᾶς
 Ἀντίχρουν, πολύχρουν;
 Θέλεις περιρρέουσιν
 Ἐσθῆτα τῶν ἀθίκτων,
 Ἐν θακτύλοις τε πλοῦτον,
 150 Γελώμενόν τε κάλλος

Τοῖς σωφρονεῖν μαθούσιν,
 Ἐμοὶ δὲ καὶ μάστιγα
 ὦ κάλλος ἐστὶν εἶσω;
 Τοῖς μὲν κάτω δὴ ταῦτα
 155 Ὑμῖν βροτοῖσι φάσκει.
 Οἱ ζῆτε τὸ πρὸς ὄραν
 Μηθὲν πλεον βλέποντες.
 Τοῖς δ' εὐγενὲς βιόειν,
 Ἐπαξίως τε μοίρας
 160 Τῆς ἐκ Θεοῦ κραθείσης
 Τῷ πηλινῷ πάχει μου,
 (Σκόπει πένητος ὄγκον,
 Οἶαν τροφὴν χρηρῆς;
 Διελθε μοι φλογόδη
 165 Ῥομφαίαν, ὦ θεόφρον.
 Θείων γενοῦ γεωργὸς
 Φυτῶν λόγῳ θαλλόντων,
 Ὡν μ' ἐξέρησεν ἐχθρὸς
 Δι' ἡδονῆς συλήσας.
 170 Εὐλόῳ πάλιν πρόσελθε
 Ζωῆς αἰε μενούσης.
 Ἡ δ' ἔστιν, ὥς ἀνεῦρον,
 Γνώσις Θεοῦ μεγίστου,
 Φάους ἐνὸς τριλαμποῦς,
 175 Πρὸς ὃν τὰ πάντα τείνει.
 Οὕτω μὲν αὐτὸς αὐτῷ
 Πᾶς τις σοφῶν λαλήσει.
 Ὅς δ' οὐ θέλει λαλήσαι,
 Μάτην βίον παρῆλθεν,
 180 Εἴ περ μάτην παρῆλθεν,
 Μὴ σὺν κακῷ μεγίστῳ.

122. Θύμος δ' οὐ οὐ. Itā Vat. et Gaulyer. Edit. καὶ θύμον.
 126. Αἰετῶν. Itā Coisl. et Gaulyer. Edit. αἰετῶν.
 128. Ἀκλήματον γάνυσμα. Leuvenclaus oblectamentum ē
 palmitē non proveniens.
 130. Φθονεῖσθω. Itā Coisl. Edit. φθονήσθω.

132. Τετρημένω. Ingeniosè Gregorius ventrem inexplē-
 bilem comparat dolio perforato, quod trajicit aqua lar-
 giter infusa, neque potest implere.
 138. Κρυμωθείς. Frigore percussus, deinde calefactus.
 144. Κινουμένους. Itā Vat. Edit. κινουμένων.

METRICA VERSIO.

Habes, quid aut farinae.
 Obsonium tibi sal,
 Quantum volēsque cæpæ,
 Obsonium laborem
 Quod nescit: alterūque
 Majus, fames lacessens.
 Potum cupisne? Lympha
 Fluit tibi perennis,
 Potus movere mentem
 Qui nescit, et voluptas
 A vitibus remota.
 Si lautius petis quid,
 Negatur haud acetum.
 Sin hæc tibi sat haud sunt,
 Sed vis ut effluenti
 Vasi malè voluptas
 A me ingeratur usquē,

Quæras licet tibi quæi
 Ministret ista. Nam non
 Domesticum vacat mi
 Hostem sinu fovere,
 Serpentis instar, ut cūm
 Refovero te rigentem,
 Me vulneres repentē.
 Amplas domōsne pōscis,
 Aurata tigna quæis sint,
 Pictæque tam peritē
 Formæ, quæas ut ipsas
 Vitā frui putare?
 Tabulæ decus refulgens
 Vario colore factæ?
 Cupisne diffluentes,
 Tangique quas nefas sit,
 Vestes, in annulisque

- Vis comedere? sume panem,
 120 Sume polentam, si adsit;
 Sal autem tibi sit obsonium,
 Et cæpe, quod non metiemur,
 Nullo labore parabile obsonium;
 Fames etiam aliud est obsonium majus.
 125 Vis bibere? fluit tibi
 Aqua, crater semper manans,
 Potus ebrietatem non pariens,
 Sed hilaritatem, cujus non dator Bacchus. 160
 Vis autem quibusdam frui deliciis?
 130 Aceto non parcatur.
 Sed hæc tibi non sufficiunt?
 E perforato vis
 Dolio nequiter haurire
 Voluptates, quibus expleri non potes?
 135 Alium quære, qui tibi suppeditet.
 Mihi certè non vacat te
 Fovere domesticum hostem,
 Ut, velut anguis frigidus,
 Calore deindè solutus,
 140 In sinu me vulneres.
 Vis amplas domos,
 Aurcas, picturæ
 Et sculpturæ egregia opera,
 Quæ moveri penè videntur?
 145 Vis tabulæ nitorem elegantis,
 Colorum concentu multiplicique flore col-
 Vis diffluentem [lucentem?]
 Vestem, ex his quæ non liceat tangere,
 In digitis magnas opes gestare,
 150 Et pulchritudinem quam irrident,
- Qui sapere didicerunt,
 Ego verò maximè,
 Qui solam puto pulchritudinem; quæ est interna?
 Hæc quidem humi jacentibus verba
 155 Vobis hominibus dico,
 Qui vivitis in horam,
 Nihil ultra intuentes.
 Iis autem, qui honestè vivunt;
 Et dignè illà parte,
 Quæ à Deo immixta est
 Luteæ meæ moli,
 (Vide pauperis superbiam,)
 Qualem cibum subministro?
 Prætergredere mihi flammeum
 165 Gladium, tu qui divina sapis.
 Divinarum esto colonus
 Plantarum Verbo Dei virentium,
 Quibus me privavit hostis
 Voluptate spolians.
 170 Rursus ad lignum accede
 Vitæ semper manentis.
 Hæc autem est, ut comperi,
 Maximi Dei cognitio,
 Luminis unius trifulgentis,
 175 Ad quem omnia tendunt.
 Sic ipse secum
 Quisquis sapiens est, loquetur.
 Qui autem non vult ità loqui,
 Frustrà vitæ cursum peragit,
 180 Si modò frustrà peregit,
 Ac non maximo suo malo.

145. Πλακός τε λάμπειν ἄδραξ. Coisl. λάμπειν πλακός δ' ἀν-
 θηράξ.

148. Τῶν ἀθίκτων. Ex his, quæ intactæ plerumque ser-
 vantur.

155. Βροτοῖσι φάσκω. Vat. λέγω βροτοῖσι.

162. Σκόπει πένητος ὄγκον. Leuvenclaus: Vide pauperis
 amplitudinem, qualem his alimoniam subministrem, vel
 vide qualem ego pauper superbus cibum ministrem.

171. Ἀὐτὸς μενούσης. Sempiternæ.

176. Οὕτω. Sic Coisl. Edit. οὕτως.

METRICA VERSIO.

Opes habere magnas :
 Formamque, quam, sapit qui,
 Ridetque, despicitque,
 Præ cæteris ego, qui
 Verum situm decorem
 In mente credo solâ?
 Hæc verba dico vobis,
 Quorum jacens humi cor
 Præsens quod est requirit,
 Plus nilque contuetur.
 At vita queis honesta
 Agitur, et ut meretur
 Pars, quam Dens supernè
 Carni dedit lutosæ,
 (Egentis en tumorem,)
 Qualem cibum ministro?
 Fac transeas rubentem

Ensem, Deum colis qui;
 Sis arborum Dei, quæ
 Semper virent, colonus :
 Queis læta me sequentem
 Orbavit asper hostis.
 Adito rursus ævi
 Lignum citus perennis,
 Quæ notio Tonantis
 Est, ut mihi videtur,
 Qui lumen est trifulgens,
 Quò quicquid est refertur.
 Sic quisque mente sanâ
 Secum frequens loquetur.
 Quòd si loqui recuset,
 Frustrà dies peregit.
 Frustrà quid ipse dico?
 At in malum pertingens.

ΠΘ'.

ΕΙΣ ΤὸΝ ΝΟΣΟΝ.

- Ἦν, ἦν, ὅτ' ἤνθουν· ἀλλὰ νῦν εἰμ' ἄχλος·
 Οὔτε πρὶν ἤρθην, οὔτε νῦν κατεσάλην.
 Ἀνθεῖν, ἀπανθεῖν, ἄλλο· οὐκ ἄλλος δ' ἐγώ.
 Ἐξ ἱατρῶν πάσαιμι τοῦτο κερθάνας.
 5 Τὸ μῆτι, Χριστέ, σου φέρειν ἀνώτερον,
 Παρ' οὗ τὰ πάντα, καὶ τὸ φαρμάκων· σένος.
 Ἴδου τὰ θεῖρά· τὴν κολυμβήθραν ἔχω.
 Ποῦ δ' ἄγγελός μοι; δεῦρο, φαρμάσσοις ὕδωρ.
 Εἰ δ' οὐ, σὺ. Σῶτερ, εἰπέ, καὶ παρήσσεμαι.
 10 Πέπληγμ'· ἔχω τί κέντρον εἰς Θεοῦ φόβον.
 Οἶδ' εὖ πεπονθώς. Ἀλλ' ἐπίσχεσ τὸν νόσον.
 Εἰ δ' οὐ φίλον σοι, θός γε καρτερῶς φέρειν.
 Ἐξηπόρημαι, Χρίστε μου· καὶ τί δράσω;
 Κριτῆς μὲν εἶ δίκαιος, ἀλλὰ καὶ πρᾶος.
 15 Ποῦ σου τὸ χρηστόν; ἡ μόνοι λελήσμεθα;
 Ἐρρίψεν, ἔρριψέν με συγκόψας Σατάν.
 Σὺ δ' ἐκδέδωκας τῷ κακῷ· τίς αἰτία;
 Οὐχὶ πάτησιν σκορπίων ἐλπίζομεν;
 Τί ταῦτα, Χριστέ; τοὺς κακοὺς αἰσχύνομαι,
 20 Καὶ τοὺς ἀρίστους, οὐκ ἔχων τᾶσιν κακῶν·
 Οἱ μὲν γελῶσι, τοῖς δ' ὀλώλας· ἐλπίδες.
 Καθ' ἡμέραν θνήσκω τε, καὶ λείπω βίον.
 Εἰ μὲν δικαίως, ὡς κακός, ποῦ χρηστότης;
 Εἰ δ' οὐ δικαίως, ποῦ ποτ' ἔννομος κρίσις;
 25 Σκοπὸς τέθειμαι πᾶσι, καὶ τοξεύομαι.
 Στήτω ποθ' ἡμῖν ὁ φθόνος, σήτω ποτέ.
 Χρόνω, νόσῳ κέκμηκα, τοῖς φίλων κακοῖς.
 Ἀλλ' οὐ θέλεις; πρὸς σ' ἔρχομαι. Δίδου χεῖρα.
 Ὄλωλ', ὄλωλα συμφοραῖς· σοὶ δ' ὄλλυμαι.
 30 Σὺ γάρ Θεός μου. Σὺ ζόφον λύσις κακῶν
 Νεκρῷ πνέοντι μικρὸν, ἢ λυπρὸν βίον.
 Τί τῇδε μοχθῶ τοῖς κακοῖς ἐσφιγμένος,
 Φθόνου πάλαισμα, καὶ γέλως τοῖς πλείοσιν;
 Ἄλλοις τὰ λαμπρὰ τοῦ βίου, λύσις δ' ἐμοί.

2. Ἦρθην. *Nec prius elato fui animo, nec tunc sum de-
jecto.*

5. Τὸ μῆτι. Sic legit Muratorius cum florentino Codice
et Salvinio. MSS. Ambr. habet τό πέ τι. Tres istos versus,

quos etiam edidit Muratorius, composuisse ipsi videtur
Gregorius, postquam medicis frustra conantibus ipsum
ab aliquo morbo liberare, Christus eidem restituit salu-
tem pristinam.

METRICA VERSIO.

LXXXIX. IN MORBUM.

(A. B. Caillau interprete.)

Florens fui quondam; ecce nunc exarui:
Nec tunc superbus, mente nec fractus modò.
Florere, vel non, differunt; sed non ego.

Hæc nempè medica contulit manus mihi,
Nil æstimare, Christe, te super; omnia
A quo fluunt, virtusque succorum potens.

Piscina caldas prostat undas offerens.
Angelus at undè? Temperans aquam veni.
Sin loquere tu, Salvator, et salus erit.

Percussus ad Dei timorem suscitior:
Novi benignum. Pelle sed morbum gravem.
Siu tibi minùs gratum, feram da fortiter.

Mens, Christe mî, defecit; et quid nunc agam?
Judex quidem tu justus, at lenis simul.
Ubi comitas? Soline derelinquimur?

LXXXIX.
IN MORBUM.Scriptum post
an. 585.
Aliàs Toll. 19.
pag. 100.

Fuit, fuit, cùm florerem; sed nunc exarui.
Neque tunc sublatus, neque nunc animo fractus sum.
Florere, deflorescere, aliud est; non alius autem ego.

A medicis hoc lucratus sum.

5 Scilicèt nihil te, Christe, existimare superius,
A quo omnia, et medicamentorum efficacia.

En calidas. Piscinam habeo :
Undè autem mihi angelus? veni, tempera aquam.
Sin minùs tu, Salvator, loquere, et restituar.

10 Percussus sum; habeo stimulum ad Dei timorem.
Novi beneficium. Sed pelle morbum,
Sin minùs gratum tibi, da fortiter ferre.

Animo defeci, Christe mî; et quid faciam?
Judex quidem es justus, sed et mitis.

15 Ubi tua benignitas? an soli in oblivione sumus?

Dejecit, dejecit me concidens Satan.
Tu verò tradidisti me malo; quæ causa?
Nonne calcare scorpiones speramus?

Quid hæc, Christe? malos erubesco,
20 Et optimos, non habens requiem malorum.
Illi quidem rident, his autem perierunt spes.

In diem morior, et linquo vitam.
Si quidem justè, ut malus, ubi tua clementia?
Si autem non justè, ubi tandem justum iudicium?

25 Scopus positus sum omnibus, sagittis petor;
Cesset tandem nobis invidia, cesset tandem.
Tempore, morbo deficio, amicorum malis.
At non vis? ad te accedo; da dexteram.

Perii, perii calamitatibus : tibi verò pereō.

30 Tu enim Deus meus. Tu caliginem solve malorum
Mortuo spiranti paululùm, aut tristem habenti vitam.

Quid hic laboro malis constrictus,
Invidiæ luctatio, ludibrium plurimis?
Aliis sint splendorēs vitæ, solutio autem mihi.

17. Τῷ κακῷ. Florent. μ' εἰς κακόν.
18. Ἐλπίζομεν. Vide Luc. ix, 19.
28. Ἄλλ' οὐ θελεις. Leuvenclaus legit εἰ θελεις, verum,
si vis, Christe. Mox πρὸς σ' ἔρχομαι, ad te accedo. Ità Flo-

rent. Edit. προσέρχομαι. Fortè irrepsit versus iste qui cum
rhythmo cæterorum non apprimè consonat.
34. Ἄλλοις. Subintellige δος, id est, da aliis vitæ frui
splendoribus, mihi verò concede abitum. Toll.

METRICA VERSIO.

Dejecit heu ! me dissecans, humi Satan.
Sed tradidisti me malo. Cur, ô bone?
Calcere nonne scorpiones fidimus?

Quid ista, Christe? Tunc malos, tunc optimos
Ego erubesco, non habens requiem malis.
Illi quidem rident; at his spes non manet.

Mors in dies venit, fugit vita in dies.
Si, quodd malus sim, jure, quod clementia?
Sin absque jure, quod recessit æquitas?

Tom. II.

Cunctis scopus ego sum, sagittis appetor.
Nobis cadat tandem, malus livor cadat.
Ætate frangor, febre, carorum malis.
Te non volente, curro; præbe dexteram.

Perii malorum mole; sed pereō tibi.
Tu, mi Deus, tu, solve noctem casuum
Parvum trahenti spiritum, aut mæstos dies.

Duris quid hîc laboro constrictus malis,
Livoris atri lucta, risus plurimis?
Sint pulchra vitæ cæteris, finis mihi.

X 10

35 Καλεῖς, καλεῖς με. Προσρέχω. Δέδοικα δὲ
Τὸ πῦρ, τὸ χάσμα, τὴν ζέσιν τοῦ πλουσίου.
Τίς Ἀβραάμ δώσει με τοῖς κόλποις φέρων;

Ἡ πολλ' ἀνέτην ἐν βίῳ· τὰ δ' ἔλπομαι.
Εἴ μ' αὐτόθεν λύσειας, οἷζά μοι τάδε.
40 Εἰ δ' οὐ λύσειας, φεῦ βίου! φεῦ ἐξόδου!

Τί με κρατεῖς, δεσμώτα, τὸν ἐλεύθερον;
Χριστὸς καλεῖ με. Κεῖσο τῇδ' ἐρρίμμενος.
Δέχου με, Σώτερ. Πλὴν καθαρσις ἐνδεής.

4.

Εἰς τὸν ἑαυτοῦ καὶ τῶν τοκέων μόρον,
τίς πρῶτος καὶ τίς μετέπειτα Ἀπῆρε.

Πρῶτος Καισάριος, ξυγόν ἄλλος· αὐτὰρ ἔπειτα
Γοργόνιον· μετέπειτα πάτηρ φίλος· οὐ μετὰ θῆρας
Μήτηρ. Ὡ λυπρὴ παλάμη, καὶ γράμματα πικρά
Γρηγορίου! γράψω καὶ ἔμου μέσον, ὑστασία τινι

4A.

Εἰς τὸν πάντων αὐτῶν τάφον.

Λάας ὁ μὲν γενέτην τε καὶ υἱέα κυθήεντας
Κεύθω Γρηγορίους, εἰς λίθος, ἴσα φάη,
Ἀμφοτέρους ἱερῆας· ὁ δ' εὐπατέραιον ἐθέμην.
Νόνναν σὺν μεγάλῳ υἱεὶ Καισαρίῳ.
5 Τῶς ἐδάσαντο ταφούς τε καὶ υἱέας. Ἡ δὲ πορεία,
Πάντες ἄνω. Ζωῆς εἰς πόθος οὐρανίης.

4B.

Ἐπιτάφιος καὶ συντομὴ τοῦ αὐτοῦ βίου.

Χρῖζε ἀναξ, τί με σαρκὸς ἐν ἄρκυσι ταῖσδ' ἐνέδησας;
Τίπτε με τῷδε βίῳ θῆκας ὑπ' ἀντιπάλῳ;
Πατὴρ μὲν γενόμεν θεοειδὲς, οὐκ ἐλίμης δὲ
Μητέρος· ἐς δὲ φάος ἤλυθόν εὐξαμένης.
5 Ἡὔξατο, καὶ μ' ἀνέθηκε Θεῷ βρέφος· ἀφθορίης δὲ
Θερμὸν ἔρωτα χέεν ἔψις ἐμὴ νυχίη.
Χρῖζος μὲν δὴ τοῖα· τὰ δ' ὑστατα κύμασι βράσθην.
Ἀρπαλέαις παλάμαις ἤρκεσα, σῶμα λύβην,
Ποιμέσιν οὐ φιλοῖσι συνέδραμον, ἡῦρον ἄπιστα,
10 Χηρώθην τεκέων, πήμασι χασσάμενος.

41. Τί με κρατεῖς. Anima loquitur cum corpore, ait Leu-
venclaius, qui vertit: *Cur vinculorum injector, constrictam*
me tenes, quæ libera sum.

XC. 2. Οὐ μετὰ θῆρον. Sic, ut patet ex versione, legerunt
Benedictini, qui emendationis fontem indicare prætermi-

serunt. Sic pariter anteà πάτηρ φίλος pro πάτερ φίλε. (N. Ed.)

XCI. Τίτ. Εἰς τὸν πάντων. Positum est hoc epitaphium
utrique Gregorio, patri et filio: item Nonnæ et Cæsa-
rio. Jam enim Gregorio, cùm viveret, constitutum erat
ut in tumulum paternum corpus suum inferretur. Hujus

METRICA VERSIO.

Vocas, vocas mē; curro, sed dirōs tremo
Ignes, hiatum divitis, et incendia.
Quis in sinum me collocabit Abrahæ?

Non pauca vivens pertuli, sed et feram.
Ferenda, si me solveris, sunt talia.
Quæ vita, si non solveris, quis exitus?

Quid me tenere vis, captive, liberum?
Nunc me vocat Christus: procumbens hic jace;
Me, qui lavandus, Christe salvans, suscipe.

XC. IN SUI IPSIUS ET PARENTUM MORTEM. QUO ORDINE
PARENTES MORTUI SUNT, DESCRIBIT POETA.
(A. B. Caillou interprete.)

Cæsarius primò, cunctis dolor: indè sepulta
Gorgonium. Sequitur genitor: post, mater amata.
O tristem nimium dextram, scriptumque nefastum
Gregorii! Scribam ipse meam post omnia mortem.

XCI. IN IPSORUM OMNIUM SEPULCRUM.
(A. B. Caillou interprete.)

Nobile par, natum cum patre, æqualia inarmor
Unum et idem celo lumina Gregoriosè,

- 35 Vocas, vocas me. Accurro. Timeo autem
 Ignem, hiatum, et ardorem divitis.
 Quis deferet me in sinum Abrahami?
 Profectò multa pertuli in vità : alia autem spero.
 Si me hinc solveris, tolerabilia sunt ista.
 40 Si autem non solveris, heu vita! heu exitus!
 Quid me tenes, captive, liberum?
 Christus vocat me. Jace hîc projectus.
 Recipe me, Servator. Verùm purgatione indigeo.

XC.

IN SUI IPSIUS ET PARENTUM MORTEM.
 QUO ORDINE PARENTES MORTUI SUNT, DESCRIBIT POËTA.

Primus Cæsarius, communis dolor : at deindè
 Gorgonium ; tùm postea pater dilectus ; non multò post
 Mater. O tristem manum, et scripturam acerbam
 Gregorii! scribam et meam mortem, ultimi licèt.

XCI.

IN IPSORUM OMNIUM SEPULCRUM.

- Lapis unus patrem et natum inclytos
 Tego Gregorios; unus, inquam, lapis, æqualia lumina,
 Utrosque sacerdotes : alter nobilem excepi
 Nonnam cum magno filio Cæsario.
 5 Sic partiti sunt tumulos et liberos. Quod est ad profectionem,
 Omnes sursùm. Unus iis amor vitæ coelestis.

XCII.

EPITAPHIUM SUI IPSIUS ET COMPENDIUM IPSIUS VITÆ.

- Christe rex, cur me hisce carnis retibus illigasti?
 Cur me huic vitæ subjecisti inimicæ?
 Patre genitus sum Dei cultore, nec parvâ
 Matre; ipsâ precantè, in lucem veni.
 5 Oravit, et me puerum Deo consecravit : virginitatis autem
 Ardentem mihi amorem infudit visio nocturna.
 Hæc quidem Christus : postea fluctibus agitato sum :
 Rapaces manus pertuli : corpus debilitatum :
 Incidi in pastores non amicos : infidelitates expertus sum :
 10 Orbatus sum filiis : cessi calamitatibus.

autem epitaphii auctorem esse Gregorium ægrè crediderim. Quis enim existimet Gregorium scripsisse, uti in postremo versu legitur, se ob pietatem suam in coelestem patriam receptum fuisse.

5. Τὼς ἰδάζαντο. Hic versus in Reg. 991 cum epigrammate sequenti jungitur absque titulo.

XCII. TIT. In Codice Coislano Carmen istud jun-

gitur cum Carmine xxii hujus Sectionis, olim 30.

3. Θεοσεβέως. Sup. lin. Θεοσεβού.

8. Ἠρπετα. Sup. lin. ἐβοήθησα. Schol. Coisl. χερσὶν ἀρπακτικαῖς ἀδικοῦμενος ἤνεγκα. Sin autem admittatur græca interpretatio : ἐβοήθησα ἀρπακτικαῖς σπουδαῖς, adjuvi rapacium hominum consilia.

10. Χασσάμενος. Sup. lin. ἀνοχωρήσας.

METRICA VERSIO.

Ambo sacerdotes. Aliud sub tegmine Nonnam
 Cum magnâ excepi Cæsario sobole.
 Sic divisa piis cum natis busta. Profecti
 Sursùm omnes. Cunctis una cupido poli.

XCII. EPITAPHIUM SUI IPSIUS ET COMPENDIUM IPSIUS VITÆ.
 (Billio interprete.)

Cur carnis laqueis tu me, Pater, implicuisti?
 Cur subsum vitæ huic, quæ mihi bella movet?

Divine patre sum genitus, sanctâque parente :
 Hâc mihi lux vitæ namque præcante data est.
 Oravit, summòque Deo me vovit : at ortus
 Est mihi per somnum virginitatis amor.
 Ista quidem Christi : post at subiére procellæ :
 Rapta mihi bona sunt : fracta dolore caro :
 Pastores sensi quales vix crederet ullus,
 Orbatusque abii prole, malisque gravis.

Scriptum post
 an. 585.
 Alias Murator.
 120.

Scriptum post
 an. 585.
 Alias Murator.
 119.

Scriptum post
 an. 585.
 Alias Bill. 51,
 pag. 97.

Compendium
 vitæ Gregorii.

Οὗτος Γρηγορίοιο βίος· τὰ δ' ἔπειτα μελήσει
Χριστῷ ζωοδότῃ. Γράψατε ταῦτα λίθοις.

ἩΓ'.

ἌΛΛΟ Εἰς ἘΑΥΤὸΝ.

Πρῶτα μὲν εὐξαμένη με Θεός πόρε μητρὶ φαεινῇ.
Δεύτερον ἐκ μητρὸς ὄωρον ἔδεκτο φίλον.
Τὸ τρίτον αὖ θνήσκοντά με ἀγνὴ ἐσάωσε τράπεζα.
Τέτρατον ἀμφήκη μῦθον ἔδωκε Λόγος.
5 Πέμπτον παρθενίῃ με φίλοις προσπύξαι' ὀνειροῖς.
Ἑκτον Βασιλίῳ σύμπνοος ἴσα φέρουν.
Ἑβδομον ἐκ βυθίων με φερέσβιος ἤρπασε κολπων.
Ὀγδοον αὖ νούσοις ἐξεκάθηρε χέρας.
Εἵνατον ὀπλοτέρῃ Τριάδι' ἤγαγον, ὦ Ἄνα, Ῥώμη.
10 Βέβλημαι δέκατον λάεσιν ἠδὲ φίλοις.

ἩΔ'.

ἌΛΛΟ.

Ἐλλάς ἐμή, νεότης τε φίλη, καὶ ὅσα πίπασμαι,
Καὶ δέμας, ὡς Χριστῷ εἵξατε προφρονέως!
Εἰ δ' ἱερῇα φίλον με Θεῷ δέτο μητέρος εὐχή,
Καὶ πατρὸς παλάμη, τίς φθόνος; ἀλλὰ, μάκαρ,
5 Σοῖς με, Χριστέ, χοροῖσι δέχον, καὶ κῦδος ὀπάξοις
Υἱέ Γρηγορίου, σὺ λάτρι Γρηγορίῳ.

ἩΕ'

ἌΛΛΟ.

Πατρὸς ἐγὼ ζαθέοιο, καὶ οὖνομα, καὶ θρόνον ἔσχον
Καὶ τάφον. Ἀλλὰ, φίλος, μνώεο Γρηγορίου,
Γρηγορίου, τὸν μητρὶ θεόσδοτον ὥπασε Χριστός.
Φάσμασιν ἐννυχίαις δῶκεν ἔρον σοφίης.

ἩΣ'.

ἌΛΛΟ.

Γρηγορίου Νόννης τε φίλον τέκος ἐνθάδε κεῖται,
Τῆς ἱερῆς Τριάδος Γρηγόριος Σεράπων,
Καὶ σοφίῃ σοφίης δεδραγμένος, ἠϊθέός τε
Οἶον πλοῦτον ἔχον ἐλπίδι' ἐπουρανίην.

XCIII. ARGUMENTUM. Epigramma istud in regio Co-
dice 1272, triginta duobus versibus constat; ex quibus Mu-
ratorius sex epigrammata confecit. In alio Codice regio,
exhibetur cum hoc titulo, ὅσα ἐποίησά μοι δύνατος. Quæ-

cumque mihi fecit qui potens est. Præclariora vitæ suæ
facinora recenset.

1. Πρῶτα. Gregorius suprâ in Carin. XII, de Vita sua,
vers. 70, se matri oranti divinitus concessum à Deo scribit.

METRICA VERSIO.

Gregorii hæc vita est : at Christo postera curæ ;
Qui vitæ dator est. Exprimat ista lapis.

XCIII. ALIUD IN SEIPSUM.

(A. B. Caillau interprete.)

Me primò matri Numeri concessit amatae ;
Munus at indè placens à genitrice tulit.
Dein sacra vicino me mensa retraxit ab orco.
Sermonem hinc Verbum præbuit ancipitem.
Quintò virginitas visis subrisit amicis.

Basilio concors indè, nec inferior.
Eruit ex altis vitæ hinc largitor abyssis.
Octavò morbis dextra lavata mihi.
Deindè novæ Triada invexi, Rex maxime, Romæ.
Me vel carorum deniquè saxa petunt.

XCIV. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Divitiæ, corpus, mea Græcia, cara juvenus,
Quàm vobis Christo cedere dulce fuit !

Hæc vita Gregorii; quæ sequuntur, curæ erunt
Christo vitæ largitori. Inscribe hæc lapidibus:

XCIII.

ALIUD IN SEIPSUM.

Scriptum post
an. 583.
Alias Murator.
121.

- Primò quidem oranti me Deus concessit matri inclytæ.
Secundò à matre donum accepit gratum.
Tertiò deindè morientem me sacra servavit mensa:
Quartò utrinque acuto sermone donavit me Verbum:
5 Quintò virginitas me amicis complexa est somniis.
Sextò cum Basilio unanimis sacra tuli.
Septimò ex profundis gurgitibus vitæ dator eripuit.
Octavò deindè morbis expurgavit manus meas.
Nonò juniore Trinitatem advexi, ô Rex, Romæ.
10 Percussus deniquè lapidibus, etiam ab amicis.

XCIV.

ALIUD.

Scriptum post
an. 583.
Alias Murator.
122.

- Græcia mea, juvenus dilecta, et quæcumque possedi;
Et corpus, ut Christo cessistis alacriter!
Quòd si sacerdotem carum me Deo statuit matris supplicatio;
Et patris manus, ecquæ invidia? verùm, beate,
5 Tuis me, Christe, choris insere, et gloriam præsta
Filio Gregorii, servo tuo Gregorio.

XCV.

ALIUD.

Scriptum post
an. 583.
Alias Murator.
126.

- Patris ego inclyti et nomen et thronum habui,
Et tumulum. Tu, amice, memento Gregorii:
Gregorii, quem matri divino munere concessit Christus.
Nocturnis visis tradidit amorem sapientiæ.

XCVI.

ALIUD.

Scriptum post
an. 583.
Alias Murator.
123.

- Gregorii Nonnæque carus filius hîc jacet,
Sacrae Triadis Gregorius famulus,
Et qui sapientiâ sapientiam apprehendit, et adolescens
Solas divitias habens spem cœlestem.

3. Αὐτὸ ἐνέσχοντα. Sup. lin. in Cod. ἐκλίποντα. Quod hîc narrat, vix alibi scriptum invenies, inquit Muratorius.
6. Σύμπνοος ἴσα. Ità Reg. Murator. σύμπνοα ἰρά, et vertit: Cum Basilio concorditer sacra tuli.

XCIV. 1. Ἐλλάς. Regius Codex habet super lineam ὦ Ἀθηναί ἐμαί.

XCV. 1. Ἐσχον. Non ut Episcopus, sed ut vicarius, seu coadjutor.

XCVI. Τιτ. Ἄλλο. Hoc epigramma, et duo quæ sequuntur, Gregorio non esse adscribenda suspicatur Muratorius; neque verisimile est tantas sibi laudes virum modestissimum tribuisse.

METRICA VERSIO.

Si mystam matris statuerunt vota, manúsque
Patris, quis livor? Me tamen, alme, choris
Insere, Christe, tuis, et laudis munera præbe
Nato Gregorii, Gregorio famulo.

XCV. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Ergò habui nomen clari soliúmque parentis
Et tumulum. Memor ô sis, bone, Gregorii;
Tom. II.

Gregorii dedit omnipotens quem dextera matri,
Et nocte attraxit virginitatis amor.

XCVI. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Gregorii jacet hoc natus Nonnæque sepulcro,
Sacrae famulus Gregorius Triadis:
Qui sophiam sophiâ primævis sumpsit ab annis
Et cæli tantum spem reputavit opes.

ΖΖ΄.

ἌΛΛΟ.

Τυτθὸν ἔτι ζώεσκες ἐπὶ χθονί· πάντα δὲ Χριστῷ
 Δῶκας ἐκὼν, σὺν τοῖς καὶ πτερόεντα λόγον.
 Νῦν δ' ἱερῆα μέγαν σε, καὶ οὐρανίῳ χορείης
 Οὐρανὸς ἐντὸς ἔχει, κῦδιμε Γρηγόριε.

ΖΗ΄.

ἌΛΛΟ.

Ἐκ με βρέφους ἐκάλεσσε Θεὸς νυχίοισιν ὀνείροις.
 Ἦλυθον ἐς σοφίης πείρατα. Σάρκα Λόγῳ
 Ἦρμισα καὶ κραδίην. Κόσμου φλόγα γυμνὸς ἄλυξα.
 Ἐσῆν συνααρών Γρηγορίῳ γενέτη.

ΖΘ΄.

ἌΛΛΟ.

Ἄγγελοι αἰγλήεντες ἀπειρέσιον κατὰ κύκλον,
 Τρισσοφαῶς Θεότητος ὁμὸν σέλας ἀμφιέποντες,
 Γρηγόριον δέξασθ' ἀνάξιον, ἀλλ' ἱερῆα.

XCVIII. 4. Gregorius pater senio fractus, episcopali muneri cū par esse non posset, Ecclesiam Nazianzc-

METRICA VERSIO.

XCVII. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Vixisti paulū in terris, at cuncta dedisti
 Christo, cūmque aliis eloquium volucre.
 Eximium superis cœli te regia mystam
 Nunc tenet in choreis, inclyte, Gregorium.

XCVIII. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Me Deus à puero tacitâ sub nocte vocavit :
 Prima mihi sophiæ; dūm caro cōrque simul
 Pura nitent Verbo, vitavi incendia mundi,
 Adjutōrque steti cum patre Gregorio.

XCVII.

ALIUD.

Paulisper vixisti in terrâ; omnia autem Christo
Obtulisti libenter, et cum his volucre eloquium.
Nunc autem sacerdotem magnum te, et intrâ cœlestem choream
Cœlum habet, inclyte Gregori.

Scriptum post
an. 385.
Alias Murator.
124.

XCVIII.

ALIUD.

A puero vocavit me Deus nocturnis somniis.
Pervenì ad sapientiæ metas. Carnem Verbo
Purificavi et cor. Mundi flammam nudus effugi.
Steti coadjutor cum Gregorio genitore.

Scriptum post
an. 385.
Alias Murator.
125.

XCIX.

ALIUD.

Angeli fulgentes immensum per gyrum,
Trilucidam Trinitatem, quæ est unum jubar circumstipantes,
Gregorium recipite indignum, sed sacerdotem.

Scriptum post
an. 385.
Alias Toll. 20,
pag. 104.

nam filio commendavit : quod unum effugiebat ille , et
vix tandem vinci potuit , ut coadjutor , seu coaron et vi-
carius parentis fieret.

XCIX. 2. Ὁ μόν. *Unum*, non ὁ μόν, ut malè legit Tol-
lius, vocem unam in duas dividendo. Ità Murat. infrà,
Sect. 2, Carm. xcν, olim III.

METRICA VERSIO.

XCIX. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Immensam fulgens cœlestis turba per orbem,

Ter claræ Triadis lumen quâ cingitur unum,
Gregorium choreis indignum suscipe mystam.

ΤΟΜΗ Β'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΕΤΕΡΩΝ.

Α'.

ΠΡΟΣ ΕΛΛΗΝΙΟΝ ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΜΟΝΑΧΩΝ ΠΡΟΤΡΕΠΤΙΚΟΝ.

Δίξῃαι μὲν ἐμῶν μύθων σθένος οὐκέτ' ἐόντων,
 Ἐξ οὐπὲρ κόσμῳ τῷδ' ὀλιγοδρανέω,
 Σταυρὸν ἀειράμενος, φόρτον γλυκύν, ὃς μ' ἐσάωσε,
 Καὶ πάντων βροτέων Χριστὸν ἀμειψάμενος.
 5 Οἱ δὲ τοι οὔτι λίην μαλακοὶ καὶ θῶπες ἔασιν·
 Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Λόγῳ κρείσσονι τοῦτο φίλον.
 Οὐ γενεήν, οὐκ ὄλβον, ὃς ἄφροσιν ὀφρὺν ἀνέλκει,
 Οὐ ῥήτρης πυρόεν ἐξερέουσι μένος,
 Σεῖο, κασιγνήτου τε μέγα κλέος, ὦν ῥα πόλῃς
 10 Νωμῶνται μεγάλης οἰάκεσι παλάμης.
 Ἀλλὰ τὰ μὲν κενεοῖσι λόγοις μελεδήματα κείσθω·
 Οἱ δ' ἐμοί, οὔτι φίλοις ἤρα φέρουσ' ὀλίγην,
 Ἀλλὰ σε παρφασίῃσι θεουδέσι πολλὸν ἀρεῖω
 Θήσουσιν. Σὺ δὲ μοι ἤπιον οὐας ἔχῃς.
 15 Ἡ τάχα κρείσσονα μισθὸν ἐμοῖς ἐπέεσσιν ὀπάσσοις,
 Πλείοσιν εὐμενέειν, οὐ δέκα δευομένοις,
 Οὓς μοι χθιζὸν, ἄριστε, ὑπέσχεο, καὶ κατένευσας,
 Οὐκ ὀλίγος ὀλίγῳ μακρὰ χαριζόμενος.
 Ἀλλ' ἄγ' ἐμῶν ἐπέων ἐμπάξω, οὓς ἀπὸ Βίβλων
 20 Φθέγξομαι οὐρανίων, νεύσθην ἐκ κραδίης.
 Ἄλλοι μὲν χρυσὸν τε καὶ ἄργυρον, οἱ δὲ τὰ σερῶν
 Δῶρα φέρουσι Θεῷ νήματα λεπταλέα.
 Καὶ Χριστῷ θυσίην τις ἀγνὴν ἀνέθηκεν ἑαυτόν·
 Καὶ σπένδει θακρύων ἄλλος ἀγνάς λιβάδας.
 25 Σεῖο δὲ Χριστὸς ἔχει θῶρον τόδε. Εἰσὶ Θεοῖο
 Λάτρες, οἷσι πόροις πᾶσαν ἐλευθερίην.
 Οἱ κε γαληνιόωντι νόῳ, ψυχαῖς τε τελείαις,
 Πληθὺν ἄγουσιν ἄνω μύστιν ἐπουρανίων,
 Πᾶσί τε Χριστοφόροισιν, ὅσοι χθονὸς εἰσιν ὑπερβεν
 30 Ἀζυγέες, κόσμου βαιὸν ἐφαπτόμενοι,
 Ὑμνοῖς παννυχίοισι καὶ ἡματίοισιν Ἀνακτα
 Μέλποντες, χθαμαλῶν ἀλλότριοι κτεάνων,

I. ΤΙΤ. Πρὸς Ἑλλήνιον. In Reg. 992 εἰς Ἑλλήνιον ἐξισώ-
 τήν.

2. Ὀλιγοδρανέω. Coisl. Int. γενέχρωμαι.

4. Βροτέων. Int. Coisl. ἀνθρωπίνων.

5. Οὔτι. Clug. et Combef. οὔτε.

6. Λόγῳ κρείσσονι. Aliter *Rectæ rationi*.

METRICA VERSIO.

1. AD HELLENIUM PRO MONACHIS EXHORTATORIUM.
 (Billio interprete.)

Quam petis, eloqui nostri vis concidit omnis,
 Ut fragili mundo mortua vita mea est,
 Atque crucem, dulcis quæ sarcina, nostra salusque,
 Christo postponens terrea cuncta, tuli.
 At mihi non tener est, nec qui demulceat aurem,
 Sermo. Nam verbo ne placet ille quidem.
 Non genus ergò tuum, necopes, queis pectora turgent

Læva, canam, vires eloquiique tui.
 Non ingens etiam fratris noménque decúsque,
 Urbes qui magnas, ut regis ipse, regit.
 Sint etenim vanis curæ sermonibus ista :
 Spectat amicorum non meus obsequium.
 Sed te consiliis sanctis multò meliorem
 Reddet : præbe aurem tu modò mihi facilem.
 Ac cum fortè meis hæc pendes præmia dictis,
 Bis quinque plures ut bonus ipse juves,

SECTIO II.

POEMATATA QUÆ SPECTANT AD ALIOS.

I.

AD HELLENICUM PRO MONACHIS EXHORTATORIUM.

Scriptum an
372.
Alias Bill. 84,
pag. 106.

Crux dulcis
sarcina.

- Expetis meorum sermonum robur, qui jam nulli sunt,
Ex quo huic mundo mortuus sum,
Crucem tollens, dulcem sarcinam, quæ me saluum fecit;
Et omnibus rebus humanis Christum permutans.
- 5 Ac mei quidem sermones non valdè molles et adulatores:
Neque enim, neque Verbo præstantiori id amicum.
Non genus, non opes quæ insipientibus supercilium attollunt;
Non facundiæ tuæ vim igneam efferent,
Tuum, fratrisque magnum decus, quorum civitates
- 10 Reguntur magnæ gubernaculis manûs.
Atque hæ quidem vanis sermonibus exercitationes positæ sint;
Mei autem nec parvam amicis oblectationem afferent,
Sed te divinis præceptis multò meliorem
Reddent. Tu verò mihi placidas aures præbe.
- 15 Majorem sanè dictis meis mercedem rependes,
Si pluribus, quàm decem indigentibus, quos mihi
Hæc promisisti, vir optime, et annuisti, benevolus sis,
Non parvus parvo magna gratificans.
Verùm age, verbis meis intende, quæ ex Scripturis
- 20 Proferam divinis, ex intimo corde.
Alii aurum et argentum, alii serica
Tenuiter texta Deo dona afferunt.
Est qui Christo castam se ipsum victimam offerat:
Libat alius puros lacrymarum latices.
- 25 A te verò Christus habeat donum hoc. Sunt Dei
Cultores, quibus omnem concedas libertatem,
Qui tranquillâ mentē, animisque perfectis,
Multitudinem sursùm evehunt initiatam cœlestibus,
Omnibusque Christiferis, quotquot terrâ superiores sunt
- 30 Cœlibes, mundi vix quicquam tangentes,
Hymnis nocturnis et diurnis Regem
Celebrantes, à terrenis alieni possessionibus,

Plenam liber-
tatem monachis
dari postulat.

Piorum mo-
nachorum vita.

9. Κασιγνήτου. Chig. κασιγνήτων.

10. Μεγάλης. Reg. 39, 990, 993, μεγάλης ὅσας ἐν παλά-
μαις.

12. Οὐτε. Int. οὐδαμῶς χάριν κομίζουσι μικρήν.

15. Ἐμοῖς. Sic quatuor Regg. et Coisl. Edit. ἑμοῦ. Mox
duo Regg. ὁπάσσοις.

16. Εὐμενέειν. Legendum fortè et meliùs εὐμενέων, ἦ.

26. Πόροις. Coisl. sup. ἴν. παράσχε

METRICA VERSIO.

Hesternâ mihi quos, vir optime, luce dedisti,
Parvo dans magnus munera magna mihi.
At dictis attende meis, quæ pectore ab imo
Deprompta ex libris proloquar æthereis.
Dant nummos alii, fulvi dant munus et auri:
Dant alii summo serica fila Deo.
Christo etiam est purâ qui sese mente dicârît,
Est qui perpetuis fletibus ora riget.

Tom. II.

Tu verò hoc dona. Christo sunt qui famulentur:
His sit libertas munere plena tuo.
(Qui puris animis tranquillâ et mente catervam
Ad cœli ducunt lucida tecta piam,)
Christiferisque aliis, qui sunt sine conjuge, cura
Quos etiam et mundi jam propè nulla tenet;
Hymnis qui Regem nocturnis atque diurnis
Concelebrant, fluxis divitiisque carent.

- Οἷς κόσμου μεθέων δειλὸν γένος ἔνθα καὶ ἔνθα
 Παίξει ἐπιχθονίων, ὅλλοι' ἐπ' ἄλλον ἔργον·
 35 Ὅντων πλοῦτον ἔχοντες ὑπέρτατον, ἐλπίδα κοῦραν
 Τῶν οὐκ ὀλλυμένων, οὐδὲ μελισταμένων·
 Πλευρᾶς οὐ χατέοντες, ἐὼν θέμας ἀμφαγαπῶσης,
 Οὐδὲ νέη παλάμη παισὶν ἐρειδόμενοι·
 Οὐδὲ κασιγνήτοισι πεποιθέτες, οὐδ' ἐτάροισιν,
 40 Αἵματι καὶ τέφρῃ αὔριον ὀλλυμένη·
 Οὐδὲ μέγα πνείοντες ἐν ἄσπεσι καὶ πολιήταις,
 Ἀδρανέων ἀνέμων κάρτει θαρσαλέοι·
 Οὐδὲ μὲν ἰσχανώοντες ἀφιπταμένοιο τάχιζα
 Κύθεος ἀνδρομέου, τέρψιος ἐννυχίης,
 45 Ἀλλὰ Θεῷ πέμποντες ὅλον νόον, ἐκ τε Θεοῖο
 Ἐυπαγέος πέτρης πείσμα· ἀναπτόμενοι·
 Μύσαι κρυπτομένης ζωῆς Χριστοῖο ἀνακτος,
 Ὡς κε φαεινομένης παμφανώσι μέγα,
 Δερκόμενοι Τριάδος καθαρὸν σέλας εἰς ἓν ἰούσης,
 50 Καύθεις ἀνοιγομένης ὁμμασιν ἀγνωστάταις,
 Οὐρανίης στρατιῆς τε μέγα κλέος, οὐκέτ' ἀμυδροῖς
 Φάσμασιν, οὐδ' ὀλίγοις ἔχνεσιν ἀτρεκίης.
 Ἀλλὰ τὰ μὲν μετόπισθε· τὰ δ' ἐνθάδε, καπνὸς ἄτιμος.
 Ἡ κόνις, οἱ ζῶν τίσαν ἐπουρανίην.
 55 Ὡν οἱ μὲν σπήλυγξιν ἐρημαίαις τε χαμεύναις
 Τέρπονται σχεδίαις, καὶ συγέουσι δόμους.
 Καὶ πτολίων φεύγουσιν ὁμήγηριν, οὐρανίης δὲ
 Στέργουσιν σοφίης σύγγονον ἀτρεμίν.
 Οἱ δὲ σιδηρεῖησιν ἀλυκτοπέδαις μογέουσι,
 60 Τήκοντες κακίην σὺν χοῖ τηκομένῳ.
 Ἄλλοι δ' αὖ θήρεσσιν ἐμοῖα θάμασι τυτθοῖς
 Εἰρχθέντες, βροτέης οὐδ' ὁπὸς ἠντίασαν.
 Εἴκοσι δ' αὖ νύκτας τε καὶ ἡμέατα μίμνον ἅπασοι
 Πολλάκι, τῆς Χριστοῦ ἡμισυ καρτερίης.
 65 Αὐχέσω· ποιμένης τις ἐμῆς ὅις ἦεν ἐκείνων,
 Ἐνθεν ἀφορμηθεὶς ἄσπεος ἐξ ὀλίγου.
 Καὶ γλώσσᾳν τις ἔδθησε λάλον, καὶ χεῖλεα σιγῇ,
 Ἐκ δὲ νόου, μεγάλῳ αἶνον ἔθυσσε νόῳ.
 Καὶ που τις λυκάβαντας ὅλους ἱερῷ ἐνὶ χώρῳ
 70 Ἐσθῶς, καθαρὰς ἐξεπέτασσε χέρας·

33. Δειλόν. Duo Regg. δειλῶν.

34. Παίξει. Duo Regg. παίζειτ'.

37. Πλευρᾶς. Assumptam ē costā mulierem intelligit. Int. Coisl. ἐκ πλευρᾶς λευφθείσης γυναικὸς.

42. Θαρσαλέοι. Itā trēs Regg. et Coisl. Edit. θαρσαλέῳ.

53. Μετόπισθε. Tres Regg. μετέπειτα.

55. Σπήλυγξιν ἐρημαίαις τε. Sic habent omnes manuscripti Codices. Duo autem Regg. ἐρημαίαις. In editis perperam scriptum est σπήλυξιν.

62. Βροτέης οὐδ' ὁπὸς ἠντίασαν. Reg. 991, sup. lin. οὐδ'

METRICA VERSIO.

Queis homines mundi princeps eludere gaudet,
 Nunc aliis illas, nunc aliisq; ferens :
 Cunctarum quibus instar opum spes læta bonorum
 est,
 Perdere quæ nemo, qui capit ipsa, potest :
 Qui costam laud quærunt, sua quam caro diligat ar-
 dens,
 Nec sobolem, cujus sustineantur ope :
 Qui non confidunt sociis, non fratribus ipsis :
 (Qui cruor est, jamjam disperiensque cinis ;)

Qui cives urbésque inter non mente tumescunt,
 Ventorum nixi robore debiliū :
 Nec decus humanum cupiunt, nocturna voluptas
 Quod velut, ut mulsit corda, repenti fugit,
 Sed mentem Christo mittunt, vitæque rudentes
 Ad solidam petram nocte dièque ligant :
 Ac vitam absconsam in Christo ducuntque coluntque,
 Ut rutilum obtineant, hæc rutilante, decus :
 Spectantes Triadis radios, quæ cogitur in se.
 Séque aperit rursum mentibus egregiis,

- Quibus mundi dominator miserum terrestrium genus
 Ludit hoc et illo modo, aliàs ad aliùm eas transferens;
 35 Has solas habent, quæ supremæ sunt, suavem spem
 Eorum, quæ nec pereunt, nec transferuntur.
 Costam non appetunt, corpus suum valdè amantem,
 Nec tenerâ filiorum manu fulciuntur;
 Nec fratribus confidunt, nec amicis,
 40 Sanguini et cineri cràs perituris.
 Nec magna spirant in urbibus et inter cives,
 Debiliorum ventorum robore confidentes.
 Neque etiam inhiant citò avolanti
 Gloriæ humanæ, noctis unius oblectationi:
 45 Sed Deo totam immittunt mentem, atque ad Deum
 Solidam petram rudentes alligant;
 Discipuli absconditæ regis Christi vitæ,
 Ut, cùm illa apparuerit, ipsi valdè splendeant,
 Cernentes Triadis purum lumen in unum coëuntis,
 50 Séque rursùs oculis sanctioribus aperientis,
 Cœlestis militiæ magnum decus, non jam
 Obscuris radiis, ac exiguis veritatis vestigiis.
 Sed hæc quidem postea: quæ autem hîc habentur, fumus vilis,
 Aut cinis, quippè qui vitam cœlestem in pretio habeant.
 55 Horum alii speluncis et lectis humi in deserto
 Sponte paratis delectantur, ac domos oderunt,
 Ac urbium cœtus fugiunt, cœlestisque amant
 Cognatam sapientiæ tranquillitatem.
 Alii ferreis compedibus sese excruciant,
 60 Vitium debilitantes, dùm carò debilitatur.
 Alii instar ferarum exiguis tectis
 Inclusi, ne humanis quidem oculis occurrunt.
 Sæpè autem viginti noctes et dies jejuni
 Manent, quod Christi abstinentiæ dimidium est.
 65 Gloriabor: ex his quidam fuit gregis mei ovis,
 Hinc oriundus ex oppido exiguò.
 Est qui linguam loquacem et labia silentio vinciat,
 Ac mente solà magnæ menti laudes immolet.
 Est qui totos annos in loco sacro
 70 Stans, puras extendat manus:

Quies cœlesti
 sapientiæ cognata.

Quorundam
 monachorum je-
 junia.

Silentium

φωνῆς ἀνθρωπίνης ἤκουσαν. Nequidem hominis vocem au-
 diunt.

63. Ἄπαστοι. Chig. ἀπαστοι.

64. Τῆς Χριστοῦ ἡμῶν καρτερίας. Dimidiâ ex parte Christi
 jejunium imitantes.

66. Ἀφορμηθείς. Reg. 991 Int. ἐκ τῆς ἐμῆς γενόμενος χαρᾶς
 τῆς ὀλίγης.

68. Νόου. Coisl. Int. ἀπὸ νοῦ μόνου. Mox νόω. Reg. 993
 Θεῷ.

METRICA VERSIO.

Angelicique chori decus ingens, ampliùs haud jam
 Obscurè, veri per tenuésque notas.
 Ast hæc posterius: nunc autem fumus inanis,
 Et pulvis sunt hi, quos pia vita juvat:
 Quorum pars specubus gaudet, cubat inque cavernis
 Desertis, odio prosequiturque domos:
 Defugit ac cœtus hominum, dulcémque quietem
 Sancta colit, sophiæ est quæ soror ætherææ.
 Compeditibus rursùm pars altera vincta laborat,
 Cum carne ut vitium debilitare queat:

Pars alia exiguis tectis inclusa, ferarum
 Ritu hominem nullum vidit in his latebris.
 Bisque dies denos noctésque impasta remansit
 Sæpiùs, omnigenis abstinuitque cibis.
 Sit fas magna loqui, nostri pecus unus ovilis
 Horum erat, hinc abiens parvulo ab oppidulo.
 Est etiam linguæ injecit qui vincla loquaci,
 Solo animo laudes personuitque Dei.
 Est etiam in sacris qui totos ædibus annos
 Constiterit, fundens vota precésque Deo.

- Οὐδ' ὅγ' ἐπὶ βλεφάροισιν ὕπνον βάλε, θάμβος ἄπιστον!
 Ἄλλ' ἐπάγη Χριστῷ, ἔμπνοος ὥςτε λίθος.
 Τῷ δὲ κόραξ γείτων τυτθῆς ἐμερίζετο δαιτὸς
 Λεῖψανον· εἷς δ' ἄρ' ἔην ἀμφοτέροις ἄκολος.
 75 Καὶ τις ἀνὴρ θείοιο κατ' οὖρεος, ἔνθεν ἀέρβη
 Χριστός, ὅτ' ἀνθρώπους λείψε πάθος τελέσας,
 Ἔνθα λόγῳ τε, νόῳ τε, καὶ ἄψεσιν ἀσυφέλιντος,
 Ἐξηώς νιφετῷ βάλλετο καὶ ἀνέμοις·
 Οὐδ' ὑπόεικε λιτῇσι περιτραδὸν ἄλλοθεν ἄλλων
 80 Ἀνδρῶν εὐσεβέων ἀμφὶς ἐλισσομένων,
 Ἄλλ' ἔχετο κρατερῶς Χριστοῦ μεγάλιο ἄνακτος,
 Ἐνθεν ἀναστήσας ἐν νόον ἐκ μερόπων,
 Μέσφ' ὅτ' ἀποψύχοντι δόμον νέον ἀμφὶς ἔθηκαν,
 Οὐδ' ἐμπαζομένῳ κηδεμόνος παλάμης.
 85 Ἄ, φρίκος ἦλθεν ἔμοιγε· λόγοις πιστοῖσι τετύχθαι
 Τόνδε νόμον μοναχοῖς οὖνομα καὶ βίοντον,
 Οὓς πλεῖστοι μὲν ἴσασιν, ἀτιμάζουσι δὲ παῦροι,
 Πλείον θερμότερους ἔμφρονος εὐσεβίης,
 Εὐτέ τις εὐαγέων ἀνδρῶν κείνοισι πελάσση·
 90 Ἡμεδαποῖο νόμου μηδὲν ἐπιστάμενος,
 Πρώτᾳ μιν εὐμενέως μὲν εἰς τίουσιν δόμοισιν,
 Ἀμφαγαπαζόμενοι πᾶσι τύποις φιλίοις,
 Καὶ ψυχὰς θείοισι λόγοις, οὓς Πνεῦμ' ἐχάραξεν,
 Ὑψοῦσιν, φαεννὴν δαῖτα χαριζόμενοι·
 95 Αὐτὰρ ἔπειτα, νόμου τις ἀπῆνεος ἐν μεσάτοισι
 Μνήσατο, καὶ τοῖον ἐξερέεινεν ἔπος,
 Εἰ καλὸν εὐσεβέεσσι Θεοῦ περὶ πότμον ἐπισπεῖν,
 Ἐλκων κρυπταδίοις ῥήμασι πικρὸν ἔπος.
 Εἰ δ' ὅγ' αἰδρεῖσιν ἐπαινῆσαι τελευτήν·
 100 Θνήσκουσιν πολλοῖς προφρονέως θανάτοις·
 Αὐτοὶ ὑπὸ σφετέρης παλάμης, καὶ γαστρὸς ἀνάγκῃ·
 Οἱ δὲ κατὰ σκοπέλων, βένθεσί τ' ἢ βρόχοις,
 Μάρτυρες ἀτρεκίης, πολέμου δ' ἄπο καὶ ζονόεντος
 Χαίρουσιν βίотου τοῦδ' ἀπανιζάμενοι.
 105 Ἰλαθί, Χριστὲ ἄναξ, πισταῖς φρεσὶν ἀφραδέουσιν,
 Οἷά τ' ἀπὸ νύσσης πῶλος ἀεθλοφόρος

74. Εἷς δ' ἄρ'. Tres Regg. ἢ δ' ἄρ' ἔην, aut etiam duobus integrum panem afferebat. Non liquet an de Paulo, an de alio quodam eremita Cappadoce loquatur Gregorius.

76. Χριστός. Mendosè Edit. Χριστῷ.

78. Νιφετῷ. Sic Coisl. Reg. 990 et Edit. νιφετῷ.

81. Κρατερῶς. Coisl. κραταιῶς.

83. Μέσφ' ὅτ' ἀποψύχοντι δόμον νέον ἀμφὶς etc. Hæc in-

terpretatur Billius, ac veluti Gregorius significare voluerit, jam mortuo Stylitâ, de quo loquitur, parentatum fuisse constructâ circa corpusculum ædiculâ; nihil tamen aliud vult nisi solitario isti, cum animum penè efflaret, nihilque expeteret, constructum fuisse tuguriolum, quod æris injuriam arceret. Mox ἔθηκαν. Sic tres Regg. Edit. ἔθηκαν.

METRICA VERSIO.

Nec, quod vix credas, claudebat lumina somno,
 Sed, lapis ut vivens, in prece fixus erat.
 Huicque cibi reliquum donabat corvus: at ambos
 Frustum unum tantum quod relevaret, erat.
 Quin divinum etiam in montem se sustulit alter,
 In quo Christus humum liquerat, astra petens:
 Hic ubi sermone immotum, membrisque animoque,
 Jactabant venti prægelidæque nives.
 Nec precibus frangi poterat vir ille piorum,

Qui collo ipsius brachia juncta dabant:
 Sed Christo firmè hærebat, mentemque vehebat
 Hinc ad cœlicolæ tecta beata gregis:
 Exanimi donec constructa domuncula tandem est,
 Curaret funus cum nihil ipse suum.
 Mens audita horret: monachis, qui nomine réque
 Se monachos præstant, moris id esse viris,
 Quos multi nôrunt, pauci aspernantur, ut æquo
 Plus acres, pietas quàm moderata ferat.

- Is nec palpebris somnum concessit : miraculum incredibile!
 Sed Christo defixus est, quasi vivens lapis.
 Cum isto vicinus corvus exiguae partiebatur dapis
 Reliquias, unumque erat utrisque frustum.
 75 Atque etiam in sacro monte, undè evectus est
 Christus, cum homines reliquit passione expletâ;
 Vir sermone, et mente, et membris immobilis,
 Stans nivibus jactabatur et ventis :
 Nec cessit precibus virorum piorum
 80 Qui eum undiquè circumstantes amplexabantur :
 Sed fortiter Christo inhærebat magno regi,
 Mentem suam procul à mortalibus attollens :
 Donec eo animam afflante novam sedem circumstruxeruit,
 Cum jam officiosam manum non sentiret.
 85 Ah! horresco. Id quidem ad me fidelibus sermonibus perlatum ;
 Hanc legem nonnullis nomine et vitâ monachis statutam esse ;
 Quos plerique nôrunt, vituperant autem pauci,
 Ut multò ferventiores, quàm prudens ferat pietas ;
 Si quis ex sanctis viris ad eos accedat
 90 Patriæ illorum legis inscius prorsus,
 Primùm quidem illum benevolè ædibus suis excipiunt,
 Ac omnibus amicitiae significationibus prosequuntur,
 Et animas divinis verbis, quæ Spiritus exaravit,
 Erigunt, splendidam escam apponentes,
 95 Postea verò legem aliquis crudelem in medium profert,
 Et verbis ambiguis amarulentam responsionem
 Eliciens, sic fatur : Nùm præclarum est piis viris
 Pro Deo mortem oppetere?
 Quòd si ille, quia rem nescit, mortem collaudat,
 100 (Subjungit :) Moriuntur alacriter variis mortibus.
 Alii suâ ipsorum manu, et ventris necessitate (inediâ) ;
 Alii scopulis, et barathris, et laqueis,
 Martyres veritatis ; et à bello
 Ac luctuosâ hâc vitâ gaudent se abscedere.
 105 Parce, Christe rex, piis animabus insanientibus,
 Instar equi victoris, qui ultrâ metam

Singularis cu-
 jusdam eremitæ
 vivendi ratio.
 Quis ille sit sty-
 lites, non docet
 historia.

Mira toleran-
 tia.

Quomodo ad-
 venas excipiant,
 et cum ipsis a-
 gant.

Mortem sibi
 consciscunt soli-
 tarii, quibus ig-
 nosci postulat
 Gregorius.

84. Οὐδ' ἱμπαζομένω. Sic Reg. 39, et alii. Int. ἤδη μὴδ' αἰσθανόμενω. Edit. ἱμπαζομένω.

88. Θεμποτέρως. Duo Regg. Θεμποτέρας.

94. Φαένην δαίτα. Nimirum escam spiritalem divinarum Scripturarum.

99. Αἰδρήσιν. Coisl. et duo Regg. αἰδρήσιν, et sup. lin. ἀπειρίαις.

102. Οἱ δέ. Ità Regg. 991. Edit. οἱ καί.

103. Ἀτρεχίης. Fortè legendum αὐτοχέροι, suo ipsorum facinore. Certè hujusmodi martyres non Dei ac veritatis, sed Diaboli martyres sunt. Quarè Gregorii verba nisi ironicè dicta, sunt accipienda. Mox ζονόντος. Reg. 990 ζονόντος.

105. Ἀφραδέουσιν. Chig. ἀφραδέουσιν.

METRICA VERSIO.

Cum quis ad hos pietate gravis se contulit, hujus
 Nostratis legis nescius atque rudis,
 Hunc animo primùm excipiunt in tecta libenti,
 Exceptum cunctis officiisque colunt,
 Divinisque animos curant attollere verbis,
 Pellentes cœnâ splendidiore famem.
 Post quidam in medium prodit, legemque cruentam
 Commemorans, promit talia verba, rogans :
 An Christi causâ pulehrum est accersere mortem?

Tom. II.

(Occultis verbis verba cruenta trahens.)
 Si genus hoc mortis non prudens ille probârît,
 Tum multas mortes, inquiet, isti obeunt.
 Pars sibi namque manu vitam eripit, et fame durâ :
 Pars laqueo, in præceps pars scopulosque ruit,
 Isti, inquam, veri testes, lætique relinquunt
 Hanc vitam, et vitæ tristia bella nimis.
 Parce piis animis, stolidis tamen, optime Christe,
 Carceribus currunt nam procul instar equi,

- Τῆλε φέρων ἐὰ γούνα, ποδοκείησι πεποιθώς,
 Οὐδὲ χαλινεύουσιν ἐντὸς ἐργόμενος.
 Ἄλλος δ' αὖτ' ἄλλης ἀρετῆς ἐπιτέρπει' ἐροῇ.
 110 Σταθμῶν πλειότερων, πλείονες ἐργατῖναι.
 Ἀλλὰ τί μοι τὰ ἕκαστα λέγειν; Σταινὴν γὰρ ὁταρπὸν
 Παύροισιν μεροπων ἐνθάδ' ὁδεύομένην
 Οἶδε διεξέλαισι, καὶ ἀργαλέον πυλεῶνα,
 Τῶν ἀγαθῶν πολλοῖς σφαιδόμενον καμάτοις.
 115 Τοῖον μὲν Χριστοῦ λάχος, τοῖον δ' ἀπὸ γαίης
 Πατρὶ Χριστὸς ἄγει καρπὸν ἑὼν παθέων,
 Ἔρμα λόγου, λαοῦ δὲ κλέος, κόσμου δὲ θέμεθλον,
 Κάλλεσιν οὐρανίοις ἀντεπιθεκνύμενον.
 Τῶν καὶ ἐμοὶ γένος ἐστὶ φασσφόρον. Ὀμματα τήκοι
 120 Ὁ φθόνος. Ἀλλὰ σὺ μοι τοῖσδε φίλα φρονεῖν,
 Κληθούῳ πρώτιστον ἐνθεῖ, ὅς γε πενιχροῖς
 Ζῶει, καὶ Χριστῷ πάντ' ἀνέθηκε φέρων,
 Αὐτὸν μὲν πρώτιστον, ἔπειτα δὲ ὅσα' ἐπέπατο,
 Οὐδὲν ἐξ ζωῇ λειπόμενος χθονίῃ,
 125 Μάργαρος ἐν λάεσσιν, ἐν ἀστράσι φασσφόρος ἄλλος,
 Εἶαρ ἐν ὥρησιν, ἐν δὲ φυταῖσι ῥόδον.
 Καὶ χθονίου ποτ' ἀνακτος ἐν αὐλαῖς κύδει γαίων,
 Μείζον ἐν ἡμετέρῳ ἔρκει κῦδος ἔχει.
 Χριστῷ γὰρ βασιλῆϊ παρίσταται. Αὐτὰρ ἔπειτα,
 130 Πολλὸν ὁμηλικίης κρείσσονι Εὐλαλίῳ,
 Τόν ῥα κασιγνήτοιο μέγα σθένος Ἑλλαδίῳ
 Ἰμισυν ἄρτι λιπὼν, ὄχρετ' ἀποπτάμενος
 Ἔς χορὸν, ὃν ποθέεσκεν· ὃ δ' ἐνθάδε μοῦνος ἐλείφθη,
 Οὐδὲν ἔχων ὁραάν φέρετρον Ἑλλαδίου.
 135 Μητέρα δ' ἀμφιβέβηκεν ἐὴν συγερῆς ὑπὸ νοῦσου
 Τειρομένην, ὀλίγαις ἐν ψεκᾶσι βιότου.
 Οἶαν πολλὸς ὁ μῦθος ἐλεγχέμεν, ἀρκίου εἰπεῖν
 Τοιούτων τεκέων μητέρα βαιὸν ἔπος.
 Καρτέριον δ' ἐτέρῳ δῶκεν Θεός· ἀλλ' ἄρα καὶ τὸν
 140 Θήσεις σὸν, φιλότης, εὐμενέων ἐτάροις.
 Καρτέριον, τοῦ κῦδος ἐν οὐρανίοισι μέγιστον
 Αἶν ἀειρομένου πνεύματι σαρκὸς ἄπο.
 Φεῖδω καὶ μεγάλου Νικομήδεος, εἴ τιν' ἀκούεις,
 Ὅς ζώην βροτέην δῶκεν ἐπουρανίῃ,

107. Τούνα. Itā Coisl. Edit. γούνα. Ibid. ποδοκείησι. Sic duo Regg. et Coisl. Prave Edit. ποδοκείησε.

110. Ἐργατῖναι. Schol. ἔργαται.

113. Πυλεῶνα. Schol. προπύλαιον.

118. Κάλλεσιν οὐρανίοις. Angelos intelligit.

123. Ἐπέπατο. Sic duo Regg. et Coisl., qui sup. ἴν. ἐκέκτητο. Edit. ἐπίπατο.

130. Εὐλαλίῳ. Eulalius hic fortasse fuit, quem Grego-

METRICA VERSIO.

Qui levibus nimium pedibus confidit, et intra
 Curriculum hunc freni vis retinere nequit.
 Ast alium rursus virtus juvat altera. Plures
 Namque domus ut sunt, sic varii artifices.
 Singula quid verò refero? Nam tramite vitæ
 Arcto, rara cohors quem tenet hic hominum,
 Incedunt isti: cœlestis et ardua portæ
 Limina vix, magnò cumque labore, petunt.
 Talis sors Christi est: talem fert ille Parenti
 Fructum supplicii, quod sine labe tulit:

Subsidium fidei, plebis laus, et basis orbis,
 Certans cum cœli mentibus angelicis:
 Quorum præclarum genus est mihi. Sit procul omnis
 Livor. Eis, quæso, summe vir, affer opem:
 Gledonio leni primùm, qui vivit egenis,
 Et Christo prompto pectore cuncta dedit;
 Se primò, post quicquid opum censusque tenebat,
 Nil humili ut vitæ liquerit ipse suæ,
 Margarus in saxis, in stellis phosphorus alter,
 Ver in temporibus, floribus inque rosa;

- Procul effert genua sua, pedibus celerrimis confidens;
Nec frenis intrà coërcetur.
Alius aliarum virtutum motibus delectatur :
- 110 Ut plures mansiones, ità plures operarii.
Sed quid ego singula persequor? arctam enim viam
Quæ paucorum hominum vestigiis hic teritur,
Isti percurrunt, ac difficile atrium
Multis bonorum laboribus calcatum.
- 115 Talis est Christi hæreditas, talémque de terrà
Fructum Christus passionis suæ offert Patri,
Præsidium fidei, populi decus, mundi fundamentum,
Cum cœlestibus pulchritudinibus propemodùm certans.
Horum etiam mihi lucidum genus videtur. Facessat invidia.
- 120 Sed tu his benevolum te præbe,
Primùm quidem Cledonio, leni homini, qui pauperibus
Vivit, et Christo omnia afferens consecravit;
Primò quidem se ipsum; deindè quæcumque possidebat,
Nihil suæ terrestri vitæ reliquum faciens,
- 125 Margarita in lapidibus, alter in astris lucifer,
Ver in tempestatibus, rosa in plantis.
Is olim in aulâ terreni regis honoribus florens,
Majus in nostro septo decus obtinet.
Christo enim regi adstat. Post eum ,
- 130 Longè æqualibus præstantiori Eulalio,
Quem fratris Helladii magna virtus
Nuper dimidium relinquens, discessit avolans
Ad chorum quem optabat : ille verò solus hic relictus
Nihil ob oculos habens melius Helladio.
- 135 Is matri suæ assidet tristi morbo
Afflictæ, in exiguis vitæ guttis :
Quæ, qualis mulier, si velim enarrare, longior esset oratio ; sed sat esto
Taliū filiorum matrem breviter dicere.
Carterium à Deo alius accepit : sed et illum
- 140 Tuum facies, vir optime, sociis favens;
Carterium, cujus gloria in cœlestibus maxima,
Ut qui semper à spiritu suprâ carnem evehatur.
Parce et magno Nicomedi, si quem nosti,
Qui vitam terrenam addixit cœlesti,

Laus Cledonii
ad quem geni-
næ extant Gre-
gorii epistolæ.

Eulalius.

Helladius.

Carterius

Alios com-
mendat ex no-
mine solitarios.
In iis Nicomi-
dem, qui omnes
filios suos Deo
dicavit.

rius Nazianzenæ Ecclesiæ præfecit ; Helladius autem, ni fallor, inquit Billius, qui mortuo Basilio Cæsariensi archiepiscopo successit. Aliter Muratorius, qui putat duos extitisse Helladios, et eum de quo hic loquitur Gregorius eundem esse in cujus honorem extat Epigramma nostri

poëtæ, ac juvenem vivere desiisse absque ullo episcopalis muneris indicio. Vide Murat. 42, nunc Epitaph. 37.

135. Ὑπό. Ità duo Regg. Edit. ἀπό.

141. Κατέριον. Vide inferiùs epigrammata sancti Gregorii in Carterium et Nicomedem.

METRICA VERSIO.

Qui cùm terrenis quondàm floreret in anlis,
Majus apud nostros nunc habet ipse decus :
Astat enim Christo regi. Tùm deindè, gregem qui
Exsuperat multis partibus, Eulalio ;
Dimidium nuper quem linquens frater ad agmen
Cœlicolùm abscessit maximus Helladius.
Hic autem solus defuncto fratre remansit,
Nil usquàm melius cernere fratre valens :
Nuncque gravi morbo fractæ afflictæque parenti

Assidet et nati fungitur officiis ;
Quæ qualis mulier, longum est mihi dicere : natis
Talibus (hoc satis est dicere) digna parens.
Tu quoquè Carterium, licèt hunc acceperit alter,
Ob socios facies, vir celebrande, tuum :
Carterium, cujus, quia mentem tollit in altum,
Per magnum decus est inter Olympicolas.
Sis etiam magno Nicomedi, quæso, benignus,
Mortalem vitam qui dedit æthereæ,

- 145 Καὶ θυσίην μεγάλῳ πατρὶ ζήλωσε παλαιῇ
 Ἀβραάμ, ἀγνίσσας ὧν τεκέων θυάδα,
 Σπεύδοντ' ἐς θυσίην ἱερήϊα· καὶ γάμον ἐσθλὸν
 Θήκατ', ἐπεὶ ῥα γάμου κάγαμίνης ἑφάνος.
 Οὐδ' ἔλιπεν γαίῃ πτόρθους χοῶς, ὥς ὅλος ἔλθῃ
 150 Γαῖαν ἐς αἰπεινὴν, τῆσθε λυθεῖς βιοτῆς,
 Καρπὸν ἀριστεύοντα μετ' ἀνδράσιν, ἥδ' ἔγυναιξιν,
 Ἀνδράσιν υἱὰ φίλον, θηλυτέραις θυγάτρα,
 Ἡμετέροισι χοροῖσιν ἐὼν σάχυν ἐγκαταλέξας,
 Ἐλπομαι, ὥς ληνῶν ἄξιον οὐρανίων,
 155 Εὐθαλέας ὄρπηκας ἀπ' εὐδομοιο φυτοῖο·
 Εἰ δὲ καὶ ὧν τοκέων κρείσσονας, ἐκ τοκέων.
 Ἀλλὰ τὰ μὲν κρατεροῖο Θεοῦ ἐν χεῖρεσι κείσθω,
 Ὃς μέγα ταῖς μεγάλαις ἐλπίσι τέρμα φέρει.
 Νῦν γε μὲν οἷς τεκέεσσι πατήρ, πτερὸν οἷα νεοσσοῖς
 160 Λιετὸς ὠκυπέτης, πλησίον ἱπτάμενος,
 Ἰθύνει νεόπηκτον, ὅτ' ἥερος ἐν λαγόνεσσι
 Δινεύοντ' οὐπὼ θαρσαλέῃ πτέρυγι,
 Πολλὰ μὲν εὐσεβείης παιδεύματα τοῖσιν ὀπάζων.
 Οὐπὼ δ' ἥς ἀρετῆς φέρτερον οὐδὲν ἔχων·
 165 Ὃς θείοισι λόγοισι, καὶ ἤθεσι τοῦσδ' ἀνέθηκεν,
 Ἐξ ἀπαλῶν ὀνύχων ἐσθλὸν ἐρειδόμενος,
 Καὶ πενίην ἱερὴν κληρὸν πόρσυνε μέγιστον.
 Μηδὲν ὥς κε λίποι ὄργανον εὐδοίης.
 Οὗτος μὲν δὴ σοι τοῖος δόμος, εὖχος ἐμοῖο,
 170 Εὖχος ἐμῆς μάνδρης, αἵματος ἐξ ἐμέθεν.
 Οὐδὲ μὲν ἐν πυμάτοισι Θεόγνιος, ἀλλ' ἐπὶ γαίης
 Ἰσόμενος, θώκων ἄπτεται οὐρανίων,
 Μείλιχος, ἠδυεπὴς, αἰεὶ χλοάοντι προσώπῳ
 Φαίνων εὐμενέος πνεύματος ἀγλατήν,
 175 Οὐδ' ἐπίπλαστον ὑπερθεν, ὁμοῖα θηλυτέρῃσι,
 Βάλλων χρῶμ' ἀρετῆς, κάλλος ἐλεγχόμενον,
 Ἀλλὰ φάβον πραπίδεσσι Θεῷ φίλον ἐντὸς ἑέρμων.
 Μοῦνῳ τῷ κρυφῶν ἱδμῶνι φαινόμενον.
 Θαῦμα μέγ', ὑψατίον περ ἐπαῖξας σκαδιοῖσι
 180 Τῆς ἀρετῆς, ὅσσον ἔφθασε τοὺς προτέρους
 Καρπαλίμοισι πόδεσσι· φίλοις δὲ τε παισὶν ἀρεῖαν
 Γευσαμένοις σοφίης μοῖραν ἔδειξε βίου.

145. Ζήλωσε παλαιῇ. Itā Coisl., duo Regg. et Chig. Edit. ἐζήλωσε παλαιῇ.

148. Ἐπεὶ ῥα. Schol. ἐπεὶ δὴ. Edit. ἐπειρά.

157. Ἀλλὰ τὰ μὲν. Sic Coisl. cum tribus Regiis. Homericā locutio. Edit. ἀλλὰ τὸ σύν.

160. Ἰπτάμενος. Regg. tres ἰσόμενος.

162. Θαρσαλέῃ. Itā duo Regg. et Chig. Edit. θαρσαλέω.

165. Ἀνέθηκεν. Schol. διὰ λόγου ἀνέθηκε τῷ Θεῷ.

168. Λίποι. Interpres Regius 991 : ἵνα μηδὲν αὐτὸς λίπη τῶν εἰς ἀρετὴν φερόντων ἐφοδίων, ut nihil relinqueret quod ab iis, quæ ad virtutem ducunt, averteret. Coislianus autem interpres : ἵνα μηδὲν τοῖς τέκνοις ὄργανον εἰς κακίης καταλίποι πρόσφασιν, ut nihil filiis relinqueret, quod ipsis nequitie occasio esset.

169. Τοῖος δόμος, εὖχος. Sic Regii quatuor et alii. Decrat in Editis δόμος, quæ vox ad integritatem versûs requi-

METRICA VERSIO.

Ac fuit Abrahæ patris æmulus, ad sacra prompti,
 Dùm natos studuit sanctificare duos ;
 Connubiũque bonum fecit, tædásque jugales
 Experto palmam vita soluta tulit.
 Terrenos ramos nec terræ liquit, ut ipse
 Sublimes totus posset adire domos :
 Fructum fæmineo in sexu sexuque virili
 Eximium : hanc illis, hunc dedit ipse viris ;
 Cætib et sobolem nostris sociavit utramque

Cælitibus dignam (sic reor ipse) choris,
 Florentes ramos ab odorâ stirpe : parentes
 Si superent, matris munus id estque patris.
 Ast hæc in manibus divinis sunt sita, magnas
 Quæ spes ingenti claudere sine solet.
 Ac teneras natis genitor nunc dirigit alas,
 More aquilæ pullis advolitátque suis :
 Qui nondum firmis agitantur in æthere pennis,
 Sed trepido currunt per loca celsa pede.

- 145 Ac antiquum magni patris æmulatus est sacrificium
Abrahæ, par filiorum consecrans,
Properantes ad sacrificium victimas. Ac nuptias quidem iniit
Præclaras, siquidem matrimonio et vitæ cœlibi sua corona est :
Nec terræ reliquit terrestres ramos, ut totus perveniat
150 Ad excelsam terram, hâc vitâ solutus,
Fructum excellentem inter viros, et mulieres,
Dulcem filium inter viros, filiam inter mulieres,
Nostris choris spicam suam inserens,
Dignam, ut spero, promptuariis cœlestibus,
155 Florentes ramos ex suaveolenti arbore :
Quòd si et parentibus meliores, id à parentibus venit.
Sed hoc in potentis Dei manibus situm sit,
Qui magnum magnis spebus finem imponit.
Nunc filiis pater, ut pullis velox
160 Aquila, propè volitans, alas dirigit
Recens concinnatas, cùm in aëris spatiis
Fluctuant nondùm fidenti volatu,
Ac multa quidem illis pietatis præcepta tradit,
Nondùm autem suâ ipsius virtute præstantius quicquam tradidit.
165 Divinis eos verbis et moribus consecravit,
A teneris unguibus virtutem imprimens,
Ac sacram pauperiem instar amplissimæ hæreditatis reliquit,
Nullum ut relinquat instrumentum prosperitatis.
Ista quidem sic tibi descripta domus, gloria mea,
170 Gloria ovilis mei, ex genere meo.
Neque etiam inter postremos Theognius, qui in terrâ
Consistens, sedes attingit cœlestes,
Mansuetus, dulcè loquens, semper sereno vultu
Ostendens benè affecti spiritûs serenitatem,
175 Nec fictum, instar mulierum, superficiei illinens
Colorem virtutis, pulchritudinem fictitiam,
Sed corde metum Deo gratum intûs continens,
Soli occultorum cognitori apparentem.
Mirum valdè quantùm qui postremus assiluit
180 Ad stadium virtutis, priores præcesserit
Pernicibus pedibus : amicis autem filiis præstantiorem,
Degustatâ sapientiâ, partem vitæ ostendit.

Virtus filiorum
à parentibus,
imò à Deo fluit.

Theognius in
terrâ constitu-
tus cœlestia at-
tingit. Postre-
mus ingressus
longo priores in-
tervallo prævit.

ritur. Reg. 991, sup. lin. τοῦτοτος οἶκος. Int. ναός. Sic
Coisl. Mox ἐμεῖο, pro ἐμοῖο; habet Coisl. cum pluribus
aliis.

173. Χλοάουσι. Schol. ἀνθοέντι καὶ λάμπουντι.

177. Θεῶ. Ità tres Regg. Edit. Θεοῦ.

178. Κρυφίων. Reg. 993 κρυφίων. Coisl. κρυπτῶν.

181. Φίλοις δὲ τε παισὶν ἀρεῖω. Regg. duo et Chig. πᾶσιν

ἀρχῶν. Reg. 991, sup. lin. βοήθων. Int. πᾶσι δὲ φίλοις αὐ-
τοῦ φίλος ἀρχῶν, πολλοὺς ἐκείνων εἰς τὸν οἰκεῖον ἐπισπάσασθαι τὸν
βίον, τὴν κλίμακα δὲ τῶν ἀρετῶν ἀνερχόμενος, *amicos autem
suos adjuvans, multos ex ipsis, ad suam ipsius vivendi ra-
tionem pertraxit, scald virtutum conscensâ.*

182. Γευσάμενους. Ità legendum videtur cum Int. Schol.
πεπειραμένους. Edit. γευσάμενος.

METRICA VERSIO.

Ac præcepta quidem pietatis multa dat ipsis,
At nullum majus dat pietate suâ :
Divinisque ipsos verbis, sanctisque dicavit
Moribus, à teneris sedulus unguiculis,
Pauperiemque ipsis censûs dedit instar opimi,
Ad sanctum vitæ ne quid abesset iter.
Hæc tibi nostra domus, mea gloria, gloria ovilis
Ampla mei : cuncti qui mihi sunt genere.
Nec verò extremos inter laus danda Theogno,
Qui stans in terrâ sidera summa ferit,

Tom. II.

Vir placidus, vir dulciloquus, vultûsque nitore,
Quisnam animis flos sit, conspicuum faciens;
Qui non fœmineo fucatum more colorem
Virtutis monstrat, fictitiûmque decus :
Sed premit in medio divinum corde timorem,
Quem videt is, tectum cui nihil esse potest;
Qui recti stadium cum serò intraverit, ô quot
Præteriit primos passibus ille tamen !
Atque ubi gustavit sophiam, tum deniquè regna
Ostendit natis ad meliora viam.

- Ἦν δὲ πάρος γαίηνθεν ἐς οὐρανὸν εἶδε πάθεισαν
 Ἰσακίδης Ἰακὼβ ἡμέτερος προπάτωρ
 185 Κλίμακα, τήνδ' ἀνιών, ὥς κεν Θεὸν αὐτὸν ἴδῃται,
 Πηγὴν ἀκροτάτην οὐρανόθεν φάεν·
 Βαθμῶν τὸν μὲν ἔλειπεν, ὃ δ' ἔγχευεν ὑπὲρ πάντας.
 Τοῦ δ' ἔχεται παλάμη, ὄμματα δ' ἄλλον ἔχει.
 Τοίη γὰρ μερόπεσιν ὁδὸς, καὶ τοίον ἑμοῖο
 190 Αἶμ' ἀνάγει Χριστῷ εὐγενέτης γενέτης.
 Πολλὰ δ' ἄρ' Ἰδοῦνδρου κειμήλια ἐνδοθι κεῖσθαι
 Ψυχῇ, καὶ πολιῇ λευκότεραι πραπίδες.
 Τίς δὲ κεν Ἀσπερίοιο σασφρονέων ἑλάθοιτο,
 Ἦδὲ κασιγνήτων τῆς ἱερῆς τριάδος,
 195 Οἷς ξυνὴ σοφίη, ξυνὸς βίος, εἰς ἓν ἄγερθεν
 Ἑλπωρὴ· μούνη σαρκὶ μεριζόμενοι,
 Σιγῇσιν φιλάδελφον, ἑμὸν κέαρ, εὐμενὲς αἶμα·
 Μακροβίου δ' ἐπὶ τοῖς θρέμματος ἡμετέρου,
 Θρέμματος ἡμετέροιο, φίλον δ' ἑμὸν, ὃν πτερυγεσσιν
 200 Εὐμενέων Χριστὸς ἀμφὶς ἔχει μεγάλαις,
 . . . . .
 Ὅν πάντων κρατέων οὐκ ἐφύσησε τύφος;
 Ἰήγινον ὑψὶ βιβάντα, Λεοντίου, Ἠλίουδωρον,
 Οἱ Χριστοῦ σοφίης ἄκρον ἔχουσι γέρας,
 205 Ἄλλους τ' ἀγροτέροισι μετ' ἀνδράσιν ἄσπρα φαεινά,
 Πολλοῖς ἡμερίων οὐδὲ φαινόμενα,
 Ἐν Χριστοῦ μελέεσσι τὰ τίμια, τίς κεν ἐνίσποι
 Σρηγίδας ἀθανάτου, κάλλεα σαρκοφόρα;
 Πάντες δ' οἱ γε Θεοῦ μεγασθενέας θεράποντες,
 210 Ἄλλος ἐν ἀλλοίῃ ἄρτιος εὐσεβίη,
 Ἰγνεσι κουφοτάτοισιν ἐπισφίβοντες ἄρουραν,
 Δεξιτερῆς παλάμης θρέμματ' ἀριπρεπεία.
 Καὶ νηοῦ μέγαλοιο λίθοι, οὓς Χριστὸς ἔδησεν
 Ἀλλήλοις ἐρατῇ Πνεύματος ἀρμονίῃ·
 215 Οἱ ζωῆς σπινθῆρσι μικροῖς ζώουσιν ἐλαφρόν
 Τόνδε βίον, γαστρὶ παῦρα χαριζόμενοι
 Ἀρχεκάκῳ, παθέων δὲ βαρὺν κλόνον, ἥδὲ κελαινὸν
 Ἰσᾶσιν Βελίου εἶδμ' ἐπανιζάμενον,
 Σταθμὰ λόγῳ, σιγῇ δὲ μέτρον, καὶ δεσμὰ γέλωτι,
 220 Οὔασι, καὶ σταθεροῖς ὄμμασι βαλλόμενοι.

187. Βαθμῶν. Duo Regg. βαθμῶν τὸν μὲν. Schol. ἄλλον.

190. Αἶμ' ἀνάγει. Schol. γένος προπάτωρ. Billius vertit : *cruorem*, quæ vox nimium dura. Mox εὐγενέτης. Schol. εὐγενής.

191. Ἀρ'. Ita Coisl. et Regg. 990. Edit. αῷ.

202. Ὅν πάντων κρατέων οὐκ ἐφύσησε τύφος. Hunc versum, qui deest in Editis, suppeditarunt duo Regg. et Coisl., sed et alius desideratur quem Codices non exhibent.

METRICA VERSIO.

Quámque prius scalam à terrâ in cœlum usquè paten-
 tem
 Per somnum sanctus viderat Isacides,
 Hanc ipse ascendens, ut regem cernat Olympi,
 Lumina quem fontem cœlica lucis habent,
 Hunc liquit, terit hunc pedibus, dextrâ arripit illum,
 Atque alium rursùm prospicit ipse gradum.
 Namque via est hominum talis : talémque cruorem
 Christo offert clarus nobilitate pater.
 Multas rursùm opes Evander pectore claudit,

Qui capite est cano, sed magè mente tamen.
 Quisnam autem Asterium, fratrum triadémque sacra-
 tam
 Non memoret, prorsus sit nisi mentis inops,
 Quos sophia, et vitæ ratio communis, in unum
 Conjungit, tantum dissociâtque caro?
 (Prætereo sanctum Philadelphum, sanguine clarum;)
 Quis sileat nostrum de grege Macrobianum,
 Qui pecus est nostra, et carus mihi : quémque sub alis
 Omnipotens Christus protegit usquè suis,

- Quam autem olim è terrâ in cœlum extensam vidi
 Isacides Jacob proavus noster
 185 Scalam, hanc ille ascendit, ut Deum ipsum videat,
 Supremum fontem cœlestium luminum :
 Ex gradibus autem alium reliquit, alius ejus vestigia excipit,
 Alio innititur manu, alium oculi tenent.
 Talis est hominibus via, et tale mei
 190 Genus ad Christum ducit generosus meus pater.
 Multam intus pretiosam supellectilem abscondit
 Evandri anima, et cor canitie candidius.
 Quis cordatus Asterii obliviscatur,
 Ejusque fratrum, sacrae triadis,
 195 Quibus communis sapientia, communis vita, spe in unum
 Conglutinati, solâ carne divisi;
 (Tacebo Philadelphium cor meum, genere clarum :)
 Et post hos Macrobii, alumni nostri,
 Alumni, inquam, nostri, quem, meum amicum, Christus
 200 Magnis suis alis benevolus circumdat et fovet,
 . . . . .
 Quem omnium domitrix non inflavit superbia?
 Reginum in altis gradientem, Leontium, Heliodorum,
 Qui Christi sapientiae summum decus assecuti sunt,
 205 Aliosque rusticis cum viris lucida sidera,
 Multis hominibus ne apparentia quidem,
 Insignia in Christi membris, quis recenseat
 Sigilla immortalis (Dei), lumina carne induta?
 Atque hi quidem omnes Dei omnipotentis famuli,
 210 Alius in alia perfecti sunt virtute,
 Levissimis vestigiis terram calcantes,
 Dexteræ manûs oves præstantissimæ,
 Magnique templi lapides, quos Christus inter se
 Conglutinavit amabili Spiritus compage.
 215 Exiguis vitæ scintillis fugacem hanc vitam
 Traducunt, pauca indulgentes ventri,
 Qui malorum est principium, ac vitiorum gravem tumultum, et tenebras
 Beliae reprimunt fluctus insurgentes;
 Pondera sermoni, silentio modum, vincula risui,
 220 Auribus, et fixis oculis injiciunt,

Evander non
 tam senectute
 quam prudenti
 canus.

Asterius, ejus
 que duo fratres,
 quos Gregorius
 sacram triadem
 appellat.

Philadelphius
 Macrobius

Dominatur
 omnibus super-
 bia
 Reginus, Leon-
 tius, Heliodo-
 rus.

Pii homines,
 astra carne in-
 duta, immorta-
 lis Dei sigilla.

208. Ἀθανάτου. Regg. ἀθανάτου.

216. Γασρί. Coisl. σαρτί. Duo Regg. πᾶρα γαστρί χαρίζο-
 μενοι.

217. Ἀρχελάω. Epithetum ventris quod apud Grego-
 rium frequens occurrit. Ibidem κλόων. Mendose autem
 habent Edit. κλέων.

METRICA VERSIO.

- Quem non inflavit cuncta tumor subigens?
 Reginum altivolum, atque Leontium et Heliodorum,
 Qui Christi sophiæ culmina summa tenent :
 Atque alios, qui ruricolis ut sidera lucent,
 Et quorum paucis cognita vita latet,
 Præstantes inter Christi pia membra, quis almi
 Signa Dei numeret, sidera carnigera?
 Qui cum sint omnes famuli Dominique Deique,
 Illic tamen hæc, illâ laude aliisque viget,
 Atque levi terram calcat pede sancta calerva,
 Græque pius, scitâ quem pater arte regit :
 At templi magni pulcherrima saxa, ligavit
 Quæ Christus sancti Pneumatis harmoniâ;
 Qui mundo exigue vivunt, minimosque favores
 Impendunt carni, quâ mala cuncta fluunt :
 Qui motus animi sistunt sævasque procellas,
 Quas Beliae horrendi vis inimica parit;
 Atque modum imponunt verbis linguæque silenti,
 Risumque, atque oculos, auriculæque premunt.

- Νήλιποι, αὐαλέοι, πενθήμονες, οἰοχίτωνες,
 Νεκροὶ ἐπιχθόνιοι, ζῶντες ἄνω πραπίσι,
 Μείζον ἐν ὀφθαλμοῖσι Θεοῦ σέλας αἰὲν ἔχοντες,
 Ψυχῶν τ' εὐσεβέων κείδι χοροϋασίην.
 225 Παρθενικὰς δὲ γυναῖκας, ὅσαι κλείουσιν Ἄνακτα
 Νυμφίον, ἀγνοτάταις μιγνύμενον κραδίαις,
 Αἱ Χριστὸν δοκέουσιν ἀκοιμήτοις φαέεσσιν,
 Οὐτι μαραινόμενας λαμπάδας ἀψάμεναι,
 Τίσας, ἐπεὶ δεδάηκας ἐμὸν γέρας, εἴ τιν' ἔτισας,
 230 Αὐλῆς ἡμετέρης ὄμμα φαινότατον.
 Ξυνὴ γὰρ πάντεσσι πέλει χάρις, εὐτέ τις ἐσθλῶν
 Ἐσθλὰ πάθη, θεσμῷ κιρναμένης φιλίας.
 Ναὶ μὴν καὶ τῆσιν γε μέγας νόος, ἄρρени θυμῷ
 Ῥιπτούσαις δολερὴν Εὐὰν ἀπὸ κραδίας.
 235 Ναὶ μὴν καὶ τῆσιν γε περὶ χροῖ σάκκος ἐρυμνός,
 Καὶ κόνις ἐν θαπέῳ, φάρμακα σωφροσύνης·
 Εὐχαὶ τε, συναχαὶ τε φίλαι, καὶ νύκτες ἄϋπνοι,
 Καὶ πηγαὶ δακρύων ἐνδοθὶ λειβομένων.
 Γούνατα δ' ἐρρώσαντο, καὶ ἀδρανίης λελάθοντο,
 240 Εὐσθενέων Χριστοῦ δραξάμεναι θυσάνων.
 Αἱ δ' ἀπαλαὶ σάρκες τε καὶ εἴματα σιγαλόεντα,
 Κάλλος τ' εἰαρινὸν ὤκα μαραινόμενον,
 Ἀμφότερον φύσιός τε καὶ ὀππόσον ἔκτοθι χερσὶν
 Ἄνδρες ἐτρίψαντο εἶδεσι μαχλοτέρων,
 245 Εἴξαν ὑπὸ πραπίδεσσι, νοοῦ σθένος ἀνδράσιν ἴσας
 Θεῖναι θελυτέρας, καὶ δέμας, ὥς σοφίην.
 Οὐ μέγα· καὶ Χριστὸν γὰρ ἀπ' οὐρανοῦ ἀφερόεντος
 Σαρκὶ σὺν ἀνδρομέῃ γαῖαν ἐπερχόμενον,
 Καὶ τέκον ἡμερίοις ἀγνῆς διὰ μητρὸς ἰόντα
 250 Παρθένου, ὄφρα νόμον ἀνδρόμεον τελέσῃ,
 Ἀχράντοισι γονῆσι, καὶ ἐκ τύμβοιο θορόντα
 Ἦματι ἐν τριτάτῳ θερμότεροισι πόθοις
 Ἠρώται ἐδηήσαντο, φίλοις τε ἡγγεῖλαν ἐταίροις,
 Γενόμεναι Χριστοῦ γεῦσιν, ἄκος προτέρης.
 255 Πολλὰ μὲν δὴ γαῖαν ἐπιπνεῖουσιν ἅπασαν,
 Ὅσσατινὴν σωτὴρ μῦθος ἐπιστρέφεται.
 Αἱ μὲν ὀμηγερέες, ξυνὸν πόθον ἀμφιέπουσαι
 Οὐρανίου ζωῆς, ἴσα τε μέτρα βίου.

221. Πενθήμονες. Duo Regg. πενθείμονες.

232. Πάθη. Tres Regg. πάθοι. Mox κιρναμένης. Tres quoque Regg. et Chig. κιρνάμενος, *manans*.

238. Λειβομένων. Tres Regg. θλιβομένων.

240. Θυσάνων. Schol. Coisl. κρασπέδων, τῶν δυναμοπέδων δραξάμενοι ἐλπίδων τοῦ Χριστοῦ.

METRICA VERSIO.

Qui pede sunt nudo, duplici sine veste, gemuntque
 In terrâ exanimés, mente polúmque tenent;
 Atque oculo spectant vigili Dominúmque, chorósque,
 Felix in superâ quos agit urbe cohors.
 Virgineas tu porrò acies, præconia Regis
 Quæ sponsique suí, voce animisque canunt,
 Atque oculis Christum expectant insomnibus usquē,
 Lampadas accensas in manibúsque gerunt,
 Ut decus ipse meum agnosti, complexus honore es,
 Hanc, nostri gregis est quæ decus omne, colens.

Communis cunctis namque est ea gratia, cùm cui
 Fit benè; jus istud poscit amicitia.
 Scilicet his etiam mens maxima; corde virili
 Nam procul à se Evæ subdola sensa fugant.
 Scilicet his etiam saccus niger ossibus hæret,
 Inque solo cinis est, arma pudicitia;
 Caræque insomnes noctes, gemitúsque precésque;
 Et facies calidis fletibus ipsa madet.
 Ac genibus robur subit, langórque recessit,
 Arrepta ut Christi est fimbria firma manu.

- Sine calceis, sicci, veste lugubri, unam tunicam habentes,
 Mortui in terrâ, animis in cœlo viventes,
 Præ oculis semper Dei lumen præstantius habentes,
 Et choros, quos illic piæ animæ agunt.
- 225 Virgines etiam fœminas, quotquot Regem celebrant
 Sponsum purissimis se cordibus miscentem,
 Quæ Christum expectant cum luminibus nunquàm emorientibus;
 Ut quæ lampades inextinctas accenderint :
 Has profectò honorabis, si quas unquàm honorâsti, ubi meum illas decus esse
- 230 Didicisti, gregis nostri lumen clarissimum.
 Si cui enim proborum benè fit, communis est omnium
 Gratia, ex lege latâ manantis amicitiae.
 Atque illis quidem excelsa mens, ut quæ virili animo
 Projecerint ex corde dolosam Evam.
- 235 Est etiam illis circà corpus saccus niger
 Et cinis in pavimento, præsidia pudicitiae :
 Placent illis preces, et gemitus, et noctes insomnes;
 Et fontes lacrymarum secretò fluentium;
 Genua obfirmaverunt, et imbecillitatis oblitæ sunt,
- 240 Fortiter Christi fimbriam apprehendentes.
 Delicatæ autem carnes et vestes splendidæ,
 Ac citò marcescens, verna pulchritudo;
 Tùm quæ nativa est, tùm quam extrinsecùs virorum
 Manus triverunt vultibus meretriciis,
- 245 Sub corde cesserunt, quòd animi robur æquales viris
 Fœminas reddat, ut sapientiâ, ità et corpore.
 Mirum id non est : nam et Christum è cœlo stellifero
 In terram cum carne humanâ descendentem deduxerunt;
 Et mortalibus genuerunt ex castâ matre Virgine
- 250 Prodeuntem, ut legem humanam impleret;
 Intaminato ortu, et ex tumulo exsiliem
 Die tertio, ob flagrantissima desideria
 Primæ viderunt, et caris nuntiârunt discipulis;
 Et dùm Christum gustant, primi id gustûs remedium fuit.
- 255 Multæ quidem afflant suavem Christo odorem à terrâ,
 Quantâcumque salutaris peragravit doctrina.
 Aliæ simul congregatæ, commune desiderium profitentur
 Cœlestis vitæ, ac æquales vitæ modos,

Virgines Deo
 sacra : earum
 vivendi ratio.

Gregorii gre-
 gis decus, et lu-
 men clarissi-
 mum.

His mens ex-
 celsa. Virili ani-
 mo Evam à se
 projecerunt. Ci-
 licio vestiuntur;
 preces, gemitus,
 lacrymas, vigi-
 las amant, in-
 firmitatis obli-
 tæ.

Animi robur
 fœminas viris
 æquales reddit,
 ut sapientiâ, ità
 et corpore.

Multæ virgi-
 nes in universâ
 terrâ, tempore
 Gregorii, aut in
 sodalitiis vive-
 bant, aut paren-
 tibus ægrotis as-
 sidebant, com-
 mune deside-
 rium vitæ cœles-
 tis profitentes.

243. Φύσιός τε. Coisl. Int. ὅσον τε φυσικόν, καὶ ὅσον χειρο-
 ποίητον. Reg. 991 ἐπίπλεον.

245. Εἴξαν ὑπὸ. Sic MSS. Editi nonnulli ἀπό. Schol.
 εἴξαν αὐταῖς, ὑπεχώρησαν. Reg. 993 εἴξεν.

251. Θορόνται. Coisl. Θορόντα.

254. Προτέρης. Priorem gustum interdicti pomi intelli-
 git.

256. Ἐπιστρέφεται. Sup. lin. 991 ἐπιτρέχει, ἐπιδράμει.

METRICA VERSIO.

Ac simul et teneræ carnes, et splendida vestis,
 Quique brevî formæ marcet abique decor,
 Tàm qui nativus, quàm qui fucatus, et arte
 Partus, fœminei perpolit ora gregis,
 Cesserunt menti; namque illas corpore fecit.
 Ut sophiâ, æquales mens benè firma viris.
 Nec mirum : Christum siquidem, cùm sedibus altis
 Demissus carnem venit ad ima gerens,
 Humano generi peperit sanctissima Virgo,
 Humanæ legis, sed sine labe, sequax.

Tom. II.

Ac postquàm exsiliit superatâ morte sepulcro
 (Tertius at porrò tunc erat ille dies,)
 Viderunt primæ, (dedit hoc incensa cupido,)
 Nuntiâque eximio læta tulère choro;
 Atque ità gustato Christo feliciter ipsis
 Gustato priùs est facta medela cibo.
 Ac multæ tales toto versantur in orbe,
 Quà se cunquè Dei porrigit alma fides.
 Pars animis paribus incensâ cupidine regni,
 Tecta eadem et vitæ par genus usquè colit.

- Αἶ δ' ἄρ' εἰς τοκέσσι παρήμυναι ἀδρανέουσιν,
 260 Ἡ κασιγνήτοις μάρτυσι σωφροσύνης.
 Αὐτὰρ ἐμοὶ παῦραι μὲν, ἀτὰρ πλεόνεσσιν ἐρίζω,
 Γηθόσυνος Χριστοῦ κάλλεσιν οὐρανίοις.
 Χρύσεα μὲν Λυδίοισι δόμοις ἐχαρίζετο μῦθος
 Ψήγματα, καὶ ποταμοῦ ὀλοδοτόιο ῥέον.
 265 Χρυσόφοροι δ' Ἰνδοῖσι μελαγχρώτεσσιν ἄφυσσον
 Μύρμηκες κοίλῃς πλοῦτον ἀπὸ ψαμάθου.
 Νεῖλος δ' εὐκάρποισιν ἐπαΐσσων πεδίοισιν
 Ὀρίος, Λῆγυπτον ᾤκεν ἐρισθενέα.
 Ἄλλος δ' ὀρνίθεσσιν ἀγάλλεται, ὅς δὲ φυτοῖσιν,
 270 Ὅς δὲ λίθοις τερπνοῖς ἔνδοθι λαμπομένοισι.
 Αὐτὰρ ἐμοὶ πάντων περιώσιον εὖχος ἔδωκε
 Χρὺς ἄναξ, πολλῶν εὐσεβέων σέφανον.
 Ἦ ῥ' ἐτεόν· τυτθοῖσι Θεὸς χάριν αἰὲν ὀπάζει,
 Ὡςπερ ὑποσχασίῃ ἐστὶ παλαιότερη
 275 Βηθλεὲμ ἐν προτέροισιν, ἐμῷ νέον ἄσπεϊ τυτθῷ,
 Τῇ μὲν ἐγὼ γέννη, τῷ δ' ἄρ' ἐμοῖσι φίλοις.
 Οὗτός σοι χορὸς ἄλλος ἐμῆς ἀπολάμπεται αἴης,
 Οἶος ἀριστοκόου πατρίδος ὑμετέρης,
 Ἀρμενίης, ἣ πολλὸν ἀριστεύουσ' ἐπὶ γαίης,
 280 Φέρτατον εὖχος ἔχει ἀζυγέων ἄρεος.
 Τοῖσι χαριζόμενος, βαιήν μὲν ἔμογε, φέριζε,
 Σοὶ δ' αὐτῷ μεγάλην ἴσθι χάριν παρέχων,
 Σαυτῷ, καὶ τεκέσσι, φίλῃ τε δάμαρτι μέριμν
 Πλοῦτον ἄγων, ζωῆς ἐλπίδα λαμπροτέρης.
 285 Εἰ δὲ τί που καὶ ἐμῆς, ἐτάρων ἀγανώτατε πάντων,
 Τῆς ἀρχαιοτέρης μνηστὴν ἔχεις φιλήης,
 (Οὐ γάρ ἐν εὐσεβέεσσιν ἐμὸν ποτε οὕνομα πῆσσω),
 Μηδὲ μ' ἀτιμάζειν, οὐ γάρ ἔοικε, φίλος·
 Ἀλλ' ἐπ' ἐμοῖς ἐτάροις χάριν καὶ κῶδος ὀπάζειν·
 290 Ἔστι δὲ καὶ ἐμέο πάρ πλεόνεσσι λόγος·
 Εἴ τοι μὴ πλεόνεσσι, σὲ δ' ἄξιον ἀντὶ νῦ πάντων
 Ἀξέσθαι φιλήην, ὦ μάκαρ, ἡμετέρην.
 Ὡδ' ἂν καὶ πάντεσσι φίλοις κεχαρισμένα ῥέζοις,
 Οἷσιν ὁμῶς τιμὴ εὐαδε τῶν ὁσίων,
 295 Βασιλίστ' ὁ μάλιστα, τὸν ἕξχα Χρὺς ἔτισεν,
 Ὅς μέσος ἀμφοτέρων ἴσται, εἰς ἐν ἄγων

263. Λυδίοισι. Lydia regio est minoris Asiae, Cræso rege et Pactolo aurifero flumine nobilis. Unde etiam χρυσοφόρος amnis ille dictus est : de quo vide Fulgent. lib. Mythologiae, cap. 2, de Midâ rege et Pactolo. *Bill.*

265. Ἰνδοῖσι. Indicae formicae, ut scribit Plinius, lib. xi, cap. 31, aurum ex cavernis terrae egerunt in parte septentrionalium Indorum, qui Dardae vocantur. Erutum

hoc ab iis tempore hierno inde furantur aestivo fervore, conditis propter vaporem in cuniculos formicis. *Bill.*

273. Τυτθοῖσι. *Parvis vel humilibus Deus semper dat gratiam.*

275. Βηθλεὲμ ἐν προτέροισιν. *Aliter : In primis Bethleem gratia datur ac promissio facta : vel Bethleem quæ inter*

METRICA VERSIO.

Assidet infirmis pars altera patribus, aut cum
 Fratribus in sanctâ virginitate manet :
 Ast ego cum paucas habeam, cum pluribus ipse
 Certo tamen, formas lætus ob æthereas.
 Ac ramenta quidem Lydiis dabat aurea tectis
 Fabula : fundebat largus et amnis opes.
 Divitias Indis etiam formica ferebat,
 Quas ipsis auro subula plena dabant.
 Nilus item Phariis dat opes et commoda regnis,

Pinguia dum lymphis prodigus arva rigat.
 Oblectant alios volucres plantæque virentes,
 Aut lapides, digiti queis, velut igne, micant.
 At mihi suprâ alios Christus dedit hoc decus omnes,
 Ut pietatis amans turba sit ampla mihi.
 Quam verum est, quod prisca Dei promissa tulerunt :
 Aspirat parvis Numinis usque favor !
 Urbs mea parva licet, Bethlem quoque rite vocatur ;
 Edidit illa Deum : hic cara cohorsque Deo.

- Aliae suis parentibus assident infirmis,
 260 Aut fratribus pudicitiae testibus.
 Paucae quidem meae sunt, sed tamen majori numero non cedo;
 Gaudens Christi coelestibus pulchritudinibus.
 Aurea Lydiorum domibus ramenta largitur
 Fabula, et fluminis felicitatis datoris fluxum.
 265 Auriferae nigris Indis formicae divitias
 Hauriebant ex profunda arenâ.
 Nilus in fertiles irruens campos
 Opportunè, Ægyptum præpotentem reddidit.
 Alius avibus gloriatur, alius arboribus,
 270 Iste jucundis lapidibus spontè fulgentibus.
 Mihi hoc præ omnibus præcipuum decus concessit
 Rex Christus, multorum coronam.
 Verum illud profectò est : parvis Deus semper favet,
 Quemadmodum antiqua fert promissio facta
 275 Bethlehemo olim, meo recenter oppidulo :
 Illi in eâ nascendo, isti per meos amicos.
 Hic tibi alter chorus ex meâ refulget terrâ,
 Qualis in vestrà patriâ optimorum virorum ferace;
 Armeniâ, quæ cum in toto orbe plurimum excellat,
 280 Præcipuum hoc decus habet cœlibum copiam.
 Benè illis faciens, leviter de me, vir præstantissime,
 De te autem optimè scias te mereri,
 Dùm tibi ipsi, et natis, et dulci conjugi maximum
 Thesaurum paras, spem vitæ splendidioris.
 285 Quòd si et meæ, sodalium omnium suavissime,
 Antiquæ memor es amicitiae,
 (Non enim inter pios meum unquam nomen inscribam,)
 Ne me dedecore afficias, haud enim convenit, amice;
 Sed ob meos amicos beneficium et honorem confer :
 290 Habetur enim et meî aliqua apud plerosque ratio;
 Sin minùs à plerisque, te certè præ omnibus decet,
 Revereri nostram, ô beate, amicitiam.
 Sic enim et omnibus amicis gratissimum facias,
 Quibus pariter placet honor sanctis habitus,
 295 Basilio maximè, quem præcipuè Christus honore auget,
 Quique medius inter utrosque stat, in unum conjungens

Lydiae opes.

Formicae Indis aurum afferunt.

Nilus dat opes.

Hoc Gregorio Deus dedit, ut illi sit ampla turba pietatis amans.
Deus humilibus dat gratiam.

Aliis benefaciens, sibi benefacit, ac thesaurum parat.

Honor sanctis habitus, omnibus placet.
Laus Basilii.

primus à prophetâ numeratur, vel meo, inquam, recenter oppidulo, etc. Ibid. νέον. Schol. νεωστί.

276. Τῇ μὲν ἐν γένει. Illi quidem veteri gratia ex generatione Christi. Mox τῇ δ' ἅρ' ἐμοῖσι. Sic tres Regg. et Chig. Edit. τῷ δ' ἅρ' ἐμοῖσι.

284. Ἄγων, συνάγων.

288. Ἀτιμάζειν. Id est, ne preces meas asperneris.

290. Ἐστὶ δὲ καὶ ἐμὸν. Reg. 990 et 993, ἔστι δὲ τὸ καὶ ἐμοῦ.

293. Ὡδ'. Schol. οὕτως.

294. Ὁμῶς. Schol. ὁμοίως.

295. Βασιλίῳ. Ità Reg. 993. Edit. Βασιλίῳ. Hinc liquet Carmen istud conditum fuisse, cum adhuc viveret Basi-

METRICA VERSIO.

Hic alius nostris fulget tibi cœtus ab arvis,
 Huic par, qui vestrà floret in Armeniâ;
 Quæ gentes cum celsa caput super efferat omnes,
 Virgineæ summum sunt decus ejus opes.
 Illis igitur gratum faciens, parvum mihi, magnum
 At tibi, tu munus, magne vir, ipse dabis,
 Ingentes sobolique tuæ sociæque cubilis
 Divitias pariens, quæ sine fine manent.
 Quòd si etiam priscæ memor es fortassè, sodalis,
 Quo mihi nemo magis dulcis, amicitiae,

(Non etenim sanctos inter mea nomina ponam,)
 Ne me despicias, quæso, measque preces.
 Ob socios istud mihi da, quod postulo, munus,
 Nam quædam multis est quoque cura mei :
 Quòd si non multis : at te, vir clare, movere
 Jus sanctum nostræ debet amicitiae.
 Omnibus istud erit jucundum prorsus amicis,
 Quos hilarat, sanctis quisquis habetur honos,
 Basilio at suprâ cunctos, quem Christus honorat,
 Quique procul positos jungit amore viros,

- Ἄκρα φίλων, ξυνῶ δὲ πόθῳ συνέδησεν ἄμεινον·
 Τῷ σὺ χαρίζεσθαι πάντα δικαιοτάτος,
 Λιδόμενος πάτρην τε φίλην, καὶ ἡλικά μῦθον,
 300 Καὶ καθαρὰς θυσίας, καὶ περρόεντα βίον,
 Οἷσιν ἔσω σκηνῆς πάντων ἀβάτοιο πόδεςσι
 Δεύτερος ἐξ Ἀαρὼν ἱστάμενος μεγάλου,
 Καὶ Θεὸν ὑψιμέδοντα καταντίον ὄμματι λεύσσων,
 Θνητοὺς ἀθανάτῳ μίγνυσι λισσόμενος.
 305 Κεῖνῳ μὲν τὰ ἔμοιγε χαρίζεαι, ὅσσα δ' ἐκείνῳ,
 Χριστῷ, τοῦδε χάρις ἐς Πατέρ' ἐστὶ χάρις.
 Λίσσομ' ὑπὲρ ψυχῶν, καὶ οὐρανίου βιότοιο,
 Λίσσομ' ὑπὲρ μελέων πνεύματι δαπτομένων.
 Δὸς χάριν ἡματίοιςι πόνοις, νυχίησί τ' ἀοιδαῖς·
 310 Δὸς δὲ χαμευνίῃ, λεπταλέοις τε γόοις,
 Καὶ τρυχίνοις ῥακέεσσι, καὶ ὄμμασι τηκομένοιςι·
 Δὸς δὲ νόῳ καθαρῷ, δὸς δ' ἱεροῖσι λόγοις,
 Ὄφρ' ἀρετὴν τίων, ἀρετῆς ὁδὸν ἀμπετάσειας
 Πλείοσι, καὶ πλεόνων μισθὸν ἔχοις θεόθεν.
 315 Σπείραις δ' ἐνθα μένοντα, καὶ ἀφθιτον ἀμήσαιο
 Καρπὸν ἐπουράνιον, πλούσιον ἀντ' ὀλίγων.
 Αἶδεο καὶ πολὴν θεοειδέα πατὴρς ἑμοῖο,
 Ἐμπλεον ἀνθρώποις θαύματος ἱστορίην
 Ἀμφότερον, ἐτέων τε κύκλοιςι, καὶ ἤθεσι κεδνοῖς·
 320 Ὑστάτιόν τοι ἔπος φθέγξομαι ἀδρανέων.
 Ποίμνης ἡμετέρης περιφείδεο, φείδεο ποιμνης,
 Ὡ τέκος, ἡμετέρης, ἧς ῥα περιτρομέω.
 Καὶ γὰρ πόλλ' ἐμόγησα, Θεὸς δὲ μοι ἐγγυάλιξε
 Ποιμαίνειν πολλὰς εἰς ἐτέων δεκάδας.
 325 Σοὶ δὲ Θεὸς ὁπάσειεν, ὅς' εὐσεβέεσσιν ὁπάξει,
 Ἄλλα τε, καὶ λιπαροῦ γήραος ἀντιάσαι.
 Τοῖα πατὴρς ἑμοῖο θεόφρονος, αὐτὰρ ἔγωγε
 Φθέγξομ' ἀφ' ἡμετέρου Γράμματος ἐσθλὸν ἔπος.
 Μέτρα Θεοῦ μέτροισιν ἰσάζεται ἡμετέροισιν·
 330 Οἷά περ ἀλλήλοις ἐνθάδε μετρέομεν,
 Τοῖα διδοῖ μερόπεσσι Θεὸς μέγας. Ἀλλὰ μετροίῃ
 Κρείσσοσι τὰ κρείσσω νῦν τε καὶ ὑστάτιον.
 Νῦν πᾶσιν ἀνθρώποισι θεμειλίον, ἢ ἐκάνισον,
 Ἡὲ καλὸν βιότου βάλλετ' ἐφημερίου.

lius. Mox ἔξοχα. Reg. 991, sup. lin. ὑπερβάλλοντος, *quem summo honore cumulavit.*

297. Ἄμεινον. Schol. τελιώτερον.

307. Ψυχῶν. Coisl. μελέων.

309. Νυχίησι τ'. Itā Coisl. et Reg. Edit. νυχίοιςι τ'.

310. Λεπταλέοις τε γόοις. *Tenuibus, scilicet, exhaustis viribus.*

311. Τρυχίνοις. Duo Regg. τριχίνους.

METRICA VERSIO.

Ac nōs communi melius devinxit amore :

Cui rectè facias si nihil ipse neges,

Tūm patriam veritas, studia et communia, puræ

Et sacra tūm vitæ celsa tenentis iter,

Queis intrā scenam, pedibus quæ pervia nullis,

Stans, ut Aron, munus sacrificique gerens,

Atque Dei cernens numen venerabile, jungit

Mortale æterno per sua vota genus.

Quæ mihi das, illi, quæque illi, das quoquæ Christo;

Quæ Christo dantur, dantur et illa Patri.

Pro vitâ æthereâ, supplex, pro mentibus oro,

Pro membris, hausit quæ pietatis opus.

Te moveant noctis cantus, lucisque labores,

Téque χαμευνίῃ, te gemitúsque graves,

Te saccúsque lacer, confectáque lumina fletu,

Te mentes puræ verbáque plena Deo ;

Ut virtutem ornans, plures virtutis amore

Inflammes, ac sic præmia plura feras :

- Amicos dissitos, meliùsque ligat communi amore :
 Huic æquum est ut omnia concedas,
 Reveritus dulcem patriam et communia studia ,
 300 Et pura sacrificia, et cœlestem vitam,
 Quibus intrâ tabernaculum omnium pedibus inaccessum
 Alter post magnum stans Aaronem ,
 Et Deum in cœlo regnantem oculis coràm intuens,
 Mortales cum immortalī orans conjungit.
 305 Illi gratificari, quicquid mihi, et quicquid illi,
 Christo, à quo inita gratia initur à Patre.
 Precor pro animabus, et vitâ cœlesti,
 Precor pro membris spiritûs fervore consumptis.
 Da beneficium diurnis laboribus et nocturnis cantibus;
 310 Da cubantibus humi, et tenuibus gemitibus,
 Da laceris pannis, et oculis tabefactis,
 Da puræ menti, et sacris sermonibus,
 Ut virtutem honorans, virtutis viam aperias
 Multis, et multorum mercedem à Deo habeas.
 315 Sere quæ hîc manent, et incorruptum metes
 Fructum cœlestem, plurima pro paucis.
 Reverere et canitiem Deo similem patris mei,
 Cujus historia hominibus plena miraculo,
 Cùm annorum circulis, tùm moribus venerandis :
 320 « Extremum hoc verbum eloquar, fractus viribus.
 » Parce gregi nostro; parce gregi,
 » O fili, nostro, cujus causâ contremisco.
 » Nam multa pertuli, deditque mihi Deus
 » Per multas annorum decades pascere.
 325 » Tibi verò Deus concedat, quæcumque piis concedit,
 » Cùm alias res, tùm etiam ut ad beatam senectutem pervenias. »
 Talia pater meus divina sapiens : ego autem
 Eloquar, ex Scripturis nostris bona verba :
 « Dei mensuræ nostris æquantur mensuris;
 330 » Qualia hic invicem metimur,
 » Talia rependit hominibus magnus Deus. » Sed utinàm metiatur
 Meliora melioribus hîc et in posterum,
 Nunc fundamentum omnibus hominibus vel pessimum.
 Vel bonum in hâc mortali vitâ jacitur;

Qui virtutem
honorat, ad vir-
tutis studium ac-
cendit.

Patris canitiem
Gregorius ab
Hellenio postu-
lat honorari.

Qualia hic me-
timur, talia Deus
rependit.

Nunc pessi-
mum, vel opti-
mum jacitur fun-
damentum.

318. Ἐμπλεον. Reg. 990 et Coisl. ἐμπλέων. Coisl. sup. Schol. κατ' ἀμφοτέρω. Coisl. sup. lin. κατὰ δύο τρόπους.
 lin. πεπληρωμένην. Reg. 991 γέμουσαν. 320. Φθίγζομαι. Tres Regg. et Chig. φθίγζεται. Induci-
 319. Ἀμφοτέρων. Ità Reg. 991. Editi nonnulli ἀμφοτέρων. tur pater Gregorii ità loquens.

METRICA VERSIO.

- Atque seras hîc quæ remanent, ac semine fructum
 Majorem innumeris partibus ipse metas.
 Te quoquæ permoveat patris veneranda senectus,
 Mens stupet insignem cujus ad historiam,
 Qui simul est vitâ, simul et venerabilis annis :
 « Extremum hoc, fractus debilitate, loquar.
 » Parce gregi nostro, fili carissime, nostro
 » Parce gregi, pro quo mi quati ossa tremor,
 » Pro quo multa tui, quæcumque annis pluribus ipse
 » Ut regerem, Domini gratia sancta dedit.
- » Ac tibi cuncta Deus donet, quæ donat amicis,
 » Cæteraque, et Pylios cernere posse dies. »
 Hæc ad te sanctus genitor meus. Ast ego pulchrum
 Sermonem dicam, quem sacra Scripta docent :
 « Ponderibus nostris æquantur pondera Christi ;
 » Atque ut metimur, non secus ipse facit, »
 At meliora velim melioribus ipse rependat,
 Nuncque, et cùm fati venerit hora tui.
 Nunc vel prava homines jaciunt fundamina vitæ
 Mortalis, vel quæ læta futura sibi;

- 335 Καὶ τυτθῇ πλάστιγγι μέγα κτέαρ οὐρανίσι
 Σείεται· ἡ δὲ ῥοπή ἐνθα καὶ ἐνθα φέρει.
 Καὶ Χριστὸς μερόπεσσι φόρου παρεόντος ἐμίχθη,
 Ἡνίκα Καῖσαρ ὄλην γαῖαν ἀπεγράφετο.
 Καὶ τέλος αὐτὸς ἔδωκε βροτῶ Θεὸς, ὥς κεν ὀπάσῃ
 340 Θνητοῖς δουλοσύνης τήνδε παρηγορίην.
 Ἄξεο τὴν Χριστοῦ χάριν, καὶ φείδεο λαῶν·
 Ἄξεο, καὶ σὺ γράφῃ βίβλον ἐς οὐρανίην
 Ἐσθλὴν, ἐσθλὰ γράφων· εἰ δ' ἔμπαλιν, ἄλλος ἐνισπῶ·
 Ἐμπαγε μὴν ὅσιος λώϊόν ἐστι γράφειν.
 345 Οὐχ ἄλις, ὅττι βροτοῖσι βαρὺν ζυγὸν ἤγαγε πρώτη
 Ἀρχηγόνου κακίη, καὶ φυτὸν ἀνδροφόνον,
 Βασκανίη τε δράκοντος, ἀτασθαλίη τε γυναικὸς,
 Γεῦσις τ' οὐλομένη γνώσιος ἀντιπάλου,
 Ἦ με θνητὸν ἔθηκε, καὶ ἐς χθόνα, ἐνθεν ἐτύχθην,
 350 Ἀΐθις ἀπωσαμένη, λυπρὸν ἔθηκε βίον,
 Ὡδινὰς τε, μόθους τε, καὶ ἐς πλατὺ νῶτον ἀρούρης
 Κύπτοντα ζῶειν, τειρόμενον καμάτοις;
 Ἀλλὰ με καὶ πλεόνεσσιν ἀδελφεὸς ἄλγεσι δώσει,
 Χοῦς εἷς, ἐν τε ἱῇ κείμενος ἀμπλακίη;
 355 Οὐ θέμις, οὐδ' ἐπέοικεν, ἐπεὶ πολὺ λώϊόν ἐστι
 Φάρμακόν, ἢ πόνον, τοῖς νοσέουσι φέρειν.
 Τοῦτό σοι ἡμετέρη ξεινήϊον, ὦ πανάρις,
 Πέμπει ὀμηλικίη, ὃ χρόνος σὺ θαμάσαι,
 Εὖχος Ἀρμενίης, Ἑλλήνις, ὃς λάχες αἶψα
 360 Στήσαι ἡμετέρη μέτρα δίκαια φόρων.
 Καὶ σήσαις μεγάλῳ Θεοῦ σὺν ἀμύμονι χειρὶ,
 Ὡς κεν ἀγνώως σήσαις, μηδ' ἑτεροκλινέα,
 Κέρδεσιν οὐχ ὅσιοις θαμναίς φρένας. Εἰ γὰρ ἅπασιν
 Ἴσα ταλαντεύσαις, ὅμμα μέγα τρομέων,
 365 Τυτθῇ μὲν πόλις ἐσμέν, ἀτὰρ πολὺ σείο, φέρις,
 Δώσομεν ἀνθρώποις, ἢ Διοκαιοσάρεων,
 Οὐνομα, καὶ πινάκεσσι χαράζομεν· Οὗτος ἄριστος,
 Οὗτος ὃ καὶ Μάμου κρείσσονα μέτρα φέρων.

338. Καῖσαρ etc. Reg. 990 γαῖαν ὄλην Καῖσαρ ἀπεγράφετο.

343. Ἄλλος. Coisl. ἄλλο.

350. Λυπρὸν ἔθηκε. Tres Regg. et Chig. λυγρὸν ἔδωκε.

356. Ἀμπλακίη. Itā Reg. 993 et Chig. Edit. ἀπλακίη.

358. Ὀμηλικίη. Reg. 991 ὀμηλικία. Nostri æquales, melius forsā, studiorum socii.

METRICA VERSIO.

Atque Dei parvâ possessio magna bilance
 Libratur : lanx hinc nunc quoquē vergit, et hinc.
 Séque homini junxit Christus présente tributo,
 Cum dabat in tabulis nomina quisque sua :
 Vectigálque Deus mortali solvit, acerbi
 Servitii ut nobis hæc medicina foret.
 Gratia te Christi moveat. Scribaris ut ipse
 Lætus in æthereo codice, scribe bona.

Sin secus, hæc alius referat quæ damna sequentur ;
 Sed tamen est sanctè scribere commodius.
 Non satis est, grave prima jugum quodd noxa scelusque
 Intulit humanis, plantaque causa necis,
 Infestusque anguis livor, facinusque parentis,
 Prima et quæ nostrum perdidit esca genus :
 Quæ me sub mortis tristissima fata redegit,
 Ac mihi ter miserâ vivere sorte dedit,

- 335 Ac exiguâ bilance magna cœli possessio
 Libratur; inclinatio autem hûc et illûc fert.
 Christus hominibus, cùm census haberetur, mixtus est,
 Cùm Cæsar universam terram describeret :
 Ac vectigal ipse Deus mortali solvit, ut præberet
 340 Mortalibus hoc servitutis solatium.
 Reverere Christi gratiam, et parce populis :
 Reverere, et in libro cœlesti scriberis
 Bono, bona scribens : sin aliter, dicat alius quid sentiat;
 Sed profectò satius est sanctè scribere.
 345 Annon satis est, quòd mortalibus grave jugum adduxerit prima
 Parentis primi perversitas, et arbor homicida,
 Et draconis invidia, et mulieris peccatum,
 Et gustus perniciosus scientiæ adversariæ,
 Qui me mortalem fecit, et in terram, ex quâ formatus sum;
 350 Rursùs deturbans, tristem attulit vitam,
 Et dolores et tumultus, ità ut in lato terræ spatio
 Curvatus degam attritus laboribus?
 Sed me prætereà pluribus frater tradet doloribus,
 Qui nunc cinis est, uni obnoxius peccatò?
 355 Nefas id et indecorum : siquidem multò satius est
 Remedium, quàm laborem, afferre ægrotantibus.
 Hoc tibi munus nostri, vir præstantissime,
 Mittunt æquales, quod tempus non diruet,
 Decus Armeniæ, Helleni, qui sortitus es nostræ
 360 Statuere terræ justorum tributorum modos.
 Statue cum magni Dei adjutrice manu,
 Ut sanctè jus dicas, nec lancem inclines,
 Lucris haud sanctis mente domitus. Nàm si omnibus
 Æqua ponderes, magnum oculum tremens,
 365 Parva quidem urbs sumus, Diocæsarea, sed tamen tuum,
 Præstantissime, hominibus multùm prædicabimus
 Nomen, et tabulis insculpemus : « Hic vir optimus,
 » Hic jura sic describens, ut nec ipse Momus obrectare possit. »

Exiguâ bilan-
 ce, cœli posses-
 sio libratur.

Christus, in-
 dicti censû tem-
 pore, nascitur.

Christus ipse
 solvit tributum,
 et præbet servi-
 tutis solatium.

361. Ἀμόμονι. Unus Codex ἀμείνονι.

363. Δαμῆϊς φρένας. Duo Regg. δαμῆϊς φρένας.

365. Πολύ. Schol. πολλὸ καὶ μέγα ἀνακηρύττομεν ἀνθρώποις.

368. Μῶμος. Vide suprâ, Lib. 1, Sect. 2, Carm. 11,
 vers. 246.

METRICA VERSIO.

- Ærimnas peperitque graves, ac corpore curvo
 Fecit humum ut fractus membra labore colam?
 Sed frater tanto dabit incrementa dolori,
 Terra eadem, noxæ subditus atque pari?
 Haud decet, haud fas est : namquæ ægris ferre medelam
 Rectius est, morbos quàm cumulare graves.
 Hoc tibi nostra cohors mittit, vir splendide, munus,
 Quod non tempus edax seclâque cuncta premet,
 O decus Armeniæ, nobis cui lance tributum
 Ut statuas æquû, sors benè fausta dedit.
 Atque utinàm Christi statuas cum cœlite dextrâ,
 Ne tua lanx partem vergat in alterutram,
 Mente malis lucris domitâ. Namque omnibus æquas
 Si teneas lances, Numina summa timens,
 Nos tibi permagnum dabimus noménque decûsque,
 Exiguum nobis sit licèt oppidulum,
 Ac pictum hoc tabulæ gestabunt : « Optimus hic vir,
 » Hic cujus Momus carpere jura nequit. »

B'.

ΠΡΟΣ ΙΟΥΛΙΑΝΟΝ.

- Ὅρβρῳ διψάδα γαῖαν ἐπέκλυσεν, ὅς μιν ἔδησεν.
 Ἄλλος τ' ἐξ ὑδάτων ἤρπασε κόσμον ὅλον.
 Καὶ νοῦσοις τις ἄρηξεν, ὁ δ' ἐκ πολέμων ἐσάωσεν,
 Ἄλλος δ' οὐρανόθεν λαὸν ἔθρεψε μέγαν.
 5 Σοὶ δὲ Θεὸς χεῖρεςσι φόρου ἐνέθηκε τάλαντον,
 Κύδιμ' Ἰουλιανέ, ὡς τοπάρριθε δίκης,
 Ἄρροπον, ἄκλοπον, ἴσον, αἰοίδιμον. Ἀλλά, φέρισε,
 Φεῖδες μοι πτωχῶν, φεῖδες σὴ γραφίδι,
 Οὐς νόσος ἡΐψωσε φαγοῦς' ἀπὸ σάρκα τάλαιναν.
 10 Φεῖδες, καὶ σὺ γράφῃ οὐρανίαις σελίσιν.
 Τοῖα διδοῖ μερόπεσσι Θεὸς μέγας ἀντιτάλαντα,
 Οἷά περ ἀνθρώποις ἐνθάδε μετρέομεν.
 Τῷ βροτέρῳ συνάρηξον, ἐπεὶ θέμας ἐστὶν ἅπασιν·
 Λάχαρος ἐν προθύροις, δὸς ψίχας ἄλλοτρίας.
 15 Καὶ Χριστὸς μερόπεσσι φόρου παρεόντος ἐμίχθη·
 Ἄξεο τὴν Χριστοῦ ἥλικ' ἰσογραφίην.
 Ἄξεο μητέρα σὴν πτωχοτρόφον, εὐσεβὲς αἷμα,
 Καὶ δόμον, ὃς μελέοις εὐμενέειν ἔδωκε.
 Ἄξεο καὶ τὸν ἐμὸν πλοῦτον, φίλος, ὃν ῥα πένησι
 20 Πάντ' ἀπέδωκε φέρων, ψαυροφόροις πόθοις.
 Ξυνὸς ποντοπόροις λιμὴν, ξυνὴ δὲ τ' ἄρωγῇ
 Τοῖς ἐπιδευομένοις, ἡδὲ μερὶς κτεάνων.
 Ἡμετέρῃ κτήσις, σὴ δὲ γραφίς. Ἴσον ἔχοιμεν
 Τῆς πτωχοτροφίης μισθόν. Ἄναξ γραφέτω.
 25 Ἡ μὲν δὴ πολλοῖς σε Θεὸς μέγας ἐκλήϊσεν,
 Ὅσσατιοῖς ὀλίγους τῶν χθόν' ἐπερχομένων.
 Αἶμ' ἱερὸν, μῦθοι, κτεάνων σθένος, εἶδος ἀγῆτόν·
 Βήμασι κάρτος ἅγειν Ἀysonίοισι νόμοις·
 Ἀλλ' ἔμπης τόδε σοι πάντων πλέον, ἡπιόμητι,
 30 Χεῖρα Θεοῦ φέρειν τοῖς ἀτάφοις νέκυσι.

Γ'.

ΠΡΟΣ ΒΙΓΓΑΛΙΑΝΟΝ ΠΑΡΑ ΤΩΝ ΤΙΘῶΝ.

Ὁ πάτερ, ὃν περ ἔμοιγε Θεὸς θεὸν ἐνθάδ' ἔδωκεν,
 Οὐ γεγαῶς γεγαῶτα, καὶ οὐ φθινύθων φθινύθοντα,

II. ARGUMENTUM. Julianus fuerat Gregorii amicus, studiorum socius. Huic tributorum imponendorum cura à principis commissa fuerat. Veritus Gregorius, ne Diocæsariense valetudinarium aliquo tributo premeret, cum rogat, ut in pauperes indulgentius agat.

TIT. Πρὸς Ἰουλιανόν. Addunt plures MSS. ἔξιστόν.

1. Ἐδησεν. Qui cohibuerat, nempe Elias.

3. Νούσοις. Sic Reg. 990. Combef. legit νοῦσον. Malè Edit. νόσος.

5. Ἐνέθηκε. Reg. 992 ἐνέπκε.

8. Σὴ γραφίδι. Int. διὰ τῆς σῆς γραφίδος.

9. Τάλαινα. Chig. τάλαινα.

11. Τοῖα διδοῖ etc. Ità ferè suprà Carin. præc., vers. 329.

15. Καὶ Χριστός. Ibid. vers. 337.

17. Εὐσεβὲς αἷμα. Int. εὐμενέσσει. Pia soboles.

23. Σὴ δὲ γραφίς. Tua descriptio : nostrum est dare bona, tuum autem ea vectigali levare.

METRICA VERSIO.

II. AD JULIANUM.
(Billio interprete.)

Alluit arentes campos, qui junxerat, idem :
 E sævis orbem traxit at alter aquis.
 Est qui depulerit morbum, qui fregerit hostes;
 Paverit et supero millia multa cibo.
 At Deus imposuit tibi nunc, Juliane, tributis
 Lances, justitiæ pondera ut antè dedit,
 Pondera justitiæ certissima. Parcito, quæso,

Pauperibus, calamo parcito, quæso, tuo.
 Pauperibus, fregit quos vis asperissima morbi,
 Nomen ut obtineat pagina dia tuum.
 Namque eadem nobis Numen cœleste rependit,
 Hic modò metimur qualia nos aliis.
 Mortali fer opem : nam cuncti corpus habemus ;
 Da tenues micas, Lazarus antè fores.
 Christus se nobis junxit, cùm lecta tributa :
 Hinc animum moveant scripta cœva tuum.

II.

AD JULIANUM.

- Imbre sitientem terram alluit, qui eum cohibuerat :
 Alius ex aquis mundum universum eripuit :
 Est qui morbos sanaverit, qui in bellis salutem attulerit :
 Alius è cœlo magnum nutrit populum.
- 5 Manibus tuis commisit Deus, ut antea justitiæ, ita nunc
 Tributorum libram, inclyte Juliane,
 Inclinationis et fraudis nesciam, æquabilem, perhonorificam, sed
 Parce, vir optimè, pauperibus, parce calamo tuo,
 Quos morbus consumpsit, miseram carnem peredens :
- 10 His parce, et tu scriberis in cœlestibus tabulis.
 Magnus Deus talia mortalibus rependit pondera,
 Qualia ipsi hominibus hîc pendimus.
 Mortali succurre : siquidem corpore omnes induti :
 Lazarus ad januam : da micæ alienas.
- 15 Christus hominibus, cùm census haberetur, permixtus est :
 Reverere æqualem Christi ortui descriptionem;
 Reverere matrem tuam, pauperum nutricem, pium sanguinem,
 Et domum quæ miseris propitia esse didicit :
 Reverere et meas opes, amice, quas pauperibus
- 20 Omnes offerens tradidi, studio ferendæ crucis.
 Communis navigantibus portus, commune auxilium
 Indigentibus, hæc distributio honorum.
 Nostra sunt bona, tuus calamus. Æquam habeamus
 Pauperum alimonix mercedem. Rex ipse scribat.
- 25 Jàm te Deus magnus pluribus insignivit
 Quæ perpaucis in hac vitâ contigerunt :
 Sanguis sacer, litteræ, possessionum copia, decora forma ;
 In tribunalibus præpotens, Romanarum legum peritia.
 Sed tamen hoc tibi omnibus-anteponendum, vir mansueti consilii,
- 30 Manum Dei prætere mortuis insepultis.

Scriptum an.
374.
Alias Bill. 49,
pag. 111.

5 Reg. xvii.

Gen. viii.

Ps. lxxv.

Marc. iv.
Talia Deus
nobis rependit,
qualia et ipsi
aliis pendimus.

Luc. iii.

Studio ferendæ crucis, omnia sua pauperibus dedit Gregorius.

Clarus Julianus sanguine, litteris, possessionibus, etc.

III.

AD VITALIANUM.

O Pater, quem mihi Deus deum in hac vitâ dedit,
 Non genitus genitum, et immortalis mortalem,

26. Ὅσπατίοις ἰλίγους. Quantis perpauco in hac terrâ
versantes ornavit.

29. Ἡπιόμητι. Reg. 990 ἡπιόμητιν, mansuetum et auxiliarem esse.

30. Ἀταφίοις. Sic appellat homines diuturnis gravibusque morbis intabescens et jam magnâ ex parte mortuos.

III. ARGUMENTUM. Vitalianus ob leves quasdam causas

tanto filiorum suorum odio tenebatur, ut eos nec alloqui, nec videre sustineret. Hujus animum nomine filiorum placare nititur Gregorius, qui Carmen hoc videtur condidisse post annum 374.

1. Θεός. Patrem suum honoris causâ deum appellant filii, quod parentes in procreando Deum quoque imitentur : deum autem progenitum ac mortalem vocant, ut eum à sempiterno Deo distinguant. Bill.

Scriptum an.
375.
Alias Bill. 52,
pag. 120.

Pater filiis velut deus à Deo datus est, in hominum decus et honorem.

METRICA VERSIO.

Te moveat tua sancta parens, quæ pascit egentes,
 Atque domus, miseros quæ miserata juvat.
 Te mens et census moveat, quem prorsus egenis,
 Ut crucifer Christo jungerer, ipse dedi.
 Communis nautis portus, commune juvamen
 Pauperibus, quæ pars cedere debet opum.
 Sunt bona nostra, tua est rursus descriptio. Nobis
 Sint æqua ex pastis præmia pauperibus.
 Multa quidem sunt quæ divino munere clarum

Tom. II.

Te reddant, dotes vixque tot ullus habet;
 Nobilitas, formæque decor, facundia, census.
 Legibus et magnum robur in Ausoniis.
 Exanimes at si tu juveris inque sepultos,
 Hinc decus, hinc major surget honosque tibi.

III. AD VITALIANUM, FILIORUM NOMINE
(Billio interprete.)

O Pater, hîc divum mihi quem reguator olympi
 Donavit, factum infectus, mortique daturum

E 11

- Ὡς κεν ἐπιχθονίοισι γέρας καὶ κῦδος ὀπάσσει·
 Ὡς γὰρ ὁμοῦ πάντων γενέτης, νομιεὺς τε φέριστος,
 ὃ Χριστὸς ἀναξ μεγάλοισι νοήμασι κόσμον ἐτίσσειν,
 Ὡς ῥα καὶ οἷς τεκέσσι πατήρ θεός. Ἀλλ' ἐπάκουσον
 Μῦθον ἐμὸν θείοισιν ἐνὶ σπλάγχνοισιν ἄριστον·
 Καὶ τὸ Θεοῦ μεγάλαις. Θεὸς βροτὸν οὐκ ἀθερίξει,
 ὃ θάνεν, ὃν συνέγειρε, καὶ ὃ Θεὸς ἔξεται αὐτίς.
 10 Ἔξεται ὑψατίοισιν ἐν ἡμασι πάντας ἐλέγχων.
 Τίπτε τόσον τεκέσσι τεοῖς ἐπέβρισας ὀδόντα;
 Πῶς ποινὴ κακόχαρτος ἐνήλατο σοῖσι δόμοισι;
 Τίς δ' Ἐρινὺς τόσον ὄλβον ἀτάσθαλος ἐξετίναξεν;
 Ἦτοι μὲν πατέρων ἀγαθῶν ἔφυς, οὐκ ὀλίγος δὲ
 15 Αὐτὸς ἐν ἡμερίοισι, Θεῷ δὲ γε πόνγῳ μέμηλας.
 Ὡς φιλεῖ φιλέοντας, ἀπεχθαίνει δὲ κακίους.
 Οὗτος μὲν τοπάρῳθε Θεοῦ νόμος. Ἀλλὰ τέθηπα,
 Πῶς σὺ θεοσυγέεσσιν ὁμοῖα κύδε' ἀνέτλης.
 Δαμνάμενος πληγῇσιν, ὃ δὴ φάτις, αὐτὸς ἐῆσιν.
 20 Ἄλλοις ἀπροτίοπτα βίου φύσις ἄλγε' ἀνεῦρε,
 Τῇ καὶ τῇ δονέουσα βροτῶν γένος. Οὐδέ τις οἶδε,
 Ποῖ λήξει μέγα κύμα πολυπλανέος βιότοιο,
 Ἢ τίς νῆα μέλαιναν ἐὴν ὑποδέξεται ὄρμος.
 Ἄλλον πόντος ὄλεσσευ ἀπείριτος, ἢ κλύσει χέρσῳ
 25 Ζῶν, ἄτερ σπείροιο καὶ εἵματος, οἰκτρὸν ἀλήτην,
 Τὸν πρόσθεν πολυόλβον· ἃ δ' ἤγετο, κεύθεται ἄλμῃ.
 Ἄλλον θηρίωντα μόθος κτάνεν, ἢ μιν ἐπειμψε
 Δουριαλῇ χεῖρεσσιν ὑπ' ἀνδροφόνοισιν ἐλόντων.
 Ἄλλον δ' αὖ βασιλῆες ἐνόσφισαν, ὡν περ ἔχεσκον.
 30 Αὐτῆμαρ χθαμαλὸν τε καὶ ὄλβιον ἄνδρα τίθεντες·
 Καὶ τινα ληΐστῃρες ἀπηνέες, ἢ τινα φῶρες
 Ἡματὶ κακότητι καὶ ὀρφναιοῖσι δόλοισιν.
 Ἄλλους δ' αὖ μελέων κατεδάσσατο δάπτρια νοῦσος.
 Σοὶ δ' ὦν μὲν κατέλεξα, Θεὸς κατένευσε γαλήνην
 35 Πάντων, καὶ νεύσειεν ἔτ' ὄμμασιν εὐμενέεσσι,
 Πάντα περιφράσσων, τά τε ἔνδοθεν, ὅσσα τ' ἔασι
 ἔκτοθεν· οὐ δὲ τίς ἐστὶ θύη, καὶ κάρτος ὀπάσσειν.
 Ἐν δὲ τό δ' οὐ κατένευσε, τεοῖς τεκέεσσιν ἀρήγειν
 Ὡς γλήνην βλεφάροισιν ὑπ' εὐκύκλοις φυλάσσων,

8. Καὶ τὸ Θεοῦ. Quasi dicat: Non est quod alienum à tuâ dignitate, atque autoritate putes, aurem nobis præbere. Nam ne ipse quidem Christus Deus verus supplices hominum preces aspernatur.

19. Ὡς δὴ φάτις. Reg. 990 φάσις. Figura proverbialis: suo se gladio jugulare dicitur, qui sibi malum accersit, et propriæ architectus est miseria.

METRICA VERSIO.

Guttura, nulla timens tenebræ spicula mortis,
 Ut decus ipse daret mortali stirpe creatis.
 Cunctorum namque ut genitor rectorque supremus,
 Est Deus, immensum qui nutu temperat orbem:
 Sic etiam natis pater est deus. Excipe, quæso,
 Viscere divino, quæ dicam, atque aure benignâ.
 Namque Dei magni hoc etiam est: nec despicit ille
 Gentem hominum, pro quâ subiit mortemque crucem-
 que,
 Quàmque simul secum vitales traxit ad auras,
 Ad quam etiam rursùm superâ descendet ab arce,

Pendat ut æquali mortalia facta bilance.
 Tàm sævo quid dente petis tua pignora? Quænam
 Invida dira tuas, pater, insultavit in ædes?
 Quæ tam felicem sortem procul egit Erinys?
 Tu certè et claros habuisti laude parentes,
 Et tibi mortales inter noménque decúsque
 Haud parvum est, prorsúsque Deus téque ac tua curat,
 Qui favet usquè piis, aversatúrque nocentes.
 Scilicèt antè Dei mos hic erat. At stupor ingens
 Me tenet, undè eadem, mentes quæ vexat iniquas,
 Sors mala te cruciet, vulgi quòdque ore frequenter

- Ut hominibus decus et honorem addat;
 Nam ut omnium simul genitor, ac rector præstantissimus,
 5 Rex Christus magno consilio cælum torquet,
 Ità sanè et suis filiis pater ut deus. Sed excipe
 Optimum meum divinis visceribus sermonem;
 Quod quidem magni etiam Dei est. Deus mortalem non spernit,
 Cui mortuus est, quem secum suscitavit, cuique iterum Deus venit,
 10 Veniet postremis diebus omnes judicaturus.
 Cur tam sævum dentem tuis filiis allisisti?
 Quomodo malis gaudens ultio in ædes tuas assiluit?
 Quæ Erynnis infesta tantam felicitatem excussit?
 Ex bonis certè patribus natus es, nec ipse parvo
 15 In pretio es inter mortales, tuique Deus omnino curam gerit,
 Qui diligit diligentes, et odio habet pessimos.
 Atque hæc quidem prius Dei lex erat. Sed miror
 Quomodo tu eadem, ac homines Deo invis, mala patiaris,
 Tuis ipse, ut vulgò dicitur, percussus plagis.
 20 Aliis vitæ natura improvisas intulit ærumnas,
 Variis modis humanum exagitans genus. Nec quisquam scit
 Quorsum evadat vehemens vitæ errabundæ fluctus,
 Ac nigram suam navem quis excepturus sit portus.
 Alium pontus perdidit immensus, aut eiecit in terram
 25 Vivum, sine frugibus, sine veste, miserum erronem,
 Prius opibus florentem : quæ autem vehebat, operiuntur salo.
 Alius in acie pugnans occisus, aut captivus
 Abductus sub manibus homicidis eorum qui eum comprehenderunt.
 Alium reges spoliaverunt his quæ possidebat,
 30 Eadem die miserum et beatum virum reddentes ;
 Alium latrones immites, aut fures
 Diurnâ improbitate, vel nocturnis dolis.
 Aliorum membra absumpsit peredens morbus.
 Ab his omnibus, quæ enumeravi, tibi Deus tranquillitatem
 35 Concessit, et concedat oculis benevolis,
 Omnia communiens, et quæ intus, et quæ sunt
 Exteriùs. Ubi etiam aliqua adest calamitas, robur præbuit.
 Unum autem hoc tibi non concessit, ut filios tuos protegeres
 Tanquàm pupillam sub palpebris volubilibus custodiens,

Vitalianus bonis parentibus ortus.

Odio in filios suos suæ faber miseræ.

Nemo novit, quorsum evadat vitæ fluctus.

Variæ hominum calamitates.

Dies eadem miserum efficit et beatum.

Omnia Deus Vitaliano dedit præter filiorum amorem.

23. Ἐγὼ. Ità legendum. Edit. ἐγὼν.

24. Ὀλεσέν. Sic Chig. Edit. Ὀλεσέν. Mox κλύσε. Sic Reg. 992. Edit. χλύσε.

32. Ὀφθαλμοί. Sic MSS. et Aldus. Edit. mendosè ὀφθαλμοί.

37. Οὐ δὲ τίς. Billius legit οὐ δὲ τίς ἵστ' δόν et vertit : *Nec mœrore gravi premeris* : verum nihil mutandum. Plana est lectio, quam confirmant MSS. et oratio magis cohæret : *Sicubi infortunii aliquid ac molestiæ acciderit, animi robur tribuit.*

METRICA VERSIO.

Volvitur, ipse tui sis unus vulneris autor.

Improvisa aliis natura incommoda mittit,
 Nunc huc mortales agitando, nunc rursus et illuc :
 Quémque ingens vitæ sit finem habitura procella,
 Incertum, quòque appellet mea littore puppis.
 Hunc mare cœruleum stygias detrusit ad undas,
 Aut vivum in terram eiecit, sed vestis egentem,
 Ac miserum erronem, censu qui maximus antè,
 Naufragio amissis opibus mersisque profundo.
 Illum dura inter certamina, Martia letho
 Vis dedit, aut certè captivum tradidit hosti.

Fortunis alium princeps spoliavit, eadem
 Luce illum ditem efficiens, opibusque carentem :
 Ac fures alium rursus, sævique latrones,
 Fraudibus obscuris, mediâ vel luce ruentes.
 Deniquè morbus atrox quorundam membra peremit.
 At tibi nil horum, divino munere, cessit,
 Quæ memorata mihi, nec posthac accidat oro,
 Sed te conservet Deus internèque forisque ;
 Nec mœrore gravi premeris, sed robore polles.
 Unum autem hoc idem minimè tibi præbuit, ut tu
 Auxilière tuæ proli, curâque perenni

- 40 Ὡς μή τις βιώτοιο περῶν πλόον ὦδ' ἀγορεύσῃ ·
 Μοῦνος ἐγὼ κακότητα βίου καὶ κύδε' ἄλυξα.
 Ὡ Σαμίων πότ' ἀναξ, σὺ Πολύκρατες, οἶον ἐμήσω;
 Δείσας εὐτυχίης θρόνον ἄσχετον, ἔμδαλεις ἄλμῃ
 Πόρκην, ὃν φιλέεσκες, ὅπως φθόνον ἐξαρέσαιο ·
- 45 Καὶ τὸν μὲν πάλιν εἶχες, ἀτάρ μόρον οὐχ ὑπάλυξας.
 Ἡμῶν δ' οὐδὲν ἄποινον ἔχει φθόνος. Οὐ μέγα θαῦμα,
 Εἴ τι δόμοις καὶ βαιὸν ἐπήχλυσεν ἡμετέροισιν.
 Ἀχλὺς γάρ τῶδε γ' ἐστὶν ἐτήτυμον, ἥε τις ὄρφνη
 Ἰσαμένη τεκέων τε μέση καὶ πατρός ἀρίστου.
- 50 Τίς τάδε θρηνήσειε γόνων πολυθροῖς ἀοιδός;
 Πῶς μῦθον προτέροισιν ἐδώκαμεν οἷς παθεῖσσι;
 Μορφῆς μὲν τις ἐῆς ποτ' ἐράσσατο, καὶ κατὰ πηγῆς
 Ἡλατο, καὶ μιν ἔσοπτρον ἀπόλεσεν εἵδεος ἐσθλοῦ.
 Σάρκας δ' οὐ ποθ' εἰς τις ἀπέσυγε. Κεῖνο δ' ἄκουσα,
- 55 Ὡς μήτηρ φίλον υἷα κατέκτανε μαργοσύνησι ·
 Κτείνει μὲν, ὥς τινα θῆρα, τὸ δέρκετο · ὥς δ' ἐνόησε,
 Μύρατο οὐκέτι θῆρα, πάντα δ' ὑπὸ χερσὶ θαμμένα.
 Καὶ μήτηρ τεκέεσσιν εἰς ἐνὶ φάσγανον ἤκεν,
 Ἀμφιχλωσαμένη λέχεων καὶ πατρός ἔρωτος.
- 60 Καὶ τινα θρηνητῆρα κατ' οὖρεος, ἀντ' ἐλάφοιο
 Ὠκείης, ἐδάσαντο θοαὶ κύνες, ὡς φιλέεσκε.
 Μὴ σε, πάτερ, τούτων τιν' ἀριθμήσειεν ἀοιδός
 Μνωόμενος πατρῶν κακίης, καὶ πῆματ' αἰείδων
 Εὐδότημον πολέμοιο, καὶ αἵματος ἀντιβίοιο.
- 65 Ἄζωμ' ἐγὼ. Κακίη μὲν ἐμῇ, κακίη δὲ τε πατρός,
 Πατρός δ' εἰσέτι μᾶλλον, ἐπεὶ καὶ φέρτερός ἐστιν
 Ἀμφοτέρων πολιῇ τε καὶ ἤθεσι κυδαλίμοισιν ·
 Εἴ τοι μὴ κακίη γε, δυσωνυμίη δ' ἀλεγεινὴ,
 Ἦτε καὶ ἐσθλὸν ἐόντα χαμαὶ βάλε πολλάκι φῶτα.
- 70 Πολλοὶ μὲν γάρ ἴσασιν ἀληθέα, οὐκ ολίγοι δὲ
 Δόξαν ἐποπτεύουσι, τό σε φράζεσθαι ἄνωγα.
 Καὶ γάρ ἅπαντ' ἐθέλω πάντων κρατεῖν γενετῆρα,
 Καὶ μάλα χωόμενός περ, ἐπεὶ φύσις ὦδε κελεύει,
 Καὶ κλέος ἐσθλὸν ἔχοντα μετ' ἀνδράσιν, ὕψι φέρεσθαι.
- 75 Πῶς σε, πάτερ, ξείνῳ τις ἐνηέα φῶτα δοκήσει,
 Τοσσάτιον τεκέεσσι χολούμενον, οὗς ἐφύτευσας,

43. Δείσας. Bill. legit δήσας, et vertit *sistere cursum*.

46. Ἄποινον. Hesych. δῶρον, λύτρον. Juxta Billium, φθόνος hic accipi debet pro φθονερὸς δαίμων, et sensus est: Polykrates ille Samiorum tyrannus olim placare invidiam studuit; nec tamen ignominiosæ mortis periculum effu-

git. Non est itaque mirandum, nos quoque, qui nullo munere invidiam placare studuimus, ipsius spiculam sensisse. Vide suprâ Lib. 2, Sect. 1, Carm. xxxiv, vers. 193, etc.

51. Πῶς μῦθον etc. Ac veluti dicat: *Res lacrymis digna, commissum esse à nobis, ut veteres poëtæ fabularum involu-*

METRICA VERSIO.

Hanc serves: oculi ut servatur pupula cara:
 Ne quisquam, instabiles vitæ dùm trajicit undas,
 Jactitet: « Unus ego vitæ adversa omnia fugi. »
 O Samiæ quondam gentis qui sceptrâ tenebas,
 Quàm prudens tibi consilium, dùm sistere cursum
 Niteris optatæ sortis nimirumque secundæ:
 In mare nam medium, placidus tibi livor ut esset,
 Annulus est jactus, pretio tibi carior omni;
 Atque illo mirâ ipse quidem ratione potitus
 Rursus es: at non fugisti miserabile fatum,
 Sed nihil à nobis, quò sit minor impetus ejus,
 Livor habet. Non mirum igitur si nonnihil atræ
 Offudit nostris domibus caliginis ille.

Caligo est etenim hoc verè, tenebræque profundæ,
 Inter progeniem fusæ eximiùmque parentem.

Quis satis hæc deflare queat? Cui tanta facultas
 Suppetit, ut possit lacrymas æquare dolori,
 Quòd data sit priscis per casus fabula nostros.
 Quidam olim formæ ipse suæ correptus amore
 In fontem insiliit, pulchrique ex oris inani
 Exitium traxit speculo, mortemque pudendam.
 Nemo suas antè carnes exhorruit unquam.
 At proprium quædam, sic narrant, sæmina natum
 Sustulit, emotâ sibi dùm spectare videtur
 Mente feram, sævumque in apro defigere telum.
 Reddita post autem menti, natumque peremptum

- 40 Ut ne quis vitæ peragens cursum sic loquatur :
 « Solus ego vitæ mala et ærumnas effugi. »
 O Samiorum quondam rex, Polycrates, quid est quod tibi in mentem venit?
 Veritus perpetuum fortunæ cursum, projecis in mare
 Annulum, quem diligebas, ut invidiam placares;
 45 Ac illum quidem rursus habuisti, sed mortem non effugisti.
 A nobis autem nullum habet livor munus quo placetur. Nec valdè mirum,
 Si quid caliginis domui nostræ leviter effuderit.
 Id enim verè caligo est, ac tenebræ quædam,
 Mediæ stantes filios inter et patrem optimum.
 50 Quis hæc gemenda defleat peritus cantor?
 Quomodò priscis materiam fabulæ dedimus propriis calamitatibus?
 Formam quidam suam quis olim adamabat, et in fontem
 Insiluit, ipsūque pulchri vultūs speculum perdidit.
 Suas carnes nemo unquàm odio habuit. Istud autem audiui,
 55 Quod mulier dilectum filium occiderit, insanie correpta;
 Occidit quidem, ut feram aliquam, eum quem videbat; ubi verò errorem agnovit,
 Non jam feram deflevit, sed filium suis manibus oppressum.
 Suis etiam filiis mater ense infixit,
 Irata ob cubile et amorem patris.
 60 Venatorem quemdam in monte pro cervâ
 Veloci, celeres canes quos amabat, discerpserunt.
 Ne te, pater, hos inter homines numeret cantor,
 Dùm vitia patrum recenset, et calamitates canit
 Domestici belli, et sanguinis in sanguinem armati.
 65 Vereor ego. Culpa mea est, patris etiam culpa,
 Imò major est patris, quippè qui præstantior sit,
 Et canitie et moribus gravissimis,
 Aut si culpa non est, dedecus certè est luctuosum,
 Quod quidem et probum virum sæpè humi stravit.
 70 Multi quidem vera noverunt; at non pauci
 Famam respiciunt, quod quidem velim, consideres.
 Etsi enim valdè doleo, tamen, ut meus genitor omnium omninò
 Præstantissimus sit, peropto, (id enim natura præscribit,)
 Ac eximiâ gloriâ florens inter viros inclytos in cælum efferatur.
 75 Quis te, pater, ergà extraneos lenem existimet
 Tantoperè irascentem filiis quos genuisti,

Nemo adver-
 sitatum exper-

Polycrates Sa-
 miorum rex pro-
 jicit in mare an-
 nulum quem di-
 ligebat.

Narcissus.

Agave.

Medea.

Acteon.

Quamvis ple-
 rique veritatem
 noverint, homi-
 num tamen opi-
 nionem respici-
 mus.

cris veram nostram calamitatem tanto antè decantaverint.

52. Μορφής μὲν τις. Narcissum intelligit, qui cùm for-
 mæ suæ elegantiam in purissimo fonte conspexisset, con-
 festim sui ipsius amore exarsit, miserèque perit.

58. Μέγας etc. Hæc est Medea, quæ, cùm Jasonem
 maritum novis amoribus animum addixisse perspexisset,

ut injuriam suam ulcisceretur, inaudita crudelitæte
 communes liberos obtruncasse fertur.

60. Καὶ τίνα θνητῶρα. Acteon ille est venator quem
 sui canes pro cervâ discerpserunt. Ovid. Metam. III.

65. Ἄζομ'. Reg. 990 ἀζομ'.

68. Εἴ τοι. Sic Reg. 990. Edit. εἴ τι.

METRICA VERSIO.

Conspiciens, gremium lacrymis implevit obortis.
 Altera natorum demisit in ilia ferrum,
 A patre jura dolens tædæ prostrata jugali
 Deniquè venator quidam sub imagine cervi
 Præda fuit canibus, nimium quos lævus amabat.
 Hos inter ne te numeret, qui tristia cantat
 Carmina, dùm labes memorat, dùm crimina patrum,
 Atque intestini clades certaminis, et quod
 Sanguinis est inter socios, in carmina cogit.

Ipse quidem vereor. Culpa est mea, culpa parentis
 Atque mei; majorque etiam graviorque parentis,

Tom. II.

Moribus exsuperat quantò me albæque senectâ;
 Aut si culpa patris non est, infamia certè est,
 Quæ persæpè probos etiam dejecit ad ima.
 Vera etenim ut multi norunt, ita magna vicissim
 Pars hominum famam spectat. Quod pectore, quæso,
 Pende, pater. Nam te cunctos præcellere laude
 Omnibus in rebus cupio, licèt ardeat irâ
 Cor mihi, (naturæ nam lex hoc fertque jubetque.)
 Atque hominum famâ celebrem super æthera ferri.
 Quis fore te placidum externis facilémque putabit,
 O pater, in sobolem qui tantas concipis iras,

- Οὓς ἤρω πότε Ἀνακτι τοῖς ἐπὶ γούνασι θῆναι,
 Καὶ κλεινῇσι γέροντας ἐκωνυμίῃσι φανέντας.
 Πέτρος ἐγὼ, Φωκάς δὲ κάσις, Χριστοῦ μαθητῶν
 80 Κλήσιες. Αὐτὰρ ἔπειτα χεῖλος, καὶ πάντα λήλασαι.
 Τίς πάτερ, ὡς σὺ, φέριστε, τόσον τεκέεσσιν ἐοῖσιν
 Ἦπιος ἀρτιγόνουσιν, αὐξομένοισι δ' ἀπηνῆς;
 Εἰ μὲν δὴ θέμις ἢ Θεῷ βροτὸν ἀντιπεριζειν,
 Ἢ παῖδας τοκέεσσι, τάχ' ἂν τινα μῦθον ἀνεῦρον
 85 Ἡμετέροις παθέεσσιν ἀρηγόνα· νῦν δὲ τόδ' οἶον
 Ῥήξομεν ἡμετέρων σωματῶν ἔπος. Εἴ τε κάκιζοι,
 Σοὶ, πάτερ, εἴτ' ἀγαθοὶ τοῦ σπέρματος ὁ σάχυς ἔσω.
 Σὸν κλέος οὗτος, ἔγωγε, μακάριτατε, σὸν δὲ τ' ὄνειδος,
 Ἢ καλὸς, ἢ κάκιζός ἐών. Τόδε πᾶσι πέφανται,
 90 Στέργειν ἐσθλὸν ἐόντα, κακῷ δ' ὑπὸ χεῖρα ἐρείδειν.
 Οὐδὲ γὰρ ἀρτεμέουσι τὰ φάρμακα, τοῖς δ' ὑπὸ νοῦσου
 Τειρομένοις ἐπάγουσιν ἀκέστορες. Οὐδέ τις ὄρνιν
 Ἐξόμενον κλαδεῶνι, καὶ ἥρι ταρσὸν ἰόντα,
 Ἡς δ' ἀπὸ τῆλε πεσόντα φίλης ἐλέηρε καλιῆς.
 95 Ἢ γναμποῖς ὀνύχεσσι πεπαρμένον ὠμοδόροιο
 Ἰρηκος, καὶ συγνὸν ὑποτρύζοντα πόδεσσι.
 Σὴ χάρις ὄντα κάκιζον ἐοῖς σπλάγχνοισι γεραίρειν·
 Εἰ δ' ἀγαθόν, τοῦ πατρὸς ἐμοὶ νόμος. Οἱ γὰρ ἄριστοι
 Καὶ ξείνοισι τελέθουσι προσηνέες. Οὐδὲ Θεοῖο
 100 Ἦδε χάρις τὸν ἄριστον ἔχειν πέλας, ἀλλὰ κακίῳ
 Εὐμένειν, καὶ χερσὶν ἀπὸ χθονὸς ὑψὸς ἀείρειν.
 Οὐδὲ γὰρ ἀπώτοισι θάνατον Θεὸς, εὖτ' ἐπὶ γαῖαν
 Ἢλυθε, καὶ θεότητι ἐὼν βροτὸν ἀμφὶς ἔπηξεν,
 Ἀλλὰ χαμαιπετέεσσι, καὶ οἱ θάνατον ἐξ Ἀδάμοιο.
 105 Οὐκ αἶεις υἱῆα νεώτερον, ὡς ἀπὸ πατρὸς
 Πλάγχθη, μαχλοσύνησι πατρώϊα πάντα λαφύξας.
 Καὶ μιν λιμὸς ἔτειρεν ἀλήμονα. Ὡς δ' ἐπὶ θῶμα
 Πατρὸς ἐοῦ παλινορσος ἔβη, καὶ γούνασι κάμφθη.
 Αἶψα πατὴρ ἐλέηρε κακὸν πᾶν, αὐχένι χεῖρας
 110 Πλέξατο, θάκρυα χεῦε, καὶ εἰλαπίνησι γέρηρε.
 Καὶ ποιμὴν οἶων τις ἱὴς ἀπομουνωθείσης
 Ἐσθλὸς, λεῖψεν ἅπαντα, μετ' ἔχνια δ' ἤλυθε κείνης·

79. Πέτρος; ἐγὼ etc. Reg. 990 Φωκάς ἐγὼ. Geminus Phocas inclytos martyres nōrunt Græci, alterum Synope in Ponto episcopum, alterum horticultanum. Eo tantum nomine discipulos Christi appellare licet, quod ambo sanguinem suum pro Christo foderint.

85. Ἡμετέροις. Itā Reg. 990. Mendosè Edit. Par. ἡμετέρης.

87. Σπέρματος ὁ σάχυς ἔσω. Nempè, semini æquum est spicam adscribere. Adeoque spica, si bona est, in gloriam patris, si autem mala, in dedecus redundat.

METRICA VERSIO.

Quam quondam à Domino votis precibusque petebas,
 Et cui clara datæ posuisti nomina luci?
 Petrus ego, Phocas frater, quæ discipulorum
 Nomina sunt Christi; verum furor igneus ortus
 Omnia Lethæis confestim mersit in undis.
 Quisnam more tuo, teneræ cum prolis amore
 Flagravit, post ipse fuit tam sævus adultis?
 Si vel mortalem supero cum rege liceret,
 Cum patre vel sobolem adversis contendere verbis,
 Suppeteret fortassè aliquid, quod dicere nossem,
 Casibus et nostris gravibus prætexere. Nunc ast
 Unum illud tantum mæsto promemus ab ore:

Sivè boni simus, genitor, seu crimine fædi,
 Nos tua progenies; sit seminis edita spica.
 Sivè malus, sivè ipse siom sine crimine vitæ,
 Laus tua sum, rursumque tuum, pater optime, probum.
 At decet, (et nemo est hominum qui nesciat istud,)
 Ut virtute graves adamare, ita moribus ægros
 Suppositâ fulcire manu. Nam pharmaca demum
 His adhibere solent medici, queis corpora morbo
 Fracta jacent, non qui sani recteque valentes.
 Nec volucrum quisquam vernanti in fronde sedentem,
 Aut quæ præpetibus liquidum ferit æthera pennis,
 Mæret, sed nido præceps quæ corruit alto,

- Quos, ut genibus imponeres, à Deo postulabas,
 Et in lucem editos gloriosis decorasti appellationibus?
 Petrus ego, Phocas meus frater, Christi discipulorum
 80 Nomina. Verùm deindè ira, et omnia oblivioni tradita.
 Quis pater, ut tu, præstantissime, ita in filios suos
 Recens genitos benignus, et in adultos crudelis extitit?
 Si fas esset aut cum Deo mortalem contendere,
 Aut cum parentibus filios, fortè aliquem sermonem reperirem,
 85 Nostris calamitatibus adiutorem : sed nunc unum hoc
 Ex ore nostro verbum erumpet. Sivè mali,
 Tui sumus, pater, sivè boni : seminis esto spica.
 Decus tuum ego et frater sumus, ô beatissime, tuumque dedecus,
 Prout boni vel mali sumus. Hæc autem regula omnibus manifesta,
 90 Probum diligere, malum autem manu fulcire.
 Non enim integris remedia, sed his qui morbo
 Premuntur, adhibent medici. Nec quisquam avem
 Ramo insidentem, aut aëri pennas immittentem,
 Sed procul à dulci nido lapsam miseratur,
 95 Aut curvis unguibus transfixam crudelis
 Accipitris, et sub ejus pedibus tristes questus edentem.
 Tua gratia est, si malus sim, tuis me visceribus fovere;
 Quòd si bonus, mecum facit lex paterna. Optimi enim
 Etiam in extraneos benigni sunt. Nec Dei
 100 Hæc gratia est, bonum sibi adsciscere, sed pessimo
 Propitium esse, eumque manibus è terrà in altum tollere.
 Neque enim propter insontes mortuus est Deus, quandò in terram
 Venit, et divinitati suæ mortalem naturam conjunxit,
 Sed propter humi abjectos, et ex Adamo mortuos.
 105 At non audisti de juniore filio, quomodò procul à patre
 Aberraverit, patrimonio omni per luxuriam absumpto,
 Eumque fames errabundum oppresserit. At ubi in ædes
 Paternas redux ingressus est, ac genua flexit,
 Statim pater miseratus est malum filium, collo manus
 110 Implicuit, lacrymas fudit, cùmque convivio excepit.
 Et bonus pastor quis ovium, si una sola aberraverit,
 Cæteras omnes relinquit, et illius vestigia insequitur;

Filii gloria vel
 ignominia patris
 sunt, prout boni
 vel mali fuerint.

Remedia mor-
 bo laborantibus,
 non verò sanis
 adhibent me-
 dici.

In quo potis-
 simum benefi-
 centia consistit.

Christus prop-
 ter peccatores
 humanam natu-
 ram assumpsit,
 et mortuus est.

Luc. xv.

Joan. xi.

90. Χεῖρα. Reg. 990 χεῖρας.

98. Οἱ γὰρ ἀρίστοι. Combefisius legit ἡ γὰρ ἀρίστοι καὶ ζεῖνοι,
 nec dubitat quin ita scripserit Gregorius : *Sanè optimis*
etiam extranei solent esse benigni : potiori ratione parentes.

102. Ἀπώτοισι. *Insontes*, vel *eos qui lapsi non fuerunt.*

106. Λαφύξας. Sic legendum. Edit. malè λαφύξαι.

108. Καὶ γούνασι κάμψθη. *Ac genibus se supplex ad-*
volvit.

METRICA VERSIO.

Unguibus accipitris vel quæ transfixa cruentis,
 Ingemit, et tristes emittit pectore questus.
 Tum tibi laus dabitur, tuæque in me gratia sese
 Prodet, si vitiis atro tua viscera pandas.
 Nam mihi si pandas veræ probitatis amanti,
 Hoc facis, ô genitor, quod jura paterna requirunt.
 Namque probi externis etiam nec sanguine junctis
 Esse solent blandi ac faciles; nec gratia summi
 Numinis hæc in re posita est, ut ritè colentem
 Munera justitiæ nexu sibi copulet arcto,
 Sed magis ut facilem se det placidumque colenti,
 Huncque solo manibus trahat in sublime jacentem.
 Non etenim insontes propter Deus occidit, ad nos

Cum venit, junxitque meæ sua numina carni :
 Sed propter sontes, et quos damiosa parentis
 Culpa Adami letho dederat Stygiæque paludi.
 Non audis, minor ut nato, genitore relicto,
 Filius, in longè positas abscesserit oras,
 In luxumque opibus patriis ac scorta profusis,
 Dira fames miseri vacuos distorserit artus?
 At simul ut patrias humilis remeavit ad ædes,
 Ac genua inflexit supplex, pater illicò pronus
 In veniam, natum manibus complectitur arcus,
 Et fundit lacrymas, epulumque instaurat opimum
 Ac bonus opilio, simul ac pecus una vagatur
 A grege, deserto mox illam quærit ovili;

- Ἦν δέ μιν ἡ κατὰ πρόωας ἀπόπροθεν, ἡ καθ' ὕλας
 Πλαζομένην εὖρησιν, εἰς ὧμοισιν αἶρας,
 115 Καγχαλῶν δεκάδεσσιν ἐνηρίθμησε φίλησι.
 Τοῖος ἐμοῦ Χριστοῦ μέγας νόμος, ὃς χθαμαλοῖσιν
 Εὐμενέει πάντεσσιν, ὑπερφιάλους ἀδελφίζων.
 Πολλάκις ἐξαγόμενους ἀμαρτάνους ἀνδρ' ἐσάωσε
 Μοῦνη, καὶ θαυροῖσιν ἀπέκλυσε πῆματα πικροῖς,
 120 Καὶ ψυχὴν ἐκάθηρε μελαινομένην κακότητι.
 Ἐπτάκι πολλάκι τόσσον Ἄναξ μειλίσσειτ' ἄλιτροῖς,
 Ὡς λογίων ἐπάκουσα Θεοῦ, καὶ Πνεῦμ' ἐδίδαξε.
 Τίς Μανασῇ βασιλῆος ἐν ἀνθρώποισι χερεῖων;
 Τίς δ' ἄρ' ἐνὶ πολίεσσι Νίνου μέγαλοιο πόλης;
 125 Τίς δὲ τελωναίης ἀμέτρου χερὸς; ἀλλ' ἄρα καὶ τοὺς
 Χριστὸς ἄναξ ἐλήρεν ὀδυρομένους κακότητι.
 Ἀλλὰ τί μοι Χριστοῦ, τί δὲ βροτέοιο πόθοιο,
 Τὸν ῥα φύσις τοκέσιν ἐπήξατο ἀμφὶ γενέθλην;
 Καὶ θῆρες φιλέουσιν ἐόν γόνον, εἴ ποτ' ἄκουσας
 130 Παρδάλιάς τε, σύας τε, βοῶν τ' ἀγέλην ἐλικώπων,
 Ὡς ῥα περιτρομέουσι, καὶ ὡς περὶ δῆριν ἔχουσι,
 Θηρσί τε καὶ μερόπεσσιν ἀπεχθέσιν ἀντιώωντες.
 Σοὶ δ' ἄρ' καὶ θηρῶν ὀλοώτερος ἔπλετο θυμὸς,
 Καὶ μερόπων. Δάμασσαν θυμὸν μέγαν· ἡ σέ γε πέτραι
 135 Ἠλίστατοι θρέψαντο, πάτερ φίλε, ἡ σε θάλασσα,
 Στερρότερόν τ' ἀδάμαντος ἐνὶ φρεσὶ μῆνιν ἔχοντα.
 Ἄλλοι μὲν κτεάτεσσι τειοῖς ἐπὶ τέρψιν ἔχουσι,
 Ξεῖνοί τ', ἡμεδαποί τε, θεουθέες, ἀφραδέοντες.
 Ξυνὸς γὰρ πάντεσσι λιμὴν χατέρουσι τέτυκται
 140 Σὸς δόμος· ἡ δὲ τράπεζα, καὶ ἄλσεος Ἀλκινόοιο;
 Τερπνοτέρη, πλήθουσα φίλοις, πλήθουσα δ' ἐὼδῆς
 Ἠερῶν, χθονίων τε, καὶ ὀππόσα νήχεται ὕδωρ.
 Ἡμεῖς δ' ἡμᾶρ ἐπ' ἡμᾶρ ἀλλοτρίησι θυρήσιν
 Λυαλέοι, κρυεροὶ, καὶ ἀνείμονες, ἐνθα καὶ ἐνθα
 145 Πλαζόμεθ', οὐδέ τις ἐστὶ θύης ἄκος, οὐδέ πρόσωπον
 Σεῖο, πάτερ, λεύσσοντες ἐπὶ χρόνον, εὖτ' ἐχολώθης,
 Καὶ μάλα περ ποθέοντες, ὃ καὶ θμώεσσιν ὀπάξεις
 Πολλάκι, χωόμενός περ, ὃ δὴ πόνος. Ἀλλὰ τραπέζαις
 Ἡμεῖς ἐπὶ θυγαθήσιν δυσάμμοροι, οὐδ' ὀλίγας περ,
 150 Λάξαρὸς ὥς τις ἐκεῖνος, ὑπερφιάλοιο τραπέζης

115. Καγχαλῶν. Sic Reg. 990. Edit. χαγχαλῶν.

119. Πῆματα. Sic Reg. 990, vel πύματα. Pravè Edit. πύματα.

125. Ἀμέτρου χερὸς. *Modum nesciens manus, avidior, inexplebilis.*

METRICA VERSIO.

Quam si per montes, nemorūque per avia longè
 Palantem inveniāt, sublatam pectore læto
 Fort humeris reliquisque ovibus superaddere gaudet.
 Hæc Christi lex sancta mei est, qui turgida corda
 Despicit, ac pronos animos humilésque tuetur.
 Sæpè gravis noxæ confessio sola salutem
 Attulit, et lacrymæ scelus abstersere cadentes,
 Candorémque prius vitiis mens atra recepit.
 Septenis vicibus, geminatis sæpè, nocenti
 Omnipotens, ut sacra canunt oracula, parcit.
 Ecquem non scelerum superavit mole Manasses?

Urbibus ex cunctis Ninive cui crimine cessit?
 Deniquè quid dextrâ publicani nequias usquàm?
 Attamen hos etiam Christus, commissæ dolentes
 Crimina, donavit veniâ, noxasque remisit.
 Ast ego quid Christi, mortales quid loquor ignes,
 Quos patrum natura parens in pectore fixit?
 Bellua quæque suæ sobolis deflagrat amore.
 Nonne vides ut sævus aper, pardusque, bovesque
 Pro tenerâ semper tremulo sint pectore prole?
 Nonne vides ut dura gerant certamina? Nonne
 Ut simul infestâsque feras hominésque lacessant?

- Si autem illa in per cacumina montium longius, aut in sylvis
Errantem repperit, suis humeris tollens,
115 Lætabundus centum caris ovibus adnumerat.
Talis Christi mei magna lex, qui humilibus
Propitius est omnibus, arrogantes despiciens.
Sæpè sola confessio peccati virum servavit,
Et amaris lacrymis noxas abstersit,
120 Et animam malitiâ denigratam mundavit.
Sæpè septenis vicibus repetitis Rex peccatoribus pepercit,
Ut ex divinis oraculis audiui, et Spiritus docuit.
Quis rege Manasse inter homines deterior?
Quæ inter urbes Nini magnâ civitate?
125 Quæ Publicani insatiabili manu pejor? verumtamen et hos
Christus miseratus est, ubi nequitiam defleverunt.
Sed quid ego Christi, quid hominis amorem commemoro,
Quem natura parentibus in progeniem infixit?
Et feræ amant fœtus suos, si quando audisti
130 Quomodò pardi, et apri, et boum grex nigris oculis,
Pro eis contremiscant et decertent,
Feris et inimicis hominibus occurrentes.
Tu verò et feras sævâ iracundiâ superas,
Et homines. Magnos animi motus doma : aut te rupes
135 Excelsæ aluerunt, pater dilecte, aut mare,
Qui firmiorem adamante iram pectore geris,
Alii quidem ex opibus tuis gaudium utilitatémque percipiunt,
Externi, indigenæ, religiosi, et insipientes,
Communis enim omnibus indigentibus portus est
140 Domus tua; mensa autem nemore Alcinoï
Amœnior, affluens amicis, onusta dapibus
Ex aëre et terrâ quæsitis, et quæcumque natant in aquis.
Nos autem quotidie stantes ad alienas fores,
Arentes, argentes, nudi, huc et illuc
145 Erramus, nec ullum est nostri mœroris levamen, neque faciem
Tuam, pater, jam diu cernere licuit, ex quo scilicet iratus es,
Licet vehementer cupiamus, idque servis tu concedis
Sæpè, quamvis iratus, quod certè acerbum est. Verum ad mensas
Consistimus tenues, miseri, nec paucas saltem
150 Ut ille Lazarus, ex opimâ mensâ

Sæpè confessio
peccati sola sa-
lutem attulit, et
amaris lacrymis
noxas abstersit.

Matth. xvii.

Feræ fœtus
suos amant, pro
eis contremis-
cunt et decer-
tant.

Alcinoï men-
sa.

Luc. xvi.

126. Ὀδυρομένου. Ità legit Combefisius. Edit. ὀδυρομέ-

νοίς.

128. Γενέθλην. Reg. 99° γενέθλης.

134. Δάμασσαν θυμὸν μέγαν. *Magnum animum coërce.*

143. Ἐπ' ἀλλοτρίῃσι. Sic Herv. et Reg. 990. In Editis
deest ἐπ'.

METRICA VERSIO.

At tu sævitiâ superas hominésque terásque.
Ingentes irati animi jam comprime motus,
O pater : aut aloit rupes te vasta, vel æquor,
Durum adamante magis retinentem in corde furorem.
Ex opibus censûque tuo sua gaudia carpunt
Indigenæ, externi, stolidique, Deique colentes.
Nam tua sunt cuivis communis portus egenti
Tecta, tua Alcinoï mensa est jucundior horto,
Plena viris, epulisque tamens, quas prodiga tellus
Porrigit, aut aër liquidus, pelagusque ministrat.

Tom. II.

At nos quotidie per tecta aliena vagamur,
Arentes, vestisque inopes, ac frigore pressi.
Nec nostris datur ulla malis medicina : cupitam,
Quoque nihil gravius, faciem jam tempore multo
(Ex quo dira tuum pectus circumsidet ira,)
Cernere nec nobis conceditur ulla potestas,
Quod tamen et servis, licet irâ percitus, ipse
Haud rarò tribuis. Verum considerare mensis
Cogimur exiguis miserandâ sorte : nec, ille
Lazarus ut quondam, micas de divite mensâ

G 11

- Ψίχας ἀφαρπάζοντες, ὁμὴν κυσὶ θάϊτα φέροντες.
 Πολλοὶ μὲν συγέουσι τήν χάριν, οὐκ ὀλίγοι δὲ
 Τίουσιν. Μέγα θαῦμα, πατὴρ γέρας υἱὲς ἄτιμοι,
 Οὓς κοτύλη βατή τις ἀναψύξει γοάοντας·
 155 Ἄλγος ἀρειοτέροις γὰρ ἀρήγονες εἰσὶ χερεῖους.
 Ἄλλοι δ' αὖ οὐδ' ἴσασιν τίνες, τίνος. Λιδοῖμαι γὰρ
 Φράζειν καὶ γενετῆρα. Δύω γε μὲν εὐμενέουσιν,
 Ὅφρα κεν ἢ φύγωσι δύνῃ, ἢ ἄλκαρ ἔχῃσι
 Πήμασιν ἐν σφετέροισιν, ὅτ' ἀντία κυμαίνησι
 160 Δαίμων, ἀλλοτρίησιν ἐὼν τίοντες οἰζύν.
 Εἶπω μείζονα μῦθον· ἀτάρ, πάτερ, ἵλαος εἶης.
 Τόσσον ἄκος παθέσσει πόροις, μὴ μῦθον ἐρύξης.
 Ἄλλοις μὲν τεκέσσει πατήρ καὶ ἥπιος ἐσσὶ,
 Τόσσον, ὅσον τ' ἐπέοικε Θεοῦ πατὴρ ἐκγεγαῶτα.
 165 Οὐ φθόνος· οὐ γὰρ ἔοικε κασιγνήτῃσι μεγαίρειν.
 Θρέψας ἐν θαλάμοισι θροσώδεις, ἔργ' ἐδίδαξας
 Εὐγένεος παλάμῃσι, διέπλυσας ἤθεα κεδνά,
 Θηλυτέρης Χείρωνος· ὑπὸ προπόθεσσι γάμοιο
 Ἰσθλοῦς ἄνδρας ὅπασσας· ἐνὶ πτολίεσσι γερήρας.
 170 Μοῖραν ἐὼν κτεάνων ἀπεδάσσαο χεὶρὶ παχείῃ.
 Ἡμᾶς δ', οὓς σὺ φύτευσας εἶς ἀπὸ μητρὸς ἀρίστης,
 Ἦν σ' ἔτι θαυρυχέοντα, πάτερ φίλε, πολλὰκι λεύσσω,
 Εὐσεβέος, πάντεσσιν ἐπιχθονίοισιν ἀγῆτης,
 Πρωτογόνους υἱῆας, ὃ πατράσιν ἐστὶ μέγιστον,
 175 Τόσσον ἀπεχθαίρεις, καὶ θώματος ἐκτὸς ἐλαύνεις,
 Ὅσσάτιον κείνησιν ἐνὴν θυμὸν ἐδειξας.
 Φθεῖρομαι οὐκ ἐθέλων μὲν, ἀτάρ λόγου ἔκταθε ῥήξω,
 Ὅφρα με μὴ ῥήξειεν ἐεργόμενος πραπίδεςσιν.
 Ἦν θαλάμος, καὶ δειπνα γαμήλια· πάντα γεγῆθαι,
 180 Ἐδνα, λόγοι θαλάμων, καὶ ἀθύρματα τερπνὰ γάμοιο.
 Πολλοὶ μὲν θαλέθοντες ἀφ' αἵματος, οὐκ ὀλίγοι δὲ
 Γείτονες, οἳ τε ἄνακτος ἐν ἔρκεσι κῦδος ἔχοντες,
 Δαῖτα γάμου τίεσκον, ἀγάλλετοί τ' ἱερῆες
 Εὐχαῖς καὶ σφεδέσσιν ὁμοζυγίην συνάγοντες·
 185 Καὶ ῥ' οἳ μὲν πάλλοντο καλὸν περὶ κοῦρον ἑταῖροι,
 Νυμφίου ὑμνεύοντες εὐκότα ἔρνεϊ καλῶ·

155. Ἄλγος ἀρειοτέροις. Itā Reg. 990 et Chig., quæ lectio feliciter mendum sanat, quàm Billii correctio, ἄλγος ἀμφοτέροις, ut in Editis.

157. Δύω γε. Aliquid desiderandum videtur, ut planior sit sensus.

162. Ερύξης, κάλυσαι.

165. Κασιγνήτῃσι. Sic Reg. 990. Schol. ἀδελφαῖς. Edit. mendosè κασιγνήτοισι.

166. Ἐργ' ἐδίδαξας εὐγένεος παλάμῃσι. Sic verba sunt construenda, nullā interpunctione, quemadmodum jacent

METRICA VERSIO.

Surripimus, canibusque parem nanciscimur escam.
 Atque tuâ causâ nos multi odere fugantque:
 Multi rursus amant. Res sanè mira, parentis
 Est honor atque decus proles inhonora jacensque,
 Quam lacrymis madidam recrearent frustula pauca:
 Nam qui mœrores nostros tenuare laborant,
 Hos ipsos mœrore graves magè censet uterque.
 Ast alii, nec qui simus, novère, nec à quo
 Patre salî: patris prohibet nam dicere nomen,
 Qui subit ora, pudor. Duo sunt tamen, aspera nostra
 Quos mala permoveant, ut scilicèt hâc ratione
 Tristia vel fugiant adversæ nubila sortis,

Vel certè in duris (si quid fortassè procellæ
 Intulerit dæmon,) habeant solatia rebus:
 Quisquis enim juvat afflictos, sibi consulit ipse.
 Dicam aliquid majus, sed tu, pater, aure benignâ
 Excipias mea dicta, precor, nostrisque medelam
 Casibus hanc saltem tribuas, ne verba repellas.
 Tu reliquæ stirpi, genitor sanctissime, præbes
 Te facilem, æthereo ut fas est à patre creatum.
 Haud equidem invideo: fratrum nam commoda fratres
 Invidiæ hand debent stimulis agitare cruentis.
 Tu teneris natas aluisti sedulus annis.
 Has tua cura levi docuit deducere filum

- Micas subripimus, et eâdem quâ canes escâ vescimur.
 Multi quidem nos odio habent tuâ causâ, non pauci autem
 Amant nos. Res profectò mira : patris gloria sunt filii inglorii;
 Quos parva frustula recrearent lugentes :
- 155 Dolorem námque viris probis afferunt, qui juvare non sufficiunt;
 Alii verò, nec qui simus, nôrunt, quo patre sati. Vereor enim
 Dicere genitoris nomen. Duo tamen sunt benevoli,
 Ut vel fugiant tristia, vel remedium habeant
 In calamitatibus propriis, si quandò adversos fluctus excitârit
- 160 Dæmon, dùm afflictis opem ferunt, sibi ipsis consulentes.
 Dicam aliquid majus : verùm, pater, propitius sis.
 Hanc nostris saltem casibus medelam præbeas, ne verbum repellas.
 Aliis quidem natis pater et mansuetus es,
 Tantùm, quantùm par est esse Deo patre procreatum.
- 165 Haud equidem invidemus; neque enim fratres decet invidere sororibus.
 Aluisti domi teneras filias, muliebria opificia docuisti
 Nobilis matronæ manibus Chironis foeminæ,
 Optimis eas informasti moribus; cùm jam adesset tempus conjugii,
 Egregios viros dedisti; in urbibus honoribus auxisti.
- 170 Partem donorum tuorum tribuisti largâ manu.
 Nos verò, quos tu genuisti ex unâ matre optimâ,
 Cujus te adhuc desiderio flentem, care pater, quotidie video;
 Piissimâ et cunctis mortalibus mirandâ,
 Nos primogenitos filios, quod parentibus est maximi momenti,
- 175 Tanto odio prosequeris, et extrâ domum ejicis,
 Quantùm ipsis mitem animum exhibuisti.
 Loquar haud quidem volens; sed verbum extrâ efferam,
 Ne ine disrumpat compressum in præcordiis.
 Erat thalamus, et cœnæ nuptiales; omnia læta erant,
- 180 Munera, sermones connubio digni, jucundâque ludicra nuptiarum.
 Plures exorti nostro sanguine, non pauci
 Vicini, quique in principis ædibus sunt in honore,
 Convivium nuptiarum cohonestârunt, et inclyti sacerdotes
 Votis et coronis conjugium nectentes;
- 185 Tripudiabant circâ præstantem juvenem socii,
 Sponsum prædicantes egregio similem ramo :

Commiserationis duplex fructus.

Se juvat qui afflictos juvat.

Filiabus suis se patrem et suave se præbebat Vitalianus, qui filios tam matrem habebat.

Majoribus filiis plusculum amoris, quam cæteris, debent parentes.

Multi consanguinei et vicini intererant nuptiis, à quibus filii Vitaliani erant exclusi.

in regio Codice, ut intelligatur Vitaliani filias, non ab ipso patre, sed à nobili matronâ edoctas fuisse muliebria opera, et filium pollice ducere. Nec benè Billius, *has opera, quæ puellas decet, edocuisti*, quod profectò patris officium non est. Chironem vocat matronam illam,

cui Vitalianus puellas ad virtutem informandas tradiderat, alludens ad Centaurum illum Chironem, heroum sui temporis magistrum.

177. Πῆζω. Sic Reg. 990. Edit. pravè πόζω.

184. Συνάγοντες. Reg. 990 συνεπτοντες.

METRICA VERSIO.

Pollice, formavit sanctis has moribus illa
 Fœmineos inter cœtus clarissima Chiron.
 Connubii cùm jam non longè tempus abesset,
 Post has eximiâ sociâsti laude maritis,
 Atque etiam largus donâsti parte honorum.
 At nos, quos eadem mater tibi protulit ævo,
 Fœmina virtutis specimen, mirandâque cunctis,
 Quam te nunc etiam plorantem cerno frequenter,
 Primigenos natos, quod non leve pondus amoris
 Esse solet patribus, tam tu aversaris, et ardes
 Nostri odio, miseròsque tuis procul ædibus arces,
 Quàm tu illis semper blandus facilisque fuisti.

Haud loquar ista lubens : sed vox erumpet ab ore,
 Hæc tamen, ut non me rumpat, si mente prematur.
 Tæda jugalis erat, tædâ et dignissima cœna;
 Omnia lætitia plenissima, munera, voces
 Connubio dignæ, jucundâque ludicra multa;
 Turba propinquorum, atque frequens vicinia, quique
 Principis augustâ superi dominantur in æde.
 Ornabant epulum thalami, mystæque sacrati
 Conjugium votis necebant, atque corollis
 Cingebant juvenem formâ præstante sodales
 Saltantes, ramo egregio similèwque canentes :
 Inque vicem ad thalamum niveo candore puellam

- Αἶ δ' ἄρα παρθενικὴν ἐλικώπιδα πορσύνεσκον
 Ἐς γάμον ἡμερόντα· πατὴρ δ' ἐπετέρπετο παισίν·
 Ἡμεῖς δ', ὡς θήρεσσιν ἐοικότες ἢ σύεσσιν,
 190 Ἡ μορφὴν ὀλέσαντες ἀπηνεῖ θαίμονος αἶσῃ,
 Εἰρχθέντες κατὰ θῶμα κασιγνήτης ἀπάνευθεν,
 Ἡρώμεσθ', ὅτι λυπρὸν ἐσήλθομεν οἶδμα βίοιο.
 Ὡς ὄφελον μὴ μητρὸς ἐνὶ σπλάγχνοισι παγῆναι,
 Ἡε θανεῖν ἀτέλεστος ἐν ὠδίνεσσι τεκούσης,
 195 Εἰ δὲ πύλας ἐπέρησα, καὶ εἴλκυσα πνεῦμα μόροιο,
 Κλαυθμὸν ἐμοὶ τὸν πρῶτον ἐμοῦ θανάτοιο γενέσθαι
 Δάκρυον! οὐκ ἂν ἔγωγε τέστοις ἐνέκυρσα κακοῖσιν.
 Ἐν δὲ τόδ' αἰάζω περιώσιον. Ἡ γὰρ αἰοιδῆς
 Ἰδρις ἐὼν, ποθέων τε γάμον καὶ λέκτρον αἰεῖσαι
 200 Αὐτοκασιγνήτης, πάντων ὀλοώτατε Δαῖμον,
 Καὶ θαλάμου μελέεσσι πατρὸς χόλον ἐξακέσασθαι,
 Καὶ τοῦδ', ὡς τις ἀλιτρὸς, ἀπήμπλακον. Ἄλλος αἶσει
 Κάλλος ἐμὸν, ξανθοῖσιν ὑπὸ πλοκάμοισι μέλαιναν
 Ὀρὺν ὑπερτέλλουσιν ὑπ' ἀργυρεῇσι παρειαῖς.
 205 Ἐσπερον εἴρυσεν ἄλλος, Ἐωσφόρον ἄλλος αἶσειν,
 Οὐδ' ἀγαθὸς τις αἰοιδός. Ἐγὼ δ' ἀγέραστος, ἀναυδός,
 Πένθεος ἐσσάμενος κείμεν νέφος. Οὐδ' ὅσον Ἠχώ,
 Ποιμενίας μέλποντος ἐν οὔρεσι Πανὸς αἰοιδᾶς,
 Ἄκρων ὑπερόφωνον ἀπὸ σκοπέλων χέον αὐδὴν.
 210 Κλαύσω πρωτοτόκων ἐπέων μόρον, οὐκέτ' αἶσω.
 Ἐρρέτε μοι, βίβλοι πολυχηεῖς· ἔρρετε, μοῦσαι.
 Τίς χάρις, εἰ μὴ πατρὸς ἐν οὔασι κείσεται αἰοιδῇ,
 Εἴ μου καὶ Ὀρφεῇ τις ἐν Ὀδρυσίοις σκοπέλοισι
 Λᾶας ἄγοι, καὶ θῆρας ἀπόπροθε, καὶ πετεηνά;
 215 Δώσω καὶ τόδε σοι, μογερέ φθόνε. Λήξαιτ', αἰοιδαί.
 Μή σοι τοῖα, φέρισε, Θεός, μνηδ' ὅστις ἐταῖρος
 Ἀντιταλαντεύσει. Δέος δὲ με καὶ τόδ' ὀρίνει.
 Οὐθ' ἡμᾶς φιλέεις, μέγα φέρτατε, οὔτε θυγάτρας,
 Τὰς νῦν ἐν παλάμῃσι φέρεις, καὶ ὑψός' αἰεῖρεις.
 220 Ἡμῖν μὲν σέο θῶμα, φίλῃν τ' ἀπέκλεισας ὀπωπὴν,
 Τὰς δ' ἄρα πᾶσιν ἔθηκας ἀπέχθεας. Οὐκ ἐθέλει γὰρ
 Χριστὸς ἀναξ, τεκέων τῷ μὲν πατέρ' ἥπιον εἶναι,
 Τῷ δὲ βαρυφρονέοντα· καὶ ἀντιρέποντι ταλάντῳ,
 Πολλάκι ξερνομένοισιν ἐπιβρίθαι κακότητα,

188. Ἡμερόντα. Itā Chig. Edit. ἱερόντα.

195. Εἰ δὲ πύλας etc. Aut si trajicienda erat vitæ porta, hauriendûsque spiritus mortis.

196. Τὸν πρῶτον. Sic Reg. 990. Utinàm primus nascentis

ploratus, etiam morientis stetus fuisset? Edit. malè τῷ.

203. Κάλλος ἐμὸν. Sux sororis pulchritudinem intelligit.

205. Ἐσπερον etc. Hesperus et Lucifer, una eademque stella est: quæ si manè luceat, appellatur Lucifer; si serò,

METRICA VERSIO.

Plurima mirifico studio matrona parabat;
 Ac pater ob generum et natam, dulcésque hymenæos,
 Maxima nunc toto captabat gaudia corde.
 At nos porcorum ritu, vel more ferarum,
 Aut velut amissâ formâ cacodæmonis arte,
 Ædibus inclusi procul à nubente sorore,
 Talia perfusi lacrymis tum dicta dabamus,
 Ortum tam miseræ vitæ afflictæque gementes.
 O utinàm nunquàm matris conceptus in alvo,
 Nixibus in mediis vel raptus morte fuissem,
 Vel semel ingresso miserandæ limine vitæ,

Ortus quæ fuerant, necis hæc lamenta fuissent!
 Tanta etenim non me premerent incommoda rerum.
 Hoc autem suprâ reliqua omnia perpete luctu
 Me cruciat, quòd cùm non sim rudis ipse canendi,
 Cùmque meæ cuperem thalamos cantare sororis,
 Sicque patris placidam per carmina reddere mentem,
 Hoc quoquè non per te licuit mihi, perditæ Dæmon.
 Namque meum versu vates decus extulit alter,
 Atque supercilium flavis sub crinibus atrum
 Laudavit, niveásque genas, pulchréque nitentes.
 Hesperon hîc rursùm cantavit, Phosphoron ille

- Matronæ verò puellam formâ pulcherrimam adornabant
Ad thalamum amabilem; pater autem oblectabatur filiis:
Nos autem, ac veluti feris similes aut porcis,
190 Aut amissâ formâ, crudeli dæmonis fato,
Ædibus conclusi procul à sorore
Debacchabamur, quòd tristem ingressi essemus vitæ tempestatem:
O utinàm in matris visceribus nunquàm compactus essem,
Aut periissem imperfectus in doloribus genitricis,
195 Aut, si fores transissem, traxissémque spiritum mortis,
Ploratus, quem primum, cùm nascerer, edidi, idem meæ mortis fuisset
Lacryma! in tot et tantas nunquàm incidissem molestias.
Unum autem me cruciat suprâ modum. Quippè cantandi
Gnarus cùm sim, et cuperem nuptias et lectum canere
200 Sororis meæ, omnium exitiosissime Dæmon,
Et thalami modulationibus iram patris mollire,
Et ab hoc, ut quis flagitiosus, excidi. Alter cecinit
Pulchritudinem sororis meæ, flavis sub crinibus nigrum
Supercilium prominens suprâ argenteas genas.
205 Hesperum alter cantavit, Luciferum alius cecinit:
Nec bonus quidem cantor. Ego verò spretus, mutus,
Mœroris nube opertus jacebam. Nec quantùm Echo,
Pastoritias cùm caneret in montibus Pan cantilenas,
E summis rupibus extremam reddebam vocem.
210 Lugebo primogenitorum carminum interitum, neque ultrâ canam.
Valete, libri sonori; valete, musæ.
Quid proderit canere, si ad aures patris mea non perveniant carmina,
Etsi mea testudo, vel Orpheïca, in Odrysiis scopulis
Lapides traheret, et feras, et volucres?
215 Dabo etiam hoc tibi, male livor. Cessate carmina.
Neque tibi, pater optime, talia Deus, nec quisquam socius
Rependat. Timor autem et hic me premit:
Neque nos diligis, præstantissime, neque filias,
Quas nunc in manibus gestas, et ad æthera tollis.
220 Nos quidem domo tuâ prohibuisti, caroque aspectu,
Effecisti autem ut illæ omnibus odio sint. Neque enim placet
Christo regi, filiorum ut uni quidem pater mitis sit,
Alteri verò asper. Ob hanc causam propendente in contrarium lance,
Sæpè filios præ cæteris dilectos afficit malis,

Vitaliani fili-
orum lamenta-
tio.

Nec filios, nec
filias ipsas dili-
git Vitalianus,
quas fert in ma-
nibus, quibus
odium omnium
parit.

Christo non
placet, patrem
uni è filiis mi-
tem esse, alii
verò asperum:
et sæpè filios
præ cæteris di-
lectos malis affi-
cit.

Vesperus dicitur: quoniam autem clarissima est hæc stella,
ideirco duplici ejus nomine pulchritudinem sororis ornat.

213. *Εἰ μὴ*. Ità legendum videtur. Edit. *εἰ μὴ*.

216. *Ὅς τις*. Sic Reg. 990 et Herv. Edit. *ὥς τις*.

223. *Ἀντιρέποντι τάλαντω*. Id est, Christus patris æterni
Filius contraria rependens parentibus, qui filios eximie di-
ligunt, alios verò oderunt, sæpè dilectos præ cæteris na-
tos calamitatibus afficit.

METRICA VERSIO.

Non etiam vates sat commodus. Ast ego mutus,
Spretus, mœrorisque adopertus nube, jacebam,
Ac neque, Pane velut cantante in montibus, Echo,
Ter miser extremas reparabam gutture voces.
Mortua, quæ primum peperit, jam carmina luctu
Prosequar; impono jam finem versibus ipse.
Vos procul ite, libri, procul ô procul ite, Camænæ.
Quid juvat in modulos numerosque astringere verba,
Si mea non veniant cari genitoris ad aures
Carmina, nec duros silices, velut Orphica quondam
Testudo, trahat, et volucres, sævósque leones?

Tom. II.

Hoc quoque munus habet, livor male: carmina cessent.

Non tibi nec superi regnator maximus orbis
Talia, nec socius quisquam, pater optime, reddat.
Quin metus hic etiam, genitor, me conculcit ingens.
Nec nos prosequeris nec rursus amore sorores,
Has licet et manibus gestas, et ad æthera tollas.
Nam nobis tua tecta quidem sunt clausa, tuusque
Vultus: at his cunctorum odium hanc ratione parasti.
Non etenim patrem lenem uni vult Deus esse,
Durum alii infensumque animo: vicibusque frequenter
Mutatis premit hanc, nimium quæ cara parenti,

H 11

- 225 Ἐκ πατέρων ἐπὶ παῖδας ἄγων χόλον Υἱὸς ἀνάρχου.
 Ταῦτα μὲν ἐς πόντοιο πέσοι βυθόν, ἡμετέρου δὲ
 Δώματος ἐκτὸς ἔοι, μηδ' ἄλγεσιν ἄλγος ἔποιτο.
 Καὶ τόδ' ἄλις τεκέσσιν ἐπὶ πρώτοισιν Ἐριννύς.
 Σοὶ δὲ, πάτερ, πάντες μὲν ὅσοι τελέθουσι τοκῆς,
 230 Καὶ παῖδες, κοτέουσιν ἀμείλιχον ἦτορ ἔχοντι.
 Ῥῆξις γάρ βιότοιο πατρός μόθος, ὃν συνέδησε
 Συζυγίῃ τε, πόθος τε, κακὴ δ' ἐκέδασσεν Ἐνυώ.
 Πάντες δὴ μέγαν οἶκτον ἐνὶ σπλάγχνοισι φέρουσι,
 Ἦ τι Θεοῦ ῥέξαντες ἐπάξιον, ἢ παθόντες·
 235 Ἐξοχα δ' αὖθ' ἱερῆς, ὅσους δάροισι γεραίρεις,
 Καὶ τίεις μεγάροισιν, ἀτιμάζεις δ' ἀπεόντας,
 Πολλάκι καὶ παρεόντας, ἐπεὶ σέ γε παρφασίησιν
 Οὐκ οἶον μαλακῆσι, καὶ εὐμενέεσσι προσώποις,
 Ἄλλ' οὖν καὶ σφερεῖσιν ἐπισύφουσι λόγοισι·
 240 Γρηγόριος πρώτιστον ὁμωνυμίῃ τε βίῳ τε,
 Συζυγέα σομάτεσσιν ἐρευγομένος θεότητα·
 Βοσπόριος δ' ἄρ', ἔπειτα καὶ Ἀμφίλοχος, μεγαθύμῳ,
 Οἷς ἄρα καὶ συγερῇ νούσων ὑποδάμνατ' ἀνίη
 Εὐχαῖς τε, Τριάδος τε σεβάσματι, καὶ θυέεσσι.
 245 Σοὶ δ' οὕτ' εὐχολὴ κάμπτει φρένας, οὔτε θυηλή·
 Οὐδὲ μὲν ἀθλοφόροισι δίδως χάριν, οὐς σὺ γεραίρων
 Εἰς ἔτος ἐξ ἔτους μεγάλη καὶ ἀπείροني χειρὶ,
 Βήμασι, καὶ δάροισι, καὶ εἰλαπίνησι χορείαις,
 Καὶ πολλοῖς κρητῆρσι μεθύσματος ἡδυπότοιο,
 250 Καὶ μεγάλαις σιβάδεσσι, Θεοῦ νόμον ᾧδ' ἀθερίζεις.
 Κρεῖσσον βαιὰ φέροντα Θεῷ κραδίην ἱερεύειν,
 Ἦ πᾶσιν θυέεσσι, νόῳ ῥυπόωντι, γεραίρειν.
 Οὐ μὲν γάρ τι Θεοῖο ἐπάξιον, οὐδ' ὅποσα χθῶν
 Ἦδε φέρει μερόπεσσι, καὶ οὐρανός, ἡδὲ θάλασσα.
 255 Καὶ γὰρ ἅπαντα Θεοῖο· τί κεν βροτὸς ἔκτοθεν εὐροι;
 Μούνης δὲ ψυχῆς καθαρὸν θυός, ᾧ τις ἀνολβός
 Πολλάκι καὶ πολύολβον ἐπιθρέξας παράμειψεν.
 Αἰδέομαι καὶ τήνδε, πάτερ, μεγαλήτορα βουλὴν,
 Ἦ πολλοὺς παρέθρέξας, ὑπεννεσίησι Θεοῖο.
 260 Οὐκ οἷη μερόπεσσι ἦν δειλοῖσι γενέθλη,
 Ἐρχομένη σαρκῶν τε καὶ αἵματος, οἷα βροτοῖσιν
 Ἐνθάδε τικτομένοισι καὶ ὄλλυμένοισι τάχις·

240. Γρηγόριος. Multiplex vitium constructionis in exemplaribus græcis esse ait Billius: sed nullo negotio emendatur, si pro Γρηγορίῳ quod antea legebatur, in quo totum est vitium, legamus Γρηγόριος, et certè sic legendum

esse constructio postulat, et quæ sequuntur, Βοσπόριος δ' ἄρ', ἔπειτα καὶ Ἀμφίλοχος. Μοχ ὁμωνυμίῃ. Gregorii nomen ἀπὸ τοῦ γρηγορεῖν dicitur, id est, *vigilare*.

241. Ἐρευγομένος. Edit. malè ἐρευγομένῳ.

METRICA VERSIO.

Progeniem, à patribus vertens ad pignora pœnas.
 Ast hæc æquoreo mergantur gurgite, tectis
 Sintque procul nostris mala, nec mala mœsta sequantur.
 Sit satis hoc, primam sobolem quòd vexat Erinnyes.
 At, pater, in tè ardent irâ natique patrésque,
 Quòd tibi sit durum, precibus nec flexile pectus.
 Rumpit enim humanam patris indignatio vitam,
 Quam thalamus, quam stringit amor, dirimitque simul-
 tas;
 Jam cum omnes ingens subeat miseratio, qui vel

Dignum aliquid gessere Deo, dignumve tulere,
 Tum præsertim illos, faciunt qui sacra Tonanti,
 Quos licet et donis oneres, et divite tecto
 Excipias, spernis tamen absentesque, frequenter
 Et coram: quia te non tantum molliter, atque
 Ore monent blando, sed et aspera verba profundunt:
 Gregorium primum, vitæque et nomine talem,
 Qui Triadis sancto eructat firmissimus ore
 Numen adorandum: post Bosporium Amphilochum-
 que,

225 È parentibus in filios iram declinans Filius carentis principio

Hæc quidem in maris profundum mergantur, et à nostrâ

Domo procùl sint, neque dolores dolor excipiat.

Jàm satis in filios natu majores desæviit Erynnis.

Tibi verò, pater, omnes, quotquot sunt parentes,

230 Et filii, infensi sunt implacabile pectus habenti.

Indignatio enim patris abrumpit vitam, quam colligavit

Thalamus, desideriumque, mala autem dissipavit discordia.

Omnes enim magnâ intimis visceribus miseratione permoventur,

Sivè qui Deo quid dignum gessère, sivè qui passi sunt;

235 Præcipuè autem sacerdotes, quos donis cumulas,

Et honorificè excipis amplâ domo, spernis autem absentes,

Sæpè etiam præsentès, siquidem te sermonibus

Non tantùm blandis, placidòque et benevolo vultu,

Verùm etiam gravibus perstringunt verbis;

240 Primùm quidem Gregorius nomine et vitâ,

Qui trinam ore prædicat divinitatem :

Bosporius autem, deindè et Amphiloehus, viri animo magno præditi,

Qui gravem morborum pellunt dolorem

Precibus, Trinitatisque cultu, et sacrificiis.

245 Tuam verò mentem neque preces flectunt, neque sacrificium;

Nec martyribus quidem das gratiam, quos tu præmiis honorans

Quotannis munificâ et largâ manu,

Altaribus erectis, et donis, et convivalibus choris,

Ac pluribus cyathis vini fragrantissimi,

250 Et magnis thoris, Dei legem perfringis.

Præstat enim parva ferentem Deo cor mactare,

Quàm omnibus cum sacrificiis, mente sordidâ, honorare.

Neque enim Deo quicquam dignum est, nec quæcumque terrâ

Hæc fert mortalibus, et cælum, aut mare.

255 Etenim omnia Dei sunt : quid extrâ homo invenerit?

Solius autem animæ puræ gratum est sacrificium, quo pauper

Sæpè et divitem longè antecellit.

Veneror et hoc, pater, magnanimum consilium,

Quo multos superasti, voluntate Dei.

260 Non unus tantùm miseris mortalibus est ortus,

Emanans ex carne et sanguine, qualis est hominum

Qui hîc procreantur et pereunt celerrimè :

Indignatio pa-
tris abrumpit vi-
tam.

Vitalianus pre-
ces et monita
Gregorii, Bos-
porii, Amphilo-
ehi etc. pro filiis
aspernatur.

Bosporius,
Amphiloehus,
viri pii precibus
morbos depel-
lentes.

Præstat pauca
ferentem, Deo
cor mactare,
quàm eum om-
nibus sacrificiis
cum mente sor-
didâ honorare.

Omnia Dei
sunt.

Solius animæ
puræ gratum
est sacrificium,
quo sæpè divi-
tem superat pau-
per.

Non unus tan-
tùm est ortus
mortalibus.

Primus ortus
ex carne.

248. Βήμασι. Altaribus Deo in honorem martyrum erec-
tis, et epulis et choreis.

250. Θεοῦ νόμον. Significat Vitalianum frustrâ marty-

res colere donis suis, qui odio, quo prosequitur filios,
legem Dei in hâc parte contemnit.

259. Ὑπεννείησι, βουλήσεσι, βουλαῖς. Hesych.

METRICA VERSIO.

Qui precibus, cultu et Triadis, sacrisque verendis,
Immanes morbos frangunt, rabidósque dolores.

At tu nec precibus, nec sacris flecteris ullis,

Nec pugiles tua corda movent, quos ipse quotannis

Muneribus donans amplis, epulisque, chorisque,

Ac multis vini dulcis cyathisque, thorisque,

Hâc in re præcepta Dei legésque resolvís.

Præstat pauca Deo pectus mactare ferentem,

Quàm sacra mille offerre, animus si sordeat ater.

Nil etiam dignum cœlesti numine, non si,

Quæ mare, quæ cælum, quæ fert humus, omnia jun-
gas.

Omnia namque Dei; quid enim hæc inveneris extrâ?

Una Deo est purum gratissima victima pectus,

In quâ vincit inops opibus persæpè tumentem.

Hoc quoque consilium, genitor carissime, miror,

Ac veneror, superas quo multos Numinis aurâ.

Non unus tantùm miseris mortalibus ortus

Contigit, emanans è carne ac sanguine, qualis

Est hominum, qui pascuntur, rapidæque metuntur

- Τοίη μὲν πρότις· ἔπειτα δὲ Πνεύματος ἁγνοῦ,
 Εὔτε λοεσσαμένοισι δι' ὕδατος ἤλυθεν αἴγλη·
 265 Πῖ δὲ τρίτη, θακρύων τε καὶ ἄλγεος ἡμετέριοι,
 Εἰκόν' ἀποξύουσα μελαινομένην κακότητι.
 Τάων τήν μὲν ἔχεις πατέρων ἄπο, τήν δὲ Θεοῖο,
 Τῆς δ' αὐτὸς γενέτης, βιώτῃ φάος ἐσθλὸν ὀπάζων.
 Ῥήξας δεσμὰ βίοιο, καὶ ἰλὺς ἐκτὸς ἔθηκας
 270 Σὸν πόδα, καὶ Σοδόμων ἔφυγες πυρόεσσαν ἀπειλὴν·
 Καὶ χθαμαλῶν πεδίων σε φίλῃ διεδέξατο Σηγῶρ,
 Μηκέτι παπταίνοντα πρὸς ἄσπερα τερρωθέντα.
 Πάντων δὲ κτεάνων ἓνα μάρμαρον ἐσθλὸν ἐδέξω
 Ἐσχατιῇ, Χριστὸν τε νόον τε σὸν ἄγνον ἀγείρας.
 275 Καὶ νεφέλην καθύπερθεν ἐφέσσαο, ἀνδιχα κόσμου
 Τερνόμενος χθονίοιο, μέσον δὲ τε ταίχος ἐγείρας.
 Γαστρος ὕβριν ἔκυσας, ἀπληρώτοιο βερέθρου.
 Θώκους ὀφρυόεντας ἀπέπτυσας, οἰθαλέον τε
 ὄγκον ἀγνηορίας κενεαυχέα ρίψας ἔραζε.
 280 Οἷόν σοι κλέος ἐστὶ Θεὸς μέγας, ἀνδρομέου τε
 Λίματος εὐσεβείας μέγ' ἀρείονες. Εἴξεν ἅπαντα
 Σταυρῷ, τῇ προσέπηξας ἄγων λήϊσσορα κόσμον.
 Ὑμνοῖς παννυχίοισι καὶ ἡματιῇσιν αἰοδαῖς
 Μέλπεις οὐρανίοιο τριλαμπέα πνεύματος αἴγλην.
 285 Ταῦτα μὲν ἐσθλά, πάτερ, καὶ τέρματος ἄσπονδρίστου·
 (Τέρμα δὲ μοι Θεὸς ἐστὶ νοούμενος, οὐκ ἐστὶν ὀπίσσω·)
 Μοῦνος δ' ἐντὸς ἔμεινε χόλος, καὶ ἡδὺς ὀλεθρὸς,
 Δάπτων, οἷα σιδήρου ἀταιρέα λάθριος ἴδης,
 Ἡὲ χόλῳ βαρύποτμος ἀπιστητάτοιο δράκοντος,
 290 Ὡς καὶ πρωτογόνους γεύσει βάλεν ἐκ παραδείσου
 Βαίῃ, καὶ θεότητος ἐνόσφισεν, ἧς πέσεν αὐτός.
 Ἀλλὰ, πάτερ, δάμασον δεινὸν χόλον. Ἐστὶ καὶ ἡμῖν
 Χριστὸς ἄναξ, χαταίεις δὲ καὶ αὐτὸς εὐμενέουτος.
 Τοῖος τοῖς τεκέσσι πέλοις, πάτερ, ἀφραδέουσιν,
 295 Οἷον ἂν ἀρήσαιο Θεὸν σέο πῆμασιν εὐρεῖν,
 Εἰ ποτέ σοι βαρὺμηνις ἀπαντήσκειν ἀνίη.
 Οὐκ οἷος μερόπων γενέτης ἔφυς, οὔτε σε μῶνον

270. Πυρόεσσα· ἀπειλὴν. Id est, horrendos ignes quibus Sodoma absumpta est.

274. Ἐσχατιῇ. In extremum diem. Posset sic reddi: Postremo Christum animique puritatem comparasti.

276. Ἐγείρας. Sic Reg. 990. Edit. ἀγείρας.

280. Ἀνδρομέου τε. His verbis etiam significari potest

Vitaliano cariores et majori in pretio fuisse viros pios, quam sanguine conjunctos aut nobiles.

281. Εἴξεν ἅπαντα. Cessare omnia.

283. Ἡματιῇσιν. Reg. 999 ἡματιούσιν.

287. Χόλος καὶ ἡδὺς ὀλεθρὸς. Alludit ad hæc verba Hom. Iliad. xviii, 108:

METRICA VERSIO.

Falce necis, tenuésque citi voluntur ad umbras.
 Primus hic est nobis ortus : at Pneumatis alter,
 Tum cum purifici lustratis rore lavacri
 Advenit æthereus splendor, qui pectora luce
 Compleat ; extremus lacrymarum est atque doloris,
 Effligiem abstergens fuscata crimine turpi.
 Primum horum tribuere patres : Deus ipse secundum ;
 Tu tibi postremi pater es, dans optima vitæ
 Lumina, nam fluxi fregisti vincula mundi,
 Atque pedem cæno extraxisti lætus olenti.
 Tu Sodomæ horrendos ignes, flammásque furentes

Fugisti, profugúmque, loco quæ condita plano,
 Excepit Segor, non jam ad fumantia tecta
 Mœrentes torquentem oculos, nigrásque favillas.
 Tu gemmam immensi pretii pro censibus unam
 Omnibus in terrâ cepisti arentis eremi.
 Tu Christum atque tuam sociásti federe mentem.
 Tu tete, genitor, terreno ut ab orbe secares,
 Fudisti nubem inferiùs, murúmque locásti.
 Tu rabiem ventris, qui non saturabilis unquàm
 Est gurges, penitus pressisti, animique tumorem
 Stravisti, et fastum, motúsque superbos.
 Una Deus magnus tibi gloria carior atque

- Talis est primus ortus : deindè alter ex Spiritu sancto;
 Cùm lustratis per aquam æthereus advenit splendor ;
- 265 Tertius autem lacrymarum et doloris nostri est,
 Imaginem abstergens denigratam crimine.
 Ex his primum habes à parentibus, secundum à Deo :
 Tertii autem ipse tibi pater es, vitæ lucem optimam præbens.
 Rupisti vincula sæculi, et è cœno extraxisti
- 270 Pedem tuum, et Sodomorum effugisti minas igneas;
 Et planis porrecta spatiis te amica excepit Segor,
 Non jam circumspicientem civitates in cinerem redactas.
 Omnibus tuis possessionibus unam margaritam pretiosam comparasti
 In extremum diem, Christum tuamque sanctam mentem consocians.
- 275 Nubem desuper induisti, seorsum à mundo
 Terreno divisus, medium parietem attollens.
 Rabiem ventris coërcuisti, inexplibilis gurgitis.
 Sedes superbas respuisti, tumidumque
 Fastum inanis gloriæ vana jactantem in terram projecisti.
- 280 Una tibi gloria Deus magnus est, et nobilitate
 Generis pietas apud te longè præstantior. Posthabita sunt omnia
 Cruci, cui affixisti prædonem hunc mundum.
 Hymnis nocturnis et diurnis cantibus
 Celebras cœlestis trilucidum spiritûs splendorem.
- 285 Hæc quidem præclara, pater, et fini proxima optimo :
 (Finis autem mihi Deus est cognitus, non jam per speculum :)
 Una verò intus mansit ira et dulcis perniciēs,
 Rodens, veluti indomitum ferrum latens rubigo,
 Vel gravis et dura furore versutissimi draconis,
- 290 Qui et primos parentes exiguâ escâ è paradiso
 Dejecit, et deitate spoliavit, è quâ ipse exciderat.
 Verum, pater, gravem iram comprime. Est et nobis
 Christus rex; indiges autem et tu ipse ejus benevolentia.
 Talis ergà filios tuos sis, pater, imprudentes,
- 295 Qualem cuperes Deum in tuis calamitatibus experiri,
 Si quandò infestus tibi contigerit mœror.
 Non solus mortalium factus es pater, nec te unum

Secundus ortus
 ex Spiritu sanc-
 to.

Tertius cum
 lacrymis et cor-
 dis dolore anima
 criminis abster-
 gitur.

Primum dant
 parentes; Deus
 secundum; ter-
 tii sibi pater est
 Vitalianus, vitæ
 optimæ lucem
 præbens.

Laus Vitaliani.

Pietas nobili-
 tate generis præ-
 stantior.

Finis huma-
 norum votorum,
 plena Dei cogni-
 tio.

Καὶ χόλος, ὅς τ' ἐφέηκε πωλύφρονά περ χαλεπῆναι;
 Ὅς τε πολὺ γλυκίων μέλιτος καταλειθόμενοι
 Ἀνδρῶν ἐν ζήθισσιν αἰχίζεται, ἥύτε καπνός.
Ira, quæ sapientem aliquandò commovet,
Quæque multò dulcior melle stillante,
Hominum in pectoribus augescit, veluti fumus, etc.

His verbis Homerus eleganter describit iræ naturam.

288. Βαρύπτομος. Benedictini post Billium verterant
quæ immissa tibi est furore versutissimi draconis, omissâ
 illâ verborum oppositione quæ repetitur inter ἡδὺς et βα-
 ρύπτομος. *Ira talis est perniciēs, ut dulcis et gravis simul*
 in mente consurgat. (Not. nov. Edit.)

METRICA VERSIO.

Est tibi vir pietatis amans, quàm sanguine junctus.
 Omnia succubnere cruci, quâ prædo pependit
 Hic mundus, clavis abs te confixus acerbis.
 Deniquè splendorem triplicem regnantis olympi
 Laudibus et cantu celebras noctesque diésque.
 Hæc laudanda quidem, et sancto contermina fini
 Sunt, genitor venerande; Deus mihi terminus autem
 est,
 Non jam per speculum, sed visu notus aperto.
 Una sed in medio mansit tibi pectore bilis,
 Lætæque perniciēs, quâ mens arroditur ægra,
 Roditur ut scabrâ positum rubigine ferrum,

Tom. II.

Quæ tibi serpentis stygii est immissa per iram,
 Qui primos etiam per pabula pauca parentes
 Callidus et sævus viridi dejecit ab horto,
 Et, quâ lapsus erat, deitate orbavit eâdem.
 At, pater, ardentes irarum comprime flammæ.
 Est etiam nobis Christus dominusque Deusque,
 Cujus habes opus auxilio sanctoque favore.
 Talem te præbe soboli, cum pectore lævo
 Deserit officium, trahiturque in crimina præceps,
 Esse Deum qualem ipse tuis in casibus optas,
 Si qua tibi occurrant adversæ flamina sortis.
 Non solus natis vitam lucemque dedisti,

- Παῖδες ἀνιάζουσιν ἀπειθείας. Πῶδον ἔργον·
 Πολλάκι καὶ φερεῖσι κακοῖς εἴκοντα τοκῆα
- 300 Παιδὸς ἀτασθαλέοντος. Ὁ μὲν πεσσοῖσιν ἄμετρος,
 Ὅς δ' ὀλοοῖσι πότοισι, καὶ αἰθομένοισιν ἔρωσιν,
 Οἷς θόμον ἐξαλάπαξαν· ὁ δ' ἤλυθε καὶ κατὰ πατρός·
 Ἀντιβίαις ἐπέεσσι, χεῖρας δ' ἤειρεν Ἐριννύς.
 Ἄλλ' ἔμπης καὶ τοῖσι πάτηρ χόλον ἐσθλὸς ἔπεψε
- 305 Γραπτῶν γὰρ βασιλεία νόμον ἀδίδακτος ἀνάγκη,
 Ἡ ρά τε καὶ τοκέεσσιν ἐφ' υἰάσι θυμὸν λαίνει.
 Πολλὰ μὲν, ὧν λεύσσουσιν, ἐπεὶ ῥ' ἐθέλουσιν, ἄλευσσαν·
 Πολλὰ δ' ἀνηκούσῃσαν ἐν οὐασιν οἷσιν ἔχοντες,
 Ὅφρα κε μὴ θράσος αἰνὸν ἀπορρήξειεν ἑλεγχος,
- 310 Λιδῶ τὴν τοκέων ἐσθλὴν ἐπίκουρον ἐλέγξας.
 Τίττει γὰρ θράσος ὕβρις, ἐνηεῖη δέ τε φειδῶ,
 Καὶ τεκέεσσι μάλισα, ἐπεὶ κλέος ἐγγὺς ἔχοντες,
 Οὐ χερὸς εἰκαθέουσι βίη, παιθοῦς δέ γε δεσμοῖς.
 Φλόξ καλάρμης τεκέεσσι πατρός χόλος αὐτίκα λήγων·
- 315 Θυμὸς γλώσσαν ἐφλέξεν, ὁ δ' ἔσθεσεν οἶκτος ὑποφθάς.
 Ἀρὴν ἐκπροέηκε, νόος δ' ἐφθέγγεατ' ἀρωγὴν.
 Ἄχθει χεῖρας ἄειρε, καὶ ἄλγχι κλαῦσε περισχών.
 Δαυιδ, ὅς βασιλεύσει μετέπειτα Ἀβραμίδῃσι.
 Πᾶσι μὲν ἥπιος ἦε, τόσον δέ τε παισὶν εἰοῖσιν,
- 320 Ὡς καὶ πατροφόνοισι χόλον καὶ κήδεα πέσσειν.
 Τεκμαίρου βασιλῆϊ τὸν ἀντία θωρηχθέντα,
 Ὄζω θ', ἡμιόνω τε, θανόνθ' ὑπὸ δάσκειον ὕλην,
 Οὐκ οἶον θρήνοισιν ἐκλάυσαστο, ὥς τιν' ἄριστον,
 Ἀλλὰ καὶ ἀργεῖλαντι δίκην ἐπέθηκε φρονῆος.
- 325 Τύνη δ', ὦ κακόβουλε, πόσον κακὸν, ἢ τί πεπονθώς,
 Ὄδε χόλον ἀδάμαζον ἐνὶ φρεσὶ σῇσιν ἀέξεις;
 Οὔτε σε πατρώης ἀπεμέρσαμεν, ὦ ἄνα, τιμῆς·
 Οὐδὲ μὲν ἀσυχύεσσιν ἐπεχράομεν σέο χώρης,
 Οὐδὲ βοῶν ἀγγελαις, οὐ πώεσιν, οὐδὲ μὲν ἵπποις·
- 330 Οὐδὲ λέχους ἐπέβημεν, ὃ μὴ φίλον ἀφραδέοντες,
 Οὐδὲ δόλον φρασάμεσθα σὺν ἀνδράσι δυσμενέεσσι.
 Ταῦτα γὰρ εἴ τι χόλοιο φέρει, πάτερ, σὺ νεμεστήτῳ.
 Ἐν σέο παισι κάκιζον, ἀρειοτέρῳ τοκῆος
 Χείρונες ἐξεφάνημεν, ὅς οὐ τινι πρῶτα λέλοιπας

301. Αἰθομένοισιν. Reg. 990 αἰσθανμένοισιν.

304. Ἐπεψε. Sic legendum cum Combefisio, excoquit, digessit; et quidem mox vers. 320, eadem de Davide metaphora recurrit: Χόλον καὶ κήδεα πέσσειν. Malè Edit. ἔπεμψε.

305. Γραπτῶν γὰρ βασιλεία νόμων etc. *Necessitas*, id est,

necessarius et non cuiusquam magisterio edoctus, sed natura insitus amor, scriptis legibus, etc.

309. Μὴ θράσος. Monet Gregorius nimium crebris ob-
 jurgationibus filios non esse obruendos, ne ad omnem
 tandem castigationem obdurescant, et deposito pudore

METRICA VERSIO.

Nec te unum luctu proles ad iussa rebellis
 Afficit, ô genitor, vidi persæpè parentem,
 Dissimulante oculo qui nati immanibus ausis
 Cederet. Hunc juvat ebrietas, hunc alea fallax,
 Hunc amor, et blandæ Veneris damnosa voluptas,
 In quibus evertunt studiis censumque domumque.
 Quinetiam adversis alter conflagere dictis
 Cum patre non dubitat, dextrâque attollit Erinny's.
 Et tamen his iram genitor meritâque remittit
 Pœnas. Nam scriptâ natura valentior omni
 Lege viget, patris irati quæ pectora mollit.
 Multa vident, quæ se fingunt non cernere, multa

Dissimulant audisse patres, licet auribus hausta,
 Ne tenerum abrumpat reprehensio dura pudorem,
 Auxilium patribus quo nullum firmius usquàm est.
 Probra etenim effrontes faciunt, bonitâsque modestos
 Et venia, ac natos præsertim laudis amantes,
 Cogere quos nequeas, verbis sed flectere possis.
 Ira patris, flamma ut stipulæ, prox cedit in auras;
 Quâsque dedit linguæ flammas, miseratio dulcis
 Protinus adveniens extinxit; lingua minaces
 Projecit voces, ac plurima dira precatâ est:
 Mens contrâ auxilium loquitur, dextrâmque levande
 Fert oneri, nato gemit inflictoque dolore.

- Filii non obsequentes dolore afficiunt. Vidi egomet
Sæpè pertinacibus cedere flagitiis parentem
- 300 Filii scelesti. Alius immodico ludi studio,
Alius extiosis compotationibus, et fervidis amoribus
Domum everterant; alius venit et patrem
Asperis lacessivit verbis: quin et manum furibundus sustulit.
Et tamen iram in tales filios mitis pater cohibuit.
- 305 Scriptis enim legibus superior est nullius magisterio edoctus amor;
Qui parentum in filios iram placat.
Multa enim ex iis quæ vident, fingunt sibi non visa;
Multa dissimulant se audisse, quæ auribus suis exceperunt,
Ne dira procacitas erumpat ex objurgatione,
- 310 Quæ verecundiam parentum auxiliatricem egregiam premit.
Pariunt enim audaciam probra, lenitas autem modestiam,
Et filiis maximè, siquidem gloriam præ oculis habentes,
Non manuum viribus cedunt, sed persuasionis vi flectuntur.
Flamma stipulæ est filiis ira patris statim desinens:
- 315 Ira linguam accendit, illam verò extinxit mansuetudo superveniens.
Diras execrationes jactavit, mens autem elocuta est auxilium.
Levando oneri manus admoveat, et dolore inflicto flet, eumque amplexatur,
David, qui emicuit inter reges ex genere Abrahami,
Omnibus quidem mitis fuit, adeò autem filiis suis,
- 320 Ut et parricidis iram et molestias cohibuerit.
Conjice ex Absalone, quem contrà se regem armatum,
Vectum mulo, ramoque implicitum sub densâ arbore, mortuum
Non solum acerbissimè luxit, ac veluti quempiam optimum,
Sed etiam mortis nuntio poenam inflixit interfectoris.
- 325 Tu autem, ô pravo utens consilio, quod tam grande malum, aut quid passus es,
Ut tam indomitum furorem in mente tuâ teneas ac augeas?
Neque te paterno fraudavimus, ô rex, honore;
Nec segetes regionis tuæ invasimus,
Nec boum armenta, nec oves, nec equos;
- 330 Nec cubile conscendimus, rem nefariam temerè ausi,
Neque fraudem tibi struximus, tuis juncti hostibus.
Hæc enim si quid iræ excitent, pater, non succendendum est.
Unum est filiis tuis grave crimen: scilicet præstantissimo patre
Inferiores apparuimus, qui nemini primas partes reliquit

Nimia objurgatio impudentiam parit.

Ira patris brevis.

Davidis clementia et ad ignoscendum facilitas.

Cur Vitalianus filios odisset?

contumaces fiunt: hinc Apost. Ephes. vi, 4: *Et vos, patres, nolite ad iracundiam provocare filios vestros.*

317. Ἄχθῃ χιτῶνος ἀσπε. Aliter: *Onus aliquid imposuit, vel tollit manum ut feriat, et inflicto vulnere flet, filiumque amplexatur.* Sed melior versio quæ in textu.

324. Ἀλλὰ καὶ etc. Certè qui Absalonis cædem Davidi

nuntiavit, capitali supplicio non est affectus. Itaque minus hic animum attendisse videtur noster Gregorius.

332. Εἰ τι χόλος. Id est, *si quid tale à nobis perpetratum esset, justa tibi esset irascendi causa, nobis autem nullus reprehendendi locus.*

333. Τονῆος Sic Reg. 990 et Herv. Edit. τονῆος.

METRICA VERSIO.

David, Abramidas reges qui claruit inter,
Omnibus ipse quidem mitis fuit, at magis natis.
Namque etiam lenem ac facilem se præbuit illi,
Impia qui contra genitorem sumpserat arma.
Id rex ille docet, qui postquam Marte nefando
Cum patre congressus, fugiensque in fronde pendit
Arboris, et sceleris persolvit sanguine penas,
Non tantum hanc genitor, nato velut orbis honesto,
Deflevit, verum subito quoque morte peremit
Illum, pertulerat cædem qui primus ad aures.

At tu, consiliis lævis impulse, quid, oro,

Passus es, indomitum teneas ut corde furorem?
Nam neque qui debetur honos cultusque parenti,
Hoc te (nec sinat Omnipotens) fraudavimus unquam:
Nec tua sacrilegâ vacuavimus horrea dextrâ,
Nec pecudes, nec equos tulimus, armenta boumque:
Nec vetitum conscendimus incestumque cubile,
Hostibus aut juncti fraudem tibi struximus ullam.
Hæc etenim justos irarum patribus æstus
Ingenerare solent. At nostrum crimen id unum
Pergrave, deterior nostrum quod uterque parente
Exitit, haud nulli formæque et mole secundo.

- 335 Εἶδός τε, μέγεθός τε. Λόγος δ' οὐκ εὐδρομος ἡμῖν·
Γλῶσσα δὲ δεσμὸν ἔχει. Τίπτ' ἤλιτον; ἢ σὺ, φέριζε,
Οὐκ ἐθέλων τεκέεσσιν ἀρείονα φύσιν ὀπάσσαι;
Στήσομεν ἐνθάδ' ἐμῶν. Ἄναξ Πάτερ, γῆ μέγιστε,
Δὸς χεῖρα, καὶ νεύσειας ἐμοὶ πάτερ' ἱλαον εἶναι.
- 340 Ἡνίδε καὶ χεῖρεσσι γενειάδ' ἡνίδε γούνων
Ἀπτόμεθ', ὥς τε θεοῖο. Θεοῦ δ' ὁπὸς ἀντιάσαιμεν.
Οὐ γάμον, οὐδὲ γε πλοῦτον εἰκότα, οὐ δόμον αἰπὺν
Αἰτέομεν. Δὸς χεῖρα, καὶ εὐμενέουσιν ὁπωπῇν.
Μῆτερ ἐμῇ, σὺ δ' ἔμοιγε καὶ ἐννυχίοισιν ὀνείροις
- 345 Πατρὶ παριζαμένη, λιταῖς χόλον ἐγκεράουσα,
Μνωμένη λεχέων τε, ὁμοζυγίης τ' ἐρατεινῆς,
Λίσσσο σοῖς τεκέεσσι τὸν πόσιν ἱλαον εἶναι.
Καὶ μολπῆς κόρος ἐστὶ, καὶ ἀργαλέο πολέμοιο.
Εἰ μὲν δὴ πεπίθιοιμι, κακῶν ἄλις· εἰ δ' ἀπιθήσαιοις,
- 350 Καὶ τεκέων Θεός ἐστιν· ἀλησόμεθ' ὥς τοπάροισιν.
Σὸν κλέος, εἴτε λιποῖμεθ' ἀκηθῆες, εἴτε θάνοιμεν·
Δάκρυα πατρὸς ἔχοιμεν ἐς ὕψερ' εὐμενέοντος.

Δ'.

ΠΑΡΑ ΝΙΚΟΒΟΥΛΟΥ ΠΡὸς τὸν ΠΑΤΕΡΑ.

- ὦ Πάτερ, εἴ μ' ἔφυσας, βατὴ χάρις· ἡ γὰρ ἀπάντων
Εἷς νόμος οὗτος ἄνωθεν, ὁμῶς μερόπων ἀλόγων τε,
Κάμπτεσθαι φιλότῳ, λόγῳ δ' ἰότητι σοφοῖο,
Τίκτομένους, τίκτοντας ἐφημέριον βίον ἔλκειν,
- 5 Καὶ ζῶειν φθινύθοντας ἐπ' ἀσυχύεσσιν ἐοῖσιν.
Ἀλλ' ἔθρεψας ἔπειτα· βοῶν δὲ τε καὶ κρατεροῖσιν
Οὐθαδ' ὑποσκαίροντες ἀνακρούουσι καρήνοισι
Μόσχοι· ταῖ δὲ φέρουσι μόγον γλυκερῆς ὑπ' ἀνάγκης.
ὄρνις δ' ἄπτερα τέκνα, φίλης καθύπερθε καλιῆς,
- 10 Ἀμφιπεριτρύζει, καὶ τείρεται ἐνθα καὶ ἐνθα
Μάσκα' ἀλητεύουσα, τροφὸς κενεῇ καὶ ἄπατος.
Φίλτρῳ γὰρ συνέδθησε φύσις τοκεῶς τε γόνους τε,
Μνησαμένη τοκεῶν τόδε φάρμακον, ὥς κε βαρείας
Κουφοτάτοις πόθοισιν ἐλαφρίζωσιν ἀνίας.
- 15 Τούνεκα καὶ ὀριμεῖα νεῖ περὶ πόρτακι μήτηρ,
Ὡς δὲ κύων σκυλάκεσσι νέοις, καὶ πτηνὰ νεοσσοῖς

335. Ἡμῖν. Reg. 990 ἔστιν.

341. Ὀπὸς. Sic Reg. 990, id est, φωνῆς. Bill. vultus.

343. Εὐμενέουσιν. Sic Reg. 990. Edit. εὐμενέουσιν.

348. Καὶ μολπῆς κόρος. Alludit Gregorius ad Homerum apud quem sæpè recurrit ista loquendi ratio.

IV. ARGUMENTUM. Nicobulus pater, ad quem sub filii

Nicobuli personâ, Carmen hoc condidit Gregorius, vir clarus erat, atque apud Imperatorem gratiâ et auctoritate florens, qui Alipianam Gregorii nostri neptem duxerat uxorem, ex eâque Nicobulum suscepit. Ille in hoc Carmine obtinere à patre suo conatur, doctrinæ cupiditate flagrans, ut in celebrem quamdam Academiam mittatur, quò littera-

METRICA VERSIO.

Quinetiam nobis haud sermo volubilis, atque
Lingua velut vinctis hæret constricta palato.
An scelus hoc nostrum pater est venerande, tuumne,
Qui meliore tuam haud donaveris indole prolem?
Hic mihi finis erit dictis. At tu, Pater aplem,
Tu, quæso, Fili, placidum mihi redde parentem.
En barbam ipse tuam, pater, en gēua ipsa capesso
Non secūs atque dei. Divinos ne occule vultus.
Non thalamos, magnas nec opes, nec tecta superba
Expetimus. Dextram præbe, vultusque benignos.
Tu quoquē tu patris, genitrix mea cara, sopore
Dūm sua membra fovet, te, deprecor, objice menti,

Ac precibus miscens iram, memoransque cubile
Jucundum, et tædæ consortia læta jugalis,
Flecte virum votis, ac proli redde benignum.
Et cantūs subeunt, et sævi tædia belli.
Si meus, ô genitor, movit tua pectora sermo,
Jam satis est quod jam tulimus, nimiumque dolo-
ris.
Sin rigidus maneat surdusque ad carmina nostra,
Natorum Deus est etiam, nec deserit illos.
In varias miseri, velut antè, vagabimur oras.
Seu nostri curam abjicias, seu finiat ævi
Mors spatium nostri, genitor, tua fama laborat.

- 335 Formâ et proceritate. Expeditus non est nobis sermo :
Lingua quasi vinculo constricta. Uter peccavit? Ego, an tu,
Qui noluisti meliorem filiis naturam tribuere?
Hic dicendi finem faciemus. Rex Pater, Fili maxime,
Da dexteram, concede patrem mihi placidum esse.
- 340 Ecce manibus barbam, ecce genua
Contrectamus, ac veluti dei. Dei autem voci occurramus.
Non nuptias, non magnas opes, non domum splendidam
Poscimus. Da dexteram et benignum aspectum.
Mater mea, tu quoque mihi et in nocturnis somniis
- 345 Patri adstans, precibus iram admiscens,
In memoriam revocans thalamum, et conjugium amabile,
Obsecra maritum tuum, ut filiis suis benignus sit.
Et cantûs fastidium subit, et feri belli.
Si igitur tibi persuadeam, malorum jam satis est : sin autem es inexorabilis,
- 350 Et filiorum Deus est ; errabimus ut antea.
Hæc tua erit gloria, sive relinquamur abjecti, sive moriamur;
Lacrymas parentis benevoli habeamus tandem (mortui).

Omnium re-
rum satietas.

IV.

NICOBULI FILII AD PATREM.

- Quod me genuisti, pater, leve hoc beneficium; omnium enim
Una lex est ab initio, hominum pariter et brutorum,
Ut amore inflectantur, ac sapientis rationis consilio,
Geniti, gignentésque brevem hanc vitam propagent,
- 5 Ac mortui in suis spicis vivant.
Sed me aluisti postea; at boum etiam ubera
Fortibus capitibus subsilientes premunt
Vituli; illæ autem laborem ferunt dulci necessitate.
Avis circum implumes pullos, supra amabilem nidum,
- 10 Stridorem edit, et huc atque illuc lassatur
Victum quæritans, vacua nutrix et jejuna.
Amore enim natura genitores et genitos colligavit,
Atque hoc remedium excogitavit genitoribus, ut graves
Suavissimis desideriis allevent sollicitudines.
- 15 Hinc et ferox pro tenerâ juvencâ mater,
Ut et canis pro teneris catellis, et aves pro pullis,

Scriptum an.
383.
Alias Bill. 50,
pag. 112.
Naturalis ani-
mantum erga
prolem amor.

Mortui paren-
tes in filiis revi-
viscunt.

Animalia pro
prole pugnant.

rum studiis commodius operam impendere, ac discipli-
narum orbem felicius obire atque absolvere possit, quod
quidem à patre suo Nicobulus Filius est consecutus. Circâ
annum 383 hoc Carmen est conditum.

3. Λόγου δ' ἵσταντι σοφῶ. Reg. 991, sup. lin. τῇ βουλῇ
τοῦ Θεοῦ Λόγου, divini Verbi consilio.

5. Καὶ ζῶν φθινύθοντα. Quemadmodum semen terræ
mandatum mortuumque in exoriente spicâ revirescit,
itâ homines per liberorum procreationem quodam modo
vitam suam propagant, et mortui vivunt.

13. Μνησαμένη. Reg. 991 sup. lin. βουλευσαμένη.

14. Ἐλαφρίζουσιν. Sic Reg. 991. Edit. λαφρίζουσιν.

METRICA VERSIO.

Sis saltem nobis placidus post funera, tristes
Déque oculis lacrymas ob raptos projice natos.

IV. NICOBULI FILII AD PATREM.

(Billio interprete.)

Quod tua progenies ego sim, pater optime, parvum
Munus id esse reor. Non brutis omnibus hic mos,
Atque hominum generi flagrare libidinis æstu?
Consilióque Dei vitam capiuntque, vicissim
Dantque aliis, tandemque ipsi post ultima fata,
Semen ut in spicâ, redivivo flore virescunt.
Ast etiam me post aluit tua cura? Quid autem

Tom. II.

Hoc iterum magni? Vituli quoque plena parentis
Ubera fronte premunt, atque hunc perferre laborem
Vis adigit, dulcis tamen hæc jucundâque matri.
Stridula quinetiam prætervolat undique pullos
Implumes volucris, séque hic illicque fatigat,
Pabula dum preli nutrix impasta requirit.
Namque patres prolémque sagax devinxit amore
Natura eximio, patribus commenta medelam,
Scilicet ut curas amor hic levet atque labores.
Undè etiam mater furibundas concipit iras
Ob vitulos, avis ob pullos, canis obque catellos

- Δῆριν ἄγει· ξικτὴ δὲ διέσσεται ἀγριέθυμος
 Πάρδαλις ἐκ Ξυλόχοιο, συνῶν δὲ τε μαίνεται ἀλκή,
 Χαίτη δεινδρήσασα, κόρης σέλης, ἀτμὸς οὐδύντων
 20 Θηγομένον καναχηδὰ, γένυς δὲ τε βάλλεται ἀφρῶ,
 Ἰεμένων τεκέσσιν ἀμύνεμεν, ἢ δαμῆναι·
 Οἷσρος γὰρ τόδ' ἐπαισεν ἀδιδάκτοις νόμοισι.
 Σφήκες δ' αὖ πέτρῃσιν ἐνήμεναι, ἣν τιν' ἰδῶνται
 Πλησίον, οὐδὲ φέροντα κακὸν τεκέσσι νεογνοῖς,
 25 Πετρόθεν ἐκχυμένοι, στρατὸς ἀθύρος, ἀμφὶ πρόσωπα
 Βομβεῦσιν, κέντροις δὲ πικροῖς βάλλουσιν ὀδίτην.
 Ἔστι καὶ ἐν βυθίοισι πόθου νόμος, εἰ ἐτεόν γε
 Δελφίς, εἰναλίῳ βασιλεύτατος, ἣν τιν' ἰδῆται
 Θῆρ' ἄλως ἠπεθανοῖσιν ἐπιπλῶντα τέκεσσιν,
 30 Ἦν γένυν ἀπλώσας, εἴσω γόνον αὖθις ἔδεκτο,
 Λάπτων ὥς τιν' ἰδῆτῦν, ὅπως μὴ θῆρσιν γένῃτο·
 Οὐδ' ὅγε πρὶν κενθμῶνος ἀνέπτυσσε φόρταν ἄπιστον,
 Πρὶν θῆρὸς κρατεροῖς φυγεῖν συνέσσαν ἀπειλήν·
 Τῆμος δ' ἐκ λαγόνων ὠδὴν ἠρεῦξάτο κούφην.
 35 Τῷ μὴ μοι γένεσιν προσφέρειν, καὶ τυτθὸν ἐδωδῆν,
 Ἦν σύ γε καὶ δρώεσσι τεοῖς καὶ βουσὶν ὀπάξεις.
 Ἀλλὰ τι τῶνδε περισσὸν ἔχειν χατέω, πανάριζε,
 Ὡς βροτὸς, ὥς ἀγαθοῖο πατὴρ πᾶς. Ἀλλ' ἐπίνευσον,
 Εἴ τινα καὶ θακέθυμον ἐρῶ λόγον, οὐδ' ἐπικεύσω.
 40 Οὐκ ἐθέλοντα τέκες με, τεκῶν δ' ἔθρεψας ἀνάγκη.
 Ἦν δὲ τεκῶν μεθέης με, βροτὸν τέκες ἀντὶ βροτοῖο.
 Οὐ χρυσὸν ποθέω, οὐδ' ἄργυρον, οὐδὲ τὰ σερῶν
 Νήματα, καὶ λιθάκεσσι μεμιγμένας ἔνδοθεν αὐγάς,
 Οὐ γαῖαν πολύμετρον ὁμοῖα κυμαίνουσιν
 45 Λιγύπτου πεδίοισιν ἀγάσσαχυν, οὐ Σεραπόντων
 Πληθύν, τετραπόδων τε. Γάμος δ' ἄλλοισι μεμῆλοι
 Ὑψηλὸς, θέσποιναν ἄγων, τιμώμενον ἄχθος·
 Καὶ θρόνος, ὃς παύρους πατέων, πλεόνεσσι πατεῖται,
 Πολλάκι χειροτέροις, τὸ καὶ πλεόν ἦτορ ὀρίνει.
 50 Ἄλλος γάρ τ' ἄλλοισι τύφος, χαμαλαὶ δὲ τε πάντες,
 Ἐμπεδον οὐδὲν ἔχοντες ἐς αὔριον, ἀλλοτρίοισι
 Τερπνοῖς φουσιόντες ἀφιπταμένοις τάχιζα.

18. Ξυλόχοιο. Reg. 991 ἀνίσταται.

27. Βυθίοισι. In Clug., quæ lectio melior quoad sensum et metrum. Edit. βυθίοισι. Reg. 991 sup. lin. in ὁμόλωση, est in pari, etc.

28. Δελφίς. Mira de Delphino Plinius et Aristoteles commemorant: de eo tamen, quod Gregorius scribit, verbum non faciunt.

39. Θακέθυμον. Mordacem sermonem.

40. Εθέλοντα. Combefisius legit ἐθέλοντ. Non me volens: saven duo Regii.

41. Βροτόν. Sic duo Regg. et Reg. 991. Int. sup. lin. βόσκημα. Edit. βροτόν.

44. Ὅμοῖα κυμαίνουσιν. Quæ camporum Ægypti sæcunditatem adæquet.

MÆFRICA VERSIO.

Aspera bella gerit, rabidæque incensa furore
 Pardalis è saltu erumpit; ruit impete exco
 Sævus aper; micat ex oculis vis ignea, setæ
 Horrescunt, séque exacuant cum murmure dentes,
 Maximus undè vapor manat, spumæque cadente
 Turpatur gea, dum sobolem defendere gestit,
 Aut amat hostili pugnans occumbere ferro.
 Perdocet hæc philti pullum lex nacta magistrum.
 Quid referam vespas, quæ si quem accedere petris,
 In quibus est ipsis sedes, vidère, repente,
 Nil licet ille mali vespis inferre tenellis

Cogitet, exsiliunt, ingens exercitus, atque
 Horribiles bombæ edunt, miserumque cruentant.

Quinetiam si vera ferunt, in piscibus ipsis
 Lex viget hæc. Delphinus enim, rex æquoreorum,
 In sobolem si quos immani corpore pisces
 Conspiciat ferri, sua pignora protinus ipse
 Devorat, ac pulso mox egerit illa periculo.
 Ortum igitur jam parce mihi proferre, cibumque,
 O genitor, quem tu famulis pecorique ministras.
 Amplius his aliquid, mortali sanguine cretus
 Ut qui sim, satius atque bono genitore, requiro.

- Prælium ciet : hinc et compuncta erumpit rabida
 Pardalis ex sylvâ, et robur aprorum furit,
 Setæ eriguntur instar arboris, ex oculis scintillæ, vapor ex dentibus,
 20 Qui cum stridore exacuuntur, et genæ spumâ obruuntur,
 Dùm natis auxiliari volunt aut perire :
 Id enim stimulus persuasit legibus quæ non discuntur.
 Vespæ petris insidentes, si quem propè viderint,
 Etiam si malum teneræ proli non ferat,
 25 È petris effusæ, ut confertus exercitus, circâ vultum
 Bombos edunt, acerbisque aculeis feriunt viatorem.
 Viget et in piscibus amoris lex, si verè
 Delphinus, piscium rex, ubi viderit aliquam
 Maris belluam imbecillæ suæ adnatantem soboli,
 30 Suas genas expandit, ac intrò prolem iterùm suscipit,
 Absorbens illam ut cibum, ne cibus sit belluis :
 Nec priùs è latibulo regerit onus incredibile;
 Quàm fortis belluæ tristes minas effugerit;
 Tunc verò è visceribus teneram evomit prolem.
 35 Nec igitur mihi generationem objicias et exiguam alimoniam,
 Quam tu tuis etiam famulis et bobus largiris.
 Verùm aliquid hisce præstantius habere cupio, pater optime,
 Ut homo, et boni parentis filius. Verùm ignosce
 Si quem et molestum proferam sermonem, neque celavero.
 40 Non me volentem genuisti, genitum autem necessariò aluisti :
 Quòd si genitum me dimittis, vile animal pro homine genuisti.
 Non aurum desidero, nec argentum, nec serica
 Fila, et lapidibus immixtos intùs splendores;
 Non terram latè patentem instar camporum Ægypti
 45 Æstuantem, inundatam, fertilem, non famulorum
 Multitudinem et quadrupedum. Matrimonium aliis curæ sit
 Splendidum, dominam adducens, onus pretiosum :
 Atque tribunal, quod paucos calcans, à pluribus calcatur,
 Iisque sæpè deterioribus, id quod etiam magis stomachum movet.
 50 Alii aliis rebus insolescunt, sed viles et abjecti omnes,
 Nihil stabile habentes in crastinum, alienis
 Oblectamentis superbientes citò avolantibus.

Pardalis, apr.

Vespæ.

Lex amoris
 viget etiam in
 piscibus.
 Delphinus.
 Memorabilis
 historia.

Præstantius
 aliquid petit à
 patre Nicobulus.

Non aurum,
 non argentum,
 non pretiosos la-
 pides etc. petit.

Uxor, hono-
 ratum pondus.

Alii aliis rebus
 superbiant. Ni-
 hil homini cer-
 tum.

47. Τιμώμενον ὄχθος. Sic conjugem appellat, quæ quam-
 vis in pretio et honore sit, tamen reverà marito pondus
 est. Bill.

48. Παύρους πλείων. Hoc deiis intelligendum, quorum
 virtus illustrissimas quasque dignitates promeretur,
 quique sedes, in quibus collocati sunt, pulcherrimè im-

plent. Nam ab impiis et sceleratis, ut Plinius loquitur,
 calcatur, hoc est, ignominia et dedecore afficitur. Possis
 etiam intelligere, de iis qui imperium assecuti, eo abu-
 tuntur, vitamque amittunt. Edit. malè παύρων.

51. Ἀλλοτρίοισι. Alienas vocat hujus vitæ jucunditates,
 eò quòd fragiles, nec propriè sint nostræ.

METRICA VERSIO.

Da veniat si quid mordaciùs eloquar : haud me,
 Care parens, vitæ donasti luce volentem.
 Post autem educto lacrymosæ ad lumina vitæ,
 Legibus impulsus naturæ, alimenta dedisti.
 Quòd si me genitum linguas, erit, ô pater, abs te
 Mortalis pro mortali productus in ævum.
 Non aurum argentumque peto, non serica fila :
 Non ego fulgentes gemmas, non posco lapillos,
 Non ego Niliacæ quamplurima jugera terræ,
 Servorum magnòsque greges, armentaque multa.
 Non mihi sunt etiam connubia splendida curæ,

Pondus honoratum, dominam ducentia. Non me
 Sublimis solii rapit inflammata cupido,
 Quod paucos calcans, multorum ac deteriorum
 Sæpè, (quod ingentes irarum concitat æstus,)
 Calcatur pedibus. Namque hic re ducitur unâ,
 Ille aliâ gaudet, fastûque effertur inani.
 Ast humilis verè mortalis cuncta propago.
 Nil etenim nobis in crastina tempora certi :
 Sed vanos animis nostris aliena tumores
 Ludicra conciliant, celeri labentia cursu.
 Vitæ igitur valeat quicquid rapidissimus aufert

- Ἐρρέτω, ὅσσα φέρει πικρὴ βιότοις θύελλα
 Τῇ καὶ τῇ θονέουσα κόνιν πάντεσσιν ἄπιτον.
- 55 Ταῦτα γὰρ ἠπεθαναῖς μὲν ἔτι φρεσὶν ἔδρακον ἔμπης,
 Καὶ πινυτῶν ἐσάκουσα· χρόνος δέ τι καὶ πλεον οἶσει,
 Ὃν πάντες ἐνέπουσι διδάσκαλον ἡμερίοισιν.
 Ὡ πάτερ, ἐν ποθέω, μύθων κράτος, ἀντί νυ πάντων.
 Καλὸν μὲν ῥήτρης πυρόεν μένος, ἐν τ' ἀγορήσιν,
- 60 Ἐν τε δικασπολίῃσι, καὶ εὐφήμοισι λόγοισιν.
 Καλὸν δ' ἱστορίας φρὴν ἔμπλεος· ἱστορίη γὰρ
 Συμφορτὴ σοφίῃ, πολλῶν νόος· οὐκ ὀλίγον δὲ
 Γραμματικὴ ξύουσα λόγον, καὶ βάρβαρον ἡχὴν.
 Ἑλλάδος εὐγενέος γλώσσης ἐπικούρος ἀρίστη·
- 65 Καὶ λογικῆς τέχνης τὰ παλαισμάτα, οἷς ὑπ' ἀληθείας
 Κρύπτεται, ὃ τριφθεὶς δὲ λόγος περίφαντον ἔθηκεν·
 Ὅσοις τ' ἤθεα κενὰ διαπλάσσουσιν ἄριστα,
 Ὡς τυρὸν πλεκτοῖσιν ἐιδόμενον ταλάροισιν·
 Ἦδ' ὅποσα πτερόεντι νόῳ, λέπταῖς τε μερίμναις
- 70 Βένθεα διρήσαντες, ὃ μὲν τοῦ, τοῦ δὲ τις ἄλλος,
 Ἄνδρες ἐθήσαντο σοφοί, βίβλοισι δ' ἔδωκαν·
 Ἡρίων, χθονίων τε, καὶ εἰναλίων φύσιν εὖρον,
 Οὐρανίων τ', ἐπὶ πᾶσι Θεοῦ νόον ἀφράσσιο.
 Πῶς τόδ' ἄγει, καὶ ποῖ προφέρει, καὶ εἰς ὅτι λήξει
- 75 Κόσμος ὅλος πολλοῖσι κεκασμένος ἐνδοθι κόσμοις·
 Ἦ μάθον, ἢ τὰ νόησαν, ἃ μὴ θνητοῖο νοῆσαι.
 Αὐτὰρ ἐπὴν δὴ ταῦτα διεξέλασσω νεότητι,
 Πνεύματι θειοτέρῳ θύσω φρένας, ὅσσα κέλυστε
 Καλὰ ἀνιχνεύων τε, καὶ ἐς φάος αἰὲν ὁδεύων,
- 80 Καὶ ξάθμην βιότοις φέρων κινήμασι θείοις,
 Ὡς κεν ἀσσητῆρα, συνέμπορον, ἡγεμονίᾳ
 Χριστὸν ἔχων, κούφησι σὺν ἐλπίσιν ἐνθεν ἀερθῶ,
 Καὶ ζωῆς καθαρῆς τε καὶ ἀλήκτοιο τύχοιμι,
 Μηκέτ' ἀληθείης ἰνδάλματα τηλόθε λεύσσω,
- 85 Ὡς δι' ἐσσόπτροιο καὶ ὕδατος, ἀδρανέοντα,
 Αὐτὴν δ' ἀτρεκίην θηεύμενος ὄμμασιν ἀγνοῖς,
 Ἦς πρῶτον πύματόν τε Τριάς, Θεότης μονόσεπτος,
 Ἐν φάος ἐν τρισσοῖς ἀμαρύγμασιν ἰσοθέοισι.
 Δέρκεο μητρὸς ἐμῆς μήτρων μέγαν, ὃς περὶ πάντων

55. ἠπεθαναῖς. Reg. 991 sup. lin. ἀσθεναῖς. Int. συνεταῖς.

58. Μύθων κράτος. Sup. lin. Int. λόγων ἰσχύον.

61. Φρὴν. Reg. 991 sup. lin. συνέμπορος σοφίης, comes sapientiae. Additur ad marg. πολλῶν νόος ἀνθρώπων, καὶ

πλειόνων πραγμάτων εἰκόνι. Mens multorum hominum, et eorumque plurimarum imago. Edit. malè φρὴν.

64. Γλώσσης. Reg. 990 γλώσση.

75. Κεκασμένος. Reg. 991 sup. lin. κεκοσμένος.

METRICA VERSIO.

Turbo, credibilis nulli, quo pulvis in istam
 Nunc partem citus ejicitur, nunc rursus in illam.

Hæc etenim teneræ quantumvis lumine mentis
 Perſpexi, narrata sophis, hæc auribus hausi.
 Plura dies etiam secum feret atque docebit,
 Quem vulgò dicunt mortalibus esse magistrum.
 Unam pro cunctis, genitor, rempostulo. Quamnam?
 Ut mihi contingat doctrinæ excellere laude.
 Maxima rhetoricæ vis est, seu iudice coràm
 Certandum tibi sit, seu quid suadere necesse,
 Aut ornare velis aliquem sermone diserto.
 Historiâ plenum pectus pulcherrima res est.
 Namque ea multorum mens est, ea magnus acervus

Est sophiæ; nec grammaticæ laus parva putanda,
 Per quam corrigitur prolatio barbara, per quam
 Auxilium affertur linguæ, sermóque politur.
 Pulchrâque præterea logices certamina, per quæ
 Occulitur primò verum, mox eruit illud
 Verborum pugna in lucem, tenebrâsque repellit.
 Pulchra etiam per quæ mores effingere nôrunt
 Docti homines, tanquàm caseum, quem sumere texti
 Conspicimus speciem calathi; præclarâque rursùm
 Cuncta ea, quæ tenui curâ, quæ præpete pennâ,
 Hic maris, hic terræ scrutans penetralia, docti
 Conspehere oculis animi, librisque dedere.
 Nam quâ naturâ sit eorum quodque, quod aër

Valeant quaecumque affert acerba vitæ procella,
Huc et illuc agitans cinerem omnibus infidum.

- 55 Hæc enim tenerâ quidem adhuc mente perspiciebam tamen;
Et ex viris prudentibus audiebam; plura etiam ætas afferet,
Quam omnes mortalium magistræ esse dicunt.
O pater, unum pro omnibus desidero, doctrinæ præstantiam.
Præclara rhetoricæ vis ignea, tum in concionibus;

Tempus homi-
num magister.
Unam pro om-
nibus cupit doc-
trinam.
Quid sit retho-
rica?

- 60 Tum in judiciis et præconiis.

Quid historia?

Præclara etiam res est historiis mens referta; est enim historia
Conferta quædam sapientia, mēnsque multiplex. Nec spernenda
Grammatica, quæ sermonem et barbarum sonum expolit,
Nobilis Græcorum linguæ optima adjutrix.

Quid gramma-
tica?

- 65 Pulchra etiam artis logicæ certamina, sub quibus primū veritas
Delitescit, quam trita deindè disputatio in lucem profert.
Præclara etiam ea quibus bonos mores viri optimi fingunt,
Velut caseum textili calatho figuratum;
Et quæ subtili mente, subtilibusque curis

Quid logica?

Quid ethica,
quæ mores in-
format?

- 70 Rerum profunda vestigantes, alii aliud

Quid rerum
naturalium cog-
nitio?

Viri sapientes speculati sunt et litteris tradiderunt,
Eorum quæ in aëre, et in terrâ, et in mari, et quæ in cœlo, naturam
Indagaverunt, præcipuè verò Dei non enarrabilis mentem;
Quomodò hanc molem regat, et quò perducatur, et quem finem habiturus sit

Quid Dei mens
et providentia?

- 75 Mundus universus multiplici intus ornatu decoratus :

Aut ea didicerunt, aut intellexerunt, quæ mortalem sapientiam superant.

Hæc autem postquàm juvenili ætate percurrero,
Diviniori Spiritui animum tradam, pulcherrima illa quæ sacris Scripturis condidit
Investigans, et semper in lucem progrediens,

Post juvenilis
ætatis studia, di-
viniori Spiritui
animum tra-
dere, et sacra-
rum Litterarum
studio incumbere
sibi proponit
Nicobulus.

- 80 Ac vitæ regulam ex divinis motibus instituens,

Ut adjutorem, et viæ comitem, ac ducem
Christum habens, cum dulci spe hinc evehar,
Ac puram et æternam vitam consequar,
Non jam infirma veritatis simulacra procul prospiciens

- 85 Velut per speculum et aquam,

Sed ipsam veritatem contemplans puris oculis,
Cujus primum ac supremum est, Trias, divinitas uno cultu adoranda,
Unum lumen in tribus æqualibus splendoribus.

Gregorii avun-
culi et matris
sue exemplum
proponit.

Aspice matris meæ magnum avunculum, qui præ omnibus

87. Πρώτον πύματόν τε. Int. ἀρχή καὶ τέλος, *principium finisque.*

88. Ἐν τρισσοῖς. *Tres divinos inter se æquales radios vi-*
brans.

89. Μήτρων. Si Gregorius matris Nicobuli avunculus

fuit, Nicobulus ergò Gorgoniam matrem habuit. Ibid. ὅς περὶ πάντων. Billius legit παρὰ πάντων, nam vertit :

....*Variis superat mortales artibus omnes :*

Quod quidem viro modestissimo de se loquenti nepotis nomine, minimè congruit.

METRICA VERSIO.

Continet, et tellus, pelagusque, et stellifer axis,
Invenère, Deique etiam super omnia mentem :
Ut regat hanc rerum molem, quæ clausula mundi,
Mundi qui variis ornatibus intus abundat :
Hæc didicere illi, aut intellexere, tametsi
Humani ingenii superarent illa vigorem.

At postquàm hæc juvenis percurrero, Pneumati
mentem

Tum magè divino studiūque operamque dicabo
Quicquid præclari penetralibus abdedit imis,
Vestigans, gradiensque ad lucem jugiter, atque
Divinis moderans impulsibus omnia vitæ

Tom. II.

Tempora : ut ipse viæ Christum comitemque ducem-
que

Semper habens, lætâ spe nixus ad æthera tollar,
Ac vitâ fruar, æternos qui durat in annos :

Sic nempe ut non jam veri simulacra remoti
Conspiciam quasi perspeculum, vitreâsque per undas,
Sed puris verum ipsum oculis mens lucida cernat,
Cujus sancta Trias caput est finisque supremus,
Sancta Trias, Numen tamen unum prorsus idem-
que,

Inque tribus lux æquideis splendoribus una.

Nonne vides ingens ut matris avunculus ille,

K 11

- 90 Μύθοισι πυκινέοις κακασμένους, οὕς συνάγειεν
 Ἐκ περάτων, γλώσσησί τ' ἐνὶ πλεόνεσσι καθίζων,
 Ὑψάτιον κληῖδα λόγων ποιήσατο, Χριστὸν
 Καὶ βίου αἰπήντα. Πρὸς ὃν, πάτερ, ὄμμα τιταίνω.
 Εἴ τοι καὶ βαιὸν χθαμαλώτερον· ἀλλὰ μετρεῖσθαι
- 95 Μίτροισι μεγάλοις βίου πυκινόφρονος ἀνδρός.
 Κρεῖσσον δευτέρ' ἔχειν μεγάλων, ἢ πρῶτα πενιχρῶν·
 Ὡς ἵπτασθ' ἀεταῖο κάτω ριζοῦντος ὑπερθευ,
 Ἡὲ χαμαιπετίου κορύθων ὑπὲρ ἡέρα τέμνειν.
 Ταῦτα, πάτερ, ποθέω, σὺ δὲ μοι ἔτελέσειας ἐέλδωρ.
- 100 Ναὶ λίτομαι· τῆς σῆς δὲ γενειάδος ἄπτομ' ἔγωγε·
 Ναὶ λίτομαι· καιροῖο λαβώμεθα, ὃν προσιώντα
 Ἔστιν εἰλεῖν. ζητεῖν δὲ παραθρέξαντα, μάταιον.
 Καιρὸς φυταλιῆς, καιρὸς δὲ τε γαίαν ἀρόσσειν·
 Καιρὸς ποντοποροῦσι λύειν πρυμνήσια νηῶν·
- 105 Καιρὸς θηρητῆρσι κατ' οὔρεα θήρας ἀναιρεῖν·
 Καιρὸς δ' αὖ πολέμοιο· τὰ δ' ἀνθεα εἴαρος ὥρη
 Τίττει. Ὡς δὲ λόγων ἔσθ' ὥριος ἀνδράσι καί τις,
 Ἡνίκα θερμότεροι ψυχῶν πλείουσιν ἔρωτες,
 Οὐδὲ τύποις πολλοῖσι χαράσσεται ἐνδοθεν ἡτορ.
- 110 Ἀλλὰ νεογράπτους καλοῖς μόνουσι τέθηλε,
 Καὶ ρίζαν βίοτοιο νέοι βάλλοντ' ἐπὶ γαίης,
 Ἐσθλήν τε, στυγερήν τε, τί καὶ φράζεσθαι ἄμεινον
 Πείθομαι; ἢ τίνα μῦθον ἀρίονα τοῖσδ' ἐπιθήσω;
 Αἰδέομαι τοὺς σοὺς μύθους, πάτερ, οἷς σὺ γ' ἄριστος
- 115 Εὐδρομέων γλώσσάν τε, καὶ οὖατα, καὶ νόον ὠκύν
 Ἐν πάντεσσι νόμοισιν ἐμῶς, ἀδετοῖς τε διτοῖς τε.
 Οὐδὲ μόγοις πολλοῖσι, τὸ δὲ καὶ θαῦμα περισσόν.
 Οἶδά σε καὶ βασιλεῦσι παριζήμενον μεγάλαισι,
 Καὶ μετ' ἀριζήων τιμώμενον, εἴ ποτ' ἔην γε,
- 120 Ἡνίκα θούριον ἔγχος Ἀχαιμενίδῃσι τίνασσε·
 Καὶ πλούτῳ κομόωντα, καὶ αἵματι, καὶ πραπίδεσιν,
 Εἰδὸς τε, μέγεθός τε· παλαιστοτάτοισιν ὁμοῖος
 Αἰακίδῃσιν ἔης, ἢ Αἰτωλῷ Μελεάγρῳ.
 Ἀλλὰ καὶ ὥς μῦθοί σε πλέον κλήϊσσαν ἀπάντων.
- 125 Ἐμπεδον, ἀφυφέλικτον, ἀγήραον, ἄτροπον, ἐσθλόν,
 Ἀπὸν ἐπερχομένοιςιν ἀεζόμενον λυκάδασι.

92. Κληῖδα. Int. σφραγίδα.

93. Τιταίνω. Chig. et Reg. 990 τιταίνων.

98. Κορύθων. Schol. στυθίων.

104. Ποντοποροῦσι. Chig. et Reg. 990 ποντοπέραισι.

109. Χαράσσεται. Reg. 990 habet χαρίζεται, sed malè: pectus scilicet adolescentis est velut tabula quaedam rasa,

in quâ optima quæque commodissimè depingi queunt. Bill.

112. Τὸ καὶ φράζεσθαι. Quod etiam majorem cautionem requirit.

113. Πείθομαι. Sic Reg. 992. Edit. πείθομεν.

116. Νέμοισιν. Fortè λόγοισιν, et quidem meliùs.

METRICA VERSIO.

Qui variis superat mortales artibus omnes,
 Quas sibi collegit binis è finibus orbis,
 Dùm plures inter linguas studiosus oberrat,
 Doctrinam tandem Christo obsignavit, et altâ
 Vitâ, ad quam, genitor carissime, lumina tendo,
 Id quamvis faciam paulò depressius ipse.
 At se mensurâ magnâ, magno ac pede debet
 Metiri, quicumque sapit: præstatque secundas
 Ferre inter magnos, quàm primas inter egentes:
 Non secus ac tenues aliè volitare per auras,

Infrâ aquilas, suprâ quàm ferri præstat alaudas.
 Hæc, pater, hæc, inquam, cupio: tu perfice vota.
 Hæc, pater, hæc supplex rogo te, barbâque capesso.
 Eia, age, care parens, properemus carpere tempus.
 Tempus enim veniens facile est comprehendere cuivis:
 At semel ut fluxit, labor est jam querere vanus.
 Certum plantandi, certum quoque tempus arandi:
 Tempus solvendi navis retinacula nautis:
 Tempus apros, tempus cervos in monte necandi:
 Certum etiam tempus belli; ver denique florum

- 90 Variâ doctrinâ ornatus, quam collegit
 Ex orbis terminis, et in diversæ linguæ regionibus sedens;
 Tandem scientiis coronidem imposuit, Christum
 Et vitam sublimem. In hunc, pater, oculos verto,
 Etsi paulò inferiùs consistendum mihi est; at metiri
- 95 Magnis mensuris vitam suam prudentis est viri.
 Præstat secundas habere inter magnos, quàm primas inter egenos:
 Quemadmodùm et volitare infrâ aquilam ex alto stridentem,
 Quàm suprâ alaudas humi serpentes aërem secare.
 Hæc, pater, desidero; tu verò mihi vota perface.
- 100 Etiam atque etiam rogo: barbam tuam tango:
 Etiam atque etiam rogo: tempus arripiamus, quod adveniens
 Apprehendere est, præterlapsus quærere inanis opera.
 Tempus plantandi, tempus et terram arandi:
 Tempus navigantibus solvendi navis retinacula:
- 105 Tempus venatoribus feras in montibus occidendi:
 Tempus etiam belli: flores verum tempus
 Parit. Sic et scientiarum opportunum est hominibus tempus,
 Cùm calidiora vigent mentium studia,
 Neque multis imaginibus cor intus insculpitur,
- 110 Sed bonis tantùm ac recens impressis efflorescit,
 Ac radicem vitæ juvenes terræ mandant
 Bonam aut odiosam, quod maximè considerandum est.
 Persuadeo? an his etiam adjiciam meliorar?
 Revereor facundiam tuam, pater, quâ tu præstantissimus
- 115 Antecellis omnibus linguâ, auribus, et acri ingenio,
 In omni pariter dicendi genere, soluto aut stricto,
 Idque non magno labore, quod quidem valdè admirabile.
 Scio te et magnis adstitisse imperatoribus,
 Et inter strenuos bellatores laudem tulisse, si quis unquàm tulit,
- 120 Cùm terribilem hastam in Persas intorqueres:
 Divitiis quoquè splendidum, et sanguine, et pectore,
 Formâ et corporis magnitudine: antiquissimis
 Similis es Æacidis, aut Ætolo Meleagro.
 Sed tamen te omnium maximè litteræ celebrârunt,
- 125 Stabilem, insuperabilem, senii et mutationis expertem, probum,
 Semper annis supervenientibus crescentem.

Prudentis viri
 est optimorum
 vitam æmulari.

Sua cuiusque
 rebus sunt tem-
 pora.

Eccle. iii.

Nicobulus mo-
 veri se ait exem-
 plo patris qui
 eloquentiâ pol-
 lebat, aliisque
 præclaris doti-
 bus, sed præci-
 pue litteris.

119. Εἰ ποτ' ἔην γε. Græca locutio quæ juxtâ doctum
 Gaulyer solum modò significat *olim, unquàm*. Vide Hom.
 Iliad. iii, 180.

120. Ἀχαιμενίδῃσι. Sic ex Achæmene Persarum rege,
 Persæ dicti sunt, contrâ quos fortè militavit Nicobulus

pater, imperantibus Constantio et Juliano, qui adversus
 Persas bellum gessere.

121. Καὶ πλοῦτῳ κομώωντα. Schol. repetit οἷδά σε

122. Ομοῖος. Reg. 990 et Chig. ὁμοῖον.

124. Ὡς μῦθοι. Itâ Reg. 990. Malè Edit. 7.

METRICA VERSIO.

Est tempus. Studiis sua sic quoquè tempora certa:
 Scilicèt acris amor medio dùm pectore servet,
 Nec variis intus mens est impressa figuris,
 Sed pulchris tantùm viret, insculptisque recenter,
 Ac bona vel mala jam juvenes fundamina vitæ
 Totius jaciunt. Quo major cura gerenda est,
 Ut benè consultis succedant omnia rebus.

Flectimus? An melius dictis adjungere quiddam
 Est opus? O genitor, tua me doctrina pudore
 Afficit, et præstans facundia. Nam tibi lingua,
 Aurèsque, et cita mens, prosâ versûque seruntur

Felici cursu, nec id ullo penè labore:
 Quod magis est mirum. Tu magnis regibus olim
 Adstabas, tuâque in gravibus laus maxima bellis,
 Cùm tua Achæmenidum letho dabat hasta phalangas.
 Tu mente atque opibus multis, tu sanguine claro,
 Corporeâ tu mole, pater, formæque decore
 Æacidas veteres æquabas, ac Meleagrum.
 Attamen haud tantam pepererunt omnia laudem
 Hæc tibi, doctrinæ quàm copia maxima, quæ te
 Reddidit expertem senii, firmumque, tibi que
 Præbuit eximium mansura in sæcula nomèn.

- Κλῆρον ἔχειν ποθέω πατρώϊον, ὥς ποτε λόγχην
 Σπαρτιάται, Πέλοπός τε γένος Πελοπότην ὦμον.
 Καὶ σκῆπτρον πατέρων εἰς υἱίας αἰὲν ὀδεύον·
- 130 Κεκροπίδαι τέττιγα πλόκων ὑπερ υἱέα γαίης
 Γηγενέες. Καὶ εἶδος ἔχειν πατρώϊον εὖχος.
 Αἰδέο μοι πόθον· αὐτὸν ἀμύμονα εἶδον ἔγωγε
 Καὶ συγεροῖσι πόθοισι τέκνων εἴκοντα τοκῆα,
 Ὡς τιν' ἀοσσητῆρα νόσου, καὶ τερπνὰ φέροντα
- 135 Ἄμμιγα τοῖς ἀγαθοῖσιν, ὅπως τὰ κρείσσονα τερπνοῖς
 Φαρμάσσοι, μικρῷ δὲ χερεῖονι νοῦσον ἐλαύνοι·
 Καὶ τινα καὶ σοφίης ἀδαήμονα, πολλάκι παιδί
 Ἐσπόμενον ποθέοντι λόγους, καὶ δόντα πόθοισιν
 Ὀδυροῖς ἀγαθοῖσιν, ὅπως κεχάραιτο γόνους.
- 140 Αὐτὰρ ἐγὼ κέλομαι σε τὰ μὲν κάλλιφα ποθεῦντι
 Ἐσπεσθαι, καὶ χεῖρα φέρειν, πάτερ· εἰ δὲ κακοῖσι
 Τερποίμην, παίδων με τεῶν ἄπο τηλόθι ρίψον
 Ὡς νόθον, εὐγενέος Ῥήνου κριθέντα ρείθοις,
 Ἢ καθαρὸν αἰτῶν ψευδῆ γόνον ἀκτίνεσσι.
- 145 Δὸς χάριν, ἣ πατρός· ἐστὶ πλεόν· ἣ παιδὸς, ἄριστε,
 Ἐμπάλιν αἰσσοῦσα παρ' υἱέος ἐς γενετῆρα·
 Κῦδος γὰρ τοκέεσσι τέκνων κλέος, ὥς τεκέεσσιν
 Ὡν τοκέων· ξυνὴ δὲ χάρις καὶ ξυνὸν ὄνειδος.
 Ἢδὴ καὶ σφαδαιοσιν ὅλον βίον ἐξετίναξαν,
- 150 Ἄλματα τιμήσαντες ἀνάρσια, καὶ φόνον ἀνδρῶν,
 Θηρῶν τ' ὀλλυμένων κενεόφρονες, ὥς πολήταις
 Ἦρα φέρειν, καὶ κῦδος ἔχειν περισίον ἄλλων,
 Πανδῆροις σομάτεσσι βοώμενον οὐκ ἐπὶ δηρόν.
 Ἄλλοι ἀεθλευτῆρσι βίον καὶ πλοῦτον ἄφυσσαν,
- 155 Ἄρσιν κένιν μεγέουσιν ἐτώσια, ἡνιόχοις τε
 Ἀντίπαλ' ἀφραδέουσιν, ὑπ' ἀντιπάλοις θηταῖς,
 Παλλομένοις ἐκάτερθεν ἐς ἡέρα. Ὑβρεσιν ἄλλοι
 Ἀνδρῶν θηλυτέρων πολυκαμπία τέρψιν ἔχοντες,
 Καὶ μίμων σκιεροῖσι ράπισμασιν, οἷς ὑπο κόρση
- 160 Γυμνοῦται, φορέουσα γελόϊον ἀντὶ γόοιο.
 Τότῃ γὰρ ἀφραδέουσιν, ἔον βίον ἐν μεσάττισι
 Παίζοντες κακοεργόν. Ἀ γὰρ μάθον, ἐξεδίδαξαν.

129. Καὶ σκῆπτρον. Schol. καὶ ἄλλο σκῆπτρον.

130. Κεκροπίδαι. Sic Atheniensis appellat à Cecrope eorum rege, et γηγενέες, è *terrá ortos*, eò quòd cicadas capillis implicatas gestarent, velat è *terrá*, ut cicadae, extitissent. Nicobulus ergò doctrinæ et eruditionis patris hæres esse cupit, ut Lacedæmonii, paternæ lanceæ, et Pelopidæ humeri eburnei, ut reges paterni sceptri, et antiqui Athenienses paternæ cicadae.

131. Καὶ εἶδος ἔχειν. Bill. *Est etiam laudi natis patris ora referre.* Edit. ἔχει.

134. Ὡς τιν'. Reg. 991 sup. lin. *ιατρὸν, medicum*, qui jucunda salutiferis admiscet remediis, quorum acerbilitatem suavitatem temperet.

143. Ῥήνου. Autor est Strabo, cui concinit Julianus Augustus, quod etiam noster Gregorius confirmat, solitos esse Germanos, infantulos recens natos in Rhenum

METRICA VERSIO.

Sors tua doctrinæ sors sit mihi, non secus atque
 Lancea Spartialis, humerus Pelopeius ortis
 A Pelope, et sceptrum ad natos à patribus usque
 Manans, Cecropidisque velut depicta cicada.
 Est etiam laudi natis patris ora referre.

Hæc mea te moveat, pater, haud inhonesta cupido.
 Vidi ego namque patrem soboli non æqua petenti
 Cedere nonnunquam, ut medicum jucunda ferentem
 Mixta salutiferis, quòd dulcibus utile rebus
 Temperet, ac morbum per pauca nocentia pellat.

Vidi etiam persæpè patrem, cui nonnihil esset
 Doctrinæ; *literarum* avido tamen ipse lubenter
 Codebat nato, peregrinæque vota benignus
 Explebat, proli indulgens, præbensque cupita.
 At mihi tu, genitor, pulcherrima quæque petenti
 Annue; sin vitii mens gaudeat improba, tùm me
 Natorum è numero procùl ejice, non secus ac si
 Sim spurius liquidas Rhēni compertus ad undas,
 Degeneremve aquilam Phœbi vis ignea prodāt.
 Gratia, quam posco, genitor carissime, patris

- Paternam hæreditatem habere cupio, ut olim lanceam
 Spartiatæ, et Pelopis humerum Pelopidæ,
 Et sceptrum alii semper à patribus ad filios perveniens :
 130 Cecropidæ è terrâ geniti, super capillos cicadam terræ filiam ferebant.
 Sic mihi et formam habere paternam in votis est.
 Moveat te desiderium meum. Vidi ego patrem ipsum eximium,
 Desideriis natorum etiam non rectis cedentem,
 Ut quidam medicus morbi depulsor, jucunda salutaris
 135 Admiscens, ut meliora dulcibus
 Temperaret, et aliquid nocivi concedendo, morbum sanaret.
 Vidi et sapientiæ imperitum, qui sæpè filio
 Obsecundabat litteras sitienti, et bonis studiis annuebat,
 A quibus ipse peregrinabatur, ut nato gratiam faceret.
 140 Velim ergò, pater, ut præclarissima optanti
 Faveas et opem feras; sin autem pessimis
 Delectarer, longè me à filiis tuis ejice,
 Ut nothum generosi Rhēni aquis convictum,
 Aut radiis mendacem germanæ aquilæ sobolem.
 145 Da gratiam, quæ patris magis est quàm filii, optime,
 Utpotè, quæ revolvatur à filio ad patrem.
 Gloria enim est parentibus filiorum gloria, ut filiis
 Suorum parentum : commune decus, et commune dedecus.
 Alii jam et in stadiis omnes facultates absumpserunt,
 150 Saltationibus gaudentes flagitiosis, cæde hominum,
 Et belluarum peremptarum inania sectantes, ut civibus
 Oblectamenta præstent, et cæteros antecellant gloriâ,
 Quæ totius populi ore celebretur non in multum tempus.
 Alii facultates et divitias profuderunt in athletas
 155 Circà pulverem inaniter laborantes, et in aurigas
 Certatim insanientes, coràm spectatoribus contraria in studia distractis,
 Verberantibus utrinque aërem. Alii ex turpitudine
 Virorum effœminatorum multiplicem capiunt voluptatem,
 Et ex jocosis mimorum alapis, sub quibus crepitans mala
 160 Nudatur, risum pro luctu movens.
 Ità enim insaniunt, vitam suam in medio omnium
 Sceleratam ludificantes. Quæ enim didicere, edocent.

Solers medicus acerbitatem remedium suavitatem temperat.

Postulat Nicobulus ut desiderio annuat pater : si autem malum appetat, de filiorum numero abjiciatur.

Communis patrum et filiorum gloria, et ignominia.

Varia in res turpes et nefarias perniciose hominum studia

projicere, si quandò suspectos adulterii uxores habebant, ut explorarent an spurii essent infantuli, quibus quidem nihil periculi ex flumine imminabat, si mater innoxia esset; sin autem rea foret, infantuli pessum ibant.

149. Ἦδη. Fortè ἄλλοι.

150. Ἀλμπα. Billius legit αἷματι, et sanguinem sacrile-

gum intelligit eum quem gladiatores in arenâ fundebant ad oblectandos crudelissimos spectatorum oculos.

156. Ἀφραδίουςι. Chig. ἀφραδίοντες.

159. Σιεροῖσι. Reg. 991, sup. lin. συεροῖσι. Mox οἷς ὑπο κόρη. Sic legendum. Edit. ὑποκόρη. Reg. 990 et Chig. ὑποκόρη. Reg. 991 sup. lin. κεφαλῇ.

METRICA VERSIO.

Est magè quàm nati, rediens à prole parenti.
 Gloria namque patris natorum est fama decusque,
 Ut rursus natis est gloria fama parentum.
 Gratia communis, labes communis utrisque.
 Sunt multi, quibus est sensus deperditus omnis
 In stadiis, dum sacrilego malè sanguine gaudent,
 Dum gaudent nunc cæde virum, nunc cæde ferarum
 Lævi homines, populi ut plausus vanosque favores
 Obtineant, atque exiguos celebrentur in annos.
 Rursus in athletas alii bona cuncta profundunt,

Tom. II.

Aurigisque leves, quos sub pugnante coronâ,
 Aërâque hinc illincque manu feriente vicissim,
 Certatim insanire juvat. Sunt rursus, opes qui
 Nunc in fœmineis, nunc in probrisque virorum,
 Dum varios animi lusus et gaudia quærunt,
 Consumpsere suas, dum mimorumque jocosa
 Prospiciunt avidi colaphismata, queis sibi malas
 Dum retegunt illi, sonitus crepitusque cietur,
 Ex quo pro lacrymis oritur gemitusque cachinnus.
 Hæc etenim stultè peragunt, vitamque scelestam
 In medio ludunt, id quod didicere, docentes.

L 11

- Καὶ μισθὸς μόνουσι κακῶν οὐ γένηται ἐξού.
 Ἀλλ' ἄφρονες, καὶ πλεῖστοι, ἐπὶ πατέρων ἀπαρῶσι.
 165 Ἰεῖα δ' ἀριστεύουσιν ἐν ἀφραδέεσσι γάμοισι.
 Κεῖνοι μὲν δὴ τοῖα· καὶ αὖ κήσαντο κακίης,
 Χεῖρον ἀπερρώψαντο. Δίκη δ' ἰθεῖα παρέστη.
 Σοὶ δὲ Θεὸς ὁπάσειε τάτ' ἔλθει, ὅστις ἄριστος·
 Χεῖρ' ὀρέγην τέκεσσι, καὶ οἷς θαπτεῖσθαι ἄμεινον.
 170 Ἄλλοισιν τὰ περισσὰ, τὰ δ' ὀλίγα ἡμῖν ὁπάζεις.
 Οὐ γὰρ πολλ' ἐθέλω, πολλοῦ γε μὲν ἄξιός αὐτὸς
 ἔμμεναι, ὥς πατέρων μὴ τηλόθε πολλὸν ἐλαύνειν.
 Τίς χάρις, ἣν σὺ πίθηκον ἔχης, βροτοειδέα λώδην,
 Χρυσείοισι βρόχοισι δέρην περιγυρωθέντά;
 175 Οὐ γὰρ κόσμος ἄμειψε γελώϊον εἶδος ἐλαφρόν.
 Τίς δὲ χάρις κύνωνι φέρειν χρυσοῖο τάλαντα;
 Κύνων καὶ πολυχρυστος ἐὼν ὀγκηθῆναι ἀείδει.
 Οὐδὲ χάρις μελίβοιο τετυγμένα φάσγανον κεύθειν
 Ἀργυρέοις κολοῖσι, τὰ μὴ πολέμοισιν ὄνειαρ.
 180 Τοῖος γὰρ βροτός ἐστιν, ὅτ' ἐκποθε μούνον ἀεθρή.
 Τέρμα λόγου τόδ' ἄκουε· Θεὸς δ' ἐπιμάρτυρος ἔστω.
 Καὶ γὰρ καὶ Θεὸς ἐστὶ Λόγος, βουητοῖσιν ἀνάπτων.
 Ταῦτα, πάτερ, παρ' ἐμῆιο, φύσις, τρόπος, ὅσπιτος ἐθώς.
 Ἡματὰ τε νύκτας τε διηγεῖς εἰς ἐν ἀγείρειν.
 185 Τάλλα δέ μοι παρὰ σεῖο, Θεὸς, χρόνος, ἐλπίς ἀρείων,
 Μὴ λήγειν θήγοντά παραιφασίησιν ἐταίρων·
 Καὶ γὰρ καὶ θρυτόμαζ' πέλεκυς, σθένος ἐστὶν ἄριστον.
 Μὴ σὺ γε μὴ πόντον περιδείδῃθι, μὴ σὺ γ' ὀδοῖο
 Μήκος, μὴ κτεάνων περιφείδῃθι, μήτε τευ ἄλλου
 190 Τῶν ὅσα τὴν μεγάλην ἀρετὴν βουητοῖσιν ὀφέλλει.
 Πολλῶν τοι κτεάνων προφειδέτερος εὐχόμεαι εἶναι,
 Πρωτότοκος, καὶ πρῶτος ἐς οὖνομα πατὴρ ἀείρας,
 Εἴ τινα καὶ τόδ' ἔχει γενέταις χάριν, ὥσπερ οἶω.
 Εἰ δὲ σέ γ' ἡ κτεάνων αἴρει πόθος, ἡ σέ γε παιδὸς
 195 Θηλύτερος, μαλακός, μητρονός ἐγγύθε πίπτων,
 Φλόξ καλάρης ἀνιούσα, μαραινομένη τε τάχις αὖ,
 Φθέρξομαι, οὐκ ἐθέλων μὲν, ἀτὰρ σὺ με καὶ τὸ κελεύεις·
 Οὐ ποτε σοὶ φιλόπαιδος ἐγὼ, πάτερ, οὖνομα' ἀνάβημι.

163. Καὶ μισθὸς μόνουσι etc. Id est, *ipsi soli pro scelere mercede, non modò pœnas capite non expendunt, sed opes etiam ferunt, quia vitia fovent.*

167. Ἰθεῖα. Reg. 990 εὐθεῖα.

168. Ὅστις ἄριστος etc. Schol. Reg. 991, ὅστις ἔτοιμος ὑπά-

χει χεῖρα ὀρέγειν τοῖς τέκνοις. *Qui ad porrigendam filiis auxiliarem manum paratus es.*

173. Ἐχης. Reg. 990 ἔχοις.

175. Εἶδος ἐλαφρόν. Int. τὴν διάνοιαν ἐλαφρόν. Schol. Reg. 991, οὐ γὰρ ὑπείστατος ὁ κόσμος ἐν ἡλλοῖς τὴν ἀφροσύνην τοῦ ἱλα-

METRICA VERSIO.

Ac solis merces scelerum, non horridus ensis
 Est, sed opes et divitiæ, quia turpibus illi
 Auxilium vitii præbent, miserumque favorem.
 Porro inter stolidos homines et mentē carentes
 Perfacile est plausum sceleratæ ferre catervæ.
 Ista quidem faciunt illi, quæque arte parant
 Infanda, post abjiciunt sceleratius: idque
 Iudicio certè supremi Numinis æquo.

At tibi votorum summam Dominator olympi
 Concedat, genitor, soboli qui tendere dextram,
 Atque quibus tua sit melius bona fundere, nosti.
 Ipse supervacuis aliis, pater optimè, dona,
 At nobis eā da facilis, quæ summa putanda.
 Non ego multa volò, pretii sed ut ipse perampli

Sim potius cupio, ne longè à patribus absim.
 Quæ tibi, dic, quæso, genitor persancte, voluptas
 Hæc erit, humanā sub imagine si tibi turpis
 Simia sit, collo innexum quæ funibus aurum
 Gestet? Non etenim species ridenda levisque
 Mutator, fulvo licet hanc decoraveris auro.
 Quid prodest asinis auri gestare talenta?
 Auri namque etiam nummis oneretur asellus,
 More rudit tamen ipse snc. Quid javerit enses
 Ex plumbo factos vaginā condere pulchrā,
 Ex quibus utilitas in bellis nulla redundat?
 Talis enim est, quisquis verarum cum sit inanis
 Prorsus optimi, externis tantum fluxisque superbit
 Carminis extremum istud erit; testis Deus autem

- Atque ipsis solis merces scelerum non est gladius acutus,
Sed opes, et divitiæ, utpotè qui vitiorum adjutores sunt.
- 165 Facile excellunt inter stultos pessimi.
Illi quidem talia; et quæ pessimè comparârunt,
Deteriùs profundunt. Justa quippè vindicta eos insequitur.
Tibi verò Deus concedat quæ desideras, qui optimè nosti
Manum porrigere filiis, et quibus largiri melius est.
- 170 Aliis superflua, nobis autem præstantiora impertire.
Non enim plurima cupio, sed ut ipse multi pretii
Sim, nec à parentum virtute longè nimiùm absim.
Quæ tibi gloria, si simiam habeas, fœdum animal, sub humanà formà,
Cujus collum aurei torques ambiant?
- 175 Haud enim ornatus ridiculam futilémque formam immutavit.
Quæ etiam gloria asino auri talenta gestare?
Asinus enim, etsi auro coopertus, ruditus edit.
Neque gloria est plumbo conflatos enses condere
Argenteis vaginis, quorum nulla in bello utilitas.
- 180 Talis enim homo est, qui externis bonis tantùm effertur.
Finem orationis hunc audi : Deus autem testis sit.
Nam et Deus Verbum est, mortalibus imperans.
Hæc à me, pater, præstanda sunt, natura, mores, indefessus labor,
Dies ac noctes simul absque ullà intermissione conjungere.
- 185 Cætera verò mihi à te accipienda, Deus, tempus, spes melior;
Nec desinas me acuere admonitionibus sodalium :
Etenim lignorum excisori securis addit robur maximum.
Ne tu quidem mare perhorrescas, nec viæ
Longitudinem, nec opibus parcas, nec rei cuiquam,
- 190 Quæ magnam mortalibus virtutem augeat.
Multis sanè divitiis præstantiorem me existimo,
Natu maximus, et primus ob quem nomine patris appellatus sis,
Si quam id habet apud parentes gratiam, ut arbitror.
Si verò te opum rapit cupido, aut filii
- 195 Muliebre, molle ac maternum animo desiderium incidens,
Sicut flamma stipulæ, quæ accensa citò marcessit,
Eloquar invitus quidem, sed tu me ad id cogis :
Nunquàm ego tibi patris diligentis filios nomen tribuam.

Facile excellunt inter stultos pessimi.

Qualis homo qui bonis tantùm externis effertur.

Quid parentes à filiis, et quid vicissim filii à parentibus debeant expectare

Auget viri robur securis.

προῦ τὴν δίκαιον. Non enim adscititius ornatus insipientiam et levitatem ipsius immutavit.

187. Αὐτόμορ πεδευός etc. Proverbialis locutio, quâ significatur cohortationem plurimùm valere ad magis ac magis excitandum ejus animum, qui jam suâ sponte ad aliquod studium fertur : ὁφέλλει δ' ἄνδρὸς ἐρωγὴν (πέ-

λευός), *augetque viri robur* (securis). Iliad. III, 62.

192. Εἰς οὖνομα πατρὸς αἰέρας, *et primus te ad nomen patris evehens*. Schol. Reg. 991, καὶ πρῶτος ἐγὼ σε πατέρα καλεῖσθαι πεποίηκα.

194. Αἴρει. Reg. 990 αἴροι.

198. Σοί. Ità Reg. 990, 991 et Chig. Edit. pravè μοί.

METRICA VERSIO.

Sit mihi. Nam summus rerum sator ille parénsque
Est etiam Sermo, mortalia sceptra gubernans.
Hæc, pater, hæc à me, mores, natura, labórque,
Et totas noctes, totis geminare diebus.
Cætera contingent abs te mihi cuncta, Deusque,
Et tempus, spes et melior; tu sæpè monendo,
Ponendóque meos antè ora oculósque sodales,
Amplius exacues animum. Nam ligna secanti,
Permagnum robur, vis est permagna securis.
Ne tibi vel sævi, genitor, discrimina ponti,
Nec via longa metum pariat. Tu parcere nummis
Parce tuis, rebúsque aliis, quibus inclyta virtus
Quæritur, et tacitis gradibus se tollit in altum.

Quòd multis opibus, multo auro sim tibi pluris,
Dicere non vereor, méque hoc ego nomine jacto.
Primus ego natu fratrum, primúsque parentis
Ad nomen te subvexi, si quis tamen indè
Amplior exoritur patribus favor atque voluptas :
Exoritur porrò, nisi me sententia fallit.
Quòd si te vel opum tenet irrequieta cupido,
Vel natis muliebris amor, mollisque, nimisque
Maternus, citò collabens, et stuppea flamma,
Quæ simul, ut nata est, exinguitur illicò prorsus,
Non equidem loquar ista lubens, sed vim facis ipso :
Nunquàm indulgentis patris à me nomen habebis.

Ἀλλὰ πάτερ, σὴ τινὶ πάλαι θεὸς ἀντὶ βροτοῖο.
 200 Μὴ φράξης πηγὴν, ποταμὸν μέγαν ὀδίνουσαν,
 Μηδὲ φάος λόγγοιο θάνοι, λήγουτος θαλάου,
 Ἢ φῶτὸν οὐ θροσερῆσαι πινυόμενον προγοῆσιν.
 Οἴγε, θρέψον, ἔπαρθε, ρόον, φάος, ἔρνος ἀΐξων.
 Μητερ ἐμή, σὺ δ' ἐμῇσι λιταῖς ἐπάρηγε καὶ αὐτὴ,
 205 Ὅφρα κεν ἀμφοτέροισι χαρίξιν ὕμνον αἰίσω·
 Μηδὲ ρόνου πηλοῖς, (τό πέρ τιτιν εὐαδὲ λέξιαι,
 φρασταμέναις ὅτι σαρεῖ περιτρομέουσι τοκῆς,
 Ἀλλὰ καὶ ἀθανάτων ψυχῶν γενέτας καλέσταιμι.

Ε΄.

ΝΙΚΟΒΟΥΛΟΥ ΠΡὸς τὸν γιόν.

Τέκνον ἐμὸν, μύθους ποθέων, ποθείεις τὰ φέριστα·
 Καὶ τὸς γὰρ μύθοις ἐπιτέρπομαι, οὗς περ ἔδωκε
 Χριστὸς ἀναξ μερόπεσσι, βίου φάος, οἶον ἀπ' ἄλλων
 Δῶρον ἐπουρανίης ἐξ ἄντυγος. Οὐδὲ γὰρ αὐτὸς
 5 Αἰρόμενος πολλῆσιν ἐπωνυμίησι, γέγηθεν
 Ἄλλο τι πρόσθε Λόγιοιο καλεῦμενος. Ἀλλ' ἐσάκουε
 Μῦθον ἐμὸν. Πατὴρ δὲ παραίφασίς ἐστιν ἀρίστη,
 Καὶ πολὴ νεότητος ἔχει πλεόν. Ἱσορίην γὰρ
 Ὁ χρόνος, ἱσορίη δὲ τέκεν σοφίην πετεόεσσαν·
 10 Τούνεκ' ἐμῶν ἐπέων ἐμπάζεο· καὶ γὰρ ἄμεινον.
 Τέκνον ἐμὸν, τὰ μὲν ἄλλα πατὴρ καὶ φέρτερος εἶης·
 Χαίρει γὰρ τε πατήρ ἡσώμενος υἱὸς ἐσθλοῦ,
 Καὶ πλεόν ἢ πάντων κρατέων, θείοισι νόμοισιν,
 Οἷς τόδε πᾶν συνέδησε πατήρ μέγας· ἐκ δὲ Λόγιοιο
 15 Ἰμπεδὸν ἐσῆριξεν, ἓν κτεῖαρ ἀμφογαπάζων.
 Καῖνό γε μὴν ἐθέλω σε πατρώϊον, ὦ τέκος, ἴσχειν
 Λίθω πλειτέρην, ἥς νῦν τοκίεσσιν ἔρηνος.
 Παῖς καὶ ἐγὼ γενόμεν ἄγαθοῦ πατρός, ἀλλὰ τόδ' οὕτω
 Πλθεν ἀφ' ἡμετέρων τρομάτων ἔπος, οὐδ' ὅπ' ἐθέλοντι.
 20 Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ Θεῷ κεχαρισμένος ἐστὶν ὁ μῦθος·
 Ὡ πάτερ, εἴ μ' ἔφυσας, βατὴ χάρις· οὐ γὰρ ἔμεινε,
 Σῶ δὲ πόθω, σὴ σαρκὶ χαριζόμενός μ' ἐφύτευσας.

204. Μητερ ἐμή. Hinc liquet Nicobuli matrem adhuc in vivis fuisse, cum Gregorius ejus avunculus hoc Carminen cecinit.

206. Πηλοῖο. Luti, id est, corporis, ex limo terræ coagmentati.

V. ARGUMENTUM. Nicobulus pater filio respondet hoc Carmine, quod ab ipso conditum fuisse credere nihil vetat, quippe qui litteris florens, stricta et soluta oratione perinde nōrat scribere, quod Carmine precedenti constat. Votis filii annuit, cujus verba quædam, ut minus verecundè dicta,

METRICA VERSIO.

Ast mihi sis hominis vice numen, te, pater, oro,
 Ne fontem obtures, fluvium qui parturit altum,
 Nec defectu olei moriatur, quæso, lucerna,
 Plantave dispereat, quia non perfunditur undis.
 Fontem aperi, lucem nutri, plantamque rigare
 Cura sit, ut crescat. Mater mea, tu quoque votis
 Auxiliare meis, ut grates solvat utrique
 Vox mea: nec tantum cœni, (quod dicere visum est
 Nonnullis, quia conspicerent hunc patribus unum
 Esse metum, ne quid sentirent corpora duri,)

Verum etiam mentis vos dicam jure parentes.

V. NICOBULI PATRIS AD FILIUM.

(Billio interprete.)

Sermones cupiens, fili, cupis optima certè:
 Namque etiam doctis lætor sermonibus ipse,
 Quos hominum generi Christus donavit, ut essent
 Lux vitæ, supero demissum munus ab axe,
 Munus magnificum, et dono præstantius omni.
 Nam neque nominibus cum multis ipso vocetur,
 Ullum aliud nomen, quam Verbum, gratius audit.
 Auribus arrectis at tu mea percipe verba.
 Consiliis nihil utilius meliusque paternis.

- Verum, pater, filio tuo esto deus pro homine.
 200 Ne obstruas fontem, fluvium magnum parturientem,
 Neque lumen lucernæ extinguatur, deficiente oleo,
 Aut planta non irrigata fœcundis imbribus marcescat.
 Aperi, ale, riga, fluentum, lumen, plantam augens.
 Mater mea, tu quoque precibus meis ipsa auxiliare,
 205 Ut ambobus gratiarum actionis hymnum concinam;
 Neque tantum luti, (quod quibusdam placuit dicere,
 Perspicientibus soli carni metuere parentes,)
 Sed et immortalium animarum parentes appellem.

V.

NICOBULI PATRIS AD FILIUM.

- Fili mi, sermones cupiens, cupis optima;
 Ipse enim delector sermonibus, quos dedit
 Hominibus Christus rex, vitæ lumen, eximium præ cæteris
 Donum ab axe cœlesti. Neque enim ille,
 5 Cùm multis nominibus appelletur, gaudet
 Alio ullo magis, quàm cùm Verbum vocatur. Verum audi
 Verbum meum; patris enim est admonitio optima,
 Et senectus plus habet juventute. Peritiam enim
 Tempus, peritia autem sublimem genuit sapientiam.
 10 Quamobrem verba mea amplectere: id etenim melius.
 Fili mi, in cæteris quidem patri tuo præstantior fueris;
 Gaudet enim pater superatus ab egregio filio,
 Et amplius quàm si omnes vinceret, sic iubentibus divinis legibus,
 Quibus hæc omnia devinxit pater magnus; et Verbo etiam
 15 Firmiter stabilivit, suam possessionem magno amore complexus.
 Illud autem volo, ut à patre, fili, habeas
 Majorem verecundiam, quàm nunc parentibus ostendisti.
 Filius ego et ipse sum optimo patre natus, sed nunquàm
 Excidit hujusmodi verbum ore meo, nec dentes attigit;
 20 Neque enim, neque Deo gratum est verbum:
 « O Pater, quòd me genueris, levis est gratia; non enim mihi
 » Sed tuæ cupiditati, et tuæ carni serviens me procreasti:

Scriptum an.
 585.
Alia Bill. 51,
 pag. 115.

Patris admoni-
 tio optima est.
 Senectus plus
 habet quàm ju-
 ventus.
 Tempus peri-
 tiam, peritia sa-
 pientiam parit.

Patri jucun-
 dum à filio su-
 perari.

Nicobulus op-
 tat filio aliquan-
 tò plus pudoris,
 quàm ejus spe-
 cimen edidit pa-
 tri.

*carpit, cùmque salutaribus monitis vallat, datâ, eundi quò
 vellet, licentiâ. Serius anno 385, quo Nicobulus obiit, Car-
 men istud scribi non potuit.*

TIT. ΝΙΚΟΒΟΥΛΟΥ etc. Ald. Νικόχλου, mendosè. Nicobu-
 lus enim in præcedenti Carmine testatur sibi impositum
 fuisse nomen patris.

1. Μύθους. Sermones, eloquentiam, scientiam, erudi-
 tionem, doctrinam.

7. Πατὴρ δὲ παραιφασίς ἐστιν ὀρίση. Hom., Iliad. xi,
 792; et xv, 404:

..... Ἀγαθὴ δὲ παραιφασίς ἐστιν ἐπαίρου.

..... Optima enim est amici admonitio.

METRICA VERSIO.

Pluræque canities novit quàm læta juvenus.
 Tempus enim historiæ pater est, matérque vicissim
 Historia est sophiæ, levibus quæ pervolat alis.
 Fac mea sint igitur tibi curæ dicta, nec illa,
 Si tibi consultum cupias, de pectore pone.
 Cætera sis sanè præstantior ipse parente;
 Gaudet enim genitor, cùm palmam præripit ipsi
 Virtutis sua progenies, majórque voluptas
 Hinc oritur, quàm si reliquos præverteret omnes.
 Legibus æthereis id fit, queis maximus orbem
 Constrinxit genitor, stabiliq̃ in sede tuctur:

Tom. II.

Tantus amor tenet hunc operis quod traxit in ortum.
 At verò hoc patriis te moribus istud habere,
 Nate, velim, frontis plus ut tibi plusque pudoris
 Insit purpurei, quàm nunc conspeximus in te.
 Namque etiam præstanti habui virtute parentem:
 Ast ex ore mihi nunquàm vox excidit ista,
 Nec sub dente fuit; nam nec Deus approbat illam:
 « Quòd tua sim proles, pater, hoc leve judico munus;
 » Ob me non tam etenim vitam lucémque dedisti
 » Tu mihi, quàm carni indulgens, Venerique: quòd
 autem

M 11

- Ἄλλ' ἔθρεψας ἔπειτα· τί γὰρ τέκες; ὡς ἀχάριστος
 Φωνή! καὶ κόσμοιο λύσις, μεγάλης τε γενέθλης.
 25 Φίλτρῳ μὲν συνέθησε φύσις τοκίας τε γόνους τε,
 Μὴ μόνος ἀμφὶ τέκεσσιν ἀπορόρήξειε τοκῆς,
 Καὶ θανάτῳ τίκτωμεν, ἀκηδῆες ὧν τεκόμεσθα.
 Τούνεκα καὶ μέθον αἰνὸν ἐς περὶ παισὶ τοκῆς
 Ἰσαντ', ἥ γὰρ ἔλεξας ἐτήτυμον, ἄχρι μόνου,
 30 Σφῆκες, παρδάλιες τε, βόες, σύες, ἰχθύες, ὄρνεις,
 Πάντων δ' αὖ περίαλλα βρωτῶν γένος. Εἰ δὲ νόμοισι
 Τόσσοις εἰ καθέοιμεν, ὅλος βίος οἷχετ' αἴψος.
 Τίς γὰρ ἔθ' υἷα προσπτύξεταί, ἥ τὰ φέρισα·
 Εὖξεται, ἥ ποθέοντι λόγους, ἥ ἄλλο τι νεύσει;
 35 Τίς μοῖραν κτεάνων ἀποδάσσεται, ὡς ἐπέρικεν,
 Εἰ χρέος, οὐ χάρις ἐστίν, ὃ κεν πατὴρ υἱὸς ἔλῃσι,
 Καὶ μηδὲν μὲν ἔχων, αἰδοῦς νόμον ἔκτοθι βάλλοι,
 Εὖ δὲ παθὼν, ἀχάριστον ἔχοι γλώσσάν τε νόον τε.
 Σκέπτεο δ' εἴ κέν σοι τις ἀπαντήσκειν ἐχέφρων·
 40 Οὐκ οἶον μερόπων ἡμεῖς γένος, ἀλλὰ Θεοῖο,
 Τῶν δὲ πάρος. Πατέρες δὲ, τὰ δευτέρᾳ εἰσι τέκεσσιν
 Ὀργανα τῆς Χριστοῦ Θεοῦ μεγάλοιο γενέθλης.
 Γαῖαν ἔλεν, δῶκεν δὲ νόον, μικτὸν δ' ἀνέδειξεν
 Ἐν γένος ἀμφοτέρωθεν, ἐπιχθόνιον βασιλῆα,
 45 Σῶμα κακοφρονέοντα, θεὸν θετὸν εὐσεβέοντα·
 Πολλοῖσιν τε κακοῖσι κυκώμενον ἔνθα καὶ ἔνθα,
 Ὡς κεν ἐνὶ πλεόνεσσιν ἀκαμπέα θυμὸν ἔχωμεν.
 Ἄλλ' οὐπω τίς τόσσον ἀπὸ φρενὸς ἤλυθεν ἐσθλῆς,
 Οὐδὲ τόσσον νεότητος ἀπηνέος αἵματι βράσθη,
 50 Ὡς τόδ' ἀπὸ σόματος ῥῆξαι κακὸν ἀντὶ Θεοῖο·
 Οὐκ ἐθέλοντά μ' ἔοργας, ἐπεὶ δὲ μ' ἔοργας, ἔτισας·
 Ἦν δὲ πλάσας μεθέης με, βοτὸν πλάσας ἀντὶ βροτοῖο.
 Δὸς σοφίην, δὸς πλοῦτον, ἐπεὶ πλεόνεσσιν ἔδωκας·
 Δὸς μέγεθος, καὶ κάλλος, ἐν ἅσιν πρῶτα φέρεσθαι,
 55 Θεοῦριον ἔγχος ἔχειν, νεύσει δέμας οὐχ ὑποεικτόν,
 Ἀλλὰ τε, οἷς μέγας ὄλβος ἐν ἀνθρώποισι μετρεῖται,
 Ἡ στήσω θυσίαις τε καὶ εὐχολῇσι γεραίρειν·
 Οὐ γὰρ ἐμοὶ τι νέμων, δῆσας ψυχὴν τε δέμας τε,

31. Περίαλλα. Schol. περισσώτερον, *præ cæteris mortalium genus*. Ibid. εἰ δὲ νόμοισιν. *Quòd si tali ac tantâ lege careamus, de totâ vitâ humanâ actum fuerit*. Gaullyer.

38. ἔχοι. Sic Reg. 990. Edit. ἔχειν.

41. Τὰ δευτέρα. Sic vertit Gaullyer: *Patres verò secundas duntaxat in gignendo partes tenent, divinceque, cujus*

METRICA VERSIO.

» Me quoque post aluit tua cura tuique labores,
 » Magnùmne hoc, abs te cùm sim satus, istud habendum?
 Quàm vox hæc ingrata tua est! Ea vincula solvit,
 Quæ mundum stringunt, ea magnum solvit et ortum.
 Philtro nam natura patres cum prole ligavit,
 Ne labor atque graves curæ, quas ferre necesse est
 Pro natis patrios animos abrumpat, et atræ
 Gignamus tantùm mortì, dùm cura creatæ
 Haud nos ulla tenet sobolis, gignamus averno.
 Undè etiam ad mortem depugnant usquè parentes
 Pro sobole, (hoc etenim nil dictum verius abs te,)
 Ac fera bella movent vespæ, pardique, bovéque,

Atque apri, pisces, volucres; super omnia verò
 Gens facit hoc hominum; quòd si tot legibus ipsi
 Cedamus, vita omnis abit, vita interit omnis.
 Ecquis enim natum jam complectetur, eique
 Omnia conceptis optabit prospera volis?
 Doctrinæ cupido quisnam, rerùmne aliarum,
 Annuet, in partem dabit atque venire bonorum,
 A patre si quicquid soboles capit, hoc rationem
 Debiti habet tantùm, non autem muneris, atque
 Cùm nihil ipse capit, leges et scita pudoris
 Infringit, capiens autem linguâque animoque
 Præbeat ingratum sese inmemorémque bonorum?
 Ergò vide ne quis tibi sic occurrat et instet:

- » Sed aluisti postea : ut quid enim genueras? » Quàm ingrata
Vox! et mundum dissolvit, et magnam procreationem.
- 25 Amore quidem colligavit natura et parentes et filios,
Ne labor pro filiis susceptus divellat parentes,
Et in mortem gignamus, abjicientes curam filiorum quos genuimus.
Quapropter et grave certamen suis pro filiis parentes
Suscipiunt, ut verè dixisti, usquè ad mortem,
- 30 Vespæ, pantheræ, boves, apri, pisces, aves,
Omnium autem maximè mortalium genus. Si autem legibus
His tuis cesserimus, tota vita abit incerta.
Quis enim jam filium complectetur, aut optima
Precabitur, aut desideranti sermones, seu quid aliud obsecundabit?
- 35 Quis partem bonorum dividet, ut par est,
Si debitum est, non gratia, quod à patre filius acceperit,
Ac nihil quidem consecutus, pudoris legem abjecerit,
Beneficio autem affectus, ingratam exhibeat linguam et mentem?
Vide autem ne quis tibi occurrat prudens, et premat :
- 40 Non hominum tantum genus sumus, sed etiam Dei,
Imò Dei priusquam illorum. Parentes verò secunda sunt filiis
Instrumenta Christi magni Dei, in procreatione.
Terram sumpsit, mentem ei indidit, conflatumque ostendit
Unum genus ex utroque, terrestrem regem,
- 45 Corpus, cum malè vivit, deum adoptivum, cum pietatem colit :
Multisque calamitatibus hinc indè jactatum,
Ut inter plurimas vitæ acerbitates, inconcussum animum habeamus.
Verum nemo hactenus ita mente excidit sanâ,
Neque adeò ferocis juventutis æstu abreptus est,
- 50 Ut hanc ore proferret impiam vocem contrà Deum :
« Non me volentem creasti, postquam autem procreasti, dedecorasti, ut par erat;
» Si autem formatum me abjeceris, vile pecus procreasti loco hominis.
» Da sapientiam, da divitias, siquidem permultis tribuisti :
» Da proceritatem, et pulchritudinem, da in urbibus principatum,
- 55 » Da furentem hastam vibrare, da morbis corpus non obnoxium,
» Cæteraque, quibus homines magnam felicitatem metiuntur,
» Aut desinam sacrificiis te et precibus honorare:
» Non enim quid mihi gratificare volens, animam et corpus alligasti,

Natura filios
et parentes amo-
re colligavit, le-
gibus, quæ nisi
serventur, de
totâ vitâ huma-
nâ actum est.

Non hominum
tantum filii su-
mus, sed etiam
Dei, cujus patres
sunt organa, et
secundas in gig-
nendo partes ha-
bent.

*Deus maximus Christus autor est, procreationis instru-
menta quædam sunt.*

51. Ἐθελοντα. Mallet Combefisius ἰθελοντι.

52. Βότον. Sic Reg. 990. Edit. βροτον, ut Carm. præc.,
vers. 41.

57. Σχίσω. Ità Reg. 990. Edit. σχίσω.

METRICA VERSIO.

Non hominum solum proles, sed Numinis antè
Nos sumus, atque patres tantum sunt illius ortus,
Contigit à Christo qui nobis, organa quædam.
Sumpsit humum, mentemque dedit, mixtum edidit
unum
Ex utroque genus, terræ quod sceptrâ teneret,
Et caro, cum vitiis totum se traderet, esset,
At deus, (haud equidem zaturâ, ast munere dio,))
Si studiis animum sanctis addiceret : atque
Pluribus ærumnis hinc jactaretur et illinc,
Disceret inflexum in multis ut pectus habere.
At nondum quemquam sic mens benè sana reliquit,
Nec juvenilis eum sic sanguinis abstulit æstus,

Sacrilego ut dictum depromeret istud ab ore :
« Non me finxisti primum, Rex summe, volentem ;
» Ast ubi sum fictus, quis jam miretur honorem
» Quod mihi tu dederisque decus? Sin illicò fictum
» Abjicias, hominis vivum vice finxeris unum.
» Da sophiam, da largus opes, (nam sæpè dedisti
» Permultis,) magnusque ut sim faciòque decorâ ;
» Da primas ut ubiquè feram, sim fortis in armis ;
» Da corpus gravibus non offensabile morbis,
» Cunctaque felicem quæ vulgus reddere vitam
» Autumat, aut à me non jam tibi victima posthàc
» Ulla cadet, non jam fundam tibi vota precèsque :
» Non etenim mihi me tribuens cum corpore mentem

- Κύθεος ἱμείρων δὲ παρήγαγες, ὥσπερ ἅπαντα,
 60 ὧς καὶ ἐπιχθονίοισιν αἰοίδιμος, ὃ μάκαρ, εἴης.
 Ταῦτα θεοφυμέσσι καὶ ἀφραδίεσσι δεδόσθω,
 Οἷς πλοῦτος θεὸς ἐστὶ, κακοῦ πλασῆρος ὀπηδοῖς.
 Ἡμεῖς δ' ἐν πάντεσσι Θεὸν μέγαν ὑμνείωμεν,
 Ἑσθλοῖς τε, συγχεροῖς τε· τὸ γὰρ τεκνῶν ἐρατεινῶν·
 65 Καὶ μετὰ πρότον Ἄνακτα ἐπιχθονίους γενετῆρας,
 Οἱ με φάους ἐπλησαν, ἀφ' ὧν Τριάς εἰς ἐν ἐοῦσα,
 Καὶ λάμψε πραπίδεςσιν ἐμαῖς, καὶ πᾶσι ψαύονη.
 Σιγήτω κόσμοιο κύκλον μέγαν, οὐρανὸν εὐρύν,
 Ὀμμασι παμφανόωντα διακνέσι, νότα θαλάσσης
 70 Ρεύσῃς ἱσαμένης τε, τὸ δὴ καὶ θαμβος ἔμοιγε·
 Γαῖαν ἐς ὕψερρον, ποταμῶν ῥέον, ἡέρα πνευσθόν,
 Ὄρας, ἄνθεα τερπνά, βροτῶν φύσιν, ἡερίων τε,
 Ὅσσα θεὸς προύθηκεν ἐμοῖς φαέεσσι τράπεζαν·
 Ταῦτα πατήρ μέγαλοιο Πατὴρ πᾶρ' ἔδωκεν ἔμοιγε.
 75 Τῷ, μὴ μοι τοίοισιν ἀμείβεσθαι γενετῆρα
 Θαρσαλέως· καὶ θάρσος ἔφυ θάρσος, ἔκτοθι μέτρον·
 Μὴ σοὶ τις καὶ τοῖος ἀπ' οὐατος ἡμετέριοι,
 Τέκνον, θερμότεριοι πατὴρ πᾶρα μῦθος ἱκνῆται·
 Εἴ γε φύσις τεκέεσσι πόθον πόρσυνε τοκήων,
 80 Καὶ τὸ φύσις φιλέειν τοὺς οὐ φιλέοντας ἔρυξε.
 Κρεῖσσον ἀτασθαλέοντα φέρειν πατέρ', ἢ παρ' ἄλλων
 Εὐπάσχειν, θνητοῖς δὲ πατὴρ μόνον ἐς χέρα λεύσσειν.
 Εἰ δὲ πένης, φρενοπλήξ τε, καὶ οὐ μελεεσσι πεπηγώς,
 Τί πρήξεις; οὐ χεῖρα τέην σκήπωνα παρέξεις;
 85 Οὐκ ὅμοισι τεοῖσιν ἀειρόμενός μ' ἐκάς οἶταις,
 ὧς Ἀγχισιάδης γενέτην ἐόν ἐκ πολέμοιο;
 Ἡ φήσεις· Τί μ' ἔτευξας, καὶ τί με δούλιον αἰτεῖς;
 Δὸς φωνὴν νεπόδεσσι, καὶ ἡερίοις πετεηνοῖς,
 Καὶ τοῖς ὅσσα τε γαῖαν ἐπιπνεῖει τε, καὶ ἔρπει·
 90 Οὐκ ἐρέει, Τί μ' ἔτευξας ἀλὸς τέκος, ὦ Ἄνα, δελφίς;
 Ἀλμυρὸν οὐκ ἔθελον τέμνειν βίον, αἰὲν ἀλήτης,
 Ὑγρὸν φυσιώων, καὶ ἀνάφερρον ἡέρα λεύσσω.
 Ἔργα βοὸς ποθέω, καὶ οὐρεα, καὶ πλατὺν ὄμιον,
 Καὶ ζῶειν μερόπεσσιν ὄμιον βίον, ὧς ταχὺς ἵππος,

62. Κακοῦ πλασῆρος. *Vitii fictoris sequacibus.*

70. Ρεύσῃς ἱσαμένης τε. *Quod fluxum et immobile est.*

Edit. pravè αὐτῆς.

71. Ἐς ὕψερρον. Combef. et Gaulyer εὐφερρον, εὐρυσῆθη, *vasto sinu*, sed nullius Codicis autoritate nixi.

72. Ὄρας. *Tempestates, anni partes.*

77. Ἀπ' οὐατος ἡμετέριοι. *Ab aure nostrâ, id est, quam*

ego ipse audiui. Versus hic obscurus; Combefisius ita reddit: ἀπ' οὐατος ἱκνῆται, *ab auribus abscedat ejusmodi sermo*, θερμότεριοι πατὴρ πορ' ἡμετέριοι, *à communi amborum ferventiore parente*, Deo scilicet. Genuina magis, ac lucidior versio D. Gaulyer: *Ac videndum tibi est, ne fortè illa præservidi cujusdam patris vox ab auribus meis ad tuas perferatur*: idem doctissimus interpres, iterum

METRICA VERSIO.

» Strinxisti, verum cupiens tibi surgere laudem,
 » Me, supreme Parens, ut cætera cuncta creasti,
 » Utque tuum nomen clarum mortalibus esset. »
 Ast hæc sacrilegis dentur, turbæque profanæ
 Ac stolidæ, quæ semper habet pro numine censum,
 Fictorique malo famulam se perfida præbet.

Nos verò in rebus lætis rebûsque molestis
 Numinis æterni præconia sancta canamus,
 (Namque probæ hoc sobolis munus,) tum deindè pa-
 rentes
 Post hunc terrenos omni celebremus honore,

Qui me jucundâ complerunt luce, Triásque
 Per quos sancta mihi luxit, cunctisque refulsit.
 Orbem ego permagnum mundi cælumque tacebo
 Perspicuis radians oculis, æquorque profundum,
 Quod fluxum simul ac stabile est, res mira profectò;
 Terram, labentes fluvios, liquidumque silebo
 Aëra, et annorum partes, florésque, hominumque
 Naturam et volucrum, quæ denique cuncta supremus
 Apposuit mihi mensam oculis Regnator olympi,
 Hausta mihi ac magno genitor dedit ista Parente.
 Ergò vicem intrepido ne labem pectore patri

- » Sed gloriam quærens produxisti, sicut alia omnia,
 60 » Ut et mortalibus, ô beate, inclytus sis. »
 Talia dicta hominibus Deo invisis et stultis tribuantur,
 Quibus divitiæ deus sunt, mali fictoris servis.
 Nos verò in omnibus Deum magnum celebremus,
 Tum bonis, tum invisis : hoc enim decet filios amabiles;
 65 Et post primum Regem terrenos veneremur parentes,
 Qui me luce perfuderunt, per quos Trinitas, in unum subsistens,
 Et illuxit menti meæ, et omnibus affulsit.
 Tacebo magnum mundi orbem, immensum cœlum,
 Clarissimis luminibus latè splendens, superficiem maris
 70 Fluxi et immobilis, quod sanè mihi stuporem edit;
 Terram postea, fluviorum cursum, aërem quem spiramus,
 Tempora, amœnos flores, terrestrium naturam, et aëriorum,
 Quæcumque Deus apposuit oculis meis, ut quamdam mensam :
 Hæc pater à magno Patre accepta mihi dedit.
 75 Quare, ne mihi talibus gratiam referas parenti
 Licentiùs faciendo : confidentia enim fit impudentia, si modum excedat;
 Ne tibi hæc et talis ex aurè nostrâ,
 Fili, præfervidi cujusdam patris vox proferatur :
 « Si natura filiis amorem parentum largita est,
 80 » Et natura etiam eos diligere qui non diligunt, vetuit.
 » Melius est filiis severum patrem perferre, quàm ab aliis
 » Benè tractari, et mortalibus in illius duntaxat manum inspicere. »
 Sin autem pauper, et mente captus, et membris invalidus essem,
 Quid faceres? non manum tuam pro baculo præberes?
 85 Non me tuis humeris sublatum procùl efferres,
 Quemadmodùm Æneas patrem suum sustulit ex hostibus?
 An diceres : Quid me genuisti, aut quid à me servilè ministerium petis?
 Da vocem piscibus, et aëriis avibus,
 Et omnibus, quæcumque super terram reptant et spirant;
 90 Non sic Deum alloquetur delphinus : Quid me, ô Rex, maris prolem fecisti?
 Salsam nollem sulcare vitam, semper vagus,
 Humidum hauriens, et aërem obscurum intuens.
 Opera bovis desidero, et montes, et latos humeros,
 Et ducere communem hominibus vitam, ut celer equus,

In omnibus,
 tum prosperis,
 tum adversis,
 boni Deum lau-
 dant.

Post primum
 Regem terrenos
 parentes venera-
 ri oportet.

Rerum aspec-
 tabilium pul-
 chritudo, tan-
 quàm mensa no-
 bis apposita.

Confidentia fit
 impudentia, si
 modum excedat.

Præstat seve-
 rum patrem per-
 ferre, quàm ab
 aliis benè trac-
 tari.

gallico sermone subjungit : « Mais, mon fils, prenez
 » garde que, pour vous répondre, je ne me serve des
 » paroles que j'ai entendu dire à un père un peu vif :
 » Si la nature a donné aux pères de l'amour pour leurs
 » enfants, la même nature nous défend aussi d'aimer
 » ceux qui ne nous aiment point. » Duo versus sequen-

tes, inquit idem Gaulyer, sunt ejusdem patris, aut etiani
 fortassè Nicobuli.

80. Ἐρῶξτε, *renuit, recusat.*

82. Θνητοῖς pro νοῖς, vel subauditur.

84. Σχήπωνα. Sic legendum. Edit. σχήπωνι.

88. Καὶ ἡερίοις. Chig. ἡμερίοις.

METRICA VERSIO.

Ipse feras; audax fit enim temerarius, adsit
 Ni pudor, et justum teneat fiducia metrum.
 Ne quis fervidior nostrâ tibi mittat ab aure
 Sermonem hunc genitor qui te perstringat acutè :
 « Ut proli natura patrum concessit amorem,
 » Sic natura negat, ne quos ab amore remotos
 » Cernimus, his animi munus præsternus amici.
 » Morosum rigidumque nimis perferre parentem
 » Præstat, quàm blandis aliis ac lenibus uti.
 » Ex manibus pendere patris mortalibus autem
 » Unius fas est » Si pauper mentis inopsque
 Sit pater, ac pedibus nequeat consistere certis,

Tom. II.

Quid facies? Annon baculi vice fulciet illum
 Dextra tua, et sublatum humeris portabis, ut olim
 Anchisâ genitus, Troiâ flagrante, parentem
 Extulit, ignivomæ necis exemitque periclo.
 An dices : Cur me fecisti, munus et à me
 Cur servile petis? Gravior hæc tibi pendere jura.
 Alitibus vocem, vocem da piscibus, hisque
 Omnibus est sedes quibus in tellure locata :
 An dicet delphis : Cur me, Rex summe, marinum
 Fecisti? Æquoream durum mihi carpere vitam.
 Munia posco bovis, montes, latosque requiro
 Ipse humeros, atque instar equi jam vivere malo

N 11

- 95 Ἦ πᾶσιν νεπέθεσσιν ἐπιτίθειται ἀνάστην.
 Οὐδὲ βόες ποθέοντες ἄλλος πόρον ἀπ' ἡλίουσιν·
 Οὐκ ἐρέει σκολιαῖς κάμων μαρτύρασι γαστρός·
 Πικρὸς ὄφρις· Τί μ' ἔριψας ἐπὶ χθόνα, γαῖαν ἰδόντα;
 Ἦθέλον ὀρθίος ἔμμεν, ἀτὰρ σύ με γαστρὶ κυλίνδεις·
- 100 Οὐδὲ κόραξ ἀποιτὶν ὁμοῖα θινυέσθαι
 Χρηῖζει, πάντων βασιλευτάτου εἶδος ἀμείψας·
 Στίρμη δ', ἣν περ ἑκάστω ἔχει βιότοιο κἀνεύου.
 Οὐδὲ γ' ἐφ' ἐλάτῃ πότ' ἐρεῖ κεραμῆϊον ἔργον·
 Τίπτ' ἐπ' ἐμοὶ ροίξησας ἀεικία κύκλον, ἀλιτρός;
- 105 Ταῦτα μὲν ὄψε τήν κάμψαι φρένα, φίλτατε παῖδων,
 Ὡς καὶ μάθης πλάστῃ γὰ λόγου καὶ σπάρτον ἐφέλκειν,
 Ἡ ρίψειν τὸ περισσόν, ὃ δ' ἄρκιον ἐστὶ, κατεῖναι,
 Μηδὲ ρίψαι νεότητος ἐριέμεν', ἀλλὰ κατίσχειν.
 Τὸ πλεῖστον φρασῶν τι μένειν πολὺ λώτου ἐστίν
- 110 Ἐνδοθεν, ἣ τιν' ἄφρασον ἐς ἡέρα μῦθον ἐλάττειν.
 Οὐδαίς γὰρ πόνος ἐστὶ μένειν ὑπὸ χεῖλεσι μῦθον·
 Οὐ γὰρ ἐχιδναῖός τε γόνος διὰ γαστέρα ῥήξει
 Μητρὸς ἀναδρώσκων, ποινὴν πατρὸς οὐλομένοιο.
 Ἦδη δ' αὖ μῦθοισι τέον διαιδέου' ἔρωτα
- 115 Πατρὸς ἐνηεῖη, παιδὸς θράτος ἡέρι πάσσων.
 Οὔτι μίη βιότοιο πέλει τρίξος, ὧ τέκος, οὔτι·
 Οὐδὲ γὰρ οὐδεμίη πᾶσιν φύσις· ἀλλ' ἡ μὲν ἐσθλή,
 Ἡ δὲ χειριτέρη, θηρσὶν ἀλόγοισιν ὁμοίη·
 Ἄλλη δ' αὖ πλεκτή τε καὶ ἀμφοτέραις ἐπιμικτός.
- 120 Ὡς ἄρα καὶ τρισσὸν γαίης σθένος οἶδε γεωργός·
 Εὖσταχυς, ἠδὲ ἄκαρπος, ἀκανθορόρος θ' ἅμα σίτη.
 Τρισσαὶ δὴ τελέθουσιν ὁδοὶ, καὶ τέρματα τρισσα.
 Ἡ μὲν γὰρ χθαμαλή, καὶ ἐπιτροχος ἔχνησι πολλῶν,
 Εὐρείη, μαλακὴ τε, καὶ ἐς τέλος οἶκτρον ἄγουσα,
- 125 Κρημνούς τε, ζοφερούς τε μυχοὺς, καὶ τάρταρον αἰνόν,
 Ἠχι πυρὸς ποταμοὶ, καὶ θαίμονες ἀγριόθυμοι,
 Ψυχῶν τ' οὐλομένων ποινὴ, καὶ τίσις ἄπαυστος.
 Ἡ δὲ τρηχαλή, καὶ ὀρθίος, ἀυαλή τε,
 Στεινὴ τε, σκολιὴ τε, καὶ ἀμφικρημονς ἀπάντη,
- 130 Ἄμβρατος οὐ πολλοῖσι, καὶ ἐς τέλος ἐσθλὸν ἄγουσα,
 Οὐρανὸν ἀπερέοντα, κλεος μέγα, κάλλε' ἄσαρκα,
 Αὐτὴν ἀτρεκίην καθαρὴν, καὶ ἄσκιον ἐσθλόν,

97. Ἐρέει. Malè Edit. ἐρέεις.

98. Ἐριψας. Sic Reg. 990 et Chig. Edit. ἐρεῖξας.

104. Τίπτ' ἐπ' ἐμοί. Quid me tam turpiter tornasti?

105. Κάμψαι. Reg. 990 κάμψει.

107. Ρίψειν. Reg. 990 ρίψει. Mox Chig. καθεῖξει, pro καθεῖξιν, et ἄρτιον pro ἄρκιον.

109. Φρασῶν τι. Sic legendum videtur cum Editis contra Benedictinorum sententiam, qui ex Reg. 990 legere voluerunt φρασόν τι, quod nullam Græcismi rationem habet. Vox φρασῶν per contractionem hic ponitur pro φρασέον, idque propter metrum. (Not. nov. Edit.)

METRICA VERSIO.

Mortali cum gente hominum, quàm quotquot in alto
 Æquore sunt pisces regere imperiòque tenere.
 Non etiam æquoreas cupions bos nare per undas
 Ingemit, obliquis aut ventris tractibus anguis
 Fessus, ait : Cur sic, quæso, sum conditus abs te,
 Ut projectus humi terrâ depellere cogar
 Ipse famem ? Rectum cupiebam corpus habere :
 At tu me contra prostrato ventre volutas.
 Nec niger excelsum volitare per æthera corvus
 Expetit, ac speciem regalem assumere gestit :
 Verùm quodque suo contentum tramite vitæ est.

Haudquaquàm figulo vas fictile dixerit : Ecquid
 Me malè tornasti, scelerate, minúsque decenter?

Hæc ego, natum longè carissimo, dixi,
 Ut velut ad lancem discas tua pendere verba,
 Atque supervacuis, quod sat sit habere, resectis;
 Utque etiam studeas juvenilem sistere cursum,
 Ac non ætati frenos laxare ruenti.
 Præstat, cum permulta habeas, quæ commoda dicta,
 Ut maneat medio pars maxima corde retenta,
 Quàm non dicendum quiddam deferre sub auras.
 Nil nocet inclusum labiis compescere verbum ;

- 95 Quàm omnibus lubricis piscibus imperare.
 Neque boves cupientes maris iter anguntur :
 Nec dicet obliquis laborans voluminibus ventris
 Dirus serpens : Quid me deturbasti in humum, terram edentem?
 Mallem erectus esse, verùm tu me ventre volutas.
- 100 Neque corvus perindè ac aquilæ per aëra circumferri
 Expetit, cum principe avium formam mutans ;
 Sed amat, quod cuique datum est vitæ genus.
 Nec suo fictori unquàm dicet fictile opus :
 Quid in me indecoram circumvolvisti rotam, ò sceleste?
- 105 Hæc quidem ad inflectendam mentem tuam, carissime fili,
 Ut discas lancem orationis, funémque contrahere,
 Et abjicere quod superfluum est, quod autem sufficit, retinere,
 Nec impetum juventutis sequi, sed coërcere.
 Plerumquè quicquam ex iis quæ dicenda sunt, multò melius est
- 110 Intùs subsistere, quàm verbum aliquod non dicendum in aërem proferri.
 Namque nulla est molestia, quòd sermo intrà labia maneat :
 Non enim te dirumpet viperinus foetus, qui ventrem
 Matris corrodit, in vindictam patris extincti.
 Jam verò tuum verbis humaniter excipiam desiderium
- 115 Lenitate patris, filii audaciam ventis diffundens.
 Non una vitæ semita est, ò fili, non una,
 Quemadmodum nec una omnibus est natura; sed alia quidem bona.
 Alia verò mala, brutis irrationalibus similis :
 Alia rursus ex duabus conflata et permixta.
- 120 Sic etiam et triplicem terræ vim novit agricola :
 Alia fertilis, alia sterilis, alia spinarum ferax simul et frumenti.
 Ternæ igitur sunt viæ, ternique termini.
 Prima quidem humilis, et trita vestigiis plurimorum,
 Lata, et mollis, ac tristem ad finem ducens,
- 125 Præcipitia, tenebrososque recessus, et sævum tartarum,
 Ubi ignis flumina, et sævi dæmones,
 Animarumque perditarum poenæ, ac tormentum sempiternum.
 Altera via aspera, et ardua, æstiosa,
 Angusta, et obliqua, ex omni parte præceps,
- 130 Non multis pervia, et ad faustum finem ducens,
 Cælum sydereum, magnam gloriam, pulchritudines incorporeas,
 Ad veritatem ipsam puram, nullis involutum umbris bonum,

Satius est ali-
 quid dicendum
 tacere, quàm ali-
 quid tacendum
 loqui.

Non una vitæ
 via, nec eadem
 omnibus est na-
 тура, sed alia
 bona, alia mala.

Lata via mul-
 torum vestigis
 trita ducens ad
 tartarum.

Arcta "via à
 paucis trita, an-
 gusta est, ad cœ-
 lum ducit.

112. Ἐχιδναῖός τε γόνος. Fabula potius quàm vera nar-
 ratio. Vide Plin., Lib. x, cap. 62.

114. Δειδίζου' ἔρωτα. Δειδίσκομαι, humaniter excipio: πα-
 τρός ἐνείη, leni admonitione patris, audaces filii animos objur-
 gans. Erravit Billius deducendo δειδίζου' à verbo δείδισσομαι.

117. Ἄλλ' ἢ μὲν ἐσθλή. Iste versum claudendi modus
 exemplo caret. *Gaulher.*

118. Ὁμοίη. Reg. 990 ἰμοίον.

119. Ἀμφοτέραις. Sic Reg. 990. Edit. autem minùs benè
 ἀμφοτέραις.

METRICA VERSIO.

Non etenim exsiliens lacerabit viscera matris
 Vipereus fœtus, pœnam in patris exitiosi.
 Nunc autem ipse tuum blando sermone, pudorem
 Qui nato injiciat, percellere nitar amorem.
 Semita non una est vitæ, carissime fili;
 Nam neque natura est cunctis mortalibus una:
 Verùm prima quidem pulchra est ac laude vehenda;
 Altera fœda nimis, prorsusque sinuillima brutis;
 Tertia postremò ex istis permixta duabus.
 Nempè triplex etiam terræ genus atque facultas:
 Una ferax spicisque gravis, sterilisque secunda,
 Tertia quæ sentes simul et producit aristas.

Sic quoquè trina via est, limes trinusque viarum.
 Lata una est, humilisque, premit quam plurima turba,
 Mollisque, et facilis, verùm miser exitus illi,
 Præcipientes scopuli, tenebris horrenda vorago,
 Orcus atrox, ignis fluvii, sævosque furore
 Dæmones ardentes, animarum pœna malarum,
 Ultioque æternos quæ se protendat ad amnes.
 Arcta secunda via est, squallensque atque ardua valde,
 Asperaque ac perquam sinuosa atque undiquè præceps,
 Paucis trita quidem, sed felix exitus illi,
 Sidereum cælum, decus ingens, carne carentes
 Formæ, verum ipsum purum liquidumque, nec umbris

- Ἄχρη καὶ ἀκροτάτῳ φάους ὄρον οὕτιν' ἔχοντος.
 Ἡ δὲ τρίτη, μεσάτῃ μὲν ὁδὸς, μεσάτῃ δὲ γ' ἀμοιβῆς,
 135 Οὕτι λίην μογερὴ, καὶ κύθεος οὐ μάλα πολλοῦ,
 Οἷον κυναμένου φρενὸς πρὸς νύκτα μέλαιναν·
 Ἀμφιλύκην δ' ἄρα τήν γε σοφοὶ μίξιν καλέουσι.
 Λεῖν μὲν περὶώσιν, ὅσοις νόος ἐστὶ κάκιος,
 Ψεύδαις, ἀνδροφόναις, μοιχοῖς, ἐπίορκον ὁμοῦσιν,
 140 Ἀνδρογύναις, τοκέων θηλήμοσιν, ἀρπαγέεσσι,
 Πυρροφίλοις, λήμνησιν ἀπληρώτοισιν ὁμοίοις,
 Οἱ θανάτῳ ζώοντες, ἐόν μόρον ἀμνησπαῶσι·
 Δυσμενέων κεφαλαῖς οὗτος βίος ἀντήσκει.
 Τήν δ' ἀγαθὴν τέμνουσιν, ὅσοις βίος οὐκ ἐπὶ γαίῃς,
 145 Τρισμάκαρες, ζώοντες ἐπὶ χθονὶ σαρκὸς ὑπερθεν,
 Ἀζυγίαις, κόσμοιο περίτρονες, οὐρανοφοῖται,
 Ἀκτέαντοι, κινυροὶ, χαμαιυνάδες, οἰοχίτωνες,
 Βαῖον ἀναπνεύοντες, ἀγάφορες, ἀσκεπέες τε,
 Κούδος ἐν οἷον ἔχοντες, ἅπαν κλέος ἐνθάδ' ἀτίξιν,
 150 Καὶ πλοῦτον, πενίην τε, καὶ εἰς Θεὸν οἷον ὁρᾶσθαι.
 Τοὺς μὲν ἐγὼ τρομέω, καὶ δεῖδια νέρθε θεορκοῶς,
 Ὡς Θεὸν ὑψιμέδοντα, ὅτ' ἀνθρώποισι πελάζει·
 Καὶ γὰρ πολλὸν ὑπερθε βροτῶν βεβάασιν ἀπάντων.
 Ἡμεῖς δ' αὖ μεσάτην ὁδὸν ἵομεν, οὔτε κακοῖσι
 155 Τερπόμενοι, καὶ βαῖον ἐραπτόμενοί γε Θεοῖο,
 Οἷς ἀλόγων τε μέμηλε, καὶ εὐκλείης ἐρατεινῆς,
 Καὶ τεκέων, κτεάνων τε, φίλον δ' ὃ τι χεῖρας ἱκνῆται.
 Τούτου δὴ πρότις ἐμοὶ λόγος ἐστὶ βίαιοιο,
 Πλοῦτον ἀλήτῃσιν, κτεῖαρ ἄκλεπον, ἐσθλὸν ἔχοντος.
 160 Εἴ τοι μὴ πάντεσσιν ἐπέδραμον, ὥς πόδεςσκον,
 Μηδ' οἷον ἐξεπέρησα λόγων πόρον, ἱστία τείνας,
 (Οὐ γὰρ σοῖς ἐπέεσσ' ἐπιπείθομαι, οὐδέ με κλέψαι
 Αἶνος ἐμός· αἶνος γὰρ ἀφ' αἵματός ἐστιν ἄπιστος·)
 Ἀλλ' ἔμπης τίω γε λόγων κλέος ἔξοχον ἄλλων.
 165 Μῦθοι γὰρ βιότῳ θεμεῖλιον, οἳ μ' ἀπὸ θηρῶν
 Ἔσχισαν, οἷσιν ἔχειρα πόλεις, καὶ τέθριμ' ἀνεῦρον,
 Καὶ Θεὸν ὑμνεῖω μεγακυδέα, οἷσιν ἀείρω
 Τῆς φανείης ἀρετῆς ὑψοῦ κλέος, οἷσι θαυμάζω
 Τῆς στυγερῆς κακίης πικρὸν σθένος, οἷσι κεύθω

134. Ὀδός. Itā Reg. 990. Edit. ἐδός.

138. Λεῖν. Itā Chig. Edit. λείν.

147. Χαμαιυνάδες. Sic Edit. et quidem rectè propter metrum, cum duæ primæ syllabæ breves sint, ut patet

ex hoc Homeri versu Iliad. xvi, 235, ὑποφῆται ἀντιπτό-
ποδες, χαμαιῦναι. Perperam igitur Benedictini admise-
runt lectionem Reg. 990 et Coisl. ubi sic scribitur χαμευ-
νάδες. (Not. nov. Edit.)

METRICA VERSIO.

Obtectum, finisque expers lux illa suprema.
 Mercedem, ut mediā est, mediā postrema reportat;
 Nam nec sudores magnos habet illa, nec ampla
 Præmia, lux tenebris veluti cum jungitur atris:
 Amphilyce à doctis solet hæc mixtura vocari.
 Per facilem incedunt, quorum mens crimine gaudet:
 Mendaces, perjuri homines, velitumque cubile
 Scandentes, dextrisque suas qui cæde cruentant,
 Raptores, atque androgyni, canosque parentes
 Qui perimunt, quique immodicè sunt ventris amantes
 Ac similes stagnis, quæ frustrà explere labores,
 Qui morti tantum vivunt gaudèntque perire:
 In capita hæc, quæso, cadat hæc hostilia vita.

Laudandum at vitæ sulcant iter hi quibus haud
 est
 Vita sita in terrâ; felix ô tērque caterva
 Et quater, ætheream quæ vitam in corpore ducit,
 Quæ tædas thalamósque fugit, mundumque ruentem
 Contemnens, aulis sese cælestibus infert.
 Pauperiem quæ sancta colit, mœrétque, cubátque
 Semper humi, vestes nec plures possidet unâ;
 Quæ paulum quiddam fruitur vitalibus auris,
 Obsequiumque negat ventri; quæ tegminis expers,
 Cui decus hoc unum est mundi famamque decusque
 Spernere; cui magnus durissima census egestas,
 Atque oculis tantum superum proponere Numen.

- Deniquè usquè ad summum lumen, nullum habens terminum.
 Tertia autem media quidem via est, mediam habens mercedem;
 135 Nequè valdè laboriosa, nec multùm gloriosa,
 Velut si lux misceatur cum obscurà nocte :
 Sublustreim utiquè noctem hanc mixtionem sapientes vocant.
 Planà quidem vià insistunt, quibus est mens scelerata,
 Mendaces, homicidæ, adulteri, perjuri,
 140 Cincædi, parricidæ, raptores,
 Ventrîs amatores, paludibus inexplēbilibus similes,
 Qui mortî viventes, suum interitum amant :
 Talis vita hostium cervicibus immineat.
 Præclarà autem vià incedunt, quibus vita non est in terrà,
 145 Ter beati, viventes in terrà suprà carnem,
 Innupti, mundi contemptores, cœli incolæ,
 Inopes, tristes, humi cubantes, unam habentes vestem,
 Modicum quid spirantes, cibo et tecto carentes
 Gloriam unam solam habentes, omnem hîc gloriam spernere,
 150 Solâsque divitias, paupertatem pati, ac Deum unum intueri.
 Hos ego veneror et tremisco, demissis in terram oculis,
 Ut Deum summum regem, cùm ad homines accedit :
 Etenim longè suprà mortales secreti sunt omnes.
 Nos verò mediam viam ingredimur, neque malis
 155 Delectati, et paululùm attingentes Deum,
 Quibus et uxorum cura est, et gloriæ amabilis,
 Et filiorum, et opum, et gratum id omne quod in manus venerit.
 Hujus autem vitæ primas tenet, ut mihi videtur, facundia;
 Quippè quæ habeat divitias, et possessiones, quæ nec furto eripi, nec subripi possunt.
 160 Quamvis enim non omnia disciplinarum genera decurrerim, ut cupiebam,
 Neque totum emensus fuerim scientiarum æquor, velis expansis,
 (Non enim verbis tuis assentior, neque me seducit
 Laus mea : laus enim à propinquo, parùm habet fidei;)
 Attamen colo sermonum gloriam præ cæteris omnibus.
 165 Vitæ enim sunt fundamentum sermones, qui me à feris
 Secreverunt, quibus urbes exstruxi, et leges inveni,
 Et Deum præpotentem celebroy, quibus effero
 Ad cœlum inclytæ virtutis gloriam, quibus frango
 Tetri vitii sævum robur, quibus secerno

Tertia autem,
 quæ media est,
 nec multum la-
 boriosa et glo-
 riosa, mediam
 habet mercede-
 dem.

Qui viam bo-
 nam sequuntur :
 quorum vita non
 est in terrâ.

Hos veneratur
 Nicobulus.

Tertiam vitæ
 viam tenet, qui
 contraxit matri-
 monium, variis-
 que hujus vitæ
 curis distractus,
 se totum pietati
 dare non potest.

Profecta laus
 à propinquo,
 non caret suspi-
 cione.

151. Δεδορκώς. Sic Reg. 991. Edit. pravè δεδορκώς.
 153. Ἀπάντων. Ità Reg. 990 et Chig. Edit. ἄπαντες.
 161. Πόρον. Sic Reg. 990. Edit. πόρον.
 162. Κλέψι. Reg. 990 κλέψι.

164. Τίω γε. Sic Reg. 990 et Chig. Edit. τίω σι, *te colo*,
 6 eloquentia, quæ cæteris omnibus præstas.
 167. Ἀείρω. Reg. 990 ἀείρων, et postea δαρᾶζων.

METRICA VERSIO.

Hos ego, cujus humi sunt lumina fixa, tremisco
 Non secus atque Deum, cùm nobis ipse propinquat :
 Namque super cunctos homines chorus eminet ille.
 At verò medio gradinar nos tramite vitæ,
 Qui neque gaudemus vitiis, rursùmque supremum
 Extremis Numen digitis contingimus ipsi;
 Queis uxor, queis est soboles, queis gloria curæ
 Prædiâque, et carum quicquid manus utraque cepit.
 Præcipuam porrò vitæ sibi vindicat hujus
 Doctrina et sermo nitidus, me iudice, laudem;
 Non etenim furto, non vi rapiantur apertâ
 Divitiæ. Quanquàm doctrinæ non genus omne

Tom. II.

Pervasi, cupiens licèt id, nec, carbasa tendens,
 Totum trajeci studiorum sedulus æquor.
 Namque tuis dictis haud credo, nec mea mentem
 Laus fallit; suspecta etenim laus cuncta propinqui.
 Te tamen, ô facunda, colo, doctrina, superque
 Cuncta veho. Nostræ nam sunt fundamina vitæ
 Sermones. Hi me à brutis secuere; per illos
 Sunt urbes mihi constructæ, legésque repertæ.
 Horum operâ miranda Dei præconia pando;
 Horum operâ laudem tollo virtutis in altum;
 Horum operâ vires sceleris compesco malignas;
 Horum operâ binos etiam distermio mundos,

- 170 Κόσμους, οὐράνιόν τε καὶ ὅς ἐπὶ λῦσιν ὁδεύει
 Ἐνθάδε, καὶ ψυχὴν ἀπὸ σώματος. Ὡς δ' ἀπὸ μορφῶν
 Εἰκόνας, ὡς δὲ βίων τε φύσεις, καὶ τέρματα δισσά
 Ζώντων τ', ὀλλυμένων τε. Τὰ γὰρ Θεὸς ἐξεδίδαξε,
 Καὶ λόγος ἐστήριξε σοφῶν, καὶ πίστις ἔρεισε.
- 175 Πῶς δ' ἀγαθὸν ἀρετὴν ἔλκει χρόνος ὑστατίοισιν
 Ἰῆρασι, δαῖγμα φέρων γραπτὸν κλέος, ὡς δὲ κακίστων
 Δυσκλείην, πῆλυσιν ἐν ἀδανάτῃσι χαράσσων.
 Μῦθοι, καὶ ζῶντι μόνῃ βίος οὐκ ἐπιδυσῆς,
 Καὶ λαμπρὸν πνεύνῃ μέγα σέφος, οὐδὲν ὁμοῖον
- 180 Ἄνθεσιν εἰαρινοῖσιν ἅμ' ἡοῖ κειρομένοισι,
 Θνήσκουσιν δ' ἄρ' ἔπειτα πρὸ ἡμᾶτος ὀλλυμένοις.
 Μῦθοι, καὶ παθέσσειν ἄκος μέγα· τοῖσι θαμνάζω
 Θυμὸν ὑπερζείοντα, νόσου νέφος· οἷσιν ἀνίας
 Ἐυνάζω, καὶ μέτρον ἐϋφροσύνησι τίθημι,
- 185 Οὔτε λίην μογεροῖσιν ἀτόμενος, οὔτ' ἀγαθοῖσιν
 Αἰρόμενος, ἕτερον δ' ἐτέρῳ σταθμώμενος ἄλκαρ,
 Ἐλπίδ' ἐν ἀργαλείοισι, ἐν εὐδίοωσι δὲ τάρβος.
 Μῦθος καὶ βασιλῆας ἄγει, καὶ δῆμον ἐφέλκει·
 Ἐν τ' ἀγορῇσι τέθηλε, καὶ ἐν θαλίῃσιν ἀνάσσει·
- 190 Καὶ μῦθον αἰχμαῖζει, πρηνὺν δὲ τε φῶτα τίθησι,
 Μαλδάσσων ἀπαλοῖσι καὶ αἰμυλίοισι λόγοισι,
 Καὶ κρατερόν περ ἑόντα, πυρὸς μένος οἷα σιδήρον.
 Ὀρφεὶη κιθάρῃ μῦθος πέλεν, ὥσπερ εἶσκω,
 Πάντας ἄγων μαλέσσειν, ὁμῶς ἀγαθοὺς τε κακοὺς τε·
- 195 Ὡς δ' Ἀμφιονίῃ λύρη καὶ λᾶας ἔπειθε,
 Ψυχὰς ἀντιτύπους πετρῶδεας. Οἶδα δὲ Πομποῦ
 Φάρμακον, ὡς λόγος ἦεν, ὃν ἐρχομένῳ μετὰ Κίρκην
 Λαρτιάδῃ πόρε δῶρον, ὅπως κε σύεσσιν ἀρήξει
 Οἷς ἐτάροις, μὴδ' αὐτὸς ἔδοι συοθρέμμονα φορβήν.
- 200 Μῦθον καὶ Πολύδαμνα κεράσσατο, Θῶνος ἄκοιτις,
 Αἰγυπτίῃ, δῶκεν δ' Ἑλένη ξεινήιον ἐσθλὸν,
 Νηπενθές τ', ἄχολόν τε, κακῶν ἐπίληθον ἀπάντων.
 Καὶ μῶλον στυρόντα, καὶ ἄγριον οἶδμα θαλάσσης
 Πολλάκις ἐκπροφυγῶν τις, ἐπὴν Θεὸς Ἰλαος εἶη,
- 205 Τόνδε συνεξέσάωσε, φίλον κτείαρ, οἷον ἀπ' ἄλλων,
 Ὃ πλεόν, ἢ πλεόνεσσιν ἀγάλλεται ἄλλος ἐπ' ἐσθλοῖς.
 Μῦθος γὰρ τε βροτοῖς αἰδοῖον ἄνδρα τίθησι.
 Τεκμαίρου δ' Ὀδυσσῆϊ, τὸν ἐκ πόντοιο φυγόντα,

174. ἔρεισε. Reg. 990 et Chig. ἔρυσσε.

175. Δαῖγμα φέρων γραπτὸν κλέος etc. Id est, ostendit lit-

terarum monumentis, quanta justos gloria extremis die-
bus maneat, et quanta malos ignominia.

METRICA VERSIO.

Cœlestem à fluxu dirimens, à corpore mentem,
 Effigiem à formis, vitæque utriusque per illos
 Naturam et geminos vitæ discrimino fines,
 Vitæ unum æternæ, necis æternæque secundum.
 Hæc etenim primum docuit Deus, ac sapientium
 Postea fulcivit sermo, postrema fidésque.
 Æternam reddunt famam laudémque bonorum
 Dedecus æternum fidissima carmina servant.
 Doctrina est soli viventi haud indiga vita,
 Atque altum rursus spiranti magna corona,

Floribus haud similis vernis, qui lucis ad ortum
 Collecti, antè diem marcent pereuntque cadentem.
 Motibus est ingens animi doctrina medela.
 Hæc irarum æstus reprimo, qui turbida nubes
 Sunt animi, urgentes ac luctus sedo, modumque
 Lætitiæ impono, sic scilicet ut neque dura
 Me nimis excrucient, nimium nec prospera toilant :
 Verum utrique ab utroque petam medicamina certo,
 Spem daris adhibens rebus lætisque timorem.
 Doctrina et linguæ ducit facundia reges,
 Et populos trahit, inque foris epulisque triumphat.

- 170 Mundos, cœlestémque et, eum qui ad interitum vergit
 Illic, et mentem à corpore. Ut verò à formis sejungo
 Imagines, sic etiam et vitarum naturas, et geminos fines
 Viventium et pereuntium. Hæc enim Deus edocuit,
 Et sermo sapientium firmavit, et fides fulcivit : scilicèt
- 175 Quomodò virtutem bonorum tempus trahat extremis diebus
 Remunerandam illustribus scripturarum monumentis ostendens, et malorum
 Ignominiam in tabulis immortalibus incidens.
 Sermones efficiunt, ut qui solitarius vivit, nullius rei inopiâ laboret;
 Et illi qui altum spirat, præclara sunt corona, nequaquàm similis
- 180 Floribus vernis, qui ad auroram carpuntur,
 Marcescunt autem postea antè diei occasum.
 Sermones animi motibus sedandis eximia sunt medicina. His compesco
 Iram æstuantem, nebulas menti offundentem. His dolores
 Lenio, et lætitiæ modum impono,
- 185 Neque nimiùm adversis dejectus, neque prosperis
 Elatus. Alteri autem ab altero adhibeo remedium,
 Spem in rebus difficilibus, in serenis timorem.
 Sermo ipsos reges, quò vult, impellit, et populos trahit;
 In foro floret, in conviviis regnat :
- 190 Bellum comprimit, mansuetum hominem reddit,
 Molliens teneris blandisque verbis,
 Quamvis ferus sit, velut ignis vis mollit ferrum.
 Orphæi cithara, ejus erat eloquentia, ut arbitror,
 Quæ carminis suavitate cunctos trahebat, bonos simul et malos,
- 195 Ut etiam Amphionis lyra, quæ saxa permovebat,
 Homines scilicèt contumaces et saxeos. Novi etiam Mercurii
 Medicamentum fuisse facundiam, quam iter facienti ad Circen
 Ulyssi dono dedit, ut in porcos mutatis opem ferret
 Suis sociis, ac ne ipse ederet porcorum escam.
- 200 Sermo etiam medicamentum est illud quod miscuit Polydamna, Thonis uxor,
 Ægyptia, deditque Helenæ hospitale munus,
 Dolorem sedans, et iræ expers, malorúmque omnium oblivionem afferens.
 È luctuosà pugnâ, et sævâ maris tempestate
 Sæpè quis ereptus, cùm Deus propitius fuerit,
- 205 Hanc eloquentiam unà secum servavit, caram possessionem, solam ex omnibus aliis,
 Quâ magis quàm plurimis alter delectatur opibus.
 Eloquentia enim venerabilem hominibus hominem reddit.
 Id perspice ex Ulysse, quem ex undis servatum,

Laus eloquen-
tiæ.

Eloquentia re-
git animi motus,
iram compescit.
dolores lenit.

Eloquentia e-
rat Orphæi ci-
thara.

Amphionis
lyra.
Remedium
quod Mercurius
dedit Ulyssi.

Quod Poly-
damna dedit He-
lenæ.

Eloquentia ve-
nerationem con-
ciliat.

196. Πομπῶν. Ἐρμῶν, *Mercurii*, deorum legati.
 202. Μηπενθίς. *Absque dolore*, dolore liberans. Vide

totam hanc fabulam apud Homerum, Odyss. iv, 221.
 204. Ἐπὶ γέν. Chig. ἐπὶ γέν.

METRICA VERSIO.

Prælia compescit rixasque animùmque ferocem
 Mitigat, et verbis emollit stridula blandis,
 Non secus ac ferrum mollit Vulcanius ignis.
 Orphica testudo quid erat nisi sermo disertus,
 Qui simul et recti vitiique trahebat amantes?
 Quid lyra quâ quondam durissima saxa movebat
 Amphion, hoc est, obdura et saxea corda?
 Quidnam illud medicamen erat quod ductor Ulyssi
 Mercurius dedit, ad Circes cùm tecta veniret,
 Ut sociis et ferret opem, qui membra suilla
 Induerant, nec porcinis se pasceret escis?

Quid nisi sermo fuit, Thonis quod miscuit uxor,
 Argivæque Helenæ dono dedit hospita pulchrum,
 Quod luctus irasque graves tollebat, et omnes
 Illicò mæstitiâs memori de mente fugabat.
 Ac sæpè et miseram stragem sævasque procellas
 Æquoris effugiens placido benè Numine quisquam,
 Has unus servavit opes, quibus amplius ipse
 Lætatur, quàm multa ob commoda gestiat alter.
 Quin etiam venerandum hominem facundia reddit.
 Id liquidò nobis monstrat Laertia proles,
 Namque ille æquoreis vix tandem emersus ab undis,

- Γυμνόν, καὶ μελέεσσι τετραγυμνόν, αἰπὺν ἀλήτην,
 210 Μύθοισιν πυκινούσιν ἐκέσσιν ἀντιόσονται,
 Παρθενική περ ἐοῦσ', ἠδέεσσατο, καὶ βασιλίσαι,
 Φαιήκεται τ' ἔδειξε, καὶ Ἀλκινόῳ βασιλῆϊ,
 Ξεῖνον, ναυηγόν, πάντων γεραρώτερον ἄλλων.
 Μῦθοι, καὶ πλέονεσσιν ἐπ' ὄμματα πικρά φερούσης
 215 Βασκανίης, τελέθουσιν ὑπέρτεροι· οὐ γὰρ ἀρίστους
 Ὁ φθόνος, οἷς δ' ἀδόκητος ἔσθι τύφος, οἶδε παλαίην.
 Ὡ μῦθοι, μῦθον ἐπιθευέεις, ὡς ποθέεσκον
 Σοῖς ἀγαθοῖς ἐπέεσσιν ἐμὸν λόγον ἱστοραρίζειν!
 Ἀλλὰ τὰ μὲν κατέμαρψα, τὰ δ' οὐ σθένος, ἀλλὰ δὲ παιδός
 220 Γλώσσα φίλη κατέλεξεν ἐπειγομένοισι πύθοισιν
 Ἐκ πολυῆς νεότητος, ὃ μοι πλέον ἤτορ ἐγείρει.
 Ἄλλ' ἔθι μοι, τοκέων τε λιταῖς καὶ σῆσι πιθήσας,
 Πρόφρων, ἀρτεμέων τε, σὺν ἐλπωρῇσιν ἀρίσταις,
 Οἱ ποθέεις, πομπὸς δὲ σ' ἄγοι πατρώϊος ἐσθλός.
 225 Καὶ γὰρ ἐς ἡμετέραν βιοτὴν Θεὸς ὄμματα βάλλει.
 Εἴτε σέ γ' Ἀτθίς ἔτερψεν ἀηδονίς, εἴτε σε τερπνῆς
 Φοινίκης κλυτὸν ἄστυ, νόμων ἔδος Αὔσονιήων,
 Εἴτε σ' Ἀλεξάνδροιο πέδον μέγα, ἔνθα τε πολλῶν
 Φορτίδα πλησάμενός τις, ἐὰ πρὸς δόματ' ἐλαύνει·
 230 Πᾶσα μὲν ὑμετέροισιν ἐπιτροχὸς αἶα πέλοιτο
 Ποσσὶν ἐπειγομένοισι, καὶ ἄνδρα καλὰ φύοιτο,
 Καὶ ποταμοὶ κελαδοῖεν ἐννεία, πᾶς δὲ τε πόντος
 Νῆα φέροι πνοῇσιν ἐλαφροτάτησιν ἐς ὄρμον·
 Δελφίς δ' εὐδιώσασαν ὑπεῖρ ἄλλα, νῶτά φαεινοῖς
 235 Γυροῖς εὐγνώμπτουσιν ἐλισσόμενος πυμάτοισι,
 Σκιρτῶν κατὰ κῶμα τῶν βίον ἡγεμονεύων,
 Ὡς ποτε καὶ νώτοισιν ἀοιδίμου ἤγαγ' ἀοιδόν.
 Μύθων δ' ἡγητῆρσι πέλοις φάος, ἐν προνόμοις δὲ
 Αὐτίκ' ἀριθμήσαιεν ἐμὸν πᾶν, ἵτα τέκεσσι
 240 Τίοντες. Κρητὴρ δὲ λόγων καὶ πυθμένος ἄχρης
 Ζωρὸς θυγαλέησιν ἀφύσσεται πραπίδεσσι.
 Χρύσεια δ' αὖ πτυκτῆσιν ἐνὶ πινάκεσσι γράφοιτο
 Γράμματα σὴ παλάμῃ, τάζει δ' ἀπὸ κηρία βέλους.
 Εἰ δὲ σύ γ' ἀκρεμόνεσσιν ὑψήμενος, εἶαρος ὥρη,

209. Αἰπὺν ἀλήτην. *Celsi animi vagum hominem.*210. Μύθοισιν πυκινούσιν. Συνετοῖς, *verbis catiis, prudenti eloquio.*

213. Γεραρώτερον. Reg. 990 γεραρώτατον. Edit. malè γεραφώτερον.

217. Μῦθον ἐπιθευέεις. *Ad ejus laudes celebrandas eloquentiā mihi opus foret.*226. Ἀηδονίς. *Luscinia Attica.* Athenas intelligit eloquentiæ laude toto orbe celeberrimas.227. Φοινίκης κλυτὸν ἄστυ. *Phœnicia: urbs inclita: quam velit Phœnicia: urbem significare Gregorius, non liquet.* Tyrus Phœnicia: metropolis nunquàm litterarum studiis floruit, sed tantum conchylii et purpuræ commercio.

METRICA VERSIO.

Nudus, inops rerum, contusus membra, vagusque,
 Supplicibus verbis movit variisque puellam
 Alcinoο genitore satam, plebique patrique
 Illa virum ostendit, qui quamvis naufragus esset
 Atque hospes, splendore tamen super extitit omnes.
 Vincitur eloquio livor quoque, lumina sæva
 In multos homines jaciens; nam livor iniquus
 Non summā virtute viris indicare bellum
 Novit, et his demum, nova quos inopināque rerum
 Prosperitas tumidos reddit, nimiumque superbos.
 Eloquium, eloquii vires nervosque requirens,

Quam cuperem exæquare tuas ego carmine laudes!
 Ast quædam arripui: vires cessare quibusdam;
 Cætera lingua mihi nati memoravit amica,
 Ex canā desiderio properante juventā,
 Quæ mihi res etiam pectus magis excitat. Ergo
 Vade, age, nate, tuis precibus precibusque paren-
 tum
 Confusus, promptus, validus quoque corpore toto,
 Spēque bonā nixus, quod te fert cumque cupido.
 Sit tibi duxque viæ ductor bonus atque paternus.
 Namque oculis vitam nostram Deus aspicit æquis.

- Nudum et membris fractum, illustrem erronem,
 210 Prudenti oratione supplicem sibi occurrentem,
 Virgo tamen, regis licèt filia, reverita est,
 Phæacibúsque ostendit et Alcinoò regi,
 Hospitem naufragum aliis omnibus augustiorem.
 Sermones quoque, in plerosque infestos oculos conjiciente
 215 Invidià, superiores existunt : neque enim optimis
 Livor, sed iis qui inopinatà prosperitate tument, solet conflictari
 O eloquentia, cui laudandæ impar sum, quàm cuperem
 Tuæ excellenti facundiæ parem orationem afferre!
 Verùm partim attingi, partim nequeo, partim etiam filii
 220 Lingua carissima percensuit, properantibus desideriis
 Ex canà juventute, quod mihi acriùs animum stimulat.
 Itaque, vade age, parentùmque precibus et tuis fretus,
 Promptus et validus, cum spe optimâ,
 Quò ire cupis. Ductor autem patris tui te ducat egregius.
 225 Etenim in vitam nostram oculos Deus conjicit.
 Sivè te Attica oblectavit luscinià, sive te jucundæ
 Phœniciæ urbs inclyta, legum sedes romanarum,
 Sivè Alexandri magna civitas, ex quâ multis
 Onustam mercibus navem quis agens in suam domum rediit;
 230 Omnis quidem terra tuis expedita sit
 Pedibus festinantibus, et amœnos flores gignat,
 Et fluvii leni strepitu decurrant, et omnia æquora
 Navem ferant ventis levissimis in portum :
 Delphinus autem tranquillum super mare, sinuosa pulchris volumina
 235 Versans gyris, et extrema caudæ agmina vertens
 Subsultet inter undas tuam viam dirigens,
 Quemadmodùm olim dorso celebrem vexit cantorem.
 Eloquentiæ magistris sis ipse lux, et inter primos discipulos
 Protinùs connumerent filium meum, perindè ac filios suos
 240 Eum honorantes. Poculum autem doctrinæ, et ad fundum usquè
 Merum sitibundis hauriatur pectoribus.
 Auræ prætereà in plicatilibus tabulis scribantur
 Litteræ tuâ manu, et fluant favi è tuo libro.
 Sin autem tu sub arborum ramis sedens, verno tempore,

Eloquentia li-
 vore qui ple.os-
 que infestat, su-
 perior est.

Quos livor
 insectatur?

Filii desiderio
 assentitur pater
 Nicobulus.

Attica.

Phœnicia.

Alexandria.

Fausta omnia
 precatur filio Ni-
 cobulus.

237. Αἰθδον. Billius Ariona intelligit, de quo elegantem fabulam habes apud Herodot., Lib. 1.

238. Φάος πῶλον. *Sis ipse lux.* Te velut oculum habeant eloquentiæmagistri, id est, eximiâ eloquentiâ præditum: sic suprâ Carm. 1, ad Hellenium, vers. 229, virgines singulâ virtute ornatas appellat *gregis sui lumen clarissi-*

mum; et infrâ Carm. vii, vers. 1, Nemesium nuncupat *justitiæ oculum*. Cùm Lysander armis Athenas cepisset, multique eum ad hanc urbem evertendam hortarentur, negavit committendum esse, ut è duobus Græciæ *oculis*, hoc est, Lacedæmone et Athenis, alter erueretur.

243. Βίβλον. Chig. βιβλῶν.

METRICA VERSIO.

Attica sivè tuam oblectat luscinià mentem,
 Sen magis arridet tibi Berytus, est ubi sedes
 Legibus Ausonii, seu te magis urbs capit illa
 Nomen Alexandri quæ præfert inclyta regis,
 Mercibus innumeris ex quâ mercator onustus
 Ad patrios lætâ remeat post mente penates:
 Terra tuis pedibus rapidis sit pervia cuncta,
 Sit plana et facilis, florésque educat amœnos,
 Dulcè sonent fluvii, et blando cum murmure currant,
 Ac levibus ventis ad littora fida carinam
 Æquor agat, placidis delphisque supernatet undis,

Tom. II.

Et variis gyris caudam huc illucque retorquens
 Exsiliat, tèque haud obliquo tramite ducat,
 Ut quondam celebrem gestavit Ariona dorso.
 Eloquii doctis lumen sis ipse magistris,
 Atque inter primos numerent te protinùs illi,
 Nec minùs ac natos te complectantur amèntque.
 Doctrinæ calicem sitibundo pectore ad imum
 Fundum usquè exhausti, mentémque avidissimus imple.
 In tabulis, tua quæ pinget manus, aurea sunt
 Èque libro Hyblæi stillet favus undiquè mellis.
 Quòd si, vere novo, recubans sub fronde virenti,

P 11

- 245 Τῆμος ἔτι πυκνὰ γλυκερότεραί εἰσι βροτοῖσιν,
 Ἢ πυρρὸν βάλλοντος ὑπὲρ κρατὸς ἡλίου,
 Μύθοισιν μοῖαίς πυκινὴν φρενὰ πᾶσαν ἐρείδων,
 Τέττιγες λαλαγεῦντες, ἅμ' ὀρνίθεσσιν αἰυδαῖς,
 Σὺν θέρμας ἡδυθρόοισιν ἀναψύχειν αἰυδαῖς.
- 250 Ἐς θῆριν καλέοντες αἰυδοσύνησιν ἐταῖρον.
 Αὐτὰρ ἐγὼ θοὸν ὥς φίλοις συρίγμασι πᾶλον,
 Καί περ θερμὸν ἔοντα, θωότερον ἐς θρόμον ἦσσι
 Νίκης ἰσχανόωντα μεγακλῆος, ἢ παλαιστῆς
 Οἷα γέρον, μέγαλοισιν ἀθλητῆρσι κελεύων.
- 255 Ἀμφὶ κόνιν Πισσαῖαν ἐπιξαμένοισι λόγοισι,
 Παῖδ' ἐμὸν ἐν μεσάτῳ κατινηφόρου εὖχομ' ἰδέσθαι.
 Οὔτε τιος κτεάνων περιφείσομαι, ὥς σὺ κελεύεις,
 Οὔτε μόγου τοκέσσιν οἰκότης, οὔτε τευ ἄλλου
 Τῷ ὅσα τὴν μεγάλην ἀρετὴν θνητοῖσιν ἀγείρει.
- 260 Κρεῖσσων γὰρ πενίη πινυτὴ πλούτοιο κακίῃσιν.
 Οὐ φράξω πηγὴν, ποταμὸν μέγαν ἐντὸς ἔχουσιν.
 Μηδὲ φάος λύχνοιο θάνοι, λήγοντος ἐλαίου.
 Ἔρνος τε προχοῇσιν αἰεζώοισιν ἀέξει.
 Τοῦτο δέ σοι παρ' ἐμεῖο μέλος πεμπτήριον ἔσω.
- 265 Χρῖσόν ἔχοις ἐπέων ἡγήτορα, καὶ βιότοιο
 Σὼν λόγον, ὃς μύθων προφερέσχατος ἔστιν ἀπάντων.
 Μὴ σὺ γ' ἐταιρίσσαις κακὸν καὶ φαῦλον ἐταῖρον.
 Λοιμὸς καὶ κρατεροῖσιν ἐνιχρίμπτει μελέεσσιν.
 Οὔτ' ἀρετὴν ὀπάσεις, καὶ αἰσχος ἀντιβολήσεις.
- 270 Σωφροσύνην συνέριθον ἔχοις, καὶ τέρπεο μούνη.
 Μὴ πόθος ἐκκρούσειε πόθον τὸν ἄριστον ἀλιτρός.
 Ἐν μύθοιο νόμιζε, σοφὸν τρόπον ἔμμεν' ἀρείω.
 Εἰ δὲ σὺ γε πλήσαιο ἱερὴν φρενὰ τῶν περ ἔολπας,
 Αὐτίς ἴοις, πομπὸς δὲ σ' ἄγοι περίφαντον ἅπασι.
- 275 Πομπὸς δ' ὅσπερ ἰόντι συνέμπορος ἦεν ὁδοῖο.
 Μισθὸς δ' αὖ τοκέεσσι χάρις, καὶ οὔνομ' ἄριστον.
 Ταῦτα γέ σοι παρ' ἐμεῖο, τέκος φίλον· εἰ δὲ Γαυδαίων
 Πρόσθε περᾶν ἐθέλοις, καὶ τῇ Θεὸς ἡγεμονεύοι.
 Οὐδὲν ἄριστον ἔοντα σοφόν, καὶ βένθεα μύθων.
- 280 Αἰὲν ἀνιχνεύοντα ὑφ' ἡγεμόνεσσιν ἀρίστοις
 Τοίοις, ὅντιν' ἔλεξας ἀφ' αἵματος ἡμετέριοι,
 Ὡς τέκος, ἀκροτάτοιο καλοῦ πρὸς τέλος ἐκέσθαι.

246. Βάλλοντος. Mendosè Edit. βάλλοντες. Mox ὑπὲρ κρα-
 τός. Ὑπεράνω κεφαλῆς.

249. Ἀναψύχειν. Ità Reg. 990. Edit. ἀναψύχειν.

255. Πισσαῖαν. Pulvere Pisæo, id est, in Olympico pul-
 vere. Bill. Pisa namque civitas erat in Elide, Peloponensi

regione, juxta Alphæum amnem, circa quem quinto
 quoque anno celebrabantur certamina Jovi sacra quæ
 Olympia dicebantur : undè etiam hanc urbem Olympiam
 postea appellatam tradit Stephanus. Qui autem in hoc
 certamine victor extitisset, oleæ ramum ferebat.

METRICA VERSIO.

Tunc cum purgatæ esse solent mortalibus auræ,
 Vel caput ardenti cum sol diverberat æstu,
 Addictâ studiis omnino mente labores,
 Multa cicada tuum corpus volucrèsque canoræ
 Dulcisono cantu exbilent, reparéntque labori,
 Per socios cantus ad pugnam téque laccessant.

Ast ego præcelerem per sibila grata caballum,
 Atque acrem ad cursum, celerem magis ipse citumque
 Efficiam, cupidum palmæ quâ gloria surgit;
 Grandævi aut inest pugilis fractique senectâ,
 Fortibus athleticis Pisæo in pulvere scitus

Jussa dabo, gravibúsque incendam pectora dictis.

Natum aveo in medio cœlu mediúsque catervis

Cernere, qui viridi sit tempora cinctus olivâ.

Non ego vel nummis ullis, ut versibus à me

Exposcis, parcam, vel digno patre labori,

Aut aliis rebus, paritur quibus aurea virtus.

Sacrilegis opibus sapiens præcellit egestas.

Non fontem claudam, fluvium qui continet altum;

Non defectu olei lampas tua, nate, peribit;

Plantâque continuis crescet perfusa fluentis.

Ast ego te verbis abeuntem prosequor istis.

- 245 Tunc, cùm auræ gratiores sunt mortalibus,
Aut ardentes radios spargente suprâ caput sole,
Sermonibus des operam, totâ in illis mentis intentione incumbens,
Cicadæ garrulæ, simul cum avibus canoris,
Tuum corpus suavibus reficiant modulis,
- 250 Ad pugnam provocantes mutuis concentibus.
Ego verò te amicis sibilis, ac veluti celerem pullum equinum,
Quamvis sponte suâ fervidum, ad celeriorē cursum excitabo
Victoriæ cupidum gloriosæ, aut etiam athleta
Veluti senex, qui fortissimos luctatores adhortatur
- 255 In pulvere Pisæo eruditis sermonibus,
Filiū meum in medio cœtu, oleaginâ redimitum coronâ videre cupio :
Neque ulli possessionum parcam, ut tu postulas,
Nec labori, quem à parentibus suscipi deceat, nec rei cuipiam
Quâ eximiam virtutem homines possint comparare.
- 260 Præstantior enim est sapiens paupertas divitiis pessimis.
Non obstruam fontem, qui flumen magnum intus continet,
Neque sinam, ut lumen lucernæ emoriatur, deficiente oleo :
Planta autem continuis fluentis irrigata crescat.
Istud autem à me discedens carmen habebis.
- 265 Christum habeas studiorum ducem, et vitæ
Vivum sermonem, qui sermonibus præstantior est omnibus.
Ne verò tu tibi adjungas malum et flagitiosum sodalem :
Pestis vel validissima invadit membra;
Nec virtutem illi dabis, et vitia illius contrahes.
- 270 Sapientiam habeto sociam, et illâ delectare solâ;
Ne amorem optimum extrudat amor flagitiosus :
Unam rem crede, nempè morum probitatem doctrinâ esse meliorem.
Si verò tu expleveris castam mentem iis, quæ sperasti,
Rursus revertere, et ductor te reducat conspicuum omnibus
- 275 Ductor ille, scilicèt, qui eunti socius fuit viæ.
Merces verò parentibus gratia rependatur, et nomen optimum.
Hæc tibi à me, dilecte fili; sin autem Gades
Ultrâ penetrare velis, et eò Deus tibi dux sit.
Nequaquàm incredibile est virum sapientem, et altos doctrinæ gurgites
- 280 Semper haurientem sub optimis magistris,
Qualis ille est quem nominasti ex sanguine nostro,
O fili, ad summi boni apicem posse pervenire.

Nicobulus fili-
um suum,
quamvis fervi-
dum, excitat,
veluti senex ath-
leta.

Præstantior
sapiens pauper-
tas divitiis pes-
simis.

Nicobuli ad
filiū monita.
Christus vitæ et
studiorum dux
esse debet.

Vitanda impro-
horum societas.

Vitæ probitati
eloquentia post-
habenda.

264. Περπύριον. Quo te discedentem prosequor.

266. Σὼν pro σάον. Ibid. προπερίστατος. Sic Reg. 990. Edit. προπερίστατος, qui amandus, vel prædicandus præ cæ-
teris.

268. Κρατεροῖσιν. Sic Chig. Edit. vitiosè κρατεροῖς.

272. Ἀρίω. Chig. ἄρειον.

274. Ἀδὸς τοῖς. Rursus revertere, nempè ad nos. Mox
περίφαντον. Ità legendum videtur cùm Schol., qui habet
etiam περιφανῆ, conspicuum. Edit. περίφαντος.

275. Ὅσπερ. Melius quàm ὥσπερ, ut in Editis.

281. Ἀφ' αἵματος, scilicèt, Gregorius.

METRICA VERSIO.

Eloqui Christus tibi, sit tibi dux quoquē vitæ
Sermo, sermones qui longè præterit omnes.
Ne tibi qui vitiis scateat, conjunge sodalem;
Namque simul firmos pestis gravis occupat artus :
Non tu virtutem tribues, sed dedecus ipse
Accipies, vitiis atque inficere profanis.
Junge pudicitiam semper tibi; te juvet una;
Ne sanctam elidat flammam scelerata cupido.
Unam doctrinâ rem semper crede priorem,
Virtutem, studiūque boni, morésque probatos.
Post ubi tu mentem rebus compleveris istis,

Quas speras, idem repetenti patria tecta,
Dux extet, comitem qui se tibi junxit eunti.
At patribus merces sit gratia, famâque læta.
Hæc tibi sint à me, proles carissima; quòd si
Herculeas etiam cupias transare columnas,
Illuc sit quoquē dux superi tibi Rector olympi.
Cur ego diffidam, si mentis acumine quisquam
Polleat, et sophiæ noctūque diūque recessus
Imos scrutetur ducibus præstantibus utens,
Qualem tu quemdam memorasti, sanguine nobis
Junctum, quin tandem veniat virtutis ad arcem?

ς.

ΠΑΡΑΙΝΗΤΙΚὸΝ ΠΡὸς ΟΛΥΜΠΙΑΔΑ.

- Τέκνον ἐμὸν, τό δέ τοι πεμπτήριον ἐσθλὸν ὀπάζω
 Γρηγόριος· πατὴρ δὲ παραιφασίς ἐστιν ἀρίστη.
 Οὐ χρυσὸς λιθάκεσσι μεμιγμένος, εὐγενέεσσι
 Κέσμος θηλυτέρησιν, Ὀλυμπιάς, οὐδὲ μὲν εἶδος
 5 Χρῶμασι φαρμάσσειν βυσιλήιον, αἴσχει τερπνῶ,
 Εἶδος ἐπ' εἶδος ἄγουσαν οἰοῖτον. Εἵματα δ' ἄλλαις
 Πορφύρεα, χρύσεια, διαλαμπέα, σιγαλόεντα,
 Αἶς οὐδὲν βιότοιο διαυγέος εὖχος ἔπεσι.
 Σοὶ δὲ σαοφροσύνη τε μέλοι, καὶ κάλλος ἀγνῶτον
 10 Ὀμμασι κευθομένοισιν. Ὁ δὲ τρόπος, ἄνδρος ἀρίστου,
 Ἐμπεδόν, ἀσφάλικτον, ἀειδήμον εὖχος ἐχούσῃ.
 Ἄζω μὲν πρώτιστα Θεὸν, μετέπειτα δ' ἀκοίτην,
 Ἰσθμὸν βιότοιο, τεῆς σημάτωντορα βουλῆς.
 Τὸν μόνον φιλεῖν, μόνῳ δέ τε θυμὸν ἱαίνειν.
 15 Καὶ πλέον, ἣν σε πόθοισι τε λειοτέροις ἀγαπάξῃ,
 Φίλτρον ἔχων ἀκέαστον, ὁμοφροσύνης ὑπὸ δεσμοῖς.
 Θάρσος ἔχειν μὴ τόσσον, ὅσον πόθος ἀνδρὸς ὀπάξει,
 Ἀλλ' ὅσον ἐστὶν εἰκός, ἐπεὶ κόρος ἐστὶν ἀπάντων.
 Πάντων μὲν κόρος ἐστὶ· πόθος δ' ἀκόρητος ἀρείων.
 20 Μὴ ποτε θῆλυς ἐοῦσα, ἐς ἀνέρος ὄγκον ἐπείγῃ
 Μηδὲ γένος προφέρειν, μὴδ' εἵμασιν ὄφρ' αἰρεῖν,
 Μὴ σοφίην· σοφίῃ δὲ γάμου δεσμοῖς ὑποαίκειν.
 Πάντα γὰρ ἀμφοτέροισι βίου ξυνώσατο δεσμός.
 Εἴκειν μὲν βρομέοντι, πονειομένῳ δ' ἐπαρήγειν,
 25 Μύθοισιν μαλακοῖσι, παραιφασίῃσι τ' ἀρίσταις·
 Οὐδὲ λευτοκόμος θηρὸς μένος εὐνασεν ἀλκή,
 Ἄσθμασι βρυχαλέοισι χολούμενον, ἀλλὰ θαμάζει
 Χερσὶ καταψήχων, καὶ αἰμυλίῃσι λόγοισι.
 Μὴ ποτε ἢ θυγὲν τιν' ὀνειδίσαις ἀκοίτῃ.
 30 Καὶ μάλα χωομένη περ, ἐπεὶ πλέον αὐτὸς ὄνειαρ,
 Μηδὲ τέλος βουλῆς ἀντίξουν· οὐ γὰρ εἰκός.
 Δαίμων πολλάκι τέρμα φέρει συμφράθμονι βουλῇ.

VI. ARGUMENTUM. Hoc Carmen, inquit Leuvenclaius, simpliciter in Græco Paræneticum inscribitur. In uno è regis Codicibus is huic Carmini præfixus est titulus: Ἐφάμιλλός τις πρὸς ἐπίγαμον παρθένον, Ὀλυμπιάδα λεγομένην. Consimilis admonitio ad virginem nubilem, Olympiadem dictam. Ideò autem inscribitur ἐφάμιλλος, consimilis adhortatio, quòd in illo Codice hæc aliam subsequatur adhortationem de eodem argumento, nempe de superfluo mulierum Ornatu, κατὰ γυναικῶν καλλωπιζομένων, Bill. 58, nunc

xxix, Sect. 2, Lib. 1. Codex Coisl. habet, πρὸς Ολυμπιάδα, ad Olympiadem, ad cujus nuptias invitatus Gregorius, cum podagrâ gravatus interesse non potuisset, datis epistolis ad Anisium, rogavit ut se excusaret, prætereaque ad ipsam Olympiadem istud Carmen misit. Quo Carmine regulas ac præcepta ei tradit. quibus honestè sanctèque in matrimonio vivat. Hæc illa est Olympias, celeberrima diaconissa Ecclesiæ Constantinopolitanæ, ab omnibus sui temporis scriptoribus ob præclaras virtutes decantata. Carmen autem Grego-

METRICA VERSIO.

VI. AD OLYMPIADEM.

(Billio interprete.)

Nata mea, hoc pulchrum munus tibi mittitur à me;
 Nil porrò utilius monitis meliùsque paternis.
 Non fulvum gemmis junctum radiantibus aurum
 Matronam decorat, variis nec pingere vultum
 Artibus, atque novam formæ superaddere formam.
 Sint aliis pulchræ, Tyrio sint murice tinctæ
 Vestes, purpureæque, quibus nil scilicèt affert

Splendoris probitas vitæ et præstantia morum.
 Cura pudicitia tibi sit, tibi cura decoris
 Illius oclusi quem demirantur ocelli.
 Moribus hand ullus flos est magè lætus honestis,
 Et fama egregia, cunctâque et labe carente.
 Primò Dei numen, posthæc venerare maritum,
 Vitæ oculum, et tua qui sapiens consulta gubernat.
 Hunc et semper ames unum, læteris et uno:
 Idque magis, flammæ si senseris illius in te
 Ardentes, stabilisque tuæ conservet amorem.

VI.

AD OLYMPIADEM.

Scriptum an.
584.
Alia Bill, 57,
pag. 152.

- Filia mea, hoc tibi munus bonum mitto
 Gregorius : Patris autem admonitio est optima.
 Non aurum lapidibus immixtum, nobilibus
 Ornamentum est mulieribus, Olympias, neque etiam vultum
 5 Coloribus pingere regalem, turpi oblectantem decore,
 Faciem faciè obducendo perniciosà. Vestes sint aliis
 Purpureæ, aureæ, splendidæ, variè pictæ,
 Quibus nulla vitæ inclytæ gloria suppetit.
 Tibi verò pudicitia curæ sit, et pulchritudo miranda
 10 Oculis etiam clausis. Mores autem sunt flos pulcherrimus,
 Firmus, inconcussus, mulieri cui præclara est fama.
 Venerare primò quidem Deum, deindè verò maritum,
 Oculum vitæ tuæ, tui arbitrum consilii,
 Quem unum diligas, cui soli placere studeas;
 15 Atque etiam impensiùs, si te ipse amore perfectiore diligat,
 Constantem exhibens affectum, sub legitimi amoris vinculis.
 Libertatem ne habeas tantam, quantam tibi viri cupiditas affert,
 Sed quantam habere par est, siquidem satietas est rerum omnium.
 Omnium, inquam, satietas est; ut autem in amore non subeat fastidium, melius.
 20 Ne unquàm, cùm foemina sis, in virilem fastum prorumpas.
 Nec genus proferas, nec ob vestium elegantiam supercilium tollas,
 Nec ob sapientiam: sapientia autem mulieris est matrimonii legibus parere.
 Omnia enim inter virum et mulierem communia fecit connubii vinculum.
 Cede excandescenti marito, laboranti fer opem,
 25 Blandis verbis, admonitionibusque optimis :
 Neque enim is qui leonis curam gerit, robore iram belluæ sedavit
 Æstuantis et frementis, sed domat
 Manu permulcens et blandis verbis.
 Nunquàm detrimentum ullum exprobres viro
 30 Etiam valdè irata : plus enim ipse tibi est quàm divitiæ;
 Nec si quid contigerit votis contrarium; non enim æquum est.
 Dæmonis malitià sæpè fiunt irrita prudenti suscepta consilio.

Non aurum,
non lapides, non
colores fictitii,
mulierum sunt
ornamenta.

Spiritualis pul-
chritudo curan-
da.

Deum primùm,
deindè virum
uxor debet ve-
nerari ac dilige-
re.

Rerum omnium
satietas est.

Sapientia mu-
lieris est, nullà
re se efferre, sed
matrimonii legi-
bus parere.

Omnia com-
munia fecit con-
nubium.

rii exeunte anno 384 conditum est, siquidem Nebridius, cui Olympias nupsit, quocum non totos viginti menses habitavit, adhuc in vivis erat 29 junii 386.

2. Πατὴρ δὲ παραίφασις. Ità Carin. præc., vers. 7.

5. Βασιλῆϊον. Regalem vultum, id est, divinam imaginem.

7. Σιγαλόεντα. Quæ elegantia sua silentium et admirationem incutunt. Hom., Iliad., v, 226. Ἡνία σιγαλόεντα, habenas miro artificio factas.

8. Βίοτοιο διαυγέος. Vitæ inclytæ, seu virtutis.

14. Μόνον δὲ τε θυμὸν ιαίνειν. Quo uno animum oblectes.

16. Δεσμοῖς. Coisl. Θεσμοῖς.

19. Ἀρίων. Schol. ἀμείνων δὲ πόθος, οὗ κόρος οὐ πίφουκε, melior autem ille est amor, cujus non subit fastidium.

29. Ἀχοίτη. Ità Combef. Favet Schol. οἰκοδισπότη. Edit. ἀχοίτην.

METRICA VERSIO.

Ne tibi sit, quantam cupit hic, fiducia tanta,
 Sed quantum decet ac fas est. Namque omnia tandem
 Tædia ferre solent animis. Non expedit autem
 Conjugis ut saturum capiat fastidia pectus.

In fastum, mulier cum sis, ne assurge virilem.
 Ne genus et proavos memora : ne pulcher amictus
 Sit tibi vel vani sapientia causa tumoris.
 Legibus est thalami sapientia cedere magna.
 Cuncta etenim nexus communia reddit utrique
 Conjugii. Tu cede viro, cum hile movetur,

Tom. II.

Atque laboranti fer opem, mollique loquelâ
 Admonitûque probo mœrentia pectora fulci.
 Cum lea sæva furit, rabidæque exæstuat irâ,
 Robore corporeo domitor non comprimit illam,
 Sed manibus mulcens domat hanc et voce suavi.
 Ne damnum impropere, quamvis irata, marito;
 Pluris enim ille tibi est, quàm commoda cuncta pu-
 tandus :

Nec finem adversum votis ; namque haud decet istud.
 Sæpè fit ut non sit prudentibus exitus idem,

Q 11

- Μηδὲ μὲν ἀδρανίην· ἥ γὰρ κρατέοντι μάχαιρα.
 Μηδὲ μὲν αἰνήσειας, ὃν οὐ φίλον ἀνέρι σεῖο,
 35 Παρβλήθην ἐπέεσσι καθαπτομένη δολίοισι.
 Καὶ δ' ἄλλως ἐπέοικεν ἀπλοῦς τρόπος εὐγενέεσσιν
 Ἀνδράσιν ἢ δὲ γυναιξί, μάλισα δὲ θηλυτέρῃσι.
 Ξυνὰς δ' εὐφροσύνας καὶ ἄλγεα πάντα τίθεσθαι,
 Ξυνὰς δ' αὖ μελεθῶνας, ἐπεὶ τόδε οἶκον ἀέξει.
 40 Μῆτις μὲν καὶ σεῖο, τὸ δὲ κράτος ἀνέρος ἔστω.
 Ἀχθυμένῳ βαιὸν τι συνάχθεο· καὶ τόδε τερπνὸν
 Φάρμακον ἄλγεός ἐστι, φίλων ἄχος. Ὡς δ' ἔπειτα
 Αἰθρίου εἶδος ἔχουσα, λύειν μελεδήματα θυροῦ.
 Ἀνδρὶ γὰρ ἀσχαλῶντι λιμὴν εὖορμος ἄκοιτις.
 45 Κερκίς σοί γε μέλοι, καὶ εἰρία, καὶ μελεθῶναί
 Θεοίς ἐν λογίοισι· πὰ δ' ἔκτοθι ἀνδρὶ μέλειτο.
 Μὴ πολὺν ἐκ προθύρων πέμπειν πόδα, μηδ' ἐπὶ τέρψιν
 Πάνδημον, καὶ ἄκοσμον ὀρήγυριν· ἥ γὰρ ἔρευθος
 Αἰρεῖ κ' αἰδομένησι, τὰ δ' ὄμματα ὄμμασι μίσγει·
 50 Αἰδῶς δ' οἰχομένη, πάντων γενέτειρά κακίστων.
 Ἐς δ' ἀγαθὰς κέλομαί σε φέρειν πόδα σὺν πινυτῇσιν,
 Ὡς τινα καὶ λόγον ἐσθλὸν ἐνὶ φρεσὶ σεῖο χαράξῃς,
 Ἡ κακίης ὀλετῆρα τεῆς, ἥ δεσμὸν ἀρίστων.
 Οἶκός σοι, πόλις ἐστὶ, καὶ ἄλσεα. Μὴ ὀράσθαι
 55 Ἄλλοις, ἣ πηοῖσι σαόφροσιν, ἢ δ' ἱερῇ
 Καὶ πολὴν νεότητος ἀρείονι· μηδὲ γυναιξί
 Ταῖς ὀπόσαις αὐχὴν τε πολὺς, καὶ δῆμιον εἶδος·
 Μηδὲ μὲν εὐσεβέεσσιν, ὅσους πόσις ἐκτὸς ἐέργει,
 Καὶ μάλαι περ τίουσα. Τί τοι τόσον ἐστὶν ὄνειαρ,
 60 Ὅσσάτιον πόσις ἐσθλὸς, ἐπὴν μόνον ἀμφαπαγάζῃς.
 Λίην μὲν φρονέειν, λίην δὲ τε μὴ βλεμεκίνειν.
 Αἰνῶ θηλυτέρας, τὰς ἄρσενες οὐδὲ ἴσασι.
 Μηδὲ μὲν ἢ ἐπὶ δαῖτα γαμήλιον, ἢ γενέθλην
 Σπεύδειν, ἔνθα πόθοι τε, χοροῖτυπιαί τε, γέλως τε,
 65 Καὶ χάρις οὐ χαρίεσσα· τὰ γὰρ καὶ σώφρονα θείλγει,
 Ὡς ἀκτίς κηροῖο διαίσσουσα τάχιζα.
 Μηδὲ μὲν οἰκιδίους τε πότους κατὰ δώματ' ἐγείρειν
 Ἀνέρος ἢ παρσόντος ἀμύμονος, ἢ ἀπεόντος.

33. Κρατέοντι. Schol. οἰκοδεσπότη. *Penes patrem familiās est gladius*. Billius legit κρατάλοντι. *Sensus enim est, inquit, gladium, quo cinctus est, satis virium præstare, infirmitatem compensare.*

37. Μάλισα δέ. Sic legendam monet Billius, ut stius ver-

sui numerus constet. In Editis deest δέ, et claudicat versus.

42. Ἄχος. Ità legendum pro ἄκος, ut ex præcedenti versu patet. Vult Gregorius, inquit Billius; nullam esse commodiorem dolori medicinam, quàm amicorum condolentiam.

METRICA VERSIO.

Consiliis, verum malè vertant optima cæpta.
 Nec teneras vires; nam magnum robur in ense.
 Nec, quem non amet ille, virum laudaveris unquam;
 Versuto sermone notans pungensque maritum.
 Namque aliàs etiam sit oportet fœmina simplex,
 Virque etiam, sed plùs mulier: majoribus ipsa
 Debet in hanc etenim studiis incumbere laudem.
 Sint tibi lætitiæque omnes, sævique dolores,
 Sint tibi communes caro cum conjuge curæ;
 Nam domus his veluti gradibus se tollit in altum.
 Dic quoquè quid placeat, sed sit sententia victrix
 Conjugis: hanc contrà nimium contendere noli.
 Cum jacet in luctu, paulum quoquè contrahe frontem,

Ac sociam luctûs te da: nam mœror amici
 Afflicto esse solet dulcis medicina doloris.
 Protinus at vultum sumens cum mente serenum,
 Mordaces animi curas luctûsque revele.
 Nam mæsto est uxor statio benefida marito,
 Pro studio, arguto tibi sit cum pectine tela,
 Divinique tuam teneat meditatio mentem
 Eloquii: conjux externa negotia curet.
 Limine, natâ, pedem nisi rarò efferre caveo;
 Nec tu publica festa, inhonestos nec pete cœtus;
 Namque verecundis etiam de fronte ruborem
 Hæc adimunt, oculisque procacia lumina jungunt;
 Extincto porrò subeunt mala cuncta pudore.

Nec verò imbecillitatem exprobres : est enim penes dominantem gladius.

Neque laudes quemquam, qui non sit amicus viro tuo,

35 Per comparisonem verbis perstringens versutis.

Nam alioqui etiam decet morum simplicitas nobiles

Viros et mulieres, sed præsertim fœminas.

Communes voluptates et dolores omnes habeas,

Communes etiam curas, siquidem hoc rem familiarem adauget.

40 Consilium quidem da : verum autoritas penes maritum esto.

Dolente marito paululum simul doleas; istud enim gratum

Levamen doloris est, amicorum dolor. Citò autem postea

Serenam faciem exhibens, depelle curas animo.

Marito enim in mœrorem prolapso commodissimus portus est uxor.

45 Radio da operam, et lanæ, et versare in meditatione

Divinorum oraculorum : externa autem negotia viro curæ sint.

Ne crebro limine pedem efferas, nec ad festa

Publica, aut ad inconditam turbam : id enim pudorem

Adimit etiam verecundis, et oculos oculis miscet :

50 Pudoris autem jactura, omnium genitrix est flagitiorum.

Ad honestos autem cœtus jubeo te pedem ferre cum prudentibus,

Ut aliquem egregium sermonem tuo pectori insculpas,

Quo vel vitia tua deleantur, vel arctius sit vinculum virtutum.

Domus tibi instar urbis sit, et nemorum. Ne videaris

55 Ab aliis, quàm à propinquis, iisque sapientibus, et à sacerdote,

Et senectute juventute præstantiori : neque etiam à mulieribus

Quibus collum sublime et meretricia facies;

Imò nec à piis quidem viris, quos maritus à domo arcet,

Quamlibet eos honore prosequaris. Quid enim tantæ tibi est utilitatis,

60 Quantæ maritus probus, quem solum unicè amaveris?

Animo quidem sis excelso, verum ne insolescas.

Fœminas eas laudo, quas viri nequidem nôrunt.

Nec ad nuptiale convivium, nec ad natale

Properes, ubi et amores, et choreæ, et cachinni,

65 Et facetiæ infacetæ : hæc enim vel pudicum pectus demulcent,

Ut radius solis ceram penetrans citissimè.

Nequidem privatas computationes domi excita

Sivè præsentem marito laudabili, sivè absente.

Fœminarum
præsertim decet
simplicitas.

Condolentia
amicorum maxi-
mum est in do-
lore solatium.

Viro in dolore
posito uxor est
portus.

Pudore depo-
sito, flagitia om-
nia oriuntur. Ad
honestos et lau-
dabiles cœtus
cum prudenti-
bus fœminis se
conferat, ut e-
gregium aliquem
sermonem in a-
nimo insculpat,
quo vel vitia
corrigantur, vel
virtutes augean-
tur.

45. Κερχίς etc. Ità Lib. 1, Sect. 2, Carm. 11, vers. 320 et 321.

49. Κ' αἰδομένησι. Sic Coislianus. Malè Edit. αἰδομένη-
νῆσι.

50. Αἰδῶς δ' οἰχομένη. Schol. καὶ οἰχομένης αἰδοῦς, τὰ κα-

κίσα πάντα τίχεται. Pudore autem deposito, flagitia omnia
enascuntur.

61. Αἶψην μὲν φρόνέειν. Ità ferè eodem Carm. 11, 353-355.

62. Θηλυτέραις. Coisl. Σηλυτέρων.

64. Πόθοι. Ità MSS. Billius mavult πύθοι.

METRICA VERSIO.

Ad sanctos autem jubeo te tendere cœtus,
Dum prudens matrona tibi se jungat eunti,
Egregium medio sermonem ut pectore condas,
Quo tua vel virtus crescat, vel noxa necetur.
Urbs tibi sint ædes : tibi sint viridaria læta
Non cerni. Excipio caros castosque propinquos,
Atque sacerdotem, et senium juvenilibus annis
Utilius multò ac melius. Quin, nata, monebo
Hoc quoque, fœminei ut vites consortia sexûs,
Si qua sit extentiâ cervice atque ore procaci.
Nemò sit usque adeò sanctus, mea nata, piusque,
Cui pateant aditus ad te, si fortè maritus
Oderit hunc, nolitque suis admittere tectis.

Quæ tibi tanta ferat, dic, sodes, comoda quisquam,
Quanta feret thalami socius serventer amatus?

Alto animo sis ipsa, licet, non mente superbâ.
Hæc mihi laudatur mulier, quam turba virilis
Omninò ignorat. Fuge connubialia festa,
Atque dapes natalitias, ubi vina bibuntur
Largius, atque chori regnant, turpèsque cachinni,
Ac lepor illepidus : quæ vel castissima mulcent
Pectora, tamque citò penetrant, quàm fervida ce-
ram

Lux Phœbi penetrare solet. Sed et ipsa caveto,
Ne præsentem viro, vel eodem absente, lyæo
Des operam, inque tuis agites convivia tectis.

- Γαζήρ μέτρα φέρουσα τάχ' ἂν παθίεσσιν ἀνάσση.
 70 Τὴν δ' ἄθυρον τρομέω μὲν ἐγὼ, τρομέει δὲ ἀκροΐτης.
 Μηδὲ παρειάων σκιρτήμασι πάλλεο μάχλοις,
 Ἡὲ χολῶ πλήθοντι· τὸ γὰρ μερόπεσσιν ὄνειδος,
 Θηλυτέραις δὲ μάλιχα, καὶ ἑκτροπον εἶδος ἔθηκεν.
 Οὕατα κόσμον ἔχει τὸν ἀμάρτηρον, ἐσθλὰ δέχεσθαι
 75 Ῥήματα, τοῖς δὲ κακοῖσι νόου κλητὶδ' ἐπικεῖσθαι·
 Οἰκταί τε, κλειταί τε, σαόφρονες εἰσὶν ἀκουαί.
 Σταζοὶ δ' ἀγνὸν ἔρευθος ὁμῶςμι παρθένος αἰδώς
 Σοῖσιν ὑπὸ βλεφάροισι· δίδου δ' ὁρώσιν ἔρευθος,
 Ὅρματα πηρὰ ἔχουσα, καὶ ἐς χθόνα ὀρρὺν ἄγουσα.
 80 Γλῶσσαν ἔχουσ' ἀχάλινον, αἰὲ πόσιν ἐχθοδοπήσεις.
 Γλῶσσα καὶ ἀπταίσοισι κακὸν βάλε πολλάκι μάργη.
 Σιγᾶν λώϊόν ἐστιν, ὅτ' ἐς λόγον ἔργον ἐπέιγῃ,
 Ἡ λαλείν, καιροῖο λόγον κλείοντος ἄκοσμον.
 Μῦθος αἰὲ ποθέοιτο. Πόδες δ' ὑπέροπλον ἰόντες.
 85 Ψεῦσαι σωφροσύνης· καὶ ἰθμασιν ὕβρις ἔπεσι.
 Καὶ τὸ δέχου. Μὴ σαρκὸς ἔχειν ἀδάμαξον ἐρωήν,
 Μηδ' αἰὲ λεχέεσσι χαρίζεο. Πείθε σύννευον
 Ἡμασιν ἀγνωστάτοισι φέρειν χάριν. Ὡς γὰρ ἔοικεν,
 Εἰκόνα τὴν μεγάλῳ Θεοῦ θεσμοῖς ὑποείκειν,
 90 Εἰ καὶ θεσμὸν ἔδωκε γαμήλιον Υἱὸς ἄσαρκος,
 Ἡμετέρῃ γενεῇ, καὶ πλάσματι χειρὸς ἀρήγων·
 Ὡς κεν ἀπερχομένοισι, καὶ ἐρχομένοισι, γενέθλη
 Ἐλκεται, μερόπων τρεπτὸν γένος, οἷα ῥέεθρον
 Ἄστατον ἐκ θανάτοιο, καὶ ἰσάμενον τεκέεσσιν.
 95 Ἀλλὰ τί μοι τὰ ἑκαστα διακριδὸν ὧδ' ἀγορεύειν.
 Οἶδα δ' ἔγωγε παραιφασίην, καὶ τῆς μέγ' ἀμείνω.
 Ἐστὶ τοι, ὦ χαρίεσσα, Θεουδόσις. Ἡδε προκείσθω
 Παντός σοι μῦθοιο καὶ ἔργματος ἔμπνοος εἰκὼν,
 Θηλυτέρῃ Χειρωνίς, ὑπὸ προπόδεσσι γάμοιο,
 100 Ἡ σ' ἐκ πατρός ἔδεκτο, καὶ ἐπλασεν ἥθεσι κεδνοῖς·
 Αὐτοκασιγνήτη μέγ' ἀμύμονος ἀρχιερῆος
 Ἀμφιλόχου, τὸν ἔπεμψα Θεῷ, Θέκλῃ γε σὺν ἀγνῇ,
 Ἀγγελὸν ἀτρεκίης ἐριτηχέα, κῦδος ἐμεῖο.
 Κ' εἴ τιν' ἐμῆς πολιῆς ὑψίφρονα μῦθον ἐδέξω,

69. Ἀνάσση. Coisl. ἀνάσσοι.

78. Δίδου etc. *Incutias te conspicientibus pudorem*. Int. Coisl. ἵνα καὶ τοῦς ὁρῶντας παρασνευάσης ἐρυθρίαν, *ut et te videntes ad erubescendum praeares*.

82. Σιγᾶν λώϊόν ἐστιν. Int. κρεῖττον σιγᾶν, τοῦ καιροῦ λέγειν ἐπιέγοντος, ἢ λαλεῖν λόγον αἰσχροῦ καὶ ἄκοσμον, ἀποκλείοντος.

Præstat silere, etiam cum tempus postulat ut loquaris, quam quid turpe et inhonestum loqui, cum prohibet.

93. Ἐλκεται, μερόπων etc. Ità Lib. 1, Sect. 2, Carm. 1, vers. 126, etc.

97. Θεουδόσις. Edit. Θεοῦ δόσις. Int. Coisl. ἔχεις, ὦ καλλίστη γυναικῶν, δωρίαν ἐκ Θεοῦ σοι φοιτήσασαν. *Habes, o mulierum*

METRICA VERSIO.

Fortè queat venter rabidos compescere motus,
 Dùm modico gaudet victu : at si frena recuset,
 Indomitùsque ruat, timeo hunc, timet huncque mari-
 tus.

Ne gena subsultet lascivis motibus unquàm,
 Aut irâ tumefacta gravi. Nam dedecus istinc
 Fœmina virque trahunt : at majus et illa ; fit indè
 Fœda etenim facies, turpique simillima monstro.
 Jam suus auriculis mundus quoquè constet, ut illæ,
 Quæ bona sunt tantùm excipiant, adversa repellant ;
 Sint castæ et foribus clausis, et rursus apertis.

Virgineum tædâ sociato funde pudorem :
 Adque hominum aspectus tingat rubor ora, oculique
 Ut tibi sint cæci, et fixi tellure labora.
 Quinetiam linguæ nisi frenum imponere cures,
 Conjugis offendes animum : mala plurima sæpè
 Innocuis etiam peperit malè prodiga lingua.
 Præstat, cùm verbis locus est tempùsque, silere,
 Mittere quàm vocem, cùm vox et lingua premenda est.
 Fac tua vox cupidas semper labatur in aures.
 Quin pes elatè gradiens negat esse pudica
 Pectora : namque etiam est in gressu sæpè libido.

- Venter modum tenens fortassè cupiditatibus imperaverit.
 70 Helluonem autem pertimesco ego, pertimescit et maritus.
 Neque etiam genarum subsultationibus palpites lascivis,
 Vel iræ æstu : hoc enim hominibus turpe,
 Mulieribus autem maximè, et formæ venustatem labefactat.
 Aures ornatum habeant, non in margaritis, sed in eo situm ut optimâ
 75 Excipiant verba, pravis autem animi clavis imponatur.
 Sic et apertæ, et clausæ, pudicæ sunt aures.
 Fundat autem egregium marito ruborem virgineus pudor
 Tuis sub palpebris; ad aspectum hominis erubescas,
 Oculos habens cæcos, et in terram supercilium demittens.
 80 Si linguam habueris effrenatam, marito semper invisâ fies.
 Lingua procax et innocentibus sæpè noxam intulit.
 Silere melius est, etiam cùm ad loquendum res compellit,
 Quàm loqui, cùm tempus sermone prohibet indecoro.
 Sermonis tui semper desiderium relinque. Pedes autem superbè gradientes
 85 Mentiuntur pudicitiam; etiam gressibus inest libido.
 Et hoc accipe. Ne carnis indomitum habeas impetum,
 Nec quovis tempore lecto geniali indulgeas. Suade marito
 Ut sacrorum dierum rationem habeat. Sic enim æquum est
 Imaginem magni Dei legibus divinis parere,
 90 Tametsi legem conjugalem dederit Filius carnis expers
 Nostro generi, hominibus, quos condidit, opem ferens;
 Ut videlicèt aliis decedentibus, aliis succedentibus, generatio
 Decurrat, volubile genus hominum, instar fluvii,
 Fragile per mortem, et stabile per generationem filiorum.
 95 Sed quid ego hæc sigillatim persequor?
 Novi ego ipse admonitionem, et quidem hâc nostrâ longè præstantiorem.
 Est tibi, ô elegantissima, Theodosia. Hæc tibi proposita sit
 Omnis sermonis et actionis vivum exemplar :
 Fœmina Chironis, sub radicibus matrimonii,
 100 Quæ te à patre suscepit, et optimis imbuit moribus;
 Germana soror longè innocentissimi præsulis
 Amphilochii; quem ad Deum misi cum sanctâ Theclâ,
 Magnanimum veritatis præconem, decus meum.
 Si quem etiam sublimem senectutis meæ sermonem excepisti,

Cavenda gula.

Lingua fre-
nanda.Genus huma-
num instar fluvii
decurrit.

pulcherrima; donum ex Deo, nimirum egregiam mulierem, à quâ instituta fuerat Olympias. Nomen tamen proprium esse, atque uno verbo scribendum videtur Θεοδοσίης. Int. Coisl. αὐτῇ σοι προτίσθω, ἡ Θαιμάσια, λέγω, Χειρωνίς. Vide supra Carm. III, vers. 168.

99. Ὑπὸ προπόδεσι γάμοιο. Interpres Coislianus παρ' αὐ-

τὰς τοῦ γάμου τὰς ἀρχάς, sub ipsis matrimonii initiis.

101. Αὐτοκασιγνήτη. Schol. πανγνησιωτάτη, σύναιμος.

102. Τὸν ἔπιμψα. Quem ad Deum misi, etc. Num mortem Amphilochii significat Gregorius, et quidem Seleucia, ubi ædes sacra sanctæ Theclæ, in quam ipse Gregorius secesserat?

METRICA VERSIO.

Hoc quoquè consilium capias, carissima nata.
 Effrenis ne te carnis trahat impetus, omni
 Tempore nec lecti genialis gaudia quæras.
 Ipsa virum dictis moveas, ut tempora sancta
 Sic colat, ut Veneris procul absit blanda voluptas.
 Cedere divinis placitis nam debet imago
 Numinis, humanâ quamvis de stirpe creatis
 Connubii legem dederit Patris unica Proles,
 Ferret opem ut nobis, manibus quos finxerat ipse :
 Ut dùm alii abscedunt, alii veniuntque, trahatur
 Vita fugax hominum, violenti fluminis instar,

Tom. II.

Ob mortem instabilis, stabilisque ob pignora rursùm.

Singula sed quid ego verbis includere pergo?
 Consilium novi longè præstantius isto.

Est tibi, bella puella, Theodosia. Hæc tibi viva
 Sermonisque operisque omnis fac prostet imago,
 Est quæ nubilibus, Chiron quod priscus ephebis :
 A patre susceptam quæ te formavit honestis
 Moribus, Amphilochi soror omni labe carentis,
 Quem cæli misi Domino cum virgine Theclâ,
 Præconem veri celebrem, mihi dulce decusque.
 Quod si quandò meus venit tibi gratus ad aures,

R 11

- 105 Τὸν κέλομαι πραπίδων σε φίλοις· κευθμῶσι φυλάσσειν,
 ὧ δ' ἄν καὶ πόσιν ἐσθλὸν ἐρίπτολιν ἐξακέσαιο,
 Εἴ ται καὶ μεγάλαυχον, ὑπέρτερον εὖχος ἔχουσα.
 Νῦν μὲν σοι τόδ' ἔδωκα κεμήλιον. Εἰ δὲ τὸ λῶξον,
 Καὶ τεκέων τεκέεσσι πέλοις πολὺκαρπος ἄλκι·
 110 ὧς καὶ πλειότεροισι Θεὸς μέγας ὑμνεῖοιτο,
 Τῷ περ δὴ γενόμεσθα, καὶ ὧ Δέμις ἔνθεν ὁδεύειν.

Z.

ΠΡΟΣ NEMESIUM.

- Ὀμμα δίκης μύθων τε, Νεμέσσιε, ὅς τοπάροιθεν
 Βήμασι ἰθυδίκαισι, φέρων κλέος ἐκ βασιλῆος.
 Πρώτοις Λύσονίαις τε νόμοις μέγα κάρτος ἐπάξυν,
 Ἐξ ὅπως ἀντιπάλοιο καὶ ἥσσονα μῦθον ἐλέγχων,
 5 Ὑστατον ἀντέλλεις θώκων ὑπὲρ ἡγαθέοισι
 Καππαδόκοισι, Δέμιςος ἀπάργματα σῆς ἀναφαίνων·
 Ἄλλοι μὲν μολπῇσιν, ἐριγδούποισί τ' αἰοδαῖς,
 Καὶ ῥήτρην πυρόεσσαν ἀπὸ σομάτων προχέοντες
 Τὴν σὴν, ἣ ῥα σὺ πάντας ἀπόπροθε πολλὸν ἔδνηκας,
 10 Σὺν κλέος ὑμνεῖοιεν, ἐπεὶ πλεόνεσσι λόγοισιν
 Ἄρκιος, ἦν ἐθέλωσι διακριθὲν ἐξαγορεύειν.
 Ὡς ῥόος μέγαλοιο μεριζόμενος ποταμοῖο.
 Ἄλλοι δ' αὖ γραφίδεσσι μετήορον ὕψι φέροντες,
 Ἡ χαλκῷ χοάνοις τε Νεμέσσιου ἐν μεσάτῃσι
 15 Στήσαντες πτολίεσσι ἀναυθέα, τὸν πολὺμυθον,
 Ἄτσα κυθαίνουεν, ἐπεὶ κλέος ἄτσεσιν ἐσθλῶν
 Ἡγεμόνων, καὶ εἶδος ὁρώμενον ἐσσομένοισιν.
 Αὐτὰρ ἐγὼ, (δὴ γάρ με Θεὸς μέγας ἔθριν ἔθηκεν
 Θύρακιον, χθονίων τε, νόος δ' ἐπὶ πάντα φορεῖται,
 20 Βένθε' ἀνιχνεύων μεγάλου σὺν Πνεύματος αἵγλη·)
 Φθέγγομαι, ἅσ' ἐπέοικε θυηπόλου ἀνδρ' ἀγορεύειν.
 Ἄγγελον ἀτρεκέλης ἐριτηχέα, τῶν δὲ μαθήτην,
 Οἱ κόσμον γλυκερῆσι Θεοῦ θήσαντα σαγήναις,
 Οὔτε λόγοις κρατεροῖσι πεποιθότες, οὔτ' ἀφένιοι
 25 Κάρτεϊ φυσώωντες, ἀγκυκλῆς οὔτι πάροιθεν,
 Ὅφρα τις ᾧδ' εἴπησι· Θεοῦ κράτος ἐς ἰ Λόγιον.

106. ὧ δ'. Itā Coisl. Edit. ὧν.

107. Εἴ ται. Itā Coisl. Edit. εἴ τι.

108. Εἰ δὲ τὸ λῶξτον. Schol. εἰ δὲ καὶ τὸ βέλτιον βούλοιο λαδεῖν.

VII. ARGUMENTUM. *Nemesius, vir eloquentiā et aequitate clarus, in multis reipublicae muneribus magnā cum laude**versatus fuerat; verum in ethnicis acieo haerens. Hunc, ut abjectis impiis erroribus, christianam religionem amplectatur, Gregorius hoc Carmine hortatur, in quo Gentilium errores latē prosequitur. Gregorii studium irritum non fuisse Epist. olim 184, nunc 200, ad Nemesium argumento est. Exstat opus philosophi christiani nomine Nemesii, quod*

METRICA VERSIO.

Sermo, velim hunc animi condas penetralibus imis.
 Sic etenim, quamvis jactantem magna, maritum
 Sanāris, decus ipsa ferens praestantius illo.
 Hoc nunc te magno donavi munere. Sin tu
 Majus adhuc poscis, precor hoc tibi Numine ab alto,
 Area natorum sis ut saecunda feraxque,
 Quod plures magni celebrent praeconia Regis,
 Quo geniti sumus, ad quem etiam hoc properamus ab
 aevo.

VII. AD NEMESIUM.

(Billio interprete.)

O lux justitiae, lux doctrinaeque Nemesi,
 Qui prius ad sacrae Themidis subsellia magnum
 Nomen et eximias laudes à rege ferebas,
 Causidicusque dabas Romanis legibus ingens
 Robur, jura tuens, sceleratāque verba refellens.
 At nunc Cappadocum praeses clarissime gentis,
 Justitiae ipse tuae nobis libamina monstras;
 Carminibus doctis alii, cantūque sonoro,

- 105 Hunc jubeo te in imis animi latebris condere,
 Quo et maritum egregium civem sanaveris,
 Quamvis magna jactantem, præstantius ipsa decus habens.
 Nunc quidem hoc tibi do munus. Si quid verò majus cupis,
 Fias sicut vitis abundans, natósque natorum videas,
 110 Ut et à pluribus magnus celebretur Deus,
 Cui et nascimur, et ad quem æquum est, ut hinc properemus:

Cur proles ex
petenda.

VII.

AD NEMESIUM.

- O lumen justitiæ et eloquentiæ, Nemesi, qui antea
 Jure dicendo integritate laudes ab imperatore ferens,
 Romanis primùm legibus magnum robur præbuiisti;
 Voce adversa causas iniquas refellens,
 5 Nunc autem appares super tribunalia apud insignes
 Cappadocas, justitiæ tuæ primitias ostendens:
 Alii quidem cantibus, et sonoris carminibus,
 Facundiam, ceu igneam dicendi vim, ore prædicantes
 Tuam, quâ tu omnes longè post te reliquisti,
 10 Gloriam tuam celebrent, siquidem pluribus orationibus
 Unus sufficis, si sigillatim gesta tua velint referre,
 Veluti dissectus in plures partes alveus magni fluminis.
 Alii rursùs pictum in tabulâ sublimem attollentes,
 Aut ære exsculptum fusúmve Nemesium in mediis
 15 Statuentes civitatibus mutum eum qui facundissimus est,
 Urbes ornet: ornamento enim urbibus sunt egregiorum
 Præfectorum statuæ conspectæ posteris.
 Verùm ego, (etenim me Deus magnus gnarum effecit
 Cœlestium humanarúmque rerum, et mens per omnia fertur,
 20 Profundissima scrutans cum sancti Spiritûs luce,)
 Eloquar, quæ virum sacerdotem decet eloqui,
 Præconem veritatis insignem, discipulum eorum
 Qui mundum universum suavibus Dei retibus exceperunt,
 Neque confisi verbis potentibus, nec divitiarum
 25 Potentiâ tumidi, neque antea illustres,
 Ut quis hîc dicat: Victoria est Dei Verbi.

Scriptum an.
584.
Aliis Bill. 62,
pag. 140.

Nemesius pri-
mò causidicus,
tùm Cappado-
ciæ præfectus.

Magnorum vi-
rorum statuæ ci-
vitatibus orna-
mento sunt apud
posterios.

Rerum divi-
narum et huma-
narum gnarus à
Deo effectus
Gregorius, lo-
quitur quæ sa-
cerdotem de-
cent, præconem
veritatis.

Indoctos dis-
cipulos elegit
Christus, ut qui-
vis dicat: Hæc
est Dei victoria.

quominus Nemestio, de quo hic agitur, adscribatur, nihil
vetat, ut loquitur Tillemontius, tom. 9, pag. 607. Non antè
annum 384 scriptum videtur hoc Carmen.

TIT. Νεμίσιον. Vat. Reg. 992, et Coisl. addunt ζρχοντα
Ἑλλήνων.

4. Ἰστοῖνα μῦθον. Schol. τῶν ἀδίκων, iniquorum causas.

5. Ἀντίλλεις. MSS. ἀνατέλλεις. Vat. ἀναθελιοις.

6. Καππαδόκοισι. Vat. Καππαδόκεσι. Mox ἀπάργματα.
Sup. lin. Coisl. ἀπαρχάς.

11. Ἐθελῶσι. Sic Cod. Coisl. et Regius 991. Edit.
autem ἐθελῶσε.

18. Δὴ γάρ με Θεός μέγαν ἵδρι ζῆθεν. Ità suprâ Lib. 2,
Sect. 1, Carm. xxxii, vers. 15, etc.

23. Δήσαντο. Schol. ἡλίευσαν. Piscati sunt.

METRICA VERSIO.

Ac facunda etiam promentes pectore verba,
 Eloquium, quo tu mortales præteris omnes,
 Ac laudum celebrent præconia sancta tuarum.
 Sufficis unus enim multis sermonibus unus,
 Distinctim si quisque velit tua gesta referre,
 Non secus ac magni fluvii divisa fluentia.
 Te rursùm in tabulis mutum, licèt ore deserto,
 Altera pars sublime ferat, vel cudad in ære,
 Urbibus in mediisque locet, decorètque locando
 Oppida: quippè ducum facies vel sola bonorum

Venturis conspecta viris decus urbibus amplum est.
 Ast ego, (namque mihi divino munere summa
 Imaque nosse datum est, ac mens per cuncta vagatur,
 Flaminis ætherei scrutans cum luce profunda,)
 Hæc loquar, effari quæ debet sacrificus vir,
 Ac veri celebris præco, discipulus eorum,
 A quibus est captus divinis retibus orbis,
 Cùm neque pollerent opibus, nec viribus ullis
 Eloquii, clarum nec haberent antea nomen,
 Scilicèt ut Christo domino laus tota daretur.

- Ἀλλ' ἄγε, τοῖσδ' ἐπέεσσι διδου φρένα, καὶ γλυκεροῖσι,
 Μαψιδίοις ἐπέεσσι τόσον χρόνον οὐας ὑποσχών,
 Ὃν χάρις ἔς' ἐπίπλεστος, ὁμοίως εἶδеси μάχλοισ,
 30 Βαῖον ἐμοῖσι λόγοισιν ὑποκλίνειας ἀκουήν,
 Ὃν κάλλος νόος ἔστιν, ἀνέκπλυτον, ἀσυφέλικτον,
 Ὀρμασιν ἀγνωστάτοισι διαύγεα φῶτ' ἀμαρύσσων.
 Εἰ γὰρ ὀϊσεύσειε τήν φρένα Χριστὸς ἄνωθεν,
 Καὶ μεσάτην τρώσειεν ἀναψύχοντι βελέμνω,
 35 Ἀμφοτέρους κεν ἔρωτας ἐποπτεύων ἐκάτερθεν,
 Γνοίης κέντρον Ἀνακτος, ὅσον γλυκερώτερόν ἔστιν.
 Ἦδη μοι πολὺν τε κάρη, καὶ ἄψα ρίχνᾳ
 Ἐκλίνθη βιότοιο πρὸς ἔσπερον ἀλγινόμεντος.
 Πολλοῖς μὲν λυπροῖσιν ἐμὸν κέαρ ἀντεβόλησε,
 40 Πολλοῖς δ' αὖ τερπνοῖσιν ἀμοιβαδὶς ὠκυμόροισιν.
 Ἀλλ' οὐπω τοιόνδε, τοςόνδε τε κῦδος ὅπωπα,
 Ὅσσον ἐπουρανίῳ Θεοῦ θεότητι πελάσσαι.
 Οἷον ἐμοὶ φίλον ἔσκε λόγων κλέος, οὓς συνάγειρεν
 Ἀντολή τε, οὐσίς τε, καὶ Ἑλλάδος εὖχος Ἀθῆναι.
 45 Τοῖς ἔπι πόλλ' ἐμόγησα πολὺν χρόνον· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς
 Πρηνέας ἐν δαπέδῳ Χριστοῦ προπάροιθεν ἔθηκα,
 Εἵξαντας μεγάλῳ Θεοῦ Λόγῳ, ὃς ῥα καλύπτει
 Πάντα φρενὸς βροτέης τρεπτὸν πολυειδέα μῦθον,
 Τόσσον, ὅσον Φαέθων ὑψίδρομος ἀξέρας ἄλλους.
 50 Τοῦνεκ' ἐμῶν ἐπέων ἐμπάξεο. Καὶ γὰρ ἄμεινον·
 Οὐ θέμις, οὐδ' ἐπέοικε Θεοῦ βροτὸν ἐκγεγαῶτα,
 Οὐρανίῳ Λόγῳ καλὴν καὶ ἄφθιτον εἰκό,
 Τὴν νοερήν, νοερῶν τε θαήμυνα, ὑψικέλευθον.
 Εἰδωλοῖς κενεῖσιν ὑποκλίνεσθαι ἀθέσμως
 55 Εἰναλίῳ, χθονίῳ τε, καὶ ἡερίῳ πεταγῶν,
 Ὑλῃ σκιδαμένης ἐνδάλμασιν οὐτιδανοῖσι,
 Παίγμασι σῆς παλάμης, ἱπ καὶ σῆτι καμουύσης,
 Ὃν τὸ μὲν ἐστὶ σέβασμα, τὸ δ' ἡμισυ κεῖτ' ἀγέρασον·
 Οὐδὲ μὲν οὐρανίοισι, (τὰ μὴ θεοὶ, ἐκ δὲ Θεοῖο
 60 Κτίτορος ἐξεγένοντο, καὶ εἰ μέγα κῦδος ἔχουσι,)
 Μῆνη τ', ἡελίῳ τε, καὶ ἄστρασιν, οἱ ῥα πόλοι
 Κόσμος. Ὅδ' οὐρανίῳ φορεῦμενον ἄσπετον εἶδος
 Κυκληθὸν, πολλοῖσι κεκασμένον ἐνδοθὶ κόσμοις,
 Κήρυξ ἀγλαόφωνος ἀναυδέσι ῥήμασι τέχνης,

31. Ἀνέκπλυτον, ἀσυφέλικτον. Reg. 991, sup. lin. ἀμαράντων, ἀκίνητον, ἄσειςον. Schol. νοῦς γὰρ ἐστὶ καθαρώτατος.

36. Κέντρον Ἀνακτος. *Noscere stimulus divini amoris, quantum præstet stimulo terreni amoris.* Schol. τοῦ

κέντρον χοικοῦ. Vide supra, Lib. 1, Sect. 2, Carm. 1, vers. 588, ubi quatuor iidem versus leguntur.

37. Ἦδη μοι πολὺν. Vid. Lib. 2, Sect. 1, Carm. 1, vers. 305.

43. Οἷον. Vid. ibid. vers. 96.

METRICA VERSIO.

Eia, age, versibus his animum adjice, dulcia quique,
 Sed vana, auriculas ad carmina sæpè dedisti,
 Quorum fictitius lepor est, nec vultibus impar
 Illarum, quæ jura thori sacrata resolvunt,
 Subjice paulisper nostris sermonibus aurem,
 Queis decor est, sensus deleri nescius unquam,
 Luminibus puris clarissima lumina fundens.
 Namque tuum superâ feriat si Christus ab arce
 Pectus, et in medio figat tibi corde sagittam,
 Sejunctim inspiciens utrumque oculatus amorem,
 Quantò sit Domini stimulus magè dulcis, habebis
 Perspectum. Ipse quidem canenti vertice jam sum,

Ac morti rugosa mihi jam membra propinquant;
 Atque, et multa, diù vivendo, tristia sensi,
 Et rursùm jucunda habui permulta, sed illa
 Temporis haud longo spatio durantia: verùm
 Nondùm oculis patuit tam fulgida gloria nostris,
 Quanta sit, ad Triadis venerandæ accedere numen.
 Sola meum ardenti pectus stimulavit amore
 Doctrina, Argolicæ quam gloria gentis Athenæ
 Quæsiwere mihi, solisque occasus et ortus:
 In quâ multum operæ posni, duròsque labores
 Tempore non parvo subii. Sed et hanc quoquè Christi
 Antè pedes humilem pronamque jacere coëgi,

- Sed age, ad hæc verba animum attende, et tu qui blandis
 Inanibûsque verbis tam longo tempore aures præbuisti,
 Quorum fictitius est lepor, et similis vultui mulieris adulteræ,
 30 Paululûm meis sermonibus præbeas auditum,
 Quorum decor, qui nec marcescere nec labefactari potest, mens est,
 Oculis purissimis clarissimum lumen infundens.
 Si enim feriret tuam Christus mentem cœlitûs,
 Et in medio corde figeret refrigerantem sagittam,
 35 Utrumque amorem considerans seorsim,
 Nosceres, quantò stimulus Regis dulcior sit.
 Jàm quidem mihi canum caput, et membra rugis arata
 Inclinata sunt ad vesperum vitæ ærumnosæ.
 Multa quidem mala cor meum expertum est,
 40 Multas etiam vicissim jucunditates, licèt brevissimas.
 Sed nondûm ullam talem, tantâmque gloriam vidi,
 Quanta est illa, cœlestis Dei divinitati adhærere.
 Sola mihi cara fuit eloquentiæ gloria, quam mihi comparârunt
 Ortus et occasus, et Græciæ decus Athenæ;
 45 In hujus studio multûm diûque laboravi: sed et ipsam
 Pronam in terrâ ad pedes Christi prostravi,
 Cedentem magno Dei Verbo, quod obscurat
 Omnes humanæ mentis sinuosos multiformésque sermones,
 Non minûs quàm sol in altum currens cætera sidera.
 50 Quapropter ad mea verba attende. Etenim id melius:
 Nec fas est, nec decet hominem à Deo procreatum,
 Cœlestis Verbi egregiam et immortalem imaginem,
 Intelligentiâ præditam, rerûmque intelligibilium gnaram, in sublime tendentem,
 Inanibus simulacris inclinari nefariè
 55 Piscium, belluarûm, et avium quæ secant aëra,
 Materiæ fluxæ imaginibus vilissimis,
 Ludicris manûs tuæ, rubigine et tineâ laborantis,
 Quorum pars pro numine habetur, pars verò alterâ jacet ingloriæ:
 Sed ne cœlestibus quidem corporibus, (nec enim sunt dei, sed Dei
 60 Rerum conditoris sunt opificia, etsi magnam habeant gloriam,)
 Lunæ, soli et stellis, quæ cœli
 Sunt ornamentum. Illud autem immensum cœli spatium, quod volvitur
 In orbem, pluribus ornatum internè mundis,
 Prædicat splendore suo mutis verbis artem,

Gregorius ro-
gat Nemesium
ut suis verbis
auditum præ-
beat, qui blan-
dis et fallacibus
tam sæpè præ-
buit.

Christi amoris
aculeus omnium
dulcissimus.

Breves vitæ
jucunditates.

Gregorius glo-
riæ amans, quæ
eloquentiâ sur-
git; sed eam ad
Christi pedes
prostravit.

Non fas est
hominem, Dei
imaginem, idolis
inclinari.

48. Τρεπτόν. Vat. στρεπτόν.

50. Ἀμεινον. Schol. ἄξιον.

56. Οὐτιδανοῖσι. Schol. ἀσθενέσι, infirmis.

57. Καμύσης. Vat. malè καμνύσης.

58. Ἀγέραςον. Schol. ἄτιμον.

59. Οὐδὲ μὲν οὐρανίονσι etc. Sed ne cœlestibus quidem cor-
poribus, lunæ, soli, etc. sine crimine homo potest sese pro-
sternere.

63. Κεκασμένον. Ità Vat, Reg. 991 et Coisl. Edit. κεκασ-
μένος.

METRICA VERSIO.

Divino Verbo cedentem, quod sinuosa
 et varia humanæ mentis tegit omnia verba,
 Non secûs ac reliquos sol igneus occulit ignes.
 Ergò, ego quæ dicam, (namque id magis utile,) cura.
 Haud decet, haud fas est hominem, qui Numinis ingens
 Est opus, et superi Verbi immortalis imago,
 Prædita mente, capax superarum gnarâque rerum,
 Altigrada, idolis sese substernere vanis
 Horum, quæ tellus habet, et quæ pontus et aër,
 Materiæ fluxæ simulacris vilibus, arte
 Atque manu factis, cujus rubigo laborem

Tom. II.

Conficit, atque illo tineæ pascuntur edaces:
 Quorum pars summo colitur pro numine, rursûm
 Pars inhonora jacet; sed nec cœlestibus ipsis,
 (Quæ quamvis insigne habeant decus, haud tamen
 ipsa
 Numina sunt, supero sed tantûm à Numine facta,)
 Lunæque, et Phœbò, atque astris, quæ nobile cœli
 Sunt decus: aut ipsi se deniquè sternere cœlo,
 Quod motu nunquàm cessante agitur in orbem,
 Atque intûs variis ornatibus undiquè sui-
 get, Eximiæ præco celebris, tacitus licèt, artis,

S 11

- 65 Ἡ τῶδε πᾶν συνέπηξε, καὶ ἁρμονίῃ συνέδησεν,
Ὅφρα κε θεοσκομένοισιν ἀδερκεῖα φῶτες ἔλωσι.
Καὶ γὰρ τις θάμου αἰπὺν ὄρων, θαμνῆτορα λεύσσει,
Καὶ ναῦς ναυπηγῶτο διάγγελος οὐ λαλέουσα.
Τύχη δ', ὧ θεοποιέ, νέων πάτερ οὐρακίωνων,
70 Ἦδη καὶ στυγεραῖσι σεβάσμασι γούνατ' ἔκαμψας,
Δαίμοσιν ἀψύχοισι, κακοῦς τ' ἀγαθοῦς τ' ἐκάλεστας,
Οἱ πάντες τελέθουσι κακαί, καὶ πλάσματος ἐσθλοῦ
Δυσμενέες, φύονεοι, φιλοδαίμονες, ἀγριόθυμοι,
Σαρκοχαρεῖς, κνίσσῃσι γεγηθότες, ἑλυσέντες,
75 Οὗς Χριστός, μέγαλοιο Θεοῦ Λόγος, εὔτε φαάνθη
Ἀνδρομέεσι τύποισιν ἀδμής Θεός, ὥσεν ἐπίσσω.
Δηρὸν δὴ κρατέοντας ἐπὶ χθόνα· αἵματι σεμνῷ
Λῆματα λῦσεν ἀλιτρά, νόου δ' ἀνέδειξε θυλήν
Τὴν κρυπτὴν τοπάραιβε, φαινομένην ἐλίσσειν.
80 Οὐ μέγα· καὶ γὰρ ἐγώ, Χριστοῦ λάχος, αὐναμα σεπτὸν
Πολλάκι μούνου ἔειπον· ὅδ' ὥχετο τηλόθι θάϊμων
Τρύζων, ἀσχαλῶν τε, βροῶν σθένος ὕψιμίδοντος,
Ἡ σαυροῦ μέγαλοιο χαράγματι μηδὲ μέναντι
Ἡέρα μέσσον ἔγραψα, τύπος δ' ἔφησε τράπαιαν,
85 Ὡς τοπάρως Μωσῆος ἀγακλέας ἐν παλάμῃσιν.
Ἦθελον ἡερίης σκοπιῆς καθύπερθεν ἀερεῖς,
Βρονταῖον πάντεσσιν ἐπιχθονίοισιν αὔσαι·
Ἄνθρωποι θυηταί, καὶ τέκτονες οὐδὲν ἐόντων,
Μέχρι τίνος ψεύσῃσι καὶ ἡματίοισιν ὀνείροις
90 Παιζόμενοι, παίζοντες, ἐπὶ χθονὶ μάψ ἀλάλησθε;
Λάτριες εἰδώλων κενεόφρονες, αἱ παθίεσσιν
Ἄλκαρ ἐοῖς μῆσασθε θεοῦς σῆσασθαι ἀλιτροῦς,
Ψεύσας, ἀνδροφόνους, σκολιούς, ἐπίορκον ἁμοῦντας,
Ἄρπαγας, ἀνδρογύνους, μαιχοῦς, ἐπισθήτορας ἀνδρῶν.
95 Ἄθρει δὴ πρῶτιστον ὅσ' ἐπλετο μαργασύνῃσι,
Ταῦρος, κύκνος, χρυσῶς, ὄφις, πόσις, ἄρκτος, ἅπαντα
Ὅσσα μιν ὠκύς ἄνωγεν ἔρως, κοῦρός τ' ἀλαπαδνός,
Ὡς αὐτοὶ γ' ἐνεπουσι θεῶν πλασῆρες ἀκιδνῶν.
Οὐκ οἶον, παθέων δὲ καὶ αὐτῶν ἰρὰ σέβασθε,
100 Ἄλλους δ' αὖτ' ἄλλοισι κακοῖς ἐπὶ κάρτος ἔχοντας·

67. Θαμνῆτορα. MSS. et Coisl. δομήτορα.

70. Στυγεροῖσι σεβάσμασι. Coisl. sup. lin. ματαίοις εἰδώλοις.

71. Ἀψύχοισι. Vat. ἀψύχοις τε. Itā Paulus 1 Cor. xii, 2, *idola gentium vocat muta simulacra*.72. Πλάσματος ἐσθλοῦ. *Egregiū figmenti, nemp̄e hominis*.73. Φιλοδαίμονες. Coisl. φιλαίμονες. Schol. φονικοὶ, *homi-**cidæ*. Combefisius legendum putat *φιλογόνες, mulierosi, libidinosi*, aut *φιλοπαιδεῖς*, quod falsis diis convenit.

78. Λῆματα. Intelligit sanguinem victimarum quas impij homines dæmoniis immolabant.

82. Τρύζων. Coisl. τρίζων. Ibid. ὕψιμίδοντος. Schol. διώκοντος.

METRICA VERSIO.

Omnia quæ fecit, nexu quoque junxit amico:
Ut mortale genus per res, quas lumine cernit
Corporis, hæc capiat quæ sunt fugientia visum.
Namque etiam quisquis magnas conspexerit ædes,
Exstructorem oculis sibi protinus objicit ille,
Autoremque suum celebrat sine voce carina.
Ac tu cœlicolũ pater effectorque novorum,
Non etiam impuris dubitasti flectere crura
Dæmonibus, quos et pravosque bonosque vocasti,
Cum mala sit tota illa cohors, infestaque semper
Genti hominum, invidiæque atro suffusa veneno,
Sævæque, carnis amans, gaudens nidore, lutosa,

Quam Christus, cum se mortali in carne, sed expers
Criminis ostendit, superâ virtute fugavit,
Tempore cum longo sceptrum tenuisset in orbo.
Sanguinæque infandos puro angustoque cruores
Solvit, et ostendit mentis venerabile sacrum,
Tectum antè, et pauci omnino quod cernere possent.
Nec mirum: namque ipse etiam, sors inclyta Christi,
Prolato ipsius vel solo nomine sæpè,
Dæmones ejeci, stridentes atque gementes,
Clamantesque Dei robur dominantis olympo:
Aëra vel medium signo crucis ipse notavi,
Illustrémque tulit typus hic ex hoste triumphum,

- 65 Quæ hanc rerum universitatem compegit, et miro concentu colligavit;
Ut visibilibus invisibilia homines intelligant.
Etenim amplam quis aspiciens domum, protinùs architectum intuetur;
Et navis fabricatorem suum annuntiat tacitâ voce.
Tu verò, ô pictor deorum, novorûmque artifex cœlitum;
- 70 Jam vanis idolis genua flexisti,
Dæmonibus inanimis, bonósque ac malos appellas,
Quamvis omnes mali sint, et egregii figmenti
Hostes, invidi, dæmonum amici, crudeles,
Carnibus gaudentes et nidore sacrificiorum, lutulenti,
- 75 Quos Christus, magni Dei Verbum, quandò apparuit
In humanâ formâ, invicti roboris Deus, longè fugavit,
Cùm diù in terrâ sceptrum tenuissent; sanguine sacro
Sanguinem sustulit infandum, ac cordis ostendit sacrificium;
Occultum antea et cognitum perpaucis.
- 80 Nec mirum : nam et ego, pars Christi, nomen venerandum
Sæpè cùm solum pronuntiavi, procùl effugit dæmon
Stridens, gemens, clamans virtutem Omnipotentis :
Sæpè etiam magnæ crucis signum, nequidem in tabulâ,
Sed per medium aërem descripsi, et sola figura erexit trophæum,
- 85 Ut olim illustris Moysis manibus (contigit in formam crucis compositis.)
Vellem in sublimi speculâ collocatus,
Hæc omnibus hominibus verba intonare :
Homines mortales, et fabricatores eorum qui nihil sunt,
Quousquè tandem falsis et diurnis somniis
- 90 Decepti et decipientes, in terrâ temerè errabitis?
Stulti idolorum cultores, qui vitiis
Subsidium hoc vestris excogitastis, deos statuendo flagitiosos,
Mendaces, homicidas, perversos, perjuros,
Raptores, cinædos, adulteros, pædicones.
- 95 Perspice quot formas induerit illorum princeps, ut libidini serviret;
Fit taurus, olor, aurum, serpens, maritus, ursus, omnia
Quæcumque illi celer jusserit amor, et puer infirmus,
Ut ipsi dictitant deorum fictores imbecillum.
Neque hoc solum, sed etiam vitiis ipsis sacra instituistis,
- 100 Deósque colitis alios aliis vitiis principatum habentes :

Quis fructus
capiendus ex
mundi pulchri-
tudine, ut ex vi-
sibilibus homi-
nes intelligant
novissima.

Sæpè Grego-
rius solo Christi
nomine prolato
fugabat dæmo-
nes.

Signum crucis
dæmones fugat.

Gentilium ve-
cordia.

Deos flagitio-
sos colunt, ut
suorum flagitio-
rum habeant
patronos.

Jovis facinora.

Vitiis ipsis
sacra institue-
runt, ut non so-
lùm impunitum,
sed etiam lauda-
bile sit vitium.

83. Σταυροῦ. Pius crucis signandæ ritus contrâ Calvi-
num verbis significantioribus adstrui non potuit. Mox
μηδὲ μένοντι. Schol. οὐδὲ φαινομένου.

86. Ηερίης. Hic versus cum aliis quinque legitur suprâ,
Lib. 2, Sect. 1, Carm. xxxii, vers. 9, etc.

90. Ἀλάληθε. Edit. malè ἀχάληθε.

92. Ἄλλαρ. Schol. βοήθημα.

93. Ἀνδροφόνους. Coisl. πατροφόνους. Vide etiam suprâ,
Lib. 1, Sect. 2, Carm. ii, vers. 495, etc.

96. Πόσις. Schol. ἀνήρ.

99. Παθίων τε καὶ αὐτῶν. Schol. ἀλλὰ καὶ παθίων ὑμῶν
ἵερὰ ποιήσαντες σέβετε.

METRICA VERSIO.

Mosis ut in manibus sanctâ pro gente precantis.
Quis det ut excelsam in speculam subvectus, ad
omnes
Terrenâ de gente satos possim ista tonare?
Mortales homines, horum autorésque fabrique,
Quæ nil sunt, sempérne insomnia falsa sequentes,
Lusique his, ac ludentes, errabitis imâ
In terrâ, mente haud sanâ simulacra colentes?
Nam vitiis favor ut vestris accederet, atque
Promptius auxilium, divos finxistis iniquos,
Mendaces, cædis constrictos crimine, vafros,
Falsum jurantes, raptores, androgynóque,

Jura resolventes thalami, rabiéque nefandâ
Miscentes sese pueris, generique virili.
Cerne mihi quotnam formas, qui primus eorum est,
Induat, ardenti Veneris dùm carpitur igni?
Nunc taurus, nunc albus olor, nunc cæculus anguis,
Nunc aurum, ursúsve efficitur, nunc deniquè quicquid
Vult amor, infirmúsque puer; sic dicitis ipsi,
Imbecillâ juvat quos fingere numina dextrâ.
Nec solum id, sed quod pejus graviúsque putandum
est,
Ipsa quoquè infandâ sacratis crimina noxâ,
Atque aliis alium vitiis qui præsit habetis :

- ὥς μὴ μόνον ἄτιτον ἅπαν κακὸν, ἀλλὰ καὶ ἐσθλὸν
ἔμμεναι, ὥς ῥα θεῷ κεχαρισμένον, ὃς τόδ' ἔτισε.
Σκέπτεό μοι στρατὸν ἄλλον ἀγακλειτῶν ἐπικούρων,
Ἰθυφάλους, κερόεντας, ἀναύχενας, ἡμιδράκοντας,
105 Θῆρας, θηρομιγείς τε, γελοῖον εἶδος ἔχοντας.
Τοίους παῖδας ἴδοιεν, ἐπεὶ καὶ τοῖα σέβουσι·
Τοῖσι καὶ τελέθειεν ἀρηγόνες οἷσι φίλοισι·
Τοῖων κἀντιτύχοιεν, ἐπὴν κέ τις ἐχθρὸς ἵκηται,
ὥς κτεῖνοι σφετέροισιν ἀρηγόνες εἰσὶ κακοῖσιν.
110 Ἀλλὰ τί μοι τὰ ἕκαστα διακριδὸν ἐξαγορεύειν,
Γλώσσης ἐξ ἱερῆς ἀμαρεύματα τοῖα χέοντι;
Ἐν δ' ἐνὶ πᾶσι μέγιστον· ἀτὰρ λόγον ἥλος ἐρεῖδοι.
Ἰμεῖς μὲν μεγάλῃσι βίβλοις, θεοῖς δ' ὑποθήταις,
Καὶ πύματον Χριστοῦ διάκτορος ἡγαθέοισι,
115 Πνεύματι αἰγλήεντι χαρασσομένοισι νόημα,
Καὶ κραδίαις καθαρῇσι Θεὸν μέγαν εἰσορόωσιν,
(ὧ μόνῳ θεότητος αἰδέος ἐς ἱ λαβέσθαι,)
Ἰθρῖες οὐρανίων, θεολαμπέες, ὕψι θέοντες,
Ὅσπον ἐφημερίοισι Θεοῦ βατὸν ἐνθάδ' εοῦσιν.
120 Οὐ γὰρ ῥηϊδίως νεφέλης διαδέρκεται ὄμμα
Καὶ λῖαν εὐγλήνοιο· τὸ δὲ πλεόν, ὕστατον ἡμῖν.
Μισθὸς γάρ τε πόθοιο, πόθου τέλος ἀντιβολῆσαι.
Ἦμῖν δ' εἰ μὲν ἔασιν ἐπαισχέες, ὅσπον ἔασι,
Μύθοις ὑμετέροισι, σεβάσμασί τ' οὐλομένοισι
125 Τρισμάκαρες θνητοὶ καὶ τετράκις, οἱ ῥα κακοῖσιν
Οὔτε τι σύμφρονές εἰσι, νόμον δ' ὑπὸ τίσιν ἔθηκαν.
Οἷους γὰρ βωμοῖσιν, εὐπλεκέεσσι τ' ἐν ὕμνοις
Τίετε πανδήμοισιν, ἀγακλειταῖς δ' ἐκατόμβαις,
Πολλάκι δαίπνον ἔθηκαν ἀμετροβίοις κοράκεσσιν.
130 Εἰ δ', ὥς θεολόγοισιν ἐφεύαθεν ἡμετέροισιν,
(Εἰσὶ γὰρ, εἰσὶ καὶ ὑμῖν ὑποφραστῆρες ἀοιδῆς,)
Ταῦτα μὲν ἔστιν ἄεισμα κενὸν, καὶ θεσμὸς ἀοιδῆς
Τερπνῆς, μιγνυμένου μέτρου σὺν παιζορι μύθῳ,
Αὐτοῖς δ' αὖ νόος ἐστὶν ὑφειμένος εἰδεῖ μάχλῳ
135 Σεμνότερος, πινυτοῖσιν ὀρώμενος, ἀμφιπρόσωπος,
Ἑρμᾶς διγλυφός, οἷα πρόσω τὸ μὲν, ἄλλο δ' ὀπισθεν,
Ἄθρει κἀνθάδε μοι λόγον ἄτροπον, ὥσπερ οἶω·

102. Κεχαρισμένον. Edit. κεχαρισμένος.

104. Ἰθυφάλους. Hæc explicare pudor non sinit. Ibid. κερόεντας. Pana forsàn intelligit qui cornutus ab antiquis pingebatur. Vide Clement. Prænet. ad Ethnicos.

108. Ἐπὴν κέ τις. Ità Coisl. Malè Edit. ἐπὴν κεν.

111. Ἀμαρεύματα. Vat. ἀμαρεύματα.

112. Ἐνὶ πᾶσι. Schol. ἐπί. Ibid. λόγον ἥλος ἐρεῖδοι. Sic

Coisl. Edit. λόγος. Combefisius legit λόγον ἥλος ἐγείρει, idque putat proverbium, quod Gregorio familiare. Schol. ὁ σταυρὸς ὁδηγοῖ, *crux verba mea dirigat*. Billius videtur legisse Λόγος et intellexisse *Verbum*, cùm sic vertit solutâ oratione: *Modò Verbum orationem meam clavi instar ful-*

ciat. 123. Ἐπαισχέες. Ità Vat. Edit. ἐπισχέες. Schol. ἐπονει-

METRICA VERSIO.

Scilicèt ut crimen non tantùm vindice pœnâ
Sit vacuum, sed et obtineat laudémque decúsque,
Ut gratum acceptúmque deo, cultúmque ab eodem.
Prodeat autè oculos tibi nunc exercitus alter,
Claræ suppetiæ, cornuti, semidracones,
Ithyphali obscæni, colli exortésque, feræque,
Èque feris mixti variis, ridenda gerentes
Ora. Quid hic dicam? Sua pignora talia cernant,
Talia quandoquidem stultè venerantur: amicis
Tale ferant ipsi auxilium, capiántque vicissim,
Arma infesta animósque gerens cùm venerit hostis,

Ad mala quale ferunt ipsis sua numina robur.

Singula sed quid ego nunc prosequor, atque sacratio
Spurcitias tantas ex ore effundere pergo?
Unam autem cuncta exsuperat: clavus mea dicta
Fulcit. Nos etenim per dia volumina, pérque
Divinos vates, per Christi deniquè sanctos
Discipulos, mentem qui sacro Flamine gestant
Exsculptam, Dominum purgato corde videntes,
(Quæ summi est ratio capiendi Numinis una,)
Notitiam rerum superarum luminis haustu
Taximus ætherei, ad superas et tendimus arces,

- Sicque non tantum impunitum quodlibet scelus, sed etiam laudabile
 Habetur, utpotè gratum Deo, qui scelus illud coluit.
 Perpende mihi aliam aciem præclarorum defensorum,
 Ithyphalos, cornutos, sine collo, mediâ parte corporis dracones,
 105 Feras, ex variis feris mixtos, ridiculam habentes formam.
 Tales habeant filios, qui talia colunt numina :
 Tales suis sint auxiliores amicis :
 Tales etiam et ipsi sortiantur defensores, si quis hostis supervenerit,
 Quemadmodum illi dei propriis ipsorum auxiliores sunt vitiis.
 110 Sed quid mihi hæc singula singillatim recensere,
 Et sacro ex ore tantas spurcicias effundere?
 Unum autem in omnibus maximum est. Verba mea clavus fulciat.
 Nos quidem sacrosanctis Libris, divinisque prophetis,
 Ac postremò Christi internuntii oraculis,
 115 Per Spiritus sancti splendorem insculptis in mente,
 Et puris cordibus magnum Deum videntibus,
 (Quâ solâ ratione deitatem invisibilem fas est apprehendere,)
 Nos, inquam, rerum cœlestium periti, divinitus collustrati, ad superna contendimus,
 Quantum fas est hominibus in hac mortali vitâ versantibus Deum agnoscere.
 120 Non enim facilè nubem penetrat oculus hominis
 Quamlibet acutum cernentis. Uberior autem postea erit nobis cognitio.
 Merces enim desiderii est metam desiderii consequi.
 Vobis autem, siquidem dii sunt tam pudendi, quàm sunt
 Sermonibus vestris, cultique flagitioso,
 125 Ter quaterque beati homines, qui nec malis
 Ullo modo assentiuntur, sed legem, quâ puniantur, statuerunt.
 Quales enim aris concinnisque hymnis
 Frequentibus colitis et famosis hecatombis,
 Sæpè tales longævis escam præbuerunt corvis.
 130 Si autem, ut theologis placet vestris,
 (Sunt enim etiam apud vos sacrorum interpretes canticorum,)
 Hæc quidem sunt inanis cantilena, et lex musicæ
 Suavis, juncto carmine cum jocosâ fabulâ,
 Ipsis verò subest latens sub specie meretriciâ verborum sensus
 135 Honestior, prudentibus viris conspicuus, bifrons,
 Velut Hermes cum duplici vultu pictus, alio à fronte, alio à tergo,
 Vide et hîc ineluctabile veritatis argumentum, ut arbitror ;

A tantis spurcitiis singillatim recensendis abstinendum arbitratur Gregorius.

Deindè purissimam opponit Christianorum doctrinam, qui divinis informati libris, tum Prophetarum, tum Christi ipsius, ejusque Discipulorum verbis edocti, purgato corde, Deum vident : qui cœlestium rerum periti, divinitus collustrati, ad superna contendunt.

Merces desiderii est desiderii metam consequi.

δῖροι, εἰ μὲν ἐπικρατοῦσιν αἱ περὶ θεῶν μῦθοι. Turpes, si veri sunt qui de diis feruntur sermones.

128. Ἀγαλῆται. Schol. μεγάλας θυσίας, magnis sacrificiis.

129. Δεῖπνον. Schol. δεῖπνον ἑαυτούς. Id est, extremo supplicio affecerunt. Sensus est: Quanta absurditas, adul-

teros et impios, ut Jovem, fures ut Mercurium, etc., pro diis colere! Cùm in optimâ republicâ hujusmodi criminibus constricti extremo supplicio plectantur.

131. Ὑποφραστῆρες. Schol. ὡδῶς ποιηταί.

134. Ὑφαιμένος. Coisl. ὑψημένος.

137. Λόγον ἀτροπον. Ratio quæ subverti nequit.

METRICA VERSIO.

Terrigenis quantum hic alto Dominantis olympo
 Est data cognitio. Trans nubem cernere namque
 Difficile est, oculus quantumvis cernat acutum.
 Quod superest, manet innocuas post funera mentes.
 Votorum merces etenim est pia carpere vota.
 At si vobis sunt tam turpia numina, quàm sunt
 Turpes sermones, quàm sunt cultusque nefandi,
 Felices homines ac terque quaterque beatos,
 Qui pravis assensum haud dant turbæque nocenti,
 Sed meritâ plectunt commissa piacula pœnâ.
 Nam quales aris, hymnisque frequentibus atque

Tom. II.

Concinnis ipsi colitis, clarisque hecatombis,
 Tales sæpè epulum corvis prædâque dedere.

Sin ut theologis vestris placet, (et quoque vobis
 Sunt etenim exponant sacra qui sensa camœnæ,)
 Ista quidem nil sunt aliud, nisi cantus inanis,
 Læxque modi dulcis, fabellæ carmine mixto,
 Atque subest formæ petulanti sensus honestus,
 (Quem spectent qui mente valent,) vultu velut Her-

mes
 Ancipiti pictus, cernens à fronte retróque.
 Hic quoque, quod nequeat subverti, conspice dictum.

T 11

- Ἔστι καὶ ἡμετέροισι διπλοῦς λόγος, ἐνδοθι σεπτοῦ
 Πνεύματος, ὅς δ' ἄρ' ὑπερθε, χαράγματος ἡγαθέοιο
 140 Ἄμφω, ὁ μὲν παύροισιν, ὁ δὲ πλεόνεσσι θεητός.
 Οἶσμαι, ὥς κεν ἔχωσι σοφοὶ πλέον, ἢ λαβόντες
 Μόχθῳ κατίσχωσι. Τόδ' οὐ σχετὸν, ὅτι τάχισον.
 Ἀλλ' ἔμπης μῦθοισιν ἐμοῖς καὶ σῶμα φαεινόν,
 Ψυχὴν ἀμφὶς ἔχον θεοειδέα διπλόου εἶμα,
 145 Πορφύρεον, μαλακοῖο διεκφανὲς ἀργυρέοιο,
 Αἰσχος δ' οὐδὲν ἔπεσιν, ὃ μοι Θεὸν ἀμφικαλύπτει.
 Αἰδέομαι θεότητος ἔχων ἰήτορα μῦθον.
 Τίς Σκύλλης σκοπέλους σε διεκπλώνοντα κεύθει
 Σπύδειν εἰς Ἰθάκην, μὴ πως πάρος ἐνθάδ' ὄληαι;
 150 Τίς δ' ὀλοήν σε Χάρυβδιν ἀπηνέα; τίς δ' ἐπὶ πηγῇ
 Τῆς καθαρῆς θεότητος, ἐν ἰλῷ δηθύνοντα;
 Ἴλὺς πρόσθ' ἐπέδησε, τόδ' ἐκφυγεν ἀγλαὸν ὕδωρ.
 Φράζεό μοι καὶ τοῦτον ἐπίφρονα μῦθον ἄριστον.
 Οἱ πλέονες κακίους, καὶ ἡγήτηρος ἀνευθεν
 155 Πρόφρονες εἰς κακίην. Τυτθὸν δ' ἐπὶ λῶν ὁδεύει.
 Σχεῖν ῥόον, ἔργον ἔμοιγε· τὰδ' ἐς πρανὲς, ὥς μάλ' ἐλαφρόν.
 Εἰ δὲ θεοὺς σῆσαις ἀτασθαλίας μεθέοντας,
 Πρὶν μῦθου δυοφεροῖο λῦσαι ζόφον ἔμφρονι μῦθῳ.
 Μυθόλατριν διέπερσας ἐπισπόμενον φαέεσσιν.
 160 Ἀλλὰ τί μοι πλεόνων; σὺ δέ μοι λόγον αὐτὸν ἄλυξον
 Ἀμφίδετον, πινυτός περ ἑὼν καὶ ἄλλον ἐλεγχειν.
 Εἰ μῦθοι τὰδ' ἔασιν, ἰδρύματα ῥήψον ἔραζε.
 Τίς χάρις, αἰσχος ἄπιστον εἰς κτεάτεσσι γεραίρειν,
 ὣν δὲ Θεὸν γενετήρα, βίου θ' ἡγήτορ' ἀτίζειν,
 165 Εἰ μὴ μῦθος, ἐφέλκε τεοῖς φαέεσσι καλύπτειν,
 Ἀζόμενος πολιῆσιν ὁμοῖα μυθολογεῖν,
 Τερπομέναις κύλιξι φίλαις, καὶ νυξὶν αὐπνοῖς.
 Ταῦτα μὲν ἐς πόντοιο πέσῃ βυθόν, ὥσπερ ὄλωλε
 Μοῖρῃ πλειοτέρῃ. Χριστὸς γὰρ ἅπαντα κατέσχευ
 170 Ἐκ περάτων ἐπὶ πείραθ' ἐαῖς παλάμησιν ἀγείρας,
 Ἄς ποτ' ἐπὶ σκαυροῖο μεγακλέος ἐξεπέτασεν.
 Εἰ δ' ὅτι καὶ διὰ μητρὸς ἐμοὶ Θεὸς ἤλυθεν ἀγνῆς,

140. Ἄμφω. *Uterque sensus, tam spiritualis et internus, quam externus, admirabilis est structuræ.*

141. Ὡς κεν. Ità Vat. Edit. ὅς κεν.

142. Τάχισον. Vat. τάχιστα.

143. Σῶμα. Val. ὄμμα.

144. Διπλόον εἶμα. Schol. καθάπερ διπλόον ἱμάτιον, φαίνόμενον διὰ μαλακοῦ καὶ λαμπροῦ τοῦ ἐνδύματος.

146. Αἰσχος. Schol. αἰσχύνῃ δὲ οὐδεμία πρόσεσι τοῦ λόγου τῷ σώματι, ὃ τὸν Θεὸν περικαλύπτει.

147. Ἰήτορα μῦθον. Schol. ἡγέμονα ἔχειν ψεῦδος, *ductorem habere mendacium.*

149. Μὴ πως. Schol. μὴ πως διαφθορῆς πρὶν τὴν Ἰθάκην καταλαθεῖν. *Ne pereas prius quam ad Ithacam pervenias.*

METRICA VERSIO.

Namque etiam in nostris gemina est sententia Libris.
 Hanc *literæ* externus cortex, dat spiritus illam :
 Conspicua hæc paucis, multis spectabilis illa :
 Scilicet ut *sophiâ* clari majora reportent
 Commoda, quàm reliqui, vel quod sudore parârunt,
 Majore id studio servant. Nam spernere quisque
 Id solet, exiguo quod colligit ipse labore.
 Attamen in nostris et splendida littera verbis,
 Et divina itidem mens est, geminatâque vestis,
 Purpurea, argento pellucens undique molli :
 Turpe nec est quicquam, mihi quod Dominûmque,
 Deûmque

Contegat. Ipse etenim suffunderet ora pudore,
 Fabula si ferret deitati ficta medelam.
 Quis te adigit Scyllæ scopulos tranare ? Charybdim
 Quis te adigit crndelem, Ithacæ dum tendis ad oras ?
 Antè etenim fortassè furens te oppresserit æquor.
 Quis jubet in putri gressum te figere cæno,
 Dum liquidam angustæ properas deitatis ad undam ?
 Antè luto hærebis miser, ac te limpida lymphe
 Diffugiet. Quin tu perpendas hoc quoque dictum :
 Maxima pars hominum prava est, ac vel duce nullo,
 Labilis in vitium : rara est quæ tramite recto
 Incedat, teneatque viam quæ ducit ad astra.

Est etiam apud nos duplex sensus divinæ Scripturæ, unus internus
Et spiritalis, alter verò externus; structuræ admirabilis

140 Uterque est sensus : ille quidem à paucis, iste verò à pluribus percipitur.

Id ità esse arbitror, ut sapientes cæteris aliquid ampliùs habeant, aut accipientes
Cum labore, cautè retineant. Non enim studiosè retinetur id quod citò comparatur.
Verùm sermonibus nostris suum etiam est corpus splendidum,

Animam circumdans divinam quasi duplici veste,

145 Purpureà, molli pellucidà argento, (splendore);

Turpe autem nullatenùs est velum, quod mihi Deum contegit.

Me sanè puderet, ad deitatis cognitionem, ducem habere fabulam.

Quis te Scyllæ scopulis adnavigare compellit,

Ut properes ad Ithacam, cùm periculum sit ne antea pereas, quàm illuc pervenêris?

150 Quis te cogit perniciosam et immittem Charybdim trajicere? quis tibi ad fontem
Purissimæ divinitatis properanti suadet cœnò immorari?

Luto antè inhærebis, et effugiet te limpida aqua.

Perpende mihi et hoc sapientissimum atque optimum verbum :

Maxima pars hominum prava est, et absque duce

155 Prona in vitium. Pauci autem ad virtutem tendunt.

Sistere fluminis cursum, res certè difficilis : in pronum autem ferri, perfacile est.

Itaque si divos statuas, qui sceleris sint principes,

Priusquàm obscuræ fabulæ caliginem solveris prudenti sermone,

Fabulæ cultorem perdes verborum superficie deceptum.

160 Sed quid mihi pluribus opus est? Hoc te ipse mihi extrica argumento,

Quo te circumligatum premo, quamvis solers sis ad alium arguendum.

Si fabulæ hæc sunt, statuas deorum tuorum projice in terram.

Quid te juvat turpitudinem, quæ à fide abhorret, tuis opibus honorare,

Tuum verò Deum, patrem et vitæ autorem aspernari?

165 Si fabula tibi non sunt dii tui, obducito oculis tuis velum,

Erubescens fabulas comminisci, perindè ac vetulæ,

Quæ delectantur poculis noctibúsque insomnibus.

Hæc quidem ad maris vadum labantur, ut jam periit

Pars maxima. Christus enim omnia occupavit,

170 Ab orbis finibus ad usquè fines terræ colligans suis manibus,

Quas quondam in cruce gloriosà expandit.

Sin autem, quia et mihi Deus prodiit è castà matre

Duplex sacræ
Scripturæ sen-
sus. Alius exter-
nus, alius spiri-
talis, qui obscu-
rus.
Cur obscurus?

Maxima pars
hominum ad vi-
tium prona.
Pauci tendunt
ad virtutem.
Difficile est
cursum fluminis
sistere.

Dilemma ad-
versus Gentiles

Christus om-
nia occupavit ab
orbis finibus, ad
usquè fines terræ
colligans suis
manibus, quas in
cruce expandit.
Christus ex
Virgine matre
natus, mortuus
ad vitam rediit,
ut meis vitiis
mederetur.

152. Ἐπίδησε. Sic Coisl. Edit. ἀπίδησε. Schol. πρῶτον
κἀτεσχε.

153. Ἐπίφρονα. Schol. σοφώτατον λόγον, ὃ ἄρισε.

154. Οἱ πλείονες κακίους. Schol. 99¹ πλείονες τῶν ἀνθρώπων
κακοί.

159. Διέπερσας. Schol. ἀπώλεσας τοῖς φαινομένοις ἐξαπατώ-
μενον.

161. Ἀμφίδετον. Vat. ἀμφίδεταν. Edit. ἀμφὶ δὲ τόν.

163. Χάρις. Schol. ἡδονή.

164. Ὄν. Fortè σόν.

165. Εἰ μὴ μῦθος, ἐφέλκε τοῖς. Ità Schol. εἰ μὴ μῦθος σοι
τὰ σεβάσματα, ἐπιτίθει κλύπτραν σοῖς ὀφθαλμοῖς. Edit. pes-
simè ἐφέλκεται οἷς.

170. Ἐκ περάτων ἐπὶ πείραθ' ἑαῖς. Ità Coisl. In Editis
deest ἐπὶ πείραθ'.

METRICA VERSIO.

Difficile est amnis rapidos compescere cursus :
At contrà facilis per pronum volvitur idem.
Quòd si tu divos statuas, si numinaingas,
Quæ vitio et sceleri præsent, prius ipse necâris
Mytholatram, sequitur dùm lucida promptâque sensa,
Prudenti quàm tu tenebras sermone fugâris,
Fabula queis tegitur. Sedenim quid pluribus uti
Nunc opus est verbis? Sic tecum disputo, vita,
Si potes, hos laqueos te constringentis utrinquè
Sermonis, licèt ingenii tibi tanta facultas
Suppetat, ut possis aliena refellere dicta.
Si divûm statuar nil sunt, nisi fabula mendax,

Has prosterne solo. Quid opes expendere magnas
Attinet, ut labem, quam nemo credat, honores,
Contemnâsque Deum vitæ fontémque ducémque?
Sin nihil est ficti, quod, quæ sunt lucida, velet,
Quin vetulis vereare eadem confingere, gaudent
Quæ cyathis, et amant insomnes ducere noctes?
Ista quidem ponto pereant demersa profundo :
Parte velut magnâ jam desperiêre. Suis nam
Christus ad extremos fines à finibus orbis
Omnia collegit manibus, conjuncta tenétque,
In cruce quas pendens et dirâ morte tetendit.
Sin tu, quòd Christus per castæ membra puellæ

- Παρθενικῆς, ἀδέττιο, νόμοις καινοῖσι γενέθλης,
 Καὶ θάνει, καὶ νεκύεσσι μίγη, καὶ ἀνέθραμνεν αὖθις,
 175 Ἦρα φέρων παθίεσσιν ἐμοῖς, ὃν ῥίψεν ἀμαρτὰς,
 Τοῦτό σοί ἐστιν ἄκοσμον, ἐπεὶ καθαροῖσι θεοῖσιν,
 Ἐκ καθαρῶν γεγαῶσι δίδως σέβας, ὦ φιλόκοσμε
 Σήμερον, οὔτι πάροιθεν, ἐμῶν μύθων ἐπάκουσον,
 Οὓς μοι Χριστὸς ἔπνευσεν, ἐμὸς Θεὸς ἐμπεδόμυθος.
 180 Ἔστι μὲν οὐκ' ὀλίγοισι καὶ ὁς λόγος, ὥς ἀπὸ κόλπων
 Παρθενικῶν βλάστησε Θεὸς βροτὸς, ὃν συνέπηξε
 Πνεῦμα Θεοῦ μεγάλῳ, ναῶν ναὸν ἀγνὸν ἐγείρων.
 Μήτηρ γάρ Χριστοῦ ναὸς, Χριστὸς δὲ Λόγιος.
 Ὡς γὰρ θέσμῳ ἦεν, ἐπεὶ φύσιν οὐλόμενος θεῶν
 185 Ἡμετέρεην ἐπέπεσκε παραιθεσίης ὑπὸ πικρῆς,
 Θεοτέρῳ βροτῷ φυῇ κακίην ἀκέσασθαι,
 Καὶ σῆσαι κράτος αἰνὸν ἀθεσμοτάτῳ θράκοντος.
 Τουνέκα νηδὺν ἄμειψε, τόδ' ἤμισυ τίσε γενέθλης
 Ἡμετέρης, τόδ' ἔλειπεν, ὃ μιν τέκε παρθένος ἀδμήης.
 190 Αὐτὰρ ἐπεὶ μιν ἔπηξε, καὶ ἐν σπλάγχνοισι θέωσεν,
 Ἐκ δ' ἄγαγε προφῶσθε τελειομένοιο χρόνῳ.
 Τῆμος σάρκα παχέαν ἐφέσματο, πλήσε δὲ νηδὺν
 Ἐκ καθαρῆς θεότητος, ἀναξ Λόγος. Ἀμφότερον δὲ,
 Εἷς Θεὸς ἦεν ἕμοιγε. Τὸ γὰρ φθιτὸν ὧχ' ὑπέειξεν
 195 Ἀθανάτῃ πλήσαντι. Θάνεν δ' ἐθέλων, ὀλίγον τι
 Τύμβῳ παρθέμενος πλεκτὸν δέμας, ὥς κεν ἀναστῆς
 Ἐκ νεκρῶν παλίνορσος, ἀναστήσειε θανόντας,
 Ἐλκων αἶα μάγνησσα λίθος τονόεντα σίθηρον.
 Πᾶσι γὰρ ἀνδρομέεισιν ὅλον μ' ἀνεδέξατο Χριστὸς,
 200 Σάρκα λαβὼν, τόκον, εἶδος, ὄθριν, τάφον, εὐχος, ἔγερσιν.
 Τῷ μὲν ῥ' ὑμετέροιο λόγου σχέθον ἄσχετον ὀρμήν,
 Οἱ τόσον αἵσχος ἔχοντες, ἐμοὶ μόθον αἰνὸν ἔθεσθε,
 Βόρβορον οὐχ ὀρόωντες, ἐμῶν ῥανίδων ἀλέροντες.
 Εἰ δ' ἐθέλεις ἐτεόν γινῶναι λόγον, οὔατ' ὑποσχῶν,
 205 Οἶδα μὲν, ὥς πλεόνεσσιν ἀφανδέα ταῦτ' ἀγορεύσω.
 (Οὐ γὰρ ἐνὶ πλεόνεσσιν ὅλος λόγος, οἱ κενεῇσιν
 Ἐσπόμενοι θόξῃσιν, ἐτητυμῆς ἀλόγησαν.)

173. Ἀδέττιο. Schol. ἀνάνδρου. Mox καινοῖσι. Schol. παρθενοῖσι.

175. Ἦρα φέρων. *Opem ferens.*

177. ὦ φιλόκοσμε. *O vir amans decoris.* Iridet Gregorius falsorum deorum cultorem. — Billius σήμερον etc. junxit cum verbis sequentibus, Benedictini autem cum præcedentibus. Attendat lector et judicet, quanquam ego libentius Billio assensum præberem. (Not. nov. Edit.)

179. Ἐμπεδόμυθος. Schol. ἀληθινός. Hic desinit Billii versio, et sequitur Federicus Morellus.

181. Θεὸς βροτὸς. Ità Schol. Reg. 991, et quidem rectè, neque necesse est cum Morello supplere, Υἱὸς, *Natúsque Dei.*

187. Στήσαι. Ità Coisl. Edit. Σῆσαι.

188. Ἄμειψε. Schol. διῆλθε.

189. Ὁ. Id est καὶ ὁ. *Quatenus cum virgo innupta peperit.* Quod autem ait dimidiam generationis nostræ partem, aliâ relictâ, honoratam fuisse, significat in Christi humanitatis procreatione nullam hominis operam inter-

METRICA VERSIO.

Venerit, ignaræque viri thalamique jugalis,
 Ortus more novo, et morti concesserit atræ,
 Ac superas rursùm sese revocârît ad oras,
 Ut mea curaret sic vulnera, quem fera noxa
 Stravit humi, turpe hoc censes, (nam numina pura
 Puris orta colis, vir cultor amânsque decori,)
 Non prius auditos sermones excipe nostros,
 Quos mihi spiravit, qui nescit fallere, Christus.
 * Credibile est multis visum, productus ut hic sit
 Virginis è sinibus natúsque Dei atque homo verus;
 Sancta Dei templo quem alti compegerit Aura,

Exstructo templo insigni castoque decore.
 Mater enim Christi templum, Christus quoquè Verbi
 est.
 Namque ratum fuit, insectans fera bellua postquàm
 Humanum ingenium excessu pervertit iniquo,
 Divini ortâ hominis naturâ atque indole rectâ
 Crescenti vitio præsentem adhibere medelam,
 Vincere et injusti vires virúsque draconis.
 Propterea subiit casti penetralia ventris
 Dimidiâ et sobolis mortalis parte relictâ,
 Dimidium prolis nostræ decoravit honore,

- Virgine, innuptâ, novâ et inauditâ lege generationis,
 Et mortuus, et mortuis junctus est, et rursus rediit ad vitam;
 175 Ut mederetur mihi vitiis laboranti, quem prostraverat peccatum;
 Si hoc tibi videtur inhonestum; utpotè qui puros deos
 Ex puris procreatos colis, ô vir amans decoris
 Hodie, quamvis antea non fueris, excipe verba mea
 Quæ mihi Christus inspiravit, Deus meus nescius fallere.
- 180 Versatur in ore non paucorum hic sermo; scilicet è sinu
 Virginis ortum esse Deum hominem, quem coagmentavit
 Spiritus magni Dei; templo templum sanctum exstruens.
 Mater enim Christi templum, Christus autem Verbi.
 Sic enim constitutum erat; quoniam nostram pestifer serpens
- 185 Naturam tenebat sub iniquâ transgressione,
 Divinioris hominis naturâ, vitio medelam afferre,
 Et vincere grave imperium infandissimi draconis.
 Quam ob rem sinum virginis subiit; dimidiâque honoravit generationis
 Nostræ partem, alteram reliquit; quatenus hunc peperit virgo intacta.
- 190 Postquam autem illum condidit, et in visceribus deitate implevit,
 Eduxit in lucem, peracto tempore (quo in utero gestandus erat);
 Tunc crassam carnem induit, et implevit templum
 Purâ divinitate, rex Verbum. Utrâque autem natura
 Unus erat mihi Deus. Mortalis enim natura statim subdita est
- 195 Immortali implenti. Porro mortuus est volens, ad breve aliquod tempus
 Tumulo commendans corpus sibi innexum, ut exurgens
 Ex mortuis redivivus, ad vitam revocaret mortuos,
 Trahens illos, ut magnes lapis validissimum ferrum.
 Nam cum omnibus, quæ sunt hominis, totum me assumpsit Christus,
- 200 Carnem assumens, partum, formam, contumeliam, sepulcrum, gloriam,
 Sic orationis vestræ effrenatum impetum coërceo, [resurrectionem.]
 Vos qui tantâ turpitudine scatentes, acerbum mihi bellum indixistis;
 Cœnum vestrum non videntes, meas guttulas malignè observatis.
 Si autem cupis audire sermonem, aures præbens,
- 205 Scio equidem multis displicere, quæ dicam:
 (Non enim in pluribus integra est ratio, qui vanis
 Hærentes opinionibus, veritatem non curant;)

È sinu Virgi-
 nis ortus est
 Deus homo, Spi-
 ritu magni Dei
 coagmentatus.

Maria Virgo,
 Christi templum,
 Christus Verbi.

Christus om-
 nia, quæ homi-
 nis sunt, totum
 hominem as-
 sumpsit.

cessisse, et eum, salvâ matris integritatē, modo inaudito
 natum fuisse. Morellus haud rectè, *dimidiâ sobolis mor-
 talis parte relictâ*, etc., ac veluti de ipsâ substantiâ
 hæc dixisset Gregorius.

190. *Θέωσεν*: Deitate replevit, deificavit: nimirum Ver-
 bum ipsum se in matris sinu deitate implevit, se ipso
 humanitatem imbuat.

193. *Ἀμφότερον*. Reg. 991 *ἀμφότερα*.

194. *Ὁχ'*. Ità Coisl. et sup. lin. *ταχέως*. MSS. *ῥα*.
 Edit. malè *ὠχ'*.

198. *Τονόντα*. Coisl. *ζονόντα*.

201. *Τῶς*. Schol. *οὕτως*.

203. *Ἀλέγοντες*. Schol. *κακομηχάνως*.

206. *Ὁλος λόγος*. *Integer animi sensus*. Combef.

METRICA VERSIO.

Quatenus hunc peperit castissima virgo parénsque.
 Spiritus at sanctus construxit corporis artus,
 Viscerâque implevit divino numine pura,
 Et mox edidit in lucem mensûm orbe peracto.
 Tum natus solidæ gestavit pondera carnis:
 Et Verbum regnans purâ deitate replevit
 Augustum templum. Mihi sed Deus unus utrumque est.
 Nam mortalis homo non cessit Numinis auctu
 Æterni, subiitque volens atrociam mortis
 Spicula, mandavitque arcto sua membra sepulcro.
 Ut tres post lucis devictâ morte resurgens,
 Fato jam functos sævo revocaret ab orco,

Tom. II.

Heraclius lapis ut solet ad se adducere ferrum.
 Totum etenim sorte humanâ me Christus honorat,
 Carne, ortu, formâ, cum morte, sepulcro et honore,
 Vique resurgendi. Sic vestræ tela loquelæ
 Irrita reddebam, quos multum dedecus urget
 Immeritò dirum nobis indicere bellum:
 Cum non cernatis quantus vos gurgēs inundet,
 De me sollicitis multæ est mea guttula curæ.
 Sin verum studeas sermonem noscere, præbe
 Auriculam. Scio non multis mea dicta placere:
 (Non enim apud plures sermo valet integer, hærent
 Qui vanis sensis, verâ ratione remotâ:)

U 11

- Ἄλλ' ἔμψης ἐρέω λόγον ἔμπεδον, οὐδ' ἐπινεύσω,
 Καὶ μάλα περ ποθέων βίον ἄργυρον. Οὐδὲν ἄκοσμον,
 210 Πλὴν στυγερῆς κακίης· ἀρετὴ δέ τε μούνον ἄριστον.
 Τάλλα δ' ἄρ' ἐν μεσάτρ τε κακῶν ἀγαθῶν τε τέτυκται,
 Ἡμετέρης ἰότητος ἀπήορα, εὖ μὲν ἔχοντα
 Τοῖς ἀγαθοῖς, τοῖς δ' αὖτε κακοῖς, καὶ λίαν ἄκοσμη.
 ὧν ἐν καὶ τόδ' ὅπωπα ἐμῆς μυστήριον ὕλης.
 215 Εἶδεις ἀθανάτοιο συνερχομένου μελέεσσιν.
 Οὐδὲ γὰρ ὡς στυγέων τεύξε βροτόν, ἥς θεότητος
 Μάρτυρα, καὶ μεδέοντα κάτω, καὶ εὖχος Ἄνακτος,
 Οὔτ' ἂν μιν φιλέων, στυγερὴν πόρσυνε γενέθλην.
 Ἡ λήξον μύθοιο, Θεοῦ δ' ἀπόπεμπε νόημα.
 220 Εἴ τοι μὴ καθαρῆς διὰ νηθύος ἐς φάος ἦλθες,
 Οὐ καθαρὸς. Καθαρὸν γὰρ ἀλώσιμον οὔ ποτ' ἀνάγνῃ.
 Εἰ δ' ἐθέλεις, καὶ ἀναγνὸς εἶο τόκος. Ἀλλὰ τόδ' ἔμψης,
 Πᾶσιν εὐφρονέουσιν ἀριφραδῆς· οἷς ἂν ἐπελθῇ
 Ἀκτὶς ἡελίοιο, φέρει φάος· οἷς ἀνέμιχθη
 225 Εὐδόμοιο μύροιο χάρις, πνέουσιν τάχιστα.
 Ἄλλ' οὐδ' ἡλίοιο μελύσματα, οὐδὲ μύροιο
 Ἄπτεται. Ὡς ῥα Θεὸς καθαρῆς διὰ μητρὸς ὁδεύσας,
 Οὔτ' αὐτὸς σπλάγχνοισι φορῦξάτο, καὶ τὰ κήθηρεν.
 Ὡς ἄρα καὶ θανάτοιο θανῶν κράτος ἐξαλάπαξεν.
 230 Οὔτ' αὐτὸς θανάτῳ τι παθῶν, Λόγε, καὶ τὸν ὀλεσσας.
 Οὗτος ἔμψης λόγος ἐστὶ· τεὴν δὲ γλῶσσαν ἀδάμαστος
 Ἦν ὅτ' ἔην· νῦν αὖτε θαμάζω. Ὡδ' ἀγορεύει
 Χριστὸς ἐμὸς· γλῶσσαν δὲ τεὴν εὐφημον ἐγείροις.
 Εἴαρ ἔβη, τὸ δὲ χεῖμα παρέδραμε, λαμπρὰ δ' ἄρ' αἶθρη.
 235 Δεῦρ' ἔτε, καὶ μοι φωτὸς ἀπειρεσίου κορέσασθε.
 Μέχρι τίνος σκοτίοισιν ἐνὶ κευθμῶσι θέδεσθε.
 Καιρὸς ὅδ', ὃν πάρος ὑμῖν ὑπέσχετο Πνεῦμα φαεινόν.
 Δεῦρ' ἔτε, καὶ ζώοιτε, νέον δ' ὑπόδεχθε καθαρμόν.
 Λήξατ', αἰδοπόλοι. ναὶ λήξατε, μαινόμενοί τε
 240 Δαίμονες, ἐμπνέοντες ἀθεσμοτάτοισιν αἰοδαῖς.
 Ὅρφεὺς θῆρας ἄγροι, Πέρση δ' Ἀσκραῖος αἰεῖδοι
 Ἡσίοδος, Τροίην δὲ καὶ ἄλγεα κλεινὸς Ὀμηρος.
 Μουσαιὸς τε, Λινὸς τε, θεῶν ἅπο μέτρα φέροιεν,
 Οἱ ῥα παλαιότητα ἐπικλέες εἰσὶν αἰοδαῖς.

209. Ἄργυρον. Sic Coisl., Vat. Reg. 991. Schol. καθαρὸν καὶ φίλον Θεοῦ. Edit. ἄργυρον.

212. Ἰότητος. Sic Coisl., Vat., et sup. lin. βουλῆς. Combefisius legit ἡμετέρης θεότητος, ut in Editis. Sic vocat Gregorius, inquit Combefisius, facultatem voluntatis et arbitrii, quod est ad Deum accedamus, et quādam analogiā dii simus et dicamur.

214. ὧν ἐν. Schol. 991. ὧν ἐν καὶ τοῦτο ἰώρακα, τῆς ἐμῆς ὕλης λέγω τὸ θαύμασιν μυστήριον, εἶδους ἀθανάτου συνερχομένου τοῖς μέλεσιν, καὶ νοῦ ἁῦλου ὕλικῳ μιγνυμένου πηλῶ, quibus et unum illud intelligo, mirabile, inquam, meae substantiae mysterium, formā immortali cum membris conveniente, animā, quae expers est materiae, materiali unitā tuto. Int. Coisl. μορφῆς ἀθανάτου σαρκὶ συνερχομένης εἰς ἑνωσιν.

METRICA VERSIO.

Eloquar at stabile hoc verbum; sed non reticebo,
 Candorem cupiam vitae licet. At nihil, uno
 Excepto tristi vitio, ornatu caret omni:
 Optima sed virtus palmam sibi vindicat una.
 Caetera at in medio sistunt rectique malique,
 A nostro arbitrio pendentia, quae bene vertunt
 Rectis atque piis, sed pravos nulla decet res.
 E quibus ista mei vidi mysteria caeni,
 Quando immortalis mens juncta est artubus aegris.
 Non odio sed enim finxit mortalia corda:

Testis homo quia nam divini Numinis, idem
 Princeps in terris animantium est, lausque creantis;
 Haudque ab amante suo donatus origine facta est.
 Aut nugas mitte, atque Dei tibi notio non sit.
 Si minus ex alvo purā processit ad auras
 Luminis, haud purus. Nam impuro pura tenere
 Non est fas. Si vis, impurus sit quoque partus.
 Hoc tamen est cunctis clarum prudentibus: almi
 Solis fert radius lucem: quos gratia odoris
 Perfudit suavis, soliti sunt mox bene olere.

Verumtamen eloquar, quod certissimum est, nec abscondam;

Cùm maximè desiderem vitam puram. Nihil inhonestum est

210 Præter vitium odio dignum : virtus verò sola bonum est eximium.

Cætera verò omnia in medio bonorum et malorum posita sunt,

È nostrâ voluntate pendentia, eaque benè vertunt

Bonis, malis autem fiunt omninò turpia.

Ex quibus et unum illud vidi, meæ mysterium materiæ,

215 Figurâ Dei immortalis accedente membris.

Neque enim quasi odio habens Deus creavit hominem; suæ divinitatis

Testem, regémque terræ, et gloriam Regis supremi :

Neque etiam ipsum amans, miseram ei præbuisset generationem.

Desine igitur verba facere, et à Deo averte cogitationem.

220 Si ex impurâ alvo in lucem prodiisti,

Purus utiquè non es. Purum enim capi non potest ab impuro.

Si vis autem, esto impurus sit partus. Verumtamen istud

Cunctis mente præditis manifestum est; ad quos accesserit

Radius solis, affert lucem; et quibus immixta est

225 Optimi unguenti fragrantia, redolent citissimè.

Sed nec solem ullæ sordes, nec unguentum

Inquinant. Sic Deus per puram matrem prodiens

Neque ipse visceribus ejus fœdatus est, sed etiam ipsa expurgavit.

Sic igitur et mortis moriens imperium sustulit;

230 Nec ipse à morte aliquid perpessus es, Deus Verbum; eam opprimens:

Hæc mea oratio est : tua autem lingua indomita

Olim erat; nunc ergò eam comprime et sile. Sic jubet

Christus meus; linguam verò tuam ad bona verba excites.

Ver advenit, hyems præteriit, splendida est serenitas.

235 Hùc adeste, et immenso lumine vos exsatiemini.

Quousquè tandem in tenebrosis latebris vincti jacebitis?

Tempus illud est, quod olim vobis pollicitus est Spiritus sanctus.

Hùc adeste, et vivite, novámque suscipite expiationem.

Desinite, cantores, desinite, inquam, insani

240 Dæmones, qui spiratis nefandissimos cantus.

Orpheus feras ducat, Persi Ascræus canat

Hesiodus, Trojam et prælia inclytus Homerus.

Musæus et Linus carmina, quibus deos celebrârunt, efferant,

Qui antiquissimis celebres sunt cantibus.

Nihil præter
vitium turpe;
nihil eximium
prætervirtutem.

Deus homi-
nem creavit suæ
divinitatis tes-
tem, regem ter-
ræ, gloriam sui
Creatoris.

Qui ex purâ
alvo non prodiit,
purus minimè
est. Purum ab
impuro capi non
potest.

Christus à pu-
râ matris alvo
prodiens, non
est pollutus, et
moriens impe-
rium mortis sus-
tulit.

Quousquè te-
nebrosis in late-
bris vincti jace-
bunt homines?
Nunc tempus o-
lim promissum :
adsint et vivant.

Ethnici scrip-
tores plurima ex
sacris Scripturis
in sua volumina
translulerunt :

217. Ἀνακτος. Schol. κτίσαντος.

219. Ἡ λῆξον. Schol. τοίνυν παῦσαι τῆς ἀντιλογίας, καὶ ἀπόσχου κατηγορεῖν τοῦ Θεοῦ τοιαύταις ἀντιλογίαις.

220. Ἡλθεν. Sic Reg. 991, Vat. et Coisl. Edit. ἦλθεν. Schol. 991 ἡ σύ γε μὴ διὰ καθαρῆς νηδύος εἰς φῶς ἔλθων, οὐ κα-
θαρὸς ὑπάρχεις.

222. Ἐθῶεις. Codex Coislianus ἰθῶλοις. Mox ἔοι. Scho-

liastes ἔξω καὶ ἀναγνος τόπος ἡμῶν, sit impius ortus noster.

232. Νῦν. Vat. νῦν δ'. Mox ἀγορεύει. Schol. κεύει.

242. Ἡσίοδος. Hesiodus libellum, cui titulus, *Opera et Dies*, ad Persen fratrem scripsit.

243. Μυσαῖος. Musæus antiquissimus poëta. Linus Or-
phei præceptor fuit, primusque, ut multi tradunt, à Phœ-
nice ad Græcos litteras attulit.

METRICA VERSIO.

Ast nil pollatum solem inquinat, aut unguentum
Fœdat. Sic Deus ad puræ qui viscera matris
Pervenit, non his maculatur, purgat at illa.
Mortuus et mortis vim debellavit acerbam :

Nec Verbum est perpessum à morte, sed hanc abolevit.

Sic ratione loquor : tua sed lingua indomita olim
Quæ fuit hæc, compescatur modò. Christus Iesus
Sic fatur meus. Eia, age, linguam urge ad bona verba.
Fugit hyems, ver accessit, cælumque serenum est.
Hùc, rogo, adeste, et non finitum lumen avete.

Quonam usquè in tenebris antrorum vincla geretis?
Tempus adest vobis quod Flamen dixerat alium.

Hùc, rogo, adeste mihi, et stadium percurrite vitæ :
Nec tralatitium purgandi admittite ritum.

Cessate, ô vates; genii, cessate furentes,
Qui fescenninos cantus spirare soletis.

Orpheus armenta abducatur, Persæ sua cantet
Ascræus metra, Trojam et prælia magnus Homerus.
Musæusque, Linusque, deum modulamina promant,
Quorum est antiquo celebratum carmine nomen.

- 245 Ἑρμῆς ὁ τρισάριστος ἑμοῖς ἐπέεσσιν ἀρήγῃ,
 Οὐδ' ἐθέλων, στυρόν δὲ σέβει μέτροισι Σίβυλλα,
 Τῆς μεγάλης θεότητος ἐλαυνόμενοι βελέεσσιν·
 Οὐδὲν ἐπιτρέφομαι, καὶ εἴ τινες ἄσπον ἵκοιντο,
 Οὐ θεόθεν, Βίδλων δὲ παρακλέψαντες ἐμεῖο.
- 250 Οἱ μὲν γὰρ καὶ πάμπαν ἀλαμπέες, οἱ δ' ὀλίγον τι
 Ἀσπεροπὴν πάλλουσαν ἐσέδρακον, ὥκα δ' ἄμερθεν.
 Τούνεκεν εἴζατ' ἔμοιγε, καὶ ὅψε περ εὖ φρονέοντες.
 Φυῖς μαντεύεται θεῶν μέρος οὐκέτ' ἐόντων·
 Αὐτοπάτωρ, ἀλόχευτος, ἀμήτωρ ἐστὶν ἐκείνος,
- 255 Ὅστις ἐμὸν διέπερσε κακὸν μένος, ὕφατ' αἰείδων·
 Καταλή τε, Δάφνη τε, θρύος μαντεύματα κείσθην,
 Μηκέτ' ἀριξεύοντα μετ' ἀνδράσιν ἀφραδέεσσι·
 Δαίμων τ' Αἰγύπτῳ, θεὸς κενεηγόρος, Ἄμμων,
 Βραγχίδαι δ' ἐπὶ τοῖσι, καὶ ὄφρουεις Ἐπίδαυρος·
- 260 Καὶ τελεταὶ κρυπταὶ τε, καὶ ὄμμασιν ἀντιόωσαι,
 Κλεινῆς ἐν προτέροισιν Ἐλευσίνος αἵσχεα νυκτὸς,
 Αὐλῶν τε Φρυγίῳ μανιητόκος ἔκτομος ἡχή,
 Δικταῖοι Κορύβαντες, ἐνόπλια μαργαίνοντες,
 Βάκχοι τ' ἀμφὶ γόνον Σεμελήϊον οὐρεσιφοῖται·
- 265 Καὶ νυχίης Ἑκάτης κακὰ φάσματα, ὡς δὲ ναῖο
 Μιθραίου κακὰ ἔργα, καὶ ὄργια οὐκέτ' ἄπυστα·
 Γαλαίης Κυβέλης ὀλολύγματα, ὅσά τε Νεῖλον
 Καρποδότῃν τίουσιν ἐν αἵσχεσιν ἀνδρογύνουσιν,
 Ἴσιδος, Οσίριδος τε μυκῆματα θαυρόεντα,
- 270 Καὶ Σάραπισ, ξύλον αὖτον, ἔχων δηλήμονα μῦθον,
 Καὶ μόσχος πολύσαρκος Ἄπις, καὶ Μεμφίς ἄνοια·
 Καὶ σὺ, Λάκαινα τάλαινα, διασάδον, ἐνθα καὶ ἐνθα
 Τερμορένων μάστιγι νέων ἐπιβώμιος ἀλκή,
 Καὶ Γετικὸς Ζάλμοξις οἰσεύων δι' ὀμίλου·
- 275 Πάντα θεῶν Ταύρων τε κακὴ ξεινοῖσι θυλή·
 Καὶ Προσύμνιο καλοῖο θεὸς φαλὸν ἀμφαγαπάζων
 Δουράτεον, μάχῃ τε Κύπριν τίουσα ἐορτὴ
 Κερδαλή, καὶ Λίνδος ἐφυβρίζουσ' ἱεροῖσι·

245. Ἑρμῆς. Mercurius, Trismegistus, quem latine Mercurium ter maximum dicunt. In dialogo ubi Asclepius introducitur, Deum unum omnino opinatur rerum omnium conditorem, errorémque fatetur parentum suorum qui superstitiones idolorum invenérunt.

248. Τινές. Ità Vat. Schol. τινές Ἑλλήνων. Edit. τινός.

249. Παρακλέψαντες. Ità MSS. Edit. παρακλέψαντες. Clemens Alexandrinus in libris Stromatum innumera sacræ Scripturæ loca profert, quæ ethnici scriptores in sua volumina transtulerunt.

251. Πάλλουσαν. Schol. πλησιάζουσαν. Observandum est Gregorium pro certis non habere, nec habenda esse quæ de Christi mysteriis à Mercurio et Sibyllis dicta profert.

Etenim solis Judæis credita sunt eloquia divina. Præterea monumenta, quibus continentur Trismegisti, Sibyllarum et aliorum oracula de Christo, non tantum dubiæ sunt fidei, sed spuria prorsus esse inter doctos convenit.— Quid de Sibyllis sentiendum, fusiùs dicemus in *Historiâ gallicâ scriptorum ecclesiasticorum* à D. Ceillier prius emissâ, à nobis autem auctâ et typis iterum subjectâ. (Not. Edit.)

254. Αὐτοπάτωρ etc. Christi epitheta sunt hæc in ficto Apollinis vaticinio. Αὐτοπάτωρ, quod incarnatione vicem patris ipse suppleverit, ac sibi ipse corpus formaverit. Quod enim in symbolo Spiritui sancto tribuitur, hoc passim græciscrittores, et in eis Gregorius, Filio et Verbo adscribunt, à quo ut sustentatum, sic etiam formatum

METRICA VERSIO.

Versibus his nolens faveat ter maximus Hermes,
 Prisca crucis numeris veneretur signa Sibylla:
 Numinis excelsi stimulati sic ambo sagittis,
 Ocius anticipent aliis contingere verum;
 Non valdè moveor, nec enim divinitus id fit,
 At quia nostra oculis legere volumina limis.
 Namque alii prorsus caligant carcere cæco,
 At quidam ad tempus lucem vidēre micantem;
 Sed tenebris citò damnati. Ergò cedite tandem,

Cedite mi, cuncti modò qui resipiscere vultis.
 Divum obitum falsorum vaticinetur Apollo.
 Ipse sui pater, haud genitus, genitricis et exsors:
 Perdidit ille meam vim pravam, dum ultima cantat.
 Castalia et Daphne, quercusque oracula cessent,
 Quæ pretio stultis hominum non amplius ullo;
 Ægypti genius, numen vesanum, futilis Ammon,
 Branchidæ super hisce, superciliūque Epidauri,
 Et genera arcana, atque oculis subjecta sacrorum,

- 245 Mercurius ille ter maximus orationi meæ opem ferat
 Etiam repugnans; crucem carminibus suis veneretur Sibylla,
 Magni numinis agitati ambo spiculis :
 Nihil curo, etsi nonnulli propiùs ad veritatem accesserint;
 Nec enim id divinitus : verùm ex Libris nostris suffurati sunt.
- 250 Alii siquidem ex ipsis omninò expertes luminis; alii verò parùm quid
 Micantem fulgorem inspexere, citò autem privati sunt.
 Quocircà cedite mihi, tandem aliquandò, licèt serò sapientes.
 Apollo vaticinetur deorum mortem jam extinctorum :
 Ipse suì pater, haud ex uxore, sine matre illè est,
- 255 Qui perniciosum meum subvertit robur, postremo cantu :
 Castalia, Daphne, quercûsque oracula jaceant,
 Nec jam autoritate valeant apud homines stolidos :
 Dæmon Ægypti, deus vaniloquus, Ammon,
 Branchidæ insuper his, et superciliosus Epidaurus :
- 260 Sacrificia occulta et oculis patentia,
 Famosæ inprimis Eleusynæ noctis obscœnitates,
 Tibiarumque Phrygiarum furorem ciens, exsectionis sonus,
 Dictæi Corybantes, in armis insanientes,
 Bacchantes circà prolem Semeles in montibus errantes :
- 265 Et nocturnæ Hecatæ perniciosa spectra, ut etiam templi
 Mitræi scelerata facinora, atque Orgia nemini jam ignota :
 Gallææ Cybeles ululatus, et omnia quibus Nilum
 Frugum datorem colunt turpissimi et effœminati homines :
 Isidis, Osiridisque mugitus luctuosi,
- 270 Et Serapis, lignum aridum, exitiosam exhibens fabulam,
 Et vitulus obesissimus Apis, et Memphitarum amentia :
 Et tu, Lacæna misera, ad cujus aram, hinc indè
 Verberibus se invicem proscindebant juvenes,
 Et Geticus Zamolxis sagittam mittens per turbam;
- 275 Deorum et Tauro-Scytharum exitiosum hospitibus sacrificium :
 Et Prosymni formosi deus Priapum adamans
 Ligneum, et impudicum in Veneris honorem festum,
 Quæstuosum tamen, et Lindus convicia miscens sacris :

alii lucis exper-
 tes : alii quasi
 fulgore quodam
 perstricti, eo sta-
 tim orbatì sunt.

Doctrinæ chris-
 tianæ tandem a-
 liquandò cedant
 Ethnici, idolá-
 que abjiciant, fa-
 bulas, cæteraque
 omnia figmenta,
 quæ falsorum
 deorum cultores
 prædicant, de
 Castaliâ, Daph-
 ne, Jove Am-
 monio, nec jam
 autoritate va-
 leant apud homi-
 nes stolidos.

sit sanctum corpusculum, favétque istud Prov. ix, 1 : *Sapientia ædificavit sibi domum*. Ibid. ἀδόχως, *haud ex uxore, vel non ex semine*, ut benè Suidas; malè Morellus, *haud genitus*. *Genitus* quippè Christus, ut Deus et Verbum, generatione aternâ à Patre, cujus est unigenitus Filius : *genitus* quoquè ut homo, generatione temporali ex Mariâ Virgine.

256. Κεῖσθω. Schol. πεπαύσθω.

259. Καὶ ὀφρυόεις. Suspiciatur Combefisius Gregorium scripsisse ὀφρύεις, *anguinè specie serpentem referens*; quicquid sit, per Epidaurum significare videtur Æsculapium.

274. Ζάμοξις. Zamolxis, unicus Getarum deus erat, ad quem proficisci existimabant eos, qui è vitâ decede-

rent. Nonnunquàm etiam sorte ex vivis aliquot deligebant quos de rebus suis Zamolxidi nuntios mitterent; quos, post mandata quæ illi nuntiata cupiebant, in sublime jactatos, gladio excipiebant, atque ità interfectos rectà ad Zamolxidem proficisci credebant. Zamolxin autem quidam putant Pythagoræ servum fuisse, qui quòd Getas ad cultiorem vitam reduxisset, ab iis pro numine est habitus. Herodot., Lib. 4. De cæteris fabulis Ethnicorum jam satis dictum in notis ad secundam Orat. contra Julianum. Eadem repetere nihil necesse est, nec vacat, nec decet. Vide Tom. 1, pag. 168, etc. Ibid. δι' ὀμίλου. Schol. διὰ τοῦ πλήθους, *per turbam*.

277. Μάχη. Vat. μάχλην.

METRICA VERSIO.

Pervulgatæ noctis Eleusinæ probra quondam,
 Tibiæ et insano Phrygiæ vox semivirilis;
 Dictæi Corybantes, in armis prosilientes,
 Et Bacchi cultores montivagi Dionysi.
 Nocturnæque Hecates mala mostellaria, necnon
 Mithræi fani scelera, orgiæque haud memoranda,
 Et Gallæ Cybeles ululatus : qui venerantur
 Nilum frugiferum cum semiviro comitatu;
 Isidis, Osiridisque mugitus visque dolorum :

Tom. II.

Arida ligna tenens Serapis, quæ fabula fœda est,
 Atque Apis ille saginatus bos, stultæque Memphis :
 Tu Lacedæmonii altaris vigor heu nimis atro
 Sanguine cæsorū flagris juvenum maculati,
 Et Geticus Zamolxis, qui jaculatur in agmen.
 Taurorum populorum et inhospita victima cedat;
 Et Prosymni pulchri deus ustus amorè Priapi
 Querni, et quæ Cypriam venerantur festa pudenda,
 Lucrosa, et Lindus sacris petulantius utens;

V 11

- Πάντ' ἔθανε Χριστοῖο μεγακλῆος αἵματι σπείτῳ,
 280 Ἀρχηγόνου τε, νέου τε, τὸ δὴ καὶ θαῦμα μέγιστον.
 Ἐμπεδόκλεις, σὲ μὲν αὐτίκ' ἐτώσια φρεσίνωντα,
 Καὶ βροτὸν Αἰτναίοιο πυρὸς κρητῆρες ἔδειξαν,
 Σάνδαλ' ἀποβράσσαντες ἐλαφρονόοιο θεοῖο
 Χάλκεα, καὶ σε βροτοῖσιν ἐπαισχία πᾶσιν ἔθηκαν,
 285 Κῦδος ἰμείρουντα δι' ἄλματος αἰνομόροιο.
 Ἡρακλῆς, Ἐμπεδότιμῃ, Τροφώνιῃ, λήξατε μύθων.
 Καὶ σύ γ' Ἀρισταίου κενεαυχέος ὄφρ' ἄπις.
 Ὑμεῖς μὲν θνητοὶ, καὶ οὐ μάκαρες, παθέεσσι,
 Βαῖον ἀποπλήξαντες ἐπιχρονίοισι δόλοισι,
 290 Μύθοις ὑμεδαποῖσι νόθον κλέος ἀρπάζαντες.
 Χριστὸς δ' οὕτ' ὀλίγησι περίγραφος ἔπλετο φωναῖς,
 Οὔτε μιν ἡμάλθυνε ῥέων χρόνος, οἷά τε καπνὸν
 Ἡἶρος ἐν λαγόνεσσιν αἰσθάνοντα τάχιστα.
 Τοῖος γὰρ ψαφαροῖο κλέους νόμος, αὐτίκα πίπτειν,
 295 Ἄλλ' αἰεὶ πάντεσσιν ἀοιδίμος εἰσέτι μάλλον,
 Αἶεν ἐπερχομένοισιν ἀεζόμενος λυκάσσει.
 Πείθομαι, ὥς ποτε ἡγίαν ὅλην δεσμοῖσι καθέξειν.
 Ὡς γὰρ θεσφατὸν ἐστὶ· λόγος δ' ἐπὶ ἔργον ὁδεύει.
 Ἀλλὰ τὸ μὲν μέγαλοιο Θεοῦ ἐν γούνασι κείσθω.
 300 Αὐτὰρ ἐγὼ, τά με Χριστὸς, ἐμὸν φάος, ἐξειδιδάξεν,
 Ἐξέρω, μύθοιο θεμελίῃα πάντ' ἀναφαίνων
 Ἡμετέρου, θεότητα, Θεοῦ κτίσιν, οἷα κα παντὸς,
 ᾧ κόσμον μέγαλοιο Θεοῦ Λόγος αἶεν ἐλίσσει·
 Καὶ τὰδ' ἐπιδρομάδην, ὀλιγόστιχον εὐρέα μύθον,
 305 Ὡς νόμος ἐστὶν ἔμοιγε· τὰδ' ἔκτοθι ῥίψα Γαδείρων.
 Ἀλλὰ φίλων ὅχ' ἄρις Νεμέσσει, τοῦτο δὲ δέξο
 Δῶρον ἐμῆς φιλήης, πάντων γλυκερώτερον ἄλλων,
 Μοῦνον ἄφ' ἡμετέρων κτεάνων, καὶ μοῦνον ἔμοιγε,
 Οὐ κύκνου λιγυροῖο μόρον γοάοντος ἀοιδῆν,
 310 Γηραλέαις πετερυγέσσιν ὅτ' ἐμπύπτησιν ἀήτης·
 Οὐδ' ἄρ' ἀηδονίδος στυγνὸν μέλος, ἥνικα χεῖμα
 Δεσμὰ φέρει πάντεσσι, καὶ ὀρνίθεσσιν ἀοιδόις,
 Ἀλλὰ Χριστοφόρων σωματῶν θεοτευχέα μολπὴν·
 Τῇ νῦν τοῦτο φέροις ἐμέθεν λάχος ἀντὶ νυ πάντων,
 315 Οἷσιν ἐμὴν πολλὴν τε φίλην, καὶ νοῦσον ἔτισας,

287. Ὀφρὺς ἄπις. Schol. ἄπιστά μεγαλαυχούμενος, *incredibilia superbè jactitans*.

289. Ἀποπλήξαντες. Sic Coisl., at sup. lin. παίζοντες. Schol. μικρὸν ἐν ἀνθρώποις παίζοντες, καὶ δόλοισι ἐξαπατήσαντες, μύθοις τε, καὶ πλάσμασιν. Βαῖον ἀποπλάζοντες ἐπιχρόνοισι δό-

λοισι. *Sensim inducto errore longævi temporis, diuturnis interim fraudibus errore seducetes*. Editi nonnulli ἀπο-
λάζοντες.

290. Ὑμεδαποῖσι. Sic Coisl. Edit. ἡμεδαποῖται.

291. Οὔτ'. Sic Coisl. Edit. ὅτ'.

METRICA VERSIO.

Illustri hæc pereunt Christi submersa cruore,
 Grandævi, juvenis, quæ sunt miracula summa.
 Empedocles vano te inflatum mente tumore,
 Ætnæi æstus flammæ mortalem esse probârunt,
 Dùm soleas æris regerunt sine mente dei, atque
 Infamem cunctis statuunt mortalibus ægris,
 Quodd decus appeteres per saltum perniciosum.
 Alcide, Empedotime, Trophoni, ponite nugas,
 Tūque incredule Aristæe, alte, superciliose.
 Estis mortales affectibus, hæudque beatī,

Ad tempus consistentes in fraudibus altis,
 Arrepto spurio decore à rumore Pelasgo.
 At Christi exiguis describi vocibus alma
 Majestas nequit: hæudque flens tempus rapit illum,
 Ceu fumum, ærias qui disturbatur in auras.
 Extemplo sed enim ruere omnis fictus honos vult:
 Illa magisque magisque Dei nunc gloria claret,
 Clarior et semper venientes crescet in annos.
 Credo equidem fore, ut hic sibi vinciat omnem
 Tellurem; hoc oracla ferunt, et sermo ad opus fert.

- Omnia periêre magni Christi sanguine venerando,
 280 Antiqui, et novi, quod maximè mirandum est.
 Empedocles, te quidem statim inaniter tumentem,
 Et mortalem Æthnæi ignis crateres prodiderunt,
 Soleas ejicientes levissimi dei
 Æreas, et apud omnes homines infamem reddiderunt,
 285 Te, qui immortalem gloriam appetebas per funestum saltum.
 Hercules, Empedotime, Trophonie, cessate à fabulis;
 Tu quoque, Aristæe superbe, supercilio incredibili.
 Vos quidem homines esse, non deos, quæ passi estis, ostendunt:
 Paululùm stuporem injicientes fraudibus temporariis,
 290 Commentis vestratum, adulterinam gloriam arripuistis.
 Christus verò neque paucorum hominum circumscriptus fuit vocibus,
 Neque ipsius famam obscuravit elapsum tempus, instar fumi,
 Qui in aëre confestim dissipatur.
 Talis enim infirmæ gloriæ lex est, ut statim decidat,
 295 Verùm Christus semper apud omnes etiam nunc est celebrior,
 Semper labentibus crescens annis.
 Confido fore, ut aliquandò totum orbem vinculis suis constringat.
 Sic enim divinitus prænuntiatum est; vaticinium autem in opus prodit.
 Sed hoc in Dei arbitrio positum sit.
 300 Ego autem, quæ me Christus, lumen meum, edocuit,
 Narro, nostræ fundamenta omnia manifestans
 Doctrinæ, nempè deitatem, orbis à Deo creationem, clavumque universum,
 Quo mundum magni Dei Verbum semper administrat.
 Et hæc cursim, paucis versibus, amplam materiam, perstrinxi,
 305 Ut mihi moris est: quæ verò sunt Græcorum fabulæ, ultrà Gades projeci.
 Tu autem, ô amicorum præstantissime Nemesi, hoc accipe
 Donum mei in te amoris, omnibus aliis jucundius,
 Quod solum ex meis facultatibus mihi superest,
 Non cygni arguti mortem suam deplorantis cantum,
 310 In seniles pennas cùm incidit ventus;
 Nec lusciniæ tristes modulos, cùm hyems
 Vincula injicit omnibus, etiam avibus canoris,
 Verùm ex Christifero ore manantem, à Deo conditam cantionem:
 Hanc igitur à me accipias, quam rependo vicem pro omnibus,
 315 Quibus meam senectutem tibi caram et morbum honorasti,

Hæc omnia veneranda Christi sanguine periêre.
 Empedocles inaniter tumentes

Hercules, Empedotimus, Trophonius, Aristæus.

Vana gloria citò evanescit. Christus nunc celebris, semperque labentibus annis fit celebrior.

Carmen hoc, manûs suæ donum, aliis omnibus jucundissimum, quod solum ipsi superest ex possessionibus.

Christifero manans ore à Deo conditum offert Nemesio Gregorius, rogans ut excipiat, quam rependit vicem, pro omnibus sibi collatis à Nemesio.

294. Ψαφαροῖο. Schol. ἀσθενοῦς.

296. Αἰὲν ἐπερχομένοισιν. Ità suprâ Carin. iv, vers. 126.

299. Ἐν γούνασι. In genibus Dei sunt. Verba sunt hominis divinæ Providentiæ sese submittentis. Loquendi modus apud Homerum frequens.

305. Τάδ' ἔχτοθι. Schol. τὰ τῶν Ἑλλήνων μυθολογήματα.

310. Γηραλέαις. Sic Coisl. Malè Edit. γηραλέαις. Mox ὅτ'.

Edit. malè ἔτ'.

312. Αἰδοῖς. Sic MSS. Edit. αἰδοῖς.

313. Χριστοφόρων σομάτων. Schol. Χριστοφόρου σοματος.

315. Καὶ νοῦσον ἔτισας. Id est, morbo laborantem honorasti.

METRICA VERSIO.

Hoc tamen excelsi est positum in virtute Tonantis.
 Intereà quæ me Christus, mea lûxque salûsque,
 Edocuit, dicam, fundamina cuncta revelans
 Doctrinæ nostræ, deitatem, conditum, opusque
 Numinis, et clavum mundi, quo cuncta reguntur,
 Nempè Dei Verbo magni, nutu omnia cujus
 Pendent, consistunt semper, vivuntque caduntque.
 Latus hic est sermo parvo comprehensus in orbe;
 Cætera, seu mihi mos, extrà ipsa Gadira remitto,
 Maxime amicorum, jucunde Nemessi, sit tibi carmen,

Munus amicitiae nostræ, quo haud gratius ullam:
 Et potior nostri pars est hæc sola peculi:
 Hoc cape, non suavem cantum expirantis oloris,
 Cùm senio tardas afflavit spiritus alas;
 Lusciniæ nec triste melos, cùm bruma rigore
 Cuncta suo vinclis stringit, genus alitumque;
 Verùm Christicolæ sacra quæ modulamina linguae
 Concedit Deus: undè refers hanc pro omnibus unam,
 Care, vicem, qui canitiem morbumque senilem
 Alloquiumque meum tanto dignatus honore es,

- Καὶ μῦθον πετόμεντα, τὸν κλέος· ἡ μέγα θαῦμα,
Καὶ πάντων καθύπερθε, πρὶν ἀφθαλμοῖσιν ἰδέσθαι.
Αἰδῶς γὰρ μερόπεςσιν ἐν ὄμμασιν. Εἰ μὲν ἔποιο
Τοῖσδε λόγοις πετόμεσσι διδοῦς πλόνον ἡμετέροισι,
320 Τρισμάκαρ, ἡγεσίης καὶ τέρματος. Εἰ δ' ἀπιθήσαις,
Καὶ σε τόσον σφήλειεν ὁ βάσκανος ὄμματι πικρῷ,
Οὐκ ἐθέλων πάντεσσιν ἓνα βροτὸν ὀλβιον εἶναι,
Γρηγορίου τόδε σοι μνημῆιον ἐσθλὸν ἔποιτο.
Ἡ τάχα κεν μετόπισθεν ἐμὸν λόγον αἰνήσεις,
325 Ἐξ ὀλίγου σπινθῆρος ἐς ἡέρα πυρσὸν αἰίρας,
Ὅφρα τις ᾧδ' εἴησι· Νεμέσσις ὀβριμόθυμος
Καππαδόκησι τάλαντα δίκης ἰδεῖα τανύσσας,
Οὐ χρυσὸν δολέοντα, καὶ ἄργυρον, οὐδὲ μὲν ἵππους
Εὐγενέας, πετόμενας, ἀοίδιμον εὖχος ἔχοντας,
330 Ὄχετ' ἄγων· πλούτῳ γὰρ ἀνούτατος· ἀντὶ δὲ πάντων,
Μάργαρον αἰγλήεντα, μέγαν λήισατο Χριστὸν,
Ὁ πάντων κρατεύουσιν, ἐμὸν γένος, (εὖχομ' ἔγωγε,)
Καππαδόκαι. Σὺ δ' ἔμοιγε καὶ οὐρανίαις σελίδεσσιν,
Ὡς νῦν ἡμετέρησι, σὺν ἡμετέροισι γραφείης.

H.

ΠΡΟΣ ΣΕΛΕΥΚΟΝ.

- Χαίρειν κελεύω τὸν καλὸν τε καὶ γαθόν
Υἱὸν Σελευκόν, εὐγενοῦς ῥίζης κλάδον·
Χαίρειν δὲ καὶ τὸς εὖχομαι τῷ σῷ βίῳ,
Μαθήμασί τε καὶ τρόποις φρονεῖν μέγα.
5 Πρῶτον μὲν οὖν φόβον τε καὶ πόθον ἔχε
Θεοῦ. Θεὸς γὰρ, πᾶσιν ἀρχὴ καὶ τέλος,
Τοῖς εὖ φρονοῦσι, γίγνεται παντὸς βίου.
Τὸ δεύτερον δὲ, τὸν τρόπον ἄσκει, τέκνον,
Ἠρᾶν, ταπεινὸν, ἐγκρατῆ, σερόν, γλυκύν,
10 Ἀβάσκανον, δίκαιον, ἀνδρεῖον, σοφόν,
Σεμνόν, φιλεργόν, εὐσταθῆ, καὶ σώφρονα.
Κόσμος γὰρ οὗτος καὶ νέοις καὶ πρεσβύταις,
Μὴ χρήμασι τοσοῦτον, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ
Πλουτεῖν. Τὸ σὸν γὰρ τοῦτο. Τὰ δὲ χρήματα

317. Καὶ πάντων καθύπερθε. Schol. καὶ πάντων ἐγὼ σοι ὑπέρτερος, πρὶν etc., et ex omnibus ego tibi præstantior videbar, quamvis me non vidisses.

318. Αἰδῶς γάρ. Pudor enim, et aspectus animum movet.

319. Πετόμεσσι. Ità Vat., Coisl. et Edit. in marg. In textu πετρίοισι. Ibid. διδοῦς πλόνον, si navigationem dederis. Schol. τὸ ἐνέργον αὐτοῖς παρεχόμενος. Int. Coisl. πειθόμενος.

320. Ἠγεσίης. Schol. ὀδηγίας.

VIII. ARGUMENTUM. Billius, Leuvenclaius, alique omnes Gregorii editores et interpretes, Carmen ad Seleucum Gregorio vindicant, ejusque in eo dictionis stylum agnoscunt. Alii contra, quorum in numero est Combefsius, illud Gregorio adimunt, Amphilochoque tribuunt, et quod mirum videri possit, in eo Gregorii cothurnum desiderat Combefsius. Suam opinionem confirmat plurimorum Codicum

METRICA VERSIO.

(Ingens quod decus est tibi, quod mirabile valde,
Quo nihil est supra, virtutisque anteit omni,)
Antè tibi ex facie fuerim quàm notus et ore.
Namque oculis habitat pudor in mortalibus. At tu
Si pergas quo cœpisti pede, si monitorum
Sponte tuâ parere velis sermonibus æquis,
Ter felix hoc proposito atque hoc fine fereris.
Sin tua culturæ se non accommodat auris,
Transversumque te agat cum lumine lividus acri,
Qui non vult mortalem esse omni ex parte beatum,
Hæc te Gregorii monumenta sequantur amica :

Fortè sequens laudare queas mea dicta per ævum,
Scintillâ ex tenui ingentem si lampada tollas,
Ut quidam meritò de te ferat ista nepotum :
En virtute gravis meritisque Nemessius altis,
Æqua Dices qui Cappadocum modò pondera librat,
Atque idem justo trutinæ se examine pensat :
Non auri vis, non argenti sacra fames hunc
Sollicitavit opum majorum ; sed nec honores,
Præstantesque aliis genere et levitate caballos
Vesano appetiit fastu, atque cupidine inani ;
At pro divitiis, et gazis deliciisque

- Et eloquentiam alis præditam, quâ ipse præcellis : quod autem valdè mirum
 Et omnia superat, priusquàm oculis me vidisses.
 Pudor enim hominibus est in oculis. Quòd si tu pareas
 Verbis meis citò avolantibus, ad effectum ea perducens,
 320 O ter beate, ductu et fine. Sin autem reluctaris,
 Et te usquè adeò fallit invidus oculo malo,
 Non sustinens ab omni parte quemquam hominem esse beatum,
 Gregorii certè hoc te præclarum monumentum sequatur.
 Forsitan postea orationem meam laudaveris,
 325 Ex parvâ scintillâ in aërem facem attollens,
 Ut quis ità dixerit : Nemesus magnanimus,
 Qui apud Cappadocas judicia integerrimè exercuit,
 Non aurum fallax, non argentum, nequidem etiam equos
 Generosos, pernicitatis gloriâ florentissimos,
 330 Discedens abstulit : opibus enim non penetrabilis fuit; sed pro omnibus
 Margaritam splendidam, comparavit Christum magnum,
 Quo mortales omnes antecellunt mei (hoc enim ego nomine glorior,)
 Cappadoces. Tu verò, Nemesi, utinam coelestibus paginis,
 Ut nunc nostris, nobiscum inscribaris.

VIII.

AD SELEUCUM.

- Salvere jubeo præclarum et egregium
 Filium Seleucum, nobilis radicis ramum :
 Gaudere et ipse cupio vitâ tuâ,
 Disciplinisque et moribus gloriari.
 5 Primùm quidem igitur timorem et amorem habeto
 Dei. Deus enim principium et finis, omnibus
 Qui rectè sapiunt, est totius vitæ.
 Deindè verò, mores excole, fili;
 Esto mansuetus, humilis, temperans, firmus, suavis,
 10 Livoris experts, justus, strenuus, sapiens,
 Gravis, amans laboris, constans, modestus.
 Ornamentum enim istud est tùm juvenum, tùm senum,
 Non tàm nummis quàm moribus
 Dives esse. Hoc namque tuum est. Nam divitiæ

Scriptum in-
 certo tempore.
 Aliàs Bill. 125,
 pag. 190.

Primò timen-
 dus Deus, ejus-
 que desiderium
 habendum.

Qualis debeat
 esse juvenis.

Præstat mori-
 bus divitem esse
 quàm opibus.

autoritate, in quibus *Amphilochii* nomen præfert hoc Car-
 men ad *Seleucum*. Præterea objicit, quod gravissimum est,
 autorem hujus Carminis cum *Gregorio* de numero librorum
 sacræ *Scripturæ* non consentire. Quod *Scripturæ* libros spec-
 tat, nullum discrimen, vel in eo solo situm est, quòd in poë-
 mate ad *Seleucum*, libri *Esther* et *Apocalypsis* meminit, de
 quibus alio in loco silet. Nihil igitur causæ est, cur *Gre-*
gorio adimamus *Carmen*, quod ipsi tàm multorum *Codicum*

numero confirmatur, aliàs *Gregorio* dignum, ejusque verbis
 refertum.

TIT. Πρὸς Σέλευκον. Coisl. τοῦ ἁγίου Ἀμφιλοχίου, ἐπισκόπου
 Ἰκονίου, ἐπιστολὴ πρὸς Σέλευκον. Vat. Ἀμφιλοχος πρὸς Σέλευκον,
 καὶ ταῦτα δοκεῖ μοι Θεολόγου τυγχάνειν φρενὸς, ὡς παρ' Ἀμφιλο-
 χίου γραφέντα.

1. Κελεύω. Ità Coisl. Edit. κελεύων.

4. Φρονεῖν. Coisl. φρονῶν.

METRICA VERSIO.

Omnibus, hic baccam radiantem, numen Iesu
 Obtinuit. Gemmâ hâc superat patrium genus omnes
 (Invidia usquè adeò sese jactantibus absit.)
 Cappadoces. Summus faxit Deus, ut tabulis sint
 Cœlorum tua nominibus rata nomina nostris.

VIII. AD SELEUCUM.

(Billio interprete.)

Salvere jubeo plurimùm pulchrum et bonum
 Gnatum Seleucum, nobili stirpe editum :
 Gaudere et ipse rursus ob vitam tuam

Tom. II.

Morésque cupio, propter et studia optima.
 Sit primus in te Numinis sancti metus
 Amórque. Mente præditis namque integrâ
 Origo vitæ est omnis, et finis, Deus.
 Post, nate, mores excole, ac placidus, stude
 Atque humilis esse, continens, dulcis, gravis,
 Livore purus, strenuus, justus, sophus,
 Castus, operosus, temperans, æquabilis.
 Hoc namque juveni pariter ac seni est decus,
 Non tàm esse nummis divitem, quàm moribus.
 Hoc namque nostrum est : census at contrà solet

X 11

- 15 Παίξει πλανῶντα τὴν φιλόπλουτον νόσον,
 Ἄλλοις ἀπ' ἄλλων προσγελαῖν πεφυκότα,
 Πόρνης ἀπίστου τὸν τρόπον μιμούμενα,
 Πολλοὺς ἐρασᾶς ποικίλως μωκωμένης,
 Συνόντα, καὶ φεύγοντα, καὶ κολλώμενα,
 20 Τούτοις, ἐκείνοις, οὐδενὶ δὲ γνησίῳς.
 Τὸ γὰρ βέβαιον οὐκ ἔχει πλούτου φύσις,
 Λάβροις θαλάσσης κύμασιν εἰκασμένη,
 Κυρτουμένοις, πίπτουσιν, ἀσάτω φορᾶ.
 Σὺ τοίνυν, ὦ παῖ, τοῖς τρόποις πλουτῶν ἀεὶ,
 25 Θησαυρὸν ἔξεις, οὐ κλοπαῖς συλούμενον,
 Οὐ συκοφάνταις ἐν μέσῳ προκείμενον,
 Οὐδ' αὖ τυράννων χερσὶν ἐξαντλούμενον,
 Ἡ βαρβάρων ὅπλοισιν ἐκπορθούμενον,
 Μένοντα δ' ἐνδον τῶν ἀσομάτων δόμων,
 30 Ψυχῆς ταμείοις ἀσφαλῶς τηρούμενον,
 Οὐ οὔτε λάβρον ἐσθίει πυρὸς μένος,
 Οὐδ' αὖ καλύψει κύμα ποντίου σάλου.
 Τοῦτον μὲν ὄντως ὄντα σὸν καὶ γνήσιον
 Πλοῦτον φυλάττων, σμῆχε τοῖς μαθήμασι,
 35 Βίβλοις ποιητῶν, ἱστορικῶν συγγράμμασι,
 Καὶ ταῖς τρεχούσαις ῥητόρων εὐλόγηταις,
 Λεπταῖς τε μερίμναις φιλοσόφων ἀσκούμενος.
 Τούτοις δ' ἅπασιν ἐμρρόνως ἐντύγχανε,
 Σοφῶς ἀπάντων συλλέγων τὸ χρήσιμον,
 40 Φεύγων δ' ἐκάστου τὴν βλάβην κεκριμένως,
 Σοφῆς μελίττης ἔργον ἐκμιμούμενος,
 ἥτις ἐφ' ἅπασιν ἦνθεσι καθιζάνει,
 Τρυγᾷ δ' ἐκάστου πανσόφως τὸ χρήσιμον,
 Αὐτὴν ἔχουσα τὴν φύσιν διδάσκαλον.
 45 Σὺ δ' ἐκ λογισμοῦ, τῶν μὲν ἀφθόνως δρέπου
 Τῶν ὠφελούντων· εἰ δέ τι βλάβην φέρει,
 Συνεῖς τὸ φαῦλον, ὀξέως ἀφίπτασο.
 Ὡκύπτερος γὰρ ἐστὶν ἀνθρώποις ὁ νοῦς.
 Ὡσθ' ὅσα μὲν αὐτοῖς εἰς ἀρετὴν ἐγκώμια
 50 Ὑμνοῦσιν αὐτὴν ἐγγράφῃ, καὶ τοῦμπαλιν
 Κακίαν ψέγουσι, ταῦτα σὺ σπουδῇ μαθῶν,
 Καὶ νοῦν φύλαξε, καὶ χάριν τῆς λέξεως.
 Α δ' εἰς θεοὺς ἔγραψαν ἐν λήρῃ πλατεῖ,
 Μύθους ἀσέμνους, δαιμόνων διδάγματα,

15. Νόσον. Mallet Combefisius τὸν φιλόπλουτον νόον, *avaram mentem*.

32. Καλύψει. Ità Vat. Edit. καλύπτει.

34. Σμῆχε. Scilicet animus, veluti rubiginem quamdam in ortu contraxit, quæ postea bonis artibus et disciplinis eximenda sit.

METRICA VERSIO.

Mentes avaras ludere, atque illis modò
 Favere, nunc his rursus, (infidæ sequens
 Meretricis astus, quæ procos fallax suos,
 Hunc hoc, et illum dispari ludit modo,)
 His nunc et illis junctus, hos, illos fugâ
 Linqvens, sequensque, neminem at fucum citrà.
 Nam firmitatis nil habent opes, maris
 Similes profectò fluctibus, motu levi
 Quos ferri in altum cernimus, labi et citò.
 Si dives ergò, nate mî, sis moribus,

Thesaurum habebis, prædo quem non auferat,
 Nec sycophantæ pestilens morsus petat,
 Trucis tyranni nec manus exhauriant,
 Nec barbarorum sæva diripiat phalanx,
 Sed maneat intrâ corpore vacantes domos,
 Habet ubi tuta nostra mens æraria :
 Rabidæque quem non dira vis flammæ vorat,
 Nec tumidus operit fluctus insani maris.
 Has, cum tuæque sint opes, fidæ et tibi,
 Serva, bonisque disciplinis expoli,

- 15 Fallaces ludunt avaritiæ morbo laborantes;
 Nunc his, nunc illis arridere natæ,
 Infidelis scorti morem imitando,
 Quod plures procos variis artibus fallit,
 His adsunt, illos fugiunt, adhærent
- 20 Aliis, nemini autem bonâ fide.
 Nihil enim habet stabile opum natura;
 Vehementibus similis est maris fluctibus,
 Qui in orbem attolluntur, et dilabuntur instabili motu.
 Tu igitur, ô fili, si moribus ditiescas semper,
- 25 Thesaurum habebis, qui nec furtis expilabitur,
 Nec sycophantis in medio propositus erit,
 Nec tyrannorum manibus exhaurietur,
 Nec barbarorum armis diripietur,
 Sed manentem intrâ incorporeas domos,
- 30 In animæ promptuariis tutò reconditum,
 Quem nec vehemens ignis vis devorabit,
 Nec obruet fluctus marinæ tempestatis.
 Has quidem reapse tuas et germanas
 Opes custodiens, expoli mentem studiis,
- 35 Libris poëtarum, historicorum commentariis,
 Volubili oratorum facundiâ,
 Subtilibus philosophorum meditationibus te exercens.
 His omnibus prudenter incumbe,
 Sapienter è cunctis colligens quæcumque sunt utilia,
- 40 Vitans solerter quicquid in singulis est noxium,
 Argutæ apis industriam imitatus,
 Quæ quibuslibet floribus insidet,
 Et decerpit de singulis sapientiâ singulari quod est utile,
 Ipsam naturam habens magistram.
- 45 Tu verò mente præditus, largiter decerpe
 Ex iis quæ sunt utilia : si autem quid detrimentum affert,
 Cognitâ rei pravitate, celeriter avola.
 Velocior enim est hominis mens.
 Quapropter, quæcumque ab iis ad virtutis laudem
- 50 Ac celebrationem præscripta sunt, aut contrâ
 Ad vitii reprehensionem, hæc tu sollicitè discas,
 Et sensum retineas, et elegantiam dictionis.
 Quæ autem de diis scripserunt nugaciter,
 Fabulas inhonestas, dæmoniorum doctrinas,

Divitiæ scorto
similes.

Nihil firmitatis
habet opum
natura.

Quæ veræ sunt
divitiæ.

Cautè legenda
sunt veterum
scripta. Apis
imitanda.

Velocior est
hominis mens.

Quæ de diis
scripsere, fig-
menta sunt, la-
crymis digna,
et vitanda ut
dolosa retia.

38. Ἐμπερόως ἐντύγχανε. Hæc omnia cautè legas.

40. Κεκριμένως. Acri, solerti iudicio.

53. Ἐν λόρῳ πλατῆ. Nugaciter, meras insignésque nu-
gas.

METRICA VERSIO.

Historica scripta perlegens, vincta et metris,
 Colénsque studia sedulò eloquentiæ,
 Et tradiderunt quæ sophi subtiliter.
 At ista, quæso, cuncta fac cautus legas,
 Prudenter ex his colligens quod utile,
 Fugiénsque quicquid noxium est, et pestilens.
 Apis æmulari cura sit sapientiam,
 Quæ flore in omni sessitans, ex singulis
 Idoneè carpit, esse quod videt usui,
 Natura quamvis doceat hanc tantummodò.

Ratione sed tu præditus, carpe affatim
 Utilia quæ sint; si quid est damnum ferens,
 Statim atque vitium noveris, celer avola.
 Mentis volatu nil enim perniciosus.
 Ubiqumquè laudes ergò virtutis canunt,
 Vitiúmve damnant in libris illi suis,
 Hoc diligenter percipe, ac mentem simul
 Serva, leporis quicquid et verbis inest.
 Scripsere sed quæ de deis nugaciter,
 Figmenta fœda, dæmones quorum patres,

- 55 Μύθους γέλωτος ἄξιους καὶ θακρύων,
 Ταῦθ' ὡς βρόχους τε καὶ πάγας ἀποσρέφου.
 Ἄμφω δ' ἀναγνούς, τοὺς θεοὺς, καὶ τοὺς λόγους,
 Θεοὺς γελοίους, καὶ λόγους ἐρασμίους,
 Καταφρόνει μὲν τῶν φιληθόνων θεῶν,
 60 Λόγους δὲ τιμῶν, ὥσπερ ἐξ ἐνὸς φυτοῦ,
 Καὶ τὰς ἀκάνθας φεῦγε, καὶ ῥόδον θρέπου.
 Καὶ τῶν μὲν ἔξω σοι λόγων οὗτος νόμος
 Ἄριστος. Οἷς δὲ πᾶσαν ἀρμόττει νέμειν
 Σπουδὴν, ἐροῦμεν, ἀλλὰ μικρὸν ὑπερον.
 65 Ἐκεῖνο γάρ σοι πρῶτον εἰπεῖν βούλομαι·
 Φεύγειν κατάκρον τῶν κακῶν ὁμιλίας,
 Καὶ τὰς ἐν αὐταῖς ἡδονάς, χρὴ τὸν νέον.
 Πολλοὶ γάρ εἰσιν, ὥσπερ εἰ βοσκήματα,
 Ψώρας γέμοντα καὶ νοσήματός τινος,
 70 Οἱ τοὺς νέους πειρῶσι τοὺς ἀπλουτέρους
 Παρατριβόμενοί τ' ἐν θόλῳ πανουργίας,
 Ὅσπερ νόσου θελοῦσι τῆς πονηρίας
 Αὐτοὺς ἀναπιμπλᾶν, ὥς τε τῇ τῶν πλειόνων
 Κοινωνίᾳ, σφῶν τοῖς κακοῖς ἐπισκοτεῖν.
 75 Τούτους φυλάττου, καὶ γάρ, ὡς Παύλῳ δοκεῖ·
 Φθείρουσιν ἥθη χρηστὰ ὁμιλίας κακαί.
 Ναὶ μὴν ἐκεῖνο σφόδρα σοι τηρητέον.
 Μίσει θεάτρων, θηρίων, ἵπποδρόμων
 Ἄσπερνον ᾠδὴν, δύσεριν κακῶν θεῶν,
 80 Βίου ματαιότητος, ὕδραν ἡδονῶν,
 Ἀνδρῶν ἀσελγῶν ἀπρεπῇ μαθήματα,
 Οἷς οὐδὲν ἐστὶν αἰσχρὸν, ἢ τὸ σωφρονεῖν.
 Οἱ μὲν γὰρ αὐτῶν, αἰσχύνης ὑπέρκειται,
 Τέχνην ἔχουσι, τὸ φρονεῖν ταῖς ὕβρεσι,
 85 Μίμοι γελοίων, κονδυλοῖς εἰθισμένοι,
 Αἰδῶ τεμόντες τοῖς ξυροῖς πρὸ τῶν τριχῶν,
 Ἀσελγὲς αἰσχρότητος ἐργαστήριον,
 Οἷς πάντα πάσχειν καὶ ποεῖν, ἅ μὴ θεμίς,
 Ἐν ταῖς ἀπάντων ὀψεσι, τέχνης μέρος.
 90 Ἄλλοι δ', ἐκείνων ἔθνος ἀθλιώτερον,
 Τῶν ἀρρένων τὴν δόξαν ἐξορχούμενοι,
 Μελῶν λυγισμοῖς συγκατακλῶντες φύσιν,

61. Καὶ ῥόδον. Sic Coisl. Edit. ῥόδων.

62. Λόγων. Ità Coisl. Edit. λόγον.

67. Αὐταῖς. Vat. αὐτοῖς.

73. Ὡς τε τῶν πλειόνων κοινωνίᾳ. Ut plurimorum societate.

74. Ἐπισκοτεῖν. Caliginem offundant, id est, scelerum suorum aspectum eripiant.

76. Φθείρουσιν. Versus hic est Menandri ab Apostolo laudatus, 1 Cor. xv, 33.

METRICA VERSIO.

Figmenta digna lacrymis, risu et simul,
 Hæc, ut dolosa retia, ut laqueos fuge.
 Sed verba cum tu legeris, cum numina,
 Illa expetenda, risu at hæc dignissima,
 Contemne divos tu quidem, studia at colens
 Doctrinæ, ab unâ ut atque eâdem plantulâ,
 Spinis relictis floridas rosas lege.
 Ac de profanis litteris lex optima
 Hæc est. Quibusnam at plurimum studii dare
 Conveniat, ipse paulò post dicam tibi,

Hoc nam monendus es mihi primum. Decet
 Juvenem improborum fugere cætus noxios,
 In hisque quicquid prorsus est læti situm.
 Sunt namque multi, more qui pecudum scatent
 Fœdâque scabie, gravibus et morbis simul,
 Juvenisque tentant, simplices si quos vident,
 Séque affricantes subdolè his, illud student.
 Ut pravitatis hos suæ morbo impleant.
 Cur istud autem? criminum quò plurimos
 Socios habentes, obtegant labes suas.

- 55 Figmenta risu digna et lacrymis,
Hæc velut decipulas et laqueos aversare.
Utrumque autem legens, et deos ipsorum et orationes,
Deos ridiculos, et orationes amabiles,
Aspernare quidem libidinosos deos,
60 Orationes autem pluris faciens, quasi ex uno frutice,
Et spinas caveto, et rosas legito.
Atque hæc de profanis litteris sit tibi lex
Optima. Quibus autem studiis omnem par sit impendere
Curam, dicemus non multò post.
65 Hoc enim te primùm monere volo :
Fugere summoperè malorum commercia,
Et omnes quas habent, oblectationes, debet juvenis.
Plures enim sunt, instar pecudum
Scabie et morbo laborantium,
70 Qui juvenes tentant simpliciores,
Et affricantes sese versutâ fraude,
Velut morbo volunt suæ pravitatis
Eos replere, quò criminum plures
Socios habentes, malis suis caliginem offundant.
75 Ab his tu caveto; etenim, ut Paulus docet :
Corrumpunt mores bonos colloquia prava.
Quin etiam illud tibi magnoperè cavendum.
Odio habeto theatrorum, belluarum, ludorum equestrium
Obscænos cantus, crudele gladiatorum spectaculum,
80 Vitæ vanitates, hydram voluptatum,
Hominum lascivorum inhonestas disciplinas,
Quibus nihil est turpe quàm sapere.
Alii enim ex ipsis, turpitudinis administri,
Artem hanc habent, ut se efferant ob turpia,
85 Mimi rerum ridicularum, pugnorum ictibus assueti,
Pudorem resecantes novaculis antè ipsos crines,
Lasciva turpitudinis officina,
Quibus omnia perpeti et facere, quæ nefanda sunt,
In omnium oculis, artis est genus.
90 Alii rursùs, his natio adhuc infelicior,
Masculorum gloriam exuentes,
Membrorum gestibus lascivis simul frangentes naturam,

Ridiculi dii
gentium sunt
aspernandi: ser-
mones pluris fa-
ciendi.

Lex optima de
profanis sermo-
nibus.

Summoperè
fugienda sunt
malorum com-
mercia.

Cur mali a-
lios inficere stu-
deant.

Corrumpunt
bonos mores col-
loquia prava.
2 Cor. xv, 33.

Spectacula fu-
gienda.

Turpitudinis
administri.

77. Τηρητέον. Coisl. πονητέον.

79. Δύσεσιν κακῶν θεῶν. Dura cædis spectacula, gla-
diatorum cum bestiis depugnantium, contentio-
sum malorum spectaculum, cum quisque partibus

studens, de clientis, ut suâ, digladiatur victoriâ.

88. Καὶ ποιεῖν. Ità Coisl. Edit. παθεῖν.

91. Δόξαν. Ad marg. Vat. ὄψιν. Ibid. ἐξορχούμενοι. Ità
Coisl. Edit. ἐξορχούμενον.

METRICA VERSIO.

Hos tu caveto; nam, velut Paulo placet :
Colloquia mores prava corrumpunt bonos.
Quin illud etiam maximè observes velim.
Theatra quem dant, circus, et truces feræ,
Cantum malorumque horreas spectaculum,
Et vana vitæ, gaudii Lernam improbi,
Hominum indecora studia lascivi gregis,
Qui castitate turpe nil demptâ putant,
Probri administri. Quidam enim hoc, artis loco,

Tom. II.

Habent, ut animos turpia ob quæque efferant :
Scurræ, feriri mos quibus pugnorum ictibus,
Quibus antè capitis sectus est crines pudor :
Schola fœditatis omnis, et lasciviæ,
Queis artis est pars, perpeti et facere omnia,
Idque antè visus omnium, quæ non licet.
At rursus alii, natio infelicior,
Famam decusque turpiter marium exuunt,
Sexum et virilem flexibus cum corporis

Y 11

- Ἄνδρες, γυναῖκες, ἄρρενες θηλυδρίαι.
 Οὐκ ἄνδρες, οὐ γυναῖκες, ἀψευθεῖ λόγῳ.
 95 Τὸ μὲν γάρ, οὐ μένουσι, τὸ δ', οὐκ' ἔφθασαν.
 Ὁ μὲν γάρ ἐστιν, οὐ μένουσι τῷ τρόπῳ.
 Ὁ δ' αὖ κακῶς θέλουσιν, οὐκ' εἰσὶν φύσει.
 Ἀσωτίας αἶνιγμα, καὶ γρίφος παῶν,
 Ἄνδρες γυναιξί, καὶ γυναῖκες ἀνδράσιν.
 100 Τί δ' ἂν λέγοι τις ἀσμάτων αἰσχροῶν νόστους.
 Μέλη τε θηλύνοντα καρδίας τόνον,
 Ἀύλους, χορείας πορνικῶν βακχευμάτων.
 Οἷς καὶ γέρας νέμουσιν οἱ τρισάθλιοι;
 Ταῦτ' οὖν ἐπαίνων, καὶ θέας, καὶ τέρψεως,
 105 Ἡ θακρύνων τε καὶ σεναγμῶν ἄξια;
 Γέλως τυραννεῖ, καὶ φύσις μοιχεύεται,
 Καὶ ποικίλη φλόξ ἡδονῶν ἐξάπτεται.
 Καὶ κτίζεται θέατρα ταῖς ἀτιμίαις,
 Ὡς μηδὲ λάθρα τὰς νόστους ἀσχημονεῖν,
 110 Ἀλλ' ἄλλα κεῖσθαι τῶν κακῶν μαθημάτων.
 Σὺ δὲ βδελύττου ταῦτα, μὴ χράνης κόρας,
 Φεύγων ἀπάσας ὁμμάτων διαφθοράς,
 Ὡς δ' ἂν φυλάττης τὰς κόρας μοι παρθένους.
 Πλέον δὲ φεύγε τὰς μταιφόνους θέας
 115 Τῶν γαστριμάργων, ὧν θεὸς ἡ κοιλία.
 Δούλοι γάρ ὄντες γαστρός, αἰσχίσεως νόστου
 Ὑπηρετοῦσι τοῖς κακοῖς προσάγμασιν.
 Ἡ δ', ὥς πικρὰ θέσποινα τῶν λοιπῶν μελῶν,
 Ἐνδον κάθηται, θηρσί πωλοῦσα μέλη,
 120 Λαύρως κατεσθίουσα τὰ τιμήματα.
 Γαστήρ ἄσωτος θηρίων εἰς γαστέρας
 Τυραννικῶς ὠθοῦσα συγγενῇ μέλη.
 Τούτων κάθηται τῶν παθῶν ἀγνώμονες
 Ἄνδρες θεαταί, κἂν μὲν ἄνθρωπος φύγη
 125 Θήρας, σέουσιν, ὥς πλεῖον τῶν θηρίων
 Παιχθέντες αὐτοί, καὶ μάτην καθήμενοι.
 Ἀνδρὸς δ' ἁλόντος, καὶ σόνον μυκωμένου,
 Πικρὸν βοῶντος, καὶ κόνιν ἀμωμένου,
 Πάσης θεατῶν ὀφείας οἶκτος ἅπας
 130 Ἐδραπέτευσεν, καὶ σὺν ἡδονῇ κρότος

96. Τῷ τρέπῳ. Itā Vat. Moribus. Mendosè Edit. τῶν.

98. Καὶ γρίφος παῶν. Sagena vitiorum.

100. Αἰσχροῶν. Itā Coisl. Mendosè Edit. αἰσχρόν.

108. Ταῖς ἀτιμίαις. Coisl. τῆς ἀτιμίας.

109. Ὡς μηδὲ λάθρα. Ut non jam latebras quærat turpitudine, sed aperte grassetur.

METRICA VERSIO.

Frangunt : simul sunt fœminæ, et simul mares :
 Non masculi, non fœminæ, falsa haud loquor.
 Nam nec manent jam masculi, nec fœminæ
 Fiunt. Nec etenim, moribus quod sunt, manent :
 Natura rursus, esse quod student, negat ;
 Ænigma luxûs, ac griphus libidinum,
 Et fœminis viri, viris et fœminæ.

Quid cantionum turpium morbos loquar,
 Versusque, nervos pectoris qui emolliunt ?
 Quid tibiâsque, quid choros bacchantium,

Quibus ampla miseri pensitant quoquæ præmia ?
 Hæc sũntne laude, sũntne visu, et gaudio,
 An digna potiùs lacrymis et luctibus ?
 Dominantur illic risus, ac stuprum subit
 Naturæ, flamma crescit et libidinum.
 Ac fœditatis improbi quoquæ construunt
 Theatra, morbus abditè ut non jam ampliùs
 Grasssetur, arti præmium at constet malæ.
 Hæc execrato, pupillas nec tu infice :
 Quodcumque labem visui accersit, fuge,

- Viri, mulieres pariter, et mares effœminati;
 Imò nec viri, nec fœminæ, si vera dicere velimus.
- 95 Nam viri quidem, jam non sunt, nec consequuntur ut fiant fœminæ.
 Quod enim viri sunt, non manent animo:
 Quod autem rursus esse nequiter volunt, non sunt naturâ.
 Lasciviæ quoddam ænigma sunt, et griphus libidinum,
 Viri cum mulieribus, mulieres cum viris.
- 100 Quid autem dixerit aliquis de turpium cantilenarum morbis,
 De carminibus pectoris robur effœminantibus,
 De tibiis, de choreis meretriciarum bacchationum,
 Quibus etiam præmia tribuunt viri ter infelices?
 Hæcne igitur laudibus, visu, et gaudio,
- 105 Annon potius lacrymis et gemitibus sunt digna?
 Risus hîc regnat, natura corrumpitur,
 Et multiplex flamma cupiditatum accenditur.
 Conduntur theatra rebus spurcissimis
 Ut non jam occultè morbi turpitudinis grassentur,
- 110 Sed præmia proposita sint sceleratis disciplinis.
 Ab his tu abhorreas, ne inquines pupillas:
 Vita omnes oculorum corruptelas,
 Quò serves mihi pupillas virgines.
- Præcipuè autem fugias cruenta spectacula
- 115 Helluonum, quorum deus venter est.
 Nam cùm mancipia sint gulæ, turpissimi morbi
 Subserviunt sceleratis mandatis.
 Gula enim, velut acerba domina cæterorum membrorum,
 Intus sedet, feris bestiis vendens membra sua,
- 120 Avidè vorans pretia:
 Venter nimirum luxuriosus in bestiarum ventres
 Tyrannicè detrudens cognata sibi membra.
 Horum sedent vitiorum improbi
 Spectatores viri; et si quispiam homo fugerit
- 125 Feras, gemunt, ac veluti magis quàm feræ,
 Delusi ipsi sint, et frustrà sedeant.
 Si autem captus sit homo, et arcè mugiat,
 Acerbè clamet, et pulverem aggerat,
 Ex omnium spectatorum oculis commiseratio penitus
- 130 Aufugit, et cum oblectatione plausus

Oculi virginei
servandi.

Gladiatorum
ludos exagitat
Gregorius.

113. Ως δ'. Coisl. ὡς ἄν etc. Hic Billio videtur Gregorius alludere ad istud quod orator quidam apud Plutarchum de homine insigniter impudenti dicebat, eum non

κόρας, sed πόρνας in oculis habere: κόρη namque utrumque significat.

METRICA VERSIO.

Oculos ut ipse virgines serves tuos.
 At helluonum, venter est quibus deus,
 Cruenta fugias plus adhuc spectacula.
 Illi namque ventri serviunt, quo turpior
 Haud morbus ullus, jussaque explent improba.
 Membrorum at iste dominus ut ferus omnium,
 Sedet intus, atque membra divendit feris,
 Pretium gulosè devorans: venter nimis
 Prodigus, in alvum belluarum immanium

Cognata trudens membra vi tyrannicâ.
 Hæc sessitantes improbi spectant viri,
 Ac si ferarum fugerit quisquam impetum,
 Gemunt, ut ipsi, quàm feræ, lusi magis,
 Frustrà et sedentes: sin virum fera coperit,
 Arctumque quiddam mugiat miser, et gravi
 Non absquè planctu pulverem sparsum aggeret,
 Ipsorum ab oculis omnis excedit dolor,
 Oriturque plausus gaudio cum maximo

- Μέγιστος, ἣν ἴδωσιν αἵματος ῥοάς.
 Χαίρουσι γὰρ βλέποντες, ἃ θρηνεῖν ἔδει,
 Καὶ θηρίοις νέμουσιν εὐνοίας ῥοπὴν,
 Καὶ τοῖς ἐλοῦσιν ἐγκελεύονται πλέον,
 135 Θήγοντες ὀργάς, ὥσπερ ἐμφορούμενοι,
 Καὶ σάρκας ἀνδρῶν θηρσὶ συμμαστώμενοι.
 Χ' οἱ μὲν κακοὶ πρατῆρες οἰκείων μελῶν,
 Τροφῆς τε δοῦλοι, καὶ πάλιν θηρῶν τροφή,
 Ζῶντες στυγιοί, καὶ θανόντες ἄθλιοι,
 140 Τοιοῦτον ἔσχον τοῦ βίου πικρὸν τέλος.
 Μελῶν δέ, τὰ μὲν ἐντέθαιπται θηρίοις,
 Τὰ δ' ὑπ' ὁδοῦσι νηλεῶς θαρδάπτεται,
 Ἡμισπάρακτα δ' ἄλλα ποικίλαις σροφαῖς
 Ἄττει παρασπαίροντα, καὶ φυγῆς ἔτι
 145 Καιρὸν νομίζει, καὶ δρόμον φαντάζεται.
 Μὴ δὴ μιαίνης ὄμμα σὸν θαυμάτων
 Ὡμῶν μολυσμοῖς, μηδὲ γυμνοῦς εἰσορᾶς
 Ἄνδρας θανόντας, θηρία πεπλησμένα,
 Τάφους τρέχοντας, συγγενεῖς δ' ἐγκειμένους.
 150 Καὶ μὴν, τὸ πολλοῖς μᾶλλον ἡμερώτερον
 Δοκοῦν, θέαμα πολιτῶν ἵπποδρόμων,
 Καὶ τοῦτο λοιμός ἐστι καὶ ψυχῶν νόσος.
 Πόλεις διασπᾶ, δῆμον εἰς σᾶσιν φέρει,
 Μάχας διδάσκει, λοιδοροῦν θῆγει σῶμα,
 155 Τέμνει πολιτῶν φίλτρα, συγκρούει γένη,
 Καταισχύνει γέροντας, ἐκμαίνει νέους,
 Ἐχθρὰς ἀνάπτει φιλάτων, πατεῖ νόμους.
 Κακῶν δὲ τούτων ἄλγιον τολμᾷ κακόν.
 Κινεῖ γόητας τοῖς μανεῖσι συμμαχούς,
 160 Νίκης βοηθοῦς, καὶ τρέφει νόσῳ νόσον.
 Ἐπὶ γὰρ ἐκκαυθῶσιν εἰς θερμὴν ἔριν,
 Πρὸς τοὺς γόητας εὐθύς αὐτοῖς ὁ δρόμος.
 Οἱ δ' αὖ καλοῦσι θαιμόνων πονηρίαν
 Συνεργὸν αὐτοῖς πτωμάτων, συντριμμάτων,
 165 Φόνων· κακοῖς γὰρ θαιμόνων χαίρει στρατός.
 Οὐκοῦν ἐναργῶς, καὶ τὸ θόξαν ἤμερον,
 Ἐριστικὸν θέαμα τῶν ἵπποδρόμων,
 Ψυχῶν ὀλεθρός ἐστι, σωμάτων μάχη,

131. Ἡν ἴδωσιν. Itā Coisl. Mox αἵματος. Edit. ἡ ἴδωσιν αἱμάτων.

133. Νέμουσιν εὐνοίας ῥοπὴν. In ipsas feras quādam benevolentia propendunt.

136. Συμμαστώμενοι. Vat. συμμαχόμενοι.

144. Παρασπαίροντα. Coisl. περισπεύροντα.

147. Μηδὲ γυμνοῦς εἰσορᾶς. Vat. εἰσορᾶν. Coisl. μηδὲ γυμνότητος ὀρᾶν.

METRICA VERSIO.

Junctus, cruoris rivulos si viderint.
 Nam, digna quæ sunt lacrymis, læti vident,
 Faventque trucibus bestiis corde effero,
 Ac fortè si quem ceperint, magis incitant
 Magisque, et acuunt impetus, ipsi velut,
 Carne saturandi, bellisque opem ferunt.
 Ac venditores improbi carnis suæ,
 Victusque servi, rursus et victus feris,
 Vitâ exsecrandi, post necem miserrimi,

Hoc fine sævo terminant vitæ dies.
 At membra quædam belluæ venter tenet,
 Quædam premuntur dente crudeli nimis,
 Semilacerata rursus at quædam undiquè
 Saliunt, adhucque palpitant, adhuc fugam,
 Fugæque cursum cogitant, vanè licet.
 Fœdare diris visibus tua lumina
 O nate, parce : nec viros nudos vide
 Letho jacentes, ac feras nexas simul,

- Maximus fit, si viderint sanguinis rivulos.
 Lætantur enim ea spectantes, quæ spectando flere oporteret;
 Ipsi etiam feris benevolentiam exhibent,
 Et si quem corripuerint, eas incitant magis,
 135 Iras exacuentes, tanquàm si ipsi saturandi essent,
 Et carnes hominum cum bestiis comesturi.
 Atque illi quidem scelesti venditores suorum membrorum,
 Cibique mancipia, et vicissim futuri ferarum cibus,
 Viventes odio digni, et post mortem miseri,
 140 Talem nanciscuntur, et tam acerbum vitæ finem.
 Membra autem partim sepulta sunt in belluis,
 Partim dentibus crudeliter dilaniantur,
 Partim semilacerata variis motibus
 Subsultant palpitantia, et fugæ semper esse adhuc
 145 Tempus putant, cursumque sibi effingunt.
 Noli fœdare oculos tuos spectaculorum
 Crudelium inquisitionibus, nec nudos intuearis
 Homines mortuos, ipsorum carnibus saturatas feras,
 Sepulcra viva, quæ propinquos conditos habeant.
 150 Quin etiam illud quod pluribus magis humanum
 Videtur, spectaculum equestrium certaminum,
 Et ipsum pestis est, et animarum morbus.
 Urbes distrahit, plebem ad seditionem concitat,
 Pugnas docet, maledicam acuit linguam,
 155 Dissecat civium amicitias, committit familias inter se,
 Probo afficit senes, in furorem adigit juvenes,
 Inimicitias inter carissimos accendit, proterit leges.
 Hisce malis majus adhuc moliri audet malum :
 Suscitatur præstigiatores furiosis hominibus pugnae socios,
 160 Ad victoriam reportandam adjuutores, et alit morbo morbum.
 Ubi enim exarserunt in fervidam contentionem,
 Ad præstigiatores statim se conferunt.
 Illi verò rursus dæmonum implorant nequitiam
 Adjutricem ipsis, ad disturbanceones, ad collisiones,
 165 Ad cædes perpetrandas; malis enim delectatur dæmonum exercitus.
 Manifestè ergò, illud quod videtur mite ac humanum esse,
 Contentiosum spectaculum certaminum equestrium,
 Animarum est perniciēs, corporum pugna,

Quæ mala pa-
riant ludi eque-
stres et curules.

Malis delec-
tatur dæmonum
exercitus.

148. Πεπλησμένα. Ità Coisl. Edit. πεπληγμένα.

149. Συγγενεῖς δ' ἐγκειμένους. Ità Coisl. Edit. συγγενεῖς δὲ
κειμένους.

152. Ψυχῶν. Sic Vat. et Coisl. Edit. ψυχῆς.

153. Εἰς χάσιν. Coisl. εἰς χάσεις.

METRICA VERSIO.

Sepulcra cursu concita, affines humi.
 Quin Circus etiam, initius spectaculum
 Quamvis priori nemo non existimet,
 Est pestis animæ, morbus et necem ferens.
 Divellit urbes, vulgus in partes secat,
 Docetque pugnas, et ciet convicia.
 Cives, propinquos dirimit, et senibus probrum
 Infert, furore pectora et juvenum ferit,
 Ad odia amicos excitat, leges premit.
 Malis et hisce perpetratur majus malum :

Tom. II.

Socios furore percitis magos movet,
 Quò palma veniat, ac malo nutrit malum.
 Ardere cœpit pugna nam postquàm semel,
 Tum quisque propero tendit ad magos pede.
 Pravos at illi dæmonas statim vocant,
 Lapsus ut ipsis, vulnera, et cædes ferant :
 Gaudet malis nam dæmonum manus improba.
 Cursus equestris hinc liquet spectaculum,
 Quamvis putetur blandulum et mite haud parum,
 Pestem esse mentis, corporum et pugnam gravem :

Z 11

- καὶ πρὸς γε τούτοις χρημάτων σαφὲς βλάβη.
 170 Πόσους μὲν οἴκους ἀθρόως κατέσπασε;
 Πόσους προσαιτεῖν πλουσίους ἠνάγκασε;
 Πόσας δὲ τὸ πρὶν εὐνομούμενας πόλεις
 Ἀρθρὴν καθεῖλεν; ὥς γὰρ ἡβώσα ζάσις,
 Φόνοις δυναστῶν ἔχρανε δῆμου χέρας,
 175 Χήρωσεν ἀνδρῶν τὰς πόλεις νόμῳ ξίφους,
 Πῦρ καὶ σιδηρὸς τὰς πόλεις ἐνείματο,
 Σφαγαῖς κολάζων τὰς σφαγὰς, φόνοις φόνους.
 Τίς οὖν θεῶσθαι σωφρόνων ἀνέξεται
 Γοητείας ἄμιλλαν, οὐχ ἵππων τάχος,
 180 Στάσιν φόνον τίκτουςαν, ἀσέων νόσον;
 Σὺ δ' ἀντὶ τούτων, χαῖρε τοῖς μαθήμασιν,
 Ἐξ ὧν ὅτι κράτιζον ἀσκήσεις τρόπον.
 Ἐπὶ δὲ τὸν νοῦν μετρίως προγυμνάσης,
 Ὡς ἐν παλαίστρᾳ, ποικίλοις συγγράμμασιν,
 185 Αὐταῖς ἐνάθλεια ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς,
 Διπτῶν Διαθύκων συλλέγων πλοῦτον μέγαν,
 Τῆς μὲν Παλαιᾶς τῆς καὶ Καινῆς αἰεί.
 Καινὴ γὰρ ἐστὶν δεύτερον γεγραμμένη,
 Καὶ τὴν μετ' αὐτὴν μετὰ τὴν ἐξουσα τρίτην.
 190 Ταύταις ἅπασαν ἀσμένως σπουδὴν νέμε,
 Παρ' ὧν μαθήσῃ χρηστὸν ἐξασκεῖν τρόπον,
 Καὶ τὸν γ' ἀληθῆ, καὶ μόνον Θεὸν σέβειν.
 Μονὰς γὰρ ἐστὶ καὶ Τριάς αἰδώς,
 Πατὴρ σὺν Υἱῷ καὶ πανάγῳ Πνεύματι,
 195 Τριάς προσώποις εὐκρινῆς, Μονὰς φύσει.
 Μήτ' οὖν ἀριθμῷ συγχέης ὑποστάσεις,
 Μήτ' αὖ Θεὸν σὺ προσκυνῶν τέμῃς φύσιν.
 Μία Τριάς γάρ, εἷς Θεὸς παντοκράτωρ.
 Τοῦτ' ἐστὶ λεπτὸν εὐσεβεῖς μυσῆριον.
 200 Στενὴ γὰρ ὄντως τῆς ἀληθείας ὁδὸς,
 Ἀτραπὸς, ἀμφίκορημος, ἐκτεθλιμμένη,
 Ἢς ἐξολισθήσαντες ἐξ ἐναντίων,
 Κατεφράγησαν εἰς βαλύκορημον πλάνην,
 Σαβέλλιος μὲν πρὸς Ἰουδαίους βλέπων,
 205 Εἰδωολάτρης δ' Ἄρειος μιμούμενος.
 Ὁ μὲν προσώπων συγχέων ὑπόστασιν,

171. Πόσους προσαιτεῖν. Hic versus deest in Coislano.
 175. Ξίφους. Vat. in marg. ξίφος.
 182. Ἀσκήσεις. Ità Coisl. quibus, quod optimum est, bonos mores comparabis. Edit. ἀσκήσει.
 188. Δεύτερον. Coisl. δεύτερα.

189. Μετ' αὐτήν. Ità Coisl. Edit. μεθ' ἑαυτήν.
 193. Τριάς αἰδώς. Ità Coisl. Edit. Τριάς ἡ.
 194. Πανάγῳ. Coisl. παναγίῳ.
 197. Φύσιν. Naturam : in Billii versione naturas : quod profectò mendum est in oscitantiam typographi refun-

METRICA VERSIO.

Opibûsque damnum maximum ferre insuper.
 Quotnam repentè prorsus evertit domos?
 Quotnam ad petendam divites stipem impulit?
 Quotnam antè sanctis legibus plena oppida
 Delevit? Etenim rixa pubescens velut,
 Procerum cruore plebis infecit manus,
 Urbèsque, factâ cæde, vacuavit viris,
 Ac civitates funditûs flamma abstulit
 Ferrûmque, plectens cædibus cædes novis.

Quis ergò magicam mente non cassus ferat
 Spectare pugnam, (non enim cursûs equis
 Laus danda,) cædes quæ parit, morbum urbium.
 Pro rebus his studia bonarum te artium
 Juvent, tuos quæ dirigent mores probè.
 At lectione plurimâ mentem ut tuam,
 Velut in palæstrâ, senseris jam exercitam,
 Tunc illabora Litteris gnavus sacris,
 Utriusque magnas Fœderis carpens opes,

- Et præterea certissimum rei familiaris detrimentum.
 170 Quot enim domos subito prostravit?
 Quot homines divites cibum mendicare coëgit?
 Quot urbes antea legibus optimè constitutas
 Funditus evertit? Etenim quasi pubescens seditio,
 Cædibus potentium inquinavit populi manus,
 175 Viduavit urbes civibus acie gladii,
 Flammâ et ferro urbes assumpsit,
 Cædibus puniens cædes, et mactationes mactationibus.
 Quis igitur sapiens intueri sustineat
 Magicæ artis concertationem, non equorum velocitatem,
 180 Seditionem, quæ cædes parit, civitatum morbum?
 Horum tu loco, delecteris optimis disciplinis,
 Quibus utilissimè excoles animum.
 Ubi autem, quantum satis sufficiat, mentem exercueris,
 Tanquam in palæstrâ, variis litteris,
 185 Tum demum graviter incumbere afflatis sancto Spiritu Libris,
 Geminorum Testamentorum ingentes colligens divitias,
 Veteris scilicet, et alterius quod semper est Novum.
 Novum enim est secundo loco scriptum,
 Et jam post se non habiturum tertium.
 190 His omnem alacriter diligentiam impende,
 Ex quibus disces optimos excolere mores,
 Verumque et solum Deum religiosè venerari.
 Unitas enim est et Trinitas æterna,
 Pater cum Filio et sanctissimo Spiritu,
 195 Trinitas personis distincta, Unitas naturâ.
 Quapropter nec numero confundas hypostases (personas);
 Neque rursus Deum adorans divides naturam.
 Una enim Trinitas, unus Deus omnipotens.
 Subtile istud est religiosum mysterium.
 200 Angusta enim reapse est veritatis semita,
 Via trita, utrimquè præceps, et coarctata,
 De quâ exorbitantes hinc et indè oppositis viis,
 Detrusi sunt in profundum ac præcipitem errorem,
 Sabellius quidem ad Judæos respiciens,
 205 Et Arius idolorum cultores imitatus:
 Ille personarum confundens proprietates,

Seditio populi
manus poten-
tium cædibus in-
quinavit.

Iterum ho-
natum studiis,
maximè Litteris
sacris incum-
bendum.

Veræ de Deo
doctrinæ com-
pendium.

Arcta verita-
tis via.

Sabellii et A-
rii error.

Primus con-
fundit personas.

dendum. Absit enim ut doctissimo interpreti error gra-
vissimus adscribatur.

200. Ὁντως. Sic Vat. Edit. ὄντως.

202. Ἐξ ἐναντίων. Vat. ἀπ' ἐναντίων.

203. Κατ'ἰσάγησαν. *Confracti sunt, procedentes in pro-
fundum erroris abyssum.*

206. Ὑπόσαν. *Hypostasim, quæ personarum proprie-
tas est, quâ verè existunt, subsistunt.*

METRICA VERSIO.

Quorum Vetustum est illud, hoc semper Novum :
 Novum, secundo proditum namque est loco,
 Nec post sequetur alterum ullum tertium.
 His omne studium Litteris tribuas libens,
 Excolere mores ex quibus disces bonos,
 Verumque, solum et ritè venerari Deum.
 Æterna namque est Unitas et Trinitas,
 Cum Patre Natus. Flamen et sanctissimum :
 Natura simplex, at triplex hypostasis.
 Miscere trinas ergò personas cave

In unum : itémque scindere naturas fuge.
 Supremus etenim Trinitas una est Dens.
 Subtilis ista dogmatis summa est pii.
 Nam veritatis arcta reverâ est via,
 Utrinquè præceps semita, et stricta admodum :
 Quâ deviantes hinc et hinc, Sabellius,
 Inopsque mentis Arius, lapsu horrido
 Franguntur : alter nempè Judæis favens,
 Idololatrias alter at contrâ æmulans :
 Personam in unam contrahens ille impiè

- Ὁ δ' αὖ μερίζων δυσσεβῶς τὴν οὐσίαν.
 Σὺ δ' ἀκλινῶς φύλασσε τὴν μέσθην ὁδὸν,
 ὣς χρή, διαιρῶν, καὶ συνάπτων, ὡς θέμις.
- 210 Συνάπτεται γὰρ ἡ Τριάς ἀσυγχύτως,
 Ὡςπερ κ' ἀτμήτως ἡ Μονὰς χωρίζεται.
 Ἢ γὰρ φύσις, ἀτμητος, αἱ δ' ὑποστάσεις
 Αἰ μένουσι παντελῶς ἀσύγχυτοι.
- Τούτων φύλαξ μοι διαμένοις τῶν δογμάτων,
- 215 Καὶ γνήσιος μὲν ἐργάτης τῶν ἐντολῶν,
 Σοφὸς δ' ἀπάσαις μυστικαῖς θεωρίαις,
 Αἰὶ προκόπτων, μὴ ποτ' ἐκφυσώμενος.
 Μείζων ἐπανθήσει γὰρ οὕτως ἡ χάρις.
 Ὅρᾳς ὁ πιστὸς Μωϋσῆς, ὁ τοῦ Θεοῦ
- 220 Ἄνθρωπος, εἰκὼν τοῦ κατ' ἀρετὴν βίου,
 Ὅπως ἀπασαν ἐκμαθὼν Αἰγυπτίων
 Σοφίαν τὰ πρῶτα, κἂν βαθεῖ πλούτῳ τραφεῖς,
 Ἰκὼν φυγὰς τε καὶ πένης ἐγίγνετο,
 Κἂν ταῖς ἐρήμοις τῆς ἐν Αἰγύπτῳ τρυφῆς
- 225 Θῆτσαν τράπεζαν ποιμένων ἠλλάξατο,
 Δόξης τυράννων προκρίνας σκληρὸν βίον,
 Ἦως τελείων ἄξιος θαυμάτων
 Κριθεῖς, μέριστον ἀγγέλου μυστήριον
 Εἶδε, φανέντος ἐν πυρὶ φλογὸς βάτου.
- 230 Εἴτ' ἀξιωθείς καὶ Θεοῦ πρῶτον τότε
 Φωνῆς ἀκοῦσαι, καὶ λαβὼν ἐξουσίαν,
 Λαῶ ζένοντι δοῦλαιον λύει ζυγόν,
 Ἄρχει τε παντὸς τοῦ γένους, ψήφῳ Θεοῦ.
 Λαβὼν τοσοῦτον ὕψος οὐκ ἐπαίρεται.
- 235 Ἄλλ' ἰσχυρόφρονον καὶ βραδύγλωσσόν τινα
 Φηστὶν ἑαυτὸν, ἀσθενῆ τ' εἶναι λέγων,
 Ὡς ἂν φρονῶν ταπεινὸν, ἰσχυρὸς μένῃ.
 Τούτου φύλαττε τοῦ βίου τὴν εἰκόνα,
 Μορφῶν σεαυτὸν τῷ τρόπῳ τοῦ Μωσέως.
- 240 Καὶ τὴν μάθησιν τῶν παρ' Ἑλλήσι λόγων,
 Ὡςπερ δικαστῆς, ἔννομον ψῆφον φέρων,
 Ὑπηρετεῖσθαι τάξον, ὡς ἐστὶ πρόπον,
 Τῇ τῶν ἀληθῶν δογμάτων παρρησίᾳ,
 Τῇ πανσόφῳ τε τῶν Γραφῶν θεωρίᾳ.
- 245 Καὶ γὰρ δίκαιον τὴν σοφίαν τοῦ Πνεύματος,
 Ἀνῶθεν οὔσαν, ἐκ Θεοῦ τ' ἀφειγμένην,

207. Ὁ δ' αὖ. Sic Vat. Edit. ὁ δ' οὖν.

211. Κ' ἀτμήτως. Coisl. non habet κ'.

218. Ἐπανθήσει. *Efflorebit*.

225. Θῆτσαν. Vat. θεῖσαν. Θῆσσα τράπεζα, idem est, ait Billius, quod μισθωτῇ, mercenaria.

228. Ἀγγέλου. Coisl. ἀγγέλων.

METRICA VERSIO.

Cæleste Numen, hic secans essentiam.
 Inflexus at tu semitam mediam tene,
 Scindens, ut est fas, copulans ut convenit.
 Confusa nec enim copula est Triadis sacræ,
 Nec Unitatis sectilis disjunctio.
 Natura namque haud scinditur, at hypostases
 Confusionis prorsus expertes manent.
 Sis firmus horum dogmatum custos velim.
 Divina quæ lex imperat, fac sedulus,
 Cunctasque disce mysticas theorias,

Subindè crescens, nec tumens fastu tamen:
 Sic major etenim gratia existet tibi.
 Vidésne Mosem, servulum fidum Dei,
 Probitatis omnis specimen, atque imaginem?
 Nōne Phariorum cū prius sapientiam
 Didicisset omnem, regiā altus in domo,
 Spontè fugitivus, pauper et spontè extitit,
 Sequēnsque rura, dapibus Ægypti omnibus
 Pastoris inopem prætulit mensam, ac decus
 Regale calcans, maluit vitam asperam,

- Iste autem impiè dividens essentiam;
 Tu verò indeclinabiliter mediam teneto viam,
 Ut oportet dividens, et conjungens, ut fas est.
 210 Conjuncta enim est Trinitas absque confusione,
 Quemadmodum absque sectione Unitas distinguitur
 Natura enim secari nequit; Personæ autem
 Semper manent prorsus inconfusæ.
 Horum custos tu mihi maneat dogmatum,
 215 Et divinorum observantissimus mandatorum,
 Sapiens autem in omnibus arcanis contemplationibus,
 Semper proficiens, nunquam inflatus:
 Major enim tibi sic continget gratia.
 Vides, quomodo Moyses ille fidelis, Dei
 220 Homo, specimen et exemplar religiosæ vitæ,
 Cum prius omnem perdidicisset Ægyptiorum
 Sapientiam, licet in maximis opibus educatus,
 Sponte suâ exul et pauper factus sit,
 Et in desertis, cum Ægyptiorum deliciis
 225 Servilem pastorum mensam commutaverit,
 Gloriæ regum præponens asperum vitæ genus,
 Donec perfecta ac sublimia dignus cernere
 Judicatus, magnum angeli mysterium
 Vidit, qui sese ostendit illi in flammâ ardentis rubi.
 230 Deindè dignus habitus, qui Dei tunc primum
 Vocem audiret, et acceptâ potestate,
 Populo afflicto servile solvit jugum,
 Et præfuit universæ genti, calculo Dei.
 Nactus tantam sublimitatem, non extollitur;
 235 Verùm impeditâ linguâ et tardiloquum quemdam hominem
 Appellat se ipse, atque etiam infirmum esse dicit,
 Ut submissè de se sentiens, fortis maneat.
 Hujus tu serva vitæ normam,
 Conformans te ipse ad mores Moysis.
 240 Disciplinam ethnicarum doctrinarum,
 Tanquam judex, consonam legibus sententiam ferens,
 Subservire jubeto, ut par est,
 Verorum dogmatum libertati,
 Et sapientissimæ Scripturarum meditationi.
 245 Etenim æquum est, sapientiam Spiritûs,
 Quæ cœlestis est et à Deo profecta,

Alter essen-
 tiam dividit.
 Media tenen-
 da est via.

Dogmatum
 custodes et præ-
 ceptorum effec-
 tores esse debe-
 mus, actionem
 cum contempla-
 tione jungendo.

Mosis humi-
 litas.

Scientia pro-
 fana sacræ an-
 cilla esse debet.

229. Ἐν πυρὶ φλογὸς βάτου.

233. Λαῶν ζένοντα. Ità Coisl. Edit. λαὸν ζένοντα.

236. Ἀσθενῇ τ' εἶναι. Coisl. ἀσθενὴς εἶναι.

243. Παρρησία. Defensionis.

METRICA VERSIO.

Admissus ingens donec ad spectaculum,
 Tandem ipse vidit angeli mysterium,
 Qui se intuendum dederat ardenti in rubo.
 Pòst consecutus gratiam hanc, ut Numinis
 Dicta aure caperet primus, hanc et vim insuper,
 Populo ut gementi solveret jugum grave,
 Suosque regeret calculo ætherei Patris,
 Ad culmen istud vectus haud attollitur,
 Verùm indisertum se statim et blæsum vocat,
 Ac destitutum robore, ut de se infimè

Dùm sentit, hinc vim servet et robur suum.
 Hujus tuere sedulus vitæ typum,
 Mosem æmulando, Mosis et mores probos.
 Ac disciplinas, quæ vigent Græcos apud,
 Judex ut æquum calculum ferens, jube,
 Ut fas et æquum est, instar ancillæ, obsequi
 Professioni dogmatis verissimi,
 Studiisque sacræ paginæ. Justum est enim
 Ut sophia sancti Spiritûs, quæ cœlite
 Profluxit aulâ, venit et summo à Deo,

- Διπλοῦν γὰρ τῆς κάτω παιδείσεως,
 Ὡς περ Θεραπείης, μὴ μάτην φυσωμένης,
 Ἰππικεῖν δὲ κασιμέως εἰδισμένης.
 250 Τῇ τοῦ Θεοῦ γὰρ ἡ κάτω δουλεύεται.
 Πλὴν ἀλλ' αὐτὸν προσμαθεῖν μάλιστα σοὶ
 Προσῆκον· οὐχ ἅπαντα βίβλος ἀσφαλῆς,
 Ἡ σεμνὸν ὄνομα τῆς Ἰσραφῆς κεκτημένη
 Εἰσὶν γάρ, εἰσὶν, (ἐσθ' ὅτε,) ψευδὸν ὄνομα
 255 Βίβλοι· τινὲς μὲν ἔμμεσοι, καὶ γείτονες,
 Ὡς ἂν τις εἴποι, τῶν ἀληθείας λόγων·
 Αἱ δ' αὖ νόθοι τε καὶ λίαν ἐπισφαλεῖς,
 Ὡς παράσημα καὶ νόθα νομίματα,
 Ἀ βασιλέως μὲν τὴν ἐπιγραφὴν φέροι.
 260 Κιβδὼλα δ' ἐστὶ, ταῖς ὕλαις δολούμενα.
 Τούτων χάριν σοι τῶν θεοπνεύτων ἔρω
 Βίβλων ἐκάστην· ὡς ὅ' ἂν εὐκρινῶς μάθῃς,
 Τὰς τῆς Παλαιᾶς πρῶτα Διαθήκης ἔρω.
 Ἡ Πεντάτευχος τὴν Κτίσιν, εἴτ' Ἐξόδον,
 265 Λευιτικὸν δὲ τὴν μέσσην ἔχει βίβλον,
 Μεθ' ἣν Ἀριθμοὺς, εἴτα Δευτερονόμιον.
 Τούτοις Ἰησοῦν προστίθει, καὶ τοὺς Κριτάς·
 Ἐπατα τὴν Ρούθ, Βασιλειῶν τε τέσσαρας
 Βίβλους, Παραλειπομένων δὲ γε ξυνωρίδα·
 270 Ἐσθ' αὖ ἐπ' αὐταῖς πρῶτος, εἴθ' ὁ δεύτερος.
 Ἐξῆς σιχηράς πέντε σοι βίβλους ἔρω·
 Στιφάνους ὅλοις ποικίλων παθῶν ἰῶς,
 Ψαλμῶν τε βίβλον, ἑμμελὲς ψυχῆς ἄκος,
 Τρεῖς δ' αὖ Σολομώντος τοῦ σοφοῦ, Παροιμίας,
 275 Ἐκκλησιαστήν, Ἀσμά τε τῶν Ἀσμάτων.
 Ταύταις Προφῆτας προστίθει τοὺς δωδεκα,
 Ὡς τε πρῶτον, εἴτ' Ἀμὼς τὸν δεύτερον,
 Μιχαῖαν, Ἰωήλ, Ἀβθιαν, καὶ τὸν τύπον
 Ἰωνᾶν αὐτοῦ τοῦ τριημέρου πάθους·
 280 Ναοὺμ μετ' αὐτοὺς, Ἀβδακούμ, εἴτ' ἔννακτον
 Σοφονίαν, Ἀγγαῖόν τε, καὶ Ζαχαρίαν,
 Διόνυμον τε ἄγγελον Μαλαχίαν.
 Μεθ' οὗς Προφῆτας μάνθανε τοὺς τέσσαρας.
 Παρόρησιασθὲν τὸν μέγαν Ἠσαΐαν,

248. Φυσωμένης. Itā Cod. Coislīanus, et Combesiensis.
 Edit. φυσωμένης.

251. Προσμοθεῖν. Coisl. προμαθεῖν.

259. Φέρει. Coisl. ἔχει.

262. Βίβλων. Itā Edit. et quidem bonè. Coisl. contrā
 metrum βίβλον.

263. Πρῶτα. Coisl. πρῶτας.

265. Ἐχει βίβλον. Coisl. βίβλον ἔχεις.

METRICA VERSIO.

Ut domina præstet inferæ sapientiæ,
 Famulæque ritu discat hæc non turgidum
 Concipere fastum, jussa sed promptè exsequi.
 Servire superæ nam decet certè inferam.
 Ast illud etiam convenit te discere:
 Non tutus omnis est liber, sacri Libri
 In fronte nomen quisquis augustum gerit.
 Sunt namque, falsum qui gerant nomen, libri.
 Sunt medii, ab illis dissiti haud sanè procul,
 Quos esse veros nullus est qui deneget;

Ac rursus alii sunt nothi atque noxii,
 Adulterinos cernere est nummos velut,
 Inscriptionem regiam qui cùm gerant,
 Nothi tamen sunt, ære, non auro editi.
 Ipse ergò sacri Codicis pandam tibi
 Omnes libellos; quòque noscas planius,
 Primum Vetusti Fæderis dicam libros.
 In Pentateucho Genesim habes, et Exodum,
 Leviticumque, sede qui mediâ est situs,
 Numeros; secunda Lex locum alterum obtinet.

- Dominam esse terrenæ disciplinæ,
 Velut ancillæ, ne frustrâ infletur,
 Sed ministrare convenienter assuescat.
- 250 Sapientiæ enim divinæ terrena serviat.
 Prætereà autem istud scire maximè tibi
 Convenit : non omnis liber pro certo habendus,
 Qui venerandum Scripturæ nomen præfert.
 Sunt enim, sunt, (ut nonnunquàm fit,) inscripti falsis nominibus
- 255 Libri : nonnulli quidem intermedii sunt ac vicini,
 Ut ità dixerim, veritatis doctrinæ;
 Alii verò spurii et magnoperè periculosi,
 Velut falsò signata et spuria numismata,
 Quæ regis quidem inscriptionem habent,
- 260 Sed famen notha sunt, et vitiosà materie confecta.
 Proptereà tibi divino afflatus Spiritu recensebo
 Singulos libros; atque ut rem perspicuè noveris,
 Libros Veteris Testamenti primùm referam.
 Pentateuchus continet Genesis, deindè Exodum,
- 265 Leviticum, qui medius est liber,
 Post quem Numerus, postremò Deuteronomium.
 His adde Josuë, et Judices;
 Postea Ruth, et Regum quatuor
 Libros, Paralipomenon par unum;
- 270 Secundùm hos, Esdras primus et secundus.
 Exindè versu conditos quinque tibi libros commemorabo :
 Coronati certaminibus variarum calamitatum librum Jobi;
 Psalmorum etiam librum, modulatum animæ remedium;
 Tres libros sapientis Salamonis, Proverbia,
- 275 Ecclesiastem, et Canticum Canticorum.
 His jungito duodecim Prophetas,
 Osee primum, deinde Amos secundum,
 Michæam, Joël, Abdiam, et Jonam
 Typum trium dierum passionis;
- 280 Nahum post ipsos, Abacuc, deindè nonum
 Sophoniam, Aggæum, et Zachariam,
 Binominémque angelum Malachiam.
 Post hos disce Prophetas adhuc esse alios quatuor,
 Intrepidum magnum Isaïam,

Non omnis li-
 ber, qui Scrip-
 turæ nomen
 præfert, pro
 certo habendus:
 sunt enim qui
 falsò illud præ-
 ferunt.

Antiqui Fœ-
 deris libri cano-
 nici, nempe pri-
 mi tantùm, et
 Hebraïci cano-
 nis quos tantùm
 recenset.

269. Συνορίδα. Binos libros.

273. Ψυχῆς. Coisl. ψυχῶν.

279. Τριτημέρου. Figuram illius qui tertiâ die à letho ad vitam rediit.

282. Ἄγγελον Μαλαχίαν. Hebraïcam vocem reddidère Septuaginta Interpretes, quæ postea vox unâ cum interpretatione in textum admissa: quod Theodoretus, Hieronymus, aliique veteres et recentiores observârunt.

METRICA VERSIO.

His adde Iesum; mox sequuntur Judices,
 Ruth deindè, Regum quatuor libri simul:
 Paralipomenon adjice his libros duos:
 At geminus Esdræ sequitur hos statim liber.
 Tum quinque versu conditos libros habes,
 Job, cui palæstræ plurimæ cingunt caput,
 Et mentis ægræ pharmacum Psalmos sacros,
 Salomonis etiam tres libros, Parœmias,
 Ecclesiasten, Canticorum Cantica.

His ter quaternos junge jam vates simul,
 Oseam, et Amos, atque Michæam insuper,
 Quartumque Joël, Abdiam, Jonam, typum
 Reversi ad auras tertio à letho die,
 Nahum, Abacucque, qui loco nono insidet,
 Sophoniam, et Aggæum, Zachariam, ultimum,
 Nomen duplex cui est, angelum Malachiam.
 Post hos Prophetæ disce qui sint quatuor:
 Non trepidus ore primus est Isaïas,

- 285 Ἱερεμίαν τε συμπαθῇ, καὶ μυστικόν
 Εζεκιήλ, ἐσχάτου δὲ Δανιήλ,
 Τὸν αὐτὸν ἔργοις καὶ λόγοις σοφώτατον.
 Τούτοις προσεγκρίνουσι τὴν Ἰσθὴρ τινες.
 Καινῆς Διαθήκης ὥρα μοι βίβλους λέγειν.
- 290 Εὐαγγελιστὰς τέσσαρας δέχου μόνους,
 Ματθαῖον, εἶτα Μάρκον, ὃ Λουκᾶν τρίτον
 Προσθείς, ἀρίθμει τὸν Ἰωάννην χρόνῳ
 Τέταρτον, ἀλλὰ πρῶτον ὕψει δογμάτων.
 Βροντῆς γὰρ υἱὸν τοῦτον εἰκότως καλῶ,
- 295 Μέγιστον ἠχήσαντα τῷ Θεοῦ Λόγῳ.
 Δέχου δὲ βίβλον Λουκᾶ καὶ τὴν δεύτεραν,
 Τὴν τῶν καθολικῶν Ἠράξεων Ἀποστόλων.
 Τὸ σκεῦος ἐξῆς προσίθει τῆς ἐκλογῆς,
 Τὸν τῶν ἐθνῶν κήρυκα, τὸν ἀπόστολον
- 300 Παῦλον, σοφῶς γράψαντα ταῖς ἐκκλησίαις
 Ἐπιστολάς δις ἑπτὰ, Ῥωμαίων μίαν,
 Ἡ χρῆ συνάπτειν πρὸς Κορινθίους δύο,
 Τὴν πρὸς Γαλάτας τε, καὶ τὴν πρὸς Ἐφεσίους, μεθ' ἣν
 Τὴν ἐν Φιλίπποις, εἶτα τὴν γεγραμμένην
- 305 Κολασσαεῦσι, Θεσσαλονικεῦσι δύο,
 Δύο Τιμοθέῳ, Τίτῳ δὲ καὶ Φιλήμονι,
 Μίαν ἑκατέρῳ, καὶ πρὸς Ἑβραίους μίαν.
 Τινὲς δὲ φασὶ τὴν πρὸς Ἑβραίους νόθον,
 Οὐκ εὖ λέγοντες· γνησίᾳ γὰρ ἡ χάρις.
- 310 Ἦεν, τί λοιπόν; Καθολικῶν Ἐπιστολῶν
 Τινὲς μὲν ἑπτὰ φασιν, οἱ δὲ τρεῖς μόνας
 Χρῆναι δέχισθαι, τὴν Ἰακώβου μίαν,
 Μίαν δὲ Πέτρου, τὴν τ' Ἰωάννου μίαν.
 Τινὲς δὲ τὰς τρεῖς, καὶ πρὸς αὐταῖς τὰς δύο
- 315 Πέτρου δέχονται, τὴν Ἰούδα δ' ἐξδόμην.
 Τὴν δ' Ἀποκάλυψιν τὴν Ἰωάννου πάλιν
 Τινὲς μὲν ἐγκρίνουσιν, οἱ πλείους δὲ γε
 Νόθον λέγουσιν. Οὗτος ἀψευδέστατος
 Κανὼν ἂν εἴη τῶν θεοπνεύστων Γραφῶν,
- 320 Αἷς εἰ σὺ πεισθῆς, ἐκφύγεις κόσμου πάγας,
 Αἰσθητὰ δ' ἐλπίδων ῥίψεις κάτω,
 Πλοῦτον δὲ τὸν φεύγοντα θαψιλεῖ χερὶ

285. Καὶ μυστικόν. *Mysticum* appellat Ezechielem, quod plura habeat mysticè, seu altiore sensu exponenda.

296. Τὴν δεύτεραν. Ità Coisl. et Vat. Edit τὸν δεύτερον.

297. Τῶν Καθολικῶν. Id est, librum quo Actus Apostolorum communiter, universim, narrantur, quemadmodum Epistolæ *Catholicæ* appellantur, quod ad omnes

ecclesias scriptæ sint, non ad unam aliquam privatam, ut Epistolæ ad Romanos, ad Ephesios, etc.

301. Ῥωμαίων. Coisl. Ῥωμαίους.

304. Τὴν. Ità Coisl. Edit. τοῖς.

309. Γνησίᾳ γὰρ ἡ χάρις. *Paulum enim omnino sapit.*

315. Ἐξδόμην. Has omnes epistolas verè canonicas

METRICA VERSIO.

Alter Jeremias condolens, et mysticus
 Ezechiel indè, et ultimo Daniel loco,
 Rebúsque, dictis et simùl, mirè sagax.
 Sunt qui libellum his copulens sanctæ Estheris.
 Nunc jam Recentis audias Pacti libros:
 Evangelistas quatuor solùm cape.
 Matthæus omnes antoît, Marcus statim,
 Lucásque sequitur, quarta Ioanni datur
 Sedes; at aliis est prior, si dogmata
 Spectes. Vocatur jure nam Tonitruum

Proles: Dei nam maximè insonuit Λόγον.
 Lucæ quoquè librum jungito his rursum alterum,
 Apostolorum Gesta qui fusè canit.
 Electionis adde vas, Apostolum,
 Qui præco celebris gentium semper fuit,
 Scripsitque scitè Litteras quatuordecim
 Ad Christianos, civibus Romæ unicam,
 Bimaris Corinthi scripsit ad cives duas,
 Galathis et unam misit, unamque incolis
 Ephesi, Philippis et Colossis unicam,

285 Jeremiam ad misericordiam propensum, et mysticum
Ezechielem, postremum Danielelem,
Eundem factis et verbis sapientissimum.
His addunt Esther nonnulli.

Novi Fœderis nunc mihi tempus est libros numerandi.

290 Evangelistas recipias quatuor tantum,
Matthæum, deindè Marcum, cui Lucam tertium
Addens, numera Joannem tempore
Quartum, sed primum sublimitate doctrinæ.
Tonitruum enim filium meritò hunc appello,

Novi testa-
menti libri ca-
nonici.

Marc. iii.

295 Quippè qui magnâ voce insonuit Dei Verbum.
Recipias etiam Lucæ librum secundum,
In quo narrat Res gestas per orbem ab Apostolis.
Vas deindè addito electionis,
Gentium præconem, apostolum

Act. ix.

300 Paulum, qui sapienter scripsit ecclesiis
Epistolas bis septem, ad Romanos unam,
Cui jungendæ sunt ad Corinthios duæ,
Una ad Galatas, et una ad Ephesios, post quam
Una ad Philippenses, item ea quæ scripta est

305 Ad Colossenses, ad Thessalonicenses duæ,
Duæ Timotheo, Tito et Philemoni,
Una unicuique, et ad Hebræos una.

Epistola ad
Hebræos Pau-
lum redolet.

Nonnulli autem dicunt epistolam ad Hebræos esse spuriam,
Nec rectè dicunt. Genuina enim est gratia.

310 Quicquid sit, quid superest? Catholicas Epistolas
Nonnulli quidem septem numerant, alii autem tres duntaxat
Recipiendas esse aiunt, Jacobi unam,
Unam Petri, et Joannis unam.

Quidam autem tres (Joannis Epistolas,) ac præterea duas

315 Petri recipiunt, et unam Judæ, quæ septima est.

Apocalypsim autem Joannis
Quidam quidem admittunt, pars verò major
Spuriam asserunt. His certissimus
Canon tibi sit divinarum Scripturarum;

320 Quibus si obsecutus fueris, effugies mundi laqueos,
Inanes spes projicies humi,
Divitias fugaces largâ manu

Scripturæ partes agnovit Gregorius. Verùm idem non affirmat de Apocalypsis libro. Illius quippè ætate dubitabant plures, an inter Scripturæ libros recensenda esset Apocalypsis; nec Ecclesiæ judicio lis definita erat. Nunc, cum communi Ecclesiæ consensu in canonicorum librorum numerum recepti sint, tum Apocalypsis, tum alii

ex Veteri Testamento libri nonnulli, quos omittit autor carminis, de iis jam dubitare nefas esset. Vide suprâ, Lib. I, Sect. I, Carmin. XII, ubi eosdem libros recenset Gregorius.

320. Ἐκφύγις. Coisl. ἐκφύγοις.

321. Πέψαις. Coisl. ῥέψαις.

METRICA VERSIO.

Thessalonicæ civibus binas, duas
Timotheo, et unam cum Tito Philemoni,
Unâque Hebræis deniquè, atque hanc ultimam,
Quidam licèt sint qui notham hanc esse asserant,
Errore ducti: tota nam Paulum sapit.
Restat Catholicas Litteras dicam ut tibi.
Ilas esse septem dictitant quidam: negant
Debere quidam suscipi plures tribus,
Joannis unam, Petri et Jacobi unicam.

Tom. II.

Joannis alii tres volunt, binas Petri
Recipi, et Judæ septimam. Rursùm librum,
Arcana rerum detegit qui plurima,
Quidam inserendum Codici sacro asserunt:
Nothum esse major pars ait rursùm altera.
Canon hic sacrati certus est voluminis;
Cui si obsecutus, labilis mundi plagas
Fugies, inanes spèsque projicies humi,
Opèsque fluxas uberi sparges manu

B 12

- Σπείραις πένησιν, ἀσφαλὲς μένων θείος.
 Ἐν οὐρανοῖς γὰρ τὸ σπαρὲν θησαυριεῖς.
 325 Χριστῷ δ' ἔποιο τῷ σοφῷ Θεοῦ Λόγῳ.
 Ω τρισμακάριστος, ὦ τρισόλβιος σὺ γε,
 Πολλοῖς γέρουσι καὶ νέοις ἀστὴρ φανείς.
 Λάμπει γὰρ ἄστρον μᾶλλον εὐσεβὲς βίος.
 Καὶ σε προφητῶν, μαρτύρων, ἀποστόλων
 330 Χορὸς περιστάς, ὥσπερ αἰκείου μέλος,
 Στέφει προπέμπων ἐπινίκιον κρότον.
 Τρυγῶν δ' ἄκρυτον θόξαν, ἡσύχησεν τότε,
 Μέσος χορεύων ἀγγέλων σεσηφόρος.
 Ἐβόησεν, καὶ μέμνησεν τῶν γεγραμμένων.
 335 Τὴν σεμνότητος, ἀγνείας τ' ἀσκήσεως
 Ἐμψυχον εἰκόνα, πίστεώς τε σφραγίδα,
 Οὐλυμπιάδα πρόσκειπε τὴν θείαν τέχνην.
 Ἦν ἐβέλησθα, Σέλευκε, μαθεῖν τὸν ἀριθμὸν ἰάμβων,
 Τρεῖς ἑκατοντάδας ἴσθι, τόσας δεκάδας, μονάδας τρεῖς.
 340 Αἰεὶ γὰρ σε, τέκος, Τριάδος φίλον εὐχομαι εἶναι.

323. Ἀσφαλὲς μένων θείος. *Tutissimam expectans messem.*

327. Ἀστὴρ. Vat. et Coisl. φωστὴρ.

337. Τὴν θείαν. *Materteram*, fortè *amitam* : nam vox

utrumque significat. Coisl. τὴν σὴν τιθίδα, *nutricem tuam*.

340. Εἶναι. In Cod. Coisl. *Carmen istud hoc versu*

METRICA VERSIO.

Pauperibus, undè tata te messis manet,
 Nam semen istud condis in cælo tuum.
 Christum et sequaris sedulus, Verbum Dei,
 O te, beatum, tέρque felicem et quater,

Ut qui juvenibus ac senum irradias gregi :
 Pia vita sole clarius namque emicat.
 Ac te prophetæ, martyres, apostoli,
 Hinc ambientes hincque te, membrum ut suum,

MONITUM IN EPITAPHIA

Quàm benè de republicâ litterariâ meritis sit doctissimus Muratoriûs, quòd eam veterum scriptis, quæ in bibliothecarum casulis neglecta vel ignota delitescabant, ditaverit, nôrunt omnes. Hæc inter, nonnulla Gregorii Nazianzeni Carmina nondùm in lucem emissa vulgavit anno 1709, nec modò græcè et latinè edidit, sed et doctissimis notis illustravit, additis etiam variis diversorum manuscriptorum Codicum lectionibus. Monet Muratorius multa in his Carminibus deprehendi ad illorum temporum historiam illustrandam perutilia ; multa de præclaris hominibus Nazianzeno, aut sanguine, aut pietate conjunctis, quæ alibi frustrà quærantur. Cùm multa sint varia in unam eamdémque rem epigrammata, v. g. in patrem ac matrem, in sepulcrorum effractores, et in Syneisactos, arbitratur Muratorius nec immeritò, amorem in illos, justam et legitimam iracundiam in istos, tàm variæ carminum copiæ causam dedisse, cùm nunquàm satis argumento fecisse sibi videretur Gregorius, qui tàm cara capita laudanda, aut tàm impia exagitanda sibi proposuisset. In causâ etiam esse potuit fœcunda scriptoris vena, ex quâ fluere nullo negotio poterant tàm diversa poëmata. Non malè cum eodem Muratorio conjicias

Effundes pauperibus, undè certissima te manet messis.

In cœlis enim, quod sic seminas, condis.

325 Christum sequere, sapiens Dei Verbum,

O ter beate, ô ter felix tu,

Pluribus tùm senibus, tùm juvenibus tanquàm astrum micans,

Splendet enim ipsis sideribus clariùs pia vita.

Et te prophetarum, martyrum, apostolorum

330 Chorus circumstans, velut proprium membrum,

Cinget coronà, præmittens triumphalem plausum.

Tu verò carpens immortalem gloriam, tunc lætaberis,

Immixtus angelis choros ducens, corollis redimitus.

Vale et memor esto quæ hic scripta sunt.

335 Honestatis, castitatis, pietatis

Vivam imaginem, fideique signaculum

Saluta nomine meo Olympiadem materteram tuam.

Si cupis, Seleuce, scire numerum iamborum,

Tres centurias esse scito, tres decadas, tres monadas.

340 Semper enim te, fili, Trinitatis amicum esse desidero.

Splendet ipsis
sideribus cla-
rius pia vita.

clauditur : Τῷ συντελεσῇ τῶν καλῶν Θεῷ χάρις, qui quidem non est Gregorii, sed librarii, qui absoluto opere agit Deo gratias : nimirum in Codice extremum istud est Car-

men. — Notandum est in iamborum numerum non adduci à Gregorio quatuor ultimos, qui salutationes tantum exhibent. (Not. nov. Edit.)

METRICA VERSIO.

Cingent coronis, et tuas palmas canent,
Ac tùm perennem gloriam carpens, choros
Ducensque sanctis cum angelis, lætaberis.
Vale, hæcque scripta ne tuæ menti excidant.
Gravitatis omnis, castitatis, et piæ

Vitæ tabellam, præditam ingenti fide,
Velim salutes nomine meo Olympiam.

Scire, Seleuce, cupis quot iambica carmina sint hic?
Tres sunt centuriæ, decades tres, ac monades tres.
Opto enim Trias ut tibi sit carissima semper.

ET EPIGRAMMATA S. GREGORII.

pleraque ex his Carminibus non in eum finem composita, ut omnia vulgarentur, sed qualia ex opulento ingenio tumultuariè exciderant in tabellas, relata ad nos pervenisse. Hinc et incondita quædam, et ipsæmet phrases, ipsamet interdum sensa, tùm heroïcis, tùm elegiacis, et iambicis etiam versibus tentata et reddita sunt, non alio, ut videtur, consilio, quàm ut meliora è tot experimentis subindè eligerentur : neque verò cuiquam mirum esse debet, si quædam ex iis Carminibus paulò sint incultiora. Non enim solent ii qui parentum et familiarium suorum mortem dolent, poëticas elegantias sectari, siquidem in luctu ambitiosum esse non oportet.

Quod autem attinet ad ea Carmina quæ in immodestos martyrum cultores composita sunt, inquit idem Muratorius, ea Gregorius Nazianzenus, si scripsit, juvenis adhuc scripsisse videtur. Nam puerilem venam sapiunt, et prosæ quàm versibus similiora, quæ ne apud poëtam quidem comicum vel satyricum facile tolerarentur. Attamen, quia ad illius ævi, quo scripta sunt, notitiam pertinent, hoc ipso digna sunt, quæ reliquis addantur.

ΕΠΙΤΑΦΙΑ.

Α'.

Εἰς ΝΑΥΚΡΑΤΙΟΝ Τὸν ἈΔΕΛΦὸν τοῦ ΜΕΓΑΛΟΥ ΒΑΣΙΛΕΪΟΥ.

Ἰχθυόλον ποτ' ἔλυε λίνον βυθίης ἀπὸ πέτρης
 Ναυκράτιος, θινᾶς ἐν ποταμοῦ βρύχιος,
 Καὶ τὸ μὲν οὐκ ἀνέλυσεν, ὁ δ' ἔσχετο. Πῶς ἀλιῆα
 Εἴρυσεν ἀνθ' ἀλῆς δικτύου; εἰπὲ, λόγε.
 5 Ναυκράτιον, καθαροῖο βίου νόμον, ὥσπερ εἶσκω,
 Ναὶ χάριν ἐλκόμεναι καὶ μόρον ἐξ ὑδάτων.

Β'.

ἌΛΛΟ.

Ναυκράτιος σροφάλιγι θάνε φθονεροῦ ποταμοῖο,
 Δεσμοῖσιν βυθίης ἄρκυος ἐνσχόμενος,
 Ὡς κε μάθης σὺ θνητὰ τὰ παίγνια τοῦδε βίου,
 Ἐνθεν ἀνῆρθη πῶλος ὁδ' ἄκρα θείων.

Γ'.

ἌΛΛΟ.

Ναυκράτιος πλεκτοῖο λίνου δεσμοῖσιν ἐλυσθείς,
 Δεσμῶν τοῦδε βίου ἐξ ἀλῆς ἐλύθη.

Δ'.

Εἰς ΘΕΣΠΕΣΙΟΝ, ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΝ.

Αἰ, αἰ, καὶ σὺ θάνες, φθονερὴ δέ σε μοῖρ' ἐκάλυψεν,
 Θεσπέσιε· φθιμένου δ' ἄφθιτόν ἐστι κλέος.
 Ἀρτιτοκοῖς ἐπέεσσι τόσος βρύσε· ἢ δ' ἐβόησε
 Ἀτθίς· Τίς ποτ' ἐμῆς δόξαν ἔχει σοφίης.

Ε'.

Εἰς ΠΡΟΑΙΡΕΣΙΟΝ ΣΟΦΙΣΤΗΝ.

Μηκέτι, Κεκροπίη, μεγάλ' εὔχεο· οὐ θέμις ἐστὶν
 Ἡελίου τυτθὴν ἄντα φέρειν δαῖδα,
 Οὐδὲ Προαιρεσίου ρήτρη βροτὸν ἄλλον ἐριζειν,
 Ὡς ποτε ἀρτιτόκοις κόσμον ἔσεισε λόγοις.
 5 Βροντὴν Ἀτθίς ἔνεικε νεόκτυπον· ἀλλὰ σοφιστῶν
 Πᾶν γένος ὑψιλόγων εἶκε Προαιρεσίῳ.
 Εἴξε μὲν· ἀλλὰ μιν ἔσχε μόρῳ φθόνος· οὐκέτ' Ἀθῆναι
 Κύδιμοι· ὦ νεότης, φεύγετε Κεκροπίην.

I. TITUL. Εἰς Ναυκράτιον. *Naucratiu, juvenis eximius, tum ingenii, tum corporis dotibus præditus, vix annos viginti duos natus, vitam solitariam amplexus fuerat juxta fluvium Isim in Ponticâ provinciâ: illuc senio confectis monachis victui necessaria suppeditabat. Quinque annis in hac solitudine peractis, cum retia piscibus posuisset, eaque latentibus implicata scopulis liberare vellet, in altum gurgitem delapsus ac mersus vivere desiit.*

I. Ἐλυε. Reg. ἔλυσε.

6. Ἐλκόμεναι. Reg. duo ἐλθέμεναι.

II. 4. Πῶλος. Reg. θνητός.

IV. TITUL. Εἰς Θεσπέσιον. *Hieronymus scribit Lib. de Script. eccles. quod Euzoius apud Thespesium rhetorem cum Gregorio Nazianzeno episcopo adolescens eruditus est.*

I. Ἐκάλυψεν. Cod. Med. ἐδάμασσε.

V. TITUL. Εἰς Προαιρέσιον. *Huic sophistæ Romani sta-*

METRICA VERSIO.

I. IN NAUCRATIUM.

(A. B. Caillau interprete.)

Innexum à scopulo dùm solvere rete profundo
 Naucratiu vellet, vertice mersus aquæ,
 Non rete expedit captus. Dic quomodò, lingua,
 Prædonem prædæ rete loco tulerit.
 Naucratiu vitæ, paret ut mihi, norma pudicæ,
 Gratiam ab infidis cum nece traxit aquis.

II. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Naucratiu periit, malefidi vortice rivi,
 Demersi et retis nexibus implicitus,
 Ut tu fluxa scias præsentis gaudia vitæ,
 Undè lovis citius raptus abivit equus.

EPITAPHIA.

I.

IN NAUCRATIUM MAGNI BASILII FRATREM.

Piscatorium rete dùm profundo è scopulo solve
 Naucratiùs vellet, in aquarum vorticibus mersus,
 Et rete non expedit, et ipse est captus. Quomodo
 Pro piscatione piscatorem rete traxit? Dic, sermo.
 5 Naucratiùs puræ vitæ norma, uti conjicio,
 Tùm beneficium, tùm mortem ab aquis traxit.

Scriptum an.
 557.
 Aliàs Murator.
 127.

II.

ALIUD.

Naucratiùs obiit vortice invidi fluvii implicatus,
 Et vinctis demersi retis captus,
 Ut tu discas caducas esse delicias hujus vitæ,
 Undè sublatus est pullus hic velox.

Scriptum an.
 557.
 Aliàs Murator.
 128.

III.

ALIUD.

Naucratiùs torti lini vinctis involutus,
 Dùm piscium prædæ inhiat, è vinctis hujus vitæ abiit.

Scriptum an.
 557.
 Aliàs Murator.
 129.

IV.

IN THESPESIUM GRAMMATICUM.

Heu, heu! et tu mortuus es: invidum fatum te tumulavit,
 Thespesi; tibi autem mortuo perenne est decus.
 Nuper verbis tantus manabas: exclamavit autem
 Attica: Quis nunc meæ decus possidet sapientiæ?

Scriptum an.
 568.
 Aliàs Murator.
 2.

V.

IN PROHÆRESIUM SOPHISTAM,

Ne jam, Cecropia, magnum gloriare: nefas est
 Soli tantillam opponere facem,
 Aut cum Prohæresii eloquentiâ mortalem alium contendere,
 Qui nuperis mundum concutiebat orationibus.
 5 Tonitru Attica recens-streperum tulit: sophistarum verò
 Universum genus magniloquorum cedebat Prohæresio.
 Cessit quidem: sed illum vicit invidum fatum: non ampliùs Athenæ
 Illustres erunt; ô juvenes, fugite Cecropiam.

Scriptum an.
 568.
 Aliàs Murator.
 1.

tuam erexere cum hac inscriptione: Regina Roma Regi eloquentiæ, ut scribit Eunapius in Lib. de Vitis philosophorum et sophistarum.

1. Κεκροπία. Oppidum Athenas Cecrops à se appellavit Cecropiam. Non Atheniensis erat Prohæresius, sed Arme-

nus. Athenas accitus fuerat, ut eloquentiam profiteretur. Exstat Juliani Apostatæ Epistola ad hunc Prohæresium. Ibid. εὐχέο. Ambros. habet εὐχέτο. Rectius Cod. Medic. εὐχέο.

3. Επίζηεν. Reg. Medic. ὀπίζηεν.

METRICA VERSIO.

III. ALIUD.

(Boivinio interprete.)

Implicitum sub aquas, quem linea vincta trahebant,
 Corporis abruptis vincula Naucratiùs.

IV. IN THESPESIUM GRAMMATICUM.

(A. B. Caillau interprete.)

Tu quoquè mortuus es, téque invida fata tulère
 Thespesium: in tumulo permanet usquè decus.
 Manabas tantus verbis modò: at Attica dixit
 Terra: Meæ quis habet grande decus sophiæ?

Tom. II.

V. IN PROHÆRESIUM SOPHISTAM.

(Eodem interprete.)

Cecropia, audaci tuncant ne pectora fastu:
 Si soli opponas lumina parva, nefas.
 Bella Prohæresio conferre quis audeat ore,
 Qui mundum linguâ concutiebat heri?
 Terra novum fulmen tulit Attica: garrula cessit
 Cuncta sophistarum turba Prohæresio.
 Cessit enim: at fatum vicit; jam nullus Athenis
 Restat honor: juvenes, linquite Cecropiam.

C 12

Σ.

ΕΙΣ ΚΑΙΣΑΡΙΟΝ.

Σχέτλιός ἐστιν ὁ τύμβος· ἔγωγε μὲν οὐποτ' ἐώλην
 ὧς ῥα κατακρύψῃ τοὺς πυράτους προτέρους.
 Αὐτὰρ ὁ Καισάριον ἐρικυδέα υἱά, τοκῆων
 Τῶν προτέρων πρότερον θέξατο. Ποία δίκη;
 5 Οὐκ ἔσθ' ὁ τυμβος αἵτιος· μὴ λαιδάρει·
 Φθόνου τόδ' ἔσ' ἔργον. Πῶς δ' ἤνεγκεν ἄν
 Νέον γερόντων εἰσορᾶν σφωτέρων;

Ζ'.

ἌΛΛΟ.

Γρηγόριε, θνητῶν μὲν ὑπείροχον ἔλλαχες υἱά
 Κάλλει καὶ σοφίῃ, καὶ βασιλῆϊ φίλον.
 Κρείσσονα δ' οὐκ ἔτι πάμπαν ἀπηλεγέος θανάτοιο
 Οὐ μὲν ωϊόμην. Ἀλλὰ τί φησι τάφος;
 5 Τέτλαθι· Καισάριος μὲν ἀπέφθιτο· ἀλλὰ μέγιστον
 Υἱέος εὖχος ἔχεις, υἱέος ἀντὶ φίλου.

Η'.

ἌΛΛΟ.

ὦριοι ἐς τάφον ἤμεν, ὅτ' ἐνθάδε τοῦτον ἔθηκαν
 Λᾶαν ἐφ' ἡμετέρῳ γήραϊ λαοτόμοι.
 Ἀλλ' ἡμῖν μὲν ἔθηκαν· ἔχει δέ μιν οὐ κατὰ κόσμον
 Καισάριος, τέκνων ἡμετέρων πυράτος.
 5 Ἐτλημεν πανάποτμα, τέκος, τέκος· ἀλλὰ τάχιςα
 Δίξαι ἐς ἡμέτερον τύμβον ἐπειρομένους.

Θ.

ἌΛΛΟ.

Τόνδε λίθον τοκέες μὲν ἔον τάφον ἐσῆσαντο,
 Ἐλπόμενοι ζωῆς μοῖραν ἔχειν ὀλίγην.
 Καισαρίῳ δ' υἱῇ πικρὴν χάριν οὐκ ἐθέλοντες
 Δῶκαν, ἐπεὶ πρότερος τοῦδ' ἐλύθη βιότου.

Ι.

ἌΛΛΟ.

Γῆρας ἐμὸν δῆθουνεν ἐπὶ χθονί· ἀντὶ δὲ πατὴρς
 Λᾶαν ἔχεις, τέκνων φίλτατε Καισάριε.
 Τίς νόμος; οἷα δίκη; θνητῶν Ἄνα, πῶς τόδ' ἔνευσας;
 ὦ μακροῦ βιότου! ὦ ταχέος θανάτου!

VI. TIT. ΕΙΣ ΚΑΙΣΑΡΙΟΝ. Caesarium fratrem dilectissimum
 Gregorius publicā oratione non contentus laudasse, versi-
 bus etiam defuncti tumulum exornavit. In Reg. Cod. hi
 versus unico carmine continentur, quod Muratorius in
 quindecim epigrammata partitus est. In primo Gregorius

pater inducitur mœrens et incusans sepulcrum, cui sepul-
 crum respondet, et se excusat. Ad hæc verba, εἰς Καισάριον,
 Reg. 992 addit τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ ἐλεγεία.

1. Εώλην. Reg. 992 ἐώλπειν.

2. Κατακρύψῃ. Reg. 992 κατακρύψει.

METRICA VERSIO.

VI. IN CÆSARIUM.

(A. B. Caillau interprete.)

Hic lapis injustus. Quis talia credat? Eritne
 Posterior natu jam prior in tumulo?
 Patrem antè et matrem, prius iste prioribus alium
 Cæsarium excepit. Qualia jura, precor?
 Non culpa busti; parce duris vocibus.
 Livoris hoc: quonam queat juvenem modo
 Videre senibus qui foret sapiens magis?

VII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Eximius tibi natus erat, pater inclyte: natus
 Corpore, mente valens, regis amore sui.
 Non tamen et fortem crudeli morte putabam
 Esse magis. Mœstus, sed quid ait tumulus?
 Pax tibi: Cæsarius periit, sed prolis amatae,
 Ecce tibi prolis gloria magna, loco.

VI.
IN CÆSARIUM.Scriptum an.
369.
Alias Murator.
52.

Injustus est hic tumulus : equidem nunquàm putarem
 Ut natu posteriores conderentur primi.
 Verùm iste Cæsarium valdè inclytum filium, parentibus
 Prioribus priùs exceptit. Qualis hæc justitia?

- 5 Non est tumulus in causâ; ne convitieris :
 Sed invidiæ facinus est. Quomodò verò ea sustinuisset
 Juvenem senibus cernere sapientiolem?

VII.
ALIUD.Scriptum an.
369.
Alias Murator.
53.

- Gregori, mortalium quidem præstantissimum sortitus es filium
 Formâ et sapientiâ, et imperatori carum.
 At fortiolem crudeli morte
 Nequaquàm arbitrabar. Sed quid dicit sepulcrum?
 5 Sustine : Cæsarius quidem interiit; sed maximam
 Filii gloriam habes pro dilecto filio.

VIII.
ALIUD.Scriptum an.
369.
Alias Murator.
54.

- Maturi sepulcro eramus, quandò hîc istum posuerunt
 Lapidem nostræ senectuti lapicidæ.
 Sed nobis quidem posuerunt; habet autem, non ut decebat,
 Cæsarius filiorum nostrorum novissimus
 5 Toleravimus miserrima, fili, fili. Verùm celerrimè
 Excipe nos in tumultum nostrum properantes.

IX.
ALIUD.Scriptum an.
369.
Alias Murator.
55.

Hunc quidem lapidem parentes sibi in sepulcrum constituerant,
 Sperantes vitæ sortem se habituros brevem.
 Cæsario autem filio amaram gratiam nolentes
 Præstitère; siquidem prior hâc solutus est vitâ.

X.
ALIUD.Scriptum an.
369.
Alias Murator.
56.

Senectus mea diù mansit super terram : pro patre autem
 Sepulcrum habes, filiorum carissime Cæsari.
 Quæ lex! qualis justitia! hominum Rex, quomodò hoc permisisti?
 O diuturnam vitam! ô celerem mortem!

3. Καισάριον. Reg. 992 Καισάριόν γ'.

VIII. TITUL. Άλλο. Hic producitur querela parentis
utriusque de eodem tumulo.

2. Άλλα ἐφ' ἡμετέρῳ. Vide Tom. I, pag. 215, num. 24.

5. Ἐτλημεν. Cod. Ambros. ἔλπη μὲν.

X. TITUL. Άλλο. Datur hîc iterum, ut in sequenti Car-
mine, patris in filium defunctum planctus.

2. Ἐχεῖς. Cod. Medic. ἔχεν.

METRICA VERSIO.

VIII. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Hunc jam maturæ morti tumuloque senectæ
 Artificis lapidem dextera condiderat.
 Ille nobis positus : tenet hunc tamen, ordine verso,
 Nostra heu ! progenies ultima, Cæsarius.
 Aspera pertulimus, fili; mora nulla, sepulcro
 Nos fili, nostro suscipe præcipites.

IX. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Hoc sibi condiderant marmor funebre parentes,

Dùm sortem sperant lucis habere brevem.
 Cæsario munus sed triste dedere coacti;
 Nam vitæ solvit vincula grata prior.

X. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Longius hîc senium mansit, carissime cunctos
 Nate super; tumultum pro genitore tenes.
 Quæ lex ! Quod jus ! Sanxisti quæ talia, Christe?
 O stabilem vitam, præcipitèmq; necem !

ΙΑ'.

ἌΛΛΟ.

Οὐκ ἄγαμ', οὐκ ἄγαμαι δῶρον τόδε. Τύμβον ἐδέξω
Μοῦνον ἀφ' ἡμετέρων, Καיסάριε, κτεάνων.
Γηραλέων τοκέων πικρὸν λίθον! Ὁ φθόνος οὕτως
Ἰθέλεν. Ὡ ζῶῃς πῆμασι μακροτέρης!

ΙΒ'.

ἌΛΛΟ.

Πᾶσαν, ὅση σοφίη λεπτῆς φρενὸς ἐν μερόπεσσι
Ἀμφὶ γεωμετρίην, καὶ θέσιν οὐρανίων,
Καὶ λογικῆς τέχνης τὰ παλαιίσματα, γραμματικὴν τε,
Ἦδ' ἱστορίην, ῥητορικῆς τε μένος,
δ Καισάριος πτερόεντι νόῳ μοῦνος καταμάρψας,
Αἰ, αἰ, πᾶσιν ὁμῶς νῦν κόνις ἔσ' ὀλίγη.

ΙΓ'.

ἌΛΛΟ.

Πάντα κασιγνήτοισι τεοῖς λίπες, ἀντί δὲ πάντων
Τύμβον ἔχεις ὀλίγον, κύδιμε Καισάριε.
Ἢ δὲ γεωμετρίη, καὶ ἀξέρες, ὧν θέσιν ἔγνων,
Ἦ τ' ἱστορίη, οὐδὲν ἄκος θανάτου.

ΙΔ'.

ἌΛΛΟ.

Κάλλιμον ἐκ πάτρης σε, μεγακλέα, τηλεφανῇ τε,
Ἄκρα φέροντα πάσης, Καισάριε, σοφίης,
Πέμφαντες βασιλῇ τὸν ἔξοχον ἱητήρων,
Φεῦ κόνιν ἐκ Βιθυνῶν δεξάμεθ' αὖ σε πέδου.

ΙΕ'.

ἌΛΛΟ.

Σεισμῶν μὲν κρυερῶν ἔφυγες σπονέσσας ἀπειλὴν,
Ἦνίκα Νικαίης ἄστρῳ μίγη θαπέδῳ·
Νούσῳ δ' ἀργαλέῃ ζῶνι λίπες. Ὡ νεότητος
Σώφρονος! ὦ σοφίης, κάλλιμε Καισάριε!

ΙΣ'.

ἌΛΛΟ.

Γρηγορίου, Νόννης τε Θεουδέας υἱὰ φέριζον
Τύμβος ὅδ' εὐγενέτην Καισάριον κατέχω,

XI. 1. Οὐκ ἄγαμ'. Horum versuum hic sensus esse videtur : « O Cæsari, inquit Gregorius pater Cæsarii, tumulum hunc dono dedi, quam unam rem post mortem » possidere debebam. Non probo, non laudo munus is-

» tud. Nobis eripuisti, quod spe nunc possidebamus. » Sustulimus proinde punctum, quod sequitur ἄγαμ'.

XIII. 1. Τεοῖς. Ambros. νέοις malè. Cæsario quippè senior erat Gregorius noster.

METRICA VERSIO.

XI. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Non certè laudo. Voluisti munus habere
Tristem hunc, qui verè noster erat, tumulum.
O livoris opus ! Bustum ô funebre parentum !
Longævam ô vitam propter amara nimis !

XII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Mentibus humanis quicquid sapientius unquàm

De metris terræ sideribûsque poli,

De strictis logices pugnis, aut arte medendi,

Vel de grammaticâ, rhetoricâque fuit,

Cæsarius celeri collegerat omnia mente :

Sed nunc cum cunctis heu ! levior cinis est.

XIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Cuncta tuis moriens reliquisti fratribus ; et nunc

XI.
ALIUD.

Scriptum an.
369.
Alias Murator.
57.

Non laudo, non laudo, donum hoc. Tumulum accepisti
Unum è nostris, Cæsari, possessionibus.
O senum parentum tristem lapidem! Invidia sic
Voluit. O vitam propter calamitates diuturnam!

XII.
ALIUD.

Scriptum an.
369.
Alias Murator.
58.

Omnem, quæcumque est sapientia, subtilis mentis inter homines
Circà geometriam, cœlestiûmque positionem
Et logicæ artis concertationes, grammaticamque,
Aut medicinam, rhetoricæque vim,
5 Cæsarius celeri mente cùm solus comprehendisset,
Eheu, eheu! æquâ cum omnibus sorte nunc pulvis est exiguus.

XIII.
ALIUD.

Scriptum an.
369.
Alias Murator.
59.

Omnia fratribus tuis reliquisti, et pro omnibus
Sepulcrum habes exiguum, inclyte Cæsari.
Geometria verò, et astra, quorum positionem novisti,
Et medicina, nullum remedium mortis.

XIV.
ALIUD.

Scriptum an.
369.
Alias Murator.
60.

Pulchrum è patriâ te inclytum, conspicuûmque,
Qui culmen attigeras totius sapientiæ, Cæsari,
Cùm misissemus ad imperatorem, præstantissimum medicorum,
Heu! cinerem è Bithyniæ solo te rursùm recepimus.

XV.
ALIUD.

Scriptum an.
369.
Alias Murator.
61.

Motuum quidem horribilium effugisti funestas minas,
Quandò Nicææ urbs solo æquata fuit:
Morbo verò crudeli vitam reliquisti. O juventutem
Prudentem! O sapientiam, optime Cæsari!

XVI.
ALIUD.

Scriptum an.
369.
Alias Murator.
62.

Gregorii, Nonnæque piæ filium præstantissimum,
Tumulus hic nobilem Cæsarium complector,

XIV. Τηλεφανῆ τε. Ità Reg. Medic. Ambros. habet τηλε-
θανόντα, *procul à patriâ mortuum.*

2. Ἐκ Βιθυνῶν. Ubi mortuus sit Cæsarius ex his constat.
XV. 2. Νικαίης. Is terræ motus contigit annò 368.

METRICA VERSIO.

Pro cunctis parvum, care, tenes tumulum.
Metiri terram, cognoscere sidera cœli,
Curare et morbos, pharmaca nulla necis.

XIV. ALIUD,
(Eodem interprete.)

Te pulchrum à patriâ, celebri te nomine clarum,
Qui cunctæ culmen contigeras sophiæ,
Te medicum præstantem missum ad principis aulam,
Te Bithynus ager reddidit heu! cinerem.

Tom. II.

XV. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Fugisti horribilis funesta pericula motûs,
Arces Nicææ cùm jacuere solo.
Sed vitam dirâ liquisti febre: juvenis
O prudens! Frater, quanta tibi sophia!

XVI. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Gregorii Nonnæque piæ, funebre sepulcrum,
Complector claram Cæsarium sobolem,

D 12

Ἐξοχον ἐν λογίοισιν, ὑπείροχον ἐν βασιλῆος,
Ἀστροπὴν γαίης πείρασι λαμπομένην.

IZ.

ἌΛΛΟ.

Καισαρίου φθιμένον, κατήρησαν βασιλῆος
Ἀύλαι· Καππαδόκαι δ' ἤρυσαν ἑξαπίνης·
Καὶ καλὸν εἴ τι λείπειτο μετ' ἀνθρώποισιν, ὅλωλεν·
Οἱ δὲ λόγοι σιγῆς ἀμφεβάλλοντο νέφος.

IH'.

ἌΛΛΟ.

Εἴ τινα δένδρον ἔθηκε γόος, καὶ εἴ τινα πέτραν,
Εἴ τις καὶ πηγὴ ρεῦσεν ὀδυρομένη,
Πέτραι, καὶ ποταμοὶ, καὶ δένδρεα λυπρὰ πέλοισθε,
Πάντες Καισαρίῳ γείτονες, ἡδὲ φίλοι.
5 Καισάριος πάντεσσι τετιμένος, εὖχος ἀνάκτων,
Αἰ, αἰ, τῶν ἀχέων! ἤλυθεν εἰς αἶδην.

IO'.

ἌΛΛΟ.

Χεῖρ τάδε, Γρηγορίοιο. Κάσιν ποθέων τὸν ἄριστον,
Κηρύσσω θνητοῖς τόνδε βίον συγγεῖν.
Καισαρίῳ τίς κάλλος ὁμοῖος; ἢ τίς ἀπάντων
Τόσσος ἐὼν τόσσης εἴλε κλέος σοφίης;
5 Οὐτίς ἐπιχθονίων. Ἄλλ' ἔπατο ἐκ βιόττιο,
Ὡς ῥόδον ἐξ ἀκανθῶν, ὡς δρόσος ἐκ πετάλων.

K'.

ἌΛΛΟ.

Γείτονες, εὐμενέοι τε, καὶ ἐν κόλποισι δέχοισθε,
Μάρτυρες, ὑμετέροισι αἷμα τὸ Γρηγορίου,
Γρηγορίου, Νόννης τε μεγακλέος, εὐσεβίῃ τε,
Καὶ τύμβοις ἱεροῖς εἰς ἐν ἀγειρομένους.

KA'.

ἌΛΛΟ.

Κλύθι, Ἀλεξανδρεῖα· Φιλάργιος ὤλεσε μορφὴν,
Τῆς λογικῆς ψυχῆς οὔτι χερειοτέρην.
Καισάριον δὲ νέον φθόνος ἥρπασεν· οὔποτε τοῖα
Πέρψεις εὐίπποις ἄνθεα Καππαδόκαις.

XVI. 3. Ἐν Βασιλῆος. Subaudi αὐλῇ. Sic. infra Carm. XLVII, Murat. x. Ibid. λογίοισιν. Reg. λογίοις καί.

XVIII. 6. Εἰς αἶδην. Parum digna Gregorio sententia.

XIX. 1. Χεῖρ τάδε. Supple scripsit. Ibid. ποθέων. Reg. 992, et Cod. Paris. ποθέοντος ἄριστον, desiderantis optimum,

quæ lectio si admittatur, delendum punctum post Γρηγορίοιο.

6. Ἐξ ἀκανθῶν. Cod. Ambr. ἐξ ἀνθίων, quasi significet Gregorius pulchritudinem rosæ, et brevitatem habuisse Cæsarium. Metrum deficere videtur.

METRICA VERSIO.

Sermone eximium, splendentem in principis aulâ,
Omnique igniferum fulgur in orbe micans.

XVII. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Cæsario extincto ploravit principis aula,
Et cecidère statim Cappadoces animis;
Si quid erat mundo pulchri super, illic cessit,
Verbâque funereâ nube relecta silent.

XVIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Si quis flens marmor riguit, vel fronduit arbor,

Si flentes traxit fons querulosus aquas,
Mæsta arbor fiat, lapidésque, et flumina, quisquis
Cæsario junctus corde domôve fuit.
Principis heu! votum, cunctis venerabilis, iuit
Cæsarius tristem, proh dolor! in tumulum.

XIX. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Dextra hæc Gregorii. Fratrem flens tristis amatum,
Omnibus ingratè prædico vitæ odium.
Cæsarium quis homo præstanti corpore vicit?
Quis talis meruit tale decus sophiæ?

Eximium in orationibus, eminentem in imperatoris aulâ,
Et fulgur usquè ad terræ fines splendens.

XVII.

ALIUD.

Scriptum an.
369.
Alias Murator.
63

Cæsario extincto, dolore correpta est imperatoris
Aula : Cappadoces verò cecidère animis illicò;
Et pulchrum si quid residuum fuerat inter homines, periit;
Sermones silentii nube involuti sunt.

XVIII.

ALIUD.

Scriptum an.
369.
Alias Murator.
64.

Si quem luctus mutavit in arborem, si quem in lapidem,
Et si quis fons fluxit lugens,
Lapides, et flumina, et arbores mœstæ fiatis,
Omnes quicumque Cæsario vicini aut amici estis.
5 Cæsarius ab omnibus honoratus, imperatorum votum,
Heu, heu, proh dolor ! ivit ad inferos.

XIX.

ALIUD.

Scriptum an.
369.
Alias Murator.
65.

Manus hæc Gregorii. Fratrem desiderans optimum
Prædico mortalibus, ut vitam hanc odio habeant.
Cæsario quis formâ similis ? aut quis ex omnibus hominibus
Eâ ætate, tantæ gloriâ obtinuit sapientiæ ?
5 Nemo terrestrium. Sed avolavit è vitâ
Ut rosa è spinis, aut ros ex arborum foliis.

XX.

ALIUD.

Scriptum an.
369.
Alias Murator.
66.

Vicini martyres, estote propitii, et sinu
Excipite vestro prolem Gregorii,
Gregorii, et Nonnæ insignis, et pietate
Et sacris tumulis in unum collectos.

XXI.

ALIUD.

Scriptum an.
369.
Alias Murator.
67.

Audi, Alexandria. Philagrius perdidit formam corporis,
Animâ ratione præditâ non deteriolem.
Cæsarium autem juvenem invidia rapuit ; nunquàm tales
Mittes equestribus flores Cappadocibus.

XX. 1. Γείτονες. Martyres rogat ut benignè Cæsarium excipiant.

4. Ἀγχιρρομένους. Placeret Muratorio legere ἀγχιρρομένοι, collecti, quæ vox ad martyres et Cæsarium simul collectos referretur.

XXI. 1. Φιλάγριος. Philagrius Cæsarii amicus cum ipso

Alexandriæ disciplinarum studio operam dederat.

4. Εὐίπποις. Cappadocia, inquit Julius Solinus Polyhist. Cap. 45, *antè alias terras atrix equorum*. Hi quatuor versus desunt in Cod. Reg. Leguntur autem in Ambrosiano, eosque repetit Muratorius, ubi de carminibus in Philagrium.

METRICA VERSIO.

Nemo super terram. Procùl à tellure volavit,
Ut rosa de spinis, ros velut ex foliis.

XX. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Martyrio insignes, vicinâ è sede faventes,
Gregorii vestro germen habete sinu,
Gregorii et Nonnæ dulci pietate celebris,
Quos simul heu ! tristis colligit hic tumulus.

XXI. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Urbs audi celebris, cœli quæ dives ad auras
Surgis Alexandri nomine clara nitens :
Perdidit heu ! corpus formâque Philagrius, almis
Non mentis sanæ dotibus absimilem.
Cæsarium juvenem rapuit sed livor : equestri
Cappadocône feres talia sarta solo ?

ΚΒ΄.

Εἰς ΓΟΡΓΟΝΙΟΝ.

Γρηγορίου Νόννης τε φίλον τέκος ἐνθάδε κεῖται
Γοργόνιον, ζωῆς μύστις ἐπουρανίης.

ΚΓ΄.

Ἄλλο.

Οὐδὲν Γοργόνιον γαίῃ λίπεν, ὅσ' ἔα μούνα·
Πάντα δ' ἔθηκεν ἄνω, μάρτυρες ἀθλοφόροι.

ΚΔ΄.

Ἄλλο.

Κτῆσιν ἐήν, σάρκας τε, καὶ ὅσ' ἔα πάντ' ἀναθεῖσα
Γοργόνιον Χριστῷ, μούνον ἀφῆκε πόσιν·
Οὐ μὴν οὔτε πόσιν θηρὸν χρόνον· ἀλλ' ἄρα καὶ τὸν
Ἠρπασεν ἐξαπίνης κύδιμον Ἀλύπιον.
5 Ὄλβιε ὀλβίστης ἀλόχου πόσι, τοῖς ῥα λοετροῖς
Λύματ' ἀπωσάμενοι, ζῆτε παλιγενέες.

ΚΕ΄.

Εἰς ΛΙΒΙΑΝ.

Ἦς δόμος, ἀλλ' ὑπένερθε τάφος, καθύπερθε δὲ σηκός·
Τύμβος δαιμαμένοις, σηκὸς ἀεθλοφόροις.
Καὶ ῥ' οἱ μὲν γλυκερὴν ἦδη κόνιν ἀμφιβάλλοντο,
Ὡς σὺ, μάκαιρα δάμαρ Ἀμφιλόχου, Λιβίτη,
5 Κάλλιμε θ' υἱῶν Εὐφήμε· τοὺς δ' ὑπόδεχθε,
Μάρτυρες ἀτρεκέης, τοὺς ἔτι λειπομένους.

ΚΣ΄.

Ἄλλο.

ὦφελος, ὦ Λιβία, ζῶειν τεκέεσσι φίλοισιν,
ὦφελος ἄχρι πύλαις γήραος ἐμπελάσαι!
Νῦν δὲ σε μοῖρ' ἐδάμασσαν ἄωριον εἰσέτι καλήν,
Εἰσέτι κουριδίῳις ἄνθεσι λαμπομένην.
5 Αἰ, αἰ! Ἀμφίλοχος δὲ τῆς πόσις ἀντὶ δάμαρτος
Ἐσθλῆς καὶ πινυτῆς, τλήμονα τύμβον ἔχει.

XXII. 2. Γοργόνιον. Gorgonium perindè est ac Gorgonia. Sic Eustochium, Glycerium, etc. Casarii mortem non longo secuta est intervallo mors Gorgoniæ ejus sororis, quippè mortua jam erat, cum Gregorius Carmen i juxtà Billium, nunc xi, Lib. 2, Sect. 1, condidit. Vide vers. 229. A Græcis et Latinis die nonâ decembris colitur.

XXIV. Ἀλύπιον. Ex hoc Epitaphio Alypium, non Vitalianum, ut Baronius putavit, maritum Gorgonii fuisse intelligimus. Illud etiam constat ex Epist. Gregorii nunc 86, olim 150, in quâ Alypium unâ cum sorore suâ invitat. Vide suprâ, pag. 75.

XXV. 2. Τύμβος. Videtur ille tumulus ab Amphilochio et Liviâ ejus uxore constructus fuisse.

METRICA VERSIO.

XXII. IN GORGONIUM.

(A. B. Caillau interprete.)

Gregorii c. Nonnæ jacet hic carissima proles
Gorgonium, vitæ mysta beata piæ.

XXIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Nil nisi sola, pii victores, ossa reliquit
Gorgonium terræ; cætera missa polo.

XXIV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Cuncta suo dederat, carnem simul, ossaque Christo
Gorgonium; solum liquerat ægra virum.
Tempore nec multo liquit, sed mortua carum
Funere præcipiti sustulit Alypium.
Conjugis alme piæ conjux, jam sorde fugatâ,
Sacralis nati vivite rursus aquis.

XXII.

IN GORGONIUM

Gregorii et Nonnæ cara filia hîc jacet
Gorgonium, cœlestis sacerdos vitæ.

Scriptum an.
570.
Aliàs Murator.
68.

XXIII.

ALIUD.

Gorgonium nihil terræ reliquit præter ossa :
Omnia verò in cœlo collocavit, ô martyres victores.

Scriptum an.
570.
Aliàs Murator.
60.

XXIV.

ALIUD.

Possessionem suam, carnem et ossa, omnia cùm obtulisset
Gorgonium Christo, solum reliquerat sponsum :
Verumtamen neque diù sponsum; sed profectò et ipsum
Rapuit ex improvise illustrem Alympium.
5 Beatissimæ conjugis marite, in lavacro
Sordibus abjectis, vivite renati.

Scriptum an.
570.
Aliàs Murator.
70.

XXV.

IN LIVIAM.

Una domus, sed inferiori parte sepulcrum, superiori templum :
Tumulus iis qui ædificaverunt, templum martyribus.
Et illi quidem dulci jàm pulvere sunt contacti,
Ut tu, beata Amphilochii uxor Livia,
5 Et tu pulcherrime filiorum, Euphemi; vos autem suscipite,
Veritatis testes, eos qui adhuc supersunt.

Scriptum an.
570.
Aliàs Murator.
17.

XXVI.

ALIUD.

Utinàm viveres, ô Livia, dilectis natis,
Utinàm usquè ad portas senectutis pervenisses !
Nunc verò te mors rapuit immaturam, adhuc formosam,
Adhuc juvenili florè coruscantem.
5 Heu! heu! Amphilochius verò, tuus conjux, pro uxore
Egregiâ et prudenti infelix sepulcrum habet.

Scriptum an.
570.
Aliàs Murator.
18.

4. *Act.* Corpus Liviae in aliquâ Martyrum basilicâ tumulo mandatum erat. Familiare siquidem erat primis Christianis, ut doctissimus Muratorius Anect. Tom. 1, dissertatione septimâ decimâ ostendit, mortuorum cada-vera sacris inferre templis, et propè Martyrum tumulos eorum ossa componere, ibique quot annis saltem pro

defunctis, quorum eo in loco condita erant ossa, sacrificium offerri solebat: cujus rei in Oratione Gregorii de Obitu Cæsarii præclarum est testimonium; quod vide, si placet, Tom. 1, pag. 215.

5. Τοὺς δὲ ὑπὸ τῆς. Commendat Martyribus eos ex eâdem familiâ, qui adhuc supererant.

METRICA VERSIO.

XXV. IN LIVIAM,

(Eodem interprete.)

Una domus, bustum subter, sacrûmque supernè,
Bustum his, qui faciunt, martyribûsque sacrum.
Illi autem dulci recubant jàm pulvere tecti,
Ut pia tu conjux Amphilochi Livia,
Euphemique puer pulcherrime: quique supersunt,
O veri testes, mox gremio accipite.

Tom. II.

XXVI. ALIUD.

(Eodem interprete.)

O Livia, ô utinàm caris carissima natis
Vixissés, senii limina sera tenens !
Sed te mors citiùs rapuit, cùm vita decore
Atque juventutis florè nitebat adhuc.
Heu! miser Amphilochus conjux, uxoris amatæ
Prudentisque loco flebile marmor habet.

E 12

ΚΖ΄.

ἌΛΛΟ.

Αἶ, αἶ, καὶ Λιβίαν κατέχει κόνις! Οὐποτ' ἔργω
 Διστάμην θυητὴν ἔμμεναι, εἰσορόων
 Εἶδος, μελιχίν τε, σαοφροσύνην τε γυναικὸς,
 Τοῖς φύλον πάσων καίνυτο θηλυτέρων.
 Ὡς τοῦνεκα καὶ τοίῳ σε τάφῳ κύδηνε θανοῦσαν
 Σῶν τε τριάς τεκέων, καὶ πόσις Ἀμφιλόχος.

ΚΗ΄.

Εἰς Εὐφήμειον.

Ἦν θυάς, ἦν ἱερή, ψυχὴ μία, σώματα δισσά,
 Πάντα κασιγνήτω, αἷμα, κλέος, σοφίην,
 Υἱέες Ἀμφιλόχου Εὐφήμειος, Ἀμφιλόχος τε.
 Πᾶσιν Καππαδόκαις ἄστρες ἐκφανέες.
 Ὡς Δεινὸν δ' ἀμφοτέρους φθόνος ἔδρακε, τὸν μὲν ἄμερσε
 Ζωῆς, τὸν δ' ἔλιπεν ἡμισυν Ἀμφιλόχου.

ΚΘ΄.

ἌΛΛΟ.

Ῥήτωρ ἐν ῥητῆρσιν, ἀοιδόπολος τ' ἐν ἀοιδοῖς
 Κῦδος ἐῆς πάτρης, κῦδος ἑῶν τοκέων,
 Ἄρτι γενεάσκων Εὐφήμειος, ἄρτι δ' ἔρωτας
 Ἐς θαλάμους καλέων, ὤλετο· φεῦ παθέων!
 Ὡς Ἀντί δὲ παρθενικῆς τύμβου λάχεν, ἐς δ' ὑμεναίων
 Ἡματα νυμφιδίων ἡμαρ ἔπελθε γόνων.

Λ΄.

ἌΛΛΟ.

Εἰκοσέτης πᾶσαν Εὐφήμειος, ὥς μίαν οὔτις,
 Ἑλλάδα, κ' Ἀρσούνην μοῦσαν ἐφιπτάμενος.
 Στράπτων ἀγλαΐῃ τε, καὶ ἤθεσιν, ἦλθ' ὑπὸ γαίην.
 Αἶ, αἶ! τῶν ἀγαθῶν ὥς φθόνος ὠκύτερος!

ΛΑ΄.

ἌΛΛΟ.

Χρυσείης γενεῆς Εὐφήμειος ἦν ἔτι τυτθὸν
 Λεῖψανον, εὐγενέτης ἦθεα καὶ πραπίδας,
 Μελιχρός, ἡδυετής, εἶδος χαρίτεσσιν ὅμοιος.
 Τοῦνεκα καὶ θυητοῖς οὐκ ἐπιδὴν ἐμίγη.

XXVIII. TIT. EIS EUPHEMION. Is erat Liviae, de qua supra, et Amphilochoi, de quo postea, filius; Amphilochoi verò alterius frater fuit Euphemius, cujus mortem his versibus prosequitur Gregorius. Mortuo Euphemio, quem

Amphilochius amabat unicè, dimidium Amphilochoi supervixisse ait Gregorius, quippè utriusque erat anima una. Vide Epistolas Gregorii olim 114 et 149, nunc verò 230 et 83.

METRICA VERSIO.

XXVII. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Heu! pulvis Liviam funebris detinet: illa
 Non oculis unquam fœmina visa meis.
 Juncta etenim formæ bonitas; sophiâque virili
 Fœmineum vicit fortior omne genus.
 Hinc te defunctam tali ornavère sepulcro
 Natorumque trias, sponsus et Amphilochous.

XXVIII. IN EUPHEMIUM.

(Eodem interprete.)

Par sacrum et binum, duplici mens corpore sola,

Germani sophiâ, sanguine, laude simul,
 Amphilochoi soboles, Euphemius, Amphilochousque,
 Splendida qui cunctis lumina Cappadocis.
 Dirus utrumque tamen conspexit livor, et istum
 Stravit, dimidium liquit at Amphilochoum.

XXIX. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Rhetores verbis, cantores carmine vincens,
 Laus patriæ, stirpis gloria magna suæ,

XXVII.

ALIUD.

- Heu! heu! et Liviam detinet pulvis! Nunquàm ego
 Credidi mortalem esse, inspiciens
 Formam, et mansuetudinem, et sapientiam mulieris,
 Quibus omnium genus superabat fœminarum.
 5 Quapropter et tali te sepulcro illustravit mortuam
 Et tuorum trias filiorum, et maritus Amphilochius.

Scriptum an.
 570.
 Alias Murator.
 19.

XXVIII.

IN EUPHEMIUM.

- Erat binarius, erat sacer, anima una, gemina corpora,
 In omnibus fratres, sanguine, gloriâ, sapientiâ,
 Filii Amphilochii Euphemius, et Amphilochius,
 Omnibus Cappadocibus lumina splendida.
 5 Crudeliter autem utrumque invidia aspexit, et hunc quidem privavit
 Vitâ, illum verò reliquit dimidium Amphilochii.

Scriptum an.
 570.
 Alias Murator.
 20.

XXIX.

ALIUD.

- Rhetor inter rhetores, et cantor inter cantores,
 Decus suæ patriæ, suorum gloria parentum,
 Nuper pubescens Euphemius, nupérque amores
 Ad thalamos invitans, periit: proh dolor!
 5 Pro virgine verò sepulcrum sortitus est, et in hymenæorum
 Diebus sponsalium dies supervenit luctûs.

Scriptum an.
 570.
 Alias Murator.
 21.

XXX.

ALIUD.

- Viginti annos natus totam Euphemius, ut unam nemo,
 Græciam et Latinam Musam pervolans,
 Coruscans et gratiâ, et moribus, humo traditus est.
 Heu! heu! quàm bonis invidia velocior est!

Scriptum an.
 570.
 Alias Murator.
 22.

XXXI.

ALIUD.

- Auræ ætatis Euphemius erat adhuc exiguæ
 Reliquiæ, nobilis moribus et consiliis,
 Mansuetus, suaviloquus, formâ, gratiis similis.
 Idcirco cum mortalibus non diù versatus est.

Scriptum an.
 570.
 Alias Murator.
 25.

XXIX. 5. Εἰς δ' ὑμεναίων. Quo tempore Euphemius filiam Theodori, ad quem scripta est Gregorii Epist. olim 114, nunc verò 130, uxorem ducere parabat, morte correptus fuit annos viginti natus. Edit. ἡδ'.

XXX. 4. Φθόνος ὀκύτερος. Muratorius vertit: *Quàm subita est bonorum invidia*; nos autem: *Bonis velocior est invidia*, quippè quæ bonorum consilia et prosperos successus præripit.

METRICA VERSIO.

Cum, nuper florens, Euphemius almus amores
 Advocat ad thalamos, proh dolor! interiit.
 Heu! malè funereum reperit pro virgine bustum;
 Sponsalem excepit lux, inamœna diem.

XXX. ALIUD.
 (Eodem interprete.)

Pervolitans, natus viginti Euphemius annis,
 Quam Latium Musam Græcâque terra tulit,

Moribus et formâ splendens descendit in orcum.
 Quàm gratis currit promptior invidia!

XXXI. ALIUD.
 (Eodem interprete.)

Tempora adhuc referens Euphemius auræ, parvæ
 Reliquiæ, vitâ consiliisque gravis,
 Mitis, suaviloquus, formâ gratissimus; undè
 Illi homines inter non mœra longa fuit.

ΛΒ΄.

Ἄλλο.

Στράψε μέγ' ἀνθρώποις Εὐφήμιος, ἀλλ' ἐπὶ τυτθόν·
 Καὶ γὰρ ἀξεροπῆς οὐ μακρόν ἐστι σέλας,
 Στράψεν ὁμοῦ σοφίῃ τε, καὶ εἰδαῖ, καὶ πραπίδεςσι,
 Τὰ πρὶν Καππαδόκαις ἦν κλέα, νῦν δὲ ἦρος.

ΛΓ΄.

Ἄλλο.

Τίς, τίνος; Ἀμφιλοχοῦ Εὐφήμιος ἐνθάδε κεῖται,
 Οὗτος ὁ Καππαδόκαις πᾶσι διὰ ζώματος·
 Οὗτος, ὃν αἱ Χάριτες Μούσαις δόσαν· οἱ δ' ὕμναιοι
 Ἀμφὶ θύρας· ἦλθεν δ' ὁ φθόνος ὠκύτερος.

ΛΔ΄.

Ἄλλο.

Ἔρνος ἀμώμητον, Μουσῶν τέκος, εἶαρ ἐταίρων
 Καὶ χρύσειον Χαρίτων πλείγμα ἰοσεφάνων,
 Ὡχέτο ἐκ μερόπων Εὐφήμιος, οὐδὲ τ' ἀνέσχευ
 Αἶ, αἶ, τοῖς θαλάμοις πυρσὸν, ὃν ἤψεν ἔρω.

ΛΕ΄.

Ἄλλο.

Αἱ Χάριτες Μούσῃσι· τί ῥέξομεν; οὐκέτ' ἄγαλμα
 Χειρῶν ἡμετέρων Εὐφήμιος ἐν μερόπεσι.
 Χ' αἱ Μοῦσαι Χαρίτεσσιν· Ἐπεὶ φθόνος ἐστὶν ἀλιτρος,
 Τόσσον ἔχοι· ἡμῖν δὲ τόδ' ὄρκιον ἐμπεδὸν ἔσω,
 5 Μηκέτ' ἀνασῆσαι τοῖον μερόπεσσιν ἄγαλμα.

ΛϚ΄.

Ἄλλο.

Κρῆναι, καὶ ποταμοὶ, καὶ ἄλσέα, καὶ παλαγεῦντες
 ὄρνιθες λιγυροὶ καλὸν ἐπ' ἀκρεμόνων,
 Λύραι τε μαλακὸν συρίγμασι κῶμα φέρουσαι,
 Καὶ κῆποι Χαρίτων εἰς ἐν ἀγειρομένων,
 5 Κλαύσατε. Ὡ χαρίεσσ' Εὐφήμιος! ὥς σε θανόν περ
 Εὐφήμιος κλεινὴν θήκατ' ἐπωνυμίην.
 Κάλλιμος ἠθέων Εὐφήμιος, εἴ ποτ' ἔηνγε,
 Κάλλιμος ἐν χώροις χῶρος ὃδ' Ἠλύσιος.
 Τοῦνεκεν εἰς ἐν ἀγερθεν, ἐπεὶ ζῶν μὲν ἔλειψεν·
 10 Οὐνομα δ' αὖ χώρῳ κάλλιπεν ἡγαθέω.

XXXIV. 2. Πλείγμα ἰοσεφάνων. Itā Cod. Ambros. In Medic. legitur πλείγμα ἰοσεφάνων.

3. Οὐδέ τ' ἀνέσχευ. Cod. Medic. οὐδέ τ' ἀνέσχευ, αἶ, αἶ, τοῖς θαλάμοις πυρσός, neque illuxit thalamis fax.

XXXV. 3. Φθόνος. Invidia, vel fatum invidum. Vox illa plus æquo familiaris Gregorio. Nimirum à Gentilibus manavit illa vox, quam usurpare solebant, invidiæ deorum et invido fato omnia sua infortunia tribuentes. Fateri cogimur

METRICA VERSIO.

XXXII. ALIUD.

(A. B. Caillan interprete.)

Effulsit multum, at paucis Euphemius annis:

Ignea namque brevi fulgura luce micant.

Consiliis fulsit, formâ, sophiâque supernâ:

Cappadocis olim hæc gloria, nuncque dolor.

XXXIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Quis, cujus? Proles jacet hâc Euphemius urnâ

Amphilochi, cunctis gloria Cappadocis.

Turba dedit Charitum hunc Mosis: jam tædâ jugâlis

Splendebat; citior venit at invidia.

XXXIV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Musarum proles, comitum ver, nobile germen,

Florigeras Charites aurea vittâ ligans,

Exiit è vivis Euphemius, atque fideli

Non tulit accensam sponsus amore facem.

XXXII.

ALIUD.

Fulsit valdè inter homines Euphemius, sed tempore exiguo :
 Etenim fulguris non diuturnum est lumen.
 Fulsit simul sapientià, formâ, et consiliis,
 Quæ priùs Cappadocibus erant gloriæ, nunc luctûs causa.

Scriptum an.
 370.
 Aliàs Murator.
 24.

XXXIII.

ALIUD.

Quis, cujus? Amphilochii Euphemius hîc jacet,
 Ille qui Cappadocibus omnibus per ora;
 Is ipse, quem Gratîæ Musis dederunt; hymenæi verò
 Pro foribus : venit autem invidia celerior.

Scriptum an.
 370.
 Aliàs Murator.
 25.

XXXIV.

ALIUD.

Germen irreprensibile, Musarum proles, ver sodalium,
 Et aureus Gratiarum violis coronatarum nexus,
 Abiit è vivis Euphemius, neque extulit
 Heu! heu! thalamis facem, quam amor accenderat.

Scriptum an.
 370.
 Aliàs Murator.
 26.

XXXV.

ALIUD.

Gratîæ Musis : Quid faciemus? non jam simulacrum
 Manuum nostrarum Euphemius inter homines
 Et Musæ Gratiis : Quoniam fatum est crudele,
 Hoc tantum habeat : nobis verò firmum hoc sit jusjurandum,
 5 Nunquàm excitare talem hominibus imaginem.

Scriptum an.
 370.
 Aliàs Murator.
 27.

XXXVI.

ALIUD.

Fontes et fluvii, et nemora et sonori,
 Volucres, suaviter canentes in ramis,
 Et auræ placidum susurris soporem ferentes,
 Et horti Gratiarum in unum congregatarum,
 5 Lugete. O venusta Euphêmias! nam te moriens
 Euphemius inclytam reddidit cognominem.
 Pulcher inter adolescentes Euphemius, si quis unquàm fuit,
 Pulcher in agris ager hic Elysus.
 Quapropter in unum convenêre, siquidem vitam amisit;
 10 Nomen autem loco reliquit divino.

Scriptum an.
 371.
 Aliàs Murator.
 28.

virum sanctum, quamvis probè senserit, minùs probas aliquandò adhibuisse locutiones.—Judicium istud paulò durius libenter dixerim. (Not. nov. Edit.)

XXXVI. 5. Εὐφημία. Sic appellat terram in quâ mortuus erat Euphemius. — Hîc licentiâ usus, et coactus necessitate, Gregorius vocis Εὐφύμιου quantitatem immuta-

vit, longâmq; syllabam brevem reddere non est veritus; quod quidem eâdem necessitate compulsi et nos imitari præsumpsimus. (Not. nov. Edit.)

9. Ἄγροθεν. Gratîæ, ut placet Muratorio, vel potiùs Euphemius et locus, cui moriens nomen reliquit.

METRICA VERSIO.

XXXV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Sic Charites Musis : Quid agendum? liquit imago
 Facta manu nostrâ mortalem Euphemius auram.
 Sic Musæ ad Charites : Quoniam crudelia fata,
 Hæc habeant; maneat nobis immobile votum :
 Tanta super terram nunquàm formetur imago.

XXXVI. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Fontes, et fluvii, sylvæ, volucrèsque sonori,
 Tom. II.

Qui tenni canitis gutture, fronde super,
 Tranquillûmq; fereus somnum molli aura susurro,
 Et virides horti quo cœcunt Charites,
 Lugete. O præstans Euphêmias! Ecce recedens
 Nomine te celebrem reddidit Euphemius.
 Formosos pulcher juvenes Euphemius inter,
 Pulcher, et in agris hic ager Elysus.
 Hinc ibi convenêre simul; nam lumina clausit;
 Sed terræ nomen contulit eximium.

ΛΖ'.

ΕΙΣ ΕΛΛΑΔΙΟΝ.

Αἰεὶ σοὶ νόος ἦεν ἐς αὐρανόν, οὐδ' ἐπὶ γαίης
 Ἠρείδης χθαμαλῆς ἵχνιον οὐδ' ἐλίγον.
 Τοῦνεκεν ὡς τάχος ἤλθες ἀπὸ χθονός. Εὐλάλιος δὲ
 Σὴν κόνιν ἀμφιέπει σὸς κάσις, Ἑλλάδιε.

ΛΗ'.

ἌΛΛΟ.

Τὸν νεαρόν, Χριστῷ δὲ μέγαν, πολὺν τε νόημα
 Χῶρος οὐδ' ἀθλοφόρων, Ἑλλάδιον κατέχω.
 Οὐ νέμεσις. Κείνοις γὰρ ὁμοίον ἄλγος ἀνέτλη
 Σθενυὺς ἀντιπάλου τοῦ φθονεροῦς μέθου.

ΛΘ'.

ἌΛΛΟ.

Μικρὸν μὲν πνεύσσκος ἐπὶ χθονὶ σαρκὸς ἀνάγκη,
 Πλείονα δὲ ζωῆς ὑψόθι μοῖραν ἔχεις,
 Ἑλλάδιε, Χριστοῦ μέγα κλέος· εἰ δὲ τᾶχις
 Δεσμῶν ἐξελύθης, τοῦτο γέρας καμάτων.

Μ'.

ΕΙΣ MARTINIANON.

Εἴ τις Τάνταλός ἐστιν ἐν ὕδασι αὖτος ἀπίστοις,
 Εἴ τις ὑπὲρ κεφαλῆς πέτρος αἰεὶ φοβέων·
 Δαπτόμενόν τ' ὄρουσιν ἀγήραον ἦπαρ ἀλιτροῦ,
 Καὶ πυρόεις ποταμὸς, καὶ ζόφος ἀθάνατος,
 5 Ταρτάρειοι τε μυχοὶ, καὶ δαίμονες ἀγριόθυμοι,
 Ἄλλαι τετρυμένον τίσεις ἐν αἰδῇ·
 Οἷσις Μαρτινιανὸν ἀγκυλῆα δηλήσαιο
 Τύμβον ἀνογλίζον, δαίματα πάντα φέροι.

ΜΑ'.

ἌΛΛΟ.

Ὀρεά σοι, καὶ πόντος, ἀτάσθαλε, καὶ πεδίοισι
 Τέρπη πυροφόροις, τετραπόδων τ' ἀγέλαις·
 Καὶ χρυσοῖο τάλαντα, καὶ ἄργυρος, εὐγενέες τε
 Λᾶες, καὶ Σηρῶν νήματα λεπταλέα·

XXXVII. TIT. EIS Ἑλλάδιον. Quamvis Billius in notis ad Carmina Gregorii quæ edidit, non nisi unum Helladium agnoscat, alius is certè ab Helladio Basilii magni successore: alius, inquam, iste est, quandoquidem episcopus fuisse nunquam legitur, imò juvenis obiit. Quod ad Eulalium attinet, primum vitæ monasticæ institutum ætatis, deinde ut verisimile est, ecclesiæ Nazianzenæ, curâ Gregorii, præfectus est.

XL. TIT. EIS Μαρτινιανόν. Gens Martinianorum fuit illustris: plurimorum meminit Muratorius, quibus alios addere facile esset. Quis verò ille sit, ad quem pertineant Epitaphia, non ausim asserere. Quicquid sit, is ille nobis esse Martinianus videtur, qui primum Africæ, deinde Romæ, et postea toti præfectus Italiæ fuit, ad quem exstat Basilii magni Epistola 74 novæ Edit. (Tom. 3, p. 168,) olim 374, an. 371, quâ eum rogat ut imperatorem adeat, et demonstret quanta

METRICA VERSIO.

XXXVII. IN HELLADIUM.

(A. B. Caillau interprete.)

Semper mente polo præsens, vestigia terræ
 Fixisti nunquam sordida vel minimùm.
 Indè citò mundum liquisti: amplexibus ossa
 Frater at Eulalius nunc colit Helladii.

XXXVIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Mente senem, magnùmque Deo, juvenilibus annis,

Victorum locus hic Helladium teneo.

Nec subeat livor. Similes tulit ille dolores.

Extinguens hostis perfida tela mali.

XXXIX. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Spirasti paulum in terris, sic carne iubente,

In cælis melior sed tibi vita datur,

Helladi, honor Christi fulgens; quòd vincula præstò

Rupisti, hoc merces digna labore tibi.

XXXVII.

IN HELLADIUM.

Semper tua mens versabatur in cœlum, neque super terram
Humilem firmabas vestigium vel paululùm.
Quam ob rem celerrimè abiisti à terrâ. Eulalius verò
Tuum cinerem amplectitur frater tuus, Helladi.

Scriptum an.
371.
Aliàs Murator.
47.

XXXVIII.

ALIUD.

Juvenem, Christo autem magnum, senémque consilio,
Locus hic martyrum, Helladium contineo.
Nec indignandum. Illis enim similem dolorem sustinuit,
Extinguens inimici invidi pugnam.

Scriptum an.
371.
Aliàs Murator.
48.

XXXIX.

ALIUD.

Parùm quidem spirasti super terram carnis necessitate,
Majorem verò vitæ in cœlis sortem habes,
Helladi, Christi magnum decus; quòd verò celerrimè
Vinculis solutus es, hoc præmium laborum.

Scriptum an.
371.
Aliàs Murator.
49.

XL.

IN MARTINIANUM.

Si quis Tantalus est inter infidas sitiens aquas,
Si quis imminens capiti lapis semper terrens,
Laceratùmque ab avibus immortale jecur impii,
Et igneus fluvius, et caligo perpetua,
5 Tartarèique recessus, et dæmones crudelissimi,
Aliæ vexatorum pœnæ in inferis;
Quicumque Martiniano glorioso nocuerit
Sepulcrum submovens, hos omnes timores subeat.

Scriptum an.
372.
Aliàs Murator.
5.

XLI.

ALIUD.

Montes tibi sunt, et pontus, improbe, et campis
Frueris frugiferis, quadrupedùmque gregibus;
Et auri talenta, ac argentum, nobilesque
Lapides, et Serùm tenuia fila;

Scriptum an.
372.
Aliàs Murator.
4.

ex distractione Cappadociæ consequantur incommoda. Omnia conveniunt, viri merita qualia Basilus commendat, ac patria quæ et in Epist. et in Epitaphiis in Martinianum Cappadociæ nomine designatur: viri autem merita, ea sunt de quibus Epistolæ cum E grammaticis convenit, peritia rerum urbanarum varia ac multiplex, aulæ scientia, libera luendi juris constantia, facilis ad imperatorem adi-

tus, qui vitæ ejus totius instituto conveniret. Denique affecta Martiniani, quam ipse causabatur, ætas, et torpor senectutis, in annos multos obitum ejus et Epitaphia rejicere non sinunt.

8. Δείματα. Contrà tumulorum violatores τυρωφόρους, leges sancitæ sunt ab imperatoribus. Vide Cod. Theod. et Justin., Tit. de Sepulc. violatoribus.

METRICA VERSIO.

XL. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Infidas si quis sitit inter Tantalus undas,
Aut capiti terrens imminet usquè laps:
Si volucres tundunt jecur immortale maligni,
Si nox perpetua est, flumen et igniferum,
Tartarèique sinus, infernalsque ministri,
Et pœnæ, si quas insuper orcus habet:

Quisquis, Martiniane, tibi insultaverit audax,
Bustum triste movens, hæc mala cuncta ferat.

XLI. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Sunt montes portusque tibi, sunt, improbe, campi
Fœcundi frugum, quadrupedùmque greges,
Argenti pondus fulgens, aurique talenta,
Perspicui lapides, serica fila quoquè:

Ὅ πάντα βίος ζῶσι· λίθοι δ' ὀλίγοι τε φίλοι τε
 τοῖς φθιμένοις. Σὺ δὲ μοι κινδύαδε χεῖρα φέρας,
 οὐδὲ σὸν αἰδόμενος, τλήμων, τάφον, ὅστις ἔλεσσαν
 ἄλλος, σοῖσι νόμοις, χερσὶ δικαιοτέραις.

MB.

ἌΛΛΟ.

Ἦνίκα Μαρτινιανὸς ἔδω χθόνα μητέρα πάντων,
 Πᾶσα μὲν Αὐσονίων ἐξονάχησε πόλις.
 Πᾶσα δὲ Σικανίη τε, καὶ εὐρέα πείρατα γαίης
 Κεῖρατ', ἀπ' ἀνθρώπων οἰχομένης Θέμιδος.
 Ὅ ἦρεῖς δ' ἀντὶνυ σείο τάφον μέγαν ἀμφιέποντες,
 Αἰὲν ἐπερχομένοις θαίξομεν ὥς τι σέβας.

MG.

ἌΛΛΟ.

Οἱ Χριστὸν φορέοντες, ἀκούσατε, εἰ τε θέρμιζας
 Εἰδότες ἡμερίων καὶ φθιμένων ὅσῃν·
 Πάντα λίπον, βασιλεία, πάτρην, γένος, εὖχος, ὑπαρχόν
 Αἶ, αἶ, πᾶσιν· ὅμως νῦν κόνις εἴμ' ὀλίγη,
 Ὅ Μαρτινιανὸς πᾶσι τετιμένος, ἀλλ' ἐπὶ τύμβῳ
 Βάλλειν ἡμετέρῳ δάκρυα, μὴ παλάμας.

MD.

ἌΛΛΟ.

Μουσπολόου, ῥητῆρα, δικασπόλου, ἄκρου ἅπαντα,
 Τύμβος ὃδ' εὐγενέτην Μαρτινιανὸν ἔχω,
 Ναύμαχον ἐν πελάγεσσιν, ἀρήϊον ἐν πεδίοισιν.
 Ἀλλ' ἀποτῆλε τάφου, πρὶν τι κακὸν παθεῖν.

ME.

ἌΛΛΟ.

Μὴ πόλεμον φθιμένοισι, (ἄλις ζῶντες ἄλιτροι,)
 Μὴ πόλεμον φθιμένοις· Μαρτινιανὸς ἐγώ.
 Πᾶσι τάδε ζωῆς ἐπιτέλλομαι· οὐ θέρμις ἐστὶ
 Τῶν ὀλίγων φθονεῖν τοῖς φθιμένοισι λίθων.

MS.

ἌΛΛΟ.

ὦ Θέμι, τῇ πολίων πότ' ἐγὼ νόμησα τάλαντα,
 ὦ φοβεραὶ ψυχῶν μάστιγες οὐχ ὀσίων!
 Οὔτος ἐμοῖσι λίθοισι φέρει σπονδύα σιδήρον·
 Οὔτος ἐμοί! φεῦ, φεῦ! ποῦ δὲ λίθος Σισύφου;

XLII. 7. Ὅστις ἔλεσσαν. Cod. Med. ὅν τις ἔλεσσει, *neque*
tuum curans, miser, sepulcrum, quod quis perdet.

Gregorius sacerdotes, imò et Christianos

3. Εὖχος, ὑπαρχών. Cum decori essem omnibus, scilicet
 regibus, patriæ, propinquis, etc. Concedit ipse Murato-

XLIII. 1. Χριστὸν φορέοντες. Hoc nomine solet appellare

METRICA VERSIO.

Omnia vivus habet: pauci carique lapilli
 Defunctis. Audes in mea ferre manum;
 Nec, scelerate, times tua ne quis marmora perdat
 Alter, lege tuâ, sed meliore manu.

XLII. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Martinianus ubi subiit terram omniparentem,
 Communes gemitus Italia terra dedit.
 Sicula sed tellus, et lati limina mundi
 Deposuerunt comas, dum fugit indè Themis.

Sed pro te complexus ego nunc grande sepulcrum,
 Omnibus ostendam, pignora sacra velut.

XLIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Christiferi, quibus et vivorum cognita jura,
 Vitali et functis luce ferendus honos,
 Cuncta, genus, patriam, præclara palatia liqui,
 Laus olim cunctis, nunc cinis exiguus.
 Martinianus ego cunctorum excultus honore;
 Non inferte manus, sed lacrymas tunulo.

5 Omnia vita præstat viventibus : lapides autem pauci et cari
Mortuis. Tu autem mihi hic manum infers,
Neque tuum veritus, miser, ne sepulcrum quis perdat
Alius, tuis legibus manibus justioribus.

XLII.

ALIUD.

Scriptum an.
372.
Alias Murator.
5.

Quando Martinianus terram subiit omnium parentem,
Omnis quidem Italorum ingemuit civitas.
Universa verò Sicilia, et spatiosi fines terræ
Detonsi sunt, ab hominibus discedente justitiâ.
5 Nos autem pro te sepulcrum magnum complectentes,
Semper supervenientibus ostendemus, ut quid sacrum.

XLIII.

ALIUD.

Scriptum an.
372.
Alias Murator.
6.

Qui Christum fertis, audite, quique jura
Nostis vivorum, et debitam mortuis reverentiam :
Omnia reliqui, palatia, patriam, propinquos, cum decori essem
Heu, heu! omnibus : nihilominus nunc sum pulvis exiguus,
5 Martinianus cunctis honoratus : sed tumulo
Nostro lacrymas, non manus injicite.

XLIV.

ALIUD.

Scriptum an.
372.
Alias Murator.
7.

Poëtam, rethorem, judicem, summum in omnibus
Tumulus hic generosum Martinianum teneo,
Navali prælio in mari insignem, bellicosum in terris.
Sed procùl este à sepulcro, ne quid mali patiamini.

XLV.

ALIUD.

Scriptum an.
372.
Alias Murator.
8.

Ne bellum mortuis inferas, sat viventes impii, (quibus bellum inferas;)
Ne bellum mortuis inferas; Martinianus ego.
Omnibus hæc vivis mando : æquum non est
Paucos invidere mortuis lapides.

XLVI.

ALIUD.

Scriptum an.
372.
Alias Murator.
9.

O Themis, quâ urbium ego olim agitavi lances,
O terribiles animarum pœnæ impiarum!
Iste meis lapidibus immittit lacrymabile ferrum;
Iste mihi! heu, heu! ubi nunc lapis Sisyphei?

rius vocem ἔχας commodè posse conjungi cum verbo ὑπάχων.

XLV. 1. Ἄλεις ζῶντες. Sat impiorum vivunt, quibus bellum inferre possis.

XLVI. 1. Πολίων. Ion. pro πολίων. Med. πολλών.

4. Σισύφου. Tria superiora epigrammata unum constituunt in Cod. Ambr.

METRICA VERSIO.

XLIV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Hoc tumulo rhetor, judex, gratusque poëta,
In cunctis summus, Martiniane, jaces,
Clara movere potens terris aut æquore bella;
Sed mala ne veniant, sis procùl à tumulo.

XLV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Sit pax defunctis; vivi sat crimine fœdi;
Tom. II.

Sit pax defunctis; Martinianus ego.

Omnibus hæc vivis mando; paucissima mœstis
Tollere defunctis marmora, grande nefas.

XLVI. ALIUD.

(Eodem interprete.)

O Themis, antè datum cujus librare bilances!
O tormenta nimis mentis acerba malæ!
Iste meis ferrum immittit lacrymabile petris;
Iste mihi! Væ! væ! petra ubi nunc Sisyphei?

ΜΖ'.

ἌΛΛΟ.

Ὁλβιος, εὐγῆρως, ἄνοσος θάνον, ἐν βασιλῆος
 Πρῶτα φέρων, ἱέρης ἄκρον ἔχων σοφίης,
 Εἴ τινα Μαρτινιανὸν ἀκούετε· ἀλλ' ἀπὸ τύμβου,
 Μηδὲ φέρειν ἐπ' ἐμοὶ δυσμενέας παλάμας.]

ΜΗ'.

ἌΛΛΟ.

Χάζεο, χάζεο τῆλε· κακὸν τὸν ἄεθλον ἐγείρεις,
 Λᾶας ἀναχλίζων, καὶ τάφον ἡμέτερον·
 Χάζεο. Μαρτινιανὸς ἐγὼ καὶ ζῶσιν ὄνειαρ,
 Καὶ νέκυς οὐκ ὀλίγον ἐνθάδε κάρτος ἔχω.

ΜΘ'.

ἌΛΛΟ.

Καππαδόκων μέγ' ἄεισμα φαάντατε Μαρτινιανέ,
 Σεῖο, βροτῶν γενεή, καὶ τάφον αἰδόμεθα,
 Ὃς ποτ' ἔης βασιλῆος ἐν ἔρκεσι κάρτος ὑπάρχων,
 Δουρὶ δὲ Σικανίην κτήσαο, καὶ Λιδύην.

Ν'.

ἌΛΛΟ.

Ὅμνυμεν ἀθανάτοιο Θεοῦ κράτος ὑψιμέδοντος,
 Καὶ ψύχας νεκρῶν, κύνδιμε, σὴν τε κόνιν,
 Μὴ ποτε, Μαρτινιανέ, τεοῖς ἐπὶ χείρας ἐνεγκεῖν
 Στήλην καὶ τύμβον· οὐδὲ γὰρ οὐδ' ἱεροῖς.

ΝΑ'.

ἌΛΛΟ.

Ρώμη, καὶ βασιλῆες ἐμοῖ, καὶ πείρατα γαίης
 Στήλαι Μαρτινιανῶ, τὰς χρόνος οὐ δαμάσει·
 Ἀλλ' ἐμπης ὀλίγω περιδείδια, μὴ τι πάτησο,
 Τῷδε τάφῳ· πολλῶν οὐχ ὅσῃαι παλάμαι.

ΝΒ'.

ἌΛΛΟ.

Μαρτινιανοῦ σῆμα μεγακλέος, εἴ τιν' ἀκούεις,
 Καππαδόκων Ρώμης πρόθρονον εὐγενέων,
 Παντοδαμῶς ἀρετῇσι κεκασμένον· ἀλλὰ κόνιν περ
 Ἀζόμενοι, σῆλην καὶ τάφον ἀμφιέπειν.

XLVII. 1. Ἐν βασιλῆος. Subauditur αὐτῆς, ut sup. Epitaph. xvi.

3. Ἀκούετε. Pro ἡκούετε. Ambr. ἀκούσατε. In utrâque voce, inquit Muratorius, est aliqua licentia contrâ leges prosodias.

XLIX. 1. Ἄεισμα. Cappadociæ laus dicitur Martinianus sive à Cappadociâ oriundus fuerit, sive hanc aliquandò rexit provinciam.

L. 4. Στήλη. Hoc nomine etiam cippus significari arbitratur Muratorius. Ibid. οὐδὲ γὰρ etc., subintelligendum,

METRICA VERSIO.

XLVII. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Morbi expers obiit, seniorque beatus, in aulâ
 Prima ferens, sacræ culmen habens sophiæ.
 Este procul tumulo, notus si Martinianus;
 Nec turbet cineres impia dextra meos.

XLVIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Sis procul hinc, procul hinc; prava hæc certamina
 tentas

Dejiciens tumuli marmora sacra mei.

Martinianus ego, qui vivens utilis egi,

Mortuus et grandi robore prævaleo.

XLIX. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Gloria Cappadocûm, clarissime Martiniane,
 Nos humana tuum gens colimus tumulum,
 Qui regis quondam præfectis robur, et armis
 Rexisti Libyam Siciliamque tuis.

XLVII.

ALIUD.

Beatus in senectute felici, sine morbo obii, in aulâ
 Primas ferens, sacræ culmen habens sapientiæ,
 Si quemdam Martinianum audistis; sed procul à tumulo,
 Nec contrà me inferte hostiles manus.

Scriptum an.
 372.
 Alias Murator.
 10.

XLVIII.

ALIUD.

Discede, discede procul hinc : malum certamen excitas
 Lapides submovens, et tumultum nostrum;
 Discede. Martinianus ego et vivis utilis,
 Et mortuus non parvas hîc vires habeo.

Scriptum an.
 372.
 Alias Murator.
 11.

XLIX.

ALIUD.

Cappadocûm magnum decus, splendidissime Martiniane,
 Tuum nos mortalium genus et tumultum veneramur,
 Qui olim eras imperatoris in arcibus robur præfectorum,
 Armis verò Siciliam tenuisti, atque Africam.

Scriptum an.
 372.
 Alias Murator.
 12.

L.

ALIUD.

Juramus per immortalis Dei potentiam altè regnantis,
 Et animas mortuorum, tuûmque, inclyte, cinerem,
 Nunquàm nos, Martiniane, tuis manus illaturos
 Columnæ ac tumulo : neque enim fas est sacris inferre.

Scriptum an.
 372.
 Alias Murator.
 13.

LI.

ALIUD.

Roma, et reges mihi, et fines terræ
 Monumenta sunt Martiniano, quæ tempus non tollet;
 Sed tamen exiguo huic vereor, ne quid patiatur,
 Sepulcro : multorum non sanctæ manus.

Scriptum an.
 372.
 Alias Murator.
 14.

LII.

ALIUD.

Martiniani monumentum inclyti, si quem audis
 Cappadocûm Romæ præsidem nobilium,
 Omnibus virtutibus ornatum; sed cinerem licèt
 Venerantes, columnam et sepulcrum cômplectamini.

Scriptum an.
 372.
 Alias Murator.
 15.

manus inferendæ sunt. Perindè est tuo tumulo manus inferre ac rebus sacris.

LI. 3. Πάτησο. Legendum fortè πάθητο, vel πάθοιτο, vel etiam πάθη σθ. — Fortè meliùs nihil immutan-

dum et vertendum, *ne conculceris.* (Not. nov. Edit.)

LII. 4. Ἀζόμενοι. Ex conjecturâ substituit Murat. In Ambr. legitur ἐξόμενοι. Ibid. ἀμφιέπειν. Subaud. ὀφείλετε, vel κελεύω.

METRICA VERSIO.

L. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Sit mihi nunc testis virtus æterna Tonantis,
 Defunctique manes, ossaque, clare, tua;
 Nunquàm nostra tuam tanget scelerata columnam,
 Martiniane, manus : tangere sacra nefas.

LI. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Roma mihi, et reges, et terræ limina, testes

Delendi nullâ, Martiniane, die;

Sed tamen exiguo ne vis indigna feratur
 Huic tumulo vereor; non pia quæque manus.

LII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Cappadocûm Romæ præses celeberrimus, audis
 Si fortassè, jacet Martinianus ibi;
 Nulla cui deerat virtus; sed et ossa colentes,
 Amplexu bustum stringite grande pio.

NFI.

ἌΛΛΟ.

Οὐ ποτ' ἐγὼ φθιμένοιτιν ἐπέχραον, οὐδ' ἀπὸ τύμβων
 Ἔργον ἔγειρα· δίκην ὁμνυμι, καὶ φθιμένους.
 Τοῦνεκα μηδ' ἐπ' ἐμοῖσι φέρειν λάεσσι σιδήρον·
 Εἰ δὲ φέροις, τήν σήν ἐς κεφαλὴν πεσέτω.
 5 Μαρτινιανὸς ἐγὼ τάδε λίσσομαι· εἴ τις ἐμεῖο
 Κυθεὸς ἐστὶ χάρις, τύμβος ἀεὶ μενέτω.

NΔ'.

Εἰς Ἐμμελίαν τὴν μητέρα τοῦ μεγάλου βασιλεῖος.

Ἐμμελίον τέθνηκε. Τίς ἔφρασεν; ἡ γε τοσούτων
 Καὶ τοίων τεκέων δῶκε φάος βιότῳ,
 Υἱέας, ἡδὲ σύγατρας ὁμόζυγας, ἀζυγέας τε,
 Εὐπαις καὶ πολύπαις ἡδὲ μόνη μερόπων.
 5 Τρεῖς μὲν τῇδ' ἱερῆες ἀγκαλῖες· ἡ δ' ἱερῆος
 Σύζυγος· οἱ δὲ πέλας ὡς σφάτος οὐρανίων.
 Θάμβος ἔχει μ' ὁρώοντα τόσον γόνον Ἐμμελίοιο,
 Καὶ τοῖον, μεγάλης νηδύος ὄλβον ὄλον.
 Ὡς δ' αὐτὴν φρασάμην Χριστοῦ κτέαρ, εὐσεβὲς αἷμα
 10 Ἐμμελίου, τόδ' ἔφην οὐ μέγα· ρίζα τόση.
 Τοῦτό σοι εὐσεβίης ἱερὸν γέρας, ὦ παναρίστη,
 Τιμὴ σὼν τεκέων, οἷς πόθον εἶχες ἓνα.

NΕ'.

Εἰς πατέρα.

Ἐνθ' ἑκατονταέτης, ζωῆς βροτέης καθύπερθεν,
 Πνεύματι καὶ θώκῃ τεσσαρακονταέτης,
 Μείλιχος, ἡδυεπής, λαμπρὸς Τριάδος ὑποφήτης,
 Νήδυμον ὕπνου ἔχω Γρηγορίοιο δέμας.
 5 Ψύχη δὲ πτερόεσσα Θεὸν λάχεν. Ἄλλ' ἱερῆες
 Ἐξόμενοι κείνου καὶ τάφον ἀμφέπετε.

NΣ'.

ἌΛΛΟ.

Ἐκ με πικρῆς ἐκάλεσσε Θεὸς μέγας ἀγριελαίνης·
 Ποίμνης ἡγεμόνα θῆκε τὸν οὐδ' ὄϊων
 Ἔσχατον. Ἐκ πλευρῆς δὲ θεόφρονος ὄλβον ἔνειμε.
 Γῆρας ἐς λιπαρὸν ἰκόμεθ' ἀμφοτέροι.
 5 Ἰρὸς ἐμῶν τεκέων ἀγανώτατος. Εἰ δὲ τελευτήν
 Ἐτλην Γρηγόριος, οὐ μέγα· θνητὸς ἔην.

LIII. 2. Ἔργον. *Lucrum feci*, id est, *materiam fabricæ causâ abstuli*: *opus aliquod erexi ablati scilicet è tumulo lapidibus.*

LIV. ΤΙΤ. Εἰς Ἐμμελίον. Reg. Ἐμμελίον. Sanctæ hujus mulieris mentio fit in Martyrologio Romano die octavâ maii.

4. Πολύπαις. Decem habuit liberos, ex quibus masculi

quinquè, Basilus magnus, Naucratus, Gregorius Nyssenus, Petrus Sebastenus. Quinti à Philostorgio memorati, et monasticam vitam professi nomen nobis latet. Quinque etiam filias, quarum non nisi unam novimus. Fortè etiam Theosebia ex iis una fuit, quam Muratorius non sororem, sed uxorem Gregorii Nazianzeni, aut Nysseni, falsò sibi persuasit.

METRICA VERSIO.

LIII. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Defunctos nunquàm læsi, fractisque sepulcris
 Lucra tuli: testes jus cinerisque voco.
 Non ergò in nostros lapides immittite ferrum;
 Sin aliter, recidat percutiatque caput.
 Martinianus ego precor hæc: jam restat honoris
 Gratia si qua mei, sit super usquè lapis.

LIV. IN EMMELIAM MATREM MAGNI BASILII.

(Eodem interprete.)

Emmelium cessit fato. Quis dixerit? Illa,
 Lumina quæ mundo talia, tanta dedit,
 Nempè mares, junctasque viro, innuptasque puellas:
 Nulla beata magis, non magis ulla ferax.
 Tres illi clari mystæ; mystæ incluta compar;
 Qui venère dehinc, agmen ut angelicum.

LIII.

ALIUD.

Nunquàm mortuos violenter adorsus sum, neque ex sepulcris

Lucrum feci : justitiam juro, et mortuos.

Quapropter neque in meos immitte lapides ferrum;

Sin autem immittas, tuum in caput cadat.

5 Martinianus ego hæc rogo; si qua mei

Honoris est gratia, sepulcrum semper maneat.

LIV.

IN EMMELIAM MATREM MAGNI BASILII.

Obiit Emmelium. Quis dixisset? illa quæ tot

Ac talium natorum dedit jubar mundo

Filios, et filias nuptas, innuptasque,

Felix et fœcunda una mortalium.

5 Tres quidem illi sacerdotes inclyti : ipsa autem sacerdotis

Compar : qui verò propè secuti sunt velut exercitus cœlestium.

Stupor me habet videntem tantam sobolem Emmelii,

Et talem, gloriosi uteri integram opulentiam totam.

Ut verò ipsam appellavi Christi possessionem, pium sanguinem

10 Emmelii, hoc dixi non magnum : tanta est radix.

Hoc tibi pietatis sacrum præmium, ô præstantissima,

Honor filiorum tuorum, quibuscum unum desiderium habuisti.

LV.

IN PATREM.

Hic centum annos natus, suprâ vitæ humanæ cursum,

Spiritu et cathedrâ quadraginta annis exactis,

Dulcis, suaviloquus, clarus Triadis interpres,

Dulcem somnum carpo Gregorii corpus.

5 Anima verò evolans Deum invenit. At sacerdotes

Habentes illius sepulcrum complectimini.

LVI.

ALIUD.

Me ex amaro vocavit Deus magnus oleastro,

Gregis ductorem dedit, qui neque ovium

Eram novissima. È costâ autem piâ felicitatem tribuit.

In senectutem beatam pervenimus ambo.

5 Deo sacer fuit meorum filiorum mitissimus. Si autem mortem

Oppetii ego Gregorius, non mirum; mortalis eram.

Scriptum an.
372.
Alias Murator.
6.

Scriptum an.
373.
Alias Murator.
130.

Scriptum an.
374.
Alias Murator.
71.

Scriptum an.
374.
Alias Murator.
72.

6. Σύζυγος. Compar, adjutrix, diaconissa, non uxor.
LV. 1. Ἐκατονταέτης. Gregorius pater, 100 annos natus
ferè centum, vivere desiit an. 373.

4. ἔχω. Murat. mallet ἔχει.

6. Ἐξόμενοι. Libenter legeret Murat. ἄζόμενοι.
LVI. 3. Ἐκ πλευρῆς. Ad Evam respiciens, costæ nomine
uxorem significat.

METRICA VERSIO.

Miranti stupor incumbit, quæ quantâque proles
Emmelii, claræ ditis opes uteri.
Cum Christi proclamo bonum, sacrumque cruorem
Emmelii, (est radix tanta), minora loquor.
Hoc munus pietatis adest, honor inclyte prolis,
Quâcum eadem semper vota fuere tibi.

LV. IN PATREM.
(Eodem interprete.)

Nata annos centum, mortali longior ævo,
Atque quaterdenis sceptrâ suprema gerens,
Interpres dulci Triadis modulamine clara,

Tom. II.

Gregorii somnos hic caro carpo leves.
Mens sublata Deum sed repperit. Alma, ministri
Sacrati, amplexu busta fovete pio.

LVI. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Me Deus agresti magnus præscidit olivâ,
Præfecitque gregi, qui prius inter oves
Non extremus eram. Sanctâ mihi gaudia costâ
Pura dedit; vitam duxit uterque senex.
Mysta Deo comis natus. Si morte quievi
Gregorius, non res mira; caducus eram.

H 12

ΝΖ.

ἌΛΛΟ.

Εἰ τις ὅρους καθύπερθεν ἀγνῆς ὁπὸς ἐπλετο μύτης
 Μωσῆς, καὶ μεγάλου Γρηγορίου νόος,
 Ὃν ποτε τηλόθ' ἔοντα, χάρις μέγαν ἀρχιερεῖα
 Θήκατο, νῦν δ' ἱερῆς ἐγγὺς ἔχει Τριάδος.

ΝΗ.

ἌΛΛΟ.

Αὐτὸς νηὸν ἔρεψα Θεῷ, καὶ δῶχ' ἱερῆα
 Γρηγόριον καθαρῇ λαμπόμενον Τριάδι,
 Ἄγγελου ἀτρεκίης ἐριτηχέα, ποιμένα λαῶ,
 Πῦθιον σοφίης ἀμφοτέρης πρύτανιν.
 5 Τέκνον ἐμὸν, τὰ μὲν ἀλλὰ πάτρος καὶ φέρτερος εἶης,
 Τὴν δ' ἀγανοφροσύνην ἄξιος· οὐ τι πλέον
 Εὐξασθαι θέμις ἐστὶ· καὶ ἐς βαθὺ γῆρας ἵκοιο,
 Τοίου κηδεμόνος, ὦ μάκαρ, ἀντιάσας.

ΝΘ.

ἌΛΛΟ.

Οὐκ οἶς, εἴτ' οἷον προφερέσματος, αὐτὰρ ἔπειτα
 Ποιμὴν, εἴτα πατὴρ καὶ νομέυς νομέων,
 Θνητοὺς ἀθάνατόν τε Θεὸν μέγαν εἰς ἐν ἀγείρων,
 Κεῖμαι Γρηγόριος Γρηγορίου γενέτης,

Ξ.

ἌΛΛΟ.

Ὀλβιος, εὐγήρως, εὐπαις, θάνον ἀρχιερεὺς
 Ἀρχιερεὺς τε πατὴρ Γρηγόριος. Τί πλέον;
 Οὐτὶ μὲν ἐς πολὺκαρπον ἀλὼν ὀρθριος ἦλθον,
 Ἐμπα δὲ τῶν προτέρων πλείονα μίσθον ἔχω.

ΞΑ.

ἌΛΛΟ.

Γρηγόριος, ποιμὴν τε καλὸς, καὶ πλείονα ποίμνην
 Χριστῷ ἀναθρέψας ἤθεσι μελιχίοις,
 Οὐχ ὅστις ρίζης μὲν ἐγὼ θάλος, εὐαγέος δὲ
 Συζυγίης κεφαλὴ, καὶ τεκέων τριάδος,
 5 Ποίμνης ἡγεμονεύσας ὁμόφρονος, ἐνθεν ἀπῆλθον
 Πλήρης καὶ χθονίων, κ' οὐρανίων ἐτέων.

LVII. 2. Νόος. Id est, *audivit quoque Gregorius.*

LVIII. 1. Ἐρεψα. Schol. κατεσκεύασα.

4. Ηἱθεον. Mirum videri potest, quod se ipsum laudet.

Ibid. ἀμφοτέρης. Schol. τῆς θύραθεν, καὶ τῆς ἡμετέρας, *utriusque sapientiae, externae et nostrae, profanae et sacrae.*

5. Τέκνον ἐμὸν. Itā Lib. 2, Sect. 2, Carim. v, vers. 11.

6. Τὴν δ' ἀγανοφροσύνην. Reg. 99^ε πρώτητα. Schol. 99^ι τὴν δὲ πρώτητα πλέον ἐκείνου γενέσθαι οὐκ ἀπ' αἰσίου ἐστὶν εὐξασθαι. *At quod mansuetudinem, ut illum superes, optare nefas.*8. Τοίου κηδεμόνος. *Tali duce. Mox ἀντιάσας. Mallem ἀντιάσας.*

LIX. 3. Ἀγείρων. Id est, adducens ad cultum Dei per

METRICA VERSIO.

LVII. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Si purae audivit Moses mysteria vocis
 Monte super, magni mens quoque Gregorii,
 Quem longē quondam stantem, sacra gratia magnum
 Pontificem posuit, nunc habet alma Trias.

LVIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Ipse Deo templum erexi, statuque ministrum

Illustrem purae Gregorium Triadi,
 Magnisonum veri lituum, populoque bubulcum,
 Qui juvenis sophiam suadet utramque sagax.
 Patre tuo in cunctis, fili, praestantior esto,
 Sed pariter mitis. Non meliora licet
 Poscere: matura tu, fortunate, senectae
 Gaudia percipias, qualia nactus ego.

LVII.

ALIUD.

Si quis suprà montem puræ vocis arcanæ fuit auditor
 Moyses, magni quoquè Gregorii mens,
 Quem olim, cùm longè esset, gratia magnum pontificem
 Posuit, nunc verò sacram propè est Triadem.

Scriptum an.
 374.
 Alias Murator.
 73.

LVIII.

ALIUD.

Ipse templum erexi Deo, et dedi sacerdotem
 Gregorium puræ illustrem Triadì,
 Nuntium veritatis magnisonum, pastorem populo,
 Adolescentem sapientiæ utriusque consiliarium.
 5 Fili mi, in aliis quidem, patre quoquè præstantior sis,
 Mansuetudine autem par : non quicquam ampliùs
 Precari fas est : et ad maturam senectutem,
 Qualem ego nactus sum, ò felix, pervenias.

Scriptum an.
 374.
 Alias Murator.
 74.

LIX.

ALIUD.

Non ovis, deindè ovium prima, postea verò
 Pastor, deindè pater et pastor pastorum,
 Mortales immortalèmque Deum magnum in unum colligens,
 Jacet Gregorius Gregorii genitor.

Scriptum an.
 374.
 Alias Murator.
 75.

LX.

ALIUD.

Beatus, senectute bonà, bonis filiis donatus, obii, pontificis mortuus sum
 Pontifexque pater Gregorius. Quid ampliùs?
 Non quidem in frugiferam vineam matutinus veni;
 Attamen prioribus majorem mercedem habeo.

Scriptum an.
 374.
 Alias Murator.
 76.

LXI.

ALIUD.

Gregorius, pastor egregius, et potiozem gregis partem
 Christo cùm educassem moribus dulcibus,
 Non sanctæ radicis equidem ego germen, sanctissimi autem
 Conjugii caput, et trium liberorum,
 5 Gregem cùm gubernassem unanimum, hinc abii
 Plenus et terrestrium et cœlestium annorum.

Scriptum an.
 374.
 Alias Murator.
 77.

hostias quas offerebat : διὰ τῶν τελευμένων μοι θυμάτων.
 Schol. 991.

LX. 1. Εὔπαις. Schol. 991 καλλίπαις, *pulchrâ prole pa-*
tens.

2. Τί πλέον; Schol. τί τούτων μίζον; *Quid his majus?*

LXI. 1. Πλείονα. Reg. 991 πείονα, et sup. lin. κατ' ἐν-
 σέβειαν.

4. Τριάδος. Sup. lin. 991 τριών.

6. Ἐτίων. Schol. 991 τῶν τε μενούσων ὁμοίως καὶ τῶν λυο-
 μένων.

METRICA VERSIO.

LIX. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Non ovis, hinc ovium princeps, ac postea pastor,
 Dein et pastorum duxque patræque gregis,
 Mortales simul innectens Numénque perenne,
 Gregorius jaceo, Gregorii genitor.

LX. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Felici senio felix natisque subivi,
 Mysta, pater mystæ, funera Gregorius.

Ad vineta quidem primo non mane cucurri,
 Sed tamen in primis præmia magna fero.

LXI. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Gregorius postquam formassem munere plures
 Pastor oves sacro, moribus et placidis;
 Non sanctæ germen radicis, sed caput idem
 Sancti conjugii, triplicis et sobolis,
 Unanimi grege directo, gravis indè recessi
 His annis, quos dat terra plûsque piis.

S. GREGORII THEOLOGI

ΞΒ΄.

ἌΛΛΟ.

Γρηγόριος, τόδε θαῦμα, χάριν, καὶ Πνεύματος ἀγίλῃν,
Ἐνθὺνδ' αἰρόμενος, ῥίψ' ἐπὶ παιδί φίλῳ.

ΞΓ΄.

ἌΛΛΟ.

Τυτθὴ μάργαρός ἐστιν, ἀτὰρ λιθάκεσιν ἀνάσσει·
Τυτθὴ καὶ Βεθλέεμ, ἔμπα δὲ χριστοφόρος.
Ὡς δ' ὀλίγην μὲν ἐγὼ ποιμνὴν λάχον, ἀλλὰ φερίστην,
Γρηγόριος. Τὴν σὺ, παῖ φίλε, λίσσομ', ἄγοις.

ΞΔ΄.

ἌΛΛΟ.

Ποιμενίην σύριγγα τεαῖς ἐνὶ χερσὶν ἔθηκα,
Γρηγόριος· σὺ δέ μοι, τέκνον, ἐπίσαμένως
Σημαίνειν, ζωῆς δὲ θύρας πετάσαις ἅπασιν,
Ἐς δὲ τάφον πατέρος ὥριος ἀντιάσαις.

ΞΕ΄.

ἌΛΛΟ.

Σπράψεν, ἐν οἷς τοπάροιθεν ἐν οὐρεὶ Χριστὸς ἀμείβθη·
Σπράψε δὲ Γρηγορίου τοῦ καθάρου νόῳ,
Τῆμος ὅτ' εἰδῶλον ἔφυγε ζόφον· ὥς δὲ καθάρθη
Ἡσὶ θυηπολίας, λαὸν ὃν εἰσέτ' ἄγει.

ΞΣ΄.

Εἰς τὴν μητέρα ἐκ τοῦ θυσιολογίου προσλειψθεῖσαν.

Παντὸς σοι μύθοιο, καὶ ἔργματος ἦεν ἔρεισμα
Ἡμαρ κυριακὸν· πένθει πένθος ἅπαν,
Μῆτερ ἐμὴ, τίουσα, μόναις ὑπόεικας ἑορταῖς·
Εὐφροσύνης, ἀχέων ἴσορα νηὸν ἔχεις.
5 Χῶρος ἅπας δάκρυσι τεοῖς σφραγίζετο, μῆτερ,
Μούνῳ δὲ σταυρῷ πηγνυτο καὶ δάκρυα.
Οὐ ποτε σεῖο τράπεζα θυηδόχος ἔδρακε νότα,
Οὐδὲ διὰ στομάτων ἦλθε βέβηλον ἔπος,
Οὐδὲ γέλως μαλακῆσιν ἐφίζανε, μύσι, παρεταῖς.
10 Σιγήσω κρυφίους σεῖο, μάκαιρα, πόνους.
Καὶ τὰ μὲν ἐνδοθὶ· τοῖα δ' ἔκτοθι πᾶσι πέφονται.
Τοῦνεκα καὶ θεῖον σώμ' ἀπέλειπες ἔδει.

LXII. ΤΙΤ. Ἄλλο. Suspiciatur Murat. hoc distichon Theologo non adscribendum, maximè cum illud Scholiastes prætermiserit.

LXIV. 1. Ποιμενίην. Reg. Med. ποιμενικήν.

4. Πατέρος. Reg. 991 πατέρων. Mox ὥριος. Schol. 991 πλήρης ἔλθοις ἡμερῶν.

LXVI. ΤΙΤ. Εἰς τὴν μητέρα. Nonna, quo nomine olim sanctimoniales appellabantur, uxor Gregorii, ipsi et omnibus liberis superstes præter Gregorium Nazianzenum, dum in templo oraret, improvisâ morte correpta est anno 374. Græci et Latini v. aug. ejus festum celebrant.

2. Πενθεὶ πένθος. Nonnulla hic occurrunt, quæ ut cum

METRICA VERSIO.

LXII. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Dona Dei, Flaménque nitens, mirabile! fudit
In caram moriens Gregorius sobolem.

LXIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Parvula gemma licèt, lapidi tamen imperat omni;
Parva licèt, Christum protulit et Bethleem.
Sic mihi grex parvus, sed et optimus obtigit olim
Gregorio. Hunc, fili tu, precor, usquè regas.

LXIV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Ecce pedum moriens tibi pastorale remisit
Gregorius. Scitâ, tu rege, nate, manu,
Et vitæ cunctis felicia limina pande,
Maturusque veni tu patris in tumulum.

LXV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Monte olim Christus fulsit mutatus in alto;
Gregorii puro fulsit et ingenio,

LXII.

ALIUD.

Gregorius, id autem mirum, gratiam et Spiritûs splendorem,
Hinc sublatus effudit in carum filium.

Scriptum an.
374.
Alius Murator.
78.

LXIII.

ALIUD.

Pûsilla margarita est, sed gemmis imperat;
Parva et Bethleem, attamen Christum tulit.
Ità ego parvum quidem sortitus sum gregem, sed optimum,
Gregorius. Hunc tu, dilecte fili, precor, regas.

Scriptum an.
374.
Alius Murator.
79.

LXIV.

ALIUD.

Pastoritium lituum tuis in manibus deposui
Gregorius. Tu verò, fili mi, scitè
Impera, vitæque portas omnibus aperi,
In paternum autem sepulcrum maturus veni.

Scriptum an.
374.
Alius Murator.
80.

LXV.

ALIUD.

Refulsit olim Christus, cùm in monte transfiguratus est :
Refulsit etiam puri Gregorii intellectui,
Tunc cùm idolorum fugit noctem. Ex quo autem mundatus est
Suis sacrificiis, populum suum usquè adhuc regit.

Scriptum an.
374.
Alius Murator.
81.

LXVI.

IN MATREM EX ALTARI ASSUMPTAM.

Omnis tibi verbi et operis firmamentum erat
Dies dominicus. Luctu luctum omnem,
Mater mea honorans, solis cedebas festis :
Lætitiæ et dolorum testem templum habebas.
5 Omnis locus tuis lacrymis signatus erat, mater,
Solà verò cruce configebantur et lacrymæ.
Nunquàm mensa sacrificii tua vidit terga,
Neque per ora venit profanus sermo,
Nequè risus mollibus insedit, ô sacris initiata, genis.
10 Tacebo occultos tuos, ô beata, labores.
Et hæc quidem intus. Quæ verò foris, omnibus manifesta sunt :
Quapropter et divino corpus reliquisti templo.

Scriptum an.
374.
Alius Murator.
82.

Muratorio loquar, Delio natatore videntur indigere,
atque imprimis verba hæc *πένθει πένθος ἔπαιν*. Sic ea in-
telligi posse conjicit vir doctus : « O mater mea, luctum
» omnem, hoc est, dies minimè festos, sivè dies jejunii
» luctu honorans, solis cedebas festis, id est, remittebas
» de luctu. Deindè gaudendi et flendi tempora è templo

» sumebas, sivè omnibus diebus in templo orabas, tùm
» diebus pœnitentiæ, tùm etiam lætitiæ. »

9. *Μύστι*. *Sacris initiata*; fortè Diaconissa erat. Eam ob
causam suprâ Epitaph. 22, Gorgonium dicit *μύστιδα*, *sacris*
initiatam, et Epist. nunc 197, olim 95, Theoscbium Grego-
rii Nysseni sororem *τὴν ἑνταῶς ἱερὰν*, verè *sacram* appellat.

METRICA VERSIO.

Cùm noctem erroris fugit : quo tempore sacris
Mundatus propriis, dirigit usquè gregem.

LXVI. IN MATREM EX ALTARI ASSUMPTAM.
(Eodem interprete.)

Omnis erat verbi column factique supremo
Sacra dies Domino. Mater honore colens
Luctum omnem luctu, cedebas non nisi festis ;
Lætitiæ testes templa; doloris item.

Tom. II.

Cara, tuis, mater, lacrymis loca cuncta madebant ;
Crux tristes lacrymas sistere sola potens.
Mensa tuum nunquàm vidit sanctissima tergum,
Nec sermo venit pura per ora malus,
Nec tumidis est visa genis proferre cachinnum.
Occultum, ô felix, lingua tacebit opus.
Intus et illa quidem. Nôrunt extrinseca cuncti :
Hinc tua delubro membra relictæ Dei.

l 12

ΞΖ.

ἌΛΛΟ.

Πῶς ἐλύθη Νόννης καλὰ γούνατα; πῶς δὲ μέμυκε
 Χεῖλεα; πῶς ὅσων οὐ προχέει λιβάδας;
 Ἄλλοι δ' αὖ βοῶσι παρ' ἡρίων· ἥδε τράπεζα
 Οὐκέτ' ἔχει καρπούς τῆς μεγάλης παλάμης.
 5 Χῶρος δ' ἐστὶν ἔρημος ἀγνοῦ ποδός· οἱ δ' ἱερῆες
 Οὐκέτ' ἐπὶ τρομερὴν κρατὶ βαλοῦσι χεῖρα.
 Χῆραι δ', ὀρφανικοὶ τε, τί ῥέξετε; Παρθενίη δέ,
 Καὶ γάμος εὐζυγέων κέρσατ' ἄπο πλοκάμους.
 Τοῖσιν ἀγαλλομένη, κάρτος φέρε πάντα χαμάζε,
 10 Τῆμος ὅτ' ἐν νηῶ ρίκνον ἀφῆκε δέμας.

ΞΗ.

ἌΛΛΟ.

Σάρρα σοφὴ τίουσα φίλον πόσιν· ἀλλὰ σὺ, μήτηρ,
 Πρώτα Χριστιανὸν, εἴθ' ἱερῆα μέγαν
 Σὸν πόσιν ἐσθλὸν ἔθηκας, ἀπόπροθι φωτὸς εἶντα.
 Ἄννα σὺ δ' υἷα φίλου καὶ τέκες εὐξαμένη,
 5 Καὶ νηῶ μιν ἔδωκας ἀγνὸν θεράποντα Σαμουήλ.
 Ἡ δ' ἐτέρη, κόλποις Χριστὸν ἔδεκτο μέγαν·
 Νόννα δ' ἀμροτέρων ἔλαχε κλεος. Ὑψάτιον δὲ
 Νηῶ λισσομένη, πάρετο σῶμα φίλου.

ΞΘ.

ἌΛΛΟ.

Ἐμπεδόκλεις, σὲ μὲν αὐτίκ' ἐτώσια φουτίζοντα,
 Καὶ βροτὸν Αἰτναίοιο πυρὸς κρατῆρες ἔδειξαν.
 Νόννα δ' οὐ κρατῆρας ἐσήλατο· καὶ δὲ τραπέζῃ
 Τῇδ' ἐποτ' εὐχομένη, καθαρὸν θυὸς, ἔνθεν ἀέρθη,
 5 Καὶ νῦν θηλυτερῇσι μεταπρέπει εὐσεβέεσσι
 Σουσάννῃ, Μαριάμ τε, καὶ Ἄνναις, ἔρμα γυναικῶν.

Ο΄.

ἌΛΛΟ.

Ἡρακλῆς, Ἐμπεδότιμε,, Τροφώνιε, λήξατε μύθους,
 Καὶ σὺ γ' Ἀρισταίου κενεαυχέος ὀφρὺς ἄπιστε·
 Ὑμεῖς μὲν θνητοὶ, καὶ οὐ μάκαρες παθέεσσι.
 Θυμῷ δ' ἄρῳσι Νόννα βίου τμηξασα κέλευθον,

LXVII. 1. Πῶς ἐλύθη. Genibus flexis obiit Nonna in templo.
 2. Προχέει. Reg. Med. προχέει.
 3. Ἡδε τράπεζα. Mensa ista, altare oblationibus Non-
 næ non jam ampliùs onustum.
 9. Κάρτος. Non vertit Muratorius, neque enim intel-

lexit quis sit in hoc loco hujus verbi usus. Fortè κρατερῶς.

LXVIII. 4. Ἄννα. Vid. 1 Reg. 1.

6. Ἡδ' ἐτέρη. Altera Anna prophetissa, Phanuëlis filia,
 quæ non discedebat de templo. Luc. 11, 36.

LXIX. 1. Ἐμπεδόκλεις etc. Empedocles, ut pro Deo

METRICA VERSIO.

LXVII. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Qui Nonnæ genibus tacuêrunt labra solutis?
 Qui non jam lacrymis lumina sicca madent?
 Exoritur clamor tumulto: Mensa ergò verenda
 Non habet augustæ munera sacra manûs.
 Iste locus castis pedibus vacat. Ergò sacerdos
 Non dextram ponet subtremulam capiti?
 Heul quid agent viduæ? quid et orphanus? Ecce totondit
 Virginitas crines conjugiumque probum.

His ornata: tulit sed fortiter omnia terræ,
 Cum templo liquit membra caduca sacro.

LXVIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Sponsum olim coluit dilectum Sarra: maritum
 Christi ex discipulo, postea pontificem
 Tu, pia, fecisti, mater, cum lumen abesset.
 Natum per sanctas edidit Anna tuus,
 Venter; dextra pium Samuëlem vorit ad aras.
 Altera sed Christum fovit et Anna sinu.

LXVII.

ALIUD.

Scriptum an.
374.
Alias Murator.
83.

Quî soluta sunt Nonnæ bona genua? quî clausa
Ejus labia? quî ex oculis non fundit lacrymas?
Alii autem clamant circà tumultum : hæc mensa
Non ampliùs habet fructus magnæ dexteræ.
5 Locus iste vacuus est casto pede; hi verò sacerdotes
Non ampliùs tremulam ejus capiti admovent manum.
Viduæ autem, et orphani, quid facietis? Virginitas quoquè
Et nuptiæ proborum conjugum comas totonderunt.
His ornata erat; sed fortiter omnia in terram tulit,
10 Tunc, cùm in templo rugosum reliquit corpus.

LXVIII.

ALIUD.

Scriptum an.
374.
Alias Murator.
81.

Sara sapiens dilectum coluit sponsum; sed tu, mater,
Primò Christianum, deindè sacerdotem magnum
Tuum sponsum bonum effecisti, cùm longè esset à lumine.
Anna tu filium dilectum et peperisti per preces,
5 Templo eum dedisti purum famulum Samuëlem.
Altera verò sinu suo magnum Christum complexa est :
Nonna autem utriusque sortita est decus. Postremò autem
Templo orans dilectum corpus deposuit.

LXIX.

ALIUD.

Scriptum an.
374.
Alias Murator.
85.

Empedocles, te quidem improvisò frustrà superbientem
Et mortalem Ætnæi ignis crateres ostenderunt.
Nonna verò crateres non insiluit : sed ad altare
Hoc olim orans, pura hostia, hinc sublata est,
5 Et nunc excellit inter pias mulieres
Susannam, Mariam et Annas, columen mulierum.

LXX.

ALIUD.

Scriptum an.
374.
Alias Murator.
86.

Hercules, Empedotime, Trophonie, temperate fabulis,
Et tu, Aristæi vana jactantis supercilium infidum :
Vos quidem mortales et nequaquàm beati ob animi morbos.
Masculo autem animo Nonna vitæ secans viam,

haberetur, in Ætnæ caminum se præcipitem dedit, ne
quod corporis vestigium superesset. Verùm ferreæ illius
crepidæ per flammam rejectæ, dementis philosophi
fraudem prodidère. Vide Lib. 2, Sect. 2, Carm. VII,
vers. 281.

LXX. 2. *Ἐμπεδοκλῆς* etc. Hi veteratores, quò dii habe-
rentur, atque in cælum rapti existimarentur, in abdi-
tissimos specus sese receperunt, ibique fame perièrè. De
his alibi mentionem facit Gregorius in Orat. primâ ad
Julianum imperatorem, et in Carm. mox citato, vers. 286.

METRICA VERSIO.

Nonna sed ambarum tenuit decus. Ipsa sed orans
Membra sacro tandem liquit amata loco.

LXXI. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Igniferæ, Empedocles, subito te vana tumentem
Mortalémque Ætnæ demonstravère cavernæ.
Nonna ignes non insiluit. Dùm fundit ad aras,
Hostia pura, preces, exhinc sublata recessit,

Nuncque pias inter mulieres eminet, Annas,
Susannam, Mariam, mulierum firma columna.

LXX. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Hercules, Empedotime, Trophoni, parcite mythis,
Tu quoquè Aristæi fastus malefide superbi :
Vos homines certè, fœdâ nec mente beati.
Fortis Nonna secans generoso tramite vitam,

5 Χριστοφόρος, στυροῖο λάτρις, κόσμοιο περίφρων,
 Ηλατ' ἐπουρανίην εἰς ἄντυγα, ὡς ποθέεσκεν,
 Τρίς μάκαρ ἐν νηῷ σῶμ' ἀποδυσσαμένη.

ΟΑ΄.

Ἄλλο.

Γρηγόριον βοῶσα παρ' ἀνδράκοισιν ἀλυσίς
 Ἦντεο, μήτηρ ἐμή, ξείνης ἄπο νευσομένοισιν,
 Χείρας ἀμπετάσασα φίλας τεκέσσι φίλοισι,
 Γρηγόριον βοῶσα. Τὸ δ' ἔρρεεν αἷμα τεκούσης
 5 Ἀμφοτέροις ἐπὶ παισὶ, μάλισα δὲ θρέμματα θηλῆς.
 Τοῦνεκα καὶ σὲ τόσοις ἐπιγράμμασι, μήτηρ, ἔτισα.

ΟΒ΄.

Ἄλλο.

Τέκνον ἐμῆς θηλῆς, ἱερὸν θάλος, ὡς σε ποθοῦσα
 Οἶχομαι εἰς ζῶν Γρηγόρι' οὐρανίην.
 Καὶ γὰρ πόλλ' ἐμόγησας ἐμὸν κομέων πατέρος τε
 Γῆρας, ἃ καὶ Χριστοῦ βίβλος ἔχει μεγάλη.
 5 Ἄλλα, φίλος, τεκέσσι ἐφίσπεο, καὶ σε τάχιστα
 Διεξόμεθ' ἡμετέροις χάσι προφρονέως.

ΟΓ΄.

Ἄλλο.

Ἄλλη μὲν κλεινὴ τις ἐν οἰκιδίοισι πόνοισιν,
 Ἄλλη δ' ἐκ χαρίτων, ἡδὲ σαφροσύνης.
 Ἄλλη δ' εὐσεβίης ἔργοις καὶ σαρκὸς ἀνίαις,
 Δάκρυσιν, εὐχολαίς, χερσὶ πνευτοκόμοις.
 5 Νόννα δ' ἐν πάντεσσιν ἀοίδιμος. Εἰ δὲ τελευτήν
 Τοῦτο θέρμις καλέειν, κάτθανεν εὐχομένη.

ΟΔ΄.

Ἄλλο.

Νόνναν ἐπουρανίοισιν ἀγαλλομένην φαέεσσιν,
 Καὶ ρίζης ἱερῆς πτόρθον αἰθαλέα,
 Γρηγορίου ἱερῆος ὁμόζυγα, καὶ πραπίδεςσιν,
 Εὐχαῶν τεκνὸν μητέρα τύμβος ἔχω.

ΟΕ΄.

Ἄλλο.

Εὐχαί τε, σοναχαί τε φίλαι, καὶ νύκτες ἄϋπνοι,
 Καὶ νηοῖο πέδον δάκρυσι δευόμενον,

LXXI. 4. Βοῶσα. Conjecit Muratorius Gregorium
 narrare somnium aliquod, quo sibi visus est matrem in-

tueri filios ad cœlum invitantem. Addit vir doctus forsitan
 etiam hic mendum aliquod latere.

METRICA VERSIO.

Christo plena, crucis cultrix, mundanâque spernens,
 Insiluit currum cœlestem, ut vota ferebant,
 Liquit et in templo membra beata sacro.

LXXI. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Gregorium inclamans per splendida floribus arva
 Obvia tu, mater, peregrè venientibus ibas,
 Dilecta extendens dilectis brachia natis,
 Gregorium inclamans. Fluxit parientis utramque

In sobolem sanguis, præsertim in lactis alumnum :
 Illic te funereo decoravi carmine, mater.

LXXII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Quantum te cupiens, sacer ô flos, lactis alumne,
 Ingredior vitam, Gregori, in ætheream.
 Namque meam curans tolerasti plura senectam,
 Et patris, Christi quæ liber æquus habet.
 Tu verò, dulces sequere, ô dilecte, parentes,
 Nostrâque te subito gloria suscipiet.

- 5 Christifera, crucis cultrix, mundi contemptrix,
Insiluit cœlestem in currum, ut desiderabat,
Ter beata in templo corpore exuta.

LXXI.

ALIUD.

Scriptum an.
374.
Alias Murator.
87.

- Gregorium inclamans per floribus ornatas vineas
Occurrebas, mater mea, peregrè venientibus,
Manus extendens dilectas dilectis filiis,
Gregorium inclamans. Fluxit autem sanguis matris
5 Super utrumque filium, et maximè verò super alumnum uberis.
Idcirco te his quoque carminibus, mater, decoravi.

LXXII.

ALIUD.

Scriptum an.
374.
Alias Murator.
88.

- Fili mei uberis, sacrum germen, quantum te desiderans
Abeo in vitam, Gregori, cœlestem.
Ètenim multa tolerasti, meam curans, patrisque
Senectutem, quæ et Christi magnus liber habet.
5 Verùm, dilecte, parentes sequere, et te statim
Excipiemus in lucem nostram libentissimè.

LXXIII.

ALIUD.

Scriptum an.
374.
Alias Murator.
89.

- Alia quidem celebris domesticis laboribus,
Alia gratiis et sapientiâ;
Alia pietatis operibus et carnis doloribus,
Lacrymis, precibus, largâ in pauperes manu.
5 Nonna autem omnibus inclyta. Si autem mortem
Hoc fas est appellare, obiit orans.

LXXIV.

ALIUD.

Scriptum an.
374.
Alias Murator.
90.

- Nonnam cœlestibus exultantem luminibus,
Et radicis sacræ germen semper virens,
Gregorii præsulis conjugem, et comparem mente,
Sanctæ prolis matrem tumulus habeo.

LXXV.

ALIUD.

Scriptum an.
374.
Alias Murator.
91.

- Preces, et cari gemitus, et noctes pervigiles,
Et templi solum lacrymis irriguum,

5. Θρέμματι. Id est, quem ubere nutrivisti. Vide infra
Carm. LXXII, vers. 1.

LXXII. 1. Τίκτον ἐμῆς θηλῆς, id est, quem lactavi.

Unum fortassè Gregorium, inquit Muratorius, lacte suo
paverat Nonna: Gorgonium verò et Casarium nutrici-
bus lactandos dederat.

METRICA VERSIO.

LXXIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Ecce domûs aliam celebrem fecêre labores,
Gratia tunc aliam, clarâque vis sophiæ:
Hanc sacrum pietatis opus, carnisque dolores,
Fletus, atque preces, largâque dando manus.
Nonna sed in cunctis fuit inclyta. Dicere mortem
Talia si fas est, Nonna precans obiit.

LXXIV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Cœlesti Nonnam exultantem lumine, necnon
Radicis sacræ germen adusquè virens,
Gregorii uxorem mystæ, mentisque sequacem,
Sancta cui proles, nunc habeo tumulus.

LXXV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

En cari gemitus vigili sub nocte, precésque,
Atque solum templi fletibus irriguum,

Σοί, Νόννα Ζαθέη, τοίην βιότοιο τελευτήν
Ὡπασαν, ἐν νηὶ ψῆρον ἐλεῖν θανάτου.

ΟΣ'.

ἌΛΛΟ.

Ψυχὴ μὲν πτερόεσσα πρὸς οὐρανὸν ἤλυθε Νόννης,
Σῶμα δ' ἄρ' ἐκ νηοῦ μάρτυσιν παρθέμεθα.
Μάρτυρες ἄλλ' ὑπόδεχθε θύος μέγα, τὴν πολύμοχθον
Σάρκα, καὶ ὑμετέροις αἵμασιν ἐσπομένην.
5 Αἵμασιν ὑμετέροισιν, ἐπεὶ ψυχῶν ὀλετήρος
Δηναιοῖσι πόνοις κάρτος ἔπαυσε μέγα.
Οὐ μόνον θυσίην σκιοειδέα, οὐδὲ χιμάρρουν.
Οὐδὲ πρωτοτόκων Νόνν' ἀνέθηκε Θεῷ.
Ταῦτα νόμοις προτέροισιν, ὅτ' εἰκόνες. Ἦδ' ἄρ' ἑαυτήν
10 Δῶκεν ὅλῳ βιότῳ, μάθανε, καὶ θανάτῳ.

ΟΖ'.

ἌΛΛΟ.

Ἄλλοις μὲν Νόννης τις ἀγνῶν ἐσθλοῖσιν ἐρίζοι,
Εὐχολῆς δὲ μέτροισιν ἐριζέμεν οὐ θέμις ἐστίν,
Τέκμαρ καὶ βιότοιο τέλος λιτῇσι λυθέντος.
Ὡ σωναχῶν, θακρύων τε, καὶ ἐννουχίων μελεθῶνων!
5 Ὡ Νόννης Ζαθέης τετρυμμένα γυῖα πόνοισι!
Ποῦ ποτ' ἔην, νηὸς μόχθων λύσε γῆρας ἀκαμπτον.

ΟΗ'.

ἌΛΛΟ.

Εὐχομένη, βρώσῃ παρ' ἀγνωστάτῃσι τραπέζαις
Νόννα λύθη· φωνὴ δ' ἐδέθη, καὶ χεῖλεα καλὰ
Γηραλέης. Τί τὸ θαῦμα; Θεὸς θέλεν ὑμνητεῖραν
Γλώσσαν ἐπ' εὐφήμοισι λόγοις κληῖδα βαλέσθαι.
5 Καὶ νῦν οὐρανόθεν μέγ' ἐπεύχεται ἡμετέροισιν
Εὐχολαῖς, καὶ πόντον ἐκοίμισε Νόννα Θεουδῆς
Οἷς τεκέεσσι φίλοις· καὶ ἐκ περάτων συνάγειρεν
Ἀντολῆς θύσιός τε μεγακλέας, οὐ δοκέοντας,
Μητρὸς ἔρω, νούσον τε πικρὴν ἀποέργαθεν ἀνδρός.
10 Λισσομένη, τότε θαῦμα, λίπεν βίον ἐνδοθὶ νηοῦ.

ΟΘ'.

ἌΛΛΟ.

Πῶς θάνεν, ἢ περίβωτον ἐμῆς τέλος ἐπλετο μητρός;
Εὐχομένης ψυχὴ πρὸς Θεὸν ἤλατ' ἄνω.

LXXVII. 1. Ἄλλοις. Itā legimus cum Muratorio pro
ἄλλος, quod habent MSS., ut sit sensus.

LXXVIII. 6. Πόντον etc. In Carm. de Vitā suā,
vers. 135, etc., et in Orat. funebri in laudem patris,

METRICA VERSIO.

Hunc fragilis finem vitæ, divina, dedērunt,
Nonna, tibi, in templo jura subire necis.

LXXVI. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Mens Nonnæ, indè volans cælum conscendit, et artus
Jungimus à templi limine martyribus.
Hostia clara datur: corpus, pia, suscipe, turba,
Exhaustum, fusi sanguinis et socium:
Sanguinis, hoc verum est, socium, vim iramque mali-
gnam

Serpentis domuit nisibus assiduus.
Non vanam vitulos umbram, non obtulit hircos
Nonna, nec ex utero munera prima Deo.
Talia sub veteri vignērunt lege figuræ:
Hæc se viva dedit, se dedit et moriens.

LXXVII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Sit qui cum Nonnâ sanctus bona certet agendo;
Prolixæ verò nullus precis æmulus adsit:
Nam finem est vitæque metam sortita precando.

Tibi, Nonna divina, talem vitæ finem
Præbuerunt, in templo mortis subire sententiam.

LXXVI.

ALIUD.

Scriptum an.
574.
Alias Murator.
92.

Mens quidem Nonnæ evolans in cœlum ascendit :
Corpus autem è templo martyribus apponimus.
Martyres, igitur suscipite hostiam præclaram, multum fatigatum
Corpus, et vestro sanguini sociatum;
5 Sanguini vestro, inquam, siquidem animarum perditoris
Perpetuis laboribus magnas vires repressit.
Non vitulorum victimam umbraticam, non hircorum,
Neque primogenitorum Nonna obtulit Deo:
Hæc sub priore lege quandò obtinebant figuræ. Hæc autem seipsam
10 Dedit totâ vitâ, discito, et morte.

LXXVII.

ALIUD.

Scriptum an.
574.
Alias Murator.
93.

Cum Nonnâ probus aliquis de aliis virtutibus certet,
Orationum autem ejus mensuram æmulari fas non est,
Quippè quæ metam et vitæ finem inter preces sortita est.
O suspiria, et lacrymæ, et nocturnæ curæ!
5 O Nonnæ divinæ attrita laboribus membra!
Ubi tunc erat, templum solvit senectutem laboris invictam.

LXXVIII.

ALIUD.

Scriptum an.
574.
Alias Murator.
94.

Orans, exclamans ad sacratissimas mensas
Nonna dissoluta est; vox devincta est, et honesta labia
Grandævæ. Quid hoc mirum? voluit Deus hymnorum cantatricem
Linguam sanctis sermonibus claudere.
5 Et nunc in cœlo multum illa orat pro nostris
Precibus, et pontum sedavit Nonna pia
Suis dilectis liberis : eos congregavit è finibus
Orientis et Occidentis fama celebres, nihil tale expectantes,
Matris amor, morbúmque amarum avertit à conjuge.
10 Orans, id autem mirum, vitam reliquit intrâ templum.

LXXIX.

ALIUD.

Scriptum an.
574.
Alias Murator.
95.

Quomodò obiit, aut celebris meæ matris exitus est expletus?
Orantis anima ad Deum avolavit sursum.

Tom. 1, pag. 351, num 31, narrat Gregorius se gravi
tempestate jactatum, cum Athenas navi peteret, et preci-
bus matrisse liberatum et tempestatem sedatam agnoscit.

9. Λισσομένη. Sic legendum putat Muratorius, nisi fortè
legatur, λισσομένης λίπεν βίος, *vita precantem reliquit.*
MSS. λισσαμένης.

METRICA VERSIO.

O vigiles noctis curæ, suspiria, fletus!
O Nonnæ sacro deperdita membra labore!
Templum, ubi nunc aderat, senium venerabile solvit.

LXXVIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Inclamans precibus sacræ mysteria mensæ,
Nonna heu! defecit. Siluit vox, vinctaque labra
Grandævæ. Quid in hoc mirum? divina canentis
Ora sacris voluit Numen præcludere verbis.

Pro nostris et nunc precibus multum orat olympo,
Et caris tumidum natis compescuit æquor.
Hos famâ celebres longè revocavit ab ortu
Occasûque, nihil sperantes tale, parentis
Dulcis amor : morbúmque viri sanavit acerbum
Liquit at in templo vitam, hæc quàm mira! precando.

LXXIX. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Quo defuncta modo? claræ quæ funera matris?
Orantis petiit mens resoluta Deum.

Π΄.

ἌΛΛΟ.

Εὐθα ποτ' εὐχομένης ψυχὴ θέμας ἔλλιπε Νόννης·
 Ἐνθεν ἀντήρθη Νόννα λιπούσα θέμας.

ΠΛ΄.

ἌΛΛΟ.

Πολλάκις ἔκ με νόσων τε καὶ ἀργαλέων ὀρυμαγδῶν
 Σεισμῶν τε κρυερῶν, καὶ ἄγρια κυμαίνοντος
 Οἰδματός ἐξεσάσας, ἐπεὶ Θεὸν ἴλαον εἶχες.
 Ἀλλὰ σάω καὶ νῦν με, πάτερ, μεγάλῃσι λιτῇσι.
 5 Καὶ σὺ, τεκοῦσα μάκαιρα, ἐν εὐχολῇσι θανοῦσα.

ΠΒ΄.

ἌΛΛΟ.

Νόννα, σοὶ φωνὴ περιλείπετο, Νόννα φαινή,
 Πάνθ' ἄμυδις ληνοῖς ἐνδεμένη μεγάλῃσι,
 Ἐκ καθαρῆς κραδίης ἀγνὸν θυός. Ἀλλ' ἄρα καὶ τὴν
 Ὑψατίνην νηῶ λείπεις ἀειρομένη.

ΠΓ΄.

ἌΛΛΟ.

Οὐδ' ἔθανεν νηοῖο θυώδεος ἔκτοθι Νόννα·
 Φωνὴν δὲ προτέρην ἤρπασε Χριστὸς ἀναξ
 Λισσομένης· πόθεν γὰρ ἐν εὐχολῇσι τελέσσαι
 Τόνδε βίον, πάσης ἀγνότερον θυσίης.

ΠΔ΄.

ἌΛΛΟ.

Νόνν' ἱερή, σὺ δὲ πάντα Θεῶ βίον ἀντίνασσα
 Ὑψάτιον ψυχὴν δῶκας ἀγνήν θυσίην.
 Τῇδε γὰρ εὐχομένη ζῶν λίπες· ἡ δὲ τράπεζα,
 Μῆτερ ἐμή, τῷ σῷ δῶκε κλέος θανάτῳ.
 5 Τῇσδε πατὴρ μὲν ἐμὸς λάτρις μέγας ἦε τραπέζης,
 Μήτηρ δ' εὐχομένη πάρ πόσι λῆξε βίου.

ΠΕ΄.

ἌΛΛΟ.

Γρηγόριος Νόννα τε μεγακλέες, εὐχομ' Ἄνακτι
 Τοίην μοι ζῶν καὶ τέλος ἀντιάσαι.

LXXXIV. 5. Τῇσδε etc. Censet Muratorius duos istos postremos versus à superioribus sejungendos. Mallem duos sequentes addere.

METRICA VERSIO.

LXXX. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Hic olim Nonnæ orantis mens exiit artus,
 Artubus hinc cælum libera Nonna petit.

LXXXI. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Me sæpè ex morbis gravibusque tumultibus olim,
 Motibus et terræ, sævisque immane procellis

Salvastî, placidum quoniam tu Numen habebas.
 Sed me nunc precibus salva, pater inclyte, magnis,
 Tūque, beata parens, sanctè defuncta precando.

LXXXII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

En vox sola tibi super, inclyta Nonna, manebat,
 Dùm ponis prælis cætera sidereis,
 Puri animi purum munus. Sed et ultima fugit
 In templo, cùm te sustulit indè Deus.

LXXX.

ALIUD.

Hic olim orantis Nonnæ anima corpus deseruit :
Hinc sublata est Nonna relinquens corpus.

Scriptum an.
374.
Alias Murator.
96.

LXXXI.

ALIUD.

Sæpè me ex morbis, et gravibus turbis,
Motibûsque terræ horribilibus, et immane undantibus
Procellis liberasti, quoniam Deum placasti.
Sed et nunc salva me, pater, magnis precibus,
5 Et tu, genitrix beata, inter preces mortua.

Scriptum an.
374.
Alias Murator.
97.

LXXXII.

ALIUD.

Nonna, tibi vox supererat, Nonna inclyta,
Omnia promiscuè torcularibus imponens magnis,
È puro corde puram hostiam. Verùm tandem et hanc
Extremam in templo reliquisti, indè sublata.

Scriptum an.
374.
Alias Murator.
98.

LXXXIII.

ALIUD.

Non obiit extrà redolens odore templum Nonna;
Vocem verò priùs rapuit Christus rex
Orantis : optabat enim, inter preces finire
Hanc vitam, omni puriorem sacrificio.

Scriptum an.
374.
Alias Murator.
99.

LXXXIV.

ALIUD.

Nonna religiosa, tu cùm totam Deo vitam obtulisses,
Tandem animam dedisti puram hostiam.
Hic autem orans, vitam reliquisti. Illa verò mensa,
Mater mea, tuæ dedit gloriam morti.
5 Hujus sacræ mensæ pater quidem meus magnus cultor fuit,
Mater verò orans apud conjugem vivere desiit.

Scriptum an.
374.
Alias Murator.
100.

LXXXV.

ALIUD.

Gregorius et Nonna celebres, precor Deum,
Ut talis mihi vita et mors contingant.

Scriptum an.
374.
Alias Murator.
101.

METRICA VERSIO.

LXXXIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Non extrà redolens obiit Nonna inclyta templum,
Sed vox à Christo principe rapta priùs
Orantis : namque optabat finire precando
Vitam, quâ nulla est hostia pura magis.

LXXXIV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Cùm totam Domino vitam, pia Nonna, dedisses,
Mens quoquè nunc tandem victima pura data est.

Hic orans vitam posuisti. Mater, honorem
Mensa tuæ clarum contulit illa neci.

Mensæ hujus cultor quondam pater extitit : orans
Desiit at mater vivere, juncta viro.

LXXXV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Gregorius celeberrimus cum Nonnâ : te, Deus, oro :
Talis vita mihi, sit mihi mors similis.

ΠΣ'.

ἌΛΛΟ.

Πολλά, τράπεζα φίλη, Νόννης, καὶ δάκρυ' ἐδέξω
 Δέχνυσο καὶ ψυχὴν τὴν πυρατὴν θυσίην.
 Εἶπε, καὶ ἐκ μελέων κέαρ ἔπτατο, ἐν δ' ἄρα μούνον
 Παῖδ' ἐπόθει τεκέων τὸν ἔτι λειπόμενον.

ΠΖ'.

ἌΛΛΟ.

Ἔνθα ποτ' εὐχομένης τόσσον νόος ἔπτατο Νόννης,
 Μέσφ' ὅτε καὶ ψυχὴ ἔσπετ' ἀειρομένη.
 Εὐχομένη δὲ νέκυσ ἱερῇ παρέκειτο τραπέζῃ.
 Γράψατ' ἐπερχομένοις θαῦμα τόδ', εὐσεβέες·

ΠΗ'.

ἌΛΛΟ.

Τίς θάνεν, ὡς θάνε Νόννα, παρ' εὐαγέεσσι τραπέζαις,
 Τῶν ἱερῶν σανίδων χερσὶν ἐφαπτομένη;
 Τίς λύσεν εὐχομένης Νόννης τύπον; ὡς ἐπιδηρὸν
 Ἦθελεν ἔνθα μένειν, καὶ νέκυσ εὐσεβέων.

ΠΘ'.

ἌΛΛΟ.

Ἔνθα ποτ' εὐχομένη Νόννη Θεὸς εἶπεν ἄνωθεν·
 Ἔρχεο. Ἢ δ' ἐλύθη σώματος ἀσπασίως.
 Χειρῶν ἀμφοτέρων, τῇ μὲν κατέχουσα τράπεζαν,
 Τῇ δ' ἐπιλίσσομένη· Ἰλαθι Χριστέ ἀνάξ.

Υ'.

ἌΛΛΟ.

Σάρρα φίλη, πῶς τὸν σὸν Ἰσαὰκ λίπες, ἡ ποθέουσα
 Τῶν Ἀβραάμ κολπῶν, ὡς τάχος, ἀντιασαι,
 Νόννα Γρηγορίοιο θεόφρονος; Ἢ μέγα θαῦμα,
 Μηδὲ θανεῖν νηοῦ ἔκτοθι καὶ θυέων.
 5 Μάρτυρες ἰλήκοιτε, μόγις μὲν, οὔτι χερσίων
 Νόννα φίλη, κρυπτῷ κάμφαδίῳ πολέμῳ,
 Τοῦνεκα καὶ τοίην κύρσεν βιότοιο τελευτὴν,
 Εὐχῆς καὶ ζωῆς ἐν τέλος εὐρομένη.

ΥΑ'.

ἌΛΛΟ.

Ρίζης εὐσεβέος γενόμεν, καὶ σὰρξ ἱερῆος,
 Καὶ μήτηρ. Χριστῷ σῶμα, βίον, δάκρυα,

LXXXVIII. 4. Εὐσεβέων, fortè εὐσεβῶν.

XC. 5. Μάρτυρες etc. Hic istud epigramma in duo non malè dividi posse Muratorio videtur. Mox μόγις μὲν. Pu-

tat Salvinius legi posse μογιούσασα, vel quid simile.

7. Τοίην. Sic legendum videtur, ut respondeat voci τελευτὴν. Murat. τοίου. Edit. τοίης.

METRICA VERSIO.

LXXXVI. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Plurima, cum lacrymis Nonnæ, pia mensa, tulisti;
 Extremum munus, suscipias animam.
 Dixit, et è membris fugit cor: nil nisi solum
 Curabat natum, qui super unus erat.

LXXXVII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Hic Nonnæ orantis tanto mens impete fugit,

Ut mentem fuerit vita secuta citò.

Orans antè sacram mensam defuncta jacebat.

Mirum hoc venturis scribite, sancta cohors.

LXXXVIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Sacratam quis, Nonna velut, defecit ad aram,

Contingens sanctas cum manibus tabulas?

Quis formam orantis solvit? Voluitne manere,

Inque ipsâ votis morte vacare piis?

LXXXVI.

ALIUD.

Plurima, pia mensa, Nonnæ, et lacrymas tulisti,
 Excipe et animam extremam hostiam.
 Dixit, et è membris cor avolavit; unum autem solum
 Filium desiderabat è reliquis liberis adhuc superstitem.

Scriptum an.
 374.
 Alias Murator.
 102.

LXXXVII.

ALIUD.

Hic olim orantis Nonnæ spiritus tanto impetu avolavit,
 Ut et vita secuta sit spiritum avolantem.
 Orans autem mortua antè sacram jacebat mensam.
 Scribite posteris rem miram, viri pii.

Scriptum an.
 374.
 Alias Murator.
 103.

LXXXVIII.

ALIUD.

Quis mortuus est, ut mortua est Nonna, propè sanctam mensam,
 Sacras tabulas manibus contingens?
 Quis orantis Nonnæ formam dissolvit? perindè ac diù
 Voluerit hic manere, et mortua pietati vacare.

Scriptum an.
 374.
 Alias Murator.
 104.

LXXXIX.

ALIUD.

Hic aliquandò oranti Nonnæ Deus è cœlo dixit :
 Veni. Illa autem soluta est corpore libenter.
 Ambarum manuum alterà quidem tenens mensam,
 Alterà opem implorans : Propitius sis, Christe rex.

Scriptum an.
 374.
 Alias Murator.
 105.

XC.

ALIUD.

Dilecta Sara, quomodò tuum Isaac reliquisti, cupiens
 In Abrahæ sinum quàm citissimè deferri,
 Nonna Gregorii sacerdotis? Certè magnum prodigium,
 Ne quidem mori extrà templum et sacra.
 5 Martyres, parcite; ægrè quidem dicam : non inferior vobis
 Nonna dilecta occulto et aperto bello.
 Quapropter et talem sortita est vitæ finem,
 Orationis et vitæ exitum inveniens.

Scriptum an.
 374.
 Alias Murator.
 106.

XCI.

ALIUD.

Radice piâ prodii, uxor sacerdotis fui
 Et mater. Christo corpus, vitam, lacrymas,

Scriptum an.
 374.
 Alias Murator.
 107.

XCI. TIT. Ἄλλο etc. Hoc epigramma depromptum è
 Codicibus regiis Paris., et acceptum à claro viro Boivino
 in 25 epigrammata partitus est Muratorius.

1. Πίζης εὐσεβέος. Christianis parentibus orta erat Nonna.
 Ibid. σάρεξ. MSS. σόζυγος. Conjux senioris Gregorii et ma-
 ter junioris.

METRICA VERSIO.

LXXXIX. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Illic Deus oranti clamavit ab æthere Nonnæ :
 Adsis. Est membris illa soluta libens.
 Sacratæ hærebat mensæ manus una : petebat
 Altera præsidium : Sis mihi, Christe, favens.

XC. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Isaacum, dilecta, tuum liquisti quomodò, Sarra,
 Inferri cupiens Abrahami gremio,

Gregorii mystæ conjux, ô Nonna : stupendum
 Non extrà templum, vel pia sacra mori.
 Sanguinei Christi, dicam ægrè, parcite, testes ;
 Non fuit hæc vobis clamve palamve minor.
 Repperit hinc talenti vitæ clarissima finem ;
 Idem illi vitæ terminus atque precûm.

XCI. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Radicis sanctæ germen, quin mater et uxor
 Clara sacerdotis, membra, animam, lacrymas,

Πάντ' ἐκένυσα φέρουσα. Τὸ δ' ἔσχατον ἔνθεν ἀέρθη,
Νηῶ γηραλέον Νόννα λιποῦσα δέμας.

ΖΒ΄.

ἌΛΛΟ.

Πίστις Ἐνώχ μετέθηκε, καὶ Ἠλίαν· ἐν δὲ γυναίξει
Μητέρ' ἐμήν πρώτην· οἶδε τράπεζα τότε,
Ἐνθεν ἀναιμάκτησιν ὁμοῦ θυέεσσιν ἀέρθη
Εἰσέτι λισσομένη σώματι, Νόννα φίλη.

ΖΓ΄.

ἌΛΛΟ.

Οὐ νόσος, οὐδὲ σε γῆρας ὁμοῖον, οὐ σέ γ' ἀνίη
Καί περ γηραλέην, μήτηρ ἐμή, δάμασεν·
Ἄλλ' ἄτρωτος, ἄκαμπος, ἀγνῆς ὑπὸ ποσσὶ τραπέζης
Εὐχομένη, Χρισῶ, Νόνν', ἀπέδωκας ὅπα.

ΖΔ΄.

ἌΛΛΟ.

Δῶκε Θεῶ θυσίην Ἀβραάμ· πάλιν, ὥς δὲ θυγάτρα
Κλεινὸς Ἰεφθάς, ἀμφοτέροι· μεγάλην.
Μήτηρ ἐμή, σὺ δ' ἔδωκας ἀγνὸν βίον, ὑστάτιον δὲ
Ψυχὴν εὐχολῆς, Νόννα, φίλον σφάγιον.

ΖΕ΄.

ἌΛΛΟ.

Ἢ Τριάς, ἣν ποθέεσκες, ὁμὸν σέλας, ἔν τε σέβασμα,
Ἐκ νηοῦ μεγαλοῦ σε πρὸς οὐρανὸν ἤρπασε, Νόννα,
Εὐχομένην· ζωῆς δὲ τέλος καθαρώτερον εὔρες.

ΖΣ΄.

ἌΛΛΟ.

Οὔποτε χεῖλεα μίξας ἀνάγνοις χεῖλεσιν ἀγνά,
Οὐδ' ἀθέρ· παλάμη καθαρὴν χέρα μέχρις ἐδωθῆς,
Μήτηρ ἐμή· μισθὸς δὲ λιπεῖν βίον ἐν θυέεσσι.

ΖΖ΄.

ἌΛΛΟ.

Ἄγγελος αἰγλήεις σε φαάντατος ἤρπασε, Νόννα,
Ἐνθα ποτ' εὐχομένην καθαρὸν μελέεσσι νόφ' τε·
Καὶ τὸ μὲν ἤρπασε σείο, τὸ δ' ἐνθάδε κάλλιπε νηῶ.

4. Νηῶ. Cod. Reg. νηὸν, templum simul et corpus linquens.

XCII. Tit. Ἄλλο. Hoc Carmen et quæ sequuntur usque ad 139 Muratorii, V. Boivinius Reg. Bibliothec. Paris. Mu-

ratorio communicavit; eadem reperit postea in Cod. Medic. Salvinus.

3. Ἀναιμάκτησιν. Salvin. putat legendum ἀναιμάκτοιςιν.

XCIII. 1. Ὅμοιοι. Schol. ἀνθρώπων.

METRICA VERSIO

Cuncta ferens Christo exhausti; sed denique Nonna
Annosum liqui corpus in æde sacrâ.

XCII. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Transtulit alma fides Enochum Thesbæque prophe-
tam;

Transtulit et matrem; mensa scit ista Dei,
Unita undè sacro, fusi quod sanguinis expers,
Corpore fugit adhuc Nonna beata precans.

XCIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Non acer morbus, similisve senecta, dolorve.

Quamvis longævam te, genitrix, domuit.

Haud læsa, haud incurva quidem, sub marmore mensæ

Vocem emisisti, Nonna, precata Deum.

XCIV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Obtulit Abrahamus natum, natam obtulit audax

Omnia offerens, exhausti. Postremò hinc sublata sum,
 Templo annosum Nonna relinquens corpus.

XCII.

ALIUD.

Fides Enochum transtulit et Eliam : inter mulieres autem
 Matrem meam primam : novit hoc mensa,
 Undè incruentis cum victimis sublata est
 Adhuc orans corpore, Nonna dilecta.

Scriptum an.
 574.
 Aliàs Murator.
 108.

XCIII.

ALIUD.

Non te morbus, non te senectus similis morbo, nec te mœror
 Quamvis longævam, mater mea, domuit;
 Sed illæsa, nec curvata, sanctæ sub pedibus mensæ
 Orans, Christo, Nonna, reddidisti vocem.

Scriptum an.
 574.
 Aliàs Murator.
 109.

XCIV.

ALIUD.

Obtulit Deo Abrahamus filium, ita et filiam
 Inclytus Jephthe, uterque magnum sacrificium.
 Tu verò, mater mea, obtulisti castam vitam, novissimè autem
 Animam precis, Nonna, gratam hostiam.

Scriptum an.
 574.
 Aliàs Murator.
 110.

XCV.

ALIUD.

Trinitas illa, quam desiderabas, unum jubar, et una majestas
 E templo magno in cælum te rapuit, Nonna,
 Orantem : vitæ autem exitum puriorem sortita es.

Scriptum an.
 574.
 Aliàs Murator.
 111.

XCVI.

ALIUD.

Nunquàm labra miscuisti impuris labiis casta,
 Neque gentili manui puram manum usquè ad cibum,
 Mater mea : merces autem liquisse vitam inter sacra.

Scriptum an.
 574.
 Aliàs Murator.
 112.

XCVII.

ALIUD.

Angelus radians lucidissimus te rapuit, Nonna,
 Hic quondàm orantem purè corpore et mente :
 Et hoc quidem tui rapuit : illud autem reliquit templo.

Scriptum an.
 574.
 Aliàs Murator.
 115

4. Όπα. Reg. 992 sup. lin. ψυχήν.

XCIV. 4. Εὐχολή. Ità Cod. Med. Reg. εὐχολαΐς.

XCVI. 2. Οὐδ' ἀθίω. Schol. ἀπίσω, ἢ ἀπλότω. Nunquàm Nonna gentilis fœminæ etiam honestissimæ et pro-

pinquæ manibus manum junxerat. Vide Orat. XVIII, aliàs XIX, in Obitu patris, Tom. I, pag. 336, num. 10.

XCVII. 3. Καὶ τὸ μὲν etc. Id est, animum quidem rapuit, corpus verò reliquit.

METRICA VERSIO.

Jephthe, grande nimis munus uterque, Deo.
 Tu vitam primò castam, tandèmq̃ue dedisti,
 Nonna, precis mentem : victima quanta datur !

XCV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Hæc optata Trias, unum jubar, una potestas,
 In cælum è templo rapuit te, Nonna, precantem.
 Sanctior hinc vitæ finem es sortita beatum.

XCVI. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Pura labris nunquàm junxisti labra profanis,
 Gentilive manum manui, convivia miscens,
 Mater : at in sacris vitam exhalasse corona.

XCVII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Hinc te, Nonna, tulit clarissimus angelus olim,
 Corpore dùm puro, purâ dùm mente precaris,
 Idque tui rapiens, illud sacrâ æde reliquit.

ἡΗ.

ἌΛΛΟ.

Νηὸς ἐδ', οὐ γὰρ ὅλην Νόνναν θείμις ἦεν ἐρύξει,
 Ψυχῆς οἰχομένης, μούνον ἔπεσχε θέμας,
 ὣς πάλιν ἐγχομένη καθαρώτερον ἔνθεν ἀερθῇ
 Σώματι τῷ μογερῷ δόξαν ἐφεισσομένη.

ἡΘ.

ἌΛΛΟ.

Νόννη Φιλτατίου. Καὶ ποῦ θάνε; τῷδ' ἐνὶ νηῷ.
 Καὶ πῶς; εὐχομένη. Πηνίκα; γηραλή.
 Ὡ καλοῦ βιότοιο, καὶ εὐαγέος θανάτοιο!

Ρ.

ἌΛΛΟ.

Ἄρματι μὲν πυρέντι πρὸς οὐρανὸν Ἠλίας ἦλθεν.
 Νόνναν δ' εὐχομένην Πνεῦμ' ὑπέδεκτο μέγα
 Ἐνθάδε Νόννα φίλη κοιμήσατο τὸν βαθὺν ὕπνον,
 Ἦλαος ἐσπομένη ᾧ πόσι Γρηγορίῳ.
 5 Θάμβος ὁμοῦ, καὶ χάρμα· πρὸς οὐρανὸν ἔνθεν ἀέρθη
 Εὐχῆς ἐκ μεσάτης Νόννα λιποῦσα βίον.
 Εὐχῆς καὶ βιότου Νόννη τέλος· ἦδε τράπεζα
 Μάρτυς, ἀφ' ἧς ἦρθη ἄπνοος ἐξαπίνης.
 Νόννης ἡρίου εἰμὶ σάφρονος, ἥ ῥα πύλησιν
 10 Ἐχριμψ' οὐρανίαις, πρὶν βιότοιο λυθῇ.
 Δακρύετε θνητοὺς θνητῶν γένος· εἰ δέ τις οὕτως,
 ὣς Νόνν' εὐχομένη, κάτθανεν, οὐ δακρύω.
 Νόννης ἀζόμενος ἀγνὸν βίον, ἄζω μᾶλλον
 Καὶ τέλος· ἐν νηῷ κάτθανεν εὐχομένη.
 15 Ἐνθα ποτ' εὐχομένη πρηνὴς θάνε Νόννα φαινή·
 Νῦν δ' ἄρ' ἐν εὐσεβέων λίσσεται ἱεαμένη
 Στήλη σαι θανάτου μεληδέος ἦδε τράπεζα,
 Νόννα, παρ' ἧ ἐλύθης εὐχομένη πύματα.
 Μικρὸν ἔτι ψυχῆς ἦν τὸ πνεῦν· ἀλλ' ἄρα καὶ τὸ
 20 Νόνν' ἀπέδωκε Θεῷ ἔνθα ποτ' εὐχομένη.
 Πέμψατε ἐκ νηοῦ θεοιδέα Νόνναν, ἅπαντες·
 Πρεσβείραν μεγάλην πέμψατ' ἀειρομένην.
 Ἐκ με Θεὸς καθάροισ πρὸς οὐρανὸν ἤρπασε νηοῦ,
 Νόνναν ἐπειρομένην οὐρανίοις πελάσαι.

XCVIII. 3. Ἐγχομένη. Itā Reg. 991 et sup. lin. ἀνισᾶσα. Est syncope pro ἐγειρομένη, inquit Muratorius. Ex his ver-

bis erui posse videtur Nonnam humatam fuisse in templo, ubi animam efflavit, hincque discimus Christiano-

METRICA VERSIO.

XCVIII. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Hic Nonnæ, nec enim totam retinere licebat,
 Egrediente animâ, nil nisi corpus adest,
 Purius indè redux ut sustollatur ad auras,
 Induat et decorem fracta labore caro.

XCIX. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Philtatii Nonna hæc. Ubi decedit? Æde sacratâ.

Quâ ratione? Precans. Tempore quo? Senior.
 O vitam insignem! Præclaræ ô munera mortis!

C. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Ignito cælum cursu conscendit Elias,
 Orantem at Nonnam Flamen ad astra tulit.
 Hic obdormivit somnum dilecta profundum,
 Ultrò Gregorium Nonna secuta virum.
 Lætitia et terror: petiit cælum indè, relinquens
 In mediâ vitæ lumina Nonna prece.

XCVIII.

ALIUD.

Templum hoc, non enim totam Nonnam fas erat retinere,
 Animâ egressâ, solum retinuit corpus,
 Ut rursus excitata purius indè attollatur,
 Corpore laborum consorte gloriam indutura.

Scriptum an.
 574.
 Atlas Murator.
 114.

XCIX.

ALIUD.

Nonna Philtatii filia. Et ubi obiit? hoc in templo.
 Et quomodò? orans. Quandò? anus.
 O pulchram vitam, et piam mortem!

Scriptum an.
 574.
 Atlas Murator.
 115.

C.

ALIUD.

Curru quidem igneo in cœlum Elias abiit :
 Nonnam autem orantem Spiritus suscepit magnus.
 Hic Nonna cara obdormivit profundum somnum ,
 Libens secuta virum suum Gregorium.
 5 Terror simul, et gaudium; in cœlum hinc sublata est
 Prece è mediâ, Nonna, relinquens vitam.
 Precis et vitæ unâ Nonnæ finis fuit : sacra hæc mensa
 Testis, undè sublata est exanimis repentè.
 Nonnæ tumulus sum pudicæ, quæ ad fores
 10 Appulit cœlestes, antequàm vitâ soluta esset.
 Deflete cæteros mortales, mortalium genus ; si quis autem sic
 Ut Nonna orans, obiit, non defleo.
 Nonnæ venerans castam vitam, venerare magis
 Et obitum; in templo mortua est orans.
 15 Hic quondam orans prona occubuit Nonna illustris :
 Nunc autem in piorum cœtu stans orat.
 Cippus tibi mellitæ mortis hæc mensa,
 Nonna, juxtâ quam soluta es postremum orans.
 Exiguus adhuc animæ restabat spiritus : sed et hunc
 20 Nonna reddidit Deo hic olim orans,
 Prosequimini è templo divinam Nonnam, omnes;
 Patronam magnam prosequimini sursum sublatam.
 Me Deus è puro in cœlum rapuit templo,
 Nonnam festinantem ad cœlestes accedere.

Scriptum an.
 574.
 Atlas Murator.
 116.

rum cadavera intrâ ædes sacras condendi consuetudinem
 olim viguisse. Edit. ἐγγυμένον.

XCIX. 1. Φιλτατίου. Philtatius pater Nonnæ fuit;

quarè non mirum cur sæpè Philtatios alibi laudâvit Gre-
 gorius. Non tamen faciliè dignoscere possis, quis ille Phil-
 tatus Nonnæ pater.

METRICA VERSIO.

Qui precis, hic finis vitæ : sit mystica testis
 Mensa, cui rapta est funere Nonna cito.
 Sum castæ tumulus Nonnæ, quæ limina pressit
 Antè poli, vitâ quàm resoluta foret.
 Mortales alios, mortales, flete, sed inter
 Non deflenda mihi Nonna preces moriens.
 Innocuam Nonnæ vitam venerare, magisque
 Funera; nam sacrâ deficit æde precans.
 Hoc orans obiit quondam Nonna incluta templo,

Nunc stans in superis cœlibus orat adhuc.
 Hæc tibi mellitæ mortis sacra mensa columna :
 Hic cadis, extremâ, Nonna, precata vice.
 Exiguus restabat adhuc super halitus : illum
 Reddidit hic orans Nonna beata Deo.
 È templo cuncti divinam educite Nonnam,
 Quæ volat ad meritum fida patrona polum.
 Me Deus in cœlum purâ raptavit ab æde,
 Nonnam, quæ cœli limina sacra peto.

- 25 Νόνν' ἀπανισαμένη νηοῦ μεγάλου, τόδ' ἔειπεν·
 Τῶν πολλῶν καμάτων μείζονα μισθὸν ἔχω.
 Νόννα, φίλης εὐχῆς ἱερήϊον, ἐνθάδε κεῖται·
 Νόννα ποτ' εὐχομένη τοῦδ' ἐλύθη βιοτοῦ.
 Ἐκ νηοῦ μεγάλου θύος μέγα Νόνν' ἀπανάστη·
 30 Νηῶ Νόνν' ἐλύθη· χαίρετε, εὐσεβέες.
 Ἦδε τράπεζα Θεῶ Θεοιδέα Νόνναν ἐπεμψεν.

ΡΑ΄.

Τῶν τοκέων θανόντων προσωποποιΐα.

- Εἴη σοι βίος ἐσθλὸς ἐπ' εὐλογίαισιν ἀπάσαις
 Ὅσσάτιαι τοκέων υἱέσι γηροκόμοις,
 Καὶ κούφης βιότοιο τυχεῖν, ὁσέης τε τελευτῆς,
 Οἴην ἡμετέρῳ γῆραϊ δόκεν Ἄναξ,
 5 Ἠθέων, λογίων τε μέγα κράτος, ἡδ' ἱερῶν,
 Καὶ πολιτῆς σκήπων, Γρηγόρι', ἡμετέρης.

ΡΒ΄.

ἌΛΛΗ.

- Ἀσπάσιοι χθόνα τήνδε φίλαις ὑπὸ χεῖρεσι παιδὸς
 Ἐσάμεθ' εὐσεβέες Γρηγορίου τοκίες,
 Ὅς καὶ γῆρας ἔθηκεν ἐοῖς μόχθοισιν ἐλαφρόν
 Ἠμέτερον, καὶ νῦν ἀμφιέπει θυσίαις.
 5 Ἄμπνεε γηροκόμων καμάτων, μεταφέρτατε παίδων,
 Γρηγόρι', εὐαγείας μάρτυσι παρθέμενος
 Σοὺς τοκέας. Μισθὸς δὲ μέγαν πατέρ' ἴλαον εἶναι,
 Πνευματικῶν τε τυχεῖν εὐσεβέων τεκέων.

ΡΓ΄.

Εἰς ἀμφιάχιον.

- Ἰλῦθε κ' Ἀμφιλόχοιο φίλον δέμας ἐς μέγα σῆμα,
 Ψυχὴ δ' ἐς μακάρων ᾤχετ' ἀποπταμένη.
 Πηοῖς πάντα πέπασσο, μακάρτατε. Βίβλον ἔρξας
 Παῖσαν ὅση θνητῶν, κ' εἴ τις ἐπουρανίη.
 5 Γηραλέος φιλήν ὑπέδυσ χθόνα. Τέκνα λέλαιπας
 Κρεῖσσονα καὶ τοκέων, τὸ πλεον οὐ μερόπων.

CI. 3. Κούφης. Muratorio placet κούφου.

4. Ἄναξ. Nempè *Deus*, vel *Christus*, inquit Muratorius.

5. Ἠθέων. Schol. ἰσοθέων.

6. Σκήπων. Reg. 991 sup. lin. βαατήριον. Dubitat nec fortè immeritò clarus vir Boivinus an Carmen istud cum sequenti tribuendum sit Gregorio, quod tanti viri modestiam non redolet. Hoc tamen in more est Gregorio, modò alios loquentes inducat.

CII. Ἄλλο. Cod. Med. παρὰ γονέων. Gregorius et Nonna filium suum Gregorium alloqui pergunt, commemorando labores, quos in parentum senectute sustentandà toleravit.

2. Εὐσεβέες. Reg. 1227 εὐσεβίος. *Spiritalesque nascisci pios filios.*

4. Ἀμφιέπει θυσίαις. Gregorius in hoc Carmine confir-

METRICA VERSIO.

Nonna sacro sublata loco super aethera, dixit :
 Nunc majora gravi dona labore fero.
 Nonna precis jacet hic dilectæ victima; vitâ
 Hoc orans quondam Nonna soluta loco.
 Magna hoc è magno sublata est victima templo,
 Nonna sacris moriens : plaudite, sancta cohors.
 Transtulit ad Christum Nonnam sacra mensa bea-
 tam.

CI. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Sit bona vita tibi, sint gaudia debita natis,
 Sanguinis autores qui coluere senes ;
 Sint tibi felicésque dies, finisque beatus,
 Rex qualem nobis contulit aethereus,
 Doctorum, juvenum, pastoralisque catervæ,
 Et nostri senii, nate, columna diu.

- 25 Nonna sursùm sublata è templo magno, hoc dixit :
 Multis laboribus majorem mercedem habeo.
 Nonna, dilectæ precis victima, hîc jacet :
 Nonna quondàm orans hâc soluta est vitâ.
 È templo magno victima magna, Nonna sursùm sublata est;
 30 In templo Nonna soluta est : gaudete pii.
 Hæc sacra mensa ad Deum divinam Nonnam transmisit.

CI.

PARENTUM MORTUORUM PROSOPOPOEIA.

- Sit tibi vita prospera per omnes benedictiones,
 Quæcumque contingunt filiis parentûm senectutem colentibus,
 Et commodâ vitâ frui, sanctûmque finem consequi,
 Qualem nostræ senectuti dedit Rex,
 5 Juvenum eruditorûmque magnum præsidium, et sacerdotum
 Et canitiei columen, ô Gregori, nostræ.

CII.

ALIA.

- Alacres terram hanc caris sub manibus filii
 Induimus pii parentes Gregorii,
 Qui et senectutem reddidit suis laboribus levem
 Nostram, et nunc prosequitur sacrificiis.
 5 Respira à laboribus senectutem sustentantibus, præstantissime filiorum
 Gregori, pios martyribus apponens
 Tuos parentes. Merces autem magnum patrem tibi propitium esse,
 Spiritualésque nancisci pios filios.

CIII.

IN AMPHILOCHIUM.

- Venit et Amphilochii carum corpus in magnum sepulcrum,
 Anima autem in beatorum sedes avolans abiit.
 Necessariis omnia comparasti, beatissime. Librum explicuisti
 Omnem, et qui de rebus humanis et qui de cœlestibus agit.
 5 Senex amicam subiisti humum. Filios reliquisti
 Præstantiores quoque parentibus, quod plerumquè non est mortalium.

mat piam Christianorum consuetudinem offerendi preces, et sacrificia pro iis qui dormiunt in somno pacis. Eandem consuetudinem in Occidente viguisse constat ex his verbis Ambrosii in Epistolâ 39 ad Faustinum : *Itaque non tam deplorandam quàm prosequendam orationibus, nec mortificandam lacrymis tuis, sed magis oblatio-*

nibus animam ejus Domino commendandam arbitror.

5. Ἀμπνεε. Sic Reg. 1277. Malè Edit. ἄμπνεε.

CIII. Tit. Et; Ἀμφιλόχιον. Amphilochius maritus Li-viæ et Amphilochii pater, ab Amphilochio Iconiensi, quem nunquàm uxorem et liberos habuisse legimus, diversus fuit, Nonnæ frater.

METRICA VERSIO.

CII. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Hanc, carâ nati dextrâ curante, parentes
 Gregorii terram lætiùs induimus;
 Sedulus extremos dulces qui reddidit annos,
 Nostrâque nunc sacris funera prosequitur.
 Sit tibi, nate, quies à sustentante senectam
 Longævam studio, martyribusque pios
 Autores vitæ apponas. Sint præmia. patris
 Vota, et cœlestis, sanctâque progenies.

Tom. II.

CIII. IN AMPHILOCHIUM.
(Eodem interprete.)

Corpus et Amphilochi tumultum descendit in altum,
 Mens autem petiit regna beata volans.
 Cognatis bona cuncta parans, solvensque libellum
 Qui terrena tenet, si quis et æthereâ,
 Dulce solum senior subiisti. pignora linquens
 Quæ, (miranda loquor,) sunt meliora patre.

ΡΔ'.

ἌΛΛΟ.

Ἄσμενος ἦτε δάμαρτι, καὶ υἱέσι πάρθετο σῶμα
 Ἀμφίλοχος, λιπαροῦ γήραος ἀντιάσας.
 Ὀδύσας, εὐγενέτης, μύθων κράτος, ἄλκυρ ὑπάντων,
 Πηδῶν, εὐσεβέων, εὐγενέων, λογίων.
 5 Καὶ μύθοιο δοτὴρ περιώσιος ἦν. Ἰδ' ἐταίρων
 Σὺν ἐνός, ὦ φιλότης, γράμμ' ἐπιτυμβιδίου.
 ὦ μάκαρ, ὦ ξυνὸν πενίης ἄκος! ὦ πτερόεντες
 Μῦθοι, καὶ πηγὴ πᾶσιν ἀρυσμένη!
 Ἄσθματι πάντα λίπες πυμάτω, τόδ' ἄμ' ἔσπετο μούνον
 10 Ἰνδρὲν ἀειρομένῳ κῦθος ἀεὶ θαλερόν.
 Γρηγόριος τάδ' ἔγραψα, λόγῳ λόγον, ὃν παρὰ σεῖο,
 Ἀμφίλοχ'. ἐξεδάην, ἀντιχαριζόμενος.

ΡΕ'.

Εἰς Ἀμφιλόχιον Ἄλλον.

Ἀμφίλοχος τέθνηκεν· ἀπώλετο, εἴ τι λείπειτο
 Καλὸν ἐν ἀνθρώποις ῥητορικῆς τέμενος·
 Καὶ Χαρίτες Μούσαισι μεμιγμέναι, ἔξοχα δ' αὖ σε
 Ἡ Διοκαισαρέων μύρατο πάτρα φίλη.

ΡΣ'.

ἌΛΛΟ.

Τυτθὸν μὲν πτολίετρον· ἀτὰρ πολὺν ἀνέρα δῶκα
 Βήμασιν ἰσχυρῆς ἢ Διοκαισαρέων
 Ἀμφίλοχον. Φθιμένῳ δὲ συνέφθιτο καὶ πυρόεσσα
 Ῥήτηρ, καὶ πάτρης εὖχος ἀριζοτόκου.

ΡΖ'.

ἌΛΛΟ.

Τὸν ῥήτραν πυρόεσσαν ἐπ' ἀντιπάλοισι φέροντα,
 Τὸν μέλιτος γλυκίῳ ἤθεα καὶ πραπίδας,
 Ἀμφίλοχον κατέχω τυτθὴ κόνις ἔκτοθι πάτρης
 Υἱέα Φιλτατίου Γοργονίας τε μέγαν.

ΡΗ'.

ἌΛΛΟ.

Ῥητῆρες, φθέγγοισθε· μεμυκότα χεῖλεα σιγῇ
 Ἀμφιλόχου μεγάλου τύμβος ὅδ' ἀμφὶς ἔχω.

CIV. 1. Πάρθετο. Murat. commendavit.

CV. Τῆς Ἄλλου. Fortè ἄλλο. Vide Tom. I, præfat. pag. XLIV.

1. Ἀμφίλοχος. Hic Amphilocheus alter fortassè tam ab

Iconiensi Episcopo, quàm à superiori, rhetoricam cum laude Constantinopoli docuit. Diocæsareæ natus dicitur, Philtatii et Gorgoniæ filius: nec tamen idcirco

METRICA VERSIO.

CIV. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Uxori membra apposuit natisque libenter
 Amphilochus, complens tempora longa senex,
 Facundus, felix, præclarus origine, doctis,
 Cognatis, justis, nobilibusque favens,
 Inclytus et verbi præco. Garissime, busto
 Elogia à carâ conspice scripta manu.
 O felix, cunctisque datum medicamen egenis!

Pennatæ ô voces, omnibus unda patens!
 Cuncta reliquitsi supremo flamine; sola
 Gloria sublato permanet usquè virens.
 Gregorius scripsi hæc, pro verbo verba rependens:
 Hoc à te didici; mutua dona fero.

CV. IN AMPHILOCHIUM ALIUM.

(Eodem interprete.)

Occidit Amphilochus; periit, si fortè manebat
 Purum aliquod terræ rhetorices adytum;

CIV.
ALIUD.Scriptum an.
375.
Alias Murator.
30.

Lubens sanè ad uxorem et liberos appositum corpus suum;
 Amphilocheus, beatam senectutem adeptus.
 Beatus, nobilis, sermone potens, tutela omnium,
 Necessariorum, piorum, nobilium, litteratorum,
 5 Et divini verbi præco sanctissimus fuit. Vide ab uno
 Ex amicis tuis, ô amicissime, elogium tumulo impositum.
 O felix, ô commune paupertatis remedium! O alata
 Verba et fons omnibus haustus!
 Spiritu omnia reliquisti extremo. Te verò hoc unum secutum est,
 10 Hinc sublato tibi gloria semper virens.
 Gregorius hæc scripsi, orationi orationem, quam à te,
 Amphiloche, edidici, mutuam rependens gloriam.

CV.
IN AMPHILOCHIUM ALIUD.Scriptum an.
375.
Alias Murator.
31.

Amphilocheus obiit; periit, si quod supererat
 Pulchrum inter homines rethoricæ delubrum:
 Et Gratiae Musis permixtæ, præcipuè verò te
 Diocæsariensium luxit patria cara.

CVI.
ALIUD.Scriptum an.
375.
Alias Murator.
32.

Parvum quidem sum oppidum; tamen magnum virum dedi
 Tribunalibus juris Diocæsarea
 Amphilocheum. Simul verò mortuo commortua et ignea
 Eloquentia, et decus patriæ, quæ optimum pepererat.

CVII.
ALIUD.Scriptum an.
375.
Alias Murator.
33.

Eum qui eloquentiâ igneâ contrà adversarios pollebat,
 Et qui melle dulcior erat moribus et pectore,
 Amphilocheum teneo exiguis cinis extrà patriam
 Filium Philtatii et Gorgoniæ magnum.

CVIII.
ALIUD.Scriptum an.
375.
Alias Murator.
34.

Oratores, loquimini; clausa silentio labra
 Amphilochei magni ego tumulus contineo.

Gorgoniæ Gregorii sororis filius est existimandus; Gorgo-
 niæ enim maritus fuit Alypius, non Philtatius.
 CVI. 1. Δωχα. Cod. Med. δωχε.

CVII. 2. Γλυκίω. Atticè pro γλυκίονα.
 CVIII. 1. Πητῆρες, φθέγγονται. Quasi Amphilochei elo-
 quentia, dum viveret, ipsis ora præclusisset.

METRICA VERSIO.

Te Musis mixtæ Charites; carissima luxit
 Patria præsertim te Diocæsarea.

CVI. ALIUD.
 (Eodem interprete.)

Magnum donavi, quanquàm sim parva, ministrum
 Justitiæ soliis, urbs Diocæsarea
 Amphilocheum. Simul at periit vis ignea fandi,
 Et patriæ talem parturientis honor.

CVII. ALIUD.
 (Eodem interprete.)

Qui fandi ignitâ contrà hostes arte valebat,
 Melle cui dulcis mos animusque super,
 Amphilocheum cinis extorrem complector egenus,
 Philtatii natum Gorgoniæque bonum.

CVIII. ALIUD.
 (Eodem interprete.)

Rhetores, date verba; tego sub marmore muta
 Amphilochei tumulus labra silentis ego.

ΡΘ΄.

ἌΛΛΟ.

Ἡρίου Ἀμφιλόχοιο μελίφρονος, ὃς ποτε ῥήτρη
Πάντας Καππαδόκας καίνυτο, καὶ πραπίσιν.

ΡΙ΄.

Εἰς Βάσσαν.

Βάσσε, φίλος Χριστῷ μεμελημένος ἔξοχον ἄλλον,
Τῇλε τεῆς πάτρης ληΐσори χειρὶ θαμάσθης,
Οὐδέ σε τύμβος ἔχει πατρώϊος· ἀλλὰ καὶ ἔμπης
Πᾶσιν Καππαδόκεσσι μέγ' οὖνομα σεῖο λείπεται,
5 Καὶ σῆλαι παγίων μέγ' ἀμείνουες, αἷς ἔνι γράφθης.
Γρηγορίου τόθε σοι μνημῆιον, ὃν φιλέεσκες.

ΡΙΑ΄.

ἌΛΛΟ.

Ὡς Ἀβραάμ, κόλποισι τεοῖς ὑποδέκνυστο, Βάσσε,
Σὸν τέκος ἀτρεκέως πνεύματι Καρτέριον.
Αὐτάρ ἐγώ, εἰ καὶ με τάφος σὺν πατρὶ καλύπτοι,
Οὔποτ' ἀφ' ὑμετέρης σῆσομ' ὁμοζυγίης.

ΡΙΒ΄.

Εἰς Νικομήδην.

Οἴχεσαι, ὦ Νικόμηδες, ἐμὸν κλέος· ἡ δὲ συναρίς
Σὼν καθαρὴ τεκέων πῶς βίον ἐξανύσει;
Τίς δὲ τέλος νηῷ περικάλλει χεῖρ' ἐπιθήσει;
Τίς δὲ Θεῷ πέμψει φρὴν τελέην θυσίην;
Σεῖο, μάκαρ, μιχθέντος ἐπουρανίοισι τάχις·
Ὡ γενεὴ τλήμον, οἷα πάθεις, μεροπων!

ΡΙΓ΄.

ἌΛΛΟ.

Δέρκεο καὶ τύμβον Νικομήδεος, εἴ τιν' ἀκούεις,
Ὡς νηὸν Χριστῷ δειμάμενος μεγάλῳ
Αὐτὸν μὲν πρότιςον, ἔπειτα δὲ τὴν περιβωτον
Δῶκεν ἀγνὴν θυσίην, παρθενίην τεκέων,
5 Φέρτερον οὐδὲν ἔχων ἱερεὺς γενέτης τε φέριςτος·
Τοῦνεκα καὶ μεγάλη δῶκα μίγη Τριάδι.

CXII. 1. ὦ Νικόμηδες. Vide Carm. ad Hellenium, CXIII. 3. Αὐτὸν μὲν. Interpres græcus, *ipsam ædem*.
Lib. 2, Sect. 2, Carm. 1.

METRICA VERSIO.

CIX. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Melliti Amphilochi bustum qui splenduit omnes
Cappadocas verbis consiliisque super.

CX. IN BASSUM.

(Eodem interprete.)

Basse super cunctos Christo dilecte, latronum
Te manus heu! longè patriis oppressit ab oris;
Nec te cippus habet patrius. Tamen omnibus alium

Cappadocis nomen manet altâ mente repostum,
Hisque magis claræ, queis gloria scripta, columnæ.
Hoc à Gregorio monumentum surgit amato.

CXI. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Tu, velut Abrahamus, cepisti felicibus ulnis
Natum, Basse, tuum flamine Carterium.
Ast ego, me quanquàm claudat cum patre sepulcrum,
Nolo vestrum unquàm linquere concilium.

CIX.

ALIUD.

Sepulcrum Amphilochii melliti, qui olim eloquentiâ
Omnes Cappadocas superavit et consiliis.

Scriptum an.
375.
Aliàs Murator.
35.

CX.

IN BASSUM.

Basse, amice Christo gratissime suprâ alios,
Longè à tuâ patriâ latronum manu oppressus es,
Neque te tumulus habet patrius. Verumtamen
Cunctis Cappadocibus magnum tuî nomen relictum est,
5 Et columnæ infixis longè præstantiores, quibus inscriptus es.
Hoc tibi monumentum à Gregorio quem amabas.

Scriptum an.
376.
Aliàs Murator.
43.

CXI.

ALIUD.

Velut Abraham, sinu tuo suscepisti, Basse,
Tuum verè filium spiritu Carterium.
Atque ego, etsi me sepulcrum cum patre claudat,
Nunquàm à vestrà absistam societate.

Scriptum an.
376.
Aliàs Murator.
44.

CXII.

IN NICOMEDEM.

Discessisti, ô Nicomedes, decus meum; purum autem par
Tuorum filiorum quomodò vitam conficiet?
Quæ verò finem templo splendidissimo manus imponet?
Quæve mens Deo offeret perfectam hostiam?
5 Te, beate, immixto cœlestibus citissimè,
O stirps misera mortalium, qualia passa es?

Scriptum an.
376.
Aliàs Murator.
56.

CXIII.

ALIUD.

Vide et tumulum Nicomedis, si quem audis,
Qui templum cùm Christo extruxisset magno,
Seipsum quidem primùm, deindè et illam celebrem
Dedit puram hostiam virginitatem filiorum,
5 Nihil præstantius habens sacerdos genitórque optimus :
Idcirco et magnæ citò mixtus est Triadi.

Scriptum an.
376.
Aliàs Murator.
37.

5. ἱερέως. Quia filios obtulit, non quòd sacerdos esset, vel etiam episcopus, ut Muratorio visum est.

METRICA VERSIO.

CXII. IN NICOMEDEM.

(Eodem interprete.)

O mea, cessisti, Nicomedes, gloria : purum
Par sobolis vitam quomodò conficiet?
Quæ claro imponet finem manus inclyta templo?
Quæ mens sacra feret mystica dona Deo?
Te, felix, citiùs cœlestia regna petente,
O genus humanum, quæ mala dura tibi!

CXIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Conspice præclari tumulum Nicomedis : Iesu
Qui cùm fundasset splendida templa Deo,
Se primùm oblato, natorum deindè suorum
Corpora sacrato munere casta dedit,
Mysta nihil genitórque tenens præstantius : undè
Mixtus adorandæ protinùs est Triadi.

PIΔ'.

ἌΛΛΟ.

Ἰστατον ἐς βίον ἡλθεσ ἀνιδιμον· ἀλλὰ τάχις
 Ἰνθεν ἀνέρθης. Τίς τὰδ' ἔνευσε δίκη;
 Χριστὸς ἀναξ, Νικομήδης, ὅπως σέο λαὸν ἄνωθεν
 Ἰθύνῃς τακέων σὺν ἱερῇ δυνάδι.

PIΕ'.

Εἰς ΚΑΡΤΕΡΙΟΝ.

Πῇ με λιπὼν πολύμοχθον ἐπὶ χθονί, φίλταθ' ἐταίρων,
 Ἰλνθεσ ἀρκαλέως, κύδιμε Καρτέριε;
 Πῇ ποτ' ἔβης, νεότητος ἐμῆς οἰήϊα νωμῶν.
 Ἡμος ἐπ' ἀλλοδαπῆς μύθον ἐμετρεόμην·
 5 Ὅς βιότῳ μ' ἐνέδθησας ἀσάρκει; ἤρ' ἐτεόν σοι
 Χριστὸς ἀναξ πάντων φίλτερος, ὃν νῦν ἔχεις.
 Ἀσεροπὴ Χριστοῖο μεγακλέος, ἔρκος ἄριστον
 Πιθέων, ζωῆς ἡνίοχ' ἡμετέρης,
 Μνώεο Γρηγορίοιο, τὸν ἐπλασας ἤθεσι κεδνοῖς
 10 Ἦν ὅτε ἦν, ἀρετῆς κοίρανε, Καρτέριε.

PIΣ'.

ἌΛΛΟ.

Ὡ πηγαὶ δακρύων, ὦ γούνατα, ὦ θυέεσσι
 Ἀγνωτάταις παλάμαι Χριστὸν ἀρεσσάμεναι
 Καρτερίου, πῶς λήξαθ', ὁμῶς πάντεσσι βροτοῖσι;
 Ἦθελεν ὕμνοπόλον κέθι χοροφασίη.

PIΖ'.

ἌΛΛΟ.

Ἠρπασας, ὦ Νικομήδης, ἐμὸν κέαρ, ἤρπασας ὅκα
 Καρτερίου τῆς σῆς σύζυγον εὐσεβίης.

PIΗ'.

ἌΛΛΟ.

Ω Ξωλὼν ζαθέων ἱερὸν πέδον, οἶον ἔρεισμα,
 Σταυροφόρον κάλεσας Καρτερίου, κατέχεις!

PIΘ'.

Εἰς τὸν ΜΕΓΑΝ ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΕΠΙΚΗΔΙΑ, Εἴτε ΕΠΙΤΑΦΙΑ.

Σῶμα διχα ψυχῆς ζῶειν πάρος, ἢ ἐμὲ σείο,
 Βασίλειε, Χριστοῦ λάτρι, φίλ', ὠϊόμην.

CXIV. 1. Ὑστατον. Int. tandem ad vitam avolasti æternam.

CXV. TITUL. Εἰς Καρτέριον. Nihil de Carterio novimus, quàm quod suis epigrammatibus refert Gregorius, qui ejus etiam meminit in Carm. ad Hellenium.

5 Ἀτάρκει. Vox est quæ solet Gregorius vitam monasticam significare.

10. Ἦν ὅτε ἦν. Jampridem. Vide lib. 2, Sect. 1, Carm. xiii, εἰς ἐπισκόπους.

METRICA VERSIO.

CXIV. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Serò piæ datus es vitæ, sed promptiùs indè
 Sublatus. Quo res jure peracta fuit?
 Hoc voluit Christus, superis, Nicomedes, ab oris
 Ut nato plebem junctus utrique regas.

CXV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Quonàm cessisti, linquens, carissime, terram,

Carteri amice, nimis quam mala dura premunt?
 Quonàm cessisti, primæ dux fide juventæ,
 Hospite metirer chin nova verba solo;
 Qui mihi virginæ strinxisti vincula vitæ?
 Unus amor Christus, quem modò lætus habes.
 O clari fulgur Christi, tutela juventæ
 Firma meæ, et cursûs anxia vela regens,
 Gregorîi memor esto, probis quem moribus olim
 Formasti, morum prima nitore tenens.

CXIV.

ALIUD.

Scriptum an.
576.
Alias Murator.
58

Serò vitam amplexus es inclytam, sed citissimè
Hinc sublatus es. Quæ verò hæc permisit justitia?
Christus rex, ô Nicomedes, ut populum tuum de cœlo
Regas cum sacris duobus filiis tuis.

CXV.

IN CARTERIUM.

Scriptum an.
576.
Alias Murator.
59.

Quò me relinquens multis laboribus oppressum in terrâ, carissime amicorum,
Raptim abiisti, inclyte Carteri?
Quonâm abiisti, qui juventutis meæ gubernacula regebas,
Quandò in alienâ regione verba admetiebar;
5 Qui vitæ me alligasti incorporeæ? Verè tibi
Christus rex omnium carissimus, quem nunc possides.
O fulgur Christi gloriosissimi, tutela optima
Juvenum, vitæ moderator meæ,
Memento Gregorii, quem probis formasti moribus
10 Jampridem, virtutis princeps, Carteri.

CXVI.

ALIUD.

Scriptum an.
576.
Alias Murator.
40.

O fontes lacrymarum, ô genua, ô victimis
Sanctissimis manus Christum placantes
Carterii, quomodò cessastis, uti cæteri homines?
Voluit sacrum cantorem illic cœlestis chorus.

CXVII.

ALIUD.

Scriptum an.
576.
Alias Murator.
41.

Rapuisti, ô Nicomedes, cor meum, rapuisti citò
Carterium tuæ socium pietatis.

CXVIII.

ALIUD.

Scriptum an.
576.
Alias Murator.
42.

O Xolorum divinatorum sacra tellus, quale præsidium,
Cruciferum vocans Carterium, tenes!

CXIX.

BASILII MAGNI EPITAPHIA.

Scriptum an.
579.
Alias Bill. 65.
pag. 152.

Corpus sine animâ priùs victurum, quàm me sine te,
Basili, amice, Christi serve, existimabam.

CXVI. 2. Ἀγνωτάταις. Fortè ἀγνωστάταις.

CXVIII. 1. Ξωλῶν. Nomen videtur esse aut populi,
aut loci cujuspian, in quo sepultus fuit Carterius. Murat.

CXIX. TITUL. Εἰς τὸν μέγαν etc. Reg. 993 ἐπίγραμμα
εἰς τὸν τάφον τοῦ μεγάλου Βασιλείου. In Cod. Reg. 1277 epi-
taphium illud in plura dividitur.

METRICA VERSIO.

CXVI. ALIUD.

(Eodem interprete.)

O lacrymæ, flexumque genu, donisque sacratis
Carterii placans dextera munda Deum,
Quomodò cessastis, cunctorum more virorum?
Cantorem superus jussit adesse chorus.

CXVII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Cor nostrum citius, Nicomedes clare, tulisti,
Carterium, similem religione tibi.

CXVIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Quod tutamen habes, Xolorum terra sacrata,
Carterium vocitans, qui crucis arma gerit.

CXIX. BASILII MAGNI EPITAPHIA.

(Fed. Morello interprete.)

O Christi cultor, Basili, priùs ipse putâram
Absque animo corpus vivere, quàm sine te.

- Ἀλλ' ἔτλην, καὶ ἔμεινα. Τί μέλλομεν; Οὐ μ' ἀναείρας,
 Θήσεις ἐς μακάρων, σὴν τε χοροφασίην;
 5 Μὴ με λίπης, μὴ, τύμβον ἐπόμνυμι, οὐ ποτε σείω
 Λήσομαι, οὐδὲ θείων. Γρηγορίου λόγος.
 Πνίκα Βασιλίου Θεόφρονος ἤρπασε πνεῦμα
 Ἡ Τριάς, ἀσπασίως ἔνθεν ἐπειγομένου,
 Πᾶσα μὲν οὐρανίη στρατιὴ γήθησεν ἰσχυρῶς.
 10 Πᾶσα δὲ Καππαδοκῶν ἐξονάχησε πόλις·
 Οὐκ οἶον, κόσμος δὲ μέγ' ἔαχεν· ὦλετο κήρυξ,
 ὦλετο εἰρήνης δεσμός ἀριπρεπέος.
 Κόσμος ὅλος μύθοισιν ὑπ' ἀντιπάλοις ἀεικώς
 Σίσταται, ὁ Τριάδος κληρὸς ὁμοσθενέος.
 15 Αἶ, αἶ! Βασιλίου δὲ μεμνῶτα χεῖλεα σιγῇ·
 Ἐγρεο, καὶ σήτω σοῖσι λόγοισι σάλος,
 Σαῖς τε θυηπολίησι. Σὺ γὰρ μόνος ἴσον ἔρηνας,
 Καὶ βίον μύθῳ, καὶ βίότητι λόγον.
 Εἷς Θεὸς ὑψιμέδων· ἓνα δ' ἄξιον ἀρχιερεῖα
 20 Ἡμετέρῃ γενεῇ εἶδ' σε, Βασίλιε,
 Ἀγγελον ἀτρεκέως ἐρηχέα, ἔρμα φαινόν
 Χριστιανοῖς, ψυχῆς κάλλεσι λαμπρόμενον.
 Πόντου Καππαδοκῶν τε μέγα κλέος εἰσέτι καὶ νῦν,
 Λίσσομ', ὑπὲρ κόσμου ἵστασθ' ὁρ' ἀνάγων.
 25 Ἐνθάδε Βασιλίου Βασιλίου ἀρχιερεῖα
 Θέντο με Καισαρεῖς, Γρηγορίου φίλον,
 Οὐ περὶ κῆρι φίλησα· Θεὸς δὲ οἱ ἔλβια δοίη
 Ἄλλα τε, καὶ ζωῆς ὡς τάχος ἀντιάσαι
 Ἡμετέρης. Τί δ' ὄνειαρ ἐπὶ χθονὶ δηθύνοντα
 30 Τήκεσθ', οὐρανίης μνωόμενον φιλίης;
 Τυτθὸν ἔτι πνεύσεκας ἐπὶ χθονὶ· πάντα δὲ Χριστῷ
 Δόκας ἄγων, ψυχὴν, σῶμα, λόγον, παλάμας,
 Βασίλιε Χριστοῦ μέγα κλέος, ἔρμ' ἱερήων,
 Ἐρμα πολυσχίστου νῦν πλέον ἀτρεκέως.
 35 Ὁ λόγοι, ὦ ξυνὸς φιλίης δόμος, ὦ φίλ' Ἀθηναί,
 Ὁ Θεοῦ βίον τηλόθε συνθεσίσαι!
 Ἰστὲ τόδ', ὡς Βασίλειος ἐς οὐρανὸν, ὡς ποθέεσκε,
 Γρηγόριος δ' ἐπὶ γῆς, χεῖλεσι δεσμά φέρων.
 Καισαρέων μέγ' ἄεισμα, φράντατε ὦ Βασίλειε.
 40 Βροντὴ σείω λόγος, ἀξεροπὴ δὲ βίος.
 Ἀλλὰ καὶ ὡς ἔδρην ἱερὴν λίπης· ἤθελεν οὕτω
 Χριστὸς, ὅπως μίξῃ σ' ὡς τάχος οὐρανόις.

5. Λίπης. Reg. 993 λίπεις.

6. Οὐδὲ θείων. Ita A. Collb. Edit. οὐδ' ἐθελων.

10. Ἐξονάχησε. Reg. 993 ἐξονάχισσε.

METRICA VERSIO.

Usquē tuli tamen, ac mansi. An cunctamur abire?
 Quin me hinc raptum ad te cœlicolâsque vocas?
 Ah ne me hic linquas: testor tua, magne, sepulcra,
 Non te ultrò excutiet pectore Gregorius.
 Cùm divini animam Basilii Numen olympo,
 Evexit cupidam has deseruisse plagas,
 Cœlestes acies delectabantur eunte:
 Ast urbs et tellus Cappadocum ingemuit.
 Atque simul mundus vocem edidit: Occidit almus,
 Præco ille, et vinclum fœderis eximii.

Adversis fœdè quatitur sermonibus orbis,
 Quæ Triadis pars est, viribus æquilibris.
 Ehen! sunt Basilii clausa labella silentis:
 Surge, age, consistat voce procella tuâ,
 Hosiâ et augustâ. In te consona namque fuerunt,
 Sermoni vita, et moribus eloquium.
 Altitonans, Deus unus; at unum nostra decentem
 Te, Basili, nôrunt, sæcula pontificem,
 Clarum veri præconem, luménque coruscum
 Christicolis, animi nempè decore nitens.

- Et tamen hoc tuli et mansi. Quid moror in terris? non me hinc sublatum
Collocabis in tuo, aliorumque coelitus choro?
- 5 Ne me, ne me linguas; sepulcrum adjuro; nunquam tui
Obliviscar, ne quidem si velim. Gregorii hoc dictum est.
Cum Basilii divina sapientis rapuit spiritum
Trinitas, libentissimè hinc excedentis,
Totus quidem coelestis exercitus gavisus est eunte;
- 10 Omnis autem Cappadocum ingemuit civitas;
Non solum autem illa, sed mundus magnà voce clamavit : Perit præco,
Obiit pulcherrimæ pacis vinculum.
Mundus totus doctrinis contrariis turpiter
Concutitur, dominium Trinitatis cujus una est potentia.
- 15 Eheu, eheu! Basilii clausa sunt labia silentio.
Excitare, ac cesset tuis verbis tempestas,
Tuisque sacrificiis. Tu namque solus illuminasti
Et vitam doctrinâ, et vitâ doctrinam.
Unus Deus altè regnans; unum autem dignum antistitem
- 20 Nostra ætas vidit te, Basili,
Nuntium veritatis magnisonum, clarissimum oculum
Christianorum, animæ multiplici pulchritudine fulgentem.
Ponti et Cappadocum magnum decus etiam nunc,
Supplico, pro mundo stes dona offerens.
- 25 Hic Basilii filium Basilium pontificem
Posuerunt me Cæsarienses, Gregorii amicum
Quem ex corde amavi : Deus illi prospera omnia tribuat,
Aliâque, et vitam quàm primùm consequi
Nostram. Quæ utilitas in terrâ diutiùs commorantem
- 30 Contabescere, coelestis memorem amicitiae?
Modicum adhuc spirabas in terrâ : omnia autem in Christo
Dono obtuleras, animam, corpus, eloquentiam, manus :
Basili, Christi magna gloria, columei sacerdotum,
Columen in multas partes nunc sectæ veritatis.
- 35 O sermones, ô communis amicitiae domus, ô claræ Athenæ,
O divinæ vitæ antiqua consortia!
Scitote hoc, quod Basilius in coelum, ut cupiebat, evolavit :
Gregorius autem in terris versatur, labiis vincula ferens.
Cæsariensium magna gloria, ô illustrissime Basili,
- 40 Tonitruum erat oratio tua, fulgur autem vita.
Nihilominus tamen sacram sedem reliquisti; sic voluit
Christus ut jungeret te quàm celerrimè coelitis.

15. Βασιλίου. Ità legendum propter metrum, et pariter alibi. Edit. malè Βασιλίου.

31. Ἐπὶ χθονί. Edit. malè ἐπὶ χθονοί

35. Ὁ λόγος. Reg. 993 ὁ μῦθος.

METRICA VERSIO.

Ponti et Cappadocum laus ingens, oro, beate,
Ut pro mundo stes, dona ferâsque Deo.
Hoc me pontificem Basilium Cæsarienses
Ornârunt tumulo, Gregorii socium,
Ex animo mihi dilectum, huic felicia cuncta
Det Deus, ut vitam hanc obtineâtque citò.
Quid tabescentem juvat in tellure morari,
Oestro coelestis percitum amicitiae?
Paululum adhuc terris spirabas, omnia Christo
Largitus, mentem, pectora, verba, manus :

Tom. II.

O Basili, magnum Christi decus, arx sacra mystis,
Et vero secto in plura columna patens.
O studia, amplâque amicitiae domus, ô bonæ Athenæ,
O vitæ sanctæ pacta beata diu !
Scitote ut voti compos Basilius in axe est,
Gregoriusque suis vincula fert labiis.
Cæsareæ, Basili, cultorum amplissima fama,
Sermo tuus tonitru, vitæque fulgur erat.
Sic tamen augustam liquisti, maxime, sedem,
Cum Christo placuit te petere astra citò.

O 12

Βένθεα πάντ' ἐδάης τοῦ Πνεύματος, ὅσσα τ' ἔασι
 Τῆς χθονίης σοφίης. Ἐμπνοον ἱρὸν ἔης.
 45 Ὀκταέτης λαοῖο θεόφρονος ἡνία τείνας·
 Τοῦτο μόνον τῶν σῶν, ὦ Βασίλει', ὀλέγου.
 Χαίροις, ὦ Βασίλειε· καὶ εἰ λίπες ἡμέας ἔμπης,
 Γρηγορίου τόδε σοι γράμμ' ἐπιτυμβίδιον,
 Μῦθος ὁδ', ὃν φιλέεσκες· ἔχεις χρέος, ὦ Βασίλειε.
 50 Τῆς φιλήης, καὶ σοι δῶρον ἀπευκτότατον.
 Γρηγόριος, Βασίλειε, τεῇ κονίῃ ἀνέθηκα
 Τῶν ἐπιγραμμάτων τήνδε δωδεκάδα.

PK'.

Εἰς μακρίναν τὴν ἀδελφὴν τοῦ ἁγίου βασιλείου.

Παρθένον αἰρλήεσσαν ἔχω κόνις, εἴ τιν' ἀκούεις
 Μακρίναν Ἐμμελίου πρωτότοκου μεγάλης,
 Ἡ πάντων ἀνδρῶν λάβεν ὄμματα, νῦν δ' ἐνὶ πάντων
 Γλώσση, καὶ παντῶν φέρτερον εὖχος ἔχει.

PKA'.

Εἰς εὐσέβιον καὶ βασιλίαν.

Εὐσέβιος, Βασίλισσα, μεγακλῆες ἐνθάδε κύνται,
 Ξωλὼν ἡγαθῶν θρέμματα χρυσοφόρα,
 Καὶ Νόννης ζαθέης ἱερὸν δέμας. Ὅστις ἀμείβεις
 Τούσδε τάφους, ψυχῶν μνώεο τῶν μεγάλων.

PKB'.

Εἰς γεόργιον.

Καὶ σὺ Γεωργίσι φίλον δέμας, ἐνθάδε κεῖσαι,
 Ὃς πολλὰς Χριστῷ πέμψας ἀγνάς θυσίας.
 Σὺν δὲ κασιγνήτῃ σῶμα, φρένας, ἡ Βασίλισσα
 Ξυνὸν ἔχει μεγάλη καὶ τάφον, ὥς βίοντον.

PKΓ'.

Εἰς Θεοσέβιον ἀδελφὴν τοῦ μεγάλου βασιλείου.

Καὶ σὺ γε Θεοσέβιον, κλεινῆς τέκος Ἐμμελίου,
 Γρηγορίου μεγάλου σύζυγε ἀτρεκέως,

43. Τοῦ. Itā Reg. 1277. Edit. τὰ.

44. Τῆς χθονίης. Reg. 993 et A. Collb. τοῖς χθονίοις.

49. Χρέος. Reg. 993 χειρός.

50. Τεῇ κονίῃ. Reg. 993 τεῇ κόνει τήνδ' ἀνέθηκα. A. Collb. τεῇ κόνει τῇδ' ἀνέθηκα.

54. Δωδεκάδα. Duodecim reverà in partes dividitur Carmen, quarum prima extenditur à primo versu ad sep-

timum, secunda à septimo ad decimum tertium, tertia à decimo tertio ad decimum nonum; quarta à decimo nono ad vigesimum quintum; quinta à vigesimo quinto ad trigessimum primum; sexta à trigesimo primo ad trigessimum quintum; septima à trigesimo quinto ad trigessimum nonum; octava à trigesimo nono ad quadragesimum tertium; nona à quadragesimo tertio ad quadragesimum

METRICA VERSIO.

Omnia Flaminis augusti penetrabilia nôras,
 Terrenæ et sophiæ, victima viva Deo.
 Octonis annis populi es moderatus habenas
 Christicolæ, inque tuis hoc fuit exiguum.
 O Basili, valeas; ut sint tibi nostra relicta,
 Hoc tibi Gregorii funebre carmen habes,
 Sermonemque olim tibi carum. Debita amoris
 Nempè soluta tibi tristia dona mihi.

Gregorius, Basili, ecce tuo cineri ista sacravi,
 Quæ bis sex constant metra epigrammatiis.

CXX. IN MACRINAM SANCTI BASILII SOROREM.
 (A. B. Caillau interprete.)

Macrinam teneo claram ferale puellam,
 Marmor, quam primò protulit Emmelium:
 Quæ cunctos fugiens oculos, nunc fertur in ora
 Cunctorum, et magni nomen abique tenet.

Profunda omnia nôras Spiritûs, et quæcumque sunt
Terrenæ sapientiæ. Viva victima eras.

45 Octo annos pii populi habenas tenuisti :

Hoc solum in tuis rebus, ô Basili, parvum est.

Vale, ô Basili; et licèt nos reliqueris,

A Gregorio hoc tibi est epitaphium,

Hic sermo, quem amabas; habes persolutum tibi debitum, ô Basili,

50 Amicitia, et oblatum tibi donum tristissimum.

Gregorius, Basili, tuæ favillæ obtuli

Epigrammata hæc duodecim.

CXX.

IN MACRINAM SANCTI BASILII SOROREM.

Virginem nobilem tumulus habeo, si quam audis

Macrinam Emmelii primogenitam magnæ,

Quæ omnium virorum oculis latuit, nunc verò in omnium

Lingua fertur, et omnium optimam gloriam habet.

Scriptum an.
580.
Alias Murator.
151.

CXXI.

IN EUSEBIUM ET BASILISSAM.

Eusebius et Basilissa, illustres hîc jacent,

Xolorum divinorum alumni christiferi,

Et Nonnæ eximiæ sacrum corpus. Quicumque præteris

Hos tumulos, ahimarum memento magnarum.

Scriptum an.
532.
Alias Murator.
46.

CXXII.

IN GEORGIUM.

Tu quoquè, Georgii amicum corpus hîc jaces,

Qui multas Christo obtulisti puras hostias.

Simul autem germana corpore et mente Basilissa

Magna commune habet sepulcrum, ut vitam.

Scriptum an.
584.
Alias Murator.
50.

CXXIII.

IN THEOSEBIAM MAGNI BASILII SOROREM.

Tu quoquè Theosebium, inclytæ filia Emmelii,

Gregorii magni verè compar,

Scriptum an.
585.
Alias Murator.
152.

quintum; decima à quadragesimo quinto ad quadragesimum septimum; undecima à quadragesimo septimo ad quadragesimum nonum; duodecima à quadragesimonono ad quinquagesimum primum; post quam sequitur conclusio.

CXXI. 1. Βασίλισσα. Infrà Carm. sequenti Georgius Basilissæ frater appellatur.

CXXIII. 2. Σόζυγ. Fortè diaconissa fratris sui Gregorii Nysseni episcopi, quem Theologus *magnum* appellat. Mirum quàm multas et quàm falsas ex hoc epitaphio conjecturas faciat Muratorius, quem refellimus in Dissertatione de perpetuâ Gregorii nostri virginitate. Vide tom. 1, Præfat., pag. xxiii.

METRICA VERSIO.

CXXI. IN EUSEBIUM ET BASILISSAM.
(Eodem interprete.)

Eusebius, Basilissa, jacent hîc, nomine clari,
Divinæ Xolæ pignora christifera,
Et sacræ corpus Nonnæ. Quicumque sepulcris
Obvius, ah! mentes mente repone pias.

CXXII. IN GEORGIUM.
(Eodem interprete.)

Hic caro tu recubas cari dilecta Georgi,

Cujus dextra dedit munera pura Deo;
Et tecum Basilissa simul; commune sepulcrum
Possidet, ut vitam, corpore, mente soror.

CXXIII. IN THEOSEBIUM.
(Eodem interprete.)

Theosebium Emmelii clarissima filia magnæ,
Eximii compar inclyta Gregorii,

Ἐνθάδε τὴν ἱερὴν ὑπέδυσ χθόνα, ἔρμα γυναικῶν
Εὐσεβέων· βίотου δ' ὥριος ἐξελύθης.

PKΔ'.

Εἰς ΦΙΛΑΤΑΤΙΟΝ.

Ἠΐθεον μέγαλοιο μέγαν κοσμήτορα λαοῦ,
Χθὼν ἱερὴν κεύθῃ Φιλτατίοιο δέμας.

PKΕ'.

Εἰς ΓΡΗΓΟΡΙΟΝ.

Γρηγόριον μήτρως, ἱερεὺς μέγας, ἐνθάδ' ἔζηκεν,
Γρηγόριος, καθαροῖς μάρτυσι παρθέμενος
Ἠΐθεον, θαλέθοντα, νέχνοον. Αἱ δὲ πάροιθεν
Τῆς γηροτροφίης ἐλπίδες εἰσὶ κόνις.

PKΖ'.

Εἰς ΜΑΞΕΝΤΙΟΝ.

Αἵματος εὐγενέος γενόμεν· βασιλῆος ἐν αὐλαῖς
ἔσην. Ὀφρὺν αἶρα κενόφρονα. Πάντα σκέδασσε
Χριστὸς, ἐπεὶ μ' ἐκάλεσσε. Βίου πολλαῖσιν ἀταρποῖς
Ἰχνος ἔρεισα, πόθοιο τινάγμασιν, ἄχρῃς ἀνεῦρον
5 Τὴν ξαθερὴν. Χριστῷ τῆξα δέμας ἄλγεσι πολλοῖς,
Καὶ νῦν κοῦφος ἄνω Μαξέντιος ἐνθεν ἀνέπτην.

PKΖ'.

ἌΛΛΟ.

Πάλλετ' ἐμοὶ κραδίη, Μαξέντιε, σεῖο γράφουσα
Οὔνομα, ὃς στυγελὴν ἤλθες ὁδὸν βίотου,
Ἀνδροτον, αἰπήεσαν, ἀτερπέα. Σεῖο, φερίε,
Ἄτρομος οὐδὲ τάφῳ χριζιανὸς πελάσει.

PKΗ'.

Εἰς ΕὐΠΡΑΞΙΟΝ.

Χώρης τῆσδ' ἱερῆς Εὐπράξιον ἀρχιερεῖα
Ἠδ' Ἀριανζεῖν χθὼν μεγάλην κατέχω,
Γρηγορίοιο φίλον, καὶ ἥλικα, καὶ συνοδίτην·
Τοῦνεκα καὶ τύμβου γείτονος ἠντίασεν.

CXXV. 1. Εἰς Γρηγόριον. Quis ille sit Gregorius, et aliud novimus, quàm quod ex isto Carmine discimus.
utrius, Gregorii Nysseni, aut Nazianzeni sit nepos, affir- CXXIX. TITUL. Εἰς Εὐπράξιον. Eupraxius ille est for-
mare non ausim. De autore Carminis dubitat Muratorius. san de quo Gregorius scribit ad Eusebium Samosatensem
CXXVI. 2. Εἰς Μαξέντιον. De isto Maxentio nihil episcopum in exilio agentem, Epist. 65, olim 30: Quan-

METRICA VERSIO.

Corpus humo sacræ mandasti, gloria gentis
Fæmineæ; cecidit tempore vita suo.

CXXIV. IN PHILTATUM.
(A. B. Caillau interprete.)

Hic magnum magnæ rectorem plebis ephebum,
Philtatii corpus terra sacrata tego.

CXXV. IN GREGORIUM.
(Eodem interprete.)

Gregorium, sacer hic princeps, et avunculus olim

Gregorius posuit martyribus socium,
Florentem, impubem, juvenem. Concepta fovendi
Sed prius heu! senii spes abit in cineres.

CXXVI. IN MAXENTIUM.
(Boivinio interprete.)

Clarâ stirpe satus, regalem admittor in aulam.
Grande supercilium attollo. Mox omnia Christus
Dissipat, errantem revocans. Vestigia flecto
Per varias incerta vias, jactantibus auribus

Illic sacram subiisti humum, columnen fœminarum
Piarum : vitâ verò maturè excessisti.

CXXIV.

IN PHILTATIUM.

Adolescentem, magni magnum moderatorem populi,
Tellus sacra tego, Philtatii corpus.

CXXV.

IN GREGORIUM.

Gregorium avunculus, sacerdos magnus, hîc composuit
Gregorius, juxtâ pueros martyres collocans
Juvenem, florentem, impubem. Antea verò
Conceptæ senectutis alendæ spes sunt cinis.

CXXVI.

IN MAXENTIUM.

Sanguine illustri satus, regis in aulâ
Fui. Supercilium extuli superbum. Omnia evertit
Christus, cùm me vocavit. Per varias vitæ semitas
Fixi vestigia, desideriorum arbitrio, donec inveni
5 Viam certam. Christo subegi corpus laboribus plurimis,
Et nunc levis in altum Maxentius illinc avolavi.

CXXVII.

ALIUD.

Palpitat mihi cor, Maxentie, tuum scribens
Nomen, qui duram confecisti viam vitæ,
Mortalibus inviam, excelsam, injucundam. Ad tuum, optime,
Sine tremore sepulcrum Christianus non accedet.

CXXVIII.

IN EUPRAXIUM.

Provinciæ hujus sacræ Eupraxium pontificem
Arianzæa tellus magna complector,
Gregorii amicum, ætate parem, et synoditam :
Propterea et tumulum vicinum consecutus est.

quàm mihi semper carus fuit, atque inter sinceros amicos
venerabilis frater noster Eupraxius, etc., sed diversus ab
iis de quibus infra in Epigrammate III, olim 184.

3. Συνοδίτην. Id est *cœnobitam*. Socrat. Hist. eccles.,

Lib. 4, cap. 23, memorat τοὺς ἐν κοινοβίοις, ἢ συνοδοῖς μοναχοὺς, monachos *cœnobitas*, aut *synoditas*.

4. Γείτονος. Vicinus enim Arianzus pagus, ubi degebat Gregorius.

METRICA VERSIO.

Votorum, donec vitæ via certa reperta est.
Ærumnis corpus variis tibi, Christe, subegi :
Nunc levis alta super redeo Maxentius astra.

CXXVII. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Cor tremit ecce tuo, Maxenti, nomine scripto,
Qui duram egisti per cava saxa viam,

Tom. II.

Molibus ingratham abruptis. Quis, clare, sepulcrum,
Quis pius absque metu posset adire tuum ?

CXXVIII. IN EUPRAXIUM.

(Eodem interprete.)

Qui fuit his pastor terris Eupraxius olim,
Complector gremiis hunc Arianza meis.
Gregorio carus, vitæque et tempore compar,
Vicino juxtâ conditus est tumulo.

P 12

Scriptum in-
certo tempore.
Alias Murator.
45

Scriptum in-
certo tempore.
Alias Murator.
155.

Scriptum in-
certo tempore.
Alias Murator.
154.

Scriptum in-
certo tempore.
Alias Murator.
155.

Scriptum in-
certo tempore.
Alias Murator.
51.

ΡΚΘ΄.
Εἰς ΠΑΥΛΟΝ.

Ἀπορον βίου τὸ τέρμα·
Διὸ μὴ τρέχε ἀδῆλως.
Ἀρετὴν διώξον, ἵνα
Ἐκείθεν ὄλβον εὐρήσῃς·
5 Βλέπε πῶς τὰ πάντα κόνις,
Πάντα δ' αὖ πάλιν τέφρα.
Ὅσα γὰρ κόσμος ἔχει,
Τύμβος ὄντως ἀφέξει.
Βίος οὐ πέφυκε μένειν·
10 Πῶς εὐμάραντός ἐστιν,
Ἀνύπρακτός ἐστιν ὄλβος,
Ἀτύπωτόν ἐστιν ἔχνος.
Γοερὸν κενῶσα δάκρυ,
Ἐμὲν εἰς τάφον τεκοῦσα,
15 . . . . .
Ὅπερ εἰ μόνον δοκεῖσιν,
Κραδίῃς πόνον συνέξεις.
Δακρύων γέμουσι τύμβοι,
Ἀπλῆτων γέμουσιν οἴκτων·
20 Ὅ γὰρ εἰς τάφον προκύψας,
Συνέλεξεν ἔνδον ἄλγος.
Ἐμὸν εἰς θέμας σὸν ὄμμα
Διάρας, σκόπευε γυῖα·
Ἐμὲ γὰρ ῥάδαμνον ὥσπερ
25 Νέον ἐξέκοψεν ἄθης.
Ζοφερὸν δόμον πετάσας,

Ἀκόρετος εἶλε Πλούτων
Ἐμὲ Παῦλον, ὥσπερ ἔρνος
Ἀπαλὸν τεμὼν πρὸ ὄρας.
30 Θάνατος κέων τὸ κάλλος
Ὀλον, ὡς χλόην, θερίζει
Δρεπάνῃ. Πέλει γὰρ οὗτος
Ἀδιεξόδευτος ὄντως.
Ἴδε παῦ τρέχεις, ἐπίσχεις.
35 Ἴδε πῶς φθορὰ συνάπτῃ.
Κόνις ὡς πέφυκε κόσμος,
Ὀμίχλῃ, θύελλᾳ, τέφρᾳ.
Δίκην τὰ πάντα αἶρος,
Ῥέουσι ἀδρόως μάτην.
40 Λαγόσι μ' ἔκρυψε γαῖα,
Λόγον οὐ φέροντα πάμπαν.
Φθορὰ γὰρ πέδησε γλώτταν,
Μέλαια σκέδασε πάντα.
Πάτερ, ὦ πάτερ, Θεὲ μου,
45 Ὅς ἔχεις πνοὴν ἐκάστου·
Παλάμας ἔτευξας, ἃς περ
Καθάρας δίκης με ῥῦσαι
Ῥοθίου φλέγοντος. Οἱ μοι!
Τότε πῶς ἄκαυτος ἔξω,
50 Ὃν ἐγὼ ῥύπον συνῆξα;
Καλάρης γὰρ ἔσχον ἔργα.

CXXIX. ΤΙΤ. Εἰς Παῦλον. Quis sit hic Paulus, non satis constat.

4. Εὐρήσῃς. Fortè legendum εὐρης propter metrum. (Not. nov. Edit.)

15. . . . . Hic Billius credit unum idesse versum, quam opinionem secuti Benedictini addiderunt hæc

verba : *Cadaver intulit*; utrū id fecerint ex alicujus codicis autoritate, an ex conjecturâ, prorsus nescio, cū in iis, quæ supersunt, notis, nil tale appareat, lapsūque temporis perierit pagina quæ locum hunc elucidare potuisset. Fortè nec ipsi rigam deficientem repperant, imò et fortè non deficit, cū hinc eâ omissâ versus quinquā-

METRICA VERSIO.

CXXIX. IN PAULUM.
(Billio interprete.)

Incerta meta vitæ :
Fac certus ergò curras.
Recto stude, queas ut
Illuc beatus esse.
Ut pulvis et favilla
Sint cuncta, cerne, quæso.
Quod mundo inest, id omne
Sanè feret sepulcrum.
Est namque fluxa vita :
Marcessit instar herbæ,
Sors est nihil beata,

Signa pedis haud notata.
Tristi parens profuso
Fletu, dedit sepulcro
Fætens meum cadaver :
Solum quod ipse cernens,
Luctum gravem fovebis.
Fletu scatent sepulcra,
Magno scatent dolore.
Nam qui videt sepulcrum,
Luctus acervat intus.
Cernens meum cadaver,
In membra fige vultum :
Me namque scidit Orcus

CXXIX.
IN PAULUM.Scriptum in-
certo tempore.
Alias Bill. 105.
pag. 179

- Incertus vitæ finis!
Quare ne in incertum curras,
Virtutem sectare, ut
Hinc discedens beatam vitam reperias.
5 Cerne quomodò omnia pulvis,
Omnia autem iterùm cinis.
Quicquid enim mundus continet,
Sepulcrum sanè sibi vindicabit.
Vita non potest permanere :
10 Herba est marcescens,
Ficta est felicitas,
Malè impressum vestigium.
Acerbas profundens lacrymas,
Meum in tumultum parens
15 Cadaver intulit.
Quod si solum attenderis,
Anxias in animo curas habebis.
Lacrymis referti sunt tumuli,
Ingentibus referti sunt doloribus.
20 Qui enim in sepulcrum prospicit,
Acervat animo dolorem.
In corpus meum oculos tuos
Conjiciens, cerne membra;
Me etenim velut surculum
25 Tenellum excidit orcus.
Tenebrosam domum recludens,
- Insatiabilis Pluto rapuit
Me Paulum, ut plantam
Tenellam præcidens antè tempus.
30 Mors juvenum decorem
Omnem, velut herbam, metit
Falce. Est enim illa
Verè inevitabilis.
Cerne quò pergas, siste.
35 Intuere quomodò morti conjunctus sis.
Ut pulvis est hic mundus,
Nubes, procella, cinis.
Omnia velut aër,
Confertim fluunt incassum.
40 Sinu suo abscondit me terra,
Verbum non proferentem ullum.
Mors enim meam ligavit linguam,
Membra sparsit omnia.
Pater, pater, Deus meus,
45 Qui contines flatum uniuscujusque;
Dexteras formasti, quarum sordes
Mundans, erue me à poenâ
Fluvii ardentis. Heu me!
Quomodò tùm, ità ut non ardeam, habebo
50 Quas ego sordes contraxi?
Stipula enim sunt opera mea.

ginta habeat Poëma, et admissa numerus impar exsur-
gat; indè verò nihil quoad sensum desideretur, modò
unà tantum mutetur litterà. Si enim legeris *πένωσσε* pro
πενώσσε sensum invenies planum, scilicèt : *Acerbas profudit*
lacrymas meum in tumultum mater. (Not. nov. Edit.)

18. *Ἀπλείτων*. Sic legendum et exigit metri regula. Edit

ἀπλείτων in textu; ad marginem verò *ἀπλείτων*. (Not. nov.
Edit.)

31. *Ὁὔτορς*. Ità vertère Benedictini, et ratio postulat.
Edit. *ὅντορς* in textu; ad marginem *ὁὔτορς*. (Not. nov. Edit.)

45. *Ἄς*. Legendum ità videtur cum Benedictinis in
versione. Edit. *ὅν περ*. (Not. nov. Edit.)

METRICA VERSIO.

Ramum velut tenellum.
Nigram domum recludens
Me lurco cepit Orcus :
Plantam velut tenellam
Præcidit antè tempus.
Juvenum metit decorem
Falx mortis, instar herbæ.
Nam nemo prorsus illam
Vitare possit unquam.
Quò pergis ipse cerne,
Sistens gradum tuere
Mors ut sibi liget te.
Ut pulvis orbis hic est,
Nubes, cinis, procella.

Hic quicquid est, ut aër
Levis, fluit repenti.
Tellus sinu tegit me,
Sic ut loqui negetur.
Nam labra mors ligavit,
Et membra cuncta sparsit.
Pater, pater, Deusque,
Cujusque qui creasti
Mentem, manusque, quandò
Volvitur amnis ardens,
Meas ab igne sordes
Quis, quæso, vindicabit?
Mea acta stупpa nam sunt.

ΕΠΙΓΡΑΜΜΑΤΑ.

Α'.

Εἰς ΓΙΓΑΝΤΙΩΝ Οἰκοδόμον.

Ἄλλος μὲν Βαβυλῶνος ἐπιδρομον ἄρμασι τείχος,
 Ἄλλος δ' Αἰγύπτου δαίματο πυραμίδας.
 Καὶ πόντον πεζὸς τις ἐπήλασε, καὶ διὰ γαίης
 Ἰῆας ἑὺστέλους ἤγαγε Θρηκίης.
 5 Αὐτὰρ ἐγὼ σκοπὴν τε καὶ οὔρεα μικρὰ τινάξας
 Χεῖρι Γιγαντεῖη, κῆπον ἔνυθρον ἔχω.

Β'.

Εἰς ΣΙΓΑΝΤΙΩΝ Εἰρημίτην.

Χαίρων μὲν ἦλθον, ὥς πόθου σθέσων φλόγα,
 Τῆς σῆς ὃν εἶχον ἐνθέου συνουσίας.
 Ἐπεὶ δὲ κρήνας εὖρον ἀκρήνους σαφῶς,
 Πηγῆς ἀπούσης ἐμοὶ ποτιμωτάτης,
 5 Ἀπῆλθον αὖθις καὶ μάλ' ἐσυγνασμένος,
 Ἐν προσλαβὼν· τί τοῦτο; διψῆσαι πλέον.
 Εὖχου δ' ὅμως μοι δευτέραν συντυχίαν,
 Ὅπως κατασβέσαιμι τὴν πολλὴν φλόγα,
 Λαβὼν τι, καὶ θεῖ, τῶν Θεοῦ νοημάτων.

Γ'.

Εἰς Εὐπραξίους.

(Οὐδὲ μὲν ἐν πυράτοις Εὐπράξιος, οὐδὲ μὲν ἄλλος.
 Οὖνομ' ἐν ἀμφοτέροι, θυμὸν ἔχοντες ἓνα,
 Γρηγορίου ἱερῆος ὑποδρηστῆρες ἄριστοι,
 Τοῦ καὶ νῦν λάτριοι, καὶ παρῆες.)

Δ'.

Εἰς Φιλάγγριον, καὶ πρὸς Ὑπομονήν.

Ἔστιν Ἐπικτήτειο μέγα κλέος ἐν προτέροισιν,
 Ἔστιν Ἀναξάρχου· ὦν ὁ μὲν ἀγνύμενος
 Τὸ κλέος οὐκ ἀλέγιζεν· ὁ δ' ὀλμου χεῖρας ἔχοντος
 Κοπτόμενός γ' ἐβόα· Πτίσσετε τὸν Σύλακον.
 5 Ἀλλὰ σὺ καὶ θηναῖα, Φιλάγγριε, σώματι κάμνων
 Δαπτομένω, ψυχὴν αἰὲν ἀπληκτον ἔχεις.

I. ΤΙΤ. Εἰς Γιγάντιον. Muratorius suspicatur, nec im-
 meritò, scriptum pro Sigantio qui eremicola erat amicitia
 cum Gregorio conjunctus, ad quem extat Carmen cum
 isto non parùm conveniens, infra II, aliàs Bill. 106. —
 Scravimus titulum cum nomine Gigantii, propter uli-

mun verum, in quo alludit evidenter poeta ad nomen
 Gigantii, χεῖρι Γιγαντεῖη. Fortè Gregorius scripsit Γιγάντιον
 pro Σιγάντιον, ut gratior ludus evaderet. (Not. nov. Edit.)

II. ΤΙΤΥΛ. Εἰς Σιγάντιον. Probabile est hunc eundem
 esse ac præcedentem. (Not. nov. Edit.)

METRICA VERSIO.

I. IN GIGANTIUM DOMORUM ÆDIFICATOREM.

(A. B. Caillau interprete.)

Condedit hic muros Babylonis curribus aptos,
 Ægypti moles fecit at ille graves:
 Ille pedes sulcavit aquas, Thraciásque per oras
 Perduxit solidæ ligna stupenda ratis.
 Ast ego concutiens speculam, montésque pusillos
 Arte Gigantiâ, fonte vireta rigo.

II. IN SIGANTIUM EREMITAM.

(Billio interprete.)

Lætus quidem ipse veneram, ut restingerem
 Sitim, videndi quæ tenebat me tui.
 Ast ut carentem fonte fontem repperi,
 (Aberat enim tum fons mihi dulcissimus,)
 Tristi recessi mente rursus admodum,
 Hoc nactus unum, major ut premat sitis.
 At tu precare, rursus ut mi copia

E P I G R A M M A T A.

I.

IN GIGANTIIUM DOMORUM ÆDIFICATOREM.

Alias Murator.
225.

Alius quidem Babylonis pervia curribus mœnia,
 Alius autem Ægypti fabricavit pyramidas :
 Alius per pontum processit, et per terram
 Thraciam naves benè transtratas perduxit.
 5 Verùm ego speculam et exiguos montes concutiens
 Manu Gigantèa hortum irriguum habeo.

II.

IN SIGANTIIUM EREMITAM.

Alias Bill. 106.
pag. 180.

Gaudens quidem veni, ut flammam desiderii extinguere,
 Quo flagrabam, cœlestis tui congressûs.
 Verùm postquàm fontes reperi, qui reipsâ fontes non erant,
 Siquidem aberat fons mihi dulcissimus;
 5 Statim recessi magno mœrore affectus,
 Rem unam consecutus : quænam illa? ut sitirem magis.
 Precor tamen mihi alterum congressum,
 Ut extinguiam ingentem flammam,
 Accipiendo et impertiendo aliquid divinarum cogitationum.

III.

IN BUPRAXIOS.

Alias Murator.
184.

Neque inter ultimos Eupraxius, neque alter;
 Nomen unum ambo, animum habentes unum.
 Gregorii sacerdotis ministri optimi,
 Ejusque etiam nunc famuli, illuc adstantes.

IV.

IN PHILAGRIUM ET AD PATIENTIAM.

Alias Murator.
196.

Est Epicteti magna gloria inter primos,
 Est Anaxarchi; quorum ille confractus
 Gloriam non curabat : hic verò mortario manus tenente,
 Cùm tunderetur clamabat : Tundite utrem.
 5 Sed tu quoquè diuturna mala, Philagri, corpore ferens
 Lacerato, animum semper impercussum habes.

III. TITUL. Εἰς Εὐπραξίους. Duo illi Eupraxii inservie-
 rant in sacro ministerio Gregorio, quem Muratorius pu-
 tat esse Gregorium seniore, sed nullo nixus fundamento.
 Hos etiam versus ab integro aliquo Carmine Nazianzeni
 avulsos censet, quale illud est *ad Hellenium de Monachis*,

ubi de multis viris piis agitur. Illuc penè simile distichi
 unius exordium occurrit. Vide Lib. 2, Sect. 2, Carm. 1,
 vers. 171.

IV. TITUL. Εἰς Φιλάγγριον. Philagrus, ex intimis Grego-
 rii familiaribus, multis gravissimisque morbis afflictus

METRICA VERSIO.

Fiat tui, quò maximum ignem comprimam,
 Deique sensa dem tibi, sumam et simul.

III. IN EUPRAXIOS.
 (A. B. Caillau interprete.)

Non apud extremos Eupraxius, unus et alter :
 Unum ambo nomen, mens habet una duos.
 Gregorii mystæ sacri fidique ministri,
 Hic famuli stantes illius estis adhuc.

Tom. II.

IV. IN PHILAGRIUM ET AD PATIENTIAM.
 (Eodem interprete.)

Fulget Epicteti super inclyta gloria cunctos,
 Fulget Anaxarchi. Fractus enim ille decus
 Despexit, durâ verò hic calcante cruentas
 Mole manus, tunsus : Tundite, dixit, utrem.
 Tu quoquè, tu lacero portans mala longa, Philagri,
 Corpore, vim firmi pectoris usquè tenes.

Q 12

Ε΄.

ἌΛΛΟ.

Εἰ μή σοι δέμας ἦε, Φιλάγριε, τόσσον ἀκιδνόν,
 Οὔποτε σῆς ἀρετῆς κάκτος ἂν ἐφραστάμην.
 Νῦν δὲ τὸ μὲν διόλωλε, σὺ δ' ἔμπεδος. Ἢ ῥ' ἐτεόν γε
 Τοῖς ἀγασίοισι Θεὸς φάρμακον ἄλλος ἔρει.

Σ΄.

ἌΛΛΟ.

Ἐξέφαμεν νοῦσός σε, Φιλάγριε· ὅσσ' ἐκάλυψεν·
 Ψυχὴ δ' ἐκ παθέων ἐστὶ φαινοτέρη.
 Πάτης μὲν σοφίης σε θαήμονα οἶδα, φέριζε,
 Τούτου δ' οὐδὲν ἔχω φέρτερον ἄλλο λέγειν.

Ζ΄.

Εἰς ΛΟΪΔΟΡΟΝ.

Πολλὰ λέγεις με κακῶς, ὦ φίλτατε· εἰ μὲν ἄριστος
 Αὐτὸς ἐὼν, τάχα τι καὶ πείσομαι· εἰ δὲ κάκιςτος,
 Λίσσομαι· αἶ με λέγοις καὶ πλείονα. Ὡδ' ἂν ἔγωγε
 Πᾶσιν ἀριστεύοιμι. Κακοῖς ἔχθεσθαι ἄμεινον.

Η΄.

ἌΛΛΟ.

Πολλὰ λέγεις με κακῶς, ὦ φίλτατε. Δράς δὲ σεαυτόν.
 Τόνδε λογισμὸν ἔχω φάρμακον εἰς τὸ πάθος·
 Εἰ μὲν σοι παρήσι Θεὸς μέγας, ἔστιν ἂ καμοί·
 Εἰ δ' ἀγανακτήσει, τί πλέον ἐστὶ δίκη;

Θ΄.

ἌΛΛΟ.

Πολλὰ λέγεις με κακῶς, ὦ φίλτατε. Εἰ μὲν ἀληθῆ,
 Λῆτιος, ὅς τήν σὴν γλώσσαν ἐφαιλκυσάμην.
 Εἰ δ' ἀδίκως ψεύδῃ τε, τί πρὸς ἐμέ; πλὴν λέγε πᾶσιν,
 Ὡδὲ ἄρ' ἂν μείζω τίσιν ἔχοις θεόθεν.

Ι΄.

Εἰς ΑΓΑΠΗΤΟΥΣ

Ἦδη μοι πολὴ· θάπτω δέμας, ὄμμα δαμάζω·
 Φροντίσιν ἡματίησι, καὶ ἐννυχίησι τέτνηκα
 Ψυχὴν τὴν τριτάλαιναν, ὅπως πυρὸς ἐξερύσαιμι·
 Ἀλλ' ἔμπης κρατέω τοῦ σώματος οὐκ ἀμογητί.

miram exhibebat patientiam. Exstant plures ad eum
 Gregorii epistolæ.

X. TITUL. Εἰς Ἀγαπητούς. Agapeti, seu dilecti, quos
 hoc Carmine et sequentibus exagitat Gregorius, isti erant

qui postquàm castitatem Christo dicaverant, ac sese mo-
 nasticæ vitæ addixerant, cum virginibus plerumquè Deo
 sacris cohabitabant, animorum tantummodò, non corpo-
 rum amorem communionémque præ se ferentes. De aga-

METRICA VERSIO.

V. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Si tibi non fuerint tam languida membra, Philagri,
 Non tua virtutis vis mihi nota foret.
 Nunc periit corpus, manet at mens integra. Numen
 Quàm verè sanat percutiendo bonos!

VI. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Exeso, Philagri, clausit tibi lumina morbus,

Sed mens clara magis facta dolore fuit.
 Omnis te sophiæ novi, dilecte, peritum;
 Hoc autem melius dicere non habeo.

VII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Tu mala plura mihi dicis, carissime. Justus
 Si fueris, tibi fortè fides; sin pessimus, oro,
 Usquè mihi et gravius maledic. Mihi clara manebit
 Sic palma in cunctis. Lucrum fert ira malorum.

V.
ALIUD.*Aliàs Murator.*
197.

Nisi tibi corpus fuisset, Philagri, tam imbecille,
Nunquàm tuæ virtutis vires deprehendissem.
Nunc autem illud deperiit, tu verò integer. Quàm verè
Bonis Deus in medelam ærumnam adducit.

VI.
ALIUD.*Aliàs Murator.*
198.

Exedit te morbus, Philagri; oculos texit :
Anima autem ex malis est splendidior.
Omnis quidem sapientiæ te peritum novi, optime ;
Hoc autem nihil aliud melius habeo dicere.

VII.
IN MALEDICUM.*Aliàs Murator.*
187.

Plurimùm mihi maledicis, carissime. Si quidem optimus
Ipse es, fortassè et in aliquo tibi credam : sin autem pessimus,
Precor semper mihi maledicas et gravius. Sic equidem
In omnibus vicero. A malis odio haberi melius.

VIII.
ALIUD.*Aliàs Murator.*
188.

Plurimùm mihi maledicis, carissime. Facis autem tibi ipsi.
Hoc argumentum habeo remedium calamitatis :
Si quidem tibi indulgeat Deus magnus, sunt et in quibus mihi indulgeat :
Si autem indignetur, quæ major est vindicta?

IX.
ALIUD.*Aliàs Murator.*
189.

Plurimùm mihi maledicis, carissime. Si quidem vera,
Causa ego ipse, qui tuam linguam contrà me traxi.
Si autem injustè et falsa, quid ad me? quin imò dic omnibus:
Ità enim majorem ultionem consequeris à Deo.

X.
IN AGAPETOS.*Aliàs Murator.*
201.

Jàm mihi canities est; lacero corpus; oculum domito;
Curis diurnis et nocturnis absumo
Animam ter miseram, ut ab igne eripiam :
Sed nihilominus ægrè corpori impero.

petis, Synisactisque longam et doctam disquisitionem
instituit vir doctissimus Muratorius. Ex his autem Car-
minibus quæ hîc edidit, animadvertit ipse nonnulla

vulgata, sed latine tantùm à Billio ad calcem tom. 2, et
græca quoquè antea ab Aldo in vetustâ editione, quæ
prodiit an. 1504.

METRICA VERSIO.

VIII. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Tu mala, care, mihi dicis. Tibi sed facis ipsi.
Est argumentum hoc certa medela mali.
Si parcit tibi Numen, adest undè et mihi parcat;
Si manet ira, gravis quæ tibi pœna magis?

IX. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Tu mala, care, mihi dicis. Si vera, reatus

Est mihi, cùm linguæ dira flagella traham.
Si verò ficta injustè, quid pertinet ad me?
Dic cunctis. Feriet durior ira caput.

X. ALIUD. IN AGAPETOS.
(Eodem interprete.)

Jam mihi canities; corpus domo, lumina subdo;
Ter miseram curis animam noctûque diûque
Absumo ut diri solvatur ab ignibus orci:
Sed vix justa tamen carni do frena rebeli.

5 Πῶς δὲ σὺ καὶ νεότητα φέρων, καὶ σάρκας ἐγείρων
 Εὐρυτέρας ἐλέφαντος, ἔπειτα δὲ μοι διαθρύπτῃ
 Ὡς δὴ τις καθαρὸς, καὶ πνεύματι τὴν Ἀγαπητὴν
 Στέργων; Ὁ φευκτὴς ἀγάπης, ἡ Χριστὸν ἀτίζει.

ΙΑ'.

ἌΛΛΟ.

Παρθένε, Χριστὸν ἔχεις αἰεὶ ζώντ' ἐπίκουρον,
 Νυμφίου ἡμερόεντα, τεῆς ζηλήμονα μορφῆς
 Οὐρανίης. Μὴ σάρκα πάλιν, σάρκος τε ταλαίνης
 Δίξῃ κηδεμόνα· γλώσσας δ' ἄλλεине κακίστων.
 5 Μὴ Χριστοῦ χιτῶνα τὸν ἄσπιλον αἵσχεσι μίξης,
 Πάσαις παρθενικῇσιν ἐλεγχέην ἐπιβέβητα.

ΙΒ'.

ἌΛΛΟ.

Πῦρ ἐγγὺς καλάμης, οὐκ ἀσφαλές. Οὐδὲ γυναικα
 Παρθένον, ὃ μοναχῇ, κτᾶσθαι ὁμωφόριον.
 Ἄρσενά, καὶ θήλειαν ἐχώρισεν ἐλπίς ἀμείνων·
 Ἢ δὲ φύσις κρυπτὴν τὴν νόσον ἔνδον ἔχει.
 5 Ἦν ἀπέχης μακράν, σπινθήρ μένει· εἰ δ' ἀναμίσγη,
 Ἀψίς πυρκαϊάν πνεύματος ἐξ ὀλίγου.

ΙΓ'.

ἌΛΛΟ.

Τοῖς Ἀγαπητοῖς κηρύσσω τάδε, ταῖς τ' Ἀγαπηταῖς·
 Ἑρρέτε, Χριστιανῶν δηλήμονες· Ἑρρέτε, λύσσης
 Κλέπται τῆς φυσικῆς· καὶ ὄμματα πόρνον ἔχει τι.

ΙΔ'.

ἌΛΛΟ.

Ἄρσενά πάντ' ἄλλεине, Συνείσακτον δὲ μάλιχα,
 Μηρῶς πικρὸν ὕδωρ, παρθένε, πείθεό μοι.
 Αἰνῶ σωφροσυνήν, καὶ σώφρονας· οἱ δ' Ἀγαπητοὶ
 Μίγνουςίν τι χολῆς, ὃ φθόνε, τῷ μέλιτι·
 5 Δίγαμον, ἡ Ἀγαπητόν. Ὁ μὲν γάμος οὐδὲν ὄνειδος·
 Τῶν δὲ Συνεισάκτων φεῖδεται οὐδὲ λίθος.

ΙΕ'.

ΠΕΡΙ ΤΩΝ ΣΥΝΕΙΣΑΚΤΩΝ.

Λευκοῦ, καὶ μέλανος μικτὴ φύσις ἐστὶ τὸ φαιόν·
 Ζωὴ, καὶ θάνατος οὐδὲν ἔχουσι μέσον.

XII. 5. Ἀπέχης. Malè Edit. ἀπέχῃσι. Ibid. εἰ δ'. Edit.
 ἡ δ'.

XIV. 2. Μηρῶς. Intelligit poeta aquas amaras, quarum fit mentio Exod. xv.

METRICA VERSIO.

Tu qui flore vicens ævi, carnesque superbo
 Mæjores barro extollens, te postea jactas,
 Ut quis amans puro Dilectam à flamine purus?
 O fugiendus amor, Christo qui dedecus infert!

XI. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Virgo, tibi purum vivens in sæcula Christus,
 Sponsus amans servat formæ cœlestis honorem.
 Ne carnem infelix rursus, carnisque misellæ
 Rectorem admittas; linguam fuge cauta malorum.

Ne puræ Christi sordescat gloria vestis,
 Virgineumque chorum labes turpissima sædet.

XII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Culmo ignis propior, res est non tuta; puellam
 Nec retinere tuis ædibus, ô monache:
 Spes longè melior sexum divisit utrumque,
 Sed naturæ intus morbus opertus inest.
 Si fugias, scintilla manet; si proximus adstes,
 È flatu modico flamma micabit edax.

- 5 Quomodò autem tu, et juventutem ferens, et carnes erigens
 Ampliores elephanto, deindè verò te mihi jactas
 Tanquàm sanè quis purus, et spiritu Dilectam
 Amans? O fugienda dilectio, quæ Christum inhonorat.

XI.

ALIUD.

Aliàs Murator.
207.

- Virgo, Christum habes semper vivum adiutorem,
 Sponsum amabilem, tuæ amatorem formæ
 Cœlestis. Ne carnem rursùs, carnisque miseræ
 Admitte moderatorem; linguas verò improborum declina.
 5 Ne Christi tunicam immaculatam probris misce,
 Omnibus virginibus opprobrium imponens.

XII.

ALIUD.

Aliàs Murator.
205.

- Ignis propè stipulam, non est tutum. Neque mulierem
 Virginem, ô monache, habere contubernalem.
 Masculum et fœminam separavit spes melior:
 Natura autem occultum intùs morbum habet.
 5 Si abfueris longè, favilla manet; si autem congregiaris,
 Excitabis incendium ex vento modico.

XIII.

ALIUD.

Aliàs Murator.
209.

- Agapetis hæc prædico et Agapetabus:
 Abite in malam rem, christianorum corruptores; perite furoris,
 Fures naturalis; nam oculi meretricium habent quicquam.

XIV.

ALIUD.

Aliàs Murator.
211.

- Masculum omnem devita, Synisactum verò maximè,
 Uti Mirrhæ amarulentam aquam, virgo, crede mihi.
 Laudo pudicitiam et pudicos. Sed Agapeti
 Miscent aliquid fellis, ô invidia, melli.
 5 Bigamum potiùs quàm Agapetum (laudo). Conjugium quidem nihil affert probri;
 Synisactis autem nequidem parcunt lapides.

XV.]

DE SYNISACTIS.

Aliàs Murator
204.

- Albi et nigri mixta natura est color fuscus;
 Vita et mors nullum inter se habent medium.

5. Δίγαμον. Murat. mallet legere δύσγαμον. Fortè ἡ γά-
 μων. Profectò nuptias potiùs quàm Agapetum laudo.

XV. ΤΙΤ. Περὶ τῶν Συνεισάκτων. De Synisactis, ceu coin-

ductis, idem dicendum ac de Agapetis. Utrique enim
 erant, qui licèt castitatem professi, cum fœminis ejusdem
 propositi cohabitabant.

METRICA VERSIO.

XIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Hæc Agapetorum clamat mea lingua catervæ:
 O morum tineæ, furèsque perite furoris
 Mentibus ingeniiti. Sapiunt nam lumina scortum.

XIV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Vita omnem, mihi crede, virum, super omnia verò,
 Virgo, Synisactum: Mirrha timenda minùs.

Tom. II.

Laus sit virtuti, sit castis. Ast Agapeti
 Immiscent mellis fellis amara favo.

His potior bigamus; thalamo nil turpe, sed ipsa
 Dura synisactis parcere petra nequit.

XV. IN SYNISACTOS.

(Eodem interprete.)

Album junge nigro, fuscus color exsilit indè:
 Nil medii vitam separat atque necem.

R 12

Τοὺς δὲ Συνεισάκτους, ὡς δὲ φάσκουσιν ἅπαντες,
 Οὐκ οἶδ', εἴτε γάμῳ θώσομεν, εἴτ' ἀγάμους
 5 Θήσομεν, εἴτε μέσον τι φυλάξομεν. Οὐ γὰρ ἔγωγε,
 Κἄν με λέγητε κακῶς, πρᾶγμα τόδ' αἰνεσθῆναι.
 Οἱ πλείους ἀκόλαστοι· καὶ ταχὺς εἰς ὑπόνοιαν
 Ἐκ τῶν οἰκείων ἐστὶν ἅπας ἑτέροις.
 Σάρκα φέρων συζῆς Ἀγαπητῇ σάρκα φερούσῃ.
 10 Καὶ τί φρονεῖν οἶει τοὺς ῥυπαροὺς περὶ σοῦ;
 Ἔσω, μὴ τι λέγειν τοὺς σώφρονας· ἄλλ' αἷς οἶσει
 Τὸν παρὰ τῶν πολλῶν Μῶμον ἐγειρόμενον;
 Εὐνομον ἔσθ' ὁ γάμος, καὶ τίμιον· ἀλλ' ἔτι σαρκὸς
 Κρεῖσσον δ' οὐκ ὀλίγῳ σαρκὸς ἐλευθερία.
 15 Εἰ δ' ἐστὶν παρὰ ταῦτ' ἀγάμος γάμος, ὦ Ἀγάπητοι,
 Ἐν ταῖς ἀμφιβολαῖς ζήσατε συζυγίαις.

ΙΣ'.

ἌΛΛΟ.

Πρῶτον ἀληθεῖα σπουδάζετε σωφρόνες εἶναι·
 Δεύτερον αἰσχροτάτων μηδ' ὑπόνοιαν ἔχειν.
 Εἴ καθαρός, χρυσοῦ καθαρώτερος· ἀλλ' ἐμὲ πλήσσεις,
 Τῇ Ἀγαπητῇ σου σῶμα καὶ ὄμματ' ἔχων.
 5 Ἢ Ἀγαπητῇ σου, καὶ τοῦνομα τοῦτο τὸ σεμνόν·
 Φεῦ, φεῦ! μὴ τι ἔχη καὶ ῥυπαρὰς ἀγάπης.
 Οὐδὲν τῆς ῥυπαρᾶς. Ναί, πείθομαι. Ἀλλ' ὁδὸς ἄλλοις
 Γίνῃ τοῦ συζῆν οὐχ ὁσίως ἑτέροις.
 Χ' ὦ βρόβερὸς ἐστὶν ἀνὴρ, καὶ σώφρονι σώφρων
 10 Συζῶν· τοῖς ἀγάμοις, ταῖς τ' ἀγάμοις προλέγω.
 Εἴται καὶ τὸ συνειδὸς ἐλεύθερον, ἀλλ' ἀποφεύγειν
 Δεῖ γλώσσαν· γλώσσης οὐδὲν ἐτοιμότερον.
 Τίς θῆσει φλογέην ῥομφαίαν ἐμῷ παραδείσῳ;
 Τίς δώσει μεγάλης παρθενίης φύλακα;
 15 Ὡς μὴ τις Ἀγαπητὸς ἔσω, καὶ γλώσσα παρελθῇ
 Τῶν φθονερῶν. Μῶμος φείδεται οὐδ' ὁσίων.

ΙΖ'.

ΠΡΟΣ ΠΑΡΘΕΝΟΝ.

Οὐρανίη, μεγάθυμε, φασσφόρε, ὑψιθέουσα,
 Ἀγγελικῶν μονάδων σύνθρονε ἀζυγέων.
 Παρθένε, μίμνε Θεοῦ, χροὺς δ' ἀλέεινε βέλεμα.
 Μηδὲ Συνεισάκτω σὸν βίον ἐξυξίσης.

16. Ζήσατε. Forte legendum est ζήσσετε.

XVI. 5. Σοῦ Melius poneretur σοί.

METRICA VERSIO.

Turba Synisactos solito quos nomine signat,
 Sūntne tori sociis, virgineōve choro
 Censendi, an medium quoddam datur? Ast ego certè,
 Non laudo hoc, de me sint malè dicta licèt.
 Sunt multi infrenes; velox et pendere rebus
 Quilibet ex propriis non sua facta solet.
 Carnalis Caræ carnem convivis habenti:
 Corruptos de te credere quid reputas?
 Esto, nihil dicant justī; quis tanta moveri
 Invidiæ à multis murmura ferre queat?

Est rectus sanctusque torus, sed vernula carnis:
 Carnis libertas, res celebranda magis.
 Nuptiæ at innuptæ si dentur, cara calerva,
 Vos patet in dubiis vivere conjugiiis.

XVI. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Sit primum vobis studium verè esse pudicos,
 Nec labis detur postea suspicio.
 Munditiâ superas aurum: mihi vulnus at inferis,
 Attenta in Caram lumina, corpus habens.

- Synisactos verò, ut eos omnes appellant,
 Nescio an inter conjugatos, an inter cœlibes
 5 Posuerimus, an verò medium aliquod servabimus. Non enim ego,
 Quamvis malè de me dicatis, rem hanc laudabo.
 Multi sunt intemperantes; et velox ad suscipionem,
 Ex propriis rebus est quilibet ergà alios.
 Carnem ferens convivis cum Dilectà carnem ferente.
 10 Et quid sentire putas inquinatos de te?
 Esto, nihil obloquantur honesti homines; sed quis ferat
 A multis livorem excitatum?
 Legitima res et honorabilis, nuptiæ sunt; sed adhuc carni serviunt:
 Res autem longè melior, carnis libertas.
 15 Si autem prætereà innuptæ nuptiæ sunt, ô Dilecti,
 In ambiguis vivetis conjugis.

XVI.

ALIUD.

Alias Murator.
 205.

- Primò studete verè pudici esse:
 Deindè turpium neque suspicionem injicere.
 Es purus, auro purior; sed me vulneras,
 In Dilectam tuam corpus et oculos intentos habens.
 5 Est Dilecta tibi, et nomen hoc honestum;
 Heu, heu! cave ne quid habeat impuræ dilectionis.
 Nihil (ais) impuræ. Etiam; credo. Sed aliis exemplum
 Evadis, vivendi non sanctè cum aliis.
 Cum cœno cœnum est vir, etiamsi castus cum castâ
 10 Vivat: innuptis viris, innuptisque mulieribus prædico;
 Etiamsi conscientia sit integra, tamen effugere
 Oportet linguam; linguà nihil promptius.
 Quis ponet flammeum gladium meo paradiso?
 Quis dabit magnæ virginitatis custodem?
 15 Ne quis Dilectus intrà, et lingua transeat
 Invidorum. Livor ne sanctis quidem parcit.

XVII.

AD VIRGINEM.

Alias Murator.
 206.

Cœlestis, magnanima, lucida, sublime currens,
 Cum angelicis unitatibus injugatis communem habens sedem,
 Virgo, memento Dei, terræ autem devita tela,
 Neque cointroducto vitam tuam contumeliâ afficias.

9. X' ω. Legendum videtur X' ω γὰρ, ut stet metrum, quod aliter claudicat. Muratorius putat commodius non posse emendari, quàm legendo χῶς καὶ βόρβορος.

METRICA VERSIO.

Est Agapeta tibi; nomen sonat istud honestum:
 Sed ne subiaceant sensa profana cave.
 Nulla profana. Libens credo. Persuadet at anceps
 Non sanctum vitæ ducere vita genus.
 Cum cœno cœnum, castæ sic castus adhærens.
 Innuptos moneo, virgineumque chorum:
 Integra corda licet maneat, tamen ora loquentis
 Sunt fugienda mali. Promptius ore nihil.
 Ense meum rutilo Eden quis servare valebit?

Custodem decori quis dare virgineo?
 Non Carum intus habe, ne te premat invida lingua;
 Invida nec sanctis parcere lingua solet.

XVII. AD VIRGINEM.

(Eodem interprete.)

Cœlica, magnanimis, lucens, currénsque per altum,
 Innuptis adstans mentibus angelicis,
 Virgo, memento Dei, vita sed spicula terræ,
 Cumque Synisacto gloria non pereat.

ΙΗ'.

ἌΛΛΟ.

Παρθένε, παρθένος ἴσθι καὶ ὄμμασι, καὶ κρυφαίσι,
 Μηδὲ συνεισαγάγῃς ἄρσενα κηδεμόνα,
 Χριστὸν ἔχεις Ἀγαπητόν. Ἀπόπτυσσον ἀνδράς ἅπαντας.
 Τί χρήξεις θανάτου φάρμακον ἔνδον ἔχειν;
 5 Ὅμμασιν ὄμματα μίσητε, λόγῳ λόγον, ἀγνὲ καὶ ἀγνή.
 Εἰτά σε σωφροσύνης δήσομεν ἐν σκεπάσι.
 Ἀγνοῦ μηδ' εἰδωλα φέρειν χροὺς ἀφραδίζοντος.
 Ἡ δὲ συνοικισίῃ τὴν νόσον ἐγγὺς ἔχει.

ΙΘ'.

ΠΡΟΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ.

Ὡς χαλεπὸν σάρκεσσι φυγεῖν κλόνον ἐγγὺς ἐούσαις!
 Τοῦνεκά μοι, μοναχοί, τῆλ' ἀπὸ θηλυτέρων.
 Πολλὰ γάρ ἐστι γάμου μυσθήρια, καὶ πρὸ γάμοιο,
 Οἷς μολύνει ψυχὴν ὄψις ὑφελκομένη.

Κ'.

ἌΛΛΟ.

Οἱ μοναχοί, μοναχῶν βίον ἔλκετε. Εἰ δ' Ἀγαπηταῖς
 Συζῆτ', οὐ μοναχοί. Ἡ δὴ δὲς ἄλλοτρίῃ.
 Ἀγγελικῆς δόξης εἰκὼν μονάς. Εἰ δ' Ἀγαπηταῖς
 Τέρπεσθε, θνητῆς ἐστὶ φίλοι δυνάδες.
 5 Πείθομαι, ὡς ἀγνή συζῆς ἀγνός, ἀλλὰ γυναικί.
 Σήμερον εἰ σώφρων, αὔριον ἐστὶ φόβος,
 Τῶν Χριστῷ ζώντων, καὶ τερπομένων Ἀγαπηταῖς
 Μὴ πού τοὺς μεγάλους αὔρα φέρι καμάτους.
 Ἡ πῦρ, ἥ ἐκ πυρὸς σημήϊα τοῖς Ἀγαπητοῖς.
 10 Τὴν εἰκαζομένην φεύγετε σωφροσύνην.

ΚΑ'.

ὍΤΙ ΟΥΚ ΑΠὸ ΠΗΠΤΟΝΤΩΝ ΧΡΗ ΤΟΥΣ ΑΓΝΟΥΣ ΔΙΑΒΑΛΛΕΙΝ.

Τί φῆς; Οἱ μὲν, ἀγνοὶ καὶ σώφρονες, οὐδὲν ἀνάγνου
 Κλέπτουσιν κακίης οὐθενὸς, οἱ πλείονες.
 Εἷς δὲ κακὸς σεμνοῖς, καὶ πλείοσιν, ἐστὶν ὄνειδος.
 Ὡς τι μὲν συζῆν ἄρσεσι τὰς ἀγάμους;
 5 Φεῖδεσθε γλώσσης, φθονερῶν γένος. Οὔτε κάκιζοι
 Πάντες, οὔτ' ἀγαθοί· καὶ τι φύσει δοτέον.

XVIII. TITUL. Ἄλλο. Hoc Carmen in duas partes dividi posset. Cujus pars prior ad Agapetas pertinet, posterior ad Agapetos. Hæc eadem, sed aliis plerumque verbis, le-

guntur in Carmine cui titul. *Præcepta ad virgines*, Lib. 1, Sect. 2, Carm. 11.

5. Ἀγνή. Ità Cod. Med. Edit. ἀγνὲ καὶ ἀγνή.

METRICA VERSIO.

XVIII. ALIUD.

(A. B. Gaillau interprete.)

Virgo palàm, virgo occultè sis, Virgo; nec intùs
 Sit tibi vir, teneat quem pia cura tuí.
 Carus adest Christus. Turbam fuge cauta viroꝝ.
 Quid lethale intùs virus habere juvat?
 Casti, oculis oculos, verbis et jungite verba;
 Nectemus capiti sarta pudicitie.
 Nec terræ feret insanæ simulacra pudicus.
 Proximus his morbus, quos domus una capit.

XIX. IN MONACHOS.

(Eodem interprete.)

Non facìle fugies vicinus carne tumultum;
 Hinc, monachi, à cœtu cedite sœmineo.
 Multa vel antè torum, sociæ mysteria tædæ,
 Queis menti sordes lumina capta ferunt.

XX. ALIUD.

(Eodem interprete.)

O monachi, sitis monachi. Si vivitis autem
 Cum sociâ, haud monachi. Namque aliena dyas.

XVIII.

ALIUD.

Aliàs Murator.
208.

O virgo, virgo esto tùm palàm, tùm occultè,
 Neque introducas virum curatorem.
 Christum habes Dilectum. Respue viros omnes.
 Quid opus habes lethale venenum intùs habere?
 5 Oculis oculos misce, sermoni sermonem, caste et casta;
 Deindè te pudicitiae cingemus coronis.
 Casti est neque simulacra tolerare terræ insanientis.
 Cohabitatio autem morbum habet proximè.

XIX.

AD MONACHOS.

Aliàs Murator.
207.

Quàm difficile est effugere tumultum corporibus propè existentibus!
 Quapropter, monachi, procùl mihi à foeminis estote.
 Multa enim sunt conjugii mysteria, et antè nuptias,
 Quibus inquinat mentem captus oculus.

XX.

ALIUD.

Aliàs Murator.
212

Monachi monachorum vitam ducite. Si autem cum Agapetabus
 Vivitis, non estis monachi. Binarius alienus (à vobis est).
 Angelicæ gloriæ imago est unitas. Si autem Agapetabus
 Delectamini, mortalis estis amici dyadis.
 5 Credo, cum castà castus vivis, sed tamen cum foeminà;
 Hodie si pudicus, cràs est timor,
 Hominum Christo viventium et gaudentium Agapetabus
 Ne magnos aura ferat labores.
 Aut ignem, aut ignis indicia habent Agapeti;
 10 Fictam fugite temperantiam.

XXI.

QUÒD PROPTER LAPSOS NON DECET CRIMINARI CASTOS.

Aliàs Murator.
215

Quid ais? Pudici quidem et temperantes, qui nihil foedum
 Clàm committunt unquàm, plures sunt.
 Unus autem malus castis et pluribus est dedecori;
 Quare quid attinet convivere maribus inuuptas?
 5 Parcite linguæ, invidorum genus. Neque pessimi omnes,
 Omnes nec boni; et aliquid naturæ dandum.

XX. 8. *Φέρετ.* Legendum videtur *φερόν*.XXI. *Tit.* Propter Agapetos à malevolis malè audie-

bat universum monachorum genus. Quapropter Gregorius istorum contrà obtrectatores causam suscipit.

METRICA VERSIO.

Angelici decoris typus est monas. Ast Agapetæ
 Si placeant, vobis sit malè grata dyas.
 Castæ hæres, credo, castus; tamen illa puella est;
 Sis hodiè castus, cràs timor ille tibi.
 Ne si convivas Christo devotus Amicis,
 Sudores magnos dissipet aura levis.
 Intùs habent flammam, flammæ vel signa futuræ
 Dilecti. Virtus sit tibi ficta procùl.

XXI. QUÒD PROPTER LAPSOS NON DECET CRIMINARI
CASTOS.

(Eodem interprete.)

Quid dicis? Plures sunt qui casti atque pudici,
 Sordida committunt nulla, vel in tenebris.
 Pluribus at castis malus unus dedecus infert.
 Quid juvat inuuptas vivere cum maribus?
 Invida lingua, sile. Non omnis pessimus, omnis
 Nec bonus est; aliquid detur et ingenio.

Εἴ τις ἀγνεύοντων ποτ' ἀπώλετο, τοῦτ' ἐπὶ πάντων
Οἴσετε; τὰς δὲ χόρας χωρὶς ἕκαστος ἔχει.

ΚΒ'.

ἌΛΛΟ.

Ἄγγελος ἦν πονηρὸς Εὐσεβίου. Ἀλλὰ πεσόντος
Ἀγγελικῆς οὐδὲν χάριτος πέσεν. Οὐδὲ μαθηταῖς
Ἦσαν Ἰούδας βουδός, ἐπεὶ πέσεν. Ἀλλὰ σὺ πάντα
Ἀγνοῦς ἐξ ὀλίγων ὑβρίζεις· τοῦτο δίκαιον;

ΚΓ'.

ἌΛΛΟ.

Μήτ' εὐπλοῦσι ναυαγοῦντας προσίθι,
Μήτ' εὐβιοῦσι τοὺς σφαλέντας ἐν βίῳ.
Χωρὶς τὰ καλῶν, καὶ κακῶν ὀρίσματα.
Πέσθαι τοὺς πιπτοντας ἐκλέγω μόνον.
5 Τῶν δ' εὐδρομούντων οὐδαμοῦ μεμνημένος,
Λέγεις πεσόντας· τοὺς κατορθοῦντας δ' ἐγώ.
Σὺ τοὺς κακίστους, ὡς κακός· καλοὺς δ' ἐγώ.
Χωρὶς τὸν αἰσχρὸν, τὸν τε σώφρονα τίθει.
Μὴ κρῖν' ἀνάγνους πάντας ἐξ ἐνὸς κακοῦ.
10 Αἰδοῦ τὸν ἀγνὸν μᾶλλον, ἢ μίσει κακόν.

ΚΔ'.

ΠΕΡΙ ΓΑΜΟΥ.

Εἴ σοί τι κρεῖσσον καταφαίνεται, οὐ γὰρ ἔμοιγε,
Οἰκέτις, ἢ γαμετή; εἰπέ μοι, ὦ φιλότης.
Σαρκοῦς γὰρ ἐσμεν δεσμῶται πάντες ἀληθῶς.
Μοίρης θειοτέρης χεῖρονι κερναμένης.
5 Τί κρεῖσσον, ψυχὴν τὴν τλήμονα σαρκὸς ἀνέλκειν,
Ἡ προσεπισφίγγειν ἄμμοσι θειοτέροις;

ΚΕ'.

ὍΤΙ ΚΑὶ ΠΑΪΖΕΙΝ ἜΣΤΙ ΣΕΜΝΩΣ

Παίζει καὶ πολὺ· τὰ δὲ παίγνια, παίγνια σεμνά,
Μιγνυμένης Χριστῷ τῆς ἀταλαφροσύνης.
Καὶ βλοσυρὸν γελῶν τέρπω φρένας. Οἱ δ' ἐλικῶνες
Ἐρρέτε, καὶ δάφναι, καὶ τριπόδων μανίαι.

XXII. 1. Ἄγγελος etc. Vide Lib. 1, Sect. 2, Carm. 1, vers. 680, ubi Gregorius Judæ et Angeli mali commemorat lapsum.

XXIV. 1. Κρεῖσσον Cod. Amb. et Med. κρησόν.
2. Οἰκέτις, ἢ γαμετή. Ancilla, et uxor, id est: corpus et anima.

METRICA VERSIO.

Si quis castorum periit, nūm crimen in omnes
Transfertis? Proprio quisque colore nitet.

XXII. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Lucifer è cœlis cecidit malus angelus olim;
Nec turbæ angelicæ lapsus maculavit honorem.
Discipulos lapsus Judas non læsit; at omnes
Tu culpas castos, uno peccante. Quid æquum?

XXIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Non prosperis conjungè nautis naufragos,
Nec devios rectam tenentibus viam.
Procùl honorum et improborum termini;
Solos perire dico qui lapsi cadunt.
Tu nulla dicens de probè currentibus,
Lapsos recenses; ast ego memoro bonos;
Tu pessimos, cùm sis malus; justos ego.
Pravos ab innocente justus separa.

Si quis castorum aliquāndò periit, an in omnes
Transfertis crimen? colores suos unusquisque seorsum habet

XXII.

ALIUD.

Alia Murator.

214.

Angelus fuit malus Lucifer. Sed illo cadente,
Angelicæ nihil gratiæ decedit. Neque discipulis
Probrio fuit Judas, licet ceciderit. Sed tu omnes
Castos è paucorum (lapsu) vituperas. Estne hoc justum?

XXIII.

ALIUD.

Alia Murator.

215.

Neque feliciter navigantibus naufragantes annumera,
Neque rectè viventibus errantes in vitâ.
Seorsum sunt bonorum et malorum termini.
Perire lapsos duntaxat dico.
5 Tu verò feliciter currentium nullatenus mentionem faciens,
Commemoras lapsos; ego verò benè operantes;
Tu pessimos, malus cum sis; bonos ego.
Impudicum à casto secerne.
Ne judices impuros omnes ex uno malo.
10 Reverere castum magis, quàm odio habeas malum.

XXIV.

DE NUPTIIS.

Alia Murator.

216.

An tibi quid melius videtur, non enim mihi,
Ancilla, quàm uxor? dic mihi, ô amice.
Carnis enim captivi sumus reverà omnes,
Divinâ parte deteriori immixtâ.
5 Quid melius est, animamve miseram à carne abducere,
An adstringere nodis gravioribus?

XXV.

QUOD ET HONESTÈ JOCARI LICET.

Alia Murator.

217.

Jocatur et canities; sed lusus, lusus sunt graves,
Mixtâ Christo simplicitate.
Et gravè ridens oblecto animum. Helicones verò
Abite, et lauri, et tripodum furores.

XXV. ΤΙΤ. Ὅτι καὶ παίζειν etc. Fortassè Gregorius hîc
canit quomodo se condendis carminibus oblectaret, et
Ethnicorum poëtarum fabulas irridet.

3. Ἑλικῶνες. Ἑλικῶν, musicum fuit instrumentum novem
chordis constans. Gregorius potuit etiam Heliconem mon-
tem intelligere.

METRICA VERSIO

Omnes ab uno sordidos ne judices.
Lauda magis castum, malos quàm respuas.

XXIV. DE NUPTIIS.

(Eodem interprete.)

An tibi, namque mihi non sic, præstare videtur
Ancilla uxeri? dic mihi, care, precor.
Deteriori etenim commixtâ parte supernâ,
Captivi carnis, gens miseranda, sumus.

Quid melius, carnisve jugo subducere mentem,
An gyris gravibus stringere vincla magis?

XXV. QUOD ET HONESTÈ JOCARI LICET.

(Eodem interprete.)

Est jocus et senio; verum gravitate decorus,
Cui juncta est Christi candida simplicitas.
Risû oblecto gravi mentem. Vos, cedite, musæ,
Laurique. et tripodes, vaticinûsque furor.

ΚΣ.

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΜΑΡΤΥΡΙΟΙΣ ΤΡΥΦΩΝΤΑΣ.

Εἰ φίλον ὀρχησαῖς ἀθλήματα, καὶ φίλον ἔσσι
 Θρύψις ἀθλοφόροις· ταῦτα γὰρ ἀντίθετα.
 Εἰ δ' οὐκ ὀρχησαῖς ἀθλήματα, οὐδὲ ἀθληταῖς
 Ἢ θρύψις· πῶς σὺ μάρτυσι δῶρα φέροις
 5 Ἄργυρον, οἶνον, βρώσιν, ἐρεύγματα; ἢ ῥα δίκαιος,
 Ὃς πληροῖ θυλάκους, καὶ ἀδικώτατος ἦ;

ΚΖ.

ἌΛΛΟ.

Μάρτυρες, εἶπατε ἅμμιν ἀληθῶς, εἰ φίλον ὑμῖν
 Αἱ σύνοδοι. Τί μὲν οὖν ἦθιον; Ἀντὶ τίνος;
 Τῆς ἀρετῆς· πολλοὶ γὰρ ἀμείνους ὧδε γένοιντ' ἂν,
 Εἰ τιμῶτ' ἀρετῇ. Τοῦτο μὲν εὖ λέγετε.
 5 Ἢ δὲ μέθη, τό τε γαστρός ὑπάρχειν τοὺς θεραπευτάς,
 Ἄλλοις· ἀθλοφόρων ἐκλυσίς ἄλλοτρίη.

ΚΗ.

ἌΛΛΟ.

Δαίμοσιν εἰλαπίναζον, ὅσοις τοπάρουθε μεμηλεῖ
 Δαίμοσιν ἦρα φέρειν, οὐ καθαρὰς θυσίας.
 Τούτου Χριστιανοὶ λύσιν εὖρομεν. Ἀθλοφόροισι
 Στησάμεθ' ἡμετέροις πνευματικὰς συνόδους.
 5 Νῦν δὲ τί τάρβος ἔχει με, ἀκούσατε, ὦ φιλόκωμοι·
 Πρὸς τοὺς θαιμονικοὺς αὐτομολεῖτε τύπους.

ΚΘ.

ἌΛΛΟ.

Μὴ ψεύδεσθ', ὅτι γαστρός ἐπανέται εἰσὶν ἀθληταί.
 Λαιμῶν οἶδε νόμοι, ὧ' γαστοὶ, ὑμετέρων.
 Μάρτυσι δ' ἐς τιμὴν ἐν ἐπίσταμαι, ὕβριν ἐλαύνειν
 Ψυχῆς, καὶ θαπανᾶν δάκρυσι τὴν περιελθὴν.
 5 Μαρτύρομ', ἀθλοφόροι καὶ μάρτυρες· ὕβριν ἔθηκαν
 Τιμὰς ὑμετέρας οἱ φιλογαστριδαί.
 Οὐ ζητεῖτε τράπεζαν εὐπνουν, οὐδὲ μαγείρους·
 Οἱ δ' ἐρυγὰς παρέχουσ', ἀντ' ἀρετῆς τὸ γέρας.

XXVI. TIT. Πρὸς τοὺς ἐν μαρτυρίοις etc. Poëma istud et tria quæ sequuntur de eodem argumento, in Reg. Cod. 992, unico poëmate continentur. In his culpat Gregorius

convivia, quæ intrâ basilicas fiebant in festis sanctorum martyrum.

5. Ἢ ῥα δίκαιος. Id est : Num per ista convivia, implendo

METRICA VERSIO.

XXVI. AD EOS QUI IN MARTYRUM BASILICIS GENIO
INDULGENT.

(A. B. Caillau interprete.)

Saltanti si bella placent, oblectet athletas
 Mollities : ambo scilicet opposita.
 Saltanti sin bella placent, nec ridet athletic
 Mollities, qui das munera martyribus,
 Vinum, escam, argentum, ructus? Justusne nitebit,
 Qui repleat folles, patret iniqua licet.

XXVII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Convētūsne placent? fortissima, dicite, turba.
 Quæ jucunda magis? Cur placet ista cohors?
 Virtutis causâ : virtus nam crescet, honorem
 Si capiat virtus. Hæc benè dicta quidem.
 Sint autem ebrietas aliis ventrisque voluptas;
 Namque ingrata gulæ gaudia martyribus.

XXVI.

AD EOS QUI IN MARTYRUM BASILICIS GENIO INDULGENT.

Aliàs Murator.
218.

Si grata saltatoribus certamina, gratæ sint etiam
 Deliciæ athleticis : hæc enim sunt opposita.
 Sin verò neque saltatoribus certamina, neque athleticis
 Deliciæ; quomodò tu martyribus dona fers
 5 Argentum, vinum, escam, ructationes? Num justus fiet,
 Qui impleat folles, etiamsi injustissimus sit?

XXVII.

ALIUD.

Aliàs Murator.
219.

Martyres, dicite nobis, verè an grati sint vobis
 Conventus. Quid enim jucundius? Cujus rei causâ?
 Virtutis : multi enim meliores evadent,
 Si virtus honoretur. Hoc quidem rectè dicitis.
 5 Ebrietas autem, et ventris esse cultores
 Aliorum sit : à martyribus intemperantia aliena.

XXVIII.

ALIUD.

Aliàs Murator.
220.

Dæmonibus opiparas mensas parabant, quibus antea cura erat
 Dæmonibus grata offerre, non puras hostias.
 Hujus nos Christiani finem invenimus. Martyribus
 Statuimus nostris spiritales conventus.
 5 Nunc autem quis me timor habeat, audite, comessatores :
 Ad dæmoniacas transfugitis formas.

XXIX.

ALIUD.

Aliàs Murator.
221.

Ne mentiamini, quòd ventris laudatores sint martyres.
 Gularum hæc leges sunt, ô boni,strarum.
 Martyribus autem honori unum esse scio, dedecus expellere
 Animæ et consumere lacrymis pinguedinem.
 5 Testor vos, victores et martyres; contumeliam reddiderunt
 Honores vestros ventris amatores isti lurconum filii.
 Non quæritis mensam odoram, neque coquos :
 Hi verò ructus exhibent, pro virtute præmium.

ventrem justus fiet, qui antea injustus erat?

XXIX. 6. Φιλογοσφοίδα. Gulosorum filii, id est, gulosi.

8. Οἱ δ' ἐρωγὰς. Id est, hi autem, virtutis loco, vos ructibus munerantur.

METRICA VERSIO.

XXVIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Dæmonibus posuere dapes, qui grata solebant,
 Sed non pura, malis tradere dæmonibus.
 His nos chisticolæ damnatis, fecimus almo
 Conventus dignos Flamine martyribus.
 Nunc quis me teneat timor, auscultate, gulosi:
 Dæmonis ad formas non benè transfugitis.

XXIX. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Falsa procùl. Non turba favet fortissima ventri :
 Ista, boni, vestræ lex malesana gulæ.
 Sanctis unus honor, sordes expellere mentis,
 Conficere et fletu pingua membra nimis.
 Vos nece, vos palmæ celebres contestor honore:
 Turpârunt vestrum ventris amore decus.
 Non lautas petitis mensas, artémque coquorum;
 Præstant hi ructus, præmia pro merito.

Λ'.

ΕΙΣ ΤΗΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΝ, ὅπου κατέμενε μετασχηματισθεῖσαν
παρ' αὐτοῦ· ἦν γὰρ ναὸς εἰδώλων.

Ἀρχαῖα πόλις εἰμὶ δαίμοσι καμοῦσα,
 Αὖθις ἀνηγέρθην παλάμαις Γρηγορίου.
 Ναὸς ἐτύχθη Χριστοῦ· δαίμονες, εἴξατέ μοι.

ΛΔ'.

ΚΑΤὰ ΤΥΜΒΩΡΥΧΩΝ.

Ἐπει σε κευθμών ἐντὸς εἰσεδέξατο,
 Ἰήξαντα τύμβον, ὃ κάκισον θηρίον.
 Τύμβον τοσοῦτον, καὶ τόσῃς ἔργον χερὸς.
 Τίν' εἶδες; Εἰπέ, λέξον· σεσηπότα
 5 Νεκρῶν κάρηνα, καὶ τύπους ὄντων ποτέ·
 Δάμασ' ἀκούω καὶ ποσὶν συγκειμένους.
 Εἴτ' οὐκ ἔρευσαν σάρκες; Εὕρηκας δὲ τί;
 Οὐδέν, δικαίως οὐδέν. Ἀλλ' ἔχεις ἄγος.
 Ἄπελθ', ἄπελθε, νερτέροις δώσω δίκην.
 10 Ζώντων δ' ἀπόσχου· πρὶν θανεῖν δεδοίκαμεν.

ΛΒ'.

ἌΛΛΟ.

Τὸν τυμβοφόντην, τὸν τάφων ἀλάστορα,
 Τὸν πάντα χρυσοῦ δοῦλον, ὃς τὸν σημάτων
 Πάντων ὑπερτελλόντα τέτμηκεν τάφον,
 Τοῦτου κτανών τις, τῆς δίκης ἔσται βραβεύς,
 5 Οἱ τόνδ' ἔχουσι τύμβον, εἰ τόδ' ἐς' ἔχειν.
 Κτανών; τί τοῦτο; καὶ βαλὼν κρημνῶν ἄπο.
 Βαλὼν; τί τοῦτο; καὶ τεμὼν ἄμφω χέρε.
 Τεμὼν; τί τοῦτο; μηδὲ τυμβεύσας νέκυν.
 Ὡδ' ἂν πάθοι δίκαια, ὀφλήσει δ' ἔτι,
 10 Τὸ ταῦτα χρυσοῦ τοῦ κακοῦ δράσαι χάριν.

ΛΓ'.

ἌΛΛΟ.

Τίς οὗτος, ὃς σκαπτῆρα, καὶ τυμβωρύχους
 Ἐμοῖσι χεῖρας ὁσέοις ἤκεις ἄγων;
 Οὐδ' αὐτὸ (φεῦ, φεῦ!) τοῦδε τοῦ τάφου, τάλας,
 Κάλλος τοσοῦτον καὶ τόσον τιμᾶν θέλων.
 5 Ὡς ἄξιόν σε τοῖσδε χωσθῆναι τάφοις!

XXX. TITUL. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν, etc. Quod sit hoc ver-
 sum genus, non satis constat. Muratorius putat aliqua
 hic desiderari, et mancun esse aliquem versum. Planu-
 des περὶ ἐγκαινίων, sic Carmen istud Gregorii expressit:

Δαίμοσιν ἱρὰ κ' ἀρχαῖα πόλις εἰμὶ καμοῦσα·
 Αὖθις ἀνηγέρθην Γρηγορίου παλάμαις,
 Οὐτινος ἢ πραπίσιν περικαλλὲς ναὸς ἐτύχθη,
 Ἰδρυμαὶ δὲ Χριστῷ· δαίμονες, εἴξατέ μοι.

METRICA VERSIO.

XXX. IN ECCLESIAM, UBI MANEBAT, QUÆ TRANSFORMATA
 FUIT AB EO; ERAT ENIM IDOLORUM TEMPLUM.

(A. B. Caillau interprete.)

Urbs antiqua, jugo cecidi submissa maligni;
 Sed me restituit dextera Gregorii.
 Surrexere sacri ditissima mœnia templi,
 Christus ubi colitur; sis procûl indè, Satan.

XXXI. IN SEPULCRORUM EFFOSSORES.
 (Bilio interprete.)

Ad ima, sæva bellua, admissus loca,
 Rupto sepulcro maximo, quod tot manus
 Tanto labore struxerant, tot sumptibus,
 Quid crania præter putrida est visum tibi,
 Hominumque tristes reliquias, quosdam et typos,
 Virum jacentem et conjugem, velut audio?
 Fluxere carnes quin tuæ? Quidnam invenis?

XXX.

IN ECCLESIAM, UBI MANEBAT, QUÆ TRANSFORMATA FUIT AB EO, ERAT ENIM
IDOLORUM TEMPLUM.

Aliàs Murator.
226.

Urbs antiqua sum, quæ sub dæmonibus collapsa,
Rursus excitata sum manibus Gregorii.
Templum Christi exstructum est : dæmones, cedite mihi.

XXXI.

IN SEPULCRORUM EFFOSSORES.

Aliàs Bill. 158,
pag. 202.

Posteà quàm latibulum istud intus excepit te,
Qui fregisti sepulcrum, ô pessima bellua,
Sepulcrum tale, et tot manuum opus,
Quid vidisti? Dicit, edissere : putrida
5 Mortuorum capita, et simulacra eorum qui olim fuere:
Uxorem audio et maritum hinc simul compositos.
Nonne horrore carnes effluxere? Quid autem reperisti?
Nihil, et quidem merito nihil. Sed patrastis scelus.
Abscede, abscede, inferis daturus pœnas.
10 Sed à vivis abstine : ante mortem enim timemus.

XXXII.

ALIUD.

Aliàs Bill. 159,
pag. 202.

Hunc tumulicidam, sepulcrorum perniciem,
Auri prorsus mancipium, qui hoc monumentis
Omnibus præstantius effodit sepulcrum,
Hunc qui occiderit, justitiæ erit arbiter erga eos
5 Qui hunc habent tumulum, si hoc est habere.
Qui occiderit? quid istud? etiam dans præcipitem.
Dans præcipitem? quid istud? etiam secans ambabus manibus.
Secans? quid istud? nequidem humo condens cadaver.
Sic justas dabit pœnas, et tamen debet adhuc,
10 Quod hoc facinus perpetraverit vilissimi auri gratiâ.

XXXIII.

ALIUD.

Aliàs Bill. 140,
pag. 202.

Quis es tu qui fossorem, et tumuli violatrices
Meis ossibus manus venis adhibiturus?
Neque heu! heu! hujus sepulcri, miser,
Tantam pulchritudinem, et tantum decus reveritus.
5 Quàm æquum erat his te defossum obrui lapidibus!

— In versione metricâ hoc exemplum secuti duobus distichis tres poëtæ versus expressimus. (Not. nov. Edit.)

XXXI. 4. Σεισπύτα. Codices aliqui σεισπύτα.
XXXII. 10. Κακοῦ. Ità legendum. Edit. καλοῦ.

METRICA VERSIO.

Nil, jure prorsus tu nihil : scelus ast habes.
Abscede, nequam, mortuis pœnas dabis.
At parce vivis ; nam metus vivos tenet.

XXXI. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Hunc tumulicidam, busta qui ferus rapit,
Aurique prorsus servus est, quique omnibus
Bustum sepulcris majus effodit, neci
Si quis det ex his, triste qui bustum hoc habent,
(Hoc si est habere,) justus hic judex erit.
Necet? quid istud? Arce mittat si editâ.

Mittat? quid istud? Si manu geminâ secet.
Secet? quid istud? Si cadaver non humet.
Supplicia digna sic dabit : pœna hæc quoque
Levis erit, auri cum siti hæc patraverit.

XXXIII. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Quis tu ligonem, quique sacrilegas manus
Ut ossa mittas in mea, huc gressus agis,
Heu, heu! nec ipsum talis et tanti decus
Veritus sepulcri? Dignus es, post hoc scelus,
Lapidibus hisce, dignus es certè obrui.

ΛΔ΄.

ἌΛΛΟ.

Φρύξ ἦν ὁ Μίδας, ὡς δ' ἅπαντα χρυσίον
 ἦται γενέσθαι. Τυγχάνει, λιμῶ δέ γε
 Θνήσκει μὲν· εὐχῇ πλούσιος. Θνήσκει δ' ὁμῶς·
 'Τοῦτ' ἦν παθεῖν σε τὸν τάφον ὀρούκτορα,
 5 ὧς ἂν μάθῃσι πάντες αἰδεῖσθαι τάφους.

ΛΕ΄.

ἌΛΛΟ.

Κάνταῦθα χεῖρας, ὦ κακοὶ, βεβλήκατε;
 Κάνταῦθα χρυσὸς ἤγαγ' ὑμᾶς ὁ πλάνος;
 Ἀλλ' οὐδ' ὁ χρυσὸς, ἐλπίδες δὲ χρυσίου.
 Τριαῦτα πάσχειν τοὺς κακοὺς ἦν ἔνδικον.

ΛΣ΄.

ἌΛΛΟ.

Ὁ τύμβος οὐκ ἔγχρυσος· εἰ δέ σοι φίλον
 Πλουτεῖν, ἔχεις λήτταρχον εὐπορον βίον·
 Νεκρῶν δ' ἀπόσχου· καὶ σέ τις μένει τάφος.

ΛΖ΄.

ἌΛΛΟ.

Ἐξηπάτημαι· τὸν τάφον δὲ γ' ὠρόμην
 Χώσας τοσοῦντον, αἰδέσθαι βροτῶν γένος.
 Οἱ δ' ὡς νεκρῷ μοι προσδραμόντες πλουσίῳ,
 ἔχουσι τύμβον· οὐ γὰρ εἶχον ἄλλο τι.

ΛΗ΄.

ἌΛΛΟ.

Ὅρουσ', ὄρουσε τύμβον. Ὡς αὐτῷ βόθρον,
 Εὖ ἴσθ' ὀρύσσεις, χρυσὸν ἐκ νεκροῦ φέρων,
 Εἰς ὃν βαλεῖ σε καὶ ποθ' ὑπερον δίκη
 Ὅπισθόπους μὲν, σὺν τόκῳ δ' ἐπέρχεται.

ΛΘ΄.

ἌΛΛΟ.

Πέπονθε δεινὸν τύμβος· ὁ σκάψας πλέον.
 Ὁ μὲν γὰρ οὐδὲν ὧν πέπονθ' αἰσθάνεται·
 Σὺ δ' εἰ λάλημα πᾶσιν, ὦ χρυσοῦ λάτρα,
 Οὐ εὐδὲ τύμβος θεῖξεται τεθνηκότα.

Μ΄.

ἌΛΛΟ.

Ὅλοιτ', ὅλοιτο χρυσὸς ἐκ μέσου βροτῶν,
 Ὃς ἐξέμηνε καὶ τάφους τοῖς πλουσίοις.

XXXVIII. 4. Ὅπισθόπους. Sic legendum censet Billius pro ἐπὶ σκότους quod habent Codices.

METRICA VERSIO.

XXXIV. ALIUD.

(Billio interprete.)

Midas petebat quidlibet in aurum sibi
 Verti : petitis potitur : at dirâ fame,
 Dùm dives esse gestit, infelix perit.
 Patiaris utinàm paria, qui busta effodis,
 Discant sepulcris parcere ut cuncti dehinc.

XXXV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Misistis, homines improbi, hûc etiam manus?

Fallax et hûc vos duxit aurum, perditî?
 Imò nec aurum, spes sed auri scilicèt.
 Pati ista sanè par fuit pravos viros.

XXXVI. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Haud dives est hic tumulus. At ditescere
 Si vis, latronem, (dives hæc vita est,) age.
 At parce nobis : te quoquè sepulcrum manet.

XXXVII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Deceptus ego sum. Bustum enim tantum struens,

XXXIV.
ALIUD.*Alias Bill. 141,
pag. 205.*

Erat olim Midas Phrygius, qui omnia aurum
Rogabat fieri. Consequitur quod optabat, fame autem
Moritur : pro desiderio dives, moritur tamen.
Hoc æquum erat te pati sepulcrorum effossorem,
5 Ut discerent omnes revereri sepulcra.

XXXV.
ALIUD.*Alias Bill. 142,
pag. 205.*

Hùc etiam manus, ô improbi, misistis?
Hùc etiam fallax perduxit vos aurum?
Imò nec aurum, sed spes duntaxat auri.
Talia pati improbos æquum erat.

XXXVI.
ALIUD.*Alias Bill. 143,
pag. 205.*

Sepulcrum hoc aureum non est. Si autem cupis
Ditescere, habes latronum principem vitam parandis opibus idoneam.
Mortuis autem parce : te quoquè manet sepulcrum.

XXXVII.
ALIUD.*Alias Bill. 144,
pag. 205.*

Deceptus sum; existimabam, cùm tantum
Struerem sepulcrum, illud reverituros homines.
Ipsi verò in me mortuum irruentes, tanquàm divitem,
Habent meum sepulcrum : non enim habent aliud quicquam.

XXXVIII.
ALIUD.*Alias Bill. 145,
pag. 205.*

Fode, fode sepulcrum. Sic tibi ipsi foveam,
Id certò teneas, fodis, aurum mortuo eripiens,
In quam te tandem aliquandò conjiciet justitia divina,
Quæ tardo quidem pede, sed cum fœnore redditura supervenit.

XXXIX.
ALIUD.*Alias Bill. 146,
pag. 205.*

Perpessus est gravia tumulus; sed qui illum effodit, graviora.
Ille enim nihil ex iis quæ tulit, sentit :
Tu verò fabula es omnium, ô auri cultor,
Quem tumulus nequidem excipiet defunctum.

XL.
ALIUD.*Alias Bill. 147,
pag. 205.*

Pereat, pereat aurum è medio mortalium,
Quod in furorem vertit tumulos divitibus.

XL. 2. *Ἐξέμηνε.* Sic Bill. pro *ἐξέμεινε*, quod in Codicibus legitur. Deindè *τοῖς πλουσίοις.* Edit. *τοὺς πλουσίους.*

METRICA VERSIO.

Existimabam nemini id prædæ fore.
At irruentes improbi in me, ut divitem,
Habent sepulcrum. Nil enim, id præter, mihi.

XXXVIII. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Fode hoc sepulcrum. Sed tamen, dùm mortuo
Prædaris aurum, tu tibi scrobem fodis,
Immittet in quam te Dei vindex furor,
Qui serò punit, sed tamen cum fœnore.

Tom. II.

XXXIX. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Læsum est sepulcrum : fossor at læsus magis.
Nil namque bustum sentit ex his quæ tulit :
Tu verò, avare, fabula es cunctis simul,
Qui nec sepulcro mortuus donaberis.

XL. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Aurum utinàm ab orbe pereat omni funditis,
Busta ad superba divites quod impulit.

U 12

Ὁ δ' ἔστι μάρτυς, οὐκέτ' ὦν τάφος τοσούτος.
Ἄνδρες, βοηθεῖτ', ἢ κακὸν τις λήψεται.

ΜΑ'.

ἌΛΛΟ.

Ὡς ἀσβόλη σοι χρυσὸς, ἂν καὶ τις φανῇ
Τάφῳ, γένοιτο. Τοῦτ' ἂν ἐνδικὸν πάθῃς,
Ἰάτρους διεχλὼν τὸν πάλαι τεθνηκότων.

ΜΒ'.

ἌΛΛΟ.

Σκόπει τιν' ἡδίκησας, ἢ γυμνοῖς τίνα,
Τάφους ὀρύσσων, καὶ κόνιν διφώμενος,
Ὡς οὐδ' ἂ πάσχει ζῶσιν ἐξειπεῖν ἔχει,
Ἦς ἂν κατέσχε τῷ τάφῳ χρυσοῦ πέρι.

ΜΓ'.

ἌΛΛΟ.

Σκείρων τίς οὗτος, ἢ Τυφωεύς, ἢ Γίγας
Ἦκει τυραννῶν νερτέρους, τύμβον τ' ἐμόν;
Τί ταῦτα; καὶ ποῦ μῆνις ἐκδικὸς τάφων;
Νῦν θεῖ κεραυνοῖς τοὺς κακοὺς τεθνηκέναι.

ΜΔ'.

ἌΛΛΟ.

Νεκροί, βοηθεῖτ'. Ἀλλὰ τί σθένος νεκρῶν;
Οἱ γειτονοῦντες. Τίς δέ μ' ἄλλος ὤλεσεν;
Δίκη, σὺ μέλλεις; Καὶ τάφῳ χρυσὸς φθορεύς.
Ἐξήσομ' οὕτως ἄχρῃς ἐσχάτου πυρός.

ΜΕ'.

ἌΛΛΟ.

Δίκη, δικασαί, καὶ νόμοι, καὶ βήματα,
Κακοῖς ἀρήγεται. Οὐ γὰρ ἂν ἄλλως ὁδε
Τάφος διώλετ' ἐξ ἀναρσίας χερὸς,
Ἦ καὶ πάλαι θανόντας αἰτεῖ χρυσίου.

ΜΣ'.

ἌΛΛΟ.

Καρπούς ἄρουρα, χρυσὸν ἢ ψάμμος φέρει,
Σῆρες δὲ λεπτά νήματ', οἱ τάφοι κόνιν.
Εἰ δ' ὁξέων σοι χρυσὸς ἐκπορίζεται,
Τὰ πάντ' ἄναντα· χρυσὸς ἐκ πάντων ῥέει.

XLII. 3. Ἄ πάσχει. Edit. malè ἂ πάσχειν. Mox. ἧς ἂν, hic
aliquid vitii inesse videtur, quod difficile sanari potest,
nec græco respondet versio Benedictinorum qui fortè le-
gerunt οὐδ' ἂν, quamvis in textu retinuerint ἧς. Sed nec ita

planus fit sensus, quem alibi se non deprehendere faten-
tur ingennè. (Not. nov. Edit.)

XLIII. 1. Σκείρων. Sciron, nomen est insignis latronis
à Theseo interfecti: Tiphæus autem, gigantis cujusdam,

METRICA VERSIO.

Testatur istud tumulus hic, dispar suū.
Juvate: ne quid quispiam accipiat mali.

XLI. ALIUD.

(Billio interprete.)

Tibi si quid auri forsan in bustis siet,
Fuligo fiat. Hoc tibi justè accidet,
Qui mortuorum sævus in tumulos ruis.

XLII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Quem lædis, aut quem barbarus nudas, vide,

Fodiens sepulcrum, et pulverem scrutans levem:
Narrare qui nec, quæ ferat, vivis potest,
Quidnam nec duri conditum tumulus gerat.

XLIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Sciron quis iste, vel Typhæus, aut gigas,
Spoliare venit mortuos, bustum et meum?
Quidnam hæc? et ira, tumulorum vindex, ubi?
Dignus trisulco fulmine est hic obrui.

Hujus rei testis est, qui jam non est tumulus tantus.
Viri, ferte auxilium : sin minùs mali aliquid aliquis accipiet.

XLI.

ALIUD.

*Aliàs Bill. 148,
pag. 203.*

Instar fuliginis fiat tibi aurum, si quid auri appareat
In tuo tumulo. Hoc justè patiaris,
Tu qui tumulos deturbas hominum pridem mortuorum.

XLII.

ALIUD.

*Aliàs Bill. 149,
pag. 203.*

Considera quem læseris, aut quem nudaveris,
Tumulos effodiens, et cinerem perscrutans,
Qui neque quod patitur, vivis narrare potest,
Nec quid in tumulo conditum sit auri.

XLIII.

ALIUD.

*Aliàs Bill. 150,
pag. 203.*

Quis iste Sciron, aut Typhœus, aut Gigas,
Venit sævire in mortuos, et in tumulum meum?
Quidnam hæc? et ubi ira ultrix tumulorum?
Nunc fulminibus par est improbos perimi.

XLIV.

ALIUD.

*Aliàs Bill. 151,
pag. 203.*

Mortui, juvate. Verùm quænam mortuorum vires sunt?
Vicini. Et quis alius, nisi ipsi, me perdidit?
Vindicta, tu moraris? Tumulo etiam aurum est noxium.
Sic stabo usquè ad extremum diem.

XLV.

ALIUD.

*Aliàs Bill. 152,
pag. 203.*

Justitia, judices, leges, tribunalia,
Impios juvatis. Non enim aliter illud
Sepulcrum periisset per sceleratam manum,
Quæ et ab olim defunctis poscit aurum.

XLVI.

ALIUD.

*Aliàs Bill. 155,
pag. 203.*

Terra fructus, aurum fert arena,
Vermes eximia fila serica, tumuli pulverem.
Si tibi etiam ex ossibus aurum subministratur,
Ardua omnia; aurum verò ex omnibus fluit.

qui cùm Jovem de regio solio deturbare conaretur, fulmine ab eo interemptus est.

4. Νῦν δὲ. Ità Vatic. Edit. νῦν καί.

XLVI. 1. ἄρουρα. Ità Vatic. Edit. ἄρουρα.

4. ἄναντα. Per contractionem pro ἀνάντα. Hinc, Billio invicta, solvitur difficultas.

METRICA VERSIO.

XLIV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Manes, juvate. Mortui sed quid valent?
Vicina turba. Quis, nisi hæc, me perdidit?
Ultio moraris? Busta quoquè ob aurum ruunt.
Sic stabo donec ardeat flamma ultima.

XLV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Leges, tribunal, judices, ultrix Dico,

Pravos juvatis. Non enim bustum secus
Periisset istud ex manu nefariâ,
Aurum quæ ab olim mortuis etiam petit.

XLVI. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Fert terra fructus, aurum arena, et serica
Eximia tellus fila, tumuli pulverem.
Quòd si tibi aurum ex ossibus quoquè carpitur,
Scrutare cuncta : Plutus ex cunctis fluit.

ΜΖ΄.

ἌΛΛΟ.

Τρισθανέες, πρῶτον μὲν ἐμίξατε σώματ' ἀνάγκῃ
 Ἀθλοφόροις, τύμβοι δὲ θυηπόλων ἀμφὶς ἔχουσιν.
 Δεύτερον αὖτε τάφους τοὺς μὲν διεπέρσατ' ἀθέσμως,
 Ἄυτοὶ σήματ' ἔχοντες ὁμοίᾳ· τοὺς δ' ἀπεδοσθε
 5 Πολλάκι, καὶ δις ἕκαστον. Ὁ δὲ τρίτον, ἱεροσυλεῖς
 Μάρτυρας, οὓς φιλέεις. Σοδομίτιδες εἴξατε πηγαί.

ΜΗ΄.

ἌΛΛΟ.

A. Παῖδες Χριστιανῶν, τόδ' ἀκούσατε. B. Οὐδὲν ὁ τύμβος.
 A. Πῶς οὖν ὑμετέρους χώννυτ' ἀριπρεπέας;
 B. Ἄλλ' ἔστιν καὶ πᾶσι γέρας τόδε. A. Μήτε τάφοισι
 Βάλλειν ἀλλοτρίοις δυσμενέας παλάμας;
 5 Εἰ δ', ὅτε μὴ νέκυς οἶδε τὰ ἐνθάδε, τοῦτ' ἀδίκᾳσον,
 Πείθομαι, ἣν σὺ φέρῃς πατὴρ ὕβριν φθιμένον.
 Συμβολέται, γάστρωνες, ἐρυγόβιοι, πλατύνωνται.
 Μέχρι τίνος τύμβοις μάρτυρας ἀλλοτρίοις
 Τιμᾶτ', εὐσεβέοντες ἅ μὴ θέμις; ἴσχετε λαιμοὺς,
 10 Καὶ τότε πιτεύσω μάρτυσιν ἥρα φέρειν.
 Γ. Τιμὴ μάρτυσιν ἐστὶν αἰεὶ θυήσκειν βιότητι,
 Αἵματος οὐρανίου μυοισμένους μεγάλου.
 Τύμβοι δὲ φθιμένοις. Ὡς βήματα δ' ἄμμιν ἐγείρει
 Ἀλλοτρίοισι λίθοις, μηδὲ τάφοισι τύχοι.
 15 A. Μάρτυρες, αἶμα Θεῷ μεγάλην ἐσπείσατε λοιβὴν,
 Καὶ μέντοι θεῖον ἄξια δῶρ' ἔχετε,
 Βήμαθ', ὕμνους, λαοὺς, ψυχῶν σέβας. Ἄλλ' ἀπὸ τύμβων
 Φεύγετε, νεκροκόμοι, μάρτυσι πειθόμενοι.

ΜΘ΄.

ἌΛΛΟ.

Μηκέτι πηκτὸν ἄροτρον ἀνὴρ ἐπὶ γαίαν ἐλαύνουι,
 Μὴ πέλαγος πλώοι, μὴ θόρυ θοῦρον ἔχοι.

XLVII. ΤΙΤ. Ἀλλο. In Ambros. Scholiastis MS. legitur hic titulus, κατὰ τυμβορύχων, *contra sepulcrorum effossores*. In Cod. Reg. 2891, εἰς τοὺς ἀνορύττοντας τάφους προφάσει μαρτύρων. In *effodientes sepulcra prae-textu martyrum*. Carmen istud laudatur à D. Mabillonio in Euseb. Rom. ad Theophilum Gallum Epist. de Cultu SS. ignotorum, tanquàm anonymi poetæ. Hos tamen antiquus Scholiastes Nazianzeno tribuere videtur, quamvis frustrà in iis ejus elegantiam quæsieris.

1. Τρισθανέες. Schol. Reg. 991 τρισκάταροι.

2. Ἀθλοφόροις. Idem Schol. τοῖς σώμασι τῶν ἀγνῶν. Μοx τύμβοι. Idem Schol. βεβήλων δηλόνετι μέσον πολλάκις κειμένων.

4. Σήματα. Fortè σώματα.

6. Εἴξατε. Salvinus felici conjecturâ legit ἔξατε, quod valde placet Muratorio. *Venite, prosilite, sulphurei fontes, qui Sodomam evertistis*. Reg. 991 Schol. ὑποχωρήσατε, μίζονος χρήζει κολάσεως τὰ γινόμενα. *Cedite, majora supplicia talibus debentur sceleribus*.

XLVIII. ΤΙΤΛ. Ἄλλο. Dialogus est inter poetam A, sepulcrorum violatores B, et martyres C, vel Γ, ex interpretatione clarissimi viri Boivinii, regiae Bibliothecæ curatoris. Doctissimus Muratorius hoc Poëma Gregorio adscribere non est ausus.

MÉTRICA VERSIO.

XLVII. IN EFFODIENTES SEPULCRA, PRÆTEXTU MARTYRUM.
 (A. B. Caillau interprete.)

Ter nece vos digni, primò copulastis iniquos
 Martyribus cineres; suns astat cuique sacerdos.
 Dein per vos quædam sunt terræ æquata sepulcra,
 Cùm similes vobis tumuli. Sunt vendita quædam,
 Sæpiùs et bis idem. Caros tùm crimine testes
 Sacrilego lædis: Sodomæ prorumpite fontes.

XLVIII. ALIUD.
 (Eodem interprete.)

A. Christicolæ, præbete aurem. B. Nil petra sepulcri.
 A. Cur vestris surgunt splendida busta viris?
 B. Hic cunctis communis honor. A. Sint præmia
 cunctis,
 Non bustum hostilis verbera ferre manûs.
 Hoc credis, quia non sentit defunctus, inultum?
 Defuncti ergò patris tu quoquè probra feras.

XLVII.

ALIUD.

Alias Murator.
157.

Ter morte digni, primùm miscuistis corpora profanorùm
Martyribus, et sepulcra sacerdotem utrimquè habent.
Deindè autem tumulos, alios quidem evertistis nefariè,
Ipsi sepulcra habentes similia : alios autem vendidistis
5 Sæpè et bis unumquemque. Tertiò deniquè, sacrilegio lædis
Martyras, quos amas. Sodomitici cedite fontes.

XLVIII.

ALIUD.

Alias Murator.
158.

A. Filii Christianorum, hoc audite. *B.* Nihil est tumulus.
B. Quare igitur vestros tumulatis insignes?
B. At est etiam omnibus (commune) hoc præmium. *A.* Item ne tumulis
Injicere (liceat) alienis hostiles manus.
5 Quòd si ideò, quia non novit mortuus, quæ hîc fiunt, id inultum (credis),
Credo (tibi) si tu feras patris ignominiam mortui.
Compotores, ventri dediti, quorum vita vomitus est, homines lato dorso,
Usquequò tumulis martyras alienis
Honoratis, pii quatenùs non licet? Compescite gulas,
10 Et tunc credam vos martyribus glorificari.
C. Honos est martyribus (gratus) semper mori vitæ,
Sanguinis cœlestis memores, magni (inquam sanguinis).
Sepulcra autem mortuis (honori sunt) : qui autem suggesta nobis exstruit
Alienis lapidibus, is nec sepulturam consequatur.
15 *A.* Martyres, cruorem Deo magnam libastis libationem,
Et quidem à Deo digna præmia habetis,
Suggesta, hymnos, conventus, animarum reverentiam. Sed à tumulis
Fugite, mortuorum curatores, martyribus obedientes.

XLIX.

ALIUD.

Alias Murator.
159.

Ne quis ampliùs compactile aratrum in terram agat,
Ne mari naviget, neque hastam bellicam teneat,

5. Οἷε. Schol. αἰσθάνεται. Mox ἀδίκατον. Schol. ἀτιμώ-
τερον.

7. Συμβολέται. Cod. Medic. τυμβολέται. Mox ἐρυγέδιοι. Id.
Cod. ἐρευγέδιοι. Deindè πλατώνωτοι. Sic Reg. 992. Edit.
πλατήνωτοι.

10. Ἡρα. Sup. lin. 991 χάριν.

12. Αἵματος. Schol. τοῦ ὑπὲρ τῆς ἡμῶν σωτηρίας χυθέντος.
Sanguinis cœlestis, nempè Christi, qui pro salute nostrâ
effusus est.

17. Βήματα. Schol. ναοὺς ἱεροῦς. Sacras cedes.

XLIX. TIT. Ἄλλο. Codic. κατὰ τυμβωρύχων. Tempore
Gregorii Theologi crudelis invaserat consuetudo ut tu-
muli vel splendidissimi everterentur, quòd ibi thesauri
reconditi crederentur. Plurima condidit Epigrammata
Gregorius ad incutiendum tumulorum effractoribus ter-
rorem. Nonnulla jam edidit Billius pag. 202, quæ suprâ
retulimus : postea Leuvenklaius. Plura verò Muratorius
è MS. Codice Medicæ Bibliothecæ S. Laurentii vulgavit
accepta et descripta à claro viro Antonio Mariâ Salvi-
mo.

METRICA VERSIO.

Vita queis vomitus, pingues, et potus, et alvus,
Externis tumulis, quò decus usquè, pii,
Quatenùs haud licitum, turbæ confertis ovanti?
Martyribus laus est mittere fræna gule.
C. Est laus martyribus semper contemnere vitam,
Cœlestis nunquàm sanguinis immemores.
Defunctis tumuli : tumulos qui marmore nobis
Furato condit, non habeat tumulum.

Tom. II.

A. Libavit, magnum testis pia dextra cruorem,
Sanguinei, atque Deo præmia digna tulit,
Busta, hymnos, cultum, populos. Procul este, sepulcra
Queis curæ ; dociles cedite martyribus.

XLIX. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Ne quis compacto terram jam sulcet aratro,
Vel mare, nec vibret bellica tela manu :

Ἀλλὰ φέρων σκαπάνην τε καὶ ἄγριον ἐν φρέσι θυμὸν.
 Ἐς τύμβους πατρῶν χρυσὸν ἴοι ποθέων,
 5 Ὅποτε καὶ τοῦτόν τις ἐμὸν περικαλλέα τύμβον
 Σκάψεν ἀτασθαλέων, εἵνεκα κερδοσύνης.

Ν'.

ἌΛΛΟ.

Ἰπτά βίοιο πέλει τάδε θαύματα, τεῖχος, ἄγαλμα,
 Κῆποι, πυραμίδες, νηὸς, ἄγαλμα, τάφος.
 Ὅγδοον ἔσκον ἔγωγε πελώριος ἐνθάδε τύμβος,
 Ὑψιπαγῆς, σκοπέλων τῶνδ' ἅπο τῆλε θείων.
 5 Πρῶτος δ' ἐν φθιμένοισιν ἀοίδιμος, ἔργον ἅπλησον
 Τῆς σῆς, ἀνδροφόνε, μαινομένης παλάμης.

ΝΑ'.

ἌΛΛΟ.

Ἦν ὅτε ἦν ἀτίνακτος ἐγὼ τάφος, οὔρεος ἄκρην.
 Πουλὺς ὑπερέλλων, τηλεφανῆς σκόπελος.
 Νῦν δέ με θῆρ ἐτίναξεν ἐφέστιος εἵνεκα χρυσοῦ,
 Ὡς δ' ἐτινάχθην γείτονος ἐν παλάμαις.

ΝΒ'.

ἌΛΛΟ.

Τοῦ τύμβοιο τόσου ληΐσσορα, ὃν περὶ πάντη
 Λάων τετραπέδων ἀμφιθέει σέφανος,
 Ἀΐσιον αὐτίκ' ἔην αὐτῷ ἐνὶ σήματι θέντας.
 Αὐθις ἐπικλεῖται χάσματα δυσσεβεί.

ΝΓ'.

ἌΛΛΟ.

Ἔργον ἄλιτρον ὅπωπα, κεχηνότα τύμβον, ὀδεύων.
 Χρυσοῦ ταῦτα πέλει ἔργματα τοῦ θολίου.
 Εἰ μὲν χρυσὸν ἔχεις, εὔρες κακόν. Εἰ δ' ἄρα κεινὸς
 Ἐνθεν ἔβης, κενὴν μῆσαο δυσσεβίην.

ΝΔ'.

ἌΛΛΟ.

Ὅσσάτιον παράμειψα βροτῶν βίον! οὐδ' ἄρ' ἐμελλον
 Ἐκφυγέειν παλάμας γείτονος οὐλομένου,
 Ὅς με καὶ αἰπὺν ἐόντα χαμαὶ βάλε νηλεὲς θυμῷ,
 Οὔτε Θεὸν δείσας, οὔθ' ὅσιν φθιμένων.

ΝΕ'.

ἌΛΛΟ.

Τὸν τύμβον κακόεργον ἀλάσσορα φεύγετε πάντες.
 Εἰ δὲ τόσῃν σκοπίνῃ ρήξατο ρήϊδιώς,

L. 5. Ἔργον ἅπλησον. *Opus quod explere nequit furem manum tuam.*

METRICA VERSIO.

Sed durum portans sævâ cum mente ligonem,
 Aurum inhians, patrum busta verenda petat;
 Huncce meum siquidem pravo quis pessimus actu
 Effodit tumulum, turpia lucra parans?

E. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Miranda in mundo septem sunt: mœnia, signum,
 Horti, pyramides, cippus, imago, sacrum.

Octavum sum vastus ego compactus in altum
 Præruptis tumulus rupibus exsiliens:
 Defunctos inter primus, non, improbe, possum
 Tantus ego rabidas exsatiare manus.

LL. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Inconcussus eram, montis sublime cacumen
 Exsuperans tumulus, conspicuusque procul:

Sed ferens ligonem trucémque corde animum,
 Ad tumulos patrum vadat, aurum inhians,
 5 Quandoquidem et hunc quis meum splendidum tumulum
 Effodit improbè agens, lucri causâ.

L.
 ALIUD.

Aliàs Murator.
 140.

Septem in orbe sunt mira, mœnia, simulacrum,
 Horti, pyramides, templum, simulacrum, sepulcrum.
 Octavum sum ego vastus hic tumulus,
 Sublime compactus, scopulis ab his longè procurrens.
 5 Sed qui primus inter mortuos decantatus, opus nunc sum insatiabile
 Tuæ, ô homicida, furentis manûs.

LI.
 ALIUD.

Aliàs Murator.
 141.

Eram olim inconcussum ego sepulcrum, montis verticem
 Plurimùm super imminens, longè conspicua moles.
 Nunc autem me bellua domestica evertit auri causâ,
 Hicque sum eversum vicini manibus.

LII.
 ALIUD.

Aliàs Murator.
 142.

Tanti prædonem sepulcri, quod circum undiquè
 Quadratorum lapidum ambit corona,
 Æquum statim fuit eodem sepulcro ponentes,
 Rursus claudere hiatum super impio.

LIII.
 ALIUD.

Aliàs Murator.
 143.

Facinus sceleratum vidi, hiantem tumulum, iter faciens :
 Auri hæc sunt opera fraudulentæ.
 Si aurum habuisti, reperisti malum. Si autem vacuus
 Hinc recessisti, inutilem molitus es impietatem.

LIV.
 ALIUD.

Aliàs Murator.
 144.

Quot præterii-hominum ætates! neque potui
 Effugere manus vicini nefarii,
 Qui me licèt sublimè positum humi stravit fero animo,
 Neque Deum veritus, neque mortuorum sanctitatem.

LV.
 ALIUD.

Aliàs Murator.
 145.

Tumulorum perditum depopulatorem fugite omnes :
 Si autem tantum scopulum rupit facilè,

METRICA VERSIO.

Nunc auri, conjuncta domo me bellua, causâ,
 Stravit : præcipitem proxima dextra dedit.

LII. ALIUD.
 (Eodem interprete.)

Prædonem tumuli, quem circulus undiquè tantum
 Quadratus cingit, vastâque saxa ferunt,
 Protinus hoc ipso decuisset ponere cippo,
 Et reparata reum claudere saxa super.

LIII. ALIUD.
 (Eodem interprete.)

Dùm fit iter, vidi tumulum, mens horret ! hiantem ;
 Auri patravit crimen iniqua fames.

Hinc si lucra tibi, lucra hæc sunt pessima ; lucri
 Si nihil hinc, vanum fit tibi grande scelus.

LIV. ALIUD.
 (Eodem interprete.)

Humanæ quot ego transcurri tempora vitæ !
 Sed fera vicini non fugienda manus,
 Qui me stravit humi, quanquàm sublimè repostum,
 Sævus, nec Dominum, sacra nec ossa timens.

LV. ALIUD.
 (Eodem interprete.)

Qui vastat tumulos, hominem vitæ nefandum.
 Si facili rupit talia saxa manu,

Οὐ μὲν ῥηιδίως ἐρρήξατο. Ἀλλ' ἀποτῆλε
Χάζεσθε· φθιμένοις ὦδ' ἂν ἀρεσσάμεθα.

ΝΣ'.

ἌΛΛΟ.

Αἶ, αἶ! ὦ τί κακὸν προτιόσσομαι ἐγγυθεν ἤδη
Τοῖσι τε τυμβορύχοις, τοῖς τε περικτίοσιν,
Σήματος ὑψιθέοντος ὀλωλότος! Ἀλλὰ τὸν ἐχθρόν
Οἶδε δίκη. Δακρύειν δ' ἡμέτερον φθιμένους.

ΝΖ'.

ἌΛΛΟ.

Μαυσώλου τάφος ἐστὶ πελώριος, ἀλλὰ Κάρεσσι
Τίμιος. Οὐτίς ἔκει τυμβολέτης παλάμη.
Καππαδόκεσσιν ἔγωγε μέγ' ἔξοχος. Ἀλλὰ διδορκαῖ
Οἶα πάθον. Στήλη γράψατε νεκροφόνον.

ΝΗ'.

ἌΛΛΟ.

Τεῖχος ἐνὶ προπόδεσσι, καὶ ὄρθιος, ἐνθεν ἔπειτα
Ἰπτίος ἐκ λαγόνων εἰς ἐν ἀγειρομένων,
Τύμβος ἔην, καθύπερθε λόφου λόφος. Ἀλλὰ τί ταῦτα;
Οὐδὲν χρυσοφίλοις, οἱ μ' ἐτίναξαν ὄλον.

ΝΘ'.

ἌΛΛΟ.

Νεκρῶν νεκρά πέλει καὶ μνήματα. Ὅς δ' ἀνεγείρει
Τύμβον ἀριπρεπέα τῇ κόνι, τοῖα πάθοι.
Οὐ γάρ ἂν οὗτος ἀνὴρ τὸν ἐμὸν τάφον ἐξαλάπαξεν
Εἰ μὴ χρυσὸν ἔχειν ἤλπετο ἐκ νεκρῶν.

Ξ'.

ἌΛΛΟ.

Τίς, τίνος; Οὐ κενεὴ σῆλη· πρὸ γὰρ ὤλετο τύμβου.
Τίς χρόνος; Ἀρχαῖη σήματος ἐργασίη.
Τίς δὲ ἐνήρατο, εἰπέ, φθόνος τόδε; Χεῖρες ἀλιτραι
Γείτονος. Ὅς τί λάβοι; Χρυσὸν ἔχει σκοτίνην.

ΞΑ'.

ἌΛΛΟ.

Ὅστις ἐμὸν παρὰ σῆμα φέρεις πόδα, ἴσθι με ταῦτα
Τοῦ νεοκληρονομοῦ χερσὶ παθόντ' ἀδίκως.

LV. 4. Ἀρεσσάμεθα. Fortè ἀρεσσόμεθα.

LVI. 4. Οἶδε δίκη. *Justitia novit inimicum, poenas infligit.*

LVIII. 4. Χρυσοφίλοις. MS. Χρυσοφίλαις.

LX. 1. Τίς, τίνος; Dialogismus est in quo verba græca,

METRICA VERSIO.

Non ipse est facilè disruptus. Sed procul este :
Sic res defunctis gratior eveniet.

LVI. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Quod quantúmque malum tumulos spoliantibus instat,
Et queis sunt propius mœnia juncta domûs,
Dejecto grandi busto ! Sed novit iniquum
Pœna : piis oculi fletibus ossa rigent.

LVII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Mausoli sacro molem veneratur honore
Gens Caria. Hic tumulis noxia nulla manus.
Cappadocis magnus, vidisti quanta subivi.
Mors et defunctis, scribite saxa super.

LVIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Montis in extremis murus stat, deindè supinus,

Non ipse facilè diruptus est. Verùm procul hìnc
Discedite : mortuis ità rem gratam faciemus.

LVI.
ALIUD.

Alias Murator.
146.

Heu! heu! quale malum præsentiò jam appropinquare
Tùm tumulorum effossoribus, tùm finitimis habitatoribus,
Perdito in altum excurrente monumento! Sed inimicum
Novit pœna. Illacrymare nostrum est mortuis.

LVII.
ALIUD.

Alias Murator.
147.

Mausoli sepulcrum est ingens, sed Caribus
Venerandum. Nulla hìc tumulorum perditrix manus.
Inter Cappadoces ego valdè præcellens. Sed vidisti
Qualia pertuli. Cippo inscribite mortuicidam.

LVIII.
ALIUD.

Alias Murator.
148.

Murus in montis radicibus, et erectus, hìnc deinceps
Supinus ex lateribus in unum collectis
Tumulus eram, collis suprà collem. Sed quid hæc?
Nihil aurum amantibus, qui me totum excusserunt.

LIX.
ALIUD.

Alias Murator.
149.

Mortuorum mortua quoque sunt monumenta. Qui autèm erigit
Tumulum magnificum cineri, talia patiatur.
Non enim iste vir meum sepulcrum vastasset,
Nisi aurum habere sperasset ex mortuis.

LX.
ALIUD.

Alias Murator.
150.

Quis, cujus? Non inanis cippus : antè enim tumulum eversus est.
Quodnam tempus? Antiqua est monumenti structura.
Quis autem hoc livor sustulit, dic? Manus scelestæ
Vicini. Ut quid caperet? Ut aurum haberet in tenebris conditum.

LXI.
ALIUD.

Alias Murator.
51.

Quicumque meum ad tumulum fers pedem, scito me hæc
Novi hæredis manibus passum injustè.

non in uno corrupta loco, locum divinationibus dedere,
inquit Muratorius.

LXI. 1. Φέρεις. In manuscriptis Codicibus legitur φέρει.

METRICA VERSIO.

Cum surgens in idem tendit utrumque latus,
Magnus eram cippus, collisque in colle. Quid ista?
Nil cupidis, quorum me manus egit humi.

LIX. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Et defunctorum tumuli periêre. Sepulcrum
Magnificum cineri qui facit, ista ferat.
Namque meum nunquàm bustum vastasset iniquus,
Ni lucri gelido spes foret ex cinere.

LX. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Quis, cujus? Non vana fuit, bustum antè columna
Diruta. Quæ tumuli tempora? Forma vetus.
Quis tulit hunc livor? Vicini dextra scelesti.
Ut quid haberet? Opes, quas cava celat humus.

LXI. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Istum quisquis adis tumulum, me scito recentis
Ausibus hæredis tanta tulisse mala.

Οὐ γὰρ ἔχον χρυσόν τε καὶ ἄργυρον, ἀλλ' ἐδοκήθην,
Κάλλει μαρμαίρων τοσσατίων λαγόνων.

ΞΒ΄.

ἌΛΛΟ.

Στῆθι πέλας, καὶ κλαῦσον ἰδὼν τόδε σῆμα θανόντος·
Εἵποτ' ἔην· νῦν (μὴν) δὲ τάφου δηλήμονος ἀνδρὸς
Σῆμα πέλω, μὴ τύμβον ἐγείρειε βροτὸς ἄλλος·
Τί πλέον, ἢ παλάμησι φιλοχρύσῃσιν ὀλεῖται;

ΞΓ΄.

ἌΛΛΟ.

Αἰὼν, καὶ κληῖδες ἀμειδῆτου θανάτοιο,
Καὶ λήθης σκοτίης βένθεα, καὶ νέκυες,
Πῶς ἔτλη τύμβον τις ἐμὸν ἐπὶ χεῖρας ἐνεγκεῖν;
Πῶς ἔτλη; φθιμένων κήδετα οὐδ' ὅσιν.

ΞΔ΄.

ἌΛΛΟ.

Τέτρωμαι πληγῇσιν ἀικελίῃσιν ὁ τύμβος,
Τέτρωμ', ὥς τις ἀνὴρ ἐν θατ' λευγαλέῃ.
Ταῦτα φίλα θνητοῖσι; τὸ δ' αἴτιον ὥς ἀθέμιζον!
Τὸν νέκυν, οἷον ἔχων χρυσόν, ἀποξέομαι.

ΞΕ΄.

ἌΛΛΟ.

Πρὸς τε Θεοῦ ξενίου σε λιτάζομαι, ὅστις ἀμείβεις
Τύμβον ἐμὸν, φράζειν· Τοῖα πάθοις ὁ δράσας.

ΞΣ΄.

ἌΛΛΟ.

Πάντα λιπών, γαίης τε μυχοῦς, καὶ πείρατα πόντου,
Ἦλθες ἔχειν ποθέων χρυσόν ἐμοῦ νέκυος.
Νεκρὸν ἔχω, καὶ μῆνιν ὀλωλότος. Ἦν τις ἐπέλθῃ,
Ταῦτα λιλαιομένῳ δώσομεν ἀσπασίως.

ΞΖ΄.

ἌΛΛΟ.

Εἴ σοι χρυσὸν ἔδωκα μόνῳ μόνος, οὐκ ἐφύλασσες
Τοῦθ' ὅπερ εἰλήφεις; ἢ κακὸς ἦσθ' ἂν ἄγαν.
Εἰ δὲ τάφον σκάπτεις, τὴν αἰδέσιμον παραθήκην,
Καὶ τόδ' ἐπὶ χρυσῷ, ἄξιος, εἰπέ, τίνομαι;

LXII. 2. Τάφον. MS. τάφον, pro quo posuit Muratorius
τάφου, nec immeritò. Loquitur tumulus, et inquit se olim
viri mortui fuisse monumentum, at nunc se esse infelicis
tantum sepulcri monumentum. Quòd si τὸ δηλήμονος in-

terpretaris perditissimi ac nefarii viri, sensus erit: Olim
testabar hunc hominem jacere sepultum; nunc dejectus
viatores moneo de execrabili effossoris facinore. Ità Mu-
ratorius. — Quicquid sit, certum est hunc messe mendum

METRICA VERSIO.

Non aurum intus habens, frustra sum visus habere,
Ad celsum tollens mœnia pulchra polum.

LXII. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Sis propius, plorâque videns. Sacrum antea bustum
Defuncti stabam: miseri sum triste sepulcri
Nunc hominis signum. Tumulum non erigat alter.
Quid faciet, nisi quòd manibus quatiatur avaris?

LXIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Ævum, claustra necis torvæ crudelia, manes,
Immemorémque animum nox tenebrosa premens,
Quæ manus ausa meum temerè violare sepulcrum?
Quæ manus? Extinctis nec pietate quies.

LXIV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Vulnera suscepi nimis heu! probrosa, sepulcrum;
Vulnera suscepi, miles ut arma movens.

Non enim habebam aurum et argentum, sed visus sum habere,
Pulchritudine renidens tantorum parietum.

LXII.

ALIUD.

Alias Murator.
152.

Siste gradum propius, et luge intuens hoc monumentum mortui;
Aliquandò eram; nunc autem sepulcri miseri viri
Monumentum sum, ne tumulum erigat mortalis alius:
Quid aliud faciet, quàm quòd à manibus auri cupidis destruat?

LXIII.

ALIUD.

Alias Murator.
153.

Ævum, et claustra torvæ mortis,
Et oblivionis tenebræ profunda, et mortui,
Quomodò quis meo tumulo ausus est manus inferre?
Quomodò ausus est? neque sanctitas mortuos defendit.

LXIV.

ALIUD.

Alias Murator.
154.

Sauciatus sum plagis indignis tumulus,
Sauciatus sum, ut vir in funestà pugnâ.
Hæc grata sunt hominibus? causa autem quàm nefaria!
Mortuum, velut aurum, habens, effringor.

LXV.

ALIUD.

Alias Murator.
155.

Per Deum hospitem te rogo, quicumque pertransis
Tumulum meum, dic: Talia patiare, qui hæc perpetrasti.

LXVI.

ALIUD.

Alias Murator.
156.

Omnia relinquens, et terræ abdita, et fines maris,
Venisti habere desiderans aurum mei mortui.
Mortuum habeo, et iram extincti. Si quis adoriatur,
Hæc desideranti dabimus libenter.

LXVII.

ALIUD.

Alias Murator.
157.

Si tibi aurum dedissem soli solus, nonne servares
Hoc quod accepisses? aut scelestus nimiùm esses.
Si verò tumulum effodis, sacrum depositum,
Idque auri causâ, quo dignus es, dicito.

aliquod, cum versus secundus unâ syllabâ deficiat: Εἶποτ' ἔην, νῦν δὲ τάφου etc., cui mendo ut occurrerem expletivam intrâ parenthesim posui (μὴν). Adde quod libenter crediderim aliter disponendum esse punctorum ordinem, itâ ut in primo versu sit punctum post τὸδε. Unde itâ legendum:

Στῆθι πέλας, καὶ κλαῦσον ἰδὼν τόδε. Σῆμα θανόντος Εἶποτ' ἔην · νῦν (μὴν) δὲ τάφου etc.

Siste gradum propius, et luge intuens. Monumentum mortui Aliquandò eram; nunc autem, etc.

Sic in versione metricâ vertere præsumpsî, quod, lector, iudices. (Not. novi Edit.)

METRICA VERSIO.

Humano grata hæc generi? Quàm causa nefanda!
Frangor opes ut habens, cui cinis intus inest.

LXV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Te per mite rogo Numen, quicumque sepulcrum
Pertransis, clama: Qui facit ista, ferat.

LXVI. ALIUD.

(Billio interprete.)

Venisti, pelagus, telluris et abdita linquens;

Defunctum cupiens exspoliare meum.
Mortuus, extincti furor et mihi: si quis iniquè
Me lædat, cupidus talia suscipiat.

LXVII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Si tibi solus ego præstasse munera soli,
Non data servares, ni scelerata manus?
Si verò effodiat tumuli mala dextra, sacratum
Depositum, qualis debita pœna tibi?

ΞΗ΄.

ἌΛΛΟ.

Τοὺς ζῶντας κατόρυσσε· τί γὰρ νεκροὺς κατορύσσεις;
 Ἄξιοι εἰσὶ τάφων, οἳ σε ζῆν εἶσαν οὕτω,
 Τὸν τῶν οἰχομένων ὕβρισιν, καὶ φιλόχρυσον.

ΞΘ΄.

ἌΛΛΟ.

Καὶ σὺ, τάλαν, παλάμῃσι τεαῖς ἢ μύσιν ἐδωδῆν
 Δέξῃ θαρσαλέως, ἢ Θεὸν ἀγκαλίσεις
 Χείρεσιν, αἷς διόρυξας ἐμὸν τάφον; ἢ ῥα δίκαιοι
 Οὐδὲν ἔχουσι πλέον, εἰ σὺ τάλαντα φύγοις,
 5 Φησὶ, δίκης. Τίς πίσις, ὅτ' ὄλεσαν ὃν λαγόνεσσι
 Σῆσιν ἔδωκα νέκυν, γαῖα φίλῃ, φθιμενον;

Ο΄.

ἌΛΛΟ.

Οὐ γαίῃ μ' ἐτίναξεν· ἀτάσθαλος ὤλεσεν ἀνὴρ·
 Καὶ φιλοκερδείης εἵνεκα τοῦτον ἔχω.
 Πρόσθετα δ' ἦεν ἄσυλα, Θεὸς, νέκυς. Ἀλλὰ Θεὸς μὲν
 Ἰλαός. Εἰ δὲ νέκυς, ὄψεθ' ὁ τυμβολέτης.

ΟΑ΄.

ἌΛΛΟ.

Ἢ ῥά σε δινήσουσιν Ἑριννύες· αὐτὰρ ἔγωγε
 Κλαύσομ' ἀποφθιμένους, κλαύσομ' ἄγος παλάμης.
 Λήξατε τυμβοχόροι, καὶ λήξατε βένθεσι γαίης
 Κεύθειν τοὺς φθιμένους. Εἴξατε τυμβολέταις.

ΟΒ΄.

ἌΛΛΟ.

Νεκρῶν καὶ τάδε γ' ἐστὶ σοφίσματα, ὡς φιλόχρυσον
 Εὖρωσιν παλάμην, σήματά τοια χέειν.
 Τί σ' ἀνέγκιν, ἄπληξε, τόσον κακὸν ἀντὶ γόνουτος
 Κέρδεος ἀλλάξαι, μὴδὲ παρεσάοτος;

ΟΓ΄.

ἌΛΛΟ.

Στῆλαι καὶ τύμβοι, μέγα χαίρετε, σήματα νεκρῶν.
 Οὐκέτι κηρύξω μνήμασι τοὺς φθιμένους.
 Ἦνίκα τὸν περίφαντον ἐμὸν τάφον ὤλεσε γείτων,
 Γαῖα φίλῃ, σὺ δὲ μοι δέχνησο τοὺς φθιμένους.

LXIX. 2. *Ἀγκαλίσεις*. Itā per conjecturam scribendum existimavit Muratorius, cū in MS. legatur *ἀγκαλίσει*. Namque antiquitūs, inquit, mos fuit, ut ad sacram men-

sam accedentes manibus acciperent corpus Domini ē manibus sacerdotis.

LXX. 3. Θεός etc. Nempè *templa et sepulcra*.

METRICA VERSIO.

LXVIII. ALIUD.

(A. B. Gaillau interprete.)

Viventes tumula : tumulo quid mortua condis
 Corpora? Sunt digni tumulo, te vivere passi,
 Te malè ledentem cineres, aurūque potentem.

LXIX. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Tu, miser, audebis supremum stringere Numen,
 Sumere vel fœdā mystica dona manu,

Quæ sacrum effodit tumulum? Nihil ergò malignis
 Majus habent justi, si fugienda bilanx
 Est tibi justitiæ. Cū consumpsere cadaver,
 Quod tibi, terra, dedi, quæ manet æqua fides?

LXX. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Non me stravit humus, sed vis me perdidit audax :
 Hunc habeo fœdam propter avaritiam.
 Numen et extinctus res sunt intacta : sepulcri
 Destructor videat, nūm sit uterque favens.

LXVIII.

ALIUD.

Alias Murator.
158.

Viventes sepli. Quid enim mortuos tumulas?
Digni sunt, qui sepeliantur, qui te sic vivere passi sunt,
Te in mortuos contumeliosum, et aurum inhiantem.

LXIX.

ALIUD.

Alias Murator.
159.

Et tu, infelix, manibus tuis, aut mysticum cibum
Sumes confidenter, aut Deum amplecteris,
Manibus quibus effodisti meum tumulum? Justi ergò
Nihil iniquis ampliùs habent, si lances effugias
5 (Dicet quis) justitiæ. Quæ fides, quandò perdiderunt, quem visceribus
Tuis commendavi mortuum, terra amica, extinctum?

LXX.

ALIUD.

Alias Murator.
160.

Non terra me excussit; vir impius me perdidit;
Et avaritiæ causâ illum intùs habeo.
Sacra sunt asyla, Deus et mortuus. Sed Deus quidem
Propitius. An et mortuus, viderit tumuli destructor.

LXXI.

ALIUD.

Alias Murator.
161.

Te certè agitabunt furia. Ego verò
Plorabo mortuos. Plorabo tuæ dexteræ scelus.
Cessate tumulorum aggestores, cessate profundis terræ
Occulere mortuos. Cedite tumulorum perditoribus.

LXXII.

ALIUD.

Alias Murator.
161.

Mortuorum hæc quoquè commenta sunt, ut auri cupidam
Inveniant manum, hujus modi monumenta extruere.
Quid te induxit, inexplibilis, tantum malum cum *fluxo*
Lucro, quod nequidem adest, commutare?

LXXIII.

ALIUD.

Alias Murator.
162.

Cippi ac tumuli, longùm valet, indicia mortuorum.
Non ampliùs indicabo monumentis extinctos.
Quandoquidem illustre meum sepulcrum perdidit vicinus,
Cara tellus, tu mihi excipe extinctos.

LXXI. 3. Καὶ addidit Muratorius, deest in Codice.

4. Κτύθαι... τυμβολέταις. Sic emendavit Muratorius pro
κτύθω .. τυμβολέταις, quæ leguntur in MS.

LXXII. 3. Ἀντὶ γόντος. Malim ἀντὶ πόντος.

4. Παρεσῳτος. Muratorius neque permanente. Meliùs
sanè, quod ne adest quidem.

METRICA VERSIO.

LXXI. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Te certè quatit furia. Sed nunc ego manes
Flebo, tuæ plorans crimina flebo manûs.
Qui struitis tumulos, terræ cessate profundis
Claudere defunctos. Cedite sacrilegis.

LXXII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Hæc illuduntur manes. Ut dextra rapacem

Tom. II.

Vim scelerata ferat, splendida busta nitent.
Quid te grande malum cum falso induxit, avare,
Commutare lucro, quod neque certus habes?

LXXIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Signa necis, cippi, longùm, tumulique, valet.
Non monstrent cineres jam monumenta pios.
Cum mihi subvertit vicinus nobile bustum,
Tu, cara, extinctos suscipe, terra, mihi.

Y 12

ΟΔ΄.

ἌΛΛΟ.

Στῆλαι, καὶ πλακούντες ἐν οὖρεσιν, ἔργα Γιγάντων,
 Τύμβοι, καὶ φθιμένων ἄφθιτε μνημοσύνη·
 Σεισμὸς πάντα βράσειεν, ἐμοῖς νεκύεσσιν ἀρήγων,
 Οἷς ἐπὶ χεῖρ ὁλοή ἦλθε σιδηροφόρος.

ΟΕ΄.

ἌΛΛΟ.

Ἦνίκα τὸν περίβωτον ἐπ' οὖρεος, ἄγριε Τιτάν,
 Τύμβον ἀνερρήξω, πῶς ἐσίδες νέκυας;
 Ὡς δ' ἐσίδες, πῶς χεῖρες ἐπ' ὄσεία; ἢ ταχῶς μὲν σε
 Τῇ σχεθόν, εἰ Ξέμις ἦν τοῖς δ' ἓνα τύμβον ἔχαιν.

ΟΣ΄.

ἌΛΛΟ.

Σήματα, καὶ σποδίη, καὶ ὄσεία, οἱ τε πάρεδροι
 Δαίμονες, οἱ φθιμένου ναίετε τόνδε λόφον,
 Τόνδ' ἀλιτρὸν τίνυσθε, ὅς ὑμέας ἐξαλάπαξεν.
 Τῶν δὲ περικτιόνων δάκρυον ὑμῖν ὅσον!

ΟΖ΄.

ἌΛΛΟ.

Τύμβοι, καὶ σκοπιαί, καὶ οὖρεα, καὶ παροδίται,
 Κλαύσατε τύμβον ἐμὸν, κλαύσατε τυμβολέτην.
 Πῶς δ' ἐκ σκοπέλων πυράτης ὁπὸς ἀντιαχείτω
 Τῶνδε περικτιόνων· κλαύσατε τυμβολέτην.

ΟΗ΄.

ἌΛΛΟ.

Κτείνετε, ληΐξεσθε, κακοὶ, κακοκερδέες ἄνδρες·
 Οὐτίς ἔτι σχήσει τὴν φιλοκρημοσύνην.
 Εἰ τὰδ' ἔτλης, κακόεργε, κακόφρονος εἵνεκα χρυσοῦ
 Πᾶσι σὴν ἐπ' ἔχεις ἀρπαλέην παλάμην.

ΟΘ΄.

ἌΛΛΟ.

Οὗτος ἔπερσεν ἐμὸν φίλον τάφον ἐλπίδι κούφῃ,
 Ὃν μοῦνον κτεάνων ἔνθεν ἀπῆλθον ἔχων.
 Καὶ τοῦτόν τις ἀλιτρὸς ἐαῖς παλάμαις ὀλέσειεν
 Ἐκ δ' ὀλέσας τύμβου τῆλε βάλοι πατέρων.

METRICA VERSIO.

LXXIV. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Saxosi tumuli, molésque in monte Gigantûm,
 Extinctæ cippi lumina clara facis,
 Quassa juvet manes subvertens omnia tellus,
 Invasit ferro quos scelerata manus.

LXXV. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Cum magnum excelso fregisti in monte sepulcrum,

Ossa, ferox Titan, quomodò visa tibi!

Quomodò visa manus tetigit? Te fortè tenerent,
 Si bustum oppositis esse deceret idem.

LXXVI.

(Eodem interprete.)

Ossa, cinis, tumuli, lapides, genique superni,
 Qui sacram hanc sedem manibus incolitis,
 Qui vos subvertit, pœnâ mulctate nefandum.
 Quot fundunt lacrymas, queis propè juncta domus!

LXXIV.

ALIUD.

Aliàs Murator.
165.

Cippi, et lapidei in montibus, opera Gigantùm,
Tumuli, et extinctorum inextincta memoria :
Terræ motus universa subruat, meis opem ferens mortuis,
Quos ferro adorta est funesta manus.

LXXV.

ALIUD.

Aliàs Murator.
164.

Quandò celebrem in monte, ferox Titan,
Tumulum perfregisti, quomodò inspexisti mortuos?
Simul autem inspexisti, quomodò manus tuæ adversùs ossa? fortisan te
Hic retinuissent, si fas esset cum his unum sepulcrum habere.

LXXVI.

ALIUD.

Aliàs Murator.
165.

Monumenta, et cinis, et ossa, et assessores
Genii, qui extincti tumulum hunc incolitis,
Hunc scelestum ulciscimini, qui vos depopulatus est.
Finitimorum autem quot vobis lacrymæ!

LXXVII.

ALIUD.

Aliàs Murator.
166.

Tumuli, et speculæ, et montes, et viatores,
Deflete tumulum meum, deflete tumuli eversorem.
Echo è rupibus extremam vocem resonet
Finitimorum : deflete sepulcri eversorem.

LXXVIII.

ALIUD.

Aliàs Murator.
167.

Occidite, diripite, improbi, improbi lucri viri;
Nemo jam coërcebit avaritiam.
Si autem hæc ausus es, malefice, magnum propter aurum
Omnibus tuam injicis rapacem manum.

LXXIX.

ALIUD.

Aliàs Murator.
168.

Ille vastavit dilectum meum tumulum inani spe,
Quem unum è possessionibus habens indè abii.
Hunc etiam aliquis scelestus suis manibus interficiat,
Et interfectum procul projiciat à tumulo parentùm.

METRICA VERSIO.

LXXVII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

O tumuli, speculæ, montes, plebs obvia, bustum
Flete meum, diræ crimina flete manûs.
Extremam è scopulis populi vocem insonet echo
Vicini : diræ crimina flete manûs.

LXXVIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Ferte necem, furtum, pravi, exercete nefandum;

Frenabit sædam nullus avaritiam.

Talia si propter nummos, scelerate, malignos
Ausus es, invadit dextera cuncta rapax.

LXXIX. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Subruit iste meum, sperat dùm vana, sepulcrum,
Quod solum à cunctis raptus ab orbe tuli.
Hunc nece crudeli mactet mala dextra, paterno
Et tumulo abjiciat mortua membra procul.

Π'.

ἌΛΛΟ.

Τίς τὸν ἐμὸν διέπερσε φίλον τάφον, οὔρεος ἄκρης
 Τῆσδ' ἀναειρόμενον ἠλίκον ὀσσατῆς;
 Χρυσὸς ἔθηξε μάχαιραν ἐπ' ἀνδρασι. Χρυσὸς ἄπληξον
 Κύμασι χειμερίοις ὤλεσε ναυσιδάτην.
 5 Καὶ μὲ χρυσὸς ἔπερσε μέγαν περικαλλέα τύμβον
 Ἐλπισθεῖς. Χρυσοῦ δευτέρ' ἅπαντ' ἀδίκους.
 Πολλάκι ναυηγοῖο δέμας κατέχρυσεν ὁδίτης
 Κύμασι πλαζόμενον, πολλάκι θηρολέτου,
 Ἦδη καὶ πολέμῳ τις ὄν ὤλεσεν. Ἀλλ' ἐμὲ γείτων
 10 Χωσθέντ' ἀλλοτρίαις χερσὶν ἔπερσε τάφον.

ΠΑ'.

ἌΛΛΟ.

ὦ χρυσοῦ θολίοιο πόσον κακὸν ἔπλετ' ἀνηλοῦς!
 Ζῶσιν, καὶ φθιμένοις χεῖρα φέρεις ἄδικον.
 Οἷς γὰρ ἐμὸν τύμβον τε καὶ ὅσα δῶκα φυλάσσειν,
 Τῶνδ' ὑπὸ ταῖς ἀλιτραῖς ἐξολόμην παλάμαις.

ΠΒ'.

ἌΛΛΟ.

Πάντ' ἔθανεν. Νεκύεσσιν ἐπαίζομεν. Οὔτις ἔτ' αἰδώς
 Ἐκ ζώντων φθιμένοις. Δέρκεο τόνδε τάφον,
 Ὃν γ' ἐλπίς χρυσοῖο διώλεσε τόσσον ἔοντα,
 Θαῦμα παρερχομένοις, θαῦμα περικτιόσιν.

ΠΓ'.

ἌΛΛΟ.

Λίσσασθαι, ἦν γε θάνω, ποταμῷ δέμας, ἢ κύνεσσιν
 Ρίψατε, ἢ πυρὶ δάψατε παντοφάγῳ.
 Λώιον, ἢ παλάμῃσι φιλοχρύσῃσιν ὀλέσθαι.
 Δεῖδεα, τόνδε τάφον τοῖα παθόνθ' ὁρώων.

ΠΔ'.

ἌΛΛΟ.

Δήποτε Κύρος ἀναξ, βασιλῆϊον ὡς ἀνέωξεν
 Τύμβον ἐπὶ χρυσῷ, γράμμα τόδ' ἤκουε μόνον·
 Οὔρην ἀπλήξοιο τάφους χερὸς. Ὡς δὲ σὺ τόσσον
 Σῆμα τόδ' οὐχ ὀσίαις οἷσας, ἄνερ, παλάμαις.

LXXXI. 1. Ἀνηλοῦς. Itā scribit Muratorius ex conjecturā doctissimi Salvinii. Cod. MS. habet ἀνηλοῦς.

METRICA VERSIO.

LXXX. ALIUD.

(Salvino interprete.)

Quis nostrum evertit tumulum, qui vertice montis
 Arduus excelso celsior erigitur?
 Aurum acuit gladium miseris mortalibus. Auri
 Nautam avidumque, undis horrida mersit hyems.
 Me, speratum aurum, perpulchrum ingensque sepul-
 crum
 Rupit. Nil auro carius improbulis.
 Corpus humare undis ejectum sæpè viator,

Enectumque feris corpus humare solet,
 Et quem quis bello occidit. Tumulum me alienis
 Aggestum manibus, proximus eripuit.

LXXXI. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Infidi quàm grande malum est immitibus auri!
 Vivos, defunctos, lædit avara manus.
 Ossa quibus servanda dedi sacrumque sepulcrum,
 Ipsorum pravo crimine deperii.

LXXX.
ALIUD.*Alias Murator.*
169.

Quis meum evertit dilectum tumulum, in montis vertice
 Sublimis erectum altiùs?
 Aurum acuit gladium mortalibus. Aurum insatiabilem
 Fluctibus hybernis perdidit nautam.
 5 Et me evertit ingens perpulchrum sepulcrum, aurum
 Speratum : auro viliora sunt omnia improbis.
 Sæpè naufragi corpus humavit viator
 Fluctibus ejectum, sæpè et à feris interfecti,
 Etiam et quem quis bello peremit. Verùm me vicinus
 10 Aggestum alienis manibus tumulum evertit.

LXXXI.
ALIUD.*Alias Murator.*
170.

Auri dolosi quantum malum est immisericordis!
 Viventibus et mortuis manum affers violentam.
 Quibus enim et meum sepulcrum et ossa dedi servanda,
 Horum scelestis perii manibus.

LXXXII.
ALIUD.*Alias Murator.*
171.

Omnia perière. Mortuis insultamus. Nulla jam verecundia
 Mortuis à viventibus. Intuere hunc tumulum,
 Quem spes auri perdidit, cùm tam ingens esset,
 Miraculum prætereuntibus, miraculum finitimis.

LXXXIII.
ALIUD.*Alias Murator.*
172.

Precor, cùm mortuus fuero, corpus in fluvio, aut canibus
 Projicite, aut igne consumite omnivoro.
 Id melius, quàm manibus auri cupidis perire.
 Timeo, hunc tumulum talia passum intuens.

LXXXIV.
ALIUD.*Alias Murator.*
173.

Olim Cyrus rex, regium cùm aperuisset
 Sepulcrum auri causâ, scriptum hoc tantum invenit :
 « Aperire tumulos avaræ est manûs. » Ità verò tantum
 Monumentum hoc non sanctis, aperuisti, ô homo, manibus.

2. Ἀδίκων. Codices manuscripti habent ἀδίκων.

METRICA VERSIO.

LXXXII. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Perdita cuncta; cinis spretus. Non præstat honorem
 Vivens defunctis; hunc vide tumulum,
 Spe dejectum auri; mirus cùm surgeret istis
 Qui procul adveniunt, quis propè juncta domus.

LXXXIII. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Extinctum fluvio canibusve emittite corpus,

Tom. II.

Ignis et omnivori tradite membra rogo.
 Id melius cupidis manibus quàm tristè perire,
 Hunc passum timeo tanta videns tumulum.

LXXXIV. ALIUD.
(Eodem interprete.)

Regali tumulo quondam rex Cyrus aperto,
 Nummorum causâ, talia scripta tulit :
 « Pectoris est cupidi tumulos aperire; » sepulcrum
 Ergò tua expandit prava, sceleste, manus.

Z 12

ΠΕ.

ἌΛΛΟ.

Ὡς κακὸς οὐ φθιμένοισι, τάχα φθιμένοισιν ἀρήγοι.
 Ὡς δ' οὐδὲ φθιμένοις, οὔ ποτ' ἂν οὐ φθιμένοις.
 Ὡς δὲ σὺ, τοῖς φθιμένοισιν ἐπεὶ τάφον ἐξαλάπαξας,
 Οὔ ποτ' ἂν οὐ φθιμένοις χεῖρα φέροις ὅσιν.

ΠΣ.

ἌΛΛΟ.

Μαρτύρομ', οὐδὲν ἔχω· πτωχὸς νέκυς ἐνθάδε κεῖμαι.
 Μὴ με τεαῖς ἀτίσης τυμβοφόνοις παλάμαις.
 Οὐδὲ γὰρ οὗτος ἔχεν χρυσὸν τάφος· ἀλλ' ἐδαίχθη.
 Πάντα φιλοχρύσοις ἄμβατα· φεῦγε Δίκη.

ΠΖ.

ἌΛΛΟ.

Οἱ τύμβοι φθιμένοισιν· Ἀρήξατε, εἶπον ἅπαντες,
 Ἡνίχ' ὁ λυσσῆεις τόνδ' ἐτίναξε τάφον.
 Οἱ νέκυες τύμβοισι· Τί ῥέξομεν; αὐθις ἀέρθη,
 Ὡς ἐπὶ βουκτασίῃ γαῖαν ἀφείσα Δίκη.

ΠΗ.

ἌΛΛΟ.

Ἢλυθεν εἰς αἶθρην τις· ὁ δ' ἔπτατο, ἄλλος ὄλεσσε
 Θῆρας, ὁ δὲ πλεκτὸν νιεῖ τεῦξε δόμον.
 Τούτων οὗτος ἀνὴρ οὐ δεύτερον ἔργον ἔρεξεν,
 Τόνδε τάφον ῥήξας χεῖρεσιν οὐχ ὁσίοις.

ΠΘ.

ἌΛΛΟ.

Εἰ τόσον ἔργον ἔγειρας ὀλωλότι, οὐ μέγα θαῦμα·
 Εἰ δὲ τόσον διέπερσας, ἀοίδιμος ἔσσομένοισιν,
 Καὶ σέ τις ἐν μεγάλοισιν ἀριθμήσει κακοεργοῖς,
 Τύμβον ἀναρρήξανθ', ὃν καὶ τρομέουσι φονῆες.

Υ.

ἌΛΛΟ.

Χρυσὸς μὲν Ροδίοισιν ἐπέκλυσε. Σοὶ δ' ἀπὸ τύμβου
 Χρυσὸν φέρει σιδήρεος, ὃς κακὸν φέρει.
 Ὀρυσσ', ὄρυσσε πάντας. Ἡ τάχ' ἂν σέ τις
 Τύμβος ἢ ἐξολέσειε πεσών, νέκυεσσι δ' ἀρήγοι.

XC. 1. Ροδίοισιν. Hujus fabulæ, inquit Muratorius, Rhodijs loquens poeta hæc habet : Κείνοισι μὲν ξανθὰν ἀγα-
 vestigia sunt apud Pind. in Olymp. 3 Od. vii, ubi de γῶν νεφέλην, πολλὸν ὕσε χρυσόν, id est, illis quidem, (Jupiter)

METRICA VERSIO.

LXXXV. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Qui malus est vivis, defunctis fortè favebit :
 Nil dabit et vivis, sacra nec ossa putans.
 Ergò, extinctorum tumuli destructor inique,
 Non vivis unquàm tu bona dona feres.

LXXXVI. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Nil habeo, fateor; jaceo pauperrimus illic :

Sacrilegis manibus ne mihi probra feras.
 Non aurum intus habens, est hic direptus : avaris
 Nil sacrum manibus. Fugit ab orbe Dice.

LXXXVII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Huc ferte auxilium, tumuli dixere sepultis
 Omnes, cum tumulum stravit acerba manus.
 Extincti tumulis : Quid agendum? Ablata supernè
 Ut, cæsis bovis, cessit ab orbe Dice.

LXXXV.

ALIUD.

Alias Murator.
174.

Qui malus est viventibus, fortassè mortuis proderit :
 Qui verò neque mortuis, nec vivis quidem unquàm.
 Tu igitur, mortuorum quandoquidem sepulcrum vastasti,
 Nunquàm viventibus manum feres sanctam.

LXXXVI.

ALIUD.

Alias Murator.
175.

Fateor, nihil habeo; mendicus mortuus hîc jaceo.
 Ne me tuis inhonora tumulicidis manibus.
 Neque enim iste habebat aurum tumulus; nihilominùs direptus est.
 Nihil auri cupidis inaccessum : aufugit Justitia.

LXXXVII.

ALIUD.

Alias Murator.
176.

Tumuli mortuis : Opem ferte, aiebant omnes,
 Cùm rabidus quidam hunc concussit tumulum.
 Mortui tumulis : Quid faciemus? rursùs sublata est,
 Ut in boum cæde terram relinquens Justitia.

LXXXVIII.

ALIUD.

Alias Murator.
177.

Descendit in infernum quidam : alter volavit : alius occidit
 Feras, hic verò plexilem filio fabricavit domum.
 His iste vir non secundum opus fecit,
 Hoc sepulcrum perfringens sceleratis manibus.

LXXXIX.

ALIUD.

Alias Murator.
178.

Si tantum opus erexeris mortuo, non valdè mirandum :
 Si autem tantum opus vastaveris, famosus eris apud posteros,
 Et te quispiam inter magnos recensebit sceleratos,
 Quandò sepulcrum evertisti, quod etiam verentur homicidæ.

XC.

ALIUD.

Alias Murator.
179.

Aurum quidem in Rhodios pluit. Tibi autem è tumulo
 Aurum affert ferrum, quod malum affert.
 Effode, effode omnes. Fortassè te quis
 Tumulus perdat decidens, et mortuis opem ferat.

*flavam adducens nubem, multum pluit auri. Ut Rhodiorum
 opulentiam deprædicarent poëtæ, hunc aureum imbrem*

*finxere. Ibid. ἐπὶ χλοῦσι. Cod. ἐπὶ χλοῦσιν. Mox idem habet
 τύμβον, pro τύμβου, quod correxit Muratorius.*

METRICA VERSIO.

LXXXVIII. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Hic orcum, ille polum petiit, monstra ille peremit,
 Implexam nato struxit et iste domum.
 Hic istis certè non facta secunda peregit,
 Effringens pravis hunc tumulum manibus.

LXXXIX. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Non mirum tantam defunctis condere molem;

Sed vastare locum, dabit hoc tibi nomen in ævum
 Grandius, infamésque viros numeraberis inter,
 Destructor busti, quod et ipse homicida veretur.

XC. ALIUD.

(Eodem interprete.)

Scilicèt in Rhodios aurum pluit. At tibi ferrum
 Fert è sepulcro cum thesauris et malum.
 Cuncta effode. En fortassè quis te decidens
 Perdet, et auxilium tumulus feret ossibus æquum.

ΖΑ΄.

ἌΛΛΟ.

Τύμβος ἔην, νῦν δ' εἰμὶ λίθων χύσις, οὐκ ἔτι τύμβος.
 Ταῦτα φιλόχρυσος εὔδα. Ποῖα δίκη;
 Αἶ, αἶ, καὶ τέφρη γενόμενι, καὶ χεῖρας ἄλιτρών
 Οὐκ ἔφυγον. Χρυσοῦ τί γε χερειότερον;
 5 Ἀζομαι ἀνδρομέης γενεῆς ὑπερ, εἴ σέ τις ἔτλη,
 Τύμβε, χαμαὶ βαλέειν οὐχ' ὅσiais παλάμαις.
 Τύμβος ἐγώ, σκοπὴ τις ἀπ' οὐρεος· ἀλλὰ με χεῖρες,
 Θῆκαν ἴσον δαπέδῳ. Τίς τὰδ' ἀνώξε νόμος;
 Οὗτος ἐμὸς δόμος ἦεν ὀλοότος. Ἀλλὰ σιδήρεος
 10 Ἦλθ' ἐπ' ἐμῷ τύμβῳ. Σὸν δόμον ἄλλος ἔχει.
 Τὴν σκαπάνην ἐπ' ἄρουραν· ἐμοῦ δ' ἀπο χάζεο τύμβου,
 Χάζεο. Οὐδὲν ἔχω πλὴν ζακότων νεκρῶν.
 Εἴ σ', ἄπληστε, τάφων θηλήμονα τοῖον ἐόλπειν,
 Πάσσαλος ἂν τῆδε καὶ τροχὸς ἐκρέματα.
 15 Τίπτε μ' ἀνοχλίζεις κενεὸν τάφον; Ὄψία μοῦνα
 Κεύθω, καὶ σποδὴν τοῖσιν ἐπερχομένοις.

ΖΒ΄.

ἌΛΛΟ.

Τύμβος ἐγώ τύμβον πανυπέρτατος. Ἀλλὰ μ' ἔφξεν
 Ὡς τινα τῶν πολλῶν ἀνδροφόνος παλάμη.
 Ἀνδροφόνος παλάμη με διώλεσε. Λήξατε τύμβων,
 Θνητοὶ, καὶ κτερέων. Δεῦτ' ἐπὶ νεκρά, κύνες.
 5 Δεῦτ' ἐπὶ νεκρά, κύνες. Χρυσοῦ διζήτορες ἄνδρες
 Ἦδη καὶ νεκρῶν χρυσολογοῦσι κόνιν.

ΖΓ΄.

ἌΛΛΟ.

Ἄλλος τύμβον ἔγειρε· σὺ δ' ὤλεσας. Ἄλλος ἐγείροι
 Σὸν τάφον, εἴ γε θέμις· ἄλλος ἔραζε βάλοι.
 Ἦδη καὶ νεκρῶσιν ἐπέκραον οἱ φιλόχρυσος·
 Φεύγετε δ' ἐκ τύμβων, εἰ σθένος, οἱ φθίμενοι.
 5 Τίπτε μ' ἀνοχλίζεις; νεκρῶν ἀμενηνὰ κάρηνα
 Μοῦνα φέρω! Τύμβων ὄψία, πλοῦτος ἄπας.
 Δαίμονας, οἳ με ἔχουσιν, ἀλεύεο. Οὔτι γὰρ ἄλλο
 Τύμβος ἔχω. Τύμβων ὄψία, πλοῦτος ἄπας,
 Εἰ χρυσοῦ δόμος ἦεν ὅλος τάφος, ὦ φιλόχρυσος,
 10 Οὔ ποτ' ἔδει τοίην χεῖρα φέρειν εθιμένοις.
 Λήθη καὶ σιγὴ νεκρῶν γέρας· ὥς ἀλάπαξεν
 Οὗτος, ἐμὸν πολλοῖς θῆκεν αἶσμα τάφον.

XCI. 2. Ποῖα δίκη; *Quas poenas dabunt? vel, quæ justitia!*12. Ζακότων etc. *Valdè iratum cadaver.*

METRICA VERSIO.

XCI. ALIUD.

(A. B. Caillau interprete.)

Cippus eram; sed nunc lapidum congestus: avaris
 Sic animis placuit. Qualia jura, precor!
 Ipse cinis factus, pravas vitare nequivi
 Dextras. Quid nummis pejus adesse potest?
 Pro genere humano vereor, si te qua, sepulcrum,
 Ausa sit in terram vertere prava manus.
 (Salvinio interprete.)

Celsus eram tumulus, specula et de monte. Sed æquum

Me fecêre solo. Hoc quæ pia jura jubent?
 Nostra fuit domus hæc defuncti. Venit in ipsam
 Ferrum. Vestram alius sic habeâtque domum.
 Arva ligo pulset. Nostro procul esto sepulcro,
 Esto procul. Cineres possidet ira meos.
 Si te huc sperassem, tumulorum effossor avare,
 Hic palus pendens, et rota sæva foret.

(A. B. Caillau interprete.)

Quid vacuum vexas tumulum? Venientibus ossa
 Sola tego, et cinerem quem levis aura rapit.

XCI.
ALIUD.*Alias Murator.*
180.

- Tumulus eram : nunc autem sum acervus lapidum, non jam tumulus :
 Ità avaris placuit. Quæ justitia?
 Eheu, cheu! et cinis evasi, et manus impiorum
 Non effugi. Auro quid pejus?
 5 Timeo pro humanâ stirpe, si te quis ausus sit,
 Tumule, in terram dejicere sceleratis manibus.
 Tumulus eram ego, specula quædam de monte, sed me manus
 Æquavêre solo. Quæ lex talia jubet?
 Hæc mea domus erat defuncti. Sed ferrum
 10 Meo supervenit tumulo. Tuam domum alius habeat.
 Ligonem mitte in arva : sed à meo procul esto sepulcro,
 Esto procul. Nihil aliud habeo præter valdè iratos mortuos.
 Si te, avare, tumulorum effossorem hùc sperassem,
 Palus hìc certè et rota pependisset.
 15 Quid me vexas, vacuum tumulum? Ossa sola
 Tego, et cinerem accedentibus.

XCII.
ALIUD.*Alias Murator.*
181.

- Tumulus ego tumulorum præstantissimus : sed me rupit
 Ut aliquem è multis homicida manus.
 Homicida manus me destruxit. Cessate tumulis
 Mortales, et exequiis. Venite ad cadavera, canes.
 5 Venite ad cadavera, canes. Auri conquisitores viri
 Jam et mortuorum aureum colligunt cinerem.

XCIII.
ALIUD.*Alias Murator.*
182.

- Alius tumulam erexit : tu verò destruxisti. Alius erigat
 Tuum tumulum, si tamen æquum est; alius humi sternat.
 Jam et mortuos invadunt auri cupidi;
 Fugite è tumulis, si potestas, ò mortui.
 5 Quid me vexas? mortuorum imbecilla capita
 Tantùm contineo. Tumulorum ossa, divitiæ omnes.
 Genios, qui me possident, fuge. Nihil enim aliud
 Tumulus contineo. Tumulorum ossa, divitiæ omnes.
 Si aurea domus esset totum hoc bustum, ò avare,
 10 Nec fas quidem esset mortuis vim talem inferre.
 Oblivio et silentium mortuorum præmium : quandoquidem vastavit
 Iste, meum multis fabulam fecit sepulcrum.

METRICA VERSIO.

XCII. ALIUD.

(Salvinio interprete, à nobis emendato.)

Sum tumulis tumulus longè sublimior : at me
 Rupit ut è multis unum homicida manus.
 Destruxit me homicida manus. Cessate sepulcris
 Exequiisque, homines. Quærite membra, canes :
 Membra, canes rabidi, conquirite mortua. Bustis
 Auratum cinerem gens sitibunda petit.

XCIII. ALIUD.

(Salvinio interprete.)

Erigit hic tumulum : tu contrà destruis; unus
 Tom. II.

Erigat, atque alter destruat huncce tibi.
 Vitâ auri cupidi defunctos aggrediuntur ;
 Aufugite extincti, si pote, de tumulis.

(A. B. Caillau interprete.)

Quid tu me vexas? Insunt mihi mortua tantum
 Corpora. Divitiæ scilicet ossa meæ.
 Adstantes fuge tu genios. Nil ampliùs illic
 Est mihi. Divitiæ scilicet ossa meæ.
 Aurea si totum hoc bustum domus esset, avare,
 Nec vi defunctos fas agitare foret.
 Præmia defunctis sunt alta silentia noctis;
 Fit modò sed bustum fabula vana cadens.

- Πάντ' ἔχετε ζῶντες. Ἐμοὶ δ' ὀλίγοι τε, φίλοι τε
 Λᾶες τῷ φθιμένῳ. Φεῖδ' οὖν σὺ νέκυος.
- 15 Οὐ χρυσοῦ δόμος εἰμὶ· τί τέμνομαι αὐτὸς ἔγωγε;
 Τύμβος, ἐν ὀλίγῃσι, πλοῦτος ἐμοῦ νέκυος.
 Τύμβος ἐγὼ κλέος ἦα περικτιόνων ἀνθρώπων·
 Νῦν δ' εἰμὶ σῆλη χειρὸς ἀλιτροτάτης.
 Καὶ λίην φιλόχρυσον ἔχεις κέαρ, ἄλλον ὀρύσσειν
- 20 Χρυσόν. Ἐμοὶ δ' οὐδὲν πλὴν φθιμένον κτερέων.
 Μὴ δειξῇς μερόπεσσι γυμνὸν νέκυν· ἢ σε γυμνώσει
 Ἄλλος. Ὁ δὲ χρυσὸς πολλάκις ἐστὶν ὄναρ.
 Οὐχ ἅλις ἦε βροτοῖσι βροτούς ἐπι χεῖρας ἰάλλειν·
 Ἀλλὰ καὶ ἐκ νεκρῶν σπεύδετε χρυσὸν ἔχειν.
- 25 Ὑμετέροις τύμβοισιν ἀρήξατε, οἱ τὸδ' ὀρώντες
 Σῆμα δαίχθεν. Ὅσον λεύσσετε τυμβολέτην!
 Τίς με τὸν ἐξ αἰῶνος ἀκινήτοισι λίθοισι
 Κευνόμενον, θνητοῖς δειξέει πένητα νέκυν;
 Τίπτε τάφον διέπερσας ἐμὸν, τάλαν; ὥς διαπέρση
- 30 Σοὶ γε Θεὸς βιοτήν. Ὁ φιλόχρυσον ἄγος!
 ὤμοσα τοὺς φθιμένους, καὶ ἤμοσα τάρταρον αὐτὸν,
 Μήποτε τυμβολέταις εὐμενὲς ὄμμα φέρειν.
 Οὔρεα καὶ πρῶνες, τὸν ἐμὸν τάφον, ὥς τιν' ἐταίρων
 Κλαύσατε. Πᾶς δὲ πέσοι τῷ σε τεμόντι λίθῳ.
- 35 Πλούσιος, εἰμὶ πένης, τύμβος πολὺς, ἐνδον ἄχρυσος·
 Ἴσθι καθυβρίζων νεκρὸν ἀσυλότατον.
 Κἂν εἴης πυθμένος ἄχρῃς ἐμοῦς κευνόμενος ὀρύσσων,
 Μόχθος σοι τὸ πέρας. Ὅσέα μούνον ἔχω.
 Τέμνετε, τέμνετε ὧδε. Πολύχρυσος γὰρ ὁ τύμβος
- 40 Τοῖς ποθέουσι λίθους· τ' ἄλλα δὲ πάντα κόνις.
 Γαῖα φίλη, μὴ σοῖσι θανόνθ' ὑποδέχνησο κόλποις,
 Τὸν τυμβωρυχίης κέρδεσι τερπόμενον.
 Ὑβριστῆς ἐπ' ἐμ' ἦλθε τὸν οὐ ζῶντα σίδηρος,
 Καὶ χρυσὸν ποθέων, ἤυρε πένητά νέκυν.

Ἥδ'.

Ἄλλο.

Μῦθος Τάρταρος ἦεν· ἐπεὶ τάφον οὐκ ἀνέφξεν
 Οὗτος ἀνὴρ· οἶμοι ὥς βραδύπους σὺ, Δίκη!
 Ὡς βραδύπους σὺ, Δίκη! καὶ Τάρταρος οὔποτε θεινός!
 Οὐ γὰρ ἂν οὗτος ἀνὴρ τόνδ' ἀνέφξε τάφον.

METRICA VERSIO.

Omnia sint vivis. Pauci carique supersunt
 Mi lapides. Functo parcite luce, precor.
 Aurea non sedes ego sum. Quid vastor iniquè?
 Quem lædis, solæ sunt mihi cippus opes.
 Gentis honor tumulus vicinæ nobilis olim,
 Nunc titulus fœdæ crimine surgo manûs.
 Si tibi cor auri cupidum nimis, effode bustum
 Nunc aliud. Solùm frigida membra mihi.
 Defunctum nudare cave, ne nudus et ipse
 Exponaris. Opes somnija sæpè volant.

Mortales vim ferre gravem mortalibus ergò
 Non satis? A tumultu vultis habere lucrum.
 Vestra sepulcra citò visis servate ruinis;
 Quæ tumulos vertens dextra videtur ibi!
 Quis magnis longo tectum me tempore petris,
 In lucem est ausus prodere corpus egens?
 Cur dejecisti tumulum? Sic, improbe, vitâ
 Te spoliect Numen. Quàm malus ardor opûm!
 Obtestor manes, obtestor Tartara: nunquàm
 Sacrilegos placidis aspiciant oculis.

- Omnia habete, viventes. Mihi et pauci, et cari
Lapides mortuo. Parce tu extincto.
- 15 Non aurea domus sum : quid diripior ipse ego?
Tumulus, quem dejicis, mihi mortuo sunt divitiæ.
Sepulcrum ego decus eram finitimarum gentium :
Nunc verò titulus sum manûs impiissimæ.
Si valdè auri cupidum cor habes, aliud effode
- 20 Aurum : mihi nihil præter mortualia.
Ne ostendas mortalibus nudum mortuum : nam te nudabit
Alius. Aurum verò sæpè somnium est.
Non satis erat mortalibus mortales manus injicere;
Verùm etiam et à mortuis studetis aurum habere.
- 25 Vestris sepulcris ferte opem, hoc videntes
Monumentum discerptum. Quàm magnum cernitis tumulicidam!
Quis me è longo tempore immobilibus lapidibus
Occultatum, mortalibus prodidit egenum cadaver?
Cur sepulcrum evertisti meum, miser? sic secet
- 30 Tibi quoquè Deus vitam. O nefanda auri cupiditas!
Obtestor mortuos, obtestor et ipsa tartara,
Nunquàm tumulorum eversoribus placidum aspectum præbeant.
Montes et colles, meum tumulum, ceu aliquem sodalium
Deflete. Omnis autem cadat in eum, qui te cecidit, lapis.
- 35 Dives, sum pauper, tumulo magnificus, intùs absque auro :
Scito te contumelià afficere mortuum, rem maximè inviolabilem.
Quamvis perstes, ad fundum usquè mea latibula effodiens;
Labor erit tibi finis. Ossa tantùm habeo.
Secate, secate hîc. Multùm enim auri possidet sepulcrum
- 40 Desiderantibus lapides; cætera verò omnia cinis.
Terra cara, ne tuo mortuum excipe sinu,
Qui è tumulorum effossione lucrari delectatur.
Contumeliosum in me irruit non viventem ferrum,
Et aurum appetens, reperit pauperem mortuum.

XCIV.

ALIUD.

Aliàs Murator.
185.

Fabula tartarus est : si quidem tumulum non reserasset
Iste vir. Eheu! quàm tardipes tu, Vindicta!
Quàm tu tardipes, Vindicta! et Tartarus non est gravis!
Non enim iste vir hunc reserasset tumulum.

METRICA VERSIO.

Hunc montes, tumulum, ceu quem deflete sodalem;
In te cædentem saxa revulsa cadant.
Dives, inops, tumulo splendens, expersque metalli;
Extinctum offendis rem super omne sacram.
Funditùs usquè meas perstes aperire latebras;
Nil tibi præter opus. Nam cinis unus adest.
Perge, seca; bustum multos habet hócce thesauros
Optanti lapides : cætera cuncta cinis.
Cara, tuo extinctum gremio ne suscipe, terra,

Qui tumulos fodiens, gaudet habere lucrum.
Percussit ferro defunctum armata nefando,
Et quærens aurum, repperit ossa, manus.

XCIV. ALIUD.

(Salvinio interprete.)

Fabula sunt manes; tumulum namque haud reserasset
Iste vir; eheu! Quàm tu pede clauda, Dice!
Quàm pede clauda, Dice! Manes quàm fabula! Namque
Iste modò hunc tumulum non reserasset homo.

A P P E N D I X

T O M I S E C U N D I.

MONITUM NOVI EDITORIS IN TRAGOEDIAM : CHRISTUS PATIENS.

Pervolventi mihi, et quidem attentius, qui in manus, divinâ favente providentiâ, devenère, Benedictinorum sancti Mauri manuscriptos codices, unum tantummodò defuisse visum est, nempè monitum de tragœdiâ, cui titulus Christus patiens. Hoc autem eò gravius mihi accidit, quòd hic de literariâ simul et religiosâ quæstione non parvi momenti agatur. Sed huic defectui resarciendo plenius adfuerunt omnes criticæ peritissimi viri, qui usquè ad hoc tempus in Ecclesiâ floruerunt. Hanc enim tragœdiam Theologo non esse adscribendam uno ore consentiunt Tillem. tom. 3, pag. 559; Dupin, tom. 2, pag. 372 et 651; Baillet, Jugement des savants, tom. 4, part. 2, pag. 457; Baron, tom. 1, ad ann. 44, § 129; Rivet, Critic. sacr., pag. 343; Vossius, Instit. poët., lib. 2, cap. 14, pag. 72; Bellarm. de Scriptor. eccles.; Labb. de Scriptor. eccles.; et post eos D. Ceillier, Hist. des auteurs sacrés, etc. tom. 7, pag. 196.

Hæc sunt autem argumenta, quibus ista nititur sententia, quæ difficilè posset abjici. 1° Quidem silent circa auctoris nomen veteres manuscripti Codices, et adducitur solummodò Codex unus qui nomen Theologi habet, altérque Suidæ, nec multùm vetus, nec magni ponderis, ubi hæc tragœdia operibus sancti Gregorii subjungitur. 2° Non reperitur in præfato opere certa doctrinæ puritas, quam in cæteris Theologi carminibus, epistolis et orationibus admirantur omnes. Ibi enim sanctissima Virgo introducitur, modò scandalum patiens auditâ Filii nece; modò timore indigno dejecta, quæ juxtâ sancti Ambrosii verbum stabat antè crucem mater, et fugientibus viris stabat intrepida; modò gemitibus lacrymisque nimium indulgens, de quâ idem sanctus doctor dicebat: Stantem lego; flentem non lego; modò tandem vesano furore correpta, et Filii inimicos ità gravissimis lacessens injuriis, ut et insuper omnes istis calamitates imprecetur. Adde quòd autor ex apocryphis sanè falsas deducens historias, sanctam dicat Virginem manibus angeli fuisse enutritam, et ab universo senatu conjugem viro modesto traditam: Quòd Christus sanctissimæ Matri statim post resurrectionem apparuit; quòd ecclesiæ multæ in beatæ Virginis honorem tunc fuerint erectæ; solennique celebrata festa, quod non factum videtur, nisi circa medium quinti sæculi post Ephesini concilii decretum, anno 431 emissum. 3° In hoc dramate frustrâ quæsieris sancti Gregorii elegantiam styli, variumque colorem, necnon et gravitatem sermonis, et metri rectitudinem, et similitudinum copiam, quibus omnibus illustrantur cætera beati doctoris carmina. Undè patet huic non prorsus esse adscribendum hoc poëma.

Vers. 459, etc.

Vers. 469, etc.

Ambr. de Instit. Virgin. cap. 7, pag. 261.

Id. de Obit. Valentinum, p. 1185.

Vers. 272, etc.

Vers. 1549, etc.

Vers. 2095, etc.

Vers. 965, 966.

Cui autem sit tribuendum, non satis constat. Sunt nonnulli qui Apollinarium hujus operis scriptorem prædicaverint; sed immeritò, ut demonstrat, tum temporis circumstantia, cum eodem sæculo vixerit ac Gregorius noster, tum aliqua operis fragmenta quibus utraque in Christo natura adstruitur, cum Mariam vocet matrem τοῦ διπλοῦς, ejus qui est duplicis naturæ.

Vers. 1792.

Hinc probabilius fortè videbitur hoc poëma restituere Gregorio cuidam, propter facilem musam decantato, qui, ad episcopatum Antiochensem circa an. 572 evectus, propter nominis similitudinem, Theologus malè creditus est.

Cum tamen antiquissimus sit ille foetus, nec in omnibus respuendus, ità ut Benedictini novam ejus versionem prosaicam elaborare non dubitaverint, hunc cum versione præfatâ, in appendice repræsentare, additâ in oram marginis versione metricâ, à Roilleto concinnatâ, operæ pretium esse duximus.

ΧΡΙΣΤΟΣ ΠΑΣΧΩΝ,

ΤΡΑΓΩΔΙΑ.

ΥΠΟΘΕΣΙΣ.

Ἐπεὶ δ' ἀκούσας εὐσεβῶς ποιημάτων,
Ποιητικῶς νῦν εὐσεβῇ κλύειν βέλεις,
Πρόφρων ἄκουε· νῦν τε κατ' Εὐριπίδην
Τὸ κοσμοσωτήριον ἐξερῶ πάθος,
5 Ὅθεν μαθήσῃ πλείεσσα μυσικῶν λόγων,
Ὡς ἐκ σώματος μητροπαρθένου κόρης,
Μύστου πεφιλμένου τε τῷ Διδασκάλῳ.
Πρώτην γάρ αὐτὴν νῦν παραστήσει λόγος.
Μητροπρεπῶς θρηνοῦσαν ἐν καιρῷ πάθους,
10 Πότμου τε τὴν πρόσφασιν ἀρχῆς ἀπ' ἄκρης
Στένουσαν, ὡς φανείσαν ὄντως αἰτίαν,
Τοῦ μητέρ' αὐτὴν τοῦ Λόγου χρηματίσαι,
Καὶ νῦν ἰδεῖν πάσχοντα τοῦτον ἀδίκως·
Εἰ μὴ γὰρ ἐσφάλημεν ἀπροσεξία,
15 Οὐκ ἂν κατεκρίθημεν ἀρχῇθεν μόνον·
Κἂν μὴ διεφθάρημεν ἐρπετοῦ δόλῳ,
Μηδ' ἢ φθορά τ' εἰσῆλθε θηρὸς ἀπάτη,
Καὶ πότμον ὑπέστημεν ἐνδίκῳ κρίσει,
Ὡς μὴ τὸ κακὸν ἀδιάφθορον μένῃ,
20 Οὐκ ἦν βροτωθῆναι τε, καὶ τλῆσαι μόνον,
Τὸν ζωοποιὸν Δεσπότην, Θεὸν λόγον,
Ἀφθαρτίσονται τὸ φθαρεῖν φιλαγάθως,
Καὶ ζωοποιήσονται τὸ βροτῶν ἅπαν·
Μένοντος αὐτοῦ δ' ἀκενώτου τοῦ Λόγου,
25 Ἢ δ' οὐκ ἐκπέφνηε μήτηρ Δεσπότης,
Καὶ τόνδε νῦν ὁρῶσα πάσχοντ' ἀδίκως,
Θρηνοῦσ' ἀνηλάλαξε τετρυχωμένη.
Πρόσωπα γοῦν τοῦ δράματός εἰσὶ μοι τάδε,
Μήτηρ πάναγνος, παρθένος Μῦσις, Κόραι
30 Αἱ συμπαροῦσαι μητρὶ τῇ τοῦ Δεσπότης.

ΤΙΤ. Χριστὸς πάσχων. Unum ē duobus MSS. codicibus quos doctissimus Combefisius excussit, sic habet: Τραγωδία εἰς τὸ σωτήριον πάθος τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Itā verò alterum: Ὑπόθεσις δραματικὴ κατ' Εὐριπίδην περιέχουσα τὴν δι' ἡμᾶς γενομένην σαρκῶσιν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ ἐν αὐτῷ κοσμοσωτήριον πάθος. *Dramatica lucubratio, Euripidis more, complectens Salvatoris nostri Jesu Christi, nostrae causae, incarnationem, et, quae parva mundo salus, ab eo susceptam passionem.* Alius titulus apud Leu-

venklaium legitur: Γρηγορίου τοῦ Θεολογικοῦ ἐνδιαπριπήσαντος ὑπόθεσις δραματικὴ κατ' Εὐριπίδην περιέχουσα τὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν ἄβυσσον σαρκῶσιν, καὶ τὸ αὐτοῦ κοσμοσωτήριον πάθος. Verum hic titulus qui in libro mediocriter antiquo, ut ait Leuvenklaius, occurrit, ipsi videtur recentioris alicujus ingenii, quod sub nomine Gregorii affectare voluerit ex Euripidis imitatione gloriolam, cum parum profectò respondeant haec vel illius tragici scriptoris, vel Gregorii accuratis poematibus. Nullam hic Leu-

METRICA VERSIO.

CHRISTUS PATIENS, TRAGŒDIA.
(Cl. Roilleto Belnensi interprete.)

PROLOGUS.

Audita quandò post piè poëmata,
Etiam poësim tu piam audire expetis,
Audi animo alacri: nunc secundum Euripidem
Jam passionem orbi salutarem eloquar,
Ut pleraque indè dicta discas mystica
Ex ore tanquàm Matris atque Virginis,

Suòque Domino Apostoli caríssimi.
Nam prima jam prodibit in proscenium
Confecta magnis luctibus, matrem ut decet
Prodire casus tristioris tempore,
Mortisque causam ab initio ingemens, caput
Quod verum ut ipsa dicta sit Verbi parens,
Et immerentem videat ipsum perpeti.
Nam nisi dedisset culpa causam lapsui,
Injecta mortis non foret necessitas:

CHRISTUS PATIENS, TRAGŒDIA.

PROLOGUS.

- Cùm, auditis piè poëmatibus,
Poeticè nunc pia auscultare velis,
Alacri animo excipe : nunc quoque Euripidis more
Mundi salutem eloquar passionem ,
5 Ex quâ edisces plerosque mysticorum sermonum ,
Nempè ex ore matris virginis,
Et discipuli Domino dilectissimi.
Priorem namque ipsam nunc proferet sermo ,
Ut matrem decet, lugentem tempore passionis ,
10 De mortis origine mundo coævâ
Ingemiscentem, quæ mors verè causa exstitit,
Cur ipsa parens Verbi nuncupata fuerit,
Et nunc ipsum iniquè patientem viderit :
Nisi enim in errorem socordiâ inducti fuissetus ,
15 Neque à principio morte mulctati fuissetus ;
Et nî corrupti fuissetus serpentis dolo ,
Neque labes introisset feræ deceptione ,
Aut mortem subiissetus justo judicio ,
Ne malum maneret integrum ,
20 Opus non fuisset, ut homo fieret, et mortem obiret
Vitæ autor Dominus, Verbum Deus, !
Incorruptibile reddens benignitate suâ, id quod erat corruptum,
Et vivificans omne hominum genus :
Nisi seipsum exinanisset Verbum ,
25 Nec ipsa exstitisset parens Domini,
Neque ipsum nunc intuita tolerantem iniqua ,
Lugens ejularet, vivido afflicta dolore.
Personæ igitur hujus tragœdiæ mihi sunt hæ,
Mater intacta, virgo Discipulus, Virgines
30 Adsistrices parenti Domini.

venklaius asserit legum haberi rationem quæ versibus iambicis præscriptæ sunt, et à Gregorio sanè quàm accuratè observantur iambicis in poëmatibus.

Prol. 3. Νῦν τε καὶ Εὐριπίδην. Nunc quoque Euripidis more ejus stylo ac còthurno. Benè minùs Roill. : Nunc secundùm Euripidem.

9. Μητροπρεπῶς. Matrem, ut decet, lugentem passionis tempore.

11. Ὡς φανίσαν ὄντως αἰτίαν. Ut quæ verè causa exstite-

rit, nempè peccatum Adæ, tum Christi ex Marid incarnationis, tum quòd passus sit.

23. Βροτῶν ἄπαν. γρ. βροτῶν γένος.

24. Μένοντος αὐτοῦ δ' ἀκνώτου τοῦ Λόγου. Nisi se Verbum exinanisset majestatem divinam deprimendo ad humanam vilitatem, ut verè idem Deus et homo sit, quo nihil detractum Deitati. Apostolicam vocem non reddit Roill. hisce verbis : Imminutum parte non ullâ suâ.

METRICA VERSIO.

Et nî impulsisset nos vafri in fraudem dōlus
Serpentis, astu bestię, corruptio
Non subsecuta, morbi ut indè addiceret
Nos lege justâ, et ne malum esset integrum,
Manénsque, non esset opus, ut Verbum Deus
Vitæ autor, hominem indueret, et mortem innocens
Pateretur, ut contaminatum quod fuit
Integritati liberaliter asserens,

Mortale totum redderet vitæ genus.
Quòd si imminutum parte non ullâ suâ
Verbum faisset, ipsa jam Domini parens
Non extitisset, nec videns innoxium
Dira tolerantem, animi ægra flectet ejulans.
Personæ igitur hæ fabulæ hujus sunt mihi :
Casta ipsa Mater, castus atque Apostolus,
Quæque Domini assistunt parenti Virgines.

ΤΟΥ ΔΡΑΜΑΤΟΣ ΠΡΟΣΩΠΑ.

ΧΡΙΣΤΟΣ.	ἌΓΓΕΛΟΣ.
ΘΕΟΤΟΚΟΣ.	ΠΙΛΑΤΟΣ.
ἸΩΖΗΦ.	ΣΥΝΑΓΩΓΗ ἈΡΧΙΕΡΕΩΝ.
ΘΕΟΛΟΓΟΣ.	ΧΟΡΟΣ ΠΑΡΘΕΝΩΝ.
ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ.	ἩΜΙΧΟΡΟΣ.
ΝΙΚΟΔΗΜΟΣ.	ΝΕΑΝΙΣΚΟΣ.
	ΦΥΛΑΚΗ.

- Θεοτόκ. Εἶθ' ὦφελ' ἐν λειμῶνι μὴδ' ἔρπειν ὄφεις,
Μηδ' ἐν νάπαισι τοῦδ' ὑφεδρεῦνιν δράκων·
Ἀγκυλομήτης! οὐ γάρ ἐκ πλευρᾶς φύμα,
Μήτηρ γένους δύσῃνος ἡπατημένη,
5 Τόλμημα τολμᾶν παντότολμον ἀνέτλη,
ἔρνους ἔρωτι θυμὸν ἐκπεπληγμένη.
Θεώσεως πεισθεῖσα τυχεῖν αὐτόθεν·
Οὐδ' ἂν φαγεῖν πείσασα καρποῦ τὸν πόσιν,
Τοῦ μὴδὲ συμφέροντος αὐτίκα σφίσι,
10 Λειμῶνος ἐξόκισο τοῦ πανολβίου,
Λύμην κατακριθεῖσα, καὶ λυγρὸν μόρον,
Μήτηρ τέκνων τ' ἤκουσεν· Ἐκ δυσκοιτίας
Μογοςκοῦς, ὠδῖσι τ' ἐμπαιρεμένη.
Ἰδρῶτ' ἂν ὥκει τήνδε γῆν ὀλεθρίαν,
15 Σὺν ἀνδρὶ καὶ τέκνοισιν ἄρᾳς ὑσάτης,
Ἄπερ τεκεῖν ὥρισο λύκαις καὶ ζόνοις,
Διαδοχὰς τε παραπέμπειν τῷ βίῳ,
Διαλλαγὰς τ' ἐντεῦθεν εὐρεῖν ἐξόχους·
Οὐδ' ἂν γένος ὅλωλεν ἀνθρώπων ἅπαν,
20 Καὶ τὸν Δυνατὸν ἀλθανεῖν ἔπεισέ πως,
Ἀγαθότητι θαπέθῳ κατιέναι,
Καινῶς βροτωθῆναι τε καὶ τλῆναι πάθος·
Οὐδ' ἂν ἐγὼ πέφυκα μήτηρ παρθένος,
Καὶ νῦν ἔκλυον Υἱὸν ἔλκεσθαι κρίσει
25 Οὐράνιον, γῆινον, ἀκραιφνῇ γοναῖς,
Ἰδεῖν τ' ἔφριττον τόνδε καθυδρισμένον,
Ἄτερ δαλῶν φέρουσα, φεῦ! δεινὴν φλόγα,
Ἡ σφόδρα μαιμάσσει με, καὶ σροβεῖ κέαρ,
Καὶ καρδίαν διείσιν, ὥς ρόπτρον μέγα,
30 Ὡς νητρεκῶς ἤϋσε Συμεῶν γέρων,

1. Εἶθ' ὦφελ'. Ità Med. 1.
2. Μηδ' ἐν νάπαισι. Ibid. 3.
3. Ἐκ πλευρᾶς. Legit Combefisius *ex* et *an*. Utraque lectio melior quàm in Editis *ex*.

6. ἔρωτι. Sic Med. 8.
15. Σὺν ἀνδρὶ καὶ. Ibid. 11.
18. Διαλλαγὰς τ'. Christus enim Adæ filius secundum carnem homines Deo reconciliavit.

METRICA VERSIO.

Deip. O utinàm in horto callidus nunquàm et vafer
Reptasset anguis, nec dolos in saltibus
Struxisset hujus fraudis artifex draco:
Non lateris unquàm germen, infelix parens
Mortalium, decepta, tantæ audaciæ
Ausa esset ausum, capta rami primulùm
Fructu decoro, et attonita animo, ex eo
Ut spem sibi divinitatis sumeret;
Non et vocato fraudem in illam conjuge,

Ut ederet ille de arboris fructu nihil
Mox profuturo, pulsa felici ex loco
Addicta sævæ morti, et æternis malis
Inauspicato audisset è toro parens
Tristis sobolis: Ægrè tuum ventrem levans,
Doloribusque implicita partûs, cum tuo
Sudore terram hanc colito duram et asperam:
Accedat illis, et tui consors tori,
Unâque miseri et execrati liberi,

TRAGŒDIÆ PERSONÆ.

CHRISTUS.

DEIPARA.

JOSEPH.

THEOLOGUS.

MAGDALENE.

NICODEMUS.

NUNTIUS.

PILATUS.

CONGREGATIO PONTIFICUM.

CHORUS VIRGINUM.

SEMICHORUS.

ADOLESCENTULUS,

CUSTODIA.

- Deipara.* Utinam in horto nunquàm irrepsisset serpens,
 Neque in hujus saltibus dolos struxisset draco
 Versipellis! neque enim è latere orta,
 Infelix humani generis parens decepta,
 5 Scelus audacissimum aggredi ausa fuisset,
 Rami cupidine animum perculsa,
 Divinitatis exindè consortem se futuram persuasa :
 Neque, postquàm conjugi suasisset ut comederet de fructu
 Nihil ipsis mox profuturo,
 10 Ex horto exulasset felici,
 Exitioque damnata et sævâ morte,
 Mater filiorum (hæc) audisset : Ex inauspicato toro
 In partu laborans, doloribûsque implicita partûs,
 Sudore terram hanc exitialem colito,
 15 Cum sponso et natis execrationi extremæ devotis,
 Quos gignere decretum est in luctibus ac gemitibus,
 Seriésque transmittere ævo,
 Eximiámque exindè invenire reconciliationem;
 Neque universum periisset hominum genus,
 20 Neque Omnipotentem mederi quodam modo coëgisset,
 Præ suâ benignitate in terram descendere,
 Novo modo hominem induere, et subire mortem:
 Neque ipsa extitistem virgo parens,
 Neque nunc audirem ad supplicia trahi Filium
 25 Coelestem, terrenum, purum natalibus :
 Aut horrerem videns ipsum injuriis lacessitum,
 Absque face ferens, eheu! diram flammam,
 Quæ vehementer me absumit, evertitque animam,
 Et pectus transfigit, ingentis gladii instar,
 30 Ut verè vaticinatus est Simeon senex,

21. Δαπίδω κατέβαιναι. In terram descenderet, novóque modo factus homo mortem ferret, ut suæ benignitati satisfaceret.

28. Μαιμάσσει με. Absumit. Καταδαπανᾶται, καταναλίσκει. Μοχ ερεβεί, δονεί, turbat, evertit animum.

29. Ρόπτρον. Clava, manus ferrea.

METRICA VERSIO.

Quos sic ut olim pareret in suspiria
 Tantùm et dolores, qui manerent posteros
 Vitam in sequentem, jam Deus præscripserat,
 Eximia ut esset hinc reconciliatio :
 Jam non genus hominum occidisset perditè,
 Nec qui mederi tàm gravi morbo potest,
 Impulsus esset ut novâ clementiâ
 Delapsus isthunc in locum, novo modo
 Factus homo, nostræ se cruci submitteret :

Tom. II.

Nec mater essem virgo, nec cælo satum,
 Terrâque natum, innoxium, natalibus
 Porum, trahi jam ad supplicia, misera parens
 Audirem, et illo lacerum eum aspicerem modo,
 Quo nunc inhorreo videns, illa, illa ego
 Quæ porto flammam magnam, et ardentem, face
 Nullâ, quæ adurit, quæ meum cor trajicit,
 Figitque tanquàm gladius altâ cuspide,
 Fatidico ut ore cuncta prævidens procul

C 13

- Τηλεσκόποις ὀμμασι πάντως προσδέπων.
 Ἡ που μεγίστη γίνεται σωτηρία,
 Ὅταν γυνὴ πρὸς ἄνδρα μὴ διχοσταῇ,
 Τὰ πάντα συμφέρουσα τῷδ', ὥσπερ Θέμις,
 35 Μηδὲ πρὸς ἄλλου πάρασιν τινα κλύη,
 Ἀλλ' ἔστι συμφρονούσα γνησίῳ πόσει.
 Νῦν δ' ἐχθρὰ πάντα, καὶ νοσεῖ τὰ καίρια,
 Αὐτῆς προδόσης ἄνδρα, καὶ κράτους κλέος.
 Φιλεῖ γὰρ ὕβρις ἢ πάλαι τίκτειν νέαν.
 40 Ἐκ δακρύων δάκρυα καταλείβεται,
 ὧν οὔτε μέτρον, οὔτ' ἀριθμὸς ἔστι τις.
 Κακῷ γὰρ κακὸν εἰς ἀμιλλαν ἔρχεται.
 Ὅθεν πότνια φύσις ἠτιμωμένη,
 Στένει κλάυουσα συμφορὰς πεφυρμένας,
 45 Διαδοχὰς τε τῶν ἀφερτάτων πόνων,
 Τὸν πάντα συντήκουσα δακρύοις χρόνον,
 Ἐπεὶ πρὸς ἐχθροῖς ἦσθ' ἠδικημένη,
 Καὶ μητρός αὐτῆς πρωτοπήμονι βλάβῃ.
 Πατρός δ' ὑποκλίναντος οὔας μήτερι,
 50 ὧν πάντες ἐσμέν οἱ κατὰ χθὸν' ἔκγονοι.
 Βοᾷ μὲν ὄρκους, ἀνακαλεῖ δεξιᾶς,
 Πίσιν μεγίστην, καὶ Θεὸν μαρτύρεται.
 Ἔγνω καὶ ἡ τάλαινα συμφορῶν ὕπο,
 Οἶον πατρώαν μὴ λιπεῖν ἐσθλὸν χθόνα.
 55 Στυγεῖ δὲ κόσμον, οὐδ' ὀρώσ' εὐφραίνεται.
 Εἰς τοῦτο γὰρ νῦν ἐκβέβηκ' ἀλγηδόνας,
 Ὅσθ' ἱμερός μ' ὑπῆλθε, γῆ τε καὶ πόλις
 Λέξαι μολούσας δεῦρο φύσεως βλάβας.
 Οὐπω γὰρ ἡ τάλαινα παύεται γόνων,
 60 Τίκτουσα, μὴ τίκτουσα, φεύγουσ' αὖ τόκους.
 Δύστην'· ἐμαυτὴν γὰρ λέγω, λέγουσά σε,
 Τίκτουσαν, οὐ τίκτουσαν, ὥς ὑπὲρ λόγον.
 Τόκον γὰρ ἔγνω ἄτοκον· τί γὰρ φράσω;
 Πόνους φυγοῦσα, καὶ φθορὰν νῦν καὶ πάθη.

31. Τηλεσκόποις. Edit. mendosè τηλεκόποις.

32. Ἡ που μεγίστη etc. Ità Medeæ nutrix apud Euripid.
 vers. 14 et 15.

34. Τὰ πάντα συμφέρουσα etc. In omnibus illi obsequens :
 in rem ejus omnia conferens, ejusque commodis studens.
 Genuina hujusce vocis acceptio. Non ità se gessit Eva.
 Sic Med. vers. 13, etc.

35. Μηδὲ πρὸς ἄλλου. Neque fallaci ulli sermoni aurem
 adhibet.

37. Νῦν δ' ἐχθρά. Med. vers. 16.

40. Ἐκ δακρύων δάκρυα. Sic apud Euripid. Troad. He-
 cuba, vers. 601, 616 et 617.

42. Κακῷ γὰρ κακόν. Sic Hec. vers. 608 :

Ἔτερα δ' ἄφ' ἐτέρων

Κακὰ κακῶν κυρεῖ.

Alia ab aliis mala malis incidunt.

45. Διαδοχὰς τε. Successionésque intolerabilium malorum,
 maláque intolerabilia sibi succedentia; ità ferè ibid. 588.

46. Τὸν πάντα. Ità ferè Medeæ nutrix, vers. 25 et 26.

48. Πρωτοπήμονι βλάβῃ. Reg. Med. πρωτοπήμονος βλάβῃ,
 primæ parentis labe.

49. Πατρός δ' ὑποκλίναντος οὔας μήτερι. Hunc versiculum,
 qui deerat in Editis, suppeditavit Cod. Med., sicque
 planus, plenusque fit sensus.

51. Βοᾷ μὲν ὄρκους etc. Juramenta clamat, revocat dex-
 teras, fidem maximam Deúmque testem appellat. Ibid.

METRICA VERSIO.

Vates Simeon protulit verè senex.
 Tum magna certè tutaque est salus, suo
 Si dissidens nunquam uxor à viro, omnia
 Illius affert in sinum, atque, ut addecet,
 Nullius alterius in aures quàm viri,
 Concors cui sit, verba prudens excipit.
 Infesta contrà cuncta nunc lethaliter
 Ruunt, maritum ex quo suum et sui imperi
 Decus perenne, gloriámque prodidit.

Quandò vetus injuria parere novam solet,
 Et subsequuntur lacrymas lacrymæ alteræ,
 Queis nec modus sit, nec numerus ullus : malo
 Nam semper aliud crescit in pugnam comes.
 Hinc dedecore confecta natura ingemit
 Veneranda, deflens casuum mixta agmina,
 Et non ferendam semper insurgentium
 Novam laborum plus satis propaginem,
 Tabescit omni misera lacrymis tempore,

- È longinquo cernentibus oculis omnia prospiciens.
 Certè maxima salus est (coniugi),
 Quando conjux è marito non dissidet,
 Ipsum adjuvans in omni re, ut decet,
 35 Nec ab alio, quo decipiatur, quicquam audit,
 Sed genuino sponso assentitur.
 Nunc verò omnia sunt inimica, et laborant præcipua,
 Ex quo suum prodidit virum, suique imperii decus.
 Solet enim injuria vetus parere novam.
 40 Lacrymæ stillant ex lacrymis,
 Quarum neque modus, neque numerus est.
 Ex malo enim malum in pugnam advenit.
 Hinc alma natura dedecore confecta,
 Ingemiscit deflens varia calamitatum agmina,
 45 Successionésque intolerabilium malorum,
 Omni tempore lacrymis contabefacta,
 Postquàm ab hostibus animadvertit se injuriâ affectam,
 Et ipsius parentis primum damnum sibi afferentis labe,
 Seductionéque patris aures accommodantis matri,
 50 Quorum omnes terram colentes sumus posteri.
 Clamat jusjurandum, vocat et dexteram;
 Maximam fidem et Deum testatur:
 Et agnovit misera ob calamitates
 Quàm sit utile patriam non deserere terram:
 55 Odit autem mundum, neque lætatur ejus aspectu.
 Eò enim nunc perveni doloris,
 Ut mihi venerit desiderium terræ et cœlo
 Dicere, quæ hinc damna proveniunt naturæ.
 Necdùm misera desinit parere,
 60 Pariens, non pariens, rursùm abnuens partum.
 Infelix: me ipsam enim dico, dicens te,
 Quæ pariam, et non pariam, partu qui rationem superat.
 Nàm partum sum experta sine partu; quid enim eloquar?
 Laboris expers, et corruptelæ nunc et passionis.

vers. 21, 22... 34, 35, 36... 56, 57, 58, 59, qui iisdem ferè constant vocibus.

54. Μη λιπεῖν. Quàm bonum paternis non excedere sedibus.

55. Οὐδ' ὁρῶσ' εὐφραίνεται. Nec ejus mundi aspectu delectatur. Roill. *Nihil eo gravius videt*, quæ verba autoris mentem sanè non exprimunt.

56. Ἐκβέηκ'. Hanc vocem in tertiâ personâ accipit Combesisius, et de Evâ intelligit: non quod Roillet, sed in primâ personâ, quem sequimur.

57. Ὡς θ' ἔμερος etc. *Hinc subiit animum*, ut terræ cælóque narrem, etc. Ità prophetæ in sacris Scripturis cælum et terram contestantur, et quasi in illorum auribus loquuntur, ut animi πάθος exaggerent. Malè Roill. vertit:

Incommoda, quot habet genus è cælo et terrâ.

59. Οὐπω γὰρ ἡ τάλαινα παύεται γόνων. *Necdùm parere desinit Eva.* Malè Roill.: *Nondùm luctibus finem facit*, quasi legeret γόνων, ut in Med. vers. 59.

60. Τίχτουςα, μὴ τίχτουςα. *Pariens, non pariens eo partu*, qui vim omnem rationis excedit, ὥς ὑπὲρ λόγον, *qui sit laboris expers integrâ virginitate.* Quàm in his insulsè ludit Roill. *Modò ventris edens, modò repentinè suppressens partum!* quàm prorsus præstat carminis modos spernere, quàm sic sacra temerare!

61. Ἐμαυτήν. Sic Hecuba, vers. 736.

64. Νῦν καὶ πάθη. Reg. Med. sup. lin. νῦν καὶ πάλαι. *Et nunc et pridem pudoris exemptâ labe.*

METRICA VERSIO.

Quòd, alia præter gravia duraque, ipsius
 Primum parentis læsa noxâ, injurias
 Sensit, colentes quæ globum istum posteros
 Manent: datâmq; jurejurando fidem
 Dextrâque clamat et Deum testem vocat:
 Miserâque didicit à malis, quàm sit grave
 Durumque patrio se solo subducere:
 Exosa mundum, nil eo gravius videt.
 Eò doloris nunc enim tota efferor,
 Naturæ ut illuc omnia velim incommoda

Referre, quot habet è cælo et terrâ genus.
 Nam misera nondùm luctibus finem facit,
 Modò ventris edens, modò repentinè suppressens
 Partum, modò etiam eum misera rursùm abnuens.
 Nam sic voco me eum quasi suprâ modum
 Partum ferentem, nunc prementem te voco.
 Nam partum ego sum experta sine partu: qui enim
 Nomine alio vocari possim, ut quæ parens
 Expers laboris et doloris extiti
 Integra, et incorrupta, nescia illius

- 65 Οὐκ οἶδα τέρψιν, οὐδ' ἐπίφογον φάτιν
 Τινὸς πρὸς ἀνδρὸς μᾶλλον, ἢ χαλκὸς βαφάς.
 Οὐ γὰρ κορείης ἄμμα διέφθειρέ τις·
 Καὶ παῖδα πῶς ἔτικτον; ὦ θάμβος μέγα!
 Ὑβρισμένον δὲ τὰ νῦν πῶς οἶσω βλέπειν;
- 70 Πόνους φυγούσα, πῶς ὀδυνῶμαι κέαρ;
 Ἀνηλάλαξα πῶς πάλαι χαρὰς ὕπο,
 Ὅτ' ἦλθεν εὐάγγελος ἀγγέλλων τόκον,
 Φράζων ἄλυσιν δυσμενῶν βροτῶν γένει,
 Καὶ γηθόσυνον χάρμα μοι φέρων μέγα;
- 75 Λόγοις δὲ τοῦδ' εὐπλαγκτος οὐκ ἐφαινόμην,
 Πεισθεῖσα τῷ φέροντι θεσκελον φάτιν,
 Οὐχὶ σφάγιον μηνύουσιν μ' ἐκτεκεῖν,
 Ἀλλ' ὥς ἀνακτα γῆς τε καὶ παντὸς πόλου·
 Ὅμως δ' ἔθρον καὶ γυναικείῳ νόμῳ,
- 80 Ψυχῆς τ' ἐπεμπον ἀλαλαγμὸν ἐκ μέσης·
 Λάκουσ', ἀνευφημοῦσα τὴν ἀγγελίαν,
 Θυηφάγον φέρουσα τ' εὐώδη φλόγα,
 Οἶαν θύειν φράζουσιν οἱ θεοπρόποι,
 Ζῆλον ἔμπυρον, πνεῦμα συντετριμμένον,
- 85 Ἐρωτάτ' εὐκάθεκτον ἔνθερμον λίαν,
 Ἄ θυσίαν οἶδαμεν εὐφημουμένην.
 Καὶ πῶς στροβεῖ μου σπλάγχχνα νῦν δριμύ βέλος;
 Κἀγὼ πρόθυμος ἔννυχος δραμεῖν θείῳ,
 Ἰδεῖν τε Παιδὸς ἣν κακοσύνην πάθοι·
- 90 Αὐταὶ δ' ἐπεισάν μ' ἡμέρας μέμνειν φάος.
 Χορ. Δέσποινα, νῦν πύκαζε σὸν δέμας τάχει.
 Θεοτό. Ἄνδρες τρέχουσιν ἐμφανεῖς ἔξω πύλης.
 Τί δ' ἐστὶ; μῶν γε δυσμενῶν ἀγγέλλεται
 Λόχος κρυφαῖος ἐξάναι κατ' εὐφρόνην;
- 95 Χορ. Ἐννυχος ὄχλος ἐν θορύβῳ συρρέει·
 Στρατὸν πόλιν τε πᾶσαν ἂν ὄρφναν βλέπω,
 Λαμπτήρας εἰσφέροντα καὶ πολλὰ ξίφη.
 Θεοτό. Καὶ νῦν πρὸς ἡμᾶς νῦν τίς ἐν σπουδῇ ποδὸς
 Στείχει, νέον τι πρᾶγμ' ἔχων ἴσως φράσαι;
- 100 Ἴδω, τί λέξει, καὶ τίνα ἀγγελεῖ λόγον.

70. Πόνους φύγουσα. *Quæ partus dolores nullos sentierim* : quod vers. 64 lucem affert. Malè Roill. : *Cum sim jam meis laboribus defuncta* : quæ verba innuerent in iis quandoquæ Mariam fuisse, ac cæterarum more peperisse; quod amolitur autor et improbat fides.

75. Εὐπλαγκτος. Codex Reg. Mediceus habet ἄπλαγκτος, erroris expers.

81. Λάκουσ'. Reg. Med. λάσκουσ', quod idem est; *clamans gaudio*.

84. Ζῆλον ἔμπυρον. *Quæ omnia spiritalis sunt sacrificii*.

88. Κἀγὼ πρόθυμος ἔννυχος δραμεῖν θείῳ. Sic Rhæ. vers. 63, Hector ait :

Κἀγὼ μὲν ἦν πρόθυμος εἶναι δόρυ
 Ἐν νυκτί. . . . .

METRICA VERSIO.

Etiam voluptatis, viri quæ ex copulâ est?
 Neque magis ullam sentiens viri notam
 Famam exedentem, quàm exedere durum solet
 Tinctura ferrum. Nemo sustulit mihi
 Florem pudoris integrum : et qui filium
 Enixa credat? O stuporem maximum!
 Injuria affectum modo quo cernere
 Nunc potero? cum sim jam meis laboribus
 Defuncta, qui sit ut crucier animo tamen?
 Ut exsilivi gaudio! quandò angelus
 Sese auspicatus obtulit primum mihi,

Partum futurum nuntians, atque omnium
 Soluta veteris cum genere mortalium
 Vincula inimiciæ suâ voce indicans,
 Mirâque lætitiâ animum exhilarans meum.
 Tum non videbar hujus ore decipi,
 Cœleste cui fidem faceret oraculum :
 Partu edituram me meo interea tamen
 Non victimam præsagens, at totius
 Regem quasi terræ, polique : concita
 More muliebri gaudii vocem indicem
 Expectoravi, prosecuta nuntium

- 65 Neque voluptatem novi, neque ab ullo viro rumorem
 Magis famæ aliquid inurentem, quàm æri tinctura.
 Nemo enim virginitatis florem mihi sustulit :
 Et filium quî genuerim? O stuporem maximum!
 Sed injuriâ affectum quomodò nunc potero intueri?
- 70 Nullos partûs dolores experta, cur animo crucior?
 Quomodò exsilivi olim gaudio,
 Cùm auspicatus advenit angelus nuntians partum,
 Indicans effugium ab hostibus mortalium generi,
 Mirâque lætitiâ animum exhilarans meum?
- 75 Hujus autem verbis decipi minimè videbar,
 Fidem adhibens ferenti cœleste oraculum
 Significans me parituram fore non victimam,
 Sed quasi regem terræ et cœli:
 Muliebri tamen legi obsequebar,
- 80 Et ex intimo corde hymnum emittebam,
 Clamans gaudio, faustis ominibus prosequens nuntium,
 Incensis ferens suffimentis redolentem flammam,
 Quæ sacrificia præscribunt divini vates,
 Accensum zelum, spiritum contritum,
- 85 Modestumque amorem præfervidum,
 Quæ victimam novimus laudabilem.
 Sed cur perturbat mea viscera nunc truculenta cuspis?
 Ego quidem prompta sum etiam noctu currere,
 Ut videam, quæ mala patiatur Filius :
- 90 Hæ verò mihi suaserunt diei expectare lucem.
Chor. Domina, nunc citò corpus tuum contege.
Deip. Viri conspici currunt è portâ.
 Quid verò est? nùm quæ hostium nuntiatur
 Cohors occulta stare per noctem?
- 95 *Chor.* Nocturna turba cum tumultu confluit;
 Exercitum universamque urbem in obscuro intueor,
 Faces et plurimos gladios ferentem.
Deip. Et nunc ad nos quis pede concito
 Venit, novam aliquam rem forsán habens, quam nuntiet?
- 100 Noverim, quid loquatur, et quem ferat nuntium.

Ego quidem eram promptus pugnare

Etiam noctu. . . . .

91. Δίσποινα, νῦν πύχαζε etc. Ibid. vers. 90 sic Hector
 Æneam excitat:

Αἰνεία, πύχαζε τρύχεσσι δέμας τὸ σόν.

Ænea, munias armis corpus tuum.

93. τί δ' ἰστί; μὲν γε δυσμενῶν etc. Sic ibid. vers. 91 Æneas
 iisdem ferè vocibus Hectorem interrogat.

94. Κατ' εὐφρόνην. *Noctu, per noctis silentia.*

98. Ἐν σπουδῇ ποδός. Ibid. chorus Æneæ adventum
 nuntiat. Malè Roillet. *pede turbido.*

METRICA VERSIO.

Et voce, et ominatione deferens
 Ignes odoros thuris accensi, pii
 Quo genere se suffire mystæ prædicant
 Zelum æstuantem, et spiritum Deo sacrum,
 Modestum amorem caritatémque igneam,
 Quâ nulla superis victima cadit gratior.
 At nescio quæ pectus effodit meum
 In me acta cuspis. Et ego vel silentio
 In noctis altæ, prompta festino gradu
 Eram videre quæ mihi carissimo
 Injecta Nato crux : at autores mihi
 Istæ fuerunt ne priùs quàm se dies

Tom. II.

Prima extulisset, hinc meum esserrem pedem.

Chor. Compone corpus nunc, hera, ociùs, ut decet.

Deip. Quidnam hoc? Frequentes se viri cursu esserunt
 È portâ anhelì : quid rei? An quòd nuntius
 Venit cohortis hostium irrepentium?

Chor. Nocturna turba cum tumultu confluit :
 Exercitum totam per urbem conspicior
 In nocte opacâ plurimâ armatum face
 Et ense multo. *Deip.* Nescio quis etiam pede
 Contendit ad nos turbido, fortè ut novi
 Quid nuntiet nobis : juvat resciscere
 Ecquid novarum nuntius rerum advenit.

- Χορ. Πότνια, πότνα, σεμνοτάτη παρθένη.
Αἶ, αἶ, αἶ, αἶ!
- Πολλή μὲν ἐν βρατοῖσι, κούκ ἀνώνυμος,
Ἀγνή κέκλησαι, τῆσδε γῆς ὅσοι πέθον
- 105 Ναίουσι, λαμπρὸν φῶς ὁρῶντες ἡλίου.
Τὰ νῦν δὲ τάλαιν', ἡ, πάλαι μακαρία.
Θεοτό. Τί δ' ἐστίν; ἢ που τίς μ' ἀποκτεῖναι θέλει;
Χορ. Οὐκ, ἀλλὰ Παῖς θνήσκει σὰς ὑπ' ἀλασφόρων.
Θεοτό. Οἱ μοι! τί λέξεις; ὥς μ' ἀπάλεσας, γυναι!
- 110 Χορ. Ὡς οὐκέτ' ὄντας Υἱέως φρόντιζε δῆ.
Θεοτό. Ὡ δεινὰ λέξας', οὐχί συγκλείσεις σῶμα;
Καὶ πᾶν μεθήσεις ἀπρεπὲς ῥῆμα φέρειν;
Τὸν ὄντ' αἰεὶ γάρ, μηκέτ' εἶναι πῶς λέγεις;
Εὖφημος ἴσθι, κἄν τί σοι χρεῖα λέγειν,
- 115 Λέγ', ὥς προσήκει, μηδ' ἀτιμάσης Θεοῦ.
Γονᾶς γάρ ἀπὸ χρυσέας ἔβλασε μοι.
Καινὸν δὲ πιτυεῖν αἶμ' ὑπ' ἀνέρων Θεοῦ.
Θανεῖν τὸ ἀθάνατον, οὐκ ἔχει λόγον.
ἔτικτον αὐτὸν, οἶδα δ' ὥς ἐγεινάμην,
- 120 Χορ. Ὡ τλήμον, οὐκ οἶσθ' οἷ κακῶν ἐλήλυθας,
Καὶ τούσδε κινεῖς, κἀναμοχλεύεις λόγους.
Ἡοὺς φανείσης, Υἱέως γ' ὄψει μόρον.
Ὡς πάννουχον κρίνουσιν οἱ μαιφόνου.
Καὶ τοι δέδορκ' ἐνθάδε τῶν Παιδός τινα
- 125 Στείχοντ' ὀπαδῶν, πνευμά τ' ἡρεθισμένον,
Σπουδῇ πρὸς ἡμᾶς τόνδ' ἰθύνοντα δρόμων,
Δείκνυσι δ' ὥς τι καινὸν ἀγγέλλει παρών.
Θεοτό. Τί δήποτ' ἄρα σημάναι νέον θέλει;
Χορ. Ἴδω, τί λέξαι πνευστιῶν οὗτος θέλει.
- 130 Ἀγγ. Ὅττοτοί!
Καλλίσα, πότνα, σεμνοτάτα Μαρία,
Αἶ, αἶ, αἶ, αἶ!
- Ἀπωλόμεσθ', οὐ δυσμενῶν τάχ' ὑπό του.
Θεοτό. Τίνα θροεῖς αὐθάν; τίνα βοᾷς λόγον;
- 135 Ἀγ', εἰπέ, τίς φοβεῖ σε φήμ' αὐθις νέα;

101. Πότνια, πότνα. Reg. Med. πότνια, πότνια.

103. Πολλή μὲν ἐν βρατοῖσι. *Præclara, eximia, inter mortales celebrata es.* Nec benè Roillet. vertit *crebrò*, siquidem ὁ πολὺς, idem est ac *clarissimi generis*, quod exponit vox sequens, κούκ ἀνώνυμος. Ità prologus Hippolyt. apud Euripid incipit: sic enim fatur Venus vers. 1, 2 et 4.

109. Οἱ μοι! τί λέξεις; Sic Phædra suam nutricem alloquitur, vers. 353, et apud Med. Jaso mulieribus respondet vers. 1310.

110. Ὡς οὐκέτ' ὄντος. Sic ibid. vers. 1311 chorus Jasonem de cæde filiorum suorum edocet:

Ὡς οὐκέτ' ὄντων ὧν τέκνων φρόντιζε δῆ.

Cogita igitur tanquàm de mortuis liberis tuis.

111. Ὡ δεινὰ λέξας' etc. Sic Phædra nutricem suam increpat vers. 498 et 499.

118. Τὸ ἀθάνατον. Reg. τὸν ἀθάνατον. *Fieri non potest, ut qui est immortalis, moriatur.*

METRICA VERSIO.

Chor. Pudica ô virgo, casta, veneranda, ah! ah! ah!
Crebrò quidem tu casta magni nominis
Has inter omnes dicta, quas suo è sinu
Produxit olim terra, quæque hanc incolunt
Hoc intuentes candidum solis jubar:
Nunc jam misera, beata quæ fueras prius.
Deip. Quid ista trepidatio subita? Nùm quodd suâ
Manu parat me aliquis scelestâ tollere?
Chor. Non id quidem, verùm tuus quodd Filius
Miserè à scelestis tollitur. *Deip.* Vah! quidnam ais?
Ut perdidisti me, mulier. *Chor.* Ego jam quasi

Non amplius Nato manente prospicio tibi.
Deip. O non ferenda proferens, non impudens
Os continebis, indecensque desines
Efferre dictum? Namque eum qui semper est,
Quonam ore dicis esse jam non amplius?
Bona verba, quæso, et si tibi est usus datus
Aliquis loquendi, loquere sicut te decet,
Nec indecorâ voce dehonestâ Deum.
È stirpe germen aureâ hoc cedit mihi:
Novùmque id esset, ut manu mortalium
Efflunderetur sic Dei sanguis; mori

- Chor.* Veneranda, veneranda, castissima virgo,
Heu, heu, heu, heu!
Celebris quidem inter homines, et non ignobilis,
Casta vocaris, quicumque hanc tellurem
105 Habitant, fulgidum videntes lumen solis;
Nunc misera quæ prius beata.
Deip. Quid igitur? nùm quis me vult occidere?
Chor. Nequaquàm, sed tuus Filius scelestorum manu perit.
Deip. Heu me! quid dicis? ut me perdidisti, mulier!
110 *Chor.* De Filio tuo tanquàm mortuo cogita:
Deip. O atrocia locuta, non claudes os?
Nec omnem omittes indecorum sermonem loqui?
Æternum namque, quomodò jam non existere ais?
Fausta precare : et si quid loquendum habueris;
115 Dic, ut decet, neque Deum injuriâ afficias.
Ex stirpe enim aureâ mihi germen effloruit;
Novumque id esset, ut Dei cruor efflueret manu mortalium.
Fieri non potest ut immortalis moriatur.
Ipsum genui, novi autem, quomodò genuerim.
120 *Chor.* O infelix, nescis quò malorum veneris;
Et hosce moves, atque rejicis sermones.
Cum aurora illuxerit, Filii mortem videbis :
Totam noctem, ut ipsum capite damnent, scelesti absumunt:
Et jam video hîc unum è Pueri famulis
125 Venientem spiritu irritato (anhelo),
Properanter suum cursum ad nos dirigentem,
Vultuque profert se quid novi mox nuntiaturum,
Deip. Quid igitur novi significare cupit?
Chor. Videam, quid eloqui velit anhelus iste.
130 *Nunt.* Papæ! hei!
Eximia, veneranda, castissima Maria,
Eheu, eheu, eheu, eheu!
Perimus, neque tamen ab ullo hostium.
Deip. Quam edis vocem? quem nuntium profers?
135 Age, dic, quis te novus rumor iterum terret?

120. Ὁ τλήμων, οὐκ ὄσθ'. Sic Med. vers. 1306, chorus de Jasone loquitur.

121. Κἀναμοχλεύεις λόγους. Addit Roill. *inscia*, ad explendum metrum : sed benè minùs pro reverentiâ quâ mulieres Deiparam prosequébantur. Sic Medea vers. 1317, Jasonem furibundum irridet :

Τί τάσδε κινεῖς κἀναμοχλεύεις πύλας;

Quid hâsce moves, et vectibus removes portas?

124. Τῶν Παιδός. Ità Reg. Edit. τὸν Παιδός. Sic ibid., vers. 1118, 1119, 1120.

133. Ἀπωλόμεσθ' etc. Ità ferè auriga Rhesi vers. 867 :
Ἡμεῖς δ' ὑπ' ἐχθρῶν οὐδενος πεπλήγμεθα.

Nos verò à nullo hostium percussi sumus.

134. Τίνα θροεῖς αὐδάν; Sic Orest. vers. 1250, chorus Electram interrogat.

135. Φήμ'. Alii legunt φημί, et interpretantur : Quis terret te, ó puella, dico iterum : non rectè, ut nobis videtur, νέα namque hîc puellam non significat, sed ad φήμη refertur.

METRICA VERSIO

Qui possit autem, cui mori nunquàm datur?
Illi ut parens sim, sorte quâ tamen scio.
Chor. Miseranda, nescis quò malorum veneris,
Et ista verba tu tamen seris inscia.
Aurora postquàm illuxerit, mortem tui
Nati videbis, nocte quam totâ viri
Contaminati sanguine unâ sanciant.
Et ecce video de grege tui Filii
Sectâque quemdam, turbido qui pectore
Properanter ad nos dirigit cursum suum,

Vultuque profert quid novi quod nuntiet.
Deip. Et quid novi jam, cujus hic sit nuntius?
Age, ergò, videam anhelus iste quid velit.
Nunt. Eheu! pudicas inter et pulcherrimas,
Atque venerandas prima, virgo eadem et parens,
Maria, ah, ah, ah, ah! nos perimus, nec tamen
Quicquid mali hoc est, ab aliquo hostium venit.
Deip. Quænam ista vox est? Sermo quis, quem detonas?
Age, expedi hoc mihi, ó puella, inquam, novus
Quis terror animum sic paventem concutit?

- Χορ. Ἐκλυες, ὦ αἶες, ὦ ἡκουκας ὅς.
 Ὅς Παῖδά σὸν προύδωκε τοῖς μαιφόνοις;
 Θεοτό. Πρὸς τοῦτο δ' ἄλλο καινὸν ἀγγελεῖς κακόν;
 Τίς ἐστὶ; μῶν τις τὸν φιλεῖν ἠλπισμένον;
 140 Χορ. Ἀργυροδέκτης, θυφροπος μύσης, λέγει,
 Ἀργυροφυλάξ, ἀργυροτρόκτης πλέου.
 Θεοτό. Οἱ μοι! τόδ' οἶον ἄλλο πρὸς κακῷ κακόν,
 Εἰ τοῖς φιλεῖν δοκοῦσι κατειργάσμεθα;
 Ἡ που τετόλμηκ' ἔργον ἄτολμον τάλας;
 145 Τί δ' ἐγκαλῶν προύδωκε παντενεργέτην;
 Ἡ τίς λαβὴ δράματος ἦν τῷ μαινόλῃ;
 Χορ. Ἄκουε τοῦδ', ὅς σοι τρανῶς πάντ' ἀγγελεῖ.
 Ἄγγ. Ἄκουε, τλήμον, ἡ τὸ πρὶν πανολβία,
 Ἄκουε οὕς σοι θυφυχεῖς φέρω λόγους.
 150 Θεοτό. Αἶ. αἶ! διοιχόμεθα, δῆλος εἶ λόγος,
 Κακῶν γάρ ἦκεις, ὡς ἔοικεν, ἀγγελός.
 Ἄγγ. Κακῶν μὲν, ἀληθῶν δ' ὅμως. Τί γὰρ φράσω;
 Ἐπεὶ τὸ πάσχα καινὸν, ὡς ἔφη, φάγοι,
 Μύσαις ἀριζον παραθείς, δεῖπνον μέγα.
 155 Δεῖξας τ' ἐν αἰνίγμασι τὸν αὐτοῦ πράτην.
 Ἐπειτα νίψας τῶν μαθητῶν τοὺς πόδας,
 Ἐξέισιν, ὡς εἶθις', ἐλαιῶν εἰς ὄρος,
 Εἰπὼν τε μύσαις πάνθ' ἃ νῦν πάθοι,
 Καταρτίσας πάντας τε μυσαγωγίαις,
 160 Πολλοῖς ξὺν ἄλλοις καὶ τὰδ' εἶπε πρὸς Θεόν.
 Πάτερ, μέγιστον νῦν πάρασχέ μοι κλέος.
 Τὸ παρὰ σοι γὰρ μὴ λιπὼν ποτε κλέος,
 Εἰς μεῖζον ἤξω, θυσμενῇ κτανῶν βροτῶν.
 Ἔθνη τε διδοῖς πάντ' ἔχοντι πρὸς σέθεν.
 165 Λαβὼν δὲ πάντας, χ' ὡς ἀριστεῖον σφέων
 Ὑπερκρεμασθεῖς αὖγε σαῖν χεροῖν νέμω.
 Κυδρούμενος δὲ τοῖς ἀρισεύμασί μου,
 Κάλει φίλους εἰς δαῖτα. Μακάριος εἶ,
 Μακάριος τοιάδε διειργασμένος.
 170 Ὁ δ' αὖθις ἀφίησιν ὡς βροντῶν ὄπα,
 Δηλῶν κλεισμὸν αἰθεροτρόμῳ βοῇ.

142. Οἱ μοι! τόδ' etc. Sic Hippolyti ancillæ ingemiscunt, vers. 874.

144. Ἡ που τετόλμηκ' etc. Ità ferè Ægeus Medeam de conjuge suo querentem alloquitur, vers. 695:

Ἡ που τετόλμηκ' ἔργον αἰσχιστον τόδε;
 An igitur ausus est hanc turpissimam rem?

149. Ἄκουε οὕς etc. Sic apud Euripid. nuntius qui sententiam mortis adversus Orestem et ipsius sororem Electram, ab Argivis latam narrat, vers. 855.

150. Αἶ, αἶ! διοιχόμεθα etc. Sic ibid. præ dolore exclamat Electra, vers. 856 et 857.

158. Εἰπὼν τε. Ità legendum videtur. Edit. εἰπὼν τοῖς.

METRICA VERSIO.

Chor. Audisti? An etiam nunc misellam præterit
 Te, qui catervæ destinatæ sanguini
 Cædique, natum prodiderit innoxium?
Deip. Ecce aliud autem de integro referes malum.
 Quisnam ejus autor? Nūm quis est ex intimis?
Chor. Ille, ille, vitâ perditâ, tum moribus
 Discipulus, ille, inquam, ille qui pecuniæ, et
 Ærarii magister, aut potius vorax.
Deip. Eheu! quid hoc est, quod novum malis malum
 Accedit ad cumulum, si ab his quos credimus
 Nobis amicos, nos dati pessus sumus?

Certè ille facinus ausus est audax miser?
 Quo crimine autem agens reum illum prodidit,
 Perspectæ in omnes cujus est benignitas?
 Aut quæ furoris causa tam magni fuit?
Chor. Audi hunc, apertè qui tibi omnia disseret.
Nunt. Nunc, misera, paulò at antè felicissima,
 Audi tibi quæ infausta dicta nuntio.
Deip. Occidimus, heu! quantum ex tuis verbis liquet;
 Malorum adest, ut est verisimile, nuntius.
Nunt. Esto malorum, vera quæ novi tamen.
 Quid enim eloquar? Postquàm novo pascha modo,

- Chor.* Audisti, eheu! audisti, eheu! audisti,
 Quis tuum Natum sceleratis prodidit?
Deip. An adhuc aliud novum annuntias malum?
 Ecquis est? Num quis est ex intimis?
- 140 *Chor.* Qui pecuniam accipiebat, pravus discipulus, ait,
 Pecuniæ custos, imò potiùs vorax.
Deip. Hei mihi! quale hoc aliud malum ad malum accessit,
 Si ab ipsis, qui videntur amici, prodimur?
 An igitur ausus est miser hanc turpissimam rem?
- 145 Quo crimine autem omnium bonorum largitorem prodidit?
 Aut quam facinoris ansam furibundus arripuit?
Chor. Audi hunc, qui tibi apertè omnia referet.
Nunt. Audi, ô misera, quæ priùs eras felicissima,
 Audi, quos infelices tibi fero sermones.
- 150 *Deip.* Hei, hei! perimus, significas hoc oratione :
 Nam, ut videtur, venis nuntius malorum.
Nunt. Malorum equidem, at certorum. Quid enim eloquar?
 Postquàm pascha novum, ut ipse dixit, edisset
 Discipulis prandium apponens, grandem cœnam,
- 155 Designassétque per modum ænigmatis suû proditorem,
 Ac deindè abluisset suorum discipulorum pedes,
 Egreditur, juxtà morem suum, ad montem olivis consitum,
 Cùmque suis omnia sibi ferenda enuntiasset,
 Cunctósque sacro firmasset mystico,
- 160 Inter plura alia, ad Deum hæc precatus est :
 « Pater, maximam nunc præbe mihi gloriam;
 » Qui eam quam apud te habeo, nunquàm reliquerim gloriam,
 » Ad majorem evadam, hoste mortalium perempto :
 » Omniâque ex te possidenti da mihi gentes :
- 165 « Cùmque omnes acceperim, et ut ipsarum præmium
 » Suspensus fuerim, tuis iterùm manibus rependam.
 » Gloriosior effectus ex præclaris facinoribus meis,
 » Invita amicos ad convivium. Beatus es;
 » Beatus es, qui talia perfeceris. »
- 170 At ipse rursùs, ut tonans emittit vocem,
 Testatus gloriam clamore cœlum commovente :

162. Τὸ παρά σοι. Qui eam, quam apud te habeo, nunquàm reliquerim gloriam, ad majorem evadam, quasi novo eam cumulo complebo, meæ passionis triumpho et animarum lucro. Nec benè Roill. Quæ à te tota profluit, quasi legeret παρά σου. Ità ferè iisdem verbis, at diverso sensu Eurip. Bacch. vers. 1235, 1237, etc.

171. Κλαίμεν. Autor Tragœdiæ seriem rerum gestarum non observat. Orante quidem Domino, venit vox de cœlo, Joan. xii, 29 : sed nihil tale contigit, cùm oravit post ultimam cœnam, nec ullus Evangelistarum hoc narrat contigisse.

METRICA VERSIO.

Ut dixit ille, edisset, apposito suis
 Apostolis epulo hilari et cœnâ, suo
 Et indicato venditore ænigmate
 Verborum, et indè pedibus ablutis gregis,
 Ille ex recepto more sibi, montem ocius
 Petiit olivis consitum, cùmque omnia
 Sibi ferenda enuntiasset, et sacro
 Firmasset omnes, quotquot essent, mystico,
 Ut cætera taceam, ad Deum hæc precatus est :
 « Nunc jam, pater mi, gloriam quæ maxima est,
 » Hanc exhibe : nam quæ perennis gloria,
 » A te illa tota profluit, mortalium

» Hoste perempto, clariorem consequar
 » Et ampliorem : quas tuo beneficio
 » Gentes ego habeo, da mihi, quas præmium
 » Tanquàm rei gestæ benè acceptas, tuis
 » Reddam vicissim manibus actus in crucem,
 » Meâque factus clarior victoriâ
 » Invita amicos gratus ad convivium.
 » O te beatum, ter beatum, inquam, et quater,
 » Cui datum sit omnia hæc exsolvere. »
 At ipse vocem rursùs edit ut tonans,
 Clamore cœlum permovente, gloriam
 Testatus illam Filium quâ cingeret,

- Καὶ πρὶν κλείσας, νῦν κλείσω σε πλέον.
 Ἐπεὶ δὲ μύσαις ταῦτ' ἐνηχέθη ξένως.
 Ἦκει πρὸς αὐτοὺς ἐν τόπῳ τοῦ χειμάρου,
 175 Πρὸς κῆπον, ἧχι πολλάκις συνήγετο,
 Ὦν οὐδ' ὁ πρᾶτης ἀγνοῶν, νυκτῶν μέσον
 Ἐφθασεν, ὄχλον τῶν μαιφόνων ἄγων,
 Ξιφηφοροῦντας καὶ φρονοῦντας ἐν θράσει.
 Ὅς καὶ προσίων, ὡς φίλος, Διδασκάλῳ,
 180 Ἐὰν προσειπὼν χαῖρ', ἐφίλει δυσρόπως.
 Θεοτό: Φεῦ, φεῦ! τί χεῖρον τοῦδε τολμήσειέ τις;
 Τί γοῦν πρὸς αὐτὸν ἀντέφησε Παῖς ἐμός;
 Ἄγγ. Οὐκ εἶπεν οὐδέν, πλήν· Ἐταῖρ', ἐφ' ᾧ πάρει;
 Ἄφαρ δ' ἔβαλον χεῖρας οἱ μαιφόνοι.
 185 Ἄμμες δ' ἀφέντες ἄλλος ἄλλῃ φεύγομεν.
 Πέτρος δ' ὁ κλεινὸς καὶ λόγοις ἀπείπετο.
 Μόνος δ' ἐπισήθιος εἶπετ' ἀτρέμας,
 Ἐδοξε δ' αὐτὸς ὑπὸ τοῦ πεπυθέναι,
 Σιγῇ λέγοντος, ὡς πρὸς αὐτὸν ἡρέμα
 190 Τὸν δυσροπὸν πρᾶτην γε τοῦ Διδασκάλου.
 Τῆς ἀσεβείας! ὦ τάλ', οὐ φοβῇ Θεόν;
 Οὐ βεσμὸν αἰδῇ τῶν βροτῶν τῆς οὐσίας;
 Ἀδάμ τε τὸν σπειραντα γηγενὴ σάχυν,
 Καὶ πατριάρχας ἐκλελεγμένους γένους;
 195 Μύσης φανείς, σὺ συμμαθητὰς αἰσχύνεις.
 Τὸν μυσαγωγὸν φεῦ προδοῦς ἀργυρίου.
 Προῦθωκας αὐτὸν εἰς φόνον μαιφόνους.
 Οὐκ εἶπεν, οὐ σῆς προνοήσατο φρενὸς.
 Σκοπεῖν ἐφ' οἷσι νῦν ἐκὼν ἀλγύνεται;
 200 Σὺ δ' οὐκ ἀνέσχου· τοιγαροῦν γνοίης τάχει.
 Εὖ γ' ἴσθι, πατὴρ εὐσεβὲς θάλπει γένος.
 Εἰ μὴ γὰρ ὄρκοις Ἀβραάμ ὑπεσχέθη,
 Οὐκ ἂν ποτ' ἔσχε μὴ τάδ' ὑπεξίεναι,
 Κάντεῦθεν ὑμῖν ἀποδοῦναι τὴν δίκην.
 205 Δοκεῖς γὰρ αὐτὸν τάδ' ὑποσῆναι πάθῃ,
 Εἰ μὴ τι κερδαίνοντα κάντεῦθεν μέγα;
 Νῦν δ' ἐκ χθονὸς μὲν ὦκ' ἂν ἔρχεται πάλιν,

174. Ἦκει πρὸς αὐτοὺς. *Venit cum illis* (discipulis); rarior equidem talis hujus præpositionis acceptio. Sed nihil aliud sanè vult autor quàm quod refert Joan. xvm, 1.

177. Τῶν. *Malè Edit. τοῦ.*

186. Ὁ κλεινός, etc. *De suo addit Roill. audax.*

187. Ἀτρέμας. *Quietè, silentio. Roillet. Nihil timens.*

192. Τῆς οὐσίας. *Roillet. Juris.*

193. Σπείραντα. *Ità Reg. Cod. Edit. σπείροντα. Ità ferè Med. vers. 479 :*

...Καὶ σπεροῦντα θανάσιμον γόνυ.

...*Et seminares lethalem segetem.*

METRICA VERSIO.

Hæc voce : *Jam te gloriâ insignem prius,*
Majore multo et ampliore ornvero.
 Hæc insueto cùm modo comitum omnium
 Aures perculissent, sæpius quò cogeret
 Omnes ad hortum, parte quâ torrens aquæ
 Præterfluebat, huc coëgit : perditus
 Quem non et ipse callidusque venditor
 Oblitus, altâ nocte prævertit, manum
 Sicariorum cæde multâ insignium
 Audaciâque dux trahens : qui postquàm eò
 Venit, ut amicus ad magistrum. *Ave Rabi,*

Dicens, eum ipsum est osculatus perfidè.
Deip. Eheu! quis unquàm facinus hoc atrocius
 Patrasset? age, quidnam meus in hunc Filius?
Nunt. Nil gravius in eum quicquam, at id solum in-
 tolit :
Amice, quidnam huc advenis? Tùm protinùs
 Injectæ in illum barbaræ hinc atque hinc manus.
 Ipso relicto, nos alius aliò fugam
 Arripimus. Quin iste Petrus inclytus
 Audâxque, verbis abnegavit hunc suis :
 Solus secutus, nil timens, qui pectori

» *Jam te glorificavi, nunc amplius te glorificabo.* »

Cùm autem hæc insolito modo discipulorum aures perculissent,
Venit cum illis, ad locum torrentis,

- 175 Ad hortum, quò sæpiùs se conferebat,
Quem haud nesciens venditor medià nocte
Prævertit, agmen scelestorum ducens,
Sicarios, et audaciam spirantes :
Qui et accedens, ut amicus, ad Magistrum,
180 Dicens : *Ave Rabbi*, eum oscultatus est perfidè.
Deip. Eheu, eheu! quid atrocius quis ausus fuisset?
Ecquid ad hunc respondit Filius meus?
Nunt. Nihil dixit, nisi : *Amice, ad quid venisti?*
Statimque ipsi manus injecerunt scelerati.
185 Nos autem, eo relicto, alius aliò effugimus.
Petrus inclytus ipsum verbis abnegavit.
Solutus, qui pectori incubuit, secutus est quietè;
Et ipsi visum est aliquem audisse;
Qui submissà voce, et veluti solum sic alloqueretur

- 190 Perditum Magistri sui venditorem :
« Vah! impium scelus! ô miser, neque times Deum?
» Neque ullam vereris legem generis humani?
» Neque Adam terrigenæ spicæ satorem,
» Neque patriarchas electi generis?
195 » Discipulus habitus, tuos sodales dedecore afficis;
» Mysteriorum magistrum pecuniâ venditum
» Ad ipsam mortem barbaris prodidisti.
» Nonne præcavit tibi, præmonuitque animo
» Dispicere ea quorum gratiâ volens in dolore versatur?
200 » Tu verò noluisti; igitur mox senties.
» Certò scias, patris pium fovet genus.
» Nisi enim Abraham jurejurando fuisset adstrictus,
» Nunquàm hæc inulta sivillet,
» Ac vobis pœnam confestim irrogasset.
205 » An etenim putas ipsum talia passum fuisse,
» Nisi magnum exindè perspexisset emolumentum?
» At nunc quidem mox ille terrâ se effert,

194. *Ἐκλεκτοῦ μέμου γένους.* *Electi*, id est, *Israëliticæ gentis*;
nec benè Roill., *Generis antiqui viros*.

204. *Ἦμῶν.* Ità legit Combefisius meliùs quàm *ἡμῶν*, ut
in Editis.

205. *Δοκεῖ γὰρ;* etc. In isto versu et seq. imitatur au-
tor noster Eurip., apud quem Medea vers. 368 et 369
sic loquitur de Jasone :

*Δοκεῖς γὰρ ἂν με τόνδε θωπεῦσαι ποτ' ἂν,
Εἰ μή τι κερδαίνουσιν ἢ τεχνωμένην.*

Putas enim me blandis verbis compellaturam fuisse un-
quàm,

Nisi aliquid lucri captarem aut machinarer?

207. *Ἐρχεται.* Meliùs quàm in Edit., *ἐρχεται*.

METRICA VERSIO.

Incubuit hujus : quin mihi videor quoquè
Audisse quemdam, clanculùm qui perditum
Et veluti solum venditorem heri sui
His conveniret vocibus demurmurans :

« Vah! impium scelus! ô miser, nec tu Deum
» Metuis nec ullam juris humani times
» Legem, et satorem terreæ spicæ Adamum,
» Et patriarchas generis antiqui viros?
» Discipulus habitus, tu gregem socium notâ
» Inuris inhonestâ, sic sacrerum principe
» Aurum ob avarum vendito, ut tu proderes

» Eum cruentis ad necem diram viris.
» Nonne ille mentem dixit, et scivit tuam,
» Ea meditari, quæ lubens propter, cruces
» Perfert? At animo qui tuo nullum modum
» Tunc adhibuisti, postea jam senties.
» Pium ille certè sustinet patris genus.
» Nam nisi is Abraham jurejurando foret
» Adstrictus, ista non subiret quæ subit;
» Nec indè pœnas innocens exsolveret,
» Nisi certa magni hinc surgeret spes commodi.
» At nunc quidem mox ille se terrâ efferet,

- Καινῶς ἄνεισι. Σίγα, δέξεται κρίσιν,
Ἐρῶν καθ' ὑμῶν Πατρὶ σὴν ἁμαρτίαν.
210 Λαοῦ τε τοῦδε μαινόλου τολμηρίαν,
Ὡς καὶ προεῖπε Δαυίδου γλώσση πάλαι
Οὐκ ἄγνοῶντι, καὶ πρὸ τῆς τολμηρίας·
Πλήσει τε πᾶσαν γαῖαν ἐνδοξῶν λόγων,
Ἔργων τε κλεινῶν, μυρίων θαυμασίων·
215 Ὁψεσθε δ' ἐν Πατρὸς μολοῦντ' αὖθις κλέει,
Κρίσιν φέροντα ζῶσι καὶ τεθνηκόσιν,
Καὶ πᾶσι παρέχοντα τὸ κατ' ἄξιαν.
Πῶς γοῦν προσόψει σύ τε καὶ μαιφόνουι,
Ἥ ποῖαν οὐκ ἐκτίσεται ἔνδοικον τίσιν;
220 Πλὴν καὶ πρὸ τοῦδε τίσεται ἔνδοικον τίσιν,
Εἰ μὴ χέρας νίψετε τάς μαιφόνους,
Ἄς, ἣν θέλητε κἀντανῦν ξυνιέναι,
Αὐτὸς ρυτοῖς νάμασι ἀπομόρξεται.
Ἦ σῆς γε τόλμης νῦν μάθης γεγευμένος,
225 Σὺν σοὶ δὲ καὶ πᾶς τῶν ἀλασφόρων ὄχλος.
Νῦν δ' εἰ μένειν δεῖ, μίμν' ἐφ' ἡμέραν μίαν,
Ἦν μὴ τι πάθης, ὦν φόβος πολὺς κρατεῖ,
Κἀγὼ προσηύτης τῶν λόγων γενήσομαι.
Ἄλλ' ἐκποδῶν ἄπιθι, καὶ σαυτοῦ πέρι
230 Φρόντιζε· τ' αὐτοῦ δ' αὐτὸς εὖ γε θήσεται.
Σὺ δ', ὥσπερ εἰκὸς, κατθανῇ κακὸς κακῶς,
Πρώτως κρεμασσοῖς ἐν βρόχοις ἡρτημένος,
Πήδημ' ἐς ἄδην κραιπνὸν ὀρμήσας τάχα.
Λύπη παχυνθεῖς, ὡς προδοῦς ἀργυρίου,
235 Καὶ νάμα πυρὸς παμφάγου σε δέξεται.
Οὐ γὰρ θέλεις νῦν ἐκφυγεῖν τιμωρίαν.
Καὶ τῶνδε τεύξῃ, προυνέπω δὲ σοὶ τάδε·
Οὐ σ' ἠπίοῦσα λαμπὰς ὄψεται Θεοῦ·
Οὐ νεκρεγέρτου νεκρέγερσιν κατίδοις.
240 Ἐς γὰρ τοσοῦτον μωρίας ἀφικάνεις,
Ὡς τ' ἐξὸν αὖθις δεῖν' ἐλεῖν βουλευμάτα,
Καὶ πάντ' ἀφέντα προσπεσεῖν Διδασκάλῳ,
Καὶ τῶν βλεφάρων θερμὰ χῦσαι δάκρυα,

208. Δέξεται κρίσιν. Combefsius hæc verba jungit sequentibus, Πατρὶ σὴν οὐ ἄγνοῶντι. Cum Patre judicium accipiet, cui notum est scelus tuum etc., ad quod autor accessit Davidis auctoritatem ex Ps. 108, quâ sic Dei præscientiam contestatur : legit etiam in Cod. Reg. pro Ἀλγῶν, ἄθυμῶν, quæ in Editis, ἔρῶν καθ' ὑμῶν, quæ lectio vera ipsi videtur : nam Christo in cælum recepto dolere et mœrere non convenit.

213. Ἐνδοξῶν λόγων. De Evangelii prædicatione hæc profectò sunt intelligenda.

215. Ἐν Πατρὸς μολοῦντ' αὖθις κλέει. In Patris gloriâ venientem ac majestate : nec benè Roill. Patris hinc ad gloriam sui reversus. Id antè dixerat, καὶ νῶς ἄνεισι, sed hic de extremo judicio loquitur poëta.

226. Νῦν δ' εἰ μένειν, etc. Ità ferè Med. vers. 355 et 356.

229. Ἄλλ' ἐκποδῶν ἄπιθι. Sic apud Eurip. Phædra nu-

METRICA VERSIO.

» Mirabilisque ascendet in cælum : sile,
» Judicium et idem suscipiet unâ suo
» Cum Patre mœrens et dolens ob noxiam
» Solâmq̃ populi insaniam audacem sui,
» Davidis olim ut ore prædictum fuit,
» Quem non et ausum etiam antè quicquam præterit,
» Qui, quâ patebit terra, sermone hanc potens,
» Immensus opere, magnus et mirabilis
» Totam replebit, Patris hinc ad gloriam
» Sui reversus, ille mortuis sedens

» Vivisque judex digna factis omnibus
» Æquus rependet. Ergò qui vultum illius
» Et tu, et tui isti sanguine aspersi viri
» Tùm perferetis? justa quæ non perdit
» Solvetis illi supplicia? Quin ei diem
» Hunc antè, pœnas vos luetis debitas,
» Nisi abluatis sanguine infectas manus,
» Quas, si velitis nunc vel etiam attendere,
» Illic ex fluente sibi liquore absterserit.
» At tu brevi nunc cum scelestorum grege

- » Mirabilitérque ascendit. Sile, iudiciũ arripit,
 » Declarans adversũ vos Patri tuum scelus;
 210 » Plebisque hujus cruentæ audaciam,
 » Sicut olim ore David prædixit
 » Haud ignoranti, priusquàm hæc facinora evenirent;
 » Totámque replebit terram claro fidei præconio,
 » Operibúsque magnificis, innumerisque miraculis :
 215 » Videbitis autem in Patris gloriã iterũ venientem,
 » Mortuis ac vivis iudiciũ ferentem,
 » Et omnibus juxtà sua merita rependentem.
 » Quomodò igitur ipsius vultum sustinebitis, tu et scelesti,
 » Aut qualem justam non exsolvetis pœnam?
 220 » Sed antè hunc diem æquum subibitis supplicium,
 » Nisi manus sanguine infectas abluetis,
 » Quas, si velitis nunc etiam intelligere,
 » Ipse liquidis fluentis abstergeret.
 » Intelliges sanè, cùm tuam degustaveris audaciam,
 225 » Et tecum omnis execrandorum cohors.
 » Nunc igitur si oportet te manere, mane ad unum diem,
 » Si non quid patiaris eorum, quæ vehementer metuo,
 » Et ego hosce sermones vaticinatus fuero.
 » Verũ de medio secede, et de te ipso
 230 » Sis sollicitus : sua ipse rectè constituet.
 » Tu verò, ut decet, malè malus occides,
 » Primũ pendulis è laqueis suspensus,
 » Saltu incito in inferos statim rues,
 » Mœrore constrictus, ut qui innoxium pecuniã prodiderit,
 235 » Et fluvius ignis omnivori te excipiet.
 » Neque enim vis nunc effugere pœnam.
 » Et hæc consequeris, et hæc tibi prædico :
 » Postera Dei lux non te videbit :
 » Neque redivivum ex mortuis conspicias :
 240 » Eò enim insanæ devenies,
 » Ut cùm liceat de novo matura capere consilia,
 » Et omnibus relictis, ad genua Domini procidere,
 » Et calidas ex oculis profundere lacrymas,

trici suæ respondet, vers. 708 et 709 :

Ἀλλ' ἐκποδὼν ἄπελθε, καὶ σουτῆς πέρι
 Φρόντιζ'. Ἐγὼ γὰρ τὰ μὲν θήσομαι καλῶς.
*Quamobrem de medio secede, et de te ipsa
 Sis sollicita. Ego enim mea rectè curabo.*

231. Σὺ δ', ὥσπερ εἰχὼς. Ità Med. vers. 1386.

233. Πέδημ' ἐς ἄβυσσον. Sic Hippolyt. apud Eurip. vers. 826.
 Ibid. τάχα. Reg. τάχος.

238. Οὐ σ' ἡπιουσά. Combef. legit, quasi foret unica
 vox; vertit enim : *Non blandè mulcens lumen affulgebit.*
 Verũ errat vir doctissimus; conflat enim ex articulo ἡ
 et participio ἡπιουσα, ut videre est apud Euripid.
 Med. vers. 350 et 351, ubi leguntur isti duo versus ferè
 iisdem vocibus expressi, et Orest. vers. 630, ubi οὐπιών
 apponitur pro ὁ ἡπιών.

242. Προσπισσῖν. Reg. Med. προσδραμεῖν.

METRICA VERSIO.

- » Expertus istam intelliges audaciam.
 » Si differendum est, unicum differ diem,
 » Eventam ad horum quæ metuo valdè tibi,
 » Verũque vatem me omnium tibi videris.
 » Jam proripe hinc te, dũ licet; curam tu
 » Ipsius habe; sua ipse rectè viderit.
 » Tu certè, ut æquum est, jam malè malus occides,
 » Primũquè laqueo in nexili pendens, rues
 » Imas in umbras manium, saltu incito,
 » Mœrore confectus gravi, ut qui innoxium
 » Prodideris argento; ibi voracis te impetus
 » Sorbebit ignis. Quandò pœnam vindicem
 » Effugere non vis, te manent hæc omnia.
 » Quin ista tibi prædico : non fulgor Dei,
 » Qui consequetur, ora lustrabit tua,
 » Neque redivivum ex mortuis cernes miser.
 » Eò ipse nam procedis hinc amentia,
 » In posterum ut cùm firma tibi capere et bona
 » Consilia liceat, et relictis omnibus
 » Ad genua Domini procidere, largas genis

- Βρόχον χρημασὸν ἐξανάψεις ἀγχοῦς.
 245 Ψυχὴν ἀφείναι τὰς βροχόμασι τρέχον.
 Ὅμως δὲ κἂν τοῖσδ' οὐκ ἀπειρηκῶς, σέ πως
 Σώσει, τὸ σον γε προσκοπούμενος κέαρ.
 Οὐ γὰρ δύναϊτ' ἂν ἀγαθὸς που μὴ μένειν.
 Ἀλλ' οὗ σε μὴ θέλοντα κερδάναι θέλει.
 250 Οὐ γὰρ νόμον τίθησιν ἐν βροτοῖς βίαν.
 Ἦκιστα τοῦδε λῆμμ' ἔφυ τυραννικόν.
 Ἰαγίς γὰρ αἰσχροῦς πάγκακον ῥήξεις κέαρ.
 Ἀλλ' οὗτι ταύτῃ ταῦτα, (μὴ σοί που δόκει,)
 Ἔτ' εἰς ἀγῶνας σύ τε, καὶ μαιφόνοι,
 255 Καὶ πᾶσι συνδράσασιν αὐ σμικροὶ πόνοι.
 Αἰσθοίτο δ' αὐτῶν δῆμος ὕβρις ἥς ἄπας.
 Ἡ τοι θανόντος, ἢ φάος δεδορκότες,
 Οὗς νῆμα πυρὸς αὐθις ὑποδέξεται.
 Ορθοῖς λείκεται μύθος ἀψευδὲς ὅδε.
 260 Ἄκου', Ἰούδα, σὼν κακῶν κατάσασιν,
 Καὶ τοι προκόψω γ' οὐδὲν, ἢ σκῆψιν μόνην.
 Οὐ γὰρ Θεὸς σε σωφρονεῖν ἀναγκάσει.
 Ἐν τῇ προαιρέσει δὲ καὶ γνώμῃ βροτῶν
 Τὸ σωφρονεῖν ἔνεστιν εἰς τὰ πάντ' αἰεὶ.
 265 Ταῦτ' εἶπεν, οὐκ εἶδ' ἄγγελός τις ἢ βροτός
 Πρὸς αὐτόν, ὡς εἶρηκα, τὸν λογοπράτην.
 Θεοτό. Ὡ γαῖα μήτερ, ἡλίου τ' ἀναπτυχαί,
 Οἶον λόγων ἄρρητον εἰσήκουσ' ὅπα!
 Τάχ' ἐξ ὁπαδοῦ δρᾶμα, Παῖ, κατηρτύθη,
 270 Ὅν πολλάκις ἔδειξας αἰνιγμῶ φίλοις.
 Οὐ γὰρ σ' ἔλαθε τόνδ' ὅς αἴτιος κακῶν,
 ὃ παγκάκιστε, τοῦτο γὰρ σ' εἰπεῖν ἔχω,
 Σὺ ταῦτ' ἔδρασας, σὸν προδοῦς εὐεργέτην
 Σὰ ταῦτα, δαῖμον· τίς γὰρ ἂν ἄλλος ποτε
 275 Ἐδρασεν, ἢ βούλευσε δυσμενὲς ἀνὴρ;
 Ὅλοιθ' ὁ δράσας· ἢ δίκη δ' ἐφίσταται.
 Αἰσχροῦς τε μύσῃς ἀξίαν τίσει δίκην.
 Ἀργυραμοιβέ, ποῦ συνείδη τῷ Λόγῳ;

244. Βρόχον χρημασὸν etc. Itā Hippolyt. vers. 802.

245. Ψυχὴν ἀφείναι. *Ut in laqueis dimittas animam.*

247. Ὅμως δὲ κἂν τοῖσδ' etc. *Ne his quidem repulsus, ne victa quidem ipsius patientiā, salutem praestabit, apinimum penitentem videlicet intuens. Alia prorsus diversa reddit Roillet. Itā ferē Jaso Medeam alloquitur vers. 459; hunc versum et duos sequentes omisit Fabricius.*

251. Τοῦδε λῆμμ' ἔφυ. Reg. τοῦδ' ἔφυ λῆμμα. Sed claudicat metrum. Sic Eurip. Creon Medae reponit vers. 348;

Ἦκιστα τοῦμὸν λῆμμ' ἔφυ τυραννικόν

Animus meus minimè est tyrannicus.

257. Ἡ τοι θανόντος etc. Legit Combefisius θανόντες, et δεδορκότες, sive mortui, sive lucis usura fruentes. Minus bene Roill. Solis aeternum jubar.

260. Ἄκου' Ἰούδα. Itā Hippol. vers. 1296 chorus The-seum de malis suis certiores facit.

261. Ἡ σκῆψιν etc. Nisi tantum ut officio functus videar, vel moneam. Minus accurate Roill. Verba nihil praeter perit.

METRICA VERSIO.

» Stillare lacrymas, pensilem contra implices
 » Laqueum, viam omnem vocis ut tibi obstruas.
 » Ut ut sit, ille, si modo nullo excidas
 » Spe firmā, et altum pectus insonet manu,
 » Servabit, ut qui gentium nusquam sibi
 » Exuere possit insitam clementiam.
 » Verum, ut repugnes, non, repugnantem sibi
 » Adsciscet ille: non enim legem viris
 » Vim sancit, à quo sit procul tyrannica
 » Omnis libido: raptus et fœdissimè
 » Etiam ipsa rumpes viscera medius crepans.

» Sed ista (ne tu fortè tibi persuadeas)
 » Non sic abibunt: te et tuos adhuc manent
 » Viros cruentos bella, conscios manet
 » Ingens calamitas, quam scelesti sentiet
 » Plebs omnis, sive mortuos tumulus tegat,
 » Sive intuentes solis aeternum jubar,
 » Quos rapidus ignis corripiet in posterum.
 » Vox illa certo fluxit ex oraculo:
 » Auditò, Judā, quis tui infortunii
 » Status sit, at qui verba nil praeter perit;
 » Nam te, ut resipias, non Deus coegerit.

- » Laqueum pensilem appendes,
 245 » Ut ad ipsum properans animum demittas.
 » Ne his quidem spem abiciens, tibi salutem
 » Præstaret, si tuum pœnitentem animum intueretur :
 » Neque enim benignitate suâ potest excidere.
 » Sed te nolentem non vult lucrari;
 250 » Neque enim vim pro lege sancit hominibus;
 » Ejus lucrum in tyrannide haud positum est.
 » Crepans enim turpiter pessima rumpes viscera.
 » Verùm neque ea tenùs hæc erunt, (ne tibi usquàm illud persuadeas,)
 » Adhuc te et sceleratos bella manent,
 255 » Et omnes conscios mala gravissima,
 » Quæ sentiet omnis plebs proterva,
 » Sivè cùm mortuus fuerit Christus, sivè cùm lucem redidivus aspexerit,
 » Quam deinceps ignis fluvius excipiet.
 » Rectè editum est istud infallibile oraculum :
 260 » Audi, Juda, statum tuorum malorum,
 » Etsi nihil proficiam, nisi quod excusationem habeam.
 » Neque enim Deus te ad saniolem mentem coget :
 » Penès arbitrium et voluntatem mortalium
 » Sapere est semper ad omnia. »
 265 Hæc protulit, angelus an homo, incertum,
 Ad hunc, ut dixi, Verbi venditorem.
Deip. O terra mater, coelique plagæ,
 Qualium sermonum infandam audi vi vocem !
 Fortè ab illo discipulo, Fili, facinus perpetratum est,
 270 Quem sæpè dilectis obscurè designasti;
 Neque enim te latuit, quis autor esset malorum.
 O nequissime, sic enim te appellare queo,
 Hæc fecisti, cùm tuum benefactorem prodideris :
 Dæmon, tua hæc sunt; quis enim unquàm alius
 275 Fecisset, autôrve fuisset inimicus?
 Pereat autor sceleris : imminet autem vindicta,
 Et infamis discipulus meritam exsolvet pœnam.
 O argentarie, an conscius eras Verbi?

262. Οὐ γὰρ Θεὸς etc. Hæc mutatio requirit afflatum gratiæ, nec aliter in nostrâ voluntate et animâ est sapere ac resipiscere, quicquid autor videatur sentire. *Combe-fisius*. Ità ferè Bacch. vers. 314 etc.

267. ὦ γαῖα μήτηρ etc. Ità Hippolyt. vers. 601 et 602 exclamat ob incestum Phædræ amorem stupefactus. Ibid. ἡλίου τ' ἀναπτύχαι; cæli plagæ, immensus circuitus; solis explicatio, quæ naturæ thesauros explicat, gelu concreta calore resolvens, etc.

270. ὦν. Mendosè Editi γ.

271. Οὐ γὰρ σ' ἔλαθε etc. Ità Medea, vers. 332 Jovem deprecatur :

Ζεῦ μὴ λάθοι σε τῶνδ' ὅς ἐστις αἴτιος κακῶν,
Jupiter, non lateat te is qui autor est horum malorum.

272. ὦ παγκάκις etc. Ibid. vers. 465.

278. Ἀργυραμοιβή etc. O argentarie, mercator, an noveras te Verbum vendere? Mox ποῦ συνήδη σὺ δόλω, quæ lectio multum arridet Combe-fisio qui sic reddit : *Tuo frueris dolo, ex illo utilitatem capis. At in margine ut in textu.*

METRICA VERSIO.

» Mortalium mens sola quæ re in quâlibet
 » Liberè agat, et semper modestè deligat.
 Hæc venditori (ut retuli) Verbi, Angelus,
 Incertum, an homo quis dixerit, dixit tamen.

Deip. Parens, ô tellus, lucidi plagæ ætheris,
 Quæ vox nefasque, quod meam aurem perculit?
 Potuerit istud à tui asseclâ gregis
 Admitti, ô Fili, facinus, olim quem tuis
 Sub involucri ostenderis? neque enim artifex
 Horum malorum te latuit unquàm. Improbe,

Scelerate, namque id liberè de te quæo
 Efferre, patrasti hæc, ut hunc benè meritum
 Sic proderes? tua omnia hæc, nequissime
 Dæmon, tua hæc sunt. Nam quis à te tam ferum
 Dirumque fecit, vel animo agitavit scelus?
 Malè hujus autor, quisquis est, pereat; manet
 Sed pœna vindex, turpis et Domini comes
 Supplicia sceleri debita exsolvet suo.
 Qui sic iniquâ conscius pœcuniâ
 Mactare Verbum sustines, etiâ mne adhuc

- Ἄρ' εἰσέτι ζῆς, δεινὰ ταῦτ' εἰργασμένος;
 280 Οὐδ' ὑπὸ γῆς τάρταρα σὸν κρύπτεις δέμας;
 Δεῖ γάρ τὰ νῦν ἢ γῆς σε κρυβῆναι κάτω,
 Ἡ πυρὸς ἐν ρίπαῖσιν αἰθέρος θανεῖν.
 ὦ μῦσος, ὦ μέγιστον, ἔχθιστον κακὸν!
 Τὸν Δεσπότην προδοῦσαν ἐξαυδῶ κάραν.
 285 Ἔτλης προσελθεῖν, ὥς φίλος, Διδασκάλῳ;
 Ἡλθες πρὸς αὐτὸν, ἦλθες ἔχθιστος γεγώς
 Καὶ Πατρὶ, καὐτῷ, παντὶ τ' ἀνθρώπων γένει.
 Πῶς, πῶς προσεῖπας; πῶς κατησπάσω προδοῦς,
 Γλώσση προσηύδας, καρδίᾳ μίᾱσμ' ἔχων;
 290 Καὶ ταῦτα δράσας, ἡλιὸν τε προσβλέπειν,
 Καὶ γαῖαν, ὦ κόκισε, τολμᾷς εἰσέτι;
 Ταῦτ' οὔτε θάρσους ἐστίν, οὔτ' εὐτολμίας,
 Εὐεργέτην προδόντα, τολμᾷν πρόσβλέπειν.
 Ἄλλ' ἢ μεγίστη τῶν ἐν ἀνθρώποις νόσων
 295 Πασῶν ἀναιδεί'. Εὐ δ' ἐπεμνήσθην σέθεν,
 Καὶ τοι πρὸς οὐδὲν κέρδος, αἰσχύνην δέ σου,
 Καὶ μὴ παρόντος, κἂν θάνης, κἂν φῶς βλέπης.
 Ἐγὼ τε γὰρ λέξασα κουφισθήσομαι
 Ψυχὴν τάληθή. Σὺ δὲ κού κλαίων μάθοις;
 300 Μάθοις γάρ, εὐρών τήν κατ' ἀξίαν τίσιν.
 Ἐκ τῶν δὲ πρώτων, πρῶτον ἄρξομαι λέγειν.
 Ἄκου', Ἰούδα, τὰ πρὸς αὐτοῦ καλὰ σοι.
 Ἐλκυσεν ἐκ σκότους σε τῆς ἀγνωσίας,
 Ἔσωσέ σ', ὑπέδειξε φῶς σωτηρίας.
 305 Δέδωκέ σοι χάρισμα πολλῶν θαυμάτων.
 Μύσαις ἔφησε καὶ σέ συνεδριάσαι,
 Κρίναι τε φυλᾶς Ἰσραὴλ παντὸς γένους.
 ἔθηκεν ἀργύρια πάντα χερσὶ σου,
 ἔκοφέ σου πρόφασιν ἀναργυρίας.
 310 Ἐκλεπτες αἰεὶ, μὴ δόκει λεληθέναι.
 Ὅδ', ἅτε πανάγαθος, οὐκ ἤλεγχε σε
 Λόγοισιν, οὐδὲ πρὸς σέθεν κακούμενος,
 Εἰδώς σε σαφῶς, καὶ πρὸ τῆς τολμηρίας,
 ἔνιψε καὶ σοὺς δυσμενεστάτους πόδας,
 315 Ἄρτου τρύφος τ' ἔδωκε δυσμενεστάτῳ.

282. Ἡ πυρὸς etc. Malè Roill. *Solis caloris et lampade* :
 Non enim solis ardor, sed fulminis impetus et vibrata
 tela significantur.

283. ὦ μῦσος etc. Ità ferè Eurip. vers. 1323 Jaso Me-
 deam imprecatur :

ὦ μῦσος, ὦ μέγιστον ἐχθίστη γύναι !

O scelestas, ô maxime invisa mulier !

290. Καὶ ταῦτα δράσας etc. Sic ibid. vers. 1327.

292. Ταῦτ' οὔτε θάρσους etc. Ità Med. vers. 469 etc.
 conjugem suum perstringit.

293. Τολμᾷν. Melius quàm Editi τολμᾷς.

294. Ἄλλ' ἢ μεγίστη etc. Sic ibid. vers. 471 et 472.

METRICA VERSIO.

Admissa post hæc tam gravior, vitam trahis,
 Nec triste condis sub specum terræ caput?
 Nam te vel imo defodi terræ aggere
 Oppressum oportebat, vel igneo aurei
 Solis calore et lampade ardenti emori.
 Proh! facinus atrox, impium, infandum, et grave!
 Eum alloquor, herum qui suum malè prodidit.
 Tu, tanquàm amicus, non refugisti tui
 Presentiam Domini; ad eum pedem inferens
 Venisti, et ità venisti, ut infensissimo
 Esses animo in ipsum, et Patrem, ac hominum genus.

Quonam ore compellasti eum quem tu malè
 Jam prodidisses? corde tu piaculum
 Tegens, es ore eum allocutus subdolo.
 Et autor horum sustines solem tamen
 Terramque, ô scelus, hanc intueri, perditè.
 Non ista fortem, non virum magnum decent,
 Os sustinere ejus, merentem quem benè
 Prodideris, hujus sed mali primum caput
 Est ipsa, quæ longè malorum est omnium
 Inter homines gravissimum impudentia.
 Ut verba perdam, commodè de te tamen

- Adhùc vivis, cùm talia admiseris facinora?
 280 Nondùm sub ima terræ loca tuum abscondis corpus?
 Oportebat enim nunc aut in terræ visceribus sepeliri,
 Aut ætherei ignis ictibus mori.
 O scelus, ô maximum, invisum facinus!
 Eum alloquor, qui suum prodidit Dominum.
 285 Sustinuisti, ut amicus, ad Dominum accedere,
 Venisti ad eum, venisti, cùm infensissimus jam fueris
 Et patri, et ipsi, et omni hominum generi.
 Quomodò eum compellasti? quomodò complexus es quem prodebas?
 Ore allocutus es, in corde piaculum habens?
 290 Cùmque hæc perpetraveris, solem aspicere
 Et terram, ô nequissime, adhùc audes?
 Ista non est audacia, neque fortitudo,
 Cùm traditor benefactorem audet intueri :
 Sed gravissimus inter homines morborum
 295 Omnium est impudentia. Tuì autem benè memini,
 Quamvis nihil lucri indè accipias, sed ad tuum dedecus,
 Licèt absis, aut mortuus, aut adhùc luce fruens.
 Ego enim levabor animo, dicens
 Tibi vera; et tu etiam lugens non edisces?
 300 Disces enim, cùm debitam inveneris pœnam.
 Sed ab iis quæ prima sunt, primùm incipiam dicere.
 Audi, Juda, quæ bona tibi ab eo fuerint.
 Eduxit te ex ignorantiae tenebris,
 Salvum fecit, ostendit lumen salutis.
 305 Plurium miraculorum tibi donum contulit.
 Promisit fore ut tu cum aliis discipulis sederes,
 Tribusque Israel cujusque sexûs judicares.
 Omnem pecuniam tuis manibus concredidit,
 Inopiæ prætextum tibi abstulit;
 310 Furabaris semper, ne putes id ipsum latuisse;
 Is autem, ut potè benignus, te non arguebat
 Verbis, nequidem à te injuriâ affectus,
 Cùm te planè noverit, et antè tuam audaciam,
 Tuos et abluit pedes infestissimos :
 315 Panis et frustum tibi dedit infensissimo.

297. βλέπεις. Ità Reg. Henr. II. Editi βλέπεις. Eò loci plures iterùm versus omisit Fabricius.

299. Σὺ δὲ τοῦ κλαίων. Melius τοῦκ ἔκων. Etiam invitus; ipse nimirum debitæ pœnæ periculo, nec aliter autor videtur scripsisse, nisi interrogationem supponas.

301. Ἐκ τῶν δὲ πρώτων etc. Sic Med. vers. 475 etc.

304. Ἐσωσέ σ'. Melior versio quàm in Editis ἔσωσέ σ'. Sic apud Eurip. vers. 482, Medea istud beneficium Jasoni exprobrat.

315. Ἄρτου τρύφος τ' ἔδωκε δυσμενεστάτῳ. Pro δυσμενεστάτῳ habet Cod. Reg. H. II. μυσιχωτάτου, sensu mystico plenissimè.

METRICA VERSIO.

Hæc dicta, namque hæc ad tuum omnia dedecus,
 Absis ut hinc tu, sivè vitam adhùc trahas,
 Sivè occidas, animum meum his levavero.
 At tu ipse disces non licèt deflens tamen :
 Disces enim te digna supplicia ferens,
 Jámque adeò ab illis prima quæ sunt ordiar.

Juda, aq̃di ab illo quæ bona tibi accesserint.
 Eduxit hic te erroris è caligine,
 Servavit idem præferens vitæ facem.
 Miraculorum contulit donum tibi.
 Promisit olim sic futurum ut tu sedens

Cum grege suorum diceres sententiam
 Israëliticam in tribum judex : tuas
 Omnem pecuniam in manus concredidit,
 Prætextum et omnem sustulit inopiæ tibi,
 Dùm semper aliquid non eo hujus inscio
 Furto efferebas : verùm, ut is bonus fuit,
 Non te arguebat voce, vel ne tunc quidem
 Injurius cùm maximè esses, scilicèt
 Jam te penitus antè facinus et audaciam
 Noscens, pedésque lavit infestissimos,
 Jurati in hostis dexteram panem ingerens.

- Καὶ ταῦθ' ὑπ' αὐτοῦ, παγκάκις' ἰσχυρῶν, παθών,
 Προὔδικας αὐτὸν, ὅρα δ' ἐκτίσω φόνου.
 Πολλῶν προσόντων. Εἰ γὰρ ἦσθ' ἀνάργυρος.
 Λαβὴν γ' ἂν εἶχες τούτῳ ἐρασθῆναι τάχα.
 320 Νῦν δ' οὐκ ἔχεις πρόφασιν, οὐκ ἔχεις λόγον,
 Χεῖλη διάραι, καὶ κατεπιεῖν αἰκίαν.
 Οὐ γὰρ τοσοῦτον σὺ δυνήσῃ πρόποτε,
 Οὐδ' εἰ γένος πᾶν δαιμόνων σαι συνδράμη,
 Καὶ γῆν ἅπασαν ῥημάτων πλησὴ κακῶν.
 325 Ἐπεὶ μιν ἐσθλὸν ὄντ' ἐπίσται κτίσις,
 Καὶ πάντες ἐγνώρισαν ἐκ τῶν πραγμάτων.
 Ἀλλ' ἤγξεν ἀγχόνη σε φιλαργυρίας,
 Ἢ ρίζα πάντων τῶν κακῶν πέφυκέ πως.
 Φρούδη δὲ πίσις, ἢ πρὶν ἀπόλωλέ σαι.
 330 Τοίος δὲ φανείς, φῶς ὄραν τολμᾶς, πάλαι;
 Ἢ τὸν πρὶν οὐκ ἄρχειν Θεὸν δοκεῖς ἔτι,
 Ἢ ζυγὰ δίκης ἐν κεναῖς κείσθαι τὰ νῦν;
 Ὡ κακὸν ἔργος, οὐ ποτ' εἰ ρίζης βροτῶν,
 Πικρῶν δὲ ριζῶν φῆμί σ' ἐκπεφυκέναι,
 335 Ἀλάστορος μὲν πρῶτον, εἴτα δὲ φθόνου,
 Φόνου, πότμου θ', ὅσα τε γῇ τρέφει κακά.
 Οὐ γὰρ ἐρῶ ποτ' ἐκ Θεοῦ φῦναί σ' ἐγώ,
 Εἰδυῖα καίπερ, ὥς τὸ πᾶν προαίρεσις.
 Θεὸς γὰρ οὐκ ἄκοντα σαώζει βία.
 340 Ὡ δὲ δὺςρόπ', ὦ κάκιζε, καὶ μαιφρόνε,
 Οἶον πέπρακας, πεπρακῶς εὐεργέτην.
 Αὐτός σ', ὃν ἐλπίς παιδὸς εἶναι πατέρα,
 Προῖρριζον ἐκτρίψειεν οὐτάσας πυρί.
 Ἑρρ', αἰσχροποιέ, φιλίας διαφθορεῦ,
 345 Ἀπέπτυσ', οὐδ' ἀπόντι σοι δεῖ συλλαλεῖν.
 Τὸν γὰρ δόλιον καὶ Θεὸς βδελύσσεται.
 Ὡ Παῖ, τί δὴ χρυσοῦ μὲν, ὅς κίβδηλος ἦ,
 Τεκμήρι' ἀρβύρωποισιν ὥπασας σαφῇ.

316. Καὶ ταῦθ' ὑπ' αὐτοῦ etc. Itā ferè Medea conjugem suam objurgat, vers. 488 etc.

322. Οὐ γὰρ τοσοῦτον etc. Itā ferè Hippolyt. vers. 1250 et seqq. nuntius, qui Theseum de morte filii sui edocet, Hippolytum à crimine vindicat :

Ἄταρ τοσοῦτον οὐ δυνήσομαι ποτε,
 Τὸν σὸν πιθέσθαι παῖδ' ὅπως ἐστὶν κακῆς,
 Οὐδ' εἰ γυναικῶν πᾶν κρεμασθεῖη γένος,
 Καὶ τὴν ἐν Ἰδῇ γραμμάτων πλήσει τις
 Πεύκην, ἐπεὶ μὲν ἐσθλὸν ὄντ' ἐπίσται.
 Sed tamen eò nunquàm adduci potero,
 Ut credam tuum filium esse improbum;
 Neque si totum genus mulierum suspendatur,
 Et aliquis litteris impleat omnem in Idæ monte
 Sylvam, quandoquidem scio eum esse probum.

331. Ἢ τὸν πρὶν οὐκ ἄρχειν Θεὸν etc. Sic Medea vers. 493 Jasonem redarguit :

Ἢ Θεοὺς νομίζεις τοὺς τότ' οὐκ ἄρχειν ἔτι,
 Ἢ καινὰ κείσθαι θέσμι' ἀνθρώποις τὰ νῦν;
 An existimas deos qui tunc regnârunt, non amplius
 regnare,
 An verò putas nova jura constituta esse hominibus
 nunc?

334. Πικρῶν δὲ ριζῶν etc. Itā ferè Troad. vers. 762 et seqq. Andromache Helenam objurgat :

Πολλῶν δὲ πατέρων φῆμί σ' ἐκπεφυκέναι,
 Ἀλάστορος μὲν πρῶτον, εἴτα δὲ φθόνου
 Φόνου τε, θανάτου θ' ὅσσα γῇ τρέφει κακά.
 Οὐ γὰρ ποτ' ἀρχῶ Ζῆνι γ' ἐκφύναί σ' ἐγώ.
 Dico enim te natam esse ex multis patribus,

METRICA VERSIO.

His auctus illi rebus, ingratissime,
 Hunc prodidisti, et cædis ejus munera
 Es aucupatus, cum tamen abundè foret.
 Quòd si te egestas compulsiasset aspera,
 Poteras, et illà te movente cupidius,
 Tunc fortè ferri; nunc miser prætexere
 Causæ nihil possis, ratio nec suppetat,
 Quâ tu recludens os, tuum excuses scelus.
 Nam posse nunquàm dabitur id tantum tibi,

Non si genus totum tibi malorum advolet
 Geniorum, et omnium impleat sermonibus
 Terram dolosis, quandò nulli non bonus
 Est notus, ipso quod opere omnibus probat.
 Sed suffocavit te pecuniæ sitis,
 Radix malorum quæ ferè exstat omnium,
 Priórque frustrà est quæ tibi perit fides.
 Hâc mente cum te constet esse, andes, miser,
 Convexa cæli cernere. Annon et Deus

- His tamen beneficiis affectus, ô nequissime hominum,
 Prodidisti eum, et cædis pretio dona acquisivisti,
 Cum tibi omnia forent abundè. Si enim pecuniâ caruisses,
 Fortassis argenti cupido tibi ansam præbuisset;
 320 Sed nequidem istum habes prætextum, nullam habes rationem,
 Quam, diductis labiis, queas opponere.
 Neque enim tantum unquàm tu poteris,
 Etiam si genus omne dæmonum tibi adstipuletur,
 Omnémque terram malis impleat verbis;
 325 Quandoquidem creatura scit eum esse probum,
 Et ex ipsius operibus omnes noverunt.
 Verùm tibi gulam fregit avaritiæ restis,
 Quæ ferè omnium malorum est radix :
 Evanuitque fides, quam priùs amiseras.
 330 Talis autem effectus, lucem conspicere, miser, audes?
 An Deum, qui priùs erat, jam non regnare existimas,
 Aut irritas jam nunc evasisse justitiæ lances?
 O noxium germen, nunquàm ex radice mortalium pullulasti,
 Sed ex amaris radicibus exortum te assero,
 335 Primùm quidem ex dæmone, dein invidiâ,
 Cæde, et morte, et quæcumque mala enutrit tellus.
 Neque enim dicam te unquàm à Deo genitum fuisse,
 Cum noverim à liberâ voluntate existere, quicquid mali est :
 Neque enim Deus ulli vim infert, ut salutem consequatur.
 340 O maligne, ô nequissime, homicida nefarie,
 Qualem vendidisti, cum benefactorem vendideris!
 Ipse te, quem spes est filii fore parentem,
 Radicitus extirpet percutiens fulmine.
 Peri, ô turpia perpetrans, qui amicitiae leges infregisti;
 345 Execrande, nec cum absente movendus sermo.
 Dolosum enim et Deus abominatur.
 O Fili, quare auri quidem, quod sit adulterinum,
 Clara signa hominibus dedisti?

Primùm quidem ex patre malo genio, deinde verò ex invidiâ,

Et cæde, et morte, et ex aliis, quæcumque tellus alit mala.

Non enim unquàm ego ausim dicere Jovem te produxisse.

338. Ὡς τὸ πᾶν προκίρσις. *Quicquid mali est, à liberâ voluntate existit. Quæ dictorum optima correctio est, ut, quia talis est, scelestissimus non sit à Deo, quamvis nemo, nisi Deo autore sit.*

342. Αὐτὸς τ', ὡς ἐλπίς etc. *Ipsæ te quem spes est filii fore parentem, igne cominus feriens radicitus extirpet. Alludere videtur ad Ps. 108, quem de Judâ proditore Divus Petrus exponit. Inscitè vertit Roill. Te genitor ipse etc.*

343. Πρόβριζον ἐτρέψειν etc. Sic Phædra vers. 684 nutricem suam diris devovet.

345. Ἀπέπτυσ'. Sic Hecuba vers. 1276 Polymestori respondet.

347. Τί δὴ χρυσὸν μὲν etc. Eximia sententia quam Medea profert vers. 516 :

Τί δὴ χρυσὸν μὲν, ὃς κίβηλος ἦ,
 Τεκμήρι' ἀνθρώποις ὅπασας σαφῆ,
 Ἀνδρῶν δ' ὅτε γρὴν τὸν κακὸν διειδέναι,
 Ὅδεῖς χαρακτήρ ἐμπίφυκε σώματι;
*Quare auri quidem, quod sit adulterinum,
 Clara signa hominibus dedisti,
 Sed quo oporteat discerni malum virum,
 Nullum signum inest corpori?*

METRICA VERSIO.

Tenere credis sceptræ quæ tenuit prius?
 Vel Justitiæ etiam manum vanam putas?
 O noxium germen, nec unquàm pullulans
 Mortalium ex radice, verùm ex robore
 Arboris amaræ, quod malus dæmon prius,
 Deinde invidia, cædèsque, mórque, et quas alit
 Terra alma pestes protulit. Nam te Deo
 Nunquàm fatebor esse prognatum patre,
 Ignara quamvis non sim, in hominis fibero
 Posita omnia esse arbitrio : neque enim Deus

Servare quemquam non volentem sustinet.
 Perverse, nequam, sanguinem merum crepans,
 Quod benè merente vendito admisti scelus?
 Te genitor ipse, certa quæ spes, filii
 Flammâ peremptum tollat hinc radicitus.
 Malè pereas, qui, turpiter violans fidem,
 Nullius ore dignus, expuendus es.
 Nam fraudis etiam respuit virum Deus.
 Quid, Nate, in auro figis indices notas
 Adulterini, in homine nullam quæ queat

- Ἄνδρῶν δ' ὅτῳ χρή τὸν κακὸν διειδέναι,
 350 Οὐδείς χαρακτήρ ἐμπέφυκε σώματι;
 Ἄλλ' αὐτὸς εἰδώς, ἀγνοεῖν πάντας θέλεις.
 Ὅλοιτ', ὅλοιτο πανθίκως κακεργάτης.
 Ἐρρ', ἔρρε, παγκάκιζε καὶ μαιφόνε,
 Ὅλλοι'· ἐγὼ δὲ ζῶντα Παῖδ' ἐπόψομαι,
 355 Κἂν νῦν σένουσα πολλά, καὶ πεπληγμένη
 Κέντροις ἀνίας, ἢ παντλήμων δακρύω.
 Γυνή γάρ εἰμι κἀπὶ δακρύοις ἔφυν.
 Χορ. Αἰ, αἰ, αἰ, αἰ!
 Σίγα, σίγα, Παῖδ' οὐκέτ' ὄψει ζῶντα σόν.
 360 Θεοτό. Οἱ μοι! τί θρηνεῖς; τίς δὲ δράματος λαβή;
 Χορ. Οὐκ οἶδ'· ἔοικε δ' οὐ μακρὰν ὁδ' ἄγγελος
 Λέξειν τάκειθεν σοῦ φίλου Παιδὸς πέρι.
 Ἀγγ. Ἐδοξε θανεῖν Παῖδα σὸν τῇδ' ἡμέρᾳ,
 Γραμματέων ψήφῳ τε καὶ πρεσβυτέρων.
 365 Θεοτό. Οἱ μοι! προσῆλθεν ἐλπίς, ἣν φοβουμένη
 Πάλαι, τὸ μέλλον ἐξετηκόμην γόοις.
 Χορ. Ἀτὰρ τίς ἀγών, τίνες Ἑβραίων λόγοι
 Καθεῖλον αὐτὸν, ἀπεκύρωσαν θανεῖν;
 Θεοτό. Γυναῖκες, αἰ τῇσδ' ἐγγύς ἐσ' ἐξυμορᾶς,
 370 Γυναῖκες, οὐκ ἀνέξετ', οὐκ ἀνέξομαι·
 Ῥίψω, μεθήσω σὸν, ἀπαλλαγῆσομαι
 Βίου θανοῦσα· χαίρετ', οὐκέτ' εἰμ' ἐγώ.
 Σὺ δ' εἰπὲ τίμι κέκριται τρόπῳ θανεῖν
 Παῖδ'· ἄρα λευσίμῳ χερὶ ψῆφος θανεῖν;
 375 Ἦ τῷ σιδήρῳ πνεῦμ' ἀπορρήξαι κρίσις;
 Ἀγγ. Ἐτύγχανον μὲν ἀγρόθεν πυλῶν ἔσω
 Βαίνων, πυθέσθαι δ' ἤθελον τοῦ δὴ πέρι·
 Σὲ γὰρ αἰεὶ ποτ' εἶχον εὖνοϊαν Τέκνῳ,
 Βλέπων νῦν οἷ' ἔρεξε θαύματ' ἐν βροτοῖς·
 380 Κἄμοῦ δὲ διηνοίξεν ὀμμάτων κόρας.
 Ὅρῳ δ' ὄχλον δραμόντα, καὶ φθάσαντ' ἄκραν,

350. Σώματι. Sic Medea vers. 519. Editi σώματος.
 352. Ὅλοιτ' ὅλοιτο πανθίκως κακεργάτης. Sic Ulyssis necem imprecatur chorus, Rhés. vers. 720.
 354. Ὅλλοι'. Ità Reg. Med.; sed H. II, ὅλοϊ'.
 357. Κἀπὶ δακρύοις ἔφυν. Sic infra vers. 747, et apud Eurip. Medea vers. 928. Malè Editi ἔφην.
 361. Ἐοικε etc. Sic rursus :
 ...Ἐοικε δ' οὐ μακρὰν ὁδ' ἄγγελος
 Λέξειν τάκειθεν σοῦ κασιγνήτου πέρι.
 ...Sed videtur iste nuntius citò
 Dicturus, quid sit tibi factum de tuo fratre.
 363. Ἐδοξε θανεῖν etc. Ità ferè Orest. vers. 859. etc :

- Ἀγγ. Ψήφῳ Πελοσγῶν σὸν κασίγνητον θανεῖν,
 Καί σ', ὦ τάλαιν', ἐδοξε τῇδ' ἐν ἡμέρᾳ.
 Ἐλετ. Οἱ μοι! προσῆλθεν ἐλπίς, ἣν φοβουμένη
 Πάλαι, τὸ μέλλον ἐξετηκόμην γόοις.
 Ἀτὰρ τίς ἀγών, τίνες ἐν Ἀργείοις λόγοι
 Καθεῖλον ἡμᾶς, ἀπεκύρωσαν θανεῖν;
 Nunt. Calculo Argivorum, ut interficiatur tuus frater,
 Et tu, misera, statutum est hodiè.
 Elect. Hei mihi! venit spes, quam metuens,
 Olim propter futura contabescebam luctu;
 Sed quod certamen, quæ orationes inter Argivos
 Damnaverunt nos, et suffragium tulerunt de morte?

METRICA VERSIO.

Dignosci an is sit pravus, insculpis notam?
 Has ipse noscens, nos latere omnes jubes.
 Pereat scelestus, pereat, ut petit æquitas :
 Abi in malam rem perditæ, effere, barbære,
 Peri, malè : at ego Filium jam videro
 Vivum, licet nunc ingemiscens plurimum,
 Et icta pectus altiùs pungentibus
 Doloribus, ego cæteras miseras suprâ
 Ærumnosa fundam lacrymas : nam fœminam
 Natura fecit promptiorem ad lacrymas.

Chor. Ah, ah, ah, ah!
 Actum est, ô virgo, actum, omnis ablata est tibi
 Vivi videndi in posterum spes Filii.
 Deip. Eheu! quid hæc lamenta? quid suspiria?
 Chor. Nescio, sed iste qui propè adstat nuntius
 Novi aliquid affert de tuo quod nuntiet.
 Nunt. Scribæ istud uno omnes senesque calculo
 Sanxere, luce hæc, Natus ut tuus occidat.
 Deip. Eheu! futuri quem mihi timui metus,
 Timensque luctu intabui dudum, accidit.

- Sed quo oporteat discerni malum virum,
 350 Nullum signum inest corpori?
 Hæc autem cùm tu noveris, nos omnes vis nescire.
 Pereat, pereat justissimè scelestus!
 Peri, peri, nequissime, homicida nefarie,
 Peri; ego autem vivum Filium meum intuebor,
 355 Etsi nunc plurimùm gemebunda, dolorisque
 Percussa stimulis, omnium miserrima lugeam.
 Mulier enim sum et ad lacrymas proclivis.
Chor. Ah, ah, ah, ah!
 Sile, sile, non ampliùs viventem Filium tuum videbis.
 360 *Deip.* Ehe! mihi! quid ploras? quæ luctûs occasio?
Chor. Nescio; sed iste qui propè adstat nuntius, videtur
 Dicturus ea quæ ibi tuum dilectum Filium spectant.
Nunt. Statutum est ut hodiè moriatur Filius tuus,
 Scribarum et seniorum decreto.
 365 *Deip.* Hei mihi! venit spes, quam metuens,
 Olim propter futurum contabescebam luctu.
Chor. Sed quod certamen, quæ orationes inter Hebræos
 Damnaverunt ipsum, et suffragium tulerunt de morte?
Deip. Mulieres, quæ statis propè hanc calamitatem;
 370 Mulieres, non sustinebitis, non sustinebo;
 Projiciam, dimittam corpus, discedam
 Ex hac vitâ moriens; valete, non vivo ego ampliùs.
 Tu verò dic, quo mortis genere damnatus fuit
 Filius meus: decretumne fuit ipsum mori manu saxis petente?
 375 An ferro animam ipsius divellendam judicatum fuit?
Nunt. Eram ex agro intrâ portas
 Vadens; audire autem de eo volebam;
 Tuum enim ergâ Filium semper habui benevolentiam,
 Intuens quot apud homines confecerit miracula:
 380 Et ipse mihi oculorum pupillas aperuit.
 Video populum currentem, et ad arcem properantem,

369. Γυναῖκες, αἱ τῆσδ' ἐγγὺς ἐς etc. Sic apud Med., Jaso, vers. 1293.

370. Γυναῖκες, οὐκ ἀνέξεται. Sic Phædra vers. 354.

371. Ρίψω, μεθήσω etc. Sic ibid. vers. 356 etc. Parùm ergâ Mariam decenter vertit Roillet. *In præceps dabo.*

373. Σὺ δ' εἰπὲ etc. Sic Orest. vers. 864 etc. Sic Electra apud Orest. vers. 864 etc.:

Λέγ', ὦ γεραιέ· πότερα λυσίμῳ χερσί,

ἢ διὰ σιδήρου πνεῦμα' ἀπορρήξαι με δεῖ;

Dic, ô senex, utrum lapidante manu,

An per ferrum oportet me abrumpere spiritum.

Sic ibid. Elect. vers. 50 et 51.

376. Ἐτύγγανον μὲν etc. Sic ibid. nuntius vers. 867:

Ἐτύγγανον μὲν ἀγρόθεν πυλῶν ἔσω

βαίνων, πυθέσθαι δέόμενος τάτ' ἀμφὶ σοῦ,

τάτ' ἀμφ' Ὀρέσου. Σὼ γὰρ εὐνοίαν πατρὶ

ἀτί ποτ' εἶχον.

Ὅρῳ δ' ὄχλον σείχοντα, καὶ θάσσοντ' ἄκραν.

Eram ex agro intrâ portas

Vadens, volens audire de te

Et Oreste. Nam ergâ tuum patrem benevolentiam

Semper habui.

Video populum euntem et insidentem tumulo.

Vide ibid. vers. 876-880, etc., undè narrationis series desumpta est.

METRICA VERSIO.

Chor. Quæ verò eum lis gentis Hebrææ, neci
 Addixit, aut quæ justa contestatio?

Deip. O fœminæ, quas casus hic etiam manet,
 O fœminæ, inquam, non feretis, nec feram
 Ego ipsa: quin prosternam, et in præceps dabo
 Corpus, meâque functa vitâ concidam.
 Valete jam, valete, nulla sum ampliùs.

At tu refer quo genere mortis Filius
 Damnatus. Anne hic calculus fuit, ut manu
 Saxis petente concidat miserè obrutus;

Tom. II.

An potior illa credita est sententia
 Ut ferro adacto exhalet animam innoxius?

Nunt. Ego commodum, me rure in hanc urbem
 intuli,

De filio tuo aliquid audire expetens.
 Fui etenim in illum semper affectus benè,
 Ex quo illa nota quæ edidit miracula,
 Et, pulsâ ab oculis nocte, lumen reddidit.
 Cerno indè turbam concito gradu editum
 Locum occupantem; civium quemdam rogo:

H 13

- Ἀσῶν δὲ δὴ·τιν' ἡρόμην, ἄθροισμ' ἰδὼν·
 Τί καινὸν ἄσει; μῶν τι δυσμενῶν πάρα
 Ἀγγελμ' ἀνεπτέρωκεν Ἑβραίων πόλιν;
 385 Ὁ δ' εἶπ'· Ἰησοῦν κεῖνον οὐχ ὀρᾶς πέλας,
 Ἐς ὧτ', ἀγῶνα θανάτου δραμούμενον;
 Ὀρῶ δ' ἀελπτον φάσμ', ὃ μὴ ποτ' ὠφελον!
 Τὸν μὲν κατηφῇ, καὶ σιγῶνθ' ἐσηκότα,
 Τοὺς δ', ὥς κῶνας αἵματος διψαλέους,
 390 Κύκλῳ περιτρέχοντας, ἐγκεχηνότας.
 Ἐπεὶ δὲ πλήρης ἦν τ' Ἰουδαίων ὄχλος,
 Δεῖλαιος ἀγὸς διχόμυθ' ἐφθέγγετο,
 Λόγους ἐλίσσων ἀλλοτρίους ἀφρόνως.
 Τέλος δ' ἔφη σὸν Υἱὸν ἐκπαγλούμενος,
 395 Ὡς ἀκέραιον, ἀνεπίπληκτον βλέπων,
 Καὶ ξυνετῶς χωροῦντα πρὸς πάντα λόγον,
 Τοὺς δ' οὐκ ἐπαίνων ὡς φονῶντας ἀνόμως·
 Καθ' οὐπὲρ οὐχ εὕρισκον αἰτίαν φόνου.
 Ἰλέξε γοῦν, ἔλεξε· Τίς χρήζει λέγειν,
 400 Ὡς ἄρ' Ἰησοῦν κατθανεῖν, ἢ μὴ χρεῶν;
 Καὶ τόνδ' ἀφεῖναι μᾶλλον, ἢ μαιφόνου
 Ὃν εἶχον ἐν δεσμοῖσι λησῆρων ἓνα.
 Ἐπερρόθησαν, ὥς θανεῖν σαυρῶ θέον,
 Λησῆρα δ' ἀφεῖναι τε τὸν κακεργάτην.
 405 Ὁ δ' ἡγεμῶν ἔφησε τοῖσδ' ἐναντία,
 Ἄλλ' οὐκ ἔπειθ' ὁμίλον, εὖ δοκῶν λέγειν.
 Ἄλλος γάρ αὖτις εἶπε τῷδ' ἐναντία,
 Κραυγῇ πίσυνος, κάμαθεῖ τολμηρία.
 Ὁ δ' οὐκ ἐπήνει· καπὶ τῷδ' ἀνίσταται
 410 Ὀχλοῦ θόρυβος ἀθυρογλώσσου μέγας,
 Ὡς δὴ κέκραγε, Παῖδα σὸν θανεῖν θέμις·
 Κεῖνος δὲ νικᾷ κακὸς ἐν πλήθει λέγων,
 Ὡς εἶπε θεῖν σὸν Παῖδα κατθανεῖν ξύλῳ.
 Ἦδη δ' ἔως πέφηνεν, ἐκρέει κνέφας,
 415 Καὶ δὴ μιν ἐλκύσουσιν ἔξω τῆς πύλης,
 Ψυχῆς ἀγῶνα τὸν προκείμενον πέρι
 Δραμούμενον, καθ' ὃν θανεῖν ἐς κρίσις·
 Ἐν ἡμέρᾳ γάρ τῇδε λείψει τὸν βίον.

393. Ἀλλοτρίους ἀφρόνως. Reg. H. II., ἄλλοτ' ἄλλους ἐν φόβῳ. Etiam Med. in marg. *Sibi non constantes in metu.*

394. Σὸν Υἱὸν ἐκπαγλούμενος. Itā ferē Orest. vers. 891.

396. Χωροῦντα etc. Non bene Roill. *Occurrentem calumniis*; non enim occurrit qui nihil respondit.

405. Ἐφησε. Itā Reg. Editi ἔφησε.

406. Εὖ δοκῶν. Itā Reg. Edit. εὐδοκῶν. Sic et Orest. v. 944.

408. Κραυγῇ πίσυνος κάμαθεῖ τολμηρία. Orest. vers. 906:

Θορύβῳ τε πίσυνος, κάμαθεῖ παρήρσις.

In tumultu confidens, et stultā audaciā.

METRICA VERSIO.

Concursu in isto quid novi : num quæ hostium
 Hebræorum in urbem fama concurrentium
 Trepidum excitasset hunc tumultum. « Num vides,
 » Ait ille, Jesum illum propè adstantem, crucis
 » Jamjam in periculum vocatum? » Conspicor
 Tum præter omnem spem novum spectaculum,
 Et non ferendum : fronte demissâ tuum
 Mæstâque stantem tacitum; et hos tanquàm canes
 Avidè inhiantes sanguini, circum undiquè
 Cursu strepentes : turba Judæorum ubi
 Frequens ibi adstitit sibi non consona,

Pronuntiabat prætor, aliena implicans
 Temerè, animoque concitus, tandem tuum
 Qui Filium videret extrà noxiam
 Culpâque, sinceram, integrum, calumniis
 Prudenter occurrentem, et hos contrà minas
 Probareret, ut qui morti iniquæ incumberent,
 Quam nulla causa, nec ratio prætexeret,
 Pronuntiavit : « Ecquis hîc vestrûm neget
 » Id satius esse, non cadere Jesum, et manu
 » Dimittere illum, quàm cruentum cædibus
 » Vinculis latronem præpeditum publicis? »

Videns concursum, interrogavi aliquem ex civibus :

« Quid novum urbi, num quis ab hostibus

» Nuntius excitavit urbem Hebræorum? »

385 Ille dixit : « Nonne vides Jesum illum propè

» Adstantem, mortis periculum subeuntem? »

Video insperatum spectaculum, quod utinàm nunquàm vidissem!

Hunc tristem et in silentio stantem;

Illos, veluti canes sanguinis sitientes,

390 Circùm undiquè currentes ac inhiantes;

Postquàm frequens adstitit Judæorum turba,

Timidus præses ambiguè loquebatur,

Insulsè sermones involvens alienos.

Tandem dixit, tuum Filium admiratus,

395 Et pro suâ innocentia imperterritum videns,

Ac in omni solerter sermone procedentem,

Neque iniquos eorum clamores probans:

Nullam in eo, ait, mortis causam invenio.

Hæc igitur ait, addiditque : « Quis velit dicere,

400 » Utrùm oporteat Jesum mori, an non? »

Hunc enim potius dimittere satius est, quàm scelestum

È latronibus unum, quem in carcere tenebant.

Assenserunt Jesum crucifigendum esse,

Dimittendūque latronem maleficum.

405 Præses autem iis contraria locutus est :

Sed non persuasit turbæ, cū quidem videretur rectè dicere.

Alius enim iterū ipsi contraria dixit,

Clamore confidens et stultâ audaciâ.

Neque laudabat præses : at contrâ ipsum insurgit

410 Ingens turbæ tumultus, linguâ effreni

Vociferantis, jure Filium tuum mori :

Et vincit ille malus dicens in multitudine,

Qui dixit Filium tuum crucifigendum esse.

Ubi aurora surgens dispulerit noctis tenebras,

415 Hunc profectò trahent extrâ portam,

De vitâ propositum certamen

Decursurum, quo ipsum mori decretum est :

Hæc enim die vitâ excessurus est.

412. *Κεῖνος δὲ νικᾷ* etc. Sic Orest. vers. 945 etc. :

Νικᾷ δ' ἑκείνος ὁ κακὸς ἐν πλείθι λέγων,

Ὃς ἡγόρευε, σύγγονόν σέ τε κτανεῖν.

Et vincit ille malus dicens in multitudine,

Qui dixit interficiendum te et fratrem.

416. *Ψυχῆς ἀγῶνα* τὸν etc. Ità sup. vers. 386, et infra vers. 442, ubi Roill. parū commodè vertit: *Et suæ penetrantem imminens certamen animæ.* Sic Orest. vers. 848.

417. *Δραπούμενον.* Quasi qui animæ stadium esset decursurus, dirā tollendus à morte, diræ necis stadium.

METRICA VERSIO.

Id unum ope unâ annixi ut in ligno crucis

Extrema ferre illum, at latronem perditum

Potius oporteat solutum emittere.

At prætor ista cuncta contrâ insistere :

Non hæc tamen facundia vis exstitit

Et gratia, ut vulgum frementem flecteret.

Alius enim clamore fretas maximè

Et imperitâ audaciâ, contrâ intulit.

Minus approbante iudice tamen ac minus,

Contrâ repentè insurgit ingens maximè

Turbæ tumultus, voce quæ effreni potens

Altum insonabat occidendum Filium,

Ac in malorum multitudine, improbi

Sententia illa evicit, in ligno tuum

Extrema Natum perpeti quæ censuit.

Aurora pulsâ nocte vix jubar efferet,

Cū limen extra januæ eductum trahent.

Certatim eo turbâ affluente quo loco

Addictus est morti, dies quandò hæc ei

Decreta summa est, quâ suam exhalet animam.

- Θεοτό. Αἶ, αἶ! κακῶν ἀρχηγὸν ἐκφαίνεις λόγον.
- 420 Ναι, ναί, κακῶν πέλαγος ἢ τάλαιν' ὁρῶ
Τροσούτον, ὅσον μήποτ' ἐκνεῦσαι πάλιν,
Μηδὲ πέρασαι κῶμα τῆσδε συμφορᾶς.
Φεῦ τῆς Ἑβραίων ποῖ προβήσεται φρενός;
Τί τέρμα τόλμης καὶ θράσους γενήσεται.
- 425 Εἰ καὶ Θεοῦ τολμῶσι τεκταίνειν φόνον;
Καυτοῦ μὲν οὐ μοι φροντίς· οὐ γάρ που μόρος
Κατακρατήσῃ θανατοῦντος τὸν μόρον.
Ἔτικτον αὐτὸν, οἶδα δ' ὥς ἐγεινάμην,
Στερρᾶς φυγούσα τῶν τόκων ἀληθόνας.
- 430 Αὐτοὺς δὲ πενθῶ συμφορᾷ κεχρημένους·
Ἔσαι γάρ, ἔσαι ποινάτωρ δίκη φόνου,
Ὃν δυσσεβεῖς τολμῶσιν ἀνόμως φθόνῳ.
Αἶ, αἶ, αἶ, αἶ!
Οὐ νῦν τὸ πρῶτον, ἀλλὰ πολλάκις φθόνος
- 435 Ἐβλάψε πολλοὺς, οὐ τόσον δ', ὅσον φίλους
Αὐτοῦ, τὰ νῦν βλάψειεν Ἑβραίων ὄχλον.
- Χορ. Τί τούσθε κινεῖς, κάναμοχλεύεις λόγους;
Ὀλωλέ σοι Παις, καὶ κινεῖς πολλοὺς λόγους.
Θεοτό. Ὡ θεινὰ λέξασ', οὐχὶ συγκλείσεις ἑσῶμα;
- 440 Σωτήρα κόσμου σὺ δοκεῖς ὀλωλέναι;
Χορ. Βραχὺ προβάσα Παιδὸς ὄψει σου πάθη,
Ψυχῆς ἀγῶνα τὸν προκείμενον πέρι
Τρέχοντος, ᾧ ζῶντ' ἢ θανόντα νῦν ἴδοις.
Θεοτό. Οἶ μοι! τί λεύσω; χερσὶ τῶν ἀλαστόρων,
- 445 Θεηγενές μοι Τέκνον, ἔλκη καὶ φέρη.
Εἰς δεσμάτ' ἤλθες, καὶ θῆλὼν ἄγῃ σφίσιν.
Ὁ δεσμολύτης τοῦ γένους τῶν δεσμίων.
Αἶ, αἶ, αἶ, αἶ!
Ταῦτ' οὐ ξυνωδὰ τοῖς πρὶν Ἀγγέλου λόγοις,
- 450 Οὐδ' ἐλπίσι σύμφωνα ταῖς ἐμαῖς, Τέκνον.
Χορ. Ἀλλὰ ξυνωδὰ τοῖς προηγορευμένοις,
Οἷς εἶπε παθεῖν χερσὶ τῶν ἀλαστόρων.
Θεοτό. Αἶ, αἶ! τί δράσω; καρδία γάρ οἵχεται.

419. Αἶ, αἶ! κακῶν etc. Ità chorus Theseo Hippolytum accusantis Phædræ litteris nimum properam fidem habenti, et ingemiscienti respondet vers. 881.

420. Ναί, ναί, κακῶν etc. Ità Theseus crudele conjugis suæ fatum lamentatur, vers. 822 et seqq.

423. Φεῦ τῶν Ἑβραίων etc. Sic ibid. Thes. vers. 936 etc.:

Φεῦ τῆς βροτείας ποῖ προβήσεται φρενός;

Τί τέρμα τόλμης καὶ θράσους γενήσεται;

Heu! quò progredietur humana mens?

Quis finis temeritatis, et audaciæ erit?

426. Καυτοῦ μὲν οὐ μοι φροντίς. Sic Med. vers. 346.:

Τοῦμοῦ γὰρ οὐ μοι φροντίς.

Non enim de me sum sollicita.

428. Ἔτικτον αὐτὸν etc. Hic versus sæpius apud autorem nostrum recurrit.

429. Στερρᾶς φυγούσα etc. Ità ferè Med. vers. 1031.:

METRICA VERSIO.

Deip. Eheu! malorum quod aperis primum caput?
Haud dubia video pelagus ingens casuum,
Tantumque, quantum præteragere denuò
Non detur olim, aut calamitatis fervidum
Trajicere fluctum. Hebræa, vah! quonam loci
Mens evolabit? meta confidentiæ
Quæ jam futura illius atque audaciæ,
Audet scelestâ si Dei lethum manu?
Sed hujus ulla cura non habet anxiam,
Mors vincet illum nulla, qui mortem necat.

Enixa sum illum, sed scio quonam modo,
Partus dolores quæ graves effugerim,
Hos calamitosos lugeo tantum impios,
Quos cædis hujus, quam nefariè invidi
Nunc moliuntur, ultio vindex manet.
Ah, ah, ah, ah!
Invidia non nunc primum, at aliàs sæpius
Offendit innumeros, tamen non tam gravi
Plagâ, ac amicos jam suos, Hebraicæ
Offendet illa postera stirpis genus.

Deip. Heu, heu! profers sermonem autorem malorum:

- 420 Haud dubiè, misera, intueor pelagus malorum
Tantum, ut ego nunquàm possim retrò natare,
Nec superare fluctus hujus calamitatis.
Heu! quò progredietur Hebræorum mens?
Quis finis temeritatis et audaciæ erit,
425 Si Dei ipsius necem audent struere?
Non enim de ipso sum sollicita; neque enim unquàm mors
Dominabitur necis interfectori.
Ipsam genui, novi autem quomodò genuerim,
Quæ duos partûs dolores effugerim :
430 Hos lugeo calamitatibus obruendos :
Erit enim, erit ultio vindex mortis,
Quam impii injustâ invidiâ perciti intentant.
Ah, ah, ah, ah!
Invidia non nunc primùm, at sæpiùs
435 Pluribus nocuit, sed non tam graviter, ac
Dilectis suis, Hebræorum genti nocuit.

Chor. Quid hosce moves, ac rejicis sermones?

Periit tibi Filius, et plura verba moves?

Deip. O atrocia locuta, non claudes os?

- 440 Mundi salvatorem putas interiisse?

Chor. Paululùm progressa, tui Filii cruciatus videbis,

Qui ad propositum animæ discrimen

Currit, in quo ipsum vivum aut mortuum nunc videris.

Deip. Hei mihi! quid video? sceleratorum manibus,

- 445 O Nate, Deo genite, traheris et raperis.

In vincula venisti, quibus ultrò duceris,

Tu qui captivorum generis vincula solvisti.

Ah, ah, ah, ah!

Hæc non consentiunt cum prioribus Angeli sermonibus,

- 450 Neque meis consonant expectationibus, ô Fili.

Chor. Verùm consentiunt vaticiniis

Quibus ipse prænuntiavit se nefariorum manibus occidendum fore.

Deip. Ah, ah! quid faciam? cor enim mihi deperit.

Στεφύας ἐνεγχοῦς' ἐν τόκοις ἀλγηδόνας.

Ferens duos dolores in partu.

437. Τί τοῦς δὲ κινεῖς etc. Ità sup. vers. 121.

439. Ὡ δεινά etc. Ità suprà vers. III.

441. Πάθη. *Cruciatus* etc. Ità ferè Med. vers. 1313,
chorus Jasonem alloquitur. :

Πύλας ἀνοίξας, σῶν τέκνων ὄψει φόνον.

Aperi fores, et videbis cædem tuorum liberorum.

449. Ταῦτ' οὐ ξυνωδὰ τοῖς etc. Ità ferè Med. vers. 1008.

Τάδ' οὐ ξυνωδὰ τοῖσιν ἐξηγγεμένοις.

Hæc non consentiunt cum illis quæ nuntiavi tibi.

451. Τοῖς προηγορευμένοις. Non benè Roill. *Vatibus qui*
cecinerè; sed iis consentiunt quæ Christus ipse passurum

prædixit. Sic infrà vers. 866.
453. Αἶ, αἶ! τί δράσω; καρδία γὰρ οἴχεται. Sic infrà
vers. 466, 683 et 868. Ità et Medea vers. 1042.

METRICA VERSIO.

Chor. Quid ista verba spiritu tanto moves,
Serisque? periit Filius tibi, et tamen
Tam crebra jactas. *Deip.* Vox ô dira quæ excidit :
Annon preme os? tu putas mundi istius
Periisse servatorem? *Chor.* Abhinc tu paululùm
Progressa non dignam tui Nati crucem
Videbis, et suæ penetrantem imminens
Certamen animæ; licet in illo cernere
Tantisper eum adhuc mortuum aut vivum semel.
Deip. Heu! quid video? mihi sate Deo, ô Nate mi,

Tom. II.

Nefariorum traheris et raperis manu.
In vincla venisti, et volens tu duceris,
Athena solvis vincla qui mortalium.
Ah, ah, ah, ah!
Non, Nate, sunt hæc quæ mihi primùm Angelus
Pronuntiavit : non ea expectatio.
Chor. At ipsa saltem vatibus consentiunt,
Cecinere quondam qui scelestorum manu
Esse subeundam hanc Filio tuo crucem.
Deip. Ah! misera quid agam? cor dolore deficit.

- Πῆ, πῆ πορεύῃ, Τέκνον; ὡς ἀπολλόμεν!
- 455 Ἐκῆτι τοῦ νῦν τὸν ταχὺν τελεῖς δρόμον;
Μὴ γάμος αὖθις ἐν Κανᾷ, κάκει τρέχεις,
Ἴν' ἐξ ὕδατος οἰνοποιήσης ξένως;
Ἐφέφομαί σοι, Τέκνον, ἥ μενῶ σ' ἔτι;
Δὸς, δὸς λόγον μοι τοῦ Θεοῦ Πατρὸς Λόγε,
- 460 Μὴ δὴ παρέλθῃς σίγα δούλην μητέρα.
Νῦν γὰρ σόματος φίλιου χρήζω σέθεν
Φωνῆς ἀκούσαι, καὶ προσειπεῖν, ὦ Τέκνον.
Δός μοι πρὸς αὐτοῦ Πατρὸς, ὦ Τέκνον, σέθεν,
Σοῦ θεσπεσίου χρωτὸς ἄψασθαι χερσίν,
- 465 Ψαῦσαι ποδῶν τε, καὶ περιπτύξασθαι σε.
Φεῦ, φεῦ! τί δράσω; καρδία μου τήκεται.
Ὡ θεῦτε, φίλοι, θεῦτε, λίπωμεν φόβον·
Προσέλθατ', ἀσπάσασθε, καὶ προσείπατε,
Λάξεσθε χεῖρὸς δεξιᾶς. Ὡ τάλαιν' ἐγώ,
- 470 Ὡς ἄρτι δακρύσαιμι καὶ φόβου πλέα.
Αἰ, αἰ! πανώλης ἡ τάλαιν' ἀπόλλυμαι.
Γυναῖκες, ὅψιν συγνάν ὡς εἶδον Τέκνου,
Ποθῶ τεθνᾶναι, ζῆν δέ τ' οὐδαμῶς φέρω.
Οἴμοι! τί δράσω; πῶς λάθω λαῶν χέρας;
- 475 Ἐχθροὶ γὰρ ἐξίασι πάντα δὴ κάλων,
Κοῦκ ἔστιν ἄτης εὐπρόσιτος ἔκβασις.
Τί γοῦν δράσω; πῶς φύγω τόσους βρόχους;
Χορ. Οὐκ οἶδ', ἀδελφὴ φιλτάτη, δέδοικα γάρ.
Κάμοι κατ' ὅσων θερμὸν ὠρμήθη δάκρυ.
- 480 Ὅπισθόπους δ' ἔξιθι, καὶ σιγῇ βάθι.
Ἔρπ' εἰς τὰ δεινὰ· νῦν ἀγὼν εὐψυχίας·
Ἡμεῖς τ' ἐφεσόμεθα θειλαία βάσει.
Ὅχλος γὰρ αὐτὸν μαινώλης περιτρέχει,
Κοῦ δεῖ πελάζειν ἐγγὺς ἐνθυμουμένοις.
- 485 Βαρεῖα γὰρ φρὴν οὐδ' ἀνέξεται βλέπειν,
Ὅμιλος ἐχθρὸς, δυσμενής, μαιφόνος,
Ὅρμην τε δεινὸς συγερεᾶς γνώμης ῥοπῇ,

461. Νῦν γὰρ σόματος φίλιου χρήζω σέθεν. Itā ferē apud
Med. Jaso vers. 1399 :

Αἰ, αἰ! φίλιου χρήζω σόματος
Παίδων ὁ τάλας περισπύξασθαι.
Heu, heu! cupio carum os
Miser ego liberis admovere.

et vers. 1402 et 1403 :

. . . . . Δός μοι, πρὸς θεῶν,
Μαλαχοῦ χρωτὸς ψαῦσαι τέκνων.
. . . . . Da mihi per deos
Ut possim attingere tenerum corpus liberorum.

471. Αἰ, αἰ! πανώλης etc. Sic Medea vers. 277.

472. Γυναῖκες etc. Sic infra vers. 697 et 698.

475. Ἐχθροὶ γὰρ etc. Itā Med. vers. 278 et 279. :

METRICA VERSIO.

Et quonān, ô fili, quonān abis? ut ego occidi!
Cujus rei jam gratiā tām concito
Cursu evolabis? nuptiæ numquid tibi
Sunt rursus in Canā, ac eò idcirco pede
Contendis alacri, quò novo vinum modo
Mutes aquā? an te consequar, Fili, annē adhuc
Te præstolabor? fare vel verbo unico,
Tu fare saltem, qui Dei es Verbum Patris,
Nec præterito cum silentio tuo
Ancillulam tuam parentem. Nunc tuas
Ex ore grato cupio voces, Nate mi,

Audire notas, et vicissim reddere.
Concede mihi per ipsum eum tuum Patrem
Obtestor, ô Fili, meâ corpus tuum
Tractare divinum manu, sacros pedes
Deosculari, amplexibus tuis frui.
Eheu! quid hîc jam consili captem? meum
Exsanguē mihi cor concidit. Agite, comites,
Agite, timorem omnem exuamus ociùs :
Accedite, amplexamini, sermonibus
Excipite vestris, prendite manum dexteram.
O me miserrimam, ut fleam multo metu

Quò, Fili, quò abis? ut perii!

455 Cujus rei gratià celerem conficis cursum?

Num nuptiæ iterum in Canà, et illuc contendis,

In quibus novo modo aquam in vinum mutabis :

An te sequar, an adhuc te præstolabor?

Alloquere me vel unico verbo, tu qui Dei Patris es Verbum,

460 Neque silens præteri ancillam parentem.

Nunc enim oris tui dilecti cupio

Vocem audire, téque alloqui, ô Fili.

Da mihi per Deum Patrem tuum, ô Fili,

Ut possim divinum tuum corpus manibus attingere,

465 Pedésque tuos contrectare, temet osculari.

Hei mihi! quid faciam? cor meum tabescit.

Venite, dilectæ, venite, metum exuamus;

Accedite, amplexamini, sermonibus excipite,

Prendite manum dexteram. O miserrima,

470 Ut nunc ingemiscam multo repleta metu.

Heu, heu! prorsus misera perii.

Mulieres, ex quo tristem Filii mei vultum vidi,

Cupio mori; vivere ultrà non sustineo.

Hei mihi! quid agam? quomodò plebis manus effugiam?

475 Inimici enim expediunt omnem rudentem adversum me,

Neque est effugium commodum hujus mali.

Quid igitur agam? quomodò tot effugiam laqueos?

Chor. Nescio, dilectissima soror; vereor enim

Et ex oculis calidæ mihi defluunt lacrymæ.

480 Ponè secuta (Christum) exi, et silenter progredere :

Perge ad gravia; nunc magnanimi pectoris certamen :

Nos timido gressu subsequemur.

Nam turba furibunda circà ipsum currit,

Neque his irâ æstuantibus oportet accedere.

485 Mens enim ipsius molesta ne feret quidem aspectum nostrum,

Neque inimica cohors, infensa, cruenta (sinet videre),

Impetuosa, in odium implacabile propensa,

Ἐχθροὶ γὰρ ἐξίασι πάντα δὴ κάλων,

Κοῦκ ἔστιν αὐτῆς ἐμπρόσθεν ἐκβασίς.

Inimici enim expediunt jam omnem rudentem adversum me,

Neque est effugium commodum hujus mali.

480. Ὅπισθόπους etc. Roill. *Tu nos secuta ponè; at malè profectò, siquidem subjungit poëta, ἡμεῖς τ' ἐφεσόμεθα, nos subsequemur.*

484. Ἐνθυμουμένοις. *Irâ æstuantibus.* Sic profectò vertendum esse, verba quæ sequuntur ostendunt, ὅμιλος ἐχθρῶν ἀγριῶν ἦθος.

485. Βαρὺν γὰρ etc. Ità ferè Medea vers. 38. :

Βαρὺν γὰρ φρήν, οὐδ' ἀνέξεται κακῶς

πάσχουσ'.

Nam animus ejus est vehemens, nec sustinebit mala

Pati.

METRICA VERSIO.

Repleta : ah, ah! pessumdata misera perii.

Amicæ ô comites, Filii ut vultum mei,

Os triste vidi, me emori cupio : gravis

Est omnis illa, quam traho, vitæ mora.

Eheu! quid ego agam? quæ manas misera populi

Fugiam? rudentes hostis omnes explicat,

Tenditque; non est expedita mihi via

Meme extricandi. Quid igitur faciam? modo

Quonam tot obductos mihi laqueos premam?

Chor. Ne istud quidem video, soror carissima;

Itaque timeo, et id propter ex oculis mihi

Oborta lacryma defluit calentibus.

Tu nos secuta ponè, clàm te proripe :

Contende ad ardua, et gravia; certamen est

Benè præparati, maximique pectoris :

Nos subsequemur te gradu timido; cohors

Nam multa circùm cingit hunc animo furens :

Nec est quodd illuc ore recto cominùs

Nos inferamus. Ipsa enim mens turbida

Non jam feret nos, nec tuum sinet

Videre turba hostilis, atrox sanguine,

Pronòque in odium animo nimis, acris impetu

- Ἄγριον ἦλος, βαρβάρου φύσις φρενός.
 Δέδοικα δ' αὐτὸν, μὴ τι βουλεύσας νέον,
 490 Δριμυτέραν σοι συμφορὰν συσκευάσῃ·
 Καὶ κάρτα τόνδ' ὀρώσα δαιμαίνω πλέον,
 Μὴ θηκτὸν ὥσῃ φάσγανον δι' ἥπατος,
 Κᾶπειτα μείζω συμφορὰν δέξῃ νέαν,
 Ἐγκατα Παιδὸς εἰ λεωφόρος λάβῃ.
 495 Ἄλλ' ἐκκλίναςαι βραχὺ τῶν ἀλαστόρων,
 Ἐπισκοπῶμεν δράμα τῶν μισαιφόνων.
 Ἴωμεν οὖν, ἴωμεν, ἦχι που νάπες.
 Θεοτό. Νικᾶτ', ἐπειδὴ ταῦτα πάσαις ἀνδάνει·
 Καὶ λοιπὸν ἀπιώμεν, ἔνθ' ὑμῖν δοκεῖ.
 500 Χορ. Ἐντεῦθεν ἀθρεῖν ὥς ἐξ ἀπόπτου θεῶν.
 Θεοτό. Δειλαῖ', ἐγὼ δύστηνος, εἰ Παῖδ' οὐχ' ὀρῶ
 Πάσχοντα δεινά, μέχρι καὶ τύμβος λάβῃ.
 Ὅχλους δ' ἔφυγον, ἵνα μὴ τι καὶ πάθῃ.
 Τί μοι δ' ἔτι ζῆν κέρδος ἐστὶν ἐν βίῳ;
 505 Αἴθ', αἴθε πότμον καταλύσαιμ' ἐν τάχει.
 Εἰ μὴ μεγάλως καταγερᾶσκεν ἔχω,
 Ὡς ἐλπίς ἐστι, Παιδὸς ἀνισταμένου,
 Ἐθνη τε συνάγοντος ἐνδίκῳ κρίσει,
 Ὃν συγγενεῖς κτείνουσιν Ἑβραῖοι φθόνῳ!
 510 Ναὶ συγγενεῖς μου τλήμονος μητρὸς λέγω;
 Οὐ Πατρὸς αὐτοῦ τοῦ βροτωθέντος Λόγου,
 Ὃν ἀσπόρως ἔτικτον, οἶδ' ὑπὲρ λόγον,
 Στερρῶς τ' ἔφυγον ἐν τόκοις ἀλγηδόνας.
 Πέποιθα γάρ, πέποιθα, κἂν πολλὰ ξένω,
 515 Πάσχοντα μὴ φέρουσα τοῦτον νῦν βλέπειν·
 ἔτικτον αὐτὸν, οἶδα δ' ὥς ἐγεινάμην.
 Ἄλλ' εἴμ' ἄκομψος ἐκφέρειν μυσθήρια.
 Ὅμως δ' ἀνάγκη, συμφορᾶς ἀφιγμένης,
 Γλώσσάν μ' ἀφείναι. Πρῶτα δ' ἄρξομαι λέγειν,
 520 Ὅθεν μ' ὑπῆλθε πρῶτον εἶναι μητέρα,
 Φέρουσαν ἀγνὸν εἰς τόδ' ἡμέρας θέμας·
 Οὐκ οἶδα τέρψιν, ἢ λόγῳ κλύειν φέρω,

489. Δέδοικα δ' αὐτὸν etc. Ità ferè. Med. nutrix vers. 37 :
 Δέδοικα δ' αὐτὴν μὴ τι βουλεύσῃ νέον.
 Metuo verò ipsam, ne quid novi moliat.
 492. Μὴ θηκτὸν etc. Sic eadem nutrix Medæ ipsismet
 verbis, vers. 40.
 494. Εἰ λεωφόρος etc. Ità Reg. H. II. Editi ἢ λεωφόρος.
 498. Νικᾶτ', ἐπειδὴ etc. Sic Hector Rhés. vers. 137 :
 Νικᾶτ', ἐπειδὴ πᾶσιν ἀνδάνει τόδε.
 Vincitis, quandoquidem omnibus hæc placent.

504. Τί μοι δ' ἔτι ζῆν etc. Ità ferè Med. vers. 145 et 798.
 508. Ἐνδίκῳ κρίσει. Justo judicio, nempe Judæis deicidis
 rejectis.
 513. Στερρῶς τ' ἔφυγον etc. Ità Sup. vers. 429.
 516. Ἐτικτον αὐτὸν etc. Ità suprà vers. 428.
 518. Ὅμως δ' ἀνάγκη etc. Ità Hippol. apud suum pa-
 trem se immunem à crimine, quod ipsi imputabatur,
 esse prorsus evincit vers. 990 etc. :
 Ὅμως δ' ἀνάγκη συμφορᾶς ἀφιγμένης,

METRICA VERSIO.

Natura, mentis barbaræ ingenium ferox.
 Ego adeò vercor ne quid illa in te insolens
 Statuat, acerbiusque quicquam struat :
 Attentiùsque hunc intoita, metuo magis
 Ne gladio acuto medium hepar transverberet;
 Acerbiorem hinc insolens casum ut feras,
 Viscerâque Nati publicam spargant viam.
 Nos paululùm à nefariis hinc aviæ,
 Cernamus atrox effera gentis scelus.

Eamus ergò, eamus hæc quà saltus est.
 Deip. Quandò omnibus vobis placent hæc, vincitis :
 Abeamus itaque quò videbitur ociùs.
 Chor. Nos indè ut è speculâ editâ speculabimur.
 Deip. Sum misera planè, Filium nisi video
 Summa tolerantem, tumultus antequàm hunc tegat.
 Sed me expedivi plebe, ne quid perferam.
 Producta verò vita quid me juverit?
 O liceat utinàm morte quàm primùm abripi,

- Moribus effera, ingenio feroci prædita.
 Metuo ipsam, ne quid novi molita,
 490 Atrociorem tibi struat calamitatem;
 Et certè quò magis ipsam intueor, magis et metuo
 Ne acuto gladio pectus illius transverberet,
 Et deindè novam et acriorem feras calamitatem,
 Visceribus Filii per viam publicam effusis.
 495 Verùm à sceleratis paululùm remotæ,
 Inspiciamus atrox efferæ gentis scelus.
 Eamus igitur, eamus, quò saltus est.
Deip. Vincitis, quandoquidem omnibus hæc placent :
 Eamus proindè, quò vobis videtur.
 500 *Chor.* Exindè, velut è speculâ, contemplari oportet.
Deip. Timida, ego infelix, nisi Filium meum videro
 Gravissima tolerantem, donec ipsum tumulus excipiat.
 Sed turbam effugi, ne quid et mali paterer.
 Quid me juvat ampliùs in hâc vitâ degere?
 505 Utinàm, utinàm fato celeriter concederem,
 Si non honestè mihi datur senescere,
 Ut sperandi locus erat, cùm Filius à mortuis exsuscitatus fuerit,
 Et gentes in unam fidem congregaverit justo iudicio,
 Quem consanguinei Hebræi invidiâ occidunt!
 510 Namque mihi miseræ parenti sunt consanguinei,
 Non autem Patri Verbi hominis facti,
 Quod absque semine, et miro modo genui, ut novi,
 Molestósque partûs dolores effugi.
 Confido enim, confido etsi plurimùm ingemiscam,
 515 Eò quòd ipsum patientem nunc intueri non sustineam;
 Eum genui, novi autem quomodò genuerim.
 Verùm nequeo scitè eloqui mysteria.
 Tamen necesse est, veniente calamitate,
 Linguam me solvere. Primùm autem incipiam dicere,
 520 Undè factum est ut primùm evaderem mater,
 Ferens immaculatum usquè in hanc diem corpus.
 Neque voluptatem novi, nequidem verbis audiens,

Γλῶσσάν μ' ἀφεῖναι. Πρῶτα δ' ἄρξομαι λέγειν,
 ὅθεν μ' ὑπῆλθες. . . . .
 Λέχους γὰρ εἰς τόδ' ἡμέρας ἀγνὸν δέμας.
 Ὅκ οἶδα πρᾶξιν τήνδε πλὴν λόγῳ κλύων,
 Γραφῇ τε λεύσσω. Οὐδὲ ταῦτα γὰρ σκοπεῖν
 Πρόθυμός εἰμι, παρθένον ψυχὴν ἔχων.
*Tamen necesse est, veniente calamitate,
 Linguam me solvere, ut loquar. Primùm autem incipiam
 dicere.*

Undè me priùs etc. . . . .
A thalamo in hunc enim diem meum corpus est purum ;
Neque novi hunc Veneris actum, nisi verbis audiens,
Picturâque cernens. Neque enim hæc spectare
Promptus sum, habens animum virginalem.
 522. Ἡ λόγῳ κλύειν. *A voluptate tam abhorreo, ut nequi-*
dem verbum quod deliniat audire, aut pictam tabulam, quæ
grata sit oculis, cernere queam.

METRICA VERSIO.

Si non honestè mihi datur senescere,
 Sperata ut est spes suscitato Filio,
 Qui ius coactis reddat olim gentibus :
 Hebræus ipse quem invidus sanguis necat,
 Sanguis propinquus matris infauitissimæ ?
 Non Patris huius hominis quod carnem induit
 Verbi ; suprà omnem quod, scio, mortalium
 Legem, ipsa mater, semine absque ullo viri,
 Peperi dolorum nescia in partu omnium.

Sum fortis animo plurimâ in spe, ut tunc tamen
 Multa ingemiscam, cernere hunc pati impotens.
 Ego huic parens sum, lege quâ tamen scio.
 Sed sum imperita ut efferam mysteria.
 Cogit tamen me vis doloris anxii
 Laxare linguam. Jam loco primo eloquar,
 Id undè factum, mater ut primùm integrum,
 Purumque corpus usquè in hunc diem geram.
 Expers Veneris omnis ego sum, quæ vel meæ

- Γραφή τε λεύσειν. Οὐδέ ταῦτα γάρ σκοπεῖν
 Ἐγὼ πρόθυμος, παρθένον ψυχὴν δ' ἔχω.
 525 Ὀμνυμι τὸν σύμπαντα σαφῶς εἰδότα,
 Μηδ' ἂν θελῆσαι, μηδ' ἂν ἔννοιαν λαβεῖν.
 Ἡ κατολοίμην ἀκλεῆς, ἀνώνυμος,
 Καὶ μήτε πόντος, μήτε γῆ, μήτ' αὖ πόλος
 Τὸ σῶμά μου δέξαιτο, καὶ ψυχὴν χέρες
 530 Πάσχοντος Υἱοῦ, ὡς κατ' εὐχὴν ἐστὶ μοι,
 Ἐλπίς τρέφει τε, κοῦκ κατασχύνει δέ με.
 Ταῦτ' οἶδα· νῦν γάρ οὐ πέρα θέμις λέγειν
 Θρήνουσαν, ὡς δεῖ. Δακρύων γάρ ἄξια
 Πέπονθα πολλ', οὐκ οἶδα δ' εἴ τι προσπάθω.
 535 Πρῶτον δ' ὅμως μοι τάγάθ' ἐτάσαι δέον.
 Τοῖς γάρ κακοῖσι πλείον' οἶκτον ἐμβάλω.
 Ἥμην ἄνθρωπος καὶ μένουσα παρθένος.
 Ἄ γάρ γυναικὶ σῶφρον' ἔσθ' εὐρημένα,
 Ταῦτ' ἐξεμόχθουν, τοῦ Θεοῦ πολλὴν χάριν
 540 Μετροῦντος αἰεὶ, καὶ νέμοντος ἀφθόνης.
 Πρῶτον μὲν οὖν γε κἂν προσῇ, κἂν μὴ προσῇ,
 Ψόγος γυναιξὶν αὐτὸ τοῦτ' ἐφέλκεται
 Κακῶς ἀκούειν, ἥτις οὐκ ἔνδον μένει.
 Οὐπὲρ πόθον παρεῖς', ἔμιμνον ἐν δόμοις
 545 Εἴσω μελάρων· κομφά θηλείων δ' ἔπη
 Οὐκ εἰσεφρούμην· τὸν δὲ νοῦν διδάσκαλον
 Αὐτῆς ἔχουσα χρηστὸν, ἐξήρκουν ἐμοί.
 Τὸ σωφρονεῖν ἐν πᾶσιν εἰδυῖ' ὡς καλόν,
 Καὶ δόξαν ἐσθλὴν πανταχοῦ κομίζεται,
 550 Γλώσσης τε σιγὴν πᾶσιν, ὄμμα δ' ἥσυχον
 Παρεῖχον· ἥθειν δ' οἷς μ' ἐχρῆν νικᾶν κόρας,
 Καὶ τίσι νίκην, ὧν τ' ἐχρῆν παριέναι.
 Ἀκήρατον δέ μ' ἐκ Θεοῦ λαβὼν ἀνὴρ,
 Αὖθις τὸ παρθένειον ἄμμ' ἀκήρατον
 555 Τηροῦσαν ἀπέδωκεν· οὐδ' ἔστι λόγος,
 Τὰ πράγματ' αὐτὰ καὶ γὰρ ἀπήλεγξέ με.

525. Ὀμνυμι τὸν etc. Ità ferè Hippol. vers. 1026 etc. :
 Ὀμνυμι τῶν σῶν μήποτ' ἄψασθαι γάμων,
 Μηδ' ἂν θελῆσαι, μηδ' εἰς ἔννοιαν λαβεῖν.
 Ἡτ' ἂν γ' ἐλοίμην ἀκλεῆς, ἀνώνυμος,
 Καὶ μήτε πόντος, μήτε γῆ δέξαίτο μου
 Σάρκας θανόντος....
*Juro me nunquàm attigisse tuam conjugem,
 Neque voluisse, neque in mentem hoc mihi venisse.
 Alioqui peream inglorius, infamis,
 Et neque mare, neque terra recipiat meas
 Carnes defuncti, etc.*
 531. Τρέφει τε, κοῦκ κατασχύνει. Ità Reg. H. II. Editi
 τρέφει τε, κοῦ κατασχύνει.

535. Πρῶτον δ' ὅμως etc. Ità ferè Troad. vers. 472
 et 473, Hecuba :
 Πρῶτον μὲν οὖν μοι τάγάθ' ἐξᾶσαι φίλον.
 Τοῖς γάρ κακοῖσι πλείον' οἶκτον ἐμβάλω.
*Primum igitur mihi gratum est placetque bona re-
 censere.
 Malis enim, eorumque narrationi majorem commi-
 serationem inferam.*
 538. Ἄ γάρ γυναικὶ etc. Ità ferè Troad. vers. 640 et seqq.
 Andromache :
 Ἄ γάρ γυναιξὶ σῶφρον' ἔσθ' εὐρημένα,
 Ταῦτ' ἐξεμοχθοῦν ἔκτορος κατὰ ζήγας.

METRICA VERSIO.

Verbo esset auri vel oculo in tabulâ gravis.
 Aversor etenim hujusmodi omnia penitus,
 Ut virginæ animam gerens; testemque eum
 Facio, latere quem potest rerum nihil,
 Quod nec libido me ulla cepit, nec meum
 Invasit animum : ut mentiar, peream malè
 Infamis atque ignobilis, non et mare,
 Non terra corpus, ipse non adeò polus
 Meum recipiat, non mei Natî manus

Animam, perindè ac expecto, et me spes alit,
 Quæ vana nunquàm me, scio, deluserit.
 Hæc certa cuncta sunt mihi, neque enim loqui
 Ultrà ista fas est flentem ut addecet ; mala
 Nam perfero, quæ lacrymas justas trahunt :
 Atque haud scio, an quid præter hæc post perferam.
 Primum tamen mihi bona explicanda sunt,
 Miseranda magis ut sim malis tot obruta.
 Expers thori, eadem virgo permanens eram,

Aut picturâ cernens : neque enim hæc spectare
Prompta sum, habens animum virginalem.

- 525 Testor eum qui omnia clarè novit,
Neque voluisse, neque in mentem hoc mihi venisse;
Alioquin peream in gloriâ, infamis,
Et neque mare, neque terra, neque cœlum
Corpus meum excipiat, neque animam manus
- 530 Patientis Filii, ut exopto,
Et me spes alit, neque me confundet.
Hæc novi; nunc enim ultrà me loqui nefas est
Flentem, ut decet. Lacrymis enim digna
Plura patior, neque scio an aliquid præter hæc perferam.
- 535 Primùm tamen mihi bona inquirere oportet;
Malis enim majorem commiserationem injiciam.
Eram viri expers, virgôque manebam.
Quæ enim modestam fœminam decent,
Hæc exercui, Deo uberem gratiam
- 540 Admetiente semper, et copiosè distribuente.
Primùm enim, sivè adsit, sivè non adsit,
Probrum mulieribus, hoc ipsum affert
Malam famam, ei quæ domi non manet :
Cujus desiderium abjiciens, domi mansi,
- 545 Intrà atria; lepidos mulierum sermones
Non intrò admisi; sed nientem magistram
Mihi probam habens, mihi ipsa satis eram.
Edocta planè, quàm præclara res sit modestia,
Verámque gloriam ubiquè afferat,
- 550 Linguæque silentium omnibus, oculúmque placidum
Exhibui : et nôram in quibus oportebat me vincere puellas,
Et quibus, quorúmque victoriam conveniebat cedere.
Accipiens autem me intactam ex Deo vir,
Iterùm virgineo flore illæso
- 555 Immaculatam reddidit : hæc non sunt mera verba;
Etenim res ipsæ prodidère.

Πρῶτον μὲν ἔνθα καὶ προσῆ, καὶ μὴ προσῆ,
Ψόγος γυναιξίν etc.

Quæ enim decent modestas mulieres,
Hæc exercui in domo Hectoris.
Primùm enim, sivè adsit, sivè non adsit,
Probrum mulieribus etc.

544. Οὐ περ πόθον etc. Cujus desiderium, nempè vagandi
foràs, abjiciens, vel, quod probrum vitare cupiens.

545. Κομψὰ etc. Lepida, molliu fœminarum dicta non
excipiebam.

546. Νόον. Ità Reg. H. II. Pravè Editi νόον.

547. Χρηστόν. Ità Reg., quæ lectio melior, utpotè magis
consentanea Euripidi undè hic versus, sicut et alii præce-
dentes, videtur excerptus. Editi Χριστόν, sicque vertit Roillet.

553. Ἀκήρατον δέ μ' etc. Ità ferè Troad. vers. 670, An-
dromache :

Ἀκήρατον δέ μ' ἐκ πατρὸς λαβὼν δέμων.

Accipiens autem me intactam ex domo paternâ.

556. Τὰ πράγματα' etc. Alludere videtur ad ea quæ ha-
bet liber apocryphus, Jacobi fratris Domini inscriptus
de integrâ Virginitate Mariæ probatâ et aguitâ, etiam
postquàm prolem, Filium Dei, susceperit.

METRICA VERSIO.

Et quæ modestas fœminas artes decent,
In his meam operam collocabam gnaviter,
Deo suam mihi semper in rebus meis
Admetiente et largiente gratiam.
Hoc itaque probrum fœminis impingitur
Sivè illud insit, sivè non insit, tamen
Malè ut audiat quæ se domi non continet.
Hoc ego laborans effugere, primùm domi
Me continebam intrà atria ipsa, mulierum
Lepidas repellens cantuunculas, eo
Contenta præceptore Christo, quem mei

Nunc ipsius doctorem habeo mihi, satis
Edocta, quàm res pulchra sit modestia,
Et quàm reportet veram ubiquè gloriam :
Atque ut meæ linguæ silentium, meo
Sic imperabam oculo quietem, haud inscia
Quibus oculos evincerem, quibus etiam
Nonnulla rursùs victa placidè admitterem.
At me maritus cùm viri expertem à Deo
Et integram accepisset, idem etiam sacri
Me vincla servantem pudoris reddidit.
Hæc verba non sunt, testis eventus fuit.

- Οὕτω δ' ἔχουσα, τῷ Θεῷ μνησεύομαι·
 Κάντεῦθεν γῆν, πῶς, ἐρεῖς, ἐγμινάμην,
 Ὅπως γυνή τις οὐ κομπάσῃ τεκεῖν ποτέ.
- 560 Χορ. Κάλλις, πότνα, σεμνοτάτα παρθενε,
 Ἄνδρον ἤδ' ἄνυμφον ἴσμεν μητέρα,
 Μόνην σε πασῶν τῶν κατὰ γῆν μητέρων.
 Μαιευσάσης χεῖρ, κλῆρον οὐ δεδεγμένη,
 Κατηγόρησε πιζὰ σοῦ Θεοῦ τόκου,
- 565 Θεόν τε φῶτ' ἔκλυες Ἀγγέλου τεκεῖν.
 Ἔργα δ', ἅπερ δέδρακεν, οὐ θνητοῦ γένους·
 Καὶ θάμβος ἐστίν, εἰ πάθῃ θνητῶν πάθος.
 Θεοτό. Θαυμαστὸν εἶπας, εἰ τόδ' εὐδοκεῖ Πατήρ,
 Ὡς διὰ τοῦτο τοὺς βροτοὺς ἀγάθ' ἔχειν.
- 570 Οὐκ ἄλλο γὰρ φάρμακον ἐν θνητοῖς μόρου,
 Φθορᾶς ὃ παύσει τοὺς τάλαιπῶρους κακῶν.
 Κἀγὼ διδάξω, ὥς καλῶς ἔχει τόδε.
 Ὁ γὰρ διδάσκων γινώσκει ἄνθρωπον Λόγος,
 Ἐμοὶ κατεσκήνωσε, καὶ χάριν νέμει.
- 575 Ἐπεὶ βροτὸν πέπλακεν ἐκ γῆς ὁ Πλάσας,
 Λειμῶνι τ' ἐντέθεικε φυτῶν ἐργάτην,
 Ἐντεῦθεν εἰς Ὀλυμπον ἀνάγειν θείων,
 Δράκων δέ νιν ἔσπευσε, γυναικὸς πλάνη,
 Λειμῶνος ἐκβαλεῖν τε, καὶ ρίψαι πόλου.
- 580 Ὅδ' ἀντεμηχανήσαθ', οἷα δὴ Θεός,
 Γυναικὸς ἐκφῦναί τε, καὶ Θεὸς μένων,
 Βροτὸς γενέσθαι, καὶ βροτῶν ἀναιρέτην
 Σφαγεῖς κατασκάψαι τε καὶ ρίψαι ποσίν.
 Οὕτω σὺ πείθου, καὶ Θεὸν πρὸς γῆν δέχου
- 585 Ἐλθόντ' ἀγαγεῖν πρὸς πόλον βροτῶν γένος
 Καὶ σπένδε, καὶ κλείζε, καὶ τόνδ' εὐλόγει.
 Αὐτὰρ νιν ὄψει πρὸς χθόν', ὥς ἐκ πασάδος,
 Θρώσκοντα τύμβου, καὶ γ' ἀνιόντ' εἰς πόλον,
 Ὡς αὐτὸς εἶπε, καὶ πρὸ τοῦ θεοπρόποι.
- 590 Ἐλπίς δέ μοι σύνεστιν ἀσφαλεστάτη.
 Ἐμοὶ γὰρ ὑπὲρ πάντας, οἷσι λείπεται,

564. Πιζὰ σοῦ Θεοῦ τόκου. Itā Reg. H. II. Malè Editi
 Θεῶς τόκος. Hæc ex apocrypho illo descripta, quod jam
 observavit Combefisius in Andreâ Cretensi et Zenone
 Veronensi, è cujus sermonibus nunc sunt expuncta.

565. Φῶτ'. Pravè Editi φῶς.

568. Εὐδοκεῖ. Itā Reg. H. II. Editi ἐξαρχεῖ. Sic ferè
 Hippol. Chorus nutricem alloquitur vers. 278 :

Θαυμαστὸν εἶπας, εἰ τόδ' ἐξαρχεῖ πόσει.

Rem miram dixisti, si hæc placeant marito.

569. Βροτοὺς ἀγάθ' ἔχειν. Itā ferè Bacch. vers. 285 :

Ὡς διὰ τοῦτον τἀγάθ' ἀνθρώπους ἔχειν.

Ut homines habeant bona propter ipsum.

570. Οὐκ ἄλλο γὰρ etc. Minus rectè Roill. *Medicina
 nulla potior, quasi alia esset minus efficax. Non est in alto
 aliquo salus. Non enim aliud nomen est sub cælo datum ho-*
minibus, in quo oporteat nos salvos fieri. Act. IV, 12. Malè

METRICA VERSIO.

Cùm sic haberent se meæ res, spondeor
 Deo : indè miro Filium peperì modo,
 Quo nulla se peperisse jactet fœmina.

Chor. Veneranda virgo, honesta, casta, te unicam
 Has inter omnes terra matres quas habet,
 Matrem absque sponso scimus et viro. Suas
 Hic nulla partes et suam manum obstetrix
 Deprædicavit : partus hic divinus est,
 Deumque partu te edituram nuntia
 Vox Angeli testata, tum quæ ille editus
 Fecit, genus mortale non præ se ferunt.

Proin stupendum hoc, tale si detur pati
 Huic, quale generi contigit mortalium.
Deip. Mirum quidem istud, sed Pater si sic jubet,
 Ut majus in homines istud sese efferat :
 Medicina nulla potior in mortem fuit,
 Quâ cuncta tollens sordium contagia
 Primo nitori assereret humanum genus.
 Et jam optimè rem cedere indicavero.
 Nam verbum id, à quo scire mortali influit,
 Me matrem obumbrans, gratiam omnem con-
 tulit.

- Dùm sic se haberent res meæ, Deo spondeor :
 Exindè Filium, quomodò, inquires, genui,
 Quemadmodùm nulla mulier se peperisse jactaverit.
- 560 *Chor.* Optima, veneranda, castissima virgo,
 Innuptam et absque sponso te scimus matrem,
 Unicam ex omnibus quæ in terrâ degunt.
 Obstetricis manus, cujus nullæ in eo partes,
 Divini tui partûs fidem prædicavit;
- 565 Deúmque hominem parituram te ex Angelo audisti.
 Opera, quæ edidit, humano generi non competunt :
 Et stupendum erit, quòd mortalium more patiat.
Deip. Rem miram dixisti : si ità sit Patri placitum,
 Ut hñc mortalibus bona proveniant.
- 570 Nec enim aliud remedium est, quo ab iis mors depellatur,
 Quo miseri corruptionis malis liberentur.
 Et ego docebo, quàm hoc se pulchrè habeat.
 Verbum enim, quod hominem scientiam docet,
 In me inhabitavit, et gratiam largitur.
- 575 Postquàm hominem è terrâ formaverit Conditor,
 Posuerítque in paradiso plantarum cultorem,
 Exindè volens ad cœlum perducere,
 Serpens festinavit, mulieris fraude,
 È paradiso eum expellere, et è cœlo projicere.
- 580 Verbum autem è contrà excogitavit, dignum sanè Deo,
 È fœminâ nasci, et Deus permanens,
 Homo fieri, et mortalium eversorem
 Mactatus funditùs evertere, pedibusque allidere.
 Hæc tibi certa sit fides, ac Deum in terram excipe,
- 585 Qui venit, ut hominum genus ad cœlum perduceret.
 Libaminibus, et hymnis, et benedictionibus ipsum prosequere.
 Rursùm enim visurus es in terram, velut è thalamo,
 Prosilientem tumulto, et in cœlum redeuntem,
 Ut ipse dixit, et antè ipsum divini vates.
- 590 Hæc spes est mihi certissima.
 Etenim præ omnibus, quibus est residua,

profectò redderetur : *Non est aliud potius nomen.* Vide
 ibid. Bacch. vers. 283 et seqq.

583. *Κατασκάψαι.* Sic Reg. H. II. quæ ðlectio melior
 quàm in Editis *κατασφάζαι.*

587. *Ὅψαι.* Roill. pugnante sensu, rem quasi præter-
 itam, exponit : *Quem jam videris.*

590. *Ἐλπίς δέ μοι* etc. Sic infra vers. 613.

591. *Ἐμοὶ γὰρ ὑπὲρ πάντας* etc. Sic Andr. Troad.
 vers. 676 etc., at sensu diverso :

*Ἐμοὶ γὰρ οὐδ' ὁ πᾶσι λείπεται βροτοῖ;
 Σύνεστιν ἐλπίς ὃ οὐδὲ κλέπτομαι φρένας
 Πράττειν τι κερδόν. Ἡδὺ δ' ἐστὶ καὶ δοκεῖν.
 Mihi enim nulla, quæ omnibus relinquitur mor-
 talibus,
 Superest spes : nec animo decepta puto
 Me ullo modo rem commodè gesturam. Jucundum
 tamen est hæc opinari.*

METRICA VERSIO.

Ex quo ille figulus finxit è terrâ patrem,
 Hunc arborum cultorem amœna per loca
 Errare jussit, quem polo post redderet.
 At ipse serpens, fœminâ in fraudem excitâ,
 Properavit illum sic loco illo excludere,
 Ut et viam omnem, spémque cœli occluderet.
 Oppositus illi callido prudens Deus,
 Id statuit, ut sic fœminæ ex alvo editus
 Mundum hunc subiret, ut manens idem Deus
 Indueret etiam membra morti obnoxia :
 Mactatus ipse hunc morte mactaret suâ

Tom. II.

Victor triumphans, et pede urgeret suo,
 Invecta per quem mors foret mortalibus.
 Hæc certa tibi fides sit; in terram excipe
 Sic commeantem tu Deum, ut genus hominum
 Cœlo bearet; hunc honora, suscipe,
 Thurisque liba odore, quem jam videris
 Hic è sepulcro prosilire, non secus
 Ac è thoro, mox lucidum in cœlum evehi,
 Ut ipse dixit, et sacer vatium chorus
 Prædixit : hæc spes est mihi certissima,
 Hos inter omnes quibus aliqua menti insita :

K 13

- Ξυνεστιν ἐλπίς, οὐδέ κλέπτομαι φρένας,
 Ἐξεν τι κεδνόν· ἡδὺ δ' ἐστὶ καὶ δοκεῖν.
 Ὅταν δὲ μᾶλλον ἐλπίς ἀσφαλῆς μένη,
 595 Τὸ χάρμα ποῖον! ἀλλὰ νικῶμαι πόνοις,
 Καὶ προβλέπω μὲν ταῦθ', ὅπως ἔσται τάχα·
 Λύπη δὲ κρείσσων τῶν ἐμῶν ἐλπισμάτων.
 Chor. Πάγκλυτε, παγκαλλίστα κούρη, παρθένε,
 Ἐμβρυον, ὡς φῆς, τὸν Θεὸν πλουτήσασα,
 600 Σὺ ταῦτ' ἐπέμωες· καὶ τὰ λοιπὰ νῦν σκόπει.
 Σοφώτεραν γὰρ ἴσμεν οὐσάν σε βροτῶν,
 Καὶ ταῦθ' ὁρώσαν συνιέναι καὶ τέλος·
 Ὡς φρικτὰ πάντα καὶ βροτησέων γένει,
 Πλὴν τῇ τεκούσῃ δυσμαθῇ ξυνιέναι.
 605 Θεοτό. Ὡς δυσάλαινα τῶν ἐμῶν ἀλγημάτων!
 Ὡς οἶδα μὲν πόλλ', οἶδ' οὐχ' ὅπως φράσσαι·
 Ὡς θάμβος ἐστὶ τοῦτον ἡωρημένον
 Ἰδεῖν με, καὶ θανόντα, κἂν ἐκουσίως·
 Ἰὼ μοι, ἰὼ! Αἶ, αἶ!
 610 Ἡμι. Τί γοῦν, τί δράσεις, ὦ παθοῦσ' ἀμήχανα;
 Θεοτό. Οὐκ οἶδα πλὴν τοῦ κατθανεῖν, εἰ μὴ τάχει
 Τῶν νῦν παρόντων πημάτων ἄκος λάβω.
 Ὡς ἐστὶν ἐλπίς λίαν ἀσφαλεστέρα.
 Μίαν μόνην μέναι με θεῇ τὴν αὔριον,
 615 Ὡς ὑμπερανθῇ φροντίς, ἥ με νῦν τρύχει.
 Ἀλλ', ὦ φίλ' Ὑῆ, μὴ μ' ἔρημόν σου λήπης.
 Ἡμι. Αἶ, αἶ!] Ἐρηνοῦσα πολλὰ, τρανὸν οὐδὲν δεικνύεις·
 Πῇ γὰρ μ' ἀπαγγέλλεις ἀκούειν θείματα,
 Πείθεις τε πολλὰ δαιματοῦσθαι τοῖς λόγοις·
 620 Πῇ δὲ θρασύνεις, κούδεν ἄρα καθαρώς.
 Θεοτό. Οὐ μακρὰν ἔσται τέρμα τῶν ἡλπισμένων.
 Ἡμι. Αὐτὴ μὲν οὐπω ναὸς εἰσέβην σκάφος,
 Γραφῇ δ' ἰδοῦσα καὶ κλύουσ' ἐπίταμαι·
 Ναύταις γὰρ ἦν μέτριος ἢ χειμῶν φέρειν,
 625 Προθυμίαν ἔχουσι σωθῆναι πόνων·
 Ὡς γὰρ παρ' οἴαχ', ὁ δ' ἐπὶ λαίφεσι βεβῶς,
 Ὁ δ' ἄντλον εἶργων ναός· ἦν δ' ὑπερβάλῃ

592. Οὐδὲ κλέπτομαι etc. *Pulehra* hæc in Mariâ, in quâ dolor certam proximi gaudii ex Filii gloriâ expectationem non imminuit.

599. Πλουτήσασα. *Deum, ut ais, tantum thesaurum gestasti.*

606. Ὡς οἶδα μὲν πόλλ' etc. Sic Hippolyt. vers. 1091 :

Ὡς οἶδα μὲν ταῦτ'· οἶδα δ' οὐχ' ὅπως φράσαι.

Quia scio quidem hæc; nescio tamen quomodo hæc offeram.

613. Ὡς ἐστὶν ἐλπίς etc. Ità suprâ vers. 590.

614. Μίαν μόνην μέναι etc. Ità ferè Medea rogat Jasonem vers. 340 et 341 :

METRICA VERSIO.

Nec fallit animum jam futuram quicquam
 Quod gloriosum effulgeat : suave id quoque
 Est cogitare. Ac tuta cum permanserit
 Mihi spes magis, vahi ! gaudio quanto effera ?
 Ut res sit, ipsis obrutor malis tamen.
 Prævideo quàm mox sint futura hæc omnia ;
 Validior at spem mæror' insurgens premit.
 Chor. O virgo, formæ quæ nitore cæteras
 Præis, puella nobilis, quæ bajulans
 Infantem in utero, ut tu refers, tuo, Deum
 Thesaurum eodem bajulasti maximum :

Ut nôris ista, reliqua nunc etiam vide.
 Nam quâ præis tu cæteris prudentiâ,
 Hoc certius te prima quæ prævideris
 Est ultima æquum nosse; et omnia generi
 Hominum ardua hæc sunt inveniæque, soli tibi
 Quæ nota matri, scire cui datur abdita.
 Deip. Quàm misera magnis obrutor doloribus!
 Quàm nosco multa, quæ eloqui haud tamen scio !
 Quàm stupco ut illam video sublimem in cruce
 Pendentem, ut ipse sponte concidat snâ !
 O ter, quatérque miseram, ah ! ah !...

Me fovet spes, neque me meus fallit animus,
 Aliquid commodi mihi obventurum; dulce verò est hæc opinari
 Cùm autem spes securior evaserit,

595 Quanto gaudio efferar! sed malis obruor,
 Et prævideo quàm mox sint hæc futura;
 Et mœror spes meas exsuperat.

Chor. Gloriosa, optima puella, virgo,
 Cui obtigit ut Deum infantem in utero gestares; sicut ais,
 600 Hæc nosti; et reliqua nunc inspice.

Cæteris enim mortalibus sapientiore te novimus;
 Et eà mentis sagacitate, ut et illa et extrema intelligas:
 Quàm horroris plena hæc omnia sint humano generi,
 Et intellectu difficilia, te, quæ genueris, exceptâ.

605 *Deip.* O misera, quàm meis doloribus obruor!
 Quia scio quidem multa, nescio quomodò hæc efferam.
 Quàm stupeo hunc sublimem in cruce
 Intueri, et morientem, etsi sponte suâ.
 Hei mihi, hei! ah, ah!

610 *Semi.* Quid igitur, quid ages, ô tu quæ impossibilia tolerasti?

Deip. Nescio, præter mori, nisi citò
 Malis præsentibus accipiam remedium.
 Hæc spes est mihi certissima.

Unicam diem posteram me oportet manere,
 615 Ut exitum habeat cura quæ me nunc afflictat.
 Verùm, ô Fili carissime, ne me deseras.

Semi. Ah, ah! plurimùm ingemiscendo, nil planum facis:
 Hinc enim nuntias plura quæ metu aures impleant,
 Verbisque tuis magnum terrorem suades:

620 Illinc in spem nos erigis, sed omnia sunt obscura.
Deip. Non in longum differetur speratarum rerum terminus.

Semi. Ipsa quidem nondùm intravi scapham navis,
 Sed ex conspectu picturæ et auditu scio;
 Si nautis enim tempestas mediocris sit ad tolerandum,

625 Habent promptitudinem laborum ut serventur,
 Hic quidem ad clavum, ille verò ad vela vadens,
 Alius verò sentinam hauriens: si verò superaverit eorum vires,

Μίαν με μέναι τήνδ' ἡσπὸν ἡμέραν,
 Καὶ ὑπερᾶναι φροντίδ', ἣ πευξούμεθα.
Concede mihi, ut possim tantùm hunc diem manere,
Et perficere deliberationem quâ fugiam etc.

616. Σοῦ. Fortè οὐ.

617. Αἶ, αἶ! Hæc verba in versu abundant.

621. Οὐ μακρὰν ἔσαι τέρμα τῶν etc. Ità Reg. H. II, quam
 lectionem optimam esse, meritò censet Combefisius. Editi
 οὐ μακρὰν ἐστὶ πημάτων, et non longè estis à calamitatibus ex-
 pectatis.

622. Αὐτὴ μὲν οὕτω etc. Sic Troad. à vers. 681 usque
 ad vers. 691 Hecuba iisdem ferè vocibus utitur.

METRICA VERSIO.

Semi. Quid ergò? quid jam summa perferens ages?

Deip. Nescio, nisi quod unicum solatium
 In morte sit mihi, nisi calamitatibus
 Tot me prementibus modum aliquem invenero.
 Spes adeò firma crastino concluditur
 Solo die, expectare quem me oporteat,
 Ut cura cedat illa quæ miserè me habet.

Sed tu, Nate mi care, ne me deseras.

Semi. Lamenta quorsùm hæc, si nihil planum facis?
 Nam et illa dicis quæ metu aures impleant,

Et cogis ut paucam misera; mox adjicis
 Quæ me erigunt in spem, sed obscura omnia.

Deip. At jam novæ vos proximæ hæc clades manent.

Semi. Nunquàm carinam ingressa sum navis; tamen

Pictâ ex tabellâ edocta, verbisque id scio:

Si quandò nautis incubat, quam perferant,

Lenis procella, quisque tùm pro se id studet,

Ut à periculo emergat; hic clavo insidet,

At scandit ille vela, malòsque oeciis,

Sentinam alius exhaurit; at suprâ modum:

- Πολλὸν ταραχθεὶς πόντος, ἔνδοντες φορᾶ,
 Παρήκαν αὐτοὺς κυμάτων θρομήμασιν.
- 630 Οὕτως δὲ κἀγὼ δεῖν' ὀρώσα πῆματα,
 Ἄφθογγός εἰμι, καὶ παρεῖς' ἐὼν σόμα.
 Νικᾷ γάρ, ὥσπερ οὐκ Θεοῦ, δεινὸς κλύδων.
 Σὲ δ' ἐλπίς ἀσφαλῆς εἴθε τρέφοι,
 Δέσποινα παγκοίρανε, μήτερ Κοιρανου.
- 635 Ἄλλ' ἐκ λόγου γὰρ ἄλλος ἐκβαίνει λόγος.
 Τίν' ὦδε δ' αὖθις θορᾷ' ἰθύνοντα δρόμον;
 Ἄ, ἄ! τίνα σείχοντ' ἀθρῶ νῦν ἐνθάδε
 Στυγιοπρόσωπον, θακρῶν πεπλησμένον;
 Ἄγγ. Δέσποινα κούρη, θεσπέτου μήτερ Λόγου,
- 640 Μή με συγῆσης. Οὐχ ἐκὼν, ἐκὼν δ' ὅμως,
 Λύπερ' ἀγγελῶ σοι πρὸς παλαιοῖς καὶ νέαι.
 Θεοτό. Τί δ' ἐστίν; ὥς μοι φροϊμίων ἄρχη κακῶν.
 Ἄγγ. Δέσποινα κούρη, πῶς ἐρῶ; πῶς σοι φράσω;
 Σοὶ γὰρ μερίμνης ἄξιον φέρω λόγον,
- 645 Σφοδρᾶς τ' ἀνίας καὶ πικρῶν ἀλγηδόνων.
 Ω πότνα κούρη, σεμνοτάτα παρθένε,
 Ὡς σε στενάζω λυπρὸς ὦν, μύσης δ' ὅμως
 Τῷ Μυσταγωγῷ πιεσὸς, κἂν πάσχοντ' ὀρῶ.
 Θεοτό. Τί δ' ἐστίν; Ἑβραίων τί μηνύεις νέον;
- 650 Ἄγγ. Παῖς νῦν σὸς οὐκ ἔτ' ἐστίν, ὥς εἰπεῖν ἔπος.
 Δέδορκε μὲν τοι φῶς ἐπὶ σμικρᾷ ῥοπῆς.
 Θεοτό. Πῶς φῆς; τί τοῦτ' ἐλεξας; εἶδας δ' αὐτόθεν;
 Ἄγ', εἰπέ μοι, φράσον, τίνι θυήσκει μόρῳ;
 Χριστὸν τὰ νῦν φῆς Παῖδ' ἀθανάτου Πατρὸς,
- 655 Ὃν ἐλπίς ἦν καὶ τόνδ' ἀθάνατον μένειν,
 Ρύσῃν τ' ἔσεσθαι παντὸς Ἰσραὴλ γένους;
 Ἄγγ. Ἐπεὶ πόλιν γε τήσδε Σολυμῶν χθονὸς
 Λιπόντες, ἀφίκανον ἐς Στρατοῦς Λίθους,
 Ἄνακτ' ἐμὸν σύροντες ἀλάστωρ ὄχλος,
- 660 Αὐτίχ' ὅμιλος οὐρανοδρόμῳ ξύλῳ
 Ἀνήγον, ἤγον, ἤγον εἰς ἄκρον τέλος.
 Ὄρθος δ' ἐς ὀρθὸν αἰθέρ' ἐσηρίζετο.

628. Ἐνδόντες φορᾶ. Ità Reg. H. II. Editi ἐνδὸν τις φορᾶ. Eurip. Ἐνδόντες τύχη.

632. Ὡσπερ οὐκ Θεοῦ. Legit Combefisius ὡς οὐ. Ipsi quippe visa durior lectio, quæ in Reg. H. II. lineâ notatur. Minus apta ratio, inquit, vincere gravem tempestatem, ut quæ non sit à Deo, imò verò, ut quæ sit ex Deo, Deique consilio, sicque tota patientis Christi Tragedia, Patris eudokia, etsi illi ministrarunt Judæi propriâ malitiâ. Deus nimirum, quæ prænuntiavit per os omnium prophetarum pati Christum suum, sic implevit. Verum censemus le-

gendum, ut apud Eurip. Troad. vers. 691 οὐκ, contractivè pro ὁ ἐκ. Ut autem stet metrum, posuimus ὥσπερ.

633. Σὲ δ' ἐλπίς etc. Uno pede claudicat hic versus. Fortè legendum σὲ δ' ἐλπίς αὐτὸν ἀσφαλῆς εἴθε τρέφοι. (Not. novi Edit.)

635. Ἄλλ' ἐκ λόγου etc. Sic ibid. Troad. vers. 701.

640. Μή με συγῆσης etc. Quæ lectio melior quàm in Editis μή τε, ut potè magis consona Euripidi, ex quo videtur excerptus ipse versus. Troad. vers. 705.

642. Τί δ' ἐστίν; etc. Ibid. vers. 707.

METRICA VERSIO.

Si pontus intumescit irâ exæstuans,
 Navi procellæ arbitrio et casûs datâ,
 Credunt se aquarum fluctibus turgentium :
 Sic mala videns horrenda, muta sum, et loqui
 Dùm conor, hæret lingua faucibus meis.
 Nam vincit ille, qui ex Deo non profluit,
 Exæstuantis calamitatis impetus.
 At te, parentem cui datum est fieri Dei,
 Præesse cunctis, tota semper spes alat.
 Dicto sed ex alio aliud dictum incidit :

Quisnam ille, rursùm quem video rectâ pedem
 Hùc ferre? vultu ah ! quàm severo lacrymas
 Stillante multas prodeuntem conspicio?
 Nunt. O præpotentis filia et mater Dei
 Verbique, me æquâ mente nuntium excipe :
 Invitus, idem tibi tamen benè cupiens,
 Præter vetera, malorum ero novus nuntius.
 Deip. Quidnam hoc? Inauspicatum id est proœmium.
 Nunt. O virgo, quid jam, quid loco primo cloquar?
 Acerba, dura, tristitia, horrenda, aspera,

- Vehementer turbatum mare, cedentes fortunæ,
 Permittunt se fluctuum cursibus, ac jactationibus
 630 Sic et ego gravissima intuens mala,
 Muta sum, et omitto eloqui ista.
 Vincit enim me infelix tempestas, quæ divinitus venit.
 Te verò tuta spes utinàm nutriat,
 Domina præpotens, Domini mater.
 635 Verùm alius alium trahit sermo.
 Quem iterùm hùc video cursum dirigentem?
 Ah, ah! quem hùc accedentem nunc aspicio;
 Vultu tristem, lacrymis madentem?
Nunt. Domina virgo, Domini Verbi parens,
 640 Ne me odio habeas; invitus, volens tamen,
 Novas præter veteres annuntio tibi calamitates.
Deip. Quid verò est quòd tam malum exordium incipis?
Nunt. Domina virgo, quomodò dicam? quomodò tibi loquar?
 Nam tibi fero sermonem, qui curam tibi,
 645 Vehementem tristitiam, et amaros excitabit dolores.
 O veneranda puella, castissima virgo,
 Ut te deploro, tenuis, discipulus tamen
 Magistro fidelis, etsi eum patientem intueor.
Deip. Quid est? num quid novi de Hebræis indicas?
 650 *Nunt.* Filius tuus ampliùs non est, ut ità dicam;
 Exiguo temporis momento adhuc videt lucem.
Deip. Quomodò dicis? Quid locutus? Scísne ex isto loco?
 Dic mihi, declara, quonam mortis genere obit?
 Loquerísne de Christo Patris æterni Filio,
 655 Quem spes erat fore ut et ipse maneret immortalis,
 Et omne genus Israëlitarum liberaret?
Nunt. Postquàm, urbe Jerosolymorum
 Relictà, in Lithostrotos pervenisset
 Scelestorum agmen, regem meum trahens,
 660 Statim sublimi cruce extulerunt,
 Sursùm egerunt, et ad ultimum sustulerunt.
 At ille rectus in altum ætherem firmabatur.

644. Σοὶ γὰρ περίμνης etc. Sic Hippol. vers. 1157, Nuntius Theseum alloquitur.

647. Ὡς σε στενάζω etc. Ità Bacch. vers. 1026.

650. Παῖς νῦν σὸς etc. Ità ferè Hippol. vers. 1162 et 1163, Nuntius Theseum de filii sui morte certiore facit.

653. Φράσον etc. Editi φάσον, à φάω pro φήμι. Sic Bacch. vers. 1039, Chorus à Nuntio sciscitatur quo mortis genere obiit Pentheus.

658. Ἀφίχανον ἐς Σπρωτὸς Λίθους. Lapsus hic memoria Tragediæ autor, non enim Lithostrotos, sed Calvariae mons dictus est locus, ubi fuit Christus affixus cruci. Lithostrotos erat prætorium, sive ejus atrium, in quo Pilatus posito tribunali sententiam mortis in Servatorem dixit: non urbe egressus est Pilatus, sed è prætorio.

662. Ὁρθὸς δ' ἐς ὀρθὸν etc. Ità ferè Bacch. vers. 1071, 1093, 1095, ubi tragicum pœtam haud sanè feliciter autor voluit æmulari.

METRICA VERSIO.

Et quæ tuâ sunt digna curâ nuntio.
 Puella casta, angusta virgo, quàm dolet
 His me molestum lacrymis te prosequi!
 Quancumque Dæctor perferat meus crucem,
 Tamen manebit discipuli constans fides.
Deip. Ecquid novum de gente judæâ indicas?
Nunt. Natus tuus, si sic mihi fas est loqui,
 Nunc ampliùs non est, vel uno temporis
 Momento is animam efflavit extremam occidens.
Deip. Quæ verba sunt hæc? undè scis? ane ex eo
 Ipso loco? age, dic, cedo, quonam tollitur

Tom. II.

È luce mortis genere? Christum illum ipsum ais
 Patris perennis Filium, quem spes erat
 Semper futurum, nulla quem mors tolleret,
 Judæa quem gens sibi putaret vindicem?
Nunt. Postquàm urbe Solymorum relictâ, in editum
 Venère stratum plurimis saxis locum,
 Regem trahentes impiæ turbæ meum:
 Statim caterva molis ingentis crucem
 Cælo minantem egere sursùm perditè,
 Egere sursùm, et sustulère ad ultimum.
 At ille clarum rectus os in æthera

- Ἐς κλῶνα δ' ἐγκάρσιον ἄλλον εὐθέως
Ἰΐταινον, ἐξεΐταινον, ἤλωσαν χέρας,
665 Πόδας δὲ καθήλωσαν ἐν πηκτῷ ξύλῳ.
Ὡς δ' ἔσχον οὕτω Δεσπότην ἡρτημένον,
Ἄλλοι μὲν αὐτὸν καλάμῳ κραταιβόλῳ
Ἐβαλλον, ἀντίπυργον εἰσβάντες πέτραι·
Ἄλλοι δ' ὑσώπῳ σπόγγον ὄξους ἐμπλεον
670 Χολῇ κεκραμένου δ' ἀνῆγον ἐς σόμα.
Οἱ δ' ὥσιν ἡχὴν οὐ σαφῶς θεδεγμένοι,
Οὔτ' εἶδον οἱ' ἔρεξε θάυματ' ἐν βροτοῖς,
Ἄλλως διήγον, καὶ διήνεγκαν κάρας·
Καὶ σέρν' ἔτυπτον ἀμαθῶς ἀγνωσίᾳ.
675 Ἐγὼ δὲ πόρρῳ, (Δεσπότη γὰρ εἰπόμην,)
Πρώτον μὲν εἰς χλοηρὸν ἴζον που νάπος,
Τάτ' ἐκ ποδῶν σιγηλὰ καὶ γλώσσης ἄπο
Ἐσώζον, ὡς ὀρών νιν, οὐχ ὀρώμενος
Ὅχλῳ κακεργάτῃ τε καὶ μαιφόνῳ.
680 Σέ τ' αὖ θακρυχέουσαν ἐσῶσαν ἰδὼν,
Ἦλυθον εἰπεῖν οὐ καλῶς πεπραγμένα.
Θεοτό. Ἰὼ μοι, ἰὼ!
Αἶ, αἶ! Τί θράσω; καρδία γὰρ οἵχεται,
Πῶς, πῶς δ' ἔτι ζῶ, καὶ φέρω ταῦτα κλύειν;
685 Ἰδεῖν καὶ ταῦτα πῶς ποτ' οἶσω παντλήμων;
Ἰτ', ὦ γυναῖκες, τᾶς Γαλιλαίας τέκνα,
Προσείπατ' αὐτὸν, καὶ προπέμψατε χθονὸς·
Ὡ δεῦτε φίλαι, δεῦτε, λίπωμεν θείος.
Χορ. Σὺ γὰρ φύγῃς τὸν δῆμον, ὥς μὴ πάθῃς.
690 Θεοτό. Κἀγὼ τόνδε λιποῦσα εἰς τί καὶ τρέσω;
Ἰωμεν οὖν, ἴωμεν, ἀπέσω φόβος.
Τί γὰρ ἔτι ζῆν κέρδος ἡμῖν ἐνθάδε;
Ἄλλ' ἀπίωμεν, ὡς ἴδω Παιδὸς πάθη.
Ἰὼ μοι, ἰὼ!
695 Γυναῖκες, ὅψιν φαιδρὰν οὐχ ὀρῶ Τέκνου.
Χροιάν γὰρ ἠλλάξατο καὶ κάλλος ξένον.
Γυναῖκες, ὄμμα συγνὸν ὡς εἶδον Τέκνου,
Ποθῶ τεθνάναι, ζῆν δ' ἔτ' οὐθαμῶς σθένω·
Χωρεῖτε, χωρεῖτ', οὐκέτι τὸ ζῆν φέρω.

667. Καλάμῳ κραταιβόλῳ etc. Hæc contigerunt, non ubi Christus in patibulo fuit suspensus, ut autor confundit, sed ubi latâ mortis sententiâ, irrisoriè eum purpurâ induerunt, sceptri loco calamum in manu dederunt, et caput ipsius spinis coronatum percusserunt. Matth. xxvii,

30. Frustrâ igitur eos ἀντίπυργον εἰσβάντες πέτραι, ejusdem ac ipsamet crux altitudinis petram conscendentes, inducit autor, ut itâ percuterent, quod ab omni probabilitate excidit.

671. Οὐ σαφῶς etc. Sic H. II. Edit. ὡς σαφῶς.

METRICA VERSIO.

Est actus, uno et altero ramo arboris
Dextram et sinistram extensus, et fixus manus
Clavis acutis, partèque infimâ pedes.
Sic cùm omnium rerum potentem altam in crucem
Illi impulissent, saxeâ mole editum
Locum occupantes, alii eum acri arundine
In os petebant, alii aceto spongiam
Plenam offerebant felle commixto, oblitam
Hyssopo in illius siti. At verò suis
Qui facta tantum hausere vocemque auribus,
Neque testibus oculis fidelibus edita

Vidère magna mirâque, caput hi suum
Movère frustrâ, et contudère pectora
Ignara crebro verbere et planctu eminüs.
Hunc ego sequebar ut mihi Dominum, sedens
Saltu in virente, quâ locus sese dabat,
Pedibus quietus, tacitus et linguâ, omnia
Servans, vidensque, visus à nullo tamen
Diræ cohortis impiæque. At te simul
Vidi ut fluentem lacrymis, stantem, illicò
Huc veni, ut illa indigna quæ cognoscerem
Admissa, fidus indicarem nuntius.

- Protinùs in alterum arboris ramum
Manus extenderunt, clavisque confixerunt,
665 Et pedes in fixo stipite defixerunt.
Cùm autem ità Dominum suspendissent,
Alii ipsum arundine caput percutiente
Verberaverunt, ascendentes rupem oppositam;
Alii hyssopo oblitam spongiam aceto impleverunt
670 Felle permixto, et ipsius ori admovêrunt.
Hi, qui vocem auribus non clarè perceperant,
Neque viderant quot miracula inter homines edidisset;
Temerè se habebant, et capita in diversa ferebant:
Illi verò inscitè pectus ignorantia tunde-
bant.
675 Ego autem à longè, (sequebar enim Dominum,)
Primùm quidem virenti in saltu sedi,
Eaque pedibus quietus, et tacitus linguâ
Observabam, illum videns, neque visus
A nefaria et cruentâ cohorte.
680 Verùm ubi te hîc stantem, lacrymisque fluentem videro,
Veni, horrendorum flagitiorum nuntius.
Deip. Ehe! mihi, ehei!
Ah, ah! quid agam? mihi cor deficit.
Quomodò, quomodò adhuc vivo, et hæc audire sustineo?
685 Et quî feram, ô miserrima, ut hæc unquam videam?
Ite, ô mulieres, Galilææ filiæ,
Illum salutate, et è terrâ deducite:
Venite, filiæ, venite, metum exuamus.
Chor. Quin potiùs plebem fuge, ne quid mali patiaris.
690 *Deip.* Et ipsum deserens, quò trepidans confugiam?
Eamus igitur, eamus, metus omnis exulet.
Ecquid enim nobis exindè lucri vivere?
Abeamus, ut Filii tormenta conspiciam.
Hei mihi, hei!
695 Mulieres hilarem Filii mei vultum non video.
Colorem enim et eximiam pulchritudinem immutavit.
Mulieres, ex quo tristem Filii mei oculum vidi,
Mori cupio, neque ampliùs vivere possum:
Recedite, recedite, non ampliùs vivere sustineo.

674. Καὶ σίην' ἔτυπτον etc. Ut centurio.

687. Προσπέμψατε etc. *Deducite emigrantem humanis: officiosè prosequimini.* Vide infra vers. 1495, ubi sermo est de Christi sepulturâ.

689. Ὡς. Meliùs quàm in Edit. ὥς τε.

696. Χροῖαν γὰρ ἠλλάξατο etc. Ità ferè vers. 1168 Nuntius de Medeâ loquitur:

Χροῖαν γὰρ ἀλλάξασα, λεχρία πάλιν etc.
Nam mutato colore, obliqua retrò etc.

METRICA VERSIO.

Deip. Hei! hei! mihi infelici, hei! hei!....
Ah! misera, quid agam? Cor mihi omne deficit.
Ecquid ego adhuc vitam trahens hæc audio?
Et quî feram, isthæc ut misera videam parens?
Ite, Galilæâ fœminæ terrâ satæ,
Ite, ite, et illum voce vestrâ adducite
In terram: agite jam vos, sodales, hunc metum
Omnem exuamus. *Chor.* Quin fugâ te sustrahis
A plebe potiùs, ne mali quid accidat?
Deip. Hoccine ego sublato, mihi quicquam hor-
ream?

Eamus ergò, eamus, hinc absit pavor:
Hic vita nobis esse quæ suavis potest?
Quin efferamus hinc pedem ut videam mei
Tormenta Nati. Hei! hei! mihi miserrimæ.
Caræ ô sodales, cerno nil hîc Filii;
Usquè adeò forma rara mutata et color.
Dilectæ ô, inquam, Filii ut vultum mei
Squalore vidi plurimo, et sanie obsitum,
Mors sola votum est; vita, mors tantum mihi:
Agite jam, agite vos, non fero vitam ampliùs.
Qui vita cunctis es datus mortalibus

- 700 ὦ κοινὸν ὠφέλημα θνητοῖσι φανείς,
 Τέκνον ποθεινόν, τοῦ δίκην πάσχεις τάδε;
 Ποινὰς δὲ ποίων ἀμπλακημάτων τίνεις;
 Ἄγνὰς γάρ, ἄγνὰς χεῖρας αἰμάτων φέρεις,
 Ἄγνά τε χεῖλη, καὶ μέλος πᾶν, καὶ σῶμα,
 705 Ψυχὴν πάνταγνον, ἄδολόν τε καρδίαν.
 Καὶ πῶς ὁρῶ λησαῖς σε συνηρτημένον,
 Οὐδ' ἐξ ἐπακτοῦ τινὸς ἐχθρῶν πημονῆς;
 Φίλος δ' ἀπόλλυσ' οὐκ ἄκουθ' ἐκουσίως
 Μύσσης, ὃν ὑπέδειξας ἄρτω σοῖς φίλοις,
 710 Φειδούμενος τάλανος, ὡς φύγη κακόν·
 Κἂν οὐ συνῆκε, κάμπεσών βροχώμασι.
 Τίνος δ' ἔκητί, σέ γ' ἀποσέλλει Πατήρ;
 Τίς σ' ὧδ' ἀτίμως ἠθέλησε τεθνάναι,
 Δύσσηνος; οἶον, οἶον ἔργον νῦν βλέπω!
 715 Οὐ τλητόν, οὐδὲ λεκτόν. Ἄλλ' ἀπωλλύμεν,
 Αἰ, αἰ, Τέκνον, σὼν παντ' ἀδίκων σφαγμάτων!
 Αἰ, αἰ, μάλ' αὖθις! ὡς κακῶς διόλλυσαι,
 Οὐκ ἐξαμαρτῶν αὐτὸς, ἀλλ' ἀμαρτίας
 Πρώτης γυναικὸς ἐξιώμενος βλάβην!
 720 Οἶδ', οἶδα μὲν τάδ', οἶδα οὐχ ὅπως φράσω,
 Καὶ συνιῶ μὲν, οἶα ταῦτ' ἔσαι τάχει.
 Ἄλγος δ' ὑπερθεῖν τῶν ἐμῶν ἐλπισμάτων,
 Στένω τε πικρᾷ συμφορᾷ νικωμένη,
 Δάκρυσι τε βλέφαρα θερμοῖς τέγγεται.
 725 Αἰεὶ γάρ ἐστι τὸ γυναικεῖον φύλον
 Πολύστονόν τε καὶ πολύδακρυ πλέον.
 Χρὶ. Ἰδ', ὦ γυναικῶν ἐξ ἀπασῶν βελτίων,
 Ὁ παρθένος, πάρεσιν υἱὸς σοι νέος.
 Ἰδοὺ δὲ καὶ σοι, μύσα, μητὴρ παρθένος.
 730 Τί γοῦν, τί, γυναῖ, δακρύοις τέγγεις κόρας;
 Τί δ' αὖ κατηφεῖς ὄμμα, καὶ δακρυρρόοις;
 Καὶ συγχυθεῖς' ἔσηκας, ἡνίκ' εὐτυχεῖς,
 Κούκ εὐμενῇ τόνδ' ἐξ ἐμοῦ δέχῃ τρόπον;

701. Τοῦ δίκην. Itā Reg. Editi τοῦ δίκης. *Cujusnam accusatione? à quo in judicium vocatus? cui interrogationi mox respondetur vers. 708.*

710. Ὡς φύγη. *Meliùs quàm in Editis ὧς.*

713. Τίς σ' ὧδε. Reg. H. II., τί σ' ὧδε, legitque Roillet : *at vox δύσσηνος Patri non convenit. Reg. Med. τίς ὧδε; quis, miser, sic infamem, vel ut in Editis τίς σ' ὧδε: quis te, miser, in animum induxit, ut tam ignominiosam mortem subires? Sic Nuntius vers. 1207 et 1208 patrem Medæ de ipsius morte ingemiscentem refert.*

. . . . . ὦ δύσσηνε παῖ,
 Τίς ὧδ' ἀτίμως θαιμόνων σ' ἀπώλεσε;
 . . . . . O misera filia,

Quis deorum tam turpiter te perdidit?

715. Οὐ τλητόν. Sic Theseus Hippolyt. vers. 846:

Οὐ τλητόν, οὐδὲ φητόν· ἀλλ' ἀπωλόμαν.

Non ferendum, neque dicendum; sed perii.

716. Αἰ, αἰ, Τέκνον etc. Itā ferè Troad. vers. 624, 625, Hecuba Polyxenæ immolationem luget:

Αἰ, αἰ! τέκνον, σὼν ἀνδρῶν πρὸς σφαγμάτων,

METRICA VERSIO.

Communis, ô dilecte Fili mi, quid hæc,
 Aut quo jure nunc pateris? Admissum tibi
 Quale istud ob quod tam graves pœnas luis?
 Maculata nullo sanguine est tibi manus,
 Sunt munda labra, membra singula, os doli
 Expers, animaque casta, fraudis nescium
 Cor omnis; et qui cum latronibus tamen
 Te video in alto pendulum ligno, dolo
 Non hostis alicujus tibi, aut injuriâ?
 Amicus heu! te discipulus olim tuus

Volens volentem perdidit, quem tu tuis
 In pane amicis indicasti, perdito
 Parcens, ut omne sic malum effugeret: quod is
 Minus etiam novit, cadens in retia.
 Ac cujus huc te gratiâ misit Pater?
 Et qui te in istud mortis infamis genus
 Adegit infelix? Facinus heu! quàm grave,
 Infandum, et atrox video, verum actum illicet!
 Iniqua, Nate, ah! quàm tua hæc mactatio!
 Ah! inquam, ah, ah! mi Nate, quàm miserè occidis,

- 700 O tu, qui commune hominibus emolumentum visus es,
 Fili exoptate, cujusnam jure hæc pateris?
 Qualium autem peccatorum pœnas exsolvis?
 Mundas enim, mundas à sanguine fers manus,
 Munda labia, omne membrum, et os,
 705 Mundissimam animam, cor fraudis nescium.
 Et quomodò cum latronibus te suspensum video,
 Neque ab aliquo hostium incursante?
 Amicus te volentem ultrò perdidit
 Discipulus, quem, pane ipsi porrecto, amicis indicasti,
 710 Huc misero sic indulgens, ut malum fugeret;
 Neque illud novit, cadens in retia.
 At cujus gratiâ huc te misit Pater?
 Quis tibi tam ignominiosam mortem inflixit,
 O miser? quale, quale facinus nunc intueor!
 715 Intolerandum, infandum. Verùm interii.
 Ah, ah, Fili, quàm prorsùs iniqua tua occisio!
 Ah, ah! iterùm! quàm malè desperis,
 Nec eò quòd peccaveris, sed ut delicti
 Primæ fœminæ labem abstergeres!
 720 Novi, novi quidem hæc, sed quomodò eloquar, nescio,
 Neque id me fugit quàm brevis erit rerum exitus.
 At mœror spes meas longè exsuperat;
 Ingemisco acerbâ calamitate domita,
 Calidisque lacrymis madent oculi.
 725 Semper enim est muliebre genus
 Suspiriorum et fletuum plurimorum capax.
Christ. O mulierum omnium optima,
 En tibi adest virgo novus filius.
 Ecce autem tibi, ô discipule, parens virgo.
 730 Quid igitur, quid, mulier, lacrymis oculos perfundis?
 Cur oculos demittis et lacrymaris?
 Cur stas perturbata, cùm feliciter rem geris,
 Nec tranquilliozem meo exemplo induis habitum?

Αἶ, αἶ, μάλ' αὔθις! ὡς κακῶς διόλυσαι!
Heu, heu! filia, ob tuam immolationem:
Heu, heu, iterùm! quàm malè periisti!

719. Πρώτης. Ità Reg. H. II. Mendosè Editi πρώτος.
 722. Ἄλγος δ' ὑπερθεν etc. Sic et suprâ vers. 597 et infra 744.

728. Υἱός σοι νέος. Ità Reg. H. II. Editi ὡς Υἱός φίλος.

729. Παρθένος. Ità Reg. H. II. Editi παρθένου.

730. Τί γοῦν, τί, γυναῖ, etc. Sic Medeam alloquitur Jaso
 vers. 922 et seqq.:

Αὐτὴ τί χλωροῖς δακρύοις τέγγεις κοράς,...

Κοὺν ἀσμένη τόνδ' ἐξ ἐμοῦ δέχῃ λόγον;

Quid tu rigas pupillas teneris lacrymis,...

Neque libenti animo à me accipis hunc sermonem?

732. Τί δ' αὖ κατηρεῖς etc. Ità Pædagogus ibid. vers.
 1012 Medeam interrogat. Sic et vers. 1005.

METRICA VERSIO.

Nullius in te conscius, verùm eluens
 Quam mulier olim prima fecit noxiam.
 Scio, scio ista, verùm ut eloquar haud scio:
 Nec id fugit me quis brevis rerum exitus
 Harum est futurus: spes meas vincit dolor,
 Victâque malorum mole repetitò ingemo,
 Madéntque nostræ lacrymis crebris genæ;
 Ut molle mulierum omnium est semper genus,
 Suspiriorum et fletuum omnium capax.

Chr. O inter omnes mulier optima, en tibi

Qui virginali dote præditus, loco
 Hunc filii cari habueris tibi. En quoquè,
 O discipule, virgo, parentis in loco
 Quam reverearis. Quid, ô quid, ô mulier, tuos
 Sic spargis oculos lacrymis humentibus?
 Quid demittis os triste, tam longum ingemens?
 Perplexa quid stas fronte penitùs turbidâ,
 Cùm te secunda hâc sorte maneant omnia?
 An me cæterorum expendis ex mortalium
 Ritu modòque? Congrua hæc sunt omnibus

- Ταῦτα ξυνωδὰ τοῖς προηγορευμένοις,
 735 Οἷς αὐτός τ' εἶπον, καὶ θεοπρόπων νόμα.
 Νῦν καιρὸς ἐχθρὸν γηγενῶν τίσαι δίκην.
 Τί δῆτα λοιπὸν ὥς ἐπιζέεις Τέκνῳ;
 Θεοτό. Οὐδὲν λαοῦ τοῦδ' ἐννοουμένη πέρι
 ἔγωγ' ἐμαυτῇ πρὸς λόγους ἀφικόμην.
 740 Καὶ τοῦσδε θρηνῶ συμφορὰ νικωμένη.
 ὦμωξά θ', οἷον ἔργον ἔς' ἐργασίον
 Τούντεῦθεν αὐτοῖς, οἱ σ' ἀνῆρτησαν, Τέκνον,
 Καραδοκῶ τε πάνθ', ὅπη προσβήσεται.
 Λύπη δὲ κρείσσων καὶ βεβαίας ἐλπίδος.
 745 Τὸν μὲν γάρ ἡμῶν δυσμενῇ βροτοκτόνου
 Ρᾶον κτενεῖς σὺ, καὶ καταβαλεῖς μόρον,
 Θᾶττον δ' ἀνίων τοὺς ἀλάστορας τίσεις.
 Τυνὴ δὲ θῆλυ κάπῃ θακρύοις ἔφυ.
 Ὅθεν καγὼ σένουσα, καὶ πεπληγμένη
 750 Κέντροις ἀνίας, ἢ τλάμων ἐδύρομαι.
 Εἴμ' εὐκλεῆς μὲν, ἀλλ' ὅμως ἀπόλλυμαι,
 Στερουμένη σῆς θεσπεσίου μοι θεάς.
 Ὡς γὰρ ἄελπτον δράμα προσπεσὸν τόδε
 Ψυχὴν διέφθαρκεν! οἴχομαι ροῦν· βίου
 755 Χάριν μεθεῖσα, κατθανεῖν χρήζω, Τέκνον.
 Καὶ γὰρ ἔρημος, ἄπολις τ' οὔσα τρύχομαι,
 Οὐ μητέρ', οὐκ ἀδελφόν, οὐδὲ συγγενῇ
 Μεθορμίσασθαι τῆσδ' ἔχουσα συμφορᾶς·
 Κἄν μὴ τάχις' ἴδω σε, πῶς οἶσω, Τέκνον.
 760 Ἀλλ', ὦ φίλ' Υἱέ, μὴ μ' ἔρημόν σου λίπης.
 Χρὶ. Θάρσησον· εὖ γὰρ τῶνδ' ἐγὼ θήσω πέρι·
 Τὸν σὸν δ' ἄρα γε μᾶλλον ἐξηγοῦ Θεόν·
 Εὐρημα δ' οὐκ οἶσθ' οἷον εὐρηκας τόδε.
 Θήσω γὰρ αὖ σοι δῶρ', ἃ καλλιζεύεται
 765 Ἐν οὐρανῷ, γαίῃ τε, καὶ πάσῃ κτίσει.
 Πολλῶν δ' ἔκκητι τήνδε σοι δώσω δόσιν.

734. Ταῦτα ξυνωδὰ etc. Ità suprà vers. 451 et 452. Sic et Pædagogus vers. 1008, diverso sensu, Medeam alloquitur :

Τάδε' οὐ ξυνωδὰ τοῖσιν ἐξηγγελμένοις.

Hæc non consentiunt cum illis quæ nuntiavi tibi.

736. Ἐχθρὸν etc. Ità Reg. et benè Scholiastes : τουτέστι τὸν διάβολον, scilicet diabolum. Est nimirum istud oraculum Christi et prophetarum. Nunc tempus est ut diabolus hostis humani generis pœnas luat. Malè Roill. Illa nunc venit dies, pœnas ut insons debitas terrâ satis luam hostibus.

737. Τί δῆτα λοιπὸν etc. Filii necis causâ. Malè Roill.

Tanquàm ob filii culpam : quod sanè fidei repugnat. Sic et Med. vers. 929.

738. Οὐδὲν λαοῦ τοῦδ' etc. Nihil mecum de populo hoc cogitans verba extuli. Ità ferè Med. vers. 872 :

Ἐγὼ δ' ἐμαυτῇ διὰ λόγον ἀφικόμην.

Ego enim mecum ipsa rationem inii.

741. ὦμωξά θ', οἷον etc. Sic ibid. vers. 791 et 792 :

ὦμωξα δ', οἷον ἔργον ἔς' ἐργασίον

Τούντεῦθεν ἡμῖν· τέκνα γὰρ κατακτανῶ.

Lugebō autem, quale facinus est faciendum

Deindè nobis : interficiam enim liberos meos.

743. Καραδοκῶ etc. Sic et Med. vers. 1117 :

METRICA VERSIO.

Propheta quondam quæ ore vero protulit,
 Quæque ipse prædixi. Illa nunc venit dies
 Pœnas ut insons debitas terrâ satis
 Luam hostibus. Quid ergò tanquàm ob Filii
 Culpam, profundo è pectore gemitus trahis?
 Deip. Ego ista fateor, tale nihil animo agitans
 De plebe, dixi; tùm meo casu excita
 In lacrymas prorupi, et id quod jam imminet
 Triste subeundum flevi, ea notans omnia
 Quæ jam hos manebunt, Nate mi, qui te in crucem

Hanc extulerunt. Sed dolor firmâ mihi
 Potentior spe. Nam id quidem de te scio;
 Infesta nobis cuncta dæmonum agmina
 Facile fugabis, morte mortem destruens.
 Mox inferorum è tartaro ut caput efferes,
 Tibi perditorum hominum hoc genus pœnas dabit.
 Tenera mulier ad lacrymas promptissima.
 Suspiria indè sic trahens quamplurima,
 Magni doloris icta stimulo lugeo.
 Ut pervagetur fama nominis mei,

Hæc consona sunt oraculis

- 735 Quæ ipse vaticinatus sum, et os prophetarum.
Nunc tempus est ut hostis generis humani luat pœnas.
Quid igitur de cætero tanquàm Filii causâ luges?
Deip. Nihil de hoc populo cogitans
Ego mecum ipsa rationem inii :
740 Et hæc lugubriter profero, calamitate superata,
Flevique, videns quale exitium imminet
Exindè iis, qui te, Fili, interfecerunt,
Expectoque omnia, quò evenient.
Luctus autem spem vel firmam vincit.
745 Infestum quidem nobis homicidam
Facilè occides, et mortem proteres,
Móxque redivivus hostes ulcisceris.
Tenera mulier ad lacrymas promptissima.
Indè gemens et perculsa
750 Tristitiæ aculeis, misera lugeo.
Sum equidem gloriosa, sed tamen pereor,
Orbata tuo mihi venerando vultu.
Quantùm enim hæc calamitas, quæ præter spem contigit,
Animum labefactavit! planè morior; vitæ
755 Posthabitâ luce, mortem, Fili, exopto.
Deserta enim, et extorris afflictor,
Neque matrem, neque fratrem, neque cognatum habens,
Qui me in portum ducat hujus calamitatis;
Et nisi te brevi videro, quomodò feram, Fili?
760 Verùm, ô Fili dilecte, ne me orbam deseras.
Christ. Confide nunc; ego enim benè curabo hæc;
Tuum enim potiùs confitere Deum :
Lucrum autem nescis quantum inveneris hîc.
Tribuam enim tibi dona, quibus nihil præstantius
765 In cœlo, in terrâ, et in omnibus rebus creatis.
Hoc autem munus tibi dabo plurimorum gratiâ.

Καραδοκῶ τὰ κείμενα, οἱ προεβήσεται.

Expecto quales progressus res indè habitura sit.

747. Ἀλάστορας τίς τις. *Dæmones maxime qui à Christo redivivo sunt contriti.*

748. Γυνὴ δὲ θῆλυ etc. Ità sup. vers. 357 et Med. vers. 928.

750. Κέντροις ἀνίας etc. Sic et suprâ vers. 356.

753. Ὡς γὰρ ἀέλπτον etc. Ità Med. vers. 225, 227, 255, 257, 258, 716, 948 : hos enim versus, aut de integro transcripsit eò loci, aut æmulatus est autor noster.

754. Οἶχομαι ῥοῦν. Reg. H. n fortè meliùs, οἶχομαι γοῦν.

758. Μεθορμίσασθαι. Med. vers. 258, ὡς μεθορμίσασθαι etc.

761. Θάρσῃσιν. Ità Jaso Medeam hortatur, vers 926 :

Θάρσει νῦν · εὖ γὰρ τῶνδ' ἐγὼ θήσω πέρι.

Confide nunc; ego enim benè curabo hæc.

763. Εὖρημα δ' οὐκ οἶσθ'. Sic et ibid., vers. 716. Medea Ægeum alloquitur :

Εὖρημα δ' οὐκ οἶσθ' οἶον εὖρηκας τόδε.

Lucrum autem non scis quantum inveneris hîc.

764. Θήσω γὰρ αἶ etc. Sic et ibid. Med. vers. 947 :

Πέμψω γὰρ αὐτῇ δῶρ', ἃ καλλιστεύεται.

Nam mittam ei dona quæ pulchritudine superant res.

766. Πολλῶν δ' ἐκῆτι etc. Ibid. Ægeus Medeæ pollicetur : *Propter multa tibi hanc gratiam dare paratus sum.*

METRICA VERSIO.

Orbata simul ac sum tuo aspectu mihi
Miro sacroque, concido. Nam ex quo accidit
Præter meam spem facinus animum exulcerans,
Sensim meus mihi sanguis in vitâ effluit :
Nil deprecata, Nate, jam cupio mori.
Deserta, sola, extorris agitor, nec mihi
Cognatus ullus, frater hîc est aut parens,
Ad quem in procellâ ut portum ad aliquem me ap-
plicem :
Quod si videndum te mihi diu neges,

Quâ mente tandem perpeti id, Fili, queam?
Orbam, ô Nate mi, quæso, ne me deseras.
Christus. Esto bono animo, nam probè hæc cura-
vero.
Quin ta stude id potiùs tuum ut semper Deum
Testere, voce quâ decet eum prædicans.
Ignara certè es nacta quid tibi sis novi.
Sed dona rursùm terra quæ prima et polus
Et quicquid usquàm possidet natum ingeram :
His te beabo plurimorum gratiâ.

- Θεοτό. Πέποιθα, κοῦτι σοῖς ἀπισῶ τοῖς λόγοις.
 Κάμοι τάδ' ἔσι λῶσα, γινώσκω καλῶς.
 Ἐγώ σ' ἔτικτον, οἶδα δ' ὥς σ' ἐγεινάμην.
 770 Ὑπερτερὲ δ' ἄλγημα τῶν ἐγνωσμένων.
 Ἄλλ' ἄντομαί σε τοῦδε πρὸς σωτηρίου
 Πάθους, φέροντος ἀπάθειαν τῷ γένει,
 Μητροπρεπῶς δὲ σὼν ποδῶν ἐφάπτομαι.
 Οἴκτειρον, οἴκτειρόν με τὴν δυσλήμονα.
 775 Καὶ μή μ' ἔρημον ἐκπεσοῦσάν σου λίπῃς,
 Δέξαι δὲ χώρα καὶ δόμοις ἐφέσιον,
 Ἦν θᾶσσον οὐ βούλοιο σὴν δίκην κρίναι.
 Οὕτως ἔρωσ σοι πρὸς Πατρὸς τελεσφόρος
 Σκοποῦ γένοιτο, καὶ θανόνθ' ἐκουσίως
 780 Ἴδοιμι νεκρεγέρτην ἤματι τρίτῳ.
 Ὡς αὐτὸς εἶπας πολλάκις πρὸς σοὺς φίλους.
 Τὸ πᾶν γὰρ οὕτως ἀσφαλέστερόν τ' ἐμοί,
 Σὺ τ' αὐτὸς ὦν ὄλβιος ὄλβιου Πατρὸς
 Γνωσθεῖς, ἀνυμνησθῇς γε πάσῃ τῇ κτίσει.
 785 Μὴ γοῦν διάξω λυπρὸν ἐς μακρὸν βίον,
 Ὅχλος δ' ἀλασφόρων γέ τίσει τὴν δίκην.
 Τὸν Δεσπότην κτείνας γε γῆς τε καὶ πόλου.
 Οὔτοι γάρ, ὥς ἔθρασαν, εὖρωσι κακὰ,
 Ἄ τοῖσι δυσσεβοῦσι γίνεται βροτοῖς.
 790 Ἄλλ' οὐ γὰρ αὐτῶν φροντίδ' ὥς τέκνων ἔχω,
 Μὴ πως πάθωσιν οἱ προσήκοντες σφίσιν,
 Πατρῶν ἐκθράσσοντες ἀσεβῇ φόνον.
 Ἄλλ' αὐτὸς, ὦ σπλάγχνον φίλον, γλυκὺ φῶς,
 Κάτειργε, κατάπαυσον, ἔχειργε φόνου
 795 Ἐγκατάλειμμα σπέρματος πεφιλμένου.
 Χρὶ. Αἰνῶ, γύναι, τάδ', οὐκ ἐκείνα μέμφομαι.
 Πολλῶν δ' ἔκητι τήνδε σοι δοῦναι χάριν
 Ἐγὼ πρόθυμός εἰμι, κοῦκ ἂν ἐκπέσης.
 Συλλήφομαι γὰρ τοῦδε σοι πάμπαν σκοποῦ,
 800 Αὐτὴ τε γνοίης ζημίας ἀντιτροφήν,

768. Κάμοι τάδ' ἔσι λῶσα. Sic et Med. vers. 935, Ægeο respondet.

771. Ἄλλ' ἄντομαι. Itā Reg., petitque metrum : Edit. ἄλλ' αἰτοῦμαι. Sic et ferè Medea rogat Ægeum vers. 709 et seqq.

Ἄλλ' ἄντομαί σε τῇσδε πρὸς γενεάδας,
 Γονάτων τε τῶν σῶν ἰκυσία δὲ γίγνομαι.
 Οἴκτειρον, οἴκτειρόν με τὴν δυσδαίμονα,
 Καὶ μή μ' ἔρημον ἐκπεσοῦσαν εἰσίδης.
 Δέξαι δὲ χώρα καὶ δόμοις ἐφέσιον.

Sed rogo te supplex per genas has
 Et tua genua ; supplex jam tibi fio.

Miserere, miserere me infelicis,
 Neque me desertam ac ejectam aspicias ;
 Sed recipe me hospitem in tuam regionem et domum.

778. Οὕτως ἔρωσ etc. Sic et ferè Medea vers. 714 :

Οὕτως ἔρωσ σοι πρὸς θεῶν τελεσφόρος etc.
 Sic tibi amor à diis fecundus etc.

788. Εὖρωσι. Reg. M. sup. lin. εὖρσαν.

790. Ἄλλ' οὐ γὰρ etc. Particula negativa οὐ hic otiosa

METRICA VERSIO.

Deip. Credo, tuisque maximam dictis fidem
 Habeo, probè jam edocta quàm usui.
 Obtestor unum hoc te tamen, per hanc tuam
 Omnem fugantem filiis terræ anxii
 Metum doloris, et mali duram crucem,
 Per hos tuos sacros pedes quos osculor
 Materno amore, te misereat nunc mei.
 Misereat, inquam, néve desertam omnibus
 Miseram me et inopem tu vicissim desere.
 Adscribe me tu jam tuæ domesticam

Regioni et ædibus ociùs : quòd si haud lubet
 Præstare quod tu sanxeris, te per Patrem
 Id quæso, detur quod scopum attingat ; die
 Te tertio videam resurgentem, et pede
 Mortem triumphali prementem, olim ut tuis
 Dixisti amicis sæpiùs : ità tutior
 Mihi videbor, túque gloriosior
 Factus, beati Filius felix Patris
 Tandem approbatus, omnium laudaberis
 Et voce, et ore, cura sancta posteris.

- Deip.* Confido, neque tuis verbis fidem denego.
 Et mihi hæc sunt optima, cognosco benè:
 Genui te, et quomodò te genuerim, novi;
 770 At dolor exsuperat quæ comperta habeo.
 Verùm supplico te per hancce salutarem
 Passionem, quæ meo generi passionis liberationem præstat,
 Et quatenùs matrem decet, tuis advolvor pedibus:
 Miserere, miserere meï infelicis;
 775 Neque desertam et inopem tuï me deseras,
 Sed recipe me hospitam in tuam regionem et domum,
 Nisi tuam citiùs causam judicare volueris:
 Votum hoc, præstante Patre, tibi cedat
 Ex animo, et te ultrò morientem
 780 Conspiciam tertià die ex mortuis redivivum.
 Sic et tu ipse tuis dilectis prædixisti;
 Sic enim omnia mihi erunt tutiora,
 Et te ipsum beatum beati Patris Filium
 Agnitum, omnis creatura hymnis prosequetur.
 785 Non igitur diù vitam in mœrore protraham;
 Sed pœnas exsolvet scelestorum turba,
 Quæ terræ cælique Dominum interfecit.
 Hi enim, ut perpetrârunt, experientur mala,
 Quæ mortales sacrilegos manent.
 790 Illorum enim, ut filiorum, curam habeo,
 Ne aliquid patiantur eorum cognati (posterì),
 Qui impiam patrum cædem nuntient.
 Sed tu, viscera dilecta, suavissima lux,
 Reprime, seda, nece exime,
 795 Quicquid prædilecti seminis reliquum est.
Christ. Probo hæc, mulier, neque illa improbo.
 Propter multos, tibi hanc gratiam dare
 Paratus sum, ô mulier, nec voto frustraberis.
 Te enim prorsùs adjuvabo circà hunc scopum,
 800 Ipsa quoque damna in contrarium versa noveris,

et ad ornatum duntaxat posita, quod apud Græcos non est infrequens. *Combesfisius*, qui addit: « Crederem verò libentiùs autorem nostrum, in hacce Tragœdiâ passim Euripidis plagiarium, non satis animadvertisse hæc à Medæa sensu diverso prolata fuisse. » Vide Med. vers. 1301, 1304, 1305, etc. Malè Roill. Mariam mala omnia, Mainadis furore imprecantem traducit, quæ è contrâ tenerimis visceribus veniam mox ità deprecatur: *Tu ergò, suavissima lux, reprime, seda, nece exime, quicquid præ-*

dilecti seminis reliquum est. Ità ferè Med. vers. 1258. — Sic Benedictini. Mihi autem melior sensus videretur, vim particulæ negativæ reservando, ità ut sic vertatur: *Horum quidem ut filiorum curam non habeo, sed curo ne aliquid patiantur eorum posterì, qui impiam patrum cædem nuntient*, nempe eam improbando. (Not. nov. Edit.)

796. Αἰνῶ, γυναι etc. Ità Jaso Medææ respondet vers. 908.

800. Αὐτὴ τε γυνή etc. Sic Reg. H. II. Malè Editi αὐτὸν τε. Sic et Medeam Nuntius alloquitur vers. 1223.

METRICA VERSIO.

Ne tristis ergò pensa vitæ longiùs
 Ego protraham. At crudelium manus hominum
 Cruenta, Dominum quæ poli et terræ neci
 Demisit, ex merito suo mala sentiat
 Olim illa, justâ lance quæ impios manent.
 Nam non ego illos ut satos mihi liberos
 Materno amore curo, ne clades premat
 Qui posterì horum sunt futuri, qui impiam
 Cædem suorum nuntient patrum, et scelus.

Tom. II.

Sed ipse, ô animæ pars meâ longè optima,
 Effice fruantur luce ne lætâ ætheris
 Purum micantis, ne patere quid reliquum
 Seminis amati à cæde tranquillum trahi.

Chr. Admitto, mulier, hæc, nec illa etiam improbo.
 Et gratiam istam ut largiar tibi promptiùs,
 Quæ vana non sit, plurimæ causæ movent:
 Hunc ad scopum me dirigens prorsùs, tibi
 Nusquàm abero, damni videris me vindicem

- Ἀπαλλαγείσα τῆσδε τῆς ἀθυμίας.
 Θεοτό. ὦμοι, φρενὸς σῆς εὐγενοῦς τε κάματος!
 Ω Τέκνον, οἶα συμφορᾷ συνεζύγης!
 Τὸ δ' εὐγενές σου τῶν φρενῶν σῶον μένει.
 805 Ὅσῃν αἰεὶ μοι τὴν προμήθειαν φέρεις!
 Ταῦτ' ἐννοηθεῖς, ἡσθόμην ἀβουλίαν
 Πολλὴν ἔχουσα, καὶ μάτην λυπούμενη,
 Μάτην θ' ἑαυτῇ πρὸς λόγους ἀφικόμην.
 Ἡμι. Ἄ, ἄ! πολυζώνων αἴον ἰαχὰν γόων,
 810 Φωνὴν ἔκλυον, ἔκλυον βοᾷς ζόνων.
 Θεοκλυτεῖ τις δ' ὡς κακὸν ῥέξας μέγα,
 Θεοκλυτεῖ δ' ὡς ἄρα δεινὰ τις παθόν·
 Καὶ μὴν ὁ κλεινὸς ἄπο δῆ σείχει Πέτρος
 Σκυθροπὸς, οἰκτρὸς, καὶ κατανευγμένος.
 815 Θεοτό. Τί, Πέτρε, θρηνεῖς; θεῖν' ἐπραξας, ἀλλ' ὅμως
 ἔτ' ἔστι καὶ σοι τῶνδε συγγνώμης τυχεῖν.
 ὦ Τέκνον, ὦ φίλτατον, ὦ Θεοῦ Λόγε,
 Σύγγνωθ', ἀμαρτεῖν θ' εἰκὸς ἄνθρωπον, Τέκνον·
 Καὶ Πέτρος ἐξήμαρτε τοὺς ὄχλους τρέσας.
 820 Χρι. Στείχουσα νῦν ἄπιθι, μητέρα παρθένε·
 Λύω δὲ Πέτρῳ σφάλμα, χρηζούσης σέθεν.
 Καὶ γὰρ πάροιθεν σοῖς ἐπειθόμην λόγοις,
 Σῆς εὐσεβείας κάματος φρενὸς χάριν.
 Καὶ μοι τὸ μὲν σὸν ἐκποδὼν ἔσω λόγος·
 825 Ἐλκει δὲ καὶ δάκρυα πολλὴν μου χάριν,
 Καὶ πάντα λύει δεσμὸν ἀμπλακημάτων.
 Σοὶ τ' αὖ παραινῶ μηδένα βροτῶν συγεῖν,
 Μὴδ' οἱ μ' ἀπηώρησαν ἀνόμως ξύλῳ.
 Θεοτό. ὦμοι, φρενὸς σῆς εὐαγεσάτης αἰεὶ!
 830 Ὡς οὐδὲ πάσχων δυσμεναίνεις τῷ γένει,
 Οὐδὲ προσηλώσασιν ὀργίζῃ ξύλῳ!
 Τίς γὰρ ἂν ἔτλη θυμὸν ὀργῆς σου, Τέκνον;
 Ἡ τίς ἀγανάκτησιν ὑπέστη σέθεν;
 Χρι. Ἄπιθι δυσμενῶν νῦν ἐκ μέσου.

802. ὦμοι, φρενὸς etc. Sic Hippol. vers. 1454, Theseus filium suum admiratur :

ὦμοι, φρενὸς σῆς εὐσεβοῦς τε κάματος!
 Heu, mentem tuam piam et bonam!

803. ὦ Τέκνον etc. Ibid. vers. 1389 et 1390 hunc alloquitur Diana :

ὦ τλήμων, οἶα συμφορᾷ συνεζύγης!
 Τὸδ' εὐγενές σε τῶν φρενῶν διώλεσεν.

O infelix, in quam calamitatem incidisti!
 Generosus animus ille tuus te perdidit.

805. Ὅσῃν αἰεὶ etc. Insulsè Roill. Profers quæ mihi ad prudentiam etc.

806. Ταῦτ' ἐννοηθεῖς, etc. Sic Medea vers. 882 etc. se ipsam redarguit :

Ταῦτ' ἐννοηθεῖς, ἡσθόμην ἀβουλίαν
 Πολλὴν ἔχουσα, καὶ μάτην θυμουμένη.

METRICA VERSIO.

Illati, ab omni libera et curâ et metu.
 Deip. Papæ! inclytam mentem tuam, altam, nobilem!
 O Nate, quàm te nunc gravis dolor premit!
 Invicta mentis sed manet constantia.
 Ut tu usquè profers quæ mihi ad prudentiam
 Faciant magis! quæ propius expendens scio
 Suprà modum me stultam, et hinc animum meum
 Frustrâ dolore macerasse et lacrymis,
 Dixisse frustrâ verba quæ dixi impotens.
 Semi. Ah! qui frequentes usquè adeò gemitus meas
 Volant in aures, triste tam longum insonans

Hic undè planctus? audio certè, audio
 Vocem doloris indicem tristissimi.
 Deum aliquis isthïc, dira tanquàm admiserit,
 Implorat; aliquis dura tanquàm perferens,
 Miserabili fletu Dei auxilium invocat.
 Atqui iste clarus Petrus olim, prosilit
 Vultu horrido atque flebili, animo saucius.
 Deip. Quid, Petre, luges? triste dirumque id quidem
 Quod perpetrasti, non tamen venia excidit.
 O Nate care, ô Nate mi, ô Verbum Dei,
 Peccare cùm sit insitum homini, ignoscito

Hæce tristitiâ libera.

Deip. Heu! mentem tuam piam et bonam!

O Fili, in quam calamitatem incidisti!

Sed generosus animus ille tuus manet integer.

805 Quantam mihi semper curam impendis!

Hæc animo cogitans, agnovi imprudentiam

Magnam me habere, et frustrâ contristatam fuisse,

Frustrâque his sermonibus me sum allocuta.

Semi. Ah, ah! lamentabilium audiui sonum gemituum,

810 Vocem audiui, audiui clamorem ingementium.

Deum invocat quis, quasi grande scelus admisisset

Deum implorat, ut qui gravia passus fuerit.

Et insignis quidem Petrus abhinc prosilit

Vultum tristem gerens, flebilis, contritus.

815 *Deip.* Quid fles, Petre? atrocia fecisti, sed tamen

Adhuc potes horum veniam consequi.

O Fili, ô dilectissime, ô Dei Verbum,

Ignosce, Fili; consentaneum est homines errare :

Et Petrus deliquit turbam metuens.

820 *Christ.* Abi nunc, recede, virgo parens;

Te rogante, suum Petro delictum remitto.

Nam et antè tuis obtemperavi verbis,

Propter tuam pietatem, bonâque mentem.

Et quatenus ad te pertinet, nulla sint ampliùs verba :

825 Lacrymæ autem plurimam ex me gratiam obtinent,

Et omne peccatorum solvunt vinculum.

Téque admoneo, ne ullum hominem extimescas,

Nequidem eos qui me iniquè ligno suspenderunt.

Deip. Hei mihi! quàm tua mens semper sanctissima!

830 Ut etiam patiens, non es infenso ergà homines animo,

Neque iis qui te crucifixerunt, irascaris!

Quis enim, ô Fili, iræ tuæ ferat impetum?

Aut quis indignationem tuam sustinuit?

Christ. Elabere nunc è medio inimicorum.

His animo agitat, agnovi imprudentiam

Magnam me habere, et frustrâ iratam fuisse.

815. Δεῖν' ἔπραξας etc. Sic Hippol. vers. 1325 etc. Diana Theseum, ob crudele filii sui fatum sibi diras imprecantem, affatur.

818. Σύγνωθ' etc. Ità ferè vers. 615 Phædræ nutrix Hippolytum iratum demulcere conatur.

821. Λύω δὲ etc. Sic Hippol. Dianæ consiliis obtemperans vers. 1444 et 1445 :

Λύω δὲ νείκος πατρὶ, χρηζούσης σέθεν.

Καὶ γὰρ πάροιθε σοῖς ἐπειθόμην λόγοις.

Rixas verò cum patre susceptas dimitto, sic te volente :

Nam et antè semper tuis obtemperavi verbis.

824. Ἐζω λόγος. Reg. et Eurip. in Med. vers. 1222, undè hic versus desumptus est in sensum diversum, ἔζω λόγου, quasi, *desine rogare*, quippè cujus exaudita est oratio.

METRICA VERSIO.

Quod Petrus in te admissit: admissum id metu
Turbæ irruentis, et frementis turbidum.

Chr. Jubeo nihil te hîc anxiam, ô virgo parens;
Con dono Petro quicquid est lapsûs tuâ
Vel unius causâ; nam et antè etiam tibi
Es me obsequentem experta semper Filium,
Quæ tui erat animi gratia integri et pii.
Hæc verba porrò à me tua hîc aufer, parens.
Hoc scito, lacrymis gratiam meam elici,
His arcta scelorum vincla dissolvi omnium.
Proindè te hortor et moneo, mortalium

Ne in quemquam odia geras, vel etiam non in hos
Qui me tam iniquam sustulerunt in crucem.

Deip. O, ô stupendum nobilis mentis genus!
Sic compares te extrema patiens, ut tamen
Non sis iniquo animo in eos qui te neci
Dedere, nihil his excitus succenseas,
Quorum manu sis fixus in ligno crucis?
Nam quis furoris sustineat iram tui,
O Nate? vel quis turbidum vultum ferat?

Chr. Quin hîc abi jam, atque hostium ex medio
eripe.

- 835 Ὦνπερ γάρ οὐνεκ' εἰς ἐμοὺς ἦκες λόγους,
 Τὰ μὲν πέπρακται, τῶν δ' ἐγὼ μνησθήσομαι.
 Ἐνταῦθα μὲν σε τῶνδ' ἀπαλλάσσω λόγων.
 Θεοτό. Ἄραρεν, ὡς ἔοικεν, ὦ τάλαιν' ἐγώ!
 Αἶ, αἶ! τίν' ἐκφωνεῖς φρικώδη τήνδ' ὄπα,
 840 Γλυκασμὸς ὦν, ὅλως δὲ καὶ θυμηθία;
 Τίνος γε διψῶν ἀπεγεύσω πικρίας;
 Λῦθις τε διψᾷν κάρτα κέκραγας μέγα.
 Χορ. Κραυγῆς ἀκούσας', ἐκπέπληγμαι παντλάμων
 Ἐγώ. Τὸ μὲν τί πράγμ', ἐφ' ᾧ τὰ νῦν ζένεις;
 845 Οὐκ οἶδα, βουλοίμην δ' ἂν ἐκ σέθεν κλύειν.
 Φθέγξαι τι δεῦρ', ἄθρησον· ὦμοι κακῶν!
 Τί τὸ σὸν ὄμμα, χρώς τε συντέτηκε νῦν;
 Θεοτό. Σιγήσατ', ὦ γυναῖκες, ἐξεργάσμεθα,
 Ἐπίσχετ' αὐδὴν· Παῖδ' ἐρωτῆσαι θέλω·
 850 Ὅρῳ γάρ ἤδη τόνδε πλησίον μόρου.
 Ναί, ναί βλέπω κλίναντα πάντιμον κάραν,
 Μικρὰν λιπόντα ῥαδίως ὀμιλίαν.
 Ἔα! τί λεύσω; σὸν θέμας νεκρὸν, τέκνον,
 Ἀθρῶ· μεγίστου θαύματος τόδ' ἄξιον·
 855 Ὃς ἀρτίως κέκραγε πρὸς τὸν Πατέρα,
 Φωνὴ κραταιὰ γείσσα γῆς ταρᾶσση.
 Οὐ πάσα μὲν χθὼν φθέγματος πληρουμένη
 Φρικῶδες ἀντεφθέγξατ'· εἰσορῶσι δὲ
 Θέαμα κρεῖσσον ὀμμάτων ἐφαίνετο·
 860 Ὃν ἀρτίως ἔδρακον ὡς φᾶος τόδε.
 Οὐπω χρόνον παλαιὸν εἰσεδέρκετο.
 Τί χρήμα πάσχεις; τῷ τρόπῳ διόλλυσαι,
 τέκνον; πυθέσθαι βούλομαι σέθεν πάρα.
 Ἡ γάρ ποθοῦσα καρδία πάντ' εἰδέναι,
 865 Κἂν τοῖς κακοῖσι λιχνός γ' οὔσ' ἀλίσκεται.
 Ἐ, ἔ, ἔ, ἔ, ἔ, ἔ!
 Τάδε ξυνωδὰ τοῖς προηγορευμένοις·

835. Ὦνπερ γάρ etc. Ità ferè Medea vers. 932 etc. Jasoni respondet :

Ἄλλ' ὦνπερ οὐνεκ' εἰς ἐμοὺς ἦκες λόγους,
 Τὰ μὲν λείκεται, τῶν δ' ἐγὼ μνησθήσομαι.
Cæterum quorum causâ mecum in colloquium venisti,
Ea partim quidem dicta sunt, partim verò dicentur.

838. Ἄραρεν, etc. Sic ferè Hippol. vers. 1090, Theseum patrem suum alloquitur :

Ἄρρηρεν, ὡς ἔοικεν, ὦ τάλας ἐγώ!
Statutum est, ut videtur, ὁ me miserum!

839. Ἐκφωνεῖς. Ità Reg. H. II. Edit. ἐκφωνεῖ.

843. Κραυγῆς ἀκούσας' etc. Ità ferè Hippolyt. irato patri suo occurrit his verbis, vers. 902 etc. :

Κραυγῆς ἀκούσας σῆς, ἀφικόμην, πάτερ,

Σπούδῃ. Τὸ μὲν τοι πράγμ', ἐφ' ᾧ τινι νῦν ζένεις,
 Οὐκ οἶδα· βουλοίμην δ' ἂν ἐκ σέθεν κλύειν.

Audiens tuum clamorem, pater, veni
Celeriter. Sed tamen rem, propter quam nunc gemis,
Non novi: cuperem autem ex te audire.

848. Σιγήσατ' etc. Sic ibid. Phædra ferè iisdem vocibus, Hippol. vers. 565 :

Σιγήσατ', ὦ γυναῖκες, ἐξεργάσμεθα.

Ἐπίσχετ', αὐδὴν τῶν ἑσῶθεν ἐκμάθεω.

Tacete, mulieres, perditæ sumus.

Cohibete vos, ut cognoscam clamorem illorum qui intus sunt.

852. Μικρὰν. Ità Reg. H. II, quæ profectò optima est lectio. Non enim μακρὰ ὀμιλία, *longum colloquium* fuit Christi in cruce pendentis. Perpaucamque locutus

METRICA VERSIO.

Peracta jam sunt de quibus mecum modò
 Es collocuta, nec mihi unquàm illa exident :
 Et te his molestis vocibus levavero.
Deip. Ità video facto esse opus, ὦ misserima!
 Ah, ah! quid istam, inel merum, et suavitas
 Jucunda totus, tàm tremendam detonas
 Vocem? quid istud quod gravi oppressus siti
 Gustasti amarum, quod sitire te edità

Sic es professus voce? *Chor.* Qui me perculit
 Exceptus aure clamor, omnem sustulit
 Mihi penè sensum, et ego inscia id sum quod ge-
 mis :
 Didicisse vellem; loquere, tùm ad me respice;
 Hei mihi! colorem sic tui oris, et oculi
 Contabuisse quæ fuisset gratiam?
Deip. Silete, ὦ mulieres, perimus funditùs :

- 835 Quorum enim causâ me allocuta es,
Alia peracta sunt, aliorum ego recordabor.
Hic autem hisce sermonibus te libero.
Deip. Statutum est, ut videtur, ô me miseram!
Ah, ah! quàm tremendam exprimis vocem,
840 Tu ipsa dulcedo, ipsa voluptas animi?
Quidnam amari sitiens degustasti?
Iterùm te sitire magnoperè inclamasti.
Chor. Clamorem audiui, me miseram! metu percellor.
Quid est, quo nunc ingemiscis?
845 Nescio, cuperem verò ex te audire.
Alloquere igitur, respice: hei mihi! quæ mala!
Quì tuus oculus, et oris tui color jam nunc contabuerunt?
Deip. Silete, mulieres, perditæ sumus,
Cohibete vocem; Filium meum volo interrogare:
850 Nam morti eum jam proximum video.
Jam jam venerandum caput demittentem intueor,
Quem pauca illa loquentem sermo defecerit.
Eia! quid video? tuum corpus mortuum, Fili,
Contemplor; hoc dignum est maximâ admiratione:
855 Qui modò clamavit ad suum Patrem
Ingenti voce telluris penetralia concutiente,
Cujus voce plena omnis terra
Horridum reboavit: omnium autem
Aspectus ejus oculos superare videbatur:
860 Quem modò, ut solis jubar, videbam.
Nondùm ad veteres et seniles annos pervenerat.
Quid tibi accidit? quomodò periisti
Fili? volo ex te audire:
Animus enim cupiens omniâ audire,
865 Et in malis aliorum audiendis avidus esse deprehenditur.
Æ, æ, æ, æ, æ, æ!
Hæc consona sunt iis quæ fuerunt prædicta.

est. Aptè sensum expressit Roill. *Linguam suam pressit.*
Edit. μακράν.

854. Μεγίστου θαύματος etc. Sic et Hippol. vers. 906 etc. Phædræ intuens mortuam stupet.

856. Φωνὴ κραταῖα etc. In editionibus Hervagii et Welchii sic versiculus iste legitur: φωνὴ κρατεῖ δὲ γείσσα γῆς σπαραξάσης. Quâ lectione constat metrum, quod in Paris. Edit. vitiosum est. Unâ namque syllabâ longior est versus. Delevimus δὲ, quòd redundat, et legimus ut in Reg. Cod. παραξάση.

859. Θίαμα χρείσσον etc. Ità splendescibat, ut ejus fulgorem oculi ferre non possent.

860. Ἐδραμον. Ità Reg. Mendosè Editi ἔδραμον. Ità ferè ibid. Hippol. at sensu diverso de Phædrâ ait:

Ἦν ἀρτίως ἔλειπον εἰς φάος τόδε.

Quam modò reliqui in hac luce.

861. Οὐπω χρόνον etc. Int. Eurip. Ibid. vers. 908: Non multò antè intuebatur hanc lucem.

862. Τί χρῆμα πάσχεις; Ità ferè Hippol. de Phædrâ, Ibid. vers. 909 Theseum interrogat:

Τί χρῆμα πάσχεις; τῷ τρόπῳ διόλλυται;

Πάτερ, πυθίσθαι βούλομαι σέθεν πάρα.

Quid accidit ei? quomodò periit?

Pater, volo ex te audire.

864. Ἢ γὰρ ποθοῦσα etc. Sic infra vers. 2119, et Hippol. vers. 912 et 913, ipsismet verbis.

867. Τάδε ξυνῶδα etc. Ità suprâ vers. 450, 451, 734.

METRICA VERSIO.

Comprimite vocem, Filium ut ego interrogem.
Nam morti eum jam proximum video, et caput
Demisit ille nobile, et linguam suam
Pressit. Age, quid video? tuum, ô Fili, tuum,
Exsanguè corpus mortuûmque conspicio.
Res mira, voce qui suâ clamans Patrem,
Penetravit ima terræ hiantis viscera,
Ut tota tellus plena clamore, horridum, et
Triste reboaret, cujus aspectus modò

Tom. II.

Omnium oculos vincebat aspectantium,
Ut lumen ejus solis æquaret jubar,
Repentè toto lumine extincto occidit.
Quid pateris, aut quo jam modo, ô Fili, peris?
Responde, id à te fac supremum ut audiam.
Nam nosse dùm mens omnia expetit, in malis
Avida notatur, et satis non provida.
Æ, æ, æ, æ, æ, æ!
At ista vatam congruunt sermonibus.

O 13

- Αἶ, αἶ! τί δράσω; καρδία καὶ οἴχεται.
 Γυναῖκες, ὅφιν οὐχ ὁρῶ φαιδρὰν Τέκνου.
 870 Χροιάν γάρ ἠλλάξατο, καὶ κάλλος ἔεινον.
 Δεινὸν Δίαμα· καὶ φόβος νεκροῦ δίγειν.
 Διδάσκαλον γὰρ ἄπειρον πάθος.
 Γῆς γῆισσα σαλευδέντα, ραγείσας πέτρας.
 Χωρεῖτε, χωρεῖτ', οὐκ ἔτ' εἰμὶ προσβλέπειν
 875 Οἷα πρὸς αὐτὸν· ἀλλὰ νικῶμαι πόνοις.
 Καὶ ξυνιῶ μὲν, οἷα ταῦτ' ἔπει τάχει.
 Λύπη δὲ κρείσσων καὶ βεβαίας ἐλπίδος.
 Παῖ παντάναντος πῶς εἰς ἄδου νῦν δόμους
 Οἶχην, μόρων ἔκητι τῶν πρωτοσπόρων.
 880 Αἴφνης δ' ἀπέπτῃς, ὥς μεθεὶς ἐκουσίως
 Ψυχὴν· μόρος γάρ οὔ ποτ' ἦν ὑπέρτερος.
 Εἰ μὴ μεθήκας Πατρὶ πνεῦμ' ἐκουσίως.
 Ἦκουσ', ἔκλυον σὴν ὅπα πρὸς Πατέρα.
 Τίνος δ' ἔκητι γῆς σ' ἀποσέλλει Πατήρ;
 885 Τί σ' ὦδ' ἀτίμως ἠθέλησε τεθνάναι;
 Τί τὴν τεκοῦσαν μητέρ' ὀρφανὴν σέθεν
 Τέθεικας; οἶμοι! συνθάνοιμί σοι, Τέκνον.
 Ἰδοὺ τέθνηκας, τίς με δέξεται πόλις;
 Τίς γῆν ἄσυχον, καὶ δόμους ἐχεγγύους
 890 Ἔνός παρασχών, ρύσεται δέμας τόδε;
 Οὐκ ἔστι. Μείνω σ' οὖν ἔτι σμικρὸν χρόνον,
 Ἦν τριπτόν ἡμᾶρ λαμπροφεγγές εἰσίδω.
 Ὡς σὺ τὸς εἶπας νεκρόμερσιν μηνύων.
 Κἀγὼ πέποιθα, καὶ ἔγω ταῖς ἐλπίσι.
 895 Κἂν νῦν νέκυν βλέπουσ' ἀπηρωρημένον,
 Στένω με μᾶλλον, ἢ σε, τῆς ἀπουσίας.
 Ἀπόλεσας γὰρ μᾶλλον, ἢ κατέφθισο.
 Εἰ γὰρ γενοίμην, Τέκνον, ἀντὶ σοῦ νεκρός!
 Ὀλωλα, Τέκνον, οὐδέ μοι χάρις βίου.
 900 Αἶ, αἶ! κατ' ὅσων κιχάνει μ' ἤδη σκότος.
 Ὀλωλα, καὶ νῦν νερτέρων ποθῶ δόμους.

868. Αἶ, αἶ! τί δράσω etc. Ità suprâ vers. 452 et 682.
 869. Γυναῖκες, etc. Ità suprâ vers. 694 et 695.
 871. Δεινὸν Δίαμα etc. Ità ferè Med. vers. 1202 et 1203,
 Nuntius eadem Glaucæ quam duxerat Jaso, à Medæa
 perpetratam refert :
 Δεινὸν Δίαμα· πᾶσι δ' ἦν φόβος δίγειν
 Νεκροῦ. Τύχην γὰρ εἶχομεν διδάσκαλον.
 Horrendum spectaculum : omnes verò metuebant at-
 tingere
 Cadaver. Fortunam enim habebamus magistram.
 874. Χωρεῖτε, χωρεῖτ' etc. Sic Medea vers. 1076 et
 seqq. ipsismet verbis filios suos compellat.

876. Καὶ ξυνιῶ etc. Ità suprâ vers. 720 etc.
 877. Λύπη δὲ κρείσσων. Ità suprâ vers. 743.
 881. Μόρος γάρ. Ità ferè Med. vers. 1219, Nuntius
 Ægei ipsius parentis necem luget :
 . . . Κακοῦ γὰρ οὐκέτ' ἦν ὑπέρτερος.
 . . . Non enim amplius malo erat superior.
 Hic plura omisit Roill. alia malè reddidit.
 884. Γῆς σ' ἀποσέλλει. A mundo amandat, non ut Roill.
 Huc misit.
 885. Τί σ' ὦδ' ἀτίμως etc. Ità suprâ vers. 712 et Med.
 vers. 1208.
 886. Τί τὴν τεκοῦσαν etc. Ità ferè Med. vers. 1209

METRICA VERSIO.

Ah, ah! quid incœptem? occido misera penitus.
 Jam non serenum cerno vultum Filii:
 Sic forma rara, sic decens pulchri color
 Mutatus oris, ô ferum spectaculum!
 Quin corpus etiam exsanguie tractare horreo.
 Id ipsa luctu perditâ astra me docent,
 Concussa saxis erutis terræ specus.
 Vos, ite, procedite: nequeo illum amplius
 Sic intueri: casibus vincor meīs.

Et ut futura post brevi quæ sint sciam,
 Tristitia tamen est spe mihi solidâ prior.
 O Nate summi Regis, ecquid nunc abis
 In Ditis ædes, debita ut primo patri
 Æterna mortis supplicia detorqueas?
 Atque hinc repenti, ut sponte dimissus tuâ
 Quasi avolasti? audita vox tua ad Patrem.
 Cujus rei te gratiâ huc misit Pater?
 Cur te tam abhorrendâ cruce voluit mori?

- Ah, ah! quid faciam? cor enim mihi deperit.
 Mulieres, lucidam Filii faciem non video;
 870 Colorem enim et eximiam pulchritudinem immutavit,
 Horrendum spectaculum; metuunt omnes mortuum attingere.
 Docent me astrorum luctus,
 Concussa terræ viscera, et illisa saxa.
 Ite, ite, non ampliùs intueri
 875 Ipsum queo; sed laboribus fatisco.
 Novi equidem, quæ brevi sint eventura :
 Luctus autem spem vel firmam vincit.
 O Fili supremi Regis, quomodò nunc in inferi domos abis,
 Ut protoparentes morte sibi debitâ eximas.
 880 Evolasti derepentè, ut qui sponte dimiseris
 Animam : nunquàm enim mors prævaluisset,
 Nisi Patri ultrò spiritum tradidisses.
 Audivi, audivi vocem quâ Patrem allocutus es.
 Cur à terrâ te ablegat Pater?
 885 Cur te ità ignominiosè voluit emori?
 Cur matrem, quæ te genuit, orbatam te
 Facis? hei mihi! tecum, Fili, cômmeriar?
 Te mortuo, quæ urbs me excipiet?
 Quis angulum terræ inviolabilem, tutâsque domos
 890 Præbens hospes, corpusculum hoc deindè tuebitur?
 Nullus erit. Paululùm ergò te exspecto,
 Cùm tertiam diem clâro sidere radiantem videro.
 Sic ipse dixisti, resurrectionem tuam significans;
 Ità etiam confido, et spe innitor.
 895 Etiam si te mortuum ac pensilem intuear,
 Doleo magis meam vicem, quàm tuam, ob tuî absentiam.
 Perdidisti enim mortem potiùs, quàm ipse corruptus es.
 Utinàm pro te, Fili, mortuus essem!
 Perii, Fili, nec ulla mihi voluptas est vitæ.
 900 Ah, ah! jam oculos meos apprehendunt tenebræ;
 Perii, et jam desidero portas inferorum.

et 1210, Nuntius Ægeum ingemiscentem de trîsti filiæ suæ fato, inducit :

Τίς τὸν γέροντα τύμβον, ὄρεφάνον σίθεν
 Τίθησιν; οἱμοί! συνθάνοιμί σοι, τέκνον!

Quis me senem silicernium orbatum te

Facit? hei mihi! utinàm tecum moriar, filia!

892. Λαμπροφτεγγὲς εἰσίδω. Ità Reg. H. II. Editi λαμπρο-
 πρεπές εἰσίδω.

896. Ἢ σε τῆς. Ità legendum pro ἢ σε γάρ, quod est vitiosum in Editis. Ità ferè vers. 1409. Hippol. Theseum patrem suum alloquitur :

Στίνω σε μᾶλλον, ἢ με, τῆς ἀμαρτίας.

Doleo magis tuam vicem quàm meam, propter hoc erratum.

897. Ἀπώλεσας. Combesius mallet legere ἀπώλεσα, amisi, potiùs quàm ipse corruptus es. Exstat ἀπώλεσας apud Eurip. Hippol. vers. 839.

898. Εἰ γὰρ γενοίμην. Ità Theseus Hippol. vers. 1410 et 1408.

900. Αἴ, αἴ! κατ' ὅσων. Ità ferè Hipp. ad Theseum patrem suum, vers. 1444 et 1447.

METRICA VERSIO.

Et cur eam, quæ te dedit luci parens,
 Orbam esse cogis? commori liceat tibi
 O care Fili. Mortuo te quis locus
 Excipiet, et quæ terra asylum erit mihi?
 Quis hospes aedes in ruentis impetum
 In me recludens, corpus istud proteget?
 Nullus erit. Ergò paululùm exspectans diem
 Ilunc candidum, illustrémque tertium, excitus
 Quo te è sepulcro et morte, redivivus mihi
 (Dixisti ut olim) appareas, fulta optimâ

Spe duro. Quamvis in crucem actum et mortuum
 Te, Nate, cernam, non tuâ tàm gratiâ
 Nunc ingemisco, quàm meâ, quandò tuî
 Mihi carendum fuerit. Hinc nam veriùs
 Sublatus, aliquâ parte quàm corruptus es.
 Atque utinàm, ô Nate, morte mutassem meâ
 Quam tu subisti. Jam occidi, ô Fili; mihi
 Vitæ voluptas nulla restat funditùs.

Ah! oculus atrâ obducitur caligine?
 Interii, et imas noctis æternæ domos

- Τὸ κατὰ γᾶς θείω, τὸ κατὰ γᾶς κνέφας
 Τὰ νῦν μετοικεῖν, σῆς θέας σερουμένη.
 Δύσηνος, οἶον ἔσχον ἄρτ' ἄλγημ' ἐγὼ!
- 905 Οὐ τλητόν, οὐδὲ ῥητόν· Ἄλλ' ἀπωλόμην.
 Πῶς δ' ἐξ ἀναύδου, καὶ μύσαντος ὄμματα,
 Ἐξω παρηγόρημα, μήτηρ παντλάμων;
 Ἄλλως σ' ἄρ' αὐτῇ, Τέκνον, ἐξεθρεψάμην,
 Ὅς τὴν τροφὴν ἅπασι θαψιλῶς νέμεις;
- 910 Μάτην τ' ἐμόχθουν, καὶ κατεξάνθην πόνοις,
 Φεύγουσα χεῖρας τῶν φονώντων σου, Τέκνον,
 Ἀρχῆς ἀπ' ἄκρης σῶν ξένων γενεθλίων;
 Ἄλλ' οὐκ ἐγῶμαι, κἂν ζένω, κἂν θακρύνω,
 Ἐγὼ σ' ἔτικτον, οἶδα δ' ὥς ἐγεινάμην.
- 915 Ὅθεν ποθ' ἡ δύσηνος εἶχον ἐλπίδας
 Ἐν σοὶ μεγίστας, γηροβοσκήσειν τ' ἐμέ,
 Καὶ καθανοῦσαν χερσὶν εὖ περισσελεῖν,
 Ζηλωτὸν ἀνθρώποισιν. Ἡ δ' ὀλωλέ μοι
 Ἐλπίς γλυκεῖα, σοῦ, Τέκνον, τεθνηκότος.
- 920 Ω φθέγμα γλυκὺ, γλυκὺ χάρμα μοι φέρων,
 Ὡ φιλότατη πρόσοψις, ὦ ποθουμένη
 Ὠραιότης ἄρρητος ὑπὲρ πᾶν γένος,
 Εἰκὼν ἀγραφοῦ ἀγράφου μορφώματος,
 Πῶς νῦν στυγνάζεις; οὐ φέρω βλέπουσά σε.
- 925 Πῶς, πῶς σιγᾶς νῦν, οὐδ' ἀπανοίγεις στόμα;
 Δὸς φθέγμα μοι, δὸς, δὸς παρηγόρημά μοι·
 Φθέγξαι τι μικρὸν μητρὶ δυσήνω, Τέκνον.
 Ναί, Τέκνον, οἶδα τὸν Θεόν μου, κἂν φέρῃς
 Θάνατον οἰκτρὸν, ἀθανατίζοντά με,
- 930 Θάνατον, ἀθάνατον ἄγοντα κλέος,
 Καὶ χάρμα παντὶ τῷ βροτῶν γένει μέγα.
 Θεολ. Τέτλαθι, παγκοίρανε, μαιμώσα κλάειν
 Εἰκὼν γὰρ ἔτλη πότμον, οὐκουν ἀέκων,
 Ὡς παμφάγον νῦν καβδαλὼν αἶσαν, γένει

902. Τὸ κατὰ γᾶς θείω. Sic Hippol. prae nimio dolore
 Theseus ait :

Τὸ κατὰ γᾶς θείω, τὸ κατὰ γᾶς κνέφας
 Μετοικεῖν etc.
 Sub terrā volo, sub terrā caliginem
 Hīc migrans habitare.

905. Οὐ τλητόν. Itā suprā vers. 715. Itā Theseus ex-
 clamat Hipp. vers. 846.

906. Πῶς δ' ἐξ ἀναύδου καί. Sic infrā vers. 1330, et Med.
 vers. 1183, Nuntius Glaucen Creontis filiam jamjam

morituram describit :

Ἡ δ' ἐξ ἀναύδου καὶ μύσαντος ὄμματος.
 Illa ex mutā, et quae clauserat oculos.

908. Ἄλλως σ' ἄρ' αὐτῇ. Itā ferè ibid. Medea filios suos
 alloquitur vers. 1029 :

Ἄλλως ἄρ' ὑμᾶς, ὦ τέκν', ἐξεθρεψάμην.
 Frustrā igitur vos, ὦ filii, educaui.

910. Μάτην τ' ἐμόχθουν. Sic infrā vers. 1334, et ibid.
 Med. vers. 1030 : sic et Troad. vers. 755 queritur An-
 dromache.

METRICA VERSIO.

Exspecto cupida : nunc mihi nil est prius,
 Quàm quæ in obscuro manium latent specu
 Terram sub ipsam obducta tenebris plurimis
 Subire, quandò privor aspectu tuo.
 Quàm non ferendum, et quàm nefandum pertuli
 Misera dolore modò ! vah ! occidi, occidi.
 Et qui parentem me suam misererrimam
 Soletur ille, cui gelida mors lucidos
 Occludit oculos morte, vocem sustulit ?
 Te, Nate, larga cæteris qui suggeris
 Alimenta dextrâ, Nate mi, frustrâ parens

Eduxi, et olim stulta me laboribus
 Non profuturis defatigavi, fugâ
 Vitare tentans, quos tuæ vitæ, tuum
 Primum sub ortum, perditū struerent viri
 Enses manûsque : verum id absit, tristius
 Ut multa ducam lacrymans suspiria.
 Ego tibi mater, more quo tamen scio :
 Undè erigebat maximam in spem, ut me senem
 Adultus aleres ; morte defunctam, manu
 Piâ involutam linteo urnæ traderes,
 Quondam beatam habitam, ô suprâ mortalium

Sub terrâ volo, sub terrâ caliginem hinc .

Migrans habitare, tuo aspectu privata.

Infelix, qualem exuperior dolorem!

905 Intolerandum, infandum. Verùm interii.

Quomodò ex eo qui mutus est, et oculos clausit,

Solatium habebo, parens miserrima.

Frustrâ igitur te, ô Fili, educavi,

Qui omnibus escam munificentissimè distribuis?

910 Frustrâ igitur laboravi, et confecta sum laboribus,

Effugiens manus eorum qui tibi necem, Fili, machinabantur,

Ab ipsismet incunabulis tui ortûs inauditi?

Haud arbitrator, etiamsi gemam, etiamsi lacrymer.

Genui te, et quomodò genuerim, novi.

915 Undè olim infelix habui spes

In te magnas, foret ut senio gravem me nutrires,

Et mortuam manibus rectè componeres

(Felicitatis causâ) æmulandam hominibus. Verùm periit mihi

Spes dulcis, te mortuo, Fili.

920 O dulce colloquium, suave gaudium mihi afferens,

O vultus dilectissime, ô valdè exoptata

Pulchritudo ineffabilis, genus omne exsuperans,

Imago, quam pingere nemo possit, formæ quæ nullis ducta sit lineis,

Quomodò nunc afficeris tristitiâ? te intueri non sustineo.

925 Quomodò, quomodò nunc siles, neque os aperis?

Da mihi verbum, da, da mihi solatium :

Alloquere paululùm miseram parentem, ô Fili.

Namque te, Fili, Deum meum novi, etsi subeas

Necem miserandam, quæ mihi præstat immortalitatem,

930 Necem, quæ gloriam æternam largitur,

Et lætitiâ ingentem universo hominum generi.

Theolog. Esto forti animo, omnium domina, animi anxia et exæstuans :

Libens enim, et non invitus mortem subiit,

Ut mortem omnia vorantem proculcans, hominibus

912. Ἀρχὴς ἀπ' ἀρχῆς. Sic infra vers. 1335 et 1822.

913. Ἀλλ' οὐκ ἐγώ μαι. Hoc versu patet proximè superiores per interrogationem dictos reddendosque esse.

915. Ὅθεν ποθ' ἤ. Ità ferè Medea filios suos compellat vers. 1032 :

Ἡ μὲν ποθ' ἡ δύσῃνος εἶχον ἐλπίδας
Πολλὰς ἐν ὑμῖν, γηροβασκήσειν τ' ἐμὲ,
Καίκατθανοῦσαν χερσὶν εὔ περιστελεῖν,
Ζηλωτὸν ἀνθρώποισι. Νῦν δ' ὅλωλε δὴ
Γλυκεῖα φροντίς.

Profectò quondam infelix habui spem

Magnam in vobis sitam, fore ut senio gravem me nutriretis,

Et mortuam manibus rectè componeretis

Felicitatis causâ æmulandam hominibus. Nunc verò jam periit

Hæc dulcis cura.

923. Εἰκὼν ἄγραφος. *Imago non picta, ejus formæ quæ nullis ducta pictâque sit lineis; Deus scilicet ex Deo, in quem nihil ejusmodi cadit.*

METRICA VERSIO.

Natos decore, sed mihi te Filio
Extincto, illa spes dulcis omnis concidit.
O sermo suavis, gaudium merum mihi
Semper procurans, lumen ô lepidissimum,
O expetita, et singularis candidi
Oris venustas, nulla quâ generis prior
Humani, imago picta nunquam lineis
Ductis ad aliquem pictæ imaginis typum,
Ut nunc ex ore tetra et aspectu horreo
Te conspicata, nec pati aspectans queo.
Quid ore clauso, Nate, mutus obtices?

Tom. II.

Tu redde vocem aliquam mihi, da quod meam
Soletur ægritudinem; matrem unico
Affare verbo, Nate, miseram atque anxiam.
Agnosco te certè Deum meum, ut feras
Nunc mortem acerbam, vindicem natum mihi
A morte: mors hæc quam subis est gloriæ
Nunquam occidentis causa, et hujus gaudii
Quod maneat ingens stirpis humanæ genus.
Theol. Ponito dolori et luctui modum, ô hera:
Nam non coactus, sponte sed suâ occidit,
Ut morte victâ, cuncta quæ prosterneret,

P 13

- 935 Ἐκδικὸς ἔλθῃ, Δεσπότης παντεργάτης,
 Λέβητι χρυσέῳ δὲ πέπτων μοι δέμας,
 Σοφῇ προμηθεΐᾳ με ξενίσῃ ξένω.
 Λυγρὸν γὰρ ἀπὸ γῆρας εὐφυῶς ἔεσας,
 Λυθροποιοῖγ' παμπαιῶς μοι λύπης.
- 940 Κοῦρον φίλον θήσειεν ἡβόωντά με·
 Ὡς νῦν κάκισον γῆρας ἅπαντας τρύχει,
 Ναί, ναί, τρύχει γῆράς με πημάτων βάρει
 Λώβης παλαιᾶς μητρὸς ἡπατημένης·
 Ἄλλ' αὐτὸς ἀλύξαι με πημάτων ἔφη.
- 945 Αὔθις πρὸς αὐτὴν μητέρα σρέψαιτ' ἐμήν,
 Καὶ γαῖαν, οἶκον θ', ὃν προδοῦς' ἀφίκετο
 Βουλαῖς ἀνάγνοις θηρὸς ἡγριωμένου,
 Ἐς τήνδε γαῖαν, μητέρα συναγμάτων,
 Μετ' ἀνδρὸς, ὃν πρὶν ἦδ' ἀτιμάσας' ἔγνω·
- 950 Ἐγὼ γὰρ ἢ τάλαινα συμφορῶν ὕπο,
 Οἶον τὸ λιπεῖν οὔθαρ ἀρούρης πάθος·
 Καὶ τοῦδ' ἔκῃτι πάνθ' ὑποσῆναι θέλειν
 Αὐτὸς προεῖπε, καὶ θέλων ἔτλη μόρον·
 Ἦματι τριτάτῳ δ' ἀνέγρεσθαι ταφου,
- 955 Μῦσαις φίλοις φέροντα χάρμα καὶ μέγα.
 Εἰδὼς τε ταῦτα πάντα, πρὶν σαφῶς ἔφη.
 Ἦθ' δ' ἔχει σύμπαντα ταῦτα νῦν τέλος,
 Λεῖπει δὲ γηθόσυνον ἡμαρ καὶ μόνον,
 Καὶ τοῦτο νῦν μελοῦμεν, ἔσαι δ' ὡς ἔφη.
- 960 Ὁ γὰρ τὰ λυπρὰ νητρεκῇ νῦν γνωρίσας,
 Καὶ χάρμα δείξει λαμπρὸν ἡματι τρίτῳ.
 Οἰδᾶς τε σύ μάλισ' αὖ τέρμα θρωμένων·
 Θήσει δὲ, λύπης ἀντὶ τῆσδε καὶ γόων,
 Τιμὰς μεγίστας ἀνὰ γῆν σοι καὶ πόλον,
- 965 Πλήσει τέ πᾶσαν γαῖαν ἐνδόξων λόγων,
 Ναοὺς τε σοι τεύξουσι τὸ βροτῶν φύλον.
 Θάττον γὰρ ἀντὶ τοῦδε δυσσεβοῦς φόνου
 Σεμνὴν ἐορτὴν τῆδε γῆ προσάψεται,
 Καὶ γῆν Σολύμων ἱερὸν τεύξει πέδον·
- 970 Ὡν οὐνεκα χρὴ μὴ μέτρου θρηνεῖν πέρα.
 Μὴ δῆτα γούν, θέσποιν', ἀφέρτατα εἶνε,

945. Αὔθις πρὸς αὐτὴν. Editi αὐθις τὴν πρὸς αὐτὴν. Versus uno pede redundat. Itā ferè nutrix Medæ vers. 30 et seqq. :

Ἦν μὴ ποτε σρέψασα πάλλευκον δέσπον,
 Αὐτὴ πρὸς αὐτὴν πατέρ' ἀποιμώξῃ φίλον,

Καὶ γαῖαν, οἶκον θ', οὗς προδοῦς' ἀφίκετο
 Μετ' ἀνδρὸς ὅς σφε νῦν ἀτιμάσας ἔχει.
 Ἐγὼ δ' ἢ τάλαινα συμφορᾶς ὕπο,
 Οἶον πατρώας μὴ πολέμους χθονός.
Nisi quando vertens candidam cervicem

METRICA VERSIO.

Vindex benignus adsit, et rex præpotens
 Et vase in aureo corpus hoc meum coquens
 Renovânsque, doctâ me novum prudentiâ
 Mirâque faciat arte : ubi deteriserit
 Pestem senectam carnificis acerrimi
 Doloris, is me pube gratâ vestiet :
 Nam nunc senectus pessima omnes opprimit,
 Et me malorum pondere senium gravat
 Noxâ ex parentis veteris. At se liberum
 Me redditurum dixit omnibus à malis,
 Méque redditurum esse ad meam matrem, et domum.

Terrâque, quam cum perdidisset, impiis
 Diræ efferaeque bestiae dolis, in hanc
 Terram parentem luctuum venit, suo
 Cum conjuge, antè quem gravi cum injuriâ
 Notasset ipsa, edocta misera casibus,
 Quàm dura res sit fertili terrâ bonis
 Excludi ; et ejus gratiâ rei omnia
 Tolerare sese velle prædixit : lubens
 Hinc passus ipse mortem et idem tertio
 Sese, sepulcri carcere effracto, die,
 Cum sciret ista protulit palàm prius,

- 935 Vindex adsit, Dominus omnium benefactor,
 Et in vase aureo corpus hoc meum coquens,
 Sapienti providentiâ me novo modo renovet.
 Cùm enim tristem senectam optimè radens liberaverit
 Ab hoc meo vetusto dolore, qui hominibus nocet,
 940 Juvenem amabilem ac repubescentem me exhibebit;
 Senectus enim pessima nunc omnes opprimit,
 Et me senium gravat, malorum pondere,
 Quibus ortum dedit antiqua seductæ matris noxa;
 Sed ipse promisit ut me malis eximeret,
 945 Iterumque ad ipsam parentem meam reduceret,
 Et ad terram, domumque ex quâ ob peccatum ejecta fuit
 Scelestis efferæ bestiae consiliis,
 Ad hancce terram, suspiriorum matrem,
 Cum viro, quem priùs probro affectum cognovit;
 950 Novit enim miseriis edocta,
 Quàm durum sit terram uberem relinquere :
 Et hujus gratiâ omnia pati velle
 Ipse dixit, ac volens mortem subiit.
 Tertiâ autem die promisit se è tumulto redivivum fore,
 955 Ingentemque lætitiâ dilectis discipulis allaturum.
 Cùm autem hæc omnia planè noverit, priùs dixit.
 Jam verò nunc omnia suum habent exitum,
 Superâtque sola dies lætabunda,
 Hancque nunc exspectamus, eveniet autem sicut dixit.
 960 Qui enim tristia tanquàm certissima manifestavit,
 Et die tertiâ splendidum ostendet gaudium.
 Nosti quem exitum sortitura sint ea quæ fiunt;
 Pro mœrore hoc et suspiriis concedet
 Tibi maximos honores in terrâ et in cœlo,
 965 Universumque orbem replebit insigni fidei præconio,
 Et tibi templa dicabit mortalium genus.
 Citò enim pro istâ dirâ cæde
 Venerandum huicce terræ festum applicabit,
 Solùmque sacrum efficiet Solymorum regionem :
 970 Quocircâ ultrâ modum deflare non oportet.
 Ne igitur, domina, intolerandos pro me gemitus

*Ipsa apud sese deploraverit patrem suum,
 Et terram, et ædes, quibus relictis, venit huc
 Cum marito, qui nunc contumeliâ affectit eam.
 Et misera agnovit ob ipsam calamitatem,*

Quid sit non deserere terram patriam!
 949. Ἐγὼ. Combesius addit, *velut dominum*, juxta
 illud Gen. II, 16. *Sub viri potestate eris.*
 965. Πλήσει τε πᾶσα. Ità suprâ vers. 212.

METRICA VERSIO.

Fore redivivum, morte devictâ gregem
 Carum ut suorum gaudio perfunderet
 Magno. Suo jam cuncta præscripta exitu
 Hæc indicantur; una nunc superest dies
 Et læta et hilaris; nos eam exspectabimus :
 Non fallit; aderit, ut dixit: nam tristia
 Qui vera nobis sine declarat suo,
 Ostendet idem, tertius postquàm dies
 Cælo emicabit, gaudium solidissimum.
 Tūque adeò nosti certius certo omnium
 Rerum futurus quis sit olim terminus.
 Certè ille luctum, et lacrymas quæ te anxiam

Nunc ulcerant, honoribus clarissimis
 Pensabit; illâ parte quâ sese polus
 Tellusque pandit, famâ nominis tui
 Splendida per omnes orbis oras præpete
 Pennâ evolabit: sacra delubra exstruent
 Tibi posterî omnes. Cædis in diræ locum
 Istius, olim terrâ solemne offeret
 Festum, sacrumque quod profanum antè exstitit
 Manu piorum fiet in Solymis solum.
 Sic indecentes quæ suprâ modum flunnt
 Lacrymæ. Quid ergò tam impotentes, ô hera,
 Gemitus ab imo pectore educis, neque

- Οὐτ' ὄμμ' ἐπαίρουσ', οὐτ' ἀπαλλάσσουσα γῆς
 Πρόσωπον, οὐ βλέφαρα δακρύων ῥοῆς.
 Ἔως ποτὲ σρέψεις δὲ κάτω τὴν δέρην,
 975 Ῥοαῖς καταρδεύουσα τὴν γῆν δακρύων;
 Ἐνδίκον ὄμμα παντεπόπτου Δεσπότου
 Εἰδυῖα θάττον χάρμα σοι φέρειν μέγα,
 Πρὸς ὃν σε τείνειν ὄμμα καὶ μόνον, θεόν.
 Οἶδας γάρ, οἶδας· ἔψεται τοῖς φροιμίοις
 980 Καὶ τέρμα φαιδρὸν, γηθόσυνός θ' ἡμέρα.
 Μίαν μόνην μείναι σε δεῖ τὴν αὔριον.
 Ὡς συμπερανθῇ φροντίς, ἥ καμὲ τρύχει.
 Θεοτό. Υἱὸς σύ μοι πέφνηας ἄλλος, παρθένε.
 Αὐτὸς γάρ εἶπεν Υἱὸς, ὃς μοι καὶ μόνος.
 985 Οἶδας τε ταῦτα πάντα, τίς χρειῶ λέγειν;
 Ὡς ἀσπόρως ἔτικτον, ὠδίνων ἄτερ,
 Στερρῶς τ' ἔφυγον ἐν τόκοις ἀλγηδόνας,
 Θεοῦ τε Παῖδα τοῦτον ἀγγελίας ἔφη,
 Καὶ πολλ' ἔδρασεν, οἷα καὶ μόνου Θεοῦ.
 990 Καὶ πῶς τανῦν οἶσαιμι γυμνὸν καὶ νέκυν,
 Ἐν ἱκρίῳ βλέπουσ' ἀπηλωρημένον,
 Ὃς γαῖαν ἠώρησεν ὑδάτων ὑπερ,
 Δι' ὃν τὸ φῶς ἡλίου συνεξάλη,
 Αὐτῆς σελήνης τ' ἐσκοτίσθη πᾶν σέλας.
 995 Καὶ ῥῆξιν ἀνέτλησαν αἱ πέτραι φόβῳ,
 Μνημεῖά τ' ἠνοίγησαν εἰς δεῖγμα κράτους,
 Αὐτοῦ παθόντος, ὑπερτάτου αἰτίου.
 Θεοῦ. Δέσποινα παγκράναι, μήτηρ τοῦ Λόγου,
 Αὐτὸς καγὼ τέθηπα μὴ φέρων βλέπειν,
 1000 Φρικτὸν θάλαμα, Δεσπότην τεθνηκότα,
 Ἄπνουν, τὸν ἐμπνέοντα τοῖς ζῶσι πνοήν.
 Στένω τε πυκνά, καὶ χέω πικρὸν δάκρυ,
 Ἐλπίς δ' ὁμῶς τρέφει με, καὶ θρηνηῶν φέρω.
 Οὐ γὰρ ἀπισῶ τοῖς λόγοις τοῦ Δεσπότου.
 1005 Ἡ καλλιφεγγής ἡμέρα δὲ τριτάτη
 Τὸ τέρμα δείξει τῆς τρεφούσης ἐλπίδος.
 Ἡ μὴ παρέλθοι, καὶ θανεῖν μοι συμφέρει.
 Θεοτό. Τριτάταν ἀμέραν μὲν εἰδυῖα κλύω,
 Αὖθις φθορᾶς πάναγνον ἀνίσχειν δέμας·

972. Οὐτ' ὄμμ' ἐπαίρουσ'. Ità ferè Medcæ nutritrix,
 v. 27 etc. :

Οὐτ' ὄμμ' ἐπαίρουσ' οὐτ' ἀπαλλάσσουσα γῆς
 Πρόσωπον....
 Neque oculos tollens, neque avertens à terrâ
 Faciem....

981. Μίαν μόνην. Ità suprâ vers. 614 et 615.

987. Στερρῶς. Ità suprâ vers. 428 et 512.

997. Αὐτοῦ παθόντος etc. *Eo moriente*. Quibus alia
 substituit Roill., quæ neque sunt autoris, neque secum
 coherent.

1001. Πνοήν. RR. πνοή.

METRICA VERSIO.

Oculos gravatos fletibus sursum erigis
 Defixa vultus in solum, et madidas genas
 Imbre lacrymarum plurimo stillantium?
 Quousquè tandem lacrymis rigantibus
 Terram, caput sic luctuosum deprimes,
 Cùm vindicem oculum cuncta cernentis Dei
 Scias tibi jam ingens parare gaudium,
 Ad quod oculos solum referre oporteat?
 Nam prima dura hæc, ut probè nosti, omnia
 Jucunda pulchro fine concludet dies.
 Una, una tantum crastina est lux, quæ tibi

Expectanda superest, quæ tuæ curæ modum
 Afferat, et illi quæ meum pectus coquit.

Deip. Tu natus alter es mihi, ô castissime,
 Ut ipse dixit, qui mihi unus Filius.
 Hæc cuncta nosti; quid repetere javerit?
 Ego ut viri expers et dolorum qui solent
 In partu acerbi consequi, mater fui,
 Eumque peperî quem Dei Natum angelus
 Suâ vocavit voce, tùm facta edidit
 Hæc ille genitus, solius quæ sint Dei.
 Et qui feram nunc carne nudâ, altâ in cruce

- Defixis in terram oculis, demissóque
 Vultu, lacrymísque palpebras irrigans.
 Quousquè tandem caput tuum demittes,
 975 Lacrymarum rivulis terram madefaciens?
 Vindex oculus Domini, qui omnia conspicit,
 Ut nosti, brevi ingens tibi afferet gaudium,
 Ad quem et solum te oculos dirigere oportet.
 Nosti enim, nosti; hæc proëmia subsequetur
 980 Splendidus exitus hilarísque dies.
 Unicam diem posteram te oportet præstolari,
 Ut exitum habeat cura quæ et me afflictat.
Deip. Filius alter, tu mihi es, virgo.
 Ipse enim dixit, qui unicus mihi Filius est.
 985 Hæc omnia nosti; quid necesse loqui?
 Quomodò absque semine genui, absque doloribus,
 Molestósque partûs dolores effugi;
 Et hunc esse Dei Filium dixit Angelus,
 Et multa confecit, quæ solius Dei sunt.
 990 Et quomodò nunc eum feram nudum et mortuum,
 In ligno videns suspensum,
 Qui terram suprâ aquas levavit,
 Per quem solis lumen convolutum fuit,
 Et ipsius lunæ fulgor tenebris obscuratus,
 995 Scissæque sunt rupes metu,
 Apertæque sunt monumenta, ut ipsius potentiam manifestarent,
 Eo moriente, qui supremus est rerum autor.
Theol. Domina potentissima, Verbi mater,
 Ego etiam obstupeo, neque sustineo videre
 1000 Horrendum spectaculum, Dominum mortuum,
 Exanimem, qui mortalibus spiritum afflat.
 Frequenter ingemisco, et amaras effundo lacrymas,
 Spes tamen me nutrit, et suspiria tolero.
 Neque enim Domini verbis ullam fidem detraho.
 1005 Tertia illa lux valdè lucida
 Almæ spei declarabit exitum.
 Quæ nisi advenerit, mori mihi expedit.
Deip. Audio, et quidem non inscia, die tertiâ
 Iterùm à corruptione sanctissimum ipsius corpus esse eximendum :

1003. Ὁρηνῶν φέρω. Reg. Med. Σρηνῶ φέρων.

1004. Οὐ γὰρ ἀπιστῶ τοῖς etc. Ità Jasoni respondet Me-
dea vers. 927 :Δράσω τὰδ', οὔτι σοῖς ἀπιστήσω λόγοις.
*Faciam hæc, non diffidam tuis verbis.*1007. Ἡ μὴ παρῆλθοι etc. Hæc sunt ingentis desiderii,
non desperantis. Combef. legit εἰ μὴ. Malè Roillet : *Illi*
*potito nulla mors veniet gravis.*1009. Αἴθις. Conjicit Combef. legendum esse λυθεν,
pro αἴθις.

METRICA VERSIO.

Hunc conspicata pendulum, exsanguem, vagas
 Qui jussit eminente terrâ circum agi
 Aquas fluentes, cujus ad numen nitor
 Obductus omnis solis, et lunæ jubar
 Sparsum tenebris, præ metu durissima
 Disrupta saxa, aperta monumenta omnia
 Quæ numen hujus indicarent et manum,
 In cujus unum corpus aliena expetunt
 Admissa cuncta, ut innocens pœnas luat?
Theol. Regina verè ô omnium, et domina, et parens
 Verbi, vel ipse non ferens spectaculum
 Tàm dirum et atrox, morte sublato mihi
Tom. II.

Rerum potente; cassum ut illum lumine
 Vidi, undè ducunt viva cuncta spiritum.
 Horrore stupui, et crebro nunc suspiria
 Ducens, amaras proruo in lacrymas miser.
 Dara hæc, sed inter firma me spes roborat,
 Neque Domini ullam detraho verbis fidem.
 Jam tertia illa lux micans affulserit,
 Quæ grata læto spem coronet exitu :
 Illâ potito nulla mors veniet gravis.
Deip. Ipsum, ego quidem non inscia, diem tertium
 Audio futurum, qui illum ab omni vindicans
 Corruptione, corpus integrum efferat :
 Q 13

- 1010 Νῦν δ' ἐχθρὸν ἤμαρ, ἐχθρὸν εισαρῶ φάος.
 Ὡς δυσάλαιναν, τὴν πάλαι μακαρίαν!
 Ὅθεν τὰ θνητῶν μᾶλλον ἡγοῦμαι σκίαν,
 Κού δ' ἂν τρέσας, εἵποιμι τοὺς σοφοὺς βροτῶν
 Δοκοῦντας εἶναι, καὶ μεριμνητὰς λόγων.
- 1015 Τούτους μεγίστην ζημίαν ὀφλισκάνειν.
 Θνητῶν γὰρ οὐδεὶς ἐστὶν ὀλβιος φύσει.
 Ὀλβίου δ' ἐπιρρύεντος, εὐκλεέστερος
 Ἄλλου γένοιτ' ἂν ἄλλος, ὀλβιος δ' ἂν οὔ.
 Ἡμι. Πάντων ὅσ' ἔμψυχα, καὶ γνώμην ἔχει,
- 1020 Γυναῖκες ἐσμέν ἀθλιώτατον φυτὸν,
 Ὅσαι τεκοῦσαι, καὶ θανόντ' εἶδον τέκνα.
 Ὡς τρεῖς θανεῖν θέλοιμ' ἂν, ἢ τεκεῖν ἅπαξ.
 Καὶ πότμον ἰδεῖν ἐντραφέντος μοι τέκνου.
 Ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτὸς πρὸς σε κάμ' ἤκει λόγος.
- 1025 Ὡς παγκοίρανε, πότνα, παρθέν' ὀλβία,
 Ἡ πολλά παντὸς εἶ διαφόρος γένους.
 Ἐγὼ γὰρ ἀνδρὸς τέρψιν εἰσδεξαμένη,
 Ἀνθ' ἡδονῆς οδυνας ἐν λύπαις τρέφω,
 Καὶ θνητὸν ὡς ἔτικτον, εἰδυῖα σέγω.
- 1030 Κούφως φέρειν γὰρ συμφορὰς θνητοὺς δεόν.
 Σὺ δ' ἀνδρὸς οὐκ ἔγνωκας εὐνήν, παρθένε.
 Θεὸν τεκεῖν τ' ἔκλυες Ἀγγέλου λόγοις.
 Καὶ νεκρὸν αὐτὸν νῦν ὀρώσα, πῶς φέρεις;
 Θεοτό. Ἐὰτέ μ'· οὔτε φίλ᾽ μοι τὰ μὴ φίλα.
- 1035 Ἦγγειλεν, οἷ' ἡγγειλεν· οὐ μομφὴν ἔχει,
 Εὐάγγελος δόξης τε τῆς εὐαγγέλου.
 Ἦν ἐσφάλην ἐγὼ δὲ τῆς ἀγγελίας,
 Οὐκ οἶδ', ὀχυρὰς ἐμφέρω γὰρ ἐγγύας.
 Θρηνεῖν δὲ δεῖ με· δακρύων γὰρ ἄξια
- 1040 Πέπονθα πολλά, καὶ σένω, καὶ δακρύω,
 Ἔως ἴδοιμι ζῶντα τὸν τανῦν νέκυν.
 Ἡμι. Δέσποινα κούρη, δεῖ σε συγγνώμην ἔχειν.

1012. Ὅθεν τὰ θνητῶν etc. Eximia sententia ex Euripide desumpta, Med. vers. 1224-1230 :

Τὰ θνητὰ δ' οὐ νῦν πρῶτον ἡγοῦμαι σκίαν.
 Οὐδ' ἂν τρέσας εἵποιμι, τοὺς σοφοὺς βροτῶν
 Δοκοῦντας εἶναι, καὶ μεριμνητὰς λόγων,
 Τούτους μεγίστην ζημίαν ὀφλισκάνειν
 Θνητῶν γὰρ οὐδεὶς ἐστὶν εὐδαίμων ἀνὴρ,
 Ὀλβίου δ' ἐπιρρύεντος, εὐτυχέστερος
 Ἄλλου γένοιτ' ἂν ἄλλος, εὐδαίμων δ' ἂν οὔ.

*Res verò mortalium non nunc primum arbitror esse umbram.
 Neque trepidans dixerim illos qui de mortalibus sapientes
 Videntur esse, et indagatores artificisque sermonum,*

*Hos maximè stultos esse judicandos.
 Nemo enim mortalium est beatus vir.
 Opibus verò affluentibus, fortunatior
 Alio fieri potest alius, beatus verò nequaquam.*

1019. Πάντων ὅσ' etc. Ità mulieres Corinthias alloquitur Medea ipsismet verbis vers. 230 et 231.

1022. Ὡς τρεῖς θανεῖν etc. Ibid. vers. 251, 252 :

... Ὡς τρεῖς ἂν παρ' ἀσπίδα
 Στεῖναι θέλοιμ' ἂν μᾶλλον, ἢ τεκεῖν ἅπαξ.
 ... Quare ter ad clypeum
 Stare malim, quàm semel parere.

METRICA VERSIO.

Sed hanc acerbam jam video lucem, et diem,
 Quæ me beatam olim, facit miserrimam.
 Sic omnium res nunc puto mortalium
 Nil præter umbram, et liberè id dicam : gravi
 Quos vulgus hodiè ponit in sapientium
 Numero, laboris, et operæ, facundiæ
 In laudem multum qui locant, illi incidunt
 In magna damnâ. Lex enim hæc terrâ satis,
 I. t. nemo naturâ beatus debeat
 Dici ; affluente sorte, si celebrior

Contigit uni fama quàm cuidam alteri,
 Non is beatus nomine hoc censebitur.
 Semi. Nos omnia inter illa quæ terrâ edita
 Animata vivunt, sentiunt, matres sumus
 Et triste, et infelix genus planè, quibus
 Incumbit ea necessitas, ut liberos,
 Postquàm pepererint, conspiciantur mortuos
 Nam ter ego malim funere offeri parens,
 Quàm parere semel, et proles eductæ mihi
 Properata fata cernere. At te non idem

1010 Nunc verò diem inimicam, inimicam lucem intueor.

O me miseram, quæ priùs beata!

Undè res mortalium maxime arbitror umbram,

Neque trepidans dixerim, illos qui de mortalibus sapientes

Videntur esse, et indagatores artificésque sermonum,

1015 Hos maxime mulctà dignos esse judicandos.

Nemo enim mortalium naturà est beatus,

Opibus verò affluentibus, celebrior

Alio fieri potest alius, beatus verò nequaquam.

Semi. Omnium autem, quaecumque sunt animata et animo prædita;

1020 Nos mulieres sumus, miserrima propago,

Quæ peperimus, et mortuos vidimus filios.

Ter ego maluissem mori, quàm semel peperisse,

Et filii à me nutriti mortem videre.

Verùm non eadem ratio de me ac de te,

1025 O summè potens, veneranda, beata virgo,

Quæ plurimùm genus mortalium antecellis.

Egò enim viri voluptatem experta,

Pro voluptate dolores in luctu nutrio,

Cùmque mortalem genuerim, haud inscia fero:

1030 Oportet enim homines leviter ferre calamitates.

Tu verò viri thalamum, virgo, non cognovisti.

Ex Angeli verbis audisti te Deum parituram fore,

Et ipsum nunc mortuum videns, quomodò sustines?

Deip. Sinite me; minimè mihi jucunda, quæ sunt injucunda:

1035 Nuntiavit qualia nuntiavit; minimè culpabilis

Faustissimi nuntii faustus nuntius.

An ego fuerim nuntio delusa,

Nescio, sed valida fidei pignora fero.

Oportet autem me lugere; lacrymis enim digna

1040 Plura perpressus sum, et ingemisco, et lacrymor,

Donec redivivum intuear eum qui nunc mortuus est.

Semi. Domina puella, ignoscere te oportet;

1024. Ἄλλ' οὐ γὰρ αὐτὴς etc. Sic ibid. Medea vers. 252, ipsismet verbis.

1026. Ἡ πολλὰ παντὸς etc. Sic ibid. vers. 579 Medea de se ipsà loquitur, at sensu diverso:

Ἡ πολλὰ πολλοῖς εἰμι διάφορος βροτῶν.

Profectò multùm à multis dissento mortalibus.

1029. Στήγω. Tolerò, nempè mortem Filii. Non rectè Roillet *protego*.

1030. Κούφος; φέρειν etc. Ibid. vers. 1018, Pædagogus hortatur Medeam:

Κούφος φέρειν χρὴ θνητὸν ὄντα συμφοράς.

Oportet hominem leviter ferre calamitates.

1035. Οἱ ἡγγεῖλον. Ità Reg. Sic Medea vers. 1011 Pædagogo respondet:

ἡγγεῖλας, οἱ ἡγγεῖλας, οὐ σε μέμφομαι.

Nuntiasti, quale nuntiasti, non tibi vitio verto.

1037. Ἡ ἐσφάλην etc. Ità ferè ibid. Med. vers. 1009 Pædagogus:

Μὴν τιν' ἀγγέλλων τύχην

Οὐκ οἶδα, δόξης δ' ἐσφάλην, εὐαγγέλιον.

An aliquem casum nuntiavi

Insciens, et spe læti nuntii frustratus sum?

METRICA VERSIO.

Ac me, ô beata virgo, spectat, omnium
Ut fœminarum quæ præis sexum, et genus.
Nam quæ voluptas ex viri lecto mei
Percepta, nunc jam penditur doloribus
Quos ego laborum foveo; mortalem edidi
Non inscia, ut fœtum parens, sic protego:
Et nos iniquâ mente non pati decet,
Natura casus nostra quæ nos edocet.
Tu verò, ô virgo, quæ viri nescis thorum
Quæque parituram te Deum audisti Angeli
Verbis, eam ipsum mortuum quo fers modo?

Deip. Me sinite; minimè grata mihi, quæ ingrata sunt:
Quæ nuntiavit nuntius felix mihi,
Quæ, quantâque? Illa extrâ notam sunt omnia
Annuntiantis gloriæ lætissima.
Delusa verò an nuntio hoc sim, nescio,
At certa saltem pignora fidei fero:
Lugere casus lacrymis dignus tamen
Me cogit ægram; ploro multa et ingemô,
Donec resurgens redditus Natus mihi.
Nunc morte ademptus, lacrymas premit meas.
Semi. Unum te, ô virgo, ignoscere istud convenit.

- Εἰ τις ὕφ' ἥβης σπλάγχνον εὐτόνως φέρων
Μάταια βάζει, μὴ δόκει τούτων κλύειν.
1045 Σοφωτέραν γὰρ ἴσμεν οὐσάν σε βροτῶν.
Θεοτό. Αἶ, αἶ!
Ἐτλην μεγάλων ἄξια θρήνων ἐγώ.
Ω πάθος σὺ μετρητὸν, οὐδ' οἶον τ' ἰσθύν
Φόνον ταλαίναις χερσὶν ἐξεργασμένον!
1050 Τὰν καλλίνικον, κλεινὸν ἐξεπράξατε
Εἰς θρήνον, εἰς δάκρυα· παγκαλῆς ἀγών.
Ἐν αἵμασι ζάζουσαν εἰσφέρειν χέρα.
Φεῦ, φεῦ! φρονήσαντες μὲν οἷ' ἐδράσατε,
Ἀλγήσεται ἄλγος θεινόν· εἰ δ' ἔως τέλους
1055 Ἐν τῷδ' αἰὲ μενεῖτ', ἐν ᾧ καθέσσετε,
Οὐκ εὐτυχοῦντες, δόξετ' οὐχὶ δυσυχεῖν.
Ἄλλ' οὐκ ἐγῶμαι ταῦτ' ἀνατὶ παρρέειν.
Τί γὰρ καλὸν, τί δ' ἀσεβῶς τῶνδ' οὐκ ἔχει;
Ὀλλοισθ', Ὀλλοισθε, συγεροὶ μαιφόνου,
1060 Οἱ Δεσπότην κτανόντες οὐ φροντίζετε,
Πάσαν τρέμουσαν εἰσπορῶντες τὴν κτίσιν.
Ἄλλ' ἐπεὶ Σῆρα τοῦ φόνου γαυρούμενοι.
Χορ. Κακῶς πέπρακται πανταχοῦ, τίς ἀντερεῖ;
Ἄπας δ' ἀληθῶς ὁ βροτῶν λυπρὸς βίος.
1065 Στέργουσι δ' αὐτὸν συμφοραῖς νικώμενοι.
Σοὶ δ' οὐχ ὅμοιον ἄλγος ἀνθρώποις, κόρη,
Κἂν οὐ μόνη σὺ σοῦ δ' ἀπεζύγης Τέκνου.
Οὐ γὰρ ὅμοιος σὸς τόκος, καὶ τοῦ γένους·
Ὅμως δὲ πάντα τλησικαρδίως φέρειν
1070 Τὰ νῦν προσήκει, κάρτα τ' αὖ πεποιθέναι.
Θεοτό. Αἶ, αἶ, αἶ!
Δέδορκά τινα τῶν ἀλαστόρων, κόραι.
Οἱ συνέτριψαν τῶν μαιφόνων σκέλη,
Κατευθύνοντα Παιδὸς εἰς ἥπαρ δόρυ.
1075 Δέδοικά τ' αὐτὸν, μὴ τι βουλεύων νέον,
Καὶ δευτέραν μοι συμφορὰν θράση πάλιν,
Παῖδ' ἣν ἴδοιμι καὶ νέκυν ὕβρισμένον.
Ἰὼ μοί, μοί!

1043. Ὑφ' ἥβης etc. *Minus dolens*, ut solent juvenes parentum suorum morte minus dolere, seu indolis firmitate, seu potius quod mali magnitudinem minus sentiant. Ità ferè Hippol. vers. 118, ancilla veniam à Venere deprecatur:

Εἴ τις γ' ὕφ' ἥβης σπλάγχνον εὐτόνως φέρων,
Μάταια βάζει, μὴ δόκει τοῦτο κλύειν.
Σοφωτέρους γὰρ δεῖ βροτῶν εἶναι θεούς.
Si quis propter adolescentiam habens vehementiorem animi impetum,

Stulta loquitur, dissimula te cum audire:

Sapientiores enim hominibus oportet esse deos.

1050. Τὰν καλλίνικον etc. Regii habent τὸν, sed præstant Editi. Ità ferè Bacch. vers. 1159 etc., Bacchus Pentheum ulciscens inducitur:

Τὸν καλλίνικον κλεινὸν ἐξεπράξατο,
Εἰς γόον, εἰς δάκρυα.
Illum inclutum (Pentheum) præclaræ gloriæ cupidum (Bacchus ulciscens) conjicit
In luctum, in lacrymas.

METRICA VERSIO.

Florente si quis pube, et ætate intumens
Robustiore, vana garrit impotens,
Fac istud aures ut tuas prætervolet,
Quantò præire cæteris mortalibus
Prudentiæ te laude nosti et gloriâ.
Deip. Ah, ah! acerbâ passâ sum, et luctu gravi
Dignâ. Miserandam ô cladem, et immensam!
manu
Usque aded miserâ qui necem feram videns?
Egregia certè et nobilis victoria,

Quæ partâ vobis, pugna nobilis, manum
Totam cruore diffluentem in lacrymas
Adhibere testes, luctuosaque omnia.
Quæ vos ut illa factâ, quæ sunt impia,
Consideretis, crux manet? quòd si effero
Perstatis animo, nil alentes mollius
Quàm nunc, secundâ sorte vos putabitis
Affluere, quandò adversa contrâ deprimet.
Non ista certè impunè cessura arbitror.
Nam quæ hîc honesta forma? quid non impium

Si quis ob juventutem firma ferens viscera,
Temerè loquitur, ne illos audire videaris.

1045 Cæteris enim mortalibus sapientiore te novimus.

Deip. Ah, ah!

Experta sum mala maximis luctibus digna.
O immensam mali vim, quam nec oculus ferat,
Sceleratis manibus patratam cædem!

1050 Victoriâ inclytam, inclytam fecistis

In luctum, in lacrymas; egregia pugna,
Cruore stillantem inferre dexteram.
Eheu, eheu! cùm attenderitis ea quæ patrastis,
Acerbo premeremini dolore : si verò usquè ad finem

1055 In effero perstatis animo, quem induistis,

Non prosperâ sorte usi, ne videbimini quidem malam habere :
Verùm non arbitror hæc impunè cessura.

Quid enim honesti? quid non impium in his facinoribus?

Pereatis, pereatis, nefarii homicidæ,

1060 Qui dominum occidere non veremini,

Universam creaturam trementem videntes,
Sed properato scelere gloriamini.

Chor. Ubiquè malè actum fuit : quis contradicet?

Verè omnis hominum vita est luctuosa.

1065 Eam tamen diligunt, etiam malis oppressi.

Verùm tibi non eadem est, quæ hominibus afflictio, puella,

Quamvis nec etiam sola à Filio tuo separata fueris.

Alius enim est tuus partus, quàm qui mortalium.

Omnia tamen forti animo tolerare

1070 Nunc oportet, et firmiter confidere.

Deip. Ah, ah, ah!

Cerno, puellæ, quemdam è satellitibus

Qui latronum crura confregerunt,

In Filii mei pectus hastam dirigentem.

1075 Vereor ipsum, ne quid novi molitus,

Novam quoquè mihi iterùm struat calamitatem,

Cùm Filium licèt exanimem injuriâ affectum viderim.

Ehei mīhi, mihi!

1062. Ἀλλ' ἐπεὶ θύρα etc. Ità ferè Bacch. vers. 1142
Agave describitur, cùm filium suum Pentheum occidis-
set :

Χωρεῖ δὲ θύρα δυσπότην γαυρουμένην
Incedit autem infelici prædâ superbiens.

1063. Καὶ ὡς πῖπραται etc. Ipsismet verbis Medea
suam sortem luget vers. 364.

1064. Ἄπας δ' ἀλνθῶς etc. Ità lamentatur Phædræ nu-
trix, Hipp. vers. 189 :

. . . Πᾶς δ' ὁδυνηρὸς βίος ἀνθρώπων.

. . . Omnis enim hominum vita est plena dolore.

1067. Σοῦ δ' ἀπεζύγη. Ità legendum, Malè Editi σοῦ
δι' ἀπεζύγη.

1075. Δέδοικά τ' αὐτὸν etc. Ità suprâ vers. 488 et 489.

METRICA VERSIO.

Hoc facinus in se continet? quin jam malè
Perite, quotquot perdit et nefarii,
Rerum omnium potente mactato, nihil
Curatis usquàm; cuncta cùm metu infremant,
Ipsâ superbi cæde cristas tollitis.

Chor. Hinc indè certè culpa, quis negaverit?
Mortaliumque vita tota obnoxia est
Curis molestis, quæ licèt mole ingruant
Magnâ malorum, vivere tamen expetunt.
Idem at dolor te non manet, virgo, ac genus
Mortale, quamvis non tibi id soli accidit,
Ut mors tui te à Filii amplexu abstrahat :

Tom. II.

Nam partus alius est tuus, quàm qui solet
Mortalium esse; proindè te ferre omnia
Forti animo oportet, et magis confidere.
Deip. Ah, ah, ah!
Vidi, ô puellæ, de numero satellitum
Quemdam, latronum crura qui pendentium
Fregère, strictâ Filii cor lanceâ
Tentare : timeo ne quid insolens agat,
Novâque miseram me calamitate obruat,
Ut Filium etiam mortuum cernam parens
Petulantix expositum hominum, atque injuriis.
Hei mihi miserrimæ!

R 13

- Θέαμα δεινὸν ὄμμασι βλέπω νέον.
 1080 Κατίδ' ἐθ' αἷμα νυγέντος νεκροῦ.
 Ὁρᾷθ', ὁράτε πῶς διπλοῦς κρουνὸς ῥέει,
 Πλευρᾷ γὰρ αἷμά τε κοῦ πεφυρμένον ποτόν
 ἔβλυσεν εὐθύς, ὡς ἐνύγη τῷ ξίφει
 Ἠβώντος, ἀνδρὸς θυσμενῶν ἐξ Αὐσόνων.
 1085 Διπλοῦς ἔτι βλύζει τε κρουνὸς αὐτόθεν.
 Αὐτός θ' ὁ νύξας ἐκπλαγείς, κέκραγέ πως.
 Ὡς ἔστιν ὄντως Παῖς Θεοῦ νέκυς ὁδε!
 Τρέχει δ', ὁράτε, καὶ γε προσπιτνεῖ ἑυλω,
 Πίπτει τ' ἐπ' οὐδ' αὖς τῇ θείᾳ νικώμενος,
 1090 Στήθός τε παῖει, καὶ περιπτύσσει πέδον,
 Ἐνθ' ἱκρίον πέπηγεν, ἐμπεφυρμένον
 Ρεῖθρον καταρρέοντι τῆς πλευρᾷς ἔτι,
 Ἀρύεται τε χερσὶ κρουνοῦ, καὶ κόρας
 ἔχρισεν, ὡς ἔοικεν, ὡς ἄγνισμ' ἔχη.
 1095 Χορ. Ἔοικεν, ἀναξ, πολλὰ τῇδ' ἐν ἡμέρᾳ
 Κακὰ συνάπτειν ἐνθίκως μαιφόνους.
 Αὐτοῦς τε μὲν τοι μὴ φίλους δράσειέ τι
 ἔκδικον ὄμμα Δεσπότης παντεργάτου.
 Ἴτω δίκ', ἴτω φανερώς, ξιφηφόρος.
 1100 Καὶ πυρφόρος, τάχιστα τοῖς μαιφόνους.
 Ἔστι γὰρ ὄντως θαῦμα φρικτὸν εἰσορᾷν.
 Ὁ μὲν γὰρ ὥσε κατὰ πλευρᾷς που δόρυ,
 Πλευρᾷς νενυγμένης δὲ θαυμαστὸν νᾶμα
 ἔσταξεν εὐθύς, αἷματ' οὐ πεφυρμένον.
 1105 Φρικτὸν θάλαμα, καὶ τρόμος μ' ὄρᾳν ἔχει.
 Διδάσκαλον φέρω γὰρ αὐτὴν τὴν κτίσιν,
 Γῆς γεῖσσα σαλευθέντα, ῥαγείσας πέτρας,
 Τάφους τε νεκρῶν ἄφαρ ἠνεργημένους.
 Αὐτός θ' ὁ νύξας ἔντρομος πεσὼν θίγει.
 1110 Θεοτό. ὦ τέκνον, ὦ φίλτατον, ὦ θεῖον κάρα,
 Οὕτως ἐφάνης πᾶσι, καὶ τοῖς μὴ φίλοις.
 Σφρόδρα ποθεινὴ θαυρύουσι συμφορὰ,
 Κενῶν τὸ καθάρσιον αἷμα τοῦ γένους!
 Καὶ θυσμενεῖς φρίττουσιν, ἀθροῦντες ξένα,

1082. Πλευρᾷ γὰρ αἷμά τε κοῦ πεφυρμένον etc. Itā Reg. H. 11. Optima lectio et consona evangelio Joannis, qui duplicem seorsum hunc laticem impermixtum advertit. *È latere sanguis et aqua non commixta scaturiit.* In Reg. Med. deest hic versus. Editi πλευρᾷς αἷμά τε καὶ πεφυρμένον ποτόν. Sed pugnant cum Evangelistā. Idem infra, vers. 1104, occurrit mendum in Editis, in quibus legitur

αἷματι πεφυρμένον etc., quod itā reddit Roill. : *È fosso latere mixtus latex sanguine repente effluxit.* Emendavimus ope Codd. Reg. qui habent αἷματ' οὐ πεφυρμένον, *sanguine quoque non mixtus*, quod est stupendum prorsus miraculum in corpore extincto. Denique vers. 1217 Editi cum MSS. consentiunt, et itā habent ὕδωρ ἔσταξεν εὐθύς αἷματ' οὐ πεφυρμένον. Unde pronum est concludere in aliis ver-

METRICA VERSIO.

Quam dirum et immane istud est spectaculum,
 Quod insolens video! videte, sanguinem
 Videte fossi corporis, et ut fons duplex
 Scaturiat: ejus è latere vis sanguinis
 Promicuit, et aquæ, lanceæ ictum cuspide
 Juvenis ut Ausonii fuit, quin nunc quoque
 Indè geminus fons bulliens exæstuat;
 Ipse aded sacrum qui latus fixit, pavens
 Horrènsque fato nescio quo, Filium
 Verè Dei istum mortuum voce editā

Clamavit, et jam cernere hunc licet gradum
 Ut celerat ipse, et antè lignum procidit,
 Premitque terram, victus hoc spectaculo,
 Pectus quetundit, et solum ipsum amplectitur,
 Ubi fixit hastam defluentis sanguinis
 Tinctam liquore: et ecce ut utrâque è manu
 Haurit, oculosque hoc ungit, hinc ut scilicet
 Detergat oculum noctæ quæ cæcâ obtegit.
 Chor. Nisi meus me fallit animus, imminet
 Hoc vel die ipso plurima à Deo mala:

- Spectaculum horrendum, inusitatúmque oculis intueor.
- 1080 Conspicite, cernite cruorem ex cadavere percusso fluentem.
Videte, videte, quomodò stillat fons geminus.
È latere sanguis et aqua non commixta
Scaturiit, statim atque percussum fuit lanceà
Juvenis, unius ex infensis Ausoniis.
- 1085 Indè geminus adhùc fons ebullit;
Is autem, qui percussit, obstupefactus, quomodò exclamavit:
Verè hic mortuus est Filius Dei!
Currit autem, cernite, et ad pedes crucis concidit,
Et spectaculo domitus, cadit in terram,
- 1090 Suúmque ferit pectus, solóque devolvitur,
In quo infixum fuit lignum, quódque irrigat
Fluentum è latere adhùc dimanans,
Manibúsque è fonte exhaurit, et oculos
Unxit, ut seipsum haud dubiè purificet.
- 1095 *Chor.* Videntur, ò regina, plurima hâc die,
Mala carnificibus meritò imminere.
Contrà ipsos quippè inimicos sæviet
Vindex oculus Domini omnium creatoris.
Veniat ultio, veniat apertè, gladium vibrans
- 1100 Et flammam, celerrimè cadat in sceleratos.
Verè etenim spectaculum est visu horrendum.
Namque hastam in latus ille impulit,
Et è latere percusso mirabile fluentum
Stillavit derepentè cruori non permixtum,
- 1105 Horrendum spectaculum, mihíque cernenti timorem incutiens.
Edocet me et ipsa natura,
Edocent concussa terræ viscera, et illisa saxa,
Et tumuli mortuorum statim aperti.
Percussor autem tremens, et ad crucem procidens ipsam amplectitur.
- 1110 *Deip.* O Fili, ò dilectissime, ò divinum caput,
Talis est tua ergà omnes, etiam inimicos, benignitas.
O valdè digna lacrymis calamitas!
Sanguinem effundis, qui genus hominum expiet.
Contremiscunt et inimici, nova intuentes

sibus mendum aliquod irrepsisse. Hic observat Combefisius autorem nostrum nullatenùs è Scripturâ sanisque dogmatibus, vixque à decoro quicquam abscedere. Conjicit eos non satis animadvertisse aut legisse, qui poëma istud tam facile Gregorio nostro indignum judicant, putâtque fore ut, quemadmodum multos abstersit ipse nævos, viri docti, vel acriori ingenio præditi, vel melioribus

codicibus fulti, alios emendarent minùs auctori imputandos, quàm antiquariis imperitiùs exscribentibus, ut sæpè fit in iis quæ satis ardua, cultaque sunt ac proluxa et crebro usu teruntur. Vide tamen quæ in Monito diximus.

1106. Διδάσκαλον. Ità ferè suprâ vers. 872 et 873.

1112. Ποθαινῇ etc. Ità Med. vers. 1221.

1113. Κενῶν τὸ etc. Reg. κενῶς τε.

METRICA VERSIO.

Et jure certè, his qui manu nefariâ
Hunc sustulerunt: verùm utinam in ipsos nihil
Vindex amicos oculus æterni Dei
Tentet! at in istos sanguine aspersos viros
Festinet igne et ense districto minax
Ultio. Stupendum visu id est miraculum,
Adegit ille lanceam in dextrum latus,
Sed mirus è fosso latere mixtus latex
Sanguine repentè effluxit. O spectaculum
Horrendum et atrox! corpus invadit tremor
Dum cerno. Rerum mihi magistra est omnium

Natura, terræ evulsa ab imo viscera,
Disrupta saxa, mortuorúmque eruta
Sepulcra. Quin is qui latus fixit tremens
Antè ora fixi tristis idem procidit.
Deip. O Nate, mihi carum et sacrum imprimis
caput,
Hæccine tua ista est etiam in inimicos tibi
Propensa bonitas? casus hic quas non ciet
Ex ore lacrymas, mortuus quòd sanguinem
Effundit illum qui genus hominum expiet?
Etiam inimici, ut ista tam mira et nova

- 1115 Θεοῦ τε κεκράγασι τρανῶς σ' Υἱέα.
 Πάντα τρέμουσιν, ἅτε μὴ γνῶσιν ἔχει.
 Οἱ δ' ἐγγενεῖς ἔκτειναν ἀλόγῳ φόνῳ,
 Ἐξ ὧν γ' ἐχρῆν σέφανον εἰς κάραν λαβεῖν,
 Οὐχ οἷον ἐμπαίζοντες ἔξεφόν σέ πως·
- 1120 Οἱ δ' οὐδὲ φροντίζουσί σ' ἐνθεῖναι τάφῳ.
 Πῶς οὖν ἐγὼ σε τοῦ ξύλου καταγάγω;
 Ποίῳ δὲ τύμβῳ καταθείμην σου δέμας;
 Ποίοις τε πέπλοις κατακαλύψω σοι μέλη;
 Τίνος σε κηδεύσουσιν, ὦ Τέκνον, χέρες;
- 1125 Οἱ μοι! τί δράσω; τίς γένωμαι παντλάμων;
 Τί ταῦτ' ἄλύω; πεισέον τοῖς σοῖς λόγοις,
 Ἔργοις θ', οἷς ὑπέδειξας, εἰς μαρτυρίαν,
 Ὡς δ' ἔστιν ἅπαν σοι θελητόν, δυνατόν.
 Πολλῶν ταμείον ἐστιν ἀέλπτων Θεός,
- 1130 Πολλὰ τ' ἀέλπτων πολλάκις κραίνει Θεός.
 Τὰ δ' αὖ δοκηθέντ' οὐκ ἐφεῦρε καὶ τέλος.
 Σὺ δ' ἀδοκῆτων αὐτὸς εὔροις μοι πόρον.
 Θεολ. Καὶ μὴν ὁδ' Ἰώσηπος ἐν σπουδῇ ποδὸς,
 Στείβει, νέον τι πρᾶγμ' ἔχων ἴσως φράσαι.
- 1135 Αὖ δ' ἄλλο θαῦμα καὶ παρ' ἐλπίδα βλέπω,
 Μῦσῃν νύχιον τῷδε συντρέχοντά περ
 Σκεύη φέροντά προσφυᾶ τῇ καθόδῳ.
 Ὡ μάκαρ, ὅς τὰ τοῦ Θεοῦ μυστήρια
 Εἰδὼς, ἀγιστεύει θ' ἑαυτοῦ βιοτάν,
- 1140 Καὶ διασεύεται καθαρμοῖσι ψυχάν,
 Δέμας τε παντὸς ἀνατινάσσων ῥύπου,
 Κύκλῳ τε πασῶν ἀρετῶν σέφων κάραν,
 Αἰὶ θεραπεύειν θοάζει τὸν Θεόν.
 Τὸ σωφρονεῖν γάρ, καὶ σέβειν τὰ τοῦ Θεοῦ,
- 1145 Κάλλιξον οἶμαι δ' αὐτὸς καὶ σοφώτατον
 Θνητοῖσιν εἶναι χρῆμα τοῖσι χρωμένοις.
 Ἴωσ. Ὡ φίλταθ', ὥς σὴν γῆρυν ἡσθόμην κλύων
 Σοφὴν, σοφοῦ παρ' ἀνδρὸς. Ἐκ μακρᾶς ὁδοῦ

1118. Ἐξ ὧν γ' ἐχρῆν. Ità ferè Troad. vers. 937 Helena :

Ἐξ' ὧν ἐχρῆν με σέφανον ἐπὶ κάρᾳ λαβεῖν.

Ob quæ oportuit me coronam in caput accipere.

1123. Κατακαλύψω σοι μέλη. Edit. Bas. νέκυν, et addit hunc versum :

Πῶς καὶ τ' ἐπιχωρίᾳ μέλῳ σοι μέλη;

Quomodò more patrio concinam tibi lugubre carmen?

Versum hunc ut insulsam laciniam atque auctori minimè tribuendam repudiat Combesius. Illum autem in suâ

versione transtulit Roillet, licèt desit in textu græco.

1126. Πεισέον. Reg. Med. πεισέον.

1129. Πολλῶν ταμείον etc. Ità ferè Med. vers. 1415 chor-
 rus :

Πολλῶν ταμίας Ζεὺς ἐν δλύμπῳ,

Πολλὰ δ' ἀέλπτως κραίνουσι θεοί.

Καὶ τὰ δοκηθέντ' οὐκ ἐτελείσθη,

Τῶν δ' ἀδοκῆτων πόρον εὔρειν Θεός.

Multarum rerum Jupiter est dispensator in cælo,

Multaque præter spem perficiunt dii,

METRICA VERSIO.

Vident, tremiscunt miserè et horrent : Filium
 Dei fatentur voce te clarâ, timent
 Et cuncta, rerum ut abditarum nescia.
 At generis ejus turba quæ te sustulit
 Non cogitandâ cæde, quæ tuum caput
 Cinxisse debuit coronâ, non modo
 Quali impudenter cinxit in ludibrium,
 Curam sepulcri nullam habet prorsus tui.
 Et quomodò te de crucis ligno eruam?
 Quâ corpus urnâ contegam? quo linteo
 Involvam, et illi more patrio occinam

Lugubre carmen? cujus, ô Fili, manus
 Tibi justa solvent? quid misera agam? quo meæ
 Tandem loco res? Sed quid ità despondeo
 Animum? tuis parere me sermonibus
 Factisque fas est, teste quæ longè optimo
 Certissimòque id indicant, quicquid tibi
 Est velle, et illud posse idem. Penu Deus
 Est plurimorum, nulla quæ mortalium
 Spes pollicetur; multa quæ speraveris
 Nunquàm, ille forti sæpè dextrâ perficit,
 Decreta porrò quæ jam erant, nondùm suo

- 1115 Et apertâ voce te Filium Dei proclamant.
Tremunt ipsa quoquè ratione destituta.
Propinqui autem te cæcâ rabie occiderunt,
Ex quibus coronam in caput accipere debuisses,
Non ut impudenti ludibrio te cinxerunt :
- 1120 Neque illi te tumulto condere curant.
Quomodò igitur de ligno te demittam?
Quomodò corpus tuum in sepulcro deponam?
Quibus linteis tua membra involvam?
Cujus manus, ô Fili, tuo funere fungentur?
- 1125 Ehe! mihi! quid agam? quid evadam, infelix?
Sed quid animum despondeo? tuis verbis adhibenda fides,
Et operibus quibus tanquàm testibus, indicasti
Id omne, quod vis, fieri posse.
Multarum rerum præter spem promptuarium est Deus,
- 1130 Multâque præter spem sæpè perficit Deus,
Et ea, quæ sperantur, suum non habent exitum.
Tu quorum nulla facultas datur, mihi viam expedias.
Theol. At ecce Josephus celeri pede
Progreditur, aliquid novi fortè nuntiaturus.
- 1135 Aliud quoquè, rem miram inexpectatâque video,
Nocturnum discipulum cum isto currentem,
Qui affert instrumenta corpori è cruce deponendo congrua.
O felix, qui Dei mysteria
Edoctus, sanctam exigit vitam,
- 1140 Et animam purgationibus consecrat,
Omniq̃ue labe corpus suum abluens,
Omniûq̃ue virtutum coronâ caput redimitus,
Semper Deum colere properat!
Modestum enim esse, et Dei partes colere,
- 1145 Illud pulcherrimum sapientissimûq̃ue puto,
Et utilissimum hominibus qui his incumbunt.
Joseph. O carissime, ut lætatus sum audiens tuam vocem
Sapientem ex viro sapiente; ex longo itinere

Et sperata non fiunt,

Eorum verò, quæ non sperantur, Deus exitum invenit.

Eadem sententiâ legitur Andromach. vers. 1285, Bacch. vers. 1386, et Helen. vers. 1704.

1137. Σκεύη φέροντα. Rudiùs Roillet *In humeris gestans*, quasi vir tantus non potuisset tam ponderosam myrrhæ et aloës mixturam per famulos deferre.

1139. Ἀγιστεύει θ' ἑαυτοῦ βιοτάν. Ità Reg. Gloss. ἀγιάζει. Mendosè Editi ἀγιστεύει θείαν αὐτοῦ.

1144. Τὸ σωφρονεῖν γὰρ etc. Ità ferè Bacch. vers. 1148 etc.,

nuntius cædis Penthei à matre suâ peractæ narrationem concludit hâc eximiâ sententiâ.

1147. ὦ φίλταθ' etc. Sic ibid. vers. 178 etc., Cadmus Tiresiam salutât :

ὦ φίλταθ', ὡς σὴν γῆρυν ἡσθόμεν κλύων,
Σοφὴν σοφοῦ παρ' ἀνδρὸς ἐν δόμοισιν ὦν.

Ἰκω δ' ἔτοιμος, τήνδ' ἔχων σκευὴν Θεοῦ.

*O carissime, ut lætatus sum, audiens tuam vocem
Sapientem ex viro sapiente, cum domi essem;
Venio autem paratus, hunc habens ornatum Dei.*

METRICA VERSIO.

Conclusa fine : tu rei ergò fac viam

Mihi recludas, quæ suprâ fidem datur.

Theol. At ecce celeri progreditur ad nos pede

Josephus, et habet fortè quid nobis novi

Quod nuntiet : tum mirum et id video, meam

Spem præter, unâ accurrere socium viæ

Qui nocte tantum discipulus hujus fuit :

Quin illa et humeris gestat omnia quæ juvent,

Demissum ut illum ligno ab erecto ernant.

Virum ô beatum, qui Dei juxta sui

Tom. II.

Arcana vitam commodè sanctam exigit,

Et expiatum pectus omninò offerens,

Tum corpus omni sordium labe abluens,

Virtutum honestâ cinctus omnium caput

Suum coronâ, colere festinat Deum !

Nam sobrium esse, et colere Numen, judico

Id omnium longè esse sapientissimum,

Pulcherrimûq̃ue generis humani decus.

Joseph. Audita simul ac vox tua, ô carissime,

Prudente prudens ducta de viro, loco

- Ἦκω δ' ἔτοιμος, τήνδ' ἔχων σκευήν, τάχει
 1150 Ὅπως νέκυν θάψαιμι τὸν πεφιλμένον.
 Δεῖ γάρ νιν ὄντα καὶ πάρος σεπτὸν, φίλοι,
 Ὅσον καθ' ἡμᾶς, καὶ νέκυν τοῦτον σέβειν.
 Πῶς δεῖ κατάγειν; πῶς δὲ πρὸς τύμβον φέρειν,
 Πέπλοις ἐνειλιξαί τε; νῦν ἡγοῦ μοι σὺ
 1155 Νέος γέροντι, παρθένος, (σὺ γὰρ σοφός,) ὧς οὐ κάμοιμ' ἄν, εἴθ' ἕως, εἴθ' ἐσπέρα,
 ἕως νέκυν θῆσαιμι καινῷ μου τάφῳ.
 Ὅσον θεὸν γάρ, μὴ γένους κοινωνίαν
 ἔχοντα μύσῃν, τοῦτον οἰκτείρω κἀγώ.
 1160 Θεοτό. Ὁ αὐτὸς δ' ἀπόνως θ' ὑμῶν ἡγήσεται,
 Καὶ πᾶσαν εὐμάρειαν ἐν χεροῖν διδοῖ.
 Ἰωσ. Ὡ χρῆμα παγκαλέσασθαι! δέσποιν' ἐμή,
 Τί Παιῖδα πρὸς σὸν τόνδ' ἄγρουσ' ἐρημίαν,
 ἔζηκας, θαμβουμένη τὰ σαυτῆς λυγρά;
 1165 Καί σοι μόνος πάρεστι μύσῃς παρθένος,
 Λιπῶν ἀδελφὸν ἐν χορῷ μυσσηπόλων.
 Ἄλλοι δ' ὁπαδοὶ τῶν γούν πεπλησμένοι
 Φεύγουσι, πολλῷ τῷ φόβῳ πεφρικότες,
 Οὐδ' εἶδον οὐδὲν τῶν νεωτέρων κακῶν.
 1170 Σὺ δ' οὐ πέφρικας δυσμενῶν ἀβουλίαν.
 Ἐγὼ δέδοικα, μὴ τι βουλευσῇ νέον
 Ὀμιλος ἐχθρὸς δυσμενῆς, μαιφόνος.
 Βαρεῖα γὰρ φρήν οὐδ' ἀνέξεται κλύειν,
 Κἂν νεκρὸν ἦν δοίημεν ἐντίμῳ τάφῳ.
 1175 Θεολ. Οὐπω γὰρ οὐκ ἔληξαν, οὐδ' ἔσχον κόρον
 Μαιφονίας, καὶ κακῆς ἀβουλίας.
 Ἰωσ. Ζηλώσ' ἐν ἀρχῇ, πῆμα κούδέπω μεσοῖ.
 Θεολ. Τί δ' ἐστίν, ὦ γεραιέ; μὴ σίγα, φράσον!
 Ἰωσ. Ἦκουσά του λέγοντος, οὐ δοκῶν κλύειν,
 1180 Θώκους προσελθὼν, ἔνθα δὴ παλαιότεροι
 Θάσσουσι, σεμνὰν ἀμφὶ Σολομῶν ζοάν,
 ὧς τόνδε νεκρὸν οὐκ ἔῃ πρεσβυτέρων

1151. Δεῖ γάρ νιν etc. Sic Bacch. vers. 181 etc.

1154. Νῦν ἡγοῦ μοι σὺ etc. Sic ibid. vers. 185, prosequitur Cadmus :

Ἐξηγοῦ σύ μοι

Γέρον γέροντι, Τειρεσία, (σὺ γὰρ σοφός,)

ὧς οὐ κάμοιμ' ἄν, οὔτε νύκτ', οὔθ' ἡμέραν.

Dux viæ sis tu mihi,

Senex seni, Tirèsia, (tu enim sapiens es,)

Quia non defatigabor, nec noctu, nec interditi.

1158. Μὴ γένους κοινωνίαν. Quasi velit Josephus :

Etiam si Judæus non esset, tamen ob amicitiam se id præstiturum : attamen suam affinitatem asserit vers. 1281, 1698 et 1710. Fortassè quoddam mendum hunc in locum irrepsit.

1160. ἡγήσεται. Ità Reg. Editi ἡγήσατο. Sic Bacch. vers. 194, Tiresias habet :

Ὁ Θεὸς ἀποχθιὶ κεῖσε νῦν ἡγήσεται.

Ipsè Deus sine labore illuc nos deducet.

1162. Παγκαλέσασθαι. Reg. παγκαλὲς Θεοῦ, quasi peculium Dei pulcherrimum ac monile.

METRICA VERSIO.

Adsum à remoto, gnaviter mecum asserens
 Omnem apparatus quo mihi carissimo
 Extrema solvam juxta quæ sunt funeris,
 Nam nos eum olim tot viris cultum, decet
 Nunc, ô amici, quantum opes nostræ ferent,
 Amare cassum lumine, et colere. Modo
 Sed quo alligatum solvere licebit cruce?
 Et quo sepulcro trahere hunc? quo linteis
 Involvere? Et tu me præi, juvenis senem,
 Ætate florens, et potens prudentiâ.
 Nam sive lucis, sive noctis nuntia
 Premet, molestus nullus accedet labor,

Donec cadaver hoc loco concluderò,
 Novum sepulcrum quo mihi jussi erigi.
 Quàm convenit me non genere junctum affici
 Discipulum, ego hujus defleo casum, et vicem.
 Deip. At jam is præibit optimus dux, et manus
 Vestras juvabit, facilia omnia faciens,
 Joseph. O rem omnium pulcherrimam! quid tu, ô heræ,
 Confecta luctu Filium juxtà tuum
 Sic stas, tuorum attonita mole casum?
 Discipulus et pudicus hic solus tibi
 Adest, relicto fratre cum grege comitum,
 Quos nunc sacrorum cura, cultusque occupat :

- Venio paratus et citò, hunc habens ornatum,
 1150 Quo dilectissimum mortuum sepeliam.
 Oportet enim ipsum jam prius venerandum, amici,
 Quantum possumus, et etiam mortuum venerari.
 Quomodo eum demitteremus? quomodo condemus in tumulo
 Peplisque involvemus? præi nunc mihi tu
 1155 Juvenis seni, virgo, (tu enim sapiens es,)
 Ità ut non defatiger, neque noctu, neque interdiù,
 Donec mortuum novo meo tumulo condiderim.
 Quantum enim me oportet generis affinitatem
 Non habentem discipulum, hunc ego misereor.
 1160 *Deip.* Ipse absque labore vos præibit,
 Manúsque vestras juvabit, facilia omnia faciens.
Joseph. O pulcherrimum opus! mea domina,
 Quid, ope destitutâ, propè Natum tuum
 Adstas, tuis calamitatibus obstupefacta?
 1165 Ac tibi solus adest discipulus virgo,
 Relicto fratre sacrorum in discipulorum cœtu :
 Alii verò ipsius asseclæ lacrymis perfusi,
 Fugère, nimio terrore perculsi,
 Nihilque malorum recentium viderunt.
 1170 Tu verò inimicorum vesaniam non exhorrescis.
 Ego autem vereor ne quid novi machinetur
 Turba hostium infensa, cædis anhelans.
 Obstinata quippè mens odio, minimè consentire volet,
 Ut nobili tumulo mortuum sepeliamus.
 1175 *Theol.* Nondùm enim cesserunt, neque sitim expleverunt
 Nefariæ cædis, et diræ vesaniæ.
Joseph. Exarsère à principio, necdùm dimidia pars libidinis nocendi exsatiata est.
Theol. Quid est, ô senex, ne celaveris, loquere.
Joseph. Audivi dicentem, cùm audire minimè viderer,
 1180 Ad locum accedens ubi seniores
 Sedent, circà venerandam Salomonis porticum,
 Futurum ut hunc mortuum sepelire non sinat seniorum

1164. Θαμβουμένη etc. Reg. Med. Θωμένη σκατῇ λυγρᾷ.
 Alt. σκατῆς. *Tuorum te malorum conspectu exsatians.*

1166. Αἰπῶν ἀδελφόν etc. Non benè Roill. *Quos nunc sacrorum cura etc.*, imò quos luctus ingénsque occupabat pavor.

1171. Ἐγὼ δέδοικα etc. Ità suprà vers. 488 et 1074.

1172. Ὁμιλος ἐχθρὸς etc. Ità suprà vers. 483 et 485.

1173. Βαρεῖα γὰρ etc. Ità suprà vers. 485.

1177. Μεσοῖ. Ità Reg. H. Editi μέσον. Sic ferè Med.
 vers. 60, *nutrix Pædagogum alloquitur :*

Ζηλω σ' ἐν ἀρχῇ πῆμα, κούδέπω μεσοῖ.

Laudo te : malum inchoatum est ; nondùm est in medio.

1178. Τί δ' ἔστιν, ὦ γεραί. Ità ferè *nutrix Med.* vers. 63 :

Τί δ' ἔστιν, ὦ γεραί ; μὴ φθόνει φράσαι.

Quid verò, ô senex? ne graveris dicere.

1179. Ἦκουσά του λέγοντος etc. Ibid. vers. 67 *Pædag. :*

Ἦκουσά του λέγοντος, οὐ δοκῶν κλύειν,

Πισσοὺς προσελθὼν, ἐνθα δὴ παλαιάτατοι

Θάσσοι, σερνὼν ἀμφὶ Πιερήνης ὕδωρ.

Audivi quemdam dicentem, cùm non viderer audire,

Accedens ad locum ubi luditur tesseris, ubi natu grandes

Sedent, ad sacram aquam Pirenes.

METRICA VERSIO.

Aliorum at istum turba consecretantium,
 Mœrore magno lacrymisque perditum,
 Fugère pavidi præ metu grandi, comâ
 Horrente, nihil ut cernerent recentium
 Quicquam malorum. Tu hostium, contrà, manum
 Nil horruisti temeritate turbidam.
 Horrore quatuor turba quò vergat timens,
 Ne infesta spirans sanguinem, dira, effera,
 Aliquid novi tentet. Nam ut animus est gravis
 Odio obstinato, hæc ore non æqua audiet,
 Condi sepulcro morte functum nobili.

Theol. Sic est, furori nam modum nondùm suo
 Posuère; durat dira sanguinis sitis,
 Expleta nondùm, tristia audens omnia.
Joseph. Rectè quidem id tu, sed mali non id tamen
 Vis æqua parte est. *Theol.* Ecquid autem, mi senex,
 Ecquid, rogo, istud? ne quid hîc celaveris.
Joseph. Audivi id, ipsi me inserens turbæ, loco
 Quo grandiores consident natu, sacram
 Ad porticum Salomonis, ut nullis tamen
 Audire visus, non futurum ut mortuum
 Permittat istum turba seniorum dari

- Ὀχλῆς. προσελθόν τῆσδε κειράνη χθονός.
 Θάπτειν. Ὁ μὲν τοι μῦθος εἰ σαφὴς ὁδὲ,
 1185 Οὐκ οἶδα, βουλοίμην δ' ἂν οὐκ εἶναι τάδε.
 Ἐμοὶ γὰρ αὐτὸν ἐξέδωκεν ὥς φίλῳ,
 Αὐτὸν δυσωπήσαντι λαβεῖν τὸν νέκυν.
 Θεολ. Τὸ πᾶν ὄλωλεν, εἰ κακὸν προσοίσομεν
 Νέον παλαιῷ, πρὶν τόδ' ἐξηντληκέναι,
 1190 Ὡς αὐτὸς εἶπεν, ἤματι τρίτῳ πέρας
 Τὰ λυπρὰ λαβεῖν γήλοσύνῃ καρδίας.
 Ἴωσ. Οὐ τοῦθ' ὁ Πατὴρ Παῖδ' ἀνέξεται παθεῖν.
 Παλαιὰ καινῶν λείπεται βουλευμάτων,
 Κούκ' ἐκεῖνος τοῖσδε φίλος δόγμασιν.
 1195 Αὐτὸς γε μὴν δράσειεν, οὐ γὰρ παύσεται
 Χόλου· σάφ' εἶπε καὶ κατεμπρῆσαι πόλιν.
 Ἐχθροὺς γε μὲν τοι, μὴ φίλους, δράσειέ τι
 Ἐκδικὸν ὄμμα Πατρός ἀμυντήριον.
 Θεολ. Οὐ γὰρ μὰ τὴν δεσποιναν, ἣν αἰεὶ σέβων,
 1200 Ἐξ Υἱέως νῦν εἰλόμην ὥς μητέρα,
 Χαίρων τις αὐτῶν τοῦδε διάξει φόνου.
 Θεὸς γὰρ, ὥς ἔγνωμεν ἐκ τῶν τεράτων,
 Ὡν καὐτὸς οἶδας πολλά, καὶ τὰ νῦν βλέπεις.
 Οὐδ' ἠγνόησας ἡλίου τόσον σκότος,
 1205 Ἐπεὶδ' ἔκλινε, καὶ μεθ' ἧ' ἐκουσίως
 Ψυχὴν. Μόρος γὰρ οὔ ποτ' οὖν ὑπέρτερος,
 Εἰ μὴ κελευθεὶς ἦκε τῇ καρὸς κλίσει.
 Τοῦνθενδε μᾶλλον φρικτὸν ἦν Δέαμ' ὄρα·
 Γῆς γεῖσσα σαλευθέντα, ῥαγείσας πέτρας.
 1210 Τάφους τε νεκρῶν εἶδες ἠνεωγμένους·
 Ὡς δ' αὖθις ἦκεν ἀνατινάσσων δόρυ,
 Νύσσει παρασᾶς νειάτην πλευρὰν ξίφει
 Ἀκμαῖος ἀνὴρ. Τῆς τομῆς γὰρ ἡσθόμην
 Πληγὴν βαθεῖαν, ὥλκα τραύματος βλέπεις.
 1215 Οὔτος μὲν ὥς τε κατὰ πλευρᾶς ποῦ δόρυ.
 Πλευρᾶς νευυγμένης δὲ θαυμαστῶς ὕδωρ
 Ἐξαξεν εὐθύς, αἷματ' οὐ πεφυρμένον.
 Διπλοῦς γὰρ ἐσάλαξε κρουνὸς αὐτόθι,
 Φρικτὸν Δέαμα· πᾶσι δ' ἦν φόβος Δίγαι.

1184. Ὁ μὲν τοι μῦθος etc. Ità ferè Pædagogus Med. vers. 72 et 73.

1188. Τὸ πᾶν ὄλωλεν etc. Ità nutrix Med. vers. 78 etc.

1193. Παλαιὰ καινῶν etc. Ità ferè Med. vers. 76 etc., Pædagogus nutricem alloquitur :

Παλαιὰ καινῶν λείπεται κηδευμάτων,
 Κούκ' ἐξ' ἐκεῖνος τοῖσδε δώμασι φίλος.

Veteres novis cedunt affinitatibus,
 Et ille non est amicus his ædibus.

1197. Δράσειέ τι. Editi δράσει ἔτι. Sic suprâ vers. 1097 et 1098, et Med. vers. 96 :

Ἐχθροὺς γε μὲν τοι, μὴ φίλους ! δράσειέ τι,
 Utinam tamen inimicis, non amicis, aliquid faciat !

1206. Μόρος γὰρ etc. Ità suprâ vers. 881.

METRICA VERSIO.

Tumulo, illiusque gratiâ rei, modò
 Adivit illum quem penes loci istius
 Omnis potestas : non tamen planè scio,
 An iste certâ sermo sit dignus fide.
 Mallem carere ; precibus id tamen meis,
 Et tanquàm amici, dedit ut extinctum efferam.
 Theol. Actum est, ferendum si, vetus præter malum,
 Novum, priusquàm nos id expedierimus,
 Quod pollicetur tertius nobis dies,
 Ut luctuosa fine læto et exitu
 Indè geminato sceneremus gaudio.

Joseph. Non ista Natum perpeti feret Pater.
 Antiqua cedunt consilia novis, procul
 Cuncta hæc facessunt quæ rata voluit prius.
 Persistet ille, nec aberit justus furor
 Ejus, quòd olim dixit, urbs ut ardeat :
 Jam non amicos, sed sibi hostes fecerit,
 Qui lance justâ vindicat pressos Pater.

Theol. Sic me illa matris quam loco habui à Filio,
 Quam semper unam filius colam, adjuvet,
 Ut nemo cæde infamis illa protrahet
 Læcunda vitæ pensa, Nam verè Deum

Turba, ad hujusce regionis præfectum accedens.

Utrùm verus sit iste sermo

1185 Nescio; vellem sanè talem non fore.

Mihi enim ipsum exoranti, ut amico,

Mortuum ut acciperem, tradidit.

Theol. Actum est de nobis, si addamus malum

Novum veteri, priusquàm illud exhaustum sit,

1190 Ut ipse prædixit, die tertiâ finem

Lætum et hilarem exceptura fore luctuosa.

Joseph. Istud pati Filium non sinet Pater.

Antiqua novis cedunt consiliis,

Et illi amica non sunt hæc edicta.

1195 Ipse profectò aget, neque enim iram suam

Remittet : clarè prædixit se urbem flammis traditurum fore.

In adversarios potiùs quàm in amicos quicquam gesserit

Ultor et vindex Patris oculus.

Theol. Haud dubiè per dominam quam semper veneratus,

1200 A Filio nunc genitricem accepi,

Nemo ex iis qui hanc cædem perpetrârunt, lætus vitam traducet.

Deus enim est, ut novimus ex prodigiis,

Quorum plura et ipse nosti, et nonnulla nunc vides;

Neque enim te latuit tàm densa solis caligo,

1205 Cùm caput demisisset, et ultrò tradidisset

Spiritum : nunquàm enim mors prævaluisset,

Nisi jussa capitis inclinatione accessisset.

Posteà verò spectaculum erat visu valdè horrendum :

Concussa terræ viscera, illisa saxa,

1210 Mortuorum monumenta vidisti reserata.

Ut autem iterùm venit vibrans hastam,

Infimum latus adacto mucrone pungit

Vir ætate florens; incisionis autem sensi

Plagam profundam, et tu vulneris sulcum intueris.

1215 Ipse quidem hastam in latus impulit.

E latere autem percusso, mirabiliter aqua

Effluxit statim, et cruor non permixtus

Geminus quippè fons exindè stillavit.

Horrendum spectaculum : omnes autem metuebant attingere.

1207. Κλίσει. Mendosè Edit, κλήσει.

1208. Τοῦνθένδε etc. Ità ferè Med. vers. 1167, nuntius filiae Creontis mortem narrat :

Τοῦνθένδε μὲν τοι δεινὸν ἦν θάμα' ἰδεῖν.

Posteà verò erat miserabile spectaculum videre.

1209. Ἰῆς γείσσα etc. Ità suprâ vers. 1107 et 1108.

1215. Οὗτος μὲν ὦσε. Ità suprâ vers. 1074.

1219. Φρικτὸν θάμα. Ità ferè Med. vers. 1202 nuntius tristem filiae Creontis obitum exponit :

Δεινὸν θάμα· πᾶσι δ' ἦν φόβος θίγειν

Νεκροῦ· τύχην γὰρ εἶχομεν διδάσκαλον.

Horrendum spectaculum : omnes verò metuebant attingere

Cadaver : fortunam enim habemus magistrâ.

METRICA VERSIO.

Prodigia quæ tu multa vidisti et vides
Hunc indicârunt : nocte sol totâ obtegens
Jubar decorum visus est tibi, ac simul
Efflavit animam spontè deprimens caput,
Jussâ venire morte nutu, quæ nihil
Juris aliter habitura fuerat. Tunc magis
Spectare dira contigit miracula,
Evulsum ab imis manibus terræ solum,
Monumenta mortuorum aperta, saxâque
Prædura ubiquè fracta. Cùm verò manu
Adesset hastam qui suam vibrans, latus

Tom. II.

Peteret, acutam floridâ ætate impulit
Ferrum vir adstans, (hisce nam excepi auribus
Ictum sonorum, tûque adeò plagam gravem et
Sulcum profundum vulneris ducti vides,)
Et ille certè lanceâ fixit latus :
At latere fixo fluxit illicò insolens
Non temperatus sanguis, et mirabilis
Aqua, ut flueret è fonte duplici liquor,
Res mira visu : tùm pavidus omnes timor
Invasit in contactu. At is cui lanceâ
Fixus erat, horrens, turbidum exclamans, ait :

T 13

- 1220 Αὐτὸς δ' ὁ νύξας ἐκπλαγεῖς κέκραγέ πως ·
 ὄντως ὁ παρὼν νεκρὸς ἐστὶ Παιὶς Θεοῦ.
 Τλήμων τε μήτηρ ἐμπαρεσῶς· ἰκρίω,
 Πίπτει σένουσα, καὶ γε προσπιτνεῖ ξύλῳ,
 ὦμῳ δ' εὐθύς, καὶ περιπτύσσει πόδας.
- 1225 Καὶ χερσὶν ἠρύσατο δικραυνοῦ ροῆς,
 Κυνοῦσά τ' αὐτὰ τοῖαδ' · ὦ θεῖον κάρα,
 Βροτῶν μὲν αὐτὸς κατθανὼν κήθη σαφῶς,
 Κενοῖς τε καθάρσιον ἀνθρώπων γένους·
 Σὲ δ' οὐδὲ φροντίζει τις ἐνθεῖναι τάφῳ.
- 1230 Ἐπεὶ δὲ θρήνων καὶ γόων ἐπαύσατο,
 Χρήζουσ' ἄχραντον ἐξανασηῆσαι δέμας,
 Προσεῖχεθ', ὥς κισσὸς ἔρνεσι θάμνης.
 Χρόνῳ δ' ἀπαλλαγεῖσα τῶν γόων, ἔφη·
 Τί ταῦτ' ἄλῳ; πεισέον Παιδὸς λόγοις,
- 1235 Ἔργοις θ', ὅς' ὑπέδειξεν εἰς μαρτυρίαν,
 ὧς ἐστὶν αὐτῷ πᾶν θελητὸν, δυνατόν·
 Καὶ τῶν ἀέλπτων τὸν πόρον αὐτὸς διδοῖ.
 Γαῦτ' εἶπε, καὶ παραντίχ' ὠράθης σύ μοι.
 Ἰωσ. Θαυμάσ' ἔφησας, καὶ τὸ πρᾶγμα δεικνύει.
- 1240 Ἀτὰρ σύ τ', (οὐ γὰρ καιρὸς εἰδέναι τάδε,)·
 Δέσποινα, ἡσύχαζε, καὶ σίγα λόγον,
 Καὶ θάττον ὥς μάλισα τῶνδ' ἔρημά γε,
 Καὶ μὴ πελάζειτ' ἐγγὺς ἐνθυμουμένοις.
 Μηδὲ προσέλθῃτ', ἀλλὰ φυλάσσεσθέ που
- 1245 Ἄγριον ἦθος, συγερᾶς φύσιν φρενός.
 Θεοτό. ὦ καλλίνικοι, χαίρετ', ὦ φίλοι δύο,
 Ὁ Νικόδημος σὺν Ἰωσήφῳ δίφ·
 Εἰς καιρὸν ἦκετ', εὐγε δ' εὖ πεπράχατε.
 Πιστοῖς φίλοις γὰρ συμφοραί, τὰ τῶν φίλων
- 1250 Πίπτοντα κακῶς, καὶ φρενῶν ἀνθάπτεται.
 Σπεύσατε, νῦν σπεύσατε, καταγάγετε.
 Πρὸς τοῦτο γὰρ ἤκοντας ἄμφω νῦν βλέπω.
 Ἄνιτ', ἄνιτε θᾶσσον, ὥς ἂν μοι νέκυν
 Καταγάγητε, δεσποτείας ὠλένας

1220. Αὐτὸς δ' ὁ νύξας. Ità suprâ vers. 1086 etc.

1222. Τλήμων τε μήτηρ etc. Ità ferè Med. vers. 1204,
 nuntius Creontis dolorem exponit :

Πατήρ δ' ὁ τλήμων, συμφορᾶς ἀγνωσίᾳ,
 Ἄψινω προσελθὼν δῶμα, προσπιτνεῖ νεκρῷ.
Sed infelix pater, ignoratone mali,
Statim ingressus domum, irruit in eam jam mortuam.

1225. Καὶ χερσὶν etc. Ità suprâ vers. 1093.

1226. Κυνοῦσά τ' αὐτὰ. Sic Med. vers. 1207 etc., Creon
 lamentatur :

Κυνεῖ προσανδῶν τοῖαδ' · ὦ δυσγῆς παῖ!
Osculabatur his eam compellans : O misera filia !

1229. Σὲ δ' οὐδὲ φροντίζει etc. Ità suprâ vers. 1120.

1230. Ἐπεὶ δὲ θρήνων. Ità ferè Med. vers. 1211 etc.

1234. Τί ταῦτ' ἄλῳ; Ità pariter legitur suprâ ver-
 sus 1126, etc.

METRICA VERSIO.

Iste, iste præsens mortuus, Natus Dei est
At ipsa mater misera cominus cruci
Adstans, profundumque ingemens, curvo genu
Procumbit, et se lignum ad erectum applicat,
Triste ejulans, miserumque in amplexum pedum
Fertur, et utraq; haurit manu qui profluens
Geminus ab uno fonte manabat latex,
Affata verbis talibus post oscula :
« Divinum ô caput, et tu vitâ hâc sanctus, tamen
» Curas apertè quæ genus mortalium
» Spectant, levâsque pondere imposito, expians

» Quod facinus illi perpetratum : at mortuum
» Te nemo curat nunc sepulcro condero. »
Postquàm illa finem lacrymis et luctibus
Modumque fecit, maximè hoc unum expetens,
Ut corpus omnis labis expers redditum
Vitæ videret, non secus ei ac brachiis
Lauri hedera adhæsit. Functâ tandem luctibus,
Hæc infit : « Ecquid sic dolore exulceror ?
» Habenda verbis Filii mei fides
» Factisque, quibus id testibus fidelibus
» Probavit ? illi velle nil, quod non idem

- 1220 Ille autem percussor obstupefactus exclamavit :
Verè hicce mortuus est Filius Dei.
 At ipsa mater infelix, cruci propè adstans,
 Cadit gemens, et ligno procumbit,
 Ejulátque statim, et pedes amplectitur,
- 1225 Manibúsque gemini fontis profluvium exhaurit,
 Adoránsque istius modi affatur : « O divinum caput,
 » Et ipse mortuus manifestè mórtalium genus curas,
 » Fundisque, quo genus humanum expiatur;
 » At te nemo satagit condere sepulcro. »
- 1230 Postquàm autem lamentationum et luctuum finem fecit,
 Expetens immaculatum excitare corpus,
 Adhæsit, sicut hederam ramis lauri.
 Functa tandem luctibus, dixit :
 « Sed quid animum despondeo? Filii verbis adhibenda fides,
- 1235 » Et operibus, quibus tanquàm testibus, indicavit
 » Id omne, quod vult, fieri posse;
 » Et rebus insperatis ipse viam faciat. »
 Hæc elocuta est, et te confestim vidi.
Joseph. Mira dixisti, et res ipsa manifestat.
- 1240 At tu, (neque enim tempus est, ut hæc sciantur,)
 Domina, quiesce et retice sermonem,
 Túque ab his quàm citissimè procul abscede;
 Neque vos appropinquate his irâ æstuantibus.
 Ne igitur accedite; præcavete autem
- 1245 Ab efferis moribus, ab animi cruenti naturâ.
Deip. O generosi victores, salvete, ô duo amici,
 Nicomedes cum generoso Josepho;
 Commodè venistis, et optimè peregistis.
 Fidelibus enim amicis calamitates, res amicorum
- 1250 Malè cedentes, et pectus anxium tenent.
 Festinate, nunc accelerate, corpus demittite.
 Propter enim hoc utrumque vestrùm nunc venisse video.
 Ascendite, ascendite properè, ut mihi mortuum
 Demittatis, ut Domini sinum

1238. Εἴπε. Combefisius mallet εἴπα, *Hæc ubi dixi*, ut series ipsi videtur postulare.

1240. Ἀτὰρ σύ τ'. Ità Med. vers. 80 et 81 nutrix Pædagogum alloquitur :

Ἀτὰρ σύ γ', (οὐ γὰρ καιρὸς εἰδέναι τὰδε
 Δέσποιναν,) ἡσύχαζε, καὶ σίγα λόγους.
*At tu, (non enim commodum est scire hæc
 Dominam,) quiesce, et retice hos sermones.*

1242. Τῶνδ' ἐρημά γε. Sic ibid. vers. 90 etc., nutrix Pædagogum monet, ne pueros Medæe ad ipsam adducat :

Σὺ δ' ὡς μάλιστα τοῦσδ' ἐρημώσας ἔχε,
 Καὶ μὴ πελαζε μητρὶ δυσθυμουμένη.
*Túque tene hos quàm longissimè abductos,
 Neque adducas ad matrem mœstam.*

1243. Ἐνθυμουμένοις. Sic suprâ vers. 483.

METRICA VERSIO.

» Et posse detur. Quin et his ipse omnibus
 » Viam dat omnem quæ suprâ fidem locant. »
 Hæc elocuta est cùm illicò visus mihi es.
Joseph. Miranda narras, ipsa sed quæ res docet.
 Tu verò, ô domina, (nam neque hæc scire expedit,)
 Nunc jam quiesce, et verba comprime quàm potes :
 Hæc omnia absint hinc procul; ne cominus
 Vos admoveat concilia ineuntibus,
 Neve sociate, sed cavete denuò
 Pravam superbæ mentis et feræ indolem.

Deip. O strenni heroës, salvete unà, duo
 Iidémque amici, Nicodeme, et candide
 Josephæ, salvete : optimè vos huc quidem
 Et commodè venistis; ut enim res malè
 Cedant amicis, ita et amicorum fide
 Bonâ integrâque pectus anxium tenent.
 Agite jam, agite : demittite isthinc ocius.
 Nam video nunc utrumque vestrùm propter hoc
 Venisse. Properè ascendite, ascendite, mihi
 Reddatis illum ut mortuum, Domini ut sinus

- 1255 Ὅπως κατασπάσαιμι, καὶ σύμπαν μέλος.
Κυνῶσα σάρκας, ὅσπερ ἐξεβρεψάμην.
Ἰωσ. Ἐξίθ', ἄπιθι, μὴ σέ τις μισαφόνων
Κακῶς δράσειεν, οὐδ' ὅραν ἀνέξεται.
Ἡμεῖς δ' ἄνιμεν, ὡς ὄρας, καὶ τὸν νέκυν
- 1260 Καταγάγωμεν χερσὶν ἰδίαις τάχει.
Ναί, φίλε Νικόδημε, σὺ πρῶτος τάχει
Ἑμβαίνει, πηκτὰς κλίμακος πρὸς ἀμβάσεις,
Ἐκπασσαλεύσων διγλύφου δοκοῦ δέμας
Λέοντος, ὃν γέγηθε θηράσας λεῶς.
- 1265 Σὺ δ' ἔξιθ' ὡς τάχιζα, καὶ θρηνοῦσά περ,
Ὡς ταῦτ' ἄραρεν, κοῦκ ἔχεις ἰσχύν, ὅπως
Ταῦτ' ἀνατρέψης, κἂν ξένης, κἂν θακρύης.
Θεοτό. Δειλαί' ἐγὼ, δύσσηνος, εἰ Παῖδ' οὐχ ὀρῶ
Κἂν τεθνεῶτα, μέχρι καὶ τύμβος λάβῃ.
- 1270 Φύγω δὲ δῆμον, ἵνα μὴ τι καὶ πάθω.
Παιδὸς γὰρ ἄνευ τίς ἔρωσ μοι τοῦ βίου;
Κλαῦσαι νεκρὸν μοι Παῖδα καὶ θάψαι πάρες,
Ψαῦσαι ποδῶν τε, καὶ κατασπᾶσαι μέλη.
Ἄγ', ὦ τάλαινα χεῖρ ἐμῇ, νεκροῦ λαβοῦ.
- 1275 Ἰωσ. Μὴ, μὴ προσοίσης χεῖρα, μὴδ' ἄψῃ νεκροῦ,
Μὴ θῆτ', ἐπεὶ μιν νῦν ἐγὼ θάψω χεροῖν,
Τὸν Νικόδημον εἰσφέρων συνεργάτην,
Μύρων χύσιν φέροντα θαφιλεξάτην,
Ὡς μὴ τις αὐτὸν δυσμενῶν καθυβρίσῃ,
- 1280 Πέπλους τ' ἀνασπῶν, σῶμά τ' ἐκφέρων τάφου.
Ὡς γὰρ προσῆκέ μοι γένους κοινωνίαν
ἔχοντι, καὶ γὰρ τὸν νέκυν τιμῶ φίλον.
Πῶς γοῦν κομίζουσιν, ἢ τί χρὴ δεδρακότας
Τὸν νεκρὸν ἡμᾶς, σὴ χαρίζεσθαι φρενὶ,
- 1285 Φρόντιζ'. Ἐμοῖς δὲ χρωμένῃ βουλευμάσι,
Σιγῇ φέρ'· ἔσαι γὰρ τὸ σύμπαν εὐπρεπές.
Οὐδ' ὦμόν εἰς σὸν Παῖδα τεθνεῶτ' ἴδης.
Εἶναι γὰρ Ἰουδαῖος, οὐκ ἀναίνομαι.

1256. Κυνῶσα. *Adorans.*

1261. Ναί, φίλε etc. *Ita Reg. H. II, nec dubium quin vera sit lectio. Editi καί.*

1262. Ἑμβαίνει, πηκτὰς etc. *Ita ferè Bacch. vers. 1210 etc. Pentheus invitatur :*

. . . . . Διρίσθω λαῶν
Πληκτῶν πρὸς οἴκων κλίμακων προσαμβάσεις,
Ὡς πηκταλέουσι κράτα τριγλύφοις τόδοι
Λέοντος, ὃν πάρειμι θηράσας' ἐγώ.
. . . . . Surgat corripuens

*Ex ædibus compactarum scalarum gradus,
Ut clavis affigat sculptis laquearibus caput hoc
Leonis, quem in venatione captum huc ego fero.*

1269. Μέχρι καί. *Ita Reg. H. II. Editi μέχρι γάρ.*

1272. Κλαῦσαι νεκρὸν etc. *Ita Med. vers. 1377, Jaso liberos suos sepeliendi licentiam postulat :*

● θάψαι νεκρούς μοι τοῦσδε καὶ κλαῦσαι πάρες.
Sine me hos mortuos sepelire et lugere.

1274. ὦ τάλαινα. *Ita ferè ibid. vers. 1244, at sensu di-*

METRICA VERSIO.

Amplectar, artus, membræque omnia, admovens
Carni oscula illi, lacte quam eduxi meo.
Joseph. Quin hinc recede, ne malè aliquis cædibus
Multis cruentus te excipiat, et non suo
Dignetur oculo. Sit satis quòd; ut vides,
Ascendimus jam reddituri propriis
Manibus cadaver illicò. At prior ocius,
Bone Nicodeme, scalæ in impactos gradus
Insiste, clavis ac refixis altius
Corpus leonis, nacta quod prædam suam

Plebs ipsa gaudet, bis trabe à sculptâ erue.
Tu verò abi, inquam, sparsa fletu et lacrymâ
Non indecenti, non tamen mutaveris
Quæ facta, quamvis multa plorans ingemas.
Deip. Miserrimam, me Filium nisi video,
Ut mortuus sit, antequàm sit conditum
Corpus sepulcro. Sed quid? an ne quid ferum
Contingat, ego me plebis a turbâ eximam?
At absque Nato, cura quæ vitæ mihi?
Concede saltem Filium mihi mortuum

- 1255 Amplectar, et unumquodque membrum,
 Oscula figens carnibus, quos enutrivì.
Joseph. Recede potiùs, recede, ne quis carnificum
 Tibi vim inferat, aut videre prohibeat.
 Nos verò ascendimus, ut cernis, et mortuum
- 1260 Celeriter propriis manibus demitemus.
 Ità, dilecte Nicomedes, tu prior celeriter
 Subi compactos scalæ gradus.
 A trabe duplici ligno compactâ detrahe corpus
 Leonis, quem tanquàm prædam nacta plebs exultat.
- 1265 Tu verò properè abi licèt gemebunda,
 Cùm ità statutum sit, nec habes vim, quâ
 Hæc immutaveris, etiamsi gemas et lacrymeris.
Deip. Timida ego et infelix, nisi meum videro Filium
 Etiam mortuum, usquè dùm tumulus eum excipiat.
- 1270 Verùm effugio plebem, ne quid et mali patiar.
 Absque enim Filio, quæ mihi vitæ voluptas?
 Sine me lugere mortuum Filium et sepelire,
 Ipsius pedes tangere, et membra deosculari.
 Age, ô miserrima manus mea, mortuum suscipe.
- 1275 *Joseph.* Ne, ne manum admoveas, ne mortuum attingas,
 Nequaquàm; si quidem eum nunc his manibus sepeliam,
 Laboris socium admittens Nicomedem,
 Qui maximam unguentorum copiam attulit,
 Ne quis hostium ipsum contumeliâ afficiat,
- 1280 Peplum revellens, corpûsque è sepulcro eruens.
 Quantùm enim convenit mihi generis cognationem
 Habenti, mortuum quoquè amicum veneror.
 Quomodò igitur efferre, aut quid oporteat nos facere
 Huic mortuo, ut gratificemur animo tuo,
- 1285 Cogita. Meis autem obsecuta consiliis,
 Silenter tolera; hæc enim omnia in melius cedent :
 Neque ullum aliud scelus ergà Filium tuum exanimem videris.
 Ex Judæâ quidem gente me esse non inficior;

verso Medea sese excitat ad cædem filiorum suorum per-
 petrandam :

Ἀγ', ὦ τάλαινα χεὶρ ἐμὴ, λάβε ξίφος.

Age, ô misera manus mea, arripe gladium.

1276. Ἐπεὶ μὲν etc. Ità ferè ibid. Jasoni respondet Me-
 dea circa suos liberos :

. . . Ἐπεὶ σφας τῇδ' ἐγὼ θάψω χερεῖ.

. . . Quia ego sepeliam eos hac manu.

1279. Ὡς μή τις αὐτόν. Sic ibid. vers. 1380 Medea de
 liberis suis sollicitam se exhibet.

1281. Μὲν γένους. Reg. H. II, μή. Ità legit interpres, et
 in textu suprâ vers. 1158, quod vide, et infrâ vers. 1698
 et 1710.

1283. Πῶς γούν κομίζεσθαι, ἢ τί χρὴ. Ità legendum videtur.
 Sic et Hippolyt. vers. 1261, nuntius Theseo exponit
 quàm anxia sit ipsius mens etc.

1288. Εἶναι γὰρ Ἰουδαῖος etc. Hæc videntur parùm con-
 sentire iis quæ suprâ leguntur vers. 1158. Vide infrâ
 vers. 1698 et 1710.

METRICA VERSIO.

Lugere liceat, condere urnâ, tangere
 Pedes, et artus osculari. Agedum, ô manus,
 Age, mea, et ut datur tibi extinctum tene.
Joseph. Hoc absit, absit ut manum illi admoveris
 Vel mortuum attigeris : ego manibus meis
 Humabo, socio Nicodemo tradito
 Laboris hujus, copiam qui maximam
 Affert odorum, ut nullus hostium malè
 Proculcet illum, turpiter peplum abstrahens,
 Corpûsque mole de sepulcrali eruens.

Tom. II.

Nam quod genere non proximum etiam convenit,
 Honoro amicum morte sublatum et colo.
 Vide ergò, quí nos hoc eum efferre è loco
 Possimus, et quí mortui nil nomine
 Non providentes facere quod tibi placeat.
 Quòd si monenti mihi aliquis apud te est locus,
 Ferto moderatè quicquid est. Nam jam optimè
 Bellèque cedent omnia, neque videris
 Quid triste Natum in mortuum admitti ampliùs.
 Judæâ ut esse me haud negem ex gente, id tamen

- Ἀτὰρ τοσοῦτον οὐ δυνήσομαι ποτε
 1290 Τὸν σὸν πίθεσθαι Παῖδ', ὅπως οὐκ ἐσθλὸς ἦν,
 Οὐδ' εἰ τὸ σύμπαν τὸ βροτῶν λέγῃ γένος.
 Καὶ τὴν ὀρεινὴν γραμμάτων πλήσειέ τις
 Ὑλιν, ἐπεὶ μιν ἐσθλὸν ὄντ' ἐπίταρμαι.
 Ἐκτείν' ὄμως, ἄνασσα, χεῖρας σὺν κόραις,
 1295 Δέξαι τε νεκρὸν Παῖδα σὸν πεφιλμένον,
 Καὶ κλαῦσον, ὡς βούλοιο, καὶ ψαῦσαι μελῶν.
 Θεοτό. Κάλλισον εἴπας μῦθον, ἐν δ' εὐεργέταις
 Τὸ λοιπὸν ἤδη, καὶ φίλοις ἔση πλέον.
 Ὡς καλλίνικος εἰς κλέος ἦκεις μέγα.
 1300 Οὐκοῦν, γεραιὲ φίλτατ' Ἰωσήρ, λαβέ,
 Ἐναγκάλισαι Παῖδα, καὶ προσέκυσαι.
 Λαβοῦ, λαβοῦ νῦν, καὶ κατόρθωσον δέμας,
 Ὄρθου κεφαλὴν, πῆχυν ἐνθεῖς ἀύχενι
 Ἐν δεξιᾷ, πλευρὰν δὲ τοῦδ' ἀείρατε.
 1305 Θεολ. Ἐκτείν', ἄνασσα, χεῖρας, αἱ τ' ἄλλαι κόραι·
 Δέξασθε νεκρὸν, ὅς νεκροῖς ζωὴν διδοῖ,
 Κάγώ δ', ὅση δύναμις, ὑποδέχομαι.
 Θεοτό. Ἄγ', ὦ τάλαινα χεῖρ ἐμὴ, νεκρὸν λαβέ.
 Φεῦ, φεῦ! τί λεύσω; ταῖν χεροῖν τί νῦν φέρω;
 1310 Τίς ἐστὶν οὗτος, ὃν νέκυν χεροῖν ἔχω;
 Πῶς καὶ νιν ἡ δύσσηνος εὐλαβουμένη
 Πρὸς ξέρνα θῶμαι; τίνα θρηνήσω τρόπον;
 Αὐτὸς δὲ δοίης καὶ προσειπεῖν σ' ὡς νέκυν,
 Καὶ πᾶν κατασπάσαιμι σὸν μέλος, Τέκνον.
 1315 Χαῖρ', ὕστατον σ' ὀρώσα νῦν προσφθέγγομαι,
 Ὃν μήποτ' αὐτὴ φύσας ὤφελον νέκυν
 Τὰ νῦν ιδέσθαι, φθίμενον θ' ὑπ' ἀνόμων.
 Δὸς ἀσπάσασθαι μητρὶ δεξιᾷν χέρα.
 Ὡ φιλτάτη χεῖρ, ἧς ἐγὼ πόλλ' εἰχόμεν,
 1320 Προσειχόμεν δ', ὡς κισσὸς ἔρνεσι θρύος!
 Ὡ φίλον ὄμμα, φίλτατον δέ μοι ζόμα,
 Καὶ σχῆμα, καὶ πρόσωπον εὐγενές Τέκνου!
 Ὡ γλυκυτάτη προσβολὴ τῶν χειλέων!
 Ὡ θεσκελὸς χρῶς, πνεῦμα δ' ἠδίζον Τέκνου.
 1325 Ὡ θεῖον ὄδμηξ ἄσθμα! καὶ γὰρ ἐν κακοῖς

1289. Ἀτὰρ τοσοῦτον, etc. Ità ferè Hippolyt. vers. 1250, ipsius innocentiam Theseo nuntius asserit. Vide suprà vers. 322.

1295. Δέξαι τε νεκρὸν, etc. Ista dissonant iis quæ leguntur suprà vers. 1275, μηδ' ἄψη νεκροῦ.

1308. Ἄγ', ὦ τάλαινα. Ità suprà vers. 1274, et Medea vers. 1244.

1309. Φεῦ, φεῦ! τί λεύσω; Ità ferè Bacch. vers. 1279.

1315. Ὑστατον. Ità Reg. Editi ὑσάτιον, sed deficit metrum.

METRICA VERSIO.

Non potero tantum ut Filium inficier tuum
 Probum, integrumque, non si in unum confluent
 Id denegantes, quotquot hodiè sunt viri,
 Contraque clamet litteris plena omnibus
 Montana sylva : nam bonum hunc virum scio.
 Extende tamen huc cum tuis puellulis,
 Regina, dextram : Filium carissimum
 Tibi, mortuum ulnis excipe, et lacrymis tuis
 Multis rigata membra contrecta, ut cupis.

Deip. Pulchrè quidem tu me mones, in posterum
 De me inter omnes promerentes optime

Fidòsque amicos arctius locaberis,
 Victoriæque nobilis, famæ inclytæ
 Te consecrabis. Age igitur, gratissime
 Senecio Joseph mi, cape ulnis Filium,
 Amplectere, et propius ei tete applica.
 Tene, tene nunc, corpus erige, et caput
 Attolle, cervici illius cubitum inferens
 Ad dextram : ejus subdite lateri manum.
Theol. Tu porrige manus, domina; vos puellulæ
 Excipite nunc jam mortuum, qui mortuis
 Vitam procurat; ego quoque hunc pro viribus

- Attamen nunquàm eò adduci potero,
 1290 Ut non credam Filium tuum fuisse optimum,
 Nequidem si contradiceret universum genus humanum;
 Aut aliquis montanam litteris impleat
 Sylvam, quandò quidem scio esse probum.
 Extende manus simul cum puellis, domina,
 1295 Excipe mortuum Filium tuum dilectissimum,
 Et luge, ut volueris, et membra deosculare.
Deip. Optimum dixisti verbum : inter promerentes
 Jam deinceps, et amicos præsertim eris.
 Ut strenuus heros, insignem famam consequeris.
 1300 Igitur, senex dilectissime Joseph, accipe,
 In ulnas excipe Filium meum, et complectere.
 Accipe, accipe nunc et corpus erige,
 Attolle caput, cervici illius cubitum inserens
 Ad dextram, latúsque extollite.
 1305 *Theol.* Expande, domina, manus, cæteræque puellæ,
 Excipite mortuum, qui mortuis præbet vitam,
 Et ipse, pro viribus, excipiam.
Deip. Age, ô misera manus mea, mortuum excipe.
 Eheu, eheu! quid video? quid fero nunc manibus?
 1310 Quisnam ille est quem mortuum in manibus habeo?
 Quomodò eum, ô infelix, venerabunda
 Pectori admovebo? quonam modo ingemiscam?
 Da mihi ipse, ut te tanquàm mortuum compellem,
 Omnésque tuos artus, Fili, complectar.
 1315 Salve, ultimùm te cernens nunc alloquor.
 Quem à me genitum nunquàm debuissem mortuum
 Nunc intueri, et à sceleratis occisum.
 Da parenti dextram manum deosculari.
 O carissima manus, quam sæpè tenui,
 1320 Cui inhæsi sicut hedera ramis quercûs!
 O dilecti oculi et os mihi carissimum,
 Et species, et vultus generosus Filii!
 O suavissima labiorum admotio!
 O divina cutis, suavissimèque Filii halitus!
 1325 O divina odoris fragrantia! nam et malis oppressa,

1318. Δὸς ἀσπάσασθαι etc. Ità Medea vers. 1070 etc.,
 suos liberos alloquitur :

Δότ' ἀσπάσασθε μητρί δεξιάν χεῖρα.

Ὡ φιλότατη χεῖρ, φίλτατον δέ μοι σῶμα,

Καὶ σχῆμα, καὶ πρόσωπον εὐγενὲς τέκνων.

Date matri dextram manum, salutate matrem.

O carissima manus, et mihi carissimum os,

Et species, et vultus generosus liberorum.

1320. Προσπεύχονην δ'. Ità suprà vers. 1232. Sic et
 vers. 398, Hecuba Ulyssem alloquitur de Polyxenâ :

Ὅποῖα κισσὸς ὀρυὸς, ὅπως τῆσδ' ἐξομαι

Ut hedera quercui, sic huic adhærebo.

METRICA VERSIO.

Excipiam. *Deip.* Age jam, ô misera mea manus, mortuum
 Prehende. Quidnam heu, heu video? quid nunc manu
 Gesto? quis iste est, mortuum quem inter manus
 Teneo? quid autem misera timidâque applico
 In pectus ipsum? quomodò nunc jam ejulem?
 Mi Nate, Nate, jam mihi hoc dones velim,
 Ut te ipsa tanquam mortuum affari queam,
 Amplexer artus singulos. Nunc te ultimùm
 Compello cernens, et vale longum ingemo.
 Ego ipsa, quæ te mater in lucem edidi,
 Te perditorum scelere mactatum et manu

Cerno, et quod æquum non fuit, nunc mortuum.
 Cede ô potentem dexteram matri osculum
 Ad dulce, suavis ô manus toties mihi
 Tractata, cuique non adhæsi lentiùs,
 Quàm lenta ramis hedera quercûs assolet.
 Jucunda ô visu lumina, os gratissimum,
 Vultusque, facièsque generosa Filii,
 O pressa nostris labra labris suaviter!
 O dignus ipso vel Deo color, halitus
 Suavissimus Nati, ô odoris cœlica
 Fragrantia, malis sæpè quæ pressam imbuens

- Οὐς', ἡσθόμην σου, κύνεικουρίστην κίσθρ.
 Τί δ' ὦδ' ἀτίμως ἡθῆλυσας τεύναναι;
 Τί τήν τεκοῦσαν μητέρ' ὀρφανήν σέθεν
 Τέθεικας: οἶμοι! συνθάνοιμί σοι, Τέκνον.
 1330 Θανεῖν με κρεῖττον, ἢ θανόντα σε βλέπειν.
 Πῶς ἐξ ἀναύθου, καὶ μύσαντος ὄμματος
 Ἔξω παρηγόρημα; πῶς δ' οἴσω μένειν;
 ὦ χρωτὸς ἡδὺ πνεῦμα! μάτην ἄρα σε
 ἔθρεψε, Τέκνον, μαζὸς οὐμὸς σπαργάνοις;
 1335 Μάτην δ' ἐμόχθουν, καὶ κατεξάνθην πόνοις,
 Ἀρχῆς ἀπ' ἄκρης σῶν ξένων γενεθλίων;
 Ἡ πολλὰ μὲν ζῶν, πολλὰ δ' εἰς ἄθου μολῶν,
 Παγκράτορος Παῖ, τῆς ἐμῆς ἡψω φρενός.
 Ἐκ τῶν δὲ πρώτων, πρῶτον ἄρξομαι λέγειν.
 1340 Ὑβρις μὲν, ἥτ' ἔσφηλε πάντων μητέρα,
 Καὶ πατέρα πρώτιστον, ὃς βροτῶν γένος
 ἔσπειρε, καξήμησε κάλλιπον θέρους,
 Τεκεῖν μ' ἔθηκε παραδόξως σ', ὦ Τέκνον,
 Εὐδοξον, ὡς ἔδοξε σῷ γεννήτορι,
 1345 Πρὶν ἢ γενέσθαι κάμῃ, καὶ πᾶσαν κτίσιν.
 Κάπει δ' ἐτέχθην Πατρός, οἶμαί, σου κρίσει,
 Ἴρέφει με πατήρ οὐ βροτεῖαν ἐσχάραν,
 Μητήρ τ' ἔδωκεν ἱεροῦς ἀμφὶ δόμους,
 Ἐνθ' ἐκτραφεῖσαν χερσὶν Ἀγγέλου ξένως,
 1350 Εἰς καιρὸν ἀνδρὶ σώφρον' ἐκδέδωκέ με
 Γερουσία σύμπασα, τηρεῖν ἐννόμως,
 Οὐκ ἄθει καὶ τοῦτο, θεῖα δὲ κρίσει,
 Ὡς εὐλόγως ἔλεγχον εἰς καιρὸν φέρω,
 Καὶ παιδαγωγὸν Παιδὸς, οὗ γονὴ ξένος.
 1355 Μένω γάρ αὖθις παρθένος τεκοῦσά σε.
 Αὐτὴ θ' ἐαυτὴν οἶδ', ὅπως ἀγνή μένω,
 Σὺ τ' αὐτὸς οἶδας, ὡς τὰ πάντ' εἰδῶς σαφῶς.
 Σοῦ δ' ἐξ ἐμοῦ τεχθέντος, ἐκ Πατρός Θεοῦ,
 Οὐκ εὐπρεπεῖς ἔθεντο πολλοὶ μοι λόγους,

1327. Τί δ' ὦδ' ἀτίμως. Ità suprà vers. 885, et Med. vers. 1208 etc.

1331. Πῶς ἐξ' ἀναύθου etc. Sic et suprà vers. 906.

1333. ὦ χρωτὸς ἡδὺ πνεῦμα! Sic Troad. vers. 753 etc. Andromache filium suum jamjam periturum deflet:

ὦ χρωτὸς ἡδὺ πνεῦμα! διακενῆς ἄρα

Ἐν σπαργάνοις σε μαστὸς ἐξεθρεψ' ὅδε.

O dulcis halitus corporis! frustrà igitur

In fasciis aluit te hæc mamma.

1337. Ἡ πολλὰ μὲν ζῶν etc. Ità Rhes. vers. 915 et 916, Musa ingemiscit de cæde Rhesi filii sui et fluvii Strymonis.

1339. Ἐκ τῶν δὲ πρώτων etc. Ità suprà vers. 301, et Med. vers. 475.

1340. Ὑβρις μὲν etc. Ità Rhes. vers. 917 et 918, loquitur Musa:

Ὑβρις γάρ, ἥ σ' ἔσφηλε, καὶ Μουσῶν ἔρις,

Τεκεῖν μ' ἔθηκε τόνδε δύστηνον γόνον.

METRICA VERSIO.

Percepta toto me refecit pectore!
 Et quid tulisti morte tam infami emori?
 Quid te parentem destitutam Filio
 Fecisti? ô utinam commori detur tibi,
 Mi Nate. Longè suavius mori mihi
 Esset, jacentem quàm videre, et mortuum.
 Nam qui me et impos vocis, et oculos premens
 Suos profundâ nocte consolabatur?
 Quæ vita poterit esse non gravis mihi?
 O corporis dulcem, et suavem spiritum!
 Frustrà ergò, Nate, præbui tibi ubera,

Frustrà laborans te puellum fasciis
 Involvi, et in te matris operam perdidi.
 Jam primâ ab illâ luce, quâ mirabilis
 Illuxit ortos edito tibi, ô Dei
 Omnia potentis Nate, tu vitam trahens
 Idémque descendens ad imam tartari
 Sedem nigrantis, pectus anxisti meum.
 Ego autem ab ipso capite rem totam ordiar.
 Superbia quidem quæ omnium matrem impulit
 In fraudem, et antiquum patrem mortalium,
 A quo propagatum genus, pulcherrima

- Te sensi, et cor meum fuit allevatum.
 Cur tàm ignominiosè voluisti mori?
 Cur matrem, quæ te genuit, orbatam te
 Posuisti? Hei mihi! tecum, Fili, commoriar.
- 1330 Mori mihi satius esset, quàm te mortuum cernere.
 Quomodò ex eo, qui mutus est, et oculos clausit,
 Solatium excipiam? quomodò illud ferre potero?
 O dulcis halitus corporis! frustrà igitur te
 In fasciis lactaverunt, Fili, ubera mea?
- 1335 Frustrà etiam laboravi, et confecta sum laboribus;
 Ab ipsismet incunabulis tui ortûs inauditi?
 Profectò multùm quidem vivens, multùmque inferos subiens;
 Omnipotentis Fili, meum cruciasti animum.
 Sed ab iis quæ prima sunt, primùm incipiam dicere.
- 1340 Superbia quidem quæ omnium matrem fefellit
 Primùmque parentem, qui mortalium genus
 Seminavit, et optimam messem collegit,
 Fecit me parere te miro modo, Fili,
 Te gloriosum, ut tuo Genitori placuit,
- 1345 Priusquàm et ego fuerim, et universa creatura.
 Cùm autem tui Patris voluntate, ut arbitror, genita fuerim,
 Alit me genitor non ad mortalem focum,
 Et mater ædi sacræ me tradidit:
 Ibi modo insolito Angeli manibus enutritam
- 1350 Pro tempore viro modesto tradidit me
 Universus senatus, in cuius fide et custodiâ essem,
 Nec istud absque Deo, divinâque providentiâ,
 Ut pro tempore convenienter meæ vindex castitatis esset,
 Infânsque pædagogum haberet, cuius partus est inauditus.
- 1355 Permaneo etenim iterùm virgo, etsi te genuerim,
 Memet ipsâque novi, quo modo intacta maneam.
 Tu ipse nosti, cui omnia sunt aperta.
 Cùm autem ex me, ex Deo Patre natus fueris,
 Indecoros contrà me multi disseminaverunt sermones

*Tua enim arrogantia quæ te perdidit, et contentio cum
 Musis*

Fecit me parere hanc infelicem sobolem.

1347. Τρέφει με πατήρ etc. Sic ferè ibid. Musa refert
 quomodò Rhesus alitus fuerit:

. . . Τρέφειν δέ σ' οὐ βροτείαν ἐσχάραν

Στρυμῶν δίδωσιν etc.

. . . . Te verò alendum non ad mortalem focum

Dat Strymon pater. . . .

1348. Μητηρ τ' ἔδωκεν etc. Tota hæc narratio, vel si
 mavis, fabula, descripta est ab apocrypho libro de Ortu
 beatæ Virginis, sub nomine sancti Jacobi fratris Domini.
 Cùm autem liber ille Apollinario recentior sit, vel indè
 constat recentius quoquè Apollinario esse carmen istud.
 Damasceno autem antiquiorem indè patet esse totam il-
 lam de educatione Mariæ fabulæm.

1353. Εὐλόγως. Ità Combef. ex duobus Regiis. Editi
 ἀλόγως, quæ lectio servari posset legendo οὐκ ἀλόγως.

METRICA VERSIO.

Demessa messis, fecit ut contrà omnium
 Spem, Nate, parerem gloriosum te, ut tuus
 Decrevit olim Genitor, antequàm edita
 Essem, vel isto quicquam in orbe viveret.
 Simul atque nata sum Patris tui, ut arbitror,
 Ex mente summâ, me meus nutrit pater,
 Non inter illos quos colunt homines lares,
 Sed me sacratæ mater ædi destinat.
 Illic manibus eductam Angeli insolito modo
 Totus senatus, comoda legens tempora,
 Viro modesto conjugem me tradidit,

Tom. II.

In cuius unius fide et custodiâ
 Essem: nec istud absque divûm numine
 Prudentiâque, ut indè tempore debito
 Certissima esset Filii probatio,
 Et testis ejus quem novo parerem modo.
 Nam partu ab ipso virgo adhuc maneo, mihi
 De me ipsâ testis casta nunc ut sim parens,
 Tûque ipse testis nota cui sunt omnia.
 Sic te, parente me, Deo Patre edito,
 Absurda multi et vana mihi sermonibus
 Disseminârunt, dictitantes ex viro

V 13

- 1360 Ψευδεῖς, τεκεῖν βάζοντες ἔκ τινος βροτῶν.
 Κούκ ἤρκεσάν μοι ταῦθ' ὕδρισθῆναι μόνον,
 Ἀλλ' ἔδραμον φεύγουσα κ' εἰς τὴν Αἴγυπτον,
 Ἐπλὴν τε πολλὰ, καὶ κατεξάνθη πόνους.
 Ἀλλ' εἶδον ἐξαίσιά σοι πεπραγμένα,
- 1365 Καὶ πάντα συμβάλλουσα, καὶ θαμβουμένη,
 Οὐ θνητὸν ᾤμην σ', οὐδ' ἐδείμανον θανεῖν.
 Ἀλλὰ σε πατὴρ Αἰθραῖα σύνθημά τι.
 Πρέσβευμά θ', αἷ τε μυρία γερουσίαι,
 Ὀρκος θ' ὄνπερ ὤμοκας, εἰς σωτηρίαν
- 1370 Θανεῖν ἔπεισαν, κάπικουρῆσαι γένει.
 Εὐτεῦθεν ἔτλης καὶ τόκον τε καὶ πότμον.
 Κἀγὼ δὲ μισθὸν τῶν ἀφερτάτων πόνων
 Ἐν ἀγκάλαις κρατοῦσα νεκρὸν σ', ὦ Τέκνον,
 Θρηνῶ σε πικρῶς, καὶ ξένω, καὶ δακρυῶ.
- 1375 Θρηνῶ, σοφιστὴν δ' ἄλλον οὐκ ἐπάξομαι.
 Πέπλοις δ' Ἰωσὴφ εὐπρεπῶς ἀμφιάσαι
 Ἐτοιμός ἐστι, πρὸς δὲ καὶ τεύξαι τάφον,
 Καὶ ξυνκενῶσαι μυρίων χλιδὴν μύρων,
 Ἦν Νικόδημος ἦλθεν εὐψυχῶς φέρων,
- 1380 Βαιὼν φιλοφρόνημα νεκροῖσι φίλοις·
 Τί γάρ τὸ κέρδος ἐκ μύρων τεθνηκόσιν;
 Τάθ' ἐν νεκροῖσι φροντιεῖ Πατήρ σέθεν,
 Οὓς πάντας αὐτὸς, ὥς σκυλεύματ', ἐξάγοις,
 Αἶδος οὓς καθεῖρξεν, οὓς συνήρπασε,
- 1385 Κἀδδῆσεν ἐν δεσμοῖσι πανζόφου ξένης.
 Μυσηρίων δὲ τῶν ἀπορρήτων φανὰ
 Ἐδειξε πατήρ, παῖδ' ἀποσφάξας μόνον.
 Ἐφῆσε μύξης αὐτανέπιος σέθεν,
 Μείζων ἀπάντων, ὥς ἔφης, θεηγόρων,
- 1390 Ὃν δῆμος ἐκδέδωκεν Ἑβραίων σφαγῇ,
 Σεμνὸν πολίτην, κάπῃ πλείεσσιν ἄνδρ' ἕνα
 Φανέντα φοῖβον, γυμνόν, ἄτιτον, μόνον.

1366. Οὐδ' ἐδείμανον. Ità Rhés. vers. 933, Musa ait de Rhésio filio suo :

. . . . . Οὐκ ἐδείμανον θανεῖν.

. . . . . Non metuebam moriturum esse.

1367. Σύνθημά τι. Mallet Combef. σύνθημά τι.

1368. Πρέσβευμά θ' etc. Ibid. vers. 935 eadem Musa ait :

. . . . . Ἀλλὰ σ' ἔκτορος

Πρέσβευμα, ἣ τε μυρία γερουσία

Ἐπεισ' ἀνελθεῖν, κάπικουρῆσαι φίλοις.

. . . . . Sed te Hectoris

Legationes, et frequentes senatûs nuntii

Induxerunt ut huc ascenderes, et opem ferres amicis.

1372. Κἀγὼ δὲ μισθὸν etc. Ità ferè ibid. vers. 947 etc. :

Καὶ τῶνδε μισθὸν παῖδ' ἔχουσ' ἐν ἀγκάλαις

Θρηνῶ. Σοφιστὴν δ' ἄλλον οὐκ ἐπάξομαι.

Et horum mercedem nunc filium in ulnis gestans

Lamentor. Alium verò lamentatorem non adducam.

1377. Ἐτοιμός ἐστι etc. Ità ferè ibid. Hector vers. 959 etc. :

Καὶ νῦν ἔτοιμος τῷδε καὶ τεύξαι τάφον,

Καὶ συμπυρῶσαι μυρίων πέπλων χλιδὴν.

Et nunc sum paratus ei facere sepulcrum,

Et simul incendere delicias multarum vestium.

1384. Καθεῖρξεν etc. Sic infrà vers. 1925 et 1926. Ità ferè Bacch. vers. 443 et 444, famulus Pentheum alloquitur :

METRICA VERSIO.

Meum esse partum; nec satis calumnia
 Hæc visa, nisi me Ægyptus etiam mox suum
 Profugam videret in sinum, et laboribus
 Attrita multis, paterer indignissima.

Miranda vidi facta tibi, quæ dùm stupens
 Mecum notarem, te grege ex mortalium
 Unum eximebam, cui nefas esset mori.
 Ut enim quod olim pactum Abrahamo patri,
 Quod deprecanti multitudini datum
 Patrum piorum, longa quos ætas graves

Faceret, et hæc quam jurejurando fidem
 Dedisti, eò te perpulerunt, ut mori
 Non grave putares, cuncta quòd mortalium
 Generi ad salutem cerneres in posterum :
 Sic indè legem mortis humanæ, ut prius
 Partus subisti. Sed ego gestans præmium
 Meis in ulnis non ferendi incommodi,
 Te, Nate, mortuum gravi fletu ingemens
 Plorânsque prosequor, meas in nœnias
 Nil artis addens præter ora lacrymis

- 1360 Falsos, dicentes me ex aliquo viro genuisse.
Neque satis fuit ut tali calumniâ lacesserer;
Sed fugiens in Ægyptum cucurri,
Plurâque mala pertuli, laboribûsque fui oppressa.
Verùm vidi prodigia à tè confecta,
1365 Et omnia conferens, et obstupefacta,
Te mortalem non existimabam, neque tuam mortem reformidabam.
Verùm percussum cum patre Abrahamo pactum,
Ac supplicatio, patrûmque innumerabilis cœtus,
Et jusjurandum quod jurasti, te pro salute nostrâ
1370 Mori suaserunt, et humano generi subvenire.
Hinc et partum et mortem sustinuisti.
Et ego mercedem intolerabilium laborum
In ulnis ferens te mortuum, ô Fili,
Lamentor te amarè, et lugeo, et lacrymor.
1375 Lugeo, nec alium qui scitè lugeat adducam.
Jámque Josephus decenter peplis involvere
Paratus est, et exstruere sepulcrum,
Et effundere plurima pretiosâque unguenta,
Quæ liberali animo ac munifico attulit Nicodemus,
1380 Exilis officii præstatio amicis defunctis impensa :
Etenim sparsa unguenta, quid prosunt mortuis?
Rebus autem mortuorum consulit Pater tuus,
Quos omnes ipse, ut spolia, eduxeris ex inferno,
Quos infernus carcere tenebat, ac rapuerat,
1385 Tartarîque tetrâ caligine vinxerat.
Mysteriorum autem arcanorum manifestationem
Ostendit pater, filium unicum occisurus.
Prænuntiavit discipulus tuus consobrinus,
Omnium, ut dixisti, prophetarum maximus,
1390 Quem internecioni tradidit plebs Hebræorum,
Gravem civem, et quem unum virum maximè
Visum castum, nudum, ne vescentem quidem, solitarium.

Ἄς δ' αὖ οὐ. Βάκχας, εἰρξας, ἃς συνήρπασας,
Κἀδήσας ἐν δεσμοῖσι πανδήμου ζέγης.
Quas verò tu, Bacchas, incluseras, quas rapueras,
Et ligaveras in vinculis publici carceris.

1386. Μυστηρίων δὲ etc. Ità ferè Rhes. vers. 942 Musa sic habet :

Μυστηρίων τε τῶν ἀπορρήτων φάνας
Ἐδείξεν Ὀρφεύς αὐτανέψιος νεκροῦ.
Et mysteriorum arcanorum revelationes
Docuit Orpheus consobrinus cadaveris.

1387. Πατήρ etc. Reg. H. II, addit Ἀβραάμ, quæ quidem vox glossa est, sed optima sanè, ne quis, ut Roill.

et alii intelligat de Patre æterno, qui morienti Filio nota hæc fecerit, quasi verò Filius ignoraverit; quod fidei profectò adversatur. Abraham igitur filii immolatione mortem Christi, cujus eximia fuit figura, notam fecit et Joannes Præcursor prædicavit.

1388. Αὐτανέψιος etc. Non legitur in Evangelio Joannem Baptistam Christi fuisse discipulum, aut internecioni traditum à plebe Hebræorum.

1391. Σεμνὸν πολίτην etc. Sic Rhes. vers. 946 de Musæo :

Σεμνὸν πολίτην, καπὶ πλείστον ἄνδρ' ἕνα...

Gravem civem, et quem unum virum maximè, etc.

1392. Ἄσιτον. Ità duo Regii. Mendosè Editi ἄτιμον.

METRICA VERSIO.

Uda. En paratus qui decenter amiciat
Te veste Joseph, qui super tumultum exstruat,
Unâque multa unguenta fundet optima,
Quæ Nicodemus afferens hûc advenit,
Hoc uno amoris candidi in amicos sibi
Pignus relinquens non grave, at pium tamen :
Unguenta nam quid sparsa prosunt mortuis?
Quin mortuorum consulet rebus Pater.
Quos ipse cunctos, tanquàm spolia, ex inferis
Trahes, in arctum carcerem arreptos, loco

Caliginoso deligatos vinculis.
Arcana Pater hæc Filio mysteria
Aperta voluit occidenti. Haud inscius
Mysteriorum, sanguine affinis tibi,
Longè inter omnes mentis altæ interpretes,
Te teste, primus dixit, Hebræum genus
Quem destinavit in necem, civem gravem.
Actoritate plurimos qui inter viros
Præ se tulit virum pium atque innoxium,
Et nudum, et unus abjectus semper fuit.

- Τροφή δ' ἀμεμφεῖ πᾶσιν ἦν κεχρημένους,
 Ἰσθῆτ' ἀποσρόπαιον ἐγγλαινούμενος ·
- 1395 Μόνοις δ' ἀποσρόπαιος οἷς πέλει χλιδῇ ·
 Αὐχμῶν, πινώδης, λυπρὸν ἀμπνεύων βίον,
 Ἥχι ξυνοικεῖ θαφιλῆς ἐρημία,
 Ρεῖθροισιν ὠκύς ἐνθ' Ἰορδάνης ῥέει.
 Ὡς τῆς ταφῆς ἔδειξε φανὰς αἰσίας
- 1400 Τρισσημερεύσας ἐν βυθῷ θεοπρόπος.
 Καὶ ταῦτα μαυθάνουσα, τέρψιν ἐμφέρει,
 Καραδοκοῦσα καὶ ταφῆς ἰδεῖν τέλος.
 Οὕτως ἄρ' ἔτλης, Τέκνον, ἦδη τὸν μόρον,
 Κάκεινα τῶν νῦν δραμάτων αἰτιά σοι,
- 1405 Σπεύσαντι θανεῖν, κάπικουρῆσαι βροτοῖς.
 Ἀλλ' οὐκ Ἰούδας, οὐδ' ὁ τάλας Πιλάτος
 Διπλὴν δίκην φύγωσιν, ἀλλὰ σφᾶς τίσει
 Ἐκδικὸν ὄμμα Πατρὸς ἀμυντήριον,
 Πόλιν τε πᾶσαν, καὶ στρατὸν μαιφόνον.
- 1410 Ἐδρας, ἔδρασας, μὴ δόκει λεληθέναι,
 Πόντιε, δίκης ὄμμα πανθερκέσαστον,
 Κᾶν χεῖρας ἀπένιψας, ὥς ἔξω φόνου ·
 Οὐχ ὁ προδοὺς ἔρριψε μισθὸν τοῦ φόνου,
 Ὅπερ δέον μὲν ἐν δέρῃ θεῖναι ξίφος,
- 1415 Δέον δὲ λυγρὸν αὐχέν' ἐνθεῖναι βρόχοις,
 Ἡ κύμασι γλαυκοῖς ἀφανίσαι δέμας,
 Ρίψαντι πρὸς θάλασσαν ἰχθύσι βοράν ·
 Εἰ μὲν γὰρ ἀπλῶς ἄνδρ' ἐπώλησας, τάλα,
 (Στρέφω γὰρ εἰς σὲ τὸ πρόσωπον τοῦ λόγου,)
- 1420 Εἰ μὲν τιν' ἐξέδωκας ἄλλον εἰς φόνον,
 Νόμῳ πολιτῶν συμφορὰν ὑπέσχεσ' ἄν.
 Νῦν δ', ὅς σε πολλῶν ἠξίωσε χαρίτων,
 Ρύψης τε παντὸς ἦκε πατρόθεν γένους,
 Πέπρακας, ἐκδέδωκας εἰς φόνον φθόνῳ ·
- 1425 Καὶ τίσιν οἶαν σ' οὐχ ὑποστῆναι θέμις;
 Ἴωσ. Ἢδη κέκριται παντάδικος ἐνδικῶς
 Μύτης ὁ παγκάκιςτος, ἐκδοὺς Δεσπότην,
 Αὐτοκρεμαστοῖς ἐν βρόχοις ἡρτημένος.

1393. Τροφή δ' ἀμεμφεῖ etc. *Ed quod summis fruticibus, herbisque vescebatur.* Ità innuere autorem putat Combefisius, nec locustas specialiter velle, ad quæ ambo vox græca Matth. iii, 4, ἀκρίδες est ambigua: æquè quadraret ἀγθαι, *insolito*, inquit Combefisius.

1394. Ἰσθῆτ' ἀποσρόπαιον. Mendosè Editi ἰσθῆτα προσροπαίου.

1395. Οἷς πέλει χλιδῇ etc. Reg. H. ii, οἷς πέμπετ χλιδῇ, quibus anima vitæque deliciæ.

1403. Οὕτως ἄρ' ἔτλης etc. Scilicet in personâ eorum qui erant ipsius figuræ.

1407. Διπλὴν δίκην. *Interitus animæ et corporis, non ut Roill., Quæ utrumque jam certa manent.*

1408. Ἐκδικὸν ὄμμα etc. Ità suprâ vers. 1198.

METRICA VERSIO.

Irreprehensus cibus, amictus huic vilis quidem :
 Sed vilis illis tantum et horrens, dediti
 Qui sunt voluptati : ille squallore horridus,
 Et sorde multâ duriter vitam trahens,
 Quâ solitudo vasta terræ panditur,
 Jordanis alveo diffluit rapidissimo.
 Sic qui dies tres in profundo fluctuans
 Fuit propheta olim, sepulturæ edidit
 Signa auspicata : quæ omnia ut prudens scio
 Simul et sepulti cernere exspecto exitum,
 Et me futuri gaudii spe recreo.

Sic ergo, Fili, passus extrema occidis.
 Hæc causa rerum nunc præsentium,
 Morte properatâ dum studes mortalibus.
 Non ipse Judas, non miser tamen interim
 Pilatus illa supplicia vitaverit,
 Quæ utrumque certa jam manent : vindex Patris
 Hos justus oculus, totam et urbem, atque efferam
 Rabie cohortem lance justâ puniet.
 Hæc culpa, ô Ponti, culpa te quoquæ, ut nihil
 Credas latere justitiæ oculum omnia
 Penitus videntem, te premit, quamvis tuas

- Cibo autem nulli culpando utebatur,
 Et veste horrorem incutiente erat indutus;
 1395 Exhorrescebant autem ii soli qui voluptati sunt dediti;
 Squallens, horridus, tristem trahens vitam,
 Quà existit vasta solitudo,
 Et Jordanis alveo rapidissimo diffluit.
 Sic et tui tumuli aperta signa dedit
 1400 Vates qui in profundo maris tres exegit dies.
 Cùmque ista planè noverim, voluptate perfundor,
 Expectans et tumuli exitum cernere.
 Sic igitur, ô Fili, necem jam passus es,
 Et illa eorum quæ nunc peraguntur, tibi causa exstitère,
 1405 Ut mori, et hominibus auxiliari festinares.
 Verùm neque Judas, neque miser Pilatus
 Duplicem vindictam effugient, sed illos puniet
 Ultor et vindex Patris oculus,
 Totàmque urbem et carnificum turmam.
 1410 Fecisti, fecisti, ne putes latere,
 Pontie, justitiæ oculum omnia prospicientem,
 Etsi manus ablueris, velut extrà culpam cædis;
 Annon proditor cædis mercedem projecit,
 Quem jam oportet cervici gladium infigere,
 1415 Aut miserum guttur laqueis innectere,
 Aut cæruleis in fluctibus corpus absumere,
 Piscibus maris, ut escam, projectum?
 Si enim purum hominem vendidisses, ô miser,
 (Ad te quippè sermonem converto,)
 1420 Si quempiam alium cædi tradidisses,
 Jure civium pœnam subiisses.
 Nunc autem eum, qui te plurimis cumulavit beneficiis,
 Qui à Patre venit, ut universum genus humanum erueret,
 Vendidisti, invidiæque ad necem tradidisti;
 1425 Quales pœnas te subire æquum non est?
Joseph. Jam judicatus est æquissimè omnium iniquissimus
 Discipulus, omnium nequissimus, Domini sui traditor.
 A seipso pendulo fune suspensus.

1410. Ἐδρασ, ἔδρασας. Qui ex cuniculis egeris clam, dolò-
 que vitæ insidiatus sis. Ità ferè loquitur Musa Rhés.
 vers. 940 :

Ἐδρασαι · δρασάς μὴ δόκει λεληθέναι.

Fecit; si fecisset, ne putes rem me latere potuisse.

1424. Ἐχιδνωχας εἰς φόνο φθόνῳ, καὶ τίσιν. Legit Combefi-
 sius τίσι, ac vertit : *Dedisti nece tollendum invidiæ*, id est,
diabolo : frequens enim apud Gregorium talis acceptio

vocis, φθόνος, et quibus furoris æstro percitis Judæis. Malè
 Roillet. *invidiæ excitus*, eam invidiam in Judam retor-
 quens.

1428. Ἀποκρεμασοῖς. Edit. malè ὠποκρεμασοῖς. Ità ferè
 Hipp. vers. 779, chorus Theseo respondet Phædræ mor-
 tis genus referens :

. . . Κρεμασοῖς ἐν βρόχοις ἡρτημένη.

. . . *Pensilibus in laqueis suspensa.*

METRICA VERSIO.

Tanquàm hujus experts cædis ablueris manus;
 Annon et ipse proditor pecuniam,
 Quæ cædis esset præmium, abjecit manu,
 Quem jamjam oportet ense jugulum solvere,
 Miserùmque guttur nectere laqueo, aut aquâ
 In fluctuante corpus absumi, cibum
 Præceps in æquor piscibus cùm fecerit?
 Si vendidisses sorte vel nullâ virum
 Et dignitate, (jam te enim, miser, alloquor,)
 Si prodidisses ad necem alium quempiam,

Tom. II.

Ut æqua lex est civium, periculum
 Etiam subires. Nunc eum qui dotibus
 Te judicavit plurimis dignum, à Patre
 Qui venit, esset generis ut mortalium
 Assertor, invidiâ excitus, diram ad crucem
 Tu venditum etiam dedisti; et quas, scelus
 Ob hoc, subire non licet pœnas tibi?

Joseph. Sententiam jam passus est æquissimè
 Injustus idem discipulus, atque impius,
 Qui prodidit Dominum suum, modò pensili

X 13

- Βρόχων δὲ θᾶσσον ὑψόθεν χαμαιριφής,
 1430 Πίπτει πρὸς οὐδας, μυρίοις οἰμώγμασι.
 Κακοῦ γὰρ ἐγγὺς ὢν, ὃ τάλας οὐκ ἔγνω·
 Εὖ γ', εὖ κέκριται, καὶ κατόρθωται δίκη.
 Θεοτό. ὦ Τέκνον, ὡς ἄρ' ἔξι σοὶ Πατήρ μέγας,
 Ὀρθῶς ἀκούσας τῶν ἐμῶν κατευγμάτων.
 1435 Ἐπαισεν αὐτὸν ῥόπτρον, ὡς προδόντα σε,
 Ἄπιζον, ἄθεον, παράνομον, ἄδικον.
 Κλέπτῃν γὰρ ὄντα, καὶ Θεοῦ ῥάπτῃν φόνου,
 Καὶ μὴ θέλοντ' ἐπιστρέφειν πονηρίας,
 Οὕτως ἔδει νιν τῷδε κατθανεῖν μόρῳ.
 1440 Ὅλλοιτ', ὅλλοιτο πανθίκως κακεργάτης·
 Κέρδος μέγιστον τῆς ἐπιστροφῆς φυγεῖν.
 Ἔξι, Θεός τίς ἔστιν ἄλκιμος, μέγας·
 Ἔξι δὲ καὶ Πρόνοια, καὶ κρίσις Θεοῦ.
 Ἀπέπτυσ'· οὐδεὶς ἀσεβῆς Θεῷ φίλος.
 1445 Λάξοισθ', ἄγοντες εἰς καινὸν λοιπὸν τάφον.
 Χωρεῖτε, θάπτειτ' ὀλβίῳ τύμβῳ νεκρόν.
 ἔχει γὰρ, οἷα θεῖ, γεννητέρων πέπλα,
 Βαῖδον παρηγόρημα τοῖς τεθνηκόσι.
 Δοκῶ διαφέρειν τοῖς θανούσι βραχὺ,
 1450 Εἰ πλουσίως τις τεύξεται κτερισμάτων·
 Κενὸς δὲ κόμπος ἐστὶ τῶν ζώντων τάδε.
 Κρύψατε γοῦν πρόσωπον ὡς τάχος πέπλοις,
 Ὑψύσατε χερσὶ, θάψατ' ἐνταῦθα νέκυν,
 Τὸν κατθανόντ' ἀνακτ' Ἰουδαίων ὑπο.
 1455 Αἶρειν φοράδην τὸν νεόδηκτον χρεῶν.
 ὦ Παῖ, παναιτίου Θεοῦ παντεργάτα,
 Τί γὰρ τελεῖται τοῖς βροτοῖς ἄνευ σέθεν;
 Τί δ' οὐ θεόκρατόν γε τῶνδ' ἔστιν; ἰώ,
 ἰώ, ἰώ!
 1460 ὦ Βασιλεῦ, Βασιλεῦ, πῶς σε θακρύσω;
 ὦ Θεέ μου, Θεέ μου, πῶς σε καλέσω;
 Φρενὸς ἐκ φιλίας τί σοὶ ποτ' ἄρ' ἄσω;

1429. Βρόχων δὲ θᾶσσον etc. Ità ferè Bacch. vers. 1109,
 nuntius Penthei obitum narrat :

Ἵψοῦ δὲ θᾶσσον, ὑψόθεν χαμαιριφής
 Πίπτει πρὸς οὐδας, μυρίοις οἰμώγμασι,
 Πενθεύς. Κακοῦ γὰρ ἐγγὺς ὢν ἐμάνθανε.
 In alto verò sedens, ex alto in terram delabens
 Cadit ad solum, cum sexcentis ejulatibus
 Pentheus. Malo enim se vicinum esse cognovit.

1433. ὦ Τέκνον, ὡς ἄρ' ἔξι etc. Ità ferè Hippolyt.
 vers. 1169 etc., Theseus Neptuno gratias agit ob imme-
 ritam filii sui necem :

ὦ Θεοί, Ποσειδόν, ὡς ἄρ' ἦσθ' ἱμὸς πατήρ,
 Ὀρθῶς ἀκούσας τῶν ἐμῶν κατευγμάτων...

Ἐπαισεν αὐτὸν ῥόπτρον αἰσχύναντά με.
 O dii, o Neptune, quàm verè es pater meus,
 Quia rectè audivisti meas imprecationes...
 Clava percussit eum qui me dedecore affecit.

1440. Ὅλλοιτ' etc. Ità suprà vers. 352.

1441. Κέρδος μέγιστον etc. Aliter : Maximum conversionis
 animæ lucrum pœnam effugere.

1444. Ἀπέπτυσ' etc. Ità ferè Hippolytus vers. 614, co-
 gnito pravo Phædræ consilio, nutricem ejus vehementer
 objurgat :

Ἀπέπτυσ'· οὐδεὶς ἄδικός ἐστὶ μοι φίλος.

Abominor; nullus enim sceleratus est mihi amicus.

Sic et Hecuba vers. 1276.

METRICA VERSIO.

Pendere visus fune, mox ex ipso eo
 In terram ab alto lapsus, illique incubans,
 Cum mille ductis pectore ejulatibus.
 Nam cum malum illi instaret, infelix tamen
 Non novit : æquâ lege sic sententia
 Est lata, felix justa cessit ultio.
 Deip. O Nate, Pater est quàm potens tibi, meas
 Admisit aure qui preces! malleus benè
 Hunc proditorem perfidum, nefarium,

Impium, et iniquum contudit : namque impiæ
 Qui cædis autor esset, et domesticus
 Fur, nulla ratio quem snâ deduceret
 A pravitate, sic oportuit emori.
 Malè pereat, pereat uti meritis optimè,
 Jure sceleratus. Ad mali fugam tamen
 Medicina magna, mentis est mutatio.
 Est Numen aliquod, est idem magnum et potens,
 Divina cura quæ futuri provida.

- È laqueo cui pensilis erat, statim in terram dilapsus,
 1430 Cadit in solum cum sexcentis ejulatibus.
 Malo enim cùm vicinus esset, miser non cognovit;
 Justè profectò judicatus est, et suum exitum habuit ultio.
Deip. O Fili, quàm verè est tibi Pater supremus,
 Qui rectè audiit meas deprecationes.
 1435 Clava percussit istum proditorem tuum,
 Infidum, impium, iniquum, nefarium.
 Furem enim, et Dei cædis machinatorem,
 Neque à nequitia suâ resispicere volentem,
 Sic et tale genus mortis oportuit subire.
 1440 Malè pereat, malè pereat justo judicio iniquus;
 Maximum est lucrum vindictam fugere.
 Existit aliquis Deus, fortis, supremus :
 Est etiam Providentia, et Dei judicium.
 Abominor : nullus impius Deo amicus est.
 1445 Apprehendite, et in tumultum recens excisum ducite.
 Discedite, locupleti mortuum sepulcro condite.
 Habet enim, quæ oportet, allata à parentibus velamina,
 Exile mortuis solatium.
 Existimo autem non multum interesse mortuorum,
 1450 An ampla quis nanciscatur parentalia :
 Hoc enim tantum est inanis pompa viventium.
 Peplis igitur quàm celerrimè os tegite,
 Manibus tangite, et hîc mortuum sepelite,
 Quem suum regem interfecerunt Judæi.
 1455 Efferre nunc modò domitum convenit.
 O Fili, Patris omnium autoris summe opifex,
 Quid enim absque te perficiunt homines?
 Ecquid hîc est, quod Dei imperio non sit subditum? Ah!
 Ah, ah!
 1460 O Rex, ô Rex, quomodò te lugebo?
 O Deus meus, Deus meus, quomodò te vocabo?
 Amico ex animo quî tibi tandem canam?

1446. Χωρεῖτε etc. Ità ferè Troad. vers. 1246 etc., Hecuba chorum adhortatur :

Χωρεῖτε, θάπτετ' ἀθλίῳ τύμβον νεκρῶ·

Ἔχει γὰρ, οἷα δεῖ γε νετέρων σέφη.

Discedite, facite tumulum misero cadaveri;

Habet enim coronas, quemadmodum inferis convenit.

1447. Οἷα δεῖ γεννητέρων etc. *Quæ oportet, id est, quæ decent vitâ functos.* Roill. vertit : *Quæ decent honesto loco natos : quasi legeret eὐγενεσέρων.* Melius legeretur cum Eurip. loco suprâ citato, δεῖ γε νετέρων, etc.

1448. Βαῖδον παρηγόρημα. Ità suprâ vers. 1380.

1449. Δοκῶ διαφέρειν etc. Ità ferè Hecuba Troad. vers. 1248 :

Δοκῶ δὲ τοῖς θανοῦσι διαφέρειν βραχὺ,

Εἰ πλουσίῳ τις τεύχεται κτερισμάτων·

Κενὸν δὲ γαυρῶμ' ἐστὶ τῶν ζώντων τόδε.

Existimo autem non multum interesse mortuorum,

Si quis sortiatur locupletes inferias :

Hoc enim tantum est inanis pompa viventium.

1450. Εἰ πλουσίως. Ità Reg. Med. At Reg. H. II, πλουσίως ut apud Eurip. Utraque lectio melior, quàm in Edit. ἐκουσίως.

1455. Τὸν νεόδητον. Vel à δέμῳ, vel à δαμάῳ. *Modò domitum et interfectum, vel recens compositum, nimirum fasciis sepulturae.*

METRICA VERSIO.

Nefarium execror : impios odit Deus.
 Vos cæterum istud prendite, et rapite recens
 Factum in sepulcrum. Ite, sepelite mortuum
 Tumulo beato. Nam quæ honestos addecent
 Natos honesto de loco velamina,
 Leve mortuis solatium assecutus est.
 Referre cujusquam haud puto qui mortuus,
 Post fata summa quo efferatur funere ;
 Hæc vana tantum pompa fit viventium.
 Velate peplis ora quàm celerrimè,

Manum admove, mortuumque involvite,
 Judæa quem gens sustulit regem impiè.
 Efferre nunc jam morte functum convenit.
 O Nate summi opificis omnium, et Dei
 Rerum parentis, vita quæ mortalium
 Te sine? Quid hic est, numini quod non Dei
 Arbitriòque obnoxium sit? ah, ah, ah!
 Et quomodò te, Rex, ô Rex, deflevero?
 Quo nomine, Deus, ô Deus, vocavero?
 Animo ex amico quî tibi tandem canam?

- Κεῖσαι γὰρ ὑφάσμασι τοῖς θ' εἰλιγμένους,
 Ἐν σπαργάνοις πρὶν ἐνεσπαργανωμένους.
- 1465 Νικόδ. Φέρ', ὦ γεραιέ, κεράτα τοῦ τρισολβίου
 Ὄρθῳς προσαρμόσωμεν, εὐτονον δὲ πῆ
 Σῶμ' ἐξακριβώσωμεν εἰς σορὸν πάρα.
 Ἰωσ. Ὡ φίλτατον πρόσωπον, ὦ νέα γένυς,
 Ἰδοὺ καλύπτρα τῇδε σὴν κρύπτω κάραν.
- 1470 Τὰ θ' αἰμόφυρτα καὶ κατηυλακισμένα
 Μέρη σὰ καὶ μέλη πέπλοις καινοῖς σκέπω,
 Καὶ πλευράν νυγεῖσαν πᾶσαν ἡματωμένην.
 Θεοτό. Ναὶ πρὸς Θεοῦ, συνέρξατ'· ἐν θέοντι γάρ,
 Ὡς ἐγγὺς ἔστι νυκτὸς ἤδη καὶ κνέφας.
- 1475 Ὄρθώσατ' ἐκτείναντες ὀλβίαν δέσπην·
 Μικρὸν τόδ' οἰκούρημα φίλῳ Δεσπότη.
 Κομίζετ' αὐτὸν, ὥς ἰδοῦσ' ἐν ὄμμασιν
 Ποῦ κείσεται Παῖς, κείσε θρηνοῦσα μενῶ,
 Ἔως τρίτον λάμψειεν ἡμᾶρ γλυκύ μοι.
- 1480 Ὡ πένθος οἶον, οἶον ἐκράνθη, Τέκνον!
 Κοινὸν τόδ' ἄχος πᾶσιν ἡγοῦμαι βροτοῖς.
 Κοινὸν τόδ' ἄχος πάντας ἀέλπτως φθάνει.
 Φθάσοι δὲ καὶ πάγκοινον εἶθε χάρμα μοι.
 Ἰωσ. Ἐπεσθέ μοι, φέρωμεν ὀλβίου βάρους,
- 1485 Ὡ πολλ' ἀνατλάς, μυρίοις αἰτήμασιν
 ἔσχον, τόδ' εὐρών κοιράνου θωρήματι,
 Γυμνὸν, τρισηλῶ κείμενον ξύλῳ λαβῶν.
 Φεῦ, φεῦ! πρὸς αὐτοῦ τοῦδε φῶτος, ἀτρέμας
 Χρωτὸς χερσὶν ἄπτεσθε τοῦ Θεοβρότου.
- 1490 Καὶ πρόσφορ' αἶρεθ', ἔλκετ' αὖ γε ξύντονα.
 Ἰδοὺ γάρ, ὥς ἔοικεν, ἐγγὺς καὶ τάφος.
 ὦμοι! γυναικες, γῆς Γαλιλαίας τέκνα,
 Ἦδη τέθιται, καὶ καλύπτεται λίθῳ.
 Δεῦτ', ἔτε, κοῦραι, καὶ κατιδοῦσαι νέκυν,
- 1495 Προσείπατ' αὐτὸν, καὶ προπέμψατε χθονὸς,
 Ὡς οὔποτ' ἄλλον τοῦ γένους ῥύσῃν. Ἰώ!

1469. Καλύπτρα τῇδε. Inutile quod addit Roill., muliebri.

1475. Ὄρθώσατ' etc. Ità ferè Hipp. vers. 786 etc., nuntius chorum adhortatur, ut exequias Phædræ absolvat :

Ὄρθώσατ' ἐκτείνοντες ἄθλιον νέκυν·

Μικρὸν τόδ' οἰκούρημα δεσπότης ἐμοῖς.
Rectam collocate, extendentes miserum cadaver ;

Acerbum est hoc ministerium dominis meis.

1477. Κομίζετ' αὐτὸν etc. Sic Hippol. vers. 1265, Theus jubet ut filii sui cadaver ad se deferatur :

Κομίζετ' αὐτὸν, ὥς ἰδῶν ἐν ὄμμασι...

Adferite ipsum, ut videns coram etc.

1484. Ἐπεσθέ μοι etc. Ità ferè Bacch. vers. 1214, Cadmus famulis suis imperat, ut se Penthei cadaver ferentem comitentur :

Ἐπεσθέ μοι φέροντες ἄθλιον βάρους

Πενθίως, ἔπειθε, πρόσπολοι, ὁμῶν πάρος

Ὁὗ σῶμα μοχθῶν μυρίοις ζητήμασι etc.

Sequimini me ferentem miserum onus

Penthei, sequimini, famuli, ante domum :

METRICA VERSIO.

Et involtus linteis istis jaces,
 Prius involtus qui puer eras fasciis.
Nicod. Age, ô senex, et jam beatum ter caput
 Accommodemus optimè; namque hic adest
 Quò corpus ipsum demus urnæ commodè.
Jos. Jucundum ô vultum, ô tenera tempora et genas,
 En tegmine isto muliebri obvelo caput,
 Partesque corporis novis peplis tego,
 Et quod cruore plurimo tinctum est latus.
Deip. At obsecro vos quotquot hic estis, manu

Unâ hoc in unum incumbite omnes ocius :
 Nam res requirit, noctis et crepusculum.
 Collum beatum protrahendo attollite.
 Domus ista, aliquod ad tempus est custodia
 Domino optimè. Hunc efferte, quò palàm videns
 Qui Filium meum locus habeat, in eo
 Manens dolori et lacrymis indulgeam,
 Dùm tertia dies dulcis illucet mihi.
 Proh! Nate, quale, quale, quod factum est scelus!
 Quàm luctuosa pertrahit secum omnia!

- His enim in linteis involutus jaces,
 Qui prius in fasciis eras involutus.
- 1465 *Nicod.* Age, senex, caput ter beati
 Rectè accommodemus, integrumque
 Corpus in loculo accuratè disponamus.
Joseph. O dilectissimum os, ô teneræ genæ,
 Hocce linteo tegmine tuum caput obvelo :
- 1470 Hæcque sanguine conspersa atque sulcata
 Crura tua et membra novis obtego peplis,
 Et omne latus percussum sanguine conspersum.
Deip. Sanè per Deum, operi incumbite; res exigit;
 Nox enim et crepusculum jamjam imminet.
- 1475 Rectum collocate extendentes beatum caput;
 Exiguum est hoc ministerium dilecto Domino.
 Afferte ipsum, ut videns coram,
 Ubi jaceat Filius, ibi lugens maneam,
 Donec tertia dies mihi jucunda illucescat.
- 1480 O luctus qualis, qualis accidit, ô Fili!
 Huncce communem omnibus hominibus dolorem puto.
 Hicce communis dolor præter spem omnes occupat.
 Utinam et universis sicut et mihi gaudium superveniat?
Joseph. Sequimini me, deferamus beatum pondus,
- 1485 Propter quod multum fatigatus, mille precibus obtinui,
 Illud inveniens præsidis dono,
 Nudum tribus clavis ligno defixum accipiens.
 Eheu, eheu! per hunc ipsum virum, leniter
 Manibus attrectate corpus Hominis-Dei :
- 1490 Convenienter extollite, et æquali vi simul trahite.
 Ecce enim, ut convenit, propè est sepulcrum.
 Eheu! mulieres satæ de stirpe Galileæ,
 Jamjam depositus est, ac lapide occluditur.
 Venite, venite, ô puellæ, cumque mortuum videritis,
- 1495 Illum salutate, et è terrâ deducite,
 Tanquàm solum humani generis liberatorem. Ah!

Cujus corpus laborans longâ inquisitione, etc.

1488. Φῶτος, ἀτρέμας etc. Ità Reg. H. II. Editi φῶτ' ἔς' ἀτρέμας.

1489. Ἄπτεσθε etc. Ità legit Combefisius. Editi ἄπτεσθαι. Ità ferè Hipp. vers. 1358 etc. jamjam moriturus ait :

Φῶ, φεῦ! πρὸς Θεῶν, θμῶες, ἀτρέμας

Χρὸς ἐλκῶδους ἄπτεσθε χερσῶν.

Heu, heu! per deos, servi, placidè

Contrectate manibus corpus laceratum.

1490. Καὶ πρόσφορ' etc. Ità idem Hippolyt. vers. 1361 :

Πρόσφορά μ' αἴρετε, σύντονα δ' ἔλκετε

Aptè me attollite, celeriter autem me domum trahite.

1495. Προσείπατ' etc. Ità suprâ vers. 687, et Hipp. vers. 1098 etc., suum exilium fleus annuntiat :

Προσείπαθ' ἡμᾶς, καὶ προπέμψατε χθονὸς,

Ὡς οὔ ποτ' ἄλλον ἄνδρα σωφρονέστερον

Ὡψεσθε, καὶ μὴ ταῦτ' ἐμῷ δοκεῖ πατρί.

Salutate nos, et deducite ex hæc terrâ,

Quia non alium me castiorem hominem unquam

Videbitis, etiamsi hæc non videantur patri meo.

METRICA VERSIO.

Communis iste est omnibus mortalibus,
 Ut credo, dolor : at idem ut omnes occupat
 Non opinantes, sic velim me gaudium
 Commune quod sit omnibus mox occupet.
Joseph. Vos me sequimini, deferamus gnaviter
 Onus beatum, mille post preces mihi
 Vix impetratum principis dono, tribus
 Quod habeo clavis editâ fixum in cruce
 Nudumque. Ah, ah! vos ego per hunc ipsum obsecro,
 Estote fortes nunc viri, corpus manu

Tom. II.

Attingite hujus, qui Deus et homo est simul.
 At vos decenter tollite, atque æqualiter
 Contentione virium trahite hunc simul :
 Nunc jam sepulcrum, ut vos videtis, proximum est,
 Heus! ô satæ de stirpe Galilæâ, loco
 Suo datus, nunc lapide magno occluditur.
 Agite, ô puellæ, ite et videte mortuum,
 Hunc voce vestrà convenite, adducite
 In ima terræ, qualis olim non fuit,
 Hunc vindicem humani datum generis. Ah, ah!

- ὄψεσθε κείμενον · ταῦτ' Ἰουδαίοις δοκεῖ.
 Χωρεῖτε, χωρεῖτ', οὐκέτι βλέπειν φέρω
 Τάφῳ τεθέντα, καὶ καλυφθέντ' ἐν πέτρᾳ,
 1500 Ὅς ἐκ πέτρας ἔβλυσεν ὕδωρ πατράσι,
 Καὶ νῦν πέτρας ἐρρόηξεν ἡωρημένους,
 Νεκρῶν τε τάφους ἠνέωξε δυνάμει.
 Θεοτό. Στῶμεν δὲ μικρὸν, ὥς προσείπω τὸν νέκυν·
 Οἶχῃ, ποθινὸν Τέκνον, εἰς ἄδου θόμους,
 1505 Κρύπτῃ δὲ κρύψιν, ἣν σὺ κρυβῆναι βέλεις.
 Ἦκων ἐς αἶδαο πανζόφου σέγγην,
 Ἄδῃ δὲ πικρότατον κέντρον ἐμβαλεῖς.
 Οἶχῃ νεκρῶν κευθμῶνα. καὶ σκότου πύλας,
 Θέλων φαεῖναι καὶ καταυγᾶσαι γένος,
 1510 Ἀδάμ ἀναστῆσαι τε πατέρα βροτῶν,
 Ὦν οὐνεκ' εἶδος προσλαδὼν θνητὸν φέρεις.
 Ἦκεις τ' ἐς ἄδου τὸν βαθύγυοφον σκότον,
 Θανῶν πρὸς ἐχθρῶν, ματέρ' ἀθλίαν λιπών.
 Ἡ δ' εὐμένεια τοῦ Πατρός σ' ἀποκτείνει.
 1515 Ἡ τίσις ἄλλοις γίνεται σωτηρία.
 Τό τ' ἐσθλὸν, ὥς εἰς πότμον ἤλθῃ σοι Πατρός,
 Ὀδυρμα πικρὸν. Γῇ σε, Τέκνον, λαμβάνει
 Ἦκοντ' ἐς αἶδαο πανζόφου πύλας.
 Ἄδῃ τὸ θριμύτατον ἐμβαλεῖς βέλος·
 1520 Καὶ γὰρ ἐπ' αὐτῷ τῷδε κατέρχῃ μόνος,
 Λήψῃ δὲ νεκρούς, οὐ συλληφθήσῃ νεκροῖς,
 Ῥύσῃ τε πάντας, ὧν ἐλεύθερος μόνος.
 Μόνος γὰρ ἀνὴρ ταῦτα θάρρων ἰκάνεις
 Ἔσχον δ' ἀγῶνες, οἱ ἔμμινόν σου τέλος,
 1525 Νίκην τε λοιπὸν κατ' ἐναντίων ἔχεις,
 Ἄδην, ὄφιν, θάνατον ἰσχυρῶς πατῶν.
 Σοφὸς, σοφὸς σὺ, καὶ σοφῶς ἔτλης πότμον.
 Ὡς κοινὸν οἶτον σῶ καταβαλεῖς μόρφῳ,
 Κἂν τῇ χθονὶ σῆρίζων. ἐνθύσεις κλέος,
 1530 Γῆς ἐξανίσχων, καὶ φέρων σωτηρίαν,

1505. Κρύπτῃ δὲ κρύψιν etc. Ità ferè Bacch. vers. 953,
 Bacchus Pentheum alloquitur :

Κρύψῃ σὺ κρύψιν, ἣν σε κρυφῆναι χρεών.

Occultaberis tu occultatione, quā te decet occultari.

1506. Ἦκων ἐς αἶδαο etc. Sic infra vers. 1518 et 1519.

1508. Ἦκων etc. Sic Hec. vers. 1, Polydorus ipsius filius à
 Polymnestore occisus in scenam prodit :

Ἦκω, νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας...

Venio defunctorum latebrā et caliginis portis relictis.

1513. Θανῶν πρὸς ἐχθρῶν etc. Ità ferè Troad. vers. 736 etc.,
 Andromache filii sui sortem lugens ait :

Θανῇ πρὸς ἐχθρῶν, μητέρ' ἀθλίαν λιπών.

Ἡ τοῦ πατρός δὲ σ' εὐγένει' ἀποκτείνει,

Ἡ τοῖσιν ἄλλοις γίνεται σωτηρία.

Moriere ab hostibus, matrem miseram relinquens.

Nobilitas autem patris tui te interficiet,

Quæ aliis salutis fuit.

1516. Τό τ' ἐσθλὸν, ὥς εἰς πότμον ἤλθῃ σοι Πατρός. Legit
 Combef. πάρος, et ità reddit : *Præclarum hoc, quod è vi-*
cino, mortis tibi comes gravis luctus venit, quod infernum
triumphaturus etc. Libentiùs crederem autorem scripsisse
 Πατρός, ut Euripid. Troad. vers. 739 :

METRICA VERSIO.

Vos hunc jacentem nunc videbitis : placent
 Hæc civitati. Pergite et procedite;
 Non hunc diutius sepulcro conditum
 Tectumque saxo cernere queo, patribus
 È silice quondam profluentem qui dedit
 Aquam, crucique traditus durissimos
 Lapidēs revulsit, mortuorum, numine
 Suo, sepulcra urnasque reclusit cadens.
Deip. At paululum sistamus hic, rogo, mortuum
 Ut voce compellem meā : « O Fili optime,

» Desiderate, nunc in inferi domos
 » Ditis recedis, et quod arcanum cupis
 » Occultum, id ipsum tu quoquē oculis : at ubi
 » Veneris in atram nocte Plutonis domum,
 » Infernum acerbo spiculo defixeris.
 » Tu mortuorum vadis in nigram specum,
 » Portasque noctis, ut generi hominum afferas
 » Lucem, patrēque hinc omnium Adamum excites,
 » Hoc propter ipse corpus humanum induens,
 » Opaca tenebris tartari subis loca

- Jacentem videbitis : hæc Judæis placuerunt.
 Pergite, procedite, non ampliùs cernere sustineo
 Tumulo impositum, et lapide opertum,
 1500 Qui patribus aquam è silice profluentem dedit,
 Et modò rupes suspensus abscidit,
 Et mortuorum sepulcra suâ virtute aperuit.
Deip. Paululùm hîc sistamus, ut mortuum alloquar :
 « Descendis in inferni domos, Fili amantissime,
 1505 » Latebrásque subis, quas tu subire velis.
 » Cùm autem veneris sub inferni valdè tenebrosi tecta,
 » Acerbissimum aculeum inferno infiges.
 » Subis mortuorum penetralia, et tenebrarum fores,
 » Volens hominibus lucem et splendorem afferre,
 1510 » Mortaliùmque genitorem Adamum à mortuis exsuscitare,
 » Pro quibus formam humanam adsumpsisti.
 » Ingredieris densissimas inferni caligines,
 » Ab inimicis occisus, miseram matrem relinquens.
 » Benignitas autem Patris tui te occidit,
 1515 » Quæ mors aliis saluti sit.
 » Bonitas autem Patris, ut tibi cessit in mortem,
 » Gravis luctus. Terra te, Fili, excipit
 » Venientem ad inferni valdè tenebrosi fores.
 » Inferno acerrimum infiges telum;
 1520 » Propter enim hoc ipsum isthùc solus descendis.
 » Mortuos capies neque à mortuis capieris;
 » Omnes liberabis, qui unus liber existis.
 » Unus enim ex omnibus mortalibus audens hæc præstare sufficis.
 » Detinuère autem labores qui tuum manebant exitum,
 1525 » Et alioquin victoriam de hostibus reportas,
 » Infernum, serpentem, mortem fortiter conculcans.
 » Sapiens, sapiens es tu, et sapienter necem tolerasti.
 » Sic communem mortem tuâ proteres nece,
 » Ipsâque in terrâ hærens, decus indues,
 1530 » È terrâ promicans, et afferens salutem,

Τὸ δ' ἐσθλὸν οὐκ εἰς καιρὸν ἦλθέ σοι πατρός.

Hæc patris gloria tibi non opportunè venit.

1520. Μόνος. Malim cum Combefisio μόνως, quasi una hæc sit causa descensûs Christi ad inferos.

1522. Ῥύση τε πάντας, ὡν ἐλεύθερος μόνος. Legit Combefisius ῤύση πάντας, ὡς μόνος ὡν ἐλεύθερος, ut qui unus liber existas. Malè Roill. ut ipse unus liber sis. Rationem affert autor noster versu sequenti, qui legitur Bacch. vers. 960, ubi Pentheus de seipso ità loquitur :

Μόνος γάρ εἰμ' αὐτῶν ἀνὴρ τολμῶν τόδε.

Solus enim ex ipsis Thebanis sum vir hoc audens.

1529. Στηρίζων, ἐνδύσεις etc. Reg. H. 11, et Med. στηρίζον ἐνθήσεις. Sic ibid. ferè vers. 970 Bacchus ait Pentheo :

Ὡς' οὐρανῷ στηρίζον εὐρήσεις κλέος.

Itaque invenies gloriam innitentem cælo.

1530. Γῆς ἐξανίσχων etc. Ità ferè Troad. vers. 748, Andromache de sponso suo Hectore, Astianacti filio loquitur :

Γῆς ἐξανελθὼν, σοὶ φέρων σωτηρίαν.

Ex terrâ reversus, tibi ferens salutem.

METRICA VERSIO.

- » Ab hostibus cæsus, parente miserrimâ
 » Relictâ. At ipsa te Patris benignitas
 » Cæcidit. Istud supplicium aliis salus.
 » Istud bonum ingens quod Patre à tuo tibi
 » Morti paratur luctus et dolor gravis.
 » Nunc terra, Fili, te capit, dùm tu tuum
 » Inferis in atri regna Plutonis pedem.
 » Tu telum acutum infigis et grave inferis.
 » Solus ob id ipsum in ima descendis, manu
 » Victrici ut indè mortuos tandem eruens,
 » Et mortuorum exemptus à grege asseras
 » Omnes, ut ipse liber unus sis, tamen
 » Uni reclusit se tibi audenti via.
 » Passi dolores qui tuæ crucis exitum
 » Hunc sunt morati ; hinc obtines victoriam
 » Ex hoste veteri, tartarum dùm fortiter
 » Serpentem et ipsum vincis, et mortem premis.
 » Prudenter ipse tu subisti, quæ tua
 » Prudentia fuit, mortis istius genus.
 » Nam morte mortem sternis ex æquo omnibus,
 » Èt terrâ in ipsâ permanens, laudem invehis,
 » Terrâque raptâ emergis, et vitam paris,

- Εἰς συγγένειαν Πατρὸς ἀμείψας δέμας.
 Αὖθις γὰρ ἔλθης, κλεινὸς, ἀρπάτας γένος,
 Ὠναξ, Ἄναξ ἄφθιτε, σὺ Θεὸς μένων,
 Μορφῇ τε σῇ συνῆψας ἀνέρος φύσιν.
- 1535 Καὶ νῦν ἐς αἶδαο κατέρχῃ δόμους,
 Σπεύδων φαεῖναι καὶ καταυγᾶσαι ζόφον.
 Εὖ δ', εὖ τε λίποις τήνδε δυσμενῶν χθόνα,
 Εἰς ἣν γε πρῶτον ἦκες, Ἰσραὴλ δόμους,
 Ὀλωλότα πρόβατα ποιμᾶναι θέλων.
- 1540 Καὶ συνθεσίας ἐκπεράναι πατράσι,
 Μορφῇ συνάψας τοῦ Θεοῦ βροτῶν φύσιν.
 Σὲ γὰρ Πατὴρ γεννᾷ μὲν ἀρρέύσως αἰεὶ ·
 Ἐγὼ δ' ἔτικτόν σ' αὖθις ἀγνεύουσ' αἰεὶ,
 Μορφὴν λαβόντα πρὸς Θεοῦ βροτησίαν.
- 1545 Ἄλλ' ἐγγενεῖς σῆς μητρὸς, οὓς ἦκας' ἐχρῆν
 Ἀρρήτ' ἀμυήτοισιν εἰδέναι βροτοῖς.
 Θαυμασὰ πολλὰ σφίσιν ἐξεργασμένον,
 Σωτῆρα σ' οὐκ ἔφασκον ἐκφῦναι Θεοῦ.
 Ἀλλά με νυμφευθεῖσαν ἐκ θυητοῦ τινος
- 1550 Τεκεῖν σ' ἐλήρουν, καὶ γάμους ψευσαμένην
 Λέχους ἀμάρτημ' ἐς Θεόν μ' ἀναφέρειν.
 Οἱ δὲ κτανεῖν σ' ἔσπευσαν ἀνόμως φθόνῳ,
 Ἐχθροῦ σοφίσμαθ', ὧν νιν οὕνεκα κτανῶν,
 Ἄλλων τε πάντων παγκάκων σοφισμάτων,
- 1555 Παύσεις εὐροβοῦντα κόσμον ἐν σοφίσματι,
 Καὶ μιν σιδηραῖς ἀρμόσας ἐν ἄρκυσι
 Στήσεις κακοῦργον τῆς κακουργίας, Τέκνον.
 Σφᾶς δ' αὖθις αὐτοὺς ἐκ χθονὸς τῆσδ' ἐκβαλεῖς,
 Ἄλλοις δὲ δώσεις καὶ πόλιν τε καὶ κράτος,
- 1560 Ὡς συμβόλοις εἶρηκας ἤδη τοῖς φίλοις.
 Ἐν οἷς χορεύσεις, καὶ καταστήσεις τὰ σά
 Μυστήρι', ἐν' ᾗς ἐμφανῶς Θεὸς βροτοῖς,

1531. Εἰς συγγένειαν Πατρὸς ἀμείψας δέμας. *Mutato corpore*, quod naturæ corporeæ mutationem minimè asserit, sed tantum in spiritale corpus animale esse mutandum : donato scilicet corpore immortalitatis majestate et claritate, quâ spiritale fit et affine Deo Patri. Spiritus enim, ait Gregorius contra Apollinarium, *συγγένης est divinæ naturæ*. Quod Petavius in Dogm. Theol. vertit : *Ad imaginem Dei corpus conformatur*. Unde Ambr. *totus Deus*, inquit, de Christo loquens, postquam resurrexit.

1534. Μορφῇ τε σῇ συνῆψας etc. Ità ferè Bacchus in Bacch. vers. 54 :

Μορφὴν τ' ἐμὴν μετέβαλον εἰς ἀνδρὸς φύσιν.

Et meam formam mutavi in virilem naturam.

1541. Μορφῇ συνάψας τοῦ Θεοῦ etc. *Dei formæ copulans naturam humanam*. Malè Roill. *Cœlitum formam implicans*; quis enim iis vocibus explicet Christi incarnationis

mysterium, aut cœlitum nomine, Dei Verbum Deumque intelligat? Ità ferè Bacch. vers. 4.

1542. Ἀρρέύσως etc. *Sine fluxione*. Insulsè vertit Roill. *Firmum et sine motu perenni*.

1544. Μορφὴν λαβόντα etc. Vertit Roill. *Formæ humanæ ut etiam accederet divinæ*. Melius *divinæ humanæ etc.*, si quidem potestate divinâ humanam formam assumpserit, Deusque homo factus fuerit. Ità ferè ibid. Bacch. vers. 4, Bacchus :

Μορφὴν δ' ἀμείψας ἐκ Θεοῦ βροτησίαν.

Formam verò permutans ex deo humanam.

1545. Ἄλλ' ἐγγενεῖς etc. *Consanguinei*, id est, Judæi. Ibid. οὓς ἦκας' ἐχρῆν ἀρρήτ' etc., quibus Christi mysterium non erat vulgandum. Ità jungendi versus, ut planus sit sensus. Hinc enim adulterii crimen Mariæ impigerunt, ut patet ex apocrypho Jacobi, eò quòd Joseph

METRICA VERSIO.

» Mutatus ad Patris tui formam inclytus :
 » Post liberatum hominum genus, aderis iterum,
 » O Rex perennis, Rex, Deus tu permanens
 » Mortale formæ corpus innexus tuæ.
 » Nunc in nigrantes nocte descendis domos,
 » Lucere properans, lucem et indè infundere
 » Caligini. Benè, benè te terrâ auferas
 » Hæc hostium, in quam tu pedem primum inferens
 » Venisti, et Israël's hospitam domum,

» Reducere volens perditas oves, sacra
 » Firmare pacta quæ fuissent patribus,
 » Naturæ ut hominum, cœlitum formam implicans.
 » Namque ipse generat te Pater firmum et sine
 » Motu perenni : ego te usquè casta permanens
 » Enixa, formæ humanæ ut etiam accederet
 » Divina. Sed proh ! quem minus decuit, tuæ
 » Sanguis parentis crebra te miracula
 » Sibi præferentem, arcana cognitu ardua

- » Mutato corpore, ut Patri sit affine.
 » Iterùm enim redeas, illustris, cùm hominum genus rapueris
 » Rex, rex immortalis, tu Deus permanens,
 » Qui tuæ formæ conjunxisti hominis naturam.
 1535 » Et nunc in inferni domos descendis,
 » Properans lucere et caligini fulgorem infundere.
 » Benè, benè igitur desere hancce hostium terram,
 » In quam primùm venisti, Israëliticam domum,
 » Oves amissas pascere volens,
 1540 » Et fœdera cum patribus inita stabilire,
 » Dei formæ humanam innectens naturam.
 » Te enim Pater generat semper incorruptè :
 » Ego autem te genui semper intacta,
 » Qui à Deo humanam formam accepisti.
 1545 » Verùm consanguinei tuæ genitricis, quos minimè oportebat
 » Nosse ea quæ profanis mortalibus sunt arcana,
 » Te quamvis plura ipsis miracula peregisses,
 » Salvatorem ex Deo genitum esse negârunt,
 » Sed me compressam ab aliquo viro
 1550 » Te genuisse nugati sunt, et nuptias ementitam
 » Stupri culpam in Deum me contulisse.
 » Illi autem te necare studuerunt iniquè per invidiam
 » Et hostis dolos, propter quos, et cætera
 » Alia scelestissima consilia, ipsum interficiens
 1555 » Prohibebis quominus suis fraudibus mundum circumveniat,
 » Et ipsum ferreis constringens in vinculis,
 » Coërcebis nequitiae artificem à nequitia, Fili.
 » Ipsos autem iterùm ex hâc terrâ ejicies,
 » Aliisque et urbem et imperium trades,
 1560 » Quemadmodùm tuis amicis jam prænuntiasti.
 » Ipse dux chori eris, statuésque tua
 » Mysteria, ut manifestè sis Deus hominibus,

sponsam accepisset custodiendam virginem, non maritali copulâ subigendam, obstante parentum voto, ipsâque virginis professione.

1546. Ἀρήτη' ἀμνήτοιςιν εἰδέναι βροτοῖς. Ità ferè Bacch. vers. 472 Bacchus Pentheum monet :

Ἀρήτη' ἀβραχέυτοιςιν εἰδέναι βροτῶν.

Nefas est scire non initiatos Bacchi sacris mortales.

1548. Σωτῆρά σ' οὐκ ἔφασκον etc. Sic ibid. vers. 27 etc., de seipso loquitur Bacchus :

Διονύσιον οὐκ ἔφασκον ἐκφῶναι Διὸς,

Σεμέλην δὲ νυμφευθεῖσαν ἐκ Διητοῦ τινος

Εἰς Ζῆν ἀναφέρειν τὴν ἀμαρτίαν λέχους,

Κάδμου σοφίσμαθ', ὧν νιν οὐνεκα κτανεῖν

Ζῆν ἐξέκαυχῶνθ'.

Dionysium negabant ex Jove natum,

Sed Semelem compressam ab aliquo mortali

In Jovem contulisse culpam stupri,

Idque Cadmi commentis quorum causâ ipsam

Interfecisse Jovem gloriantur.

Tota hæc fabula ex apocrypho Jacobi libro desumpta.

1556. Καί μιν σιδηραῖς etc. Ità ferè ibid. vers. 231 etc., Pentheus minas intentat iis quæ Bacchationi se tradebant.

1557. Στήσεις κακοῦργον etc. Vi nimirum subjiciens, ac ne quid jam nocere possit, majori potentiâ detinens.

Malè Roill. *dirum expiatorem.*

1560. Ὡς συμβόλοις etc. *Ut jam vaticinatus amicis dixisti.*

1561. Ἐν οἷς χορεύσεις etc. Sic et Bacch. vers. 21 etc., Bacchus :

Καί μιν χορεύσας, καὶ καταστήσας ἐμᾶς

Τελετάς, ἐν' εἶην ἐμφανὲς δαίμων βροτοῖς.

Illicque versatus agens choro, et constituens mea

Sacra, ut sim manifestus Deus hominibus.

METRICA VERSIO.

- » Generi profano, qui salutem ad omnium
 » Demissus esses, te negabat editum
 » Deo esse, sed connubii junctam face
 » Peperisse mortali ex viro, et leges thori
 » Et jura fallentem, mei lecti probrum
 » Etiam referre tanquàm ad autorem Deum;
 » Mentitus in fas omne et invidiâ excitus
 » Et hostis astu, te morâ positâ abstulit.
 » Jam suffocato hoc callido doli patre,
 » Et sceleris omnis atque fraudis, comprimes,

Tom. II.

- » Qui cuncta miris concitat versutiis,
 » Versâtque technis, ferreâque compede
 » Ipsum alligatum, Nate, criminum omnium
 » Dirum expiatorem locabis : exiges
 » Hos contrâ terrâ è patriâ : at dabis aliis
 » Et urbem et imperium potens, ut tu tuis
 » Sæpè indicasti. Te ducem his rebus dabis,
 » Et firma tua mysteria et rata facies,
 » Ut te Deum æquè norint et terræ incolæ
 » Cœlique celsi. Quin futurum ut, omnibus

- ὣς ἐν πόλει ξύμπασιν. Ἐς δ' ἄλλην χθόνα,
 Εὖ διαθείς τάνθενδ', ἀναστήσεις κράτος.
 1565 Δεῖ γάρ πόλιν τήνδ' ἐκμαθεῖν, κεί μὴ θέλει,
 Νῦν δ' οὔσαν ἀμαθῆ τῶν γε σὺν μυσηρίων.
 Ἄλλην τε πᾶσαν γηγενῶν παροικίαν,
 Ἢ θεομαχεῖ τὰ κατὰ σέ, σπονδῶν τ' ἄπο
 Ἀφείσ', ἐν εὐχαῖς δ' οὐδαμοῦ μνῆαν ἔχει.
 1570 Οὐπω γάρ οἱ τάλανες ἔγνωσαν γόνου
 Ἦκοντα Πατρός ἐκ πόλου πρὸς γῆν κάτω.
 ὧν οὔνεκ' αὐτοῖς δεῖξον, ὥς εἴ σὺ Θεός.
 Δείξεις δὲ πάντως· ἦν δ' Ἰουδαίων γένος
 Ὀργῇ σὺν ὅπλοις ἐξάγειν χθονὸς δέλης
 1575 Ἄρθην, ἐλάσεις Λυσόνων στρατηλάτων,
 Οὓς σφῶν ἀνάσσειν ἡρετίσαντ' ἀφρένους.
 Σὴν δεσποτείαν ὡς ἀπηγορευκότες.
 Ποινὴν γάρ ἀθρῶ σοῦ πότμου ζωηφόρου,
 Πῦρ ἐγγὺς οἴκων, καὶ δόμων ἐρείπια
 1580 Τεφρούμεν' ἤδη, πυρὸς ἄσβεστον φλόγα,
 Ἀθάνατον Θεοῦ πόλιν πρὸς τήνδ' ὕβριν·
 Αἰνῶ δὲ κρίσιν, ἄβαστον ἡ πέδον τόδε
 Τίθησι πᾶσι τοῖς φονευταῖς σου, Τέκνον,
 Ὡς τὰς Λυδῶν πανευκλείεις λιπῶν πόλεις.
 1585 Φρυγῶν τε, Περσῶν τ' ἡλιοβλήτους πλάκας,
 Βάκτρεια τεῖχη, τήνδε δύσχειμον χθόνα
 Μήδων παρελθόν, Ἀρράβων τ' εὐδαίμονα
 Ἔθνη τὰ μακρὰν καὶ σκότῳ βεβυσμένα,
 Πᾶσαν τ' Ἀσίαν, ἣν παρ' ἀλκυράνθ' ἄλλα
 1590 Ἑλλησι κεῖσθαι φασι Βαρβάρους ὁμοῖ,
 Πλήρεις ἔχουσιν καλλοπυργώτους πόλεις,
 Ἐς τήνδε πρῶτον ἤλθες Ἑβραίων χθόνα,
 Ἢ σ' ἐς τάφον τίθησιν ἐκ σφαγῆς νέκυν.
 ἰώ! Θεοῦ μέλαθρα, καὶ πόλις φίλα,
 1595 ὧ καλλίπυργον ἄστυ Δαυίδου χθονὸς,
 ὧ θαλάμειμα τῶν πάλαι θεοπρόπων,

1563. Ἐς δ' ἄλλην χθόνα etc. Sic et Bacch. vers. 48 etc., de Pentheo ait Bacchus :
 Bacchus :

Εἰς δ' ἄλλην χθόνα,
 Τάνθενδε θέμενος εἴ, μεταστήσω πόδα.
 In aliam verò regionem,
 Rebus hinc benè constitutis, transferam pedem.

1565. Δεῖ γάρ πόλιν. Sic ibid. vers. 39 et 40 :

Δεῖ γάρ πόλιν τήνδ' ἐκμαθεῖν, κεί μὴ θέλει,
 Ἀτίλειστον οὔσαν τῶν ἐμῶν βακχυμάτων.
 Oportet enim hanc civitatem scire, etsi nolit,
 Se non initiatam esse meis sacris.

1568. Θεομαχεῖ τὰ κατὰ σέ etc. Sic ibid. vers. 45 et 46!,

ὧς θεομαχεῖ τὰ κατ' ἐμέ, καὶ σπονδῶν ἄπο
 Ὡθεῖ μ', ἐν εὐχαῖς τ' οὐδαμοῦ μνῆαν ἔχει.
 Qui gerit bellum mecum, et à libationibus
 Repellit me, nec ullam facit mentionem mei in precibus.

1572. ὧν οὔνεκ' αὐτοῖς etc. Ità ibid. vers. 47 :

ὧν οὔνεκ' αὐτῷ θεὸς γεγώς ἐνδείξομαι.
 Quam ob rem ipsi me deum esse demonstrabo.

1573. Δείξεις δὲ πάντως etc. Sic ibid. vers. 50 :

Δείκεις ἐμαυτὸν· ἦν δὲ Θηβαίων πόλις
 Ὀργῇ σὺν ὅπλοις ἐξόρους βάκχας ἄγειν
 Ζητῇ, συνάψω Μαινάει στρατηλάτῶν.

METRICA VERSIO.

» His benè peractis, sceptrum regni transferas.
 » Namque istam oportet civitatem discere,
 » Ut nolit etiam, se tuorum esse omnium
 » Mysteriorum nunc rudem, et coloniam
 » Quamcumque barbaram, Deo quæ dissidet
 » In rebus his quæ ad te attinent, et te sacris
 » Expellit à libationibus, tu
 » Voto vovendo, et precibus omninò immemor.
 » Nam misera nondùm novit ex alto polo
 » In ima terræ Patris æterni genus

» Venisse. Proin tu fac Deum te intelligat.
 » Id assequeris, si suo exturbas solo
 » Iratus, armis impiam Judæ manum,
 » Simulque in illam, quos habet sibi duces
 » Ausonia, cogis, quos, tuum stultè jugum
 » Pertæsa, dominos imperantes maluit.
 » Mortem ad salutem video cui olim sit comes
 » Præna, et minantes ædibus flammæ, domos
 » Eò redactas solus ut restet cinis,
 » Globosque flammæ nulla quos aqua obruat,

- » Sicut omnibus in cœlo. In aliam regionem,
 » Cùm rectè, quæ hîc sunt composueris, regni sceptrâ transferes:
 1565 » Oportet enim hanc urbem scire, etsi nolit,
 » Nunc ipsam tuorum mysteriorum esse ignaram,
 » Omnémque aliam hominum coloniam,
 » Quæ Deo pugnat in his quæ ad te pertinent, et à libationibus
 » Repellit te, nec ullam facit mentionem tuî in precibus :
 1570 » Nondùm enim miseri te agnoverunt Filium
 » Patris è cœlo in terram devenisse.
 » Quam ob rem ipsis te Deum esse demonstra.
 » Demonstrabis autem omni modo : si verò Judæorum genus
 » Per iram cum armis è terrâ expellere velis
 1575 » Funditûs, profligabis Romanorum imperatorum armis,
 » Quos ut sibi imperarent, insanè provocaverunt,
 » Quasi tuum dominatum abnegantes.
 » Ultricem enim pœnam video tuæ mortis vivificæ,
 » Ignem propè domos, et ædium ruinas
 1580 » In cinerem redactas, inextinguibilem ignis flammam,
 » Perpetuam Dei ergà hanc civitatem vindictam;
 » Laudo autem iudicium, quod inhabitabile solum istud
 » Reddit omnibus tuis interfectoribus, Nate,
 » Qui Lydorum valdè gloriosas linquens urbes,
 1585 » Et Phrygum Persarúmque apricos campos,
 » Bactrianorum muros, et hyemalem terram
 » Medorum præteriens, et Arabum felices
 » Populos longinquos et caliginibus immersos,
 » Et Asiam universam, quam ad salsum mare
 1590 » Græcis et Barbaris simul jacere aiunt,
 » Multas habentem turribus benè munitas urbes,
 » Ad hanc primùm venisti Hebræorum regionem,
 » Quæ te exanimem morte violentâ in tumulto ponit.
 » Ah! Dei sanctuarium, et civitas dilecta,
 1595 » O pulchris turribus instructa Davidis terræ urbs,
 » O contubernium antiquorum prophetarum,

*Ubi ostendero me ipsum : si verò Thebanorum civitas
 Per iram cum armis Bacchas in exilium pellere
 Conetur, exercitûs ducem Mænadibus addam.*

1575. Στρατηλάτων. Sic duo Regii. Malè Editi στρατηλάτας.

1578. Σοῦ πότμου ζωηφόρου. Ità duo Regii. *Tuæ mortis
 ad salutem mundi susceptæ.* Editi σὺν πότμῳ ζωηφόρῳ.

1579. Πῦρ ἑγγύς etc. Ità Bacch. à vers. 7, usquè ad
 vers. 20.

1582. Ἄδαν etc. Id est, quo patriæ suæ finibus eji-
 ciuntur interfectores tui etc.

1586. Δύσχειμον. Ità Reg. et Eurip. ibid. vers. 15, et
 interpres vertit *hyemalem*. Combefisius legit *δυσχείμων*,
 ac reddit *frigoris impatientium*. Improbatur Roilletum qui
 sic habet : *Terram rigentem*; vult enim hanc regionem
 esse calidam et temperatam, ut innuunt fructus, qui ex-
 indè ad nos devehuntur, neque asperas hyemes possunt
 ferre.

1595. Ὡ καλλίπυργον etc. Ità ferè Bacch. vers. 1200 etc :
 Ὡ καλλίπυργον ἄνθ' ὀφθαλμοῦ χθονὸς ναίοντες.
*O qui pulchris turribus instructam urbem Thebani soli
 habitatis.*

METRICA VERSIO.

» Et destinatam urbem sacrum in cultum Dei
 » Obnoxiam illi video jamjam injuriæ.
 » At laudo, justam sententiam
 » O Nate, solum pœna quod in eos cadit,
 » Qui polluerunt sanguine tuo dexteram,
 » Tuo, inquam, Nate, qui relinquens nobiles
 » Quas Lydus et Phryx occupans urbes alit,
 » Persarum apricum campum, et alta mœnia
 » Bactrianorum, et Mediæ prætervolans
 » Terram rigentem, Arabúmque felices domos,

» Gentes remotas, et quasi obscurâ in specu
 » Mersas, et omnem Asiam, ut ferunt Græcis simul
 » Et barbaris, salsi ad maris fluctus sitam,
 » Pulchris superbam turribus, ditem urbibus,
 » Hinc, hinc decoris te intulisti in hoc solum
 » Sanguinis Hebræi, qui necatum turpiter
 » Te cogit urnâ. Eheu! Dei palatia,
 » Urbs grata terræ regii Psalmographi,
 » Turrita civitas, prophetarum ô domus
 » Antiqua, qui nunc facta es illorum specus,

- Θεοκτόνων σπήλαιον ὥς νῦν ἀνέφυς;
 Πῶς σε σενάξω; πῶς σε θρηνήσω φόνου;
 Ἄλλ', ὦ λιποῦσαι Γαλιλαίας χωρίον,
 1600 Ἐμὸς θάσος, ἃς συνεμπόρους ἐμοὶ
 Ἐκείθεν ἔλκει μυσίδας μυστηρίων
 Ὁ νῦν νέκυς, φεῦ! τῷ λάκκῳ τεθειμένος,
 Ἐἴτε τάπιχώρι' ἐν νεκροῖς μέλη,
 Λεπτοῖς δὲ θρήνοις νῦν μιν ἀνυμνήσατε,
 1605 Ἐπειτ' ἀνακτα ζῶντ' ἀνευφημήσατε,
 Ὡς ἐσὶν ἐλπίς ἀσφαλεστέρα γ' ἐμοί.
 Χωρεῖτε, χωρεῖτ', οὐκέτ' εἰμὶ προσβλέπειν
 Οἶα πρὸς αὐτοῦ καὶ τάφον καὶ τὸν λίθον.
 Εἴκωμεν οὖν, εἴκωμεν, ὦ φίλαι κόραι.
 1610 Ἰτ', ἴτε, κἀπίωμεν ἡσύχῳ βάσει
 Εἰς δῶμ', ἐν ᾧ θηλυγενὲς μένει γένος,
 Μήτηρ ὅπη μάλισα Μάρκου Μαρία,
 Μῦθην ὅπου θάσσον οἶμαι συντρέχειν.
 Κάκει μενοῦμεν γλυκεροῦ φάους δρόμον.
 1615 Ἡ μᾶλλον ἀπίωμεν ἐς παιδὸς νέου,
 Ὡς μοι τέθεικεν υἱὸν Υἱός μοι μόνος.
 Χορ. Ναί, ναί, δίκαιον τοῦτο, κοῦκ ἄλλως λέγεις.
 Ἐκείσε δεῖ, δέσποινα, νῦν ἀπιέναι,
 Ὡς' ἄσσον οὔσας τοῦ τάφου πάντα σκοπεῖν,
 1620 Πᾶσαν δὲ τὴν αὔριον ἡσύχως ἔχειν
 Τῆς ἐντολῆς ἔκητι, καὶ μένειν κνέφας,
 Κνέφας φαεινὸν τῆς τριτάτης ἡμέρας,
 Ὡς ἂν ἰοῦσαι λάθρα πληρώσῃτ' ἔθος.
 Ἰῶμεν οὖν, ἴωμεν, εἴκωμεν τάφου,
 1625 Πρὶν δυσμενῶν τις παριῶν καταλάβῃ.
 Δείξωμεν χώρον, ἐνθα νυχεῦσαι δεόν.
 Θεοτό. Ἰδοὺ σε, Τέκνον, καταλείπουσαι μόνον
 Ἄπιμεν, ἤχι σάβμα θηλειῶν γένους,
 Πρὸς οἶκον υἱοῦ, τῷ με παρέθου, Τέκνον,
 1630 Δέον μένειν πρὸς νάπος ἐγγὺς τοῦ τάφου.
 Ἰωσ. Ὡ φίλτατ' ἀνδρῶν, καὶ θανόν, ἐμοὶ δ' ὁμῶς
 Τῶν φιλτάτων αἰεὶ γ' ἀριθμῆση πολὺ.

1599. Ἄλλ', ὦ λιποῦσαι. Sic Bacch. vers. 55 etc., Bacchus ait:

Ἄλλ', ὦ λιποῦσαι Τμῶλον, ἔρυμα Λυδίας,
 Θάσος ἐμὸς, γυναῖκες, ἃς ἐκ Βαρβάρων
 Ἐκόμισα παρέθρους, καὶ συνεμπόρους ἐμοί,
 Αἴρισθε τάπιχώρι'.

Sed, ὁ relinquentes Tmolum, propugnaculum Lydiæ,
 Sodalitium meum, mulieres, quas ex Barbaris
 Adduxi socias, et comites mihi,
 Tollite consueta.

1606. Ὡς ἐσὶν ἐλπίς etc. Itā suprā vers. 590 et 613.

1607. Χωρεῖτε, χωρεῖτ' etc. Itā suprā vers. 874 et 1498.

METRICA VERSIO.

» Qui sustulerunt impiâ manu Deum?
 » Quo, misera, gemitu cædem ob hanc te prosequar?
 » Quo te ore plangam? » Sed mearum, ὦ optimæ,
 Chorus sodalium, relictis finibus
 Quas Galilææ, ille, ille qui jam mortuus
 Nunc ah! locatus in cavâ specu mihi,
 Mysteriorum haud inscias comites trahit,
 De more solitas occini aliis nœnias
 In morte vos jam omittite, at eum exilibus
 Excipite tantum planctibus: lætissimâ
 Hinc, certa ut est spes, voce plausuque omnium

Regem Deumque prosequemini inclytum.
 Abscedite hinc jam, abscedite, neque amplius
 Ipsum intueri, nec sepulcrum, nec super
 Quod grande saxum proximum devolvitur.
 Cedamus igitur, ὦ amicæ virgines,
 Cedamus omnes. Agite, agite placido gradu
 Domum petamus fœminis fidissimis
 Sociisque nobis hospitam, ubi Marci parens
 Maria agit, et quod, ut credo, concursus frequens
 Chori futurus, sacra qui professus est.
 Ibi operiemur lucis optatæ exitum.

- » Quomodò Dei interfectorum évasisti spelunca?
 » Quomodò te lugebo? quomodò te ob hanc cædem plangam? »
 Verùm, ô relinquentes Galileæ solum,
 1600 Sodalitium meum, quas comites mihi
 Huc trahit mysteriorum haud inscias
 Hicce mortuus, eheu! in monumento positus,
 Omittite consuetos pro mortuis modulos;
 Exilibus autem gemitibus nunc ipsum excipite,
 1605 Deindè regem vivum lætis vocibus prosequimini.
 Hæc spes est mihi certissima.
 Pergite, procedite, non possum aspicere
 Quali tumulto conditus sit, et quali lapide obstructus.
 Cedamus igitur, cedamus, ô dilectæ puellæ.
 1610 Ite, abeamus placido gressu
 Domum ubi manent mulieres,
 Imprimis Maria, Marci parens,
 Quò discipulorum cœtum concurrere arbitror;
 Ibique expectabimus lucis optatæ reditum.
 1615 Quin potiùs abeamus in domum novi filii,
 Quem mihi filium Filius unicus tradidit.
Chor. Etiam, etiam id decet, æquum est, neque temerè loqueris.
 Eò nunc, domina, oportet convenire,
 Ut propiores tumulto omnia conspiciamus,
 1620 Et diem subsequentem quietè traducamus,
 Ut lex præcipit, et crepusculum expectemus,
 Crepusculum lucidum tertiæ diei,
 Utque clàm venientes justa ei persolvatis.
 Eamus, eamus igitur, tumulto secedamus,
 1625 Priusquàm hostium aliquis adsit, nósque comprehendat.
 Designemus locum, ubi nox tota sit transigenda.
Deip. Ecce te, Fili, solum relinquentes
 Abimus, ubi stat mulierum mansio,
 Ad domum filii cui me, Fili, commendasti,
 1630 Cùm in saltu propè sepulcrum manere nos oporteret.
Joseph. Carissime hominum, etsi mortuus, meos inter
 Tamen dilectissimos plurimùm semper numeraberis.

1617. Κούκ ἄλλως λέγεις etc. Ità ferè Rhes. vers. 164,
 Hector Doloni respondet :

Ναί, ναί δίκαια ταῦτα, κοῦκ ἄλλως λέγω.

Sanè et hæc æqua sunt, nec aliter contràve dico.

1626. Δεῖξωμεν. Fortè λείπωμεν. *Linquamus locum, ubi
 nox tota transigenda foret.*

1631. Ὡ φίλτατ' etc. Ità ferè Bacch. vers. 1315, Cad-
 mus Pentheum lugeat :

Ὡ φίλτατ' ἀνδρῶν· καὶ γὰρ οὔκετ' ὦν, ὅμως

τῶν φιλότατων ἐμοί γ' ἀριθμίσῃ τέκνων.

*O carissime virorum : quamvis enim non ampliùs sis,
 Tamen numeraberis inter meos carissimos liberos.*

METRICA VERSIO.

Aut potiùs hinc nos conferamus in domum
 Ejus, quem adoptatum mihi meus unicus
 In filium juvenem esse voluit Filius.

Chor. Probè mones tu, nec secùs quàm dixeris
 Fiet. Eò nunc nos, ô hera, ire convenit,
 Ut à sepulcro non remotæ longiùs
 Quicquid erit observemus, et totum diem
 Demus quieti crastinum, ut lex præcipit,
 Lætumque lucis tertiæ crepusculum,
 Crepusculum, inquam, nos moremur; clanculùm
 Cernite profectæ hinc vos ut obsequamini

Tom. II.

Mori recepto. Eamus, et demus locum
 Priùs sepulcro quàm hostium aliquis proximus
 Nos deprehendat. Indicemus quo loco
 Nox transigenda tota nobis integra.
Deip. En te relicto, Nate, solo excedimus
 Eam ipsam in ædem destinatam sœminis,
 Et filii ædem, cujus in provinciam
 Me tradidisti, Nate, cùm nos æquius
 Esset sepulcro in valle juxtà adsistere.
Joseph. Carissime ô vir, mortuus licèt, tamen
 Longè inter omnes qui mihi carissimi

Χαῖρ'! ὕστατόν σε νῦν ἐγὼ προσφθέγγομαι.

Θεολ. Γενέθλιον ἐσθλὸν οὐκ ἐν αἰνιγμοῖς φράσω.

1635 Ἀνὴρ ὁδ' ἐς καὶ Θεὸς Θεοῦ γένος.

Σαφῶς γὰρ αὐτὸν τοῖσιν ἐξεργασμένοις

Θεὸν νομίζω, τοῦ δὲ θανάτου περὶ

Σοφὴν πρόνοιαν αἰτιῶμαι καὶ κρίσιν,

Δι' ἧς ὁ πότμος τοῦ γένους λυθήσεται.

1640 Αὐτὸς δ' ὁ χαμαισυρτος ἐχθρὸς τοῦ γένους

Συντρίβεται νῦν, θανατοῦται, κτείνεται.

Κτανεῖ γὰρ αὐτὸν, κἀντιπορβιμήσει γένος,

Ὁ τῶν πόλων πάγκλυτος Ἰησοῦς ἀναξ,

Ἰσινάς τ' ἀδελφῶν καὶ πατρός πρώτου λάβη,

1645 Παλαιφάτου γέροντος, ὃς βροτῶν γένος

Ἐσπειρεν ἐν γῇ, κλίματος ῥίφεις ἄπο

Ἐξ ἀπάτης δράκοντος αἰολοσκοπού,

Πόλει δὲ θήσει τῇ μακαριωτάτῃ.

Καὶ ταῦθ' ὁ τοῦδε πότμος ἐξεργάζεται,

1650 Καὶ τῶνδ' ἔκητι καὶ βροτὸς πέφυκέ πως.

Φρικτῶν δ' ὁδ' ἀνὴρ θαυμάτων ὥπτο πλέω,

Ἐς τόνδε κόσμον, ὧν σὺ πόλλ' οὐκ ἀγνοεῖς·

Φανείς δ' ἀνὴρ ἄριστος, οἷχεται θανάων,

Αὐθις δ' ἀναξὰς καὶ Θεὸς φανήσεται.

1655 Εἰ δ' ἐν πόλοις ἦν, ἐσθλὸς ὧν ἐλάνθανε,

Ταῖς στρατιαῖς ὑμνούμενος μόναις ἄνω,

Σιγώμενόν τε κῦθος εἶχεν ἐν πόλῳ·

Αἷτια ταῦτα τοῦ τόκου καὶ τοῦ πότμου.

Τὸ πᾶν δ' ἐρῶ σοι τῶν βροτῶν σωτηρίαν.

1660 Τοίγαρ τέθνηκεν, ὧν ἐχρῆν ἦκισθ' ὕπο,

Εἰς θεσμὰ τ' ἦλθε, καὶ λόγους ἐμπαιγμάτων.

Τοιαῦτα λαὸς ὁ πρὶν ἠγαπημένος,

Εὐεργέτην ἔδρασε, πηρωθεὶς φθόνῳ·

Καὶ ταῦτα μὲν πέπονθεν οὗτος οὐκ ἄκων.

1665 Ἄ δ' αὖ παθεῖν δεῖ λαὸν, οὐ κρύψω κακά.

Λίποι πόλισμα, Βαρβάρους εἶκων, ἄκων.

Δοῦλος, μέτοιχος. Ἔστι γὰρ τὸ θέσφατον,

Εἰς πᾶσαν αἶαν Βαρβάρων ἀποτρέχειν,

Αἰχμαῖς ἀλωτοῦς, πόλλ' ἀνατλάντας κακά.

1633. Χαῖρ' ὕστατον etc. Ità ferè vers, 1097 Hippolytus, quem Theseus diris devoverat, Athenas, quas jamjam relicturus erat, compellat :

Χαῖρ'. Ὑστατον γὰρ σ' εἰσορῶν προσφθέγγομαι.

Vale. Postremum te videns alloquar.

1634. Οὐκ ἐν αἰνιγμοῖς etc. Non obscuris sermonibus. Malè Roill. sermone longo.

1654. Θεὸς φανήσεται. Deus patebit, se Deum probabit.

METRICA VERSIO.

Sunt, es futurus : dico supremum vale.

Theol. Non hic quàm honestis ortus est natalibus
Sermone longo edisseram. Iste certè homo est,
Idem et Deus Deo satus : namque hunc Deum
Ex rebus his quas ipse gessit judico.
Quod spectat autem mortem, ego causam illius
Esse sapientem providentiam arbitror,
Ut vindicetur morte ab aeternâ genus
Mortale. Quin et noxius serpens humi
Qui repit, hostis generis humani occidit
Calcatus, et jam traditus neci ruit.

Jugulavit ipsum rex poli gemini inclytus
Jesus, hominum quò genus contrà evehat;
Supplicia fratrum tollet et primi patris
Senisque, sevit qui genus mortalium,
Deditque terræ, expulsus astu callidi
Serpentis olim, quem beabit mox loco
Situm in beato. Mortis hujus hoc opus,
Hæc vis. Id ipsum propter ipse natus est,
Miraculis vir obstupendis inclytus,
Quæ tu ipse nosti mundum in hunc : cùmque op-
timus

Vale! postremum enim te videns alloquor.

Theol. Nobilem generationem non verborum ambage tradami:

1635 Est enim homo et Deus Dei Filius.

Evidenter enim eum ex iis, quæ peregit,

Deum existimo; illius autem mortis

Causam attribuo sapienti providentiæ et decreto,

Quo generis humani mors destruetur.

1640 Ipse autem hominum inimicus humi reptans

Nunc conteritur, occiditur, interficitur.

Illum enim occidet, et ad vitam homines transferet

Jesus cœli rex valdè inclytus,

Ultionemque fratrum suorum et protoparentis sumet,

1645 Antiqui senis, qui mortalium genus

In terrâ sevit, expulsus horto

Per fraudem draconis versipellis,

Quemque in urbe felicissimâ collocabit.

Atqui hæc sunt, quæ mors ejus efficit,

1650 Et propter hæc natus est homo.

Hic autem homo visus in hoc mundo

Stupenda peragens miracula, quorum plurima tu ipse nosti :

Cumque vir optimus apparuerit, morte mulctatur,

Iterum verò redivivus et Deus videbitur.

1655 Quòd si in cœlis permansisset, ignota fuisset ejus bonitas,

Solo cœlitum choro fuisset celebratus,

Tacitamque in cœlo gloriam obtinisset :

Hæc sunt causæ ipsius ortûs et mortis.

Summatim verò hominum salutem tibi dicam.

1660 Etenim morti traditus, à quibus minimè debuisset,

Et in vincula conjectus est, ac verba subsannationum audiit.

Hæc populus antea dilectus,

Invidia excœcatus, benefactori rependit :

Et hæc quidem non invitus toleravit.

1665 Quæ autem mala populum pati oportet non celabo.

Urbem relinquet, Barbaris cedens, invitus,

Servus, aliò extorris. Id enim divinitus est decretum,

Eos in omnem Barbarorum terram propè abituros,

Armis subactos, pluraque perpressos mala.

1655. Εἰ δ' ἐν πόλει etc. Id est, *Si è cœlo non descendisset etc.*

1667. Ἐστὶ γὰρ τὸ θείατον. Ità ferè Bacch. vers. 1352 etc., Cadmus exilium suum lugens, Agaven quæ Pentheum filium suum necaverat, alloquitur :

. . . . Ἐπεὶ δέ μοι τὸ θείατον

Εἰς Ἑλλάδα' ἀγαγεῖν μεγάλα βάρελλον στρατόν.

. . . . *Et adhuc mihi hoc est fatale*

In Græciam ducere mixtum Barbaricum exercitum.

METRICA VERSIO.

Vir visus esset, interemptus occidit;
At jam resurgens se Deum probaverit.
Quòd si beato à cœlitum solùm choro
Celebratus hymnis perstitisset incola
Cœli, excidisset hoc quod est præsens bonum,
Tacitâque celso gloriâ in cœlo fruens
Ignotus esset. Causa nascentis fuit
Hæc, et cadentis : utque summatim efferam,
Prima et suprema generis humani salus.
Conjectus ille in verba subsannantium,

Et vincla, ab illis à quibus non debuit
Mactatus idem : populus huic carus prius
Livore motus hæc benè merenti dedit.
Lubens quidem ista passus ille, sed pati
Quæ contrà oporteat mala populum, nihil
Celabo : cedens is coactus Barbaris
Urbem relinquet, servus, extorris : ratum
Hoc fata statuunt ; multa post mala profugi,
Armis subacti, deferentur exteros
In Barbarorum limites. Istud manet

- 1670 Ἀναιρέταις γὰρ πᾶσιν ἀντᾶ παγγενῇ
 Λιπεῖν πόλιν τήνδ', ἀνοσίου μιάσματος
 Δίκας τίνοντας τοῦδ', ἐν ἔκτειναν φθόνῳ,
 Καὶ μηκέτ' ἰδεῖν πατρίδ'. Οὐ γὰρ εὐσεβείς,
 Μένειν φονευτάς ἐν τάφοις νεκρουμένων.
- 1675 Πόλεις δὲ πολλὰς εἰσαφίκωνται, ζυγὸν
 Δούλειον ἀνέλκοντες οἱ δυσδαίμονες,
 Αἰχμαῖς ἄλωτοι, χρησμὸς ὡς λέγει Θεοῦ,
 Πάντη διασπαρέντες, οὐ νόσον δ' ἔτι
 Οἱ τάλανες σχήσουσιν, οὐδ' ἐπ' ἀνοδόν.
- 1680 Ἀφ' οὗ τὰδ' ἐκπέρσει γ' ἀναρίθμῳ στρατῷ,
 Ἰγούμενος λόγχαισιν Ἀυσόνων ὄραμιόν.
 Ταῦτ' οὐχὶ Σηητοῦ πατὴρ ἐκγεγώς, ἔφη
 Εἰπὼν τις, ἐκ Θεοῦ δέ, καθὼς ἄρ' ὅδε
 Ὁ νῦν νέκυς εἴρηκε πάντ' ἐν δυνάμει,
- 1685 Οὐδὲν τι μαθὼν τῶν θεοπρόπων ἄπο,
 Αὐτὸς δὲ μᾶλλον πάντα διδάξας πάρος.
 Οὗτος δ' ἂ μέλλει πῆματ' ἐκπλήσειν, φράσω,
 Ἀπεμπολητῆς αἰσχρὸς ἐξ ἐπαόνων.
 Αὐτὸς μὲν εἶπε, ὡς μανεῖς ἄλγους ὕπο,
- 1690 Βρόχοις κρεμαστοῖς ὑπερβαλεῖ τὴν δέσπην,
 Πεσὼν δ' ἔπειτα διχαλακήσει τάλαι,
 Ἴδοι τε δεινὸν ἥμαρ· οὐδὲ παύσεται
 Κακῶν ὁ τλήμων, οὐδὲ, τὸν καταβάτην
 Ἄσθην διαβάς, ἥσυχος γενήσεται,
- 1695 Στένων ἄλκητα, καὶ βοῶν σφοδροῖς πόνοις,
 Καὶ νᾶμα πυρὸς τόνδε ὑποδέξεται.
 Ἴωσ. ὦ φίλος, ὡς εἰς δεινὰ φῆς ἐλθεῖν κακὰ,
 Πάντας, κᾶμ' αὐτὸν, συγγόνους τ' ἄρδην ἐμούς!
 Κἀγὼ δ' ὁ τλήμων Βαρβάρους ἀφίξομαι;
- 1700 Ἡ ποῖ τράπωμαι, πατρίδος πορθουμένης;
 ὦ πάμμεγ' ἐμπνέουσα Βαρβάρους ποτὲ
 Πόλις, τὸ κλεινὸν οὔνομ' ἀφαιρῇ τάχα.

1678. Οὐ νόσον etc. Sic Bacch. vers. 1335, Bacchus :
 . . . . . Νόσον ἄθλιον πάλιν
 Σχήσουσι. . . . .
 . . . . . Reditum infelicem retrò
 Habebunt. . . . .
 1680. Ἐκπέρσει γ' ἀναρίθμῳ στρατῷ. Ibid. vers. 1335,
 Bacchus Cadmo prædicit fore ut multas urbes sit ever-
 surus :
 Πολλὰς δὲ πέσεις ἀναρίθμῳ στρατῷ
 Πόλεις. . . . .
 Multas autem evertes cum maximis copiis
 Urbes. . . . .

1681. Δραμών. Duo Regg. δράκων. Reg. Med. sup. lin.
 imperator Romanorum, draco. Sic Bacch. vers. 1357 : ἡγού-
 μενος λόγχαισιν, dux exercitūs.
 1682. Ταῦτ' οὐχὶ Σηητοῦ etc. Ità ferè .ibid. vers. 1338
 Bacchus de seipso loquitur :
 Ταῦτ' οὐχὶ Σηητοῦ πατὴρ ἐκγεγώς λέγω.
 Hæc non mortali patrè natus dico.
 1684. Ἐν δυνάμει etc. In virtute, id est, penès quem po-
 testas implendi, quæ prædixit.
 1692. Οὐδὲ παύσεται etc. Ità ferè Bacch. vers. 1357 etc.,
 Cadmus habet :
 . . . . . Οὐδὲ παύσομαι

METRICA VERSIO.

Omnes patratae cædis autores, suâ
 Ut urbe pulsi generis omnis incolis
 Pulchrè refertâ, sceleris infandi et viri
 Cæsi per invidiam graves pœnas luant.
 Omnis videndæ spes adempta patriæ
 Quandò in sepulcris qui ceciderint omnium,
 Eos manere qui peremerunt nefas.
 Multas in urbes pertrahentur, et jugum

Servile miseri perferent, manu hostium
 Capti, huc et illuc divagantes, ut Dei
 Vox certa cecinit : nulla jam spes ampliùs
 Futura reditûs aut regressûs, Ausonum
 Dux ex quo in illos agmine infesto irruens
 Magnòque, deprædabitur eos insolens.
 Non patre natus ista mortali edidit;
 At ex Deo ipso natus, ipse idem Deus

- 1670 Omnes qui sustulerunt, istud manet, ut plebs universa
Urbem deserat, et hujus infandi sceleris causâ
Pœnas ei luat, quem per invidiam occidit,
Nec ultrâ patriam videat : nefas enim est
Homicidas in tumulis eorum, quos occiderunt, permanere.
- 1675 Multas in urbes deducuntur, jugum
Servile protrahentes, miseri,
Armis subacti, ut cecinit oraculum Dei,
Ubiquè dispersi, neque ampliùs erit
Infelicibus spes in patriam redeundi,
- 1680 Ex quo cum exercitu innumerabili irruet
Advolans romanarum cohortium imperator.
Non patre mortali natus, sed à Deo genitus, hæc egit,
Dixit aliquis, quemadmodùm et ipse
Nunc mortuus, omnia prædixit in virtute,
- 1685 Nihil à prophetis edoctus,
Cum ipse potiùs antè cuncta docuerit.
Quod autem supplicium debeat subire
Infamis ille discipulus venditor, eloquar.
Ipse prædixit, ut dolore insaniens,
- 1690 Laqueo pensili cervicem sibi frangeret,
Et deindè lapsus miser medius creparet,
Luctuosâque diem videret : neque quiescet
A malis infelix, neque cum declivem
Infernum penetraverit, quietus erit,
- 1695 Absque intermissione suspirans, et propter vividos dolores exclamans,
Et igneus fluvius hunc excipiet.
Joseph. O amice, in quot et gravissima deventuros esse ais
Omnes, et me ipsum, omninóque meos affines!
Et ego infelix ad Barbaros ibo?
- 1700 Quò enim me vertam, patriâ eversâ?
O urbs altiores spiritus gerens ergà Barbaros,
Brevi tuo insigni nomine spoliaberis.

Κακῶν ὁ πλῆμων. Οὐδὲ τὸν καταβάτην
Ἀχέροντα πλεύσας, ἥσυχος γενήσομαι.

. . . . . Nec liberabor

A malis infelix, nec ad infernum

Acheronta navigans, quietus ero.

1694. Καταβάτην. Ad quem facilis via.

1696. Καὶ νῆμα etc. Ità suprâ vers. 235 et alibi.

1697. Ὡ φίλος, ὡς εἰς δεινὰ etc. Sic Bacch. vers. 1349,
Cadmus suam filiam alloquitur, sortem utriusque lu-
gens :

ὦ τέκνον, ὡς εἰς δεινὸν ἤλθομεν κακὸν,
Σὺ θ' ἢ τάλαινα, σύγγονοί τε σὰι φίλοι.

Ἐγὼ θ' ὁ πλῆμων βαρβάρους ἀφίξομαι.

O filia, ut venimus in triste malum,

Túque misera, sororésque tuæ caræ.

Et ego infelix ad Barbaros ibo.

1700. Ἢ ποῖ τράπωμαι etc. Sic ibid. vers. 1358, filia
Cadmi :

Ποῖ γὰρ τράπωμαι, πατρίδος ἐκδιβλημένη ;
Quò enim me vertam ejecta ex patriâ?

METRICA VERSIO.

Qui mortuus prædixit omnia edocens
Longè antè vates, non ab ipsis vatibus
Edoctus. At quam turpis iste venditor
Stipator unus perferet cladem, id quoquè
Dicam : futurum ut è dolore insaniens
Is fune collum pendulo et stricto implicet :
Tum deindè lapsus medius infelix crepet,
Diémque videat luctuosam : non miser
Quiescet unquam, viscera effractus, locum
Ingressus atrâ nocte nigrantem, inferum,

Tom. II.

Semper agitatus, ingemens semper graves
Propter dolores, triste clamabit, vorax
Quem flamma rapidis carpet æternum ignibus.
Joseph. Quàm gravia, amice, nos manent omnes mala
Méque adeò, ut ipse dicis, atque omnes meos!
Etiam subibo Barbaras gentes miser.
Quod jam redactâ patriâ in prædam hostium
Iter capessam? ô urbs gerens in Barbaros
Olim haud subactum pectus, antiquo excides
Illóque magno, quod parasti, nomine.

- Χαῖρ', ὦ μέλαθρον, χαῖρ', ὦ πατρώα πόλις·
 Λίπω, λίπω σε, δυστυχῶς δοῦλος γεγώς.
 1705 Αἰχμαῖς ἀλωτὸς· Βαρβάρων δ' ἴδω πέδον,
 Εἰ μὴ γέροντ' ὄντα με προφθάσει πότιμος,
 Ὦν εἴθ' ἴδοιμι πατρίδος μένων πέδῳ.
 Συνῆκα γάρ, Δέσφατον ὡς οὕτως ἔχει.
 Θεολ. Τὸ μὲν σὸν εὐδόκιμον, εὐσεβὲς γέρον·
 1710 Ὅ δ' ἐγγενὴς σοι λαὸς ἐκτίσει δίκην,
 Ὡς ἀξίαν μὲν λίαν, ἀλγεινὴν δ' ὁμῶς.
 Αὐτὸς δ' ἑαυτὸν αἰτιάσθω τῆς δίκης.
 Οὐ γάρ τι λέξει πρὸς πρόφασιν, ὡς τάχα
 Οὐκ ἦλθεν, οὐκ ἤμυνεν, οὐδ' ἐπεσράφη.
 1715 Εὐεργετῶν πάλαι τε, καὶ νῦν εὐτρόπως.
 Τίνας γάρ οὐκ ἔπειλε κήρυκας πάλαι;
 Οἶων δὲ δώρων οὐκ ἔπλησέ νιν ξένων.
 Ὦν ἐξαγαγὼν τῆς πικρᾶς τυραννίδος,
 Ἐθνῶν ἀνακτ' ἔθηκε πάνσθενῶς μέγαν,
 1720 Ὅτ' ἀμφὶ Βασάν, τήν τ' Ἀμορραίων χθόνα·
 Ἐθνῶν ἀρίστοις ἐμπεσὼν κατὰ ζόμα,
 Ἐρρήξε πέλτην, τῷ δὲ δουλώσας στρατὸν
 Παρέσχευ, ὥνπερ λακτίσας πολλὴν χάριν,
 Προὔδωκεν αὐτὸν εἰς φόνον μαιφόνους·
 1725 Ὡς ὑψέρον μὲν ἦλθεν εἰς καιρὸν δ' ὁμῶς·
 Θεοπρόποι γάρ, καὶ νόμος πολλοῖς χρόνοις
 Ἰδροῦντες, αἰχμαῖζοντες οὐχ εὖρον πέρας.
 Χριστῷ δὲ φῶς ἐν ἡλίου καταρκέσει
 Ἄδου δόμους πέρσαντι, θ' ἡμέρα πάλιν
 1730 Πρὸς γαῖαν ἐλθεῖν, συντεμῶντ' ἄλγην βροτῶν.
 Τῶν γάρ ἔκκητι, πτωχυνὴν λαβὼν σολήν,
 Εἴσεισιν ἄδην, πολλὰ δ' ἐκείθεν σκύλα
 Ἄρας, φανεῖται νερτέρων ἐπίσκοπος,
 Κτανῶν τε φρουροῦς, καὶ παραστάτας πυλῶν
 1735 Ἐκείθεν ἔλθοι, πᾶσι τε γνωσθήσεται
 Ἀρωγὸς, αὐτόρριζος ὦν εὐεργέτης,

1703. Χαῖρ', ὦ μέλαθρον etc. Sic Bacch. vers. 1365 etc.,
 eadem Cadmi filia :

Χαῖρ', ὦ μέλαθρον, χαῖρ' ὦ πατρώα
 Πόλις· ἐκλείπω σ' ἐπὶ δυστυχίᾳ.
Vale, ô domus, vale, ô patria
Civitas; desero te propter infortunium meum.

1713. Οὐ γάρ τι λέξει etc. Ità ferè Rhés. vers. 399, huic
 exprobrat Hector :

Οὐ γάρ τι λέξεις, ὡς ἄκλητος ὦν φίλοις,
 Οὐκ ἦλθες, οὐδ' ἤμυνας, οὐδ' ἐπεσράφης.

Τίς γάρ σε κήρυξ etc.

Non enim dices, quòd non vocatus ab amicis,
Non veneris, neque opem tuleris, neque curaveris nos.
Quis enim præco etc.

1717. Οἶων δὲ δώρων etc. Ibid. vers. 403, Hector eum-
 dem objurgat :

Ποῖων δὲ δώρων κόσμον οὐκ ἐπὶμψαμεν;
 Καί τοί σε μικρᾶς ἐκ τυραννίδος, μέγαν
 Θρηκῶν ἀνακτα τῇδ' ἔθηκ' ἐγὼ χερί.
Quorum verò donorum ornatum non misimus tibi?

METRICA VERSIO.

Vale, ô palatium, vale, ô urbs patria,
 Jam te relinquam turpiter servi jugum
 Subiens, relinquam victus armis; Barbarum
 Solum videbo, nisi senem prævenerit
 Me mors, quam, ô utinam, olim meâ videam manens
 In patriâ potiùs. Id ex oraculo
 Denuntiari sic futurum intelligo.
Theol. Tua quidem, ô mi senex, voluntas optima.
 At iste populus, qui tibi cognatus est,
 Pœnas luet, se non quidem indignas, tamen

Plenas doloris. Quicquid at mali luet,
 Non hujus ipse se sibi negaverit
 Caput esse primum, nec aliquid causæ afferet,
 Quod fortè non venerit, opem negaverit,
 Nusquàm se ad ipsos liberalis flexerit
 Olim merendo, nunc quoquè benignissimè:
 Quis non ad illos missus est præco prius?
 Quo non adauxit ille munere populum?
 Quem eductum acerbâ gentium è tyrannide
 Regem potentem fecit et magnum, manum

- Vale, ô domus, vale, ô patria civitas;
 Desero, desero te, infeliciter servus factus,
 1705 Vi captus; Barbarorum autem videbo solum,
 Nisi me senio confectum mors præveniat,
 Quam utinàm videam, in patriæ solo residens.
 Intellexi enim hæc à Deo esse prænuntiata.
Theol. Quæ tua sunt, pie senex, laudem merentur;
 1710 Verùm iste populus, qui tibi cognatus est, pœnas luët,
 Quas sanè benè meritus est, sed tamen gravissimas.
 Verùm ipse suam sibi calamitatem attribuat.
 Non enim dicet ad sui excusationem, quòd fortè
 Non venerit, nec opem tulerit, nec curaverit,
 1715 Olim et nunc summâ benignitate benefaciens.
 Quosnam enim præcones olim jam non præmiserit?
 Qualibus donis stupendis eum non cumulaverit,
 Quem ex acerbâ servitute eductum,
 Populorum regem potentissimum posuit,
 1720 Cùm in Basan et Amorrhæorum terrâ
 In fortissimas gentium irruens in primâ acie,
 Confregit peltam, et illi subactum exercitum
 Præstitit, quorum magnam gratiam calcibus repellens,
 Carnificibus ipsum ad cædem tradidit.
 1725 Ipse quidem serò venit, tamen adhuc satis tempestivè :
 Prophetæ enim et lex, diuturnis temporibus
 Sudantes, et dimicantes exitum non invenerunt.
 Sed unica dies satis erit Christo,
 Ut inferni domos evertat, et alterâ rursùs
 1730 Ad terram redeat, fine laboribus hominum imposito.
 Horum enim gratiâ, pauperem sumens vestem,
 Infernum subit, et multa exindè spolia
 Tollens, inferni apparebit explorator,
 Occisisque custodibus, et portarum excubitoribus,
 1735 Indè redibit, omnibùsque notus erit
 Ultor, à se suoque munere beneficiis largus,

*Atque te ex parvo imperio, magnum
 Thracum regem feci ego hæc dextera.*

1720. Ὅτ' ἀπὸ Βασάν etc. Ità ferè ibid. vers. 408 etc.

1722. Πέλτην. Genus est scuti, quod pro gentis cujusdam nomine accipiens interpretis vertit : *Basan, et Amorrhæus, et Pelta.*

1725. Ὃς ὕστερον μὲν ἦλθεν etc. Sic vers. 443, Rhesus removet à se culpam sibi ab Hectore imputatam :

Ἀλλ' ὕστερον μὲν ἦλθον, ἐν καιρῷ δ' ὅμως.

Serò quidem veni, tamen adhuc satis tempestivè.

1729. Θ' ἡμέρα. Fortè meliùs Θ' ἡτέρα, ut videre est

apud Euripidem, ex quo ista mutuatus est autor noster. Sic enim ait Rhesus vers. 447 etc. :

Ἐμοὶ δὲ φῶς ἐν ἡλίου κατακρίσει,

Πέρσαντι πύργους, ναυσάθμοις ἐπισπεσεῖν,

Κτεῖναι τ' Ἀχαιοὺς, Θ' ἡτέρα τ' ἀπ' Ἰλίου,

Πρὸς οἶκον εἶμι, συντεριὼν τοὺς σοὺς πόνους.

Mihi verò lux unica solis sufficiet,

Expugnanti Græcorum turres, ad irrumpendum in eorum navalìa,

Et ad cædendos Achivos; alterâ verò die ab Ilío

Domum redibo, brevi finitis tuis laboribus.

METRICA VERSIO.

Cum gente forti conserentem, quo loco
 Basam est, et Amorrhæus, et Pelta, adjuvans
 Perfregit hostem et servituti subdidit:
 Hæc ille tanta contulit, quorum immemor
 Calcans inauditam pede suo gratiam,
 Illum cruentis posuit in cædem viris,
 Qui postea venit tamen ut oportuit:
 Namque et prophetæ, et lex gravi ut certamine
 Longâque pugnâ dimicantes, nec modum
 Finémve reppererint, tamen lux unica

Solis satis erit Christo ut inferni ædibus
 Penitus revulsis, et suâ è sede erutis,
 Terras revisat, et hominum mortalium
 Omnem dolorem perimat. Horum gratiâ,
 Indutus ille pauperis vestem, pedem
 Infert in imas tartari sedes, et hinc
 Spolia reportans multa, vindex inferi
 Lustrator antri visus, isthinc efferet
 Sese, subactis portitoribus omnibus
 Custodiisque, tum juvans verè pater

- Ὦν ἐγγενῆς ἔκτεινε λαὸς ἐν φθόνῳ.
 Οἱ δ' οὐδὲν αὐτῷ συγγενεῖς πεφονότες.
 Καθέντες αὐτοῦ, τοὶ μὲν ἐν χωστοῖς τάφοις,
 1740 Οἱ δ' ἐν τ' ὄρει τε, καὶ σπέει, καὶ γῆς βάθει
 Ψυχρὸν ἄημα, διψιὸν τε πῦρ Θεοῦ
 Μενούσι, κακτεροῦντες οὐκ ἐν δεινότητι.
 Οὐδ' ἐν χιτῶσι τρυφεροῖς ἐγκαίμενοι,
 Οὐδ' ἐν ζαχρύσοις δώμασι κοιμώμενοι.
 1745 Τοὶ δ' ἐν μαχαίραις, σπάθη τε, καὶ ξίφει
 Πιπτούντες, ἐμφανούσι πῖσιν ἀσφάλει.
 Οὐχ ἦν ὁ πράτης, καὶ σφαγεῖς εὐεργέτου,
 Οὓς ἐκτίσαι δίκαιόν ἐστι τὴν δίκην.
 Σὲ δ' ἐξαναστὰς εὐχερῶς ἐκρύπτει,
 1750 Ὦν εὐπρεπῶς τέθεικας ἐν καινῷ τάφῳ,
 Καὶ μακάρων ἐς αἶαν ἐγκαθιδρύσει,
 Σάλπιγγες ἡχῇ νεκρέμερτον δεικνύου.
 Δεῖ γάρ σε τὴν φονῶσαν ἐκλιπεῖν πόλιν,
 Καὶ πράεων οἰκεῖν σε δάπεδον, μάκαρ,
 1755 Θεὸν φανέντα, θνητὸν ἀμφιφαντά σε
 Πάχος, βροτειὸν τ' ἀποδείκνυντα φθορῶν.
 Ἦν ἐξ ἀπάτης ἔσχεας, ὡς θνητὸς γεγώς.
 Τῶνδ' οὐδὲν ἦδειν ἐκ λόγων θεοπρόπων·
 Διδοσκάλου δ' ἔργων αὐτοῖς φέρνοις κλίθεις,
 1760 Οὕτως ἔσεσθαι τοὺς Θεῷ φιλούμενους.
 Ἐγὼ συνῆκα Δεσπότην φέρνοις πεσών,
 ὧς' ἐξ ἀβύσσου πολλὴ ἀπαντήσας σοφά.
 Ἰωσ. Σοφοῦ παρ' ἀνδρὸς χρηρὴ σοφρόν τι μαυθάνειν.
 Πέποιθας αὐτόν δ' αὖθις ἰδεῖν ἐν χθονί;
 1765 Θεοῖ. Πέποιθα· δείξει τοῦτον σέλας Θεοῦ.
 Αἶαν μόνην μείναι με δεῖ τὴν αὔριον.
 Ἰωσ. Ἡμῖν μὲν ὡς μέγας τις ἦκων ἐκ Θεοῦ,
 Ἀπλῶς τε θανών, ὡς βροτὸς τυμβεύεται,
 Ἐν σινδόνι, μύροις τε, μητρὸς ἐκ θανάτου
 1770 Φανείς· τὸν ἐκ κείνης γὰρ ἦν θάψαιν χρέως.
 Εἰ δ' ὡς Θεὸς νῦν κυριεύσει καὶ μόρου,

1738. Οἱ δ' οὐδὲν αὐτῷ etc. Hæc ad eos qui Christum in tumultu condiderunt, refert interpres. Verum hi Judæi erant, ut et qui interfecerant. Itaque id potius intelligendum videtur de gentibus quæ Christi fidem amplexæ sunt, seu de Christianis, qui sic ubique latitabant in cavernis et speluncis etc.; hæc, inquam, de gentibus, quæ in Christum crediderunt, dicta sunt, non de uno et altero, qui Christi funus curarunt. Vide Rhes. ubi Hector ita ferè Rhesum alloquitur.

1739. Καθέντες. Reg. II. II, κακθέντες, ejus martyres, ejus causâ occisi.

1741. Ψυχρὸν ἄημα. Reg. ψυχρὴν ἄησιν, sicut apud Euripidem vers. 417 et 439, quos imitatus videtur autor noster.

1745. Τοὶ δ' ἐν μαχαίραις etc. Vide Epistolam ad Hebræos, II, 37.

1747. Σφαγεῖς. Sic duo Regg. interfectores. Editi σφαγεῖς.

METRICA VERSIO.

Et liberalis judicabitur, suus
 Quem populus olim gentis ejusdem invidus
 Mactârit. At qui gente non juncti tamen
 Urnæ hunc dederunt et sepulturæ, editâ
 Partim in sepulcri mole, montæque arduo,
 Specûque partim in abditâ et voragine
 Terræ profundâ, frigidum afflatum, et Dei
 Ignem calentem concupiscent, non thoro
 Dulci incubantes, vestibis vel mollibus
 Operti, in auro lucidis tectis suum
 Somnum trahentes, ense, gladio alii at cadent :

Sic et fidem illi sancient verissimam
 Firmissimamque, non eam quam scilicet
 Venditor, et idem carnifex benè meriti
 De se habet : cum æquum luere pœnas, te quidem
 Facile resurgens ille liberaverit,
 Novo sepulcro quem decenter clauseris,
 Ac excitatum à mortuis tubæ sono
 Clangentis, olim te beatorum in gregem
 Adscribet. Urbe nam relictâ cædibus
 Fluente, felix fas piorum ut incolas
 Solum, solutus mole qui humanâ, exuens

- Quem populus sibi affinis ob invidiam mactavit.
 Ex iis verò qui, ipsi nullà affinitate conjuncti,
 Ei adhæserunt, alii in aggestis tumulis,
 1740 Alii in montibus et speluncis, altâque voragine
 Auram refrigerantem, sitimque facientem Dei ignem desiderabilem
 Expectabunt, sustinentes non in stragulis,
 Non vestibus mollibus operti,
 Non in deauratis domibus decumbentes,
 1745 Sed in gladiis, spathâque et ferro
 Cadentes, certissimæ fidei dabunt specimen,
 Non cujus venditor, ac qui benè merentem nece sustulerunt,
 Quos æquum est pœnas luere.
 Te verò redivivus facilè liberabit
 1750 Is quem in novo tumulto decenter composueris,
 Et beatorum in terrâ tuam collocabit vitam,
 Tubæ sono è mortuis exsuscitatum ostendens.
 Te enim oportet urbem cædis anhelantem relinquere
 Et mitium solum te incolere, ô beate,
 1755 Cùm deus evaseris, exutâ mortali
 Crassitudine, depositâque humanâ corruptelâ,
 Quam ex fraude habuisti, qui mortalis genitus fueris.
 Nihil novi ex prophetarum oraculis,
 Recumbens in Magistri sinu didici
 1760 Ità fore Deo prædilectos.
 Sic intellexi Domini gremio jacens,
 Velut ex abyssu plura sapientiæ consona hauriens.
Joseph. A sapiente viro decet aliquam sapientiam ediscere :
 Sperâsne eum in terrâ iterùm videre?
 1765 *Theol.* Confido; dies sequens manifestabit gloriam Dei.
 Unicam diem posteram me oportet manere.
Joseph. Equidem nos, ut virum optimum à Deo profectum,
 Simpliciterque mortuum, ut hominem tumulavimus
 In sindone et unguentis, tanquàm ex mortali genitrice
 1770 Procreatum : namque filium ejus mori necesse erat.
 Verùm si tanquàm Deus morti dominetur,

1751. Καὶ μακάριον etc. Ità ferè Bacch. vers. 1337, Bacchus Cadmo meliora prædicit.

1756. φθοράν. Ità legit Combef. Edit. φθορᾶς etc.

1758. Ἥδεν. Sic duo Regii. Mendosè Editi ἦδεν. Ità ferè Rhes. vers. 952 choro respondet Hector.

1759. Διδασκάλου. Mendosè Editi διδάσκαλος.

1762. Ἀπαντήσας etc. Mendosè Edit. ἀπαντήσεις.

1763. Σοφοῦ παρ'. Ipsismet verbis Rhes. vers. 106 chorus Doloni respondet.

1765. Πέποιθα· δείξει etc. Sic ibid. Hector ad chorum vers. 331.

1766. Μίαν μόνην μέναι etc. Sæpè recurrit iste versiculus.

1770. Τὸν ἐκ κείνης γὰρ ἦν etc. Sic infra vers. 1775, et apud Euripidem Rhes. vers. 975, non aliter Musa loquitur de Achille :

Θανεῖν γὰρ καὶ τὸν ἐκ κείνης χρεῶν.

Fatale enim est et illius filium mori.

METRICA VERSIO.

Mortale quicquid ipse mortalis dolo
 Serpentis olim obnoxium morti attrahis,
 Fies deus jam. Horum omnium mihi nihil
 Præceptor ex vatum canebat vocibus,
 Verùm recumbens hujus ad pectus sacrum
 Didici futuros sic Deo carissimos.
 Ego ista, Domini pectori cùm inniterer,
 Cognovi, abyssu ex maximâ multa hauriens
 Quæ sunt sacræ et reconditæ sapientiæ.
Joseph. Sapientis è penu nihil nisi sapiens.

Tom. II.

At, tunc speras id futurum ut redditum
 Terris videri detur? *Theol.* Id spero, Dei,
 Quæ lux sequetur, lumen indicaverit,
 Hanc unam oportet me manere crastinâ.
Joseph. At nos quidem illum magnum ut aliquem, et
 à Deo
 Ipso profectum, morte sublatum virum,
 Et matre mortali editum, atque hinc debitum
 Morti, involutum linteo atque unctum, damus
 Ipsum sepulcro. Si Deus tanquàm, imperet

C 14

- Ἔσθαι τὸ λοιπὸν, ὡς Θεοῦ Παῖς καὶ μόνος,
 Ἄπασι σεπτὸς τοῖσιν εἰδόσιν Θεός.
 Πένθος δὲ βαιὸν ὄντι μητρὸς ἐκ θνατᾶς
 1775 Κείσθω· τὸν ἐκ κείνης γὰρ ἦν θανεῖν χρέως.
 Ἡμῖν μὲν οὕτω νῦν τετίμηται φίλος.
 Ὃς δ' εἴ τι πράσσειν, ὡς Θεός, θέλων σθένει,
 Καιρὸς πάρεσι· φῶς γὰρ ἡμέρας τρίτης
 Οὐ μακρὰν ἔστι, καὶ τὸ πᾶν φανήσεται.
 1780 Θεολ. Πέποιθα πᾶσιν ἡμέραν ἐλευθέραν
 Ἀκτίνα τὴν τριταῖαν ἡλίου φέρειν.
 Ἰωσ. Ἰδοιμ', ἰδοιμι γλυκερὸν ἡμαρ τόδε.
 Εἶθ', εἶθε, φίλος, θαῦμα τοῦτ' ἰδοιμ' ἐγώ!
 Νῦν δ' ἀπίωμεν, Νικοδήμ' εὐεργάτα,
 1785 Στείχωμεν ἡμεῖς, φίλα τ' ἐξαίτωμεθα,
 Ὑπέρ τε λαοῦ, καὶ περ ὄντος ἀγρίου,
 Ὑπέρ τε πάτρης, τὸν Θεὸν μηδὲν νέον
 Δραῖν, καὶ ἔως πάρεσμεν ἄμφω τῷ βίῳ.
 Καὶ σὺ δὲ, φίλη παρθένε, ξὺν παρθένῳ
 1790 Πρὸς ταῦτα ξυνάρηξον ἡμῖν τοῖς φίλοις·
 Ναί, ναί σὺ συνάρηγε καὶ θρηνοῦσά περ,
 Δέσποινα, μήτηρ τοῦ διφυοῦς, ὡς λόγος
 Τοῦ παρθένου πείθει με μύσου σοῦ Τέκνου.
 Θεοτό. Ἄπιθι, καὶ δύναμιν ἄγγελε βροτοῖς,
 1795 Σὺν Νικοδήμῳ νυκτέρῳ μύσῃ πάρος,
 Τὰ νῦν δὲ σὺν σοὶ παμφανεστάτῳ φίλῳ.
 Θεολ. Χαίροντες ἔτε, μή τι που πτοούμενοι.
 Ὁ βιαγὸς γὰρ τῆς καλῆς ἡσυχίας,
 Καὶ τῆς ἀκραιφνοῦς ἀγάπης καὶ φιλίας,
 1800 Τό τε φρονεῖν εὖ, σωφρονεῖν τ' ἐν τῷ βίῳ,
 Τηρεῖ τὰ πάνθ', ὡς ἀσάλευθα προσμένειν·
 Θεὸς γὰρ οἶδε πάντα, καὶ σοφῶς κρίνει.
 Ἰωσ. Σὺ τοί με πείθεις, σοῖς τε πιεῖν λόγους,
 Τάξιν τε τηρῶν, εἴμ' ἐλεύθερος φόβου.
 1805 Θεολ. Χωρεῖτε, μέλειν πάντα οἱ δοκεῖ φίλων·
 Αὐτοὶ τ' ἐπιγώσσεσθε τοὺς ἐμοὺς λόγους.
 Ὑμεῖς δ' ἐπεσθε νῦν, κόραι, σὺν μητρὶ μου,
 Ἐπεσθε, Χριστῷ καρδίαις ὥπλισμέναι,
 Πτοούμεναί τι μηδὲν, ἀλλ' ἐπεσθέ μοι.

1774. Πένθος δὲ βαιὸν etc. Benè minùs Roill, *Eumdem consequi luctum addecet parvum jacentem*. Ità ferè Rhés. vers. 974 etc., Musa ait se luctum brevi futurum Tethidi, ob Achillis mortem, allaturam fore :

Βαιὸν δὲ πένθος τῆς θαλασσίας Θεοῦ

Οἶσω. . . . .
Brevem autem, id est brevi futurum, luctum marinæ Deæ Tethidi
Afferam. . . . .

1780. Πέποιθα πᾶσιν etc. Sic ibid. vers. 991 etc., Hec-

METRICA VERSIO.

Mortī, ille posthac ut Dei censebitur
 Filius, et idem his omnibus qui noverint
 Deus colendus unus. At matre editum
 Mortali, eundem consequi luctum addecet
 Parvum jacentem, ut qui parente illā satus
 Sit, ipsa cui lex mortis olim incumberet.
 Nos eum ut amicum quo decuit excepimus
 Honore functum. At ut Deus, si quid volet
 Post agere, promptum est illi, et instat jam dies;
 Propè tertia est lux quæ rei dabit exitum.
 Theol. Spero futurum ut libera omnibus dies

Tertia, nitentis proferat solis jubar.
 Joseph. Videam diem istam, cupio, jucundissimam,
 Videam utinam, utinam amicus ego miraculum!
 Nunc, Nicodeme, adjutor operis optime,
 Abeamus hinc properè, et huic populo, licèt
 Sævo impiòque, patriæque ipsi optimè
 Precemur, aliquid ne Deus struat novi,
 Uterque saltem dum trahit suæ diem
 Vitæ morâmque. Cum juvene castissimo,
 Tu, cara virgo, nos amicos adjuva,
 Confecta luctu sis licèt, domina tamen

- Erit deinceps, ut Dei Filius et unicus,
 Deus ab omnibus, qui noverint, colendus.
 Brevi tempore lugeatur, ut qui ex matre mortali
 1775 Sit genitus : filium enim ejus mori necesse est.
 Sic ejus exequias cohonestavimus, ut amici.
 At, si ut Deus, potentiâ suâ quid agere velit,
 Tempus adest : lux enim diei tertiæ
 Proxima est, et omnia suum sortientur exitum.
 1780 *Theol.* Confido omnibus diem liberam
 Radios solis tertiò orientis allaturos fore.
Joseph. Videamus, videamus hanc gratissimam diem.
 Utinam, amice, utinam ego istud miraculum intuear!
 Nunc autem, Nicodeme, optime operis adjutor, abeamus;
 1785 Secedamus, et amica deprecemur
 Pro isto populo, licèt animis efferato,
 Pro patriâ, ut nihil novi Deus
 Perficiat, saltem donec ambo superstites erimus.
 Et tu, dilecta virgo, cum virgine (discipulo)
 1790 Ad hæc auxiliare nobis, qui vos amore prosequimur :
 Age, age, auxiliare, licèt gemebunda,
 Domina, mater Hominis-Dei, quemadmodum sermo
 Virginis, discipuli tui Filii, mihi suadet.
Deip. Ito, et hominibus miram annuntia potentiam
 1795 Cum Nicodemo antea nocturno discipulo,
 Nunc autem, tecum, manifestissimo amico.
Theol. Ite alacres, nihilque reformidetis.
 Nostræ enim vitæ moderator, qui optimam tranquillitatem
 Largitur, et sinceram caritatem et dilectionem,
 1800 Et sapere rectè, et continentes esse in vitâ,
 Ità conservat omnia, ut immota permaneant;
 Deus enim omnia novit, et sapienter judicat.
Joseph. Tu quidem mihi rem persuades, et tuis credo verbis,
 Ordinémque servans, abeo liber à metu.
 1805 *Theol.* Ite, res amicorum quò videntur curandæ;
 Ipsi meos sermones veros esse cognoscetis.
 Sequimini vos etiam, puellæ, cum matre meâ,
 Sequimini, Christo, tanquàm loricâ, animos indutæ,
 Et impavidæ meis insistite gressibus :

tor confidens ait Trojanos ab obsidione jamjam liberandos fore :

Πέποιθα Τρωσί θ' ἡμέραν ἐλευθέραν
 Ἀκτῖνα τὴν ζείχουσιν ἡλίου φέρειν.
Confido et Trojanis diem liberam

Radios accedentes solis allaturos.

Id est, cras Trojanos obsidione liberaturum iri spero.

1799. Καὶ τῆς. Editi καὶ τοῖς.

1803. Σὺ τοί με πείθεις. Ità Rhés. Paris Hectori respondet vers. 663 etc.

METRICA VERSIO.

Et mater ejus cui datum unam atque alteram
 Habere naturam, ut tui olim Filii
 Discipulus ipse mihi suadet, adjuva.
Deip. Ito, comitatus Nicodemo, qui antea
 Discipulus illi nocte visus, omnium
 Nunc quotquot exstant, in fide notissimus
 Tecum probatur : ito jam, atque enuntia
 Miram omnibus mortalibus potentiam.
Theol. Læti ite, nec vos aliquis invadat pavor.
 Nam vitæ honestæ nec metu ullo turbidæ,
 Et caritatis integræ, et placidissimæ

Concordiæ, et sapientiæ, et modestiæ
 Dux, cuncta servat, concuti ut nullo modo
 Frangique possint; omnia ut novit Deus,
 Sapienter idem semper omnia judicat.
Joseph. Mihi persuades, et tuis dictis fidem
 Habeo, metu jam liberor servans modum.
Theol. Ite, ut videtur, res amicorum interim
 Curatum; at ipsâ re, mea experiemini
 Jam verba. Sed vos, ô puellæ, cum meâ
 Matre sequimini et in Christo animo hilari excitæ,
 Et pectus armatæ, nihil pavescite.

- 1810 Δεῖξω γὰρ οἶκον ἐνθα νυχεῦσαι δεῖον.
 Οὐκοῦν ὁ δ' ἐνδέξιος οἶκος ἐνθάδε.
 Τὰ νῦν καταυλίσθητε· καὶ γὰρ εὐφρόνης
 Οὐ βραχὺ παρώχηκεν, ὥς ὁρῶ, μέρος,
 Ἦδη δ' ἔως πάρεστιν, ἐκρέει κνέφας.
- 1815 Θεοτό. Ἰὼ μοι, Ἰὼ!
 Ψυχῆς μελούσης, καρδίας παχνουμένης,
 Ὑπνος βλεφάροις τοῖς ἐμοῖς πῶς ἐμπέσοι;
 Οἷ μοι! Τέκνον μου, σῆς σφαγῆς πανταδίκου!
 ὧμοι ταλαίνῃ δραμάτων ἀντιτρόφων!
- 1820 Οὐ γὰρ συνωδὰ ταῦτα τοῖς ἡλιπσιμένοις,
 Κἂν συνάδωσι τοῖς προηγορευμένοις.
 Ἐτλην μεγίστας συμφορὰς καὶ πρὶν, Τέκνον,
 Ἀρχῆς ἀπ' ἄκρης σῶν ξένων γενεθλίων·
 Ἄλλ' εἶπετ' εὐθύς συμφοραῖς θυμηθία,
- 1825 Σοῦ συμπαρόντος, καὶ λύοντος ἀνίας.
 Νῦν δ' ἀπέρτατον ἄλγος, οἷ μοι! πῶς φέρω;
 Τί γοῦν, τί δράσω, φεῦ! παθοῦς' ἀμήχανα;
 Θέλξει δ' ἔδραν ὄμματος ὕπνος πῶς ἄρα;
 Ἦμι. Ἄμμες μὲν, ὦ θέσποινα, χαμαισρωταί
- 1830 Ἀνεκλίθημεν, σώμασι παρειμέναι,
 Νέαι, παλαιαί, παρθέναι τ' ἔτ' ἄζυγες.
 Ἄλλαι πρὸς ἄλλων νῶτ' ἐρείσασαι κάρας,
 Αἱ δ' ἐν παρειαῖς ὑποβαλοῦσαι χέρας,
 Καὶ βαιὸν ἡρπάσαμεν ὕπνου βραχὺ τι.
- 1835 Σὺ δ' οὐχ ὕπνωσας, οὐδ' ἀνέπαυσας δέμας,
 Παννύχιον ξένουσα κ' ὠδυνομένη·
 Πάσῃ γὰρ ὄμμ' ἄγρυπνον εὐφρόνῃ σρέφεις.
 Ἔως τινος μείνης δὲ προσκαθημένη
 Ἀὔπνος, ὄμμα μὴδ' ὅλως μύουσά σου;
- 1840 Ἡὼς, ἰδοῦ, πέφνηε, καὶ λεωφόρον
 Περιτρέχουσι δῆμος ἄνω καὶ κάτω·
 Γῆς τ' ἀναδραμῶν ἥλιος φασγάνος,
 Ἀκτῖνας ἐξίησι θερμαίνων χθόνα.
 Θεοτό. Ὑῖον τεθέντα νεκρὸν ἰδοῦς' ἐν τάφῳ,
- 1845 Οὐ δεῖ με θρηνεῖν, καὶ σέβειν, καὶ θαυμάζειν,

1810. Δεῖξω γὰρ οἶκον etc. Sic Rhes. vers. 519 Hector Rheso locum designat, in quo pernoctaturus sit ipsius exercitus.

1812. Τὰ νῦν καταυλίσθητε etc. Sic ibid. Hector vers. 518:
 Νῦν μὲν κατὰυλίσθητε· καὶ γὰρ εὐφρόνη.
 Nunc quidem capite locum castris; nox enim jam est.

1819. Ταλαίνῃ. Legit Combefisius ταλαίνα.

1820. Οὐ γὰρ συνωδὰ etc. Ità suprâ vers. 449 et 877.

1823. Αρχῆς ἀπ' ἀκρης. Ità suprâ vers. 912 et 1336.

1827. Παθοῦς' ἀμήχανα. Quæ nec ullo consilio, nec ullâ arte levare possunt.

1828. Ἐδραν ὄμματος etc. Sedem oculorum etc., imò ipsos

METRICA VERSIO.

Quin me sequimini, hic indicavero domum,
 Quâ tota nobis transigatur nox: manum
 Ad dexteram illa in proximo hic sita est domus.
 Divertite huc jam; nam ut video pars maxima
 Præterita noctis, ipsaque aurora emicans,
 Tenebris fugatis, aureâ luce appetit.
Deip. Eheu mihi! eheu!
 Exulceratâ animâ meâ et tot anxiâ
 Curis, dolore turbidum pectus gerens
 Captare somnum qui queam? aut quonam modo
 Influat in oculos luctibus tantis graves?
 Heu! dira, Fili, atrôxque tua mactatio!

Quàm misera nunc sum, præter optata, omnia
 Cui contingere! nam licet consentiant
 Illis quæ prophetis antè dicta sunt, tamen
 Fallunt eam spem quam prius conceperam.
 Acerba, Nate, passa sum et gravia prius
 Jam luce ab illâ quâ dies mirus tui
 Natalis illuxit. Sed hæc dura omnia
 Lætitia subita consequbatur, meas
 Dum præstò curas et dolores solveres.
 At nunc dolorem tàm gravem qui perferam?
 Quid igitur hinc jam moliar? vah! quæ incidi
 In perferenda quæ levare non queant

- 1810 Ostendam enim vobis domum, quâ pernoctare oportet.
Ad dexteram sita est in proximo domus illa :
Hûc nunc divertite; noctis enim
Pars maxima, ut videtur, præteriit,
Jámque illucescit aurora, diffluúntque tenebræ.
- 1815 *Deip.* Ehe! mihi! ehei!
Dum curis mens agitur, premitúrque animus,
Quomodò somnus palpebris meis illaberetur?
Ehei mihi! ô Fili mi, quàm iniqua fuit cædes tua!
Heu! quàm misera nunc sum, rebus in contrarium versis!
- 1820 Neque enim hæc iis consentiunt, quæ sperabam,
Etiam si convenient cum iis quæ prædicta fuerunt.
Maximas perpessa sum calamitates, et antea, Fili,
Ab ipsismet incunabulis tui ortûs inauditi:
Verùm lætitia calamitates statim subsequebatur,
- 1825 Cùm adesses, et mœrorem dilueres.
Sed nunc intolerabilis dolor, eheu! quomodò sustineam?
Quid autem agam, eheu! cùm intoleranda patiar?
Quomodò sedem oculorum demulcebit somnus?
Semi. Nos equidem, ô domina, humi stratæ
- 1830 Recubuimus, corporibus solutæ,
Juvenes, senes, virginésque adhuc innuptæ,
Aliæ ad aliarum terga fulcientes capita,
Aliæ manus genis submittentes,
Exiguum aliquid somni saltem arripuimus.
- 1835 Tu verò neque dormiisti, neque ullam corpori requiem præbuisti,
Totâ nocte ingemiscens, et mœrore oppressa :
Totâ enim nocte oculum vigilem circumagis.
At usquequò permanebis assidens,
Insomnis, nullatenùs tuos claudens oculos?
- 1840 Ecce illuxit aurora, et viam publicam terens
Sursùm ac deorsùm concurrit populus;
Et terram ambiens sol lucem afferens
Suos emittit radios, humum calefaciens.
Deip. Filium meum exanimem in sepulcro positum videns,
- 1845 Nonne debeo lugere, ingemiscere et lacrymari,

oculos, vel palpebras quibus insidere somnus dicitur, ut
infra vers. 1847.

1831. Παρθένοι τ' ἔτ' ἄζυγες. Malè distinguit Roill. *Vir-
ginésque et innuptæ simul* : ut interpretes Eurip. ex quo
ista desumpta sunt Bacch. vers. 682, 683, et 693, ubi
nuntius sic habet :

Εὐδον δὲ πᾶσαι σώμασι παρειμέναι·
Αἱ μὲν πρὸς ἐλάτης νῶτ' ἐρείσασαι φύβην...
Νεῖαι, παλαιαί, παρθένοι τε, καὶ ἄζυγες.
*Dormiebant verò omnes corporibus solutæ;
Aliæ quidem inclinantes tergum ad frondes abietis...
Juvenes, anus, virgines et innuptæ.*

METRICA VERSIO.

Vel consulendo vel juvando! et nunc meas
Somnus aliquis tandem genas demulceat?
Semi. Nos certè, ô domina, nos humi stratæ, senes,
Juvenésque, virginésque, et innuptæ simul
Membris relaxatis reclinatæ, caput
Aliæ aliarum fulcientes corpore,
Aliæque nixis dexteram in suam genis,
Somni aliquid ad tempus aliquod percepimus.
Te nulla contrà cepit afflictam quies,
Nullúsque somnus membra laxavit tua.
Quin nocte totâ triste longúmque ingemens,

Tom. II.

Dolénsque vigiles hûc et hûc oculos agens,
Sedisti : at usquequò misera tandem assidens
Expérsque somni, nilque connivens tuis
Oculis manebis? Ecce jam emicat aurea
Aurora, populus publicam viam terens
Sursùm ac deorsùm fertur, et terram ambiens
Phæbus, suâque luce lustrans, exerit
Jubar, colorem rebus infundens suum.
Deip. Natum in sepulcro mortuum cernens meum,
Quin in dolores, lacrymas, suspiria
Gravésque luctus debeam prorumpere,

D 14

- Ἔως ἰδοίμι ζῶντα· πάλιν ἐκ τάφου;
 ὕπνος δ' ἄρα μου πῶς βλεφάροις ἐμπέσσει;
 Ἡμι. Κἀγὼ μελούσῃ καρδίᾳ λήγουσ' ὕπνου
 Κεῖμαι, πεδοσβέης γε, χαμαισφωτῖα,
 1850 Κοῦτ' ἔβρισ', οὔτ' ἐκοίμησα, σφοδρῶν γόων
 Σῶν, παρθένε, κλύουσα καὶ συναγμάτων.
 Θεοτό. Ἐγρεσθ', ἔγρεσθε, τί, γυναῖκες, μέλλετε;
 Ἐξίτ', ἅπτετε βαιὸν ὥς πρὸς τὴν πόλιν,
 Ὅσον προβαίνειν ἐντολὴ δίδωσί που.
 1855 Ἰσως τι μαθήσεσθε καὶ νεώτερον.
 Πολλοὶ γάρ ὑμᾶς ἀγνοοῦσι, κοῦ θέας.
 Χορ. Καὶ μὲν ὀπαδῶν τιν' εἰσορᾷν δοκῶ,
 Σπουδῇ σκυθρωπὸν ἐνθάδ' ἐφωρμημένον,
 Δοκεῖ δὲ καινῶν ἄγγελος μηνυμάτων.
 1860 Ἀγγ. Πῇ νῦν μολῶν εὗροιμ' Ἰησοῦ μητέρα;
 Εἶπαπέ μοι, γυναῖκες, εἶπερ ἰσέ, μοι
 Σημηνάτ' ἄρα· τῶνδε δωμάτων ἔσω;
 Ἡμι. Ἦδ', αὐτὸς ἀθραῖς, δωμάτων ἐντὸς μένει.
 Ἀγγ. Δέσποινα μητέρ Μυσαγωγοῦ μοι φίλου,
 1865 Καὶ νῦν μερίμνης ἄξιον φέρω λόγον,
 Σοὶ, καὶ μαθηταῖς, καὶ γυναίξι σαῖς φίλαις.
 Θεοτό. Εἰς καιρὸν ἦκεις, καὶ περ ἀγγέλων φόβον.
 Τί δ' ἰστί; μῶν τις συμφορὰ νεωτέρα;
 Ἀγγ. Πολλὴ φάλαγξ ἔνοπλος εἰς τάφον μολεῖ,
 1870 Τίνος δ' ἔκητι, συμβαλεῖν σάφ' οὐκ ἔχω.
 Ἦκω δ' ἀκούσας οὐ τορῶς· φήμη δέ τις
 Λαοῖσιν ἐμπέπτωκεν, ὥς κατάσκοποι
 Ἦκουσι τάφου· χ' ὁ μὲν οὐκ ἰδὼν, λέγει·
 Ὁ δ' εἰσιδὼν μολοῦντας, οὐκ ἔχει λέγειν·
 1875 Ὁ δ' εἰδέναι λέγων τι, φράζειν οὐ θέλει.
 Πλὴν εἰς τις εἶπε γραμματεῖς προσιέναι,
 Καὶ ταῦτα πείσαι κοίρανον τῆσδε χθονὸς,
 Πέμψαι φύλακας, καὶ σφραγίσαι τὸν τάφον,
 Ὡς μὴ τάχα κλέψωσι μῦσαι τὸν νέκυν·

1847. Ὑπνος δ' ἄρα etc. Itā suprà vers. 1828.

1848. Κἀγὼ μελούσῃ etc. Itā ferè auriga Rhés. vers. 770
 Thracii exercitûs stragem annuntiat.

1849. Πεδοσβέης. Malè Edit. παιδοσβέης.

1850. Κοῦτ' ἔβρισ', οὔτ' ἐκοίμησα. Roillet vertit : *Nullus
 sopor cibo gravatæ obrepsit.* Non rectè, quippè oculi ejus
 mœrore potiùs quàm cibo gravabantur. Non malè tamen
 redderes : *Nec somni, nec cibi quicquam cepi, quod
 in graviore luctu accidit.* Itā ferè chorus Rhés. vers.
 824 etc.;

Ἐπεὶ ἄγρυπνον ὄμμ' ἐν εὐφρόνῃ

Οὔτ' ἐκοίμισ', οὔτ' ἔβριξεν.

Quia vigilans oculus in hac nocte

Neque sopitus est, neque connixit.

1857. Καὶ μὲν ὀπαδῶν etc. Itā Hipp. vers. 1151 etc., se-
 michorus.

1860. Πῇ νῦν μολῶν etc. Itā ferè ibid. vers. 1154 etc.,
 nuntius sciscitatur ubi Theseum possit invenire.

1863. Δωμάτων ἐντὸς μένει. Itā ibid. chorus nuntio res-
 pondet vers. 1156 :

METRICA VERSIO.

Donec sepulcri mole fractâ appareat
 Victor resurgens? somnus autem qui mihi
 Tot inter anxios metus irreperet?
Semî. Etiam ego pectore anxio, somno carens,
 Humique fusa jaceo servili in thoro
 Gramineo et herbido; sopor nullus tamen
 Cibo gravatæ obrepsit, ô virgo, neque
 Dormivi, ut aures ad meas luctus tui
 Volant frequentes, plangentibusque verberant.
Deip. Jam surgite, ô vos, surgite, inquam, fœminæ,
 Undè mora tanta? exite, abite quâ viâ

Tenditur ad urbem, quàm licet procedere :
 Fortè aliquid excipietis insolentius.
 Vos vulgus ipsum nesciet, proin nihil
 Est quod metûs vos habeat hâc in re anxias.
Chor. At, at videre videor ex sectantium
 Quemdam catervâ, tetrico vultu, et gradu
 Celeri citòque hûc se ferentem : nuntius,
 Quantum videtur, is novæ rei advenit.
Nunt. Quò jam ibo? quâ insistam viâ, ut carissimam
 Inveniam Jesu matrem? at, ô vos fœminæ,
 Si modò potestis scire, dicite, et mihi

- Donec eum à monumento redivivum aspiciam?
 Quomodò sopor palpebris meis illaberetur?
Semi. Et ego sollicito animo desinens à somno
 Jaceo, humi strata, solo adhærens,
 1850 Nec dormitavi, nec dormivi, tuos luctus
 Acerbos et gemitus audiens, ô virgo.
Deip. Surgite, surgite, quid moramini, mulieres?
 Exite, pergite paululùm versùs urbem,
 Quatenùs lex procedere permittit :
 1855 Fortassis et aliquid novi ediscetis.
 Cùm enim plerique vos nesciant, nihil metuendum.
Chor. Et certè unum è comitibus cernere mihi videor
 Tristem ac festino gressu hùc properantem;
 Videtur autem novæ rei nuntius.
 1860 *Nunt.* Quò nunc vadens Jesu matrem videbo?
 Dicite mihi, mulieres, si quidem nostis, mihi
 Indicate jamjam; nonne in istis ædibus?
Semi. Ipse cernis, ipsa est intùs domi.
Nunt. Domina parens Magistri à me plurimùm dilecti,
 1865 Et nunc affero sermonem, qui te meritò anxiam curâque
 Sollicitam habeat, et discipulos, tuâsque carissimas mulieres.
Deip. Opportunè venisti, quanquàm terrorem denuntians.
 Quid autem? an aliqua nova calamitas ingruit?
Nunt. Numerosa cohors armata ad tumultum pergit,
 1870 Quâ verò de causâ, facilè conjicere nequeo.
 Venio autem auditâ re non perspicuè : rumor autem
 Populum pervasit, quòd exploratores
 Tumuli veniunt; et qui quidem non vidit, hæc dicit;
 Qui verò venientem vidit, id non potest loqui;
 1875 Et qui se scire ait aliquid, non vult dicere.
 Unus tamen dixit scribas accessisse,
 Idque hujusce regionis præsidi persuasisse,
 Ut custodes mitteret, et monumento sigillum apponeret,
 Ne fortè mortuum furarentur discipuli;

Ὅδ' αὐτὸς ἔξω θυμάτων πορεύεται.

Ille ipse egreditur ex ædibus.

1865. Καὶ νῦν μερίμνης etc. Ità suprâ vers. 644, et Hippol. vers. 1157, nuntius Theseo filii sui obitum refert.

1867. Εἰς καιρὸν etc. Ità ferè Rhés. vers. 52 Hector choro respondet.

1871. Ἦκω δ' ἀκούσας etc. Sic ibid. vers. 656 etc., Paris Minervam alloquitur :

Ἦκω δ' ἀκούσας οὐ τορῶς ἠήμη δέ τις

Φύλαξιν ἐμπέπτωκεν, ὡς κατάσκοποι

Ἦκουσ' Ἀχαιῶν· χὼ μὲν οὐκ εἰδὼς λέγει,

Ὁ δ' εἰσιδὼν μολόντας, οὐκ ἔχει φράσαι.

Venio autem auditâ re non perspicuè; rumor enim quidam

Custodes pervasit, quòd exploratores hùc

Venerint Græcorum : et qui quidem eos non vidit, hoc dicit,

Qui verò venientes vidit, non potest dicere.

METRICA VERSIO.

Jamjam indicate; nonne in istis ædibus?
Semi. Ut ipse cernis, ipsa ea est intùs domi.
Nunt. Doctoris ô mei parens carissimi,
 Et domina, curâ nunc tibi et tuo hinc gregi
 Apporto dignum, et providendum nuntium.
Deip. Metuenda quamvis nunties, benè advenis.
 Quid autem? an aliqua calamitas nova ingruit?
Nunt. Armata prodit ad sepulcrum maxima
 Phalanx virorum; cujus autem gratiâ
 Non conjicere planè queo : advenio tamen
 Non ipse certè nuntius rei auribus
 Perceptæ, at ejus, fama quam in vulgus serit,

Adesse jamjam qui ad sepulcrum Filii
 Custodientes excubent : unus quidem
 Id dicit, ut non viderit tamen; alius
 Qui vidit illuc rectâ euntes, ne id quidem
 Dicere potest : at rursus ille qui asserit
 Se scire, non vult quod scit eloqui : unus est
 Tantùm istud addens, Pontii scribas domum
 Petiisse, et illum quem penès jus est loci
 Istius, eò impulsisse, quò obsignans suo
 Signo sepulcrum, illius et custodiam
 Decerneret, ne discipuli eâ forsitan
 Cadaver aliquò nocte clanculùm esserant.

- 1880 Ὡν οὖνεκ' ἦλθον πρὸς σε ταῦτ' ἀπαγγελῶν.
 Θεοτό. Ὡ ράπτα κακῶν τῶν ἀφερτάτων ἐμοί,
 Γραμματέων ἔμιλε καὶ πρεσβυτέρων!
 Ὡ τῆς φονώσης ἐργάτα τολμηρίας!
 Ὡ δραματουργὲ τοῦ φόνου τοῦ Δεσπότη!
- 1885 Ὡς συνιείς μὲν οἷα τολμᾷς ἀφρόνως,
 Δέξῃ βέλος δριμύ τι κατὰ καρδίαν,
 Πάνθενιν ἀλγῶν ἄλγος. Ἦν δ' ἄρ' εἰς τέλος
 Ἐν τοῖσδε μένης, οἷς τὰ νῦν κακῶς μένεις,
 Οὐκ εὐπραγῶς δοῖς γέ μὴ κακῶς ἔχειν,
- 1890 Ἐξ ἀφροσύνης καὶ κακῆς ἀβουλίας·
 Γνοίης δ' ὅμως ἔπειθ', ὅτ' οὐ κέρδος τί σοι.
 Πῶς γὰρ ἔσονται νεκροφῶρες, οἱ μόγις
 Μιαυρόνους σφῶν χεῖρας ἐκπεφυγότες;
 Προσεγγίσαι πείσει δὲ τίς σφᾶς τῷ τάφῳ,
- 1895 Οὕτω τρέσαντας καὶ λίαν πεφρικότες;
 Ἄπιθ', ἄπιθι. καὶ φύλασσε τὸν τάφον.
 Ναί, ναί, φάλαγξ, ἄπιθι, κάσφαλῶς βλέπε.
 Μάρτυς γὰρ ἴσως τῆς ἐγέρσεως ἔσῃ.
 Ἡμεῖς. Ἄμμες δὲ, φίλοι, τῇδε μίμνωμεν πάλιν.
- 1900 Ναί, ναί μένωμεν ἡσύχως ἐν οἰκίᾳ,
 Μηδ' ἀπίωμεν ἐς τάφον τοῦ Δεσπότη,
 Ἄλλ' ἰέναι μείνωμεν εὐφρόνης κνέφας.
 Θεοτό. Καὶ μὴν ἰδοῦ, πρόεισιν ὄρφνῆς τὸ κνέφας.
 Λοιπὸν μάθωμεν ἡσύχως ἐκ φυλάκων.
- 1905 Πῶς γὰρ τις ὄρφνη δυσμενῶν ἀνὰ στρατὸν
 Ἐλθόν, μυρίσει τόνδ' ἀκινδύνως μελῶν;
 Κατάσκοπον δὲ πρὸς τάφον μολεῖν ἔδει
 Τιν' ἐξ ὁπαδῶν ἄγρυπνον Διδασκάλου·
 Ναί, ναί προσήκει τόνδ' ἀπιέναι τάχει·
- 1910 Κἂν μὲν τινα κρυφαῖον οὐ γνοίῃ δόλον,
 Βῶμεν πρὸς ὄρθρον τύμβον ἐς ζωηφόρον,
 Δέμας νέκυος τοῦ μυρίσαι κατ' ἔθος.
 Ἐλευσάμεθα, τήνδ' ἔχω γνῶμην ἐγώ.
 Ἦν δ' αὖ τιν' ἐχθρῶν μηχανὴν πυθάμεθα,
- 1915 Τῆς καλλιφεγγοῦς ἡμέρας τὴν ἀκτῖνα
 Σιγῇ μενοῦμεν, οὐδὲ χρεῖα μυρίσαι
 Τὸν κείμενον νῦν· οὐ γὰρ ὑπὸ γῆς ζόφον
 Φόρος κατασκήψει τις εἰς θέμας Λόγου.

1880. Ὡν οὖνεκ' ἦλθον etc. Sic Rhcs. vers. 660 Paris ait
 hâc de causâ ad tentorium Hectoris se contulisse.

1891. Κέρδος τί σοι etc. Edit. nonnulli κέρδες.
 1903. Ὀρφνῆς τὸ κνέφας. Noctis diluculum, ceu ultima

METRICA VERSIO.

Hoc propter hujus nuntius veni tibi.

Deip. O mihi malorum non ferendorum omnium,
 Consutor audax, turba scribarum et senum
 Lethalis autor perditæque audaciæ,
 Cædisque Domini dire confector! gravi
 Ictus dolore, quàm subibis pectore
 Tunc telum acutum, cùm scies quantum nefas
 Patrâris. At si pergis hæc, quo tu pede
 Cœpisti, eodem prava quæ nunc sunt sequi,
 Ut stulta tibi mens planè et aversa, integra
 Tibi sinistrè judicabis omnia :

Sed ipse tandem postea damno tuo
 Nil indè fructûs esse senties tibi.
 Nam quomodò furto cadaver efferant?
 Hi qui cruentas vix manus effugerint?
 Aut quis propius hos ad sepulcrum accedere
 Impellet, horror quos trepidus habet et pavor?
 Abi jam, abi tu, et quàm voles, phalanx, sede
 Custos sepulcri : abi jam et illi prospice
 Tutò, futurus testis ejus forsitan
 Molem sepulcri qui resurgens dissipet.
Semi. At nos moremur interim hîc, carissimæ,

- 1880 Quam ob rem ad te veni nuntiaturus.
Deip. O sarcinator malorum mihi intolerandorum,
 Scribarum et seniorum cœtus!
 O audaciæ cædes perpetrantis opifex!
 O machinator necis Domini!
- 1885 Quale, cùm noveris quantum nefas insanè patraveris,
 Acutum telum in corde excipies,
 Vehementi confectus dolore! si verò usquè ad finem
 In his permaneas, in quibus nunc malè insistas,
 Non malè agere tibi infelicitè videberis,
- 1890 Propter tuam amentiam et consilii pravitatem :
 Cognosces tamen subindè, nihil utilitatis tibi fore.
 Quomodò enim mortui furatores erunt ii, qui vix
 Cruentas eorum manus effugerint?
 Quis iis suadebit ut ad tumultum accedant,
- 1895 Iis, quos tam vividus pavor, horrórque concutit?
 Abi, abi, monumentum custodi.
 Age, age cohors, abi, et tutò inspice.
 Testis enim forsàn eris ejus resurrectionis.
Semi. Nos autem, dilectæ, eò loci iterùm consistamus;
- 1900 Etiam, etiam securè domi remaneamus,
 Neque ad Domini sepulcrum abeamus,
 Sed expectemus donec veniat noctis diluculum.
Deip. Et quidem ecce procedit noctis diluculum.
 Quod superest, tranquillè discamus ex custodibus.
- 1905 Quomodò autem aliquis noctu hostium exercitum
 Pervadens, et absque periculo accedens, Filium meum unguentis perfundet?
 Debuisset tamen ad monumentum accedere, tanquàm explorator,
 Aliquis pervigil ex discipulis Domini :
 Certè, certè expedit aliquem ire properè;
- 1910 Et si nullum esse dolum occultum noverit,
 Manè abeamus ad tumultum, qui vitam includit,
 Ut, juxtà morem, mortui corpus condiamus.
 Ibimus, hæc est mea opinio.
 Sin autem aliquam hostium machinationem audiamus,
- 1915 Diei valdè lucidæ radios
 Quietè expectabimus; neque nunc opus est ungere
 Jacentem : neque enim sub terræ nigrâ caligine
 Verbi corpus ulla invadet corruptio :

pars noctis, crepusculum. Non enim *tenebras noctis altæ*,
 ut malè reddit Roillet, sed *auroram* expectabant mulieres,
 ut se ad sepulcrum conferrent.

1907. *Κατάσχοπον* etc. Sic Edit. Vechel. Parisiensis au-
 tem *κατὰ σκότον*.

METRICA VERSIO.

Moremur hîc, inquam, quietè, nec domo
 Pedem efferamus; ad sepulcrum progredi
 Tantùm in tenebris noctis altæ juverit.
Deip. Caligo certè subita noctis labitur.
 Quod restat id discamus à custodibus.
 Nam quomodò aliquis nocte tam obscurâ hostium
 Per arma penetrans progredi tutò queat,
 Unguento amicâ ut corpus imbuat manu?
 Quin ad sepulcrum aliquem grege ex sectantium
 Quondam Magistrum, diligentem ire expedit,
 Qui cuncta rectè exploret; et certè expedit

Tom. II.

Hunc ire properè, qui subesse si dolum
 Non nôrit aliquem, mane nos summo ociùs
 Petamus urnam vita quâ concluditur,
 Ut condiamus more solito aromate
 Corpus sepulti. Eamus : hæc sententia
 Mea est. At hîc nos si dolum deprehendimus
 Aliquem hostium, clarissimum lucis jubar
 Nos clanculùm expectabimus; nam nec jacens
 Etiam opus unguento ullo habet, corruptio
 Cùm nulla terræ sub nigræ caligine
 Verbi in cadaver ingruet : nec qui vorat

- Οὐτ' οὖν καθεξεί ψυχὴν ἄδης παμφάγος·
 1920 Ἐκὼν γὰρ ἔτλη πότμον, οὐκ ὄφλημ' ἔχων,
 Ἴνα καθειρχθῇ κατ' ὀφειλὴν εἰς ζόφον.
 Ἡξ' ἀφθίτου γὰρ ἀφθιτον πεφυκότα
 Πῶς νῦν φερεῖ ταμίας ἄδης νερτέρων,
 Ὀν καὶ λάφυρ' ἐκεῖθεν ἐλκύσαι δοκῶ,
 1925 Ὅσους βροτῶν καθεῖρξεν, οὓς ξυνήρπασεν,
 Κἀθόθησεν ἐν δεσμοῖσι πανζόφου σέτης.
 Ἡμι. Ὄρθῳς μολεῖν χρὴ πρῶτον εἰς κατασκοπὴν·
 Πέμφ' ὥς τάχις· νῦν γὰρ ἀσφαλῶς λέγεις.
 Σὺν σοὶ δέ μ' ὄψει καρτεροῦσαν, ὥς θέλεις.
 1930 Θεοτό. Τίς δῆτα φίλων, αἱ πάρεσιν ἐνθάδε,
 Θέλει κατόπτis ἐννυχος τύμβῳ μολεῖν;
 Τίς ἂν γένοιτο νῦν ἐμὸς δ' εὐεργέτης;
 Μῦσαι γὰρ οὐ πάρεσι τοῦ Διδασκάλου,
 Φεύγοντες ὀρμὴν ἄλογον μαιφόνων.
 1935 Οὐ γὰρ ἴσως πνέουσι θυμοῦ καθ' ὅλων·
 Περιφρονοῦσι καὶ γὰρ ἡμῶν τοῦ γένους,
 Μύσας δὲ διώκουσιν ἀλόγῳ θράσει.
 Μαγδ. Ἐγὼ πρὸς ὑμῶν τόνδε κίνδυνον θέλω
 Ῥίψασα, κατόπτis σοροῦ θεῖου μολεῖν.
 1940 Ἄπαντ' ἐκεῖθεν ἐκμαθοῦσα δ' ὥς ἔχει,
 Ἡξω πρὸς ὑμᾶς πρὶν φάος μολεῖν χθόνα·
 Ἡξω δὲ θάττον, τόνδ' ὑφίσταμαι πόνον
 Ἐκῆτι πολλῶν, ὧν ἀπηλλάγην, κακῶν.
 Κάντεῦθεν ἴσως εὐκλείεσσρον δόμα
 1945 Αὐτὸς παράσχη ὁ νεκρὸς, οὐ νεκρὸς δ' ἐμοί·
 Εὐδαίν δοκεῖ δὲ, καὶ μένειν μ' ἔτι κνέφας.
 Εὐδῶμεν οὖν, εὐδῶμεν, οὐ μακρὰν ἔως,
 Ἦν εἴθ' ἴδοιμι τάχιον γε, παντάναξ.
 Ἀτὰρ πρὸς ὄρθρον ἀπίω ταχυδρόμος·
 1950 Ἰσως κἀδελφαῖς συντρεχούσαις ἐντύχω,
 Αἱ προσμένειν εἶλοντο, καὶ βλέπειν τάφον·
 Πᾶσαι γὰρ ἠπείγοντο συμφώνως ἐμοί,
 Ἐννυχίσαι νῦν πρὸς τὸ μυρίσαι νέκυν.

1927. Ὄρθῳς μολεῖν χρὴ etc. Combefisius ita interpungit : ὀρθῳς· μολεῖν χρὴ etc., ac vertit : *Recte : eundem prius ad explorandum, quod est approbatio verbi quod dixerat Maria, non modi præscriptio, ut Roëll. reddit. Sic Eurip. Bacch. vers. 836 Pentheus ait :*

Ὄρθῳς μολεῖν χρὴ πρῶτον εἰς κατασκοπὴν.

Prudenter primum ad rei explorationem oportet ire.

1928. Πέμφ' ὥς τάχις etc. Itā ferè Rhés. vers. 147 etc.

Æneas Hectori consulit ipsismet verbis, ut aliquem Græcorum castra exploraturum mittat.

1930. Τίς δῆτα φίλων etc. Sic ibid. vers. 149 etc. Hector Trojanos hortatur, ut quis exploratoris munus audeat subire :

Τίς δῆτα Τρώων, οἱ πάρεσιν ἐν λόγῳ

Θέλει κατόπτis ναῦς ἐπ' Ἀργείων μολεῖν;

Quisnam igitur Trojanorum, qui adsunt in isto consilio,

METRICA VERSIO.

Cuncta orcus, animam carceris claudet specu.
 Mortem ille passus, nullius sceleris reus,
 Est sponte, tenebris ut quod indè est debitum
 Coërceatur. Nam satum illo qui nequit
 Corrumpi, et illum nescius qui sit quoquè
 Corruptionis, quomodò umbrarum locus
 Corruptet orcus promus et condus, manu
 Victrice quem jam spolia tracturum puto,
 Quotquot hominū conclusit et rapuit sibi
 Tectique strinxit in nigrantis vinculis?

Seml. Cautela sit oportet omnis exploratio :
 Jam mitte quàm celerrimè, quandò mones

Probè : videbis me hîc tibi sociam ut jubes.
Deip. Et quæ mearum hîc quas video sodalium,
 Onus hoc subibit, noctis ut silentio,
 Petens sepulcrum, exploret optimè omnia?
 Quæ me beneficio hoc sibi devinciet,
 Discipuli ut absunt hînc Magistri, qui fugâ
 Vitant furem perditorum in se impetum?
 Nam non furorem illi æquo in omnes spiritu
 Perflant; habentes despiciatui genus
 Nostrum, feruntur in gregem sectantium
 Furoræ cæco, stulto et audente impetu.
Magd. Ego istud à vestro capite periculum,

- Neque ipsius animam omnivorus cohibebit infernus :
 1920 Libens enim mortem subiit, nullum habens delictum,
 Ut mors ipsa ex merito in tenebras recondatur.
 Ex immortalis enim immortalis natus
 Quomodo nunc corrumpet mors inferorum dominatrix,
 Quem exinde, veluti spolia, educturum fore puto,
 1925 Quotquot hominum inclusit, quos rapuerat,
 Et vinculis domus valde tenebrae constrinxerat?
Semi. Prudenter primum ad rei explorationem oportet ire:
 Mitte quam celerrime: recte enim sentis.
 Tecum verò videbis me tolerantem, ut vis.
 1930 *Deip.* Quenam igitur dilectarum, quae hinc adstant,
 Vult exploratrix noctu ad tumultum ire?
 Quis istud mihi beneficium rependet?
 Neque enim adsunt Domini discipuli,
 Qui insanam carnificum rabiem effugerunt.
 1935 Hi verò non eundem erga omnes spirant furorem;
 Aspernantur quippe nostrum sexum,
 Sed insanam discipulos audaciam persequuntur.
Magd. Ego à vobis hoc periculum removens,
 Ire volo tumuli divini speculatrix.
 1940 Cum autem omnia, qualia sint, edidicero,
 Ad vos redibo, priusquam lumen redeat supra terram:
 Veniam citò, hunc subeo laborem,
 Ob multa, quibus liberata sum daemonia.
 Atque hinc fortasse donum insignius
 1945 Ipse mihi praebebit mortuus, quamvis eum non putem mortuum;
 Sed mihi videtur dormiendum, expectandumque adhuc crepusculum.
 Dormiamus igitur, dormiamus, longè non abest aurora,
 Quam, ô rex omnium, utinam ocius videam!
 Verum ubi diluxerit, properanter ibo;
 1950 Forsan in sorores illuc occurrentes incidam,
 Quae remanere, et tumultum inspicere decreverunt;
 Omnes enim animo mihi concordì studebant
 Totam noctem traducere in ungendo mortuo.

Vult explorator ad naves Graecorum ire?

1938. Ἐγὼ πρὸς etc. Ità ferè ibid. vers. 154 etc. Dolon sese offert iisdem verbis:

Ἐγὼ πρὸ γαίης τόνδε κίνδυνον θέλω
 Ῥίψας, κατόπτῃς ναῦς ἐπ' Ἀργείων μολεῖν,
 Καὶ πάντ' Ἀχαιῶν ἐκμαθῶν βουλευόμενα,
 Ἢξω' πρὸς ταῦτα. τόνδ' ὑφίσταμαι πόνον.
Ego pro patriâ hoc periculum volo

*Subiens, speculator ad naves Graecorum ire,
 Et omnibus Graecorum cognitis consiliis,
 Redibo huc: hunc laborem in me recipio.*

1941. Ἢξω πρὸς ὑμᾶς πρὶν φάος etc. Sic ibid. vers. 225, idem Dolon ipsismet verbis suum exprimit reditum postquam Ulyssem et Diomedem necaverit.

1943. Ἐκρητι πολλῶν, ὧν etc. *Septem*, nempe, daemonia quae Christus ex ea expulerat, Marc xvi, 9. Edit. φ.

METRICA VERSIO.

Parata abire speculer ut tumultum sacrum,
 Propulso; jamjam cognito rerum statu
 Omni, revisam vos priusquam redditus
 Terris sit almae lucis illustrans nitor.
 Atque adeo citius rediero. Subeo libens
 Istum laborem, haud immemor eorum omnium
 Periculorum, quibus is olim liberam
 Me fecit, atque hinc fortè et idem mortuus
 Me clariore munere exornaverit;
 Quin mortuum illum non puto. Verum mihi
 Adhuc videtur dormiendum, et paululum

Hic immorandum plena dum nocte omnia.
 Jam dormiamus, dormiamus, non abest
 Aurora longè, quam, ô omnium rex, oculus
 Utinam ego videam. Verum ubi diluxerit
 Properanter ibo; forsitan etiam incidam
 Cursum in sororum, quibus id officium fuit
 Prius, ut manerent et sepulcrum cernerent.
 Illae enim in id omnes mente concordì mihi
 Tantum studebant, corpus ut sanctum ungerent,
 Noctemque totam sic simul traducerent.

- Ἡμι. Ἄπιθ', ἄπιθι νῦν δραμοῦσα, ὥς τί μάθης,
 1955 Ἀνδρῶαν εἰσφέρουσα τὴν τολμηρίαν.
 Ἄμμες δ' ἐφευρόμεθα σὺν αὐταῖς κόραις,
 Ἄλλαι τε πολλαὶ Γαλιλαίας θρεμμάτων.
 Πάσας γὰρ οἶμαι συνδραμεῖν σοι πρὸς τάφον,
 Ἰδεῖν ποθοῦσας τέρμα τῶν ἠλπισμένων.
 1960 Μικρὸν δ' ἀφυπνώσωμεν, ἡὼς οὐκ ἄπο.
 Μαγδ. Σφοδρῶς πονεῖν με χρῆν, πονοῦσαν δ' ἄξιον
 Μισθὸν προαθρεῖν· παντὶ γὰρ προκείμενον
 Ἄλλου πρὸς ἔργον τὴν χάριν τίκτει διπλὴν,
 Ἦν πολλὰ πρὶν εἴληφα, καὶ πάλιν λάβω.
 1965 Θεοτό. Ναί, ναί, δίκαιον τοῦτο, κοῦκ ἄλλως σκοπεῖς,
 Σὺ τ' εὖ παραινεῖς, καὶ σὺ καιρίως λέγεις.
 Λέγεις δὲ μισθὸν καὶ χάριν, ὅσῃν ἔχεις,
 Πρὸ τῶν πόνων λαβοῦσα, καὶ πάλιν λάβοις·
 Πλὴν οὖν τί μείζον τῶνδ' ἀπαιτήσεις γέρας;
 1970 Δώσει δ' ὅμως σοι δῶρ', ἃ καλλιστεύεται
 Τῶν νῦν ἐν ἀνθρώποισιν, οἷδ' ἐγὼ πολὺ,
 Μακαρία τ' ἔπειτα κυρήσας' ἔση.
 Μαγδ. Ἰδοῦ, τὸ σὺν γε προσκοπούμενη δράμω.
 Πρώτη δ' ἵδοιμι τὴν ἀνάσασιν κόρη!
 1975 Μισθὸν γὰρ αἰτῶ τῶν πόνων λαβεῖν τόδῃ.
 Ἀθρεῖς γὰρ, ἀθρεῖς τὴν ἐμήν προθυρίαν.
 Θεοτό. Ὅρα κατ' ὄρφναν μὴ φύλαξιν ἐντύχης.
 Μαγδ. Φυλάξομαι τι, καὶ πόδ' ἡσύχως βαλῶ.
 Ἀλλ' εὐτυχοίην, καὶ τύχοιμι δ' ὧν ἐρᾷς·
 1980 Ἐρᾷς δὲ πάντως ὕδιν ἰδέσθαι τάχει,
 Ὅπερ ποθοῦσα, ῥιψοκινδύνως τρέχω.
 Θεοτό. Βάθ' ὥς τάχιστα, ἐμοὶ δὲ θάττον, ὧν ἐρῶ,
 Εὐάγγελος γέναιο, τυχεῖν ὥς ἔχω.
 Μαγδ. Εἶκω κελυσθεῖς, εὖσα γὰρ μοι τιμία
 1985 Οὐκ ἂν ἀμάρτοις τοῦδε γ', ἀλλὰ πείθομαι.
 Θεοτό. Ἐφέπομαι καγὼ δὲ σὺν σοὶ, Μηρία.
 Ἀλγῶ γὰρ, ἀλγῶ καὶ μένειν σου κατόπιν.
 Οὕτω μέλουσα, πῶς ποτ' εἴσω νῦν τλάμων;
 Μαγδ. Καὶ λοιπὸν ἀπίωμεν, ὦ φίλα κόρα·

1961. Σφοδρῶς πονεῖν etc. Itā ferè Rhés. vers. 161 etc.
 Dolon Hectorem alloquitur :

Οὐκοῦν πονεῖν με χρῆν, πονοῦντα δ' ἄξιον
 Μισθὸν φέρεσθαι· παντὶ γὰρ προκείμενον
 Κέρδος πρὸς ἔργῳ, τὴν χάριν τίκτει διπλὴν.
 Ideò me laborare convenit, sed laborantem decet

Mercedem auferre; additum enim omni
 Negotio lucrum, voluptatem parit duplicem.

1965. Ναί, ναί, δίκαιον etc. Ibid. vers. 164 respondet
 Hector :

Ναί, ναί, δίκαια ταῦτα, κοῦκ ἄλλως λέγω.
 Sanè et hæc æqua sunt, nec aliter contrāne dico.

METRICA VERSIO.

Semi. Abi, ô virilem quæ mulier audaciam
 Æquas, abi jam properè, ut aliquid rescias.
 Nos consequemur cum puellarum hoc grege,
 Aliæque Galilæâ satæ quàm plurimæ.
 Nam credo, comites quotquot illæ sunt, tui
 Cursûs futuras ad sepulcrum : itâ expetunt
 Videre quis sit insitæ spei exitus.
 Nunc excitemur paululùm, aurora haud procul.
 Magd. Labore mihi opus strenuo, quo præmium
 Dignum laboris antè cæteros queam
 Videre : namque cuilibet quod ponitur
 Præmium ad opus, geminam parit sibi gratiam,

Quam sæpè percepi antè, quàmque denuò
 Percipiam. Deip. Et æquum est id quoquè, nec un-
 quam secùs
 Videbis, et probè mones et commodè.
 Vis autem id, ut quod præmii atque gratiæ
 Adepta es antè tuos labores, denuò
 Tibi reponat. Verùm age, et quod grandius
 His postulabis munus? At dabit tamen
 Hæc dona primas quæ tenent facilè, omnia
 Hæc inter homini quæ feruntur maxima.
 Non falsa dico, novi ego hæc, in posterum
 Quod est supremum munus, illud auferes.

Semi. Abi, abi nunc celeri cursu, ut quid ediscas,

1955 O tu quæ viriles gestas animos.

Subsequemur autem nos cum hisce puellis,

Aliæque plures è Galilæâ ortæ.

Existimo enim cunctas ad tumultum tecum concursuras esse,

Expetentes spei nostræ exitum cernere.

1960 Obdormiscamus paululum : haud procul aurora.

Magd. Vehementer me laborare oportet, et laborantem decet

Mercedem intueri : cuilibet enim propositum

Operi præmium geminam parit gratiam,

Quam sæpè antea percepi, et iterum percipiam.

1965 *Deip.* Sanè et id æquum est, nec aliter videbis,

Tu verò benè admones, et opportunè loqueris.

Loqueris de mercede, et gratiâ, quantam obtinuisti,

Etiâ priusquàm laborares, et quam iterum accipies;

Verum quid hisce melius præmium postulabis?

1970 Dabit tamen tibi dona, quæ maximo in pretio

Sunt apud homines, valdè ego novi,

Et beata deinceps eris, eo invento.

Magd. Ecce quod tuâ interest prospiciens curro.

Prior ex innuptis resurrectionem videam!

1975 Idque, pro mercede laborum, accipere exopto.

Cernis enim, cernis meam alacritatem.

Deip. Cave ne per tenebras custodibus incidas.

Magd. Istud cavebo, et pedes tacitè movebo.

Verum id mihi feliciter cedat, et fruar iis quæ desideras.

1980 Omnino enim desideras Filium tuum citò videre,

Quod et exoptans, abjecto periculi metu, curro.

Deip. I quàm celerrimè, mihi que ociùs eorum, quæ cupio,

Jucunda sis nuntia, ut voti sim compos.

Magd. Jussis tuis obtemperans abeo; cùm enim mihi sis plurimi,

1985 In hâc re non tibi deero, sed obsequar.

Deip. Quin et ego tibi subsequar, Maria,

Doleo enim, doleo post te remanere.

Hic autem ita subsistens, quomodò infelix nunc feram?

Magd. Abeamus igitur, ô dilecta virgo;

1969. Πῶς οὖν τί μείζον etc. Sic ibid. vers. 181 Hector à Dolone sciscitatur :

Τί δὴ τὰ μείζον τῶνδέ μ' αἰτήσεις γέρας;

Quod igitur majus his à me petis munus?

1986. Ἐφίψομαι χάγῳ δὲ σὺν etc. Ità Reg. H. II, et petit metrum. Edit. ἐφίψομαι δὲ χάγῳ. Idem opinatur autor

noster, quod et pariter Græci plures, alteram videlicet Mariam, quæ Magdalenæ comes adstitit sepulcro, fuisse ipsam Deiparam, et sequentibus declarat. Vide infra vers. 2419.

1989. Φίλα κόρα. Doricè pro φίλη κόρη, quæ ipsa Maria; nec benè Roill. ut metro serviat, amicæ virgines.

METRICA VERSIO.

Magd. Ecce id procurans, virgo, quod tuâ interest,
Curram. Puella sic resurgentem omnium
Videbo prima : præmiûm hoc solum expeto
Mei laboris. Videris jam, videris
Quàm pes citus sit ut capessam quod jubes.
Deip. At tu caveto, nocte ne lusa, incidas
Illorum in arma qui excubant ad mortuum.
Magd. Istud cavebo, tum gradum placidè premam.
Benè cedat utinàm quod subeo, et id assequar
Quod expetis. Id autem scio primum, expetis
Natum videre quàm citissimè : et idem ego

Dum cupio, curro vel metu periculi
Spreto imminentis. *Deip.* I citò, et mihi nuntia
Fac expetitæ sis rei læta ociùs,
Ut quicquid erit id assequar. *Magd.* Jussis tuis
Obtemperavero lubens; nam cùm mihi
Sis plurimi, hâc re non deero, quare obsequor.
Deip. Quin ego tibi me, Maria, dabo sociam viæ.
Nam cor dolore dùm gravi tota ulceror,
Usquè adedò sollicita manere qui feram
Nunc misera tandem virgo, ubi discesseris?
Magd. Quod restat, abeamus, ô amicæ virgines;

- 1990 Σε γὰρ ἔχουσα συνοδὸν χαίρω μέγα.
 Αἰ δ' ὕπνον οὐ βάλλουσιν ὀμμάτων ἄπο.
 Ἐγρεσθ', ἔγρεσθε, γυναῖκες· τί μέλλετε;
 Γοργωπὸν ἔδραν τῶν β' γάμων ἴδασθε.
 Οὐ λεύσεται ἐς μῆνιδος αἴγλαν παμφαοῦ;
- 1995 Ἀὖς πέλας, αὖς ὅδ' ἀσῆρ ἔγγιος.
 Θέλγει δ' ἔδραν ὀμματος ἡδιστος γ' ὕπνος.
 Ἄδιστος, ἄδιστος γὰρ ἐν τοῖς βλεφάροις,
 Ἡδὺς ἔβα παχνομένης ἐν καρδίαις.
 Χορ. Ἐγὼ μέλουσα καρδίᾳ παχνομένη,
 2000 Ἄρτυπνον ὄμμα πασαν ἂν ὄρναν φέρει.
 Ἄμμες τάχει στείχουμεν, ὦ φίλα κόρα.
 Μαγδ. Σπρόδρά μελήσει καρδίας θεοτήτων.
 Στείχουμεν οὖν τάχιστα τοῦ τύμβου πέλας.
 Αἰ δ' ἀποβαλοῦσαι τὸν ὕπνον ὀμμάτων,
 2005 Ἡξουσιν ὡς τάχιον ἡσύχῃ βάσει.
 Θεοτό. Ναι, ναι, τάχει στείχουμεν· εὐ δ' εἴη τυχεῖν.
 Ἡέτοιμα πάντιν ἡμέραν ἐλευθεραν
 Ἀκτίνα τὴν στείχουσιν ἡλίου φέρειν.
 Ἄπιμεν οὖν, ἄπιμεν· αἱ δὲ κατόπιν
- 2010 Νῦν ὥσιν ἡχὴν ἡρέμα δεδεγμέναι,
 Οἶμαι, πελείας ὠκύτητ' οὐχ ἡσσονες,
 Ποδῶν δράμωσι συντόνοις δρομήμασιν.
 Αἰδοῖς γὰρ ἀνίσταμαι βαδινὴν ἔπα.
 Σαφὴ κελυσμὸν, συντρέχειν πρὸς τὸν τάφον·
 2015 Ὄρθαι δ' ἰδοὺ γε· θαυμ' ἰδεῖν εὐκοσμίας.
 Αἰ, αἰ!
 Τέκνον, ποθαινὸν ἡμαρ ἰδοὺ τὸ τρίτον.
 Τρικαίου ἤδη φέγγος, ἐπὶς τοῖς γυαλῖς.
 Μὴ δὴ παρέλθοι, καὶ θανεῖν με ξυμφέρει.
 2020 ὦ Τέκνον, ὦ φίλτατον, ὦ θεῖον κάρα,
 Πότ' ἄρ' ἐγὼ σ', ἢ ποῦ σ' ἢ παντλήμων ἴδω.
 ὦ Τέκνον, εἴθε τάχος ἔλθοις μοι φάους!
 Ἐλθοῖς νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκοτοῦ πύλας
 Λιπὼν, ἔν' ἄθης χωρὶς ὥκισαι φάους,
 2025 Νῦν δ' εἴθε φῶς μέγιστον ἐν σῇ καθόδῳ.

1993. Γοργωπὸν ἔδραν etc. Sic Editi Basil. et Vechel.
 Par. autem γοργωπὸν, quod horrendum aspectu vertunt in-
 terpretes : legitur γοργωπὸν apud Eurip. Rhés. vers. 8,
 ubi chorus Hectorem à somno excitat :

Ἀὔσον βλεφάρων γοργωπὸν ἔδραν.

Solve truce sedem palpebrarum.

1994. Παμφαοῦ. *Quæ tota lucet* : quippè luna erat pleno
 orbe, cùm Christus passus est. Nec bene Roill. *Nitorem*
qui micans est omnibus in lunæ nitore vos videbitis, quasi
 ipse Christus sit, παμφαῆς αἴγλα. Edit. παμφαῖ.

1996. Θέλγει δ' etc. Ità semichorus Rhési vers. 554 etc.

Θέλγει δ' ὀμματος ἔδραν

Ὑπνος· ἄδιστος γὰρ ἔβα

βλεφάροις πρὸς αὐτὸς.

Demulcet verò oculorum sedem

Somnus; dulcissimus enim is venit

Palpebris circà auroram.

2004. Αἰ δ' ἀποβαλοῦσαι etc. Ità ferè Bacch. vers. 691 :

Αἰ δ' ἀποβαλοῦσαι θαλερὸν ὀμμάτων

Ὑπνον.

Hæ verò abstergentes humidum ab oculis

Somnum.

METRICA VERSIO.

Te comite solâ gaudeo suprâ inodum.
 At hæ soporem non ab oculis eximunt.
 Surgite, quid istud est moræ, inquam, ô sœminæ?
 Surgite, oculorum palpebras resolvite.
 Non hunc nitorem qui micans est omnibus
 Lunæ in nitore vos videbitis? propè
 Aurora lucis nuntia est, propè lucifer :
 Demulcet interim tamen oculum sopor
 Dulcis : suavis ille, gratus palpebris
 Insedet, et subrepsit altiùs gravi, et

Dolore magno lancinatis cordibus.
 Chor. Sollicita corde turbido noctem integram
 Vigilem oculum huc et huc circumfero :
 Celeremus ociùs gradum, ô carissima.
 Magd. Nos pectore exeso anxioque gravissimis
 Curis, camus ad sepulcrum ocissimè.
 Aliæ ubi somnum palpebris excusserint,
 Nos mox quietis consequentur passibus.
 Deip. Properemus omnes ociùs, cursu assequi
 Percommodum erit : ego omnibus credo diem

- 1990 Te enim sociam habens, plurimùm gaudeo.
 Istæ verò ex oculis somnum non excutiant.
 Surgite, surgite, mulieres; quid cessatis?
 Trucem palpebrarum sedem solvite;
 Non aspicietis in lunæ fulgorem, quæ tota lucet?
- 1995 Aurora propè est, proximus est lucifer,
 Et sedem oculorum suavissimus demulcet somnus.
 Suavissimus, suavissimus enim in palpebris,
 Suavis cordibus dolore constrictis subrepsit.
Chor. Ego sollicita animo, quem moeror constringit.
- 2000 Per totam noctem oculum pervigilem circumfero,
 Acceleremus citò gressum, ô dilecta virgo.
Magd. Gravissimis curis exeso animo,
 Incedamus igitur quàm celerrimè versus tumultum.
 Istæ verò ex oculis somnum excutientes,
- 2005 Brevi gressu quieto devenient.
Deip. Sanè, celerrimè progrediamur : benè autem contingat.
 Confido omnibus diem liberam
 Radios solis accedentes allaturos.
 Abeamus igitur, abeamus : istæ verò retrò
- 2010 Nunc auribus vocem sensim accipientes,
 Columbis, ut arbitror, non inferiores celeritate,
 Pedum concitatis cursibus current.
 Rursus enim emitto tenuem vocem,
 Claram cohortationem, ut ad tumultum simul properent;
- 2015 Verùm ecce sunt erectæ; eorum decor visu mirabilis.
 Ah, ah!
 Fili, ecce dies tertia, valdè exoptanda,
 Jam tertia lux, quam tui exspectant amici.
 Hæc spes non effluat, vel mori mihi expedit.
- 2020 O Fili, ô dilectissime, ô divinum caput,
 Quandò, et ubi te videro, misera?
 O Fili, utinàm æquè citò, ac lux advenias!
 Veni, defunctorum latebrâ et caliginis portis
 Relictis, ubi colitur infernus lucis expers,
- 2025 Nunc autem in tuo descensu maximam vidit lucem.

2007. Πέποιθα πάσιν etc. Ità suprâ vers. 1780 et 1781, et Rhcs. vers. 991 etc.

2010. Νῦν ὥσιν ἤχην etc. Ità ferè Bacch. vers. 1084 etc. :

Αἱ δ' ὥσιν ἤχην οὐ σαφῶς δέδεγμένοι...

Ἦϊζαν πελείας ὠκυτήτ' οὐχ ἥσσονες,

Πόδων ἔχουσαι συντόνοις δρομήμασιν.

Hæc verò non manifestè vocem auribus accipientes...

Festinauerunt columbis non inferiores celeritate

Pedum ruentes concitatis cursibus.

2023. Νεκρῶν κευθμῶνα etc. Ità ferè Hecub. vers. 1 et 2 Polydorus Hecubæ filius prologum inchoat :

Ἰκω νεκρῶν κευθμῶνα καὶ σκότου πύλας

Λιπῶν, ἐν ' ἄδης χωρὶς ὄψις αἰθερῶν.

Venio defunctorum latebrâ et caliginis portis

Relictis, ubi Pluto in sedibus collocatus est seorsum à diis.

2024. Ἰν'. Hic adverbium est. Ibid. Hect. vers. 2.

2025. Ἐν σῇ. Ità Reg. H. II. Edit. ἐν σῇ.

METRICA VERSIO.

Hunc emicare, qui jubar clarum exerens
 Solis nitentis libera faciat omnia.
 Eamus ergò, eamus : illæ quæ viam
 Premunt sequentes ponè, simul aliquantulùm
 Exceperint vocem, celeritate, ut puto,
 Pares columbæ concito cursu pedum
 Current : et iterùm voce summissâ excito,
 Clarè cohortans ut sepulcrum nos simul
 Omnes petamus. Sed video eas excitas,
 Stantésque. Papæ! quàm juvat pulchrum ordi-

nem

Hunc, et decorum conspiciere miraculum!
 He, he, he, he!
 Desiderate ô Nate, tertius en dies,
 Lux spes amicis tertia est, non effluat,
 Vel tu me eidem commori simul jube.
 O Nate, mihi carum et sacrum imprimis caput,
 Ecquandò misero ego te, aut ubi videbo parens?
 O utinàm, ô Fili, tu mihi in lucem citò
 Venias, relictis mortuorum januis,
 Specùque, quam nunc lucis expertom colens
 Pluto micare luce vidit maximâ,

Ἐλὺ', εἰθε, φάνηθι, προλάβων τῆς ἡοῦς σείας.

Θεὸν, Θεὸν σ' ὀλύμπιον τὰ πάντ' ἔχον.

Μαγδ. Ἄ, ἄ!

Εὐνάς ἐρήμους τάς γε φυλάκων ὀρώ.

2030 Θεοτό. Τί δῆτ' ἂν εἴη; μῶν λόχος βέβηκέ ποι,

Ἴσως ἐφ' ἡμῖν μηχανήν τεύχων τινά;

Θρασὺς γάρ ὄχλος, νῦν δ' ἐπεὶ κρατεῖ θρασὺς.

Μαγδ. Τί δῆτ', ἀδελφῇ, δρῶμεν; οὐ γάρ εὖρομεν

Ὡς ἠλπίσσαμεν, ἐλπίδων δ' ἡμάρτομεν.

2035 Θεοτό. Πείθου, πάλιν σείχωμεν· εὖ δ' εἴη τυχεῖν

Τὸν νεκρὸν αὐτὸν καρδίαις ὀπλισμέναις.

Σώξει γάρ αὐτὸν, ὅστις εὐφρόνως Θεῷ

Ἀνατίθῃσι· καὶ γε νῦν βαδισέον.

Ἄρμιν δὲ λίθον τίς ἄρ' ἀποκυλίσει;

2040 Μαγδ. Ὅττοτοί!

Ἄναξ ἄφθιτε, τίς δ' ἐστὶν ὃδ' ὁ κλόνος;

Πῶς δ' ἐκκυλισθεὶς ἀθρόον γ' ὥπται λίθος;

Κενὸς δ' ὁράται καὶ τάφος τοῦ Δεσπότη.

Οὐκοῦν ἄπειμι, καὶ φίλοις μύσταις ἐρῶ

2045 Ἄρσιν νέκυος, αὖ δ' ὑποσρέψω τάχει·

Εὖροιμι δ' ὥδε σὺν γυναιξὶ σ' αὖ, κόρη.

Θεοτό. Εὐγ', εὐγ', ἐπανῆκες τάχιζα νῦν, φίλη·

Ἐγὼ δὲ λίθον ἡρμένον βλέπουσ', ἔτι

Θαμβουμένη πέφρικα. Πῶς ὦδ' ἀθρόον

2050 ὧφθη κυλισθεὶς τῆς θύρας πρὶν τοῦ τάφου;

Ἄ, ἄ! σίγα, σίγα.

Ὁ λαμπροπυρσόμορφος οὗτος τίς δ' ἄρα,

Ὡς καθύπερθεν ἔζεται νῦν τοῦ λίθου,

Πανευπρεπῆς, ἐσθῆτι λευκῇ χαρίεις;

2055 Στίλβει γάρ, ὥσπερ ἀπαλὴ χιὼν νέα.

Ἰδοὺ δὲ καὶ φύλακες, ὡς νεκροὶ, κάτω.

Ἄγγ. Ὑμεῖς δὲ, μὴ θροεῖσθε, μηδ' ἔστω φόβος·

Ζητούμενος γάρ οὐκέτ' ἐστὶν ἐν τάφῳ,

Ἄναξ Ἰησοῦς τῆτες ἐσαυρωμένος.

2060 Ὅδ' οὐκέτ' ἐστὶν ἐν τάφῳ νεκρὸς μένων,

Ἀλλ' ἐξεμρθεὶς εἰς Γαλιλαίαν τρέχει,

Ὡς εἶπε, μύσταις ὀπτάνεσθαι πῶς θέλων.

Κενὸν δ' ἰοῦσαι τὸν τόπον κατίδετε.

Ἄπιτε γρῦν, ἄπιτε, καὶ ταῦτα σφίσιν

2031. Τεύχων. Edit. σείχων.

2032. Θρασὺς γάρ etc. *Audax, ferus, procer.* Non bene

autem Roill. posuit *fidens*, quæ vox in meliorem partem solet accipi.

METRICA VERSIO.

Primum ut subisti. Ades, ades, appare, et præi
Jubar aureum auroræ, Deum quandò te habent
Omnia, Deum, inquam, cælitus missum.

Magd. Ah, ah, ah!

Deserta cerno cubilia vigilum omnia.

Deip. Hoc quid sit? anne aliquò abiit custodia?

Excessit autem fortè, nobis ut dolum

Aliquem struat? Populus enim *fidens*, ubi

Rebus potitur, redditur *fidens* magis.

Magd. Quid facto opus, ô soror? neque enim ità jam
accidit

Res, ut volumus; cuique spes sua excidit.

Deip. Confide, rursùm longiùs firmo pede

Pergamus. Utinàm reperire mortuum

Benè præparato pectore liceat! Deo

Quicumque se committit, is sese optimo

Custode servat: quin eundem protinùs.

Sed undè nobis qui sepulcri maximum

Lapidem revolvat? *Magd.* Ah, ah! ô rex et Deus

Æterne, quænam hæc subita motio? aut lapis

Qui tam repenti de sepulcro volvitur?

Quin et sepulcrum cernitur vacuum meo

Veni, veni, appare auroræ splendorem præveniens.

Deum, Deum cœli te prædicant omnia.

Magd. Ah, ah!

Tumulum absque custodibus intueor.

2030 *Deip.* Quid istud sit? num alicubi insedit cohors,
Fortassè aliquem dolum adversum nos struens?
Audax enim est populus, præsertim cùm dominatur.

Magd. Quid agemus, soror? neque enim invenimus
Quemadmodum speravimus; spes nobis excidit.

2035 *Deip.* Confide, iterum procedamus: faxit ut nos
Ipsum mortuum animis præparatis inveniamus!
Semet enim ipsum servat, quisquis Deo sapienter
Se committit: et nunc incedendum nobis est.
Sed quis lapidem nobis revolvat?

2040 *Magd.* Hei, heil

Rex immortalis, quisnam est iste strepitus?
Quomodò derepentè visus est lapis revolutus?
Vacuus autem Domini tumulus inspicitur.
Abeo igitur, dilectisque discipulis dicam

2045 Mortui raptum, et statim redibo;

Téque, ô virgo, cum mulieribus hîc inveniam.

Deip. Age, age, quàm celerrimè nunc redi, ô amica;

Ego autem lapidem revolutum cernens, adhuc
Stupore horresco. Quomodò autem confestim

2050 Visus est revolutus ab ostio prius quod erat sepulcri?

Ah, ah! sile, sile.

Verum quis est ille cujus facies rutilo splendore coruscat,
Qui nunc suprâ lapidem sedet,
Totus decorus, albâ veste gratiosus?

2055 Fulget enim, ut nix recens et tenera.

Ecce autem custodes tanquàm mortui jacent.

Angelus. Vos, ne pavete, procul animis sit timor;

Quem enim quæritis, jam non est in sepulcro,
Rex Jesus modò crucifixus.

2060 Ille jam non est in monumento exanimis,

Sed exsuscitatus in Galilæam se confert,

Ut dixit, discipulis suis se volens manifestare.

Euntes autem tumulum vacuum inspicite.

Ite igitur, ite et hæc ipsis

2035. Εἶ δ' εἶν' τοῦτοι. Ità suprâ vers. 2006.

2036. Καρδίαις ὀπλισμέναις. Ità suprâ vers. 1808.

METRICA VERSIO.

Domino. Abeo jam, et nuntio carissimo
Apostolorum cœtui, sublatio
Quæ facta Domini; mox revertar, et grege
Cum fœminarum hîc, virgo, te jam invenero.
Deip. Benè, benè, sanè quàm celerrimè redi,
Amica: ego autem devolutum sic videns
Lapidem, etiamnum stupeo inhorrescens, et id
Miror, repentè qui sepulcri ab ostio
Sic sit revulsus. At sile, mea tu, sile.
Quem credis hunc cui forma fulget splendida
Ut ignis, et qui nunc super lapidem sedet
Totus decorus veste pulcher candidâ?

Tom. II.

Nivem recentem et candidam suo refert
Candore: et ecce qui excubant omnes humi
Fusi hûc et illuc, mortui tanquàm, jacent.
Ang. Vos ne pavete, sit procul animis timor.
Nam quem petitis, hoc in sepulcro nullus est.
Jesus ille rex, cruci modo qui datus,
Non in hâc urnâ clauditur jam mortuus,
Verum resurgens ille Galilæam petit,
Ut præmonuit olim, suis eo in loco
Videndus idem luce clarâ apostolis.
Accedite, et vacuum sepulcrum cernite.
Abite igitur, abite, et ipsis dicite

G 13

- 2065 Εἶπατε τρανῶς · πάντα γὰρ ἔγωγ' ἔφην,
 Καὶ παντάπασιν εἶπατε ξὺν τῷ Πέτρῳ,
 Ὡς φρουδὸς ἄθης, Χριστὸς ἀνέστη τάφου,
 Τάφου δὲ λίθος εὐσθενῶς ἀπηλάθη ·
 Φρουροὶ τ' αἰδοὺς θυρετρ' ἀνείσαν φόβῳ
 2070 Λελυμένοι, νεκροὶ δὲ πρὸς φάους χθόνα
 Σκιρτῶσι, σῶκον ἐκκαλούμενοι Θεόν ·
 Τῷ δ' αὐτόματα δεσμὰ πάντ' ἐπερράγη.
 Θεοτό. Ὡ καλλιφεγγές ἡλίου σέλας τόδε
 Πέφθακεν, ὡς ἤλπιστο, τέρμα φροντίζων.
 2075 Πέπτωκεν ἐχθρὸς, Χριστὸς δ' ἀνέστη τάφου.
 Ἡοῦς παρούσης τίς ποτ' ἄρ' ἠδυτέρα;
 Τί δ' ἂν ἐμοὶ γένοιτο χαρίεσσερον;
 Πῇ γοῦν τὸν ἄθην καββαλὼν βαίνεις, Τέκνον;
 Πῇ, πῇ δ' ἐγὼ σε, καὶ πότ' ἂν ἴδω, Τέκνον;
 2080 Ἐλθ', ἐλθὲ, καὶ φάνηθι σῇ μητρὶ τάχει.
 Μαγδ. Ὁφεῖ γε θάττον, ὡς ἐγ' ὄμαι, πλειόνων.
 Ἀλλ' ἀπίωμεν, ὡς ὁ λευχείμων ἔφη,
 Μύσαις φίλοις ἅπασι χάρμα μηνύσαι.
 Πρῶτον δ' ἄπειμι πρὸς Πέτρον καὶ παρθένον,
 2085 Εὐάγγελον φερουσα βᾶξιν τοῖς φίλοις.
 Ὁ γὰρ φανείς εἶρηκεν εἰπεῖν καὶ Πέτρῳ.
 Ἄπειμι γοῦν κένωσιν εἰπεῖν τοῦ τάφου.
 Καὶ τήν ὄρασιν τοῦ φανέντος καὶ λόγους ·
 Οὔτοι δ' ὁμως ἔδραμον ἰδεῖν τὸν τάφον,
 2090 Οἶμαι δὲ πάντα σφᾶς θεωρῆσαι καλῶς.
 Ἀλλ' ὦ, τίν' ἄθρῳ, Δεσπότην καινῇ θείᾳ;
 Θεοτό. Οὐκ οἶδ' ἀκριβῶς · εἰκάσαι γε μὴν πάρα.
 Μορφῇ γὰρ οὔτι φαῦλον εἰσφανεῖν τινα.
 Χρισ. Χαίρετε.
 2095 Θεοτό. Χαῖρ', ἐσθλὸς ἐσθλοῦ Παῖ, βασιλεῦ παντάναξ,
 Ἐσχατον ἐχθρόν συγκατασκάψας πότμῳ.
 Ἄναξ, ἄναξ ἀφθιτε, σὺ Θεὸς μέγας,
 Ποδῶν δὲ σῶν ἄμμιν δὸς ἄψασθαι φόβῳ.
 Τοὺς γὰρ ἐπ' οὐδας νῦν κυνοῦσαι πίτνομεν,
 2100 Καταπλαγεῖσαι τῇ χαρᾷ καὶ τῷ φόβῳ.

2066. Ἐξὺν τῷ Πέτρῳ. Non benè Roill. *primo loco, Petro*.
 In primâ illâ Angeli apparitione, de quâ Matth. xxviii,
 vers. 7, nulla occurrit Petri mentio : lapsus proinde me-
 moriâ videtur autor noster.

2073. Ω καλλιφεγγές etc. Ipsismet verbis et sensu diverso

Menelaüs Troad. vers. 86o salutât diem, quâ Helenam
 suam uxorem se capturam sperat.

2079. Πῇ, πῇ δ' ἐγὼ etc. Itâ suprâ vers. 2021.

2084. Παρθένον, *Virginem*, id est, *Joannem*, qui virgo
 erat et Christo virgini peculiariter carus inter discipulos.

METRICA VERSIO.

Cuncta hæc apertè, quæ ipse vobis nuntio :
 Vos dicite, inquam, hæc omnibus, primo loco
 Petro, subactum tartarum, Christum excitum
 Suo ex sepulcro, tum revulsum ab ostio
 Magno impetu saxum, inferorum principes
 Metu solutos, jam relictis ostiis
 Cessisse, at umbras lucis ad terram alacres
 Salire, quæ nunc et potentem et maximum
 Deum canentes prædicant, cujus cruce
 Manùque fracta sponte vincula omnia.
 Deip. O lucidum hoc solis jubar, nunc jam, ut fuit
 Spes nostra, curis omnibus finis datus.

Mactatus hostis cecidit, è tumulo caput
 Christus triumphans et resurgens extulit.
 Et quæ die istâ lætior fuit dies?
 Quid evenire gratius possit mihi?
 Quonam ergò, Fili, sic subactis inferis
 Contendis? ubi te, Nate, ubi, et quo tempore
 Videbo? ades, ades, et morâ positâ tuæ
 Offer parentis te videndum aspectui.
 Magd. Citius videbis, ut puto, quàm cæteræ.
 Sed veste amictus candidâ ut monuit, viam
 Carpamus, hoc ut gaudium ingens omnibus
 Denuntiemus apostolis carissimis.

- 2065 Apertè dicite; omnia enim vobis dixi,
Et discipulis omnibus dicite cum Petro,
Quomodò evanuit infernus, Christus è sepulcro surrexit,
Lapisque monumenti valdè remotus fuit;
Custodésque inferorum januas reliquerunt metu
- 2070 Soluti, et mortui lucis ad terram
Saliunt, Deum salvatorem invocantes :
Ipsi autem vincula suâ sponte confracta sunt.
Deip. O pulchram lucem spargens solis jubar istud
Jam devenit, ut fuit spes nostra, curarum finis.
- 2075 Concidit hostis, Christus autem è monumento surrexit.
Hâc aurorâ quæ fuit unquàm jucundior?
Quid mihi unquàm foret gratius?
Quò igitur vadis, ô Fili, conculcato inferno?
Ubi, et quandò te ego, Fili, intuebor?
- 2080 Veni, veni, et citò tuæ matri te ostende.
Magd. Citiùs quàm cæteræ, ut puto, videbis.
Verùm abeamus, ut dixit vestibus albis indutus,
Et dilectis omnibus discipulis gaudium denuntiemus.
Primò ad Petrum et Joannem pergo,
- 2085 Amicis lætum ferens nuntium.
Qui enim apparuit, id Petro indicari monuit.
Abeo igitur, vacuúmque sepulcrum dicam,
Et illius qui apparuit, visionem et sermones :
Ipsi tamen et cucurrerunt ad videndum monumentum,
- 2090 Et existimo ipsos accuratè omnia inspexisse.
Verùm quem intueor, Dominum sub novâ formâ?
Deip. Haud planè scio : licèt tamen conjicere :
Forma enim indicat non vilem et nullius pretii aliquem esse.
Christ. Salvete.
- 2095 *Deip.* Salve, tu optime optimi Fili, rex omnium rex,
Qui ultimum hostem tuâ morte unâ evertisti.
Rex, rex immortalis, tu, Deus supreme,
Tuos pedes cum tremore amplecti nobis tribue.
Ecce enim nos humi prosternimus, ipsos osculaturæ,
- 2100 Gaudio simul et terrore percussæ.

2093. Εἰσφωνεῖν. Sic legendum. Editi εἰσβαλεῖν, alii εἰσ-
φαλεῖν.

2095. Χαῖρ', ἐσθλός. Rhesus vers. 389, sic Hectorem al-
loquitur :

Χαῖρ', ἐσθλός ἐσθλοῦ παῖ, τύραννε τῆσδε γῆς.

Salve, bone boni patris fili, domine hujus terræ.

2096. Ἐσχάτον ἐχθρὸν etc. Quasi diceret, qui mortem
morte peremisti. Mors enim est ἔσχατος ἐχθρὸς, juxtà illud
Apost. ἔσχατος ἐχθρὸς καταργεῖται, novissima autem inimica
destruitur. Malè distinguit Roill. Cum perduto hoste mortem
et unâ perdere.

METRICA VERSIO.

Abeo itaque hinc primo loco ad Petrum, atque eum
Juvenem, pudore qui suo notissimus,
Lætum ferens illis amicis nuntium.
Nam et ipse nobis qui modò hîc apparuit,
Id indicari jussit et Petro. Ociùs
Abeo igitur, ut et corpore vacuum locum
Dicam sepulcri, et candidâ visum Angelum
In veste, et ejus verba. Jámque illi tamen
Sese ad sepulcrum conspicandum concito
Cursu tulerunt : credo ego illos omnia
Lustrasse pulchrè. Sed, rogo, quem conspicor

Dominúmne formâ mihi novâ? *Deip.* Haud planè scio;
Conjicere tamen istud licet. Namque haudquaquàm
Accedere aliquem nullius pretii virum
Vilémque, vel forma ipsa, vultúsque indicat.
Chr. Salvete. *Deip.* Salve tu, optime ô Fili optimi,
Rex omnium rector supreme, cui datum
Cum perduto hoste mortem et unâ perdere.
Sincere rex, rex integer, Deus potens,
Permitte saltem ut cum metu pedes tuos
Tractemus : ecce enim simul procumbimus,
Et gaudio attonitæ, et metu, ad pedum oscula.

- Χρισ. Μὴ δὴ φοβεῖσθε, μηδ' ὑμῖν ἔσω φόβος.
 Ἄπιτε δ', ἀγγείλατ' ἀδελφοῖς μου τάχει
 Ἐς Γαλιλαίαν ἀφικέσθαι, καὶ μέ πως
 Ἐκεῖσε κατίδωσιν, ὡς ἔφην σφίσιν.
- 2105 Θεοτό. Ὡ φαιδρότης ἄρρητος ἡλίου βολῆς,
 Ὡς ἀνέτειλε χαρίεσσα νῦν ἐώς!
 Ὡ λαμπρότης ἄφατος αὐγῆς ἀκτίνων,
 Ὡ χάρμα παγκόσμιον, ὦ θυμηδία,
 Ὡ τέρψις εὐφρόσυνος, ὦ γῆθος μέγα,
- 2110 Πῶς ἂν τις εἶπη, πῶς ἀπαγγεῖλη λόγῳ
 Ἐμῆς ἀγαλλιάματα νῦν καρδίας;
 Ἀλλ' ἀπίωμεν, ὡς ὁ Δεσπότης ἔφη.
 Μαγδ. Ἐγγὺς ἰδοῦ, δέσποινα, φίλαι σοι κόραι,
 Ἄλλαι τε πᾶσαι Γαλιλαίας θρεμμάτων.
- 2115 Πρὸς τὸν τάφον τρέχουσι μυρίσαι νέκυν,
 Τὴν ἐξεγερσιν ἀγνοοῦσαι τοῦδ' ἔτι.
 Οὐκοῦν σὺν αὐταῖς βῶμεν αὐθις ἐς τάφον.
 Οὐ γὰρ κόρος τίς ἐστι θουμασὰ βλέπειν.
 Ἡ γὰρ ποθοῦσα καρδία πάντ' εἰδέναι,
- 2120 Ἐν τοῖς ἀγητοῖς λίχνος γ' οὐσ' ἀλίσκεται,
 Ἀθρεῖν τε ταῦτα συχνάκις λιχνεύεται.
 Ἀλλ' ὦ, τίς ἐστιν εὐπρεπὴς νεανίας,
 Ὅς λευκοχίτων δεξιῶς ἵζει τάφου;
 Θάμβος μ' ἔχει βλέπουσαν ἀσπραπὴν θέας.
- 2125 Νεαν. Μὴ δὴ θροεῖσθε, μηδ' ὑμῖν ἔσω φόβος.
 Τὸν Ναζαρητὸν, οἶδ', Ἰησοῦν, ὦ κόραι,
 Ζητεῖθ', ὅδ' οὐκέτ' ἐστὶν ἐν τάφῳ μένων,
 Ἀλλ' ἐξανέστη, καὶ κενὸς τόπος μένει.
 Ἄπιτε γοῦν, εἵπατε μύσταις καὶ Πέτρῳ,
- 2130 Ἐς Γαλιλαίαν σφίσιν ὀφθῆναι τάχει.
 Μαγδ. Ἐγὼ τρέμουσα, καὶ φόβῳ κρατουμένη,
 Πρὸς τὸν Πέτρον νῦν εἶμι καὶ λοιποὺς φίλους,
 Εὐάγγελον φέρουσα βᾶξιν καὶ πάλιν.
 Ὁ γὰρ φανείς εἶρηκεν εἰπεῖν καὶ Πέτρῳ.
- 2135 Ἡμεῖς. Ἀρμὲς δὲ θάμβει καταπλαγεῖσαι, φίλαι,
 Ἐκτασιν ἐκσταῖσαι τε τῇ καινῇ θέᾳ,
 Φεύγωμεν ὡς τάχις μνημείου ὁρόμῳ,
 Σιγῇ φέρουσαι πᾶν ὄραμα', ἀκουσμά τε,
 Καὶ μηδὲν ἐκτρέωμεν ὡς πρὸς μηθένα.

2101. Μὴ δὴ φοβεῖσθε etc. Itā ferè suprā vers. 2057.
 2114. Ἄλλαι τε πᾶσαι, Itā suprā vers. 1957.

2125. Μὴ δὴ θροεῖσθε. Itā pariter legitur suprā vers.
 2057 et 2101.

METRICA VERSIO.

Chr. Ponite timorem, nihil et expavescite.
 Quin potius ite, nuntiate fratribus
 Meis, ut in Galilæam iter flectant, ibi,
 Ut autè dixi, postea me viderint.
Deip. O splendor alme solis, et fulgens decor,
 Quàm grata nunc aurora diluxit mihi!
 O, ô stupendum splendidæ lucis diem,
 O orbis ingens gaudium, ô suavissimam
 Lætâmq̃ue cunctis hanc voluptatem, modo
 Quis possit ullo dicere, aut verba assequi,
 Perfusa quo mens gaudio mea exilit?

Sed nos, ut ipse Dominus edixit, pedem.
 Hinc efferamus. *Magd.* En tibi carissimæ
 Adsunt, ô domina, virgines quàm plurimæ,
 Aliæque Galilææ puellæ, quæ citò
 Gradu ad sepulcrum se ferunt, ut mortuum,
 Quem morte victâ non adhuc intelligunt
 Esse excitatum, corpus ungant : nos simul
 Comites eamus ad sepulcrum denud.
 Nam nulla nobis satietas possit dari
 Illis videndis, aded quæ mira et nova
 Nunc contingere, et animus omnia expetens

Christ. Nolite timere, nullusque vobis sit metus.

Ite, et citò fratribus meis annuntiate,

Ut in Galilæam proficiscantur, et me quodam modo
Ibi videant, sicut dixi illis.

2105 *Deip.* O splendor ineffabilis solis radii,

Quàm jucunda nunc illuxit aurora!

O inenarrabilis splendor radiorum fulgoris,

O gaudium universi mundi, ô lætitia,

O suavissima voluptas, ô exultatio maxima,

2110 Quomodò quis dicat, quomodò verbis nunc annuntiet

Animi mei jubilationes?

Verùm abeamus, ut dixit Dominus.

Magd. Ecce proximæ, domina, dilectæ tibi puellæ,

Omnésque aliæ è Galilæâ ortæ;

2115 Ad monumentum, currunt, ut mortuum condiant,

Ipsam esse redivivam adhuc nescientes;

Et cum ipsis igitur ad tumultum redeamus.

Nulla quippè satietas prodigia intueri.

Animus enim avens omnia scire,

2120 In rebus mirabilibus etiam avidusprehenditur,

Eademque sæpius inspicere gestit.

Verùm quisnam est decorus juvenis,

Qui albâ veste indutus sedet ad dexteram sepulcri?

Exterreor enim videns aspectus fulgorem.

2125 *Adol.* Ne quid expavescite, procul sit omnis timor.

Jesum Nazarenum, scio, puellæ,

Quæritis; hic autem jam non est in monumento;

At surrexit, et vacuus remanet locus.

Ite igitur, dicite discipulis et Petro,

2130 Citò in Galilæâ obvium ipsis se daturum.

Magd. Ego tremens et metu subacta,

Ad Petrum nunc eo et reliquos discipulos,

Iterum felicem ferens nuntium:

Qui enim apparuit, jussit dicere et Petro.

2135 *Semi.* Nos stupore perculsæ, dilectæ,

Et de mentis statu dejectæ ob novum spectaculum,

Celeri cursu à monumento fugiamus,

Quicquid vidimus aut audivimus, silentio tegentes,

Nec cuiquam vel minimum referamus,

2132. Καὶ λοιποὺς φίλους etc. Non benè Roill. *cæteros*
huic, scilicet Petro, *amicos*.

2133. Εὐάγγελον φέρουσα etc. Ità pariter legitur suprâ
vers. 2085.

METRICA VERSIO.

Novisse, totus his datus quæ prodiga
Natura profert mira cum luxu, frequens
Spectare gaudet. At, at, ô quisnam hic, candidâ
Qui veste amictus, ore formoso, puer
Dextrum sepulcri considens cornu occupat?
Stupore tota exhorreo vultum videns
Fulgore nitidum. *Adol.* Ne quid expavescite,
Procul omnis absit terror. Hoc enim scio:
Vos, ô puellæ, Nazarenum quæritis
Illum, illum Jesum; sed sepulcri se exerens
È mole surrexit: locum ecce cernite
Vacuum. Ergò abite, et nuntiate apostolis

Tom. II.

Petròque, Galilææ illum in oris se obvium
Ipsis daturum. *Magd.* Contremiscens, ac metu
Correpta, Petrum nunc adeo, et hinc cæteros
Huic amicos, jam secundo deferens
Lætum quod ipsa nunc habeo mihi nuntium.
Nam qui antè paulò apparuit, jussit quoque
Petro indicari. *Semi.* Nos stupore territæ,
Animisque consternatæ, amicæ, ob insolens
Spectaculum, cursu citò nos ociùs
Hoc à sepulcro distrahamus, quicquid est
Et visum, et auditum tegentes, nec viro
Effutientes cuipiam, alto pectore

H 14

- 2140 Μνεῖαν ἔχουσαι τῶν λογοπράτου δόλων,
 Φοβούμεναί τε τῶν βρόχων τὴν ἀγχόνην,
 Νεκροπρεπὲς ὡς μνήμα τῶν αὐτοῦ τρόπων,
 Τὸ μυσικὸν παίζαντος ἐχθρῶν ἐς μέσον.
 Φύγωμεν, ἐξέλθωμεν ἐκ μνείων κάτω.
- 2145 Καὶ δυσμενέσσι μηδὲν ἐξεγνωσμένων
 Εἵπομεν ἄμμες, πλὴν φίλοις μύσταις μόνον·
 Κακὸν γὰρ οὐδὲν οὐδενὶ· ξυγὸν δὲ τι
 Πρὸς πανάληθες ἀγάρων ἀγγελμάτων·
 Καὶ ψεῦδος οὐδὲν· ψεῦδος δ' ἄμμιν οὐ φίλον,
- 2150 Νεκροφρόνων φρόνημα φυγούσαις καλῶς,
 Καὶ παγκάλην ἔκστασιν ἑκστάσαις φόβῳ,
 ὧ πᾶς κακίας ἐκκλίνει θεοφρόνως.
 Τοιοῦτον οὐδὲν οὐδενὶ φράζειν θεμῖς
 Ταῖς ἐξιούσαις, ὡς ἔφην, τῶν μνημάτων,
- 2155 Μηδ' ἐμφερούσαις μνημόσυνον εἰσέτι
 Νεκροπρεποῦς τρόπου γε τοῦ ζῶντος πέρι,
 Ἰσχημέναις φόβῳ τε, καὶ πολλῷ τρόμῳ
 Ἐπιβλέποντος πρὸς τρέμοντ' αὐτοῦ λόγου.
 Οὕτως φύγοιμεν ἀπὸ μνημείου, κόραι,
- 2160 Ὡς μηδὲν εἰπεῖν μηδενὶ ξενιστόπως.
 Κακοῦ γὰρ ὑπέρστασις οὐκ ἔνεστί πως·
 Οὐδὲν τὸ κακὸν οὐδὲν εἶναι μακρόχρονον,
 Καὶ τῷδε μηδὲν μυσικὸν θεμῖς λέγειν.
 Πρὸς δυσμενῆ γὰρ μυσικὸν τίς ἐκφέρει;
- 2165 Δοκεῖ δὲ καλῶ δυσμενὲς τοῦναντίον,
 Ὡς ἡμέρα νύξ, καὶ σκότος πάλιν φάει.
 Ὡς ἀντίκειται ψεῦδος ἀληθεὶ λόγῳ.
 Ἄλλ' ἀπίωμεν θάττον ἐς μυστηπόλους,
 Εὐαγγελίου χάσμα δηλοῦσαι φίλοις.
- 2170 Ἄλλ' ὦ, τίν' ἀθρῶ νυκτὸς ἤκοντ' ἐνθάδε;
 Ἄγγ. Δέσποινα, μήτερ Παιδὸς, οἶον οὐδέπω
 Ἄλλην γυναῖκα ἔκλυον ἐκτεκεῖν ποτε.
 Θεοτό. Τῶν συμφρόνων τίς αὐτὸς εἶ; κατ' εὐφρόνην,
 Ἀμβλωπὲς αὐγαί, κοῦσε γινώσκω τερῶς;
- 2175 Ἄγγ. Εὐνοὺς ἀεὶ σοι, καὶ σφαγνέντι σοι Τέκνῳ,
 Τῶν θαυμασίων, κάγαθῆς φρενὸς χάριν.

2142. Τῶν αὐτοῦ τρόπων etc. *Ejus animi etc.* Ità intelligit Combefisius. Sanctæ etenim mulieres veritæ scelus perfidi Judæ, qui, *quod arcanum erat*, nefandè prodidit, Christi resurrectionem, non nisi discipulis ejus nuntiandam, periculúmque esse, si aliis nuntiaretur, existimabant.

2144. Ἐξέλθωμεν ἐκ μνείων κάτω. Ità legit Combefisius. Editi *ἐννοιῶν*, quod nullum exhibet sensum : sic infrà vers. 2154 ταῖς ἐξιούσαις, ὡς ἔφην, τῶν μνημάτων. Totus hic locus valdè intricatus est, nec planiora sunt quæ sequuntur.

2148. Πρὸς πανάληθες etc. Nisi hæc de solis discipulis

METRICA VERSIO.

Dolos prementes illius qui vendidit
 Verbum, et timentes gutture eliso exitum,
 Dignum sepulcrum perditæ vitæ, cadens
 Quo mortuum ornat, qui sacras res hostium
 Exposuit ad ludibrium in medio; fugam
 Carpamus hinc jam, et ista pellamus procul;
 Properemus, hosti nil penitus horum omnium
 Quæ nota nobis detegentes, sed gregi
 Apostolorum; nullum enim cuiquam malum
 Privatum, at aliquod fortè commune est tamen
 Ad veritatem nuntii lætissimi

Veri atque amici. Nullum hic est mendacium,
 Quandò illud omnes odimus, animum benè
 Exutæ eorum vana qui et mortalia
 Sapiunt. Stupore concitæ, pulchro et metu,
 Quo cum Deo ipso pectus armatum gerens
 Prudentiâ, omne defugit vitium et scelus :
 Efferre tale cuiquam nos nunc nefas,
 Ut ipsa dixi, dum sepulcrum linquimus;
 Nefas et his efferre quoquè, qui mortuos
 Modo quo oportet pectore excipiunt sno,
 Grati benè et memores : sed ejus gratiâ,

- 2140 Verbi venditoris dolos reminiscentes,
Et laqueorum suffocationem reformidantes,
Ejus animi, ex demortui ratione, monumentum,
Qui, quod arcanum erat ac mysticum, ad ludibrium exposuit in medio hostium.
Fugiamus, egrediamur ex inferiori sepulcro,
- 2145 Neque eorum, quæ expiscatæ sumus, quid hostibus
Dicamus, nisi tantummodò dilectis discipulis:
Nullum enim cuiquam malum; sed aliquid commune
Ad veritatem nuntii lætissimi:
Et nullum mendacium; mendacium verò nobis displicet
- 2150 Eos fugientibus, qui apparitionibus mortuorum sunt nimium creduli,
Optimamque mentis perturbationem à metu excipientibus,
Quo quilibet malum impulsu divino devitat.
Nihil ejusmodi cuiquam loqui fas est
Nobis egressis, ut dixi, è monumento,
- 2155 Neque adhuc monumentum deferentibus
De mortui aut viventis conditione,
Compressis metu, et plurimo illius tremore
Qui respicit ad eum qui ipsius tremit sermones.
Sic effugiamus à monumento, puellæ,
- 2160 Ut nihil cuiquam mirabiliter dicamus.
Mali enim nulla est quodam modo subsistentia:
Undè malum nihil esse edisco,
Et huic nihil arcani fas est loqui.
Ecquis enim hosti deteget arcanum?
- 2165 Bono autem inimicus videtur pugnare,
Ut nox diei, et iterum tenebræ luci.
Sic apponitur mendacium vero sermoni.
Verum celeriter ad apostolos eamus,
Ut amicis boni nuntii gaudium deferamus.
- 2170 Sed quem huc noctu properantem video?
Nunt. Domina, mater Filii, qualem nunquam
Audiui ullam mulierem peperisse.
Deip. Quis amicorum es tu? per noctem
Caligant oculorum radii, neque te planè agnosco.
- 2175 *Nunt.* Sum amicus semper tibi, et occiso tuo Filio,
Ob miracula quæ edidit, et optimum ipsius animum.

intelligantur, sequentia non conveniunt. Nec enim hostibus efferunt boni vel mali quicquam. Tanto verborum circuitu et ambagibus nihil aliud mihi videtur significari, nisi bonum istud nuntium solis Christi amantibus, hostium nulli revelandum; hostibus enim non nisi mala, aut potius nulla esse nuntianda.

2150. *Νεχοσπρόνων* etc. Vel mortuum adhuc Christum jacere credentes.

2158. *Πρὸς τρέμοντ'* etc. Editi *προσρέμοντ'*.

2174. *Ἀμβλωπὲς* etc. Sic Reg. Med. Edit. *αὐλῶπες*. Ità ferè Rhes. vers. 736 etc., chorus aurigam Rhesi interrogat iisdem verbis.

METRICA VERSIO.

Qui vivit et cuncta aspicit, multo metu
Tremoréque affectas pavere ad omnia
Quæ dixit ipse. Proindè nos, ô virgines,
Hoc à sepulcro submoventes nos fugâ,
Nil insolenter dixerimus cuiquam,
Nullo modo hic ut insit aliqua vis mali;
Undè et malum esse disco nullum, non tamen
Arcana fas est sacra temerè prodere.
Nam quis suo hosti proferet quod abditum est?
Honesti pugnant turpibus semper, dies
Ut nocti, et ipsa lux tenebris, vanitas

Et veritati. Verum eamus ocius
Ad apostolos, ipsis amicis nuntio
Ut ingeramus gaudium lætissimo.
At, at, quis hic est nocte quem cerno gradum
Rectà huc ferentem? *Nunt.* O domina, mater Filii,
Qualem ulla nunquam mulier enixa est parens.
Deip. Tunc aliquis ex nostro grege es nocte ambulans?
Num visus infirmus mihi, nec te optimè
Agnosco? *Nunt.* Amicus et tibi, et tuo modò
Qui cæsus est Nato, integram atque innoxiam
Ob vitam, et illa quæ edidit miracula.

- Θεοτό. Νέον τι δ' ἀγγελεῖς; τί; τάχις φράσον.
 Ἄγγ. Δέσποινα, χαῖρε· τοῦτό σοι πρῶτον λέγω,
 Πάγκαστε χαῖρε· τοῦδε γὰρ προσήμιον·
 2180 Κάλλιον οὐδεὶς οἶδε προσφωνεῖν βροτῶν.
 Ἄλλ' οὐδὲν ἥσσόν σοι φέρω, κεδνούς λόγους.
 Οἶαν γὰρ ἀγγελίαν ἦκω σοι φέρων.
 Θεοτό. Υἱὸν φανέντ' αἶδος ἀγγελεῖς νέον;
 Ἄγγ. Ἐγὼς, λόγῳ με δις τόσον μ' ἐκούφισας·
 2185 Ἠλυθε, καὶ πάρεξιν, ὥς αἰρεῖ φάτις.
 Κἂν γῆ τὸν ἄθην ἐκφυγὼν πορεύεται.
 Τοιαῦτ' ἐγὼ γὰρ ἀγγελεῖν ἐλήλυθα.
 Θεοτό. Ἄμμες μὲν ἴδμεν τοῦτο· σὺ δ' οἶδας πόθεν;
 Ἄγ', εἶπε, πῶς φῆς; πῶς λέγεις; οἶδας δὲ πῶς;
 2190 Τί τ' ἄρ' ἐναργές τοῦδ' ἐρεῖς τεκμήριον;
 Ἄγγ. Στρατὸς φυλάκων πᾶσαν ἄν ὄρῃαν μένων,
 Καὶ τάρον ἀνδρῶν ἀσφαλεῖ προσηθεία,
 Νῦν ἐννύχιος ἐν θορύβῳ συρρέων,
 Πρὸς ἱερεῖς ἔδραμεν ἐν πολλῷ τρόμῳ,
 2195 Νέαν ἔδοξε βαλὲν ἐμπαίνειν φίλοις.
 Νυκτηγοροῦντές τ' ἦσαν ὡς πεφρικότες.
 Οὐκ εἰς κενὸν δ' ἄρ' ἡ φάλαγξ ὑπέτρεμε·
 Τρόμου δ' ἔμαθον αἰτίαν παρ' ἐλπίδα,
 Νύκτωρ κατ' ἄστρ' τειχέων εἴσω μολῶν·
 2200 Καὶ τήνδε μαθὼν, ἦκον ἡσύχῳ βάσει,
 Στρατοῦ κατόπιον ἀκροώμενος λόγιον.
 Οἷ δ' εἶπεν οὕτως ἐμφόβῳ τολμηρίᾳ,
 Μακρηγορῶν, ἅπαντα θάμνη τοῦ τάρου.
 Εἶρηκεν οὖν, εἶρηκε πρὸς πρεσβυτέρους
 2205 Ἀρχιερεῖς τε, δραματουργοὺς τοῦ φόβου
 Συνηγμένους τε, καὶ σκοποῦντας τοῦ πέρι·
 Ὡ τὸν φρικώδη πότμον ἐξεργασμένοι,
 Γραμματέων ὄμιλε καὶ πρεσβυτέρων,
 Ἦκω φράσαι σοι καὶ πόλει πολλὰ ξένα,
 2210 Ὡς καινὰ πάντα θαυμάτων τ' ἐπάξια,
 Ἄπερ, νέκυς, δέδειχεν, οὗ νύκτωρ φύλαξ
 Ἐγὼ τέταγμαι, καὶ νῦν εἰσέτι τρέμω·
 Ὡς· εἰ παρήσθα, τοῦτον ὃν τάχ' ὡς νέκυν
 Ἡμᾶς φυλάττειν ἐξέπεμψας τῷ τάφῳ,

2180. Κάλλιον. Itā Reg. quam unam veram lectionem censet Combefisius, quā admissā, vox illa se delenda erit; alioquin syllabā unā longior esset versus.

2182. Οἶαν, pro ὁμοίαν. Videtur alludere ad illud Isaia: LXVI, vers. 2: *Ad quem respiciam, nisi ad pauperculum,*

et contritum spiritu, et trementem sermones meos? Verum intricata nimium et obscura est littera; neque satis expressit Roill.

2184. Τόσον. Reg. Med. τόσου.

2185. Αἰρεῖ. Reg. Med. ἔρει.

METRICA VERSIO.

Deip. Ecquid novi adfers? quid? loquere celerrimè.
Nunt. Hoc dico primùm nunc tibi; læta exili.
 O domina, gaude gestiens, procœmium
 Sermonis hoc est: nemo te mortalium
 Compellat alio digniùs; nam nuntius
 Adsum, stupenda mirâque omnia adferens.
Deip. Nempè reducem Natum nigrâ ex ditis domo
 Mihi nuntiabis? *Nunt.* Nosti, et hoc levaveris
 Sermone nuntium. Tuus venit, tuus
 Et fama constans, Filius præstò; inferi

Specu relictâ, figit in terris pedem:
Hæc ipsa propter venio tantum nuntius.
Deip. Nos scimus hoc quidem: sed undè tu id tenes?
 Agedum loquere, quid dicis? aut quonam modo
 Id scis? quid hujus ad fidem certam dabis?
Nunt. Qui nocte totâ perstitit custos vigil,
 Et diligenter providens tumulto adstitit,
 Modò per tumultum nocte densâ confluens,
 Sese ad sacerdotes citissimo intulit
 Cursu, novum tunc nescio quid creditus

- Deip.* Novine aliquid annuntias? quid? citò loquere?
Nunt. Salve, domina; hoc tibi primùm dico,
 Gaude gestiens; sermonis hoc proœmium est:
 2180 Nullus homo novit digniùs compellare,
 Sed nihil minùs tibi affero, venerandos sermones.
 Consonum enim huic proœmio tibi nuntium porto.
Deip. Nuntiabisne mihi Filium ex inferis modò reducem?
Nunt. Nosti, hoc sermone me duplò leviozem reddidisti :
 2185 Surrexit, et adest, ut rumor serpit,
 Et inferos fugiens super terram graditur.
 Talia enim tibi nuntiare venio.
Deip. Nos equidem id scimus; sed undè tu nosti?
 Age, dic, quomodò ais? quomodò dicis? quomodò nosti?
 2190 Quale evidens hujusce rei affers indicium?
Nunt. Turma custodum, quæ per totam noctem remanserat,
 Et diligenti sollicitudine super tumulum invigilaverat,
 Nunc cum tumultu nocte diffluens,
 Ad sacerdotes cum maximo tremore cucurrit,
 2195 Visâque est novum rumore amicis manifestare.
 Nuntii autem nocturni valdè horrescebant.
 Neque frustrâ reformidavit cohors;
 Timoris autem causam præter spem didici,
 Noctu in urbem intrâ muros ingressus :
 2200 Eâque cognitâ, accessi placido gressu,
 Et à tergo cohortis sermones audiui.
 Illa autem sic locuta est cum audaciâ trepidâ,
 Ambage multâ, stupenda quæ ad sepulcrum contigerant.
 Dixit igitur, dixit ad presbyteros,
 2205 Et principes sacerdotum, cædis autores,
 Congregatos, et eâ de re consulentes:
 « O vos qui horrendam cædem perpetrastis,
 » Scribarum et seniorum cœtus,
 » Venio vobis et urbi nuntiare plura stupenda,
 2210 » Quatenùs omninò nova et prodigiis accensenda,
 » Quæ mortuus ostendit, cujus noctu custos
 » Ego delectus sum, et nunc adhuc exhorreo :
 » Quòd si adfuisses, hunc ipsum quem ut mortuum
 » Ad custodiendum in tumulto nos misisti,

2203. Μακρηγορῶν. Reg. H. II, λαβραγορῶν. Ibid. Θάμβη τοῦ τάφου. Alii legunt Θάμβη τοῦ τάφου.

2209. Ἦκω φράσαι etc. Ità ferè Bacch. vers. 665 etc., nuntius Pentheum alloquitur :

Ἦκω φράσαι σοι, καὶ πόλει χρήζων ἄναξ,
 Ὡς δεινὰ δρῶσι, θαυμάτων τε χρείσσονα.
*Venio cupiens nuntiare tibi et urbi, ó rex,
 Quàm dira faciant, et miraculum superantia.*

METRICA VERSIO.

Aperire amicis : quin et ipse maximo
 Horrore tactus excubitor, et quæ cohors
 Assedit, omnis non quidem abs re expalluit :
 Palloris autem causa quæ foret, meam
 Spem præter ipse ingressus urbis mœnia,
 Cognovi, eâque cognitâ placido gradu
 Veni, cohortis omnia à tergo audiens
 Quæ verba firmâ non satis fiduciâ,
 Ambage multâ, præ stupore illa implicans,
 Proferret. Ergò hæc ad sacerdotum gregem
 Senúmque turbam, cædis autorem, locum

Tom. II.

Coactam in unum ut quicquam decerneret,
 Effatus : « O vos turba scribarum et senum,
 » Qui cæde dirâ perpetratâ, sanguine
 » Vos polluistis, adsum, ut et vobis, et huic
 » Urbi recludam multa inaudita, et nova,
 » Et mira, morte quæ modò extinctus dedit,
 » Is cujus ego sum nocte delectus vigil
 » Custósque, quem nunc propter etiam exhor-
 reo :
 » Quòd si adfuisses, tu quidem cui et mortuo
 » Nos compulisti adsistere ad tumulum, et eum

- 2215 Εὐχαρίσιν ἂν μετήλθεις, εἰσακούων ξένα.
 Θέλω δ' ἀκοῦσαι πρῶτόν, σοι παρρησίᾳ
 φράσω τάκείθεν, ἢ λόγον στείλωμεθα.
 Ταρβῶ γάρ εἰπεῖν σοὺς λόγους ἐναντίον
 πρὸς τὸν τύραννον, τὸ φρενῶν πτήσσαν τάχος,
 2220 Τὸ τ' ὀξύθυμον, καὶ τὸ λίαν ἡρμένον.
 Ταῦθ' ἡ φάλαγξ ἔφησε πρὸς πρεσβυτέρους.
 Οἱ δὲ σφραφέντες καθ' ἑαυτοὺς, τοιάδε
 ἔλεξαν ἄμφω, καὶ προσεῖπον ἀθλίως·
 Ἦδὴ τόδ' ἐγγύς ὥσπερ πῦρ ἐπάπτεται
 2225 Ὑβρισμ' Ἰησοῦ, νῦν φόβος θ' ἡμῖν μέγας.
 Ἀλλ' οὐ μένειν δεῖ, δεξιουῖσθαι δὲ σφρατόν.
 Αὐτὰρ δὲ σφραφέντες, πρὸς φάλαγγ' εἶπον τάδε·
 Ἄκουε, φάλαγξ, ὡς ἔχω γνώμης ἐγώ,
 Χ' ὅσ' οὐ κατὰ γνώμην ἐρεῖν ἡμῶν ἔχεις,
 2230 Κρύφθ'· ὡς ἀθῶος δι' ἐμοῦ πάντων ἔσθι,
 Ἐροῦσ' ὀπαδοὺς τὸν νέκυν κλέψαι λάθρα.
 Δώσω δέ σοι καὶ δῶρ', ἃ καλλιζεύεται.
 Οὐ γὰρ χρεῶν ἀνακτι ταῦτά σε φράσαι,
 Ἀπρὸς κλέους ρέπουσι τοῦ τεθαμμένου,
 2235 Ἄμμιν δὲ κατήφειαν εἰσφέρουσι που.
 Ὀχλου τε θυμὸν ὑπανάπτουσι σφόδρα,
 Παντῶν τ' ἀγανάκτῃσιν εἰς ἡμᾶς ἔχει.
 Ἦδ' ἀντέφησεν ἡ φάλαγξ τῶν φυλάκων·
 Ἐγὼ μὲν οὐκ ἐρῶ τι τῶν ἐγνωσμένων,
 2240 Ἐπεὶ δοκεῖ σοι, καὶ με ρύεσθαι λέγεις
 πρὸς τὸν τύραννον· σοὶ δ' ὅμως εἰρήσεται.
 Ταφείς ὅδ' ἤσσαν οὐδενὸς Θεοῦ δοκεῖ,
 Εἰς ὧν τε πρὶν πέπραχε, καὶ νῦν θαυμάτων.
 Ὅς ἐξαναστὰς κειμένου λίθου τάφῳ,
 2245 Καὶ τῶν σφραγίδων ἐμμενουσῶν εἰσέτι,
 Ἡμῶν τ' αὐπνῶν ἐγκαθήμενων κύκλῳ,
 Τὰ πάντα κατηύγασεν, ἡμᾶς δὲ τρόμῳ,
 Ὅσει νεκροὺς τέθεικεν, ἐκπεπληγμένους.
 Γῆς γεῖσσ' ἐσαλεύθη γὰρ ἀσχέτῳ τρόμῳ,
 2250 Αἶφνης δ' ὁ λίθος ἐκκεκύλισται τάφου·

2216. Θέλω δ' ἀκοῦσαι πρῶτον etc. Fortè ποτίρον, ut apud Eurip. Bacch. vers. 667 etc., undè hæc desumpsit autor noster :

Θέλω δ' ἀκοῦσαι, πότερά σοι παρρησίᾳ
 φράσω τάκείθεν, ἢ λόγον στείλωμεθα.
 Τὸ γὰρ τάχος σου τῶν φρενῶν δέδοικ', ἄναξ,
 Καὶ τοῦξύθυμον, καὶ τὸ βασιλικὸν λίαν.
 Sed cupio audire utrum tibi liberè

Dicam res illis gestas, an sermonem contrahere debeamus.

Metuo enim celeritatem animi tui, ó rex,
 Et itacundiam, et mores nimium tyrannicos,

2229. Χ' ὅσ' οὐ κατὰ γνώμην ἐρεῖν ἡμῶν ἔχεις. Ità habent duo Regii. Editi verò sic eundem versum exhibent :
 εἰ τὰ κατὰ γνώμην ἐρεῖν ἡμᾶς ἔχεις. Ità ferè infra vers.
 2270.

METRICA VERSIO.

» Servare, cernens quod novum est atque insolens,
 » Adortus esses hunc precibus. At id volo
 » Audire primùm, liberè an detur mihi
 » Narrare quæ illic facta sunt, an quicquid est
 » Silentio premere : metuo enim dicere
 » Coràm tyranno, pertimescens impetum
 » Subitum, et ferocem pectoris superbiam,
 » Iràmque nimiam. » Hæc ad senum turbam phalanx,
 At hi susurro colloquentes mutuo,
 Hæc inserebant expaventés, leniter :

» Injusta Jesu insontis hæc mactatio,
 » Ingens ut ignis hunc quasi succenditur,
 » Non parvus undè nos maneat omnes timor.
 » Ergò morà omni nunc adeptà, exercitus
 » Prensandus omnis. » Rursus ad vigilum manum
 Ora referentes ista dixere : « Ó phalanx,
 » Audito quod ego te velim : si dicere
 » Quæ grata nobis sunt potes, ne detege
 » Rem : quicquid indè poterit esse incommodi
 » Damni que nos præstabimus, si dixeris

- 2215 » Tuis precibus obsecrasses, hæc inaudita videns.
 » Sed cupio primùm audire, utrùm tibi liberè
 » Dicam ea quæ illic gesta sunt, an sermonem contrahere debeamus.
 » Metuo enim his sermonibus alloqui infensum
 » Tyrannum, animi ipsius celeritatem reformidans,
 2220 » Et iracundiam, et mores nimium superbos. »
 Hæc ad seniores dixit phalanx.
 Illi autem ad semetipsos conversi, ista
 Dixerunt, mutuò secum invicem miserè colloquentes :
 « Jamjam propè ut ignis succenditur
 2225 » Injuria Jesu facta, nobisque ingens nunc incutitur metus.
 » Verùm nulla sit mora; milites benè excipiamus. »
 Rursus conversi, ad phalangem hæc dixerunt :
 « Audite, milites, quæ nostra sit sententia :
 » Quæcumque ex mente nostrâ loqui non potestis,
 2230 » Tegite; quia, quantum in me erit, prorsus eritis innoxii,
 » Cùm dixeritis discipulos clàm mortuum furatos fuisse.
 » Dabimus autem vobis munera præstantissima.
 » Neque enim oportet præsidî ista te nuntiare,
 » Quæ ad sepulchri gloriam vergant,
 2235 » Nobis autem pudorem inurant,
 » Et plebis furorem valdè accendant,
 » Omniumque indignationem contrâ nos excitent. »
 Custodum verò turma respondit :
 « Nihil eorum, quæ mihi sunt cognita, dicam,
 2240 » Siquidem ita vobis videtur, et me immunem fore dicitis
 » Apud præsidem; sed tamen vobis dicentur.
 » Qui sepultus fuit, minimè Deo inferior videtur,
 » Ex fîs quæ antea patravit, et ex miraculis recens editis,
 » Qui de sepulchro, cui lapis erat impositus, sese exerens,
 2245 » Sigillis adhuc integris remanentibus,
 » Nobisque circâ vigilibus,
 » Omnia illustravit, nos autem tremore
 » Perculsos, ut mortuos posuit.
 » Terræ enim fundamenta inaudito motu concussa sunt,
 2250 » Statimque lapis à monumento revolutus fuit :

2230. Ὡς ἀθῶος δὲ ἐμοῦ etc. Ità ferè loquitur Pen-
 theus Bacch. vers. 671, ut nuntio loquendi fiduciam
 ingerat :

Λίγ', ὡς ἀθῶος ἐξ ἐμοῦ πάντως ἔσῃ.

Dicito, quia quod ad me attinet, prorsus eris sine pœnâ.

2232. Δώσω δέ σοι etc. Ità pariter legitur suprâ vers.
 764 et 1970 etc.

2241. Πρὸς τὸν τύραννον etc. Ità ferè Bacch. vers. 774 :

Ταρβῶ μὲν εἰπεῖν τοὺς λόγους ἐλευθέρους

Ἐς τὸν τύραννον, ἀλλ' ὅμως εἰρήσεται

Διόνυσος ἡσίων οὐδένος Σειῶν ἔφῃ.

Metuo quidem libera verba dicere

Ad tyrannum, sed tamen hæc dicentur :

Bacchus inferior nullo deorum est.

METRICA VERSIO.

» Apostolorum clanculùm ablatum manu
 » Cadaver : addam dona quæ tu censeas
 » Æquanda nullis. Proindè non est, principi
 » Quòd esseras aliquid quod ad laudem queat
 » Verti sepulti, et omnibus nobis paret
 » Quod ad dolorem vergat, et populi animum
 » In nos furem et turbulentum concitet. »
 Custodum ad illa sic cohors : « Quandò id placet,
 » Et apud tyrannum quicquid hinc culpæ est mihi
 » Præstas, eorum nota quæ mihi, nihil
 » Narrabo; nam mox illa dicentur tibi.

» Hic qui sepultus non Deo ipso creditur
 » Minor, vel illis rebus omnibus prius
 » Quas fecit olim, vel recens miraculis
 » Nunc editis, qui de sepulchro se exerens
 » Quod grande saxum obstruxerat, manentibus
 » Etiam sigillis, obsidentibus locum
 » Vigili oculorum lumine in gyrum, omnia
 » Fulgore complevit, novo tum nos metu
 » Exanimavit omnes. Terra ab imo funditus
 » Convulsa fundo contremuit, ingens lapis
 » Statim à sepulchro devolutus corruit :

- Καὶ τοῦτο δ' ὡς ἔοικεν, ὡς δ' ὀρέων ἔχω,
 Συνιέναι τε πάνθ', ἐώρων τὸν τάφον·
 Ἐκ δ' αἰθέρος φωνή τις, ὡς μὲν εἰκάσαι,
 Θεὸς πατὴρ ἤχησεν ἐν φωνῇ ξένη.
- 2255 Ταύτη θ' ἄμ' ἐβρόντησε, καὶ πρὸς τὸν πόλον,
 Καὶ γαῖαν ἐσήμεριξε φῶς σεμνοῦ πυρός·
 Σίγησε δ' αἰθήρ, σιγᾷ δ' ὕλινος νάπη
 Φύλλ' εἶχε, καὶ πού τ' οὐκ ἂν ἤκουσας ψόφον.
 Τὸν ἄνδρα γοῦν τόνδ', ὅστις ἐστίν, ὦ φίλοι,
- 2260 Δέχεσθε κἄν νῦν· πάντα γὰρ δοκεῖ μέγας.
 Κάκεινό φασιν, αὐτὸν, ὡς ἐγὼ κλύω,
 Τὴν παυσίκακον θωπίνην δοῦναι βροτοῖς,
 Καὶ τοῦδ' ἄνευ μηδὲν καλόν τ', εἶναι ποτέ,
 Μήτ' αὖ γενέσθαι· κἄν ἀληθεύῃ λόγος,
- 2265 Θύοιμ' ἂν αὐτῷ μᾶλλον, ἢ θυμούμενος
 Πρὸς κέντρα λακτιζοίμι, θνητὸς ὢν Θεῷ.
 Συν. ἀρχ. Σὺ πόλλ' ὑπνωσας, καὶ λαλεῖς οὐκ εἰρηναῖα.
 Ἐκλεψαν. ὡς ὑπνωσας, μῦσαι τὸν νέκυν,
 Καὶ τοῦτο πρὸς τύραννον εἰπέ καὶ μόνον.
- 2270 Ὁ δ' οὐ καταθύμιον ἡμῖν, σὺ σίγα,
 Σιγῶν δὲ τοῦτο, δεξιῶσαις σὺ λάβης.
 Ἡ γοῦν ἐκόντες ἐπράσατε τὸν νέκυν,
 Κἄν μὴ σιγήσης, τοῦτο τύραννος μάθη.
 Φυλ. Πείθῃ μὲν οὐδὲν τῶν ἐμῶν κλύειν λόγων·
- 2275 Ἐγὼ δὲ, καίπερ πρὸς σέθεν κακῶς κλύων,
 Οὐ φημι χρῆναι κατεπαίρεσθαί σ' ἔτι,
 Ἀλλ' ἡσυχάζειν· οὐ γὰρ ἂν ἀνέξεται.
 Ὡς δ' οὐδὲν ἐπράσαμεν, ἢ σφραγὶς μόνη
 Ἐδειξε σαφῶς, καὶ πρόφασιν οὐκ ἔχεις·
- 2280 Τηρουμένης γὰρ, κειμένου τε τοῦ λίθου,
 Ὁ θαῦμα καινόν, ἐξανέστη τοῦ τάφου.
 Συν. ἀρχ. Ἐὰ τὰ πολλὰ, καὶ δεχοῦ τὰς θωπίνας.
 Φυλ. Ἐπείπερ οὐ πείθῃ σὺ τοῖς ἐμοῖς λόγοις,
 Ἐγωγε τοῖς σοῖς, ὡς λέγεις, πεισθήσομαι.
- 2285 Σὺ δὲ σκόπει τὸ, πῶς με τυράννου ῥύση.

2252. Συνιέναι etc. Itā Regg. duo. Editi συνέναι.
 2255. Ταύτη θ' ἄμ' ἐβρόντησε etc. Sic Bacch. vers.
 1080 etc. nuntius de Baccho hæc ait :
 Καὶ ταῦθ' ἄμ' ἡγόρευε, καὶ πρὸς οὐρανὸν
 Καὶ γαῖαν ἐσήμεριξε φῶς σεμνοῦ πυρός·
 Σίγησε δ' αἰθήρ, σιγᾷ δ' ὕλινος νάπη
 Φύλλ' εἶχε, θηρῶν δ' οὐκ ἂν ἤκουσας βοῆν.
Hæc autem simul dixit, et ad caelum
Et terram firmum emisit fulgorem sacri ignis;

Tacuit autem æther, nemisque frondiferum tacite
Folia continuit, nec audivisses ferarum vocem.
 2259. Τὸν ἄνδρα etc. Itā ferè Bacch. vers. 768 etc.,
 nuntius Pentheo vult suadere, ut Bacchum tanquàm deum
 recipiat :
 Τὸν δαίμον' οὖν τόνδ', ὅστις ἐστ', ὦ δέσποτα,
 Δέχου πόλει τῇδ', ὡς τάτ' ἄλλ' ἔστιν μέγας.
Deum igitur hunc, quisquis est, ô domine,
Recipe in istam civitatem, quia et in reliquis magnus est.

METRICA VERSIO.

» Quòdque aded veri simile, quantùmque assequi
 » Possum et videre, urnam videbam; ex æthere
 » Mox sparsa quædam vox, et ut ego suspicor
 » Deus ipse sonuit voce non solitâ pater.
 » Cæleste tonitru vocis auditæ comes,
 » Et flamma fulsit ignis in terram sacri :
 » Continuit æther spiritum, densum nemus
 » Repressit omnem frondium auram, ut nuspiam
 » Obortus esset strepitus. Hunc ergò virum
 » Recipite, quisquis est, amici, numine,
 » Quantùm videtur, qui potest quàm plurimùm.

» Quin hoc et aiunt, ipse ut audio, hominibus
 » Hunc vim dare illam quæ mala premat omnia,
 » Quo sine secundum nil sit, olim nec fuit.
 » Si certa fama teste vero spargitur,
 » Ego sacra facerem potius illi, quàm Deo
 » Pugnans, furore percitus, contrà datum
 » Stimulum agerem calces. » *Cong. pont.* « Profundus
 te sopor
 » Tunc occupavit : ista sunt mera omnia
 » Somnia. Sepulto te sopore, mortui
 » Clàm corpus ipsi sustulère apostoli :

- » Atque ut istud videtur, et quantùm assequi possum,
 » Et omnia intelligere, cernebam tumultum :
 » Ex æthere autem exiliit vox aliqua, et, ut suspicor,
 » Deus pater inusitatà voce intonuit.
 2255 » Hæc autem simul intonuit, et ad cœlum
 » Et terram firmum emisit fulgorem sacri ignis :
 » Siluit autem æther, tacitéque nemus frondosum
 » Folia continuit, nec ullum audivisses sonum.
 » Hunc igitur hominem, quisquis sit, amici,
 2260 » Excipite nunc; prorsùs enim videtur magnus.
 » Quin et hoc dicunt ipsum, ut audio,
 » Propulsatricem malorum gratiam hominibus largiri,
 » Et absque illo nihil unquàm boni esse,
 » Neque unquàm fuisse : et si verus esset sermo,
 2265 » Potiùs illi sacrificarem, quàm furens
 » Calcitrarem adversùs stimulum, Deo pugnans mortalis. »
Cong. Pont. « Tu multùm obdormisti, et somnia loqueris.
 » Discipuli, dùm somno indulgebas, mortuum furati sunt :
 » Et id unum præsiדי loquere.
 2270 » Quæ autem minimè nobis sunt jucunda, sile,
 » Et in gratiam hujus silentii munera accipies.
 » Profectò mortuum spontè vendidisti;
 » Et nisi tacueritis, illud ediscet præses. »
Cust. « Eò non adduceris ut meos auscultes sermones :
 2275 » Ego verò, quamvis apud te malè audiam,
 » Dico te non debere adhuc efferre,
 » Sed quiescere; non enim tolerabit.
 » Nos autem minimè vendidisse, sigillum solum
 » Manifestè ostendit, nullàmque habes criminandi ansam.
 2280 » Sigillo enim illæso, superimposito lapide,
 » O novum prodigium, è sepulcro surrexit. »
Cong. Pont. « Omitte plura : excipe munera. »
Cust. « Cùm meis sermonibus nolis obtemperare,
 » Tuis ipsemet, ut dicis, persuadebor.
 2285 » Vide autem, quomodò me à præside liberaveris. »

2261. Κακείνο φάσιν etc. Ità ferè ibid. vers. 770 de Baccho :

Κακείνός φασιν αὐτόν, ὡς ἐγὼ κλύω,
 Τὴν παυσίλυπον ἄμπελον δοῦναι βροτοῖς.
Et illud aiunt ipsum, ut ego audio,
Curarum sedatricem vitem dedisse mortalibus.

2265. Θύοιμ' ἂν αὐτῷ etc. Ità Reg. H. II. Editi Θύοιμ' ἂν αὐτόν. Sic ibid. nuntius hortatur Pentheum ipsismet verbis, ut Baccho præstet obsequium.

2271. Σὺ λάβῃς. Reg. H. II, νῦν λάβῃς.

2274. Πείθῃ μὲν οὐδὲν etc. Ibid. vers. 786 :

Πείθῃ μὲν οὐδὲν τῶν ἐμῶν λόγων κλύων,
 Πενθεῦ. Κακῶς δὲ πρὸς σέθεν πάσχων, ἔμως
 Οὐ φημι χρῆναί σ' ὅπλ' ἐπαίρεσθαι Σεῶ,
 Ἀλλ' ἡσυχάζειν. Βρομῖος οὐκ ἀνέξεται.
Nihil quidem obtemperas audiens meos sermones,
Pentheu. Malè verò à te quamvis tracter, tamen
Dico te non debere arma inferre deo,
Sed quiescere. Bromius enim non patietur etc.

METRICA VERSIO.

» Sic est, et istud te tyranno dicere
 » Tantùm unum oportet. Ergò tu tace interim,
 » Accepta nobis quæ minùs sentis; tacens
 » Munus etiam grande auferes, licèt tamen
 » Tu spontè corpus vendideris : at si palàm
 » Feceris, id à tè jam tyrannus audiet. »
Cust. « Ut multa dicam, non tibi persuadeo :
 » Ego tamen, à te nunc licèt malè audiam,
 » Hoc dico, jam non esse quodd in posterum
 » Sic efferas te, paululùm sed comprimas.

Tom. II.

» Nam quis ferat te? corpus autem venditum
 » Non esse nobis vel palàm istud indicat,
 » Ut nil rependas, integrum quodd cernitur
 » Sigillum. Eo ipso nam integro, et lapide super
 » Posito, stupendum ò omnibus miraculum,
 » Surrexit è sepulcro. » *Cong. Pont.* « Omitte plurima
 » Hæc verba : dona, quæ tibi dantur, cape. »
Cust. « Quandò meis tu non sinis dictis locum,
 » Tuis, ut ipse dicis, obsequar : vide
 » Sed gnauiter, qui me à tyranno liberares. »

- Συν. ἀρχ. Μὴ σοι μέλησις τοῦδε τις ἔσω πέρι.
 Πείσω γὰρ αὐτὸν νῦν φρονεῖν ἀδελφά σοι,
 ὧς ἐγγενῇ σοι, καὶ χθονὸς τῶν Αὐσονῶν.
 Ἀλλ' ἀπίω μεν τάχιον· μὴ σοι δέος.
- 2290 Ἐρεῖς δέ· Μῦσαι τοῦδε, νυκτέρῳ ποδὶ,
 λαθόντες ὄμμα τ' οὐμὸν, ἤραν τὸν νέκυν.
 Φυλ. Ἰὼ μοι, ἰὼ, αἶ, αἶ!
- Πιλᾶτ. Τίς ἐστίν, ὃς Θρηωνῶν, γοῶν τ' ἔξω ζένει;
 Συν. ἀρχ. Φάλαγξ φυλάκων τοῦ κατακρίτου νεκροῦ,
- 2295 Ἄναξ, πάρεσι, καὶ φόβῳ πολλῷ ζένει.
 Πιλᾶτ. Εἰς καιρὸν ἦκεις, καίπερ ἐμφαίνουσά τι.
 Τί γάρ, τί Θρηνοῦς' ἀλαλάζει, καὶ ζένει;
 Τίνος θ' ἔκητι τὸν φόβον φέρει; λέγε.
- Συν. ἀρχ. Αὐτοὶ παρόντες τοὺς λόγους ποιησάτων
- 2300 Φυλ. Μῦσαι γάρ, ἄναξ, τοῦδε, νυκτέρῳ ποδὶ,
 λαθόντες ὄμμα τοῦμὸν, ἤραν τὸν νέκυν.
 Πιλᾶτ. Πῶς, ὦ μέγιστα πῆματ' ἐξειργασμένοι,
 Μῦσαι μολοῦντες εἰς τάφον εἰσέσαν,
 ὕμᾶς λαθόντες, καὶ νέκυν ἀφήρπασαν;
- 2305 Κοῦτ' εἰσιόντας πρὸς τάφον συνήκατε,
 Οὔτ' ἐξιόντας; τῶνδε τίς τίσει δίκην
 Πλὴν σοῦ; σὲ γὰρ φύλακά φημι· εἶναι τάφου·
 ὀφλεῖν τέθεικας τοῖς βροτοῖς γέλωτα με,
 Πρὸς αἰσχύνῃ δὲ καὶ δίκην τίσω φόνου.
- 2310 Κλέπται σ' ἔλαθον, ἐγγελῶντες πολλὰ μοι;
 Τίς γὰρ πρόφασις τοῦ νεκρὸν κλέψαι δέμας;
 Πῶς θ' ἂν ἐτόλμων, φυλάκων μέσον τόσων,
 Οὓς φασὶ καὶ φῶς λαμπάδων πυρὸς φέρειν,
 (Καὶ τῶνδ' ἄνευ δὲ πανσέληνος νύξ τρέχει,)
- 2315 Ἐλθεῖν τρέμοντας, καὶ κυλίσαι τὸν λίθον,
 ὃν ἀπονητὶ στρατὸς οὐκ ἔθηχ' ὅσος,
 Τέθεικέ τε σφραγίδας ἐκτὸς τοῦ λίθου,
 Ἰλαθὼν ὑμῖν, καὶ χορὸς πρεσβυτέρων;
 Οὐκ οἶδα μύσας, οὓς νέκυν κλέψαι λέγεις.
- 2320 Σὺ τοῦτ' ἔδρασας· οὐδὲν ἂν δεξαίμεθα·
 Γνώμην δ' ἀφαιρῇ τὴν ἐμὴν, πλάττων λόγους.
 Ἀλλ' οὖν μακροῦ σοι καὶ σφοδροῦ δέη λόγου,

2291. Λαθόντες ὄμμα etc. Itā ferē Rhes. vers. 54, Hector de Græcis loquitur :

Λαθόντες ὄμμα τοῦμὸν, ἀρρεσθαι φυγὴν

Μέλλουσι....

Latentes conspectum meum, arripere fugam
 Statuerunt..

2300. Τοῦδε, νυκτέρῳ ποδὶ etc. Itā suprà vers. 2290 etc.

2302. Πῶς, ὦ μέγιστα etc. Sic apud Eurip. Rhes., Hector gravissimas exercitūs custodiḃus minas intentat, ob cædem Rhesi et istius militum, ipsis insciis, ab Ulysse et Diomede Græcorum exploratoribus. Vide Rhes. vers. 808 etc.

2306. Δίκην. Pœnam; videlicet, capitis. Nec debuit

METRICA VERSIO.

Cong. Pont. « Hæc cura nil te reddat hâc in re anxium.

» Efficiam ut in te fratris affectum induat,

» Gentilis ut qui sit tibi terrâ Ausonium

» Pronatus. Ergò abeamus ociûs; interim

» Ne quid timeto; verùm id unum diceto :

» In nocte multâ clanculùm, et tacito pede,

» Me nescio, corpus tulère apostoli. »

Cust. « Hei mihi misero, ah, ah, ah ! »

Pilat. « Quis ille, qui flens ad fores sic ingemit ? »

Cong. Pont. « Illa ipsa certè est mortui custodia.

» Adest, ô princeps, et metu præ maximo

» Suspirat. » Pilat. « Opportunè ades, licèt indicans

» Nescio quid ore. Quidnam ea ejulans, dolet,

» Gemitque ? fare : causa quæ tanti metûs ? »

Cong. Pont. « Quin illi, ut adsunt, quicquid est edisserant. »

Cust. « In nocte multâ apostoli, ô rex, clanculùm,

» Me nesciente, sustulêrunt mortuum. »

Pilat. « Et quomoddò istud, perditì, tantum mali

» Vos intulistis ? qui sepulcrum apostoli

» Ingressi, ut indè clanculùm vi mortuum

» Efferre possent ? qui neque sepulcrum ingredi

Cong. Pont. Minimè sis sollicitus qualiter circà istud sit affectus:

- » Suadebo enim ipsum, ut tibi amica sentiat,
- » Cùm sit tibi affinis, et ex Ausoniâ tellure ortus.
- » Verùm celeriter abeo; nihil metuas.

2290 » Dices autem : Illius discipuli, nocturno pede,
» Latentes oculum meum, mortuum sustulerunt. »

Cust. « Hei mihi misero! ah, ah, ah!

Pilat. « Quis ille qui ad fores ingemit et luget? »

Cong. Pont. « Milites qui morte afflicti corpus custodiebant,

2295 » Adsunt, præsentes, et præ maximo metu suspirant. »

Pilat. « Opportunè venis, licèt indicans nescio quid.

» Cur isti flentes ejulant et ingemiscunt?

» Quæ causa tanti metûs? dic. »

Cong. Pont. « Ipsi adsunt : verba faciant. »

2300 *Cust.* « Princeps, illius discipuli, pede nocturno,
» Conspectum meum latentes, mortuum sustulerunt. »

Pilat. « Quomodò, ô vos qui fecistis maxima mala,

» Discipuli accedentes ad tumulum introierunt,

» Vobis insciis, et mortuum rapuerunt?

2305 » Neque eos tumulum introeuntes animadvertistis,

» Neque egredientes? horum quis luet pœnam

» Præter te? Te enim tumuli custodem esse dico;

» Tu fecisti, ut omnibus hominibus sim ludibrio,

» Et præter ignominiam pœnam cædis solvam.

2310 » Te fefellerunt fures, mihi multum irridentes.

» Quæ autem ratio corpus exanime furandi?

» Quomodò ausi sunt, tot in mediis custodibus,

» Quos et accensas faces ferre dicunt,

» (Et aliundè nox decurrit pleno lunæ orbe,)

2315 » Quomodò ausi sunt pavidi accedere, et lapidem revolvere,

» Quem non absque labore tota cohors posuit,

» Et cui à foris sigillum posuit

» Confertim vobiscum ipse cœtus seniorum?

» Haud discipulos novi, quos mortuum furatos esse ais.

2320 » Tu hæc fecisti; neminem recipiemus :

» Animum meum decipere conaris, fingens sermones.

» Verùm tibi opus esset longâ et vehementi oratione,

Roill. *ad verberum pœnam ità restringere : Cujus in viri*
tergum etc.

2317. Τέλευσε τε σπαραγίδας etc. Roill. *Mecum obsignavit;*
minùs rectè : non enim Pilatus, sed, ipso permittente,
Judæi sepulcrum obsignârunt, Matth. xxvii, 65 : Ait

illis Pilatus : habetis custodiam, ite, custodite, sicut scitis.
Illi autem abeuntes muniérunt sepulcrum, signantes lapidem
cum custodibus.

2320. Σὺ τοῦτ' ἐδρασας etc. Sic auriga Rhesi Hectorem
incusat, quasi domini sui necis autorem. Vide vers. 834 etc.

METRICA VERSIO.

» Vidistis, aut exire? cujus in viri
» Tergum istud omne, nisi in tuum tandem expetet?
» Nam te sepulcri dico custodem; facis
» Adèd me eo ipso fabulâ dignum omnibus;
» Quia præter ipsam quæ fuerit infamiam,
» Accedet illud, mortis ut pœnas luam.
» Et sic habentes despiciatui mea
» Imperia fures te fefellerunt? Age,
» Quæ causa tandem efferendi mortui,
» Custode posito tam frequente? qui, rogo,
» Quos ferre dicunt splendidis flammis faces,

» Quos ipsa præter luna nocte splendida
» Detegeret, ausi istud fuissent, ut locum
» In hunc venirent, et manu devolverent
» Saxum, quod ipsa tota vix turma addidit,
» Et cœtus ipse plurimus mecum senum
» Suo sigillo obduxit? Haud apostolos
» Novi, quibus tu clam cadaver asseris
» Raptum. Tua hæc fraus, nil eorum admisero.
» Tu vanâ fingens, me meâ sententiâ
» Dejicere tentas? At tibi longâ atque acri
» Oratione opus fuerit, ut tu mihi

- Ὅτω με πείσεις μὴ λέγειν ψευδηγόρως.
 Οὐ γὰρ μένουσι τῆς ἀληθείας λόγοι·
- 2325 Ἀλλὰ τρέπουσι τοὺς λόγους βουλευμάτα,
 Οὐδ' ἐμμένουσιν οἱ λόγοι βουλευμασιν.
 Φυλ. Ὀρθῶς, ἄναξ, εἰσηκας, ὡς τὸ δρᾶμ' ἔχει·
 Ἐγὼ γὰρ ὅμμ' ἄγρυπνον εἶχον εὐφρόνη,
 Κοῦτ' ἔβρισ', οὔτ' ἐκοίμησ', οὐ νῆ σὴν κάραν,
- 2330 Εἰδόν τε πάντα, καὶ δραμῶν ἤλθον λέγων.
 Κἀγὼ μὲν ἦν πρόθυμος ἐννυχος δραμεῖν,
 Καί σοι τὸ πᾶν εἰπεῖν τε, καὶ φυγεῖν δίκην·
 Ἀλλ' οἱ σοφοί γε, καὶ τὸ θεῖον εἰδότες,
 Μείναι μ' ἐπεισαν ἡμέρας λαμπρὸν φάος·
- 2335 Οὐ γὰρ φαεννοὶ μοι συνέσχον ἡλίου
 Λαμπτήρες, ἀλλ' ἔδραμον ἐς σφᾶς αὐτίκα,
 Καὶ σφίσιν εἶπον πᾶν ὄραμ', ἀκουσμά τε·
 Οἱ δ' οὐ μένουσι τοῖς ἐμοῖς ὀρθοῖς λόγοις.
 Πιλᾶτ. Δέδοικα, φάλαγγ', μὴ μάτην ψευδηγορήσῃς.
- 2340 Μῦσαι γὰρ ἦν ἔκλεψαν, οὐκ ἴσμεν τορῶς·
 Καὶ γὰρ ὑποπτὸν ἐστὶ κάρτ' ἐμῇ φρενί.
 Τί γὰρ ἐναργὲς τοῦδ' ἐρεῖς τεκμήριον;
 Φυλ. Ἄναξ, ταχύνεις, πρὶν μαθεῖν τὸ δρώμενον.
 Ὁ κλώψ ἐν ὄρφνῃ πάντα πάμμεγα σθένει.
- 2345 Ἀλλ' ὡς τάχις αὖτε χρὴ παραγγέλλειν στρατῷ,
 Ὡς ἂν τις αὐτῶν καὶ ταχύπους τυγχάνων,
 Φάλαγγ' ὑπερβάς νυκτὸς ἐν καταστάσει,
 Ὡς ἐν βρόχοισι θέσμιος λειημμένος,
 Πληγαῖς χαραχθεὶς, ἐκμάθῃ τὸ πρακτέον.
- 2350 Αἰσχροὺ γὰρ ἡμῖν, καὶ πρὸς αἰσχύνῃ κακὸν,
 Θεοῦ διδόντος, ἀνιῶν τις ἀπόνως,
 Λαβεῖν ἐᾶσαι δρᾶμα δράσαντας τόσον.
 Πιλᾶτ. Οὐκ οἶδα τοὺς σοὺς, οὐς νεκροῦ φῶρας λέγεις.
 Οὐκ οἶδ', ὑποπτὸν ἐστὶν, ὑποπτὸν δ' ἐμοί.
- 2355 Πῶς γὰρ ἂν οἱ φεύγοντες ἔκλεψαν νέκυν,
 Ὃν ζῶντα κατέλιπον ἐν πολλῷ φόβῳ;

2325. Ἀλλὰ τρέπουσι τοὺς etc. Malè Roill., ut metro serviat : *Sermo mutat consilia.*

2328. Ἐγὼ γὰρ ὅμμ' ἄγρυπνον etc. Ità Rhés. vers. 824, chorus se excusat apud Hectorem.

2331. Κἀγὼ μὲν ἦν etc. Sic ibid. vers. 63 etc., Hector ferè iisdem vocibus suam alacritatem et dimicandi pruriginem prodit.

2333. Ἀλλ' οἱ σοφοί γε etc. *Sapientes qui Deum noverunt, scribæ et seniores atque pontifices, qui Christum Pilato crucifigendum tradiderant.* Benè minùs Roill. : *Qui plùs sacrâ prudentiâ possunt apud te, quasi Pilatus Judæorum religioni fuisset addictus.* Vide Rhés. vers. 65 etc., ubi

eandem rationem exhibet Hector, cur etiam noctu Græcos non sit adortus.

2335. Οὐ γὰρ φαεννοὶ etc. Ibid. vers. 59 etc.

2340. Μῦσαι γὰρ ἦν ἔκλεψαν etc. Ibid. vers. 77 etc., ità chorus Hectori respondet :

Ἄνδρες γὰρ εἰ φεύγουσιν, οὐκ ἴσμεν τορῶς,
 Οὐκ οἶδ' ὅς τις ὑποπτὸν δ' ἐστὶ κάρτ' ἐμῇ φρενί.
An enim viri Græci fugiant, non liquidè scimus :
Nescio : meo tamen animo res hæc est valdè suspecta.

2342. Τί γὰρ ἐναργὲς τοῦδ' etc. Ità suprâ vers. 2190, et Rhés. vers. 94, Æneas Hectorem interpellat :

METRICA VERSIO.

» Non falsa te narrare persuadeas :
 » Nam veritatis sermo non constans tibi;
 » Sed sermo mutat consilia, neque permanet
 » Consilio in uno quod semel cæptum est loqui.
Cust. « Rectè quidem tu, rex, fatus, ut res habet;
 » Nam noctem ego insomnem integram vigil,
 » Nihilque stertens, testor hoc tuum caput,
 » Et cuncta vidì, et nuntius veni illicdò,
 » Necnon paratus nocte multâ veneram,
 » Ut rem tibi omnem detegens, pœnam quoquè

» Vitarem : at hi qui plus sacrâ prudentiâ
 » Possunt apud te, me impulsère ut splendidam
 » Lucem operirer solis. At non me tamen
 » Oppressit altus lucidi phæbi nitor,
 » Quin cursu anhelo protinùs me contuli
 » Illos ad ipsos, indicans quicquid mihi
 » Et visum et auditum fuisset : nil mihi
 » Tamen acquiescunt, vera cùm narrem omnia.
Pilat. « Vereor, ô custos, ne mihi vanam hæc seras
 » Inutilémque fabulam : nam non adhuc

- » Quà mihi persuaderes te non falsa enarrare.
 » Non enim tibi constat sermo veritatis;
 2325 » At sermonibus mutationem afferunt consilia,
 » Neque consiliis inhærent sermones.»
Cust. « Optimè locutus es, princeps, quemadmodum res se habent :
 » Ego enim nocte oculum pervigilem habui,
 » Neque dormitavi, neque obdormivi, testor tuum caput,
 2330 » Et cuncta vidi, et nuntius veni illuc currens.
 » Ego quidem eram promptus noctu accurrere,
 » Et tibi omnia narrare, et poenam effugere :
 » Verùm sapientes et divina scientes
 » Mihi suaserunt expectare fulgidum diei lumen.
 2335 » Neque enim me cohibuerunt lucidæ solis
 » Faces, sed ad illos statim accurri,
 » Et ipsis dixi quæcumque vidi et audivi :
 » Ipsi autem meis sermonibus, etsi veris, fidem non adhibent.»
Pilat. « Vereor, cohors, ne hîc vanam seras fabulam.
 2340 » An enim furati fuerint discipuli, non liquidè novimus,
 » Et meo tamen animo res hæc est suspecta.
 » Ecquod enim manifestum rei affers indicium? »
Cust. « Princeps, properas, priusquàm scias quid sit gestum.
 » Fur nocte plurimùm valet.
 2345 » Verùm quàm primùm oportet indicere exercitui,
 » Ut quis eorum maximâ pedum celeritate fretus,
 » Cohortem præteriens in silentio noctis,
 » Veluti in laqueis vinctus deprehensus,
 » Plagis cæsus, ediscat quid sibi agendum sit.
 2350 » Turpe enim nobis, et præter turpitudinem damnosum,
 » Deo concedente, ut facilè vindictam sumamus,
 » Multos dimittere tanti facinoris reos.»
Pilat. « Nescio tuos mortui raptores, quos dicis;
 » Non novi; res est suspecta, mihi suspecta.
 2355 » Quomodò enim fugitivi mortuum furati essent,
 » Quem viventem præ nimio tremore deseruerunt?

Τί τοῦδ' ἂν εἴποις ἀσφαλὲς τεκμήριον;

Quod hujus rei dicere potes certum signum?

2343. Ἄναξ, ταχύνοις etc. Ibid. vers. 76, Chorus Hector-
rem-nimiùm properantem moratur :

Ἕκτορ, ταχύνοις, πρὶν μαθεῖν τὸ δρώμενον.

Hector, properas, priusquàm scias quid agatur.

2344. Ὁ κλώψ ἐν ὄρνῃ etc. Ibid. vers. 69 Hector :

. . . Ἐν ὄρνῃ δραπέτης μέγα σθίνει.

. . . Noctu fugitivus multùm valet.

2345. Ἀλλ' ὥς τάχις α χρὴ etc. Ibid. vers. 70.

2348. Ὡς ἐν βρόχοισι. etc. Ibid. vers. 74 etc. Vide
etiam vers. 72 et 73, quos eò loci proprios quodam modo
sibi fecit autor noster.

2350. Αἰσχροὺν γὰρ ἡμῖν etc. Sic ibid. vers. 102 etc. Hector :

Αἰσχροὺν γὰρ ἡμῖν, καὶ πρὸς αἰσχύνῃ κακόν,

Θεοῦ διδόντος, πολεμίους ἄνευ μάχης

Φεύγειν ἔσται, πολλὰ δράσαντας κακά.

Turpe enim nobis, et præter turpitudinem damnosum erit,

Deo concedente, hostes absque pugna

Dimittere fugientes, qui nos affecerunt multis malis.

METRICA VERSIO.

» Id constat etiam, sitne corpus apostolis
 » Sublatum, et ipsa res tamen valdè mihi
 » Suspecta : sed quid ad fidem hujus adferes ? »
Cust. « Præceps nimis es, ô rex, priusquàm rem audias
 » Ut gesta : nocte quâlibet nil non potest
 » Fur grande. Verùm id, ut reor, primùm expedit,
 » Ut si quis ex his celeritate maximâ
 » Pedum suorum fretus in silentio
 » Noctis, phalangem præterierit, vinctulis
 » Adstrictus et cæsus frequenti verberare,
 » Ediscat indè quid sibi facto est opus.

Tom. II.

» Nam turpe nobis illud, atque infamiam
 » Ut omnem omittam, maximum malum, Deo
 » Id jam sinente, ut supplicia facili manu
 » Merita exigamus, qui grave adeò admiserint
 » Facinus, inultos leniter dimittere. »
Pilat. « Fures ego illos quos mihi cadaveris
 » Tu dicis esse, nescio ; planè, inquam, ego
 » Nescio ; animo suspecta res valdè meo :
 » Suspecta certè. Nam fugam qui carperent,
 » Et quomodò illi sustulèrunt mortuum,
 » Quem vivum et ipsi maximo trepidi metu

K 14

- Οὐδ' ἐς τοσοῦτον ἀφύπνωσεν ἡ φάλαγξ,
 Καὶ τῆς φυλακῆς τοῦ ταφου κατεφρόνει,
 Οὗ γ' οἱ δὲ γ' ἐξήμαρτον εὐτόλμῳ θράσει,
 2360 Οὓς κατασεῖσαι καὶ θεραπαίνης ὅπα
 Ἐκλυον, ὥς μιν ἀπανήνασθαι φρόν.
 Συν. ἀρχ. Ὁ πάνθ' ἐδραῖος, νῦν κλονῇ τῇ καρδίᾳ,
 Καὶ ταῦτα κλύων, πάνθ' ὑποπτεύεις μάτην.
 Εἴθ' ἦσθ' ἀνὴρ πρόβουλος, ὥς θράσαι χερί!
 2365 Ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτὸς πάντα δύνασθαι βροτῶν
 Πέρυκεν· ἄλλω δ' ἄλλο διδοται γέρας·
 Σοὶ μὲν μάχεσθαι, τοῖσδε δ' αὖ κρύπτ' εἰδέναι.
 Ὃς νῦν πυρὸς λαμπτήρας ἐξήρθη κλύων,
 Κλέψαι τ' ἀπιεῖς τοὺς ὁπαθοὺς τὸν πλάνον·
 2370 Ἀπλοῦς ἐπ' ἐχθροῖς μῦθος ἐπλίζειν χέρας.
 Πιλᾶτ. Στρατὸν σὺ κλέψας, κάμῃ πειρᾷ συσφύρειν.
 Σὺ πάντ' ἐδρασας· καὶ τὰ λοιπὰ σὺ σκόπει.
 Συν. ἀρχ. Σὺ γοῦν νόμιζε ταῦτ', ἐπεὶ περ σοι δοκεῖ,
 Προάττειν ἔχοντι καὶ λέγειν μέγα σθένος.
 2375 Ἄγγ. Τοιαῦτα μαθὼν ἀνόμων τολμήματα,
 Τὴν νεκρέγερσιν κατορουσσόντων δόλῳ,
 Ἐδραμον, ὃ δέσποινα, νῦν σοι μηνῦσαι.
 Μὴ γοῦν ἀπίσει· πάντ' ἀληθῶς γὰρ κλύεις,
 Καὶ πᾶσαν οἶμαι τὴν πόλιν φάμαν φέρειν.
 2380 Κουρωδίας γὰρ τινες ἐκφέρουσί που,
 Καὶ θαῦμα κηρύσσουσιν ἐν μυσηρίοις·
 Ἡξουσί σοι πολῖται, καὶ τὸ πᾶν μάθοις.
 Θάπτου γὰρ αὐτὸς ἄγγελος μηνυμάτων
 Ἐδραμον, ἐλθεῖν ἡγεσύνῳ καρδίᾳ,
 2385 Καὶ σοι κομίσαι χάριμα καὶ θυμηδίαν.
 Θεοτό. Εἰς καιρὸν ἦκεις, καὶ χάρις σοι κείσεται·
 Εἰς καιρὸν ἦκεις, καί περ ἀγγέλλων ἄτην
 Αὐτῶν γε μᾶλλον ἀνόμων πρεσβυτέρων,
 Ψευδῇ τε, καὶ μάταια πόλλ' εἰργασμένων.
 2390 Πῶς γὰρ ἂν εἶρξαι τάφος, ἢ σφραγῖς λίθου,
 Ἡ φυλάκων φάλαγξ τις, ἀλήπτου Λόγου

2359. Εὐτόλμῳ. Metrum et sensus postulant ut ita legamus. Editi ἀτόλμῳ.

2364. Εἴθ' ἦσθ' ἀνὴρ πρόβουλος etc. Itā ferē Æneas Rhēs. vers. 105 etc. Hectorem alloquitur:

Εἴθ' ἦσθ' ἀνὴρ εὐβουλος, ὥς θράσαι χερί!
 Ἀλλ' οὐ γὰρ αὐτὸς πάντ' ἐπίσασθαι βροτῶν
 Πέρυκεν, ἄλλω δ' ἄλλο προσκεῖται γέρας·

Σὲ μὲν μάχεσθαι, τούτῳ βουλευέιν καλῶς.

Utinam esses tam sapiens, quam es manu promptus!
 Verum non unus et idem mortalium omnia scire -
 Naturā potest: alii enim divinitus aliud attributum est
 munus;
 Te quidem pugnare fortiter, alios verò rectè consulere
 Deus voluit.

METRICA VERSIO.

• Liqueat? Quid quodd non adeò gravis sopor
 » Custodiam habuit, ut sepulcri sperneret
 » Curam: nec illi quos vel una ancillula
 » Audita tantum eò impulsisset ut metu
 » Ipsum abnegarent, id suā ex audaciā
 » Sumpsere tantum. » Cong. Pont. « Mirum quodd nunc
 fluctues,
 » In rebus aliis firmus, atque hæc audiens,
 » Suspecta nullam ob rem tamen habes omnia.
 » Utinam vir esses providus animo, ac manu
 » Agendo promptus! Sed viro non cuilibet
 » Naturā ab ipsā id est datum ut queat omnia,
 » Ast aliud alii munus est datum; tibi

» Pugnare, at aliis nosse quæ rerum abdita.
 » Iratus ecquid audiens vultu cies
 » Ignem furentem, nec putas aliquem ex grege
 » Sectantium, illum sustulisse clanculum
 » Et vafrum et astutum: manu ut tu vindice
 » Utaris istud hostibus tantum expetit. »
 Pilat. « Tu cum cohortem luseris, id etiam studes
 » Me abducere? horum causa tu sola omnium:
 » Quæ reliqua nunc sunt, ipse jam cognoveris. »
 Cong. Pont. « Quantum voles tu crede, quando istud
 placet,
 » Atque ut loquendi, sic tibi hic primum data
 » Æqua atque agendi, quod voles, potentia. »

- » Neque enim adeò gravis sopor habuit custodes,
 » Neque tumuli custodiam spreverunt,
 » Neque isti audaciâ animorum plenâ deliquere,
 2360 » Quos et ancillæ vocem eò impulsisse
 » Audivi, ut ipsum præ metu abnegarent. »
Cong. Pont. « Qui in omnibus es inconcussus, nunc animo fluctuas,
 » Et hæc audiens, omnia incassum suspicaris.
 » Utinam esses tam sapiens, quàm manu promptus!
 2365 » Verùm nulli homini omnia posse dedit
 » Natura : alii enim aliud datur munus;
 » Tibi quidem fortiter pugnare, et aliis abdita nosse.
 » Qui nunc ignis faces accensas audiens, suspensus es,
 » Neque putas seductorem à discipulis captum fuisse :
 2370 » Simplex est oratio : adversus hostes armare manus oportet. »
Pilat. « Tu cohortem lusisti, et me ipsum abducere tentas.
 » Tu omnia peregisti; quæ supersunt, tu videris. »
Cong. Pont. « Hæc igitur omnia crede, sicut et tibi videtur,
 » Qui agendi et dicendi vi maximà polles. »
 2375 *Nunt.* Cùm talem edidicerim audaciam iniquorum,
 Qui dolo Christi resurrectionem prorsus obruant,
 Cucurri, domina, ut istud tibi indicarem.
 Ne fidem deneges; quæ enim audis, sunt omninò vera,
 Et arbitror hunc rumorem per totam urbem spargi.
 2380 Quidam enim custodes etiam hunc efferunt,
 Et miraculum in secretis conventibus enuntiant;
 Ad te venient cives, et omnia scies.
 Celeriter enim ipse nuntius indiciorum
 Accurri, animo veniens hilari,
 2385 Ut te ipsam suavissimà perfundam lætitiâ.
Deip. Opportunè venis, et tibi gratia rependetur,
 Opportunè venis, quanquàm scelus denunties
 Ipsorum seniorum valdè iniquorum,
 Qui plura falsa et vana peregêrunt.
 2390 Quomodò enim cohibuisset sepulcrum, et lapidis sigillum,
 Aut custodum phalanx aliqua, Verbi, quod capi non potest,

2370. Ἀπλούς ἰπ' ἐχθροῖς etc. Ibid. vers. 84, choro respondet Hector.

2381. Ἐν μυστηρίοις etc. *Obmurmurando clanculum, ne quid indè sibi noxæ à principibus adsciscant.*

2386. Εἰς καιρὸν ἦκεις etc. Ità suprâ vers. 1867, et Rhés. vers. 52, Hector ità choro respondet :

Εἰς καιρὸν ἦλθεις, καίπερ ἀγγέλλων φόβον.

Opportunè venisti, quanquàm terrorem denuntians.

2391. Ἀλήπτου Λόγου. *Verbi quod capi non potest ac comprehendì, quâ Patrem cognatione attingit, divinâ generatione, et ut est Verbum Patris.*

METRICA VERSIO.

Nunt. Hæc cuncta fidis cùm recepissem auri-
 bus,

Et perditorum audaciam, qui supprimunt
 Astu doloque ex mortuis Christum excitum,
 Vitæque certæ redditum, accurri illicò
 Ut indicarem, ô domina, quicquid est tibi.
 Ergò quod à me suscipis tu nuntio
 Id tibi suade, quo nihil sit verius,
 Quod credo et ipsam vel per urbem spargere
 Famam frequentem, quandò custodum ex grege
 Non desit et qui vulgus in multum efferat,
 Totùmque factum prædicans, miraculum
 Efficiat illud publicum quod contigit.

Quin civis ore, qui frequens huc venerit,
 Rem omnem audies jam : nam primus veni rei
 Nuntius, ut essem re novâ acceptissimus,
 Et gaudio te maximo perfunderem.

Deip. Benè tu quidem advenis, et ejus nomine
 Habebo gratiam tibi quàm maximam.
 Ades optimè, inquam, maximi quamvis mali
 Nuntius, at ejus improbos quod in senes
 Magis redundet, falsa qui quàm plurima
 Et vana frustrâ cogitârunt perditè.
 Nam qui sepulcrum turba vigilum, ant additum
 Saxo sigillum premeret, et Verbi, capi
 Quod mente nullâ possit, ad Patris sui

- Εἰς συγγένειον Πατρός ἀλειψθέν θέμας·
Ὁ καὶ πρὶν ὤπτο, βαίνων ὑγρὰν, ὡς πέδον,
Τὸν αὐτόρριζον, αὐτοπλάσῃν Δεσπότην,
2395 Φέροντα τὸν φέροντα πᾶν κράτει·
Ὡς κλειῖδρα παρθένια μηδαμῶς λύσσα,
Ἐξήλθεν, ἀνέτειλεν ἐνθέρῳ σθένει·
Οὐ γὰρ κορείης ἄμμα διέλυσέ πως.
Ἔτικτον αὐτὸν, οἶδα δ' ὡς ἐγεινάμην.
2400 Ἡ φυλάκων φάλαγξ δὲ πῶς ἂν ᾔσθετο
Τὴν ἐξεγερσιν τοῦ λαθόντος Ἀγγέλους;
Πῶς ἐκ βροτείων αἱμάτων πλάττει θέμας;
Πῶς σάρξ πέφυκεν, ὦν ἄσαρκος, πρὶν Λόγος;
Πῶς καὶ μένων δὲ σὺν Πατρὶ πρὸς τὸν πόλον,
2405 Ὅλος τε παντί, πρὸς τ' ἐμὴν ἦν γαστέρα;
Ταῦτ' ἐφρύαξαν ἱερεῖς μᾶτην φθόνῳ.
Ἡμεῖς δὲ, φίλοι, νῦν δράμωμεν πρὸς τάφον,
Στείχωμεν ὡς τάχιζα τοῦ τύμβου πέλας,
Πάντ' ἐξακριβώσωμεν ἀσφαλῶς ἔτι.
2410 Καὶ πάντα δηλώσωμεν, ὡς ἔχει, φίλοις·
Αὐτοὶ τε συνδραμοῦντες, οἷχονται πλέον.
Χορ. Καὶ μὴν ὁ Πέτρος σὺν Ἰωάννῃ φίλῳ,
Θᾶττον δραμόντες πρὸς τάφον ζωηφόρον,
Καὶ πάντ' ἀκριβώσαντες, εἶπον τοῖς φίλοις,
2415 Ὡς Μάγδαλ' εἶπε Μαρία πισουμένη,
Πρώτῃ δραμοῦσα, πάντ' ἀκριβωσαμένη,
Καὶ τὴν κένωσιν μηνύσασα τοῦ τάφου.
Θεοτό. Ναί, ναί, πρὸ πασῶν ἡδ' ἔδραμεν εἰς τάφον,
Ἐγὼ τε ταύτῃ ξυνέδραμον αὐτίκα,
2420 Καὶ τὴν κένωσιν εἶδομεν πρὶν τοῦ τάφου,
Ἄρσιν τ' ἔδειξε τήνδε νεκροῦ φιλτατου,
Καὶ πρὸς τόπον σώματος ἄλλων που θέσιν.
Ἄλλ' εὐθέως ἔγνωμεν, ὡς τὸ πρᾶγμ' ἔχει,
Καὶ τοῦτο μύσαις Μαρία δραμοῦσ' ἔφη.
2425 Πέτρος δ' ἀναξάς, ἔδραμε πρὸς τὸν τάφον,
Ξυνέδραμ' αὐτίκα τε μύσης παρθένος,
Εἶδον θ', ἅπερ εἶρηκε Μαρία σφίσιν.
Αὐτὸ δ' ἄμμες ἐλθεῖν κατόπιν γ' ἐδράμομεν·
Ἐγγύς δ' ὁμῶς πάρεσιν ἡδ' ἡ Μαγδάλα,

2394. Τὸν αὐτόρριζον, αὐτοπλάσῃν Δεσπότην. *Quasi, qui sui ipse fctor : vox minùs idonea, ut Patris ἀναρχον manifestetur.*

2395. Φέροντα etc. Hic versus uno pede deficit.

2399. Ἔτικτον αὐτὸν etc. Sæpè recurrit iste versus.

2402. Πῶς ἐκ βροτείων αἱμάτων. *Fingit sibi, nimirum assunt, non quod reddit Roill. : Qui corpus ipse fingat, ad excubitozem malè referens.*

2405. Ὅλος τε παντί. *Qui totus erat in orbe universo, etc.*

2413. Ζωηφόρον. Ità suprà vers. 1911.

METRICA VERSIO.

Cognitionem corpus unctum, quod mari
Visum ire in ipso, non aliter ac in solo
Firmo, ferenti ex se satum patrem omnium,
Suoque alentem quicquid usquàm est numine?
Qui natus ex me, virginis claustro integro,
Emicuit illo qui Deum spirat modo?
Nam nec mihi ille virginis nexum abstulit:
Peperi ego eum, at quonam modo peperi scio.
Excubitor autem morte qui tandem excitum
Sensisset illum, qui vel ipsos Angelos
Latet? satùsque sanguine ex mortalium

Qui corpus ipse fingat? aut quonam modo
Verbum caro ille visus, expers qui fuit
Carnis? suo qui cum Patre in cælo manet,
Qui ventre totum bajulans tuli meo?
Hoc propter ipsi exastuantes perditio
Livore scribæ frenduerunt. Nos tamen,
O caræ amicæ, nos ad urnam denuò
Properemus: accedamus ad tumultum propè;
Timore posito cuncta noscamus, sinum
Quæ in amicorum congeramus postea,
Ut sese habent. At nos suo cursu quoquè

- Ad cognationem sui Patris unctum corpus?
 Dominum qui antea visus est gradiens super aquas; quasi terram,
 Qui à se ipso est, sui ipsius autor,
 2395 Ferentem eum, qui omnia virtute sua portat;
 Qui virginale claustrum minimè rumpens
 Egressus est, divinà virtute emicuit;
 Neque enim virgineum nexum ullo modo solvit.
 Eum genui: novi autem quomodò genuerim.
 2400 Sed quomodò custodum phalanx eum sensisset
 Redivivum, qui ipsos latet Angelos?
 Quomodò mortali ex sanguine corpus fingit?
 Quomodò qui carnis experts, ac Verbum priùs erat, caro factus est?
 Quomodò permanens in cœlo cum Patre suo,
 2405 Qui rerum hanc universitatem totus implebat, meo fuit inclusus utero?
 Hæc incassum invidiâ sacerdotes frenduerunt.
 Nos verò, amicæ, nunc ad tumultum curramus,
 Eamus quàm celerrimè propè sepulcrum,
 Et tutò iterum omnia perscrutemur,
 2410 Et ea quatenus se habent, nostris manifestabimus amicis:
 Et ipsi simul accurrentes nos anteverunt.
Chor. Et Petrus quidem cum dilecto Joanne,
 Festinanter currentes ad tumultum qui vitam in se continet,
 Et omnibus diligenter perpensis, dixerunt discipulis,
 2415 Quemadmodum et dixit Maria Magdalene, cui fides fuit adhibita,
 Quæ prior occurrerat, et omnia sedulò consideraverat,
 Et vacuum esse tumultum indicaverat.
Deip. Sanè antè alias ista cucurrit ad monumentum,
 Et ego illi socia protinus adstiti,
 2420 Et locum, qui priùs erat sepulcrum, vacuum esse vidimus,
 Tum sublatum oculis dilectissimi mortui corpus ostendit (Angelus),
 Et ubi fuerat corpus, alios positos.
 Verum statim cognovimus, prout res se habet;
 Et istud discipulis Maria properans nuntiavit.
 2425 Surgens autem Petrus ad sepulcrum cucurrit,
 Et unà cucurrit discipulus virgo,
 Et viderunt ea quæ ipsis dixerat Maria;
 Et nos iterum eorum vestigia prementes accessimus.
 Sed propè adstat ipsa Magdalene,

2419. Ἐγὼ τε ταύτη etc. Quod eò loci ait sancta Virgo, planè confirmat id quod dictum fuit suprà not. in vers. 1986.

2422. Ἄλλων πού θέσιν. *Alios positos*, nempe duos Angelos, ut refert Joan. xx, 12. Editi ἄλλων. Legi etiam posset ἄλλου. *Alia* scilicèt *linteamina*.

METRICA VERSIO.

Ipsi anteverunt. *Chor.* Quin et ipse apostolo
 Cum juvene casto Petrus ad tumultum ocius
 Vitalem ut accessere, et omnia gnaviter
 Videre, amicis indicârunt omnibus,
 Ut Maria nobis retulit, cui fides
 Est habita, prima quæ cucurrit omnia
 Scrutata, deindè nuntiavit corpore
 Vacuum sepulcrum. *Deip.* Et illa certè prævio
 Prævertit omnes cursu; ego illi protinus
 Socia adstiti, vacuumque vidi unà locum
 Sepulcri, et ille qui ad sepulti corporis

Tom. II.

Caput sedebat, mortui carissimi
 Jamque redivivi signa certa protulit.
 Nos ergò primùm ut novimus quo se modo
 Res ipsa haberet, Maria festino gradu
 Properans, idem hoc apostolis dixit, simul
 Et Petrus ipse cum juvene casto excitus
 Contendit ad sepulcrum, ubi haud alio omnia
 Videre, quàm quo Maria dixerat modo.
 At nos euntes ponè, rursus assequi
 Dabamus operam. Sed Maria nunc optimè
 Illa ipsa propè adest, quæ quod auditum simul

L 14

- 2430 Φήσκει τ' αὐτὴ πᾶν ὄραμα δράμα τε.
 Μαγδ. Τί φῆς, κόρη θέσποινα, χάρμα τοῦ γένους;
 Θεοτό. Ἄττα προιδεῖν, καὶ προειπεῖν τοῖς φίλοις
 Εἶρηκα, αὐτὴ ταῦτ' ἀπαγγέλλου κόραις.
 Μαγδ. Οὕτως ἔχει, θέσποινα, καθάπερ λέγεις.
- 2435 Οἶδας γάρ, οἶδας τῷ τάφῳ με προῖσαι,
 Ὅσα τ' ἔφην, ἔκλυες. Οὐ χρῆμ' αὖ λέγειν,
 Ἄπερ ὁραμοῦσα πρὸς πανόλβιον τάφον
 Μόνη τὸ πρῶτον, εἶτα σὺν μύσαις δυοῖν,
 Κάκει δακρυχέουσα, παριζαμένη
- 2440 Ἀνιξόρησα, κἀκριδωσάμην τρανώς.
 Λευχειμονοῦντας τ' εἶδον Ἀγγέλους δύο,
 Ἄνω κάτω τε τοῦ τάφου καθημένους,
 Τὸν μὲν κεφαλῇ, τόνδε δ' αὖ πρὸς τοὺς πόδας·
 Καὶ τοῦσδ' ἀπασφράπτοντας ἰδοῦσ' ἐνθέως,
- 2445 Ἔσην καταπλαγεῖσα χαρᾶ καὶ φόβῳ.
 Εἴτ' αὖ δι' ὠτων γῆρυν, οὐχ ἦν εἰκάσαι,
 Ἐδεξάμην γε, καὶ μετεσφράφην δρόμῳ·
 Αὐτίκα δ' ἄθρῳ Χριστὸν ἐν καινῇ θέᾳ.
 Μορφῇ γάρ οὐ φαῦλόν τιν' εἰσβαλεῖν ἔφην,
- 2450 Πιτνῶ τε πρὸς γῆν, καὶ ποδῶν ἐφηπτόμην·
 Ὁ δ' ἀπέπεμπε, καὶ φίλοις ἔπεμπε με·
 Καὶ τῶνδ' ἀκούσας, ὧν ἐμαιόμην μαθεῖν,
 Ὡς πρὸς πόλον γ' ἄνεισι καὶ τὸν Πατέρα·
 (Οὕτω δ' ἀναβέβηκεν, ὡς ἔφη, τέως,
- 2455 Ἐν γῇ μένων δὲ πρὸς Γαλιλαίαν φίλους,
 Ὡς σφισιν εἶπε, προσθάνει καὶ προσμένει·)
 Μύσαις ἅπαντα ταῦτα τοῖς φίλοις ἔφην.
 Οἱ δ' οὐδὲν ἠγήσαντο τοὺς ἐμοὺς λόγους,
 Ἀλλ' ἦλθον αὐτοὶ πρὸς τάφον ταχυδρόμοι,
- 2460 Εἶδον θ', ἅπερ ἔκλυες. Οὐ χρῆ δ' αὖ λέγειν,
 Ἄτε ξυνούσης καὶ σέθεν πρὸ βραχέως
 ἔκλυον· ἰσορήσας, οἶδας παγκάλως.
 Τὰ πρὶν γάρ ἀκούσασα σὺν φίλαις κόραις,
 Θάμβει καταπλαγεῖσ', ἐμοὶ ξυνιέναι
- 2465 Ἐν δυσὶν ἄλλαις Μαρίαις φιλουμέναις,
 Ἐδραμες ἰδεῖν, ἅπερ ἔκλυες πάρος,
 Εἶδες τε πάντα, καὶ σὸν Υἱόν, ὡς ἔδει.
 Ἐγὼ δὲ κλύω καὶ φίλων ἄλλους δύο

2433. Εἶρηκα. *Dixi*. Ità videtur legendum. Edit. autem εἶρηκας.

2441. Λευχειμονοῦντας. Ità legendum postulat metrum. Edit. Λευχειμοῦντας.

METRICA VERSIO.

Visumque dicet. *Magd.* Quid ais, ô castissima,
 Virgoque generis lætitia nostri, et salus?
Deip. Quæcunque dixi te antè vidisse, et priùs
 Dixisse amicis, virginum effer in chorum.
Magd. Ut dicis, ità se, domina, prorsus res habet.
 Et testis ipsa, testis es mihi optima,
 Venisse manè me ad sepulcrum, et tu tenes
 Quæcunque dixi, quæ repetere nil juvat.
 Certè beatam sola cùm primo urnulam
 Cursu attigissem virgine unâ atque alterâ
 Comitata, fundens lacrymarum copiam
 Ingentem, et illic assidens, atque altiùs

Scrutata cuncta, candidis stolis duos
 A parte summâ tumuli et infimâ Angelos
 Vidi sedentes, hunc quidem ad caput, alterum
 Pedes ad ipsos; quos sine Dei numine
 Cùm non putarem luce tantâ splendidos,
 Perculsa simul et gaudio et metu adstiti:
 Ibi aure vocem non sonantem quicpiam
 Mortale penitus hausì, et ad vocem illicò
 Conversa, Christum conspicio vultu novo:
 Ego formâ ab ipsâ quicpiam non judicans
 Vile æstimandum, procido in terram, pedes
 Prehendo: at ipse me statim ablegans, suos

- 2430 Ipsa loquatur, quidquid auditum aut actum fuit.
Magd. Quid ais, virgo domina, gaudium generis humani?
Deip. Quæcumque te vidisse, et discipulis pertulisse
 Ego dixi, hæc ipsa puellis renuntia.
Magd. Res ita se habet, domina, quemadmodum dicis.
- 2435 Nosti enim, nosti me ad tumultum prævisse,
 Et quicquid dixi, audivisti. Opus non est iterum ea dicere,
 Quæ currens ad hunc tumultum omnium bonorum fontem
 Sola prior, deinde cum duobus discipulis,
 Et ibi uberem lacrymarum copiam fundens, et assidens,
- 2440 Interrogavi, et diligenter scrutata sum.
 Vidi duos Angelos vestibus albis indutos,
 Suprà et infrà sepulcrum sedentes,
 Hunc ad caput, istum ad pedes :
 Et utrumque divinitus radiantem videns,
- 2445 Steti gaudio simul et tremore perculsa.
 Deinde auribus vocem, cui nihil est quod comparare queam,
 Excepi, et cursu sum conversa :
 Confestim verò sub novâ specie Christum conspicio.
 Aliquem verò præstantissimum formâ exhiberi dixi,
- 2450 Ad terramque concido, et pedes amplecti gestiebam :
 Abnuebat autem ille, et ad discipulos me mittebat ;
 Et iis auditis, quæ scire avebam,
 Nempè quòd ad cælum et ad Patrem suum redit ;
 (Nondum verò ascendit, ut dixit,
- 2455 Sed in Galilæam discipulos, in terris degens
 Ut ipsis dixit, prævertit, et expectat ;)
 Hæc omnia dilectis discipulis suis nuntiavi.
 Illi autem meos sermones nihili pependerunt,
 Sed ipsi pernici cursu ad tumultum venerunt,
- 2460 Et viderunt ea quæ audisti. Sed non opus est ea iterum loqui,
 Quæ à temetipsâ teste oculatâ summatim
 Audierunt; cùm sciscitata fueris, optimè nosti.
 Cùm enim ea prius audieris cum dilectis puellis,
 Metu perculsa, te mihi sociam dedisti,
- 2465 Adhibitis duabus aliis dilectis Mariis,
 Cucurristi ad videndum ea quæ prius audieras,
 Vidistique omnia, etiam tuum Filium, ut decebat.
 Quin et audio duos alios è discipulis

2449. Μορφή γὰρ οὐ φαῦλόν etc. Ità ferè legitur suprâ
 vers. 2093.

2456. Προσμένει. Ità legendum videtur. Edit. autem
 habent προσμένειν.

METRICA VERSIO.

Mittit ad amicos, non tamen ab ipso rudem
 Eorum, ab ejus ore quæ contenderim
 Audire, nempè quòd sit in cælum ad Patrem,
 Ut ipse dixit, jam efferendus : nondum enim
 Ascendit ille, sed ut amicos antea
 Monuit, futurum cursu ut anteverteret
 Galilæâ in orâ, unaque degeret, pede
 Hæc ima figens. Omnia hæc apostolis
 Detexi : at illi verba nihili pendere
 Mea, venientes ad sepulcrum præpete
 Celerique cursu, et hæc videntes omnia

Quæ rescisti : nam quid illa juverit
 Repetere, quæ tu nôris antea optimè
 Audita? et ipsa tu tenes quæ videris.
 Nam prima quandò cum tibi carissimis
 Illa audiisses, attonita mirabili
 Hæc re novâque, me tibi comite, adhibitis
 Mariis duabus, tu cucurristi illicò,
 Visura certò quæ antè tantum audiveras.
 Hinc visa cuncta, visus et tibi tuus,
 Ut addecebat, Filius: quin et duos
 In agrum amicorum ex grege alios audio

- Νῦν, ἀπίοντας ὡς πρὸς ἀγρὸν, τόνδ' ἰδεῖν.
 2470 Καὶ πάντα μαθεῖν, ὧν μαθεῖν εἶχον πόθον,
 Οἱ καὶ τρέχουσι τοῖς φίλοις εἰρηκέναι·
 Κάκει συνελθεῖν θάπτον ἡμᾶς νῦν θεῶν.
 Ἰσως ἴδωμεν αὐτε καὶ τὸν Δεσπότην.
 Ἰδοὺ γὰρ ἤδη καὶ κνέφας τῆς ἐσπέρας.
 2475 Δράμωμεν οὖν, δράμωμεν ἥχι τοὺς φίλους
 Τὸ νυκτερινὸν συνάγειν εἶναι κνέφας.
 Ἰδοὺ κατειλήφαμεν εἶκον Μαρίας.
 Ὅπη παρεῖναι καὶ φίλους μύσας κλύω,
 Ἐντὸς πυλῶν μένοντας ἐγκεκλεισμένους.
 2480 Πάντας τρέμοντας τοὺς μαιφόνους ἔτι.
 Καὶ κλειθρα πυλῶν ἡσφαλισμένα μένει·
 Πῶς δ' εἰσῴωμεν, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων;
 Ἦδὴ δ' ἔκλυεν, ὑπανοίγει τ' ἡρέμα
 Μαρία φίλη, συγκαλεῖ τ' εἰσιέναι.
 2485 Ἄλλ' εἰσῴωμεν ἡσύχῳ ποδὸς βάσει,
 Ὡς μὴ θορυβήσωμεν ἐμφύλους φίλους.
 Ἰδοὺ συνηθροίσθημεν ἐνδεκα φίλοις,
 Ἄλλοις τε πᾶσι τοῖς συνιοῦσι φίλοις.
 Λύθεις δὲ πύλας ἀσφαλίζει, Μαρία.
 2490 Οὐκοῦν σίγα κλύωμεν αὐτοῦ Κλέοπα·
 Πάρεσι καὶ γὰρ, ὡς ὁρῶ, καὶ πόλλ' ἄδει
 Τὸν Δεσπότην φῆναί τε καὶ δράσαι σφίσιν,
 Ὅπως τέ μιν συνῆκαν ἄρτου τῇ κλάσει.
 Ἄ, ἄ! σίγα, σίγα.
 2495 Ἐξηκεν ἰδοὺ Δεσπότης θυρῶν ἔσω,
 Ὅντως μεγίστου θαυμάτος τόδ' ἄξιον.
 Πῶς, πῶς πάρεσι, τῶν θυρῶν κεκλεισμένων;
 Τάχ' ὡς ἀνέστη καὶ τάφου κεκλεισμένου,
 Καὶ πρὶν προῆλθεν ἐκ πυλῶν τῆς παρθένου,
 2500 Ἄλυτα τηρῶν κλειθρα μήτρος πανάγνου.
 Χρῖς. Εἰσῆλθ' ὕμιν.
 Τί δὴ θροεῖσθε; χεῖρας ἰδοὺ καὶ πόδας,
 Αὐτήν τε πλευράν τήν ἐμήν νενυγμένην
 Τρανῶς ἰδόντες, γνῶτε μ' ὡς ἐγὼ πέλων
 2505 Εἴμ' αὐτός· οὐ γὰρ πνεῦμα σάρκα πως ἔχει,
 Οὐδ' ὅς τέα ξύνεσι τῷ πνεύματί που,
 Καθάπερ αὐτὸν νῦν ὁρᾷτ' ἔχοντά με,
 Καὶ ψηλαφήσαντές μ' ἴδεσθ', ὡς πάντ' ἔχω.

2469. Ὡς πρὸς ἀγρὸν etc. Non benè interpretes, *in agrum se contulisse*, ut quicquid est, intelligant, quasi rus pe-

tiissent, ut de Jesu audirent et intelligerent, *quod neque textus sacer, neque ullus interpretum innuunt.*

METRICA VERSIO.

Se contulisse, ut quicquid est, intelligant,
 Cernant, et animi de sui sententiâ
 Discant; et ecce jam futuri nuntii
 Ipsi amicis, concito cursu evolant.
 Omnes eò nos convenire commodum.
 Nam fortè nobis Dominus iterum se offeret
 Etiam videndum. Et ecce jam micat hesperus,
 Instantque tenebræ. Ergò ocius quin tendimus
 Quòd nunc amicos noctis in caligine
 Putò coactos? En domum pervenimus

Mariæ, ubi caros audio occlusâ fore
 Adesse apostolos, timentes scilicèt
 Adhuc latronum barbaram et diram manum.
 Quin et serræ omnes januæ obductæ, et fores;
 Et quomodò autem, foribus occlusis, domûs
 Patebit aditus? Audiit certè, et sine
 Strepitu reclusit Maria cara clanculum,
 Utque subeamus provocat. Quare domum
 Suspensa paulatim pedum vestigia
 Sensim ferentes, ne metu jam perditos

- Nunc, cùm rus quasi profecti essent, ipsum vidisse,
 2470 Et omnia didicisse, quæ nosse valdè exoptabant,
 Qui et currunt, ut cæteris discipulis id eloquantur :
 Et illuc nos nunc citò convenire oportet.
 Forsitan et rursus Dominum videbimus.
 Ecce enim jam et crepusculum vespertinum.
 2475 Curramus igitur, curramus, ubi discipulos
 Ob nocturnas tenebras congregandos fore arbitror.
 En pervenimus ad domum Mariæ,
 Ubi dilectos discipulos adesse audio,
 Foribus occlusis manentes,
 2480 Adhuc omninò à carnificibus metuentes.
 Et fores sunt diligenter obseratæ :
 Quomodò autem, januis clausis, ingrediemur?
 Jam verò audiit, et sine strepitu aperuit
 Dilecta Maria, útque subeamus invitat.
 2485 Ingrediamur proindè leni pedum gressu;
 Ne amicis paventibus novum tremorem incutiamus.
 Ecce congregatæ sumus undecim discipulis,
 Et aliis omnibus qui se ipsis immiscuerunt.
 Fores iterùm diligenter obsera, Maria.
 2490 Itaque silenter ipsum audiamus Cleopham;
 Adest enim, ut video, et plura narrat,
 Quæ Jesus ipsis dixit et egit,
 Et quomodò eum in fractione panis cognoverint.
 Ah, ah! sile, sile.
 2495 Stat ecce Dominus intrà fores,
 Res verè maximâ admiratione digna.
 Quomodò, quomodò, foribus occlusis, adest?
 Fortè quemadmodùm et è sepulcro obsignato surrexit,
 Et antea ex virginis alvo prodiit,
 2500 Intacta castissimæ matris vincula servans.
Christ. Pax vobis.
 Quid obstupescitis? ecce manus et pedes
 Ipsùmque meum latus perforatum
 Clarè videntes, agnoscite me, quia ipse
 2505 Sum ego; neque enim spiritus ullatenus carnem habet,
 Neque uspiam ossa spiritui inhærent,
 Quemadmodùm me ipsum nunc videtis habere,
 Et manum admoventes cernitis me omnia habere.

2487. Συνηθροίσθημεν. Mendosè Editi συνηθροίσθημεν

METRICA VERSIO.

Turbemus, ingrediamur. En nos undecim
 Nobis amicis, et aliis, qui se gregi
 Immiscuerunt, congregatæ venimus.
 Tu denuò ipsas, Maria, communi fores.
 Itaque silentium imperans volo, Cleopham
 Nunc audiamus; namque adest et plurima,
 Ut video, narrat quæ Dominus ipsis palàm
 Et dixit, et fecit, ut eum ipsum noverint,
 In fractione panis. A, a! tace, tace.
 Stat ecce Dominus has fores intrà : novum hoc
 Dignùmque verè maximo miraculo.

Tom. II.

Et quomodò autem foribus occlusis adest?
 Quin fortè et idem sic sepulcro condito
 Clausoque surgens exiit, velut antea
 Virginis ab alvo prodiit, matris suæ
 Infracta servans claustra quàm castissimæ.
Christ. Pax omnibus vobis. Quid obstupescitis?
 Jam vos manus has, jam pedes hos cernite :
 Videte propius quòd mihi est fossum latus,
 Certùmque habete, quòd ego sum ipse. Spiritus
 Sine carne et osse, quæ tamen mihi omnia
 Manum admoventes vos adesse cernitis.

M 14

- Καθώς δ' ὁ Πατήρ ἐνθάδ' ἀπέσταλκέ με,
 2510 Οὕτως ὑμᾶς πρὸς κόσμον ἐκπέμπω κἀγώ.
 Καὶ Πνεῦμ' ἅγιον ἐμπνέω φίλοις ὑμῖν,
 Ὅπερ λαβόντες παντὶ κηρύξατέ με
 Σὺν Πατρὶ καὶ Πνεύματι τῷ παναγίῳ.
 Ἄπιτε γοῦν, ἄπιτε, κήρυκες φίλοι,
 2515 Ἄσατ' ἐπινίκι' ἀνά πᾶσαν χθόνα,
 Καὶ βασιλείους ἀμφιθραμόντες θόμους,
 Ἐρεῖτε Δαυίδου πόλιν, πᾶς' ὡς ἴδῃ
 Σωτήριον τάχις' ἀνιόντ' ἐκ τάφου.
 Ἔσεσθέ μοι μαρτύρες ἐν πάσῃ χθονί.
 2520 Σώσει δ' ἑαυτὸν, ὅς λόγον δεδεγμένος
 Ἀσπάσεται βάπτισμα, ρύσιον λυθρου·
 Ὃς δ' ἀποδιώξει τοὺς ὑμῶν λόγους,
 Ὃδ' ὡς ἄπιστος ἐμπέσει κατακρίσει.
 Ἐφ' ᾧ δίδωμι Πνεύματος Θείου χάριν.
 2525 Οὐ δ' ἂν λύσητε δεσμὸν ἀμπλακημάτων,
 Καὶ δεσμόλυτος εὐρεθήσεται τότε·
 Οὐ δ' ἂν κρατῇτε δεσμὸν ἀμπλακημάτων,
 Δεσμοῖς ἀλύτοις κεκρατημένος μενεῖ.
 Τοιῶνδε δεσμῶν ἀλύτων με, παντάναξ,
 2530 Ὁ δεσμολύτης αὐτὸς ἂν, Σῶτερ, λῦσον,
 Οἷς, φεῦ! με κατέδησεν ἀπροσεξία.
 Ἐχθρὸς δ' ὁ πλάνος κατεβάρυνε φθόνῳ,
 Ὅρων με τῶν πρὶν ἀλύτων λελυμένον
 Τῇ πρὸς σε πίσει, θωρεᾷ φιλαγάθῳ.
 2535 Χαῖρ', ἐσθλὸς ἐσθλοῦ Παῖ, Βασιλεῦ παντάναξ,
 Τὸν ἀρχέκακον καταπατήσας ὄφιν,
 Ἔσχατον ἐχθρῶν καββαλὼν τε τὸν πότμον·
 Οἷς μὴ μ' ἑάσης κυριευθῆναι πάλιν,
 Ἄναξ, Ἄναξ ἄφθιτε, σὺ Θεὸς μόνος,
 2540 Κριτὴς τε πανένδικος ἔρχη με κρίνων.
 Πῶς γοῦν ἐγὼ σε τῷ τότ' ἀθρήσω, Λόγε;
 Ὅμμασί θ' οἷοις ἀτενίσω σὸν θρόνον,
 Ἐμαυτὸν ἀνάξιον ἐνδείξας τάλας
 Πόλου τε, καὶ γῆς, σῆς τε δημιουργίας;
 2545 Ὁ δυσμενὴς ἤρπασε, κατήγαγέ με
 Εἰς βόθρον, εἰς τάρταρον, εἰς χάος μέγα.
 Σφοδρῶς διώξας κατέλαβέ μ' ὁ πλάνος,

2529. Τοιῶνδε δεσμῶν etc. Votum poëtæ, et conclusio operis.

METRICA VERSIO.

Ut hūc Pater me misit, ego sic vos quoque
 Amādo in orbem, et Spiritu imbuo.
 Illo recepto, vos in omnes spargite
 Et me, et Patrem ipsum, et Spiritum sanctum. Ite jam
 Vos, ite, cari buccinatores, sinus
 Per orbis omnes, regiāsque per domos
 Canite epinicia, et triumphī lauream;
 Davidis urbem rumor hic totam impleat:
 Ut nōrit illum, cujus in manu est salus,
 Victo sepulcro et morte, vitæ redditum.
 Vos eritis hujus cuncta per terræ loca
 Testes mihi. Qui verba vestra audiverit,

Qui sacrā aquā se laverit baptismatis,
 Quæ purgat omni sorde, se tandem locum
 Is vindicabit in beatorum gregem:
 At qui recusans, verba vestra spreverit,
 Hic infidelis, in locum amandabitur
 Atrum et calentem continentibus ignibus.
 Hoc propter in vos spiro sancti Spiritūs
 Cæleste numen. Cujus, hoc, cunque loco
 Vincula scelerum solvetis, hic liber quoque
 Tunc est futurus: cujus autem vincula
 Premetis arcta criminum, idem vinculis
 Adstrictus erit his, quæ resolvi non queant.

- Sicut autem Pater hùc me misit,
 2510 Ità et vos ego in mundum mitto,
 Et vobis, dilecti, Spiritum sanctum insufflo,
 Quem accipientes ubiquè prædicate me,
 Cum Patre meo et sancto Spiritu.
 Ite igitur, ite, carissimi præcones,
 2515 Decantate carmen triumphale per totum orbem terrarum,
 Et regias circà domos accurrentes,
 Davidis urbi nuntiate, ut tota videat
 Suù salvatorem ex tumulto modò redivivum.
 Testes mihi eritis in universâ terrâ.
 2520 Salvus erit, qui sermonem excipiens
 Amplexabitur baptismum, mei sanguinis pretium;
 Qui autem vestros sermones repulerit,
 Ut infidelis damnationem incurret.
 Quapropter vobis largior divini Spiritûs gratiam.
 2525 Cujus delictorum vincula solveritis,
 Et ipse à vinculis solutus tunc invenietur:
 Cujus autem peccatorum nexus retinueritis,
 Insolubilibus nexibus remanebit adstrictus.
 His autem vinculis insolubilibus, omnium Rex,
 2530 Qui nexus ipse solveris, ô Salvator, me libera,
 Quibus, eheu! me constrinxit segnities.
 Hostis seductor invidiâ oppressit,
 Cernens me vinculis anteà insolubilibus liberum
 Per fidem in te, et tuâ munificentissimâ benignitate.
 2535 Salve, ô optime optimi Fili, Rex supreme,
 Qui mali principem conculcasti serpentem,
 Et novissimum hostem mortem evertisti:
 Quibus ne iterùm me opprimi sinas,
 Rex, Rex immortalis, tu Deus unice,
 2540 Qui et judex omninò æquus, venies me judicaturus.
 Quomodò igitur te nunc intuebor, ô Verbum?
 Quos oculos in tuum tronum defigam,
 Qui memetipsum indignum exhibui miser
 Coelo, terrâ, tuâque providentiâ?
 2545 Infensus hostis me rapuit, detrusitque
 In foveam, in tartarum, in chaos immensum.
 Acriter persequens seductor me corripuit,

2535. Χαῖρ', ἐσθλὸς etc. Ità suprâ vers. 2095 etc., et Rhes. vers. 389.

METRICA VERSIO.

Vinclis ab illis quæ manu nullâ queant
 Solvi, supreme Rex, salus certa omnium,
 Qui vincula ipse solveris, me libera,
 Quibus mea negligentia miserum, ô dolor!
 Innexuit me: callidus verò invidens
 Seductor impulit altiùs me, munere
 Tuo benigno, per fidem in te maximam,
 His cùm videret antè firmis liberum.
 Salve, bone ô Rex, sate bono, Rex omnia
 Regens, mali omnis capite calcato invido
 Serpente, mortem qui hostium summam opprimis:

Ne me jugo horum rursus indigno premi
 Permite. Tu, Rex integer, Rex et Deus
 Tu solus æquus hùc mei judex venis.
 Et quomodò, ô Verbum, te ego illo tempore
 Intuear? oculos quos tuum in tronum erigam,
 Qui me polo, terrâque non dignum, et tuâ
 Miser fabricâ prodidi? Ille perditus
 Infensus hostis me profundum in tartarum
 Foveámque misit, et chaos vastum: improbus
 Impostor ubi me nactus est, sic jugiter
 Est persecutus, ut me in orci pallidam

- Ὀλον με κατέπτωσεν εἰς ἄδου ζόφον.
 Ἐλεε, Θεέ, νέμε χέρε, φέρε με,
 2550 Καὶ μὴ μ' ἐάσης χάρμα τῷ βροτοκτόνῳ.
 Σὺν εἰμι πλᾶσμα, σὺ με παιδεύσον μόνος,
 Καὶ πληξέον αὐτὸς φιλαγάθως ἐνθάδε.
 Καὶ μὴ γέεννη παραπεμφθῆναι λίπης.
 Ῥύσιε, λισσόμεσθ' ἄ σ', ἡδικήσαμεν,
 2555 Καὶ σῶμα, καὶ ψυχὴ τε, καὶ νοῦς ἀθλίως.
 Ἡμάρτομέν σοι, πολλά τ' ἠνομήσαμεν.
 Ὅψ' ἐμάθομεν, ὅτ' ἐχρῆν οὐκ εἰδότες,
 Κοῦδ' ἐκ τότε' ἐδράσαμεν, ἅπερ σοι φίλα.
 Γινώσκομεν σφάλματα, σὺ δὲ παρόρα.
 2560 Ἴσμεν δὲ σ' ὄργαν οὐχ ὁμοιοῦσθαι βροτοῖς.
 Οἴκτειρον, ὦ Σῶτέρ, με, μηδὲ ταῖς ἐμαῖς
 Ἀσπλακίαισιν ἀπολεσθαι καλλιπῆς.
 Παῖς γάρ ἐγὼ σὸς, παῖς τε παιδίσκης σέθεν,
 Ἐμοῦ δ' ἔκκητι πότμον ὑπέστης, Λόγε.
 2565 Καὶ δυσμενεῖ με χάρμα μὴ καταλίπης.
 Ῥάβδῳ δὲ σῇ παιδεύε, πλήν φιλαγάθως.
 Ἠρέσθην δεδιξο μήτέρα σὴν, ὦ Λόγε,
 Σφᾶς θ', οἷς ἔδωκας δεσμωλύτιν σου χάριν.
 Πότνια, πότνα, παρμυράκαιρα παρθένη,
 2570 Σὺ μὲν μακάρων δάπεδον ναίεις πόλου,
 Ἄπαν πάχος βρότειον ἀλλαξαμένη.
 Ἀσθαρσίας τ' ἄμφιον ἐξολισμένη.
 Αἰεὶ τ' ἀγήρως, ὡς Θεός, δ' ἐγνωσμένη.
 Λόγοις δ' ἐμοῖς ἄνωθεν εὐμενῆς ἔσο.
 2575 Ναι, ναι, κόρη πάγκλυτε, τοὺς λόγους δέχου.
 Μόνον γάρ ἐστι τοῦτό σοι βροτῶν γέρας,
 Ὡς τοῦ Λόγου σοι μητρὶ, καὶ ὑπὲρ λόγον.
 Ὅθεν πεποιθώς, σ' ἐν λόγοις ἀμείβομαι.
 Καὶ σοι σέφανον πλεκτὸν ἐξ ἀκηράτου
 2580 Λειμῶνος, ὦ θέσποινα, κοσμήσας φέρω,
 Ἀνθ' ὧν με πολλῶν ἡξίωσας χαρίτων.
 Αἰεὶ τε ῥύη συμφορῶν πολυτρόπων,

2554. Ῥύσιε, λισσόμεσθ' etc. Ita ferè Bacch. vers. 1342
 Cadmus Dionysium deprecatur :

Διόνυσσε, λισσόμεσθ' ἄ σ', ἡδικήκαμεν.
 Bacche, supplices tibi sumus, peccavimus.

2557. Ὅψ' ἐμάθομεν etc. Sic ibid. vers. 1343 respondet
 Bacchus :

Ὅψ' ἐμάθεθ' ἡμᾶς, ὅτε δ' ἐχρῆν, οὐκ ἔδετε.
 Serò cognovistis nos, et cum oportebat, non nostratis.

2561. Οἴκτειρον, ὦ Σῶτερ etc. Sic ibid. vers. 1118 Pen-
 theus matrem suam deprecatur :

Οἴκτειρε δ', ὦ μητήρ, με, μηδὲ ταῖς ἐμαῖς
 Ἀσπλακίαισι πλῆθ' ὅν κατακταίης.
 Misereare igitur me, ô mater, neque propter mea
 Peccata tuum filium interficias.

2573. Ὡς Θεός. Roill. ut dea habita, quæ vox pietati
 christianæ minùs consentanea. Comparatio namque vox
 est, non denominatio. Cæterùm hæc ad Mariam apo-
 strophe longior, cum omnibus honoris titulis, qui Filio
 conveniunt, παντάνασσα, et immò assumptio corporis
 beatæ Mariæ, Damasceni sæculum saltem redolent, vel

METRICA VERSIO.

Sedem tenebris, improvidum merserit.
 Miserere mei, ô Deus, manus cape, et rege :
 Ludibrium me non sine hominum pestibus.
 Figmentum ego tuum sum, ô Deus, tu me quoque
 Punio solus, tu feri me leniter
 Viventem, et hinc me ne relegari sinas
 Aeternum ad ignem. Te, ô Redemptor, poscimus,
 Egimus iniquè, mente, corpore, et animo ;
 Gravissimum istud quodd tibi peccavimus,
 Quodd sæpiùs nos devii te offendimus.

Serò didicimus, quid deceret inscii;
 Neque tamen illo ex tempore edocti, tibi
 Præstitimus unquàm grata quæ cognovimus.
 Lapsum fatemur, tu remittens parcito.
 Nam quæ ira pectus concoquit mortalium,
 Hæc nulla (scimus) te premit talis. Mei
 Miserere, ô servator Deus, néve in meis
 Perire sinito noxiis. Nam filius
 Tuus ego sum, ancillæque filius tuæ.
 Quin tu ipse, Verbum, gratiâ meâ unius

- Et me totum in tenebras inferni demersit.
 Miserere, Deus, præbe manus, et sustenta me.
 2550 Neque me hominum interfectori ludibrium sinas :
 Sum tuum figmentum, tu me solus corripas;
 Et hic me tu ipse benignè percutias,
 Neque me ad gehennam mitti permittas.
 O Redemptor, te deprecamur, iniquè egimus,
 2555 Et corpore, et mente, et animo infeliciter.
 Peccavimus tibi, et in pluribus te offendimus.
 Serò didicimus, nescientes quandò oportuisset,
 Et nequidem deinceps egimus ea quæ tibi placebant.
 Errores nostros agnoscimus; tu verò remitte.
 2560 Scimus autem te minimè mortalibus irâ esse similem :
 Misereare, ô mi Servator, neque propter mea
 Peccata nos internecioni nostræ derelinquas.
 Tuus enim sum filius, filius et tuæ ancillæ,
 Et mei gratiâ, ô Verbum, mortem subisti,
 2565 Et inimico me gaudium ne dimittas.
 Virgâ tuâ percutere, sed benignè.
 Tuæ Matris intercessionem admitte, ô Verbum.
 Et eorum quibus solvendi gratiam tribuisti.
 Veneranda, colenda, omninò beata virgo,
 2570 Tu quidem cœlestes beatorum sedes incolis,
 Exuta quicquid est fecis humanæ,
 Immortalitatis pallio amicta,
 Senique in perpetuum, ut Deus, expers agnita :
 Verbis autem meis supernè sis propitia.
 2575 Sanè, virgo inclyta, meos excipe sermones.
 Tibi enim soli inter mortales hic honor competit,
 Ut Verbi parenti, etsi suprâ modum.
 Quo fretus ego, hisce compellare sermonibus audeo,
 Et tibi coronam contextam ex illibato
 2580 Prato, ô domina, floribus ornatam, tibi fero,
 Pro pluribus beneficiis, quibus me dignata es,
 Et tu semper à multiformibus calamitatibus me liberes,

etiam 8° et 9° longè posterius. Hæc enim honoris nomina multiplicata, et cætera quæ hic habentur, recentiorum sunt inventa. Unum est in totâ Tragœdiâ, quod tantillum sapit Gregorium, quòd scilicèt ludit in verbo, λόγος. — Sic Benedictini quorum iudicium posset infirmari, adhibitis multis sancti Ephrem precibus, quæ honoris titulos et plures et splendidiore continent. Quod ad Assumptionem spectat multa possint etiam afferri, quæ hanc duriorē sententiam debilitare queant. Cur autem

hæc Tragœdia Gregorio videatur abjudicanda, vide in *Argumento*. (Not. nov. Edit.)

2576. Μόνον. Fortè meliùs μόνῃ : sic Hipp. vers. 84 sensu diverso, juvenis iste Minervæ, suæ patronæ, ita gratias agit :

Μόνῳ γὰρ ἔστι τοῦτ' ἐμοὶ γέρας βροτῶν.

Soli enim mihi est hoc munus ex mortalibus.

2579. Καί σοι τέφανον etc. Sic ibid. vers. 73 etc., Hipp. suum ergà Minervam promit obsequium ipsismet verbis.

METRICA VERSIO.

Mortem tulisti : proindè ne ludibrium
 Permite me hosti, sed tuâ virgâ tamen
 Humaniter me corripe : et Matrem tuam
 Venerandam, ô Verbum, admitte, et hos omnes quibus
 Ut vincla solverent dedisti gratiam.

Veneranda, ô virgo, casta, felicissima,
 Quandò beata nunc beatorum in polo,
 Exuta quicquid fecis humanæ, sedes,
 Æternitatis pallio ornata, ut dea
 Habita, senectæ expers, supremo ex æthere

Tom. II.

Benigna adesto vocibus meis : preces
 Admitte, virgo ô inclyta, hic, quandò tibi
 Verbi parenti, sed suprâ modum tamen
 Legemque, solus inter omnes contigit
 Honor. Ego fretus his, tibi me audentius
 In verba supplex offeram, et suavissimo
 Contextam ab horto quâ tuum exornem caput
 Coronam, ô domina, proferam, ut quæ, gratiâ
 Modum suprâ omnem me tuâ semper levans,
 Me genere quovis casuum eruis omnium,

N 14

- Ἐχθρῶν ὁρατῶν, ἀοράτων τε πλείον.
 Τέλος δὲ κάμψαιμ', ὥσπερ ηὐξάμεν, βίου,
 2585 Πλουτῶν αἰεὶ σε προσάτην παντὸς βίου,
 Καὶ πρέσβιν εὐπρόσδεκτον ἐς σὸν ὕψος,
 Σὺν εὐαρεσθήσασιν αὐτῷ φιλάγνοις.
 Μὴ γοῦν ἐάσης ἐκδοθῆναι βασάνοις,
 Καὶ χάρμ' ἔσεσθαι δυσμενεῖ βροτοφθόρῳ.
 2590 Πρόσθηθι, καὶ ρῦσαι δὲ πυρὸς καὶ σκότους
 Πίσει δικαιούσῃ με, καὶ χάριτί σου·
 Ἐν σοὶ γὰρ ὤπται χάρις ἡμῖν ἐκ Θεοῦ,
 Καὶ σοὶ χαριστήριον ὕμνον νῦν πλέκω.
 Χαῖρ', ὦ κόρη πάγχαρτε, μήτηρ παρθένε,
 2595 Κάλλιζα πασῶν παρθένων ὑπερτάτη,
 (Ὀυρανίωνων ταγμάτων ὑπερτέρα,
 Δέσποινα, παντάνασσα, χάρμα τοῦ γένους.
 Αἰεὶ ποτ' εὖ φρονούσα τυγχάνοις γένει,
 Κἀμοὶ μεγίστη πανταχοῦ σωτηρία.
 2600 Δός μοι, κυρία, τὴν λύσιν τῶν πταισμάτων,
 Καὶ μοι παράσχε ψυχικῆς σωτήριον.

2584. Τέλος δὲ κάμψαιμ' etc. Sic et iisdem ferè verbis ait maximam esse salutem conjugii, quæ non dissidet à marito :
 Hipp. vers. 87.
 2587. Σὺν εὐαρεσθήσασιν etc. Hunc versum omisit Roillet. Ἐπερ μεγίστη γίγνεται σωτηρία.
 2599. Κἀμοὶ μεγίστη etc. Ità ferè Med. vers. 14 nutritrix Quæ maxima salus est.

METRICA VERSIO.

Hostes apertos, quòdque longè majus est,
 Illos latente machinâ qui me petunt,
 Avertis. At tu quod precor summum, id mihi
 Concede, vitâ sic ut excedam, illius
 Ut tantum habens te præsidem semper, velut

Ingentem opum vim, te tuum ergà Filium
 Mihi patronam sentiam acceptissimam.
 Ne me ergò tradi tu sinas tanquàm ad crucem,
 Ludibriòque illius exponi, omnium
 Juratus hostis qui sit, et mortalium

Ab hostibus visibilibus, et plerumquē invisibilibus.

Finem autem vitæ habeam, ut optavi,

2585 Te semper omnis vitæ præside fruens,

Et acceptissimâ apud Filium tuum patronâ,

Cum virginibus quæ ipsi placuerunt.

Ne igitur sinas me tradi tormentis,

Et inimico hominum corruptori esse ludibrio.

2590 Tuere me, et ab igne et tenebris erue me,

Fide quæ justitiam parit, tuâque gratiâ :

Ex te enim nobis gratia illuxit à Deo,

Et tibi eucharisticum hymnum texo.

Salve, ô puella, omnium lætitia, mater virgo,

2595 Decora super omnes virgines,

Cœlestibus ordinibus eminentior,

Domina, omnium regina, generis humani gaudium.

Benevola semper esto tuo generi,

Et mihi utiquē maxima salus.

2600 Tribue mihi, domina, delictorum expiationem,

Et mihi præsta animæ salutem.

2600. Δός μοι etc. Hi duo versiculi desunt in Edit. Vechel., necnon et in versione metricâ.

MONITUM. Sedulò à lectore notandum est Euripidis

versuum numeros citatos fuisse à Benedictinis juxtâ editionem *Pauli Stephani*, an. 1604. Varius est enim in variis editis versuum numerus. (Not. nov. Edit.)

METRICA VERSIO.

Pestis; tuere me atque ab æterno assere
Igne, et tenebris, per fidem quâ justior
Sum factus, et per gratiam tuam inclytam,
Quâ nuspiam ulla notior nobis fuit.
Hoc propter, ecce texo nunc tibi memor,
Gratûmque carmen. O puella, gratiâ

Æquanda nullis, mater, et virgo suprâ
Omnes decora virgines, et maxima,
Quæ vincis omnes cœlitum jure ordines,
Regina, domina, generis humani bonum,
Amica semper esto tu mortalibus,
Maximâque quovis in loco mihi salus.

ERRATA.

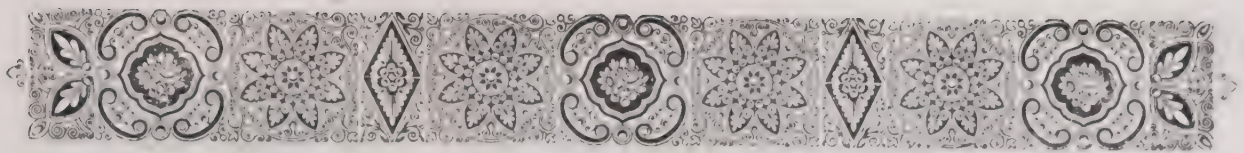
In tanti operis decursu non mirum est nonnulla excidisse menda, quæ ità corrigere severum post examen sumus conati, ut vel minimos defectus reprehendere studuerimus.

Pag. 1, *Argum. lin. 4*, Gregogii *leg. Gregorii*. — P. 8, *Arg. lin. 2*, circumscripti, *leg. circumscripti*. — *Ibid. in marg. lin. 7, 11, leg. xi.* — P. 17, *lin. 31, 32, et et, tolle secundum.* — P. 19, *Valentianus, leg. Valentinianus.* — P. 23, *in marg. clxviii, leg. clxiii.* — P. 36, *lin. 1, participes, leg. participem.* — P. 38, *in marg. lin. 1, xxii, leg. xxiii.* — P. 42, *Arg. lin. 2, Orat. xx. Pag. , leg. Oratione aliàs xx, nunc autem xliii, pag. 813.* — P. 49, *in marg. lin. 7, cliii, leg. cliv.* — P. 50, *in marg. lin. 1, aliàs cxii, hæc tolle.* — P. 60, *lin. 19, capereremus, leg. caperemus.* — P. 67, *lin. 19, quoque, leg. quoque.* — P. 70, *in majusculis mediantibus A, A, leg. A, B etc.* — P. 74 et 75, *cecidere numeri ex margine, ubi legendum: aliàs cli, clii, cl, eodem tempore.* — P. 82, *in marg. lin. 2, ccxxviii, leg. ccxxvii.* — P. 83, *Arg. lin. 3, præfatione, leg. præfatione.* — P. 85, *lin. 39, credentibns, leg. credentibus.* — P. 95, *lin. 26, ἐν-θρώπησεν, leg. ἐνηθρώπησεν.* — P. 97, *in marg. lin. 2, Ibid. 34, leg. Ibid. 43.* — P. 102, *in marg. lin. 2, propouere, leg. proponere.* — *Ibid. lin. 23 et 24, homibus, leg. hominibus.* — P. 108, *Arg. lin. 2, Nicobolus, leg. Nicobulus.* — P. 111, *lin. 30, magistratûs, leg. magistratûs.* — P. 112, *in marg. lin. 11, lxxiii, leg. cxxxiii.* — P. 113, *in marg. lin. 2, ccxxiv, leg. cxxxiv.* — P. 121, *lin. 16, benigniatem, leg. benignitatem.* — P. 125, *lin. 24, nulla, leg. nullâ.* — P. 128, *lin. 3, de, leg. da.* — *Ibid. not. col. 2, lin. 5, ἐξ ἔργου, leg. ἐξ ἄργου.* — P. 131, *lin. 2, Deusut, leg. Deus ut.* — P. 135, *lin. 39, indulgentim, leg. indulgentiam.* — *Psal. ix, v. 9, leg. xix, v. 7.* — P. 152, *in marg. lin. 5.* — P. 151, *lin. 7, laboraut, leg. laborant.* — P. 174, *Arg. lin. 7, explotatâ, leg. exploratâ.* — P. 176, *lin. 7, ocitissimè, leg. ocissimè.* — P. 185, *Arg. lin. 8, Gregarius, leg. Gregorius.* — P. 197, *lin. 27, construxerunt, leg. construxerunt.* — P. 199, *lin. 39, effrænato, leg. effrenato, quod pariter corrigas pag. 305, v. 116.* — P. 225, *not. col. 1, lin. 1, excidit, et ità debet restitui: 93. Κόσμων, ex duobus juxtâ Gregorium.* — P. 238, *v. 64, ξυ-νέην, leg. ξυνήν.* — P. 261, *v. 2, adscriptiæ, leg. adscriptitiæ.* — *Ibid. v. 14, Rhut, leg. Ruth.* — *Ibid. not. col. 2, lin. 1, catologo, leg. catalogo.* — P. 269, *v. 32, (Eli), leg. (Heli).* — P. 296, *lin. 29, ΕἶΚ, leg. ΕἶΣ.* — P. 309, *v. 210, leg. v. 200.* — P. 351, *v. 231, angusto, leg. angusto.* — P. 367, *v. 306, vestigine, leg. vertigine.* — P. 379, *v. 30, vigine, leg. virgine.* — P. 389, *v. 64, Hæbreorum, leg. Hebræorum, quod et corrigas similiter, pag. 905, v. 83.* — P. 415, *v. 16, cessitudinem, leg. celsitudinem.* — P. 429, *in marg. lin. 17, Siculus, leg. Siculas.* — P. 437, *v. 460, divitarum, leg. divi-*

tiarum. — P. 443, *in marg. lin. 8, apostolos, adde, paupes.* — P. 449, *in marg. lin. 5, Menæceus, leg. Menæceus.* — P. 456, *v. 848, ἰθυφαλλοί τε καὶ φαλλοί, leg. ἰθύφαλοί τε καὶ φαλλοί, propter metrum.* — P. 473, *v. 71, turpidinis, leg. turpitudinis.* — P. 475, *quod legas loco paginæ 437.* — P. 492, *quod legas pro 942, quod scribitur.* — P. 493, *in marg. lin. 3, vitæ, leg. vita.* — P. 509, *in marg. lin. 18, afflictionum, leg. afflictationum.* — P. 535, *in marg. lin. 11, nescit, leg. scit.* — P. 541, *v. 545, profertè, leg. proferte.* — P. 553, *v. 164, scetebat, leg. fetebat.* — P. 555, *v. 199, supestitosi, leg. superstitosi.* — P. 573, *v. 161, cæca, leg. cæca.* — P. 611, *in marg. lin. 6, solutis, leg. salutis.* — P. 659, *v. 519, magnum, leg. magnam.* — *Ibid. in marg. lin. 13, sis, leg. videris.* — P. 688, *quod ità legas pro 988, quod scribitur.* — P. 691, *v. 298, leg. v. 290.* — P. 703, *v. 525, vixtrix, leg. victrix.* — P. 787, *v. 1, dicisso, leg. discisso.* — P. 795, *lin. 25, v. 305, leg. 315.* — P. 811, *v. 614, celeberrimorum, leg. celeberrimorum.* — P. 821, *in marg. lin. 11, bonorum, leg. malorum.* — P. 834, *vers. metr. col. 1, v. 11, Isacidum, leg. Scilicet Isacidum.* — P. 841, *in marg. lin. 19, pietatis, leg. et pietatis.* — P. 851, *v. 15, quod, leg. quod.* — P. 859, *v. 51, mei, leg. mei.* — P. 865, *v. 16, abcessit, leg. abscessit.* — P. 877, *not. 223, leg. 225.* — P. 889, *in marg. lin. 13, me, leg. nec.* — P. 899, *v. 16, te, leg. tu.* — *Ibid. v. 41, inamæni, leg. inamæni.* — P. 911, *v. 65, quis, enim, leg. quis enim.* — P. 946, *v. 101, fera, leg. feras.* — P. 966, *vers. metr. col. 2, lin. penultima, Opem tuis feras amicis, leg. Opem tuis amicis fer.* — P. 981, *in marg. lin. 35, meliorem, adde, vitam.* — P. 988, *sic legendum pro 688, quod habet pagina.* — P. 1021, *v. 52, quidam, leg. quidem.* — P. 1023, *in marg. lin. 12, mensa, leg. nemus.* — P. 1059, *not. 196, Mercurii, leg. Mercurii.* — P. 1067, *in marg. lin. 1, fæminarum, leg. fæminas.* — P. 1079, *v. 109, dei, leg. dii, quod et corrigas supra pag. 1073, v. 59.* — P. 1087, *in marg. lin. 1 et 2, veneranda, leg. venerando.* — P. 1097, *v. 156, probo, leg. probro.* — P. 1103, *v. 274, Salamonis, leg. Salomonis.* — P. 1119, *xxx, v. 2, Græciam, leg. Græcam.* — P. 1121, *not. col. 2, lin. 1, veritns, leg. veritus.* — P. 1171, *v. 7, suscipionem, leg. suspicionem.* — P. 1175, *xxii, v. 1, Lucifer, leg. Lucifer.* — P. 1196, *lxxv, v. 3, fortisan, leg. forsitan.* — P. 1208, *Tit. col. 2, lin. 8, φυλάκη, leg. φυλάκη.* — P. 1265, *v. 979, proëmia, leg. proœmia.* — P. 1276, *v. 1217, αἵματ', leg. αἵμα τ', quod etiam corrigas superius pag. 1290, not. ad vers. 1082.*

INDEX

RERUM ET VERBORUM.

Primus numerus, et quicumque punctum sequitur, paginam indicat; litteræ majusculæ A, B, C, D, E, quandò sequuntur, paginæ locum; si autem sequatur alter numerus cum præfixâ litterulâ v., versum signat; si demùm plures in eâdem paginâ occurrant pares versuum numeri, distinguuntur cum numero Romano, qui Carmen indigitat.

A.

AARON magnus. 815, v. 678. Aaron fidelis sacerdos. 315, v. 316. Aaronis mansuetudo. 521, v. 188 etc. Aaronis virga, quæ floruerat, in Arcâ servabatur. 6, D. Mors ejus filiorum. 831, v. 124 etc. Abacuc, liber canonicus. 261, v. 23. 1103, v. 280. Abaridis scythæ sagitta. 417, v. 50, 51. Abdiæ liber canonicus. 261, v. 22. 1103, v. 278. Ablabium monet Gregorius, ne, dùm cupit sophista esse, virtutis oblitus, nihil sit nisi sophista. 191, C, D. 192, A. Abnegatio Dei duplex, verbo et actione. 611, v. 233 etc. Abraham Deo filium obtulit. 315, v. 311, 312. 1145, xciv, v. 1. Abraham lex secunda, secundum vitæ simplicis exemplum. 439, v. 489. Abrahami sacrificium. 655, v. 440 etc. Abrahæ sinus. 663, v. 580, 581. Abrahami sinum cupit Gregorius. 991, v. 37. Abrahæ sacrificium æmulatus est Nicomedes, dans filios Deo. 1005, v. 145, 146. Abugrio Gregorius fausta precatur, et illum laudat. 195, E. 196, A. Absalonem (erga) magna Davidis clementia. 1035, v. 321 etc. Accusare quemquam tutum non est. 99, B. Acerbitates tolerare, ærumnæ est imminutio. 78, C. Acerbitates hujus vitæ in futuris bonis sunt absconditæ. 185, B. Achabi audacia. 323, v. 451. Achan furtum toti nocuit genti. 363, v. 435 etc. Achan ob furtum, Hebræorum fugatur exercitus. 389, v. 62 etc. Achilles equi Patroclis mortem lugentes. 138, A. Acteon à canibus pro ferâ laniatus. 1021, v. 60 etc. Actio. Non perindè oratio plerosque movet, atque Actio quæ taciti cujusdam monitoris instar est. 66, D. Non agendum, nisi postquàm est deliberatum. 179, C. Actio beata. 489, v. 19, 20. Actibus suis quisque metiuntur proximum. 901, v. 29, 30. Actio et contemplatio. 597, xxxiii, v. 1 etc. Actio, quid? 617, v. 131. Actio cum contemplatione jungenda. 1101, v. 214 etc. Actoris filii, corporibus et arte gemini, curruum celeberrimi ductores. 131, B. Actus Apostolorum. *Vide* Apostolorum Gesta. Adamantio rhetoricæ libros postulanti rescribit Gregorius postulandos esse potius sacre Scripturæ libros. 192, D. Eos tamen illi concedit. *Ibid.* E. Illum exhortatur ad Dei metum. *Ibid.* et 193, A, B. Adamas, lapis indomitus. 373, v. 584 etc. Adamus non ex dimidiâ parte lapsus est. 87, D. 875, v. 169, 170. In Adamo

mens prima peccavit. 90, B. In paradysum collocatus, ut operaretur. 247, v. 105, 106. Perfectiore arbore interdictus. *Ibid.* v. 107. Dolis inimici et uxoris consilio gustat antè tempus fructum homicidam, undè pelliceâ tunicâ indutus et morti obnoxius ejicitur à paradiso. *Ibid.* v. 112 etc. 249, v. 9. 307, v. 156 etc. 483, v. 110. 571, v. 129 etc. 725, v. 960. 827, v. 44, 45. 923, v. 99 etc. 1015, v. 345 etc. Adamus costæ suæ conjunctus. 311, v. 226. Homines ex Adamo mortui. 1023, v. 104. Adelphium officiosè salutatur Gregorius, laudibus effert, et votis prosequitur. 170, C. 171, A. etc. Se ad eum venturum pollicetur. *Ibid.* Quòd promissum non implevisset, se excusat. 172, A, B. Illum turpiter et miserè prolapsus amore mulierum, erigere et corrigere conatur. *Ibid.* C, D. 173, A. Illi exprobrat raptas virgines et fœminas Deo consecratas. *Ibid.* B. Administratores reipublicæ objurgat Gregorius, quòd Theotecnium diaconum sibi carum vectigalem fecissent. 81, D. 82, A. Adonidis hortus. 567, v. 53. Adulatio Verbo non est amica. 997, v. 5, 6. Adulteris pavor. 885, v. 29. Adversitas probis est luctatio aut tentatio. 627, xxxvii, v. 3 etc. *Ibid.* xxxviii, v. 3 etc. Adversa nobis aliquandò mittit Deus, ut alios erudiat. 661, v. 564 etc. Æacidarum mors. 481, v. 85, 86. Æger. Quod ægrum est curari debet, non obteri atque confringi. 126, C. Qui æger est, ejus qui integrâ valetudine utitur, medicam manum requirit. 137, A. Ægrotantium visitatio unum est ex præceptorum numero. 105, E. Ægypti plagæ decem. 263, xiv, v. 1 etc. 713, v. 740 etc. Semper animo revolvendæ, ut magna Dei timeatur potentia. 263, v. 1, 2. Ægypto mundus comparatur. 863, xxii, v. 4, 5. Ægyptii dedecora adorantes. 423, v. 193, 194. Ægyptiorum primogeniti necantur. 253, v. 90, 91. Ægyptiorum episcoporum levitas. 713, v. 747. Ægyptii exploratores mittuntur Constantinopolim, miseri et venales. 719, v. 834 etc. Æneas patrem suum sustulit ex hostibus. 1053, v. 86. Ærumnæ hujus vitæ ac miseræ sunt paucæ, si cum futuræ vitæ spe conferantur. 184, C. In ærumnis Dei consilium et dispensationem sublimius, quàm vulgus soleat, accipere debemus. *Ibid.* D. Ærumnas, peccati pœnam esse, humiliter confitetur Gregorius. 859, v. 35, 36. Æterna sola sunt appetenda. 881, v. 51 etc. Æthiopes inter, album esse, mira res est. 857, v. 824 etc.

Ætnæ scopulis igneus fluvius emanat. 373, v. 606 etc. Ætnæ crateres Empedoclem prodiderunt mortalem. 1087, v. 281 etc. 1135, lxi, v. 112. Ætoli et Curetes de apri capite pugnant. 481, v. 83, 84. Ævum, quid? 211, v. 14. Ævum sempiternum thesauriza. 593, v. 79, 80. Ær, quid? 211, v. 19. Ærium et Alypium hortatur Gregorius, ut pecuniam ecclesiæ à matre defunctâ relictam exsolvant. 54, D etc. Africanum non invisens propter valetudinem, per Nicobulum se excusat Gregorius. 187, C. Affectus naturales non improbandi. 531, v. 359 etc. Afflictiones turpi salutis præferendæ. 865, xxiii, v. 8, 9. Afflictos qui juvat, juvat seipsum. 1027, v. 160. Agamemnon mortem non effugit. 481, v. 94. Agapetos et Agapetas cum Dilectis viventis exagitat Gregorius. 1167, x, v. 1 etc. 1169, xi, xii, xiii, xiv, xv. 1171, xvi. 1173, xx, v. 1 etc. Bigamus magis laudandus quàm Agapetos. 1169, xiv, v. 5 etc. Agapeti aut ignem habent, aut ignis indicia. 1173, xx, v. 9. Agave filii dilecti interempti. 1021, v. 54 etc. Ager emissariis victimis præparatus in veteri lege. 827, v. 60. Ager sanguinis, ubi effusum est pretium ejus, qui est sine pretio. *Ibid.* v. 61 etc. Aggæi liber canonicus. 261, v. 24. 1103, v. 281. Agricultura, labor. 487, v. 19, 20. Alacritas, quid? 613, v. 38. Alcinoi mensa deliciis referta. 5, A et D. Alcinoi nemus. 1025, v. 141. Alcinoi regi eloquentiâ placet Ulysses. 1061, v. 212, 213. Alcæonis avaritia. 429, v. 294 etc. Alexander, ut Atheniensibus placeret, liberalior erat atque magnificentior, et propterea regni sui theatrum Athenas nunquàm non appellabat. 155, D. Alexandri castitas. 457, v. 818 etc. Alexandri mansuetudo. 525, v. 270 etc. Alexander vino perditus. 481, v. 91, 92. Alexandria aliquid doctrinæ decerpit Gregorius. 681, v. 127, 128. Alexandria, levis civitas, malis referta, fervor insanus, Arii mater. 705, v. 576 etc. Alexandria, magna civitas, commercio opulenta. 1061, v. 228, 229. Aloydæ gigantes. 14, A. Alphabetum hebræicum constat viginti duo litteris, quibus concordat numerus litterarum Scripturæ. 261, v. 29. Alphæus amnis per mare salsum fluit, et dulcem aquam servat. 405, v. 22 etc. Alypiana sororis Gregorii filia, à marito Nicobulo, ut parva, cavillis agitur, 13,

- F. Gregorius ejus suscipit patrocinium. *Ibid.* etc. Alypianæ, quam filiam carissimam vocat, liberis, relinquit Gregorius omnes Cæsarii fratris vestes. 203, A.
- Alypiana virgo, virginitatem professa, proposito firmiter adhæret. 132, C, D.
- Alypium et Aërium hortatur Gregorius ut pecuniam Ecclesiæ à matre defunctâ relictam exsolvant. 54, D, etc. Alypio familiam suam à Palladio vexatam commendat. 73, C, 74, B. Eidem commendat Fortunatum diaconum. 74, C. Et compresbyterum Lucianum. *Ibid.* D. Illum cum sorore ad precationem invitat. 75, A etc. Alypius Simplicii maritus. 174, A.
- Viduam et pupillos moriens in curâ et sollicitudine versantes relinquit. 173, A.
- Amalec transitu Israël arcet. 44, A.
- Amalec vincitur, Moyse manus extendente. 631, 1, v. 1 etc.
- Amazonia virgo, Gregorii propinqua, à quo Theodoro Tyanensi commendatur. 133, A.
- Amazonium Gregorius commendat Sophronio. 33, C. Magnæ eruditionis dat specimen Amazonius. *Ibid.* Hunc amicorum in numero eximium habet Gregorius. 80, C.
- Ambitio, quid? 615, v. 95.
- Amicitia in supremo gradu aliquid tribuens, laude dignus est. 12, A. Amicitia à parentibus traducta. 14, C. Hæc amicitia lex est, ut omnia sint communia, tam tristia, quam læta et jucunda. 16, A. Ubi amplior est vitæ consuetudo, illic quoque amplius est experimentum: ubi autem uberius est experimentum, illic etiam perfectius est testimonium. 51, A. Præstat conjunctionis et amicitia, quam dissidii ac vitæ solutionis arbitrum esse. 122, C. Amicitia officia minimè prohibenda. 132, A. Amicitia benigna et facilis est. 148, D. Ultra Amicitia fines accusare minimè convenit. 154, D. Fidei ac sinceritatis in colenda amicitia magis habenda est ratio, quam omnium aliarum rerum in unum congestarum. 171, C. Amicitia, ea quæ inter se disjuncta et remota sunt, propinqua efficit. 189, C. Amicitia pura minimeque fucata, rara et in paucis invenitur. 190, A. Morum similitudo amicitias maximè coagmentat firmioresque reddit. *Ibid.* Amicitiam fovet studiorum consensio. 687, v. 237.
- Amicus. Amico nil præstantius. 595, v. 97.
- Verus amicus. 607, v. 177 etc. Amicorum quæ sunt in vitâ pulcherrimum. 98, A. Amicis læta et fausta cupere decet. 33, C. Amici probi omnes et honesti. *Ibid.*
- Amicis res communes. 77, B. Amicis res amicorum caræ. 589, v. 26, 27.
- Amicus id quod suave est, non debet solus consequi, sed et labores ac molestias ex parte suscipere. 77, C. Amicorum disjunctio Gregorium vividius afficit, quam injuriæ sibi illatæ. 80, B. Suave est amicos salutare, suavius autem per amicos. 188, C. Gregorius in beneficiis ab amicis accipiendis haudquaquam insaturabilis. 193, D. Amicorum condolentia maximum est in dolore solatium. 1067, v. 41, 42.
- Amici falsi, quantum graves sunt. 493, xxii, v. 1 etc. 494, xxiii, v. 1 etc. Amici multi sese profitentur ad calices, rarus autem erit seria tractanti. 14, C. Amicis pauperibus clausæ divitum fores. 589, v. 29. Improbus homo nunquam amicus sit. *Ibid.* v. 98. Amicis minimè fidendum. 44, D. Amici ad levissimam afflictionem amicorum animo cohorrescunt, et eos deserunt. 663, v. 606 etc. Amicos despicere non est æquum. 961, lxxviii, v. 3.
- Ammon, Ægyptius deus, deus vaniloquus. 719, v. 838. 1085, v. 258.
- Ammonitis olim vetitus templi ingressus. 835, v. 184, 185.
- Amor Dei, quid? 619, v. 160, 161. Amor Christi omnes affectus mortales sopit, ut olim sanguinis fluxum Hemorrhoidis cohibuit. 367, v. 508 etc. Vis amoris Christi in persecutionibus. 369, v. 513 etc. Amor in unum tendens firmus est. 329, v. 550, 551. Sic amor in Christum tendens propius Christo adjungitur. *Ibid.* v. 560 etc. Amor Dei pulchros amantes reddit. *Ibid.* v. 570.
- Amor, quid? 613, v. 42. Amor cæcus. 573, v. 161. Amor aërius vitio non caret. 575, v. 172. Origo impudentis amoris impudens aspectus. *Ibid.* v. 183. Amor sursum tendat. 351, v. 231 etc. Non furandus adulterinus vitæ amor. 355, v. 278. Amor nostra omnia communia facit. 64, C. Amor suadet audaciam. 689, v. 252. Amor magnam vim habet, cui potestas inest. 693, v. 341.
- Amos liber canonicus. 261, v. 21. 1103, v. 277.
- Amphilochius (pater), maritus Liviæ, Amphilochii Iconiensis parens, Nonnæ frater. 1149, ciii, v. 1 etc. Filius Philittii et Gorgoniæ. 1151, cvii, v. 4. Hunc consolatur Gregorius de filio ad episcopatum adsumpto. 56, D. Amphilochius, amissâ Liviâ conjuge, pro uxore egregiâ et prudente infelix sepulcrum habet. 1117, xxvi, v. 5, 6. Vir doctus, nobilis, omnium tutela, et divini verbi præco. 1151, ciii, v. 1 etc. Senex moritur, filios meliores parentibus ipsis linquens. *Ibid.* v. 5, 6. Ad uxorem et filios apposuit cor suum beatam senectutem adeptus. *Ibid.* v. 2 etc. Hunc Gregorius laudat, orationi orationem, quam ab eo edidicerat, rependens. *Ibid.* v. 11, 12. Amphilochius, qui in titulo falsò dici videtur alter, pulchrum rhetoricæ delubrum, et Musis et Gratiis, carus. *Ibid.* cv, v. 1 etc. Diocæsareâ oriundus fuit. *Ibid.* v. 4, et cvii, v. 1 etc. Hoc mortuo, commortua est eloquentia, *Ibid.* v. 3, 4. Moritur extra patriam. *Ibid.* cvii, v. 3, 4. Illo defuncto, oratores loqui audent. *Ibid.* cviii, v. 1, 2. Omnes Cappadocas eloquentiâ superavit. 1153, cix, v. 1, 2.
- Amphilochium (filium) primò fori judiciis occupatum, deinde verò Iconiensem episcopum, precatur Gregorius ut Euthalio diacono opem ferat. 9, B. Illi commendat Nicobulum filia sororis suæ maritum. 14, D. Amphilochius commendatur Sophronio præfecto. 21, A etc. Calumniis pro pecuniâ agitur. *Ibid.* B. Eundem offert Gregorius Cæsario præfecto. *Ibid.* D. Commendatur iterum Themistio. 22, C. Amphilochius vir philosophus, cum nihil inique admiserit, negotia et molestias habet. *Ibid.* Ab eo olera petit Gregorius. 23, A. Quòd pauca miserit, exprobrat. *Ibid.* B. Illi minatur frumentum continere, undè periculum fiat Ozizalensi regioni. *Ibid.* C, D. Amphilochio Glaucum commendat Gregorius. 24, A, B. Illum laudat et ejus sacrosanctis sacrificiis se commendat. 140, C, D. Illi gratulatur, quòd Parnassum usque ad vindicandam Bosphorii episcopi causam, fuerit profectus. 152, A. Rem complere, suscepto longiori itinere, adhortatur. *Ibid.* B. Amphilochio emptionem Canotalorum fundi reintegrari jubet in Testamento Gregorius. 203, B, C. Testamento Gregorii subscribit Amphilochius. 204, A, B. Amphilochius vir pius, precibus morbos depellens, frustra orat Vitalianum pro filiis. 1031, v. 242 etc. Misit illum Gregorius ad Deum cum sanctâ Theclâ. 1069, v. 102. Magnanimus fuit veritatis præco. *Ibid.* v. 103.
- Amphionis lyra erat eloquentia. 1059, v. 195, 196.
- Ananiæ et Sapphiræ peccatum. 363, v. 432, 433.
- Anastasia plebs Gregorio carissima. 667, v. 1. Hanc sermonum suorum scholam vehementer desiderat. *Ibid.* etc. In eâ fides mortuâ à Gregorio resuscitata. *Ibid.* v. 4, 5. Eam desertam et predicatore destitutam inquit Gregorius. 669, vi, v. 1 etc. Anastasiæ templum orthodoxorum. 731, v. 1079 etc. Anastasia dormienti Gregorio in somnio exhibetur. 843, v. 1 etc. Undè Anastasiæ nomen? *Ibid.* v. 5, 6. Anastasiam pereuntem deflet Gregorius. 869, xxvii, v. 12 etc.
- Anaxarchus, manibus in mortario contusis, carnifices Anaxarchi culeum tundere jubebat, quasi Anaxarchus ipse minimè contunderetur, hoc est philosophi anima. 28, E. 29, A. 449, v. 688 etc. 1165, iv, v. 2 etc.
- Ancillæ dominarum sunt imagines. 579, v. 250.
- Angelus, quid? 611, v. 4. Angelorum natura et officia. 301, v. 30 etc. *Ibid.* v. 38. 237, v. 22 etc. Primum locum obtinent post Deum. 239, v. 50 etc. Lumina secunda sunt post Trinitatem. 299, v. 19. 407, v. 68, 69. Sunt lux Dei. 899, v. 23, 24. Angeli thronum Dei circumstant laudantes. 293, xxxiv, v. 4 etc. 887, v. 79, 80. Angeli non perfecti, si cum Deo comparentur. 88, D. Angeli splendidi, formâ carentes, circâ solium Dei versantes, ignis et spiritus per aërem currentes. 237, v. 13 etc. Impeccabiles non sunt creati. *Ibid.* v. 20. Hæret Gregorius pertimescens Angelos qui Deo adsistunt vitio subicere. *Ibid.* 30 etc. Angelus ad vitium difficile flectitur, homo facilè. 239, v. 54. Angeli, conjugii expertes. 299, v. 14. 301, v. 35. Illorum cibus. 301, v. 44. Angelorum panis Verbi cibus. 447, v. 623 etc. Angelorum natura populis declaranda. 795, v. 312.
- Angelus bonus, sit comes in viâ. 297, v. 20 etc. Angelus bonus, dux vitæ. 667, iii, v. 5 etc.
- Angelus lapsus homines suum in peccatum conatur involvere. 239, v. 56 etc. Cecidit cum multis quos improbos esse docuit. *Ibid.* v. 169. Invidet pio summi Regis choro. *Ibid.* v. 71. Angelo malo cadente nil detractum angelicæ gratiæ. 1175, xxii, v. 1, 2. Angeli mulieribus commixti, græcum figmentum. 367, v. 491 etc.
- Anguis frigidus, calore solutus, sinum recipientem vulnerat. 987, v. 138.
- Anima, quid? 613, v. 23, 24. Anima tametsi nomine fœmineâ naturâ remota est. 196, B. Quamvis infinitam cogitationum multitudinem pariat, nec cogitationum passione dividitur, nec earum penuriâ premitur. 198, E. Anima divinitatis particula, lucis infinita. 221, v. 32, 33. Flatus Dei. 241, v. 1. Dei spiraculum. 319, v. 394. 467, v. 8. A Deo defluxit. 417, v. 59 etc. Dei flatus, meliorem partem semper cupit. 485, v. 151 etc. Materiæ mixta. 241, v. 1. Divina et immortalis. *Ibid.* v. 3 etc. Non est ignis, nec aër, nec sanguinis harmonia. *Ibid.* v. 7, 8 etc. 243, v. 9 etc. Falsæ de animâ opiniones confutantur. 243, v. 18 etc. Non est anima quædam universalis ad sensum Manichæorum. *Ibid.* v. 23 etc. Non migrat è corpore in corpus. ut vult Pythagoras. *Ibid.* v. 33 etc. Vera doctrina de Animâ. 245, v. 53 etc. Anima carni immiscetur modo incognito. *Ibid.* v. 79. Animæ ex Animâ propagatio. 247, v. 82 etc. An ex traduce? 473, v. 63 etc. Anima non statim vires suas exerit, sed comparatur tibiicini modò exilibus tibiis, modò grandioribus utenti. 247, v. 91 etc. Anima interrogatur quæ, et undè, et quænam sit. 473, v. 63 etc. Anima cadaverifera. *Ibid.* v. 64 etc. Si cælestis est anima, undè orta? An flatus Dei est? *Ibid.* v. 75 etc. Si non ex Deo orta, quæ origo? *Ibid.* v. 85 etc. Animæ nihil anteponendum. 69, B. Animæ et corporis ratio populis exponenda. 795, v. 305. Animæ regere datum. 941, v. 9. Trigæ comparatur, tribus equis tractæ,

- nempè ratione, irâ, et libidine, quarum prima liberè dimittenda, secunda moderanda, tertia domanda. *Ibid.* v. 10 etc. Anima ægra vicina est Deo. 19, D. Animæ puræ solius gratum est sacrificium. 103, v. 256.
- Animam suam luget. Gregorius. 949, 11, v. 1 etc. Hanc et objurgat. 941, v. 1 etc. Quis gemitus dignus animâ quam occidit serpens. 951, v. 10, 11: Animam hortatur Gregorius, ut meditetur quæ ad se, ad Deum, ad mundi ordinem, ad finem ultimum spectant. 975, LXXVIII, v. 1 etc. Animam excitat, ut diaboli fraudes caveat. *Ibid.* LXXIX, v. 1 etc. Animam jubet sursum aspicere, et iuncti oblivionem cupere, ne carne ad vitium trahatur. 977, LXXXI, v. 1 etc. Hanc carni adherere prohibet. 979, LXXXV, v. 1 etc. Ab eâ petit, quid postulet. 983, LXXXVIII, v. 1 etc. Non dabit illi vitæ commoda. *Ibid.* v. 7 etc. Sed ut agilem avem ad æthera deducet. 985 v. 65 etc.
- Animas sanctorum sentire res nostras persuasum habebat Gregorius. 186, C. Animæ justorum thronum Dei laudantes circumstant. 293, XXXIV, v. 8 etc. *Vide* Mens.
- Animalium naturalis ergâ prolem amor. 1037, IV, v. 1 etc. Animalia pro prole pugnant. *Ibid.* v. 15 etc. 1051, v. 28 etc. Animalia Deum non incusarent, si vocem haberent, quòd talia vel talia sunt creata. 1053, v. 88 etc. Animalium non decet adorare imagines. 1073, v. 51 etc.
- Animus mensuræ corporis non subijcitur. 13, E. 14, B. Animi magnitudine præditi est amicorum potius libertatem, quàm inimicorum blanditias amplecti. 18, A. Animus à perturbationum servitute liber et immunis conservandus est. 185, B. Animus ad sentiendum acrior, vermis est ossium. 783, v. 108, 109. Animum dolore conficit Gregorius. 925, v. 125, 126.
- Anna sacerdos detestabilis. 325, v. 486. Anna, mater Samuëlis filium Deo consecrat. 365, v. 465. 1135, LXVIII, v. 4, 5.
- Anna vidua Christum brachiis suscipit. 1135, LXVIII, v. 6.
- Annæ duæ, mulieribus columen. 1135, LXIX, v. 6.
- Anthimus, Tyanorum episcopus, Martius vocatur. 43, D. Cum eo bellum gerere recusat Gregorius, re Basilio relicta. *Ibid.* Illum, ad se Sasimorum stabiliendæ sedis episcopalis causâ venientem, insectatur. 45, A. etc. Anthimus Sasimorum paludes invadit, reluctante Gregorio. 46, A.
- Anthimum Procopio præfecto commendat Gregorius. 109, A.
- Anthropolatras catholicos vocant Apollinaristæ. 89, D.
- Antichristus, quid? 623, v. 245.
- Antimachus prolixus. 49, A.
- Antistites sancti beati. 489, v. 13, 14. Antistitum similitudines hæreticis auditum aperiunt. 875, v. 155 etc. *Vide* Episcopus.
- Antistrophe. 531, v. 386.
- Anubis, ægyptius deus. 719, v. 839.
- Anysio benè valenti æger gratulatur Gregorius. 188, B. Anysius Urso meliora de Gregorii sanitate nuntiat. *Ibid.* C.
- Apammas dicitur ægyptius deus. 729, v. 838.
- Apenzinsenium prædium malè à Meletio possessum moriturus declarat Gregorius. 203, B.
- Aper pro suâ pugnat prole. 1039, v. 18 etc. 1051, v. 30.
- Apes. Apum opera et victus. 477, v. 21 etc. Apis imitanda, in legendo. 1091, v. 41 etc.
- Apis vitulus obesissimus. 1085, v. 271.
- Apocalypsis Joannis à quibusdam admittitur, sed rejicitur à pluribus. 1105, v. 316 etc.
- Apollinaristæ Christum dicebant hominem dominicum. 85, A. Illum mentis expertem asserebant. *Ibid.* 87, C, D. 88, A. 94, C, D. 95, A. 707, v. 608 etc. 737, v. 1185. 861, v. 70 etc. 875, v. 166 etc. Ejus loco divinitatem sufficere putabant. 88, B. 95, A, B. Mariam deiparam non agnoscebant. 85, B. Dicebant Christum per eam, quasi per canalem fluxisse. *Ibid.* Asserebant primò hominem formatum fuisse, et deindè Deum subisse. *Ibid.* C. Volebant duos filios, unum ex Patre, alterum ex matre. *Ibid.* Fingebant divinitatem in eo, velut in prophetâ per gratiam, non per essentiam fuisse operatam. 86, B. Crucifixum non adorabant. *Ibid.* Christum filium adoptivum aut adscriptitium habebant. *Ibid.* Sanctam carnem nunc depositam et divinitate vacuum mentiebantur. *Ibid.* C. Dicebant carnem Christi è cœlo descendisse, non à nobis esse. 87, A. Christum duo perfecta continere posse negabant. 88, B. Mentem damnatam à salute excludere. 89, C. Vocatur à Gregorio sarcolatræ. *Ibid.* E. Seu carnis cultores. 257, v. 28. Hanc incarnationis afferebant causam ut Deus incomprehensibilis, comprehenderetur, ac sub carne, quasi sub velo quodam cum hominibus versaretur. 90, A. Refelluntur. 83-97. Dicebant, remotâ carne, per solam voluntatem Deum salutem potuisse afferre. 90, D. Secundum Judaismum, secundam circumcisionem, et secunda sacrificia invenunt. 91, A. Eorum in dicendo fallacia. 94, D. Deum dicebant incarnatum eo sensu, quòd fuerit cum hominibus versatus. 95, C, D. Secum ipsi pugnant. *Ibid.* D, E. Opinionem potius quàm veritatem carnis inducunt, quæ nihil passa sit, eorum etiam quæ peccato vacant. 96, A. Dicebant adorandum esse non hominem deiferum, sed Deum carneferum. *Ibid.* C, D. Quæ Christi sunt malè dividunt. 97, A, B. Catholicos criminantur quasi duas naturas dissociatas admittant in Christo. *Ibid.* C. Apollinaristæ contrâ decreta imperialia sibi episcopos constituunt. 107, B etc. Contrâ eorum ausus civilem potestatem invocat Gregorius. *Ibid.* Invocat et Theodori Tyanensis auxilium. 128, C. Omnium ecclesiasticarum calamitatum acerbissima, Apollinaristarum licentia. 167, C. Apollinaristarum errore ne Nazianzena ecclesia inficitur sollicitus Gregorius. 859, v. 64 etc.
- Apollinarius. Ejus hæresis. 84, D. A Damaso in occidentali Synodo damnata. *Ibid.* Not. (f). Ejus in Trinitatem error. 92, B. Eam constare dicit ex magno, et majore, et maximo. *Ibid.* C. Scala hæc est non in cœlum subvehens, sed è cœlo dejiciens. *Ibid.* Nova psalteria et Davidi contrarium sonum edentia scripserat, quæ pro tertio testamento habebantur. 93, B. Apollinarii libellus hæreticam omnem pravitatem excedens. 167, D. Docet carnalem naturam in Filio à principio esse. 168, A. Christum hominem mente minimè præditum esse asserit, sed deitatem naturam mentis supplere. *Ibid.* B. Unigenitum Deum mortalem dicit, et propriâ divinitate passum et mortuum. *Ibid.* C.
- Apollo vaticinatur mortem deorum jam extinctorum. 1085, v. 253 etc.
- Apostoli duodecim. 273, XIX, v. 1 etc. Eorum nomina. *Ibid.* Apostolorum successus. 443, v. 532, 533. Eorum caritas. *Ibid.* etc. Omnia pro Christo relinquunt. *Ibid.* v. 555 etc. Car eos pauperes Christus elegerit. *Ibid.* v. 560 etc. Apostoli publicani et peccatores, ut eò majus sit doctrinæ miraculum. 789, v. 192 etc. Apostoli minimè vocandi sunt rudes, et imperiti. 791, v. 230 etc. Quomodò sapientes convicissent Apostoli absque doctrinâ. *Ibid.* v. 238 etc. Eorum doctrinâ à Spiritu. *Ibid.* v. 245 etc.
- Apostolorum templum Constantinopoli erectum. 847, v. 59 etc.
- Apostolorum gesta, liber canonicus. 261, v. 34. 1105, v. 296, 297.
- Appetitus. Quorum major est appetitus, ea difficilius comprimuntur. 499, v. 103, 104.
- Aqua, quid? 211, v. 18. Aqua dulcis non mixta amaræ in mari, quod utramque volvit. 373, v. 597 etc. Aqua potio optima. 591, v. 31.
- Aquilarum volatum graculi explorantes. 30, B. Aquilæ pulcherrimum fuit, quòd non putaretur esse pulchra. 47, D. Qui aquila esse potest, parvi pendere debet inter graculos numerari. 146, C. Aquilæ aquilis delectantur. 187, B. Aquila scetus sui indignos projicit. 543, v. 33. Aquila probat pullos solis radiis. 799, v. 371 etc. Aquilarum alia sublimitas, alia graculorum. 815, v. 672. Aquila, propè pullos volitans, alas dirigit recens concinnatas, cum in aëris spatiis fluctuant nondum fidenti volatu. 1005, v. 159 etc.
- Aranearum filis res humanæ comparantur. 629, XL, v. 1 etc. Aranearum telis potentes mali. 895, XXXVI, v. 2.
- Arbitrii libertas. 419, v. 122 etc. Arbitrium liberum, quid? 613, v. 37.
- Arbor scientiæ boni et mali Adamo prohibita. 247, v. 107 etc. Arbor vitæ quasi sub igneo pessulo servata, ne quis homo accedat. 249, v. 122.
- Arborum instar quidam stabant, quadraginta diebus, hybernis nivibus percussi. 927, v. 150 etc.
- Arca Noë mundi diluvium sola effugit. 731, v. 1081, 1082. 871, XXX, v. 40 etc. Salutis origo. 835, v. 206.
- Arca Dei Philistæis immixta. 847, v. 69. Arca occidit eum, qui inclinatam eam tetigerat. 889, v. 101, 102.
- Archelaus vestem muliebrem donat Platoni, qui eam recusat. 431, v. 324 etc. Dat Euripidi aliquid quod Sophocles postulabat. *Ibid.* v. 335 etc.
- Arenam suprâ ædificata domus. 277, XXV, v. 1.
- Ariani Christum inanimatum hominem aiunt, ut divinitati passionem tribuant. 87, D. Arianorum audacia ecclesias colligentium. 167, A. Arianorum syllaba. 451, v. 728 etc. Ariani catholicis paucitatem objectabant. 753, v. 1495 etc.
- Arianzi prædium, ex Rhegini bonis ad Gregorii domum advenerat. 202, B. Illud testamento donat Theologus Gregorio diacono et Eustathio monacho. *Ibid.*
- Aristæus non Deus, sed homo. 1087, v. 286, 287. Aristæi vana jactantis supercilium. 1135, LX, v. 2.
- Aristidis laus. 431, v. 341 etc.
- Aristippus lepidissimus. 429, v. 307.
- Aristophane popularis gubernationis peritiâ potior Democritus. 146, C.
- Aristotelis de beatitudine, non virtuti solùm, sed et facultatibus terrenis attributâ, sententia non probatur. 28, C. Aristotelis epistolas quas Olympiano judici commodaverat ab eodem reposcit Gregorius. 192, B, C. Aristotelis labyrinthi. 415, v. 48, 49. Aristotelis mansuetudo. 525, v. 261 etc.
- Arius impius, Trinitatem non colendam asserit. 705, v. 578 etc. Divinitatem Filii negat. 737, v. 1181 etc. Arii error paganos imitatus. 1099, v. 205. Dei essentiam dividens. 1101, v. 207.
- Armenia optimorum virorum imò, et virginum ferax. 1011, v. 277 etc.
- Arrogantia, quid? 615, v. 85.
- Ars, quid? 617, v. 134. Ars docet quod natura negavit. 375, v. 632. Artes sunt abjectorum hominum. 487, v. 18. Ars opifex altera. 715, v. 756. Artes exigui essent pretii, si tantum volenti adesset possessio. 809, v. 564, 565.
- Artificio carere summi artificii est. 148, C. Ascensio Christi nos sursum evehit. 623, v. 221.

Aser patriarcha. 263, xiii, v. 3.
 Asinus urbanus non pluris fit, quàm qui rure degit. 821, v. 784, 785. Asinus auri talenta gestans. 1047, v. 176, 177.
 Aspectabilium rerum pulchritudo tanquàm mensa nobis appositae. 1053, v. 68 etc.
 Asterium, praefecti Cappadociae assessorem precatur Gregorius, ut Nicobulum injustè pro famulis vexatum vindicet. 124, D. 125, A, B, C. 126, A, B. Multas ad eum litteras, quae perierunt, scripserat Gregorius. 127, A. Georgium diaconum illi commendat Theologus. *Ibid.* B. Asterium cum Olympio praefecto à Cappadocia discedentem fletibus et laudibus prosequitur. 130, C, D. 131, A. Illum laudat, quòd praesidis adjutor, et publicis deditus commodis, locum tamen det officiis amicitiae. 131, B. etc. Asterium et ejus fratres, quos sacram Triadem appellat, Hellenio commendat Gregorius. 1047, v. 193 etc.
 Astra. In astrorum motibus confidentes invenit Gregorius. 231, v. 10. Astra non adoranda, utpotè Dei conditoris opificia. 1073, v. 59 etc.
 Astraea, hove cæso, in cælum avolat. 367, v. 485.
 Astrologorum ars, visâ stellâ Christi ortus praenuntiâ, penitus concidit. 229, v. 56 etc.
 Athei. 423, v. 186, 187. 735, v. 1152, 1153.
 Athenæ litteris florentes. 685, v. 211.
 Athenarum lex de cognoscendâ juvenum vocatione. 145, B. Athenæ decus Græciæ. 1073, v. 44.
 Atheniensium legatio ad Lacedæmonios. 78, B. Ejusdem successus. *Ibid.*
 Athletarum inanes circâ pulverem labores. 1045, v. 154 etc.
 Attica lusciniâ. 1061, v. 226.
 Avaritia, quid? 617, v. 120. Avaritia omnibus inhonesta, sed praesertim iis qui sunt Spiritus. 753, v. 489, 490.
 Avari bona coaccervantis parabola. 279, xxvi, v. 9, 10. Avari hircini similes. 395, v. 79 etc. Avari semper egent. *Ibid.* v. 83. Avarus hydropico similis. 437, v. 446. Avarorum miseria. 439, v. 480 etc. Avari leoni similes. 547, v. 52 etc. Avari suos leones habent. 549, v. 67. Avarorum crudelitas. *Ibid.* v. 74 etc. Avari iis similes qui mortuorum crines secant. 551, v. 134. Avari dipsadi similes. 553, v. 151 etc. Avarorum objectionibus respondet Gregorius. 559, v. 278 etc. Avari soli idololatræ vocantur. 565, v. 371 etc. Avaros quanta circumveniunt incommoda. 885, v. 31 etc.
 Audacia, quid? 613, v. 55.
 Augiæ stabulum fimo congesto plenum. 5, C, D.
 Augusti jussu census factus. 269, v. 52.
 Aviditas. Quod majorem venerationem habet, avidius quoquè expetitur. 62, E. 63, A.
 Avis aërem secans pennis instruitur. 477, v. 19 etc. Avem nemo ramo insidentem, aut in aëre volantem miseratur, sed à nido lapsam, vel ab accipitre laniatam. 1023, v. 92 etc. Avis matris pro parvulis cura. 1037, iv, v. 9 etc. *Ibid.* v. 16. 1051, v. 30.
 Aulicorum mores. 749, v. 1424 etc.
 Aures cerâ claudendæ. 583, xxx, v. 10. Aures claudendæ aut turpia. 601, v. 65 etc. In aure quàm in lingua minùs est periculi. 465, v. 969. 741, v. 1254. Auribus sit ostium. 921, v. 53.
 Aures à Christo curatæ. 663, v. 588.
 Aurigarum vanæ luctationes. 1045, v. 155 etc.
 Aurum vim magnam habet, ad persuadendum efficax. 597, v. 143, 144. 721, v. 870. Aurum injustè collectum appellat Gregorius tectum et occultum tyrannum. 117, C. Auro copiosior cinis. 323, v. 465. Auro nil pejus. 1201, xci, v. 4. Auri nefanda cupiditas. 1203, xciii, v. 30.

B.

BABYLON fugienda. 651, v. 354 etc. Babylonis pervia mœnia. 1165, i, v. 1. Babylonici pueri flammâs effugiunt. 951, li, v. 35.
 Bacchantes circâ prolem Semeles in montibus errantes. 1085, v. 264.
 Baptisma Christi signum nostræ purgationis. 621, v. 200.
 Baptisma, quid? 623, v. 226 etc. *Ibid.* 237. In baptismo trina deitas fulgentem reprodutit hominem. 217, v. 46. Duplex baptisma, spiritus et sanguinis. 253, v. 78, 79. 623, v. 226 etc. 1037, v. 340. 1043, v. 200. Ut communis aër, et communis terra, ita commune mortalibus salutiferum Baptisma. 255, v. 97 etc. Baptismi communicationem timent mali. 593, v. 75, 76.
 Barba olim apprehensa, ut aliqua peteretur gratia. 853, v. 65, 66. 1037, v. 340. 1043, v. 100.
 Bartimæus cæcus videt lumen. 275, xxi, v. 14, 15.
 Basilius, Cæsariensis episcopus, arcâ cum Gregorio amicitia conjunctus. 687, v. 225 etc. Ejus ab Athenis discessus. *Ibid.* v. 242 etc. In desertum Ponti secedit. 693, v. 353 etc. 1011, v. 295.
 Basilius ad conventus ab Eusebio Cæsariensi non vocatur. 16, D. Vocandum illum ostendit Gregorius. 17, A etc. Monetur à Gregorio quatenus Eusebium Cæsariensem, deprecantes et evocantes litteras janijam missurum, avertat vel veniens, vel scribens. 19, A, B. Beseleeli comparatur. *Ibid.* C.
 Basilius cœnâ cum oleribus excipiendus. 23, A. Hunc minùs cautum et circumspectum objurgat. 34, B. Illum increpat, quòd se ad metropolitanam urbem, fictâ infirmitate, vocasset, cum de creando episcopo ageretur. *Ibid.* B, C. Multos fletus à Gregorii oculis hac simulatione elicit. *Ibid.* Hunc hortatur, quatenus intermedios tumultus, et pravas suspiciones fugiat. 35, B.
 Basilium, nomine patris, ad Cæsariensem episcopatum promovendum curat Gregorius. 35, C etc. 36, A etc. Basilius omnibus antefendus, utpotè vitâ et sermone probatus, et sic contra hæreticorum pruritum stare potens. *Ibid.* C. Ejusdem commendatio ad Eusebium Samosatensem directâ. 37, C, D. 38, A. Electionem Basilii iterum urget, scribens ad episcopos, nomine patris, Gregorius. 38, B etc.
 Basilio in episcopatum Cæsariensem electo gratulatur Gregorius. 40, D. Ad eum non statim advolat propter obtrectatorum linguas. 40, D, E. Basilio, propter invidiam, à sophisticâ quâdam curiositate negotia exhibentur. 42, A. Ad futurum se promittit Gregorius, ut illi aliquid consilii impertiat, et utilitatem ipse capiat. *Ibid.* B, C.
 Basilium Gregorius acriter insectatur, propter oblatum Sasimorum episcopatum. 42, D. 43, A etc. Plebis ob hanc causam in Basilium sermocinationes. 43, B etc. Eidem Gregorius exprobrat omnia ad sui ipsius gloriam trahere. 44, B. Hunc propter episcoporum molitiones iterum arguit. *Ibid.* D. 45, A etc. Eundem accusat, quasi ostentationis gloriæque nimio studio teneretur, velut metropolitanus. 46, B. Aliæ ejusdem eadem de re querimoniae. 695, v. 386 etc.
 Basilius ut in fide parum fortis accusatus. 51, A. Insimulatus quasi de Spiritus sancti divinitate parum catholicè sentiret et loqueretur. *Ibid.* 52, A etc. A Gregorio vindicatur. *Ibid.* C etc. Basilium propter epistolâs mœrore affectum lenire tentat Gregorius. 53, D etc. Illum invisere non potest Gregorius, propter morbo laborantem matrem. 54, B. De

Basili morte scribit Gregorius. 65, C. Basilius per totum vite curriculum hoc unum meditatus fuerat, ut præsens foret ad Dominum. 65, C. Basili morte, detonsa et spoliata ecclesia. *Ibid.* D. Basili mortem luget Gregorius. 72, E.
 Basili laus. 41, B etc. 50, C. 52, D. 687, v. 221 etc. 1011, v. 295 etc. 1155, cxix, v. 1 etc. Basilius solus penè veritatis igniculus, ac vitalis facultas. 52, D. Alter post magnum Aaronem, mortales cum immortali orans conjungi. 1013, v. 301 etc. Nuntius veritatis, oculus Christianorum, Ponti et Cappadocum decus. 1157, v. 21 etc. Christi magna gloria, columnen sacerdotum, defensor veritatis. *Ibid.* v. 33, 34. Tonitruum erat ejus oratio, fulgur autem vita. *Ibid.* v. 40. Octo annis pii populi habenas tenuit. 1159, v. 45.
 Basilismus Gregorio exprobratur, sicut aliis Philippismus. 45, C.
 Basilissa, Xolorum alumna, cum Eusebio et Nonnâ sepulta. 1159, cxxi, v. 1 etc. Georgii germana corpore et mente. *Ibid.* cxxii, v. 3, 4.
 Bassus, Christo amicus, laironum manu extra patriam opprimitur. 1153, cx, v. 1 etc. Cappadocibus magnum relinquit nomen, quod celebrat Gregorius. *Ibid.* v. 3 etc. Carterium filium, velut Abraham, suscipit. *Ibid.* cxi, v. 1, 2.
 Beatitudo, quid? 625, v. 257. Beatitudo, juxta Aristotelem, est animæ actio secundum virtutem. 28, C. Sordidè autem et abjectè bonorum abundantiam adjunxit. *Ibid.* Probanda magis Stoicorum sententia, qui res externas nullum ad beatitudinem impedimentum afferre dicunt. *Ibid.* D. Hæc humanæ felicitatis meta est, ipsa beatitudo. 142, A. Quæ juxta Gregorium sint beatitudines. 487, v. 1 etc. Beatitudines evangelicæ. 489, v. 25 etc.
 Beelphegor colunt carnis adoratores. 873, v. 87 etc.
 Belias, vel Belial. Beliae cavenda invidia. 381, v. 62. Belias vocatur diabolus, qui gestit omnes vorare. 649, v. 343 etc. Belial dicitur diabolus et latro. 919, xlv, v. 15 etc. 929, v. 184. 935, v. 324.
 Belluarum vana et crudelia certamina. 1045, v. 149 etc.
 Bellum intestinum carnis et mentis. 923, v. 65 etc.
 Benefaciens imitator est Dei. 583, xxx, v. 3. Benefaciens aliis, sibi benefacit ac thesaurum parat. 1011, v. 281 etc.
 Beneficentia in quo maximè consistat. 1023, v. 99 etc.
 Beneficia qui accipit, memor esse debet, non qui ea contulit. 697, v. 435, 436.
 Benignitas prompta est et propensa ad ignoscendum. 63, A. Benignitate nihil celerius. 67, D. Nullis finibus circumscribitur benignitas. 134, B. Benignitatis Dei hæc series: primum leges sancit, deindè jubet, pollicetur, minatur, increpat, poenas intendit, cohibet; minatur rursùm; cum adactus fuerit, plagam infert, et id paulatim, viam scilicet emendationi aperiens. 68, A.
 Benjamin patriarcha. 263, xiii, v. 5.
 Beseleelis spiritus in Ecclesiâ excitandus. 19, C.
 Bethleem, ex virgine nascitur in praeseptio Christus. 269, v. 55 etc. Huic facta olim promissio. 1011, v. 274, 275. Bethleem parva, Christum tamen tulit. 1133, lxiii, v. 2.
 Bilance exigua cœli possessio libratur. 1015, v. 335, 336.
 Bilis à Deo data est, ut dometur. 531, v. 354 etc.
 Blasphemia, quid? 617, v. 106.
 Bona hujus mundi, velut in talorum situ, aliàs ad alios trajiciuntur atque immutantur. 171, B, C. Bona temporalia parvi pendenda. 603, v. 85 etc. Bona alia aliis Deus largitur. 857, v. 26 etc. Bo-

novum mundi, mali quoque sunt participes. 985, v. 60 etc. Bonis externis qui gloriatur similis est simiae sub humana forma, cujus collum aurei torques ambiunt. 1047, v. 173, 174. Aut asino auri talenta gestanti, qui licet auro coopertus, rugitus edit. *Ibid.* v. 176, 177. Aut plumbeis ensibus, qui prorsus inutiles, argenteis vaginis conduntur. *Ibid.* v. 178, 179.

Boni non ita nascuntur, sed tales evadunt, Spiritu et doctrinâ formante. 327, v. 506, 507. Boni gloria Dei sunt. 335, v. 677. Boni probantur adversis. 587, v. 51, 52. Bonorum monitis parendum. 607, v. 185, 186. Boni, sicut et mali, in terrâ non sunt stabiles. 657, v. 472 etc. Optimus ille est qui rectam carpit viam. *Ibid.* v. 479 etc. Melius est videri malus, cum bonus sis, quam optimus, cum sis pessimus. 659, v. 514 etc. Boni sunt praeda malorum. 717, v. 796. Bonus vir fraudi patet. *Ibid.* v. 806. Bonorum calamitas, et prosperitas malorum multum incommodi parit. 821, v. 789 etc. Bonorum et malorum separati termini. 1175, xxiii, v. 3. Bonis in terrâ cur plurima eveniunt mala, malis verò nulla. 913, xlii, v. 10.

Bonum unum stabile hominibus, hinc discedere tollendo crucem. 487, v. 33, 34. Nihil admittendum turpe, nec à bono desistendum. 341, v. 45, 46. Boni non tam faciliis quam mali communicatio. 767, v. 1759. 805, v. 511.

Bos. Pulchra similitudo à Bobus ducta. 235, v. 88 etc.

Bosporio, Coloniensi episcopo, denuntiat Gregorius se licet invitum Ecclesiæ Nazianzenæ curam suscepturum. 115, A etc. Illum objurgat quasi supplantatus ob continuandam Ecclesiæ Nazianzenæ curam. 129, B, C. Bosporium ab episcopis insectatum excusat et defendit. 151, C, D. Ab Amphiloquio ejus causa vindicatur. 152, A. Ejus causa commendatur Nectario, Constantinopolitano episcopo. 153, A etc. Bosporius, vir pius, precibus morbos depellens, frustra rogat Vitalianum pro filio. 1031, v. 242 etc. Branchidæ Christo cedant. 1085, v. 259. Briarei rapaces manus. 853, v. 70. Bruta animantia sine metu moriuntur. 479, v. 35 etc.

C.

CABERINA, prædium à Castore pauperum domui donatum. 176, D.

Cæcis visus à Christo redditus. 273, v. 11, *Ibid.* v. 27, 28. 275, xxi, v. 12-16. 277, xxii, v. 18. *Ibid.* v. 8. 663, v. 587, 588.

Cædes duplex. 615, v. 115, 116.

Cæsarea Cappadociæ, Basilii patria. 2, B. Urbs ubi angustum aliquid spirabatur, et sol accipiebatur ad certum modum. *Ibid.* Deliciis et opibus pollens. *Ibid.* Habens caupones et quicquid turpe et improbum urbes ferunt. *Ibid.* C.

Cæsarienses, nomine patris, hortatur Gregorius ad eligendum Basilium in episcopale munus. 35, C. etc. 36, A. etc.

Cæsariensis Ecclesia omnium ferè ecclesiarum mater. 36, A. Multos habet principatu dignos. *Ibid.* B. A dignis præsulibus olim gubernata. *Ibid.* C.

Cæsarius Gregorii frater. Hunc Juliani aula addictum Gregorius exagitat. 7, A. Quam grave detrimentum illi hic demoranti imminabat. 8, B. Nicææ terræ motum evadit. 641, v. 175, 176. 1113, xv, v. 1, 2. Illi inter has ruinas quasi miraculosè salvo gratulatur Gregorius. 19, D etc. Cæsarius moritur. 695, v. 368 etc. Moritur primus ex Gregorii proximis. 991, xc, v. 1. Morbo, vitæ rapitur. 1113, xv, v. 3, 4. Moritur in Bithyniâ. *Ibid.* xiv. Cum matre defunctus inulatur 991, xci, v. 3, 4. De morte ejus queritur Gregorius. 72, E. Post ejus mortem hostes impetum faciunt in ejus facultates. 25, A etc. 641, v. 181 etc. 695, v. 371 etc. Sophronio defuncti res commendantur. 25 A etc. Cæsarii mors curas Gregorii auget. 639, v. 165 etc. Pecuniam perdidit partim in terræ motu Nicææ, partim à latronibus. 641, v. 172 etc. Cæsarius Gregorium fratrem, ut patrem colebat. 643, v. 217 etc. Non deflet Gregorius ejus direpta bona, quæ communia cum pauperibus habere cupiebat, sed animam suam super omnia deflet. *Ibid.* v. 221 etc. Cæsarii mortui laudes. 24, D. 25, A. 641, 177 etc. 1111-1115, vi-xxii. Geometriâ, logicâ, grammaticâ, medicinâ, rhetoricâ, et eleemosynis inclaruit. 641, v. 177 etc. 1113, xii. Cæsario extincto, dolore correpta est imperatoris aula, et Cappadoces cecidere animis. 1115, xvii, v. 1, 2. A martyribus ut suscipiatur in tumulo orat Gregorius. *Ibid.* xx. Ipsum invocat. 641, v. 177 etc. Cæsarius Constantinopolis olim præfectus. Huic Gregorius consobrinus suos Heladium et Eulalium, injusta pro prædio patientes, commendat. 15, A etc. Caïn nequam. 323, v. 448. Caïn et Abel ex uno parente. 325, v. 492. Caïphas detestabilis. 325, v. 486. Calais pravus pictor. 819, v. 744. Calamitas secundis rebus magis est expectanda. 20, A. Calamitates pro Christo susceptæ laborisque pro veritate exhausti beatum efficiunt. 59, A. Calamitates piis et impiis communes. 559, v. 278 etc. Calamitates multas passo, multa cognoscere contingit. 677, v. 18, 19. Calamitatibus afflicti sibi meliora non promittunt. 637, v. 167, 168. Calamitates piorum infirmos offendunt, quasi nullum pietatis præmium habeant, et fortuita sit hujus mundi compages, nec res humanas Deus regat. 949, v. 95 etc. Calamitates hominum variæ. 1019, v. 24 etc. Calamitatum nemo expers. 1021, v. 40 etc. Caleb ad explorandam terram promissam deputatur. 119, v. 834 etc. Callimachus poëta. 191, C. 193, A. Callimachus pravus pictor. 819, v. 744. Calumnia, quid? 615, v. 105. A calumniis cavendum. 151, C, D. Vulgi hominum linguæ simplicioribus quibusque celerimè calumniam struunt. 35, A. Calvus cum ariete obversa fronte congregi non debet. 158, B. Canæ nuptiarum miraculum. 277, xxiii, v. 3, 4. Cancri obliquè gradiuntur. 595, v. 121, 122. Candidianus præfectus, et paganus, à Gregorio amplissimè laudatur. 9, D. etc. Gentilis religione. 11, D. Ardentissimè optat Gregorius, ut ad Deum religionemque se conferat. 12, A, B. Canis pro catulis sollicitudo. 1037, iv, v. 16. Canum ordo laudatur ad cadavera collectorum. 597, v. 141, 142. Canities aliquid habet prudentius et soletius. 35, C. Canities jocatur, sed lusus gravis, immixtâ Christi simplicitate. 1175, xxiii, v. 1, 2. Canonici libri antiqui Fœderis. 261 v. 9 etc. 1103, v. 264 etc. Canonici libri novi Testamenti. 261, v. 30 etc. 1105, v. 285 etc. Canotolorum fundi emptionem Amphiloquio episcopo redintegrari vult in Testamento Gregorius. 203, C. Canticum canticorum, Salomonis opus, liber canonicus. 261, v. 18. 1103, v. 275. Cantilenæ turpes vitandæ. 1095, v. 100. Cantor cantori adju ngitur. 160, C. Cappadocia Cæsarium extinctum luget. 1115, xvii, v. 1, 2. Equis celebris. *Ibid.* xxi, v. 4 et *Not.* Luget Euphemium. 1121, v. 4. Captivitas Babylonica. 847, v. 66, 67. Carhala, Gregorii prædium, à quo disce-

dit ob adductas in viciniam fœminas. 169, B.

Caritas ad Dei cognitionem plus valet, quam scientia. 465, v. 944 etc.

Caritas fraterna. Nemo sibi tantum vivit, sed proximo. 13, B.

Carmina pectoris robur effœminantia, fugienda. 1095, v. 101.

Carnales suas augent compedes. 445, v. 602.

Carnifices nil grave agunt, quia legibus deserviunt. 122, C.

Caro. Carni non indulgendum. 343, v. 30.

Carnem aliqui domant suâ sponte, non ex amore Dei. 371, v. 568, 569. Caro aliud, aliud lex præcipit. 407, v. 37.

Carnem objurgat quidam Stoicus. 445, v. 604 etc. Caro hostis blandus. 473, v. 59. Caro domandâ. 583, xxx, v. 7.

Carnis adoratores Beelphegor colunt. 873, v. 87 etc. Carnem afflictare obesam utilissimum est. 919, v. 43, 44. Carnes crassas et ventrem prominentem porta angusta non capit. 919, v. 49, 50. Car-

uis et mentis bellum intestinum. 923, v. 65 etc. Lex carnis mala et malis gaudens. *Ibid.* v. 71 etc. Carnis et mentis pugna. *Ibid.* v. 89 etc. Pharmaca ad subigendam carnem. 925, v. 121 etc. Caro nec rationibus paret, nec laboribus domatur. 927, v. 165 etc. Carni homo sociatur, ut domina coquo suo. 935, v. 78, 79.

Carnem suam gravioribus verbis exagitat Gregorius. 937, xlvii, v. 1 etc. A carne poscit Gregorius quid velit. *Ibid.* v. 74 etc. Non illi dabit vitæ ludibria, sed solum quæ necessaria ad vitam servandam. *Ibid.* v. 80 etc. *Vide* Christus incarnatus.

Carterius supra carnem evectus Hellenio commendatur à Gregorio. 1003, v. 139 etc. Carterius, Bassi filius, cum patre sepultus. 1153, cxi, v. 2. Gregorii juventutis gubernacula rexit, et cum vitæ incorporeæ alligavit. 1155, v. 3 etc. Tutela fuit optima juvenum. *Ibid.* v. 7, 8. Mortuus est, quia illum voluit sacrum cantorem cœlestis chorus. *Ibid.* cxvi, v. 4. Nicomedi fuit pietatis socius. *Ibid.* cxvii, v. 1, 2. In tellure Xolorum sepelitur. *Ibid.* cxviii, v. 1, 2. Vocatur crucifer. *Ibid.*

Castalia cruci cedat. 1085, v. 256.

Castitatis præclara remedia. 343, v. 62 etc. Cum animalibus rationis expertibus temperantiæ pudicitiaque sit aliqua cura, absurdum est hominem à Deo ad ipsius imaginem effectum, toto vitæ curriculo integram castitatem tueri et conservare non posse. 371, v. 557 etc. Castitas hominem æquat angelis. 389, vii, v. 3, 4. Castitas virginalis et conjugalis. *Ibid.* etc. Castitatis laus. 455, v. 773 etc. 461, v. 890 etc. Cohortatio ad Castitatem amplectendam. 581, v. 307 etc.

Castos criminari non decet propter lapsos. 1173, xxi, v. 1 etc. *Ibid.* xxii, v. 1 etc. *Ibid.* xxiii, v. 1 etc.

Castorem, ut sibi Sacerdotem reddat, precatu Gregorius. 175, C. Illum rogat, ut dominam communem sororem, fortè Theclam, quam citissimè ad sese remittat. 176, C. Liriandus et Caberina prædia pauperum domui à Castore donata. 176, D.

Cataractæ Nili et Catadupa. 4, B et E. Catechesis, quid? 623, v. 234.

Causis sublati, effectus tolluntur. 527, v. 311 etc.

Cecropidæ è terrâ geniti, super capillos cicadam terræ filiam gestabant. 1045, v. 130.

Cedere. Non semper cedendum. 597, v. 9 etc.

Cedrus cum quassatur, pinus quonam modo secura? 877, v. 207, 208.

Celebritas publica amat aëris serenitatem. 745, v. 1356.

Celestius presbyter ad Theodorum Tyannensem à Gregorio mittitur. 128, C.

- Celeusium, ut videtur, urbis Nazianzi præfectum reprehendit Gregorius, quod sacra jejunia non servet, et fœda spectacula proponat. 101, D. 102, A. Celeusium loquaciorem hominem taciturnus Gregorius egregiè carpit et irridet. 102, B etc.
- Census celerrimus malorum magister. 593, v. 95. Censùs indicti tempore Christus nascitur. 1015, v. 337, 338. 1017, 11, v. 15, 16.
- Centurionis famulus à Christo sanatus. 273, xx, v. 4. 277, xxii, v. 5.
- Cera ferro faciliè imprimitur, ferrum autem difficilius, adamas autem nullà re. 173, D.
- Cercidas lepidus citatur. 445, v. 598.
- Cete efficit Deus sanctorum oratorium. 711, v. 677.
- Chaldæi astrologi. 423, v. 190 etc. Chaldæi Providentiæ hostes, cultoresque astrorum. 735, v. 1157, 1158.
- Chananeæ filiam liberat Christus à dæmonio. 273, v. 19, 20. 275, v. 9, 10. Chananeam malè confundit Gregorius cum muliere inclinà quæ sursum non poterat respicere. 947, v. 75, 76, et *Not.* in eundem versum.
- Chaos egregia descriptio. 301, v. 58 etc.
- Chareti versus citatur de continentia. 445, v. 586.
- Charisma, quid? 623, v. 230.
- Charybdis perniciosa et immitis. 1079, v. 150.
- Chiro fœmina sapiens. 1027, v. 167. 1069, v. 99.
- Chorda tensa amat remitti. 903, v. 42.
- Christiani ex urribus in urbes migrare jussi sunt. 170, A. Christiani veri à vanà glorià alieni. 429, v. 482 etc. Christianorum virtus describitur. 447, v. 636 etc. Eorum voluntariæ afflictiones. *Ibid.* v. 647 etc. Christianorum fortitudo laudatur. 451, v. 697 etc. Persecutiones Christianis utiles. *Ibid.* v. 707 etc. Christianis non unum vitæ genus convenit. 491, v. 60 etc. Christiani quanta perferunt invicto animo. 369, v. 515 etc. Morientes semper vivunt. *Ibid.* v. 529 etc. Christianis respirare annon liceat? 917, v. 17, 18. Iis una lex, unus Deus, vocatio eadem. *Ibid.* v. 19. Christianorum doctrina purissima, qui divinis informati Libris, tum prophetarum, tum Christi ipsius, et ejus discipulorum verbis edocti, purgato corde, Deum vident: qui cœlestium rerum periti, divinitus collustrati, ad superna contendunt. 1077, v. 113 etc. Christianorum religio ducem non habet fabulam. 1079, v. 147 etc.
- Christianismus, quid? 621, v. 185 etc.
- Christus mundi creator. 303, v. 64 etc. Christus Moysis legem in tabulis scripsit. 207, v. 12, 13. Christi divinitas et perfectiones. 897, xxxviii, v. 5 etc. Per eum cuncta facta sunt. 899, v. 11 etc. Lux ejus angeli, gloria homo. *Ibid.* v. 23. Sol, astra, luna, quæ alternis vicibus vivit et occidit, et rursus pleno lumine revertitur, stellæ errantes et fixæ opus sunt sapientiæ Christi, quam etiam prædicant. *Ibid.* v. 15 etc. In veteri lege paucis manifestata Christi divinitas. 215, iii, v. 17.
- Christi incarnatio populis explicanda. 795, v. 306, 307. Christus incarnatus. 295, xxxv, v. 6 etc. 621, v. 189 etc. Quare? 251, v. 31 etc. Homo factus, ut veterem Adam sub velamine carnis sanaret, et diabolum vinceret. *Ibid.* v. 53 etc. Christus incarnatus novam hominibus viam aperit. 295, xxxvi, v. 12 etc. Christus ut sanat ægrotum, naturam humanam adsumpsit. 307, v. 139 etc. Christus immortalis et mortalis, carnem adsumpsit, ad expianda hominum peccata. 899, v. 27 etc. Servi formam accepit, et mortem gustavit, et vitam iterum consecutus est, immortalis Patris imago, ut nos salvaret. 921, v. 27 etc.
- Propter peccatores humanam naturam adsumpsit et mortuus est. 1023, v. 102 etc.
- Christus Deus et homo. 85, A, B. 86, A. 213, v. 60 etc. 255, v. 23. 293, xxxiii, v. 5 etc. 295, xxxvi, v. 14. 307, v. 149 etc. 631, v. 14. 709, v. 646 etc. 1081, v. 180 etc. Christus è cœlo veniens, gloriam suam in mortalibus visceribus evacuans fit Deus homo. 795, v. 306, 307. In Christo quod deificat, et quod deificatur, unus est Deus. 257, v. 61. Christus Verbi templum. 1081, v. 183. Vocatus ab Apollinaristis homo dominicus. 85, A.
- Christus totum hominem, excepto peccato, adsumpsit, corpore et mente præditum. 87, D. 255, v. 1 etc. 257, v. 41. 707, v. 609 etc. 1081, v. 199, 200. Non mentis expers juxta errorem Apollinaristarum. 85, A. 87, C. 88, A. 94, C, D. 95, A. Non primum formatus homo fuit, et postea Deus subiit. 85, C. Non in Christo duo filii, alter ex Patre, alter ex matre. *Ibid.* et 94, B. Divinitas in eo non est operata, velut in prophetâ, sed copulata secundum essentiam. 86, B. Non filius adoptatus, aut adscriptitijs, nec ex operibus perfectus est. *Ibid.* Profecit in quantum se patefecit. *Ibid.* C. Carnem servavit, non divinitate vacuum. *Ibid.* Veniet aliquandò cum corpore. *Ibid.* et 87, A. Post resurrectionem contactus fuit. *Ibid.* Discipulis in monte apparuit. *Ibid.* Carnem habuit, non quæ à Deo descendit, sed quæ ex nobis adsumpta est. *Ibid.* B. Non hominis solùm picturam habuit. *Ibid.* D. Non divinitatem mentis loco habuit. 88, B. 95, A, B, C. Non aliter ejus erga nos amorem testari poterat, quàm ex eo quod caro in memoriâ fuerit, et ad deteriorē nostrî partem se ipse demiserit. 91, C, D. Incarnatus est eò quod carnem adsumpserit, non quod inter homines fuerit conversatus. 95, C, D. Non opinionem carnis, sed veritatem habuit, omnia passus quæ peccato vacant. 96, A. Totum hominem totus venit salvare. 251, v. 43, 44. Minimè dicendum cum Apollinaristis adorandum esse non hominem deiferum, sed Deum carniferum. 96, C, D. Christus non dividendus. 97, A, B, C. 134, B. Non alter ex Deo, alter ex virgine. 707, v. 631 etc. Nil, ut Deus, patitur eorum quæ carni accidunt. 709, v. 641 etc. Invehitur Gregorius in eos qui Verbum Christum propter homines creatum asserébant. 213, v. 51 etc.
- Christus in castâ virgine concipitur. 255, v. 21, 22. Et nascitur. 94, A. 251, v. 43 etc. 269, v. 37 etc. 307, v. 147. 379, v. 30. 621, v. 193, 194. 1079, v. 172 etc. Christus è sinu virginis ortus est, Deus-Homo, Spiritu magni Dei coagmentatus. 1081, v. 180 etc. Christus è purâ matris alvo prodie is non est pollutus. 1083, v. 227 etc. Ineffabilis ejus nativitas ex virgine. 257, v. 49 etc. Non per Mariam, quasi per canalem, fluxit. 85, A. Nil fœdum in ejus generatione. 253, v. 65. Ejus generationis ex virgine modus. *Ibid.* v. 67 etc. Ex desponsatâ muliere natus est. 317, v. 334 etc. Censùs indicti tempore nascitur. 1015, v. 337, 338. Natus in Bethleem. 1233, lxiii, v. 2. Fasciis involutus. 621, v. 196. Adejus ortum omnia mota sunt, et cœlestis chorus insonuit. 253, v. 60, 61. Magi ad eum stellâ duce adveniunt. *Ibid.* v. 62, 63. Stellâ ortus annuntiatus. 229, v. 53 etc. Ejus genealogia duplex exponitur, et à difficultatibus vindicatur. 267, xviii, v. 1 etc.
- Christi baptisma. 621, v. 200, 201. Jejunium. *Ibid.* v. 202. Tentatio a diabolo. 351, v. 213 etc. 383, v. 81, 82. 621, v. 203. Quicquid lex præcipit, perficit Christus. 253, v. 70. Christus solvit tributum, et præbet servitutis solatium. 1015, v. 339, 340. Ejus mansuetudo. 525, v. 237 etc. Christi discipuli duodecim. 273, xix, v. 1 etc. Ejus miracula secundum Matthæum. *Ibid.* xx, v. 1 etc. Secundum Marcum. 275, xxi, v. 1 etc. Secundum Lucam. *Ibid.* xxii, v. 1 etc. Secundum Joannem. 277, xxiii, v. 1 etc. Christi parabolæ secundum Matthæum. *Ibid.* xxiv, v. 1 etc. Secundum Marcum. 279, xxv, v. 1 etc. Secundum Lucam. *Ibid.* xxvi, v. 1 etc. Secundum omnes evangelistas. 281, xxvii, v. 1 etc. Christus liberat discipulos tempestate jactatos. 631, i, v. 10 etc. Morbos animæ et corporis sanat. *Ibid.* 13. Christi res quid signarent. 621, v. 194 etc. Christus in monte transfiguratus. 1133, lxv, v. 1.
- Christi passio. 213, v. 75 etc. 307, v. 167. 293, xxxiii, v. 7. 295, xxxv, v. 9. 307, v. 167 etc. 621, v. 204 etc. Ut regenerati resurgamus. 929, v. 181 etc. Ejus mortis effectus. 623, v. 220. Agnus pro nobis occisus. 233, v. 75 etc. Sanguinem pro nobis fudit. 253, v. 80, 81. Fixus cruci manibus deieidis. 255, v. 11. In redemptionis pretium se Deo obtulit, ut nos servitio eximeret. 259, v. 68 etc. Christus omnia occupavit ab orbis finibus ad usquē fines terræ, colligans suis manibus, quas in cruce expandit. 1079, v. 169 etc. Moriens imperium mortis sustulit. 1083, v. 227 etc. Ut crucifixus, est adorandus. 86, B. Per ea quæ passus est ad patientiam nos excitat. 743, v. 1322. Christus quibusdam, frustra clavis transfixus est, cum nomen habeant, non à Deo, sed ab hominibus. 833, v. 154 etc. Quàm ingrati qui Christum, ob ea quæ passus est, deprimunt. 213, v. 57 etc. Christus omnes pariter vult salvos fieri. 917, v. 19, 20.
- Christi resurrectio. 213, v. 75 etc. 275, v. 37, 38. 277, xxii, v. 20. *Ibid.* xxiii, v. 10, 11. 293, xxxiii, v. 8 etc. 297, v. 15. 623, v. 220. 899, v. 39 etc. Ad vitam mortuus rediit, ut meis vitiis mederetur. 1079, v. 172 etc. Ejusdem ascensio. 623, v. 222. Judex venturus. 297, v. 16. Judex justus, sed mitis. 989, v. 13, 14. Christus ubiquè celebis, semperque labentibus annis fit celebrior. 1087, v. 291 etc. Christi nomine fugantur dæmones. 1075, v. 80 etc.
- Christus sequendus, à quo salutem accipimus. 19, E. Christus omne bonum hominibus. 295, xxvi, v. 1. 297, xxxvii, v. 2. Lumen hominum. 863, xxii, v. 1. Mortalibus malorum depulsor. 295, xxxv, v. 5. Vitæ lumen eximium præceteris donum ab axe cœlesti. 1049, v. 3, 4. Vitæ et studiorum dux esse debet. 1063, v. 265, 266. Christi amoris aculeus omnium dulcissimus. 1073, v. 33 etc. Christum habere melius quàm omnes facultates. 907, v. 30, 31. Christus omnibus emendans. 437, v. 465.
- Christus Gregorio pingitur. 955, lxii, v. 2. Christus Gregorio magnæ opes. 977, lxxxii, v. 5. Christi miracula in se innovari postulat Gregorius. 663, v. 581 etc. 947, v. 69 etc. Christum precatur Gregorius. 631, i, v. 17 etc. 869, xxviii, v. 1 etc. 881, xxxiii, v. 1 etc. 959, lxii, v. 1 etc. *Ibid.* lxiii, v. 1 etc. *Ibid.* lxiv, v. 1 etc. 969, lxx, v. 1 etc. *Ibid.* lxxi, v. 1 etc. 989, v. 1 etc. Orat pro se et ecclesiâ Constantinopolitanâ. 965, v. 69 etc. Postulat ut Christus se à tempestate liberet. 967, lxix, v. 1 etc. Ab eo finem vitæ expetit. 973, lxxvi, v. 1 etc. *Ibid.* lxxvii, v. 1 etc.
- Cibus mediocris optimus. 591, v. 37.
- Cicadæ solo rore, juxta fabulam, alebantur. 23.
- Cilicio vestitæ virgines. 1009, v. 235.
- Cimmerii pontici sole carentes. 3, C et D. Semestri nocte damnati. *Ibid.*
- Cinis auro copiosior. 323, v. 465.
- Circuitus Græcorum ex eodem stellarum motu recurrens. 92, A, B.

- Circulator quivis populo decepto dominatur. 597, v. 137.
- Citharæ modulis Saül à maligno spiritu liberatur. 905, v. 88, 89.
- Civitates, ait Plato, non antè malorum finem habituræ sunt, quàm philosophia cum potentiâ conjuncta sit. 22, D.
- Clavi Christi, confixio nostri peccati. 621, v. 207.
- Cleantis puteus. 429, v. 285 etc.
- Cledonius presbyter Iconii, brevem quamdam fid-i regulam amico animo à Gregorio exigit. 93, D. Cledonium Hellenio commendat Gregorius, virum admirabilis pietatis. 1003, v. 120 etc. Testamento Gregorii subscribit Cledonius. 204, C, D.
- Cleombroti præclarus ex alto saltus. 469, v. 680 etc.
- Clerici tempore Gregorii plurimis immunitatibus fruebantur. 61, A. Ut à tributis solvantur expostulat Gregorius. *Ibid.* Objurgat exactores, quod Nazianzenum diaconum sibi carum fecerant vectigalem. 81, D. 82, A, B.
- Cœlibatus, quid? 621, v. 176. Cœlibatus vitæ futuræ præludium. 655, v. 456. Ejus status perfectio. *Ibid.* etc. *Vide* Virginitas.
- Cœlibes minores Dei auxilio egent. 315, v. 283, 284. Cœlibem vitam agere beatum. 869, xxviii, v. 1, 2. *Vide* Virgo.
- Cœlum, quod? 611, v. 10. Cœlum spectare, caducis contemptis, magna res est, 415, v. 15 etc. In cœlo multæ mansiones. 489, v. 24. Definitæ sedes pro dignitate cujusque. *Ibid.* v. 35 etc. Cœli possessio exigua bilance libratur. 1015, v. 335, 336. Cœlum igneo curru ascendit Elias. 265, v. xvi, 12 etc.
- Cœnæ parabola. 279, xxiv, v. 15.
- Cœnobitica vita viris et mulieribus eximia est, modò longo separentur intervallo. 383, v. 1 etc.
- Cogitatio mala quomodò pellenda, 607, v. 187, 188.
- Cognatio spiritualis corpoream antecellit. 163, A.
- Coïntroductus. *Vide* Agapetus et Synisactus.
- Colloquia prava corrumpunt bonos mores. 1093, v. 76.
- Colocynthis. E Colocynthide venenum depellit Elysæus. 265, xvi, v. 22.
- Coloni mali interfectores domini sui. 281, xxvi, 22.
- Columna lucis per noctem, columna nubis per diem, dux Hebræorum. 349, v. 164 etc. 667, iii, v. 7. 817, v. 724, 725.
- Comitas, quid? 615, v. 108.
- Commiseratio magnam ad levandum dolorem vim habet. 137, A. Commiserationis duplex fructus, 1027, v. 157 etc.
- Computationes aliis relinquit Gregorius. 925, v. 129.
- Computationis modus est mensura temporis in penitentiâ. 135, D.
- Concilia. Sæpè in unum coïre, nec tamen ullum malorum finem reperire, verum tumultibus semper tumultus adjungere, majoris est infamiæ. 114, C. *Vide* Synodus.
- Concilium Constantinopolitanum. *Vide* Constantinopolis.
- Concionatores qui ad ostentationem et gloriam solam, non ad auditorum utilitatem concionantur, histrionibus, et funambulibus similes sunt. 853, v. 76 etc.
- Concordia. Ut ad concordiam permagni momenti est doloris societas, sic ad consilium animorum consensio et concordia. 176, A.
- Confessio peccati sæpè sola salutem attulit, et amaris lacrymis noxas abstersit. 1025, v. 118 etc.
- Confidentia differt à temeritate. 587, v. 43, 44. Confidentia nimia est fugienda. 599, v. 41 etc. Confidentia fit impudentia, si modum excedat. 1053, v. 76.
- Conjugatæ torcularibus cœlestibus ampliorem fructum afferre debent. 587, v. 33, 34.
- Conjugium adversus incontinentiam remedium. 379, v. 20. Bonum est. 387, vi, v. 1 etc. Est vinculum. 487, v. 15. Facit omnia communia. 1065, v. 23. Connubium nil habet probri. 1069, xiv, v. 5. Beatum sanctum connubium. 489, v. 11, 12. Conjugii expertes cœlestes naturæ. 933, v. 285 etc. Terrenæ illud appetunt. *Ibid.* v. 291 etc. Est carnis æstusque libidinis servitus, licet radix virginitatis. 379, v. 25, 26. Est moles crassa et plena corruptionis. 387, v. 6.
- Conjugii commoda. 311, v. 215 etc. 331, v. 592 etc. A Filio Dei institutum. 311, v. 225 etc. 1069, v. 89 etc. Mortalibus utile, ramorum radix, vitæ præsidium. 311, v. 234 etc. Conjugium leges urbibus, et ipsas urbes condidit, artes attulit, domos implevit. 313, v. 247 etc. Non à Deo abducit, sed magis incitat conjugatum Deus, quia majori eget auxilio. *Ibid.* v. 276 etc. Piis omnibus olim placuit. 315, v. 296 etc. Connubii soboles, ex quo prophetæ, reges, patriarchæ, martyres. *Ibid.* v. 299 etc. Ex eo et mulieres insignes pietate. 317, v. 330 etc. Cœlibes ipsi ex conjugio nascuntur. *Ibid.* v. 337 etc.
- Conjugii incommoda. 329, v. 543 etc. 333, v. 623 etc. 383, v. 73 etc. Conjugio urbes, fora, certamina, non sunt tribuenda. 321, v. 429 etc. Si gloriatur sapientibus ex se genitis, debet quoque malorum in se recipere nequitiam. 323, v. 446 etc. Conjugium longius à Christo aberrat, innumeris sollicitudinibus occupatur, nec quicquam divini attingit. 329, v. 543 etc. Mensa, potus, escæ, vestes, ornatus, cubile ejus qui virginitatem aut conjugium amplexus est. 331, v. 609 etc. Calamitas in novo conjugio, mors sponsi, thalamus sepulcrum. 333, v. 631 etc. Partus dolores; nati extincti in sinu matris. *Ibid.* v. 645 etc. Antè justos menses nati. 335, v. 648 etc. Conjugium sollicitum est de compare et rebus carissimis. 387, v. 6 etc. Sæpè adulterio fœdatur. 335, v. 661 etc. 387, v. 23 etc.
- Conjugium et virginitas aliquandò desciscunt à seipsis et mentiuntur. 337, v. 709 etc. Conjugium à virginitate vincitur. 339, v. 728 etc. Conjugium castum præstat ancipiti virginitati. 361, v. 411, 412. Qui castitatem in conjugio sectatur cum virginibus est comparandus. 389, vii, v. 5, 6. 391, v. 7, 8. A conjugio abhorret Gregorius. 933, v. 283 etc.
- Conjunctiones, non nuptiales, damnantur. 363, v. 439 etc.
- Connubium. *Vide* Conjugium.
- Conscientia scrutanda potius quàm res aliorum. 601, v. 53 etc. Conscientia malorum accusatrix. 401, v. 195, 196.
- Consideratio, quid? 615, v. 68.
- Consiliarius in omnibus adhibendus. 607, v. 181 etc. Consilarii boni tres dotes, experientia, amor et libertas. 421, v. 157, etc.
- Consilium pravum ineunti sibi pariter succedendum et amicis. 12, C.
- Consolatione indignus alium consolari non tentat. 37, A. Consolationis rationes. 136, D. 137, A. etc. 185, A etc. Consolationes miseræ quorumdam. 659, v. 503 etc.
- Constantinopolis nova Roma. 673, x, v. 4, 5. 675, xi, v. 15, 16. 705, v. 562 etc. Constantinopolis in profundo jacuit perditionis propter hæreticorum impietates. 705, v. 573 etc. Miser hujus civitatis status, cum in hanc venit Gregorius. *Ibid.* v. 583 etc. Constantinopoli episcopus præficit Gregorius, annuente rege, et populo postulante. 741, v. 1273 etc. Constantinopoli congregatur concilium. 755, v. 1511 etc. Huic præsidet Meletius Antiochenus, vir omni virtute ornatus. *Ibid.* v. 1514 etc. Gregorius in sede hujus urbis constituitur. *Ibid.* v. 1525. Constantinopolis magnis ornata
- templis. 847, v. 55 etc. Templum in eâ Apostolorum. *Ibid.* v. 59 etc.
- Constantinus mortem non effugit. 481, v. 95.
- Constantius. Ejus mansuetudo. 527, v. 290 etc.
- Consuetudo legis locum obtinet. 501, v. 135. Consuetudinem cum piis habet Gregorius. 933, v. 277 etc.
- Consummatio, quid? 625, v. 253, 254.
- Contemplatio et actio. 597, xxxiii, v. 1 etc.
- Contemplatio beata. 489, v. 17, 18.
- Contemplatio cum actione jungenda. 1101, v. 214 etc.
- Contemptus mundi. Nemo omnia habere potest, at omnia contemnere licet. 437, v. 452 etc.
- Contentio in verbis, quid? 619, v. 147, 148.
- Continentia, quid? 615, v. 100. *Vide* Frugalitas vitæ.
- Contraria contrariis adversantur. 591, v. 36.
- Contumelia, quid? 615, v. 100.
- Convicium, quid? 615, v. 101.
- Cornix conjugē viduata alium non admittit maritum. 369, v. 540 etc.
- Cornutactum semen, quid? 373, v. 610 etc.
- Coroplatos non laudat Gregorius. 156, C. Qui sint? *Ibid.* Not. (f)
- Corona spinea Christi et indumentum purpureum inimici potestatis expoliatio. 621, v. 204, 205.
- Corpus, quid? 211, v. 22. Corpus tale servandum quale est conditum. 577, v. 219, 220. Hostis blandius. 473, v. 59.
- E terrâ in terram vergit. 485, v. 149, 150. Interibit, vel morbo, vel senectute confectum. 28, A. Mentem ad ima flectit. 417, v. 66 etc. Corpus mentis tenebræ. 643, v. 205. Corporis et animæ ratio populis exponenda. 795, v. 315.
- Corpus, Dei figmentum, tenue, fetidum, debilitatum projicit Gregorius. 973, lxxvii, v. 8 etc.
- Corvi humanam vocem furantur. 375, v. 624. Corvi pascunt Eliam. 265, xvi, v. 2. 441, v. 525.
- Corybantes dictæ Christo cedant. 1085, v. 263.
- Crabronem in seipsum irritare non juvat. 158, B.
- Crapula, quid? 615, v. 114. Crapula animum turbat. 591, v. 32.
- Cratetis virtus. 425, v. 228 etc. Ejusdem humanæ gloriæ cupiditas. 427, v. 271.
- Creationis mundi egregia descriptio. 303, v. 64 etc. Item et hominis. *Ibid.* 79 etc. Pariter et fœminæ. 305, v. 100 etc. Creatio rerum. 417, v. 96 etc.
- Creatura rationalis. 419, v. 99 etc. Creatura irrationalis. *Ibid.* v. 106 etc. Creatura non gloriatur coram Deo. 150, A.
- Creta ferarum ignara. 471, v. 49.
- Criminatio, quid? 615, v. 103.
- Crines mortuorum rescicare, proverbium iis congruum, quos urit insatiabilis cupiditas. 551, v. 136.
- Cræsus triste fatum non effugit. 481, v. 89, 90. Cræsus divitiis clarus. 801, v. 435.
- Crux trophæum. 621, v. 206. Crux pauper opulenti ferenda. 437, v. 466. 487, v. 33, 34. Crucem timent mali. 593, v. 76. Crux nostrum præsidium. 295, xxxvi, v. 8. Hominem eripit mundo. 371, v. 565. Lucida vitæ columna, 485, v. 160, 161. Crucis signum iræ remedium. 533, v. 418 etc. Crucis signum, audaciam inimici frangit. 669, iiii, v. 10, 11. Crucem omnia metuant; crucem ubique gestat Gregorius, in membris, in corde, in itinere. 955, lv, v. 9 etc. Cruce diabolum ferire minatur. *Ibid.* et lvi, v. 6, 7. Crux Gregoriæ custos vitæ. 957, lx, v. 4. Universum mundum constringens Deo offert. *Ibid.* v. 5. Hanc peritimescit et fugit diabolus. *Ibid.* v. 6. 1075, v. 83 etc. Crux amplectenda, ut malum sistemus. 675, lxxx, v. 4. Crux dulcis sarcina, quæ nos salvos facit.

997, v. 3, 4. Crucis ferendæ studio omnia sua pauperibus dedit Gregorius. 1017, II, v. 19, 20. Christus fines terræ colligavit manibus suis quas in cruce expandit. 1079, v. 169 etc. Crucem carminibus suis veneratur Sybilla. 1085, v. 246.
Cubile pias cogitationes deferat. 291, v. 39 etc.
Culicum plaga in Ægypto. 263, XIV, v. 5.
Cultoris Dei admiranda effigies. 809, v. 576 etc.
Cupiditas, quid? 613, v. 41. Cupiditas inexplata animum excruciat. 405, v. 3.
Cura, quid? 615, v. 67. Curæ fugiendæ. 595, v. 101, 102. Cura homini ærugo. 859, v. 63.
Curetes et Ætoli de apri capite pugnant. 481, v. 83, 84.
Cybeles Gallæ ululatus. 1085, v. 267.
Cygnus. Cygnorum et hirundinum fabula proponitur. 102, C. etc. Cygni cantabunt cum graculi tacerint. 103, B. Cygnus argutus mortem suam deplorat. 1087, v. 309, 310.
Cynegirus, 191, C. 193, A.
Cynici dictum. 427, v. 250 etc.
Cynomyiorum plaga in Ægypto. 263, XIV, v. 6.
Cypris in satietate. 445, v. 588.
Cyriacus religiosos honorat, et pauperibus benignè facit. 176, D. Illum rogat Gregorius, ut pauperum hospitalem domum, cui præerat Sacerdos, et cui duo prædia donaverat Castor, ab omni injuriâ et insultu liberet. 176, D. 177, A.
Cyrus Medus divitiis et potentiâ clarns. 415, v. 34, 35. 801, v. 434. Cyrus triste fatum non effugit. 481, v. 89, 90. Regium aperiens tumulum, auri causâ, scriptam invenit avaritiæ sententiam. 1197, LXXXIV, v. 1 etc.

D.

DÆMON, quis? 211, v. 5 etc. Dæmonum improbitas, qui ad quævis scelera impellunt. 239, v. 73 etc. 241, v. 76 etc. Et malis delectantur. 1097, v. 165. Dæmonum exercitus et dux quales. *Ibid.* v. 82 etc. Christus Dæmonem nec planè solvit, nec prorsus adstrinxit. 241, v. 86 etc. Primum hominem ejicit è Paradiso, gustu arboris homicidæ. 249, v. 9 etc. Quomodo homines convertit ad idolatriam. *Ibid.* v. 13 etc. Dæmon deceptus, dum Christum ut hominem aggreditur, totas illi nequitie vires illisit, quemadmodum fluctus maris franguntur ad scopulos. 251, v. 57 etc. 351, v. 213 etc. Dæmones à Christo in porcos mittuntur. 273, v. 7. Dæmon mutus à Christo ejectus. *Ibid.* v. 11, 12. 275, XXI, v. 11. Capti à Dæmonio saccantur. 273, v. 14. 275, XXI, v. 3. etc. *Ibid.* XXII, v. 3. 277, XXII, v. 8. *Ibid.* v. 13 etc. 279, XXV, v. 7. 285, v. 77. Dæmon cum aliis septem in domum suam revertitur. 279, XXVI, v. 8, 9. Dæmones Christi nomine, et crucis signo fugantur. 1075, v. 80 etc. Dæmonibus olim parabantur opiparæ mensæ. 1177, XXVIII, v. 1. Dæmonis futura supplicia, 241, v. 92 etc. *Fide* Diabolus.
Damasus, Romæ episcopus, fidem litteris consignatam à Vitalio expostulat. 94, C. Vitalium et asceclas Apollinaristas, fraude eorum deceptus, in ecclesiam recipit, et deinde veritatis certior factus, à cœtu ecclesiæ abdicat. 96, B.
Damnus, quid? 617, v. 122.
Dan patriarcha. 263, XIII, v. 3.
Daniel projectus leonibus et liberatus. 349, v. 181 etc. 631, I, v. 3 etc. 709, v. 675. 841, v. 64. 951, LI, v. 35. Pariter servari postulat Gregorius. 967, v. 83 etc. Danielis liber canonicus. 261, v. 27. 1105, v. 285.
Daphne Christo cedat. 1085, v. 256.
David malorum causâ quibus res prosperè

cedunt, æstuat æmorumque conficitur. 30.
D. Futura præmia prospiciens perturbari desinit. 31, A. Davidem Hierosolymis leprosi excludunt. 41, A. David patientiæ exemplar proponitur. 185, B etc. David angitur primum et deinde illuminatur circa Providentiæ mysterium. 231, v. 26 etc. David habet pœnas impares culpis. 233, v. 64. David inter reges celeberrimus. 317, v. 320. Davidis sipientis temperantia. 445, v. 617 etc. Davidis mansuetudo. 521, v. 188 etc. 523, v. 202 etc. 1035, v. 318 etc. David à Deo scelere exsolutus. 939, v. 42. David citharam pulsans contra diabolum. 959, LXIV, v. 2.
Debacchatio, quid? 617, v. 113.
Debita remittenda, ut et ipse remittat Deus. 607, v. 157 etc.
Decalogus Moysis. 263, XV, v. 1 etc.
Defectio, quid? 623, v. 246 etc.
Deformitas, quid? 613, v. 53. Quæ vera deformitas. 603, v. 84.
Defunctis (pro) exorandum. 1159, CXXI, v. 3, 4.
Deitatem invisibilem solâ ratione fas est apprehendere. 1077, v. 117.
Delectatio. Quibus rebus quisque delectatur, easdem etiam tacens suadet. 159, B.
Deliberatio. Prius deliberandum, deinde agendum. 179, C.
Deliciæ sunt aliquandò honestæ in sordidis vestibus. 583, v. 323, 324. Deliciæ sunt, deliciis minime frui. 395, v. 91.
Delicta inter, quodnam magis Deo displiceat inquit Gregorius. 859, v. 36 etc.
Delphis, mari assuetus, in aëre moritur, 467, v. 11. Delphini ergâ prolem amor. 1039, v. 27 etc. Delphinus celebrem vehit cantorem. 1061, v. 234 etc.
Democritus popularis gubernationis peritiâ potior Aristophane. 146, C. Democritus semper ridens res humanas. 481, v. 79 etc.
Demosithenis animus. 415, v. 40. Demosithenis librum ad Philagrium ægotantem mittit Gregorius. 27, C.
Descriptio orbis, divinæ inscriptionis figura. 621, v. 194, 195.
Desiderium quam grave sit cupienti. 493, XX, v. 1 etc. Desiderium judiciorum pictor. 861, v. 76. Desiderii merces est, desiderii metam consequi. 1077, v. 122.
Desperatio, quid? 619, v. 159. Desperatio vitanda. 261, v. 308 etc. 599, v. 41 etc.
Deus, quis? 417, v. 90. 611, v. 1. De Deo veræ doctrinæ compendium. 1099, v. 193 etc. Deum esse natura docet. 423, v. 189. Deus unus. 219, v. 3. Deus expers principii. 221, v. 39. Deo nil majus. 495, XXIV, v. 10 etc. Nil Deo naturâ simile. *Ibid.* v. 20 etc. Deo nihil venerabilius. 72, B. Quid antè mundum conditum faciebat Deus. 223, v. 60 etc. Deus summum lumen et origo luminis. 237, v. 6 etc. Deus primum bonum. 239, v. 47 etc. Bonum solum et perenne. 147, B. Deus ineffabilis et nulli notus. 287, v. 1 etc. Deus primum lumen, et omnibus inaccessum. 299, v. 15 etc. Dei mentem et investigabilia consilia nemo scrutari potest. 309, v. 72 etc. Obscurè solum Deus hic conspici potest. 417, v. 93, 94. Deus cogitari potest, sed non verbis explicari. 463, v. 931 etc. Quid sit Deus, sciri non potest. *Ibid.* v. 946 etc. Dei plena cognitio humanorum votorum finis. 1033, v. 86. Caritas ad Dei cognitionem plus valet quam scientia. 465, v. 984 etc. Cur Deus non omnia voluerit hominum cognitioni patere. 227, v. 39 etc. Cur Deus mentem sui cupidam effugiat. 237, v. 10, 11. 406, v. 2 etc. 465, v. 959, 960.
Deus immutabilis est. 239, v. 53. 531, v. 382 etc. Deum nulla res fugit, etiamsi veritati fucum faciamus, ut speciosior sit apud multitudinem prætextus. 115, B. Novit omnium rationes vitæ dispen-

sator. 178, B. 231, v. 34 etc. Omnia Deo sunt præsentia, quæ sunt, quæ fuerunt, quæ futura sunt. 223, v. 70, 71. Deo nil potest abscondi. 659, v. 518 etc. 1023, v. 105 etc. Deo omnia patent. 961, LXVIII, v. 576. Rerum rationes hominibus, non Deo ignotæ. 231, v. 34 etc. Deo nil justius. 124, D. Deo firmum et stabile tribuendum. 217, v. 69. Dei misericordiæ exempla. 939, v. 39 etc. 1023, v. 105 etc. Deus mortalem non spernit, cui mortuus est, quem secum suscitavit, et cui iterum veniet judicaturus. 1019, v. 8 etc. Dei mensuræ nostris æquantur mensuris, et qualia metimur, talia Deus rependit. 1013, v. 329 etc. 1017, II, v. 11, 12. Dei sunt omnia. 1031, v. 255. Deus omnium rerum finis. 583, XXX, v. 1. Deus principium et finis totius vitæ iis qui rectè sapiunt. 287, v. 1 etc. 1089, VIII, v. 6, 7. Deo nullus verba dedit, qui sapientes sapientius constringit. 805, v. 484, 485. Cur Deo ira tribuatur? 531, v. 371 etc. Deus judex et pater. 561, v. 313 etc. Deus virgo. 299, v. 14.
Deus omnium creator. 291, v. 7 etc. 293, XXXIII, v. 1. *Ibid.* XXXIV, v. 1 etc. *Ibid.* v. 12. Deus hominem creavit suæ divinitatis testem, regem terræ, gloriam sui Creatoris. 1083, v. 216 etc. A Deo sunt omnia. 287, XXX, v. 1 etc. A Deo ortum duximus, ad Deum migrabimus. 184, C. Dei proprium est creaturis benefacere. 225, v. 80 etc. Deum nemo potest arguere, quod creatum non bonis omnibus ditaverit. 1051, v. 48 etc. Deus non nos perpetuò deserit, nec rectam doctrinam persecutionibus vexari patitur. 59, C. Deus res nostras moderatur. 57, D. 116, A. Unus regit universitatem rerum. 231, v. 20 etc. 949, v. 99, 100. 1041, v. 73 etc. Hominem constantibus legibus regit. 249, v. 1 etc. Duæ sunt Dei partes ad opera bona: hominem boni capacem efficit, et vires suppeditat. 409, v. 96 etc. Perspicaces oculos et prosperos cursus præstat Deus, sine quo nihil sunt homines, nisi ludibria vana et viva cadavera. *Ibid.* v. 102 etc. Quæcumque à Deo, nobis rectè eveniunt. 160, B. 285, v. 75.
Deo nihil præferendum. 44, B. Illi omnis agitationis et cogitationis rationem reddendam habemus. 123, A. Nisi Dei metus coërceat, parva aut nulla sermonum vis. 173, D. Dei metus, quem ab omnibus et ubique coli oportet, vanitatem superare debet. 193, A, B. Deus timendus. 589, v. 15. Deus primò timendus, et ejus desiderium habendum. 1089, VIII, v. 5. Unum Deum spectare, et in eo spes omnes defixas habere, tutum est. 55, A. Deo omnes adhæreant, tanquam anchoræ firmissimæ. 413, v. 145 etc. Deo cuiuscumque rei primitias consecrare justum et pium est. 54, D. Deus operis omnis et sermonis patronus nobis est proponendus. 171, A. Deum in omnibus tum prosperis, tum adversis laudant boni. 1053, v. 63, 64. Deus tum in ægritudine, tum in iis quæ dolorem spectant, in consilium adhibendus. 30, C. Dei contemptus vitandus est. 561, v. 308 etc. Cum Deo consilium cape, et ab officio minime aberrabis. 148, B. Deum possidere, et in rem possessionemque Dei ex necessitudine cum eo et ascensu transire, omnium pulcherrimum est. 177, B. Deo se dans, Deum accipit. 423, v. 177, 178. Dei solius homo sit insatiabilis. 605, v. 145 etc. Omnia à Deo cum gratiarum actione recipienda. 583, v. 16. Deo non dimidiatè serviendum. 851, v. 220 etc. Præstat Deo cor maculare pauca ferentem, quam eum omnibus sacrificiis cum mente sordidâ honorare. 1031, v. 251. Deus vult solus amari. 921, v. 42, 43. Deus primus diligendus est. 1065, v. 12. Deus omnia iis quos sui amantes

- habet procurat. 171, D. Deus malis ignis est, lux bonis. 215, III, v. 32. Deus bonis unicum solatium. 401, v. 205 etc. Bonum est Deo soli notescere. 285, v. 72, 73.
- Deum non colere curæ esse debet. 188, A. 463, v. 942. A Deo excidere pœna maxima. 421, v. 151. Nihil grave nisi à Deo et à divinis deerrare. 178, B. Dei legibus repugnare nemini convenit. 859, v. 52. Dei vocem quidam sequuntur et audiunt. 633, v. 43 etc. Quibus res maximæ in manu sunt, his potissimum, Deus et ipsius auxilium curæ esse debet. 188, A.
- Deus magnus æris alieni dissolutor. 62, B. Deum fieri est præmium virtutis. 147, C. 421, v. 141 etc. Aliud Deus, aliud livor præcipit. 407, v. 38. Qui Deum ignorant non dicendi sapientes. 423, v. 181 etc. Sensibilia nobis Dei prospectum adimunt. 463, v. 937 etc. In disputationibus de Deo, quomodo quis gerere se debeat. 465, v. 963 etc.
- Deum precatur Gregorius in exitum vitæ. 969, LXXII, v. 1 etc. Dei misericordiam implorat. 971, LXXIII, v. 5 etc. Dei iustitiam reformidat. *Ibid.* v. 7 etc.
- Deuteronomium, libri canonici. 261, v. 12. 1103, v. 266.
- Diabolus Belias dicitur, et Belial, et latro quia omnes vorare gestit. 649, v. 343 etc. 919, XLV, v. 15 etc. 929, v. 184. 935, v. 324. 955, LV, v. 3. Phærao vocatur. 863, XXI, v. 4. *Ibid.* XXII, v. 3. Diaboli epitheta. 953, LV, v. 1 etc. Diabolus homicida, perditæ gratiæ, odit humanum genus. 223, v. 47 etc. Autor hominis casus. *Ibid.* v. 50. Adamum è paradiso expulit. 953, LV, v. 6 etc. Primis parentibus mortem intulit. 955, LV, v. 5, 6. Diabolus vulneravit ligno scientiæ et totam pervasit humanam naturam. 255, v. 16 etc. Ejus in hominem odium. 935, v. 324 etc. Diaboli variæ fraudes. 345, v. 111 etc. 503, v. 160. 633, v. 51 etc. 937, v. 331 etc. 957, LVIII, v. 2 etc. 975, LXXIX, v. 1 etc. *Ibid.* LXXX, v. 1, 2. 977, LXXXIII, v. 1 etc. Quæcumque voluerit efficitur, mortis sophista, et novus Proteus. *Ibid.* v. 5 etc. Quò majorem videt animæ pietatem, eò majori irâ effervescit. *Ibid.* v. 15, etc. In angelum lucis aliquoties convertitur. 937, v. 335, 336. Minimis primò vitiiis illabitur; deinde ad majora impellit. 953, LV, v. 10 etc. Nemo nisi Christum adiutorem habeat Diaboli tela effugere potest, 355, v. 270, 271. Quò tendant Diaboli conatus. 943, L, v. 1 etc. Diabolus malis pastoribus maximè utitur ad perdendas animas. 813, v. 642 etc. Discordiam inter Christianos duces concitavit, ut eos vinceret. 827, v. 40 etc.
- Diabolus morbo vexat Gregorium. 943, L, v. 5 etc. In Diabolum invehitur Gregorius, et illum à se depellit. 943, L, v. 1 etc. 953, LIV, v. 1 etc. *Ibid.* LV, v. 1 etc. 955, LVI, v. 1 etc. *Ibid.* LVII, v. 1 etc. 957, LVIII, v. 1 etc. *Ibid.* LIX, v. 1 etc. *Ibid.* LX, v. 1 etc. Orat ut ab eo liberetur. 863, v. 1 etc. *Ibid.* XXII, v. 1 etc. 959, LXII, v. 1 etc. *Ibid.* LXIII, v. 1 etc. *Ibid.* LXIV, v. 1 etc. 961, LXV, v. 1 etc. *Ibid.* LXVI, v. 1 etc. Eum cruce ferire minatur Gregorius. 955, LV, v. 10, et LVI, v. 6, 7. In eum irrepit diabolus subdolis artibus. 957, LVIII, v. 2 etc.
- Diaconi stabant in ecclesiâ, cum vestibis splendidis, imago claritatis angelicæ. 845, v. 11, 12.
- Dicacitas, quid? 617, v. 109.
- Diei et noctis vices. 291, v. 21 etc. Dies operibus addictus. *Ibid.* v. 27, 28. Excitat ad diem æternum assequendum. *Ibid.* v. 29 etc. Dies eadem miserum efficit et beatum. 1019, v. 30.
- Dierum sacrorum in connubio habenda ratio. 1069, v. 87, 88.
- Dies dominicus omnis verbi et operis sanctis est firmamentum. 1133, LXVI, v. 1, 2. Dignitates humanæ somnia. 635, v. 88 etc.
- Item comparantur flumini, et umbræ aut tenebris. *Ibid.* v. 91 etc.
- Dii ethnicorum impudici, turpes et ridiculi. 457, v. 831 etc. 1075, v. 91 etc. 1077, v. 103 etc. Sæpè longævus escam præbuere corvis. *Ibid.* v. 127 etc. De diis scripta, vana sunt figmenta, lacrymis digna, et vitanda ut dolosa retia. 1091, v. 53 etc. Ridiculi dii gentium sunt aspernandi. 1093, v. 57 etc.
- Dilectio totius doctrinæ christianæ caput est. 17, E. Dilectio proximi, quid? 617, v. 164.
- Dilectus et Dilecta vocabantur innupti et innuptæ simul conviventes. 1171, XV, v. 9 et 15. *Ibid.* XVI, v. 4, 5, 15.
- Diluvium hominibus inutile. 305, v. 132.
- Dimicare majus est quàm ad perferendas calamitates alios adhortari. 138, B.
- Diocæsarea eadem ac Nazianzum. 118, Not. (g). Ab eâ destruendâ Olympium deterrere conatur Gregorius. *Ibid.* B etc. Diocæsarea, non magna Cappadociæ civitas, sed Gregorii Theologi patria. 857, v. 25, 26. 1015, v. 365. Diocæsarea, Amphilochei patria, quem defunctum luget. 1151, CV, v. 4. *Ibid.* CVI, v. 1, 2. Parvum quidem oppidum, sed magnum virum dedit tribunalibus juris. *Ibid.*
- Diocli de filiæ nuptiis gratulatur Gregorius. 191, A, B.
- Diogenes Sinopensis ex philosophiæ præscripto nihil possidebat. 81, D. 82, A. Diogenis virtus. 425, v. 218 etc. Diogenes scortis convicia ingerere solebat, ut ex earum contumeliis contumelias ferre disceret. 537, v. 494 etc.
- Dionis uxoris mira castitas. 455, v. 808 etc.
- Dionysius censor de oratore Lysia ait, quòd artificio carere summi artificii est. 148, C.
- Dipsas, vipera sitim pariens. 553, v. 151 etc.
- Discipulos indoctos elegit Christus, ut quivis dicat: Hæc est Dei victoria. 1071, v. 23 etc. Discipulis Domini probro non fuit Judas traditor. 1175, XXII, v. 2, 3.
- Dissidia christianorum quàm exitiosa. 761, v. 1645 etc.
- Dives reti suo immolat, nec Deum laudat. 393, v. 66 etc. Divites morbis obnoxii. 397, v. 127 etc. Et superbiæ. 399, v. 159. Antithesis divitum et pauperum. *Ibid.* v. 163 etc. Divitum incerti hæredes. 551, v. 119 etc. Divites rident pupillorum exprobrationes et ipsam Dei vindictam. 593, v. 65, 66. Divitibus non curæ est, undè pauperes vivant. *Ibid.* v. 70. Divitem esse moribus præstat quàm opibus. 1089, VIII, v. 13, 14.
- Divitis mali parabola. 563, v. 366 etc. Divitis mali ignem et ardores timet Gregorius. 991, v. 35, 36.
- Divitiæ sunt infidæ. 383, v. 92. 485, v. 9.
- Earum incommoda. 393, v. 66 etc. Divitiæ fluitantes. 437, v. 442 etc. Quæ veræ divitiæ? *Ibid.* v. 449 etc. 1091, v. 24 etc. Divitiæ improbiæ, egestate sunt pejores. 583, XXX, v. 4. Divitiis pessimis præstantior est sapiens paupertas. 1063, v. 260. Divitiarum vanitas. 549, v. 102 etc. Divitiæ somno vaniores. 591, v. 39, 40. Divitiæ non sunt sine labore. 885, v. 31 etc. Divitiæ scorto similes. 1091, v. 15 etc.
- Divortium legibus christianis contrarium. 122, B. Divortium confirmare, est odium sibi conflare. *Ibid.* C.
- Doctrina, quid? 617, v. 127. Doctrinâ nil præstantius. 609, v. 219, 220. Doctrina fiat exemplo et moribus. 599, v. 13 etc. Doctrina quæ populis exponenda? 795, v. 309 etc.
- Dogmatum custos sit Christianus. 1101, v. 214.
- Dolor est animæ et corporis collectatio. 28, A. Dolor nihil ingeniosius. 31, A. Mali potius ob internum dolorem lugendi, quàm boni ob externum. 31, C. Doloris acerbities nimia non est probanda. 136, D. Præsens dolor, omnium
- gravissimus videri solet. 519, v. 156.
- Dolor eorum qui mundo sunt addicti, ipsis mercede caret; at dolori eorum qui Domino serviunt merces sua constat. 185, B, C. Dolendo nil perficitur. 137, B. Doloris consolationes. 136, D. 137, A. etc. Ut ad concordiam permagni momenti est doloris societas, sic ad consilium animorum consensio et concordia. 176, A. Commodum in dolore pharmacum, Deum ac futuræ vitæ spes in animum revocare. 185, C, D. Quid Deo promiserimus, quid cum ad philosophiam accederemus, spe nobis fixerimus, cogitandum ubi versamur in dolore. 186, A. Doloris medicina est vel aëri verba facere. 825, v. 26. Dolenti ignoscendum est ea quæ dolentis sunt loquenti. 161, C.
- Domus suprà petram aut arenam fundatæ parabola. 279, XXVI, v. 2. 281, XXVII, v. 1, 2. 359, v. 371, 372. Domus firmiter structa renidenti præstat. 849, v. 10.
- Drachmæ inventæ parabola. 281, XXVI, v. 15. 285, v. 82.
- Duplicem animum lex aversatur. 815, v. 669, 670.
- Dux. Duces malè agentes sequitur populus, qui sinè ductore in vitium facilè flectitur. 833, v. 164, 165.
- Dyas mortalis vocatur connubium. 1173, XX, v. 4.

E.

EBRIETAS, quid? 617, v. 112.

Ecclesia corpus Christi. 36, A. Persecutionibus crevit. 827, v. 49, 50. Diaboli astu quassata. *Ibid.* v. 40 etc. Illi summâ cura et sollicitudine prospiciendum. 36, A. Ecclesiæ relicta à defunctis bona fideliter exsolvenda. 54, D etc. Ecclesiæ tristis status tempore Gregorii. 677, v. 20 etc. Ecclesia olim gens præstantissima, sed, tempore Gregorii, dissidia lacerata. 825, v. 27 etc. Ecclesiæ imperium nuncupat Gregorius speciosam scenam. 81, B. Ecclesiæ solas afflictiones deflet Gregorius. 167, A. De ecclesiis fœdè perturbatis anxius et sollicitus est Gregorius. 111, D.

Ecclesiastes, Salomonis opus, liber canonicus. 261, v. 18. 1103, v. 275.

Ecclesiastica potestas incruentum imperium. 187, B.

Ecebolius vir bonitate scatens. 161, D. Illi Nicobuli viduam, suam sororem, et ejus liberos, commendat Gregorius. *Ibid.* et 162, A.

Echo qui propinquam habere existimant, per oppositas voces decipiuntur. 166, B. Echus amator quidam. 573, v. 153, 154.

Edom. Ex Edome, sitiienti exercitui aquarum rivos educit Elysæus. 265, XVI, v. 18, 19.

Educatio Gregorii, qualis? 929, v. 205 etc. Effectus tolluntur, sublatis causis. 527, v. 311 etc.

Efficacitas, quid? 617, v. 133.

Egestas citò domat virum prudentem. 351, v. 212. Egestas gravis, sed gravior, improba opulentia. 583, XXX, v. 4.

Elaphio notario, munuscula cum viginti aureis in Testamento relinquit Gregorius. 203, D, E.

Electi, fidi manichæorum discipuli. 94, C. Eleemosyna facienda. 603, v. 113 etc. Ejusdem fructus. *Ibid.* 117 etc.

Elephantem puer regit et gubernat. 375, v. 637 etc.

Eleusius episcopus à Macedonianis constitutus. 167, B.

Eleusynæ noctis obscenitates Christo cedant. 185, v. 261.

Eli sacerdotis et ejus filiorum pœna et interitus. 831, v. 128 etc.

Elias Thesbites Carmeli incola. 691, v. 292, 293. Ejus miracula. 265, XVI, v. 2 etc. 441, v. 523 etc. Et paupertas. *Ibid.* A. Corvis pascitur. 149, v. 170. 265, XVI, v. 2. 383, v. 86. Vivit pluribus diebus

- nil degustans. 265, xvi, v. 8, 9. Imbre quem cohibuerat, terram alluit. 1017, xi, v. 1. A viduâ Sareptæ hospitio susceptus. 265, xvii, v. 1 etc. Hanc anum pascit Sidoniam. 349, v. 172 etc. Igne interimit geminos quinquagenarios duces. 265, xvi, v. 10. Igneo curru, fide raptus, ascendit in cælum. *Ibid.* v. 11. 317, v. 322. 951, li, v. 32. 1145, v. 1. 1147, c, v. 1. Elysæo relinquit pallium et gratiam. 265, xvi, v. 13. Eliæ templum, quod *Χρησίων* vocabatur. *Ibid.* xvii, Tit.
- Ellebichus. Ab eo Gregorius postulat, ut Mamanti presbytero, militis filio, missionem donet. 187, E. 188, A.
- Eloquentiæ laus. 1057, v. 165 etc. Eloquentia regit animi motus, iram compescit, dolores lenit. 1059, v. 182 etc. Reges et populos movet. *Ibid.* v. 188. Eloquentia erat Orpheï cithara, et Amphionis lyra. *Ibid.* v. 193 etc. Erat et remedium quod Mercurius dedit Ulyssi. *Ibid.* v. 196 etc. Quod Polydamna dedit Helenæ. *Ibid.* v. 200 etc. Eloquentia venerationem conciliat. *Ibid.* v. 207 etc. Livore qui plerosque infestat, superior est. 1061, v. 214 etc. Posthabenda vitæ prohibiti. 1063, v. 272. Eloquentiæ studio citius finem imponit Gregorius. 10, A. Eloquentiâ fideles ab infidelibus superatos non concedit. 903, v. 48 etc.
- Eloqui id præstat, quod animum ægrè habet, quàm quiescere, perindè atque eloqui nesciamus. 156, A.
- Elysæus levi affectus injuriâ, magnam infligit plagam. 233, v. 67, 68. Ejus miracula. 265, xvi, 14 etc. Jordanem pertransit divisus aquis. *Ibid.* v. 15. fontes sale fertiles reddit civitati. *Ibid.* v. 16. Pueros conviciatores ferarum morsibus necat. *Ibid.* v. 17. Sitiienti exercitui rivos ex Edome ducit. *Ibid.* v. 18. Viduam à creditoribus liberat, fontibus olei. *Ibid.* v. 19, 20. Sunamitidis filium resuscitat. *Ibid.* v. 20, 21. Venenum depellit ex herbâ, et plurimos fame laborantes reficit. *Ibid.* v. 22, 23. Naaman mundat, et Giezi leprâ inficit. *Ibid.* v. 24, 25. Securim ab aquis trahit. *Ibid.* v. 25, 26. Syros excæcatos tradit hostibus. *Ibid.* v. 27, 28. Cibos exercitui apponi jubet, Syrorum operâ. *Ibid.* v. 28, 29. Mortuus mortuum suscitavit. *Ibid.* v. 29, 30. Elysæus Eliæ hæres. 441, v. 533, 534.
- Emmelia, seu Emmelium, mater magni Basilii, sacerdotis compar, et trium sacerdotum parens, atque aliorum, qui sunt velut exercitus cælestium. 1129, lrv, v. 1 etc. Macrinæ mater. 1159, cxx, v. 2. Item et Theoschiæ. *Ibid.* cxxii, v. 1.
- Empedoclem inaniter tumentem, mortalem prodiderunt Ætnæ crateres, soleas ejicientes. 1087, v. 281 etc. 1135, lxi, v. 1, 2.
- Empedotimus cesset à fabulis. 1087, v. 286. 1135, lx, v. 1.
- Empusa, monstrum dæmoniacum. 941, v. 1, 2. et *Not.*
- Empyrus, piscis ignitus, medio mari effulgens. 371, v. 581, 582.
- Enceladus gigas fulmine ictus, in monte Ætnâ fumum et ignem evomens. 749, v. 1404 etc.
- Encomia boni præsidis. 9, D. etc.
- Enoch fide translatus. 315, v. 309. 1145, v. 1.
- Ensis plumbeus, vaginis licet argenteis conditus, est in bello inutilis. 1047, v. 178, 179.
- Epicurei providentiam negant aut terminis circumscribunt. 423, v. 188, 189.
- Epicurus voluptatis assertor. 455, v. 787 etc. Sed voluptati minimè deditus. *Ibid.* v. 790 etc.
- Epictetus, cum crus ipsi stringeretur ac disturqueretur, velut in alieno corpore philosophabatur. 28, E. 29, A. 449, v. 684 etc. 1165, lv, v. 1.
- Epidaurus superciliosus Christo cedat. 1085, v. 259.
- Epiphanium ad amicitiae certamen, juvenem senex, provocat Gregorius. 195, B.
- Episcopatus non est res pessima. 707, v. 180. Episcopali dignitati non obstat corporis infirmitas, quia non athleta, sed doctor eligitur. 38, D.
- Episcopus lucerna est Ecclesiæ. 35, D. Episcopi Ecclesiæ præsidēs, virtutis ministri, quibus impositum est animas divino pabulo alere. 677, v. 30, 31. Utrolibet modo se habeat Episcopus, omnino vel periculi, vel salutis particeps sit Ecclesia necesse est. 35, D. 36, A. Grande opus ejusdem electio. 35, C etc. Episcopo non faciliè manus imponatur præscribit Apostolus. 807, v. 517 etc. Fieri non debet Episcopus sine præviâ præparatione. 809, v. 549 etc. Non per sodalitia et cognationes Episcoporum electio expendenda. 36, D. In Episcoporum electione absint factiones et dissidia. 39, A. Laus egregiorum præsum. 851, v. 21 etc. Turpe si Episcopus sit fidelibus virtute inferior. 809, v. 570 etc.
- Episcopi mali effigies. 811, v. 610 etc. Episcopi mali fugiendi. 781, v. 33 etc. Episcopis malis præsertim utitur diabolus ad perdendas animas. 813, v. 642 etc. Quæ timenda pravis Episcopis pœna. 831, v. 116 etc. Episcoporum malorum judicium parvipendit Gregorius. 767, v. 1756 etc.
- Episcopi, quàm corrupti, Gregorii tempore. 677, v. 27 etc. 797, v. 357 etc. Episcoporum dissidia. 755, v. 1546 etc. 837, xiv, v. 4 etc. 843, v. 36. Quidam aliorum rixis ad commodum suum abutebantur. 757, v. 1566 etc. Queritur Gregorius de nonnullis Episcopis, qui communem concordiam dirimebant, et fidei causam privatis contentionibus posteriorem habebant. 76, B. Episcopi Ægyptii, viri pessimi, parvo pretio venales, qui plures deos venderent, si plures essent. 719, v. 837 etc. Episcoporum juniorum in concilio Constantinopolitano levitas, quibus tamen assentiunt senes. 763, v. 1680 etc. Variæ functiones notantur quibus antè episcopatum isti abjectè incubuerant. 787, v. 152 etc. Quanti momenti tunc erat Episcoporum delectus. 789, v. 183 etc. Nulla inter Episcopos hujus temporis et Apostolos statuenda comparatio. *Ibid.* v. 192 etc. Sint Episcopi ignari, deformes, bubulci, modò fidem habeant, et virtutes, et miracula Apostolorum. *Ibid.* v. 199 etc. Episcopi inconstantes et potestati servientes. 797, v. 333 etc. Qui loqui nesciunt, vellent ligare linguam disertiorum. 797, v. 344 etc. Episcopi constituti sine dilectu. 799, v. 371 etc. Eorum electio alearum jactus; in cubis sunt res divinæ. *Ibid.* v. 396. Res comica et theatrica. *Ibid.* v. 397 etc. Istorum Episcoporum repentina et stupenda mutatio. 801, v. 402 etc. Divites fiunt et tyranni. *Ibid.* v. 432 etc. Lavacro non planè expurgantur. 803, v. 442 etc. Famâ malâ laborantes, fidei non possunt prodessere. 807, v. 529 etc. Eorundem superba ignorantia. *Ibid.* v. 544 etc. Episcopus hypocrita. 813, v. 647 etc. Episcopi quanti et quàm parvi. 825, v. 1 etc. Episcopos subito ex mundanâ vitâ adsurgentes, et de thronis disceptantes per ironiam carpit Gregorius. 829, v. 75 etc. Diversa studia malorum præsum: alii certant de sedibus, et hi utinam justè plectantur ut Geihæi; alii inter utrosque divisi, Orientem et Occidentem commovent. 833, v. 145 etc. Levitas quorundam Episcoporum. 851, v. 13 etc. Episcopi magnatum mensis servilliter epulabantur. 853, v. 59 etc. Quanta erat eorum capacitas in conviviis. *Ibid.* v. 71 etc.
- Episcoporum contrâ seipsum insidias, Sasinorum throni causâ exaggerat Gregorius. 45, A. Rixa de Gregorii ordina-
- tionē. 771, v. 1807 etc. Episcopi invidiâ rupti, Gregorio infensi. 785, v. 136 etc. Eorum collatio acerba et aculeata. 831, v. 104 etc. Episcopis se persequentibus cuncta terræ bona dimittit Gregorius. 821, v. 797 etc. Illos ad concordiam hortatur. 823, v. 823 etc. Omnem Episcoporum conventum fugit Gregorius, quia minùs erat depulsio malorum, quàm accessio et incrementum. 110, C. Cum coeunt, metuendum est, ne Synodus sinistrum exitum habeat. 112, A. Eorum Synodos vocat Concilia gruum et anserum. 855, v. 91, 92.
- Epistolæ aliæ longiores, aliæ breviores. 46, C. Modus epistolarum utilitas. *Ibid.* Rebus non litteris æstimanda Epistolæ longitudo. 49, A. Oportet inmoderatum in utrisquetenorem fugiendo; modum assequi. 46, D. Optima et pulcherrimè scripta Epistola, quæ et indocto persuadet et erudito. 47, A. Tertiâ dos Epistolarum est gratia. *Ibid.* B. Jocis, salsis, dictis, et ænigmatibus, sicut purpuris in texturâ utendum. *Ibid.* B, C. Ab Epistolis absit affectatio. *Ibid.* D. Epistolæ sunt umbra sermonis et cognitionis. 79, D. 80, A. Epistolas suas quas tanquàm scribendi exemplaria postulârat Nicobulus, mittit Gregorius. 48, A etc. Basilii Epistolis primas concedit. *Ibid.* C, D. Suas Epistolas Epiphanio offert ut amicitiae dexteram Gregorius. 195, B. Epistolæ Eusebii Samosatensis laudantur. 60, B.
- Epistolæ catholicæ septem, canonicæ à quibusdam prædicantur. 1105, v. 310 et 311. Alii admittunt solummodò tres, Jacobi unam, Petri unam, Judæ unam. *Ibid.* v. 311 etc. Alii tres Joannis, duas Petri, et unam Judæ. *Ibid.* v. 314, 315.
- Equuleus. Alii eadem patiuntur ac equulei, qui quod assuefacti non sint terroribus, ad strepitus exasperati, ascensores suos turbant atque excutiunt. 178, C.
- Equus velox et freni impatiens. 855, v. 105. Equus victor ultrâ metam currit, nec frenis jam coeetetur. 1001, v. 105 etc. Equi super funes gradientes. 375, v. 627, 628. Equitandi artem qui didicerit à cantandi studio interdicitur. 146, A.
- Esaû improbus, Isacides. 325, v. 494.
- Esdra libri duo canonici. 261, v. 15. 1103, v. 270.
- Esther ornat corpus, sed ad salutem gentis. 581, v. 291, 292. Esther, liber canonicus juxta nonnullos. 1105, v. 288.
- Ethica mores informat. 1041, v. 67 etc.
- Ethnicorum philosophorum virtutes. 425, v. 214 etc. Ethnici humanæ gloriæ cupidī. 427, v. 270 etc. Voluptatibus ventris indulgebant. *Ibid.* v. 272 etc. Turpe ab Ethnicis Christianum vinci. 525, v. 258, 259. *Vide* Gentiles.
- Eucharistiæ sacramentum. 581, v. 298, 299.
- Eucherio (Flavio) consule, Testamentum scribit Gregorius. 201, A.
- Eudocium Sacerdoti malè infensum Gregorius rogat ut ad se veniens pacem cum illo componat. 179, A, B. Illum partim excusans, partim arguens ad concordiam cohortatur. 179, C. 180. A etc. 181, A etc.
- Eudoxius celeberrhetor. 32, B. 33, A.
- Eudoxius, præcedentis filius, et pariter rhetor, Sophronio commendatur à Gregorio. 32, B. Iterum Themistio. 33, A, B. Illi Nicobuli filios commendat. 142, D. 143, A etc. Præcipue Nicobulum (filium), quem segnitia laborantem ut excitet rogat. *Ibid.* D. 144, A. Sibi succensentem compescit Eudoxium Gregorius, et ipsi rursus Nicobulum tradit. *Ibid.* B etc. Eudoxium de iambis ejusdam Valentini iratum jocatur Gregorius. *Ibid.* Nicobulum rursus illi commendat. 145, A. Illum hortatur ut contemptis opibus, splendorem, plausibus, et toto dicendi genere, philoso-

phiam amplectatur, et Deo adhæreat. 145, B, C. 146, A etc. 147, A etc. Jam illum permotum, ut Deum arctissime complectatur perurget Gregorius. *Ibid.* E. 148, A, B. Illum commendat Saturnino. 148, D. De Nicobulo magna et miranda scribenti non credit Gregorius, nisi documento præbito. 154, D.

Eudoxius Arianus. Ejus discipulorum audacia ecclesias colligentium. 167, A.

Eugeniæ neptis jus ad hæreditatem obeundam Theodoro Tyanensi commendat Gregorius. 123, B. Eugeniæ in Testamento nullam haberi rationem vult Gregorius, ut cuius vita reprehensione non vacet. 202. E. 203, A.

Eulalius primò chorepiscopus, deindè Nazianzenus episcopus, frater Helladii, et Gregorii consobrini. Hunc, cum Helladio fratre, commendat Gregorius Amphilocho. 15, B. Et Lolliano. 16, A etc. et Hellenio. 1003, v. 129 etc. Dicitur solitudini atque immedico jejuniò deditus. 101, C. Ad Theodorum Tyanensem à Gregorio mittitur. 128. C. Gregorio in sedem Nazianzenam sufficitur, religiosissimus episcopus, cujus manibus immori cuperet Gregorius. 149, B. Huic rationem reddit de firmo Alypianæ virginis proposito. 132, C, D. Fratrem suum Helladium sepelit Eulalius. 1123, xxxvii, v. 3, 4.

Eunomiani Deum discindunt. 875, v. 161 etc.

Eunomius detrimenti loco ducit, nisi omnes in perniciem suam et exitium pertraxerit. 167, B.

Euphemias locus sic dictus ab Euphemio ibi defuncto. 1121, xxxvi, v. 5 etc. Euphemiam usque proficietur Gregorius. 162, B.

Euphemius Amphilocho et Livie filius, Amphilocho fratri conjunctissimus. 1119, xxviii, v. 1 etc. Hunc Gregorius filium vocat. 74, B. Illum commendat Palladio. 98, B. Euphemius orbis negotiis præfectus. *Ibid.* Sanguine Gregorio propinquus. *Ibid.* C. Theodosii, vel Theodori filie Evopiæ, congratulante Gregorio, conjungitur. 189, D. 190, A, B. Illum ignaviæ condemnat, quòd prædium Apenzinsenum malè à Meletio possessum, non recuperet. 203, B. Rhetor et cantor. 1119, xxix, v. 1. Nuper pubescens, et amores ad thalamos invitans perit. *Ibid.* v. 3 etc. 1121, xxxiii, xxxiv. Viginti annos natus, græcam et latinam musam pervolans, humo traditur. 1119, xxx. Auræ ætatis reliquiæ, et ideo non diù inter mortales versatus. *Ibid.* xxxi. Transiit ut fulgur. 1121, xxxii. Cappadocium decus. *Ibid.* et xxxiii. Gratiis et Musis carus. *Ibid.* et xxxiv, xxxv. Cuncta natura lugeat Euphemium. *Ibid.* xxxvi. Dat nomen suum regioni, quâ mortuus est. *Ibid.*

Euphranor celeberrimus pictor. 819, v. 741.

Euphro famosa meretrix. 859, v. 869.

Eupraxius Gregorio carus. 59, A. Eupraxius Arianzenæ telluris pontifex, Gregorii amicus, ætate par et synodita. 1161, cxxviii, v. 1 etc.

Eupraxium, Theophili fratrem, Testamento suo manumittit, donat et illi Gregorius nummos quinque. 202, E.

Eupraxii duo, diversi à præcedentibus, Gregorii sacerdotis ministri. 1165, iii, v. 1 etc.

Euripides citatur. 12 C. 427, v. 279.

Euripides. Euripi audax meatus et ineffabile fretum. 373, v. 600 etc. 797, v. 336. 843, v. 33. Euripi motus alternantes rerum humanarum imago. 687, v. 470, 471.

Eusebius Cæsariensis. Hunc rogat Gregorius, ut Basilium in amicitiam receptum, ad conventus spirituales vocet. 17, A etc. 18, A. Aliundè se non venturum asserit. *Ibid.* Venturum autem postea pollicetur. 18, B, C. Eusebius ad

simultates componendas propensior. 19, A. Deprecatrices et evocatrices ad Basilium litteras missurus creditur. *Ibid.*

Eusebius Samosatensis à Gregorio, nomine patris, vocatur Cæsaream, ad consultationem de episcopi creatione. 37, A etc. Huic, ejusdem nomine, commendatur Basilii electio. 37, C, D. 38, A. Huic iterum Basilii electionem commendat Gregorius. 40, A. Patrem suum, Cæsaream profectum, quò jam Eusebius deventerat, ipsius precibus et curis adjuvandum offert. *Ibid.* B, C. Vir magnus, multas arumnas pro Evangelii fide perferens, et magnis persecutionibus vexatus, magnam denique sibi ipsi apud iustissimum Deum libertatem per calamitatum perperationem comparans. 58, B. Ejus precibus se commendat Gregorius. *Ibid.* C. Eusebii epistolæ non modò utilitati erant, sed etiam gloriationi apud multos, atque ornamento. 60, B. Ejus laudes canit Gregorius. 39, B, C. 60, B.

Eusebius, Xolorum alumnus, Georgii et Basilissæ frater, cum Basilissa et Nonnâ sepultus. 1159, cxxii, v. 1 etc.

Eustathius monachus pauperum curator à Gregorio in Testamento instituitur. 201, B. Illi simul et Gregorio diacono donat Arianzi prædium. 202, B.

Eustochius sophista. Illi præclarum juvenem Pronoium commendat. 155, D, E. Illum ægrè ferentem quòd Nicobulus ad audiendum Stagirium se contulisset, demulcet et exagitat. 156, A etc. 157 et 158, A. Hujus maledictis se non cruciari declarat, et simul monet, ut linguam coërceat. *Ibid.* B, C.

Eustratium Olympio commendat Gregorius. 100, A, B.

Euthalius diaconus ut à tributis eximatur, ab Amphilocho postulat Gregorius. 9, B. Philadelphium vinculis ac plagis obtrivisse incusat. 126, C.

Eutropius Asiæ aliquandò proconsul, et fortè breviori historiarum romanarum scriptor. 62, B. *Argum.* Gregorii congressum expetit, et expetitur. *Ibid.* D. etc. A Gregorio laudatur. 63, B. In colendis amicitie officiis studiosus. *Ibid.* C.

Evagrio (Flavio) consule Testamentum scribit Gregorius. 201, A.

Evagrius sophista. Huic de filio gratulatur Gregorius. 2, D.

Evagrius diaconus, an idem sit ac filius præcedentis, dici non potest. 2, A, *Argum.* Evagrio comministro ad philosophiam strenuè accedente, delectatur Gregorius. 189, A. Evagrio diacono munusculum cum triginta aureis in Testamento relinquit Gregorius. 203, C, D.

Evagrio monacho scripta Epistola dubius, vel etiam spurius Gregorii factus. 196, B. *Argum.* Questionem proposuerat de Trinitatis naturâ, utrùm simplex sit an composita. *Ibid.* D etc.

Eva. Per Evam homo è paradiso expulsus. 169, B. Eva à costâ Adam. 561, v. 517. Evam virili animo à se projecerunt virgines. 1009, v. 233, 234.

Evandrum non tam senectute quàm prudentiâ canum Hellenio commendat Gregorius. 1007, v. 191, 192.

Evangelistæ quatuor. 261, v. 31 etc.

Evangelium, quid? 623, v. 232. Evangelia quatuor, 1105, v. 290, 291.

Evopia conjux Euphemio data. 190, C etc.

Exempla mala, mala excusatio. 557, v. 224 etc. Exempla sanctorum noscenda. 583, xxx, v. 3. Exemplis proximorum celerimè fingimur, bonorum quidem minùs, at malorum, ut plurimum. 817, v. 718 etc.

Exemplar vitiosum rivus per declivia currens. 799, v. 369, 370.

Exercitus laudandus, non pulcher, sed bellicosus. 849, v. 9.

Exhortatio ad abjicienda terrena, et vitam expeditam suscipiendam. 337, v. 712 etc.

Exodus, liber canonicus. 261, v. 11. 1103, v. 264.

Exorcismus, quid? 623, v. 236.

Experientia mater prudentiæ. 179, A. 837, xiv, v. 1 etc.

Expiatio, quid? 619, v. 141.

Exploratores terræ sanctæ à Moyse missi, viri sapientes. 719, v. 834 etc. Exploratores ab Ægypto Constantinopolim contra Gregorium missi, miseri et venales. *Ibid.*

Expurgatio integra non est, nisi ab iis, quæ aliorum sunt, abstineas. 803, v. 468, 469.

Ezechielis liber canonicus. 261, v. 27. 1105, v. 285, 286.

F.

FABER fabro invidet. 160, C.

Fabricii laus. 431, v. 352 etc. Pulchrum ejus dictum. 433, v. 358 etc.

Facere. Ad ea quæ fiunt potiùs animum adjuvare oportet quàm ad ea quæ dicuntur. 148, C. Non fac alteri, quod tibi fieri non vis. 589, v. 19, 20. 607, v. 173 etc.

Facies coloribus depicta turpis animi index est, et internarum animi affectionum accusatrix. 381, v. 57 etc.

Facundia rerum terrestrium primas tenet. 1057, v. 158 etc. Ejus laus. *Ibid.* v. 165.

Fama honorum nuntia. 195, D. Famæ bonæ vel malæ, initio vitæ, sibi quisque fundamenta jacet. 173, B. Famâ bonâ bonum fidei judicatur. 807, v. 531, 532. Famam multi respiciunt, licet veritatem noverint. 1021, v. 70, 71.

Fame laborantes, exigua dape reficit Elyseus. 265, xvi, v. 22, 23.

Famulos regere quantæ molestiæ! 639, v. 143 etc. Famulorum mores. *Ibid.*

Fastus, quid? 615, v. 83. Fastus mundanorum brevis. 917, v. 11 etc.

Fatum, quid? 625, v. 226. Absurditas sententiæ quâ Fatum asseritur. 227, v. 45 etc. In Fati defensores invehitur Gregorius. 231, v. 9 etc.

Fel Christi, gustus pomi compensatio. 621, v. 209.

Felicitas. Nec Felicitas nec infelicitas, fixa et stabilis nobis permanet. 24, C. Potentia, opes, fama et existimatio ad majorem Felicitatem aditum muniunt. 174, C. Felicitas humana levissimis navis simillima vestigiis, quæ dum antèriùs signantur, posteriùs delentur. 635, v. 94, 95.

Felis in thoro nuptiali positæ fabula. 817, v. 701 etc.

Feræ sætus suos amant, pro eis contremiscunt et decertant. 1025, v. 129 etc.

Fermenti in farinâ parabola. 277, xxix, v. 5. 279, xxvi, v. 14.

Ferrum percussum accendit lapides. 593, v. 73.

Fervor. Quod incipit fervidius est, et fervore spiritus multa præstare potest, quæ officii sunt, sed et in multis deerrare ignorantia. 179, A, B. Fervore spiritus omnia facillima. 753, v. 1531.

Ficulnea, quæ fructus adhuc ferre potest, siccitate non est afficienda. 68, B.

Ficum aridam facit Christus. 275, v. 31, 32. *Ibid.* xxi, v. 15, 16. 663, v. 594, 595. Ficus sterilis parabola. 279, xxvi, v. 13. 285, v. 80.

Fideli viro nil magis credulum. 725, v. 964 etc.

Fides, quid? 619, v. 155 etc. Tempore Gregorii fides propriarum cuique contentionum telum erat. 44, C. Fides christiana et scriptis consignata, et verbis expressa. 84, B. Fides simplex et nihil perscrutans assensus. 231, v. 40. Fides aurea catena. 637, v. 118. Fides simplex ad salutem sufficit. 739, v. 1225 etc. In eos qui medios se in Fide præbent invehitur Gregorius. 765, v. 1710 etc. Fidei bonum bonâ famâ judicatur. 807, v. 531, 532. Fidem ratione temporum et principum plurimi mutabant. 843, v. 31 etc.

- Fides in Deum perit ex hominibus. 875, v. 129, 130.
- Fides humana. Fidem adhibet quisque facilius iis rebus quas vult. 155, A. Fidem facit opus. 509, v. 272. Fidem cuius rei dare, quàm omnibus negare melius est. 745, v. 1348, 1349.
- Fiducia omnibus non habenda. 385, xxx, v. 11, 12.
- Figulus figulo invidet. 160, C.
- Filiæ parentes sunt vinculum. 365, v. 476.
- Filius Dei, Deus unigenitus. 209, v. 129 etc.
- In Filio Dei venerandus sanguis qui vitiorum nostrorum expiatio fuit. *Ibid.* 11, v. 1, 2. A Patre Filius, expers temporis, imago exemplaris, Patri æqualis, et Patris gloria. *Ibid.* v. 7 etc. Ex Patre sine principio Filius rex. 299, v. 20, 21. Filius immortalis, magnum lumen similibus luminis, Dei sapientia, imago Patri æqualis, Deus et homo. 665, v. 625 etc. Filii duo non sunt, unus ex Deo, alter ex virgine. 707, v. 631 etc. *Vide Verbum et Christus.*
- Filii prodigi parabola. 281, xxvi, v. 16, 285, v. 82 etc. Filium super prodigum pater lacrymas fundit, et ejus miseratur. 939, v. 44. 1023, v. 105 etc.
- Filiorum in vitem missorum parabola. 279, xxiv, v. 13. 283, v. 36 etc.
- Filios ut paternorum honorum, ita etiam paternæ amicitia hæredes esse convenit. 143, A. Homines, sive boni, sive mali, ignorant quales Filii sint ex ipsis nascituri. 325, v. 476 etc. Qui offert Deo Filium aut Filium primitiis spicarum et uvarum sacrationem offert victimam. 365, v. 465 etc. Filio cum patre non expostulandum. 589, v. 17, 18. Filios nullos habere satius est, quàm stultos habere. 591, v. 41, 42. Deus in Filiis dat hominibus adjumentum, quo tremulos artus sustentent. 637, v. 111 etc. Filium adhuc impuberem extinctum luget mater. 949, LI, v. 6 etc. Filiorum virtus à parentibus, imò à Deo fluit. 105, v. 156 etc. Filiis pater velut deus à Deo datus est, in hominum decus et honorem. 1017, III, v. 1 etc. Filii gloria vel ignominia patris sunt, prout boni vel mali fuerint. 1023, v. 86, etc. Christo non placet patrem uni è Filiis mitem esse, aliis verò asperum; et sæpè Filios præ aliis dilectos malis afficit. 1029, v. 221 etc. Filiorum ergà parentes varia facinora. 1033, v. 297 etc. In Filiis mortui parentes reviviscunt. 1037, v. 5. Quid parentes à Filiis, et quid Filii à parentibus debeant expectare. 1047, v. 183 etc. Filii est patri infirmo manum pro baculo præbere. 1053, v. 83, 84.
- Finis, quid? 617, v. 136. Finis humanorum votorum Dei plena cognitio. 1033, v. 286.
- Firmitas animi lenitate temperetur. 11, A. Fluminis cursus non est vi cohibendus. 145, C. Fluminis amatrix quædam, juxta fabulam. 573, v. 157 etc. Fluminis cursum difficile est sistere. 1079, v. 156.
- Fœminæ creatio. 305, v. 100 etc. Datur homini in amabile adjutorium. *Ibid.* Fœminarum decus est radium ferre, colum tenere, ac telæ assidere. 14, A. Fœmina de rebus divinis pauca loqui debet, et plura audire, et id tremehundâ mente sanctè. 357, v. 306 etc. Ad domesticum Fœminarum imperium ita se proripit Gregorius, ut ad viperinos impetus. 169, C. 170, A. Fœminæ christianæ exemplar. 14, A, B.
- Follis aheneus aëre plenus. 719, v. 850.
- Fontes sive fertiles Elysæus reddit civitati. 265, xvi, v. 16.
- Formæ venustas marcescit. 383, v. 91.
- Formicæ Indis aurum afferunt. 1011, v. 265, 266.
- Fortitudo, quid? 613, v. 54. De Fortitudine. 449, v. 676 etc. Fortitudo, quod prudentia solertior excogitavit, facili exsequitur. 117, C.
- Fortuita non est mundi natura. 225, v. 1 etc.
- Fortuna, quid? 625, v. 264. Fortunæ guttam aliquis insanus præferebat mentis dolio. 627, xxxix, v. 1, 2. Sapiens guttam mentis potior habet quàm dolum Fortunæ. *Ibid.* v. 3, 4.
- Fortunatorum insulæ. 4, C. et E.
- Fortunatus diaconus, vir probus, Gregorii amicus. 74, C. Illum Alypio commendat. *Ibid.*
- Forum est malitiæ exercitatio. 487, v. 17.
- Frater apud Hebræos fratris viduam ducere cogebatur. 269, xviii, v. 20 etc.
- Frugalitas vitæ et parcimonia. 443, v. 580 etc. In honore fuit et apud Barbaros. 445, v. 582 etc. Sed maxime apud Christianos. 447, v. 636 etc.
- Fuci vilitas et incommoda. 567, v. 25 etc.
- Fucum inter se mulieres celant. 573, v. 141 etc. Pereat qui primus Fuco pinxit figmentum Dei, et coloribus impudentiam adjunxit. 579, v. 275 etc. Mulieres Fuco gaudentes, ut plurimum, parum pudicæ. 581, v. 290.
- Fundamentum pessimum, vel optimum præsentem in vitâ jacitur. 1013, v. 333, 334.
- Furor, quid? 613, v. 43.
- Fuscus color est albi et nigri mixta natura. 1169, xv, v. 1.
- G.
- GAD patriarcha. 263, xiii, v. 3.
- Gades ultra, mare ab hominibus non posse trajici asserit Pindarus. 142, A, B.
- Ganymedes vinum diis fundens. 457, v. 834, 835.
- Garrulitas nimia odiosa sapientibus. 819, v. 736.
- Genealogia Christi duplex. 267, xviii, v. 1 etc. 269, v. 271.
- Generationis Verbi modus. 299, v. 20 etc.
- Generationis divinæ mysterium nullis exemplis exprimi potest. 210, v. 23.
- Utrumque adumbratur. *Ibid.* v. 15 etc.
- Genesis liber canonicus. 261, v. 11. 1103, v. 264.
- Gentes Hebræorum locum occuparunt. 261, v. 26 etc.
- Gentilium vecordia. 1075, v. 86 etc. Deos flagitiosos colunt Gentiles, ut suorum flagitiorum habeant patronos. *Ibid.* Vitiis ipsis sacra instituerunt, ut non solum impunitum, sed etiam laudabile sit vitium. *Ibid.* v. 99 etc. Vanam excusationem præferunt, suam dicentes theologiam jocosis tantum fabulis constare, quæ latentem sensum celant. 1077, v. 130 etc. Si fabulæ dii, statuas projiciant; si non fabulæ, erubescant. 1079, v. 160 etc. Ethnicis tenebras relinquunt, et, adveniente promisso tempore, adsint et vivant. 1083, v. 234 etc. Eorum scriptores plurima ex sacris Scripturis in sua volumina transtulerunt; alii lucis expertes, alii quasi fulgore quodam perstricti, eo statim orbatî sunt. *Ibid.* v. 239 etc. Doctrinæ christianæ tandem aliquandò cedant Gentiles, et idola abjiciant et cætera omnia figmenta, quæ falsorum deorum cultores prædicant, nec jam autoritate valeant apud homines stolidos. 1085, v. 252 etc.
- Genus humanum. Generis humani inconstantia et levitas. 407, v. 402 etc. Genus humanum instar fluvii decurrit. 1069, v. 92 etc.
- Geometriæ demonstrationes. 90, B.
- Georgius diaconus. Hunc pro condiacono Philadelphio ab Euthalio vexato supplicat Gregorius. 126, C. Illum commendat Asterio. 127, B. Et Nectario. *Ibid.* C. 128, A.
- Georgius cum Basilissâ germanâ sepultus. 1159, cxxii, v. 1 etc.
- Georgius Paspasinus. *Vide Paspasinus.*
- Gethæorum penâ plectantur episcopi de thronis litigantes, optat Gregorius. 833, v. 149, 150.
- Giezi lepram immittit Elysæus. 265, xvi, v. 25.
- Gigantes ab Angelis producti finguntur. 367, v. 492.
- Gigantio scribit Gregorius. 82, D. Aliter vocatur Sigantius. *Ibid.* C, *Argum.* Domorum ædificator. 1165, I, v. 1 etc. *Vide Sigantius.*
- Gladiatorum ludi quàm improbi. 1095, v. 114 etc.
- Gladio et Spiritui nil commune. 153, B.
- Glaucom Amphilochio Iconiensi commendat Gregorius. 24, A, B.
- Gloria, aër. 487, v. 13. Gloria vana, quid? 615, v. 98. Gloria præterit. 383, v. 91. Gloriæ vanæ Ethnicis dediti. 437, v. 270, 271. Ab eâ alieni sunt veri Christiani. 429, v. 482 etc. Gloriæ cupiditas fugienda. 589, v. 9, 10. Gloria summa, pro pietate, dedecore affici. 871, xxx, v. 19 etc. Gloriæ sempiternæ, non transitorie cura habenda. 595, v. 113, 114. Quæ vera Gloria sectanda. 603, v. 93 etc. Non gloriandum priusquàm ratis sit in portu. *Ibid.* v. 105 etc.
- Gloriola vilis et despicibilis, ex quâ plus capiat dedecoris quispiam, si eam reportet atque superbiat, quàm si irrideat vana hujus scenæ ludicra, et nugas theatricas. 147, B.
- Gorgonia, seu Gorgonium, Gregorii soror, celestis sacerdos vitæ. 1117, xxii. Philatii uxor et Amphilochei mater. 1151, cvii, v. 3, 4. Secunda ex Gregorii proximo moritur. 991, xc, v. 1, 2. Nihil terræ reliquit, præter ossa. 1117, xxiii. Alypium conjugem defuncta rapuit ex improvviso, cælo inducens. *Ibid.* xxiv.
- Graculi aquilarum volatuum explorantes. 30, B. Graculi cum tacuerint, cygni cantabunt. 103, B. Qui aquila esse potest, parvipendere debet inter Graculos numerari. 146, C. Graculus Graculo assidet. 187, B. Graculi alienis plurimè induti fabula. 567, v. 55 etc. Graculorum alia sublimitas, alia aquilarum. 815, v. 672.
- Græcus et Barbarus, corporum non animorum discrimen; locorum distantia, non morum ac voluntatum. 114, B. Græci deos autores criminum finxere et ipsis templa ædificaverunt. 367, v. 491 etc. Græci fabularum inventores. 423, v. 194 etc.
- Grammatica sermonem et barbarum sonum expolit. 1041, v. 63, 64.
- Grandinis plaga in Ægypto. 263, xiv, v. 9.
- Gratia nequaquam angusta, nec locis circumscripta. 35, C. Non est pusilla. 178, B. Eam Deus dat voluntati. 979, lxxxiii, v. 28. Hanc improbi faciunt delicias. 873, v. 95, 96.
- Gratia gratiam semper provocat. 125, C. Eò major est gratia, quò majori alacritate conceditur. 154, B.
- Gratiarum actio. 293, xxxiii, v. 1 etc. *Ibid.* xxxiv, v. 1 etc.
- Gregorius, pater Theologi, episcopus Nazianzenus, prius oleaster, deinde in olivam insitus. 637, v. 123 etc. Id est primò ethnicus. 929, v. 115 etc. Deinde ovis et pastor. 931, v. 217. Ex amaro vocatus oleastro, ductor gregis efficitur, qui neque ovium novissima. 1129, lvi, v. 1 etc. 1131, lxi, v. 1, 2. Tardè venit ad vineam, sed labore omnes superavit. 931, v. 219, 220. Et majorem habuit mercedem. 1131, lx, v. 3, 4. Cum longè esset, gratiâ ad episcopatum vocatus est. *Ibid.* lvii, v. 3, 4.
- Gregorius pater, omnibus etiam extraneis mirabilis episcopus. 859, v. 55. Novus Moyses, alter Aaron. 637, v. 128. Ut Moyses arcana Dei vocis auditor. 1131, lvii, v. 1, 2. Ejus laudes. 677, v. 51 etc. Ejus doior, cum filius Cæsaris Juliani aula addictus remaneret. 7, D. Cæsariensis autor est, ut Basilium ad episcopale munus adsumant. 35, C. etc. 36, A. etc. Filium Gregorium ad presbyteratum assurgere facit. 693, v. 338 etc.

Ad episcopatum autoritate eundem cogit. 697, v. 425. Illum ad participandam ecclesiae Nazianzenae curam incitat. 701, v. 495 etc. 859, v. 53 etc. Patris ad filium verba. *Ibid.* v. 502 etc. Idem ecclesiam ab hæresibus integram servat. 873, v. 45 etc. Templum Deo erexit, et filium dedit sacerdotem puræ illustrem Triadi. 1131, LVIII.

Gregorius pater, sanctæ uxoris conjux, et filii sacerdotis genitor. 1129, LXVI, v. 3 etc. Hunc ab Hellenio honorari postulat Theologus. 1013, v. 317 etc. Tertius è Theologi proximis moritur. 991, xc, v. 2. Centum annos natus, et quadraginta annis in episcopatu exactis, clarus Triadis interpres, dulcem somnum carpit. 1129, LV. Beatus, senectute bonâ, bonis filiis donatus, pontifex, et pontificis pater moritur. 1131, LX, v. 1, 2. Non sanctæ radices germen, sed sancti conjugii caput, et trium liberorum, abit plenus terrestrium et cœlestium annorum. *Ibid.* LXI. Gratiam et Spiritûs splendorem moriens in filium effudit. 1133, LXII. Parvum sortitus est gregem, sed optimum, quem filio commendat. *Ibid.* LXIII, LXIV. Christus refulsit intellectui Gregorii, qui fugiens idolorum noctem, suis sacrificiis populum suum usquè adhuc regit. *Ibid.* LXV. Gregorium patrem mortuum invocat Theologus. 1141, LXXXI, v. 1 etc. Parem mortem patri habere optat. *Ibid.* LXXXV, v. 1, 2. Gregorius pater, cum Nonnâ conjugè, Gregorio filio per prosopopœiam fausta precatur. 1149, CI, v. 1 etc. CII, v. 1 etc.

Gregorius Theologus, præcedentis filius, quo patre et quâ matre natus. 637, v. 117. 991, xcii, v. 3 etc. Deo promissus antequam nasceretur. 823, v. 805. Divino somnio pueri nomen designatur. 655, v. 429, 430. Matris precibus datus, et à matre Deo consecratus, ut Samuël. *Ibid.* v. 425. 679, v. 68 etc. 929, v. 197. 991, v. 3 etc. 993, xciii, v. 1. *Ibid.* xciv, v. 3. Ejusdem pueruli manus sacris Libris Deo consecratur à matre. 655, v. 429, 430. Habet domi clarissima exempla. 679, v. 94. Moriens sacrâ mensâ servatur. 993, xciii, v. 3, et *Not.* A parentibus piè educatur. 929, v. 209, etc. A piâ matre fidem percipit. 637, v. 117, etc. Desiderio matris suæ adhuc puer obtemperat. 655, v. 450. Ejus adolescentia. 929, v. 205 etc. Mens ejus ut caseus recens concretus informat. 931, v. 227, 228. Huic Deus amorem virginitalis somnio cœlesti immittit. 655, v. 450 etc. 823, v. 806. 929, v. 201, 202. 931, v. 229. 991, xcii, v. 5, 6. 993, xciii, v. 5. 995, xcvi, v. 1. Citò amorem virginitalis visione conceptum profert Gregorius in medium. 933, v. 271 etc. Cum piis consuetudinem habet. *Ibid.* v. 277 etc. A primâ ætate regiam viam carpit. 657, v. 488. Sacri Libri illi sola cura. 645, v. 275 etc. Gaudet libris Dei causam defendentibus. 681, v. 96. Doctrinam comparat. 657, v. 489. Cur profanis disciplinis studuerit. 681, v. 112, etc. Alexandriâ relicta, quò studii causâ venerat, et versùs Græciam navigans, tempestate jactatur. 647, v. 307, etc. 681, v. 124 etc. 991, xcii, v. 7. 993, xciii, v. 7. A Phœnicibus mercatoribus servatur. 683, v. 150 etc. Mortem timens corpoream, animæ mortem nondùm baptizatus magis perhorrescit. *Ibid.* v. 162 etc. Ejus oratio in periculo. 685, v. 193 etc. Sedatâ divinitus tempestate Rhodum prætergressus, ad Æginum portum appellit, deinde Athenas adit et litteras. *Ibid.* v. 202 etc.

Gregorii Athenis studentis vita sancta cum Basilio. 685, v. 211 etc. Arcta ejus cum Basilio amicitia, quâ omnia fiunt communia. 687, v. 221 etc. Ejus à Basilio proficiente separatio. *Ibid.* v. 242 etc. Gregorium amici, sodales, magistri, pre-

cibus, lacrymis, vi retinent. *Ibid.* v. 247 etc. Inanis gloriæ minimè studiosus. 689, v. 267 etc. De optimo vitæ instituto consilium suscipit. *Ibid.* v. 277 etc. Inter vitam contemplativam et activam fluctuat. *Ibid.* v. 284 etc. Mediam viam tenet. 691, v. 302 etc. Pietas Gregorii ergâ parentes. *Ibid.* v. 312 etc. Ideò Basilio lactas promissiones in solitudinem Ponticam abeundi fallere cogitur. 1, A. 2, A. Illi jocans exprobrat Cæsareæ Cappadocum incommoda. 2, B. Hortatur ut presbyterii jugum sibi impositum patienter ferat. 8, D. Cæsarium fratrem ut ab aulâ discedat hortatur. 7, A etc.

Gregorius virginitalis cultor. 407, v. 48 etc. Nuptias abjicit. 635, v. 63, 64. 933, v. 283 etc. Omnia terræ bona fastidit. 483, v. 113 etc. Voluptates aliis libenter relinquit. *Ibid.* v. 119 etc. Gustato lacte cœlesti, ad voluptates mundi redire nequit. 935, v. 299 etc. Omnia ludibria sæculi respuit. *Ibid.* v. 303 etc. Vestes sericas, mensam pinguem, magnas domos, musicam, unguenta nil curavit. 635, v. 65 etc. Optimæ Gregorii divitiæ maza, sal, mensa sine apparatu, aqua et Christus erigens. *Ibid.* v. 73, etc. Gloria ab eo contempta. *Ibid.* v. 83 etc. Sic et humanæ dignitates. *Ibid.* v. 89 etc. Solius doctrinæ fit studiosus. *Ibid.* v. 96 etc. Ipsam Deo subjicit. 637, v. 98 etc. Fugit mundum, odium non effugit. *Ibid.* v. 102 etc. Preces, gemitus, noctes insomnes illi sunt deliciæ. 647, v. 279, etc. Ex quo rebus mundi vale dixit, ut cœlestia sectaretur, mundo mortuus fuit, et ipsi mundus. 641, v. 194 etc. Optat Gregorius antè malos eventus corpus abdidisse in latebris, ut solus habitaret, Christum solum meditando. 645, v. 261 etc. Invitus tamen in corruptionem mundi trahitur, à quâ non parva mentis pars lædisset. 657, v. 493 etc. Gregorii prima molestia famulos regere. 639, v. 143 etc. Secunda rem familiarem administrare, tributum solvere, et lites sustinere. *Ibid.* v. 147 etc.

Gregorius de ecclesiasticis dignitatibus nil cogitans, à patre presbyter invitus creatur. 8, D. 693, v. 330 etc. In Pontum fugit. *Ibid.* v. 348 etc. Gregorii cum Basilio in Ponticâ solitudine degentis angelica vita. 6, B. Diversi labores quibus eò loci incumbabant. 5, C. 6, C. Eorumdem convivia. 5, B. Illis cordi erat pedestris philosophia et humi depressa. 8, D. Derelictam solitudinem non cessavit desiderare, et vehemens affectio ei senium infudit. 651, v. 360 etc. A patre rogatus redit, veritus ne paternus amor in maledictionem excederet. 693, v. 357 etc. Cæsarium mortuum et ejus direptas divitias deplorat. 695, v. 368 etc. Minus tamen deflet ejus direpta bona, quàm ejus animam. 643, v. 221 etc. Gregorius rapaces fert manus. 991, xcii, v. 8. Graviora sunt ipsius curæ post fratris mortem. 639, v. 165 etc. Ab eo colebatur ut pater. 643, v. 220. Morbo ipse laborat. 31, D. 32, A.

Gregorius Eusebium Samosatensem, Cæsaream, ad consultationem de episcopi creatione nomine patris vocat. 37, A etc. Basilii electionem illi commendat. *Ibid.* C. D. Ejus laudes celebrat 39, B. Patrem suum Cæsaream profectum, quò jam Eusebius devenerat, precibus et curis adjuvandum offert. 40, B, C. Basilii laudes decantant, et preces efflagit. 58, A etc. Ejusdem personam et epistolâs celebrat. 60, A, B. Gregorius episcopis ad electionem episcopi Cæsariensis convenientibus exprobrat, nomine patris, indecoram illorum ergâ se agendi rationem. 98, B etc. Promittit tamen adesse, si ad electionem Basilii conveniant. *Ibid.* Basilio in episcopatum assumpto gratulatur. 40, B. Non statim advolat propter obrectatorum linguas. *Ibid.* D, E. Se illi affuturum promit-

tit, ut aliquid consilii impertiat, et utilitatem ipse capiat. 42, B, C.

Gregorius Basiliū acriter objurgat propter oblatum Sasimorum episcopatum. 42, D. 43, A etc. 695, v. 386 etc. Cum Martio Anthymo, Tyanorum episcopo, bellum gerere recusat. 43, D. Illum insectatur pro stabiliendâ Sasimorum sede venientem. 45, A etc. Gregorio maxima actio erat otium. 44, C. Gregorii contra Basiliū criminationes. *Ibid.* D. 45, A etc. 46, A, B. De ecclesiâ Nazianzenâ relicta se excusat. 76, C. Quas ob causas se ab ejus curâ subdlexerit, exponit. 116, B. Animam suam effervescentem comprimit Gregorius. 697, v. 414. Cum Basilio unanimis sacra fert. 993, xciii, v. 6. Gregorius et Basilius in fide parum fortes circa Spiritûs sancti divinitatem accusantur. 51, A. 52, A etc. Basiliū vindicat Gregorius. *Ibid.* C etc. Illum propter epistolâs morore affectum lenire tentat. 53, D etc. Matri morbo laboranti assidens Basiliū non potest invisere. 54, B etc. Eum laudat. 41, B etc. 50, C. 52, D. Gregorius iterum fugit. 701, v. 490, 491. A patre, post Sasimorum episcopatum, ad participandâ ecclesiæ Nazianzenæ curam, incitatur. *Ibid.* v. 495 etc. Gregorii patris ad filium verba. *Ibid.* v. 502 etc. Propter imminentes Apollinaristas se ecclesiæ Nazianzenæ curam suscipitur pollicetur. 115, A etc. Patris voto cedit. 701, v. 518 etc. Patris magni sedem non contempsit. 859, v. 51 etc. Cur eam regendam adsumperit. *Ibid.* v. 53 etc. Verbum et Spiritum prædicat. *Ibid.* v. 58. Parva licet gutta, magnum tamen populum irrigat. *Ibid.* v. 60. Sollicitus ne Nazianzena ecclesia Apollinaristarum errore inficiatur, pastoritiam fistulam in adiutorium vocat. *Ibid.* v. 64 etc. 873, v. 49 etc. A populo ad episcopatum cogitur, 861, v. 68 etc. Presbyteri Gregorio infensi. 873, v. 67 etc. Dolet Gregorius maximè à sapientibus, qui se amicos simulabant, deceptum esse. 875, v. 113 etc. Dei benignitatem imitatus est. *Ibid.* v. 141, 142. Se bis deceptum queritur. 877, xxxi, v. 1 etc. Non Nazianzi Sasimorum episcopus creatus fuit. 149, C. 150, C. 151, A.

Gregorius patris et matris senectutem curat. 1137, LXXII, v. 2, 3. 1149, CI, v. 2. *Ibid.* CII, v. 3 etc. Dolet de morte patris. 56, C. Nihil antiquius habebat, quàm illi exequias persolvere. 57, C. Patrem et matrem post discessum invocat, quibus salvetur. 1141, LXXXI, v. 1 etc. Gregorio per prosopopœiam fausta precantur parentes mortui. 1149, CI, v. 1 etc. CII, v. 1 etc. Gregorius, mortuo patre, nullum prorsus episcopale munus exercet in Nazianzenâ ecclesiâ. 703, v. 526 etc. Ut hospes et peregrinus ecclesiæ Nazianzenæ curam gessit, testibus episcopis. *Ibid.* v. 536 etc. Parentibus mortuis, relicto Nazianzo, Seleuciam se confert Gregorius. *Ibid.* v. 545 etc. Ad monasterium sanctæ Theclæ confugit. *Ibid.* Mortem Basilii luget. 65, C etc. 72, E. Morbo iterum et molestiis vexatur. *Ibid.*

Gregorius Constantinopolim profecturus, Deo iter suum commendat. 667, III, v. 1 etc. Constantinopolim venit invit, in laceratam hæresibus civitatem. 705, v. 573 etc. Juniori Romæ Trinitatem advexit. 993, xciii, v. 9. Malè excipitur, quasi duos induceret deos. 709, v. 652 etc. Lapidibus inter sacra petitur. 66, C. 709, v. 665 etc. 993, xciii, v. 10. Deliciæ sunt Gregorio. 709, v. 665. Injurias sacris mysteriis illatas graviores ac proprias injurias existimat. 66, C. Patiens patientiam commendat. 69, A. Elegans descriptio calamitatum, quas patitur. 73, A. Se contemtum queritur. 78, A. Ad judices trahitur. *Ibid.* v. 668 etc. Favente Christo, dimittitur ab ethnicis iudicibus. *Ibid.* v. 673 etc. Improborum

in Gregorium invidia. 741, v. 679 etc. Gregorio obicitur, quod aliis se in omnibus praeferre videretur. *Ibid.* v. 703 etc. Gregorius objecta diluit. 743, v. 721 etc. Cædi postulat, ut Moses, ita ut salvus sit populus. 713, v. 725 etc. Quanta deinceps patitur mala, ob levitatem Aegyptiorum. *Ibid.* v. 740 etc. Maximus tentat illum expellere à sede Constantinopolitana. *Ibid.* v. 750 etc. A malo presbytero vexatur. 717, v. 824 etc. Statuantur contra eum ex Aegypto exploratores miseri et venales. 719, v. 834 etc. Maximum pseudoepiscopum ordinatum acriter objugat. 721, v. 887 etc. Levitatem notam propulsat Gregorius. 725, v. 954 etc. Se deceptum fatetur, et veniam petit; sed error excusabilis. *Ibid.* 974 etc. Timor Gregorium rebus celestibus addixit. 729, v. 1037 etc. Gregorius vult recedere. 729, v. 1044 etc. Se aliquid hominis pati fatetur. *Ibid.* v. 1053. Oratione præsentire dat discessum. *Ibid.* v. 1057 etc. Studia civium omnium, ut retineant Gregorium. 731, v. 1062 etc. Episcopatum non legitime collatum illo recusante, in Anastasie templum confluentis populus postulat ut saltem maneat, et ferat auxilium. *Ibid.* v. 1071 etc. A baptismo suscepto injuratus Gregorius, promittit se remanere donec veniant episcopi. 733, v. 1101, etc. Alii aliis de causis favebant Gregorio. *Ibid.* v. 1117 etc. Gregorii sermonibus delectabantur catholici, ipsi et hæretici. 735, v. 1137 etc. Quomodo doctrinâ sanâ omnes et pietatis verbis imbuebat. 841, v. 13 etc. Ab omni verborum asperitate et maledicentiâ temperabat. 737, v. 1191 etc. Blandâ utebatur oratione, ut decet Christi discipulum, qui durus non fuit. *Ibid.* v. 1201 etc. Suos à disputationi libidine, ad piæ vitæ studium revocat. *Ibid.* v. 1208 etc. Divinis oraculis nutritus Gregorius, scitus agricola habebatur. 741, v. 1258 etc. Magnus et varius ejus laboris fructus. *Ibid.* v. 1262 etc. Theodosius Constantinopolim veniens, Gregorium honorificè excipit. *Ibid.* v. 1278 etc. Ab imperatore in episcopatum Constantinopolitanum advocatur. 743, v. 1311 etc. Raptante et applaudente populo, in templo constituitur. *Ibid.* v. 1320 etc. Serenitas turbato aëri subito reddit. 745, v. 1353 etc. Populus poscit, ut Gregorius ecclesiæ Constantinopolitanæ præficiatur. 747, v. 1371 etc. Gregorii ad plebem alterius linguâ oratio. *Ibid.* v. 1385 etc. Hæret Gregorius quomodo prosequatur quædicenda supersunt. *Ibid.* v. 1396 etc. Cur Gregorius lenitate erga hostes uteretur. 749, v. 1407 etc. Aulicorum est moribus alienus. *Ibid.* v. 1424. Raro in aulam prodians venerationem sibi conciliat. *Ibid.* v. 1432 etc. Constantinopolitamen imperatoris est commensalis. 853, v. 59 etc. Mitis et beneficus Gregorius juvat quos potest, metu eximit. 751, v. 1438 etc. Juvenis ad Gregorii cædem subornatus, veniam petit et obtinet. *Ibid.* v. 1445 etc. Renuit ecclesiasticis rationibus præficere quæstorem laicum. 753, v. 1475 etc. A concilio Constantinopolitano in sedem hujus urbis constituitur. 755, v. 1511 etc. Episcopatum non renuit Gregorius, eâ spe adductus, quod dissidentes malè episcopos conciliaret. *Ibid.* v. 1533 etc. Hinc episcopatum tenet, populo, pastoribus, et Spiritu advocantibus. 965, v. 47, 48. Nullâ humanâ cupiditate hinc adductus est. *Ibid.* v. 49 etc. Mortuo Meletio, et de ejus successione agentibus episcopis, Gregorius agit ut Orientales et Occidentales conciliet. 759, v. 1591 etc. Censet Meletio non dandum successorem, sed expectandam Paulini mortem. 761, v. 1624 etc. Alium sibi subrogari cupit Gregorius. 763, v. 1671 etc. Juvenum episcoporum murmur et clamitatio; in eorum

sententiam senes emat. *Ibid.* v. 1680 etc. Eos irridet Gregorius. *Ibid.* Ironica ejus oratio adversus inconstantes. 765, v. 1725 etc. Morbo domi Gregorius detinetur. 767, v. 1745, 1746. Recessum meditat. *Ibid.* 1747 etc. Incidit in pastores non amicos. 991, xcii, v. 9. Malorum præsulum judicium parvipendit. 767, v. 1756 etc. Quibus artibus tentatur Gregorius ab episcopis. *Ibid.* v. 1766 etc. Nunquam suam prodet salutem. 769, v. 1774 etc. È multitudine paulatim se subducit Gregorius, mutato domicilio, sermonibus et conventibus valere jussis. *Ibid.* v. 1777 etc. Piæ plebis preces ad Gregorium. *Ibid.* v. 1787 etc. Rixa inter episcopos de Gregorii ordinatione. 771, v. 1807 etc. Verba Gregorii ad episcopos. *Ibid.* 1827 etc. Ad pacem eos hortatur. *Ibid.* v. 1834 etc. Pro salute navis in mare, ut Jonas, demergi postulat. 113, D. 114, A. 771, v. 1838 etc. E cœtu se eripit partim gaudio, partim mœrore affectus. 773, v. 1856 etc. In episcopatu manere non vult. 851, v. 44 etc. Theodosium adit. 773, v. 1871 etc. Unum ab eo postulat, nempe licentiam abeundi. 775, v. 1881 etc. Cur odio habeatur. *Ibid.* v. 1891, 1892. Abeundi potestate impetratâ, suos consolatur. *Ibid.* v. 1905 etc. Iterum victus, sed coronâ redimitus, habet, vice throni, Deum, et amicos Deo plenos, 777, v. 1920 etc. Oratur filiis. 991, xcii, v. 10. Cedit calamitatibus. *Ibid.* Ecclesiis dat lacrymas. 777, v. 1943 etc. Precatur ut vita sua perveniat ad cœlum. *Ibid.* v. 1947 etc. Constantinî urbe ejectus supercilium abstulisse dicitur. 963, v. 13, 14. Morum paternorum ac legum producit corruptor. *Ibid.* v. 15 etc. Magnis victus thronis pauperes despicere incusatur. *Ibid.* v. 39 etc. Gregorius præcavet ne videatur in convicia dilabi. 779, v. 18 etc. Jampridem lapidibus aptus et habilis est. 781, v. 32. Doctrinas aversatur quibus est vita contraria. *Ibid.* v. 40. Scribendo solatium inquiri. *Ibid.* v. 45 etc. Narrat quomodo avulsus fuerit à bonis quæ rerum divinarum contemplatio, mundi contemptus et carnis afflictio procreant. 783, v. 71 etc. Obtestationibus et precibus cessit Gregorius, ut crimen arrogantiae fugeret. *Ibid.* v. 90 etc. Prospera Gregorii prædictio Constantinopoli. 785, v. 114 etc. Ironice alloquitur episcopos sibi infensos. *Ibid.* v. 136 etc. Projicitur velut opus quoddam ex gravatâ nave. 787, v. 144 etc. Episcopos malos exagitat. *Ibid.* v. 148 etc. Multum laboravit, ut doctrinam assequeretur. 793, v. 288 etc. Quæ docenda sint, exponit Gregorius. 795, v. 309 etc. Carpit episcopos tempori et potestati servientes. 797, v. 333 etc. Paucos dies senectutis in tutum collocare satius æstimat. 821, v. 792 etc. Invidiæ cedit, et seipsum contrahit. 81, A. Ad Deum se convertit, cui soli vivit et spirat. 823, v. 803, 804. Episcopos ad concordiam hortatur, et ut alter alteri infirmitates dimittat, quibus orbis miserè perturbatur. *Ibid.* v. 823 etc. De improbitate inimicorum gaudet, quæ eum ab episcopatu liberat. 80, D. In ærumnis superabundat gaudio, eò quod fieri dignatus sit præco veritatis. 83, A. Cùm episcopatu Constantinopolitano cessit, ex gravi et asperâ tempestate ad tranquillum quemdam et tutum portum se appulisse autumabat. 112, A. Apollinari et ejus asseclas confutat. 83, D. 97, D. Contrâ hunc hæreticum psalmos versibus comprehensos scribere pollicetur. 93, B. Illi paucæ sunt, sed selectæ virgines. 1011, v. 261, 262. Hanc illi Deus gratiam dedit, ut illi sit ampla turba pietatis amans. *Ibid.* v. 271, 272. Gregorius quamvis ab episcopis malè habitus sermonem profert, nec potest conti-

nere dolorem. 825, v. 14 etc. In pravos episcopos invehitur. 45, A. 76, B etc. 825, v. 14. Timet pœnas anali præsulibus præparatas. 831, v. 116 etc. Christi auxilium implorat, ut ei faveat in secessu. 833, v. 139 etc. Queritur se dudum pugnare contra hæreticos et pravos pastores. *Ibid.* v. 141, 142. Significat se, si sua non persuadeat oratio, throni, aut operum, aut consiliorum participem non futurum, non navigationis et viæ comitem. 835, v. 198 etc. Dissidia componere studens, obtinetur. 837, v. 16 etc. 843, v. 43, 44. Lapidibus non timet. 839, v. 32 etc. Trinitatis intrepidus assertor. *Ibid.* v. 33 etc. Constantinopolim relinquit nihil habens, nihil reliquens, cujus desiderio exerceatur. 841, v. 1 etc. Trinitatem invocatur ut sistat bellum. 843, v. 45 etc. Non jam ampliùs in Conciliis grum et onerum vult esse collega. 855, v. 91, 92. Gregorius Anastasiam somnando sibi videre videtur. 843, xvi, v. 1 etc. Quo ordine stabat inter clerum et populum. 845, v. 7 etc. Varia erga illum plebis studia. *Ibid.* v. 22 etc. Sermones ejus de Trinitate, triplici coruscante pulchritudine. *Ibid.* v. 29 etc. Lis auditis alii solo animo murmurabant, alii voci indignationem testabantur, alii apertè repugnabant. *Ibid.* v. 33 etc. Excussio somno, Gregorii somnium evanescit, solo dolore remanente. 847, v. 47 etc. Quantus dolor, et quantum caræ Anastasie desiderium. *Ibid.* v. 63 etc. Virginum, viduarum, orphanorum, mendicorum, et amicitiae nunquam se obliturum significat Gregorius. 849, v. 83 etc. Vale dicit omnibus. *Ibid.* v. 95 etc. Gregorius libenter thronis cedit cum Deo locuturus, dummodò Trinitas prædicetur. 669, iv, v. 1 etc. Plebem Anastasie alloquens, eam desiderio prosequitur. *Ibid.* v, v. 1 etc. Eam olim sermonibus suis confluentem, nunc autem prædicatore destitutam luget. 669, vi, v. 1 etc. Rugit, ut leo, liberos ab aliis ereptos videns, et favente Trinitate iterum rugiet. *Ibid.* v. 7 etc. Discedens vale ad inimicos dicit. *Ibid.* vii, v. 1 etc. A Trinitate, quam prædicans comparavit invidiam, salutem implorat. *Ibid.* v. 1, 2. Omnia vocat in puræ doctrinæ testimonium. *Ibid.* v. 3, 4. In invidos ita invehitur, ut Christo se subijciat. *Ibid.* v. 5 etc. Gregorius sacerdotes nobiles, urbem Constantinopolitanam, viros pios contestatur, se iniqua ab invidis perpeßum, sede ejectum post longa certamina. 673, x, v. 1 etc. Ejus crimen fuit amor pacis, et quod neutri parti faverit, nec Christo potius quicquam habuerit; propterea ejectus est à sede in quam à Deo evectus fuerat. 675, v. 19 etc. Gaudet relicta urbe, aulâ, sacerdotibus, se vitam tranquillam quam optabat, acturum. *Ibid.* v. 25 etc. Lætitia exultat, quod invidiam fugerit et tempestatem, et portum subierit, ubi deinceps silentium Deo offerat instar victimæ. *Ibid.* v. 31 etc. Gregorius invidiæ cedens tranquillè philosophatur. 136, B. Nil aliud illi curæ est quàm discessus, ad quem se colligit et comparat. 139, B. Gregorium Nysenum certiore facit sibi non invito, sed postulanti suffectum fuisse in sedem Nazianzenam Eulalium. 149, etc. Theodoro episcopo scribens suam à Nazianzo secessionem excusans. 150, A etc. Rogat ut senectus sua calumniis non oneretur. *Ibid.* Solas Ecclesiæ afflictiones, quamvis obrutâ calamitatibus animâ, deflet. 166, C. 167 A. Injuriâ affectus, ab iis, qui eum injuriâ affecerant, liberatur. 178, A. Gregorii gemitus. Dolorem his solis vult aperire, quibus communis amor, et malum commune. 645, v. 240 etc. Invidiæ patet. 657, v. 496 etc. Queritur animam suam à diabolo dejectam. 661, v. 539

etc. *Ærumnis contritus*, rogat ad se Lazarum mitti, qui digito humente aridam flammâ refrigeret linguam. 663, v. 574 etc. Non uxore aut filiis gloriatur. *Ibid.* v. 601 etc. Nec amicis nec cognatis delectatur. *Ibid.* v. 605. Cognatos sibi mors rapuit. *Ibid.* v. 606. Amici autem parum fideles. *Ibid.* etc. Queritur se malis oppressum ex utero matris. 857, xix, v. 10 etc. 861, v. 83 etc. 867, xxvii, v. 1 etc. 911, xlii, v. 1 etc. Orientis et Occidentis fit cantilena. 857, xix, v. 20, 21. Ejus decus in ærumnis. *Ibid.* v. 29. *Ærumnas* suas peccatorum pœnas esse confitetur. 859, v. 35 etc. Quid invidiam ipsi conflaverit, et adtulerit ei molestias agnoscit. *Ibid.* v. 45 etc. Gloria in altum extalit Gregorium, et depressit in terram. *Ibid.* v. 47 etc. Illi gemitus operis loco extitit. 869, xxvii, v. 7. Gregorii zelus illi odium conflagavit. 871, xxx, v. 1. Quantis vexatur malis. 883, xxxiii, v. 1 etc. Invidiâ quamvis mortuus premitur. 907, v. 6. *Ærumnarum* suarum causam à Deo requirit. 913, v. 10 etc. Ingemiscit quod ab amicis etiam multa perferebat, vitæque poscit solutionem. *Ibid.* v. 22. Gregorio omnia periire, eloquentia, juvenus, gloria, robur. 913, xliii, v. 1 etc. Etiam patriâ exul privatur. 915, xliii, v. 7 etc. Dubitat utrùm mori an vivere potius optare debeat; pavor utrinquè. 469, xiii, v. 5. Non curat utrùm suum corpus tumulo sepeliatur. *Ibid.* v. 17 etc. Gravia pertulit, sed adversarii graviora. 951, lxi, v. 1 etc. 953, lxi, v. 1 etc. Invidiâ pressus, gloriam cupit invidiâ carentem. 855, v. 1 etc. Queritur quod sua mater se valde ærumnosum genuerit. 981, lxxxvi, v. 1 etc. Gregorii sors ærumnæ et morbus. *Ibid.* v. 9, 10. Dolet quod non tantum valeat prædicare, quantum cuperet. *Ibid.* v. 14. Non jam matris suæ uterum incusabit, si Deus se ex mundi cœno erutum in vitam meliorem transferat. *Ibid.* v. 19 etc.

Gregorii in diabolum diatribæ. 953, lxi, v. 1 etc. *Ibid.* lv, v. 1 etc. 955, lvi, v. 1 etc. *Ibid.* lviii, v. 1 etc. 957, lviii, v. 1 etc. *Ibid.* lxi, v. 1 etc. *Ibid.* lx, v. 1 etc. Cruce diabolum ferire minatur. 955, lv, v. 11, 12. *Ibid.* lvi, v. 6, 7. 957, lx, v. 4 etc. Caput diaboli vult contere, et eum ahenenum suspendere, ut conspiciens vitæ noxam. *Ibid.* lviii, v. 5 etc. Hunc objurgat, et ejus detegit fraudes. 977, lxxxiii, v. 1 etc.

Gregorii virtutes. Gregorius Nicænæ fidei addictissimus. 93, D. Circâ fidem impugnatus se defendit. 92, D, E. 93, A. 94, C etc. 96, B, C. Illi quàm pura fuerit in defendendis Ecclesiæ dogmatibus intentio. 91, E. 92, E. 93, A, B. 97, D. Jurat se nunquàm Triadis fidem abjecturum. 665, ii, v. 1 etc. Nec magnas appetiturum sedes, aut appetentibus adfuturum. 667, v. 9, 10. Nec hominem Deo antepositurum. *Ibid.* v. 11, 12. Nec prosperis superbum, nec infirmum futurum ex adversis. *Ibid.* v. 13, 14. Nec injusta judicaturum. *Ibid.* v. 15, 16. Nec deflecturum à rectâ semitâ propter pacem malorum, et bonorum scopulos. *Ibid.* v. 17, 18. Nec livori mentem traditurum. *Ibid.* v. 19. Nec cadentium lapsum irrisurum. *Ibid.* v. 20. Nec irâ, nec linguâ, nec lascivis peccaturum oculis. *Ibid.* v. 21, 22. Nec odio, nec vindictâ inimicos persecutorum. *Ibid.* v. 23, 24. Nec pauperis manum aut mentem siti cœlestis verbi laborantem vacuum dimissurum. *Ibid.* v. 25, 26. Illi optabilius erat perpetui quidlibet in carne, quàm spiritualiter offendi, et multis esse offensioni. 117, A. Gregorius rebus terrenis non erat alligatus, nisi in quantum ineluctabilis necessitas coegbat. 170 C. Inquirat quis fuerit, quis sit, quis futurus sit. 469, xiv, v. 15, etc. Mundo mortuus est. 997, v. 2. Gravioribus ver-

his carnem suam exagitat. 937, xlv, v. 1 etc. Postulat ut rabiem suam compescat, et in servitutem se eam redacturum, ni, apprehensâ Christi fimbriâ, protervitatem reprimat, minatur. 939, v. 19 etc. Lacrymarum fontem implorat ut flammam refrigeret. *Ibid.* v. 27 etc. Carnem pœnitentiâ domat. *Ibid.* v. 31 etc. A carne petit quid velit. 985, v. 76 etc. Non dabit illi vitæ ludibria, sed quæ ad vitam servandam necessaria. *Ibid.* v. 80 etc. Queritur carni se alligatum esse, et vitæ miseræ adstrictum, cum pars Dei sit. 865, xxii, v. 13 etc. Pharmaca ejus ut carnem subigat. 925, v. 121 etc. Gregorius plorat super animam suam. 919, xlv, v. 1 etc. 949, li, v. 1 etc. Divinam imaginem extinctam luget. 919, xlv, v. 8. Queritur se mandata Dei non observasse, quod de peccato primi hominis est intelligendum. 921, v. 350 etc. Quò fugiat nescit ut vitium fugiat. 951, v. 25 etc. Linguam, oculos, et alia membra frenari sibi optat. *Ibid.* v. 45 etc. Deum orat pro animâ et corpore, ut alterum alteri subjiçiat, scilicet demeliori. 925, v. 111 etc. Aliis relinquit mundi ludicra. *Ibid.* v. 129 etc. Mortuus vitæ, urbes fugit et homines; cum feris habitat. *Ibid.* v. 139. Est sine calceis et sine foco. 927, v. 143. Pro lecto habet paleam, pro stragulâ saccum. *Ibid.* v. 145 etc. Senectus Gregorii morbis opitulatur. *Ibid.* v. 162. Multi eum turbines invitum exagitant. *Ibid.* v. 163. Caro tamen usquè rebellis est. *Ibid.* v. 165 etc. Gregorii humilitas. 72, C. 77, B. Assimilat se Peregrino Jerichuntino. 651, v. 386 etc. Item et Publicano. 653, v. 393 etc. Vitæ reliquias offert. 861, v. 85. Optat esse quartus Publicanus. *Ibid.* v. 91 etc. Quartus Paralyticus. *Ibid.* v. 94, 95. Quartus ex mortuis ad vitam revocatus. v. 96 etc. Mortem optat. 879, xxxi, v. 5 etc. Absentium cupit gustum habere. *Ibid.* v. 9. Columba vel hirundo esse cupit, ut fugiat in desertum. *Ibid.* xxxii, v. 1 etc. Magnus est speculator. *Ibid.* v. 15.

Gregorius linguam constringit, cur? 883, xxxiv, v. 1 etc. 977, lxxxiii, v. 1. Primùm quiete mentem firmare studuit, solus ab hominibus remotus. 883, v. 7 etc. Deindè ut disceret sermonibus modum imponere, ab omnibus abstinendo. *Ibid.* v. 9 etc. Quæ non canat, quæ verò canat Gregorius sacerdos, modulante linguâ, instar citharæ. 887, v. 69 etc. Linguam puris puram sacrificiis servat. 889, v. 93 etc. Præcipitis sermonis impetum excessisse modum conspiciens, silentium sibi imperavit toto quadragesimæ tempore. 891, v. 123 etc. Alia silentii Gregorii causa. *Ibid.* v. 151. Inter sodales excelluerat Gregorius, Christum habens ducem, et fidem adamante firmiorem, armis undique septus. *Ibid.* v. 153 etc. Sacris Litteris studuit. 893, v. 158. Hinc profanorum librorum expuit salsuginem. *Ibid.* v. 159, 160. Carnem et passionem Deo subdidit. *Ibid.* v. 161 etc. Senectute et morbis gravatus linguam habens indomitam, silentio eam domare voluit. *Ibid.* v. 175 etc. Neminem læsit. *Ibid.* v. 179 etc. Ipsi lingua nocuit, et amicorum omnium conflavit invidiam. *Ibid.* v. 187 etc. Linguam ad silentium hortatur. *Ibid.* v. 190, 191. Christum rogat, ut invidiam comprimat, et ipsum à malis linguis liberet. 895, v. 205 etc. Deum thesaurum habet. *Ibid.* xxxv, v. 5. Spe lenit molestias. *Ibid.* v. 6 etc. Ligavit omnino vocem. 897, xxxvi, v. 5. Intus loquitur, mentem Dei mysteriis informans. *Ibid.* xxxvii, v. 7 etc. Altum tenet silentium, lapides contemnens. *Ibid.* v. 11, 12. Post silentium linguam solvit Gregorius in Paschate, hymnum Christo offerens, tanquàm victimam sanctam. *Ibid.* xxxviii, v. 1 etc. 901, v. 49. Christo

vivit, loquitur, viva est victima: ipsi linguam devinxit ac solvit, has sibi primitias, suum carmen offert. 899, v. 29 etc. Rogat ut loquatur, quæ decent. *Ibid.* v. 33 etc.

Gregorius Christum omnibus præfert facultatibus. 907, v. 30 etc. Illi Christus magnæ opes. 977, lxxxii, v. 5. Tanquàm dives exagitur, quia habebat hortum. 915, xlii, v. 1 etc. Quæ ejus in solitudine studia. *Ibid.* v. 5 etc. Bonos monachos laudat, et malos insectatur. 919, v. 7 etc. Deum solum dimissis vitæ commodis amplectatur. 859, v. 40 etc. Fit Christi hæreditas, et templum, et victima, deindè deus, permixtâ divinitati animâ. 953, lxi, v. 16 etc. Crucem ubique gestat Gregorius, in membris, in corde, in itinere. 955, lv, v. 11, 12. Mundo vale dicit, et cœlum appetit. *Ibid.* v. 20 etc. Animam suam Christo tradidit. 957, lxi, v. 3, 4. De se loquentes minimè curat. 963, v. 28 etc. Animam suam exhortatur, ut meditetur quæ ad se, ad Deum, ad mundi ordinem, ad finem ultimum spectant. 975, lxxxviii, v. 1 etc. Hanc excitat ut fraudes Diaboli caveat. *Ibid.* lxxxix, v. 1 etc. *Ibid.* lxxx, v. 1 etc. Hanc jubet sursum aspicere, et mundi oblivionem capere, ne carne ad vitium trahatur. 977, lxxxvi, v. 1 etc. *Ibid.* lxxxii, v. 1 etc. Hanc carni adhaerere prohibet. 979, lxxxv, v. 1 etc. Gregorii sors Deus. 981, lxxxvi, v. 9. Ab animâ petit quid postulet. 983, lxxxviii, v. 1 etc. Non vult illi dare vitæ commodum. *Ibid.* v. 7, etc. Sed ut agilem avem ad æthera deducere. 985, v. 65 etc. Solas divitias habet spem cœlestem. 993, xcvi, v. 4. In cœlum recipi ab Angelis postulat. 995, xcix, v. 1 etc. Studio ferendæ crucis omnia sua pauperibus dedit. 1017, xi, v. 19, 20. Gregorius jam senex semper vigilat, et lacerat corpus, ut animam ab igne eripiat. 1167, v. 1 etc. Timet ignem et ardorem Divitis, et sinum Abrahami cupit. 991, v. 35 etc. Unum timet tribunal Dei. 915, xliii, v. 28 etc. Christo soli confidit. 663, v. 596. 665, v. 622 etc. Vitæ finem ardentè expetit. 483, v. 120 etc. Christum et crucem amplectitur. 485, v. 160 etc. Gregorius quomodo Pascha celebret. 104, B. Prioris Paschæ desiderio tenetur. 105, A. Adductus in viciniam fœminis, relicto laborum fructu, abscedit quasi per Evam è paradiso expulsus. 169, B, C. 170, A, B. Gregorius impositione manuum morbos sanabat. 949, v. 103 etc. Sæpè solo Christi nomine fugabat dæmones. 1075, v. 80 etc.

Gregorii orationes. Orat Christum ut eum ab insidiis mundi et Diaboli liberet. 633, v. 27 etc. 863, xxi, v. 1 etc. 959, lxii, v. 1 etc. *Ibid.* lxiii, v. 1 etc. *Ibid.* lxiv, v. 1 etc. 951, lxv, v. 1 etc. *Ibid.* lxvi, v. 1 etc. Ut ipsum salvet. *Ibid.* lxvii, v. 1 etc. Ut adversus inimicos opem ferat. 661, v. 547 etc. Ut suas querimonias benignè perferat. 857, xix, v. 1 etc. A Pharaone et Egypto liberari postulat, et viam facilem parari, ut ad terram sacram perveniat. 863, xxii, v. 1 etc. Quid orat mane, vespere, et postridiè. 867, xxiv = xxvi. Christi opem rursum implorat. 869, xxviii, v. 1 etc. 881, xxxiii, v. 1 etc. Orat pro se et pro ecclesiâ Constantino-politanâ. 965, v. 69 etc. Postulat resuscitari, ut Lazarus, servari à leonibus, ut Daniel. 967, v. 77 etc. A tempestate liberari precatur. *Ibid.* lxix, v. 1 etc. Dei misericordiam implorat, et vitæ bonas reliquias sibi concedi postulat. 971, lxxxiii, v. 5, 6. Orat Trinitatem ut à Diabolo non retrò abducatur. 935, v. 313 etc. Orat Deum ut senium servet, et solum molestis sollicitudinibus in regnum cœleste inducat. 937, v. 343 etc.

Gregorii dotes. Gregorius tres habet boni

- consiliarii dotes: experientiam, amorem et libertatem. 421, v. 157 etc. Scribere Gregorio dederat natura, ut aquæ dedit fluere, et igni calefacere. 911, v. 55 etc. Non ad gratiam auditorum concionatur. 853, v. 75 etc. Utrinque acuto sermone à Verbo donatur. 993, xciii, v. 4. Rerum divinarum et humanarum gnarus à Deo effectus, loquitur quæ sacerdotem decent, præconem veritatis. 1071, vii, v. 18, etc. Gloriæ, amans quæ eloquentiâ surgit, eam tamen ad pedes Christi prostravit. 1073, v. 43 etc. Ineptos sui temporis scriptores exagitat. 901, xxxix, v. 1 etc. Hujus est consilium ut abjecto quolibet sermone, afflatis à Spiritu sancto Scripturis incumbant. *Ibid.* v. 8 etc. Consilium Gregorii in condendis versibus non gloriam consequi. *Ibid.* v. 22 etc. Primum ut intemperantiam frenet, pauca exarans. 903, v. 33 etc. Deinde ut juvenibus gratum præbeat pharmacum. *Ibid.* v. 37 etc. Tertiò ut infideles æmuletur. *Ibid.* v. 47 etc. Ejus carmina alia ex sacris, alia ex profanis, honorum laus, malorum reprehensio. *Ibid.* v. 63 etc. Suam in condendis versibus curam contrà adversarios vindicat. 905, v. 69 etc. Gregorius non linguâ Romanus erat, nec callebat doctrinam Italicam. 141, B.
- Gregorius morbo vexatur. 78, C. Ab infirmitate paululum recreatur. *Ibid.* D. Rursus ægrotat. 99, B. 100, B. 841, v. 15. 859, v. 63, 64. 993, xciii, v. 8. Morbo ab episcopatu eum liberante gaudet. 80, D. Sibi ægroto curam et officium debere assertit. 105, E. Aërem turbulentum propter infirmitatem timet. 106, B. Xanxaridis thermis uti cogitur. 107, B. Sed inutiliter. *Ibid.* D. Ità pravâ utitur valetudine, ut de ipsâ vitâ malam spem habeat, morbo tantquam catenis vinctus. 109, C. Quotidiè ferè extremos afflit spiritus. 110, D. Hoc illi gravius fit, quod cum æger sit, ægrotare non credatur. 111, B. Morbus ægrotum progredi non sinit. 118, B. Morbus vinci nequit. 120, C. Gregorii morbo partem aliquam suscepti Dei causâ labores contulerant. *Ibid.* Illum morbus constrictum tenet, et ab Ecclesiæ gubernaculis celerius abducit. 128, B. Effectum habet Gregorius et emortuum corpus. 149, B. Infirmitas eum pigriorem efficit. 150, B. Valdè laborans Nectarii successoris sui preces expostulat. 153, D. Ut solem nubes obscurat, ità Gregorium morbus, atque invidum hoc corpusculum et ergastulum. 160, D. Dolet de pravâ et malignâ caruncula, quâ multis malis afficitur. 161, C. Sanctorum martyrum celebritati ob morbum interesse nequit. 162, B. Hinc migrare cupit. *Ibid.* D. Infirmitate detinetur. 164, E. 172, A. 174, A. 187, B. E. 188, B. Illum morbus velut pedibus devinctum tenet, atque ad multa torpidum, aut etiam planè immobilem reddit. 176, B. Optaret benè valere, ut synodo cum Homophronio interesset. 183, C. Parumper è morbo reficitur. 188, C. Illi tanta vitæ inest scintilla, quanta ad respirationem solam sufficiat. 196, A. Senectute, et morbo, et vitæ actæ ac discessûs è vitâ metu ac sollicitudine laborat Gregorius. 196, B. Morbum insanabilem à Diabolo factum agnoscit. 977, lxxxiii, v. 17 etc. Testamentum scribit Flavio Eucherio et Flavio Evagrio consulis. 201, A.
- Gregorius vivus animâ, carne mortuus. 943, xlvi, v. 1 etc. Queritur se in cælum properantem corpore retineri, nec ullum patere exitum. *Ibid.* xlix, v. 1. Rogat in cælestem chorum describi. *Ibid.* v. 7, 8. Diabolum objurgat, qui eum morbo dejicere tentabat. *Ibid.* l, v. 1 etc. Leget senectutis ponderi morbum adjunctum. *Ibid.* v. 13 etc. Gregorius gemit, ut leo im-
- plicatus venatorum laqueis. 945, v. 17 etc. Luget se à Christo derelictum. *Ibid.* v. 25, etc. Dolet se morbo impediri quominus vigiliis nocturnis, psalmorum cantibus alternis intersit, et sacris operetur, ac missæ sacrificium celebret, magnis Christi admixtus passionibus. *Ibid.* v. 41 etc. Libros relictos, et interruptos sermones queritur. *Ibid.* v. 53. Diabolo cedere nescius. 947, v. 57 etc. Alter Job, alter Lazarus. 857, xix, v. 31. 947, v. 63 etc. Alter Paralyticus. *Ibid.* v. 71, 72. Miracula Christi in se innovari postulat. 663, v. 581 etc. 947, v. 73 etc. Non tam morbi doloribus angitur, quàm quod timeat, ne qui parum in fide stabiles sunt, causam offensionis hinc trahant. *Ibid.* v. 85 etc. Se in omnibus Christo subjicit. 949, v. 117, 118.
- Gregorii ad Christum in morbo orationes. 863, xx, v. 1 etc. 969, lxxi, v. 1 etc. 989, lxxxix, v. 1 etc. Optat rursus stare, ut salutis fiat iterum præco. 863, xx, v. 4, 5. Quæ illi ad patientiam in morbo servandam argumenta. 869, xxix, v. 1 etc. Auxilium Dei contrà Diabolum poscit, judicium timens et tamen mortis dissolutionem cupiens. 969, lxx, v. 1 etc. Precatur in exitum vitæ. *Ibid.* lxxii, v. 1 etc. Dei misericordiam implorat, et vitæ bonas sibi reliquias concedi postulat. 971, lxxiii, v. 5, 6. Dei justitiam reformidat. *Ibid.* v. 7, 8. Stans inter peccatum et pœnam mori desiderat, antequàm fiat pejor. 973, lxxvi, v. 1 etc. Præsentem fastidit vitam, et æternam optat habere. *Ibid.* lxxvii, v. 1 etc. 993, xciv, v. 5, 6. Per morbum et dolores gratum est illi Christum obtinere. 979, lxxxiv, v. 6, 7. In diem moritur. 989, lxxxix, v. 22.
- Gregorius cum patre tumultum habere debet. 991, xcvi, v. 1, 2. Nomen et thronum, et tumultum habuit cum patre. 993, xcvi, v. 1, 2. Inter cælestem choream cælum habet. 995, xcix, v. 1 etc. Gregorii epitaphia. 991-995, xcix-cxix. Gregorius matrimonio non junctus cum Theosebiâ Basilii sorore. 1159, cxxiii, v. 1 etc. et *Not.*
- Gregorius Nyssenus. Hunc non sine piorum offensione Rhetoricam profitentem ad lectionem sacrarum Librorum revocat Theologus. 12, C. etc. Illum circuitu locorum fatigatum exemplo solis et planetarum consolatur. 73, D. Gregorium Nyssenum certiorum facit sibi non invito, sed postulanti suffectum fuisse in sedem Nazianzenam Eulalium. 149, A etc. Illum laudans, de Theosebiæ sororis morte consolatur. 162, B etc.
- Gregorius Diaconus, sancti Gregorii quondam domesticus et manumissus, pauperum curator ab eodem in Testamento instituitur. 201, B. Imò et unicus hæres, sed eâ conditione, ut omnia ecclesiæ Nazianzenæ restituat. *Ibid.* Illi et Eustathio monacho donat Arianzi prædium. 202, B. Et insuper aureos quinquaginta. *Ibid.* C.
- Gregorius præses. Huic Theologus commendat sororem suam Nicoluli uxorem, et ejus filios. 160, B etc. Hunc hortatur, ut clarum ac celebrem sibi magistratum per beneficentiam ergà se ipsum reddat. 161, B.
- Gregorius alter, (quis sit dubitatur,) Gregorium juvenem, suum nepotem, sepelit. 1161, cxxv, v. 1 etc.
- Gregorius juvenis præcedentis nepos, ab eo sepelitur. 1161, cxxv, v. 1 etc.
- Gubernator vectores multos servat. 131, C. Gubernator peritus tempestates vitat. 591, v. 53, 54. Nihil prodest bonum gubernatorem esse, si malis utatur remigiis. 62, A.
- Gulæ indulgentes escam vermibus copiosorem parant. 809, v. 580 etc.
- Gustui non indulgendum. 601, v. 70.
- Gyges Lydius. Ejus opes et annulus. 415, v. 31 etc. Annulo verso vel tegebatur, vel monstrabatur. 983, lxxxviii, v. 7 etc.

H.

HABACUC. *Vide* Abacuc.

- Habitus, quid? 617, v. 132. Habitus est alter fictor, quem difficile est eradicare et procul abjicere. 805, v. 490, 491. Habitus pravi, accusationes priorum pessimorum vulnerum. *Ibid.* v. 498 etc.
- Hæredis interfectorum parabola. 283, v. 42.
- Hæreticorum vani depinguntur conatus. 64, A. Eorum circâ Ecclesiam novandi libido. 83, D. Hæretici pravam suam sententiam simplicioribus animis perversiores et improbiore infundunt, et de Catholicis falsò comminiscuntur, tanquàm idem ac illi sentiant et sapiant. 84, C. Hæretici à litterâ decipiuntur, et Scripturæ morem ignorant. 90, E. Hæreticorum fugienda societas. 92, D. Apud electos suos sententiam suam totam aperiunt, publicè verò pias quasdam dictiones confitentur. 94, D. Hæretici ex novitate suâ confutantur. 97, A. Licentia promulgandi sua dogmata hæreticis concessa, Ecclesiæ doctrinæ condemnatio. 168, E. Hæreticis aditum aperiunt antistitum similitudines. 875, v. 155 etc.
- Harpocras vocatur Ægyptius Deus. 719, v. 838.
- Hebræi in idololatriam prolapsi, monita prophetarum et minas non curantes, iram Dei concitârunt. 249, v. 19 etc. Gentibus cessârunt locum, postea ad Deum reversuri. 251, v. 26 etc. Hebræi tinctis cruore postibus, mortem effugiunt. 253, v. 86 etc. Hebræi ducti in igne et nebulâ. 295, xxxvi, v. 3. 297, xxxviii, v. 1. 347, v. 164 etc. Hebræis scriptam Epistolam nonnulli dicunt esse spuriam, nec rectè dicunt. 1105, v. 208, 209.
- Hecata nocturnæ perniciose spectra. 1085, v. 265.
- Hecubam interuè refert mulier fucata. 567, v. 42.
- Helenam externè refert mulier fucata. 567, v. 42. Helenæ dat Polydamna remedium quod est eloquentia. 2059, v. 200 etc.
- Heli, sacerdos, quia filios haud acriter et vehementer objurgabat, vehementer ipse accusatus est, et sceleris filiorum pius pater pœnas luit. 172, C, D. Heli filii patris contemnunt mandatum. 361, v. 406, 407. Heli filii protervi. 655, v. 431 etc. *Vide* Eli.
- Heli, Josephi pater secundum legem. 269, v. 29 etc.
- Helicon, quid? 1175, xxv, v. 3, 4 et *Not.*
- Heliodorum laudans Hellenio commendat Gregorius. 1007, v. 203, 204.
- Helladius Caesariensis episcopus. Huic Gregorius Nicolulum commendat. 108, C. 138, D. 139, A. Missis ab eo festi symbolis delectatur. 441, A. Ejus precibus secommendat. *Ibid.* Eum incusat contentioso quærere ambitu quæ ejus sunt. 150, B. Helladio scribens, Sacerdotis causam tuetur. 181, D, E. 182, A etc. 183, A, B.
- Helladius Eulalii frater, et Gregorii consobrinus. Hunc Amphilochio quondam Constantinopolis præfecto commendat Gregorius. 15, B etc. Eundem commendat Lolliano. 16, A etc. Et Hellenio. 1003, v. 129 etc. Juvenis moritur, et à fratre sepelitur. 1123, xxxvii, xxxviii, xxxix.
- Hellenius monachus expetit Gregorii sermonum robur. 997, v. 1. Ejus genus, opes, facundiam, et fratris decus non laudat Gregorius. *Ibid.* v. 7, etc. Sed illum divinis præceptis meliorem reddere studet. *Ibid.* v. 13, 14. Illum pro monachis adprecatur. *Ibid.* v. 15 etc. Huic inter alios Cleodionum commendat. 1003, v. 121 etc. Et Eulalium cum Helladio fratre. *Ibid.*

v. 129 etc. Et Carterium. *Ibid.* v. 141, 142. Et Nicomedem, qui omnes filios suos Deo dicavit. *Ibid.* v. 143 etc. Et Theognium jam cœlestia attingentem. 1005, v. 171 etc. Evandrum non tam senectute quam prudentiâ canum. 1007, v. 191, 192. Asterium et ejus duos fratres. *Ibid.* v. 193 etc. Philadelphium et Macrobium. *Ibid.* v. 197 etc. Rhegium Leontium, Heliodorum, pios homines. *Ibid.* v. 203 etc. Hunc orat Basilii nomine, et senioris patris, ut in vectigalibus, monachis faveat. 1011, v. 295 etc. Illum vocat Armeniæ decus. 1015, v. 359.

Helluones, quorum deus venter est. 1095, v. 115.

Hemorrhôssa à Christo satana. 273, v. 9. 275, XXI, v. 6, 7. 277, XXII, v. 9. 367, v. 510 etc. 663, v. 584. 947, v. 73, 74.

Heraclitus semper lugens res humanas. 481, v. 79 etc.

Hercules veste venenosâ domitus. 481, v. 87, 88. Magnus inter homines. 131, B. Iolaum socium habet certaminum. *Ibid.* Hydram debellat. *Ibid.* Hercules cesset à fabulis. 1087, v. 286. *Ibid.* 1135, LX, v. 1.

Herculiano scribit Gregorius. 81, C.

Hermanubis, Ægyptius Deus. 719, v. 839.

Hermes cum duplici vultu pictus. 1077, v. 136.

Herodes Joannis Baptistæ interfector. 323, v. 452 etc.

Herodes infantum occisor. 323, v. 454.

Hesiodus ascræus Persi fratri canit. 1083, v. 241, 242. Hesiodus citatur. 13, C. 160, C. Sub nomine Homeri. 435, v. 396 etc.

Hilarius, episcopus Isauriæ, Testamento Gregorii subscribit. 204, C.

Hinnulus recens natus canes et equos fugit. 477, v. 11 etc.

Hircos mulgere, proverbium. 591, v. 45, 46.

Hirundinum et cygnorum fabula proponitur. 102, C etc.

Historia conferta quædam sapientia, et mens multiplex. 1041, v. 61, 62.

Homerus poëta. 415, v. 42. Breviloquus. 49, A. Trojam et prælia canit. 1083, v. 2. 42. Homeri adducitur autoritas. 5, A, D. 63, A, D. 131, B. 138, A. 156, A. 157, B. Homero malè tribuit Gregorius Hesiodi verbum. 435, v. 396 etc., et *Not.*

Homo, quis? 485, v. 1 etc. 611, v. 20. Ejus creatio. 245, v. 55 etc. 419, v. 109 etc. Ejus creationis egregia descriptio. 303, v. 79 etc. Qualis creatus est in principio. 247, v. 97 etc. Ex terrâ et spiritu factus. 221, v. 32. 303, v. 96. 485, v. 149 etc. 1051, v. 43, 44. Homo magnus mundus. 419, v. 115. Quæ homini cum brutis communia. 971, LXXIV, v. 5 etc. Dei immortalis est imago. 303, v. 96, 97. 1073, v. 52. Magnum Dei figmentum, et imago à Deo ad Deum perveniens. 919, XLIX, v. 9 etc. Est gloria Christi et præco divini splendoris. 899, v. 25, 26. Hunc Deus creavit suæ divinitatis testem, regem terræ, gloriam sui Creatoris. 1083, v. 216 etc. Homo post Deum et Angelos tertium locum occupat. 239, v. 57. Angelus est alter. 303, v. 90. Beneficia homini à Deo collata. 473, v. 87 etc. 929, v. 187 etc. Quis fuit, quis est, quis iuturus est. 469, XIV, v. 17 etc. Quâ ratione templum Dei efficitur. 411, v. 136 etc. Corpus est, cum malè vivit, deus adoptivus, cum pietatem colit. 1051, v. 45. Homines omnes unius progenies sunt, et ad unum omnes tendunt. 360, v. 450 etc. Hominem Deus boni capacem efficit et vires suppediat; ipse velut cursor in medio currit, Christum habens pro afflatu, pro amplissimis divitiis. 409, v. 98 etc. Perspicaces oculos et prosperos cursus præstat Deus,

sine quo nihil sunt homines nisi ludibria vana, et vera cadavera. *Ibid.* v. 102 etc. In vitium faciliè flectitur. 239, v. 57. Cur homo vitam præsentem et futuram diligit. 245, v. 76, 77.

Homines nullis cogitationibus aut prœnis à peccato deterrentur. 305, v. 131, etc. Hominum pervicacia, qui nec ratione nascentibus inditâ, nec lege scriptâ in tabulis, nec demum Christi passionibus moventur. 927, v. 173 etc. Varia in res turpes et inanes hominum studia. 1045, v. 49 etc.

Hominum miseria depingitur. 479, v. 41 etc. 483, v. 120 etc. 1019, v. 24 etc. Hominum vita pecudum ac belluarum vitâ miserior. 477, v. 1 etc. Nil homini firmum præter calamitates. 471, v. 44 etc. 1039, v. 51. Hominis duplex sepulcrum. 471, v. 37 etc.

Homines etiam Dei accepti diversâ utuntur navigatione. 865, XXIII, v. 1, 2. Quâ de causâ, solus scit Deus. *Ibid.* v. 3 etc. Omnibus hominibus una caligo, una domus; hoc uno præstant superhi, quod insigniorem luctum et sepulcrum consequantur. 881, v. 38 etc.

Homo intæus et externus. 29, A. Carnalis et spiritalis. 623, v. 242, 243. Homo è sepulcro ad sepulcrum tendit. 483, v. 133, 134. Homo Dei ludus, *Ibid.* v. 141, 142. Hominibus omnia labor. 487, v. 22. Homine nil imbecillius. *Ibid.* v. 32. Homo terra est, et illi omnis terra sepulcrum. 591, v. 43, 44.

Homo dominicus. Hominem dominicum Apollinaristæ Christum appellabant. 85, A.

Homophonium vitæ anachoreticæ deditum, fieri ut Joannem Baptistam et Heliam Carmeli incolam, optat Gregorius. 82, C. Homophonium ad synodum vocat Gregorius. 183, C. Illum laudans Gregorius precatur ut, Sacerdoti suadeat, ne despondeat animum. *Ibid.* D. Hospitalitas, quid? 619, v. 166.

Humilitas, quid? 617, v. 86. Humilitas iræ remedium. 533, v. 427 etc. Humilibus Deus dat gratiam. 1011, v. 273 etc.

Hydra bellua sæva et multis capitibus prædita, ab Hercule et Iolaio debellata. 131, B.

Hydropici tumor minimè laudandus. 235, v. 99.

Hydrops tumorem depellit Christus. 277, XXII, v. 16.

Hymnus, quid? 619, v. 144. Hymnus ad Deum. 287, XXIX, v. 1 etc. *Ibid.* xxx, v. 1 etc. 189, XXXI, v. 1 etc. Hymnus vespertinus. 291, XXXII, v. 1 etc.

Hypatio se tantillum duntaxat potitum dolet Gregorius. 81, A.

Hyperechium Victori commendat Gregorius. 113, A, B.

Hypocrisis, quid? 615, v. 87. 919, v. 163. Hypocrisis fugienda. 587, v. 39, 40. Hypocrisis malorum pessima. 817, v. 696.

Hypocritæ elegans descriptio. 813, v. 645 etc.

J.

JACOB patriarcharum pater. 263, XXII, v. 1. Jacob præstantissimus Isacides. 325, v. 494. Jacob panem et vestes tantummodò petens, dives est factus. 439, v. 496 etc. Jacobi scala. 1007, v. 183 etc. Jacobus apostolus. Ejus Epistola una. 261, v. 36. Est-ne canonica? 1105, v. 311, 312.

Jacobus Josephi pater secundum naturam. 269, v. 30, 31.

Jacobus, cui scribit Gregorius. Huic Simpliciam Alipii uxorem commendat. 174, A etc.

Jacobus fortè alius, cui eandem Gregorius commendat. 175, A, B.

Jactantia, quid? 615, v. 82.

Jactura nonnunquam lucrum est. 607, v. 163 etc.

Jaïri filia à Christo suscitata. 273, v. 10. 275, XXI, v. 7. 277, XXII, v. 8, 9.

Icario, illustrissimo viro, scripserat Gregorius litteram quæ non exstat. 111, B.

Idololatria. Quomodò ad idololatriam Diabolus homines convertit. 249, v. 9 etc. Ipsi Hebræi in idololatriam sunt prolapsi. *Ibid.* v. 19 etc.

Idolis inclinari hominem Dei imaginem nefas est. 1073, v. 51 etc. Quàm vana sint Idola et contemnenda ostendit Gregorius. *Ibid.* Idola omnia Christi venerando sanguine perièrunt. 1087, v. 279, 280. Idolorum templum in ecclesiam transformatum. 1179, xxx, v. 1 etc.

Jejunium Christi unctio antè pugnam cum hoste. 611, v. 202. Jejunia sacra non servare, iniquè agere est. 101, D. Jejunia veterum justorum. 447, v. 629 etc. Jejunium quadraginta dierum ex lege Christi. 881, XXXIV, v. 5. Jejunia monachorum. 999, v. 63, 64. Jejunii silentium servat Gregorius. 881, XXXIV, v. 1 etc. Jejunii purgatur anima. *Ibid.* v. 5.

Jephthe filiam Deo obtulit. 1145, XCIV, v. 1, 2.

Jeremiæ liber canonicus. 261, v. 26. 1105, v. 285.

Jerichuntinus Peregrinus. 651, v. 367 etc. Quid hæc imagine occultetur, ignorare se fatetur Gregorius. *Ibid.* v. 378, 379. Parabolam tamen ad se accommodat. *Ibid.* v. 386 etc.

Jerichuntis muri tubis et cursu vastati. 685, v. 192.

Jesus sodomiticum ignem postulantibus discipulis non acquiescit. 67, D. Malchi aurem amputatam à Petro, restituit. *Ibid.* Fratri lapso septuagies septies parcere jubet. *Ibid.* Vide Christum.

Jezabel pingit oculos, sed fornicaria. 581, v. 293, 294.

Ignavia, quid? 615, v. 17. Ignavos homines terrent umbræ rerum. 591, v. 60.

Ignis, quid? 211, v. 17. Per Ignem aliquandò res humanæ judicabuntur. 80, D. Ignis imbres. 305, v. 132. Ignis solet ad lingua currere. 595, v. 104. Ignis vicinus, proximæ domui res est infida. 877, v. 205, 206. Ignis propè stipulam non est tutum. 1169, XII, v. 1.

Ignorantia plurimum valet ad fiduciam. 759, v. 1617. Ignorantia minus malum quam improbitas. 797, v. 330 etc.

Iliadem, Philagrio postulanti, amisisse fatetur Gregorius. 27, C.

Illiberalitas, quid? 615, v. 90.

Imago divina quomodò incorrupta maneat. 959, LXI. Imago Dei est homo. 1073, v. 52.

Imperii optimi lex est metu potius quam supplicii improbos coercere. 187, C. Multorum imperium æquale nullius imperio. 219, v. 81 etc.

Impii pœnas non sustinent. 555, v. 210 etc. Æreus impiorum dorsum. *Ibid.* v. 212 etc. Impii neglectis aliorum virtutibus, vitia sola intuentur. 557, v. 219 etc.

Imprecationes, quid? 511, v. 139 etc.

Improbitas faciliè non flectitur. 717, v. 818.

Improbitas verè est rationis experta. 727, v. 991. Improbitas nunquam quiescit; serpit, licet prohibeatur. 729, v. 1028, 1029.

Improbis qui non est, ne improbitatem quidem subodoratur. 22, A. Improbi homines, culpas suas in eos, à quibus arguuntur, amant convertere. 152, A. Improbos metu potius quam supplicii coercere, imperii optimi lex est. 187, C. Contra Improbos nullum est remedium. 555, v. 203 etc. Improbi sunt ad res honestas ferrei, ad turpisimas cerei. 557, v. 222. Improbis laus est à malo desistere. 561, v. 330, 331. Improbi amant malorum, quæ ab ipsis fiunt, in eos qui patiuntur, causas detorque. 677, v. 46. Improborum vitæ societas. 1063, v. 267 etc. Nullum vitæ genus ab Improbum injuriâ liberum est. 79, B. Improbi et probi nullum discrimen.

- men tempore Gregorii. 833, v. 166 etc.
 Impudentia, quid? 615, v. 75.
 Incarnationis Christi causa et modus. 251, v. 31 etc. 255, v. 1 etc. 259, xi, v. 3 etc. 307, v. 139 etc.
 Incendium ingens fit ex parvâ scintillâ. 938, v. 271 etc.
 Inconstantia rerum humanarum. 657, v. 467 etc.
 Incorporum et intelligibilium nullum est proprium nomen. 196, A.
 Incuria, quid? 615, v. 70.
 Incus maxima non timet ictus. 591, v. 56, 57.
 Indis formicæ aurum afferunt. 1011, v. 265, 266.
 Indoles, quid? 617, v. 125.
 Indolentia nimia non est probanda. 136, D.
 Infamare alium ac vicissim infamari, mira hujus rei facilitas, perinde ac fluctus reciprocantis. 157, A, B.
 Infamiam in rerum gerendarum consilium præstat adhibere. 173, C.
 Infirmitas virtutis materia. 29, C. In infirmitate piis situm est robur. 369, v. 531.
 Infirmos sæpè necessitas ipsa pugnaces efficit. 44, A.
 Ingluvies reprimenda. 601, v. 73 etc.
 Inimicus. Ex inimico utilitas. 609, v. 193 etc.
 Iniquis nihil miserius. 399, v. 170.
 Iniquitas, quid? 621, v. 183.
 Injuria. Nullum vitæ genus ab improborum Injuriam liberum est. 79, B. Injuriam acceptam tolerare divinum est et ad probitatem adducit. 67, A. Eam condonando, veniam et ipsi consequimur. *Ibid.* Qui Injuriam ultionem querit, sibi ipsi insidias tendit. 69, B, C. Multa sunt in quibus ii qui læduntur beneficium accipiunt, et contra iis qui beneficium accipiunt, Injuria infertur. 113, C. Placidum esse facile est, cum nulla infertur Injuria. 407, v. 51 etc. Injurias ingentibus ignoscendum est. 537, v. 472 etc. 609, v. 197 etc. Injuriarum tenax recordatio. 613, v. 44, 45. Injuriam ferre æquo animo non est facile. 837, xiv, v. 22. Maxime ridiculum est vel potius miserandum, quod iidem et Injuriâ afficiantur et accusentur. 43, A, B.
 Injustitia, quid? 613, v. 60.
 Inopiam amplecti propter futuræ vitæ opes, pulcherrimus est questus. 55, C.
 Inquinamentum, quid? 619, v. 174.
 Insociabilia mixta, Deo volente. 373, v. 608.
 Insolentia, quid? 615, v. 96.
 Intemperantia, quid? 613, v. 58.
 Invidia, quid? 617, v. 71. Invidiæ eò magis thronus est expositus, quò est sublimior. 63, B. Invidia deprimit ea quæ altè adsurgunt. 693, v. 335. Invidiæ luctæ æquo animo ferendæ. 871, xxx, v. 25, 26. Invidia affectionum justissima, labefacit quos possidet. 963, v. 8, 9. Invidia corruptrix nunquam quiescit. 753, v. 1506. Quiescit post fata. 907, v. 6.
 Invidiæ patet Gregorius. 657, v. 496 etc. 671, vii, v. 1 etc. *Ibid.* viii, v. 2. 711, v. 679 etc. 859, v. 45 etc. 893, v. 87 etc. 989, v. 25 etc. Invidia cujusdam presbyteri in Gregorium. 717, v. 824 etc. Invidia Gregorio cuncta rapuit. 913, xiiii, v. 1 etc. Invidiâ pressus Gregorius, gloriam cupit invidiâ carentem. 855, v. 1 etc. Rogat Christum, ut Invidiam comprimat. 895, v. 205 etc. Gregorium etiam mortuum premit. 907, v. 9.
 Invideri gloria est, invidere magnum dedecus. 583, xxx, v. 22.
 Invidos exagitat Gregorius. 671, viii, 673, ix, 855, xviii, v. 1 etc.
 Joannes Baptista, Christi præcursor, medicus inter duos populos. 253, v. 72 etc. 317, v. 323, 324. 321, v. 418 etc. 441, v. 540 etc. Locusta et mel cibis ejus. 249, v. 187 etc. Ejus à Christo encomium. 443, v. 544 etc.
 Joannes Apostolus, rectè dictus filius tonitru, quia magnâ voce insonuit Dei Verbum. 1105, v. 294, 295. Evangelium scripsit omnibus. 261, v. 33. Ejus Evangelium canonicum. 1105, v. 292. Primum sublimitate sermonis. *Ibid.* 293. Tres reliquit Epistolas. 261, v. 37. Sunt-ne canonice. 1105, v. 310 etc. Apocalypsis Joannis à quibusdam velut canonice admittitur, sed rejicitur à pluribus. *Ibid.* v. 316 etc.
 Joannes, Nazianzenus lector et notarius, exscribit et edit Gregorii Testamentum. 704, D.
 Job patriarcha. Ejus dolores. 29, B. Pro coronâ certat. 235, v. 106. Suadet patientiam. 627, xxxvii, v. 9. *Ibid.* xxxviii, v. 5, 6. Vincit diabolum. 947, v. 63 etc. Jobi liber versibus constans, et canonicus. 261, v. 16. 1103, v. 272. Gregorius Job novus in ærumnis. 857, v. 31. 947, v. 63 etc.
 Jocari licet honestè. 1175, xxiv, v. 1 etc.
 Joëlis liber canonicus. 261, v. 22. 1103, v. 278.
 Iolaüs socius Herculis certaminum. 131, B.
 Jonadab ad filios monita. 347, v. 152 etc. 441, v. 508 etc. Ejus filiorum vita sine apparatu. 691, v. 295.
 Jonæ Gregorius se assimilât, qui in pelagus projectus tempestatem sedavit. 113, D. 114, A. 771, v. 1838 etc. Jonam fera marina è visceribus evomit. 249, v. 184 etc. 631, l, v. 6 etc. Jonas in visceribus feræ inclusus. 853, v. 53 etc. Jonas castus tenebrosam mortem in ventre ceti effugit. 951, li, v. 34. Dei verbum effugit, sed captus est tempestate, sorte, bestia, ejectione, undè evasit præco. 965, v. 63 etc. Jonas typus trium dierum passionis. 1103, v. 279.
 Jonæ liber canonicus. 261, v. 22. 1103, v. 278.
 Jordanis cursum coram Hebræis suspendit. 295, xxxvi, v. 9 etc. 349, v. 169, 170. Jordanem pallio divisum trajecit Elias. 265, xvi, v. 11. Idem facit Elyseus. *Ibid.* v. 15.
 Joseph patriarcha. 263, v. 5. Joseph patri surreptus. 847, v. 70.
 Joseph, Mariæ sponsus, quomodo duorum patrum filius sit. 269, xviii, v. 19.
 Josuë solis cursum cohibet. 315, v. 377, 378. Josuë ad explorandam terram promissam mittitur. 719, v. 834 etc. Josuë liber canonicus. 261, v. 13. 1103, v. 267.
 Ira, quid? 613, v. 44. Cur ira Deo tribuatur. 531, v. 371 etc. Irâ spirante, alii ex aliis fluctibus excitantur. 503, v. 157, 158. Irâ irascitur Gregorius. 511, xxv, v. 1. Irâ domesticus dæmon. *Ibid.* Juramenti radix. 513, v. 6 etc. Ad umbras inflam-matur. *Ibid.* v. 12 etc. Igni similis. *Ibid.* v. 17 etc. Aut feræ omnia devoranti. *Ibid.* v. 22 etc. Quid veteres de irâ senserint. *Ibid.* v. 31 etc. Ira primum mentem obruit. 515, v. 64 etc. Sola nequit occultari. *Ibid.* v. 76 etc. Consilio caret. 595, v. 115, 116. Nudum malum. 517, v. 83. In alienâ irâ videndum quàm turpis sit. *Ibid.* v. 85 etc. Iræ descriptio. *Ibid.* v. 93 etc. Irâ pejor est insanîa. 519, v. 152. Temulentia irâ levior. 521, v. 160 etc. Irâ parens est acerbæ cordis. 529, v. 318. Irâ autè solis occasum deponenda. *Ibid.* v. 345 etc. Zeli armatura irâ moderatè spirans. 531, v. 362. Irâ piorum propriè iræ non sunt. 533, v. 399 etc. Quàm difficile iræ mederi. 521, v. 168 etc. Iræ remedium exempla mansuetorum. *Ibid.* v. 183 etc. Sed maxime lex Dei. 527, v. 304 etc. Initio iræ quid faciendum. 515, v. 54 etc. Irâ nil reticere scit. 535, v. 458. In irâ consilium ab hoste capiendum. *Ibid.* v. 466 etc. Objectionibus occurrit Gregorius, quibus irâ malè excusatur. 531, v. 354 etc. 537, v. 472 etc. Irâ joci frangenda. *Ibid.* v. 505 etc. Irâ res dulcis, cum ipsi quis irascitur. 539, v. 513 etc. Irâ perciti Diabolum imitantur. *Ibid.* v. 517 etc. Irâ comprimitur, cum domatur lingua. 891, v. 133 etc. Irâ frenanda. 583, xxx, v. 8. 589, v. 21, 22. Equus moderandus. 941, v. 10 etc. Adjunctâ libidine, cuncta perturbat. *Ibid.* v. 13 etc. Irâ rodit animam, ut ferrum latens rubigo. 1033, v. 287, 288. Alia iræ remedia. Primum ad Deum confugere. 533, v. 415 etc. Secundum crucis signum. *Ibid.* v. 418 etc. Animus adversus iram præmonendus. *Ibid.* v. 421 etc. Tertium remedium, humilitas. *Ibid.* 427 etc. Quartum, præsentia nil ducere. 535, v. 439 etc. Quintum, vera emendanda, contemnenda falsa. *Ibid.* v. 452 etc. Irâ adjurat Gregorius. 539, v. 525 etc. Irâ patris in filios brevis. 1035, v. 314. Iras aliis nonnulli accendunt, et ex eorum similitudine suas ipsi lucrantur delicias. 180, D.
 Iracundia et mœstitia oculo carent, ac præsertim cum jure ac meritò quis stomachatur. 69, A. Iracundiæ vir lenis remedium. 759, v. 1516.
 Irati descriptio. 517, v. 93 etc. Iratus omnibus infestus. *Ibid.* v. 18 etc. Iratus gigas videri vult, cum sit simius. 519, v. 134. Irati rabies in Deum. 521, v. 170. Iratus reprimentes impetit. *Ibid.* v. 178 etc. Quâ ratione irascenti quispiam non irascitur. 533, v. 411 etc.
 Iridis descriptio. 235, v. 1 etc.
 Irus mortuus Agamemnoni similis. 481, v. 94.
 Isaia populo duro metum incutit. 207, v. 18, 19. Isaia liber canonicus. 261, v. 25. 1103, v. 284.
 Iscariotes. *Vide* Judas.
 Isis et Osiris mugitus luctuosi. 1085, v. 269.
 Israël per mare graditur, hostibus peremptis. 685, v. 188 etc.
 Issachar patriarcha. 263, xiiii, v. 4.
 Iter quomodo Deo commendandum. 667, lii, v. 1 etc.
 Ithyphali, dii paganorum impudici. 1077, v. 104.
 Itis filius Terei, regis Thraciæ, patri epulandus propositus. 102, D, et Not. (d).
 Judæi Christi carnifices. 735, v. 1159, 1160.
 Judaïsmus, quid? 621, v. 185.
 Judas patriarcha. 263, xiiii, v. 3.
 Judas Apostolus. Ejus Epistola una. 261, v. 31. Est-ne canonica? 1105, v. 315.
 Judas Iscariotes, proditor. 325, v. 487. Deicida. 835, v. 177. Judas cadendo vulum discipulis intulit opprobrium. 335, v. 681 etc. 387, vi, v. 22, 23. 1175, xxii, v. 3, 4. Judas exiguum ob lucrum peccavit. 463, v. 107, 108.
 Index iniquus viduæ se præbet clementem in Evangelio post diuturnam et importunam supplicationem. 154, B. Judices accusandi, quòd, quæ pro tribunali damnant, eadem, cum audiunt, laudant. 157, C. Judicium corruptela. 639, v. 154 etc.
 Judices, liber canonicus. 261, v. 13. 1103, v. 267.
 Judicium, quid? 615, v. 69. Judicium supremum. 625, v. 254 etc. Judicii extremi consideratio et dormientem terret. 401, v. 189 etc. In Judicio Dei repositur fructus eorum quæ seminavimus. 421, v. 131 etc. Judicii extremi memoria. 563, v. 340 etc. Quomodo vitandi ejus terrores. *Ibid.* v. 346 etc. Judicii dæmetimet Gregorius. 659, v. 526 etc.
 Judicia malorum non curanda. 341, v. 48 etc. Judicia perversa proferentes verè sunt homicidæ. 779, v. 14 etc.
 Julianus apostata et persecutor, ejus cadaver quasi ebullire videtur. 323, v. 457 etc.
 Julianus exæquandis tributis præfectus. Hunc rogat Gregorius, ut Clericos suos eximat à tributis. 61, A, B. Et valetudinario Diocesiariæ faveat. 1017, ii, v. 1 etc. Julianus Nicobulo infensus. 60, C. Ejus cum Nicobulo dissensionem minime amplectitur. *Ibid.* Julianus sacrosanctis parentibus natus cum divino

- timore adoleverat. 61, C. Gregorio postulata concedit. 62, B. Clarus erat sanguine, litteris, possessionibus, formâ. 1017, II, v. 25 etc.
- Jupiter libidinis causâ varias formas induit. 367, v. 499 etc. 457, v. 839 etc. Jovis facinora. 1075, v. 55 etc.
- Juramentum est rata ei qui interrogavit et credidit facta fides. 135, B. Est eorum quæ visa sunt sensus. 509, v. 269. Obligare putandum est, licet chirographo non sit obsignatum. 135, A etc. Juramentum, ubi adest necessitas, licitum. 501, v. 109, 110. Gregorius non prohibet quominus alter dei licentiam jurandi ad se liberandum à periculo. 507, v. 243, 244. Quomodo Scripturæ tradunt Deum jurasse. 505, v. 201 etc. Quid de Juramento statuerit lex vetus et lex nova. *Ibid.* v. 213 etc. Juramentum Pauli, asseveratio rebus maximi momenti nixa, ut sit inviolabilis. 507, v. 225 etc. Juramentum est veluti tutus quidam mediator. 497, v. 33, 34. Juramento nil pejus. 495, xxiv, v. 1 etc. Ideo est fugiendum. 607, v. 169, etc. Si quis in Juramenti consuetudinem venerit, difficile corrigitur. 495, v. 55 etc. Per suam ipsius salutem jurare periculosum est. *Ibid.* v. 63 etc. Qui jurat per Deum, Deum poscit fidei suæ mediatorem. 499, v. 71 etc. Viris probis juramento non est opus. 499, v. 87, 88. Qui sæpè jurant, non habent fidem etiamsi vera dicant. *Ibid.* v. 91 etc. Ex Juramento, pecuniæ lucrum querere, admodum turpe. 501, v. 115, 116. Quænam Juramenta maxime fugienda. *Ibid.* v. 125 etc. Qui Juramentum emittit, fidem sibi adhiberi putat, cum denegatur maxime. 503, v. 165, 166. Multitudo Juramentorum indicium est denegari fidem. *Ibid.* v. 171 etc. Juramenta quævis usurpare, res valde calamitosa. 505, v. 185 etc. *Ibid.* v. 193 etc. Ira Juramentum non levius facit, sed gravius. 507, v. 233 etc. Juramentum scriptum. *Ibid.* v. 245 etc. Juramentum non presentibus sacris Libris, nihil minus culpandum, cum Deus, non codex, præstet venerationem in Juramento. *Ibid.* v. 250 etc. Quidvis potius quam juramentum subdole excusatur. 509, v. 263 etc. Juramentum mala consummatio flammæ exitialis. 511, v. 304, 305. Platonis Juramentum. *Ibid.* v. 306 etc. Juramentum per Dæmonium, universum Juramentum est. *Ibid.* v. 215 etc.
- Jusjurandum dare et accipere pessimum. 593, v. 77, 78. *Vide* Juramentum.
- Justitia, quid? 613, v. 59. Melius est parva cum justitiâ, quam multi fructus cum iniquitate. 55, B. Justitiæ libra a Deo committitur. 1017, II, v. 5, 6.
- Juvenes Babylonici ab igne servati. 705, v. 675.
- Juvenis evangelicus omnia relinquere docetur. 443, v. 567 etc.
- Juvenis in cædem Gregorii subornatus, veniam petit et obtinet. 751, v. 1445 etc.
- Juvenis qualis esse debeat. 1089, v. 8 etc. Juvenem decet temperantia. 611, v. 225 etc. Juvenum inordinatus fervor. 681, v. 121 etc. Juvenes imbecillum ducunt, quod lenes est, et virile, quod furiosum. 749, v. 1410, 1411.
- Juventus fervor temporis. 485, v. 11, 12. Juventutis plus habet senectus. 1049, v. 8. Juventutis coercendus impetus. 1055, v. 108.
- E.
- L**ABORIBUS sua merces constat. 77, A. Stabile est quod multo labore est comparatum. 406, v. 33. Labor sæpè sedavit labores. 595, v. 109, 110. Labor nil potest sine Deo. *Ibid.* v. 128. Labor perfectus perfectam habet mercedem. 779, v. 6.
- Lacena misera, ad cujus aram verberibus se invicem proscindebant juvenes. 1085, v. 272, 273.
- Lacedæmonii accipiunt legationem ab Atheniensibus. 78, B. Eorum responsio. *Ibid.*
- Laconis dictum. 14, B.
- Laconismus est de plurimis rebus paucas scribere syllabas. 49, A.
- Lacrymarum vim profundit Gregorius. 925, v. 126. Sunt quibus esca lacrymis mixta. 927, v. 149. Lacrymarum fontem implorat Gregorius. 939, v. 27 etc. Lacrymæ solum peccatori remedium. 951, v. 12.
- Lætitia quid? 615, v. 65.
- Lais, famosa meretrix. 859, v. 869.
- Lamis, locus ubi monachi debebant, et quem invisit Gregorius. 103, D.
- Lapicida solers, clauso altero oculo, amissum certò assequitur. 329, v. 554 etc.
- Lapidationes suas commemorat Gregorius. 80, D. 907, v. 21. 709, v. 665 etc.
- Lapidem funiculo admove. 33, A. Lapidem ad eundem bis impingere demeritis solum tribuit parœmia. 129, C.
- Laqueus. Super latentes laqueos semper incedimus. 359, v. 370.
- Lar. Qui à Lare fiduciam non habet, nequit alios objurgare. 7, C.
- Lascivia mirè solers est ad comminiscenda mala. 172, B.
- Latrones duo in Passione. 621, v. 210, 211. Latro paradisum cum Christo ingressus est de ligno crucis. 959, LXIII, v. 8.
- Lavacrum, id est Baptisma. Lavacri gratia quid conferat. 253, v. 87 etc. Lavacrum non penitus abstergit mores, sed lapsus. 509, v. 279. Lavacrum est diuturnarum lacrymarum et corporis afflictationum. *Ibid.* v. 287. Lavacrum est expurgatio germinum quæ pullulant ex moribus, non ipsorum habitum. 803, v. 449, 450. Est deletio eorum quæ peccavimus, non eorum quæ peccamus. *Ibid.* v. 475, 476. Lavacrum veretur Diabolus. 957, LX, v. 10.
- Laudatio, quid? 519, v. 142.
- Laus, quid? 619, v. 143. Laudes nos promovere debent, ut meliores evadamus, erubescens videlicet non tales nos præbere, quales esse alii arbitrantur. 136, B. Laude dignæ res agendæ, non tamen laudis amore. 341, v. 47 etc. Ex laudibus non superbiendum. 603, v. 97, 98. Laudes aliis non temerè tribuendæ. *Ibid.* v. 99, 100. Laus à propinquis profecta non caret suspitione. 1057, v. 163.
- Lazarus à Christo suscitatur. 277, XXIII, v. 9. 861, v. 98. 967, v. 77 etc. Similiter suscitari postulat Gregorius. 947, v. 69, 70.
- Lazari mendicantis parabola. 281, XXVI, v. 18. 285, v. 90, 91. 563, v. 366 etc. Lazaro ad januam jacenti dandæ micæ. 1017, II, v. 14. 1025, v. 149 etc. Lazarum ad se mitti rogat Gregorius. 663, v. 576 etc.
- Læna, famosa meretrix. 459, v. 869.
- Læna generosa occisos catulos deflet. 847, v. 71, 72.
- Legio dæmoniorum in Evangelio dicta. 663, v. 585, 586. 955, v. 7 etc.
- Lenitas, quid? 613, v. 47. Lenitas et facilitas dominis fraudi esse non debent. 72, A. Lenitas pravos homines minime inflectit. 107, A. Lenitate abuti periculosum. 521, v. 194, 195. Lenitatis duplex fructus. 529, v. 341 etc.
- Leo. Non placet ut simii floreat et celebres sint, leones autem quiescant. 136, C. Leo homini paret. 375, v. 632 etc. Leo ab ungue agnoscitur. 413, v. 6. Leones ad ferrum jubam arrigunt. 477, v. 15 etc. Leo prædæ suæ reliquias fastidit. *Ibid.* v. 29 etc. Leo ex simiâ non metiendus. 559, v. 290. Leone relicto, aliquis aliquando in ursam incurrit, et in serpentem. 665, v. 616 etc. Leo rugiens quantum differat à simiâ blandiente. 821, v. 771. Leo nunc, autè simia. 905, v. 80. Leonis qui curam ge-
- rit, non robore domat iram belluæ, sed manu permulcens et blandis verbis. 1063, v. 26 etc.
- Leontium presbyterum Olympio præfecto commendat Gregorius. 121, B, C. Et Hellenio. 1007, v. 203, 204.
- Leos, Orphei filius. Lei filiae pro patria moriuntur. 449, v. 676 etc., et *Not.*
- Lepores exterrant foliorum strepitus. 591, v. 59.
- Lepra à Christo sanata. 273, xx, v. 3. 275, XXI, v. 3. *Ibid.* XXII, v. 3. 277, XXII, v. 17. 279, XXV, v. 9. 663, v. 587.
- Leprosorum operâ cibos exercitui apponit Elysæus. 265, xvi, v. 28, 29. Leprosi à Christo mundati. 939, v. 47 etc.
- Levi patriarcha. 263, XIII, v. 2. Levi et ejus filii commissâ cura tabernaculi. 835, v. 188 etc.
- Levitarum hæreditas. 441, v. 505 etc.
- Leviticus, liber canonicus. 261, v. 11. 1103, v. 265.
- Lex vetus umbris erat involuta. 233, v. 69. A Christo adimpleta, ipso veniente recedit. 253, v. 70, 71. Lex scripta. 307, v. 133. In corde scribendæ leges, quas Deus scripsit in tabulis. 263, xv, v. 1, 2.
- Lex nova tendit ad perfectius. 505, v. 219. Leges Christianæ discrepant à legibus humanis. 69, C. Benignæ sunt et humane. *Ibid.* D. Lex aliud, aliud caro præcipit. 407, v. 37.
- Lex prima et secunda populis exponenda. 795, v. 305, 306.
- Lex ecclesiastica. Hæc nihil est venerabilius. 72, B.
- Lex humana. Humanæ leges acerbæ sunt, atque ad cruorem usque grassantur. 69, D. Leges sine metu custodiendæ. 591, v. 51, 52. Legibus involvetur ad suam perniciem qui legem non legitime sancit. 593, v. 68, 69.
- Lex carnis et spiritus. Lex duplex, altera bona, et bonis gaudet; altera mala, et malis delectatur. 923, v. 71 etc. Lex carnis. *Ibid.* v. 75 etc. Lex spiritus. *Ibid.* v. 83 etc. His Legibus certantibus supervenit Spiritus Dei, et menti dat opem, et solvit corporis tumultum. *Ibid.* v. 89 etc.
- Libanio seipsum, nomine matris suæ commendat Gregorius. 193, C.
- Liberorum copia, cura necessaria. 487, v. 15, 16.
- Libertas hominis in principio creationis qualis fuerit. 247, v. 97 etc.
- Libidinem frenare sapientia est. 583, xxx, v. 20. Libido, equus domandus. 941, v. 10 etc. Adjunctâ irâ cuncta turbat. *Ibid.* v. 13 etc.
- Libri divini sunt utiliores ac aptiores ac rhetoricæ tractatus. 192, D. Libri Christianorum sacrosancti. 1077, v. 113. A sancto Spiritu afflati. 1099, v. 185. Antiqui fœderis Libri canonici, nempe primi tantum et Hebraici canonis, juxta sanctum Gregorium. 1103, v. 264 etc. Novi Testamenti, Libri canonici. 1105, v. 289 etc. *Vide* Scriptura Sacra.
- Lindus convicia miscens sacris. 1085, v. 278.
- Lingua. Linguae libertatem nemo coercet. 43, C. Lingua nihil præstantius, si malos duntaxat peteret. 341, v. 36, 37. Lingua sapiens mala. *Ibid.* v. 38 etc. Lingua proclivis ad omnia peccata. 343, v. 75. In aure quàm in lingua minus est periculi. 465, v. 969. 741, v. 1254. Lingua coercenda. 601, v. 59, 60. Lingua nihil perniciosius hominibus. 883, v. 25. Est equus semper currens, et telum paratissimum. *Ibid.* v. 26. Hanc nihil cohibet. *Ibid.* v. 37, 38. Lingua sagitta omnes ferit, nec parit ulli. *Ibid.* v. 39 etc. Sapientiae arcem tenet qui linguam domuerit. 887, v. 46. Lingua evomit omne conviciorum genus. *Ibid.* v. 47 etc. Rixas et dissidia parit. *Ibid.* v. 57 etc. Lingua inconstantia. *Ibid.* v. 63, 64. Lingua stultis omnibus exitiosa, maxime ministris cœlestis sacrificii. *Ibid.* v. 67,

68. Sermo simul atque è linguâ erupit, suprâ modum furit, nec revertitur. 889, v. 117, 118. Linguâ domitâ, ira comprimitur. 891, v. 133 etc. Lingua vitii dimidium est hominibus. 921, v. 45 etc. Lingua non admittit cœnum. 959, LXI, v. 6. Linguâ nihil est volubilius. 963, v. 31. Linguam frenet præsertim mulier, ne marito invisa fiat. 1069, v. 80. Lingua procax et innocentibus sæpè noxam intulit. *Ibid.* v. 81.
- Linguam ligavit Gregorius. 881, xxxiv, v. 1 etc. 977, LXXXVIII, v. 1. Lingua nocuit Gregorio, et amicorum omnium conflavit invidiam. 893, v. 187 etc. Rogat Christum Gregorius, ut ipsum à malis Linguis liberet. 895, v. 205 etc.
- Linguarum divisio. 305, v. 130.
- Linguæ à Christo solutæ. 663, v. 589, 590.
- Linus deos carminibus effert. 1083, v. 243.
- Liriandus, prædium à Castore pauperum domui donatum. 176, D.
- Lis. Lites fugiendæ, quæ accendunt iras. 595, v. 107, 108. Litium sollicitudines quantæ. 639, v. 152 etc.
- Litteris apud multos nihil venerabilius. 60, C. Qui Litterarum studia colentes, vitium addiscunt, gravissimâ injuriâ afficiuntur. 157, D. Litteris sacris incumbendum. 1099, v. 185.
- Livia, Amphilochoi uxor, adhuc formosa et juvenis morte rapitur. 1117, xxv, xxvi. Cum filio Euphemio sepulta. *Ibid.* xxv, v. 5. A filiorum triade, et marito Amphilocho sepelitur. 1119, xxvii, v. 5, 6. Ejus laudes. *Ibid.* v. 1 etc.
- Livorem nihil effugit. 21, B. 150, A. Livore laborantem Eustochium sophistam demulcet et exagitat Gregorius. 156, A etc. 157 et 158, A. Livor nil potest sine Deo. 595, v. 127. A nobis nullum habet munus quo placetur. 1021, v. 46. Eloquentiæ cedit. 1061, v. 215. Qui sint ii quos Livor insectatur. *Ibid.* v. 216 etc. *Vide* Invidia.
- Locustarum plaga in Ægypto. 263, xiv, v. 10.
- Logica veritatem delitescentem disputatione profert in lucem. 1041, v. 65, 66.
- Lolliano Gregorius Helladium et Eulalium consobrinos suos commendat. 16, A etc.
- Longanimitas, quid? 613, v. 46.
- Lotophagi, Africanus populus. 5, A et D.
- Lucas, in texendo genealogiam Christi, Nathani nepotes recensuit. 267, xviii, v. 14. Christi genus enerrat juxta legem. 269, v. 34. Generationem ducit Christi ab Adamo ad Jesum. *Ibid.* v. 60, 271, v. 61 etc. Lucas Paulo intimus. 275, xxii, v. 2. 279, xxv, v. 6. Lucæ Evangelium canonicum. 261, v. 32. 1105, v. 291. Hoc scripsit Græcis. 275, xxii, v. 1. Lucas autor est canonici libri Actuum Apostolorum. 1105, v. 296, 297.
- Lucerna Israël's nequaquam extinguetur, etiamsi Mali ventis flabellatur. 183, D.
- Lucernæ super candelabrum parabola. 285, v. 71.
- Lucianum compresbyterum Alypio commendat Gregorius. 74, D.
- Lucifer fuit primò angelus. 335, v. 680. Ejus lapsus, fidelium Angelorum decori non nocuit. *Ibid.* v. 680, 681. 387, vi, v. 20, 21. Lucifer angelus lapsus. 1175, xxii, v. 1. *Vide* Angelus lapsus.
- Lucrum, quid? 617, v. 121.
- Luctus dicitur quemdam mutasse in arborem, alium in lapidem, et fontes fluxisse lugentes. 1115, xviii, v. 1, 2. Luctus Gregorii ad Deum. 865, xxvii, v. 1 etc.
- Ludere. Ludendi aliquandò finem et balbutiendi puerili more facere nos oportet, et ad veram eruditionem aspirare. 192, D.
- Ludi gladiatorum quàm improbi. 1095, v. 114 etc. Quæ mala pariant Ludi equestres et currules. 1097, v. 150 etc.
- Lues jumentorum, Ægypti plaga. 263, xiv, v. 7.
- Lumen sub modio abditum candelabro imponendum. 136, A.
- Luna. Ejus cursus interruptus. 295, xxxvi, v. 9. 315, v. 317. Luna quæ alternis vicibus vivit et occidit, et rursus pleno lumine revertitur, opus est Christi. 899, v. 17, 18.
- Lunaticus à Christo sanatus. 273, v. 25, 26.
- Lupum inspicit quandoquæ qui pellem præterit. 781, v. 38.
- Luscinæ tristes moduli. 1087, v. 309, 310.
- Lustratio, quid? 619, v. 173.
- Lux duplex. 611, v. 12.
- Lycurgis legum conditor. 415, v. 41.
- Lydiæ opes. 1011, v. 263, 264.
- Lydorum et Mysorum termini sint separati. 429, v. 293.
- Lysia. De Lysia oratore ait Dionysius censor, quòd artificio carere summi artificii est. 148, C.

M.

MACEDONIANI episcoporum sibi ipsis nomen adsciscunt. 167, B.

Macedonius, cui scribit Gregorius. Huic de acceptis beneficiis gratias agit. 193, D.

Macedonius hæreticus. Macedonius Spiritum creatum assererat. 737, v. 1180.

Macrina sancti Basilii soror, Emmelii primogenita, omnium virorum oculis vivens latuit, sed mortua omnium linguâ fertur. 1159, cxx, v. 1 etc.

Macrobius, quem suum alumnum vocat, Hellenio commendat Gregorius. 1007, v. 198 etc.

Macula levis in piis, gravior videtur, quàm in mundi cultoribus grave crimen. 583, v. 325 etc.

Magi stellâ ad Christum nascentem adducuntur. 229, v. 53 etc. *Ibid.* 253, v. 62, 63. Magi signant Gentilium ingressum. 621, v. 199.

Magna superans, faciliè parva superabis. 883, v. 13 etc.

Magnanimitas, quid? 615, v. 93.

Magnes validissimum ferrum ad se trahit. 81, B. 371, v. 583. 571, v. 97, 98. 1081, v. 198.

Magnificentia, quid? 615, v. 91.

Magnitudine animi præditus amicorum potius libertatem, quàm inimicorum blanditias amplectitur. 18, A.

Malachia liber canonicus. 261, v. 24. 1103, v. 282.

Malcho Jesus aurem restituit. 67, D.

Malè quibus est, populus favet. 711, v. 660.

Maledictum, quid? 617, v. 107. Maledicta quomodo ferenda. 158, B, C.

Maledicium exagitat Gregorius. 1167, vii, viii, ix.

Malum morale. Hoc non pugnat cum Deo. 221, v. 26. Malum à Deo non est, nec principio carens. 239, v. 42 etc. Omnes ad Malum sunt paratiores. 347, v. 123, 124. Fraude Dæmonis ex bono nascitur Malum. 353, v. 257, 258. Mali facilius est quàm boni communicatio. 767, v. 1759. 805, v. 511.

Malum physicum. Mala propria Malis alienis animo adjiciendi spatium non præbent. 56, D. Malorum experientia humanitatem ac misericordiam docet. 121, A. Malis frangi non debemus, quia transeunt. 347, v. 145 etc. Mala omnibus communia. 475, v. 110 etc. Mala bonis præponderant. 479, v. 59 etc. Malum occultum lenius est. 515, v. 82. Malis delectari est perfectioris malitiæ. 659, v. 511. Malorum propriorum satis est nobis. 807, v. 521. Malis multis cavendum, ne peiores fiamus. 895, xxxv, v. 11, 12. Mala sunt-ne pœnæ peccati, an vitæ carbonēs, quibus justī purgantur? 913, XLII, v. 12 etc. Malis delectantur Dæmonum exercitus. 1097, v. 165. Mali summa vis, solutio timoris. 451, v. 721.

Malus homo. Mali bonis benefaciant, iis ansam præbendo sese rebus cœlestibus addicendi. 82, C. Mali cultores suos malè diligunt et sub alienâ personâ res suas ludunt. 180, A. Mali plures sunt quàm boni. 323, v. 465, 466. Utilis est qui malos injicit oculos. 353, v. 248, 249. Mali in terris bonis sunt feliciores. 475, v. 97 etc. Mali futuras pœnas ludibrio habent. *Ibid.* v. 105 etc. Malis melius fuisset si nati non essent, vel si toti interiissent. 481, v. 101 etc. Malis placere turpis gloria. 587, v. 47, 48. Mali fugiendi, et ab iis munus non accipiendum. 607, v. 189 etc. 1093, v. 65 etc. Sunt feræ, mare, bellum, ignis. 631, i, v. 19, 20. Oderunt Deum amantes, nec judicium contremiscunt. *Ibid.* v. 21 etc. Mali, sicut nec boni, in terrâ sunt stabiles. 657, v. 472 etc. Melius est videri malus, cum bonus sis, quàm optimus, cum pessimus sis. 659, v. 514 etc. Malorum præda sunt boni. 717, v. 796. Malum non esse, non satis est. 803, v. 454. Malorum prosperitas, et calamitas bonorum, multum incommodi parit. 821, v. 789 etc. Malis quid nulla eveniunt mala, bonis autem plurima? 913, XLII, v. 10 etc. Mali alios inficere conantur, ut plures habeant socios criminum. 1093, v. 73, 74. Malorum et bonorum separati termini. 1175, xxiii, v. 3.

Mamanti presbytero, militis filio, missionem dari ab Ellebicho postulat Gregorius. 187, E. 188, A.

Manasses à Deo purgatus. 939, v. 41. Præcipue propter peccati confessionem. 1025, v. 123 etc.

Mandatum, quid? 621, v. 182.

Manetis caligo. 221, v. 24. Ejus systema confutat Gregorius. *Ibid.* etc.

Manichæorum de corpore Christi deliria. 86, C. 87, A. Fidos habebant discipulos quos *Electos* vocabant. 94, C. Manichæorum de animâ opinio. 243, v. 23 etc. Manichæi gaudentes tenebris. 735, v. 1173.

Manna cœlo data. 295, xxxvi, v. 5. 297, xxxviii, v. 3. 349, v. 167. 553, v. 159 etc.

Mansuetudo nos caros Deo reddit. 521, v. 186 etc. Mansuetudinem coluerunt Moyses, Aaron, David, Samuel, Petrus. *Ibid.* v. 188 etc. Necnon et Stephanus protomartyr. 523, v. 231 etc. Inò et ipse Christus. 525, v. 237 etc. Mansuetudinem coluerunt etiam Ethnici. 525, v. 263 etc. Mansuetudo Aristotelis. *Ibid.* v. 260 etc. Alexandri. *Ibid.* v. 270 etc. Periclis. 527, v. 279 etc. Constantii. *Ibid.* v. 290 etc. Mansuetudinis præceptum et merces. 529, v. 323 etc. Mansuetudo, Dei imitatio. 539, v. 516.

Manus. Manuum opus, ut puræ ad cœlum tollantur. 921, v. 55, 56. Manus non accipiat malum. 959, LXI, v. 7. Manus Christi expansæ omnium complexio. 621, v. 208.

Manus arida à Christo sanata. 273, v. 13. 275, XXI, v. 4, 5. *Ibid.* xxii, v. 4. 663, v. 589.

Marathio apud Græcos celebris. 191, C. 193, A.

Marcellinus diaconus pauperum curator à Gregorio in Testamento instituitur. 201, B.

Marcionitæ tres naturas statuunt immobiles. 735, v. 1171, 1172.

Marcus Petro adductus. 275, XXI, v. 2. 279, xxv, v. 5. Marcus Christi narrat miracula. 275, XXI, v. 1 etc. Marci Evangelium canonicum. 1105, v. 291. Hoc scripsit Italis. 261, v. 32. 275, XXI, v. 1.

Mare apertum anti Hebræos. 295, xxxvi, v. 3, 4. 297, xxxviii, v. 1, 2. 349, v. 167.

Mare super ambulat Christus. 273, v. 17. 277, xxiii, v. 6. 7. 297, v. 17. 663, v. 591, 592. Illud placat. 273, v. 18. 275,

- xxi, v. 5. 277, xxii, v. 8. 297, v. 18. 663, v. 591, 592.
- Margaritæ parabola. 279, xxiv, v. 7. 281, xxvii, v. 18 etc. Margarita pusilla, sed gemmis imperat. 1133, lxiii, v. 1.
- Maria Deipara. 85, B. Non per eam Christus, tanquàm per canalem fluxit. *Ibid.* Dei Filius ex Patre primum, deindè ex Mariâ virgine natus. 251, v. 43 etc. 269, v. 37, etc. 309, v. 197. Ejus generationis ex Virgine modus. 253, v. 67 etc. Ex Virgine Christi nativitas ineffabilis. 257, v. 49 etc. Maria Bethleem in præsepio parit mundi regem. *Ibid.* v. 57, 58. Christi mater purissima. 307, v. 147. 1079, v. 172 etc. Mater et templum. 1081, v. 180 etc. Maria Christo inferior, omnibus aliis superior. 337, v. 693 etc. Maria column mulierum. 1135, lxix, v. 6.
- Maritos Gregorius carpit stolidos, qui uxoris suis fucum adhibere permittunt, 571, v. 100 etc. Alii tam stolidi sunt, ut de ornatu mulierum contendunt, et superare gestiant. *Ibid.* v. 109 etc. Maritum, post Deum, debet uxor venerari ac diligere. 1065, v. 12 etc. Marito excandescenti cedat mulier. *Ibid.* v. 24 etc. Maritus mulieri plùs quàm divitiæ. *Ibid.* v. 30. Marito curæ sint negotia externa. 1067, v. 46. Marito in dolore posito uxor est portus. *Ibid.* v. 44.
- Martiniani sepulcrum nemo audeat violare, sed hoc omnes venerentur. 1123, xl, xli. 1125, xlv, xlvi. 1127, xlviii, l, li, lii. 1129, liii. Illo extincto gemit Italia et Sicilia. 1125, xlii. Cunctis honoratus, fit tamen exiguus pulvis. *Ibid.* xliii. Poëta, rhetor et judex, navali et terrestri pugnâ celebris. *Ibid.* xliiv. Beatus in senectute bonâ, sinè morbo, moritur, in aulâ primas ferens. 1127, xlvii. Vivis utilis, et mortuus potens. *Ibid.* xlviii. Cappadocum magnum decus, armis Siciliam tenuit et Africam. *Ibid.* xlix.
- Martyres. Ab iis quæ Martyribus sunt consecrata abstinendum, ne sibi labes ac perniciies afferatur. 170, B. Martyrum laus. 453, v. 738 etc. Martyribus sacræ choreæ. 581, v. 301 etc. Et panegyricæ orationes. 945, v. 51, 52. Eorum vel sola recordatio salutaris. 553, v. 752. Miracula ipsis eorum sepulcris patrata. *Ibid.* v. 753 etc. Martyres verbo Verbum honorârunt, et sanguine sanguinem. 827, v. 36 etc. Martyrum in basilicis genio indulgentes insectatur Gregorius. 1177, xxvi, xxvii, xxviii, xxix. 1185, xlviii, v. 7 etc. Martyribus grati conventus, causâ virtutis. 1177, xxvii, v. 1 etc. A martyribus intemperantia aliena. *Ibid.* v. 6. Martyribus honori unum est, dedecus expellere animæ, et consumere lacrymis pinguedinem. *Ibid.* xxix, v. 3, 4. Martyrum prætextu non effodienda sepulcra. 1185, xlvii, xlviii.
- Mater. Matrem honore afficere pium ac sanctum est. 32, B. Mater filium adhuc impuberem extinctum gemit. 949, v. 6 etc. Matri ægotæ adsidet Gregorius. 54, B.
- Materia, quid? 211, v. 8, 9. Materiæ et formarum Græcarum inanis fabula. 219, v. 3, 4.
- Materna benedictio filiorum domos fulcit. 55, B.
- Matrimonium, quid? 621, v. 175. Matrimonium in optimum quemque finem fieri optat Gregorius. 160, A. Circâ Matrimonium faustæ gratulationes. 189, D. 190, A etc. 191, A, B. Matrimonium instituitur, ut frenum desideriis. 305, v. 198 etc. Quandiù et quo tempore necessarium mundo fuit. *Ibid.* v. 117 etc. Matrimonii encomium. 391, viii, v. 1 etc. Elegans Matrimonii periphrasis. *Ibid.* v. 12, 13. Legis tempore Matrimonium coelibatui præferebatur. *Ibid.* v. 23 etc. Matrimonii incommoda. 393, v. 37 etc. Matrimonio, ut vitæ
- coelibis sua est corona. 1005, v. 148. *Vide* Conjugium et Connubium.
- Matronæ è tectis aurem inclinantes, cum prædicaret Gregorius. 845, v. 19, 20.
- Matthæus publicanus, sed venerabilis. 791, v. 220. 861, v. 92. Matthæus genealogiam Christi textit à Salomontiadibus. 267, xviii, v. 13. Divino afflatus Spiritu. *Ibid.* Christi genus secundum naturam enarravit. 269, v. 33. Narrat miracula Christi. 273, xx, v. 1 etc. Matthæi Evangelium canonicum. 1105, v. 291. Scripsit hoc Hebræis. 261, v. 31.
- Mausoli sepulcrum ingens, Caribus venerandum. 1189, lvii, v. 1, 2.
- Maxentius sanguine illustris, regis in aulâ degens, superbiâ exaltatus, à Deo vocante, dejecit, et sanctè vivit ac moritur. 1161, cxxvi, v. 1 etc. Duram confecit viam vitæ, undè palpitat Gregorii cor. *Ibid.* cxxvii, v. 1 etc.
- Maximus pseudoeписcop Constantino-politanus. Maximi horrida descriptio. 713, v. 750 etc. 907, v. 16 etc. Constantinopolim venit, ut Gregorium sede deturbet. 715, v. 773 etc. Alter Proteus. 717, v. 808 etc. Presbyterum quemdam è Thasso venientem, auro emungit. 721, v. 875 etc. Nocturna Maximi et tumultuaria ordinatio. *Ibid.* v. 887 etc. Dolor civium de iis quæ contigerant. *Ibid.* v. 897 etc. Canum nequissimus ordinatur, tonsus, sed non ligatus. 723, v. 809 etc. Ridet Gregorius in ejus comam. *Ibid.* v. 915 etc. Ejus notatur hypocrisis. 725, v. 962, 963. Urbe ejectus Theodosium adit. *Ibid.* v. 999 etc. Hinc iterum ejectus in Alexandriam rursus infert pestem, et Petrum Alexandrinum aggreditur. 727, v. 109 etc. Alexandria expellitur, et quiescere videtur. 729, v. 1021 etc. Hunc sibi prælatum queritur Gregorius. 907, v. 20 etc. Maximum acriter insectatur. 909, v. 1 etc. Quomodo à musis afflatus, subito versus condere potuit. *Ibid.* v. 15 etc. Sail propheta, Maximus liborum scriptor. *Ibid.* v. 21. Maximi prociacia irridetur. *Ibid.* v. 32 etc. Ejus ignorantia. 911, v. 39 etc. Canina et stulta vivendi ratio. *Ibid.* v. 43. Orationes illi, quod asino lyra. *Ibid.* Quod bobus flucus, quod jugum animalibus marinis. *Ibid.* v. 44, 45. Orpheus et Amphyon per irrisiōnem dicitur. *Ibid.* v. 46, 47. Annum cygnus est. *Ibid.* v. 49 etc. Scribit contrâ Gregorium. *Ibid.* v. 55. Dignus non est contrâ quem scribatur; nemo enim sanus cum cane congregitur. *Ibid.* v. 62 etc.
- Medea filiorum suorum interemptrix. 1021, v. 58, 59.
- Medicina levis, non est idonea gravibus morbis. 251, v. 38, 39. 307, v. 143, 144.
- Medico non illudendum. 561, v. 306. A medicis hoc lucratus est Gregorius, ut Christo nihil superius arbitretur. 989, v. 4 etc. Medici non sanis, sed ægrotis remedia adhibent. 1023, v. 91, 92. Medicus solers acerbitem remedium suavitatem temperat. 1045, v. 134 etc.
- Mediocritas optima, dicit Sapiens. 127, B.
- Medium in dolore tenendum. 136, D. 137, A.
- Meletius, Antiochenus episcopus. Hunc ad amicitiam litteris fovendis excitat Gregorius. 195, C. Quendam virtutibus ornatus. 755, v. 1514 etc. Mellis erat et nomen et mores. *Ibid.* v. 1521. Multa passus, divini Spiritû causâ, licet illum extranea manus aliquâ in re surripuit. *Ibid.* v. 1522 etc. Mors Meletii. 757, v. 1572 etc. Ejus exequiæ. *Ibid.* v. 1579 etc. De ejus successore agunt episcopi. 759, v. 1583 etc. Meletio mortuo censet Gregorius non dandum successorem, sed expectandam Paulini mortem. 761, v. 1624 etc.
- Meletius Gregorii propinquus. Hunc malè possidentem Apenzinsenum prædium, arguit in Testamento Gregorius. 203, B.
- Membra omnia moderanda. 921, v. 44 etc.
- Memoria, quid? 613, v. 32.
- Mendacium, quid? 619, v. 147.
- Menœcei voluntaria devotio. 449, v. 278 etc.
- Mens, quid? 613, v. 27. Mentis omnium pervadere non est nostrum. 71, B. Mens hominis non perfecta, si cum Deo comparetur. 88, D. In se non absolute perfecta, sed in quantum principatum tenet in animum et corpus. 89, B. Damnata, et ideò à Christo adsumpta. *Ibid.* C, D. In Adam peccavit. 90, B. Mens hominis, divinitatis imago. 291, v. 13 etc. Mentis opus sursum ferri. 417, v. 62 etc. Corpus Mentem ad ima flectit. *Ibid.* v. 66 etc. Quis piæ Mentis scopus. *Ibid.* v. 72 etc. Mens pura Dei domicilium. 465, v. 975. Mens in homine omnia gubernat. 516, v. 47, 48. Mens Dei templum fiat. 585, xxx, v. 5, 6. Mens informanda. 601, v. 57, 58. Mens edulis demersa, explicandi sè spatium non habet. 811, v. 617. Mens ad Christum evecta, libera est. 853, v. 57, 58. Mentis et corporis bellum intestinum. 923, v. 65 etc. Lex Mentis aut spiritûs bona et bonis gaudens. *Ibid.* v. 71 etc. Carnis et Mentis pugna. *Ibid.* v. 91 etc. Quandoquæ Mens carnem sequitur non volens. *Ibid.* v. 95 etc. Ægra deplorat Mens peccati primi hominis tristes sequelas. 923, v. 99 etc. Menti corpus ut subjiciatur, orat Gregorius. 925, v. 111 etc. Mens vana, fons malorum, non scaturiat. 959, lxi, v. 5. Mentis solius pulchrum est sacrificium. 977, lxxxiii, v. 4. Mens hominis est velocior. 1091, v. 48.
- Mensa sacra, quid? 623, v. 226, 227. Mensa sacra, cui assistit Gregorius. 863, xxii, v. 17. 865, xxiv, v. 6. Mensa sacra contempta, 873, v. 91 etc. 881, xxxiii, v. 17. Mensæ sacræ terga non vertenda. 1133, lxvi, v. 7.
- Mensuræ Dei nostris æquantur Mensuris, et qualia metimur, talia Deus rependit. 1013, v. 329 etc.
- Mercēs perfecta datur perfecto labori. 779, v. 6.
- Mercurius dat Ulyssi remedium, quod est eloquentia. 1059, v. 196 etc. Mercurius ter maximus religioni christianæ fert opem carminibus. 1085, v. 245, 246.
- Meretrices multæ ab Ethnicis aris decoratæ. 459, v. 867 etc.
- Merræ et Siloæ, separata fluentia. 815, v. 663. *Vide* Mirra.
- Metempsychosis Pythagorica confutatur. 243, v. 32 etc.
- Metere. Metimus talia, qualia seminavimus. 691, v. 320 etc.
- Metus Dei maximum omnium bonorum. 2, D. Metus Dei magnus magister. 676, v. 67. Metus, doctrina valdè opportuna. 683, v. 143.
- Michæ liber canonicus. 261, v. 21. 1103, v. 278.
- Midæ fabula. 435, v. 407 etc. 553, v. 148 etc. Midas divitiis clarus. 801, v. 435 etc. Midæ aurum fiebant omnia. 983, lxxxviii, v. 13 etc. 1181, xxxiv, v. 1 etc.
- Miles. Militibus quid promissum? 529, v. 323 etc.
- Millenariorum errores, Ethnicæ abortus temulentia et erroris. 877, v. 177 etc.
- Miltiades, Marathonii bellans. 191, C.
- Mimorum jocosæ alapa. 1045, v. 159, 160.
- Mimi turpitudinis administri. 1093, v. 83 etc. Viri effœmiati, lascivie ænigma, et griphus libidinis. *Ibid.* v. 90 etc.
- Minarum servis datarum parabola. 281, xxvi, 21. 287, v. 104 etc.
- Ministrorum sacrorum qui Deo adstant, commodis consulendum. 9, A. Iis imperatores immunitatem à vectigalibus concesserant. *Ibid.* B.
- Mirabilia mundi septem. 1187, l, v. 1 etc.
- Miracula Christi secundum Matthæum.

- 273, xx, v. 1 etc. Secundum Marcum. 275, xxi, v. 1 etc. Secundum Lucam. xxii, v. 1 etc. Secundum Joannem. 277, xxiii, v. 1 etc. Miracula Christi in se innovari rogat Gregorius. 663, v. 581 etc. 947, v. 69 etc.
- Mirrha. Mirrhæ amarulenta aqua. 1169, xiv, v. 2. *Vide* Merrha.
- Miseratio, quid? 617, v. 124. Miseratio invidiâ tutior est. 393, v. 50. Miseratio omnium animi affectuum suavissimus. 645, v. 270 etc.
- Misericordia, quid? 617, v. 123. Ex facilitate et Misericordiâ nullum rebus detrimentum infertur. 120, D. Malorum experientia humanitatem ac Misericordiam docet. 121, A. Misericordiæ Dei exempla. 939, v. 39 etc. 1023, v. 105 etc. Misericors sibi Misericordiam conciliat. 583, xxx, v. 6.
- Mitibus quid promissum. 529, v. 323 etc.
- Mitræi scelerata facinora. 1085, v. 266.
- Moabitibus olim vetitus templi ingressus. 835, v. 184.
- Modarium exercitus præfectum obsecrat Gregorius, ut concordiam inter episcopos componat. 114, B, C. Eidem Theodorum militem commendat. *Ibid.* D.
- Modestia est semper ubi Christus est. 191, A. Modestia omnibus amica. 747, v. 1390.
- Modum multi tenere nesciunt. 131, D. Modum tenere optimum est; immoderatio pessima res est. 225, v. 86. Modus optimus. 587, v. 42. 739, v. 1239.
- Mœror in imo pectore compressus, est veluti morbus quidam malignus et supputridus. 17, A. Quò minorem ex rebus molestis Mœrorem concipimus, eò minus sunt molestæ. 64, A. Brevis et exiguus Mœror plûs utilitatis habet, quàm ea quæ sunt jucunda. 172, C. Mœrore confectus animus omnia læta fastidit. 469, xiv, v. 11 etc. Mœrores senectutem pariunt antè tempus. 593, v. 93. Medicina Gregorii in Mœrore animum alloqui. 469, xiv, v. 1 etc.
- Molestiarum nihil est quod homo non ferat. 176, B.
- Momi lapis. 10, A. Momus feriens à tergo. 341, v. 36. Momus amarus injiciens oculos. 353, v. 246, 247. Momus obtretractor. 1015, v. 368.
- Monachorum vita. 461, v. 908 etc. Monachis fugienda mulierum cohabitatio. 1173, xix, v. 1 etc. Dicuntur Nazaræi. 461, v. 913. Eorum nocturnæ preces. *Ibid.* v. 919 etc. Angeli terrestres cœlestibus in psalmodiâ respondentes. 463, v. 923. Monachi vita sublimis. 491, v. 43, 44. Præclarus est splendor monachus, si bonus. 587, v. 37, 38. Monachorum piorum studia. 915, v. 5 etc. Bonis Monachis, plenam libertatem dari postulat Gregorius. 997, v. 25 etc. Piorum Monachorum vita. *Ibid.* v. 27 etc. 1007, v. 205 etc. Eorum à mundi bonis abnegatio. *Ibid.* v. 32 etc. Unio intima cum Deo. 999, v. 45 etc. Horum pœnitentiæ et jejunia. *Ibid.* v. 55 etc. Item et silentium. *Ibid.* v. 67 etc. Monachi cujusdam singularis vivendi ratio: quis ille sit stylites, non docet historia. 999, v. 69 etc. Ejusdem mira tolerantia. 1001, v. 75 etc. Monachi sancti astra carne induta, immortalis Dei sigilla. 1007, v. 205 etc.
- Monachi mali quomodo advenas excipiant et cum ipsis agant. 1001, v. 85 etc. Mortem sibi consciscunt, quibus ignosci postulat Gregorius. *Ibid.* v. 101 etc. Fictos Monachos Gregorius insectatur. 917, v. 25 etc. Monachi, si non Monachorum vitam ducunt, et Agapetabus cohabitent, nonsunt Monachi. 1137, xx, v. 1, 2.
- Monasterium, quid? 621, v. 178.
- Monastica vita, morum est, non corporum. 693, v. 329.
- Montanistæ, Montani spiritum nefandè honorant. 735, v. 1174 etc.
- Morbus haberi debet tanquàm utilis quædam disciplina. 27, B. Morbus cum sapientiâ conjunctus præstantior est effrenatâ prosperitate. 31, C. Morbos tanquàm virtutis explorationem, non quasi materiæ et humorum intemperiem accipere debet Christianus. 79, C. Idonea gravibus morbis non est levis medicina. 251, v. 38, 39. 307, v. 143, 144. Morbus omnis rationis medicamentis comprimitur. 499, v. 96 etc. Morbi à Diabolo suscitati. 977, lxxxiii, v. 17 etc. 989, lxxxix, v. 16. Morbus impuris medicina, justis lucta et victoria. 979, lxxxiv, v. 4, 5. Per Morbum gratum est Deum obtinere. v. 7, 8. Morbus est stimulus ad Dei timorem. 989, lxxxix, v. 10. Morbo laborantibus, non verò integris, remedia adhibent medici. 1023, v. 91, 92. Solatia in morbo. 869, xxviii, v. 1 etc.
- Morbo vexatur Gregorius. 78, C. 99, B, 100, B. 841, v. 15. 859, v. 63, 64. 943, x, v. 1 etc. 993, xcvi, v. 8 etc. Ejus in morbo orationes ad Deum. 863, xx, v. 1 etc. 949, v. 101 etc. 989, lxxxix, v. 1 etc. Morbos impositione manuum sanat Gregorius. 949, v. 103 etc.
- Mores, quid? 617, v. 126. Mores sunt genus. 543, xxvii, v. 10. Moribus nil ad persuadendum efficacius. 821, v. 775. Mores bonos corrumpunt colloquia prava. 1093, v. 70.
- Mors, quid? 613, v. 26. Mors, una malorum depulsio. 73, B. Mors acerba hominis hodiè viventis et crâs morituri, nec ad nos reversuri. 118, B. Post Mortem omnes æquales sunt, servi et reges. 347, v. 143, 144. Mors æquat omnia. 481, v. 93 etc. Mortem sibi nemo afferre debet. 447, v. 627, 628. Hoc est insania. 1001, v. 101 etc. Post Mortem nulla malorum medela. 469, v. 7, 8. Quanta mala malis adducit. 481, v. 98 etc. Mors omnium finis. 951, li, v. 13 etc. Mors semper antè oculos habenda, ut dulcis fiat. 585, xxx, v. 3, 4. Mors et vita nullum habent medium. 1169, xv, v. 2. Mors carorum gravis, sed gradus habet. 893, xxi, v. 1 etc. Mortis duplex porta. 633, v. 37. Post Mortem salutis janua clausa est hominibus. 647, v. 302 etc.
- Mors Christi Mortis nostræ abolitio. 623, v. 219.
- Mortales miseri vanis inflantur, somniis illusi diurnis, et illudentes. 879, xxxii, v. 10 etc. Mortalium pauci forti sunt animo, qui accipiant libenter omnes eventus. 647, v. 91, 92.
- Mortificationis commoda. 395, v. 96 etc.
- Mortui suscitati ab Eliâ. 265, xvi, v. 5, 6. Ab Elysæo. 265, xvi, v. 20, 21. *Ibid.* v. 29, 30. A Christo. 663, v. 593, 594. 861, v. 96 etc. Mortui suscitati in morte Christi. 275, v. 36.
- Mos inveteratus vim legis obtinet. 705, v. 585.
- Moses infanticidæ tyranni decretum effugit. 951, li, v. 33. Laudatur ob interfectum Ægyptium. 67, B. Magis laudatur, quòd sororem Mariam leprâ laborantem precibus suis sanaverit. *Ibid.* Moyses Pharaonis deum, sed Dei famulus. 89, B. Moyses legem Christus in tabulis scripsit. 207, v. 11, 12. Moyses populo duro metum incutit. *Ibid.* v. 18, 19. Ex Ægypto populum educit. 315, v. 313 etc. Moyses extendit manus in formam crucis. 349, v. 170. 1075, v. 85. Hoc manus extendente, vincitur Amalec. 295, xxxvi, v. 7, 8. 631, v. 1 etc. Cum solo Deo loquens, legem dat, et terram dividit. 439, v. 500 etc. Moyses mansuetudo. 621, v. 188 etc. Et humilitas. 1101, v. 219 etc. Moysi datum mandatum ut solus intrâ nubem accederet, ceteri procul starent. 831, v. 116 etc. Moyses è cœlo magnum nu-
- trit populum. 1017, ii, v. 4. Moyses puræ vocis arcana fuit auditor. 1141, lvii, v. 1, 2. Pro levibus culpis graviter punitur. 233, v. 65, 66. Moyses quis suppetias feret dogmatibus conculcatis. 841, v. 23 etc.
- Mulierem à Dæmone curvatam Christus sanat. 277, xxii, v. 14, 15.
- Mulierem ungentem pedes unguento Christus mandat verbo. 277, xxii, v. 7.
- Mulierem Alypii sporem, ad precationem invitat Gregorius, non metuens ne criminetur. 75, C.
- Mulieres. Mulierum amor quàm funestus. 172, C, D. 173, A etc. Mulierem omnibus dominari quidam dixit. 721, v. 869. Periculosa Mulieris cum juvenibus colloquia. 569, v. 95, 96. In alienam Mulierem oculos conjicere lex nostra vetat. 575, v. 181 etc. Mulier duplicem habet malitiam draconis et aspidis. 595, v. 117, 118. Mulierum et virorum discrepant oblectamenta. 601, v. 72.
- Mulieres se nimis ornantes insequitur Gregorius. 565, xxix, v. 1 etc. Mulieres fœdis coloribus facies suas inungentes, jam non facies, sed larvas gestant. *Ibid.* v. 4. Dei objurgatio ad Mulieres fucatas. 567, v. 45 etc. Mulier fucata, idolum. *Ibid.* v. 48. Similis est graculo alienis plumis induto. *Ibid.* v. 55 etc. Timere debet quod graculo accidit. *Ibid.* v. 57 etc. Qualis Mulier fucata, cum se necet rugis formam contraxit. 569, v. 61 etc. Mulieres fucatæ pavoni similes. *Ibid.* v. 89 etc. Pandoræ filia sunt omnes Mulieres impudentes. 571, v. 125. Non aurum gemmis intextum, non collare aut alia hujusmodi sunt ornatus in Mulieribus nobilibus. 577, v. 227 etc. 1065, v. 3 etc. Mulieres fucæ gaudentes, ut plurimum, parum pudicæ. 581, v. 290. Mulieribus turpe masculos mores proferre. 593, v. 83, 84.
- Mulierum sapientia est nullâ re se efferre, sed matrimonii legibus parere. 1065, v. 21 etc. Mulier cedat excaescenti marito; non enim qui leonis curam gerit, iram domat robore, sed manu permulcens et blandis verbis. *Ibid.* v. 24 etc. Nunquàm detrimentum ullum exprobrat viro. *Ibid.* v. 29 etc. Mulieres præsertim decet simplicitas. 1067, v. 37. Communes voluptates et dolores cum marito habeat. *Ibid.* v. 38 etc. Viro in dolore posito Mulier est portus. *Ibid.* v. 44. Radio et lanæ det operam, et versetur in meditatione divinorum oraculorum. *Ibid.* v. 45, 46. 579, v. 265 etc. Rarò exeat, et publica festa fugiat. 1067, v. 47 etc. Ad honestos et laudabiles cœtus cum prudentibus fœminis se conferat, ut egregium aliquem sermonem in animo insculpat, quo vel vitia corrigantur, vel virtutes augeantur. *Ibid.* v. 51 etc. Non nisi à propinquis, et sapientibus, et sacerdote videatur. *Ibid.* v. 54, 55. Fugiat et Mulieres superbas, quarum metreticia facies. *Ibid.* v. 56, 57. Hæ laudandæ Mulieres, quas viri nequidem norunt. *Ibid.* v. 62. Non properet ad nuptiale convivium, nec ad natale. *Ibid.* v. 63 etc. Non privatas computationes domi excitet, ne præsentem quidem marito. *Ibid.* v. 67, 68. A gulâ caveat. 1069, v. 69, 70. Non cachinnis; nec iræ indulgeat. *Ibid.* v. 69 etc. Aures ornatum habeant non in margaritis, sed in bonis sermonibus. *Ibid.* v. 74 etc. Mulier ad aspectum viri erubescat. *Ibid.* v. 77 etc. Linguam frenet. *Ibid.* v. 80 etc. Carni etiam in licitis modum imponat. *Ibid.* v. 86, 87. Sacrorum dierum marito rationem suadeat. *Ibid.* v. 87 etc.
- Mundanorum brevis fastus. 917, v. 11 etc.
- Mundus physicus, quid? 611, v. 2. De Mundo absurda profanorum opinio. 219, v. 1 etc. Mundus Deo non est cœternus. 223, v. 55 etc. Ejus compages non est fortuita. 949, v. 98. Mundum Deus, seu Verbum creavit. 225,

v. 1 etc. 245, v. 55 etc. Ejus creationis elegans descriptio. 303, v. 64 etc. Non alius Mundi rector, quam ejus conditor. 227, v. 14, 15. Sideribus non gubernatur. *Ibid.* v. 15, etc. Summa ratio omnimodis figuris ludit, commixtum hinc inde totum, sicut ei placuit, Mundum vestiens. 373, v. 589 etc. Mundum alloquitur Gregorius. 467, xi, v. 1 etc. Ejusdem mobilitas. *Ibid.* Se ab eo jactari queritur, cum tantus sit factus Christi manu. *Ibid.* xii, v. 1 etc.

Mundus duplex, angelicus et humanus. 225, v. 84 etc.

Mundi gloria quid? 437, v. 438, etc. Nulla mundi voluptas pura. 471, v. 55 etc.

Mundi bonorum vanitas. 485, v. 5 etc.

Mundi bona quare instabilia. 487, v. 29, 30. Sunt araneorum telis similia, 585, xxx, v. 27, 28. Mundus omnis

fugiendus, et aeterna sola sunt appetenda. 881, v. 51 etc. Mundus pulvis,

nubes, procella, cinis, aer. 1163, v. 36 etc. Mundi bona et ludicra aliis relinquit Gregorius. 483, v. 113 etc. 925, v.

129 etc. 935, v. 303 etc. Mundo vale dicit Gregorius. 955, lv, v. 23, 24.

Mundo alieni monachi. 997, v. 32 etc.

Munera quæ Deo grata. 207, v. 6, 7. Munera subvertunt sapientes. 593, v.

91, 92.

Museus deos carminibus effert. 1083, v. 243.

Myrthonis juvenca. 573, v. 165 etc.

Mysorum et Lydorum termini sint separati. 429, v. 293. Mysorum et Phrygum fines separati. 739, v. 1240. 815, v.

662.

Mysterium, quid? 623, v. 229.

N.

NAAMAN Syrum à leprâ mundat Elyseus. 265, xvi, v. 24.

Nabuchodonosoris statua lapide ventilata. 767, v. 1733 etc.

Nahum prophetae liber canonicus. 261, v. 23. 1153, v. 280.

Naïm viduae filius suscitatur. 277, xxii, v. 6.

Narcissus formæ propriæ amator. 573, v. 155, 156. 1021, v. 52 etc.

Nathan peccatores arguens. 815, v. 687.

Natura, quæ? 611, v. 3. Ea plurimum rectè succedunt, quæ Naturâ duce agredimur, et ea quæ invitâ Naturâ suscipiuntur, spem frustrari solent. 145, B. Naturæ miracula. 369, v. 532 etc.

Alia et majora prodigia. 373, v. 587 etc. Similia in parvis seminibus miracula. *Ibid.* v. 609 etc. Arte hominis ad statum perfectiorem adducitur. *Ibid.* v.

619 etc. Natura propria unamquamque rem distinguit. 545, v. 12 etc. Naturæ vis inferenda. 595, v. 123, 124. Natura difficilè mutatur. 817, v. 708. Natura omnibus non eadem est, sed alia bona,

alia autem mala, alia ex duobus permixta, 1055, v. 117 etc.

Naturæ duæ in unum Christum coeunt. 709, v. 650.

Naucratius frater magni Basilii, puræ vitæ norma, piscando aquis demersus interit. 1109, i, 11, 111.

Navigantes. Non magnum est è terrâ de Navigantibus judicium ferre. 138, B. Navigantium major pars in inferno. 487, v. 20.

Navilos proficisci nequit Gregorius morbo impeditus. 172, A. Apud Navilos Adelphium visitaverat. *Ibid.* D.

Navis laudanda, non elegans, sed solida. 849, v. 5 etc.

Nautilus piscis, cum tempestatem senserit, in se ipsum colligit. 76, C.

Nazaræi recentes vocantur monachi. 461, v. 913.

Nazianzi catholicæ ecclesiæ omnem substantiam Testamento consecrat Gregorius. 201, A. Nazianzum eadem ac Diocæsarea. 118, C, et Not. (g). *Vide* Diocæsarea.

Nazianzenæ Ecclesiæ, ne errore Apollinaristarum inficeretur, sollicitus Gregorius. 859, v. 64 etc.

Nectarius Constantinopolitanus Episcopus. Nectario ad Constantinopolitanum episcopatum adsumpti gratulatur Gregorius. 77, B. 78, C. Precatur ut Deus sacerdotium ejus ab omni calumniâ et vexatione vacuum gubernet. 79, A. Eadem Pancratium commendat. *Ibid.* Illum rogat ut Georgium, variis calamitatibus afflictum, domesticorum Comiti commendet. 127, C. 128, A. Nectarium laudans, illi Bosporii causam commendat. 152, D. 153, A etc. Illi neptem suam commendat prolixius. 154, A etc. Nectarium objurgat Gregorius, quod Apollinaristas conventus habere patiat. 167, C. Eum mysteriis divinis instructum et eruditum prædicat. *Ibid.* Illum exhortatur ut de Apollinaristarum licentiâ querelas ad imperatorem deferat. 169, A.

Negatio quid? 619, v. 153.

Nemesius primò causidicus, deindè Cappadociæ præfectus, et statuis honoratus, sed paganus. 1071, vii, v. 1 etc., et *Argum.* Nemesium rogat Gregorius, ne Valentiniano muletam irroget, sed opem ferat ejus calamitati. 164, A etc. Illum rogat, ne Theodosius venerabilis patrio solo migrare conetur. 165, A, B. Nemesium ex præfecturâ decedentem laudibus et votis prosequitur. *Ibid.* C, D. 166, A. Eum transeuntem non vidisse dolet. 166, B. Plurimæ ad Nemesium epistolæ perierunt. 164, D. Hunc hortatur Gregorius, ut ad religionem christianam accedat. 1071, vii, v. 1 etc. Rogat ut suis verbis auditum præbeat, quæ blandis et fallacibus tam sæpè præbuit. 1073, v. 27 etc. Carmen offert Nemesio, manûs suæ donum jucundissimum, quod solum ipsis superest possessionibus. 1087, v. 306 etc. Christifero manans ore, à Deo conditum, offert, rogans ut excipiat quam rependit vicem pro omnibus sibi ab eo collatis. *Ibid.* v. 309 etc. Illum exhortatur ut à Cappadociâ discedat, non divitiis auctus, sed Christi fide, ita ut paginis coelestibus inscribatur. 1089, v. 318 etc.

Nephtalim patriarcha. 263, xiii, v. 3.

Nicænae fidei contrâ Arianos editæ nihil præferendum. 93, D.

Nicobulus pater, filia sororis Gregorii maritus, ad quem Gregorius scribit. 13, E. Illi quod uxorem suam, ut parvam, cavillaretur exprobrat Gregorius. *Ibid.* In tumultibus inopinatis versatus Amphilocho commendatur. 14, D. Commendatur iterum Sophronio præfecto. 20, C. Laconismum docetur. 49, B. Nicobulus Juliano infensus. 60, C. Nicobulus Gregorius commendat Olympio. 108, B. Item et Helladio. *Ibid.* C. 138, D. 139, A. Nicobulus à quibusdam vehementius accusatur, ob hoc unicum seculum quod propter Gregorium invidiosus sit et liberior. 123, D. Illum apud Olympium, cujus æquitatem invocat, defendit. *Ibid.* D, E. 124, A etc. Eum ob famulos vexatum vindicari ab Asterio exoptulat. 124, D. 125, A, B. 126, A, B. Nicobulus omnibus superior lingua, auribus et ingenio. 1043, v. 115 etc. Magnis adsisens imperatoribus, inter strenuos bellatores laudem tulit. *Ibid.* v. 118 etc. Litteris autem celebrior evasit. *Ibid.* 123 etc. Filio respondet doctrinam sciscitant. 1049, v. 1 etc. Optat filio aliquantò plus pudoris, quam cujus specimen edidit patri. *Ibid.* v. 16, 17. Nunquàm ita patri ipse locutus est. *Ibid.* v. 18 etc. Filii audaciam ventis diffundens, desiderium ejus, patris lenitate excipit. 1055, v. 114, 115. Ejus desiderio assentitur. 1061, v. 222 etc. Fausta omnia filio precatur. *Ibid.* v. 230 etc. Filium, quamvis fervidum, excitat, veluti senex athleta, 1063, v. 251

etc. Patris ad filium proficiscentem monita. *Ibid.* v. 264 etc.

Nicobuli filios commendat Gregorius Theodoro Tyanensi. 132, A. Ad urbem proficiscuntur ut discant artem scribendi celeriter. *Ibid.* Eosdem Eudoxio rhetori commendat Gregorius. 142, D. 143, A etc. Nicobulo mortuo, viduam ejus, et suam sororem, cum ejusdem filiis Gregorio præsidi commendat Theologus. 161, A, B. Ità et Ecebolio. 162, A.

Nicobulus filius. Nicobulus Gregorii nepos, à patre, Gregorii pennâ, poscit ut in celebrem academiam; studii causâ, mittatur. 1037, iv, v. 1 etc. Aliquid à patre petit vitâ datâ præstantius. 1039, v. 37 etc. Non aurum, non argentam, non pretiosos lapides, aut alia poscit. *Ibid.* v. 42 etc. Unam pro omnibus cupit doctrinam. 1041, v. 58 etc. Post juvenilis ætatis studia, divini Spiritui animam tradere, et sacrarum Litterarum studio incumbere sibi proponit. *Ibid.* v. 77 etc. Gregorii avunculi, et matris suæ exemplum affert. *Ibid.* v. 89 etc. Moveri se ait exemplo patris, qui eloquentiâ pollebat, et aliis præclaris dotibus, sed præcipuè litteris. 1043, v. 113 etc. Postulat ut desiderio annuat pater: si autem malum appetat, è filiorum numero abjiciatur. 1045, v. 140 etc. Semultis opibus, natu maximus et primus, præstantiorem asserit. 1047, v. 191 etc. Patrem hoc nomine indignum judicat, si pecuniam filio præponat, aut muliebri ergâ illum desiderio foveat. *Ibid.* v. 194 etc. Rogat ut ipsi sit deus pro homine. 1049, v. 199. Matrem interpellat, ut ipsi auxilietur. *Ibid.* v. 204 etc. Nicobulo seignitie quodammodo laboranti, studium ut suum et diligentiam opponat, Eudoxium incitat Gregorius. 143, D. 144, A. Nicobulum illi iterum tradit, ut rhetoricum opus patri, sophisticum autem sibi largiatur. *Ibid.* D. 145, A. De Nicobulo magna et admiranda scribit Eudoxius, quæ credere non vult Gregorius nisi præbito documento. 154, D. 155, A. Illum iterum commendat Stagirio. 155, B. Ad illum audiendum se confert, sed non de sententiâ Gregorii. 156, B. Stagirium rogat ut Nicobulum Eustochio cedat. 158, D. Per Nicobulum apud Africanum se excusat. 187, D.

Nicomedem, qui omnes filios Deo dicavit, Hellenio commendat Gregorius. 1003, v. 143 etc. Nuptias iniit præclaras, et filiis multa præcepta virtutis tradidit, et, quod majus est, morum exempla. 1005, v. 147 etc. Nicomedes templum Deo ædificavit. 1153, cxii, v. 3. *Ibid.* cxiii, v. 2. Se ipsum Deo obtulit primum, deindè virginitatem filiorum. *Ibid.* v. 3, 4. De cælo populum suum regit cum duobus inclytis filiis. 1155, cxv, v. 3, 4. Iterum vitam inclytam fuerat amplexus. *Ibid.* v. 1. Carterium habet pietatis socium. 155, cxvii, v. 1, 2.

Nilus Ægypto dat opes. 1011, v. 266, 267. Nilus frugum dator. 1085, v. 267, 268.

Nimieta ubique odiosa. 547, v. 64.

Ninive humi prostrata servatur. 939, v. 43. Maximè propter peccati confessionem. 1025, v. 124 etc.

Nobiles effecere divitiæ, non prohibitas. 545, xxvii, v. 29.

Nobilitas vera, quæ? 393, v. 43 etc. 541, xxvi, v. 1 etc. 543, xxvii, v. 1 etc. Nobilitas terrena parvipendenda. 435, v. 417 etc. Velus sanguis. 487, v. 13, 14. Sola nobilitas est rerum prohibitas. 545, v. 34. Nobilitas vera, virtus. 605 v. 141 etc. Nobilitate pietas est præstantior. 1033, v. 280, 281.

Nocturnæ fabula egregia. 557, v. 235 etc.

Noë mundum ex aquis servavit. 315, v. 329 etc. 1017, ii, v. 2.

Nomina Sanctorum antiquis data Christianis. 1023, v. 79; 80.

- Nonna, Gregorii Theologi mater, Philtati filia. 1147, xcix, v. 1. Piis parentibus orta, nihilo est inferior sanctissimis mulieribus. 921, v. 221 etc. Fidem filiis communicat. 637, v. 117 etc. Eum à Deo precibus obtinet. 929, v. 198 etc. Filium precibus assecutum, Deo prius offert quàm daretur. 679, v. 68 etc. Huic Deo consecrat. 653, v. 424 etc. 929, v. 198 etc. 1135, lxxviii, v. 4 etc. Nihil nato habet præstantius. *Ibid.* Nonnae laudes. 637, v. 117 etc. 679, v. 57 etc. Omnes filios amavit, Gregorium autem super omnes, utpotè quem ipsa lactaverat. 1137, lxxi, v. 4 etc. lxxvii, v. 1. Pontum filiis sedat. 1139, lxxviii, v. 6, 7. Sponsum adducit ad fidem. 1135, lxxviii, v. 1 etc. Morbum amarum ab eo avertit. 1139, lxxviii, v. 9, 10.
- Nonna, diem Dominicum summo honore prosequatur. 1133, lxxvi, v. 1, 2. Item et templum Dei. *Ibid.* v. 4. Lacrymas sæpè fundebat quæ solâ cruce configebantur. *Ibid.* v. 5, 6. Nunquàm terga vertit ad sacram mensam. *Ibid.* v. 7. Nunquàm in ore sermo profanus aut risus mollis. *Ibid.* v. 8, 9. Ejus pietas. 1135, lxxvii, v. 1 etc. Altera Sara. 1143, xc, v. 1. Anna altera. *Ibid.* Altera Susanna, Maria altera. *Ibid.* lxxix, v. 6. Masculo animo vitæ secat viam, Christifera, crucis cultrix, mundi contemptrix. *Ibid.* lxx, v. 4 etc. Nunda omnes virtutes superavit. 1137, lxxiii, v. 1 etc. Radicis sanctæ germen, præsulis conjux, sanctæ prolis mater. *Ibid.* lxxiv, v. 1 etc. 1143, xci, v. 1, 2. Deo se dedit totâ vitâ et morte. 1139, lxxvi, v. 9, 10. Martyribus non inferior. 1143, xc, v. 1, 2. Nunquàm labra miscuit impuris labris, neque gentili manu puram manum usquè ad gibum. 1145, xcvi, v. 1, 2.
- Nonna quarta ex Gregorii Theologi proximis moritur. 991, xc, v. 2, 3. Moritur in templo, orans moritur. 1133-1145, lxxvi-c. Eundem tumulum habet cum filio Cæsario. 991, xci, v. 3, 4. Parem illi mortem habere optat Theologus. 1141, lxxxv, v. 1, 2. Hanc invocat, quâ salvetur. *Ibid.* lxxxi, v. 1 etc. Nonna cum marito Gregorio, Gregorio filio per prosopopeiam fausta precatur. 1149, ci, v. 1 etc. cii, v. 1 etc.
- Nonna Gregorii Theologi neptis. Hujus in Testamento nullam haberi vult Gregorius rationem, ut ejus vita reprehensione non vacet. 203, A.
- Novati vanum supercilium. 737, v. 1175.
- Nox. Noctis et diei vices. 291, v. 21. Nox laborum quies. *Ibid.* v. 25, 26. Noctis visa diurnis curis similia. 647, v. 291. Noctes insomnes trahit Gregorius. 925, v. 127, 128.
- Noxæ vel levissimæ sunt cavendæ. 355, v. 293. 601, v. 49 etc.
- Nuditas, turpis primi peccati sequela. 925, v. 105.
- Numerus, liber canonicus. 261, v. 12. 1103, v. 266.
- Nuptiæ. Preces donum optimum, pulcherrimum quod nuptiis possit offerri. 160, B. Nuptiis Christus intersit. 191, A. Oportet ut quemadmodum cætera omnia, sic etiam Christianorum Nuptiæ modestæ sint et compositæ. *Ibid.* B. Nuptiæ res legitima et honorabilis, sed adhuc carni serviens. 1171, xv, v. 13. Nuptiæ nodus gravior. 1175, xxiv, v. 5, 6.
- Nuptiarum parabola. 283, v. 43 etc. 361, v. 389 etc. È nuptiis revertenti Christo vigilandum. 279, xxvi, v. 9, 10.
- O.
- O**BITUS Sanctorum Christianis gaudii ac lætitiæ argumentum. 194, A.
- Objurgatio nimia impudentiam parit. 1035, v. 309, 310.
- Oblationes, quid? 628, v. 238.
- Oblivio, quid? 613, v. 33.
- Obtrectationes aliorum iniquo animo ferendæ. 603, v. 101 etc.
- Oculi alia cernentes, seipsos minimè cernunt. 125, A. Oculi licèt perspicax, aspectabilia non videt sine solis numine. 409, v. 93 etc. Oculos cor sequitur nefarios. 565, v. 20. Oculi cohibendi. 583, xxx, v. 9. Oculis sit ostium. 921, v. 51. Oculi virginei servandi. 1095, v. 113.
- Odium, quid? 619, v. 162.
- Officio cedere culpâ caret. 77, A.
- Olfactui non indulgendum. 601, v. 69.
- Olor senex canit canticum in discessu. 903, v. 55 etc.
- Olympianus iudex. Ab hoc optimo et eloquentissimo oratore librum, quem commodaverat, Aristotelis epistolas continentem, repositit Gregorius, ne integritatem tentare videatur. 192, B, C.
- Olympias, matrona Romana. Olympiadis nuptiis interesse non potest Gregorius. 159, D. Adest quantum ad voluntatem, juvenes et dextras inter se jungens. *Ibid.* E. Olympiadi carmen nuptiale mittit Gregorius, et sapientissima dat monita. 1063, vi, v. 1 etc. A Theodosiâ junior bonis moribus fuerat instructa. 1069, v. 97 etc.
- Olympius, Cappadociæ præfectus. Huic miseram et viduam Philumenam commendat Gregorius. 99, A, B. Et Paulum. *Ibid.* C. Similiter et Eustratium. 100, A. Ab eo petit ut cohibeantur Apollinaristæ. 106, D. 107, A etc. Eidem commendat Nicobulum patrem. 108, B. Illum laudat. 111, C. 117, B. Illi Aurelium commendat militem. *Ibid.* C. Olympium contrâ Nazianzenos ob seditionem iratum à destruendæ urbis proposito, deterere conatur. 118, B etc. 120, C, D. Ei pro beneficiis susceptis gratulatur Gregorius. 121, A. Pro Leontio presbytero deprecans patronam adhibet ipsius Olympii conjugem. *Ibid.* B, C. Eidem scribit de Veriani filiâ, quæ à marito per divortium discedere volebat, quod improbat. *Ibid.* D. 122, A, B. Illi Nicobulum patrem, quem nonnulli vehementius accusabant, vindicandum commendat. 123, D, E. 124, A etc. Olympium, à præfecturâ discedentem Cappadociæ, fletibus et laudibus prosequitur. 129, D. 130, A, B.
- Operariorum parabola. 279, xxiv, v. 12. 283, v. 32 etc.
- Opes. Opum potestas. 393, v. 46 etc. Opes vitii magistræ. 395, v. 102 etc. Opes sanctæ administratæ. 489, v. 7, 8. Opum amantes phreneticis similes. 545, xxviii, v. 1 etc. Alienis bonis invident. *Ibid.* v. 21 etc. Pauperibus calumniantur. 547, v. 32 etc. Illos devorant ut leo. *Ibid.* v. 52 etc. Modum nesciunt. *Ibid.* v. 55 etc. Opum nulla satietas. 553, v. 174 etc. Venenum est opibus vana amplificatio. 555, v. 187 etc. Opes vermibus non relinquendæ. 587, v. 55, 56. Opes temporales non diligendæ. 593, v. 81, 82. Opum natura nihil firmitatis habet. 1089, v. 21 etc.
- Optimus, episcopus Antiochenus, Testamento Gregorii subscribit. 204, B.
- Opus cum sermone connectendum. 171, B. Duæ sunt partes Dei ad bona opera, prima et postrema, una media hominis. 409, v. 96 etc. Opus sine verbo, præstat verbo sine opere. 599, v. 21 etc.
- Oratio Gregorii ad Deum. 857, xix, v. 1 etc. 937, v. 433 etc. Ad Trinitatem. 935, v. 313 etc. Ad Christum. 869, xxviii, v. 1 etc. 881, xxxiii, v. 1 etc. 959, lxii, v. 1 etc. *Ibid.* lxiii, v. 1 etc. *Ibid.* lxiv, v. 1 etc. 961, lxx, v. 1 etc. *Ibid.* lxvi, v. 1 etc. *Ibid.* lxvii, v. 1 etc. 965, v. 71 etc. 967, lxx, v. 1 etc. 969, lxx, v. 1 etc. 971, lxxiii, v. 1 etc. *Ibid.* lxxiv, v. 1 etc. *Ibid.* lxxv, v. 1 etc. 973, lxxvi, v. 1 etc. *Ibid.* lxxvii, v. 1 etc. Ad Christum in periculo. 685, v. 193 etc. Ad Christum in morbo. 867, xx, v. 1 etc. 949, v. 101 etc. 969, lxxi, v. 1 etc. In exitum vitæ. *Ibid.* lxxii, v. 1 etc.
- Orationis laus et funis contrahendus. 1055, v. 106.
- Orator improbus leges labefactat. 593, v. 63. Bonus orator continua est harmonia. *Ibid.* 64.
- Orbitas est morbus. 487, v. 16.
- Ordo robori præferendus, ipse et robur. 595, v. 99, 100.
- Origenis philocalia. 103, B.
- Orpheus feras et lapides flectebat. 575, v. 169. 1029, v. 213, 214. 1083, v. 241. Orphei cithara erat eloquentia. 1059, v. 193, 194.
- Ortus mortalibus duplex, unus ex carne. 1031, v. 260 etc. Alter ex Spiritu sancto. 1033, v. 263, 264. Tertius, cum lacrymis et cordis dolore anima crimine absurgitur. *Ibid.* v. 265, 266. Primum dant parentes, secundum Deus, tertium nos ipsi. *Ibid.* v. 267 etc.
- Osee liber canonicus. 261, v. 21. 1103, v. 277.
- Osiridis et Isidis mugitus luctuosi. 1085, v. 269.
- Ossa nuda vitæ præsentis vanitatem communiunt. 595, v. 119, 120.
- Ostantionis plus fortassè est ac pietatis in iis qui auro et argento Deum honorant. 70, C.
- Ostracina ab incolis non postulatur aqua. 23, A.
- Otium Gregorio maxima actio erat. 44, C.
- Ovis errabundæ parabola. 279, xxiv, v. 10. 281, xxv, v. 15. 1023, v. 111 etc.
- Ovium et hædorum separatio. 279, v. 18. 285, v. 67 etc. *Ibid.* v. 82.
- Oza percussus à Deo propter arcam intempestivè sustentatam. 831, v. 136, 137.
- Ozizalæ regio oleribus ferax. 23, A.
- P.
- P**ALLADIUS sacrarum largitionum primò comes, et deindè ad summam dignitatem evectus. Huic Gregorius Euphemium commendat. 98, B. Et Sacerdotem. 140, A.
- Palladius alter Gregorii familiam dilaniat incursibus. 73, C.
- Pallor insigne est virgini ornamentum. 381, v. 35.
- Palmis alticomis inest lex amoris et conubii imago. 311, v. 239, etc.
- Paludatus, quid? 75, A, et Not. (a).
- Pancratium Nectario commendat Gregorius. 79, A.
- Pandio Progues et Philomelæ pater. 112, D, et Not. (d).
- Pandoræ fabula. 571, v. 115 etc. Pandoræ filiae sunt omnes mulieres impudentes. *Ibid.* v. 125.
- Panes à Christo multiplicati. 273, v. 15, 16. *Ibid.* v. 21, 22. 275, xxi, v. 8, 11, 12. 277, xxii, v. 111 etc. *Ibid.* xxiii, v. 6. 663, v. 591.
- Panes postulantis parabola. 279, xxvi, v. 6, 7.
- Panis alienus est angustus. 487, v. 19.
- Pansophio Gregorius gratulatur de Evagrio ad philosophiam strenuè accedente, et illum sibi amicum inde fieri. 189, A, B. Quanquàm loco remotus, semper ipsi amicitia propinquus est. *Ibid.* C.
- Panthera pugnat pro parvulis. 1051, v. 36.
- Parabolæ Christi secundum Matthæum. 277, xxiv, v. 1 etc. Secundum Marcum. 279, xxv, v. 1 etc. Secundum Lucam. *Ibid.* xxvi, v. 1 etc. Secundum omnes evangelistas. 281, xxvii, v. 1 etc.
- Paradisus. In paradisum primus homo collocatus. 247, v. 105, 106. È paradiso ejectus. 247, v. 115 etc. 249, v. 9. Paradisus, lex prima, primum simplicis vitæ exemplum. 439, v. 468 etc. Paradisum cum Christo ingressus est latro de ligno crucis. 959, lxiii, v. 8. Paradisum,

- undè ejectus est, ingredi optat Gregorius. *Ibid.* v. 5 etc.
- Paralipomenon libri canonici. 261, v. 16. 1103, v. 269.
- Paralyticus à Christo sanatus. 273, v. 8. 275, xxi, v. 4. *Ibid.* xxii, v. 3. 277, xxiii, v. 5. 279, xxv, v. 9. Paralytici tres in Evangelio. 861, v. 94, 95. Paralyticus novus Gregorius. 947, v. 71, 72.
- Pardalis pro prole dimicat. 1039, v. 18 etc.
- Pardi ad ferrum jubam arrigunt. 477, v. 15 etc.
- Parentis primi lethalis gustus. 435, v. 426, 427.
- Parentes colendi. 589, v. 15. 691, v. 315. 1053, v. 65 etc. Lex quæ illos colere jubet sodalitatibus et familiaritatis legi anteposenda. 1, A. Quid filiis apprecari debeant. 105, C, D. Optima Parentibus monita. 365, v. 446 etc. Parentes filiae sunt vinculum. 365, v. 476. Parentum erga filios amor. 1037, iv, v. 1 etc. 1051, v. 25 etc. Parentes mortui in filiis reviviscunt. 1037, iv, v. 5. Quid Parentes à filiis, et quid filii à Parentibus debeant expectare. 1047, v. 183 etc. Parentes et filios amore natura colligavit, legibus, quæ nisi serventur de tota vitâ humanâ actum est. 1051, v. 25 etc. Parentes secunda in procreatione filiorum instrumenta. *Ibid.* v. 41, 42.
- Parnassum usquè proficiscitur Amphilo-chius episcopus, ut causam Bosporii Coloniensis propugnet. 152, A.
- Parœciæ. De parœciis agitatur quæstiones. 151, C. 153, B.
- Parva superans, non semper magna superabit. 883, v. 19, 20. Parvos superare non magna laus. 339, v. 15 etc. Parvum non est, quod magnum affert. 583, xxx, v. 19.
- Parvulorum cædes signat abolitionem figurarum. 621, v. 197.
- Paschæ dies mysticum futurorum bonorum symbolum. 104, D. In festo Paschæ, dabantur munera. *Ibid.*
- Paspasinus (Georgius) juramentum non scripto consignatum, ut nullum existimans, ab eo se liberum credebatur, et ideo à Gregorio damnatur. 134, D. 135, A. etc.
- Passiones Christi benignitatem docent. 607, v. 176.
- Pastinaca facillè necat. 609, v. 224.
- Pastor bonus ovem errantem insequitur. 1023, v. 111 etc.
- Pastorum munia et pavor. 865, xxiii, v. 17 etc. Pastores ubi sunt mali, non mirum populos delinquere, cum vix boni sint, qui bonos habent præsules. 873, v. 98 etc.
- Pati facilius est, quàm prodesse. 837, xiv, v. 19.
- Patientiæ encomium. 627, xxxvii, v. 1 etc. *Ibid.* xxxviii, v. 1 etc. Patientia in morbo. 869, xxix, v. 1 etc. Patientiam docet dura perferre. 875, v. 111, 112.
- Pater Deus. Unus Deus Pater, principii expers. 209, v. 25 etc. Nil antè Patrem, aut Patre majus, qui omnia intus habet. *Ibid.* v. 5, 6. A Patre Filius. *Ibid.* v. 7. Pater omnipotens et ingenuus. 665, v. 623, 624.
- Patris, qui filiis mala non dat, parabola. 285, v. 95 etc.
- Patres honorandi. 587, v. 53 etc. Pater filiis datus est à Deo, velut deus, in hominum decus et honorem. 1017, iii, v. 1 etc. Patrûm gloria virtus filiorum. 2, D. Patris benevolentia par inter liberos. 190, B. Virga patris filio venerabilis. 235, v. 103 etc. Patres, carnis tantum sunt patres. 319, v. 392 etc. Patri non exprobandum, quod carni serviens nos genuerit. 1049, v. 18 etc. Plùs leves corporum navi filiorum, Patres contristant, quàm gravia animarum vitia. 321, v. 400 etc. Cum patre filio non exposulandum. 589, v. 17, 18. Patris admonitio optima est. 1049, v. 7. 1063, v. 2. Patris ultimæ admonitiones hærent in imâ mente. 833, v. 812 etc. Patris gloria vel ignominia sunt filii, prout boni vel mali fuerint. 1023, v. 86 etc. Christo non placet Patrem uni è filiis mitem esse, aliis verò asperum; et sæpe filios præ cæteris dilectis malis afficit. 1029, v. 221 etc. Patris indignatio abruptit vitam. 1031, v. 231, 232. Patris ira brevis. 1035, v. 314. Patrum et filiorum communis gloria et ignominia. 1045, v. 147, 148. Patris admonitio optima est. 1049, v. 7. 1063, v. 2. Patri jucundum à filio superari. 1049, v. 111 etc. Non hominum tantum filii sumus, sed etiam Dei, cujus Patres sunt organa, et secunda in cingendo partes habent. 1051, v. 40 etc. Præstat severum Patrem perferre, quàm ab aliis benè tractari. 1053, v. 81, 82. Nihil, quàm Patri defuncto exequias persolvere, antiquius habebat Gregorius. 57, C.
- Patria vera, quæ? 435, v. 428 etc. Patria communis omnium mater. 32, B. Patrium solum alii habent, nos autem superam civitatem. 59, B. Patria tellus proprium barathrum. 487, v. 20.
- Patriarchæ duodecim. 263, xiii, v. 1 etc.
- Patrocli mortem lugent Achillis equi. 138, A.
- Paulinus, Antiochensis episcopus. Paulini mortem expectandam censet Gregorius, priusquàm Meletio detur successor. 761, v. 1624 etc.
- Paulus Apostolus. Pauli quatuordecim Epistolæ canonicæ. 261, v. 35. 1105, v. 298 etc. Paulus in cælum evehctus. 317, v. 326. Paulus divinus. 325, v. 488. Paulus potens in malo et in bono. *Ibid.* v. 498 etc. Pauli certamina. 351, v. 202 etc. Paulus famem et frigus alacriter pertulit. 383, v. 88. Paulus ex arte victum parabat. 448, v. 549, 550. Paulus quomodo juravit. 505, v. 225 etc. Pauli in reprehendendo Petro libertas. 523, v. 222 etc. Paulus Romæ martyrio affectus. 841, v. 65.
- Paulus quidam in Gregorium contumeliosus. 68, D.
- Paulum alterum Olympio commendat Gregorius. 99, C.
- Paulus, incertum quis sit. 1163, cxxix, *Tit.* et *Not.* Ejus cadaver in tumulum parens intulit. *Ibid.* v. 13 etc. Hunc, ut surculum, excidit prius, et ut plantam tellam præcidit Pluto antè tempus. *Ibid.* v. 22 etc. Rogat, ut eruatur à pœnâ fluvii ardentis. *Ibid.* v. 44 etc.
- Pauperes. Pauperum ad nuptias vocatorum parabola. 279, xxvi, v. 14.
- Pauperibus exigua magna sunt. 23, A. Pauperes hoc nomine, et quidem magno, superiore conditione sunt, quod etiamsi alioqui injuriam inferant, ob calamitatem tamen hominibus misericordiam movent. 68, C. Pauper fures non timet. 393, v. 60 etc. Paupere nil securius. *Ibid.* Adversa facilius ferunt pauperes quàm divites. 395, v. 86 etc. Pauperes divitibus robustiores. 397, v. 116 etc. Pauperum mors nullis molestiam parit. 399, v. 150 etc. Superbia divites gravius tentat quàm Pauperes. 399, v. 159 etc. Antithesis divitum et Pauperum. *Ibid.* v. 163 etc. Pauperes Dei manu sunt facti; ob id magni pretii et venerabiles. 561, v. 322 etc. Pauper sapiens diviti cupiditatibus servienti præponendus. 625, xxxv, v. 3 etc. Pauperibus naturâ comparatum, ut non magnificè de se sentiant. 593, v. 69, 70. Pauper non contemnendus. 595, v. 125, 126. Pauperum securitas. 605, v. 125 etc. Pauperibus de nostro dandum. 561, v. 320, 321. Talis se præbet Deus ergà hominem, qualis ipse ergà Pauperes. 55, A. Durus ergà Pauperes, Deus expectietur durum. 605, v. 121 etc. Pauperibus danda elemosyna, maximè ab episcopis. 803, v. 460 etc. Pauperibus alendis tres curatores instituit in suo
- Testamento Gregorius. 201, B. Is omnia destinat. 203, A.
- Paupertatis commoda. 393, v. 49 etc. Paupertas Christiana commendatur. 437, v. 437-578. Paupertas pedica. 485, v. 10. Paupertas voluntaria. 486, v. 5, 6. 585, xxx, v. 1, 2. Paupertas honesta præstat iniquis divitiis. 605, v. 134 etc. 553, v. 145. 1063, v. 260. Paupertas philosophica. 625, xxxv, v. 1 etc. *Ibid.* xxxvi, v. 1 etc. Paupertas sacra est instar amplissimæ hæreditatis. 1005, v. 167.
- Pavonis mos et superbia. 569, v. 89 etc.
- Peccatorem Deus plagis et bonis ad vitam revocat. 929, v. 189, 190. Ploret Peccator; unum hoc Peccatori remedium. 951, v. 12. Propter Peccatores Christus naturam humanam adsumpsit, et mortuus est. 1023, v. 102 etc. Peccatoribus sæpè Rex septenis vicibus repetitis perperit. 1025, v. 121, 122.
- Peccatum, quid? 619, v. 172. *Ibid.* v. 179. Peccatum primi hominis. 923, v. 99 etc. 1015, v. 345 etc. Peccati principium à nobis fluxit; incrementum à Diabolo. 223, v. 51 etc. Peccatum originis, damnum semper ex recenti semine virescens, ab Adamo à quo totius iniquitatis spica in miseris homines est propagata. 249, v. 128, 129. Variæ peccati originalis vel levioris imagines. 355, v. 28 etc. Peccatum una molestia. 137, D. Nihil fœdum præter Peccatum. 253, v. 65. Peccatum nos à Deo separat. 401, v. 184. Quod plures sunt vitæ dies, eò plura contrahuntur Peccata. 407, v. 66. Quibus Peccatis venia debeat. 557, v. 250 etc. Dei solius est non peccare. *Ibid.* v. 253. Peccata difficilius remittuntur in lege novâ, quàm in veteri. 559, v. 263 etc. Peccati gradus. 601, v. 61 etc. Gravius peccant, qui in præstantissimo vitæ genere peccant. 403, v. 223 etc. Peccatum alicujus non est ordini adscribendum. *Ibid.* v. 227 etc. Peccati culpa nobis tribuenda. 609, v. 205 etc. Peccati pœna sunt æumnæ. 859, v. 35, 36.
- Pecuniæ causâ plures sunt mali. 501, v. 119. Pecuniæ amore alii ex aliis fluctibus excitantur. 503, v. 157 etc. Totus indè agitur mundus. 699, v. 461, 462.
- Pegasus volucris equus. 417, v. 50.
- Pelopidas humerus indicat. 32, D. Pelopis humerus Pelopidæ habere cupiebant. 1045, v. 128.
- Penelopes tela. 567, v. 41.
- Pentateuchus. 1103, v. 264.
- Peregrini honorandi. 583, xxx, v. 14.
- Perfectio. Ad Perfectionem quisque tendat. 413, v. 145.
- Perfectus nemo fit, nisi præviâ præparatione. 809, v. 555 etc.
- Periclis mansuetudo. 527, v. 279 etc.
- Periculum. Alios se Deo inter Pericula, alios post Pericula exhibere non decet. 19, D. Periculum securitate potius est, et calamitas secundis rebus magis expectanda. 20, A. Absurdum est extrâ Pericula philosophari, tempore autem id agente philosophiæ expertes apparere. 28, B. Pii honesta Pericula salutis anteponunt. 451, v. 712 etc.
- Perjurium gurgitum est maximum. 497, v. 58 etc. Fidei suæ negatio. 499, v. 77 etc. Res omnium pessima. *Ibid.* v. 83, 84.
- Persæ sic dicti ab Achmene rege. 1043, v. 120 et *Not.*
- Persecutiones Christianis utiles. 461, v. 707 etc.
- Persecutores Deum piis eripere student. 451, v. 731, 732.
- Perseverantia in bono sectanda. 589, v. 11, 12.
- Persuasionem mentes, quàm vi cogere æquius. 743, v. 1293, 1294.
- Pes. Pedes à Christo firmati. 663, v. 590.
- Pedum opus, ut per viam planam ince-

- dant. 921, v. 57, 58. Pedes sæpè mentiuntur pudicitiam. 1069, v. 84, 85.
- Petra Hebræis fundit aquarum fluentia. 295, xxxvi, v. 5, 6. 297, xxxviii, v. 4. 349, v. 168. Petrarum fissura in passione, petrarum propugnatrix. 623, v. 213.
- Petrus Apostolus, discipulorum caput. 791, v. 222. Petri socrus à Christo sanata. 273, xx, v. 5. 275, xxi, v. 3. *Ibid.* xxii, v. 3. 279, xxv, v. 9. Petro, (petra quæ rumpi non potest), Ecclesiæ commissa clavis. 325, v. 488, 489. Petrus solis ex lupinis delicias degustabat. 443, v. 550, 551. Petri mansuetudo. 523, v. 222 etc. Petrus Romæ martyrio affectus. 841, v. 65. Ejus Epistolæ duæ. 261, v. 37. 1105, v. 310 etc.
- Petrus Alexandrinus episcopus. Huic levitatem exprobrat Gregorius. 719, v. 856 etc. Hunc Maximus aggreditur. 727, v. 1015 etc. Petri preces senex Gregorius et mortis proximus expostulat. 196, B.
- Petrus Vitalianus. *Vide* Vitalianus.
- Phæacibus Ulysses eloquentiâ augustus apparet. 1061, v. 212.
- Pharao aqvis obrutus. 295, xxxvi, v. 4. Scelerum inventor. 323, v. 451. Pharaonis venefici, Ægyptii magi. 815, v. 674. *Ibid.* v. 679.
- Pharisæi et Publicani parabola. 281, xxvi, v. 20. 285, v. 92, 93. *Ibid.* 653, v. 393 etc.
- Pharisæi minutis pii præceptis. 735, v. 1161.
- Pharmacum amarum sæpius sanat. 235, v. 100.
- Phidias amores suos in annulo scribens. 859, v. 863, 864.
- Philadelphius ab Euthalio diacono vinculis et plagis malè vexatur. 126, C. Philadelphium, quem cor suum vocat, Hellenio commendat Gregorius. 1007, v. 197.
- Philagrio suum de Cæsarii fratris morte dolorem aperit Gregorius. 26, A. Illum precatur ut sæpius ad se litteras dirigat. *Ibid.* B. Philagrius morbo correptus animo et corpore dejectus nimium videtur. 27, A. Illum corroborari nititur Gregorius. *Ibid.* etc. Eidem calamitates philosophiùs toleranti gratulatur. *Ibid.* E. Ad illum mittit Demosthenicum librum, non verò, quam amiserat, Iliadem. 27, C. Iterum ad patientiam incitatur Philagrius. 28, A etc. Hunc curæ nimie erga prædium, et nimii laboris in infirmâ valetudine insimulatum excusat Gregorius, modò nec immoderatè, nec avaritiæ studio agat. 29, D. 30, A. Philagrius de rebus optimè ratiocinatur. *Ibid.* B. Eo omnes etiam ad res suas constituendas præceptore ac consultore, privatim et publicè utuntur. *Ibid.* In Matakâ ægrotat. 30, D. Psalmi septuagesimi secundi enarrationem à Gregorio exposcit. *Ibid.* Eo loquente, quasi stimuli ictu excitatus, et manus ad cælum tendens precatur. 31, A, B. Gregorium ex præceptore discipulum habet. *Ibid.* Morbo laborantem Gregorium per patientiam ad patientiam adhortatur. 31, D. Illum invisendi magno, sed vano, valetudinarius desiderio tenetur Gregorius. 76, A. Philagrium ipsum morbo laborantem ad patientiam hortatur. *Ibid.* C. Philagrius patientiæ in morbo exemplar. 1165, iv, v. 1 etc. 1167, v, v. 1 etc. *Ibid.* vi, v. 1 etc. Philagrius perdidit formam corporis, animâ ratione præditâ non deteriore. 1115, xxi, v. 1, 2.
- Philocalia Origenis. 103, B.
- Philosophia, quid? 189, B. Philosophari extrâ pericula, tempore autem id exigente, Philosophiâ expertes apparere absurdum est. 28, B. 186, C. Facilius est in alienis quàm in propriis philosophari. 29, D. Summæ Philosophiæ tempus est in calamitatibus fortem præstare animum, atque ita cum iis qui
- mœrorem inferunt decertare. 49, D. Philosophia et prosperitate utitur moderatè, et calamitatem fert honestè. 65, E. Qui philosophiæ animum adjungit, aspera et difficilia sperare debet. 177, C. Philosophiæ multæ sunt exercitationes. 181, A. Tristia Philosophiæ materies. 183, C.
- Philosophus paganus prolapsi sodalis vicem luget, scribens: Mihi mortuus es. 13, C. Philosophi nil indignum est patiendum. 178, B.
- Philoxenis luxus. 445, v. 612 etc.
- Philumena misera et vidua Olympio commendatur à Gregorio. 99, A, B.
- Philtatus Nonnæ pater. 1147, xcix, v. 1. Amphiloohii pater et Gorgoniæ maritus. 1151, cvii, v. 4.
- Philtatus adolescens moritur, magni magnus moderator populi. 1161, cxxiv, v. 1, 2.
- Phinees zelotes dictus ob Madianitem et strupratorem ejus interfectum. 67, B. Majorem laudem tulit, quòd pro populo in scelus collapsò preces fudit. *Ibid.* Phinees quis meretricios sermones gladio transiget? 841, v. 21 etc.
- Phocas Vitalianus. *Vide* Vitalianus.
- Phœnicia urbs inclita, legum sedes Romanarum. 1061, v. 226, 227.
- Phoenix renascens ex pulvere. 369, v. 526 etc.
- Photio sophistæ Gregorius omnia quæ habet, sua esse declarat, et vicissim. 139, B.
- Phreneticorum descriptio. 545, xxviii, v. 7 etc.
- Phrygum et Mysorum fines separati. 739, v. 1240. 815, v. 662.
- Phrynes, famosa meretrix. 459, v. 869.
- Physica, rerum naturalium cognitio. 1040, v. 69 etc.
- Pictorum astus sacrilegus sua scorta pingentes. 459, v. 861 etc. Pictor optimus est, qui sinceræ et veras formas tabulis exprimit. 849, v. 1, 2.
- Pietas, quid? 619, v. 182. Pietatis præposterum studium multis fraudi fuit. 491, v. 47, 48. Pietas nobilitate est præstantior. 1033, v. 281, 282.
- Pigritia, quid? 615, v. 78.
- Pindarus citatur. 9, A. 10, A. 103, A. 142, A, B.
- Pinus aquâ dejecta. 659, v. 529 etc. Pinus quonam modo securâ, cum cedrus quasatur. 877, v. 207, 208.
- Pisæus pulvis. 1063, v. 255.
- Piscationis parabola. 279, xxv, v. 9. 283, v. 29.
- Piscibus maris sua lex est circâ nuptias. 369, v. 543 etc. Piscibus necem infert æs sub escâ. 633, v. 56. Pisces ipsi suam amant prolem. 1039, v. 27 etc. 1051, v. 30.
- Pius. Pius Deus eripi nequit. 529, v. 336.
- Piorum calamitas prosperitati impiorum præferenda. 603, v. 109 etc.
- Platanus aquâ dejecta. 659, v. 529 etc.
- Plato citatur. 22, D. 27, B. 146, B. Plato pertringitur. 221, v. 21 etc. Plato mercaturam exercet. 429, v. 309 etc. Siculas mensas sequitur. *Ibid.* v. 313 etc. Plato venditur. 431, v. 315 etc. Ab alio accipit libenter vestem, quam à sapiente Archelao noluerat accipere. *Ibid.* v. 319 etc. Platonis lingua mel stillans. 415, v. 43, 44. Platonis de animâ liber. 449, v. 682. Platonis juramentum per platanum. 511, v. 306 etc.
- Plautus, strepitus sagittæ sine vestigio, sonus complosæ manûs. 983, v. 51 etc.
- Plebs in ecclesiâ effusa circâ cancellos, prædicante Gregorio. 845, v. 13, 14. Ejus ardor ad audiendum verbum Dei. *Ibid.* v. 15 etc.
- Pluvia ab Eliâ primum detinetur, deinde dimittitur. 265, xvi, v. 6, 7.
- Pœna major timenda est admittentibus majora crimina. 831, v. 134, 135.
- Pœnitentia, quid? 623, v. 235. Pœnitentia, optima animæ medicina. 649, v. 348 etc. Pœnitentia et mortificationes
- quorundam monachorum. 999, v. 55 etc. Pœnitentia Gregorii. 927, v. 141 etc. Alia pœnitentiæ exempla. *Ibid.* v. 148 etc.
- Pœsis mœroris medicina, juvenum oblectans adhortatio. 675, xi, v. 6 etc. 905, v. 90, etc. Pœsis Scripturis divinis non aliena. *Ibid.* v. 82 etc. Gregorio familiaris, nec immeritò. *Ibid.* v. 100 etc.
- Pœta malus irridetur. 905, v. 69 etc.
- Polemo libidinum victor. 455, v. 793 etc.
- Polemonis effigies meretricem fugat. *Ibid.* v. 802 etc.
- Polycletus, celebris pictor. 819, v. 741.
- Polycrates anulum in mare dejectum, in piscis visceribus reperit. 895, v. 193 etc. 1021, v. 42 etc.
- Polydamna, Thonis uxor, dat Helenæ remedium, quod est eloquentia. v. 1059, v. 200 etc.
- Polypi color in fabulis celebratus. 567, v. 54. 829, v. 83. Polypus linquens thalamum. 847, v. 74.
- In Polytheos invehitur Gregorius. 229, v. 5, 6. Polythei, multitudinem deorum inducentes. 735, v. 1155 etc.
- Pondera nobis Deus talia rependit, qualia et ipsi aliis pendimus. 1017, ii, v. 11, 12.
- Ponticam solitudinem, Basilii secessum, cavillis consecratur Gregorius. 3, C. 4, A.
- Pontus Gregorii patria, et amica tellus. 911, xiii, v. 1 etc.
- Populus omnino est bonorum confusio. 597, v. 138. Populus collectio hominum ad Dei cultum. 623, v. 224.
- Porcorum in mare demersorum miraculum. 663, v. 585. 955, lv, v. 7 etc. *Ibid.* lvi, v. 4, 5.
- Postumianum prætorii præfectum laudat Gregorius, et rogat ut potestate suâ ad conciliandam pacem ecclesiis, et eos qui dissidia exerceant coercendos utatur. 141, B, C. 142, A etc.
- Potentia paucorum est. 383, v. 92. Ad flagitium prompta. 593, v. 95, 96. Non nocendo, sed juvando ostendenda. 609, v. 221 etc. Plerumquè hominem facit deteriolem. 799, v. 383.
- Potestas habenda, non ut in peccantes animadvertat, sed ut caveatur, ne omnino peccent. 10, D. Potestas insipientem efficit deteriolem. 813, v. 636.
- Præceps animus vitandus. 599, v. 45 etc.
- Præceptoris oculus tacita disciplina est. 139, A.
- Præceptum. Præceptorum effectores Christianus. 1101, v. 215.
- Præcursoris natale ab Angelo nuntiatur. 269, v. 40. Præcursoris cibus insolitus. 691, v. 293, 294. Præcursor Domini occisus est ob verum dicendi libertatem. 841, v. 66.
- Præmia parantur iis qui pro Deo laborant. 151, A.
- Præsentium rerum contemptus maximum bonorum. 2, D. Præsentium rerum inconstantia et inæqualitas ad Deum et futura debent nos reducere. 24, C. Res Præsentis tanquàm umbras et ænigmata præterire docet sermo divinus. 137, C. Non Præsentia, sed futura, fidei sunt promissa. 231, v. 41 etc. Cur Præsens prosperitas veteribus concessa. 233, v. 53 etc. Præsentibus bonis non debemus delectari, quia brevè relinquenda sunt. 347, v. 145 etc. Præsentia sunt fumus et cinis. 643, v. 212, 213.
- Præses bonus laudibus ornatur. 9, D etc.
- Egregia laus Præsidiis, metum detrimenti expertem incutere. 164, A.
- Præsules lucere debent. 599, v. 17 etc. *Vide* Episcopus.
- Precatio, quid? 619, v. 139. Precatio antè Scripturæ lectionem. 295, xxxv, v. 1 etc. Precatio ante iter suscipiendum. *Ibid.* xxxvi, v. 1 etc. Alia Precatio de prospero itinere. 297, xxxvii, v. 1 etc. Alia. *Ibid.* xxxviii, v. 1 etc. Precatio matutina. 867, xxiv, v. 1 etc. Precatio

- vespertina. *Ibid.* xxv, v. 1 etc. Precatio postridiana. *Ibid.* xxvi, v. 1 etc. *Vide* Oratio.
- Preces locis minimè definitæ ac circumscriptæ. 190, D.
- Presbyteri contumeliâ non afficiendi. 46, B. Presbyteri, ovilis duces, ætas selecta, sub episcopo sedebant. 845, v. 9, 10. Secundos thronos tenent. 873, v. 67 etc.
- Presbyteri cujusdam invidia in Gregorium. 717, v. 824 etc.
- Priapi turpitudines. 857, v. 848 etc. Priapum lignum adamans Prosymni formosi deus. 1085, v. 276.
- Primitias cujuscumque rei Deo consecrare justum ac pium est. 54, D.
- Primogenitorum mors in Ægypto. 263, xiv, v. 12.
- Principatus plurimorum, est nullius Principatus. 767, v. 1744.
- Principium, totius rei dimidium est. 148, A. Principii præclari præclarus finis. 589, v. 1, 2. Principium egregium vitæ puritas. *Ibid.* v. 3, 4.
- Privati sancti, beati sunt. 489, v. 15, 16.
- Probitatis studiosus, ejus amatore oblectatur. 187, B. Probitas et mores nævos quoscumque tegunt. 789, v. 208.
- Probus. Probi et improbi non eodem modo nec æquè dignoscuntur, ac aurum et lapides. 21, A. Probi et improbi tempore Gregorii nullum discrimen. 833, v. 166 etc.
- Procella à Christo sedata. 273, v. 6.
- Proconesæ tabulæ. 721, v. 877.
- Procopio præfecto Anthimum commendat Gregorius. 109, A. Illum pro condiacono Eugenio deprecatur. *Ibid.* D. 110, A, B. Apud illum se excusat, quod Olympiadis nuptiis non interfuerit. 159, D.
- Prodigalitas, quid? 615, v. 89.
- Prohæresius sophista, Atticæ decus ob facundiam, fato cedit. 1109, v.
- Proles, cur expetenda? 1071, v. 108 etc.
- Promethei jecur ab avibus laceratur. 1123, xl, v. 3.
- Pronoium, præclarum juvenem Eustochio sophistæ commendat Gregorius. 155, D, E.
- Properatio haud ubiquè laudanda est. 121, D.
- Prophetæ divini. 1077, v. 113.
- Prophetia, quid? 623, v. 231.
- Propinquorum causâ expostulare erubescit Gregorius, sed ob generis connexionem, et illorum vitæ institutum, hoc ipsum facere non detrectat. 15, D. Propinqui meliori conditione sunt quàm alieni. 175, B. Propinquis præcipuè benefaciendum. 609, v. 201 etc.
- Proreta bonus, velut navis oculus. 131, C.
- Prosperitas. Qui novit majora iis, quæ videntur sapere, minùs laudat, hujus vitæ prosperitatem. 235, v. 83, 84. Prosperitas injusta non caret metu. 433, v. 388.
- Prosymni formosi Deus Priapum lignum adamans. 1085, v. 276.
- Proteus Ægyptius. 717, v. 808. Formas mutans. 817, v. 728. Proteus alter, daemon. 977, lxxxiii, v. 10.
- Proverbia Salomonis, liber canonicus. 261, v. 18. 1103, v. 274.
- Providentia, quid? 625, v. 265. De Providentiâ vera exponitur sententia. 227, v. 34 etc. In Providentiam negantes invehitur Gregorius. 229, v. 7 etc. Sublatâ Providentiâ Deus tollitur. 231, v. 16. Providentiâ omnia reguntur. 249, v. 8. 289, xxx, v. 14, 15. 1041, v. 73 etc. Providentia populis exponenda. 795, v. 303, 304. Providentiam ridet nequissimi. 967, v. 98 etc.
- Prudentia, quid? 615, v. 61. Prudentia in prædicandâ veritate à Basilio adhibita. 52, C. Censebat Gregorius tempori, quasi nebulæ cuidam, non nihil cedendum, ut graviora mala impedirentur. *Ibid.* D. Præstantius est nostros per veritatem tueri, quàm per aliquam œconomiam eos labefactare, nec interim alienos adsumere. 53, A. Prudentia, quæ facienda sunt excogitat; fortitudo, quod est excogitatum, faciliè exsequitur. 117, B. Prudentiæ laus. 463, v. 929 etc. Sine illâ nil laudabile. *Ibid.* v. 930. Prudentia tutior est fortunâ. 609, v. 217 etc.
- Psalmus, quid? 619, v. 145. Psalmorum cantus alternus. 945, v. 41 etc. Psalmorum liber canonicus, modulatum animæ remedium. 261, v. 17. 1103, v. 273.
- Psittaci sic aptè loquuntur, ut homines fallant. 375, v. 624 etc.
- Publicani et Pharisei parabola. 281, xxvi, v. 20. 285, v. 92, 93. 653, v. 393 etc. Publicanus Phariseum humilitate superavit. 489, v. 39, 40. Publicanus in templo lacrymas fundens. 861, v. 92. Veniam peccati confessione obtinet. 1025, v. 125, 126. Publicani à Christo non rejecti. 939, v. 45. Publicano assimilat se Gregorius. 653, v. 412 etc. Publicani tres in Evangelio. 861, v. 91 etc.
- Pudor, quid? 615, v. 74. Pudor est flos venustus. 381, v. 55. Pudore deposito, flagitia omnia oriuntur. 1067, v. 50.
- Puella recens nupta sublatum luget sponsum. 939, li, v. 1 etc.
- Pueri tres Hebræi in fornace. 349, v. 177 etc. 631, v. 8, 9.
- Pueros conviciatores ferarum morsibus necat Elysæus. 265, xvi, v. 17.
- Pugna longius arcenda, nisi propinqua consideretur. 877, v. 209, 210.
- Pulchritudo, quid? 601, v. 81 etc. 613, v. 52. Pulchritudo levis gratia. 485, v. 11. Pulchritudo, si eam natura dedit, non est occultanda pigmentis. 565, v. 17. Si non dedit, secunda deformitas fugienda quæ manibus comparatur, quam terra producit. *Ibid.* v. 21 etc. Juval occultare domi membrorum elegantiam, quàm commentitium nefariò prodere. 569, v. 87, 88. Nativa Pulchritudo marito sufficit, commentitiâ autem prostat, ut rete volatiliū gregi. *Ibid.* v. 89, 90. Pulchritudini non credendum quæ morbo et tempore deletur. 573, v. 135 etc. Nulla alia Pulchritudo, quàm naturalis. 577, v. 212. Pulchritudo spiritualis curanda est. 1065, v. 9 etc.
- Puritas vitæ scientiam debet antecere. 597, v. 5 etc.
- Purgatorii ignis lenis. 973, lxxv, v. 7, et *Not.*
- Purpureum Christi indumentum inimici potestatis exspoliatio. 621, v. 204, 205.
- Purus minimè est, qui ex purâ alvo non prodiit. 1083, v. 220, 221. Purum ab impuro capi non potest. *Ibid.* v. 221.
- Pusillanimitas, quid? 615, v. 94. Contra Pusillanimitatem remedium. 411, v. 130 etc.
- Pyrrhonorium labyrinthi. 417, v. 59.
- Pyrrhus frustra Fabricium corrumpere auro, et terrere tentat. 433, v. 354 etc.
- Pythagoras Samius bove ex argillâ confecto sacrificium offert. 163, D. 164, A.

Q.

QUESTUS malus calamitatis pignus. 433, v. 385 etc.

Quercu excelsâ dejectâ, omnes circumstantes ejus ramos diripiunt. 641, v. 187, 188. Quercus oracula Christo cedant. 1085, v. 256.

Quies est imbecillitas. 487, v. 17, 18. Quies cœlesti sapientiæ cognata. 999, v. 58.

R.

RAHAB illustris hospitalitatis amore facta est. 489, v. 37, 38.

Ramus obliquus manibus paulatim inflexus, rectus stat, nec jam in pristinum revertitur vitium. 891, v. 119 etc.

Ranarum plaga in Ægypto. 263, xiv, v. 4.

Ratio, quid? 613, v. 29. Rationis expers

nihil apud summam Rationem, tametsi ita nobis videatur. 32, A. Ratione omnis morbus comprimitur. 499, v. 96 etc. Ratione omnia vinci possunt. 501, v. 136. Ratio rerum bonarum magistra. 531, v. 364. Ratio sit lumen et dux vitæ. 583, xxx, v. 11. Ratione solâ deitatem invisibilem fas est apprehendere. 1077, v. 117. Ratio in pluribus non est integra, qui vanis hærentes opinionibus, veritatem non curant. 1079, v. 206, 207.

Ratiocinatio, quid? 613, v. 40.

Rechabitarum vita, monasticæ imago. 347, v. 152 etc.

Regianus homo sceleratus et nefarius. 109, D. 110, A.

Regnum cœleste, quid? 625, v. 158, 159.

Reguli filius à Christo sanatus. 277, xxiii, v. 4.

Regum libri quatuor, canonici. 261, v. 14, 1103, v. 268.

Reliquiarum sacrarum honor. 453, v. 744 etc.

Remedia adhibent medici ægrotis, non benè habentibus. 1023, v. 91, 92.

Reprehensio, quid? 615, v. 73. Alia Reprehensio fraterna, alia accusatio odii plena. 180, C.

Repugnare. Non semper repugnandum. 597, v. 9 etc.

Resurrectio Christi nostra ab inferno liberatio. 623, v. 220.

Resurrectio mortuorum in passione, mortuorum translatio in cœlum. 623, v. 214, 215.

Resurrectionis argumentum fides rediviva. 733, v. 1124, 1125. Resurrectionis doctrina populis exponenda. 795, v. 319 etc.

Reus. Reos conscientia potius quàm vindictâ torqueri operæ pretium est. 68, B.

Rheginus, vir ex cuius bonis Arianzi prædium ad Gregorii domum advenerat. 202, B. Rheginus in altis gradientem Hellenio commendat Gregorius. 1007, v. 203.

Rhetores erubescere nescii. 146, B.

Rhetoricæ vis ignea. 1041, v. 59, 60.

Rhodos (in) pluit aurum. 1199, xc, v. 1.

Rhodon, Ægyptius deus. 719, v. 838.

Risus, quid? 617, v. 109. Risus coercendus. 589, v. 13. 601, v. 77 etc.

Rixas lingua parit. 887, v. 51 etc.

Rogare pro seipso, quanquàm utilius atque conducibilis, humiliter tamen et abjectius. 124, C.

Rogatio, quid? 619, 138.

Roma vetus, quoad fidem, Occidentem devinciens salutari doctrinâ, ut quæ universis præsidet. 705, v. 567 etc. Roma Petri et Pauli martyrio consecrata. 841, v. 65.

Roma nova. *Vide* Constantinopolis.

Rosa folliculo tecta, non pulchra, nec odora, sed zephyris rupta. 793, v. 279 etc. Rosæ legendæ. 1093, v. 61.

Ruben patriarcha. 263, xiii, v. 2.

Ruboris ingenui origo, juxta fabulam. 575, v. 189 etc. Signum quo boni et mali discernuntur. *Ibid.* v. 200. Mali ad nullam turpitudinem, boni autem citò erubescunt. *Ibid.* v. 206. Unicus Rubor est amabilis, qui ex pudore nascitur, quem pictor noster pinxit. 579, v. 255, 256.

Russianæ virgini et propinquæ Testamento relinquit Gregorius undè vivat et ubi habitet. 202, C, D.

Ruth liber canonicus. 261, v. 13. 1103, v. 268.

S.

SABELLIANI Trinitatem contrahunt, aut naturam dividunt. 737, v. 1176, 1177. Sabellii error ad Judæos respiciens. 1099, v. 204. Sabellius confundebat personas. *Ibid.* v. 206.

Sacerdos, vir eximus, Gregorio carissimus. Sacerdotem Gregorius commendat

- Strategio. 139, D. Et Palladio. 140, A. Castorem, ut sibi Sacerdotem reddat, precatur Gregorius. 175, C. Illum in juventute canum salutat. 177, B. Imminenti tentationi videtur præparare. *Ibid.* C. Ut de acceptâ injuriâ Deo gratias agat, exhortatur. *Ibid.* D. 178, A. Anotum ab administratione ptochotrophii ad cælum usquè evehit Gregorius. *Ibid.* B, C. Illum, ad Eudocium scribens, tuetur. 179, 180, 181, A, B, C. Idem facit scribens ad Helladium. 181, D, E. 182, A etc. 183, A, B. Homophronium precatur, ut Sacerdoti suadeat ne despondeat animum, sed tristitia pro philosophiæ subjecto accipiat. 183, D. De Sacerdotis morte sororem Theclam consolatur. 184, B. etc. Sacerdos sincerus Dei adstes et minister. *Ibid.*
- Sacerdos, sive presbyter. Sacerdotes veteres certis temporibus ab opere matrimonii abstinebant. 321, v. 416, 417. Ignis alienus, Sacerdotis (Aaronis) perdidit olim filios. 889, v. 99, 100. Sacerdotis lingua meditata Dominum excitat agrotantes. 140, C. Ejus verbo Verbum attrahitur, et incruentâ sectione secatur corpus et sanguinem Dominicum, vocem adhibens pro gladio. *Ibid.* D. Sacerdoti quicquid honoris confertur, ipsi Deo redditur. 175, B. Sacerdotes laudandi. 589, v. 16. Sacerdotis munia. 623, v. 227, 819, v. 750 etc. 825, v. 1 etc. Sacerdos organum Dei. 887, v. 69. Quæ canat Sacerdos. *Ibid.* v. 70 etc. Canit inter alia legem Dei, mundi facinora, et consilia. 889, v. 87 etc. Cavere debent Sacerdotes, ne quid absonum et discrepans lingua personet. *Ibid.* v. 91, 92.
- Sacerdotium, quid? 623, v. 227, 228.
- Sacrificium Eliæ. 265, xvi, v. 7 etc. Sacrificia sancta. 945, v. 49, 50. Sacrificium cordis Deo gratissimum. 1031, v. 251 etc. Anima pura solius gratum est sacrificium, quo sæpè divitem superat pauper. 1031, v. 256, 257.
- Sadducæi Angelos, spiritus, resurrectionem, et prophetarum Scripturas abnegantes. 735, v. 1162, 1163.
- Sagacitas vera, in quo sita sit? 717, v. 789, 790.
- Sagenæ parabola. 279, xxiv, v. 9. 281, xxvii, v. 24 etc.
- Salamandra per ignem ardentem currit. 371, v. 579, 580.
- Salamina, locus celebris apud Græcos. 191, C. 193, A.
- Salomon sapientiæ præcipuum decus. 317, v. 321. Salomon in primordiis sapiens, postea pessimus ob mulieres. 325, v. 496, 497. 483, v. 106. Salomon Ecclesiastæ autor. 148, A. Salomon autor est Proverbiorum, Ecclesiastæ, et Cantici canticorum. 1103, v. 274, 275.
- Salus petenda. 561, v. 315, 316. Salutis studium, unica doctrina. 415, v. 23, 24. Salutis porta post mortem clausa est hominibus. 647, v. 302 etc. Salutis viæ multæ. 739, v. 1225 etc. Simplex fides ad Salutem sufficit. *Ibid.* v. 1228, 1229. Saluti turpia afflictiones præferendæ. 865, xxiii, v. 819.
- Samaritanus pius ergâ Jerichuntium peregrinum. 651, v. 374 etc.
- Samsonis in comâ robur. 723, v. 919 etc.
- Samuël à matre Annâ infans Deo offertur. 365, v. 465. 441, v. 535 etc. 655, v. 431, 432. Ungit reges. 315, v. 319. 441, v. 535 etc. Samuëlis mansuetudo. 521, v. 188 etc. Samuëlis diplois. 813, v. 653.
- Sanctitas, quid? 619, v. 171.
- Sanctorum animas sentire res nostras persuasum habebat Gregorius. 186, C. Sanctorum obitus iis, qui ex Evangelii præscripto coniectos in veritatem oculos habent, gaudii ac lætitiæ argumentum. 194, A. Sanctorum virtutes nostram vitam informare debent. *Ibid.* C. Sanctis honor habitus, omnibus placet. 1011, v. 293 etc. Sancti invocandi. 1137, v. 25. 24.
- Sanguinis plaga in Ægypto. 263, xiv, v. 3.
- Sanguis et aqua è latere Christi fluentia, duplici baptismi aquæ et sanguinis figura. 623, v. 216 etc.
- Sanitas appellanda est exigua in melius inclinatio. 188, C. Sanitate nullæ divitiæ potiores. 593, v. 86, 87.
- Sannabadæ beati Leucadii fraternitatem de Abbatis morte consolatur Gregorius. 194, A etc. 195, A.
- Sapientes non dicendi, qui Deum ignorant. 423, v. 181 etc. *Ibid.* v. 197 etc.
- Sapientium, non locupletum terenda limina. 583, xxx, v. 18. Sapientis mens omnia gravia vitat. 591, v. 54. Vim non timet. *Ibid.* v. 58.
- Sapientia, quid? 615, v. 62. Quid officii sit Sapientiâ perspicere, primæ bonorum hominum classis est: alium rectè momentem sequi, secundi ordinis est. 13, C. Sapientiam persico funiculo metiri non oportet. 46, C. Sapientiæ arcem tenet, qui linguam domuerit. 887, v. 46.
- Sapphiræ et Ananiæ peccatum. 363, v. 432, 433.
- Sara sapiens dilectum coluit sponsum. 1135, lxviii, v. 1.
- Sarcolatras Apollinaristas vocat Gregorius. 89, D.
- Sardanapali luxus. 445, v. 612 etc.
- Sareptæ vidua ab Eliâ pascitur. 265, xvi, v. 2 etc. Ejus filius suscitatur. *Ibid.* v. 5, 6. Hospes nuncupatur Eliâ. *Ibid.* xvii, v. 1 etc. Hospitalitatis pretium recipit. 267, xvii, 7 etc.
- Sasimorum ad episcopatum à Basilio et ipso patre cogitur Gregorius. 695, v. 386 etc. Sasimorum descriptio. 697, v. 439 etc.
- Satan. *Vide* Dæmon, Diabolus, Angelus malus.
- Satietas suspecta, utpotè quæ suavitatem extinguat, et pulchris omnibus rebus adversetur. 123, D. Satietas est procax. 487, v. 15. Satietas est rerum omnium tàm bonarum, quàm malarum. 561, v. 329. 1037, v. 348. 1065, v. 18, 19. Satietas nulla deducit ad temperantiam. 595, v. 103.
- Saturitatis fœtus. 549, v. 86 etc.
- Saturnino Eudoxium rethorem filium commendat Gregorius. 148, D.
- Saul Samuëlis pallium lacerat. 521, v. 197 etc. Saülis odium in David. 523, v. 202 etc. Saül dilectissimus inter prophetas. 801, v. 401. 829, v. 99. Saül à maligno spiritu agitatus, liberatur modulis ci-tharæ. 905, v. 88, 89.
- Scandali offendiculum ponere nefas antè eos qui naturâ ad malum procliviores sunt, et iis occasionem præbere de nobis sinistrè partim suspicandi, partim loquendi. 13, A.
- Sceptici. 425, v. 207 etc.
- Scientia, quid? 617, v. 135. Scientia boni et mali rudioribus haud conducibilis. 247, v. 109 etc. Scientia maxima hominibus gloria. 589, v. 7. Malum iis qui illâ malè utuntur. *Ibid.* v. 8. Scientiæ, puritas anteposenda. 597, v. 5 etc. Scientia profana, sacræ ancilla esse debet. 1101, v. 240 etc.
- Scintilla levis flammam recondit. 601, v. 49. Scintillâ ex parvâ fit incendium. 933, v. 271 etc.
- Sciron fabulosus. 1183, xlvi, v. 1.
- Scopus, quid? 619, v. 137.
- Scorpio faciliè necat. 609, v. 224. Scorpiones calcare sperat Christianus. 989, v. 18.
- Scortis pudor est pudore affici. 537, v. 492.
- Scortis Diogenes convicia ingerere solitus. *Ibid.* v. 494 etc.
- Scribere. Ars scribendi celeriter. 132, A.
- Scripta veterum cautè legenda; apis imitanda. 1091, v. 35 etc. De iis lex optima. *Ibid.* etc.
- Scriptores inepti, tempore Gregorii. 901, xxxix, v. 1 etc. Consilium Gregorii est, ut, abjecto quolibet sermone, afflatis, à sancto Spiritu Scripturis incumbant. *Ibid.* v. 8 etc.
- Scripturæ sacræ utilitas. 259, xii, v. 1 etc. Scripturæ veteris libri historici duodecim, 261, v. 10 etc. Libri versibus scripti quinque. *Ibid.* v. 16 etc. Libri prophetici quinque, in quorum uno sunt duodecim prophetæ minores. *Ibid.* Veteris Testamenti libri omnes duo et viginti. *Ibid.* v. 28. In novo Testamento sunt quatuor Evangelistæ, quorum Matthæus scripsit Hebræis, Marcus Italis, Lucas Græcis, Joannes omnibus. *Ibid.* v. 31 etc. Pauli quatuordecim Epistolæ. *Ibid.* v. 35. Epistolæ catholicæ septem. *Ibid.* v. 36 etc. Quicquid est extrâ hunc numerum, non est ex germanis Scripturis. *Ibid.* v. 39. Scripturarum canon certissimus. 1103, v. 264 etc. Scripturarum sacer et purus liber. 295, xxxv, v. 10. Scripturæ divinitus sunt inspiratæ. *Ibid.* v. 11. Scriptura sacra fons dulcis. 423, v. 165 etc. Scripturis divinis incumbendum. 901, v. 8 etc. In Scripturis plura metro scripta. 905, v. 82 etc. Scripturæ sacræ duplex sensus, alius externus, alius spiritualis, qui obscurus. 1079, v. 138 etc. Cur obscurus? *Ibid.* v. 140, 141. Ex sacris Scripturis Ethnici scriptores plura suffurati sunt. 1083, v. 239 etc. Non omnis liber qui Scripturæ nomen præfert, pro certo habendus; sunt enim qui falsò præferunt. 1103, v. 252 etc.
- Scyllæ scopuli. 1079, v. 148.
- Securim ex imo Jordanis vado trahit Elysæus. 265, xvi, v. 25, 26. Securis viri robur augeat. 1047, v. 187.
- Seditio populi manus potentium cædibus inquinavit. 1099, v. 173, 174.
- Seleucus salutatur Gregorius, præclaræ radicis ramum. 1089, viii, v. 1 etc. Illum sapientibus informat monitis. *Ibid.* etc. Ipsi scripsit Gregorius iamborum tres centurias, tres decadas, et tres monadas. 1107, v. 338 etc., et *Not.*
- Semei maledicus in David. 823, v. 220, 221.
- Semen. Seminum parabola. 277, xxiv, v. 3, 4. 279, xxv, v. 2, 3. *Ibid.* xxvi, v. 4, 5. 281, xxvii, v. 3 etc. 361, v. 373 etc.
- Senectus vitæ occasus. 485, v. 12. Senectutis optima sunt monita. 339, v. 5. Senectus loquax. 575, v. 188. Senectutis grave pondus. 943, l, v. 13 etc. Senectus plûs habet ac juvenus. 1049, v. 8.
- Senis est canities, aliquandò tamen juvenis, sene robusto permanente. 337, v. 701 etc. Senem crinis unus non facit. 403, v. 243. Senes reverendi. 589, v. 16. Senem sapientia decet. 611, v. 225. Senibus potissimum salutis studio incumbendum. *Ibid.* v. 229.
- Sensus, quid? 613, v. 31. Sensus in errorem impellunt. 811, v. 607.
- Sensus Scripturæ duplex, externus et internus. 1079, v. 138 etc.
- Sepia atramentum ex imo vomens. 737, v. 1199.
- Sepulcrorum effossos exagitat Gregorius. 1123, xl, xli. 1125, xlv. *Ibid.* xlvi. 1127, xlvii, xlviii, li. 1129, liii. 1179-1203, xxxi-xciv.
- Serapis lignum aridum. 1085, v. 270.
- Serenitas, quid? 619, v. 167, 168. Serenitatem amat publica celebritas. 745, v. 1356.
- Sermo, quid? 613, v. 30. Sermorum eximia nota, quòd erudiant in sententiis. 48, B. Sermo ab omni tùm masculino, tùm femineo corpore remotus. 198, B, C. Non sejunctus à parente animâ, in audientium animis simul est. *Ibid.* E. Sermo otiosus arcendus. 589, v. 14. Sermo dulcis. *Ibid.* v. 23, 24. Sermo facundus. *Ibid.* v. 25, 26. Sermones stulti, sonitus maris, prementes littora, non pinguis reddentes prata. 593, v. 89, 90. Sermo bonus et malus. 617, v.

- 118, 129. Sermo Dei omnem humanæ mentis mutabilem Sermonem superat. 637, v. 100, 101. Circà sermones maxima adhibenda cautio, sivè eos profereudo, sivè eos audiendo. 741, v. 1250 etc. Sermo duplex, dictiones et sententiæ. 793, v. 267 etc. Sermo interior pluris faciendus quàm exterior. *Ibid.* v. 272, 273. Sermonis in simplicitate philosophandum. *Ibid.* v. 284 etc. Sermo simul atque è linguâ erupit, suprâ modum furit, nec revertitur, instar flammæ, vel fluvii. 889, v. 117, 118. Sermones etiam Paganorum pluris faciendi. 1093, v. 57 etc. Sermonibus Gregorii plebs exultabat. 945, v. 31 etc.
- Serpens. A Serpente morsu neminem alloqui sustinet, nisi à Serpente morsum. 643, v. 235 etc. In Serpentem aliquando, leonem et ursam fugientes incurrimus. 665, v. 616 etc.
- Servitus vera, quæ? 541, xxvi, v. 29. Servitus aperta dedecore pejor. 873, v. 81, 82.
- Servi vigilantis et non vigilantis, quando Dominus revertitur è nuptiis, parabola. 279, xxiv, v. 11. 285, v. 62 etc.
- Servi mali conservo non condonantis parabola. 285, v. 86.
- Servorum hæredem occidentium parabola. 279, xxiv, v. 14. *Ibid.* xxv, v. 4. 283, v. 42.
- Servus Simpliciæ ad episcopatum sine matrônæ licentiâ evehitur. 70, A etc. Ejus pretium dominæ restituere proponit Gregorius. 70, D. 71, A.
- Servorum et herorum idem pater ac Deus, nec dignitatibus jus definitur. 72, B. Multi eorum, quibus præsumt, Servi. 129, D. Mali Servi est dominum ardentem colere, et eundem cum cædit durum arbitrari. 235, v. 110, 111.
- Servi pro servis habendi. 605, v. 133 etc. Servorum officia. *Ibid.* v. 137 etc. Christus ipse Servus, licet salvator. *Ibid.* v. 140.
- Sicarii labor plurimus. 885, v. 29.
- Sidera, quæ? 611, v. 11. Sideribus mundus non gubernatur. 227, v. 15 etc.
- Sidoniam anum pascit Elias. 349, v. 172 etc.
- Sigantium premitam cum absentem non reperisset, ardentius videre optat Gregorius. 1165, II, v. 1 etc. *Vide* Gigantius.
- Signum, quid? 623, v. 240.
- Silentii præmium ab omni periculo vacuum. 78, C. 155, E. Silentium sapientis evagatione præstat. 821, v. 765. Qui didicit omnino silere, discet recte loqui. 891, v. 128. Silentium quorundam monachorum. 999, v. 67 etc.
- Silentium sibi imponit Gregorius toto Quadragesimæ tempore; cur? 100, C. 101, C. 883, xxxiv, v. 1 etc. 895, xxxv, v. 1 etc. *Ibid.* xxxvi, v. 1 etc. 897, v. 1 etc.
- Silentii causam aperit. 100, C. Silentium Silentio, legi Christi adhærens, docet. 101, B. Silentium ne damnatur, admonet. 102, B etc. 108, A, B. Silentio finem imponit Gregorius. 103, D. 104, A etc. 897, v. 1 etc.
- Silox et Mirræ separata fluentia. 815, v. 663.
- Simeon patriarcha. 263, XIII, v. 2.
- Simius. Non placet ut simii florent et celebres sint, leones autem quiescant. 136, C. Ex Simiâ leo non metiendus. 559, v. 290. Simiæ nil prodest, si videatur leo. 603, v. 96. Simia blandiens quantum differat à leone rugiente. 521, v. 771. Simiæ quiescant. 895, xxxv, v. 9. Simia modò, nunc leo. 905, v. 80. Simiæ aureos torques gestanti, similis est homo qui bonis externis gloriatur. 1047, v. 173, 174.
- Simplicia, dives matrôna, sed hæresis suspecta. 70, A, *Argum.* Eam hortatur Gregorius, ut servum suum ad episcopi dignitatem sine matrônæ licentiâ evehitur, Deo et Ecclesiæ concedat. *Ibid.* Hoc Basilii memoriâ, quem Simplicia reverebatur, obtinere satagit Gregorius. *Ibid.*
- Simplicia, Aypii quondam uxor. Utrum eadem sit ac præcedens dubitatur. 174, A, *Argum.* Eam de pupillis laborantem Jacobo commendat. 174, A etc. Eamdem iterum commendat Jacobo, sed alii, ut videtur. 175, A.
- Simplicitas, quid? 615, v. 63. Simplicitas ubi est, prospera sunt omnia. 877, v. 223 etc.
- Simulati, bicolori vesti similes. 873, v. 73 etc.
- Simultas, quid? 619, v. 169, 170.
- Sinapis parabola. 277, xxiv, v. 5. 279, xxv, v. 4. *Ibid.* xxvi, v. 14. 281, xxvii, v. 15, 16.
- Sisoë philosophica. 715, v. 758.
- Sisyphi lapis. 1123, xl, v. 2. 1125, xlvi, v. 4.
- Socrates ab Atheniensibus ad mortem damnatus et carcerem incolens, de corpore, tanquam de alio carcere, cum discipulis disserebat. 29, A. Oblatam cibum perlibenter accepit, perinde ac non lethale poculum acciperet, sed propinando amicos ad potandum invitaret. *Ibid.* B. 449, v. 692. Socrates pulchrum amator. 429, v. 292 etc.
- Sodomorum crimen. 323, v. 448. Ex Sodomis profugus non debet ad Sodomam respicere. 341, v. 51 etc. Sodomæum ad cinerem justus non convertitur. 657, v. 480.
- Sol opus est sapientiæ Christi. 899, v. 15, 16. Solis radius ad quos accesserit adfert lucem. 1083, v. 223, 224. Solem nullæ inquinant sordes. *Ibid.* v. 226.
- Solis statio. 295, xxxvi, v. 9. 315, v. 317. 349, v. 169.
- Solon legum conditor. 415, v. 41.
- Somnia non curanda. 609, v. 209 etc.
- Somnium noctis ludus. 845, v. 21. In Somniis Gregorius amorem virginis accipit. 823, v. 806. 929, v. 201, 202. 931, IV. 229. 991, xcii, v. 5, 6. 993, xciii, v. 5. 995, xcvi, v. 1. Ejus mirificum Somnium. 931, v. 229 etc.
- Sophistæ maledicta. 158, B. Sophistas irridet et sugillat Gregorius. 191, C, D. 192, A.
- Sophisticæ obrectationes et maledicentiæ. 157, A. Sophisticæ non minutè, sed strenuè persequenda. 192, E. 193, A.
- Sophonix liber canonicus. 261, v. 23. 1103, v. 281.
- Sophronio Constantinopolitano præfecto Nicobulum, sororis filium, commendat Gregorius. 20, C. Illius dignitatem minus metuit, quàm ipsius moribus confidit. *Ibid.* Eidem commendat Amphilochem. 21, A. Iterum ejus patrocinium Eudoxio, Eudoxii rhetoris filio, conciliat. 32, B. Patriæ patronus, multos beneficio adfecit. *Ibid.* C. Amazonio ejusdem expostulat præsidium. 33, C, D. 34, A. Illum invisendi desiderio tenetur Gregorius. 79, D. Eundem hortatur ad componendas episcoporum controversias. 113, C etc.
- Sordes, quid? 615, v. 92.
- Spartiatas lancea indicat. 32, D. Spartiatæ paternæ lanceæ cupidi. 1045, v. 127, et *Not.*
- Speciei non inlærendum, ne res effluat. 583, xxx, v. 12.
- Spectacula fœda proponere, seipsum traducere est. 102, A. Spectacula fugienda. 1093, v. 78 etc.
- Spes, quid? 619, v. 158. Spes diurnum somnium. 549, v. 73. Spes in omnibus actionibus proponenda. 609, v. 213 etc.
- Spes antiquas venti auferunt. 701, v. 483. Spes lenit molestias. 895, xxxv, v. 6. Spes cælestes, unum bonum stabile hominibus. 483, v. 111, 112.
- Speusippus lepidus. 429, v. 308.
- Spinæ cavendæ. 1093, v. 61.
- Spoliari præclarè satius est, quàm pravè possidere. 763, v. 1659.
- Sponsare. Dulce onus excutit, qui filiam sponsat. 160, B.
- Sponsum morte sublatum luget virgo recens nupta. 949, li, v. 1 etc.
- Spiritus sanctus. De Spiritu sancto in concilio Nicæno nondum plenè dictum, quia hæc questio nondum excitata fuerat. 94, A. Spiritus sanctus Deus est. *Ibid.* 209, v. 35 etc. 289, xxx, v. 22. 839, v. 33 etc. 859, v. 58. Qui aliter censent, alieni sunt ab Ecclesiâ Catholicâ. 94, A. Non sat prudens qui divinitatem Spiritus sancti in Scripturis veteris Testamenti expressè dictam requirit. 215, v. 10 etc. In veteri lege divinitas Spiritus sancti, post divinitatem Patris et Filii manifestata. *Ibid.* v. 24 etc. A baptismi formâ divinitas Spiritus sancti asseritur. 217, v. 47 etc.
- Spiritus sine principio. 291, v. 4. Spiritus sanctus vitam omnibus subministrat. 293, xxxiii, v. 4. Spiritus ex Patre similis procedit. 299, v. 28. Spiritus à Patre procedens, mentis nostræ lumen. 665, v. 630, 631. Spiritum prædicat Gregorius. 871, xxx, v. 15, 16.
- Spiritus lex et bellum contra carnem. *Vide* Lex et Mens.
- Spiritus terrenus prospectum Dei eripit. 921, v. 39, 40.
- Stagirio sophistæ Nicobulum Gregorius commendat. 155, B. Ad illum audiendum, non ex Gregorii sententiâ accesserat. 156, B. Illum rogat ut Nicobulum Eustochio livore laboranti cedat. 158, D. 159, A etc. Precatur ut contra Eustochium pugnam linguæ exercere cesset. *Ibid.*
- Stare pessimum est. 341, v. 29.
- Statio nocturna, ubi Christiani stantes cantabant alternatim. 945, v. 41 etc.
- Statuæ magnorum virorum civitatibus ornamento sunt apud posteros. 1071, v. 13 etc.
- Stella nova Christi nativitatem annuntians, astrologorum solertiam exsuperans. 229, v. 53 etc. Adducit Magos ad Christum. 253, v. 62, 63. Stella signat adoratum à creaturis numen. 621, v. 198.
- Stellæ errantes et fixæ opus sunt sapientiæ Christi. 899, v. 21, 22.
- Stephani protomartyris mansuetudo. 523, v. 231 etc.
- Stippas, Ægyptius deus. 719, v. 838.
- Stoici superciliosi. 425, v. 206. Stoicorum probatur sententia de beatitudine, quàm non impediri à rebus externis dicunt. 28, D. Stoici objurgatio ad carnem. 445, v. 604 etc.
- Strategium et ejus domum laudibus effert Gregorius. 139, D. Illi Sacerdotem commendat. *Ibid.*
- Strophis hujus vitæ saturatum se dicit Gregorius. 141, A.
- Strymon Amphipolitanus, Macedoniæ fluvius. 4, B et E.
- Studium, quid? 615, v. 76. Studiorum consensio fovet amicitiam. 687, v. 263.
- Studiis bonis incumbendum. 1090, v. 183, 184.
- Stultitia, quid? 617, v. 110.
- Stultus. Stulti erudiendi, ut fortè fiant sapientes. 593, v. 71, 72. Stultos inter faciliè excellentissimi. 1047, v. 165.
- Stuprum duplex. 617, v. 117 etc.
- Sturni loquuntur, ut homines. 375, v. 620 etc.
- Suasione et ratione pulchrius vincere ac vinci. 737, v. 1204 etc.
- Suavitas nil abiectionem habeat. 11, A.
- Sunamitidi filium dat, et vitæ reddit mortuum Elyseus. 265, xvi, v. 20, 21.
- Superbia, quid? 615, v. 84. Superbia facile mentibus piis innascitur. 661, v. 561 etc. Superbia non sinit ediscere, facile suadens ea te habere quibus careres. 807, v. 547, 548. Superbia omnium domitrix. 1007, v. 202. Contra superbiam remedium. 411, v. 126 etc.

Superbos Deus repellit, gementibus favens. 339, v. 9. Superborum præsumptio. *Ibid.* v. 17 etc. Superbi draconi similes cujus squamæ aliæ super alias incumbunt. 549, v. 100, 101. Superbi hoc uno cæteris præstant, quòd insigniorem luctum et sepulcrum consequantur. 881, v. 38 etc.

Superstitio, quid? 619, v. 151.

Sus inspectans epulas parantem, novit mensæ terminos non confundere. 591, v. 46, 47. Sues horrescunt, uno sue clamante. 509, v. 272, 273.

Susanna castitatis amore liberata. 349, v. 195 etc. Susanna, columen mulierum. 1135, LIX, v. 6.

Suspicio. Ad Suspicionem velox est quilibet erga alios ex propriis rebus. 1171, xv, v. 7, 8. Suspicio non injicienda. *Ibid.* xvi, v. 2.

Sutores, quæ in pellibus crassiora sunt abradunt. 91, A.

Sybaritanæ mensæ. 417, v. 53.

Sybilla crucem carminibus veneratur. 1085, v. 246, 247, et *Not.*

Sycophantia, quid? 617, v. 104.

Synecdochen (per) aliquando loquitur Scriptura. 91, C.

Synisactus virgini vitandus. 1169, xiv, v. 1, 2. Synisactis ne quidem parant lapides. *Ibid.* v. 5, 6. Hos exagitat Gregorius. *Ibid.* xv. 1171, xvi. Synisactos incertum, utrum inter conjugatos, an inter cœclibes numerandi sint. 1171, xv, v. 3 etc.

Synodus occidentalis. 84, C. Quæ ejus auctoritas. *Ibid.* D. Synodos et conventus procul salutatur Gregorius, cum sæpè molesta sint. 106, C.

Syros, qui eum venerant comprehensuri, obcæcatos, hostibus tradit Elysæus. 265, xvi, v. 27, 28.

T.

TACERE aliquid dicendum satius est, quam aliquid tacendum loqui. 1055, v. 109 etc. 1069, v. 82, 83.

Tactui non indulgendum. 601, v. 70.

Talentorum parabola. 279, xxiv, v. 16. 285, v. 101 etc.

Talos in altero ævo vertit Deus. 839, v. 53, 54.

Tantalus. Hujus ad fabulam alludit Gregorius. 4, C et E. Tantalus inter infidas sitit aquas. 1123, XL, v. 1.

Tartarus fabula. 1203, xciv, v. 1.

Tauro-Scytharum exitiosum hospitibus sacrificium. 1085, v. 275.

Telchinas non laudat Gregorius, 156, C. Qui sint? *Ibid.* *Not.* (f).

Telemachus. 191, C.

Temerarii coercendi. 591, v. 49, 50.

Temperantia, quid? 613, v. 57. Temperantia Gregorio cum virginitate apparet. 931, v. 229 etc.

Tempestas à Christo sedata. 287, xxviii, v. 1 etc.

Tempestatis memoria in prospera navigatione retinenda. 583, xxx, v. 15. Tempestate jactatur Gregorius. 647, v. 307 etc. 681, v. 124 etc.

Templum, quid? 621, v. 224. È templo Christus ejicit omnia piacula. 275, v. 30.

Tempus, quid? 211, v. 15. Temporis difficultate et molestiâ sublimior se præbeat, qui laude dignus vult evadere. 11, E. Tempus habent omnia. 739, v. 1238. 1043, v. 103 etc. Tempore nihil mutabilius. 767, v. 1729. Tempus omnia vertit, velut tesseras. 979, LXXXV, v. 11. Tempus hominum magister. 1041, v. 56, 57. Tempus arripiendum, quod adveniens apprehendere est, præterlapsum querere inanis opera. 1043, v. 101, 102. Scientiarum opportunum est hominibus tempus, cum calidiora vigent mentium studia. *Ibid.* v. 107. Tempus peritiam, postea sapientiam parit. 1049, v. 8, 9.

Temulentia irâ levior. 521, v. 160 etc.

Tenebræ, quid? 611, v. 13. 625, v. 260. Tenebrarum nulla substantia. 221, v. 41 etc.

Tenebrarum plaga in Ægypto. 263, xiv, v. 11.

Tenebræ factæ dum Christus penderet in cruce. 275, v. 33, 34. Tenebræ passionis, luctus Christi. 621, v. 212.

Tentatio. Non probatum quod tentationis expers est, sed quod exploratum est in negotiis, hoc probatum magis, ut in camino aurum. 177, D.

Tentatio Christi, exploratio divinæ unitio- nis. 621, v. 203.

Tereus rex Thraciæ, Progenes maritus, et Philomelæ rapitor. 102, D, et *Not.* (d).

Terra stabilis est, sed vertigine laborantibus infida. 367, v. 506. Terræ triplicem vim novit agricola, cum alia sit fertilis, alia sterilis, alia spinarum et frumenti ferax. 1055, v. 120, 121.

Terræ motus in morte Christi. 275, v. 35. Terræ motu totus Oriens concutitur. 649, v. 322 etc.

Tesseris similes versantur res terrenæ. 881, v. 57, 58. 979, LXXXV, v. 11.

Testamenta gemina ingentes habent divitias. 1099, v. 186. Vetus et Novum. *Ibid.* v. 187, 188. Non erit tertium. *Ibid.* 189.

Testamentum suum moriturus scribit Gregorius, cujus manet exemplar. 201, A etc.

Theatra fugienda. 1093, v. 78 etc. Conducuntur rebus spurcissimis. *Ibid.* v. 108 etc.

Thecla (sancta) ab igne liberata et à feris. 249, v. 190 etc. 383, v. 86. Ejus virtus. 461, v. 916 etc. Thecla sancta est apud Deum. 1069, v. 102.

Theclæ (sanctæ) monasterium in Seleuciâ, ad quod confugit Gregorius, ut episcopatum devitet. 703, v. 545 etc.

Theclam mulierem pietate insignem, Sacerdotis sororem, ad patientiam hortatur Gregorius. 49, C. Vinum ab eâ petit, iis qui ecclesiam construebant distribuendum. 50, A. Hanc fortè à Castore repetit cum Domine communis sororis nomine. 179, C. Theclam consolatur Gregorius de morte fratris Sacerdotis. 184, B. etc. Dei ancilla et bonorum primitiæ Thecla. *Ibid.* D. Eam invisit Gregorius. 185, A. Soli Deo consecratam laudat. *Ibid.* et B. Illam iterum ob mortem fratris, et secutas inde vexationes consolatur. *Ibid.* A etc. 186, A etc. 187, A.

Themistius episcopus Adrianopolis Testamento Gregorii subscribit. 204, C.

Themistius, rex sermonum. 22, B. Amphilo- chium illi commendat Gregorius. *Ibid.* C. Eruditione celebrat. 32, D.

Theodorus Tyanensem ad patientiam hortatur Gregorius. 66, B. etc. Theodoro Philocaliam Origenis mittit Gregorius. 103, B. Eidem episcopo significat se ab ecclesiæ Nazianzenæ gubernaculo secedere, et hujus curam ipsi incumbere. 128, B. etc. Illum objurgat, nec ideò cessat Nicobuli filios commendans. 131, E. 132, A. Illi Amazoniam propinquam commendat. 133, A. Item et ejus Eugeniz ad hæreditatem obeundam. *Ibid.* B. Ei significat se dictæ in quemdam hominem sententiæ acquiescere. *Ibid.* C. Pias illi iterum commendat matronas. 134, A, B, C. Ad eum de juramento Gregorii Paspasini scribit. *Ibid.* D. 135, A etc.

Theodoro episcopo, (dubitatur an Tyanensi,) excusat Gregorius suam à Nazianzenâ ecclesiâ secessionem. 150, A etc., et *Argum.* 151, A etc. Illius nunquam præsentia usus, sed formâ solùm et opinione illustratus, illum per litteras alloquitur. 150, A, B.

Theodoro (alteri) se ecclesiæ Nazianzenæ curam suscepturum pollicetur Gregorius. 116, C.

Theodorum militem Modario exercitus

præfecto commendat Gregorius. 114, D.

Theodorus. *Vide* Theodosius.

Theodosia femina Chironis comparata, et Amphilo- chii germana soror, exemplar virtutum à Gregorio proponitur Olympiadi, quam bonis moribus instruxerat. 1069, v. 97 etc.

Theodosius, vel Theoderus, cui Gregorius de matrimonii ejus filiæ cum Euphemio suo cognato gratulatur. 189, D. 190, A, B.

Theodosium (incertum an idem sit), venerabilem Nemesio commendat Gregorius, ne patrio solo migrare, relictis orphanis cogatur. 165, A, B.

Theodosius episcopus Idæ Gregorii Testamento subscribit. 204, B, C.

Theodosium notarium suum Testamento manumittit Gregorius, et illi donat aureos quinque. 202, E.

Theodosius imperator. Hunc adit Maximus, et expellitur. 725, v. 999 etc. Theodosius, oppressis barbaris, Constantinopolim venit, vir bonus, quod ad religionem pertinet, qui simplex vulgus continere posset. 741, v. 1278 etc. Gregorium honorificè excepit. 743, v. 1305 etc. Ejus ad Gregorium verba. *Ibid.* v. 1311, 1312. Theodosium adit Gregorius, ab sede abdicatus. 773, v. 1871 etc. Theodosius postulatam abeundi gratiam illi concedit. 775, v. 1881 etc.

Theodulus episcopus Apamæ Testamento Gregorii subscribit. 204, C.

Theodulo condiacono munuscula cum viginti aureis in Testamento relinquit Gregorius. 203, D.

Theognium monachum, qui in terrâ constitutum cœlestia jam attigit, Hellenio commendat Gregorius. 1015, v. 171 etc. Postremus ingressus longo priores intervallo prævit. *Ibid.* v. 79 etc.

Theognis. Ejus dictum. 14, C. Et deliramenta. 435, v. 393 etc.

Theophilo puero manumisso, relinquit in Testamento Gregorius aureos quinque. 202, E.

Theoria, quid? 617, v. 130.

Theosebia, magni Basilii et sancti Gregorii Nysseni soror, in cœlestia domicilia tanquam aræ acervus tempestivè devectus recondita. 162, B, C. Ecclesiæ decus, Christi ornamentum, feminarum fiducia. 163, A. Animi immortales columnæ, in quibus Theosebia memoria vigeat. *Ibid.* Beatæ illius feminae memoriam pro deliciis habet Gregorius. *Ibid.* B. Dicitur Gregorii magni compar, id est, diaconissa, 'columen feminarum piarum. 1159, cxxiii, v. 1 etc., et *Not.*

Theotecnum injuriâ affectum ad patientiam Gregorius hortatur. 69, A etc. Ne baptismi gratiam recens acceptam errore contaminet, autor est. *Ibid.* B.

Theotecnus diaconus. Incertum an idem sit ac superior. 81, C. *Argum.* Dicitur martyr sacerdos. 82, A. Illum ab exactoribus Nazianzenis vexatum defendit Gregorius. 81, D. 82, A, B.

Thesauri absconditi parabola. 277, xxiv, v. 6, 7. 281, xxvii, v. 23.

Thespesius grammaticus, gemente Atticâ, tumulatur. 1109, iv.

Tiberina, Gregorii secessus. 2, B. Locus luti et hyemis incommodis expositus. *Ibid.*

Tigris ad ferrum jubam arrigit. 477, v. 15 etc.

Timiditas, quid? 613, v. 56.

Timores prudentibus viris valdè commodi et salutares. 19, D. Non est à Deo timor qui mentes compede necit. 343, v. 59. Timor Dei omnium bonorum magister. 399, v. 161, 162. Timor sæpè salutis initium. 423, v. 172. Timor perpetuus, perpetua pœna. 451, v. 722, 723.

Timotheum laudat Gregorius, et illum incitat ut viriliter pro Trinitate decertet. 136, A etc. Illum nescio quam calamita-

- tatem minimè philosophico animo ferentem objurgat et erigit. 136, D. 137, A etc. Eum ad familiares libros redire hortatur. *Ibid.* Illum haud parùm profecisse asserit, eò quòd pudorem senserit doloris loco. 138, A. Luculentas, et ambitiosas, ac nonnihil etiam aculeatas litteras ad Gregorium scripserat. *Ibid.* B.
- Tironibus perfecta doctrina non est tempestiva. 215, 111, v. 19, 20.
- Torpedinem tangere. 741, v. 1256.
- Transfiguratur Christus. 273, v. 23, 24. 275, XXI, v. 13. 277, XXII, v. 12.
- Trapezitæ Christianis imitandi. 859, v. 874 etc.
- Trias. *Vide* Trinitas.
- Tribus sacerdotalis et regalis apud Hebræos aliquandò miscebantur. 269, v. 44, 45.
- Tributum hominibus parit superbiam. 639, v. 148 etc. Tributum ipse Christus solvit, præbens servitutis solatium. 1015, v. 339, 340. Tributorum libra, à Deo commissa, sit æquabilis. 1017, II, v. 5, 6.
- Trigæ anima comparatur. *Vide* Anima.
- Trinitas unus Deus. 289, XXXI, v. 3. 291, v. 5, 6. Trias unicum lumen. 777, v. 1948. Trinitas indivisa. 219, v. 71 etc. In Trinitate monarchia est, non polyarchia. *Ibid.* v. 79, 80. 289, xxx, v. 25, 26. Trinitas una, et trina unitas. 711, v. 658, 659. 839, v. 42. Trinitas cum unitate docenda. 795, v. 709 etc. Triplici coruscans pulchritudine. 845, v. 29, 30. Trinitas, una in tribus luminibus gloria. 851, v. 36 etc. Trinitas in unum colligata. 887, v. 78. Purum lumen coëns in unum. 981, LXXXV, v. 14. 997, xcix, v. 49. Splendor æqualiter lucens. 981, LXXXVII, v. 16. Trinitas trilucida. 997, xcix, v. 2. Divinitas uno cultu adoranda, unum lumen in tribus æqualibus splendoribus. 1041, v. 87, 88. In Trinitate una natura, immensa, increata, expers temporis, bona, libera, pariter colenda, unus Deus in tribus luminibus mundum gubernans. 217, v. 41 etc. Ex unitate Trias, et ex Triade unitas. *Ibid.* v. 60. Triadis unum robur, una mens, una gloria, unum imperium. 219, v. 87, 88.
- Trinitatis tres personæ. 897, XXXVIII, v. 5 etc. Trinitas personis distincta, unitas naturâ. 1099, v. 193 etc. In Trinitate alius atque alius, non aliud atque aliud, ne vel personas confundamus, vel distinguamus substantiam. 86, A. Una Patria, et Filii et Spiritus sancti agnoscenda divinitas. 94, A. Patris, et Filii, et Spiritus sancti rectius dicitur essentia, quàm natura. 106, C, D. Simplex-ne est an composita? *Ibid.* et 197. Divina et simplex Dei essentia individua et unius modi est. 198, D. Tres personæ nunquàm separatæ. 199, A. 219, v. 71. Ut inter mentem, et cogitationem, et animam nulla est sectio, sic neque inter Patrem, et Filium et Spiritum sanctum. 199, A. Quod evoluitur exemplo solis et radii. *Ibid.* Et exemplo duorum fluminum ex uno fonte manantium. *Ibid.* C etc. Non tamen puram Trinitatis ideam dare possunt exempla rivi, aut facis, aut sermonis, aut fulguris. 217, v. 61 etc. Trinitas conjuncta est absque confusione, distincta absque separatione. 1101, v. 211, 212.
- Trinitatis confessio. 465, v. 988 etc. Ejusdem doctrina fidelis. 665, v. 622 etc. Trinitatis germana adoratio, thesaurus immutabilis et invidiæ expers. 82, D. Trias antiquæ fidei fons. 765, v. 1704, 1705. Trinitatis gloriam decantant animæ cœlestes. 899, v. 23, 24. Trinitatem non colendam asserit Arius. 705, v. 579. Maximè tamen est colenda. 587, v. 61. Nequidem Trinitas hominum linguas effugit. 475, v. 119 etc. Trinitatis glorificatio. 289, XXXI, v. 1 etc. 291, v. 45 etc. Ejusdem invocatio. 377, v. 684 etc. A Trinitate, quàm prædicans comparavit invidiam, salutem petit Gregorius. 669, VIII, v. 1, 2. Hanc iterùm orat. 935, v. 313 etc.
- Trinitas prima virgo. 299, v. 20. Ejus natura pura. 301, v. 29, 30. 407, v. 68.
- Tristitia, quid? 615, v. 66.
- Trochus velut, à principio motus est mundus. 225, v. 4, 5.
- Trojæ expugnatio. 415, v. 34.
- Trophonius cesset à fabulis. 1087, v. 286. 1135, LX, v. 1.
- Turris Babel. 323, v. 448.
- Turtur, conjuge viduata, alium non admittit maritum. 369, v. 536 etc.
- Typhæus fabulosus. 1183, XLIII, v. 1.
- Tyrrhenicæ tubæ. 10, A.
- V.
- VACCÆ pro vitulis cura. 1037, IV, v. 6 etc. *Ibid.* v. 15 etc. 1051, v. 30.
- Valentinianum ne mulctâ afficiat, sed ejus calamitati ferat opem, Nemesium rogat Gregorius. 164, A etc. Illum objurgat, quòd adductis in suam viciniam scæminis, ipsum abscedere coëgerit. 169, B. Ut castè vivat, precatur. 170, B.
- Valentinus malè perdendus, qui iambs expuit, undè succenset Eudoxius rhetor. 144, B.
- Valetudinis cura et corporis infirmitas non leve ad philosophiam pondus habet, juxtà Platonem. 146, B.
- Vanitas rerum humanarum. 629, XL, v. 1 etc.
- Velle aliquid magnam ad fallendum vim habet. 190, C.
- Velum templi scissum in morte Christi. 275, v. 34.
- Veniam venià nobis comparare debemus. 67, E. 69, C.
- Ventris exquisita ingluvies. 445, v. 589 etc. Ventris crassities obstruit subtilitatem mentis. 591, v. 35. Ventris petulantiam reprimi cibi parcitas. 811, v. 592, 593. Ventri claustrum imponendum. 925, v. 125. *Vide* Gula.
- Venus. Venerem Ethnicici vocârunt libidinem, ut vitia sua prætextu divinitatis colerent. 457, v. 831 etc.
- Venustas decora, quam habet natura. 793, v. 299, 300.
- Ver non facit una hirundo. 403, v. 242, 243.
- Verbum. Verbum æternum, coævum Patri. 255, v. 13 etc. Verbum pari honore venerandum ac Pater. 259, XI, v. 1, 2. Verbum incarnatum pari honore venerandum, ac Verbum non incarnatum. *Ibid.* v. 3, 4. Verbum Dei Filius et Deus. 289, xxx, v. 17. 293, XXXIII, v. 3. Æquale parenti. 289, xxx, v. 18, 19. Verbum Dei lumen ex lumine. 291, v. 2, 3. Verbum ex principio principium, imago Patris, cui et æquale est. 665, II, v. 5 etc. Verbi divinitatem et perfectiones exaltat Gregorius. 897, XXXVIII, v. 5 etc. Verbum mortalibus mixtum, ut nos Deo misceat. 259, XI, v. 7, 8. Verbum propriæ generationis autor. 253, v. 66. *Ibid.* 69. Verbum sublime mundi creator. 245, v. 55 etc. 255, v. 14 etc. 289, xxx, v. 16. 293, XXXIII, v. 3. A Verbo Dei mundi partus reiectus. 223, v. 76. Ab eo divisi mundus angelicus et humanus. 225, v. 86 etc. Omnia ab eo reguntur. 227, v. 35 etc. 913, v. 18, 19. 1087, v. 302, 303. A Verbo rerum rationes non ignotæ. 231, v. 34. 249, v. 6. Hoc sapientiæ Verbi, ut omnia instabilia sint, nempè ut amore stabilium flagremus. 487, v. 29, 30. Verbum est præses Verbi. 619, v. 157.
- Veriani filia à marito vult discedere. 121, D. 122, A, B. Veriano autor est Gregorius, ut divortium minimè confirmet, legibus Christianis contrarium. 122, B. Ejus discessionis manus dare recusat. 122, C, D. 123, A, B. Ejus filia, propter pudorem à parentibus incussum, credere non vult, ut potè quæ non satis libera, iis verba, marito autem lacrymas tribuat. *Ibid.* B.
- Veritas, quid? 619, v. 146. Veritate nil fortius. 132, C. Metuendum est, ne verborum lenocinio Veritas convellatur. 134, C. Duæ de eadem re contrariæ doctrinæ nequeunt esse veræ. 168, E. Veritatem omnibus dominari dicit Sapiens. 721, v. 869. Veritatem plures non curant. 1081, v. 206, 207. Veritatis via arcta, de quâ exorbitantes cadunt in præcipitium. 1099, v. 200 etc. Versus ex diversis autoribus desumpti. 433, v. 367 etc.
- Versutia, quid? 615, v. 64.
- Versutus homo, qualis? 819, v. 739 etc.
- Vespæ pro tenerâ prole sollicitudo. 1039, v. 23 etc. 1051, v. 30.
- Via lata et facilis improborum, bonorum verò prærupta. 325, v. 467 etc. Via vitæ non una omnibus. 1055, v. 116. Prima est lata, multorum vestigiis trita, et ducit ad tartarum. *Ibid.* v. 123 etc. Secunda est arcta, à paucis trita; angusta est, et ad cælum ducit. *Ibid.* v. 128 etc. Tertia, quæ media est, nec multum laboriosa et gloriosa, mediam habet mercedem. 1057, v. 134 etc. Viam latam sequuntur omnes mali. *Ibid.* v. 138 etc. Viam bonam sequuntur, quorum vita non est in terrâ. *Ibid.* v. 144 etc. Tertiam vitæ Viam tenet, qui contraxit matrimonium, et variis curis vitæ distractus, se totum pietati dare non potest. *Ibid.* v. 154 etc. Via veritatis arcta est. 1099, v. 200 etc. Via media tenenda est. 1101, v. 208.
- Viatoris in manus prædonum incidentis parabola. 279, XXVI, v. 5, 6. 285, v. 75 etc.
- Victorem laudans Gregorius eum adhortatur, ut ad extinguendum Ecclesiæ conflagrantis incendium se accingat. 112, C. Eidem Hyperechium commendat. 113, A, B.
- Viduam fontibus olei à creditoribus liberat Elysæus. 265, XVI, v. 19, 20.
- Viduæ impensius efflagitantis parabola. 281, XXVI, v. 19. 285, v. 94, 95.
- Vigiliæ sacræ. 945, v. 41 etc.
- Villici infidelis parabola. 281, XXVI, v. 17.
- Vincere. Vinci honestè, quàm malè vincere, spiritui obsistendo, potius habendum est. 72, D. 605, v. 149 etc. In malâ pugna qui vincit, inferior est. 519, v. 144. Vincere in omnibus nequaquam gloriosum est. 761, v. 1656.
- Vineam, maceriâ effractâ, omnes crudeliter vindemiant. 641, v. 189 etc.
- Vinum cum consilio bibendum docet Salomon. 148, A. Vinum immoderatum et luxuriosum. 591, v. 33, 34. Vinum libidinem excitat. 595, v. 105, 106. Vinum compotator dixit omnibus dominari. 721, v. 868.
- Violentia nolentes persuadet, et cogit etiam gigantes. 597, v. 135, 136.
- Viperæ semen sæpè mortem infert. 601, v. 50. Viperinus fœtus, ventrem matris corrodit. 1055, v. 112, 113.
- Vir est uxori vinculum. 365, v. 476. Viri mulierum eas, quas rident, facies honore prosequuntur. 573, v. 149, 150.
- Virorum et mulierum discrepant oblectamenta. 601, v. 72.
- Virga instruit cor. 593, v. 74.
- Virginitatis laus. 299, v. 1 etc. 391, VIII, v. 1 etc. Virginitas est præstantissimum vitæ humanæ donum. 299, v. 3. Cum Angelis juncta. 301, v. 51. Virginitas primò in paucis visa sub lege, post Christum natum ex Virgine, illuxit splendida. 309, v. 189 etc. 379, v. 22 etc. Tantùm Virginitas præstat nuptiis, quantum anima præstat corpori. *Ibid.* v. 205, 206. Virginitatis pulchra descriptio. 317, v. 342 etc. Virginitas Dei donum. *Ibid.* v. 353. Nihil illi curæ quàm Deum amare et ad ipsum tendere. *Ibid.*

- v. 355 etc. Virginitas conjugio melior. 387, vi, v. 3 etc. 403, v. 245 etc. 489, v. 41, 42. 1171, xv, v. 14. Unde praestat nuptiis Virginitas. 327, v. 520 etc. Tota est Deo addicta. *Ibid.* v. 535 etc. Nihil inter Christum et carnem partitur. *Ibid.* v. 537. Sobole filii meliore efflorescit. *Ibid.* v. 540, 541. Virginitas, abjecto mundo, Christo adheret, nec aliò oculos conjicit, sed dulci vinculo hujus pulchritudinis cupida constringitur. 329, v. 565 etc. Virginitas pro parentibus habet eos, à quibus edocta est virtutem; pro filiis quos ipsa docuit; pro sponso quo afflicta gaudet, qui coelibes praecipue complectitur, Christum. 331, v. 596 etc. Mensa, potus, esca, vestes, ornatus, cubile ejus qui colit Virginitatem. *Ibid.* v. 609 etc. Virginitatis pars melior, et vita, aliàs protrahit ad Deum in coelo regnantem. 335, v. 651, etc. A Virginitate detertere non debet, si quis ei fortè maculam inusserit. *Ibid.* v. 656 etc. 387, vi, v. 14 etc. Virginitatis victoria, est victoria conjugii, ex quo nascuntur virgines. 337, v. 687 etc. Virginitas et conjugium aliquandò desciscunt à seipsis et mentiuntur. *Ibid.* v. 709 etc. Virginitas vincit conjugium. 339, v. 720 etc. Quantò Virginitas praestat conjugio, tanto Virginitati ancipiti castum conjugium. 363, v. 411 etc. Appetentium Virginitatem animus explorandus. 367, v. 480. Virginitas sit undique munita. 375, v. 653 etc. Virginitati opprobrium infundere non fas est. 367, v. 508. Margarita, lucifer, columba, oliva, lilium, tranquillitas in mari, dicitur Virginitas. 377, v. 655 etc. Virginitas vitae angelicae imago. 379, v. 6. Plurima Virginitatis pharmaca. 381, v. 38 etc. Virginitati Christus curae est. 387, vi, v. 8. Virginitas beata. 489, v. 9, 10.
- Virginitatis cultor Gregorius. 407, v. 408 etc. Virginitatis amore accenditur Gregorius miraculosa visione. 929, v. 201, 202. 931, v. 229. 991, xcii, v. 5, 6. Virginitatis imago qualis Gregorio apparet, et quid illi declarat. *Ibid.*
- Virgo prima, Trinitas. 299, v. 20. Virgines Deus et angeli. 387, vi, v. 5. Virgo Dei sponsa. 581, v. 315, 316. Christus Virginis sponsum, ipsius castitatis zelotypus. 383, v. 68. Virgo plus est quam vidua. 349, v. 60.
- Virgo, oculis, auribus, et lingua Virgo esse debet. 343, v. 74 etc. Virgo sit palam et occultè. 1173, xviii, v. 1. Silentium Virginem decet. 343, v. 80 etc. Sericas vestes auro textas et alia ornamenta Virgines his debent relinquere, quae pictos vultus ostentant, turpia simulacra, lasciviae monumenta et tacita argumenta. *Ibid.* v. 83 etc. Virginis modestia. *Ibid.* v. 93 etc. Virorum contubernia sunt Virgini fugienda, maxime introductiorum. 345, v. 96 etc. 385, iv, v. 2, 3. *Ibid.* v. 15 etc. 389, v. 40. 1167-1173, x-xviii. Ficta ea de re excusatio proditur et exploditur. 347, v. 125 etc. Virginem cum parentibus degere nulla invidia. 353, v. 241 etc. Ne gloriatur Virgo de virginitate, si cor aliis affectibus aperiat. 353, v. 255 etc. Cavendae Virginitas vel leves noxae. 255, v. 272 etc. Vinum Virginitas probrum. *Ibid.* v. 297. Ira, ebrietas, et Dæmon Virginitas idem sunt. 389, v. 37 etc. Virginem cavere decet et à sordidis vestibus, quibus aliquid mali inesse potest. 255, v. 299 etc. Pauca Virgo loquatur, vel de Deo. 357, v. 306 etc. Radius, lana, sacrorum librorum meditatio, cantica divina, curae sint Virgini. *Ibid.* v. 320 etc. Alienos thalamos, domos, mensas, tumultus, adulationes fugiat. *Ibid.* v. 325 etc. Ponat ipsi hospitalitati modos. *Ibid.* v. 332 etc. Canitiem veneretur, sed vitet juvenes. 359, v. 339 etc. Veneretur imprimis Deum, et sacerdotem, vitae
- suae ducem. *Ibid.* v. 346 etc. Rebus omnibus mortua sit. *Ibid.* v. 350. Haec laude digna, quam viri non norunt, novit autem solus Deus. *Ibid.* v. 353, 354. Pietatem colat humilis. *Ibid.* v. 355 etc. Caritatem sine invidia servet, providentiae submissa. *Ibid.* v. 358 etc. Ultima omnia respiciat. *Ibid.* v. 362 etc. Virgines praecepta audiant, nec ea contemnant, ut filii Heli. 361, v. 402 etc. Nuptis Christi timor, amor autem innuptis. 365, v. 477. Virgo ornatum omnem et quaecumque vitae grata abiciat, in solo Christo consistat, et eum in suum cubiculum introducat. 377, v. 658 etc. Virgo semper habeat Christum adiutorem et sponsum. 1163, xi, v. 1 etc.
- Virgo à quo cavere, et quid agere debeat. 381, v. 49 etc. 385, iv, v. 1 etc. 387, vi, v. 26 etc. Virgini una sit cura ad Deum semper respicere. 383, v. 79 etc. Virgo sicut rosa in spinis versatur. *Ibid.* v. 70. Virginitas vigilandum. *Ibid.* v. 97 etc. Casta sit oculis. 385, iv, v. 1, 2. Infamiam vitet. *Ibid.* v. 5 etc. Linguas improborum devitet. 1163, xi, v. 4 etc. 1171, xv, v. 7 etc. *Ibid.* xvi, v. 11 etc. Virgo Angelis coequata non vitam suam contumelia afficiat. 1171, xvii, v. 1 etc. Virgines dent omnia Deo. 587, v. 35, 36. Quomodo Virginem Christus sit excepturus. 377, v. 666 etc.
- Virgo non tam connubium quaerit, quam suis remedium malis. 253, v. 259 etc. Virginitas cupidae ad nubendum cogendae non sunt Virgines. 365, v. 457 etc. Cupida viri à nuptiis non prohibenda, nec Deo adhærens in viri domum compellenda. *Ibid.* v. 478, 479.
- Virgines Deo sacrae. Earum vivendi ratio. 1009, v. 225 etc. Gregorii sunt gregis decus et lumen clarissimum. *Ibid.* v. 229, 230. His mens excelsa; virili animo Evam à se projecerunt: cilicio vestiuntur, preces, gemitus, lacrymas, vigiliis amant, infirmitatis oblitae. 1009, v. 233 etc. Animi robor foeminas viris aequales reddit, ut sapientià, ita et corpore. *Ibid.* v. 245, 246. Virgines è coelo Christum deduxerunt ex Virgine natum, et ex tumulo exsistentem foeminae primæ viderunt. *Ibid.* v. 247 etc. Multae Virgines in universa terrâ, tempore Gregorii, aut in sodalitiis vivebant, aut parentibus aegrotis adsidebant, commune vitae celestis desiderium profitentes. *Ibid.* v. 255 etc. Quantum crimen Virginis quae ad nuptias convolat. 363, v. 420 etc. Virgines et foeminas Deo consecratas rapere, quam grave et acerbum. 173, B.
- Virgines è tectis aurem inclinantes, cum praedicaret Gregorius. 848, v. 19, 20.
- Virginitas parabola. 279, xxiv, v. 16. 283, v. 51 etc. 361, v. 378 etc.
- Virtus, quid? 613, v. 49. Virtuti nil anteponendum. 541, xxvi, v. 6. Nullum Deo gratius donum quam Virtus. 599, v. 25 etc. Virtus vera nobilitas. 615, v. 141 etc. Nihil eximium praeter Virtutem. 1083, v. 210. In Virtutis laude omnes consentiunt. 425, v. 209 etc. Virtus malè dicitur pecuniae pedisequa. 435, v. 393 etc. Virtus non expenditur. 13, E. Virtus nonnullos in altum collocat. 129, D. Virtus una letitia. 137, D. Virtutis primum est deum fieri. 147, C. Cum Virtute vincere liceat, vitio superari, aut etiam superare, non est sapientia. 157, B. Virtutis cultum amplecti debet is, cui satis ad victum sunt amplae facultates. *Ibid.* D. Virtutes sanctorum vitam nostram informare debent. 194, C. Virtus et vitium vicina sunt. 281, xxvii, v. 13, 14. Virtus ærumnis, ut rosa spinis obsepta. 351, v. 208, 209. Virtutes viris et mulieribus communes. 375, v. 648 etc. Nulla hominis Virtus ab omni labe pura. 405, v. 4 etc. Quomodo ad summum Virtutis culmen perveniatur, quae sola puro Deo pura est hostia, quod in vitâ non con-
- tingit. 409, v. 85 etc. Non Dei duntaxat donum est Virtus, sed curae hominis; nec solum voluntatis hominis, sed magnae Dei potentiae. *Ibid.* v. 90 etc. Par quoddam malum Virtutis spem abjicere, vel nimiam habere fiduciam, tanquam facile sit esse optimum. 411, v. 118 etc. In viâ Virtutis ne subsistas. 585, xxx, v. 17, 18. Paulatim in Virtute progrediendum est. 599, v. 37 etc. In Virtutis certamine fugienda confidentia nimia et desperatio. 599, v. 41 etc. Virtus suspecta ex praeteritis moribus. 801, v. 429. Virtutem quicumque honorat, ad Virtutis studium accendit. 1013, v. 313, 314. Pauci tendunt ad Virtutem. 1079, v. 155. Virtus sectanda, ut post mortem beata vita reperitur. 1163, v. 2, 3.
- Visceribus paternis qui incitatur, ut patientiâ nequit. 172, C.
- Visibilibus (ex) invisibilia homines intelligunt. 1075, v. 66.
- Vita, quid? 613, v. 25. Vita, inquit Plato, mortis meditatio debet esse. 27, B. Vita praesens exigua est, et nullius pretii. 69, A. Vitae tempus dimicatio est. 138, C. Vita tota est carbonem pedibus. 359, v. 369. Vita peccatis molesta. 469, xiii, v. 7. Vita haec mors est. 471, v. 41, 42. Vita pluribus malis et tenebris plena. 479, v. 51 etc. 781, v. 49 etc. Vita tractus infidus. *Ibid.* v. 55, 56. Vita haec, velut objecto pulvere, Christi lucem nobis adimit. 483, v. 137 etc. Nul- lum Vitae genus ærumnarum expers. 485, v. 5 etc. Vita praesens pulvis et instabilitas. 491, v. 1 etc. Trocho similis. 493, xix, v. 1 etc. Non est aliud quam fumus, aut somnium, aut flos. *Ibid.* v. 8, 9. Vita praesens est instar nundinarum. 599, v. 33 etc. Vitae spinis ipsi justi punguntur. 633, v. 50 etc. Vitae incertissimae magnum mare, Verbo duce, trajicimus, et scopulos effugimus. 663, v. 573 etc. Vitae humanae vanitas. 879, v. 17 etc. Vitae humanae finis, quod evehit passio Christi. 921, v. 27 etc. Vita praesens ærumnosa, sursum ac deorsum fertur velut Euripus. 973, lxxvii, v. 1 etc. Vita fluctus quorsum evadat nemo novit. 1019, v. 20 etc. Vita procella huc et illuc agitat cinerem omnibus infidum. 1041, v. 53, 54. Breves sunt Vitae jucunditates. 1073, v. 40. Vitae finis incertus. 1163, v. 1. Vita est herba inarcescens, ficta felicitas, malè impressum vestigium. 1163, v. 10 etc. Vita et mors nullum habent medium. 1169, xv, v. 2. Vitae finis quomodo optandus. 913, xlii, v. 22 etc. 973, lxxvi, v. 1 etc. *Ibid.* lxxvii, v. 1 etc. 991, v. 38 etc.
- Vitae ratio quieta et à negotiis æmota, peccuosa vitae splendore praestantior est. 111, B. Vitae Christianae perfectio. 469, v. 881 etc. Vita ad Dei legem est exigenda. 603, v. 89 etc. Vita solitaria. 487, v. 1, 2. Vita communis. *Ibid.* v. 3, 4. Vitae lucrum quotidie mori. 583, xxx, v. 2. Vitae optimae nil contrarium admittas. 591, v. 55, 56. Vita hominum duplex, alia immortalis et pura, alia pessima et infirma. 849, v. 11 etc. Vita pura et ad vitam reditus à Christo est. 939, v. 37, 38. Non una Vitae via. 1055, v. 116. Vita probitatis eloquentia posthabenda. 1063, v. 272. Vita pia sideribus splendet clarius. 1107, v. 328. Vitam optimorum æmulari prudentis est viri. 1143, v. 94, 95. Vitae impiae poena. 421, v. 144 etc. Vita improborum barathris est plena. 639, v. 137 etc.
- Vitam æternam capere exoptat Gregorius. 973, lxxvii, v. 4, 5.
- Vitalianum patrem leves ob causas filii suis infensum, ipsorum nomine, placare nititur Gregorius. 1017, iii, v. 1 etc. Vitalianus bonis parentibus ortus. 1019, v. 14. Deo carus. *Ibid.* v. 15, 16. Odio

- erga filios suos suæ faber miseriæ. *Ibid.* v. 17 etc. Omnia Vitaliano Deus dedit præter filiorum amorem. *Ibid.* v. 34 etc. Filiabus suis se patrem et suavem præbebat, qui filios tam malè habebat. 1027, v. 163 etc. Defunctam filiorum invisorum matrem flebat. *Ibid.* v. 171 etc. Multi consanguinei et vicini intererant, nuptiis filiæ à quibus filii Vitaliani erant exclusi. *Ibid.* v. 181 etc. Vitaliani filiorum lamentatio. 1029, v. 189 etc. Nec filios, nec filias ipsas diligit Vitalianus, quas fert in manibus, quibus odium omnium parit. *Ibid.* v. 218 etc. Vitalianus monita Gregorii, Bosporii, Amphiloerii etc., pro filiis aspernatur. 1031, v. 240 etc. Vitaliani laus. 1033, v. 268 etc. Vitalianus filios oderat, quia sibi erant merito inferiores. 1035, v. 333 etc.
- Vitalianus (Petrus) præcedentis filius ad patrem iratum Gregorii calamo scribit, veniam modis omnibus implorans. 1017, III, v. 1 etc. 1023, v. 790.
- Vitalianus (Phocas) præcedentis frater idem agit. *Ibid.* Vide Vitalianus pater.
- Vitalius, postulante Damaso, Romæ episcopo, fidem suam litteris consignatam edit. 94, C. Ejus doctrinam primùm probat, deindè repudiat Gregorius; quare? *Ibid.* 96, B, C.
- Vitium, quid? 613, v. 50. Qui à Vitio liber est ad suspicandum Vitium signior esse consuevit. 34, B. Ne quid unquam in Vitio parvum ducas; parva cavendo, deteriora vitabis. 355, v. 272 etc. Optimus, qui paucioribus Vitiis obnoxius, est. 409, v. 74 etc. Vitii vel exigua remissio non parvi æstimanda. 513, v. 28 etc. Nil turpe præter Vitium. 535, v. 446. 1083, v. 209, 210. Vitium cæcitatem oculis adfert. 573, v. 148. Facilis ad Vitium cursus. 575, v. 176. Vitia non celanda. 585, xxx, v. 21, 22. Vitiis omnibus quidam dediti. 633, v. 38 etc. Vitium est circumpositum, et latè fustum, et regnum ejus inevitabile. 961, LI, v. 25 etc. Vitiis primò minimis Diabolus nostris pectoribus illabatur; deindè ad majora impellit. 983, LIV, v. 10 etc. Vitiis ipsis Gentiles sacra instituērunt, ut non solùm impunitum, sed laudabile sit Vitium. 1075, v. 99 etc. Maxima pars hominum ad Vitium prona. 1079, v. 154, 155. Vitiis remedia. 607, v. 165 etc. 939, v. 27 etc.
- Vitulus ex alvo matris exsilit et saltat. 477, v. 7, 8.
- Ulceribus Ægyptii torquentur. 263, XIV, v. 8.
- Ultio. Contrà desiderium Ultionis remedium, exemplum Christi. 607, v. 161 etc.
- Ulyssis virtutis laus. 435, v. 401 etc. Ulysses accipit eloquentiam, remedium, à Mercurio. 1059, v. 196 etc. Ulysses eloquentiæ sibi venerationem conciliat. *Ibid.* v. 208 etc.
- Umbrâ nihil est imbecillius. 739, v. 1245.
- Unio intima cum Deo monachis familiarissima. 999, v. 45 etc.
- Unitas, id est virginitas, angelicæ imago gloriæ. 1173, xx, v. 3.
- Unguenti fragrantia odorem iis, quibus commixta est, communicat. 1083, v. 224, 225. Sordibus non inquinatur. *Ibid.* v. 226, 227.
- Voluntas, quid? 613, v. 35. Voluntas non tuta judicandi regula. 675, XI, v. 5. Voluntati Deus dat gratiam; dat enim velle et perficere. 979, LXXXIII, v. 25 etc.
- Voluptatis non tantùm adfert res jucunda, cùm adest, quantum mœroris, cùm abscedit. 130, C. Voluptatibus Deus asperitates nequit. 137, B. Nulla mundi Voluptas pura. 471, v. 55 etc. Voluptates vitæ extenuat Gregorius. 479, v. 67 etc. Illas aliis libenter relinquit. 483, v. 119 etc. Voluptas proclivis Voluptati indulgentibus. 593, v. 85, 86. Voluptatibus omnibus indulgentem mox aggrediuntur calamitates. 781, v. 60 etc.
- Votum, quid? 619, v. 140. Vota fideliter reddenda. 599, v. 29 etc.
- Urbes exstruere, quàm laborantes delere honestius. 118, D. Urbes perfugii homicidis dispositæ in lege veteri. 827, v. 59.
- Ursa per aëra incedens, et sedens ut judex. 375, v. 628 etc. Ursi ad ferrum jubar arriunt. 477, v. 15 etc. In ur-
- sam aliquandò et in serpentem, relicto leone incurrimus. 665, v. 616 etc.
- Ursi vellet Gregorius frui caritate, sed importunitatis notam subire timet. 188, C, D.
- Uter clausus musto effervescit. 719, v. 848.
- Uvæ seminaturs pulchra descriptio. 845, v. 41 etc.
- Vulnerare. Qui vulneravit, ipse medebitur. 137, C.
- Vultures currunt circà cadavera. 577, v. 242.
- Uxor et liberi magna commiserationis pignora. 99, B. Uxori vir est vinculum. 365, v. 476. Uxor honoratum pondus. 1039, v. 46, 47. Uxor Deum primùm, deindè virum debet venerari ac diligere. 1063, v. 12 etc.

X.

- X**ANXARIDIS thermis uti cogitur Gregorius. 107, B.
- Xenocratis continentia. 455, v. 778 etc.
- Xerxis platanus aurea. 6, C, D.
- Xolorum tellus, ubi Castorius sepelitur. 1155, CXVIII, v. 1, 2. Eusebii et Basilissæ patria. 1159, CXXI, v. 1, 2.

Z.

- Z**ABULON patriarcha. 263, XIII, v. 5.
- Zachæus publicanus. 861, v. 93. Zachæus paupertate ditescit, dans munera pauperibus. 443, v. 576 etc. Zachæus iis quos defraudaverat, plus restituit. 803, v. 457, 458.
- Zacharias propheta. Ejus liber canonicus. 261, v. 24. 1103, v. 281.
- Zacharias, Joannis pater, non prius genuit filium quàm absolvisset mysteria. 321, v. 418 etc.
- Zamolxis Geticus, sagittam mittens per turbam. 1085, v. 274.
- Zelotypia, quid? 615, v. 80, 81.
- Zelus, quid? 615, v. 79. Zeli armatura, iracundia moderatè spirans. 531, v. 362.
- Zeuxis celeber pictor. 819, v. 741.
- Zizaniorum parabola. 277, XXIV, v. 4. 279, XXV, v. 3. 281, XXVII, v. 7 etc. 369, v. 376 etc.

INDEX

RERUM ET VERBORUM

QUAE IN APPENDICE CONTINENTUR.

A.

ADAVS uxoris persuasionem deceptus. 1209, v. 8 etc. 1241, v. 575 etc. Per fraudem serpentis ab horto expulsus. 1303, v. 1644 etc.

Angelus primus Deiparae apparens supra lapidem sepulcri. 1325, v. 2052 etc.

Angelus secundus sedens ad dexteram tumuli, manifestat Christi resurrectionem. 1329, v. 2122 etc.

Aqua fluit cum sanguine ex latere Christi. 1271, v. 1079 etc. *Ibid.* v. 1102 etc. 1277, v. 1211 etc.

Arabum felices populi. 1299, v. 1586, 1587.

Arcanum hosti nemo detegit. 1331, v. 2164.

Asiam ad saluum mare Graecis et Barbaris simul jacere aiunt. 1299, v. 1589, 1590.

Avaritia omnium malorum radix. 1227, v. 328.

B.

BACTRIANORUM muri. 1299, v. 1585.

Barrabas scelestus dimittitur. 1231, v. 401 etc.

Beatus est nemo lege naturae. 1267, v. 1016 etc.

C.

CALAMITATES leviter ferendae. 1267, v. 1030.

Canæ nuptiae. 1235, v. 456, 457.

Christianorum effigies. 1309, v. 1738 etc.

Christus patiens, Tragoedia Gregorio non rite adscripta. 1205, *Monit.* Nec Apollinario. *Ibid.* Probabilius autem Gregorio Antiochensi episcopo. *Ibid.* Euripidis more scripta. 1207, v. 3. Christi immaculata natiuitas. 1207, v. 6. *Vide* Mariae Virginitas. Christi ultima cena. 1217, v. 153 etc. Discipulorum pedes abluit. *Ibid.* v. 155. Egreditur in montem Olivarum. *Ibid.* v. 157. Christo in horto oranti, male tribuitur vox alibi facta: *Et glorificavi, et iterum glorificabo.* *Ibid.* v. 161 etc. A Judâ osculo traditus. 1219, v. 173 etc. 1223, v. 267 etc. 1249, v. 708 etc. A discipulis derelinquitur. *Ibid.* v. 185. A Petro negatur. *Ibid.* v. 186. Furori Judaeorum exponitur. 1229, v. 341 etc. Coram Pilato interrogatur. 1231, v. 392 etc. Barrabae postponitur. *Ibid.* v. 400 etc. Pilatus hunc plebis clamoribus concedit. *Ibid.* v. 405 etc. Extra portam trahitur. *Ibid.* v. 415 etc. In Lithostrotos crucifixus dicitur. 1245, v. 657 etc. Supponitur arundine caput percussus, postea quam cruci affixus est. 1247, v. 667, 668, et *Not.* Felle potatur. *Ibid.* v. 669, 670. Varia adstantium erga crucifixum studia. *Ibid.* v. 671 etc. Innocens patitur. 1249, v. 700 etc. Mariam matrem Joanni, Joannem filium Mariae adsignat. 1249, v. 727 etc. Suo exemplo Mariam ad patientiam hortatur. 1249, v. 730 etc. Alia Christi morientis ad Matrem verba. 1251, v. 761 etc. 1253, v. 796 etc. Petro, Matre postulante, culpam remittit. 1255, v. 820 etc. Matrem ex medio inimicorum abire hortatur, cuncta illi postulata concedens. 1255, v. 834 etc. Clamans moritur. 1257, v.

843. Mors Christi voluntaria. 1261, v. 933. 1263, v. 953. 1303, v. 1664. 1309, v. 1765, 1766. 1311, v. 1778 etc. 1923, v. 2006 etc. Ejus mortis causa. *Ibid.* v. 934 etc. 1303, v. 1637 etc. Christus tertiâ die debuit resurgere. 1241, v. 587 etc. 1263, v. 954 etc. 1265, v. 979 etc. *Ibid.* v. 1005 etc. 1301, v. 1622. 1303, v. 1654. Miracula facta in ejus morte. 1265, v. 993 etc. 1271, v. 1107 etc. 1277, v. 1202 etc. 1275, v. 1501, 1502. Ex ejus latere fluunt simul sanguis et aqua. 1271, v. 1079 etc. *Ibid.* v. 1102 etc. 1277, v. 1211 etc. A feriente agnoscitur Filius Dei. 1271, v. 1086 etc. 1279, v. 1220, 1221. Et ab aliis. 1273, v. 1115. Christi divinitas ex miraculis manifesta. 1287, v. 1364 etc. Christus ad inferos descendit, mortuos liberaturus. 1287, v. 1382 etc. 1295, v. 1504 etc. 1307, v. 1728 etc. 1313, v. 2023 etc. Christi mysteria ante praedicta. 1287, v. 1386 etc. A Josepho, Nicodemo, et Joanne a cruce deponitur. 1281, v. 1257 etc. A Matre in ulnas suscipitur tenera cum allocutione. 1283, v. 1308 etc. A supradictis sepelitur. 1293, v. 1495 etc. Ejus sepulcrum custodibus et sigillo munitur. 1315, v. 1869 etc. Corruptioni non potest esse obnoxius, nec a morte retineri. 1317, v. 1916 etc. Ejus ex tumulo resurrectio. 1325, v. 2028 etc. Christus Mariae se manifestat priusquam caeteris mulieribus. 1327, v. 2094 etc. Quomodo resurrexit. 1333, v. 2191 etc. Christus iterum se manifestat discipulis suis, intrans in domum januis clausis, et ostendit manus et pedes. 1349, v. 2494 etc. Mittit apostolos, et Spiritus pollicetur adventum. 1351, v. 2509 etc. Oratio ad Christum ex mortuis excitum. *Ibid.* v. 2529 etc. Christus redibit peccatores judicaturus. 1221, v. 1215 etc. Christus Homo-Deus. 1293, v. 1489. 1297, v. 1534. *Ibid.* v. 1541. 1303, v. 1635 etc. 1311, v. 1792. Christus manifeste Deus. 1297, v. 1562 etc.

Cleophas Christum videt in viâ Emmaüs, et in domo Mariae Marci parentis visa enarrat. 1347, v. 2468 etc.

Conjugi magna salus, cum Conjux à Conjuge non dissidet. 1211, v. 32 etc.

Custodes tumuli veniunt ad sacerdotes, Christi resurrectionem annuntiantes. 1333, v. 2191 etc. Ad mendacium impelluntur, datis muneribus. 1335, v. 2221 etc. Licet ejus divinitati reddant testimonium. *Ibid.* v. 2215. *Ibid.* v. 2242 etc. Principum consilio acquiescunt. 1337, v. 2283 etc. Pilatum adeunt, et coram illo mendacium confirmant. 1339, v. 2292 etc. Impuniti dimittuntur. 1343, v. 2371 etc. Miraculum tamen secretò annuntiant. *Ibid.* v. 2380 etc. Quam vanum eorum commentum. *Ibid.* v. 2386 etc.

D.

DEUS existit fortis, supremus, et justus. 1291, v. 1442 etc.

Diaboli astutia primam parentem decipientis. 1209, v. 1 etc. 1241, v. 575 etc.

Discipuli Christum omnes deserunt. 1219, v. 185.

E.

EURIPIDIS more scripta Tragoedia, Christus patiens. 1207, v. 3. Sæpius citatur per imitationem. *Ibid.*, et *alibi.*

Evæ peccatum. 1209, v. 3 etc. 1241, v. 575 etc. 1249, v. 718, 719. Factum ex superbiâ. 1285, v. 1340 etc.

J.

JEROSOLYMA, flammis tradenda. 1277, v. 1196. 1289, v. 1409. Jerosolymam luget Maria factam deicidarum speluncam. 1299, v. 1594 etc.

Inferos (in) descendit Christus mortuos liberaturus. 1287, v. 1382 etc. 1295, v. 1504 etc.

Joannes Baptista, prophetarum maximus, à plebe Hebraeorum morti falsò dicitur traditus. 1287, v. 1286, et *Not.* Ejus vestimentum et cibus. 1289, v. 1393 etc.

Joannes Evangelista, discipulus Domini dilectissimus. 1207, v. 7. Discipulus virgo. *Ibid.* v. 29. 1275, v. 1154, 1155. *Ibid.* v. 1165. Solus Christum sequitur fideliter. 1219, v. 187. Joannes datur Mariae filius. 1249, v. 727 etc. 1265, v. 983, 984. 1277, v. 1200. 1301, v. 1615, 1616. *Ibid.* v. 1629. Cum Josepho et Nicodemo sepulturae Christi adlaborat. 1275, v. 1154 etc. 1283, v. 1305 etc. Divina mysteria clarè exponit. 1261, v. 932 etc. 1277, v. 1199 etc. 1303, v. 1634 etc. 1307, v. 1709 etc. Joannes cum Petro ad tumulum currit. 1345, v. 2412 etc.

Jonas in ventre piscis, Christi figura. 1289, v. 1399, 1400.

Josephus Mariae vir datus ab universo senatu, ut vindex foret castitatis, et paedagogus Christi. 1285, v. 1350 etc.

Josephus ab Arimathæâ Christum sepulturus venit. 1273, v. 1133 etc. Cognationem cum Christo dicitur non habere. 1275, v. 1158, 1159. Idem dicitur contra habere. 1281, v. 1281, 1282. Mariae verba, ut eum ad Christi sepulchrum hortetur. 1279, v. 1246 etc. Cum Nicodemo corpus Christi mortuum ex cruce dimittit. 1281, v. 1257 etc. Et tumulo condit. 1287, v. 1376 etc. 1293, v. 1465 etc. Judicia Dei contra Jerusalem timet. 1305, v. 1697 etc. De Christi divinitate dubitans adhuc producit. 1309, v. 1767 etc.

Judas Iscariotes. Ejus proditio. 1217, v. 136 etc. 1219, v. 173 etc. 1249, v. 708 etc. Judæ facta allocutio ab Angelo vel ab homine. *Ibid.* v. 188 etc. Funesta ejus mors praedicitur. 1221, v. 231 etc. A Mariâ durioribus verbis exagitur. 1223, v. 272 etc. Quae beneficia à Domino susceperit. 1225, v. 302 etc. Vindictam non effugiet, licet criminis pretium projecit. 1289, v. 1406, 1407. *Ibid.* v. 1414 etc. Ejus supplicii praedictio. 1305, v. 1687 etc. Furcæ suspensus miserè ejulans moritur. 1289, v. 1426 etc. Justo judicio percussus est. 1291, v. 1433 etc. Quia, quod arcanum erat, ad ludibrium exposuit in medio hostium. 1331, v. 2140 etc.

Judæi ob Christi mortem mulctandi et à terrâ ejiciendi. 1297, v. 1558 etc. 1303, v. 1665 etc. 1307, v. 1709 etc.

L.

LACRYMÆ gratiam à Deo obtinent, et peccatorum solvunt vinculum. 1255, v. 825, 826.

Lithostrotos malè pro Calvario dictus. 1245, v. 658, et *Nat.*

Lydorum gloriosæ urbes. 1299, v. 1584.

M.

MALUS vir nullo signo corporis potest discerni. 1229, v. 349, 350.

Maria, mater Dei, in æde sacrâ educata. 1285, v. 1346 etc. Angeli manibus nutritur. *Ibid.* v. 1349. Ab universo senatu viro modesto traditur, qui foret vindex castitatis. *Ibid.* v. 1350 etc. Maria mater virgo. 1207, v. 6. Luget tempore passionis, cur? *Ibid.* v. 8 etc. Sine peccato primi hominis, parens Domini non exstisset. *Ibid.* v. 24 etc. 1209, v. 23 etc. Peccatum primi hominis deplo- rat. 1207, v. 1 etc. Gladium Simeonis persentit. *Ibid.* v. 29, 30. Est pariens, et non pariens, partu qui rationem superat, partum experta sine partu, laboris expers, corruptelæ et passionis. 1211, v. 62 etc. 1215, v. 119. 1233, v. 428 etc. 1237, v. 512 etc. 1241, v. 560 etc. 1253, v. 769. 1261, v. 914. 1265, v. 986 etc. 1267, v. 1024 etc. 1285, v. 1343. *Ibid.* v. 1355 etc. 1297, v. 1543. *Ibid.* v. 1549 etc. Mariæ virginitas obstetricis manu dicitur comprobata. 1241, v. 563, 564. Ejus gaudium in Annuntiatione. 1213, v. 71 etc. Maria veneranda ab omnibus terræ incolis casta vocatur. 1215, v. 101 etc. Vult noctu currere ut videat Filii mala. 1313, v. 88 etc. Dubitans inducitur de morte Filii, qui, ut æternus, mori non potest. 1215, v. 111 etc. 1233, v. 426, 427. *Ibid.* v. 439, 440. 1245, v. 654 etc. Durioribus verbis Judam exagitans producit. 1238, v. 266 etc. 1233, v. 472, 473. 1243, v. 611. 1247, v. 697 etc. 1251, v. 754, 755. 1259, v. 990 etc. Credere videtur mortem Christi contrariam esse Angeli verbis. 1233, v. 449, 450. Ipsa mortem timere videtur. 1215, v. 107. 1235, v. 474 etc. 1237, v. 503. Mater Dei. 1241, v. 573 etc. 1243, v. 599. 1265, v. 999. 1285, v. 1358. Maria spe dolens sustentatur. 1229, v. 354 etc. 1243, v. 592 etc. 1243, v. 613 etc. *Ibid.* v. 621. 1259, v. 876. *Ibid.* v. 891 etc. 1289, v. 1401, 1402. Metum exuens pergit ad Calvarium. 1247, v. 690 etc. Mater Joanni datur. 1249, v. 727 etc. 1265, v. 983, 984. 1277, v. 1200. 1301, v. 1615, 1616. Hanc ad patientiam Christus moriens hortatur. 1249, v. 730 etc. Mariæ preces ad Christum morientem spe, dolore, et indignatione contrâ reos permixtæ. 1251, v. 738 etc. 1253, v. 767 etc. 1255, v. 802 etc. Petri gratiam postulat et impetrat. 1255, v. 815 etc. Hanc Christus abire hortatur, omnia illi concedens. 1255, v. 834 etc. Verba Mariæ ad Christum mortuum. 1257, v. 848 etc. Hæc consona prophetiis agnoscit. 1257, v. 867. Mariæ maximi honores concessi in universâ terrâ. 1263, v. 962 etc. Cæteris mortalibus Maria sapientior. 1269, v. 1045. Perire expostat deicidas. *Ibid.* v. 1059 etc. Filium

sepelire cupit. 1273, v. 1121 etc. Cadit gemens antè crucem. 1279, v. 1223. Ejus lamentationes. *Ibid.* v. 1226 etc. Josephum et Nicodemum hortatur ad sepeliendum Christum. *Ibid.* v. 1246 etc. 1291, v. 1445 etc. Vult Filium ipsa sepelire. 1281, v. 1272 etc. Christum in ulnas mortuum suscipit, illum alloquens tenere. 1283, v. 1308 etc. Mariæ allocutio ad Christum sepultum. 1295, v. 1503 etc. Sepulcrum linquit. 1301, v. 1609 etc. Lugens somno non indulget. 1313, v. 1815 etc. Magdalenam mittit ad explorandum tumulum. 1319, v. 1930 etc. Eam sequitur. 1321, v. 1986 etc. Sepulcrum invenit absque custodibus. 1325, v. 2028 etc. Et lapidem revolutum. *Ibid.* v. 2040 etc. Angelum videt suprâ lapidem. *Ibid.* v. 2052 etc. Hinc bis adit sepulcrum. 1345, v. 2418 etc. Facta à Magdalene rursùm narrari jubet. 1347, v. 2431 etc. Christum resurgentem prima omnium videt. 1327, v. 2094 etc. Ejus pedes amplectitur. *Ibid.* v. 2099, 2100. Eum verbis piissimis alloquitur. 1329, v. 2105 etc. Ad sepulcrum, redit et secundum videt angelum ad dexteram tumuli. *Ibid.* v. 2122 etc. Christi resurrectionis varias ediscit circumstantias. 1333, v. 2183 etc. Venit in domum Mariæ, Marci parentis, ubi audit disserentes discipulos Emmaüs. 1349, v. 2494. Oratio ad Mariam, et ejus encomium. 1353, v. 2569 etc.

Maria Magdalene à multis liberatur dæmonibus. 1319, v. 1943. Mittitur ad tumulum explorandum à Mariâ Christi matre. *Ibid.* v. 1930 etc. Sepulcrum conspicit absque custodibus. 1325, v. 2028 etc. Et lapidem revolutum. *Ibid.* v. 2040 etc. Vadit ad apostolos. *Ibid.* v. 2047 etc. 1327, v. 2081 etc. Angelum videt. 1325, v. 2052 etc. Christum conspicit redivivum. 1327, v. 2094 etc. Ad sepulcrum redit, et secundum videt Angelum ad dexteram tumuli. 1329, v. 2122 etc. Ad apostolos iterum vadit nuntia. *Ibid.* v. 2131 etc. Hinc bis adit sepulcrum, et bis fit nuntia. 1345, v. 2418 etc. Facta iteratò narrat. 1347, v. 2431 etc. Venit cum Matre Jesu in domum Mariæ, Marci parentis, ubi audit disserentes discipulos Emmaüs. 1349, v. 2477 etc. Videt intrantem Dominum januis clausis, et ipsum loquentem audit. *Ibid.* v. 2494 etc.

Maria, Marci parens. 1301, v. 1612. In ejus domum conveniunt discipuli, et sanctæ mulieres. 1349, v. 2477 etc.

Matre nulla magis misera mulier, cum natum videt mortuum. 1267, v. 1019 etc.

Medorum hyëmalis terra. 1299, v. 1586, 1587.

Miracula in morte Domini facta. 1265, v. 993 etc. 1271, v. 1107 etc. 1277, v. 1202 etc.

Mortem perdidit Christus potius quàm mortuus est. 1259, v. 897.

Mulieres lacrymis faciles. 1239, v. 725, 726. 1251, v. 748.

N.

NAUTARUM in tempestate agendi ratio. 1243, v. 622 etc.

Nicodemus, nocturnus discipulus, venit Christum sepulturus. 1273, v. 1135.

Verba Mariæ, ut eum ad hoc opus adhortetur. 1279, v. 1246 etc. Cum Josepho corpus Christi à cruce demittit. 1281, v. 1257 etc. Et sepulcro aromatibus à se allatis condere studet. 1287 v. 1376 etc. 1293, v. 1465 etc.

P.

PARENTALIA, inanis pompa viventium. 1291, v. 1449 etc.

Peccatum originale. 1209, v. 1 etc. Ejus pœna. *Ibid.* v. 10 etc. Christum in terram venire, quodam modo cogit. *Ibid.* v. 20 etc.

Persarum aprici campi. 1299, v. 1585.

Petrus Christum negat. 1219, v. 185. Ejus dolor, et gratia à Mariâ postulata et impetrata. 1255, v. 809 etc. Petro nuntianda Christi resurrectio duorum Angelorum jussu. 1327, v. 2066, *Ibid.* v. 2086. 1329, v. 2129. *Ibid.* v. 2133. Petrus cum Joanne venit ad sepulcrum. 1345, v. 2412 etc.

Phrygum aprici campi. 1299, v. 1535.

Pilatus Christum interrogat, salvare vult, sed postea populo conclamanti crucifigendum concedit. 1231, v. 391 etc. Vindictam non effugiet, licet manus abluerit. 1289, v. 1406, 1407. *Ibid.* v. 1410 etc. Mementibus sepulcri custodibus, imò et sacerdotibus illos defendentibus ægrè dat fidem. 1339, v. 2292 etc. Rem principum arbitratui relinquit. 1343, v. 2371, 2372.

Populus audax, præsertim cum domiuatur. 1325, v. 2032.

S.

SACERDOTUM principes, milites in custodiam Christi sepulcro datos ad mendacium impellunt. 1333, v. 2191 etc. Minas intentant. 1337, v. 2267 etc. Dant munera. *Ibid.* v. 2280. Illos coram Pilato tutos faciunt. 1339, v. 2292 etc. Causam obtinent. 1343, v. 2371 etc.

Sacrificia vera sunt accensus zelus, spiritus contritus, modestus amor et præservidus. 1213, v. 83 etc.

Sanguis et aqua fluunt è latere Christi. 1271, v. 1079 etc. *Ibid.* v. 1102 etc. 1277, v. 1211 etc.

Sepulcrum Christi datum à Nicodemo. 1287, v. 1376 etc. Custodibus et sigillo munitum. 1315, v. 1869 etc. A Mariâ bis invisitur. 1325, v. 2028 etc. 1329, v. 2122 etc.

Sepultura, exilis officii præstatio amicis impensa. 1287, v. 1180.

Simonis gladius pectus Mariæ transfigit. 1209, v. 29, 30.

Superbia, primi peccati causa. 1285, v. 1340 etc.

Sylvam montanam litteris implere. 1283, v. 1292, 1293.

T.

TRAGOEDIA. *Vide* Christus patiens.

V.

VERBUM Dei ex Mariâ fit homo. 1241, v. 573 etc.

INDEX LOCORUM SCRIPTURÆ.

EX GENESI.

- VIII. 21. *Odoretur Deus odorem suavitatis.* 129, B.
XXVII. 28. *(Mittat) rorem cœli et pinguedinem terræ.* 105, C.

EX LIBRO I. REGUM.

- II. 24. *Non enim bona fama est, quam de vobis audio.* 172, C.

EX JOB.

- V. 26. *Tanquàm arceæ acervus, tempestivè devectus recondita.* 162, C.
XXIX. 2. *Quis me secundùm pristinum illorum dierum statum constituet?* 6, A.
XXXVIII. 31, 32. *Pleias, et vesperus et arcturi,* 91, C.
XLII. 2. *Deum nulla res fugit.* 115, A.

EX PSALMIS.

- XIX. 9. *Impleat Dominus omnes petitiones tuas.* 105, C. 152, A.
XXVI. 5. *Quoniam abscondit me in tabernaculo suo, in die malorum.* 185, B.
10. *Pater meus et mater mea dereliquerunt me.* 72, E. 73, A.
XXX. 20. *Quam timentibus se abscondit.* 183, D.
25. *Viriliter age et confortare.* 135, B.
XXXVIII. 2. *Posui custodiam ori meo.* 104, B.
XXXIX. 10. *Ecce labia mea non prohibebo.* 104, B.
XLIV. 5. *Prosperè procede et regna.* 78, C. 148, C.
LIV. 6. *Quis mihi dabit pennas sicut columbæ.* 37, A.
LXII. 5. *In terrâ desertâ, et invid, et iniquosd.* 83, A.
LXIV. 3. *Ad te omnis caro veniet.* 91, B.
LXV. 4. *Transivimus per ignem et aquam etc.* 59, C.
LXXVI. 4. *Memor fui Dei et delectatus sum.* 185, B.
7. *Lætantium omnium est habitatio.* 141, A.
XCIII. 19. *Secundùm multitudinem dolorum nostrorum consolationes ipsius nos lætificabunt.* 59, C.
CIV. 18. *Ferrum pertransiit anima ejus.* 91, B.
CV. 30, 31. *Stetit, et placavit: et ces-*

savit quassatio. Et reputatum est illi ad justitiam. 67, B.

- CXII. 9. *Matrem filiorum lætantem.* 183, C.
CXIX. 5. *Hei mihi! quia incolatus meus prolongatus est.* 149, A.
CXXVII. 5, 6. *Benedicat vos Dominus ex Sion, et videas filios filiorum tuorum.* 190, D.
CXLIII. 12. *Stabilito iu juventute sud.* 105, C.
CXLIV. 21. *Benedicat omnis caro nomini sancto ejus.* 91, B.
CXLVI. 9. *Et pulli corvorum Deum invocant.* 91, C.

EX PROVERBIIS.

- V. 2. *Cum obtrita corporis tui carnes fuerint.* 173, A.
XXXI. 3. *Ne dederis mulieribus divitias tuas, et opes tuas in serum consilium.* 172, D. 173, A.

EX ECCLESIASTE.

- III. 1. *Omnia tempus habent.* 104, B.

EX ISAIA.

- I. 2. *Audiant cœli, et terra verba mea accipiat.* 209, 1, v. 21.

EX JEREMIA.

- XI. 19. *Acerba mea plaga est; undè sanabor?* 180, B.

EX BARUCH.

- III. 38. *Post hæc in terris visus est, et cum hominibus conversatus est.* 95, D.

EX OSEE.

- VI. 4. *Quid tibi faciam, Ephraim?* 67, B.

EX HABACUC.

2. *Ad quem vociferabor injuriam perpetiens.* 128, B.

EX MATTHEO.

- V. 15. *Lumen sub modio abditum candelabro imponendum.* 136, A.
VI. 22. *Lucerna corporis est oculus.* 35, D.

EX JOANNE.

- I. 3. *Per eum omnia facta sunt.* 87, B.
14. *Verbum caro factum est et habitavit in nobis.* 91, A, D.

- II. 25. *Ipse enim sciebat, quid esset in homine.* 95, D.

- III. 13. *Nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo filius hominis.* 87, B. 168, A.
XI. 34. *Ubi posuistis eum?* 97, B.
43. *Lazare veni foras.* Ibid.
XVI. 15. *Omnia quæ habes mea sunt.* 139, B.
XVII. 2. *Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis.* 91, B.

EX ACTIS APOSTOLORUM.

- VII. 14. *In septuaginta quinque animabus descenderunt in Egyptum.* 91, B.

EX EPIST. AD ROMANOS.

- V. 5. *Spem quæ non confundit.* 183, D.

EX EPIST. I AD CORINTHIOS.

- I. 29. *Ut non gloriatur omnis caro coram Deo.* 150, A.
II. 16. *Nos autem mentem Christi habemus.* 95, A.
III. 6. *Ego plantavi, Apollo rigavit, Deus autem auxit.* 6, C.
IV. 49. *Sicut portavimus imaginem terreni, ita portemus imaginem cœlestis.* 95, C.
XV. 46. *Qualis cœlestis, tales et cœlestes.* 87, B.
47. *Secundus homo de cœlo.* Ibid. et 168, B.

EX EPIST. II AD CORINTHIOS.

- V. 2. *Christus factus est peccatum.* 91, D.
6. *Ut præsens sit ad Dominum.* 65, C.
XV. 33. *Corrumpunt mores bonos colloquia prava.* 1093, v. 76.

EX EPIST. AD GALATAS.

- III. 13. *Christus factus est maledictum.* 91, D.
V. 10. *Ipse judicium portabit, quisquis tandem fuerit.* 93, B.
13. *Utinam abscindantur qui vos conturbant.* 92, A.

EX EPIST. AD EPHESIOS.

- III. 6. *Comparticipes et concorporci Christi facti sunt.* 95, B.
17. *Christum in cordibus nostris habitare.* 87, B.

EX EPIST. AD PHILIPPENSES.

- XI. 7. *In similitudinem hominum factus, et habitu inventus ut homo.* 96, A.

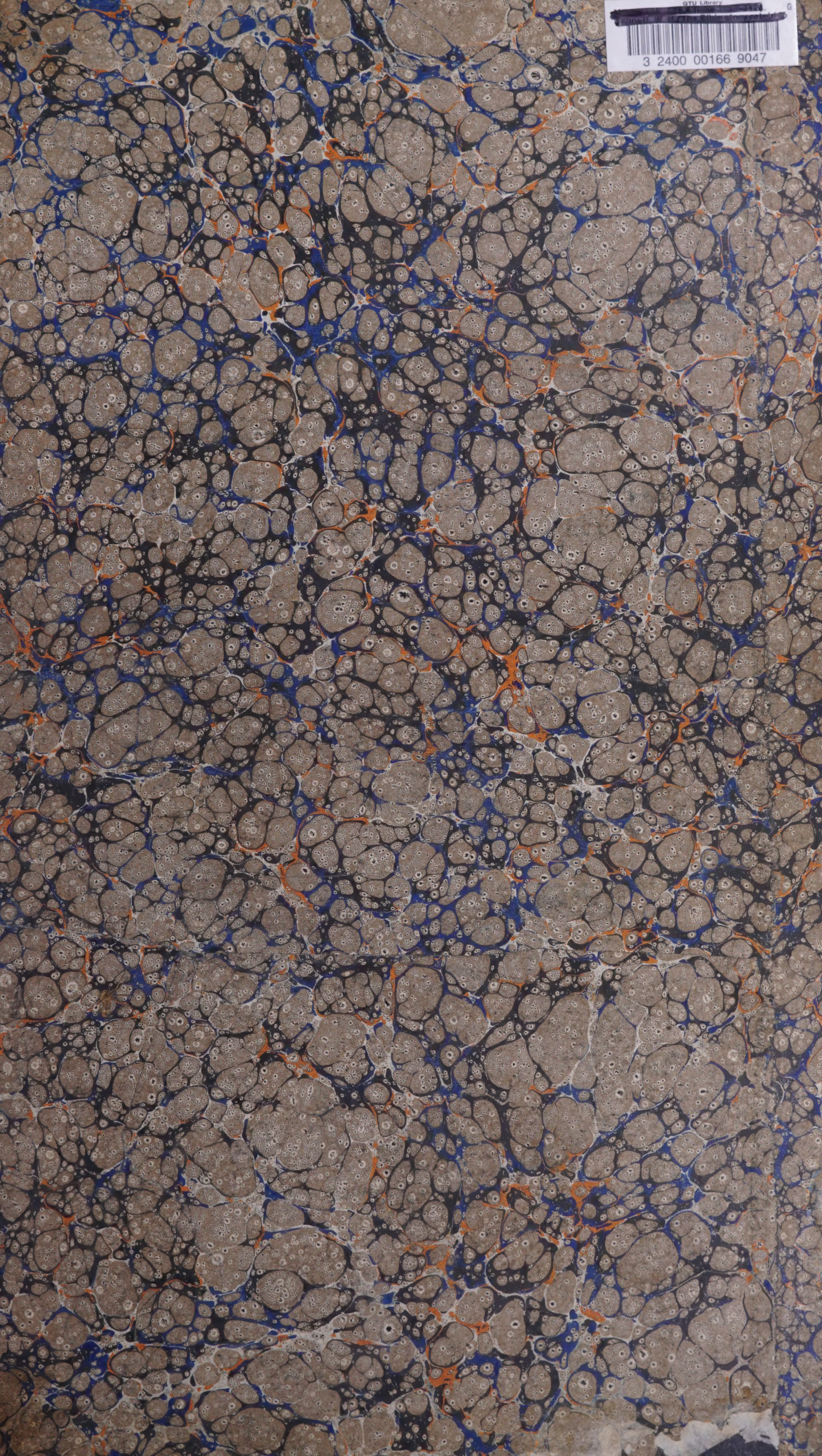

GTU Library
3 2400 00166 9047

